بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ

قرآن مجید

ترجمہ و تفسیر بلوچی

حضرت علامہ قاضی عبدالصمد سربازی رحمۃ اللہ علیہ

حضرت مولانا خیر محمد صاحب ندوی حفظہ اللہ تعالیٰ

نشنگ کنوک

الجمعیۃ المرکزیۃ للدعوۃ الاسلامیۃ

پنجگور - مکران

جمعیۃ انصار السنۃ المحمدیۃ

تربت - مکران

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

المنزل الاول — الجزء الاول

سورہ فاتحہ ماں مکہ شریفءَ نازل بوتہ ایشیءَ تہا ہفت آیت اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○
شروع کناں گوں خداءِ ناما کہ بے اندازہ مہربان وزبریں رحم کنوکے وف

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝١ الرَّحْمٰنِ
درستیں تعریف اللہءَ وتیگنت وٹ ہاروؤ دینوک دراھیں جہانانءِ وٹ بے اندازہ مہربان

الرَّحِيْمِ ۝٢ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ۝٣ اِيَّاكَ نَعْبُدُ
زبریں رحم کنوکے واھندحساب دادءِ روچءِ وٹ تئی وتی بندگیءَ کنیں

وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۝٤ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ
وچہ تو وت مدت لوٹیں وٹ بیشدار مارا راھا

الْمُسْتَقِيْمَ ۝٥ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
تچکیں راھا ھما یانی کہ تو پرایانی سرا مہربانی کتگ وٹ

غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ۝٧
نہ پرایانی سرا غضب بوتگ ونہ آیانی کہ گمراہ بوتگنت وٹ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○ وٹ حدیث شریفءِ تہا ہست اِنت کہ ہرنیکیں کارے کہ گوں بسم اللہ شروع کنگ مہ بیت آ کار دُم بریدہ یعنی بے برکت بیت۔ رحمٰن ورحیم ہر دو مبالغہءِ صیغہ اَنت کہ چہ رحمتءَ کشّگ بوتگنت۔ ہمیشیاں ترجمہءَ مبالغہءِ معنیٰءِ خیالداری کنگ بوتگ۔ بلے رحمٰنءِ تہا چہ رحیمءَ گیشتر مبالغہءِ معنیٰ ھستیں۔ وٹ۲ یعنی تماہیں تعریف ھماکہ چاؤ شترنت، اوّل چہ آخر ہرچپ کہ بوتگ وہرچیکہ بہ بیت، درست خدائیگنت وھمائیا رازیب دینت، پرچیکہ ہرنعمت وہرچیزءِ پیداکنوک ودیوک وبھرکنوک ھمائی وت اِنت۔ توری پہ واسطہ بدنت یا بلا واسطہ واگرچہ خداءِ مخلوقاتءِ یک شرّیں چیزےءِ توصیف کنگ بیت، حساب کن کہ خداءِ توصیف کنگ بوت پرچا کہ اے شرّیں چیزءِ پیداکنوک خداوت اِنت۔ وٹ۳ دراھیں مخلوقاتءَ عالَم گوشنت۔ عالَم بمعنی مَا يُعْلَمُ بِهِ الشَّيْءُ یعنی عالَم آ چیزے کہ زانگ بیت چنائیءَ دگہ چیزے۔ تمام مخلوقات مصنوع یعنی اَڈ کتگیں، وخداوندِ عالَم صانع یعنی اَڈکنوک اِنت ومصنوع دلالت کنت پہ ھستیءَ صانعیگءَ ہمیشا چہ مخلوقءَ خالق جاہ یارگ بیت ؎

فَفِيْ كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ
تَدُلُّ عَلٰى اَنَّهُ وَاحِدٌ

؎ ہرگیاہے کہ از زمین روید
وحدہٗ لاشریک لہ گوید

؎ درین ویرانہ نتوان یافت خشتے
برون از قالب نیکو سرشتے

چونکہ تماہیں مخلوقاتءَ عالَم گوشنت ہمیشا آئیءِ جمع نیارنت۔ مگرہاں اِے آیتءَ چہ عالَمءَ ہر ہر جنس (انزاں عالَمِ جنّ، عالَمِ اِنس، عالَمِ ملائکہ وغیرہ) مراد اِنت ہمیشا جمع یارگ بوتگ تاکہ عالَمءِ تماہیں افرادانی خداءِ مخلوق بوگ شرظاہر بہ بیت۔ وٹ۴ ایشیءِ خاص کنگءِ اوّلی سبب ھمیش اِنت کہ اِے روچءَ زندیں زنڈیں کار دیما کاینت۔ جیشیں ترسناکیں روچ نہ چنائیءِ پیسر بوتگ ونہ چنائیءَ رندءَ بیت۔ دومی سبب ایش کہ بجز خداتعالیٰءِ پاکیں ذاتءَ اِے روچءَ ھچ کسءَ ظاہری ومجازی حکومت ہم بہرنہ بیت لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ○

وٹ۵ یعنی چہ تو بغیر دگہ کسےءِ بندگی نہ کنیں وچہ تو بغیر چہ دگرکسءَ مدت نہ لوٹیں۔ وٹ۶ ھماکہ ہیانی سرا خداءِ مہربانی کنگ بوتگ چار فرقہ اَنت: یعنی نبیّین، صدّیقین، شہداء وصالحین۔ چہ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْءَ یہود وچہ وَلَا الضَّآلِّيْنَءَ نصاریٰ (عیسائی) مراد اَنت وٹ۷ خداوند تعالیٰءَ اِے سورۃ پہ بندگانیءَ زبانیءَ فرمائینتگ۔ یعنی وھدیکہ مئے دربارءَ حاضر بئیت چہ ماہیے ہیما سوال بہ کن اِت۔ اِے سورۃءِ ختم کنگءَ رند آمین گوشگ سُنّت اِنت واِے لفظءِ جرند چہ قرآنءَ ڈنّ اِنت۔ معنائی ایش اِنت کہ (ہیے ہیمءَ بہ بات) یعنی نیکیں مردمانی زندگیری وچہ بدیں مردماں جدائی نصیب بہ بات اِے سورتءِ اوّلی نیم خداتعالیٰءِ ثنا وصفت ودومی نیم پہ بندگاں دعا اِنت۔ حدیث شریفءَ ہست کہ رسول مقبول صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلمءَ فرمائینتگ کہ قرآنءِ تہا چہ درستاں گیشتر عظمت یعنی مزنی سورۃ فاتحہ ءَ ہیگنت۔ یعنی دراھیں قرآن مجیدءِ خلاصہ ومغز اِنت۔ چنانچہ ہر حکمے کہ قرآنءِ تہا بہ تفصیل وجدا جدا ھستنت آ درستانی بیان بہ اجمال ویکجاھی اِدا ہست اَنت۔ خداءِ پرورش ورودینگءِ بیان پہ دراھیں جہانانءَ رحمتءِ غلبہ وزیادتی، قیامتءِ روچءَ تماہیں مخلوقاتءِ فیصلہ و انصاف وآئیءِ خالص بندگی وعبادت وپہ ھر کار وھر مطلبءَ چہ آئیءَ مدد لوٹگ، تچکیں ونیکیں مردمانی راہءِ سوج دیگءِ سوال وچہ گمراہانی راہءَ رد دیگءِ درخواست۔ اِے سورۃ بمنزلہ بیج وباقی احکامِ قرآنی بمنزلہ شاخ اَنت۔ ہمیشیا ایشیءَ اُمّ الکتاب یعنی اصل کتاب ہم گوشنت۔

ف۱ اے حرفاں حروفِ مقطعات گوشنت ۔ یعنی جدا جدائیں حروف ۔ اِشانی اصلی معنا یا کس سر پد نہ بیت ۔ بلکیں اِے درمیان ءَ اللہ تعالیٰ و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رازو نیازی خبرنت کہ اِشانی معنیٰ ءِ ظاہر کنگ ، پدگرگ مصلحت گندگ نہ بوتگ ۔ چہ لھتیں بزرگاں کہ اشانی معنی نقل کنگ بوتگ ، چنا ئیا مقصد مثال دیگ و فہما ئینگ اِنت آئیءِ مطلب اِے نہ اِنت کہ خدا تعالیٰ ءِ مراد ھمیشن و بس ۔ ف۲ یعنی ایشی ءِ کلامِ الٰہی بوگ ءِ دراھیں خبرانی راست بوگ ءِ تہا ھچ شک و شبہہ نیست ۔ بزانکہ کدام کلام ءِ

شبہناکی ءِ دو صورت انت ، یکے اِے کہ آ کلام ءِ تہا وت کدام غلطی ئے یا خرابی ئے بہ بیت ، دومی اِے کہ اشکنوک ءِ فہم ءَ نقص و خرابی ئے بہ بیت ۔ اولگیں صورت ءَ کلام وت محلِ شبہ بیت ، دومیگیں صورت ءَ کلام وت محلِ شبہ نہ انت بلکہ محلِ شبہ حقیقتءَ اشکنوک ءِ وتی فہم و ذھن اِنت نوں چنے آیت ءَ اولگیں صورت ءِ شبہ دور کنگ بوت ، (کہ اِے کلام بذاتِ وت محلِ شک و شبہ نہ انت) پدا اِے اعتراض کہ قرآن مجید ءِ کلامِ الٰہی و حق بوگ ءِ سرا دراھیں کافراں شک و انکار ھست ات ، گڈا لَا رَيْبَ فِيهِ چہ معنیٰ داریت ، و تا وت دور بوت ۔ باقی پشت کپت دومی صورت آئیءِ بارو ءَ دیم ءَ اِے آیت پیداک اِنت :
وَاِنْ كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّنْ مِّثْلِهٖ الخ
ف۳ چدا بگر تا باخیر قرآن کریم ، جواب اِنت ھما سوال ءِ کہ ما سورہ فاتحہ ءَ چہ بندگانی طرف ءَ کنگ بوتگ اَت ۔ یعنی اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ءِ جواب اِنت ۔
ف۴ یعنی ھما بندگاں کہ چہ وتی خداءَ ترسنت آیان ءَ راہ پیشداریت ، پرچیکہ ہر کسے کہ چہ وتی خداءَ ترسیت آئیءَ امورِ مرضیہ و غیر مرضیہ یعنی فرمانبرداری و نافرمانی ءِ جُست دجو بیت و ہر نافرمانے کہ آئی ءِ دل ءَ ترس مان نیست آئی ءَ فرمانبرداری ءِ فکر و نافرمانی ءِ غم نیست ۔ ع
کز نیک و بد اندیشہ و از کس غم نیست
ف۵ چیز یکہ چیا یانی عقل ءَ و نظرءَ چیر اِنت ز چنانچہ بہشت ، دوزخ و ملائکہ و غیرہ آ درستانی سرا یہ اللہ و رسول ءِ خبر دیگ ءِ سبب ءَ یقین کننت و حق زاننت چنیشیا معلوم بوت کہ اِے ندیتگیں چیزانی منکر چہ ہدایت ءَ بے بہرہ اَنت ۔ ف۶ نماز ءِ قائم دارگ ءِ مطلب ایشں اِنت کہ گوں خیالداری ءَ دراھیں حقوق و شرطاں نماز ءَ پہ وقت ادا کننت ۔ ف۷ تمامیں عبادتانی اصل و بُن سے اَنت ۔ اول ھما خبرے کہ گوں دل ءَ تعلق داریت ، دومی گوں بدن ءَ و سیمی گوں مال ءَ ۔ پدا اِے آیت ءِ تہا ھر سئیں اصولانی ترتیب ءِ خیالداری کنگ بوتگ ۔
ف۸ چنے آیت ءَ بیسر تر ھما مردمانی بیان اَت کہ چہ مشرکاں یعنی بت پرستاں ایمانش قبول کتگ اَت (یعنی اہلِ مکہ)

معانقہ عند المتاخرین ۱۲

رُبُع
سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ مِائَتَانِ وَسِتٌّ وَثَمَانُوْنَ اٰيَةً وَاَرْبَعُوْنَ رُكُوْعًا

المنزل الاوّل — الجزء الاوّل

سورہ بقرہ مدینہ منورہ ءَ نازل بوتگ ، ایشی ءِ تہا دو صد و ہشتاد و شش آیت و چہل رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ کہ ھما بے اندازہ مہربان ، زبریں رحم کنوکے

الٓمّٓ ۝١ ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى
ف۱ اِے کتاب ، ہچ شک مان نیست آئیءِ تہا ۔ راہ پیشداریت
لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝٢ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيْمُوْنَ
خداترساناں ف۴ ھما کہ باور کننت پہ ندیتگیں چیزاں ف۵ و قائم دارنت
الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ۝٣ وَ
نماز ءَ ف۶ و آ روزی یے کہ ما آیان ءَ داتگ چہ آئیا خرچ کننت ف۷ و
الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ
ھما کہ ایمان کارنت پہ آ چیزے کہ ایر کرگ بوتگ تئی نیمگ ءَ و پہ آ چیز یکہ ایر کرگ بوتگ
مِنْ قَبْلِكَ ۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوْقِنُوْنَ ۝٤
چہ تو پیسر (ساری) ءَ و پہ آخرت ءَ آیاں یقین کننت ف۸

نوں چہ اِے آیت ءَ ھما یانی بیان اِنت کہ کتابی (یہود و نصاریٰ) اتنت و مشرف بہ اسلام بوتنت ، چہ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ ءَ قرآن کریم و چہ مَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ءَ توریت و انجیل مراد اَنت ۔ چنیشیا معلوم بوت کہ قرآن کریم ءَ چہ رند دگہ کتابے و احکامِ خداوندی ایر ارگ نہ بیت ، اگہ نہ گڈا مَآ اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِكَ گوشگ ہم ضروری اَت مگر اِے ڈول ءَ گوشگ نہ بوت ۔ پدا ہر کسے کہ دعوی وحی و پیغمبری جدید و انزال احکامِ خداوندی بکنت ، مرزا غلام احمد قادیانی ءِ ڈولا آئیءِ دروغ بندی و باطلی چہ ھمیکیں آیت ءَ زانگ بیت ۔

أُولَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝٥

همیشاں پہ راہ کپتگنت چہ وتی پروردگار ءِ نیمگ ءَ وآیاں ہمیش اَنت پہ مراد ءَ رسوک ف۱

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ

بیشک ہماکہ کافر بوتگنت پرایاں برابر اِنت کہ تو آیان ءَ بترسینے یا مترسینے،

لَا يُؤْمِنُونَ ۝٦ خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰٓ

آ ایمان نیارنت ف۲ مُہر جتگ خداءَ آیانی دلاں و آیانی گوشاں و آیانی

أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝٧ وَمِنَ النَّاسِ

چمّاں پردہ پر اِنت ف۳ وپرایاں زنڈیں عذاب اَنت وچہ مردماں لھتے چشیں اَنت

مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ۝٨

کہ گوشنت ما ایمان آرتگ پہ خداءَ و پہ قیامت ءِ روچ ءَ ونہ اَنت آیاں ایمان آروک ف۴

يُخَٰدِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا

ریپین اَنت خداءَ وایمان آروکان ءَ و درحقیقت نہ ریپین اَنت مگر وتی جندان واِے

يَشْعُرُونَ ۝٩ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ

خبرءَ نفہمنت ف۵ ماں آیانی دلاں نادراھی اِنت پدا گیشتر کت خداءَ آیانی اِے نادراھی ف۶ وپرآیاں ھستیں

عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ۝١٠ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا

توریںوکیں عذاب، پہ ھمے سبب ءَ کہ دروغش بستگت۔ وبریکہ گوشگ بیت گوں آیاں کہ کارخرابی مہ کنِت

فِى الْأَرْضِ قَالُوٓا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ۝١١ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ

ماں زمین ءَ گڈا گوشنت کہ شرکاریں مردم ما وتیں ف۷ بزاں کہ کارخرابیں مردم اھا

الْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ۝١٢ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا

وت اَنت، بلے نہ فہمنت ف۸ وبریکہ گوشگ بیت گوں آیاں کہ ایمان بیارت

كَمَآ ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوٓا أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ السُّفَهَآءُ ۗ أَلَآ إِنَّهُمْ

ہنچو کہ ایمان آرتگ اید گر مردماں گوشنت کہ ھیں! ما ایماں بیاریں ہنچو کہ ایمان آرتگ بیوقوفاں ف۹ بزانکہ بیوقوف

ف۱ یعنی مؤمنانے ہر دوکیں نام گپتگیں فرقہ ماں دنیاءَ آیان ءَ تچکیں راہ بہر بوت و آیانی آخرت ءِ تمامیں مراد پورہ بوتنت۔ چینیا معلوم بوت کہ ھرکسے کہ چہ ایمانیگ وشرّیں کردارءِ نعمت ءَ زبہر بوت آئی ءِ دنیا و آخرت ہر دو برباد بوتنت۔ اِے آیت مؤمنانی حق ءَ گوشگ بوتگت، ہنوں دیم ءَ کافرانی حق ءَ بیان فرمائینیت۔ ف۲ چنے کافران خاص ھما مراد اَنت کہ بنایاں کفر مقرر بوتگت وچہ ایمان ءِ نعمت ءَ بالکل بےنصیب بوتگنت (چنانچہ ابوجہل، ابولہب، عُتبہ، شیبہ، ولیدبن مغیرہ وغیرہ) اگہ ناں ظاھر اِنت کہ باز کافر مسلمان بوتگ و انگت بیت۔ ف۳ آیانی دلاں مُہر جتگ یعنی حقیں خبرءَ نفہمنت، گوشانی مہر جتگ یعنی راستیں خبرا دلگوش نہ دارنت) و پہ چمّاں پردگنت (یعنی تچکیں راہ ءَ نہ گندنت) مطلب ایش اِنت کہ اِشاں چہ حقیں خبرءِ گوشدارگ ءِ تکبیر کننت۔ چہ دل ءَ، گوش ءَ، چم ءَ کار نگرنت۔ چہ وتی بدیں کردارانی شومی ءَ دلش سیاہ ترتگ، چہ خدائی کلام ءِ فائدہ نگرنت۔ حدیث شریف ءَ آتکگ کہ وھدے کہ کسے گناہ کنت گڈا ھمے گناھیگی آئی ءِ دل ءِ سرا ایک سیاھیں ٹِکے کپیت پدا اگر چینیا رَندپشوماں بوت، توبہ ای کُت، وت ءَ چہ گناہ ءَ داشت پدا آئی دل صفای بیت۔ اگر گیشتر گناہ کنت گڈا ھما ٹِک پچرِداں تاکہ آئی ءِ دل ءَ پھک ءَ ماں پوشیت۔ اِے ھمے رَین اِنت کہ آئی ءِ بیان ماں قرآن ءَ ہست اِنت كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

کافرانی بیان ختم بوت۔ ہنوں منافقانی حال ماں سیزدہ آیت ءِ توک ءَ بیان کنگ بیت۔

ف۴ یعنی پہ دلش ایمان نیارتگ (حقیقی ایمان ھمیشِن کہ پہ دل یارگ بہ بیت) بلکیں پہ مسلمانی ٹگینگ فقط پہ زبان ءَ ایمان ظاہر کننت۔ بلوچی قوم ءِ توک ءِ ذگریانی حالت گوں منافقانی حالت ءَ پورمشا بھت داریت۔ ف۵ یعنی آیانی ٹگی نہ گوں خدایا ھلّت کنت کہ آ عالم الغیب اِنت ونہ گوں مؤمناں کہ خدا تعالےٰ مومنان ءَ بواسطۂ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و دگہ دلیل و علامتاں، چہ منافقانی ٹگیاں آیان ءَ ڈاہ دنت کہ بلکیں اِے ٹگّی وردّے و بدّے ءِ نقصان وخرابی آیانی وتی سرا کپیت لیکن چہ وتی جاھلی وغفلت ءَ خیال نہ کننت ونچارنت۔ اگہ خیال کننت و بچارنت گڈا سرپد بنت کہ چنے ردّے و بدّے ءَ مسلمانان ءَ نقصان نرسیت بلکیں اِے نقصانانی دیم رہ گوں ما وت اِنت ف۶ یعنی اِشانی دل ءَ نفاق چہ دینِ اسلام ءَ نفرت وگوں مسلماناں دشمنی وحسدّ، اِے مرض پیسرا موجود اَتنت، نوں قرآنی آیتانی ایرآیگ ءَ و اسلامی شان وشوکت ءِ ظاھر بوگ و مسلمانانی ترقی ونصرت۔ اِے دراھیں چیزاِش پہ چم وت دینت، روچ پہ روچ اِشانی نادراھی گیشتر بواں بوت۔ ف۷ منافقانی کارخرابی ایشتنت کہ وتی خواھشاتِ نفسانی ءِ توکا گرفتار اتنت و چہ شریعت واسلام ءِ حکماں بےپرواہ اتنت۔ کافرانی خبرش گوں مسلماناں و مسلمانانی خبرش گوں کافراں بَرَ و یارگنت کافرانی اعتراضش گوں سُست عقیدہ ایں مسلماناں کتنت تاکہ شک ءِ توکا بکپنت، پدا گوشتش کہ ما شرکاریں مردمیں گوں شما نماز وانیں، خیرات کنیں، مردمان ءِ درمیان ءَ صلح ءِ گفت گو کنیں۔ ف۸ یعنی صلاح وشرکاری حقیقتاً ھمیشِن کہ حقیں دین پہ دگہ دراھیں دینانی سرءَ گیش بہ بیت وچہ دنیائی درستیں غرضاں و فائدہ یاں شریعت ءِ حکمانی خیالداری زیادہ کنگ بہ بیت و دین ءِ بارو ءَ کسے ءِ دوستی یا دشمنی ءِ پرواہ دارگ مہ بیت و منافقاں پہ مصلحت و شرکاری ءِ بہانہ ءَ چیزیکہ کنگا ینت درحقیقت آسراسر فساد و خراب کاری اَنت۔ مگرا اِے زانگش نیست۔

ف۹ یعنی ماں وتی دل اِشش گوشت یا وت ماں وت ءَ یا گوں سُست عقیدہ ایں مسلماناں کہ چینشاں ہزاِش نہ کُت۔

ف پکائیں مسلمان کہ پہ خداءِ حکمانگی، وتی سر و مالش قربان کتنت پہ خداءِ راھیگی کسے ءِ شگان وپگان ءِ پرواھش نداشت، اِشاں منافقانی نزّیک ءَ نادان و بیوقوف اتنت و منافقاں وت دانا اتنت کہ زمانہ سازی ءِ توکا چالاک اتنت، وت اِش گوں مسلماناں مسلمان ظاھر کت وگوں کافراں کافر، وپہ اغراض نفسانی ءِ حاصل کنگ ءَ عاقبت وآخرتءَ ھچ پرواھش نداشت واحکام شرع ءِ پابندی اِش ضروری نہ فہمت۔ راقم الحروف ءِ رباعی ئے پہ اے مضمون ءِ ادا کنگ ءَ موزون اِنت ؎

نہ نائے زماں کسے، کہ مکّار بُوَد ✤ بدعہد و دروغ گوی طرّار بود ✤ پس مابیقین زسادہ لوحان ھستیم ✤ ھشیار کسے بود، کہ عیّار بود۔ یعنی بیوقوف درحقیقت منافقان اتنت کہ پہ دنیاءِ غرضاں آخرت ءِ ھچ پرواھش نداشت، فانی ءِ زورگ وباقی ءِ اِلگ چقدر بے عقلی ئے، وچہ مخلوق ءَ ترسگ کہ چنایاں مردمے درشت بیت وچہ علام الغیوب ءَ نہ ترسگ کہ چنائیا ھچ پیم ءَ مردم ءِ علاج نہ بیت، چہ قدر نادانی ئے واصلاح وشر کاری چہ کجا کہ احکم الحاکمین وآئی ءِ رسول ونیکیں بندگانی مخالفت ونافرمانی ونارضائی کنگ بیت! مگر منافقاں اے قدر بے وقوف ترّتگ اتنت کہ اِے ظاھریں حبراں ہم نفہمنت۔ ف۲ چہ شیاطین ءَ مراد یا ھما کافر اَنت کہ وتی کفرش گوں ہرکس ءَ ظاھر کتگت یا ہما منافق مراد اَنت کہ سردار وسرگروہ اتنت۔

ف۳ یعنی پہ کفر و اعتقادگی ما بالکل گوں شمائیں، چہ شما ما را ھچ پیما جدائی نیست اِیں یعنی ظاھری ھمراہ داری کہ ما گوں مسلماناں کنیں، چینیشیا مفہمت کہ حقیقۃً ھن (ہم) ما گوں مسلماناں موافقیں، بلکیں ما آیان ءَ کلاگ گرگ و آیانی بے وقوفی ءَ پہ درستانی سرا ظاھر کنیں کہ باوجودیکہ مئے کردار چہ مئے گفتار ءَ مخالف اَنت مگر آچہ وتی بیوقوفی ءَ فقط پہ مئے زبان ءِ حبراں مارا مسلمان فہمنت پہ مئے مال و اولاد ءِ سرا دست دراجی نہ کننت وغنیمت ءِ مال ءَ مارا شریدار کننت، وآیانی رازی حبران ءَ پچ گریں، مگر آیاں اَنگت مئے ٹگیاں گپت نہ کننت۔

ف۴ چونکہ خداوند تعالیٰ ءَ مسلمانان ءَ امر کتگت کہ گوں منافقان مسلمانانی پیما ھمراہ داری بکن اِت وآیانی جان و مال ءَ کار مدار اِت، چینیشیا منافقاں چہ وتی بے وقوفی ءَ فہمت کہ چہ ایمان ءِ یارگ ءَ ھر فائدہ ئے کہ مسلمانان ءَ رستگ آں اھیں فائدہ مارا تنہا پہ زبانی اسلام ءِ یارگ کنگ ءَ حاصل بوتنت پمیشا بالکل دل جمع بوتنت۔ حالانکہ منافقانی دیم راہ پہ خرابی و بربادی اِنت۔ نوں تو وت بچار کہ مسلمان کلاگ گرگ بوتگنت یا منافق، یا خداءِ کلاگ گرگ ءِ مطلب ایش اِنت کہ خداوند تعالیٰ اِے مسخرہ و کلاگ ءِ سزا یا بدلہ ءَ آیان ءَ دنت۔

ف۵ یعنی خداوند تعالیٰ آیانی مہار ءِ سرءَ دراج کُت، عمر و مالی داتنت تاکہ آیاں ماں وتی سرکشی وغروناکی ءِ توک ءَ پر کنان کُت، پما جڈے رستنت کہ وتی انجام کار ءِ ھچ خیال نہ کت، پدا گل اتنت کہ ما مسلمان رَد داتگنت، چانگرش نزانت کہ ما وت رَد کپتگیں۔

”لوگ سُنگ، بانگ سنھیگ نہ اِنت“

ف۶ چہ تجارت ءَ مراد ھما گمراھی گرگ اِنت پہ عوضءَ ھدایت ءَ ف۷ یعنی منافقاں بہ ظاھر ایمان قبول کت کفرش ماں دل ءَ داشت پمیشا ماں دنیاءَ خوار وآخرت ءَ تباہ و برباد بوتنت، خداوند تعالیٰ ماں وتی پاکیں کلام ءَ آیانی حال واحوال چہ بد و چہ نیک پہ درستاں ظاھر کت اگر ایمانش بیارتیں دین و دنیاءَ وشنام اِتنت، نوں آیانی اِے سوداگری ءَ ھچ فائدہ نداتنت نہ دینی نہ دنیائی۔ ھتوگ منافقانی دل ءِ مناسب ءَ دو مثال بیان فرمائینیت ف۸ یعنی منافقانی مثال ہمے ڈول اِنت کہ کسے ماں تہار ماھیں شپ ءَ ماں تہار روکی ءَ آس روک بکنت ماں جنگل ءَ پہ راہ ءِ گندگ ءَ و وقتیکہ آس روک بوت وراہ گندگ بوت گڑا خدای تعالیٰ ءَ ھما آس کُشت وھما مردم کہ ماں تہار ماھیں شپ ءِ تہار روکی ءَ ماں ھما جنگل ءَ حیران منت وھچ ہم نہ گندیت، برابر ہمے ڈولا منافقاں چہ مسلمانانی ترس ءَ کلمہ شہادت ءِ روشنی ءَ فائدہ گرگ ءَ لگتنت مگر سر دست کمّیں فائدہ ءِ (مثل حفظ جان و مال) گپتگش کہ نور کلمہ شہادت ومنافع دنیائی درست یکبارگی نیست ونابود بوتنت، پہ مرگ ءِ شرطءَ ماں دردناکیں عذاب ءَ گرفتار بوتنت۔ ف۹ ھتے کرّ اَنت کہ حقیں خبرءِ نیشکنت گنگ اَنت کہ حقیں خبرءَ نگوشتنت، کورنت کہ وتی فائدہ ونقصان ءَ نہ گنداَنت۔ نوں ھماکسے کہ کرّ ہم بیت، گنگ ہم بہ بیت، کور ہم بہ بیت، آچہ پیما پہ راہ ءَ کیت۔ اگر تنہا کور بہ بیت ہرچے بیت یکے ءَ توارے حبت یا یکے ءِ خبر ءَ اشکنت نوں چیے واجکاراں ھچ امید نیست کہ گمراھی ءَ بلنت وحق ءِ ننگ ءَ بیاینت۔ ف۱۰ دومی مثال اِے منافقانی ھما مردمانی مثال اِنت کہ آیانی سرا چہ آسمان ءَ ھور پہ ترندی گوار گا بینت ورگام ءَ شرایر داتگ پنایانی سرا ؤ ھرچمیں تہاری پہ اشاں ببیت، . . . .

هُمُ السُّفَهَآءُ وَلٰكِنْ لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳﴾ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا

ھمایاں وت اَنت بلے نہ زانت (وتی بیوقوفیا) ف۱ و وھدیکہ دپ کپنت گوں مسلماناں گڑا گوشنت

اٰمَنَّا ۖۚ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى شَيٰطِيْنِهِمْ ۙ قَالُوْٓا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ

کہ ما ایمان آرتگ و بریکہ تنہای بنت گوں وتی کانٹیاں ف۲ پدا گوشنت کہ ما گوں شمائیں ف۳ بیشک ما

مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۴﴾ اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ

کلاگ گریں (مسلمانان ءَ) ف۴ خدا کلاگ گرگ ءِ سزا یا دنت آیان ءَ ف۵ و دراج کنش اِش کنت ماں غرورناکی وتیگ ءَ

يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۵﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى ۠ فَمَا رَبِحَتْ

درحالیکہ سرگردان اَنت ف۶ اِشاں ھما اَنت کہ گپتگ اِش گمراھی بدل تچکیں راھیگ۔ رندا سوت نکت

تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِيْنَ ﴿۱۶﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى اسْتَوْقَدَ

آیانی سودائی ءَ ف۷ و نہ اتنت آ پہ تچکیں راہ ءَ ف۸ مثال آیانی ھما مردے ءِ پیم ءَ اِنت کہ روکی کُت

نَارًا ۚ فَلَمَّآ اَضَآءَتْ مَا حَوْلَهٗ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُوْرِهِمْ وَتَرَكَهُمْ

آس وقتیکہ روشنا کت آس ءَ گرداگرد آئی ءِ گڑا برت خدا یا آیانی روشنائی وایشتنتی آ

فِيْ ظُلُمٰتٍ لَّا يُبْصِرُوْنَ ﴿۱۷﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿۱۸﴾ۙ

ماں تہار و کیانی تنہا کہ ھچ نہ گندنت ف۹ کرّنت، گنگ اَنت، کورنت گڑا نوں آیاں پچ نہ ترنت ف۱۰

اَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَآءِ فِيْهِ ظُلُمٰتٌ وَّرَعْدٌ وَّبَرْقٌ ۚ يَجْعَلُوْنَ

یا آیانی مثال ھنچش کہ رگام ءَ ابرات چہ آسمان ءَ آئی ءِ توک ءَ بازیں تہاری ئے وگرند وگروکن ماں کننت

اَصَابِعَهُمْ فِيْٓ اٰذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ ۭ وَاللّٰهُ

وتی لنگکاں ماں وتی گوشاں چہ بیرءِ کترھکگاں چہ مرگ ءِ ترس ءَ، و اللہ

مُحِيْطٌۢ بِالْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۹﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ اَبْصَارَهُمْ ۭ كُلَّمَآ

چپ وچاگرد ءَ گروک اِنت کافراں ءَ ف۱۱ نزّیک اِنت کہ گروک بچلا نپیت آیانی چمّانی روکاں، ہر برے کہ

اَضَآءَ لَهُمْ مَّشَوْا فِيْهِ ڎ وَاِذَآ اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوْا ۭ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ

گروک جنت پرایاں رَوَنت آئی ءِ روشنی ءِ توک ءَ وقتیکہ تہاروکی بیت پرایاں گڑا اوشتنت، واگر بلوٹیت اللہ تعالیٰ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

(مثلاً جمبراں سرماں چک و سیاہ تہار بہ بنت و ہور ءِ ترمپاں ہم یترا اِیر داتگ وشپ ہم تہارماہ اِنت) ڈگوں سکّیں تھاری ءَ گروک جنگ وآئیءِ کترھلگ کتریک ہم ہنچو ہولناک اِنت کہ آیاں چہ مرگ ءِ ترس ءِ ماں گوشاں وتی لنکاں جاہ دیینت تاکہ چنے کتریک وکترھکاں دل ترک مہ بنت، ساہ اِشس درمہ رایت۔ ہے پیما منافق اَنت تکالیف وتہدیداتِ شرعیہ ءَ اِشکننت ووتی درسوائیءَ گندنت، چانگو اغراض ومصالح دنیائیءَ ہم خیال کننت۔ ماں عجبیں کشمکش وپریشانی ءَ گرفتار بنت وچہ وتی بےہودہیں حیلہ ومکاریاں دردستی ورستگاری ءِ شوھاز ءَ اَنت، مگر خداءِ قدرت وزوراکیءَ چہ ہرطرف ءَ کافراں ماں دورءَ گپتگ اَنت وچنائیءِ گرفت وعذاب ءَ ھیچ پیم ءَ وت ءَ چُٹائینت کت نکننت۔١٢(ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف١ مطلب ہے کہ منافقاں وتی گمراہی وتہاریں خیالاتانی توک ءَ سرگرداں وگرفتار بنت لیکن وقتی کہ نوراسلام ءِ غلبہ ومحکمیں معجزیانی ظاہر بوگ ءَ گندنت شرعی تاکیداں وبیم وپاترایاں اِشکننت گڈا الکّیں سارکننت بظاہر تچکیں راہ ءِ نیمگ ءَ رہادگ گرنت ووقتیکہ دنیائی تکلیف ودل سیاہی گندگ ءَ کیت پدا ہُٹ کننت چنانچہ تہارماہی وہورءِ ایر دیگ ءِ وقت ءَ گروک ءَ جت رہادگ گپتنت گڈا پاڈِش داشتنت مگرچونکہ خداوندعالم

ع ١٣/٢ ٢

لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

گڈا بارت البت آیانی گوشاں وآیانی چماں بےشک اللہ تعالےٰ پہ ھرچیزءَ قادر اِنت ف١

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ

او مردماں! بندگی بکن اِت وتی پروردگارءِ ھماکہ پیداگی کتگ شمارا وھمایان ءَ کہ پیسرچہ شمابوتگ اَنت

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ

تاکہ شماپرہیزگاربیت ھمائی کہ کتی پہ شما زمین چیرگیجے وآسمان

بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ

بانے وایری گہت (دیمی دات) چہ آسمان ءَ آپ پدا کشتی چہ آئیءَ ہرقسمیں نیبگ (میوہ) پہ شمے ورگ ءَ

فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ

گڈا نوں مکن اِت پہ خدایاشریک وچانگو شما زان اِت ف٢ واگرشماشکّ ءِ توک ءَ اِت

مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم

چہ ھماکلامے کہ ما ایرآرتگ پہ وتی بندہءِ سرا گڈا بیارات شما یک سورتے ہمائی پیمیں ف٣ وبلوٹ اِت وتی مددگاراں

مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا

بغیرچہ اللہ ءَ، اگرشماراست گوش اِت ف٤ پدااگرشماچوش نہ کت وھچبرکت نہ کن اِت

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

گڈا ارد دئیت ڈتارا چہ ھماآس ءَ کہ آئیءِ سچگ ءِ چیز مردم وڈوک اَنت تیارکنگ بوتگ پہ کافراں ف٥

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن

وشّ خبری بدے ھمایاں ءَ کہ ایمانش آرتگ ونیکیں کارش کتگ رایاں باغ اَنت کہ رونبیت چہ

تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا هَٰذَا الَّذِي

آیانی چیرا جُو ہربریکہ وارینگ بنت چہ باغانی نیبگاں ورگے، گڈا گوشنت اِے ہمایت کہ

رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ

وارینگ بوتگیں ماچہ اِشاپیسر ودیگ بیت آیان ءِ نیبگ ھمرنگیں ف٦ وپرایاں اوداجن اَنت پاکیں

منزل ١

ہرچیزءَ سہی دار اِنت وچنائی قدرت ءَ ھیچ چیزپہ درنروت گڈا نوں چہ اے ڈولیں مکروحیلہ یاں چے کارشر بوت کنت۔ (فائدہ) سورت ءِ اول ءَ بگرے داں ادا سےؔ قسم ءِ مردمانی بیانی کت اوّل ءَ مؤمنانی پدا کافرانی (ھمایاں کہ دل اِشس مُہرلگتگ کہ ھچبرایمان نیارنت) سومی منافقانی (ھماکہ گندگ ءَ مسلمان اَنت مگردل اِش کافراِنت)

ف٢ ہنوگ تمامیں بندگان مؤمن بہ بنت یاکافریامنافق دیم گور (خطاب) کننت وتوحید باری تعالیٰ سوج دیگ بیت کہ ایمان ءِ بیخ واصل الاصول اِنت۔ خلاصہ ومطلب ھمیشں کہ اللہ تعالیٰ ءَ شمارا وچہ شماپیشگیناں درستان ءَ پیدا کتگ اَنت وشمے ضروریات وفائدہ ءِ چیزانی ہم تیار وآمادگ کتگنت، پدا آیاپلے ودگرے ءَ وتی معبود وحاجت رواقراربدئے کہ نہ فائدہ دات کننت ونہ ضرر رسینت کننت، چہ قدرنادانی وپہلوالی اِنت۔ چانگو شماوت ہم زان اِت کہ آئیءِ پیم ءَ ھچ کس بوت نہ کنت سعدی علیہ الرحمہ چون وش گوشتگ ؎

تو درِخلق میزنی ہمہ وقت — لاجرم بےنصیب ازین بابی

کے دعائے تومستجاب شود — کہ بہ یک روی دردومحرابی

ف٣ اِے خبرپیسرءَ گوست کہ اِے کلام پاک ءِ توکا شبہ بوگ ءِ سبب یاِلے بوت کنت کہ اِے کلام ءَ کدام غلطی سئے بہ بیت پہ اِے قسم ءِ شبہ ءِ دورکنگ ءَ لَارَيْبَ فِيهِ فرمائینت وآشبہہ ئی دورکت۔ یااِے صورت بوت کنت کہ یکّے ءِ دل ءَ چہ وتی کُنٹ ذہنی ءَ یا دشمنی ءِ سبب ءَ شبہہ پیداگ بہ بیت، چونکہ اِے صورت ممکن بلکیں موجود اَت نوں ایشی ءِ دورکنگ ءِ بہتروآسان تریں صورتے بیان فرمائینت کہ اگرشمارا اِے کلام ءِ انسانی کلام بوگ ءِ خیال ہست اِنت گڈا شماہم یک سورتے ھمیڈولیں فصیح وبلیغ سے آیت ءِ اندازہ ءَ اڈکن اِت، بیار اِت۔ واگرشماباوجودفصاحت وبلاغت چہ یک گونڈیں سورتے ءِ مقابلہ ءَ ہم عاجز اِت گڈا نوں بزان اِت کہ اِے کلام پاک خدائے پاک ءِ کلام اِنت دگہ انسانی کلامے نہ اِنت۔ ماں اِے آیت ءَ حضورصلی اللہ علیہ وسلم ءِ نبوت ہم مدلّل طورثابت کنگ بوت۔ ف٤ یعنی اگرشماوتی اِے دعویٰ ءِ توکا پہ حق اِت کہ اِے بندہ ئی کلام اِیت گڈا شماچہ وتی دراھیں قابل وشاعر بلغاء وفصحاء ہرچہ کہ ہست اَنت بغیرچہ خدا، چہ درستاں مدت بگراِت ویک گونڈیں سورتے ہمے پیمیں اڈبکن اِت وبیار اِت۔ یااِے مطلب اِنت کہ بجزازخداوندکریم شمے ہرقدر دگہ معبود کہ ہستنت چہ درستاں گوں فریادوگریہ وزاری دعابلوٹ اِت کہ ماں اِے مشکل ءَ کمے بازشمے مدت ءَ بکننت۔ ف٥ پدااگرشمایک سورتے گونڈیں ہم اڈکت نہ کت واِے یقینی خبراِیت کہ آیندہ ہچبر اڈکت نہ کن اِت گڈا بترس اِت ووتارا ردّ دئیت چہ دوزخ ءِ آس ءَ ہماکہ چہ دراھیں آساں تیزوگرم تراِنت وآئیءِ سچگ ءِ چیزکہ دارءِ جاگہ ءَ اودا بسچینت کافرانت وہماڈوک اَنت کہ شماعبادت کتگ اَنت ووتارا ردّ دیگ ءِ صورت ھمیش اِنت کہ پہ خداءِ کلام ءَ ایمان بیار اِت وھماآس پہ ہماکافراں آمادہ وتیارکتگ کہ قرآن شریف ونبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ نہ منّنت وآیاں دروغ بندکننت۔ ف٦ بہشت ءِ نیبگاں بہ شکل وصورت ءَ گوں دنیاءِ نیبگاں ہمرنگ اَنت مگرتام ومزہ اِشانی درمیان ءَ زمین وآسمان ءِ فرق اِنت۔ یابہشت ءِ نیبگاں وت موت ءَ ہمرنگ اَنت ومزہ اِش جداجدا اَنت، گڈا وقتے نیبگے گندا اَنت گوشنت کہ اِے قسم ھمانیبگ اِنت کہ ماں دنیاءَ ماوارتگ، وقتیکہ چشتنش تام اِش دگہ پیماگندنت

ف بہشتی جناں چہ ہر قسم ءِ ظاہری و باطنی (اخلاقی) پلیتیاں پاک وصافنت ۔ فائدہ : تا اداں سے چیز کہ آیانی زانگ ضروری ات بیانی کتنت اول مبدأ (یعنی ما چی اَتیں وچہ کجا اختیں) دومی معاش (یعنی کجا نندیں وچے وریں) سومی معاد (یعنی مے دیم رہ وانجام کجا اِنت) ف۲ ماں اے آیت ءَ ہما اعتراض ءِ جواب دیگ بوتگ کہ چہ کافرانی نیمگ ءَ پیسرگیں آیت ءِ سرا کنگ بوتگ، آئی ءِ خلاصہ ایش اِنت، وقتیکہ یک کسانیں سورتے ہم ایشی ءِ پیمیں چنایانی دست ءَ نہ بوت گڈا ایشی ءِ کلام الٰہی بوگ ثابت بوت ۔ پدا کافراں گوشت کہ راستے کہ ما چنے کلام ءِ مقابلہ کنگ ءَ عاجزیں مگر ما پہ دگہ دلیلے ایشی ءِ کلام الٰہی نہ بوگ وکلام بشر (انسان) بوگ ثابت کنیں وآ ایش اِنت کہ مزنیں بزرگیں مردم ماں وتی کلام چہ حقیریں چیزانی بیان کنگ ءَ پرہیز کننت ، نوں خداتعالیٰ کہ چہ درستاں بزرگ تر ومستر اِنت آئی ءَ چہ پیم ءَ ماں وتی کلام ءَ مکسک ومو کوءِ ذکر کتگ گڈا اِے معارضہ ءِ جواب اِے ڈولا دیگ بوت کہ ایشی ءِ توکا ہچ لجی وشرمی خبرے نہ انت کہ خداوند تعالیٰ شاشک یا چنائیا مستریں چیزے ءِ مثل مکسک ومو کوءِ مثال ءَ بیان بکنت پرچیکہ چہ مثال ءَ توضیح ممثل لہٗ مطلوب اِنت اودا حقارت وعظمت ءِ ہچ گفتگو نہ اِنت و اِے مطلوب ہما وقتی حاصل بیت کہ مثال وممثل لہٗ ءِ درمیان ءَ پورہ مطابقت

وَهُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسۡتَحۡيِۦٓ أَن يَضۡرِبَ مَثَلٗا مَّا بَعُوضَةٗ

وآیاں اوداں ام (ہمیشہ) مانَنت ف بیشک خدا لج نہ کنت چہ اِے خبرءَ کہ بیان بکنت ہر پیمے مثالے کہ بیت

فَمَا فَوۡقَهَاۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَيَعۡلَمُونَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّهِمۡۖ وَأَمَّا

یا آچیزے کہ چہ ایشیا برزتر انت ف۲ پدانوں ہما کہ ایماندار انت گڈا آزانَنت کہ اِے مثال برابر انت چہ آیانی پرور دگار ءِ نیمگ ءَ انت وہما

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلٗاۘ يُضِلُّ بِهِۦ

کہ کافر اَنت گڈا گوشنت کہ چہ مطلب اَت خداءِ چہ اِے مثال گمراہ کنت خدا چہ اِے مثال ءَ

كَثِيرٗا وَيَهۡدِي بِهِۦ كَثِيرٗاۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلۡفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ٱلَّذِينَ

بازین ءَ و راہ پیشدار یت چہ ایشیا بازین ءَ ف۳ و گمراہ نہ کنت چہ اِے مثال ءَ مگر بدکاران ءَ ہمایاں کہ

يَنقُضُونَ عَهۡدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقۡطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ

پروشنت خداءِ عہد ءَ آئی ءِ محکم کنگ ءَ چہ رند وبرنت آچیزے ءَ کہ حکم کتگ خداءَ

بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾

آئی ءِ ہور کنگ ءِ ف۴ وکار خرابی کننت ماں زمین ءَ ف۵ ہمایاں وت اَنت نقصان کنوکاں ف۶

كَيۡفَ تَكۡفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمۡ أَمۡوَٰتٗا فَأَحۡيَٰكُمۡۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمۡ ثُمَّ

چہ پیم ءَ کفر کن اِت پہ خدا حالانکہ شما مُردگ اَتت ف۷ گڈا زندگی کت شمارا ف۸ پدا کشیت شمارا ف۹ پدا

يُحۡيِيكُمۡ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ

زندگ کنت شمارا پدا آئی ءِ وتی نیمگ ءَ چپ ترینگ بئیت ف۱۰ آہما ئیں کہ پیدا اگ کت پہ شما ہرچیکہ ماں زمین ءَ اِنت

جَمِيعٗا ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبۡعَ سَمَٰوَٰتٖۚ وَهُوَ

درست رندا قصد ی کت آسمان ءِ نیمگ ءَ گڈا برابری کتنت آیاں ہفت آسمان وخدای تعالیٰ

بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿٢٩﴾ وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٞ فِي

ہر چیز ءِ رازانوک اِنت ف۱۱ ووقتیکہ گوشت تئی پروردگار ءَ گوں فرشتگاں کہ من اڈ کنان ماں

ٱلۡأَرۡضِ خَلِيفَةٗۖ قَالُوٓاْ أَتَجۡعَلُ فِيهَا مَن يُفۡسِدُ فِيهَا وَيَسۡفِكُ

زمین ءَ پُشیدے (نائبے) ف۱۲ گوشت فرشتگاں ہیں اپیدا کنے تو ماں زمین ءَ ہماکس ءَ کہ کارخرابی کنت اودا وریچیت

بہ بیت، اگر ممثل لہٗ حقیریں چیزے گڈا آئی ءِ مثال ہم حقیریں چیزے بیان کنگ بہ بیت داگرنہ گڈا تمثیل بیہودہ قرار دیگ بیت۔ ہاں اگر تمثیل ءَ ہمے بوتیں کہ مثال ومثال دیوک ءِ درمیان ءَ موافقت ضروری بوتیں گڈا اِے بیوقوفانی اعتراض کمے باز لگتگت مگر اشیا یک بیوقوفے ہم قائل نہ اِنت دتوراۃ وانجیل، حکماء و بادشاہانی کلام ءَ اِے ڈولیں مثال موجود اَنت ۔ ایشی ءِ خلاف گوشگ کافرانی وتی بیوقوفی ومبنی بر عداوت اِنت فَمَا فَوۡقَهَا ءِ معنیٰ اِے ڈولا ہم بوت کنت کہ ماں حقارت وکسانی ءَ چہ شاشک ءَ زیادہ مبیت چنانچہ شاشک ءِ بانزل کہ ماں بعض حدیثاں پہ دنیائی تمثیلاً ذکر کنگ بوتگ ف۳ یعنی موٗمناں اِے مثالاں ءَ حق وکارآمد فہمنت و کافراں بطور ما نمیانگی وتحقیر گوشنت کہ چنے پیمیں نزوریں مثالاں خداءِ مطلب چے اِنت؟ جواب دیگ بوت کہ چنے مبارکیں کلام ءَ بازینے ءَ گمراہ کنگ وبازینے ءَ راہ راست ءِ پیشدارگ مقصود اِنت (یعنی اہل حق واہل باطل ءَ درمیان ءَ تمیز تام منظور اِنت کہ سک ضروری وکارآمد اَنت) ف۴ چنانچہ دِنا راچہ وتی سیا دو وارثاں سِندگ (قطع رحم) وچہ پیغمبراں وعالماں وواعظاں دموٗمناں ونمازوروچگ وچہ دگہ نیکیں کاراں کنارہ گرگ ف۵ چہ فساد ءَ مراد ایش اِنت کہ مردمش چہ ایمان یارگ ءَ بد دلی داتنت ومخالفین اسلامش ہشودات وگوں مسلمانانش جنگ دیائینت اَنت حضرات صحابہ وصلحاء امت ءِ عیب جوئی اِش کرت وہواگہ آعیبانش مشہور کنائینت اَنت تاکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم و دین اسلام ءِ بے عزتی مردمانی دل ءَ بنندیت ومسلمانانی رازش پہ مخالفین اسلام رسینتنت وقسم قسمیں رسم وبدعاتءِ رواج دیگش بخلاف طریقہ اسلام کوشش کرتش۔ ف۶ مطلب ہے کہ چنے نالائقیں حرکتاں اِشانی توہین اسلام یا تحقیر صلحاءِ امت ہیچ ہم بوت نکنت بلکیں وت نقصان گندنت ماں دنیاءَ رسوا وبے عزت وماں آخرت ءَ تباہ وبرباد بنت۔ ف۷ یعنی اجسام بے جان کہ سُرسُرش نہ کت اولیءَ مات وپتانی خوراک اتنت، پدا نطفہ، گڈا خون، رندا گوشت بوتنت۔ ف۸ یعنی پیشگیں حالتاں چہ رند آیانی توک ءَ ساہ (روح) مان کنگ بوت کہ چنائیگے ماں مات ءِ لاپ ءَ وچنائیار ند ماں دنیاءَ زندہ بوت اَنت۔ ف۸ یعنی ماں دنیاءَ اجل ءِ رسگ ءِ وقت ءَ۔ ف۹ یعنی قیامت ءِ روچ ءَ پہ حساب دادگی ف۱۰ یعنی چہ قبراں در رچیت خداءِ روبروءَ پہ حساب وکتابگی اوشتارینگ بئیت، پدانوں شماوت بچار اِت والنصاف بکن اِت، وقتیکہ شما اول چہ آخر خداءِ احسان ءِ زیر بار اِت وپہ ہر وقت وہر ساعت وہر بند وہر حاجت آئی ءِ طمعیگ ومحتاج اِت پدا آئی ءِ نہ منگ وآئی ءِ نافرمانی کنگ چگونہ تعجب خیز وچہ قدر حماقت اِنت ف۱۱ ماں اِے آیت ءَ دگہ نعمتے بیان فرمائینیت، یعنی خداءَ شمارا پیدا اگ کت وپہ شمے پشکپگے ونفع گرگی ماں زمین ءَ ہر ہمیں چیزے بیشمار پیدا اگ کت (ورگی نوشگی وپوشگی وپہ ہر چیزگی اسباب وسامان) چنائیار ند آسمانانی پیدا اکتنت کہ چنایاں شمارا ہر پیمیں فائدہ حاصل بیت ف۱۲ ہنوگ یک مزنیں نعمتے بیان کنگ بیت کہ آنعمت پہ درستیں انساناں کنگ بوتگ وآ حضرت آدم ءِ پیدائش ءِ قصہ اِنت وآئی خلیفۃ اللہ کنائینگ بوت، پیسرگیں آیت ءَ خَلَقَ لَكُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا فرمائینگ بوت، اگر کسے چہ اِشی ءَ انکار بکنت گڈا چہ آدم ءِ قصہ ءَ نی ءِ جواب ہن بخوبی دیگ بوت۔

الدِّمَآءَ ۚ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۗ قَالَ اِنِّىْٓ اَعْلَمُ مَا
خون ومایک پیماوانیں تئی تعریف ءَ ویا دِ کنیں تئی پاکیں ذات ءَ ڤ گوشت خداءَ کہ بیشک من زانان آچیزیکہ

لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ ۙ
شما نزان اِت ڤ۲ وسوج دانت اللہ ءَ آدم ءَ تمام چیزانی نام، پدا پیشی کتنت ہما چیزاں پہ فرشتگاں

فَقَالَ اَنْۢبِئُوْنِىْ بِاَسْمَآءِ هٰٓؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٣١﴾ قَالُوْا سُبْحٰنَكَ
پدا گوشتی خبر دئیت من ءَ نام ءَ اِشانی اگر شما راست گوش اِت ڤ۳ گوشتش پاکے تو،

لَا عِلْمَ لَنَآ اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۭ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ
ہچ نزانیں مگر ھنچک کہ تو ماراسوج داتگ بیشک تو وت سئے زانوک ددانا گوشتی

يٰٓاٰدَمُ اَنْۢبِئْهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ ۚ فَلَمَّآ اَنْۢبَاَهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ ۙ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ
اَے آدمؑ! خبر بدے فرشتگان ءَ ناماں آیانی، گڈا وقتے کہ خبری داتنت فرشتگانءَ نام ھما چیزانی، گوشت اللہ ءَ کہ ھیں من

لَّكُمْ اِنِّىْٓ اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۙ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَ
نگوشت شماراکہ بیشک من زانوں چیریں چیزاں آسمانانی وزمین ءِ وزاناں آچیزے کہ ظاہر کن اِت و

مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا
آچیزے کہ چیر دیئت ڤ۴ ووقتیکہ ماگوشت فرشتگان ءَ کہ سجدہ کن اِت آدم ءَ، گڈا درستاں سجدہ کت

اِلَّآ اِبْلِيْسَ ۭ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ ڭ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يٰٓاٰدَمُ
مگر شیطان ءَ ڤ۵ نہ منّتی وتکبّری کت ۔ وہست اَت آچہ کافراں وگوشت ما او آ

اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا ۠ وَلَا
بلند تو وتئی لوگی (زال) ماں بہشت ءَ دبور اِت چہ آئی ءَ ہرچے کہ دل بکشیت چہ ہرجاکہ لوٹیت شما ونزیک ءَ

تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٣٥﴾ فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطٰنُ
مبیئت اِسے درچک ءِ گڈا بئیت شما چہ نقصان کنندکاں ڤ۶ پدا ٹگلینت اَنت آہردوکاں شیطان ءَ

عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيْهِ ۠ وَقُلْنَا اهْبِطُوْا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ
چہ اودا، گڈا دری کتنت آیاں چہ ہما عزت و آرامی ءَ کہ ما آئی نوکا اَتنت وگوشت ما کہ ایرکپ اِت شمایکدگر ءِ دشمن بیت

منزل ۱

ڤ ملائکتانی دل ءَ اِے خبر گوست کہ اِے ڈولیں مخلوق کہ اِشانی توکا مُفسد وخونریز ھم بیت مئے ہمیں مطیع وفرمانبردارانی ھستی ءِ باوجود آیا نے خلیفہ کنائینگ ءِ سبب چی اِنت ؟ گڈا البطریق استفادہ نہ بطریق اعتراض جُست اِش کت ۔ باقی منت اِے خبر کہ اِے ملائکتاں چہ بیم ءَ بنی آدم ءِ حال ءَ سہی بوتنت، اِشی ءِ باز احتمال اَنت ۔ جنّانی سرءَ اِش قیاس کت یا خدا تعالیٰ ءَ پیسرءَ سہی کنگ اِتنت یا چہ لوح محفوظ اِش دیتگ اَت یا فہمتش کہ حاکم وخلیفہ ءِ ضرورت آ دقتے کیت کہ ظلم وفساد بہ بیت ۔ یا حضرت آدم ءِ قالب اِش دیتہ بطور قیافہ اِش جاہ یارت (چنانچہ ابلیس ءَ حضرت آدم ءِ قالب دیت گوشتی اِے پھک دل ئے ۔ یعنی فریب ءِ توکا کپیت) ھنچو ہم بیت ۔
ڤ۲ فرشتگان ءَ سردست مختصر ہمے جواب دیگ بوت کہ آ حکمت کہ ماں ایشی ءِ پیدا کنگا ہست انت آیان ءَ ما شرزانیں شمارا آ حکمت چے وقتی معلوم نبینت ورنہ ماں آئی ءِ خلافت ءَ وافضلیت ءَ شماشبہ نکتگ اَت ۔ ڤ۳ خلاصہ اِے کہ خداوند عالم ءَ ہریک چیزے ءِ نام گوں آئی ءِ حقیقت وخاصیت ونفع ونقصان ءَ حضرت آدم ءَ سوج داننت و اِے علم خداوند تعالیٰ ءَ بغیراز واسطہ کلام ماں حضرت آدم علیہ السّلام ءِ دل ءَ دَور دات پرچیکہ بجز چنے کمال علمی ءَ خلافت و دنیاءِ سراحکومت کنگ چیر بیما بوت کنت ۔ اِشیا چہ رندنوں چے حکمت ءِ ظاہر کنگ ءِ سبب ءَ چہ ملائکتاں ہمے چیزانی نام ونشان جُست گرگ بوتنت کہ اگر شماں وتی اِے خبرءَ کہ شما خلافت ءِ کاروباراں ھلاّئینت کن اِت، راست گوش اِت گڈا شما اِے چیزانی نام ونشان ءَ پیش دار اِت، لیکن آیا دتی عاجزی دکوتاہی منّت وشرتش فہمت کہ بغیر چنے علمیگی ہچ کسے خلافت ءِ کارءَ ماں دنیا کت نہ کنت ڤ۴ چشیا رند چہ حضرت آدمءَ تمامیں چیزانی باروءَ جُست بوت ۔ آئیا درستیں چیزانی نام و نشان یک پہ یک ءَ گوشت وپیشی داشتنت، درستیں ملائکہ چہ حضرت آدم ءِ علم و دانش ءَ حیران منتنت ۔ ہریکے ءِ چہ حضرت آدم ءِ کمال علمی ءَ دست ماں دپ ءَ بوت ۔ گڈا اللہ تعالیٰ ءَ گوں ملائکتاں گوشت، ہاں چطور اِت ہمن شمارا نگوشتگت کہ من چہ آسمانانی وزمین ءِ درستیں چیریں چیزانی حال ءَ سہی داراں وشماہر خبرے کہ ماں وتی دل ءَ داشتگ آئی ءَ ہن من خبر داراں ۔

فائدہ : ۔ چنیشیا علم ءِ فضیلت وجوانی پہ عبادت ءِ سرا ظاہر بوت، بجار ملائکہ ماں عبادت ءَ بجرے رستگ اِنت کہ معصوم وبے گناہ اَنت مگر ماں علم ءَ چہ انسان ءَ کمتر اَنت ہمیشا مرتبہ ءِ خلافت انسان ءَ رست ۔ ملائکتاں ہن منّت ولوٹ اِت ہن ھنچو پرچیکہ عبادت خاصہ مخلوقات اِنت، خدائی صفت نہ اِنت البتہ علم خداءِ بہترین صفت اِنت، چیشا قابلِ خلافت انسان بوت نہ ملائکہ ۔ پرچیکہ پہ ہر خلیفہ ءَ ضروری اِنت کہ فی الجملہ وتی مستخلف عنہ ءِ کمال آئی ءِ توکا موجود بہ بیت ؎

صاحبدلے بہ مدرسہ آمد ز خانقاہ
بشکست عہد صحبت اہل طریق را
گفتم میانِ عالم وعابد چہ فرق بود
تا کردی اختیار ازان این فریق را
گفت او گلیم خویش بدرمی برد زموج
وین جُہد می کند کہ بگیرد غریق را

ڤ۵ وقتیکہ حضرت آدم ءِ خلیفہ بوگ مسلّم (منّگ) بوت گڈا فرشتگان ءَ حکم بوت کہ حضرت آدم ءِ نیمگ ءَ سجدہ بکن اَت وآئی ءَ قبلہءِ سجدہ جوڑ بکنت ھنچوکہ بادشاہاں وتی ولی عہدءَ مقرر کن اَنت پدا چہ اراکینِ دولت نذرءِ پیش کنگ ءِ حکم دینت تاکہ کسے ءَ سرتابی ءِ گنجائش مبیت ۔ چنانچہ درستاں ہمے سجدہ ادا کرت بغیر چہ ابلیس ءَ کہ دراصل آچہ جنّانی قوم ءَ اَت وھنّو گوں ملائکتاں ہور بوت اَت ۔ واِے سرکشی ءِ سبب ایش اِنت کہ جنّاں چہ ھزار ہا سال ءَ ماں زمین ءَ نندوک اتنت وآسمان ءِ نیمگ ءَ ہن رفت وآمدش کت، وقتے کہ آیانی فساد وخونریزی چہ حدءَ گوست گڈا ملائکتاں چہ خداءِ حکم ءَ لھتیں کُشت ولھتیں ماں کوہ وجنگل وجزیرہ یانی نیمگ ءَ گلینت دیم دات، چہ آیانی توکا ابلیس مزنیں عالم وعابدے اَت ۔ آئیا چہ جنّانی خراب کاری ءَ وتی بیزاری وبے میاری ظاہر کت ۔ چہ فرشتیانی سفارشگی اِشی درخلاص بوت وماں ملائکتانی توک ءَ بود وباشی کت وپہ ہمے دل ماں ئی لالچ ءَ کہ تمامیں جنّانی جاگہ ءَ تنہا من وت زمین ءَ حاکم ومتصرف کنائینگ باں، ماں عبادت ءَ سک کوشست کنگ ءَ لگت ووتی دماغ ءَ خلافت ءِ خیالی پختہ کت ۔ وقتیکہ خداءِ حکم خلافت ءِ نسبت ءَ پہ حضرت آدم علیہ السّلام ءَ ظاہر بوت، ابلیس لعین دل ایکیم بوت وچہ وتی ریائی عبادت ءِ رائیگان روگ ءَ چہ زھر وحسد ءَ جُنبشت ہرچیکہ دل ءَ گوشتگتی وملعون بوت ڤ۶ مشہور اَنت کہ آدرچک گندمیگت یا بقول بعضے ھنگور یا ھنجیر یا نارنجیگ اَت ، واللہ اعلم بالصواب ۔ ڤ گوشنت کہ حضرت آدم وحوا ....

وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَّمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ ﴿۳۶﴾ فَتَلَقّٰۤى اٰدَمُ

و پر شماں زمین ءَ جاہ بہ ھنکین ف۱ و فائدہ گرگ انت تا یک وقتے ف۲ پدا چپت وزرت آدم ءَ

مِنْ رَّبِّهٖ كَلِمٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۭ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۳۷﴾ قُلْنَا

چہ وتی پروردگارءَ لھتیں خبر، گڈا خداء نظر نیک بوت آدم ءِ سرا بیشک آ وت انت توبہ قبول کنوک رحم کنوک ف۳ گوشت ما

اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا ۚ فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِّنِّىْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَاىَ

کہ ایر کپ اِت چہ ادا درست ف۴ رندا اگر بئیت و پر سیت شمارا چہ منی نیمگءَ راہے، پدا ہر کسے کہ برَوت پہ منی راہءَ

فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۳۸﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا

گڈا نہ ترس بیت پہ آیانی سرا و نہ آیاں غمگین بنت ف۴ وھمایاں کہ کافر بوتنت و دروغ بندِش کتنت

بِاٰيٰتِنَآ اُولٰۤئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۳۹﴾ يٰبَنِىْۤ اِسْرَآءِيْلَ

منئے نشانیاں آ دوزخی انت ، آ ماں اودءَ ھمیشہ مانت ، او یعقوب ءِ چکاں ف۵

اذْكُرُوْا نِعْمَتِىَ الَّتِىْۤ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَوْفُوْا بِعَهْدِىْۤ اُوْفِ بِعَهْدِكُمْ

یاد کن اِت منی ھما احسان ءَ کہ من شمے سرا کتگ انت ف۶ و شما پورہ کن اِت منی قول ءَ، من پورہ کناں شمے قول ءَ

وَاِيَّاىَ فَارْهَبُوْنِ ﴿۴۰﴾ وَاٰمِنُوْا بِمَآ اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا

و چہ من بترس اِت ف۵ و بمنّ اِت کتاب ءَ کہ من ایر آرتگ درحالیکہ باور دار وک اِنت ھما کتاب ءَ کہ گوں شما اِنت

تَكُوْنُوْۤا اَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهٖ ۪ وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰيٰتِىْ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۡ وَّاِيَّاىَ

و مبئیت شما چہ درستاں پیسر تر آئی ءِ نہ منوک ف۷ و مگر اِت منی آیتانی بدل ءَ کمّیں بھائے و چہ من

فَاتَّقُوْنِ ﴿۴۱﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ

بترس اِت وھور نور مکن اِت حق ءَ گوں ناحق ءَ و چیر مدئیت حق ءَ پہ

تَعْلَمُوْنَ ﴿۴۲﴾ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوْا مَعَ الرّٰكِعِيْنَ ﴿۴۳﴾

زانت و قائم بدار اِت نماز ءَ را و بدئیت زکوٰۃ ءَ و ارکوع کن اِت گوں رکوع کنوکاں ف۱۰

اَتَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ۭ

ھَیں حکم کن اِت شما مرد مان ءَ پہ نیکیں کار ءَ و شموش اِت وتی جِندان ءَ ، وحالانکہ شما کتاب وان اِت ،

ماں بھشت ءَ بندگ ءَ لگتنت و شیطان چہ وتی عزّت ءِ جاگہ ءَ کھل کپت، شیطان ءِ حسدءَ گنتر جاہ جت، بالآخر گوں طاؤس و مار ءَ ھور بوت ماں بہشت ءَ گوست و بی بی حواء ھمیڈ ولا کلاگ گیپت ورد دات کہ آئی ءَ چما درچک ءَ وارت و حضرت آدم ءَ ہم وار ینتی و آئی یقین داتگ اَنت کہ چینیشی ءِ ورگ ءَ رند شما ہمیشہ خداء بارگاہ ءَ مقرب بت و خدا تعالیٰ چہ آئی ءِ ورگ ءَ منع فرمائینتگ آئی ءِ توجیہ ئی بیان کت۔ اِے قصہ دیما مفصّل پیداگ اِنت ۔ (ھمے صفحہ ءِ فوائد)

ف۱ پہ اِے خطاءِ سزائیگی حضرت آدم و بی بی حوا و ہمراولا دیکہ پیدا بوگیگت ، درستان ءِ متعلق ءَ ہے حکم بوت کہ چہ بہشت ءَ زمین ءِ نیمگ ءَ ایر کپ اِت بروات و ہمو و بند اِت شماوت ماں وت ءَ دشمن بت و چینیشگی شمارا تکلیف درپیش بیت و بہشت نافرمانی و دشمنی ءِ جاگہ نہ اِنت ۔ دارِ دنیا پہ ہے کاراں مناسب اِنت کہ پہ شما آزمائشگی بنا کنگ بوتگ ۔ ف۲ یعنی ماں دنیاءَ ہمیشہ نہ ماں اِت بلکیں تا یک وقتے معتیّں اودءَ پشت کپ اِت وچہ اودءِ چیزاں بہرہ مند بت۔ رندا مئے وتی روبروءَ حاضر بت، آمعیّنیں وقت ہر ہر شخص ءِ نسبت ءَ ہر کس ءِ وتی مرگ ءِ وقت و دراھیں عالم ءِ حق ءَ قیامت ءِ روچ اِنت۔ وقتیکہ حضرت آدم ءَ خداوند تعالےٰ ءِ اِے تُرندیں حکم اِشکت و چہ جنّت ءَ درکپت گڈا بحالتِ شرمندگی و پشیمانی گریوگ و زاری ءَ لگِت، پدا خداوند تعالےٰ ءَ چہ وتی مہربانی ءَ لھتیں کلمہ ماں آئی ءِ دل ءَ بطورِ الھام دَوردات، چہ اِشانی برکت ءَ آئی ءِ توبہ قبول بوت۔ و آ کلمیاں ایش اَنت :۔

رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۝

ف۳ مطلب اِے کہ حق تعالےٰ ءَ حضرت آدمؑ ءِ توبہ قبول کت مگر پہ ہے زوتاں بہشت ءِ روگ ءِ حکمی ندات بلکیں ھما پیسریگیں حکمی کہ دنیاءِ نندگ ئیگت قائم کت پرچیکہ حکمت و مصلحت ءِ اقتضا ہم ہمیشت۔ اِے ظاہر اِنت کہ پہ زمین ءَ خلیفہ کنائینگ بوتگت (اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً) نہ پہ بہشت ءَ، و خداوند تعالےٰ ءَ اِے ہم فرمائینتگ کہ ہرچے کہ مئے فرمانبردار بنت دنیاءِ نندگ آیان ءَ ضرر نہ دنت بلکیں فائدگ دنت۔ ہاں ہرچے کہ نافرمان اَنت پناہیاں جہنّم اِنت و پہ اِے آزمائش و امتحانگی ہم دنیا مناسب اِنت۔

ف۴ ہر صدمہ و اندیشہ کہ پہ یک مصیبتے ءِ سرا چما مصیبت ءِ کیگ ءَ چہ پیسر پہ بیت آئیارا خوف گوش اَنت و آ مصیبت ءِ کیگ ءَ چہ رند ھما غم کہ پہ بیت آئیرا حُزن گوش اَنت۔ مثلاً یک بیماری ءِ یا مرگ ءِ خیال ءَ کسے ءَ صدمہ پہ بیت آئی خوف اِنت و آئی مرگ ءَ چہ رند صدمہ ئے کہ بیت، آئی حُزن اِنت، اگر خوف و حُزن دنیاوی مراد گرگ پہ بنت گڈا اِے معنیٰ بیت کہ ھما مردماں کہ مئے ھدایت ءِ موافق ءَ رونت آیان ءَ اِے ترس ءِ جاگہ نیست کہ بلکیں اِے حقیں ھدایتے نہ اِنت و چہ شیطان ءِ طرف ءَ یک فریبے اِیت، و نہ چنے خبرءَ غمگین بنت کہ آیانی پیت بالفعل چہ بہشت ءَ درکنگ بوتگ، چی ءَ کہ صاحبِ ھدایتاں ءَ بہشت عنقریب رسگی اِنت۔ اگر خوف و حُزن آخرت ءِ مراد اِنت گڈا اِے مطلب اِنت کہ قیامت ءِ روچ ءَ اھل ہدایت ءَ نہ خوف بیت و نہ حُزن۔ آ روچ ءَ حُزن نہ بوگ بیشک مسلّم اِنت مگر خوف ءِ نفی کنگ ءَ ضرور اِے شبہ پیداک بیت کہ آ روچ ہچ کس چہ خوف ءَ خالی نہ بیت حتی کہ پیغمبراں، گڈا لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۝ چہ معنی داریت۔ اِے شبہ ءِ جواب ایش اِنت کہ خوف پہ دو قسم اِنت۔ بَرے خوف ءِ باعث و مرجع خائف (ترسوک) ءِ وتی توکا لِندگ بیت، چنانچہ مجرم بادشاہی کہ چہ بادشاہ ءَ ترسیت۔ اِدا خوف ءِ موجب ہے جرم اِنت کہ مجرم ءِ نیمگ ءَ رجوع کنت۔ و برے خوف ءِ مرجع مخوّف منہ انت یعنی ہمائ کہ چہ آئیا ترسنت، آئی ءِ توکا یک نیے، یک ھیبتے پہ بیت۔ مثلاً اگر کسے یک بادشاہ باعظمت و صاحبِ جاہ و جلال ءِ روبروءَ پیش پہ بیت یا گوں یک شیرے ءَ دیم پہ دیم پہ بیت گڈا آمرد ءِ خائف بوگ ءِ سبب اِے نہ انت کہ آئی ءَ بادشاہ ءِ یا شیر ءِ جُرمے یا گناہے کتگ بلکیں سلطانی قہر و جلال و شیر ءِ ھیبت و غضب و درندگی موجبِ خوف بیت کہ آئی ءِ مرجع ذاتِ سلطانی و شیر وت اِنت۔ چہ آیت ءَ خوف ءِ اولگیں قسم ءِ نفی کنگ بوتگ ، نہ دومیگ ءِ۔ شبہ ھما وقتی پیدا بوتگت کہ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۝ ءِ جاگہ ءَ لَا خَوْفٌ فِيْهِمْ یا لَا يَخَافُوْنَ گوشگ بوتیں۔

ف۵ اولی خطاب يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا عامیں خطاب ایت و ہما نعمتانی ذکر فرمائینتگ اَت کہ پہ تمامیں بنی آدم ءَ عام اَنتت، مثلاً زمین و آسمان و ایدگہ درستیں چیزانی پیدا کنگ۔

پدا حضرت آدم علیہ السلام ءِ پیدا کنگ و آئیءِ خلیفہ مقرر کنگ و آئیءَ ماں بھشت ءَ داخل کنگ وغیرہ۔ هنّوگ چنایانی درمیان ءَ خاص بنی اسرائیل دیم گور (خطاب) کنگ بوتنت و خاصیں نعمتاں کہ وقتاً فوقتاً پشت بہ پشت پنایانی سرا ایک بیما عطا کنگ بوتگنت و آیاں کر پنا نعمتانی جاہ ءَ ناشکری کتگ آدرستیں جبرانی بیان مفصلاً کنگ بیت پر چیکہ بنی اسرائیل چہ بنی آدم ءِ تمایں فرقیاں عزت دار و اہلِ علم و کتاب و نبوّت و پیغمبرانءِ جاہ یارو ک فہمگ بوتگنت چیاکہ چہ حضرت یعقوب علیہ السلام ءِ بگرے داں حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءَ چار ہزار پیغمبر چنایانی وتی توک ءَ آتکگنت دراھیں عربانی چم پمایاں سک اننت کہ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تصدیق کننت یا نہ پمیشیا آنعمتانے کہ پنایانی سرا کنگ بوتگنت و آخرابی و ناشکری کہ پدا آیاں کتگ آدرستیں خبر اِ دا ہچ کنگ و بیان کنگ بوتگنت تاکہ شرمندۂ احسان بہ بنت و ایمان بیارنت و اگر نہ گڈا اِے دگہ مردماں چنیشانی کرداراں سرپد بہ بنت و پہ اشانی خبراں اعتبار مہ کننت۔ و اسرائیل حضرت یعقوب علیہ السلام ءِ نام اِنت، اسرائیل بمعنی عبداللہ۔ ف۶ ہزارانی پیغمبر آیانی توک ءَ دیم دیگ بوت و آسمانی کتاب توریت وغیرہ پنایاں ایرارگ بوت، چہ فرعون ءَ رستگار کت و شام ءِ ملک ءَ غلبہ ئی داتنت۔ منّ و سلوٰی پنایاں ایرکپت، چہ یک ڈو کے دوازدہ چشمہ رُنبینت (جاری کت) اِے ڈولیں مبارکیں نعمت و خوارقِ عادات دگہ ہچ فرقہا بہر نبوتگ۔

ف ماں تورات ءَ اِے قول و قرار گرگ بوتگت کہ شما پہ تورات ءِ حکماں قائم بہ بِت و ہر پیغمبرے کہ دیم دئیں پہ آئی سرا ایمان بیارِت و آئیءِ ہمراہ بہ بِت۔ گڈا شام شریف ءِ ملک شمے دست ءَ بیت (بنی اسرائیل ءَ اِے قبول کتنت) مگر پدا اِے جبرانی سرا نہ اوشتاتنت بدنیّتی اِشں کُت، مسئلہ اِش غلط سوج دات و رشوت ش گپت، حقیں خبراِش چیر دات و وتی سرداری اش قائم داشت و پیغمبرانی فرمان برداری اِشں نکت بلکیں لھتیں پیغمبر اِش شہید کتنت۔ ماں تورات ءَ ہر جاکہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صفت ہست اَت آئی اِشں ٹگلینت پمیشا گمراہ بوتنت۔

ف یعنی چہ دنیاوی منافعانی فوت بیگ ءَ مترس اِت۔

ف۸ ماں تورات ءِ توکا پیشدارگ بوتگت کہ ہر پیغمبرے کہ بئیت اگر تورات ءِ تصدیق ءَ کنت گڈا آئیا راستگو بزان اِت و اگر نہ گڈا آئیا دروغ بندے بزان اِت۔ زانگ لوٹیت کہ احکامِ قرآنی دربارہ اعتقادات و اخبارِ انبیاء و احوالِ آخرت و اوامر و نواھی تورات و دیگر کتبِ سابقہ ءِ موافق اَنت۔ ہاں لھتیں اوامر و نواھی منسوخ کنگ بوتگنت مگر آتصدیق ءِ مخالف نہ انت، تصدیق ءِ مخالف تکذیب اِنت۔ اگر یک کتاب الٰہی ءِ بالکل تکذیب کنگ بہ بیت آکفر اِنت۔ چو تو بعضے آیاتِ قرآنی ہم منسوخ اَنت بلے اِشیا را معاذاللہ تکذیب نگوشنت

ف۹ یعنی چہ قرآن ءِ تکذیب کنوکانی توکا پہ دیدہ و دانستہ اولیگیں منکر مبِت تاکہ قیامت ءِ منکرانی او بال شمے بڈا مبیت۔ و مکہ ءِ مشرکاں اگراں انکار کتگ چہ وتی جاھلی و بے خبری ءِ سببش کتگ دیدہ و دانستہ اِش نکتگ۔ اِشیءِ توکا شما چہ درستاں اول حساب بئیت۔ اِے کفر (کہ بزانت بہ بیت چہ آکفر ءَ (کہ پہ نزانتی بہ بیت) گندہ تر اِنت۔

ف۱۰ یعنی باجماعت نماز بکن اِت۔ چہ آیت ءَ نماز گوں جماعت ءَ ادا کنگ ءِ حکم ظاہر اِنت۔

خلاصہ آیت ءِ ایشنت کہ تہنا امور مذکور بالا پہ شمے رستگاری ءَ کافی نہ انت بلکیں ماں تمایں اصولاں نبی آخرالزمان ءِ پیروی ءَ بکن اِت، نماز ہم ہمائی ءِ پیما یوان اِت کہ باجماعت ہم بہ بیت و رکوع ہم ماں ببیت۔ ۱۲

ف۱ لهتیں یہودی عالماں اِے گماں کت کہ وتی مردمش گوشتنت کہ اسلام ءِ دین زبریں دین اِیت ووت مسلمان نہ بوتنت وہم یہودی عالماں بلکیں زیادہ ظاہر بیناں ءَ اِے موقع ءِ سرا ہے خیال کیت کہ وقتے کہ ما شریعت ءِ احکامانی سوج دیگ ءَ کوتاھی نکنیں وحق پرستی ہم نکنیں گڈا اِے خبر ءِ ضرورت نہ اِنت کہ ما وت ہم پہ احکامانی سرا عمل بکنیں وقتے کہ پہ مئے ھدایت ءِ موافق ءَ بازینے اعمالِ شریعت ءَ پچاہ کاریت گڈا الحکم الدّال علی الخیر کفاعلہ آمئے وتی اعمال حساب بنت۔ گڈا ماں اِے آیت ءَ ہر دوکانی خیال ءِ تردید فرمائینگ بوت۔ وچہ اِے آیت ءَ مقصود ایشنت کہ واعظ ءَ بایداِنت کہ ضرور وتی وعظ ءِ سراوت ہم عمل بکنت۔ واے مطلب نہ اِنت کہ فاسق این مردم کسے ءَ را نصیحت مکنت ف۲ علماء اہل کتاب کہ حق ءِ ظاہر بوگ ءَ چہ رندپہ حضرتش ایمان نیارت آئی ءِ زندیں سبب حُبِّ جاہ (مرتبہ) وحبِّ مال اَت۔ خداوند تعالےٰ ءَ ہر دوکانی علاج پیش داشت کہ چہ صبر بگی مال ءِ طلب و دوستی گار بیت وچہ نمازیگی بندگی وعاجزی حاصل بیت و مرتبہ (جاہ) ءِ دوستی کم بیت۔

اَفَلَا تَعۡقِلُوۡنَ ﴿۴۴﴾ وَاسۡتَعِيۡنُوۡا بِالصَّبۡرِ وَالصَّلٰوةِ ؕ وَاِنَّهَا لَكَبِيۡرَةٌ

آیا شمے سرپہ نہ بیت ف۱ ومدت بلوٹ اِت چہ صبر ءَ وچہ نماز ءَ ف۲ وبیشک آ البتہ گران اِنت

اِلَّا عَلَى الۡخٰشِعِيۡنَ ۙ ﴿۴۵﴾ الَّذِيۡنَ يَظُنُّوۡنَ اَنَّهُمۡ مُّلٰقُوۡا رَبِّهِمۡ وَ

مگر پہ عاجزی کنوکاں ھمایاں کہ خیال دارنت کہ بیشک آدیم پہ دیم کپوک اَنت وتی پروردگار ءَ

اَنَّهُمۡ اِلَيۡهِ رٰجِعُوۡنَ ﴿۴۶﴾ يٰبَنِىۡٓ اِسۡرَآءِيۡلَ اذۡكُرُوۡا نِعۡمَتِىَ الَّتِىۡٓ

و اَخیر ءَ ہم خیال دارنت کہ رجوع کنوک اَنت آئی نیمگ ءَ ف۳ او بنی اسرائیل ! یاد کن اِت منی ھما احساناں کہ

اَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَاَنِّىۡ فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى الۡعٰلَمِيۡنَ ﴿۴۷﴾ وَاتَّقُوۡا يَوۡمًا

من شمے سرا کتگ اَنت و ایکہ منی دات من شمارا پہ درستیں مخلوقات ءِ سرا ف۴ وبترس اِت چہ ھما روچے کہ

لَّا تَجۡزِىۡ نَفۡسٌ عَنۡ نَّفۡسٍ شَيۡـًٔـا وَّلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا

کار ءَ نئیت ھچ کس چہ ھچ کس ءَ ھچ وقبول کنگ نہ بیت چہ آئیا سفارش و نہ

يُؤۡخَذُ مِنۡهَا عَدۡلٌ وَّلَا هُمۡ يُنۡصَرُوۡنَ ﴿۴۸﴾ وَاِذۡ نَجَّيۡنٰكُمۡ مِّنۡ اٰلِ فِرۡعَوۡنَ

گرگ بیت چہ آئی ءَ بدلے و نہ آ مدد کنگ بنت ف۵ و یاد بکن اِت ھما وقت ءَ کہ دردست (رستگار) کت ما شمارا چہ فرعون ءِ

يَسُوۡمُوۡنَكُمۡ سُوۡٓءَ الۡعَذَابِ يُذَبِّحُوۡنَ اَبۡنَآءَكُمۡ وَيَسۡتَحۡيُوۡنَ نِسَآءَكُمۡ ؕ

مردماں ہمایاں کہ داتش شمارا بدیں عذاب، حلالش کنت شمے مردیں چکان ءَ وزندگش ہشت اَنت شمے جنینان ءَ

وَفِىۡ ذٰلِكُمۡ بَلَآءٌ مِّنۡ رَّبِّكُمۡ عَظِيۡمٌ ﴿۴۹﴾ وَاِذۡ فَرَقۡنَا بِكُمُ الۡبَحۡرَ فَاَنۡجَيۡنٰكُمۡ

وماں ایشیا بڈری اِیت ف۶ چہ شمے پروردگار ءِ نیمگ ءَ زندیں وو فتیکہ تل کت ما پہ شمئیگی دریا، درخلاص کت ما شمارا

وَاَغۡرَقۡنَآ اٰلَ فِرۡعَوۡنَ وَاَنۡتُمۡ تَنۡظُرُوۡنَ ﴿۵۰﴾ وَاِذۡ وٰعَدۡنَا مُوۡسٰٓى

وغرق کتنت ما فرعون ءِ مردمان ءَ و چانگو شما چارگ ءَ اَنت ف۷ و وقتے کہ ما وعدہ کت گوں موسیٰ ءَ

اَرۡبَعِيۡنَ لَيۡلَةً ثُمَّ اتَّخَذۡتُمُ الۡعِجۡلَ مِنۡۢ بَعۡدِهٖ وَاَنۡتُمۡ ظٰلِمُوۡنَ ﴿۵۱﴾

چہل شپ ءِ پدا گپت شما گوسک ءَ را (وتی خدا) چہ موسیٰ ءَ رند وشما ظالم اِت اِت ف۹

ثُمَّ عَفَوۡنَا عَنۡكُمۡ مِّنۡۢ بَعۡدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُوۡنَ ﴿۵۲﴾ وَاِذۡ اٰتَيۡنَا

پدا معاف کُت ما شمارا چہ اِشیا رندھم تاکہ شما شکر بگر اِت ف۱ و وقتے دات ما

ف۳ یعنی صبر و نماز پہ حاضری دل سکیں گرانیں کار اِیت، مگر پہ آیانی سرا آسان اِنت کہ تُرسنت وعاجزی کننت وآیانی خیال ھمیشنت کہ مارا خداء ِ روبرو ءَ پیش بوگی اِنت وھمائی ءِ نیمگ ءَ پچ ترّگی اِنت (یعنی ماں نماز ءَ گویا خداء ِ روبرو ءَ اوشتاتگ اَنت۔ یا ماں قیامت ءَ پہ حساب وکتاب بیگی گوں خداء ءَ دیم پہ دیم کپگی اَنت۔

ف۴ چونکہ تقویٰ و کمالِ ایمان حاصل کنگ بذریعہ صبر و حضور و استغراقِ عبادت مشکل اَت ہمیشا آئی ءِ حاصل کنگ ءِ آسان تریں راہے تعلیم فرمائینت۔ آئی خدا تعالےٰ ءِ نعمتانی شکرگزاری اِنت۔ پہ ہمے سبب ءَ خداوند تعالےٰ ءَ وتی ہما انعام و احساناں کہ وقتاً فوقتاً پہ آیاں عنایت کتگ اَنت آیان ءَ یاد دیائینیت وآیانی بدکرداریانی ہم ماں ہمے ھوری ءَ ظاھر فرمائینتنت۔ انسان بلکیں حیوان گوں وتی مُنعِم ءَ محبّت داریت وآئی ءِ فرمانبرداری و اطاعت ءَ بہ دل و جان بجا کاریت۔ ماں چندر کوع ءَ ہمے مضمون بشرح و بسط بیان فرمائینگ بوت

فائدہ :- تمامیں عالم ءِ سرا اِشانی فضیلت دیگ ءِ ہمے مطلب اِنت کہ چہ ہما وقتے کہ بنی اسرائیل ءُ وجود بوتگ چہ ھما وقت ءَ بگرے تا بوقت ءَ نازل بوگ ءَ ھمے خطاب ءِ اِشاں چہ درستیں فرقہاں بہتر وافضل بوتگنت پہ اِشانی درجہ و مرتبہ ءَ ہچ فرقہ نرستگ۔ رندا وھدیکہ اِشاں نبی آخرالزماں و قرآن مجید ءِ مخالفت و مقابلہ شروع کت گڈا اِشانی آ فضیلت پھکہ چٹ بوت۔ پدا مغضوبٌ علیہم وضالین ءِ لقب اِشں رست۔ وحضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تابعداران ءَ کُنۡتُمۡ خَيۡرَ اُمَّةٍ ءِ خلعت نصیب بوت۔

ف۵ وقتے کہ کسے ماں یک بلائے گرفتار بہ بیت گڈا آئی ءِ دوست وطرفداریں مردم زیادہ ہمے پیما کننت کہ اوّلی برا آئی ءِ لازمیں حق ءِ ادا کنگ ءِ کوشش کننت۔ اِے پیما اگر بوت نکنت گڈا پہ سفارشگی وتی سعی ءَ ھلّینت و آئی ءِ چُٹّینگ ءِ علاج ءَ کننت واگر اِے ڈولا ہم بوت نکنت گڈا تاوان وفدیہ دیئنت وآئی ءَ دردست کننت واگر اِے ڈولا ہم بوت نکنت گڈا آخرکار وتی مددگاراں وراج وقوم ءَ جمع کننت پہ جنگ وجدال آئی ءِ رستگاری ءِ فکر ءَ کننت خداوند تعالےٰ پہ ہمے ترتیب ءِ موافق ءَ ارشاد فرمائینت کہ کدام شخصے توری مقرّبِ خداوندی بہ بیت مگر کدام کسے ءَ کہ نافرمان ءِ خدا وعدوّ اللہ و کافر ببیت آئی ءَ چہ اِے چاریں صورتاں پہ ھچ صورت ءَ فائدہ رسینت کت نہ کننت۔ بنی اسرائیل ءَ ہمے ڈولا گوشت کہ اگر ما ہر پیمیں گناہ بکنیں مارا عذاب دیگ نہ بیت۔ مئے پت وپیر کاں کہ پیغمبر بوتگنت مئے شفاعت ءَ کننت و مارا بخشائینت، نوں خدای تعالےٰ فرمائینت کہ شمے اِے خیال بالکل غلط اِنت وباطلیں خیال اِیت۔ ھما شفاعتے کہ اھل سنت آئی ءِ منّوک اَنت ماں قیامت ءِ روچ ءَ چہ اِے آیت ءَ آئی ءِ انکار ثابت نبیت۔

ف۶ فرعون ءَ وابے دیت، نجومیاں آئی ءِ تعبیر کت کہ چہ بنی اسرائیل ءَ یک شخصے پیداگ بیت ہنچیں کہ تئی دین وسلطنت ءَ غارت کنت۔ فرعون ءَ حکم دات کہ ماں بنی اسرائیل ءَ ہر بچکے کہ پیداگ بیت آئی ءَ بکش اِت وہر جنکے پیداگ بیت آئی ءَ پہ خدمت ءَ پشت گیج اِت، خداوند تعالیٰ ءَ موسیٰ علیہ السلام پیداگ کت وزندگ اِی پشت گیت۔

ف۷ بلا پہ چند معنی کیت اگر ذٰلِكُمۡ ءِ اشارہ ذبح ءِ طرف ءَ گرگ بہ بیت گڈا چہ بلاء َ مصیبت مراد گرگ بیت، اگر نجی ءِ نیمگ ءَ اشارہ ببیت گڈا چہ آئی ءَ نعمت مراد اِنت واگر ہر دوکانی طرف ءَ اشارہ ببیت گڈا چہ آئی ءَ امتحان مراد گرگ بیت ف۸ یعنی یاد بکن اِت او بنی اسرائیل۔ اِے مزنیں نعمت اِیت کہ ....

و فتے کہ شمے پت و پیرکاں چہ فرعون ءِ ترس ءَ تتکگنت (فرار بوتنت) دیما دریا و پُشت ءَ فرعون ءِ لشکرات۔ ماچہ وتی مہربانی ءَ شمارا رستگار کُت و فرعون ءَ گوں وتی فوج و لشکر ءَ ماں دریا ءَ غرق کت و ہشت (اے قصّہ مفصلاً دیما پیدا اگنت) ۹ اے قصہ و احسان ہم یاد کنگ ءِ لائق اِنت کہ ما تورات ءِ دیگ ءِ وعدہ گوں موسیٰ علیہ السّلام ءَ ماں چہل شپ و روچ ءِ توک ءَ کتگت و آئ ءِ کوہ طور ءِ روگ ءَ چہ رند بنی اسرائیل گوسک ءِ پرستش ءَ لگّنت و شما مزن بے انصاف اِت کہ گوسک ءَ را وتی خدا اقرار دات (اِے قصہ ہم مفصلاً دیما اَیت۔ ۱ مطلب اِے کہ باوجود اِے ظاہریں شرک (شرک جلی) ءَ چہ شما ما درگذشت کت و شمے توبھیں قبول کت و شمارا بہ وقت ہلاک نکت (چناچہ آلِ فرعون ءَ پہ وتی گناہانگی ہلاک و غرق کتگنت تاکہ شما مئے شکرگزاری ءَ بکن اِت و مئے احسان ءَ بہ منّت۔
(بہے تاکدیم ءِ حاشیہ) ۱ کتاب وَ تورات اِنت۔ چہ فرقان ءَ ھما احکام شرعیہ مراد اَنت کہ چہ آیاں جائز و ناجائز معلوم بہ بیت۔ یا حضرت موسیٰ علیہ السّلام ءِ معجزہ یاں فرقان گوشگ بوت اَنت کہ چہ آیاں دروغ و راست و مؤمن و کافر ءِ تمیز بیَت، یا چہ فرقان ءَ تورات وت مراد اِنت کہ آ کتابے ہم وحی آئی ءَ حق و ناحق ءَ ہم جدائی بیت و فرقان بمعنی جدا کنوک۔

مُوسَى الْكِتٰبَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۵۳﴾ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى
موسیٰ ءَ کتاب و حق ءَ چہ ناحق ءَ جدا کنوکیں احکام تاکہ شما تچکیں راہ ءَ بہ بیت ۱ و وقتیکہ گوشت موسیٰ ءَ
لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوْبُوْٓا
وتی قوم ءَ، او منی قوم ۲ بے شک شما نقصان دات وتارا پہ گرگ ءَ شمے ہے گوسک ءِ، گڈا توبہ بکن اِت
اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ ۭ
وتی پیدا کنوک ءِ نیمگ ءَ و کُش اِت وتی جندان ۳ اِے شرتر اِنت پہ شما، شمے خالق ءِ نزیک ءَ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۭ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۵۴﴾ وَاِذْ قُلْتُمْ يٰمُوْسٰى لَنْ
پدا نظری نیک بوت پہ شما، بیشک ھمائ وت اِنت معاف کنوک رحم کنوک ۴ و وقتیکہ گوشت شما او موسیٰ! ہچبر
نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْكُمُ الصّٰعِقَةُ وَاَنْتُمْ
یقین نہ کنیں پہ تو تا وقتے کہ نہ گندیں خدا ءَ دیم پہ دیم، پدا گپت شمارا بیرءَ و چانگو شما
تَنْظُرُوْنَ ﴿۵۵﴾ ثُمَّ بَعَثْنٰكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۵۶﴾ وَ
چارگائت ۵ پدا جتیں کُت شمارا شمے مرگ ءَ چہ رند تاکہ شما شکر بکر اِت۔ و
ظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ۭ كُلُوْا مِنْ
ساہگ کت ما پہ شمے سرا جمبر ءِ ۶ و راھیں دات پر شما شکر نمب (ترنجبین) و سیسگ بور اِت چہ
طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ ۭ وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَ
ستکیں (پاکیزئیں) چیزاں ھاکہ ما شمارا داتگنت و آیاں ما راہچ نقصان ندات بلکیں وتی جندءِ نقصانش کتگت ۷ و
اِذْ قُلْنَا ادْخُلُوْا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوْا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَّ
وقتیکہ گوشت ما کہ بگوز اِت ماں اِے شہر ءَ ۸ و بُور اِت چہ اودا ہر جاکہ بلوٹ اِت پہ دلکش و
ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَّقُوْلُوْا حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطٰيٰكُمْ ۭ وَسَنَزِيْدُ
بگوز اِت دروازگ ءَ سجدہ کنان ۹ و گوشان بہت کہ بہ بخش، گڈا معاف کنیں ما شمے گناہان ءَ و گیشیں ہم دئیں
الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۵۸﴾ فَبَدَّلَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِيْ قِيْلَ لَهُمْ
نیک عملان ءَ ۱۰ رندا بدل کت اِے ظالماں پہ دگہ خبرے غیر آ چیز یکہ گوشگ بوتگ اتنت ۱۱

۲ چہ قوم ءَ خاص ھما مردم مراد اَنت کہ آیاں گوسک ءَ سجدہ کتگ اَت۔ ۳ یعنی ھمایاں کہ گوسکش سجدہ نہ کتگ آیاں گوسک ءِ سجدہ کنوکان ءَ بکُش اَنت۔ لھتے گوشیت کہ بنی اسرائیل ءِ سے ٹک اتنت یکے ھماکہ آیاں وت گوسک ءِ پرستش نہ کُت و دگرش ہم مہن (منع) کتنت، دومی ہماکہ آیاں گوسک ءِ عبادت کت، سومی ھما کہ آیاں گوسک ءِ سجدہ نہ کت بلے دگرش ہم منع نہ کتنت دومی فرقہ ءَ مقتولی ءِ حکم رست کہ شما کُشگ بہ بت، سومی فرقہ ءَ حکم رست کہ شما آیان ءَ قتل بکن اِت تاکہ اِشانی خاموشی ءِ گناہ ءِ توبہ ببیت، و اولی فرقہ ماں اِے توبہ ءَ ہور نہ اِنت پرچیکہ آیاں توبہ ءِ حاجت نیست اَت۔ ۴ عالماں ماں اِشیا اختلاف اِنت کہ مقتول بوگ وت عین توبہ اَت یا توبہ ءِ تتمہ اَت ھنچو کہ ماں مئے شریعت ءَ پہ قاتل عمد ءِ توبہ ءِ قبول بوگ ءَ اِے ہم ضروری اِنت کہ وتی جند ءَ مقتول ءِ وارثانی حوالہ بکنت گڈا آیاں مختار اَنت کہ وتی بیر ءَ بگرنت یا آئی ءَ معاف بکننت ۵ آ وقت ءَ ہم ضرور یاد بکن اِت کہ باوجود اِے قدر احسانانی وقتیکہ شما گوشت، او موسیٰ! ماہچ بر پر توبقین نکنیں کہ اِے اللہ ءِ کلام اِنت تا وقتیکہ ما دیم پہ دیم خدائے تعالےٰ ءَ پہ چمّان ءِ وت نہ گندیں۔ پہ ھمے خبر ءِ سرا بیر ءَ شمارا گُشت۔ چہ اِشیا رند پہ موسیٰ ءِ دعائیگی ما شمارا زندہ کُت۔ اِے ھما وقت ءِ خبر اِنت کہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ہفتاد نفر چہ بنی اسرائیل ءِ قوم ءَ درچیت ماں کوہ طور ءَ پہ خداء کلام ءِ اشکنگ ءَ گوں وت بُرت گوں۔ وقتیکہ آیاں خداء خبر اشکتنت گڈا آخر ہفتاد دیناں گوشت کہ او موسیٰ ما اِے خبر ءَ کہ چہ پردہ ءِ پُشت ءَ اشکنیں باوری نکنیں کہ اِے خداء کلام اِنت تا وقتیکہ آئی (خدا) ءَ پہ چمّان وت نگندیں گڈا چہ خداء طرف ءَ بیر ءِ قہرکیت و اِے درستانی ھلاک کتنت۔
۶ وہدیکہ فرعون غرق بوت و بنی اسرائیل پہ خداء حکم ءَ چہ مصر ءَ پہ شام ءِ نیمگ ءَ روانہ بوتنت ماں ھمے جنگل ءَ آیانی خیمیاں درتنت و روچ ءِ گرمی بوت، گڈا ماں تمامیں روچ ءِ دراجی ءَ جنبراں ساھگ کتنت و توشگ اِشس گٹّنت، منّ و سلوٰی پہ اِشانی خوراک ءَ ایر اَھت (نازل بوت) منّ یک شیرکنیں چیزے اِت بقدر دانہ آچار (گھنیچ) کہ بفارسی آرا ترنجبین گوشنت، چہ شپ ءِ نمب ءِ سبب ءَ شیرکنیں، ریپکے کہ شرّے ءِ سرا بندیت (ھنچو کہ ہور و ہوا یانی موسم ءَ یک شیرکنیں ریپکے ماں گزّانی سرا بندئیت، آئی ءَ گز شکر و گز چٹگ ہم گوشنت) اگرا اشی ءِ نام شز شکر یا شکر ریپک بکنے بیجا نہ اِنت۔ خیر ھمے شکر ریپک ماں شپاں پہ اِشاں گوار ینگ بوت لشکر ءِ چپ و چاگرد گوں مگ بوت و صباح ءَ ہر کسے ءَ پہ وت بقدر حاجت چت و برُت۔ و سلوٰی یک مُرغے بقدر کپنجر، گوشتی سک وش اِنت۔ انشاء اللہ ھمے سیسگ اِنت۔ سرشپاں لشکر ءِ ار د گرد ءَ ہزارانی حساب ءَ مچ بوتنت۔ شپ ءِ تہار بوگ ءَ چہ رند گپت و یارتش و کباب ش کت و وارتش، تاں بازیں مدّتے ءَ خوراک اِشس ھمیش اَت۔ ۷ اولیگیں ظلمش ہے کُت کہ پہ روچ باندا فکرش ایر کت، گوشتاں گھگ ءَ لگّتنت، دومی ہے کہ مبادلہ ءِ خواھش کت کہ نگینز، گندم و پیماز ترکاری ما را برسیت، چہ ھمیشا قسم قسمیں تکلیف و مشقتاں مبتلا بوتنت ۸ وقتیکہ ماں ہے جنگل ءَ ترّات و چکرّات و دل تنگ بوتنت و منّ و سلوٰی و ران ءَ دل سیر بوتنت گڈا بنی اسرائیل ءَ ماں یک شہرے ءَ داخل بوگ ءِ حکم رست آئی ءِ نام "آریحا" اَت و آئی ءِ توک ءَ قوم عمالقہ مقیم اَت و اِے قوم چہ عاد ءِ قوم ءَ یک شاخے ابیت

ع ۱۳/۶

فَاَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا رِجْزًا مِّنَ السَّمَآءِ بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿۵۹﴾

گڈا دیم دات ما پہ ہمے ظالمانی سرا عذاب چہ آسمان ءَ بسبب ءَ در کپگ ءَ آیانی چہ حدّا

وَاِذِ اسْتَسْقٰى مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ ؕ

و وقتے کہ آپ لوٹ اِت موسیٰ ءَ پہ وتی قوم ءَ گڈا گوشت ماکہ بجن وتی عصاءَ پہ ڈوک ءَ

فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ؕ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ؕ

رندا رُنب اِت چہ آئی ءَ دوازدہ چمّگ ف۱ بے شک پجا آرت ہر قومے ءَ وتی آپ ورگ ءِ جاگہ

كُلُوْا وَاشْرَبُوْا مِنْ رِّزْقِ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِيْنَ ﴿۶۰﴾

بور اِت و بنوش اِت چہ خداءِ روزیگ ءَ و مہ تر اِت ماں زمین ءَ درحالیکہ فساد کنوک اِت ف۲

وَاِذْ قُلْتُمْ يٰمُوْسٰى لَنْ نَّصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَّاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ

و وقتیکہ گوشت شما او موسیٰ! ما ھچبر صبر نکنیں پہ یک ورگے ءِ سرا، نوں تو دعا بلوٹ پہ میگی چہ وتی پروردگار ءَ کہ در بکنت

لَنَا مِمَّا تُنْۢبِتُ الْاَرْضُ مِنْۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُوْمِهَا وَعَدَسِهَا وَ

پہ ما آچیزے کہ رودینیت زمین چہ سبزیان و بادرنگ ءَ و گندم ءَ و نگینز ءَ

بَصَلِهَا ؕ قَالَ اَتَسْتَبْدِلُوْنَ الَّذِىْ هُوَ اَدْنٰى بِالَّذِىْ هُوَ خَيْرٌ ؕ

و پیماز ءَ ف۳ گوشت موسیٰ ءَ کہ ھیں! لوٹ اِت کہ بزور اِت شما ہما چیزیکہ خراب تر اِنت بعوض ہما چیز ءَ کہ شرتر اِنت ف۴

اِهْبِطُوْا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَّا سَاَلْتُمْ ؕ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ ق

ایر بکپ اِت ماں یک شہرے ءَ بیشک رسیت شمارا ہر چیز یکہ بلوٹ اِت ف۵ و دور دیگ بوت آیانی سرا بیعزتی و محتاجی ف۶

وَبَآءُوْ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ

و پچتر اِتنت گوں غضب ءَ خداءِ اے پہ ہمے سبب ءَ کہ آیاں احکام خداوندی نہ منّ اِتنت

وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيّٖنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ؕ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ ﴿۶۱﴾ ع

و پیغمبرش کشتنت پہ ناحق ءَ اے پہ ہمیشیا کہ نافرمان اِتنت و چہ حدءَ ڈن دراتکگتنت ف۷

ع ۷/۷

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالنَّصٰرٰى وَالصّٰبِـِٕيْنَ مَنْ اٰمَنَ

بیشک ہما کہ مسلمان اَنت و ھما کہ یہود اَنت و نصاریٰ و بے دین اَنت ہر کسیکہ ایمان آرت (چہ اشاں)

وڈھتیں گوش اِیت کہ آ شہر بیت المقدس اَت ف۹ ماں اِے شہرءِ درواز گءَ سجدۂ شکر کنان بت و بہ پترات (اے بدنی شکر بوت) ڈھتیں گوش اِیت کہ از روے تواضع وتی کمرءِ چُکّین اِت و بگوزات۔ ف۱ و بہ زبان ءَ وتی گناہانی معافی لوٹان بت و برو اِت۔ ہر کسیکہ اِے دوئیں خبران بگرایت آئیءِ گناہاں بخشیں و نکی کنوکانی ثواب ءَ گیش کنیں۔ ف۱۱ بدل کنگ اِے بوت کہ حِطّۃ ءِ گوشگ ءِ جاگہ ءَ پہ طنز حِنْطَۃ گوشگ ءَ لگّتنت یعنی گندم۔ و سجدہ کنگءِ جاگہ ءَ پہ کون کنزرفتنت۔ و وقتیکہ شہرءِ توک ءَ رستنت آیانی سرا طاعون (گگ) کپت تانیمروچ ءَ ہفتاد ہزار مردم یہودانی مرتنت۔ (ہمے تاکدیم ءِ حاشیہ) ف۱ اِے قصہ ہم ھا جنگل ءِ قصہ اِنت کہ آپ نہ رس اِت، گڈا حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ بحکم خداوندی وتی عصا یک ڈوکے ءِ سرا جت، دوازدہ چمّگ (چشمہ) رُنبت اَنت سو بنی اسرائیل ءِ قبیلہ ہم دوازدہ اتنت۔ لھتے قوم ءِ مردم زیادہ اتنت و لھتے کم اتنت، ہر قوم ءِ مردم شماری ءِ مطابق ءَ یک چمّگے مقرر اَت۔ بجّاہ آرگ ءِ طریقہ ہمے موافق اَتت یا اِے مقرر کنگ بوتگ اَت کہ چہ ڈوک ءِ فلاں نیمگ ءَ و فلاں طرفءَ چمّگے کہ جاری بیت آئی فلاں فلاں قومیگ بیت و ہر کوتاہ نظرے کہ اِے معجز بانی انکار کننت، ع نیستند آدم غلافِ آدم اند۔ بچار مقناطیس آسن ءَ وتی نیمگ ءَ چکّیت۔ اِے ڈوک ءَ اگر آپ وتی نیمگ ءَ چکّیت چے محلِّ انکار اِنت۔ ف۲ یعنی رندا خداوند تعالیٰ ءَ گوشت بور اِت منّ و سلویٰ و بنوش اِت اِے چمّگانی آپ ءَ و ماں روۓ زمین ءَ فسادکاری مکن اِت۔

ف۳ اِے قصہ ہم ہما جنگل ئیگ اِنت، بنی اسرائیل ءَ آسمانی خوراک منّ و سلویٰ یک پیما وارت، دل اِش چہ اِے ورگ ءَ رفت، گڈا گوشگ ءَ لگّتنت کہ ما یک پیما اِے بکّیں قسمیں ورگ ءِ سرا صبر کُت نہ کنیں، نوں مارا زمین ءِ دان، سبزی و ترکاری و کاٹُک ءِ ضرورت اِنت۔

ف۴ یعنی منّ و سلویٰ کہ بہرصورت بہتر نت پہ سیرک و پیماز اِش بدل کن اِت!

ف۵ اگر شمے دل ہمے چیزاں کشّ اِیت گڈا ماں یک شہرے ءَ برو اِت اِے دستیں چیزا و داشمارا حاصل بنت، رندا انجام کار ہم ہمیڈ و لا بوت۔

ف۶ ذلّت ہمے کہ ہمیشہ مسلمانانی و نصارا یانی زیردست و رعیت اَنت۔ اگر کسے ءِ کرّا مال زیاد بوت چے بوت؟ چہ حکومت ءَ کہ باعثِ عزّ و شرف اَت بالکل محروم و بے نصیب بوت اَنت و محتاجی ہمے کہ اول ءَ وا یہودانی کرّا مال ءِ کمّی اَت و اگر کسے ءِ گور ءَ مال و چیزے ہست اَت گڈا آئی ءَ ہم چہ حاکمانی ترس ءَ وتارا تنگدست و محتاج ظاہر کت و چہ وتی چم تنگی و کنجوسی و آہیری ءَ چہ محتاجاں ہم گنتر گندگ ءَ اتکنت۔ اِے خبر ہم بالکل درست اِنت کہ: "توانگری بدل است نہ بہ مال" پہ ہمے سبب ءَ مالداری ءِ توک ءَ ہم محتاج معلوم بوتنت و ھما عزت و مزنی ئے کہ خداءَ دا تگ اتنت چہ آیاں پچتّرت و خداءِ غضب و قہرءِ چیرا اتکنت۔

ف۷ یعنی اِے واری و مسکینی و غضب الٰہی ءِ سبب آیانی وتی کفر کنگ و پیغمبرانِ کرام ءِ کُشگ اَت۔ و اِے کفر و قتل ءِ سبب احکامِ الٰہی ءِ نہ منّگ و چہ حدود شرعی ءَ تجاوز کنگ اَت۔

ف۱ یعنی پہ کدام یک فرقے خاصیں موتوف نہ اِنت ۔ ایمان ءِ یارگ ضروری اِنت و نیکیں عمل ءِ کنگ ، گڑا ہر فرقے ءَ کہ ہمے چیز نصیب بوت آئی ءَ ثواب و مزد حاصل کت ۔ اِے پہ ہمے سبب ءَ فرمائینت کہ بنی اسرائیل پہ ہمے خبر ءَ گستاخ و مغرور اتنت کہ ما پیغمبرانی اولادیں ما ہر پیم منتگ چہ اِے دگہ قوماں خدا ءِ کرّا بہتریں ۔

بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَ

پہ خدا و قیامت ءِ روچ ءَ و کاری کت نیکیں گڑا پہ آیاں ہست اِنت آیانی ثواب وتی پروردگار ءِ گور ءَ و

لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۶۲﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا

نیست پہ آیاں ہچ ترس و نہ آیاں غمگین بنت ف۱ و وقتیکہ گیت ماچہ شما عہد و چست کُت ما پہ

فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ؕ خُذُوْا مَاۤ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّاذْكُرُوْا مَا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ

شمے سرا کوہِ طور ف۲ کہ محکم بگرات ہما کتاب ءَ کہ ما شمارا داتگ و یاد بکن اِت ہر چے کہ ما آئی توک ءَ ہست تاکہ شما

تَتَّقُوْنَ ﴿۶۳﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ ذٰلِكَ ۚ فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

بترس اِت رندا شما بچ اِتت آئی ءَ چہ گڑ نوں اگر مبوتیں خدا ءِ مہربانی شمے سرا

وَرَحْمَتُهٗ لَكُنْتُمْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۶۴﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِيْنَ

و آئی ءِ رحمت گڑا شما ضرور تباہ بوت اِت ف۳ و شما شرّا اِش زان اِت ہمایاں کہ

اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِى السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُوْنُوْا قِرَدَةً خٰسِـِٕيْنَ ﴿۶۵﴾ ۚ

زیادتی اِش کت چہ شما ماں شنبہ ءِ روچ ءَ گڑا ما گوشت آیان ءَ کہ بیت شادی رسوائیں ف۴

فَجَعَلْنٰهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿۶۶﴾

گڑا ما کت اِے واقعہ ءَ یک عبرتے پہ ہمایاں کہ موجود اتنت و پہ ہمایاں کہ چہ آیاں رند بیا ینت و نصیحتے پہ ترسوکاں ف۵

وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖۤ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوْا بَقَرَةً ؕ

و وقتیکہ گوشت موسیٰ ءَ وتی قوم بیشک اللہ حکم دنت شمارا کہ بکُش اِت یک گوکے ف۶

قَالُوْۤا اَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ؕ قَالَ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿۶۷﴾

گوشتش کہ ہیں اِتو گرے مارا کلاگ ف۷ گوشتی من پناہ گراں چہ خدا ءَ کہ بباں من چہ جاھلاں ف۸

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِىَ ؕ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ

گوشتش کہ دعا بکن پہ ما چہ وتی پروردگار ءَ کہ بیش بداریت مارا کہ چہ ہمیں گوکے ف۹ گوشتی کہ خدا گوشیت کہ آ گوکے اِیت

لَّا فَارِضٌ وَّلَا بِكْرٌ ؕ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذٰلِكَ ؕ فَافْعَلُوْا مَا تُؤْمَرُوْنَ ﴿۶۸﴾

کہ نہ پیر اِنت و نہ جوان ، میان اِنت درمیان اَستی ءِ آئی ءِ ، نوں ادا بکن اِت ہما حکم ءَ کہ شمارا رستگ ف۱۰

ف۲ گوشنت وقتیکہ تورات نازل بوت گڑا بنی اسرائیل چہ وتی شرارت (ناشری) ءَ گوشگ ءَ لگتنت کہ تورات ءِ حکم گران و مشکل اَنت ، ما اِش ادا کت نکنیں رندا خداوند تعالیٰ ءَ یک کوہے ءَ حکم دات کہ چست بوت و درستان ءِ سرا ایر ایگ ءَ لگت ، دیم ءِ نیمگ ءَ آس پیداگ بوت سرکشی ءِ جاگہ پیشت نہ کپت ۔ گڑا گوں بک ناکامیں دلے ءَ تورات ءِ حکم اِش منتنت ۔ باقی اِے شک کہ کوہ ءَ ماں اِشانی سرا درنج کنگ و اِشان ءَ تورات ءِ حکمان ءَ پہ زور منّینگ اِے ظاہریں اِجبار و اِکراہ (سراں زوری) اِنت کہ آیتہ لَاۤ اِكْرَاهَ فِى الدِّيْنِ ءِ خلاف اِنت و دگہ اِے قاعدہ تکلیف ءِ ہم خلاف اِنت پرچیکہ بناء تکلیف پہ اختیار ءِ سرا اِنت و اِکراہ اختیار ءِ ضد اِنت ، گڑا ایشی ءِ جواب ایش اِنت کہ اِے جاگہ ءَ اِکراہ دربارہ قبولِ دین نہ اِنت ۔ دین وت بنی اسرائیل ءَ پیسرا قبول کتگ اَت ، پدمہ پد چہ حضرت موسیٰ اِش لوٹ کرت کہ یک کتابے کہ مشتمل بر احکام ببیت مارا بیار و بدے کہ آئی ءِ سرا ما عمل بکنیں و پہ ہمے خبر ءَ آیاں قول لفظ ھم کتگت ۔ و وقتیکہ تورات آیان ءَ دیگ بوت گڑا پہ عہد شکنی ءَ آمادہ بوتنت ۔ نوں اِے کوہ ءِ درنجگ آیانی سرا پہ دین ءِ قبول کنگ ءَ نہ اَت کہ جبر و اِکراہ ءِ سوال چست بہ بیت کہ لَاۤ اِكْرَاهَ فِى الدِّيْنِ ۔ بلکیں عہد شکنی ءِ بند کنگ ءِ سبب اَت ۔

ف۳ یعنی قول و قرار کت و پدا ترّ اِتنت گڑا اگر اللہ تعالیٰ ءِ مہربانی مبوتیں گڑا ایہک تباہ و برباد بوتگ اتنت ۔ یعنی ھما وقتی درست چیٹ بوتگ اِتنت یا اِے کہ اگر توبہ و استغفار بکتیں و نبی آخرالزمان ءِ متابعت اِش ہم بکتیں تاہم شمے تقصیرات و گناہ معاف کنگ نہ بوتنت ۔

ف۴ بنی اسرائیل ءَ ماں تورات ءِ حکم لوٹگ اَت کہ "شنبہ ءِ روچ خالص پہ عبادت ءَ مقرر اِنت آ روچ ءَ ماھیگ ءِ شکار ءَ مکن اِت" آیاں پہ ٹگی و حیلہ ماں ھما روچ ءَ ماھیگ ءِ شکار کنگ ءَ لگتنت ، گڑا اللہ تعالیٰ ءَ آیانی شکل گردینت و آیانی رنگی شادیانی ڈول ءَ کت ۔ انسانی عقل و فہمش ہستت یک دگرش دیت و گریتش مگر خبر کتش نہ کت ، سے روچ ءَ رند درست مُرتنت ۔ اِے واقعہ حضرت داؤد علیہ السلام ءِ زمانہ ءَ بیش اَحت مفصل قصہ ماں سورۂ اعراف ءَ کیت ۔

ف۵ یعنی اِے واقعہ وا اِے عذاب مایک ترس و عبرتے کت پہ پیشگیں و رندگیناں یعنی پہ ھمایاں کہ آ وقتی موجود اِتنت و پہ ھمایاں کہ آئندہ پیداگ بنت یا پہ ھما ملک و آبادی ءَ کہ آ شہر ءِ پشت و دیم آباد اِتنت ۔ ف۶ یعنی یاد بکن اِت ھما وقت ءَ کہ چہ بنی اسرائیل ءَ یک مردے عامیل نامیں کُشگ بوتگ اَت و آئی ءِ کُشوک نے انگ نہ بوت کہ کئے اَت گڑا حضرت موسیٰ ءَ گوشت کہ خدا ءِ حکم ایش اِنت کہ گوکے بکُش اِت و چہ آئی ءَ یک ٹکڑے بزور اِت و مُردگ ءَ بجن اِت رندا آئی زندگ بیت و وتی کشوک ءِ نام ءَ گرایت ۔ خداتعالیٰ ءَ پہ ہمے پیم ءَ مُردگ زندگ کت و آئی وتی کُشوک ءِ نام گیپت کہ آئی ءِ وتی وارثاں پہ مال ءِ طمع ءَ کُشتگ اَت ۔ ف۷ پرچیکہ اِے خبر نہ دیتگ نہ اِشکتگ کہ پہ گوک ءِ گوشتے ءِ ٹکرے ءِ جنگ ءَ مُردگ زندگ بیت ۔ ف۸ کلاگ کرگ نادان و احمق ءِ کار اِنت و آہم شرعی حکمانی توک ءَ ، چہ پیغمبراں اِے بوت نہ کنت ۔ ف۹ یعنی عمری چُنت و حالتی چہ پیما اِنت ، پیر اِنت یا جوان اِنت ۔ ف۱۰ یعنی آ گوک ءَ حلال بکن اِت ۔

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ

گوشتش دعا بکن پمیگی چہ وتی پروردگارءَ کہ سوج بدنت مارا کہ آئی چہ رنگ ایت، گوشتی کہ آ گوشیت کہ آ یک گوکے

صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا

زردیں، پکّا انت رنگ آئیءِ وش کنت چاروکانءَ گوشتش کہ دعا بکن پر ما چہ وتی پروردگارءَ کہ سوج بدنت مارا

مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾

کہ چہ قسم ایت آئی ف۱ پرچا کہ اے گوک شبناک بوت پہ مئے سرا و ما اگر خدا رضا بہ بیت ضرور پہ راہءَ کپیں۔

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ

گوشتی کہ آ گوشیت کہ آ یک گوکے کارگی نہ انت کہ زمین گردینیت یا کشارءَ آپ دنت،

مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا

بے عیب ایت ف۲ ہچ ٹکی مان نہ انت، گوشتش کہ ھنوگ تو آرت خبر حقیں گڈا حلارش کت و آیان نزیک انتنت

يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا ۖ وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ

کہ اے کارءَ بکننت ف۳ و وقتیکہ کُشت شما یک کسے گڈا اختلاف کت شما آئی توکءَ ف۴ و خداءَ ظاہر کنگی ات آ چیزے کہ

تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَ

شما چیر داتگت۔ گڈا گوشت ما کہ بجن اِت ھے مُردگءَ یک ٹکرے گوکءِ ف۵ ھمیڈولءَ زندگ کنت اللہ تعالیٰ مُردگاں و

يُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ

پیشدار ایت شمارا وتی قدرتءِ نمونہءَ تا کہ شما سرپد بہ بیت ف۶ رندا سک بوتنت شمے دلاں آئیءَ چہ رندءَ نوں آ

كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ ۚ

ڈوکءِ پیما انت بلکیں انگت سک تر انت و بیشک چہ ڈوکاں ایڈولیں ہم ہست انت کہ رُنبنت چہ آیاں جُو

وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ

و بیشک چہ آیاں اے پیمیں ہم ہست کہ تل بنت و درکپیت چہ آیاں آپ، و بیشک چہ آیاں چُشیں ہم ہست کہ لیٹ گرنت

مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾ أَفَتَطْمَعُونَ

چہ خداءِ ترسءَ، و خداوند عالم بے خیال نہ انت چہ شمے کرداراں ف۷ ھیں انوں شما مسلمان دلمانگ ات

ع ۸ ۱۰

ف۱ یعنی شر بیان بکن اِت کہ اے گوک چہ قسم و چہ کارے اِیت۔ ف۲ یعنی آئیءِ اعضاء درست سلامت انتنت، گوش و دُم کتگین و کُرّی و جُرّی ئے نہ انت و آئیءِ رنگءَ دگہ رنگےءِ ٹِکّ و نشان مان نیست بلکیں یکدریں زرد ایت۔ ف۳ آ گوک یک کسےئیگ ات کہ وتی ماتءِ خدمتی باز کتگ ات و زبریں نیک بختے ات چہ آ مردءَ ھما گوک اِش پہ بہا گپت پہ ھمنچیں مالءَ کہ آ گوکءِ پوستءَ پُر طلا بکننت۔ رندءَ ہما گوکاش حلار کت، اِشانی دلءَ نہ ات کہ اے ڈولیں مزن قیمتیں گوکے بکشنت۔
ف۴ یعنی شمے پیسر گیں بزرگاں عامیل کُشتگ ات و دور داتگ ات و پدا وت ماں وتءَ اختلافءَ لگتنت، آئی گوشت کہ تو کُشتگ، آ دگرءَ گوشت کہ تو کُشتگ عامیلءِ کُشوک معلوم نہ ات کہ کئے ات، نوں ہریکےءَ پہ دگرےءِ پادءَ بست کہ تو کُشتگ، و آ چیزے کہ شمارا چیر دگی ات (یعنی ضُعف ایمانی یا کشوکءِ نام و نشان) خداوند تعالیٰءَ آ چیز ظاہر کنگی ات۔
ف۵ یعنی وھدیکہ یک ٹکرے گوکءِ ھما مُردگءَ اِش جت گڈا ھمائی بامرِ خدا زندگ بوت و چہ آئیءِ ٹپءِ خون رُنبگءَ لگت و وتی کُشوکءِ نام ئی پیشداشت و آ کُشوک ھمے کشتگینءِ وتی برازھت ات کہ مالءِ لالچءَ وتی ناکوئی مان جنگلءَ برت و ہمودی کُشتگ و دور داتگت، گڈا وتی کُشوکءِ نامءِ پیشدارگءَ چہ رند بدا کپت و مُرت۔ ف۶ یعنی ھمے پیما زندگ کنت اللہ تعالیٰ مُردگاں قیامتءِ روچءَ چہ وتی کاملیں قدرتءَ و وتی قدرتءِ نشانیانءَ شمارا ھمیدا پیشدار ایت تا کہ شما بفہمِت و بزان اِت کہ خداوند تعالیٰ مُردگاں زندگ کُرت کنت
ف۷ یعنی عامیلءِ زندگ بوگءَ چہ رند مطلب ھمیش انت کہ شما اے ڈولیں قدرتی نشان پہ چمّانءِ وت دیست تاہم شمے دل نرم نہ بوت انت۔
ف۸ یعنی چہ لھتیں ڈوکاں مردمانءَ مزنیں فائدہ رسیت کہ چہ آیاں مزنیں آپے درکپیت، حتیٰ کہ چہ آپءَ جُو رُنبنت و چہ لھتیں ڈوکاں آپ کمتر درکپیت و چہ اولیگیں قسمءِ آپءَ فائدہ کمتر رسیت و چہ لھتیں ڈوکاں اگرچہ دگرےءَ نفع نرس اِیت، مگر آیانی وتی توکءَ یک اثرے ہست کہ چہ خداءِ ترسءَ لیٹ گرنت و کپنت۔ مگر اِے گندہ کافرانی دل چہ اِے ہر سئیں قسمءِ ڈوکاں سک تر انت کہ چہ آیاں نہ کسےءَ فائدہ رسیت و نہ آیانی وتی توکءَ خیرے ہست، بلے او یہودیاں! یاد کن اِت کہ خداوند تعالیٰ چہ شمے کرداراں بے خیال و نا دلگوش نہ اِنت۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف۱ چہ فریق ءَ ھامراد اَنت کہ ماں کوہ طور ءَ گوں حضرت موسیٰؑ ءَ پہ خداءِ کلام ءِ گوشدارگ ءَ رفتگ اتنت، آیاں چہ اودءِ پچترّگ ءَ رند اِے تحریف کُت کہ گوں بنی اسرائیل اِش گوشت کہ ناں تمامیں کلام ءِ آخر ءَ ما اِے خبر ہم اِشکت کہ اگر شما اِے حکماں بجا یارت کن اِت بکنتش واگر کُتش نکن اِت گڈا شمارا اِے حکمانی نکنگے ھن اختیار ھستنت۔ بعضے گوشیت کہ چہ کلام الٰہی ءَ مراد تورات اَت وچہ تحریف ءَ اِے مراد انت کہ ماں آئیءِ آیاتانی توک ءَ لفظی ومعنوی تحریف (ٹگل مگل) کت۔ برے پیغمبر علیہ السلام ءِ ءِ تعریفش مٹّینت، وبرے آیتِ رجم اِش ٹگلینت وغیرہ۔

اَنْ يُّؤْمِنُوْا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُوْنَ كَلٰمَ اللّٰهِ ثُمَّ

کہ آشمے خبراں منّنت، وچہ آیاں یک فرقہ ئے ہست اَت کہ گوشِش داشت خداءِ کلام، رندا

يُحَرِّفُوْنَهٗ مِنْۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۷۵﴾ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ

ٹگلینتش آ رند چہ آئیءِ سرپدبوگ ءَ پہ زانت ف۱ دقتیکہ دپ کپنت گوں

اٰمَنُوْا قَالُوْٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ قَالُوْٓا اَتُحَدِّثُوْنَهُمْ

مسلماناں، گوشنت کہ ما ایمان یارتگ وقتیکہ تہنا بنت وت ماں وت ءَ، گوشنت پرچا قصہ کنیت شما گوں آیاں

بِمَا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوْكُمْ بِهٖ عِنْدَ رَبِّكُمْ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۷۶﴾

آچیزے کہ ظاہر کتگ اللہ ءَ پہ شما، تاکہ پہ دلیل بند کننت شمارا پہ ھمائیگی شمے پروردگارءِ کرّا، آیا شما سرپد نہ بِت ف۲

اَوَلَا يَعْلَمُوْنَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿۷۷﴾ وَمِنْهُمْ

آیا اینچک ہم نزاننت کہ اللہ تعالےٰ زانت آچیزے کہ چیر دئینت وآچیزے کہ ظاہر کننت ف۳ وھتے چہ آیاں

اُمِّيُّوْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّآ اَمَانِيَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّوْنَ ﴿۷۸﴾ فَوَيْلٌ

ھامی اَنت کہ کتاب ءِ خبر اِش نیست اِنت بغیر چہ دروغیں آرزوانی وآیانی کرّا ہچ نیست بجز چہ خیالاں ف۴ نوں زار

لِّلَّذِيْنَ يَكْتُبُوْنَ الْكِتٰبَ بِاَيْدِيْهِمْ ۖ ثُمَّ يَقُوْلُوْنَ هٰذَا مِنْ عِنْدِ

پہ ھمایاں کہ نبشتہ کننت کتاب ءَ پہ دستانِ وت رندا گوشنت کہ اِش چہ خداءِ

اللّٰهِ لِيَشْتَرُوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ فَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا كَتَبَتْ اَيْدِيْهِمْ وَ

طرف ءَ اِنت تابگرنت پہ ہمائیگی کمّتکیں بھائے نوں زار پہ آیاں چہ وتی دست ءِ نبشتیاں و

وَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُوْنَ ﴿۷۹﴾ وَقَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا

زار پہ آیاں چہ وتی اِے کتگیناں ف۵ وگوشنت کہ ہجبر مارا آس نہ لگیت مگر چنتے روچ

مَّعْدُوْدَةً ؕ قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا فَلَنْ يُّخْلِفَ اللّٰهُ عَهْدَهٗٓ

حساب کتگیں ف۶ بگوش ھیں اِگپتگ شما چہ خداءِ کرّا وعدہ کہ نوں ھچبر خلاف نہ کنت اللہ وتی وعدہ ءَ

اَمْ تَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۸۰﴾ بَلٰى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَّاَحَاطَتْ

یا گوش اِت پہ خداءِ سرا چیزے کہ شمارا خبر نہ اِنت بلے ف۷ ہرکسے ءَ کت گناہ وگِردا گِرد گِپت

ف۲ ماں یہوداں ھماکہ منافق اِتنت لطور خوشامدی (چڈلی) چہ وتی کتاب ءَ پیغمبر آخرالزمان ءِ خبر اِش گوں مسلماناں بیان کتنت اِے دگہ مردماں چہ ہمایانی وتی قوم ءَ پہ ہمے خبرگی میاریگ کتنت کہ وتی کتاب ءِ خبراں مسلمانانی دست ءَ پرچا دئیت؟ شما نزان اِت کہ مسلماں شمے پروردگارءِ دیما پہ شمے گوشتگیں خبرانگی شمارا میاریگ کنائینت و شمے سرا الزام قائم کننت کہ اِشاں پیغمبر آخرالزمان اِش جاہ یارتگ وپہ آئی ءَ ایمان اِش نیارتگ وشما گڈا خداءِ دیما لاجواب (بند) بئیت۔

ف۳ یعنی خداوند تعالےٰ ءَ آیانی تمامیں خبر چہ ظاھریں وچہ چیریں درست معلوم اَنت۔ آیانی کتاب ءِ درستیں خبراں مسلمانان ءَ دات کنت وجا بجا خبری ہم داتگنت، آیتِ رجم آیاں چیر داتگت مگر خداوند ءَ ظاہر کت وآئی رسوا کنائینتنت۔ اِے آیانی عالمانی حال بوت کہ کتاب دانی وعقل مندی ءِ دعویٰ دار اِتنت۔

ف۴ وآکہ جاھل اَنت آیان ءَ ہچ خبر نہ اِنت کہ ماں تورات ءَ چے نبشتہ اِنت، مگر لھتے آرزو اَنت دروغیں کہ چہ وتی عالمانش اشکتگ اَنت۔ مثلاً بہشت ءَ بغیر چہ یہودیاں دگہ کس نروت ومئے پت وپیرک مارا ضرور بخشائینت اِے آیانی بےبُنیں خیال اتنت کہ آیانی کرّا ہچ دلیلے نیست اَت۔

ف۵ اِے ھماکس اتنت کہ عوام جاھلان ءِ موافقت ءَ چہ وتی نیمگ ءَ خبر اِش ٹاھینت ونبشتہ اِش کتنت، پراچہ خداءِ نیمگ اِش نام گپت (منسوب) کتنت کہ اِے خدا خبر اَنت۔ مثلاً ماں تورات ءِ نبشتہ اَت کہ پیغمبر آخرالزمان خوبصورت، ڈکّن مود، سیہ چشم، میانہ قد، گندم رنگ پیداگ بیت، آیاں اِے صفت ٹگل مگل کت و اِے پیما نبشتِش کہ دراج قد، شونز چم، کاش مود (تچک مود) تاکہ عوام الناس پیغمبر علیہ السلام ءِ تصدیق ءَ مکننت ومئے دنیائی فائدیانی توک ءَ ہچ خلل مہ کپیت

ف۶ لھتے ءَ گوشت کہ ہفت روچ ولھتے ءَ گوشت کہ چِل روچ (ہمنچو روچ ءَ کہ گوسک ءِ عبادت اِش کُتگت)۔ بعضے ءَ گوشت ہرکسے قدر وتی عمر کہ چہ قدر مدّت ءَ ماں دنیاءَ زندکانی کتگ۔ بعضے ءَ گوشت کہ چِل سال (ہمنچو مدّت ءَ کہ بیابان ءَ سرگردان بوتگنت)

ف۷ یعنی اِے خبر غلط (رد) اِنت کہ یہود گوشنت کہ ما ابدالآباد ماں دوزخ ءَ نہ مانیں پرچا کہ خلود فی النّار وخلود فی الجنّۃ ءِ آقاعدہ کلیہ لئے کہ دیما بیان بیت ہمائیءِ مطابقت ءَ گوں ہرکس ءَ کارروائی کنگ بیت۔ یہودی چہ اِے قاعدہ ءِ چیرا درکپت نہ کننت۔

ف۱ گناہ ءِ گِرداگِردگرگ ءِ مطلب ایشنت کہ گناہ آئی سرا منچو غلبہ بکننت کہ ھچ نیمگے چشیں پشت مکپیت کہ گناہ ءِ غلبہ اودا مبیت حتیٰ کہ ماں دل ءِ توک ءَ اگر ایمان وتصدیق ببیت تاہم احاطۂ مذکور (بیے گِرداگِرد گرگ) صادق نئیت۔ نوں اِے صورت فقط کافر ءِ سرا صادق اتک کنت۔

بِهٖ خَطِيْٓـَٔتُهٗ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۸۱﴾ وَالَّذِيْنَ

آئی ءِ گناہ ءَ ف۱ گڑا ھمایاں اَنت دوزخی آیاں ماں اوداھمیشہ ماں اَنت وھمایاں کہ

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۸۲﴾

ایمانِش یارت ونیکیں کارِش کت گڑا ھمایاں اَنت بہشتی ، آیاں ماں اوداھمیشہ ماننت

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ لَا تَعْبُدُوْنَ اِلَّا اللّٰهَ ۣ وَ

ووقتیکہ ماگپت عہدوقرار چہ یعقوب ءِ چُکّاں کہ عبادت نہ کننت بجز چہ اللہ ءَ و

بِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَّذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَقُوْلُوْا لِلنَّاسِ

گوں مات وپت ءَ نیکی بکن اِت وگوں خویشاں وگوں چورِیاں وگوں مسکیناں وبگوش اِت گوں مرداں

حُسْنًا وَّاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ۭ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْكُمْ وَ

نیکیں خبر وقائم بدار اِت نماز ءَ ودربکن اِت زکوٰۃ ءَ رندا شما پچ تراتت مگر کمے چہ شما و

اَنْتُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿۸۳﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُوْنَ دِمَآءَكُمْ وَلَا

ہست اِت شما پُشت دیوکیں مردم ف۲ ووقتیکہ گپت ما وعدہ شمے کہ نہ رتچ اِت خوناں ءَ وتی ودر نہ

تُخْرِجُوْنَ اَنْفُسَكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ﴿۸۴﴾

کن اِت وتی جہ نداں چہ وتی لوگاں رندا شما اقرار کُت ومنّتو ف۳

ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُوْنَ فَرِيْقًا مِّنْكُمْ مِّنْ دِيَارِهِمْ ۡ

اَپہ پدا شما ھما اِت کہ کُشت وخون کن اِت وت ماں وت ءَ ودر کن اِت وتی یک فرقے ءَ چہ آیانی لوگاں

تَظٰهَرُوْنَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۭ وَاِنْ يَّاْتُوْكُمْ اُسٰرٰى تُفٰدُوْهُمْ

بیڑ و برا ت (حملہ کن اِت) آیانی سرا پہ گناہ وظلم ف۴ واگر ھا بیاینت شمے گِرّا درحالیکہ کسے بندیگنت شما آیانی فدیہ (سرِبہاء) دیئت

وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْ ۭ اَفَتُؤْمِنُوْنَ بِبَعْضِ الْكِتٰبِ وَتَكْفُرُوْنَ

وچُٹینتِش حالانکہ حرام اِنت پر شما درکنگ آیانی ہم ، ھیں اِنوں منّ اِت شما یک ٹکرے ءَ کتاب ءِ و نہ منّ اِت

بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَنْ يَّفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيٰوةِ

دگہ ٹکرّے ءَ ف۵ گڑا نیست اِنت سزا آکسے ءِ کہ چشیں کار بکنت چہ شما مگر رسوائی ماں دنیاءِ زندگی ءَ

ف۲ یعنی چہ خداءِ حکماں روگردانی وپشت گوش کنگ شمے عادت اِنت پہ خبرءَ شما ھیل کُتگ اَت۔ ہمشاوتی عادتءَ مطابقت ووعدہ ءِ سرا نہ اوشتنت ، ہرلفظے وبرّوقرارے کہ کن اِت یدا ترا اِت۔

ف۳ یعنی نہ وتی قوم ءَ کُشِش اِت ونہ آیاں جلاوطن کن اِت وپہ اِے خبرءَ شما وتی نفسانی سراوت گواہ اِت یعنی وت منّ اِت واقرار کن اِت۔

ف۴ ماں مدینہ منوّرہ ءَ یہودیانی دو ٹکّ اتنت یکے بنی قریظہ ودگرے بنی نضیر ، اِے دوئیں ٹکّاں وت ماں وت ءَ جنگ کت ومشرکانی ماں مدینہ منوّرہ ءَ دو فرقہ اِتنت یکے اوس دگرے خزرج۔ اِے دوئیں قوم ہم وت ماں وت ءَ دشمن اتنت۔ بنی قریضہ قبیلہ اوس ءِ طرفدار بوت وبنی نضیر گوں قبیلۂ خزرج ءَ دوستی کُت۔ ماں جنگ ءَ ھرکسے ءَ وتی دوست ءِ حمایت ومددگاری کت۔ یعنی اوس ءَ وخزرج ءَ گوں یکدگرءَ جنگ کُت ، بنی قریظہ ءَ پہ اوس ءِ مدد ءَ لانک بندی کت وبنی نضیرءَ پہ خزرج ءِ مدد ءَ۔ وقتیکہ یکے ءَ پہ دگرے ءِ سرا غلبہ کت گڑا کمزورِش جلاوطن کُرتنت ولوگ اِش لُڑینت وخراب کتنت۔ واگر یکے گرفتار وبندیگ بوتیں وبیاتکیں گڑا درست ہور بوتنت چندہ ومندہ اِش کرت ومال اِش جمع کت وآئی ءِ بدلہ اِش دات وآئرا چہ قید ءَ خلاص کنائینت چنانچہ دیم ءِ آیت ءَ پیدا ک اِنت۔

ف۵ یعنی وتی قوم کہ دگرانی دست ءَ گرفتار بہ بیت ، شما فدیہ دئیت وآئیا چٹائینیت بلے شمے وتی جند پہ آیانی دل سیاہ دگُٹ گیر کنگ ءَ ہم چک وپد نہ بئیت حالانکہ بحکم میثاق (عہدوقرار) آیانی گلّینگ وجلاوطن کنگ ہم شمے سرا حرام اِنت ہنچو کہ گرفتاری ءِ حالت ءَ آیانی فدیہ دیگ وچُٹائینگ شمے سرا فرض اِنت بلے وقتے کہ سوال کنگ بوتنت کہ شما پرچہ فدیہ دئیت واِشاں ءَ خلاص کن اِت گڑا ایشے جواب اِش دات کہ ماں تورات ءَ ہمیڈول ءَ گوں ما عہد گرگ بوتگ کہ اگر وتی قومی مردمے ءَ گِند اِت کہ دگرے ءِ دست ءَ گرفتار وبندیگ اِنت ضرور آئی ءِ سرءِ بہاءَ بدئیت وآئی ءَ خلاص کنائینیت۔ چونکہ ما پہ تورات ءَ ایمان آرتگ پمشا ضروری اِنت کہ ما آئی ءِ حکم ءِ سرا عمل بکنیں نوں خداوندعزوجل فرمائینیت کہ تورات ءِ حکم ءِ سرا عمل کنگ ھمیڈول اِنت کہ شما کن اِت؟ کہ پہ یک ٹکرے ءِ سرا (کہ فدیہ دیگ وبندیگ ءَ خلاص کنگ اِنت) عمل کن اِت واِے حکم ءَ منّ اِت وپہ دگہ ٹکرّے ءِ سرا کہ (کشگ وجلاوطن کنگ اِنت) عمل نہ کن اِت وآئی ءَ نہ منّ اِت۔ اگر پہ خداءِ حکمانی سرا شمارا روگی اِنت گڑا بائید اِنت کہ ھردوئیں حکماں بہ منّ اِت۔

الدُّنْيَا ۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّوْنَ اِلٰٓى اَشَدِّ الْعَذَابِ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

وقیامت ءِ روچ ءَ برگ ورسینگ بنت دیم پہ سکّ تریں عذابے ءَ واللہ تعالےٰ بے ترانگ اِنت

عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٨٥﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ ۫

چہ شمے کرداراں ف۱ اِے ہما اَنت کہ پہ بہا اِش گپت دنیاءِ زندگی پہ آخرت ءِ عوض ءَ

فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى

نون ءَ آیانی عذاب چہ آیاں سبک کنگ بیت ونہ آمد کنگ بنت ف۲ وبیشک دات ما موسیٰ ءَ

الْكِتٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ ۫ وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ

کتاب و پدا پدیم دات ما چہ آئی ءِ رند پیغمبر و دات ما عیسیٰ مریم ءِ چُکّ ءَ ظاہریں معجزہ

وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ؕ اَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُوْلٌۢ بِمَا لَا تَهْوٰٓى

و قوت دات ما آئی ءَ راگوں پاکیں روح ءَ ف۳ هیس! نون گڈا ہر برکہ بیارت پہ شما رسولے ءَ آحکمے کہ نہ لوٹیتی

اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ ۚ فَفَرِيْقًا كَذَّبْتُمْ ۡ وَفَرِيْقًا تَقْتُلُوْنَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوْا

شمے دل، شما تکبّر کنگ ءَ لگ اِنت، پدا ایک جاعتے دروغ بند کت شما ف۴ و یک جاعتے قتل کت ف۵ وگوش انت

قُلُوْبُنَا غُلْفٌ ؕ بَلْ لَّعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيْلًا مَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٨٨﴾ وَلَمَّا

کہ مئے دلاں پوش گپتگ انت بلکیں لعنت کتگ اَنت اللہ ءَ پہ آیانی وتی کفرءَ گڈا نون باز کمینے ایمان کارنت ف۶ و وقتیکہ

جَآءَهُمْ كِتٰبٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ ۙ وَكَانُوْا مِنْ قَبْلُ

رس اِت پہ آیاں کتابے چہ خداءِ طرف ءَ کہ باور داروک اَنت ہما کتابے کہ گوں آیان اِنت و چہ پیسرا

يَسْتَفْتِحُوْنَ عَلَى الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۚ فَلَمَّا جَآءَهُمْ مَّا عَرَفُوْا كَفَرُوْا بِهٖ ۚ

فتح اِش لوٹتگ اَت پہ کافرانی سرا نون وقتے کہ رس اِت آیان ہما چیزے کہ پجّاہش یارت چہ آئی منکر بونت

فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَّكْفُرُوْا

گڈا پہ کافراں خداءِ لعنت اِنت ف۷ بدچیزے ہما کہ بہا اِش کت پہ ھمائی بدل ءَ وتی جند کہ منکر بونت

بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يُّنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۚ

ہما چیزءِ کہ ایار تگت اللہ ءَ پہ ہمے ضدءَ کہ نازل کنت اللہ تعالےٰ چہ وتی فضل ءَ پہ ہر کسے ءِ سرا کہ لوٹیت چہ وتی بندہاں

ف۱ چُشیں کار مکن اِت "یعنی لھتے حکماں منّ اِت و لھتے ءَ نہ منّ اِت" پرچیکہ ایمان کپّٹ وچُنڈ نہ بیت، گڈا نون لھتے حکمانی انکار کنوک ہم کافر مطلق بیت تہنا پہ بعضے حکمانی منّگ ءَ چُنڈے ایمان ہم بہرنہ بیت۔ چمے آیت ءَ صاف معلوم بوت کہ اگر یک شخصے بعضے احکام شرعی ءَ منّیت ومتابعت (رندگیری) کنت و ہر حکمے کہ آئی ءِ طبیعت یا عادت یا غرض ءِ خلاف اَنت آئی ءَ را قبول نہ کنت گڈا ہما بعضے احکام ءِ متابعت آئی را ھچ فائدہ نہ دنت

ف۲ یعنی پہ آخرت ءِ بدل ءَ دنیائی فائدہ اِش قبول کتنت پرچیکہ گوں ہر مردمے کہ وعدہ اِش کت گڈا پہ دنیاءِ فائدہ یانی خیال ءَ آوعدہ اِش وفاکت واللہ ءِ ہر حکمے کہ سست اَنت آئی ءِ تعمیل ءِ ھچ پرواھش نہ کت۔ پدا اللہ ءِ گور ءَ اِے ڈولیں مردمانی سفارش یا حمایت ءَ کسے کُت کنت۔

ف۳ مُردگ ءِ زندگ کنگ وچہ آئی ءِ دست ءِ شفا یا مادرزاد کور ءِ بینا بوگ وگرّی وبگی و دگہ بیمارانی صحتیاب بوگ وغیب ءِ خبرانی گوشنگ اِے حضرت عیسیٰؑ ءِ ظاہریں معجزہ اَنت۔ روح القدس حضرت جبریلؑ ءَ گوشنت کہ یک پیما گوں آئی ءَ ہمراہ اَت یا اسم اعظم ءَ کہ چہ آئی برکت ءَ مردگ ئی زندگ کتنت۔

ف۴ چنانچہ حضرت عیسیٰ وحضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم کہ اِشش دروغ بند کتنت۔

ف۵ چنانچہ حضرت زکریا وحضرت یحیٰ علیہما السلام کہ اِشش کُشتنت۔

ف۶ یہوداں باجوماں وتی تعریف ءَ گوشت کہ مئے دل ماں پوشانی توک ءَ بیتائتگ ومحفوظ انت بجز چہ وتی دین ءَ دگہ کسے خبر پہ ما اثر نہ کنت۔ کسے ءِ چاپلوسی، سحربیانی یا ٹھگینگ و گلائینگ ءِ سبب ءَ ھچبر آئی ءِ متابعت و رندگیری کت نکنیں خداوند تعالےٰ ءَ فرمائینت کہ آ بالکل دروغ بند نت (پہ اِے خبر ءَ کہ اِشانی دل محفوظ اِنت وغیرہ وغیرہ از سخنہائے فخریہ) بلکیں آیانی وتی کفر ءِ سبب ءَ خداوند تعالےٰ ءَ ملعون کتگ وچہ وتی رحمت ءَ بے نصیب کتگنت، پمشا پہ ھچ پیما دین حق ءِ منّگ ءَ تیار نہ اَنت و باز کمیں مردم چہ اِشاں بدولت ایمان مشرّف بنت۔

ف۷ آیانی کرّا آ کتابے آتک ورست آئی قرآن شریف اِت وآ کتابے کہ آیانی گور ءَ پیسر ءَ ہست اَت آئی تورات اَت چہ قرآن ءِ نازل بوگ ءَ پیسر تر وقتیکہ یہودی چہ کافراں مغلوب بوتنت گڈا چہ خدا اِش دعا لوٹ اِت کہ "یا اللہ! مارا پہ نبی آخرالزمان وآ کتابے کہ پہ آئی سرا نازل بیت، کافرانی سرا غلبہ بدئے" نون وھدیکہ حضور علیہ الصلوٰۃ والسلام پیداک بوت ودراھیں نشانی اِش پہ چاّن وت دیستنت انگت ہم منکر بوت اَنت وملعون بوتنت۔ یعنی پہ ھما چیزے ءِ بدل ءَ کہ آیاں وتی جرند بہاکت آئی کفر وانکار اَنت قرآن شریف ءِ وانکار ہم پہ ضد وحسد ءِ سرا۔

ف۱ یک غضبے واھمیش اِنت کہ قرآن ءِ بلکیں گوں آئی ءَ وتی کتاب ءِ منکر بوت و کافر ترّ اتنت ، دومی غضب ہے کہ محض پہ ضدیگ و حسد ءِ سرا پیغمبر وقت اِش نہ منّ اِت و آئی ءِ خلاف رفتنت ۔ ف۲ چہ اِشیا معلوم بیت کہ ہر عذاب بغرض بے عزتی نہ بیت بلکہ مسلمان ءَ پہ گناہانی آہان ءَ عذاب دیگ بیت پہ ھمے غرض ءَ کہ چہ گناہاں پاک بہ بنت نہ برائے تذلیل ۔ البتہ کافران ءَ بغرضِ تذلیل و بے عزت کنگ عذاب دیگ بیت ۔ ف۳ ھما چیزیکہ اللہ ءَ نازل کتگ یعنی انجیل و قرآن ھما چیزے کہ مئے سرا دیم دیگ بوتگ ، یعنی تورات ۔ مطلب ہے کہ بجز چہ تورات ءَ چہ اید گہ کتاباں انکار کننت ، انجیل و قرآن ءَ نہ منّنت حالانکہ اِے کتاب ہم راست اَنت و تورات ءَ باور داروک اَنت ۔

فَبَآءُوْ بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿۹۰﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ

نوں بڈ یش لیٹبینت غضب پہ غضب ءِ چکّءَ ف۱ و پہ کافراں مذاب اِنت بے عزت کنوکیں ف۲ و وقتیکہ گوشگ بنت آ

اٰمِنُوْا بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوْا نُؤْمِنُ بِمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُوْنَ بِمَا وَرَآءَهٗ ۗ

کہ بہ منّ اِت ہما چیزاں کہ نازل کتگ اللہ ءَ گوشنت کہ ما منّیں ھما چیزءَ کہ دیم دیگ بوتہ مئے سرا و نہ منّنت آ چیزیکہ بغیر چہ آئیا

وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ؕ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُوْنَ اَنْۢبِيَآءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ

اَنت حالانکہ آ کتاب حق اِنت ، باور داروک اِنت ھما کتابیکہ گوں آیاں اِنت ف۳ بگوش گڈا پرچے کُشتنتو اللہ ءِ پیغمبراں چہ پیش

اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۹۱﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ مُّوْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ

اگر شما ایماندار اِت ، ف۴ و بے شک آتکگ شمے کرّا موسیٰ گوں ظاہریں معجزیاں رند اگپت شما

الْعِجْلَ مِنْۢ بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿۹۲﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا

گوسک آئیا چہ گڈ و شما ظالم اِت ف۵ و وقتیکہ گپت ما عہد چہ شما و چست کت ما

فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ؕ خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّاسْمَعُوْا ؕ قَالُوْا سَمِعْنَا وَ

شمے سرا کوہ طور ، مُہر بگرات ہما چیزیکہ ما شمارا داتگ و بشکن اِت گوشتش کہ ما اشکت و

عَصَيْنَا ۗ وَاُشْرِبُوْا فِىْ قُلُوْبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ؕ قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ

نہ منّنیں و ایرشتگ ماں آیانی دل ءَ دوستی ھما گوسکءِ بسبب آیانی کفر ءِ ف۶ بگوش کہ بدیں سوج دنت شمارا

بِهٖٓ اِيْمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۹۳﴾ قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ

شمے ایمان ، اگر شما ایماندار اِت بگوش اگر ھست اِنت پر شما آخرت ءِ لوگ

عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِّنْ دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۹۴﴾

اللہ ءِ کرّا تہنا بجز چہ اِے دگہ مرداں گڈا شما مرگ ءِ واھگ بکن اِت اگن شما راست گوش اِت ف

وَلَنْ يَّتَمَنَّوْهُ اَبَدًاۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿۹۵﴾ وَ

و ھچبر واھگ نہ کننت مرگ ءِ کدی بسبب ہما گناہانی کہ دیم داتگنت آیانی دستاں و خداوند شرزانت گناہکاراں و

لَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ ۚۛ وَمِنَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۚۛ يَوَدُّ

ضرور نو گندے آیاں ءَ حارص تر چہ درستیں مرداں پہ زندگی ءَ و حارص تر چہ مشرکاں ہن ۔ دوست داریت

منزل ۱

ف۴ نوں آیان ءَ بگوش کہ اگر شما تورات ءَ منّ اِت و آئی ءِ سرا شما ایمان آرتگ گڈا شما خدا ءِ پیغمبران ءَ پرچے کشتگنت ماں تورات ءَ ہمے حکم اِنت کہ ہر پیغمبرے تورات ءَ راست بزانت و تورات ءِ حکمانی سرا عمل بکنت و آئی ءِ تبلیغ ءَ بکنت آئی ءِ سرا ضرور ایمان بیار اِت و آئی ءَ ہر پیم مدد بکن اِت و شما ہم ھما پیغمبر کشتگ اَنت کہ پیسرا گوستگ و کشتگنت (چنانچہ حضرت زکریّا و حضرت یحییٰ) و تورات ءِ حکمانی سرِیش عمل کتگ و پہ تورات ءِ وتی تبلیغ ءَ دیم دیگ بوتگنت ، نوں شما گوش اِت کہ ما تورات ءِ سرا ایمان آرتگ بالکل دروغ بند اِت ، اگر شما تورات ءِ سرا ایمان بیارتیں گڈا شما اِے پیغمبر نکشتگ اتنت ۔

ف۵ یعنی حضرت موسیٰ علیہ السّلام کہ شما پہ آئی ءِ شریعت ءَ قائم اِت و پہ ھمائی شریعتگی دگہ حقیں شریعتانی انکار کن اِت ، آئی وتی جرند ظاہریں معجزہ شمارا پیش داشت (چنانچہ عصا ، ید بیضا و دریا ءِ گپت بوگ وغیرہ) مگر پہ چند روچیگی کہ آئی کوہ طور ءَ روانہ بوت پہ ھمنچک ءَ شما گوسکے وتی خدا قرار دات ۔ حالانکہ حضرت موسیٰ علیہ السلام پہ وتی درجۂ نبوّت ءَ قائم و وتی جرندی ہم زندگ و سلامت اَت گڈا نوں وقتے حضرت موسیٰ ءَ پہ آئی ءِ شریعت ءَ شمے ایمان ءَ کجا بال کتگت کہ ھنوگ شما زبیں ایماندار ترتگ اِت کہ نبی آخر الزمان ءِ بغض و حسد ءِ سبب ءَ مروچی موسوی شریعتو ھنچو محکم گپتگ و داشتگ کہ خدا ءِ حکم ءَ ہم گوش ندار اِت ، بے شک شما ظالم و شمے پت و پیرکاں ظالم ۔ بنی اسرائیل حال کہ گوں حضرت موسیٰ ءَ پہ بیت ھمیڈ ول ءَ اَت کہ تو دیت ، نوں دیما گوں تورات ءَ آیانی ایمان و عقیدہ چہ پیما اَت آئی ءَ را بیان کنت ۔

ف۶ یعنی تورات ءِ حکماں گوں ہر تکلیفے ءَ از اوامر و نواھی کہ آئی ءَ ماں اِنت پورہ گوں ھمّت و مردانگی ءَ مضبوط و محکم اِش بگرات ، چونکہ آ وقتی کوہ طور آیانی سرءِ معلق اَت چہ وتی جان ءِ ترس ءَ پہ زبان (یا ھما وقتی) گوشتش کہ سَمِعْنَا یعنی تورات ءِ احکام ما اشکتنت و پہ دل (یا گڈا چہ وفت ءَ) گوشتش کہ عَصَيْنَا یعنی ما احکام قبول نہ کننت آئی ءِ سبب ھمیش اَت کہ گوسالہ پرستی ، (بت پرستی) آیانی دل ءَ محکم ایرنشتگت و پہ آیانی کفر ءِ سبب ءَ اِے زنگ چہ آیانی دل ءَ درنشتگت بلکیں کم کم زیاد بوان اَت ۔

ف یہوداں گوشت کہ ماں بہشت ءَ مارا چہ بغیر دگہ ھچ کس نہ روت و مارا عذاب نبیت ۔ اللہ تعالیٰ ءَ فرمائینت کہ اگر شما پہ وتی دل ءِ یقینی بہشتی اِت گڈا شما چہ مرگ ءَ پرچے ترس اِت ۔

أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ

ہر یکے چہ آیاں کہ عمر دیگ ببیت ہزار سال ءِ ونہ اِنت خلاص کنوک آئیءَ را چہ عذاب ءَ

أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ

ہما ہزار سال ءِ عمر، و اللہ تعالیٰ گندیت ھر چیکہ آکننت ف۱ بگوش ہر کسیکہ دشمن بیبت جبرئیل ءِ اچہ بیشک آئیءَ

نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَ

ایر گیتگ اِے کلام پہ تئی دل ءَ چہ خداءِ حکم ءَ کہ راستگو کنوک اِنت ہما کلام ءِ کہ چہ آئیءِ بیسر اِنت و راہ پیشداریت و

بُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ

مژدہ دنت مؤمناں ہر کسے کہ بہ بیت دشمن خداءِ و آئیءِ ملائکتانی و آئیءِ رسولانی و جبرئیل ءِ

وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ

و میکائیل ءِ گڈا خدا بیشک دشمن اِنت کافرانی ف۲ و بیشک ما ایر گپت تئی نیمگ ءَ آیات

بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ

روشنیں و انکار نکننت آیانی مگر ہما کہ نافرمان اَنت ھیں! ہر بر کہ بندنت یک عھدے دور دنت آ عھد ءَ

فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ

یک جماعتے چہ آیاں بلکیں گیشتر آیانی ایمان نیارنت ف۳ و وقتیکہ رس اِت آیانی کرّا رسول چہ

عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ

خداءِ طرف ءَ کہ راستگو کنوک اِنت ہما کتاب ءِ کہ گوں آیان اِنت گڈا دور دات یک جماعتے چہ اہل کتابان

كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو

اللہ ءِ کتاب ءَ پد پشت ءَ گوشے کہ آیاں ہچ سہی نینت ف۴ و رند ا بوتنت ہما علمےءِ کہ وانتگ

الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ

اَت شیطاناں سلیمان بادشاہ ءِ زمانہ ءَ ف۵ و سلیمانؑ ءَ کفر نہ کت، لیکن شیطاناں

كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ

کفر کت کہ سوج اِش دات مردمان ءَ جادوگری و رند ا بوتنت ہما علمے کہ ایر اھتگت پہ دوئیں فرشتیانی سرا بابل ءِ

ع ۱۰

ف۱ یعنی یہودانی دیم چہ گندگیں کارانگی ہنچو ناپئین اِنت کہ چہ مرگ ءَ سک ترس اَنت و زانںت کہ ہنچو ما مِرِیں گڈا پرما خیر نہ اِنت حتی کہ چہ مشرکاں ہم پہ عمر ءِ گی زیادہ آھیر اَنت (حارص اَنت) چہ ہمے خبرءَ آیانے دروغانی بُن پھک ٹنگ بوت۔

ف۲ یہوداں گوشت کہ "جبرئیلیں فرشتہ کہ اِے پیغمبرءِ کرّا وحی کاریت و آئی مئے سکیں دشمن اِیت کہ مئے پیشیگیں بزرگ آئیءَ باز دل سیاہ کتگ و تکلیف داتگ اَنت۔ اگر جبرئیل ءِ بدل ءَ دگہ فرشتہ یے وحی ءَ بیاریت گڈا ما پہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ایمان کارین"۔ پہ ھمیشی ءِ سرا اللہ تعالیٰ ءَ فرمائینت کہ فرشتگاں ھر کارے کہ بکننت چہ خداءِ طرف ءَ حکم اِش رسیت ہما کارءَ کننت، وتی سرءَ ہچ کار نکننت و ھر کسے کہ آیانی دشمن ببیت بیشک اللہ تعالیٰ ھماکس ءِ دشمن اِنت۔

ف۳ یعنی اِے آیانی قدیمی عادت اِنت کہ وقتے کہ گوں خدا یا رسول یا گوں دگہ کسےءَ عہد و پیمان بندنت گڈا چہ ہمایاں وت یک جماعتے آ عہدءَ پد پشت ءَ دور دنت بلکیں باز یہودی چشیں ہست اَنت کہ توراتءِ سرا ایمان ندارنت اِے ڈولیاں چہ عہد شکنیءَ بے پرواہ دارنت۔

ف۴ چہ رسول ءَ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم مراد اِنت و چہ مَا مَعَهُمْ ءَ تورات و چہ کتاب اللہ ءَ ھم تورات مراد اِنت۔ یعنی وقتے کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ تشریف یارت حالانکہ آئی تورات وغیرہ کتب آسمانی ءِ تصدیق کنوک اَت گڈا یہود ءِ یک جماعتے ءَ تورات ءِ وتی جرند ھنچو پد پشت ءَ دور دات کہ گوشے ھچ سہی نینت کہ اِے چے کتابے و آئی توک ءَ چے حکم اَنت۔ نوں وقتے کہ آیاں وتی کتاب ءِ سرا ایمان نیست اِنت گڈا دیما چہ آیاں چے امیدِ خیر دارگ ببیت۔

ف۵ یعنی اِے بے وقوفاں خداءِ کتاب پد پشت ءَ دور دات و چہ شیطانانش جادو یاد گیپت و ہمائیءِ رندگیری اِش کت۔

هَارُوْتَ وَمَارُوْتَ ؕ وَمَا يُعَلِّمٰنِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُوْلَاۤ اِنَّمَا نَحْنُ
شہرءَ کہ آیانی نام ہاروت و ماروت اَت وسوج نداتِ اے دوئیں فرشتیان ہچ کسا وقتیکہ نگوشتش کہ ما
فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ؕ فَيَتَعَلَّمُوْنَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُوْنَ بِهٖ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهٖ ؕ
آزمائشیں، نوں کافر مبو، گڈا سوحش گپت چہ آیاں ھما ساحری کہ جدائی دور دینت چہ آئیا درمیان مردءِ وآئی جنءِ
وَمَا هُمْ بِضَآرِّيْنَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ؕ وَيَتَعَلَّمُوْنَ مَا يَضُرُّهُمْ
وآیاں چہ ہے ساحریءَ نقصان دات کت نہ کت ہچ کسے بغیر چہ خداءِ حکمءَ، و یاد گرنت ھما چیزءَ کہ آیانءَ ضرر دنت
وَلَا يَنْفَعُهُمْ ؕ وَلَقَدْ عَلِمُوْا لَمَنِ اشْتَرٰىهُ مَا لَهٗ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ؕ
و فائدہ اِش ندنت وشر زانت کہ ھر کسےءَ اختیار کت ساحری نیست اِنت پرائیا ماں آخرتءَ ہیچ حصہ ئے
وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهٖۤ اَنْفُسَهُمْ ؕ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۰۲﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ اٰمَنُوْا
وسکیں گندھیں چیزے کہ پہ آئیءِ بدلءَ بہائش کت وتی جند اگن آیاں بزانتیں واگر آیاں ایماں بیارتیں
وَاتَّقَوْا لَمَثُوْبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ ؕ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۰۳﴾ يٰۤاَيُّهَا
و پرہیزگاری بکتیں گڈا ضرور آیانءَ بدل رستگت چہ خداءِ طرفءَ شرتریں اگن آیاں بزانتیں ف۱ او
الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقُوْلُوْا رَاعِنَا وَقُوْلُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوْا ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ
مؤمناں! شما مگوش اِت رَاعِنَا و بگوش اِت انظُرنَا و بہ اشکنِت و پہ کافراں
عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۰۴﴾ مَا يَوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَلَا الْمُشْرِكِيْنَ
عذاب اِنت تورنیوکیں ف۲ دوست ندارنت کافراں چہ اہل کتاب (یہود و نصارٰی) و نہ چہ مشرکاں
اَنْ يُّنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ خَيْرٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ
اے خبرءَ کہ ایر آرگ بیت پہ شمے سرا، چہ نیکیں خبرے چہ شمے پروردگارءِ طرفءَ واللہ تعالیٰ خاص پہ وتی رحمتءَ ھر کسےءَ
يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿۱۰۵﴾ مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ
کہ بلوٹیت واللہ تعالیٰ مزنیں فضلءِ واجہ اِنت ف۳ آ چیزیکہ منسوخ کنیں چہ آیتے یا کہ شموشائینیں آئیا را گڈا کاریں
بِخَيْرٍ مِّنْهَاۤ اَوْ مِثْلِهَا ؕ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱۰۶﴾ اَلَمْ
چہ آئیا شرترینے یا ہمائی ہمینے۔ ھیں! تو نزانے کہ اللہ تعالیٰ پہ ھر چیزءِ سرا قادر اِنت ف۴ ھیں!

ع ۱۲/۷/۱۲

ف خلاصہ ہے کہ یہوداں وتی دین و کتابءِ علم ھِشت و علم سحرءِ رندا کپت اَنت دسحر درمیان مردماں چہ دونیمگءَ شنگ (شائع) بوت، یکے ماں حضرت سلیمان علیہ السلامءِ زمانہءَ، چونکہ آ وقتی جناں د مردماں گوں یکے دگرءَ ہور تور بوتنت، گڈا مردماں چہ شیطاناں سحر یاد گپت و منسوب اِش کت حضرت سلیمان علیہ السلامءِ نیمگءَ، کہ مارا اِے علم چہ ہمائیءَ رستگ و آئیءَ اِے حکم پہ جنّ و انسءِ سرا چہ ہے علمءِ زورءَ قائم بوتگ۔ نوں اللہ تعالیٰ فرمائینیت کہ اِے کار کافری کار اِیت حضرت سلیمانءِ کار نہ اِنت، دومی اِے علم سحر شنگ بوت چہ ہاروت و ماروتءِ نیمگءَ۔ آیاں دو فرشتہ اتنت پہ انسانی صورتءَ ماں بابلءِ شہرءَ نشتگ اتنت۔ آیاں علم سحر معلوم اَت، ہر کسے کہ آیانی کرّا پہ ہے علمءِ حاصل کنگءَ رفت اولی برا آئیش مہن (منع) کت کہ ماں ایشیءَ ایمان روت و مردم کافر بیت و وقتے کہ آیاں خبر نگپت وڈگش کت کہ ضرور مارا پیش دار اِت گڈا آیاں سوج د اتنت و خداوند تعالیٰ پہ ھمشانگی وتی بندہ آزمائش کنگی اتنت۔ نوں اللہ تعالیٰءَ فرمائینت کہ چہ اِے ڈولیں علمءَ آخرتءِ ھیچ فائدہ نرسیت بلکیں سراسر نقصان اِنت و ماں دنیاءَ ھن ضرر اِنت و بغیر چہ خداءِ حکمءَ ھچ کت نکننت و اگر علم دین و علم کتابش یاد گپتیں چہ خداءِ طرفءَ آیانءَ اجر و ثواب رستگ اَت، بلے پھکیں ھوڈ اَنت (نادان انت) اگر دانا بوتین اَنت چشیں کارش نکت۔

ف۲ یہودی آتک آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلمءِ مجلس مبارکءَ نشتنت و حضرتءِ خبر اِش گوش داشتنت و لھتے خبر کہ اِشاں سشتری ءِ سرا اشکت نکت آئرا دوبارہ جست کت گڈا گوشتش کہ رَاعِنَا (یعنی مے نیمگءَ دلگوش بکن، مئے خیالداریءَ بکن) ہے کلمۂ رَاعِنَا کہ مسلماناں چہ آیاں اشکت برے برے ہم اِے لفظءِ گوشگءَ لگت اتنت۔ اللہ تعالیٰءَ مہن (منع) کتنت کہ اِے لفظ رَاعِنَاءَ مگوش اِت اگر شمارا جست کنگی بیت اُنظُرنَا بگوش اِت (اُنظُرنَاءِ معنی ہے یک اِنت) چہ ابتداءَ دل گوش بکن اِت، شر گوش بدار اِت تاکہ دوبارہ جست کنگءِ ضرورت مبیت۔ یہوداں اِے لفظ پہ بدنیّتی و ٹھگی گوشت۔ اِے لفظ اِش ہر وقتے کہ گوشت زبان اِشءَ کمے زور پر کت گڈا رَاعِینَا بوت (یعنی مئے شبانگ) و ماں یہودی زبانءَ راعنا احمقءَ ہم گوشنت۔

ف۳ یعنی کافران یہود ببنت یا مشرکین مکّہ) قرآنءِ ایر آیگءِ پہ تئیءَ سرا هجبروش نبنت۔ بلکیں یہودانی واہش ہمیش اِنت کہ نبی آخرالزمان چہ بنی اسرائیلءَ وت ببیت و مشرکین مکّہ لوٹنت کہ چہ مے وتی قومءَ ببیت۔ مگر اِے اللہءِ وتی فضل و مہربانی اِنت کہ اُمیانی توکءَ نبی آخرالزمانی پیدا کت۔

ف۴ اِے یہودانی شگان (طعن) اَت کہ جتیش، کہ شمے کتابءِ لعضے آیات منسوخ بنت۔ اگر اِے کتاب چہ خداءِ طرفءَ بوتیں گڈا چہ ہما عیبءِ سببءَ کہ ہنوگ یک حکمے منسوخ بیت ھما عیبءِ خبر پیسرءَ زانا اللہءَ نیست اَت۔ نوں خدا تعالیٰءَ فرمائینت کہ عیب نہ پیسر تگیں خبرءَ ماں اَت نہ ہنوگیں خبرءَ لیکن حاکم پہ وقتءِ مناسبتءَ ہر حکمے کہ بلوٹیت کنت آ حکم پہ ہما وقتءَ مناسب اَت و پہ ہے وقتءَ ہنوگ ہے دومیگیں حکم مناسب اِنت۔

تَعۡلَمۡ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلۡكُ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ ؕ وَمَا لَكُمۡ مِّنۡ دُوۡنِ
تو نزانے کہ پہ اللہ ءَ وت اِنت بادشاہی آسمانانی وزمین ءِ دنیست اِنت پر شما بجز چہ

اللّٰهِ مِنۡ وَّلِىٍّ وَّلَا نَصِيۡرٍ ﴿۱۰۷﴾ اَمۡ تُرِيۡدُوۡنَ اَنۡ تَسۡـَٔلُوۡا رَسُوۡلَكُمۡ كَمَا
اللہ ءَ یک دوستے و نہ مدد گارے وا ھیں اِشما مسلمان ہن لوٹ اِت کہ سوال بکن اِت چہ وتی رسول ءَ ھنچو کہ

سُئِلَ مُوۡسٰى مِنۡ قَبۡلُ ؕ وَمَنۡ يَّتَبَدَّلِ الۡكُفۡرَ بِالۡاِيۡمَانِ فَقَدۡ ضَلَّ
سوال کنگ بوتگ موسیٰؑ چہ پیش و ہر کسے کہ کفر ءَ قبول بکنت پہ ایمان ءِ جاہ ءَ گڈا آئی ءَ گار کت

سَوَآءَ السَّبِيۡلِ ﴿۱۰۸﴾ وَدَّ كَثِيۡرٌ مِّنۡ اَهۡلِ الۡكِتٰبِ لَوۡ يَرُدُّوۡنَكُمۡ مِّنۡۢ بَعۡدِ
تچکیں راہ ف۲ دل کش اِیت بازیں اہل کتاب ءِ کہ پہ یک پیچے شمارا بتر ینت مسلمان

اِيۡمَانِكُمۡ كُفَّارًا ۖۚ حَسَدًا مِّنۡ عِنۡدِ اَنۡفُسِهِمۡ مِّنۡۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ
بوگ ءَ چہ رند کافر بکنت پہ وتی دلی حسد ءِ سبب ءَ رند چہ اِشیا کہ ظاہر بوتگ پر آیاں

الۡحَـقُّ ۚ فَاعۡفُوۡا وَاصۡفَحُوۡا حَتّٰى يَاۡتِىَ اللّٰهُ بِاَمۡرِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ
حق ف۳ گڈا شما معاف بکن اِت و دل ءَ میارِت تاکہ دیم بدنت اللہ وتی حکم ءَ ف۴ بیشک اللہ پہ ھر

شَىۡءٍ قَدِيۡرٌ ﴿۱۰۹﴾ وَاَقِيۡمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ وَمَا تُقَدِّمُوۡا
چیز ءَ قادر انت ف۵ و قائم بدارات نماز ءَ و دربکن ات زکوٰۃ ءَ و آ چیز یکہ پیسر ءَ دیم دئیت

لِاَنۡفُسِكُمۡ مِّنۡ خَيۡرٍ تَجِدُوۡهُ عِنۡدَ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعۡمَلُوۡنَ
جوانیں عملے، رسیت آشمارا خدا ءِ گور ءَ بیشک اللہ تعالیٰ پہ ہر چیز یکہ شما بکن اِت درستان پروت

بَصِيۡرٌ ﴿۱۱۰﴾ وَقَالُوۡا لَنۡ يَّدۡخُلَ الۡجَـنَّةَ اِلَّا مَنۡ كَانَ هُوۡدًا اَوۡ نَصٰرٰى ؕ
گندوک اِنت ف۶ و گوشنت کہ ھجبر نروت ماں بھشت ءَ مگر ہما کہ یھودی ئے یا نصرانی ئے بہ بیت ف۷

تِلۡكَ اَمَانِيُّهُمۡ ؕ قُلۡ هَاتُوۡا بُرۡهَانَكُمۡ اِنۡ كُنۡتُمۡ صٰدِقِيۡنَ ﴿۱۱۱﴾ بَلٰى
اے آیانی باطلیں واھگ اَنت بگوش کہ بیار اِت دلیل ءَ وتی اگر شما راست گوش اِت - بلے

مَنۡ اَسۡلَمَ وَجۡهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحۡسِنٌ فَلَهٗۤ اَجۡرُهٗ عِنۡدَ رَبِّهٖ وَلَا خَوۡفٌ
ہر کسے ءَ کہ تابع کت وتی دیم پہ اللہ ءَ و آ نیکیں کارکنوک اِنت گڈا پہ آئی ہست ثواب آئی ءِ پروردگار ءِ کرا ف۸ و نہ ترس

ف۱ یعنی چینکہ خدا ءِ قدرت و ملکیت پہ درستانی سرا یک پیما شامل انت و چانگو پہ وتی بندگانی سرا آئی ءِ اعلیٰ درجہ ءِ فضل و عنایت نوں گڈا پہ بندگانی مصالح و منافع ءِ سرا خبرداری و پہ آیانی سرا قدرت دگرگئے رابوت کنت و آئی ءِ پیما بندگانی خیرخواہی ءَ دگرے کت کنت -

ف۲ یعنی یہودانی خبراں ہجبر باور مکن اِت پہ یہودیانی شک و شبہ ءِ دور دیگ ءِ سبب ءَ ہر کسیکہ ماں شک و شبہ ءِ توک ءَ کپیت آکافر بوت - بے خبر ءِ ھڑاری ءَ سک بکنت و پہ یہودیانی گوشگ ءِ سبب ءَ وتی پیغمبر ءِ کرا شک و شبہ میار اِت ہنچو کہ آیاں وتی پیغمبر موسیٰؑ ءِ کرا آرت -

ف۳ یعنی بازیں یہودی ءِ واھگ ھمیش اِنت کہ شما مسلماناں چہ دین ءَ بتر ینت و پدا کافر بکنت حالانکہ آیاں معلوم اِنت کہ مسلمانانی دین و کتاب و نبی درست برحق اَنت -

ف۴ یعنی تا وقتے کہ مئے کدام یک حکمے نہ بیت تا ھما وقتی پہ یہودیانی خبراں ہر چیکہ گوشنت صبر بکن اِت، گڈا آخر ءَ ھمے حکم آتک کہ یہوداں چہ مدینہ ءِ ارد گرد ءَ گلین ات -

ف۵ یعنی چہ وتی کمزوری ءَ گرٹیگ (متردّد) مبت، خداوند تعالیٰ چہ وتی قدرت ءَ شمارا عزیز و غالب و یہودیاں ذلیل و خوار کنت - یا ہبے کہ عاجزی ءِ سبب ءَ تاخیر کنگ نہ بیت -

ف۶ یعنی پہ آیانی ایذاء و تکلیف ءَ صبر بکن اِت و ماں عبادتاں مشغول ببت و خداوند تعالیٰ چہ شئے کاراں ھجبر ناخیال نہ اِنت و شئے ھچ ہمیں نیکیں عمل بے کار نہ بیت -

ف۷ یعنی یہودی وا گوشنت کہ بغیر چہ ما دگہ کس بہشت ءَ داخل نہ بیت و نصاریٰ گوشنت کہ بجز چہ ما دگہ کس بہشت ءَ نروت -

ف۸ یعنی ہر کسے ءَ خداوند تعالیٰ ءِ حکم منّنت و آئی ءِ فرمانبرداری کت و ہما حکمانی خواہ کدام پیغمبرے ءِ ذریعہ معلوم بہ بنت پہ وتی قومیت و پت و پیرکانی رسم و راہانی حمایت و طرف داری نہ کت ہنچو کہ یہودی کنت گڈا پہ آیاں جوانیں مُزدہست اِنت، چوشیں خبرے آیانی توک ءَ نیست کہ پر آئیگی آ غمگیں بنت -

ف۱ یہودیاں تورات وت زانتش کہ وقتے کہ نصرانیاں حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءَ خداءِ چُک قرار دات بیشک آ کافر بوتنت و نصرانیاں مان انجیل ءِ توک ءَ صاف ظاہر دیت کہ یہودیاں حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءِ پیغمبری ءِ انکار کت و کافر بوتنت۔

ف۲ چہ اِے جاہلاں مشرکینِ عرب و بت پرست مراد اَنت یعنی ہنچوکہ یہود و نصاریٰ یکدگرءَ گمراہ گوشنت ہمے ڈول ءَ بت پرست ہم و تاراچہ بغیرِاے دگہ درستاں گمراہ و بے دین زانت۔ نوں اِے وقتی مان دنیاءَ ہرچے گوشنت بگوشنت قیامت ءِ روچ ءَ دت فیصلہ بیت کہ کئے پہ حق انت و کئے پہ ناحق۔

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۱۱۲﴾ وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ لَيْسَتِ النَّصٰرٰى عَلٰى شَيْءٍ

ہستنت پرایاں و نہ آ غمگیں بنت و یہود گوشنت کہ نصاریٰ پہ ہچ راہ ءِ سرا نہ اَنت

وَّقَالَتِ النَّصٰرٰى لَيْسَتِ الْيَهُوْدُ عَلٰى شَيْءٍ ۙ وَّهُمْ يَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ؕ كَذٰلِكَ

و نصاریٰ گوشنت کہ یہود پہ ہچ راہ ءِ سرا نہ اَنت باوجودیکہ آ درست وانِنت کتاب ف۱ ہمیڈول ءَ

قَالَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

گوشنت ہمایاں کہ جاہل (مشرک) اَنت آیانی ہمیں خبر۔ نوں اللہ تعالیٰ حکم کنت درمیان ءَ آیانی قیامت ءِ روچ ءَ

فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿۱۱۳﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَّنَعَ مَسٰجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُّذْكَرَ

مان ہما خبرءِ توک ءَ کہ آ جیڑہ ءَ اَنت ف۲ و چہ آئیءَ زیاتیں ظالم کے اِنت ہما کہ منع کت اَنت خداءِ مسیت چہ اے چیزءَ

فِيْهَا اسْمُهٗ وَسَعٰى فِيْ خَرَابِهَا ؕ اُولٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَّدْخُلُوْهَآ

کہ گرگ بیت ما مسیتاں نام آئیءِ و کوششی کت مان آیانی ویرانیءَ ف۳ چشیناں نی لائق نہ اَت کہ داخل ببنت مان مسیتاں

اِلَّا خَآئِفِيْنَ ؕ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَّلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ

مگر پہ ترس و لرزءَ ف۴ دپر آیاں مان دنیاءَ رسوائی اِنت ف۵ و پہ آیاں مان آخرت ءَ زندیں عذاب

عَظِيْمٌ ﴿۱۱۴﴾ وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ فَاَيْنَمَا تُوَلُّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ ؕ

انت و اللہءِ و تیگنت مشرق و مغرب گڈا نوں ہر نیمگ ءَ کہ شما دیم تبرین آ ہما نیمگ ءَ اِنت توجہ خداءِ

اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۱۵﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ۙ سُبْحٰنَهٗ ؕ بَلْ لَّهٗ

بیشک اللہ تعالیٰ مزنیں دست ءُ ہچ و زبریں زانوکے ف۶ و گوشنت کہ خداءِ چُک ہست اِنت، آ چہ اے خبرءَ پاک اِنت بلکیں آئیءِ

مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ كُلٌّ لَّهٗ قٰنِتُوْنَ ﴿۱۱۶﴾ بَدِيْعُ السَّمٰوٰتِ

و تیگنت ہر چیزیکہ ما آسمانان اِنت و مان زمین ءَ اِنت درست آئیءِ و تی تابعدار اَنت ف۷ نوک پیدا کنوک اِنت آسمانانی

وَالْاَرْضِ ؕ وَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُوْلُ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿۱۱۷﴾

و زمین ءِ و وقتیکہ حکم کنت یک کارے ءِ گڈا اِے فرمانءَ دنت آئیءَ کہ ببو گڈا آ وت بیت۔

وَقَالَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَاْتِيْنَآ اٰيَةٌ ؕ

و گوشنت ہمایاں کہ ہچ نزانِنت (مشرکاں) پرچے خبر نکنت گوں ما اللہ یا پرچے نییت مئے نیمگ ءَ یک آیتے ف۹

ع ۱۳ ۹ ۱۴۰

فائدہ:- اِدءَ اِے شبہ بیت کہ وقتیکہ کَذٰلِكَ ئی گوشت بِدا گڈا مِثْلَ قَوْلِهِمْ ءِ گوشگ ءِ چے ضرورت اَت، بعض مفسرین جواب دینت کہ مِثْلَ قَوْلِهِمْ پہ كَذٰلِكَ ءَ تاکید و توضیح اِنت و بعض مفسرین گوشنت کہ ادا جدا جدا دو تشبیہ اَنت پہ ہمے سبب ءَ دو لفظ یارگ بوتنت۔ چہ یک تشبیہ ءَ غرض ہمیش اِنت کہ اِشانی و آیانی خبر یک پیما اَنت (یعنی ہنچوکہ آیاں دگہ کسءَ گمراہ قرار داتگنت ہمے پیما اِشاں ہم) دومی تشبیہ ءِ مطلب ایش اِنت کہ ہنچوکہ اہل کتاب ءَ اِے دعوی بے دلیل ءَ محض پہ خواہشاتِ نفسانی و حسد ءَ کت، ہمیڈول ءَ بت پرستاں ہم بے دلیل ءَ محض پہ نفس ءِ خواہشاں و کُنّت ءِ سبب ءَ چوشیں دعوی کننت

ف۳ اِے آیت ءِ شانِ نزول نصاریٰ اَنت آیاں گوں یہودیاں جنگ کت و تورات اِش سوتک و بیت المقدس اِش خراب کت یا مشرکینِ مکہ کہ آیاں محض پہ حسد و کُنّت ءِ سرا مسلمانان اِش مان حدیبیہ یا مان بیت اللہ (مسجد الحرام) ءِ روگ ءَ اِش مہن کتنت باقی دگہ ہرکسے کہ مسیت ءَ خراب یا ویران بکنت آ ہم مان ہمے حکم ءَ داخل اَنت۔

ف۴ یعنی آ کافراں ہمے لائق اَت کہ مان خداءِ مسیتاں پہ یک ترس و ادب و تعظیمے بگوزنت کافراں کہ اودءِ بے حرمتی کت آ زندا ہریں ظلم اِیت یا اِے مطلب اِنت کہ مان ہما ملک ءِ تہا پہ حکومت و عزت ءِ سرا نندگ ءِ لائق نینت۔ چنانچہ کہ ہنچو بوت کہ ملک شام و شہرِ مکہ خداوند تعالیٰ ءَ چہ اِشانی دست ءَ چٹ گپت و مسلمانانی حوالہ ئی کت اَنت۔

ف۵ یعنی مان دنیاءَ پروشش وارت (مغلوب بوتنت) قید بوتنت و مسلمانانی باجگزار بوتنت۔

ف۶ اِے ہم یہود و نصاریٰ ءِ جیڑہ اَت کہ ہریکے ءَ و تی قبیلہ سارا اِت (شرتر قرار دات) البتہ پہ آ فـ

- -

منزل ۱

- -

حکم ءِ ہر نیمگ ءَ کہ دیم بترین اِت آئیءِ توجہ ہما نیمگ ءَ ہستن، ہما نیمگ ءَ متوجہ اِنت شمے عبادتاں قبول کنت۔ بعضے گوشیت کہ مان سفرءِ سواری ءِ سرا نفل ءِ وانگ ءِ بابت ءَ اِے آیت نازل بوتگ یا مان سفرءَ قبلہ مشتبہ بوتگ اَت گڈا نازل بوت۔ ف۷ یعنی آئیءِ رحمتاں پہ ہر جاگہ عام اَنت پہ یک مکانے ءِ مخصوص نینت و بندیانی مصلحتاں و آیانی عملاں درستاں شر جاہ کاریت کہ بندیانی حق ءَ کجا چیز فائدہ دنت و کجا ضرر دنت ہمائیءِ مطابق ءَ حکم دنت و ہرکسیکہ آئیءِ موافقت ءَ کنت آئیءِ جزا و ہرکسیکہ آئیءِ مخالفت ءَ کنت آئیءَ اسزا دنت۔ ف۸ یہودیاں حضرت عزیرءَ و نصارایاں حضرت عیسیٰ ءَ خداءِ چُک قرار داتگت۔ خداوند تعالیٰ ءَ فرمائیت کہ آئیءِ ذات چہ اِے خبراں پاک اِنت بلکیں اِے درست آئیءِ مملوک و مخلوق و فرمانبردار اَنت۔ ف۹ یعنی اہل کتاب و بت پرستاں کہ جاہل اَنت آ درست گوشنت کہ اللہ تعالیٰ گوں ما بے واسطہ پرچے خبر نکنت یا کدام نشانی ئے پرچے دیم نہ دنت کہ رسالت ءِ تصدیق ببیت۔

كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ؕ تَشَابَهَتْ قُلُوْبُهُمْ ؕ
ہمیڈول ءَ گوشتگ ھمایاں کہ چہ آیاں پیسر گوستگنت آیانی ہمیں خبر یک پیما اَنت دل آیانی ف۱

قَدْ بَيَّنَّا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿١١٨﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّ
بیشک مابیان کتنت نشانی پہ ہما مردماں کہ یقین کننت، بیشک ما ترا دیم داتگ گوں حقیں دین ءَ مژدہ دیوکے

نَذِيْرًا ۙ وَّلَا تُسْئَلُ عَنْ اَصْحٰبِ الْجَحِيْمِ ﴿١١٩﴾ وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ الْيَهُوْدُ وَ
ترسینوک وچہ تو جُست نبیت دوزخیانی ف۲ وھچبر وش نبنت چہ تو یھود و

لَا النَّصٰرٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ؕ قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى ؕ وَ
نہ نصاریٰ تا وقتے کہ تو تابع بیئے آیانی دین ءِ ف۳ تو بگوش کہ ہر راہے کہ اللہ سوج بدنت ہما تچکیں راہ اِنت ف۴

لَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ الَّذِيْ جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ
واگر بالفرض (بند جبر) تو تابعداری بکنئے آیانی واھشانی، رند چہ ھا علم ءِ کہ ترا رستگ، گڈا ھچ ترا نیستیں چہ

اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿١٢٠﴾ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَتْلُوْنَهٗ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ ؕ
خداءِ دست ءَ نگھبانے و نہ مددگارے ف۵ ھما کسانیکہ داتگ ما آیان ءَ کتاب، وانت آئی ءَ راھیچو وانگ ءِ حق اِنت

اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ؕ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿١٢١﴾ يٰبَنِيْٓ
ھمایاں یقین کننت پر آئی ءَ وھرکسیکہ منکر ببیت چہ آئی گڈا ھمایاں وت نقصان گندوک اَنت ف۶ اولیعقوبؑ

اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى
چُکاں یاد بکن اِت منی ھما احساناں کہ من پر شما کتگ اَنت و اِشی ءَ کہ من شمارا مزنی دات پہ تمام

الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٢٢﴾ وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْئًا وَّلَا يُقْبَلُ مِنْهَا
عالم ءِ سرا وبترس اِت چہ ہما روچ کہ کار ءَ نئیت ھچ کس چہ ھچ کس ءَ ھچ وقبول کنگ نہ بیت چہ آئی ءِ ہنگ ءَ

عَدْلٌ وَّلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿١٢٣﴾ وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰهٖمَ رَبُّهٗ
بدل، ونہ کار دینت آئی ءَ راسفارش ونہ آیاں ءَ مدد رسیت ف۷ ووقتیکہ آزمائش کت ابراھیم ءَ آئی ءِ پروردگار ءَ

بِكَلِمٰتٍ فَاَتَمَّهُنَّ ؕ قَالَ اِنِّيْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ؕ قَالَ وَمِنْ
بہ چنتے خبرف۸ گڈا آئی ءَ تمام کتنت ھما، نوں فرمائینت خداءَ کہ کناں من ترا درا ھیں مردمانی پیشوک ف۹ گوشت ابراھیم ءَ کہ چہ

ف۱ اللہ تعالیٰ فرمائینت کہ پیسرگیں مردماں ھم ہنچیں جاھلی خبر کتگ، اِے نوکیں خبرے نہ اِنت، ہرکسیکہ یقین و باور کنت ما پر آیاں پیغمبر برحق بوگ ءِ نشانیاں بیان کتگنت و ہرکسیکہ پہ ضد و دشمنی ءِ سرا قائم اِنت آیاں انکار بکننت گڈا اِے فقط آیانی وتی کنتنت۔

ف۲ یعنی پر تو میار لڈگ نہ بیت (تو میاریگ کنگ نبئے) کہ تو پرچے آیان ءَ مسلمان نہ کتنت۔

ف۳ یعنی یہود و نصاریٰ ءَ پہ حقیں خبر ءَ ہچ سروکار نیست آیاں وتی ضد ءِ سرا قائم اَنت آیاں کدی تئی دین ءَ قبول نہ کننت۔ بند خبر ءَ (بالفرض) اگر تو وت آیانی دین ءَ برے گڈا چہ تو وش بنت و اِے بوگی خبرے نہ اِنت گڈا انوں چہ آیاں دلما تنگ مبو کہ تئی رندا بیاینت۔

ف۴ یعنی ماں ہر زمان ءَ ھما ہدایت معتبر اِنت کہ ھما زمانہ ءِ پیغمبری بیاریت، گڈا انوں آھدایت سہے اسلامی طریقہ اِنت نہ یہود و نصاریٰ ءِ۔

ف۵ اِے بند جبر اِنت۔ یعنی اگر تو بالفرض چوش بکنے گڈا چہ خداءِ قہر ءَ کس در دست کت نکنت۔ یا مطلب امت ءِ تنبیہ کنگ اِنت کہ کدام مسلمان ببیت و قرآن ءَ فہمیت وچہ دین ءَ بگردیت گڈا ہچ کس آئی ءَ چہ عذاب ءَ چھٹینت نہ کنت۔

ف۶ یہود ءِ چیزے مردم منصف مزاج اِنت کہ وتی کتاب تورات اِش وانت و فہمت و قرآن ءِ سرا ایمان اِش آرت (چنانچہ عبداللہ بن سلام و آئی ءِ ہمراہاں) اِے آیت ہمے مردمانی بابت ءَ اِنت۔ یعنی آیاں تورات پہ غور و خیال وانت آیاں ایمان نصیب بوت، ہرکسیکہ چہ کتاب ءَ منکر بوت یعنی تحریفی (رد و بدل) کت آ شوم و بدقسمت بے بہرہ بوت۔

ف۷ ھما خبرے کہ شروع ءَ بنی اسرائیل ءَ یاد دیائینگ بوتگنت ھنوگ آیانی دراھیں حالتانی قصہ کنگ ءَ چہ رندپدا ھما خبر بغرض تاکید و تنبیہ یاد دیائینگ بوت انت کہ شر ذہن نشین بہ بنت و ھدایت قبول بکننت و معلوم ببنت کہ اصل مقصود چہ اِے قصہ ءِ کنگ ءَ ھمیش اِنت۔

ف۸ چنانچہ حج ءِ افعال و بُرّگ (ختنہ) حجامت، مسواک وغیرہ۔ گڈا حضرت ابراھیم ءَ اِے احکام ءِ فرمان ءِ مطابق ءَ پہ اخلاص سچّا یارتنت و درستیں حکمی پورہ ادا کتنت ہمنشا مردمانی پیشونک کنگ بوت۔ ف۹ یعنی تمامیں انبیاء پہ تئی رندگیری ءَ روَنت۔

ف بنی اسرائیل پہ اے خبرءَ گندہ بیم مغرور اِنتنت کہ ما حضرت ابراہیمءِ اولاد ایں و خداوندتعالیٰءَ گوں حضرت ابراہیمءَ وعدہ کتگ کہ پیغمبری و بزرگی ماں تئی اولادءَ
پشت کپیت و مالنگت پہ حضرت ابراہیمءِ دینءَ ایں و آئی دینءَ ما درست منیں۔ ہنوگ خداوندتعالیٰ آیانءَ سرا اوشتا دکنت (فہمائینیت) کہ خداءِ ھا وعدہ کہ
ھست اِت آئی گوں ھمایان اِنت کہ پہ نیکیں راہءَ بنت۔ دگہ ایکہ حضرت ابراہیمءِ دو چُک اتنت (۱) حضرت اسحٰق (۲) حضرت اسمٰعیل۔ چہ یک دراجیں زمانئیا ماں

ذُرِّيَّتِيْ ۭ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۲۴﴾ وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً

منی اولادءِ ہم (پیشوا بکن) گوشت خداءَ کہ نرسیت منی عہدہ ظالماں و وقتیکہ کت ما خانہ کعبہ جمع بوگءِ جاگہ

لِّلنَّاسِ وَاَمْنًا ۭ وَاتَّخِذُوْا مِنْ مَّقَامِ اِبْرٰهٖمَ مُصَلًّى ۭ وَعَهِدْنَآ اِلٰٓى

پہ مردماں و امانءِ جاگہ و بگرات ابراہیمءِ اوشتگءِ جاگہءَ نمازءِ جاگہ ف۳ وحکم کت ما

اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّاۗىِٕفِيْنَ وَالْعٰكِفِيْنَ وَ

براہیم و اسماعیلءَ کہ پاک کن اِت منی لوگءَ پہ طواف کنوکاں و پہ اعتکافءَ نندوکاں و

الرُّكَّعِ السُّجُوْدِ ﴿۱۲۵﴾ وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّ اجْعَلْ ھٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا

پہ رکوع سجدہ کنوکاں و وقتیکہ گوشت ابراہیمءَ کہ او منی رب! بکن اے شہرءَ پُرامنیں ف۴

وَّارْزُقْ اَھْلَهٗ مِنَ الثَّمَرٰتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْھُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۭ

و روزی بدے آئی نندوکانءَ چہ میوہ یاں ہرکسیکہ ایمان کاریت چہ آیاں پہ خدا و قیامتءِ روچءَ ف۵

قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَاُمَتِّعُهٗ قَلِيْلًا ثُمَّ اَضْطَرُّهٗٓ اِلٰى عَذَابِ النَّارِ ۭ وَ

و بیت اللہءَ کہ ہر کسیکہ کفر بکنت آئیءَ ہم رستان کنگ روچ ءَ رند آئیءَ پہ زور دیم دیان پہ دوزخءِ عذابءَ

بِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿۱۲۶﴾ وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهٖمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيْلُ ۭ

بنت و آ گندگیں جاگہے بندگ ف۶ و یاد بکن وقتیکہ چست کت ابراہیمءَ بُنرد (بنیاد) خانہ کعبہءِ و اسماعیلءَ

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۭ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۱۲۷﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا

(دعا کت کہ) او مئے پروردگار قبول بکن چہ ما بیشک تو دیتے اشکنوک زانوک ف۷ او مئے پروردگار بکن مارا

مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَآ اُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ ۠ وَاَرِنَا

تئی فرمانبردار وچہ مئے اولادءَ ھم یک جماعتے تئی فرمانبردار و پیش بدار مارا

مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ۚ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۲۸﴾ رَبَّنَا وَ

مئے حج کنگءِ ڈولاں و معاف بکن مارا بیشک تو وت ئے توبہ قبول کنوک مہربان او مئے پروردگار

ابْعَثْ فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ

دیم دے ماں آیانی تہا یک رسولے چہ ھمایاں وت کہ بوانیت پہ آیاں تئی آیتان ءَ و سوج بدنت آیانءَ کتاب

حضرت اسحٰقءِ اولاداں پیغمبری و بزرگیءِ سلسلہ پشت کپیت۔ ہنوگ ھے سلسلہ نبوت پہ حضرت اسمٰعیل اولاداں رسیت پہ چیکہ آئی اولاد ھن حقدار انت (و حضرت ابراہیمءَ پہ ھردوکیں چُکاں دعا لوٹتگ) و فرمائینیت کہ اسلامءِ دین ہمیشہ ہے کیچیں انت تماماں پیغمبر دراھیں اُمتاں پہ ھے دینءَ گوستگنت (آ ایش کہ ہر کسے کہ اللہ دیم دنت ماں پیغمبرءِ دستءَ آئیا قبول کنگ بوت) نوں اے طریقہ گوں مسلمانان اِنت و شما چہ ایشیا برگشتہ اِت۔ ماں پیسریگیں آیتاں و تی انعاماں ظاھر کتنت، نوں پدا آیانی اے شبہیءَ دور کت کہ بنی اسرائیلءَ و ناراتماں عالمءِ امام و پیشوا و چہ درستاں و ناراافضل حساب کت، دگہ کسےءِ تابعداری ایش نہ کت۔ (فائدہ) ماں بنی اسرائیلءِ قصہءَ حضرت ابراہیمءِ بزرگی و آئی فضیلت بیان بوت۔ ہنوگ آئی ذکرءَ چہ رندخانہ کعبہءِ حالت و فضیلتی بیان کت وماں ھے آیتانی ضمنءَ پہ یہود و نصاریٰ سرا الزام ہن دیگ بوتگ چنانچہ کہ مفسریناں بیان کتگ۔

ف۲ یعنی ھرسال پہ نیت حج اود امردمانی مچی میڑی (اجتماع) بیت۔ ھاکہ اودا رونت و حجءِ رُکناں بجای کارنت آیاں چہ دوزخءِ عذابءَ دراماں بنت یا اے کہ اودا کسے پہ کسی زیاتی نہ کنت۔ ف۳ مقام ابراہیم ھا ڈوک اِنت کہ آئیءِ سرا حضرت ابراہیم اوشتات و خانہ کعبہءِ دیواری چست کت و بست و ماں ھمائیا حضرت ابراہیمءِ پادانی پدا انت و ہے ڈوکءِ سرا اوشتات و حجءِ دعوتی دات و آ چہ بہشتءِ یارگ بوتگ ہنچو کہ حجر اسود چہ بہشتءِ یارگ بوتگ۔ ماں ہے ڈوکءِ کرا نماز وانگءِ حکم انت۔

ف۳ یعنی کسے اودا بدیں کارے مکنت و ناپاکیں مردم آئیءَ راطواف مکنت و چہ ہر ہمیں گندءَ پاک و صاف دارگ بہ بیت۔ ف۴ حضرت ابراہیمءَ کعبہءِ بندگءِ وقتءَ دعا گت کہ اے میداں یک شہرے آبادیں، پُرامنیں بہ بیت گڈا ہنچو ہن بوت۔

ف۵ یعنی آئیءِ باشندہ (نندوک) ھاکہ اہل ایمان انت و آیانءَ نیبگءِ روزی بدے پہ کافرانی دعا نہ لوٹ اِت تاکہ آ مبارکیں جاگہ کفرءِ گندگیءَ پاک بیت ف۶ حق تعالیٰ فرمائینیت کہ کافرانءَ ہن رزق دیگ بیت، رزقءِ حال امامتءِ پیمانہ اِنت کہ آ ھن

یمانءَ چہ بغیر دگہ کسءَ رسیت نہ کنت۔ ف۷ قبول بکن چہ ماھے کارءَ (خانہ کعبہءِ بندگ و اڈ کنگ) تو درستانی دعاءَ اشکنے و نیتءَ زانے۔

وا اے دعا حضرت ابراہیم وآئی چُک حضرت اسماعیل ھردوئیناں لوٹ اِت کہ چہ مئے جماعتء یک جماعتے فرمانبردار پیداگ بکن ویک رسولے چہ ھمایا
وت مہ (ماں) ھمایانی تہا دیم دے کہ آیان ءَ کتاب وحکمت ءِ تعلیم بدنت و اِے ڈولیں پیغمبر کہ اِے ہر دو ئینانی اولاد بہ بیت بجز چہ سرورِ کائنات صلی اللہ
علیہ وسلم ءَ دگہ کسے نیاتگگ ۔ چہ ھمیشا یہودانی گوستگیں خیالانی پورہ تردید بوت ۔ چہ علم کتاب ءَ ھماعانی ومطلب مراد اَنت کہ چہ کتاب ءِ عبارت ءَ زانگ بنت چہ
حکمت ءَ پوشیدہ ئیں رازو باریکیں اشارات مراد انت ۔ ف۲ آملت و مذہب ءِ شرف کہ بیان کنگ بوت ہماملت ءِ وصیت حضرت ابراہیم وحضرت یعقوب
گوں وتی اولاداں کتگ ، نوں ھرکسیکہ قبول نہ کنت آملت ءَ گڈا ہزاں کہ آئی ءَ حضرت ابراہیم وحضرت یعقوب ءَ ھن نہ منئیت و یہوداں گوشت کہ حضرت یعقوب ءَ و

وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن

ودانائی وپاک بکنت آیان ءَ بیشک تو وتے زوراکیں داناوکئے اِنت کہ ترتیت چہ

مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ ۚ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا ۖ

ابراھیم ءِ دین ءَ مگر ھما کسے کہ بے وقوفی کت وتاراوت وبیشک ما آئی ءَ زاگچین کت ماں دنیا ءَ

وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ ۖ قَالَ

و آماں آخرت ءَ چہ نیکان اِنت ۔ ویادبکنت وقتیکہ گوشت آئی ءَ آئی ءِ پروردگار ءَ کہ حکمبرداری بکن ، گوشتی

أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ

کہ من حکمبرداراں پروردگار جھان ءِ ، وہمے وصیت کت ابراھیم ءَ وتی چُکاں ویعقوب

يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

ھن کہ او چُکاں بے بیشک اللہ ءَ درچتگ داتگ شمارا دین گڈا نوں ھچبر مہ مرات پہ دگہ حالتے ءَ مسلمانی چہ ب

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ

زاناں شما حاضر اِنت وقتیکہ نزیک بوت یعقوب ءِ مرگ ، وقتی کہ گوشتی وتی چُکاں کہ شما کئی عباد

مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ

کن اِت گڈ چہ من ءَ ، گوشتش کہ ما بندگی ءَ کنیں تئی خداءِ وتئی پت وپیرکانی خداءِ کہ آیاں ابراھیم ، اسماعیل

وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَ

اسحاق اَنت ، ھایکیں خداءِ و ما درست ھائی ءِ فرمانبرداریں ف۳ آیک جماعتے اَت کہ گوست وش

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

پر ہمایان انت ہر چیکہ آیاں کتگ و پہ شما اِنت ھرچیکہ شما کتگ وشمارا جُست نہ بیت ہر چیزیکہ آیاں کتگ و

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۖ

وگوشتش کہ ببت یہودی یا نصرانی گڈا راست ءَ گندرات ف۵ بگوش کہ اے خیر نبیت بلکیں ما قبول کتگ ابراھیم ءِ راہ کہ حق

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ

ونیت چہ شرک کنوکاں ف۶ شما بگوش اِت کہ ما ایمان آرت پہ اللہ ءَ و پہ آ چیزیکہ نازل بوتگ ماوا آ چیزیکہ نازل بو

اولاد بہ یہودی دین ءَ وصیت کتگنت خداوند تعالے ءَ اِے
دروغ بند کتنت چنانچہ دیمی آیت ءَ پیداک اِنت ۔
ف۳ یعنی شما یعقوب ءِ وصیت ءِ وقت ءَ موجود ھن نہ
اِنت ، آئی ءَ وَھے پیغمبرانی (ابراہیم ، اسماعیل واسحٰق ءِ) ملت ءِ
سراوتی اولاد وصیت کتنت و آملت ھمے اسلام ءِ ملت اِنت
گڈا شما چوں گُت کہ یہوداں وتارا چہ بغیر اِے دگہ درست ، و
نصارایاں وتارا چہ بغیر اِے دگہ درستان ءَ بے دین قرار
داتنت ، وشما ہر دو چہ حقیں مذہب ، اسلام ءَ برگشت بوتت
گڈا نوں حتیں زنڈیں دروغ پر چے بندات کہ حضرت یعقوب ءَ
پہ یہودیت ءِ مذہب ءِ سرا یا پہ نصرانیت ءِ ملت ءِ سرا
وصیت کتگ ۔ ف۴ یہودیاں و نصرانیاں ہر دو ئینانی
عقیدہ اَت کہ چہ مات و پت ءِ گناہاں اولاد ھن گرفتار
بیت وماں آیانی ثواب ءَ اولاد ھن شریدار بیت ، نوں
خدا تعالے ءَ اِے غلطیں عقیدہ ءِ تردید کت کہ چو نہ اِنت
کہ شما گوش اِت بلکیں ھرکس وتی کتگیں چہ بد وچہ نیک ھما
کس ءِ وتی دیما کیت ۔ ف۵ مطلب اِے کہ یہودی مسلماناں
گوشتنت کہ یہودی ببئت و نصارٰی گوشتنت کہ شما نصرانی
ببئت گڈا ہزاں شمارا راست ءِ سرا کائت وھدایت حاصل
کنت ۔ ف۶ یعنی بگوش اِے محمد صلی اللہ علیہ وسلم کہ شمے خیر مارا
ھچبر منظور نہ اِنت بلکیں مارا حضرت ابراہیم ءِ مذہب قبول
اِنت کہ چہ درستیں بد وگمراھیں مذھباں گیشتنگ ویک
نیمگ اِنت ۔ و آئی چہ شرک کنوکاں ہن نہ اَت وشما ھردو
فریق ماں شرک ءَ گرفتار رات بلکیں مشرکین عرب ہن مذہب
ابراھیمی ءِ دعوٰی دار اتنت مگر آیاں ہن شرک کت ، چہ
اِے آیت ءَ آیانی دعوٰی ءِ تردید بوت ۔ الغرض ہنوگ
چہ اِے فرقیاں اگر انصاف کنئے یکے ہن ابراہیم ءِ ملت ءِ سرا
پشت نہ کپتگ بغیر چہ اھل اسلام کہ آ ابراھیم ءِ ملت ءِ سرا
قائم اِنت ۔

فائدہ :- (۱) ماں ہر شریعتے ءَ اِے سئیں خبر ہست
اَنت اوّل عقائد (چنانچہ توحید ، نبوّت ، حشر ، نشر ، بھشت
ودوزخ وغیرہ) نوں ماں اِے خبر ءَ درستیں دین متفق اَنت
وماں ایشی ءَ اختلاف بوگی نہ اِنت ۔ دومی شریعت ءِ
قواعدِ کُلّیہ کہ چہ آیاں جزئیات فروعی مسائل حاصل بنت وماں
تمامیں جزئیاتانی توک ءَ ہما کلیاتانی لحاظ کنگ بیت ۔ درحقیقت
ملّت ہمے اصول وکلیاتانی نام انت ملت محمدی علی صاحبہا الصلاۃ
والتسلیم وملتِ ابراھیمی علیہ السلام ءِ موافقت ویک بوگ ماں ہمے
کلیاتانی توک ءَ اِنت ۔ سومی تمامیں کلیات وجزئیات واصول وفروع من حیث المجموع ، اِے مجموعہ ءَ شریعت گوشنت ۔ خلاصہ ہے کہ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم وحضرت ابراہیم ءِ ملت یک اَنت و شریعت
جدا انت ۔ (فائدہ ۲) حضرت یعقوب علیہ السلام حضرت اسحٰق علیہ السلام ءِ چُک اِنت ، حضرت اسحٰق علیہ السلام وحضرت اسماعیل علیہ السلام برات اَنت ہر دو
حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ چُک اَنت ۔ وحضرت یعقوب ءَ دوازدہ چُک ہست اَت ، یھودی ھما دوازدہ چُک ءِ نماسگانی اولاد انت ۔ اسرائیل
حضرت یعقوب علیہ السلام ءِ نام اِنت ، بنی اسرائیل بمعنی پسرانِ یعقوب علیہ السلام ۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

اِلٰٓى اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِيَ

پہ ابراھیمءَ و اسماعیلءَ واسحاقءَ ویعقوبءَ و آئی چُکاں و پہ آچیزیکہ دیگ بوتگ

مُوْسٰى وَعِيْسٰى وَمَآ اُوْتِيَ النَّبِيُّوْنَ مِنْ رَّبِّهِمْ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ

موسٰی وعیسٰیءَ و پہ آچیزیکہ دیگ بوتگنت اِے دگہ پیغمبراں چہ آیانی ربء طرفءَ مافرق نکنیں چہ آ

مِّنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ﴿۱۳۶﴾ فَاِنْ اٰمَنُوْا بِمِثْلِ مَآ اٰمَنْتُمْ بِهٖ فَقَدِ

دستانی توکا یکےءِ درمیانءَ ھن وماھا پہ وڑگارءِ فرمانبرداریں گڈا اگر آیاں ہن ایمان بیارنت پہ ہمے پیماکہ شما ایمان آرتگ بیشک

اهْتَدَوْا ۚ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ فِيْ شِقَاقٍ ۚ فَسَيَكْفِيْكَهُمُ اللّٰهُ ۚ وَ

آیاں ہن ھدایت حاصل کت و اگر پشت ماننترینت گڈا ابزاں ھایاوت پہ ضدءِ سرا اینت گڈانوں آیانءَ چہ تئی نیمگا اللہ وت بس اِنت

هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۱۳۷﴾ صِبْغَةَ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً ۫

وھمائی وت اِنت اشکنوک وزانوک ف۱ ماقبول کت اللہءِ رنگ کئی رنگ شرتر اِنت چہ اللہءِ رنگءَ

وَّنَحْنُ لَهٗ عٰبِدُوْنَ ﴿۱۳۸﴾ قُلْ اَتُحَآجُّوْنَنَا فِي اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۚ

و ماھمائیءِ وتی بندگیءَ کنیں ف۲ بگوش کہ ھیں! شما جیڑہ کن اِت گوں ما خداءِ بابتءَ حالانکہ آمیگ و شمے ربّ اِنت

وَلَنَآ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ۚ وَنَحْنُ لَهٗ مُخْلِصُوْنَ ﴿۱۳۹﴾ اَمْ تَقُوْلُوْنَ

و پرما اینت مئے عملاں و پرشما اینت شمے عملاں و ما آئیءِ خالصیں بندہ ئیں ف۴ زاتاں شما گوش اِت کہ

اِنَّ اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطَ كَانُوْا هُوْدًا

ابراھیم و اسماعیل واسحاق ویعقوب و آئی اولاد یھودی

اَوْ نَصٰرٰى ۭ قُلْ ءَاَنْتُمْ اَعْلَمُ اَمِ اللّٰهُ ۭ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهٗ

یا نصرانی بوتگنت؟ بگوش کہ شما شرتر زان اِت یا کہ اللہ؟ وچہ آئیءَ زیاتر ظالم کے اِنت کہ چیری دات ھاگواھی کہ شا بت

مِنَ اللّٰهِ ۭ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۰﴾ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۚ لَهَا مَا

انت آئیءِ نزیکءَ چہ خداءِ طرفءَ و خدا ناد لگوش اِنت چہ شمے کرداراں ایشاں ف۵ عت اَت کہ گوست ورفت پر آیان اِنت ہرچیکہ

كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ ۚ وَلَا تُسْـَٔـلُوْنَ عَمَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۱﴾

آیاں کتگ و پر شما اِنت ھرچیکہ شما کتگ وچہ شما ھچ جُست نہ بیت آیانی عملانی ف۶

۱۶ ع ۱۶

ف یعنی ما پہ درستیں کتاباں و پہ دراھیں پیغمبرانی سرا ایمان کاریں و درستانءَ حق زانیں وھریکے ماں وتی زمانہءَ واجب الاتباع اَنت، آئیءِ زندگیری ضروری اِنت و ما خداوندعالمءِ فرمان برداریں، ہروقت ہرکسیکہ پیغمبر ببیت وچہ آئیءِ ذریعہءَ ہر احکامِ خداوندی کہ بییت و برسیت آئیءِ پیروی ضروری اِنت۔ بخلاف اھل کتاب کہ بغیر چہ وتی دینءَ دگہ اِے دگہ درستیں دیناں دروغ بند کننت اگرچہ کہ وتی دین اِشس منسوخ و ناکارہ بوتگ و پیغمبرانی احکاماں کہ خداءِ احکام اَنت آیانءَ نہ منّنت۔

ف۲ یعنی چہ آیانی مخالفت و دشمنیءَ مترس اِت خداوندتعالےٰ چہ آیانی بدیءَ وضررءَ شمے حافظ و نگہبان اِنت، آشمارا ھچ نقصان دات نہ کننت، خداوندتعالےٰ درستانی خبراں اشکنت و درستانی حال و دلءِ نیتّاں زانت۔

ف۳ یہودی چہ آیتاں برگشتہ بوت اَنت اسلام اِش قبول نہ کت و نصرانیاں ہن انکار کت و بٹاکءِ جنگءَ لگتنت کہ مئے کرّا رنگے ہست کہ آ رنگ مسلمانانی کرّا نیست۔ نصرانیاں یک زردیں رنگے اڈ کتگ اَت پدا آیانی رسم ہم ھمیش اَت کہ ھرچیکہ پیدا بوت یا ھرکسے کہ ماں آیانی دینءَ داخل بوت گڈا گیت ماں ھما رنگءِ توکش ٹبک دات، رندا گوشتش کہ نوں پاکیزہ و خالصیں نصرانیئے بوت۔ گڈا نوں خداوندعالمءَ فرمائیت کہ او مسلماناں شما ہن بگوش اِت کہ ما خداءِ رنگ (دینِ حق) قبول کت کہ ھرکسیکہ ماں اِے دینءَ داخل ببیت چہ ھر قسمیں ناپاکیءَ پاک و صاف بیت۔

ف۴ یعنی اللہ تعالیٰءِ نسبتءَ شمے جیڑہ کنگ و شمے اِے گوشگ کہ آئیءِ عنایت و رحمتءِ حقدار بغیر چہ ما دگہ کسے نیست اِنت اِے ہمکیں بے ھودگیں باطلیں خبر اِیت آئیءِ ہونگیں خدائی ہنچو کہ شمے پروردگار اِنت ہمے ڈولءَ مئے ہن پروردگار اِنت و ماھر عملیکہ کنیں خالص پہ ھمائیءَ کنیں، شمے پیما پہ ریا و نفسانیت و نام و نام و نمود نکنیں و وتی پت و پیرکانی عملانی سرا بٹاک نہ جنیں گڈا پہ ہمے سببءَ مئے عملاں قبول نہ بنت و شمے عملاں قبول بنت۔

ف۵ حضرت ابراھیم وحضرت اسماعیل ودگہ پیغمبرانی (علیہم الصلوٰۃ والسلام) بابتءَ یہود و نصاریٰءِ اِے دعوٰی کہ آیاں یہودی یا نصرانی اتنت زند ظاہریں دووغ اِیت۔ ودگہ اِے کہ خداوندعالم فرمائینیت مَا كَانَ اِبْرٰهِيْمُ يَهُوْدِيًّا وَّلَا نَصْرَانِيًّا نوں شما بگوش اِت کہ شما شرتر زان اِت یا اللہ تعالےٰ عزوجل!

ف۶ ہمے آیت ہن پیسرءَ گوست وشُت لیکن چونکہ اھل کتابءِ دلءَ اِے خبر چہ وتی بزرگزادگےءِ سببءَ نشتگ اَت کہ مئے وتی عملاں توری ہر پیم خراب وگندگ ببنت آخر کار مئے پت و پیرک ضرور مارا بخشائینت ہمیشا چہ ہمے گندگیں خیالءِ دورکنگءِ سببءَ بطور تاکید اِے آیت دوبارہ بیان کنگ بوت۔

سَیَقُوۡلُ السُّفَہَآءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰىہُمۡ عَنۡ قِبۡلَتِہِمُ

نوں گوشنت بے وقوفیں مردم کہ چہ چیزءَ ترّینتنت مسلمان چہ وتی قبلیا

الَّتِیۡ کَانُوۡا عَلَیۡہَا ؕ قُلۡ لِّلّٰہِ الۡمَشۡرِقُ وَ الۡمَغۡرِبُ ؕ یَہۡدِیۡ مَنۡ

هما کہ پہ آئی سرا اتنت ۔ تو بگوش کہ اللہءِ وتیگن مشرق و مغرب رها دگ کنت هر کسےءَ

یَّشَآءُ اِلٰی صِرَاطٍ مُّسۡتَقِیۡمٍ ﴿۱۴۲﴾ وَ کَذٰلِکَ جَعَلۡنٰکُمۡ اُمَّۃً وَّسَطًا

کہ بلوٹیت پہ تچکیں راہءَ وهمیڈولا ماکُت شمارا امّتے درمیانئیں

لِّتَکُوۡنُوۡا شُہَدَآءَ عَلَی النَّاسِ وَ یَکُوۡنَ الرَّسُوۡلُ عَلَیۡکُمۡ شَہِیۡدًا ؕ

تاکہ ببئت شما گواہ پہ مردمانی سرا و ببیت رسول شمئے سرا گواهی دیوک ف۳

وَ مَا جَعَلۡنَا الۡقِبۡلَۃَ الَّتِیۡ کُنۡتَ عَلَیۡہَاۤ اِلَّا لِنَعۡلَمَ مَنۡ یَّتَّبِعُ الرَّسُوۡلَ

و مقرر نہ کتگت ما هما قبلہ کہ بیسرا تو پہ آئیءِ سرا اتے مگر پہ ھے سببءَ کہ ما معلوم کنیں کہ کے تابعدار بیت پیغمبرءِ

مِمَّنۡ یَّنۡقَلِبُ عَلٰی عَقِبَیۡہِ ؕ وَ اِنۡ کَانَتۡ لَکَبِیۡرَۃً اِلَّا عَلَی الَّذِیۡنَ

و کئے بچتریت پہ وتی پادانی پینزءِ ف۴ و بیشک اِے خبر گران بوت مگر پہ همایانی سرا کہ

ہَدَی اللّٰہُ ؕ وَ مَا کَانَ اللّٰہُ لِیُضِیۡعَ اِیۡمَانَکُمۡ ؕ اِنَّ اللّٰہَ بِالنَّاسِ لَرَءُوۡفٌ

راہ سوج داتنت اللہءَ و خدا ایڈولا نہ انت کہ برباد بکنت شمئے ایمانءَ بیشک اللہ تعالے پہ مردمان باز مهربان انت

رَّحِیۡمٌ ﴿۱۴۳﴾ قَدۡ نَرٰی تَقَلُّبَ وَجۡہِکَ فِی السَّمَآءِ ۚ فَلَنُوَلِّیَنَّکَ قِبۡلَۃً تَرۡضٰىہَا ۪

سک بزّگ کنوک انت ف۶ بیشک ما گندیں مان پہ دمان چست بوگءَ تئی دیمءِ آسمانءِ نیمگءَ گڑا انوں ضرور ترّینیں ما ترا هما قبلہءِ نیمگءَ کہ ترا دوست

فَوَلِّ وَجۡہَکَ شَطۡرَ الۡمَسۡجِدِ الۡحَرَامِ ؕ وَ حَیۡثُ مَا کُنۡتُمۡ فَوَلُّوۡا وُجُوۡہَکُمۡ

بیت ف۶ نوں بترّین وتی دیمءِ مسجد الحرامءِ نیمگءَ ف۵ و هر جاکہ شما ببت بترّین ات دیمءَ وتی

شَطۡرَہٗ ؕ وَ اِنَّ الَّذِیۡنَ اُوۡتُوا الۡکِتٰبَ لَیَعۡلَمُوۡنَ اَنَّہُ الۡحَقُّ مِنۡ رَّبِّہِمۡ ؕ

همائیءِ نیمگءَ ف۷ و همایاں کہ رستگش کتاب سک زانت کہ ھے حق انت چہ آیانی ربّءِ طرفءَ

وَ مَا اللّٰہُ بِغَافِلٍ عَمَّا یَعۡمَلُوۡنَ ﴿۱۴۴﴾ وَ لَئِنۡ اَتَیۡتَ الَّذِیۡنَ اُوۡتُوا الۡکِتٰبَ

و خدا بے ترانگ نہ انت چہ هما کاراں کہ آیش کننت ف۸ و اگر تو بیارے اهل کتابءِ کرّا

ف وهدیکہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چہ مکہءَ ماں مدینہءَ اهت تو آئیءَ شانزدہ هفدہ ماہءَ دیم گوں بیت المقدسءَ کُرت و نماز کُت، چرائیءَ پد کعبہءِ نیمگءَ دیم ترّینگءِ حکم سر بوت تو گڑا یهود، مشرک و منافقاں و لهتیں نزوریں مسلماناں چرایانی سُرینگءَ شبہ کت کہ اِے واجہءَ بیت المقدسءِ نیمگءَ دیم کرت و نماز کت کہ آئیءَ پیسریگیں نبیانی قبلہ اَت، نوں باریں اِے واجہءَ چے بوت کہ دیمی کعبہءِ نیمگءَ ترّینت۔ کسےءَ گوشت کہ چہ یهودءِ دژمنی و حسدءَ کہ جوش کتگی، کسےءَ گوشت کہ واجہ ماں وتی دینءَ سرگردان و حیران اِنت و چرشیءَ ھے ظاهر بیت کہ اِے خداءِ پیغمبر نہ اِنت۔ مخالفانی اِے ایراد و آئیءِ جواب کہ دیمءَ پیداک اِنت خداءَ حال دات کہ تانکہ کسے آوهدءَ سرگرداں مہ بیت۔ ف۲ بزاں اِے محمد صلی اللہ علیہ وسلم بگوش کہ ما نہ یهودءِ حسدءَ و نہ کینگءِ بناءِ سرا و نہ چہ وتی مرضیءَ قبلہءَ رابدل کُرتہ بلکیں خداءِ حکمءِ پدءَ کہ آ مئے اصل دین اِنت مالے ڈولءَ کت کہ اول سرا بیت المقدسءِ نیمگءَ دیم کنگءِ حکم اَت آ ما قبول کت نوں کعبہءِ نیمگءَ دیم کنگءِ حکم اهتہ آ ما هم ماں گوں دلءَ قبول کت۔ چہ ما آئیءِ سببءِ جُست و پُرس و ایراد گرگ سکّیں احمقی اِیت۔ فرمانبرداریں نوکرءِ سرا ایراد کنگ کہ پیسرا تو چوش کُتہ نوں پرچا چوش کنئے عقل مندءِ کار نہ اِنت۔ و اگاں اِے جدا جدا حکمانی اسراراں زانگ لوٹ اِت تو آئیءِ کلّیں اسراراں کے زانت کنت، و پدا شئے ڈولیں نادانانءَ کے سرپد کُرت کنت۔ البت ایشیءَ هر کس فهمت کنت و دگراں هم فهمائینیت کہ قبلہءِ تعین کنگ عبادتءِ رهبندانءَ ظاهر کنت۔ اصل عبادت آوت هجبر نہ اِنت واِے ردءَ حق تعالیٰءِ معاملہ جدا جدا انت یکئےَ چہ وتی حکمت و رحمتءَ یک خاصیں راهے سوج دنت و دومیءَ دگہ راهے، کلّیں وهد و کلّیں نیمگانی (طرفانی) آوت خدا ءُ بندرا انت، هر کسءَ هر وهدے بلوٹ اِیت آ ءُ اهنچیں راهے سوج دنت کہ آبالکل تچک و چہ کلّیں راهاں گونڈتر و نزیکتر انت، چنانچہ مارا اِے وهدی هما قبلہءِ هدایت داتی کہ چہ درستیں قبلهاں افضل و بهتر اِنت۔

ف۳ بزاں هنچوش کہ شئے قبلہ کعبہ اِنت کہ حضرت ابراهیم علیہ السلام ءِ قبلہ و چہ تمامیں قبلهاں افضل اِنت هچے پیمءَ شمارا چہ تمامیں امتاں افضل و شئے پیغمبراں چہ تمامیں پیغمبراں کامل و افضل کت تاکہ اِے فضیلت و کمالءِ برکتءَ شما تمامیں امتانی مقابلہءَ دربابتءَ گواهیءِ شئے گواهی قبول کتگیں گواهی قرار دیگ بیت و واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم شئے انصاف و راستگوئیءِ گواهیءَ بدنت هنچش کہ ماں حدیثان بیان بیت کہ وهدیکہ پیشی اُمتانی کافر وتی پیغمبرانی دعویٰءَ دروغ بند کننت و گوشنت کہ مارا و ماں دنیایا کسےءَ هدایت نہ کتہ، آوهدءَ پہ نبیانی دعواءِ راستیءَ گواهی دینت و پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کہ آ وتی اُمتءِ برحقیں رسولے اِنت آیانی راستی و عدلءِ سرا گواہ بیت، آوهدءَ هما امت گوشنت کہ ایشاں نہ مئے دورءَ بوتگنت و نہ ایشاں مارا دیستگ گڑا ایشانی گواهی چون قبول بوت کنت هما وهدءَ واجہءِ امّت جواب دنت کہ مارا خداءِ کتاب و آئیءِ پیغمبرءِ پیشدارگءَ اِے خبر گوں یقینءَ معلوم بوتہ پمیشکا ما گواهی دئیں۔

فائدہ :- وسط : بزاں درمیانہ۔ مطلب ایش اِنت کہ اِے امّت بالکل تچکیں راہءِ سرا اِنت کہ ماں آئیءَ هچ کمی و چوٹیءِ شبہ نیست اِنت و چہ افراط و تفریط بزاں کمی و گیشیءَ پاک و صاف اِنت۔

ف۴ بزاں اصلی قبلہ شئے و کعبہءِ جند اَت کہ چہ ابراهیمءِ دورءَ بوان و پیداک اِنت و پہ لهتیں روچاں کہ بیت المقدس قبلہ جوڑ بوتگت آ پہ چکاسگ کنگ بوتگت باریں کے تابعداری کننت یا کہ روگردانی کننت۔ اِے ردءَ هر کسے کہ ایمانءِ سرا قائم بوت پہ آیاں مزن درجہ و شرف اِنت۔

فائدہ :- ماں اِے آیتءَ لِنَعۡلَمَ ءَ کہ آ صیغہ استقبال اِنت و ماں دگہ آیتاں کہ آ حتّیٰ نَعۡلَمَ و فَلَیَعۡلَمَنَّ و لَمَّا یَعۡلَمِ اللّٰہُ وَ لَنَبۡلُوَنَّکُمۡ و اِلَّا لِنَعۡلَمَ وغیرہ کلمات موجود اَنت۔ چرے ورستاں سرظاهرءَ چوش فهمگ بیت کہ حق تعالیٰءَ نعوذ باللہ اِے چیزانی علم رندءَ بوتگ چہ اِے چیزانی وجودءَ پیش علمی نہ اَت۔ حالانکہ آئیءِ علم گوں هر چیزءَ قدیم اِنت۔ کَانَ اللّٰہُ بِکُلِّ شَیۡءٍ عَلِیۡمًا۔ عالمانءَ چہ بازرهبندءَ اشیءِ جواب داتگ بلهتینءَ چہ علمءَ گیشینگ و جدا جدا کنگ مراد زورتگ۔ لهتینءَ امتحان (چکاسگ) ءِ معنی گپتگ۔ کسےءَ فعل مستقبلءَ بہ معنی ماضی فرمائینتہ۔ لهتین علم حدوثءَ بہ نبیؐ و مومنانی طرفءَ رجوع کت یا

ف بزاں وھدیکہ اھل کتاب قبلہءَ دیم کنگ ءَ برحق زانت بہ سبب کست، کینگ وحسد چہ حق ءَ چماں بند کننت گڈا چرایاں پہ وتی قبلہ ءِ بابت ءَ موافقت ءِ امیدءَ بجبر دار آھنچیں کینگ دار وکنت کہ اگر آیاں ءَ تمامیں نشانیان ءَ پیش ھن بدارے پداھن شے قبلہءَ قبولدار نہ بنت۔ آبلکیں اِے ہوسءَ دارنت کہ شمارا پہ وتی رندگیریءَ لاچار بکننت۔ ہمیشکا اشاں جوش گوشتگت کہ مئے قبلہ ءِ سراقائم بوتیں گڈا ما ازانشگت کہ اِے ھمانبی اِنت کہ آئی ءَ وعدہ کنگ بوتگ رندا اِے امیددارگ بوتگت کہ مئے قبلہ ءِ نمگا رجوع بکنت۔ بس اِے اِشانی ناحقیں خیال وبے کاریں واہگانت، شما ھچبر آیانی قبلہ ءِ رندگیریءَ مکن اِت۔ نوں چہ کعبہءَ دیم ترینگ ءِ حکم داں قیامت ءَ بدل نہ بیت، دگران ءَ پہ رندگیریءَ لاچار کنگ رندی گپ اِیت بلسر اِشما اھل کتاب دربابت امرِ قبلہ یک بنت۔ یہود ءِ قبلہ صخرۂ بیت المقدس اِنت ونصاریٰ ءِ قبلہ بیت المقدس ءِ شرقی جانب انت کہ اوداحضرت عیسےٰ علیہ السلام ءِ نفخ روح بوتگ۔ گڈا وھدیکہ اِے وت ماں وت ءَ نتونت کہ تراں بکننت گڈا چہ مسلماناں رندگیری امیدکنگ محض احمقی اِیت۔

بِكُلِّ اٰيَةٍ مَّا تَبِعُوْا قِبْلَتَكَ ۚ وَمَآ اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُمْ

تمامیں نشانیان تاہم نہ منّنت تئی قبلہءَ ونہ تو منّئے آیانی قبلہءَ ونہ چہ آیاں یکے

بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۭ وَلَىِٕنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاۗءَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا جَاۗءَكَ

منّیت دگرے ءِ قبلہءَ ف۱ واگر تو رندا کپتے آیانی خواھشانی رند چہ ھا علم ءَ کہ

مِنَ الْعِلْمِ ۙ اِنَّكَ اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ۘ﴿۱۴۵﴾ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰھُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهٗ

رست ترا گڑا بے شک تو بوتے چہ بے انصافاں ف۲ ھمایاں کہ ما داتگنت کتاب پجّاہ کارنت آئیءَ

كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَاۗءَھُمْ ۭ وَاِنَّ فَرِيْقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُوْنَ الْحَقَّ وَھُمْ

ہنچوکہ پجّاہ کارنت وتی چُکّاں وبے شک یک فرقے چہ آیاں ضرور چیر دینت حق ءَ،

يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۴۶﴾ اَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِيْنَ ﴿۱۴۷﴾ وَلِكُلٍّ

پہ زانت حق ھما اِنت کہ تئی ربّ ءِ نیمگءَ اتت گڑا نوں مبو چہ شک کنوکاں ف۳ وپہ ھرکسءَ ہست اِنت

وِّجْهَةٌ ھُوَ مُوَلِّيْهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرٰتِ ړ اَيْنَ مَا تَكُوْنُوْا يَاْتِ بِكُمُ

یک طرفے (قبلہے) کہ آئی دیم کنت ہما طرفءَ، نوں شما حال حال کن اِت پہ نیکیاں، ہرجاگہ کہ شما بہ بت کاریت مُچ کنت شمارا

اللّٰهُ جَمِيْعًا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱۴۸﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ

اللہ یک جاگہ، بے شک اللہءِ پہ ھرچیزءَ قدرت ہست انت ف۴ وپہ ھرنیمگے کہ تو درکپتے

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَاِنَّهٗ لَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ ۭ وَمَا اللّٰهُ

گڈا بترین وتی دیمءَ مسجد الحرام ءِ نیمگءَ وبیشک ھمے حق اِنت چہ تئی پروردگارءِ طرفءَ وخدا

بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۹﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ

بے خیال نہ انت چہ شے کاراں وپہ ھرنیمگے کہ تو درکپتے گڑا بترین وتی دیمءَ

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْھَكُمْ شَطْرَهٗ ۙ لِئَلَّا

مسجد الحرام ءِ نیمگءَ وہرجاکہ بیئت شما گڈا بترین اِت وتی دیم ءَ آئی ءِ نیمگءَ ف۵ تاکہ

يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ ڎ اِلَّا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ ۤ فَلَا تَخْشَوْھُمْ

مبیت مردماں پہ شے سرا جیڑہ ءِ جاگہ، مگر ھماکہ چہ آیاں بے انصافنت۔ گڈا چہ آیاں مترسیت

وقف لازم — ع ١٧/١ — وقف النبی صلی اللہ علیہ وسلم

ف۲ یعنی چرے دلیلاں پشت گوش کناں اگاں پہ یک دمانے ما قبولدار ھن ببئیں کہ شما نعوذ باللہ اھل کتاب ءِ قبلہ ءِ رندگیریءَ نزولِ وحی وعلم یقینی ءِ برخلاف بکن اِت تو اِے ڈول ءَ شما ھن چہ بے انصافاں شمار بیئت۔ وچہ نبیءَ اِے ڈولیں ناپسندیں کار ہچبر نہ بیت۔ پس معلوم بوت کہ اہل کتاب ءِ قبلہ ءِ رندگیری چہ شما ہچ ڈول بیت نکنت کہ سراسر علم ءِ برخلاف جاھلی وگمراھی ایت۔

ف۳ یعنی اگر شے دل ءَ بئیت کہ دریحتا کعبہ ءِ پہ مسلمانانی قبلہ بوگ ءَ اہل کتاب یک کدام یک ڈولے ءَ قبول دار بہ بنت وایندگہ مردمانءَ ماں شبینگ ءَ دور مدینت تہ اِے پیما منی بابت ءَ نبی موعود بوگ ءِ روءَ ماں دلاں تخلش پشت نہ کیبیت۔ اِے ردءَ توشر بزاں کہ اہل کتاب شے بابت ءَ تمامیں معلومات دارو کنت شے نسب وقبیلہ پیدائش ءِ جاہ منند جاہ، صورت وشکل وایندگہ کلیں وصفان ءَ درستانءَ زانت۔ ہمیشکا آیان شے علم ونبی موعود بوگ ءِ پکّائیں یقین اِے ڈول ءَ انت ہنچوشس کہ اِے وتی چُکّان ءَ یک یک ءَ جاہ کارنت بلے اِے خبرءَ لہتیں مردم ظاھر کننت ولھتیں پزانت حق ءَ چیر دبنت چہ آیانی چیر دیگ ءَ ہچ نہ بیت۔ حقیں خبر ھما انت کہ آ چہ خداءِ جانب انت۔ اہل کتاب قبول بکنت یا مکنت شما وتی دلا ہچ شک وشبینگ مبارِ

ف۴ بزاں اللہ ءَ پہ ھریک اُمّتے ءَ یک قبلہے ءِ حکم داتگ کہ عبادت ءِ وقت ءَ دیم ءَ پہ آئی ءِ نیمگ ءَ بکننت یا ہریک مسلمان قومے کہ چہ کعبہءَ جداجدائیں نیمگاں نندوک انت یکے بہ روچ دراتکءَ نندوکنت دگرے بہ روچ برکتءَ نیمگءَ نندوکنت ہمیشکا اِے ردا جیڑہ کنگ مفتیں گپّ ایت۔ اِے بابت ءَ ہرچ نیکی ءُ مرادومقصود انت البت ھمایانی نیمگءَ گام گیجگ بہ بیت واِے گپّ ءَ یل دئیت کہ ھرجاگہ وہر قبلہ وکعبہ وھرچ پھناتے ءِ نیمگءَ شے وجود بہ بیت اللہ تعالےٰ شمارا پہ محشر ءِ میدان ءَ یک جاگہ جمع کنت وشے نمازاں ھنچوشس زانگ بینت کہ بزاں آیاں پہ یکّیں نیمگءَ وانگ بوتگ اَنت۔ نوں اِے پمیں خبرانی توک ءَ جیڑہ مفتیں گپّ ایت۔ ف۵ تحویل قبلہ ءِ حکم دو بریاسے پہ ہمیشکا بیان بوتگ کہ آئی ءِ اسباب مختلف اتنت ہریک سبب ءِ پیشدارگ ءِ خاطرءَ اِے حکم پداواتر کنگ بوتگ۔

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ الخ ءَ چہ معلوم بوت کہ پہ وتی رسول ءِ دلجوئیءَ وآئی ءِ شرف ظاھر کنگ ءَ اللہ تعالیٰ ءَ اِے ڈولءَ بیان کت وَلِكُلٍّ وِّجْهَةٌ ھُوَ مُوَلِّيْهَا چہ پدرا بوت کہ اللہ ءِ عادت ہمے پیم ءَ اِنت کہ پہ ھرامت ءَ وپہ ہریک صاحب شریعت پیغمبرےءَ یک قبلہے مقرر بوگ لوٹ اِیت وچہ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ ءَ چہ معلوم بوت کہ مذکورہ حکم ءِ سبب ایشس اِنت کہ مخالف ءِ الزام ماں گُٹّ ءَ لوپ مہ بیت یا اِے تکرار ءِ سبب جوش اِنت کہ اوّل وقبلہ چہ ھما خدائی حکم اِنت کہ آئی تبدیلی احمقانی فہمءَ چہ دَر اِنت۔ پدا قبلہ ءِ تحویل اوّلی تبدیلی اِنت کہ آماں شریعتِ محمدیءَ ظاھر بوت۔ ہمیشکا آئیءِ تاکید دز تاکید حکمت وبلاغت ءِ داروک انت یا سبب جوشس بیت کنت کہ ماں اوّلی آیت ءَ احوال ءِ عمومیت وماں دومی آیت ءَ جاگھانی عمومیت د ماں سومی آیت زمانگ ءِ عمومیت مراد اِنت۔

ف یعنی کعبہ ءَ دیم کنگ ءِ حکم ہمیشکا بوت کہ ماں تورات ءَ نبشتہ اِنت کہ حضرت ابراہیم ءِ قبلہ خانہ کعبہ اِنت و نبی آخرالزمان ءَ ہمن ھمائی ءِ تیمگ ءَ دیم ترینگ ءِ حکم بیت ۔ اگن واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ تحویل الی الکعبۃ ءِ حکم مبوتیں تو گڈا یھودیاں ضرور الزام جنگ اَت وَ اودا مکہ ءِ مشرکاں گوشتگ اَت کہ حضرت ابراہیم ءِ قبلہ وَ عبادت و اے پیغمبر ورتی ابراہیمی ملت ءِ دعوٰی ءِ باوجود ماں قبلہ ءَ برخلافی پرچا کنت ۔ اِے ڈول ءَ دوئینانی حجت پیشت نہ کپ اَنت ۔ مگر ناانصاف انگت ھن چیزے نہ چیزے الزام تراشنت ۔ مثلاً قریش گوش اَنت کہ آئی ءَ مئے قبلہ ءِ برحقی نوں معلوم بوت کہ آئی اختیار کت ۔ ھمیدڈول ءَ آمئے ایدگہ حکمان ءَ ھن کم کم ءَ قبولدار بیت ءُ یھود گوش اَنت کہ مئے قبلہ ءِ برحقی ظاھر بوگ و منگ ءَ پد محض حسد و وتی نفس ءِ زندگیری ءِ سبب ءَ آ ترا ترک دات ہمیشکا اِے ہمیں ناانصافان ءِ خبران ءَ ہچ دلگوش مکن و مئے حکمانی سرا عمل بکن ۔ ف۲ یعنی اِے قبلہ ءَ ماہمیشکا مقرر کت کہ شما چہ دشمنانی ٹوک و ٹال ءَ رستگار بہ بئیت وَ چراِئی سببءَ مئے انعام واکرام وبرکات وانوار و ھدایات ءِ گوں تمامی ءَ حقدار بہ بئیت ۔

وَاخْشَوْنِيْ وَلِاُتِمَّ نِعْمَتِيْ عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ۝۱۵۰ كَمَآ

و ترس اِت چہ من ف۱ و ہمشا کامل کناں و تی نعمت پہ شمے سرءَ تا کہ در گیج اِت شما راہ ءَ ف۲ ھنچو

اَرْسَلْنَا فِيْكُمْ رَسُوْلًا مِّنْكُمْ يَتْلُوْا عَلَيْكُمْ اٰيٰتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَ

دیم دات من ماں شمے توک ءَ رسول چہ شما وت ، وانیت پہ شما مئے آیاتاں و پاک کنت شما را و

يُعَلِّمُكُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ۝۱۵۱

سوج دنت شمارا کتاب و آئی ءِ رازاں و پیش داریت شمارا ہما چیز یکہ شما نہ زانتگ ات . ف۳

فَاذْكُرُوْنِيْٓ اَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْنِ ۝۱۵۲ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

نوں شما یاد کن اِت من ءَ من یاد کناں شمارا و منی شکر ءَ بگر اِت و ناشکری مکن اِت ف۴ او مسلماناں !

اٰمَنُوا اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ۝۱۵۳

مدد بگر اِت چہ صبر ءَ و نماز ءَ بیشک اللہ تعالیٰ گوں صبر کنوکان اِنت ف۵

وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ يُّقْتَلُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ ۭ بَلْ اَحْيَاۗءٌ وَّ

دلگوش اِت آیاں کہ کُشگ بوت اَنت ماں خدا ءِ راہ ءَ کہ مُردگ اَنت بلکیں زندگ اَنت و

لٰكِنْ لَّا تَشْعُرُوْنَ ۝۱۵۴ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوْعِ وَنَقْصٍ

لیکن شمارا خبر نہ اَنت ف۶ و ضرور ماشمارا آزمائش کنیں پہ چیزے ، چہ تُرس ءَ و شُدءَ و چہ نقصان ءَ

مِّنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِ ۭ وَبَشِّرِ الصّٰبِرِيْنَ ۝۱۵۵ الَّذِيْنَ

مالانیگ و جانانی و ثمریانی ف۷ و دل دشی بدہ ھمے صبر کنوکان ءَ

اِذَآ اَصَابَتْهُمْ مُّصِيْبَةٌ ۙ قَالُوْٓا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ۝۱۵۶ ۭ

وفتیکہ رسیت آیان ءَ مصیبتے گڈا اگوش اَنت کہ ما خدا ءِ وتی مال این و ما ارھانی وتی نیمگ ءُ پچیر ترگی اَنت

اُولٰۗىِٕكَ عَلَيْهِمْ صَلَوٰتٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۣ وَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ

ھنچیں مردمانی سرا باز رحمت ھست اَنت چہ آیانی پروردگار ءِ نیمگ ءَ و مہربانی و ھمے مردمان

الْمُهْتَدُوْنَ ۝۱۵۷ اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَاۗىِٕرِ اللّٰهِ ۚ فَمَنْ

پہ تچکیں راہ ءِ سرا اَنت ف۸ بیشک صفا و مروہ چہ اللہ ءِ نشانیان اَنت ف۹ ، گڈا ھر کسے کہ

منزل ۱

ف۳ بزاں اِے نعمت ءِ تمامی و ھدایت ءَ ءِ سرجمی شمے سرا ہنچوش بوت چوشکہ ابتداء ءَ شمے سرا اِے نعمت و ہدایت ءِ تمامی ظاھر بوت کہ چہ شما یک پیغمبرے ھنچیں دیم دات کہ آ شمارا خداء ءِ حکمان ءَ سر بہ بکنت و شمارا چہ سِتیں کاراں پاک بکنت چوش بگوش کہ علماً و عملاً شمارا کامل بکنت ۔

ف۴ وھدیکہ چہ مئے نیمگ ءَ شمے سرءَ نعمتانی تمامی چیذھا برءَ ماں وجود ءَ اھتنت نوں پہ شما لازم اِنت کہ مارا گوں زبان ءَ گوں دل ءَ ، گوں ذکر ءَ وَگوں فکر ءَ ہر ڈولءَ یاد بکن اِت و تابع داری بکن اِت ما شمارا یاد کنیں ۔ بزاں نوک نوکیں رحمت و بخشش شمے سرا جاری بوان بنت و مئے نعمتانی شکر ءَ پہ تری ءَ بگر اِت چہ مئے ناشکری ءُ نافرمانی ءَ پہیز اِت ۔

ف۵ چونکہ ذکر وَشکر وَ ناشکری ءِ ترک کنگ کہ پیسرا بیان بوت اَنت و پد اِے تمام طاعت (شرعی کنگی کار) و منھیات (شرعی نہ کنگی کاران) ءَ محیط اَنت کہ آیان ءَ انجام دیگ گران اِنت پہ ایشی ءَ آسانیں رہ بند سوج دیگ بوتگ کہ چہ نماز و صبر ءَ مدد بگر اِت کہ ایشان ءَ مدام عمل کنگ ءَ چہ تمامیں کار پہ شما آسان کنگ بنت و ماں اِے آیت ءَ اِے ہمن اشارہ اِنت کہ ماں جہاد ءَ محنت بکن اِت کہ آئی ءِ ذکر نوں کیت کہ ماں آئی ءَ صبر مزنیں درجہ دار اِیت ۔

ف۶ یعنی ہر کس ءَ پہ خداء ءِ رضاء ءَ ساہ دات آماں آ جھان ءَ زندگ اَنت بلے شمارا آیانی زند ءِ خبر وآئی ءِ حال معلوم نہ اِنت و اِے گُل صبر ءِ برور داَنت ۔

ف۷ ساری ءَ ہما یانی ذکر اَت کہ آیان صبر ءِ بُرز و بلندیں درجہ حاصل کتگ بزاں شھید ۔ نوں گیش و گیوار کنت کہ شما عمومی ہیم ءَ ادنیٰ ادنائیں تکلیف و مصیبتانی تہا بَرے برے چکاسگ بئیت و شمے صبر ءِ اندازہ جنگ بیت کہ ماں صابرین ءَ داخل بوگا دنائیں جبرے نہ اِنت ہمیشکا پیسرا سرزنش بُی کت ۔

ف۸ یعنی ھماکساں کہ اِے سکّی و سوریانی سرا صبر کُت و نعمتانی ناشکری اِش نہ کُت بلکیں سکّی و سوریان ءَ وسیلہ ءِ ذکر و شکر جوڑ اِش کت تو گڈا اَے پیغمبر چہ مئے نیمگ ءَ بشارت اِش بدے ۔

ف۹ ساری ءَ تحویل کعبہ ءِ ذکر اَت و کعبہ ءِ چہ درستیں قبلہاں افضل بوگ ءِ نوں آئی ءِ حج و عمرہ ءِ جاگہ بوگ ءِ بیان اِنت تانکہ لِاُتِمَّ نِعْمَتِيْ عَلَيْكُمْ ءِ تصدیق و تکمیل بجوانی ءَ بہ بیت چوش بگوش کہ چریشی ءَ پیش صبر ءِ فضیلت ءِ بیان بوت نوں چوش ارشاد بوت کہ بجار اِت صفا و مروہ کہ آماں شعائر اللہ ءَ داخل بوتگنت و ماں آیاں حج و عمرہ ءِ دوران ءَ سعی کنگ الٰہی بوت ۔ آئی ءِ سبب وَھمیش اِنت کہ اِے صابریانی فعل اِنت بزاں اِے بی بی حاجرہ و آئی ءِ صاحبزادہ اسمٰعیل ءِ آثار (نشانی) اَنت کہ ماں حدیث و تفسیر ءَ ایشانی داستان گوں شرّی ءَ بیان کنگ بوتگ

ف صفا و مروہ ماں مکہ ءَ دو کوہ اَنت ۔ اہل عرب چہ حضرت ابراھیم ءِ وھدءَ مدام حج کنان ءَ پیداک انت و حج ءِ وھد اِے دوئیں کوہانی طواف اِش ھم کُرت ، کفرءِ زمانگءَ کافراں ءَ
اِے ھر دوئیں کوھانی سرا دو بُت ایر کتگ اَت و آیانی تعظیم کُتگتش و ھمے گمانش داشتگ اَت کہ اِے طواف پہ ھمے دوئیں بُتانی تعظیم ءِ سبب انت ۔ وھدیکہ مخلوق مسلمان
بوتنت و چہ بت پرستی ءَ توبہ کار بوتنت تو آیان ءَ خیال بوت کہ صفا و مروہ ءِ طواف حکم پہ اے بُتانی تعظیم دیگ بوتگ وھدیکہ بتانی تعظیم حرام بوت تو صفا و مروہ ءِ طواف ھم
بائید اِنت کہ ممنوع بہ بیت ۔ ایشان ءَ اِے خبر نہ اَت کہ دراصل صفا و مروہ ءِ طواف پہ حج ءَ بوتگ کافراں چہ وتی جہالت ءَ بُت ایر کتگ اَنت آ دور کنگ بوتنت و مدینہ ءِ انصارءَ
کفرءِ زمانگ ءَ ھم صفا و مروہ ءِ طواف خراب زانتگتش تو

﴿حَجَّ الْبَیْتَ اَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْهِ اَنْ یَّطَّوَّفَ بِهِمَا ؕ وَ مَنْ﴾
حج بکنت بیت اللہ ءِ یا عمرہ نوں ھچ گناہ نہ اِنت پہ آئی ءِ سرا کہ طواف بکنت ہر دوکاں و ہر کسیکہ

﴿تَطَوَّعَ خَیْرًا ۙ فَاِنَّ اللّٰهَ شَاكِرٌ عَلِیْمٌ ﴿۱۵۸﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ یَكْتُمُوْنَ مَاۤ﴾
بہ وتی خوشی ءَ بکنت نیکی ئے گڈا اللہ قدر شناس اِنت وزانوک اِنت ف۱ بیشک ھمایاں کہ چیر دینت ھما چیزءَ

﴿اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَیِّنٰتِ وَ الْهُدٰى مِنْۢ بَعْدِ مَا بَیَّنّٰهُ لِلنَّاسِ فِی الْكِتٰبِ ۙ﴾
کہ ما ایر گیتگ چہ صافیں حکماں و ھدایتی خبراں ، رند چہ ایشی ءَ کہ ما شر ظاہر کتگ اَنت پہ مردماں ماں کتاب ءَ

﴿اُولٰٓىِٕكَ یَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَ یَلْعَنُهُمُ اللّٰعِنُوْنَ ﴿۱۵۹﴾ اِلَّا الَّذِیْنَ تَابُوْا وَ﴾
آیانی سرا لعنت کنت اللہ تعالیٰ ف۲ و لعنت کننت پہ آیانی سرا لعنت کنوکاں ف۳ ، مگر ھمایاں کہ توبہ اش کت و

﴿اَصْلَحُوْا وَ بَیَّنُوْا فَاُولٰٓىِٕكَ اَتُوْبُ عَلَیْهِمْ ۚ وَ اَنَا التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ ﴿۱۶۰﴾﴾
درستش کت وتی کار و ظاہر اِش کت حق گڈا معاف کناں آیاں و من ھستاں مزنیں معاف کنوک زبریں رحم کنوک ف۴

﴿اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا وَ مَاتُوْا وَ هُمْ كُفَّارٌ اُولٰٓىِٕكَ عَلَیْهِمْ لَعْنَةُ اللّٰهِ﴾
بیشک ھما کہ کافر بوتنت و مُرتنت پہ کافری ءِ حالت ءَ پہ آیانی سرا لعنت اِنت اللہ ءِ

﴿وَ الْمَلٰٓىِٕكَةِ وَ النَّاسِ اَجْمَعِیْنَ ﴿۱۶۱﴾ خٰلِدِیْنَ فِیْهَا ۚ لَا یُخَفَّفُ عَنْهُمُ﴾
و فرشتیانی و تمامیں مردمانی ف۵ ہمیشہ مانت ھما لعنت ئی توک ءَ نہ سبک کنگ بیت چہ آیانی

﴿الْعَذَابُ وَ لَا هُمْ یُنْظَرُوْنَ ﴿۱۶۲﴾ وَ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ﴾
چک ءَ عذاب و نہ آ مہلت دیگ بنت ف۶ و شمے ورستانی خدا ھمے یکیں خدا اِنت نیست دگہ ھچ خدا آئی ءَ چہ بغیر

﴿الرَّحْمٰنُ الرَّحِیْمُ ﴿۱۶۳﴾ اِنَّ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ﴾
بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوک اِنت ف۷ بیشک ماں آسمانانی و زمین ءِ پیداگ کنگ و ماں شپ ءِ

﴿الَّیْلِ وَ النَّهَارِ وَ الْفُلْكِ الَّتِیْ تَجْرِیْ فِی الْبَحْرِ بِمَا یَنْفَعُ النَّاسَ وَ﴾
و روچ ءِ روگ و آیگ ءَ و ماں بوجیگانی کہ زورنت و رونت ماں دریاءَ مردمانی فائدہ ءِ چیزاں و

﴿مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ مَّآءٍ فَاَحْیَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾
و ماں آپ ءِ کہ اللہ ءَ ایر گیتگ چہ آسمان ءَ پدا زندگی کت چہ آئی ءَ زمین ءَ آئی ءِ مرگ ءَ چہ رند

ع ۱۹ ۱۱ ۳

اسلام آرگ ءَ پد ھن آیان ءَ پہ اے طواف ءَ وسوسہ پیدا بوت و گوں واجہ ءَ عرض اِش بُرت کہ ما چہ ساری ءَ ایشرا خراب زانتگ ۔ ہمیشکا اِے آیت نازل بوت کہ صفا و مروہ ءِ طواف ءَ ھچ خرابی نیست اِنت ۔ اِے چہ بندرءَ اللہ ءِ نشانی اَنت بائید اِنت کہ ایشانی طواف کنگ بہ بیت ۔

ف۲ چہ اشیا مراد یہود اَنت کہ ماں تورات ءَ واجہ ءِ تصدیق و ھمے ڈول ءَ تحویل قبلہ وغیرہ ءِ خبر اِنش چیر داتگت و دگہ ھر کسے کہ پہ دنیائی مطلب ءَ خداءِ حکم ءَ چیر دنت آھن ما اے حکم ءَ داخل اَنت ۔

ف۳ لعنت کنوک بزاں جن و انس و ملائکہ بلکیں کل حیوانات پرچا کہ ایشانی حق ءَ چیر دیگ ءِ و بال ءِ پرد او ھدیکہ ماں ملک ءَ قحط و وبا و تہر تہریں بلاہ تالان بنت تو حیوانات بلکیں دانکہ جمادات ءَ ہمن ایذا رسیت ۔ ہمیشکا کُل آیانی سرا لعنت کننت ۔

ف۴ یعنی اگر چہ آیانی حق پوشی ءِ سبب ءَ لستیں مردم گمراہ بوتنت ، بلے وھدیکہ آیاں چہ حق پوشی ءَ توبہ کنان ءَ سرجمی ءَ حق اِش پدرا کت تو نوں لعنت ءِ بدل ما آیانی سرا رحمت نازل کنیں پرچا کہ منی ذات تواب و رحیم اِنت ۔

ف۵ یعنی ہر کس کہ گوت چہ حق ءَ چم بند کت اِنت یا کتام دگرے ءِ حق پوشی ءِ سبب ءَ گمراہ بوتنت و داں آخرءَ کافر منتنت و توبہ اِش نصیب نبوت تو آ بہ مدامیگی ملعون و جہنمی بوتنت ۔ بخلاف اوّلی قسمے مردمانی کہ آ وتی زندءَ توبہ کار بوتنت و آ توبہ ءِ وجہ ءَ لعنتی پیشت نہ کپتنت ۔

ف۶ یعنی آیان ءَ عذاب پہ یکیں حساب ءَ دیگ اش دیگ بیت چوش نہ بیت کہ ماں عذاب ءَ کتام یک ھیمے ءَ کمی کنگ بیت یا کدی آیان ءَ چہ عذاب ءَ مہلت برسیت

ف۷ یعنی حقیقی معبود شما ورستانی یک اِیت آیانی بازبوگ ءِ سوال پیدا نہ بیت ہمیشکا نوں ہر کس ءَ آئی ءِ نافرمانی کت بالکل مردود بوت اگن دگہ معبودے بہ بوتیں بلکیں چرائی ءِ ذات ءَ سیت ءِ اہمیت دارگ بہ بوتیں ۔ اِے واجہی د بادشاھی یا استادی و پیری اِنت کہ یک جاگہے موافقت حاصل نہ بوت تو دومی ءِ جاگہ گشت و سر بوت اِت اِے معبودی و خدائی اَنت نہ ابید چہ آئی ءَ کسے ءَ معبود جوڑ کت کن اِت و نہ ابید چہ آئی ءَ چہ کسے ءَ خیرءِ امید ءَ داشت کن اِت ، وھدیکہ آیت وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ نازل بوت تو مکہ ءِ کافراں تعجب کت کہ تمام عالم ءِ معبود و ورستانی کارساز یکے چون بوت کنت و آئی دلیل چے انت ؟ اِے ردا آیت اِنَّ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ الخ نازل بوت و ماں ایشی ءَ اللہ تعالیٰ ءَ وتی قدرت ءِ نشانیان ءَ بیان فرمائینت

وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيٰحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ

دشنگی کت ماں سرزمین ءَ هر قسم ءِ جاندار ومال گوانانی تریننگ (چہر دیگ) ءِ و ماں جنبرگ آ ئی ءِ حکم ءِ تابعدار انت

بَيْنَ السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿۱۶۴﴾ وَمِنَ النَّاسِ

ماں آسمان و زمین ءَ درمیان ءَ بیشک ماں اے درستیں چیزاں نشانی انت پہ عقلنداں ف۱ و لہتے چہ مردماں آ ہنت

مَنْ يَّتَّخِذُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُّحِبُّوْنَهُمْ كَحُبِّ اللّٰهِ ؕ وَالَّذِيْنَ

کہ کننت دگران ءَ اللہ ءِ برابر ف۲ گوں آیاں ھنچو دوستی کننت مثل دوستی اللہ ءِ ف۳ و ایمانداراں

اٰمَنُوْٓا اَشَدُّ حُبًّا لِّلّٰهِ ؕ وَلَوْ يَرَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ ۙ اَنَّ

گیشتر دوستی کننت گوں خداء ف۴ و اگر بگندنت اے ظالماں ھما وقت ءَ کہ گندنت عذاب ءَ کہ

الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعَذَابِ ﴿۱۶۵﴾ اِذْ تَبَرَّاَ الَّذِيْنَ اتُّبِعُوْا

تماہیں زور و قوت اللہ ءِ ونیگنت و ایکہ اللہ ءِ عذاب سک انت ف۵ و فتنیکہ بیزار بنت ھما کہ آیانی پیروی کنگ بوتگ

مِنَ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْا وَرَاَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْاَسْبَابُ ﴿۱۶۶﴾

چہ وتی پیروی کنوکاں وگندنت عذاب ءَ و سندسیل بنت آیانی دراھیں تعلقات ف۶

وَقَالَ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْا لَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّاَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوْا مِنَّا ؕ

دگوشنت پیروی کنوکاں درپچیں مارا پچترگے بوتیں ما دنیاءَ گڈا ما ھن بیزار بوتیں چہ آیاں ھنچو کہ آ بیزار بونت چہ ما ف۷

كَذٰلِكَ يُرِيْهِمُ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ حَسَرٰتٍ عَلَيْهِمْ ؕ وَمَا هُمْ بِخٰرِجِيْنَ

ھمیڈول ءَ پیش داریت آیان اللہ تعالیٰ آیانی کرداراں پہ آیانی ارمانی کنگ ءَ وآ ھجبر در نکپنت

مِنَ النَّارِ ﴿۱۶۷﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ كُلُوْا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلٰلًا طَيِّبًا ۖ

چہ دوزخ ءِ آس ءَ ف۸ او مردماں! بوراِت چہ زمین ءِ چیزاں حلال و پاکیزہ

ع ۲۰ / ۴

وَّلَا تَتَّبِعُوْا خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ ؕ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿۱۶۸﴾ اِنَّمَا

و مہ رَو اِت پہ شیطان ءِ پادءِ پداں ف۹ بیشک آشمے دشمن انت ظاھریں آ دَ ھے

يَاْمُرُكُمْ بِالسُّوْٓءِ وَالْفَحْشَآءِ وَاَنْ تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۶۹﴾

حکم ءَ کنت شمارا کہ بدکاری و بے حیائی بکن اِت و دروغ بہ بند اِت پہ خداء سرا ھا خبرانی کہ شمالیش نزان اِت ف۱

ف یعنی آسمان ءِ اینقدر پراہ و بُرز و بے ڈیکی ءَ پیدا کنگ ءِ تہا و زمین ءِ اینقدر پراہ و مضبوط پیدا کنگ و پدا آئی ءِ سراشنگ و تالان کنگ ءِ رواوشپ و روچ ءِ ادلی بدلی و آہانی کم و گیشیں کنگ ءِ بارو و بوجیگانی ماں دریاء تچگ ءِ تہا و چہ آسمان ءَ ھور گوارینگ و چرائی زمین ءَ راسر سبز و تر و تازہ دارگ ءِ تہا و ماں جملہ حیواناں چرایانی نسلانی پیدائش و ردوم ءِ تہا و جدا جدا کنڈاں چہ گوانانی کشگ ءِ و جنبراں ماں آسمان و زمین ءَ لونجان کنگ ءِ تہا بازیں دلیل اَنت حق تعالیٰ ءِ وحدانیت و آئی ءِ قدرت و حکمت ءِ بارو ءَ پہ ھماں کساں کہ عقل و فکر ءِ داروک اَنت۔ ماں لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ءَ توحید ذاتی و ماں الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ ءَ توحید صفاتی ءِ ثبوت اِنت۔ و ماں اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الخ توحید فعلی ءِ ثبوت اِنت کہ چہ یشاں مشرکانی شبہ و شک بالکل گار و گسار بوتنت۔

ف۲ یعنی ماں مردماں کہ آماں عقل و ہوش ءَ چہ تماہیں مخلوقاں افضل انت چرایاں لہتیں ھنچیں ھن ہست انت کہ ظاھریں دلیلانی باوجود پدا ھن غیر اللہ ءَ حق تعالیٰ ءِ شریک و ھمسر جوڑ کن انت۔ ف۳ یعنی تیوگ ءَ ماں جزوی قول و عملاں آیاں اللہ تعالیٰ ءِ ھمسر نہ منّنت بلکیں گوں دلی واھگ ءَ کہ آ عملانی در آیگ ءِ ھنڈال انت داں ھما حد ءَ شرک و ھمسری ءِ نوبت ءَ سرش کتگ انت کہ آ شرک ءِ سترین درجہ انت و شرک فی الاعمال آئی ءِ تابع اَنت۔

ف۴ یعنی مشرکاں گوں وتی معبوداں ھرچ دوستی و واھگے دارنت، مؤمن گوں وتی اللہ ءَ چرایاں باززیاد دوستی و واھگ داروک اَنت پہ چاکہ دنیائی سکّی و سوریانی تہا مشرکانی دوستی باز براھلاس بیت و آخرت ءِ عذاب ءِ گندگ ءِ وھدءَ چرایاں بالکل بیزاری۔ ظاھر کننت۔ چوشکہ ماں ہمی آیت ءَ پیداک اِنت برخلاف مؤمنان کہ آیانی دوستی گوں اللہ ءَ ہر رنج و وشّی ءَ و مرض و دراھی ءَ دنیا و آخرت ءَ یک پیم ءَ پشکپوک و پائدار انت و ہمن اہل ایمان گوں اللہ ءَ ہرچ دوستی ءِ دارنت آچرا دوستی ءَ بازنزیاد تر انت کہ اہل ایمان گوں غیرءِ خداءَ بزاں گوں نبیاں، ولیاں ملائکہ عبادت گزاراں، عالماں یا گوں وتی پت و پیرکاں و مال اولاد وغیرہ ءَ دارنت، پہ چاکہ آگوں اللہ تعالیٰ ءَ آئی ءِ شان ءِ مزنی ءِ موافق ءَ بالاصالہ و بالاستقلال دوستی دارنت و گوں دگراں بالواسطہ یا پدا اللہ ءِ حکم ءِ موافق ءَ ھریک ءِ اندازگ ءِ ردءَ دوستی دارنت، "گر فرقِ مراتب نہ کنی زندیقی"۔ خدا و غیر خداءَ ماں محبت ءِ ردءَ ھمسر کنگ اِے مشرکانی کار اِنت۔

ف۵ بزاں ھما ظالماں کہ آیاں پہ خداءَ شریک جوڑ کت، اگن آھا آیوکیں وھدءَ بگندنت کہ آوھدءَ آخدائی عذاب ءَ چماں وت چاروک بنت کہ زور و قوت ءِ سرچمگ خداءِ وتی جند اِنت کہ آئی عذاب ءَ چہ کس کس ءَ نتونت رستگار بکنت و ایکہ اللہ ءِ عذاب سک اِنت توگڈا ہجبر اللہ ءِ بندگی ءَ یلہ دیان ءَ دگرانی نیمگ ءَ دلگوش اِش ندات و نہ چراھاں نفع ءِ امیت اِش داشت۔

ف۶ بزاں آ ھنچیں وھدے بیت کہ بیزار بنت۔ متبوع چہ وتی تابعداراں و بت پرستاں و بتانی میانجی ءَ ہچ رشتگے پشت نہ کپیت۔ عذاب الٰہی ءَ گندان ءَ یک دگرے ءِ دژمن بنت ف۷ مشرکاں آوھدءَ گوشنت کہ اگن کتام یک صورتے ءَ مارا پدا ماں دنیاءَ واتری نصیب بہ بیت توگڈا ما ھن چرایاں وتی بیزاریءَ گرین و ھنچوش اِے مروچی چہ ما جدا بوتگنت ما ہم آیان ءَ جواب دیان ءَ یک کرّبئیں، بلے اِے ھنچوش گرائیں واھگ اِیت کہ ابید چہ افسوس ءَ دگہ ہچ سیت حاصل نہ بیت۔

ف۸ بزاں ھنچوش کہ مشرکان ءَ خدائی عذاب و وتی معبودانی بیزاری ءَ گندگ ءَ چے سک ارمان بیت۔ ھمیڈول ءَ حق تعالیٰ شانہٗ آیانی کل عملان ءِ پرآیاں افسوس و ارمان ءِ سبب کنت، پہ چاکہ حج و عمرہ و صدقہ و خیرات ہرچ نیکی ءِ کارے کتگش آکل شرک ءِ سبب ءَ مردود بنت و شرک و گناہ ھمینقدر کتگش آیانی بدل ءَ عذابش بیت تو نوں پرایاں نیک و بدکلیں عمل افسوس و ارمان ءِ سبب جوڑ بنت، چہ ہیچ عمل ءَ آیاں نفع نہ بیت و مدام دوزخ ءَ رونت۔ بخلاف موحد و ایمانداراں کہ اگں پہ گناہ ءِ سبب ءَ ماں دوزخ ءَ برونت تو انجام کار رستگاری حاصل کننت۔ ف۹ عرب بت پرستا اتنت و پہ بتانی نام ءَ ساندھم یلہ اِش داتگت و چیرے جناوراں نفع گرگ حرام زانتگت اِش و اِے ھن یک پیمے شرک انت، پہ چاکہ حلال کنگ و حرام قرار دیگ ءِ منصب ابید چہ اللہ ءَ دگہ کس ءَ حاصل نہ انت۔ اِے ردءَ کسے ءِ جبر ءِ منگ ھنچوش اِنت کہ بزاں آئرا خداءِ شریک جوڑ کنگ انت ہمیشکا ماں اولی آیت ءَ شرک ءِ خرابی بیان کنان ءَ نوں حلال ءُ حرام کنگ ءِ چہ منع کنگ بوت کہ آئی ءِ خلاصہ چوشیں انت کہ چہ زمین ءَ ھرچے پیدا بیت چہ آئی ءَ نور ات بشرطیکہ شرعاً ......

حلال وطیب بہ بیت نہ توئی نفسہ حرام بہ بیت چوشکہ مردار وخنزیر و مَآ اُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ (هرچ جناورانی سرا ابید چہ اللہ ءَ دگہ کسے ءِ نام گرگ بہ بیت وچہ جناورانی قربانی ءَ آئی ءِ قربت مقصود بہ بیت) و نہ یک امر عارضی ءَ چہ ماں آئی حرمت اھتہ (چوشکہ غصب، دُزّی، رشوت وسوت ءِ مال کہ چرے کلاں پہریزگ ضروری انت وشیطان ءِ رندگیری ءَ هچ مکن اِت کہ ہر چیز ءَ دل ءَ گوشت حرام قرار دات چوشکہ مَآ اُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ وغیرہ۔ ف۱ یعنی مسئلہ وشرعی حکم چہ وتی جانب ءَ اڈ مکن اِت ہنچوشکہ بازیں جاگہاں گندگ بیت کہ جزئی مسئلہ یاں چہ سرگوزان ءَ دانکہ اعتقادی جبراں شرعی نص ءَ یلہ دیان ءَ وت گڑ یں حکم تراشنت۔ و نص قطعیہ وسلف ءِ قولاں تحریف و تغلیط کننت ۱۲ (ہمے صفحہ ءِ فوائد)

ف۲ بزاں حق تعالیٰ ءِ حکمانی مقابلہ ءَ وتی پت دپیرکانی رندگیری ءَ کن انت کہ اِے ہن شرک انت چناچہ گھتیں جاهلیں مسلمانیں جنوزامانی نکاح ءَ ترک کنگ و دگہ باطلیں سمانی بارہ ءَ ہنچیں گپ جن انت و لھتیں چہ زبان ءَ اگرچہ درشان مکننت بلے آیانی کارپدا آیانی دل ءِ جبرءَ وت ظاهر کننت کہ اِے جبر اسلام ءِ برخلاف انت۔

وَاِذَا قِيْلَ لَهُمُ اتَّبِعُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوْا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ اَلْفَيْنَا

و وقتیکہ گوشگ بنت آ کہ تابعداری بکن اِت ھاحکمے کہ نازل کتگ اللہ ءَ گڈا گوشنت کہ نا بلکیں ما پیروی کنیں ھاچیزیکہ ما ہمائی ءِ سرا

عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ۭ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ شَيْـــًٔـا وَّلَا يَهْتَدُوْنَ ۝۱۷۰

دیثگنت وتی پت دپیرک وَے اگرچہ آیانی پت وپیرکاں نزانتگ هچ ونہ دیثگش تچکیں راہ ف۱

وَمَثَلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا كَمَثَلِ الَّذِيْ يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ اِلَّا دُعَآءً

ومثال کافرانی همیڈول ءَ انت ہنچوکہ گوانک بجنت کسے ہنچشیں حیوانے ءَ کہ نہ اشکنت بغیر چہ توار و

وَّنِدَآءً ۭ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْیٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ۝۱۷۱ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

چیھال ءَ ف۲ کرّ و گنگ و کورانت گڈانوں آسر پد نہ بنت ف۳ او ایمانداراں!

كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ وَاشْكُرُوْا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ

بوررات چہ پاکیزہ ئیں چیزاں آروزیگے کہ ماشمارا داتگ و اللہ ءِ شکر ءَ بجراِت اگر شما ھمائی ءِ وتی

تَعْبُدُوْنَ ۝۱۷۲ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيْرِ وَ

بندگی ءَ کن اِت ف۴ بیشک آئی ءَ وت پہ شما حرام کتگنت مردار ف۵ وخون ف۶ وخوک ءِ گوشت ف۷ و

مَآ اُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَلَآ اِثْمَ

آجاندارے کہ توار جتگ بوتگ آئیے سرا اللہ ءَ چہ بغیر دگہ کسے ءِ نام ف۸ پدا کسیکہ ناچار ببیت نہ نافرمانی بکنت ونہ زیادتی گڈا هچ گناہ نیستیں

عَلَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝۱۷۳ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْتُمُوْنَ مَآ اَنْزَلَ

پہ آئی سرا ف۹ بیشک اللہ تعالیٰ زندیں بخشوک ومہربان ف۱۰ بیشک هماکساں کہ چیر دینت آچیزیکہ دیم داتگ

اللّٰهُ مِنَ الْكِتٰبِ وَيَشْتَرُوْنَ بِهٖ ثَـمَنًا قَلِيْلًا ۙ اُولٰۗىِٕكَ مَا يَاْكُلُوْنَ

اللہ ءَ چہ کتاب ءَ ف۱۱ وگرنت پہ آئیے سرا بہاے کمکیں ف۱۲ آیاں جاہ ندینت

فِيْ بُطُوْنِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيْهِمْ ښ

ماں وتی لاپا مگر آس ف۱۳ ونہ خبر کنت گوں آیاں اللہ تعالیٰ قیامت ءِ روچا ف۱۴ ونہ پاک کنت آیاں ف۱۵

وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝۱۷۴ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى

وپہ آیاں ہست انت عذاب ءِ دردناکیں ف۱۶ اِے هماکس انت کہ گپتش گمراهی بدلا هدایت ءِ

ف۲ یعنی اِے کافران ءَ هدایت ءِ نیمگ ءَ دعوت دیگ ءِ مثال هنچوشیں اِنت چوش کہ کسے جنگل ءِ جناوران ءَ توار پہ جنت کہ آ ابید چہ توار ءَ دگہ هچ سرپد نہ بنت همے حال انت هاکسانی کہ وت اِش علم نیست ونہ علم دار وکانی جبر ءَ قبول کننت۔ ف۳ یعنی اِے کافر چوش بگوش کرانت کہ حق ءَ نتوان انت اشکنگ، گنگ انت کہ حقیں جبر ءَ گوشت نہ کننت، کوراَنت کہ تچکیں راہ ءَ نہ گنداَنت بزاں هچ سرپد نہ بنت پہ چاکہ وهدیکہ آیانی اِے سئیں بیان توکیں قوتاں فاسد بوتگ انت تو گڈانوں علم وفهم ءِ حاصل کنگ ءِ صورت چی بوت کنت۔ ف۴ پاکیزہ ئیں چیزانی ورگ ءِ حکم بُرز ءَ بیان بوتگ اَت، بلے مشرک چونکہ چہ شیطان ءِ رندگیری مہتل نہ بنت و حکمان ءَ چہ وت گڑان ءَ خداءِ نیمگ ءَ نسبتش دبینت و وتی پت وپیرکی باطلیں رسماں انکار نہ کننت وحقیں جبر ءِ فهمگ ءِ آیان ءَ توفیق نیست۔ ہمیشکاں چرایاں دیم تریناں ءَ مسلمانان ءَ خصوصاً پاکیزہ ئیں چیزانی ورگ ءِ حکم دیگ بوتگ و وتی انعام ءَ ظاهر کنان ءَ شکر گرگ ءِ حکمش دیگ بوتہ ماں ایشی ءَ ایماندارانی مقبول ومطیع بوگ ءِ جانب ءَ ومشرکانی مردود ومعتوب ونافرمان بوگ ءِ جانب ءَ اشارہ اِنت۔

ف۵ مردار هما اِنت کہ وت بمریت وحلار کنگ ءِ نوبت مرسیت، یا شرع ءِ رهبند ءِ خلاف آئرا حلار یا شکار کنگ بہ بیت۔ مثلاً گُٹ گیر کنگ بہ بیت یا زندگیں جناورے ءِ یک عضوے بُرّگ بہ بیت یا گوں دار ءَ و سنگ ءَ واشکرانو ءَ وُگوں تپنگ ءَ جنگ بہ بیت یا چہ بُرز ءَ کپان ءَ یا یک جناورے ءِ کانٹ جنگ ءَ چہ بمریت یار سترے بدرتی یا حلار کنگ ءِ وهد ءَ پہ زانت تکبیر یلہ دیگ بہ بیت کہ اِے ڈراہ مردار و حرام اَنت۔ البتہ حدیث ءِ روءَ دو مردار حلال اَنت یکے ماہی و ددمی مدگ

ف۶ چہ خون هما خون مراد اِنت کہ چہ رگاں رُنبیت وحلال کنگ ءِ وهد ءَ درکیت وهما خونے کہ گوں گوشت ءَ لچتگ آحلال وپاک انت اگاں گوشت ءَ چہ شودگ ءَ ابید گراد گ بہ بیت تو آئی ءِ ورگ جائز اِنت البتہ پلگاری ءِ برخلاف اِنت۔ جگر وسپسگ ءِ خون بدتگنت (جمتگنت) حدیث شریف ءِ حکم ءِ روءَ حلال اَنت

ف۷ خنزیر زندگ ببیت یا مردہ یا بدستور ءَ شریعت ءِ حلال کنگ بہ بیت ہر جاور ءَ حرام اِنت وآئی ءِ تمامیں جز گوشت، پوست، پیگ، ناخن، مود، هڈ ورگ ناپاک اَنت۔ چرایاں نفع حاصل کنگ وکارمرز کنگ حرام اِنت۔ اِے موقع ءَ چونکہ ورگی چیزانی ذکر انت ہمیشکا ایوک ءَ گوشت ءِ حکم بیان کنگ بوتگ۔ بلے پہ اشی ءَ کلّانی اجماع اِنت کہ خنزیر چونکہ بے غیرتی، بے حیائی وحرص ونجاست ءِ نیمگ ءَ رغبت ءِ ر دءَ چہ کلیں جناوراں دیماتر انت ہمیشکا اللہ تعالیٰ آئی ءِ بابت ءَ فَاِنَّهٗ رِجْسٌ فرمان کت۔ بلاشک نجس العین انت نہ آئی ءِ یک ٹکرے پاک وَنہ کتام ڈول ءَ چرائی ءَ نفع زورگ جائز اِنت۔ هما مردم کہ ایشرا بازیات ورنت وچہ آئی ءِ ٹکراں نفع حاصل کننت ماں آیاں بُرز ءَ ذکر بوتگیں اوصاف گوں شری ءَ گندگ بنت۔ ف۸ مَآ اُهِلَّ بِهٖ لِغَيْرِ اللّٰهِ ءِ مطلب ایش اِنت کہ آ جناورانی سرا ابید چہ خداءَ بُت واپند گرانی نام ءَ توار جنگ بہ بیت یعنی ابید چہ خداءَ کتام بت یا جن یا کتام پلیتیں روح یا پیر یا پیغمبر ءِ نامزد کنان ءَ وآجناور ءِ ساہ ءَ پہ آیاں نذر کنان ءَ آئی ءِ تقرب حاصل کنگ ءِ نیّت ءَ حلال کنگ بہ بیت وایوک ءَ پہ آیانی وشنودی ءَ آئی ءِ ساہ گرگ مقصد بہ بیت کہ اِے کلیں جناورانی ورگ حرام اِنت۔ اگرچہ حلال کنگ ءِ وهد ءَ تکبیر داتگی وُ اللہ ءِ نام گپتگی پرچاکہ جان ءَ ابید چہ جان ءِ پیداکنوک ءَ پہ دگرے ءَ نذر ونیاز کنگ هچبر درست نہ اِنت

. . . . روانہ اِنت ۔ ہمیشکا ھرچ جناور ءِ جان ءَ غیراللّٰہ ءِ نذر کنگ بہ بیت تو آئی ءِ خباثت چہ مردار ءِ خباثت ءَ ھم زیات تر بیت پرچاکہ مال مردارءَ
شے خرابی اَت کہ آئی ءِ ساہ اللّٰہ ءِ نام ءَ دنہ آھت و آئی ءِ ساہ غیراللّٰہ ءِ نامزد کنگ بوت کہ آ خالص شرک اِیت بس ھنچوش کہ خنزیر و سگ ءِ سرا حلال کنگ ءِ وھدءَ
تکبیر گوشگ ءَ آحلال بیت نہ کنت و مردار ءِ سرا چہ خداءِ نام گرگ ءَ ھچ نفع بیت نہ کنت ھمیڈول ءَ ھما جناورے کہ آئی ءِ جان غیراللّٰہ ءِ نذر و آیانی نامزد بہ بیت ،
حلال کنگ ءِ وھدءَ آئی ءِ سرا خداءِ نام گرگ ءَ چہ ھچبر و ھچ ہیم ءِ نفع یا حلال بیت نہ کنت ۔ البتہ اگن غیراللّٰہ ءِ سرا نامزد کنگ ءَ رند چہ وتی نیت ءَ توبہ کنت و خداءِ نیمگ ءَ
رجوع کنان ءِ حلال کنت گڈا ماں آئی ءِ حلال بیگ ءَ ھچ شک و شبینگ نیست اِنت ۔ عالماں اِے چیز ءَ رانگیش و گوار کرتگ کہ اگاں چہ یک بادشاہے ءِ آیگ ءِ موقع ءَ پہ آئی تعظیم ءِ
نیت ءَ یک جناورے ذبح کنگ بہ بیت یا کتام جنتے ءِ ایذاءَ چہ رکینگ ءِ خاطرءَ پہ آئی نام ءَ جناورے ذبح کنگ بہ بیت یا توپ ءِ کار کنگ و یا پہ ختنائی پچگ بطورِ
منت جناور ذبح کنگ بہ بیت گڈا آ جناور بلکل مردار و حرام انت و کنوک مشرک انت اگرچہ ذبح ءِ وقت ءَ خداءِ نام گرگ بہ بیت ۔ ماں حدیث ءَ ھست لَعَنَ اللّٰہُ
مَنْ ذَبَحَ لِغَیْرِ اللّٰہِ ۔ بزاں ھرکس پہ غیراللّٰہ ءِ تعظیم و تکریم ءَ جناور ذبح بکنت آئی ءِ سرا خداءِ لعنت اِنت ۔ ذبح ءِ وھدءَ اللّٰہ پاک ءِ نام ءَ بگریت یا کہ مگریت
البتہ ماں ایشی ءَ ھچ باکے نیست کہ جناور ءَ پہ خداءِ نام ءَ ذبح کنان ءَ فقیران ءَ بواربنیت و آئی ءِ ثواب ءَ کتام پیر یا بزرگ ءَ پہ بخشیت یا چہ کتام یک مردگے ءِ نیمگ ءَ
قربانی کنان ءَ آئی ءِ ثواب ءَ ھمائی ءَ بدنت پرچاکہ اِے ذبح پہ غیراللّٰہ ءَ ھچبر نہ اِنت ، لھتین ءَ چہ وتی تب ءِ جوٹی ءَ چشیں موقع ءَ اِے حیلہ کننت کہ پیرانی نام ءَ
نیاز ءَ چہ مقصد و مراد ھمیش اِنت کہ ورگ ءَ گرادان مردگ ءِ نام ءَ صدقہ بکنیں تو اِے ردءَ گوں شرّی ءَ بفہم اِت کہ اللّٰہ ءِ دیم ءَ چہ دروغیں حیلیاں ، چہ تاوان ءَ
ابید ھچ سیت حاصل بیت نہ کنت . دومی چرایاں جُست کنگ بہ بیت کہ ہما جناور ءِ شما منتت ابید چہ خدا کتگ اگن ھما مقدار ءَ گوشت ھما جناور ءِ عوض ءَ پہ بہا گران ءَ
وبد اگرادگ ءَ بد فقیران ءَ بواربنیت تو گڈا شے نزیک ءَ دل ءَ جنگ ءَ بغیر آنذر و منّت ادا بیت اِنت یا کہ نہ ، اگاں مرپیشی ءَ شمار ا ھچ تامل نیست و پہ وتی
نذر ءِ بابت ءَ ماں شے دل ءَ ھچ ہیمیں خلل پشت نہ کپیت گڈا شما پہ راست اِت و اگن نہ شما دروغ بندات و شے اِے فعل شرک و آ جناور مردار و حرام اِنت ۔

فائدہ : اِدا اِے شبہ پیدا بیت کہ ماں آیت ءَ حرمت ءِ حکم ءَ ماں بیان کتگیں چیزاں بند کنان ءَ بیان کتگ کہ چر ایشی ءَ اِے مطلب در اَھت کنت کہ ابید چہ ذکر بوتگیں چیزاں ایدگہ
جناور حرام نہ انت حالانکہ جملہ دڑوکیں رستر و خر و سگ وغیرہ درستانی ورگ حرام اِنت ۔ ایشی ءِ یک جوابے و ھمیش اِنت کہ چرے حصر (بندی) ءَ حرمت ءِ حکم ماں اِے بیان بوتگیں
بندو محدود کنگ ھرگز مراد نہ انت کہ کسے ایراد بگریت ، بلکیں حُرمت ءِ حکم ءَ گوں صدق و راستی ءَ مخصوص کنان ءَ اِے حکم ءِ نیمگ ءَ وتی مخالف ءِ دروغ بند کنگ مراد انت ۔ بزاں بس خبر ھمیش انت
کہ اِے چیزاں ءَ خداءِ شے سرا حرام کتگ اَنت ماں ایشی ءَ دومی احتمال ھن نیست اِنت یعنی اِشاں حلال فہمگ بالکل باطل و رد انت ۔ دومی جواب ھمیش اِنت کہ حُرمت ءِ حکم ءَ
ماں ھمے بیان کُتگیں چیزاں منحصر (بند) قبول کنگ ببیت مگر اِے حصرءَ اضافی بزاں خاص ھما چیزانی لحاظ ءَ منتگ بہ بیت کہ آیان ءَ مشرکاں چہ وتی نیمگا حرام کرتگ اتنت ۔
چوشکہ بحیرہ و سائبہ و ایدگہ کہ آیانی بیان دیم ءَ کیت ۔ مطلب ایش بوت کہ ماایوک ءَ شے سرا مردار و خنزیر وغیرہ حرام کرتگ اَت شما کہ سانڈ وغیرہ آئی تحریم و تحریم ءِ قائل اِت
شے وتی جرندءِ افترا اَنت ۔ باقی پشت کپت اَنت رستر و خبیثیں جناور ، ماں آیانی حرام بوگ ءَ مشرکاں ھن گرد چیل نہ کتگ ۔ بس اِے حصر ھما جناورانی بابت ءَ اِنت کہ آ
مشرکان خداءِ حکم ءِ برخلاف چہ وتی پھنات ءَ حرام قرار داتگ اتنت چہ کلیں جہان ءِ جناوراں ایشرا چہ نسبت کہ بیان بوتگیں ایراد ءِ نوبت یاد بئیت ۔

ف یعنی بیان کتگیں چیز حرام اَنت ولیکن وھدے کسے چہ شُدءَ مرگی بہ بیت نہ آ ئرا ماں لاچاری ءِ جاورءَ ورگ ءِ اجازت اِنت بشرطیکہ نافرمانی و گیشی مہ کنت نافرمانی
ایش اِنت کہ مثلاً لاچاری ءِ نوبت ءَ نہ اَھت و ورگ اِے بناءَ و گیشی ایش کہ ضرورت ءِ اندازءَ چہ گیش نہ لاپ ءِ سیرءَ بوارت بس ھمنقدر بوارت کہ مریت ۔

ف۱۰ یعنی اللّٰہ پاک و مزنیں بخشوک انت بندگانی ہر ہمیں گناہاں بخشیت پدا اِے ڈولیں لاچار دبے وس ءِ بخشش ءَ چون نہ کنت و وتی بندگانی سرا مزن رحم کنوک اِنت کہ
لاچاری ءِ جاورءَ صاف اجازت داتی کہ ہر ہیم مانتہ وتی جان ءَ برکپینیت ۔ منع کنگ ءِ اصلی حکم لاچاری ءِ جاورءَ چست کنگ بوت ، وگرنہ آ مالک الملک ءِ حق اَت کہ بجتینی تئی جان
روت یا پشت کپیت مگر مئے حکم ءِ سرءَ تیجر مکنیت ۔ یک وسوسہ ئے اِدا ھن پیدا بوتگ اَت کہ چہ شدءَ مران ءَ بدحواسیں بے وس ءَ اِے اندازہ کنگ کہ چہ اینکر گنکہاں
منی جان پشت کپیت و چرائی ءَ گیش یک لنکھے مہ وارت محال نہ تو مشکل ضرور اِنت ، ہمیشکا وَاللّٰہُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ءَ گوشان ءِ ماں ایشی ءَ آسانی درشان کنگ بوت ۔
ف۱۱ بزاں اللّٰہ ءَ ماں آسمانی کتاب ءَ پہ حلال و حرام ءَ ہرچ حکمے دات ، یہودءَ آ ئرا چیر دات و چہ وتی نیمگ ءَ کم و گیش کرت ھنچوشکہ ماں پیسری آیت ءِ بیان بوت ۔
ھمے پیم ءَ واجہ محمد رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ صفات کہ ماں آئی ءَ بستگ اتنت ، آیان ءَ ھن چیر دات و بدل اِش کرتگ اتنت و اِے دوئیں سکّیں گناہ اَنت پرچاکہ اِشانی
مطلب و آسرات ایش اِنت کہ ھدایت و حقیں رہ بندکسءَ نصیب مبات و کُل گمراہ بہ بنت ، حالانکہ حق تعالیٰ و کتاب و پیغمبر پہ مخلوق ءِ ھدایت ءَ دیم داتگ اَنت ۔
بس آیاں خداءِ ھن برخلاف کت و اللّٰہ ءِ مخلوق ءَ راہن جاھل و گمراہ جوڑ کنگ اِش لوٹ اِت ۱۲

ف۱۲ بزاں اللّٰہ ءِ نافرمانی و مخلوق ءِ گمراہ کنگ ءِ سرا بس اِش نہ کت بلکیں ماں اِے ردءَ حق ءَ چیر دیگ ءِ بدل ءَ ھرکسءَ کہ گمراہ اِش کتگت چرایاں انگت ماں رشوت ءَ
مال ھن وصول کرتگنت کہ اِشی ءِ نام آیاں ھدیہ (سوغات) و نذرانہ و شُگرانہ بستگ اَت حالانکہ اِے حرام خوری چہ مردار و خنزیر ءِ ورگ ءَ ھن بدتر انت ۔ نوں ظاہر انت کہ چشیں
سلّیں کارانی سزا ھن سک بیت کہ آئی ءِ بیان دیم ءَ پیداک اِنت ۔ ف۱۳ یعنی اگرچہ ظاھرءَ آیان ءَ ھما مال لذیذ و ڈولدار معلوم بئیگا انت مگر درحقیقت آ آس انت کہ آئرا گوں
وشی ءَ وتی لاپ ءَ پُر کنگ ءَ انت ھنچوشکہ ماں لذت داریں طعام ءَ زھر کشوکیں اوار بہ بیت کہ ورگ ءِ دوران ءَ لذّت دار معلوم بہ بیت و ماں لاپ ءَ روگ ءِ شرطءَ آس
روک بکنت ۔ ف۱۴ ماں اِشی ءَ کسے ءَ اِے شبینگ بیت کنت کہ چہ دگہ آیتاں معلوم بیت کہ باری تعالےٰ ماں قیامت ءَ گوں آیاں خطاب کنت . نوں کلام نہ کنگ ءِ
مطلب ایش اِنت کہ گوں لطف و رحمت ءَ گوں آیاں خبر نہ کنت و گوں ترسینگ و ذلیل کنگ و ھکل و بیم تراپ ءِ پیاواجہ خدا گوں آیاں کلام کنت کہ چر ایشی ءَ آسک پدر دردو غمناک
بنت ، یا چوش بگوش کہ گوں آیاں بلاواسطہ کلام کنگ ءَ بیت و کلام ءِ بابت ءَ ھرچ ذکرے کہ ھست اَنت آ عذاب ءِ فرشتگانی معرفتءَ بیت ۔

فائدہ :- چہ لَا یُکَلِّمُھُمُ اللّٰہُ ءِ بیم تراپ ءَ صاف معلوم بیت کہ ماں ھرکس ءِ دل ءَ اللّٰہ ءِ محبت شر راسخ (پکّا) اِنت ۔ اگر اِے وھدءَ محسوس بیت تو آئرا ھنچوش
فہمگ بہ بیت چوشکہ اِشکرماں پُرانی چیرءَ ۔ قیامت ءَ وھدیکہ تمام بندش دور بنت گڈا آئی ءِ ظہور کامل بیت ، پرچاکہ اگر اِے مبوتیں گڈا اِیدا کافران ءَ اِے بیم تراپ اِے ورّءَ
بیت کہ کسے وتی دشمن ءَ چہ نادشی و روتابی ءَ بترسینیت کہ آ بالکل بے سیت اِنت ۔ جان ءَ قربان کنوکیں دوست محبوب ءِ روتابی ءَ مزنیں دردے زانتت نہ اعداء
(دشمن) پس معلوم بوت کہ قیامت ءَ ھمک سینگ چہ اللّٰہ ءِ محبّت ءَ ھمینکر دپ ءَ دپ بیت کہ بے التفاتی چہ دوزخ ءِ عذاب ءَ باز زیات تر پہ آیاں ساہ کشوک
معلوم بیت ۔ ف۱۵ یعنی ایماندار توری چنکر گناھگار ببنت مگر ماں دوزخ ءَ داں یک مقرریں وھدے ءَ دارگ بنت و رندا چہ گناہاں پاک صاف بوان ءَ ماں جنّت ءَ
داخل کنگ بنت ۔ بخلاف کافراں کہ آ پہ مدامیگی ماں جہنّم ءِ آس ءَ دارگ بنت و کدی ھن پاک بوان ءَ ماں جنّت ءَ روگ ءِ قابل نہ بنت ۔ آیانی شرک ءِ کاران ءَ آیان ءَ
نجس العین جوڑ کتگ کہ آیانی نجاست ھچ پیم ءَ دور بوت نہ کنت و مسلمان عاصی (گنہگار) ءِ حال چوش اِنت کہ پاکیں چیزے ءِ سرا نجاستے کپت ، نجاست دور بوگ ءَ چہ آ
دوارہ پاک بوت ۔ ف۱۶ واقعی چر ایشی ءَ دگہ مستریں ورنا کیں عذاب چے بیت کنت کہ جسم و جان ءِ ظاھرءَ سرگوزان ءَ ماں آیانی باطن ءَ ھن آس روک بیت و حقیقی محبوب
چرایاں وشں نہ اِنت ۔ و پدا چہ اِے ساہ کشوکیں مصیبت ءَ ھچبر رستگار ھن نہ بیت ۔ نعوذ باللّٰہ ۱۲

ف۱ یعنی آمردم بیشک ہسے قابل اِنت پرچاکہ آیاں وت رستگاری ءِ بنگال ءَ برباد کت وگمراہی ءَ ہدایت ءِ مقابلہ ءَ پسند و اختیار اش کت وبخشگ ءِ راہ و رھبند ءَ یلہ دیان ءَ عذاب ءِ کشگ اِش قبول کت ۔ ف۲ بزاں چہ وتی رضاءَ ماں دوزخ ءِ آس ءَ داخل بوگ ءِ رہ بندش اختیار کتنت ۔ چوش بگوش کہ آس آیان ءَ سک باز دل پسند ومحبوب اِنت کہ پہ وتی جان و مال ءِ عوض ءَ آئرا پہ بہاز ورگائینت واگرنہ کل زانت کہ آس ءِ عذاب ءِ سرا صبر کنگ چون اِنت ۔ ف۳ بزاں ضلالت ءَ ھدایت ءِ عوض ءَ وعذاب ءَ مغفرت ءِ بدل ءَ بہاز ورگ ءِ دلیل یا آیانی سراگوستگیں بیان بوتگیں عذابانی بوگ ءِ سبب ایشں اِنت کہ اللہ ءَ ھرچ راستیں کتابے نازل فرمائینت آیاں آئی ءِ خلافش کت و تہر تہر ءِ اختلاف ماں آئی ءَ دور دات ومان خلاف ودشمنی ءَ دیم ءَ شتنت بزاں مخالفتش کت یا چہ راستیں رھبند ءَ دور بوتنت ۔ یک صورتے اِے ہن ھست اِنت کہ آیانی آس ءِ سرا صابر بوگ چونکہ سرظاہر ءَ باطل نظر آتکگت ہمیشکا چہ ذٰلك ءِ لفظ ءَ دانکہ آخر ءَ پہ آئی ءِ جواب ءِ نیمگ ءَ اشارہ فرمائینتی ۔ فافہم ۔ ف۴ وھدیکہ گوستگیں آیاتان ءَ ماں وتی بدی اشکتش تو یہود ونصاریٰ ءَ چوش گوشت کہ مئے توک ءَ ہدایت ومغفرت ءِ و بازیں علامات موجود انت ۔ یک ظاھریں خبرے ایشنت کہ مارا پہ ھرچ قبلہ ءِ نیمگ ءَ دیم کنگ ءِ حکم بوتہ ، ہمانیمگ ءَ دیم کنان ءَ نماز کہ آ افضل تریں عبادت اِیت آئرا اللہ ءِ حکم ءِ روءَ اداکنیں گڑا اِے بدی وعذابانی مستحق ماچون بوت کنیں ۔ ہمے خیال ءَ رد کنان ءَ جواب دیگ بوت کہ مستریں نیکی کہ آ پہ ہدایت ومغفرت ءَ درکار نت آاِے نہ انت کہ شما ایوک ءَ وتی دیمان ءَ ماں نماز ءَ دیم پہ مشرق یا مغرب ءَ بکن اِت وضروری عقائد وعملانی پرواہ ءَ ہن مدار اِت ۔ ف۵ یعنی نیکی وشرّی کہ آھدایت ءِ اثر (پد) وبخشش ءِ سبب بہ بیت ، ایشنت کہ اللہ وقیامت ءِ روچ وکلیں ملائکہ وآسمانی کتاباں ونبیانی سراگوں صدق دل ءَ ایمان بیاریت وآیانی سرءَ یقین ءَ محکم بداریت ۔ محبت و دل کشی ءِ باوجود وتی مال ءَ ابید چہ زکوٰۃ ءَ سیاداں ءَ یتیمان ءَ غریبان ءَ ، مسافران وھما سوالیان ءَ کہ محتاج اَنت بدنت وماں گردنانی آزاد کنگ ءَ بزاں مسلمانے کہ آئی ءَ کافراں پہ ظلم قید کتگ پہ آئی ءِ رستگاری ءَ یا وامدار ءَ چہ قرضاں آزاد کنگ ءَ یا غلام ءَ آزاد کنگ ءَ یا غلام مکاتب ءَ خلاصی دیائینگ ءَ مال بدنت ونماز ءَ شرگوں راستی بوانیت ونقرہ وطلا وچہ تجارتی کلّیں مالاں زکوٰۃ بکشّیت ووتی قول وقراراں ءَ تمام بکنت و شُدو واری ونادراہی وتکلیف وترس ءِ جاوراں گوں صبر و تحمّل ءَ کاربگریت ۔ ویہود ونصاریٰ چونکہ ماں اِے عقیدہ و عملاں وجوانیں ھیل وعادتانی رِدءَ کوتاہ وکمزور اتنت و ہمک رنگ ءَ ماں آیاں دست درازی کرتگتش ہنچوش کہ ماں قرآنی آیتاں آئی ءِ بیان موجود اِنت تو گڈا نوں یہود ونصاریٰ ءَ ایوک ءَ دیم ءَ پہ وتی قبلہ ءِ نیمگ ءَ کنگ ءِ سرا ناز کنگ ووت ءَ پہ ھدایت ءِ رھبنداں محکم زانگ ومغفرت ءِ حقدار گوشگ ناھودگیں گپ اِیت ، داں وھدیکہ ھما عقیدیاں ، عملاں وجوانیں ھیل وعادتان ءَ محکم ندارنت کہ آماں اِے آیت شریفہ ءَ گوں شتریءَ بیان کنگ بوتگ اَنت ایوک ءَ دیم ءَ پہ قبلہ کنگ ءَ چہ نہ ہدایت بیت ونہ چہ خدا ءِ عذاب ءَ رستگاری حاصل بیت کنت ۔ ف۶ یعنی ہماکس کہ بُرز ءَ بیان بوتگیں عقیدیاں وجوانیں ھیل وعادتاں وعملاں وت ءَ رازبیدار بکنت آپہ حق انت ماں وتی عقیدیاں وایماں و ماں دین ءَ یا ماں وتی قول و قراران ءَ ، وھماکس پرہیزگار وتقویٰ دار اِنت ماں وتی جوانیں ھیل وعادتاں وعملاں ، یا وت ءَ دور دارنت چہ گناہاں وبدیں کاراں ، یا چہ خدا ءِ عذاب ءَ یا اہل کتاب کہ آیانی تہا چرے خوبیاں یکے ھن

وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ اَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿۱۷۵﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ

وعذاب بدلا بخشگے ف۱ گڈا نوں چونیں صبر کنوکنت آپہ دوزخا ف۲ اِے پمشا کہ اللہ ءَ

نَزَّلَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ ۗ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا فِى الْكِتٰبِ لَفِىْ شِقَاقٍۢ

دیم دات کتاب پہ حق ءَ و ہماکساں کہ اختلافش دَور دات ماں کتابا آبیشک ماں کُنتے تہادور

بَعِيْدٍ ﴿۱۷۶﴾ لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

رفتگیتنت ف۳ نیکی اِے نتیں کہ بترینت دیماوتی روچ دراتکے یا روچ ایرشتے نیمگا ف۴

وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالْكِتٰبِ

لیکن نیکی ھمیشنت کہ ہرکسے ایمان بیاریت پہ اللہ ءَ وپہ قیامت ءِ روچا وپہ ملائکتاں وپہ کتاباں

وَالنَّبِيّٖنَ ۚ وَاٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهٖ ذَوِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَ

وپہ پیغمبراں وبدینت مالا پہ آئیئے دوستیا رشتہ داراں وچوریاں و

الْمَسٰكِيْنَ وَابْنَ السَّبِيْلِ ۙ وَالسَّآئِلِيْنَ وَفِى الرِّقَابِ ۚ وَاَقَامَ

مسکیناں ومسافران وپنڈوکاں وماں گردنانی خلاص کنگا وقائم داریت

الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ ۚ وَالْمُوْفُوْنَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا عٰهَدُوْا ۚ وَ

نمازءَ ودنت زکاتا وپورہ کنوکاں وتی وعدئے وقتیکہ وعدہ کننت و

الصّٰبِرِيْنَ فِى الْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ وَحِيْنَ الْبَاْسِ ۗ اُولٰٓئِكَ

صبرکنوکاں ماں سکّی وسوریا وجنگے وقتا ف۵ ہمے

الَّذِيْنَ صَدَقُوْا ۗ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ ﴿۱۷۷﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

مردم اَنت راستیں وہمے مردمنت پرہیزگاریں ف۶ او ایمانداراں !

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِى الْقَتْلٰى ۗ اَلْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ

فرض بوت پہ شمے سرا قصاص (برابری کنگ ءَ) ماکشتگینانی بابا ف آزادے بدلا آزاد ف۵ وغلامے بدلا غلام ف۹

وَالْاُنْثٰى بِالْاُنْثٰى ۗ فَمَنْ عُفِىَ لَهٗ مِنْ اَخِيْهِ شَىْءٌ فَاتِّبَاعٌۢ

وجنینے بدلا جنین فا پدا پہ ہرکسیا کہ معاف کنگ ببیت چہ آئیئے براتے طرفا چیزے گڈا تابعداری کنگ لوٹیت

نیست انت آیانی پہ وتی بابت ءَ اِے دولیں خیال دارگ چوں راست بیت کنت ۔ ف۷ ماں جاہلیت ءِ زمانگ ءَ یہود واھل عرب ءَ اِے ربیّت پڑینتگ اَت کہ مزں بسیں مردمانی غلام ءِ عوض ءَ رذلیں مردمانی آزاد ءَ راوجنین ءِ عوض ءَ مرد ءَ را دیک آزادے ءِ عوض ءَ دو ءَ را ماں قصاص ءَ کشتگنش ۔ باری تعالیٰ ءَ ماں اِے آیت ءَ حکم دات کہ اَے ایمانداراں ماشمے سرا ماں شتگینانی حق ءَ برابری ومساوات ءَ را فرض کتگ ۔ ماں لغت ءَ قصاص ءِ معنیٰ برابری ومساوات اِنت ۔ شماکہ اِے دستور پڑینتگ کہ ماں شریف و رذیل ءَ فرق وتفاوت کن اِت اِے مفتیں اِیت ، جان گُلّانی برابر اِنت ، غریب بہ بیت یا امیر ، شریف بہ بیت یا رذیل ، عالم و فاضل بہ بیت یاکہ جاھل ، ورنا بہ بیت یا پیریں وزھگ ، دراہ جانے بہ بیت یا نادراہ کہ مرگی اِنت ، بدن ءِ عضو سلامت بہ بنت یا ملامت (لنگ وکور) ۔ فائدہ :- اولی آیت ءَ نیکی وبرّ ءِ اصول بیان اَتنت کہ آیانی سرا ھدایت ومغفرت ءِ دار ومدار اَت و اِے نیمگ ءَ ہن اشارہ اَت کہ اہل کتاب چرے خوبیاں زہر اَنت وگوں صراحت ءَ فرمائینتی کہ ماں دین ءَ راستگو ومتقی چرے خوبیان ابید دگہ کس بیت نہ کنت ، تو نوں ابید چہ مسلماناں نہ اہل کتاب اِشانی مصداق بیت کننت نہ کہ جاھلیں عرب ۔ ہمیشکا نوں .....

چہ درستاں دیم ءَ تریناں ءَ خصوصاً ایمانداران ءَ دیم گور (خطاب) کنگ بوتگ، ونیکی و برّ ءِ جدا جدائیں فروعی عبادت جانی و مالی ھمک ہمیں معاملات ءِ آیان ءَ سوج دنت کہ اے فروعی کاران ءَ ھاکس کنگ تونیت کہ پیسریگیں بیان بوتگیں اصولانی سرا پختہ بہ بیت۔ چوش بگوشں کہ ایدگہ مردم پہ اے دیم گوری ءِ قابل ہن زانگ نہ بوتنت کہ پرایاں مزن شرم ءِ سبب بوگ لوٹیت۔ نوں ھرچ فروعی حکمے گوں تفصیل ءَ بیان کنگ بنت۔ درحقیقت چرایاں ایماندارانی ھدایت و تعلیم مقصد اِنت مگر ضمناً جاگا جاگا ہے صاف وجاگا ہے تعریضاً دگرانی خرابیانی سرا ہم تراپ کنگ بیت۔ مثلاً ماں كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ پرپشی ءَ اشارہ اِنت کہ یہود وغیرہ ماں قصاص ءَ ھرچ دستورے کہ پڑینتگ اے آیانی ایجادِ بے بنیاد خداءِ حکم ءِ برخلاف انت۔ چرپشی ءَ ظاھر بوت کہ ماں سارنگیں بیان کتگیں اصولاں چے نہ آیان ءَ ایمان بالکتاب گوں راستی حاصل اِنت نہ ایمان بالانبیاء نہ خداءِ گپتگیں عہدئیں وفاکت ونہ سکّی ومصیبت ءِ جاور ءَ آیاں، چہ صبر ءِ کار گپت، ونہ وتی کتام سیاد ووارثے ءِ کُشگ ءِ سرا اینقدر بے صبری وخودسری اِشں کرت کہ خدائی فرمان ونبیّانی ارشاد وکتاب ءِ حکم کلّان ءَ یلہ دیان ءَ بے گناہان ءَ قتل کنگ ءِ حکمش دات۔

ف۸ اے گپش ءِ گیوار انت ھا برابری ءِ کہ پہ آئی حکم دیگ بوت۔ مطلب ایش اِنت کہ پہ ہر آزادیں مرد ءِ قصاص ءَ ایوک ءَ ہما آزادیں مرد ءِ قصاص ءَ ایوک ءَ ھما آزادمرد قتل بیت کنت کہ آئی ءِ آکشوک اِنت۔ چونہ کہ یکے ءِ عوض ءَ چہ قاتل ءِ قبیلہ ءَ دو یا زیات ءَ قتل بناء بکن اِت۔

ف۹ یعنی ہر غلام ءِ عوض ءَ ھا غلام قتل کنگ بہ بیت کہ آ قاتل اِنت چوش بیت نہ کنت کہ کجام شریف غلام ءِ قاتل ءَ را کہ آ غلام اِنت یلہ دیان ءَ چہ ہما رذیل مرداں کہ آیانی غلام ءَ قتل کتگ یک آزادے ءَ راکُشگ بہ بیت۔

ف۱۰ یعنی ہر یک جنین ءِ قصاص ءَ ایوک ءَ ہما جنین کُشگ بیت کنت کہ آکُشندہ انت۔ چوش بیت نہ کنت کہ شریف النسب جنین ءِ قصاص رذیلیں جنین ءَ ویل کنان ءَ کہ آکُشندہ اِنت کتام یک مردینے بکُشنت۔ خلاصہ اِے بوت کہ ہر آزاد دومی آزاد ءِ وہر غلام دومی غلام ءِ برو بر اِنت پیشکا ماں قصاص ءِ حکم ءَ مساوات پکار اِنت و تعدّی (گیشی) کہ آئی ءِ کنوک اہل کتاب وجاہلیں عرب اننت، منع اِنت۔

فائدہ :- نوں پشت کپت اے خبر کہ آزادیک غلامے ءَ یا مردین یک جنیں آدمی ءَ بکُشیت تو گڈا قصاص گرگ بیت یا نہ۔ اِے رد ءَ اِے آیتِ کریمہ خاموش اِنت و امامانی ماں ایشی ءَ اختلاف انت۔ امام ابوحنیفہ آیت اِنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وحدیث المسلمون تتکافؤ دماءھم ءَ چہ چوشں بیان کنت کہ ماں ہر دوئیں صورتاں قصاص بیت وچوشکہ قوی و ضعیف، دراہ و نادراہ، معذور وغیرمعذور و ایدگہ ماں قصاص ءِ حکم ءَ برو بر اَنت۔ ہمیدوڑا آزاد، غلام، مردین وجنین ءَ را امام ابوحنیفہؒ ماں قصاص ءَ برو بر حساب کنت بلے شرط ہمیشنت کہ مقتول غلام کُشندہ ءِ غلام مبیت کہ آماں قصاص ءِ حکم ءَ آئی گور ءَ مستثنیٰ انت واگں یک مسلمانے کافر ذمی ءَ بکُشیت گڈا آئی ءِ سرا ہن قصاص بیت۔ امام ابوحنیفہؒ ءِ نزیک ءَ البت ماں مسلمان وکافر حربی ءَ کسے قصاص ءِ منّوک نہ اِنت ۱۲

ف۱ یعنی چہ مقتول ءِ وارثاں اگں لھتیں ہن خونءِ نہ تونت کہ مکشنت بلکیں پارنت کہ وارثاں کتام ڈولءِ معاف کنت بغیر مالءِ عوض ایوک ءِ ثوابءِ خاطرءَ معافش کنگ یا شرعی دیت وپہ صلح وتراں کتام مالءِ مقدارءِ سرا راضی بوانءَ محض چہ قصاصءِ دستش کشتگ. اوں ہنتر قاتل چہ وارثانی لوٹءِ سبک دوش بیت وماں دومی صورتءِ قاتلءِ باید اِنت کہ آمعادضہءِ گوں وشدلی ومنّت واری ادا بکنت .... تو نون قاتلءَ راماں قصاصءِ نہ کشنت معاف بکننت -

ف۲ اِے اجازت کہ ماں زانتکاری قتلءِ توری قصاص بگرات توری دیت بگرات، توری معاف (پہل) بکن اِت۔ چہ اللہءِ نیمگءَ سہولت ومہربانی اِنت۔ قاتلءِ ومقتولءِ وارثاں ہر دوئینانی سرا کہ پیشی مخلوقءِ سرا نہ بوتگ اَت کہ یہودءِ سرا خاص قصاص وپہ نصاریٰءِ سرا دیت یا عفو مقررات -

ف۳ یعنی اِے تخفیف ورحمتءِ پدہن اگاں کسے خلاف ورزی بکنت وجاہلیتءِ رھبندءَ قبول کنت یا معافی ودیتءَ قبول کنگءَ رند قاتلءَ قتل بکنت تو پرائیءَ سکّین عذاب اِنت ماں آخرتءِ یا ہنّوں آئرا قتل کنگ بیت -

بِالْمَعْرُوْفِ وَاَدَآءٌ اِلَيْهِ بِاِحْسَانٍ ؕ ذٰلِكَ تَخْفِيْفٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ
پہ مردم گری واداکنگ لوٹیت آئیا پہ شرّیءِ سرا ف۱ اِے آسان بوت چہ شمے پروردگارءِ نیمگا

وَرَحْمَةٌ ؕ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهٗ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۷۸﴾ وَلَكُمْ
ومہربانی ف۲ پدا ہرکسیکہ زیادہی بکنت اِے فیصلیا چہ رند گڈا پرائیا عذابینت تورینوکیں ف۳ وپہ شما

فِى الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يّٰۤاُولِى الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿۱۷۹﴾ كُتِبَ
ہست ماں قصاصءِ مزنیں زندگیئے او عقل منداں ف۴ تاکہ شما وتارا بہ پچّینیت ف۵ فرض کنگ بوت

عَلَيْكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ اِنْ تَرَكَ خَيْرًا ۖۚ الْوَصِيَّةُ
پہ شمے سرا وختیکہ حاضر بیت یکّیا چہ شما مرگ اگر پشت گیتگی چیزے مال وصیت کنگ

لِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِيْنَ بِالْمَعْرُوْفِ ۚ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِيْنَ ؕ ﴿۱۸۰﴾
پہ مات وپتا وپہ رشتہ داراں پہ انصاف اِے حکم لازمنت پرہیزگارانی سرا ف۶

فَمَنْۢ بَدَّلَهٗ بَعْدَ مَا سَمِعَهٗ فَاِنَّمَاۤ اِثْمُهٗ عَلَى الَّذِيْنَ يُبَدِّلُوْنَهٗ ؕ
پدا ہرکسیکہ بدل بکنت وصیتا رند چہ اِے خبرا کہ اشکتی گڈا اِے گناہ پہ ہمایانی بڈّیں کہ وصیتا بدل کننت

اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۸۱﴾ ؕ فَمَنْ خَافَ مِنْ مُّوْصٍ جَنَفًا اَوْ اِثْمًا
بیشک اللہ تعالیٰ اشکنوک وزانوکنت ف۷ پدا ہرکسیکہ خوف کنت چہ وصیت کنوکا طرفداریئے یا گناھیگ

فَاَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَاۤ اِثْمَ عَلَيْهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۸۲﴾ ع يٰۤاَيُّهَا
رند اصلح کنائینت آیانی درمیانا گڈا پہ آئیے سرا ہچ گناہ نیست ف۸ بیشک اللہ تعالیٰ بخشوک ؤ بریں مہربانے ف۹ او

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِيْنَ
ایماندارا ن! فرض کنگ بوتگ شمے سرا روچگ ہنچو کہ فرض کنگ بوتگ اَت ہمایانی سرا

مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿۱۸۳﴾ ۙ اَيَّامًا مَّعْدُوْدٰتٍ ؕ فَمَنْ كَانَ
کہ چہ شما پیشتر بوتگ انت ف۱۰ تاکہ شما پرہیزگار ببئت ف۱۱ چنتے روچ کہ پہ حسابءِ سرا اینت ف۱۲ پدا ہرکسیکہ

مِنْكُمْ مَّرِيْضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ اَيَّامٍ اُخَرَ ؕ وَعَلَى الَّذِيْنَ
چہ شما بیمار بہ بیت یا مسافر گڈا پہ آئیءِ سرا ھمار وچگانی حساب انت چہ ایدگہ روچاں ف۱۳ وھماکہ

ع ۲۲ ۶

ف۴ یعنی بظاہری نظرءَ قصاصءِ حکم اگرچہ گران اِنت بلے عقل مند فہمگ تون اَنت کہ اِے حکم مزنیں زندگانیءِ سبب اِنت پرچاکہ چہ قصاصءِ ترسءَ مردم یکدگرءِ کُشگءَ وتءَ پہریزءِ انت تو ہر دوئینانی جان سلامت ماننت وقصاصءِ سببءَ قاتل ومقتول ہر دوئینانی جماعت ہن چہ قتلءَ محفوظ ودل جمع ماں انت۔ ماں عربءَ اِے دستوراَت کہ قاتل وغیر قاتلءِ لحاظ اِش نہ داشتگ اَت ہر کس ماں گیرءَ اھتگ اَت مقتولءِ وارثاں آئرا کُشتگ اَت وماں دوئیں جانیاں چہ سببءَ پہ یک خونءِ گی ہزارانی حسابءَ مردم کُشگ بوتگنت۔ وہدیکہ خاص چہ قاتلءَ قصاص گرگ بوت گڈا اِے تمامیں جان سلامت ماننت انت۔ واِے معنی ھم بوت کنت کہ قصاص درحقءِ قاتلءِ آخرتءِ زندمانیءِ باعث اِنت

ف۵ یعنی پہ بچّت چہ قصاصءِ ترسءَ چہ یکےءِ کُشگءَ، یا پہ بچّت قصاصءِ سببءَ چہ آخرتءِ عذابءَ، یا پمیشا کہ شمارا قصاصءِ حکمءِ حکمت معلوم بوتگ تو گڈا آئیءِ مخالفت بزاں قصاصءِ ترک (یلہ) دیگءَ چہ وتارا بہ پہریزات -

ف۶ اولی حکم قصاص یعنی مردگءِ جانءِ بابتءَ اَت اِے دومی حکم آئیءِ مالءِ باروءَ اِنت وماں پیشی بیان بوتگیں کلیاں ہرچ اشارہ وَاٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهٖ ذَوِى الْقُرْبٰى ءِ تہا کنگ بوتگ اِے آئیءِ تشریح اِنت۔ مردمانی تہا دستوراَت کہ مردگءِ تمامیں مال آئیءِ جن وچُکّاں رستگ اَت، مات وپت وایدگہ وارث زبہر بوتگنت مرے آیتءَ حکم بوت کہ مات وپت وایدگہ وارثانءَ گوں انصافءَ دیگ لازم اِنت پہ مردگءَ ہمے رھبندءَ وصیت فرض بوت واِے وصیت واں ھما وھدءَ فرض اَت کہ میراثءِ آیت نازل نہ بوتگت۔ وھدیکہ ماں سورۂ نساءءَ میراثءِ احکام نازل بوت اَنت درستانی حصّہ خداوند تعالیٰءَ وت گیشّینت اَنت، نوں ماں میتءِ ترکہءَ وصیت فرض نہ اِنت کہ اشیءِ ضرورت پشت نہ کپت البتہ مستحب اِنت مگر پہ وارثءَ وصیت جائز نہ انت ومیراثءِ سہ یکءَ چہ گیش مبیت، ہاں اگر یک شخصےءِ سرا وام وامانت یادگہ زورگ ودیگءِ شدّت ہستنت، پہ آئیءَ وصیت ہنوں ہن فرض اِنت۔ ف۷ یعنی مردگءَ گوں انصافءَ وصیت کرت ومُرت بلے دیوکانءَ آئیءِ وصیتءِ سرا عمل نہ کرت تو مردگءِ سرا ہچ ہمیں گناہ نہ اِنت۔ آچہ وتی فرضءَ بے میار بوت، البت ھما مردم گناھگار بنت، بے شک اللہ تعالیٰ درستانی خبراں اشکنت ودرستانی نیّتانءَ زانت۔

ف۸ یعنی اگں کسےءَ چہ مردگءِ نیمگءَ کتام یک غلطیئے ترس بہ بیت یا علم بہ بیت یا ہمے ترس بہ بیت کہ مردگءَ گوں کسےءَ ناحقءَ رورعایت کتگ یا پہ زانتکاریءَ خداءِ حکمءِ برخلاف عمل کتگی گڈا آ شخصءَ ماں اہل وصیت ووارثانءِ میانءَ شریعتءِ حکمءِ روءَ صلح وتران کنائینت تو گڈا آئرا ہچ گناہ پر نہ بیت۔ ماں وصیتءَ اِے تبدیلی جائز وشرتر اِنت۔ ف۹ یعنی حق تعالیٰ ءَ گنہگارءِ ہن بخشیت پدا ہرکسءِ پہ اصلاحءِ خاطرءَ چہ درستاں یک خرابیءِ دورکت آئی راضرور بخشیت، یا چوش بگوش کہ بخشوک اِنت وصیت کنوکءَ کہ آئیءَ نا جائزیں وصیت کتگ اَت، بلے رندترءَ ہوش ئی کت وماں وتی زندءَ چہ ھما وصیتءَ وتی دستی کش اِت۔ ف۱۰ روچگءِ بابتءَ اِے حکم انت کہ چہ اسلامءِ رُکناں یک رکن اِیت کہ پہ نفس وہواءِ زندگیری کنوکاں گران اِنت پمیشکا گوں تاکید واہتمامءِ لفظاں گرگ بوت ولے حکم چہ آدمءَ بگرداں رچ مروچی برو بر بوان وپیداک اِنت۔ اگرچہ روچانءِ مقرر کنگءِ تہا اختلاف بوتگ

بیان بوتگیں اصولانی نہا دربابت ءَ صبر ءِ ہرچ حکمے دیگ بوتگ روچگ آئی ءِ یک مستریں رکنے ۔ ماں حدیث ءَ روچگ ءَ نصف صبر قرار دیگ بوتگ ۔ وا یعنی چہ روچگ ءِ برکت ءَ نفس ءَ را اے ہیل و عادت دیگی انت کہ آچہ دلکشیں کاراں وتارا برکینیت، اے ڈول ءَ نفس چہ ہما دلکشیں کاراں کہ شرعاً حرام انت توتونے کہ وتارا دور بدارے ۔ وچہ روچگ ءَ نفس ءِ قوت و شہوت ءِ تہا ضعف ہم پیدا بیت ۔ نوں شما تقوٰی دار بئیت ۔ ماں روچگ ءَ مستریں حکمت ہمیش انت کہ کشتیں نفس ءِ اصلاح بہ بیت و شریعت ءِ احکام کہ آ نفس ءَ را گران معلوم بنت آیانی کنگ آسان و سہل ببیت و پدا شما متقی بہ بئیت ۔ زانگ لوٹ ایت کہ یہود و نصارٰی ءِ سرا ہم رمضان ءِ روچگ فرض بوتگ انت بلے آیاں و تی واھگان ءِ پدءَ ماں آھاں چہ وتی مرضی ءِ ردّو بدل کت ۔ ماں ”لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ“ ءَ آیانی سرا ایرادانت ۔ ایشی ءِ معنی چوش بیت اے مسلماناں شما چہ نافرمانی ءَ بہ پہریزات یعنی یہود و نصارٰی ءِ ڈول ءَ ماں اے حکماں خلل پیدا مہ کن ات ۔ واا یعنی چنت روچ حسابی انت کہ آزیات نہ انت، روچگ بدار ات وچہ ایشی ءَ رمضان ءِ ماہ مراد انت ہنچوش کہ ماں دیم ءِ آیت ءَ پیداک انت ۔ و۱۳ پداماں اے کمیں روچاں ہم اے گیشیں سہولت دیگ بوت کہ ہرچ مریضے اے ہمیں بہ بیت کہ پہ آئی ءَ روچگ دارگ گران بہ بیت یا مسافرے بہ بیت کہ آئرا اختیار انت کہ روچگ مدار ایت و ہمینقدر روچگ وارت انت ھما حساب ءَ ابید چہ رمضان ءَ روچگان ءَ بداریت، توری یکبارگی بداریت ایشاں یا جدا جدا ۔ ۱۲

يُطِيْقُوْنَهٗ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِيْنٍ ؕ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ

روچگ داشت کت کنت پرایانی سرا بدلی دیگ انت یک نفیرے ءِ خوراکی وا پدا ہر کسیکہ پہ وتی خوشی ءَ بکنت نیکی گڈا

خَيْرٌ لَّهٗ ؕ وَاَنْ تَصُوْمُوْا خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۴﴾ شَهْرُ

پہ آئی ءَ شرتر انت و۲ و روچگ ءِ دارگ پہ شما شرتر انت اگر شما بزان ات و۳ اے

رَمَضَانَ الَّذِيْٓ اُنْزِلَ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنٰتٍ

رمضان ءِ ماہ انت ھما کہ ایر گیجگ بوتگ ماں آئی ءِ توک ءَ قرآن ہدایت انت پہ مردماں و دلیل انت روشنیں

مِّنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ؕ

پہ تچکیں راہ ءِ گندگ ءَ و چہ جدا کنگ ءَ حق ءِ چہ باطل ءَ و۴ ، رندا ہر کسیکہ گندیت چہ شما ماہ ءَ گڈا ضرور آئی ءِ روچگ بداریت و۵

وَمَنْ كَانَ مَرِيْضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ اَيَّامٍ اُخَرَ ؕ يُرِيْدُ

و ہر کسیکہ ببیت ناجوڑ یا مسافر گڈا آئی ءِ حساب پورا کنگ لوٹیت چہ اے دگہ روچاں و۶ ، اللہ

اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ؗ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا

لوٹیت پہ شما آسانی و نہ لوٹیت پہ شما گرانی و ہمیشکا کہ شما پورہ کن ات حساب ءَ و تاکہ بزرگی یاد کن ات

اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰىكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۸۵﴾ وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِيْ

خدا ءَ پہ ہے خبر ءِ سرا کہ شمارا ہدایت دات و تاکہ شما شکر بگر ات و۷ و وقتیکہ جست کن انت چہ تو منی بندہ

عَنِّيْ فَاِنِّيْ قَرِيْبٌ ؕ اُجِيْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ ۙ فَلْيَسْتَجِيْبُوْا لِيْ

چہ من گڈا من و نزیکاں، قبول کناں دعا لوٹوک ءِ دعا ءَ وقتیکہ توار پہ دنت منءَ گڈا باید انت منی حکماں بمننت

وَلْيُؤْمِنُوْا بِيْ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُوْنَ ﴿۱۸۶﴾ اُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ

و پہ من یقین بکننت تاکہ آ پہ راہ ءِ سرا بہ بنت و۸ حلال بوت پہ شماں روچگ ءِ شپاں

الرَّفَثُ اِلٰى نِسَآئِكُمْ ؕ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَاَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ؕ عَلِمَ

وپت و واب کنگ گوں وتی جنیناں و۹ آ پوشاک انت شمے و شما پوشاک ات آیانی و۱۰ خدا زانت

اللّٰهُ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ ۚ

کہ شما خیانت کنگ ءَ اِت ات گوں وتی نفساں و۱۱ پدا شمے توبہی قبول کت و معافی کت شمارا

منزل۱

(ہمے تاکدیم ءِ حاشیہ)

وا مطلب ایش انت کہ ھما کساں کہ آ روچگ دارگ ءِ قوت ءَ دارنت بلے ابتداء ءَ چوکہ روچگ ءِ ہیل ایش نداشت ہمیشکا یک ماہے پُرّیں پہ ایشاں روچگ ءِ دارگ سک گران ات پہ ایشاں اے سہولت دیگ بوت کہ اگرچہ شمارا ہچ عذر مثل مرض یا سفرے پیش مئیت بلے الوک ءَ عادت نہ بوگ ءِ سوب ءَ روچگ پہ شما گران بہ بیت گڈا نوں شمارا اختیار انت توری روچگ ءَ بدار ات یا روچگ ءِ بدل ءَ بدئیت کہ یک روچگے ءِ عوض ءَ یک مسکینے ءَ دو وھدءَ ورگ لاپ ءِ سیر ءَ بوارین ات، پرچا وھدے کہ آئی ءَ یک روچ ءِ ورگ دومی ءَ دات تو چوش بگوش کہ آئی ءَ وتی جند ءَ چہ یک روچ ءِ ورگ ءَ دور داشت و اے ڈول ءَ اے عمل مثل روچگ ءَ بوت، پدا وھدیکہ ایشاں پہ روچگ ءَ ہیلدار بوت انت تو گڈا اے اجازت باقی نہ مننت ۔ کہ ایشی ءِ بیان دیم ءِ آیت ءَ پیداک انت و لھتیں بزرگاں چہ طَعَامُ مِسْكِيْنٍ ءَ صدقۃ الفطر ہم مراد گیتگ ۔ اے ردءَ معنی ایش بیت کہ ہر کس فدیہ دیگ ءِ طاقت داریت آ یک مسکینے ءِ وراک ءِ کدءَ آئرا بدئینت کہ آئی ءِ ھقدار ماں شرع ءَ گندیم ءِ نیم صاع و جو ءِ صاعے انت ۔ نوں پہ اے ردءَ گڈا اے آیت منسوخ نبیت وھرکس کہ نوں چوش گوشیت کہ ھرکس ءِ دل بلوٹیت رمضان ءِ روچگاں بدار ایت و ھرکس ءِ دل بلوٹیت فدیہ بدنت خاص روچگ ءِ دارگ لازم نہ انت گڈا اے ہمیں مردم جاھل انت یا بے دین ۔

و۲ یعنی اگر، چہ یک روچے ءِ ورگ ءَ زیات یک مسکینے ءَ بدنت یا بازیں مسکینانی لاپ ءَ پُر بکنت تو گڈا سبحان اللہ! باز شرتر انت ۔

و۳ یعنی اگر شمارا روزہ ءِ فضیلت و حکمت و نفع معلوم ببیت تو باید انت کہ بزان ات کہ روچگ ءِ دارگ چہ فدیہ دیگ ءَ بھتر انت و ماں روچگ دارگ ءَ کوتاھی مکن ات ۔

و۴ ماں حدیث ءَ ہست انت کہ حضرت ابراہیم ءِ صحیفہ و تورات و انجیل درست ماں رمضان ءَ نازل بوتگ انت و قرآن شریف ہم رمضان ءِ بیست و چارمی شپ ءَ، چہ لوح محفوظ ءَ اوّلی آسمان ءَ دیم دیگ بوت ۔ پدا کم کم ءَ احوالانی مناسبت ءَ واجہ ءِ سرا نازل بوان بوتہ و ہمک رمضان ءَ حضرت جبریل علیہ السلام نازل بوتگیں قرآن ءَ واجہ ءَ دوبارہ اشکنائینتگ و رفتگ ۔ چرے کلیں احوالاں رمضان ءِ ماہ ءِ شرف و گوں قرآن شریف ءَ آئی ءِ رشتہ و خصوصیت شر ظاہر بوت ۔ ہمیشکا ماں ہمے ماہ ءَ تراویح مقرر بوت انت گڈا لازم انت کہ اے ماہ ءَ قرآن ءِ خدمت گوں شرتری ءَ کنگ بہ بیت ۔ و۵ یعنی وھدیکہ اے مبارکیں ماہ ءِ مزن براہ داریں شرفانی ءَ تو معلوم دار بوتے، گڈا نوں ہر کس ءَ اے ماہ دست بکپیت آئرا لازم انت کہ روچگ ءَ بداریت و بے سہولت ءِ غرض ءَ ابتداء ءَ فدیہ ءِ اجازت بہ چندے مدت ءَ دیگ بوتگ ات آ نوں ھلاس بوت ۔ و۶ چرے عمومی حکم ءَ چوش زانگ بوتگ ات کہ بلکیں مریض و مسافر ءَ ہم افطار و قضاء ءِ اجازت باقی نہ منّت و ھنچوشکہ روچگ ءِ طاقت داروک نوں پہ افطار ءَ مہن کنگ بوتگ انت ہمے پیما مریض و مسافر ہم مہن کنگ بوتگ انت ۔ ہمیشکا دربابت ءَ مریض و مسافر ءِ پدا صاف صاف ءَ حکم سر بوت کہ اشان ءَ

ماں رمضان ءَ افطار کنگ و پدا قضا کنگ ءِ اجازت چو پیشءَ باقی اِنت۔ ف۲ مطلب ایش اِنت اللہ تعالیٰ ءَ اول سرءَ ماں رمضان ءَ ھرچ حکمے دات و عذرءِ سبب ءَ پہ مریض و مسافرءَ را افطار کنگ ءِ اجازت داتی و پدا رندترءَ ھمے روچانی حساب ءِ روءَ روچگانی قضائی شمے سرا واجب کتی۔ چریشاں مقصد شمارا سہولت و آسانی دیگ مراد اِنت نہ کہ گرانی۔ و پدا ایک مرادے ایش ھم ھستنت کہ شما وتی روچگانی حساب ءَ سرجم ءَ بدار اِت تانکہ شمے ثواب کم مبیت و اے ھن مقصد اِنت کہ شما پہ اے خیرءِ رھبندءِ سوجانی پدا اللہ ءِ بزرگی ءَ و عظمت ءِ بیان بکن اِت و آئرا گوں عظمت ءَ یاد بکن اِت و اے ھن مراد اِنت کہ اِے نعمتانی سرا شما خداءِ شکرءَ بگر اِت و شکرگروکانی جماعت ءَ شامل بئیت۔ سبحان اللہ! روچگءَ ڈولیں کار آمدیں عبادت مئے سرا فرض ٹی کت و دل سیاہی و جنجالی ءِ جاورءَ سہولتی ھن عطا کت و فرصت ءِ وھدءَ اِے تاوانءَ پورہ کنگ ءِ رھبند ھن پیش داشتی۔ ف۸ اوّل سرءَ اِے حکم اَت کہ رمضان ءِ سر شپ ءَ ورگ و نوشگ و وتی جن ءِ گورءَ روگ ءِ اجازت اَتت۔ بگر وپگءَ پدا اِے کار انی کنگ مہن اَت

فَالْـٰٔنَ بَاشِرُوْهُنَّ وَابْتَغُوْا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ ۠ وَكُلُوْا وَاشْرَبُوْا

گُڈا نوں دپت و اب بکن اِت گوں آیاں و بلوٹ اِت ہما چیز کہ نبشتہ کتگ اللہ ءَ پہ شما ف۱ و بور اِت و بنوش اِت

حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۠

تاہما وقتے کہ شمر بگیش اِیت اسپیتیں رشتگ صباح ءِ چہ سیاھیں رشتگءَ ف۲

ثُمَّ اَتِمُّوا الصِّيَامَ اِلَى الَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَاشِرُوْهُنَّ وَاَنْتُمْ عٰكِفُوْنَ ۙ فِي

رندءَ تمام کن اِت روچگاں داں شپءَ ف۳ و دپت و اب مکن اِت گوں جنیناں درحالیکہ شما اعتکاف نشتگ اِت

الْمَسٰجِدِ ؕ تِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ فَلَا تَقْرَبُوْهَا ؕ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ اٰيٰتِهٖ

ماں مسیتاں ف۴ اِے بستگیں حدّ اَنت اللہ ءِ، نوں آیانی نزیکءَ مرو اِت۔ ہمیڈولءَ بیان کنت اللہ وتی آیاتاں

لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُوْنَ ﴿۱۸۷﴾ وَلَا تَاْكُلُوْٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ

پہ مردماں تاکہ وت ءَ را بہ بچّینت ف۵ و مور اِت یکدگرءِ مال ءَ وت ماں وت ءَ پہ ناحق ف۶

وَتُدْلُوْا بِهَآ اِلَى الْحُكَّامِ لِتَاْكُلُوْا فَرِيْقًا مِّنْ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْاِثْمِ

و مرسین اِت آمالاں پہ حاکماں تاکہ بور اِت یک بہرے چہ مردمانی مالاں پہ گناہ (ناحقی)

وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۸﴾ يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْاَهِلَّةِ ؕ قُلْ هِيَ مَوَاقِيْتُ لِلنَّاسِ

و شما زان اِت ف۷ جست کن اَنت چہ تو حال ءَ نوکانی ف۸ بگوش کہ آ وقت اَنت مقرریں پہ مردماں

وَالْحَجِّ ؕ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِاَنْ تَاْتُوا الْبُيُوْتَ مِنْ ظُهُوْرِهَا وَلٰكِنَّ الْبِرَّ

و پہ حجّ ءَ ف۹ و نیکی اِے نہ اِنت کہ بگوز اِت ماں لوگاں چہ آیانی پُشتی نیمگءَ، لیکن نیکی ایش اِنت

مَنِ اتَّقٰى ۚ وَاْتُوا الْبُيُوْتَ مِنْ اَبْوَابِهَا ۠ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۱۸۹﴾

کہ ھرکسیکہ بترسیت چہ خدا و بگوز اِت ماں لوگاں چہ دروازگانی نیمگءَ و بترس اِت چہ خداءَ تاکہ شما وتی مرادءَ برس اِت ف۱

وَقَاتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ يُقَاتِلُوْنَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ

و جنگ بکن اِت پہ خداءِ راہ ءَ گوں ھما کساں کہ جنگ کن اَنت گوں شما ف۲ و کسّی سرا زیادتی مکن اِت بیشک اللہ تعالیٰ

لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِيْنَ ﴿۱۹۰﴾ وَاقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوْهُمْ وَاَخْرِجُوْهُمْ

دوست ندار یت زیادتی کنوکاں و بکُش اِت آیاں ھر جاگہ کہ گند اِتش و دَر بکن اِت آیاں

ع ۲۳ / ۷

لھتیں مردماں رَد وارت وگوں وتی جنیں آدماں دپت و واب کت و پدا پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گورءَ آھت و آئرا حال اِش دات و وتی شرمندگی و پشومانی اِش بیان کت و توبہ ءِ ردءَ چہ واجہءَ جُست اِش گپت۔ گڈا اِے آیت نازل بوت کہ شمے توبہ قبول اِنت بلے خداءِ حکمانی رَندگیری ءِ ردءَ کڈّن کنگ بوت اَنت و اوّلی حکم ءَ منسوخ کنان ءَ پہ آسنگ اجازت دیگ بوت کہ تمامیں شپ ماں رمضان ءَ، چہ صبح صادق ءَ پیش ورگ و نوشگ و ایدگہ کار پہ شما حلال اَنت کہ ماں رَندی آیت ءَ اِے حکم موجود اِنت۔ وماں پیشی آیت ءَ بندہانی سرا ھرچ سہولت و ارزانی ءِ ذکر اَت پرے نزیکی و اجازت ءَ چہ آئی تاکید مراد اِنت و یک رشتہ (تعلق) ءِ سبب اِے ھن ھست اِنت کہ ماں پیشی آیت ءَ خداءِ بزرگی بیان کنگ ءِ حکم اَت چہ واجہءَ لھتیں مردماں سوال کت کہ مئے رب دُور اِنت، گڈا آئرا ماسکءَ توار بکنیں اگر نزیک اِنت تو گڈا نرم نرمءَ جبر بکنیں، اِشی ءِ سرا آیت نازل بوت۔ یعنی آ نزیک اِنت ھر یک گپّے ءَ اشکنت نرم نرمیں گپ بہ بنت یا ترندیں و ھرچ وھدءَ بُرزیں توارءَ تکبیر گوشگ ءِ حکم اِنت آئی ءِ سبب دگرے چوش نہ اِنت کہ نزمیں توارءَ آنہ اشکنت ف۹ رمضان ءِ شپ ءَ کہ وپسگءَ پد ورگ و نوشگ و جن ءِ گورءَ رَوگ حرام اَت۔ مریشی ھن ارزانی کنگ بوتگ نوں تمامیں شپءَ ہر وھدے کہ بلوٹ اِت وتی جن ءِ گورءَ شُت کن اِت۔ ف۱۰ چہ لباس و پوشاک ءَ مراد نزیک بوگ و ہور تہور بوگ اِنت۔ یعنی ہنچوش کہ گون ءَ گدڈک اَنت و آوار بنت ہمے پیما کہ جن و مرد وت ماں وت ءَ ڈک ورنت و یک جاہ بنت۔ ف۱۱ بہ وتی نفسءَ خیانت ءِ مطلب ایش اِنت کہ وپسگءَ پد جنینانی گورءَ روگ ءَ خداءِ حکم ءِ پروشان ءَ دت ءَ را گنہگار جوڑ کن اِت کہ چریشی ءَ شمے نفس سزاءِ مستحق بنت۔ و آیانی ثواب ءَ تاوان (کمی) بیت۔ بیشک اللہ تعالیٰ چہ وتی مہربانی ءَ شمارا اجازت کت و بہ آسنگ ءَ اجازت داتی۔ ۱۲ ۱۲

ہمے صفحہ ءِ حاشیہ

ف۱ یعنی ماں لوح محفوظ ءَ ہرچ اولادے اللہ پہ تو مقدر کتگ اَنت گوں جنین ءَ دپت و واب ءِ وھدءَ ہما شمے طلب بہ بیت اِیوکءَ شہوت ءِ ریچگ مقصود مہ بیت و اِشی ءَ بہ اِے نیمگءَ اشارہ اشارہ اِنت کہ انسان وت ءَ چہ جنین ءَ دور مداریت و اے ھن اشارہ اِنت کہ شہوت ءِ ریچگ ءِ اصلی جاگہ جنین اَنت۔ بچہ بازی یا لواطت نہ اِنت۔

ف۲ یعنی ہنچوش کہ تمامیں شپ ءَ مجامعت ءِ اجازت دیگ بوتگ ھمے وڑءَ ماں رمضان ءِ شپ ءَ شمارا ورگ و نوشگ ءِ ھن اجازت اِنت داں صبح صادق ءَ۔

ف۳ یعنی چہ گورباملءَ داں شپ ءَ روچگءَ تمام بکن اِت، چریشیءَ اِے ھن معلوم بوت کہ باز روچ ءَ پدماں پدا افطارءَ ابید روچگ دارگ مکروہ اِنت۔

ف۴ یعنی ماں روچگءَ شپ ءَ جنیں آدم ءِ گورءَ روگ ءِ اجازت اِنت مگر اعتکاف ءِ جاورءَ شپ یا روچ ءَ ھچ وھد جنیں آدم ءِ گورءَ مہ رو اِت

ف۵ روچگ و اعتکاف ءِ باروءَ حرمت و حلت ءِ ردءَ ھرچ حکمے کہ بیان بوت اَنت، اِے دستور خداءِ مقرر کتگیں اَنت چریشاں ھچبر درمہ کپ اِت بلکیں اِشانی نزیکءَ ھن مہ رو اِت۔ یا مطلب ایش اِنت کہ اِشانی باروءَ وتی فکرءَ متاچیں اِت و بہ حجّت ماں ایشاں رد و بدل ھن مکن اِت۔ ف۶ اچ روچگ ءَ مراد نفس ءِ پاکیزگی اَت نوں مالانی پاکیزگی ءِ ردءَ اعلان اِنت و معلوم بوت کہ حلالیں مال اِیوک ءَ ماں روچگءَ آئی ورگ مہن اِنت۔ واچ حرامیں مال ءَ پہ مدامیگی روچگ دارگ اِنت کہ پر اِشی ءَ ھچ حد مقرر نہ اِنت چوش کہ

دُزّی یا خیانت یا دغا بازی یا رشوت یا زبردستی یا جوّا یا ناجائزیں تجارت یا سود وا یدگہ کہ چرے رھبنداں مال ءِ کمائی ناجائز و حرام اِنت ۔

ف۷ و مرسین اِت پہ حاکماں یعنی کسے ءِ مال ءِ احوال ءَ پہ ظالمین حاکمان سرکن اِت یا وتی مال ءَ پہ رشوت دیگ ءِ حساب ءَ پہ حاکمان ءَ مرسین اِت کہ حاکم ءَ وتی طرفدار جوڑ کنان ءَ کسے ءِ مال ءَ ہضم بکن اِت یا دروغیں گواھی دیان ءَ یا دروغیں قسم وران ءَ یا دروغیں دعویٰ کنان ءَ کسے ءِ مال ءَ مہ وررات وشما زان اِت کہ شما پہ ناحق ءِ سرا اِت ۔

ف۸ روچ مدام یکیں شکل ءَ و یکیں جاورءَ مانیت وماہ ءِ شکل بدل بیت و آئی کچ و کسّس ہم کم گیش بیت، بیشکا مردماں اِے ردءَ چہ تو سوال کت کہ اشی سبب چی انت۔ اے بابت ہمے آیت نازل بوت اولی آیتاں ماں رمضان ورو چگانی ذکرات، مرے آیت ءَ ھلال ءِ ذکرانت ماں روچگ و نوک ءِ گندگ ءِ درمیان ءَ تعلق ہم ظاہر انت کہ اشانی دارومدار پہ یک ودومی ءِ سرا اِنت دیم ترءَ حج وآئی ءِ حکمانی بیان اِنت کہ نوک گندگ ءِ بیان ہن پہ ہمے مناسبت اِنت۔ ف۹ یعنی اشان ءِ بگوش کہ نوک ءِ پہ اِے وڑ ءِ درآیگءَ چہ مردمانی معاملات وعبادات چوشکہ قرض اجارہ، عدّت۔ حمل ءِ مدّت، رضاعت، روچگ، زکوٰۃ وغیرہ ءِ وھدہر کس ءَ ابید چہ دل سیاھی ءَ معلوم بیت کن اَنت خصوصًا حج ءِ کہ روچگ وغیرہ ءِ قضا دگہ روچاں بیت کنت بلے حج ءِ وقضا ہن حج ءِ مقرریں روچان ءَ ابید ماں دگہ روچاں بیت نہ کنت و حج ءِ بیان ءَ خصوصًا بیان کنگ ءِ یک سببے ھمیش انت کہ ذیقعدہ، ذی الحج، محرّم، رجب ءِ چاریں ماہ حرمت ءِ ماہ انت مریشاں جنگ کنگ، کسے ءَ راکشگ حرام اَت۔ اہل عرب ءَ اگر مرے ماہاں جنگے سرءَ بکپتیں تو ماہان ءَ پد ودیم کنان ءَ جنگش بنا کرتگت مثلاً ذی الحج یا محرم ءَ جنگ سرءَ بکپتیں تو گڈا آ ءَ اصفر حساب اِش کتگ اَت و وھد پہ صفر ءِ ماہ بیاتکیں گڈا آ ءَ را ذی الحج یا محرم ءِ ماہ جوڑ کرتگ اِتش۔ آیانی اِے باطلیں دستورءَ رد کنان ءَ اِدءَ حج ءِ باروءَ گیش وگیوار کنگ بوت کہ پہ حج ءَ ہر روچے کہ خداءَ مقرر کتگ اَنت آیان ءَ پد ودیم کنگ ھچبر جائز نہ اِنت۔ نوں چہ اِدءَ حج ءِ بردءَ تعلق داروکیں کار وآیانی حکم بیان کنگ بنت ۔ ف۱۰ جاھلیت ءِ دَور ءِ یک دستورے اِے ہن ہست اَت کہ وھدے چہ لوگ ءَ درآیاں ءَ حج ءِ احرام بستگنش پدا پہ یک ضروری کارے ءِ سبب ءَ لوگ ءَ روگ ءِ حاجت پہ بوتیں گڈا چہ دروازگ ءَ نہ شتگنت ۔ لوگ ءِ سراسرکیان ءَ ماں لوگ ءَ داخل بوتگ اَنت یا ماں لوگ ءِ پدی نیمگ ءَ نقب جنان ءَ توک ءَ داخل بوتگنت ایشرا نیکی فہمگنش خداءَ اِے رہ بندءَ ردکت۔ فائدہ :۔ اوّلی جا ءَ حج ءِ ذکرات، و اِے حکم ہن پہ حج ءِ باروءَ اَت، دیم ءِ مناسبت ءَ چہ اِے حکم ءِ اِدءَ بیان کتی و ھتیں واجہ گوشنت کہ پہ ظاھرءَ چوش انت کہ ماں آیت ءَ چہ اَھِلّہ ءَ مراد حج ءِ ماہ یعنی شوال، ذیقعدہ و دہ شپ ذی الحج ءِ گنت کہ حج ءِ احرام اشانی تہا بوگ لوٹیت مردماں چہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم ءَ سوال کت کہ حج ءِ ایام ھمیش اَنت یا ماں دگہ روچاں ہن حج بیت کنت، اللہ ءَ جواب دات کہ پہ حج ءَ روچ مقرر ومعین انت و ہمے مناسبت ءَ ماں احرام ءِ حالت ءَ لوگ ءِ توک ءَ روگ ءِ احوال ذکر کرتی ۔ چرایشی ءَ را اِے ہن معلوم بوت کہ چہ وتی جانب ءَ کتام یک جائز و مباحیں کارءَ نیکی فہمگ وماں دین ءَ داخل کنگ بد و ممنوع اِنت کہ چرایشی ءَ بازیں حیرانی بدعت و بد بوگ ظاھر بوت ۔

ف۱۱ چہ حضرت ابراہیم علیہ السلام ءِ وھد ءَ مکہ دار الامن اَت، کسے وتی دژمن ءَ ماں مکہ ءَ بدیستیں ھچ نگوشتگتی۔ وماں حرمت داریں یعنی ذی القعدہ و ذی الحج محرم و رجب ءِ چاریں ماہ ہن امن ءِ ماہ اَنت مریشاں تمامیں عرب ءِ سرزمین ءَ جنگ موقوف بوتگت وکسے پہ دگرے ءَ ھچ نگوشتگت، ذی القعدہ سنہ ۶ ہجری ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم صحابانی جماعت ءِ ھمراھی ءَ عمرہ ءِ ارادہ ءَ مکہ ءِ زیارت ءَ سر گپت، وھدیکہ واجہ پہ مکہ ءِ نزیک ءَ سربوت گڈا مشرکاں جمع بوت اَنت وپہ جنگ ءَ ھُرجت اِش ومسلماناں مہن اِش کرتنت۔ آخر ءَ اِے پیم ءِ صلح بوت کہ نوں زیارت ءَ بغیر واتر پہ بنت و دیم ءِ سال ءَ بیاینت و عمرہ بکننت و سئے روچ پہ دل جمی ماں مکہ ءَ بدار اَنت وپدے دومی سال ءَ ذی القعدہ سنہ ۷ھ واجہ ءَ پہ مکہ ءَ روگ ءِ ارادہ کت گڈا پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صحابیاں ترس ماں دل ءَ پیدا بوت کہ مکہ ءِ مردم اگن ہن وعدہ خلافی کنان ءَ پہ جنگ ءَ تیار پہ بنت گڈا ما چون بکنیں۔ جنگ بکنیں تو اِے ماہ حرمت داریں ماہ ایت و حرم مکہ ءَ چہ پیم ءَ بمڑیں واگر جنگ مکنیں تو گڈا عمرہ چون بکنیں پہ اشی ءَ حکم نازل بوت کہ اگر آ مرے حرم ءِ ماہ ءَ وتی عھدءَ پروشان ءَ گوں شما بمڑنت گڈا شما ہم گوں اِشاں جنگ ءَ ھچ چک وپد مبئیت ۔ البت شما نہ پیش بکپ اِت ونہ زیادتی بکن اِت ۔ حج ءِ بردءَ چہ عمرہ حدیبیہ ءِ مناسبت ءَ گوں کافراں جنگ ءِ ذکر درمیان ءَ اھت۔ بیشکا جہاد ءِ ھتیں احکام و آداب اِے باروءَ بیان بوت اَنت۔ چرایشی ءَ پد حج ءِ احکام بیان بینت۔

ف۱۲ زیادتی مکن اِت، اِشی ءِ مراد و مقصد ایش اِنت کہ ماں جنگ ءَ زھگ و جنین آدم و پیریں مردم پہ زانت کُشگ مبنت ۔ وماں حرم ءِ توک ءَ چہ وتی جانب ءَ جنگ شروع مبیت ۔ ۱۲

ف۱ یعنی ہر جاگاہے اشان ءَ بگندات۔ یعنی ماں حرم ءَ ببنت، توری ماں غیر حرم ءَ۔ چہ ہمودءَ درِشّس کت تماں، بزاں چہ مکہ ءَ۔
ف۲ یعنی چہ دین ءَ برگردگ یا دومی ءَ برگر دینگ حرام ءِ ماہ ءِ توک ءَ چہ کُشگ ءَ مسترین گناہ ایت۔ مطلب ایش اِنت کہ ماں حرم مکّہ ءَ کافرانی شرک کنگ یا کنائینگ زیات بد اِنت، ماں حرم ءَ جنگ ءَ کوش ءَ چہ۔ نوں اَے مسلماناں! شما ھچ پرواہ مدارات وشرّی ءَ مقابلہ بکن اِت۔ ف۳ بزاں مکّہ الم ءَ امن ءِ جاگہ اِنت، بلے وھدیکہ آیاں پیش کپتنت وشمے سرا ظلم اِش کت و ایمان آرگ ءِ رِدءَ شمے سرا وتی دشمنی اِش ظاھر کت کہ اَے چہ کُشگ ءَ ہن سک تر اِنت گڈا چوشیں جاورءَ یہ آیاں امان پشت نہ کپیت ھر جاگہ ءَ دست بکپنت بجن اِتش۔ آخرءَ وھدے کہ مکّہ فتح بوت گڈا وا حہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ھمے گوشت کہ ہرچے سلاح ءَ پیش بداریت آ ترا بجن اِت آ وا ے دگہ درستان ءَ امن داتی۔ ف۴ بزاں اِے تمامیں سرو چیرانی باوجود اگں نوں مسلمان بہ بنت وچہ شرک ءَ وتا را بہ پھریز اَنت گڈا اِشانی توبہ قبول اِنت

مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ
چہ ھا جاھیکہ دَر اِش کتگ شمارا ف۱ و پلینڈی چہ کُشگ ءَ ہن گندہ تر اِنت ف۲ و جنگ مکن اِت گوں آیاں
عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ
مسجد الحرام ءِ گورءَ تا وقتیکہ آ جنگ نہ کننت گوں شما اود اپدا اگر آوت جنگ بکننت گوں شما گڈا بکُشت اِش
كَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾ فَإِنِ انتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾
ھمیش اِنت سزا کافرانی ف۳ رندا اگر دست ءَ بکشنت گڈا بیشک اللہ تعالیٰ مزیں بخشوک زبریں رحم کنوکے ف۴
وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انتَهَوْا
و جنگ بکن اِت گوں آیاں چہ ہما حدّ یکہ پشت مکپیت فساد و بمانیت حکم اللہ ءِ وتی، پدا اگر بس کُت
فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾ الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ
گڈا پہ کسے ءِ سرا زیادتی نئیں مگر پہ ظالمانی سرا ف۵ حرمت داریں ماہ بدلیں حُرمت داریں ماہ ءِ
وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ
و حُرمت داریں چیزاں وت مہ و تامّنت۔ پدا ہر کسیا کہ پہ شمے سرا زیادتی کت گڈا زیادتی بکنت شما پہ آئیے سرا
بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ
ہمینچک کہ آئی ءَ زیادتی کتگ پہ شمے سرا و بترسیت چہ اللہ ءَ و بزانت کہ اللہ گوں
الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾ وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى
پرہیزگاراِنت ف۶ و خرچ بکنت ماں خداءِ راھا و دَور مدئیت وتی جاناں ماں
التَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوا ۛ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾ وَأَتِمُّوا
ھلاکیا ف۷ و نیکی بکنت بیشک اللہ دوست داریت نیکی کنوکاں و تمام بکنت
الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ
حجّا و عمریا پہ خُدا ف۸ پدا اگر شما بند کنگ بوتت گڈا اشمارا قربانی پہ نت ہر چیکہ شمے دستا بیت
وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم
و متراشِت وتی سراں تا وقتیکہ نرستگ قربانی ما وتی جاگاہا ف۹ پدا ہر کسیکہ بیت چہ شما

ف۵ بزاں گوں کافراں جنگ وچوپ پہ ہمے سبب ءَ اِنت کہ ظلم ھلاس بہ بیت و آ کسے ءَ را چہ دین ءَ بد راہ و گمراہ کُت مکننت و خاص اللہ ءِ حکم جاری بہ بیت۔ وھدے آیاں چہ شرک ءَ دست ءَ بکشّنت گڈا زیادتی ابید چہ ظالماں دگہ کسے ءِ سرا نہ اِنت یعنی ہر کس چہ بدی ءَ دست ءَ بکشیت آ ظالم پشت نہ کپیت پیشکا نوں آیانی سرا زیادتی مکن اِت۔ البت ھر کس چہ فتنہ ءَ دست ءَ بداریت آیان ءَ گڈا بکش اِت۔
ف۶ حرمت ءِ ماہ یعنی ذی قعدہ کہ ماں ایشی ءَ شما عمرہ ءِ قضا کنگ لوٹ اِت بدلا انت ھما حرمت ءِ ماہ بزاں ذیقعدہ ءِ کہ گوستگیں سال ءَ ماں ہمے ماہ ءَ مکّہ ءِ کافراں شمارا بہ عمرہ کنگ ءَ نہ ھشت و مکہ ءَ شما شُت نہ کت یعنی نوں شما پہ دل جمی دتی بٹر ءِ جُست ءَ بکن اِت۔ پر جاکہ ادب و حرمت ءِ رِدءَ حساب برابری بُگنت یعنی اگں یک کافرے ماہ حرام ءِ حرمت ءَ داران ءَ جنگ نہ کنت گڈا شما ہن ھمچوش بکن اِت۔ مکہ ءِ مردماں گوستگیں سال ءَ پہ شما ھرچ ظلمے کت و نہ ماہ حرام ءِ حرمت اِش کت و نہ حرم مکہ و نہ شمے احرام ءِ آیان ءَ خیال بوت و شما آ وہدءَ گوں صبرءَ کار گپت۔ نوں چیبرا اگں تمامیں حرمتاں چم ءَ بنداں ءَ پہ جنگ ءَ بہر جبنت گڈا شما ھچ حرمت ءِ خیال ءَ مدار اِت بلکیں پیشی و رَندی تمامیں حُستان ءَ بگرِ اِت البت ہرچ کارے کن اِت چہ خداءَ ترسان ءَ بکن اِت۔ آئی ءَ اجازت ءِ برخلاف ھچ بہ مبیت و اللہ بے شک پرہیزگارانی ناصر و مددگار اِنت۔
ف۷ مطلب ایش اِنت کہ ماں اللہ ءِ فرمان ءَ یعنی ماں جہاد غیرذالک ءَ وتی مال ءَ خرچ بکن اِت و وتی جان ءَ ماں ھلاکی ءَ چگل مدے اِت بزاں جہاد ءَ یلہ بدے اِت یا وتی مال ءَ را پہ جہاد ءَ خرچ مکن اِت کہ چریشی ءَ شما نزور و دشمن قوی بیت۔
ف۸ حج ءِ رِدءَ جہاد ءِ ہرچ ذکرے کہ مناسب اِت آ ترا بیان کنگ ءَ بد نوں پدءَ حج و عمرہ ءِ احکام پیشدار گ بگائنت
ف۹ مطلب ایش اِنت کہ ھر کسے کہ حج یا عمرہ ءَ شروع بکنت یعنی بہ آئی ءَ احرام بستی تو گڈا آئی ءِ تمام کنگ لازم بوت نوں چوش بیت نہ کنت کہ میانجی ءَ دست ءَ بکشیت وچہ احرام ءَ دربئیت۔ بلے اگر کسے دشمن یا مرض ءِ سبب ءَ ماں میانجی ءَ دست ءَ بکشیت وچ وعمرہ ءَ کت مکنت تو گڈا اِے و ہدءَ آئی سرءَ قربانی لازم اِنت ھر چیکہ آ ترا دست بکپیت کہ آئی ادنیٰ درجہ یک پس اِیت ھما قربانی بہ کسے ءِ دست ءَ ماں مکہ ءَ دیم بدنت و مقرر بکنت کہ فلان روچ ءَ آ ترا ماں حرم مکہ ءَ سر بوگ ءِ وھدءَ ذبح بکن و وھدیکہ دلجم ببیت کہ آ پس وتی جاگہ ءَ سر بوتگ و ذبح کنگ بوتگ گڈا نوں آ مردوتی سرءِ موداں بسائیت چریشی ءَ پیش ہجبر سرءِ موداں مسائیت الشرادم احصار گوشنت کہ حج یا عمرہ ءَ چہ ھتل بوگ ءِ سبب ءَ لازم بیت۔

مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ
ناجوڑ یا ببیت پہ آئیءِ سرا تکلیف گڈا آئیءِ بدلی روچگنت یا خیرات انت

أَوْ نُسُكٍ ۚ فَإِذَا أَمِنتُمْ ۖ فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا
یا قربانیگنت ف۱ پدا وقتیکہ شما دلجم ببت رندا ہرکسیکہ فائدہ بگریت پہ ھور کنگا عمرہءِ گوں حجا گڈا

اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ
آئیا قربانی پر انت ہرچیکہ آئیءِ دستا ببیت ف۲ پدا کسیا کہ رست قربانی گڈا سے روچ روچگ بداریت

فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ ۗ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۗ ذَٰلِكَ
ماں حجّ روچاں و ہفت روچگ ہما وقتی کہ پچترست۔ اے دہ روچگنت پوریں ف۳ اے حکم

لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَ
پرھما یا ننت کہ مبیت آئیءِ لوگ مسجد الحرام ءِ گورءَ ف۴ وبترست چہ اللہءَ و

اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ ۚ
بزانت کہ بیشک اللہءِ عذاب سگنت حجّءِ چنتے ماھنت معلومیں ف۵

فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ
پدا ہر کسیا کہ لازم گیت (پہ تی سرا) ماں ہمے ماہاں حج گڈا وپت واب جائز نہ انت گوں جنینا و نہ گناہ کنگ و نہ جگڑہ کنگ

فِي الْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ
حجّ زمانیا۔ و ہرچیکہ شما کنت نیکی اللہ زانت آئیا ف۷ و توشگا بزورت گوں وت کہ بیشک

خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ ۚ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ
شرتریں فائدہ توشگءِ بچینگنت و تاراچہ سوالا۔ و چہ من بترست او عقل منداں ف۸ نئیں پہ شمے سرا

جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ فَإِذَا أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَاتٍ
ہیچ گناہ کہ شوہاز (طلب) بکنیت وتی پروردگارءِ فضلا ف۸ رندا وقتیکہ پچترت شما چہ عرفاتءَ

فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ ۖ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِن
گڈا یاد بکنیت اللہءَ مشعر الحرامءِ کرا (یعنی ماں مزدلفیا) ف۹ و آئیا یاد بکنیت ہنچو کہ شماری سوجدات، و بیشک

ع ۲۴ ۸

ف۱ یعنی اگر کسے احرامءِ جاورءَ نادراہ ببیت یا ماں آئیءِ سرءَ دردے بہ بیت یا ماں سرءَ ٹپے ببیت تو گڈا آئرا بہ لاچاری ماں احرامءِ جاورءَ سرءِ مودانی تراشگ جائز انت مگر بدلہ دیگ کپیت سے روچگ یا شش محتاجانءَ ورگ وارینگ یا یک گرانڈے یا پسءِ قربانی کنگ، اِے جنایتءِ دم انت کہ ماں احرامءِ جاورءَ بہ نادراہی لاچار بوانءِ ھماکارانءَ بکنت کہ احرامءِ جاورءَ کنگی نہ انت۔ ف۲ یعنی ھما احرام بندوک کہ چہ دشمنءِ نیمگءَ و چہ مرضءَ دلجم بہ بیت توری آئرا ھچ پیمءِ ترس پیش نیاھت۔ یا دشمنءِ خوف یا نادراھیءِ ترس پیش اھتی تگر زوت ھلاس بوت ماں حج و عمرہءِ احرامءِ چریشیءَ ھچ وڑءِ خلل پیدا نہ بوت۔ تو گڈا آ بچاریت کہ آئیءَ حج و عمرہ ھر دوئیں ادا کننت یعنی قِران یا تمتّع کتی، اِفراد نہ کتی۔ تو اِے صورتءَ آئیءِ سرا قربانی یک پسءِ یا ہفتمی بھر اشتر یا گوکءِ لازم اِنت۔ ایشرا دمِ قران و دمِ تمتّع گوشنت۔ امام ابوحنیفہؒ ایشرا دمِ شکر گوشیت و آئرا اجازت دنت کہ آ چرے گوشتءَ بوارت۔ و امام شافعیؒ آئرا دمِ جبر گوشیت و قربانی کنوکءَ اجازت ندنت کہ آ چرے گوشتءَ بوارت۔

ف۳ یعنی ہرکسءَ قِران یا تمتّع کُت و آئرا تو نیت کہ قربانی بکنت گڈا آئرا لازم اِنت کہ ماں حجءِ روچان ۳ روچگ بداریت کہ آیوم العرفہءَ بزاں ۹ ذو الحجءَ ھلاس ببنت و ۷ روچگ ھما وھدءَ بداریت کہ چہ حجءَ بلکل فارغ بہ بیت۔ اِے پیمءَ ایشاں کُل دہ روچگ بوت انت۔

ف۴ یعنی قِران و تمتّع پہ ہماکسءَ اِنت کہ آ مسجدِ حرام بزاں مکّہءِ حرمءِ نوکءَ یا آئیءِ کرّ و گورءَ نندوک نہ اِنت بلکیں حِل یعنی چہ میقاتءَ درءِ نندوک بہ بیت وہما کہ مکّہءِ حرمءِ نندوک اَنت آ ایوکءَ اِفراد بکن اَنت۔

ف۵ چہ شوّالءِ نوکءَ بگر بقر عیدءِ صحب یعنی داں ذی الحجءِ دہمی شپءَ اشانءَ اشہرِ حج گوشنت۔ پرچا کہ حجءِ احرام ہمے رچانی توکءَ بیت اگر چریشیءَ پیش کسے حجءِ احرامءَ بہ بندیت تو گڈا آ نا جائز یا مکروہ بیت بزاں پہ حجءَ چنت ماہ مقرر اَنت و دُرستانءَ معلوم اِنت۔ عربءِ مشرکاں کہ آیاں پہ وتی گٹّ ءَ گشادکنگءِ خاطرءَ مہ ایشاں تبدیلی کرتگت کہ آئراماں دومی آیتءَ اِنَّمَا النَّسِيٓءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ گوشگ بوتگ اِے باطل و بے اصل انت

ف۶ حج لازم کتی یعنی حجّءِ احرام بستی بہ اِے دابءَ کہ گوں دلءَ نیّت کتی و گوں زبانءَ تلبیہ ونتی۔

ف۷ یک سلّیں دستورے ماں کفرءِ وھدءَ اے ہم ھست اِت کہ توشگءَ بغیر گوں حشکیں دستاں حجءَ روگءَ را ثواب زانتگتش و ایشرا توکل اِش گوشت و پدا اودا، چہ ھرکسءَ پنڈ تگتش۔ اللہءَ حکم دات کہ ھرکسءَ کہ قدرت بہ بیت آ وتی ھمراھیءَ خرچ بزورنت تانکہ وت چہ سوالءَ برکنت و مردمانءَ دل سیاہ مکننت۔

ف۸ ماں حجّءِ سفرءَ اگر سوداگری بکن اِت تو آ گناہ نہ اِنت بلکیں مباح اِنت۔ مردمانءَ مریشیءَ شبینگ بوت کہ چوش مبیت کہ چہ سوداگریءَ ماں حجّءَ نقصان بئیت۔ نوں ھرکسءِ اصلی مقصد حج ببیت و ھمیشیءِ ردءَ تجارت ہم بکنت تو گڈا ماں آئیءِ ثوابءَ نقصان نہ بیت۔ ف۹ مشعر الحرام یک کوھےءِ نام اِنت کہ ماں مزدلفہءَ اِنت کہ بہ اشیءِ سرا امام وقوف کنت۔ اِے کوہءِ سرا قیام کنگ افضل انت۔ و تمام مزدلفہ ہر جاگہءَ بلوٹیت قیام کنگ جائز انت ابید چہ محسّرءِ گورءَ۔ ۱۲

كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلِهٖ لَمِنَ الضَّآلِّيْنَ ﴿۱۹۸﴾ ثُمَّ اَفِيْضُوْا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ

شما اِشیا پیش ناواقف اِنت ف۱ پدا بچترات چہما جاہا کہ اے دگہ دراھیں مردم

النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۹۹﴾ فَاِذَا قَضَيْتُمْ

پچترنت وبخشگ ءِ سوال ءَ بکن اِت چہ اللہ ءَ بیشک اللہ تعالیٰ بخشوکن مہربان اِنت ف۲ رندا وفتیکہ پورا کتنت شما

مَّنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَآءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًا ۭ

وتی حج ءِ احکام گڈا یاد کن اِت اللہ ءَ ہنچو کہ شما وتی پت وپیرکانءَ یاد کتگنت بلکیں چہ اِشیا ہن زیادہ یاد بکن اِت ف۳

فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّقُوْلُ رَبَّنَآ اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهٗ فِي الْاٰخِرَةِ

پدا لھتے مردم ایڈولیں ھست اِنت کہ گوشنت او مئے رب ابدے مارا مان دنیا یا و نیست اِنت پرآئیاں آخرت ءَ

مِنْ خَلَاقٍ ﴿۲۰۰﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّقُوْلُ رَبَّنَآ اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً

ھچ حصہ ئے ولھتے چہ آیاں چشیں ہن ہست کہ گوشیت او مئے رب بدے مارا مان دنیاءَ شرّی

وَّفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۲۰۱﴾ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيْبٌ

و مان آخرت ءَ شرّی وبرکّین مارا چہ دوزخ ءِ عذاب ءَ اے ھمیش اَنت کہ پر آیاں حصہ ہست

مِّمَّا كَسَبُوْا ۭ وَاللّٰهُ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿۲۰۲﴾ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ فِيْٓ اَيَّامٍ

اِنت چہ وتی کتگیناں ف۴ واللہ زوت گریت حسابا ف۵ ویاد بکن اِت اللہ ءَ مان چنتے روچاں

مَّعْدُوْدٰتٍ ۭ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِيْ يَوْمَيْنِ فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ ۚ وَمَنْ تَاَخَّرَ

کہ بے حساب ءِ سراینت ف۶ پدا کسیکہ اشتاپ کت دو روچاں (یعنی دو روچا پلیس ترشت) گڈا پہ آئی سرا گناہ نہ اِنت وہرکسیکہ جلّت

فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ ۙ لِمَنِ اتَّقٰى ۭ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۲۰۳﴾

گڈا آئی سرا ہن گناہ نیست انت پہ ہمائی کہ بترسیت ف۷ وبترس اِت چہ اللہ ءَ وبزان اِت کہ بیشک شما درستہائی کرا ایکجا گرچ کنگ بِت ف۸

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُّعْجِبُكَ قَوْلُهٗ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰي

ولھتیں مردم چشیں ہست اِنت کہ وش بیت ترا آئی خبر مان دنیائی زندگانی ءِ بابت ءَ وشاہد کنت اللہ ءَ پہ

مَا فِيْ قَلْبِهٖ ۙ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿۲۰۴﴾ وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِي الْاَرْضِ

وتی دل ءِ جرائی سرا و آ گندہ تریں اڑوکے و وفتیکہ پشت ءَ مان دنت و روت چہ تئی کرا دِرک و دور کنت مان زمین ءَ

ف۱ یعنی کافراں ہن اللہ ءِ ذکر کتگت مگرگوں شرک ءَ، آ ذکر بے کار اِنت۔ بلکیں ذکر گوں توحید ءَ مطلوب اِنت کہ بہ ھمیشی ترا راسوج دیگ بوتگ۔

ف۲ کفر ءِ زمانگ ءِ یک ردیں کارے ایش اَت کہ مکّہ ءِ نندوک داں عرفات ءَ نہ شتگ اتنت پرچا کہ عرفات چہ حرم ءَ دَر اِنت بلکیں حرم ءِ حد بزاں مزدلفہ ءَ داشتگ اتش ومکّہ ءِ قریش ءَ ابید ا ایدگہ مخلوق داں عرفات ءَ شتگنت و پدا چہ اودءَ بہ طوّاف ءَ مکّہ ءَ واتر بوتگنت۔ ہمیشکا گوشگ بوت کہ چہ ہمودءَ کلّیں مردم طوّاف ءَ کاینت شماہن داں ہمودءَ سر ببئیت وپدا واتر بکن اِت، یعنی چہ عرفات ءَ و پہ وتی پیشی کوتاھی ءَ پشومان ببئیت۔

ف۳ بزاں دہمی ذی الحج ءَ وھدیکہ چہ حج ءِ کاراں رمی جمرہ وقربانی ذبح کنگ وسر ءِ تراشگ وکعبہ ءِ طوّاف و چہ صفا و مروہ ءِ سعی ءَ دست گش د ببئیت تو گڈا ماں منیٰ ءِ قیام ءِ دوران ءَ اللہ ءِ ذکر ءَ بکن اِت ہنچوش کہ شما ماں کفر ءِ زمانگ ءَ وتی پت وپیرکانی ذکر کتگ، بلکیں چہ ایشی ءَ ھن اللہ ءِ یاد ءَ زیات بکن اِت۔ ایشانی قدیمی دستور اَت کہ چہ حج ءَ فارغ بوگ ءَ رند ماں منیٰ ءَ سئے روچ قیام کرتگتش وبازار اِش بناء کرتگت و وتی پت وپیرکانی مزنی ومڑاداری اِشں بیان کرتگت، ہمیشکا چہ ایشی ءَ اللہ تعالیٰ ءَ منع کتنت وحکمی دات کہ مرے روچاں خداتعالیٰ ءِ بزرگی بیان بکن اِت۔

ف۴ ساری ءَ اے فرمان بوت کہ اللہ ءِ ذکر ءَ بکن اِت دگرانی ذکر ءَ مکن اِت نوں چوش پیش دارگ مقصد اِنت کہ اللہ ءِ ذکر کنوک وچرائیءَ دعا لوٹوکانی ہن دو قسم اَنت، یکے وَ ھما اَنت کہ آیانی مقصود الوکءَ دنیا اِنت کہ آیاں ہمے دعاءَ لوٹنت کہ مارا ھرچ دولتے وعزّتے رسگی اِنت آمارا ماں دنیاءَ دیگ ببیت ہمیشکا اے ہمیں مردم چہ آخرت ءِ نعمتاں زبھر اِنت۔ دومی ھماکس اَنت کہ آ آخرت ءِ طلب گار اَنت کہ آ دنیا ءِ خوبی یعنی بندگی ءِ توفیق وغیرہ و آخرت ءِ خوبی یعنی ثواب ورحمت وجنّت ہر دوئیناں ءَ لوٹوک انت ہمیشکا اِشان ءَ ماں آخرت ءَ آیانی حج ودعا چہ کلّیں نیکیانی پورہ بھر رسیت۔

ف۵ یعنی ماں قیامت ءَ چہ درستاں بہ یکبارگی حساب گیپت یا چوش بگوش کہ قیامت ءَ دُور مہ زان اِت بلکیں زوت آیوک اِنت چہ ایشی ءَ ھجبر پھریزگ بیت چہ آئی ءِ فکر ءَ غافل مہ بئیت۔

ف۶ چہ اَیَّامٍ مَّعْدُوْدٰتٍ ءَ مراد ذی الحجّہ ءِ یازدھمی دوازدھمی وسیزدھمی تاریخ اَنت کہ ماں اِے روچاں چہ حج ءَ فراغت ءَ پد ماں منیٰ ءَ قیام ءِ حکم اِنت۔ ماں اِے روچاں رمی جمار بزاں سنگانی جنگ ءِ وھدءَ وھرنماز ءَ پد تکبیر گوشگ ءِ حکم اِنت و ایدگہ وھداں ہن مرے روچاں باید اِنت کہ تکبیر وذکر ءِ سرا زور پہ بدنت۔

ف۷ یعنی گناہ وَ ایش اِنت کہ شریعت ءِ منع کتگیں کاراں چہ پھریز بکنت وہرکسے کہ چہ خداءَ بترسیت وحج ءِ دوران ءَ پھریزگاری بکنت تو گڈا مرے حبرءَ ھچ گناہ نہ اِنت کہ منیٰ ءَ دو روچ بہ جلّیت یا سئے روچ ءَ کہ اللہ تعالیٰ ءَ ھردوئیں حبران ءَ جائز کتگ۔ اگرچہ افضل ھمیش اِنت کہ سئے روچ قیام بکنت۔

ف۸ یعنی حج ءِ خصوصیت نیست اِنت بلکیں چہ خداتعالیٰ ءَ ماں ھمک کار ءَ و ہردم بترس اِت کہ شمارا درستان ءَ چہ قبران پادآیان ءَ آئی ءِ گور ءَ مُچ بوگی اِنت پہ حساب دیگ ءَ۔ نوں حج ءِ بیان تمام بوت مگر حج ءِ رِدءَ دو قسم ءِ مردمانی ذکر گوست۔ فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّقُوْلُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّقُوْلُ بزاں مؤمن وکافر ءِ تو گڈا نوں پہ ہمے مناسبت سومی قسم ءِ یعنی منافق ءِ احوال ہن چد و پد بیان بیت۔ ۱۲

لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

ناکہ کارخرابی بکنت ماں آئی تو کا و تباہ بکنت کِشاراں وجاناں و اللہ دوست نداریت کارخرابی ءَ

وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ ۚ

و وفتیکہ آئیارا گوشگ بیت کہ چہ خداتِرس گڈا آمادہ کنت آئرا اغرور ناکی پہ گناہ ءَ گڈا بس اِنت آئرا دوزخ

وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ

و بیشک آگندہیں جاگہے ف۱ چہ مردماں لھتیں چشیں ھَن ہست اِنت کہ بہا کنت وتی نفسءَ پہ خداءِ رضا

اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي

جوئیءَ ف۲ و اللہ تعالیٰ سک مہربان اِنت وتی بندہانی سرا ف۳ او ایماندارں! داخل بت ماں

السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ

اسلام ءَ پورہ ف۴ و مروات پہ شیطان ءِ پادءِ پدانی سرءِ، بیشک آشمے دشمنے

مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾ فَإِن زَلَلْتُم مِّن بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ

ظاہریں ف۵ پدا اگر شما لکشتیت رند چہ اِشیا کہ رستنت شمارا روشنیں احکام گڈا بزان اِت کہ بیشک

اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ

اللہ سک زوراک، زیادہ دانشمند اِنت ف۶ زاناں آھاراہءَ چارنت کہ بئیت آیانی سرا خداءِ عذاب ماں

مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

جنبرانی ساھگاں دفرشتیاں، و خبرءِ فیصلہ بہ بیت و خداءِ طرف ءَ پچترنت ڈراھیں کار ف۷

سَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمْ آتَيْنَاهُم مِّنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ ۗ وَمَن يُبَدِّلْ

جُست بکن بنی اسرائیل ءَ کہ چہ قدر داتگ ما آیان ءَ ظاہریں نشانی ف۸ و آکسے کہ مٹ بکنت

نِعْمَةَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾

خداءِ نعمتءَ رند چہ اِشیا کہ رست ھا نعمت آئیا گڈا سک اِنت اللہءِ عذاب ف۹

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا

ڈولدار کنگ بوتگ پہ کافراں دنیاءِ زندگی و مسخرہ کننت گوں مؤمناں ف۱

۲۵ ع ۱۴ ۹

منزل ۱

ف اِے منافق ءِ احوال انت کہ بظاہرءَ خوشامد و چرپ زبانی کنت و خداءَ گواہ کنت کہ من راست گوشاں و پہ اسلام ءَ منی دل ءَ دوستی انت، وجیڑہءِ وھدءَ ھچ ہیبیں کمی نہ کنت و اگر موہ برسیتی تو پل و پانچءَ مہتل نہ بیت و چہ منع کنگءَ آزیات ترا نزگریت و گیشیں گناہی کارءَ کنت۔ گوشنت یک مردے اخنس بن شریق منافقے اَت، مزن وش گوش و چرپ زبان۔ وھدے پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ کرّا بیاتکیں تو مزن اخلاص و دوستی پہ اسلام ءَ درشان کتگی و وھدیکہ شتگت تو لھتیں مردمانی کشاران ءَ آس داتگی و لھتیں مردمانی دلوتانی پادان ءَ بُرِتگی۔ ہمیشکا منافقانی بدی ءَ اِے آیت نازل بوت۔ ف۲ ماں پیشی آیت ءَ ہما منافق ءِ ذکر اَت کہ پہ دین ءِ بدل ءَ دنیاءِ شوھازءَ اَت۔ بہ آئیءِ مقابلہءَ نوں ماں اِے آیت ءَ ہما مخلص کامل ایمان دار وکیں مردءِ ذکر انت کہ آ دنیاءَ جان و مال ءَ بہ دین ءِ طلب ءَ خرچ کنت، بیان کننت کہ حضرت صہیب رضی رومی هجرت ءِ ارادہ ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ پیداک اَت کہ ماں راہ ءَ مشرکاں آئیءِ راہ بست، صہیب رضءَ گوشت کہ من وتی لوگ جاگاہ و تمام مالءَ شمارا بہ اے شرطءَ دیاں کہ من ءَ بِل اِت کہ مدینہءَ برواں و من ءَ پہ ہجرتیگی مہ جَل اِت۔ آیاں پہ اِیشی ءَ راضی بوتنت و صہیب رض واجہءِ خدمت ءَ سر بوت ہمیشکا اِے آیت مخلصین ءِ توسیپ ءَ نازل بوت۔ ف۳ آ مزن شانیں ربّ ءِ چینکر احسان اِنت کہ وتی بندہانءَ توفیق داتی کہ پہ آئیءِ رضامندیءَ وتی جان و مالءَ حاضر بکننت و چونائیءَ ھر یکےءِ جان و مال وَ خداءِ ملک اِنت پدا پہ جنت ءِ عوض ءَ آئرا بہا زورگ اِے بس آئیءِ وتی احسان و منّت اِنت۔ ف۴ ماں پیشی آیت ءَ اخلاص دار وکیں مؤمن ءِ توسیپ اَت کہ چرائیءَ مراد نفاق ءَ رد کنگ اَت۔ نوں فرمان کنت کہ اسلام ءَ بہ سرجمیءَ قبول دار بئیت، یعنی ظاہر و باطن، عقیدہ و عمل ءِ توک ءَ ایوک ءَ اسلام ءِ حکمانی سرا عمل بکن اِت۔ چوش مبیت کہ چہ وتی عمل ءَ یا دگہ کسےءِ گوشگ ءَ یک حکمےءَ قبول بکن اِت یا آئیءِ سرا عمل بکن اِت۔ نوں چریشیءَ بدعت ءَ چہ بُن ءَ گوجگ مراد اِنت پرچاکہ بدعت ءِ حقیقت ہم ہمیش اِنت کہ کتام عقیدہ یا کتام یک عملےءَ بہ یک پیمیا شرزانان ءَ آئرا چہ وتی نیمگءَ دین شمار کنگ بہ بیت مثلاً نماز و روچگ کہ مستریں عبادت اَنت اگر شریعت ءِ حکم ءَ ابید کسے چہ وتی دل ءَ مقرر بکنت چوشکہ عیدءِ روچءَ ماں عیدگاہءَ نوافل وانگ یا ہزار روچگ دارگ اِے بدعت بوتنت۔ خلاصہ اِے بوت کہ بہ اخلاص ایمان بیار اِت و چہ بدعتاں بہ پہریز اِت۔ لھتیں مردم چہ یہودیاں مسلمان بوت انت مگر گوں اسلام ءِ حکماں ہور تورات ءِ حکمانی رعایت کنگ اِش لوٹتگت مثلاً شنبہ ءِ روچ ءَ مزن فہمگ، اشترءِ گوشت و شیرءَ حرام زانگ و تورات ءِ تلاوت کنگ۔ ہمیشکا اِے آیت نازل بوت تا کہ بدعت پھک ءَ ھلاس بہ بیت۔ ف۵ کہ چہ وتی وسواس ءَ بے بنیادیں جبراں ماں شمے دل ءَ مان کنت و ماں دین ءَ بدعت شامل کنان ءَ شمے دین ءَ خراب کنت و شما آئرا پسند کن اِت۔ ف۶ یعنی شریعتِ محمدی ءِ صاف و لسہیں حکمانی معلوم بوگ ءَ پد ہن اگر کسے آئیءِ سرا قائم مبیت بلکیں دگہ نیمگے ہن بچاریت تو گڈا اشر بزان اِت، خدا بہ کلّ ءِ سرا غالب اِنت، ہر کسءَ بلوٹیت سزا بدنت کسے آئیءِ عذابءَ داشت کت نہ کنت، مزن حکمتانی دار وک اِنت ہر چیکہ کنت حق و مصلحتانی بناء کنت توری عذاب بدنت یا کمیں مہلت بدنت بزاں نہ جلد بازانت نہ شموشکار نہ انصاف ءِ برخلاوءِ نہ غیر مناسبیں کار ءِ کنوک اِنت۔ ف۷ یعنی ھاکس کہ حق تعالیٰءِ صافیں حکمانی پد ہن چہ وتی چوٹیں وردیں کاراں دست نہ کشّنت و آیانءَ رسول و قرآن ءِ سرا یقین و بھروسہ مبیت نوں گڈا بس بکیں جبرپشت کپتگ کہ خدائے پاک دت و آئیءِ ملک آیانی گورءَ بروت و جزا و سزاءِ قصّہ کہ قیامت ءَ بوگی انت مروچی فیصلہ دیگ بہ بیت ہمیشکا کہ آخر کار تماہیں کارانی حساب و عذاب و عیرہ داتری ایوک ءَ اللہءِ نیمگءَ انت تماہیں حکم چہ آئیءِ نیمگءَ کاینت۔ مریشیءَ ھچ شک و شبینگ نیست اِنت۔ پرچا دل تنگ بئے۔
ف۸ چریشیءَ پیش فرمان کتگی کہ خداءِ ظاہریں حکمانءَ پد آئیءِ مخالفت کنگ خداءِ عذابءَ کاریت، نوں ھمے رِدءَ فرمان کنت کہ چہ بنی اسرائیلءِ جندءَ جُست بگر اِت کہ ما آیانی سرا چینکر گیشتگیں آیات و صافیں احکام دیم داتنت و ہدیکہ چہ آیاں دیم اِش تر ینت عذاب ءَ گرفتار بوت اَنت۔ چوش نہ بوتگ کہ آیان ءَ ماں اول سرءَ عذابءَ گرفتار کرتگیں۔ ف۹ یعنی اِے دستور البت بہ حق اِنت کہ ھر کسے اللہ تعالیٰءِ حکمانءَ کہ آ کل ہدایت انت تبدیل اِش بکنت و آئیءِ انعام و احسان ءِ ناشکری بکننت تو گڈا آئیءِ عذاب سک اِنت آیتانی تبدیل کنوکءِ سرا کہ ماں دنیاءَ کُشگ بہ بیت و پُلگ بہ بیت یا جزیہ بدنت و رسوا بہ بیت و قیامت ءَ پہ مدامیگی بہ دوزخ ءَ بروت۔ **فائدہ:۔** نعمت ءِ

سربوگ ءَ چہ مراد ایش اِنت کہ آئی ءِ علم حاصل بہ بیت یا بے محنت ءَ دست ءَ بہ کپ اِیت ۔ ف۱ یعنی کافر کہ اللہ ءِ راستیں حکماں وآئی ءِ پیغمبرانی مخالفت ءَ کننت ہنچوش کہ بُرزا بیان بوت اِے ہمیشکا چوش کننت کہ ماں آیانی دل ءَ دنیاءِ وشی و آئی ءِ خوبی ہنچوش داخل بوتگ کہ بہ آئی مقابلہ ءَ آخرت ءِ رنج و وشی ءَ ہچ کمار نہ کننت بلکیں ہما مسلمانانی سرا کندِنت وکلاگ اِش گرنت کہ آ دنی آخرت ءِ فکر ءَ گلائیش اَنت و اللہ ءِ حکمانی رندگیری ءَ مشغول اَنت ۔ نوں اِے ڈولیں احمقیں نفس ءِ غلام چہ ہیم ءَ خداءِ حکمانی رندگیری ءَ کت کننت مشرکانی سرداراں حضرت بلالؓ و عمارؓ و صہیبؓ وا یدگہ مہاجرین فقیرانی سرا خند تگتش کہ اِے نا داناں بہ آخرت ءِ خیال ءَ وت ءَ راماں دنیاءَ بژگ کُت و واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ دَ بچار اِت کہ اِے فقیر و محتاجانی مدد ءِ خاطرءَ عرب ءِ سردارانی سرا غالب آیگ لوٹ اِیت وکلیں دنیاءِ اصلاح ءَ دلمانگ اِنت ۔ ۱۲

(ہمے صفحہ ءِ حاشیہ) ف۱ اللہ تعالیٰ اِشانی پسّہ ءَ فرمان کنت کہ اِے ہمیں گپ اِشانی جہالت وحامگیں خیال انت کہ یہ دنیائیگی چوش بے ہوش اَنت کہ آ بہ اِشیا سر بدینہ اَنت کہ ہمے بژگ و فقیر قیامت ءَ چہ اِشاں سر افضل و بہتر اِبنت و اللہ بہ دنیا و آخرت ءَ ھرکس ءَ بلوٹیت بے شمار روزی دنت چوشکہ ہمے غریباں کہ کافران اِشانی سرا خند تگت بنی قریظہ و بنی نضیر ءِ مال و ملکیت فارس و روم ءِ بادشاہی ءِ سرا اشانی قبضہ دات ۔

وَالَّذِيْنَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَاۗءُ بِغَيْرِ

و پرہیزگاراں بالا تر اَنت چہ کافراں قیامت ءِ روچا واللہ تعالیٰ روزی دنت ہرکسیا کہ بلوٹیت بے

حِسَابٍ ﴿۲۱۲﴾ كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً ۣ فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيّٖنَ

حساب ف۱ درستیں مردم پہ یک دینے ءِ سرا اِتنت رندا دیم دات اللہ ءَ پیغمبر

مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ ۠ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ

بشارت دیوکیں پہ رحمتا و ترسینوکیں چہ عذابا وایری گیت گوں آیاں کتاب پہ حق تاکہ فیصلہ بکنت

بَيْنَ النَّاسِ فِيْمَا اخْتَلَفُوْا فِيْهِ ۭ وَمَا اخْتَلَفَ فِيْهِ اِلَّا الَّذِيْنَ

درمیان مرداں ماں آ خبرا کہ جیڑہ کتگ مرداں ماں آئی ءِ توکا وجیڑہ نہ کتگ آئی ءِ توکا مگر ھما کساں کہ

اُوْتُوْهُ مِنْۢ بَعْدِ مَا جَاۗءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ فَهَدَى اللّٰهُ

دیگ بوتگنت کتاب رند چہ اشیا کہ رست آیانا ظاہریں احکام پہ وموتی حسدا پدا ھدایت داتنت اللہ ءَ

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِمَا اخْتَلَفُوْا فِيْهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِهٖ ۭ وَاللّٰهُ يَهْدِيْ

ایماندار ہما راستیں خبرے کہ جیڑہ کتگت آیاں ماں آیا چہ وتی حکما واللہ تعالیٰ نشان دنت

مَنْ يَّشَاۗءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۲۱۳﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ

ہرکسیا کہ بلوٹیت تچکیں راہا ف۲ زاناں شما ھمے خیال کتگ کہ بگوزت ماں بہشتا

وَلَمَّا يَاْتِكُمْ مَّثَلُ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ ۭ مَسَّتْهُمُ الْبَاْسَاۗءُ

حالانکہ نگوستگ پہ شمے سرا دنیگا حالت آکسانی کہ بوتگنت پیسر چہ شما رستگ آیانا سختی

وَالضَّرَّاۗءُ وَزُلْزِلُوْا حَتّٰى يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ

وسوری و چنڈینگ بوتگنت تا ہما حدّے کہ گوشتگ رسولا وہما کساں کہ ایمانش یار تگ گوں آیا

مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ ۭ اَلَآ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ ﴿۲۱۴﴾ يَسْــَٔلُوْنَكَ مَاذَا

کہ کدیگ بیت خدایے مدد۔ گوشدار اللہ ءِ مدد نزیکنت ف۳ چہ تو جُست کننت کہ چے

يُنْفِقُوْنَ ڛ قُلْ مَآ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِيْنَ

خرچ بکننت ف۴ بگوش کہ ھرچیکہ خرچ کنت چہ مالا گڈا باید نت خرچ کنگ پہ مات وپتاں و نزیکیں سیادا

ف۲ چہ حضرت ءِ وہد ءَ راستیں دین ھمے یکیں اَت داں یک مدّتے ءَ، چرائی ءَ پد ماں دین ءَ مردماں اختلاف پیداکت تو خدائے پاک ءَ نبیاں ءَ دیم دیگ بنا کت کہ اِشاں ایمانداراں و فرمان گروکان ءَ ثواب ءِ بشارت داتگت، کافران و بدکاران ءَ چہ عذاب ءَ ترسینتگ اَت۔ و پدا گوں آیاں برحقیں کتاب ہن دیم داتگت تاکہ مردمانی اختلاف و گروچیل دور بہ بیت و برحقیں دین چریشانی اختلاف ءَ محفوظ بہ بیت و پشت بکیت و ماں خداءِ حکماں ہماکساں اختلاف پیداکت کہ آیانءَ کتاب سربوتگت، چوشکہ یہود و نصاریٰ ماں تورات و انجیل ءَ ردوبدل و اختلاف کرتگتش۔ و اِے گروچیل پہ نادانی اِشس نہ کرت بلکیں شر سربدیوان ءَ بس بہ دنیاءِ دوستی و وتی ضد وحسد ءِ رد ا چوش کرتگتش۔ ہمیشکا اللہ تعالیٰ ءَ بہ وتی مہربانی ءَ ایمان داروکان ءَ حقیں رہ بند سوج دات و چہ گمراہانی اختلافاں اِشان ءَ محفوظ داشت ہنچوش کہ واجہ ءِ امت ءَ ہر عقیدہ و ہر عمل ءِ تہ ءَ حقیں رہ بند ءِ تعلیم داتی۔ و یہود و نصاریٰ ءِ اختلاف و اِشانی افراط و تفریط ءَ چہ اِشان ءَ دور داشت۔

فائدہ:- چرے آیت ءَ دو گپ درا بوت اَنت اوّلی ایش کہ اللہ ءَ ھرچ کتابے و بازیں نبی دیم داتنت اِشان ءَ پہ اِے خاطرءَ دیم نہ دات کہ ہر یک ٹُک (فرقہ) ءِ راہ بند جدا جدا ہبیش داشت بلکیں پہ درستاں اللہ ءَ بندر ءَ یکیں راہ مقرر کت ھر وہدے چہ وتی راہ ءَ گمراہ بوتنت تو اللہ ءَ نبی دیم دات و کتاب نازل کتی کہ بہ آئی روءَ عمل بکننت۔ چرائی ءَ رند پدا بد راہ بوتنت تو ددمی نبی و کتاب، اللہ پاک ءَ ہمایکیں رہ بند ءِ قائم دارگ ءَ راہی کت اَنت۔ آئی ءِ مثال اِے ہیم ءَ اِنت چوشکہ تندرستی یک اِیت و نادراہی بے شمار اَنت وہدیکہ یک مرضے سرکشیت تو ھمائی ءِ موافق ءَ دوا و پرہیز سوج دات، وہدیکہ دومی مرض پیدا بوت تو گڈا دومی دوا و پہریز بہ ھمائی موافق ءَ سوج دات۔ نوں گڈسرءَ ہنچیں دستور و رہ بند سوج دات کہ آچہ درستیں نادراھیاں رکینیت و بہ درستانی عوض ءَ کفایت بکنت و آ رہ بند اسلام ءِ رہ بند انت کہ پریشی پیغمبر آخرالزمان صلی اللہ علیہ وسلم و قرآن شریف دیم دیگ بوتنت دومی گپ ایش معلوم بوت کہ سنّت اللہ ہمے ہیم ءَ جاری اِنت کہ بدیں مردم ھر یک دیم داتگیں نبی ءِ برخلاف و ہر یک خدائی کتاب ءِ تہ ءَ اختلاف ءَ دوست دارنت و بہ ہمیشی ءَ جہد اِش کرتگ۔ نوں ہمیشکا ایمانداران ءَ باید اِنت کہ آچہ کافرانی بدسلوکی و فساد ءَ دل تنگ مبنت۔ ف۳ پیش ءِ بیان بوت کہ چہ دژمنانی دست ءَ نبیاں و آیانی امتان ءَ مدام ایذا رست تو نوں بہ اسلام ءِ پیروان ءَ فرمان اِنت کہ آیا شما را اِے حبر ءِ طمع اِنت کہ ماں جنّت ءَ داخل بیئت حالانکہ پیشی امتان ءِ ہرچ ایذائے رستگ آ شمارا پیش نیا حتگنت کہ آیان ءَ تنگدستی و شُدہ و مرض و کافرانی ترس بہ اِے حدءَ پیش احتنت کہ عاجز و لاچار بوان ءَ نبی و امت ءَ فریاد کت کہ بارین خداءَ کہ ھما مدد و نصرت ءِ وعدہ کتگت آ کدی کیت۔ بڑاں انسانی فطرت ہمیش اِنت کہ پریشانی ءِ وھدءَ ناامیدی ءِ کلمات چہ دپ ءَ درکاینت۔ انبیاء و مومنانی اِے ہمیں گپ بہ شک ءِ بنیاد ءَ نہ اَنت بلکیں بہ لاچاری ءِ جاورءَ بشری فطرت ءِ روءَ بہ اِشیءَ نوبت اُحت کہ مریشیءَ بہ آیانی سرءَ الزام وارد نہ بیت۔ وہدیکہ نوبت بہ اِے حدّءَ رست تو گڈا خداءِ رحمت ءَ جوش وارت وحکم بوت کہ ہوشیار بیئت اللہ ءِ مدد سربوت۔ پریشان مبیئت، نوں ہمیشکا اِے مسلماناں! چہ دنیاءِ جنجالاں وچہ دژمنانی غلبہ ءَ بشش مہ ورات، تحمّل بکن اِت و پاداں

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

محکم بدار اِت۔ وٗ ماں پیشی آیتاں بہ سرجمیٔ اے مضمون گوں تاکیدءَ بیان بوت کہ کفر و نفاقءَ انگار کن اِت و ماں اسلامءَ یکبارگی داخل بئیت، حکم الٰہیءِ مقابلہءَ کسےءِ خبرءَ گوش مدار اِت۔ بہ اللہءِ رضاءَ جان و مالءَ خرچ بکن اِت و ھک ہمیں اڑ و جنجالءِ سرا تحمل بکن اِت۔ نوں چراد اھاسرجیں احوالانی جزیاتانی گوں تفصیلءَ بیگائنت، کہ آ در بابتءَ مال و جان و ایدگہ معاملاتاں مثل نکاح و طلاقءِ ردءَ انت تاکہ آ کلیہءِ تحقیق بہ شرئیءَ زانگ بہ بنت۔

(ہمے صفحہءِ حاشیہ) وٗ ھتیں واجہ کہ آماں دار اتنت اِشاں چہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءَ پرسِت کہ چہ مالءَ چینکر خرچ بکنیں و بہ کئی سرا خرچ بکنیں۔ اے بارواءَ اے حکم سر بوت کہ کم یا گیش ہر چیکہ بہ خدائیگی خرچ کن اِت آپہ مات و پتاں و سیاداں، یتیم و محتاج و بہ مسافران اِنت یعنی ثوابءِ خاطرءَ خرچ کنگ لوٹ ایت تو ہمنکر لوٹے خرچ بکن اِت آئیءِ نہ حد ہست اِنت و نہ آئی شمار مقرر اِنت البت اِے لازمی اِنت کہ ہما جاگہاں خرچ بکن اِت کہ ماشمار اشون داتگنت۔ وٗ یعنی گوں دینءِ دژمناں جنگ فرض بوت۔

وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ؕ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ

و چوریاں و فقیراں و مسافراں و آ چیز یکہ بکن اِت شما نیکیں

فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ ۝۲۱۵ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۚ وَ

گڈا بیشک آئیا اللہ شر زانت وٗ فرض کنگ بوت شمے سرا جنگ وٗ و آ بدلگیت شمارا وٗ و

عَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوْا شَيْئًا وَّهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَعَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوْا

شاید بد لگیت شمارا یک چیزے و آ شمے حقءَ بہتر اِنت و شاید کہ پسند کن اِت شما

شَيْئًا وَّهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ۝۲۱۶ ع

یک چیزیا و آ شمے حقءِ بدتر اِنت و اللہ تعالیٰ زانت و شما نزان اِت وٗ

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيْهِ ؕ قُلْ قِتَالٌ فِيْهِ كَبِيْرٌ ؕ

جُست کننت ترا چہ ماہِ حرامءَ کہ آئی توکءَ جنگ کنگ چون اِنت وٗ بگوش کہ جنگ کنگ آئی توکءَ مزن گناہ اِنت وٗ

وَصَدٌّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَكُفْرٌۢ بِهٖ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۗ وَاِخْرَاجُ

و مہن کنگ چہ خداءِ راہءَ و آئیا نہ منگ و چہ مسجد الحرامءَ مہن کنگ و در کنگ

اَهْلِهٖ مِنْهُ اَكْبَرُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ ؕ

آئیءِ مرداں چہ اودءَ چہ آئیا ہن زندتریں گناہے خداءِ نزیکءَ وٗ و مردماں چہ دینءَ ترکلینگ چہ کشگءَ ہن زندتریں گناہے وٗ

وَلَا يَزَالُوْنَ يُقَاتِلُوْنَكُمْ حَتّٰى يَرُدُّوْكُمْ عَنْ دِيْنِكُمْ

و کفارگوں شماوت ہمیشہ جنگ کننت تا ھما حدّے کہ بتر بینت شمارا چہ شمے دینءَ

اِنِ اسْتَطَاعُوْا ؕ وَمَنْ يَّرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَيَمُتْ وَ

اگر دستش ماں روت وٗ و ھر کسے کہ بتریت چہ شما چہ وتی دینءَ پدا بمریت آ

هُوَ كَافِرٌ فَاُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ

ماں کفرءِ حالتءَ گڈا اِے ڈولیں کسانی درستیں عمل برباد بوتنت ماں دنیا و آخرتءَ

وَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ۝۲۱۷ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

و ھما اِنت دوزخی۔ و آیاں ماں دوزخءِ توکا یک ہمیشہ مند بنت وٗ بیشک ھما کسانے کہ آیاں ایمان آرت

فائدہ:- دانکہ واجہ ماں مکہءَ اَت واجہءَ مقابلہءِ اجازت نہ رست و ہدیکہ بہ مدینہءَ ہجرت کتی گڈا مقاتلہ بزاں جنگءَ اجازت رست مگر الوکءَ گوں ہما کافراں کہ آوت گوں مسلماناں جنگ بکن اَنت و بعد جنگءِ اجازت علی العموم رست و جہاد فرض بوت اگر دژمن مسلمانانی سرا ایلغار بکن اَنت گڈا بہ مسلمانانی سرا جہاد فرض عین انت و اگر نہ فرض کفایہ اِنت۔ بلے شرط ھمیش انت کہ جہادءِ آ تمام شرائط موجود بہ بنت کہ آماں فقہءِ کتاباں نوشتہ انت البت گوں ہر کسءَ مسلمان مصالحت یا معاہدہ بکن انت یا بہ مسلمانانی حفاظتءَ بیائینت گوں آیاں جنگ کنگ یا آیانی مقابلہءَ آیانی یک مخالفےءَ را مدد دیگ پہ مسلماناں ہچبر جائز نہ اِنت۔

وٗ بد لگیتءِ مراد ایش اِنت کہ نفسءَ را دشوار و گراں معلوم بیت چوش نہ اِنت کہ ردءِ قابل یا انکارءِ قابل نظرءَ کیت و مصلحتءِ برخلاف نظرءَ بئیت۔ نفرت و ناوشیءِ موجب ببیت ہمیشکا مریشاں ہچ الزام وارد نہ بیت و ہدیکہ انسانءَ بالطبع چہ زندگیءَ ہچ چیز زیات دوست نہ اِنت گڈا ضرور چہ مقاتلہءَ زیات گراں باید اِنت کہ ہچ چیز مبیت

وٗ یعنی اے جبر ضروری نہ اِنت کہ ہر چیزءَ شما بہ وتی حقءَ نفع دیوک یا نقصان دیوک بفہم اِت آ در حقیقتءَ ہمن شمے حقءَ ھنچوش بہ بیت، بلکیں چوش بیت کنت کہ شما بہ وتی حقءَ یک چیزےءَ نقصان دیوک بزان اِت ولیکن آ پہ شما فائدہ مند اِنت و یک چیزےءَ وتی حقءَ فائدہ دیوک بفہم اِت و آ پہ شما نقصان دیوک انت۔ شما ہمے خیال کت کہ ماں جہادءَ جان و مالءِ کلءِ نقصان انت و چہ جہادءِ دست کشگءَ ہر دوئینانی حفاظت انت و ایشرا زانت کت نہ کتو کہ ماں جہادءَ دنیا و آخرتءِ چی چی منافع انت و ماں آئی ترک دیگءَ چی چی تاوان انت شمے نفع و تاوانءَ خدا بہتر زانت شما زانت نہ کن اِت ہمیشکا آ ہرچ حکمے کہ بدنت آ را حق بزان اِت و وتی خیالءَ یلہ بکن اِت۔ وٗ دوئیں جہانانی سردار صلی اللہ علیہ وسلمءَ وتی یک جماعتےءَ بہ کافرانی مقابلہءَ راہی کت اِشاں کافرانءَ جت و آیانی مالاں پُل اِت و یارتش مسلماناں معلوم اَت کہ آ جمادی الثانیءِ آخری روچ اَت بلے آ رجبءِ اولی نوک اَت کہ آماں حرمتءِ ماہاں شامل انت بریشیءَ کافراں بازتشگان جت کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلمءَ ماہِ حرامءَ ہمن حلال کت و وتی مردمانءَ بہ پُل و پانچءِ اجازت دات مسلمان بہ واجہءِ خدمتءَ حاضر بوانت و جُستش گپت کہ ماں شبہءَ چہ مئے دستءَ چوشیں خطائے بوت بریشیءَ چے حکم اِنت؟ گڈا اِے آیت نازل بوت۔ وٗ یعنی ماں حرمتءِ ماہءَ قتال بے شک گناہ اِنت بلے صحابہ کرامءَ بہ وتی زانتءِ بدا ماں جمادی الثانیءَ جہاد کتگت ماہِ حرام بزاں رجبءَ نہ کتگت ہمیشکا معافیءِ حق دار انت آیانءَ الزام جنگ بے انصافی اَت۔ وٗ یعنی مردمانءَ چہ اسلامءَ دور دارگ و وتءِ اسلامءِ دینءَ تسلیم نہ کنگ و چہ بیت اللہءِ زیارتءَ مردمانءَ دور دارگ و مکہءِ ندوکانءَ چہ اودا در کنگ آ کلیں جبر ماں شہر حرامءَ چہ جنگءَ زیات گناہ اِنت و کافراں ملام ہمے کارانی کنوک بوتگ انت۔ خلاصہ ایشنت کہ ماں شہر حرامءِ سببءَ ابید و ناحق مرگ بے شک گناہ انت مگر ھما کس کہ ماں حرمءَ کفرءَ شنگ بکنت و مزن مزنیں فساد بکننت و ماں حرمتءِ ماہاں ہمن مسلمانانی دل سیاہ کنگءَ دستءَ مکشنت گڈا گوں آیاں مرگ ھمن نہ اِنت۔ ابید چریشیءَ و ھدیکہ بہ اِے ہمیں سِتیں کاراں گلائیش اَنت گڈا بہ یک ادنائیں کوتاہیءِ سرا مسلمانانءَ لعن طعن کنگءِ ردا کہ چراپاں بہ نزانتیءَ کارے سر زد بوت مزن شرمی گپ ایت۔ وٗ یعنی ماں دینءَ فتنہ و فساد برپا کنگ تاکہ مردم حقیں دینءَ قبول دار مبنت چہ آ قتلءَ باز زیاد بد اِنت کہ آماں حرامءِ ماہءَ چہ مسلمانانی دستءَ خطائے بوت۔ مشرکانی عادت اَت کہ مسلمانانی کارانی سرا قسما قسمیں خدشات ظاھر

کتگنتش تانکہ مخلوق ماں شش و پنچ ءَ بکپنت و اسلام ءَ قبول دار مبنت چنانچہ ما ہمے داستان ءَ کہ چہ مسلمانانی دست ءَ ماں حرمت ءِ ماہ ءَ قتل ءِ خطا بوت گڈا برشئے
مشرکاں ہرچ زبان درازی ئے کت آئی ءِ مقصد ھمیش ات کہ مخلوق چہ اسلام ءَ نفرت بکننت ۔ خلاصہ ایش بوت کہ چہ مسلمانانی دست ءَ ہرچ قتل و خونے بوت بہ آئی سرا
مشرکانی طعن وشگان برے سوب ءَ انت کہ مردم حقیں دین ءَ چے برگشتہ ببنت ۔ اے چرے بالا بیان بوتگیں قتل و خون ءَ چہ زیاد بد وسل انت
ف۹ یعنی داں وھد یکہ شما برحقیں دین ءِ سراوت ءَ قائم دار ات اے مشرک شمے مقاتلہ و مقابلہ ءِ ردا ھچ وڑءَ کمی نہ کننت توری حرم مکہ و ماہِ حرام پرچا مبنت چوشکہ
عمرہ حدیبیہ ءَ پیش اَحت ۔ نہ حرم مکہ ءِ اِشاں حرمت کت و نہ ماہ حرام ءِ اِشاں خیال گوْر داشت ۔ بے سبب مفت ءَ بہ کشگ و کُش ءُ منگ ءَ تیار بوتنت و مسلمانانی
بہ مکہ ءَ ردگ و عمرہ کنگ ءِ واسطہ روا دار نہ بوتنت گڈا اِے ہمیں دژمنانی ٹوک وٹالی ءِ پرواہ ءَ کئے بداریت ۔ و ماہِ حرام ءِ سبب ءَ چہ جنگ ءَ وتی دست کسے پرچا
بداریت ۔ ف۱۰ یعنی چہ اسلام ءِ دین ءَ برگردگ و داں آخرءَ بہ ہمے جاورءَ وت ءَ قائم دارگ ہنچیں سکّیں مصیبت ایت کہ تمامیں عمرءِ اِشانی نیکیں کار حوش بہ باد بنت کہ ھچ ہمیں نیکی ءِ حقدار پشت نہ کپنت ۔ ماں دنیاءَ نہ اِشانی جان و مال محفوظ مانیت و نہ نکاح قائم مانیت نہ اِشان ءَ میراث برسیت و نہ آخرت ءَ ثواب، و نہ کدی چہ جہنم ءَ رستگاری نصیبش بیت، البت اگر پدا اسلام ءَ قبول بکننت گڈا ایوک ءَ اسلام ءَ رندگتگیں نیکیں عملانی جزا سزحمی ءَ رسیت ۔

وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۙ اُولٰٓئِكَ يَرْجُوْنَ
وھاکساں کہ ھجرت اِش کت وجنگ اِش کت ماں خداءِ راہ ءَ آیاں چہ خداءِ رحمتاں
رَحْمَتَ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۲۱۸﴾ يَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْخَمْرِ
امیدوارنت واللہ بخشوک اِنت مہربان اِنت ف۱ جُست کننت تراچہ شرابیگ
وَالْمَيْسِرِ ؕ قُلْ فِيْهِمَآ اِثْمٌ كَبِيْرٌ وَّمَنَافِعُ لِلنَّاسِ ۡ وَاِثْمُهُمَآ
وجوّاءِ حکما ف۲ بگوش کہ ماں ہردوکاں مزنیں گناہ انت و فائدہ ہم ہست اِنت پہ مردماں و آہانی گناہ
اَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا ؕ وَيَسْئَلُوْنَكَ مَاذَا يُنْفِقُوْنَ ۬ ؕ قُلِ الْعَفْوَ ؕ
بازمستر انت چہ آیانی فائدہ ءَ ف۳ وجُست کننت چہ تو کہ چے خیرات بکننت، بگوش ھاکہ بچگینت چہ خرچ ءَ ف۴
كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُوْنَ ﴿۲۱۹﴾ ۙ فِي الدُّنْيَا
ہمے ڈولا بیان کنت اللہ تعالیٰ پہ شما حکماں تاکہ شما فکر بکن اِت ۔ ماں دنیاءِ
وَالْاٰخِرَةِ ؕ وَيَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْيَتٰمٰى ؕ قُلْ اِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ ؕ وَ
و آخرت ءِ (خبراں) و جُست کننت چہ تو چورہانی بابت ءَ ف۶ بگوش کہ آیانی کارءِ شرکنگ بہتر انت ۔ پدا
اِنْ تُخَالِطُوْهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ؕ وَلَوْ
اگر آیاں ءِ وتی ہوروک کن اِت گڈا آشمے برات انت واللہ زانت کارخراب ءَ، چہ کار شرکن ءَ ۔ ۔ ۔
شَآءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۲۲۰﴾ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكٰتِ
خداءِ بلوٹتیں شماری ماں تحلیف ءِ توکا دوردات ف۸ بیشک اللہ سکیں ورا کزر یں دانشندے ف۹ و نکاح مکن اِت مشرکیں جنان ءَ
حَتّٰى يُؤْمِنَّ ؕ وَلَاَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَّلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ ۚ
تا وقتیکہ ایمان نیارنت و ضرور مولد مسلمانیں شرتر انت چہ مشرکیں جن ءَ اگرچہ آشمارا سک دوست بہ بیت
وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِيْنَ حَتّٰى يُؤْمِنُوْا ؕ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ
و سانگ مدئیت مشرکیں مرداں تاوقتیکہ ایمان نیارنت و ھرور غلام مسلمانیں شرتر انت چہ مشرکیں مردءَ
وَّلَوْ اَعْجَبَكُمْ ؕ اُولٰٓئِكَ يَدْعُوْنَ اِلَى النَّارِ ۖۚ وَاللّٰهُ يَدْعُوْٓا اِلَى الْجَنَّةِ
اگرچہ آشمارا سک دوست ببیت ف۱ آمشرکاں توار جنت دوزخ ءِ نیمگ ءَ ف۱۱ واللہ توار جنت بھشت

(ہمے صفحہ ءِ حاشیہ) ف۱ چہ پیشی آیت ءَ صحابیانی برزءَ بیان بوتگیں جماعت ءِ مردمان ءَ ایش وَ معلوم بوت کہ اِے ردءَ مئے سرا ھچ ہمیں گروار نیست اِنت بلے اشان ءَ اِے فکر دامن گیر بوت کہ باریں بہ اِے جہاد ءَ مارا ثواب ہن رسیت یا کہ نرسیت ۔ ہمیشکا اِے آیت نازل بوت کہ ھاکساں کہ ایمان آورت و ہجرت اِش کت و بہ خدایگی گوں آئی دژمناں جنگش کرت بہ اِے جنگ ءَ اِشان ءَ وتی جرندءَ ہچ غرض نیست ات گڈا اِشاں بیشک اللہ ءِ رحمت ءَ امیدوار و حقدار اَنت، واللہ بہ وتی بندگانی خطایاں بخشوک و آیان ءَ انعام دیوک اِنت ۔ آ اِے ہمیں ہیروکاران ءَ زبہر نہ کنت ۔ ف۲ شراب و جوّاءِ ردءَ بازیں آیت نازل بوگنت کہ ماں ہریکے ءَ اِشانی خرابی پیش دارگ بوتگ، آخرماں سورہ مائدہ ءِ آیت ءَ صاف صاف ہن کنگ بوت، نوں ہرچیز یکہ نشہ بکنت آ کل حرام اَنت و ہرچ شرطے بہ یک چیزے ءِ سرا بندگ ببیت کہ ماں آئی شرط ءِ تہا نفع یا تاوان اِنت آ محض حرام اِنت و یک نیمگے ءِ شرط حرام نہ اِنت ۔
ف۳ چہ شراب ءِ ورگ ءَ انسان ءِ عقل ٹگلیت کہ آچہ تمامیں بدیں کاراں رکینیت و جنگ و قتل و غیرہ تہر تہریں خرابیانی نوبت کیت و ورڑ وڑ ءِ جسمانی و روحانی مرض سرکشتنت کہ باز برءَ مردم چہ ایشاں بیران بنت و ماں جوّا ءِ لیب ءَ حرامیں مال ءِ ورگ و دُزّی و مال و عیال ءِ بربادی، وت ماں وتی دژمنی وغیرہ وغیرہ ہر قسم ءِ خرابی ظاہری و باطنی پیش کاینت، بلے ماں اِشاں بہ نام ءَ نفع ہن موجود انت ۔ مثلاً چہ شراب ءِ نوشگ ءَ لذت و سرور حاصل بوت و چہ جوّا ءَ مفت ءِ مال دست ءَ کیت ۔ ف۴ مردماں جُست گپتگ ات کہ پہ خدائیگی چینکر مال خرچ بکنیں حکم بوت کہ ھرچ مالے کہ چہ شمے ضروری ایں
خرچ و درچ ءَ گیش بہ بیت ۔ پرچاکہ ہنوش آخرت ءِ فکر لازم انت ہمے پیم ءَ دنیاءِ فکر ہن لازم اِنت ۔ اگن دراھیں مال ءِ خیرات کن اِت گڈا وتی جرند و خرچ ءَ چون توام کن اِت و ہرچ حقوقے کہ شمارا اداکنگی اَنت گڈا آیان ءَ چون اداکت کن اِت، معلوم بیت نہ کنت کہ اِے پیم ءَ شما کتام دینی یا دنیاوی خرابی ءَ گرفتار بہ بئیت ۔
ف۵ یعنی دنیا فانی اِنت بلے حاجتانی جاگہ ہن ہست اِنت و آخرت باقی و ثواب ءِ جاگہ اِنت ہمیشکا بہ ہوش و ماش ءَ ماں ہریک کارے ءَ مناسبیں خرچ کنگ لازم اِنت دنیا و آخرت ھر دوئینانی مصلحت ءِ خیال دارگ مناسب اِنت و حکمان ءَ بہ شتری ءَ گیش و گیوار ءِ مقصد ھمیش اِنت کہ شمارا فکر کنگ ءَ موہ برسیت ۔
ف۶ ھتیں مرداں یتیمانی مال ءَ احتیاط نہ کرتگت تو برشئی ءَ حکم سر بوت کہ وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ ۔ و اِنَّ الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ الْيَتٰمٰى ظُلْمًا الخ ۔ بہ اِے حکمانی آیگ ءَ ہماکساں کہ یتیمانش رودینتگت آیان ترستنت و یتیمانی ورگ و خرچ بالکل چہ وتا جدا اِش کت پرچاکہ شرکت ءِ جاورءَ مردم ءَ یتیم ءِ مال جزناوار تگت ۔ ماں ایڈول ءَ مشکل چوش پیش اَحت کہ ہرچ ورگے کہ بہ یتیم ءَ تیار کنگ بوتگت نوں چیزے یکہ ورگ سرا احتگت آ خراب

بوتگت ویداچگل دیگ کپتگ اَت ماں اِے احتیاطءِ یتیمانی حق ءَ تاوان بوت ہے خبر واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوشگ بوت۔ ہمیشکا اِے آیت نازل بوت۔
ف یعنی مقصود و تتہا ہمیش انت کہ یتیم ءِ مال ءِ حفاظت و درستی بہ بیت نوں گڈا اگر بہ علیحدگی ءَ یتیم ءِ نفع انت باید کہ ھمارہ بند اختیار کنگ بہ بیت و جاءُ کہ او دا شرکت شرتر اِنت تہ گڈا آئی خرچ ءَ شامل بکن اِت ماں اِشی ءَ ہیچ خرابی نیست کہ یک برے آئی ءِ چیزءَ بور اِت و دومی برءَ وتی چیزءَ آئرا بوارین اِت۔ چیاکہ آ یتیمیں زھگ شمے دینی یا نسبی براس اَنت وماں براسانی میانجی ءَ شرکت و ورگ وارینگ ءَ باکے نیست اِنت، البت اے ضروری اِنت کہ یتیمانی اصلاح ءِ رعایت دارگ بہ بیت۔ و اللہ خوب زانت کہ چرے شرکت ءَ کئے خیانت و یتیم ءِ مال ءِ گڑبڑ کنگ لوٹیت و کئے ءَ یتیمانی اصلاح و آیانی دوزواہی منظور انت۔ ف یعنی ماں ورد و نوش ءَ یتیمانی شرکت بہ اصلاح ءِ خاطر ءَ ہن مباح نہ کنگتی یا اِے کہ بے علم و بے زانشکاری ءَ بہ لاچاری ہن اگر چیزے کمی و بیشی بوتیں گڈا بہ آئی سرا ہن مواخذہ بزاں گرفت کتگتی۔ ف یعنی گران ءَ چہ گران تریں حکم تو نیت کہ بدنت پر چا کہ آ زبردست اِنت بلے چوش نہ کتی بلکیں سبکیں حکمے دات، چیاکہ آ حکمت و مصلحت ءِ روءَ کاران ءَ انجام دیوک اِنت

وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ ۚ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾
و بخشگ ءِ نیگ ءَ چہ وتی حکما و شر ظاہر کنت وتی حکماں پہ مردماں تاکہ آ نصیحت قبول بکننت
وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي
و جُست کننت ترا چہ حیض ءِ حکما ف۱ بگوش کہ آ گندگی ایت، نوں شما یک کرا بہت چہ جنیناں ماں
الْمَحِيضِ ۖ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ
حیض ءِ وقتا و نزیک مبیت آیانی تا وقتیکہ پاک نبنت ف۲ پدا وقتیکہ آ شر پاک بوتنت گڈا برِت و آیانی گورءَ
مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾
چہ ھما جاگہ ءَ کہ حکم داتگ شمارا اللہ ءَ ف۳ بیشک اللہ ءَ دوست بنت توبہ کنوکیں مردم و دوستی بنت چہ گندگیا پرہیز کنوکیں مردم ءَ
نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُوا
شمے جنیناں شمے ڈگار انت، گڈا برِت ماں وتی ڈگاراں ہر ڈولا کہ بلوٹِت ف۵ و دیما روانہ کنِت
لِأَنْفُسِكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾
(توشگ ءَ) پہ وت ف۶ و بترس اِت چہ خداءَ و بزان اِت کہ شما اگوں آ ءِ یا دیکگی اِنت و وشدلی بدے ایمانداراں
وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَ
و مکن اِت خدایا نشانہ پہ وتی قسمانیگی چہ نیکی کنگ ءَ و پرہیزگاری کنگ ءَ و
تُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ
ماں مردمانی درمیان ءَ صلح کنگ ءَ و تارا چہ اِشاں بنیت ف و اللہ ہر چیزءَ اشکنت و زانت ف۵ نگریت شمارا اللہ تعالے
بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ
پہ شمے بے ہودئیں قسمانیگی ف۹ لیکن گریت شمارا پہ ھما قسمانیگی کہ قصد کتگنت شمے دلاں ف۱
وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ
و اللہ تعالے بخشوک او پارکشوک انت ف۱۱ پہ ھما کساں کہ قسم ورنت پہ وتی جنینانی گورءِ نروگ ءَ، مہلت اِنت
أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ۖ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ
چار ماہ ءِ پدا اگر آ جنینانی گورءَ رفتنت گڈا اللہ تعالیٰ بخشوک مہربان اِنت۔ و اگر

ف۱۰ پیش ءَ مسلمان مرد و کافریں جنیں و اِشی ءِ برعکس ہر دوئیں صورتاں نکاح ءِ اجازت ہست اَت بہ اِے آیت ءَ آئرا منسوخ کنگ بوت اگر مرد یا جنین مشرک بہ بیت گڈا آئی ءِ نکاح بہ مسلمان ءَ روانہ انت یا نکاح ءَ رند یکے مشرک بوت تو بیشی نکاح پرشتیت و شرک اِشیں اِنت کہ علم یا قدرت یا بہ یک کتام خدا ءِ صفتانی تہا کسے ءَ خداءِ مثل بزانت یا مثل خدا کسے ءِ تعظیم ءَ بکنت مثلاً کسے ءَ سجدہ بکنت یا کسے ءَ مختار زانان ءَ چہ آئی وتی حاجت ءِ سوال ءَ بکنت باقی چہ دیگر آیتاں اِے جر پدرا بیت کہ یہود و نصاریٰ ءِ جنیناں گوں مسلمان مرد ءِ نکاح جائز انت آ بہ اِے مشرکاں شامل نہ انت بلے شرط ہمیش اِنت کہ آ بہ وتی دین ءَ قائم بہ بنت دہریہ و ملحد مبنت چوشکہ مروچاں بازیں نصاریٰ گندگ بنت۔ تماہیں آیت ءِ خلاصہ ایش انت کہ مسلمان مرد ءِ گوں مشرک زال ءَ نکاح روانہ اِنت دانکہ آ مسلمان مبیت، بیشک مسلمانیں ٹہنگ چہ کافریں زال ءَ شرتر اَنت توری آ یک آزادیں بانکے پرچا مبیت اگرچہ مشرک زال بہ جمال و مال و شرافت ءَ شمارا دوست بہ بیت و ہمے ہیم ءَ مسلمانیں جنین ءِ نکاح گوں کافریں مرد ءَ مکن اِت۔ مسلمانیں غلام ہن چہ مشرک ءَ باز شرتر اِنت بلّی توری آ آزادے پرچا مبیت اگرچہ مشرک مرد بہ مال و صورت ءَ شمارا دوست یعنی ادنیٰ ءَ چہ ادنیٰ تریں مسلمان چہ مشرک ءَ باز افضل انت بلّی توری آ اعلیٰ ءَ چہ اعلیٰ تر بہ بیت۔
ف۱۱ یعنی مشرکیں مردیں و مشرکیں جنیں آدم کہ اِشانی بیان گوست اِشانی اقوال اِشانی افعال اِشانی دوستی گوں اِشاں اختلاط شرک ءِ نفرت و آئی ءِ گندگی ءَ چہ دل ءَ کم کنت و شرک ءِ نیگ ءَ دل کشی ءِ سبب بیت کہ آئی ءِ نتیجہ دوزخ انت ہمیشکا گوں اِے ہمیں کساں نکاح کنگ ءَ پہریز سکّ لازمی اِنت۔ ۱۲
(ہمے صفحہ ءِ حاشیہ) ف۱ حیض گوشنت ہما خون ءَ کہ جنین ءِ شرمگاہ ءَ بطور ھیل و عادت جاری بیت۔ بہ اِے حالت ءَ مجامعت کنگ و نماز روچگ کل حرام اَنت و عادت ءِ برخلاف ہر چ خونے کہ کیت آ نادراھی اِیت۔ ماں آئی مجامعت، نماز روچگ درست روا اَنت، آئی ءِ احوال اِے ہیم ءَ اِنت چوشکہ ٹپ یا چہ فصد ءَ خون ءِ درآیگ۔ یہود و مجوس ءَ بہ حیض ءِ جاور ءَ گوں جنیں آدم ءَ ورگ و ماں یکیں لوگ ءَ نندگ اِش ہن جائز قرار نہ داتگت۔ و نصاریٰ چہ مجامعت ءَ پہریز نہ کتگت۔ اِے بار ءَ چہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ جُست کنگ بوت، گڈا اِے آیت نازل بوت، واجہ ءَ فرمائینت کہ مرے جاور ءَ مجامعت حرام اِنت دگوں آیاں نندگ و ورگ کل روا انت یہود ءِ افراط و نصاریٰ ءِ تفریط ہر دوئیں مردود بوت انت۔ ف۲ پاک بیگ ءِ تفصیل چوش اِنت کہ اگر حیض بہ وتی سرجمیں مدت ءَ بزاں دہ روچ ءِ سرا بند بوت گڈا چہ ھما وہد ءَ مجامعت روا اِنت و اگر حیض چہ دہ روچ ءَ پیسر ختم بوت مثلاً شش روچ ءَ پد وزالک ءِ عادت ہن شش روچ ءِ بوتگ گڈا اِے صورت ءَ خون ءِ بند بوگ ءَ پد مجامعت روانہ اِنت بلکیں وھدے زالک سرو جان ءَ بشودیت یا نماز ءِ وھد ھلاس بہ بیت چہ آئی ءَ پد مجامعت روا بیت و اگر زالک ءِ عادت ہفت یا ہشت روچ ءَ ٹیکنت گڈا آ روچانی پورہ بوگ ءَ پد مجامعت روا بیت۔ ف۳ چہ ہما جاگہ ءَ کہ مجامعت ءِ اجازت ئی داتگ۔ بزاں چہ دیمی کشءَ کہ چہ او دا چک پیدا بیت، دومی جاگہ بزاں لواطت حرام اِنت۔ ف۴ یعنی ھما کس چہ گناہ ءَ توبہ کننت کہ اِے خطا چہ آیاں بے ارادہ ءَ سرزد بوت مثلاً حیض ءِ جاور ءَ وطی کرتی و چہ ناپاکی یعنی چہ گناہاں و وطی بہ حیض ءِ جاورءَ و وطی چہ نجسیں جاگہ ءَ پہریز کننت۔
ف۵ یہودیاں زالک ءِ چہ پشتی نیگ ءَ وطی ءَ ہن کرتگت و گوشتگتش کہ چرشی زھگ احول بزاں کانا پیدا بیت۔ چہ واجہ ءَ جست کنگ بوت۔ گڈا بریشی ءَ

ہے آیت نازل بوت یعنی شمے زال پہ شما چوشئے کشار ءِ پیم ءَ اَنت کہ ماں آئی نطفہ تخم ءِ بدل واولاد پیداوار ءِ بدل انت یعنی چریشی ءَ اصلی مقصد ایوک ءِ نسل ءِ باقی دارگ واولاد پیدکنگ انت
نوں شمارا اختیار اِنت کہ چہ دیم ءَ یا چہ کش ءَ یا چہ پُشتی جانب ءَ یا بہ نندکائی ہر پیم ءَ بلوٹ اِت مجامعت بکن اِت مگرا ے ضروری اِنت کہ پیداوار ءِ جاگہ بزاں مجامعت ماں فرج ءَ کنگ ببیت
لواطت ھچبر روانہ اِنت و مہود ءِ اے گوشگ باطل اِنت کہ چک نیم چم پیدا بیت۔ ف۶ یعنی نیکیں عمل پہ وت ءَ کناں بئیت۔ یا ایش کہ چہ وطی ءَ نیکیں اولاد مراد ببیت ایوک ءَ دل وشی
مقصد مبیت۔ ف۷ یعنی یک شرّیں کارے نہ کنگ ءِ سرءَ خداءِ قسم ءَ بور اِت مثلاً گوں مات و پت ءَ خبر نہ کناں، فقیر ءَ ہچ نہ دیاں یا وت ماں وت ءَ کسے ءَ صلح نہ کناں بہ اِے ہمیں کاراں
خداءِ نام ءَ بہ بدیں کاراں ذریعہ جوڑ کنگ بوت ہمیشکا چوش ھچبر مکن اِت اگر کسے ءَ چوشیں سوگندے وارت گڑا آئی ءِ پروشگ وکفارہ دیگ واجب اِنت ۔
ف۸ یعنی اگر کسے ءَ سوگند وارت تو اللہ آئرا اشکنت واگر خداءِ عظمت وجلال ءِ سبب ءَ چہ سوگند ءَ پہریز اِیت گڑا اللہ آئی ءِ نیت ءَ شر زانت شمے حبر ظاہری توری باطنی، چہ
آئی ءَ ھچ پوشیدہ نہ اِنت ہمیشکا قلبی نیت ولسانی قول ءِ
تہا احتیاط ماں ہر دوئیناں لازم اِنت۔

عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾ وَالْمُطَلَّقٰتُ
آیاں ارادہ کنگ سون ءِ گڑا بیشک اللہ اشکنوک ، زانوکنت ف۱ وسون داتگیں جنیناں
يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ
انتظار بکنت پر وت سے حیض ءِ و ناروائن پہ آیاں
أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ فِيٓ أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ
کہ چیر بدینت آچیز یا کہ پیداگ کنگ اللہ ءَ ماں آیانی چکداناں اگر آیاں ایمان کارنت
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذٰلِكَ
پہ اللہ ءَ وآخرت ءِ روچا ف۲ وآیانی مرد حقدار ترنت پہ واپس زورگ ءَ آیانی اے مدتا
إِنْ أَرَادُوٓا إِصْلَاحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ
اگر لوٹنت پیم بوءَ گا (ٹھیک گا) ف۳ وجنیناں ہن حق ہستنت ہنچوکہ مرداں پہ آیانی سرا حق ہستنت پہ مردم گری
وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾ اَلطَّلَاقُ
ومردانی مرتبہ پہ جنینانی سرا زیادہ اِنت ف۴ و اللہ ستریں زبردست ، زبریں دانائے۔ طلاق رجعی
مَرَّتٰنِ ۖ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ
تا دو برانت ، آئیا چہ رندیا دارگ انت پہ مردم گری یا گیشینگ اِنت پہ خانوادی ف۵ و روانہ اِنت
لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّآ اٰتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّآ أَنْ يَخَافَآ
پر شما کہ بگرات چیزے چہ وتی داتگیناں چہ جنیناں مگر وقتیکہ مرد وجن ترسنت
أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ
چہ اے حبر ءَ کہ قائم داشت نکننت خداءِ حکماں ف۶ رندا اگر شما ترس اِت چہ اے حبر ءَ کہ آ ہر دوئیں قائم داشت نکننت خداءِ حکماں
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهٖ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ
گڑا ھچ گناہ نہ انت پہ ہر دوکاں ماں اے حبر ءَ کہ جنین فدیہ بدنت ف۷ اے اللہ ءِ بستگیں حد اَنت
فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ
نوں چہ آیاں مگوزاِت و ہر کسیکہ بگوزیت چہ اللہ ءِ بستگیں حداں گڑا ھمشاں وت

ف۹ لغو وبے کاریں سوگند ھا اِنت کہ چہ دپ ءَ عادت وعرف ءِ
رو ءَ بے ارادہ ونادلکشی در بئیت و دل ھچ سر پد مبیت
اے ہمیں سوگند ءِ نہ کفارہ ہست و نہ گناہ البت اگر کسے
پہ زانت سوگند ءِ لفظ چوشکہ واللہ وباللہ بگوشیت و چریشی ءَ
مقصد تاکید اِنت سوگند ءِ ارادہ نہ اِنت گڑا بریشی ءَ کفارہ
لازم کیت۔ کفارہ ءِ بیان دیم ءَ پیداک اِنت۔
ف۱۰ یعنی کسے پہ زانت سوگند بوارت کہ ماں آئی ءَ دل ہن زبان ءَ
موافق بہ بیت اے ہمیں سوگند ءِ پروشگ ءِ سرا کفارہ لازم
بیت۔ ف۱۱ غفور اِنت کہ لغو وبے کاریں سوگندانی سرا
گرفت نکنت، حلیم اِنت کہ ماں گرفت ءَ اِشتاپ نہ کنت بلکیں ءَ
بندہ توبہ بکنت و پشومان بہ بیت۔
(ہمے صفحہ ءِ حاشیہ) ف۱ اگر کسے سوگند بوارت کہ من وتی
لوگ بانک ءِ گور ءَ نہ رواں گڑا اگر چار ماہ ءِ توک ءَ لوگ بانک ءِ گور ءَ
شُت گڑا سوگند ءِ کفارہ ءَ دنت و زالک ماں نکاح ءَ مانیت واگر چار
ماہ گوست اَنت وآئی ءِ گور ءَ نہ شت ، اِے جاور ءَ زال ءِ طلاق بائن
بیت۔ فائدہ :۔ ایلاء ماں شریعت ءَ ایش اِنت کہ مرد سوگند بوارت
چار ماہ یا چار ماہ ءَ گیش یا مدت ءِ نام گرگ ءَ ابید بگوشیت کہ من وتی
لوگ بانک ءِ گور ءَ نہ رواں، چہ چار ماہ ءَ کم ایلاء نہ بیت۔ ماں ایلاء ءِ
سہ ایں صورتاں چار ماہ ءِ توک ءَ زال ءِ گور ءَ روت تو کفارہ سوگند ءِ
دیگی بیت واگر ناں چار ماہ گوزگ ءَ پد زال ءَ طلاق بائن بیت۔ واگر چہ
چار ماہ ءَ کم ءِ سوگند بوارت مثلاً سوگند وارتی کہ سہ ماہ زال ءِ گور ءَ
نہ رواں گڑا اِے ایلاء شرعی نہ بیت۔ آئی ءِ حکم ایش اِنت کہ اگر
سوگند پروشتی مثلاً ماں ہمے صورت ءَ سہ ماہ ءِ توک ءَ زال ءِ گور ءَ شت
سوگند ءِ کفارہ لازم بیت واگر وتی سوگند ءِ سرءَ اوشتات
و سہ ماہ زال ءِ گور ءَ نہ شُت گڑا اِے صورت ءَ نہ زال ءَ طلاق
بیت و نہ کفارہ لازم بیت۔ ف۲ و ہدیکہ مرد ءَ وتی جن طلاق
دات نوں پہ اِے زالک ءَ روانہ اِنت کہ دگہ سانگے بکنت دانکہ
سہ حیض ءِ مدت ءَ تمام مکنت تانکہ اگر حملے ہست اِنت آ
معلوم بہ بیت ویکے ءِ اولاد دومی ءَ مربیت ہمیشکا پہ جنیں آدم ءَ
لازم اِنت کہ وتی لاپ ءِ توک ءِ چیز ءَ ظاہر بکنت توری حمل بہ بیت
یا کہ حیض جاری بہ بیت و ہمے مدت ءِ نام عدت انت۔
فائدہ :۔ معلوم کنگ باید اِنت کہ اد ءَ چہ مطلقات ءَ ھما جنیں
جنیں مراد اَنت کہ نکاح ءَ پد لوگ واجہ ءَ گوں آہاں صحبت یا شرعی
خلوت ءِ نوبت حاصل بوتگ وآہاں ءَ حیض ہن بئیت، آزاد

ہن بہ بنت کسے ءِ ٹینگ یا مولد مبنت پر جاکہ ھما جنیں کہ گوں آئی صحبت یا خلوت ءِ نوبت نیا تگ طلاق ءَ پد آئی ءِ سرا ہچ عدت لازم نہ انت وھما جنینے کہ آئرا حیض نہ بیت مثلاً کساں عمرا اِت
یا سک پیرزال اِنت یا ماں لاپ ءَ حمل انت گڑا اولی ہر دوئیں صورتاں آئی ءِ عدت سہ ماہ اِنت و لاپ پُری ءِ مدت ھمیش انت کہ آچک ءِ سرا بکپیت۔ و زالکے کہ آزاد نہ اِنت بلکیں شرع ءِ
رو ءَ کسے ءِ مولد بہ بیت اگر آئرا حیض کیت تو آئی ءِ عدت دو حیض اِنت واگر حیض نئیت گڑا اگر آصغیرہ یا پیرزال اِنت گڑا آئی ءِ عدت ماہے و نیم اِنت واگر لاپ پُر اِنت گڑا وضع حمل
اِنت چہ ایدگہ آیتاں و حدیثاں اے گیش وگیوار ثابت اِنت۔ ف۳ یعنی عدت ءِ توک ءَ مرد بلوٹیت زالک ءَ پد ءَ گوں وت ءَ داشت کنت اگرچہ زالک پریشی ءَ رضامند مبیت۔ مگر چہ
واتری ءَ مقصود جوانیں سلوک واصلاح بہ بیت زالک ءَ سوکی کنگ یا چہرے سوکی ءَ حق مہر ءِ معاف کنائینگ مراد مبیت اِے ظلم اِنت اگر اِے پیم ءَ کنت گڑا گنہگار بیت۔ البت
رجعت وتی جاگہ ءَ صحیح بیت۔ ف۴ یعنی اِے خبر ءَ برحق اِنت کہ ہنچوش مرد ءِ حق زالک ءِ سرا اِنت ھمے پیم ءَ زالک ءِ حق مرد ءِ سرا اِنت کہ بہ دستور ءِ رو ءَ اِشانی اداکنگ بہ ہر کس ءَ
لازم اِنت گڑا نوں مرد ءَ گوں جنین آدم ءَ بدسلوکی وآئی ءِ ہر وڑ حق زوری فہن بیت مگر اے الّی اِنت کہ مردیں ءَ جنین ءِ سرا فضیلت و فوقیت حاصل اِنت، ہمیشکا ماں ۔۔۔۔۔۔۔۔۔

واتری ءِ حق مردین ءَ دیگ بوتگ ۔ ف۵ چہ اسلام ءَ پیش دستورات کہ دِلّٰہ وبیسّت برءَ یا ھمنکر برءَ کہ دل ءَ کشتگ لوگ بانکءَ طلاق داتگنش مگر چہ عدّت ءِ ھلاسی ءَ پیش رجعت کُرتگنش ۔ پدا وھد یکہ لوٹتگنش تو طلاقش داتگ ورجعتش کرتگ ۔ و اِے صورت ءَ لھتے مردین ءَ زالک ءَ بازسوکی کتگت پمیشکا اِے آیت نازل بوت کہ طلاق گوں رجعتءَ فقط دو برءَ اِنت یک یا دان دو طلاق ءَ اختیار دیگ بوت کہ عدّت ءِ میانجیءَ اگر مرد ءِ دل بکشّیت تو زالکءَ دستور ءِ روءَ گوں وت ءَ بداریت یا بہ شرّیں رھبندءَ آئرا بگشّینیت گڈا عدّت ءَ رند رجعت باقی نہ مانیت البت اگر ھر دوئیں راضی بہ بنت تو دوبارہ نکاح کت کننت واگر سومی برءَ طلاق دنت گڈا آیانا ہن روانہ اِنت دانکہ دومی لوگ واجہ گوں آئی ءَ نکاح کنان ءَ صحبت مکنت ۔ ف۶ یعنی پہ مردین اِے روانہ اِنت کہ زالکءَ ہرچ مہرے داتگی آئرا بہ طلاق ءِ عوضءَ واپس بزوریت البت اِے بہ لاچاری ءِ وھدءَ روا اِنت کہ ھر دوئیں ہچ پیم ءَ وت ماں وت ءَ نہ ٹھنت و اِشان ءَ اِے ترس بہ بیت کہ بہ وتی ترندیں گرُچیل ءِ روءَ ہن خداءِ حکمانی پابندی ءَ ماں وتی جنی و مردی ءِ رِدءَ نتون آنت کہ تمام بکننت و چہ مردءِ

الظّٰلِمُوْنَ ﴿۲۲۹﴾ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهٗ مِنْۢ بَعْدُ حَتّٰى تَنْكِحَ

ظالم اَنت ف۱ پدا اگر سوُمی دات جنیں سومی برا گڈا روانہ اِنت جنیں پہ آ مردءَ اِشیا چہ رند تاوقتیکہ نکاح

زَوْجًا غَيْرَهٗ ؕ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَاۤ اَنْ يَّتَرَاجَعَاۤ

نکنت دگہ مردے آ ئیا چہ بغیر ۔ رندا اگر سوُن بدنت دومی مرد آ جنینءَ گڈا ہچ گناہ نہ انت پہ آ ہر دوکاں کہ دوبارہ نکاح بکننت

اِنْ ظَنَّاۤ اَنْ يُّقِيْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ ؕ وَتِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا

اگر آ ہر دوکانی خیال ہست اِنت کہ قائم دارنت خداءِ حکماں واے بستگیں حدانت اللہ ءِ بیانِش کنت

لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۲۳۰﴾ وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ

پہ ہما قومےءَ کہ زانت ف۲ و دوقتے کہ سوُن دانت شما جنیناں پدا رستنت پہ وتی مدّت ءِ ف۳

فَاَمْسِكُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ سَرِّحُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ ۪ وَّ

گڈا بدار اِت شما آیان ءَ پہ مردم گری یا بگیشّینتش پہ خانوادہ گی و

لَا تُمْسِكُوْهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوْا ۚ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَقَدْ

مدار اِت آیاں پہ ضرر دیگ ءَ تاکہ بر آیان ناحقی بکن اِت ف۴ و ھرکس اِے ڈولا بکنت گڈا بے شک

ظَلَمَ نَفْسَهٗ ؕ وَلَا تَتَّخِذُوْۤا اٰيٰتِ اللّٰهِ هُزُوًا ؗ وَّاذْكُرُوْا نِعْمَتَ

آ وتا را تاوان بارکنت و مگر اِت اللہ ءِ حکماں پہ مسخرہ و یاد بکن اِت اللہ ءِ

اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمَاۤ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِّنَ الْكِتٰبِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ

نعماں پر شما واِے خبرا کہ ایری گپت پر شما کتاب و علمی خبر کہ شمارا نصیحت کنت

بِهٖ ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْۤا اَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۲۳۱﴾

پہ آئیا و بترس اِت چہ اللہ ءَ و بزان اِت کہ بیشک اللہ ھر چیزءَ شر زانت ف۵

وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوْهُنَّ

و دوقتیکہ سوُن دانت شما جنیناں پدا پورہ کننت آیاں وتی مدّت گڈا نوں مہن مکن اِت آیاں

اَنْ يَّنْكِحْنَ اَزْوَاجَهُنَّ اِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوْفِ ؕ

چہ اِے خبرءَ کہ نکاح بکننت وتی ہماپیشگیں مرداں وقتیکہ راضی بوتنت آیاں بایکدگر بہ رھبند شرع ف۶

منزل ۱

جانب ءَ لوگی ءِ حق ءِ رِدءَ ہن کوتاھی مبیت واگرنہ مال زورگ پہ لوگ واجہ حرام انت ۔

ف یعنی اِے مسلاناں! اگر شمارا اِے ترس ببیت کہ جَن و مردءِ میانجیءَ ھنچیں بزاری ے ہست کہ آیانی گذران دستورءِ ردءَ بیت نہ کنت گڈا آ ھر دوئیانی سرءَ ہچ گناہ نہ اِنت کہ جنین مال بدنت و وتءَ راچہ نکاح ءَ آزاد بکنت و مرد آ مال ءَ بزور اِیت ، اِیشرا خلع گوشنت و ہدیکہ ماں اِے ضرورت ءِ جاورءَ زوجین ءَ خلع کنگ روا بوت تو پہ کلیں مسلاناں مریشی ءَ جُھد کنگ ضروری بیت ۔

فائدہ :۔ یک زالکے نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ حاضر بوت و عرض کتی کہ من چہ وتی لوگ واجہ ءَ وش نیوں ، من آئی ءِ گورءَ نندگ نہ لوٹاں ۔ واجہءَ تحقیق کت گڈا زالک ءَ گوشت کہ آ بہ منی حقوق ءَ کوتاھی نکنت و نہ آئی ءِ اخلاق و دینداری ءِ سرا من ءَ اعتراض اِنت بلے منی دل آئرا نہ لوٹیت واجہءَ چہ جنین ءَ مہر واپس کنائینت ۔

(ہمے صفحہ ءِ حاشیہ) ف۱ اِے برزا کلیں بیان توکگیں احکام یعنی طلاق رجعت و خلع خدائے پاک ءِ فرماں کتگیں حدود و دستورانت اشانی سرءَ جمیں پابندی لازم انت ماں اِشاں ہچ پیم ءِ برخلافی نبدیلی و کوتاہی کنگ نہ لوٹیت ۔ ف۲ بزاں اگر زوج وتی لوگی ءَ راسومی برءَ طلاق دنت گڈا آ زالک پہ آئی حلال نہ بیت دانکہ آ زالک گوں دگہ یک مردءَ نکاح مکنت و دومی لوگ واجہ گوں آئی صحبت بکنت ورندا طلاق بہ وتی وشی ءَ بدنتی آئی عدّت تمام کنگ ءَ رند آ زالک گوں اوّلی مردءَ نکاح کت کنت اِیشرا حلالہ گوشنت و حلالہ ءَ پد گوں اوّلی زوج ءَ نکاح بہ اِے پیم بہ بیت کہ آ خداءِ حکمانی روءَ یکدگرءِ حقوق ءَ قائم بدارنت واگرنہ ضروسوت ماں وتءَ شدّت و جنجالی بینت یکدگرءِ حقوق ءَ برباد کننت و وتءَ گنہگار کننت ۔ ف۳ یعنی عدّت ھلاس بوت ۔

ع ۲۹ ۳ ۱۳

ف۴ یعنی دانکہ عدّت ہلاس بہ بیت لوگ واجہ اختیار داریت کہ آ زالکءَ گوں دوز واھی وتپاکی پدا واتری بکنت یا بہ وشی و رضا مندی ءَ آئرا بگشّینیت اِے ہجبر جائز نہ اِنت کہ ماں قیدءَ داران ءَ آئرا سوکی کنگ ءِ نیت ءَ رجعت بکنت چو شکہ لھتیں مرداں ہمے پیم ءَ کتگت ۔ فائدہ :۔ ماں پیشی آیت یعنی اَلطَّلَاقُ مَرَّتٰنِ الخ ءِ تہا اِے بیان کنگ بوتگ اَت کہ داں طلاق ءَ زوج اختیار داریت کہ زالک ءَ پدا بہ جوانیں رہ بندءَ واتر بکنت یا بالکل یلہ بکنتی نوں ماں اِے آیت ءَ اِے بیان کنگ بوتگ کہ اِے اختیار داں عدّتءَ ہست اِنت عدت ءَ پد زوج ءَ برزا بیان بوتگیں اختیار باقی نہ مانیت پمیشکا مریشی ءَ ہچ وڑءِ تکرارے نیست اِنت ۔ ف۵ نکاح طلاق ایلاء خلع رجعت حلالہ وغیرہ ءِ تہا مزنیں حکمت و مصلحت اَنت ۔ ماں اِشاں حیلہ کنگ وبے کاریں واھگان ءَ شامل کنگ مثلاً کسے رجعت بکنت و مراد بداریت کہ چریشی ءَ زالکءَ سوکی کنت گڈا چوش بگوش کہ اِے پیم ءَ آئیءَ گوں خداءِ حکماں مسخرہ کُت (نعوذ باللہ من ذٰلک) پہ اللہ ءَ ہمک چیز روشن اِنت چوشیں حیلہ کنگءَ ابید چہ تاوان ءَ دگہ ہچ سیت نیست اِنت ۔ ف۶ یک زالکے ءَ راآئی ءِ مردءَ یک دو طلاق دات و پدا آں عدّت ءَ رجعت ہن نہ کُتی وہدیکہ عدّت ہلاس بوت گڈا اِے دگہ مرد ماں اوّلی مردءَ ہن پیغام راہی کت زالک ہن پریشی ءَ رضامند بوت بلے زالک ءِ براتے بہ اِشیا زھر گپت و بہ نکاح ءَ نہ ہشتی ۔ اِے ردا ہمے حکم نازل بوت کہ زال ءِ رضا و گفتری ءِ رضاءَ بدار اِت و بہ ہمائی تب ءَ نکاح بوگ لوٹیت ۔ وتی واھگ و ناوشی ءَ توک ءَ میار اِت واِے حکم عام اِنت بہ نکاح ءَ ہن کنوکاں درستانءَ توری اوّلی مرد کہ آئی ءَ زالک ءَ طلاق داتگنت کہ آ زالکءَ دگہ جاہے نکاح ءَ بجلّیت و مہن بکنت یا نہ الک ءِ ولی وارث زالکءَ بہ اوّلی مردءَ یا دگہ جاہے نکاح ءَ مہن بکننت البت اگں دستور ءِ خلاف خبرے بہ بیت مثلاً ماں غیر کفوءَ نکاح کنگ بلوٹیت یا اوّلی مردءِ عدّت ءِ میانجیءَ ....

گوں دومی مردءَ نکاح کنگ بلوٹیت تو بلیشک اِے پیما نکاح ءَ چہ مہن کنگ بہ بیت ۔

(بہے صفحہ ءِ حاشیہ) ول یعنی ہرچ حکمے کہ بیان بوتنت چریشاں ایمانداراں ءَ نصیحت دیگ مقصد اِنت پہ چاکہ چرے نصیحت ءِ نفع ھما زورنت ۔ وچونائیءَ نصیحت بہ ھرکسءَ اِنت کسے ءِ خصوصیت نیست انت ومومنانی خاص کنگ دگرانی سرا تھدید وآیانءَ ایرجنگ ہن فہمگ بیت بزاں ھرکس بہ اِے حکمانی سرا عمل نہ کننت چوش بجوش اِشاں بہ اللہ و یوم آخرت ءِ سرا ایمان ندارنت ۔ ول یعنی زالک ءَ چہ نکاحءَ مہن نہ کنگ و نکاح لوگ ءِ جاورءَ ھما پاکیزگی اِنت کہ آچہ نکاحءَ مہن کنگءَ ھچبر حاصل نہ بنت و زالک و ھدیکہ بہ بیشی لوگ واجہ ءِ نیمگءَ میل داریت گڑا گوں آئیءَ نکاح کنگءَ ہرچ پاکیزگی ہست اِنت آگوں دگرےءَ نکاح کنگءَ ہجبر حاصل نہ بیت ۔ اللہ تعالیٰ اِشانی دلانی جبرءَ و آئندہ ءِ نفع و نقصانءَ شرزانت و شما نزان اِت ۔ ول یعنی مات ءِ سرا حکم اِنت کہ آچکّءَ داں دوسالءَ شیر بہ میچینیت و اِے مدّت پہ ہما مات و پدءَ اَنت کہ آ چکّ ءِ شیرءِ مدّتءَ تمام کنگ لوٹنت و اگرنہ مرشیءَ کمی ہن جائز اِنت ھنچوش کہ آیت ءِ آخرءَ پیداک اِنت وماں اِے حکمءَ ھما تاہم شامل انت کہ آیانی نکاح باقی اَنت وآ ہن کہ آیانءَ طلاق بوتگ یا آیانی عدّت ہن گوستگ البت اینکر فرق بیت کہ ورگ و لباس بہ منکوحہ و معتدہءَ دیگ پہ زوجءَ لازم اِنت ، شیر بہ میچینیت یا میچینیت و عدّتءِ ھلاسیءِ سرا ایوک پہ شیر میچینگءِ سوب دیگ بیت وچرے آیتءَ اِے ہن معلوم بوت کہ شیرءِ مدّت چہ ھما مات سرجم کنگ لوٹیت یا ہرچ صورتےءَ چہ پتءَ شیر میچینگ اُجرت ماتءَ دیگ لوٹنت تو آئیءَ مدّت دوسال پرّین انت ۔

ول یعنی پتءَ را لازم اِنت کہ چکّءِ ماتءَ لاپ وگد بدنت ماں اوّلی صورت پہ سببءَ کہ ماں آئیءِ نکاحءَ اِنت و دومی صورتءَ ماں عدّتءَ اِنت وسومی صورتءَ شیر میچینگءِ اُجرت دیگ کپیت و چکّءِ مات و پتءِ چکّءِ خاطرءَ یک دگرےءَ جنجالی مکننت مثلاً مات بے سببءَ چہ شیر میچینگءَ انکار مکنت یا پت بے سببءَ چکّءَ چہ ماتءَ بہ سِند اِیت وچہ دگرےءَ شیر بہ میچینیت یا ماں ورد وراک وگد پوشءَ تنگی بکنت ۔

ول یعنی اگرپت بہ مریت چکّءِ وارثانی سرا لازم اِنت کہ ماں شیر میچینگءِ مدّتءَ آئیءِ ماتءِ ورگ و پوشگءِ خرچءَ برداشت بکننت و آئرا تنگ مکننت وچہ وارثءَ مراد ہما وارث اَنت کہ محرم ہن بہ بنت ۔

ول یعنی اگرمات و پت کتام یک مصلحتےءِ روءَ دوسالءَ توکءَ چکّءِ مصلحتءِ لحاظءَ داران و بہ وت ماں وتی صلاح و شور و رضامندیءَ آئرا چہ شیرءَ سِندگ بلوٹنت گڑا مرشیءَ ھچ گناہ نہ اِنت مثلاً ماتءِ شیر شر مبیت ۔

ول یعنی اَے مرداں ! اگر شما بہ کتام یک ضرورتے یا مصلحتےءِ پدءَ چہ ماتءَ ابید چہ دگہ زالکےءَ شیر میچائینگ بلوٹ اِت تو مرشیءَ ہن گناہ نیست اِنت مگر بہ اِے سببءَ ماتءِ حق جنگ مبیت بلکیں بہ دستورءِ روءَ ھرچے کہ بہ ماتءَ دیگءِ قرار بوتگ آئرا بدئیت و اِے مطلب ہن ہست کنت کہ شیر میچائینوکءِ حقءَ محنت ۔

ذٰلِكَ يُوْعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ
اِے نصیحت ھماکسءَ کنگ بیت کہ آچہ شما ایمان کاریت پہ اللہءَ و پہ آخرتءِ روچءَ ول

ذٰلِكُمْ اَزْكٰى لَكُمْ وَاَطْهَرُ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۲۳۲﴾
اِے خبر پہ شما ستہ تر و پاکیزہ تر اِنت واللہ زانت و شما نزان اِت ول

وَالْوٰلِدٰتُ يُرْضِعْنَ اَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ اَرَادَ
و چکّ ماتیں جنیناں بہ میچین اَنت وتی چکّاں دوسال پورہ ئیں پرھمائیا کہ لوٹیت

اَنْ يُّتِمَّ الرَّضَاعَةَ ؕ وَعَلَى الْمَوْلُوْدِ لَهٗ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ
کہ پورہ بکنت شیرءِ مدّتءَ ول پہ ھماکسءِ سرا کہ چکّ ہمائیگنت، خوراک انت و پوشاک انت آجنینانی

بِالْمَعْرُوْفِ ؕ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ اِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ وَالِدَةٌ ۢ
پہ مردم گری تکلیف دیگ نہ بیت ھچ کسے مگر آئیءِ جوازہءِ اندازہءَ و نقصان دیگ نہ بیت مات

بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُوْدٌ لَّهٗ بِوَلَدِهٖ ۚ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذٰلِكَ ۚ
پہ وتی چکّیگی و نہ ھماکسیکہ چکّ ھمائیگنت (پت) پہ وتی چکّیگی ول و پہ وارثانی سرا ہم ھمیڈولا لازم اِنت ول

فَاِنْ اَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ
رندا اگر مات و پت لوٹنت چکّءِ سرکنگءَ چہ شیرءَ یعنی دوسال پور کنگءَ بیش پہ وتی رضامندیءَ و مشورءَ گڑا گناہ نہ اِنت

عَلَيْهِمَا ؕ وَاِنْ اَرَدْتُّمْ اَنْ تَسْتَرْضِعُوْٓا اَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ
پہ ہردوکاں ول واگر شما لوٹ اِت کہ وتی چکّاں بہ میچائین اِت چہ دگہ دایانی گوڑ گڑا ھچ گناہ

عَلَيْكُمْ اِذَا سَلَّمْتُمْ مَّآ اٰتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوْفِ ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا
نہ اِنت پہ شمے سرا، وقتیکہ بدئیت ہما چیزءَ کہ شما پہ دیگءَ مقرر کتگ بہ مردم گری ول و بترس اِت چہ خدا و بزان اِت

اَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۲۳۳﴾ وَالَّذِيْنَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ
کہ اللہ تعالیٰ شمے دراھیں کرداراں شرّی ءِ سرا گندیت و ھماکساں کہ بمرنت چہ شما

وَيَذَرُوْنَ اَزْوَاجًا يَّتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَّ
و پشت بگیجنت وتی جناں گڑا ابید اِنت کہ آیانی جناں انتظار بکننت پہ وت چار ماہ و

عَشْرًا ۚ فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا فَعَلْنَ

دہ روچ ف۱ پدا وقتیکہ تمام کت آیاں وتی عدت گڈا ہچ گناہ نہ اِنت پہ شمے سراماں اِے خبرءَ کہ کننت آ جنیناں

فِیْٓ اَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوْفِ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿۲۳۴﴾

ماں وتی حقءَ پہ رہبند شرع (یعنی سانگی) ف۲ واللہ تعالیٰ چہ شمے تمامیں کار و باراں خبردار اِنت

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا عَرَّضْتُمْ بِهٖ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَآءِ اَوْ

وہچ گناہ نہ اِنت پہ شمے سراماں اِے خبرءَ کہ پہ اشارہ بگوش اِت سانگے لوٹگءِ چہ آ جنیناں یا

اَكْنَنْتُمْ فِیْٓ اَنْفُسِكُمْ ؕ عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ سَتَذْكُرُوْنَهُنَّ وَلٰكِنْ

پوشیدہ بدار اِت ماں وتی دلاں ، اللہءَ زانت کہ شما ضرور آ جنینانی یادءَ کن اِت لیکن

لَّا تُوَاعِدُوْهُنَّ سِرًّا اِلَّآ اَنْ تَقُوْلُوْا قَوْلًا مَّعْرُوْفًا ؕ۬ وَلَا تَعْزِمُوْا

چہ آیاں نکاحءِ وعدہءَ مگرات پہ چیری مگرائے کہ بگوش اِت خبرے پہ دستورِ شرع واراده مکن اِت

عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتّٰى يَبْلُغَ الْكِتٰبُ اَجَلَهٗ ؕ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ

بندگءَ نکاحءِ تاہما حدیکہ برسیت مقررین عدت پہ وتی مدتءَ ف۳ وبزان اِت کہ بیشک اللہ تعالیٰ

يَعْلَمُ مَا فِیْٓ اَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوْهُ ۚ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

سہی دارنت شمے دلءِ خبراں نوں چہ آئیا بترس اِت وبزان اِت کہ اللہ تعالیٰ بخشوک

حَلِيْمٌ ﴿۲۳۵﴾ لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ مَا لَمْ تَمَسُّوْهُنَّ

اوپارکشوک اِنت ف۴ ہچ گناہ نہ اِنت پہ شمے سرا اگر سون بدئیت شما جنیناں آ وقتیکہ نہ آیاں شما دست پر کنگنت

اَوْ تَفْرِضُوْا لَهُنَّ فَرِيْضَةً ۚۖ وَّمَتِّعُوْهُنَّ عَلَى الْمُوْسِعِ

ونہ بتنگ شما پر آیاں چیزے مہر وکے خرچ آیانءَ بدئیت پہ دسترسیں مردمءِ سرا

قَدَرُهٗ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهٗ ۚ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوْفِ ۚ حَقًّا

بقدر حال وت وپہ تنگدستیں مردمءِ سرا بقدر حال وت ایڈولیں خرچے کہ قاعدہءِ موافق ببیت، اِے لازم اِنت

عَلَى الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۲۳۶﴾ وَاِنْ طَلَّقْتُمُوْهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ

پہ نکو کارانی سرا ف۵ واگر طلاق بدئیت شما آیانءَ دست پہ کنگءَ چہ

۳۰ ع ۱۴

ف۱ پیسرءَ گوستگ کہ بہ طلاقءِ عدتءَ سہ حیضءَ راہ چارگ ببیت۔ نوں فرمان بوت کہ بہ مرگءِ عدتءَ چار ماہ دہ روچ راہ چارگ ببیت، نوں اگر مرے مدتءَ معلوم بوت کہ زالکءَ حمل نہ اِنت تو آئرا نکاحءِ اجازت بیت واگرنہ وضعِ حملءَ پد اجازت بیت۔ آئیءِ گیش وگیوار ماں سورۂ طلاقءَ کیت۔ درحقیقتءَ سہ حیض یا چار ماہ دہ روچءِ قید پہ ہمے سوَبءَ اِنت ناکہ زانگ ببیت کہ جنینءِ لاپ پُرّ اِنت یا نہ۔

ف۲ وھدیکہ جنوزام وتی عدتءَ سرجم بکنت یعنی بغیر حاملہ چار ماہ دہ روچ دپہ حاملہءَ حملءِ مدت۔ گڈا رندا آیانءَ بہ شریعتءِ روءَ بہ نکاحءَ ہچ گناہ نہ اِنت ، زیب وزینت وشبو گُل حلال اَنت۔

ف۳ خلاصۂ آیت اِے بوت کہ زالک چہ مردءِ نکاحءَ گیشّیت تو دانکہ ماں عدتءَ اِنت کسےءَ باید نہ اِنت کہ گوں آئیءَ نکاح بکنت یا صافیں قول بگریت یا صافیں پیغامے بدنت لیکن اگرباں دلءَ نیت بکنت کہ عدتءَ پد گوں اشیءَ نکاح کنوں یا بہ اشارہ وتی مطلبءَ ظاہر بکنت تانکہ دگہ کسے آئرا پیغام مدنت مثلاً زالکءَ بگوشّیت کہ تراھر کس دوست داریت یا بگوشّیت منی ارادہ اِنت کہ نکاح بکناں تو مریشیءَ ہچ گناہ نیست اِنت البت صافیں پیغام دات نہ کنت۔

ف۴ یعنی خدا شمے دلءِ خبراں زانت۔ ہمیشکا چہ ناجائزیں ارادہءَ بہ پہریز اِت واگر ناجائزیں ارادہ ہے بوت گڈا توبہ بکن اِت اللہ بخشوک اِنت وگناہےءِ سرا عذاب نہ کنت تو بریشیءَ دل جم مبیت پرچاکہ آ حلیم اِنت بہ عقوبتءَ جلدی نہ کنت۔

ف۵ اگر نکاحءِ وہدءَ مہرءِ ذکر نہ بوت چہ مہرءَ ابید نکاح کتی تو ہمن نکاح بیت مہر رندءَ بندگ بیت لیکن ماں اِے صورتءَ اگر دست جنی بزاں چہ مجامعت و خلوتءَ پیش طلاق داتی تو مہر ہچ لازم نہ بیت لیکن پہ مردءَ لازم اِنت کہ چہ وتی جانبءَ زالکءَ چیزے بدنت۔ کمءَ چہ کم ھمیش کہ سہ گد، پُشک وشلوار وچادر بہ وتی توفیقءَ وبہ وشیءَ بدنت۔

ف اگر نکاح ءِ وہدءَ مہر بندگ بوتگت وچہ دست ءِ جنگ ءَ پیش طلاق داتی تو اِے صورت ءَ مہر ءِ نیم دیگ لازم اِنت مگر زالک یا مرد کہ نکاح ءِ قائم دارگ و بندگ آئی ءِ اختیار ءَ اِنت چہ وتی حق ءَ سر بگوزنت تو شرتر اِنت ۔ زالک بہ اِے پیم ءَ سر بگوزیت کہ نیم ءَ ہم معاف بکنت و مرد ءِ سر گوزگ ایش اِنت کہ ہرچ مہرے کہ بندگ بوتگ آئرا بہ سر جمی ادا بکنت یا کہ تمامیں مہر ادا کرنگی گڑا نیم ءَ واتر مکنائینیت بلکیں کلیں مہر ءَ یلہ بکنت ۔ پدا فرمان کتی کہ اگر مرد درگذر بکنت تو بہ تقویٰ ءَ زیاد مناسب انت پرچاکہ اللہ تعالےٰ ءَ آئرا مرزنی دات و مختار کتی نکاح ءِ باقی دارگ ءِ و طلاق دیگ ءِ ۔ وچہ نکاح ءِ جندءَ تمامیں مہر لازم بیت نوں چہ دست جنگ ءَ ابید طلاق

تَمَسُّوْهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيْضَةً فَنِصْفُ

پیسر ومقرر کتگت شما پر آیاں مہر گڑا پرتریت نیم

مَا فَرَضْتُمْ اِلَّآ اَنْ يَّعْفُوْنَ اَوْ يَعْفُوَا الَّذِيْ بِيَدِهٖ عُقْدَةُ

آچیزے کہ شما مقرر کتگت، مگر اے کہ یہل بکنت جنیناں یا سر بگوزیت ہمائی کہ ماں آئی ءِ دست ءَ گرنج اِنت

النِّكَاحِ ۭ وَاَنْ تَعْفُوْٓا اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى ۭ وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ

نکاح ءِ یعنی مرد واگر شما (مرداں) سر بگوزاِت گڑا نزیک ترانت پہ پرہیزگاری ءَ و مہ شموش اِت احسان کنگ ءَ

بَيْنَكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٢٣٧﴾ حٰفِظُوْا عَلَي الصَّلَوٰتِ

بایکدگر بے شک اللہ تعالےٰ ہرچیکہ شما کن اِت شر گندیت ف۱ خبرگیری ءَ بکن اِت درستیں نمازانی

وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى ۤ وَقُوْمُوْا لِلّٰهِ قٰنِتِيْنَ ﴿٢٣٨﴾ فَاِنْ خِفْتُمْ

و درمیانی ئیں نماز (یعنی عصر) ءِ و بوشت اِت خداءِ روبرو ءَ پہ ادب ف۲ پدا اگر شما بترس اِت

فَرِجَالًا اَوْ رُكْبَانًا ۚ فَاِذَآ اَمِنْتُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ

گڑا پیادگ ءَ نماز بوان اِت یا سوار ہا رندا وقتیکہ پہ امن (دلجم) بوت اِت گڑا یا دکن اِت اللہ ءَ ہنچو کہ شماری سوج داتگ

مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٣٩﴾ وَالَّذِيْنَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُوْنَ

آچیزیکہ شما نزانتگ اَت ف۳ وھاکس کہ بمرنت چہ شما و یشت بگیجنت

اَزْوَاجًا ۚۖ وَّصِيَّةً لِّاَزْوَاجِهِمْ مَّتَاعًا اِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ اِخْرَاجٍ ۚ

وتی جناں گڑا وصیت بکنت پہ وتی جنانیگی خرچ دیگ ءَ تا یک سالے بغیرچہ درگیجگ ءَ چہ لوگ ءَ ف۴

فَاِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْ مَا فَعَلْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِنَّ

پدا اگر آجنیناں وت درآئکنت گڑا ہچ گنہ نہ اِنت پہ شمے سرا اے خبر ءَ کہ بکنت آجنیناں ماں وتی حق ءَ

مِنْ مَّعْرُوْفٍ ۭ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقٰتِ مَتَاعٌۢ

یک شریں کارے (یعنی سانگے) واللہ زبردست دانا اِنت ف۵ وپہ سون داتگیں جنیناں خرچ دیگ اِنت

بِالْمَعْرُوْفِ ۭ حَقًّا عَلَي الْمُتَّقِيْنَ ﴿٢٤١﴾ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ

پہ مردم گری لازم اِنت پہ پرہیزگارانی سرا ف۶ ہمے ڈولا بیان کنت اللہ تعالیٰ پہ شما

منزل ۱

دیان ءَ زوج نیم مہر ءِ دیگ ءَ چہ وتی سرا ٹگلینگ لوٹیت اِے بہ تقویٰ ءَ مناسبت نداریت وچہ زوجہ ءِ نیمگ ءَ ہچ پیمیں گوناہی نہ بوت ہرچیکہ کت آزوج ءَ کُت، اِے سببانی بناءَ زوج ءَ زیاد مناسب اِنت کہ درگذر بکنت ۔

فائدہ :- طلاق ءِ مہر وچہ وطی ءِ روءَ چار صورت بیت کننت یکے ہمیش اِنت نہ مہر ببیت نہ وطی ۔ دومی اِے کہ مہر بندگ بہ بیت مگر بہ وطی ءَ نوبت مئیت اِے ہر دوئیں صورتانی حکم ماں اِے دوئیں صورتاں بیان بوت سومی اِے کہ مہر بندگ بہ بیت و وطی ءِ نوبت ہن بئیت مرشنی ءَ بستگیں مہر بہ سرجمی ءَ دیگ بیت اے صورت ماں کلام اللہ ءَ دگہ جاگہے بیان بوتگ ، چہارمی ایکہ مہر نہ بستگ و دست جنی ءَ پد طلاق دات ماں اِشیا مہر مثل سرجمی ءَ دیگ بیت یعنی ماں ھما زالک ءِ قوم ءَ ھر رواجے ہست اِنت ، و ہمے چاریں صورت مرد ءِ مرگ ءِ سرا ہم درکا بینت ۔ بلے مرگ ءِ حکم چہ طلاق ءِ حکم ءَ جدا اِنت اگر مہر بندگ نہ بوتگت و دست ہن نہ جتگت کہ زوج بیران لوت یا دست جنی ءَ پد بیران لوت ماں اِے ھر دوئیں صورتاں مہر مثل بہ سرجمی ءَ لازم بیت واگر مہر بندگ بوت و دست جتی یا دست نہ جتی گڑا اماں اِے ہر دوئیں صورتاں ھرچ مہرے بندگ بوتگت آبہ سرجمی ءَ دیگ بیت ۔ ف۲ چہ توکی نماز ءَ عصر ءِ نماز مراد اِنت کہ روچ و شپ ءِ میانجی ءَ اِنت ۔ آئی ءِ تاکید زیات کنگ بوت کہ ماں آوہدءَ دنیا ءِ شغل گیشتر بیت ۔ و فرمان کتی کہ بہ ادب ءَ بوشتے یعنی ماں نماز ءَ ہچ ئیں حرکتے مکن اِت کہ چرائی ءَ معلوم بہ بیت کہ نماز وانگ ءَ نہ اِنت ۔ چہ اے پیمیں کاراں نماز پرشیت چوشکہ ورگ ، نوشگ یا گوں کسے ءَ حبر کنگ یا کندگ ۔ **فائدہ** :- طلاق ءِ حکم ءِ میانجی ءَ نماز ءِ حکم ءِ بیان کنگ ءِ یا سبب ایش اِنت کہ دنیا ءِ معاملات و وت ماں وتی گرد چیلانی توک ءَ کپان ءَ چوش مبیت کہ شما خدا ءِ بندگی ءَ شموشتنکار ببئیت ۔ و یا اِے سبب اِنت کہ واہگ و ہوس ءِ رندءَ کپوکان ءَ حرص و بخل ءِ غلبہ ءِ روا عدل کنگ وچہ انصاف ءَ کار گرگ و آہن ماں رنج و طلاق ءِ جاور ءَ مزن گران اِنت ۔ پدا وَاَنْ تَعْفُوْٓا وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ ءِ سرا و مرے جاور ءَ جریشاں عمل ءِ امیت کشک بہ سر ظاہر ءَ مشکل اِنت ہمیشکا آئی ءِ علاج ءِ راہ بند پیش دارگ بوت کہ نماز ءِ محافظت و آئی ءِ پابندی و آئی ءِ حقوق ءِ رعایت جوانیں علاج اِیت پرچاکہ نماز ردیں کاران ءَ دور کنگ و شریں کارانی حصول ءِ تہا مزن اثر داروک اِنت ۔ ف۳ یعنی جنگ چہ دشمن ءِ ترس ءِ وھدءَ بہ بیت تو لاچاری ءَ بہ سواری ءَ سرا و پیادگ بہ اشارہ ءِ سرا نماز روا اِنت توری بلی دیم بہ قبلہ ءَ مبیت ۔ ف۴ پیش ءَ ہمے حکم اَت چرشی ءَ پد وھدیکہ میراث ءِ آیت نازل بوت و جنیں آدمانی حصہ ہن مقرر بوت و پدا جنین ءِ عدت چار ماہ دہ روچ بندگ بوت ہمیشکا اِے آیت ءِ سرا حکم ہلاس بوت ۔ ف۵ یعنی اگر ہما زالکاں بہ وتی وشی ءَ چہ سال ءِ ہلاسی ءَ پیش چہ لوگ ءَ در بکپنت گڑا اے وارثاں بہ شمے سرا ہچ گناہ نہ اِنت وہدیکہ آیاں بہ شریعت ءِ رھبند ءَ اگر بلوٹنت سانگ بکننت یا شریں پوشاک و خوشبو کار مرز بکننت پرشی ءَ ہچ بلکے نیست ۔ ف۶ چہ ومیش خرچ یعنی پوشاک دیگ ءِ حکم ھا طلاق ءِ روا آحتگ کہ نہ مہر بندگ بوتگ نہ زوج ءَ دست جنی کتگ نوں ماں اِے آیت ءَ آ حکم پہ درستاں احت ۔ البت ہمنکر فرق انت کہ دراھیں طلاق داتگیناں ءَ پوشاک دیگ مستحب اِنت ضروری نہ اِنت و اوّلی صورت ءَ ضروری انت ۔

ف لیعنی ھا داب ءَ کہ اللہ تعالیٰ ءَ اِدءَ نکاح، طلاق وعدّت ءِ احکام بیان کتگنت ہے داب ءَ وتی حکماں و آیتاں صاف صاف ءَ گیش وگوار کنت کہ شما سر پدبہبئیت و عمل کت بکن اِت ۔ چہ اِدءَ نکاح و طلاق ءِ حکم ھلاس بوتنت ۔ ف۲ اِے پیشی اُمّت ءِ قصّہ اِنت کہ ہزارانی شمارءَ مردماں گوں وتی لوگی ساز و سامانان چہ وتی ملکءَ فرار بوتنت آیانءَ ترس اِت چہ دژمنءَ و چہ جنگءَ جانش دزّتِ یا آیاں ترسِت اَنت چہ وباءَ و تقدیر ءِ سرا توکل اِش نداشت ۔ گڈا ایک منزلے ءِ سرا رسگ ءِ وھدءَ کل مرت اَنت پدا ہفت روچ ءَ پد چہ پیغمبر ءِ دعاءَ دوبارہ زندگ بوتنت کہ دیم ترءَ توبہ بکنت ۔ اِے احوال اِدءَ پیشکا بیان کت کہ گوں کافراں جنگ کنگ یا بہ خداءِ راہ ءَ مال خرچ کنگ ءِ تہا جان و مال ءِ خرچ کنگ ءِ ر داکو تاھی مکن اِت و بہ شرّی ءَ سرپَج بورت کہ اللہ موت ءَ دیم بدنت گڈا رستگاری نیست اِنت و زندگی ءَ بلوٹیت تو مردگ ءَ ماں یک دمانے ءَ زندگ بکنت ۔ زندگی ءَ چہ مرگ ءَ رکینگ وَ مزنیں گپّے نہ اِنت ۔ پدا ماں آئیءِ حکم ءِ رندگیری ءَ چہ موت ءَ ترس ءَ چہ جہادءَ پہریزگ یا چہ غریبی ءِ ترسءَ

آیٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿۲۴۲﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ خَرَجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ

وتی حکماں تانکہ شما سر پدبہبئیت ف زاناں نہ دیتنت تو ھاکسان ءَ کہ درکپتنت چہ وتی لوگاں

وَهُمْ اُلُوْفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ ۪ فَقَالَ لَهُمُ اللّٰهُ مُوْتُوْا ۟ ثُمَّ اَحْيَاهُمْ ؕ

و آ بازیں ہزارے اَنت چہ مرگ ءِ ترس ءَ رندا گوشتنت اللہ ءَ کہ بمرِاِت، پدا زندگ کتنت آ

اِنَّ اللّٰهَ لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ

بیشک اللہ تعالیٰ باز مہربان اِنت پہ مردمانی سرا لیکن گیشتر مردماں

لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿۲۴۳﴾ وَقَاتِلُوْا فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ

شکر نہ گرنت ف۲ و جنگ بکن اِت ماں خداءِ راہ ءَ و بزان اِت کہ بیشک اللہ تعالیٰ

سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۴۴﴾ مَنْ ذَا الَّذِىْ يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا

شر اشکنت زانت کئے اِنت اے ڈولیں مردم کہ وام بدنت اللہ ءَ شرّیں وام

فَيُضٰعِفَهٗ لَهٗٓ اَضْعَافًا كَثِيْرَةً ؕ وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ ۪ وَ

پدا دوچنت کنت آیا اللہ تعالیٰ پر آیا پہ بازیں چندے واللہ تنگی دنت کشادگی دنت و

اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۲۴۵﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الْمَلَاِ مِنْۢ بَنِىْٓ اِسْرَآءِيْلَ

پہ ہمائی ءِ وتی نیمگءَ شما گردینگ بئیت ف۳ زاناں تو نہ دیت یک جماعتے ءِ نیمگءَ چہ بنی اسرائیل ءَ

مِنْۢ بَعْدِ مُوْسٰى ۘ اِذْ قَالُوْا لِنَبِىٍّ لَّهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَاتِلْ

موسیٰ ءَ پچے رند ف وھدے کہ آیاں گوشت گوں وتی پیغمبرءَ کہ چست بکن پہ ما یک بادشاہے تاکہ ما جنگ بکنیں

فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ

ماں خدائی راہ ءَ پیغمبرءَ گوشت کہ ھیں! چہ شما اِے امید ہست اِنت (لیعنی چو بیت) کہ اگر حکم ببیت پہ شمے سرا جنگ کنگءِ

اَلَّا تُقَاتِلُوْا ؕ قَالُوْا وَمَا لَنَآ اَلَّا نُقَاتِلَ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَقَدْ

گڈا شما آوتی جنگ نہ کن اِت آیاں گوشت کہ چون اِنت مارا کہ جنگ نہ کنیں ما ماں خداءِ راہ ءَ و ما

اُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَاَبْنَآئِنَا ؕ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ

درکنگ بوتگیں چہ وتی لوگ جاہاں وچہ وتی چُکّاں، پدا وھدیکہ حکم کنگ بوت پہ آیانی سرا جنگ کنگ ءِ

صدقہ و دگرانی سرا احسان یا چہ عفو و فضل ءَ پہریزگ گوں بددینیءَ ہور بہ سرجمیءَ ہن احمقی اِنت ۔

ف۳ لیعنی و ہر یکہ سرپچ وارتو کہ شمے جان و مال ءِ اختیار خداءِ دست ءَ اِنت نوں پہ شما لازم اِنت کہ گوں کافراں جنگ بکن اِت پہ خداءِ رضاءَ بہ دین ءِ خاطرءَ ۔ و ایشرا شربزان اِت کہ خدا زانت نیموں کنوکانی گپّان ءَ و زانت آیانی بندبوجان (منصوبیاں) ءَ ۔ و باید اِنت کہ مال پہ اللہ ءِ راہ ءَ خرچ بکن اِت و چہ تنگدستی ءَ مترس اِت کہ مال ءِ فراوانی و تنگی کل آئیءِ اختیارءَ اَنت و بہ ھمائیءِ نیمگ ءَ درستان ءَ واتر کنگی اِنت ۔ قرضِ حسنہ ایش اِنت کہ قرض دیگ ءَ رند تقاضا مکنت، احسان مہ لڈّیت و پہ بدلہءَ دل مانگ مبیت و آئیرا حقیر و بزّگ مہ لیکیت ۔ و خداءَ دیگ ءَ چہ مراد ایش اِنت کہ ماں جہادءِ راہ ءَ خرچ بکن اِت یا بہ محتاجاں خرچ بکن اِت ۔

ف۴ چہرے قصہ ءَ حق تعالیٰ ءِ بسط و قبض کہ آئیءِ بیان ہنّوں گوست بہ شرّیءَ ثابت بیت بزاں فقیرءَ بادشاہ جوڑ کنگ و چہ بادشاہءَ بادشاہیءِ پچ گرگ و نزورءَ زورمند کنگ و زورمندءَ نزور کنگ

تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْهُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ۝٢٤٦ وَقَالَ لَهُمْ
پُشتش ماندات مگر کمّینے چہ آیاں، و اللہ تعالیٰ شرزانت گنہ گاران ءَ ول وگوشت آیاں
نَبِيُّهُمْ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوْتَ مَلِكًا ؕ قَالُوْۤا اَنّٰى
آیانی پیغمبرءَ کہ بیشک اللہ تعالیٰ مقرر کتگ پہ شما طالوت ءَ بادشاہ، گوشگا لگّتنت کہ چہ بیا
يَكُوْنُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ اَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ
بوت کنت پر آئیا بادشاہی پہ مئے سرا وما حقدار تریں پہ بادشاہی چہ آئیا و آئیا دیگ نہ بوتگ
سَعَةً مِّنَ الْمَالِ ؕ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰىهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهٗ
کشادگی چہ مال ءَ، پیغمبرءَ گوشت کہ بیشک اللہ ءَ گچین کتگ پہ شمے سرا وزیادہ
بَسْطَةً فِى الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ؕ وَاللّٰهُ يُؤْتِىْ مُلْكَهٗ مَنْ يَّشَآءُ ؕ
کشادگیئے داتگ آئیا راہ اں علم ءَ و ماں جسم ءُ جون ءَ واللہ دینت وتی ملک ءَ ہر کسے ءَ کہ بلوٹیت
وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ۝٢٤٧ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ اِنَّ اٰيَةَ مُلْكِهٖۤ
واللہ زبریں دست پچ، مزنیں زانوکے ول وگوشت گوں بنی اسرائیل ءَ آیانی پیغمبرءَ کہ طالوت ءِ بادشاہی ءِ نشان
اَنْ يَّاْتِيَكُمُ التَّابُوْتُ فِيْهِ سَكِيْنَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ
ایشنت کہ بئیت شمے گورءَ پیٹی ماں آئی ءِ تو کا دل تسلّی انت چہ پروردگارءِ نیمگ ءَ وکے پشکپتگیں
مِّمَّا تَرَكَ اٰلُ مُوْسٰى وَاٰلُ هٰرُوْنَ تَحْمِلُهُ الْمَلٰٓئِكَةُ ؕ اِنَّ فِىْ
چیزانت چہ ہما چیزاں کہ پشت گہتگنت موسیٰ و ہارون ءِ اولاداں، چست کننت و کارنت آ پیٹی ءَ فرشتیاں، بلیشک ماں
ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۝٢٤٨ فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوْتُ
آئی ءَ برابریں نشانی اَنت پہ شما اگر شما یقین دار اِت ول۳ پدا وقتیکہ ڈن ءَ دراتک طالوت
بِالْجُنُوْدِ ۙ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ مُبْتَلِيْكُمْ بِنَهَرٍ ۚ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ
گوں لشکرءَ گوشتی کہ بیشک اللہ تعالیٰ شمے پدّری ءَ کنت پہ یک جُوے، پدا ہر کسیا کہ وارت چہ آ جوا
فَلَيْسَ مِنِّىْ ۚ وَمَنْ لَّمْ يَطْعَمْهُ فَاِنَّهٗ مِنِّىْۤ اِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ
گڑا آ منی نہ اِنت و ہر کسیا کہ آ نہ چشت گڑا بیشک آ منیگنت مگر ہما کسیکہ چیر بجنت

ع ۶/۱۶ ۳۲

ول چہ حضرت موسیٰ ءَ پد داں یک مدّتے ءَ بنی اسرائیل ءِ کاروبار شرّ اتنت پدا وھدیکہ اشانی نیّت بدبوت گڑا پہ اشانی سرا یک دژمن دارین کافر بادشاہ جالوت نامین ءَ یلغار کت اِشان ءَ جت و پُل اِت و چہ ملک ءَ در ملک کرت و لھتین ءَ وتی غلام و نوکر کت بنی اسرائیل نچّان ءَ ہماں بیت المقدس ءَ مچ بوتنت آوھدءَ حضرت اشموئیل پیغمبرءَ چہ آئی دزبندی اِش کت کہ کسے ءَ پہ مئے سرا بادشاہ جوڑ بکن کہ ما پہ آئی ءُ ہمراہی ءَ جہاد فی سبیل اللہ بکنیں۔

ول۲ ماں طالوت ءِ قوم ءَ چہ ساری ءَ سلطنت نیست اَت آ غریب محنتی مردے اَت۔ بنی اسرائیل ءِ نگاہ ءَ پہ سلطنت ءَ آئی قابل نہ اَت۔ پہ مال و دولت ءِ ردا و تارا سلطنت ءِ لائق خیال اِش کت نبی ءَ فرمائینت کہ سلطنت کسے ءِ حق نہ اِنت پہ سلطنت ءَ مستریں لیاقت عقل و ماں بدن ءَ پُرزّی و زنڈی اِنت کہ پہ اشی ءَ طالوت چہ شما افضل تر اِنت۔

فائدہ :- وہدیکہ بنی اسرائیل ءَ اے اِشکت گڈا پہ پیغمبرءَ گوشتش کہ پرشی ءِ بادشاہیت ءَ دگہ یک دلیلے ہن پیش بدار تانکہ پہ مئے دلاں دگہ شکّے پشت مکپیت۔

ول۳ نبی ءَ دعا کت پہ پروردگارءِ دربارءَ و طالوت ءِ بادشاہی ءِ ایدگہ نشانی ہن بیان کنگ بوتنت ماں بنی اسرائیل ءَ یک پیٹی ءِ چہ بندرءَ گون اَت کہ ماں آئی ءِ توک ءَ برکات داریں چیزءَ اتنت حضرت موسیٰ علیہ السلام و وا یدگہ نبیّانی۔ بنی اسرائیل پہ جنگ ءِ وھدءَ آئی ءَ پہ دیما اِیر کتگت، اللہ ءَ پہ اشی ءِ سبب ءَ فتح داتگت۔ وہدے جالوت غالب اَحت بنی اسرائیل ءِ سرا تو آئیا اِے پیٹی ہن گوں وت ءَ بُرت۔ وہدیکہ اللہ ءَ اِے پیٹی ءِ سر کنگ لوٹ اِت کہ اِے کافر ہرجاگہے کہ اِے پیٹی ءَ اِیر اِش کتگت او دا وبا و بلا احتگت۔ پنج شہر پہ اِے ڈولا ویران بوتنت لاچار بوان ءَ اِے پیٹی ءَ دو گوکانی سرءَ اِیر اِش کت و آیاں ھکّل داتش۔ فرشتگاں گوکان ءَ ھکلّان ءَ طالوت ءِ دروازگ ءِ سرا سر کتنت۔ بنی اسرائیل ءَ وہدیکہ اِے نشانی دیستنت تو آیان ءَ طالوت ءِ بادشاہی ءِ سرا یقین کت۔ طالوت ءَ پہ جالوت ءِ سرا فوج کشی کت و موسم سکّ گرم اَت۔ ۱۲

غُرْفَةًۢ بِيَدِهٖ ۚ فَشَرِبُوْا مِنْهُ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْهُمْ ؕ فَلَمَّا

لاکوٹے پہ وتی دست ءَ، رندا درستاں آپ وارت چہ آجُو اَنگر کئے مردما چہ آیاں ، رندا وقتے کہ

جَاوَزَهٗ هُوَ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ ۙ قَالُوْا لَا طَاقَةَ لَنَا

گوست چہ جُوا طالوت و مؤمناں گوں آئیا ھور، گوشتش کہ مارا طاقت نیست اِنت

الْيَوْمَ بِجَالُوْتَ وَجُنُوْدِهٖ ؕ قَالَ الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ

مروچیگیں رُوچ ءَ گوں جالوت ءَ و آئی ءِ لشکر ءَ جنگ کنگ ءِ، گوشت ھاکساں کہ خیالش کُت کہ آیان ءَ

مُّلٰقُوا اللّٰهِ ۙ كَمْ مِّنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةًۢ بِاِذْنِ

گوں اللہ دپ کپگی اِنت، باز بر اَلمّیں جماعت گیشں بوتگ پہ بازیں جماعتے ءِ سرا پہ خداءِ

اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۲۴۹﴾ وَلَمَّا بَرَزُوْا لِجَالُوْتَ وَجُنُوْدِهٖ

حکم ءَ، و اللہ گوں صبر کنوکان اِنت ف۱ و وقتیکہ دیم پہ دیم بوتنت گوں جالوت ءَ و آئی لشکرا

قَالُوْا رَبَّنَاۤ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَّثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا

گڑا گوشتش او مئے پروردگار! ایر ریچ مئے دلاں صبرا و مُہر بدار مئے پاداں و مارا مدد بدئے

عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۵۰﴾ ؕ فَهَزَمُوْهُمْ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۙ قف وَقَتَلَ

پہ اِے کافریں قوم ءِ سرا ۔ پدا شکست دات مؤمناں جالوت ءِ فوج پہ خداءِ حکما و کُشت

دَاوٗدُ جَالُوْتَ وَاٰتٰىهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهٗ مِمَّا

داؤد ءَ جالوت ءَ را و دات داؤد ءَ اللہ ءَ حکومت و حکمت و سوجی دات آئی ءَ ہر چیکہ

يَشَآءُ ؕ وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ ۙ لَّفَسَدَتِ

لوٹتی و اگر مبوتیں گلینگ خداءِ مردمان ءَ لھتے پہ دگر لھتے ءِ ذریعہ ءَ گڑا خراب بوتنت

الْاَرْضُ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ ذُوْ فَضْلٍ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۵۱﴾ تِلْكَ

ملک لیکن اللہ تعالےٰ باز مہربان اِنت پہ مخلوقات ءِ سرا ف۲ اِے

اٰيٰتُ اللّٰهِ نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ؕ وَاِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۲۵۲﴾

اللہ ءِ آیات اَنت وانیں ما آیاں پہ تئی سرا پہ حق و بیشک تو چہ پیغمبران ءُ ف۳

ف۱ پہ شوق ءِ پدا طالوت ءِ ھمراھی ءَ روگ ءَ کل تیار بوتنت طالوت ءَ گوشتگت کہ ھماورنا، زورمند و سرمچار نت ھما سر بگرنت ۔ چونائی ءَ ھشتاد ہزار سر گپت اَنت ۔ پدا طالوت ءَ اِشان ءَ چکاسگ لوٹ اِت، یک منزلے ءَ آپ دست نہ کیت دومی منزل ءَ یک جوئے دیستش طالوت ءَ حکم دات کہ ھرکس ءَ چہ جنگ ءَ گیش آپ وارت آمنی ھمراہ نہ اِنت ایوک سہ صد و سیزدہ گوں آئی پشت کپتنت ایدگہ کُل یک گور بوتنت ، ہرکس ءَ چہ جنگ ءَ گیش آپ نہ وارت آیانی تُن پرشت و ہرکس ءَ زیات آپ وارت آیانی تُن نہ پرشت بلکیں تُن اِشس زیات بوت و دیم تر ءَ رفتش نکت ۔ ف۲ وھدیکہ ھما سہ صد و سیزدہ نفر گوں جالوت ءَ دیم پہ دیم بوتنت کہ ماں ہمے سہ صد و سیزدہ ءَ حضرت داؤد ءِ پت و آئی ءِ شش برات و دت حضرت داؤد ہن گوں اَت ۔ حضرت داؤد ءَ راہ ءَ سہ ڈوک دست کپتنت کہ اِشاں گوشت مارا چست بکن ما جالوت ءَ کُشیں ۔ وہدیکہ مقابلہ بوت ، جالوت وت میدان ءَ دراحت و گوشتی من تہنا شما کلّان ءَ بس اوں، منی دیم ءَ درآیاں ببئت ۔ حضرت اشموئیل ءَ حضرت داؤد ءِ پت ءَ را لوٹائینت کہ وتی چُکان ءَ منارا پیش بدار آئی ءَ ھر ششیں چک پیشدا اِنت اَنت کہ قدآور اتنت حضرت داؤد ءَ را پیش نداشتی آئی کوتاہ قد اَت و پسانی شپانک اَت، پیغمبر ءَ ھما لوٹائینت و جُست گپت کہ تو جالوت ءَ کُشئے ، آئیا پسہ دات بلے کُشانی ۔ پدا جالوت دیماشت دھا سہ ئیں ڈوکان ءَ ماں اشکرانی تُماں کتنت و جتی جالوت ءِ ایوک ءَ پیشانی ءَ بچ اَت ولے دگہ کلّیں بدن آھن پوش اَت سہ ئیں ڈوک آئی ءِ پیشانی ءَ دِرّان ءَ پُشت ءَ درشتنت ۔ جالوت ءِ لشکر فرار بوت و مسلمانان ءَ فتح حاصل بوت ۔ گڈا طالوت ءَ گوں حضرت داؤد ءَ وتی جنک نکاح دات و طالوت ءَ پد اِے بادشاہ جوڑ بوت ۔ چہ ریشی ءَ پدّرا بوت کہ جہاد ءِ حکم چہ قدیم ءَ پیداک اِنت و ماں اِشیا اللہ ءِ مزن رحمت و احسان انت ، نادان گوشنت کہ جنگ نبیانی کار نہ اِنت ۔
ف۳ اے قصتہ کہ بنی اسرائیل ءِ ھنوں بیان بوت یعنی ہزارانی حساب مردمانی درکپگ و آیانی پدا ناگھانی مرگ و پدا ازندگ بوگ و طالوت ءِ بادشاہ بوگ اِے کُل اللہ ءِ آیات اَنت کہ ترا را استکا ئینگ بنت و شما بے شک چہ اللہ ءِ رسولان اِت ۔ بزاں ھنچوش کہ پیسر ءَ پیغمبر بوتگنت ھا ڈول ءَ یقیناً شما ہن پیغمبر اِت کہ گوستگیں دور ءِ داستانان ءَ بہ راستی بیان کن اِت حالانکہ نہ کتام کتابے ءَ شما ایشرا ویست و نہ چہ کسے ءِ دپ ءَ اِے اِشکت ۔

ف اے پیغمبر کہ آیانی ہنوں بیاں گوست ما اشاں ماہتیں ءَ بہ لہتیں ءِ سرا فضیلت دات، چریشاں لہتیں ہنچیں اَنت کہ گوں آیاں خداءَ کلام کت چوشکہ آدم و موسیٰ علیہما السلام۔ و لہتیں ءِ درجہ بلند کت چوشکہ یک نبی ئے پہ یک قومے۔ یکے پہ یک میتگے، یکے پہ شہرستانے و یکے پہ تمامیں جہان ءَ چوشکہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و بخشگ بوت پہ حضرت عیسیٰ ءَ سرا ظاہریں معجزہ چوشکہ مُردگانی زندگ کنگ و جذامیانی وش کنگ وغیرہ۔ و قوت داتی اشان ءَ پہ پاکیں روح ءَ یعنی حضرت جبرئیل ءَ بہ اشانی کمک ءَ دیم دیان ءَ۔ ف۲ ھما مردماں کہ بہ اے نبیانی سرءَ ایمانش آورت و صافیں حکم و روژنائیں نشانیاں منئے پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نبی بوگ ءِ چمّان ءِ وت دیست و اشکت، اگن خدا بلوٹتیں تواشاں وت ماں وت ءَ نہ جنگش کت و نہ مخالفت وکسے چریشاں نہ مؤمن بوتگت و نہ کافر لیکن حق تعالیٰ کل اختیار داروک انت ہر چیکہ لوٹیت ھمائی ءَ کنت آئی ءِ کتام ہِن کار چہ حکمت ءَ خالی نہ اَنت۔ ف۳ ماں اِے سورت ءَ عباداتءِ بازوءَ بازیں حکماں ءِ بیان

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ۘ مِنْهُمْ

اِے درستیں پیغمبراں فضیلت دات ما چہ آیاں لہتے ءَ پہ دگہ لہتے ءِ سرا۔ لہتے چہ آیاں

مَّنْ كَلَّمَ اللّٰهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجٰتٍ ؕ وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ

ھما اِنت کہ خبر کتگ اللہ ءَ گوں آئی ءَ و بلندی کتگ چہ آیاں لہتے ءِ درجہ و داتگ ما عیسیٰ مریم ءِ چُکّا

الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِيْنَ

ظاہریں معجزہ و قوت دات ما آئیا را بہ پاکیزئیں روح (جبرائیل) ءَ ف۱ و اگر بلوٹتیں اللہ ءَ جگڑہ نکت ھما کساں

مِنْۢ بَعْدِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ وَلٰكِنِ اخْتَلَفُوْا فَمِنْهُمْ

کہ بوتگنت رند چہ پیغمبراں گڈ چہ اِے خبرءَ کہ رستنت پہ آیاں ظاہریں احکام۔ لیکن آیاں ناتفاق بوتنت پدا لہتے ءَ چہ آیاں

مَّنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ مَّنْ كَفَرَ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلُوْا ۫ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ

ایمان آرت و لہتے چہ آیاں کافر بوت۔ و اگر بلوٹتیں اللہ ءَ گڈا آیاں گوں یکدگرا جگڑہ نہ کت لیکن اللہ

يَفْعَلُ مَا يُرِيْدُ ﴿۲۵۳﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰكُمْ

کنت ہر چیکہ بلوٹیت ف۲ او ایمانداراں اِخرچ بکن اِت ماں خداءِ راہ ءَ چہ آ چیزیکہ ما رزق داتگ شمارا

مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيْهِ وَلَا خُلَّةٌ وَّلَا شَفَاعَةٌ ؕ

پیش چہ آروچ ءِ آیگ ءَ کہ ماں آئی ءِ توکا نہ سوداگری ہست اِنت و نہ دوستی و نہ سفارش ف۳

وَالْكٰفِرُوْنَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۲۵۴﴾ اَللّٰهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّوْمُ ۚ

و آ کہ کافر اَنت ھما وت ظالم اَنت ف۴ دگہ ہچ معبودے نیست اِنت آئی ءَ چہ سوا آ زندگ اِنت ہر چیزءِ جلوک داروک اِنت ف۵

لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ ؕ لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ؕ

نہ آئی ءَ کو چنڈگ گریت و نہ واب۔ ھمائی ءِ بیگنت ہر چیکہ ماں آسماناں اِنت و ہر چیکہ ماں زمین ءَ اِنت

مَنْ ذَا الَّذِيْ يَشْفَعُ عِنْدَهٗۤ اِلَّا بِاِذْنِهٖ ؕ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ

ایڈ ولیں کس کئے اِنت کہ سفارش بکنت آئی ءِ گورءَ بغیر چہ آئی ءِ اجازت ءَ زانت ہر چیکہ مخلوقات ءِ روبروءَ اِنت

وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَلَا يُحِيْطُوْنَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهٖۤ اِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ

و ہر چیکہ آیانی پُشت ءَ اِنت و آیاں گردا گرد گپت نہ کننت پہ یک چیزے چہ آئی ءِ معلومات ءَ پہ ہمبچکا کہ آ بلوٹیت، گِرگ ہستنت

منزل ۱

کنگ کہ اِشانی پیروی بہ نفس ءَ ناپسند و گران اَنت و ماں تمامیں عملاں بہ انسان ءَ زیات گران مال و جان ءِ خرچ کنگ اِنت و خداءِ احکام گیشتر کہ گندگ بنت یا جان ءِ بابت ءَ اَنت یا مال ءِ، و ماں گناہ ءَ بندہ ءَ جان یا مال ءِ دوستی و خیالداری زیات تر گرفتار کنت چوش بگوش کہ اِے ھر دوئینانی دوستی گناہ ءِ ہنڈال و چہ بیثی ءَ نجات حملہ تا بعد اریانی آسانی ءَ ظاہر کنت۔ ہمیشکا اِے حکمان ءَ بیان کنان ءَ قتال و اِنفاق ءِ بیان مناسب بوت۔ وَقَاتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ الخ اوّل ءِ بیان اَت گڈا مَنْ ذَا الَّذِيْ يُقْرِضُ اللّٰهَ دومیءِ بیان اِنت۔ چرائی پد طالوت ءِ قصہ ءَ اوّلی ءِ تاکید ظاہر بوت۔ نوں اَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰكُمْ الخ ءَ چہ دومیءِ تاکید منظور اِنت و چونکہ انفاق ءِ مال ءِ سرا عبادات و معاملات ءِ باز کار موقوف اَنت تو مرئشی ءِ بیان ءَ گوں زیاتیں تفصیل ءَ کارگرگ بوت۔ چنانچہ ہنوں ہر چنت رکوع کا بیت ماں آیاں زیات تر انفاق مال ءِ بیان اِنت۔ خُلاصہءِ مقصد اِے بوت کہ عمل ءِ وھدھنگت ہست اِنت۔ بہ آخرت ءَ نہ عمل بہا بیت، نہ کسے بہ جاہ بارگ ءَ دنت نہ کسے بہ سفارش ءَ رستگار کت کنت دانکہ گروک وت بلہ مدنت۔

ف۴ یعنی کافران ءَ وتی سرا وت ظلم کت کہ بہ آئی شامت ءَ اِے ڈول ءَ بوتنت کہ ماں آخرت ءَ نہ چہ کسے ءِ دوستی ءَ آیان ءَ سیت رست کنت و نہ چہ سفارش ءَ۔

ف۵ چہ سری آیت ءَ حق سبحانہ و تعالیٰ ءِ شان ءِ عظمت ہِن زانگ بیت نوں چہ آئی ءَ رند اِے آیت ءَ کہ ماں آئی توحید ذات و آئی ءِ تقدس و جلال گوں مزن عظمت و گیش و گیوارءَ ذکر اِنت، نازل کتی۔ و ھمیشیءِ لقب آیۃ الکرسی اِنت۔ ہمیشی ءَ ماں حدیث ءَ کتاب اللہ ءِ مستریں آیات قرار دیگ بوتگ و مزنیں شرف و ثواب داروک اِنت۔ بُندری گپ الیش اِنت کہ حق تعالیٰ ءَ تر و ماستر کنان ءَ سہ قسمیں احوالان ءَ جاگہ بہ جاگہ بیان فرمائینتگ علم توحید و صفات، علم احکام علم قصص۔ و چہ حکایتاں ہِن توحید و صفتانی ثابتی مقصود اَنت یا علم احکام ءِ تاکید و ضرورت بیان کنگی اِنت۔ و علم توحید و صفات و علم احکام ہِن وت ماں وت ءَ ہنچو ھمگرنچ اَنت کہ پہ یک دگرے ءَ علت و علامت اَنت۔

حق تعالیٰ ءِ صفات بہ شرعی حکمانی بابت ءَ اصلی مقصد و مراد اَنت و شرعی حکم بہ صفتاں بمنزلہ ثمرات و شاخ اَنت۔ نوں پدرا اِنت کہ چہ علم قصص و چہ علم احکام ءَ توحید ءِ علم ءَ را المّ ءَ اعانت و قوت حاصل بیت و چہ علم قصص و علم توحید و صفات ءَ المّءَ احکام ءِ علم ءِ تاکید و آئی ءِ ضرورت بلکیں حقیقت و اصلیت ثابت بیت۔ و اِے رہ بند کہ چہ سہ رھبنداں جوڑبیت حد درجہ شر، آسان و قبولیت ءِ لائق اَنت۔ اوّل پہ ھمے سبب ءَ کہ یکیں دستور ءِ پابندی رنج و دل سیاھی کاریت و چہ یک علمے ءَ دومی ءِ طرف ءَ رجوع کنگ ہمے داب ءَ بیت ہنچوش کہ کسے یک باغے ءَ سیل کنان ءَ دومی باغ ءِ سیل ءَ بناء کنت۔ ہمیشکا قرآن پاک ءَ ہمے سہ ایں بنیادی چیزان ءَ تر و ماستر ھمے پیما بیان کرتگ اَنت کہ ماں دل ءَ محکم ببنت۔ و پدا اِے رِدءَ آیۃ الکرسی ءِ بیان کہ درباب ءَ توحید و صفاتِ باری تعالیٰ ءَ بے ذوریں آیت اِیت آئی ءَ بیان کنان ءَ کلیں احکامانی ھنڈال ءَ بہ دل ءَ ہنچوش محکم کرت کہ چہ بُن ءَ گوجگ ءَ ھجبر گوجگ نہ بیت۔

كُرْسِيُّهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ ۚ وَلَا يَئُوْدُهٗ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ

ماں آئی ءِ کرسیءَ تماميں آسماناں وزمين ءَ ۔ ودم نبرائینیت آئی ءَ گلگ آہر دوکانی دہاوت اِنت

الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ ﴿۲۵۵﴾ لَآ اِكْرَاهَ فِي الدِّيْنِ ۙ قَدْ تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ

چہ درستاں بُرزتر ومستروا زبردستی نیست اِنت ماں دین ءِ بابت ءَ بیشک جدا بوت ھدایت

مِنَ الْغَيِّ ۚ فَمَنْ يَّكْفُرْ بِالطَّاغُوْتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ

چہ گمراہی ءَ ف۲ نوں ہرکسیکہ ممنّیت گمراہ کنوک ءَ ویقین بکنت پہ اللہ ءَ گڈا آئی ءَ دست جت

بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ۗ لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۵۶﴾ اَللّٰهُ وَلِيُّ

پہ گرنچے محکمیں کہ ہچ سِدگ نیست اِنت پرآئی ءَ واللہ ہر چیز ءَ اشکنوک زانوکنت ف۳ اللہ پشت وآجر اِنت

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۙ يُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۗ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا

ایماندارانی ، درکنت آیان ءَ چہ تھاریاں پہ روشنی ءِ نیمگ ءَ وہماکہ کافر بوتنت

اَوْلِيٰٓـئُهُمُ الطَّاغُوْتُ ۙ يُخْرِجُوْنَهُمْ مِّنَ النُّوْرِ اِلَى الظُّلُمٰتِ ۗ اُولٰٓئِكَ

آیانی دوست شیطان اَنت درکننت آیان ءَ چہ روشنی ءَ پہ تھاریانی نیمگ ءَ ہمیشان اَنت

اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۵۷﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْ حَآجَّ اِبْرٰهٖمَ

دوزخی ، آیاں ماں اودا ہمیشہ مانِنت زاناں تو ندیت ہماکس (نمرود) کہ جیڑی کت گوں ابراہیم ءَ

فِيْ رَبِّهٖٓ اَنْ اٰتٰىهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ ۘ اِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّيَ الَّذِيْ يُحْيٖ

آئی پروردگار ءِ بابت ءَ پہ ہمے سبب کہ داتگت آئی اللہ بادشاھی، وقتیکہ گوشت ابراہیم ءَ کہ منی رب ہما اِنت کہ زندگ

وَيُمِيْتُ ۙ قَالَ اَنَا اُحْيٖ وَاُمِيْتُ ۗ قَالَ اِبْرٰهٖمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَاْتِيْ

کنت وکُشیت۔ آئی گوشت کہ من ہن زندگ کنان وکُشان گوشت ابراہیم ءَ کراچہ بیشک اللہ کاریت

بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَاْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِيْ كَفَرَ ۗ

روچ ءَ چہ روچ درہتے نیمگ ءَ گڈا بیار تو آئی ءَ چہ روچ ایرشت ءِ نیمگ ءَ گڈا حیران مَنت آکافر (نمرود)

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۲۵۸﴾ اَوْ كَالَّذِيْ مَرَّ عَلٰى قَرْيَةٍ وَّهِيَ

واللہ راہ پیش نداریت بے انصافیں قوم ءَ ف۴ یاندیست تو ہماکسیکہ گوست پہ یک شہرے ءَ وآشہر

ف۱ ماں اِے آیت ءَ توحید ذات وحق تعالیٰ ءِ صفاتی عظمت ءَ رابیان فرمائینت کہ حق تعالیٰ چہ بندر ءَ موجود اِنت وکسے آئی ءِ شریک نہ اِنت تمامیں مخلوقات ءَ راہمائی ءَ بہ وجود ءَ آورتگ، چہ ھرچ ءَ نقص ءَ وہریک ہمیں تبدیلی ونزوری ءَ پاک انت دراھیں چیزانی خداوند اِنت۔ تمامیں چیزانی کامل علم داروک وبہ کلانی سراسر جہیں قدرت و مسترین درجہ ءِ عظمت آئی ءَ را حاصل انت، کسے ءَ نہ اینکر استحقاق نہ اینکر مجال کہ ابید چہ آئی ءِ اذن ءَ کسے ءِ سفارش ءَ گوں آئی ءَ کت بکنت چوشیں ھچ ہمیں کارے نیست اِنت کہ بہ آئی کنگ ءَ آئی ءَ را مشکل وگرانی ءَ دیما بئیت چہ کلیں چیزاں وچہ کلانی عقل ءَ بالاتر انت بہ آئی ءِ مقابلہ ءَ کل حقیر اَنت۔ چہ ایشی ءَ دوگپ شربہ ذہن ءَ نندیت کہ چریشاں یکے حق تعالیٰ ءِ ربوبیت وحاکمیت و وتی محکومیت وعبدیت کہ چرائی روء حق تعالیٰ ءِ تمامیں بیان توتگیں وبیان نہ بوتگیں حکم ابید چہ عذر ءَ واجب التصدیق و واجب التعمیل بوگ وبداھچ ما دوئیں شک وشبنگ ءَ نیارگ معلوم بوت دومی ایکہ عبادات ومعاملات ءِ اینکر گیشی کہ بیانش پیش ءَ گوست وپدا آیاں نعمتانی داد ودہش یا بہ عذاب ءَ گرفتار کنگ ءِ رداکسے بہ دل ءَ وسوسہ آورکنت کہ ہر ہر نفر ءِ اینکر معاملات وعبادات بازنت کہ آیانی مجموعہ اینکر زیات بیت کہ آیانی ضبط دارگ وحساب کتاب ءِ ایرکنگ بہ ظاہر ءَ محال معلوم بیت پدا ماں آئی مقابلہ ءَ ثواب وعذاب و اِے ہن چہ عقل ءَ دورنہ بیوکیں کار معلوم بینت، ہمیشکا ماں اِے آیت ءَ حق سبحانہ ءَ وتی ہنتیں پاکیزہ صفت ہنچیں بیان کتگنت کہ آتمامیں سوالات بہ آسانی ءَ وتاوت دور بوت انت یعنی آئی قدرت وعلم ہمنکر کامل انت کہ چشیں یک چیزے ہن نیست کہ چہ آئی ءَ دربہ بیت، ہرکس ءِ علم و قدرت اینکر غیر متناہی وہمیشہ بکیں ڈولا قائم بیوک بیت آئی ءَ راتمامیں عالم ءِ جزئیات ءِ ضبط دارگ وآیانی عوض دیگ ءَ چی مشکل وگران بیت کنت۔

ف۲ وھدیکہ توحید ءِ دلیل بہ شری ءَ بیان کنگ بوتنت کہ چہ آئی ءَ کافر ءِ یک عذرے ہن پشت نہ کپت تونون بہ زبردستی کسے ءَ مسلمان کنگ ءِ چے ضرورت اِنت۔ عقل منداں ءَ باید اِنت کہ دت سر ءِ بہ بنت ونہ شریعت ءَ اِے حکم اِنت کہ کسے ءَ بہ زبردستی مسلمان بکن اِت اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُوْنُوْا مُؤْمِنِيْنَ دت نص موجود انت وہرکس کہ جزیہ قبول کنت آئی ءِ جان ومال محفوظ بیت۔ ف۳ یعنی وھدیکہ ماں ھدایت وگمراہی ءَ گیشں و گیوار بوت نوں ھرکسے گمراھی ءَ ترک دیان ءَ ہدایت ءَ قبول کت گڈا آئی ءَ ہنچیں مضبوطیں چیزے ءَ را دست جت کہ آئی ءَ را پرشت وپروش ءِ ترس نیست اِنت۔ وحق تعالیٰ سر ظاہری گفتاران ءَ شرزانت وہمے پیمانیت ودل ءِ حالت ءَ ہن شرزانت بہ آئی کسے ءِ خیانت وبدنیتی چیر بیت نکنت ف۴ ماں پیشی آیت ءَ ایماندار وکافر وآیانی نورِ ھدایت و ظلمتِ کفر ءِ ذکر اَت نوں بہ آئی تائید ءَ چینت مثال بیان فرمائینت۔ ماں اوّلی مثال ءَ نمرود بادشاہ ءِ ذکر اِنت آئیا وتی سلطنت ءِ مغروری ءَ وتا راسجدہ کنائینتگت حضرت ابراہیمؑ آئی ءِ دیما احت سجدہ نہ کتی نمرود ءَ جُست گپت تو جواب داتی کہ من ابید چہ وتی رب ءَ دگہ کسے ءَ سجدہ نہ کناں۔ آئیا درّ ائینت کہ رب وَ مناں۔ آئیا جواب دات کہ من حاکم ءَ رب نگوشاں، ربّ ہما اِنت کہ زندگ کنت وکُشیت نمرود ءَ دو بندی لوٹائینتنت بے گناہ ءَ راکشاریتی وگناہ گار ءَ رایلہ داتی، وگوشتی کہ دیستے؟ من ھرکس ءَ بلوٹاں بکشاں وہرکس بلوٹاں نہ کُشاں، برایشی ءِ سرا حضرت ابراھیم ءَ آفتاب ءِ دلیل ءَ پیش کنان ءَ آاحمق ءَ بے جواب کنائینت وآئی ءَ را ہدایت حاصل نہ بوت یعنی بہ وتی بے جوابی ءِ باوجود آئی ءَ حضرت ابراھیمؑ ءِ گوشتگ ءِ سرا ایمان نیارت۔ یا چوش بگوش کہ حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ دومی گپ ءِ ھچ جواب دات کت نہ کت حالانکہ ہنچوش پسہ اولی سوال ءِ داتگتی ھما ڈولا جواب دیگ ءِ راد ءَ ہن موہ آئی ءَ را حاصل اَت۔

خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا ۚ قَالَ اَنّٰى يُحْيٖ هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ
لُمبتگت پہ وتی قبیانی سرا۔ گوشتی کہ چہ پیما زندگ کنت اِشیا اللہ آئی مرگ ءَ رند

فَاَمَاتَهُ اللّٰهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهٗ ؕ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ ؕ قَالَ لَبِثْتُ
آئی اللہ ءَ داں صد سال ءَ رند ابادی کت آ ف۱ گوشتی کہ تو چینچکا اِدا جلتگ ءَ گوشتی کہ من جلتگاں پدا گشت

يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ؕ قَالَ بَلْ لَّبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ اِلٰى
یک روچے یا چیزے کم چہ روچیا ف۲ گوشتی نہ۔ بلکیں تو جلتگ اِدا داں صد سال ءَ نوں بچار

طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۚ وَانْظُرْ اِلٰى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ
وتی ورگ ءَ ونوشگ ءَ کہ نگھتگ وبچار وتی خرءَ۔ وتاکہ بکنیں ترا قدرت ءِ

اٰيَةً لِّلنَّاسِ وَانْظُرْ اِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوْهَا لَحْمًا ؕ
نمونہ ئے پہ مردماں وبچار هڈانی نیمگ ءَ کہ چہ پیما آیاں ءَ دیمدیئیں رند اپوشیں آیاں ءَ گوشت ف۳

فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهٗ ۙ قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۵۹﴾ وَاِذْ
پدا وقتیکہ شر ظاہر بوت پر آئی ءَ اے حال گڈا گوشتگالگت کہ بیشک اللہ پہ ہر چیزءَ قادر اِنت ف۴ ویاد بکن

قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّ اَرِنِيْ كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰى ؕ قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ ؕ
وقتیکہ گوشت ابراہیم ءَ اے منی رب من ءَ بیش دار کہ چہ پیما زندگ کنے تو مُردگاں فرمائینتی کہ زانا تو یقین نہ کتگ

قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِيْ ؕ قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ
گوشتی بلے لیکن لوٹاں تاکہ تسلّی ببیت منی دل ءَ ف۵ فرمائینتی کہ بگر چار دانگ چہ مُرغاں

فَصُرْهُنَّ اِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ
پدا رلگ بکن آیاں وتی نیمگ ءَ رندا ایر بکن پہ ھر کوہے ءِ سرا چہ آیانی جون ءِ یک یک ٹکرے رندا

ادْعُهُنَّ يَاْتِيْنَكَ سَعْيًا ؕ وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۲۶۰﴾ مَثَلُ
آیاں توار بکن، کائینت تئی نیمگ ءَ تچانا ف۶ وبزاں کہ بیشک اللہ زبردست اِنت ودانا اِنت ف۷ مثال

الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْۢبَتَتْ
ھما کسانی کہ خرچ کننت وتی مالاں پہ خداءِ راہ ءَ ہنچش اِنت مثال یک دانگے کہ بر ودینیت

ف۱ آواجہ حضرت عزیر پیغمبر اَت وسرجمیں تورات آئرا بہ سرزبانی یاد اَت، بخت نصر کافریں بادشاہ اَت، آئی ءَ بیت المقدس ویران کت وچہ بنی اسرائیل بازیں مردمانءَ بندی کت وگوں وتا برُت، حضرت عُزیر گوں ہمے بندیاں شامل اَت، وھدیکہ چہ قید ءَ یلہ بوت گڈا حضرت عزیرءَ ماں راہ ءَ یک شہرے دیت ویران، آئی ءِ لُمبتگیں جاگہاں ءَ گندگ ءِ وھدءَ ماں وتی دل ءَ گوشتی کہ اِد ءِ نندوک دراہ مرتنت، چونکائی حق تعالےٰ اِشاں ءَ زندگ کنت و اِے شہرستان پدا آباد ببیت، ہما جاگہ ءَ آئی ءِ روح قبض بوت وآئی ءِ سواری ءِ خر ہن مُرت، داں صد سال ھمے جاورءَ بوت وکسے ءَ نہ آئی ءَ شُت ودیست و نہ آئرا خبر بوت ھمے دوران ءَ بخت نصر ہن مُرت ویک بادشاہے ءَ ہمے دوران ءَ بیت المقدس آباد کت وآشہرءَ ہن شر آباد کت پدا صد سال ءَ رند حضرت عزیرؑ زندگ کنگ بوت آئی ءِ ورگ وآپ ھما ڈولا نزیک ءَ ایر تنت، آئی ءِ خر کہ مرتگت وآئی ءِ سڑتگیں ھڈ ھموداکپتگتنت آئرا بہ ھمائی روبرو زندگ کنگ بوت وہما صد سال ءِ تہا بنی اسرائیل چہ بندی ءَ آزاد بوان ءَ ماں شہرءَ آباد ہن بوتگتنت۔ حضرت عزیرءَ زندگ بوان ءَ آباد یا بہ وتی چماں ہن دیست
ف۲ حضرت عزیرؑ وھدے مرتگت آ وھدءَ روچ نمیں بُرزات ووہدیکہ زندگ بوت گڈا آ وہدی بیگاہ ہن نہ اَت بیشکا آئیا گماں کت کہ اگں من اِدا زیتیں روچ ءَ احتگوں گڈا ایک روچے بوت واگں مروچی احتگوں تو گڈا چہ یک روچے ءَ کم بوت۔
ف۳ حضرت عزیرؑ ءِ دیما آئیا میں ھڈّ بدن ءِ ترکیب ءِ رِدءَ جمع کنگ بوتنت پدا بہ آیانی سرءَ گوشت نالان کنگ بوت وپوست پوشگ بوت پدا چہ خداءِ قدرت ءَ یکپارگی ماں آئی ءَ ساہ کپت ولِک بوت واوشتات و وتی پیما خبر کتی۔
ف۴ حضرت عزیرءَ اِے سرجمیں نقشہ ءَ چارگ ءَ پد گوشت کہ من ءَ شر یقین بوت کہ اللہ بہ ہر چیزءَ قادر اِنت۔ یعنی من ھر چیکہ زانتگت کہ مردگ ءَ زندگ کنگ بہ خدا تعالےٰ آسان اِنت آئرا نوں بہ وتی چماں دیستوں۔ اِے مطلب نہ اِنت کہ ساری ءَ ماں یقین ءَ چیزے کمی اَت، البت مشاہدہ نہ بوتگ اَت رندا حضرت عزیر چہ اِد ءَ پاد آیان ءَ بیت المقدس ءَ سر بوت آئرا کسے ءَ جاہ نیارت پرچاکہ اِے وَ درنا اَت آئی دیم ءِ چک پیر بوتگتنت۔ وہدیکہ آئیا تورات بہ سرزبانی اشکنائینت گڈا مردمان ءَ باور بوت، بخت نصرءَ اسرائیل ءِ تمامیں کتابان ءَ آس داتگت کہ ماں آیاں تورات ہن شامل اَت۔ ف۵ خلاصہ اِش بوت کہ یقین بہ سرجم ہست اَت ابوکؑ عین الیقین ءِ طلب گار اَت کہ آگوں مشاہدہ ءَ تعلق داریت۔ ف۶ حضرت ابراہیمؑ ءَ پہ وتی پروردگار ءِ حکم پدءَ چار مرغان ءَ آورت یک موری یک مُرغے یک گورلگے یک کپوترے وہر چاران ءَ گوں وتا ھیلدار کت تاکہ جاہ بیارنت وتوار کنگ ءِ پدا حاضر ببنت۔ رندا ہر چارینی ذبح کتنت پدا بہ یک کوہے ءِ سرا ہر چارانی سرگ ایر کتنتی بیک کوہے ءِ سرا بازل ایر کتنتی و یک کوہے ءِ سرا جون و یک کوہے ءِ سرا پادان ءَ ایر کتنتی ووت اول ءَ اشان ءِ میانجی ءَ اوشتان ءَ یکیےءَ توار کجت آئی ءِ سرچست بوان ءَ ماں گوات ءَ درنگ بوت پدا جون گوں آئی ءَ اوار بوت پدا بازل سر بوتنت ورندا پادا آوار بوتنت آتچان ءَ احت رندا بہ ہمے داب ءَ ایدگہ ہن احتنت
ف۷ اِدا دو وسوسہ یانی پیدا بوگ ءِ شبینگ ہست اِنت اوّل وَ بے جانیں جسم ءِ زندگ بوگ کہ آئی ءِ اجزا جدا جدا اَنت، انکار ءِ قابل اِنت دومی ہما خصوصیتانی کہ آ مرغ بہ بنت وآ ہن چار بہ بنت وچاریں ہن فلان وفلان بہ بنت و اِیڈولا آیانی ٹکران ءَ یک یک کنان ءَ توار کنگ بہ بیت گڈا آزندگ بوان ءَ تچان ءَ کاینت۔ اِے کیش ءِ گیوار و بندشانی ھچ نقصے ظاہر نہ بیت ہمیشکا اوّلی وسوسہ ءِ جواب عزیزؔ و دومی وسوسہ ءِ جواب حکیمؔ گوشان ءَ ھر دوئیں شبینگ دور کنگ بوتنت۔ یعنی اِشیا شر بزاں اِت کہ اللہ تعالیٰ زبردست قدرت داروک اِنت ہر چیکہ بلوٹیت تو نیت کہ بکجنت وماں آئی ءِ ہر یک حکما ھمینکر حکمت پوشیدہ اِنت کہ آیانی ادراک وزانگ ءِ اگر مارا توفیق نیست اِنت تو اِے خبر پیٹے

علم ءِ ناقص بوگ ءِ سرا دلالت کنت بہ اِے ڈَول ءِ کاراں آئی ءِ حکمت ءَ انکار ھچبر ممکن نہ اِنت ۔ واللہ اعلم ۔ ماں آیۃ الکرسی ءَ علم و قدرت وغیر ذالک خداءِ صفتان ءَ بیان فرمائینت چرائی ءَ پد اِے سہ قصھان ءَ بیان فرمائینت کہ اللہ تعالیٰ ہرکس ءَ بلوٹیت آئرا پہ ہدایت ءِ راہ ءَ برّینیت کت کنت و ہرکس ءَ بلوٹیت آئرا گمراہ کنگ تو نیت ہمے ڈَول ءَ کُشگ ءُ زندگ کنگ ہم ماں ھمائی ءِ اختیار ءَ اِنت ۔ نوں جہاد و ماں اللہ ءِ راہ ءَ مال خرچ کنگ ءِ فضیلت و آئی ءِ بابت ءَ بندش و شرطان ءَ بیان

سَبْعَ سَنَابِلَ فِیْ كُلِّ سُنْۢبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ؕ وَاللّٰهُ یُضٰعِفُ لِمَنْ
ہفت ہوشگ ماں ہریک ہوشگے ءَ صد صد دانگ ماں اِنت ۔ واللہ تعالیٰ پر کنت پہ ہرکس ءَ

یَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِیْمٌ ﴿۲۶۱﴾ اَلَّذِیْنَ یُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِیْ سَبِیْلِ
کہ بلوٹیت واللہ بے اندازہ دست ءَ بچے ہر چیزءِ شر زانت ف۱ ھماکساں کہ خرچ کنت وتی مالاں پہ خداءِ

اللّٰهِ ثُمَّ لَا یُتْبِعُوْنَ مَاۤ اَنْفَقُوْا مَنًّا وَّلَاۤ اَذًى ۙ لَّهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ
راہ ءَ پدا خرچ کنگا چہ رند نہ وتی منت وار کننت و نہ تکلیف دینت پر ایاں ہست انت ثواب آیانی دتی

رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ ﴿۲۶۲﴾ قَوْلٌ مَّعْرُوْفٌ وَّ
پروردگار ءِ گور ءَ و نہ پر آیاں ترس ہست اِنت و نہ آیاں غمگیں بنت ف۲ خبرے شتر بیں و

مَغْفِرَةٌ خَیْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ یَّتْبَعُهَاۤ اَذًى ؕ وَاللّٰهُ غَنِیٌّ حَلِیْمٌ ﴿۲۶۳﴾
معاف کنگ شترزانت چہ آخیرات ءَ کہ چہ آئیا رند تکلیف دیگ بیت واللہ بے حاجت اِنت بلاد بار کشوک انت ف۳

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تُبْطِلُوْا صَدَقٰتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى ۙ كَالَّذِیْ
او ایمانداراں ! برباد مکن اِت وتی خیراتاں پہ زیر منت کنگ و تکلیف دیگ ۔ ھما مردءِ ڈَول ءَ

یُنْفِقُ مَالَهٗ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا یُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ فَمَثَلُهٗ
کہ خرچ کنت وتی مال ءَ پہ مردمانی پیشدارگ ءَ و ایمان نیاریت پہ اللہ ءَ و پہ قیامت ءِ روچ ءَ گڈا آئی مثال ہمیڈَول ءَ

كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَیْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهٗ وَابِلٌ فَتَرَكَهٗ صَلْدًا ؕ
انت چنانچہ کہ یک لسّیں ڈوکے کہ پہ آئی سرا خاک رتگ رند ا ایر دات پہ آئی سرا رگام ءَ گڈا اِھکی صاف کُت ھشت

لَا یَقْدِرُوْنَ عَلٰى شَیْءٍ مِّمَّا كَسَبُوْا ؕ وَاللّٰهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ
ہچ دست نہ رسیت آیانی پہ یک چیزے چہ ثواب ءَ وتی کتگینانی ۔ واللہ پہ مادنیں راہ ءَ نہ پرّ بانیت

الْكٰفِرِیْنَ ﴿۲۶۴﴾ وَمَثَلُ الَّذِیْنَ یُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ
کافرانی قوم ءَ ف۵ و مثال ہماکسانی کہ خرچ کننت وتی مالاں پہ اللہ ءِ رضامندی حاصل

اللّٰهِ وَتَثْبِیْتًا مِّنْ اَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍۭ بِرَبْوَةٍ اَصَابَهَا وَابِلٌ
کنگ ءَ و پہ ہمے غرض ءَ کہ وتی نفساں (پہ آ کار ءَ پہلدار بکننت) محکم بکننت ہمیڈَول ءَ انت مثال یک باغ ءِ کہ بلندیں زمینے ءِ سرا انت کپت آئیا زوراکیں

منزل ۱

فرمائینیت کہ اِے رداکمیں ذکر ہم گوست پرچا کہ جہاد و مال ءِ خرچ ءِ تہا ہرچ ہمیں مشکلات و جنجال دیما کاینت حق تعالیٰ ءِ علم و قدرت ءِ یقین پیدا کنگ ءَ رند و آئی ءِ قدرتانی تہر تہریں احوال زانگ ءَ پد آ مشکلات و جنجال وت دور بنت و اگر نہ نقصان و تاوان و پریشانی الّم ءَ آیگی انت ۔

(ہمے صفحہ ءِ حاشیہ) ف۱ یعنی اللہ ءِ راہ ءَ خرچ کتگیں کمیں مال ءِ ثواب ہم باز اِنت ہنچو کہ چہ یک دانگے ءَ ہفتصد دانگ پیدا بنت ۔ واللہ گیش بکنت پہ ہرکس ءَ بلوٹیت و چہ ہفت صد داں ہفت ہزار و چہ پیشی ءَ ہم گیش بکنت ۔ واللہ زیاد بخشش کنوک و ہریک خرچ کنوک ءِ نیت ءَ و آئی ءِ خرچ ءِ مقدار و مال ءِ حالت ءَ شر زانت یعنی گوں ہریک ءَ بہ ہمائی مناسبت ءَ معاملہ کنت ۔

ف۲ ھماکساں کہ خداءِ راہ ءَ خرچ کننت و بہ خرچ کتگین ءِ سرا نہ بزبان احسان ءَ درشان کننت و نہ سوکی کننت بہ شگان جنگ ءَ و نہ حذمت گرگ ءَ و نہ بے عزت کنگ ءَ، پہ ھمیشاں کاملیں ثواب اِنت ۔ اِشان ءَ نہ ثواب کم بوگ ءِ ترس بیت و نہ اشاں چہ ثواب ءِ نقصان ءَ غمناک بنت ۔

ف۳ یعنی لوٹوک ءَ گوں نرمی ءَ جواب دیگ و بہ آئی بحث و بدخوئی ءِ سرا درگذر کنگ چہ ہما خیرات ءَ بھتر اِنت کہ آئرا دمان پہ دمان شرمندہ بکنت یا شگان بجنت ۔ واللہ غنی اِنت آئی ءَ کسے ءِ مال درکار نہ اِنت ھرکس صدقہ پہ آئی ءِ راہ ءَ کنت آ پہ وت کنت ۔ و حلیم اِنت کہ سوکی کنگ ءِ سرا ہم پہ عذاب ءِ دیم دیگ ءَ اشتاپ نہ کنت ۔

ف۴ یعنی بہ صدقہ ءِ دیگ ءَ محتاج ءَ دل سیاہ کنگ و آئی ءِ سرا احسان ظاہر کنگ ءَ ثواب پشت نہ کپیت یا دگراں پیشداران ءَ صدقہ کنت تاکہ مردم آئرا سخی بزاننت اِے پیما ہم خیرات ءِ ثواب ہچ نہ بیت ۔ باقی اِے فرمائینگ کہ آ یقین نہ داریت بہ اللہ و قیامت ءِ روچ ءِ سرا اِے تردید پہ صدقہ ءَ قید و شرط نہ اِنت پرچا کہ صدقہ تہنا چہ ریاء ءَ باطل بیت کنت تو ری خرچ کنوک مومنے بہ بیت مگر اِے قید ءَ ایوک ءَ بہ ہمے نفع ءِ غرض ءَ گیش کتگ تانکہ اِے پدرا بہ بیت کہ ریاکاری چہ مؤمن ءِ شان ءَ باز دور انت بلکیں اِے کار بہ منافقان ءِ عادت ءَ شترتر مناسبت داریت ۔ ف۵ بُرزا خیرات ءِ مثال بہ اِے پیما بیان بوت کہ گوشے یک دانگے کِشتی کہ چرائی ءَ ہفت صد دانگ پیدا بوتنت نوں فرمان کنت کہ نیّت شرط اِنت اگر کسے ءَ بہ ریا، یا پیشدارگ ءِ نیّت ءَ صدقہ دات گڈا آئی ءِ مثال ءَ جوش بزاں کہ کسے ءَ دانے کِشت بہ یک ہنچیں سنگے ءِ سرا کہ کمّیں خاک گوں آئی اوار اَت و بدیکہ ہورءَ ایر دات تو آسنگ بالکل صاف و لستہ بوت نوں چہ آئی ءَ دان چون رُدیت ۔ اِے ہمیں خیراتانی تہا ریاکاران ءَ ثواب ہچ رسیت ۔

فَاٰتَتْ اُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ ۚ فَاِنْ لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا

گڈا یارت آباغ ءَ وتی ثمرہ دوچند و اگر نہ گیت آزمین ءَ زوراکیں ہورے ءَ گڈا شبنم ہِن آیابس اِنت و اللہ تعالیٰ

تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۲۶۵﴾ اَيَوَدُّ اَحَدُكُمْ اَنْ تَكُوْنَ لَهٗ جَنَّةٌ مِّنْ نَّخِيْلٍ

شمے کاران ءَ شری ءِ سرا گندیت[1]۔ ھیں! دوست داریت یکے چہ شما اے خبر ءَ کہ بیت آییا یک باغے چہ مچّاں

وَّاَعْنَابٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۙ لَهٗ فِيْهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ ۙ

وانگوراں رُنبنت آئی چیرا جُو آمرد ءَ ماں آباغ ءَ دگر قسمیں میوہ ہِن ھست انت

وَاَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهٗ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاۤءُ ۖ فَاَصَابَهَاۤ اِعْصَارٌ فِيْهِ

وگیت آئی ءَ پیری ءَ وآییا اولاد ھستنت نزوریں پدا رست ہما باغا یک پوتکے (لوڑے) کہ آییا

نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ ؕ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُوْنَ ﴿۲۶۶﴾

آس ماں ات کہ چہ آییا سُتک ہما باغ۔ ھمیڈولا شر پیشداریت اللہ شمارا وتی نشانیاں تاکہ شما فکر بکن اِت[2]

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَنْفِقُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّاۤ اَخْرَجْنَا

او ایمانداراں! خیرات بکن اِت پہ اللہ ءِ راہا سَتھیں چیزاں چہ وتی کٹتگیناں ءَ چہ ھما چیزاں کہ پیداک کُگ

لَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ ۪ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيْثَ مِنْهُ تُنْفِقُوْنَ وَلَسْتُمْ

ما پہ شما، چہ زمین ءَ و ارادہ مکن اِت گندگیں چیزءِ کہ چہ آییا خیرات بکن اِت وحالانکہ شما وت

بِاٰخِذِيْهِ اِلَّاۤ اَنْ تُغْمِضُوْا فِيْهِ ؕ وَاعْلَمُوْۤا اَنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيْدٌ ﴿۲۶۷﴾

آییا نزورات مگر اِے کہ چماں پچ کن اِت ماں آئی گرگ ءَ و بزان اِت کہ اللہ بے حاجت اِنت تعریف کنتگین اِنت[3]

اَلشَّيْطٰنُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَاْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاۤءِ ۚ وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ

شیطان ترسینیت شمارا چہ تنگدستی ءَ وحکم کنت شمارا پہ بے حیائی ءَ و اللہ وعدہ دنت شمارا

مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ؕ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۶۸﴾ ۖ يُّؤْتِى الْحِكْمَةَ

وتی بخشش ءِ وگیشیں نعمت ءِ و اللہ زبریں دست پچ سکّیں زانوکار اِت[4] دنت دانشمندی ءَ ہر کسے ءَ

مَنْ يَّشَاۤءُ ۚ وَمَنْ يُّؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ اُوْتِيَ خَيْرًا كَثِيْرًا ؕ وَ

کہ بلوٹیت وھر کسیکہ دیگ بوت دانشمندی گڈا رست آییا مزنیں دولتے، و

ع ۳۶ ۶ ۴

ف۱ چہ ترندیں ہور ءَ مراد باز مال خرچ کنگ وچہ نود ءِ شنزگ ءَ کمّیں مال خرچ کنگ وچہ دلانی ثابتی ءَ مراد ایش اِنت کہ ثابت بدارنت دلان ءَ بہ ثواب ءِ رسگ ءَ بزاں آیان ءَ یقین انت کہ خیرات ءِ ثواب المّ ءَ رسیت گڈا اگر نیّت شرّ اِنت توماں باز خرچ کنگ ءَ باز ثواب رسیت وماں کمّیں خیرات ءَ ہِن فائدہ بیت ہنچوشکہ بہ جوانیں زمین ءَ سرا باغ انت تو ہمینکہ ہورگواریت ھماپیما باغ ءَ فائدہ حاصل بیت ونیّت شر نہ انت گڈا ہر قدر زیات خرچ کنت ھماپیما مال برباد بیت و نقصان رسیت ہر چاکہ ماں زیادھیں مال ءِ دیگ ءَ زیاد پیشس دارگ ہن زیاد بیت چوش کہ سنگ ءِ سرا دانگ رُدیت تو ہر قدر ہور گوں ترندی ءَ گواریت ھما قدر تاوان زیات بیت۔

ف۲ اے مثال ھما یانیگنت کہ مردمان ءَ بہ پیشدارگ ءَ صدقہ خیرات کننت یا خیرات ءَ پدا احسان ءَ ظاہر کننت وایذا دیَنت یعنی چوشکہ کسے ءَ ماں ورنائی وزورمندی ءِ وھد ءَ باغے تیارکت تاکہ ضعیفی وناتوانی ءِ وھد ءَ چرائی میوہ یا نیگے بوارت وبہ حاجت ءِ وقت ءَ کاربدنت وھدیکہ پیری اھت وپہ نیگ ءَ حاجت پیش آتک گڈا ہمے حاجت وھد ءَ باغ ءَ آس ءَ گیت وسوتک یعنی صدقہ مثل میوہ داریں باغ اِنت کہ آیائی میوہ بہ آخرت ءَ کاربدنت وھدیکہ کسے ءِ نیت بد اِنت تو آباغ سوتک پدا آئی ءِ میوہ کہ ثواب اَنت چون دست دنت حق سبحانہ ہمے پیما گیش وگیوارکنان ءَ سوج دنت شمارا آیتاں تانکہ شما بچار اِت وبفہم اِت۔

ف۳ یعنی اللہ ءِ گور ءَ صدقہ ءِ قبولیت ءِ واسطہ اِے ہِن شرط انت کہ مال حلال کمائی ءِ ببیت، حرام ءِ مال یا شبہ ءِ مال مبیت وشرتریں چیز ءَ خدا ءِ راہ ءَ بدنت سلّیں چیز ءَ بہ خیرات ءَ مدنت۔ اگر کسے ہنچائیں چیزے بدنت کہ آئرا دل نہ لوٹیت پہ زورگ ءَ مگر میارکنان ءَ ہجبر آئرا مزوریت وشر بزان اِت کہ اللہ بے پرواہ انت شمے محتاج نہ اِنت و خوبیانی داروک انت واگر شر زرءَ چہ شرتریں چیز ءَ بہ دل ءِ واھگ وشوق ءَ پدا بدنت گڈا آئرا دوست بیت۔

ف۴ وھدے بہ کسے ءِ دل ءَ بئیت کہ اگر خیرات بکناں تو تنگدست بیان وحق تعالےٰ ءِ تاکیدّ با وجود ہِن آہمے فکر ءَ داریت ءُ مال ءَ خرچ نہ کنت وچہ خدا ءِ وعدہ ءَ دیم ءَ ترّینان ءَ بہ شیطانی وعدہ ءِ سرا دل میل بکنت گڈا آئرا یقین بوگ لوٹیت کہ اِے شیطانی وسوسہ انت چوش مگوشیت کہ من شیطان ءِ دیم نہ دیستگ حکم دیگ ءَ دوراَنت، واگر دل ءَ اِے خیال بئیت چہ صدقہ خیرات ءَ گناہ بخشگ بنت ومال ءَ ہِن برکت وزیاتی مان بیت گڈا یقین بکنت کہ خدا ءَ چوشیں سوج ماں دل ءَ داتگ وپرشی ءَ خدا ءِ شکر ءَ ادا بکنت وماں اللہ ءِ خزانگ ءَ کمّی نہ بیت درستانی ظاہری وباطنی نیّت وعمل ءَ شر زانت۔

مَا يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾ وَمَآ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ نَّفَقَةٍ اَوْ نَذَرْتُمْ

نصیحت قبول نہ کننت مگر عقلمنداں ف۱ وآچیزیکہ کِنت شمایک خیراتے یا منّت شما

مِّنْ نَّذْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُهٗ ۭ وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ اِنْ

یک تولے گڈا بیشک اللہ آ درستاں ءَ زانت و نیست پہ ظالماں ہچ پیمیں مدد گارے ف۲ اگر

تُبْدُوا الصَّدَقٰتِ فَنِعِمَّا هِيَ ۚ وَاِنْ تُخْفُوْهَا وَتُؤْتُوْهَا الْفُقَرَاۗءَ

پہ ظاہری بدئیت خیرات گڈا ہِن زبریں خیرایت واگر آئی ءَ پوشیدہ بکنت و فقیران بدئیت

فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۭ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِّنْ سَيِّاٰتِكُمْ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

گڈا اِے شرتر انت پہ شما و دور کننت چہ شما چہ شمے گناہاں چیزے و اللہ چہ شمے کاراں

خَبِيْرٌ ﴿٢٧١﴾ لَيْسَ عَلَيْكَ هُدٰىهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ

خبردار انت ف۳ تئی جوکہ ءَ نہ اِنت آیانی یارگ پہ راہ ءِ سرا و لیکن اللہ دت پہ راہ ءِ سرا کاریت ہر کسیا اکہ بلوٹیت

وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ فَلِاَنْفُسِكُمْ ۭ وَمَا تُنْفِقُوْنَ اِلَّا ابْتِغَاۗءَ

وآچیزیکہ خرچ کنت مال گڈا اِے فائدہ پہ شما دت اِنت وآچیزے کہ خرچ کن اِت خاص پہ اللہ ءِ

وَجْهِ اللّٰهِ ۭ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ يُّوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُوْنَ ﴿٢٧٢﴾

رضاء جوئی ءَ وہر چیکہ خرچ کن اِت چہ قسم خیرات گڈا پورہ رسیت شمارا (آئی ثواب) وچہ شمے حق ءَ ہچ کمی کنگ نہ بیت ف۴

لِلْفُقَرَاۗءِ الَّذِيْنَ اُحْصِرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ضَرْبًا

خیرات پہ ہما فقیراں انت کہ آیاں دسگلنت ماں اللہ ءِ راہ ءَ ترّ و گرد کت نہ کننت

فِي الْاَرْضِ ۡ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ اَغْنِيَاۗءَ مِنَ التَّعَفُّفِ ۚ تَعْرِفُهُمْ

ماں ملک ءَ خیال کننت آیان ءَ نادانیں مردم، مالدار چہ نہ لوٹگ ءِ سبب ءَ توجہ کارے آیان ءَ

بِسِيْمٰهُمْ ۚ لَا يَسْــَٔـلُوْنَ النَّاسَ اِلْحَافًا ۭ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ

چہ آیانی چہرہ ءَ سوال نہ کننت چہ مردماں پہ لیسڑگی ف۵ وآچیزے کہ خرچ کن اِت شما چہ مال ءَ

فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ ﴿٢٧٣﴾ اَلَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ

گڈا بے شک آئیا اللہ سہی دارنت ف۶ وھما کساں کہ خیرات کننت وتی مالاں شپ و روچ

ع ۳۷ / ۵

ف۱ یعنی ہر کس ءَ بلوٹیت ماں دین ءِ خبراں دانائی و ماں خیرات ءَ فہم بخشیت کہ بہ کتام نیّت ءَ و بہ کتام مال ءَ وکجے را و چہ پیمابہ محتاج ءَ دیگ بایدانت وہر کس ءَ فہم بخشگ بوت آئیرا مزن نعمت و مزن خوبی دست ءَ کپت ۔ ف۲ یعنی ہر چیکہ خیرات کنگ بہ بیت کم یا گیش بہ نیکیں نیّت ءَ یا بدیں نیّت ءَ بہ چیرکائی یا پیشداران ءَ یا منّت بہ منّیت یا بہ کتام داب ءَ گڈا بے شک خدا تعالیٰ اِے کُلّانی احوال ءَ معلوم انت و ہر کس بہ مال ءِ خرچ ءَ و ماں نذر ءَ خداءِ حکمانی برخلاف عمل کننت خدا اختیار داریت ماں ہر وڑءِ عذاب ءَ آیان ءَ گرفتار کت کننت ۔ منّت چہ قبول بوگ ءِ پد واجب بیت اگر کسے لوں آئیرا ادا مکننت گڈا گناہ گار بیت و نذر اَبید چہ خداءَ بہ دگہ کسے ءِ نام ءَ روانہ انت البت اگر چوش بگوشیت پہ خدائگی فلاں مردءَ دیان یا نذرءِ ثواب فلان مردءَ برسیت گڈا امریشی ءَ ہچ باکے نہ انت ۔

ف۳ اگر مزدمان ءَ پیش دارگ ءِ نیّت مبیت گڈا مردمانی روبرءَ خیرات کنگ ہِن بہترانت تانکہ دیگران ءَ ہِن شوق و واھگ بہ بیت و چیرکائی خیرات کنگ ہِن بہترانت تانکہ خیرات زدروک میاری مبیت خلاصہ ایش اِنت بہ سرظاہرءَ یا چیرکائی ہردوئیں ڈولا بہترانت البت موقع و مصلحت ءِ خیالداری ضروری والّی انت ۔

ف۴ یک برے واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ وتی اصحابانءَ مہن کت کہ ابید چہ مسلمان ءَ دگرءَ خیرات مدئیت وماں اشیا مصلحت ایش اَت کہ بہ مال ءِ خاطرءَ بہ لاتیں دین ءِ نیمگ ءَ میل بدارنت و دیمترا اِے فرمان بوت کہ اِے ثواب ھما وھد ءَ رسیت کہ خداءِ رضا مقصد و مراد بہ بیت گڈا اِے آیت نازل بوت کہ بہ خداءِ راہ ءَ ہر کس ءَ مال دئیت شمارا آئی ثواب دیگ بیت مسلم و غیر مسلم ءِ تخصیص ماں اشیا نیست اِنت البت ماں صدقہ ءَ اِے الّی اِنت کہ آتہنا پہ خداءِ رضاء ءَ دیگ بہ بیت ۔

ف۵ یعنی چوشیں کسان ءَ دیگ مزن ثواب انت کہ آبہ اللہ ءِ راہ ءَ و بہ آئی دین ءِ کارءَ بندی بوان ءَ ترّ و تاب ورگ و کمائی کنگ ءَ مہتل انت و بہ کسی ءِ سرا وتی حاجت ءَ ظاہر نہ کننت چوشکہ واجہ ءِ صحابی اہل صُفّہ ءَ اتنت کہ وتی لوگ و جاگھان ءَ ویل کناں واجہ پیغمبر ءِ مجلس اِش اختیار کرت تانکہ دین ءِ علم ءَ دربرنت و دومی طرف گوں فسادی و فتنہ کنوکاں جہاد بکننت ہمے ڈول ءَ مروچی ہِن اگن کسے قرآن ءَ حفظ بکننت یا دین ءِ علم ءَ دربارت تو پہ مردماں لازم انت کہ اِشانی مدد بکننت ۔ وچہ دیم ءَ جاہ یارگ ءِ مقصد و مراد ایش اِنت کہ آیانی دیم زرد و بدن لاغر بوان انت ۔ چہ آیانی صورت ءَ پدّر ابیت کہ آبہ دین ءِ جدّ و جہد ءَ گلائنش اَنت ۔

ف۶ عمومی ڈول ءَ اللہ ہر چیز ءِ علم ءَ داروک انت و خصوصاً چوشیں دینداران ءِ احوال ءَ شر معلوم دار انت ۔ ۱۲

ف داں اِ دا خیرات ءِ بیان وآئیءِ فضیلت آئی رہ بند و شرطانی بیان اَت وچونکہ خیرات کنگ ءَ چہ اینگو ماں معاملات ءَ آسانی وسہولت ءِ ھیل پیدا بیت و بے مروّتی دیم تر پشی ءِ خرابی دل ءَ جاگہ کنت وآنگو چوش بیت کہ ماں معاملات ءَ ھرچ ردیں وگناھے ءِ کارے کہ سرزد بیت۔ چہ خیرات ءَ آئی کفارہ کنگ بیت و پدا چہ خیرات کنگ ءَ اخلاق و مروت وخیراندیشی وخداءِ مخلوق ءَ نفع رسانی ءِ تہا زیادتی بیت ہمیشکا ماں اِے بازیں آیتاں ھمے چیزانی بیان گوسنت۔ نوں سود زورگ چونکہ خیرات ءِ ضدّ اِنت اودءَ مروّت و نفع دیگ مقصود اَت توماں سود ءَ ایوک ءَ بے مروّتی وضرر دیگ وظلم انت۔ ہمیشکا خیرات ءِ فضیلت ءَ پد سود ءِ مذمّت وآئی نہن کنگ ءِ ذکر بازمناسب انت۔ ہر قدر ماں خیرات ءَ خیر و شرّی انت ھما قدر ماں سود ءَ خرابی بوگ لازمی گپّ اِیت۔ ف۲ یعنی ربا وروک ماں قیامت ءَ ہنچوش چہ قبراں پاد کاینت چوش کہ گنوک و دیھے ءِ جتگیں، و اِے جاور پہ سبب ءَ بیت کہ اِشاں حلال و حرام یکیں ڈول ءَ حساب کت و ایوک ءَ پہ ہمے نیت ءَ کہ چہ ھر دوئیناں نفع مقصود انت وھر دوئیناں ءَ حلال ظاہر کت حالانکہ ماں بیع و رباءَ مزنیں تفاوتے ہست اِنت کہ اللہ تعالیٰ ءَ بیع ءَ را حلال وسود ءَ را حرام کت۔

سِرًّا وَّعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

پہ چیری وظاھری گڈا پہ آیاں ہست اِنت ثواب آیانی وتی پروردگار ءِ گور ءَ ونہ پہ ایانی سرا ترسے ہست

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا

ونہ آ غمگین بنت ف۱ اے ھاکساں کہ سوت (سود) ورانت چست نہ بنت قیامت ءِ روچ ءَ مگر ہمیڈولا

يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ

کہ چست بیت ھاکسیکہ گنوک بیت آئی چہ جن ءِ پر لگگ ءَ اِے حالت آیانی چہ ہمے سبب ءَ بیت کہ آیاں

قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا

گوشت کہ سوداگری ہن ہمیڈولا انت سوت ءِ گرگ ءِ پیما و حلال کتگ اللہ ءَ سوداگری وحرامی کتگ سوت ف۲

فَمَن جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى

پدا ہر کسیا کہ رست آئیا نصیحت چہ وتی پروردگار ءِ طرف ءَ وآئیا دست کوتہ کت گڈا ہما ئیگنت ہر چیکہ گوستگ ءِ وآئی معاملہ پہ خداءِ

اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

حوالہ اِنت وہر کسیکہ دوبارہ سوتگریت گڈا ہما یانت دوزخی آیاں ماں اودا ہمیشہ مانَنت ف۳

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ

گار کنت اللہ سوت ءِ رند پدءَ ورودینیت خیراتاں ف۴ واللہ دوست نداریت ہر یک ناشکریں

أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ

گنہگارے ءِ ف۵ البتہ ھاکساں کہ ایمانش یاتہ ونیکیں کارش کت و قائمش کت نماز و

آتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

داتش زکوٰۃ پہ ایاں ہست انت ثواب آیانی وتی پروردگار ءِ گور ءَ ونہ پہ ایانی سرا ترسے ہست ونہ آ

يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ

غمگین بنت ف۶ او ایمانداراں! بترس اِت چہ خدا وانگار کن اِت آچیز کہ پشت کپتگ

مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا

چہ سوت ءَ اگر شمارا یقین ہست اِنت پہ خداءِ فرمان ءَ ف۷ پدا اگر شما انگار نہ کت گڈا شما ڈہ داتگت

فائدہ :- ماں بیع ءَ ھرچ نفعے بیت آ پہ مال ءِ مقابلہ ءَ بیت چوشکہ کسے ءَ یک درہمے ءِ گدءَ را بہ دو درہم ءَ بہا کت وسود ہما اِنت کہ ماں نفع بلاعوض انت چوشکہ یک درہمے ءَ بہ دو درہم ءَ خرید بکنت۔ ماں پیشی صورت ءَ چونکہ گد و درہم دو جدا جدائیں چیزانت و نفع وغرض ہر یکے ءِ چہ دومی ءَ جدا انت ہمیشکا ماں آیاں فی نفسہٖ فرق وتفاوت وسر پہ سری (مساوات) ممکن نہ انت۔ ضرورت ءِ وھد ءَ بہ خرید وفروخت ءَ فرق وتفاوت کنگ ءِ ھر یک صورتے وتی وتی حاجت وطلب ءَ ابید دگہ ھچ بیت نہ کنت و ضرورت وطلب ہر یکے ءِ حدءَ چہ در مختلف بیت کسے ءَ یک درھمے حاجت ھمینکر بیت کہ دہ کلدار ءِ قیمت ءِ گدءِ ہن آئرا اینکر حاجت نہ بیت وکسے ءَ بہ یک گدے ءِ کہ آماں بازار ءَ یک درھمے شمار بیت ہمینکر حاجت بیت کنت کہ دہ درہم ءِ ہن اینکر احتیاج وطلب نہ بیت۔ نوں کسے یک گدے ءَ بہ یک درہمے ءَ خرید کنت تو ماں آئی ءَ سود یعنی نفع چہ عوض ءَ خالی نہ اِنت واگر بالفرض ھما گد ءَ پہ یک ہزار درہم ءَ خرید بکنت گڈا سود بیت نہ کنت پرچا کہ مرشانی جند ءَ فرق وتفاوت ومساوات بیت نہ کنت پہ آئی ءَ اگن کیل ہست اِنت تو آوتی حاجت وطلب وماں آئی ہمینکر تفاوت اِنت کہ خدا پناہ بدنت، گڈا اِے صورت ءَ سود چہ پیم ءَ گیشینگ بیت ویک درھمے ءَ بہ دو درہم ءِ بدل ءَ بہا کنت تو را دا فی نفسہٖ مساوات بیت کنت کہ پہ اِسے سبب ءَ یک درہمے ءِ بہ یک درہمے ءِ مقابلہ ءَ معیّن (مقرر) بیت و دومی درہم چہ عوض ءَ خالی بوان ءَ سود حساب بیت وشریعت ءِ روءَ اِے معاملہ حرام بیت۔

ف۳ یعنی چہ سود ءِ حُرمت ءَ پیش شما ھرچ سودے وصول کت ماں دنیاءَ آئرا بہ مالک ءَ واتر کنگ ءِ حکم دیگ نہ بیت بزاں شمارا چہ آئی لوٹگ (مطالبہ) ءِ حق نیست اِنت و آخرت ءَ خداوند تعالیٰ ءَ اختیار اِنت اگر بلوٹیت چہ وتی رحمتاں آئرا بہ بخشیت، لیکن حرمت ءَ پد اگر کسے ءَ ونا رانداشت بلکیں بر ورپہ سود زُرتی گڈا آدوزخی اِنت وبہ خداءِ حکم ءِ دیما وتی عقلی دلیلان ءَ پیش کنگ ءِ سزا ھیش اِنت کہ دوت فرمان کتی۔

ف۴ یعنی اللہ سود ءِ مال ءَ گار وگُمسار کنت بزاں مرپشی ءَ برکت نہ بیت بلکیں بُن مال ہن برباد بیت، چوشکہ ماں حدیث ءَ ارشاد اِنت کہ سود ءِ مال ہر قدر گیش بہ بیت آسرءِ تنگدستی اِنت۔ وخیرات ءِ مال ءِ زیادہ کنگ ءَ چہ مراد ایش اِنت کہ آمال گیش بیت وخدا برکتی ماں کنت وآئی ءِ ثواب زیادہ کنگ بیت، چوشکہ ماں حدیث ءَ فرمان انت۔
ف۵ مطلب ایشنت کہ گوں سود زوروگ ءَ اینکر ہن نہ بوت کہ محتاج ءَ قرض چہ سود ءَ بغیر بدنت۔ حق وہمیش اَت کہ محتاج ءَ خیراتی بدا تینی بلے آئیا چوش نہ کت وخداءِ ناشکری چہ وتی عمل ءَ ظاہر کت۔ ف۶ ماں اِے آیت ءَ سود زوروک ءِ مقابلہ ءَ ایماندارانی وصفان ءَ ذکر کت کہ سود وروکانی احوال ءِ برعکس و ضدّ اِنت کہ چہ پشی ءَ سود وروک ءِ رسوائی و مذمت ھن ظاہر بوت۔ ف۷ یعنی چہ نہن کنگ ءَ پیش ہرچ سودے شما وصول کت آ وَ شما وصول کتگنت لیکن چرے نہن کنگ ءَ پد سود ءَ ھجبر دست مجن اِت۔

بِحَرْبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ۚ وَاِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوْسُ اَمْوَالِكُمْ ۚ
بہ جنگ ءَ گوں اللہ ءَ وآئی رسول ءَ و اگر شما توبہ کت گڈا پہ شما اِنت بُن مال شمے

لَا تَظْلِمُوْنَ وَلَا تُظْلَمُوْنَ ﴿٢٧٩﴾ وَاِنْ كَانَ ذُوْ عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ اِلٰى
نہ شما پہ دگرکسے ءِ سرا ظلم بکنت نہ دگرکسے پہ شمے سرا ظلم بکنت ولا و اگر آ تنگدست اِنت گڈا مہلت دیگ ببیت تا

مَيْسَرَةٍ ۭ وَاَنْ تَصَدَّقُوْا خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٨٠﴾ وَاتَّقُوْا
دسرسی ءَ واگر بہ بخشتش گڈا شرتر اِنت پہ شما اگر شما زانت و٢ وبترست

يَوْمًا تُرْجَعُوْنَ فِيْهِ اِلَى اللّٰهِ ۣ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ
چہ ہما روچیا کہ پچتر ینگ بِت ماں ما٣ روچا خدا ءِ نیمگ ءَ ۔ رندا پورہ دیگ بیت ہرکس ہرچیکہ آئیا گٹتگ وآ

لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٢٨١﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ اِلٰٓى اَجَلٍ
ظلم کنگ نبنت و٤ او ایمانداراں! وقتیکہ شما دت ماں وتا گروَدے کنت یکے اِے ءِ تا یک وقتے

مُّسَمًّى فَاكْتُبُوْهُ ۭ وَلْيَكْتُبْ بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌۢ بِالْعَدْلِ ۠ وَلَا يَاْبَ
مقرریں گڈا بنبستیت آئیا وباید کہ بنبستیت شمے درمیانءَ یک نبشتہ کنوکے پہ انصاف وانکار مکنت

كَاتِبٌ اَنْ يَّكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللّٰهُ فَلْيَكْتُبْ ۚ وَلْيُمْلِلِ الَّذِيْ عَلَيْهِ
نبشتہ کنوک چہ نبیسگ ءَ ہنچو کہ پیش داشتگ آئی اللہ ءَ گڈا آئیا ہن باید اِنت کہ نبشتہ بکنت وگوشان بکنت ہما کسے کہ آئی ءِ

الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهٗ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْـــًٔا ۭ فَاِنْ كَانَ الَّذِيْ
وام پر اِنت وبترسیت چہ اللہ ءَ کہ آئی ءِ رودینوک اِنت وکم مکنت چہ آئیا ہچ و٥ پدا اگر ہما کسے کہ

عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيْهًا اَوْ ضَعِيْفًا اَوْ لَا يَسْتَطِيْعُ اَنْ يُّمِلَّ هُوَ
آئی ءَ وام پر اِنت بے عقلے یا کمزورے یا آئیا اِے طاقت نیست کہ گوشان بکنت آوت

فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهٗ بِالْعَدْلِ ۭ وَاسْتَشْهِدُوْا شَهِيْدَيْنِ مِنْ رِّجَالِكُمْ ۚ
گڈا گوشان بکنت آئی ءِ کارواجر پہ انصاف ءَ وگواہ بگرت دو شاہد چہ وتی مردیناں

فَاِنْ لَّمْ يَكُوْنَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَّامْرَاَتٰنِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ
پدا اگر مبیت دو مردین ۔ گڈا (گواہ بگرات) یک مردینے و دو جنین چہ ھمایاں کہ شما ایشاں پسند کنت چہ

ع ٨/٦

و١ یعنی سودے کہ چریشی ءِ پیش شما وصول کرتگ آ ترا اگرماں شمے بُن مال ءِ پرد احساب بکننت ودپ ماں دپ دیان ءَ کم بکننت گڈا بنئ سرا ظلم اِنت و مہن کنگ ءَ پدا اگر سود ءِ زران ءَ تو بلوٹے گڈا اِے تئ ظلم اِنت ۔ و٢ یعنی وھدے کہ سود ءِ بندش اھت وآئی ءِ گروده بندبوت تونوں شما چہ تنگدستیں وامدار ءَ زر بلوٹے چوش ہچبر مکن اِت، بلکیں تنگدست ءَ مہلت بدے واگر توفیق دارے آ ترا بہ بخش ۔ و٣ یعنی قیامت ءَ سرجمیں عملانی جزا و سزا دیگ بیت، پمیشکا نوں ہرکس وتی فکر ءَ بکنت، شتریں کار بکنت یا سود وصول بکنت یا خیرات بکنت ۔ و٤ پیش ءَ صدقہ وخیرات ءِ فضیلت وآئی ءِ احکام بیان فرمائینت، چرائی پد ربوا وآئی حرمت بیان کت ۔ نوں ہما معاملہ ءِ ذکر اِنت کہ وام بہ بیت وآئندہ بہ یک مدتے ءَ دیگ ءِ وعدہ ببیت ۔ اِے پرد اِے معلوم بوت کہ چوشیں معاملہ روا انت بلے چونکہ اِے معاملہ پہ دیم ءِ مدت ءَ انت مریشی ءَ شموشتگ یا گروجیل ءِ احتمال ہست پمیشکا اِشی ءِ ہچے پہ یما بست وبند پہ بیت کہ دیمترا جیڑہ یاد مئیت ۔ آئی ءِ صورت ایش اِنت کہ کاغذے نویسگ بہ بیت کہ ماں آئی مُدت ءِ وہد گیشینگ بہ بیت و ھر دوئیں معاملہ کنوکانی نام وآئی ءِ تفصیل صاف صاف یک بہ یک نویسگ بہ بنت ۔ کاتب ءَ باید اِنت کہ آ انکار مکنت بہ شرع ءِ روءَ ہریک حسبءَ نوشتہ بکنت ۔ وباید اِنت کہ وام زوروک بہ وتی دست ءَ بنویسیت یا کاتب ءَ سرزبانی پیش بداریت ودومی ءِ حق ءَ کمتیں ہن نقصان ظاہر مکنت ۔ و٥ ہرکس دین دار و مدیون اِنت اگر بے عقل یا سرپد یا سست وضعیف اِنت مثلاً چُک ایت یا سکّ پیر اِنت کہ معاملہ ءِ سرپدی ءِ فہم نداریت یا معاملہ ءَ کاتب ءَ سرپد کت نہ کنت گڈا اِے ہمیں صورت ءَ وامدار ءِ سروک و وارث وکارگذار ءَ باید اِنت کہ معاملہ ءَ بہ انصاف ءَ بغیر چہ کمّی ءَ نوشتہ بکنائینت ۔ ١٢

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

الشُّهَدَآءِ اَنْ تَضِلَّ اِحْدٰىهُمَا فَتُذَكِّرَ اِحْدٰىهُمَا الْاُخْرٰى ؕ وَ
شاهدان تاکہ اگر بشموشیت یکے چہ آدوئیں جنیناں گڑا تراں نگ دنت آئیارا آدگہ جنیں ول و

لَا يَاْبَ الشُّهَدَآءُ اِذَا مَا دُعُوْا ؕ وَلَا تَسْـَٔمُوْۤا اَنْ تَكْتُبُوْهُ صَغِيْرًا
انکار مکننت گواھاں وقتیکہ لوٹگ بنت وملور مبت چہ آئی نبیسگ کورد یں گرہ و دیئے ببیت

اَوْ كَبِيْرًا اِلٰۤى اَجَلِهٖ ؕ ذٰلِكُمْ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَ
یا مزنیں پہ وتی مدتا ۔ اِشی تہا پورہ انصاف انت خداءِ نزیکءَ وسکّ قائم داروک اِنت گواھیءَ را و

اَدْنٰۤى اَلَّا تَرْتَابُوْۤا اِلَّاۤ اَنْ تَكُوْنَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيْرُوْنَهَا
نزیک تر انت کہ شما شکّ تہا نکپیت وٖ مگراے کہ سوداۓ ببیت دست پدست کہ دئے وگرکنت آئیارا

بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَلَّا تَكْتُبُوْهَا ؕ وَاَشْهِدُوْۤا اِذَا
وت ماں وتا گڑا نیست اِنت شمے سرا ہچ گناہ اگر آئیارا نبشتہ مکن اِت ۔ وشاہد بدارِت وقتیکہ

تَبَايَعْتُمْ ۪ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ وَّلَا شَهِيْدٌ ؕ۬ وَاِنْ تَفْعَلُوْا فَاِنَّهٗ
شما سودای کنِت ونقصان مکنِت نبشتہ کنوک ونہ شاھد وٚ واگر شما ھمیڈولا کت گڑا اِے

فُسُوْقٌۢ بِكُمْ ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ؕ وَيُعَلِّمُكُمُ اللّٰهُ ؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۲۸۲﴾
گناہ اِنت پہ شما وبترسِت چہ اللہءَ واللہ تعالیٰ شمارا سوج دنت واللہ ھریک چیزےءَ زبزانت

وَاِنْ كُنْتُمْ عَلٰى سَفَرٍ وَّلَمْ تَجِدُوْا كَاتِبًا فَرِهٰنٌ مَّقْبُوْضَةٌ ؕ
واگر شما ماں سفرءَ اِت وشمے دستا نکپیت نبشتہ کنوکے گڑا رھن ماں دستءَ ایر کنگ لوٹیت

فَاِنْ اَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِى اؤْتُمِنَ اَمَانَتَهٗ
پدا اگر ھوست کنت یکے پدگرےءِ سرا گڑا بایدانت کہ پورہ بسینیت ھاکسیکہ آئی سرا ھوست کنگ بوتگ وتی امانتا

وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهٗ ؕ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ ؕ وَمَنْ يَّكْتُمْهَا فَاِنَّهٗۤ
وبترسیت چہ اللہءَ ھاکہ آئیءِ رودینوک اِنت و پوشیدہ مدارِت گواھیءَ وکسیکہ پوشیدہ داریت آئیءَ گڑا بیشک

اٰثِمٌ قَلْبُهٗ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ عَلِيْمٌ ﴿۲۸۳﴾ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَ
گنہگار اِنت دل آئیءِ ، واللہ تعالیٰ شمے کاروباراں سہی دار اِنت وٚ اللہءِ و تیگنت ھرچیکہ ماں آسماناں اِنت و

ع ۳۹ / ۷

وٚ شمارا لازم انت کہ ہرے معاملہءَ کم ازکم دو گواہ چہ مردیناں یا یک مردے و دو جنیناں ءَ گواہ بکننت گواہ ھنچشیں کس ببنت کہ معتبر و لائق ببنت ۔

وٚ یعنی شاھدءَ ہر وھد پہ گواہ کنگءَ یا گواھی دیگءَ لوٹائینگ بہ بیت گڑا آئرا بایدنہ اِنت کہ انکار بکنت ، کاھلی وسستی مکننت ماں آئیءِ نویسائینگءَ معاملہ توری ھُردین ببیت یا مزنیئے انصاف ماں ھمیشیءَ اِنت ۔ وگواہءِ سرا ہن سرجمیں اعتبار ماں ہمے نویسگءَ اِنت و ہمے پیما ماں اِشیا شموشگءِ ہن ترس نیست انت ۔

وٚ یعنی اگر سوداگریءِ معاملہ دست بہ دست اِنت جنسءَ بدلءَ جنس یا نقدءِ ڈولیں معاملہ اِیت و وامءِ قصئے نہ انت گڑا انوں ماں نوشتہ نہ کنگءَ گناہ نیست ، بلے گواہ دارگ اِے وھدءَ ہن ببیت تاکہ اگر دیمترا جیڑہ ئے پادبئیت نوکار دات بکننت ۔ نویسوک وگواہ کسےءِ تاوان دیگءِ شوھازءَ ہن مبنت ۔

وٚ یعنی اگر ماں سفرءَ وام و قرضءِ معاملہ بکن اِت و پہ قبضءَ کاتب گیرءَ مئیت تو قرضءِ عوضءَ مدیونءَ یک چیزے رھن کنگ لوٹیت ۔ ماں سفرءَ رھنءِ حاجت بمقابلہ حضرءِ زیاد کپیت پرچاکہ ماں حضرءَ کتابت وشہادتءَ چہ ہن گوں سہولتءَ وامءِ حدائندءِ تسلا بیت کنت ہمیشکا ماں سفرءَ رھنءِ حکم دیگ بوت واگرنہ ماں حضرءَ کاتبءِ موجودگیءِ باوجود رھن روا انت ہنچو شکہ ماں حدیثءَ موجود اِنت واگر وامءِ حدائندءَ مدیونءِ سرا اعتبار اِنت وہمیشکا رھنءَ طلب گارنہ اِنت گڑا مدیونءَ لازم اِنت کہ دینءِ واجبءَ سرجمیں حقءَ ادا بکنت وچہ خدائےءَ بترسیت ۔ گوں حقءِ واجبءَ حقءَ دیگءِ وھدءَ گوں امانتءَ معاملہ بکنت ۔ ۱۲

ف ماں اِے سورتءَ اصول وفروعِ عبادات و معاملاتءِ توری جانی یامالی هرپمیں احکام بازِ زیات بیان فرمائینت وشاید اِے سورتءَ سنام القرآن فرمائینگءِ سبب همیش بیت پمیشکا مناسب
اِنت کہ بندگان ءِ بہ شرّیءَ تهدید وتاکید گوں هرڈولا ہن کنگ بہ بیت تانکہ ماں حکمانی رندگیری ءَ کوتاہی مکن اِنت ۔ ہمے مطلب ءِ حاصل کنگ ءِ خاطرءِ سورتءِ آخرءَ حکمان ءَ بیان کنان ءَ اِے
آیتءَ تهدید و پادترابءِ ڈولا بیان کنانءَ تمام گوستگیں حکمانی پابندیءِ سرا کلانءَ مجبورکت ، وطلاق ونکاح، قصاص وزکوٰة وبیع وربٰو وغیرہ ءِ تهابازکس وتی حیلہ وتدبیرانءَ کارمرز کننت و
ناجائزیں کارانءَ جائزقرار دیگءِ پرداسینہ زوری کننت آیانءَ هن مرشیءَ پادتراپءَ حاصل بوت ۔ بچارهما ذات کہ مئے عبادت کنگءِ حقءَ داریت آترا بایداِنت کہ آ مئے خداوند بہ بیت کہ آ مئے چیریں
وسرظاهریں سرجمین چیزانءَ جُست وبا واست (محاسبہ) کت بکنت، آترا بایداِنت کہ تمامیں کارانی علم ہن حاصل بہ بیت کہ آ مئے سرجمیں کارانی حسابءَ گیت بکنت ویکدگرےءِ مقابلہءَ جزاو سزادات
بکنت ۔ ضروری اِنت کہ کلیں چیزانی سرا آترا قدرت حاصل بہ بیت ۔ ہمیشکا اِدا ءُ هے هرسئیں کمالات یعنی مُلک، علم و قدرتءِ اِدا بیان کت وہمیشانی ماں آیت الکرسیءَ ہن بیان بوتگ ۔ اِشانی
مراد ہمیش انت کہ خداءِ پاکیں ذات کلیں چیزانی مالک وخالق
اِنت آئی علم کلانءَ محیط آئی قدرت بہ کلانی سرا انت گڈا کتام
یک چیریں یا سرظاهریں کارےءِ تہا آئی نافرمانی کنانءَ بندہ
چون نجات حاصل کت کنت ۔ ف۲ چہ پیشی آیتءَ وهدے
معلوم بوت کہ بہ دلءِ خیالانی سرا ہن گرفت وحساب بیت
گڈا بریشی داجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءِ صحابہ ترس اننت وبے
قرار بوتنت وہمنکر یدر د بوتنت کہ ہچ آیتءِ سرا پیشءَ
نبوتگ اتنت ۔ گوں واجہءَ وتی گلگ اِش کت گڈا واجہءَ
فرمان کت کہ بگوش اِت سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا یعنی مشکلے نظرءَ
بئیت یا شدّتے مگر حق تعالٰےءِ حکمءِ قبولءِ پردا دنائیں
کوتاہیے مکن اِت وسینگءَ پراہ داران ءَ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاءَ
بگوش اِت، واجہءِ فرمانش گیت اَنت گڈا چہ دلءِ میلءَ
زبانءِ سرا اِے کلمات روان بوتنت ۔ مطلب اشانی
ہمیش اِنت کہ ما ایمان یارت واللہءِ حکمءَ قبول کت یعنی وتی
شدّت ووسواسءَ یلہ دیانءَ حکم خداوندیءِ منگءَ وتارا
آمادہ ونیار کت حق تعالٰیءَ اِے خبر پسند بوت پدا اِے دوئیں
آیت نازل بوتنت، اوّلی یعنی اٰمَنَ الرَّسُوْلُ الخ مریشیءَ
واجہ پیغمبرؐ وآئی اصحابانءَ هرچ مشکلے بہ سرا گوست کہ بُرزا
بیان بوت اِشانی ایمانءِ حق تعالٰےءَ ستا وتوسیپ دات
کہ چیرانیءَ ماں اِشانی دلاں ایمان زیات تر بہ بیت وپیشی
وسواس بہ ٹگلیت ۔ چہ آئیءَ پد دومی آیت لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ
نَفْسًا الخءِ تہا اِے بیان فرمائینت کہ چہ مقدورءَ زیات
کسےءَ تکلیف دیگ نہ بیت نوں اگر بہ کسےءِ دلءَ گناہءِ
خیال وترسیں جاہ بجنت وبہ آئیءِ سرا عمل مکنت گڈا ہچ
گناہ نہ بیت وخطا ہم معاف اِنت ۔ الغرض صاف صافءَ
بیان کت کہ چہ هما کاراں کہ چہ طاقتءَ در انت چوشکہ بدیں
کارءِ خیال وترس یا پہ شموشکاری خطا کنگءِ سرا مواخذہ
نیست ۔ البت هرچ جبرے کہ بندہءِ اختیار وارادہءَ تعلق
دارنت آیانی سرا مواخذہ بیت ۔ پیشی آیتءَ ہرچ پمیں
درد وصدمہءَ اِشانءَ بوتگت آئیءِ معنیءَ ہم چہ گوستگیں
رہ بندءَ گرگ باید انت چنانچہ ہنچوش بوت ۔ وبیان توگیں
وسواس ہنچوش درشت کہ سبحان اللہ ۔
فائده .... پیغمبرانی میانجیءَ یعنی یہود و
نصاریٰءِ ڈولءَ نہ انت کہ لهتیں پیغمبراں منّنت ولهتینءَ نہ
منّنت ۔ ف۳ چہ اوّلی آیتءِ سرا اصحاباں مزن بیقراری
بوت بہ آیانی دلبڈیءَ اِے دوئیں آیت اٰمَنَ الرَّسُوْلُ الخ

مَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ
ہرچیکہ ماں زمینءَ اِنت واگرظاهر کنت وتی دلءِ خبرءَ یا چیر دیئت آیا، آئیءِ حسابا چہ شما گریت
بِهِ اللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ
اللہ ۔ پدا بخشیت هرکسیا کہ بلوٹیت وعذاب کنت هرکسیا کہ بلوٹیت واللہ تعالیٰ بہ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ
هریک چیزےءِ سرا قادر اِنت ف۱ ایمان آرت رسولؐ پہ آ چیزےءِ سرا کہ ایرآرگ بوت پرآئی نیمگءَ چہ آئی پروردگارءِ
وَالْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ
طرفءَ ومسلماناں ہن ۔ درستاں ایمان آرت پہ اللہ وپہ آئیءِ فرشتیاں وپہ آئیءِ کتاباں وپہ آئیءِ پیغمبراں
لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ
(وگوشنت کہ) ما جدائی نکنیں کسیا را چہ آئیءِ پیغمبرانی درمیانا وگوشتش کہ ما اشکت وبخوشی قبول کت
غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا
وتیءَ بخشگا لوٹیں اے مئے رب و پہ تئیءَ وتی نیمگءَ پجترگی اِنت ف۲ تکلیف نہ دنت اللہ ہچ کسیا مگر
وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا
قدر آئی جوازءَ آئیا رسیت هرکٹے کہ کتگی وپہ ہمائی سرا کپیت ہرچیکہ آئیا کتگ ۔ اے مئے پروردگار مگر مارا
إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا
اگر ما بشموشیں یا ما ردبکپیں اے مئے پروردگار وایر مکن مئے سرا گرانیں بار ہنچو کہ
حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ
ایرکتگ تو پہ ہمایانی سرا کہ چہ ما پیش بوتگنت ۔ اے مئے پروردگار چیست مکنائیں چہ ما ہنچیں بارے کہ آئی چست کنگءِ طاقت
لَنَا بِهِ ۖ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا ۚ أَنْتَ مَوْلَانَا
نیست اِنت مارا درگذشت بکن چہ ما وبہ بخش مارا ورحم بکن پرما توئے مئے صاحب (واجہ)
فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾
نوں مدت مدہ مارا پہ کافرانی سرا ف۳

ع ۸ ۳

منزل ۱

ولَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا الخ نازل بوتنت ۔ نوں چریشیءَ پد رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا داں آخرسورتءَ نازل کنانءَ ہمے پیما دلبڈی دیگ بوت کہ ہچ قسمے اڑوجنجال وگرانیءِ ترس ہم پشت نہ کیت
برجاکہ ہما دعابانی کہ مارا حکم بوتگ آیانی مقصود ہمیش اِنت کہ بیشک ہرڈولءِ حکومتءِ حق وعباداتءِ استحقاق ترارا بہ مئے سرا ثابت اِنت مگر اے مئے ربّ! چہ وتی رحمت ومهربانیءَ پہ ما
ہنچیں حکم دیم دیگ بہ بنت کہ آیانی سرا عمل کنگءَ چہ ما اڑوجنجالاں مکپیں و ما آیانءَ گران مہ ماریں وبہ خطایانی سرا ماگرگ مبیں نہ مثل پیشی امتاں بہ مئے سرا گرانیں حکم دیگ بہ بنت نہ مئے سرا
ہنچیں حکمے بہ بیت کہ ما نتوانیں کہ آترا بکنیں، اِے آسانیانی باوجود اگرچہ مئے دستءَ خطائے بہ بیت چرائی درگوز ومارا ایہل بکن ومئے سرا رحم بکن ۔ حدیثءَ آهتگ کہ اِے دعا سرجمءَ
قبول بوتنت وہد یکہ چہ آگرانیءَ پد کہ صحابیاں بیش آهتگت بہ اللہءِ مهربانیءَ نوں چہ ہمیں گرانی وجنجالءَ امن نصیب بوت گڈا نوں اینکرگہ اِے ہن بہ بیت کہ کافرانی سرا مارا غلبہ
حاصل بہ بیت واگرنہ آیاں چہ وتی نیمگءَ ہمک ڈولیں دل سیاہی واڑوجنجالءَ دیمءَ کاران ءَ مارا پدا ماں گروجیلءَ ذور دینت کہ چرائیءَ شما مارا رستگار چہ وتی مهربانیءَ کت ۔ تمت سورة البقرة
بفضلہ وعونہ تعالٰے، فللہ الحمد والشکر ۔ ۱۲

ف نجران ءِ شصت عیسائیانی یک شرف و عزت داروکیں وفدے واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمتءَ حاضر بوت ماں اِشاں سہ کس (۱) عبدالمسیح عاقب بہ امارت و سیادتءَ (امیری و سرداری رہ بندءَ) (۲) ایہم السید بہ فکر و تدبیرءِ روءَ (۳) و ابو حارثہ بن علقمہ بہ اعتبارءَ چہ درستاں مستریں مذہبی عالم و سرخیل عالماں مزن ناماور و مشہور اتنت ۔ اِے سومی مرد دراصل عرب ءِ مشہوریں قبیلہ ''بنی بکر بن وائل'' ءَ گوں تعلق داروک ات رندا پکائیں نصرانی ئے بوت ۔ رُوم ءِ بادشاہاں اِشی ءِ مذہبی پختگی، شرف و بزرگی ءِ سببءَ آئرا مزن عزت و شرف دات ۔ بیش بہا مالی امدادءَ ابید آئی مزنیں معبد (کلیسا) اِش بست و دات و مذہبی کارانی اعلیٰ منصب ءِ سرا بائل اِش کت ۔ اِے وفد واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دربارءَ گوں کرّ و فرءَ حاضر بوت و گرو چیلی مسئلہانی سرا گوں واجہ ءَ گفتگو اِش کت کہ آئی سرجمیں تفصیل ماں محمد ابن اسحٰق ءِ سیرۃءَ نوشتہ انت ۔ سورہ آل عمران ءِ شروعاتی بہر باندازہ داں ہشتاد نود آیات بہ ہمے داستان ءِ ردا نازل بوت اَت ۔ عیسائیانی اوّلی و بنیادی عقیدہ ایش اَت کہ واجہ مسیح علیہ السلام خداءِ جند انت یا خداءِ چُک یا چہ سہ خدایاں یکے اَت ۔ اِے سورت ءِ ماں اوّلی آیت ءَ خالصیں توحیدءِ دعویٰءَ بیان کنانءَ خدا تعالیٰ ءِ ہرچ صفاتے ''حیّ قیوّم'' بیان کنگ بوتگنت، آ

سُوْرَةُ اٰلِ عِمْرٰنَ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ مِائَتَا اٰيَةً وَّعِشْرُوْنَ رُكُوْعًا

سورۃ آل عمران مدینہ شریفءَ ایر ھنگ و آئی تہا دوصد آیات و بیست رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

الٓمّٓ ﴿۱﴾ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ ﴿۲﴾ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ

المٓ اللہ نیستیں ہیچ معبود بجز چہ آیا زندگ اِنت، ہر چیزءِ جلوک (داروک) انت ف۱ ایری گپتگ پہ تئی سرا کتاب،

بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ ﴿۳﴾

پہ راستی ف۲ باور داروک انت پیسریگیں کتابانی وایری گپتگ تورات و انجیل

مِنْ قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ ۗ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

چہ اشیا پیسر پہ مردمانی راہ ءِ سوج دیگءَ ف۳ وایری گپت فیصلہ کنوک ف۴ (درمیان حق و باطلاءَ) بیشک ہما کہ منکر بوتنت

بِاٰيٰتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿۴﴾ اِنَّ اللّٰهَ

چہ اللہ ءِ آیتاں پہ آیاں سکیں عذاب اِنت و اللہ زوراک اِنت، بیر گروک اِنت ف۵ بیشک چہ اللہءَ

لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ ﴿۵﴾ هُوَ الَّذِيْ يُصَوِّرُكُمْ

ہیچ چیز اندیم نہ اِنت ماں زمینءَ و نہ ماں آسمانءَ ف۶ ہمائی اِنت کہ شُمے نقشا نیار کنت

فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ ۗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۶﴾ هُوَ الَّذِيْ

ماں ماتانی لاپءَ ہر پیما کہ بلوٹیت ۔ ہیچ کس عبادت ءِ لائق نہ اِنت بجز چہ ہمائی زبردست اِنت دانا اِنت، ہمائی اِنت کہ

اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ مِنْهُ اٰيٰتٌ مُّحْكَمٰتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتٰبِ وَاُخَرُ

دیمی داتگ پہ تئی سرا کتاب چہ آئیا لھتے آیات محکم انت (یعنی آیانی معنیٰ ظاہر انت) آیاں کتاب ءِ بیخ انت و دگہ لھتے

مُتَشٰبِهٰتٌ ۗ فَاَمَّا الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُوْنَ مَا تَشَابَهَ

آیات متشابہ انت یعنی آیانی معنیٰ معلوم و معین نہ انت ۔ نوں ہما یا کہ ماں آیانی دلاں چوٹی ہست اِنت گڈا رندا کپنت متشابھیں آیتانی

مِنْهُ ابْتِغَآءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَآءَ تَاْوِيْلِهٖ ۚ وَمَا يَعْلَمُ تَاْوِيْلَهٗٓ

چہ آئیا گمراہی شنگ کنگ ءِ غرض و مطلب ءِ درگیجگ ءِ شوھازءَ و نزانت ہیچ کسے آیانی مطلبءَ

منزل ۱

عیسائیانی اِے دعویٰءَ صاف صاف باطل قرار دینت ۔ چنانچہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم مُناظرہ ءِ دورانءَ گوں آیاں گوشت آیا شما زانت کہ اللہ تعالیٰ حیّ (زندگ) انت کہ آئی ءِ سرا ھجبر موت آتک نہ کنت ہمائیءَ کلّیں مخلوق ءَ وجود بخشتگ و بقاءِ سامانءَ پیدا کنانءَ آیاں بہ وتی قدرتءَ جلتگنت ۔ اِشی ءِ برعکس بہ عیسیٰ علیہ السلام ءِ سرا موت و فنا یقیناً روچے کیت و ظاہر انت کہ ہرکس وتی جندءِ ھستیءَ قائم داشت کت نکنت دومی مخلوقات ءِ ھستیءَ چون قائم داشت کنت، نصاریٰ پہ اشیءَ سرا قبول دار بوت اَنت کہ اِے خبر برحق انت، شاید اشانءَ غنیمت نزانتگ کہ واجہ بہ وتی عقیدہ ءِ روءَ ''عیسیٰ یاتی علیہ الفناء'' ءِ سوال کنگا انت ۔ یعنی عیسیٰ ءِ سرا ضرور فنا کیت، اگر جوابءَ بہ نفیءَ بداتیں گڈا واجہءَ بہ مئے عقیدہ ءِ روءَ مارا انگت شرتر الزامی جواب بداتیں و بے وس بکتیں ۔ ہمیشکا ماں لفظی جیڑہءَ دور کنگءَ مصلحت نزانتش ۔ و بدا جوش بیت کنت اِے مردم کہ چہ ہما ٹولیءَ تعلق داروک انت کہ آ بہ اسلام ءِ عقیدہ ءِ روءَ مسیح علیہ السلام ءِ قتل و صلیبءَ پھکءَ انکار کنوک اتنت و رفع جسمانی ءِ قائل اتنت ۔ ھنچوش کہ حافظ ابن تیمیہ ءَ ماں ''الجواب الصحیح'' ءَ و ''الفارق بین المخلوق والخالق'' ءِ مصنفءَ گیش و گیوار کتگ کہ شام و مصرءِ نصاریٰ عمومی ڈول بہ ہمے عقیدہ ءِ سرا اتنت دراجیں مدتءَ بعد پولوسءَ عقیدۂ صلیبءَ تالان کت رندا ہمے خیال چہ یورپءَ بہ مصر و شام و غیرہءِ سر بوت بہرحال واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ''انّ عیسیٰ اتی علیہ الفناء'' ءِ بدلءَ ''یاتی علیہ الفناء'' گوشگ دراں حالیکہ پیشی لفظ دربارتءَ مسیح ءِ الوہیتءَ رد کنگ ءِ ردا زیادہ صاف اتنت ایشرا ظاہر کنت کہ الزام ءِ موقعءَ ہمن مسیح علیہ السلام ءَ سرا چہ موتءَ پیش موت ءِ لفظءَ گوشگ واجہءَ پسند نہ کت

ف۲ یعنی قرآن کریم کہ آئین حکمت ءِ روءَ بروقت راستی و انصافءَ وتی بغلءَ زورانءَ ایر کیت ۔ ف۳ بزاں پیشی کتابانءَ راست پیشداریت و پیشی کتاب (تورات و انجیل وغیرہ) چہ پیش قرآن و آئی ءِ یار وک ءِ نیمگءَ مردمانءَ سر و سوج کنگا ئتنت و ماں وتی وتی وہدءَ مناسبیں حکم و ھدایت اِش داتگ چوش بگوش کہ اشانی بیان ءِ کتگت کہ ''الوہیت'' یا ''ابنیتِ مسیح'' ءِ عقیدہ ماں ہیچ آسمانی کتابءَ موجود نہ اَت، پر جاکہ دین ءِ اصول ءِ بارہءَ تمامیں آسمانی کتاب متفق و یکراہ انت مشرکانہ عقیدہ ءِ تعلیم کدی ہن دیگ نہ بوتگ ۔ ف۴ یعنی ہر دو باری ءِ مناسب ھنچشیں چیز نازل کتنت کہ آ حق و باطل، حلال و حرام، راست و دروغ ءِ میانجیءَ فیصلہ کنوک بوتگنت ۔ ماں اشیا قرآن کریم، آسمانی کتاب، نبیانی معجزہ جملہ داخل بوتنت و بہ اِے نیمگءَ ہمن اشارہ بوت کہ ماں ہما مسئلہاں کہ آیانی تہا یہود و نصاریٰ جیڑہ کنانءَ پیداگ اتنت آیانی جیڑھانی فیصلہ ہمن قرآن ءِ ذریعہءَ کنگ بوتگ ۔ ف۵ یعنی اِے ہمیں گناھگارانءَ نہ سزاءِ بغیر بلہ دینت و نہ آ چہ خداءِ زبردستیں اقتدار ءِ بلہ بوان در رفت کننت ۔ مریشیءَ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ الوہیتءَ باطل کنگءَ ردا یک لطیفیں اشارہ ئے ہست انت پر جاکہ ہرچ اقتدار و اختیار کلّی بہ خداءِ ثابت کنگ بوتگنت ظاہر انت کہ آ ماں مسیحءَ موجود نہ بوتنت بلکیں بہ نصاریٰ ءِ گورءَ حضرت مسیح کسےءَ چی سزا دات کنت آیا وتی جندءَ اینکر فریاد و زاری ءِ باوجود وتا راچہ ظالمانی دستءَ رستگار کت نکت ۔ گڈا خدایا خداءِ چُک چون بیت کنت ۔ چُک ہما بیت کنت کہ پت ءِ ہمیننے بہ بیت ہمیشکا خداءِ چُکءَ راہمن خدا لوگ باید انت یک عاجزیں مخلوقےءَ حقیقتءَ قدرت داروک ءِ چُک گوشگ پت و چُک ہر دوئینانی سرا سک عیب جنگ انت (خدا پناہ بدنت) ف۶ یعنی چوشکہ آئی اقتدار و اختیار کامل انت علم ہمن محیطاں عالم ءِ کتام حوردیں مزنیں چیز بہ یک دمانے ہمن چہ آئی غائب نہ انت ۔ کل مجرم و بری و تمام جُرمانی وڑ، کجّ و کسکس ماں آئی ءِ علمءَ انت مجرم روپوش بوان فرار بوگ بلوٹیت تو چون بیت

کنت ۔ ہمیدا گو شمالی کنگ بوتگ کہ مسیح علیہ السلام خدا بیت نہ کنت پرچا کہ اِے ڈولیں محیط علم آئرا حاصل نہ اَت آئیءَ ھما قدر زانتگ اَت ھمینکر خدا تعالیٰ ءَ آئرا پیش داشتگت، ھنچو شکہ و اجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مناظرہ ءِ تہا وت نجران ءِ نصرانیاں قبول کت ۔ ف یعنی بہ وتی علم و حکمت ءِ روءَ بہ وتی کاملیں قدرت ءِ ہر ڈول و ہر پیم ءَ لوٹت ماں مات ءَ لاپ ءَ شیمے نقشہ ءَ سازیت ۔ نر، مادگ، خوب صورت، بدصورت ہر پیما پیدا کنگی اَت اڈکنی ۔ یکیں آپ ءِ قطرہ ءَ چینکر رنگ ءَ تبدیل کنان ءَ انسانی صورت بخشیت ۔ ہما ذات کہ آئی ءِ قدرت و صنعت ءِ اِے احوال اَنت باریں بہ آئی علم ءَ کوتاھی بیت کنت یا یک انسانے کہ آئی وتی جندمات ءِ لاپ ءِ تاریکیانی تہا رُدان ءَ دراھتگ و مثل اِے دگہ چکان ءَ وارت، نوشیت، پیشاب و لانک بوج کنت آ انسان خداوند قدوس ءِ چُک یا نواسگ گوشتگ بیت کنت ؟ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ۔ عیسایانی سوال اَت کہ وھدے واجہ مسیح ءِ ظاہری پت کسے انت گڑا ابید چہ خداءَ دگہ کئے ءِ پت قرار بدئیں يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ءِ تہا یک

إِلَّا اللَّهُ ۗ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ

بجز چہ اللہ و پختائیں عالم گوشنت کہ مایقین کت پہ آئی ءِ سرا درست چہ مئے پروردگار ءِ

رَبِّنَا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ

نیمگ ءَ اِیرتکگنت و نصیحت نگرنت مگر عقلے واجہاں اے مئے پروردگار منتریں مئے دلاں، رند چہ

إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾

وقتے کہ تو مارا ھدایت دات و بدے مارا چہ وتی درگاہ ءَ رحمت، بیشک تو وتے ہر چیز ءِ دیوک ف٢

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ

اے مئے پروردگار تو مچ کنوکے درستیں مردماں یک روچے کہ ھچ شک نیست اِنت ما آئی ءَ بیشک اللہ تعالیٰ وعدہ خلافی

الْمِيعَادَ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَ

نکنت ف٣ بیشک ہما کہ کافر بوتنت ہچبر آیانی کار ءَ نیایینت مال آیانی و

لَا أَوْلَادُهُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ ﴿١٠﴾ كَدَأْبِ

نہ زہزات آیانی خداء کرّا ہچ و ھمشنت سوچگ ءِ دار دوزخ ءِ ف٤ ھنچو کہ

آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأَخَذَهُمُ

فرعون ءِ مردمانی داب ءَ و ہما کہ چہ آیاں پیش گوستگنت دروغ بند کتنت آیاں مئے آیات پدا گپتنت آ

اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١١﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا

اللہ ءَ پہ آیانی گناہانی سرا و اللہ ءِ عذاب سک اِنت ف٥ بگوش پہ کافراں

سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٢﴾ قَدْ كَانَ

کنون شما شکست ورت و مچ کنگ و سر دیگ بت دوزخ ءِ نیمگ ءَ و آسکیں بدیں ٹکانہ اِیت ف٦ پہ زوتاں گوست

لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ

شمے دیما یک نشانیئے (خداء قدرت ءِ) ما دوئیں لشکراں کہ آہر دو مقابل بوتنت یک لشکر ءِ کہ جنگ کنت ماں خداء راہ ءَ و

أُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ ۚ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ

و آدگہ لشکر کافرانی گنت گندنت مسلمان کافران ءَ دو چندچہ وت پہ چم ءِ ظاہر ءَ واللہ کمک کنت

لطیف اشارہ ئے ہست پہ اشانی جواب ءِ ردا، یعنی خدا قدرت داریت کہ ھر پیما بلوٹیت ماں مات ءِ رحم ءَ انسان ءِ نقشہ ءَ تیار بکنت توری مات و پت ہر دوئینانی اواری ءَ یا ایوک ءَ چہ مات ءِ بخشا تگیں قوت ءَ بسازیت ۔ ہمیشکا دیم تر ءَ فرمان کتی وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ یعنی زبردست اِنت کہ کسے نتونیت آئی قدرت ءَ محدود بکنت و "حکیم" اِنت ہر جائیکہ بہ ہر پیما مناسب فہمیت بہ ہما ڈول کنت ۔ حواءَ بغیر چہ مات ءَ و عیسیٰ ءَ بغیر چہ پت ءَ آدم ءَ مات و پت ءَ بغیر پیدا کتی ۔ آئی ءِ حکمتاں کئے احاطہ کت کنت !! (ہمے صفحہ ءِ حاشیہ) ف١ نجران ءِ نصرانیاں چہ وتی تمامیں دلیلاں بے وس بوان ءَ بطور معارضہ گوشتگ اَت کہ آخر شما حضرت مسیح ءَ "کلمۃ اللہ" و "روح اللہ" قبول دار اِت بس پہ مئے مقصد ءِ ثابتی ءَ اِے لفظ کافی انت۔ اِدا اشی ءِ تحقیقی جواب یک عام اصول ورھبند ءِ صورت ءَ دیگ بوت کہ بہ اشی ءِ سرپدی ءَ رند ہزاراں جیڑہ واڑ و جنجال بلاس بنت اِشی ءِ گیش و گیوار چوش اِنت کہ قرآن کریم بلکیں تمامیں خدائی کتابانی تہا دو قسم ءِ آیات انت یکے ھما اَنت کہ آیانی مراد معلوم و متعین اِنت ۔ و پدا اِے ردا لغت و ترکیب ءِ لحاظ ءِ روءَ لفظانی تہا ابھام و اجمال نیست، نہ عبارت دگہ بازیں معنایانی دار وک اَنت و نہ مدلول کہ ھڈولا فہم گ بوتگ آ عام قاعدیانی برخلاف اِنت یا ہمیشکا کہ عبارت و لفظ اگرچہ لغتہ بازیں معنایانی داروک اِنت لیکن شارع ءِ نصوص مستفیضہ یا اجماعِ معصوم یا چہ مذہب ءِ عام اصول بالکل متعین بوتگ کہ متکلم ءِ مراد آ معنی نہ اِنت بلکیں ایش انت اِے پیمیں آیات ءَ محکمات گوشنت و در حقیقت کتاب اللہ ءِ کل تعلیمات ءِ ھنڈال و اصلی اصول ہمے آیات انت ۔ دومی قسم ءَ متشابہات گوشنت یعنی بہ آیانی معنی و مراد ءَ متعین کنگ کمیں شبہ و شبینگ در شان بیت اِشانی گیش و گیوار ءَ راستیں رہ بند ایش اِنت کہ اِے دومی قسم ءِ آیات بہ اوّلی قسم ءِ نیمگ ءَ رجوع کنان ءَ اِے چارگ بہ بنت ہرچ معنائے خلاف ظاہر ببیت آئرا نفی کنگ بہ بیت و متکلم ءِ مراد ہما فہمگ بہ بیت کہ محکمیں آیت ءِ برخلاف نہ اِنت اگر اجتھاد و کوشست ءِ باوجود متکلم ءِ مراد ءَ بہ شرّی گیشینگ نتونت گڈا ماراباید نہ اِنت کہ چہ حد ءَ تجاوز بکنیں ۔ جائیکہ ما بہ وتی کم علمی یا قابلیت ءِ کوتاھی ءِ سوب ءَ بازیں حقیقتانی سرا دسترس حاصل

کت نہ کنیں ایشرا ہم بہ ہمایانی لڑ ءَ شامل بکنیں، مگر ھچبر چوشیں معنی و مرادے ظاہر مکنیں کہ مذہب ءِ عام اصولانی برخلاف بہ بیت مثلاً حضرت مسیح ءِ بارو ءَ قرآن ءَ صاف صاف بیان کت إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ " یا " إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۖ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ " الخ یا " ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَانَهُ " و جاگہ بہ جاگہ آئی ءِ الوھیت و ابنیت رد کتگ ۔ نون یک مردے چہ اِے کلّیں محکمیں آیتانی روءَ گوشیت و ھنچوشیں معنی پدّا بکنت کہ آ کتاب ءِ گیش دگیوار و متواتر بیانانی برخلاف انت گڈا اِے کجروی و ھُٹ کنگ نہ اِنت گڈا دگہ چی بیت کنت ؟ ھتیں کور باطن لوٹنت کہ اِے پیما ردیانءَ مخلوق ءِ ماں گمراہی ءَ گرفتار بکنت و ھتیں کمزور عقیدہ داروک بہ وتی ھور کیں یقین ءَ چہ اِے ڈولیں متشابہات ءَ وتی دل ءِ تب ءِ مطلب کشگ لوٹنت حالانکہ اِشانی راستیں مطلب ءَ ایوک ءَ خداوت زانت و بس ۔ آ چہ وتی مہربانی ءَ ہر کس ءَ ہر قدر حصہ ءِ سرا آگاہ کنگ بلوٹیت آگاہ کنتی ۔ ہر کس مضبوطیں علم ءِ خداوند اِنت آ محکمات و متشابہات ہر دوئینان ءَ

...... برحق فہمنت آیقین دارنت کہ دوئیں قسمءِ آیات چہ یکیں چنگ ءَ دراھتگنت کہ آیانی تہاوت ماں وت تناقض بیت نہ کنت ہمیشکا آ جوش کننت کہ متشابھات ءَ بہ محکمات ءِ نیمگ ءَ رجوع کنان ءَ نوں آیانی مطلب ءَ گرنت و ہر چ بہرے کہ آ سر پدنہ بنت آ ئرا بہ خداءَ سپارت کننت کہ بہترزانت مئے کارا ایمان یارگ انت۔ ف۲ یعنی پکائیں علم داروک بہ وتی علم ءِ کمال و ایمانی قوت ءِ سرا اوست نہ کننت بلکیں مدام چہ حق تعالیٰ ءَ استقامت و زیادھیں و فضل و کرم ءِ طلبگار بنت تانکہ حاصل کتگیں ہُن مال بر باد مبیت و خدا مکنت کہ دل راستی ءَ قبول کنگ ءِ پد چوٹ کنگ مبنت حدیث ءَ بیان بوتگ کہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ (امت ءَ اشکنائینگ ءِ خاطرءَ) گیشتر اے دعا لوٹتگ اَت یا مُقلّبَ القلوب ثبّتْ قلبی علی دینك ف۳ آروچ الم کیت و کجروک و جوئیں رہ بند اختیار کنوکانی آروچ ءَ یک یکءَ فیصلہ کنگ بیت گڑا ہر یک گناہ گار ءَ وتی کجروی ءِ سزا دیگ بیت بہ ہمے ترس ءَ ما چہ آیانی راہ ءَ بیزاری ظاھر کنان ءَ تئی رحمتانی و سرسوجانی طلبگاریں ما پہ بدنیتیءَ کجروکیں مردمانی برخلاف نئیں بلکیں مئے مقصد آخرت ءِ کامیابی انت۔ ف۴ گوں قیامت ءِ ذکرءَ ہور کافرانی انجام ءَ ہن بیان کت کہ آیاں ہچ چیز ماں دنیا و آخرت ءَ چہ خدائی عذاب ءَ رکینت کت نکنت۔ ہنچو شکہ من بہ سورہ ءِ شروعات ءَ نوشتہ ءَ کرتگوں کہ مئے آیتان دراصل ءَ دیم گوری گوں "نجران" ءِ وفدءَ انت کہ آیان ءَ عیسائی قوم و مذہب ءِ مستریں گچینی مردم گوشگ بایدانت، امام فخرالدین رازی ءَ چہ محمد بن اسحاق ءِ سیرت ءَ نقل کتگ کہ وھدیکہ اے وفد چہ نجران ءَ بہ مدینہ ءِ نیمگ ءَ رہادگ بوت گڑا اشانی مستریں مذھبی سروک ابوحارثہ بن علقمہ بہ کاتل ءَ سوار اَت۔ کاتل (خچّر) ءَ سریا دوارت گڑا چہ آئی برات ءِ دپ ءَ دراھت تعس الابعد۔ چہ اے "ابعد" آئی مراد واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم (العیاذ باللہ) ابوحارثہ ءَ پسہ دات تعست امك کرز جیراں بوت و گوشتی پرچا؟ ابوحارثہ ءَ جواب دات۔ قسم بخدا ما شرزانیں کہ اے (محمد) ہما نبی انت کہ دنیا بہ آئی راہ چار انت کہ آئی مژدہ بہ مئے کتاباں موجود انت کرزءَ پسہ دات گڑا آ ئرا پرچا نہ منئ اِت جواب داتی "لانّ هٰؤلاء الملوك اعطونا اموالاً كثيرة واكرمونا فلو أمنّا بمحمّد (صلی اللہ علیہ وسلّم) لاخذوا منّا كلّ هٰذه الاشياء" (اگر ما بہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ سرا ایمان بیاریں گڑا اے بادشاہ کہ مارا بے شمار زر و مال دیگا ینت و شرف و عزت دیگا ئنت درستان ءَ پدا چ گرنت کرزءَ اے کلمہ ماں وتی دل ءَ داشتت آخر کار ہمے کلمہ آئی اسلام یارگ ءِ سوَب بوت (رضی اللہ عنہ وارضاہ) منی خیال ءَ مئے آیتاں ابوحارثہ ءِ ھمے گپانی جواب انت چوش بگوش بہ نقلی و عقلی دلیلاں آیانی فاسدیں عقیدہاں ءَ رد کنان بیم تراب داتگ کہ حق ءِ جاہ یارگ ءَ بعد ہر کس بہ دنیاوی مال و متاع ءِ خاطرءَ ایمان نیارنت آیاں بایدانت کہ شرزانت کہ مال و متاع و راج نہ آیان ءَ ماں دنیاءَ چہ خدائی عذاب ءَ رکینت کت کننت و نہ ماں آخرت ءَ چہ مزنیں عذاب ءَ۔ چنانچہ تازگیں مثال ھنوں ماں بدرءَ شاوت بہ مسلمان و مشرکانی جنگ ءَ دیستگ۔ دنیاءِ بہار گاہ پہ جنت رچ انت۔ آئندہ ءِ چاڑ و کامیابی پہ ھمایان انت کہ چہ خداءَ ترسنت و تقویٰ اختیار کننت۔ اے بیان دراج کش بوتگ و پہ وتی لفظانی اعتبارءَ یہود و مشرکین و غیرہ ایدگہ کافران ءَ ہم مریشیءَ دیم گوز کنگ بوتگ، اگرچہ اصلی دیم گور نجران ءِ نصاریٰ اننت۔ واللہ اعلم۔ ف۵ یعنی بہ کسے ءِ رد دیاٹینگ ءَ ردنہ وارت وھا پیاکہ آ گرگ لوٹگنت شماہن بہ ھما پیا خدا ءِ گیر کائت ف۶ نوں ہماوھد اَھتگ کہ شما کل توری یہود توری نصاریٰ توری مشرک زوت بہ خدائی لشکرءِ دیما مغلوب بوان ءَ سلاحان ءَ دور دئیت۔ اے وَ ماں دنیاءِ رسوائی بوت و بہ آخرت ءَ ہرچ آس ءِ لوگ تیار انت آجدا انت۔ ماں لھتیں روایتان اِنت کہ چہ بدرءِ فاتحانہ واتری ءَ رند واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم بہ یہوداں گوشت کہ شما حق ءَ را قبول بکن اِت و اگر نہ قریش ءَ وتی حال دیست و شمے حال ہن چو قریش ءَ بیت ذرا ئینتش، اَے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ماں اِے فریب ءَ مبو کہ تو قریش ءِ لھتیں ناتجربہ کارانی سرا فتح حاصل کتگ گوں ما وہدے ڈیک دئے وتی حال ءَ دت گندے کہ ما (جنگ آزمائیتگیں سپاہی و بہادریں مردمیں، بریشی ءَ اِے آیات نازل بوتنت۔ باز گوشنت کہ "بدر" ءِ فتح ءَ گندان ءَ لھتیں یہود ءَ میل بہ اسلام ءَ داشت پدا گوشتش اشتاپ مکن اِت بچارے دیم تر اچے بیت۔ دومی سال ءَ "اُحد" ءِ ھدار کی شکست ءِ سبب ءَ آیانی دل سک بوتنت و ہیماتش زبات تر بوت۔ اے حدءَ کہ وتی قولان ءَ پروشان ءَ بہ مسلماناں جنگ ءِ تیاری اَش کت۔ کعب بن اشرف گوں شصت سوار اں مکہ ءَ شُت بہ ابوسفیان و قریش ءِ ایدگہ سرداراں دوچار کپت و گوشتی ماو شما یکیں، وت ماں وت ہوریں فوج قائم کنان ءَ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ مقابلہ ءَ بکنیں۔ بریشیءَ اِے آیت نازل بوتنت واللہ اعلم۔ بہرحال کمّیں روچاں بعد خداءَ پیشداشت کہ ماں جزیرۃ العرب ءَ مشرک ءِ نام و نشان گار بوت۔ بنوقریظہ ءِ بدعھدیں یھود گوں زھماں کُشگ بوتنت، بنی نضیر جلا وطن کنگ بوتنت، نجران ءِ نصاریٰ رسوا بوان بہ جزیہ دیگ ءَ تیار بوتنت و داں ہزار سال ءَ دنیاءِ مزن مزنیں مغرور و سرکشیں قوماں مسلمانانی سربلندی ءِ دیما وتی سر جہل کرتنت۔ فالحمدُ للہِ علیٰ ذٰلك۔

بِنَصْرِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّاُولِي الْاَبْصَارِ ﴿۱۳﴾
پہ وتی مدت ءَ ہر کسیا کہ بلوٹیت بیشک ہمیشی ءِ تہا عبرت اِنت پہ چم پچیں مردماں ف۱

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِيْنَ وَالْقَنَاطِيْرِ
ڈول دارکنگ بوتگ پہ مردمانی دل ءَ دوستی نفس ءِ خواہشانی چو کہ جنانی ف۲ و چُکّانی وکوت کتگیں

الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ
خزانیانی چہ طلاہ ءَ و نُگرہ ءَ ونشان دارکتگیں اسپانی ف۳ و دلوتانی

وَالْحَرْثِ ۭ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الْمَاٰبِ ﴿۱۴﴾
وکشار ءِ (دوستی) اِے درست دنیاءِ زندگانی ءِ سامانت و اللہ ءِ گور ءَ ہست اِنت شرّیں جاگہ ف۴

قُلْ اَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذٰلِكُمْ ۭ لِلَّذِيْنَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتٌ
بگوش کہ ھیں اِخبر بدیاں من شمارا چہ اِشیا شرتریں چیزءِ پہ پرہیزگاراں آیانی پروردگار ءِ گور ءَ باغنت

تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَاَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَّ
کہ رُنبنت چہ آیانی چیر ءَ جُو ہمیشہ مانت ماں اودا و جَن انت سلئیں (پاکیزہیں) ف۵

رِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌ ۢ بِالْعِبَادِ ﴿۱۵﴾ ۚ اَلَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ
ورضامندی اِنت اللہ ءِ ف۶ واللہ ءِ نظرگورنت پہ بندیاں ف۷ ھما کہ گوشنت

رَبَّنَآ اِنَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۱۶﴾ ۚ اَلصّٰبِرِيْنَ
کہ اے مئے پروردگار ما ایمان آرتگ نوں پہ بخش مارا مئے گناہاں ونگہدار مارا چہ دوزخ ءِ عذاب ءَ ف۸ ھما صبرکنوکاں

وَالصّٰدِقِيْنَ وَالْقٰنِتِيْنَ وَالْمُنْفِقِيْنَ وَالْمُسْتَغْفِرِيْنَ بِالْاَسْحَارِ ﴿۱۷﴾
وراستیناں وحکم منوکاں وخیرات کنوکاں ومعافی لوٹوکاں سحرانی وقت ءَ ف۹

شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۙ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَاُولُوا الْعِلْمِ قَآئِمًا ۢ
اللہ ءَ گواہی دات کہ ہیچ معبود نیست اِنت بجز چہ ھمائیا وت ف۱۰ و فرشتیاں ف۱۱ و عالماں ہن ف۱۲ حالانکہ اللہ قائم اِنت

بِالْقِسْطِ ۭ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۱۸﴾ ۭ اِنَّ الدِّيْنَ عِنْدَ اللّٰهِ
پہ عدل ءِ سرا ہیچ کسے بندگی نیست اِنت بجز چہ ھمائی ہماکہ زبردست اِنت دانا اِنت ف۱۳ بلیشک مقبولیں دین اللہ ءِ گور ءَ

النصف

ف۱ ماں جنگِ بدر ءَ کافراں یکہزار اَنت کہ آیانی گور ءَ ہفتصد ہشتر و یکصد اسپ اَنت۔ دومی جانبءَ مسلمان مجاہدانی شمار سہ صدءُ کمّیں بُرزاَت کہ آیانی گور ءَ کل ہفتاد ہشتر دو اسپ شش آہنی پوشاک وہشت زہم اَنت۔ و اِے یک تماشہ ئی گپّے اَت کہ ہر یک ٹولی ءَ وتی مقابل ءِ مردم دو سر گندگ ءَ اھتگنت کہ ایشی ءِ لازمانتیجہ اِے بوت کہ کافرانی دل چہ مسلمانانی سرا رزوک اَنت و مسلماناں چہ وت دو سر گیش دشمن ءَ گندانءَ زیاد بہ خداءِ نیمگ ءَ رجوع کنوک بوتنت و بہ سرجمیں توکّل و پامردیءَ بہ خداءِ وعدہ "اِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ مِّائَةٌ صَابِرَةٌ يَّغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ" ءِ سرا توکل کنان ءَ فتح و نصرت ءِ امیدوار اَنت۔ اگر دژمنانی سرجمیں شمار بہ اشاں معلوم بوتیں کہ سہ سر گیش اَت گڈا ترس اَت کہ مسلمانانی سرا خوف و ترس جاری بوتیں۔ و اِے دوئیں ٹولیانی بہ یکدگرے ءَ دو سر گندگ ماں لھتیں جاورءَ اَت و اگر نہ لھتیں جاور ھما اَنت، وہدیکہ ھریکے ءَ دومی ٹولی ءِ جمعیت کم محسوس بوت ہنچوشکہ ماں سورۃ انفال ءَ کیت ھرچیکہ بہ بیت یک گونڈیں و بے سروسامانیں جماعت ءَ بہ اِے ڈولیں مضبوطیں جماعتے ءِ مقابلہ ماں مکّہ ءَ کتگیں پیشین گوئیانی روءَ اِے ڈول ءَ فتح و کامرانی دیگ بہ چمدار کیں مرد ماں یک مزنیں عبرت دیوکیں واقعہ ئے اَت۔

ف۲ یعنی وہدے انسان پریشاں گرفتار بوانءَ چہ خداءِ یاد ءَ غافل ببیت۔ بیشکا ماں حدیث ءَ ہست ما ترکت بعدی فتنۃ اضرّ علی الرجال من النساء (چہ منا پد پہ مردیناں مسترین فتنہ چہ جنیں آدم ءَ گیشتر دگہ ھیچ چیز نہ اِنت) البت اگر چہ جنین ءَ مقصد ہے بہ بیت کہ چہ گناہاں بہ پہریزیت و پدا اولاد زیات بہ بنت گڈا بہ اِے نیت ءَ بدنہ اِنت بلکیں بھتر و شرترانت۔ چوشکہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ فرمان اِنت کہ دنیاءِ شرتریں متاع نیکیں لوگ بانک اِنت۔ اگر بہ آئی نیمگ ءَ بچاریت گڈا وشنود بہ بیت، حکم بکنتی آئرا فرمانبردار گندیت، مرد جاگہے دور بروت آئی پشت ءَ مرد ءِ مال و وتی شرم و حیاءِ رکینوک بہ بیت۔ بہ ہے ڈول دنیاءِ متاعانی ردا ھمینکر چیزانی بیان بوت درستانی شرّی و بدی ءِ دار و مدار بہ نیت و بہ کارانی رہ بندءَ تفاوت ءَ جدا جدا بنت مگر چونکہ ماں دنیاءَ زیات مردم ہمایت کہ آعیش و عشرت ءِ ساماناں گرفتار بوان ءَ چہ خدا تعالےٰ ءَ و وتی عاقبت ءَ شموشکار بنت۔ بیشکا ماں زُيِّنَ لِلنَّاسِ ءَ روئے سخن عام اِنت۔

ف۳ یعنی اِے ھما اِنت کہ اشانی سرا نمبر یا نشان جنگ بنت یا چریشی ءَ ہما اسپ مراد اَنت کہ آیانی دست و پا دیپشانی ءِ سرا قدرتی نشان موجود اِنت یا چریشیءَ ھما اسپ مرادنت کہ ماں چراگاہاں بہ کاہ واری ءَ یلہ دیگ بہ بنت۔

ف۴ یعنی ابدی کامیابی چہ اِے چیزاں حاصل نہ بیت البت ماں دنیاءَ بہ چنتیں روچاں فائدہ حاصل بیت کنت کامیابیں مستقبل و جوانیں ھنکیں اگر لوٹ اِت گڈا خداءِ گور ءَ دست کیت آئی ءِ دشنودی و قرب ءِ شوھازءَ بہ بئیت۔ ماں دومی آیت ءَ فرمان کنت کہ آ جوانیں ھنکیں چی انت و کے ءَ رسیت۔

ف۵ یعنی چہ ہر پیمیں ظاھری و باطنی گندگی ءَ پاک و صاف بنت

ف۶ کہ چریشی ءَ مستریں نعمت چے بیت کنت بلکیں جنّت ہن ہمیشکا مقصود اِنت کہ آ رضاءِ جاگہ اِنت۔

ف۷ بندگانی تمامیں اعمال و احوال آئی ءِ دیما اَنت ھر کس ہر ڈولے جزاء و سزاءِ حقدار بیت بہ ہما پیما آئرا ابید چہ کمی و بیشی ءَ دیگ بیت۔ دنیاءِ بہار گاہ ءِ عاشق وچہ آئی فانی لذتاں پہریز کنوک درست بہ وتی وتی جاگھاں سرکنائینگ بنت، مطلب چوشں بیت کنت کہ پرہیزگاریں بندگانی سرا خداءِ لطف و کرم اِنت کہ چہ دنیاءِ سحر و ساحری ءَ آیان ءَ رکینیت۔ چوشکہ ماں حدیث ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ فرمان اِنت کہ وھدے خدا یک بندہ ے ءَ را دوست داریت گڈا بہ ہے پیما آئرا چہ دنیاءَ پہریزیت ہنچوشکہ شما وتی مریضان ءَ چہ آپ وغیرہ ءَ پہریز کنائین اِت۔ ف۸ معلوم بوت کہ پہ گناہ ءِ معافی ءَ ایمان بارگ شرط اِنت۔ ف۹ یعنی ماں اللہ ءِ راہ ءَ مزن مزنیں تکلیفاں برداشت کنان ءَ ہن بہ آئی فرمانبرداری ءَ ثابت قدم وچہ معصیت ءَ پہریز کنوک اَنت، زبان ءِ، دل ءِ، نیّت ءِ معاملہ ءَ براستی ءَ کننت، بہ سرجمیں تابعداری ءَ گوں خداءِ حکمانی سرا عمل کنوک اَنت۔ خداءِ داتگیں مال و ملکیت بہ آئی ءِ سوج داتگیں رہ بندانی سرا خرچ کنوک اَنت و آخر شپ ءَ یاد کاہانیءَ کہ آسکون و دعاءِ اجابت ءِ وھد اِنت بلے آ وھدءَ پاد آیگ گران اِنت) چہ وتی رب ءَ گناہ و تقصیران ءَ معاف کنائینت كَانُوْا قَلِيْلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُوْنَ وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ ٥ (الذّریات رکوع ۱) یعنی زیات شپ ماں عبادت ءَ گوازینت و سحر ءِ وھد ءَ استغفار کننت کہ خداوندا! ماں عبادت ءَ ھرچ کوتاھی ئے بوتگ چہ وتی فضل ءَ آئرا معاف بکن۔ ف۱۰ ماں شروع ءَ گوں نجران ءِ نصاریٰ ءَ خطاب اَت و بہ شرّیں لطیف اندازہ ءَ مسیح ءِ الوھیت ءِ عقیدہ ءَ رد کنان ءَ توحید خالص ءِ . . . .

اعلان ...... کنان ءَ ایمان یارگ ءِ شوق دیائینگ بوت. ماں میانجی ءَ ہما اڑ وجنجالانءَ بیان کنگ بوت کہ آ انسان ءَ حق ءَ راجاہ یارگ ءِ باوجود چہ ایمان ءَ محروم کننت یعنی مال واولاد وعیش وعشرت ءِ اسباب۔ ماں اے آیتاں مؤمنانی توصیف ءَ بیان کنگ ءَ رند پدا بہ اصلی گپ توحید وغیرہ ءِ نمگ ءَ رجوع کنگ بوتگ۔ یعنی خالصیں توحید قبول کنگ ءِ تہا چہ شک بیت کنت وھدیکہ حق تعالیٰ وت ماں وتی کلیں کتاباں برابر ہے گپ ءِ گواہی ءَ دیان انت وآئی اڈ کتگیں کتاب (کائنات ءِ صحیفہ) ءِ یک یک تاکے بلکیں یک یک نقطہ شہادت دنت کہ بندگی ءِ لائق چہ رب العالمین ءَ ابید دگہ ہچ کس بیت نہ کنت وفی کل شیٔ لہ آیۃ ٭ تدل علی انہ واحدٌ۔ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (حٰم سجدہ۔ رکوع ۶)

ف۱۱ ظاہر انت فرشتگانی گواہی خداءِ گواہی ءِ خلاف چون بیت کنت۔ وفرشتہ وہما مخلوق ءِ نام انت کہ آچہ صدق وحق ءِ راہ ءَ سرتابی مکنت۔ چنانچہ فرشتیانی تسبیح وتمجید سرجمیں بہ توحید وتفرید باری ءِ سراشامل انت

اِلۡاِسۡلَامُ ۟ وَمَا اخۡتَلَفَ الَّذِيۡنَ اُوۡتُوا الۡكِتٰبَ اِلَّا مِنۡۢ بَعۡدِ مَا
اسلام منت ف۱ و مخالف نبوتنت کتابیاں (یہود ونصاریٰ) مگر رند چہ

جَآءَهُمُ الۡعِلۡمُ بَغۡيًاۢ بَيۡنَهُمۡ‌ؕ وَمَنۡ يَّكۡفُرۡ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ
معلوم داربوگ ءَ آیانی چہ وت ماں وتی بغض وحسد ءِ بیگ ءَ ف۲ وہرکسیکہ انکار بکنت اللہ ءِ حکماں گڈا اللہ

سَرِيۡعُ الۡحِسَابِ ۝١٩ فَاِنۡ حَآجُّوۡكَ فَقُلۡ اَسۡلَمۡتُ وَجۡهِىَ لِلّٰهِ وَمَنِ
زوت حساب گروک انت ف۳ رندا ءِ ن اگر جیڑہ کننت گوں تو گڈا بگوش کہ منی تابعدارکت دیم وتی خاص اللہ ءِ حکم ءِ منی

اتَّبَعَنِ‌ؕ وَقُلۡ لِّلَّذِيۡنَ اُوۡتُوا الۡكِتٰبَ وَالۡاُمِّيّٖنَ ءَاَسۡلَمۡتُمۡ‌ؕ فَاِنۡ
ھمراھاں ہن ف۴ وبگوش کتابیاں (یہود ونصارایاں وھامیاں (مشرکاں) کہ شما ہن تابعدار بیت ؟ پدا اگر

اَسۡلَمُوۡا فَقَدِ اهۡتَدَوْا‌ ۚ وَاِنۡ تَوَلَّوۡا فَاِنَّمَا عَلَيۡكَ الۡبَلٰغُ‌ ؕ وَاللّٰهُ
آ تابعدار بوتنت گڈا آیاں پہ راہ ءِ سرا آتکنت واگر گشتش مانذات گڈا ہتیءَ سرا تہنا حکم ءِ رسینگنت و اللہ ءِ

بَصِيۡرٌۢ بِالۡعِبَادِ ۝٢٠ اِنَّ الَّذِيۡنَ يَكۡفُرُوۡنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَيَقۡتُلُوۡنَ
نظر ءِ چیر اینت بندیاں ف۵ بیشک ھماکہ نہ منّنت خداءِ حکماں وکشنت

النَّبِيّٖنَ بِغَيۡرِ حَقٍّ ۙ وَّيَقۡتُلُوۡنَ الَّذِيۡنَ يَاۡمُرُوۡنَ بِالۡقِسۡطِ مِنَ
پیغمبراں پہ ناحق وکشنت ھماکساں کہ حکم کننت انصاف کنگ ءِ چہ

النَّاسِ ۙ فَبَشِّرۡهُمۡ بِعَذَابٍ اَلِيۡمٍ ۝٢١ اُولٰٓئِكَ الَّذِيۡنَ حَبِطَتۡ
اے دگہ مردماں گڈا مژدہ بدہ آیان ءَ دردناکیں عذاب ءِ آھمشنت کہ برباد بوتنت

اَعۡمَالُهُمۡ فِى الدُّنۡيَا وَالۡاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمۡ مِّنۡ نّٰصِرِيۡنَ ۝٢٢ اَلَمۡ تَرَ
آیانی نیکیں عمل ماں دنیاءَ وآخرت ءَ ونیست انت آیان ءَ ہچ مددگارے ف۶ زاناں تو ندیتنت

اِلَى الَّذِيۡنَ اُوۡتُوۡا نَصِيۡبًا مِّنَ الۡكِتٰبِ يُدۡعَوۡنَ اِلٰى كِتٰبِ اللّٰهِ
ھما کہ دیگ بوتگنت یک حصّہ چہ کتاب ءَ ف۷ لوٹگ بنت پہ خداءِ کتاب ءِ نیمگ ءَ

لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيۡقٌ مِّنۡهُمۡ وَهُمۡ مُّعۡرِضُوۡنَ ۝٢٣ ذٰلِكَ
تاکہ حکم بکنت کتاب ماں آیاں، رند پُشت مانترینت یک جماعتے چہ آیاں درحالیکہ آ روگردانت ف۸ اے روگردانی

ع ۲ / ۱۱ / ۱۰

ف۱۲ علم داروکاں ماں ہر دور ءَ توحید ءِ گواہی دیان بوتگ انت ومروجی وعمومی پیما توحید ءِ خلافی ءَ یک لفظے ءِ اظہار ءَ جہالت زانگ بیت۔ مشرکاں ہن ماں دل ءَ منتوک بوتگنت کہ علمی رہبند کدی شرکی عقیدیانی تائید ءَ نہ کنت۔

ف۱۳ پہ انصاف ءِ کنگ ءَ دو جبر الّی اِنت، زرد ستے بہ بیت کہ چہ فیصلہ ءَ کسے سرتابی مکنت وحکیمے ببیت کہ گوں حکمت ودانائی بہ شرّی ءَ جُست وباواست کنان ءَ راستیں فیصلہ بکنت بے محلیں کتام یک حکمے مدنت چونکہ حق تعالیٰ عزیز وحکیم اِنت ہمیشکا بہ آئی ءِ منصفی ءِ ردا شبہ چے بیت کنت۔ غالب گمان ہمیش انت کہ ماں اِے لفظ قَآئِمًاۢ بِالۡقِسۡطِ ءَ عیسائیانی کفارہ ءِ مسئلہ ہن رد بوت۔ شراِے کجا ءِ انصاف بیت کہ سرجمیں دنیا ءِ گناہان ءَ یک مردے ءِ چکّ ءَ بار کنگ ببنت وآ تھنا سزاوار بوان ءَ کلّیں گناھگاراں بہ مدامگی بَری وپاک بکنت، عادل وحکمت داروکیں خداءِ بارگاہ چہ اِے ڈولیں ناھودگیں گپّاں بازبُرز وبالاتر انت۔ ۱۲

(ہے تاکدیم ءِ حاشیہ) ف۱ اسلام ءِ بُنی معنی اِنت حوالہ کنگ۔ سپارت کنگ۔ مذہب اسلام ءَ راہن بہ ہمے لحاظ ءَ اسلام گوشگ بیت کہ یک مسلمانے وتارا بہ سرجمی یکّیں خداءِ حوالہ کنت وآئی ءِ حکمانی دیما گردن ءَ خم کنگ ءِ اقرار ءَ کنت۔ چوش بگوش کہ اسلام تابعداری وتسلیم ءِ ومسلمانی حکم برداری ءِ دومی نام بوت چونائی چہ شروع ءَ تمامیں پیغمبراں ہمے مذہب اسلام ءَ آورتش وماں وتی دور ءَ وتی وتی قوم ءَ بہ یک مناسبیں مدتے ءَ احکامانءَ سرکنانءَ طاعت فرمان برداری وخالص بہ یکّیں خداءِ عبادت ءَ مخلوق ءَ دعوتش دیان کت لیکن بہ اِے ردا خاتم الانبیاء محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم ءَ تمامیں دنیاءَ ہرچ کامل تریں عالمگیر و پائدارتریں ہدایات وسوج دانتنت آ گوستگیں تمامیں شریعتانی رہ بندان ءَ گوں ہور ہور لھتیں نوکیں رھبنداں شامل کنگ ءِ سبب ءَ بہ خاصیں پیما بہ اسلام ءِ نام ءَ یکجاہ یارگ بوننت۔ بہرحال ماں اے آیت ءَ نجران ءِ نصاریٰ ءِ دیما بہ خصوصی نمونیا دتمامیں مذھبان ءِ دیما بہ عمومی صورت ءَ اِے جارجنگ بوت کہ دین ومذہب ایوک ءَ یکیں چیز ءِ نام بیت کنت وآ ایش اِنت کہ بندہ گوں دل وجان ءَ وتارا بہ خداءِ حوالہ بکنت وہر وھد ءَ ہرچ ڈولیں حکمے چہ آئی نیمگ ءَ بئیت وتی گردن ءَ بہ آئی قبول کنگ ءَ خم بکنت۔ نوں ہر کس پہ خداءِ چُک ونواسگ تجویز بکنت، مسیح و مریم ءِ عکساں وصلیب ءِ دار ءِ پرستش ءَ بکنت خنزیر ءَ نُور انت۔ انسان ءَ خدا، یا خداءَ انسان جوڑ بکننت، انبیاء واولیاءَ قتل کنگ ءَ ادنائیں خبرے بزانت برحقیں دین ءِ گاروگمساری ءِ شوبازءَ بہ بنت، موسیٰ ومسیح ءِ مژدیانی روءَ ہرچ پیغمبرے چہرے دوئیناں مستریں شان ونشان ءَ پیشداران ءَ اھت۔ بزانت آ تراد روغ بند بکننت وبہ آئی ءَ آورتگیں کلام وحکماں گوں مسخرہ بکننت یا ہماہے وقوف کہ ڈوک، درچک، استار، ماہ روچ ءِ دیما سجدہ بکننت وحلال وحرام ءِ معیار وتی نفس ءِ واھگ ءَ قرار بدینت گڈا چون بارین چریشاں یک جماعتے ہن اِے قابل اِنت کہ وتارا مسلمان وابراہیمی ملت ءِ پیروگوشت بکنت (العیاذ باللہ) وفی روایۃ محمد بن اسحٰق فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اسلموا فقالوا قد اسلمنا فقال صلی اللہ علیہ وسلم کذبتم کیف یصح اسلامکم وانتم تثبتون للہ ولدا وتعبدون الصلیب وتاکلون الخنزیر (تفسیر کبیر)

ف۲ یعنی اسلام یک صافیں وروشنیں چیز اِیت بہ ہما دلیلاں موسیٰ ومسیح ءِ رسالت یا تورات وانجیل ءِ آسمانی کتاب بوگ ءَ ثابت بوتگ بیت چہ آیاں . . .

ت۔ منسوط وگوں نذگیں ءِ لیلاں محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رسالت وقرآن ءِ کلام اللہ بوگ ءِ موجودانت بلکیں وت ھما یانی کتاباں پیغمبر ءِ حقانیت ءِ گواہی دیگانئنت توحید خالص ایک صافیں ءُ بندے ایت کہ آئی ءِ خلافت
نت ھم یہ پہلکیں یکبے معنائیں چیتانے جوڑبیت کہ ہچ علمی اصول ءَ آئی تائید نہ کنت۔ نوں چہ اہل کتاباں ھر کس مخالف بوائے ءِ روشنیں حقیقتانی دروغ بندیکننت وچہ حق تعالیٰ ءِ فرمان برداری ءَ سرتابی بکننت ابید چہ اشیا دگہ چہ گوشنگ
یت۔ بوک ءَ یہ حسد، ضدوجاہ ومال ءِ حرصیگی اِے بیما کنگانئنت چوشکہ پیش ءَ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ الخ ءِ فوائد ءِ تہا ابوحارثہ بن علقمہ نجرانی وفد ءِ جند ءِ اقرار واعتراف نقل کنگ بوتگ۔ و
ش ۔ مردمانی قدیمی ھیل ایت، یہود ونصاریٰ ءِ جرند ءِ میانجی ءَ ہرچ اختلافاتے بوننت یا ماں ہر مذہب ءَ ہرچ بازیں فرقہ جوڑبوتنت پدا وت ماوتی مخالفت ءَ خطرناکیں جنگ وخونریزیاں سرکشت۔ تاریخ بیشدار ایت کہ اشانی غرض ومراد
تو۔ یہ جاہلی یا غلط کاری نبوتگ بلکیں گیشترا ے مخالفت وجنگ وچوپ ءِ سبب ابوک ءَ زرطلا ءِ دوستی وجاہ پرستی بوتگ ۔ ف۳ ماں دنیا ءَ ہنوں اگرنہ ماں آخرت ءَ الّمی اِنت ۔ ف۴ ہنچوشکہ ماں دو فائدیاں بیسرالنقل کنگ بوت کہ آیاں
تہ۔ ۔ گت کہ ماہم مسلمانیں، اِدا بہ آیاں گوشگ بوت کہ چُشیں (فرضی) اسلام چہ درد ءَ وارت بیا بچارات کہ اسلام ایشنت کہ واجہ پیغمبر ءَ آئی فدائیانی گوزرانت ۔ ہنوں بیان بوت کہ اسلام نام اِنت تسلیم وفرمانبرداری ءُ
یعنی بندہ یکپارگی وتارا خدا ءِ دست ءَ بدنت ۔ ہمیشکا محمد صلی اللہ علیہ وسلم و

بِاَنَّهُمْ قَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا مَّعْدُوْدٰتٍ ۪ وَغَرَّهُمْ
چہ ہمے سبب ءَ اِنت کہ آگوشنت کہ ہچبر نہ لگیت مارا دوزخ ءِ آس مگر چینتے روچ کہ آ پہ حساب ءِ سرا اینت ورَددا نگوں آیانا ءُ
فِيْ دِيْنِهِمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿۲۴﴾ فَكَيْفَ اِذَا جَمَعْنٰهُمْ لِيَوْمٍ
ماں وتی دین ءَ آیانی وت گڈیں خبراں ف۱ رندا چہ حال بیت وختے کہ ما آیاں مچ کنیں ماں یک روچے کہ
لَّا رَيْبَ فِيْهِ ۣ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿۲۵﴾
ماں آئی ءَ ہچ شک نیست و پورہ دیگ بیت ہر یکے ءَ ہرچے کہ آئیا کتگ ف۲ و آیانی حق گار نبیت ف۳
قُلِ اللّٰهُمَّ مٰلِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاۗءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ
بگوش تو کہ اے اللہ واھند ملک ءِ دَیے تو حکومت ہر کسیا کہ بلوٹے و پچ گرے تو حکومت ءَ
مِمَّنْ تَشَاۗءُ ۡ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاۗءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاۗءُ ۭ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۭ
چہ ہر کسیا کہ بلوٹے و عزت دَیے تو ہر کسیا کہ بلوٹے و بے عزت کنے تو ہر کسیا کہ بلوٹے، تئی وتی دستا اینت درستیں خوبی
اِنَّكَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۶﴾ تُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُوْلِجُ النَّهَارَ
بیشک تو پہ ہر چیز ءِ سرا قادرے ف۴ ماں کنے تو شپ ءَ ماں روچ ءَ و ماں کنے تو روچ ءَ
فِي الَّيْلِ ۡ وَتُخْرِجُ الْـحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ ۡ وَتَرْزُقُ
ماں شپ ءَ ف۵ و در کنے تو زندگ ءَ چہ مُردگ ءَ و در کنے مُردگ ءَ چہ زندگ ءَ ف۶ و روزی دَیے تو
مَنْ تَشَاۗءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿۲۷﴾ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَاۗءَ
ہر کسیا کہ بلوٹے بے حساب دادءَ ف۷ مگرنت مسلمان کافراں (وتی) دوست
مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۚ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ فِيْ شَيْءٍ
بجز چہ مسلماناں ہر کسیکہ اِے کار ءَ بکنت گڈا آئیا گوں اللہ ءَ ہچ تعلق نیست اِنت
اِلَّآ اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰىةً ۭ وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهٗ ۭ وَاِلَى اللّٰهِ
مگر اے کہ بچینیت و تارا چہ آیاں پہ یکے ف۸ و اللہ ترسینیت شمارا چہ وتا و خدا ءِ طرف ءَ شمارا
الْمَصِيْرُ ﴿۲۸﴾ قُلْ اِنْ تُخْفُوْا مَا فِيْ صُدُوْرِكُمْ اَوْ تُبْدُوْهُ يَعْلَمْهُ
روگی اِنت ف۹ بگوش کہ اگر چیر دیت وتی دلانی خبراں یا ظاہر کن اِت آیاں، آ درستاں زانت

منزل ۱

دمہاجرین وانصار ءِ بچارات کہ چہ بیما اشان ءَ شرک، بت پرستی، بداخلاقی نافرمانی وبدکاری وسرکشیانی مقابلہ ءَ کنانءَ وتی جان، مال، وطن، راج، جن وچکاں۔ غرض تمام دوستناکیں ودل پسندیں چیزاں ءَ پہ خدا ءِ رضا ءَ قربان کتنت وچہ بیما آیانی ذیم وچمّاں ہر بد پروردگار ءِ حکم ءِ چاردک بوتگنت کہ اِے چہ اودءَ حکم بئیت و اِدا ما عمل ءَ شروع بکنیں بہ اشانی مقابل ءَ شما وتی حال ءَ ندارگ بکن اِت کہ ماں وتی خلوتی جاگہاں اقرار کن اِت کہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم برحق اِنت بلکہ آئی ءِ سرا ایمان بیاریں گڈا ما چہ دنیا ءِ مال وجاہاں زِنگ بئیں۔ بہرحال اگر حق ءِ ظاہری ءِ باوجود بہ اسلام ءِ نیمگ ءَ بیا ئیت تو شما وت بزان اِت کہ ما وتارا بہ کئیں خدا ءِ سپارت کتگ ۔ ف۵ یعنی فکر بکن اِت آیا شما ہن مئے ڈول ءَ خدا ءِ تابعداریں بندہ جوڑ بوتگے یا نوں جوڑ بئیت ۔ اگن ھنچو شنت گڈا بفہم اِت کہ تحکیں راہ ءِ سرا کپیت و مئے برات بوت اِت و اگرنہ مئے کار سوج دیگ جہل و بُرزا پیش دار گنت و آرا ماکت۔ دیم ءَ کلّیں بندہ و آیانی اعمال ظاہری و باطنی خدا ءِ نظر ءَ انت آوت ہر یکے ءَ جُست و باداست کنت۔ (تنبیہ) چہ امی ءَ مراد عرب ءِ مشرک انت کہ آیانی گور ءَ آسمانی کتابانی علم نبیت اَت ۔ ف۶ ماں حدیث ءَ اِنت کہ بنی اسرائیل ءَ ما یک روچے ءَ چہل وسہ نبی ویک صد وشفتاد یا یکصد و دوازدہ صالحین شہید کت۔ اِدا نجران ءِ نصاریٰ وانندگہ کافران ءَ اشکنائینگ بیگائنت کہ خدا ءِ حکماں چہ منکر بوانءَ گوں نبی و دگہ نیکیں ناصحانءَ مقابلہ وپیدا بدبختی ءِ ظاہر کنانءَ وتی دست ءَ گوں آیانی خوناں رنگین کنگ معمولی گپے نہ اِنت۔ اِے بیمیں مردم بہ ترندیں و دردناکیں عذاب ءِ مستحق و چہ ہر دوئیں جہانانی کامیابی ءَ نامرادانت اِشانی محنت برباد و کوشست برباد بنت۔ دنیا و آخرت ءَ وہدے اشان ءَ سزا رسیت گڈا نہ اشان ءَ مددگارے بیت و نہ ہلاس کنوکے رسیت ۔ ف یعنی کمیں بازیہر تورات وانجیل وغیرہ ءِ کہ آ چہ آیانی لفظی ومعنوی تحریف ءَ سلامت منتگنت یا کمیں باز ھرچ بہرے کتاب ءِ فہمگ ءِ آیان ءَ رستگت ۔
ف۸ یعنی وہدیکہ آیانءَ دعوت دیگ بیت کہ قرآن ءِ نیمگ ءَ بیا اِت کہ آوت شمے تسلیم کتگیں کتابانی بشارت ءِ موافق ءَ اھتگ و بہ شمے اختلافی خبرانی راست راست ءَ فیصلہ کنوک اِنت تو اشانی عالمانی یک فریقے لاپرواہی ءَ ظاہر کنانءَ دیما تر بنیت حالانکہ قرآن ءِ نیمگ ءَ دعوت دیگ در حقیقت تورات وانجیل ءِ نیمگ ءَ دعوت دیگ اِنت ۔ بلکیں ہچ بعید نہ اِنت کہ اِدا چہ کتاب اللہ ءَ مراد وت تورات وانجیل انت ۔ یعنی بیائیت شمے جیڑھانی فیصلہ ءَ بہ شمئے کتابانی سرا بلیہ دیں بلکہ غضب و ایشنت کہ آ وتی واھگ و بے ھدیں غرضانی دیما چہ وتی کتابانی ہدایتاں ہن دیما برگردینت نہ آیانی بشارت ءَ

اشکننت و نہ حکمان ءَ گوش دارنت ۔ چنانچہ زانی ءِ رجم ءِ مسئلہ ءِ سرا تورات ءِ حکم ءِ صریحاً ءِ خلاف عملش کت ۔ چوشکہ ماں سورہ مائدہ ءَ پیدا کنت ۔ ۱۲
(ہمے تاکدیم ءِ حاشیہ) ف۱ یعنی آیانی تمرد وکشی وگناہانی سرا دلیری بہ اِے سبب ءَ اِنت کہ آ چہ سزا ءِ نیمگ ءَ بے خوف انت ۔ آیانی مستریناں اِے بیما دروغ بست و شتنت کہ چہ ما اگر کسے سکّیں گناھگارے ھن بیت تو آ حسابی چینت روچ ءَ چہ زیات عذاب دیگ نہ بیت ہنچوشکہ ماں بقرہ ءِ سورت ءَ بیان گوست ۔ و ہمے ڈول ءَ بازیں خبر اشاں وت گڈیں جوڑ کتگنت ۔ مثلاً اشاں گوشتگت کہ ما و خدا ءِ لاڈلائیں زھگیں ۔ یا انبیانی ما اولادیں و اللہ تعالیٰ ءَ گوں یعقوب علیہ السلام ءَ قول کتگ کہ آئی اولادان ءَ سزا نہ دنت مگر ہنچوش پہ نامیگی پہ سوگند ورگ ءَ و نصاریٰ ءِ کفارہ ءِ مسئلہ ءَ بیان کنانءَ گناہ و معصیت ءِ سرجمیں حساب ءَ چہ وتارا آزاد کرت (اے اللہ! چہ مئے نفس ءِ ناشریں کاراں مئے حفاظت ءَ بکن ۔
ف۲ یعنی ھا وھدءَ ہوش کیت اِشّ کہ ماچوئیں تہار وکی ءَ کپتہ بوتگیں وہدیکہ ماں محشر ءَ تمام اولی و آخری وت بہ وتی بزرگانی دیما رسوابنت و ہر عمل ءِ پورہ پورہ

.... بدل رسیت نہ کفارہ ءِ مسئلہ یاد بیت نہ سیاد وارثی رشتگ ودت گڑیں عقیدہ کاردینت ۔ ف۳ یعنی بہ فرضی گناہانی سرا سزا نہ بیت، بہ ہماکاران ءَ بیت کہ وت آ گناہان ءَ قبول دار بنت دہماقدرکہ سزاءِ مستحق بنت چہ آئی زیات سزا دیگ نہ بنت، نہ کسے ءِ ادنی ءُ چہ ادنائیں نیکی برباد بیت کنت ۔ ف۴ ہنچوشکہ پیش ءَ بیان بوتگ نجران وفد ءِ سروک ابوحارثہ بن علقمہ ءَ گوشتگت کہ ما محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا ایمان بیاریں گڈا روم ءِ بادشاہ مئے ہرچ عزت ومالی امدادے کنت آ درستان ءَ بند کنت ۔ شاید ادا بہ دعا و مناجات ءِ رنگ ءَ آئرا جواب دیگ بوتگ کہ ہما بادشاہانی سلطنت و بہ آیانی داتگیں عزت ءِ سرا شما دیوانہ بیگا ئیت توشر سر پہ بیئیت کہ کل سلطنت وعزت ءِ اصلی مالک خداوند قدوس وت انت ماں آئی قبضہ ءِ قدرت ءَ انت ہرکسءَ لوٹیت دنت وچہ ہرکس ءِ بلوٹیت پچ گریت ۔ زاناچوش بیت نہ کنت کہ روم وفارس ءِ حکومتان ءَ چہ پریشان پچ بگریت و بہ مسلماناں بدنت بلکیں وعدہ انت کہ الم ءَ دیگ بنت ۔ مروچی مسلمانانی موجودگیں بے سروسامانی ودژمنانی طاقت ءَ چاران ءَ جزما اے جبر ءِ شے فہم ءَ اھت نہ کنت ہمیشکا یہود ومنافقاں کلاگ گپتگت کہ چہ قریش ءِ یلغار ءِ ترس ءَ مدینہ ءِ چاگرد ءَ خندق کوچکیں مسلمان قیصر وکسریٰ ءِ تاج وتختانی سرا قبضہ کنگ ءِ وابءَ گندگا ئینت مگر حق تعالےٰ ءَ ماں چنت سالاں پیش داشت کہ روم و فارس ہما خزانگ ءِ کلیتان ءَ آئی ءَ ماں وتی پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دست ءَ داتگ انتت باں فاروق اعظم ءِ دورءَ آ چہ پیماں مجاھدینءِ میانجی ءَ بہر بوتنت اصل ایشی انت کہ اے مادی حکومت وعزت چے چیزانت وھدیکہ قادر ودانائیں خداءَ روحانی سلطنت وعزت ءِ آخری درجہ (یعنی منصبِ نبوت ورسالت) چہ بنی اسرائیل ءَ پچ گرانءَ ماں بنی اسماعیل ءَ بخشت توروم وعجم ءِ ظاہری سلطنت ءَ بہ عرب ءِ بدویانی نیمگ ءَ منتقل کنائینگ ہچ مشکل نہ انت چوش بگوش کہ اے دعاءِ یک پیمیں پیشینگوئی ات کہ زوت دنیا سروچیر بوگی انت ہما قوم کہ چہ دنیا ءَ یک کرّ و کنک ءَ کپتگ ات ۔ عزت وحکومتانی خدا بندبیت وھاکس کہ بادشاھی کنگا ئنتت آیان ءَ چہ وتی بدعملیانی سبب ءَ رسوائی وذلیلیءَ غار ءَ تہا چگل دیگ بنت ۔ تنبیہ : بِيَدِكَ الْخَيْرُ بے شک ماں خداءِ دست ءَ ھک پیمیں خیر دخوبی ھست انت و "شر" ءِ پیدا کنگ ہن بہ آئی اعتبار ءَ خیر انت پرچاکہ چہ کلیں عالمءِ اعتبار ءَ ماں آئی ءَ ہزارانی حکمت پوشیدہ انت ماں حدیث ءَ اھتگ الخير كله في يديك والشر ليس اليك

ف۵ یعنی کدی شپ ءَ کسان کنان ءَ روچ ءَ مزن کنے کدی بہ اشی ءِ عکس کنے مثلاً ماں یک موسمے ءَ شپ ۱۴ کلاک انت وروچ دہ کلاک انت چنت ماہ ءَ پد شپ ءِ چاریں کلاکان ءَ کم کنان ءَ بہ روچ ءَ اوار کنے نوں شپ دہ کلاک بوت وروچ چاردہ کلاک بوت اے درستیں جہل وبُرزنئی دست ءَ انت پرچاکہ شمس وقمر وغیرہ تمامیں سیارات ابید چہ تئی ارادہ ءَ ہچ حرکت کت نہ کننت ۔ خلاصہ ایشنت کہ برے روچ مزن انت وبرے شپ ۔ ف۶ یعنی ھیک ءَ چہ نکینک ءَ، نکینک ءَ چہ ھیک ءَ، مردم ءَ چہ نطفہ، نطفہ ءَ چہ مردم ءَ، جاہل ءَ چہ عالم ءَ عالم ءَ چہ جاھل ءَ، کامل ءَ چہ ناقص ءَ، ناقص ءَ چہ کامل ءَ کشگ تئی قدرت ءَ ظاھر کننت ۔ ف۷ حضرت شاہ صاحبؒ نوسیت "یہودءَ زانتگت کہ پیش ءَ مئے توک ءَ ھرچ بزرگی ھست اَت ہما پہ مدامیگی باقی مانیت ۔ چہ اللہ ءِ قدرت ءَ غافل اَنت ۔ ھرکسءَ بلوٹیت عزیز بکنت وسلطنت بدنت وچہ ھرکسءَ بلوٹیت بزینت وآئرا ذلیل بکنت وماں جاہلانی توک ءَ کامل پیدا بکنت (چوشکہ چہ عرب ءِ امیانی توکءَ پیدا کت وچہ کاملاں جاھل پیدا بکنت (چوشکہ ماں بنی اسرائیل ءَ بوت) وہرکسءَ بلوٹیت (حسی ومعنوی) رزق بےحسابءَ بدنت ۔ ف۸ یعنی وہدیکہ حکومت وسلطنت، جاہ وعزت وھمک سروچیر وجہل وبُرز ءِ مہار تہنا خداوند قدوس ءِ دست ءَ انت تو مسلمان ءَ کہ بہ راستیں رہ بندءَ بریشی ءَ یقین دارنت چوش زیب نہ دنت کہ وتی مسلمانیں برات ءِ دوستی ءِ سرا اوست مکنت وبہ خداءِ دژمنانی نیمگءَ موالات ودوستی ءِ دست دراج بکنت خداورسول ءِ دژمن کدی ہن آیانی دوزواہ نہ بنت ہرکس بہ اے خبط ءَ دورکنت گڈا شر بفہم اِت کہ بہ خداءِ محبت وموالات ءَ آئرا ہچ سروکارنیست ۔ یک مسلمانے ءِ کل امیت وخوف ایوک ءَ گوں خداوند رب العزت ءَ وابستہ بوگ لوٹنت ۔ وآئی توکل، مدد ۔ دوزداہی ءِ ھامردم مستحق انت کہ آگوں حق تعالیٰ ءَ ہم ہے پیما تعلق قائم دارنت، البت بہ تدبیر وانتظام ءِ درجہ ءَ چہ کافرانی مزنیں ضرر ءَ وتی رکینگ ءِ ردا وبہ وتی حفاظت ءِ بابت ءَ جوانیں رھبندءَ اختیار کنگ چہ ترک موالات ءَ حکم ہما پیما مستثنیٰ انت ہنچوشکہ ماں سورۂ انفال ءَ وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ ءَ را مستثنیٰ کنگ بوتگ ھنچوشکہ اودا تحرف وتحیز ءِ جادرءَ حقیقتاً فرار من الزحف نہ بیت محض صورۃً بیت اِدا ہن إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً ءَ بہ حقیقت ءَ موالات نیست فقط موالات ءِ یک صورتے زانگ بہ بیت کہ آئرا مدارات ءِ نام دات کنیں ۔ زیادہیں گیش وگیوار ءَ سورۂ مائدہ ءِ آیت يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ الخ ءِ فوائد ءَ چارگ الّی اِنت ۔ ف۹ یعنی ماں مؤمن ءِ دل ءَ اصلی ترس خداءِ بوگ لوٹیت آچوشیں گپے درشان مکنت کہ چرائی ءَ خدا ناراض بیت مثلاً چہ اسلامی جماعت ءَ تجاوز کنان ءَ بے ضرورت ءَ گوں کافراں ظاھری یا باطنی موالات بکنت یا بہ ضرورت ءِ وھدءَ بہ موالات اختیار کنگ ءَ شرعی حدود دائءَ سر گوزیت یا محض موھوم وادنائیں خطریان ءَ یقینی ومزن ظاھر بکنت وہے ڈول ءِ مستثنیات یا شرعی رخصت داتگیں کاران ءَ ہوائے نفس ءِ پردگ حیلہ جوڑ بکنت آئرا یاد کنگ لوٹیت کہ درستان ءَ خداوند قدوس ءِ مزن شانیں عدالت ءَ حاضری دیگی اِنت اودا دروغیں حیلہ وحوالہ ہچ کاردات نہ کننت ۔ قوی ایں مؤمن ءِ شان اے پیما بوگ لوٹیت کہ چہ رخصت ءَ گیش عمل ءِ سرا کاربند بیت وچہ مخلوق ءَ زیات چہ خداءَ بترسیت ۔ ۱۲

اللّٰہُ ؕ وَیَعْلَمُ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ ؕ وَاللّٰہُ عَلٰی کُلِّ
اللّٰہ ف وزانت ھرچیکہ ماں آسمانان اِنت وھرچیکہ ماں زمین ءَ اِنت و اللّٰہ تعالےٰ پہ ہر

شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿۲۹﴾ یَوْمَ تَجِدُ کُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَیْرٍ مُّحْضَرًا ۚۖۛ
چیز ءِ سرا قادر اِنت ف۲ آروچیکہ گندیت ھرکس ھر نیکیں عملے کہ کتگی دیم پہ دیم (حاضر)

وَّمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوْٓءٍ ۚۛ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ بَیْنَھَا وَبَیْنَہٗٓ اَمَدًۢا بَعِیْدًا ؕ
وھـــر بدیں عملے کہ کتگی آرزو کنت کہ دریجیں درمیان منی و درمیان آبدیں عملانی دوریں راہے بوتیں ف۳

وَیُحَذِّرُکُمُ اللّٰہُ نَفْسَہٗ ؕ وَاللّٰہُ رَءُوْفٌۢ بِالْعِبَادِ ﴿۳۰﴾ قُلْ اِنْ کُنْتُمْ
و اللّٰہ ترسینیت شما را چہ وتا و اللّٰہ بازمہربان اِنت پہ بندیانی سرا ف۴ تو گوش کہ اگر

تُحِبُّوْنَ اللّٰہَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰہُ وَیَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوْبَکُمْ ؕ وَاللّٰہُ
دوست دار اِت شما اللّٰہ ءَ گڈا منی پیروی ءَ بکن اِت تاکہ دوست داریت شما را اللّٰہ و بخشیت شمے گناہاں و اللّٰہ

غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۳۱﴾ قُلْ اَطِیْعُوا اللّٰہَ وَالرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰہَ
بخشوک اِنت، مہربان اِنت ف۵ تو بگوش کہ اللّٰہ ءِ و رسول ءِ حکم ءَ بمن اِت، پدا اگر آ پُشت ماں ترینت گڈا بیشک اللّٰہ

لَا یُحِبُّ الْکٰفِرِیْنَ ﴿۳۲﴾ اِنَّ اللّٰہَ اصْطَفٰٓی اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّاٰلَ اِبْرٰھِیْمَ
دوست نداریت کافراں ف۶ بیشک اللّٰہ ءَ گچین کت آدم و نوح و ابراھیم ءِ لوگ ءِ مردم

وَاٰلَ عِمْرٰنَ عَلَی الْعٰلَمِیْنَ ﴿۳۳﴾ ذُرِّیَّۃًۢ بَعْضُھَا مِنْۢ بَعْضٍ ؕ وَاللّٰہُ سَمِیْعٌ
و عمران ءِ لوگ ءِ مردم ف۷ پہ دراھیں جہان ءَ آیک دگرءِ اولاد اَنت ف۸ و اللّٰہ اشکنوک اِنت

عَلِیْمٌ ﴿۳۴﴾ ۚ اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّیْ نَذَرْتُ لَکَ مَا فِیْ
زانوک اِنت ف۹ وقتیکہ گوشت عمران ءِ لوگ بانک ءَ (لاپ پُرّی ءِ وقت ءَ) کہ اے پروردگار من قول کت پرتو کہ آچیکہ

بَطْنِیْ مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّیْ ۚ اِنَّکَ اَنْتَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ ﴿۳۵﴾
ماں منی لاپ ءِ پرتئی نام ءَ آزات اِنت نوں تئی قبول بکن چہ منی طرف ءَ بیشک تو وتے اشکنوک زانوک ف۹

فَلَمَّا وَضَعَتْھَا قَالَتْ رَبِّ اِنِّیْ وَضَعْتُھَآ اُنْثٰی ؕ وَاللّٰہُ اَعْلَمُ
پدا وقتیکہ کپت پہ چُک ءِ سرا گوشتی کہ اے پاک پروردگار من وَ چِلّہ بوتوں پہ جنیں چُک ءِ سرا و اللّٰہ وت شرتر زانت

ع ۱۰/۳ — وقف لازم — منزل ۱

ف۱ یعنی جوش بیت کنت کہ کسے وتی نیت و دل ءِ خبر ءَ چہ مردماں پوشیدہ بداریت لیکن آبہ اِے ڈول ءَ خداء فریب دیگ نتونیت وَاللّٰہُ یَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ
ف۲ وہدیکہ خداء ءِ علم اینکر محیط و قدرت بہ اِے پیما عام و تمام انت تو گڈا بہ مجرم ءَ وتی جرم ءِ چیر دیگ یا چہ سزاء ءَ تگل وران ءِ تچگ ءِ ہیچ صورت بیت نکنت۔
ف۳ یعنی ماں قیامت ءِ روچ ءَ ھر یک نیکی و بدی انسان ءِ دیما حاضر بیت تمامیں زندءِ اعمال نامہ بہ دست ءَ دیگ بیت۔ ہما وہد ءَ مجرم واھگ کننت کہ دریجتا اِے روچ چہ ما دور بوتیں یا مئے و آبدیں عملانی میانجی ءَ مزن دوریں فاصلہ ئے یہ بوتیں کہ بہ اشانی نزیک ئے ہم ماشت مکتیں۔ ف۴ اِے ہم آئیء مہربانی انت کہ شما را چہ آخوفناکیں روچ ءِ آیک ءِ پیش ترسینیت و آگاہ کنت تانکہ بدی ءِ رہ بندان ءَ خصوصًا کافرانی موالات ءَ ترک دیان ءَ و نیکی ءِ راہ ءَ گام جنان ءَ و تاراچہ خداءِ قہر ءُ غضب ءَ رکینگ ءِ بست و بندءَ ساری انجام بدئیت قرآن کریم ءِ بیان ءِ رھبندھے ڈول ءَ اِنت کہ عمومًا گوں خوف ءَ رجاء و گوں رجاء ءَ خوف ءِ بیان ءَ کاریت۔ اِدا ہم ترسینگ ءِ بیان ءَ معتدل بیان کنگ ءِ خاطر ءَ رندءَ وَاللّٰہُ رَءُوْفٌۢ بِالْعِبَادِ آورتگ۔ یعنی اگر چہ خداء ترسان ءَ بدی ءَ یلہ کن اِت گڈا آئی ءِ مہربانی بہ شمے دیما کیت و شما را وش احت گوشنگ ءَ تیار انت۔ نا امیت بوگ ءِ ہیچ ڈول ءِ سبب نیست انت بیائیت شما را ہنچیں دروازگے شون دیئیں کہ آئی ءَ داخل بوان ءَ مغفرت و رحمت ءِ بہ سرجمی ءَ حقدار بلکیں خداءِ محبوب بیت کن اِت قُلْ اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰہَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰہُ وَیَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوْبَکُمْ وَاللّٰہُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ٥ ف۵ گوں خداءِ دژمناں موالات و محبّت ءِ مہن کنگ ءَ پد گوں خداء ءَ محبت و دوستی دارگ ءِ رہ بند بیش دارگ بیت یعنی اگر ماں دنیاء ءَ مرو چی کسے ءَ گوں وتی حقی این مالک ءَ محبت ءِ دعوٰی یا خیال ببیت آ ئرا لازم اِنت کہ آبیسرا واجہ محمد صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ اتباع و رندگیری ءَ بکنت۔ ہر کس ھمینکر خداءِ حبیب واجہ محمد صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ شون داتگیں کشک ءِ سرا گام جنت و آئی ءِ آدرتگیں روشنی ءَ کشک ءِ چراغ جوڑ کنت ھمینچو فہمگ لوٹیت کہ آبہ خداءِ محبّت ءِ دعوٰی ءَ برحق انت و ھمینکر ماں دعوٰی ءَ برحق ءَ بیت ہما نکر بہ پیرُوی ءَ واجہ ءِ مضبوط و قائم بیت کہ آئی ءِ بر ورد ایش بیت کہ حق تعالیٰ گوں آئی محبت کنت و اللّٰہ ءِ محبّت و واجہ ءِ پیرُوی برکت ءَ گوستگیں کلّیں گناہ معف بنت و دیم ترا قسم قسم ءِ ظاھری و باطنی مہربانی ظاہر بنت۔ جوش بگوش کہ چہ توحید و غیرہ ءِ بیان ءَ رند چہ اِدا نبوّت ءِ بیان بنگیج کنگ بوت و آخر زمان ءِ پیغمبر ءِ رندگیری ءِ دعوت دیگ بوت۔ ف۶ یہود و نصاریٰ ءَ مدام گوشتگت نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰہِ وَاَحِبَّآؤُہٗ (ما خداءِ چُک و آئی ءِ محبوبیں) اِدا پیشدارگ بوت کہ کافر ھچبر خداءِ محبوب بیت نہ کنت۔ اگر درحقیقت ءَ محبوب بوگ لوٹ اِت گڈا آئی ءِ حکمان ءَ قبول دار بہ بئیت پیغمبر صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ فرمان ءَ گوش بدار اِت و خداءِ چہ درستاں مستریں محبوب ءِ پدانی سرا وتی پاد ءِ پدان ءَ ایر بکن اِت۔ نجران ءِ وفد ءَ چوش ہم گوشتگت کہ ما مسیح ءِ تعظیم و عبادت ءَ پہ اللّٰہ ءِ تعظیم و عبادت ءَ کنیں ایش آئی ءِ ہم پسّہ بوت۔ دیم ترا خداءِ چنت دوست و محبّان ءِ احوال ءِ بیان اِنت و نجران ءِ وفد ءِ رد ا حضرت مسیح علیہ السلام ءِ زندءِ احوالا زیبات گیش و گیوار کنانءَ بیان کنگ بوتگنت کہ آ خاتم الانبیاء ءِ ذکر ءِ تمہید اَنت چوشکہ دیم ترءَ وت پدّرا بیت۔ ف۷ عمران دو اَنت یکے حضرت موسٰی علیہ السلام ءِ پت اِنت و دومی بی بی مریم ءِ پت اِنت۔ گیشتر سلف و خلف ءَ اِدا عمران ثانی مراد گپتگ، پرچاکہ دیما اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ الخ ءَ چہ ہمے دومی عمران ءِ ٹک ءِ قصہ بیان بوتگ، و غالبًا سورۃ ءِ نام "آل عمران" بہ ہمے سبب ءَ بوت کہ ماں ایشی ءَ عمران ثانی ءِ خاندان ءِ (یعنی حضرت مریم و مسیح علیہ السلام ءِ) داستان گوں مزن گیش و گیوار ءَ بیان بوتگ۔ ف۸ ماں خداءِ مخلوقات ءَ زمین، آسمان، ماہ، روچ، استار، ملائک، جنّ، درخت و ڈوک شامل انتنت مگر آئی ءَ چہ وتی بازیں علم و کاملیں حکمت ءَ ملائکہ ڈولیں روحانی و جسمانی کمالات ءِ ھرچ مجموعہ ئے ماں ابوالبشر حضرت آدم علیہ السلام ءَ ودی کتنت آچہ مخلوقات ءَ کس ءَ نصیب ءَ بوت بلکیں آدم ءَ ملائکہ ءِ مسجود جوڑ کنان ءَ ظاہر کت کہ آدم ءِ شرف و عزت ماں آئی ءِ بارگاہ ءَ چہ ھر یک مخلوق ءَ زیات اِنت۔ آدم ءِ اِے گچین و درجنگ ءِ فضل و شرف کہ ماآئرا نبوّت ءِ نام دئیں۔ ایوک ءَ آئی ءِ جرند محدود و بند نہ اَت بلکیں اشرف آئی ءِ اولاد حضرت نوح ءَ منتقل بوت۔ پدا چہ نوح ءَ منتقل بوان ءَ آئی ءِ اولاد حضرت ابراہیم ءَ رست۔ پدا چہ اِدا ایک نوکیں صورتے پیدا بوت۔ چہ آدم و نوح ءَ رند ہمینکہ انسان بہ روئے زمین ءَ آباد بوتگنت آ کل چہ ہمے ھر دو ئیانی نسل ءَ بوتگنت کہ تمام خاندانے چہ اِے دوئیان درنہ انتنت۔ برعکس ایشی ءِ ابراہیم علیہ السلام ءَ پدا آئی ءِ نسل ءَ ابید

ماں دنیاءَ دگہ ہم خاندان موجود اتنت لیکن ہما خداءَ چہ وتی بے شماریں مخلوق ءَ پہ نبوّت ءِ منصب ءَ آدم ءَ را درچگت ہمائی ءَ بہ وتی جاگہ ءَ کنوکیں علم و کاملیں اختیار ءَ پہ آسندگ ءَ چہ ہزار ہا خاندان ءَ
واجہ ابراھیم ءِ خاندان ءَ مخصوص کت ہمینکر نبی و رسول چہ ابراھیم ءَ پیدا اھتنت آ چہ ہمائی دوصاحب زادگاں اسمٰعیل و اسحاق ءِ نسل ءَ اھتنت چونکہ نسل ءَ کرّی چہ پت ءِ نیمگ ءَ شمار
بیت وحضرت مسیح علیہ السلام ابید چہ پت ءَ پیدا بوتگ ہمیشکا اِے وہم پیدا بوتگت کہ آیان ءَ چہ ابراھیمی نسل ءَ سندگ بہ بیت ہمے سبب ءَ حق تعالیٰ ءَ "آل عمران" و
"ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ" فرمان کنان ءَ ہم تراپ (تنبیہ) دات کہ حضرت مسیح وہدے ایوک ءَ چہ مات ءَ پیدا بوت گڈا آئی نسب ءِ کرّی ہم چہ مات ءِ نیمگ ءَ شمار بیت نہ کہ
معاذ اللہ چہ خداءِ نیمگ ءَ ۔ و اِے ظاھر اِنت کہ آئی مات مریم صدیقہ ءِ پت عمران ءِ کرّی آخر بہ حضرت ابراھیم ءِ سرا ختم بیت تو آل عمران یک شاخے آلِ ابراھیم ءِ بوت و ہچ پیغمبر چہ آلِ ابراھیم ءَ
در نہ بوت۔ ف۹ درستانی دعایاں و خبراں اشکنت و درستانی ظاھری و باطنی احوال و شعور ءَ زانت۔ ہمیشکا اِے وہم کنگ باید نہ اِنت کہ ہنچو کائی کیف ما اتفق گچین کنگ بوتگ۔
اود ءِ ہر یک کار ءَ بہ سرجمیں علم و حکمت ءِ روءَ سرانجام گرنت۔

بِمَا وَضَعَتْ ۭ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰى ۚ وَاِنِّىْ سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ

پہ آچکے ءِ سرا کہ آچِلہ بوتگ و نہ اِنت مردیں چُک اِے جنیں چُک ءِ ہمیا ف۱ و من آئیا نام پرکت مریم

وَاِنِّىْٓ اُعِيْذُھَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ۝۳۶

و من تئی میار کناں آئی ءَ و آئی زھزات (اولاد) ءَ چہ راشندگانیں شیطان ءَ ف۲

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُوْلٍ حَسَنٍ وَّاَنْۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا ۙ وَّكَفَّلَهَا

پدا قبول کت آ، آئی ءِ پروردگار ءَ پہ شرّیں قبول کنگے ءَ و رودینتی آ پہ شرّیں رودینگے و سپردی کت آ

زَكَرِيَّا ڀ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ ۙ وَجَدَ عِنْدَھَا

زکریا ءِ ہر بر کہ آتک آئی جاگہ ءَ زکریا ماں حجرہ ءَ دیتی آئی ءِ گور ءَ

رِزْقًا ۚ قَالَ يٰمَرْيَمُ اَنّٰى لَكِ ھٰذَا ۭ قَالَتْ ھُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۭ

چیزے ورگ ف۳ گوشتی او مریم! چہ کجا آتکگ پر تو اِے، گوشت مریم ءَ کہ اِے چہ اللہ ءِ نیمگ ءَ

اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَاۗءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝۳۷ ھُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا

بیشک اللہ رزق دنت ھر کسیا راکہ بلوٹیت بے اندازہ ف۵ ھمودا دعا لوٹ اِت زکریا ءَ

رَبَّهٗ ۚ قَالَ رَبِّ ھَبْ لِيْ مِنْ لَّدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۚ اِنَّكَ

چہ وتی رب ءَ گوشتی اے پاک پروردگار بدے منا چہ وتی گنجیں درءَ چکّے نیکیں بے شک تو

سَمِيْعُ الدُّعَاۗءِ ۝۳۸ فَنَادَتْهُ الْمَلٰۗىِٕكَةُ وَھُوَ قَاۗىِٕمٌ يُّصَلِّيْ فِي

دعاءِ اشکنوکے ، ف۶ پدا آ توار جت فرشتیاں درحالے کہ آ اوشتاتگت ماں نماز ءَ ماں

الْمِحْرَابِ ۙ اَنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيٰى مُصَدِّقًۢا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ

حجرہ ءَ ۔ کہ اللہ تعالیٰ ترا خوشخبری دنت یحییٰ ءِ ف۷ کہ گواھی دنت پہ یک حکمے ءَ کہ چہ خداءِ طرف ءَ اِنت ف۸

وَسَيِّدًا وَّحَصُوْرًا وَّنَبِيًّا مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝۳۹ قَالَ رَبِّ اَنّٰى

و پیشوائے بیت و جنینانی گور ءَ نروت ف۹ و پیغمبرے بیت چہ صالحاں ف۱ گوشتی اے پاک پروردگار چہ پیما

يَكُوْنُ لِيْ غُلٰمٌ وَّقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَاَتِيْ عَاقِرٌ ۭ قَالَ

بیت منا چُک ، و گپتگ منا پیری ءَ و منی لوگ بانک سنڈ اِیت۔ گوشتی

ف۱۰ عمران ءِ لوگ بانک ءِ نام "حنہ بنت فاقوت" اِنت آئی ءَ وتی دور ءِ دود ءِ روءَ منّت منّتگت کہ خداوندا! ہرچ چکّے کہ منی لاپ ءَ اِنت من آئیرا محرّر (آزات بہ تئی نام ءَ) کناں۔ اِشی مطلب چوش اَت کہ آ تمام دنیادی کاروباراں نکاح وغیرہ ءِ دستور ءَ آزاد بوائے مدام خداءِ عبادت وکلیسا (معبد) ءِ خدمت ءَ مشغول بیت۔ اے اللہ تو چہ وتی مہربانی ءَ منی اِے نذر ءَ قبول بکن تو منی عرض ءَ گوشدار وک و منی نیّت و اخلاص ءَ زانوکے، چوش بگوش کہ آئی ءَ بہ لطیف انداز ءَ دعا لوٹ اِت کہ بچکے پیدا بہ بیت پہ چاکہ جنکاں پہ اِے کاراں قبول نہ بوتگلنت۔ ف۱۱ ایشرا بہ حسرت وافسوس ءَ گوشت پہ چاکہ امیت ءِ برخلاف پیش اھت، و جنک ءِ قبول کنگ ءَ دستور نہ اَت۔ ۱۲

(ھے تاکدیم ءِ فوائد)

ف۱ اِے میانجی ءَ بطور جملہ معترضہ حق تعالیٰ ءِ کلام اِنت یعنی آئیرا معلوم نہ اِنت کہ چونیں چیزے چہ آئی شکم ءَ دراھتگ آ دختر ءِ قدر و قیمت ءَ خداوت شر تر زانت ہما ڈولیں بچک ءِ واہگ آئی ءَ داشت آ اِے دختر ءِ جاگہ چون رستگت۔ اِے دختر وتی جاگہ ءَ مبارک و مسعود اِنت و ماں آئی وجود ءَ یک مزن شانیں و مبارکیں چکّے ءِ وجود پوشیدہ اِنت۔ ف۲ حق تعالیٰ ءَ اِے دعاءَ را قبول کت۔ حدیث ءَ اِنت کہ انسان ءِ زہگ ءَ پیدائش ءِ وہد ءَ وہدیکہ چہ مات ءَ جدا بوان ءَ زمین ءِ سرا کیت شیطان آئیرا دست جنت مگر عیسیٰ و مریم چہ ایشی ءَ مستثنیٰ انت۔ ایشی ءِ مطلب دومی حدیث ءِ روءَ چوشن بوت کہ چک وتی اصلی فطرت ءِ رد پیدا کنگ بیت کہ آئی اظہار مزن بوان عقل و تمیز ءَ پد بیت۔ بلے کرّ و گور ءِ حالات و خارجی اثرانی سبب ءَ باز برا اصل فطرت چیر ترّیت کہ آئیرا ماں حدیث ءَ "فَاَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ وَيُنَصِّرَانِهِ" ءَ چہ تعبیر کتگ۔ پدا ھرچ ہما ایمان و طاعت ءِ تخم ماں آئی ءِ فطرت ءِ جوہر ءَ بغیر گندگا ایر کنگ بوتگ حالانکہ آ وہد ءَ آئیرا ایمان ءَ بل ءَ زندگ زندیں محسوسات ءِ شعور زانگ ہم نہ اَت ہما پیما خارجی اثراندازی ءِ ابتداء ہم چہ ولادت ءَ پد یک ڈول مسّ شیطانی ءَ چہ غیر محسوس داب ءَ بوت۔ اِے لازمی نہ اِنت کہ ہر کس اِے شیطانی مسّ ءِ اثر ءَ قبول بکنت یا قبول بکنت و آئی اثر دیم ترءَ باقی بمانیت۔ تمام انبیاء علیہم السلام ءِ تکفل چونکہ حق تعالیٰ ءَ وت کتگ ہمیشکا بالفرض ولادت ءِ ابتداء ءَ اِے صورت آیان ءَ پیش ءَ اھتگ و مریم و عیسیٰ ءِ داب ءَ

چہ اِے بند (ضابطہ) ءَ مستثنیٰ مبنت توماں ایشی ءَ پدا ہم ہچ شبہ نیست کہ چوشیں مقدس و معصوم بندگانی سرا شیطان ءِ اِے حرکت ءِ بدیں اثر بالکل کیت نہ کنت۔ فرق ہمینکر بیت کہ مریم و عیسیٰ علیہ السلام ءَ را بہ کتام یک مصلحتے ءَ اِے صورت ہچکہ پیش نیاھتگ کہ ابدگراں پیش اھتگ مگر ہچ اثرے نہ بوت۔ اِے ڈولیں جزئی امتیازات کلّی فضیلت ءِ ثابت کنگ ءِ موجب بلیت نہ کننت۔ ماں حدیث ءَ اِنت کہ دوجنیں مُچکّاں چیزے شعر الحاں کنگا ئنت واجہ پیغمبر ءَ چہ ایاں دیم ترّینت۔ واجہ ابوبکرؓ اھت مگر جنکاں چو پیش ءَ مشغول اتنت، چرائی ءَ پد واجہ عمرؓ اھت جنکاں یادا ھتنت و درشتنت۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت کہ بہ ہر چ راہے ءَ عمرؓ روت شیطان آراہ ءَ یلہ دیان ءَ تچیت۔ آیا چہ ایشی ءَ کسے چوش فہمیت کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم حضرت عمرؓ ءَ چہ وتا افضل ثابت کنگا ئنت۔ البت ابوھریرہ ءِ شیطان ءِ مسّ ءِ حدیث ءَ اِے آیت ءِ تفسیر جوڑ کنگ بظاھر ءَ چسپان نہ بیت الّا اِے آیت "وَاِنِّیْٓ اُعِیْذُھَا بِكَ" ءِ توک واو عطف ءَ پہ ترتیب ءِ رد زانگ نہ لوٹیت یا ماں حدیث ءَ چہ استثناء ءَ ایوک ءَ مسیح ءِ چہ مریم ءَ پیدا بوگ ءِ قصہ مراد بہ بیت، مریم و

كَذٰلِكَ اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿٤٠﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَل لِّيْ اٰيَةً ؕ قَالَ
همیڈولاکنت اللہ تعالیٰ ھرچیکہ بلوٹیت ف١ گوشتی کہ اے رب مقرر بکن پہ من یک نشانی ئے ف٢ فرمائیتی

اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ اِلَّا رَمْزًا ؕ وَاذْكُرْ رَّبَّكَ
کہ پہ تو نشانی ھمیش اِنت کہ خبرکت نہ کنئے گوں مردماں داں سے روچ ءُ مگر اشارہ ف٣ و یاد بکن وتی پروردگار ءَ

كَثِيْرًا وَّسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ ﴿٤١﴾ ع وَاِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ
باز وتسبیح بگوش بیگاہ ءَ وصباح ءَ ف٤ وھماوقتے کہ گوشت فرشتیاں او مریم!

اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفٰكِ عَلٰى نِسَآءِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٢﴾
بیشک اللہ ءَ ترا درچتگ وپاکیزہ کتگ وگچین کتگ پہ دراھیں جہان ءِ جنیناں ف٥

يٰمَرْيَمُ اقْنُتِيْ لِرَبِّكِ وَاسْجُدِيْ وَارْكَعِيْ مَعَ الرّٰكِعِيْنَ ﴿٤٣﴾
او مریم! بندگی بکن وتی پروردگار ءِ وسجدہ بکن ف٦ ورکوع بکن گوں رکوع کنوکاں ف٧

ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَآءِ الْغَيْبِ نُوْحِيْهِ اِلَيْكَ ؕ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ
اِے غیبی خبرنت کہ ماتئش دیم دئیں پرتئی نیمگ ءَ ف٨ وتو آیانی گور ءَ نیتے وقتیکہ

يُلْقُوْنَ اَقْلَامَهُمْ اَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ ۪ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ
دورش دات وتی قلمانٔ کہ کے سرپرستی (پرورش) ءَ بکنت مریم ءِ وتو آیانی کرّا نیتے

اِذْ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿٤٤﴾ اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكِ
ھما وقتے کہ آیاں جگڑہ کت ف٩ وقتیکہ گوشت فرشتیاں او مریم! اللہ تعالیٰ ترا خوشخبری دنت

بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ۖ اسْمُهُ الْمَسِيْحُ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيْهًا فِى الدُّنْيَا
وتی یک حکمے ءِ کہ آئی ءِ نام مسیح اِنت، عیسیٰ مریم ءِ چک، عزت دار اِنت ماں دنیا ءَ

وَالْاٰخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿٤٥﴾ لا وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَ
وماں آخرت ءَ وچہ نزیکیناں اِنت ماں خدا ءِ بارگاہ ءَ وخبرکنت گوں مردماں ماں گوازگ ءِ تہا و

كَهْلًا وَّمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ رَبِّ اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ وَلَدٌ
نیم عمری ئے وقت ءَ وچہ نیک بختاں اِنت ف١٠ گوشتی اے پروردگار منی کجا بیت منا چک

مسیح جداجدا مراد مبنت، چوشکہ ماں بخاری ءِ یک روایتے ءِ توکٔ ایوکٔ ءَ حضرت مسیح ءِ ذکر ءَ بس اِی کتگ۔ واللہ اعلم۔ ف٢ مریم اگرچہ جنکے ات مگر حق تعالیٰ ءَ چہ بچکٔ زیات آئرا قبول فرمائینت۔ بیت المقدس ءِ مجاورانی دل ءُ خدا ءَ دات کہ بہ وتی رہ بند ءِ برخلاف جنکٔ ءَ بہ مجاوری ءَ قبول بکننت چونائی ءَ ہم مریم ءِ رنگ وصورت ءَ ڈول ارائت و آئرا بہ وتی دوستانکیں بندہ زکریا ءِ سپارت کت تاکہ آئرا برودینیت وت خدا ءَ بہ وتی بارگاہ ءَ شرقبول کنان ءَ آئرا جسمانی، روحانی، علمی واخلاقی ھمک حیثیت ءَ بودناکی بخشت۔ وہدیکہ ماں مجاورانی دداں میانٔ بہ آئی رودینگ ءِ سرا کش مکش بنا بوت گڈا گچینی ءِ فال زکریا ءِ نام ءَ دراھت تاکہ جنک بہ وتی تروءِ ساھگ ءِ چیر ءَ تربیت حاصل بکنت وچہ زکریا ءِ علم و دیانت ءَ فیض بگرت کہ بہ اے رِدا آئیا مزن جہد کرت۔ وہدیکہ مریم ہوژیار وسیانا بوت گڈا مسیت ءِ گور ءَ بہ آئی ءَ یک جُہے مخصوص کنگ بوت۔ مریم ءَ روچ ءَ ماں آئی عبادت کتگت وشپ ءَ بہ وسپگ ءَ ماں وتی تروءِ لوگ ءَ شتگت۔ ف٤ اکثر سلف چہ رزق ءَ ظاہری ورگ مراد گرت۔ گوشنت کہ بہ مریم ءِ گور ءَ بے موسم میوہ اھتگت گرماگ ءِ میوہ بہ زمستانٔ و زمستان ءِ میوہ بہ گرماگ ءَ۔

مجاہد بہ یک روایتے ءَ گوشیت کہ چہ رزق ءَ مراد علمی صحیفہ اِنت کہ آئرا روحانی غذا گوشگ بہتر اِنت۔ ہرچے بہ بیت بلے نوں مریم ءِ سرا برکات وکرامات ءِ ڈولیں نشان ظاہر بوتنت کہ زکریا چہ اِے چیزاں حیران بوت وجُستی گیت کہ مریم اِے چیز ترا چہ کجا رسنت۔ ف٥ یعنی خدا ءِ قدرت بہ ہمے پیمانا رالے چیزان ءَ سرکننت کہ آ چہ قیاس وگمان ءَ در اَنت۔

ف٦ حضرت زکریا سک پیر اَت و لوگی ئے ہم سنٹ اَت، بہ سر ظاہر ءَ اولاد ءِ ھچ امیت نیست اَت۔ مریم ءِ نیکی و برکت وبے موسمی چیزان ءَ گندگ ءِ سرا دفعتاً آئی ءَ دل ءُ جوشے پا داحت ودل ءَ گوشت کہ نوہن دعا بلوٹ کہ بلکیں ماں پیراں سری ئے ترا خدا اولادے بدنت۔ ف٧ دعا قبول بوت ومژدہ رست کہ ترا مردیں چکے بلیت کہ نام ئی یحیٰی اِنت۔

ف٨ چہ یک حکم ءَ اِدا مراد حضرت مسیح علیہ السلام مراد اِنت کہ چہ خدا ءِ حکم ءَ ابید چہ پت ءَ پیدا بوت حضرت یحیٰی ءَ مردمانٔ بیسرٔحال داتگت کہ مسیح علیہ السلام پیدا بوگی اِنت۔

ف٩ یعنی چہ لذات وشہوتاں وتارا بازدر دارد ک بیت اِے واجہ اللہ ءِ عبادت ءَ ھمینکر مشغول بیت کہ جنی آدم ءِ نیمگ ءَ دلگوش دیگ ءِ نوبت نئیت۔ اِے حضرت یحیٰی ءِ جرند ءِ مخصوص جاوراَت کہ چرشیئ ءَ بہ امت محمد ءَ رہ بند۔ جوڑ بیت نکنت۔ اِے مئے پیغمبر ءِ مزنیں شرف وشان اَت کہ معاشرت ءِ کمال ءَ گوں عبادت ءِ کمال ءَ جمع کتی۔

ف١٠ یعنی صلاح ورشد ءِ مزنیں مرتبہ ءَ بائل بیت کہ آئرا نبوت ہم گوشنت یا صالح ءِ معنیٰ نیکیں ہم بیت کننت، لیعنی آمزن نیکیں مردے بیت۔ ١٢

(ھمے صفحہ ءِ فوائد)

ف١ یعنی آئی قدرت وارادہ اگرچہ ماں اے عالم ءَ آئی ھیل و تب ھمیش اِنت کہ سبابانی بنیاد ءِ سرا مسبّبان ءَ پیدا کنت، لیکن برے برے آسبابانی برخلاف یک نوکیں رہ بنےء ءَ یک چیزے ءَ پیدا کنگ ءِ قدرت ہن آئی ءِ ھیل وعادت انت۔ اصل ایشنت کہ بی بی مریم ءِ گور ءَ بے موسمی چیزانی گندگ ءَ واجہ زکریا ہم چہ خدا ءَ پہ چک ءَ دعا لوٹگ وپدا آئی وآئی ءِ سنٹیں لوگی ءَ ماں پیراں سری ءَ عادت ءِ برخلاف اولاد رسگ اِے کلیں نشانیانٔ چہ قدرت ءِ جانب ءَ ہما عظیم الشان خدائی نشان ءِ تمہید فہمگ لوٹیت کہ چہ مریم ءِ وجود ءَ مرد ءِ نزیکی ءَ ابید ہما زوت ءَ ظاہر بوگی اَت۔ جوش بگوش کہ حضرت یحیٰی ءِ عادت ءِ خلاف پیدا بوگ ءِ سرا کَذٰلِكَ اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ءِ فرمان کنگ تمہید اَت کَذٰلِكَ اللّٰهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ءِ کہ دیم ترا بہ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ پیدا بوگ ءِ ردا پیداک انت۔

ف٢ کہ چراہئی ءَ معلوم بہ بیت کہ لوگی ءِ لاپ نوں پُر بوتگ تاکہ ولادت ءِ نزیکی ءِ روحانی ردازیات وشنودی حاصل ببیت وپدا تئی نعمت ءِ شکر ءِ ردازیات ءَ زیات گلائیش بیاں۔ ف٣ یعنی وھدے کہ ترا اِے حالت پیش بئیت کہ سہ شپ وروچ گوں مردماں ابید چہ اشارہ ءَ تو حرکت مکنئے وتئی زبان خالص خدا ءِ ذکرکنوک ببیت تو گڈا فہمگ لوٹیت کہ نوں لوگی ءِ لاپ پُر اِنت۔ سبحان اللہ اِنشانی ہن ھنچیں مقرر کت کہ نشانی ءِ نشانی اِنت وپہ حال ءِ زانگ ءَ ہما مطلبے کہ ہست اَت (نعمت ءِ شکر) آہم بہ کمال ءَ حاصل بہ بیت۔ ف٤ یعنی بہ آوہد ءَ خدا ءَ باز زیات بہ شرّی یاد کنگ وصحب وبیگاہ بہ تھلیل وتسبیح ءَ مشغول ببو۔ معلوم بیت کہ گوں مردماں کلام نہ کنگ اگرچہ اضطراری اَت تاکہ ماں اِے روچاں محض پہ ذکر وشکر ءَ فارغ کنگ بہ بنت بلے آئی ءِ جرند ءِ ماں ذکر وشکر ءَ مشغولی اضطراری نہ اَت، ہمیشکا بہ اشی ءِ حکم کنگ بوت۔ ف٥ حضرت زکریا ءِ

یحییٰ علیہما السلام ءِ قصہ ءِ پد کہ آ بہ مناسبیں سلسلہ ئے ءِ ہیم ءِ میانجی ءَ اھتگت والیش کہ ماں آئی آلِ عمران ءِ اصطفا ءِ تاکید و حضرت مسیح علیہ السلام ءِ قصہ ءِ تمہیدات، ادا آئرا ھلاس کنان ءَ دوبارہ مریم و مسیح ءِ داستان ءِ نیمگ ءَ کلام منتقل کنگ بوت۔ چنانچہ چہ مسیح ءَ پیش آئی مات ءِ فضل و شرف ءَ بیان فرمائینت یعنی فرشتگان بہ مریم ءَ گوشت کہ اللہ ترا اراچہ اولی روچ ءَ درچیت کہ تئی دختری ءِ باوجود ترا را بہ وتی نیاز ءَ قبول کت و قسما قسمیں مزن شانیں احوال و جوانیں کرامات عنایت کت۔ صاف و لسیہیں اخلاق، پاکیں تب و ظاہری و باطنی نفاست بخشان ءَ وتی مسیت ءِ خدمت ءِ لائق جوڑ کت و بہ جھان ءِ جنیں آدمانی سرا ترا را بہ چنت سبباں فضیلت بخشت۔ مثلاً ھنچیں قابلیت داتی کہ بشر ءِ دست جنی ءَ ابید تہنا چہ آئی وجود ءَ حضرت مسیح ءِ ہمیں مزن شانیں پیغمبر پیدا بہ بیت۔ اِے شرف ماں دنیا ءَ ہچ کس ءَ حاصل نہ بوت،

ف۷ یعنی و ہدیکہ خدا ءَ اِے ہمیں عزت و بالائیں درجہ ترا را عطا کت گڈا باید انت کہ مدام گوں اخلاص و تذلل ءَ وتی پروردگار ءِ دیما سجدہ بکن و وظیفہ و عبودیت ءِ انجام دیگ ءِ ردا زباد ءَ چہ زیادتر جوش و خروش ءَ ظاہر بکن تاکہ حق تعالیٰ ہما مزن شانیں امر ءَ ظاہر بکنت کہ بہ آئی ءِ ظاہر کنگ ءَ ترا را ذریعہ گچینگ بوتگ۔ ف۸ ہنچوشکہ راکعین خدا ءِ دیما رکوع کننت تو ہم ہمیڈولا رکوع بکن۔ یا اِے مطلب اِنت کہ گوں جماعت ءَ نماز بوان۔ و چونکہ کم ءَ چہ کم ماں رکوع ءَ گوں امام ءَ شامل بیوک آ رکعت ءَ گروک فہمگ بیت بلکیں ہمیشکا نماز ءَ بہ رکوع ءِ سرحال ءَ درشان کنگ بوتگ۔ کما یفہم من کلام ابن تیمیۃ فی فتاواہ۔ واللہ اعلم۔ پہ ہے ردا اگرما اقنتی ءَ چہ قنوت ءِ مراد قیام بگریں، گڈا قیام، رکوع، سجود ہرسیں نماز ءِ حالتانی ذکرباں آیت ءَ بیت۔ (تنبیہ) ممکن اِنت آ وھد ءَ جنیں آدمان ءَ عمومی طورئاں جماعت ءَ شریک بیگ ءِ حاجت بیت یا چہ خاصیں فتنہا ایمن بوگے صورت ءَ اجازت ببیت یا اِے پہ بی بی مریم ءَ خاص بہ بیت یا بی بی مریم پاوتی حجرہ ءَ تہنا گوں ایدگہ جنیں آدمانی ہمراہ امام ءَ اقتدا بکنتگی۔ اِے کلیں احتمال بیت کننت۔ واللہ اعلم۔

ف۹ یعنی سرظاہر ءَ شما وانندہ نہ اِت ساری ءَ ہم اھل کتاب ءِ شما ہم مجلس بہ اِے ہم ءَ نہ بوتگے کہ چہ آئی ءِ برکت ءَ گوستگیں داستانانی تحقیقی معلومات حاصل بہ بنت و اگر ہم مجلسی ہم بوتیں گڈا چی بوتگ اَت؟ کہ آ دت ماں وہم و خرافات ءِ تہار وکیاں سرگردان اتنت کسے ءَ بہ دژمنی ءِ سوب ءَ کسے ءَ بہ زیاد ھیں دوستی ءِ خاطر ءَ راستیں داستانان ءَ مسخ (چم و پوز) کتگت پدا چہ کوریں چم ءَ روشنائی ءِ امیت چہ ڈول ءُ بیت کننت۔ بہ اِے جاور ءَ "مدنی" و "مکی" ہر دو قسم ءِ سورتانی تہا اِے داستاناں ہے ڈول ءُ گوں راستی ءَ در اجکش کنان ءَ اشکنائینگ کہ اہل کتاب ءِ مزن مزنیں عالمانی چم کور ناک بہ بنت و بہ کسے ءَ انکار ءِ گنجائش ہن پشت مکپیت اے سرّ بچیں دلیل ایت کہ شمارا اشانی علم بہ وحی ءِ معرفت ءَ حاصل بوتگ پرچاکہ شما بہ وتی چماں اِے حالتان ءَ نہ دیستگ و نہ علم حاصل کنگ ءِ کتام یک خارجی رہ بندے شمے گور ءَ موجود اَت۔ ف۱۰ وہدیکہ حضرت مریم ماں نذر ءَ قبول کنگ بوت تو مسیت ءِ مجاورانی تہا جیڑہ بوت کہ آئرا کے پرورش بکنت آخرکار اِے جیڑہ ءَ بہ قرعہ اندازی ءَ سرکش اِت درستاں وتی قلمان ءَ ماں تچوکیں آپ ءَ دور داتنت کہ چہ اِشاں تو رانتش نشتگت وگوشتش کہ ہرکس ءِ قلم گوں آپ ءَ بہ جہلادی روان مبیت بلکیں چپکائی بہ بالادی ءَ بروت ہماکس بی بی مریم ءِ پرورش ءَ بکنت اِے قرعہ ہن حضرت زکریا ءِ نام ءَ دراھت و حق بہ حقدار ءَ رست۔ ف۱۱ حضرت مسیح علیہ السلام ءَ اِدا و ماں قرآن و حدیث ءَ باز جاگہ ءَ "کلمۃ اللہ" فرمائینگ، اِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ (نساء رکوع ۲۳) چونائی اللہ ءِ کلمات بازاَنت چوشکہ بہ دگہ جاگہے فرمان کنت قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا۔ (کہف رکوع ۱۲) لیکن بہ تخصیص حضرت مسیح ءَ کلمۃ اللہ (اللہ ءِ حکم) بہ ہے حیثیت ءَ گوشگ بوت کہ عمومی سبباں ءَ ابید آئرا بے پت ءَ پیدا بہ وتی حکم ءِ روء کت و ہرچ کارے کہ عمومی سبباں چہ دربیت آئی ءِ نسبت عموماً براہ راست حق تعالیٰ ءِ نیمگ ءَ ترینگ بیت چوشکہ فرمان کنت وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ (انفال رکوع ۲) تنبیہ:- "مسیح" ماں اصل عبرانی ءَ "ماشیح" یا "مشیحا" اَت کہ آئی ءِ معنی انت مبارک اِے معرّب بوان ءَ مسیح جوڑ بوت۔ باقی دجال کہ مسیح گوشگ بوتگ آبالاجماع عربی لفظ ایت کہ آئی ءِ وجہ تسمیہ بہ وتی موقع ءِ ردا بدل بیت۔ "مسیح" ءِ دومی نام یا لقب "عیسیٰ" اِنت اِے ماں اصل عبرانی ءَ "ایشوع" اَت، معرّب بوان ءَ "عیسیٰ" جوڑ بوت کہ آئی ءِ معنی سیدانت، اِے خبر خصوصاً چارگ ءِ قابل اِنت کہ قرآن کریم ءِ ادا "ابن مریم" ءَ پہ حضرت مسیح ءَ علَم ءِ جزء ءِ کارمرز کتگ، پرچاکہ وت مریم ءَ مستاگی ءِ وھد ءَ اِے گوشگ بوت کہ ترا را "کلمۃ اللہ" ءِ مژدہ دیگ بیت کہ آئی ءِ نام مسیح بن مریم بیت۔ عیسیٰ ءِ نام و نشان ءَ بیان کنگ مراد نہ اَت بلکیں اِے جار جنگی اَت کہ بے پتی ءِ سبب ءَ آئی ءِ نسبت مات ءِ نیمگ ءَ بیت دانکہ مردمان ءَ خدا ءِ اِے عجبیں نشانی ءَ یاد دیائینگ و مریم ءِ بزرگی ءَ پدراکنگ ءِ خاطرا گوشتے آئی ءِ نام ءِ جُزء جوڑ کنگ بوت ممکن اِنت کہ حضرت مریم ءَ انسانی طبع ءِ پدا چہ اِے بشارت ءَ تشویش بہ بیت کہ دنیا چون باور کنت کہ تہنا چہ جنین ءَ چک چون پیدا بیت ناچار منی سرا تہمت لڈ اِنت و چک ءَ پہ سلّیں لقب ءَ مشہور کنان ءَ ایذا بدینت من چون وناراپا کدامن ظاہر کت کناں۔ ہمیشکا دیم ترءَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ گوشان ءَ دلاسہ دات کہ خدا نہ ایوک ءَ آئرا ماں آخرت ءَ بلکیں ماں دنیا ءَ ہن مزن عزت و شرف بخشیت و دژمنانی کلیں تہمتاں ءَ دروغ ثابت کنت۔ "وجیہ" ءِ لفظ ءَ اِدا چوش بزان ہنچوشکہ موسیٰ علیہ السلام ءِ بارو ءَ فرمان کنت يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهًا (احزاب رکوع ۹) چوش بگوش کہ ہرکس بہ "وجیہ" بیان کنگ بوت بزاں آیان ءَ اللہ تعالیٰ بہ خصوصی طریقہ ءَ چہ تہمت دشگان ءَ بری کنت۔ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ نسب ءِ ردا ہرخیلیں شگان جنت یا خدا ءَ یا یک انسانے ءَ بہ دروغ آئی پت ظاہر کنت یا حقیقت ءِ برخلاف آئرا مصلوب و مقتول یا بہ زندگی ءِ جاورءَ مردگ گوشنت یا الوھیت و ابنیت وغیرہ ءِ باطلیں عقیدیانی مشرکانہ تعلیم ءَ آئی ءِ نیمگ ءَ منسوب کننت چہ اِے ہمیں کلیں تہمتاں آئرا حق تعالیٰ ماں دنیا و آخرت ءَ بری کنان ءَ آئی ءِ وجاہت و نزاہت مردمانی روبرو ءَ ظاہر کنت۔ ہرچ وجاہتے آئرا بہ ولادت و بعثت ءَ بعد ماں دنیا ءَ حاصل بوت آئی ءِ سرجمیں تکمیل چہ نزول ءَ رند بیت۔ چوشکہ مسلمانانی اجتماعی عقیدہ اِنت۔ پدا ماں آخرت ءَ بہ خصوصی پیما چہ آئی ءَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي ءِ سوال کنان ءَ و خاصیں انعامان ءَ یاد دیائینان ءَ تمام اولین و آخرین ءِ روبرو ءَ کرامت و وجاہت ءِ بیان ءَ کنت ہنچوشکہ ماں سورہ مائدہ ءَ ذکر انت و نہ ایوک آماں دنیا و آخرت ءَ وجاہت داروک بیت بلکیں آئی ءِ شمار چہ خدا ءِ خاصیں مقربان ہن بیت۔ ف۱۲ یعنی سک بازگراں مہذب و مزن درجہ ءِ نیکیں انسانے بیت و پیسرا مات ءِ گُٹ ءَ پدا مزن بوان ءَ عجب عجبیں خبر کنت چرے لفظاں درحقیقت ءَ بی بی مریم ءَ سرجمی ءَ دلاسہ دیگ بوتگ۔ چہ گوستگیں بشارت ءَ بلکیں بہ دل ءَ بنیت کہ وجاہت یک برے بارین کدی حاصل بیت مگرا داچہ پیدائش ءَ پد ٹوک و نالیانی آماچ بوگ بنا بیت آ وھد ءَ برات ءِ صورت چی بیت۔ الیشی ءِ جواب دیگ بوت کہ رنج مکن ترا را زبان سرینگ ءِ ہن ضرورت نہ کپیت بلکیں تو چوش بگوش کہ مروچی من روچگ داشتگ، نتوناں کہ خسے بکناں زھگ وت پسّوان ءَ دنت، چوشکہ ماں سورہ مریم ءَ سرجمیں گیش و گیوار پیداک انت۔ لطیں تحریف کنوکاں گوشتگ کہ چہ "وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا" ءَ ایوک ءَ بی بی مریم ءِ تسلّی مراد اِنت کہ تئی چک گنگے نہ بیت بلکیں مثل ایدگہ چُکاں ماں ہوردی و ورنائی ءَ جبر و حال کنت۔ وسیکن اِے یک عجبیں خبرے ایت کہ ماں محشر ءَ ہن مردم بہ حضرت عیسیٰ ءَ چوش دیم گور کننت و گوشنت یاعیسیٰ أَنتَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا و دت حق تعالیٰ ہن بہ قیامت ءِ روچ ءَ فرمان کنت "اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا" آیا او دءَ ہن اِے خاصیں نشانی ءِ بیان ہمیشکا انت کہ بی بی مریم ءَ تسلّی بہ بیت کہ چک گنگ نہ اِنت و چو دگہ چکّاں جبر حال کنوک انت خدا ءِ پاک مارا چہ گمراہی ءَ بر کپینیت۔ ۱۲

وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذٰلِكِ اللّٰهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ إِذَا قَضٰى

ودست پر نکتگ مناہچ انسانے ءَ ‏ ف۱ جوابی دات کہ ہمیشہ ولا پیداگ کنت اللّٰہ تعالیٰ ہر چیکہ بلوٹیت، وقتیکہ ارادہ کنت

أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾ وَيُعَلِّمُهُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ

یک کارے ءِ گڈا ہمینچک گوشیت آیا راکہ ببو نوں آ کار بیت ف۲ وسوج دنت آیا را کتاب و دانائی خبر

وَالتَّوْرٰىةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴿٤٨﴾ وَرَسُولًا إِلٰى بَنِي إِسْرَائِيلَ ۙ أَنِّي

و تورات ‏ وانجیل ءَ ف۳ پیغمبر کنت ‏ ودیم دنت ‏ آیا را بنی اسرائیل ءِ طرف ءَ ‏ بیشک من

قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ ۙ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ

آتکاں شمے گورءَ نشانیوں زرتگ گون انت چہ شمے پروردگارءِ طرف ءَ ف۴ من اڈکناں پہ شما ‏ چہ ‏ گل ءَ

كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللّٰهِ ۖ وَأُبْرِئُ

مُرغ ءِ ہمیں شکلے رندا من ھُپ کناں آئی تو گڈا آ مرغ بیت پہ خداءِ حکم ءَ ‏ ف۵ و من دراہ کناں

الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِ الْمَوْتٰى بِإِذْنِ اللّٰهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُمْ

مادرزاتی کورءَ ‏ و بگی ءَ ‏ وزندگ کناں مُردگءَ ‏ پہ ‏ خداءِ حکم ءَ ف۶ وخبر دیاں من شمارا

بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَةً

ھا چیزے کہ شما وراِت و آ چیز یکہ شما پگر ‏ کن اِت ماں وتی لوگاں ‏ ف۷ بیشک ماں اے خبرءَ نشانی انت

لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ

پہ شما ‏ اگر ‏ شما یقین کنِت ۔ ‏ وراستگو کنوکاں آ کتابے ءَ کہ چہ من پیسر لوٹگ یعنی

التَّوْرٰىةِ وَلِأُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُمْ

تورات ءِ ‏ وتاکہ رواکناں پہ شما لھتے ‏ ایڈ ولیں چیز کہ آ پہ شما حرام انت ‏ ف۸ و آتکاں شمے گورءَ

بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾ إِنَّ اللّٰهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ

نشانیوں گون انت چہ شمے ربّ ءِ طرف ءَ، نوں تر ست چہ اللّٰہءَ و منی خبرءَ بگراِت ف۹ بیشک اللّٰہ تعالیٰ منیگ و شمے خدا اِنت

فَاعْبُدُوهُ ۗ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسٰى

نوں آئی بندگی ءَ بکنِت ۔ ھمیش انت تچکیں راہ ف۱ ‏ پدا وقتیکہ معلوم کت عیسیٰ ءَ

ف۱ معلوم بوت کہ آئی ءَ چہ بشارت ءَ ہمے فہمت کہ چک ھنوگیں جاورانی روءَ بوک انت واگرنہ بہ نہ منتگ اَت ۔ ف۲ یعنی بہ ہمے ڈول انسانی مَس ءَ ابید پیدا بیت، عادت ءِ برخلاف بوگ ءِ سبب ءَ تعجب مکن حق تعالیٰ ہرچی بلوٹیت وہر پیما بلوٹیت پیدا کت کنت ۔ آئی قدرتاں حد بندی بیت نہ کنت یک کارے ءِ ارادہ ءَ کنت وپدا آبہ وجودءَ کیت نہ آمادہ ءِ محتاج انت ونہ سببانی پابند انت ۔ ف۳ یعنی نبیسگ پیش داریت یا ہدایت ءِ کتابانی عموماً وتورات وانجیل ءِ خصوصاً علم عطا کنت ومزن جہلانکیں حکمت ءِ خبران ءَ بیان کنت وچوش ہم بیت کنت کہ چہ کتاب وحکمت ءَ مراد قرآن وسنّت بہ بیت پرچاکہ حضرت مسیح نزول ءَ پد قرآن وسنتِ رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ روءَ حکم کنت واِے ہماوھدءَ بیت کنت کہ اِے چیزانی علم آئرا حاصل بہ بیت ۔ ف۴ یعنی پیغمبری ءِ وھدءَ گوں بنی اسرائیل ءَ ہمے پیما گوشیت ۔ ف۵ تہنا شکل وصورت ءِ راگوں "خلق" ءَ تعبیر کنگ ایوک ءَ بہ ظاہری حیثیت ءَ انت چوشکہ ماں حدیث شریف ءَ معمولی تصویر اڈ کنگ ءَ گوں "خلق" ءَ تعبیر فرمائینتگ "احیوا ما خلقتم" یا خداءَ را "احسن الخالقین" فرمائینگ ءَ چہ اِے پیش دارگ مراد انت کہ تہنا ظاہری صورت ءِ روءَ بہ غیراللّٰہ ہن اِے لفظ کارمرز بیت کنت اگرچہ تخلیق ءِ حقیقت ءِ ردا ابید چہ حق تعالیٰ ءَ دگہ کس خالق گوشگ نہ بیت ہمیشکا اِدا چوش نگوشتی اِنِّیۡۤ اَخۡلُقُ لَکُمۡ مِّنَ الطِّیۡنِ طَیۡرًا (من اڈکناں پہ شما چہ گل ءِ یک مُرغے) وچوش گوشتی کہ من چہ گل ءَ مرغ ءِ شکلے اڈکنان ءَ ماں آئی ءَ ھُپ کناں گڈا آ چہ خداءِ حکم ءَ مرغے جوڑ بیت ۔ ہرچے بہ بیت واجہ ءَ اِے معجزہ پیش داشت روایت کننت کہ چہ کسانی ءَ واجہ عیسیٰ ءَ اِے ھیل وعادت ءِ خلاف معجزہ ظاہر بوت تانکہ تہمت تراشوکان ءَ خداءِ قدرتانی یک گونڈیں نمونہ ئے پیش بداریت کہ وہدے بہ منی نفخ (ھُپ کنگ) ءَ چہ خداتعالیٰ گل ءِ بے ساھیں صورت ءَ ساہ دار کنت ہمے پیما اگر آئی ءَ ابید چہ بشر ءِ مَس ءَ نہنا بہ روح القدس ءِ نفخ ءَ یک درچتگیں جنیں آدم ءِ ترنپ ءِ سرا عیسوی روح ءَ رایوش اِت تو گڈا ماں اشیا حیرانگی جبری انت بلکیں حضرت مسیح چونکہ چہ جبرئیل ءِ نفخ ءَ پیدا بوت ہمیشکا مسیحائی نفخہ ءَ را ہما پیما ولادت ءِ یک اثرے فہمگ بہ بیت ماں سورہ مائدہ ءِ آخرءَ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ اِے معجزات وخوارق ءِ بارو ءَ بہ یک دگہ رنگے ءَ تران کنگ بیت اودءَ چارگ لوٹیت ۔ خلاصہ اِے بوت کہ واجہ مسیح ءِ سرا روحانی وملکی کمالات ءِ غلبہ اَت فبہ ہمائی ءِ مناسب ءَ آثار وکمالات ظاہر بوتگنت ولیکن اگر بشرءَ بہ ملک ءِ سرا فضیلت حاصل انت واگر ابوالبشرءَ را ملکانی مسجود جوڑ کنگ بوت تو گڈا ماں اشی ھچ شبینگ نیست کہ ہما ذات کہ آ سرجمیں بشری کمالات ءِ ردا مستریں درجہ ءَ فائز بہ بیت آئرا چہ حضرت مسیح ءَ افضل منگ کپیت وآ ذاتِ قدسی صفات محمد رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ ذات اِنت ۔
ف۶ ماں آزمانگ ءَ طبیب وحکیمانی دَور اَت، واجہ مسیح ءَ راھنچیں معجزات دیگ بوتنت کہ چراپانی برکت ءَ واجہ مسیح ءِ برتری بہ مردمانی دل ءَ جاہ منند بہ بیت ۔ بلاشبہ مردگءُ زندگی بخشگ حق تعالیٰ ءِ صفت اِنت چوشکہ بِاِذۡنِ اللّٰہِ ءِ قید ہن ہمے معنیٰ ءَ ظاہر کنت گمر واجہ مسیح آئی ذریعہ بوگ ءِ سببءَ اِے نسبت ءَ بہ وتی نیمگءَ ظاہر کنگائنت، چوش گوشگ کہ حق تعالیٰ ءَ ماں قرآن کریم ءِ یا نبی کریم ءَ ماں حدیثاں جار جتگ کہ چہ ازلءَ تا ابدءَ کتام یک مردگے ءَ ماں دنیاءَ دوبارہ زندگ کنگ نہ بیت ھشکیں دعویٰ ایت کہ پہ آئی ھچ ثبوت نیست اِنت اگر آئی ءَ ماں قرآن ءَ فَیُمۡسِکُ الَّتِیۡ قَضٰی عَلَیۡہَا الۡمَوۡتَ گوشان اِے پیش داشت کہ مردگ ءِ روح ءَ را خدا جلّیت ووپسوک ءِ روح ءَ را بہ اِے ڈولا نہ جلّیت، گڈا اِے کدی گوشتگی کہ اِے جلّگ ءِ پد دوبارہ آئرا یلہ کنگ ءِ اختیار ہشت نہ کپیت زانگ باید اِنت کہ معجزہ ہما اِنت کہ حق تعالیٰ ءِ عام عادت ءِ برخلاف پہ نبوّت ءِ دعویٰ کنوک ءِ تصدیق ءَ ظاہر کنگ بہ بیت ۔ نوں اِے ہمیں نصّ ءَ زوران کہ آیک چیزے ءِ بارو ءَ خداءِ عام عادت ءَ ظاہر بکننت آ استدلال کنگ کہ چرشان معجزات ءِ نفی بیت درحقیقت ءَ معجزہ ءِ وجود ءِ انکار و وتی احمقی وکند ذھنی ءَ پدّ اکنگی انت ۔ معجزہ اگر عام قانون یا رہبند ءِ ردا بہ وجود ءَ بئیت گڈا آ معجزہ چون بیت کنت ۔ واجہ مسیح ءِ بے پت ءَ پیدا بوگ یا ابراءِ اکمہ وابرص واحیاءِ موتی وغیرہ ءِ معجزات پیش دارگ مسلمانانی تمام سلف وخلف ءِ گورءَ مسلّم انت ماں صحابہ وتابعین یک قولے ہن بہ اشی ءِ انکار ءَ پیشدارگ نبیت ۔ مروچی ھما ملحد کہ اِے دعویٰ ءَ کننت کہ اِے خوارق ءِ منگ قرآنی محکمات ءِ خلاف انت، گوشتے آھنچیں چیزان ءَ محکمات پیشداریت کہ آیانی راستیں مطلب ءِ سرپد بوگ ءَ امّت عاجز وبے وس انت یا چوش بگوش کہ سرجمیں "محکمات" ءِ یلہ دیان ءَ "متشابہات" ءِ دُمب ءَ کپان ءَ فِیۡ قُلُوۡبِہِمۡ زَیۡغٌ ءِ مصداق جوڑ بوتگنت ماں بیدرچہ مروچیگیں ملحدان دگہ ھچ کسءَ چوشیں توفیق نہ بوت کہ "متشابہات" ءَ "محکمات" ءِ نیمگءَ واتر بکننت ۔ العیاذ باللّٰہ ۔ حقیں گپ اِشنت کہ ہما آیات کہ ....

آیانی ظاہری معنیٰ ءَ کلیں امتّ قبول کنان وپیداک انت "محکمات" اَنت وآیان ءِ پردشان ءَ تہنا بہ استعارات وتمثیلات ءِ معنیٰ پوشگ ومعجزات ءِ نفی ءِ سرا عمومی عادت ءِ دلیل یارگ ہیش انت "زائغین" ءِ کار۔ کہ چریشان حذر کنگ ءِ واجب پیغمبر ءَ سوج دات۔ ف پہ آئندگ ءَ یعنی لھتیں گوستگیں ودیم تر ءِ غائبیں چیزانی احوال ءَ شمار اسرکنان، عملی معجزہ یان ءَ پدا ءِ یک علمی معجزہ ئے اَت کہ آئی ذکر کنگ بوت۔ ف یعنی تورات ءِ تصدیق ءَ کنان کہ آخداء ءِ کتاب انت وآئی عام اصول وحکمان ءَ قائم داران ءَ زمانگ ءِ مناسب بہ حق تعالیٰ ءِ حکم ءَ لھتیں جزئی و فروعی تبدیلی یاراں، مثلاً ماں لھتیں حکمان پیش ءَ ہرچ سکی ئے تھسنت آنوں ھلاس کنگ بیت۔ آئی ءِ نام ءَ توری نسخ بہ بند اِت یا تکمیل شما اختیار دارِت ف۹ یعنی وہدیکہ شما منی صداقت ءِ نشانانءَ دیست گڈا نوں چہ خداء ءَ ترسان ءَ منی حبران ءَ گرگ پہ شما لازم انت۔ ف۱ یعنی کلیں حبرانی یک حبرے وتمامیں ھنداں انی اصل ھنداں ایشنت کہ حق تعالیٰ ءَ منی ووتی رب یکیں ہیما بزان اِت (پت وچک ءِ رشتگ ءَ قائم مکن اِت) وھمائی ءِ بندگی ءَ بکن اِت، ہچکیں راہ داں رضاء الٰہی ءَ سر بوگ ءِ ہے توحید، تقویٰ ورسول ءِ فرمان بر داری اَنت۔

مِنۡهُمُ الۡكُفۡرَ قَالَ مَنۡ اَنۡصَارِىۡۤ اِلَى اللّٰهِ‌ؕ قَالَ الۡحَـوَارِيُّوۡنَ نَحۡنُ

چہ بنی اسرائیل ءَ انکار ف گوشتی کہ کے اِنت مدت کنوک منی ماں خداء راہ ءَ ف۲ گوشت حواریان کہ مائیں

اَنۡصَارُ اللّٰهِ‌ۚ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ‌ۚ وَاشۡهَدۡ بِاَنَّا مُسۡلِمُوۡنَ ﴿۵۲﴾ رَبَّنَاۤ اٰمَنَّا بِمَاۤ

مددگار اللہ ءِ ف۳ ما ایمان آرت پہ اللہ ءَ وتو گواہ بہ بوگ کہ ما مسلمان بوتیں ف۴ اے پروردگار ما ایمان آرت

اَنۡزَلۡتَ وَاتَّبَعۡنَا الرَّسُوۡلَ فَاكۡتُبۡنَا مَعَ الشّٰهِدِيۡنَ ﴿۵۳﴾ وَمَكَرُوۡا وَمَكَرَ

پہ آچیز ءِ سرا کہ تو ابرا رتگ ومابیروی کت رسول ءِ نوں نبشتہ بکن مئے نام ءَ ہور ہما یاں کہ تئی منوکنت ف۵ ومکر کت کافراں، ومکر کت

اللّٰهُ‌ؕ وَاللّٰهُ خَيۡرُ الۡمٰكِرِيۡنَ ﴿۵۴﴾ اِذۡ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيۡسٰۤى اِنِّىۡ مُتَوَفِّيۡكَ

اللہ ءَ واللہ ءِ مکر چہ درستاں شرترنت ف۶ ہما وقتیکہ گوشت اللہ ءَ او عیسیٰ! من پورہ زور اں ترا

وَرَافِعُكَ اِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا وَجَاعِلُ الَّذِيۡنَ

وبرزچیت کناں ترا وتی نیمگ ءَ وپاک کناں ترا چہ کافراں، وگیش (غالب) کناں ھماکساں

اتَّبَعُوۡكَ فَوۡقَ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡۤا اِلٰى يَوۡمِ الۡقِيٰمَةِ‌ۚ ثُمَّ اِلَىَّ مَرۡجِعُكُمۡ

کہ تئی پیروی ءَ بکنت پہ کافرانی سرا تا قیامت ءِ رد چ ءَ رندا منی نیمگ ءَ پچیرگی انت شمارا

فَاَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡ فِيۡمَا كُنۡتُمۡ فِيۡهِ تَخۡتَلِفُوۡنَ ﴿۵۵﴾ فَاَمَّا الَّذِيۡنَ

رندا فیصلہ کناں شمے درمیان ءَ ھما حبرے کہ شما ماں آئی نہا جیڑہ کت گت گڈا ھما کہ

كَفَرُوۡا فَاُعَذِّبُهُمۡ عَذَابًا شَدِيۡدًا فِى الدُّنۡيَا وَالۡاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمۡ

کافر بوتنت آیان ءَ عذاب کناں پہ سختیں عذاب ماں دنیا وماں آخرت ءَ۔ ونیستیں آیان ءَ

مِّنۡ نّٰصِرِيۡنَ ﴿۵۶﴾ وَاَمَّا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوَفِّيۡهِمۡ

ہچ مددگارے۔ وھمایاں کہ ایمانش آرتگ ونیکیں عملش کتگ گڈا پورہ دنت آیان ءَ

اُجُوۡرَهُمۡ‌ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِيۡنَ ﴿۵۷﴾ ذٰلِكَ نَـتۡلُوۡهُ عَلَيۡكَ مِنَ

آیانی مزدوری ءَ واللہ دوست نداریت ظالماں ف۷ وا ے کہ وانیں (وگوشش دارائیں) ترا

الۡاٰيٰتِ وَالذِّكۡرِ الۡحَكِيۡمِ ﴿۵۸﴾ اِنَّ مَثَلَ عِيۡسٰى عِنۡدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ

آیاتنت وحقیقتی بیان بیشک عیسیٰ ءِ مثال خداء ءِ گورءَ آدم ءِ مثال ءِ

ع ۵ / ۱۳ / ۱۴

ہمے تاکدیم ءِ فوائد: ف۱ یعنی منی اِے دین ءَ قبول دارنہ بنت بلکیں پہ دژمنی وآزار دیگ ءِ شوھازءَ بنت ف۲ یعنی منی ہمراہ بہ بیت واللہ ءِ دین ءَ رواج دیگ خاطرءَ منی کمک ءَ بکنت۔ ف۳ اللہ ءِ کمک کنگ ایشنت کہ آئی دین و دستور وپیغمبران ءَ کمک دیگ بہ بیت ہنچوشکہ مدینہ ءِ انصارءَ وتی پیغمبر علیہ السلام وحقیں دین ءِ مددکت وپیش داشت ف۴ حواری چہ نیں کس اتنت و اِے لقب آیاں چون دیگ بوت ماں اشیا عالمانی باز قول اَنت مشہور ایشنت کہ اول سرا دوکس کہ آحضرت عیسیٰ ءِ تابع بوتنت گڈ شود (دھوبی) اتنت وگدان ءَ پلگار دصاف کنگ ءِ شوب ءَ حواری گوشگ بوتگنت آیان ءَ حضرت عیسیٰ ءَ گوشت کہ گدان ءَ پرچا شود اِت بیااِت من شمارا دل ءِ شودگ پیش داراں، آ ہمراہ بوتنت رندترا اِے ڈولیں کلیں ہمراہانی لقب "حواری" کپت۔ ف۵ پیغمبر ءِ روبرو اقرار ءَ پد پروردگار ءِ روبرو اِے اقرارش کت کہ ما بہ انجیل ءِ سرا ایمان یاران ءِ تئی رسول ءِ رندگیری ءَ کنیں۔ تو چہ وتی فضل وتوفیق ءَ مئے نام ءَ منوکانی ردا ضبط بکن چوش بگوش کہ مئے ایمان بہ سجل محکم بہ بیت کہ پدا پہ وشتگ ءِ ترس پیدا مبیت۔ ف۶ مکر بارگیں وچیریں تدبیرءَ گوشنت۔ اگر آ پہ نیکیں مرادے ءَ انت گڈا آ شر انت واگر پہ بدیں کارے ءَ بہ بیت تو گڈا آبد اِنت وَلَا يَحِيۡقُ الۡمَكۡرُ السَّيِّئُ ءِ تہا گوں مکرءَ السّی ءِ قید جنگ بوت داِ داخداء ءَ خَيۡرُ الۡمٰكِرِيۡنَ گوشت مطلب ایشنت کہ یہود ءَ حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءِ برخلاف قسما قسمیں سازش وچیریں تدبیر بنا کتنت وانگہ بادشاہ ءِ گوشش پرکتنت کہ اِے مرد (معاذ اللہ) ملحد انت لوٹیت کہ تورات ءَ بدل بکنت درستان ءَ بددین کنگ ءِ شوھازءَ اِنت آئی ءَ مسیح علیہ السلام ءِ گرفتاری ءِ فرمان جاری کت اودءَ اِے بوگائت واِدءَ حق تعالیٰ ءِ لطیف وچیریں تدبیر بہ آیانی ردءَ وتی کار کنگا یت کہ آئی ءِ بیان دیم ترءَ کیت بےشک خداء ءِ تدبیر چہ درستاں بہتر ومحکم تر انت کہ آترا کس پہ دشگ نتونیت۔ ف۷ بادشاہ ءَ مردمان ءَ حکم دات کہ مسیح علیہ السلام ءَ گرفتار بکنت صلیب (دار ءِ تختہ) ءِ سرا بکشنت وہمے پیمیں عبرتناکیں سزائے دیگ ببیت کہ مخلوق چہ آئی ءِ رندگیری ءَ وتارا بدارنت فبعث فی طلبه من يأخذه ويصلبه وينكل به (ابن کثیر) خداوند قدوس ءَ بہ اِے ردا مسیح علیہ السلام ءَ دلجمی دات کہ من اِے بدبختان ءِ شور واراد ھان ءَ ناکام کناں۔ اِے دل مانگ انت کہ ترا بگرنت وبکشنت وچہ پیدائش وبعثت ءِ ہرچ مراد کہ ہستنت آسرجم مبیت، واِے ہما خداء ءِ ستریں نعمت ءِ ناقدری ءَ بکنت لیکن من چریشاں وتی اِے نعمت ءَ پچ گراں، تئی زند وہرچ عظیم مقصد ءِ گوں آئی تعلق داریت آئی اتمام کناں وپیش داراں وترارا بہ صحیح وسلامتی ءَ بہ ہمے ڈولا براں کہ ترارا دست ہم جت نہ کنت۔ جوش آیان ءَ موہ زسیت کہ آترارا ببرنت بلکیں خدا ترا بہ وتی میارءَ بارت آترارا بہ دارءَ کشگ لوٹنت خدا ترارا بہ آسمان ءَ سر گیجیت آدل مانگ اَنت کہ رسوائی وعبرتناکیں سزا دیان ءَ مخلوق ءَ چہ تئی رندگیری ءَ بجلنت لیکن خدا انلیت کہ آیانی ناپاکیں دست بتو برسنت بلکیں چرے نجس وناپاکیں مچی ءِ میانجی ءَ ترا بالکل صاف صاف ءَ چست کنت وجاہے کہ تئی بے عزتی بہ بیت ومردم چہ ترس ءَ چہ تئی پیروی ءَ دست ءَ بکشنت۔ تئی رندگیری کنوکاں ونام گروکان ءَ داں نزد قیامت بے دین ومنکرانی سرا غالب وقاہر کنت۔ داں وہدیکہ تئی انکار کنوکیں یہود

قرار کنوکیں مسلمان یا نصاریٰ ماں دنیاءَ بمان انت مدام اقرار کنوک بہ منکران ءِ سرا غالب کاینت و سربلند بنت، چرائیءَ پد یک وھدے کیت کہ آوھدءَ نزاراوتیٔ دوزواہ و بدواہ درستان ءَ بہ منی حکم ءِ نیمگءَ رجوع کنگی انت آوھدءَ من شمے کلیں جھیڑیانی فیصلہءَ بہ سرجمیءَ کنان، و دراھیں اختلافات ختم کنگ بنت۔ اے فیصلہ کدی بیت؟ ئی ہرچ گیش و گیوارے چہ فَاَمَّا الَّذِیْنَ کَفَرُوْا فَاُعَذِّبُھُمْ عَذَابًا شَدِیْدًا فِی الدُّنْیَا الخ ءَ بیان کنگ بونگ آبیش داریت کہ چہ آخرت ءَ پیش ماں دنیاءَ و آئیءِ نموننگ شروع کنگ بیت۔ یعنی آوھدءَ تماميں کافر عذاب شدیدءَ گرفتار بنت ھچ طاقتے بہ آیانی مدد فریادءَ و تاسرنہ کنت۔ اشیءِ معقابلہءَ ہرکس کہ ایماندار بنت آیانءَ ماں دنیا و آخرت ءَ کامل اجردیگ بیت و نا انصاف ظالمانی ھنڈال برگ بیت۔ اے امتءِ اجماعی عقیدہ انت کہ وہدے یہودءَ وتی ناپاکیں تدبیرانءَ محکم کت، گڑا حق تعالیٰءَ حضرت مسیح علیہ السلام ءَ زندہ آسمانءَ چست کت، نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ متواتر حدیثانی روءَ قیامتءِ نزیکءَ وہدیکہ دنیا پہ کفر و گمراھی و دجل و شیطنتءَ دپادپ بیت خداتعالیٰ بنی اسرائیل نبیانی خاتم (حضرت مسیح علیہ السلام) ءَ خاتم الانبیاء علی الاطلاق حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ یک نہایت وفادار جنرلءِ حیثیتءَ نازل کنانءَ دنیاءَ پیشدارت کہ پیشی نبیانءَ گوں خاتم النبیین ءِ ذرباءَ چہ ہمیں تعلق ھست انت۔ حضرت مسیحؑ، دجّالءَ قتل کنت و آئیءِ رندگیری کنوکانءَ یک یک چنانءَ کُشیت۔ یک ھن یہودیے وتی جانءَ رکینت نکنت۔ داں شجر و حجر کوکار کننت کہ مئے پشتءَ یہودیے پٹنگ آ ئراقتل بکن۔ حضرت مسیحؑ صلیبءَ کپ کپ کنت، نصاریٰءِ باطلیں عقیدہ و خیالانی اصلاح کنانءَ تماميں دنیاءَ بہ ایمانءِ کشک ءَ بر بنیت۔ آوھدیٔ تمام جیڑیانی فیصلہ بوانءَ مذھبی گروچیل ھلاس بوانءَ یک خداءِ راستیں دین "اسلام" باقی مانیت۔ ہمے وہدءِ نسبتءِ فرمان کت وَاِنْ مِّنْ اَھْلِ الْکِتٰبِ اِلَّا لَیُؤْمِنَنَّ بِہٖ قَبْلَ مَوْتِہٖ (نساء رکوع ٢٢) کہ آئیءِ سرجمیں بیان و مسیحءِ رفعءِ کیفیت ماں سورۃ نساءءَ کیت۔ ہرچے ببیت بہ منی زانگءَ ثُمَّ اِلَیَّ مَرْجِعُکُمْ الخ ایوکءَ بہ آخرتءِ تعلق داریت بلکیں گوں دنیا و آخرت، ہردوئینان تعلق داریت، چوشکہ دیم ترتفصیلءِ موقعءِ سرا فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ ءِ لفظ صاف صافءَ گواھی دنت والشرآئیءِ قرینہ انت کہ فی یَوْمِ الْقِیٰمَۃِ ءِ معنی نزّ قیامت ئیگنت۔ چنانچہ صحیح حدیثانی تہا اے گیش و گیوار بہ صراحت موجود انت کہ پیش چہ قیامتءَ یک مبارکیں دورے ضرور کیت کہ آوھدءَ تماميں گروچیل (اختلاف) ھلاس بوانءَ یکیں دین باقی مانیت۔ فللہ الحمد اوّلاً و آخرًا۔ اے آیتءِ بابتءَ ھتیں خبرانی یادکنگ الّمی انت۔ لفظ توفّیءِ باروءَ کلیات ابوالبقاء کاریت "التوفّی الاماتۃ وقبض الروح وعلیہ استعمال العامۃ والاستیفاء واخذالحق وعلیہ استعمال البلغاء (توفّیءِ لفظءِ جمہور بہ موت دیگ و ساہ گرگءَ کارمرز کننت۔ لیکن بلغاء ایشرا پورہ وصول کنگ و راستءَ گرگءِ معنیٰ دینت) چوش بگوش بہ آیانی گورءَ موتءِ سرا توفّیءِ اطلاق بہ اے ڈولا بوت کہ ماں مرگءَ ھچ خاصیں عضو نیست انت بلکیں چہ خداءِ جانبءَ پورہ ایں جان وصول کنگ بیت۔ نوں اگر بالفرض خداتعالیٰءَ کسےءِ جان گوں بدنءَ چست کت تو آئرا اشرتر "توفّی" گوشگ بیت ھما لغتءِ زانوگران کہ آیاں توفّیءِ معنی روحءِ قبض کنگ نوشتہ کتگ آیاں چوش نگوشتگ کہ قبض روحءَ گوں بدنءَ "توفّی" نہ گوشنت ونہ چوشیں دستورے پیش داشتگ کہ وھدے "توفّی"ءِ فاعل اللہ و مفعول ذی روح بہ بیت تو بجز موتءِ دگہ معنی بیت نہ کنت۔ البت چونکہ عمومی وڑءَ قبض روحءِ عمل ہمیش انت کہ روح چہ بدنءَ جدا بہ بیت پمیشکا زیاتیں ھیل و عادتءِ رداکثر موتءِ لفظءَ گوں آئی نوشتہ کننت واگرنہ لفظءِ لغوی مدلول قبض روح مع البدنءَ شامل انت، بچار ماں اَللّٰہُ یَتَوَفَّی الْاَنْفُسَ حِیْنَ مَوْتِھَا وَالَّتِیْ لَمْ تَمُتْ فِیْ مَنَامِھَا (زمر رکوع ٥) ءَ "توفّی نفس" (روحءِ قبضی)ءِ دو صورت پیش دارگ بوتگنت موت و واب، چرے تقسیمءَ وھن "توفّی"ءِ نفسءِ سرا وارد کنانءَ دِ حِیْنَ مَوْتِھَا ءِ قید جنانءَ پیش داشت کہ "توفّی" و "موت" دو جدا جدائیں چیز انت، اصل چوش انت کہ روحءِ قبضیءِ مختلف درجہ انت۔ یک درجہے ہما انت کہ آموتءِ شکلءَ بیت۔ دومی ہما انت کہ بہ وابءِ صورتءَ ببیت۔ قرآن کریمءَ پیش داشت کہ اے ہردوئینانی سرا "توفّی"ءِ لفظءِ اطلاق کنت (بزان گوشگ بیت) تہنا بہ اشیا موتءِ تخصیص نیست انت، یَتَوَفّٰکُمْ بِالَّیْلِ وَیَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّھَارِ (انعام رکوع ٧) نوں آئیا ہرچ ڈولا ماں دو آیتان بہ نومءِ سرا "توفّی"ءِ اطلاقءَ جائز قرار دات حالانکہ ماں نومءَ روحءِ قبضی سرجم نہ بیت ہمے پیما "آل عمران" و "مائدہ"ءِ دو آیتانی تہا "توفّی"ءِ لفظ پہ روحءِ قبضی گوں بدنءِ معنیءَ گوشگ بہ بیت گڑا کدام استحالہ لازم کیت بالخصوص وہدیکہ اے گندگ بیت کہ ماں موت و نومءَ لفظ "توفّی"ءِ کارمرزی قرآن کریمءَ وت شروع کتگ، جاھلیتءِ دورءِ مردم وعموماً چرے حقیقتءَ ناآشنا اتنت کہ ماں موت یا نومءَ خداتعالیٰ یک چیزے چہ بنی آدمءَ وصول کنت پمیشکا لفظ "توفّی"ءِ کارمرزی بہ موت و نومءِ سرا بہ آیانی گورءَ زیات تالان نہ ات، قرآن کریمءَ موت وغیرہءِ حقیقتءِ گیش و گیوارءِ خاطرءَ اوّل اے لفظءِ کارمرزی بنا کت تو گڑا آئرا اے حق ہم ھست انت کہ موت و نومءِ پیما اخذ روح مع البدنءِ نادر موقعہانءِ تہا ہن آئرا کارمرز بکنت۔ ھرچے بہ بیت ماں اے آیتءَ جمہورءِ گورءَ چہ "توفّی"ءَ مراد موت نہ انت۔ وچہ ابن عباسءَ ہن صحیح ترین روایت ھمیش انت کہ حضرت مسیح علیہ السلام زندہ بہ آسمانءَ چست کنگ بوت کما فی روح المعانی وغیرہ۔ زندہ چست بوگ یا دوبارہ نزولءِ ردا انکار ماں سلفءَ چہ کسےءَ منقول نہ انت، بلکیں ماں "تلخیص الحبیر"ءَ حافظ ابن حجرءَ اے ردا اجماع نقل کتگ و ابن کثیر وغیرہءَ نزولءِ حدیثانءَ متواتر قرار داتگ و ماں "اکمال اکمال المعلم"ءَ چہ امام مالکءَ اے باروءَ گیش و گیوار نقل کتگ۔ پدا ھرچ معتزلے حضرت مسیح علیہ السلامءَ پیش داشتنت ماں آیاں چہ دگہ حکمانءَ ابدیک خاصیں رشتگءِ واجہءِ گوں رفع الی السماءءَ گندگ بیت۔ واجہءَ چہ بُندرءَ ہیم تراپ (تنبیہ) دات کہ وھدے گِلءِ یک بتے پہ منی ھُبّ کنگءَ باذن اللہءِ سرءَ مرغ جوڑ بوانءَ بُرزا بال کنت گڑا آیا ہما بشر کہ آئیءِ باروءَ خداءَ روح اللہءِ لفظ فرمائیتگ و چہ روح القدسءِ نفخہءَ پیدا بہ بیت، چوش ممکن نہ انت کہ چہ خداءِ حکمءَ بال کنانءَ داں آسمانءَ بروت۔ ہماکس کہ آئیءِ دست جنگ یا دولفظ گوشگءِ سرا بہ حق تعالیٰءِ حکمءَ کور و کرّی شر بہ بنت و مردگ زندگ بہ بنت۔ اگر آ چرے فساد و جیڑہءِ سرزمینءَ یک کر بوانءَ ہزارانی سال فرشتگانی پیما ماں آسمانءَ زندہ و سلامت بمانیت تو مریشیءَ ناشدنی خبرے انت؟ قال قتادۃ فطار مع الملائکۃ فھو معھم حول العرش وصار انسیًا ملکیًا سماویًا ارضیًا (بغوی) اے بن گپّ (موضوع) ءِ سرا مستقل کتاب و رسالہ چھاپ و تالان بوتگنت مگر من اہل علمءَ دلگوش گورکنان کہ مئے واجہ کار علامہ فقید النظیر مولانا سید محمد انور شاہ کشمیری رحمۃ اللہ علیہءَ ماں رسالہ "عقیدۃ الاسلام"ءَ اے ردا ہرچ لعل و جوھرانءَ کمّ ئیٹنگ چرائی نفع زورگ الّمی انت پر چاکہ اے ردا چریشیءَ شرتریں کتاب بیت نہ کنت۔ ١٢

ت شہ۔ ری بہ اِے خبرءَ گوں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ جیڑہ کتنش کہ عیسیٰ بندھے نہ اِنت اللہ ءِ چُکّ اِنت آخر گوشتنش کہ اگر اللہ ءِ چُکّ نہ اِنت گڈا تو بگوش آ کئی ءِ چُکّ
اِنت ۔ اِشانی اِے سوال ءِ پسّوءَ اِے آیت نازل بوت کہ آدم ءِ نہ پت ہست اَت نہ مات، عیسیٰ ءِ اگر پت مبیت تو ماں ایشی ءَ عجب پرچا؟ (موضح القرآن) چرے حساب ءَ
آدم زیات حقدار اِنت کہ آ خداءِ چُک بہ بیت حالانکہ ایشی ءِ قائل کس نہ اِنت ۔ ف۲ یعنی مسیح علیہ السلام ءِ بارواءَ ہر چیکہ حق تعالیٰ ءَ فرمان کُت ہما حق اِنت کہ ماں اِشی ءَ شک و
شُبہ ءِ ہچ گنجائش نیست اِنت ۔ ہر چ خبر اَت آ ابید چہ کمی و گیشی بیان کنگ بوت ۔ ف۳ اللہ تعالیٰ ءَ حکم فرمائینت کہ نجران ءِ نصاری اینکر سرپدی ءَ رندہن اگر نہ منّنت
گڈا گوں اِشاں مباہلہ بکن کہ آئی صورت و ڈول اِے پیما بیت کہ دوئیں ٹولی وت وگوں وتی چُکّاں حاضر ببنت و خوب چہ خداءَ الحاح و زاری کنان ءِ دعاء بکننت کہ ہر کس
چہ مادر وغنیدا انت آئی ءِ سرا خداءِ لعنت و عذاب بہ کپیت ۔ اِے "مباہلہ" ءِ جار اوّلی قدم ءَ دت ظاہر کنت کہ کتام ٹولی دا چنکس ءَ وتی راستی و صداقت ءِ سرا
یقین دار وکنت ۔ چنانچہ "مباہلہ" ءِ دعوت ءَ اشکنگ ءَ
پد نجران ءِ وفدءَ مہلت گیت کہ ما وت ماں وت ءَ شور
و مصلحت کنگ ءَ پد پسّہ دئیں ۔ آخر ماں شور و مصلحت ءَ
دلیوان ءَ آیانی ہوشمندیں وزانوگریں کماشاں گوشت کہ
نصارای ءِ ٹولی ۔ شمے دل یقیناً پر ایشی گواہی دنت کہ
محمّد دیم داتگیں نبیؐ اِیت و حضرت مسیحؑ ءِ بابت ءَ آئیا
صاف صافیں و نقدیں خبراں ءَ بیان کتگ کہ شما بہ شرّی ءَ
زان اِت کہ اللہ ءَ ماں بنی اسماعیل ءَ نبی دیم دیگ ءِ وعدہ
کتگ اَت ، جزماً اِے ہمانی بیت کنت ۔ نوں گوں یک
نبی ءَ مباہلہ و ملاعنہ ءِ انجام یک قوم وراجے ءِ حق ءَ
ہمے بیت کہ آیانی کسان و مزن ہچ کس چہ خداءِ عذاب یا
ہلاکت ءَ محفوظ بیت نہ کنت و پدا پیغمبر ءِ لعنت ءِ اثر
نسل در نسل ءَ باقی مانیت ۔ بہتر ہمیش اِنت کہ ما گوں
آئی صلح کنان ءَ وتی میتگانی نیمگ ءَ راہ دگ بہ بتیں،
پرچا کہ گوں عرب ءَ جنگ کنگ ءِ توفیق ماندار یں ۔ ہمے
تجویز ءِ سرا فیصلہ کناں واجہ پیغمبر ءِ خدمت ءَ حاضر
بوتنت ۔ واجہ حضرت حسن، حسین، فاطمہ و علی رضی اللہ
عنہم ءَ ہمراہ زوراں ءَ ڈن ءَ پیداک اَتت اِے نورانی
صورتان ءَ گندگ ءَ شرط ءَ اِشانی لاٹ پادری (مستر ملا)
ءَ درّا ائبنت کہ من چوشیں پاکیں دیم (چہرہ) گندگا یاں کہ
اِشانی دعاء کوہ ءَ چہ وتی جاگہ ءَ کنز بینیت کت کنت ۔ گوں
اِشاں مباہلہ کناں ہلاک مبیئت ۔ و اگر نہ بہ روئے زمین ءَ
یک نصرانی ئے باقی نہ مانیت ۔ آخر اِشاں چہ مقابلہ ءَ دست
کشّان ءَ سالانہ جزیہ دیگ قبول کت و صلح و تران کنان ءَ
واتر بوتنت ۔ ماں حدیث ءَ دَرّیں نبیؐ ءِ قول اِنت اگر اِشاں
مباہلہ بکتیں تو شیپ چو آس ءَ بُن بیان ءَ آیانی سرا
گوارتگتی و خداتعالیٰ ءَ نجران ءَ گار و گمسار کتگت ماں
یک سالے ءِ توک ءَ تمامیں نصرانی ہلاک بوتگتنت ۔

تنبیہ :۔ قرآن ءَ چوش بیان نہ کتگ کہ مباہلہ ءِ
صورت نبی کریم ءَ رندہن اختیار کت کنگ بیت، و اِے
کہ مباہلہ ءِ اثر آیا مدام بہ ہما پیما ظاہر بیت کہ آ ماں
پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مباہلہ ءَ ظاہر بوگی اَت ۔ لہتیں
سلف ءِ کار ءِ رہبند و لہتیں حنفی فقیہانی گیش و گیوارں
چہ معلوم بیت کہ مباہلہ ءِ مشروعیت ہنگت باقی اِنت
مگر ماں ہما چیزانی تہا کہ آیانی ثبوت بلکل قطعی بیت ۔ اِے
ضروری نہ اِنت کہ ماں مباہلہ چُکّ و جنینان ءَ ہن شامل
کنگ بہ بیت، بہ مباہلین ءِ سرا ہما ڈول ءِ عذاب آیگ ضروری اِنت کہ آ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مباہلہ ءِ سرا بیاتکیں بلکیں یک پیم ءِ حجّت قائم داران ءِ چہ بحث
و جدال ءَ یک کر بوگی اِنت و بہ منی خیال ءَ مباہلہ گوں ہر یک کاذب ءَ کنگ مبیت ۔ ایوک گوں کاذب دژمنی داروک ءَ مباہلہ کنگ بہ بیت ۔ ابن کثیرؒ گوشیت ثم
قال تعالیٰ اٰمراً رسولہ صلی اللہ علیہ وسلم ان یباھل من عاند الحق فی امر عیسٰی بعد ظھور البیان ۔ واللہ اعلم ۔ ف۴ گوں مباہلہ ءِ دعوت ءِ بیان کت کہ
مباہلہ ہمائی سرا کنگ بوتگت کہ ہر چیکہ در بابتِ مسیح ماں قرآن ءَ بیان بوت ہما اِنت راستیں بیان و خداءِ بارگاہ چہ ہمک ڈولیں شرک و پت و چُک ءِ رشتگ ءَ
پاک و صاف اِنت ۔ ف۵ گوں وتی زبردستیں قدرت و حکمت ءِ پدا گوں راستیں و دروغ بندءَ ہما پیما معاملہ کنت کہ بہ آئی ءِ جاور ءَ ارزش داریت ۔ ف۶ اگر نہ گوں
دلیلاں قبول دار بنت و نہ بہ مباہلہ آمادہ بنت تو شر بفہم کہ حق ءِ ثابتی مقصود نہ اِنت و نہ ماں دل ءَ بہ وتی عقیدہ یانی صداقت ءِ سرا یقین اِنت بلکیں ایوک فتنہ و

اٰدَمَ خَلَقَهٗ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿٥٩﴾

ڈولا اِنت، پیداگی کت آ چہ خاک ءَ رندا گوشتی آئیا راکہ بہ بے گڈا آ پیدا بوت ف۱

اَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِّنَ الْمُمْتَرِيْنَ ﴿٦٠﴾ فَمَنْ حَآجَّكَ

حق ہما اِنت کہ تئی پروردگار ءِ نیمگ ءَ اِنت گڈا نوں مبو تو چہ شک کنوکاں ف۲ رندا ہر کسیکہ جگڑہ بکنت گوں تو

فِيْهِ مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَآءَنَا

ماں اِے خبرءَ رند چہ اِے خبرءَ کہ آتک تئی گورءَ راستیں خبر گڈا تو بگوش کہ بیا اِت لوٹائینیں ما وتی چُکّاں

وَاَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ

و شمے چُکّاں و وتی جنیناں و شمے جنیناں و وتی جرنداں و شمے جرنداں رندا دعا کنیں پزاری

فَنَجْعَلْ لَّعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكٰذِبِيْنَ ﴿٦١﴾ اِنَّ هٰذَا

و کنیں خداءِ لعنت ءَ پہ دروغ بندانی سرا ف۳ بیشک ہمیش اِنت

لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ ۚ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ

راستیں خبر و ہچ کسے بندگی ءِ لائق نہ اِنت بجز اللہ ءَ ف۴ و بیشک اللہ وت اِنت

الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٦٢﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِالْمُفْسِدِيْنَ ﴿٦٣﴾

زبردست و پختہ کار ف۵ پدا اگر آ قبول مکننت گڈا خدا شر زانت فساد کنوکاں ف۶

قُلْ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَآءٍۢ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ

بگوش کہ او اہل کتاب! بیا اِت یک خبرے ءِ نیمگ ءَ ہما کہ برابر انت میگ و شمے درمیان ءَ

اَلَّا نَعْبُدَ اِلَّا اللّٰهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهٖ شَيْئًا وَّلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا

اِے کہ بندگی نہ کنیں بجز اللہ ءِ و شریک نہ کنیں گوں آئی ءِ ہچ کس ءَ و قرار مدنت یکے

بَعْضًا اَرْبَابًا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُوْلُوا اشْهَدُوْا

دگرے ءَ رارب خداءَ چہ بغیر ف۷ پدا اگر آ قبول مکننت گڈا تو بگوش کہ شما گواہ بیئت

بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ ﴿٦٤﴾ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تُحَآجُّوْنَ فِيْٓ

کہ ما حکم ءِ تابعداریں ف۸ او اہل کتاب پرچے جگڑہ کنت

ع ٦ / ٩ / ١٤

منزل ١

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

اِبْرٰهِيْمَ وَمَآ اُنْزِلَتِ التَّوْرٰىةُ وَالْاِنْجِيْلُ اِلَّا مِنْۢ بَعْدِهٖ ؕ
ابراھیم ءِ بارءَ واوراہ دیگ نہ بوتگنت تورات وانجیل مگر رند چہ آئیا

اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۶۵﴾ هٰٓاَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ حَاجَجْتُمْ فِيْمَا لَكُمْ بِهٖ
زانان شما سر پد نبیت ۔ بشکنت شما ھما ات کہ جیڑہ کت شما در بارہ ہما چیزیکہ کہ بارءَ شمارا پہ آئیا

عِلْمٌ فَلِمَ تُحَآجُّوْنَ فِيْمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهٖ عِلْمٌ ؕ وَاللّٰهُ
جہ ھستنت، نوں پرچے جیڑہ کنت دربارہ آ چیزیکہ شمارا ہچ خبر نہ اِنت و اللہ

يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۶۶﴾ مَا كَانَ اِبْرٰهِيْمُ يَهُوْدِيًّا
زانت و شما نہ زانت ول نبوتگ ابراھیم یہودی

وَّلَا نَصْرَانِيًّا وَّلٰكِنْ كَانَ حَنِيْفًا مُّسْلِمًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ
و نہ عیسائی لیکن ھستت آ حق پرستے و فرمانبردارے ۔ و نیت آ چہ

الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۶۷﴾ اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰهِيْمَ لَلَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ
مشرکاں و۲ بیشک زیادہ مناسبت گوں ابراھیما ھما کساں ھستت کہ آئی ءِ ھمراھتنت

وَهٰذَا النَّبِىُّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ؕ وَاللّٰهُ وَلِىُّ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۶۸﴾
واے پیغمبر وہما کہ ایمانش آرتگ و۳ پہ اِے پیغمبر ءِ سرا و اللہ کارسازنت مسلمانانی و۴

وَدَّتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَوْ يُضِلُّوْنَكُمْ ؕ وَمَا
سک آرزومندنت لہتے مردم چہ اھل کتابا کہ پہ یک ڈولے شمارا گمراہ بکننت و گمراہ

يُضِلُّوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۶۹﴾ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ
نکننت مگر وتی جندا ں و آیاں ءَ ہچ سمانہ اِنت و۵ او اھل کتاب!

لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ﴿۷۰﴾ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ
پرچے نہ منّ اِت اللہ ءِ آیاتاں حالانکہ شمے دل گواھی دنت و۶ او اھل کتاب!

لِمَ تَلْبِسُوْنَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوْنَ الْحَقَّ وَاَنْتُمْ
پرچے اوار کنت دروغ ءَ گوں راست ءَ وچیر دئیت راستیں خبرءَ پہ

منزل ۱

فساد تالان کنگ لوٹنت، گڈا شر بزان کہ دراھیں مفسد خداءِ نگاہ ءِ چیرءَ اَنت ۔ ف پیسرا نقل کنگ بوتگ کہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم وھدیکہ نجران ءِ وفدءَ را گوشتی کہ اَسْلِمُوْا (مسلمان ببئیت) تو گوشتش اَسْلَمْنَا (ما مسلمانیں) چریشیءَ معلوم بوت کہ چو مسلماناں آیاں ہم وتارا مسلم فہمتگ اَت ۔ ہمے ڈولا وھدیکہ یہود و نصاریٰ ءِ دیما توحید پیش کنگ بیت تو اشاں گوشنت کہ ما ہم خداءَ یک گوشیں بلکیں ھریک مذہبے ءِ منّوک ماں کتام نہ کتام رنگ ءَ اقرار کنت کہ مستریں خدا یک اِیت ۔ اِے جاگہ ءَ بہ ہمے نیمگا دلگوش گور کنا تینگ بوتگ کہ بنیادی عقیدہ (خداءَ یک زانگ و وتارا مسلم گوشگ) کہ آئی ءِ سرا ماہر دوئیں تپاکی داریں یک ہنچیں چیز ایت کہ ما کلاّن ءَ یک کت کنت بلے شرط ہمیش انت کہ دیم ترءَ ماچہ وتی تصرف و تحریف ءَ آئی حقیقت ءَ بدل مکنیں، ضرورت ایشنت کہ چوش ماگوں زبان وتارا موحد و مسلم گوشئیت، حقیقتہً و عملاً ہم وتارا تہنا خدائے وحدہ لاشریک لہٗ بہ سپارت چہ آئی ءِ بغیر نہ کسی بندگی ءَ بکن اِت و نہ ماں آئی خاص دنیاسیں صفتاں کسے ءَ شریک بکن اِت ۔ نہ کتام یک عالم، فقیر، پیر، پیغمبر ءِ گون ءَ ہما معاملہ ءَ بکن اِت کہ آ ایوک ءَ گوں قدرت دار وکیں ربّ ءَ گوں باید انت کہ کنگ بہ بیت مثلاً کسے ءَ آئی چُک یا نواسگ جوڑ کنگ یا چہ شرعی نصوصءَ دیم ءَ تر بیان ءَ تہنا چہ کسے ءِ حلال و حرام قرار دیگ چیزانی حلال و حرام بوگ ءِ آئرا مدار گوشگ چو شکہ اِتَّخَذُوْٓا اَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ ءِ تفسیرءَ چہ ظاھر بیت کہ اِے درستیں کار اسلامی دعویٰ و توحید ءِ برخلاف انت ۔ و۶ یعنی شما اسلام و توحید ءِ دعویٰ ءِ باوجود دیم ترینت ۔ ما بحمداللہ آئی سرا قائمیں کہ ما وتارا تہنا بہ خداءَ سپارتگ و ماھائی تابع و فرمان بردارایں ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف چوشکہ ماں اسلام و توحید ءِ دعویٰ ءَ کل مشترک اتنت ھمیڈولا حضرت ابراھیم خلیل اللہ ءِ تعظیم و تکریم ءَ کل شریک اتنت وچہ یہود و نصاریٰ ہریک فرقہے دعویٰ کنوک اَت کہ ابراہیمؑ مئے دین ءِ سرا اَت یعنی معاذاللہ یہودی اَت یا نصرانی ۔ بریشیءَ جواب داتی کہ تورات و انجیل کہ آیانی رندگیری کنوک یہودی یا نصرانی گوشگ بوتنت چہ ابراہیم ءَ صدہانی سال ءَ پد نازل بوتگنت گڈا چوں شما ابراہیم ءَ یہودی یا نصرانی گوشت کن اِت بلکیں آ رنگے یہود یا نصرانی کہ شما اِت چہ آ معنیٰ ءِ روءَ وت موسیٰ یا عیسیٰ علیہ السلام ءَ ہم یہودی یا نصرانی گوشگ نہ بنت و اگر اِے مطلب اِنت کہ حضرت ابراہیم ءِ شریعت چہ مئے مذہب ءَ زیات قریب اَت گڈا اِے ہم ردّ اِنت اشی ءِ علم شمارا چہ کجا بوت ماں شمے کتاباں اشی ءِ ذکر نیست، نہ خداءَ شمارا حال دات نہ شما چیزے ثبوت پیش کت کن اِت، گڈا پدا بہ یک ھنچیں خبرے ءَ جیڑہ کنگ کہ مردم بہ آئی ہچ علم مداریت احمقی و بے عقلی نہ اِنت گڈا چی انت ہما چیزانی شمارا لکّیں علم ھست اَت اگرچہ آ ناتمام و معمولی اَت مثلاً مسیح علیہ السلام ءِ واقعات یا آخری نبی ءِ بر دا بشارت وغیرہ ۔ ماں اشاں شما جیڑہ کت و پیش داشت ولیکن بہ ہما چیزءَ کہ آئی گوات ہم شمارا نہ لگتگ تو آئرا بہ خداءِ سپارت ءَ بکن اِت ہمادت شر زانت کہ ابراہیم کے اَت و مروچی ماں دنیاءَ کتام جماعت ءِ رہ بند چہ آئی نزیک تر اَنت ۔ و۲ یعنی ابراہیم ءَ وتارا حنیف یا مسلم گوشتگ حنیف ءِ معنی اِنت کہ ھر کسے یک حقیں راہے بگریت و درستیں باطلیں راہاں یلہ بکنت و مسلم ءِ معنیٰ حکم بر دار انت ۔ نوں وت اندازہ بکن اِت کہ کئے ءَ وتا چہ درستاں سِنداں ءَ خداءِ راہ ءَ گیت و وتارا خالص بہ آئی سپارتگی، گڈا ہما کس گوں ابراہیم ءَ زیات نزیک و ہم رنگ بیت ۔ تنبیہ :- اِدا ماں مُسْلِمًا خاص شریعتِ محمدی مراد گرگ ءِ ضرورت نیست اِنت بلکیں تسلیم و تفویض و فرمانبرداری مراد انت کہ آ ماہیں نبیانی دین بوتگ، وحضرت ابراہیم ءَ گوں اِے نام و لقب ءَ باز زیات روشن کتگ ۔ اِذْ قَالَ لَهٗ رَبُّهٗٓ اَسْلِمْ قَالَ اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ (بقرہ رکوع ۱۶) حضرت ابراہیم ءِ زندءِ یک یک حرفے پیش داریت کہ آ بہ سرجمیءَ اسلام و تسلیم و رضاءِ قالب داروکے اَت ۔ فَلَمَّآ اَسْلَمَا وَتَلَّهٗ لِلْجَبِيْنِ ءِ لفظ آئی ءِ اسلامی شان ءَ گوں شریءَ گیش و گیوار کنت ۔ صلی اللہ علی نبینا وعلیہ وبارک وسلم ۔ و۳ اللہ تعالیٰ ءَ پیش داشت کہ زیات مناسبت گوں ابراہیم ءَ ھا دورءِ امت اَت یا ماں گڈّی امتاں بہ اِے نبی ءِ امت ءَ انت تو معلوم بوت کہ اِے امت ماں نام و ماں راہ ءَ گوں ابراہیمؑ ءَ زیات مناسبت داروک انت و اِے امت ءِ پیغمبر خلقاً و خُلقاً و صورۃً و سیرۃً گوں حضرت ابراہیم ءَ زیات مشابہت داریت و آئی ءِ دعاءِ روءَ اھتنگ چو شکہ ماں سورہ بقرہ ءَ گوست ۔ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِكَ الخ پمیشکا حبشہ ءِ نصرانی بادشاہ نجاشی ءَ مسلمان مہاجران ءَ حزب ابراہیم ءِ لقب داتگت ۔ شاید بہ ہمے مناسبت ءَ ردا ماں درود شریف ءَ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ فرمان کتگ یعنی ھما قسم و نمونہ ءِ صلوٰۃ نازل بکن کہ آ ئنیں صلوٰۃ

ابراھیم وآلِ ابراھیم ءِ سرا کنگ اِت۔ ماں جامع ترمذی ءَ حدیث انت ان لکل نبیٍ ولاۃ من النبیین وان ولیّ ابی وخلیل ربّی۔ اِے ردا گیش وگیوار دیم ترا ماں یک سورتے ءَ کیت انشاءاللہ۔ وکٓ یعنی دِتی کُشک ءِ برحق بوگ ءِ سرا محض چہ کسے ءِ موافقت ءَ دلیل ھا وھدءِ پیش بکنت کہ بہ وتی جند ءِ سرا وحی نہ بیت۔ ہمیشکا اللہ مسلمانانی والی انت کہ (اے تچک ءَ تچک بہ آئی فرمان ءِ سرا انت۔ موضح القرآن) وہ پیش ءَ گوشگ بوت وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ اِدا پیش داشتی کہ وھدے مومنین ءِ ولی، اللہ انت گڈا شُمے حیلہ بہ آیانی سرا چون کارگر بیت کنت بے شک لھتیں چہ اھل کتاباں لوٹنت کہ ھنچوش وت گمراہ اَنت مسلمانان ءَ ھم چہ حقیں راہ ءَ بدراہ بکنت ولیکن مسلمان آیانی دام ءَ کپوک نہ اَنت۔ البت اشاں ماں وتی گمراہی ءِ وبال ءَ چیرے گیشی کنگا اَنت۔ اشانی سرکشی ءِ کوشستانی تاوان اِشانی چک ءَ کپیت کہ بہ آئی ءَ نوں سرچ نہ ورنت۔
وکٓ یعنی شما تورات وغیرہ ءَ منّوک اِت کہ ماں آئی ءَ پیغمبر عربی صلی اللہ علیہ وسلم وقرآن کریم ءِ بارو ءَ بشارت موجود انت کہ ایشرا شُمے دل ھم زانت وبہ وتی خلوتاں اِے چیزانی اقرار ھن کن اِت پدا بسر ظاھری ءَ قرآن ءِ سرا ایمان یارگ وخاتم الانبیاء ءِ صداقت ءِ ردا اقرار کنگ ءِ توک ءَ کتام چیز شمارا ددر داروک اِنت۔ شر بزاں اِت کہ قرآن ءِ انکار کنگ ءِ معنی چوش سرکشیت کہ بزاں شما گوستگیں تمام آسمانی کتابانی منکر اِت۔ ۱۲

تَعْلَمُوْنَ ﴿۷۱﴾ وَقَالَتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ اٰمِنُوْا بِالَّذِیْٓ

پہ زانت وا وگوشت لھتے مردم ءَ چہ اھل کتاباں (یھوداں) کہ بمنّت ھرچے کہ

اُنْزِلَ عَلَى الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوْٓا اٰخِرَهٗ لَعَلَّهُمْ

ایرھتگ پہ مسلمانانی سرا، صباحے سرا ومنکر بیت ماں بیگاہ ءَ شاید کہ آ

یَرْجِعُوْنَ ﴿۷۲﴾ وَلَا تُؤْمِنُوْٓا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِیْنَكُمْ قُلْ اِنَّ

پچترنت وٓ و ممنّت مگر ھمکسیا کہ شُمے دین ءِ پیروی ءَ بکنت وٓ بگوش کہ بیشک

الْهُدٰى هُدَى اللّٰهِ اَنْ یُّؤْتٰٓى اَحَدٌ مِّثْلَ مَآ اُوْتِیْتُمْ اَوْ

ھدایت ھما انت کہ اللہ ہدایت بکنت اِے درستیں ٹگی پشانت کہ دگہ کسیا پرچے دیگ بیت مثل آ چیزے کہ شما دیگ بوتگت یا

یُحَآجُّوْكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ اِنَّ الْفَضْلَ بِیَدِ اللّٰهِ یُؤْتِیْهِ

پرچے آسر افضلنت چہ شما، شُمے پروردگار ءِ گور ءَ وہ بگوش کہ مزنی اللہ ءِ دست اِنت، دنت آئیا را

مَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِیْمٌ ﴿۷۳﴾ یَّخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ

پہ ھرکسیا کہ بلوٹیت و اللہ درگشادنت وسہی دارنت وخاص کنت وتی مہربانیا

مَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ ﴿۷۴﴾ وَمِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ

پہ ھرکسا کہ بلوٹیت و اللہ مزنیں مہربانے وٓ ولھتے اھل کتاب

مَنْ اِنْ تَاْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ یُّؤَدِّهٖٓ اِلَیْكَ وَمِنْهُمْ مَّنْ اِنْ تَاْمَنْهُ

ایڈولیں ھست کہ اگر امانت بکنے آئی گور ءَ کوتے زر گڈا دنت آئیا ترا واپس۔ ولھتے چہ آیاں اِیمیں ھست کہ اگر امانت بکنے

بِدِیْنَارٍ لَّا یُؤَدِّهٖٓ اِلَیْكَ اِلَّا مَا دُمْتَ عَلَیْهِ قَآئِمًا

آئی گور ءَ یک سُھرے گڈا ندنت ترا آئیا واپس مگر وقتیکہ ہمیشہ پہ آئی سرا بوشتے ک

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوْا لَیْسَ عَلَیْنَا فِی الْاُمِّیّٖنَ سَبِیْلٌ

اِے (خیانت کنگ) پمشا اِنت کہ آ گوشنت کہ نیستیں پہ مئے سرا ما نا وانندگانی ماں واری ءَ ہچ گناہ وٓ

وَیَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ یَعْلَمُوْنَ ﴿۷۵﴾ بَلٰى مَنْ اَوْفٰى

و دروغ بندنت پہ خداء ءِ سرا، دیناد ستی (ہزانت) وٓ بلے، ھرکسیکہ پورہ بکنت

ع ۸/۱۵

منزل ۱

ھے صفحہ ءِ فوائد: وا تورات ءِ لھتیں حکمان ءَ بہ دنیاوی لالچ ءِ خاطر ءَ چہ بُن ءَ مہتل اِش کتگنت ماں لھتیں آیتاں لفظی ردوبدل اِش کتگنت ولھتیں چیزان ءَ چیر اِش داتگت۔ ھرکس ءَ حال اِش نہ داتگت چوشکہ پیغمبر آخر الزمان صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بشارت اِنت۔
وٓ ماں اِے آیتاں اھل کتاب ءِ چالاکی وٹگیانی بیان اِنت کہ چرایاں یکے ایش اَت کہ مئے لھتیں مردم صحب ءِ سرا سر ظاھرا مسلمان بہ بنت وگوں مسلمانان نماز بوانت وبیگاہ ءِ وھد ءَ چہ اسلام ءَ برگشتہ بوان چوش درشان بکنت کہ مارا چہ وتی مزنیں عالماں جست وپُرس ءَ معلوم بوت کہ اِے شخص ہمانی نہ اِنت کہ مئے کتابانی تہا آئی بشارت دیگ بوتگ وچہ تجربہ ءَ ھم معلوم بوت کہ آئی ءِ احوال برحقیں نبیانی پیمانہ انت کہ اشی ءِ آسر چوش بیت کہ بازیں کمزور ایمان دارو کیں مردم چہ اسلام ءَ برگشتہ بنت و فھمنت کہ ماں اسلام ءَ الم ءَ چیزے عیب مان اِنت کہ اِے مردم ماں اسلام ءَ داخل بوگ ءَ رند پدا چہ آدین ءَ دا ترش کت۔
و اِے یک سوُب اِے ھن ھست اَت کہ ماں جاھلیں عرباں اھل کتاب ءِ علم ءِ نام توار پروشتگ اَت ہمے ردا اِشانی دل وت جنّت کہ اگر اِے راستیں مذہبے بہ بوتیں گڈا چشیں عالماں آئی ءَ اِقرار دنہ کتگت بلکیں چہ درستاں پیش وت دیما کنزان ءَ آئرا قبول دار بوتگنت۔ وٓ یعنی ہما یھود کہ بہ منافقی مسلمانانی دیما وتی اسلام ءَ ظاھر بکنت آیان ءَ ماں وتی دل ءَ اِے خبر ءَ جاگہ دیگ لوٹیت کہ آ راست راستیں مسلمان نہ بوتگنت بلکیں چوپیش ءَ یھودی انت۔ گوں حقیں دل ءَ آیانی خبران قابل قبول انت کہ آ بہ مئے دین ءِ وموسوی شریعت ءَ رندگیری ءِ دعوی ءَ بکنت۔ . . . .
. . . . لھتین ءَ وَلَا تُؤْمِنُوْٓا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِیْنَكُمْ ءِ اِے معنی گپتگنت کہ بہ سر ظاھر ءَ ھرچ بیما ایمان بیارت ودوتارا مسلمان ظاھر بکن اِت آ ایوک ءَ بہ ہما مردمانی پیشدارگ انت کہ آ بہ شُمے دین ءِ سرا عمل کنوک انت یعنی چرے تدبیر ءَ وتی ھم مذھبانی حفاظت مقصود بوگ لوٹیت کہ آ مسلمان مبنت یا ھرکس مسلمان بوتگنت آ چرے دستور ءَ پدا واتر بکنت۔ وکٓ یعنی ہدایت چہ اللہ ءِ دیگ ءَ حاصل بیت ماں ھرکس ءِ دل ءَ خداء ءَ ھدایت ءِ نور روشن کت شُمے چرے ردو ئیں چالاکیاں گمراہ نہ بیت۔ وہ یعنی اِے مکاری محض بہ حسدیگی ماں ھمے سوزمان ءَ کنگ بنت کہ دگران ءَ ہما ہمیں شریعت ونبوت ورسالت پرچا دیگ بیگا ئنت ھنچوش کہ چرپیشی ءَ پیش شمارا دیگ بوتگ یا کہ مذھبی ودینی جدوجہد ءَ دگہ پرچا چہ شما سر افضل بوان ءَ پیش کپتنت دخدا ءِ دیما شمارا میار بار کنگا اینت یھود ءَ مدام اِے خیال تالان کتگت کہ ماں دنیا ءَ تھنا مئے قوم شریعت ءِ علم ءِ اجارہ دار اِنت۔ تورات مئے سرا نازل بوت، موسیٰ ءِ ہمیں مڑاہ داریں پیغمبر چہ مئے توک پیدا بوت گڈا عرب ءِ عامیان چہ اِے ہمیں فضل وشرف چون دارنت لیکن تورات ءِ عظیم الشان پیشن گوئی ردبوگی نہ اَت کہ ماں آئی بیان کنگ بوتگت کہ اللہ تعالیٰ چہ بنی اسرائیل ءِ براتاں (بنی اسماعیل) یکے موسیٰ ءِ ڈولیں نبی پیدا کنت کہ شریعت ءِ خداوند بیت وتی گفتار (قرآن کریم) ءِ ماں آئی دپ ءَ دنت اِنَّآ اَرْسَلْنَآ اِلَیْكُمْ رَسُوْلًا ۙ شَاهِدًا عَلَیْكُمْ كَمَآ اَرْسَلْنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ رَسُوْلًا (مزمل رکوع ۱) چنانچہ بنی اسماعیل ءَ اِے بے بہائیں دولت دست کپت وآماں علم وفضل حجت وبرہان ومذہبی جدوجہد ءِ مقابلہ ءِ میدان ءَ نہ ایوک ءَ چہ بنی اسرائیل ءَ . . .

بلکیں چہ دنیاءِ تمامیں قوماں باج بُرت فالحمد للہ علیٰ ذٰلک۔ وٓ یعنی ماں اللہ ءِ خزانگاں کمی نہ انت ھاشر ترزانت کہ کئےءَ راکتام شرف رسگ لوٹیت، نبوّت، شریعت، ایمانءُ اسلام و ہمک ڈولیں مادی و روحانی فضل و کمال ءِ تقسیم کنگ ماں ھمائیءِ اختیارءَ انت ھر وہدے ھرکسءَ بلوٹیت آئراعطا کنت و بخشیت۔ اَللّٰہُ یَعْلَمُ حَیْثُ یَجْعَلُ رِسٰلَتَہٗ (انعام ع ۱۵)
وٓ اہل کتابءَ دینی خیانت و نفاق ءِ ردا دنیاوی خیانتءِ ذکراھت کہ چہ آئیءِ ءَ اے ظاہر بیت کہ ھرکس پہ چار پیسہءَ وتی نیتءَ خراب کنت و امانت داریءِ حقءَ زانت نہ کنت، چرایاں چے امید دارگ بیت کہ ماں دینی کاراں امین ثابت بنت۔ چنانچہ چریشاں بازکس ھنچین انت کہ آیانی گورءَ زیات وَ نہ اگر یک اشرفی یے ہن بہ امانت ایر بکن اِت تو کمیں دیرءَ پدمنکر بنت و دانکہ یکے آیانی حکّءَ مکیبت و ملوٹیت و دُمبءَ مداریتی، امانتءَ ادا نہ کنت۔ بے شک اِے درست اِے ہمیں مردم نہ انت، چریشاں لهتیں ھنچین انت کہ اگر آیانی گورءَ سُھرءِ انبارا ایر کنگ بہ بیت تو یک زرّے ہن خیانت نہ کننت۔ اِے ھما امانت دار و نیکو کار انت کہ آچہ یہودیتءَ شزا دِ لوانءَ ماں اسلامءِ دامنءَ پناہ زوراں انت چوشکہ عبداللہ بن سلام وغیرہ۔

بِعَهْدِهٖ وَاتَّقٰى فَاِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِيْنَ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ
وتی وعدہا و پرہیز بکنت گڈا بیشک اللہ تعالیٰ دوست داریت پرہیزگاراںءَ وٓ ھما کہ
يَشْتَرُوْنَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَاَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيْلًا اُولٰٓئِكَ
گرنت پہ خداءِ وعدہءِ عوضءَ و وتی قسمانی عوضءَ بہائے کمّیں وٓ اے ہما اِنت
لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ وَلَا يَنْظُرُ
کہ آیانءَ ھیچ حصہ نیست انت ماں آخرتءَ و خبر نکنت گوں آیاں اللہ و نچاریت (بنظر رحمت)
اِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيْهِمْ ۪ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝
آیانی نیمگا قیامتے روچا و پاک نکنت آیانا و پرا یاں ھستیں عذاب دردناکیں وٓ
وَاِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيْقًا يَّلْوٗنَ اَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتٰبِ لِتَحْسَبُوْهُ
و چہ آیاں یک فرقہے ھستیں کہ تاب دیینت زبانا پہ کتابءِ وانگءَ تاکہ شما بزانت کہ
مِنَ الْكِتٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتٰبِ ۚ وَيَقُوْلُوْنَ هُوَ مِنْ
کہ آچہ کتابءِ حرفان اِنت و نہ اِنت آچہ کتابا و گوشنت کہ آ
عِنْدِ اللّٰهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۚ وَيَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ
خداءِ گفتار انت، و نہ انت خداءِ گفتار وٓ و دروغ بندنت پہ
الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ۝ مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُّؤْتِيَهُ اللّٰهُ
خداءِ سرا بزانت و ہیچ انسانے کار نہ اِنت اِے کہ بدنت آیا اللہ تعالیٰ
الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُوْلَ لِلنَّاسِ كُوْنُوْا عِبَادًا
کتاب و حکمت و پیغمبری رندا بگوشیت گوں مردماں کہ شما منی بندہ ببت
لِّىْ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُوْنُوْا رَبّٰنِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُوْنَ
بجز چہ خدا وٓ لیکن آ گوشیت کہ شما خداپرست ببت ھنچو کہ شما سبق دائنگ
الْكِتٰبَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُوْنَ ۝ وَلَا يَأْمُرَكُمْ اَنْ تَتَّخِذُوا
کتاب و ہنچو کہ شما وت ہن وانتگ وٓ و نہ شمارا گوشیت اِے کہ قرار بدئیت

وٓ یعنی دگرانی مالءِ ورگءِ واسطہ اِے راھش جوڑکت کہ عربءِ اُمّی کہ بہ مٹے مذہبءِ سرا نہ انت آیانی مال ہر وڑءَ دستءَ بکیبت روا انت۔ غیر مذہب دار و کانی مالءِ تہا اگر خیانت بکن اِت تو ھیچ گناہ نہ اِنت خصوصًا ہما عرب کہ آیاں وتی پیت و پیرکی دینءَ یلہ دیانءَ مسلمان بوتگنت خداءَ اشانی مالءَ پہ ما حلال کتگ۔ وٓ یعنی بزانت خداءِ نیمگءَ دروغیں خبرءَ منسوب کننت ماں امانتءَ خیانت کنگءَ خداءَ ہجبر اجازت نہ داتگ۔ مروجی ہن اسلامی فقہءِ مسئلہ اشینت کہ مسلم ببیت یا کافر کسےءِ امانتءَ خیانت جائز نہ اِنت۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد: وٓ یعنی ماں خیانت و بدعہدیءَ گناہ پرچا نہ انت، وھدیکہ خداتعالیٰءِ عام قانون اشینت کہ ھرکس خداد بندگانی جائزیں عہدءَ تمام بکنت و چہ خداءَ ترسانءَ تقویٰءِ کشکءِ سرا گام بجنت، یعنی چہ بدیں خیالات، سلّیں اعمال و ردیں اخلاقءَ بہ پہریزینت گوں ہمائیءَ خدا دوستی کنت۔ ماں اشیا امانت داریءِ خصلت شامل انت
وٓ یعنی ہرکس کہ دنیاءِ کمیں مناعءِ زورانءَ خداءِ عہد و وت ماں وتی سوگندانءَ پروش اَنت، نہ وت ماں وتی قولانءَ براستیءَ سرجم کننت و نہ گوں خداءَ قول و قرارانی سرا اوشتنت بلکیں مال و مزنیءِ حرصءَ کپانءَ شریعتی حکمانءَ بدل کننت و آسمانی کتابانی تہا تحریف کننت اشانی انجام دیم ترءَ بیان بیت واجہ شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت اے ماں یہودءَ خصلت اَت کہ اللہءَ چہ اشاں قول گپتگت و سوگند داتگت کہ ہر نبیءِ مددگار بئیت پداماں دنیاءِ لالچءَ چہ وتی قول و سوگندءَ برگشتہ بوتنت و ھرکس دروغیں سوگند بوارت پہ دنیاءِ خاطرءَ آئیءِ حال بہ ہمے بیما اِنت۔ وٓ اِے ڈولیں آیت ماں سورۂ بقرہءِ بیست و پنجمی رکوعءَ گوستگ۔ باید کہ اودا دوبارہ چارگ بہ بیت۔
وٓ اِدا اہل کتابءِ تحریفءِ احوال بیان فرمائینت یعنی ماں آسمانی کتاباں لھتیں چیزکم و گیش کنانءَ بہ ھنچیں الحانءَ وانت کہ نا واقفیں شکوک رد بوارت و چوش بفہمیت کہ اِے ہن آسمانی کتابءِ عبارت انت۔ فقط اِے نہ بلکیں پہ زبانءَ دعویٰ ہن کننت کہ اِے کل چہ خداءِ گورءَ اھتگنت حالانکہ نہ آبیان ماں کتابءَ موجود انت و نہ چہ خداءِ گورءَ اھتگنت بلکیں اِے تحریف کتگیں کتابءَ جند ہن مجموعی شکلءَ خداءِ کتاب گوشگ راست نہ اِنت پرچا کہ ماں آئیءَ قسما قسمیں تصرفات و جعل سازی کنگ بوتگ۔
مروجی بائبلءِ ہر قسمءِ نسخہ ماں دنیاءَ موجود انت ماں آیاں وت ماں وت سکّیں اختلاف گندگ بیت و لھتیں ھنچیں بیان اِشانی توکءَ ہست کہ ھجبر چہ خداءِ جانبءَ بیت نہ کننت اشیءِ کمیں گیش و گیوار ماں روح المعانیءَ موجود انت و بہ تحریفءِ ثبوتءَ مٹے عالمانءَ مزنیں بحث و ترانے کتگ جزاھم اللہ احسن الجزاء۔ وٓ نجرانءِ وفدءِ موجودگی چنت یہود و نصاریٰءَ گوشتگت کہ اے محمد! آیا تو اِے لوٹے کہ ماشمے بندگیءَ ہما ڈولا بکنیں ھنچو شکہ نصاریٰ عیسیٰ بن مریمءِ پرستش کننت واجہءَ بیسہ ذات معاذ اللہ کہ ماغیر اللہءِ بندگیءَ بکنیں یا دگرانءَ بہ اشیا دعوت بدئیں، حق تعالیٰءِ مار اپرے کارءَ دیم نہ داتگ۔ اِے پدا ہمے آیت نازل بوت یعنی ھما بشرءَ کہ خدا کتاب و حکمت و فیصلہءِ قوت دنت و پیغمبریءِ مستریں منصبءِ سرا آئرا سرفراز کنت کہ آ بہ راست راستءَ خدائی پیغامءَ سرکنانءَ مخلوقءَ بہ آئیءِ بندگی و وفاداری نیمگءَ دلگوش بکنت۔ آئیءِ کار اِے ھجبر بیت نہ کنت کہ آیانءَ خالص یکیں خداءِ بندگیءَ دور داراںءَ وتی جندءِ یا کتام دگہ مخلوقءِ بندہ جوڑ بکنت اِشیءِ معنی چوش ظاہر بیت کہ خداوند قدوسءَ ھرکسءَ پہ ھرچ منصبءَ . . . .

قابل زانان ءَ آئرا دیم داتگ اَت آ بہ حقیقت ءَ آ منصب ءِ قابل نہ اَت ۔ دنیاء ءِ کتام یک دولتے ہن اگر کتام یک شخصے ءَ بہ یک ذمہ دارین کارے ءِ مأمور کنت گڈا ساری ءَ دو چیزاں بہ شری ءَ چار و گزار کنت (۱) اے شخص دولت ءِ دستورءَ فہمگ و وتی فرضان ءَ انجام دیگ ءِ لیاقت داریت یا نہ ۔ (۲) دولتی حکمان ءَ بہ عمل ءَ یارگ و رعیت ءَ بہ وفاداری ءِ کشک ءِ سرا قائم دارگ ءِ رد ءَ اے شخص تاکتام حد ءَ وتی کار ءَ انجام دات کنت ۔ کتام بادشاہے یا پارلیمانے اے ڈولیں مردم ءَ نائب السلطنت یا سفیر مقرر کت نہ کنت کہ بہ آئی بارو ءَ ہمے شبہ بہ بیت کہ اے دولت ءِ برخلاف بغاوت تالان کنت یا دولتی حکمانی سرا عمل نہ کنت ۔ البت چوش بوت کنت کہ یک شخصے ءِ قابلیت یا وفاداری ءِ جذبگ ءِ بارو ءَ دولت ءِ اندازہ راست درمئیت ولیکن خداوند قدوس ءِ بارو ءَ چوشیں شبہ ءِ احتمال ہم نیست ، اگر یک مردے ءِ بارو ءَ آئرا علم اِنت کہ آ منی وفاداری واطاعت شعاری ءَ گدمود ءَ تجاوز نہ کنت تو محال اِنت کہ آ دیم ترا آئی خلاف وتی عمل ءَ درشان بکنت ۔ واگرنہ لازم کیت کہ خدا ءِ علم معاذ اللہ رد اَت ۔ چہ ہمیشی ءَ انبیاء علیہم السلام ءِ معصومی ءِ مسئلہ ماں فہم ءَ اھت کنت ۔

الْمَلٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيّٖنَ اَرْبَابًا ؕ اَيَاْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ اِذْ

فرشتیاں و پیغمبران ءَ خدا ۔ ف۱ زاناں سوجدنت آشمارا کافری رھبند رند چہ اِشیا

اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ۝﴿۸۰﴾ وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ النَّبِيّٖنَ لَمَآ اٰتَيْتُكُمْ

کہ شما مسلمان بوتت ف۲ و وفتیکہ گپت اللہ ءَ وعدہ چہ پیغمبراں کہ ہرچیکہ من شمارا داتگ

مِّنْ كِتٰبٍ وَّحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُوْلٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ

کتاب و علم رندا بیئیت شمئے گورا پیغمبرے کہ باور دار وک بیت ہما کتاب ءَ کہ گوں شما

لَتُؤْمِنُنَّ بِهٖ وَلَتَنْصُرُنَّهٗ ؕ قَالَ ءَاَقْرَرْتُمْ وَاَخَذْتُمْ عَلٰى

اِنت ، گڈا ضرور پہ آئی سرا ایمان بیارت وآئی مدت ءَ کنت ۔ فرمائینتی کہ ھیس اِشما اقرار کت و پہ ہمے شرط ءِ سرا شما

ذٰلِكُمْ اِصْرِيْ ؕ قَالُوْٓا اَقْرَرْنَا ؕ قَالَ فَاشْهَدُوْا وَاَنَا مَعَكُمْ

منی عہد قبول کت ۔ گوشتش کہ ما اقرار کت ف۳ فرمائینتی گڈا نوں شما گواہ بیت و من ہن

مِّنَ الشّٰهِدِيْنَ ۝﴿۸۱﴾ فَمَنْ تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ

گواھاں گوں شما ھور ف۴ پدا ھرکسیکہ بچیت اِشیا چہ رند گڈا آیاں ھمشنت

الْفٰسِقُوْنَ ۝﴿۸۲﴾ اَفَغَيْرَ دِيْنِ اللّٰهِ يَبْغُوْنَ وَلَهٗٓ اَسْلَمَ مَنْ فِى

نافرمان ف۵ گڈا زاناں آدگہ دینے ءِ شوھاز کنت بغیر چہ خداءِ دین ءَ وآئیے حکم ءِ چیر ءَ اَنت ہرچیکہ ماں

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَّكَرْهًا وَّاِلَيْهِ يُرْجَعُوْنَ ۝﴿۸۳﴾ قُلْ

آسمانان اِنت و ماں زمین ءَ انت پہ وشی یا پہ لاچاری ف۶ وآئی ءِ نیمگ ءَ پجترنت ف۷ تو بگوش

اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ وَ

کہ ما ایمان آرت پہ اللہ ءَ و پہ آ چیزیکہ ایرھتگ پہ مئے سرا و پہ آ چیزیکہ ایرھتگ پہ ابراھیم ءِ سرا و

اِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِىَ مُوْسٰى

اسماعیل ءِ سرا و اسحاق ءِ سرا و یعقوب ءِ سرا وآئی اولادانی سرا و آ چیزیکہ دیگ بوتگ موسیٰ

وَعِيْسٰى وَالنَّبِيُّوْنَ مِنْ رَّبِّهِمْ ۪ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْهُمْ ۡ وَنَحْنُ

و عیسیٰ و درستیں پیغمبراں چہ وتی پروردگار ءِ طرف ءَ و ماجدائی نکنیں چہ آیانی درمیان ءَ کسیا و ما

ع ۹ / ۸ / ۱۶

کما نبہ علیہ ابو حیان فی البحر وفصلہ قاسم العلوم والخیرات فی تصانیفہ ۔ گڈا نوں وھدے انبیاء علیہم السلام چہ اذنائیں عصیان ءَ پاک و صاف اَنت گڈا شرک و پہ خداءِ مقابلہ ءَ بغاوت کنگ ءِ امکان چون باقی ما نیت ماں اِشیا نصاریٰ ءَ آ دعویٰ ہن رد بوت کہ آیاں گوشتگت کہ ابنیت والوہیت مسیح ءِ عقیدہ مارا مسیح علیہ السلام ءِ جند ءَ تعلیم داتگ ، وھما مسلمانان ءَ ہم نصیحت حاصل بوت کہ آیاں گوں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ عرض کتگت کہ ما سلام ءِ بدل ءَ شمارا سجدہ بکنیں ، تو مریشی ءَ ناداں چے بیت کنت و اہل کتاب ءِ سرا ہن ایراد دار بوت کہ آیان ءَ وتی احبار و رھبان ءَ خدائی درجہ داتگت (العیاذ باللہ) ف۶ ماں موضح القرآن ءَ نبشتہ اِنت ہرکس ءَ اللہ نبی جوڑ بکنت دا آ مردمان ءَ چہ کفر و شرک ءَ کشان ءَ ماں مسلمانی ءَ بیاریت گڈا چون آیان ءَ کفر پیش داریت البت شما را (اے کتاب ءِ خداوندان) چوش گوشیت کہ ماں شمئے توک ءَ ہر چ دینداری ءِ پیش ءَ ہست اَت کتاب ءِ وانگ و پیش دارگ آنوں یشت نہ کپتگ ، نوں منی صحبت ءِ برکت ءَ یدا ھما کمال و شرف ءَ حاصل کن اِت و عالم ، فقیہ ، عارف ، مدبر ، متقی و یکائیں خدادوست جوڑ بہ بئیت ۔ ونوں اے خبر چہ قرآن کریم ءِ وانگ و وانینگ و دربرگ و دربرائینگ ءَ پیدا بیت کنت ۔ ۱۲

ھمے تاکد یمءِ فوائد : ف۱ چوش کہ نصاریٰ ءَ مسیح و روح القدس ءَ راھتیں یہود ءَ عزیر ءَ ولھتیں مشرکین ءَ فرشتگان ءَ رارب قرار دات ۔ وھدیکہ فرشتہ و پیغمبراں خدائی ءَ شریک بوگ نتون اَنت گڈا ڈوک ءِ بت و صلیب ءِ دار ماں کتام حساب ءَ اَنت ۔ ف۲ یعنی ساری ءَ و ربانی (اللہ والا) و موحدین مسلمان جوڑ کنگ ءِ تہا کوشست کت وہدیکہ مردم قبولدار بوتنت گڈا چون باریں پدا آیان ءَ شرک و کفر ءِ نیمگ ءَ گر کنان ءَ وتی سرجمیں محنت و کمائی ءَ گوں وتی دست ءَ برباد کنت اے گپ چہ فہم در اِنت ۔ ف۳ یعنی ھچ نبی چوش نہ کنت کہ مخلوق ءَ پہ وتی بندگی ءَ تعلیم بدنت بندگی تہنا ئیں خداءِ پیش دارگ بیت ، البت نبیانی حق ایش اِنت کہ مخلوق آیانی سرا ایمان بیارنت آیانی خبر ءَ بگرنت وھک پہ ہمے مدد ءَ ظاہر بکنت ، چونائی ءَ سرجمیں ادس ءِ ذکر بوت حق تعالیٰ ءَ گوں پیغمبراں اے یکائیں قول گپتگ کہ ھر دین چہ شما یک نبی ءَ ید ددمی نبی بئیت (کہ آ یقیناً پیشی نبیاں و آیانی کتابان ءَ اجمالاً یا تفصیلاً راست پیش داران ءَ کیت) گڈا ضروری انت کہ پیشی نبی بہ رندی نبی ءِ صداقت ءِ سرا ایمان بیاریت وآئی ءِ مدد ءَ بکنت اگن وت ماں آئی دور ءَ بیت تو آئی جند ہن واگر آئی دور ءَ مگندیت تو وتی سرجمیں امت ءَ چوش ہدایت و کڈن بکنت کہ رند ءَ آیوکیں پیغمبر ءِ سرا ایمان بیاران ءَ آئی ءِ اعانت و مدد ءَ بکنت اے ہمیں وصیت کنگ ہن بہ مدد ءَ شامل انت ۔ چہرے عمومی دستور ءِ رو ءَ اے خبر چو روژنائیں رنج ءَ ظاہر انت کہ خاتم الانبیاء محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا ایمان یارگ و آئی ءِ مدد کنگ ءِ عہد و قرار بلا استثناء چہ پیشی کلیں نبیاں گرگ بوتگ و اِشاں چہ وتی و وتی امتاں اے وڑ ءِ قول و قرار ہن گپتگ پر چاکہ واجہ مخزن الکمالات ھستی اَت کہ ماں عالم غیب ءَ چہ درستاں پیش و ماں عالم شہادت ءَ چہ درستان ءَ بعد ماں ظہور ءَ آیوک اَت کہ چہ آئیا بعد ھچ نبی ءَ آیگی نہ اَت ، و واجہ ءِ ذات تمام پیشی نبیاں و آسمانی کتابانی حقانیت ءِ سرا مہر چنوک اَت چنانچہ حضرت علی و ابن عباس ءَ مروی اِنت کہ اے ہمیں عہد چہ نبیاں گرگ بوت و وت واجہ ءِ بیان کت کہ اگر مروچی موسیٰ زندگ بوتیں گڈا پہ آئی ءَ دگہ ھچ راہ نیست اَت ابید چہ منی تابعداری ءَ ۔ و پدا گوشتی کہ عیسیٰ علیہ السلام وھدیکہ نازل بیت تو کتاب اللہ (قرآن کریم) و شمئے نبی ءِ دستور ءِ رو ءَ فیصلہ کنت ماں محشر ءِ ....

روچ ۓ پہ شفاعتِ کبرےۓ پیش قدمی کنگ وکلیں مردمانی ماں تئی بیرق ۓ چیرۓ مچ بوگ وماں معراج ۓ شپ ۓ ماں بیت المقدس ۓ تمام نبیانی امامت کنگ چہ ھمے عمومی سیادت وامامت عظمیٰ ۓ نشانیان انت اللّٰھُمَّ صَلِّ علٰی سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وعلٰی اٰلِ سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ وبَارِكْ وسلّم ۔ ف٤ اِے لفظان ۓ محض بہ عہد ۓ تاکید وکڈن ۓ ظاھر فرمائینت اَنت پرچاکہ ھما دستاویزے کہ آئی ۓ سرا خدا تعالیٰ وپیغمبرانی گواہی بہ بیت گڈا چرائی ۓ پکاتریں دستاویز کتام بیت کنت ۔ ف٥ ہرچیزے عہد کہ خدا چہ پیغمبران گپت وپیغمبراں ھما عہد چہ وتی وتی امتاں گپت ۔ نوں اگرماں دنیاۓ کسے چہ آئی ۓ روگردانی بکنت توبے شک آمتریں درجہ ۓ بدعہد ونافرمان بیت ۔ بائبل اعمال رسل، باب ٣ ماں ٢١ آیت ۓ انت : ضرور انت کہ آسمان آئرا چست بکنت داں ھما وہدۓ کہ دراھیں چیزکہ آیانی ذکر خداۓ وتی کلیں پاکیں نبیانی زبان ۓ چہ شروع ۓ کتگ بہ وتی جاور ۓ بیاینت پرچاکہ موسیٰ ۓ گوں پت وپیرکان ۓ گوشت کہ خداوند کہ آشمے خدا انت چہ شمے براتاں پہ شما یک نبی ئے چوشنگ ۓ پادکنت ۔ آھر چیکہ شمارا بگوشیت آئی ۓ خبران ۓ کل گوش بدارات ۔ ف٦ یعنی چہ بندرۓ خداۓ

لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ﴿٨٤﴾ وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيْنًا فَلَنْ يُّقْبَلَ

آئی ۓ فرمانبرداریں ف١ وہرکسیکہ بلوٹیت بغیر چہ اسلام ۓ دین ۓ دگردینے گڈا چہ آئیا ہچبر قبول نبیت

مِنْهُ ۚ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٨٥﴾ كَيْفَ يَهْدِي اللّٰهُ قَوْمًا

ف٢ وآماں آخرت ۓ تاوان بارنت ف٣ چہ طور ہدایت دنت اللہ اے پمیں مردماں

كَفَرُوْا بَعْدَ اِيْمَانِهِمْ وَشَهِدُوْٓا اَنَّ الرَّسُوْلَ حَقٌّ وَّجَآءَهُمُ

کہ کافر بوتنت رند چہ ایمان ۓ آرگ ۓ ورند چہ گواھی دیگ ۓ کہ بیشک رسول پہ حقنت آتکنت آیانی گورۓ

الْبَيِّنٰتُ ۭ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٨٦﴾ اُولٰۗىِٕكَ جَزَاۗؤُھُمْ

روشنیں نشانی ۔ واللہ ھدایت نہ دنت بے انصافیں مردماں ف٤ ایڈوکیں مردمانی جزا

اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰۗىِٕكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ﴿٨٧﴾ خٰلِدِيْنَ

ایشنت کہ آیانی سرا لعنتنت اللہ ۓ وفرشتیانی ومردمانی درستینانی ف٥ ہمیشہ مانت

فِيْهَا ۚ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا ھُمْ يُنْظَرُوْنَ ﴿٨٨﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ

ماں آئی توکۓ ف٦ سبک کنگ نہ بیت چہ آیاں عذاب ونہ آیان ۓ فرصت رسیت ف٧ مگر ھمایاں کہ

تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوْا ۣ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٨٩﴾ اِنَّ

توبہ اِش کت رند چہ اِشیا ونیکیں عملش کت گڈا بیشک اللہ بخشوک اِنت مہربان اِنت ف٨ ھما

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْدَ اِيْمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا لَّنْ تُقْبَلَ

کساں کہ کافر بوتنت رند چہ ایمان ۓ آرگ ۓ رندا پر کنائِش کت ماں کفرۓ ہچبر قبول نبیت

تَوْبَتُهُمْ ۚ وَاُولٰۗىِٕكَ ھُمُ الضَّاۗلُّوْنَ ﴿٩٠﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَمَاتُوْا

آیانی توبہ وآیاں ھمشنت گمراہ ف٩ ہمایاں کہ کافر بوتنت ومرتنت

وَھُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْ اَحَدِھِمْ مِّلْءُ الْاَرْضِ ذَھَبًا وَّ

ماں حالت ۓ کافری ۓ گڈا ہچبر قبول کنگ نہ بیت چہ یکّے ۓ ہن چہ اِیڈو ولیناں زمینی پرّے طلا (سہرنا)

لَوِ افْتَدٰى بِهٖ ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَھُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ وَّمَا لَھُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿٩١﴾

اگرچہ فدیہ بدنت ہمیقدر طلا ۔ آیاں ھمشنت کہ پرآیاں دردناکیں عذاب اِنت وہچ نیستیں پرآیاں مددگار ف١٠

ع ٩ ١١ ١٧

منزل ١

دین اسلام بوان وپیداک اِنت کہ آئی معنی اَنت حکم برداری، مطلب ایشنت کہ ہروہدے حق تعالیٰ ۓ ہرچ حکمے کتام یک راستیں وصادق القول پیغمبر ۓ توسط ۓ شمارا سر بہ بیت بہ آئی دیما سرۓ جہل بکن اِت گڈا امروچی ہرچ حکم وہدایتے سید المرسلین وخاتم الانبیاءۓ آورتگنت ہمائی خداۓ دین اِنت آیا آئرا ایلہ کنان ۓ نجات وفلاح ۓ دگہ یک کشکے شوہاز کنگ لوٹنت بہ شری ۓ گوش بدارات کہ خداۓ دین ۓ یلہ کنان ۓ ہچ جاگہ ابدی نجات وحقیقی رستگاری گیراھت نہ کنت ۔ بنی آدم ۓ زیب ندنت کہ وتی شوق وواھگ ۓ پدۓ ھما خداۓ حکم برداری ۓ اختیار مکنت کہ آئی ۓ تکوینی حکم ۓ چیرۓ تمام آسمان وزمین ۓ چیز اَنت گڈا انوری آتکوینی حکم چہ آیانی ارادہ ووشی ۓ توسطۓ بہ بیت چوشکہ ماں فرشتگاں وفرمان برداریں بندگانی اطاعتۓ یا پدا چہ مجبوری ولاچاری ۓ، چوشکہ عالم ۓ ذرہ ذرہ ماں ہماں آثار وحوادث ۓ کہ آیانی وقوع یا ظاہری ابید چہ مخلوق ۓ مشیت وارادہ ۓ بیت کہ آحق تعالیٰ ۓ مشیّت وارادہ ۓ تابع انت ۔ ف درستان ۓ آخرکار بہ ہمائی نیمگ ۓ واتر بوگی انت، تو عقلمندۓ لازم اِنت کہ چہ پیش ۓ تیاری بکنت اِدا نافرمانی کنت گڈا اوداد یم ۓ چون پیش داریت ۔ ١٢

ھمے صفحہ ۓ فوائد : ف١ یعنی ہرچیکہ ماں ہچ دورۓ چہ خداۓ طرف ۓ نازل بوت یا کتام پیغمبرے ۓ دیگ بوت ماابید چہ تفریق ۓ کلاں ۓ حق زانیں یک فرمان برداریں مسلم ۓ اِے دستور نہ انت کہ خداۓ لھتیں پیغمبراں منیت ولھتیں پیغمبران ۓ نہ منیت ۔ چوش بگوشں کہ ماں گڈ سرۓ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ بیان کنان ۓ اسلام ۓ حقیقت ۓ پدراکتی دآگاہ اِی کت کہ اسلام کتام برحقیں نبی وکتام آسمانی کتاب ۓ دروغ بند کنائینگ ۓ روادار نہ انت آئی ۓ گورۓ ہنچوشکہ قرآن کریم وپیغمبر عربی صلی اللہ علیہ وسلم ۓ نہ منگ کفر اِنت ھما پیما کتام یک نبی ۓ یا آسمانی کتاب ۓ انکار کنگ ۓ چہ ہن انسان کافر بیت ۔ بے شک پیغمبر آخرالزمان ۓ شان ہمے بوگ لوٹیت کہ آپیشی تمامیں کتابانی ونبوتانی تصدیق کنوک بہ بیت واِے ڈول ۓ ہما تمامیں قوم وجماعتان ۓ کہ آیانی گورۓ مقامی "نذیر" و"ہادی" آیاں بوتگنت مستریں مچّی ۓ چہ درستاں مستریں بیرق ۓ چیرۓ مچ بوگ ۓ کشک ۓ شون بدنت

تنبیہ :۔ ہمے وڑۓ آیت ماں جزء الٓمّ ۓ آخرۓ گوستگ باید اِنت کہ اودۓ فوائد چارگ بہ بنت ۔

ف٢ یعنی وہدیکہ خداۓ دین (اسلام) وتی سرجیں صورتۓ ھت گڈا کتام یک دروغیں یا ناتمامیں دین ۓ قبول کنگ نہ بیت ۔ روچ ۓ درآیگ ۓ رند گل ۓ چراغ روک کنگ یاگیس، بجلی واستارانی روژنائی ۓ شوہازی سراسر احمقی ومفتیں گپ اِیت ۔ مقامی نبوتانی وہدایتانی دور گوست وشت نوں چہ درستاں مستریں آخری وعالمگیر نبوت وھدایت ۓ چہ باید انت کہ روژنائی حاصل کنگ بہ بیت کہ ھمیشی ۓ تمام روژنائیانی خزانگ انت کہ ماں ھمیشی توک ۓ پیشی تمام روژنائی اوار بوتگنت ۔ فانّك شمسٌ والملوك كواكبٌ ÷ اذا طلعت لم يبد منهن كوكبٌ

ف٣ یعنی چہ ثواب وکامیابی ۓ بالکل زبہر اَنت ۔ چرپیشی ۓ مستریں خسارہ چی بیت کنت کہ ہن مال چہ دست ۓ رفت حق تعالیٰ ۓ آئرا بہ ہرچ صحیحیں فطرت ۓ پیدا کرتگت چہ وتی غلط کاریاں آئرا ہن تباہ وبربادکتی ۔ ف٤ ہماکساں کہ حق ۓ پدرائیۓ رند پہ زانشکاری کفرش اختیار کت یعنی ماں دل ۓ یقین دارنت وگوں چماں گندگا اینت بلکیں ماں وتی خاص وبسیں مجلساں اقرار کنت کہ اِے رسول برحق انت ۔ آئی حقانیت وصداقت ۓ روژنائیں دلیل ۔ ظاہریں نشانی وصافیں بشارات اِشان ۓ سر بوتگنت بلے اِے پداکبرو

وحسد، حُب جاہ ومال بہ اسلام ءِ قبول کنگ وکفر و سرکشی ءِ انگار کنگ ءَ مہن کنوک انت چوشکہ عمومی رہ بندءَ یہود و نصاریٰ ءِ حال اَت اِے پیمیں ضدّی و ہُٹ کنوکیں دژمناں
چہ چوں امیت دارگ بیت کہ اِے پیمیں سلوک ءِ باوجود خداوند تعالیٰ اِشان ءَ پہ نجات وفلاح و بہ وتی وشنودی ءِ کشک ءِ سرا بارتش یا اِشان ءَ داں جنّت ءِ سرلوگ ءِ
کِشک ءَ پیش داریت۔ اللہ پاک ءِ ھیل وعادت نہ انت کہ اِے پیمیں ناانصاف وکینگ دار وکیں ظالمان ءَ حقیقی نجات ءِ کشک ءِ سوج ءَ بدنت اشانی بدبختی چہ ھمد اقیاس
بکن اِت کہ یک برے اشاں چہ وتی قلبی معرفت و یقین ءِ درجہ ءِ برکت مسلمان بوتنت پد دنیاوی لالچ وچہ شیطان ءِ ردیگ ءَ مرتد بوتنت اِے مردم بہ اِے حساب ءَ زیات
چوٹ وبے شرم ثابت بوتگنت ہمیشکا اِے زیات عقوبت ولعنت ءِ مستحق انت۔ وڤ یعنی خدا۔ فرشتہ ومسلمان کل بہ آیانی سرا لعنت دیم دینت بلکیں ہر یک انسانے
دانکہ اِشانی جندہم وتی سرا لعنت کننت ہمیشکا گوشنت کہ ظالم و دروغ بند ءِ سرا خدا ءِ لعنت اِنت اِے دگہ خبر اِیت کہ آھدوت چوش سرپچ نہ ورنت کہ اے لعنت ھمیشانی
جند ءِ سرا کپگا انت۔ وڤ یعنی اِے لعنت ءِ اثر مدام پشت
کپیت ماں دنیا ءَ ہٹ وپٹ وماں آخرت ءَ خدا ءِ عذاب
وڤ یعنی اشان نہ کتام وھدءَ ماں عذاب ءِ ترندی ءَ کمّی ءَ
مارنت ونہ بہ کمیں دیرءَ عذاب مہتل کنگ بیت تانکہ بہ
کمیں وھدءَ اِشان ءَ آرام برسیت۔ وڤ چوشیں سکیں
بے حیائیں ناانصافاں وسِل تریں سرکشان ءَ کتام بادشاہ
معافی دات کنت لیکن اِے ھما غفور رحیم ءِ بارگاہ اِنت
کہ اینکر مزنیں جرم وسرکشیان ءَ رندہم اگر مجرم پشومان
بوان ءَ گوں راستیں دل ءَ توبہ کار بہ بیت ونیکیں عمل اختیار
بکنت تو درستیں گناہ ھما دمان ءَ معاف بینت۔
اَللّٰھُمَّ اغْفِرْ لِیْ ذُنُوْبِیْ فَاِنَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝
وڤ ہما کس کہ حق ءَ قبول کنان و سرپدی ءَ رند منکر بوت
اَنت پد داں آخرت ءَ ہما انکار ءَ دیمار وان بوتنت
نہ کدی چہ کفر برترّتنت نہ حق وحق ءِ لوٹوکانی دژمنی ءَ
چہ دستش کشّت بلکیں گوں حق پرستاں جنگ وجدال
بحث ومناظرہ کنان بوتنت وھدے مرگ اھت وموت ءِ
فرشتہ پہ ساہ ءِ کشّگ ءَ گلائیش بوتنت تو چوشیں وھدءَ
توبہ یاد اھت، یا کدی کتام مصلحت ءِ بنا ءِ ظاہرا رسمی
طور ءَ توبہ ءِ لفظان ءَ چہ دپ ءَ درشان اِشں کت یا اشان ءَ
بہ وتی حیال ءَ گناھش فہمتگ اَت گڈا اِے پیمیں توبہ
ھچ کار دات نکنت۔ ربّ العزّت ءِ بارگاہ ءَ آئی قبول
کنگ ءِ ھچ امیت مکشّنت چوشیں مردمان ءَ راستیں
توبہ نصیب نہ بیت کہ آ قبولیت ءِ ڈولا بہ بیت۔ اشانی
کار ھمیش اِنت کہ آمدام بہ گمراھی ءِ شیپیاں سرگردان
بہ بنت۔ وڤ یعنی دنیاوی بادشاہانی ڈولا اودا نقرہ
وطلا ءِ رشوت کار دات نکنت اودا فقط ایمان ءِ دولت
نفع دات کنت۔ فرض بکن کہ یک کافر بادشاہے ءِ گورءَ
اگر ھمینکر طلا ءِ انبار بہ بیت وآ کلیں طلا ھان ءَ خیرات
ہن بکنت، خدائے پاک ءِ نزیک ءَ اِے ھچ قیمت نداریت
ونہ ماں آخرت ءَ اِے عمل نفع دات کنت پرچاکہ عمل ءِ
روح ایمان اِنت وہرچ عملے کہ آ چہ ایمان ءِ روح ءَ
خالی اِنت مردگیں عملے بیت کہ آماں آخرت ءِ ابدی زندءَ
ہچ سیت دات نکنت۔ وڤ یعنی اگر فرض بکن کہ کافر ءِ
گورءَ اودا ھمینکر مال بہ بیت دوت چہ وتی جانب ءِ عرض
کنان ءَ فدیہ ءِ صورت ءَ پیش بکنت کہ اشان ءَ بزور منا را
آزات بکن تو پدا ہم آ ترا قبول کنگ نہ بیت و پیش کنگ ءَ
ابید اودا جست کنوک ہم کس مہ بیت، دگہ جاگھے فرمان کنت اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَّا فِی الْاَرْضِ جَمِیْعًا وَّ مِثْلَهٗ مَعَهٗ لِیَفْتَدُوْا بِهٖ مِنْ عَذَابِ یَوْمِ
الْقِیٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِیْمٌ ۝ (مائدہ رکوع ۶) ۔ ۱۲

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ ۝ؕ وَ مَا تُنْفِقُوْا
ھچبر حاصل کُت نکنت شما نیکی ءِ تو کا کمال تاوقتیکہ خرچ نکنت چہ وتی دوستیں چیزا گڈا ہر چیز بکہ شما
مِنْ شَیْءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِیْمٌ ۝۹۲ كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِیْۤ اِسْرَآءِیْلَ
خرچ کِنت گڈا بیشک اللہ تعالیٰ پہ آئی ءِ سہی دارنت وا دراھیں ورگی چیزان حلال رتنت پہ بنی اسرائیل ءَ
اِلَّا مَا حَرَّمَ اِسْرَآءِیْلُ عَلٰى نَفْسِهٖ مِنْ قَبْلِ اَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرٰىةُ ؕ
مگر ھما چیز بکہ حرام کتگت اسرائیل (یعقوب) ءَ پہ روت پیسرچہ تورات ءِ نازل بوگا وٚ
قُلْ فَاْتُوْا بِالتَّوْرٰىةِ فَاتْلُوْهَاۤ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ۝۹۳ فَمَنِ
تو بگوش کہ بیارِث تورات ءَ و بوانتی اگر شما راست گُش اِت وٚ پدا ہر کسیکہ
افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ فَاُولٰٓىِٕكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ۝۹۴
ببندیت بہ اللہ ءِ سرا دروغ رند چہ اشیا گڈا آھنستنت مزنیں ناانصاف وٚ
قُلْ صَدَقَ اللّٰهُ ۫ فَاتَّبِعُوْا مِلَّةَ اِبْرٰهِیْمَ حَنِیْفًا ؕ وَ مَا كَانَ
بگوش کہ راست گوشتگ اللہ ءَ نون پیروی بکنت ابراھیم ءِ دین ءِ راستیں ونیت آ
مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ ۝۹۵ اِنَّ اَوَّلَ بَیْتٍ وُّضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِیْ بِبَكَّةَ
چہ شرک کنوکان وٚ بیشک چہ درستاں بلیسرتریں لوگے کہ بندگ بوت پہ مردمانی عبادتیگی آھنستنت کہ مکّہ آنت وٚ
مُبٰرَكًا وَّ هُدًى لِّلْعٰلَمِیْنَ ۝۹۶ فِیْهِ اٰیٰتٌۢ بَیِّنٰتٌ مَّقَامُ اِبْرٰهِیْمَ ۚ۬
برکت دارنت ھدایت اِنت پہ دراھیں جہان ءَ آئی ءِ توکا نشانی انت ظاہرین (چہ آیاں یکے) مقام ابراھیم اِنت۔
وَ مَنْ دَخَلَهٗ كَانَ اٰمِنًا ؕ وَ لِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَیْتِ مَنِ
و ہر کسیکہ گوست آئی ءِ لاپا آئی ءَ امان رست وٚ واللہ ءِ حق انت پہ مردمانی سرا حج کنگ بیت اللہ ءِ ھماکسیکہ
اسْتَطَاعَ اِلَیْهِ سَبِیْلًا ؕ وَ مَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِیٌّ عَنِ الْعٰلَمِیْنَ ۝۹۷
جوازئی بیت آئی ءِ نیمگا روگے وہر کسیکہ ممنّیت گڈا اللہ بے حاجت اِنت چہ درستیں جہانا۔ وٚ
قُلْ یٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِاٰیٰتِ اللّٰهِ ۖۗ وَ اللّٰهُ شَهِیْدٌ عَلٰى
بگوش کہ او اھل کتاب! پرچے نمنّت شما خدا ءِ آیتان واللہ حاضر وناظر انت پہ شے

منزل ۱

سے صفحہ ءِ فوائد :- وٚ یعنی اللہ ءَ معلوم اِنت کہ چونیں چیزی خرچ کت، کجا خرچ کتی وپہ کتیگی خرچ کتی۔ ہر قدر محبوب ودوستناکیں چیز ماں ہر پیمیں مصرف ءَ گوں ھمینکر
اخلاص وجوانیں نیّت ءَ خرچ کننت ھما پیما چہ خدا ءِ گورءَ بدلہ ءِ امید ءَ بدار اِت۔ اعلیٰ درجہ ءِ نیکی حاصل کنگ لوٹیت تو وتی محبوب ودوستناک تریں چیزءَ کمّیں بہ خدا ءِ راھیگی
بکشّت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت: "یعنی بہ ہما چیزءَ کہ دل زیات بند انت آئی ءِ خرچ کنگ ءِ مزن درجہ انت۔ چونائی ثواب ماں ھمک چیزءَ ماں اِنت۔ شاید یہود (ونصاریٰ)
ءِ میانجی ءَ اِے آیت ہمیشکا نازل فرمائینت کہ آیان ءَ وتی ریاست سک دوست اَت کہ بہ آئی رکینگ ءَ نبی ءِ تابعداری اِشں نہ لوٹتگت دانکہ ھائی ءَ بہ اللہ ءِ راھیگی انگار مہ کننت

ایمان ءِ درجہ اَش حاصل نہ بیت" گوں پیشی آیت ءَ مناسبت ایڈ ولا بوت کہ اوداکا فرءِ مال خرچ کنگ بیکار بیان کنگ بوت نوں بہ آئی مقابل ءَ پیش داشت کہ مؤمن ھر چیا خرچ بکنت بہ آئی ءَ ماں نیکی ءَ کمال حاصل کنت ۔ ف۲ یہودءَ گوں پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و مسلمانان گوشتگت کہ شما چون گوش اِت کہ شما دین ابراھیمی ءِ تابع اِت وھدیکہ ھما چیزان ءَ ورات کہ آیانءَ بہ حضرت ابراھیمؑ ءِ خاندان ءَ حرام کتگنت، چوشکہ اشترءِ گوشت و شیر ۔ اللہ تعالٰی ءَ فرمائینت کہ ھر چیکی مروچی مردم ورنت کل ابراھیمؑ ءِ وھدءَ حلال اننت، دانکہ تورات نازل بوت بے شک ماں تورات ءَ خاص بنی اسرائیل ءِ سر الھنیں چیز حرام بوتگنت مگر یکیں اشتر چہ تورات ءَ پیش حضرت اسرائیل (یعقوب) علیہ السلام ءَ بہ آئی ءِ ورگ ءِ سرا سوگند وارتگت، بہ آئی ءِ رندگیری ءَ آئی ءِ اولادءَ ہن ترک دات واِے سوگند ءِ سبب ایش اِت کہ یعقوب علیہ السلام ءَ عرق النساء ءِ درد اَت آئی ءَ نذر منّت کہ اگر من دراہ بباں تو ھما چیزءَ کہ منا زیات وشتر بیت آئی ءِ ورگ ءَ انگار کناں ۔ آئیا ہمے دو چیز اشترءِ گوشت و شیر زیات پسنداَت انت پمیشکا نذر سببءَ اشانی ورگی یله دات ۔ اِے پمیں نذر کہ حلال ءَ حرام بنت مۓ شریعت ءِ روءَ روانہ اِنت کما قال اللہ تعالٰی یٰٓاَیُّھَا النَّبِیُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ اَحَلَّ اللّٰہُ لَکَ (تحریم رکوع۱۶) اگر نذر کتی تو آئرا بہ پروشیت کفارہ اداکنت

تنبیہ :۔ ماں پیشی آیت ءَ دوستناکیں چیزءَ خرچ کنگ ءِ ذکر اَت، ماں اِے آیت ءَ حضرت یعقوبؑ ءِ یک دوستناکیں چیزءَ یله دیگ مذکور اِنت پمیشکا ماں ھر دوئیں آیتان یک لطیف رشتگے پیدا بوت ۔ ماں اِے آیتان تنبیہ کنگ بوت کہ پیشی شریعتانی تہا نسخ بیان بوتگ کہ چیز یکیہ ماں یک زمانگے ءَ حلال اَت رندا حرام بوت اگر ہمے پیما نوں شریعتِ محمدی و پیشی شریعتانی میانجی ءَ پہ حلال و حرام ءِ اعتبارءَ فرق و تفاوتے بیت تو پرپیشی ءَ انکارءَ ھچ عذر بیت نہ کنت ۔

ف۳ یعنی اگر شما راست گوش اِت کہ اِے چیزان ابراھیم ءِ زمانگ ءَ حرام بوتگنت گڈا تورات ءَ بیار اِت ۔ و اِے نبشتانک ءَ پیش بدار اِت، اگن ماں آئیا ہن نہ بوت گڈا ماں تئے دروغ و بھتان بندل ءَ ھچ ڈولیں شبینگ نیست اِنت ۔ ماں روایتاں موجود اِنت کہ یہودءَ اِے زبردستیں گرگ ءَ قبول نہ کت واِے ڈول ءَ نبی اُمّی ءِ صداقت ءِ سرا یک دگہ دلیلے قائم بوت ۔ ف۴ یعنی مزن ناانصافی بے بیت اگر چیرشیءَ پدہن ہما وتی پیشی دانک ءَ درشان بکن اِت کہ نہ نہ اِے چیزان چہ ابراھیم ءِ زمانگ ءَ حرام اَنت و ابراھیمی دین ءِ اصلی رندر و وک ماوتیں ۔ ف۵ یعنی خداتعالیٰ ءَ درباب ءَ حلال و حرام و ہن اسلام و محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بابت ءَ راست راستیں و نقدیں حبران ءَ شمارا اشکنائینت کہ ھچ کس اشاں دروغ گوشت نہ کنت نوں بایداِنت کہ شما ہن مسلمانانی پیما اصلی ابراھیمی دین ءِ رندگیری و آئی اصولانی رندر و وک ببئیت کہ ماں اِشاں مستریں چیز یک دریں (خالصیں) توحیداَت ۔ بایداِنت کہ شما ہن چہ عزیر و مسیح و احبار و رھبان ءِ بندگی ءَ دست ءَ کشانءَ یکتائیں مسلمانیں موحد جوڑ ببئیت ۔ ف۶ مسلمانانی اِے دعویٰ ءِ سرا کہ ما پہ درستاں گوں ابراھیم زیات نزیک و زیات یک گونگی داریں یہودءَ اِے ہن ایراد گپتگت کہ ابراھیم علیہ السلام ءَ وطن اصلی ءَ یله دیان ءَ بہ شام ءَ ھجرت کت ہمودا مقیم بوت و ہمودا بیران بوت رندترءَ آئی اولاد ماں شام ءَ آباد بوت چینکر نبی ماں ہمے مقدسیں سرزمینءَ مبعوث بوتنت درستانی قبلہ بیت المقدس اَت گڈا شما حجازءِ نندوک کہ بیت المقدس ءَ یله کنان کعبہ ءَ وتی قبلہ جوڑ کتگ و چہ شام ءِ سرزمین ءَ دور یک کنڈے ءَ کپتگے گوں کتام دپ ءَ دعویٰ کت کن اِت کہ گوں ابراھیم و ابراھیمی ملّت ءَ شما زیات نزیکی و مناسبت حاصل اِنت ۔ ماں اِے آیت ءَ ایرادگر و کاں ءَ گوشتگ بوتگ کہ بیت المقدسءَ ڈولیں مقدسیں جاگہ رندا بندگ بوتگنت ۔ ماں دنیاءَ چہ درستاں پیش اوّلی متبرکیں لوگ کہ آ بہ مردمانی توجہ الی اللہ کنگ ءِ خاطرءَ مقرر کنگ بوت و بہ عبادتیگی یک نشانے و ھدایت ءِ سرچمگ جوڑ کنگ بوت آ ہمے کعبہ اِنت کہ آ ماں مبارکیں شہر مکہ ءَ اِنت ۔ ف حق تعالیٰ ءَ چہ شروعات ءَ اِے لوگ ءَ راچہ ظاھری و باطنی، حسّی و معنوی برکتان پُرکت و سرجمیں جہان ءِ ھدایت ءِ سرچمگ ایشرا جوڑ کت ۔ روئے زمین ءِ سراماں ہرچ لوگے ءَ برکت و ھدایت درشان بیت بزاں آ ہمے پاکیں لوگ ءِ عکس و براز اَنت چہ ھمدا رسول الثقلین ءَ سرگشت ۔ بہ حج ءِ رکنانی ادائیگی ءَ کُلیں جہان بہ ھمیشیءَ نیمگ ءَ دعوت دات عالمگیر مذہب اسلام ءِ رندرو و کان ءَ ماں مشرق و مغرب ءَ ھمیشی ءِ نیمگ ءَ دیم کنگ و نماز وانگ ءِ حکم بوت، بہ ایشی ءِ طواف کنوکانی سرا عجب رنگ ءِ برکات و انواران ءَ ساھیل کُت پیشی نبیّاں بہ حج اِءِ ادائیگی ءَ گوں مزن حُب و واھگ ءَ تلبیہ گوشان ءَ مثل عاشقاں ہمے شمع ءِ پروانہ بوتنت و تسماقسمیں، ظاھر و پدرائیں نشانیان ءَ قدرت ءَ چہ بیت اللہ ءِ برکت ءَ ماں اِے سرزمین ءَ پیدا کتنت پمشکاماں ہمک دورءَ جدا جدا مذہب دار و کاں اشی ءِ مزن تعظیم و تکریم کنان بوتگنت و مدام ھر کسیکہ ماں اِشیا داخل بوتگ آئرا مامون فہمگ بوتگ آئی ءِ کرامقام ابراھیمی ءِ موجودگی وت اِے سوج ءَ دنت کہ اِدءَ ابراھیم ءِ پادکپتگ اَنت و آئی ءِ تاریخ کہ تمامیں عربانی نزیکءَ برآستی ءَ ماں داستانان بیان و پیدا کنت، پیش داریت کہ اِے ہماسنگ اِنت کہ اشی ءِ سرا اوشتان ءَ حضرت ابراھیم ءَ کعبہ ءِ بان ءَ جوڑ کتگ و چہ غداءِ قدرت ءَ ماں اِے سنگ ءَ حضرت ابراھیم ءِ پادانی نشان کپتگنت کہ آدان مروچی محفوظ اَنت ۔ چوش بگوش کہ تاریخی داستانان وابید اِے مقدسیں سنگ ءِ وجود یک محکمیں دلیل پر ایشی ءَ ظاھر کنت کہ اِے لوگ نوح ءِ طوفان ءِ تباھی ءَ رندچہ حضرت ابراھیم ءِ پاکیں دستان بندگ بوت کہ بہ آئی مددءَ حضرت اسماعیل کمک کار بوت چوشکہ ماں البقرۃ ءِ گڈسرءَ بیان گوست ۔ ف۵ ماں اِے پاکیں لوگ ءَ جمال خداوندی ءِ کتام خاصیں تجلّی اَنت کہ بہ آئی سبب ءَ بہ حج ءِ ادائیگی ءَ آئرا مخصوص کنگ بوتگ پرچاکہ حج یک ھنچیں عبادت اِیت کہ آئی ھر یک تہرءِ ہما مطلق جمیل و برحقیں محبوب ءِ عشق و محبت ءِ جذبگ ءَ ظاھر کنت پمشکا ضروری اِنت کہ ھر کس آئی ءِ محبت ءِ دعویٰ دار ببیت و گوں بدنی و مالی حیثیت ءَ داں بیت اللہ ءَ سر بوگ ءَ قدرت بداریت ۔ کمءَ چہ کم ماں عمرءَ یکبرے ماں محبوب ءِ سرزمین ءَ حاضری بدنت و گنوکانی ڈولا اود ءِ گشت ءَ بجنت ۔ (اِے نبشتانک ءَ حضرت مولانا محمد قاسم قدس اللہ سرّہٗ ءَ ماں "قبلہ نما" نامیں کتاب ءَ شرگیش و گیوار کتگ ۔ ہما محبت ءِ دعویٰ دار کہ بہ اینکر شدّت زورگ ءَ ہن تیار مبیت گڈا چوش بزاں کہ آ دروغیں عاشق اِیت ۔ اختیار داریت ہر جاگہ ءَ بلوٹیت سرگرداں بہ بیت و تاراز بہر دبے نصیب کنت آ برحقیں محبوب کسے ءِ غرض ہیچ نداریت کسے یہودی بوان بمریت یا نصرانی بوان ءَ آئی ءِ کار ہیچ خراب نہ بیت ۔ بایداِنت کہ حج ءِ احکام ماں فقہ ءِ کتاباں چارگ بہ بیت ۱۲

مَا تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۸﴾ قُلْ يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ

عملانی سرا ف۱ بگوش کہ اے اھل کتاب ! پرچے مہن (منع) کنت چہ خُدا ءِ

اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ تَبْغُوْنَهَا عِوَجًا وَّاَنْتُمْ شُهَدَآءُ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

راہا مومنان شوہاز کنت ماں آئی ءِ چوٹ (یعنی عدا کراہا عیب دربگیجت) ءُ شماوت ہس زانیت واللہ ناخیال نزانت

عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۹﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنْ تُطِيْعُوْا فَرِيْقًا مِّنَ

چہ شمے کرداران ف۲ او مومنان ! اگر شما خبر بگرت لہتے مردمے چہ

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ يَرُدُّوْكُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ كٰفِرِيْنَ ﴿۱۰۰﴾ وَكَيْفَ

اھل کتاب ءِ گڈا اکا فر تر سینت شمارا رند چہ ایمان ءِ آرگ ءِ ف۳ ءُ چہ بیما شما

تَكْفُرُوْنَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيٰتُ اللّٰهِ وَفِيْكُمْ رَسُوْلُهٗ ؕ وَ

کافر بت ءُ پہ شمے سرا وانگ بنت اللہ ءِ آیتان وماں شمے تو کا آئی ءِ رسول اِنت و

مَنْ يَّعْتَصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ هُدِيَ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۱۰۱﴾ ع

وہر کسیکہ مضبوط بگریت اللہ ءِ گڈا آئی ءِ راھدایت بوت پہ تچکیں راھے ف۴ بیمگا

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ

او ایما نداران ! بترسیت چہ اللہ ءِ ہنچو کہ چہ آئی ءِ ترسگ لوٹیت و ممرت مگر پہ

مُّسْلِمُوْنَ ﴿۱۰۲﴾ وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيْعًا وَّلَا تَفَرَّقُوْا ۪ وَ

مسلمانی ءِ حالتا ف۵ ءُ مہر بدارت خداءِ سادا شما درست ہوریگا ءُ جدا جدا مبت ءُ

اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَآءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوْبِكُمْ

یاد بکنت اللہ ءِ احسانا پہ شمے سرا وختیکہ شما بایکدگر دشمن ات رندا محبتی دور دات ماں شمے دلان

فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖۤ اِخْوَانًا ۚ وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ

گڈا بوتیت شما پہ خدا ءِ مہربانی ءِ برات وشما یک کڈے ءِ سُنٹا بیتت چہ آس ءِ دوزخ ءِ

فَاَنْقَذَكُمْ مِّنْهَا ؕ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۱۰۳﴾

بدا در خلاصی کُت شمارا چہ آئی ءِ، ھمیڈولا تل پچ کنت (کشادہ بیان کنت) اللہ پہ شما وتی آیتان تانکہ شما پہ راہ ءِ راست ءِ سرا بیت

ع ۱۰ / ۱

ف۱ چہ پیش ءِ یہود و نصاریٰ ءِ را اللہ ءَ دیم گور کت گشتنت، میانجی ءِ آیانی لھتیں شک و شبہان ءَ دور کنگ بوت۔ چہ اِ دا ایدا آیان ءَ ھکل و بیم تراب کنگ بوتگ یعنی حق و راستی ءَ صافیں دلیلاں و قرآن کریم ءِ اِے پیمیں راستیں و پکائیں خبرانی اشکنگ ءَ پد ہن شماراچون اِنت کہ وتارا اھل کتاب گوشگ ءِ باوجود برابر کلام اللہ و آئی ءِ آر و ک ءَ نہ منیت اِت، یاد بکن اِت کہ شمئے سرجیں داستان خدائے پاک ءِ دیما مثل آدینک ءَ ظاھر انت۔ شمئے نیّت و بند و بوجان ءَ آنچو بی زانت دھدے آئی ءِ دست ءَ کپ اِت ذرّہ ذرّہ ءِ حساب جُستو کنت۔ ف۲ یعنی نہ ایوک ءَ شماوت چہ ایمان ءِ سعادت حاصل کنگ ءَ زہیر اِت پہ دگراں ہن دلمانگ اِت کہ آیان ءَ چہ خدا ءِ راہ ءَ دور بدار اِت۔ وہما سعیدیں روحاں کہ اسلامش قبول کتگ آیان ءَ اسلام ءِ ونگڑیں عیبان ءَ پیش داران ءَ چہ اسلام ءِ دین ءَ بدظن کنگ لوٹ اِت پدا اِے کاران ءَ حسّتکا چہ بے خبری و نادانی ءَ کنگ ءَ نہ اِت بلکیں پہ زانتکاری تچکیں جبران ءَ چپ و چوٹ پیش دارگ ءِ شوہاز ءَ اِت۔ خدا چہ شمے اِے ڈولیں چپ و چوٹیں کاراں بے خبر نہ اِنت۔ بلّی کہ ھما و ھد بئیت یکبارگی شمارا جُستان ءَ کنت۔ ف۳ ساری ءَ کتاب ءِ واھندان ءَ بیم تراپ دیگ بوتگت کہ پہ زانتکاری پرچا مردمان ءَ گمراہ کن اِت، اِدا مسلمانان ءَ نصیحت کنگ بوت کہ شما اِے فسادی مردمانی فریب ءَ مبائیت اگن شما پہ اشانی اشارہ ءَ کار کن اِت گڈا ہے ترسنت کہ کم کم ءَ چہ ایمان ءِ نور ءَ درآیان ماں کفر ءِ کڈ ءَ دوبارہ مکپ اِت۔ ف۴ یعنی اِے مفتیں گپ اِنت کہ ہما قوم کہ ایمان یارگ ءَ رند کافر بہ بیت یا کافرانی پیمیں کار بکنت کہ آیانی میانجی ءَ خدا ءِ مزن شانیں پیغمبر موجود ببیت کہ آسپ و رچ اشانی دیما اللہ ءِ روح ءَ تازہ کنوکیں کلام و تازہ بہ تازہ آیتان ءَ وانیت و شکنائینیت راستیں گپ ایشنت کہ ہرکس ءَ وتارا چہ ہمک نیمگ ءَ سندان ءَ تکیں خدا ءَ را مضبوط داشت و بہ ھمائی ءِ سرا توکل کت آئرا ھچ طاقت چہ نجات ءِ رکشک ءَ انگر یا آنگر ٹگلینت کت نہ کنت۔

تنبیہ : مدینہ ءِ انصار ءِ دو خاندان اوس و خزرج ءِ وت ماں وت ءَ چہ اسلام ءَ پیش سکیں عداوت و دژمنی اَت اد نائیں جبرانی سرا جنگ و خونریزی ءِ آس رک بوتگت کہ آسالانی سال سرد نہ بوتگت۔ چنانچہ "بعاث" نامیں جنگ ءِ ماں اِشانی میانجی ءَ یکصد و بیست سال ءَ جنگ بوت آخری پیغمبر ءِ ھجرت ءِ رد ا اِشانی قسمت ءَ جاہ جت و اسلام ءِ تعلیم و نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ہم دیوانی ءِ برکت ءَ دوئیں قبیلھاں کہ چہ صدہا سالاں یک دگر ءِ خون ءِ تُنیگ اتنت ھورکنان ءَ اشاں شیر و شکر جوڑ کت و سک محکمیں براتی رشتہ اشانی تو کا قائم بوت مدینہ ءِ یہودیاں پرے جبر ءَ سک بد احتگت کہ لے دوئیں دژمنیں خانداں چو وت ماں وت ءَ یک جا بنندنت وگوں وتی ھوریں قوت ءَ اسلام ءِ خدمت ءَ بکنت یک کوریں یہودی شماس بن قیس ءَ یک فتنہ پہ پاکنوکیں مردے ءَ دیم دات کہ ماں ہما مجلس ءَ اِے دوئیں خانداں جمع بنت اودا پہ یک ڈولے ءَ "بعاث" ءِ جنگ ءِ ذکر ءَ بنا بکنت، چنانچہ آئیا موہ کنان ءَ "بعاث" ءِ یاد تازہ کنوکیں شعران ءَ دیگال کت۔ شعرانی اشکنگت کہ یک برا پدا مستگیں تکرانی تہا آس روک بوت، زبانی دپ جنگی ءَ پد سلاحانی جنگ بنا بوگی اَت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم گوں مہاجرانی جماعتے ءِ ھمراہی بہ ہمے موقع ءَ آحت و رست و اجہ ءَ فرمان کت اے مسلمانانی ٹولی ! چہ اللہ ءَ بترس اِت من ماں شمئے میانجی ءَ موجوداں گڈا اِے جاہلیت ءِ چونیں توارے، خدا ءَ شمارا ھدایت دات، شمارا گوں اسلام شرف دات، جاہلیت ءِ تہاریاں ءَ گار دگم کت چوں بارِیں پدا ہما جاہلیت ءِ نیمگ ءَ چپکائی و اتر کنگ ءَ دلمانگ اِت کہ چرائی ءَ شما وتی جند گشتگت۔ اِے پیغمبرانہ توار ءِ اشکنگ اِت کہ شیطانی دام ءِ بندیک، یک یک ءَ سِدان بوتنت۔ اوس و خزرج ءَ سلاحان ءَ چگل دات و یک دگر ءَ گلائیش کنان ءَ گریوگ ءَ لگتنت۔ درستان فہم اِت کہ اے ھمئے دژمنانی فریب کاری اَت کہ چریشی ءَ دیمترا ہوشیار بوگی اِنت۔ بہ ہمے واقعہ ءِ رد ا اِے جنت آیات نازل بوتنت۔ ف۵ یعنی ہر یک مسلمانے ءِ دل ءَ باید اِنت کہ خدا ءِ ترس ببیت و ھمنگر کہ تو نیت چہ پرہیزگاری و تقویٰ ءِ رکشگ ءَ ٹگل مہ وارت و مدام چہ آئیا استقامت ءِ لوٹوک بہ بیت، شیاطین لوٹنت کہ شمے قدم ءَ چہ اسلام ءِ راہ ءِ بشتر بلینت، شمارا لازم اِنت کہ اشان ءَ نا امیت بکن اِت و دانکہ مرگ ءَ ھچ حرکتے مسلمانانی خلاف مکن اِت شمے زند و موت خالص بہ اسلام ءِ ....

سرا بہ بیت ۔ ف۶ یعنی درست بہ سرجمی ءَ ھور بوان ءَ قرآن ءَ محکم بدار اِت کہ آ خداءِ محکمیں ساد اِنت ۔ اِے ساد سِندگ نہ بیت، البت چہ دست ءَ لگوشت کنت اگر کل ھور بوان ءَ آئرا گوں توت ءَ داران بئیت ھچ شیطانے شمارا تاوان دات نکنت ۔ وانفرادی زندءِ ڈولا مسلم قومءِ اجتماعی قوت ھن غیر متزلزل و ناقابلِ پروش بیت ۔ گوں قرآن وتارا لچّینگ ہما چیز اِنت کہ چہ آئی برکت ءَ شِنگ و تالانیں قوت یکجا بنت و یک مُردگیں قومے نوک سرا زند حاصل کنت ۔ لیکن گوں قرآن لچّینگ ءِ مطلب اِے نہ اِنت کہ قرآن ءَ وتی وتی فکر و خیالانی آماچ بکن اِت ۔ بلکیں قرآن کریم ءِ مطلب و معنی ہما معتبر بیت کہ آ صحیحیں حدیث و پیشی بزرگانی متفقہ گیش و گیوارانی برخلاف مہ بیت ۔
ف۷ بزاں صدہا سالانی کست و کینگاں درکنان ءَ خداءَ چہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ برکت ءَ شمارا برات جوڑ کت کہ چہ آئی ءَ شمے دین و دنیا ہر دوئیں شر بوتنت و ہنچوشیں بھیسے قائم بوت کہ بہ آئی گندگ ءَ شمے دژمن مرعوب بنت ۔ اِے براتی اتحاد و تفاقی خداءِ ھمینکر مزنیں نعمت اِیت کہ روئے زمین ءِ خزانگ ءَ خرچ کنگ ءَ ھم دست ءَ نہ کیتگت ۔

وَلْتَكُنْ مِّنْكُمْ اُمَّةٌ يَّدْعُوْنَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَ

و بایدانت کہ بیت چہ شما یک جماعتے ابڈولیں کہ تواربجنت پہ کارِ خیر ءِ طرفا و حکم بکننت بہ نیکیں کاران و

يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ؕ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۱۰۴﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ

مہن بکننت چہ بدیں کاران و آیان ھمشنت کہ رسننت پہ وتی مرادءَ ف۱ و مبیت ھما یانی پیما کہ

تَفَرَّقُوْا وَاخْتَلَفُوْا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْبَيِّنٰتُ ؕ وَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ

یکبرے بتنت و جگڑہ کنگا لگتنت رند چہ اِے خبرا کہ رسننت آیانی گور ظاہریں حکم و پرا آیان ہستنت

عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۰۵﴾ يَّوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوْهٌ وَّتَسْوَدُّ وُجُوْهٌ ۚ فَاَمَّا

زندیں عذاب ف۲ ہمارو چیکہ اسپیت بنت لہتے دیم و سیاہ بنت لہتے دیم ف۳ پدا

الَّذِيْنَ اسْوَدَّتْ وُجُوْهُهُمْ ۟ اَكَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ

ھما کسانیکہ سیاہ ترننت آیانی دیم، آیانا گشگ بیت کہ ہیں شما کافر بوتیت رند چہ ایمانی یارگاف نوں بچشیت عذاب ءَ

بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ﴿۱۰۶﴾ وَاَمَّا الَّذِيْنَ ابْيَضَّتْ وُجُوْهُهُمْ فَفِيْ رَحْمَةِ

پہ عوض ءَ ھما کفر کنگ ءَ و ھما کسانیکہ اسپیت ترننت دیم آیانی گڈا آ ماں خداءِ رحمت ءِ

اللّٰهِ ؕ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۱۰۷﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ؕ

تو کا بیت آیان ماں اودا ھمیشہ مانَنت ف۵ اِے اللہ ءِ آیانت کہ مائش وانیں پر تو پہ راستی

وَمَا اللّٰهُ يُرِيْدُ ظُلْمًا لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۰۸﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي

و اللہ تعالیٰ نلوٹیت کہ ظلم بکنت پہ مخلوقات ءِ سرا ف۶ و اللہ ءِ ونیگنت ہر چیکہ ماں آسمانان ہستنت و ہر چیکہ ماں

الْاَرْضِ ؕ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ﴿۱۰۹﴾ كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ

زمین ءِ ھستنت و خداءِ وتی نیمگا پچتر ترینگ بنت درستیں کاربار ف۷ شما ہتریت چہ درستیں اُمتان کہ دیم دیگ بوتگ

لِلنَّاسِ تَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُوْنَ

پہ مردمان ف۸ حکم کنت پہ شتریں کارءَ و منع کنت چہ بدیں کارءَ ف۹ و ایمان کارت

بِاللّٰهِ ؕ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ؕ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ

پہ اللہ ءَ ف۱ و اگر ایمان بیارتیں کتابیان گڈا پر آیان وت شر ترت لہتے چہ آیان مسلمانَنت

ع ۱۱ ۸ ۲

ف۸ یعنی کفر و گناہانی سبب ءَ بالکل دوزخ ءِ کرّا او شتوک اَیِت کہ موت بیا تکیں و ماں آئی تہا کپیت ۔ خداءَ شمے دست ءَ گران ءَ شمارا بچائینت و نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ برکت ءَ ایمان و یقین ءِ نور ماں شمے سینگاں ماں کت حق تعالیٰ ءِ اِے عظیم الشان دینی و دنیاوی احسانات ءَ یاد دار اِت گڈا ہچبر گمراہی ءِ نیمگ ءَ واتر نہ کن اِت ۔
ف۹ یعنی اِے حبرانی اینکر گیش و گیوار کنان اشکنائینگ ءِ مقصد ایش اِنت کہ مدام بہ تچکیں کِشک ءَ گام جنان بئیت ۔ چوشیں بہ باد و ھلاک کنوکیں ردی ءِ پدا تکرار ظاہر مکن اِت و کتام چہ یک شیطانے ءِ رد دیگ ءَ استقامت ءِ راہ ءَ یلہ مکن اِت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ بزاں تقویٰ، اعتصام بحبل اللہ، اتحاد و تیاقی قومی زندگی، اسلامی براتی، اِے کل خبر ہما وھدءَ پشت کیت کننت وھدیکہ ماں مسلمانان یک جماعتے مخصوصًا پہ دعوت و سرسوج ءِ کارءَ قائم بما نیت آئی کار ہمے ببیت کہ گوں وتی قول و عمل ءَ مخلوق ءَ قرآن و سنّت ءِ نیمگ ءَ دعوت بدنت و وہدیکہ مردمان ءَ ماں نیکیں کاران سُست یا ماں بدیان گرفتار بگندیت گڈا آوہدءَ بہ نیکی ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور کنگ ءَ و چہ بدیان دور دارگ ءِ تہا بہ وتی وس و قدرت ءِ رد ءَ ہچ کوتاہی مکننت ۔ اِے حبر بدرا اِنت کہ اِے کارءَ ہما واجہ کت کننت کہ آ معروف و منکر ءِ علم ءَ داران ءَ گوں قرآن و سنت ءَ واقفیت ءَ ہور ذی ہوش و ذی فہم و ادراک ءِ خداوند بہ بنت ۔ واگرنہ، بیت کنت کہ یک جاھلیں مردے معروف ءَ منکر یا منکرءَ معروف خیال کنان ءَ اصلاح ءِ بدل ءَ تمائیں نظام ءَ سرجیر بکنت یا بہ یک منکرے ءِ اصلاح ءَ یک ھنچیں رہ بندے اختیار بکنت کہ چرشی ءَ انگت زیات منکرات سر بکشّنت ۔ یا نرمی ءِ بدل ءَ تُرندی و تُرندی ءِ وہدءَ نرمی بکنت ۔ شاید ہمشکا چہ مسلمانانی توک ءَ یک مخصوصیں جماعتے ءَ پرے منصب ءَ مامور کنگ بوتگ کہ آ بہ ہمک ڈولا دعوت الی الخیر امر بالمعروف و نہی عن المنکر ءِ اھل بزاں قابل بیت ۔ ماں حدیث ءَ اِنت کہ وہدے مردم ماں منکرات ءَ گرفتار بہ بنت و کسے آیان ءَ دارو ک مبیت گڈا چوشیں وھدءَ عام عذاب آیگ ءِ خطرہ اِنت باقی اِے خبر کہ چونیں جاوراں و کتام وھداں امر بالمعروف و نہی عن المنکر ءِ ترک دیگ ءَ انسان معذور زانگ بیت و کتام وھدءَ واجب یا مستحب اِنت آئی گیش و گیوار ءِ اِے وھدنہ اِنت ۔ ابوبکر رازی ءَ ماں "احکام القرآن" ءَ اِے پدا جوانیں گیش و گیوار کتگ، فلیراجع ۔
ف۲ یعنی چو یہود ءُ نصاریٰ ءَ مہ بئیت کہ خدا تعالیٰ ءِ صافیں حکمانی سرا بوگ ءَ رند محض اوہام و اہواءِ پدا کپان ءَ ماں اصولِ شرع ءَ یک یک و ماں فروع ءَ جدا جدا بوتنت ۔ آخر کار فرقہ بندیان ءَ آیانی مذہب و قومیت ءَ راتباہ و برباد کت و کل ماں عذاب ءَ گرفتار بوتنت ۔ (تنبیہ) چرے آیت ءَ ھما اختلافات و فرقہ بندیانی گندگی و سرءِ گاری ظاہر و معلوم بوت کہ شریعت ءِ صافیں حکمانی زانگ ءَ رند پہ آیاں دست کنڈ کنگ بہ بیت ۔ افسوسی گپ اِیت کہ مروچاں وتارا مسلمان گوشوکانی تہا ہن صدانی حساب ءَ جماعت شریعت ءِ صافیں، گیش و گیوار کتگیں و محکمیں رہ بنداں یک کرّ بوان ءَ ماں آیاں اختلاف بناء کنان ءَ ماں اِے عذاب ءِ بُن ءَ اھنگنت ۔ پدا ہم ماں ہمے بدیں طوفان ءَ اللہ و رسول ءِ وعدہ ءِ رد ءَ یک عظیم الشانیں جماعتے ءَ بحمداللہ خداءِ ساد ءَ گوں مضبوطی ءَ داشتگ و ما انا علیہ واصحابی ءِ دستورءَ

سرا قائم انت و داں قیامت ءَ قائم مانت - باقی چیزیکہ فروعی اختلافات ماں صحابہؓ و ائمہ مجتہدینؒ ءِ مانجی ءَ پیدا بوتگنت آیان ءَ گوں اِے آیت ءَ ہچ تعلق نیستنت اِے فروعی اختلاف ءِ سببانی بارہ واحضرت شاہ ولی اللہ قدس سرہٗ ءَ ماں وتی نبشتہ کتگیں کتاباں بہ جوانی ءَ بحث وتران کتگ - ف۳ یعنی لھتیں مردمانی دیم ءِ سرا ایمان وتقویٰ ءِ نور تر پوک بیت وگوں عزت وماڑا داری ءَ گل وشادان نظر کاینت - بر خلاف اشانی لھتیں مردم کفر ونفاق یا بدیں کارانی سبباسیاہ ر وبنت - چہ آیانی شکل و صورت ءَ رسوائی و بزگی چیدگ بیت - چوش بگوش کہ ہر کسے ءِ باطن مثل آدینکءَ ظاہر بیت - ف۴ اِے لفظ بہ مرتدین، منافقین، اہل کتاب، کافر یا مبتدع و فاسق وبد کار درستان ءَ گوشگ تونگ بیت - مرتد واہما اِنت کہ ایمان یارگ ءَ پد کافر ببیت، منافق گوں زبان ءَ اقرار ءَ پدبہ دل ءَ کافر ببیت - اہل کتاب بہ وتی نبیاں وکتابانی سرا ایمان یارگ ءِ دعویٰ دارنت کہ آئی مطلب چوش ظاہر بیت کہ آیانی کلیں بشارتان ءَ کہ دربابت ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دیم دیگ بوتگنت - قبول دارہ بنت وبہ آیانی سروسوج ءِ پدا ایمان بیارنت مگر بہ انکار ءَ آیاں چہ درستاں پیش پیش انت - چوش بگوش کہ بہ وتی نبی وکتاب ءِ سرا ایمان یارگ ءَ پد کافر بوگا ئنت - مبتدع گوں زبان ءَ دعویٰ کننت کہ ما قرآن وسنت ءِ رندا رووکیں ونبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا ایمان آورتگ مگر چہ لیشی ءَ پد بازیں بے اصل و وتگڑیں چیزان ماں دین ءَ اوارکنان ءَ یا دین ءِ لھتیں ضروری رھبندان ءَ نہ منگ ءِ سبب ءَ چہ دین ءَ خارج بنت - بہ ہے دستور ءَ ماں یک حساب ءَ اِشاں ھن اَكَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ ءِ تہا داخل بنت - فاسق کہ آصحیح عقیدہ دار وکنت اگر گوں آیاں اِے دیم گوری (خطاب) اِنت گڈا مطلب ایش بیت کہ ایمان یارگ ءَ پد کافرانی پیما عمل پرچا کتہ - چوش بگوش کہ چہ کفر ءَ مراد عملی کفر اِنت واگر عام کافرانی حق ءَ اِے خطاب فہمگ ببیت تو حاصل ایشنت کہ خداتعالیٰ ءَ درستان ءَ دین فطرت ءِ سرا پیدا اکت، آئی ءَ ایمانی فطرت ءَ بر بادکنان ءَ پرچا کافر بوتنت - باقی چہ آیت ءِ سیاق ءَ بظاھر چوش معلوم بیت کہ اداچہ کفر ءَ کفر فعلی بزاں اختلاف وتفریق فی الدین مراد اِنت واللہ تعالیٰ اعلم -

ف۵ بزاں ماں جنّت ءَ، پرچا کہ جنت ایوکا چہ عمل ءَ دست نہ کپیت - عمل ءَ پد تہنا چہ خدا ءِ رحمت ءَ دست کپیت و آہما جاگہ اِنت کہ اودا اللہ تعالیٰ ءَ ھمک تہر ءِ رحمت ءِ ساماں موجود کتگنت - ع بہشت آنجا کہ آزارے نباشد

ف۶ درحقیقت ءَ ظلم اودا ممکن نہ اِنت لیکن سرظاہر ءَ ہما چیز کہ شما آئرا ظلم گوشت آہچ پیما چہ خداءَ نبیت - مثلاً ھنچیں تر ندیں احکام بہ بندیاں دیم بدنت کہ چرایاں ایوک مطلب دل سیاہ کنگ وسوکی کنگ بہ بیت یا رحمت ءِ مستحق ءَ ماں عذاب ءَ گرفتار بکنت یا بہ کمیں سزاءَ زیاتیں سزا جاری بکنت یا کسے ءِ ادنیٰ تریں نیکی ءِ بدل ءَ مدنت وغیر ذالک - شر بزاں اِت کہ آئی ءِ ہر چ حکمے کہ ہستنت آخالص بندگانی تربیت ءَ اَنت - و ہر چ معاملہ ءِ کہ گوں کسے ءَ بہ بیت آعین مصلحت وحکمت ءِ روءَ اِنت -

ف۷ وھدے ہر چیز اللہ ءِ وتی ملکیت ومخلوق وہمک کار ءِ انجام ھمائی ءِ دست ءَ اِنت تو ظلم پرچا وکیگی کنگ بیت ؟

ف۸ پیشی رکوع ءِ شرعات ءَ فرمائینگتی يَآيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ الی آخر الآیہ ماں میانجی ءَ بہ ہمیشی ءِ مناسبت ءَ لھتیں اوامر ونواھی و وعدہ و وعید اَھت - و اداپدا ہما اولی نبشتانک ءِ تکمیل ءِ نیمگا واتری اِنت یعنی اے مسلماناں! خداتعالیٰ ءَ شمارا ماں تمامیں امتاں بہتریں امت قرار داتگ بہ آئی ءِ ازلی علم ءَ چہ پیش ہے ڈولا مقدر بوتہ کہ آئی ءِ خبر لھتیں پیشی نبیان ءَ ھن دیگ بوتہ کہ ہنچوش نبی آخرالزمان محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چہ تمامیں نبیاں افضل بیت بہ ہما پیما واچہ ءِ امتّ ھن تمامیں قوم وامتانی سراسر افضلی ءِ باج ءَ بارت پرچا کہ آئرا چہ درستاں شرفداریں وعزت مندیں پیغمبر نصیب بیت - زیات پشت کپوکیں و کامل تریں شریعت دستی کپیت - علوم ومعارف ءِ دروازگ آئی سرا پچ کنگ بنت، ایمان وعمل وتقویٰ ءِ تمامیں شاخ چہ آئی امت ءِ محنت وقربانیانی برکت ءَ سرسبز وشاداب بینت، آچہ کتام خاص وناسیں قوم ونسب یا مخصوصیں ملک و اقلیم ءَ محصور نہ بیت بلکیں آئی ءِ کار ءِ دائرہ سرجمیں عالم وانسانی زند ءِ تمامیں پھناتا محیط بیت - چوش بگوش کہ آ ہمشکا ساڑی بوتگ کہ بہ دگراں دوزواھی بکنت داں حدیکہ بیت کنت آیان ءَ بہ جنت ءِ دروازگ ءِ سرا سر بکنت - ماں اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ءَ بہ ہے نیمگ ءَ اشارہ اِنت - (تنبیہ) ماں ہے سورت ءِ نہی رکوع ءَ وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ النَّبِيّٖنَ الخ چہ نبی کریم ءِ امامت ومستریں جامعیت بیان ظاہر بوتگت - ماں دہمی رکوع ءَ اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُّضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِيْ بِبَكَّةَ الخ ءَ چہ اِے امت ءِ قبلہ ءِ سرافضلی بیشدارگ بوت - ماں یازدہمی رکوع ءَ وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيْعًا الخ ءَ چہ اِے امت ءِ کتاب وشریعت ءِ محکمی ءَ درشان کت نوں اِدا چہ دوازدہمی رکوع ءِ آغاز ءَ چہ امت مرحومہ ءِ چندء افضلیت وعظمت ءِ اعلان بیگائنت -

.... ف۹ "منکر" ماں بدیں کاراں کفر، شرک، بدعات، سلیں رسم، فسق وفجور وہمک ڈولیں بداخلاقی وناھودگیں کار شامل اَنت - چریشاں پھریزگ ءِ رہبندھن بازاَنت - کدی گوں زبان ءَ کدی گوں دست ءَ کدی گوں قلم ءَ کدی گوں زہم ءَ العرض ہمک ڈولیں جہاد ماں اِشیا داخل بوت اِے صفت ہمینکر زیات وگوں المی ءَ ماں واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امت ءَ گندگ بیت ماں پیشی امتاں اِے وڑءِ مثال دست نہ کپیت - ف۱۰ اللہ ءِ سرا ایمان یارگ ءِ توک ءَ آئی ءِ توحید ءِ سرا، آئی رسولانی سرا وکتابانی سرا ایمان یارگ ھن داخل انت - راست وا ایش اِنت کہ خالصیں وکاملیں توحید ءِ اینکر شنگ وتالانی وبست وبندکدی ماں یک امتے نہ بوتگ کہ آ بحمد اللہ ماں اِے امت ءَ بوتگ - حضرت عمرؓ ءَ فرمان کت کہ چہ شما ہر کس لوٹیت کہ ماں اِے امت (خیرالامم) ءَ شامل بہ بیت آئرا باید اِنت کہ اللہ ءِ شرط ءَ تمام بکنت یعنی امر بالمعروف ونہی عن المنکر وبہ اللہ ءِ سرا ایمان کہ آئی خلاصہ چوش اِنت کہ وت تچک بوان ءَ دگران ءَ تچک کنگ کہ اِے شان وشرف صحابہ کرام ءِ اَت -

وَاَكْثَرُهُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿١١٠﴾ لَنْ يَّضُرُّوْكُمْ اِلَّآ اَذًى ۭ وَاِنْ يُّقَاتِلُوْكُمْ

وگیشتریں آبانی نافرمانئنت ف۱ ہچ ضرر دات نکننت آشمارا مگر بہ دل آزاری غیرے واگر آ جنگ بکننت گوں شما

يُوَلُّوْكُمُ الْاَدْبَارَ ۣ ثُمَّ لَا يُنْصَرُوْنَ ﴿١١١﴾ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ

گڈا پُشت دینت تچنت رندا مدت دیگ نبنت ف۲ لگینگ بوتگ پہ آیانی سرا بے عزتی

اَيْنَ مَا ثُقِفُوْٓا اِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ وَبَآءُوْ

ہر جاکہ گندگ ببنت بجز چہ پنہ دیگے چہ خداء طرفا وپنہ دیگے چہ مردمانی طرفا ف۳ وبڈ بیش لیٹینت

بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوْا

خداء غضب ولچینگ بوتگ پہ آیانی سرا حاجتمندی اے پہ ھمے سبباکہ آیان

يَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ الْاَنْۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۭ ذٰلِكَ

خداء آیات ءَ نمننت وکُشتننت پیغمبر پہ ناحق اے

بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ ﴿١١٢﴾ لَيْسُوْا سَوَآءً ۭ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ

پہ ھمے سبباکہ نافرمانئنت وچہ حدا گوستگئنت ف۴ آ درست برابر نہئنت چہ اھل کتاب ءَ

اُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَّتْلُوْنَ اٰيٰتِ اللّٰهِ اٰنَآءَ الَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُوْنَ ﴿١١٣﴾

یک جماعتے پہ راہ راست برسرانئت وانئنت اللہ ءِ آیاتان ماں شپانی وقتا وآ سجدہ کننت

يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَ

ایمان کارنت پہ اللہ ءَ وپہ قیامت ءِ روچا وحکم کننت پہ نیکیں کار ءَ و

يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُوْنَ فِي الْخَيْرٰتِ ۭ وَاُولٰٓئِكَ مِنَ

منع کننت چہ بدیں کار ءَ وپہ نیکیں کارانی کنگا بہ ورک انت وآیان

الصّٰلِحِيْنَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُّكْفَرُوْهُ ۭ وَاللّٰهُ

نیک بختنت ف۵ وہر کارے کہ کننت آ نیکیں گڈا آئی ءِ ناقدری ھچبر کنگ نبیت ف۶ واللہ تعالیٰ

عَلِيْمٌۢ بِالْمُتَّقِيْنَ ﴿١١٥﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ

سہینت پہ پرہیزگارانی حال ءَ ف۷ ھمایانکہ کافر بوتنت ھچبر کار نئیت آیان ءَ مال آیانی

ف یعنی کتابی خدابنداں اگرایماں بیارتیں گڈا ہم ماں اے خیرالامم ءَ شامل بوتگننت کہ چریشی ءَ ماں دنیاءَ عزّت دار زیات بوتگت وماں آخرت ءُ دوسر ثواب رستگت اِش ۔ بلے افسوس اِنت کہ چریشاں ابید چند نفر (مثلاً عبداللہ بن سلام یا نجاشی وغیر ذٰلک) ءَ کسے ءَ حق ءَ قبول نہ کت، حق ءِ گیش وگیوار ءِ باوجود بہ نافرمانی ءِ سرا ھٹّش کت ۔ ف۲ یعنی اگر گیشتر نافرمان اَنت تو بلی ببنت شما بہ اِشانی گیشتری یا چہ دنیاوی ساز وسامان ءَ ھچ خوف مہ ورت (اَے خیرالامم) خداءِ وعدہ اِنت کہ اِے شیطانی لشکر شمارا ہچ نقصان دات نکنت (بلے شرط ھمیش اِنت کہ و تارا خیرالامم ثابت بکن اِت) بس اِے زاناں ہمنکرکت کننت کہ چہ دپ ءَ زائے بدینت و نامرادانی ڈولا چہ دپ ءَ ستیں سخنے بکشنت یا کتام یک گونڈیں ہدارے جنجالے پہ تو پیدا بکننت، باقی تئی سرا غالب یا سرافضل ببنت یا کتام مزیں قومی تاوانے بدینت چوش ھچبر نہ بیت ۔ اگر بہ جنگ ءَ تئی دیما بیاینت گڈا پُشت دیان ءَ تچنت وچہ ہچ نیمگ ءَ آیان ءَ مدد سر نہ بیت تاکہ آچہ شکست ءَ بہ بچنت ۔ اِے پیشگوئی حرف بحرف تمام بوت صحابہانی ۔ اگر کتاب ءِ خدابندانی انجام سک بد بوت بہ اسلام ومسلمانانی تباھی ءَ آیان مزن دست پادجت مگر ہچ تا وانش دات کت نہ کت ہر وھدے مقابلہ بوت چوشنگ وشانگیں حرانی سیما تچوک بوتنت ۔ ہمک برءَ خداءِ نصرت وامداد بہ خیرالامم ءِ نیمگا لیٹان بوتگت وودژمن بدحواسی وبیکسی ءِ حالت ءَ بزگ وواربوان ءَ تچوک بوتگنت یا بندی بوتگنت فللّٰہ الحمد والمنّۃ ۔

ف۳ لِے آیتان چہ اہل کتاب خصوصاً بہ یہود ءِ بارو امعلوم بینت چوشکہ کلام ءِ سیاق وچہ قرآن ءِ ایدگہ آیتان ظاہر انت یعنی بہ یہود ءِ سرا پہ مدامیگی ذلت ءِ مُہر جنگ بوتگ اِے بدبخت بہ ہر جاگہے برونت ذلت ءِ نقش ونشان چہ آیاں دور نہ بیت ۔ مزن مزنیں کروڑانی خدابندہ یہودی ھن بہ آزادی ووت واجہی ءَ گوں وتی جان ومال ءِ حفاظت ءَ نتوننت بکننت ہر جاکہ آیاں آزادیں دولت بہ ہچ جاگہ ءَ نسنت ابید چہ "دستاویز" یعنی لہتیں تورات ءِ پشت کپتگیں رسمان سرجم کننت بہ آئی برکت ءَ منتگنت ۔ وابید چہ دستاویز ءِ مردمانی یعنی کسے ءِ رعیت وبہ آئی ملک ءَ پناھش گپتگ (کذا فی الموضح) لھتیں تفسیر بیان کنوکاں چہ حَبْلٍ مِّنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ ءَ اللہ ءِ ذمہ ومسلمانانی عہد مراد گپتگ یعنی ابید چریشی ءَ کہ گوں مسلمانان عہد وقول کنان ءَ بہ خداءِ ذمہ بیارنت، لھتیں گوشنت کہ چہ بِحَبْلٍ مِّنَ اللّٰهِ اسلام مراد اِنت یعنی اسلام ءَ قبول کنان ءَ چہ ذلت ءَ درکپت کننت یا بدا معاھدہ بوان ءَ ۔ ہر جاکہ معاھدہ ھن چہ جان ومال ءُ نیمگا ایمن کننت ۔ واللہ اعلم ۔ ف۴ یعنی نافرمانی کنان ءَ چہ حدءَ سر گوستنت کہ اشی ءِ انتہائی اثر اے بوت کہ اللہ ءِ صریح آیتانی انکار وبے گناہیں پیغمبرانی کُشتگ ءَ تیار بوتنت ۔ ہمے ڈولیں آیت ءِ شرح تا نک بقرہ جزء "الٓمّٓ" ءَ گوستت باید اِنت کہ اودا چارگ بہ بیت ۔ ف۵ یعنی درستیں کتابءُ خدابندانی حال یک پیمانہ اِنت ۔ ماں اینکر بدیں مردمانی تہا لہتیں نیک ھن ہستنت ۔ ہمے بدبختیانی میانجی ءَ لھتیں سعیدیں روح ہستنت کہ آیان ءَ حق تعالیٰ ءَ حق ءِ قبول کنگ ءِ توفیق دات وبہ اسلام ءِ آغوش ءَ داخل بوتنت وبہ حق ءِ کِشک ءَ بہ ہمے ڈولا مستقیم بوتنت کہ ہچ طاقتے آیان ءَ نتونیت کہ بُسر بینیت ۔ آیاں بہ تہاریں شپاں دشیں واب ونرم نرمیں گندلان ءَ یلہ کنان ءَ خداءِ دیما اوشتننت وبہ وتی مالک ءِ دیما خضوع وتذلل اختیار کننت، وتی پیشانی ءَ زمین ءِ سرا ایرکننت، ماں نماز ءَ آئی ءِ کلام ءَ وانئنت ۔ بہ اللہ ءِ سرا وبہ آخرت ءِ روچا بہ راستی ءَ ایمان دارنت ۔ خالصیں توحید ءِ منّوکنت چہ قیامت ءُ روچ ءَ ترسنت ۔ وہدے آیان ءَ بہ یک نیکیں کارے ءِ نیمگا توار بجن اِت تو آنچان ءَ بہ ہمے وڑ ءَ کاینت کہ چہ دگران پیش کپنت ۔ بدا ایوک نہ اِے کہ وت بہ راستیں کِشک ءَ انت بلکیں دگراں ھن راستیں کشک ءِ بارگ لوٹنت بے شک چہ ھمایہود ءَ اے ہمالسنت کہ اشان ءَ خداءَ نیک بختی ورشد وہدایت ءِ خاصیں بہرے عطا فرمائیتگ ۔ اے عبداللہ بن سلام وآئی ہمراہانی داستان بوت ۔

وصحیحین ءِ حدیث ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ آئی ءِ گیش وگیوار کت ۔ ف پمشکا وہدے یہود ءِ بدیانی ذکر بیت حق تعالیٰ اِے پرہیزگاران ءَ مستثنیٰ کنت وپرہیزگاری ءِ روءَ ماں دنیا وآخرت ءَ گوں آیاں معاملہ ہن مڑاہ داریں کنگ بیت ۔

وَلَآ اَوْلَادُهُمْ مِّنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ۭ وَاُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا

ونہ اولاد آیانی اللہ ءِ دیما ھچ ؤ ھمایانت دوزخی ؤ آہاں اودا

خٰلِدُوْنَ ﴿۱۱۶﴾ مَثَلُ مَا يُنْفِقُوْنَ فِيْ هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ

ھمیشہ مانت ہرچیکہ خرچ کننت ماں اے دنیاءِ زندگانیءَ آئی مثال ہمیڈولیں کہ

رِيْحٍ فِيْهَا صِرٌّ اَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فَاَهْلَكَتْهُ ۭ

یک گواتے کہ آئیءَ تو کا الیسرکن لگت ماں کشارا ایڈولیں قومیگا کہ آیان پہ وتی نفسانی سرا ظلم کتگت گڈا ابیست و نابود کت آ کشارا

وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿۱۱۷﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

اللہءَ پہ آیانی سرا ظلم نکت لیکن آ پہ وتی سرا دت ظلم کننت وٕ او مومنان

لَا تَتَّخِذُوْا بِطَانَةً مِّنْ دُوْنِكُمْ لَا يَاْلُوْنَكُمْ خَبَالًا ۭ وَدُّوْا مَا عَنِتُّمْ ۚ

بجز چہ وت دگر کسا وتی رازدار مکرت کہ آ دگران کوتاہی نکننت ماں شمے برباد کنگا آ دوست دارنت کہ ہر قدر شمارا تکلیفا بیت

قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاۗءُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ ښ وَمَا تُخْفِيْ صُدُوْرُهُمْ اَكْبَرُ ۭ

بالکل ظاہر بوت دشمنی چہ آیانی دپءَ واچیزیکہ پوشیدہ انت آیانی سینہاں آ انگت مستر انت

قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيٰتِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۱۸﴾ هٰٓاَنْتُمْ اُولَاۗءِ

ما شر بیان کننت نشانیان پہ شما اگر شما سر پد بئیت وٗ دلگوش دارت شما

تُحِبُّوْنَهُمْ وَلَا يُحِبُّوْنَكُمْ وَتُؤْمِنُوْنَ بِالْكِتٰبِ كُلِّهٖ ۚ وَاِذَا لَقُوْكُمْ

آیانا دوست دارت وآ شمارا دوست ندارنت ومننت شما درستیں کتابان وٕ ؤ وقتیکہ گون شما ڈیک ورنت

قَالُوْٓا اٰمَنَّا ښ وَاِذَا خَلَوْا عَضُّوْا عَلَيْكُمُ الْاَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ ۭ قُلْ

گوشنت کہ ما مسلماہیں وٕ ؤ وقتیکہ تنہا بنت گڈا چننت پہ شمے سرا وتی لنکگاں چہ زہرءَ وٕ بگوش کہ

مُوْتُوْا بِغَيْظِكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿۱۱۹﴾ اِنْ تَمْسَسْكُمْ

بمرت پہ وتی غصہءَ وٕ اللہ تعالیٰ شر سہی انت دلانی خبران وٕ اگر برسیت شمارا

حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۡ وَاِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَّفْرَحُوْا بِهَا ۭ وَاِنْ

نیکیءَ بدلگیت آیان ؤ اگر برسیت شمارا بدیءَ گڈا گل بنت پہ آئیءَ وٕ و اگر

ف صالح و متقین ءِ مقابلہءِ اداکا فرانی حال و انجام ءَ ذکر فرمائینیت، پیش ءَ فرمائینت وَمَا يَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُّكْفَرُوْهُ یعنی مؤمنین ءِ ادنیٰ ترین نیکی ہن کار دنت۔ آیانی کتام یک نیکیں کارےءِ بے قدری کنگ نہ بیت۔ برخلاف اشیءَ کافر ہرچ مال و قوتے ماں دنیا خرچ کننت توری بہ وتی خیال ءَ مرن ثواب و خیرات ءِ کار ءَ بغہمیت ماں آخرت ءَ آئی ءِ ہیچ قدر و شرف نہ بیت پرچاکہ ایمان و راستیں معرفت ءِ روح ءِ اندیمی ءَ آئیءِ ہر یک عملے بے جان و مُردگ اِنت آئی جزا ہن ہنچو نائیں فانی و زوال بیوکیں مرے فانی ایں دارءِ کمّیں برسیت۔ عمل ءِ ابدی حفاظت کنوکیں چیز ایمان و یقین انت ابید چہ آئی عمل ءِ شان ءَ بہ اے ڈولا بفہم کہ یک بدکرداریں ظالمے ءَ کِشارے یا باغے آباد کت و آ ئرا چہ یخ و ہمسرک ءَ رکّینگ ءِ ہیچ بست و بند نہ کت چنت روچ آئی سرسبزی و شادابیءَ گندان ءَ وشنود بوت و بازیں امیت ماں دلءَ بستی کہ ناگت ءَ چہ آئی بدکرداری و بدبختیءَ سردیں گواتےءَ کتّگ بناکت یخ و ترونگل ہمنکر کپت کہ یکپارگی تمامیں آبادیں کِشارءَ سوتکی۔ آخر بہ وتی سرجی تاوانءِ سرا دستاں مُشان ءَ نِشت، نہ امیت تمام بوت انت، نہ حاجتءِ وھدءَ چہ آئیءَ سوت اِی حاصل بوت پرچا (چونکہ اِے تباہی ظلم و بدکرداری ءِ سزا اَت ہمشکا بہ اِے مصیبت ءِ سرا کتام اُخروی اجرے ہم نرستی ہنچوشکہ مؤمنان ءَ رسیت بعینہ اِے مثال ہما کافرا نیگنت کہ آ بہ کفر و شرک ءِ سرا قائم بوانءَ بہ وتی خیال ءَ باز خیرات کننت۔ باقی ہما بدبخت کہ آئی زور و قوت و زر حق و حق دوستانی دژمنی یا ماں فسق و فجورءَ خرچ بنت گڈا آیانی جُستءَ وامکن آنہ ایوکءَ بیکار زرّان ءَ خرچ کننت بلکیں زر خرچ کنان ءَ پہ وت ءَ زیاتیں جنجال خرید کننت اِے درستان ءَ باید اِنت کہ یا دگرنت کہ مال ببیت یا اولاد ہچ چیز چہ خداءِ عذاب ءَ رکّینت نکنت و نہ بہ متقیانی مقابلہءَ آ بہ وتی داشتگیں امیتانی تہا کامیاب بنت۔

تنبیہ : "رِیح" ءِ لفظ مفرد ماں قرآن ءَ عموماً عذاب ءِ محلّ ءَ کار مرز بیت "رِيْحٌ فِيْهَا عَذَابٌ اَلِيْمٌ" الخ وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا رِيْحًا الخ "اِنَّآ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيْحًا صَرْصَرًا" و پہ رحمت ءِ محل ءِ سرا جمع ءِ لفظ "رِیَاح" آورتگی يُرْسِلُ الرِّيٰحَ مُبَشِّرٰتٍ "وَاَرْسَلْنَا الرِّيٰحَ لَوَاقِحَ" "يُرْسِلُ الرِّيٰحَ بُشْرًا" كذا ذكره ابوحیان

ف۲ اِے فہمگ مبیت کہ کافرءِ کتام نیکی قبول کنگ نبیت تو اِے ڈولا معاذ اللہ چہ خداءِ نیمگءَ ظلم بوت۔ اِے ظلم و آیاں بہ وتی جانانی سرا بہ وتی دستاں وت کتگ، نہ کفرش اختیار بکتیں و نہ اِے بدیں روچ آیان ءَ نصیب بوتگت

ف۳ اِے آیتاں لھتیں گوشنت کہ یہود ءِ بابت ءَ نازل بوتنت پرچاکہ چنت مسلمان جوار (ہمسائیگی) حَلَف (دوستا معاہدہ) دغیر ذٰلک ءِ بناءِ سرا ھرچ رشتگے پیش چہ اسلام گون آیاں داشتگ و پیداکتنت، اسلام یارگ ءَ پد ہن بدستور آیانی سرا قائم بوتنت و دوستیءِ سرا بھیسہ کنان مسلمانانی لھتیں رازاں چہ آیاں چیرش نہ دات و لھتیں گوشنت اِے آیتاں منافقان ءِ حق ءَ نازل بوتنت پرچاکہ عموماً مردم بظاہر اشانءَ مسلمان فہمان ءَ چیرشاں ہیچ ہیمیں حزاش نہ کرتگت۔ کہ چیرشیءَ مزن نقصان ءِ ترس پیدا بوت۔ حق تعالیٰ ءَ اِے ردا صاف صاف ءَ جار پر بیت کہ مسلمان ابید چہ وتی اسلامی براتاں دگہ ھچ کس ءَ وتی رازان ءَ درشان مکن انت پرچاکہ یہود ببنت یا نصاریٰ منافق بہ بنت یا مشرک چیرشاں ھچ کس شئے حقیقی دو زواہ نہ انت بلکیں مدام اشانی کوشست ھمیش انت کہ تراگنوک کنان ءَ تاوان بدینت و دینی و دنیاوی خرابیانی تہا گرفتار بکننت اِشاں ہمے واھگ دارنت کہ شما جنجال بہ بئیت و یک نہ یک رھبندےءَ شمارا دینی یا دنیاوی تاوان برسیت ہرچ دژمنی و بغضے ماں اِشانی دل ءَ انت آوا بازگیش انت لیکن بازبرءَ عداوت و زھرکنگی ءِ جذبگان ءَ چہ بے وس بوان بہ سر ظاھرءَ ھنچیں گپّان ءَ درشان کننت کہ چیرشان آیانی سِلّیں دژمنی صاف صاف نظرءَ کیت حسد و دژمنی ءِ بازی ءِ سبب ءَ آیاں وتی زبان ءَ قابوءَ داشت ہن کننت گڈا عقل مندیں مردم ءِ کار نہ اِنت کہ چوشیں خبیث و چیر اندری دژمنان ءَ وتی رازان بگوشیت۔ خداوند تعالیٰ ءَ دوست و دژمن ءِ سوج و نشان و موالات و غیر ذٰلک احکام تچ کنان ءَ پیش داشتنت۔ عقل مند چیرشان فائدہ حاصل کنت۔ ف۴ یعنی اِے چونیں بے سریں گپ ایت کہ شما گوں آیاں دوستی درشان کن اِت حالانکہ آ شمے دوست نہ انت بلکیں ھنڈال بروکیں دژمن انت و پدا تماشا ایشنت کہ سرجمیں آسمانی کتاب ءَ منوک اِت توری آ ہرچ قومےءِ بلبنت و ہرچ دورےءَ کتام پیغمبرےءِ سرا نازل بوتگنت (کہ آیانی نام خدا پیش داشت اَنت بہ آیانی

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

سرالخصوص و ہمابانی کہ نام پیشدارگ نہ بوتنت بہ آیانی سراباالاجمال ایمان دارات) اشی برخلاف اِے مردم شمے کتاب و پیغمبرءَ قبول دارنہ اَنت بلکیں بہ وتی کتابانی سرا ہم اِشانی ایمان بروبرنہ اِنت۔ پہ اِے حساب ءَ باید ھمیش اَت کہ اِشاں گوں شما کیں دوزواھی ظاھر بکتیں و شما چہ آیاں سکیں بیزاری ءِ ظاھر بجتیں بلے ادا معاملہ چپکا انت ف۵ منافقانی بہ ہیے پیما ظاھر کتگت چونائیں یہود و نصاریٰ ہن ماں گپّ وتران یا بحث و تکرارءِ دوران ءَ اٰمَنَّا (مامسلمانیں) گوشان اِے مطلبش گپتگت کہ بزاں ما بہ وتی کتابانی سرا ایمان داریں و آیان ءَ منّوکیں۔ ف۶ یعنی اسلام ءِ سربلندی و مسلمانانی وت ماں و تی مہرد دوزواھی ءَ گندان ءَ اِشانی جبین ءَ آس روک بوتگت بلے پرچاکہ اِشانی خلاف چیزے کنگ ءَ بے وس اَتنت پمشکا چہ زھرءِ بازی ءَ وتی دنتانانش نجینتگ اَتنت و وتی لنکان ءَ جائتگ اَت۔ ف۷ یعنی خداتعالیٰ اسلام و مسلمانان ءَ انگت زیات ترسربلندی و فتوحات عنایت کنت شما غیظ وران توری بمرات، اگر پادءِ پونزءَ موشان ءَ ساہ دئیت پدا ہم شمے واھگ تمام نہ بنت۔ خدا اسلام ءِ سرافضل و سربلند بکنت

تَصۡبِرُوۡا وَتَتَّقُوۡا لَا يَضُرُّكُمۡ كَيۡدُهُمۡ شَيۡـئًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعۡمَلُوۡنَ

صبرکنت و پجینت و نارا ضرر ندنت شمارا مکرآیانی ھچ بیشک ہرچیکہ آکننت اللہ تعالیٰ چاردورا

مُحِيۡطٌ ﴿۱۲۰﴾ وَاِذۡ غَدَوۡتَ مِنۡ اَهۡلِكَ تُبَوِّئُ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ مَقَاعِدَ

گروکنت ف۱ ءُ وفتیکہ صباحے سرا درکپتے چہ وتی لوگا رندبندگا لگتے مسلمانان ءَ ماں سنگرانی توکا

لِلۡقِتَالِ ؕ وَاللّٰهُ سَمِيۡعٌ عَلِيۡمٌ ۙ﴿۱۲۱﴾ اِذۡ هَمَّتۡ طَّآئِفَتٰنِ مِنۡكُمۡ

پہ جنگا (جنگءَ) واللہ تعالیٰ اشکنوک زانوکنت ءُ وفتیکہ ارادہ کُت دو طائفہءَ چہ شما

اَنۡ تَفۡشَلَا ۙ وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَا ؕ وَعَلَى اللّٰهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ الۡمُؤۡمِنُوۡنَ ﴿۱۲۲﴾

کہ بزدلی بکننت واللہ آیانی نگہپانت ءُ پہ خداءِ سرا باید اِنت کہ بروسہ بکننت مومنان

وَلَقَدۡ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدۡرٍ وَّاَنۡتُمۡ اَذِلَّةٌ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمۡ

ءُ شمے مدت کُت اللہءَ ماں بدرءِ جنگا ءُ شما کمزور بنت نوں بترسیت چہ اللہءَ تاکہ شما

تَشۡكُرُوۡنَ ﴿۱۲۳﴾ اِذۡ تَقُوۡلُ لِلۡمُؤۡمِنِيۡنَ اَلَنۡ يَّكۡفِيَكُمۡ اَنۡ يُّمِدَّكُمۡ

شکرگذار بیت ف۲ وفتیکہ تو گوشگا لگتے گوں مسلمانان کہ زاناں بس نہ اِنت شمارا اِے کہ پرشمے مدتا روانہ بکنت

رَبُّكُمۡ بِثَلٰثَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الۡمَلٰٓـئِكَةِ مُنۡزَلِيۡنَ ؕ﴿۱۲۴﴾ بَلٰٓى ۙ اِنۡ

پروردگار شمے سہ ہزار فرشتہ کہ چہ آسمانا ایرکیجگ بنت ف۳ البتہ اگر

تَصۡبِرُوۡا وَتَتَّقُوۡا وَيَاۡتُوۡكُمۡ مِّنۡ فَوۡرِهِمۡ هٰذَا يُمۡدِدۡكُمۡ رَبُّكُمۡ

شما صبرکنت و پجینت و نارا ءُ بیاینت شمے گورا دشمنان ھمے دمان ءَ گڑا شمے مدتا دیم دنت پروردگار شمے

بِخَمۡسَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الۡمَلٰٓـئِكَةِ مُسَوِّمِيۡنَ ﴿۱۲۵﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ

پنچ ہزار فرشتہ نشانداریں اسپانی سرا ف۴ ءُ کُت خداوندتعالیٰ ءَ اِے کار

اِلَّا بُشۡرٰى لَـكُمۡ وَلِتَطۡمَئِنَّ قُلُوۡبُكُمۡ بِهٖ ؕ وَمَا النَّصۡرُ اِلَّا مِنۡ عِنۡدِ

بہ شمے وشدلی ءَ ءُ تاکہ شمے دلان جمع ببنت پہ ہمشیا ءُ نہ اِنت مدت مگر چہ ھما خداءِ

اللّٰهِ الۡعَزِيۡزِ الۡحَكِيۡمِ ۙ﴿۱۲۶﴾ لِيَقۡطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡۤا اَوۡ يَكۡبِتَهُمۡ

طرفا کہ زبردستنت و صاحب حکمتنت ف۵ تاکہ گڈیت دوربدنت یک کپیا چہ کافران یا بے عزّت بکنت آیانءَ

ع ۱۲ / ۱۱ / ۳

ف۸ پمشکا خداءَ مسلمانان ءَ اِے بدکرداراِنی چہ باطنی احوالاں و دلی واہگان ءَ معلوم دارکت و سرا اشان ءَ ہن ھنچین دنت کہ اِشانی بدکردارِیانی و چیر اندریں دژمنیانی مناسب بہ بیت۔ ف۹ اگر گندنت شمے دوزواہان ءَ مثلاً مسلمانانی اتحاد و تپاقی ءَ یا بہ دژمنانی سرا غلبہ ءَ گڑا ماں حسدءِ آس ءَ کباب بنت و جلہے کہ گندنت یک مصیبتے شمے چک ءَ گڑا چہ گل ءَ گوات گرنت، نوں اِے ہمیں کم ذاتاں چہ دوزواہی ءِ امیّت چون دارگ بیت۔ اگر کسے دوستی ءِ دست ءَ اِشانی نیمگ ءَ دراج بکنت۔

ہمے تاکدیمءِ فوائد :

ف۱ ممکن اَت کہ کسے چوش خیال بکنت کہ وھدے ماگوں اِشاں دوستانہ رشتگ ءَ قائم نداریں نو آگیشتر غیظ و غضب ءَ درشان کننت مئے خلاف ءَ تدبیر کننت وزیات ءَ چہ زیادتاوان دیگ ءِ شوہاز ءَ بنت بہ اشی ءَ جواب دات کہ شما صبر، محکمی، تقویٰ و طہارت ءِ سرا راست راست ءَ قائم بہ بئیت گڈا آیانی ہچ تدبیرے یا فریبے بہ شمے سرا اثر نہ کنت۔ ہرچ سرو چیری ءَ آکننت آکل خداءَ معلوم انت و آئرا ہروھد اِے قدرت حاصل انت کہ آیانی تماہیں سرو چیریان ءَ تباہ و برباد بکنت شماوتی معاملہ ءَ گوں خداءَ شربکن اِت، پدا چہ شمے راہ ءَ تماہیں کُنٹگ دورکنگ بنت۔ دیمترءَ غزوہ احد ءِ داستان ءَ یاد دیائینت کہ ماں آئی ءَ لہتیں مسلماناں، چہ منافقانی بدیں کرداراں کمّیں اثر گپت و نزیک اَت کہ مسلمانانی دو قبیلہ وتی بے صبری ءِ شکار بہ بنت کہ چیرے کارءِ منافق و شنود بوتگننت۔ بلے خداءَ دستگیری کت و آقبیلہ آن ءَ چہ ہلاکت ءَ رستگار کت۔

ف۲ ماں اِے آیت ءَ اُحدءِ جنگ ءِ داستان یاد دیائینگ بوتگ۔ اصل قصہ چوش اَت کہ ماں رمضان المبارک سنہ ۲ھ ءَ بدر نامیں جاگہ ءِ سرا قریشی فوج و مسلمانانی میان ءَ جنگ بوت کہ ماں اِے جنگ ءَ قریش ءِ ھفتاد نامداریں مردم کُشگ بوتنت و ھمنکر بندی ہم بوتنت۔ چیرے رسوا کنوکیں شکست ءَ قریش ءِ انتقام ءِ جوسگ ءَ جاہ جت، ہما سردار کہ جنگ ءَ زوال بوتگنت آیانی سیاد و وارثاں تماہیں عربان ءَ غیرت دیائینت و چہ مکہ ءِ مرداں دزبندی کت کہ تجارتی قافلہ ءِ ہرچ مال و متاعے چہ شام ءَ آورتگ (کہ جنگ ءِ سبب ہم ہمائی اَت) کلیں مالان ءَ بہ ہمے مہم ءَ قربان بکن اِت تانکہ محمّد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) و چہ آئی ءِ ھمراہاں وتی بدلہ ءَ گپت بکنیں۔ درستاں اِے شور قبول کت و سنہ ۳ھ ءَ گوں قریش ءِ ہمراھی ءَ دگہ قبائلیاں ہم مدینہ ءِ سرا الیغار ءِ نیت ءَ درکپتنت دانکہ جنیں آدم ہم گوں کپتنت، تانکہ بہ وھدءِ سرا مردینان ءَ غیرت دیائینان ءَ چہ تچگ ءَ بجلنت۔ وہدیکہ اِے سہ ہزار ءِ لشکر وت سلاحاں تیار بوان ءَ چہ مدینہ ءَ سے چارمیل دور اُحد کوہ ءِ نزیک ءَ خیمہ زن بوت گڈا نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلّم ءَ گوں مسلماناں شور و مصلحت کُت۔ واجہ ءِ وتی فکرایش اَت کہ ماں مدینہ ءَ جلاّن ءَ گوں دژمن ءَ مقابلہ بہ آسانی و گوں کامیابی کنگ بیت و بدا آیشی ءِ تائید چہ واجہ ءِ یک وابے ءَ ہم بوتگت۔ اِے اوّلی رندا اَت کہ چہ رئیس المنافقین عبداللہ بن اُبی ءَ ہم شور کنگ بوت کہ آئی فکر ہم واجہ پیغمبرءِ فکرءِ یک وڑا اَت مگر لہتیں پرجوشیں مسلماناں کہ آیاں، چہ بدرءِ جنگ ءَ پشت کپتگنت و پہ شہادت ءِ شوق ءَ سک بیقرار اَتنت زور اِش ....

. . . . داتءَ کہ مارا باید اِنت لہ ڈنءَ میدانءَ درآیان ءَ مقابلہ بکنیں تانکہ دژمن ءَ مئے بابتءَ بزدلی و کمزوریءِ گمان مبیت ۔ زیاتیں مردمانی شور ھمیش اَت ۔ ہمے جر و حالانی دورانءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ماں وتی لوگءَ شت وزرہ (آھنی پوشاک) گورءَ کُت و دراھت ۔ ھمے وھدءَ لھتیں مردمانءَ خیال پیدا بوت کہ واجہءِ فکرءِ خلاف مدینہءَ چہ ڈنءَ جنگءِ واسطہ واجہءَ مجبور کتگ، ہمشکا آیان عرض کت کہ یا رسول اللہ اگر شمے منشا نہ اِنت تو ھمید انجلّت واجہءَ پسّہ دات کہ یک پیغمبرءَ زیب نہ دنت کہ وھدے آزرہءَ گورءَ بکنت و سلاحانءَ بہ بندیت گڑا ابید چہ جنگءَ آیانءَ دربکنت ۔ وھدیکہ واجہ چہ مدینہءَ دراھت تو آوھدی یک ہزار نفر واجہءِ ھمراہ اتنت، بلے عبداللہ بن اُبی گوں سہ صد نفرءَ (کہ چریشاں لھتے مسلمان اتنت) چہ راہءِ نیمءَ واتر بوت کہ وھدے منی شورءِ سرءَ کسّے عمل نہ کنت گڑا من پرچا ھمراہ بیاں و وتارا بہ ھلاکتءَ چگل بدیاں لھتیں بزرگیں مردماں آئرا فہمائینگءِ کوشست کت بلے بہ آئیءِ سرا ہچ اثر نہ بوت ۔ آخر واجہ گوں ہفت صد نفرانی ٹولیءَ جنگءِ میدانءَ سر بوت ۔ واجہءَ وتی جیڈءَ بہ فوجی دستورءِ ردءَ صفانءَ ترتیب دات ہر یک ٹولیءَ بہ مناسبیں جاگھاں نندارینت و فرمائینتی داں کہ من حکم ندیاں کسّے قتال مکنت ہمے میانجیءَ چہ عبداللہ بن اُبیّءِ یک کرّ بوگ دگہ دو قبیلہ بنو حارثہ و بنو سلمہءِ دلانی تہا کمّیں کمزوری پیدا بوت کہ مسلمانانی لشکر آیان کم ترمارِت و دل مانگ اتنت کہ اِشاں ہم گورءَ بہ بنت بلے حق تعالیٰءَ آیانی مدد کت ۔ اِشانی دلانی مضبوط کت و فہمائینت کہ مسلمانءِ توکّل ایوکءَ بہ خداءِ ذاتءِ سرءَ بوگ لوٹیت ۔ تعداد و ازباب وغیرہ ہچ چیز نہ اَنت وھدے آ فتح مند و کامیاب کنگ بلوٹیت گڑا آئی سامان و ازباب وتی جاگہ ایرنت و چہ غیبی مددءَ فتح مبین حاصل بیت ۔ ہنچو شکہ ماں بدرءِ جنگءَ بوت ۔ نوں مسلمانءَ چہ خداءَ ترسگ لازم اِنت تانکہ چہ آئی جانبءَ زیاتیں انعام و اکرام بہ بیت و زیاتیں شکر گزاریءِ موہ حاصل بہ بیت (غزوہ بدرءِ سرجمیں احوال ماں سورۃ انفالءَ کیت اودءِ فوائد جارگ لوٹنت) چہ دو ٹولیاں مراد بنو حارثہ و بنو سلمہ اِنت اگرچہ ماں آیتءَ بہ آیانی سرءَ چشمک درشان کنگ بوتگ بلے چرایاں لھتے بزرگانی گوشگ اِنت کہ اِے آیتءِ نازل بوگ مارا دوست نہ اَت پرچا وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَا ءِ بشارت چہ عتابءَ زیات تر اِنت ۔ ۳ یعنی آ چہ آسمانءَ خاص بہ ہمے کارءَ دیم دیگ بوتگنت ۔ زیات عالمانی گوشگ ھمیش اِنت کہ اِنے واقعہ غزوہ بدرءَ ئیگنت وھدیکہ کافرانی لشکر و بد انتیاریءِ گندگءَ چہ مسلمان پریشان بوتنت تو واجہءَ بہ دلاسہءِ خاطرءَ چوش گوشت ۔ چنانچہ فرشتگانی کمک چہ آسمانءَ آھت ۔ ماں سورۃ انفالءَ اِشیءِ تفصیلی بیان کیت، ہمو دا فرشتگانی ایر کپگءِ حکمت و فرشتگانی ظاہری شمارءِ ردا تعارضءِ سرا ہم بحث و تران بیت ۔ ۴ یعنی سے ہزار بے شک بس اِنت بلے پدا ہم شما صبر و جوانمردیءِ ثبوت دات و تقویٰ اختیار کنانءَ ونارا چہ نافرمانی پھریزات و کافرانی فوج بہ شمے سرا یکپارگی یلغار بکنت گڑا اِے صورتءَ سہ ہزار فرشتہءِ بدلءَ پنچ ہزار فرشتہ دیم دیگ بنت کہ آ خاصیں علامت داروک بنت و آیانی اسپانی سرا ہم خاصیں نشان بنت ۔ چونکہ ماں بدرءَ کافرانی شمار یک ہزار اَت اول سرءَ بہ ہمے مناسبتءَ یک ہزار فرشتہءِ وعدہ فرمائینت چوشکہ ماں سورۃ انفالءَ کیت ۔ پدا مسلمانانی پریشانیءَ دور کنگءِ خاطرءَ شمار سے سر کنگ بوت پرچا کہ کافرانی شمار مسلمانانی مقابلہءَ سے سرا اَت ۔ چہ آئیءَ رندشعبیءِ روایتءِ روءَ وھدیکہ مسلمانانءَ اِے حال سر بوت کہ کرز بن جابر گوں مزنیں لشکرےءَ بہ کافرانی کمکءَ پیدا کنت گڑا ایک نوکیں ترس و بیمے ماں دلءَ پیدا بوت ۔ آوھدءَ بہ زیاتیں تسکین و دلاسہءَ وعدہ فرمائینت کہ شما بہ صبر و تقویٰ کاربند بیت تو پنچ ہزار فرشتہ بہ شمے کمکءَ راہی کنیں ۔ اگر مشرکانءَ کمک بہ نالگتءَ سرہ بیت گڑا ہم غم مورات، خداتعالیٰ ہر وھدءَ شمارا کمک دنت ۔ شاید پنچ ہزار عدد ہمیشکا ایر کنگ بوتگ کہ لشکرءِ پنچ بہر بوتگنت ہر یک بھرےءَ یک یک ہزار کمک سر کنگ بیت ۔ چونکہ کرز بن جابرءِ کمک بہ کافراں سر نہ بوت ہمشکا لھتے گوشنت پنچ ہزارءِ وعدہ تمام کنگ نہ بوت پرچا کہ آیانءَ تو کم مِّن فَوْرِهِمْ هٰذَا ءِ سرا معلق اَت ۔ ولھتیں گوشنت کہ پنچ ہزار فرشتہ نازل بوت اَنت ۔ واللہ اعلم ۔

۵ یعنی اِے کُل غیبی ساز و سامان بہ ظاہری صورتءَ خصوصاً ہمشکا دیگ بوتنت تانکہ چہ شمے غم و گرست دور بوانءَ سکون و دل جمعی نصیب بہ بیت و اگر نہ خداءِ مددءِ دار و مدار بہ اِشانی سرا نہ اِنت و نہ خداءِ ذات ظاہری ساز و سامانی پابند اِنت ۔ اگر آ بلوٹیت تو ایوکءَ چہ وتی زبردستیں قدرتءِ برکت ابید چہ فرشتگان شمے کاران ءَ سر بکنت یا تئی وسیلہءَ کافرانءَ ناکام و نامراد بکنت یا چہ یک فرشتہءَ ہما کارءَ سرانجام بدنت کہ آئرا پنچ ہزار فرشتہ انجام دینت ۔ فرشتہ ہن ہرچ دز کمکیءِ سر کننت آ ہم چہ ہمائی منشا و قدرتءَ سر کننت ۔ اِشاں وت ہچ قوت و طاقت داروک نہ اَنت ۔ دیمترءَ اِے آئی وتی حکمت اِنت کہ بہ کتام موقعءِ سرا کتام پیمیں ساز و سامان کارگر گو مناسب اِنت، تکوینیاتءِ اسرارانءَ کس بہ قابو آورت نہ کنت ۔

حدیث از مطرب دمے گو و راز دھر کمتر جو
کہ کس نکشود و نکشاید بحکمت این معمّا را

فَيَنْقَلِبُوْا خَآئِبِيْنَ ﴿۱۲۷﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ اَوْ يَتُوْبَ

گڑا پیچترنت پہ نامرادی ءِ حالتا ف۱ ترا کار ءِ ہچ کار انیست اِنت یا آیان ءَ توبہ ءِ

عَلَيْهِمْ اَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَاِنَّهُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿۱۲۸﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ

توفیق بدنت (اللہ) یا آیان عذاب بکنت پرچیکہ آ ظالمنت ف۲ و خداءِ وتی مالنت ہر چیکہ یاں آسمانا ھستنت

وَمَا فِى الْاَرْضِ ؕ يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ

و ہر چیکہ یاں زمینا ھستنت بخشیت ہر کسیا اکہ بلوٹیت و عذاب کنت ہر کسیا اکہ بلوٹیت وُ اللہ

غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۲۹﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَاْكُلُوا الرِّبٰوٓا اَضْعَافًا

بخشوکنت مہربانںت ف۳ اُو مومنان! مورث سُوت ءَ ف۴ دو چند پہ

مُّضٰعَفَةً ۪ وَّاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۱۳۰﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِىْٓ

دو چند ءِ سرا ف۵ و بترسیت چہ خدا تا کہ شما پہ مراد ءِ برسیت ف۶ و ُرددیئت و نارا چہ ھما آس ءَ کہ

اُعِدَّتْ لِلْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۳۱﴾ ۚ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۱۳۲﴾ ۚ

تیار کنگ بوتگ پہ کافران ف۷ وُ اللہ ءِ و رسول ءِ حکم ءَ بمنیت تا کہ پہ شمے سرا رحم کنگ بہ بیت ف۸

وَسَارِعُوْٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَ

وُ تیجت پہ بخشگ ءِ ہمگا وتی پروردگار ءِ و بہشت ءِ نیمگا ف۹ کہ آئی ءِ پہنات آسمانانیگ وُ

الْاَرْضُ ۙ اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۳۳﴾ ۙ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ فِى السَّرَّآءِ

زمینے قدّا اِنت ف۱۰ تیار کنگ بوتگ پہ پرہیزگاران ھما یا نکہ دینت پہ نام خدا ماں ہستی ءِ

وَالضَّرَّآءِ وَالْكٰظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ ؕ وَاللّٰهُ

وُ ننگدستی ءِ وقتا ف۱۱ و اِیر برنت غصہ ءِ و معاف کننت مردمان ءَ وُ اللہ تعالیٰ

يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۳۴﴾ ۚ وَالَّذِيْنَ اِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوْٓا

دوست داریت نیکوکاران ف۱۲ و ھما یانکہ وقتیکہ کننت ظاہریں گناھے یا بدیں کارے کننت

اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوْا لِذُنُوْبِهِمْ ۠ وَمَنْ يَّغْفِرُ

درحقِ وت ف۱۳ گڑا یاد کننت اللہ ءَ پدا معافی لوٹنت وتی گناھانی وُ کئے اِنت کہ بخشیت

ع ۹ / ۱۳ / ۴

ف۱ یعنی پہ فرشتگانی دیم دیگ ءِ مقصد ہمیش کمک کنگ اِت تانکہ شمے دل ڈڈ ببنت و چہ خداءِ نیمگ ءَ بشارت و دلجمعی گندان ءَ گوں جوانمردی ءَ دژمن ءِ دیم ءَ بدارات کہ چریشی غرض ایش اَت کہ بلیتیں کافرانی زور بہ پرشیت۔ کوھنیں لھتیں نامداریں مشرک کُشگ بہ بنت، لھتیں ذلیل و رسوا بہ بنت و دگہ لھتیں پشتکپتگیں گوں ہزار شرّی و نُنکی پشت ءَ تچان ببنت۔ چنانچہ ہنچوش بوت۔ ہفتاد سردار کہ آیانی تہاءِ امت ءِ فرعون، ابوجہل ہم گون اَت کُشگ لوتنت و پدا بہ ہزار رسوائی و نُنکی ءَ مکّہ ءَ واتر بوتنت

ف۲ ماں اُحد ءِ ہفتاد صحابہ شہید بوتنت کہ ماں آیان و اجہ ءِ ناکو سیّد الشہداء حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ ہم شامل اَت۔ مشرکاں گوں نہایت بے دردی ءَ شہیدان ءَ مُثلہ کت بزاں گوش پونز وغیرہ بُرّتنت، لاپ اِش درِتنت۔ دانکہ حضرت حمزہؓ ءِ جگران ءَ درکنان ءَ ھندہ ءِ جاتت۔ مفصّل قصہ دیم ءَ کیت۔ خلاصہ چوشنت کہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ ہمن نان اِے جنگ ءِ بازٹپ وارت۔ چہ دیمی چاریں دنتاناں جہل ءِ چپّی پہنات ءِ دنتان شہید لوتنت۔ خود ءِ کڑی پرشان ءَ ماں رخسار مبارک ءِ پترتنت، پیشانی ٹپّی بوت و بدن مبارک چہ خون ءَ پُربوت ماں ہمے جاورءَ واجہ ءِ پاد لکُشت و واجہ بہ زمین ءِ سرا کپان ءَ بے ہوش بوت۔ کافراں مشہور کت انَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ (محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کُشگ بوت) چرے حال ءَ مجمع بدحواس بوت، کمّیں دیرءَ پد واجہ بہ ھوش ءَ آھت۔ آوہد ءَ چہ واجہ ءِ مبارکیں زبان ءَ درآھت کہ "آ قوم چون رستگار بیت کہ آئی ءَ وتی نبی ءِ دیم ءَ ٹپّی کت کہ آئی ءَ اِشان ءَ بہ خداءِ نیمگ ءَ دعوت دا تگت"۔ مشرکانی مثل وحشی ءَ ظلم و زوران ءَ گندان ءَ واجہ بے قرار بوت و چرایاں لھتیں نامداریں مردمانی حق ءَ واجہ ءَ پہ بددعا کنگ ءَ ارادہ کت یا بنا کتی ظاہر انت کہ واجہ بہ ہر بابت حق بجانب اَت مگر حق تعالیٰ ءَ منظور اَت کہ واجہ بہ وتی مزنیں منصبؐ رُو ءَ انگت چریشی ءَ ہم بُرزیں مقام ءَ سر بہ بیت کہ آ ظلم بکننت و واجہ خاموش بہ بیت۔ ھمنکر جبر ءِ واجہ ءَ حکم انت (مثلاً دعوت و تبلیغ و جہاد وغیرہ) آئرا انجام دیان بہ بیت۔ باقی آیانی عاقبت ءِ سرحال ءَ بہ خداءِ بیلِ آئی ہر چ حکمتے بیت بہ ھما ڈولا کنت چہ شمے بددعا ءَ آیان ہلاک کنگ بہ بنت آیا چریشی ءَ اِے شرتر نہ انت کہ ہمے دژمنانءَ اسلام ءِ محافظ و شمے جان قربان کنوکیں عاشق جوڑ کنگ بہ بیت۔ چنانچہ ہما مردماں کہ بہ آیانی حق ءَ واجہ بددعا کنگی اَت چنت روچ ءَ پد حق تعالیٰ درستان ءَ واجہ ءِ قدمانی سرا سر کت و آیان ءَ اسلام ءِ جانبازیں سپاہی جوڑ کت۔ غرض ماں لَيْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ ءَ واجہ پیغمبر ءَ ھُشیار کنگ بوت کہ بندہ ہیچ اختیار نہ داریت، نہ آئی ءِ علم محیط اِنت، اللہ تعالیٰ ہرچے بلوٹیت ہما بیم ءَ بیت۔ اگرچہ کافر شمے دژمن اَنت و ظلم کنوکنت بلے بلوٹیت آ اِشان ءَ ہدایت بدنت بلوٹیت عذاب بکنت شما چہ وتی جانب ءَ بددعا مکن اِت۔ لھتیں روایتانی رو ءَ اِے آیتان ءِ شان نزول دگہ بیان کنگ بوتگ اِدا تفصیل ءِ موقع نہ اِنت۔ ماں فتح الباری ءَ اِے ردا جوان بحث و تران کنگ بوتگ۔ فلیراجع

ف۳ یعنی ماں تمامیں زمین و آسمان ءَ یکتاییں خداءِ اختیار ھلیت درست ھمائی مملوک و مخلوق اَنت آ ہر کس ءَ مناسب زانت ایمان ءِ توفیق دیان ءَ بخشیت و ہر کس ءَ بلوٹیت ماں کفر ءِ سزاءَ گرفتار بکنت، شاید گُڈسرءَ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ فرمان کنان ءَ اشارہ کت کہ ھما مردمان ءَ کہ بہ آیانی حق ءَ شما بددعا کنگ لوٹتگ اَت ایمان ءِ دولت عطا کنان ءَ مغفرت و رحمت ءِ حقدار ش جوڑ کنت۔ ف۴ ماں اُحد ءِ جنگ ءَ سود ءِ بیان بظاہر بے تعلق معلوم بیت بلے شاید اِے مناسبت بہ بیت کہ بُرزا ماں اِذْ هَمَّتْ طَّآئِفَتٰنِ مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَا بہ جہاد ءِ موقع ءِ سرا نامردی پیش دارگ ءِ ذکر بوتگ اَت و چہ سود ءِ ورگ ءَ نامردی پیدا بیت چہ دو سبب ءَ یکے ایشنت کہ چہ حرام مال ورگ ءَ اطاعت ءِ توفیق کم نصیب بیت و مستریں طاعت جہاد اِنت۔ دومی ایش کہ سود ءِ زورگ بخیلی ءِ انتہا انت پہ چا کہ سود وروک لوٹیت کہ وتی مال ہمینکر کہ دا تگتی و اپس بزوریت و توک ءَ کسے ءِ کار شر بوتگ آئرا ھن ہنچوش ویل مکنت۔ اشی ءِ جدا بدل ءَ وصول بکنت۔ نوں ہما کس کہ ماں مال ءَ اینکر بخل بداریت کہ پہ خدائیگی گوں کسے ءَ تُشّے ھمدردی ھن ...... مکنت آ بہ خداءِ راہ ءَ وتی جان ءَ ....

کدی دات کنت۔ ابوحیان ءَ نوشتہ کتگ کہ آ وھدءَ گوں یہود و غیر ذلک ءَ مسلماناں بازسودی کار و بار کرتگت پمشکا گوں اشاں رشتگ ءِ سِندگ مشکل اَت چوشکہ پیش ءَ لَاتَتَّخِذُوْا بِطَانَةً ءِ حکم سر بوتگت وماں اُحد ءِ قصہ ءَ منافق یہودانی ہن دست مان اَت پمشکا ہیم تراپ دیگ بوت کہ سودی کار و بار ءَ یلہ بکن اِت واگرنہ شمے رشتگ گوں اِے خبیثاں مفت ناحق ءَ پشت کپیت کہ دیم ترءَ اِشان تاداں چست کنگ ءِ سبب بیت کننت۔ ف۵ اِشی ءِ مطلب چوش نہ اِنت کہ کمیں سود بگر اِت دو سرءُ سرءَ دو سرءَ مزورات۔ قصہ چوش اِنت کہ ماں جاھلیت ءِ دورءَ سود بہا ہیما اگر بوتگت ہنچوشکہ مئےگورءَ بقال (گُور) گرنت۔ صد کلدار دیئنت و پدا بہ آئی سرءَ سود در سود گیش کنان بنت دانکہ ماں صد کلدارءَ ہزار ہا کلدار اجاگرانی خدا بند جوڑ بنت ہمے صورت ءَ اِدا گوں اَضْعَافًا مُّضٰعَفَةً بیان کنگ بوت یعنی اوّل وا سود مطلقاً حرام و بد اِنت دا اِے صورت وا چہ حدءَ زیات سِلّ و خراب اِنت۔ چوشکہ کسے بگوشیت "منی چُک! مسیت ءَ زاہ مدہ" اِشی ءِ مطلب چونہ اِنت کہ چہ مسیت ءَ درزاہ دات کنت، بلکیں زیاتیں سِلّی و خرابی در شان کنگ ءِ رداچوشیں لفظ گوشگ بنت۔

الذُّنُوْبَ اِلَّا اللّٰهُ ۪ وَلَمْ يُصِرُّوْا عَلٰى مَا فَعَلُوْا وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳۵﴾

گناھاں بجز چہ اللہ و دسدار نکننت پہ کُتگینانی سرا و آیان زانت

اُولٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ مَّغْفِرَةٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَجَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا

همشانی جزا بخشگ اِنت چہ وتی پروردگارءِ نیمگا و باغنت کہ رُنبنت چہ آیانی چیرا

الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ وَنِعْمَ اَجْرُ الْعٰمِلِيْنَ ﴿۱۳۶﴾ قَدْ خَلَتْ مِنْ

جُو ھمیشہ مانَنت ماں ہما باغاں، وچوئیں شرّیں مزدوری ءِ کارکنوکانی۔ ف۱ گوستگ شُتگ چہ

قَبْلِكُمْ سُنَنٌ ۙ فَسِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

شما بیش یا زواقعہ۔ نوں ترّ گرد بکنت ماں زمینا و بچارت کہ چہ پیما بوت آخرکار

الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿۱۳۷﴾ هٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَّمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۳۸﴾

دروغ بندکنوکانی ف۲ اِے بیانے پہ عام مردماں و ھدایتے و نصیحتے خاص پہ ہمایاں کہ ترسِش ءِ دلا ھست ف۳

وَلَا تَهِنُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳۹﴾

وسُست مبت وغم مورت و شما سربلندت اگر شما پکائیں مسلمانت ف۴

اِنْ يَّمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهٗ ؕ وَتِلْكَ

اگر بلگیت شمارا ٹپ گڈا لگتگ آ قوما ہم ٹپ ھمے ڈولیں و اے

الْاَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

روچاں بہ بیرو باری ترینیں ما آیان ءَ درمیان مردمانی ف۵ وتاکہ ظاہر بکنت اللہ تعالیٰ ہمایاں کہ ایمانش ھست ف۶

وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَآءَ ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۴۰﴾ وَلِيُمَحِّصَ

وتاکہ چہ شما لہنے ءَ راشہیدی ءِ درجہ بدنت واللہ تعالیٰ ظالماں دوست نداریت ف وتاکہ پاک وصاف بکنت

اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَيَمْحَقَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۴۱﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا

اللہ تعالیٰ مومناں و نیست نابود بکنت کافراں ف۸ زاناں شما خیال کتگ کہ داخل بیت ماں

الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جٰهَدُوْا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ

بہشت ءَ و چے وقتی ندیتگنت اللہ ءِ ہمایانکہ غزا بکننت چہ شما و ہن ندیتگنتی ہماکہ وتی

ف۶ یعنی ماں سود ورگ ءَ خیر نیست اِنت بلکیں شمے خیرماں ایشیءَ اِنت کہ چہ خداءَ ترسان ءَ سود ورگ ءَ انگار کن اِت۔ ف۷ یعنی سود وروک ماں دوزخ ءَ روت کہ آ دراصل ءَ پہ کافراں سازگ بوتگ۔ ف۸ رسول ءِ حکم ءِ منّگ دراصل ءَ خداءِ حکم ءِ منّگ اِنت پرچاکہ آئیءَ وت حکم داتگ کہ ما پیغمبر ءِ حکم ءَ بمنّیں وآیانی سرجمی ءَ اطاعت بکنیں۔ ہما احمقان ءَ ماں اطاعت وعبادت فرق وتفاوت نظرءَ آھت آیاں رسول ءِ اطاعت ءَ شرک ظاہر کت چونکہ ماں اُحد ءِ جنگ ءَ رسول ءِ حکم ءِ خلاف عمل بوتگت (چوشکہ دیم ءَ کیت) پمشکا پہ آئندگ ءَ ہشیار کنگ بیت کہ خداءِ رحمت وفلاح وکامیابی ءِ امیت ہما وھدءَ دارگ بیت وہدے اللہ ورسول ءِ گوشگ ءِ مطابق ءَ عمل بکن اِت۔

ف۹ یعنی بہ ہما عملانی وجوانیں عادتانی نیمگ ءَ درکان بزور اِت کہ بہ خداوند تعالیٰ ءِ وعدہ ءِ پدا بہ آئی بخشش وجنت ءِ حقدار بئیت۔ ف۱۰ چون کہ ماں بنی آدم ءِ فہم ءَ چہ آسمان وزمین ءِ فراخی ءَ زیات دگہ فراخی آحت نہ کنت پمشکا پہ فہمائینگ ءِ خاطرءَ جنت ءِ عرض گوں اشاں تشبیہ دیگ بوت چوش بگوش کہ چوش سرپچ دیگ لوٹیت کہ جنّت ءِ عرض زیادہ ءَ چہ زیادہ انکر اِنت گڈا آئی طول ءِ حال ءَ خدا زانت باریں چنکر بیت۔ ف۱۱ یعنی نہ عیش ووشی خدا شموشنت ونہ تنگی وپریشانی ءِ وھدءَ بہ خرچ کنگ ءَ جان ءَ دزّانت ھمک وھدءَ و ہر یک جاورءَ کہ وتی قدرت ءَ بہ خرچ کنگ ءَ اوشتاتگ اَنت۔ چو سود وروکاں بخیل وپیسہ ءِ پرستش کنوک نہ اَنت چوش بگوش کہ گوں جان ءِ جہاد ءَ مالی جہاد ہم کننت۔ ف۱۲ زھرءِ ایر برگ مزن کمال گپ اِنت پدا بہ آئی ءِ سرگیشی اِے کہ مردمانی رد یاں یا ناحقیں کاران ءَ بالکل معاف کننت ونہ ایوکءَ معاف کننت بلکیں گوں نیکی واحسانءَ پیش کایت۔ غالب چوش اِنت کہ سارئے بہ ہما مردمانی بارو ءَ چہ بد دعا کنگ ءَ ہن کنگ بوتگت اِدا آیانی بابت ءَ زھر ایر برگ وبخشگ و بہل کنگ ءَ چہ کار گرگ ءِ ترغیب دیگ بوتگ وا اِے ہن اِشارہ اِنت کہ ہما صحابہاں کہ آیاں ماں اُحد ءِ جنگ ءَ حکم سرا عمل نہ کت یا چہ میدان ءَ جستنت آیانی گناہ ءَ معاف کنگ و بخشش و بہل کنگ ءِ راہ ءَ اختیار کنگ ءِ بابت ءَ دلگوش گور کنائینگ بوتگ۔ ف۱۳ یعنی بہ سر ظاھرءَ کتام یک بے شرمی ءِ کارے بکننت کہ آئی ءِ اثر بہ دگرانی سرا ہم کپوک بیت یا کتام دگہ سِلّیں کارے ءِ تہا گرفتار بہ بنت کہ آئی ءِ تاوان ءِ دیم گوں آیانی جندءَ اِنت۔

ھمے تاکدیمءِ فوائد: ف یعنی خداءِ عظمت وجلال آئیءِ عذاب وثواب آئیءِ حقوق واحکام آئیءِ عدالت ءِ پیشی وعدہ ووعیدءَ گوں دل ءَ یاد کنانءَ بہ زبانءَ ہن آئی یاد شروع کت گوں ترس ولرزءَ آرا توار پرحبت آئیءَ دیم ءَ سر بسجدہ ءَ ایر دات (چوشکہ ماں صلوٰۃ التوبہ ءِ حدیث ءَ آھتگ) پدا ہرچ شرعی رھبند پہ گناہانی معاف کنائینگ ءَ بیگمنت بہ ہما ڈولا بخشش معافی لوٹت مثلاً حقدارانی حق ءَ ادا کت یا چہ آیاں معاف کنائینتنت و بہ خداءِ دیما توبہ واستغفار کت (پرچاکہ اصل بخشوک ہمائی ذات اِنت) ہرچ گناہے کہ بہ بشری لوٹانی ردا سرزد بوتگت بہ آیانی سرا ہٹ نہ کت بلکیں چوشاں فہمانی ءَ کہ حق تعالیٰ بندہانی راستیں توبہءَ قبول کنت گوں ندامت وپشومانی ءَ توبہ کنان ءَ بہ آئی دربار ءَ حاضری دات اِے مردم ہم دومی درجہ ءِ متقین اَنت کہ بہ اِشاں جنّت تیار کنگ بوتگ حق تعالیٰ اِے توبہ کنوکانی گناہان ءَ بہل کنان ءَ ماں وتی جنّت ءَ اِشان ءَ جاگہ دنت وہرچ توبہ ءَ یا نیکیں عملے ....

کرتگش آیانی بہترین وشرتریں بدلہ رسیت۔ ف۲ یعنی چہ شما پیش بازقوم وملت گوستگنت مزن مزنیں واقعات بہ اشانی سرا کپتگنت۔ خداتعالیٰ ءِ عادت ہمِنہک برۓ معلوم کنائینگ بوتگ کہ چریشاں ہرکس ءَ نبیانی دژمنی وحق ءِ تکذیب ءِ سرۓ لانک ءَ ترندبست وخدا ورسول ءِ تصدیق وفرمانبرداری ءَ دیم ءَ تاب دیان ءَ حرامخوری ونافرمانی ءِ سرا اھُٹ کنان بوتنت آیانی انجام چون بد بوت۔ یقین نہ بیت تو ماں زمین ءَ ترّوتاب کنان ءَ آیانی تباھی وبربادی ءِ نشانیان ءَ بہ وتی چمان بگندرات کہ آمروچی ہمِ شمے ملک ءِ گورءَ موجود انت۔ بہ اے واقعاتاں غورکنگ ءَ چہ "اُحد" ءِ جنگ ءِ ھردوئیں ٹولیان ءَ سبق حاصل کنگ لوٹیت یعنی مشرکین کہ آ بہ پیغمبر ءِ دژمنیءَ ردءَ بہ حق ءِ لگتمالی ءَ میدان ءَ دراھتنت بہ وتی ہدارکی کامیابی ءِ سرۓ مغرور مبنت کہ آیانی آخری انجام ابید چہ تباہی وبربادی ءَ دگہ ہچ نہ انت ومسلمان کا فرانی سکیائیں وگیشیں ظلم وزورانی ردا یا وتی وقتی شکست ءَ چہ بد دل مبنت کہ آخرءَ حق غالب وسرافضل بہ بیت چہ قدیم ءَ اللہ ءِ رھبند بہ ہمے پیما اِنت کہ آ ھجبرنہ ٹگلیت
ف۳ یعنی بہ کلیں مردمانی گوشان ءَ اِچ کنگ ءِ واسطہ ماں قرآن ءَ اے نبشتانک بیان بوگائنت کہ چریشانی اشکنگ ءَ چہ خداءَ ترسوک ہدایت ونصیحت حاصل کننت باقی بہ ہرکس ءِ دل ءَ خداءِ ترس مبیت آچرے نصیحت ووعظ ءَ چہ سوت حاصل کت کنت۔ ف۴ اِے آیتاں اُحد ءِ جنگ ءِ بابت ءَ نازل بوتنت وہدیکہ مسلمان مجاہدین چہ ٹپان دل پروش بوگائنتت آیانی مزن مزنیں بہادرانی لاشں آیانی چمانی دیم ءَ گون مُثلہ ءَ کپتگنتت واجہ پیغمبر علیہ السلام ءِ جند ءَ اِے بدبختاں ٹپّی کرتگت وبہ سرظاہرءَ سرجمیں شکست ءِ سامان بہ نظرءَ آیگائنتت۔ ہے دل پروشوکیں ونا امید کنوکیں جاورءَ خداوند قدوس ءِ توار بہ گوشتان ءَ کیت وَلَا تَهِنُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۝ (بچارات چہ سکیاں بے وس بوان ءَ خداءِ دژمنانی معابلہ ءَ نامردی وکاھلی ءَ وتی کرۓ مہ یل اِت۔ بیش اھتگیں شدت وجنجالانی ردا غمگین بوان نندگ مؤمن ءِ رھبند نہ انت۔ یاد دارگ لوٹیت مروچی ہم شما سرافضل وسربلندات کہ بہ حق ءِ حمایت ءَ تکلیف براشت کنگائت وجاناں قربان کنگائت وتقیناً آخری فتح ہم شمے گنت۔ گُڈّی کامیابی بزاں شمے گنت۔ شرط ہمیشنت کہ ایمان ویقین ءِ کشگ ءَ محکم مدارات وحق تعالیٰ ءِ وعدیانی سرا کامل اعتماد دارائے رسول ءِ اطاعت وچہ جہاد فی سبیل اللہ قدمان ءَ پشت مدارات۔ اِے خدائی توارءَ ماں پرشتگیں دلاں قوت وھائی پیداکت وماں گیرتگیں جاناں نوکیں زندے مان گیتک۔ نتیجہ چوش بوت کہ کافر بہ سرظاہرءَ غالب اتنت ٹپ وارتگیں مجاھدانی جوابی یلغارش داشت نہ کت وچہ میدان ءَ تچان بوتنت۔ ف۵۔ مسلمانان ءَ ماں جنگ ءَ ہرچ زیاتیں نقصانے بوتگت چرائی ءِ سک دل پروش اتنت۔ پدا اِشی ءِ سرا منافق ودژمنانی ٹوک وٹالی انگت زیات ایذا دیوک اتنت پرچا کہ منافق چوش گوشگائنت کہ محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم برحقیں پیغمبرے بوتیں تو اِے ڈول ءِ ناوان چون آیار ستگنت یا پہ کیں وھدءَ ھدارکی شکست ءِ قصہ پرچا دیما اھت، حق تعالیٰ ماں اِے آیتاں مسلمانان ءَ تسلّا دات کہ اگراں اِے جنگ ءَ شما ٹپّی بوتے یا جنجالی بوتے تو ماں اِے شدّتاں دومی ٹولی ہم گرفتار بوتگ۔ ماں اُحد ءِ جنگ ءَ شمے ہفتاد وپنچ مردم شہید وبازکس زدگ بوتنگ تو یک سالے پیش ماں بدرءَ آیانی ہفتاد کس بہ جھنم ءَ سر بوتنت وبازکس زدگ ہمِن بوت اَنت وبہ ہمے جنگ ءِ جندءَ ہمِن شروعات ءَ اِشانی بازکس کُشگ وزدگ بوتنت جوتکہ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهٗٓ اِذْ تَحُسُّوْنَهُمْ ءِ لفظ وت ظاھر کننت۔ پدا ماں بدرءَ اِشانی ہفتاد نفرگوں رسوائی ءَ بندی بوتنت شمے یک نفرے ھم چوش رسوانہ بوت۔ نوں وتی نقصان ءِ گوں آیانی نقصان ءَ مقابلہ بکن اِت تو غم وافسوس ءِ چیّے نہ انت، نہ آیاں چوشیں کٹّے کرتگ کہ پونزش برز بوتگ۔ باقی مئے ھیل وتب مدام بہ ہمے ڈول ءَ بوان وپیداکنت کہ سکّی، نرمی، غم، وشّی، تکلیف وآرام ءِ رہچاں ماں مردماں ادل بدل کنان بئیں کہ ماں اِیشی ءَ بازیں اسرار پوشیدہ اَنت۔ ف۶ یعنی راستیں ایمانداران ءَ چہ منافقان پد او ہدیکہ آرج ءَ قبول کنان ماں باطل ءِ حمایت ءَ دل ءَ دورنہ دینت گڈا شما بہ حق ءِ حمایت ءَ پرچا دل پروش بوتگے۔ ف۷ چہ "ظالمین" ءَ اگر مراد مشرک اَنت کہ آماں "اُحد" ءَ بہ مقابلہ ءَ جدا بکنت۔ ہر دوئینانی صورت صاف صاف ءَ نظر بیائنت کہ وت ماں وت ءَ گیشتگ اَنت۔ ف۷ چہ "ظالمین" ءَ اگر مراد مشرک اَنت کہ آماں "اُحد" ءَ بہ مقابلہ ءَ اھتگنت تو مطلب اِے بیت کہ آیانی عارضی کامیابی ءِ سبب چوش نہ اِنت کہ خدا گوں آیاں دوستی داریت بلکیں سبب دگرانت واگر منافق مراد اَنت کہ بہ وھد ءِ سرا چہ مسلماناں ونارا سِست ویک کرّش کت گڈا چوش بیان کتی کہ بہ خداءِ گورءَ مبغوض اتنت پمشکا چہ ایمان وشہادت ءِ مقام ءَ دور چگل دیگ بوتنت۔
ف۸ یعنی فتح وشکست بدل بیوکیں چیز اَنت ومسلمانان ءَ شہادت ءِ برزیں مرتبہ عطا کنگی اَت مؤمن ومنافق ءِ چکّاسگ مسلماناں ھیل وعادت دیائینگ یا چہ گناہاں پاک کنگ منظورات کہ وھدے آ بہ وتی عارضی غلبہ ءَ گل وشادان بوان ءَ زیات سرکشی ونافرمانی ءِ ردا ماں کفرءَ گیش غلو کننت گڈا خداءِ قہروغضب ءِ ھنگت زیات حقدار بینت پمشکا مسلمانان ءَ اِے ھدارکی شکست رست چونائے خدا چہ کافراں وش نہ اِنت۔ ۱۲

الصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۴۲﴾ وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ اَنْ
پادان برانت (ثابت قدم بنت) و۱ شما وَ آرزو کتگ مرگ ءِ (شہیدی ءِ) پیسر چہ ڈیک ورگ ءَ شئے
تَلْقَوْهُ ۪ فَقَدْ رَاَيْتُمُوْهُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ﴿۱۴۳﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ
گوں آئیا گڈا ہنوگ شما پہ چہان وت دیت آ ءُ رُوکا رُوک چارگا بیت و۲ ءُ نہ انت محمّد
اِلَّا رَسُوْلٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ؕ اَفَاۡئِنْ مَّاتَ اَوْ
مگر پیغمبرے ۔ گوستگ شتگنت چہ آئیا پیسر پیغمبران، ہن زندا اگر آ وفات بکنت یا
قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ ؕ وَمَنْ يَّنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ
کشگ بیت گڈا شما پچترت پہ ونی پاد ءِ پُشت ءَ ، وہر کسیکہ پچترت پہ وتی پاد ءِ سرا گڈا آ
يَّضُرَّ اللّٰهَ شَيْئًا ؕ وَسَيَجْزِى اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۴۴﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ
ہرگز اللہ ءِ ضرر ندنت ہچ ، و اللہ تعالیٰ شکر گروکانی ثواب ءُ زوت دنت و۳ ءُ ہچ ساہداری
اَنْ تَمُوْتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتٰبًا مُّؤَجَّلًا ؕ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا
مُرت نکنت بجز چہ اللہ ءِ حکم ءِ نبیسگ بوتگ وقت مقرریں و۴ وہر کسیکہ بلوٹیت دنیا ءِ مزد ءِ
نُؤْتِهٖ مِنْهَا ۚ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهٖ مِنْهَا ؕ وَسَنَجْزِى
دئیں ما آئیارا چہ دنیا ءَ و۵ وہر کسیکہ بلوٹیت آخرت ءِ مُزد ءِ دئیں ما آئیارا چہ آخرت ءَ و۶ وشکر گذارانی مزد ءِ
الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۴۵﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ نَّبِيٍّ قٰتَلَ ۙ مَعَهٗ رِبِّيُّوْنَ كَثِيْرٌ ۚ
ما زوت دئیں ءُ چہ قدر پیغمبر گوستگنت کہ جنگ کتگ گوں آیاں ہور بازیں خدا پرستے ءِ
فَمَا وَهَنُوْا لِمَآ اَصَابَهُمْ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَمَا ضَعُفُوْا وَ
پدا آیان ہمت نہا رائینتگ بہ سبب آ تکلیفے کہ رستگش ماں خدا ءِ راہا ونہ کمزور بوتگنت ونہ
مَا اسْتَكَانُوْا ؕ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۴۶﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ
اِر دستینش منتگ واللہ تعالیٰ دوست داریت جُشتینان کہ پادان دارنت ءُ آیان دگہ ہچ خبر نبوتگ
اِلَّآ اَنْ قَالُوْا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَاِسْرَافَنَا فِىْٓ اَمْرِنَا وَ
مگر ایکہ گوشتگتش کہ اے پروردگارا بہ بخش مے گناھان ءُ آ زیادھینے کہ ما وتی کار ءِ تو کاتگ ءُ

ع ۱۴ / ۱۴ / ۵

و۱ یعنی بہ جنّت ءِ ہمار بُرز جاگہاں وہلائیں درجہانی سرا خدا شمارا سر کنگ لوٹیت آیا شما فہم ات کہ بس ہنچو کائی بہ آرام ءَ اودءَ سر بئیت وخدا شمارا پچکاسان ءَ اے بہ چاریت کہ چہ شما چنکر بہ خداء راہ ءَ جنگ کنوک وچنکر بہ جنگ ءَ وھدءَ بہ وتی پادان ءِ سرا جلو کنت ۔ چوشیں خیالات مکن ات، مزنیں جاگہاں ہماکس سر کنگ بینت کہ آ بہ خداء راہ ءَ ہمک پیمے سکیانی ءَ سگ دبہ قربانی پیش کنگ ءَ تیار بنت ؎ یہ مرتبہ بلند ملا جس کو مل گیا ﷺ ہر بوالہوس کے واسطے دارو رسن کہاں ؟ و۲ ہما صحابہؓ کہ چہ بدر ءِ جنگ ءَ شرکت ءَ پشت کپتگنت بدر ءِ شہیدانی شرف وعزت ءِ اشکنان ءَ ہیے واھگ دارو ک ات انت کہ خدا اید اچوشیں سوبے بیاریت کہ ما ہم بہ خداء راہ ءَ کُشگ بہ بئیں وشہادت ءِ درجہ ءَ حاصل بکنیں ۔ ہیے واھاں ماں احد ءِ جنگ ءَ ہیے شور وصلاح داتگ کہ چہ مدینہ ءَ درکپانءَ جنگ کنگ لوٹیت، ہمشان ءَ گوشگ بوت کہ ہما چیزے کہ شما پیش ءَ واھگ داشتگت آ وت شمے دیما موجود انت نوں دیما روگ ءِ بدل ءَ پُشت ءَ کنزگ چہ معنی داریت ۔ ماں حدیثءِ انت کہ لقاء عدو ءِ واھگءَ مکن ات و وھدیکہ چوشیں موقعے بہ دست بکپیت تو پادان ءَ بجلت ۔ و۳ قصّہ چوشنت کہ ماں اُحد ءَ رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ وت جنگ ءِ نقشہ ءَ جوڑ کت ۔ تمام صفاں راست کنگ ءَ پد کوہ ءِ یک درہ ءَ (گٹّے) باقی منت کہ چہ اودءَ ہیے ترس ات کہ دژمن چہ پُشتی جانب ءَ بہ مسلمانانی لشکر ءِ سرا یلغار بکنت بہ آ جاگہ ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ پنجاہ تیر اندازان ءَ کہ آیانی سروک عبد اللہ بن جبیرؓ ات مقرر کنان ءَ کڈّن کت کہ ما توری بہ ہرچ جاورے بہ بئیں شما چہ اِدا اَٹگلگ ءِ نام ءَ مگرات مسلمان غالب ببنت یا مغلوب دانکہ اگر شما بگندے کہ مُرغ اِشانی گوشتان ءَ سُنٹ جنان ءَ ورگا ئنت، پدا ہم وتی جاگہ ءَ یلہ مکن ات ۔ و اِنّا لن نزال غالبین ما ثبتّم مکانکم (بغوی) ما بر و بردان ہما وھدءَ غالب بئین دانکہ شما بہ وتی جاگہ ءَ جلوک بئیت ۔ العرض لشکر ءَ تمایں سر وسوجان ءَ پد، جنگ شروع کنگ بوت، جنگ وچوپ ءِ بازار باز گرم ات ۔ اسلامءِ غازیاں گیشءَ چہ گیش وتی بہادری ءِ جوھران ءَ درشان کنگا ئنت ۔ ابو دُجانہ ، علی مرتضےٰ و ایدگہ مجاہدین ءِ بہادری وجوانمردی ءِ دیما قریش ءِ مشرکین ءِ سرین کپ کپ بوتگت ۔ آیان ءَ ابید چہ تچگ ءَ دگہ راہ نظر ءَ نیا ھیت ۔ حق تعالیٰ ءَ وتی وعدہ ءَ راسرجم کت، کافران ءَ سکین شکستے بوت ۔ آگوں بدحواسی ءَ تچگ ءَ لگّنت ۔ آیانی جنیں آدماں کہ اِشان ءَ شرم وغیرت دیائنگ ءِ واسطہ ھمراہ اتنت شلوار ءِ پاںچکان ءَ گُرزالانچان ءَ اِنگو آنگو تچان بوتنت مجاھدین ءَ غنیمت ءِ مال ءِ سرا قبضہ کنگ بناہ کت ۔ اے ندارگ ءَ وہدیکہ تیر اندازاں دیست تو چوش فہمت اِش کہ کامل فتح بوتگ دژمن تچگا ئنت اِدا مفت ءَ جلگ زانا ضروری اِنت؟ برین دژمن ءِ دُنب ءَ کپیں وغنیمت ءِ مال ءَ ہم وتی بہرءَ بگریں ۔ عبد اللہ بن جبیرؓ ءَ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ فرمان آیان یاد دیائنت ۔ آیاں گوشت واجہ ءِ اصل ملشا و اتمام بوتگ اِدا دارگ ءِ ہچ ضرورت نیستنت اِے خیال ءَ داران ءَ درست بہ غنیمت ءِ مال ءِ سرا کپتنت ایوک ءَ عبد اللہ بن جبیرؓ گوں یازدہ کساں آ گٹّ ءِ حفاظت ءَ اودا اِشت کیت ۔ مشرکانی سوارانی فوج ءِ سروک خالد بن الولید اَت (کہ آ دنیگہ مسلمان نہ بوتگت) آئیءَ واتر کت کہ درہ (گٹّ) ءِ نیمگءَ یلغار کت ۔ دہ دوازدہ تیر انداز دو صد پنجاہ سوارانی یلغار ءِ دیم ءَ چون داشت کننت ۔ پدا ہم عبد اللہ بن جبیرؓ وآئیءِ ہمراہاں مقابلہ کنگ ءَ ہچ کوتاھی نہ کت و وتی جانش قربان کتنت ۔ مسلمان مجاھد چہ پُشتی جانب ءَ ایمن اتنت کہ ناگت ءَ مشرکانی سوار فوج بہ آیانی سرا کپیت وچہ دیما مشرکانی فوج کہ تچگا تت پدا وتی دیمش تر ینت مسلمان چہ دوئیں جانباں دژمنانی توک ءَ بوتنت وسکّ ترندیں جنگے بوت ۔ بازیں مسلمانے شہید وزدگ بوتنت ۔ ہیے تچ وتاگ (افراتفری) ءَ ابن قمیہ نامیں مردے ءَ یک گرانیں سنگے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ سرا دَوردات کہ چہ آئیءَ واجہ ءِ مبارکیں دنتان شہید بوت ونورانی دیم ٹپی ترت ۔ ابن قمیہ بہ واجہ ءِ کشگ ءَ دلمانگ ات بلے مصعب بن عمیرؓ ءَ (کہ اسلام ءِ بیرق بہ آئیءِ دست ات) آئیءِ دیم داشت ۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم چہ ٹپّ ءِ گیشی ءَ بہ زمین ءِ سرا کپت ۔ یک شیطانے ءَ ضلوات کت کہ محمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) کُشگ بوت ۔ چہ اِشی ءِ اشکنگ ءَ مسلمانانی سر ءِ ہوش درسپرتنت وپادش شل ....

ترّ تنت لھتیں مسلمان بددل بوان ءَ زمین ءِ سرا نشتنت، لھتیں کمزور حال مسلماناں لوٹت کہ مشرکانی سردار ابوسُفیان ءِ پناہ ءَ
بروںت، لھتیں منافقاں درّائینت کہ نوں وھدیکہ محمّد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) کُشگ بوت تو بیائیت اسلام ءَ یلہ دیان ءَ وتی قدیمی دین ءَ واتر بئیں ہما وہدءَ
انس بن مالک ءِ ناکو انس بن النضرءَ فرمائینت اگر محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کُشگ بوتگ بلے محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ رب وا کُشگ نبوتگ۔ واجہ ءِ مرگ ءَ پدا شمے
زند بیکار انت۔ پہ ہما چیزءَ کہ واجہ ءَ جان دات شما ہم پہ ھمائیگی وتی جاناں قُربان بکن ات۔ جوش گوشان ءَ دیما کنزت بلغار کت، جنگی کت و پدا شہید
بوت، رضی اللہ عنہ۔ ہمے توک ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ توار جت: "الیّ عبادَاللہ انا رسول اللہ" (اللہ ءِ بندہ ہاں اینگو بیائیت، من خدا ءِ پیغمبراں)
کعب بن مالک رضی اللہ عنہ ءَ واجہ ءَ جاہ یاران ءَ دپ ءِ پچ لگوشت "یا معشر المسلمین ———————— (مسلماناں! شمارا مُژدہ ببیت کہ رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اِدا موجود انت) اِے توار ءِ اشکنگ اَت کہ مسلماناں ہمو دانز آیان بوتنت۔ سی[30] صحابیاں واجہ ءِ گِرّءَ اوشتان ءَ کافرانی دیمش دات و
مشرکانی لشکرش جت و یک یک کت۔ بہ اِے موقع ءَ سعد بن ابی وقاص، طلحہ، ابوطلحہ و قتادہ بن نعمان وا یدگہ مرداں مزن بہادری کار یدان ظاھر
کت۔ آخر مشرک لاچار بوان ءَ چہ میدان ءَ واترش کت و اِے وھدءَ اِے آیتاں نازل بوتنت وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُوْلٌ الخ یعنی محمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم)
آخر وا خدا نہ اِنت، یک رسولے اِنت چہ آئیءَ پیش چنکر رسول گوستگنت کہ چہ آیان ءَ پد آیانی رَند روکان ءَ ہما دین ءَ محکم داشتگ و جان و مال ءَ قربان کنانءَ دینش
قائم کرتگ۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ چرے دنیاءَ روگ یک عجبیں چیزے نہ اِنت۔ ھنّو اگرچہ قضائے الٰہی واجہ بیران بوت یا شہید کنگ بوت گڈا چوں زانا
شما دین ءِ حفاظت ءِ بدل ءَ چہ وتی راہ ءَ برگرد اِت؟ و جہاد فی سبیل اللہ ءَ یلہ کن اِت؟ (جوشکہ) بہ اِے وھدءَ تہنا چہ واجہ ءِ کُشگ ءِ حال ءَ اشکنگ ءَ باز
کس دلپروش بوان ءَ بہ تندگ ءَ دلمانگ اتنت یا منافقان ءِ شور و صلاح ءِ پدءَ العیاذ باللہ ہبک ءَ دین ءَ انگار کن اِت۔ چہ شما جوشیں گت و گمان وا ہجبرنہ اَت، و
اگر کسے ءَ جوش کت تو وتی جندءَ تاوان دنت، خداءَ ہچ تاوان بار گُت نہ کنت آ بہ شمے مددءَ احتیاج نداریت بلکیں شما آئیءِ شکرءَ بگرات کہ آئیءَ شمارا پہ وتی
دین ءِ خدمت ءَ مشغول کت۔ ؎ منّت منہ کہ خدمت سُلطان ہمے کنی ؛ منّت شناس ازو کہ بخدمت گذاشتت۔ وشکر بہ ہمے ڈولا ظاھر بیت کہ مازیاتءَ
چہ زیات ماں دین ءِ خدمت ءَ محکم و مضبوط بہ بئیں۔ ماں اِشیءَ بہ اِے نیمگ ءَ اشارہ اِنت کہ واجہ ءِ مرگ ءَ رند لھتیں مردم چہ دین ءَ برگردنت و ہرکس بہ دین ءَ قائم
مانیت آیان ءَ مزن ثواب رسیت۔ چنانچہ ہنچوش بوت کہ واجہ ءَ پد باز کس مُرتد بوتنت۔ صدّیق اکبر رضی اللہ عنہ آیان ءَ دوبارہ مسلمان کت و چرایاں لھتے جنگ و کُشگ ———

بوتنت۔ تنبیہ: ماں "قَدْخَلَتْ مِنْ قَبْلِہِ الرُّسُلُ" ءَ "خَلَتْ" چہ "خَلَوْا" ءَ مشتق اِنت کہ آئی ءِ معنی "بوگ"، "گوزگ"، "ہلگ و روگ"
اِنت کہ پہ اشی ءَ موت لازم نہ اِنت۔ جوشکہ فرمان کت وَاِذَا لَقُوْکُمْ قَالُوْآ اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَوْا عَضُّوْا عَلَیْکُمُ الْاَنَامِلَ یعنی وہدیکہ ترا کلنت ویک کرّ
بنت۔ ہم ماں "الرُّسُلُ" ءَ لام پہ استغراق ءِ اِنت بلکیں آ لام جنس انت پرچاکہ بہ مقصد ءِ ثابتی ءَ استغراق ءَ ہچ تعلقے نیست اِنت۔ بعینہٖ ہمے ڈول ءِ جملہ حضرت مسیح ءِ
بابت ءَ فرمان کت "مَا الْمَسِیْحُ ابْنُ مَرْیَمَ اِلَّا رَسُوْلٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِہِ الرُّسُلُ" ءِ تہا آیا لام پہ استغراق اِنت گڈا اشی ءِ معنی جوش بیت کہ تمام رسول چہ
مسیح ءَ پیش بوتگ و گوستگنت، کسے آئی بعد آیوک نہ اِنت پمشکا ادا لام پہ جنس ءَ اِنت و ہمے پیما مرے آیت ءَ معنی و مراد انت۔ اِشی ءِ تائید چرےشیءَ بیت کہ
عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ ءِ مصحف و ماں ابن عباس رضی اللہ عنہ ءِ قرأت ءَ الرُّسُل نیست اِنت۔ رُسُل نکرہ اِنت۔ باقی ماں خَلَوْ ءِ تفصیل ءَ تہنا موت یا قتل ءِ ذکرءَ پمشکا
کت کہ طبعی موت الّم ءَ آیگی اَت و قتل ءِ حال ہما وھدءَ مشہور کنگ بوتگت۔ و چونکہ موت ءِ صورت ءِ بہ وقوع ءَ آیگ مقدّرات پمشکا آرا بہ قتل ءِ سرا مقدّم
کنگ بوت۔ ابوبکر صدّیق رضی اللہ عنہ ءَ واجہ ءِ وفات ءَ پد وہدیکہ بہ صحابہ رضی اللہ عنہم ءِ مجّی ءِ تہا اِے سرجمیں آیت داں الشّٰکِرِیْنَ بلکیں آیت اِنَّکَ مَیِّتٌ وَّاِنَّھُمْ مَّیِّتُوْنَ ہم وانت
گڈا مردم چہ "قَدْخَلَتْ" و اَفَاِنْ مَّاتَ و اِنَّکَ مَیِّتٌ ءَ موت ءِ جواز و عدم استبعاد ءِ سرا اُھڑار بوتنت کہ آ صدّیق اکبر رضی اللہ عنہ ءِ غرض اَت۔ موت ءِ آیگ ءِ پدا نہ صدّیق اکبر ءِ چرےشیءَ دلیل گپت نہ دگہ کسےءَ
فہمت اگرچہ لفظاں ہمے ظاھر ہبوتیں کہ موت واقع بوتگ گڈا بایدات کہ آیت ءِ نازلی ءِ وہدءَ یعنی وفات ءِ ہفت سال ءَ پیش جوش فہمگ بہ بوتیں کہ واجہ ءَ وتی کار خیر کتگ۔
چرے تقریرءَ لھتے محرّفانی کلّیں تحریفات بے کار ثابت بوتنت۔ طوالت ءِ سبب ءَ زیات گیش وگیوار کنگ نہ بوتگ۔ پہ علم ءِ خدابنداں بس اشارہ کنگ بوتگ۔

ف[4] وھدیکہ کس اپید چہ خدا ءِ حکم ءَ مُرت کت نکنت توری بلّی موت ءِ بازیں ازباب جمع ببنت و ہر یکّے ءِ موت بہ مقدّریں وھدءَ آیگ الّمی اِنت توری چہ بیماریءَ
بہ بیت یا چہ قتل ءَ یا چہ دگہ سببےءَ، تو خدا ءِ توکّل کنوکان ءَ چرائیءَ پریشان بوگ نہ لوٹیت و نہ یک مزنیں یا گونڈنے ءِ مرگ ءِ حال ءَ اشکنان ءَ نا امید یا بددل
ببنت و بنندنت۔ ف[5] یعنی اگر بلوٹنت کما قال عَجَّلْنَا لَہٗ فِیْھَا مَا نَشَآءُ لِمَنْ نُّرِیْدُ ○ ف[6] یعنی آئیءَ بہ آخرت ءَ یقیناً بدلہ رسیت۔ ماں اِے آیت ءِ
اوّلی جملہ ءَ بہ ہما کسانی سرا ایراد کرگ بوتگ کہ آیاں بہ مال غنیمت ءِ لالچ ءَ حکم عدولی کت و ماں دومی ءَ ھمایانی ذکر انت کہ آ بہ فرمانبرداری ءَ بر و بر ثابت قدم بوتنت
ف[7] یعنی ہرکس بہ اِے دین ءِ سرا قائم مانیت آئیءَ دین ھم رسیت و دنیا ھم بلے ہمیشنت کہ آ اِے نعمت ءِ قدر کنوک بہ بیت۔ (کذا فی الموضح)
ف[8] یعنی چہ تو پیش باز اللہ دوستاں بہ نبیّانی ہمراھیءَ گوں کافراں جنگ اِش کت کہ ماں آئی اِشاں مزن تکلیف و سکّی و سوری چست کت بلے چہ آ سکّی و سوریاں نہ اِشانی
ارادہانی تہا سستی پیدا بوت نہ دل اِش دَور دات نہ نزوری اِش ظاھر کت، نہ دژمن ءِ دیما ناھری قبول اِش کت۔ اللہ تعالیٰ گوں جوشیں ثابت قدمیں مردماں خاصیں
دوزواھی پدرا کنت۔ اِے بہ ھما مسلماناں بیم ترا پی بوت و آیاں غیرت دیائینگ بوت کہ آیاں ماں اُحد ءَ نزوری ظاھر کت داں اِے حدءَ کہ لھتیں ءَ جوش گوشت کہ کسےءَ
توک ءَ یاران ءَ چہ ابوسفیان ءَ پناہ گرگ بہ بیت، مطلب ایشنت کہ وہدے پیشی امّتانی اللہ دوستاں ماں سکّی و سوریاں اِے صبر و استقلال ءِ ثبوت پیش داشت
گڈا اِے امّت ءَ (کہ خیر الامم اِنت) چرایاں زیات صبر و استقامت ءِ ثبوت پیش کنگ لوٹیت ــ ۱۲

ثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۴۷﴾ فَاٰتٰىهُمُ اللّٰهُ

مُہر بدارے پادان ومدت بدے مارا پہ کفارے قومے سرا ف۱ پدا داتنت آ اللہ ءَ

ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ ۗ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۴۸﴾

دنیاءِ مُزد وآخرت ءِ جوانیں مُزد واللہ دوست داریت ھمایاں کہ نیکیں کار کننت ف۲

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنْ تُطِيْعُوا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَرُدُّوْكُمْ عَلٰۤى

اُو ایماندار ان! اگر شما خبر اگرِت کافرانی گڈا ترینینت شمارا پہ وتی

اَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا خٰسِرِيْنَ ﴿۱۴۹﴾ بَلِ اللّٰهُ مَوْلٰىكُمْ ۚ وَهُوَ خَيْرُ

پادانی پُشت ءَ رندا بئت شما تاوان بار ف۳ بلکیں اللہ شمے وا جہ اِنت وآ چہ درستان شرترین

النّٰصِرِيْنَ ﴿۱۵۰﴾ سَنُلْقِيْ فِيْ قُلُوْبِ الَّذِيْنَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَاۤ

مددگار ے ف۴ نوں دور دئیں ماں کافرانی دلان بیم پہ ھمے سبباکہ

اَشْرَكُوْا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطٰنًا ۚ وَمَاْوٰىهُمُ النَّارُ ۗ

کہ آیاں شریک کتگ گوں اللہ ءَ ھما چیز کہ اللہ ءَ رَہ نداتگ پر آئی ھچ دلیلے وآیانی جاگہ ماں دوزخ اِنت

وَبِئْسَ مَثْوَى الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهٗۤ اِذْ

وآ گندگیں جاگاہ ابت ظالمانیے ف۵ وُ بیشک اللہ ءَ راست کت گوں شما وتی وعدہ وقتیکہ

تَحُسُّوْنَهُمْ بِاِذْنِهٖ ۚ حَتّٰۤى اِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِى الْاَمْرِ

ڈلت رینکنت شما آ پہ خداءِ حکما ف۶ تا وقتیکہ شما بزدل بوتِت، وماں کارءِ توکا شما اَڑِتِت وتِ ماں وتا

وَعَصَيْتُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَاۤ اَرٰىكُمْ مَّا تُحِبُّوْنَ ۗ مِنْكُمْ مَّنْ يُّرِيْدُ

وُ نافرمانی کت شما ف۷ رند چہ اِشیا کہ پیشی داشتگ شمارا شمے خوشیءِ چیز لہتے چہ شما ھمایت کہ دنیای

الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرِيْدُ الْاٰخِرَةَ ۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۚ

لوٹیت ولہتے چہ شما ھمایت کہ آخرت ءِ طلبگار ینت ف۸ رندا ترینتی شمے غلبہ چہ آیانی سرا تاکہ شمے پدری ءَ بکنت ف۹

وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ ۗ وَاللّٰهُ ذُوْ فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۵۲﴾ اِذْ

وشمے قصوری وُ معاف کت ف۱۰ واللہ تعالیٰ مہربان انت پہ مومنانی سرا ف۱۱ وقتیکہ

ع ۵/۶

ف یعنی بازیں اڑ و جنجالانی تہا نہ پریشانی ءِ لفظے چہ دپ کشت اِش نہ چہ مقابلہ ءَ پدترّگ و دژمن ءِ اطاعت ءَ قبول کنگ ءِ رِدا ایک سخنے درشان اِش کت۔ چیزے اگر گوشتش تو چوش گوشتش کہ "یا خدا تو مئے کلاّنی کوتاھیاں وزیادتیان ءَ معاف بکن، مئے دلاں مضبوط و محکم بکن تانکہ مئے قدم چہ حق ءِ کشک ءَ لرزوک مبنت و مارا پہ کافرانی مقابلہ ءَ مدد بدے۔" کہ آیاں زانت کہ بازبرا پہ مصیبت ءِ آیگ مردمانی گناہ و کوتاھی سبب بنت و چہ ماکئے دعویٰ کت کنت کہ چہ آئی ءَ کدی تقصیر یا کوتاھی نہ بوتگ۔ بہک حال ءِ چہ مصیبتءَ پریشان بوان ءَ مخلوق ءِ نیمگ ءَ جکگ ءِ بدل ءَ آ پہ وتی خالق و مالک ءِ نیمگ ءَ جکلتنت۔ ف۲ یعنی ماں دنیاءَ آیانی فتح و کامیابی ءِ رعب پہ دلاں ندارینت، شرف و دوزواھی دات و پہ آخرت ءَ ہرچ شرترین ثواب دست تو آئی جست ءَ مکن۔ بچار ہرکس گوں خدا تعالیٰ ءَ وتی حساب و داد ءَ شر بکننت نیکیں کار بکننت گڈا خدا گوں آیاں ہمے ڈولا دوستی ظاھر کنت و پہ ہمے بیمار ورددنت۔ ف۳ یعنی پہ احد ءِ جنگ ءَ مسلمان دل پروش بوتنت تو کافر و منافقان ءَ سوب رسِت، لھتین ءَ الزام و شگان جنگ بناء کت لھتین ءَ پہ دوزواھی ءِ پردہ ءَ فہمائینگ شروع کت تانکہ دیم ترءَ جنگ ءِ وھد ءَ چوشیں دلیری بے مکننت۔ حق تعالیٰ خبردار کنت کہ دژمن ءِ فریب ءَ میائِت اگر خدا مکنت پہ اشانی فریب ءَ گرفتار بوتِت گڈا ماں ہما تہاروکی ءَ کپ اِت کہ چہ آئی ءَ خداءَ شما کشتگ اَت وکم کم ءَ دین چہ شمے دست ءَ در رَوت کہ آسرماں دنیا و آخرت ءَ تاوان اِنت۔ ساری پہ خدا دوستانی راہ ءِ سرا کپگ ءِ ترغیب داتی و اِدا اکو باطن ناشرانی خبرگرگ ءَ چہ ھن کت تانکہ مسلمان ھُژّار پہ بنت و وتی نیک و بدءَ جاہ بیارنت۔ ف۴ یمشکا ھمائی خبرگرگ لازم اِنت و پہ ھمائی مدد ءَ بھیسہ کنگ الّی اِنت ھرکس ءِ مددگار خدا اِنت آئرا چے حاجت اِنت کہ خدا ءِ دژمنانی مدد ءِ راہ چار پہ بیت یا آیانی اطاعت ءِ گردن ءَ جہل بکنت۔ ماں حدیث ءِ انت کہ چہ احد ءَ واتری ءِ وھد ءَ ابوسفیان ءَ ھُبل ءَ توسیب دات و گوشتی "لنا عُزّیٰ ولا عزّیٰ لکم" واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ فرمائیت چوش پسہ بدئے اللہ مولانا ولا مولیٰ لکم ....

ف۵ یعنی اِے وا شمے چکاسگ اَت نوں ما پہ کافرانی دل ءَ ہنچیں رُعبے مان کنیں کہ شمے زدگ و کمزوری و تاوان زورگ ءِ باوجود پدا شمے سرا واتر بوان ءَ یلغاکنگ ءِ جرأت کت مکننت چنانچہ بوت ھن ہنچوش ابوسفیان و تی لشکرءَ زوران ءَ گوں نامرادیں دل ءَ چہ میدان ءَ تتک۔ پہ راہ ءَ یک برے دل ءَ ھن فرمائیت کہ یک ترند و پندیں وزدگ وارتگیں فوجے ءَ ہنچوش مفت ءَ یلہ دات و واتر بوتے۔ بیا واتر بوان ءَ اِشان ءِ کار ءَ ھلاس بکنیں مگر چہ حق ءِ ھیبت و اسلام ءِ رعب ءِ اثرءَ دل اِش پُرنہ کت کہ اِے خیال ءَ ماں عمل ءَ بیارنت اشی ءِ برخلاف مسلمان مجاہداں داں حمراء الاسد ءَ اِشانی دُمب ءَ اورش کت و چرائی پدءَ ہچ چوشیں موھش ندات کہ احد ءِ داستان ءِ پدءَ تکرار پہ بیت۔

تنبیہ: مشرک توری ہرقدر زورءَ درشان بکنت آئی دل کمزور بیت پرچا کہ آ کمزوریں مخلوق ءِ عبادت ءَ کنت۔ ہنچوش معبود ھما ڈولیں عبادت گزار۔ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوْبُ (الحج رکوع ۱۰) وچونائی ءَ ھن زور و قوت وانی الحقیقت ءَ چہ خداءِ تائید و امداد ءَ حاصل بیت کہ چرشیءَ کافر و مشرک یقیناً بے نصیب اَنت یمشکا مسلمان دانکہ مسلمان اتنت ہمیشہ کافر چہ آیاں پہ ترس و لرزءَ اتنت بلکیں ماداں روح مروچی گندیں کہ مسلمانانی سکیں انتشار۔ ناتپاکی و نزوری ءِ باوجود دنیاءِ سرجمیں کافر حکومات چرے وتکگیں ٹپ وارتگیں شیرءَ پہ ترس و لرزءَ اَنت و ہمیشہ ہمے فکر دارنت کہ اِے قوم سرءَ لک مکنت۔ ماں علمی و مذھبی ندارگاں ھن اسلام ءِ ہمے رعب گوں چمّاں گندگ بیت۔ ماں حدیث ءَ واجہ ءِ فرمان انت کہ منی رعب چہ ماہے ءِ راہ ءَ ماں دژمن ءِ دل ءَ جکگ دیگ بیت۔ بے شک ہمائی ءِ اثر انت کہ آمسلمانیں امّت ءَ دزکپتگ فللہ الحمد علیٰ ذٰلك ولہ المنّة۔ ف۶ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ چہ دو پیش فرمان کتگت کہ اگر گوں صبر و استقلال ءَ کار گرات حق تعالیٰ شمارا سرافضل کنت چنانچہ خداءَ وتی وعدہ چہ جنگ ءِ بنگیجی ءَ راست کت و پیش داشت۔ آیاں چہ خداءِ حکم ءَ کافران ءِ راجہان جنان ءَ سر پہ سرکرتنت۔ ہفت یا نُہ کساں کہ کافرانی بیرق ماں آیانی دست ءَ بدماں پد دیگ بوت درست ہمودءَ کُشگ بوتنت۔ آخر ہبکہ بوان تچگ ءَ لگتنت مسلمان فتح و

تُصۡعِدُوۡنَ وَلَا تَلۡوٗنَ عَلٰۤى اَحَدٍ وَّالرَّسُوۡلُ يَدۡعُوۡكُمۡ فِىۡۤ اُخۡرٰٮكُمۡ

شما سرکپا کنِت رفت وچک نترینت پچارت شما په کسے ءِ سرا ءُ رسول خدا توار کنانت شمارا چه شمے پُشتی نیمگا ؎۱

فَاَثَابَكُمۡ غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيۡلَا تَحۡزَنُوۡا عَلٰى مَا فَاتَكُمۡ وَلَا مَاۤ اَصَابَكُمۡ‌ؕ

پدا داتی شمارا غم په عوض ءَ غم ءِ تاکہ غم موریت شما په آ چیزے ءِ سرا کہ چه شمے دستا رَوت و نه آ چیزے ءِ سرا کہ شمارا پیش کیت ؎۲

وَاللّٰهُ خَبِيۡرٌۢ بِمَا تَعۡمَلُوۡنَ‏ ﴿۱۵۳﴾ ثُمَّ اَنۡزَلَ عَلَيۡكُمۡ مِّنۡۢ بَعۡدِ الۡغَمِّ

واللہ تعالیٰ خبر دارنت پہ ہر کارے کہ شما کنت ؎۳ رندا راہی دات پہ شمے سرا رند چہ غم ءَ

اَمَنَةً نُّعَاسًا يَّغۡشٰى طَآئِفَةً مِّنۡكُمۡ‌ۙ وَطَآئِفَةٌ قَدۡ اَهَمَّتۡهُمۡ

آرام کوچنڈگ ءَ (گُڈگ) ماں پوشت ہما کوچنڈگا لہتے مردم چہ شما ؎۴ ءُ لہتے دگر مردم ما غما کپنگتنت

اَنۡفُسُهُمۡ يَظُنُّوۡنَ بِاللّٰهِ غَيۡرَ الۡحَـقِّ ظَنَّ الۡجَـاهِلِيَّةِ‌ ؕ يَقُوۡلُوۡنَ

وتی نفسانی ؎۵ گمانش کُت په خدا ءِ سرا ناحقا جاہلی گمان ؎۶ گوشتش

هَلۡ لَّنَا مِنَ الۡاَمۡرِ مِنۡ شَىۡءٍ‌ ؕ قُلۡ اِنَّ الۡاَمۡرَ كُلَّهٗ لِلّٰهِ‌ ؕ يُخۡفُوۡنَ

کہ زانان ہستنت مے دستا چیزے اختیار ؎۷ بگوش کہ درستیں اختیار اللہ ءِ وتی دستا بنت ؎۸ پوشیدہ دارنت

فِىۡۤ اَنۡفُسِهِمۡ مَّا لَا يُبۡدُوۡنَ لَكَ‌ ؕ يَقُوۡلُوۡنَ لَوۡ كَانَ لَنَا مِنَ الۡاَمۡرِ

ماں وتی دلان آ چیزیکہ ظاہر نکننت گوں تو. گوشنت کہ اگر ما ءِ مے دستا چیزے اختیار

شَىۡءٌ مَّا قُتِلۡنَا هٰهُنَا ‌ؕ قُلْ لَّوۡ كُنۡتُمۡ فِىۡ بُيُوۡتِكُمۡ لَبَرَزَ الَّذِيۡنَ

بوتین گڈا ما کُشگ نبوتیں ادا ؎۹ بگوش کہ اگر شما ماں وتی لوگان بوتینیت البتہ درکیت رفتنت ہما کسان کہ

كُتِبَ عَلَيۡهِمُ الۡقَتۡلُ اِلٰى مَضَاجِعِهِمۡ‌ۚ وَلِيَبۡتَلِىَ اللّٰهُ مَا فِىۡ

نبشتہ بوتگ پر آیانا کُشگ بطرف وتی کُوش جاہان ؎۱۰ واللہ تعالیٰ ءِ پدری کنگیگت آ چیز یکہ ماں

صُدُوۡرِكُمۡ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِىۡ قُلُوۡبِكُمۡ‌ؕ وَاللّٰهُ عَلِيۡمٌۢ بِذَاتِ

شمے سینیان ہستنت و آیا پاک و صاف کنگیگت آ چیز یکہ ما شمے دلان ہستنت واللہ تعالیٰ خبردارنت دلانی

الصُّدُوۡرِ‏ ﴿۱۵۴﴾ اِنَّ الَّذِيۡنَ تَوَلَّوۡا مِنۡكُمۡ يَوۡمَ الۡتَقَى الۡجَمۡعٰنِ ۙ اِنَّمَا

رازا ؎۱۱ ہما کسان کہ پُشتش ماندات رفتنت چہ شما ہما روچیکہ ڈیک دات دوئیں فوجان، دگہ خبر

کامرانی ءِ دیم ءَ صاف صاف گندگ ءَ اتنت وغنیمت ءِ مال آیانی دیم ءَ چک پہ چک کپتگنت کہ چہ تیراندازانی غلطی ءَ خالد بن ولید ءَ فائدگ گپت و یکبارگی جنگ ءِ نقشہ چپی بوت چوشکہ ساری ءَ بیان بوت۔ ؎۲ یعنی پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام ءَ ہرچ حکمے بہ تیراندازان ءَ داتگ اَت آیان آئی ءِ برخلاف کت و وت ماں وت ءَ جیڑہ اِش کت، چنت کس ءَ گوشتگت کہ ما راچہ وتی جاگہ ءَ ہیچ سُرگ نہ لوٹیت زیانیں مردمانی ہمے گوشگ اَت کہ نوں اِدا جلگ ءِ ہیچ فائدہ نیستنت بردیں غنیمت ءِ مال ءَ حاصل بجنیں۔ آخر کار زیات تیراندازاں وتی جاگہ ہشت وشتنت مشرکاں چہ ہما راہ ءَ ناگت ءَ حملہ کت۔ دومی نیمگ ءَ واجہ ءِ کُشگ ءِ حال پرشت۔ چرے جراں ماں دل ءَ نزوری پیدا بوت کہ ایشانی نتیجہ شلیمگی و بزدلی ءَ ظاہر بوت۔ چوش بگوش کہ شلیمگی ءِ سبب جیڑہ و جیڑہ ءِ سبب عصیان اَت۔ ؎۸ یعنی لہتیں مردم دنیاوی متاع (غنیمت ءِ مال) ءِ وشّی ءَ شترتنت کہ آئی ءِ تاوان درستانی چکّ ءَ کپت۔ ابن مسعود فرمان کنت کہ چرے آیت ءِ نازلی ءَ پیش من کدی نہ مارتگ اَت کہ چہ ما کسے دنیا ءِ ہن طلب گارانت۔ ؎۹ یعنی باوا آیان بہ شمے دیم ءَ تچگا ئتنت نوں شما بہ آیانی دیم ءَ تچگ بنا کت چہ شمے غلطی و کوتاہی ءَ جبر چپّکا بوت۔ و ماں اِشی ءَ ہم مقصد شمے چکّاسگ اَت تانکہ جامگیں و پکّائیں مردم صاف صاف ءَ نظر بیاینت۔ ؎۱۰ یعنی ہرچ ردیں کارے بوتگت خدا تعالیٰ آ را بلکل پہل کت نوں کس ءَ چوشیں اجازت نیستنت کہ کسے ءَ ٹوک و ٹالی یا شگان بجنت۔ ؎۱۱ کہ آیانی کوتاہیان ءَ معاف کنت و ماں عتاب ءَ ہم لطف و شفقت ءِ معنیٰ ءَ چاران کنت۔ ۱۲

ھے صفحہ ءِ فوائد : ؎۱ یعنی شما بہ کوہ و گیابان ءَ درک روگا ئتنت و پریشانی ءِ جاورءَ پُشتت ءَ ہم دیم نہ ترینت و کس ءَ نہ چارات۔ آ وھد ءَ خدا ءِ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بدستور وتی جاگہ ءَ اوشتان ءَ شمارا چیرے سلیں حرکت ءِ مہن کنگائنت و وتی نیمگ ءَ شمارا توار جنگا تتسلے شما بہ حیرانی و سرگردانی ءِ وہد ءَ توار ءَ چون بہ اشکتیں۔ آخر کعب بن مالک ءَ کو کار جت گڈا مردماں اشکت و واترکناں بہ وتی نبی ءِ چپّ و چاگرد ءَ جمع بوتنت۔ ؎۲ یعنی شما رسول ءَ دل تنگ کت آئی ءِ عوض ءَ شمے سرا تنگی آھنت غم ءِ بدلہ ءَ غم رست تانکہ دمتر ءَ یاد بدارات کہ ماں ہر جاور ءَ رسول ءِ حکم ءِ سرا روگ لوٹیت توری یک نفع ءِ چیزے مثلاً مال غنیمت وغیرہ چہ دست ءَ بروت یا چیزے بلاہے دیما بئیت۔ تنبیہ : گیشتر مفسراں فَاَصَابَكُمۡ غَمًّۢا بِغَمٍّ ءِ معنیٰ چوش کتگ کہ خدا ءَ شمارا غم ءِ سرا غم دات یعنی یک غم واشروعاتی فتح و کامیابی ءِ چہ دست ءَ برباد بوگ ءَ دومی وتی مردمانی کُشگ و زدگ بوگ و نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ شہادت ءِ خبر ءِ تالانی ءَ چہ رست لہتیں ءَ اِے مطلب زرتگ کہ فتح و کامرانی برباد بوگ، غنیمت ءِ چہ دست ءَ درآیگ و جانی و بدنی ہرچ تاوانے ءِ غم سوار اَت آئی ءِ عوض ءَ یک ھنچیں مزنیں غمے دیگ بوت کہ چہ آئی ءَ پیشی کلیں غم شموشگ بوتنت یعنی نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ مقتولی ءِ حال۔ چرے غم ءِ گرانی ءَ مردمان ءَ ید و پیش ءِ ہوش بشت نہ کپت دانکہ واجہ ءِ دیب ءِ توارش ہم نہ اشکت چوشکہ یک نیمگے بہ سرجمی ءَ دلگوش گورکنگ ءَ چہ مردم ءَ دومی نیمگ ءِ ہیچ سما نہ بیت۔ ؎۳ یعنی شمے احوال و نیتان ءَ زانت و ہما ڈولا گوں شما معاملہ کنت۔ ؎۴ یعنی ماں اِے جنگ ءَ ہر کس ءَ شہید بوگی اَت آ شہید بوت و ہر کس پہ اگنزگی اَت آ گنزتنت و ہرچے ماں میدان ءَ منتنت چرایاں بہ مخلصیں مسلمانانی سرا حق تعالیٰ ءَ یکدم کوچنڈگے دَور دات کہ آ اوشتکائی گڈ ءَ گ ءَ لگتنت۔ حضرت طلحہ رضی اللہ عنہ ءِ دست ءَ زھم بازبرئیلہ بوان ءَ بہ زمین ءَ کپت۔ اِے یک حستی اثر ہما باطنی سکون و دلجمی ءَ گنت کہ چوشیں شدّت و جنجال ءِ وھد ءَ بہ مؤمنانی دلانی سرا محض چہ خدا ءِ فضل و کرم ءَ وار د بوت کہ چرائی ءَ بہ دژمن ءِ ترس چہ دلاں درشت۔ اِے کیفیت عین ہما وھد ءَ پیش آھنت و ہدیکہ ماں مجاھدانی لشکر ءَ ضبط و نظم نہ ما نتگت، بے شمار لاش ماں خاک و خون ءَ تلوسگا ئتنت، سپاہی چہ ٹپانی وجہ ءَ ژند پند اتنت واجہ ءِ کُشگ ءِ حال ءِ اشکنگ ءَ مخلوق ءِ ہوش و سار درشتگت۔ چوش بگوش کہ اِے واب، جاہ بسُرگ ءِ پیام اَت چہ کوچنڈگ ءِ سبب ءَ ایشانی ژندی گار کنگ بوت و بیم تراپ دیگ بوت کہ ترس و لرزگ ءِ دَور گوست نوں بہ دلجمی ءَ وتی فرض ءِ سرانجام بدئیت۔ ہما دماں ءَ صحابہ رضی اللہ عنہم ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ چاگرد ءَ چج بوان ءَ جنگ ءِ محاذ قائم کت۔ یکّیں دیر ءَ رند آسمان صاف اَت دژمن چہ توک ءَ تچوک اَت۔ تنبیہ : ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرمان کنت کہ بلکل ماں جنگ ءِ وہد ءَ

.... نعاس (کو چنڈگ ءِ آیگ چہ اللہ ءِ نیمگ ءَ فتح و ظفر ءِ نشانی اَت۔ حضرت علیؓ ءِ فوج ءَ ماں صفّین ءِ جنگ ءَ ہنچوشیں داستان پیش آہت

ف۵ اے بزدل و ترسوکیں منافق اَنت کہ آیان ءَ نہ اسلام ءِ فکر سوار اَت نہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ۔ تہنا وتی جند ءِ جان ءِ رکّینگ ءِ شوہاز ءَ اتنت کہ اگر ابوسفیان ءِ فوج ءَ دوبارہ حملہ کت تو مئے عاقبت چون بیت۔ ماں اے ترس و فکر ءَ گڈا کو چنڈگ چون بئیت۔ ف۶ یعنی اللہ ءِ وعدہ کجا بوتنت؟ ہنچوش معلوم بیت کہ اسلامؑ قصہ ہلاس بوت، نوں پیغمبر و مسلمان و وتی لوگان ءَ واتر کت نہ کننت، کلانی کار ہمید اتمام بیت چوشکہ دومی جاگہ ءَ فرمان کت بَلْ ظَنَنْتُمْ اَنْ لَّنْ يَّنْقَلِبَ الرَّسُوْلُ وَالْمُؤْمِنُوْنَ اِلٰٓى اَهْلِيْهِمْ اَبَدًا (فتح رکوع ۲) ف۷ یعنی مئے کار کمیں ہن شر بوت کننت بالکل خراب تر بگنتت یا اے کہ ما محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ مدد دیوکان ءِ دست ءَ چیزے فتح و کامیابی کیت یا اے معنیٰ انت کہ اللہ ءَ ہرچے واہت ہما ڈولا کت مئے یا دگہ کسے ءِ برشی ءَ اختیار ہچ اختیار نیستنت۔ اے والفظانی ظاہری معنی اَت بلے ہرچ نیتے ماں دل ءَ اَت آدم زرء پیدا کنت۔ ف۸ یعنی منافقین ءِ اے قول هَلْ لَّنَا مِنَ الْاَمْرِ مِنْ شَيْءٍ ءِ، کلمۃ حقٍّ ارید بہا الباطل بے شک اے راست اِنت کہ شمے دست ءَ ہچ نہ بیت کل کار خدا ءِ دست ءَ اَنت ہرکس ءَ بلوٹیت شر بکنت یا خراب بکنت، غالب بکنت یا کہ مغلوب، آفت دیم بدنت یا راحت، کامیاب بکنت یا کہ ناکام ھمے یکیں داستان ءَ یہ یک قومے ءِ حق ءَ رحمت کننت و بہ دومی ءِ حق ءَ زحمت کننت کل بہ ہمائی ءِ قبضہ اَنت مگر شما چرے قول ءَ ہرچ معنیٰ ءَ بہ دل ءَ گرگ ءَ اَت خدا چہ شمے دل ءِ دُزّ ءَ معلوم دار اِنت کہ آ ئرا دیم ءَ بیان کنگ بیت۔ ف۹ اصل دل ءِ دُزّ ایش اَت کہ چہ هَلْ لَّنَا مِنَ الْاَمْرِ مِنْ شَيْءٍ ءِ گوشگ ءَ مطلب چوش گپتگش وچہ پتائیں مسلمانان جدا بوان ءَ وت ماں وت ءَ ہن بلکیں گوشتگنتش کہ واجہ اشروعات ءَ مئے خبرش نہ گپت لھتیں جوشیلا تجربہ ندار وکیش مرد مانی گوشگ ءِ سرا چہ مدینہ ءَ در آیان ءَ جنگ اِش کرت آخر شکست اِش وارت۔ اگر چیزے کار مئے اختیار ءَ بوتیں وبہ مئے شور و صلاحانی سرا عمل بوتیں تو اینکر تاوان نہ بوتگت۔ مئے برادری ءِ اینکر مردم مُرتنت گڈا بلکیں کُشگ نہ بوتگنت (اکثر منافق بہ ہَڈ و نسب ءَ انصار مدینہ ءِ برادری ءَ شامل اتنت پمشکا ماں مَا قُتِلْنَا هٰهُنَا ءَ آیانی کُشگ ءَ وتی کشگ قرار دات) یا مطلب ایش اِنت کہ اگر محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ گوشگ ءِ رِوَئے فتح و ظفر و غلبہ پہ مسلماناں بہ بوتیں گڈا اے کُشگ و زدگی ءِ مصیبت پہ چا مئے سرا بہ کپتیں۔ تنبیہ: بہ سر ظاہر ءَ اے حبراں منافقان ءَ ماں مدینہ ءَ گوشتنت پہ چاکہ عبداللہ بن اُبی چہ جنگ شروع بوگ ءَ پیش گوں وتی ہمراہاں واتر بوتگت۔ بہ اے صورت ءَ هٰهُنَا ءِ اشارہ قرب ءِ سبب ءَ احد ءِ جانب ءَ بیت بلے چہ لھتیں روایتاں معتب بن قشیر نامیں منافق ءِ بہ جنگ ءِ میدان ءَ اے حبرانی گوشگ ثابت بیت تو شاید لھتیں منافق عبداللہ بن اُبیؔ ءِ ہمراہی ءَ کتام یک مصلحتے ءِ بناء ءَ زانا واتر نہ بوتگنت۔ واللہ اعلم۔ ف۱۰ یعنی چرے شگان و پگان ءَ یا افسوس ورگ ءَ ہچ حاصل نہ بیت اللہ تعالےٰ ءَ ہر یکے اجل، مرگ ءِ جاگہ، سبب و وقت نبشتہ کرتگ آ کدی ٹگلینگ نہ بیت اگر شما ماں وتی لوگاں بہ پیتر تینیے وچوش بزان کہ بہ شمے گوشگ ءِ سرا عمل بہ بوتیں گڈا ہم بہ ہرکس ءِ نصیب ءَ اُحد ءِ کرّ و گوراں بہ ہر جاہے ءَ کُشگ نبشتہ کنگ بوتگ اَت آیک نہ یک سببے ردا آجانب ءَ ضرور در بیاتکیں وہمودا کُشگ ببوتیں۔ اے خدا ءِ انعام اِنت کہ ہمودا کُشگ بہ مقدر ءَ ہست اَت بہ ہمودا کُشگ بوتنت مگر اللہ ءِ راہ ءَ گوں وتی وشنودی بہادرانی موت ءِ ڈول ءَ شہید بوتنت گڈا بہ اِشی ءَ افسوس وارمان ورگ چہ معنیٰ داریت۔ خدائی مردان ءَ بہ وتی سرا قیاس مکن اِت۔ ف۱۱ یعنی اللہ تعالیٰ وا دلانی چیریں اسراراں زانت گوں آئی ءَ ہچ کس ءِ حالت پوشیدہ نہ اِنت۔ مقصود چوش اَت کہ شما کُل چکاسگ ببیئیت تانکہ ہر چیزے کہ ماں شمے دلاں ہست آ دَنّ ءَ کشگ بہ بیت وماں امتحان ءِ آتشدان ءَ اصلی و نقلی جدا جدا بہ بنت۔ مخلصیں مرد ماں وتی کامیابی ءِ مُزد برسیت و آیانی قلوب پہ آئندگ ءَ چہ وسوسہ و کمزوریاں پاک ببنت منافقانی اندرونی نفاق سر ربچ بیت و مردم شتری ءِ سرا آیانی باطن ءِ پلیتی ءَ بفہمنت۔

اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطٰنُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوْا ۚ وَلَقَدْ عَفَا اللّٰهُ عَنْهُمْ ۗ

نیست بغیر چہ اے کہ ردانتنت آشیطان ءَ پہ وتی گناھانی شومی ءَ ذیقینا آ اللہ ءَ بخشتنت

اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿۱۵۵﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَكُوْنُوْا

بلبشک اللہ تعالیٰ بخشوکنت اوبارکشوکنت ف۱ او مومنان ! مبت ھمایانی ڈولا کہ

كَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَقَالُوْا لِاِخْوَانِهِمْ اِذَا ضَرَبُوْا فِى الْاَرْضِ

کافر بوتنت ف۲ وگوشتش پہ وتی براتان ف۳ وقتیکہ سفر کننت ماں روئے زمینا

اَوْ كَانُوْا غُزًّى لَّوْ كَانُوْا عِنْدَنَا مَا مَاتُوْا وَمَا قُتِلُوْا ۚ لِيَجْعَلَ

یا ماں غزاءَ بنت کہ اگر بوتینت مے گورا نہ مُرتنت ونہ کُشگ بوتنت تاکہ دور بدنت

اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً فِىْ قُلُوْبِهِمْ ۗ وَاللّٰهُ يُحْىٖ وَيُمِيْتُ ۗ وَاللّٰهُ

اللہ تعالیٰ چہ ھے گمان ءَ ارمان ماں آیانی دلان ف۴ واللہ زندگ کنت وکُشیت ف۵ واللہ

بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۱۵۶﴾ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ

شمے دستیں کاران گندگا ئنت ف۶ واگر شما کُشگ بوتنت ماں خدا ءِ راھا یا

مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿۱۵۷﴾ وَلَئِنْ

مرتت ف۷ گڈا بخشگ اللہ ءِ ومھربانی آئی ءِ شرترنت چہ ھما چیزاں کہ آ جتنت جمع کننت واگر

مُّتُّمْ اَوْ قُتِلْتُمْ لَاِلَى اللّٰهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۱۵۸﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ

شما مرتت یا کُشگ بوتنت گڈا ضرور شما درست اللہ ءِ نیمگا جمع کنگ برگ بیت ف۸ گڈا پہ خدا ءِ مھربانی ءِ سببا

لِنْتَ لَهُمْ ۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيْظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوْا مِنْ حَوْلِكَ

تو نرم دل بوتے پہ آیان ، واگر تو نزند طبیعتے وسک دلے بوتینے گڈا ضرور تنگ شتنت چہ تئی گورا

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى الْاَمْرِ ۚ فَاِذَا عَزَمْتَ

نوں تو آیانا معاف بکن وبخشگے دعایا بلوٹ پہ آیان ماں کار ءِ تہا گوں آیان شور بند بکن پدا وقتیکہ تو پکائیں ارادہ کُت

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ۗ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِيْنَ ﴿۱۵۹﴾ اِنْ يَّنْصُرْكُمُ اللّٰهُ

گڈا پہ خدا ءِ سرا بوست (توکل) بکن ۔ بیشک اللہ تعالیٰ توکل کنوکیں مردم دوست بنت ف۹ ۔ اگر مدت بدنت شمارا اللہ

ع ۱۶ / ۷

ف۱ چہ مخلصاں ہن بازیں کتام یک گونڈیں یا مزنیں گناہ سرز دبیت دہنگوش چہ یک طاعتے ءَ دومی طاعت ءِ توفیق گیش بیت ھمے ڈولا چہ یک گناھے ءِ نحوست ءَ شیطان ءَ موہ رسیت کہ دومی ردیں کار و لغزشانی نیمگ آمادہ بکنت۔ ماں اُحد ءِ جنگ ءَ ہما مخلصیں مسلمان کہ پد کنزتنت چہ کتام یک پیشی گناھے ءِ شامت ءَ شیطان ءَ آہان ءَ رددیان ءَ شتر ینت۔ چنانچہ یک گناھے واہیمش ات کہ تیرانداز انی یک مزنیں بھرے ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ حکم ءِ پابندی نہ کت بلے بچار خدا ءِ فضل ءَ کہ آئی ءَ سزا چوشیں تباہ کنوکیں شکستے نداتی۔ بلکیں نوں بہ اے واجہانی سر ہچ گناہ ہم پشت نہ کیت حق تعالیٰ ءِ کلیۃً آہانی گناہ بہل کت کسے ءِ ٹوک ٹالی ءِ حق نیستنت۔ ف۲ یعنی شما چو اے کافر ومنافقاں چوشیں نا بکاریں خیالاں ءَ ہجبر ماں دل ءِ جاگہ مدئیت کہ ماں لوگ ءَ بنشتینت گڈا اِشاں نہ مرتگتنت ونہ اِشاں کُشگ بوتگتنت ۔ ف۳ چیا کہ (چونکہ) منافقاں سر ظاہر ءَ وتارا مسلمان ظاہر کتگت ہمشکا مسلمانان ءِ وتی برات گوشتش یا ہمشکاکہ بہ ھڈ ونسب ءَ آ ومدینہ ءِ انصار وت ماں وت ءَ یکیں برادری ءِ مردم انت وَ چیاکہ اے حبر بہ دوزواھی وہمدردی ءِ ردا گوشنگ لوتگ ہمشکا ادالفظ اخوان یارگ بوت۔ ف۴ یعنی مفت ناحق ڈن ءَ درآیان ءَ مُرتنت مئے گور ءَ بہ وتی لوگ ءَ بوتین انت، تو ریچا ہمرتین انت یا کُشگ بونین انت۔ چوش گوشگ ءِ مقصد ایش ات کہ چے خبرءَ ماں مسلمانانی دل ءَ حسرت وارمان پیدا بیت کہ بیشک سر وسوج ءَ ابید درآیگ وماں جنگ ءِ آس ءَ دور کنگ ءِ نتیجہ ہمے بوت ماں لوگ ءَ بداشتیں اِے مصیبت سرا نہ کپتگت۔ بلے مسلمان چوش حامگ نہ انتنت کہ چہ اِشانی فریبءَ ردبکپنت بلکیں اِے حبرانی آسر چیچکا بوت کہ منافقانی دل ءِ حبر پاشک بوت۔ لھتیں مفسراں ماں "لِيَجْعَلَ اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً فِىْ قُلُوْبِهِمْ" ءِ لام عاقبت گراں چوش معنی کتگ کہ بہ منافقانی دل وزبان سرا اِے حبراں ہمشکا جاری کنگ بوت کہ خدا بہ مدامیگی اِشان ءَ بہ ہمے افسوس وارمان ءِ آس ءَ سوچان بجنت ۔ و دومی افسوس اِشان ءَ اِے بوت کہ مسلمان مئے ڈول ءَ نہ بوتنت وکسے ءَ بہ حبرانی سرا دگوش نہ دات۔ چوش بگوش کہ اِے پیما لیجعل ءِ تعلق گوں لاتکونوا الخ ءَ ہن بوت کنت۔ ف۵ یعنی کُشگ و زندگ دارگ خدا ءِ کار انت بازکس تمامیں عمر ءَ سفر کننت وماں جنگان ءَ روتنت بلے مرگ ما لوگ ءَ بہ گندلانی سرا کیت وبازکس لوگ ءِ یک کُنڈکے ءَ کپوک بنت لیکن آخر ءَ خدا یک سببے ہنچین پیدا کنت کہ آ ڈن ءَ در بیا ینت و بمرنت یا کُشگ بہ بنت چہ بندہ ءِ جلگ و دارگ ءَ اِے چیز نہ ٹگلنت ونہ بدل بنت حضرت خالد بن الولید رضی اللہ عنہ ءَ وفات ءِ وھد ءَ فرمائینت کہ منی بدن ءِ سرا یک نچیلے جاگہ چہ زخم یا چہ نیزہ ءِ ٹپ ءَ خالی نہ اِنت مگر مروچی من چو اشتر ءَ ما لوگ ءَ مرگاؤں فلانامت اعین الجبناء (خدا بکنت بہ اِشیءَ گندگ ءَ نامردانی چم پچ بہ بنت ۔ ف۶ کہ منافق وکافر بہ کتام کِشک ءَ قدم جنگا ئنت و مسلمان داں کتام حد ءَ چہ آہانی ہم رنگی ورندروی ءَ وتارا دور دارنت ہر یکے آئی جاور ءِ مناسبت ءَ مزد دنت۔ ف۷ لیعنی بہ ہمائی راہ ءَ ۔ ف۸ یعنی فرض بکن شما بہ سفر یا جہاد ءَ در نہ کپت اِت وہدار کی چہ مرگ ءَ ھلاس بوت اِت بلے ضروری اِنت کہ کدی نہ کدی بہ شما مرگ کیت یا واکُشگ بئیت بہ ھر حالت ءَ خدا ءِ دیما درستان ءَ جمع بوگی انت، ہما وھد ءَ گندات ھما بختاور کہ خدا ءِ راہ ءَ نیکیں کار کنان ءَ مرتنت یا کشگ بوتگتنت آیان ءَ چہ خدا تعالیٰ ءِ بخشش ومہربانی چنکر مزن بھر دزکپتگ کہ آئی مقابل ءَ شمے دنیا ءِ کمائی وجمع کتگیں دولت ہچ قیمت نداریت ۔ خلاصہ ایشنت کہ اگر منافقانی قول تسلیم کنگ بہ بیت کہ چہ لوگ ءَ در نہ کپتگ انت تو کُشگ نہ بوتگتنت۔ پدا ہم بالکل تاوان اَت پرچاکہ مرے صورت ءَ چہ ھما موت ءَ زبھر بوتگتنت کہ بہ آئی ءَ چوشیں لکھانی زند قربان کنگ بہ بنت بلکیں آ در حقیقت ءَ موت نہ انت ابدی زندمانی انت ؎ فنا فی اللہ ءِ بُن تل ءَ بقاء ءِ راز انت چیر ؎ زندلوٹت اگن، گوں مرگ بہ بت سروچیر۔ ف۹ مسلمانان ءَ بہ آیانی تقصیر ءِ سرا ھُژار کنگ و معافی ءِ جار ءَ پد نصیحت کتگت کہ آئندگ ءَ چہ اِے آستون ءِ مار جاعت ءَ حبران ردمہ ورات ماں اِے آیت ءِ آیانی تقصیر ءِ معافی ءِ سرجمیں جار انت چونکہ ماں احد ءِ جنگ ءَ سکیں خوفناکیں ردی و زبردستیں کوتاہی چہ مسلماناں بوتگت۔ شاید شمے دل نارضا بیت وبہ لوٹیت کہ دیم ترءَ گوں اِشاں شور وصلاح مکنت ہمشکا حق تعالیٰ ءَ وتی نبی صلی اللہ علیہ وسلم حکم کت کہ آیان معاف بکن و مغفرت بلوٹ وچہ آیان مستورہ بگرہ ہمشکا ساری ءَ چہ وتی جانبءَ معافی ءِ جار جت پرچاکہ خدا ءَ معلوم اَت کہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم وتی ناوشی ورنج ءَ خالص بہ وتی پروردگار ءِ خاطر ءَ درشان کنت پدا فرمان کت فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ یعنی اللہ ءِ چنکر رحمت . . . .

پہ تئ وآیانی سرا انت کہ شمارا اینکروش اخلاق ونرم دل جوڑکت دگہ یک کسے ببوتیں تو خدابزانت چوشیں سکین معاملہ چونیں سلوکت کتگتی۔ بس اللہ ءِ مہربانی انت کہ تئ
ڈولیں غم وار ونرم دلیں آیان ءَ دزکپت۔ فرض بکن اگر خدا ءِ مکتیں شئے دل سخت وتب ءِ توک ءَ ترندی ببوتیں تو اے قوم چہ پیماتئ چپ وچاگرد ءَ مچ بوتگت۔
چریشاں ردیں کارے بہ بوتیں وشماگوں ترندی ءَ اِشان ءَ بگپتیں تو چہ شرم وترس ءَ اِشاں بہ تئ نزیک ءَ کدی نیاھتگنت وا ے ڈولا اے مردم چہ مزنیں
خیروسعادت ءَ زبہر بوتگنت واسلامی جمعیت ءِ بُن ءِ نزور بوتگت لیکن حق تعالےٰ ءَ شمارا نرم دل ونرم تب جوڑکت بشماگوں اصلاح ءَ ھور ءَ چہ آیانی کوتاھیاں
چم ءَ بندکن اِت نوں اِے کوتاھی ءِ ردا داں حدیکہ تئ حقوق ءِ تعلق انت اشاں شما بہل بکن ات واگرچہ خدا تعالیٰ ءِ وتی حق ءَ پہل کتگ پدا ہم بہ آیانی زیاتیں دل جوئی و
دل بڈّی ءِ خاطر ءَ چہ ماہم بہ آیاں حق ءَ پہلی بلوٹ تانکہ اِے دل پروشیں مردم شئے وشنودی وراحت ءَ مارّان ءِ بلکل دل جم ببنت واپوک ءَ آیان ءَ پہل

فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۚ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ
گڈا ہچ کس چہ شما گیشتر بون نکنت، واگر آشمارا انگار بکنت گڈا کے شمارا مدت دات کنت

مِنْ بَعْدِهِ ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا كَانَ
چہ آئیا رند پہ اللہ ءِ وتی سرا باید اِنت توکل بکننت مسلمان ف و ہچ

لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ ۚ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ ثُمَّ
پیغمبرے کار نہ انت کہ چیز زیر بکنت۔ وہرکسیکہ چیز زیر بکنت گڈا کاریت آ ھما چیز زیر کتگیں چیزا قیامت ءِ روچا۔ رندا

تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ أَفَمَنِ اتَّبَعَ
پورہ دیگ بیت ہرکس آچیز بکہ آئیا کتگ وُپر آیانی سرا ظلم کنگ نہ بیت ف۲ زاناں ہرکسیکہ پیروی بکنت

رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۚ وَ
اللہ ءِ رضامندی ءِ گڈا ھما کسے مٹ انت کہ بڑے لیٹینتگ غضب چہ خدا ءِ طرفا وُجاگہ آئی ءِ دوزخ انت۔ و

بِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ
بدیں جاگہے آ ف۳ مردمان درجہ پہ درجہ بنت خدا ءِ گورا واللہ تعالیٰ گند گ ائنت

بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ
ہرچیکہ آکننت ف۴ یقیناً خداوند تعالیٰ ءِ مزنیں احسان کتگ پہ مسلمانانی سرا وفتیکہ دیمی داتگ

فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
ماں ھمایانی تہا رسولے چہ ھمایانی وتی جنس ءِ ف۵ وانیت پر آیانی سرا اللہ ءِ آیتان۔ وپاک کنت آیاں (یعنی چہ شرک ءِ رسم و

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي
رہان) وسبق دنت آیانا کتاب ودانائی ءِ خبر وُ بیشک بوتگنت آ چہ پیسر ماں

ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾ أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُمْ
ظاہریں گمراہی ءِ توکا ف۶ ہیں ہر وقت کہ برسیت شمارا (چہ کافرانی دستا) یک تکلیفے حالانکہ رسینتگ شما دوچند

مِثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَٰذَا ۖ قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ ۗ إِنَّ
تکلیف (پہ کافران) گڈا گوشت شما کہ اِے چہ کجا ف۷ بگوش کہ اے تکلیف رست شمارا چہ شئے وتی نیمگا ف۸ بیشک

منزل ۱

مکن آئندہ چو پیشی دستور ءَ گوں آیاں معاملاں وکار وبارانی
تہا شور ومصلحت بکن۔ شور ومصلحت ءَ پد وہدیکہ یک
جبرے ءِ فیصلہ ببیت وپکّائیں ارادہ کنگ بہ بیت گڈا بہ
خدا ءِ سرا توکل کنان ءَ آ کار ءَ انجام بدئیت۔ خداوند
تعالیٰ متوکّلان ءَ دوست داریت وآیانی کاران ءَ
شرکنت۔ تنبیہ : چہ حضرت علی کرم اللہ وجہہٗ
روایت اِنت کہ چہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ
سوال کنگ بوت کہ "عزم" چی انت؟ فرمائی
کت مشاورة اهل الرأی ثم اتباعهم
(ابن کثیر) وماں مجمع الزوائد ءَ حضرت علی ءِ حدیث
انت یارسول اللہ ہرچ جبرے کہ ماں کتاب وسنّت ءَ
مامگندیں ماں آئی ماکجا رھبند ءَ کار مرز بکنیں،
واجہ ءَ فرمان کت کہ گوں خداپرستیں فقہایان ءَ مشورہ
بکن اِت ولاتمضوا فيه رأی خاصّة وکتام سرسر
جنوکیں مرد ءِ رائے ءَ جاری مکن اِت)
(بحے تاکدیم ءِ فوائد) ف۱ ساری ءَ گوں واجہ پیغمبر صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم ءَ فرمان کت "توکّل بکن اللہ ءِ ذات ءِ سرا" اِد ءَ
پیش داشت کہ توکل ءِ لائق ھنچیں ذاتے بوت کنت کہ آ چہ
درستاں زبردست وسرافضل بہ بیت۔ کل مسلمانان ءَ بہ آئی امداد ءِ
سرا توکل کنگ لازم اِنت۔ چوش بگوش کہ مسلمانانی تقصیر ءَ وت پہل
کنان وچہ وتی پیغمبر (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) ءَ معاف کنائینگ ءَ
آیان ءَ نصیحت کنگ بیت کہ کسے ءِ خبرانی سرا دلگوش مدئیت۔
خالص بہ خدا ءِ سرا توکل بکن اِت۔ آئی مدد اگر کیت نو گڈا ہچ زبردست
بہ شمے سرا غالب آھت نہ کنت چوشکہ ماں بدر ءَ شما دیست۔ و
اگر بہ کتام مصلحتے ءَ آمد مکنت تو گڈا ہچ کس مدد دات نکنت
ہنچوشکہ ماں اُحد ءَ تجربہ بوت۔ ف۲ چریشی مقصود یا وامسلمانان ءَ
سرجمی ءَ تلادیگ اِنت تانکہ اشان ءَ اِے وسوسہ مبیت کہ
شاید واجہ ءَ بہ سرظاہر ءَ مارا پہل کتگ، مگر ماں دل ءَ قہر اِنت
وکدی وتی دل قہری ءَ درشان کنت، اِے کار نبیانی نہ اِنت
کہ ظاھر ءَ یکے وباطن ءَ دگرے بکنت یا وامسلمانان ءَ سرپد
کنگی انت کہ واجہ ءِ عظمت وعصمت وامانت ءَ شری ءِ سرا
بمارنت واجہ ءِ بابت ءَ ہچبر کتام ناہودگیں وبیکاریں گپے ماں
دل ءَ میارنت مثلاً چوش ہم گمان مکننت کہ غنیمت ءِ چیزے مال ءَ
چیر بدنت (العیاذ باللہ) شاید اے پشکا فرمان کت کہ آ تیرانداز ان
وتی ھنکین ءَ یلہ دیان ءَ تتکگننت زانا واجہ ءَ آیانی بہر نہ
گیشینتگت؟۔ یا ھنتے چیزان ءَ چیر بداتیں دماں ھتیں روایتان
انت کہ بدر ءِ جنگ ءَ یک چیزے (چادرے یاز ھے) چہ غنیمت ءِ مالاں گار بوتگت کسے ءَ درّائینت بلکیں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ بہ وتی جر ند ءَ آرتہ ا بہ کتگ بہ اشی ءِ سرا اے
آیت نازل بوت۔ بہرحال مسلمانان ءَ سرپد کنگی اِنت کہ اگر واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چہ وتی نرمیں تب وجوانیں ھیل وعادتاں شئے ردیان ءَ پہل کنت تو شمارا لازم انت کہ
واجہ ءِ بزرگیں شان وپاکدامنی ونزاہت ءِ خیال ءَ بدارات۔ کتام وڑ ءِ نزوریں وسبکیں خیال باید نہ انت کہ بہ مومنان ءِ گور ءَ چر بجنت۔ دومی جانب ءَ چونکہ شئے شفقت ونرم دلی ءَ
یاد دیائینان ءَ "احد" ءِ جنگ ءِ ردا مسلمانانی کوتاھی ءَ پہلی ءِ چارہ درشان بوگائت۔ ماں سے ردا ایک دگہ کوتاھی ءِ یادای دیائینت کہ آئی ءِ تعلق گوں بدر ءِ جنگ ءَ اَت۔
کہ شما چہ وتی زہیں تب ءِ سبب ءَ بہ آئی ءِ سرا دلگوش مدے۔ تنبیہ : غلول ءِ اصل معنیٰ ماں غنیمت ءَ خیانت کنگ اِنت لیکن کدی مطلق خیانت ءِ معنیٰ ءَ ہن کار مرز
بیت، بلکیں باز برا محض یک چیزے ءِ چیر دیگ ءِ سرا ہم اِے لفظ کار مرز کنگ بیت چوش کہ ابن مسعود ءَ فرمان کت غلّوا مصاحفكم۔ ف۳ یعنی واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ آ

.... بہ ہر جاورءَ خداءِ مرضی ءِ تابعدار اِنت بلکیں اِے دگران ءَ ھن آئی مرضی ءِ تابع جوڑ کنگ لوٹیت آیا بہ آیا نیگی چوشیں کار کت کنت کہ آ خداءِ غضب و دوزخ ءِ حقدار جوڑ کنو کنت، چوش ھچبر ممکن نہ اِنت ۔ ف٤ یعنی نبی و کُل اِے دگہ خلقت بر و بر نہ اَنت ۔ طمع وغیرہ ءِ ڈولیں رَدیں کار چہ نبیاں بوت نہ کنت ۔ حق تعالےٰ درستان ءَ زانت کہ کئے کتام درجہ بگنت و درستانی کارانءَ زانت، آیاںا ءِ ڈولیں پسنتیں طبیعت ءِ مردماں نبوت ءِ منصب عطا کنت ۔ العیاذ باللہ ۔ ف۵ یعنی چہ ھما یانی جنس و قوم ءِ یک مردے ءَ رسول جوڑ کت دیم دات کہ آئی ءِ گورءَ نندگ و گپ رپ کنگ، زبان ءَ سر بوگ و ہمگ پیم ءِ انوار و برکتانی استفادہ کنگ آسان اِنت ۔ چہ آئی ءِ احوال، اخلاق، زندءِ سر گذشت، امانت و دیانت، خداترسی و پاکبازی ءَ آشر و اقفنت ۔ چہ وتی قوم و قبیلہءِ مردم ءَ وھدیکہ معجزات ظاھر بنت تو بہ آیان یقین دارگ زیات آسان انت ۔ فرض بکن کہ یک جنّے یا فرشتہ ئے رسول جوڑ کنان ءَ دیم دیگ بہ بوتیں تو معجزیانی گندگ ءَ پد اِے خیال المّءَ اھنگت کہ چونکہ آ چہ بشری جنس ءَ جدائیں مخلوقے، شاید چوشیں خوارق آئی ءِ خاصیں صورت، نوعیت و ملکی و جنّی تب ءِ اِے نتیجہ ببنت ۔ چہ آیاں مئے عاجز و درماندہ بوگ نبوّت ءِ دلیل بوت نہ کنت ۔ بہر حال ءَ مؤمنان ءَ لازم اِنت کہ خداءِ احسان ءَ بمنّت کہ آئی ءَ اِے پیمیں رسولے دیم دات کہ چہ جنجال ءَ ابید چہ آئی ءِ فیض گیت کن اِت ۔ و آبا وجود یکہ بُرز و بالائیں منصب ءِ واھند اِنت آ بہ ھمایانی مُچیانی تہا مثل شکر و شیر، بہ نرم دلی گوں آیاں ہور تہور اِنت ۔ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ۔ ف٦ اِے نبشتانک ءِ آیت ماں سورۃ بقرہ ءَ دو جاگھاں گوستگ ۔ خلاصہ ایشنت کہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ءِ چار شان بیان کنگ بوتگنت (۱) تلاوتِ آیات اللہ (اللہ ءِ آیتان ءَ وانان ءَ اشکنائینگ) کہ آیانی ظاہری معنیٰ ءَ آمر دماں اہل زبان بوگ ءِ برکت ءَ سرپد بوتگنت و بہ آئی ءَ سرا عمل ہش کرتگت (۲) تزکیۂ نفوس (چہ نفسانی آلائش و تمام شرک و معصیت ءِ رہ بندان آیان ءَ پاک دارگ و دلان ءَ لگا شان ءَ چہ زنگ ءَ صاف کنگ) اِے چیز آیات اللہ ءِ عام نبشتانکانی سرا بہ عمل کنگ، واجہءِ صحبت ءَ .... حاصل بوتگت (۳) کتابءَ تعلیم (کتاب اللہ ءِ مرادءَ بیان کنگ) اِشی ءِ ضرورت ماں خاص خاصیں وھداں پیش اھتگنت مثلاً یک لفظے ءِ چیزے معنیٰ عام بول چال و بتل ءِ روءَ فہمانءَ صحابہ ءِ یک مشکلے دیما آھت بہ ھنچیں وھدءَ واجہءَ کتاب اللہ ءَ اصلی مراد کہ آ بہ قرآن ءِ متعین بوتگنت بیان کنان ءَ شبہات ءَ دور کرتگت ۔ چوش کہ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَلَمْ يَلْبِسُوْٓا اِيْمَانَهُمْ بِظُلْمٍ الخ ءِ وماں دگہ جاگہاں بوت (۴) حکمت ءِ تعلیم (حکمت ءِ جُہلانکیں حبران ءَ پیش دارگ) و قرآن کریم ءِ چیریں اسرار ان و لطائف و شریعت ءِ بار گیں و جُہلیں سببانی سرا آگاہ کنگ نوری صراحتہً یا اشارۃً ۔ واجہ ءَ چہ خداءَ توفیق و مددءَ علم و عمل ءِ ہما بُرز و بالائیں درجہ ءَ ہما پشکپتگیں قوم ءَ فائز کت کہ چہ صد ہا سالان بالکل بہ جاھلی و ظاھر ہیں گمراھی ءَ غرق اَت چہ واجہءِ چنت روچ ءِ تعلیم و صحبت ءِ برکت ءَ آکلیں بہ دنیاءَ ھادی و معلّم ثابت بوت ۔ پمشکا بہ آیاں لازم اِنت کہ مزن شانیں نعمت ءِ قدرءَ جاہ بیارنت و کدی بہ شموشکاری ءَ چوشیں کارے مکننت کہ چراِئیءَ واجہءِ دل بہ درد بہ بیت ۔ ف٧ چہ ساری ءَ اُحدءِ قصہ بیان بوگاَت ماں میانجی ءَ ہرچ کوتا ہی ئے بوتگت آئی ءِ پہلی ءِ ذکر بوت و بہ ھمائی ءِ مناسبت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اخلاق و حقوق ءِ دیا ئینگ بوت اَنت ۔ نوں پدا احد ءِ قصہ ءِ نیمگ ءَ واتر کنگ بیت یعنی ماں اُحد ءِ جنگ ءَ ہرچ تکلیف و تاوانے بہ سرا کپت چوں بہ اِشی ءِ سرا شما گوں تعجب ءَ درشان کن اِت کہ اِے مصیبت چہ کجا آھت ؟ ما وا مسلمانیں مجاھد اِتیں کہ آ بہ خداءِ راہ ءَ گوں آئی دژمناں بہ جنگ ءَ دراھتگنت، خدا تعالےٰ ءَ بہ پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ءِ زبانی نصرت و امداد ءِ قول کتگت گڈا اِے مصیبت مئے سرا پہ چا و چہ کجا نازل بوت ۔ چوش گوشگ ءِ وھدءَ اِے فکر لازم اِنت کہ ہمنکر تکلیف شمارا رست چہ آئی ءَ دو سر تکلیف آیاں، چہ شمے دست ءَ رستگ ۔ ماں احد ءَ شمے نزد ہفتاد مردم شہید بوتنت، ماں بدر ءَ آیانی ہفت د نفر کُشگ بوتگنت و ہفتاد نفر بہ شمے دست ءَ بندی بوتنت کہ بہ آیانی سرا شمارا سرجمی ءَ قابو حاصل اَت ۔ شما و اگہ بدا شتیں تو آ قتل کنگ بوتگنت پدا ماں احد ءَ ہم ابتداءً آیانی چہ بیست ءَ زیاد نفر کُشگ بوتگنت ۔ اگر بہ کمتیں وھدءَ شمارا شکست بوت تو ماں بدرءَ آیان ءَ تباہ کنو کیں شکست رستگت ۔ و ماں احد ءَ ہن وھدے شما کہ گوں مضبوطی ءَ جنگ کت آیاں شکست وارت ۔ پدا آخر میدان ءَ ھشت و تچگ ءَ لگتنت ۔ بہ چوشیں جاورءَ انصافاً شمارا وتی تکلیف ءِ گلگ کنگ و زیات بد دل بوگ ءِ حاجت نہ اِنت ۔ ف۵ اگر شر بچارا تو گڈا شما وت بہ وتارا اِے مصیبت آورتگ ۔ شما بہ جوش آیان ءَ پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم وا یدگہ آزمودہ کارانی سوج ءِ سرا عمل نہ کت بہ وتی مرضی و اختیار ءَ چہ مدینہ دَر جنگ ءِ محاذ قائم کت پدا مزن کڈن ءِ با وجود تیر اندازاں اھمیں کمین جاہ بلہ دیان ءَ مرکزءَ خالی کت دیک سالے پیش وھدیکہ بدر ءِ بندیان ءِ بارو ءَ شمارا اختیار دیگ بوت کہ یا وا اِشان ءَ قتل بکن اِت یا فدیہ وصول کنان ءَ یلہ اِش بکن اِت بہ اِے شرط ءَ کہ آئندگ چہ شما ہمنکر مردم زور گ بنت تو گڈا شما فدیہ وصولی ءَ را قبول کت و شرط ءَ را منّ اِت نوں ہما شرط پورہ کنائینگ بوت نہ تعجب و انکار ءِ رہ چون پشکپت اِے چیز واوت چہ وتی جانب ءَ قبولدار بوتگت (بدر ءِ بندیانی سرجمیں قصہ ماں سورۃ انفال ءَ گیت) ۔ ۱۲

ف ہرکس ءِ ہر وھدے بلوٹیت غالب بکنت و ہر وھدے بلوٹیت مغلوب بکنت، مغلوب کنگ پمشکا نہ انت کہ آ اے وھدءَ پہ غالب کنگءَ قدرت داروک نہ اِت بلکیں پمشکا انت کہ چہ شَے کتگیں کاراں نقشہ ھنچوش ترِتت کہ ماں کلّی غلبہ عطا کنگ ءِ مصلحت نہ اِت۔ ہر وڑے ہر چے بوت چہ آئی حکم و مرضی ءَ بوت کہ آئی سبب شماوت انت و حکمت ایشِ اَنت کہ یک نیمگے ہر یک مخلصیں مؤمن ءِ ایمان و اخلاص ءِ دومی جانب ءَ ہر یک منافق ءِ نفاق ءِ درجہ ظاھر ببیت۔ تانکہ ماں حانگ و پکاؤ حق و ناحق ءِ میانجی ءَ کسےءَ راشک و شبینگ مبیت۔ ف۲ جنگ شروع بوگ ءَ پیش وہدے رئیس المنافقین عبداللہ بن اُبیّ گوں سہ صد نفرءَ پدترّگ ءَ لگّت آ وھدءَ گوشگ بوتگت کہ جنگ ءِ ساعت ءَ کجا تچے بیا اگر ماں وتی دعویٰ ءَ راست اِت تو خداءِ راہ ءَ جنگ بکن و اگر نہ کم ءَ چہ کم بہ دشمن ءِ گلینگ ءَ بہر بگر یعنی ماں مچّی ءَ شامل ببو تاکہ شمار ءِ زیاتی دژمن ءِ سرا اثر دور بدنت یا اِے کہ بہ خداءِ راہ ءَ دین ءِ خاطرءَ جنگ نہ کنے تو ملک و راج ءِ خاطرءَ یا پہ وتی مال و اولاد ءِ حفاظت ءَ دژمن ءَ بگلین۔ پرچا کہ دژمن اگر کامیاب بوت تو ماں بیڑ گرگ ءَ مؤمن و منافق ءِ میانجی ءَ تفاوت کت نہ کنت۔ کل مسلمانانی پیم ءَ شمارا ہم نقصان بیت۔ الغرض آیانی تب ءِ روءَ گوں آیاں ہمک پیم ءِ حجّت کنگ بوت تانکہ وتی دل ءِ جبران ءَ درشان بکننت۔ ف۳ یعنی بہ چمّ ءِ ظاھرءَ جنگ وانیست انت مردم مفتیں گپّ جننت اگر ما بزانتیں کہ درحقیقت ءَ جنگ بوگی انت تو ضرور شمے ھمراہی ءَ سر گپتگتیں۔ وھدے جنگ ءَ گندیں گوں شما شامل بیتیں۔ یا مطلب جوش اَت کہ مقابلہ ءِ جنگے بہ بوتیں تو ما ہمراہ بوتگتیں شرا اے ہم مقابلہ ءِ جنگ اِیت کہ یک نیمگے سہ ہزار لشکر اَنت و دومی نیمگ ءَ یک ھزارے بے سلاحیں نفر۔ اِے جنگے وانہ اِنت و تارا محض برباد و ھلاک کنگ اِنت یا چہ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا ءَ اے ظاھر کنگ لوٹنت کہ ما چہ جنگ ءِ رھبندءَ واقف بہ بوتینیں گڈا شمے ہمراہ بوتگتیں۔ چوش بگوش کہ ماں دل ءَ شگان جت کہ مئے شور و صلاحش نہ گپت دگرانی جبرانی سرءَ عملش کت تو مارا چہ جنگ ءِ راہ بنداں نابلد فہمنتش و نا راواقف کار زانتش گڈا مارا پرچا ھمراہ کن اِت۔ بہرحال لھتیں بے سرّیں نیمونش کت و رہادگ بوتنت ف۴ منافق چہ دل ءَ کافر و بہ زبان ءَ ایمان داراتنت و بہ ھمے زبانی اسلام ءِ وجہ ءَ گوں مسلمانان ہور تہور انتنت ہما روچ حق و ساعت ءِ وھدءَ پیغمبر علیہ السلام و مسلمانان ءَ ھلّان ءِ روگ و دروغیں نیمونانی تراشگ ءَ سرا اشانی راز پاشک بوت۔ نوں سرظاھرءَ ایمان ءِ مقابلہ ءَ کفر ءِ زیات نزیک بوتنت و وتی جرے کارءَ مسلمانان ءَ نقصان و کافران ءَ قوتش دات۔ ف۵ یعنی چہ زبان ءَ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّاتَّبَعْنٰكُمْ گوشنت و ہرچیکہ ماں دل ءَ دارنت آ اڑا صاف صاف ءَ نگوشنت۔ اِشانی دل ءَ ایش اَت کہ شرّ انت مسلمان مغلوب و رسوا بہ بنت و ماچہ وشّی ءَ بچلک جنیں۔ ف۶ یعنی وت نامردی ءَ قبول کنان ءَ ماں لوگ ءَ نشتنت و وتی برادری ءِ براتاں (مدینہ ءِ انصار) ءَ را گوشنت کہ مئے جبران ءَ گران ءَ ماں لوگ ءَ بنشتینتت تو کشگ نہ بوتگتنت۔ ف۷ یعنی اگر ماں لوگ ءَ نندگ ءَ چہ جان سلامت بوت کنت تو ماگندیں کہ موت ءَ چون چہ لوگ ءَ دور دارنت اگرا داندان ءَ ہم چہ مرگ ءَ سرتاب دیگ نہ بیت تو گڈا شرتر و بہتر ھمیش اِنت کہ مرد ماں ماں جنگ ءِ میدان ءَ عزت ءِ موت ءَ قبول بکننت ۱۲

اللّٰهَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿۱۶۵﴾ وَمَآ اَصَابَكُمْ یَوْمَ الْتَقَی الْجَمْعٰنِ

اللہ تعالیٰ پہ ہر چیزا قادر انت و ہر چیز بجہ رست شمارا ہمارو چیکہ ڈیک وارت دوئیں فوج ان

فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِیَعْلَمَ الْمُؤْمِنِیْنَ ﴿۱۶۶﴾ وَلِیَعْلَمَ الَّذِیْنَ

گڈا آ ھن پہ خداءِ حکم ایت و تاکہ ظاھر بکنت مومنان و ظاھر بکنت

نَافَقُوْا ۚۖ وَقِیْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُوْا ؕ

منافقان ف۱ و گوشگ بوتنت آ کہ بیائت جنگ بکنت ماں خداءِ راھا یا دشمنا گلینت ف۲

قَالُوْا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّاتَّبَعْنٰكُمْ ؕ هُمْ لِلْكُفْرِ یَوْمَىِٕذٍ

گوشگءَ لگتنت کہ اگر ما بزانتیں کہ جنگ بیت گڈا ضرور ما شمے ھمراہ داری کتیں ف۳۔ آیان ھما روچی کفرءِ نیمگا

اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْاِیْمَانِ ۚ یَقُوْلُوْنَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَّا لَیْسَ

نزیک ترتنت چہ آیانی نزیکیا گوں ایمانءِ ف۴ گوشتنت پہ وتی دپءِ آ چیز بجہ نیستنت

فِیْ قُلُوْبِهِمْ ؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا یَكْتُمُوْنَ ﴿۱۶۷﴾ اَلَّذِیْنَ قَالُوْا

ماں آیانی دلءِ و اللہ شر زانت آ چیزے ءَ کہ آ ماں دلءِ دارنت ف۵ ھما کہ گوشتش

لِاِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوْا لَوْ اَطَاعُوْنَا مَا قُتِلُوْا ؕ قُلْ فَادْرَءُوْا

پہ وتی براتان و وت ماں لوگاں نشتگنت کہ اگرے خبرش بگپتیں گڈا کشگ نبوتنت ف۶ بگوش کہ تگلینت

عَنْ اَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ﴿۱۶۸﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ

چہ وتی جرنداں مرگءِ اگر شما راست گشت ف۷ و تو خیال مکن

الَّذِیْنَ قُتِلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا ؕ بَلْ اَحْیَآءٌ عِنْدَ

ھما کسان کہ کشگ بوتگنت ماں خداءِ راھا کہ آ مردگنت بلکیں زندگنت وتی

رَبِّهِمْ یُرْزَقُوْنَ ﴿۱۶۹﴾ فَرِحِیْنَ بِمَآ اٰتٰهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۙ

پروردگارءِ گورءِ ورگ دیگ بنت۔ وش دِلنت پہ آ چیزے ءَ کہ اللہءِ داتگنت چہ وتی مہربانیءِ

وَیَسْتَبْشِرُوْنَ بِالَّذِیْنَ لَمْ یَلْحَقُوْا بِهِمْ مِّنْ خَلْفِهِمْ ۙ

وشادمانی کننت چہ ھمایانی طرفا کہ چے وہدی گوں آیان نرسنہ ہور نبوتگنت چہ آیانی رندبگیںان

ف یعنی بہ لوگ ءِ نندگ ءَ چہ موت ءَ آزات بوت نہ کنت ۔ البت مردم چہ ہماموت ءَ زہربیت کہ آ ابدل ءَ حیات جاودانی گوشگ شرترانت ۔ شہیدانءَ چہ مرگ ءَ یدیک خاصیں قسمیءِ زندمانی ئے رسیت کہ آ ابدگہ مردگاں نہ رسیت ۔ آیان ءَ حق تعالیٰ ءِ مزنیں قربے حاصل بیت ۔ مزنیں بالائیں جاگہانی سرافائز بنت ، جنت ءِ رزق گوں آزاتی دستءَ کپیت چوشکہ مامزن درجہ ءِ بالی گراب ءَ نندان ءَ ماں کمّیں دیرءِ ہرجاگہ بلوٹیں بال کنان ءَ روبیں ۔ شہیدانی ارواح ماں حواصل طیور خضر ءَ داخل بوان ءَ جنت ءِ سیل ءَ کنان بنت ۔ آ طیور خضر ءِ احوال ءَ اللہ شرترزانت ۔ اود ءِ چیزان ءَ مئے خیال چون بہ وتی احاطہ ءَ آورت کنت ۔ آوھد ءَ شہید باز گل وشادان بنت کہ اللہ تعالیٰ ءَ چہ وتی مہربانی ءَ شہادت ءِ دولت نصیب کُت ، چہ وتی عظیم نعمتاں مارا اشرفدا رکت وچہ وتی فضل ءِ ہرمان ءَ زیاتیں نعمتانی گرّی ءَ قائم داشت ۔ پہ شہیداں ہرچ وعدھےئے چہ پیغمبرانی زبان ءَ بیان بوتگنت آیان چماں وت گندنت ومزن وشنود بنت ۔ وگندنت کہ اللہ تعالیٰ ایمان دارانی مزدءَ برباد نہ کنت بلکیں چہ وہم وگمان ءَ ہم زیات تردنت ۔ پدا آ ایوک ءَ

اَلَّاخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَاهُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۱۷۰﴾ يَسْتَبْشِرُوْنَ بِنِعْمَةٍ

پراے خبراکہ نہ ترسے هستنت پرآیان ونہ آ غم کننت شادمانی کننت چہ خداءِ نعمتا

مِّنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۷۱﴾

ومہربانی ءَ وچہ اے خبراکہ اللہ تعالیٰ مومنانی مُزدءَ گار نکنت ف۱

اَلَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ مِنْۢ بَعْدِ مَآ اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ ۛ

همایان کہ منتنش اللہیگ ورسول ءِ حکم رندچہ اے خبراکہ رسنگت آیانا ٹپ

لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۷۲﴾ اَلَّذِيْنَ قَالَ

همایان کہ نیکو کارنت چہ آیان وپرہیزگارنت پرآیان مزنیں ثوابنت همایان کہ گوشگو

لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوْا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ

کُننت مردُمان کہ مکہ ءِ مردمان پہ شمے سرا مزنیں مُچّی میڑیئے کتگ نوں بترسیت چہ آیان گڈا انگت زیادہ بوت

اِيْمَانًا ۖ وَّقَالُوْا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ ﴿۱۷۳﴾ فَانْقَلَبُوْا بِنِعْمَةٍ

آیانی ایمان ، وگوشتش کہ مارا اللہ وت بسنت ءُ آ چونیں شریں کارسازے ف۲ پدا پچرتنت مسلمانان گون

مِّنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوْٓءٌ ۙ وَّاتَّبَعُوْا رِضْوَانَ

خداءِ احسان ومہربانی ءَ نرسِت آیانا ھچ تکلیفے واللہ ءِ رضامندی ءِ رندا

اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ ذُوْ فَضْلٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۷۴﴾ اِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطٰنُ يُخَوِّفُ

بوتنت ۔ واللہ تعالیٰ مزنیں فضل کنوکے ف۳ بے شک اے شیطان انت کہ ترسینیت

اَوْلِيَآءَهٗ ۠ فَلَا تَخَافُوْهُمْ وَخَافُوْنِ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۷۵﴾

چہ وتی دوستان ، گڈا مترسِت شما چہ آیان ءُ چہ من بترست اگر شما ایمان آرنگ ف۴

وَلَا يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ فِى الْكُفْرِ ۚ اِنَّهُمْ لَنْ يَّضُرُّوا

ءُ ماں غمے نوکا دور مَدیئت ترا هماکہ تچا ننت دیم پہ کفرءَ کہ آیان اللہ ءَ ھچ ضرر دات

اللّٰهَ شَيْـًٔا ۗ يُرِيْدُ اللّٰهُ اَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِى الْاٰخِرَةِ ۚ وَلَهُمْ

کت نکننت خداءِ ارادہ همِشنت کہ مَدنَت آیانا بہرے ماں آخرتا ، ءُ پرآیان

پہ وتی جاورءِ سرا وشنود بنت بلکیں وتی ہما مسلمانیں براتانی تصورءَ کنان ءَ ہن آیان ءَ یک وڑءِ خاصیں وشیءَ حاصل بیت کہ آیان ءَ اِشاں وتی زندءَ ماں جہاد فی سبیل اللہ ودگہ خیرءِ کارانی تہا مشغول دیستگت کہ آہم اگر چو مئے پیما بہ خداءِ راہ ءَ کشگ بوتنت یا کم ازکم بہ ایمان ءِ سرا مُرتنت تو وتی وتی حیثیت ءِ روءَ ہمے رنگ ءِ برُوشیں وبے ترسیں زندءِ مزگ ءَ حاصل کننت ، نہ آیان ءَ وتی دیم ءِ ترس بیت ونہ پُشت ءِ غم ، گوں ایمنی ودل جمی تچک ءَ بہ خداءِ رحمتاں داخل بنت ۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ احد ءِ شہید یا بیرمعونہ ءِ شہیداں بہ خداءِ گورءِ سربوان ءَ اے واھگش کت کہ درتچتا مئے عیش ونعمتانی احوال ءَ کسے مئے براتان ءَ سر بکنت تاکہ آہم بہ اے زندءِ نیمگءَ درگ ءَ بزورنت وچہ جھادءَ جان مہ دُزّنت ۔ حق تعالیٰ ءَ فرمان کُت کہ من سرکناں ۔ اشی ءِ سرا اے آیات نازل کرتنتی و آیانءَ حال سرکنگ بوت کہ مابہ شمے واھگ ءِ روءَ احوال سرکت کہ چریشی ءَ آ انگت زیات وشنود بوتنت ۔

ف۲ ابوسفیان وہدیکہ چہ احدءَ دیم پہ مکہ ءَ واتر بوت گڈا ماں راہ ءَ خیالی کت کہ ماسک رددوارت شکست وارتگیں وزدگیں مسلمانان ءَ ہنچوش یلہ دیان ءَ ید ترتیں شور ومصلحت بوت کہ پدا ماں مدینہ ءَ سربوان ءَ اِشانی کارءَ تمام بکنیں ۔ واچہ ءَ حال سربوت تو جاربَر بینتی کہ ہرکس زیکیں روچ ءَ گوں ما ماں جنگ ءَ گون اتنت مروچی پہ دژمن تعاقب ءَ تیار ببنت ۔ مسلمان مجاھدانی باوجودیکہ ٹپّ اِش نوک اتنت پہ اللہ ورسول ءِ توارءِ سرا دراھتنت ۔ واچہ اے مجاھدین ءِ جماعت ءِ ہمراہی ءَ داں حمراء الاسد نامیں جاگھے ءَ اِشانی پدءَ کپت کہ اے جاگہ چہ مدینہ ءَ ہشت میل دور اِنت ۔ ابوسفیان ءَ وھدیکہ اے حال سربوت گڈا ماں آئی دل ءَ رعب ودھشتے کپت ۔ دوبارہ حملہ ءِ ارادہ ءَ باطل کنان ءَ مکہ ءِ نیمگ ءَ رجھت ۔ عبدالقیس ءِ یک تجارتی کاروانے مدینہ ءَ پیداکت ، ابوسفیان ءَ چیزے دیان ءَ آیان ءَ پہ اے حبرءَ آمادہ کت کہ آ مدینہ ءِ رسگ ءِ شرط ءَ ھنچش حال شنگ بکنت کہ چہ آیانی اشکنگ ءَ مسلمانانی دل ءَ ترس ولرزگ پیدا بہ بیت ۔ چنانچہ مدینہ ءَ سربوان ءَ آیان گوشگ بنا رکت کہ مکہ ءِ مردماں مزنیں فوج ولشکرے پہ مسلمانانی گار وگمسار کنگ ءَ جمع کتگ بریشی ءِ اشکنگ ءَ ترسےءِ بلا مسلمانانی دل ءَ ایمانی قوت ءَ جوش جت وکفارءِ لشکرءِ حال اشکنگ ءِ سرا گوشتش حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ پہ تماہیں دنیاءِ مقابلہ ءَ مارا ایوک ءَ خدا بس اِنت ۔ پہ اشی ءِ سرا اے آیت نازل بوت ۔ لھتیں گوشنت کہ احدءِ جنگ ءِ ھلاسی ءِ سرا ابوسفیان ءَ جارجت کہ دیم ءِ سال ماں بدرءِ میدان ءَ پدا میتگ وشمیگ جنگنت ۔ واچہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ قبول کت وہدیکہ دیم ءِ سال سربوت واچہ ءِ مردمان ءَ حکم دات کہ پہ جہادءَ سرگرات ، اگر کسے نہ روت گڈا اللہ ءِ رسول تہنا پہ جنگ ءَ رھادگ بیت ۔ چانگو ابوسفیان ءَ لشکر زرت وچہ مکہ ءَ رھادگ گپت ۔ انگت کمّیں دورشتگت کہ مردءَ پاداں نہ گپت ، مسلمانانی رعب بہ آئی دل ءِ سرا اسوار بوت ۔ ڈکال ءِ نیمون ءَ درشان کنان ءَ لوٹتی کہ واتر ببیت بلے ھنچیں کارے بہ بیت کہ الزام بہ مسلمانانی سرا بہ کپیت ۔ یک مردے دیم پہ مدینہ ءَ سرگرات آ را چیزے زردات کہ اودءَ سربوان ءَ ہنچوشیں

حال وخبر مشہور بکنت کہ مسلمان بترسنت و پہ جنگ ءَ در میاینت ۔ آئیءَ مدینہءَ رسگ ءِ شرطءَ گوشگ شروع کت کہ مکّہ ءِ مردماں مزنیں لشکرے تیار کتگ بہتر و شرتر ھمیش اِنت کہ پہ جنگ ءَ میائِت ۔ حق تعالیٰ ءَ مسلمانانی دل ءَ ڈڈکت آیاں ہمیش گوشت کہ اللہ مارا بس اِنت ۔ آخر مسلماناں وتی قول ءِ پدا بہ بدر ءَ شت و رستنت اودءَ مزنیں بازارے بناءات سہ روچ اوداجلاں ءَ تجارت اِش کت و مزنیں زرّے بہ نفع ءِ صورت ءَ دستش کپت و بہ مدینہءَ واترّش کت ۔ اِے غزوہ ءَ بدرِ صغریٰ ہم گوشنت ۔ ھما وھدءَ ہرکس پہ سفرءَ تیار بوت انت و ہمراہ شتنت ، پہ اِشاں اِے مژدہ اِنت کہ ماں احدءَ ٹپّ وران ءَ و تاوان زوران ءَ پدا اِے وڑءَ جرأت کت ۔ مسلمانانی اِے جرأت ءِ حال وھدے پہ کافراں سر بوت چہ راہ ءَ پدترتنت ۔ چنانچہ مکّہ ءِ مردماں اِے مہم ءِ نام "جیش السویق" بست ۔ بزاں ھما لشکر کہ پہ سبزک ءِ ورگ ءَ شتگت سبزک وران ءَ واتر بوتنت

تنبیہ : لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا ءِ ڈولا ھرچ فرمان کت اِے محض بہ اشانی شان ءِ اظہار انت اگرنہ آ کلانی کل ہنچوشیں خوبیانی داروک اتنت ۔

عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَن

زنڈیں عذابینت وا ھماکساں کہ کفرِش زُرت پہ ایمان ءِ بدل ءَ آیان

يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ

اللہ ءَ ضرر دات کُت نکننت ہچ و پر آیان دردناکیں عذابینت ۲ و گمان مکننت

الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ

کافران پہ اِے خبر اکہ ما آیانا مُہلت دئیں کہ اِے مہلت پہ آیان خیرانت ، ما آیانا مہلت دئیں

لِيَزْدَادُوا إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَّا كَانَ اللَّهُ

تاکہ ماں گناہان ترقی بکننت و پر آیان بے عزت کنوکیں عذابینت ۳ شراتنت اللہ

لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ

کہ یلہ بدنت مسلمانان پہ اِے حالتا کہ ھنوگ شما ھسنت پرآئی ءِ سرا تا وقتیکہ جدا ای نکنت ناپاکا چہ

الطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي

پاکا ونہ اِنت اللہ کہ ڈاہ بدنت شمارا غیبی خبران ولیکن اللہ درچینت

مِن رُّسُلِهِ مَن يَشَاءُ ۖ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا

چہ وتی رسولان ہرکسیارا کہ بلوٹیت و۴ نون یقین بکنت پہ اللہ ءَ و آئی ءِ رسولانی سرا ۔ و اگر شما یقین

وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ

و پرہیزگاری کنت گڈا پر شما مزنیں ثوابینت و۵ و گمان مکننت ھمایان کہ بخیلی کننت

بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ

پہ آچیزءِ سرا کہ اللہ ءَ دانگنت چہ وتی مہربانی ءَ کہ اِے بخیلی پر آیانی حقا خیرانت ، بلکیں اِے بخیلی پر آیانی حقا سک خرابینت

سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ

ماں آیانی گُٹا طوق کنگ بیت ہما لے کہ آیان بخیلی کتگ پر آیاماں قیامت ءِ روچا و۱ آسمانانی وزمین ءِ باشندہ یانی پہ ترمرگ

وَالْأَرْضِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾ لَّقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ

اللہ ءَ و نیگنت و۲ ہرچیکہ شما بکنت اللہ پر آئیا سہی دارنت و۳ بیشک اللہ ءَ اشکت ھماکسانی

۱۸ ع ۹ ۹

و۳ یعنی اللہ ءِ فضل ءَ بچار اِت کہ نہ جنگے کتش ، نہ پاداں کنڈگے لگت ثوابش مفت ءَ کمائینت ۔ بہ تجارت ءَ سیت گران ءَ و دژمنانی سرا اسلام ءِ رعب ءَ بندارینان ءَ گوں خدائے پاک ءِ وشنودی صحیح و سلامت وتی لوگاں واتر بوتنت ۔ تنبیہ : چو "بدرِ صُغریٰ" ءِ پیما ماں غزوۂ "حمراء الاسد" ءَ ہن گوں یک تجارتی کاروانے سامانانی خرید و فروخت بوتگت و مسلمانان ءَ مزنیں سیتّے دست کپت ۔ غالباً چہ "فَضْلٍ" ءَ ہمے مالی نفع مراد اِنت ۔

و۴ یعنی ہرچے چانگو آیاں ترسناکیں حال شنگ و تالان کت آ شیطان اِنت یا چہ شیطان ءِ اغواء ءَ جوش کنت کہ چرائی غرض ایشنت کہ وتی دوزواہ وکس وارثانی رعب شمے سرا بنداں ءَ شمارا بترسینیت ، نون اگر شما ایمان دار اِت (والبت الم ءَ دار اِت کہ آئی ءِ ثبوت شما عملاً کت و پیشداشت) گڈا چرے شیطاناں اصلاً مترس اِت و ایوکءَ چہ من بترس اِت ۔ ؎

ہرکہ ترسید از حق و تقوےٰ گزید
ترسد از وے جنّ و انس و ہرکہ دید

(ہمے صفحہ ءِ فوائد) و۱ یعنی چہ شیطان ءِ بیم تراب ءَ مؤمن نہ ترسنت البت منافق آئی ءِ جبران الشکنان ءَ کفر ءِ نیمگ ءَ دِرکاں زورنت شما چہ اِے ملعونیں منافقانی حرکتاں ہچ غمناک مبئیت و نہ فکر بکن اِت ۔ اِے اللہ ءِ دین و آئی ءِ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ہچ تاوان دات کت نہ کننت بلکیں وتارا تاوان بار کننت اِشانی چہ حدءَ در نفاق و شقاق اِے چیدگ ءَ درشان کنت کہ حق تعالےٰ اِشان ءَ انجام کار چہ حقیقی کامیابی و نفعاں زبہر کنت و مزن سکّیں سزا اِش دنت ۔ ہرکس اِے پیمیں سرکشی و ناشری ءَ پدرا کنت اللہ ءِ عادت بہ اِشانی حق ءَ ھمیش انت ۔ چوشیں مردانی غم ءِ تہا وتارا حیران و پریشان کنگ ءِ ضرورت نہ اِنت ۔

و۲ یعنی ھرکس ءَ ایمانی فطرت بدل کنان ءَ کفر اختیار کت توری یہود و نصاریٰ ببنت یا مشرک یا منافق یا دگہ ہر کس بہ بنت آ کل یک جا بوان ءَ ہم اللہ ءَ ہچ تاوان دات نہ کننت البت بہ وتی دستاں وتی پادانی سرا وت تیر جنگائنت کہ آئی ءِ آسر دردناکیں عذاب ءِ صورت ءَ ظاہر بیت ۔ و۳ بزاں چوش بوت کنت کافروتی دراجیں عمر ، وش حالی و دولت و غیرہ ءِ بازی ءَ گندان ءَ ہمے خیال ءَ بکننت کہ اگر ما مغضوب و مردود بہ بوتینتیں تو گڈا مارا

اِے پیمیں کشادگی و مہلت چون رستگت و چوشیں جوانیں جاورءَ ماچون دارگ بوتگتیں ، پشکا شرّی ءَ گوشش بدار اِت کہ اِے مہلت بہ اِشانی حق ءَ شر نہ اِنت ۔ مہلت دیگ ءِ نتیجہ اِے در کیت کہ آیان ءَ گناہان مُچ کنان ءَ بہ کفرءَ مرگی اِنت ۔ آچہ وتی اختیار و آزاتی ءَ و وتی دل ءِ ارمانان ءَ شر درشان بکننت ، آ گناہانی جوہان ءَ تیار بکننت کہ آیان جوش نہمنت کہ مزن شرف و عزت دار وکیں حالانکہ وار و رسوا کنوکیں عذاب پہ آیاں تیار انت نون دل ءَ بچار نت کہ مہلت دیگ پہ اِشانی حق ءَ شر بوت یا بد ۔ نعوذ باللہ من شرور انفسنا ۔ و۴ یعنی ہنچو شکہ وش حالی و مہلت دیگ بہ کافرانی حق ءَ مقبولیت ءِ دلیل نہ اِنت ہمے پیما اگر مخلصیں مسلماناں رنج ءُ تنگیں شدت دیما بیاینت (چوشکہ ماں اُحد ءِ جنگ ءَ پیش اھت) اِے چوشیں دلیلے نہ اِنت کہ آ خدا ءِ نزیک ءَ مغضوب انت ۔ قصہ چوش اِنت کہ اللہ تعالیٰ نہ لوٹیت کہ مسلماناں گوں تنگیں جاور ءَ وتی زندءَ بگوازینت ہنچوش کہ آیاں ھنوں ہمے زند گوازینگائنت ۔ یعنی بازکافراں چہ وتی منافقی ءَ کلمہ وانتگت و مسلمانان ءَ رد دیان ءَ گوں آیاں ھو تہو

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

. . . . بوتگنت کہ سرظاھرءَ بہ اشاں منافق گوشگ ہم مشکل اَت ۔ ہمشکا اِے خبرالّی اِنت کہ خدائے پاک ہنچوشیں واقعات وحالات بیاریت کہ دروغ وراست اصلی ونقلی ، پاک وناپاک چہ یک دگرءَ جدا جدا بہ بنت ۔ بے شک پہ خداءَ آسان اَت کہ تمام مسلماناں ءَ ماں چکّاس ءَ دَور دیگ ءَ ابید منافقانی ناماں وچہ آیانی کاراں معلوم داربکنت ۔ بلے آئی ءِ حکمت ومصلحت چوش نہ لوٹیت کہ کل مخلوق ءَ اے ہمیں غیب ءِ خبراں معلومدار بکنت ۔ البت آ وتی پیغمبراں درچناں ءَ ھمنکر غیب ءِ یقینی احوال آیانءَ سرکنگ ءَ لوٹیت آیاں ءَ سرکنت ۔ خلاصہ چوش بوت کہ عام مخلوق ءَ بلاواسطہ کنا م غیبی احوال سرکنگ نہ بنت ۔ البت نبیان ءَ چوشیں غیب ءِ احوال سرکنگ بنت وآہم ھمنکر کہ خداوت بلوٹیت ۔ ف۵ یعنی خداءِ ہرچ خاصیں معاملہ گوں پیغمبراں انت ۔ ڈیاک وناپاک ءَ جداکنگ ءِ با روءَ ہرچ عادتے حق تعالےٰ ءِ بوتگ ماں آئیءَ زیات گر وودارمکن اِت ۔ شمے کار ھمیشک اِنت کہ اللہ ورسول ءِ خبرانی سرا یقینِ محکم بدارات وتقویٰ وپرھیزگاری ءِ سرا قائم بئیت ۔ اِے ہیما اگرشما کت گڈا ازاں سوب شمیگنت ف۶ سورت ءِ شروعات ءِ مزنیں بھرگوں اھل کتاب (یہود ونصاریٰ) ءِ احوال ءَ ھمگرنچ اَت ۔ میانجی ءَ خاصیں مناسبت ءِ روءَ غزوۂ احدءِ ردا گیش دگیوار بوت آیاں ءَ بہ حدِکفایت سرحم کناں ءَ چہ ادا پدا اہل کتاب ءِ رَدیاں ءَ بیان کنگ بیت ۔ چونکہ چریشاں یہودءِ معاملہ زیات ناداں دیوک وہم ایذا دیوک اَت منافق ہن گیشتر چہ ھمیشاں انت وبُرزءِ آیت ءَ خبردار کنگ بوتگت کہ خدا تعالیٰ نوں خبیث ءَ چہ طیّب ءَ جدا کنت ہمشکا اِے جدائی ھنچو شکہ بہ جانی وبدنی جہاد ءِ وھدءَ ظاہر بوتگت بہ ہمے ہیما مالی جہادءِ وھدءَ ہن اصلی ، نقلی وپکّاوَ حامگ صاف وڑءَ جدا جدا بوتگنت ہمشکا گوشتی کہ منافقین یہود ھنچوشکہ جہادءِ وھدءَ تچنت چہ مال ءِ خرچ کنگ ءَ ہن جان ءَ دُزنت (رَددَے وپددے کننت) بلے ہنچوش چہ جہادءَ جان ءَ دُزّان چنتے روچ ءِ مہلت حاصل کنگ بہ آیانی حق ءَ شرنہ انت بہ ہمے ہیما بخیلی کناں ءَ بازمال جمع کنگ ہم بہ آیانی حق ءَ فائدہ مند نہ اِنت اگرماں دنیاءَ بالفرض ہچ مصیبتے پہ دیما نیاتک قیامت ءِ روچ ءَ یقیناً اِے جمع کتگیں مال عذاب ءِ صورت آیانی گُٹّ طوق بیت ۔ ماں اِشیا پہ مسلماناں ہم بیم تراپ اِنت کہ زکوٰۃ ءِ ادائیگی وماں دگہ خرچ ودرجانی تہا کوتاھی مکن اِت و اگرنہ ھرکس بخل وحرص ءِ ہمیں رَدیں کارانی تہا منافقانی ویہودیانی رہ بندءَ اختیار بکنت آ ءَ ہم وتی درجہ ءِ حساب ءَ پہ سزاءَ تیار بوگ الّمی اِنت ۔ چنانچہ چہ صحیح حدیث ءَ ثابت اِنت کہ زکوٰۃ ادا نہ کنوکانی مال سکیں زھردار وکیں اژدھاءِ شکل ءَ تبدیل بوان ءَ بہ آیانی گُٹّ ءَ لوپ بیت ۔ نعوذ باللہ منہ ۔
ف۷ یعنی آخر شمارا موت کیت وکل مال ھمائیءِ دست ءَ کپیت کہ دراصل ءَ چہ پیش ءَ بہ ھمائی نامزد بوتہ ، انسان چہ وتی اختیار چیزے بدنت تو ثواب ءِ حق دار بیت ۔ ف۸ یعنی بخل وسخاوت ہرچے کن اِت وہرچ ہمیں نیّت دار اِت خدا تعالےٰ کل ءَ زانت وبہ ھمائیءِ حساب ءَ بدلہ دنت ۔ ۱۲

ف اغنیا ۔ جمع اِنت غنی ءِ ۔ یعنی مالدار ۔ یعنی تہنا جہ چوش نہ اِنت کہ یہود بخل ءِ گیشی ءِ سبب ءَ زرّ ءِ خرچ کنگ ءَ نزانت بلکیں وہدے ماں خداء ِ راہ ءَ خرچ کنگ ءِ حکم ءَ
اشکننت گڈا کلاگ گرنت و ماں حق تعالیٰ ءِ بارگاہ ءَ چہ گستاخی دار وکیں کلمات ءِ درشانی ءَ شرم ہن نہ کننت چنانچہ وہدے آیت مَنْ ذَا الَّذِیْ یُقْرِضُ اللّٰہَ قَرْضًا حَسَنًا نازل
بوت اِشاں گوشت اللہ چہ ما قرض لوٹیت ، تو اللہ فقیر ومحتاج اِنت و ما غنی و مالدار یں حالانکہ یک غبی کند ذہنے ہم سر ید بوت کنت کہ انفاق فی وجوہ الخیر ءَ را چہ قرض تعبیر کنگ ءَ
تہا زیات رحمت و شفقت ءِ ظاہری مراد ات ۔ ظاہر اِنت کہ خدا وتی داتگیں مال ءَ چہ ما بہ مئے مصلحتانی ردا مئے جرند ءِ دنیاوی واُخروی فائدگ ءَ خرچ کنائینیت ۔ آ ءَ را
چہ مئے خرچ ءَ ہچ نفع رست کت نہ کنت ، و بالفرض اگر برسیت ہن گڈا مال و دگہ ہمک چیز ہمائی وتی ملک اَنت پدا ماں حقیقی معنی ءَ آ ءَ را قرض ءِ نام چون دیگ بیت ۔ اِے آئی ءِ
مزن اکرام و احسان اِنت کہ اِے خرچ ءِ شرّیں بدل ءِ دیگ ہن پہ وتی ذمہ ءَ زرتی و پدا آ ءَ را گوں قرض ءِ لفظ ءَ بدل کنان ءَ آ لزوم ءَ بے حد موکد جوڑ کت مگر یہود دی چہ وتی کور چشمی و
باطنی پلیتی ءَ احسان ءِ منّگ ءِ بدل ءَ اِے لفظان ءِ سرا
کلاگ گرگ بنائش کت ۔ و اللہ تعالےٰ ءِ مزن شانیں بارگاہ ءَ
چہ مسخرہ ءَ دست اِش نداشت ، اِے رد افرمان کنی کہ اللہ ءَ
شمے اِے گپان ءَ اشکت ۔ اِے بار دءَ ہرچ کارروائی ءَ

اَلَّذِیْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰہَ فَقِیْرٌ وَّ نَحْنُ اَغْنِیَآءُ ۘ سَنَکْتُبُ مَا قَالُوْا
خبر کہ گوشتش کہ اللہ فقیر اِنت و ما مالدار یں ف ا نوں ما نبیسیں آ چیز کہ آیاں گوشت
وَقَتْلَہُمُ الْاَنْۢبِیَآءَ بِغَیْرِ حَقٍّ ۙ وَّ نَقُوْلُ ذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِیْقِ ﴿۱۸۱﴾
و آ خونی کہ آیاں کتگ پیغمرانی پہ ناحق و گوشیں بچشت سوچوکیں عذاب ءَ ف۲
ذٰلِکَ بِمَا قَدَّمَتْ اَیْدِیْکُمْ وَ اَنَّ اللّٰہَ لَیْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِیْدِ ﴿۱۸۲﴾
اے عوض ہما کردارانی کہ شما پہ وتی دستاں دیم داتگنت و اللہ تعالیٰ ظلم نکنت پہ بندیانی سرا ف۳
اَلَّذِیْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰہَ عَہِدَ اِلَیْنَآ اَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُوْلٍ حَتّٰی
ہما یاں کہ گوشتنت کہ اللہ ءَ وعدہ گپتگ چہ ما پہ اے خبرا ما ایمان نیاریں پہ ہچ پیغمبرے ءَ تاوقتیکہ
یَاْتِیَنَا بِقُرْبَانٍ تَاْکُلُہُ النَّارُ ؕ قُلْ قَدْ جَآءَکُمْ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِیْ
نیاریت آ ایڈولیں قربانگے کہ بوارت آ ءَ آس ف۴ بگوش کہ زرتگ بارتگ شمے گورا پیغمبران چہ من پیسر
بِالْبَیِّنٰتِ وَ بِالَّذِیْ قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوْہُمْ اِنْ کُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ﴿۱۸۳﴾
بازیں معجزہ ءَ وھمے معجزہ ہن کہ شما گوشتگ ات گڈا اَچہ پرچے شما کشتنت آ اگر شما راست گوشت ف۵
فَاِنْ کَذَّبُوْکَ فَقَدْ کُذِّبَ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِکَ جَآءُوْ بِالْبَیِّنٰتِ
پدا اگر اِے ترا دروغ بند بکننت گڈا دروغ بند کنگ بوتگنت پیغمبران چہ تو پیش ہما کہ زرتگ بارتگش گوں وت بازیں نشانیے
وَ الزُّبُرِ وَ الْکِتٰبِ الْمُنِیْرِ ﴿۱۸۴﴾ کُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَۃُ الْمَوْتِ ؕ وَ اِنَّمَا تُوَفَّوْنَ
و کسانیں کتاب ف۶ و روشنیں کتاب ف۷ ہر نفسے ءَ چشگی اِنت مرگ ءِ مزہ و بلشک شمارا
اُجُوْرَکُمْ یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ ؕ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَ اُدْخِلَ الْجَنَّۃَ
شمے مزد پورہ رسنت قیامت ءِ روچا ف۸ پدا ہر کسیکہ چٹینگ بوت چہ دوزخ ءَ و گوازینگ بوت ماں بہشتا
فَقَدْ فَازَ ؕ وَ مَا الْحَیٰوۃُ الدُّنْیَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ ﴿۱۸۵﴾ لَتُبْلَوُنَّ
گڈا بیشک آ پہ وتی مطلب ارست ۔ و نہ اِنت دنیا ءِ زندگانی مگر گلائینگی سامانے ضرور شما آزمائش کنگ بیت
فِیْٓ اَمْوَالِکُمْ وَ اَنْفُسِکُمْ ۫ وَ لَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِیْنَ اُوْتُوا الْکِتٰبَ
ماں وتی مالان و ماں وتی جانان و ضرور شما اشکنت چہ پیسر یگیں کتابیان

بیت پہ آئی ءَ راھچا بئیت ۔ ف۲ یعنی عام رہ بند ءِ روءَ
اِے لعنتی یں و ناپاکیں قول ماں شمے بدیانی دفتر ءَ نبیسگ
بنت کہ اود ءَ شمے رلج و براداری ءِ ا یدگہ ملعون و ناپاکیں کار
نوشتہ اَنت ۔ مثلاً اِے گناھیں نبیانی ناحق ءَ خون ءِ رچائینگ
پرچا کہ ہنچوش اِے نالائقیں جملہ یک نمونہ اِیت شمے خداناشناسی ءِ
آ نالائقیں کار نمونہ اِنت شمے نبیانی تعظیم دیگ ءِ ۔ وھدے
اِے سرجمیں مسل پیش بیت آ وھد ءَ گوشگ بیت کہ بلے وتی
ناشریں کارانی تام ءَ بچش اِت ھنچوش شما بہ ٹوک و ٹالی فِ کلاگا
اولیاء ۔ اللہ آئی دل سوکی کتگت نوں خداء ِ عذاب ءِ آتشدان ءَ
سُچان ببُت ۔ ف۳ یعنی ھمینکر کمائی کتگت شمے دیما آھت
خداء ِ گور ءَ کہ ذرّہ ئے (تشے) ظلم نیستنت اِنَّ اللّٰہَ
لَا یَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّۃٍ (نساء رکوع ۶) اگر بفرض محال ظلم
کنگ خداء ِ صفت ببوتیں گڈا آئی ءِ ا یدگہ صفتانی پیم ءَ
کامل ہن ببوتیں ، ہمشکا اگر معاذ اللہ خداء َ را ظالم فرض
کنگ بہ بیت گڈا ظالم چون "ظلّام" گوشگ بیت ۔
آئی یک تشے ظلم ہن چہ کوہاں کم تر بوت نہ کنت ۔ چوش
بگوش "ظلّام" ءِ صیغہ ءَ کارمرز کنان ءَ ھُشّار کت کہ ماں
بارگاہ ءَ ادنیٰ ءَ چہ ادنیٰ ترین ظلم تجویز کنگ سکّ زیات
ظالم قرار دیگ ءِ ہم معنیٰ اِنت تَعٰلَی اللّٰہُ عَمَّا یَقُوْلُ
الظّٰلِمُوْنَ عُلُوًّا کَبِیْرًا
ف۴ چہ لھتیں رسولاں اِے معجزہ ظاہر بوتگت کہ قربانی یا دگہ
چیزے پہ خداء ِ منّتش کت گڈا چہ آسمان ءَ یک آسے آھتگت
و آ ءَ را وارتگی و اِے نشانی ات آئی ءِ قبول بوگ ءِ ، چنانچہ
موجودہ تیں بائبل ءِ تہا ہن حضرت سلیمان علیہ السلام ءِ بار ءَ
چوشیں داستانے نوشتہ اِنت ۔ نوں یہود نمون کنگا ئنتنت کہ
مارا اِے حکم اِنت کہ چہ ھر کسءَ چوشیں معجزہ نہ گند اِت آئی
سرا یقین مکن اِت و اِے خشکیں دروغیں نمون اَنت ۔
اِے پیمیں ہچ حکمے ماں آیانی کتاب ءَ موجود نہ اَت و نہ مروجی
موجود اِنت و تدربات ءَ ہر یک نبی ءِ اِے ثابت کنگ بیت
کہ آ ءَ را اِے معجزہ دیگ بوتگت ۔ ہر یک پیغمبرے ءَ راحق تعالیٰ ءَ
حالدانی مناسبت ءَ معجزہ بخشا تگنت لازم نہ اِنت کہ ہمک نبی
ہمے یکیں معجزہ ءَ پیش بداریت نانکہ راست ثابت ببیت ۔
ف۵ یعنی اگر درحقیقت شما بہ وتی دعویٰ ءَ راست گوش اِت و بہ ہمے خاصیں معجزہ ءِ پیش دارگ ءِ سرا شمے ایمان آرگ موقوف اِنت تو پیشی اِے پیمیں نبیان ءَ شما پرچے کُشت کہ آ گوں
وتی سر ظاہریں نشانیاں اِے معجزہ ءِ ہم یار وک اَتنت ۔ شمے اسلاف (پت و پیرکان) ءِ اِے فعل کہ بہ آئی سرا شما ہم داں مروجی ءَ راضی اِت آیا اِے حبر ءِ دلیل نہ اِنت کہ اِے کل شمے
نمون و ھنگ کنگ ءِ رہ بند اَنت کہ کتام یک پیغمبر ءَ دانکہ اِے خاصیں معجزہ ءَ پیش ندار یت ما ایمان نیاریں ۔ ف۶ الزُّبُر یعنی کتاب المواعظ والزواجر ۔ بزاں ہما کتاب کہ ماں
آئی پند و بیم تراپ ءِ بیان ماں اِنت ۔ ف۷ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ تسلاّ دیگ بیت کہ اِے ملعونانی چیٹ و چوٹیں گپاں چہ ملور مبو و نہ ا یدگہ دروغ بند کنانی پڑا ءِ
بدار چہ تو پیش بازیں رسول دروغ بند کنگ بوتگنت کہ آیاں صاف نشانیاں (معجزات) گونڈیں کتاب و مزنیں گیشّ و گیوار کنوکیں کتاب آورتگنت کہ حقیں نبیانی تکذیب دژمنانی یک
قدیمی عادت اِیت ۔ شمارا اِے نوکیں حبر دیمانیا تانگ ۔ ف۸ یعنی موت ءِ نام ءَ ھر کس چشیت چرائی ءَ پد قیامت ءِ روچ ءَ ہر یک دروغ بند کنوک ....

وراست گوشوک و مصدّق و مکذّب ءَ راوتی وتی کتگیں کارانی پورہ مزد رسیت۔ چہ پورہ ءَ اے مطلب چوش بیت کنت کہ چیزے کمّیں ممکن انت کہ چہ قیامت ءَ پیش برسیت مثلاً ماں دنیاءَ یا ماں قبرءَ۔ ﴿۹﴾ فریب ءِ بُن مال یعنی دنیاءِ ھدار کئیں بہار و ظاھری ٹاپ وٹیپ مزن فریب دیوکیں چیزانت کہ بہ آئی سرا گنوک بوان ءَ بازا حمق چہ وتی آخرت ءَ شموشکار بنت حالانکہ انسان ءِ اصلی کامیابی ایش انت کہ اِدا نندان ءَ وتی عاقبت ءِ فکرءَ بداریت وہما کاران ءَ بکنت کہ آچہ خداءِ عذاب ءَ رکینوک و داں جنّت ءَ سرکنوک بنت۔ تنبیہ : ماں اِے آیت ءَ ہما لھتیں صوفیانی ہم رَدثابت بوت کہ آاِے دعوی ءَ کننت کہ مارا نہ جنّت ءِ طلب اِنت نہ دوزخ ءِ ترس معلوم بوت کہ چہ دوزخ ءَ دوَر وماں جنّت ءَ داخل بوگ اصل کامیابی اِنت ھچ مزن تریں کامیابی چہ جنّت ءَ در حاصل بوت نہ کنت وفی الحدیث وحولها ندندن۔ اللہ تعالیٰ چہ وتی فضل ورحمت ءَ مارا ھم اِے کامیابی نصیب بکنت۔ ۱۲

مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْٓا اَذًى كَثِيْرًا ؕ وَاِنْ تَصْبِرُوْا

وچہ مشرکان دل آزاری خبر باز واگر شما صبر کنِت

وَتَتَّقُوْا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ ﴿۱۸۶﴾ وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ

و پرہیزگاری کنِت گڑا اے مزنیں ھمتے کارنت ﴿۱﴾ وُ وقتیکہ گپت وعدہ اللہ ءَ

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهٗ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُوْنَهٗ ؗ

چہ کتابیان کہ ضرور ظاھر بکنت آئیا گوں مردمان وچیر مدیت آئیا

فَنَبَذُوْهُ وَرَآءَ ظُهُوْرِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ

گڑا دور دات ﴿۲﴾ آیان ھما وعدہ وتی پدءُ پشتا وگپتش پہ آئیءِ عوضا بہائے کمّگیں

فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُوْنَ ﴿۱۸۷﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ يَفْرَحُوْنَ بِمَآ اَتَوْا

بد اچوں بدانت آچیزیکہ آیاں آئیا اگرنت ﴿۳﴾ گمان مکن ھمایان کہ گل بنت پہ وتی کتگیںان

وَّيُحِبُّوْنَ اَنْ يُّحْمَدُوْا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوْا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ

ودوست دارنت کہ تعریف کنگ بلبنت پہ ھما کاریکہ آیاں نکتگ نوں تو خیال مکن کہ آ رکنگنت

مِّنَ الْعَذَابِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۸۸﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ

چہ عذاب ءَ وُ پرآیان ھستنت عذاب دردناکیں ﴿۴﴾ آسمانانیگ و زمینے بادشاہی اللہ ءَ

الْاَرْضِ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱۸۹﴾ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ

ونیگنت واللہ پہ ہر چیزءِ سرا قادرنت ﴿۵﴾ بیشک ماں آسمانانیگ و زمینے پیداگ

وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿۱۹۰﴾

کنگ وشپیگ وُ روچے گردش البتہ ماں اشانی تہا نشانی انت پہ عقل منداں ﴿۶﴾

الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ

ھما کہ یاد کننت اللہ ءَ اوشتکا ونشتکا وُ ویتکا و پہ کش ءَ ﴿۷﴾ و

يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا

فکر کننت ماں آسمانانیگ و زمین ءِ پیداگ کنگا وُ گوشنت کہ اُدمے رب پیداگ نکتگ تو اے

ع ۱۹ ۹ ۱۰

منزل ۱

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ﴿۱﴾ اِے دیم گوری پہ مسلمانان اِنت کہ آئندگ ءَ ھن ماں جان ومال ءَ شمے امتحان بیت وہمک پیمے قربانی دیگ کپیت چوشکہ کُشگ بوگ، ٹپّی بوگ، قید و بند ءِ شدّتّن ءَ بر داشت کنگ، نادراہ بوگ، مالانی تاوان بوگ، چہ سیاد وارثان بِدگ۔ اِے وڑ ءِ سکّی وسوری دیما کا ینت وہم چہ اھل کتاب وچہ مشرکانی زباناں سوچاکیں و دل آزارکنوکیں خبر اشکنگ بنت۔ اِے کلّانی علاج صبر و تقویٰ اِنت۔ اگر گوں صبر و استقلال وگوں پرہیزگاری ءَ اِے سکّی و سوریانی مقابلہ ءَ کن اِت تو اِے گڑا مزن ھیمات وجوانمردی کار بنت کہ بہ اِشی ءَ کڈّن وت حق تعالیٰ ءَ کتگ۔

تنبیہ : چہ بخاری ءِ یک حدیثے ءَ ظاھر بیت کہ اِے آیت چہ بدر ءَ پیش نازل بوتگ۔ قتال ءِ حکم چرانی ءَ رَند بوت بداہم صبر و تقویٰ ءِ حکم قتال ءِ مشروعیت ءِ باوجود ھن فی الجملہ باقی اِنت کہ بہ آئی ءِ سرا داں آخر ءَ عمل بوان بوتگ۔ البت صبر و عفو و تغلیظ و تشدید ءِ وھدان ءَ جاہ یارگ ضروری انت کہ اِشاں چہ شرعی نصوص ءَ معلوم بوت کننت۔ اِے آیت بہ اِے جاگہ ءَ ایرکنگ ءَ چہ شاید غرض ایشنت کہ شما بہ اِے کافر و منافقانی گستاخی وناشری ءِ سرا چہ حدءَ درزھر مگراِت دنیگہ شمارا باز اشکنگ کپیت وزحمتانی دیم دارگ کپیت۔ گوں صبر و استقلال بہ آیانی مقابلہ ءَ تیار ببنت، واِے ہم دنیاءِ زندءِ توک ءَ کپان ءَ کہ آمحض یک فریب ایت چرے خبر ءَ غافل مبنت کہ خداوند تعالیٰ ماں جان ومال ہردوئینانی تہا شمے چکاسوک انت

﴿۲﴾ قولہ فنبذوہ ای طرحوہ ولم یراعوہ یعنی آئرا دور دات

﴿۳﴾ یعنی چہ اھل کتاب ءِ عالماں اِے قول گرگ بوتگت کہ ہرچ احکامے و بشارتے ماں کتاب اللہ ءَ ماں اِنت آیان ءَ یک یک ءَ بہ مخلوق ءِ دیما بیان کننت و ہچ خبر چیر ندینت نہ سروچیر کنان ءَ آیانی معنی و مطلب ءَ ردو بدل کننت مگر اشاں کدنشے ءَ ھن پروانہ کت و پہ دنیاوی کمّیں نفع ءِ خاطر ءَ درستیں قول و قراران ءَ پروشاءَ شریعت ءِ حکمان تبدیل کت ماں اللہ ءِ آیتان لفظی و معنوی تحریفش کت ھما چیزکہ آئی ءِ ظاھر کنگ زیات ضروری اَت یعنی آخرالزمان پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ بشارت آئرا اشر ترش چیر دات۔ ھمینکرماں مال ءِ خرچ کنگ ءِ تہا بخیلی کتگتش چرائی ءَ زیات ماں علم ءِ خرچ کنگ ءَ کنجوسی اِش کت ولے کنجوسی ءِ منشا ھن مال وجاہ و دنیاءِ دوستی ءَ ابید دگہ ھچ نہ اَت۔ اِدا ضمناً مسلمان عالمان ءَ ہم تراپ دیگ بوتگ کہ شما پہ دنیاءِ دوستی ءَ گرفتار بوان ءَ چو اِشانی پیما مکن اِت۔

﴿۴﴾ یہودیاں مسئلیانءَ غلط بیان کت۔ رشوت وارت و پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ صفات وبشارت ءَ پہ زانتکاری چیر دات۔ پداشنود ہم بوتگنت کہ مئے چالاکیانءَ کس گپت نہ کنت وامیدش بستگت کہ مردم مارا توسیپ دینت کہ مزنیں عالم ودیندار وحق پرستنت۔ دومی نیمگ ءَ منافق ءِ حال چو ھمیشانی پیما اَت، جہاد ءِ وھدءَ ماں لوگ ءَ چیر بوتگنت و بہ وتی اِے حرکت ءَ گل بوتگنت کہ بچارماوناچون رَد دیائینت۔ وھدے پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چہ جہاد ءَ واتر بوتگت تو غیر حاضری ءِ بارو ءَ دروغیں عذر پیش کنان ءَ دلمانگ اتنت کہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اِشان ءَ توسیپ بدنت۔ اِے کلّان ءَ حال دیگ بوت کہ چوشیں گپ ماں دنیا وآخرت ءَ چہ خداءِ عذاب ءَ رکینت کت نہ کننت۔ اول ءَ واچوشیں کس ماں دنیاءَ رسوا بنت واگر بہ کتام یک پیمے ءَ چہ اِدا رستگار بوتنت گڑا اودا بہ ہچ صورت ءَ رستگار نہ بنت۔ تنبیہ : ماں آیت ءَ اگرچہ ہم تراپ پہ یہود و منافق دیگ بوتگ بلے مسلمانانءَ ہم اشکنا ئینگی اِنت کہ چہ بدیں کارانی کنگ ءَ دشنود مبنت۔ بہ شرّیں کارانی کنگءَ ناز مکننت۔ واگر شرّیں کارے بکننت گڑا پہ توسیپ ءَ دلمانگ

بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۱۹۱﴾ رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ

بیکار، توچہ درستیں عیباں پاکئے نون نگہ بدار مارا چہ دوزخ ءِ عذاباں ا اے مئے پروردگار بیشک ہر کسیکہ تو گوازینت آ

النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۭ وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿۱۹۲﴾ رَبَّنَآ اِنَّنَا

ماں دوزخ ءِ گڈا تو رسواکت آ ف۲ و نیستنت گنہگاران ھچ ہمیں مدت کنوکے ف۳ او مئے پروردگار بیشک ما

سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ڰ

اشکت توار جنوکے کہ توار جنت پہ ایمان ءِ نیمگا کہ ایمان بیارت پہ وتی پروردگارا ف۴ نوں ما ایمان آرت ف۵

رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ﴿۱۹۳﴾ ۚ

اے مئے پروردگار گڈا تو بہ بخش مئے گناھاں ؤ سر بگوز چہ ما چہ مئے بدیان ومون بدے مارا گوں نیک بختانی ہوریگا ف۶

رَبَّنَا وَاٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰي رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ

اے مئے پروردگار و بدے مارا ھما چیز یکہ تو وعدہ کتگ گوں ما پہ وتی پیغمبرانی زبانیا ورسوا مکن ماراں قیامت ءِ روچا ف۷

اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ﴿۱۹۴﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّىْ لَآ اُضِيْعُ

بیشک تو وت وعدہ خلافی نکنے ف۸ پدا قبول کت آیانی دعا آیانی پروردگارا کہ من برباد نکنان

عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ

محنتا ھچ محنت کنوکیگا چہ شما نوری مردینے بہ بیت یا جینے شما و نموتا یکیت ف۹ پدا ھما کسان کہ

هَاجَرُوْا وَاُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَقٰتَلُوْا

آجلاوطن بوتنت ؤ در کنگ بوتنت چہ وتی لوگان ؤ تکلیف دیگ بوتنت ماں منی راھا ؤ جنگش کت

وَقُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

وکشگ بوتنت ضرور من سر گوزوں چہ آیانی بدیان وضرور من گوازینوں آیانا ماں ایڈو لیں باغان کہ رنبنت

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ

چہ آیانی چیرا جو ف۱۰ اے عوض چہ خداءِ طرفا واللہءِ گورءِ شرتریں عوض

الثَّوَابِ ﴿۱۹۵﴾ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ﴿۱۹۶﴾ ۭ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۣ

ھستنت ف۱۱ ؤ ردمدنت ترا تر گرد کافرانی ماں شہران اے کمیں فائدے

مبنت بلکیں شرتیں کارءِ کنگءَ رندہم بہ توسیپءَ ہوس مدارنت۔ ف۵ وہدے بہ آسمان وزمینءِ ہمائی بادشاھی انت گڈا گناھگار تچان کجا روت وپناہ گیت وآ بہ ہمک چیزءِ سرا قدرت داروک انت چہ آئیءِ اختیارءَ کئے در بوت کنت۔ ف۶ یعنی عقل مندیں مردم وہدے آسمان وزمینءِ پیدائش وآیانی حیران کنوکیں احوالاں وکرّتی وشپ و روچءِ مضبوط ومحکمیں نظامءِ تہا غور وفکر کنت توگڈا آ ءِ را یقین بیت کہ اِے کلیں رد و بند و مُہر بستگیں کرّتی ضرور کتام یک سرجمیں مختار وقادریں بادشاہےءِ دستءَ انت کہ آئیءَ چہ وتی عظیمیں قدرت واختیارءَ ہریک کسان ومزنیں مخلوقءِ حد بندی کرتگ۔ یک چیزےءِ مجال نہ انت کہ چہ وتی مقرریں حد وعملءِ مرکزءَ قدمءَ در کنت۔ اگر اے عظیم الشان مشینءِ یک پُرزہ ئے یا اِے کارجاہءِ یک مزدورے ہن مختار وقادریں مالک و واھندءِ اختیارءَ در بوتیں گڈا کلیں عالمءِ اِے سرجمیں ومحکمیں نظام جوش قائم نبوتگت۔ ف۷ و وپتکا پہ کش۔ بزاں بہ ھچ جاورءَ چہ خداءَ غافل نہ مانت آئی یادءِ ہر دمانءَ ماں آیانی دل وزبانءِ سرا جاری بیت چوشکہ ماں حدیثءَ دربابتءِ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ بی بی عائشہ صدیقہ رضءَ گوشتہ کان یذکر اللہ علی کل احیانہ نماز ھن خداءِ مستریں یاد انت، ہمشکا واجہءَ فرمائینت کہ ھرکس اوشتکائی نماز وَنت نکنت ننداںءَ نماز بوانیت و ہرکس نشت کت نکنت آ بہ کش ویتکائی نمازءَ بوانیت لھتیں روایاتانی تہا ہستنت کہ ھما شپءَ کہ اِے آیات نازل بوتنت دُرد انگیں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اوشتان ءَ نندانءَ و پہ کش لیٹانءَ بہ ہر جاورءَ اللہءَ یاد کنانءَ ارسان ریچوک اَت ۔۔ ۱۲

ہمے صفحہءِ فوائد: ف۱ یعنی ذکر وفکرءَ پد گوشنت کہ خداوندا ! اِے عظیم الشان کارجاہ توبے کار پیدا نہ کتگ کہ آئیچ مقصدے مدار بیت۔ جزماً اِے عجیبیں چہ حکمتاں پُریں انتظاماتءِ کرّتی یک مزنیں وشاندار یں نتیجہءِ سرا ھلاس بوگ لوٹیت۔ چوش بگوش کہ چہ ادا آیانی ذھن آخرتءِ فکرءِ نیمگءَ تکلیت کہ آ دراصلءَ دنیاءِ موجودہ تیں زندءِ گڈی نتیجہ اِنت ہمشکا دیم ترءَ چہ دوزخءِ عذابءَ محفوظ بوگءِ دعاء لوٹت۔ ف میانجیءَ خدا تعالیٰءِ تسبیح وپاکیءَ بیان کنانءَ اشارہ کت کہ ہما احمق قدرتءِ جوشیں وگیشتگیں نشانءَ گندانءَ ہم ترا راجاہ میارت یا نیءِ شانءَ کم پیش بدارنت یا عالمءِ کارجاہءَ محض لیب وتماشا بفہمنت تئی بارگاہ چہ ایشانی کلیں خرافات وناھودگیں گپّاں پاک اِنت۔ چہ اِے آیتءَ معلوم بوت کہ ماں آسمان وزمین و قدرتءِ اے دگہ اڈ کتگیں چیزانی تہا غور وفکر کنگ محمود وجوان بوت کنت کہ آئیءِ نتیجہ و آ سر خداءِ یاد وآخرتءِ نیمگءَ توجہ بہ بیت۔ باقی ہما مادہ پرست کہ آ اڈ کتگیں چیزانی استارانی تہا درنگ بہ بنت وکاریگریءِ داں راستیں معرفتءَ سر کپگ نہ تونت توری دنیا آیان مزن محقق وسائنسءِ زانوگر بگوشیت مگر بہ قرآن پاکءِ زبانءَ آ اولوا الالباب بوت نکننت بلکیں آ چہ حدءَ درجاھل واحمق حساب بنت۔ ف۲ ہرکس ہمینکہ دیرءَ ماں دوزخءَ مانیت ہما قدرءَ رسوائی بزاں اِت۔ چرے دستورءَ دائمی رسوائی تہنا پہ کافران اِنت۔ ماں ہما آیتاں چہ عاءِ المؤمنینءَ خزی (رسوائی)ءِ نفی کنگ بوتگ او داہمے معنی ومراد فہمگ لوٹیت۔ ف۳ یعنی ہرکسءَ خدا ماں دوزخءَ چگل دیگ بلوٹیت کسے حمایت کنانءَ آ ءَ را رکینت کت نہ کنت۔ البت ہرکسءَ ماں اولءَ یا گڈسرءَ یلہ دیگ و معاف کنگ منظور ببیت (چوشکہ گناھگاریں مؤمن) پہ آیان سفارش کنوکانءَ اجازت دیگ بیت کہ سفارش کنان آیان بہ بخشائینت آ بر یشیءَ مخالف نہ انت بلکیں چہ آیات وصحیحیں حدیثءَ ثابت انت۔ ف۴ یعنی نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ آئیءَ گوں مزنیں کوکارءَ دنیاءَ توار جت۔ یا قرآن کریم کہ آئیءِ توار ہمک لوگءَ سر بوت۔ ف۵ ساریءَ عقلی ایمانءِ بیان اَت اِے ایمان سمعی بوت کہ ماں آئیءَ ایمان بالرسول و ایمان بالقرآن ہم شامل بوت۔ ف۶ یعنی مئے مزنیں گناہانءَ پھل بکن وحوردیں گناہانءَ بپوش و وھدے مارا چیست کنگی بہ بیت نیکیں بندہ آنی ٹولیءَ شامل کنانءَ چہ دنیاءَ چست بکن۔ ف۷ یعنی پیغمبرانی زبانیءَ آیانی باور کنگءِ رداہر قول وقرارے تو کتگ (مثلاً ماں دنیاءَ آخر کار اعداءاللہءِ سرا غلبہ وکامیابی وماں آخرتءَ چہ جنّت ورضوانءَ شرفدار کنگ) چراں مارا ہنچو بہ بخش کہ قیامتءِ روچءَ مئے ھچ بیمءَ ادنیءَ چہ ادنیءَ رسوائی ہم مبیت۔ ف۸ یعنی تئی کرءَ وعدہ خلافیءِ احتمال نیست اِنت البت مئے توکءَ احتمال ہست کہ مبادا چہ مئے دستءَ ھنچیں ردکاری ئے بہ بیت کہ چہ تئی قول وقرارءَ استفادہ کت مکنیں۔ ہمشکا عرض اِنت کہ مارا بہ ہما عملانی سرا استقامتءِ توفیق

بدے کہ چہ آئیءِ برکت ءَ ماچہ تئیءِ وعدہ ءَ وتی بہرءَ گپت بکنیں۔ ف۹ یعنی مرد بینے ببیت توری جنیں آدمے مئے گوئر کسے ءِ محنت برباد نہ بیت ہمنکر کار کنت ہما قدر آئیءِ بر ورد ءَ وارت اِ دا عمل شرطانت نیکیں عمل کنان ءِ یک جنیں آدمے ہن وتی قابلیت ءِ روءَ آخرت ءِ ہما درجہاں حاصل کت کنت کہ آ ءَ مرد حاصل کنت وہدے شما مردین و جنین یکیں انسانی نوع ءِ نفرات یکے چہ آدم ءِ پیدا بوتگے یکیں اسلامی رشتگءَ ہورات یکیں اجتماعی زندگی وماں معاشرتی کاراں شریک اِت گڈا اعمال وماں آیانی برورانی تنہا وتار ایک بلیک اِت۔ ماں روایتاں ہست کہ ام سلمہ رضی اللہ عنہا ءَ عرض کتگت کہ یا رسول اللہ ماں قرآن ءَ کتام جاگہے ما جنیں آدمانی ہجرت وغیرہ نیکیں کارانی باتخصیص فرکر نیستنت اِشی ءِ جواب ماں ہمے آیت ءَ دیگ بوتگ۔

ف۱ یعنی وہدے یک عمل کنوک ءِ ہوردیں عملے ہن برباد نہ بیت، گڈا ہما مردان خداءِ جست ءَ چی کنے کہ آیاں کفر و عصیان یلہ دیگءَ گوں ہوردار الکفر ءَ ہم یلہ دات۔ وطن، کس و وارث، اہل و عیال، مال و منال درستاں انگار کنان ءَ بہ دارالاسلام ءِ نیمگءَ رہادگ بوتنت کافراں باِشانی سرا ہما ظلم و زیادتی کت کہ پہ اِشان وتی لوگانی تہانندگ مشکل بوت وطن ءَ انگار کنگ و لوگ و دواران ءِ یلہ دیگ ءِ سرا ہم دژمناں اِشاں آرام ءَ نہشت۔ ہمک پیما اِشان ءَ ایذا دا تش و اِے کل پشکا بوتنت کہ آیاں منی نام ءِ گروک اتنت و منی کلمہ ءِ وانوک اتنت يُخْرِجُوْنَ الرَّسُوْلَ وَ اِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ (الممتحنہ رکوع ۱) وَمَا نَقَمُوْا مِنْهُمْ اِلَّآ اَنْ يُّؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ (بروج رکوع ۱) آخر آیاں پہ منی راہ ءَ جنگ کت و جنگ کنان جانش دات۔ اِے ہما بندہ اَنت کہ اِشانی کل تقصیر معاف کنگ بوتگ و جنت پہ آیاں راہ چار اِنت۔ ف۱۱ یعنی شریں بدلہ وا پہ خداءِ گور ءَ اَنت و دگہ ہچ جاگہے ءَ رست کت نہ کنت بامطلب چوش پہ بیت کہ چیرے بدلہ ءَ شرتریں بدلہ خداءِ گور ءَ انت یعنی آئیءِ دیدار مبارکیں۔ رزقنا اللہ وسائر المؤمنین ــ ۱۲

مے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی کافر کہ آبرے اِدا برے اودا تجارت کنان ءَ چیرے زرکمائی کنت و گھرتی ءَ درشان کنت پہ مسلمان ءَ لازم اِنت کہ پہ اِے جبر ءَ فریب مہ وارت اِے تنہا چنت روچ ءِ بہارنت اگر یک شخصے ءَ پہ چار روچ ءَ برنج ءِ بریانی و میدہ وار ینگءَ یدپہ دارہ ءَ بکش اِت یا پہ تماہیں زندی بندی خانہ ءَ قید بکن اِت گڈا چون آبریشیءَ وشنود بیت۔ دراصل ءَ وشنود ہما اِنت کہ آکمیں محنت کنان و دل سیاھی ءَ برداشت کنان ءَ پہ مدامیگی اعلیٰ درجہ ءِ آسائش و آرام ءِ ازباب پہ وتءَ جریدہ کنت۔ ف۲ نوں آ عیش و وشنودیءَ گوں ہما جنت روچی بہار ءَ مقابلہ بکن کہ اِے شرتر اِنت یا کہ آ۔ ف۳ مہمان پشکا گوشتی کہ مہمان ءَ پہ وتی ورد و نوش ءِ ہچ فکر نیستنت پہ عزت ندان ءِ ہر یک چیز آ ءَ اتیار رسیت۔ ف۴ تر زا عام منقیانی احوال بیان بوتگت نوں گوں خصوصیت ذکر کنت یعنی ہما اہل کتاب کہ پہ اللہ ءِ سرا راست راست ایمانش آورت قرآن اِش منت و چونکہ قرآن وت تورات و انجیل ءِ تصدیق ءَ کنت (باور داریت) آیان ءَ ہم منتش نہ پہ اِے پیما چوشکہ دنیاداریں احباراں منت کہ پہ کمیں دنیائی فائدہ ءِ خاطر ءَ اللہ ءِ آیتان ءَ چیر دات یا بدلش کتنت بلکیں خداءِ دیما گوں عاجزی و اخلاص ءَ کینت و ہما پیما کہ آئی ءَ کتابان ءَ ایر گیتگ اَنت راست راست ءَ پہ ہما اصلی رنگءَ آیان ءَ قبولدار بوتنت نہ پشارتش چیر داتنت نہ احکام اِش بدل کتنت پہ چوشیں پاکباز و حق پرستیں اہل کتاب ءَ اللہ ءِ گورءَ خاصیں اجر ہست۔ چنانچہ چہ قرآن و حدیث ءِ گیش و گیوار ءَ ثابت اِنت کہ اِے اہل کتاب ءَ دو سرا اجر رسیت۔ ف۵ یعنی حساب ءِ روچ دور نہ اِنت زوت آیو کنت و وہدے حساب شروع بیت تمام دنیاءِ نش تش ءِ حساب بازوت گیشنگ بیت۔ ف۶ گڈ سرءَ مسلماناں ءَ یک سرجمیں و کاملیں نصیحتے فرمائی کت کہ آ چوش بگوش کلیں سورت ءِ خلاصہ اِنت۔ یعنی اگر کامیاب بوگ و ماں دنیا و آخرت ءَ پہ وتی مراد ءَ سربوگ لوٹ اِت گڈا سختیاں برداشت کنان ءَ بہ طاعت ءَ یا دا محکم بدار اِت چہ معصیت ءَ پہریز اِت، دژمن ءِ مقابلہ ءَ ثابت قدمی ءَ پیش بدار اِت اِسلام و اسلام ءِ حدانی حفاظت ءِ تہا مشغول ببئت پہ ہما جاگہ ءَ کہ چہ اودا دژمن ءِ یلغار ءِ ترس پہ بیت اودا چو آھنی دیوال ءِ و ڑءَ سینگءَ چو اسپرءَ دیما داران ءَ مقابل بئیت۔ وَاَعِدُّوْا لَهُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ قُوَّةٍ وَّمِنْ رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُوْنَ بِهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ (انفال رکوع ۸) و ہر وھد ءَ ماں ہمک کار ءَ چہ خداءَ بترس اِت، اگر چوش کرت گڈا زاں پہ وتی مراد ءَ سربوئنت اللّٰهم اجعلنا فائزین بفضلك ورحمتك في الدنيا والآخرة آمین۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پہ تہجد ءِ نماز ءَ پاداتنگت گڈا نظر ءَ پہ آسمان ءِ نیمگءَ چست کنان ءَ اِے دہ آیتاں چہ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ تاں سورت ءِ خلاصی ءَ تلاوت کرتگت۔ تمت سورۃ آل عمران بمنہ وحسن توفیقہ فلہ الحمد والمنۃ وعلی رسولہ الف الف سلام وتحیۃ

ف۷ یعنی چہ آدم علیہ السلام ءَ اوّل واحضرت حوا چہ آئیءِ چپیں پھنات ءَ کشت۔ پدا چہ اِے ہر دوئیناں تماہیں مردین و جنینان ءَ پیدا کت وماں........

ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿۱۹۷﴾ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا

رندا آیانی جاگہ دوزخ اِنت و آبدیں جاگہے ف۱ لیکن ہما کہ آیاں تُرسِت چہ وتی

رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا

پروردگار ءَ پر آیاں ایڈولیں باغنت کہ ربنت چہ آیانی چیرا جو ہمیشہ مانِنت ماں و۲ آئیءِ تہا اِے مہمانی اِنت

مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ﴿۱۹۸﴾ وَاِنَّ مِنْ اَهْلِ

چہ خداءِ طرفا ف۳ و آ چیز کہ خداءِ گور ءَ ہست باز شرترنت پہ نیک بختان و بے شک چہ

الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ

کتابیان لہتے ایڈولیں ہستنت کہ ایمان کاریت پہ اللہ ءَ و پہ آ چیزے ءَ کہ دیم دیگ بوتگ شمے نیمگا و پہ آ چیز کہ دیم دیگ بوتگ آیانی وتی

خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ

نیمگا۔ اللہ ءِ ترس ماں آیانی دلا ہستنت۔ نگرنت پہ اللہ ءِ آیاتانی عوضا کمکیں بہائے ہمشانت کہ پر آیان ہستنت

اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿۱۹۹﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

مزد آیانی وتی پروردگار ءِ گور ءَ ف۴ بیشک اللہ تعالیٰ زوت گریت حسابا ف۵ او

اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَصَابِرُوْا وَرَابِطُوْا ۟ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۲۰۰﴾

ایمانداران! صبر بکنت و مقابل بوگ وقتا وتی پادان بدارت و جنگے اڈ بگرت۔ و چہ اللہ ءَ تُرست تاکہ شما پہ وتی مطلبا برست ف۶

سُوْرَةُ النِّسَآءِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّسِتٌّ وَّسَبْعُوْنَ اٰيَةً وَّاَرْبَعٌ وَّعِشْرُوْنَ رُكُوْعًا

سورۃ نساء ماں مدینہ شریفا ایر ہتگ و آئیءِ یکصد و ہفتاد و ہفت آیات ؤ بیست و چار رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبرین رحم کنوکے

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ

او مردمان! بترست چہ وتی پروردگار ءَ ہما کہ پیدا کتگ شمارا چہ یک نفسے

وَّخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّنِسَآءً ۚ

و پیدا کت چہ آئیا زال آئیءِ و شنگ و شانگی کت چہ آ ہر دوئیناں باز مردینے و جنین ف۷

ع ۲۰ / ۱۱ ، ۱۱ ، ۴۰/۱۴۰ ۷

دنیاءَ تالان کنتت تو درحقیقت تمامیں مردم چہ یکیں جان وچہ یکیں شخصءَ اللہ تعالیٰءَ کتنت ۔مطلب ایشنت کہ وہدے شما درستانءَ چہ عدم (نیست) ءَ ماں وجودءَ یاروک وپداشما را باقی وقائم داروک ہما اِنت گڈا چہ آئیءَ ترسگ وآئیءِ فرمانبرداری ضروری اِنت ۔چریشیءَ اشارہ بوت بہ دو نکتہ آنی نیمگءَ، اوّلی ایکہ اللہ تعالیٰ شمے کلاّنی خالق وودی کنوکنت ، دومی ایکہ پہ تمامیں مخلوقءَ وجودءِ سبب کہ چرائیءَ اللہ تعالیٰءَ درستانءَ پیداکت یکیں جان یعنی ابوالبشر آدم علیہ السلام اِنت کہ چریشیءَ معلوم بوت کہ مئے اصلی تعلق گوں خداءَ اِنت پرچاکہ سرجمیں علت وماں آنی معلول ءَ ہمنکر تعلق وقربءِ علاقہ (رشتگ) واحتیاج بیت آماں ہچءَ ممکن نہ اِنت چرائیءَ یدہما تعلق وقرب اِنت کہ آ انسانی نظرانی تہا گوں دگرےءَ موجود اِنت پرچاکہ آیانی وجودءِ سبب ومخلوق بلکل یکیں چیزنت ۔کہ چریشیءَ ہے ظاہر بوت کہ اول بہ مئے ذمہءِ سرا خدا تعالیٰءِ اطاعت لازم بوگ لوٹیت کہ آ مئے خالق اِنت چرائیءَ پدماں تمامیں مخلوقءَ خصوصاً بہ وتی جنسءَ رعایت وگوں آنی جوانیں سلوک کنگ بہ مئے سرا ضروری بوگ لوٹیت پرچاکہ اللہ تعالیٰ پہ ماکلاّں پیداک بوگءِ سبب یک چیزے جوڑ کرتگ

وَاتَّقُوا اللّٰہَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِہٖ وَالْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللّٰہَ کَانَ عَلَیْکُمْ

وُ بترسیت چہ اللہءَ ہماکہ بایکدگر سوال کنیت شما پہ ہمائیءِ ناماو بترسیت چہ رشتہ دارانی سندگءَ ۔ بیشک اللہ پہ شمے سرا

رَقِیْبًا ① وَاٰتُوا الْیَتٰمٰۤی اَمْوَالَھُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِیْثَ بِالطَّیِّبِ

نگہبان اِنت ف۲ وُ بدیت چوریان آیانی مالان وبدل مکنیت گندھینا پہ شتریناں

وَلَا تَاْکُلُوْۤا اَمْوَالَھُمْ اِلٰۤی اَمْوَالِکُمْ ؕ اِنَّہٗ کَانَ حُوْبًا کَبِیْرًا ②

ومورِت آیانی مالان ہوروتی مالان بیشک اے مزنیں گناھے ف۳

وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوْا فِی الْیَتٰمٰی فَانْکِحُوْا مَا طَابَ لَکُمْ مِّنَ

وُ اگر شما ترسیت کہ انصاف کُت نکنیت چوریں جنکانی بابتا گڈا نکاح بکنیت ہماکہ شمارا پسندبنت چہ

النِّسَآءِ مَثْنٰی وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ ۚ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تَعْدِلُوْا فَوَاحِدَۃً

اے دگر جنینان دودو سے سے وُ چار چار ف۴ پدا اگر ترسیت کہ شما انصاف کُت نکنیت گڈا ایک جنے بگریت

اَوْ مَا مَلَکَتْ اَیْمَانُکُمْ ؕ ذٰلِکَ اَدْنٰۤی اَلَّا تَعُوْلُوْا ③ وَاٰتُوا النِّسَآءَ

یا وتی مولداں سُریت بکنت ف۵ ناں اشیا امیدنت کہ شما یک نیمگا نہ لیٹت ف۶ وبدیت جنینان

صَدُقٰتِھِنَّ نِحْلَۃً ؕ فَاِنْ طِبْنَ لَکُمْ عَنْ شَیْءٍ مِّنْہُ نَفْسًا فَکُلُوْہُ

آیانی مہرءَ پہ وشدلی ف۷ پدا اگر آیہل بکننت پرشما چیزے چہ آ مہرءَ پہ وتی خوشیا گڈا بورِت آئیا

ھَنِیْٓـئًا مَّرِیْٓـئًا ④ وَلَا تُؤْتُوا السُّفَھَآءَ اَمْوَالَکُمُ الَّتِیْ جَعَلَ

مزہ دار خوشگوار ف۸ ومدیت بے وقوفانی دستا وتی مالانے ہماکہ کُتگ

اللّٰہُ لَکُمْ قِیٰمًا وَّارْزُقُوْھُمْ فِیْھَا وَاکْسُوْھُمْ وَقُوْلُوْا لَھُمْ قَوْلًا

اللہءَ پرشما گذرانے بوارینت آیان چہ ہما مالا وپوشائینت آیان وبکنت گوں آیان

مَّعْرُوْفًا ⑤ وَابْتَلُوا الْیَتٰمٰی حَتّٰۤی اِذَا بَلَغُوا النِّکَاحَ ۚ فَاِنْ اٰنَسْتُمْ

شتریں خبر ف۹ وپدری بکنت چوریان وقتیکہ رسنت نکاحءِ حدءَ پدا اگر شما دیت

مِّنْھُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوْۤا اِلَیْھِمْ اَمْوَالَھُمْ ۚ وَلَا تَاْکُلُوْھَاۤ اِسْرَافًا

چہ آیان بُودے گڈا بدیت ماں آیانی دستا آیانی مالان ف۱ ومورِت چوریانی مالاءَ چہ ضرورتا زیادہ

منزل ۱

نوں ھرچ قرب وھرچ اتحادے ماں انسانی نظراں وت ماں وتءَ موجود اِنت آگوں دگہ ہچ چیزءَ حاصل نہ اِنت ۔ پمشکا شرعاً وعقلاً مردمانی میانجیءَ وت ماں وتءَ جوانیں سلوک اینکرءِ ضروری وبدسلوکی ہمنکر بد اِنت کہ آگوں دگراں نہ اِنت کہ آئیءِ گیش وگیوار نصوص ماں شرعی حکماں بردبر وموجود اِنت ۔ شیخ سعدی علیہ الرحمۃ ہے نکتہءَ جوش بیان کنت ؎

بنی آدم اعضائے یک دیگر اند
کہ در آفرینش زیک جوھراند
چو عضوے بدرد آورد روزگار
دگر عضوہا را نماند قرار

نوں اِے موقعءِ سرا حق تعالیٰءَ وتی خالقیت ظاھر کنانءَ وتی اطاعتءِ حکم دات وبنی آدمءِ ہنگیجی اتحادءَ بیان کنانءَ بہ اِے نیمگءَ اشارہ کت کہ وت ماں وتءَ یک بوانءَ بگوازین اِت چنانچہ آیتءَ آئندہ حصہءِ تہا اِے اشارہ ظاھر کنگ بوت ـــ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد : ف۱ خالق ورب یعنی موجد ومُبقی بوگءَ ابید چہ خداءَ ترسگ وآئی اطاعتءِ وجوبءِ یک سببے ہم ایشنت کہ شما آئی واسطءَ دیانءَ وت ماں وتءَ چہ یک دگرےءَ وتی حقوق وفوائدءَ طلب کن اِت ووت ماں وت آئیءِ قسمءَ دے اِت وبہ اشیءِ سرا دلجمی حاصل کن اِت وکنائین اِت یعنی وت ماں وتی معاملات وہدارکی حاجتانی تہا ہم ہمائیءَ ذریعہ پیش کن اِت ۔مطلب جوش بوت کہ ماں وجود وبقاءِ احتیاج منحصر نہ اِنت بلکیں ماں کلیں حاجتاں وکارانءَ ہم آئیءِ محتاج اِت پمشکا آئیءِ اطاعت کُضروری بوگ انگت شرتر محقق (ثابت) بوت چرائیءَ پد شمارا اِے حکم اِنت کہ چہ قرابتءِ ہم بترس اِت یعنی قرابت دارانی حقانءَ ہم ادا بکن اِت وقطعِ رحم وچہ بدسلوکیءَ بہ پہریزات ۔ بنی نوع یعنی گوں تمامیں انسان ذاتءَ علی العموم سلوک کنگ ۔ وآیتءِ ماں اوّلی بھرءَ بیان بوتگت گوں قرابت داراں چونکہ قرب واتحاد مخصوص وزیادتر اِنت پمشکاں گوں آیاں بدسلوکیءَ بیش آیگءِ رِدءَ ترس پیشدارگ بوت پرچاکہ آیانی حقوق بمقابلہءَ دگہ مردماں زیات تر اِنت چنانچہ حدیثِ قدسی قال اللہ تبارک وتعالیٰ : انا اللہ انا الرحمٰن خلقت الرحم وشققت لہا من اسمی فمن وصلہا وصلتہ ومن قطعہا قطعتہ وحدیث خلق اللہ الخلق فلما فرغ منہ قامت الرحم فاخذت بحقوی الرحمٰن فقال مہ قالت ھٰذا مقام العائذ منک من القطیعۃ قال الا ترضین ان اصل من وصلک واقطع من قطعک قالت بلیٰ یا ربّ قال فذاک وحدیث الرحم شجنۃ من الرحمٰن فقال اللہ من وصلک وصلتہ ومن قطعک قطعتہ وحدیث الرحم معلقۃ بالعرش تقول من وصلنی وصلہ اللہ ومن قطعنی قطعہ اللہ برشیءَ گواہ اِنت ورحمءِ بیان بوتگیں خصوصیت وتعلقءِ نیمگءَ اشارہ کننت ۔گڈا نتیجہ اِے درآھت کہ وجودءِ معدن ووجودءِ منشاءِ اتحادءِ سببءَ ماں تمام بنی آدمءَ حقوقءِ رعایت وجوانیں سلوک سک ضروری اِنت چرائیءَ پد اگر کتام ماں یک موقعءَ چہ کتام خصوصیتءِ سببءَ ماں اتحادءَ زیادتی بہ بیت چوشکہ ماں سیاداں یا کتام یک موقعےءَ احتیاج سک زیات بہ بیت چوشکہ یتامیٰ ومساکین واے دگہ ۔ تو چوشیں موقعءَ ماں حقوقءَ رعایت

ہم کنگ بیت ۔ ابید چریشاں وہدیکہ خداۓ حکم صاف صاف ءَ آھت وسربوت کہ سیاد و وارثانی حقانی رعایت وحفاظت ءَ بکن اِت تو نوں واآئی تاکید سک گیشتر
بوت ۔ چنانچہ ماں اِے سورت ءَ اکثر ہمے عمومی تعلق و دگہ خاصیں تعلقانی رِ دا بیان بوتگنت ۔ چوش بگوش کہ اِے احکام اِ دا بیان بوتگیں امرِ کُلّی ءِ تفصیل (گیش وگیوار)
انت ۔ ف۲ یعنی چشے تمامیں حال واحوالاں معلومدار اِنت ، آئی ءِ حکم ءِ پیروی ءَ کن اِت شما راثواب دنت واگرنہ عذاب ءِ مستحق بئیت وشمے رحم ءِ تعلقان ءَ
وآئی ءِ درجہاں وہریکے ءِ مناسب آئی حقّان ءَ ہمن شرزانت پمشکا اِے رِ دا ہرچ حکمے بدنت آئرا حق بزان اِت وبآئی ءِ سرا عمل بکن اِت ۔ ف۳ یعنی یتیمیں چُک کہ آیانی
پت بیران بوتگ آیانی بابت ءَ بہ آیانی ولی وسرپرست ءَ اِے حکم اِنت کہ وھدے آبالغ بہ بنت تو آیانی مال ءَ بہ آیانی حوالہ ءَ بکنت وماں تو بیت ءِ زمانگ ءَ یتیمانی کٹّام
یک شرّیں چیزے ءَ زورانءُ بہ آئی عوض ءَ سلّیں ورد ئیں چیزے ءَ گوں آیانی مال ءَ شامل مکنت وآیانی مال ءَ گوں وتی مال ءَ آوارکنان ءَ مہ ورت ۔ مثلاً ولی ءَ اجازت
اِنت کہ وتی وبتیم ءِ ورگ ءَ مشترک و اوار بکنت مگر اِے ضروری اِنت کہ ماں اِے رہ بند ءَ یتیم ءَ نقصان مرسیت ۔ چوش مبیت کہ بہ اِے شرکت ءِ نیمون ءَ یتیم ءِ مال ءَ
بوارت و وتی نفع ءَ بکنت پرچاکہ یتیم ءِ مال ءِ ورگ سک گناہ اِنت ۔ ماں رحم ءِ بابت ءَ شون داتگیں حکماں یتیماں ءِ حکم ءَ شاید پمشکا پیسرءَ بیان فرمائینت کہ یتیم وتی
بے سروسامانی ، بے وسّی ، بےکسی ولاچارگی ءِ سبب ءَ رعایت وحفاظت وشفقت ءِ سک زیات محتاج اِنت وہمے اھتمام ءِ سبب ءَ تبدیل وشرکت ءِ نقصان ءِ رِ دا
گیش وگیوار ءَ بیان کنان ءَ ہمن کتی و دیم تر ماں بازیں آیتاں ہمن یتیماں ءِ بارو ءَ لھتیں احکام بیان بوتنت کہ چریشاں اِے اھتمام شرتر صاف صاف ءَ معلوم بیت
واِے تمامیں احکام وتاکیدات گوں سرجمی ءَ یتیمانی حق ءِ بارو ءَ انت البت ھما یتیم کہ سیادی رشتگ دارنت بہ آیانی رِ داماں تاکید ءَ زیات زور پرِ دیگ بوتگ
دہمے شانِ نزول وماں آیتانی میانجی ءَ ربط ءِ سبب انت واِے عادت وعرف روءَ ہم موافقت دارنت پرچاکہ یتیمیں چُک ءِ ولی زیات ترھمائی ءِ نزیکیں سیاد
وت بیت ۔ ف۴ ماں صحیحیں حدیثاں منقول اِنت کہ یتیمیں جنک کہ آہاں وتی ولی ءِ تربیت ءَ بوتگت انت وآجنک ماں آولی ءِ مال وباغ ءَ سیادی ءِ سبب ءَ شریدار
اَت تو نوں دوصورت دیما اھتگت انت یکے چوش بوتگت کہ ولی ءَ آئی جمال ومال ھر دو شرلگتگنت تو آولی ءَ بہ کمّیں مہر ءَ گوں آجنک ءَ نکاح کرتگت پرچاکہ دگہ
ھچکس بہ آجنک ءِ حق ءَ لوٹوک موجود نہ اِنت و دومی چوش بوتگت کہ جنک ءِ صورت و دل ءَ نہ کپتگت مگر ولی ءَ اِے خیال کتگت کہ اگراشی ءِ نکاح ءَ گوں دگرے ءَ
بکناں تو جنک ءِ مال وملکیت چہ منی دست ءَ درکپینت وماں منی مال ءَ دگرے شریدار بیت بہ ہمے مصلحت ءَ ولی ءَ گوں آئی نکاح واکتگت مگر جنک ءِ مہر ی ظاہر نہ
کتگت ۔ پمشکا اِے آیت نازل بوت و ولیاں ءَ حکم بوت کہ اگرشما بہ اِے خبر ءَ ترس اِت کہ شما دربابت ءَ یتیمیں جنکاں بہ انصاف ءَ کارگرگ نتون اِت وبہ آیانی حق مہر
وگوں آیاں جوانیں سلوک ءِ بابت ءَ گوں شما کوتاھی بیت گڈا شما گوں آیاں نکاح مکن اِت بلکیں گوں دگہ ہما جنیں آدماں کہ شمارا دوست بنت چرایاں یک ءَ بل داں چار ءَ
شمارا نکاح ءِ اجازت اِنت بلے شریعت ءُ دستور ءِ روءَ ۔ تانکہ یتیمیں جنکان ءَ نقصان مہ رسیت پرچاکہ شما بہ آیانی حقانی حمایت کنوک بئیت وشما ہم کتام یک خرابی و
گناھے ءِ تہا گرفتار مبئیت ۔ زانگ لوٹیت کہ آزاتیں مسلمان زیات ءَ چہ زیات چار نکاح وبہ غلام ءَ دو نکاح روا اِنت ۔ وماں حدیث ءَ ہمن اِے بابت ءَ
گیش وگیوار موجود اِنت ودین ءِ امامانی ہم ھمیشی ءِ سرا اجماع اِنت وبہ تمامیں امت ءِ حکم ھمیش انت ۔ صرف رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ خصوصیت وآئی ءِ شان انت
کہ چریشاں زیات ءَ گوں نکاح ءِ اجازت داریت ۔ (فائدہ) یتیمیں جنکانی نکاح ءِ سیومی صورت ءَ اِے ہمن ماں حدیث ءَ موجود اِنت کہ ھما یتیمیں جنک کہ ولی ءَ بہ آئی
مال وجمال ءَ واہگ نہ بوتگت آئی نکاح ولی ءَ دگہ جاگھے کتگت بلے ظاہر انت کہ آیت ءَ گوں اِے صورت ءَ ہچ تعلقے نیستنت ۔ ف۵ یعنی اگر شما بریشی ءَ ترس اِت کہ ماں بازیں
جنیناں انصاف ومساوات ءِ روءَ معاملہ کنگ نتون اِت گڈا بہ یکیں نکاح ءِ سرا قناعت بکن اِت یا ایوک ءَ بہ ٹینگانی سرا یکے بہ بیت یا زیات چہ ھمید ابس کن اِت یا
بلوٹ اِت تو گوں یک منکوحہ ءَ گوں یک چنت ٹینگان ءَ جمع بکن اِت ۔ ف۶ یعنی ایوک ءَ گوں یک جنینے ءَ نکاح کنگ ءِ تہا یا فقط بہ وتی ٹینگ یا بہ ٹینگانی سرا قناعت
کنگ ءِ تہا یا گوں یک نکاحے ءَ یک ٹینگے یا چنت ٹینگان ءَ جمع کنگ ءِ تہا اِے خبر ءِ امیت دارگ بیت کہ شما چہ بے انصافی وعدل ءِ برخلافی ءَ محفوظ بئیت ۔ پرچا کہ
زوجات ءِ ھرچ حقوقے کہ ہست اِنت آوتی مملوکہ ٹینگ ءِ نہ انت کہ ماں آیاں عدل نہ بوگ ءِ سبب ءَ شمے سرا مؤاخذہ ببیت نہ بہ آیاں مہر ہست اِنت نہ بہ معاشرت ءَ حد مقرر انت
فائدہ : ھرکس ءِ جنین بازنت تو آئی ءِ سرا واجب اِنت کہ ورد ونوش ودے وگر ءِ تہا آیان ءَ برابر بدارت وگوں آیاں شب باشی ءِ رِ دا باری ءَ ہمن برابر مقرر بکنت ۔
اگر برابری نہ کنت گڈا قیامت ءِ روچ ءَ آمفلوج بیت یکیں کش ءَ گراں ءَ روت وکسے ءِ نکاح ءَ یک حُرّہ ویک ٹینگے بہ بیت تو ٹینگ تو ٹینگ ءِ بہ حُرّہ ءِ مقابلہ ءَ باری نیم بیت و
ہرچ ٹینگے کہ وتی ملکیت انت آئی ءِ باری ءَ کتام یک حقّے مقرر نہ اِنت آمالک ءِ مرضی ءِ سرا انت ۔ ف۷ یعنی گوں ہر جنینے ءَ نکاح کن اِت آیانی مہر ءَ گوں وشیں دل ءَ
وبہ حب ءَ وت ادا بکن اِت آیانی کسے حامی وچہ شما تقاضا کنان ءَ وصول کنوکے بہ ببیت یا مبیت ۔ چوش کن اِت گڈا گوں یتیمیں جنکاں نکاح کنگ ءِ تہا ہچ باک نہ انت
باک ہما وھد ءَ بیت کہ ماں مہر دیگ ءَ یا بہ آیانی حق ءِ دیگ ءِ تہا دل گرانی ءَ بماریت ۔ ف۸ یعنی جنیں بہ وتی وشی ءَ ماں مہر ءَ یک مقدارے بہ زوج ءَ معاف بکنت یا مہر ءَ زورگ ءَ پد
زوج ءَ ہبہ بکنت تو مریشی ءَ ہچ باک نیست زوج آئرا وش وش بوارت ۔ ہرچ ورگے لذیذ بہ بیت ودل ہم آئرا گوں وشی ءَ قبول بکنت آئرا ھنیئ گوشنت وہرچ ورگے ہضم
بوان ءَ بہ شری ءَ بدن ءِ جز (بہر) وصحت وقوت آرگ ءِ سبب بہ بیت آئرا مریئ گوشنت ۔ ف۹ یعنی ناسرپدیں بچکانی دست ءَ آوانی ھما مال ءَ مدئیت کہ آئرا
اللہ تعالیٰ بہ مردماں معاش ءِ سامان جوڑ کتگ بلکیں سرجمی ءَ آئی ءِ حفاظت ءَ بکن اِت وچہ بربادی ءَ آئرا بر کّین اِت ودانکہ آیاں نفع ونقصان ءِ رِ دا ہوش مبیت آیاں چہ
ہمے مال ءَ بوارین اِت وبپوشین اِت وتسلّا دیانش بیت کہ کل مال شمیگ انت ماگوں شما دوز واھی کنگائیں وھدیکہ تو ہوش وماش ءَ سرپدئے شمے مال ءَ بہ شمے حوالہ کنیں
ف۱۰ یعنی یتیمان ءَ سرپدی دیائ ءَ بچکاس اِت دانکہ بلوغ ءِ حدّ ءَ ۔ پدا بلوغ ءَ رند اگرماں آیاں وتی نفع ونقصان ءِ فہمگ وحفاظت ومال ءِ بند وبست ءِ رہ بند ءَ
بگندات تو آیانی مال ءَ آیانی حوالہ بکن اِت ۔ یتیمانی سرپدی وچکّاسگ ءِ شرتریں صورت ھمیش اِنت کہ کم نہادی چیزانی خرید وفروخت ءِ کار چہ آیاں گرگ
بہ بیت واشی ءِ رہ بند آیان ءَ پیشدارگ بہ بیت چریشی ءَ معلوم بوت کہ نابالغ ءِ بیع وشراء چہ ولی ءِ اجازت ءَ اگر بہ بیت تو آجائز اِنت ۔ امام ابوحنیفہ ءِ مذھب ھمیش
انت واگر بلوغ ءَ پد ہم بہ آئی ءَ ہوشیاری مبئیت تو امام ابوحنیفہؒ ءِ مذہب ایشنت کہ داں ۲۵ سال ءَ رہ چاربو ۔ ہمے میانجی ءَ وھدیکہ آئرا فہمگ وزانگ بئیت
تو مال ءَ بہ آئی حوالہ ءَ بکن ، واگر نہ ۲۵ سال ءَ پد آئی مال ھرڈول ءَ منتگ آئرا حوالہ بکن سرجمی ءَ فہمگ آئرا بئیت یا مبئیت ۔ ۱۲

وٓ یعنی یتیم ءِ مال ءَ چہ ضرورت ءَ زیات خرچ کنگ مہن اِنت مثلاً یک پسہ ئے ءِ جاگہ دو پیسہ خرچ بکن اِت و اِے ہن مہن اِنت کہ چنے جبرءَ ترسان ءَ کہ یتیم مزن بنت وتی سال ءَ چہ مادست جننت ماں خرچ کنگ ءَ اشتاپ کاری بکن اِت ۔ خلاصہ چوش بوت کہ یتیم ءِ مال ءَ بجاسس و ضرورت ءِ وھدءَ خرچ بکن اِت ۔

وٓ یعنی یتیم ءِ مال ءَ ولی وتی جندءِ سرا خرچ مکنت ۔ واگر یتیم ءِ رودینوک دست ءَ تنگ بہ بیت تو البت وتی خدمت ءِ روءَ چہ یتیم ءِ مال ءَ ماہ بہ ماہ ءَ خرچ زُرت کنت ۔ مگر غنی ءَ چیزے زورگ ھچبر جائز نہ اِنت ۔ وٓ وھدے کتام چکّے ءِ ہاپت بیران بہ بیت تو باید اِنت کہ چند مسلمانانی روبروءَ یتیم ءِ مال نویسان ءَ امانت دار ءِ حوالہ کنگ بہ بیت ۔ وھدے کہ یتیم بالغ وہوشیار ببیت تو نبشتانک ءِ ردا آئی ءِ مال ءَ بہ آئی حوالہ بکنت وہر چیزیکہ خرچ بوتگ آئرا فہمائینگ ببیت وہر چیزیکہ یتیم ءِ حوالہ کنگ ببیت آہم گواھانی روبروءَ دیگ بہ بیت ، شاید رندترا اختلافے پیدا ببیت تو آئی ءِ فیصلہ بآسانی ءَ بیت کنت و اللہ تعالےٰ ھمک چیز ءِ حفاظت کنوک وھمک یہم ءِ حساب ءِ زانگ ءَ وت کافی اِنت ۔ (بس اِنت) آئرا کتام حساب یا گواہ ءِ حاجت نیستنت ۔ اِے کل چیرشے آسانی وصفائی ءِ سبب ءَ مقرر فرمائینتگنتی ۔ زانگ لوٹیت کہ یتیم ءِ مال ءِ زورگ واترکنگ ءِ وھدءَ گواہ دارگ ونوشتہ کنگ مستحب اِنت ۔ وٓ چہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلم ءِ زمانگ ءَ پیش اِے رسم اَت کہ جنکاں توری مزن بینت یا کسان میراثش نداتگت و مردیں چُک کہ نابالغ اتنت آیاں ہم میراثش نہ داتگت ۔ ایوک ءَ رُستگیں مردیں چکّاں کہ آیاں گوں دژمن ءَ جنگ ءِ قوت داشتگت ھمایان ءَ وارثش فہمتگت کہ چرے دستورءَ یتیمیں چکان ءَ چہ میراث ءَ ہچ بہرہ رسنگت ھمیشانی بارءَ اِے آیت نازل بوت کہ آئی خلاصہ چوش انت کہ مات وپت ودگہ سیادانی چہ ھشتگیں مال مردیں یعنی بچکان ءَ توری آکسان بہ بنت یا کہ مزن ۔ آیان ءَ بھر رسیت وجنین یعنی جنکان ءَ ہم بہر رسیت توری آبالغ ببنت یا نابالغ بہ بنت آیاں چہ مات وپت وغیرہ سیادانی ھشتگیں مال ءَ ونڈ دیگ بیت و اِے ونڈ مقرر کنگ بوتگنت کہ آیان ءَ دیگ ضروری انت ۔ ہلّی مال توری کم اِنت یا زیادہ کہ چرِیشی ءَ جاھلیت ءِ دور ءِ باطلیں رسم ہلاس بوت و یتیم وغیرہانی حقانی حفاظت کنان ءَ آیانی حق زوری ءِ راہ بند کنگ بوت ۔

وَّبِدَارًا اَنْ يَّكْبَرُوْا ؕ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۚ وَ

وُ اشتاپ اشتاپی چہ ھمے ترسا کہ آ مزن بنت ف وہرکسیکہ بے حاجتیں گڈا بایدنت کہ آ بچینیت وناراَ ، وُ

مَنْ كَانَ فَقِيْرًا فَلْيَاْكُلْ بِالْمَعْرُوْفِ ؕ فَاِذَا دَفَعْتُمْ اِلَيْهِمْ

ہرکسیکہ محتاج اِنت گڈا آ بوارت بہ قاعدہ وٓ پدا وقتیکہ دیت شما آیانی مالا

اَمْوَالَهُمْ فَاَشْهِدُوْا عَلَيْهِمْ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيْبًا ﴿۶﴾

پر آیانی دستا گڈا شاہد بدارِت پہ آیانی سرا ، واللہ بسنت بہ حساب ءِ گرگ ءَ وٓ

لِلرِّجَالِ نَصِيْبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدٰنِ وَالْاَقْرَبُوْنَ ۪ وَلِلنِّسَآءِ

ومردینان بن بہر ھستنت چہ پڑ مرگ ءَ ماتیگ وپت ءِ وتربکیں رشتہ دارانی ۔ وجنینان ہن

نَصِيْبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدٰنِ وَالْاَقْرَبُوْنَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ اَوْ كَثُرَ ؕ

بہر ھستنت چہ پڑ مرگ ءَ ماتیگ وپت ءِ وتربکیں رشتہ دارانی گواھے کم بیت آ پڑ مرگ یا باز

نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا ﴿۷﴾ وَاِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ اُولُوا الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى

بہر مقرر کتگیں وٓ وُ وقتیکہ حاضر بونت بہر بُن ءِ وقتا سیاد وُ چورہ

وَالْمَسٰكِيْنُ فَارْزُقُوْهُمْ مِّنْهُ وَقُوْلُوْا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوْفًا ﴿۸﴾

وُ غریب گڈا بوارینِت آیانا چہ آئیا وُ بکنِت گوں آیان شرّیں جبرے وٓ

وَلْيَخْشَ الَّذِيْنَ لَوْ تَرَكُوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعٰفًا خَافُوْا

وُ بایدنت کہ بترسنت ھما کہ اگر بِشت بگیجنت چہ وتی رندیا اولاد نزوریں گڈا فکرے نوکا کبنت

عَلَيْهِمْ ۪ فَلْيَتَّقُوا اللّٰهَ وَلْيَقُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا ﴿۹﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

پر آیان یعنی رند چہ ما آیانی ھچے حال جبت ۔ گڈا میبا چہ خدا بترسنت وبگوشنت ٹِچکیں خبر ۔ بلیشک ھما کہ

يَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ الْيَتٰمٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَاْكُلُوْنَ فِيْ بُطُوْنِهِمْ

ورنت چورِیانی مالان پہ ناحق دگرہچ نہ انت بغیر ایکہ ماں چوینت ماں وتی لاپان

نَارًا ؕ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيْرًا ﴿۱۰﴾ يُوْصِيْكُمُ اللّٰهُ فِيْۤ اَوْلَادِكُمْ ۗ لِلذَّكَرِ

آسا وزوت داخل بینت ماں دوزخا وٓ وُ حکم کنت شمارا اللہ ما شمے چکانی بارہ ءَ کہ یکمردینیے ونڈ

ع ۱۰ / ۱۲

منزل ۱

(فائدہ) ماں اِے آیت ءَ حق دارانی حق وآئی تقرر وتعین گوں اجمالی ءَ بیان بوتگ ۔ ماں دیم ءِ رکوع ءَ وارثانی ونڈانی گیش وگیوار پیدا کنت ۔ وٓ یعنی میراث ءِ تقسیم ءِ وھدءَ برادری وکُٹم ءِ مردم جمع بہ بنت تو ھما رشتہ دار کہ آیان ءَ ماں میراث ءَ ونڈ بہرنہ بیت یا کہ ھما یتیم ومحتاج اَنت آیان ءَ چیزے ورگ وارینان ءَ مُرسُر کنگ لوٹیت یا چیزکے مالی آیان ءَ چہ ھشتگیں مال ءَ موقع ءِ ردا دیگ بیت کہ اِے وڑ ءِ سلوک مستحب اِنت واگر چہ میراث ءِ مال ءَ چیزے دیگ ءِ یا وارینگ ءِ موقع مبیت مثلاً آ یتیمانی مال انت ومیّت ءَ وصیت ہم نہ کتگ توگوں اِشاں جوانیں گپ جنان ءَ مُرسُراش بکن اِت یعنی گوں نرمی ءَ عذرءَ دیما بیار اِت کہ اِے یتیمانی مال انت ومیّت ءَ اِے ردا ہچ وصیت ہم نہ کتگ پمشکا مابے وساں ۔ سورت ءِ شروعات ءَ بیان بوتگ کہ تماہیں سیاد ووارث درجہ بدرجہ سلوک ومراعات ءِ مستحق انت ویتامیٰ ومساکین ہم وہرکس قریبی یتیم ومسکین ھم بہ بیت تو آئی ءَ رعایت انگت زیات بوگ لوٹیت پمشکا میراث ءِ تقسیم کنگ ءِ وھدءَ آیاں چیزے نہ چیزے دیگ لازم اِنت اگر کتام سببے ءَ وارث مبیت توکم از کم چہ جوانیں سلوک ءَ زُبہر مبنت ۔ وٓ اِے فرمان در اصل ءَ واپہ یتیم ءِ ولی ووصی ءَ اِنت ، درجہ بدرجہ دگرانہم بہ اِے نیمگ ءَ خیال ءَ گور بکننت مطلب ایشنت کہ وتی مرگ ءَ پد چو شکہ ھرکس چرے خبرءَ ترسیت کہ گوں منی اولادءَ بے سکّی وترندی ءِ معاملہ کنگ بہ بیت ۔ ہمیڈ و لاترا ہم بایدنت کہ گوں یتیم ءَ ھما سلوکءَ بکن اِت کہ چہ وت ءَ رند گوں وتی اولادءَ دوست دارات وچہ اللہ ءَ بترس اِت وگوں یتیمان ٹچکیں و شرّیں گپ بکن اِت یعنی ھنچو شیں کہ چرِیشاں آ دل پروش مبنت ونہ آیانی نقصان ببیت بلکیں آیانی اصلاح ببیت ۔ وٓ ماں پیشی بازیں آیتان یتیمانی مال ءِ بارءَ ھمک ہمیں احتیاط دارگ ءِ حکم اَت وماں آیانی مال ءِ تہا خیانت ءَ مزن گناہ پیش دارگ بوتگ ۔ نوں ماں گڈسرءَ ماں یتیم ءِ مال ءَ خیانت کنگ ءِ سرا سکّیں وعید بیان کنان ءَ اِے حکم ءَ راخوب موکد کت کہ ھرکس یتیم ءِ مال ءَ ناحق ءَ وارت آماں وتی لاپ ءَ جہنم ءِ آس ءَ پُرکنگا نت یعنی اِے ورگ ءِ آسرھلیش بیت آ آخری جملہ ءَ ایشرا ظاھر کنگ بوت ۔ ۱۲

مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ ۚ فَاِنْ كُنَّ نِسَآءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ
قدر دو جنینے ونڈءِ اِنت ف۱ پدا اگر بنت آ چک جنین (توری) دوا چہ زیادہ گڈا رسیت پر آیان

ثُلُثَا مَا تَرَكَ ۚ وَاِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ ؕ وَلِاَبَوَيْهِ
دو بہر میراث ف۲ واگر ببیت یک جنیں چکے گڈا رسیت آئیا را نیم ف۳ و بہ میتئے مات و پتا

لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ اِنْ كَانَ لَهٗ وَلَدٌ ۚ
رسیت ہر یکیا را چہ آہر دوئینان ششک چہ میراثا اگر ببیت آئیا را چک

فَاِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلَدٌ وَّوَرِثَهٗۤ اَبَوٰهُ فَلِاُمِّهِ الثُّلُثُ ۚ فَاِنْ
ف۴ واگر نبستنت میتّنا را چک وآئیے وارث بوئنت آئیے مات و پت، گڈا آئیے ماتا سیک رسیت ف۵ پدا اگر

كَانَ لَهٗۤ اِخْوَةٌ فَلِاُمِّهِ السُّدُسُ مِنْۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُّوْصِيْ بِهَاۤ
ببیت آمیتّنا زیادہ چہ یک براتے گڈا آئیے ماتا ششک رسیت ف۵ رند چہ وصیتیا کہ بکننی بروت آوصیتا یا رند چہ

اَوْ دَيْنٍ ؕ اٰبَآؤُكُمْ وَاَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُوْنَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا ؕ
واما ف۶ شمے پت و چکّان شمای نزانت کہ کجی یک چہ آیان نزیک نزنت پہ شمے فائدئے رسینگا

فَرِيْضَةً مِّنَ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱۱﴾ وَلَكُمْ نِصْفُ
اے خداءِ مقرر کتگیں بہرنت. بیشک اللہ زانوکنت حکمتانی صاحبنت ف۷ و رسیت پر شما مردان نیم مال

مَا تَرَكَ اَزْوَاجُكُمْ اِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّهُنَّ وَلَدٌ ۚ فَاِنْ كَانَ لَهُنَّ
آچیز بکہ پشت کہنگ شمے جنان اگر مبیت آیانا چکّ پدا اگر ببیت آیانا

وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِنْۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُّوْصِيْنَ
چک گڈا شمارا چارک رسیت چہ جنانی میراثا رند چہ وصیتیا کہ آئی بکننت برونت ہما وصیتا

بِهَاۤ اَوْ دَيْنٍ ؕ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ اِنْ لَّمْ يَكُنْ لَّكُمْ
یا رند چہ واما ف۸ و جنان چارک رسیت چہ شمے مردانی میراثا اگر مبیت شمارا

وَلَدٌ ۚ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ
چک پدا اگر ببیت شمارا چک گڈا پر آیان ہشتمیں مالے چہ شمے مردانی پڑمرگا

ف۱ بُرزا میت ءِ سیادانی وارث بوگ ءِ بیان اَت و آیانی ونڈانی تقرر و تعین ءِ نیمگ ءَ اجمالی اشارہ فرمائینتگی۔ نوں سیادانی و آیانی ونڈانی تفصیل پیشدارگ بیگانت و چرائیءَ پیش بہ یتیمانی حق ءَ تشدد و ناکیدات ءِ ذکر بیداک اَت۔ کہ چرپشیءَ اے خبر ہم بہک وصاف بوت کہ میّت ءِ سیادانی تہا اگر کسے یتیم بہ بیت نوآئیءِ بہر دیگ ءِ تہا سک باز خیال گور دچارگ لوٹیت۔ عربانی قدیم رسم ءِ روءَ آیان ءَ چہ میراث ءَ زبہرکنگ سک ظلم و مزنیں گناہ ایت نوں چہ سیاداں پیسرءَ اولاد ءِ ونڈءَ بیان فرمائینت۔ اگر یک میت ءِ اولاد بچک و جنک دوئیں بہ بنت تو آیان ءَ میراث دیگ ءِ دستور چوش اِنت کہ یک بچکے ءَ دو جنکانی کدءَ میراث رسیت۔ مثلاً اگر یک بچکے و دو جنک بہ بنت تو مال ءِ نصف بچکیگنت و ایدگہ نصف ہر دوئیں جنکان ئیگنت۔ واگر یک بچکے و یک جنکے ببیت تو دو سیک بچک ءِ و یک سیکے جنک ءِ بیت۔ ف۲ یعنی دگہ اگر یک میتئے ءَ ماں اولاداں ایوک ءَ جنیں بزاں جنکان ءِ ہشتگ مردیں چکے نہ ہشتگ توآ اگرچہ دوءَ زیات انت پدا ہم آیاں دو سیک رسیت واگر ایوک یک جنکے ہشتگی توآئیءَ میّت ءِ مال ءِ نیم ونڈ رسیت، زانگ لوٹیت کہ لِلذَّکَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَیَیْنِ ءِ ذیل (رد) ءَ معلوم بوت کہ یک جنکے ءَ گوں یک بچکے ءَ یک سیکے رسیت، تو چرپشیءَ معلوم بوت کہ یک جنکے ءَ گوں دومی جنک ءَ شرتر یک سیکے رسیت، بر جاکہ بچک ءِ ونڈ چہ جنک ءَ گیش اِنت نوں وھدیکہ بچک ءِ سبب آئیءِ ونڈ چہ یک تلئے ءَ کم نہ انت تو دومی جنک ءِ سبب ءَ چون کم تر بیت۔ نوں چونکہ دو جنکانی حکم چہ پیشی آیتءَ معلوم لوئنگت پمشکا ماں اِے آیت ءَ چہ دو جنکان ءَ گیش ءِ حکم بیان کنگ بوت تاکہ کسے ءَ اِے شبہ مبیت کہ دو جنکانی حق وھدے چہ یک جنکے ءَ زیاتنت تو شایدسے یا چار جنکانی حق چہ دو جنکان ءَ زیات بیت۔ پمشکا جراے ڈولا نہ اِنت بلکیں جنک وہدیکہ چہ یک ءَ گیش دو بہ بنت یا دہ آیان ءَ ونڈ دو تلث رسیت

فائدہ: اولاد ءِ وارث بوگ ءِ دو صورت ماں آیت ءَ بیان بوئنت۔ اوّلی اِے کہ جنک و بچک دوئیں وڑ ءِ اولاد بہ بنت دومی اِے کہ ایوک ءَ اولاد دختر بنت اشی ءِ پدا دو صورت اَنت یک جنکے بہ بیت یا چہ یک ءَ زیات، نو نوں ایوک ءَ یک صورتے باقی مانیت آ ایش اِنت کہ ایوک اولاد پسر بنت تو نوں آئیءِ حکم ایشنت کہ تمام میراث آ ءَ را رسیت توری بچک یکے ببیت یا زیات ف۳ نوں مات و پت ءِ میراث ءِ سہ صورت بیان فرمائینیت اولی صورت ءِ خلاصہ ایشنت کہ اگر میّت ءِ اولاد بچک و جنک اَنت تو میّت ءِ مات و پت ءَ چہ میّت ءِ مال ءَ ہر یکے ءَ ششک رسیت۔ ف۴ دومی صورت ایشنت کہ اگر میت ءَ اولاد ہچ مبیت ایوک ءَ مات و پت آئی ءِ وارث اَنت تو آئی ءِ مات ءَ یک تلئے رسیت باقی دو تلث آئی پت ءَ رسنت ف۵ سومی صورت ایشنت کہ اگر میّت ءَ چہ یک ءَ زیات برات و گوھار اَنت، حقیقی بینت یا ایوک ءَ چہ پت ءَ یا ایوک ءَ چہ مات ءَ شریدار اَنت و آئی و تا اولاد ہچ نیستنت نوں آئی مات ءَ ششک رسیت یعنی باقی کل بہ آئی ءِ پت ءَ رسنت برات و گوہاراں ہچ نہ رسیت۔ واگر ایوک ءَ یک براتے یا گوھارے بہ بیت تو مات ءَ یک تلئے و پت ءَ دو تلث رسیت چوشکہ ماں دومی صورت ءَ بُرزا بیان بوت۔ ف۶ یعنی ھمنکر وارثانی ونڈ ءِ بیان گوستنت اِے کل میت ءِ وصیت و آئی قرض ءَ جدا کنگ ءَ رند وارثان ءَ دیگ بیت۔ ف۷ وارثان ءِ مال ءِ ہما بیت کہ آ مقدار وصیت و وامانی کشگ ءَ پد سرکیت و نصف و ثلث وغیرہ ہمیشی ءِ مراد نت نہ تمامیں مال ءِ۔ **فائدہ:** میت ءِ مال اوّل ءَ آئی ءِ کفن و دفن ءِ سراخرچ کنگ بیت چرائی پد ہرچے مانیت آئی ءِ قرض ءِ دیما دیگ بہ بنت آ ءَ را بہ میّت ءَ وصیت ءِ روءَ داں یک ثلثے خرچ کنگ بہ بیت چرائی پد ہرچے مانیت آ ءَ را ماں وارثاں ونڈ کنگ بہ بیت۔ ف ماں اِے آیت ءَ دو میراثان ءَ بیان فرمائینت، اولاد و دگہ مات و پت ءِ، نوں فرمان کنت کہ چونکہ شما اِے خبرءَ معلوم نہ اِت کہ چہ کئیءَ شمارا نفع رسیت و چنکر نفع رسیت پمشکا ماں اشی ءَ شمارا دخل دیگ نہ لوٹیت ہر چیکہ ونڈ حق تعالیٰ ءَ بہ ہر کسے مقرر کتگ بہ آئی پابندی بکن اِت کہ آ ءَ را تماماں چیزانی خبر ہم ہستنت و مزن حکمتانی داروک اِنت۔ ف۸ نوں زوجین ءِ میراث ءَ بیان فرمائینیت کہ مردءَ چہ جنیں ءِ ہشتگیں مال ءَ نیم مال رسیت اگر جنین ءَ ہچ اولاد نیستنت۔ واگر جنینءَ اولاد ھستنت، یکیں چک یا جنک بہ بیت وچہ ھما مردءَ ببیت یا چہ دگہ مردءَ بہ بیت تو مردءَ چہ جنینءَ مال ءَ یک چارک مال رسیت، قرض و وصیت ءَ پد۔ ۱۲

ف : ہمبڈ دلا جنیں آدم ءَ چہ آئی لوگ واجہ ءِ مالءِ چارک رسیت اگر مردءِ ہچ اولاد مبیت و اگر مردءَ را اولاد ہست توری چہ ہے جنین ءَ یا چہ دگہ جنیں آدمے ءَ، تو جنیں آدم ءِ ونڈ ھشتنک اِنت چہ مردءِ ھما مال ءَ کہ آ ءِ وصیت و وام ادا کنگ ءَ رند سر کیت چہ ہر قسم ءِ مال ءَ نقد بہ بیت یا جنس، سلاح ببیت یا زیور، بان بہ بیت یا باغ۔ باقی مَنت جنین ءِ حق مہر۔ آ چہ میراث ءَ جدا انت، آماں قرض ءَ شامل انت۔ اِے کل دوصورت بوتنت چوشکہ ماں مرد ءِ میراث ءَ ہمے دوصورت اتنت۔ ف۲ چہ اِدا اخیافی برات وگوہار ءِ میراث ءِ ذکر اِنت کہ آ ایوکءَ ماں مات شریک بہ بنت۔ نوں زانگ لوٹیت کہ پت وچکءَ ببیت تو برات وگوہار ءَ ہچ نرسیت البت اگر پت وچک نہ بیت تو برات وگوہار ءَ میراث رسیت۔ برات وگوہار سے وڑءِ بینت حقیں برات وگوہار کہ مات وپت ءَ یک انت کہ اِشاں عینی گوشنت یا ہماحک کہ پت ءَ یک اَنت کہ اِشاں علاّتی گوشنت یا ہماچک کہ مات ءَ یک انت، کہ اِشاں اخیافی گوشنت۔ ماں اِے آیت ءَ آخری قسم ءِ بیان اِنت۔ چنانچہ ماں بازیں صحابہانی قرآت ءَ وَلَهٗٓ اَخٌ اَوْ اُخْتٌ ءِ رندءَ

مِّنْۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوْصُوْنَ بِهَآ اَوْ دَيْنٍ ؕ وَاِنْ كَانَ رَجُلٌ

رندچہ وصیتیا کہ شمائی بکنت بریت آوصبتا یا رندچہ واما ف۱ واگر شنگیں مردکہ چہ آئیا

يُّوْرَثُ كَلٰلَةً اَوِ امْرَاَةٌ وَّلَهٗٓ اَخٌ اَوْ اُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا

میراث برنت بنڈے (یعنی پت ماتءُ چک نیست) یا جنین بخشیبے و آئیا یک براتے یا یک گہارے ہستنت (چہ پدریں) گڈا پہ ہریکیا چہ آدوئیناں

السُّدُسُ ۚ فَاِنْ كَانُوْٓا اَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى الثُّلُثِ

ششک میراثنت ف۲ پدا اگر ببنت آگیشتر چہ یکے گڈا آیان ہم ونڈنت ما سیکا میراثے

مِنْۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُّوْصٰى بِهَآ اَوْ دَيْنٍ ۙ غَيْرَ مُضَآرٍّ ۚ وَصِيَّةً

رندچہ وصیتیا کہ کنگ بیت آوصیت یا رندچہ واما دگرےءِ نقصان مدنت ف۳ اے

مِّنَ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَلِيْمٌ ؕ ﴿۱۲﴾ تِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ ؕ وَمَنْ

اللہءِ حکمنت واللہ زانوکنت او پارکشوکنت ف۴ اے خداءِ گیشینتگیں حدنت وہرکسیکہ

يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ يُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِىْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ

حکما بمنیت اللہیگ و آئیے رسولءِ آئیا داخل کنت ما ایڈولیں باغان کہ رُبنت چہ آیانی چیرا جو

خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿۱۳﴾ وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَ

ہمیشہ آمانت ماں ہما باغانی لاپا واے زندیں کامیابیے وہرکسیکہ نافرمانی بکنت اللہیگ وُ

رَسُوْلَهٗ وَيَتَعَدَّ حُدُوْدَهٗ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيْهَا ۪ وَلَهٗ

آئیے رسولءِ و دربکیت چہ آئیے بستگیں حدان داخل کنت آئیارا ما دوزخا ہمیشہ مانیت آئیے توکا و پرآئیا ہستنت

عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿۱۴﴾ وَالّٰتِىْ يَاْتِيْنَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِّسَآئِكُمْ

رسوا کنوکیں عذاب ھماکہ بدکاری بکننت چہ شمے جنان

فَاسْتَشْهِدُوْا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِّنْكُمْ ۚ فَاِنْ شَهِدُوْا فَاَمْسِكُوْهُنَّ

گڈا شاہد بیارت پر آیانی سرا چارکس چہ شما (یعنی مسلمان) پدا اگر آشاہدی بدینت گڈا بند بکنت آجنینان

فِى الْبُيُوْتِ حَتّٰى يَتَوَفّٰىهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيْلًا ﴿۱۵﴾

ماں لوگان تا کہ پورہ بکنت آیانی کارا مرگ یا پیداگ بکنت اللہ پر آیان دگرا ھے

ع ۲ ۴ ۱۲

مِنَ الْاُمِّ ءِ کلمہ صاف موجود اِنت و بہ ہمشی ءِ سرا کلاّنی اجماع اِنت۔ آیت ءِ مطلب ایشنت کہ میتے توری مردین ببیت یا جنینے، مات وپت، چُک وجنک ہچ مبیت و آئرا ایک براتے یا یک گوہارے اخیافی بہ بیت تو گڈا چہ آ دوئیناں ہریکے ءَ ششک رسیت و مردین، جنیں یعنی اخیافی برات وگوہارانی ونڈ بر وبر اِنت۔ کمی گیشی نیست باقی منتنت دو ونڈ برات وگوہار، یعنی عینی و علاّتی گڈا اِے ہر دوئیں قسمانی حکم مثل اولاد بگنت۔ بلے شرط ھمیش اِنت کہ میت ءَ پت وچک ہچ مبیت۔ مقدم عینی اِنت آ مبیت گڈا علاّتی۔ ھمے سورت ءِ گڈ سرءَ اِے ہر دوئینانی میراث ءِ ذکر کیت۔ فائدہ : زانگ لوبیت کہ کلالہ ءِ تفسیرکہ اِے کنگ بوتگ کہ آئرا پت، چک مبیت، ایشرا کل قبولدار انت بلے امام ابوحنیفہ بُنک وکڑاسگ ءِ ھن نفی کنت وہرچ حکمے پت چک بگنت ہما بنک وکڑاسگ بگنت۔ وچہ صحابہانی وھدءَ بگرا اِے اختلاف ماں عالمانی میانجی ءَ بوان و پیدا کنت۔ ف۳ یعنی اگر اخیافی برات یا گوہار چہ یک ءَ زیاتنت تو اِے کلان ءَ یک سیک مال میراث ءِ رسیت۔ واولی صورت ءَ سدس و دومی صورت ءَ ثلث کہ دیگ بیت تو وصیت و وامانی دیگ ءَ پدھرچے باقی مانیت ھمائی ءِ سُدس وثلث دیگ بیت۔ و وصیت بہ میراث ءِ سرا ہما وھدءَ مقدم بیت کہ وہدے دگران ءَ نقصان رسینگ مبیت۔ ونقصان ءِ صورت دو اَنت یکے ایشنت کہ چہ سیک مال ءَ گیشں ءِ وصیت ببیت دومی ایشں کہ ھما وارث کہ آئی ءَ ماں میراث ءَ ونڈ رسیت پہ آئی کمّیں وصیت ہم بکنت اِے ہر دوئیں صورت روانہ اَنت۔ البت اگر کل وارث ایشرا قبول بکنت توخیر واگر نہ اِے وصیت مردود اِنت۔ فائدہ : چہ وارثاں چونکہ ہمے ترس اَت کہ چہ میت ءِ ھشتگیں مال ءَ میت ءِ دَین و وصیت ءَ ادا مکننت بلکیں تمامیں مال ءَ وت بزورنت پمشکا میراث ءِ بیان ءَ گوں ہور ہمک برءَ دَین و وصیت ءِ حکم تاکیدًا بیان کنگ بوتگ۔ وصیت چونکہ تبرّع واحسان اِنت و بازبرءَ یک مفتیں شخصے بہ آئی حقدار نہ بیت و پمشکا آئی ءِ ضائع بوگ ءِ احتمال قوی اِنت تو پہ ہمے اہتمام ءِ سبب ءَ وصیت ءَ چہ دَین ءَ پیش بیان کنگ بوت، حالانکہ وصیت ءِ درجہ چہ دَین ءَ رند اِنت۔ چوشکہ ساری ءَ گوست۔ نیز وصیت مورث ءِ حق اِنت، چوشکہ تجہیز وتکفین، وراثت و دَین ءِ برخلاف کہ آدگرانی حق اِنت۔ تو بہ اِے حیثیت ءَ وصیت چہ وام ءَ ساری بیت اگرچہ بہ دگہ صورتے دَین بہ وصیت ءِ سرا مقدم بیت۔ و اِداکہ غَيْرَ مُضَآرٍّ ءِ قید جنگ بوت ہمے قید ماں پیشی جاگہاں ہم معتبر بیت۔ ف۴ چہ رکوع ءِ شروع ءَ بگر دانکہ اِدا ہرچ میراث ءِ بیان بوت آ پنج اَنت۔ چک، جنک، مات وپت، زوج وزوجہ واخیافی برات وگوہار۔ اِے پنجان ءَ ذوی الفرائض وونڈءِ شریدار گوشنت۔ اِے ھرپنچیں میراتان ءَ بیان کنان ءَ بہ گڈن ءِ رہ بندءَ بیان فرمائینت کہ اِے اللہ ءِ حکم اَنت، ایشی ءِ تعمیل الٰہی اِنت واللہ تعالٰی ءَ کل معلوم اِنت کئے ءَ اطاعت کت وکئے ءَ نافرمانی کت، کئے ءَ ماں میراث و وصیت ودَین ءَ حق وانصاف ءِ روءَ کار کت، کئے ءَ بے انصافی کت وتاوان دات، باقی ظلم وبے انصافی ءِ سزاءِ ردا تاخیر بوگ ءَ چہ

وَالَّذٰنِ يَأْتِيٰنِهَا مِنكُمْ فَاٰذُوْهُمَا ۚ فَاِنْ تَابَا وَاَصْلَحَا فَاَعْرِضُوْا

وھما دوکس کہ کننت بدکاری ءَ چہ شما گڈا تکلیف بدیت آہر دوئیناں ف پدا اگر آیان توبہ کت و تی کرداش شرکننت گڈا اسر بگوزیت

عَنْهُمَا ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا ﴿۱۶﴾ اِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللّٰهِ

چہ آیان، بیشک اللہ توبہ قبول کنوکنت مہربانت ف۲ البتہ توبہ قبول کنگیگنت اللہ ءَ

لِلَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السُّوْٓءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوْبُوْنَ مِنْ قَرِيْبٍ

ھماکانی کہ کننت بدیں کار بہ نادانی رندا توبہ کننت پہ ھما زوناں

فَاُولٰٓئِكَ يَتُوْبُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱۷﴾ وَلَيْسَتِ

گڈا ھمشانت کہ اللہ آیانی توبہا قبول کنت ۔ واللہ علمیگ و حکمت ءِ صاحبنت ف۳ توبہ قبول

التَّوْبَةُ لِلَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السَّيِّاٰتِ ۚ حَتّٰٓى اِذَا حَضَرَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ

نبیت ایڈویں کسانی کہ یک بیہا کننت بدیں کار تاھما وقتیکہ بکیا چہ آیانی سرا ئیت بشنیت مرگ

قَالَ اِنِّىْ تُبْتُ الْـٰٔنَ وَلَا الَّذِيْنَ يَمُوْتُوْنَ وَهُمْ كُفَّارٌ ۗ اُولٰٓئِكَ اَعْتَدْنَا

گڈا گوشگا لگیت کہ نوں منا توبہ اِنت و نہ توبہ قبول بیت ہماکسانی کہ مرتنت آپہ کفرے حالتا ھمشانت کہ تیار کتگ ما

لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿۱۸﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَرِثُوا

پہ آیان عذاب دردناکیں ف۴ او ایماندارا ن! روا نئنت پر شما اے کہ وتی میراث بکنت

النِّسَآءَ كَرْهًا ۗ وَلَا تَعْضُلُوْهُنَّ لِتَذْهَبُوْا بِبَعْضِ مَآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ

شما جنینان پہ زور. و بند مکنت آیان پہ اے غرضا کہ ببرت شما چیزے چہ ھما مالا کہ شما داتگنت

اِلَّآ اَنْ يَّاْتِيْنَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَعَاشِرُوْهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ ۚ

مگر اے کہ بکننت بے حیائی ءِ ظاہریں ف۵ و زندگانی بکنت گوں جناں پہ ھردم گری

فَاِنْ كَرِهْتُمُوْهُنَّ فَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوْا شَيْـًٔا وَّيَجْعَلَ اللّٰهُ فِيْهِ خَيْرًا

پدا اگر نادوست بوننت شمارا آ اے خبرے امید ھسننت کہ نادوست دارت شما یک چیزے ءُ ماں کنت آئی ءِ تہا اللہ تعالیٰ

كَثِيْرًا ﴿۱۹﴾ وَاِنْ اَرَدْتُّمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ ۙ وَّ

بازیں خیرے ف۶ واگر شما لوٹیت کہ یک جنیے جا ھا دگہ جنے بگرت آئیے بدلا و

کسے رد موارث پر چاکہ اللہ تعالیٰ ءِ علم ھن باز کامل انت ۔ **فائدہ :** زانگ لوٹیت کہ ابید چہ ذوی الفرائض کہ آیاں عصبہ گوشنت پہ آیاں ونڈ مثل نصف ثلث وغیرہ ءِ مقرر نہ اِنت بلکیں چہ ذوی الفرائض ءِ ہرچے سرکیت ہما اِشان ءَ رسیت مثلاً کسے ءِ عصبہ بہ بیت و چہ ذوی الفرائض ءَ کسے مبیت تو آئی کل مال عصبہ ءَ رسیت و وہدے ہر دوئیں بہ بنت تو ذوی الفرائض دیگ ءَ پد ہرچ مالے سرکیت آ عصبہ ءَ رادیگ بیت و اگر ہچ سر نہ کپیت تو عصبہ ءَ ہچ نرسیت، و عصبہ دراصل ھما انت کہ آمردین انت جنین نہ اَنت و ماں آئی ءُ میت ءَ جنین ءِ ہچ واسطہ مبیت ۔ و آئی چار درجہ اَنت ۔ اولی درجہ ءِ چک و نواسگ اَنت، دومی درجہ ءَ پت و پیرک، سومی درجہ ءِ برات و برازات، چارمی درجہ ناکو و ناکو ءِ چک یا آئی نواسگ ۔ اگر مردم باز بہ بنت تو ھرکس چہ میت ءَ نزیک اِنت آ مقدم بیت چوشکہ چہ نواسگ ءَ چک، و چہ برازات ءَ برات مقدم اِنت ۔ پدا چہ چک ءَ حقی مقدم انت و چرے چاراں ابید ماں اولاد ءَ و ماں براتاں جنین ھن عصبہ بیت یعنی گوں چک ءَ جنک و گوں برات ءَ گوھار ھن عصبہ بیت، اِے عصبہ اصلی نہ اَنت بلکیں غیر اصلی اَنت و اولاد و براتان ءَ ابید جنین عصبہ نہ بیت مثلاً ناکو ءِ چک عصبہ اِنت مگر گوں آئی اَوار بوان ناکوزاتیں گوھار عصبہ بیت نہ کنت ۔ **فائدہ :** اِے دوئیں بُرزا بیان بوتگیں قسماں یعنی ذوی الفرائض و عصبہ ءَ ابید امام ابوحنیفہؒ ءِ نزیک ءَ وارث ءِ سومی قسم ذوی الارحام انت یعنی ھنچوشیں رشتہ دار کہ ماں آیاں و ماں میت ءَ جنین ءِ واسطہ بہ بیت و ماں ذوی الفرائض ءَ مہ بیت و عصبہ ھن مبیت چوشکہ نواسگ و پیرک (چہ مات ءِ نیمگ ءَ) و نریں گوھار زات و مات ءِ برات و مات ءِ گوھار و پت ءِ گوھار (ترو) و اِشانی اولاد وھدے کتام میت ءِ ذی الفرائض و عصبہ ھچ کسے مبیت تو آئی میراث ذوی الارحام ءَ رسیت ۔ زیاتیں گیش و گیوار ماں فرائض ءِ کتاباں نوشتہ اِنت ۔ ف۵ یعنی تمام پیشی بیان بوتگیں احکام دربابت ءَ یتیمانی حق و وصیت و میراث اللہ ءِ مقرر کتگیں دستور و رہ بندنت وھرکسے کہ اطاعت کنت خدا ءِ حکمانی کہ ماں آئی ءَ وصیت و میراث ءِ حکم ھن داخل اِنت پہ آئی مدامیگی جنت اِنت ۔ و ہرکسیکہ نافرمانی کنت و چہ خداوندی حداں سر بگوزیت آپہ مدامیگی گوں رسوائی ءَ ماں جہنم ءِ عذاب ءَ گرفتار بیت ۔ ف۶ یتامیٰ و مواریث ءَ بیان کنان ءَ نوں دگہ حکماں دربابت سیاداں پیشدارگ بیگانت ساری ءَ جنینانی بارو ءَ لھتیں کپٹ ارشاد بنت کہ آیانی خلاصہ ایشنت کہ جنیں آدم ءِ تادیب و سیتا ضروری کار اِیت و بہ آیانی سرا ہچ ڈول ءِ ظلم و زور کنگ نہ لوٹیت ۔ جاھلیت ءِ دور ءَ جنینانی بابت ءَ ماں ھردوئیں گیّاں بے اعتدالی بوتگت و ماں اِے آیت ءَ تادیب ءِ ردا حکم اِنت کہ اگر کسے ءِ زوجہ سیاہ کار بیت تو ریشئے چار گواہ چہ مسلماناں عاقل بالغ آزاد قائم بوگ لوٹیت اگر چار مردم گواھی بدنت تو گڈا آ جنین آدم ءَ ماں لوگ ءَ قید کنگ باید اِنت، چہ لوگ ءَ در آیگ و گوں کسے ءَ دوچار کپگ انتظاماً بلکل بند کنگ بہ بیت دانکہ آ زا الکوت بمریت یا پہ آئی اللہ تعالیٰ دت یک حکمے و سزائے مقرر بکنت ۔ داں اِے وھد ءَ پہ سیاہ کار ءَ ہچ حد مقرر نہ بوتگ اَت بلکیں پہ آئی وعدہ بوتگت چنانچہ مدت ءَ رند ماں سورۃ نور ءَ آئی ءِ حد نازل فرمائینت کہ پہ باکرہ ءَ صد چابک و پہ ثیبہ ءَ سنگسار کنگ اِنت ۔ ۱۲

ہیے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی دوکس توری یک مردیں و یک جنینے توری ھردوئیں مردین بہ بنت اگر بدیں فعل بکننت تو آیانی سزا مجملاً ایذا دیگ فرمائینت پہ زبان ءَ یا چہ دست ءَ بہ مناسبیں پیمے اشان ءَ تنبیہ و تادیب کنگ ءِ حکم بوت، چریشئی ءَ معلوم بوت کہ داں ھما وہد ءَ زنا و لواطت ھردوئینانی حکم ھمیش اَت حاکم و قاضی ءِ گور ءَ پہ زجر و عبرت ءَ ھمنکہ سزا و شتم و ضرب مناسب بوتگت ھما قدر سزا دیگ بہ بیت چرائی ءَ پد بہ وعدہ ءِ ردا زنا ءِ حد وھدے نازل بوت تو پہ لواطت ءَ حد مقرر نہ کت ۔ ماں اِشیا عالمانی اختلاف بوت کہ بہ لواطت ءَ ھما حد انت کہ آپہ زنا مقرر انت یا لواطت ءِ سزا باقی انت کہ چیہیسرا قائم اَت یا آئی ءِ سزا چہ زھم ءَ قتل کنگ یا چہ دگہ رہ بندے ءَ کُشگ انت ۔ **فائدہ :** اِے آیت باز عالماں زنا ءِ سرا محمول کتگ و لھتین ءَ لواطت ءِ سرا و لھتین ءَ بہ ھردوئیناں

.... شامل کتگ ۔ ف۲ یعنی چرائیءَ پد اگر آ چہ بدکاریءَ توبہ بکننت و آئندہ وتی عملاں شر بکننت نوں آیانی دُمبءَ مدارات
وزجر و ملامتءَ چہ دست ءَ بکشِّ اِت ۔ اللہ تعالیٰ وتی بندگانی توبہءَ قبول کنوک اِنت شمارا ہم لازمنت کہ ھنچوش بکن اِت ۔ ف۳ یعنی توبہ وابےشک یک ھنچیں چیزاِنت
کہ زنا و لواطتءِ ڈولیں سنگینیں جرم ءَ ہن چہ آئیءَ اللہ تعالیٰ پہل کنت چوشکہ پیشی آیتءَ فرمانی کت ۔ بلے اِے خبرءِ خیالداریءَ الّمءَ بکن اِت کہ اللہ تعالیٰ کہ چہ وتی مہربانیءَ توبہءَ
قبول کنگءِ ذمہ بہ وتی سرا زرتگ آ دراصلءَ بہ ھما مردماں خاص اِنت کہ آ بہ ناواقفیت و نادانیءَ کتام صغیرہ یا کبیرہ گناہے کننت مگر وھدیکہ سرچ ورنت کہ مابدیں کارے
کرتگ تو ہما دماںءَ پشومان بنت و توبہ کننت ۔ نوں چوشینانی خطایاں الّمءَ پہل کنت و اللہ تعالیٰ ہر چیزءِ زانوک اِنت ، آئرا معلوم اِنت کہ کئےءَ بہ نادانی گناہ
کتگ و کئےءَ گوں اخلاصءَ توبہ کتگ و حکمتانی حداِنت۔ اِنت ہما توبہءِ قبول کنگ حکمتءِ روءَ بیت آئرا قبول فرمائینیت ۔ **فائدہ** : چہ قیدِ جہالت و چہ قریبءِ
قیدءَ معلوم بوت کہ ھرکس وا گناہ بکنت چہ نادانیءَ و سرزنشءَ پد توبہ بکنت بہ جلدیءَ تو گڈا عدل و حکمتءِ رہ بندءِ روءَ آئیءِ توبہ قبول بوگ الّمی اِنت و ھرکسءَ
پہ زانت کاری و زوراں سری بہ نافرمانیءِ سرا جرأت کت یا سرپد بوگءَ پد آئیءَ ماں توبہءَ دیر کت و وتی پیشی جاورءِ سرا قائم بوت تو عدل و انصافءِ قاعدہءِ روءَ
آئیءِ خطا دراصلءَ معافیءِ قابل نہ اِنت آئیءِ قبول کنگ اللہ تعالیٰءِ ایوکءَ فضل اِنت کہ چہ وتی فضلءَ اللہ تعالیٰ اِے ھر دوئیں توبہ آنءَ قبول کنت ۔ اِے آئیءِ
احسان اِنت مگر ذمہ داری ایوکءَ بہ اولی صورتءِ انت ماں ایدگرانءَ نہ اِنت ۔ ف۴ یعنی وچوشیں کسانی توبہ قبول نہ بیت کہ آ بہ ور بہ گناہءَ گلایش اَنت و دستءَ
نہ کشنت دانکہ اِشاں موتءَ گندنت تو آ وھدءَ گوشنت کہ نوں ما توبہ کنیں ۔ و نہ آیانی توبہ قبول بیت کہ آ بہ کفرءِ جاورءَ مرتنت وچہ آئیءَ پد آخرتءِ عذابءَ گندانءَ
توبہ بکننت پہ چوشیں کساں سکّیں عذاب تیار اِنت ۔ زانگ لوٹیت کہ اِے دوئیں آیتاں کہ دربابتءَ توبہءِ قبول بوگ و قبول نہ بوگءِ ردا دابیان بوتگنت ما آیانی
ھرچ مطلبے ظاھر کتگ ۔ اِے ھتیں بزرگانی تحقیقءِ روءَ اِنت و ماں اِشیءَ اِے خوبی اِنت کہ جہالتءِ قید و قریبءِ لفظ ھر دوئیں بہ وتی ظاھری معنیٰءِ سرا قائم اَنت
"وعَلَی اللّٰہِ"ءِ معنیٰ ہم گوں آسانیءَ ظاھر بوت ۔ و بہ اِے موقعءَ چہ توبہءِ قبول و عدم قبولءِ ذکر کنگءَ ھرچ مقصد اِنت یعنی توبہ کیف ما اتفق مقبول نہ اِنت و توبہءَ
چینت صورتنت و ماں آیانی مقبولیت وت ماں وتءَ فرق و جدائی اِنت تاکہ کسے توبہءِ بھروسہءِ سرا بہ معاصیءَ جرأت مکنت ۔ اِے مقصدِ ھن ماں اِے صورتءَ شر
حاصل بیت ، بلے تفسیر کنوکیں واجہاں علی العموم اِے آیتانی ھرچ مطلبے بیان کتگ تو آ جہالتءِ قید احترازی و شرطی نہ منّنت بلکیں قیدِ واقعی قرار دینت و گوشنت کہ گناہ
مدام چہ جہل و حماقتءِ روءَ سرزد بیت ۔ و قریبءِ معنیٰءَ چوش گرنت کہ چہ موتءِ آیگءَ پیش ھمنکر وقت اِنت آ وت قریب اِنت ۔ پرچا کہ دنیاءِ زند قلیل اِنت بہ اِے
صورتءَ مطلب چوش بیت کہ اللہءِ توبہ قبول کنگءِ وعدہ گوں ھمایاں اِنت کہ چہ سفاھت و چہ انجامءَ بےخبر بوانءَ گناہ کننت و پدا چہ مرگءِ آیگءَ پیش توبہ کننت و ھرکسءَ کہ موت
دیست و نزعءِ حالت شر بوتنت یا کہ ھرکس کفرءِ سرءَ مرتنت آیانی توبہ ھچبر قبول نہ بیت اِے تقریرءِ روءَ توبہ کنوکانی ھما دو صورت بین بین ھرچے ماں اوّلی تقریرءَ بیان بوتنت اوّلی شق یعنی توبہءَ
قبولیتءِ توکءَ شمار بنت ۔ **فائدہ** : وھدے کہ موتءِ یقین بیت و دومی عالم بہ گندگءَ بئیت تو آ وھدءِ توبہ قبول نہ بیت وچہ عالم آخرتءِ گندگءِ پیشءِ توبہ البت قبول
بیت ھمنکر فرق اِنت کہ اوّلی تقریرءِ ردا ماں اوّلی صورتءَ وا توبہءِ قبولی عدل و انصافءِ دستورءِ روءَ اِنت و دومی صورتءَ توبہءِ قبولی آئیءِ محض فضل اِنت چوشکہ بیان بوت ۔
ف۵ پیشی بیانءِ روءَ جنینانی بدفعلیءِ بابتءَ تادیب و سیاستءِ حکمءَ دیانءَ نوں جاھلیتءِ دورءِ ہما ظلم و زورءَ ھلاس کنگءِ ردا بیان بوگا اِنت کہ آ ظلمءَ آیاں قسم قسما
پہ جنیں آدمانی سرا کنگا اِنت کہ چرایاں یک صورتے ایش بوتگت کہ وھدے کسے مرتگت تو آئی جنینءَ میتءِ چک یا برات یا دگہ وارثےءَ وتی قابوءَ آورتگت گڈا اگر دلءَ لوٹتگت تو
گوں آئیءَ نکاح کتگتی یا نکاحءَ بغیر وتی لوگءَ داشتگتی یا دگرےءِ نکاحءَ داتگتی و آئی کل مہر یا چیزے مہرءَ زرتگتی یا تماہیں عمرءَ آئرا بہ وتی قیدءَ داشتگتی و آئیءِ مالءِ وارث
بوتگت ۔ اِے بابتءَ ہے آیت نازل بوت کہ آئیءِ خلاصہ چوش اِنت کہ وھدے کسے بمریت تو آئیءِ لوگ بانک وتی نکاحءِ مستروت اِنت میتءِ برات یا چہ آئیءِ وارثاں کسےءَ اِے
اختیار نیست کہ گوں آئیءَ بہ زبردستی نکاح بکنت نہ آجنیں آدمءَ چہ نکاحءَ مہن کت کننت کہ آ بے وس بوانءَ لوگ واجہءِ ھما میراثءَ واتر بکننت کہ آئرا رستگ البت اگر آ صاف
بدکرداری ظاھر بکننت تو آئرا جلتگ الّمی اِنت ۔ ف۶ یعنی گوں جنیں آدماں گفت و گذار و معاملہ آں گوں اخلاقءَ معاملہ بکن اِت ۔ ماں جاہلیتءَ ذلّت و رسوائی یا روکیں قصہ آنءَ کہ گوں
جنیناں شما کرتگنت آیانءَ ویل بکن اِت پدا اگر شمارا یک جنینےءِ ھیل و عادت دوست مبنت تو صبر بکن اِت بلکیں ماں آئیءَ یک شرّیءِ ہم بیت و ممکن اِنت کہ شمارا دوست مبیت
یک چیزے و اللہ تعالیٰ ماں آئیءَ پہ شما مزنیں نفعے دینی یا دنیاوی ایر بکنت پمشکا شمارا تحمل الّمی اِنت و گوں بدھیلءَ بدی باید نہ اِنت ۔ ۱۲

ف۱ چہ اسلام ءِ ساری چوش ہن بوتگ کہ وھدے کسے ءَ بلوٹتیں کہ اولی جنین ءِ یلہ کنان ءَ گوں دومی جنین ءَ نکاح بکنت توآئی ءَ پیشی جنین ءِ سرا تہمت بستگت وہمک ڈول آئی ءَ سرا ظلم و زور کرتگت تانکہ لاچار بوان ءَ مرد ءِ مہر ءِ واتر بکنت وچرشئیءَ آنوکیں سانگے بکنت ۔ اِے آیت بہ ہمے کار ءِ مہن کنگ ءَ نازل بوت کہ وھدے اولی جنین ءَ یلہ دومی ءَ سانگ کن اِت و پیشی جنین ءَ باز مال داتگو نوں چہ آمال ءَ ہچ پدا واتر مکن اِت ۔ آیا شما بھتان جنان ءَ وصافیں ظلم کنان ءَ چہ پیشی جنین ءَ ھما مال ءَ واتر کنگ لوٹ اِت ۔ اِے ہچبر جائز نہ اِنت
ف۲ یعنی وھدے مردیں وجنیں نکاح ءَ پدبہ یکد گرے ءَ ڈُکّ انت ونوبت پہ صحبت ءَ رست ، توآئی عوض ءَ تمام مہر ءِ دیگ مرد ءِ سرا واجب بوت ۔ نوں چون مرد آمہر ءَ واپس ذُرت کنت ، و مہر ادانہ کنگ ءِ صورت ءَ چون آئی ءِ مہر ءَ ہضم کت کنت ؟ نوں ابید چرشئی ءَ کہ جنیں وت وتی مہر ءَ بہل بکنت ، مردہچ ڈولا رستگار بوت نہ کنت و آجنیں آدماں چہ شما پکائیں ومضبوطیں قول و قرار گپتگ کہ ھمیشی ءِ برکت آیاں بہ شئے تحویل ءَ مننت وچہ آیاں شما بہ وتی دل ءِ تب ءَ نفع حاصل کت ۔ نوں گڈا شمارا بہ آیانی سرا کلی اختیار رست ۔ نوں اینکر کاملیں قبضہ و اختیار انی پدجنیں آدمانی مہر ءَ واتر کنگ یا آیانی مہر ءَ نہ دیگ ءِ قصد چون بوت کنت ۔

فائدہ : زانگ لوٹیت کہ ہنچوش مجامعت ءَ پد تمام مہر پہ مرد ءِ ذمہ ءَ لازم تربت ۔ ہمے پیم ءَ اگر مجامعت ءِ وا نوبت نہ بوت بلے صحیح خلوت ءِ نوبت حاصل بوت تو ہم پورہ ایں مہر واجب الادا بیت ۔ اگر صحیح خلوت ءِ نوبت نہ آتک و زوج ءَ طلاق دات گڈا اِے صورت ءَ نصف مہر ادا کنگ کبیت ۔ ف۳ جاھلیت ءِ دور ءِ مردماں گوں وتی ماتو و گوں لھتیں دگہ محرماں ہن نکاح کتگت کہ آئی ذکر انوں گوست بہ آئی مہن کنگ بوت کہ ھما جنیں آدماں کہ گوں آیاں شمے پت ءَ نکاح کتگ گوں آیاں نکاح مکن اِت اِے بیحیائی و اللہ ءِ غضب و نفرت کنگ ءِ جبرائیت وسک بدیں ہندے جاھلیت ءِ زمانگ ءَ ھن سریدیں مردماں اِشرا یدزانتگ و اِے نکاح ءَ رامقت ءِ نکاح ءِ وچرے نکاح ءَ ھرچ اولا دے بوتگت آئرا مقتی اِش گوشت ۔ نوں اِے ردا ھرچ نکاحے بوتگنت آوابوتنت بلے دیم تر ءَ ھچبر جوش مبیت ۔ **فائدہ** : پت ءِ منکوحہ ءِ ھرچ حکم اِنت ھما حکم ءَ پیرک (پت ءِ پت و مات ءِ پت) ءِ حکم ہن آوانت ف۴ ماتو ءِ حرمت ءَ بیان کنان ءَ نوں گوں ھما جنین کہ نکاح ناجائز اِنت آکلان ءَ بیان کنت ۔ آجنیں چینت قسم ءَ انت ۔ پیسرا ھمایانی بیان اِنت کہ گوں نسب ءِ علاقہ ءَ حرام اَنت ، وآہفت اَنت : مات ، جِنک ، گوھار ، تُرو ، برات زات ، گوھار زات ، چریشاں گوں کسے ءَ نکاح کنگ جائز نہ اِنت ۔ **فائدہ** : ماں مات ءِ بلُک (پت ءِ مات و مات ءِ مات) داں بُرزا کل داخل انت ہمے ڈول ءَ ماں جنک ءَ نواسگ وچہ نواسگ داں جھل ءَ کل داخل اَنت ۔ وماں گوھار ءَ عینی ، اخیافی وعلاتی کل داخل اَنت و ماں ترو ءَ پت ، پیرک وداں برزاءِ پشتانی گوھار حقی ایں یا ایدگہ (سوتیلی) ہم داخل انت ۔ و ماں ماسی ءَ مات و بلک و بلک ءِ بلک درستیں گوھارانی ستیں قسم داخل وماں برات زات ءَ ستیں قسمانی براتانی اولاد واولاد ءِ اولاد کل داخل انت وماں گوھار زات ءَ ستیں قسمانی گوھارانی اولاد و اولادالاولاد داخل اَنت ۔
ف۵ نسبی محرمانی پد نوں رضاعی محرمانی بیان اِنت وآدا اَنت مات وگوھار وماں اشیا اشارہ اِنت کہ ھفتیں رشتنگ کہ آماں نسب ءَ بیان بوت اَنت ماں رضاعت ءَ ھن حرام اَنت

اٰتَيْتُمْ اِحْدٰىهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَاْخُذُوْا مِنْهُ شَيْـًٔا ؕ اَتَاْخُذُوْنَهٗ

واتنگ شما یکیارا چہ آیان کوتے مال گڈا مگرت چہ آمال ءَ ہچ ، ہیں گرت شما آئیارا

بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿۲۰﴾ وَكَيْفَ تَاْخُذُوْنَهٗ وَقَدْ اَفْضٰى

پہ ناحق وَ پہ گناہ ظاہریں ف۱ وُ چہ پیما گرت شما آئیارا وحالانکہ رستگ

بَعْضُكُمْ اِلٰى بَعْضٍ وَّاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِّيْثَاقًا غَلِيْظًا ﴿۲۱﴾ وَلَا تَنْكِحُوْا

یکے چہ شما آدگرے گورا وگپتگ آجنینان چہ شما عہد محکمیں ف۲ ونکاح مکنت

مَا نَكَحَ اٰبَآؤُكُمْ مِّنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ؕ اِنَّهٗ كَانَ

آجنینان کہ نکاح کتگنت شمے پتان مگر ہرچیکہ پیسر اگوستگ شتگ (گڈا آبخشتت) پر جیکہ اے

فَاحِشَةً وَّمَقْتًا ؕ وَسَآءَ سَبِيْلًا ﴿۲۲﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهٰتُكُمْ

بے غیرتی و نارضائی ءِ کارے وسلیں رنگ راھے ف۳ حرام کنگ بوتگنت پہ شمے سرا شمے ماتان

وَبَنٰتُكُمْ وَاَخَوٰتُكُمْ وَعَمّٰتُكُمْ وَخٰلٰتُكُمْ وَبَنٰتُ الْاَخِ وَبَنٰتُ

وشمے جنکان وُ شمے گوھاران وشمے پتے گوھاران وشمے ماتے گوھاران (تروان) و براتے جنکان وگوھارے

الْاُخْتِ وَاُمَّهٰتُكُمُ الّٰتِيْٓ اَرْضَعْنَكُمْ وَاَخَوٰتُكُمْ مِّنَ الرَّضَاعَةِ

جنکان ف۴ وشمے ھما مانان کہ شیرش ہیچینتگ شمارا وشمے گوھاران چہ شیر ءِ مچگ ءِ سبباف۵

وَاُمَّهٰتُ نِسَآئِكُمْ وَرَبَآئِبُكُمُ الّٰتِيْ فِيْ حُجُوْرِكُمْ مِّنْ نِّسَآئِكُمُ

وشمے جنانی ماتان وھماجنکان کہ رودینت شما آیانا ماں وتی کٹّا مچکنت شمے ھما جنانی

الّٰتِيْ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ ۫ فَاِنْ لَّمْ تَكُوْنُوْا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ ۫

کہ وپت واب کنگ شما گوں آیان پدا اگر وپت واب نکتگ شما گوں آیان گڈا ہچ گنہ نہنت آیانی نکاح پہ شمے سرا

وَحَلَآئِلُ اَبْنَآئِكُمُ الَّذِيْنَ مِنْ اَصْلَابِكُمْ ۙ وَاَنْ تَجْمَعُوْا بَيْنَ

وجنان شمے مچکانی ھماکہ شمے کمر ءَ مچکنت وایکہ یکجاگہ بکنت

الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۲۳﴾

دو گوھارا مگر ہرچیکہ پیسر اگوستگ شتگ (آبخشتت) بے شک اللہ بخشوک مہربا ننت

ع ۸ / ۱۴

یعنی رضاعی جِنک وترو و برات زات وگوھار زات ہن حرام انت چنانچہ ماں حدیثاں اِے حکم موجود انت ۔ ف۶ نوں مصاھرہ ءِ محرمانی ذکر اِنت یعنی نکاح ءِ رشتگ ءِ سبب ءَ گوں آیاں نکاح حرام بیت وآئی دو قسم اَنت اولی ھما کہ گوں آیاں بہ مدا ھمیگی جائز نہ انت و آزوجہ ءِ مات و آئی جنک اَنت کہ گوں آزوجہ ءَ شما صحبت کتگ ۔ لیکن اگر چہ صحبت ءَ پیش کسے ءَ وتی زوجہ ءَ طلاق (سون) دانت گڈا گوں آئی جنک ءَ نکاح بوت کنت ۔ وشمے بچکانی لوگی انت ، وماں آئی داں جہل ءِ نواسگ و نواسگانی لوگ بانک داخل انت کہ گوں آیاں نکاح کدی روا بوت نہ کنت دومی قسم ھما انت کہ گوں آیاں بہ ھمیشہ نکاح مہن نہ بیت بلکیں دانکہ یک جنینے ماں تئی نکاح ءَ اِنت داں ھما وھدے ھما جنین ءِ قرابت داراں گوں تئی نکاح مہن کنگ بیت داں تو ھما جنین ءَ طلاق دات یا آمیران بوت تو اِے صورت ءَ گوں آیاں نکاح روا بیت وآزوجہ ءِ گوھارانت کہ زوجہ ءِ موجودگی ءَ تو گوں آیاں نکاح کت نکنے ورندا نکاح جائز انت وہمے حکم اِنت زوجہ ءِ ترو و برات زات وگوھار زات ءِ ہم ۔ **فائدہ** : اِے کہ گوشتی جنیناں شمے چکانی کہ آچہ شمے پشت ءَ اَنت آئی مطلب چوش اِنت کہ شمے چک یا نواسگ نسبی بہ بنت ردو دیتگیں چک مبنت کہ آئرا متبنّٰی گوشنت چہ رضاعی ءَ احتراز نیست انت و اِلّا ما قد سلف ءِ مطلب

وَّالْمُحْصَنٰتُ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۚ كِتٰبَ اللّٰهِ

وحرام کنگ بوتگنت ھما جنینان کہ مردش ھستیں مگر ھما مولد کہ شمے ملکا آتکنت چہ (غنیمت ءِ مالا) اے احکام اللہ ءِ مقرر

عَلَيْكُمْ ۚ وَاُحِلَّ لَكُمْ مَّا وَرَآءَ ذٰلِكُمْ اَنْ تَبْتَغُوْا بِاَمْوَالِكُمْ

کتگینت پہ شمے سرا ف۱ و روا بوتنت پر شما اے دگہ جنینان بجز چہ اشاں بشرطیکہ طلب بکنت آیان پہ عوض ءِ وتی مالانی

مُّحْصِنِيْنَ غَيْرَ مُسٰفِحِيْنَ ۗ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ فَاٰتُوْهُنَّ

نکاح کنوک ببت نہ بدکاری کنوک ف۲ پدا ہرکسیکہ فائدہ گپت شما چہ آ جنینان، گڈا بدئیت آیانا

اُجُوْرَهُنَّ فَرِيْضَةً ۗ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا تَرٰضَيْتُمْ بِهٖ مِنْۢ بَعْدِ

آیانی مقرر بستگیں مھراں، وگنہ نیں پہ شمے سرا ماں اے خبر ا کہ شما و تموتا رضا مند ببت پہ آئیے سرا (یعنی کم وگیش کنت) رند چہ

الْفَرِيْضَةِ ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۲۴﴾ وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ

مقرر بوگ ءِ بیشک اللہ سہی دارنت حکمتانی صاحبنت ف۴ وہرکسیکہ جوازی نیستیں چہ شما

طَوْلًا اَنْ يَّنْكِحَ الْمُحْصَنٰتِ الْمُؤْمِنٰتِ فَمِنْ مَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ

ہستی مندی ءِ پہ اے خبرا کہ سانگ بکنت آزاتیں جنین مسلمانیں ف۶ گڈا نکاح بکنت چہ ھمایان کہ شمے دست

مِّنْ فَتَيٰتِكُمُ الْمُؤْمِنٰتِ ۗ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيْمَانِكُمْ ۗ بَعْضُكُمْ مِّنْ

آیانی مالکنت چہ شمے مولدان مسلمانیں، و اللہ ءَ شر معلومنت شمے مسلمانی ءَ، شما و تموتا

بَعْضٍ ۚ فَانْكِحُوْهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ

یکیت ف۔ گڈا نکاحش بکنت پہ آیانی مالکانی اجازتا۔ و بدیت آیانی مھراں پہ شتری ءِ سرا

مُحْصَنٰتٍ غَيْرَ مُسٰفِحٰتٍ وَّلَا مُتَّخِذٰتِ اَخْدَانٍ ۚ فَاِذَآ اُحْصِنَّ

ماں نکاحے قیدا اڑتگیں ببنت نہ ما کہ ظاہرا بدکاری کنوک و نہ پہ چیر کائی دز برادر دارد ک ف۸، پدا وقتیکہ آ نکاح ءِ قیدا پابگ بوتنت

فَاِنْ اَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنٰتِ مِنَ

رندا اگر بکنت بدکاری ءِ گڑا پر آیانی نیم سزا انت چہ آزاتیں جنینانی

الْعَذَابِ ۗ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ ۗ وَاَنْ تَصْبِرُوْا خَيْرٌ

سزاءَ ف۹ اے پہ ھماکسیں کہ ترسیت جیٹی ءِ تو کاپگ ءِ چہ شما و دلا بدارت شر تر انت

ف۱ محرّمات ءِ ذکرءَ پدماں گڈسرءَ نوں ہما جنینانی حرمت ءَ بیان فرمائینت کہ آماں دگرے ءِ نکاح ءَ انت آئی نکاح گوں دومی کس ءَ بوت نہ کنت تا وھدیکہ آ یہ طلاق یا زوج ءِ وفات ءِ ذریعہ ءَ چہ نکاح ءَ جدائی اختیار مکنت وطلاق یا وفات ءِ عدّت ءَ تمام مکنت داں ھما وہد ءَ گوں آئی کس نکاح کت نہ کنت لیکن اگر یک جنینے کہ لوگ واجہ داریت آ یہ شمے ملک ءَ بئیت تو آ چرے حکم ءِ مستثنیٰ انت و آ یہ شما حلال انت اولی توری آئی لوگ واجہ حیات انت و آئی ءَ آ را طلاق (سون) ہم نداتگ و آئی صورت چوش انت کہ کافر مردو کافر جنین ءَ وت ماں وت ءَ نکاح کت و مسلمانان ءَ دارالحرب ءِ سرا یلغار کنان ءَ آ جنین ءَ قید کنان بہ دارالاسلام ءَ آورت تو آ زال ہرکس ءِ بھرءَ کپت بہ آئی حلال انت اگرچہ آئی ءِ لوگ واجہ بہ دارالحرب ءَ زندگ موجود انت و آئی ءَ طلاق ہم نداتگ، نوں کلیں محرمات ءَ بیان کنائی گڈسرءَ تاکید کت کہ اے اللہ ءِ حکم انت آئی پابندی پہ شما لازم انت۔ **فائدہ :** ہرچ جنینے چہ دارالحرب ءَ گرفتار بوان ءَ کیت بہ آئی حلال بوگ ءَ ضروری انت کہ یک حیضے بگوزیت و آ جنین مشرک و بت پرست مبیت بلکہ چہ کتاب داراں بہ بیت۔ ف۲ یعنی ہما جنینانی کہ آیانی حرمت ءِ بیان بوت چہ اشانءَ ابید کل حلال انت گوں چار شرطاں اول اے کہ طلب بکن ات یعنی گوں زبان ءَ ایجاب و قبول چہ دوئیں نیمگاں بہ بیت۔ دومی اے کہ مال یعنی مہر دیگ قبول بکن ات، سومی ایش کہ اے جنینان ءَ ماں بندی ءَ بارگ وماں وتی قبضہ ءَ دارگ مراد بہ بیت ایوک مستی و شہوت رانی مقصود مبیت، چوشکہ ماں زنا ءَ بیت یعنی پہ ھمیشگی آ جنین مرد ءِ زوجہ بہ بیت۔ یلہ دیگ ءَ بغیر کدی جدا مبیت۔ مطلب ایشنت کہ ھچ مدّتے مقرر مبیت۔ چرپشی ءَ معلوم بوت کہ مُتعہ حرام انت کہ بہ اشی ءِ سرا اھل حق ءِ اجماع انت۔ چہارمی شرط کہ آماں دگہ آیتاں مذکور انت ایشنت کہ چیرکائی دوستی و یاری مبیت یعنی کم ءَ چہ کم دو مرد یا یک مردے و دو جنیں بہ اے معاملہ گواہ ببنت اگر دوگواہان ءَ ابید ایجاب و قبول بیت تو آ نکاح روا نہ بیت زنا زانگ بیت۔ ف۳ یعنی گوں ہر جنین ءَ نکاح و چرائی ءَ رند زوج ءَ چہ آئی بہ کمّیں وھدءَ یا داں بازیں مدّتے ءَ نفع ہم حاصل کت کم ءَ چہ کم ایش کہ یک برے وطی یا صحیحیں خلوت ءِ نوبت ہم حاصل بوت تو اے صورت ءَ آ جنین ءِ سر جمیں مھر دیگ لازم انت جنین ءَ بخشگ ءَ بغیر چہ ذمہ ءَ ادا نہ بیت۔ البت اگر جنیں بہ ھچ کارے ءَ مبیئت و زوج ءِ طلاق بدنت گڈا بستگیں مھر ءِ نیم دیگ الّمی انت و اگر جنین ءَ چہ نفع زورگ ءَ پیش کتام تہجیں جبرے کت کہ نکاح پرشت تو زوج ءِ ذمہ ءَ چہ کلیں مھر ساقط بیت و ھچ دیگ نہ بوٹیت۔
ف۴ یعنی اگر زوجین مھر بندگ ءَ پد بہ کتام یک جبرے ءَ رضامند بونت مثلاً جنیں بہ وتی وشنودی ءَ چہ مھر ءَ چیزے کم بکنت یا مرد بہ وتی مرضی ءَ چہ بستگیں مھر ءَ چیزے گیش بدنت تو آ مختار انت۔ مریشی ءَ ھچ گناہ نہ انت چوش نہ انت کہ چہ بستگیں مھر ءَ زوج چیزے کم بدنت یا جنین چہ آئی ءَ چیزے گیش بزوریت تو ناجائز انت۔ البت وت ماں وتی رضامندی الّمی انت۔ گڈسرءَ فرمائی کت کہ اللہ تعالیٰ بہ شمے مصلحتاں و ہر ڈول ءِ نفع و نقصان ءَ شر زانت و ہرچ حکمے کہ آ دنت آ بالکل چہ حکمت ءَ پُر انت ماں آئی رندگیری ءَ بہ شما دارین ءِ خوبی دگھتری انت و ماں مخالفت ءَ سراسر تاوان و خرابی انت۔ ف۵ یعنی کشادگی بہ مال ءَ۔ ف۶ یعنی ھرکس ءَ اے توفیق مبیت کہ آ گوں آزاتیں جنین ءَ نکاح کت بکنت و آئی ءِ مھر و نفقہ ءَ دات بکنت گڈا بہتر انت کہ چوشیں مردم وت ماں وت ءَ گوں کسے ءِ مسلمانیں ٹلینگے ءَ نکاح بکنت کہ آئی ءِ مھر کم دیگ بیت و نفقہ ءَ ہم اے آسانی انت کہ اگر خداوند ءَ ٹلینگ بہ وتی گورءَ داشت چوشکہ زبات تر ہمے دستور انت تو زوج چہ آئی نان و نفقہ ءَ بے غم بیت و اگر زوج ءِ حوالہ کتی گڈا ہم حُرّہ ءِ مقابلہ خرچ کمتر بیت۔
فائدہ : ہرکس ءَ گوں حُرّہ (آزاتیں جنین) ءَ نکاح ءِ قدرت بہ بیت تو آئی ءَ گوں ٹلینگ ءَ نکاح کنگ امام شافعیؒ ءِ گورءَ جائز نہ انت و امام ابوحنیفہؒ ءِ مذہب ءِ رد ءَ مکروہ تنزیھی انت۔ ہمے بما بہ نکاح ءِ جائزی ءَ ضروری انت کہ ٹلینگ مسلمانے بہ بیت۔ زبات تر عالمانی مسلک ہمیشنت۔ تو آ بہ امام ابوحنیفہ ءِ گورءَ افضل انت۔ اگر ٹلینگ کتابیہ ءَ گوں نکاح بکنت تو آ ہم امام ابوحنیفہؒ ءِ گورءَ جائز انت۔ البت اگر ماں کسے ءِ نکاح ءَ آزاتیں جنینے بہ بیت تو آ ٹلاگوں........

ٹینگ ءَ نکاح کنگ کلآنی گورءَ حرام اِنت ۔ ف یعنی اللہ تعالےٰ ءَ شما کلآنی ایمان ءِ اصلی کیفیت معلوم اِنت ترا را و اظاهری حاد رِبس لوگ لوٹیت۔ لھتیں ٹینگ ءِ ایمان
اللہ ءِ نزیک ءَ چہ لھتیں آزاتیں جنین ءَ بھتر و افضل بیت کنت تو نوں بہ ایمانی حیثیت ءَ گوں ٹینگ ءَ نکاح کنگ ءِ تہا قباحت و انکار بوگ بایذ نہ اِنت و بندءَ شما کل یک اِت
چہ یکیں اصل ءَ پیدا بوگ ماں یکیں دین ءَ شریک اِت گڈا گوں ٹینگاں نکاح ءَ پر چا معیوب و شرمی حبرے زان اِت ۔ چرے گفتار ءَ بہ ٹینگانی نکاح ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور
کنا تینگ و نفرت ءَ دور کنگ مقصود اِنت ۔ ف یعنی نوں و امناسب ھیشنت کہ بزءِ ایمان ءِ بہ داگوں اِے ٹینگاں نکاح کنان بیّت و چرایانی خدابنداں اجازت
گران ءَ و قاعدہ و دستورءِ رہ ءَ آیانی مہرءَ ادا بکن اِت و ہدیکہ آبہ وتی وشی ءَ نکاح ءِ قیدءَ قبول دار بہ بنت، مستی ءَ درشان کنوکیں و چیر کائی یاری کنوکیں ٹینگ ھجبر
مبنت یعنی زنا مقصود مبیت کہ ماں آئی مہر ھجبر لازم نہ بیت۔ چریشی ءَ معلوم بوت کہ ماں زناءَ مہر لازم نہ بیت و بہ نکاح ءَ گواہانی دارگ لازمی اِنت ۔ ف۹ یعنی هما آزاتیں مرد
یاجنیں کہ آیاں چہ نکاح ءَ نفع گپت یعنی مجامعت ءِ نوبت
آیان ءَ حاصل بوت پدا آ زنا بکنت تو آ ءَ را سنگسار کنگ
بیت و اگر نکاح نہ بوت بلکیں چہ نکاح ءَ پیش زنا کتی، گڈا
بہ آئی صد چابک جنگ ءِ حکم اِنت و بہ غلام ءَ چہ نکاح ءَ
پیش و چہ نکاح ءَ پد هرجا ورءَ پنجاہ چابک انت زیات
نہ اِنت — ۱۲

ع ۳ / ۱

لَكُمْ ۚ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٢٥﴾ يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ
پرشما و اللہ بخشوکنت مہربانںت ف۱ اللہ لوٹیت کہ بیان بکنت پرشما ءُ سوج بدنت شمارا
سُنَنَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوْبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٦﴾
همایانی راہا کہ چہ شما پیش گوستگنت و معاف بکنت شمارا ءُ اللہ زانوکنت و صاحب حکمتنت ف۲
وَاللّٰهُ يُرِيْدُ اَنْ يَّتُوْبَ عَلَيْكُمْ ۣ وَيُرِيْدُ الَّذِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ الشَّهَوٰتِ
ءُ اللہ لوٹیت کہ وتی نظرءِ نیک بکنت پہ شمے سرا، و لوٹنت هما کہ لذّتانی رندا کپتگنت
اَنْ تَمِيْلُوْا مَيْلًا عَظِيْمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّخَفِّفَ عَنْكُمْ ۚ وَخُلِقَ
اِے کہ ٹگلتے شما چہ راہا پہ ٹگلگے زندیں ف۳، و اللہ لوٹیت کہ شمے بارءَ سبک بکنت ، و انسان
الْاِنْسَانُ ضَعِيْفًا ﴿٢٨﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَاْكُلُوْٓا اَمْوَالَكُمْ
کمزور پیداگ کنگ بوتگ ف۴، اُو ایمانداراں ! مورِت یکدگرے مال ءَ
بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّآ اَنْ تَكُوْنَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ ۣ وَ
وتموتا پہ ناحق مگر اِے کہ سوداگے ببیت پہ وتموتے رضامندی ءَ شمے ف۵، و
لَا تَقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيْمًا ﴿٢٩﴾ وَمَنْ يَّفْعَلْ
کُشت کوش مکنت وتموتا ۔ بیشک اللہ پہ شمے سرا مہربانںت ف۶، و هرکسیکہ ایڈولا
ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَّظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيْهِ نَارًا ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَي
بکنت، ہچوکہ چہ حد ابگوزیت ءُ پہ ناحقی گڈا گوازینیں ما آ ءَ را ماں دوزخا ، و اِے کار پہ اللہ ءِ سرا
اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿٣٠﴾ اِنْ تَجْتَنِبُوْا كَبَاۗىِٕرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ
آسانںت ف۷، اگر شما پرہیز کنت چہ ہمازلیں گناہاں کہ مہن کنگ بت شما چہ آہاں گڈا ما دور کنیں چہ شما
سَيِّاٰتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُّدْخَلًا كَرِيْمًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ
شمے کسانیں گناہاں ءُ داخل کنیں ما شمارا ماں عزت داریں جاگہے ف۸، ہوس مکنت ماں هما چیزیا کہ مزنی
اللّٰهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰي بَعْضٍ ۭ لِلرِّجَالِ نَصِيْبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوْا ۭ وَ
داتگ اللہ ءَ بکیّا را پہ دگرے ءِ سرا ف۹ پہ مردیناں حصہ ہستنت چہ وتی کتگیناں ، و پہ

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی گوں ٹینگاں ءِ
نکاح کنگ ءِ ارشاد (حکم) و استحسان (نکیں کار) بہ هما
مرد ءِ حق ءَ اِنت کہ آماں جنجال (زنا) ءَ گرفتار بوگ ءَ چہ
بترسیت و اگر شما صبر بکن اِت و گوں ٹینگاں نکاح مکن اِت
تو سک شرّ اِنت بہ شمے حق ءَ پر چا کہ اولاد آزاد بیت. البت
هرکس صبر و تحمل کت نکنت تو پہ آئی ءَ شرّ ھمیشنت کہ گوں
کسے ءِ ٹینگ ءَ نکاح بکنت ، و اللہ تعالیٰ بخشوک و مہربان
اِنت بہ صبر کنوکانی سرا ۔ ف۲ یعنی چہ اِے حکمانی بیان
کنگ ءَ اللہ ءِ مقصد ایشنت کہ شما را حلال و حرام ءِ حال معلوم
بہ بیت و شما را پیشی نبیانی راہ نصیب بہ بیت چونکہ حضرت ابراہیم ءَ
وغیرہ و شمے مغفرت ءَ بکنت و اللہ بہ شمے مصلحت و احوال ءَ
بخوبی معلوم دار اِنت و آئی ءِ هریک حکم و تدبیرءَ حکمت
گون اِنت ۔ نوں اگر آئی ءِ حکم ءِ زندگیری ءَ نہ کن اِت گڈا
چہ هدایت ءَ زبھر و بیشی مردمان ءِ ہم مخالف و چہ اللہ ءِ
رحمت و مغفرت ءَ زبھر بئیت ۔

فائدہ : چہ پیش ءَ زنا و لواطت ءِ حرمت و چرایاں
توبہ کنگ و جنیں آدمانی بابت لھتیں احکام و ہما جنیناں
کہ گوں آیاں نکاح حرام اِنت آیانی ذکر و بیان و نکاح ءَ
رِ دا مہر وغیرہ ءِ قید و شرطانی تذکرہ و چہ بدکاری ءَ
پھریزگ و بہ آئی سرا سزا دیگ ءِ بیان اَت و بہ لھتیں
سببانی بنا ءَ پہ مرد ماں سک گران اَت کہ بہ اشانی سرا
عمل بکننت پمشکا ماں اِے آیت و دیم ءِ آیوکیں دو
آیتانی تہا اِے حکمانی پابندی ءِ سرا مزن کڈّن ظاہر کنان آیاں
سوج دیگ بوتگ کہ چہ اشانی مخالفت ءَ دست ءَ بکش اِت
واللہ اعلم ۔ ف۳ یعنی اِے قسم قسم ءِ پابندی کہ پیش ءَ بیان
بوتنت چریشاں مراد ایشنت کہ شمے سرا رحمت کنگ ببیت
پمشکا اللہ تعالیٰ ءَ اِے پابندیانی بار وءَ فرمان دیم دات و
هرکس پہ شہوت و لذت ءِ شوھاز ءَ اِنت آ البتہ ھے واگ
دارنت کہ شما چہ تچکیں راہ ءَ گسر ببیّت یعنی جو هما یاں شما
ہم شہوت و لذّت ءِ رندءَ بکپ اِت و گمراہ بئیت ۔ نوں
هرچے کن اِت گوں ہوش و ماٹس ءَ بکن اِت ۔ ف۴ یعنی انسان ءَ اللہ ءَ ضعیف پیدا کتگ آشرزانت کہ اِے چہ وتی شہوت و دل پسندیں چیزاں چنچک ءَ صبر کت کنت
پمشکا ماں هریک حکمے ءَ تخفیف (سبکی) ءِ لحاظ ہم دارگ بوتگ، چوش نہ اِنت کہ بہ انسان ءِ حق ءَ هرچے مفید بوت آ ءَ را بہ آئی ذمہ ءَ جنت، سہل سک ببیت یا
مشکل و گران ۔ مثلاً چہ جنین و چہ شہوت ءَ صبر کنگ بہ مردم ءَ سک گران اَت پمشکا پہ آئی واھگ ءِ پورہ کنگ ءَ جائزیں راہ بند اللہ ءَ پیش داشتنت کہ چرائی ءَ وتی مقصد ءَ
حاصل بکننت چوش نہ کت کہ بہ شہوت ءِ پورہ کنگ ءَ آ ءَ را یکدم دور دارگ بوت ۔ حق تعالیٰ ءَ چہ وتی رحمت ءَ ماں شریعت ءَ تنگی بیا ورتگ کہ کسے حلال ءِ یلہ کنان ءَ
بہ حرام ءِ نیمگ ءَ دِرک بکنت ، اِے آیتانی خلاصہ ایش بوت کہ نفس ءَ چہ شہوت ءَ رکینگ و آتمایں بندشانی پابند بوگ کہ آ در بابت ءِ جنین آدماں بیان
بوت اِنت ہجبر گرانیں کارے نہ اِنت و اشانی پابندی سک ضروری و باز فائدہ مند اِنت ۔ ف۵ مطلب چوش اِنت کہ کسے ءِ مال ءَ بہ ناحق ءَ . . . .

درگ مثلاً دروغ بندانءَ یا بہ دغابازیءَ یا بہ دُزّیءَ ہچبر روا نہ انت البت اگر سوداگری یعنی بیع و شراہ بکن اِت شما یکدگرےءِ رضامندیءَ تو مرئیشیءَ ہچ ناوانے انت کہ اے مالءَ بورات کراشیءِ خلاصہ ہمے بوت کہ بہ جائزیں رھبندءَ زورگءَ مہن نہ اِنت۔ اگر مالءَ بلہ دات نہ کن اِت۔ **ف** یعنی یکدگرےءَ قتل ہم مکن اِت بے شک اللہ تعالیٰ شمے سرا مہربان انت کہ مفتءَ کسےءِ مال یا جانءِ نہا سر دچیرءَ مہن فرمائینت و شمے سرا ھنچیں احکام دیم داتنت کہ ماں آیاں پہ شما سراسر خیر برکت انت **ف** یعنی ھر کس کہ چہ ظلم و زیادتیءَ دست نہ کشیت بلکیں دگرانی مالءَ ناحقءَ بورات یا ظلماً کسےءَ قتل بکنت تو آئیءِ جاگہ دوزخ انت و چوشیں ظالمانءَ ماں آس ءَ مان کنگ پہ خداءَ ہچ مشکل نہ انت بلکیں سہل و آسان اِنت۔ نوں کسے چوش مہ فہمیت کہ و مسلمانیں، دوزخءَ چون روں۔ اللہ تعالیٰ مالک و مختار انت آئرا بہ عدل و انصافءَ قائم دارگءَ کتام چیز داشت کنت۔ **ف۵** ماں پیشی آیتءَ بیان اِت کہ ظلماً کسےءِ مال یا جانءَ نقصان برسینیت تو آئیءِ سزا جہنم اِنت کہ چہ ریشیءَ معلوم بوتگت کہ پہ حق تعالیٰءِ نافرمانیءَ بندہ عذابءِ مستحق بیت۔ نوں مرے آیتءَ چہ گناہاں پہریزگءِ ترغیب و چہ گناہاں وتارا دور دارگءِ سرا بخشش و وعدہ و جنتءِ لالچ دیگ بیگائینت تا کہ آئرا فہمانءَ ھر کس چہ گناہاں وتارا رکینگءِ کوشست ءَ بکنت و ہن برانت کہ ھرچ کبیرہ گناہے مثلاً چہ کسےءَ مالءِ غصب کنگ یا دُزّی کنگ یا چہ کسےءِ ظلماً قتل کنگءَ وتارا رکینت کہ آیانی ذکرا نوں گوست تو آئیءِ ہما صغیرہ گناہ بخشگ بنت کہ آیانی آمرتکب پہ دزّی یا قتلءِ رداتو بوتگت۔ مرے آیتءَ لھتیں حبر بحث طلب انت مگر اصل کلانی ہمیش اِنت کہ آیتءِ اصلی و جوانیں مطلب معلوم ببیت کہ چہ ایاں تماہیں جرانی زانگ و سر پہ بوگ سہل بہ بیت پمشکا معتزلہ و آیانی ہم خیالانءِ سرسری وڑءَ اے آیتءِ مطلبءَ چوش گرتنت کہ اگرچہ گناہِ کبیرہءَ وتارا دورات یعنی کبیرہ گناہ یکے ہم نہ کن اِت تو کڑا ایوکءِ صغیرہ گناہ توری ہر قدر بہ بنت ضرور معاف کنگ بنت و اگر گوں صغائرءِ ہمراہیءَ کبیرہ کیف ما اتفق یک یا دو ھن شامل بہ بنت تو نوں معافی ممکن نہ انت بلکیں درستانی سزا ضروری بوت۔ اہل سنت گوشنت کہ ماں آہر دوئیں صوراں اللہ تعالیٰءِ را معافی و مواخذہءِ اختیار بدستور محقق انت۔ ماں ولی صورتءِ معافیءِ لازم بوگءَ و دومی صورتءِ مواخذہءِ ضروری زانگ معتزلہءِ بدفہمی و کج فہمی انت۔ وچہ آیتءِ ظاھری الفاظ و سرسری مطلبءَ معتزلہ سرچ مذھبے راجح بہ نظرءَ کیت آئیءِ پسہ کستےءَ چو دا تگ کہ چہ انتفاء شرطءَ مشروطءِ انتفاءَ کتام ضروری امرے، ہچبر نہ انت۔ کسےءَ چوش گوشت کہ چہ کبائرءِ لفظءَ کہ ماں آیتءَ مذکور انت اکبر الکبائر یعنی چہ آئی خاص شرک مراد انت و لفظ کبائرءِ پہ جمعءِ صورتءَ یا رگءِ سببءَ بازیں قسمانءَ قرار داتگ و بہ ھمائی رد الہتیں خبر ھن زیر بحث آتکگنت مگر ماں اے کلیں حبرانءِ نظر انداز کنانءَ ایوکءَ اے آیتءِ محقق و جوانیں معنیٰ چوش بیان کنیں کہ آ بہ نصوص و عقلءِ رءِ برابر قواعد و محققینءِ ارشادءِ روءَ موافق بہ بنت و اے بیان بو تگیں معنیءَ فہمگ و انصافءِ لازم دارگءَ پد تمام ضمنی خبر و تاوت صاف بیت و معتزلہءِ خلاف و تاوت سرانءَ معتزلہءِ بے عقلی دے زانگیءِ سرا مضبوطیں حجت ثابت بہ بیت و اہل حقءَ آئیءِ ابطال و تردیدءِ نیمگءَ دلگوش گور کنگءِ حاجت پشت مکیبت۔ پمشکا شرّیءَ دلگوش بکن اِت کہ آ ظاہر انت کہ فرمان إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ کہ ادا مذکور انت، و فرمان الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ کہ ماں سورۃ النجمءَ موجود انت اے ھر دوئیں فرمانانی مراد و مقصد یک اِنت، ایوکءَ لفظانی تہانکے فرق انت۔ تو نوں ھر مطلبے یک آیتےءِ بہ بیت ہما دومی آیتءِ ہم بیت۔ نوں سورۃ نجمءِ آیتءِ باتءَ حضرت عبداللہ بن عباسؓءِ فرمان بخاری وغیرہ ذالک حدیثءِ کتابانی تہا صاف صافءَ موجود انت عن ابن عباس قال ما رایتُ شیئاً اشبہ باللمم مما قال ابوھریرۃ عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم ان اللہ کتب علی ابن آدم حظہ من الزنا ادرک ذلک لامحالۃ فزنا العین النظر و زنا اللسان المنطق والنفس تمنی و تشتھی والفرج یصدق ذلک ویکذبہ۔ انتھی۔ فہمگ و زانگءِ صورت چرے حدیثءِ ہر دوئیں پیشی آیتانی واقعی و تحقیقی مطلبءِ سرجمی نشان بگرءَ اھت و حضرت ابن عباسؓ حبر الامۃ و لسان القرآنءِ فرمانءَ چہ ہم اے معلوم بوت کہ لمم و علی ھذا القیاس سیّاتءِ معنی چریشیءَ بہتر بگیر نیا ھت۔ تو نوں بہ اے مطلبءِ مقابلہءَ کدام دگہ تقریر آیتءِ بنشتانکءِ بارءَ چہ بیما ترجیحءِ قابل و پسندءِ لائق بوت کنت۔ خصوصاً معتزلہءِ نابکاریں گفتار چون دلگوش گور کنگ و پہ دیگءِ قابل زانگ بنت او دا واقعی بیان بوتگیں حدیثءِ مطلب و حضرت ابن عباسؓءِ چرائیءَ ھرچ گپےءَ کہ بیان کتگ ھچیں عجبیں قبولیتءِ لائق تحقیق ایت کہ چرائیءَ مقصد ھر دوئیں آیتانی نشتا ثابت بوت و معتزلہءِ بدگوئیءِ گنجائش و اہل حقءَ آئیءِ تردیدءِ ضرورت ہم باقی پشت نہ کپت و اے ردا تمام ضمنی و ذیلی اقوال و اختلاف ہم بہ شرّیءَ فیصل بوت انت چنانچہ زانوگر کلیں تاملءِ فہمت کت کنت۔ گیش و گیوارءِ غرضءَ ما ہم برزءِ حدیثءِ خلاصہءَ پیش کنیں۔ حضرت عبداللہ بن عباسؓ فرمان کنت کہ ماں سورۃ نجمءَ کہ لفظ لمم بیان بوتگ، آئیءِ معانیءِ وعدہ ہم کنگ بوتگ پہ آئیءِ تعیین و تحقیقءِ ردا چہ ابوھریرہؓءِ حدیثءَ بہتر مارا دگہ ہچ معلوم نہ بوت کہ آئیءِ خلاصہ چو شنت کہ حضرت رسول کریم علیہ الصلوٰۃ والتسلیمءَ فرمان کت کہ اللہ تعالیٰءَ پہ ابن آدمءَ زناءِ ہرچ بھرے مقرر کتگ آ ضرور آئرا رسیت نوں ماں زناءِ فعلءِ ردا چم ہم بھر چارگ انت و زبانءِ بھر ایشنت کہ چہ آئی ھما گپ ظاھر ببنت کہ آ پہ زناءِ مقدمات و اسباب ببنت و نفسءِ بھر ایشنت کہ زناءِ واہگ و تمنّاءَ بکنت بلے فعل زناءِ کارمرزی یا بطلان دراصلءِ فرج یعنی شرمگاہءِ سرا موقوف اِنت۔ یعنی اگر چہ فرجءَ زنا صادر بوت تو کڑا چم، زبان، دل، کلانی زانی بوگ محقق بوت و اگر جملہ سببانی موجودگیءِ باد جودءَ ایوکءَ فعل فرج محقق نبوت بلکیں چہ زناءَ توبہ و اجتناب نصیب بوت تو نوں نہ زناءِ تمام وسائل کہ فی نفسہ مباح ھنت فقط زناءِ تبعیتءِ سببءَ گناہ قرار بوتگنت، آ کُل بخشگءِ قابل بوتنت یعنی آیانی زنا بوگ باطل بوت و چوش گوش کہ آیانی قلب ماھیتءِ صورتءَ زناءِ عبادءِ شکل گیت پر چا کہ فی نفسہ آ افعال نہ معصیت انت نہ عبادا ایوکءَ مباح انتت۔ بہ اے سببءَ کہ آ پہ زناءَ وسیلہ پشت نہ کپت بلکیں چہ اجتنابءَ زناءِ دتی جند معدوم بوت تو نوں ھمے وسیلہانی ماں زناءِ ردا شمار بوگ و آیاں معصیت قرار دیگ انصافءِ صریح مخالف انت مثلاً یک شخصے ماں مسیتءَ سر بوت بہ دزّیءِ نیتءَ، بلے اودا سر بوانءَ عین موقعءِ سرا ایم ترا پے پیش آھت و چہ دزّیءَ توبہ ای کت و تمام شپءَ پہ اللہءِ واسطہ نماز وانان بوت تو ظاھر انت کہ ہرچے رفتار سرقہءِ ذریعہ بہ نظر اھتگت انوں توبہ و نمازءِ ذریعہ جوڑ بوت تو اے ابوھریرہءِ حدیثءَ اشکنانءَ عبداللہ بن عباسؓ سرپد بوت کہ لمم ہما چیز انت کہ آ دراصلءَ گناہ نہ انت مگر گناہءِ سبب بوانءَ گناہ جوڑ بنت تو آیتءِ مطلب چوش بیت کہ آمردم وا چہ مزنیں گناہ و سر ظاھریں گناہءَ وتارا پہریزنت البت لممءِ صدورءِ نوبت کیت مگر چہ مزنیں و اصلی گناہءِ صدورءَ پیش آچہ وتی گناہءَ توبہ کننت و پہریزنت تو نوں ابن عباسؓءِ چوشکہ ابوھریرہؓءِ حدیثءَ آیت سورۃ النجمءِ مطلبءَ سرپد بوت مارا باید انت کہ ہما معنیءَ ابن عباسؓ گوشتگءَ پدءَ ماں سورہ نساءَ ما بغیر سرو پرءِ بفہمیں کہ چہ آئیءَ رند بحمد اللہ نہ مارا بہ اشیءَ حاجت بیت کہ پہ اے آیتءِ گیش و گیوارءَ صغیرہ و کبیرہ گناہانی قسما قسمیں تفسیر بیان بکنیں و نہ معتزلہءِ جوابءِ فکر بیت و سیّاتءِ تکفیرءِ سبب و جنتءِ دخولءِ وجہ ہم بہ آسانیءَ قواعدءِ مطابقءَ معلوم بیت و اجتنابءِ معنی ہم ظاھر بیت و گونڈیں گونڈیں حبرانءَ ان شاء اللہ بشرطِ تدبر فیصل بنت۔ خلاصہ ھر دوئیں بیان بوتگیں آیتانی حدیثءِ فرمان و ابن عباسؓءِ بیانءِ روءَ چوش بوت کہ ھر کس چرے گناہاں پہریزیت و چہ آیانی ارتکابءَ وتی نفسءَ دور دارنت ہرچ گناہے کہ بہ گناھانی روءَ مقصود و مزن فہمگ بنت تو اے اجتناب و پہریزگءِ سببءَ ھمایانی ھما دیں کارکہ آیانءَ بہ یک مزنیں گناہےءِ لالچءَ انجام داتگنت معاف کنگ بنت و فرمان وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰءِ روءَ آمردم ماں جنتءَ داخل بنت۔ مطلب چوش نہ اِنت کہ زناءِ ردءِ صغائر کتام دگہ ردءِ مزنیں گناہ مثلاً شراب خوری نہ کنگءَ چہ معاف بنت یا شراب خوریءِ سببءَ چہ آیانی مواخذہ لازم د واجب ترتیت۔ واللہ اعلم۔

ف۹ یعنی حق تعالےٰ کہ آ کسےءَ کسےءِ سرا بہ کتام ڈولےءَ شرافت و فضیلت و اختصاص و امتیاز عنایت کنت تو شما بہ آئی ہوس و حرص مکن اِت پرچا کہ آ ہم چوش بگوش ہنچوشس اِنت کہ ماں کسےءِ خاص مال و جانءَ بے سببءَ دست اندازی بکنت کہ آئیءِ حرمتءِ بیان انوں گوست و ھن چریشیءَ تحاسد و تباغض پیدا بیت و اللہءِ حکمتءِ ہم برخلاف اِنت۔ لھتیں جنیں آدماں واجہءِ خدمتءَ حاضر بوانءَ عرض کت کہ چہ سبب اِنت کہ ھر جاگہءَ حق تعالیٰ مردینانءَ دیم گور (خطاب) کننت و آیانءِ حکم دنت جنیں آدمانی ذکرءَ نہ کننت و ماں میراثءَ مردءَ دو سر بہر دیگ بیگائنت چہ جنینءَ ماں اے آیتءَ اے کلانی جواب دیگ بوت۔ ۱۲

لِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ ؕ وَسْـَٔلُوا اللّٰهَ مِنْ فَضْلِهٖ ؕ اِنَّ
جنینان حصہ ہستنت چہ وتی کُتگیں ءَ ۔ ؤ بلوٹت چہ اللہ ءَ آئی مہربانی ءَ ۔ بیشک
اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ
اللہ پہ ہر چیز ءَ سہی دارنت ف۱ ، ؤ پہ ہر کسا ما مقرر کتگ وارث پہ ہما مال ءَ کہ پشت کہتگ
الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَ ؕ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ اَيْمَانُكُمْ فَاٰتُوهُمْ
مات وپتان ؤ خویشاوندان ، ؤ ہماکسان کہ شما عہد و پیمان بستگ گوں آیاں بدئیت آیانا
نَصِيبَهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾ ع اَلرِّجَالُ قَوّٰمُونَ
آیانی بہرا ، بیشک اللہ پہ ہر چیز ءَ سرا حاضر و ناظرنت ف۲ ۔ مردینان حاکمنت
عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَّبِمَآ اَنْفَقُوا مِنْ
پہ جنینانی سرا پرائے سبباکہ سرافضل کتگ اللہ ءَ یکے ءَ پہ دگرے ءِ سرا ؤ پرائے سبباکہ خرچ کتگ آیاں
اَمْوَالِهِمْ ؕ فَالصّٰلِحٰتُ قٰنِتٰتٌ حٰفِظٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ ؕ
چہ وتی مال ف۳ ، پدا نیکیں جناں مردانی فرمانبرداری کننت و نگہبانی کننت (لجیگ و مال ءِ) ما ءِ پاپشتا پہ اللہ ءِ نگہپانیا ف۴
وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
ؤ ہما جنینا نیکہ آیانی نافرمانی ءَ ترس ہستنت شمارا گڈا نصیحت بکنیت آیان وجدا ببت چہ آیاں ہاں وتی وپسگ ءِ گندلاں
وَاضْرِبُوهُنَّ ۚ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ
وبجنیت آیانا ۔ ف۵ پدا اگر آ شمے ءِ خبرا گرنت گڈا شوہاز مکنیت پرآیاں بہانہ ءِ بیک راہے ، بیشک اللہ تعالیٰ
كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾ وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا
چہ درستان برز ترنت مسترنت ف۶ ۔ واگر ترست شما نا نفاقیا آجن و مردانی درمیان ءَ گڈا جست کنیت یک منصفے
مِّنْ اَهْلِهٖ وَحَكَمًا مِّنْ اَهْلِهَا ۚ اِنْ يُّرِيدَآ اِصْلَاحًا يُّوَفِّقِ اللّٰهُ
چہ مردینے مردمان ویک منصفے چہ جنینے مردمان ف اگر لوٹنت اے دوئیں منصفان تران کنا ینگا گڈا اللہ تران کنگ ءُ توفیق
بَيْنَهُمَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾ وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا
دنت جن و مردانی درمیان ءَ بیشک اللہ زانوکنت خبردارنت ف ۔ واللہ ءِ عبادت ءَ بکنت ؤ شریک مکنت

ع ٥ ٨ ٢

ف۱ یعنی پہ مردین وجنین ءَ بہر مقرر انت چوشکہ آ کارکننت ۔ خلاصہ چوش بوت کہ ہر کسءَ آئی عمل ءِ بر ور دپورہ رسیت ماں آئی ھجبر کمی کنگ نہ بیت کہ کسےءَ را شکایت ءِ موہ برسیت ۔ البت اِے دگہ جیرا یت کہ آ بہ وتی حکمت ورحمت ءِ روءَ کسے را خاصیں مزنی وفضیلت عنایت بکنت آئی حرص وشکایت کنگ مفتیں ہوس ایت ۔ البت چہ وتی عمل ءِ بدل ءَ زیاتیں ثواب وانعام بلوٹے تو بہتر ومناسب اِنت ۔ ماں اشیا ھچ خرابی نیست ۔ تو نوں ھر کس فضل ءِ طلبگار بہ بیت آئرا لازم اِنت کہ چہ عمل ءِ رہ بندءَ طلب بکنت چہ حسد وتمنی ءَ فضل ءِ طالب مبیت واللہ تعالیٰ ءَ ہر چیز ءَ علم پورہ حاصل اِنت ۔ ہر یکے ءِ درجہ وآئی استحقاق ءَ بخوبی زانت وگوں ھر کسءَ آئی شان ءِ مناسب معاملہ کنت ۔ تو نوں ہر کس ءَ فضیلت عطا کنت آسرا سر علم وحکمت ءِ روءَ اِنت کسے پہ وتی بے علمی ءِ سبب ءَ پرچا ماں آئی تردد بکنت ۔ ف۲ یعنی مرد ببیت یا جنیں پہ ہر کسءَ چہ شمائے مسلماناں ما وارث مقرر کتگ پہ ہما مال ءَ کہ مرگ ءِ وھد ءَ مات وپت یلہ بدئینت یا سیاد ووارث ، کسے ءَ چہرے مال ءَ محروم نداشت وگوں ہر کس ءَ شمے معاہدہ بہ بیت آیان ءَ آیانی بہر ءَ ضرور سر بکنت ۔ اللہ تعالیٰ تمام جیران زانت کہ وارثانی چینکرہ بہر بوگ لوٹیت وگوں ہر کسءَ معاہدہ بوتگ آیان ءَ چینکر رسگ لوٹیت ومئے اِے حکمانءَ کئے منیت وکئے نافرمانی کنت ۔ **فائدہ :** گیشتر مردم گوں واجہءَ تہنا تہنا مسلمان بوتگنت وآیانیں تمامیں خاندان ءِ مردم کافرانت نوآوھدا واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ دو دو مسلمانان ءَ وت ماں وت ءَ برات جوڑ کتنت ہما دوئیں کس وت ماں وت یکدگرے وارث بوتگنت وھدیکہ اشانی سیاد ووارث ہم مسلمان بوتنت تو ہے آیت نازل بوت کہ میراث وَ اقربا ورشتہ دارانی حق اِنت تو پشت کپنت ہما دپ گوشتگیں برات تو پہ آیاں میراث نیستنت ، البت ماں زندءَ گوں آیاں شرّیں سلوک بہ بیت و مرگءَ وہدءَ چیزے وصیت بکنت تو خوب اِنت بلے ماں میراثءَ آیان ءَ بھر نرسیت ۔ ف۳ ماں پیشی آیتاں بیان بوت کہ مردین وجنین ءِ حقوق ءِ بہ سرجمی ءَ رعایت دارگ لوٹیت اگر ماں حقوق ءِ رعایت ءَ فرق بہ بوتیں تو جنیں آدمانءَ گلگءُ موہ رستگت ۔ نوں ماں اِے آیت ءَ مردین وجنین ءِ درجہ ءَ پیشدارت کہ مرد ءِ درجہ چہ جنین ءِ درجہ ءَ گیش اِنت ہمشکا درجہانی فرق ءِ سبب ءَ ماں حکماں ہرچ فرقے بیت آ پہائے حکمت ورعایت ءِ قابل بیت ماں آئی جنین ومردیں بہ حکمت ءِ رہ بندءَ ، بجبر ہمسر بوت نہ کننت جنینانءَ آئی ءِ واھگ دارگ زیب نہ دنت ۔ خلاصہ چوش بوت کہ مردینانءَ اللہ تعالیٰ ءَ جنینانی سرا حاکم مقرر کتگ بہ دو سبب ءَ اوّل مستریں وذاتی سبب وَ ایشنت کہ اللہ تعالیٰ ءَ چہ بنیادءَ لھتیں بہ لھتے ءِ سر افضیلت یعنی مردین ءَ بہ جنین ءِ سراماں علم و عمل ءَ کہ اے ہر دوئینانی سرا تمام کمالات ءِ مدار اِنت فضیلت ومستری بخشات کہ آئی ءِ گیش وگیوار ماں حدیثاں موجود اِنت ۔ دومی سبب کہ آکسبی اِنت آ ایشنت کہ مرد بہ جنین ءِ سرا وتی مال ءَ خرچ کنت ، مہر ، وراک وپوشاک وجملہ خرچان ءَ پہ وتی سرا زوریت ۔ مطلب ایشنت کہ جنین ءَ باید اِنت کہ مرد ءِ فرمانبرداری ءَ بکنت ۔ **فائدہ :** یک صحابیہ ءَ وتی لوگ واجہ ءِ نافرمانی کت آخر مردءَ آئرا ایک شہماتے جت ۔ لوگی ءَ بہ وتی پت ءَ فریاد کت پت واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ خدمت ءَ اھت و احوال بیان کت ، واجہ ءَ فرمائینت کہ آ چہ مرد ءَ بدلا بگریت ، ھمنچوکءَ اِے آیت نازل بوت ۔ بہ اِشیا واجہ ءَ گوشت کہ ما یک چیزے لوٹ اِت وخداءَ دگہ چیزے لوٹ اِت وہر چیکہ خداءَ لوٹ اِت ماں ہمائی خیر اِنت ۔ ف۴ یعنی نیکیں جنین وتی مردانی تابعداری ءَ کننت واللہ ءِ حکم ءِ روءَ لوگ ءِ پاپشت ءَ بہ آئی واھگ ءِ بیدءَ وتی نفس و وتی لوگ واجہ ءِ مال ءِ حفاظت ءَ کننت ، ماں وتی نفس و زوج ءِ مال ءَ ھچ ڈولیں خیانت نہ کننت ۔ ف۵ یعنی اگر یک جنینے گوں وتی لوگ واجہ ءَ بدخوئی بکنت تو اوّلی درجہ ایشنت کہ لوگ واجہ آئرا سرزبانی بیم تراپ بدنت وسر پدبکنت ، اگہ نہ منیت تو دومی درجہ ایشنت کہ جدا بوپسیت بلے ماں ھما لوگءَ ۔ اگر پدا ہم مہ منیت تو آخری درجہ ایشنت کہ آئرا بجنت ہم ۔ بلے چوش مجنت کہ جنگ ءِ نشان پشت بکپیت یا ھڈّے بپروشیت ۔ ہر یک تقصیرے یک درجہءُ داریت ہمائی حساب ءَ تادیب وتنبیہ ءِ اجازت اِنت کہ آئی ءِ سہ درجہ ماں آیت ءَ بہ ترتیب ءِ بیان بوتنت ۔ جنگ وچوپگ آخری درجہ اِنت ۔ حوردیں گناہے ءِ سرا جنگ وچوپ مکنت البت قصور زیات بہ بیت تو گڈا بہ جنگ ھچ تاوان نیست ۔ ھمنیکر مناسب بزانت آئرا بجنت بلے اِے خیال ءَ بداریت کہ ھڈ میرشیت ونہ چوش بجنت کہ نشان باقی پشت بکپیت ۔ ف۶ یعنی اگر جنیں بہ شمے نصیحت ، علیحدگی یا ضرب وتادیب ءَ بدچہ بدخوئی ونافرمانی ءَ وتارا دور بدارنت وسر ظاھرءَ فرمانبرداری بکننت گڈا شما ہم چہ ھمیدا نیس بکن اِت وآیانی

قصور وکوتاہیانی شوہاذءَ مبئت و مفت ناحق ءَ آیاں میار بارکنگ ءِ رِ داچہ خداءَ بترس اِت مبے شک خدا بہ شما کلاّنی سرا سرافضل و درستانی سرا حاکم انت و زجنانی
بار وءَ مفت ناحق ءَ چہ بدگمانیءَ کار بگراِت ونہ معمولی گناہے ءِ سراسیمی درجہ ءِ سزاءِ سرا النک ءَ بہ بنداِت بلکیں ہر یک قصورے ءِ حدے ہست و جنگ آخری
درجہ اِنت ۔ ف٤ یعنی اَے مسلماناں! اگر شمارا ترس ببیت کہ ماں جن و مرد ءِ درمیان ءَ جبر بہ ضد و مخالفت ءَ رستگ کہ وتی جیڑہ ءَ وت گیشینگ ءِ قابل نہ انت
توشمارا بایداِنت کہ چہ مرد ءِ سیاداں یک منصفے وچہ جنین ءِ سیاداں یک منصفے مقرر کنان ءَ اِشاں زوجین ءِ گورءَ دیم بدیئت ۔ پرچاکہ وارثان ءَ اِشانی احوال
ہم بخوبی معلوم اِنت وچریشاں دوز واہی ءِ ہم امیت شرتر دارگ بیت ۔ اِے دوئیں منصف احوالانی تحقیق کننت وہر کس ءَ اِشاں قصوروار گندنت آئرا سرید
کننت و دت ماں وت اِشانی فیصلہ ءَ کننت ۔ یعنی یعنی اگر ہر دوئیں منصف ماں زوجین ءِ میانجیءَ اصلاح ءِ نیّت ءَ بدارنت تو اللہ بہ اشانی شرّیں نیت و جوانیں

بِهٖ شَيْـًٔا وَّبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَّبِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَ
ہیچ چیزے ءَ گوں آئیا، ءُ نیکی کنیت گوں مات و پتان ءُ گوں خویشاوندان ءُ چورِیان ءُ

الْمَسٰكِيْنِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْۢبِ
فقیران ءُ نزیکیں همساہگان ءُ دراَمدیں همساہگان ءُ ہمنشینان ۔

وَابْنِ السَّبِيْلِ ۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ
ءُ ما فران ءُ گوں همایان کہ شمے نوکر انت ۔ بیشک اللہ دوست ندا بیت تکبر کنوکیں وت

مُخْتَالًا فَخُوْرَۨا ۝٣٦ۙ الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ وَيَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ
گلائیں مردم ءَ ف٢ هما کہ بخیلی کننت ءُ حکم کننت ایدگہ مردمان پہ بخیلیءَ

وَيَكْتُمُوْنَ مَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۭ وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا
ءُ چیر دیئت آ چیز یا کہ اللہ ءَ داتگنت چہ وتی مہربانیءَ ، ءُ آمادہ کتگ ما پہ کافران بے عزت کنوکیں

مُّهِيْنًا ۝٣٧ۚ وَالَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ رِئَاۗءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُوْنَ
عذابے ف٣ ءُ هما کہ خرچ کننت وتی مالان پہ مردمانی پیش دارگ ءَ وایمان نیارنت

بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۭ وَمَنْ يَّكُنِ الشَّيْطٰنُ لَهٗ قَرِيْنًا فَسَاۗءَ
پہ اللہ ءَ وپہ قیامت ءِ روچ ءَ ءُ ہر کسیکہ شیطان آئی سنگت ببیت گڑا آ سکیں بدیں

قَرِيْنًا ۝٣٨ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا
سنگتے ف٤ وچون بوتگت آیان ءَ اگر ایمانش بیارتیں پہ اللہ ءَ وپہ قیامت روچ ءَ وخرچش بکتیں چہ هما

رَزَقَهُمُ اللّٰهُ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِمْ عَلِيْمًا ۝٣٩ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ
روزیگہ اللہ داتگنت ، و اللہ پر آیانی حالا سہی دارنت ف٥ اللہ کسی حق ءَ کار نکنت قدر

ذَرَّةٍ ۚ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُّضٰعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ اَجْرًا
ذرےءَ ، واگر آ نیکیں عملے ببیت گڑا سرءَ دو سر کنت آیارا ودنت چہ وتی درگاہ ءَ زندیں

عَظِيْمًا ۝٤٠ فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍۢ بِشَهِيْدٍ وَّجِئْنَا بِكَ
ثواب ف٦ بداچہ حال بیت دنتیکہ بیاریں ما ہر یک قومےءِ یک گواہے وبیاریں ترا

کوشست ءِ برکت ءَ زوجین ءِ میانجی موافقت پیدا
کنت بے شک اللہ تعالیٰ تمائیں چیزانی علم وحال ءِ
دارو ک اِنت ۔ جیڑہ ءِ رفع کنگ وتپاکی ءِ پارگ ءِ
سباں وجاوراں ءَ آ بہ شرّی ءَ زانت پمشکا زوجین ءِ
درمیان جیڑہ ءِ رفع کنگ ءِ رِ داھیچ دشواری دیما نیبت
ہیے صفحہ ءِ فوائد :- ف١ یعنی عبادت ونیکیں عمل ءَ خدا ءِ
سرا یقین داران ءَ وآخرت ءَ ثواب ءِ امید بکن اِت ۔ پہر پندگ
یاگوں ریاءَ مال دیگ یاں شرک ءَ شامل اِنت اگرچہ ماں درجہ ءَ
کمتر انت ۔ ف٢ یتامٰی، نساء، ورثہ وزوجین ءِ حقوق وگوں
آیاں جوانیں سلوک ءَ بیان کنان ءَ نوں ارشاد چوش اِنت
کہ ھر کس ءِ حق ءَ درجہ بدرجہ تعلق ءِ روءَ واحتیاج ءِ ردءَ ادا
بکنیت چہ درستاں دیما تر خداءِ حق اِنت ۔ پدا مات وپت ءِ
درجہ بدرجہ درست واسطہ دار........
وحاجت مندانی وہمسایہ نزّیکیں ودورین ءَ چہ مراد بہ
نسب ءَ دور وقریب انت یا بہ جاگھے ءِ حساب ءَ دور
وقریب ۔ اولی صورت ءَ معنیٰ اِے بیت کہ قریبی ہمساہگ ءِ
حق گیشتر اِنت چہ اجنبی همساهگ ءَ ودومی صورت ءَ
مدّعا چوش بیت کہ کرّءِ همساهگ چہ دورین همساهگ،
یعنی ہر کس کہ کمیں پشت نندوک اِنت چہ آئی زیات تر
اِنت وماں کرّا روک سفر ءِ رفیق وپیشہ وکار ءِ شریک
دیک واجہ ءِ دو نوکر ویک استاد ءِ دو شاگرد و
دوست وشاگرد و مرید وغیر ذالک کُل شامل اَنت
وماں مسافرءَ مہمان یا غیر مہمان ھردو آوار اَنت و مال
مملوک ءَ چہ غلام وٹینگ ءَ ابیدا ایدگہ کنگدام (حیوان)
شامل اَنت ۔ آخرءَ فرمان کت کہ ھر کس ءِ تب ءَ تکبّر
ووت پسندی بیت کہ کس ءَ وتی مٹّ مزانت بہ وتی
مال ءِ سرا مغروری بکنت وعیش ءَ گلائیش بہ بیت آاِے
حقوق ءَ اداکنگ نتونیت پمشکا چہ آئی احتراز بکن اِت
ووتارا دور بدار اِت ۔ ف٣ یعنی اللہ تعالیٰ دوست
ندار یت وت پسند وتکبر کنوکان ءَ کہ آ بخیلی کننت ووتی
مال وخدا ءِ داتگیں علم ءَ چہ مخلوق ءَ چیر دینت، کسے ءَ نفع
نرسینت وقولاً وعملاً دگران ءَ ھن بخل ءِ ترغیب دینت
وپہ اِے کافراں ما ذلّت ءِ عذاب تیار کتگ ۔
فائدہ : اِے آیت یہودیانی بابت ءَ نازل بوت کہ آیاں
فی سبیل اللہ خرچ کنگ ءِ تہا وت ہم بخیلی اِش کت و
مسلماناں ہم چہ خرچ کنگ ءَ مہن اِش کتگت و رسول ءِ

ہرچ وصفے ماں تورات ءَ موجود اَت ءَ واسلام ءِ برحقی ءِ ہرچ آیاتے بیان بوتگنت آیانش چیر داتنت ۔ پمشکا مسلمانان ءَ لازم اِنت کہ چریشاں احتراز بکننت ۔
ف٤ و آ وت پسندیں متکبر ہماکس انت کہ وتی مال ءَ بہ مردمانی پیشدارگ ءَ خرچ کننت یعنی بہ اللہ ءِ نام ءَ خرچ کنگ ءَ وت ہم بخل کننت ودگران ہم گوشنت کہ بہ اللہ ءِ نام ءَ
خرچ مکن اِت ۔ بلے ، بہ مردمانی پیشدارگ ءَ وتی مال ءَ خرچ کننت ، واِشاں نہ اللہ ءِ سرا ایمان داروک اَنت ونہ بہ قیامت ءِ روچ ءِ سرا ۔ کہ حق تعالیٰ ءِ رضاءِ
حصول وآخرت ءِ ثواب ءِ تحصیل اِشانی مقصود ومراد بہ بیت وبہ اللہ ءِ گور ءَ مقبول ودوستناک الشنت کہ ماں ہما حقدار انءَ دیگ بہ بیت کہ آیانی بیان پیش ءَ
گوست وبہ دیگ ءِ وھد ءَ اللہ تعالیٰ ءِ وشنودی وآخرت ءِ ثواب ءِ امید دارگ بہ بیت ۔ چریشی ءَ ہے ظاہر بوت کہ ھنچوش ماں اللہ ءِ راہ ءَ بخل کنگ بداِنت
ہیے ہما پہ مردمانی پیشدارگ ءَ ہم بداِنت ۔ واِے ہمیں کار ھماکس کننت کہ آیانی رفیق شیطان اِنت کہ آ اِشانءَ پہ چوشیں کارءَ تیار کنت ۔ ف٥ یعنی اِے کافرانءَ

ھچ نقصان نہ ات اگراشاں کفرءِ بدل ءَ اللہ وقیامت ءِ روچ ءِ سرا یقین بیارتیں و بُخل وریاءِ بدل ءَ بہ اللہ ءِ راہ ءَ مال اِش خرچ بکتیں، بلکیں اِشان ءِ سرا سر انفع اَت تاوان ماں ہمائی اِنت کہ آئرا اِشاں پہ وت اختیار کنگا ئنت و اللہ شرزانت کہ آچے وبہ چے نیّت ءَ کنگا ئنت، ہمائی عوض اِشان ءَ رسیت۔ ماں پیشّی آیت ءَ يُنفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فرمان کت، مال ءَ بہ اشانی نیمگ ءَ منسوب کُتگت نوں وَاَنفِقُوامِمَّارَزَقَهُمُ اللّٰهُ فرمان کت۔ ماں اِشیا لطیف وبارگیں اشارہ ئے ھست اِنت کہ اشاں وتی مال زانان ءَ ھرچ پیادل اِش کَشِّیت خرچ کننت۔ آیان ءَ بایدات کہ اللہ ءِ مال زانان ءَ بہ آئی حکم ءِ روءَ خرچِش بکتیں۔ ف۶ یعنی اللہ تعالیٰ کسے ءِ حق ءَ کہ یک ذرّہے (تِسُّے) ہم ضائع نہ کنت۔ گڈا اِے کافرانی سرا ہرچ عذابے کہ کیت آعین انصاف و آیانی بدیں عملانی بدلہ اَنت واگر کہ ذرّہے کسے ءِ نیکی بہ بیت تو اضعاف ومضاعف آئی ثواب ءَ دنت وچہ وتی نیمگ ءَ مزنیں ثواب بہ انعام ءِ صورت ءَ آئرا دنت۔ ۱۲

عَلٰى هٰؤُلَاۗءِ شَهِيْدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَىِٕذٍ يَّوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَعَصَوُا الرَّسُوْلَ
پر آیانی سرا گواہ ف۱ ہمارو چی آرزو کننت ہما کہ کافر بوتگنت وچہ رسول ءِ حکم ءَ در بوتگنت

لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ الْاَرْضُ ۭ وَلَا يَكْتُمُوْنَ اللّٰهَ حَدِيْثًا ﴿٤٢﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ
کہ دریچا گوں زمینا برابر کنگ بہ بنت و چیرداَت نکننت چہ اللہ ءِ ہچ خبرے ءَ ف۲ اُو ایمانداران!

اٰمَنُوْا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكٰرٰى حَتّٰى تَعْلَمُوْا مَا تَقُوْلُوْنَ
نزیک ءَ مَروِت نمازے درحالتیکہ شما مَستیت تاہما وقتیکہ شما بزانیت آ چیزیکہ گوش اِت

وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرِيْ سَبِيْلٍ حَتّٰى تَغْتَسِلُوْا ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ مَّرْضٰٓى
و نہ درحالتیکہ شما جُنبیت تاہما وقتیکہ غسل بکنیت مگر مسافری ءِ حالت ءَ ف۳ و اگر شما نادراہیت

اَوْ عَلٰي سَفَرٍ اَوْ جَاۗءَ اَحَدٌ مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَاۗىِٕطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَاۗءَ
یا ماں سفرءَ اِت یا آتک یکے چہ شما چہ لانک بوجا یا شُتنت جنینانی گورا

فَلَمْ تَجِدُوْا مَاۗءً فَتَيَمَّمُوْا صَعِيْدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوْا بِوُجُوْهِكُمْ وَ
پدا ندیت شما آپ گڈا ارادہ بکنیت پاکیں زمین ءَ رندا بمشت پہ وتی دیما وتی

اَيْدِيْكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُوْرًا ﴿٤٣﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ
دستان ف۴ بیشک اللہ تعالیٰ معاف کنوک بخشوکنت ف۵ ہیں تو ندیتنت ہما کہ

اُوْتُوْا نَصِيْبًا مِّنَ الْكِتٰبِ يَشْتَرُوْنَ الضَّلٰلَةَ وَيُرِيْدُوْنَ اَنْ
دیگ بوتگنت یک بہرے چہ کتاب ءَ پہ بہائی گرنت گمراہی ءَ ولوٹنت کہ شما ہن

تَضِلُّوا السَّبِيْلَ ﴿٤٤﴾ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاَعْدَاۗىِٕكُمْ ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَلِيًّا ڭ وَّ
رد بہ بیت چہ راہا۔ و اللہ شرزانت شمے دشمنان۔ و اللہ بَسِنت پہ دوستیا و

كَفٰى بِاللّٰهِ نَصِيْرًا ﴿٤٥﴾ مِنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ عَنْ
بَسِنت پہ مددگاریا ف۶ لہتے چہ یہودیاں ٹگلیننت خبران چہ وتی

مَّوَاضِعِهٖ وَيَقُوْلُوْنَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَّ
جاگہان ف۷ و گوشنت کہ ما اشکت و خبر یانزرت ف۸ و بشکن پہ گوش مَنشکنانے ف۹ و

ہمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی کافرانی چنکر حال بد بہ بیت وھدے کہ ما لوٹائینیں چہ ھر یک اُمّت وچہ ھر قوم ءَ گواہ کہ اِشاں آیانی احوال ءِ بیان کنوک و آیانی راستیں سروچیر ءِ ظاھر کنوک بنت۔ چہ پیشّی مراد ہر یک نبی و ہر دور ءِ نیک و معتبریں مردمنت کہ آ قیامت ءِ روچ ءَ نافرمانانی نافرمانی ءُ و فرمانبردارانی فرمان برداری ءَ ظاھر کننت و درستانی احوالانی گواھی ءَ دیینت و شمارا اے محمد صلی اللہ علیہ وسلم بہ آیانی سرءَ یعنی بہ شمے امّت ءِ سرا چو دگہ انبیاء علیہم السلام ءِ احوال پیش داروک و گواہ کنان ءَ لوٹائینیں۔ و اِے ہم احتمال اِنت کہ هٰؤُلَاۗءِ ءِ اشارہ پیشّی نبیانی یا بُرزا بیان بوتگیں کافرانی نیمگ ءَ بہ بیت۔ ماں اولی صورت ءَ کہ انبیاء مراد بنت تو مطلب چوش بیت کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلم پیشّی نبیانی صداقت ءِ سرا گواھی دنت، وھدیکہ آیانی امت آئی ءِ تکذیب ءَ کننت۔ وچہ دومی احتمال ءَ کافر مراد بنت تو مطلب چوش بیت کہ پیشّی نبیاں وھدے وتی وتی امّتانی کفّار و فسّاق ءِ کفر و فسق ءِ گواھی ءَ دیینت شما ہم اے محمد صلی اللہ علیہ وسلم آ کلانی بداعمالی ءِ گواہ بئیت کہ چہ پیشّی ءَ آیانی خرابی و بدی خوب ثابت بیت۔

ف۳ یعنی ہماروچ ءَ چہ ہر یک امّت ءَ آیانی احوال بیان کنوک لوٹائینگ بنت آ روچ ءَ کافرو نافرمانیں مردم لے جبرءِ واھگ دارنت کہ دریچا ماگوں زمین ءَ ادار کنگ بوتینیں و گون حاک ءَ شامل بوان ءَ بے گواہ بوتینیں مروچی ماپیدا بوتینیں وچہ ماحساب و کتاب گرگ بوتیں و آ مردم چہ خدا ہچ خبرے چیر دات نہ کننت و ذرہ ذرہ ءِ حساب بیت۔ چہ سورت ءِ شروع ءَ مسلمانان ءَ اقارب و زوجین و غیرذالک ءِ حقانی ادائیگی ءِ کڈن و کسے ءِ حق تلفی کنگ وچہ جانی و مالی نقصان رسائینگ ءَ مہن و معاصی ءِ خرابی ءِ سرا سر ہچ کنان چرائی رند وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْــــًٔـا فرمان کنان ءَ بہ اقارب، یتامٰی و مساکین و ھمساھگاں و غیرہ ءَ گوں، احسان و جوانیں سلوک کنگ ءِ حکم ءَ دیان ءَ ماں ھمارداچہ تکبر و وت پسندی و بُخل و ریاءَ ترسینتگ اَت کہ اِے ھنچوشیں عیب اَنت کہ چہ دگرانی حق ءِ ادائیگی و بہ کسے ءَ چہ جوانیں سلوک ءَ دور دارنت۔ و بہ کلدار و پیسہ دیوکاں و بہ مردماں سلوک کنوکان ءِ تب ءِ تہا چونائی اثرانداز ہم بنت نوں اِے تمامیں حکمانی گڈسرءَ پدا بہ مسلماناں دیم گور (خطاب) کنان ءَ خصوصًا دربابت ءِ نماز ءِ کہ آ چہ درستیں عبادتاں اعلیٰ و افضل اِنت و ماں شریعت ءَ ھمنکر بہ آئی اھتمام ءَ زور پر دیگ بوتگ، و آئی ارکان و شرائط و آداب وغیرہ بہ شرّی بیان کنگ بوتگنت، دگہ ھچ عبادتے ءِ اینکرا اھتمام کنگ نہ بوتگ۔ دو جبرانی باروءَ مزن کڈن کت کہ آ دربابت ءِ نماز ءَ چہ درستاں سرافضل و بہ نفس گران اَنت و بہ نماز ءِ ارکان ءِ صحت و خوبی ءَ جسم و جان ءِ حیثیت دارنت۔ اوّلی ایش کہ بہ نشہ ءِ جاور ءَ نماز ءِ نزیک ءَ مَرواِت تاوھدے کہ ھرچے چہ دپ ءَ درکیت آئرا سرپد مبئت۔ و ماں جُنبی جاور ءَ ہم و نارا چہ نماز ءَ دور بدارات دانکہ غسل کنان ءَ تمامیں بدن ءَ پاک مکن اِت۔ پرچاکہ ماں نماز ءَ دو کار سکّ ضروری اِنت یکے حضور و خشوع دومی طہارت و نظافت۔ و نماز ءِ کلّیں کارانی تہا ہے دوئیں کار انسان ءِ دل ءِ سرا ہم گران اَنت۔ نشہ خضوع و خضور ءِ مخالف اَنت تو جنابت طہارت و نظافت ءِ برخلاف اِنت بلکیں نشہ چونکہ مثلِ نوم و غشی و جنون ءِ

پر وشوک انت تو ہمشکا بہ طہارت ءِ ہم برخلاف انت تو مطلب چوش دراھت کہ نماز ءَ گوں مزنیں خیالداری ءَ بوان اِت و کل باطنی و ظاھری حیرانی خیالداری ءَ بکن اِت بلّی توری دل ءِ سرا گران بہ بنت ۔ باقی اِے خاصیں موقع ءِ سرا چہ اِے کڈن و بندش ءِ فرمان ءَ دو نفع معلوم بنت اوّلی ایکہ بُزرابیان توبگیں بازیں احکام کہ آیانی تہا حقوق ووت ماں وتی معاملات و جانی و مالی عبادات ءِ ذکر آت بہ اے گلانی سرا عمل کنگ ءَ گوں بخل و ریا و وت پسندی و چہ مزنی ءَ ہن بہر بزرگ چونکہ بہ نفس ءَ گران انت و اشکنو کانی دل ءَ غلجان پیدا بیت کنت ادا اے گرانی و خلجان ءِ علاج ءِ ہبش دارگ مراد و مقصد اِنت ۔ یعنی نماز ءَ بہ آئی شرطان و ظاھری و باطنی آداب ءَ گوں آدا کنت تو گڈا جملہ اوامر و نواہی کہ بُزرابیان بوننت بہ آدانی سرا عمل بہ شما آسان بیت پرچاکہ چہ نماز ءَ جملہ اوامر و عبادات ءَ سہولت و رغبت پیدا بیت وچہ تمام منہیات و گناھان نفرت پیدا بیت چوشکہ ماں دگر آیات و حدیثان مذکور انت و پٹ و لوٹ کنو کیں عالمان اے بارو ءِ گبش و گیوار کُتگ ، دومی ایکہ پیشی بازیں حکمان ءَ اشکنان ءِ بعید نہ انت کہ ھما کاہل بے ہمت کہ وتارا بے وس خیال کنان ءِ سستی ظاھر بکنت و پدا اِے سستی ءِ اثر ماں نماز ءَ ہم ظاھر بہ بیت کہ آئی شرائط و آداب بازینے اَنت و آہر و ھدءَ موجود انت ہمشکا نماز ءِ اہتمام مناسب بُوت الحاصل ہر کس صلوٰۃ ءِ اہتمام والتزام ءَ داریت آئرا ماں ایدگہ جانی و مالی عبادات ءَ ہم آسانی بیت و ہرکس ماں ایدگہ حکمان کاہلی و سستی کنت چہ آئی ءَ ماں اقامت ءِ صلوٰۃ ءَ کوتاہی کنگ ہچ بعید نہ انت واللّٰہ اعلم ۔

فؔ ماں پیشی آیت ءِ مسلمان ءَ دیم گوری اَت وَاعۡبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشۡرِكُوۡا بِهٖ شَيۡــًٔا ۔ الی آخر الآیات ۔ ءُ ماں ھمے ردا کافرانی مذمت بیان کتگنی کہ آیان پیشی بیان بوتگیں حیرانی مخالفتش کتگت نوں چرپیشی ءَ رند پدا مسلمانان ءَ درباب ءَ نماز ءِ لھتیں خاصیں ھدایت کنگ بیگائنت واے ھدایتان ءِ گوں ماقبل ءَ اے مناسبت اِنت کہ چرپیشی ءِ پیش کفار و اھل کتاب ءَ دو خرابیانی خصوصاً ذکر آت یکے بہ اللّٰہ ءِ سرا ایمان نیارگ و دومی وتی مال ءَ بہ اللّٰہ ءَ خرچ نہ کنگ بلکیں مردمانی پیش دارگ ءَ زیات عزت حاصل کنگ ءِ واسطہ مال خرچ کنگ ۔ وظاھر انت کہ اولی خرابی ءِ منشاء و علم ءِ نقصان و جہل ءِ سرا فضلی اِنت و دومی خرابی ءِ سبب ہوائے نفس و وتی واھگ انت کہ چرپیشی ءَ معلوم بوت کہ گمراہی ءِ مزنیں سبب دو انت اوّلی جہل کہ ماں آئی ءِ حق و باطل ءِ میانجی ءَ تفاوت ءِ کسے زانت نہ کنت دومی واھگ و شہوت کہ چرائی ءَ حق و باطل ءِ تفاوت ءَ زانگ ءِ باوجود حق ءِ روءِ عمل کُت نہ کنت پرچاکہ چہ شہوتان قوت مَلکی ضعیف بیت و قوتِ بہیمیہ مضبوط تربیت کہ آئی نتیجہ چوش بیت کہ آچہ ملائکتان دوری وچہ شیطانان قرب حاصل کنت کہ اِے بازیں خرابیانی ھنڈال (جڑ) انت تو نوں ھمے مناسبت ءَ حق تعالیٰ شانہ ءِ مسلمانان ءَ بہ نشہ ءِ جاور ءَ چہ نماز وانگ ءَ اول مہن کُت کہ اے جہل ءِ جاور اِنت چرائی ءَ رند ماں جنابت ءَ چہ نماز ءِ وانگ ءَ مہن کُت کہ اِے جاور چہ ملائکتان دور وچہ شیطان ءِ قرب ءِ جاور اِنت ماں حدیث ءَ وارِد اِنت کہ ہرجا ھے کہ جُنبی بنت اودا ملائکہ نیابنت واللّٰہ اعلم ۔ نوں آیت ءِ مطلب چوش دراَحت کہ اَی ایمان داران ! وھدیکہ بہ شما کفر وریا ءِ خرابی معلوم بوت و آیانی اضداد ءِ خوبی پیداور بوت تو چہ ھمشی ءَ نشہ و جنابت ءِ جاور ءَ نماز ءِ وانگ ءِ خرابی ءَ ہن بہ شتری ءِ سرکج بُوراِت کہ آیانی منشا ہن ھما انت ہرچیکہ کفر و ریا ءِ منشا اَت ۔ ہمشکا ماں نشہ ءَ نماز ءِ نزیک ءَ روگ نہ لوٹیت تا وھدیکہ ترا را اینکر ہوش مئیت کہ ہرچے چہ دپ ءَ کشِ اِت آئرا سر پدیہ ہم بہ بئِت ، ءُ نہ جنابت ءِ جاور ءَ نماز ءِ نزیک ءَ روگ لوٹیت تانکہ غسل ممکن اِت بلے بہ سفر ءِ جاور ءَ آئی حکم دیما پیداک اِنت ۔ فائدہ اے حکم بہ ھما وھد ءَ اَت کہ بہ نشہ ءِ جاور ءَ نماز وانگ مہن کنگ بوت ماں روایتان منقول اِنت کہ اصحابانی یک جماعتے ماں دعوتے ءَ جمع اَت چونکہ شراب آوھد ءَ حرام نہ بوتگت ہمشکا آیان شراب ءَ وازنگت مغرب ءِ نماز ءِ وھد داخل بُوت تو کل بہ ھما جاور ءَ ماں نماز ءَ اوشتانت امام ءَ سورہ قُلۡ يٰۤاَيُّهَا الۡكٰفِرُوۡنَ ءِ تہا لَاۤ اَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُوۡنَ ءِ بدلا اَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُوۡنَ ماں بے ہوشی ءَ وانت کہ چرپیشی ءِ معنی بلکل خلاف ورد بوتنت ۔ بہ اشی ءِ سرا اِے آیت نازل بوت نوں اگر بہ واب ءِ گیشی ءَ یانادراہی ءِ سبب ءَ کسے ءِ حال چوش بہ بیت کہ آئی ءِ خبر ھم مبیت کہ من چے گُشت تو چوشیں جاور ءِ نماز ھم روا نہ بیت وھدے بہ ھوش بئِت تو آئی ءِ قضاء ءَ ضرور بکنِت ۔ فؔ یعنی بہ جنابت ءِ جاور ءَ نماز ءَ داں ھما وھد ءَ موان تانکہ غسل نہ کن اِت اے حکم بہ ھما وھد اِنت کہ عذرے مبیت واگر ھنچشیں عُذرے پیش آحت کہ چہ آپ ءِ کارمزی ءَ معذور بہ بیت و طہارت ءِ حاصل کنگ ضروری بہ بیت تو چوشیں وھد ءَ تیمم کنگ کافی انت توں آپ ءِ کارمزی ءِ سہ صورت اِی پیش داشتنت یکے نادراھی کہ ماں آئی ءَ آپ ضرر دنت دومی ایکہ سفر درپیش انت و آپ ھمنکر موجود انت کہ اگر وضو بکنت تو چہ تُن ءَ ہلاک بُوگ ءِ ترس انت داں دور ءَ آپ دست ندنت سومی ایکہ آپ بلکل بے گواہ انت اے آپ ءِ بے گواہی ءِ ردا دو صورت بہ طہارت ءِ ضروری بُوگ ءِ بیان کنگ بوننت یکے اِشنت کہ کسے چہ لانک بوج ءَ پادآیان ءَ بئیت و آئرا وضو ءِ حاجتنت دومی ایکہ گوں وتی لوگی ءَ وپت و اب کت تو آئرا غسل ءِ حاجتِنت ۔ فائدہ تیمم ءِ صورت چوش اِنت کہ بہ پاکیں زمین ءِ سرا دوئیں دستان ءَ بجنت پدا وتی دیما بہ تری ءَ دستان ءَ بموشیت پدا دوئیں دستان ءَ زمین ءِ سرا جنان ءَ دوئیں دستان ءَ ناں سروش ءَ بموشیت ۔ خاک پاک انت و لھتیں چیزان مثل آپ ءَ پاک ہم کنوک اِنت مثلاً موزگ زھم ، آدینک وغیرہ و ہرچ پلیدی ءَ بہ زمین ءِ سرا کپان ءَ خاک تریت آھم پاک زبیت ، وَھم بہ دست و دیما خاک موشگ ءَ تذلل و عجز ہم سر جم ءَ ظاھر بیت کہ آچہ گناھان معافی لوٹگ ءِ اعلائیں صورتنت نوں وھدے کہ خاک ظاھری و باطنی ہر دوئیں ڈول ءِ نجاست ءَ زائل کنت تو ہمشکا معذوری ءِ وھد ءَ آپ ءِ قائم مقام قرار دیگ بُوت ابید چرپیشی ءَ آسانی و سہولت ءِ لوٹ ءِ ردا کہ بہ آئی سرا تیمم ءِ حکم مبنی انت اِشنت کہ آپ ءِ قائم مقام ھنچوشیں چیزے کنگ بہ بیت کہ آچہ آپ ءَ شرتر بہ گیر ءَ بئیت نوں زمین ءِ اے پیما بُوگ ظاھری گپ اِبت پرچاکہ آ ہرجاگہ موجودِنت مع ھذا خاک انسان ءِ اصل انت ءُ بہ وتی اصل ءَ نیمگ ءَ رجوع کنگ چہ گناھان و خرابیان پہر بزرگ اِنت ۔ کافرہن واھگ دارنت کہ کتام صورت ءَ آ گوں خاک ءَ اَوار بہ بنت چوشکہ ماں اوّلی آیت ءَ بیان بوت ۔ فؔ یعنی اللّٰہ تعالیٰ بہ ضرورت ءِ وھد ءَ تیمم ءِ اجازت دات و خاک ءَ آپ ءِ قائم مقام قرار دات پرچاکہ آ سہولت ءُ معافی دیوکنت ءُ بندگانی خطایان ءَ بخشوکنت ءُ وتی بندھانی نفع و آرام ءَ دوست داریت کہ چرپیشی ءَ اے ھم معلوم بیت کہ نشہ ءِ جاور ءَ ماں نماز ءَ ہرچے کہ وانگ بُوتگ اَت آھم معاف کنگ بوتگ کہ چرپیشی ءَ اے وسواس باقی نہ مانت کہ دیم تر ءَ وا چوشیں جاور ءَ نماز نہ وانیں مگر ہرچ ردکاری ئے پیش ءَ بوت شاید آ بابت ءَ مارا جُست دیا واست بہ بیت ۔ فؔ ماں اے آیتان یہود ءِ لھتیں سِلّ کاریان و آیانی ٹھگیانی بیان انت و آیانی گمراہی و کفر ءِ سرا آیانی وتی جندءَ وہن اے دگران ءَ سرپدکنگی انت تانکہ چرپشان وتارا دور بدارنت چنانچہ چہ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنۡ كَانَ مُخۡتَالًا فَخُوۡرًا داں يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا لَا تَقۡرَبُوا الصَّلٰوةَ ءِ یہود ءِ سِل کاریان بیان بوننت ، درمیان ءَ بہ یک خاصیں مناسبت ءَ ماں نشہ و جنابت ءَ چہ نماز وانگ ءَ مہن کنان ءَ یہود ءِ ردکاریانی بیان انت یہود چہ کتاب ءَ لکیں بہر رست یعنی لفظ بہ وانگ ءَ رسننت ءُ عمل کنگ کہ آ اصل مقصود اَت آ نصیب نہ بوت ءُ گمراہی پہ بہا زورنت یعنی پیغمبر آخرالزمان صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ احوال و اوصافان ءَ بہ دنیا ءِ عزت و رشوت ءِ خاطر ءَ چیر دینت ءُ بہ زانت انکار کننت و لوٹنت کہ مسلمان ھم چہ دین ءَ بہ ترآن ءُ گمراہ بہ بنت واللّٰہ تعالیٰ اے مسلمانان شمے دژمن ءَ شر جاہ کاریت شماءَ پیما بہ جبر نہ زان اِت نوں اللّٰہ ءِ فرمان ءِ سرا دلجم بئِت ءُ چرایان بہ پہریز اِت واللّٰہ تعالیٰ شمارا بہ نفع رسائینگ ءَ وچہ نقصان ءَ پہریزگ ءَ بس اِنت ہمشکا چہ دژمنان ہچ ڈول ءَ ترس مدارِت ءُ دین ءِ سرا و تارا محکم بدارِت فؔ یعنی چہ یہودیان لھتیں ھنچیں ھم مردم انت کہ اللّٰہ تعالیٰ ءَ ماں تورات ءَ ہرچیکہ نازل فرمائینت آئرا چہ وتی جاہ ءَ ٹگلینت و بدل کننت یعنی لفظی و معنوی تحریف کننت ۔ فؔ یعنی وھدے رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ علیہ وسلم آیان ءَ کتام یک حکمے اشکنائینت تو یہود بہ پیتہ ءَ گُشنت ما اشکت ، مطلب چوش بوت کہ ماقبول کُت لیکن بہ نرم نرم ءَ گوشتگت اش کہ ما نہ منِت یعنی ما فقط چہ گوش ءَ اشکت بہ دل ءَ قبول نہ کت ۔ فؔ یعنی وھدے یہود گوں واجہ ءِ خطاب کننت نو گُشنت بہ اشکن اشکنائینگ مبے تو ۔ یعنی ھنچیں گفتار درشان کننت کہ آدو مطلب و معنیٰ دارنت بہ یک معنائے ردا دعاء یا ادب ءِ ظاھر کننت تو دومی معنائے ردا بددعا و کم شرفی درشان بہ بیت چنانچہ اے گفتار ہم ظاہرا دعاءِ خیرنت مطلب چوشکہ تو بہ مدام سرافضل و شرف داریئے کسے ترا بدیں وسلیں خبرے اشکنائینگ منوبنت ءُ دلءَ نیت چوش

ف یعنی بہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ اھتگنت تو یہود ءَ رَاعِنَا گوشتگت۔ اِے لفظ ہم دو معنی داریت یک معنائے شرّ اِنت و یک معنائے بد اِنت کہ آئی بیان ماں سورہ بقرہ ءَ گوست۔ شرّیں معنیٰ ایشنت کہ تو مئے رعایت ءَ بکن و بہ شفقت ءِ نگاہ ءَ مارا بچار تانکہ تئی مطلب ءَ بفہمیں و ہرچیکہ مارا جُست کنگی اِنت چہ تو جُست ہم بکنیں۔ و بدیں معنیٰ ایشنت کہ بہ یہود ءِ دپ ءَ اے کلمۂ تحقیر اِنت یا زبان ءَ زور پر دیان ءَ رَاعِینَا گوشتش بزاں "توئے مئے شپانک"۔ و اِے محض آیانی شرارت اَت پرچاکہ آیاں شرزانتگت کہ حضرت موسیٰ علیہ السّلام و دگہ پیغمبراں ہم پسانی شپانکی اِش کتگ۔ ف۲ یعنی یہوداں کلمہ یان ءَ ماں وتی گفتاراں ہچے پیما آوار کنان ءَ گوشتنت کہ اشکنوک آیان ءَ بہ شرّیں معنیٰ ءَ فہمنت و بدیں معنیٰ ءِ نیمگ ءَ ذھن ہم نہ رَوت و ماں دل ءَ بدیں معنیٰ اِش مراد بگپتیں و پدا ماں دین ءَ عیب اِش جتگت کہ اگر واجہ پیغمبر بوتیں تو مئے فریب ءَ ضرور معلوم دار بوتگت۔ بیشکا اللہ تعالیٰ ماں اِے آیت ءَ آیانی فریب ظاھر کرت۔ ف۳ حق تعالیٰ یہود ءِ سہ ناشریں قول بیان کنان نوں بہ ملامت و ھدایت ءِ ڈولا فرمان کنت کہ اگر یہود ءَ عَصَیۡنَا ءِ

رَاعِنَا لَيًّا بِاَلۡسِنَتِهِمۡ وَطَعۡنًا فِى الدِّيۡنِ‌ؕ وَلَوۡ اَنَّهُمۡ قَالُوۡا سَمِعۡنَا

گوشنت کہ راعنا تاب دینت وتی زبان ءَ وشگان جننت ءِ دین ءَ ف۲ و اگر آیاں بگوشتیں کہ ما اشکت

وَاَطَعۡنَا وَاسۡمَعۡ وَانۡظُرۡنَا لَـكَانَ خَيۡرًا لَّهُمۡ وَاَقۡوَمَ ۙ وَلٰـكِنۡ لَّعَنَهُمُ

و منتین و گوشدار و بچار مارا گڈا شرترت پر آیان اے خبر و تچک ترت لیکن رائندگان کتگنت

اللّٰهُ بِكُفۡرِهِمۡ فَلَا يُؤۡمِنُوۡنَ اِلَّا قَلِيۡلًا ﴿۴۶﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ اُوۡتُوا الۡكِتٰبَ

آ اللہ ءَ پہ آیانی کافری ءِ سببا گڈا نوں ایمان نیارنت مگر کمینے ف۳ او کتابیان ایمان

اٰمِنُوۡا بِمَا نَزَّلۡنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمۡ مِّنۡ قَبۡلِ اَنۡ نَّطۡمِسَ

بیارت پر آئی سرا کہ ما ربداتگ باور دار کنت ہما کتابے کہ گوں شمائنت پیسر چہ اے خبرا کہ گٹ کورکنیں ما

وُجُوۡهًا فَنَرُدَّهَا عَلٰٓى اَدۡبَارِهَاۤ اَوۡ نَلۡعَنَهُمۡ كَمَا لَعَنَّاۤ اَصۡحٰبَ

دیمانی رنگا گڈا بترینیں ہما دیمان گوں کانی نیمگا یا لعنت دیم دئیں پر آیان ہنچو کہ لعنت دیم دات ما شنبہ ءِ

السَّبۡتِ‌ؕ وَكَانَ اَمۡرُ اللّٰهِ مَفۡعُوۡلًا ﴿۴۷﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغۡفِرُ اَنۡ يُّشۡرَكَ

روچے مردمانی سرا و اللہ ءِ حکم کتگیں حسابنت ف۴ بیشک اللہ نہ بخشیت اے خبرا کہ شریک کنگ ببیت گوں آئیا

بِهٖ وَيَغۡفِرُ مَا دُوۡنَ ذٰ لِكَ لِمَنۡ يَّشَآءُ‌ ۚ وَمَنۡ يُّشۡرِكۡ بِاللّٰهِ فَقَدِ

دگہ کسے و بخشیت آئیا چہ بغیر اے دگہ گناہان پہ ہرکسیا کہ بلوٹیت، و ہرکسیکہ شریک کنت دگرے ءَ گوں اللہ ءَ گڈا

افۡتَـرٰۤى اِثۡمًا عَظِيۡمًا ﴿۴۸﴾ اَلَمۡ تَرَ اِلَى الَّذِيۡنَ يُزَكُّوۡنَ اَنۡفُسَهُمۡ‌ ؕ

بڑا لیٹینت آئیا یک زنڈیں گناہے ف۵ ہیں نوں ندیتنت ہماکسان کہ پاکیزہ قرار دینت وتارا

بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّىۡ مَنۡ يَّشَآءُ وَلَا يُظۡلَمُوۡنَ فَتِيۡلًا ﴿۴۹﴾ اُنۡظُرۡ كَيۡفَ

بلکیں اللہ پاکیزہ کنت ہرکسیا کہ بلوٹیت و آیانی سرا ظلم نبیت قدر رشتگے ف۶ تو بچار کہ چیپما

يَفۡتَرُوۡنَ عَلَى اللّٰهِ الۡكَذِبَ‌ ؕ وَكَفٰى بِهٖۤ اِثۡمًا مُّبِيۡنًا ﴿۵۰﴾ اَلَمۡ تَرَ

بندنت پہ اللہ ءِ سرا دروغ و بسنت ھمے ظاہریں گناہ ف۷ زانان تو ندیتنت

اِلَى الَّذِيۡنَ اُوۡتُوۡا نَصِيۡبًا مِّنَ الۡكِتٰبِ يُؤۡمِنُوۡنَ بِالۡجِبۡتِ وَالطَّاغُوۡتِ

ہماکہ دیگ بونگنت یک بھرے چہ کتابا منتنت بتان ف۸ و شیطان ءَ

ع ۸ ۴

منزل ۱

بدل ءَ اَطَعۡنَا بگوشتیں وَاسۡمَعۡ غَيۡرَ مُسۡمَعٍ ءِ بدل ءَ ایوک اِسۡمَعۡ بگوشتیں و رَاعِنَا ءِ عوض ءَ اُنۡظُرۡنَا بگوشتیں تو پہ آں بہتر بوتیں و لے گپ راست و تچک بوتیں و آیے ہودگی و شرارت ءِ گنجائش نیشت مکپتیں کہ پیشی کلمہ یانی یہود بدیں معنیٰ ماں وتی دل ءَ مراد گپتگت بلے چونکہ اللہ تعالیٰ ءَ آیان ءَ بہ آیانی کفر ءِ سبب ءَ چہ وتی رحمت و ھدایت ءَ دور داشت بیشکا آ فائدہ منتیں و تچکیں جبران ءَ سر پد نبنت و ایمان نیارنت البت کمیں مردم ءَ چرے خباثت و شرارت ءَ وتارا دور داشت و بیشکا آ چہ اللہ ءِ لعنت ءَ محفوظ بوتنت۔ چوشکہ حضرت عبداللہ بن سلام و آئی ھمراہ۔ ف۴ ماں پیشی آیتاں یہود ءِ گمراھی و آیانی جدا جدائیں رَد کا بیان ءَ بیان کنان ءَ نوں آیان ءَ دیم گورکنان ایمان و قرآن ءِ تصدیق ءِ حکم کنگ بیگاتنت و چہ آئی مخالفت ءَ آیان ءَ ترسائینگا تنت مطلب ایش کہ کتاب ءِ دار وکاں بہ قرآن ءِ سرا ایمان بیارات کہ آئی احکام مصدق و موافق انت بہ تورات ءَ، چرپیشی پیش ایمان بیارات کہ ما شمے دیم ءِ نشاناں یعنی چم و پونز وغیرہ ءَ گار و گم بکنیں۔ مطلب ایش کہ شمے صورت بدل کنگ بہ بنت یا پد اچیٹکا بکنیں شمے دیمان ءَ بہ شمے پشت ءِ نیمگ ءَ یعنی دیم بہ پشت ءِ نیمگا بتربنیں و گوک ءَ دیما بکنیں۔ یا مثل شنبہ ءِ روچ ءِ مرداں شمارا مسخ کنان ءَ مثل جناور ءَ جوڑ بکنیں۔ اصحاب سبت ءِ قصہ ماں سورۂ اعراف ءَ مذکور اِنت۔ ف۵ یعنی شرک کدی بخشگ نبیت بلکیں آئی ءِ سزا دائمی اِنت۔ البت چہ شرک ءَ جہل ہرچ گناہے ہستنت صغیرہ بہ بنت یا کبیرہ آ کل مغفرت ءِ قابل اَنت، اللہ تعالیٰ ہرکس ءِ مغفرت ءَ بلوٹیت آئی صغیرہ کبیرہ گناہان ءَ بخشیت لھتین ءَ عذاب دیان ءَ یا بے عذاب ءَ۔ ماں اِے آیت ءَ اِے اشارہ ہم ہست کہ یہود چونکہ بہ کفر و شرک ءَ گرفتار اَنت آ مغفرت ءِ امیدءَ مکشنت۔ ف۶ یعنی یہود اینکر خرابیانی باوجود پدا ہم وتارا پاک صاف و مقدّس گوشنت داں اِے حدّ ءَ کہ وتارا ابناء اللہ و احبّاء اللہ قرار دینت کہ آ بالکل ناھودگیں گپّے بلکیں اللہ تعالیٰ ہرکس ءَ بلوٹیت آ ئرا پاکیزہ و مقدس کنت چہ یہود ءِ گوشگ ءَ ھچ بوت نہ کنت و اِے دروغیں بٹاک جنو کانی سرا دنائیں ظلمے ہم نبیت۔ یعنی اِے مردم ماں وتی نہ گٹوکیں عذاب ءَ گرفتار بنت بہ آیانی سرا ناحق ءَ عذاب ھچبر نبیت۔ **فائدہ** : یہود کہ آیاں گوسک ءِ عبادت کتگت و حضرت عُزیرؑ ءَ ابن اللہ گوشتگت اِشاں وھدیکہ پیشی آیت اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغۡفِرُ اَنۡ يُّشۡرَكَ بِهٖ الخ ءَ اِشکت تو دَرّا ئینتش کہ ما مشرک نتیں بلکیں ما خاص و ناسیں بندہ و پیغمبر زادگیں و پیغمبری مئے میراث اِنت۔ خداوند تعالیٰ ءَ اِشانی اِے بٹاک دوست نہ بوت و ہمے آیت ءَ نازل فرمائینت۔ ف۷ یعنی چونیں تعجبی خبر ایت کہ بہ اللہ ءَ چونیں دروغیں تہمت جننت و وتی کفر ءِ ارتکاب ءِ باوجود وتارا اللہ ءِ دوست گوشنت و بہ اللہ ءِ گورءَ مقبول بوگ ءِ دعویٰ دارنت و اِے ہمیں سکیں تہمت بہ صافیں گنہگاری ءِ بالکل بس اِنت ف۸ الجبت بمعنی بت کارمرز بیت یا ہما معبود کہ آ چہ خداءَ ابید اِنت۔ اِے لفظ بہ ساحر و کاھن ءَ ردا ہم کارمرز بیت۔ ماں یہود ءَ چہ بُندر ءَ عملیات، سحر، کہانت و نجوم ءِ سِفلی ذوق گوں بوتگ۔ عجب نہ اِنت کہ اِے لفظ یہود ءِ ذھنی رُجحان و مادہ پرستی ءِ ذوق ءَ ظاھر کنت۔

وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا

وگوشنت پہ کافران کہ اِے (کافران) شرتر پہ راہ راستے سرا اینت

سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن

چہ مسلمانان ف۱ ۔ اِے ہما اینت کہ لعنت کتگ اللہ ءَ پر آیانی سرا ، ءُ ہر کسیکہ لعنت بکنت اللہ پہ آئی ءِ سرا گڈا

تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ

تو نگندے پہ آئیا ہچ مدت کنوکے ف۲ ، زانا آیان بہرے ہستنت چہ بادشاہیا گڈا اَچہ ندینت آ

النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن

مردمانا قدر گڈگے مُہرے ف۳ ایا آیانا زہر کیت پہ مردمانی سرا پر اے خبرا کہ داتگنت آ اللہ ءَ چہ وتی

فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم

بزرگی ءَ گڈا اچہ ما داتگ ابراھیم ءِ خاندان ءَ کتاب وعلم ءُ داتگ ما آیانا

مُّلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ ۚ

زندیں بادشاہی ف۴ پدا لہتے چہ آیان ہماکس اَنت کہ آئیا مَنِتْ ہما کتاب ولہتے چہ آیان ہماکس اَنت کہ آئیا روگردانی کت چہ آئیا

وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ

وبسینت دوزخ ءِ شمالہ جنوکیں آس ف۵ بیشک ہما کہ منکر بوتنت چہ مے آیتان چگل دئیں ما آیانا ماں

نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا

آس ءَ ف۶ ، ہر بر کہ بسچیت ف۷ پوست آیانی بدل کنیں ما آیانی پوستان پہ دگنائیں پوستے تاکہ بچشنت

الْعَذَابَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ

عذاب ءَ ف۸ ، بیشک اللہ زوراکنت حکمتانی صاحبنت ف۹ ءُ ہما یانکہ ایمانش یارت و

عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

نیکیں عملش کت البتہ گوازینیں ما آیانا ماں باغان ایڈولیں کہ رمبنت چہ آیانی چیرا جُو

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ لَّهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَنُدْخِلُهُمْ

مانت ماں آیانی تہا ہمیشہ ، پہ آیان ہستنت ماں اودا اسلتئیں جنین وداخل کنیں ما آیانا

منزل ۱

ف۱ ماں اِے آیت ءَ ہم یہود ءِ ناشری وخباثت ءِ بیان اِنت۔ قصہ چوش اِنت کہ یہودیاں گوں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ عداوت زیات بوت تو آیاں گوں مکہ ءِ مشرکاں دوست بوتنت گوں آیاں ہم شور بوتنت وپہ آیانی خاطر داری ءِ خیال ءَ بتانی تعظیمش کت وگوشتش کہ چہ مسلمانانی دین ءَ شمے دین بہتر اِنت واشی ءِ سبب ایوک حسدات بہ اِے جبرءَ کہ نبوت و دین ءُ ریاست ابیدچہ ما دگران ءَ پر چارسِت ۔ اِے رِدا اللہ تعالیٰ آیان ءَ الزام جنت۔ ماں اِے آیتاں ہمے ذکرانت۔ ف۲ یعنی اِے مردماں کہ اھل کتاب بوان ءَ بہ نفسانی غرض ءِ پدا بتان ءَ تعظیمش دات وکفرءِ رہ بند چہ اسلام ءِ رہ بندءَ افضل قرار دات بریشانی سرا اللہ ءِ لعنت اِنت وہر کس ءِ سرا اللہ لعنت بکنت ماں دنیا وآخرت ءَ ہچ کس آئی مددگار وحامی بوت نہ کنت ہمشکا اِشاں نوں ماوتی مدد ءِ لالچ ءَ گوں مکہ ءِ مشرکاں ہرچ یاری ئے کہ کتگ آ بالکل لغو وبے کار ریں گپ ایت چنانچہ یہود ءَ ماں دنیا مزن خواری دیست وآخرت ءَ ہم بہ عذاب ءَ گرفتار بنت۔
ف۳ یہود ءَ بہ وتی خیال ءَ ہمے زانتگت کہ پیغمبری ودین ءِ سرداری مئے میراث اِنت وما ازیں دنت ہمشکا چہ چہ عرب ءِ پیغمبر ءِ رندگیری ءَ میارشس کرتگت وگوشتگتش کہ انجام کار حکومت وبادشاھی مئے دست ءَ کیت پہ چند روچ ءَ اگر دگرانءَ رسیت ماں اِشی ءَ باکے نیست۔ بہ اِشی ءَ اِے آیت نازل بوت۔ آیت ءِ مطلب چوش اِنت کہ زانا یہود بہ سلطنت ءَ شریدارنت یعنی اِشاں ھچبر شریدار نہ اَنت اگر اِشاں حاکم بہ بنت تو مخلوق ءَ کد گُنجت ءَ ہم چیزے ندینت یعنی ہنچوشیں مُذی اَنت کہ ماں بادشاھت ءَ ہم فقیرءَ کہ گنی ءَ ہم ندینت ۔ نقیرءِ لفظی معنی ہما جُہلگ اِنت کہ آنا ءِ گڈگ ءِ توکا اِنت ۔ عربی بتلانی رِدا مثل فتیل چیرشی ءَ کم تریں وادنائیں چیز مراد اِنت چوشکہ ماں بلوچی ءَ کداءُرزن وغیرہ ءِ لفظ کارمرزبیت۔ شاہ عبدالقادر دھلوی ءَ نقیرءِ معنی کنجد کتگ ۔ ف۴ یعنی زانا یہود حضرت محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم وآئی ءِ اصحابانی سرا اللہ ءِ فضل وانعام گندان ءَ چہ حسد ءَ سُچنت اِے وَ آیانی ناھودگیں جبرے پر چا کہ بہ حضرت ابراھیم ءِ خاندان ءَ کتاب وعلم ومزنشانیں سلطنت بخشاتگ گڈا یہود تئی نبوت وعزت ءِ سرا پرچا حسد ورنت وانکار کننت ۔ نوں ہم اِے نبوت ماں حضرت ابراھیم ءِ لوگ ءَ اِنت ۔ ف۵ یعنی ما حضرت ابراھیم ءِ خاندان ءَ خداتعالیٰ ءَ مدام بزرگی بخشتگ و انوں ہم بہ ھمائی ءِ خاندان اِنت ۔ گڈا اگر کسے چہ حسد آئرا نہ مَنیت بہ آئی سوچگ ءَ دوزخ ءِ آس بس اِنت
ف۶ ماں پیشی آیت ءَ مؤمن وکافرءِ ذکرات نوں مطلق مؤمن وکافرءِ جزاء وسزاءَ قاعدہ کلیہ ءِ ڈول ءَ ذکر فرمائینت تانکہ ایمان ءِ نیمگ ءَ سرجمیں ترغیب وچہ کفرءَ تمامیں ترھیب بہ بیت ۔ ف۷ اِحترقت جُلُودُھُم یعنی سچیت یا کہ پچیت آیانی پوست ۔ ف۸ یعنی بہ کافرانی عذاب ءَ نقصان وکمّی نیایگ ءِ سبب ءَ آیانی پوست ءِ سچگ ءِ وھدءَ دومی پوست بدلینگ بیت ۔ خلاصہ اِے بوت کہ کافر مدام ماں عذاب ءَ یکّیں پیما گرفتار بنت ۔ ف۹ یعنی اللہ تعالیٰ بے شک زبردست وسرافضل انت کافران ءَ بہ چوشیں سزا دیگ ءَ ہچ مشکل یا اڑ نیستنت ، وحکمتانی حدابندنت کہ کافران ءَ چوشیں سزا دیگ بہ عین حکمت ءِ روءَ انت ۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمٰنٰتِ إِلٰى
ماں بزیں ساھگاں ف۱ بیشک اللہ تعالیٰ حکم کنت شمارا کہ برسینیت اماناناں آیانی صاحبانی

أَهْلِهَا ۙ وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ ۚ
نیمگا و وقتیکہ فیصلہ کنت مردمانی درمیانا گڈا فیصلہ بکنت پہ انصاف ف۲

إِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهٖ ۗ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾
اللہ تعالیٰ شرّیں نصیحت کنت شمارا بیشک اللہ تعالیٰ اشکنوک گندوکنت ف۳

يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوٓا أَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي
او مومنان! حکم ءَ بمنّت اللہ ءِ و حکم ءَ بمنّت رسول ءِ وحاکمانی

الْأَمْرِ مِنْكُمْ ۚ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّٰهِ وَ
ہماکہ چہ شما بنت ف۴ پدا اگر شما پارِت (اختلاف کنت) ماں یک چیزے ءِ نہا گڈا بگردینیت آئیارا اللہ و

الرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذٰلِكَ
رسول ءِ نیمگا اگر شما بقین کنت پہ اللہ و پہ قیامت ءِ روچا ف۵ اے خبر

خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ
جوانن و شرّزنت انجام آئی ءِ ف۶ زاناں تو ندیستنت ہماکہ دعوای کننت کہ ایمانش

آمَنُوا بِمَآ أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ
آرتگ پہ ہما چیز ءِ سرا کہ ایر گیجگ بوتگ تئی نیمگا و پہ ہما چیز ءِ سرا کہ ایر گیجگ بوتگ چہ تو ساری لوٹنت کہ ببرنت ولی

يَتَحَاكَمُوٓا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا أَنْ يَكْفُرُوا بِهٖ ۗ وَ
فیصلیاں شیطان ءِ گورءَ و آیانا حکم کنگ بوتگ کہ ممننت آئیارا و

يُرِيدُ الشَّيْطٰنُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلٰلًا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ
لوٹیت شیطان کہ آیان ءَ گم بکنت ماں دوریں گمیئے ف۷ و وقتیکہ گوشگ

لَهُمْ تَعَالَوْا إِلٰى مَآ أَنْزَلَ اللّٰهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنٰفِقِينَ
بنت کہ بیایت ہما حکمیے نیمگا کہ اللہ ءَ راہدانگ و (بیایت) رسول ءِ نیمگا گڈا گندے تو منافقانا کہ

ع ۸ ۹ ۵

ف۱ یعنی مؤمن مدام ماں جنت ءَ بنت آیاں لوگ بانک ھنچوشیں رسیت کہ آچہ حیض واید گہ گندگیاں پاک بنت وآں ماں بزیں ساھگ داریں جاگہاں داخل کنگ بنت کہ آچہ روچ ءِ روناپ ءَ بالکل رستگار بنت۔ ف۲ ماں یہود ءَ عادتے ہست اَت کہ امانت ءِ خیانتش کتگت وجیڑہانی فیصلہ ءِ تہا رشوت وغیرہ ءِ سبب ءَ کسے ءَ گوں رعایت حق ءِ برخلاف حکمش داتگت بمشکا مسلماناں چہ اِے دوئیں جراں ماں اِے آیت ءَ دوردارگ بوتگ۔ منقول اِنت کہ مکہ ءِ فتح ءِ روچ ءَ واجہ ءَ لوٹت کہ ماں خانہ کعبہ ءَ داخل ببیت تو عثمان بن طلحہ کہ خانہ کعبہ ءِ کلیت داراَت چہ کلیت ءِ دیگ ءَ انکاری بوت تو حضرت علی رضؓ ءَ کلیت چہ آئی ءَ چپ گپت و درواز گ پچ کت داجہ وھدے فارغ بوان ءَ چہ خانہ کعبہ ءَ دراحت تو حضرت عباسؓ ءَ عرض کت کہ اِے کلیت منا برسیت۔ بہ اِشی ءَ آیت نازل بوت وکلیت دوبارہ بہ عثمان بن طلحہ ءَ دیگ بوت۔ ف۳ یعنی اللہ تعالیٰ ہرچ حکمے شمارا امانت ءِ ردا کنگ وعدل ءِ ردا حکم فرمائینت آپہ شما فائدہ منداَنت واللہ تعالیٰ بہ شمے سرظاھریں، چیریں، الوّگیں وآنّدگ ءِ جراں شرّزانت۔ تو نوں اگر شمارا امانت ادا کنگ بافائدہ مندیں عدل ءِ باروءَ چیزے کہ علم مبیت تو خدائے پاک ءِ حکم ءِ مقابلہ ءَ آئی اعتبار نہ بیت۔

ف۴ ماں پیشی آیت ءَ حکّام ءَ را عدل ءِ روءَ حکم فرمان کنان نوں ایدگراں ءَ حکم دیگ بیت کہ آ وتی حکّام ءِ حکم ءِ رندگیری ءَ بکننت کہ چہ اِشی ہے ظاھر بیت کہ حکام ءِ رندگیری ہما وھدءَ واجب بیت کہ وھدے آوت حق ءِ رندگیری ءَ کننت۔

فائدہ: اسلام ءِ حاکم، بادشاہ یا آئی صوبہ دار یا قاضی یا لشکر ءِ سردار ودگہ ہرکسے کہ بہ یک کارے ءِ سرا مقرر بہ بیت اِشانی حکم ءِ منّگ ضروری اِنت دانکہ آ خدا ورسول ءِ برخلاف حکم مدینت۔ اگر خدا ورسول ءِ حکم ءِ سرظاھرءَ خلاف بکننت تو آحکم ءَ ہچبر قبول مکننت۔

ف۵ یعنی واگر بہ شمے و اُولی الامر ءِ میانجی ءَ وت ماں وتءَ اختلاف بہ بیت کہ حاکم ءِ اِے حکم اللہ ورسول ءِ حکم ءِ روءَ اِنت یا مخالف، تو آئرا اللہ ءِ کتاب وپیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ سنت ءِ نیمگ ءَ رجوع کنان ءَ فیصلہ بکن اِت کہ آحکم درحقیقت ءَ اللہ ورسول ءِ حکم ءِ ردءَ اِنت یا مخالف، ہمارا بالاتفاق مسلّم ومعمول بہ زانگ لوٹیت واختلاف ءَ دورکنگ بایداِنت اگر شما بہ اللہ وقیامت ءِ روچ ءِ سرا ایمان دارو کِ اِت پرچاکہ ھرکس بہ اللہ وقیامت ءِ سرا ایمان داریت آضرور بہ اختلاف ءِ صورت ءَ اللہ ورسول ءِ حکم ءِ نیمگ ءَ رجوع کنت وآیانی حکم ءِ برخلافی ءَ چہ سکّ نزسیت۔ چہ اِشی ءَ معلوم بوت کہ ھرکس چہ اللہ ورسول ءِ حکم ءَ تچیت آمسلمان نہ اِنت۔ بمشکا اگر دو مسلمان ءَ وت ماں وت ءَ جیڑہے کت یکے ءَ گوشت کہ بیا شریعت ءِ نیمگ ءَ رجوع کنیں، دومی ءَ درّائینت من شرع ءَ ہچ نزاناں یا من ءَ گوں شریعت ءَ ہچ کارنہ اِنت تو چوشیں شخص ءِ بے شک کافر گوشیں۔

ف۶ یعنی وتی گروچیل واختلاف ءَ اللہ ورسول ءِ نیمگ ءَ رجوع کنگ واللہ ورسول ءِ فرماں بردای کنگ فائدہ منداِنت چہ وت ماں وت ءَ جیڑہ کنگ یا چہ وتی جند ءِ فکر ءِ روءَ فیصلہ کنگ ءَ۔ اِے رجوع ءِ انجام پہ شما بہتراِنت۔

ف۷ یہود پہ جیڑہانی فیصلہ ءِ ردا پہ رعایت، رشوت ءَ ھیل داراِتنت بمشکا ھرکس دروغ بند، منافق وخیانت دارین مردم اِنت۔ آیاں وتی معاملہ بہ یہودی عالمانی گورءَ برگ ءَ ھدوناک بوتگلتنت کہ آفیصلہ ءِ وھدءَ خیالداری کننت وداجہ پیغمبر ءِ گورءَ اِے ڈولیں مردماں یارگ پسند نہ کتگت پرچاکہ واجہ بہ حق ءِ ردءَ وتی فیصلہ ءَ دنت وکسے ءِ رورعایت ءَ نہ کنت۔ یک برے ماں مدینہ ءَ یک یہودی ویک منافقے کہ سرظاھرءَ مسلمان اَت بہ کتام جیرے ءِ سرا وت ماں وت اڑتنت۔ یہودی کہ برحق اَت گوشتی کہ بریں واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گورءَ فیصلہ ءِ واسطہ ومنافق کہ بُندرءَ دروغ بنداَت گوشتی کہ بریں کعب بن اشرف ءِ گورءَ کہ آماں یہودیاں یک عالمیں وسرداریں شخصے اَت۔ آخراِے ہردویناں وتی جیڑہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دیما پیش کت تو نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ یہودی ءِ حق ءَ وتی فیصلہ دات۔ منافق وھدیکہ ڈن دراَھت توآئی ءَ درّائینت کہ شرّیں حضرت عمرؓ ءِ گورءَ بریں کہ ھماھر فیصلہ ئے کنت آمنظوراِنت، وبہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ فیصلہ ءِ سرا راضی نہ بوت۔ غالبًا ماں آئی دل ءَ ھمیش اَت کہ من اسلام ءِ دعوئی ءَ کناں بلکیں منی خیال ءَ بکنت بہ یہود ءِ مقابلہ ءَ، وھمارو چاں حضرت عمرؓ چہ واجہ پیغمبر ءِ حکم ءَ جیڑھانی فیصلہ کنوک اَت۔ چنانچہ آھر دوئیں حضرت عمرؓ ءِ گورءَ اھتنت۔ وھدیکہ حضرت عمرؓ ءَ اِے جیڑہ ءِ

داستنان اشکت وچہ یہود ءِ خبراں آئیءَ اِے ہم معلوم بوت کہ اِے قضیہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دربارءَ بیش ھم بوتگ و واجہءَ اِے بابءَ یہودیءِ حقءِ فیصلہ ہم داتگ تو حضرت عمرؓ ءَ آ منافقءَ راتقل کت ۔ فرمائینتی کہ ھرکس واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ڈولیں قاضیءِ فیصلہءَ نہ منّیت تو گُڈا آئیءِ فیصلہ ہمیش اِنت آئیءِ وارث بہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ گورءَ اھتنت وحضرت عمرؓءِ سرا قتلءِ دعویٰ اِش کت وسوگندش وارت کہ حضرت عمرؓءِ گورءَ ایوکءَ بہ ہمے نیتءَ شُتگت کہ آبلکیں اِے دوئینانی توکا صلح کنائینیت ۔ اِے سبب نہ اَت کہ آواجہ نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ فیصلہءِ انکاری اَت ۔ بہ اشی اِے آیات نازل بوتنت کہ ماں اِے آیتاں اصل حقیقتءَ ظاھرکنگ بوتگ وحضرت عمرؓ ءِ لقب فاروق فرمان کتی ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد : ف۱ یعنی وہدے ماں کتام جیڑہےءَ بہ منافقاں گوشگ بیت کہ اللہءَ ہرچ حکمے فرمان کتگ بہ آئی نیمگءَ رجوع بکن اِت وآئیءِ رسولءِ روبرءَ وتی جیڑہءَ بیان بکن اِت تو بظاھرچونکہ اسلامءِ مدعی اَنت ہمشکا صاف صافءَ انکار وَکُت نہ کننت مگر پہ تئی گورءَ آیگ وچہ خداوندی حکمءِ سرا عمل کنگءَ جانءَ دُزّنت کہ کت م یک پہے ماوتارا ھلاس بکنیں و رسولءَ یلہ دیانءِ ھمو داکہ مئے دل کشّیت ھمو داوتی فیصلہءَ ببریں ۔ ف۲ یعنی سرجمیں احوال ھمیشنت ، بلے اِے منافقیں مردم ہما وھدءَ چی کننت کہ آیانءَ بہ آیانی کتگیں کارانی سببءَ عذاب سربیت یعنی بہ جیڑہءِ گیشں وگیوارءَ چہ تئی گورءَ آیگءَ بہریزنت و وتارا دور دارنت وہدے کہ آئی عذاب اشانی سرا بئیت تو گُڈا اِے منافق آوہدءَ چی کت کننت ابید چہ اِشیءَ کہ بیاینت بہ رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ خدمتءَ سوگند وارانءَ کہ ما حضرت عمرؓءِ خدمتءَ ایوکءَ بہ اِے سببءَ شتیں کہ بلکیں آ مئے توکءَ صلح وصفائی کنائینیت ۔ چہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ حکمءَ سرتابی یا رد ویدے مئے نیت نہ اَت ۔ ف۳ ماں اِے پاکیں آیتءَ حق تعالیٰءَ آیانی سوگند وآیانی بیشی عذر ومعذرتءَ دروغ قرار دات کہ منافق سرزبانی ھرچی گوشگ لوٹنت ظاھربکننت اللہ تعالیٰءَ آیانی دلءِ حبرکُل معلوم بنت ۔ یعنی آیانی نفاق ودروغءَ شر زانت نوں شما ہم خدائے پاکءِ علمءِ سرا بس کنانءَ چہ منافقانی حبراں دستءَ بکش اِت و آیانی حبرانی پرداہ مکن البت آیانءَ نصیحت بکن نیکیں وجوانیں سروسوج بدے دِنہ حریشانی ھدایتءَ ناامید بو ۔ ف۴ یعنی اللہ تعالیٰ ہرکسءَ کہ پیغمبر کننت وتی بندگانی نیمگءَ دیم دنت آئرا پہ ھمے غرضءَ دیم دنت کہ اللہءِ حکمءِ پلا بندہ آئیءِ حبرءَ بجرنت ۔ تونوں اِے ضروری اَت کہ اِے مردم رسولءِ فرمانءَ رابلا تاّمل چہ بیش گوں دل وجانءَ تسلیم بکنیں ۔ واگر گناہ وبدکنگءَ پدھن ھُژّار بوتینت وچہ اللہءَ معافی اِش بلوٹتیں ورسولءَ ہم پہ آیانی معافیءَ دعا بکتیں تو پدا ہم حق تعالیٰءَ آیانی توبہ قبول کتگت ۔ بلے آیان یکءَ ظلمے وا اِے کت کہ اول چہ رسولءِ حکمءَ کہ آ بعینہ اللہ تعالیٰءِ حکم اَت پُشتءَ کنزاتنت ورد دے پد دےءَ گلائیش بوتنت وھدیکہ اشیءِ وبال بہ آیانی سرا کیت تو پدا ہم توبہ کار نہ بوتنت بلکیں دروغیں سوگند ووت گڑیں تاویلش جوڑ کت گُڈا ایشانی مغفرت اگر بیت تو چہ پیما بہ بیت ۔

يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ

پُشتا ہٹّنت چہ تو پہ ہُٹ کنگ ف۱ پدا چہ پیما بیت وختیکہ برسبیت آیانا یک مصیبتے

بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا

چہ وتی دستانی کتگیں ان رندا کاینت تئی گورا قسمءِ ورانت اللہءِ کہ مارا دگہ غرض نیست

إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي

بجز چہ نیکی وتفاق کنگءِ ف۲ اِے ہما اینت کہ اللہ زانت آیانی دلانی

قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ فِي أَنفُسِهِمْ

رازان نوں تو سرگوز چہ آیان ءُ سرسوج بکن آیان وبگوش آیانا ماں آیانی حقءَ

قَوْلًا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ

سنجیدئیں حبر ف۳ . وما رَہ نداتگ ہیچ پیغمبرے مگر پہ ہمی غرضا کہ آئیءِ حبرا بگرنت پہ خداءِ حکمءِ

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَ

واگر آ مردمان وختیکہ بدی اِش کتگت بروتی نفسان آنکیننت تئی گورا پدا معافی بلوٹتیں آیان چہ خدائےءِ گورا وُ

اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَ

رسولءِ ہن پہ آیان معافی بلوٹتین گُڈا ضرور آیان دینگت اللہ توبہ قبول کنوک مہربان ف۴ نوں قسمیں تئی

رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا

پروردگارءِ کہ آ مومن نبنت تا وختیکہ ترا وتی منصف بمننت ہما چیزءِ کہ حبیست بوتگ آیانی نہا رندا مگندنت

فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّا

ماں وتی دلان گرانیءِ چہ تئی فیصلیا وُ قبول بکننت چہ خوشی ف۵ وُ اگر ما

كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ أَوِ اخْرُجُوا مِن دِيَارِكُم

حکم بکنیں پہ آیانی سرا کہ بکُشّت وتی جندان یا دربکیت چہ وتی شہران

مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ ۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ

گُڈا ابیڑ ولا نکنگت مگر کمے مردم چہ آیان واگر آیان بکتیں ہما کاریکہ آیانا سرسوج کنگ

ف۵ یعنی منافق ماں چونیں ناہودگیں خیالاں گرفتارنت وگوں چونیں ناہودگیں نیموناں کارکنگ لوٹنت آیانءَ لازم اِنت کہ شرسر پدبینت کہ ما بہ سوگندءِ بیان کنیں کہ دانکہ اَے پیغمبر اِے مردم ترا وتی تمام مزن وکسان ، مالی وجانی جیڑھانی تہا منصف وحاکم قبول نہ کننت وآیاں چہ تئی فیصلہءَ بہ وتی دلءَ ہچ ہمیں تنگی وگرانی محسوس مکننت وتئی ہریک حکمےءَ بہ وشی قبول دارنہ بنت اِشانءَ ایمانءِ چاشنی ہچ نصیب بوت نہ کنت ۔ نوں ھرچے کنگ لوٹنت ، شرفکر بکننت وقدم بزورنت ۔

بِهٖ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيْتًا ﴿٦٦﴾ وَّاِذًا لَّاٰتَيْنٰهُمْ مِّنْ

لائقت گڈا اے خبر پر آبان شر ترت ؤ محکم ترت پہ دین ءِ قائم کنگا وماں آ وقتی ضرورئیں ما آبا ناچہ

لَّدُنَّآ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٦٧﴾ وَّلَهَدَيْنٰهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿٦٨﴾ وَ

وتی طرفا مزنیں ثواب ورہادگش کنیں آیاں پہ تچکیں راہا ف۱ ؤ

مَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ

ہرکسیکہ خبر اگر بیت اللہ ءِ وآئی ءِ رسول ءِ گڈا آبان ہمو ہماکسانت کہ احسان کتگ اللہ ءِ

عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ

پر آبانی سرا چہ پیغمبران ؤ صدیقان وشہیدان ونیک بختان

وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ رَفِيْقًا ﴿٦٩﴾ ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ

وآ سکیں شرّیں ہمراہنت ف۲ ۔ اے مہربانی چہ اللہ ءِ طرفائنت وبستینت اللہ

عَلِيْمًا ﴿٧٠﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا خُذُوْا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوْا ثُبَاتٍ

پہ زانوک گری ءِ ف۳ او ایماندار ان ! بزورت وتی سلاحان درزبرت ہریک ٹولیے دیم پہ ٹپٹ گ

اَوِ انْفِرُوْا جَمِيْعًا ﴿٧١﴾ وَاِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيُبَطِّئَنَّ ۚ فَاِنْ اَصَابَتْكُمْ

یا درروت پہ یکجاہی (اکٹھا) ف۵ ولہتے چہ شما ایڈو لیں ہستنت کہ البنہ دیر کننت پہ دکپگا پدا اگر رسیت شمارا

مُّصِيْبَةٌ قَالَ قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ مَّعَهُمْ شَهِيْدًا ﴿٧٢﴾

مصیبتے گڈا گوشیت کہ اللہ ءِ احسان کت پہ منی سرا کہ من نبیتوں گوں آبان حاضر ف

وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللّٰهِ لَيَقُوْلَنَّ كَاَنْ لَّمْ تَكُنْۢ بَيْنَكُمْ

ؤ اگر برسیت شمارا نعمتے چہ خداءِ طرفا گڈا ایڈو لا جبر کنگا لگیت کہ گشیگاں نبوتگ درمیان شما

وَبَيْنَهٗ مَوَدَّةٌ يّٰلَيْتَنِيْ كُنْتُ مَعَهُمْ فَاَفُوْزَ فَوْزًا عَظِيْمًا ﴿٧٣﴾

ؤ درمیان آئیا ہچ ہیں دوستیئے دریچتیں بہ بوتیناں من گوں آبان ہور گڈا رستاں پہ مزنیں مرادے ءِ ف

فَلْيُقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ يَشْرُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا

گڈا نوں بایدنت کہ جنگ بکننت ماں اللہ ءِ راہا ہماکسان کہ بہای کننت دنیاءِ زندگانی ءِ

منزل ۱

ف۱ یعنی کلاّنی جانانی مالک چونکہ خداتعالیٰ اِنت ہمشکا بہ آئی حکم ءَ کسے چہ جان ءَ دریغ مکنت ۔ نوں اگر اللہ تعالیٰ بہ مردماں وتی جانان ءَ ھلاک کنگ وجلا وطن بوگ ءِ حکم ءَ بدنت ہنچوش کہ بنی اسرائیل ءِ سرا حکی کت ، تو حکم ءَ مہ گپتیں مگر لھتیں حسابی مردماں کہ آپکائیں وراستیں مسلمان انت ۔ اِے منافق چوشیں حکم ءِ سرا چون عملش کرتگت ۔ باید اِنت کہ نوں سرپد ببنت کہ ماہر حکمے کہ آیاں دئیں بہ ہمایانی دوزواھی ءِ نیت ءَ دئیں ، نہ جان ءِ ھلاکت ءِ حکم دیگ بوت ونہ جلا وطن لوگ ءِ حکم پڑینگ بوت ۔ اگر ہیے سبکیں وآسانیں حکمانی سرا عمل بکننت تو نفاق بالکل ختم بیت وحکیگیں مسلمان بہ بنت مگر افسوس کہ سرپد نہ بنت والوگیں جاورءِ غنیمت نزانت کہ ماں کمّیں جبرءَ دین ودنیا ھر دوجوان بنت ۔ ف۲ نبی ھماکسان انت کہ آیانی سرا چہ اللہ ءِ جانب ءَ وحی بئیت یعنی فرشتہ بظاھر بئیت وپیغام ءَ سربکنت وصدّیق ھما اِنت کہ ہر بیغامے وحکمے چہ خداتعالیٰ ءِ جانب ءَ پہ پیغمبراں بئیت آیانی دل وتاوت بہ آئی گواھی بدنت وبلا تاویل آئی ءِ تصدیق ءَ بکنت وشہید ہما اِنت کہ بہ پیغمبرانی حکم ءَ وتی جان ءَ قربان کنگ ءَ حاضر ببنت وصالح ہما انت کہ آیانی طبیعت بہ نیکی ءِ سرا پیدا بوتگ ، وچہ بدیں جبراں وتی نفس وبدن ءَ پاک وصاف دارنت ۔ مطلب ایشنت کہ اِے چاریں بیان بوتگیں قسمان چہ امّت ءِ ابدگہ کساں افضل ترنت چریشان ابید دگہ مسلمان ہرکس کہ ببیت ماں درجہ ءِ آیانی برابر نہ اَنت لیکن ھاکس کہ اللہ ورسول ءِ فرمان برداری ءَ گلائیش اَنت آ کس ھم ھمیشانی رد اشمار کنگ بنت واِے واجھانی رفاقت باز خوب وشرف دار وکیں جبر اِیت کسے ایشرا دنائیں خیرے مزانت ۔ **فائدہ** : ماں اِے آیت ءَ اشارہ بوت کہ ھما منافقین کہ آیانی ذکر چہ پیش ءَ بوان انت آچہ اِے رفاقت وھمراھی ءَ زبہراَنت ۔ ف۳ یعنی اللہ ورسول ءِ حکم منوکان ءَ انبیاء ، صدّیقین ، شہداء وصالحین ءِ رفاقت حاصل بوگ اللہ پاک ءِ مزنِ انعام وآئی محض فضل انت اشانی اطاعت ءِ مزدنہ اَنت کہ چہ اشی ءَ منافق زبہر انت واللہ بس اِنت زانوگر وخبرداروک ، آ ہریک مخلص ومنافق وہریک فرمانبردار ءِ طاعت وآئی ءِ راستیں حقیقت ءَ وفضل ءِ خداءِ گوں تفصیل ءَ زانت ۔ نوں ہچ کس ءَ اِے خبرانی تفصیل ءِ ردا بہ خداءِ وعدہ ءِ تمام بوگ ءِ بابت ءَ شکے ماں دل ءَ مئیت ۔ ف۴ ای اُخرُجُوا للجہاد جماعات متفرّقین (پہ جہاد ءَ در بکپ اِت ماں جدا جدا ٹولیاں) ف۵ چہ ادا جہاد ءِ ذکر اِنت ۔ چریشی ءَ پیش ءِ آیت ءَ اِے ذکر اَت کہ ہرکس اللہ ورسول ءِ فرمان برداری ءَ کنت آ ءِ انبیاء ، صدّیقین ، شہداء وصالحین ءِ رفاقت بہ انعام ءَ حاصل بیت وماں خداوند تعالیٰ ءِ حکماں جہاد ءِ حکم چونکہ گران ومشکل انت خصوصًا منافقانی سرا کہ آیانی ذکر چہ بُرزا بوان و بیدا کِ انت ہمشکا خداءَ جہاد ءِ حکم فرمائینت کہ ھر کس حضرات انبیاء ، صدّیقین ، شہداء وغیر ذالک ءِ رفاقت ءِ امید ءَ مداریت ۔ منقول اِنت کہ ماں اسلام ءِ ابتدائی روچاں بازیں ھنچیں مردماں ہم اسلام ءِ دعوت قبول کتگت کہ آیاں نزوریں اعتقاد ویقین ءِ مردم اَنت پدا وھدیکہ جہاد فرض بوت تو چہ اِشاں لھتیں شترتنت ولھتیں گوں کافراں یک بوان ءَ واچہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ برخلاف بوتنت ۔ بہ اِشی اِے آیت نازل بوت ۔ مطلب ایشنت کہ اَے مسلماناں ! چہ منافقانی راہ ورہ بندءَ شما چہ پیش سہی بوتگے ۔ نوں پہ شما خیر ماں ھمیشی ءَ اِنت کہ شما ھر ڈول ءَ بہ وتی رکینگ ءِ شوھازءَ بہ بئیت ۔ چہ خبرداری وہوشیاری ءَ کار بگرات ۔ چہ سلاحاں یا چہ تدبیرءَ ، چہ عقل ءَ یا چہ ازباباں وگوں دژمناں جنگ وجدل ءَ چہ وتی لوگ وجاگہاں دربکپ اِت ماں جدا جدا ٹولیاں یا کل مُچ بوان ءَ ہنچوشکہ وتی گوم وگیگ ءَ راست بگند اِت ۔ ف۶ یعنی اَے مسلماناں ! شمے جماعت ءَ لھتے ھنچیں مردم ھن ہنترتگنت کہ ماں جہاد ءَ سرگرگ ءِ وھدءَ دیر کننت و وتی یاداں دارنت و خداءِ حکم ءِ قبول کنگ ءَ پدو پیش کننت بلکیں بہ دنیاوی نفع ءِ شوھازگنت وچریشان منافق مرادنت چوشکہ عبداللہ بن اُبَی وآئی ہمراہانی ٹولی انت کہ اِے مردماں سرظاھرءَ اسلام ءَ را قبول دار اتنت مگر اشانی مقصد ومراد الوک ءَ دنیاوی نفع اَت ۔ گوں حق تعالیٰ ءِ فرماں برداری ءَ آیان ءَ ہچ مطلب نہ اَت ۔ ف۷ پیش ءَ گوست کہ منافقین مردم ماں جہاد ءَ سرگرگ ءِ وھدءَ دیر کننت و بہ جہاد ءَ رووکانی جاورءِ جاروک بوتگنت کہ بہ آیانی سرا چی گوست ۔ نوں فرمان کنت کہ چہ روگ ءَ پدا اگر مسلمانان ءَ ماں جہاد ءَ تاوانے رست مثلاً کُشگ بوتنت یا شکست اِش

دارت تومنافق گل بوتگنت وگوشتگتش کہ اللہ ءِ مزن فضل بوت کہ ما ماں جنگ ءَ گون نہ اِتیں واگرنہ ہمّا ہم خیر نہ اَت الحمد اللہ مارکینگ بوتیں ۔
ف۵ یعنی واگر بہ مسلمانانی سرا خداء فضل بہ بوتیں مثلاً جنگ ءَ فتح حاصل بوت یا غنیمت ءِ بازیں مالے بہ دست ءَ کپت تو منافق سک پشومان بوتگنت وچو دژمنانی ڈول ءَ پہ حسد ءَ گوشتگنش ہای افسوس من ماں جہاد ءَ چو مسلماناں گوں بوتیناں تو مارا ہم کامیابی حاصل بوتگت یعنی مُل ءِ مال دست ءَ کپتگت یعنی منافقاں فقط بہ وتی محرومی ءِ سرا افسوس مبوتیں بلکیں چہ وتی محرومی ءَ زیات تر بہ مسلمانانی کامیابی ءِ سرا حسد ور بخش ظاھر کتگت ۔
ہمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی اگر منافق چہ جہاد ءَ وتا دور دارگ لوٹنت تب دارنت واگاں وتی دنیاوی نفع ونقصاناں ہمیش سک داتگنت وتیگ ءَ وت بزانت مگر ہماکساں کہ بہ آخرت ءِ مقابلہ ءَ دنیاءَ انگارشس کتگ ، بہ آیاں لازم انت کہ اللہ ءِ راہ ءَ گوں سرمچاری ءَ جنگ بکننت وبہ دنیاوی زند وبہ آئی مال ومتاع ءِ سرا چماں سک مدینت والیشرا پہ شرّی بزانت کہ ماں اللہ تعالےٰ ءِ اطاعت وفرمانبرداری ءَ ہمک ڈولیں سیت ہست سرافضل ببنت یا زبردست ، مال بدست ءَ برسیت یا مرسیت ۔ ف۲ یعنی پہ شما ضروری اِنت کہ گوں کافراں بہ دو سبب ءَ جنگ بکن ات یکے بہ اللہ ءَ دین ءِ سربلندی ءِ خاطرا دومی پہ ہما بزگیں مسلماناں کہ آیاں ماں کافرانی دست ءَ بے وس انت اِشانءَ چہ ظالمانی دست ءَ آزات کنگ ءِ خاطرءَ جنگ کنگی انت ماں مکّہ ءَ باز ھنچیں مردم ہستت کہ نتونتش کہ گوں واجہ ءَ ہجرت بکننت آیانی سیاد وارثاں اِے مسلمانانءَ سوگی کت تانکہ دوبارہ کافر ببنت ہمشکا خدا تعالیٰ ءَ بہ مسلمانانءَ فرمان کت کہ شمارا بہ دو سبب ءَ گوں کافراں جنگ کنگ ضروری انت تانکہ اللہ ءِ دین سربلند بہ بیت ومسلمان کہ آ مظلوم وبے وس اَنت چہ مکّہ ءِ کافرانی ظلم ءَ آزات بہ بنت ۔ ف۳ یعنی وھدے کہ اِے خبر ظاھر اِنت کہ مسلمان اللہ ءِ راہ ءَ جنگ کننت وکافریں مردم شیطان ءِ راہ ءَ جنگ کننت ہمشکا ضروری بوت کہ مسلمان گوں شیطان ءِ دوستاں یعنی گوں کافراں جنگ بکننت ۔ اللہ تعالیٰ آیانی مددگار اِنت ۔ ہچ ڈولیں شک وشبہ ماں دل ءَ میارات وشر بزان اِت کہ شیطان ءِ مکر وفریب نزورنت کہ آ بہ مسلمانانی سرا کارگر نہ بیت ۔ چہ اشیءَ مقصد مسلمانانءَ پہ جہاد ءَ تیار کنگی اِنت وآیانءَ ہیمات دیگی اِنت کہ آئی بیان ماں دیم ءِ آیت ءَ بہ شری گیشینگ بوتگ ۔ ف۴ ماں مکّہ ءَ چہ ہجرتءَ پیش چہ کافرانی ظلم ءَ مسلمان سک دل سیاہ اتنت مسلمان بہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ حاضر بوان ءَ شکایت وگلہ وآزار کتگتس واجازتش لوٹِت کہ واجہ مارا گوں کافراں جنگ ءِ اذن بدئیت تانکہ چیر اباں ما وتی ظلم ءِ بدلہ ءَ بگرین ۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ مسلمانانءَ چہ جنگ ءَ مہن کتگت کہ منا رامقاتلہ ءِ دنیگہ حکم سر نہ بوتگ بلکیں صبر ودرگذر کنگ ءِ حکم اِنت وفرماں کتگتی کہ نماز وزکوۃ ءِ ہر حکمے شمارا دیگ بوتگ بہ آئی سرا جہد بکن اِت پرچا کہ انسان دانکہ خداءِ حکمانی تمام کنگ ءِ پہ وتی نفس ءَ پہ جہاد ءَ ھیلدار مکنت وہمے پیما وتی مال ءَ خدا ءِ راہ ءَ خرچ کنوک مبیت تو گڈا پہ آئی جہاد کنگ ووتی جان ءِ قربانی دیگ سک گران اِنت سواے جبرءَ مسلمانانءَ قبول کرتگت ۔ ۱۲

بِالْاٰخِرَةِ ؕ وَ مَنْ یُّقَاتِلْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ فَیُقْتَلْ اَوْ یَغْلِبْ فَسَوْفَ
پہ آخرت ءِ بدلا وہرکسیکہ جنگ بکنت ماں اللہ ءِ راہا گڈا کشگ ببیت یا گیش ببیت پدا زوت

نُؤْتِیْهِ اَجْرًا عَظِیْمًا ﴿۷۴﴾ وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُوْنَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ
دئیں ما آئیارا مزنیں ثواب ف۱ وچونیں شمارا کہ جنگ نکنیت ماں اللہ ءِ راہا

وَ الْمُسْتَضْعَفِیْنَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَآءِ وَ الْوِلْدَانِ الَّذِیْنَ
و پہ بیچارگان چہ مردینان وجنینان وچکان ہماکہ

یَقُوْلُوْنَ رَبَّنَاۤ اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْیَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا ۚ وَ
گوشنت کہ اے پروردگار درکن مارا چہ اے شہرا کہ ظالمنت اِدئی مردمان و

اجْعَلْ لَّنَا مِنْ لَّدُنْكَ وَلِیًّا ۙۚ وَّ اجْعَلْ لَّنَا مِنْ لَّدُنْكَ نَصِیْرًا ﴿۷۵﴾ؕ
پیداگ کن پر ماچہ وتی غیبیں درا یک پُشت واہیے و پیداگ کن پر ماچہ وتی درگاہ ءَ یک مددگارے ف۲

اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا یُقَاتِلُوْنَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ ۚ وَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا یُقَاتِلُوْنَ
ہمایان کہ ایمانش آرتگ جنگ کننت ماں خدا ءِ راہا وہماکہ کافرنت جنگ کننت

فِیْ سَبِیْلِ الطَّاغُوْتِ فَقَاتِلُوْۤا اَوْلِیَآءَ الشَّیْطٰنِ ۚ اِنَّ كَیْدَ الشَّیْطٰنِ
ماں شیطان ءِ راہا نوں جنگ بکنیت شما گوں شیطان ءِ دوستان بیشک شیطان ءِ مکر

كَانَ ضَعِیْفًا ﴿۷۶﴾۠ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِیْنَ قِیْلَ لَهُمْ كُفُّوْۤا اَیْدِیَكُمْ وَ
سُستیں ف۳ . زاناں تو ندیستنت ہماکہ آیانا حکم بوتگت کہ وتی دستان بدارت و

اَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَ اٰتُوا الزَّكٰوةَ ۚ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَیْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا
قائم بدارت نمازا ودربکنت زکوٰۃ ءَ ف۴ پدا وقتیکہ حکم بوت پر آیانی سرا جنگ ءِ ہما وقتی

فَرِیْقٌ مِّنْهُمْ یَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْیَةِ اللّٰهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْیَةً ۚ
یک جماعتے چہ آیان ترسگا لگتنت چہ مردمان ہنچو کہ چہ خدایا بترسے یا چہ اشیا ہن گندہ تریں ترس

وَ قَالُوْا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَیْنَا الْقِتَالَ ۚ لَوْ لَاۤ اَخَّرْتَنَاۤ اِلٰۤى اَجَلٍ
وگوشگا لگتنت کہ اے مئے رب پرچے فرض کت تو پہ مئے سرا جنگ ویرچے مہلت ندات تو مارا تا یک کمیں

ع ۱۰ / ۷

قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَىٰ

مُدتے ۔ ف۱ بگوش کہ فائدہ دنیاءِ کمّک انت وآخرت شرترنت پہ پرہیزگاران ۔

وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ

وشمے حق گار نبیت قدر رشتگے ف۲ ہرجاکہ بہت درگیجیت شمارا مرگ اگرچہ بہت شما

فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۗ وَإِن تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِندِ

ماں مہریں قلاتاں ف۳ واگر رسیت آیان یک خوشیئے گڈا گوشنت کہ اے چہ خداءِ طرفا

اللَّهِ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِندِكَ ۚ قُلْ كُلٌّ

ئنت واگر رسیت آیان یک بدی ئے گڈا گوشنت کہ اے چہ تئی سببا ئنت ف۴ بگوش کہ اے درست

مِّنْ عِندِ اللَّهِ ۖ فَمَالِ هَٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾

چہ اللہ ءِ طرفا ئنت نوں چہ حالنت اے مردمانی کہ نزیک نھنتکہ سرپد بہنت یک خبرے ءَ ف۵

مَّا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ۖ وَمَا أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٍ فَمِن

آچیزیکہ رسیت ترا چہ خوشیئے گڈا آ چہ اللہ ءِ طرفا ئنت و آچیزیکہ رسیت ترا چہ بدی ئے گڈا آ چہ تئی

نَّفْسِكَ ۚ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾ مَّن يُطِعِ

وتی جزنداَئنت ف۶ ؤ دیم داتگ ما ترا پیغامے رسینوک مردمانی نیمگا ؤ اللہ وت بسنت پہ گواہی دیگا ف۷ ہرکسیکہ رسول ءِ

الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾

حکما منیت گڈا براں آئیا اللہ ءِ حکم منّت وہرکسا کہ پشت ماندات رفت گڈا ما دیم نداتگ ترا پر آیانی سرا نگہبان ف۸

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ

وگوشنت کہ قبولیں مارا پدا وختیکہ ڈنا درکپنت چہ تئی گورا گڈا کننت لہتے مردم چہ آیاں ماں شپا

غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ ۖ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ

بخلاف آخبریکہ تو گوں آیاں گوشتگت و اللہ نبشتہ کنت آچیزیکہ آشور کننت نوں تو آیانی خیرا دلگوش مدار

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ

وبوست بکن پہ اللہ ءِ سرا و اللہ وت بسنت پہ چارہ سازی ءَ ف۹ زانان آ فکر نکننت ماں قرآن ءَ

منزل ۱

ف۱ یعنی چہ ہجرت کنگ ءَ پد وھدے پہ مسلمانان ءَ حکم دیگ بوت کہ گوں کافراں جنگ بکننت تو باید ھمیش ات کہ آ وش بوتینئنت کہ مئے عرض قبول کنگ بوت و مراد حاصل بوت مگر لھتیں خامگیں مسلماں چہ کافرانی مقابلہ ءِ ھیچوش دلاپ آننت چوشکہ کسے چہ خداءِ عذاب ءَ دلاپ ببیت یا چہ آئی ءِ ہس زیات تر، و واھگش داشت کہ بہ کمیں وھدءَ قتال ءِ حکم پشت بوتین تاکہ ما زندگ بمانیں کہ ھمیشی پہ ما خوب انت ۔ ف۲ براں چونکہ حیات و دنیاوی سیت ءِ واھگ ءِ سبب ءَ اے مردمان ءَ جہاد ءِ حکم گران معلوم بوت تو پمشکا اللہ تعالیٰ فرمان کنت کہ اشان ءَ بگش کہ دنیا ءِ تمامیں نفع وسیت ادنا وزوت زوال بیوک انت و آخرت ءِ ثواب پہ ھمایاں بہتر انت کہ آ چہ اللہ ءِ نافرمانی ءَ پہریزنت ۔ نوں شمارا بایدنت کہ دنیاوی سیت ءِ مچارت وماں اللہ تعالیٰ ءِ فرمان برداری ءَ سستی مکن ات و چہ جہاد ءَ مترس ات و دلجم ببئِت کہ شمے محنت ءِ ادنائیں ثواب ءِ ھم بربادنہ بیت پمشکا ھیمات کنان ءَ ماں جہاد ءَ آوار ببئِت ۔ ف۳ یعنی شما ہر قدر مہریں ومحکمیں قلات ءِ تہا پناہ بگرِث مگر موت شمارا اوداھم یلہ ندنت پرچاکہ موت پہ ہرکس ءَ ساری ءَ مقدر بوتگ ۔ ضرور بہ وتی وھد ءَ کیت توری شما ہرجاگہ ءَ ببئِت ۔ نوں اگر شما بہ جہاد ءَ مشغول نہ ببئِت تو گڈا پدا ھم چہ موت ءَ رسنگار بیت نہ کن ات پمشکا نوں چہ جہاد ءَ بیم گرگ وچہ موت ءَ ترسگ وگوں کافراں جنگ کنگ ءَ ترسگ نادانی انت و اے جبر ءَ بیان کنت کہ شمے اسلام خامگ و نزور انت ۔ ف۴ یعنی اِے منافقانی یک دگہ عجبیں جاوراینشنت کہ اگر جنگ ءِ تدبیر راست و فتح حاصل بوت وغنیمت ءِ مال بہ دست ءَ کیت تو گوشنت کہ اِے خدائی مددے اَت یعنی ناگنتی گیے بوت پرچاکہ اللہ ءِ رسول ءِ تدبیر ءِ اشان منوک نہ انت و اگر تدبیر راست مبوتین و مسلمانان ءَ ماں جنگ ءِ شکست بوارتیں تو گڈا پہ واجہ پیغمبر ءِ تدبیر ءِ باروءَ الزام رش جنگت ۔ ف۵ اللہ تعالیٰ فرمان کنت کہ اے محمد صلی اللہ علیہ وسلم اشان ءَ بگشہ بدے کہ شرّی وبدی کُلّ چہ خدا ءِ جانب ءَ انت درستیں جہانی سازوک و پیدا کنوک اللہ تعالیٰ وت انت ماں اشی ءَ دگہ ہیچ کس ءَ دخل نیست انت و پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تدبیر چہ خدا ءِ جانب ءَ انت و اللہ ءِ وتی جند ءِ الہام انت شمے پہ نبی ءَ سرا الزام جنگ ردو کورفہمی انت کہ ردین ءَ ردمزا نت اِے اللہ ءِ حکمت انت آ پہ شمے ھیلداری ءَ شمارا سروسوج کنت ؤ بہ شمے ردکاریانی سرا شمارا چکاسیت اے اجمالی جوابے اَت منافقانی الزام ءِ تفصیلی جواب ماں دیم ءِ آیت ءَ پیدا کنت ۔ ف۶ یعنی اصل چوش کہ کل شرّو بد ءِ سازوک ہرچنت اللہ وتنت مگر پہ بندہ ءَ لازمنت کہ نیکی وشرّی ءَ خدا ءِ فضل ؤ احسان ءِ حساب بکنت ؤ سکی و بدی ءَ وتی عملانی شامت ءِ حساب بکنت آئی الزام ءَ نہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا مجنت پیغمبرا اے کارانی نہ سازوکنت و سببنت، بلکیں موجد یعنی اے خبرانی سازوک اللہ وتنت ؤ سبب شمے عمل انت ۔ ف۷ حق تعالیٰ چہ رسول ءِ منافقانی الزام ءِ دور کنان ءَ ارشاد کنت کہ ما شمارا پہ کلّیں مردمان رسول جوڑ کت و دیم دات ؤ مارا ھمک خبر معلومنت ما کلان ءَ عملانی بدلہ ءَ دئیں شما ہیچ کس ءِ نا ھودگیں انکار و الزام ءِ پرواہ ءَ مدارت وتی پیغمبری ءِ کار ءِ سرانجام دیان ببئِت ۔ ف۸ واجہ پیغمبر ءِ پیغمبری ءِ ثابت کنان ءَ نوں خدا تعالیٰ واجہ ءِ باروءَ اے حکم ءَ بیان کنت کہ ہرکس مئے پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ فرماں برداری ءَ کنت آ بے شک مئے ھم تابعدارنت و ہرکس چہ آئی ءَ دیم ءَ تاب دنت تو گڈا ما ترا ای رسول بہ اشانی سرا چار وک (نگہبان) کتگ ودیم نداتگ کہ شما اشان ءَ بہ گناہ ءِ کنگ ءِ میلت ماوت آیان ءَ گندیں تئی کار بس کلہو (پیغام) سرکنگنت دیم نزا ثواب یا عقاب اے مئے وتی کارنت ۔ ف۹ اِے منافقانی دگہ یک مکاری ءَ باشکن ات تئی دیما یایان ءَ واگوشنت کہ ما تئی حکم ءِ قبول کت ودّن ءَ در آیان ءَ آئی ءِ برخلاف شور و مصلحت کننت یعنی بہ تئی نافرمانی و مخالفت ءَ شور و مصلحت کننت ءُ بہ اللہ ءِ گور ءَ اشانی کُل شور و مصلحت نوشتہ کنگ بنت ناں کہ اشان ءَ سزا دیگ بہ بیت پمشکا ای نبی چہ ایشان دیم ءَ بترین و ہیچ خبر ءِ پرواہ ءَ مدار ۔ و وتی کلّیں کاران بہ خدا ءَ بہ سپار آوت ترا بسنت ۔

ف۱ چہ پیشی آیتان حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اللہ ءِ رسول بوگ وآئیءِ رندگیری خداءِ وتی جندءِ رندگیری بوگ ءُ بہ آئیءِ نافرمانی کنوکانی سرا حق تعالیٰ ءِ عذابءِ کپگ واشتر پدرا بوت مگر منافق دواجہ ءِ ایدگہ مخالف گوشت کت کننت کہ خداءِ گواہی وآئیءِ فرمانانی تسلیم وتصدیق ءِ ماہچ پس وپیش نہ کنیں۔ بلے چیتور زانگ بیت کہ اے کلام خداءِ کلامنت وانسانءِ جوڑکتگین نہ انت تو حق تعالیٰ اشیءِ بسّہءِ دنت کہ اے مردم ماں قرآنءِ فکر نہ کننت کہ چہ ایشیءِ صاف معلوم بیت کہ قرآن براستی ءِ خداءِ کلامنت بچارِت اگر قرآن اللہ ءِ کلام مبوتین چوشکہ شماکن اِت توضرور ماں قرآنءِ بازیں جاگہاں تہرتہرءِ اختلاف ظاہر ببوتین بگنداِت انسان ماں ہرجاورءِ بہ ہماجاورءِ روءِ گپ جنٹ کہ ہماجاور دیما بیت دومی جاورءِ نیمگءِ ذہن نہ ٹگلیت۔ ماں زہرگرگءِ جاورءِ دوزواہانی نیمگءِ ذہن نہ روت ودوزواہیءِ ساعتءِ زہرگروکانی نیمگءِ ذہن ٹگل نہ وارت، دنیاءِ بیانءِ آخرتءِ خیال مبیت وآخرتءِ بیانءِ دنیاءِ، بہ بےغرضیءِ جاورءِ دادودھشءِ ذکر نیست انت ءُ بہ دادودھشءِ جاورءِ بےغرضیءِ خلاصہ ہمیشنت کہ یک جاورےءِ کلام چہ دومی جاورءِ کلامءِ جدا نظرءِ کیت لیکن قرآن شریف چونکہ خالقءِ کلام انت اِدا بہ ہریک چیزءِ بیانءِ دومی نیمگ ہم نگاہءِ چیرابیت، چہ غور وفہمءِ سہرابیت کہ ماں قرآنءِ ہمک چیزءِ بیان ہرجاگہءِ بہ یک حسابےءِ روءِ انت بچارِت ادا منافقانی بیان اَت کہ آسکیں عذابءِ مستحق انت بمشکا ادا ہم بہ آیانی حبرانی سرا ہمنکر الزام انت کہ ہمنکر بایدولازم انت ءُ ہرچ الزامے بہ آیانی یک خاصیں جماعتےءِ سرا اَت آخاص بہ ہمایانی سرا جنگ بوت وفرمان کت کہ لھتیں چہ آیان جوش کننت اِے نہ انت کہ ماں زہر وغیرہءِ جاورءِ کلام چہ حدّءِ سربگوزیت ودومی جاورءِ کلامءِ مختلف نظرءِ بئیت وھم اِے مطلب ھم ھست انت کہ مابرو برگندان وبیدا اَگیں کہ وھدے کُتام یک انسانے یک دراج گشّیں گپّے بناءِ کنت تو آئیءِ گپ (کلام) یک پیمءِ نہ بیت بلکیں یک جملۂ فصیح یکے غیرفصیح یکے صحیح ویکے غلط یکے راست یکے دروغ یکے موافق یکدگرےءِ ضد ضرور معلوم بیت وقرآن اینکرمزنیں کتاب چہ اے کلیں اختلافان پاک وصاف انت کہ اے چہ انسانی طاقتءِ درِنت

فائدہ: ماشیءِ اے نیمگءِ ھم اشارہ بوت کہ ہرکسے چہ تدبر وفہمءِ کارمگریت آماں قرآنءِ شبہات واختلافانی باروءِ وہم وارت کت کننت، بلے فہم داروک چوشِ کُت نہ کننت بچا راگر کسے بہ ھچے جاگہءِ تدبر مکننت آگوشت کت کننت کہ ساریءِ گوشتی قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ پدا فرمان کتی وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَّفْسِكَ۔ نون اِے یکدگرےءِ ضد و اختلافءِ ظاہر کنت واللہ اعلم۔ ف۲ ای افشوہ واشاعوہ۔ بزاں آئیرا شنگ وتالانش کُت۔ یعنی اِے منافقان وکم فہمیں مسلمانانی یک خرابیءِ ایشِنت کہ وھدے کُتام حبرے امنءِ پیش کیت مثلاً رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گون کسےءِ صلحءِ قصد کنگ یا اسلامی لشکرءِ فتحءِ حالءِ اشکنگ یا خبرے خوفناکیں اشکننت چوشکہ دژمنءِ بہ یک جاگھے

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوْا فِيْهِ اخْتِلَافًا كَثِيْرًا ﴿٨٢﴾ وَ

واگر بوتین آچہ دگرےءِ طرفا بجز چہ خدا گڈا ضرور دیتگت آیان ماں آئیءِ تہا بازیں اختلافے ف۱ و

اِذَا جَآءَهُمْ اَمْرٌ مِّنَ الْاَمْنِ اَوِ الْخَوْفِ اَذَاعُوْا بِهٖ ۚ وَلَوْ رَدُّوْهُ

ووقتیکہ برسیت آیانا یک خبرے دلجمعیءِ یا ترسے گڈا مشہور کننت آئیا ف۲ واگر برسیننتش آ خبر

اِلَى الرَّسُوْلِ وَاِلٰۤى اُولِى الْاَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِيْنَ يَسْتَنْۢبِطُوْنَهٗ

رسولءِ نیمگا وپہ وتی مسلمانیں حکم واجہانی نیمگا ف۳ گڈا آئیءِ تحقیقش کت ہماکسان کہ تحقیق کنوکنت

مِنْهُمْ ۭ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطٰنَ

چہ آیان واگر مبوتیں اللہءِ مہربانی پہ شمے سرا و رحمت آئیءِ گڈا شما شیطانءِ رندگپتگ

اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٨٣﴾ فَقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ

مگرکمے مردم ف۴ نون جنگ بکن تو ماں اللہءِ راہا تو ذمہ وار نئیے مگر وتی جندءِ وکدّن بکن

الْمُؤْمِنِيْنَ ۚ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّكُفَّ بَاْسَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۭ وَاللّٰهُ اَشَدُّ

مسلمانان نزیکنت کہ اللہ بند کنت کافرانی جنگا ف۵ واللہ زوراک ترنت ماں جنگا

بَاْسًا وَّاَشَدُّ تَنْكِيْلًا ﴿٨٤﴾ مَنْ يَّشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَّكُنْ لَّهٗ

وزوراک ترنت ماں سزادیگا ف۶ ہرکسیکہ سفارش بکنت نیکیں کارےءِ رسیت آئیا راھن

نَصِيْبٌ مِّنْهَا ۚ وَمَنْ يَّشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَّكُنْ لَّهٗ كِفْلٌ مِّنْهَا ۭ

یک بہرے چہ آئیا ف۷ وُہرکسیکہ سفارش بکنت بدیں کارےءِ رسیت آئیا راھن یک ونڈے چہ آئیا

وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيْتًا ﴿٨٥﴾ وَاِذَا حُيِّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوْا

واللہ تعالیٰ پہ ہرچیزءِ توانا ئنت ف۸ وفتیکہ دعا بکنت کسے شمارا بہ سلامے گڈا شما ھن

بِاَحْسَنَ مِنْهَاۤ اَوْ رُدُّوْهَا ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيْبًا ﴿٨٦﴾

دعا بکنت پہ سلامے شرتر چہ آئیا یا ہمائیءِ چنشو واپس کنت بیشک اللہ تعالیٰ ہرچیزےءِ حسابا داروکنت ف۹

اَللّٰهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۭ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ ۭ

اللہ نیستیں دگرکسے بندگی بجز چہ ہمائیءِ بیشک یکجا مُچ کنت شمارا قیامتءِ روچا ہچ شک نیستیں ماں آئیا

مُچ بوگ۔ یا مسلمانانی شکستءِ حالءِ آیگ تو اشانءِ ابید چہ تحقیقءِ مشہور کنگءِ لگّنت وُماں ایشیءِ زیات ترتاوان ونقصان مسلمانانءِ بیت منافق تاوان رسینگءِ غرضءِ وکم فہمیں مسلمان چہ وتی کم فہمیءِ چوش کنگّنتش۔ ف۳ یعنی اگرچہ کتام یک جاگھےءِ حالے سربہ بیت تو لازم اِنت کہ پیسرا آ احوالءِ بہ سردار وآئیءِ نائبانءِ سربکن انت وھدیکہ آھما خبرءِ تسلیم بکننت وقبول داربہ بنت تو گڈا بہ ہمایانی قولءِ پدا ہما خبرءِ دگرجاگھےءِ بیان بکننت وبہ ہمائیءِ عمل بکننت۔

فائدہ: واجہ پیغمبرءِ یک مردےءِ یک قومےءِ گورءِ زکوٰۃءِ وصول کنگءِ دیم دات ہما قوم بہ آئیءِ وش اَحتءِ آئیءِ دیما دراَحت۔ آئیءِ دلءِ جت کہ اشان بلکیں منی کُشگءِ پیداک اَنت۔ واتر بوانءِ مدینہءِ سربوت وحال اِی تالان کُت کہ فلان قوم مرتد بوتگ تمامیں بازارءِ حال تالان بوت آخرءِ ھمے حالے غلط ثابت بوت۔ ف۴ یعنی اگر اللہ تعالیٰ چہ وتی مہربانیءِ پہ شمے اصلاح وسرسوجءِ حکمانءِ دیم مداتیں ءُ شمارا وقتاً فوقتاً بہ ضرورتءِ ردا ہدایت ودیم تراب

وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيْثًا ﴿٨٧﴾ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنٰفِقِيْنَ

وکے راستگو ترنت چہ اللہ ءِ ف۱ نوں شمارا چوں بوت کہ منافقانی بار ءِ یا

فِئَتَيْنِ وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوْا ؕ اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ

دوجماعت بوتنت و اللہ ءِ سرنگون کتنت ف۲ آیانی وتی کردارانگی زاناں تو لوٹے کہ ماں راہا

تَهْدُوْا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ ؕ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهٗ

پرینے ہمائیا کہ چہ راہا ردکتگ اللہ ءِ، ؤ ہرکسیکہ اللہ آئیا را چہ راہا ردبکنت گڑا الگندے تو پر آئیا ھچ

سَبِيْلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوْا لَوْ تَكْفُرُوْنَ كَمَا كَفَرُوْا فَتَكُوْنُوْنَ سَوَآءً

راہے ف۳ لوٹنت کہ شما ہم کافر بیت ہنچو کہ ہماوت کافر بوتگنت تاکہ شما برابر بیت

فَلَا تَتَّخِذُوْا مِنْهُمْ اَوْلِيَآءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ

گڑا نوں مگرت شما کسیا چہ آیان وتی دوست تاکہ بر نبینت وتی ملک ءُ مالان ماں خدا ءِ راہا

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوْهُمْ وَاقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُّمُوْهُمْ ۪

رندا اگر آیان اے خبر نمنت گڑا بگرت آیان ؤ بکُشنتش ہرجہ کہ بگندرت شما آیانا

وَلَا تَتَّخِذُوْا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴿٨٩﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ يَصِلُوْنَ

ومگرت چہ آیان کسیارا وتی دوست ؤ نہ مددگار ف۴ مگر ھما کسان کہ سور تو رنت گوں

اِلٰى قَوْمٍ ۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيْثَاقٌ اَوْ جَآءُوْكُمْ حَصِرَتْ

ہنچشیں قومیا کہ درمیان شما و درمیان آیان عہد و پیمان ہستنت یا آئکنت شئے گورا درحالیکہ تنگ ترنگنت

صُدُوْرُهُمْ اَنْ يُّقَاتِلُوْكُمْ اَوْ يُقَاتِلُوْا قَوْمَهُمْ ؕ وَلَوْ

دل آیانی چہ جنگ کنگا گوں شما ؤ چہ جنگ کنگا گوں وتی قوما ؤ اگر

شَآءَ اللّٰهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقٰتَلُوْكُمْ ۚ فَاِنِ اعْتَزَلُوْكُمْ

بلوٹتیں اللہ ءِ گڑا زورا کی کننت آ پہ شئے سرا گڑا آیان ضرور جنگ کت گوں شما، نوں اگر آیک گورا بنت چہ شما

فَلَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ ۙ فَمَا جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ

پدا جنگ مکننت گوں شما و پیش بکننت شئے نیمگا صلحا، گڑا نکتگ اللہ ءِ پر شمیگی

منزل ۱

مکتیں۔ چوشکہ بہ ھمے موقع شمارا فرمان کُتی کہ رسول و سردارانی نیمگ ءِ رجوع بکن اِت، تو گڑا شما گمراہ بوتگئے مگر چینت خاصیں مردم کہ کامل عقل و کامل ایمان ءِ خدا بندانت اے بیم ترا پان ءِ خدا ءِ انعام بزان اِت وشکر ءِ بگرا اِت و سرجمی ءِ حکم ءِ تعمیل بکن اِت۔ ف۵ یعنی اگر گوں کافران جنگ کنگ ءِ اِے منافق و نزور ایمانیں مسلمان (کہ آیانی ذکر بالا گوست) ترسنت تو گڑا تو ای رسول تہنا گوں وتی جند ءِ بہ جہاد کنگ ءِ دیر مدار، اللہ تعالیٰ تئی مددگار انت و مسلمانان ءِ بہ جہاد ءِ ھشو بدے۔ ہرکس مدد نہ کنت آئی ءِ پرواہ مدار۔ اُمیت اِنت اللہ تعالیٰ کافرانی جنگ ءِ بندکنت۔ **فائدہ**: وھدیکہ اے آیت نازل بوت تو واجہ پیغمبر ءِ فرمائینت کہ من ضرور جہاد ءِ سرگراں، اگرچہ یک کسے ہم منی ہمراہ مبیت و کل ہفتاد ہمراہاں گوں بدر صغریٰ ءِ بہ جہاد ءِ بیت ءِ شت و سر بوت، کہ آئی وعدہ گوں ابوسفیان ءِ غزوۂ اُحد ءِ رند ءِ بوتگت کہ آئی بیان ماں پیشی آیت ءِ گوست حق تعالیٰ ءِ ماں ابوسفیان و قریش ءِ کافرانی دل ءِ رعب و ترس ماں کُت کسے بہ مقابلہ ءِ نیاحت و بہ وتی وعدہ ءِ دروغ بند بوتنت و حق سبحانہ ءِ وتی فرمان ءِ روءِ کافرانی جنگ ءِ بندکُت و واجہ پیغمبر گوں وتی ہمراہان بہ سلامتی ءِ واتر بوت۔ ف۶ ای اشدُّ تنکیلًا۔ بزاں سک عذاب دیوکیت۔ یعنی اللہ تعالیٰ ءِ جنگ و آئی عذاب گوں کافرانی جنگ ءِ انگت سک ترنت پمشکا ہماکس کہ گوں کافران جنگ کنگ و آیان ءِ کشگ و چہ آیانی دست ءِ و نارا کشائینگ ءِ ترسنت آ اللہ تعالیٰ ءِ زبر و آئی عذاب ءِ چونکائی بر داشت کت کننت۔ ف۷ یعنی اگر کسے بہ نیکیں کارے ءِ سفارش بکنت چوشکہ واجہ نبی علیہ السلام ءِ مسلمانان ءِ بہ جہاد ءِ کڈن کنگ یا کسے بہ بدیں جبرے ءِ کوشست بکنت چوشکہ منافق و نزور ایمان دار وکیں مسلمانانی چہ جہاد ءِ ترسگ و دگران ءِ ترسائینگ تو اولی صورت ءِ ثواب ءِ و دومی صورت ءِ گناہ ءِ بہر رسیت ہیے ہیم ءِ اگر کسے محتاجے ءِ سفارش ءِ کنان ءِ چہ زردارے ءِ آئرا چیزے بدیائینیت تو اے ھم خیرات ءِ ثواب ءِ شریک بیت و ہر کسے کافر، فسادی یا دُزے ءِ سفارش ءِ کنان ءِ آئرا رستگار بکنائینیت پدا آ فساد و دزی بکنت تو اے ھم ماں فساد و دزی ءِ شریک بیت۔ ف۸ ای مقتدرًا بزاں قدرت دارؤک انت یعنی خدا تعالیٰ تمام چیزانی سرا قادر و ہر چیز ءِ بہر ءِ گیشینو کنت تو ماں نیکی و بدی ءِ بہر ءِ دیگ ءِ آئرا ہچ مشکلے دیما نئیت۔ ف۹ یعنی یک مسلمانے ءِ را سلام کنگ یا دعا دیگ درحقیقت بہ اللہ ءِ آئی شفاعت کنگی اِنت تو حق تعالیٰ شفاعت ءِ یک صورتے ءِ کہ آماں مسلمانان نالان انت۔ گوں گیش و گیوار ءِ بیان کنت کہ وھدے کسے ای مسلمانان شمارا دعا بدنت یا سلام بکنت تو شمارا ہم لازم انت کہ آئی ءِ پسہ ءِ بدئیت یا واہما کلمہ ءِ شما ہم آئرا بگوش اِت یا چہ آئی ءِ شرتر مثلاً اگر کسے ءِ گُشت السلام علیکم تو تئی سرا واجب انت کہ آئی پسہ ءِ وعلیکم السلام بگوش ؤ اگر زیات ثواب لوٹِت تو ورحمۃ اللہ ہم زیات بگوش۔ و اگر آئی ءِ اے لفظ گیش کتگ گڑا تو "وبرکاتہ" ءِ زیات بکن۔ ؤ اللہ ءِ گور ءِ ہر ہر چیز ءِ حساب بیت و آئی جزا رسیت، ؤ آئی ءِ پسہ ہم ماں اشی ءِ شامل انت، **فائدہ**: چہ اشی ءِ شفاعت ءِ سرجمی ءِ خوبی پدرا بوت ؤ شفاعت سیئہ ءِ خرابی و نقصان معلوم بوت پرچاکہ اگر کسے شفاعت حسنہ کنت آئرا اللہ تعالیٰ ثواب دنت و ہر کس ءِ شفاعت اِی کت بہ آئی ءِ سرا گوں آئی ءِ جواہین رہ بند و بدلہ دیگ ءِ حکم دائی۔ کہ شفاعت ءِ سیئہ ءِ چوش نہ انت کہ اودا ابید چہ معصیت و زہری ءِ دگہ ہچ نیست۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی قیامت ءِ آیگ و ثواب و عذاب ءِ کلیں قول و قرارانی تمام برحق انت ماں اشی ءِ ہچ اختلاف نیست۔ اے چیران ءِ ہنچو نائیں حبر فہمت۔ ف۲ ای نکسھم وردھم الی حکم الکفر۔ بزاں اللہ ءِ آیان ءِ مردود کت ؤ بہ کفر ءِ نیمگ ءِ پدا دیم دا اِنت۔ ف۳ ماں اِے منافقان ہماکس شامل انت کہ آ سر ظاہرا ہم مسلمان نہ بوتگ اِنت بلکیں ظاہر و باطن ءِ کفر ءِ سرا قائم اِنت بلے گوں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و گوں مسلمانان ظاہر ءِ رو و آ و دوستی ظاہر کتگنتش ؤ چہ ایشی ءِ اشانی غرض ایش اَت کہ مسلمانانی فوج وھدے مئے قوم ءِ سرا اورش بکنت تو مئے جان و مال بہ اے صورت ءِ محفوظ بنت۔ وھدے مسلمانان ءِ اشانی اِے راز معلوم بوت تو لھتیں مسلمانان گوشت کہ گوں اے ناشران گند و نند ترک دیگ لوٹِیت تاکہ چہ ما جدا بہ بنت و لھتین ءِ گوشت

گند و نند ءُ بند مکن اِت بلکیں اشان مسلمان ببنت. بہ ایشی ءَ سرا اے آیت نازل بوت کہ ھدایت و گمراہی خدا ءِ اختیار ءُ انت شما ھچر آئی ءِ فکر ءُ مدارِت و گوں اشان گوں تپاکی ءُ ہما معاملہ ءُ بکن اِت کہ ماں دیمی آیت ءُ پیدا کنت، شما دو ٹولی مبئیت. ف۴ یعنی اِے منافقیں مردم بہ وتی کفر ءِ سرا ھچنچوش محکم انت کہ وت اسلام ءُ چی قبول کننت بلکیں آوا اے لوٹنت کہ شما ہم مثل آیان کافر بوان ءُ گوں آیان برو بر بیئت نون پہ شما لازم انت کہ آ دا نکہ ایمان یاران ءُ وتی ملک ءِ ترک نہ کننت ءُ شمے گور ءُ نیا بنت آیان ءُ دوست حساب مکن اِت نہ وتی کجام یک کارے ءِ تہا آیان ءُ شامل بکن اِت و نہ آیانی پُشت پناہی ءُ بکن اِت و نہ آیان ءِ پچ ڈول ءُ مدد بکن اِت ءُ اگرا شان ایمان و ھجرت ءِ قبول دار نہ بنت تو اشان ءُ قید بکن اِت و ہر و ھدے موہ رست گندات اشان ءُ بکُش اِت و چہ اشان و نارا بلکل دور بدارِت و ھچ پیمیں تعلق گوں اشان مدارِت. ۱۲

عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ

پہ آیانی سرا پچ راھے ف۱ نون بگندت شما یک دگہ قومے کہ لوٹنت کہ بیخوف ببنت چہ شما ھن

وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّمَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا ۚ فَإِنْ

و بیخوف ببنت چہ وتی قوما ھن، ہر بر کہ ترینگ بنت فساد ءِ نیمگا گڈا دیم پچیر کپنت ماں آئی ءِ تہا بدا اگر آ

لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ

یک گورا مبنت چہ شما ؤ پیش مکننت شمے نیمگا صلحا ؤ وتی دستاں بدا رنت گڈا بگرتش

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا

ؤ بکُشتِنش ہرجاہ کہ بگندت شما آیانا و پہ آیانی سرا دا تگ ماشمارا ظاھرین

مُبِينًا ﴿٩١﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً ۚ وَمَنْ

حجت ف۲. ؤ مسلمانے کار نہ انت ایکہ بکشیت مسلمانے ءُ مگر بہ نزانت کاری ف۳ و ہر کسیکہ

قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ

بکشیت مسلمانیا بہ نزانت کاری گڈا آزات بکنت گردنے ءُ یک مسلمانے ءِ و خون بہا پُر کنت بدنت

إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا ۚ فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ

آئی ءِ وارثان مگر ایکہ معاف بکننت وارثان. بدا اگر ہستنت آ کُشتگیں چہ ہچوشیں قومے ءُ کہ آ شمے دشمننت

وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ ۖ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ

ؤ آ دت مسلمانیت گڈا آزات بکنت گردنے ءُ یک مسلمانے ءِ ؤ اگر ہستنت آ چہ ہچوشیں قومے ءُ کہ

بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ

درمیان شما و درمیان آیان عہد پیمان ہستنت گڈا خون بہا پُر کنت بدنت آئی ءِ وارثان ؤ آزات بکنت

رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ ۖ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ

گردنے ءُ یک مسلمانے ءِ بدا ہر کسیا کہ نوکرے دسرس نبوت گڈا دو ماھے روچگ بداریت پد ماں پدا

تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ وَمَنْ يَقْتُلْ

پہ توبہ ءِ بابت ءُ چہ خدا ءِ طرفا و اللہ دانائنت و پختہ کارِنت ف۴ و ہر کسیکہ بکشیت

ع ۱۲ / ۹

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی بہ اے ظاہری گندو نند ءُ آیان ءُ چہ قید و قتل ءُ مرکنین اِت البت چہ دو رہ بند ءُ. یکے و ایشنت کہ گوں ہر کس ءُ شمے صلح ؤ نزان ءِ معاہدہ اِنت و گوں آیان اشانی ھم معاہدہ بہ بیت تو گڈا آیان ھم ماں صلح ونزان ءُ شامل بوننت دومی پیم چوش اِنت کہ ہما مردم کہ چہ جنگ ءُ بشزار بوان ءُ گوں تو صلح ونزان بکننت و اے قول ءُ بکننت کہ نہ وتی قوم ءِ طرفدار بوان ءُ گوں شما جنگ کنت و نہ شمے ھمراہ بوان ءُ گوں وتی قوم وراج ءَ جنگ کننت و اے قول و قرار ءِ سرا قائم ہم بہ بنت تو گڈا اگوں چوشیں مردماں ہم جنگ مکن اِت و آیانی صلح ونزان ءُ قبول بکن اِت و البشرا اللہ احسان بزان اِت کہ اشان گوں شما بہ جنگ ءُ و نارا جلّت اللہ پاک ءُ بلوٹتین تو آیان ءُ بہ شمے سرا زوراک و سر افضل تر بکتیں. ف۲ یعنی لھتیں ہم مردم چوشین انت کہ گوں تو عہد و قرار کننت کہ نہ گوں تو جنگ کننت نہ گوں وتی قوم ءُ تانکہ چہ تو و چہ وتی قوم ءَ ایمن بہ بنت لیکن اشان بہ وتی عہد و قرار ءِ سرا قائم نہ بنت بلکیں و ھدے وتی قوم ءُ را سرا فضل گندنت گڈا آیانی مددگار بنت و نوں چوشیں مردمان ءُ بلہ مدئیت پرچاکہ بہ شمے دست ءُ صافیں حجتے کپت کہ اشان وتی قول و قرار ءُ وت پروشتگ. ف۳ بہ اے موقع ءُ قتل خطا ءِ احکام بیان بیگائنت و اے کہ کلمہ اسلام ءِ گوشوک ءُ قتل کنگ مزن گناہ انت البت بہ خطا کاری جنگ بہ بیت تو لاچاری گپ اِیت و ہمائی احکام ہمیشنت و بہ ھمے ردا مجاہدین ءِ فضیلت و چہ دارالکفر ءُ بہ دارالاسلام ءِ نیمگ ءُ ہجرت کنگ ءِ ضرورت و سفر و خوف ءِ نماز ءِ جاور ءُ بیان کنگ بیگائنت.
فائدہ: قتل خطا یعنی مسلمان ءُ بہ خطا کاری کُشگ ءِ بازیں صورتنت مثلاً چہ خطاء ءُ مسلمان ءُ شکار فہمان ءُ کُشت یا تیر ءُ گولی بہ شکار ءِ سرا جت بلے چہ ردکاری ءُ یک مسلمانے ءُ شت و لگت یک صورتے قتل خطا اھمیشنت کہ یک مسلمانے ماں کافران ءُ بہ بیت و آئرا یک مسلمانے کافر فہمان ءُ چہ وتی لاعلمی ءُ بکشیت و اے جاگہ ءُ ھمے صورت ءِ بیان مقصود انت. مجاھدین ءُ اے گپ زیات تر پیش کیت و پیشی آیتان ہم ھمے مناسب اِنت اگر چہ قتل خطا ءِ ایندگہ صورتانی ہم حکم ھمیشنت آ صورت ہم مہ ایشی ءُ داخل بوننت. ف۴ ماں اے آیت ءُ خطاء قتل ءِ دو حکم پیش دارگ بوتگنت یکے وا آزاد کنگنت غلامیں مسلمان ءِ و اگر آئی ءُ قدرت مداریت تو گڈا دو ماہ برو بر وند پہ رند روچگ بداریت. اے کفارہ انت باری تعالیٰ ءِ دربار ءُ بہ وتی خطاء ءِ سرا. دومی ہما مقتول ءِ وارثان ءُ خون بہا دیگ انت کہ اے اشانی حق انت اگر آ بلوٹنت تو معاف ھم کت کننت و کفارہ کسی ءِ معاف کنگ ءُ معاف بوت نہ کنت. کہ آ سہ صورت بوت کنت پرچاکہ ہما مسلمان کہ پہ ردکاری کُشگ بوت آئی ءُ وارث یا وا مسلمان بنت یا وا کافر بنت، اگر کافرنت تو گوں آیان صلح ونزان اِنت یا دژمنی انت دومی اولی صورتانی جاور ءُ مقتول ءِ وارثان ءُ خون بہا دیگ کپیت. ماں سومی صورت ءُ خون بہا دیگ لازم نہ انت و کفارہ ماں کلیں صورتان دیگ کپیت. فائدہ: خون بہا حنفی مذہب ءُ انداز اً ۲ ہزار ہفت صد و چہل کلدارنت اے روپیہ قاتل ءِ برادری ءُ ماں سہ سالان جدائیں و ھدان دیگی انت بہ مقتول ءِ وارثان ءُ. (نوٹ) دیت یعنی خون بہا ءِ سرجمیں تفصیل حدیث شریف و ماں فقہ ءِ کتابان ءُ موجود انت اے بابت ءُ چہ عالمان معلومات حاصل کنگ ضروری اِنت. ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهٗ جَهَنَّمُ خٰلِدًا فِيْهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ
یک مسلمانیا بزانت گڈا سزا آئیء دوزخ اِنت مانیت آئیء تہا وغضب بوت اللہء
عَلَيْهِ وَلَعَنَهٗ وَاَعَدَّ لَهٗ عَذَابًا عَظِيْمًا ﴿۹۳﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ
پہ آئیء سرا و دُوری کُت آچہ وتی رحمتا، وتیاری کُت پہ آئیا زنڈین عذاب ف۱ او ایمانداران !
اٰمَنُوْٓا اِذَا ضَرَبْتُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوْا وَلَا تَقُوْلُوْا
وقتیکہ سفر کنت شما ماں خداء راہا گڈا تحقیق بکنت و مگوشت
لِمَنْ اَلْقٰٓى اِلَيْكُمُ السَّلٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا ۚ تَبْتَغُوْنَ عَرَضَ
ہماکسارا کہ گوں شما سلام علیک کنت کہ تو مسلمانے نئے شما لوٹت ساماناں
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۡ فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَثِيْرَةٌ ؕ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ
دنیاء زندگانیء گڈا اللہء گورا پُرمال بازنت ف۲ شماوت ہن ہمیڈو لائنت
مِّنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا
اشیا چہ پیسر پدا احسان کت اللہء پہ شمے سرا گڈا نوں آلم بکنت ف۳ بیشک اللہ چیشمے دراہیں
تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿۹۴﴾ لَا يَسْتَوِي الْقٰعِدُوْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ
کرداران خبردار انت ف۴ برابر نبیت ہما مسلمان کہ ماں لوگان نشتگنت
غَيْرُ اُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجٰهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ
بغیر چہ یک عُذرے ء و ہما مسلمان کہ غزا کننت ماں خداء راہا گوں وتی مالان
وَاَنْفُسِهِمْ ؕ فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجٰهِدِيْنَ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ عَلَى
و سران اللہء باز بلند کتگ درجہ ہماکسانیکہ غزا کننت گوں وتی مالان و سران پہ
الْقٰعِدِيْنَ دَرَجَةً ؕ وَكُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ؕ وَفَضَّلَ اللّٰهُ
نشتگینانی سرا و پہ ہریکےء وعدہ کتگ اللہء شرّیں جاگہء و بلند مرتبہ کتگنت اللہء
الْمُجٰهِدِيْنَ عَلَى الْقٰعِدِيْنَ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۹۵﴾ ۙ دَرَجٰتٍ مِّنْهُ
غازی پہ نشتگینانی سرا پہ زنڈیں ثواب کہ درجینت چہ خداء طرفا

ف۱ یعنی اگر یک مسلمانے دومی مسلمان ء گوں خطاء نہ بلکیں بہ زانتکاری ء و مسلمان زانگ ء پد قتل کنت تو پرائیء ماں آخرت ء جہنم، و لعنت و مزنیں عذاب انت بہ کفارہ دیگ ء آئیء ہلاس نہ بیت، باقی پشت کپت دنیاوی سزا۔ آماں سورہ بقرہء گوست، فائدہ : بہ جمہور عالمانی گورء خلود پہ ہمائیء انت کہ آ مسلمانء قتل ء حلال بزانت پرچاکہ ماں آئیء کفرء ہچ شک نہ مانت یا چہ خلودء مراد ایشنت کہ دان دراجین مدتے ماں جہنم ء مانیت، یا ہماکس کہ ہمے سزاء مستحق انت دیم تر ء، خدا وت مالک انت ہر پیما لوٹیت گوں آئیء ء معاملہ بکنت

ف۲ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ء یک فوجے ء گوں یک قومے ء بہ جہاد ء دیم دات۔ ماں ہما قوم ء یک شخصے مسلمان ات کہ آ وتی مال وسامان و دلوتان ء چرآیان درکنان ء یک کرّے ء اوشتاتگت، آئیا مسلمان ء گندگ ء وھدء السلام علیکم گشنت، مسلمانان ھمے فہمت کہ اے ھم کافر اینت، وتی جان و مال ء رکھینگ ء غرض ء ونارا مسلمان ظاہر کنت بمشکا آئرا کُشتِش، و آئیء دلوت و مال ء دست گپت، برایشیء سرا اے آیت نازل بوت و مسلمانان ء تاکید و کڈن کنگ بوت کہ وھدے شما بہ جہاد ء نیت ء سفر بکن اِت توگوں تحقیق ء کار بگرات۔ سروسوج و زانگ ء ابید کار مگرات ہرکسے شمے دیما وتی اسلام ء ظاہر بکنت۔ آئیء جرء ہجررد مکن اِت اللہء گورء غنیمت ء مال مُچ اِنت اے پیمیں کمیں مال ء سرا نگاہ ء دور مدے ات۔ ف۳ شما ہم چدو پیش ہچوش آنتے۔ یعنی چہ اسلام ء پیش بہ دنیاوی لالچ ء ناحق ء خون ء وتی گردن ء زرنگت بلے نوں مسلمان بوان چوش ہچر مکن اِت بلکیں کسے ء مسلمان بوگ ء احتمال بہ بیت ہم چہ آئیء کشگ ء وتی دست ء بدارِت یا مطلب ایشِنت کہ چہ ایشیء پیش ماں اسلام ء شروعاتی دور ء شما ہم کافرانی مینگ ء نشتگنیت شمے وتی جند ء حکومت و الّمیں منندجا ھے نہ اَت تو ہچوش ماں ہماجاورء شمے اسلام معتبر قرار دیگ بوت و شمے جان و مال ء حفاظت و رعایت کنگ بوت۔ ھمے ڈول ء نوں شمارا ہم اے پیمیں مسلمانانی حفاظت و رعایت کنگ لازم اِنت چہ تحقیق ء ابید اشان ء قتل مکن اِت گوں احتیاط و چار و گذار ء کار گرگ لوٹیت۔ ف۴ یعنی اللہ تعالیٰ چہ شمے ظاہری اعمال و چہ دلی مطلبان کلان ء معلوم دارِنت، نوں ہرکس، کُشِت اِت مُفس اللہء حکم ء رو ء بکُش اِت وتی ہچ پیمیں غرض و لالچ مدارِت وا ے ھم مقصد اِنت اگر یک کافرے ایوک ء چہ وتی جان و مال ء تُرس ء، شمے روبرو وتی اسلام ء ظاہر بکنت و فریب دیان ء، وتی جان ء برکّینیت تو اللہ تعالیٰء کل معلوم انت آچہ خداء عذاب ء رستگار بیت نہ کنبت بلے شما آئرا ہچ مگوش اِت اِے شمے کنگی جرے نہ اِنت اشانی حساب داد ء ماوت کنیں - ۱۲

وَمَغْفِرَةً وَّرَحْمَةً ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۹۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

وبخشگنت و مہربانی ئنت ف۱ ۔ واللہ تعالیٰ زبریں بخشوک و مہربانت ف۲ ہماکسان کہ

تَوَفّٰىھُمُ الْمَلٰۗىِٕكَةُ ظَالِمِيْٓ اَنْفُسِهِمْ قَالُوْا فِيْمَ كُنْتُمْ ۭ قَالُوْا

آیا سابان گرنت ملائکت درحالیکہ آہدی کنوکنت وتی نفسان، گوشت گوں آیان فرشتگاں شما بہ چہ حالا ئنت جواب

كُنَّا مُسْتَضْعَفِيْنَ فِي الْاَرْضِ ۭ قَالُوْٓا اَلَمْ تَكُنْ اَرْضُ اللّٰهِ

دیت آکہ ماہے وس اَتیں ماں مُلکا گوشت فرشتیاں کہ نا انت اللہ ءِ زمین کشادہ نہ بیت کہ

وَاسِعَةً فَتُھَاجِرُوْا فِيْهَا ۭ فَاُولٰۗىِٕكَ مَاْوٰىھُمْ جَهَنَّمُ ۭ وَسَاۗءَتْ

شما بلڈتیں درکپئیت دیم بہ ہماگو گڈا انوں آیڈو لینانی جاگہ دوزخیں و بدیں

مَصِيْرًا ﴿۹۷﴾ اِلَّا الْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاۗءِ وَالْوِلْدَانِ

جاگہے ۔ مگر ہماکہ درحقیقت بے وسّنت چہ مردینان و جنینان و چُکّان

لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ حِيْلَةً وَّلَا يَهْتَدُوْنَ سَبِيْلًا ﴿۹۸﴾ فَاُولٰۗىِٕكَ عَسَى

سازت نکننت بروت ہچ چارہے و نگندنت بروت ہچ راہ درے گڈا ایڈو لینان امیدنت

اللّٰهُ اَنْ يَّعْفُوَ عَنْهُمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا غَفُوْرًا ﴿۹۹﴾ وَمَنْ يُّھَاجِرْ فِيْ

کہ اللہ آیانا معاف بکنت واللہ تعالیٰ معاف کنوک بخشوکنت ف۳ وہرکسیکہ ہجرتیں بیت وتی ملکا ماں

سَبِيْلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْاَرْضِ مُرٰغَمًا كَثِيْرًا وَّسَعَةً ۭ وَمَنْ

خدا ءِ راہا گڈا گندیت ماں روئے زمینا جگلئیں جاگہ باز و کُشادہ وہرکسیکہ

يَّخْرُجْ مِنْۢ بَيْتِهٖ مُھَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ

درکپیت چہ وتی لوگا ہجرت بکنت اللہ ءِ گوا و آئی ءِ رسول ءِ نیمگا رندا بیت بگریت آئیا مرگ

فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهٗ عَلَي اللّٰهِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۱۰۰﴾ وَاِذَا

گڈا مقرر بوت مزد آئی ءِ خدا ءِ گورا واللہ بخشوکنت مہربانت ف۴ ۔ وقتیکہ

ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوْا مِنَ

سفربکن اِت ماں روئے زمینا گڈا نہ انت پہ شمے سرا گناہ ماں اے خبرا کہ گونڈ بکنت

ع ۱۳ ۵ ۱۰ — ع ۱۴ ۱۱

ف۱ چہ ایشی ءِ پیش مسلمان ءِ پہ نہ زانتی وردکاری ءِ قتل کنگ ءِ سرا عتاب وسرزنش فرمائینتگت ۔ ہمشکا اے احتمال اَت کہ کسے بہ جہاد کنگ ءِ وتارا بجلیت، پرچاکہ مجاہدینءِ اے ہمیں صورت بہ سرءِ گوزیت ۔ ہمشکا مجاہدانی فضیلت ءِ بیان کنان ءِ آیان ءِ بہ جہاد ءِ ترغیب دیگ بوت ۔ آیت ءِ خلاصہ ایشنت کہ لنگ کوز ۔ نادراہ ومعذوریں مردمان ءِ وا جہاد ءِ حکم پرنہ انت باقی کلیں مسلمانان ءِ ماں جہاد ءِ رووکانی مزن درجہ انت کہ آ جہاد نہ کنوکان ءِ نیست انت اگرچہ آہم جنتی انت کہ جہاد نہ کننت چہ ایشیءِ معلوم بوت کہ جہاد فرض کفایہ انت فرض عین نہ انت یعنی اگر مسلمانانی چو ابیں مقدار وبقدر ضرورت جماعت جہاد ءِ گلائیش بہ بیت تو جہاد نہ کنوکانی سرا ہچ گناہ نہ انت واگرنہ کل گناہ گار بنت ۔ ف۲ یعنی حق تعالیٰ غفور رحیم انت بہ جہاد کنوکانی بابت ءِ اجر، ومغفرت ورحمت ءِ ہرچ وعدہ ای فرمائینتگ ۔ آیان ءِ الم ءِ تمام کنت یا ایکہ چہ مجاہد ءِ دست ءِ نازانتی ءِ اگر یک مسلمانے قتل بوت تو حق تعالیٰ معاف کنت ۔ چہ اے ترس ءِ چہ جہاد ءِ پشت مکپ اِت ف۳ لھتیں مسلمان ہنچو شیں ہم ہست انت کہ بہ حق و دل مسلمان انت مگر بہ کافرانی حکومت ءِ نندوک انت و چرایان زبردست انت و چہ کافرانی ترس ءِ اسلامی حبران ءِ سر ظاہر کنگ نتون انت نہ جہاد ءِ حکم ءِ تعلیم کت کننت ۔ نوں بہ آیانی سرا فرض انت کہ شہ اودا ہجرت بکننت، ماں اے رکوع ءِ ہمیشی ءِ ذکر انت آیت ءِ خلاصہ چوش اِنت کہ ہرکس بہ وتی سرا ظلم کننت یعنی گوں کافران آوار بنت و ہجرت نہ کننت تو فرشتہ چہ آیان مرگ ءِ وھد ءِ جست گرنت کہ شما کجام دین ءِ سرا بوتگے آگوشنت کہ ما وا مسلمان بوتگیں، مگر بہ سبب ءِ وتی ضعف وکمزوری ءِ ما دین ءِ حبران ءِ کنگ نہ تون انت، فرشتہ فرمائینت کہ اللہ ءِ زمین واسک پراح اَت گوں شما اے وا بوتگنت کہ چہ اودا ہجرت بکنیں ۔ گڈا چوشیں کسانی جاگہ جہنم انت ۔ البتہ ہما کس نزور اَنت و جنیں آدم و چُک کہ آوا بہ ہجرت ءِ تدبیرے کت نہ کننت نہ آیان بہ ہجرت ءِ راہ ءِ سرید ومعلوم دار انت اشان معافی ءِ قابل آنت ۔
فائدہ : چہ ایشی ءِ معلوم بوت کہ ماں ہرچ ملکے ءِ مسلمان گوں آزادی ءِ نشت مکننت گڈا چہ اودا ہجرت فرض انت ابید چہ ہماکسان کہ آ بلکل معذور وءِ بے وس انت دگہ کس ءِ اودا جلگ ءِ اجازت نہ انت ۔ ف۴ ماں اے آیت ءِ پہ ہجرت ءِ ترغیب دیگ بوتگ ۔ و مہاجران ءِ تسلا دیگ بیگا ئنت یعنی کسے بہ خدا ءِ رضا ءِ ہجرت کنت و وتی وطن ءِ یلہ کنت تو آئیرا نندگ ءِ جاگہ باز رسیت و بہ آئیءِ روزی وگذران ءِ پراخی بیت ۔ ہمشکا بہ ہجرت ءِ وھد ءِ چہ ایشی ءِ مترس اِت کہ کجا دایں وچی وریں، وءِ ترس ءِ ہم میارت کہ بلکیں راہ ءِ موت بئیت تو گڈا نہ اِدے بوتیں نہ اود ءِ پرچاکہ بہ اے صورت ءِ ہم ہجرت ءِ سرجمیں ثواب رسیت وموت وتی وھد ءِ کیت، چہ مقرریں وھد ءِ پیسر نہ ئیت ۔ ۱۲

الصَّلٰوةِ ۖ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَّفْتِنَكُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ؕ إِنَّ الْكٰفِرِيْنَ
نمازءَ اگر تُرسِت شما کہ دل سیہ بکننت شمارا کافر ۔ البتہ کافر

كَانُوْا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِيْنًا ﴿۱۰۱﴾ وَإِذَا كُنْتَ فِيْهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ
شمے ظاہرین دُشمن اِنت ف۱ ۔ وُ وقتیکہ بیے تو درمیان آیان پدا لوٹے کہ بوانینے تو آیانا نماز

فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوْا أَسْلِحَتَهُمْ ۬ فَإِذَا
گڈا بایدن کہ یک جماعتے چہ آیان بوشتیت گوں تو، وُ بزورنت گوں وت وتی سلاحان پدا وقتیکہ

سَجَدُوْا فَلْيَكُوْنُوْا مِنْ وَّرَآئِكُمْ ۠ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرٰى لَمْ
سجدہ کت آیان گڈا ایک گورا ببنت اے چہ شما وُ بیئیت دومی جماعت ہما کہ

يُصَلُّوْا فَلْيُصَلُّوْا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوْا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ ۚ وَدَّ
نمازش نۆنتگ نوں آ نماز بوانانت گوں تو، وُ بزورنت گوں وت وتی دیمپانان وسلاحان ۔ کافر

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ تَغْفُلُوْنَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيْلُوْنَ
لوٹنت کہ پہ یک نہ یک بیے ناخیال بیت شما چہ وتی سلاحان واسبابان تاکہ آ حملہ بکننت

عَلَيْكُمْ مَّيْلَةً وَّاحِدَةً ؕ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى
پہ شمے سرا پہ یکپارگی ف۲ ہچ گنہ نہ اِنت پہ شمے سرا اگر تکلیف ببیت شمارا

مِّنْ مَّطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَّرْضٰٓى أَنْ تَضَعُوْٓا أَسْلِحَتَكُمْ ۚ وَخُذُوْا حِذْرَكُمْ ؕ
چہ ہورءَ یا شما ناجوڑ بیت اے کہ بکشت ایر کنیت وتی سلاحان وُ بزوریت وتی دیمپانان ف۳

إِنَّ اللّٰهَ أَعَدَّ لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا مُّهِيْنًا ﴿۱۰۲﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ
بیشک اللہءَ تیار کتگ پہ کافران بے عزت کنوکیں عذاب ف۴ ۔ پدا وقتیکہ شما ختم کت نماز

فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيٰمًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى جُنُوْبِكُمْ ۚ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ
گڈا یاد بکنت اللہءَ پہ اوشتکا دِنشتکا وپہ کُش وَپتکا ف۵ پدا وقتیکہ شمے ترس گار بُوت

فَأَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ ۚ إِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا
گڈا قائم بکن اِت نمازءَ بیشک نماز پہ مسلمانانی سرا فرضنت

ف۱ یعنی وھدیکہ شما جہادءِ نیتءَ سفر کن اِت وشمارا چہ کافران (کہ شمے دژمن اَنت) خطرہ ببیت کہ شمارا پریشان کننت توا ے جاورءَ نمازءَ گونڈ بکن اِت یعنی ھما نماز کہ ماں حضرءَ چار رکعت اَنت آیانءَ دو رکعت بوان اِت ۔ **فائدہ :** مئے گورءَ ماں سفرءَ سہ منزلءِ بوگ ضروری اِنت چہ آئی کم بہ بیت تو قصر جائز نہ اِنت وکافرانی پریشانی کنگءِ ترس ھما دیدءَ اَت، وھدے اِے حکم نازل بوت ۔ وھدے کہ ترس ہلاس بوت تو ہم گڈا واجہ ماں سفرءَ دو رکعت وانان بوت وصحابہؓءَ ہم بہ ہمے ڈولءَ کڈن کتی ۔ نوں پہ ہمیشگی ماں سفرءَ قصرءِ حکم اِنت، بیان بوتگیں ترس بہ بیت یا مبیت ۔ واِے اللہ تعالیٰءِ فضل اِنت گوں شکرءَ قبول کنگ لازم اِنت، چوشکہ ماں حدیثءَ اتکگ ف۲ ساریءَ سفرءِ نمازءِ بیان اَت، اِے نماز خوفءِ بیان اِنت ۔ یعنی کافرانی فوج پہ مقابلہءَ بہ بیت توا ے جاورءَ مسلمانانی فوج دو ونڈءَ بہ بیت یک ونڈے گوں امامءَ نیم نمازءَ وانانءَ دژمنءِ مقابلہءَ بروت وبوشتیت ودومی ونڈ بئیت گوں امامءَ باقی نیمءَ بوانیت ۔ امامءِ سلامءَ پد دوئیں جماعتاں وتی وتی باقی منتگیں نمازاں جدا جدا بوانانت ۔ اگر نماز مغربءَ ببیت تو اوّلی جماعت دو رکعت ودومی جماعت یک رکعتے گوں امامءَ بوانیت وبہ اِے جاورءَ ماں نمازءَ رو وآمعاف انت ۔ وزخم، زرہ واسپر وغیرہ گوں وت دارگءِ ہم حکم اِنت تانکہ کفار موقع گندانءَ اوڈش مکننت ف۳ یعنی اگر ہورءِ یا نادراھی یا کمزوریءِ سببءَ سلاحانی چست کنگ مشکل ببیت تو چوشیں جاورءَ سلاحانی کشگ وایر کنگءِ اجازت اِنت بلے وتی جندءِ حفاظتءَ زرہ، اسپر وآھن پوشءَ گوں وتءَ بدار اِت ۔ **فائدہ :** اگر، چہ دژمنانی ترسءَ اینکر ہم مہلت مرسیت کہ نمازِ خوفءَ بہ بالا بیان بوتگیں پیما ادا کت بکننت تو جماعتءِ نمازءَ موقوف کنانءَ ھرکس تہنا دتی وتی نمازءَ بوانیت پادانی سرا ۔ واگر، چہ سواریءَ ایر کپگءِ موہ مبیت تو سواریءِ سرا گوں اشارہءَ نمازءَ ادا بکنت اگر اشیءِ ہم موہ مرسیت تو گڈا نمازءَ قضا بکنت ۔ ف۴ یعنی اللہ تعالیٰءِ حکمءِ روءَ گوں تدبیر واحتیاط وھُژاریءَ کار بگر اِت وچہ اللہءِ فضلءَ امیت بکشِت کہ آ کافرانءَ چہ شمے دستءَ وار ورسوا کنت چہ کافراں ہچ مترس اِت ۔ ف۵ یعنی خوفءِ وھدءَ بیقراریءِ جاورءَ اگر ماں نمازءَ چیزے کوتاھی بوت تو چہ نمازِ خوفءَ وتی دستءَ ھلاس کنگءَ پد ہر وھد وہر ڈولءَ اوشتکائی یا نندکائی یا پہ کشءَ لیٹانءَ اللہءَ یاد بکن اِت دانکہ خاص ہجوم ومقاتلہءِ وھدءَ ہن، پہ چاکہ وقتءِ مقرری ودگہ بندشانی رندگیری وا نمازءِ جاورءَ اَت کہ بہ آئی سببءَ تنگی وبے قراری پیش آتک کت گنت چریشی وابید بہ ہر جاورءَ تنگیءَ بغیر اللہءَ یاد کت گنت، ہچ پیما چہ آئی یادءَ غافل مبنت ۔ واجہ عبداللہ بن عباسؓءَ اِے آیتءِ بِدا فرمان کت کہ ایوکءَ ہما شخص کہ آئیءِ عقل وہوش آنرا جواب بدینت چہ اللہءِ یاد کنگءَ معذور انت واگرنہ ہچ کس چہ اللہءِ یادءَ معذور نہ اِنت ۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف۱ یعنی دیہہ یکہ بیان لوتگیں خوف برتو دخاطر جمع بہ بیت توگڈا ہرچ نمازے وانت آئیءَ گوں کنانی تعدیل و شرطانی رعایت و آدابانی خیال لازمی بوانت چوشکہ مامن ءِ جاورءَ وانگ بیدرنت و ہرچ زیاتیں حرکتانی اجازت دیگ بیت تنگ آ خوف ءِ جاورءَ گوں خاص انت بے شک نماز فرض بہ وتی مقررین وھدءَ سفر حضر، دلجمی و خوف ہر جاورءَ بہ ہما وھدءَ ادا کنگی انت چوش نہ کہ ھر ویدہءَ دل بخشیت بوانتی۔ یا مطلب ایشنت کہ نمازءِ بابت ءَ حق تعالیٰ ءَ سرجمیں دستور و وھد مقرر فرمائینتگ کہ ماں حضرءَ چی لوگ لوٹیت وماں سفرءَ چی لوٹیت، ماں دلجمی ءَ چی کنگ و خوف ءِ وھدءَ چی۔ بس ہر جاورءَ آئیءِ پابندی پکار نت۔ ف۲ یعنی کافرانی شوھاز و آیانی رندءَ کپگ ءَ گوں ھمت ءَ کار بگرت وکوتاہی مکن ات واگر شمارا گوں آیان جنگ ءَ ٹپ یا درد رسنگ تو ماں اے رنج ءَ آھم شریک انت و آئندہ شمارا گوں حق تعالیٰ ءَ ہما امیت انت کہ اشان ءَ نیستنت یعنی ماں دنیاءَ چہ کافراں سرا فضلی وماں آخرت ءَ مزنیں ثواب و اللہ تعالیٰ شئے مصلحتاں و شئے عملان ءَ شرزانت۔ ماں آئی ءِ ہر حکم ءَ بہ شما مزنیں نفع و حکمت ہست بہ دین و دنیا ھر دوئیناں۔ بس آئیءِ تابعداری ءَ غنیمت و مزنیں نعمتے بزان انت۔

مَوْقُوْتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوْا فِى ابْتِغَآءِ الْقَوْمِ ؕ اِنْ تَكُوْنُوْا تَاْلَمُوْنَ

پولی مقرریں وقتانا ف۱ دست ہمت مبت ماں رندا کپگا دشمنے اگر شما درد کشت

فَاِنَّهُمْ يَاْلَمُوْنَ كَمَا تَاْلَمُوْنَ ۚ وَتَرْجُوْنَ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا يَرْجُوْنَ ؕ

گڈا آہن درد کشنت ، ہنچو کہ شما درد کشت وامیت کشت شما چہ خدائے ہمکا آچیزے کہ آ امیت نکشنت

وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿١٠٤﴾ اِنَّآ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ

واللہ زانو کنت وحکمتانی صاحبنت ف۲ بیشک ما ایر گھتگ پہ تئی سرا کتاب پہ راستی

لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَآ اَرٰىكَ اللّٰهُ ؕ وَلَا تَكُنْ لِّلْخَآئِنِيْنَ

تاکہ تو انصاف بکنے درمیان مردمان پہ ہما حکمیکہ بپیشداریت ترا اللہ ، ومبو چہ خیانت کنوکانی طرفا

خَصِيْمًا ﴿١٠٥﴾ وَّاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١٠٦﴾

جیڑہ کنوک ف۳ ومعافی بلوٹ چہ اللہءَ بیشک اللہ بخشو کنت مہربانت ف۴

وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِيْنَ يَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ

وجگڑہ مکن چہ ہمایانی طرفا کہ دغائے دارنت ماں وتی دلان ، بیشک اللہ تعالیٰ دوست نداریت آ

كَانَ خَوَّانًا اَثِيْمًا ﴿١٠٧﴾ يَّسْتَخْفُوْنَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُوْنَ

کساکہ دغابازنت گنہگارنت شرم کننت چہ مردمان وشرم نکننت

مِنَ اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ اِذْ يُبَيِّتُوْنَ مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ ؕ

چہ اللہءَ وآگونت گوں آیان وقتیکہ ماں شپا شور کننت آ خبرےءَ اللہ چہ آئیا راضی نہ ئنت

وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطًا ﴿١٠٨﴾ هٰۤاَنْتُمْ هٰۤؤُلَآءِ جٰدَلْتُمْ

و ہرچیکہ آ کننت اللہ تعالیٰ چہ ہر پہنا تا آئی ءَ گرد کنت ف۵ دلگوش کنت شما ہما ات کہ جیڑہ کن ات

عَنْهُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۟ فَمَنْ يُّجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

چہ آیانی طرفا ماں دنیاءِ زندگانیءَ پداکئے ئنت کہ جیڑہ کنت چہ آیانی طرفا گوں اللہءَ قیامتے روچا

اَمْ مَّنْ يَّكُوْنُ عَلَيْهِمْ وَكِيْلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَنْ يَّعْمَلْ سُوْٓءًا اَوْ يَظْلِمْ

یاکئے بیت آیانی کارسر کنوک ف۶ و ہرکسیکہ گناہ بکنت یا پوتی سرا ظلم

منزل ۱

ف۳ منافق وضعیف الاسلامیں مردماں وھدے کسے ءَ یک گناہے وسلیں کارے بکتیں تو چہ سزا و بدنامی ءَ بہریزگ ءِ خاطرءَ نیموشٹا ھینتگت و بہ واجہ ءِ دربارءَ ماں ھنچیں ڈولےءَ آئرا درشانش بکتیں کہ واجہ آئرا بے گناہ بزانت بلکیں یکے گناہے ءِ تہمت جنانءَ آئرا گناھگار جوڑ کنگ ءِ تہا کوشست اِش بکرتیں۔ ووت ماں وت ءَ ہمشور بوتگنت چونکانی (چنانچہ) یکبرے چوش بوت کہ یک ھنچیں مسلمانےءَ دومی مسلمان ءِ لوگ ءَ نقب جت، یک تورگے آرت وگوں آتی لھتے سلاح دزت وبرت۔ بیابگر کہ آ تورگ ٹنگے مان ات، داں دزءِ لوگ ءَ آرت رچان بوت، دزءَ اے چالاکی کت کہ مالءَ بہ وتی لوگ ءَ ایر نہ کت بلکیں شپ ءِ شپ ہما مال ءَ برت یک یہودیءَ گورءَ امانت ایر کت کہ آئیءِ واقف ات صحب ءِ سرا مالک آرت ءِ نشانی ءِ سرا دزءَ راگیت مگرچہ تلاشی گرگ ءَ آئیءِ گورءَ ہچ درنیاھت پدا دزءَ سوگند وارنت کہ من ہچ حال ءَ سر بدنیاں آرت ءِ نشان دیمترءَ ہم شتنت، مالکءَ بہ ہمے نشان ءِ سرا یہودیءَ را دست جت آئیءَ مال ءِ اقرار کت کہ منی گورءَ موجودنت مگر دوشی منی گورءَ فلانیءَ امانت ایر گتگ، من دزتے نیاں۔ مالکءَ اے جیڑہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ خدمت ءَ سرکت، دزءِ قوم وراج ءَ شور کت کہ ہر پیما منتگ آئیءَ سرءَ دزی ثابت مبیت یہودیءَ دز جوڑ بکن ات چنانچہ اشاں گوں یہودءَ جیڑہ کت ووا جہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گورءَ دزءِ بے گناھی ءِ سرا سوگند وارتش وگواھی دانتش۔ نزیکت کہ یہودیءَ را دز فہمگ بیت وآئرا مجرم قرار دیگ ببیت اشی ءِ سرا حق تعالیٰ ءَ بازیں آیات نازل کتنت۔ و واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واِ دگران ءَ ہم تراپ دیگ بوت کہ دز ہمے مسلمان انت، یہودی ماں اشیءَ بہ حق انت وبے گناہ انت و پہ مدامیگی اے ڈولیں مردمانی رازءَ پاشک کت وکلان ءَ ہم تراپ دات آیت ءِ مطلب ایشنت کہ اے رسول ماوتی برحقیں کتاب تئی سرا ہمیشکا دیم دات کہ مئے سر و سوج ءِ روءَ ماں تمامیں مردماں نیک بہ بنت یا بد مومن بہ بنت یا کافر انصاف کنگ بہ بیت و ہرکس کہ دغابازنت آیانی خبرءَ سرا بھروسہ مکنت و نہ کدی آیانی رداری بکنت و بہ آیانی سوگند وگواہی ءِ سرا یک بے گناہےءَ مجرم مکنت یعنی اے دغابازانی طرفداری ءَ گوں یہودءَ جیڑہ مکنت۔
ف۴ یعنی چہ تحقیق ءَ پیش تہنا بہ سر ظاھری احوال ءَ گندانءَ دزءَ را آزاد و یہودیءَ دز فہمگ تئی عصمت ومزن شانی ءِ مناسب نہ انت چہ ایشیءَ استغفار کنگ لوٹیت۔ ماں ایشیءَ کامل ہیم تراپ بوت بہ ہما مخلصیں صحابہاں کہ آیاں بہ اسلامی رشتگ باراجی رشتگ ءِ پدا دزءِ سرا نیکیں گمان داران ءَ یہودیءَ را دز جوڑ کنگ ءَ گلائیش اتنت۔ ف۵ ماں ایشی آیت ءَ وھدے اے مردمانی فریب و بدی صاف صاف ظاھر کنگ بوت تو بلکیں رسول اللہ علیہ وسلم وتی شفقت ءِ سبب ءَ کہ گوں تمامیں مخلوق ءَ وخصوصا بہ وتی امت ءَ داشتگی، چہ حق تعالیٰ ءَ اشانی خطاءَ معاف کنگ ءِ واسطہ عرض کت بہ اشی ءِ سرا ارشاد بوت کہ اے دغابازانی پلوءَ گرائیءَ گوں خداءَ پرچا جیڑہ کنے۔ ایڈولیں مردم خداءَ پسند نہ انت اے واجہ مردماں کرکنانءَ شپاں ناجائزیں شور و مصلحت کننت وچہ اللہ ءَ میار نہ کننت کہ ہر وہدگوں آیانت وآیانی کلیں کارانی سرا اختیار داروکنت واگر شما چہ اشانی طرف ءَ معافی ہم ملوٹتیں تو شئے معافی لوٹگ ءِ احتمال والیقینًا موجودات۔ بچار دگہ جاہے حضرت ابراہیم علیہ السلام ءِ بابت ءَ "یُجَادِلُنَا فِیْ قَوْمِ لُوْطٍ اِنَّ اِبْرٰهِیْمَ لَحَلِیْمٌ اَوَّاهٌ" صافیں فرماں موجودنت۔ نوں بہ آئی پیش بندیءَ حق تعالیٰ اے بیان کنانءَ چہ آ مردمانی سفارش ءَ واجہ ءَ دور داشت۔ واللہ اعلم۔ ف۶ ماں اشی ءَ دیم گور (خطاب) کنگ بوتگ دزءِ قوم و ہما مردم کہ آ دزءِ طرفدار اتنت۔ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ ہمک چیز معلوم انت چہ ے مفتیں طرفداری ءَ دزءَ ماں قیامت ءَ ہچ سیت حاصل نہ بیت — ۱۲

نَفْسَهٗ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١١٠﴾ وَمَنْ

بکنت رندا معافی بلوٹیت چہ اللہ ٔ گڑا گندیت آ اللہ ٔ بخشوک مہربان ف۱ وہرکسیکہ

يَّكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهٗ عَلٰى نَفْسِهٖ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا

بکنت گناہ گڑا دگہ خبر نیستیں کہ اِشیا آ پروت کنت و اللہ زانوکنت ؤ حکمتانی

حَكِيْمًا ﴿١١١﴾ وَمَنْ يَّكْسِبْ خَطِيْٓئَةً اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهٖ

صاحبنت ف۲ ؤ ہرکسیکہ بکنت نزانت کاریٔ یا گناھے رندا بجنت آئیا برےِ

بَرِيْٓــًٔا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ

بیگنا ھیےِ پادا گڑا آئیا یک زنڈیں بہتانے وظاہریں گناہے ماں وتی بڈّا لیڈینت ف۳ واگرمبوتیں اللہ ٔ

اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهٗ لَهَمَّتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ اَنْ يُّضِلُّوْكَ ؕ

بزرگی وآئی ٔ مہربانی پہ تئی سرا گڑا وَ قصد کتگت چہ آیان یک جماعتۓ کہ ردبدینت ترا

وَمَا يُضِلُّوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّوْنَكَ مِنْ شَيْءٍ ؕ وَاَنْزَلَ

ورد ندینت مگر وتی جندان ؤ ضرر دات نکننت ترا ھچ ۔ ؤ ربداتگ

اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ ؕ وَ

اللہ ٔ پہ تئی سرا کتاب وحکمت وبیشی داشتگ ترا آچیزیکہ تو نزانتگ ۔ ؤ

كَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيْمًا ﴿١١٣﴾ لَا خَيْرَ فِيْ كَثِيْرٍ مِّنْ نَّجْوٰىهُمْ

اللہ ٔ مہربانی پہ تئی سرا سک مزن اِنت ف۴ ھچ خبر نیستین ماں آیانی گیشتریں خلوتان

اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوْفٍ اَوْ اِصْلَاحٍۭ بَيْنَ النَّاسِ ؕ

مگر ہماکسیکہ بگوشیت پہ خیراتۓ یا پہ نیکیں کارۓ یا پہ نزان کنگۓ درمیان مردمانی

وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيْهِ

وہرکسیکہ بکنت ھے کارءَ پہ اللہ ٔ رضا جوئیٔ گڑا نوں دئیں ما آئیارا

اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿١١٤﴾ وَمَنْ يُّشَاقِقِ الرَّسُوْلَ مِنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ

زنڈیں ثواب ف۵ ؤ ہرکسیکہ رسول ٔ مخالفت ٔ بکنت رند چہ اے خبرا کہ ظاہر بوت پر آئیا

ع ١٦ ٨ ١٣

ف۱ چہ سوءِ وظلم ءَ مزنیں وحوردیں گناہ مرادنت یاچہ سوءِ ءَ ہماگناہ مرادنت کہ چرائی ءَ دومی پدردی بہ بیت چوشکہ بہ کسے ءِ سرا تہمت بندگ۔ وظلم ہما اِنت کہ آئی ءِ خرابی انسانءَ وتی جرند۔ ہمگرنچ بنیت یعنی گناہ ہرچ پیم ءِ بہ بیت آئی ءِ علاج توبہ واستغفار نت۔ توبہ ءَ پدا اللہ تعالیٰ معاف کنت۔ اگر لھتے مردماں بزانتکاری ءَ چہ ٹھگی کتام مجرمے ءِ بےگناھی ثابت کنانینت یا چہ ردکاری ءِ مجرم ءَ بےگناہش قرار دات توچریشی ءَ آئی ءِ جرم تخفیف بوت نہ کنت البت چہ توبہ ءَ بالکل معاف بوت کنت۔ اِدا آدزءَ را وآئی کلیں طرفداران ءَ کہ آیاں پہ زانتکاری آئی ءِ طرفدار بوتگنت یا چہ نابزانتی ءَ، درستان ءَ توبہ واستغفار ءِ حکم دیگ بوت وبہ اِے نیمگ ءَ لطیف اشارہ ہم بوت کہ اتوں ہم اگر کسے ضدءِ بابت ءَ بہ وتی جبرءِ سراھت بکنت وتوبہ مکنت تو اللہ ءِ بخشش وچہ آئی ءِ رحمتاں زہیر بیت۔ ف۲ یعنی ھرکس بہ زانتکاری ءَ گناہے بکنت آئی ءِ وبال بہ ہمائی سرا کپیت وآئی ءِ سزا ہم خصوصاً ہمائی جرندءَ دیگ بیت دگہ کسےءَ آئی ءِ سزادیگ نہ بیت، پرچیاکہ جوش واھما کس کت کنت کہ آ ترا راستیں قصہ ءِ احوال معلوم مبیت یاچہ حکمت ءَ بےنصیب اِنت۔ مگر حق تعالیٰ وابہ حق ودل بصیغہ مبالغہ علیم وحکیم اِنت۔ اودا اشی ءَ ہچ گنجائش نیستنت تونوں وت دُزی کنان ءَ بہ یہودیءَ سرا مُشگ ءَ چے سبیت بوت کنت۔ ف۳ یعنی ہرکسءَ حوردیں یامزنیں گناہے کنان ءَ آرا دومی ءِ سرا بجنت تو آئی ءِ سرا دوگناہ لازم بوتنت۔ یکے دروغیں تہمت ءِ دومی ہما اصلی گناہ۔ توچہ اِشی ءَ ظاھر بوت کہ دنت دُزّی یہودی ءِ سرا تہمت بندگ ءَ چہ وبال انگت زیات بوت نفع وسیبت ھچ حاصل نہ بوت۔ واِے ہم معلوم بوت کہ گناہ حوردینے بببیت یامزنینے، ابیدچہ خالصیں توبہءَ دگہ آئی ءِ علاج ہچ بوت نہ کنت۔ ف۴ ماں اِے آیت ءَ دیم گوری (خطاب) اِنت بہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نیمگءَ وجار اِنت بہ ہماخیانت کارانی فریب ءِ وبیان اِنت واجہ ءِ مزن شانی ومعصومی ءِ۔ وبہ اشی کہ واجہ ماں علمی کمال ءَ کہ آچہ تماہیں کمالاں اوّل واعلیٰ اِنت چہ کلّاں سرافضل اِنت وپدا اللہ ءِ فضل تئی سرا ھمنکر بےحدوبےحساب اَنت کہ آ مٹے فہم ءَ نیا بینت ونہ ماتونیں کہ آرا بیان بجنیں واشارہ بہ اِے خبرءِ نیمگ ءَ اِنت کہ واجہ ءَ دُزّءَ را بےگناہ پمشکا قرار دات کہ ظاھری احوال ءَ گندان و شاھدانی قول وبیان ءَ اشکنان وآرا پدا راست زانانءَ چوشیں فیصلہ دات۔ چہ حق ءَ ٹگلگ یاماں حق ءَ چشم پوشی ہرگز ہرگز برآئی سبب نہ اَت وماں اینکریں جبرے ءَ ھچ خرابی ہم نہ اَت بلکیں ھنچوش بوگ الّمی اَت۔ وھدے چہ اللہ پاک ءِ فضل ومہربانی ءَ حقیقت پدّرا بوت ھچ خلجان باقی نہ مَنت وچہ اِے کلّیں گپّان مقصود ایشنت کہ آ ئندگءَ آفریب کاریں مردم چہ واجہ ءِ ردگ وفریب دیگ ءَ وتی دستان بدارنت وناامیدی ءِ شکار بلنت و واجہ بہ وتی مزن شانی وپاکیزگی ءِ پدا گوں فکرو تدبیرءَ کاربگیت۔ ف۵ منافق وہنرباز اگرگوں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ ماں گوش سُک سُکی کننت تانکہ ماں مردماں وتی معتبری ءَ پیش بدارنت وماں دیوانءَ نندان ءَ وت ماں دت ءَ ناھودگیں سُک سُکۓ گلائیش بنت کسےءِ ٹچکان ءَ شودنت کسے ءِ غیبت، کسے ءِ گلہ وگواھی ءَ کننت۔ بہ اشی ءَ حکم بوت کہ ھرکس بہ گوشاں شور ومصلحت کننت اِشانی زیات تربند و بوج چہ خیرءَ ھورک بنت وحقیں خبرءَ چیر دیگ ءِ ھچ حاجت نہ اِنت۔ ماں آئی ءَ فریب بوت کنت۔ البت اگر چیزے دیگی اِنت تو (میاری) صدقہ وخیرات ءِ گپ چیر بدنت تانکہ زوروک شہرت مبیت یاکتام ناسرپدیں شخصے ءَ چہ ردکاری ءَ برکتینیت وآرا خوبیں وتچکیں مسئلہ ئے بیش بداریت توچیرکائی بیش بداریت تانکہ آرا شرمندگی مبیت۔ یادوکس جنگ کنگا نت وزھر بُرّیں مردجوش ءِ سبب ءَ صلح نہ کنت تو پسرا ایک سوڑگے جوڑ بکنت پدا آرا اسرکچ بکنائینیت۔ گڈسرءَ فرمان کتی کہ ھرکسے بُرزابیں بوتگیں کاراں پہ خداءِ رضاءَ بکنت آرا مزن شانداریں ثواب دیگ بیت یعنی ریاکاری یا دگہ کتام دنیاوی لالچ بوگ نہ لوٹیت۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف لیعنی وہدے کسے حق ءَ سرپد بوت وپدا چراءِ ءَ رند ہم رسول ءِ حکم ءِ مخالفت ءَ بکنت وکلیں مسلمانان ءَ یلہ دیان ءَ جدا یہ وناراہے دربگیجیت توگڈا آئی ءِ جاگہ جہنم انت چوشکہ ہما دُزءَ کت کہ آئی ذکرگوست کہ وتی گناہ ءَ قبول دار بوگ ءِ بدل ءَ چہ دست ءِ بُرگ ءِ ترس ءَ مکہ ءَ تتک وشُت وگوں مشرکاں آوار بوت۔

فائدہ : زنڈیں عالماں چہ اِے آیت ءَ اِے مسئلہ ءَ ہم کشتگ کہ امّت ءِ اجماع ءِ منکر جہنّمی اِنت یعنی امّت ءِ اجماع ءَ قبول کنگ فرض اِنت۔ ماں حدیث ءَ بیان اِنت کہ اللہ تعالیٰ ءِ دست مسلمانانی جماعت ءِ سرا اِنت کہ ہرکس ءَ وتی کِشک جدا کت آماں دوزخ ءَ شُت کپیت۔ ف۲ یعنی چہ شرک ءَ جہل ءِ گناہاں ہرکسے ءِ بلوٹیت اللہ معاف کنت۔ مگر شرک ءَ ہچبر نہ بخشیت۔ پہ مشرک ءَ عذاب مقرر فرمائینتگ۔ تو دُزّی کنگ وتہمت بندگ اگرچہ گناہ کبیرہ انت مگر اِے احتمال ہم ہست اِت کہ اللہ تعالیٰ چہ وتی رحمتاں آ دُزءَ را بخشتیں۔ بلے وھدے کہ آ دُز چہ رسول ءِ حکم ءِ بدل ءَ تتک وگوں مشرکاں اوار بوت توگڈا نوں آئی مغفرت ءِ احتمال ہن باقی نہ مَنت۔

فائدہ : چریشی ءَ اِے معلوم بوت کہ شرک اِے نہ اِنت کہ ابید چہ اللہ ءَ دگرے ءِ پرستش ءَ بکنت بلکیں اللہ ءِ حکم ءِ مقابلہ ءَ دگرے ءِ حکم ءَ دوست دارگ ہن شرک انت۔ ف۳ دُور شُت وکپت ہمشکا کہ آ شخص وا چہ اللہ ءَ صاف صاف ءَ دیم ءَ تاب دیوک بوت وا اللہ ءِ مقابلہ ءَ دگہ معبودے اڈ کنان ءَ شیطان ءِ سرجمی ءَ فرمان بردار بوت، چہ اللہ تعالیٰ ءِ وچہ آئی ءِ رحمتاں درستاں بے غرض بوت دھرکس کہ اینکر دورشُت وکپت توگڈا آچونکا ئی اللہ ءِ رحمت وآئی مغفرت ءِ حقدار بوت کنت بلکیں اِے ہمیں شخص ءِ مغفرت وا حکمت ءِ ہن برخلاف بوگ لوٹیت۔ ہمے سبب اِنت کہ اِے ہمیں مردمان ءَ چہ مغفرت ءَ یکبارگی نا امید کنگ بوتگ ومسلمان ہر قدر سکّ گنہگار ببیت چونکہ آئی ءِ خرابی ایوک ءَ داں عملاں اِنت آئی عقیدہ وتعلق ورشتگ کل بہ وتی جاگہ ءَ قائم انت ہمشکا آئی مغفرت المّ ءِ بیت زوت یا بہ تاخیر ءَ رند، ھروھدے اللہ پاک بلوٹیت آئرا بخشیت۔

ف۴ یعنی اِے مشرکاں چہ اللہ ءَ ابید ہرکس ءَ راکہ وتی معبود اڈ کت آہما بت انت کہ پہ جنیناتی نام ءَ آیان ءِ نامش پرستگ چوشکہ عُزّٰی ومناۃ ونائلہ وغیرہ و بُتماں ءَ اگر بچار اِت تو اِے مشرک سرکشیں شیطان ءِ کہ اللہ آئرا ملعون قرار داتگ عبادت ءَ کننت ھمائی ءَ اشان ءَ رد دیان ءَ بہ اِے عمل ءَ سرکتگ وماں بت پرستی ءَ آئی اطاعت وخاص رضا شامل اِنت، چریشی ءَ مشرکانی چہ حد ءَ درضلالت وگمراھی ءَ درشان کنگ مقصود نت بچار! اوّل چہ اللہ ءَ ابید کسے ءَ معبود اڈ کنگ کہ چریشی ءَ مستریں گمراھی چی بوت کنت پدا معبود ھما چیزان ءَ سازتش کہ آڈوک وسنگ اَنت کہ ھچ حرکت کنگ ہم نتونت وپدا پہ جنینانی نام ءَ نامزدنت وبہ کئی سروسوج ءَ ؟ چہ ہما شیطان ءِ سروسوج ءَ اِے گمراھیان ءَ قبول کنت کہ آئرا خدا ءَ ملعون قرار داتگ آیا چوشیں گمراھی وجہالت ءِ دگہ مثال بوت کنت وکتام احمق اِشی ءِ قبول کنگ ءَ تیار بوت کنت

ف۵ یعنی وھدے کہ شیطان سجدہ نہ کنگ ءِ سرا ملعون ومردود کنگ بوت تو آئی ءَ ہما وقت ءَ گوشتگت کہ من وا برباد بوتوں مگر من چہ تئی بندہاں وچہ آدم ءِ اولاد ءَ

الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيْلِ الْمُؤْمِنِيْنَ نُوَلِّهٖ مَا تَوَلّٰى وَ

راہ راست وسلمانانی راہا بلیت پہ دگر راھیا۔ روت ماہن آیئا بلہ ذ ہیں دیم پہ ھما راہیکہ آ ربادگ

نُصْلِهٖ جَهَنَّمَ ؕ وَسَآءَتْ مَصِيْرًا ﴿۱۱۵﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ

گپتگ، ؤ گوازینیں آیئارا ماں دوزخا وبدیں جاگھے آ ف۱ بلیشک اللہ نہ بخشییت اے خبرا کہ دگہ کسے گوں

يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَآءُ ؕ وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ

آیئا شریک کنگ ببیت وبخشییت آیئا چہ بغیر اِے دگہ گناھاں پہ ہرکسا کہ بلوٹیت ف۲ وہرکسیکہ شریک بکنت گوں اللہ ءَ دگرے ءَ

فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا ﴿۱۱۶﴾ اِنْ يَّدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖۤ اِلَّآ اِنٰثًا ۚ

گڈا برآن آما دوریں گنچلیا کپت ف۳۔ اللہ ءَ چہ بغیر توار پر ندینت مگر جنینان

وَاِنْ يَّدْعُوْنَ اِلَّا شَيْطٰنًا مَّرِيْدًا ﴿۱۱۷﴾ لَّعَنَهُ اللّٰهُ ۘ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ

وتوار پر ندینت مگر سرکشیں شیطان ءَ کہ لعنت کنگ پرآئی ءِ سرا اللہ ءَ ف۴ وگوشت شیطان ءَ کہ البتہ

مِنْ عِبَادِكَ نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا ﴿۱۱۸﴾ وَّلَاُضِلَّنَّهُمْ وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ

من گِراں چہ تئی بندیان بہرے مقرریں ف۵ وآیانا گمراہ کناں وامیدوارش کناں

وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ

وآیانا گوشاں تاکہ چاک دینت دلوتانی گوشان وفرمائینانش تاکہ بگلینت اللہ ءِ

خَلْقَ اللّٰهِ ؕ وَمَنْ يَّتَّخِذِ الشَّيْطٰنَ وَلِيًّا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ

اڈ کتگیں صورتان ف۶ ؤ ہرکسیکہ اللہ ءَ بلیت شیطان ءَ وتی دوست بگریت گڈا آ تاوان بار بوت

خُسْرَانًا مُّبِيْنًا ﴿۱۱۹﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيْهِمْ ؕ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطٰنُ

پہ تاوانے ظاہریں، آیانا وعدہ دنت وامیدوارش کنت ؤ وعدہ ندنت آیانا شیطان

اِلَّا غُرُوْرًا ﴿۱۲۰﴾ اُولٰٓئِكَ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ۫ وَلَا يَجِدُوْنَ عَنْهَا

مگر پہ گلائینگ ایشانی جاگہ جہنم اِنت ؤ نگندنت چہ ادا نچگ ءِ

مَحِيْصًا ﴿۱۲۱﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ

جاگھے ف وھاکسان کہ ایمانش آرت ونیکین کارش کُت گڈا ما آیانا داخل کنیں ماں باغان

ع ۱۷ / ۱۴ — وقف لازم

یک بہرے (مقدارے) معلومیں ومزنیں ونڈے گراں۔ بزاں اِشان ءَ گمراہ کنان ءَ گوں وت ءَ ہور ماں جہنم ءَ براں۔ چوشکہ ماں سورہ حجر وبنی اسرائیل وغیرہ ءَ مذکور نت مطلب چوش بوت کہ سرکش وملعون بوگ ءَ ابید شیطان واکل بنی آدم ءِ چہ اوّل ءَ مزن دژمن وبدواہ اِنت واِے دژمنی ءَ بہ ثتری درشان کتگی۔ تونوں اِے احتمال ہم باقی نہ منت کہ اگرچہ شیطان ہمک ہیما خبیث وگمراہ انت مگر شاید کسے ءَ رابہ دوزواھی کتام نفعے ءِ جبرے سروسوج بدنت بلکیں اِے معلوم بوت کہ آ ازلی دژمن بنی آدم ءَ ہر سروسوجے کنت آیان ءِ گمراھی وبربادی ءِ سوج ءَ دنت۔ گڈا اِے ہمیں گمراہ وبدواہے ءِ اطاعت کنگ چینکر جہالت ونادانی اِنت۔ مقرریں ونڈ ءِ گرگ ءِ یک معنائے اِے ہم ہست کہ تئی بندہ چہ وتی ماں ءَ منی ونڈ ءَ گیشینت چوشکہ مردم پہ بُت یا جن وغیرہ غیراللہ ءِ نذر ونیاز ءَ کننت۔ ف۶ یعنی ھماکس کہ منی ونڈ ءَ کاینت آیان ءَ چہ راستیں راہ ءَ گمراہ کنان وآیاں دنیاوی زند ودنیاوی واھگانی تمام کنگ ءِ وقیامت وحساب کتاب ودگہ آخرت ءِ کارانی گردار ءِ بارو ءَ انکار کنگ ءِ واھگ ءَ

تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِیْنَ فِیْهَاۤ اَبَدًا ؕ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ؕ

کرُ نبنت چہ آیانی چیرا جُو جہ منذ بنت ماں اودا همیشہ۔ اللہ ءِ وعدہ راستنت

وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ قِیْلًا ﴿۱۲۲﴾ لَیْسَ بِاَمَانِیِّكُمْ وَلَاۤ اَمَانِیِّ

وچہ اللہ ءَ کیئ راستگو ترنت ول نہ ئنت ہنچو کہ شما واہگ بکنِت ؤ نہ ہنچو کہ اهل

اَهْلِ الْكِتٰبِ ؕ مَنْ یَّعْمَلْ سُوْٓءًا یُّجْزَ بِهٖ ۙ وَلَا یَجِدْ لَهٗ مِنْ دُوْنِ

کتاب واهگ بکنت، وہرکسیکہ بدیں کار بکنت آئیءِ سزا آئیارا رسیت ونگندیت پروت بغیر چہ

اللّٰهِ وَلِیًّا وَّلَا نَصِیْرًا ﴿۱۲۳﴾ وَمَنْ یَّعْمَلْ مِنَ الصّٰلِحٰتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ

اللہ ءَ دوستے ونہ مددگارے ول ، وہرکسیکہ نیکیں عمل بکنت مردینی بیبت آ یا

اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ یَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَلَا یُظْلَمُوْنَ

جنینے ؤ آمسلمانی بیبت گڑا آیان گوزنت ماں بهشت ءَ وآیانی حق گار نبیت قدر

نَقِیْرًا ﴿۱۲۴﴾ وَمَنْ اَحْسَنُ دِیْنًا مِّمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ

کدگ ءِ مهرے۔ ؤ کئی دین شر ترنت چہ آئیا کہ جُکینتی وتی دیم پہ اللہ ءِ حکم ءِ نیمگا وآیک پیما نیکیں کار کنت

وَّاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِیْمَ حَنِیْفًا ؕ وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِیْمَ خَلِیْلًا ﴿۱۲۵﴾

ورفت پہ ابراهیم ءِ دین ءِ هما کہ حق ءِ سرا ئنت۔ وگپت اللہ ءَ ابراهیم وتی خالصین دوست ف۳

وَلِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَیْءٍ

واللہ ءِ ونیگنت هرچیکہ ماں آسماناں هستنت وهرچیکہ ماں زمین ءَ هستنت ودرستیں چیز ماں اللہ ءِ

مُّحِیْطًا ﴿۱۲۶﴾ وَیَسْتَفْتُوْنَكَ فِی النِّسَآءِ ؕ قُلِ اللّٰهُ یُفْتِیْكُمْ فِیْهِنَّ ۙ وَ

قابو بیت ف۴ واجازت لوٹنت چہ تو ماں جنینانی نکاحے بارہا بگوش کہ اللہ شمارا اجازت دنت آیانی، ؤ

مَا یُتْلٰى عَلَیْكُمْ فِی الْكِتٰبِ فِیْ یَتٰمَى النِّسَآءِ الّٰتِیْ لَا تُؤْتُوْنَهُنَّ

آچیزیکہ وانگ بیت پہ شمے سرا ماں قرآنا گڑا نوں احکم درحق هما جوریں جنینانت کہ ندیت شما آیانا

مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُوْنَ اَنْ تَنْكِحُوْهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِیْنَ

هما چیز بکہ پہ آیان مقرر کنگ بونگ ولوٹت کہ ماں وتی نکاح ءِ بیارت شما آیانا وهن درحق کمزوربیان انت

ع ۱۸ / ۱۱ / ۱۵

پیدا کناں وآیان ءَ اے تعلیم ءَ دیاں کہ جناورانی گوشاں تل کنان ءَ پہ بتانی نام ءَ آیان ءَ ویل بکننت۔ واللہ ءِ پیدا کُتگیں صورتاں وآئی مقرر کتگیں جہران ءَ بدل بکننت۔
فائدہ: کافرانی دستورات گوک بُز واشتر ءِ چک ءَ بتانی نام ءَ نامزد کتگتش وآئی گوش ءَ تل کنان ءَ یا ماں آئی گوش ءِ نشانی ئے مان کنان ءَ ویل کتگتش۔ صورت ءِ بدل کنگ ءِ معنیٰ ایشنت چوشکہ جہ سوچن ءَ جان ءِ پوست ءَ سُنبگ وسیاهیں نشانے جوڑ کنگ یا نیل ءِ داغ دیگ یا چُکانی سرا بُل وارگ کہ اے فلاں پیر ءِ گنت مسلمانان ءَ لازم انت کہ چہ اے شیطانی کاراں وتارا پهریزنت۔ ریشانی سایگ هم ماں همے تبدیلی ءَ داخلنت۔ واللہ پاک ءِ همینکر احکام انت ماں آیان تبدیلی یارگ سک بدنت۔ هرچیزے کہ آئی ءَ حلال کت آئرا حرام کنگ یا حرام ءَ حلال کنگ انسان ءَ چہ اسلام ءِ خارج کنت۔ تو هرکس ماں اے کاراں گرفتار نت آئرا یقین کنگ لوٹیت کہ من پہ شیطان ءِ هماوندءَ شاملوں کہ آئی ءِ بیان بُرزا گوست۔ ف یعنی وهدے شیطان ءِ خباثت وشرارت وآئی ءِ عداوت ءِ جاوریں شرّی معلوم بوت تونوں مریشی ءَ هچ شک نہ منت کہ هرکس چہ وتی برحقیں معبود ءَ دیم ءَ ترینان ءَ شیطان ءِ رہ بند ءَ عمل کنت آسک ناوان باربیت آئی ءِ تمایں وعدہ و امید حشکیں فریبنت۔ نتیجہ اِے بوت کہ اِے کلانی هنکیں دوزخنت کہ چہ آئی ءَ درآیگ ءِ هچ رہ بندے هم نہ بیت۔ ۱۲

همے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی وهماکس کہ آچہ شیطان ءِ بدی ءَ محفوظنت وخدائے پاک ءِ فرمان ءِ روء ءَ ایمانش آورت وخوبیں عملش کت آهدام ماں باغ و بهار ءَ مانننت واے اللہ ءِ وعدہ انت کہ چہرائی ءَ راست ترکسی خبر بوت نہ کنت۔ گڑا چوشیں راستیں وعدہ ءَ یلہ دیان ءَ شیطان ءِ دروغیں گپان ءَ قبول کنگ چینکر گمراهی وچینکر تاوان بہ وتی سرا مُشگ ءِ بیما انت۔ ف۲ کتاب داروک یعنی یهود ونصرانیانی خیال همیش اَت کہ ما خدا ءِ خاص وناسیں بندہ ئیں بہ هما گناہاں کہ مخلوق سزاواربنت ما سزاوار نہ بئیں۔ مئے پیغمبر مئے حمایت ءَ کنت وناداں مسلمان هن بہ وتی حق ءَ هنچوشیں خیال دارنت۔ نوں بمشکا فرمانی کت کہ نجات وثواب ءِ دار ومدار امید وخیال ءِ سرا نہ انت هرکس بدیں کارے کنت آسزاوار بیت نوری هرکسے بہ بیت۔ اللہ ءِ عذاب ءِ وهد ءَ کسی حمایت کار دات نہ کنت اللہ هرکس ءَ سزاوار بکنت تو ایوک ءَ بہ بهائی ءِ بلہ کنگ ءَ آزاد بوت کنت۔ دنیا ءِ نادراهی ومصیبت ءِ نیمگ ءَ دلگوش ءَ گور بکنت وهرکس کہ نیکیں عمل کنت بلے ءَ همیشنت کہ ایمان داروک هم بیبت گڑا چوشیں کس ماں جنت ءَ روںت ووتی نیکیں کارانی ثواب ءَ سرجمی ءَ حاصل کننت۔ خلاصہ چوش بوت کہ ثواب و عتاب ءِ تعلق گوں عملانت چہ کسے ءِ امید واهگ ءَ هچ بوت نہ کنت بمشکا اے امیدان ءَ لگتمال کن اِت وعملانی نیمگا زیات جُهد بکن اِت۔ ف۳ ساری ءَ معلوم بوت کہ اللہ ءِ گور ءَ اعمال معتبرنت مفتیں واهگانی آسہ هچ بوت نہ کنت۔ کتاب داروک وغیرہ بہ کلاں همے دستور مقررنت۔ ماں اِشی ءَ اشارہ اَت بہ اسلام ءِ پیرواں یعنی صحابیانی توصیف وشرف ءِ نیمگا وکتاب داروکانی خرابی وبدی ءِ نیمگا۔ بلے نوں شرگیش وگیوار کنان ءَ فرمان کنت کہ ماں دینداری ءَ آشخص ءِ مقابلہ ءَ کیئ کت کنت کہ اللہ ءِ حکم ءِ سرا وتی سرا جهل کنت ونیکیں کاراں گوں دل وجان کنت وحضرت ابراهیم ءِ دین ءِ رندگیری ءَ بہ راستی ءَ کنت کہ آئی کلاں ءَ یلہ کنان ءَ ایوک اللہ ءِ بوتگت وآئرا اللہ ءَ وتی خلیل جوڑ کت۔ ظاهرنت کہ اِے سئیں وصف ماں صحابہ کرام ءَ بہ اعلیٰ تریں پیما موجود اتنت نہ ماں کتاب داروکاں۔ نوں چہ اِشی ءَ خدا بندانی هما واہگ کہ پیش ءَ بیان بوت مفتیں وردیں گپے اَت۔ ف۴ یعنی ماں آسمان وزمین ءَ هرچیکہ هست کل آئی بندہ وآئی ءِ مخلوق وملکیت انت وماں همائی اختیار ءَ نت وآچہ وتی رحمت وحکمت ءَ هرکس ءَ هرپیما بلوٹیت معاملہ کنت آئرا کسی حاجت نیست چہ خلیل اڈ کنگ ءَ کسے ءَ رد ملکیت وماں مخلوق ءِ کلیں اعمال خیر وگند ءِ جزا وسزا ءِ باروء ءَ هچ پیس وبیش مکنت

ف ماں اِے سورت ءِ ابتداءَ کڈّن کنائینتگئی بہ یتیمان ءِ حق ءِ اداکنگ ءَ فرمانی کتگت کہ یتیمیں دختر کہ ناکوزات آئیءِ ولی وارثنت اگرہے بفہمت کہ من نتوناں کہ آئیءِ حق ءَ بکناں تو وت گوں آ دختر ءَ نکاح مکنت بلکیں آئیءِ نکاح ءَ گوں دگرے ءَ بکنائینیت و وت آئیءِ ہزم بہ بیت برشیءِ ردا مسلماناں گوں اِے ڈولیں جنیناں نکاح ءَ مہتل داشتگت۔ مگر رندی تجربیاں چہ معلوم بوت کہ لھتیں جاگہ بہ دختر ءِ حق ءَ ہے شرّنت کہ آئیءِ ولی آئرا بہ وتی نکاح ءَ بیاریت، ھما رعایت و خیالداری ئے کہ آئیءِ جند کنت آ پیما غیر نہ کنت گڈا مسلماناں چہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ نکاح ءِ اجازت طلب کت۔ بہ اشیءِ ردا گڈا اِے آیت نازل بوت و رخصت دیگ بوت و فرمان کت کہ پیسرا مہن کنگ بہ ہے صورت ءَ اَت کہ آیانی حق ءَ پورا ادا کت مکن اِت و یتیمانی حق ءِ دیگ ءِ بابت ءَ کڈّن بیان بوتگت۔ و وہدیکہ کسے گوں یتیماں خوبیں سلوک و دوزواہیءِ ارادہ ءَ نکاح کنگ بلوٹیت تو پہ آئیءَ اجازتنت۔ **فائدہ** : عربستان ءِ مردماں جنیں آدم زھگ و یتیماں چہ لھتیں حقوق ءَ زبھر کتگت و آیان ءَ میراث اِشں ھن نداتگت و گوشتگتش کہ میراث ھمایانی حق اِنت کہ آ گوں دژمن ءَ جنگ بکننت۔ گوں یتیمیں دختراں آیانی ولیاں نکاح کنگ ءَ پدماں آیانی نان نفقہ و مہر ءَ کمی و ماں آیانی مال ءَ ناحق ءَ دست درازی کتگتش۔ چنانچہ اِے سورت ءِ شروعات ءَ بہ اِے جرانی کڈّن ءِ بارو ءَ بیان گوستنت نوں بہ اِے موقع ءَ چہ چنت رکوع ءَ پیش ہرچ حکمے بیان بوان و پیدا کنت آئیءِ خلاصہ ہمیشنت کہ حکم الٰہی ءِ رندگیری واجب اِنت کسےءِ عقل، کسے دستور، کسےءِ حکم، کسےءِ واہگ و اٹکل اعتبار و بھیسہ ءِ قابل بوت نکنت۔ اللہ تعالیٰ ءِ حکم ءِ مقابلہ ءَ کسےءِ خبرءِ اشکنگ و اللہ ءِ حکم ءَ دیل کنان ءَ عمل کنگ سرظاھریں کفر و گمراہی اِنت و اِے بیان ءَ بہ ہمک رنگ ءَ گوں کڈّن ءَ بیان کنان ءَ پیشدارگ بوتگ نوں جرائیءَ بد پیشی آیانی حوالہ ءَ دیان ءَ لھتیں دگہ مسئلہاں کہ آ جنیں آدم یتیمیں دختران ءِ نکاح ءِ بابت ءَ اَنت اِذا ھمایانی بیان بیگائنت تانکہ اِے کڈّنان ءَ پد جنیں آدمانی حقوق ءِ اداکنگ ءِ بارو ءَ دگہ گپّے یشت مہ کپیت۔ روایت اِنت کہ وہدے واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ جنینانی بابت ءَ میراث ءِ حکم بیان کت تو لھتیں عرب سردار واجہ ءِ خدمت ءَ آھتنت و گوں تعجب ءَ گوشتش کہ ما اشکتگ کہ شما گوھار و جنک ءَ میراث دیائیں اِت حالانکہ میراث ھمایانی حق اِنت کہ آ گوں دژمن ءَ جنگ کننت و غنیمت ءِ مال ءَ بیارنت واجہ ءَ فرمان کت کہ بے شک اللہ ءِ حکم ھمیشنت کہ اشاں میراث دیگ بہ بیت۔ ھن بہ اِے نیمگا اشارہ اِنت کہ فرمان "وَمَنْ اَحْسَنُ دِيْنًا مِّمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ" ءِ مصداق واجہ ءِ اصحابنت کہ ماں نکاح ءِ مہر و نان و نفقہ ءِ جرانی نہا وتی زیردستانی اِدنائیں حق تلفی ءِ روادار نہ اَنت و خداءِ حکم ءِ مقابلہ ءَ وتی نفع و ذاتی لالچ یا وتی قوم ءِ رسم و رواج ءِ اصلاً پرواہ ءَ ندارنت و ہے ہم کننت کہ اللہ ءِ حکم ءِ جاگہے ءَ مخالفت ءِ احتمال بہ بیت چرائی ہم وتا پھریزنت ہرچ کارے کہ کننت صاف اجازت ءَ پد آکارءَ کننت۔ واللہ اعلم

ف۲ یعنی اللہ ءَ شمے ذرّہ ذرّہ نیکی معلومنت پمشکا یتیم و جنیں آدمانی حق ءَ ہرچ نیکیئے کن اِت آئیءِ ثواب شمارا ضرور رسیت۔ ف۳ یعنی اگر کتام جنیں آدمے بماریت کہ آئیءِ لوگ واجہ ءِ دل گوں آئی ہور نہ بیت و آئرا رضا و دلگوش گور کنگ ءِ خاطر ءَ چہ وتی مہریانان نفقہ و غیرہ ءَ چیزے کم کنان ءَ آئرا وش بکنت تو ماں اِے مصلحت ءَ ھچ کس گنہگار نہ بیت ماں جن و مرد ءَ مصلحت و موافقت باز خوبیں خبریت۔ البت مفت ناحق ءَ جنین ءَ دل سیاہ کنگ و ابید چہ آئیءِ رضاءَ آئیءِ مال ءَ دست جنگ گناہ اِنت۔ ف۴ یعنی وتی نفع و مال ءِ حرص و بخیلی ماں ہریکے ءِ دل ءَ پیشتر تنگ پمشکا بہ مصلحت ءِ ردا اگر جنیں آدم مرد ءَ رالمکیں سیت رسینیت تو مرد بہ دل ءَ وش بیت۔ ف۵ یعنی اگر گوں جنیناں بہ شرّی ءَ پیش کائیت و چہ بدخلقی و جنگ ءَ پھریزیت تو اللہ تعالیٰ شمے کلیں جراں شرّ واقفنت۔ اِے نیکیءِ ثواب ءَ جزا دنت۔ ظاھرنت کہ ماں اِے صورت ءَ نہ دیم ءِ تر تنگ و نہ وشیءِ نوبت کیت و نہ راضی کنگ و نہ وتی کتام حق ءَ چہ دست کشگ ءِ ضرورت کپیت۔ ف۶ یعنی اگر بہ نکاح ءَ جنیں باز بہ بنت تو گڈا گوں شما چوش

مِنَ الْوِلْدَانِ ۙ وَاَنْ تَقُوْمُوْا لِلْيَتٰمٰى بِالْقِسْطِ ؕ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ

چہ کسانیں زھگان و درحق اِے جرائنت کہ بوشنت دربارہ چوریان پہ انصاف سرابوا و ہر شرّیں کارے کہ بکنت

فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهٖ عَلِيْمًا ﴿۱۲۷﴾ وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ مِنْۢ بَعْلِهَا نُشُوْزًا

گڈا اللہ تعالیٰ پرآئیا سہی دارنت ف۲ واگر یک جنینے بتر سیت چہ وتی مرد ءِ جیڑ یا

اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَاۤ اَنْ يُّصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا ؕ وَالصُّلْحُ

یا دیم تہاری ءِ گڈا ہچ گناہ نہ اِنت پہ آہردکانی سرا ایکہ تران بکننت گوں یکدگرا پہ یکڈولے، و تران

خَيْرٌ ؕ وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ الشُّحَّ ؕ وَاِنْ تُحْسِنُوْا وَتَتَّقُوْا فَاِنَّ

شرّ زنت ف۳ وایر نشتنگ ماں دلانی تہا چم چاری ف۴ واگر شما شرّی بکنت و فدا ترسی بکنت گڈا

اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿۱۲۸﴾ وَلَنْ تَسْتَطِيْعُوْۤا اَنْ تَعْدِلُوْا

اللہ تعالیٰ پہ شمے درستیں کرداراں خبردارنت ف۵ و شما ھچبر عدل کُت نکنت

بَيْنَ النِّسَآءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيْلُوْا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوْهَا

ماں جنینان اگرچہ حارصی بکنت گڈا یھک ملیٹت پہ یک نیمگیا کہ انگار بکنت دگہ جنیا

كَالْمُعَلَّقَةِ ؕ وَاِنْ تُصْلِحُوْا وَتَتَّقُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا

ہنچو کہ درنلگ ف۶ واگر وتمو تا صلح بکنت و پرہیزگاری بکنت گڈا اللہ بخشوکنت

رَّحِيْمًا ﴿۱۲۹﴾ وَاِنْ يَّتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّٰهُ كُلًّا مِّنْ سَعَتِهٖ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ

مہربان اِنت ف۷ واگر گیش گزاربنت آہردو گڈا بے حاجت کنت اللہ ہریکیا چہ وتی گنجیں درا۔ و اللہ

وَاسِعًا حَكِيْمًا ﴿۱۳۰﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ؕ وَلَقَدْ

درگشادنت حکمتانی صاحبنت ف۸ و اللہ ءِ دینگنت ہرچیکہ ماں آسماناں ہستنت و ہرچیکہ ماں زمینا ہستنت و

وَصَّيْنَا الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَ ؕ

ما حکم داتگ ہما کتابیان کہ چہ شما پیسر گوستگ شتگنت و شمارا کہ بترسیت چہ اللہ ءِ

وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ؕ وَكَانَ

واگر نمنیت گڈا اللہ ءِ دینگنت ہرچیکہ ماں آسماناں ہستنت و ہرچیکہ ماں زمینا ہستنت و اللہ

اللّٰهُ غَنِيًّا حَمِيْدًا ﴿۱۳۱﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ وَ

بے حاجتنت و تعریفانی صاحبنت ۔ واللہ ءِ وتیگنت ہر چیکہ ماں آسمانان ھستنت و ہر چیکہ ماں زمین ءَ ھستنت، و

كَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿۱۳۲﴾ اِنْ يَّشَاْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَاْتِ

اللہ وت بس انت پہ کارءِ اڈ کناگا ف۱ اگر بلوٹیت آ گڈا بارت گار کنت شمارا او مردمان و زور بیت

بِاٰخَرِيْنَ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰي ذٰلِكَ قَدِيْرًا ﴿۱۳۳﴾ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ

کاربیت دگہ انسان، و اللہ پر اے حبرءِ سرا قادرنت ف۲ ہر کسیکہ بلوٹیت

ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ

دنیاءِ مُزدءَ گڈا اللہ ءِ گورا دنیا و آخرت ءِ مزد ھستنت ف۳ و اللہ ہر یک

سَمِيْعًۢا بَصِيْرًا ﴿۱۳۴﴾ۧ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِيْنَ بِالْقِسْطِ

آوازءِ اشکنت و ہر یک چیزءَ گندیت، او مسلمانان! محکم بوشتنت پہ انصاف ءِ سرا

شُهَدَاۗءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓي اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِيْنَ ۚ اِنْ

گواھی ءِ پہ خدا بدئیت اگرچہ تاوان بار ببت شماءِ ونت یا شمے مات و پت ءُ سیاد وارث ف۵ اگر

يَّكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيْرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا ۣ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ

کسے مالدار ببیت یا فقیر ببیت گڈا اللہ پر آ ہر دوکان مہربان ترنت چہ شما۔ گڈا رندگیری ءَ مکنت ف۶ دلانی واھگ ءِ

تَعْدِلُوْا ۚ وَاِنْ تَلْوٗٓا اَوْ تُعْرِضُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

چہ انصاف کنگا ف۷ و اگر زبان تاب دئیت یا خبر مان ناچینیت گڈا اللہ چہ شمے درستیں کاران

خَبِيْرًا ﴿۱۳۵﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ

خبردارنت ف او مسلمانان! یقین بکنت پہ اللہ ءِ و پہ آئی رسول ءِ و پہ ہما کتاب ءِ

الَّذِيْ نَزَّلَ عَلٰي رَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ ۭ وَمَنْ

کہ راھی داتگ پہ وتی رسول ءِ سرا و پہ ہما کتاب ءَ کہ راھی داتگ پیسرا۔ و ہر کسیکہ

يَّكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰۗىِٕكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ

یقین مکنت پہ اللہ ءِ و پہ آئی ءِ ملائکتان و پہ آئی ءِ کتابان و پہ آئی ءِ رسولان و پہ قیامت ءِ روچا گڈا آ چہ راہا ردبوت

ع ۸ ۱۹ ۱۶

بوت نکنت کہ بہ دل ءِ میل ءِ دوستی و ماں ہمک چیزءِ بالکل مساوات و برو بری ءَ ظاہر بکنت مگر چوشیں ظلم ہم مکنت کہ یکے ءِ نیمگا پھک ءَ بلیٹت و دومی ءَ ماں توک ءَ لونجان بدارت و نہ آ ءَ را پہ راحت و آرام ءَ بجلت و نہ بالکل آ ءَ را بجشینت تاکہ آ گوں دگرے ءَ سانگ بکنت ۔ ف۷ یعنی اگر اصلاح و دوستانی ءِ شوھاز بئیت و زوراکی و ناحقی ءَ بہ وتی وس ءَ ردا بہریزت تو گڈا چراہی ءَ پہ اللہ تعالیٰ یہل کنوکنت ۔ ف۸ یعنی اگر جن و مرد پہ جدائی ءَ رضامند بنت و نوبت بہ طلاق ءَ بئیت تو مریشی ءَ ہیچ تاوان نہ انت اللہ تعالیٰ ہر کسے ءِ کارساز نت و ہر کس ءِ حاجتاں تمام کنوکنت ۔ ماں اِشی ءَ اشارہ اِنت بہ اے حبرءَ کہ وتی لوگی ءَ بہ راحت و آرام ءَ بدارِیت و ایذا مدئیت و اگر چوش کت نہ کنت تو گڈا طلاق دیگ شرترنت ، واللہ اعلم ۔ ۱۲

ھے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ چہ بُرزا ترھیب و ترغیب ءِ ذکر بوان و بیدا کت، یعنی خداءِ حکم ءِ رندگیری کنگ و چہ آئی مخالفت ءَ پہریزگ پہ درستاں ضروری اَنت آئی موجودگی کسے ءِ جبرءِ نیمگا دلگوش گور کنگ ھجبر جائز نہ اِنت ۔ میانجی ءَ لھتے حکم در بابت یتیماں و جنیں آدماں کہ ماں اِشاں مردم گرفتار اتنت بیان کنگ ءَ رند پدا ہما ترھیب و ترغیب ءِ بیان جاری اِنت ، اِے دوتیں آیتانی خلاصہ چوشنت کہ شمارا و چہ شما پیشی مردماں کلاّن ءَ اِے حکم دیگ بوتگ کہ چہ خداءَ مدام بترسِت و چہ آئی نافرمانی ءَ بہ پہریزت اگر نوں کسے آئی حکمءَ مَنّیت تو آ کل چیزانی خداوندنت آ ءَ را ہچ چیزءِ حاجت نیسرت یعنی آ کس و تارا تاوان دنت خداءَ ھچ نقصان نہ اِنت د فرمانبرداری کنت تو ہنچوش برانت کہ آ کل چیزانی مالکنت شمے جملہ کاران ءَ شرکت کنت ۔ سہ برءَ فرمان کتی کہ اللہ ءِ مال و ملکیت اَنت ہر چیزیکہ ماں آسمان و زمین ءَ اِنت چہ اوّلی برءَ فراخی و وسعت مقصودنت کہ آئی گورءَ ہچ چیزءِ تنگی نیستنت چہ دومی برءَ بے پرواہی و بے نیازیءِ بیان کنگ مقصودنت کہ آ ءَ را کسے ءِ غرض نیستنت بلّی توری شما منکر بئیت ، سومی برءَ آئی رحمت و کارسازیءَ ظاہر کنگ مرادنت یلے بے ھمیشنت کہ شما تقویٰ ءِ رہ بندءَ بگرت ف۲ یعنی اللہ پاک بہ اِشی ءَ قدرت داریت کہ شما درستانءَ بلاس بکنت و شمارا چہ دنیا ببارت و دومی ہماکسان ءَ کہ فرمانبردار و تابعداری کنوکنت پیدا بکنت چہ اشی ءَ ھن پاکیں ربّ ءِ استغناء و بے نیازی شر ظاہر بوت و نافرمانی کنوکان ءَ پہ شرّی ءَ ترسینگ و ھکّل ہم دیگ بوت ف۳ یعنی اگر شما بہ آئی ءِ رندگیری ءَ قبولدار بہ بئیت گڈا شمارا دنیاہم دنت و آخرت ہم ۔ گڈا تہنا دنیاءِ دُمب ءَ کپگ و آئیءِ نافرمانی کنان ءَ وتارا چہ آخرت ءَ زبہر کنگ مزنیں نادانی ایت ۔ ف۴ یعنی اللہ تعالیٰ شمے کلیں کاراں چار و کنت و کلیں حبراں اشکنوکنت ہر چیءِ طلب گار بئیت شمارا رسیت ۔ ف۵ یعنی گواھی برحقیں و اللہ ءِ حکم ءِ روءَ دیگ بہ بیت اگرچہ ماں آئیءَ شمے یا شمے دگہ کس و وارثے ءِ تاوان بہ بیت ہر چیکہ برحقّنت آ ءَ را صاف صاف بیان بکنت پہ دنیاوی نفع ءَ وتی آخرت ءَ نقصان مدئیت ۔ ف۶ یعنی ماں راستیں گواہی دیگ ءَ کتام وتی نفسانی واھگ ءِ رندگیری ءَ مکنت کہ گوں مالدار ءَ رعایت کنان ءَ یا محتاج ءِ سرا بزّگ وران ءَ راست ءَ انگار بکنت ۔ ہر چے کہ حقّنت ھمائی ءَ ظاہر بکنت ۔ اللہ تعالیٰ چہ شما آیانی بہتر دوزواہ و چہ آیانی کار و مصلحتاں شرتر سرپدنت و آئی ءِ گورءَ ھچ چیزءِ کمی نیستنت ۔ ف۷ زبان ءِ تاب دیگ ایشنت کہ راستیں خبر وا گُت مگر زبان ءَ دُزّان ءَ و پیچ تاب دیان ءَ کہ چہ آئی ءَ اشکنوک ماں شُبہ ءَ بکپیت و حبرءَ ماں تاچینگ ایشنت کہ سرجمیں حبرءَ درشان نکت بلکیں لھتیں فائدہ مندیں حبران ءَ گوں وت داشت پمشکا ماں اِے ہر دوئیں جاوراں دروغ وا نہ بستی مگر حق ءَ ظاہر نہ کنگ ءِ سبب ءَ گنہگار بیت ۔ بایدنت کہ گواہی راست و صاف و سرجم ببیت ۔ ۱۲

ف۱ یعنی ھر کسے کہ اسلام ءَ قبول بکنت پہ آئیءَ لازم اِنت کہ اللہ تعالیٰ ءِ حکماں گوں دل ءَ یقین بکنت، چہ آئیءِ فرماناں کتام یک فرمانے ءِ سرا یقین مکنت تو آ مسلمان نہ اِنت۔ تہناسرظاھری وزبانی گپّ ءِ بھروسہ واعتبار نیستنت۔ ف۲ یعنی پہ سرظاھرا مسلمان بوت وماں دل ءَ شکو بوت وآسرءَ ابید چہ یقین آرگ ءَ بیران بوت آئرا نجات ءِ کِشک نہ رسیت آ کافرنت، سرظاھری مسلمانی ھچ درد نہ وارت چہ اِشیءَ مراد منافقنت وھتیں گوشنت کہ اِے آیت پہ یہودیانی شان ءَ اِنت اول ءِ سرا ایمانش آورت پدا گوسک ءِ عبادت کنان ءَ کافربوتنت، پدا توبہ کنان ءَ مؤمن بوتنت، پدا چہ عیسیٰ علیہ السلام ءَ انکار ءَ کافربوتنت، پدا چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رسالت ءَ منکربوان ءَ ماں کفر ءَ زیات ترکپتنت

ضَلٰلًا بَعِيْدًا ﴿١٣٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا

ماں دورین گمراہیءَ کپیت ف۱ ھماکہ مسلمان بوتنت رندا کافربوتنت پدا مسلمان بوتنت پدا کافربوتنت

ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ

رندا پرکن نش کُت ماں کفرا گڈا اللہ ھچبر آیانا نہ بخشیت و نہ آیان ءَ ماں راھا

سَبِيْلًا ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ الْمُنٰفِقِيْنَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٣٨﴾ الَّذِيْنَ

برّینیت ف۲ ڈاہ بدے منافقان کہ پہ آیان دردناکیں عذاب ھستنت۔ ھمابان کہ

يَتَّخِذُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ؕ اَيَبْتَغُوْنَ

مسلمانان ءَ اِلّنت گوں کافران دوستی گرنت ہیں لوٹنت

عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى

آیانی گورا عزت گڈا اچہ عزت درست اللہ ءَ وتیگنت ف۳ وُ حکمی رہ داتگ پہ شمے سرا ماں

الْكِتٰبِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيٰتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوْا

قرآنا کہ وقتیکہ اشکنت کہ پہ اللہ ءَ آیتانی سرا انکار کنگ بیت وُ کلاگ گرگ بیت گڈا مننِدت

مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوْضُوْا فِىْ حَدِيْثٍ غَيْرِهٖۤ ۖ اِنَّكُمْ اِذًا مِّثْلُهُمْ ؕ اِنَّ

گوں آیاں ہور تاکہ مشغول ببنت ماں دگہ خبرے ءَ اگرنہ گڈا اچہ شماھن ہمایانی بیمایت بیشک

اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنٰفِقِيْنَ وَالْكٰفِرِيْنَ فِىْ جَهَنَّمَ جَمِيْعًا ﴿١٤٠﴾ الَّذِيْنَ

اللہ مُچ کنت منافقان ءَ و کافران ءَ ماں دوزخا یک جاگہ ف۴ ھمایان کہ

يَتَرَبَّصُوْنَ بِكُمْ ۚ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللّٰهِ قَالُوْٓا اَلَمْ نَكُنْ مَّعَكُمْ ۖ

انتظار کنگا بینت شمے بابتا پدا اگربیت شمارا فتحے چہ خدا ءِ طرفا گڈا گوشنت کہ مازاناں گوں شما گون نبوتگیں

وَاِنْ كَانَ لِلْكٰفِرِيْنَ نَصِيْبٌ ۙ قَالُوْٓا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ

واگربیت کافران ءَ یک بہرے گڈا گوشنت کہ مازاناں پہ شمے سرا غالب نبوتگین وددست نکت

مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ؕ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ وَلَنْ يَّجْعَلَ

ما شمارا چہ مسلمانان ف۵ نون گڈا اللہ فیصلہ کنت شمے درمیان ءَ قیامت ءِ روچا۔ وھچبر ندنت

ف۳ یعنی منافقیں مردم کہ آیاں مسلمانان ءَ یلہ دیان کافران ءَ وتی دوست و یارجوڑ کتنت پہ آیاں سکّیں عذاب اِنت وآیانی اِے خیال کہ کافرانی گورءَ نندگءَ آماں دنیاءَ شرفدار بنت بلکل رَد نت، کل عزت پہ اللہ تعالیٰ ءَ اِنت ھر کسیکہ آئیءَ فرمانبرداریءَ کنت آئرا عزت وشرف رسیت۔ خلاصہ اِے بوت کہ چوشیں مردم ماں دنیاوآخرت ھردو تیّانی تہاوارو رسوابنت۔ ف۴ یعنی اَے مسلماناں خدائے پاک ءَ ساریءَ شمارا ماں قرآن ءَ حکم دیم داتگ کہ ھما مجلس ءَ کہ اودا خداءِ حکمانی انکار بیت یا مردم پہ اشاں کلاگ ومسخرہءِ ڈولا پیش بیاینت گڈا شما اودا ھچبر مننِدت واگرنہ شماھم چوہمایاں فہمگ بئیت۔ البت وھدے کہ ماں دگہ گپّ وریاں گلائیش ببنت توگڈا گوں آیاں نند ونیاد کنگ ءِ تہا باکے نیست۔ ماں منافقانی دیواناں خداءِ آیات واحکامانی سرا انکار وکلاگ گرگ بنا بوتگت پمشکا اِے ردلہے آیت نازل بوت وءِے فرمان کہ پہ شمے سرا حکم ایرگیجگ بوتگ اِے اشارہ اِنت پہ اِے آیت وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذِيْنَ يَخُوْضُوْنَ فِىْٓ اٰيٰتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ الی اٰخرہ ءِ نیمگءَ کہ آساریءَ نازل بوتگت۔

فائدہ: چہ اِشیءَ معلوم بوت کہ ھر کس ماں یک مجلسے پہ وتی دین ءِ بارو ءَ ٹوک وٹالی وعیب چینیءَ گوشدار یت وپدا ماں ہمایانی تہا نند ونیاد کنت اگرچہ وت ھچ مگوشیت تو یقین بزان کہ آ منافق ایت۔

ف۵ یعنی اِے منافق ہماکسنت کہ مدام تئیءَ سرا ہمانش سکّ داتگنت وموقع ءِ راھچار نت پدا اگر شمارا فتح حاصل پہ بیت توگڈا گوں شما گوشنت کہ آیا ماشمے ھمراہ نئیں، مال غنیمت ءِ مال ءَ مارا ھم شریک بکنت، واگر کافران ءَ ماں جنگ ءَ سوب بوت بزاں آسرافضل بوتنت توگوں آیاں گوشتش کہ آیا ماشمارا پہ وتی گیرءَ تیار وشمے حفاظت نہ کت وماشمارا چہ مسلمانانی تاوان ءَ نہ رکّینت۔ ماں پُل وپانچ کتگیں مال ءَ مارا ھم بہر بدئیت۔ فائدہ: چہ اِشیءَ معلوم بوت کہ حقیں دیوان ءِ سرا قائم بوان ءَ گوں گمراہاں سازو باز کنگ اِے ھن نفاق اِنت۔ ۱۲

ع ۲۰ / ۷ / ۱۷

اللّٰهُ لِلْكٰفِرِيْنَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ سَبِيْلًا ﴿۱۴۱﴾ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ يُخٰدِعُوْنَ

اللہ کافران ءَ پہ مسلمانانی سرا غلبیے راہ ف۱ البتہ منافقان ریپیننت

اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ ۚ وَاِذَا قَامُوْٓا اِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوْا كُسَالٰى ۙ

اللہءَ و آ ریپینگے سزای دنت آبانا ف۲ ءُ وختیکہ اوشتنت پہ نماز ءَ گڑا اوشتنت پہ گران جانی

يُرَآءُوْنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۱۴۲﴾ مُّذَبْذَبِيْنَ

پہ مردمانی پیشدارگ ءَ و یاد نکننت اللہءَ مگر کمے ف۳ دل بدرلنت

بَيْنَ ذٰلِكَ ۖ لَآ اِلٰى هٰٓؤُلَآءِ وَلَآ اِلٰى هٰٓؤُلَآءِ ۗ وَمَنْ يُّضْلِلِ

ہر دوکانی درمیانا نہ اشانی نیمگا بینت ءُ نہ آبانی نیمگا و ہرکسیکہ اللہ آئیا را گمراہ

اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهٗ سَبِيْلًا ﴿۱۴۳﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا

بکنت گڑا ہچبر نگندے تو پر آئیا ہچ راہے ف۴ او مسلمانان ! مگرت

الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۗ اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ تَجْعَلُوْا لِلّٰهِ

کافرانا وتی دوست بجز چہ مسلمانان زانان شمای لوٹت کہ اللہءَ

عَلَيْكُمْ سُلْطٰنًا مُّبِيْنًا ﴿۱۴۴﴾ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ فِى الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ

ظاہرین میارءَ پہ وتی سرا ایر بکنت بیشک منافقان ماں چیرتریں گڑا اینت

مِنَ النَّارِ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيْرًا ﴿۱۴۵﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا وَاَصْلَحُوْا

دوزخے وہچبر نگندے تو پر آیان ہچ ہیمیں مددگارے ف۵ مگر ہمایان کہ توبہش کت ءُ وتی حالتش شرکت

وَاعْتَصَمُوْا بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوْا دِيْنَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۗ

و محکمش دست جت اللہ و خالصیں فرمانبردار بوننت اللہءَ گڑا آگوں مومنان گوننت

وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۱۴۶﴾ مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ

و زوت دنت اللہ تعالیٰ مومنان ءَ مزنیں ثواب ف۶ چے کنت اللہ

بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيْمًا ﴿۱۴۷﴾

شمے عذاب دیگا اگر شما شکرگذاری بکنت ءُ ایمان بیارت ءُ اللہ قدرشناس سکیں زانوک ایت ف

منزل ۱

ف۱ یعنی اللہ تعالیٰ ماں شمے و آبانی میانجی ءَ فیصلہ کنت ، شمارا جنت دنت و آبان ءَ جہنم ءَ چگل دنت ماں دنیا ءَ ہرچ تیرے جت کننت وتی زورءَ بچاسنت مگر ایمانداران ءَ چہ ھنڈال ءَ کشگ ءِ توفیقش نہ بیت اگرچہ دلش ھنچو بکشیت ۔ ف۲ یعنی پہ دل ءَ کافرنت و سرظاہرءَ مسلمان انت تانکہ چہ دوئیں نیمگانی تاوانءَ و تارا بر کیننت و چہ ہر دوئیں نیمگاں نفع زوران بہ بنت ۔ حق تعالیٰ ءَ اشان بہ چوشیں ٹھگی ءَ اشان ءَ رائے سزا دات کہ اشانی کل سربستگیں راز و شرارتی کارانی باروءَ وتی نبی ءَ سرپدکت و ہنچوشی رسوا کننت کہ جست ءَ مکن برچاکہ اشانی کل دغابازی مسلمانانی سرا روشن بوننت و پدا آخرت ءَ اشان ہرڈولیں سزا رسیت آئرا ہم ظاہر کت کہ دیم ءِ آیت ءَ آئی ذکر بیدا کنت ۔ خلاصہ ایش بوت کہ حرابانی فریب ءَ وا ہیچ نہ بوت و اللہ تعالیٰ ءَ آیان ءَ ماں ھنچوشیں فریبےءَ چگل دات کہ دنیا و آخرت ہر دوئیں برباد بوتنت ۔ ف۳ یعنی نماز کہ آسک ضروری و خاصیں عبادت ایت و بہ آئیءِ ادا کنگ ءَ نہ جانی نقصان ہست و نہ مالی تاوان ، منافقیں مردم چرے نماز ءَ ھن وتی جان ءَ دُزّنت ۔ بہ ناچاری مردمانی پیشدارگ و فریب دیگ ءَ البت نماز وانت تانکہ آیانی کفرءَ کسے زانت مکنت و مسلمانش لفہمنت چیرشان کئے امید داشت کنت کہ اشان پہ مسلمانان مزنیں تیرے بجننت درحالیکہ اشاں و تارا مسلمان ہن لفہمنت . ف۴ یعنی منافق یکدم شک و شبہ ءَ گرفتارنت نہ اشاں پہ اسلام ءِ سرا دل جمع انت و نہ وتی کفرءِ سرا اوشتوک انت سک پریشان حال انت برے یک نیمگے لیٹنت و برے دومی نیمگا وتی میل ءَ درشان کننت و اللہ پاک ہرکس ءَ گمراہ و چہ تچکیں راہ ءَ زبہر بکنت گڑا آئرا نجات ءِ راہ چہ کجا رست کنت ۔ ف۵ یعنی مسلمانانءَ انگارکنان گوں کافران دوستی کنگ نفاق ءِ دلیلنت ہنچوشکہ منافقانی دستورنت ۔ بیشکہ اے مسلمانان شما چوش ھچبر مکنت و اگرنہ خداوند تعالیٰ ءِ صافیں الزام و سرجمیں حجت بہ شمے سرا قائم بیت کہ شما ھن منافق آت و بہ منافقاں دوزخ ءِ چہ درستاں جہل تریں طبق مقررنت و کسے آیانی مددگار ہن نہ بیت کہ چہ آ طبق ءَ آیاں در بکنت یا ماں عذاب ءَ چیزے کم بکنائینیت ۔ مسلمانان ءَ بایدنت کہ و تارا چہ چوشیں حیرءَ دور بدارنت ۔ ف۶ یعنی ہما منافق کہ چہ وتی نفاق ءَ توبہ کار بہ بیت و وتی عملاں خوب بکنت و اللہءِ مقبولیں دین ءَ شر محکم بداریت و وتی توکل ءَ بہ اللہءَ بکنت و چہ ریا وایدگہ خرابیاں دین ءَ پاک بکنت گڑا آ خالصیں (ٹیک دَریں) مسلمان ایت ماں دین و دنیا آگوں مسلمانان بیت و ایمانداران ءَ مزنیں ثوابے رسگی اِنت گوں آیان آیان ءَ ہم ثواب رسیت کہ آیاں چہ نفاق ءَ راستیں توبہ کتگ ۔ ف۷ یعنی پاک پروردگار نیکیں کارانی قدر دان اِنت و بندہانی کلیں حیرانی حال ءَ سرپد و معلومدارنت ۔ گڑا ہرکس کہ آئیءِ حکم ءَ گوں شکر و منت ءَ قبولدار ببیت و بہ آئیءِ ذات ءِ سرا یقین ءَ محکم بداریت تو اللہءَ ہمیں عادل و مزن رحم کنوکیں ذات چوشیں شخص ءَ ہچبر عذاب نہ دنت آئیءِ عذاب وا پہ ہماکسان اِنت کہ آسرکش و نافرمانن ۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوْٓءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَ ؕ
دوست نداریت اللہ بدیں حبر ءَ ظاہر کنگا۔ مگر ہما کسیکہ آئی ءَ سرا ظلم بوتگ (گڈا آ ظالمے بدیاں ظاہر کت کنت)

وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيْعًا عَلِيْمًا ﴿۱۴۸﴾ اِنْ تُبْدُوْا خَيْرًا اَوْ تُخْفُوْهُ اَوْ تَعْفُوْا
و اللہ اشکنوک زانوکنت ف۱ اگر شما ظاہرا ظاہر بکنت یک نیکیں کارے یا پہ چیرکائی بکنت آئیا یا سر بگوزت

عَنْ سُوْٓءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيْرًا ﴿۱۴۹﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ
چہ یک بدی ءَ یا گڈا اللہ ہن معاف کنوکنت قدرتانی صاحبنت ف۲ ہما بانکہ منکرنت

بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَيُرِيْدُوْنَ اَنْ يُّفَرِّقُوْا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهٖ
چہ اللہ ءَ وچہ آئی ءَ رسولان ولوٹنت کہ فرق دور دینت اللہیگ وآئی ءَ رسولانی درمیانا

وَيَقُوْلُوْنَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَّنَكْفُرُ بِبَعْضٍ ۙ وَّيُرِيْدُوْنَ اَنْ
وگوشنت کہ ما لہتیا منیں ولہتے دگرءَ نمنیں ولوٹنت کہ

يَّتَّخِذُوْا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيْلًا ﴿۱۵۰﴾ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُوْنَ حَقًّا ۚ
اڈبکننت کفرئیگ واسلامے درمیانا دگہ یک راھے ابڈولیں مردمان ھمشنت حقیقتیں کافر

وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا مُّهِيْنًا ﴿۱۵۱﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَ
وما جوڑیرہ کتگ ایرکتگ پہ کافران رسواکنوکیں عذاب ف۳ ہما کسانکہ ایمانش آرت پہ اللہ ءَ وپہ

رُسُلِهٖ وَلَمْ يُفَرِّقُوْا بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْهُمْ اُولٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيْهِمْ
آئی ءَ رسولان وفرقش نکت چہ آبانی ہنا یکیے درمیانا ہس گڈا آبانا زوت دنت اللہ تعالیٰ

اُجُوْرَهُمْ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۱۵۲﴾ يَسْئَلُكَ اَهْلُ الْكِتٰبِ
آیانی ثوابا و اللہ بخشوکنت رحم کنوکنت ف۴ لوٹنت چہ تو اھل کتاب

اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتٰبًا مِّنَ السَّمَآءِ فَقَدْ سَاَلُوْا مُوْسٰٓى اَكْبَرَ
کہ تو ایرگیجے بیارے پر آیانی سرا یک نبشتگیں کتابے چہ آسمان ءَ گڈا لوٹتگش چہ موسیٰ ءَ چہ اشیا

مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوْٓا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ
ہس زندتریں چیز ءَ گوشتگش پیش دار مارا اللہ ءَ ظاہرا ظاہر گڈا اگیت سونکنت بیرا پہ وتی گناہانی

ع ۲۱ / ۱۱ / ۱

منزل ۱

ف۱ یعنی اگر ماں کسے ءَ دینی یا دنیادی عیبے بگندت تو آئرا شنگ ونالان مکنت خداوند تعالیٰ کلانی حیران ءَ اشکنت و درستانی احوال ءَ معلومدارنت ہریکے ءَ بہ آئی کتگیں عمل ءَ آئرا جزا دنت۔ ھمیشی ءَ غیبت گوشنت البت مظلوم ءَ رخصت دیگ بوتگ کہ آ ظالم ءِ ظلم وزیادتی ءَ گوں مردماں ظاہر بکنت۔ ہمے پیمیں دگہ ہم ماں لھتیں جاوراں غیبت روا انت واے حکم ءَ ادا بلکیں بہ ہمے مقصد ءَ بیان کرتگ کہ مسلمان ءَ بایدانت کہ کتام منافقے ءِ نام ءَ ہر جاگہ شنگ ونالان مکنت وسر ظاہر ءَ آئرا بدنام مکنت چوش مبیت کہ آوتی بے غرضی ءَ ظاہر کنان انگت زیات بہ نفاق ءِ کشک ءَ گام جنوک ببیت بلکہ آ گشکائی (مبھم) نصیحت بکنت منافق وت سرپد ببیت یا بہ تہنائی آئرا سروسوج بکنت۔ چنانچہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ جند ءِ رھبند ھمیش ات کہ واجہ ءَ کسے ءِ نام شنگ وتالان کدی ہم نہ کت۔ ف۲ ماں اے آیت ءَ مظلوم ءَ ترغیب دیگ بوتگ کہ آ ظالم ءَ یہل بکنت کہ حق تعالےٰ بہ وتی زوراکی وقدرت ءِ باوجود خطاکارانی خطایاں بخشیت گڈا عاجز وزیردستیں بندہ ءَ لازمنت کہ آ انگت شرتر دگرانی خطایان ءَ معاف بکنت خلاصہ چوش بوت کہ بہ مظلوم ءَ روا انت کہ آچہ ظالم ءَ وتی بیر ءَ بگریت مگر افضل ایشنت کہ آ صبر بکنت ویہل بکنت۔ ماں اے آیت ءَ اشارہ برشیءَ انت کہ اگر منافقانی اصلاح شوہاز ءَ ات تو گڈا چہ اشانی ایذا وسروچیرانی سرا صبر بکنت وبہ نرمی وپردہ داری اشان ءَ سروسوج بکنت چہ ظاہری ہٹ وپٹ ءَ دست ءَ بجلت۔ ف۳ چہ ادا یہود ءِ ذکر وبیان انت چونکہ ماں یہود ءَ نفاق ءِ سروچیری زیات ترات و واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ دور ءَ زیات تر منافق یا یہود انت یا ہما کسانت کہ آیاں گوں یہود ءَ تعلق داری کت وگوں آیاں ہمشور وہمپت انت بمشکا ماں قرآن شریف ءَ اے دوئیں ٹولیانی بیان گیشتر یک جاکنگ بوتگ۔ آیت ءِ خلاصہ چوش انت کہ ھرکس اللہ وآئی ءِ رسولانی منکر انت واللہ وآئی رسولانی میانجی ءَ فرق وتفاوت کنگ لوٹیت، یعنی اللہ ءِ سرا ایمان کاریت ورسولانی سرا ایمان نیاریت ولھتیں رسولان ءَ منّوکنت ولھتیں ءَ منّوک نہ انت ومقصد اے بوت کہ اسلام وکفر ءِ میانجی ءَ یک نوکیں مذھبے بہ وتا شوھاز ءَ انت، چوشیں مردم اصل وبکدریں کافرنت پہ اِشاں ذلت ورسوائی ءِ عذاب تیارنت۔

فائدہ : اللہ ءِ منّگ ہما وھد ءَ معتبرنت کہ وتی دور ءِ نبی ءِ تصدیق ءَ ہم بکنت وآئی ءِ حکم ءَ قبول دار بہ بیت۔ نبی ءِ تصدیق ابید اللہ ءِ منّگ بیکار ورد انت کہ آ اعتبار ءِ قابل نہ انت بلکیں یک نبی ءِ تکذیب دروغ بندکنگ اللہ وتمامیں رسولانی تکذیب زانگ و فہمگ بیت۔ یہود ءَ وھدے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ تکذیب کت گڈا اشاں اللہ وتمامیں رسولانی دروغ بندکنوک قرار دیگ بوتنت و جارجنگ بوت کہ ہنگی کافر ومنکر ھمیشنت۔ ف۴ یعنی دگہ ھما کساں کہ آیاں یک نبی ءَ جتاتش نہ کت بلکیں ایمانش آورت بہ اللہ وآئی ءَ کلیں رسولانی سرا اللہ تعالیٰ اشان ءَ چہ وتی رحمت ءَ مزن ثواب عطا کنت کہ چہ ریشی مراد مسلمانت کہ اشاں بہ رسول اللہ وایدگہ کلیں رسولانی سرا ایمان آورت ۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ فَعَفَوْنَا
رندا گپتش گوسکا راوتی خدا رند چہ رسگا آیانی گورا معجزیانی پداچہ اشیاءَ ما

عَنْ ذٰلِكَ ۚ وَاٰتَيْنَا مُوْسٰى سُلْطٰنًا مُّبِيْنًا ﴿۱۵۳﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ
سرگوزتیں ف۱ و دائیں موسیٰ ءَ را ظاہریں غلبہ ف۲ و چستیں کت پہ آیانی سرا

الطُّوْرَ بِمِيْثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَّقُلْنَا
کوہ طور پہ آیانی عہد و اقرار ءِ گرگا ف۳ و گوشت ما آیان ءَ کہ بگوزیت ما دروازگا سجدہ کنانا ف۴ و گوشتیں

لَهُمْ لَا تَعْدُوْا فِى السَّبْتِ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيْثَاقًا غَلِيْظًا ﴿۱۵۴﴾ فَبِمَا
کہ چہ حدا مگوزیت ماں شنبہے روچا و گپت ما چہ آیان قول و اقرار محکمیں ف۵ پس ایکہ

نَقْضِهِمْ مِّيْثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْاَنْۢبِيَآءَ بِغَيْرِ
آیانا رست) کگڑا پہ آیانی عہد شکنیے سببا و پہ آیانی منکر بیے سببا چہ اللہ ءِ آیتان و پیغمبرانی کشگے سببا پہ

حَقٍّ وَّقَوْلِهِمْ قُلُوْبُنَا غُلْفٌ ۗ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
ناحقا پہ آیانی اے گوشگے سببا کہ مے دلان پوش گپتگنت نوں چونیں کہ آ گوشنت بلکیں اللہ ءِ پہ آیانی دلانی سرا مُہر لگینتگ ءِ آیانی کفرئگی

فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۱۵۵﴾ وَّبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى مَرْيَمَ بُهْتَانًا
گڑا نوں ایمان نیارنت مگر کمے مردم ف۶ و پہ آیانی کافریءِ سببا و پہ آیانی زنڈیں بُھتان بندگے

عَظِيْمًا ﴿۱۵۶﴾ وَّقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيْحَ عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُوْلَ
سببا پہ مریم ءِ سرا۔ و پہ آیانی اے گوشگے سببا کہ ما کُشتگ مسیح عیسیٰ مریم ءِ چک کہ اللہ ءِ

اللّٰهِ ۚ وَمَا قَتَلُوْهُ وَمَا صَلَبُوْهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ۗ وَاِنَّ الَّذِيْنَ
رسولت ف۷ و نہ آیان عیسیٰ کُشتگ و نہ پہ دار ءِ کشتگ لیکن ھمائیے شکل ظاہر کنگ بوت ماں آیانی دیما و ھما آیا نکہ

اخْتَلَفُوْا فِيْهِ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ ۗ مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ اِلَّا اتِّبَاعَ
مخلفیں خبر کننت آئیءِ، بابتا آوت ماں شکے تو کا بیت چہ آئیا نیستیں آیانا پرا آئیگی ھچ خبر مگر ھما گمانے رندا

الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوْهُ يَقِيْنًا ﴿۱۵۷﴾ بَلْ رَّفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ
کپتگنت و یقیناً آئیش نکشتگ بلکیں بُرزا چست کت بُرت آ اللہ ءِ وتی نیمگا و اللہ

منزل ۱

ف۱ یہودیانی چنت سردار بہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ حاضر بوتنت و گوشتش کہ اگر شما برحقیں پیغمبرات تو گڈا ایک کتابے نبشتہ و تیاریں یکبارگی چہ آسمان ءَ بیار، چوش کہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ تورات ءَ تورات برشی ءِ سرا اے آیت نازل بوت وماں تمامیں رکوع ءَ الزاماً آیانی جواب ءَ ذکر فرمائینت چرائی پہ تحقیقی پسہ ہم داتگ۔ آیت ءِ مطلب چوشنت کہ اے محمد صلی اللہ علیہ وسلم یہودی کہ چہ تو بکنت ءَ اے ہمیں کتابے لوٹنت آیانی اے سرکشی و گستاخی یک نوکیں گپے نہ اِنت اشانی پیریناں چہ پیشی ءَ زیاتیں گستاخی کتگ و چہ وتی پیغمبر حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ گوشتگنتش کہ اے موسیٰ مارا وتی ربّ ءِ سر ظاہر ءَ پیش بدار۔ برے خبرءِ سرا گروکے کپت و اے دراھیں مردم مُرتنت پدا حق تعالےٰ ءَ چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ دعاءَ آیان دوبارہ زندگ کت۔ چوشیں زنڈیں نشانیانءَ گندگ ءَ پد گوسک ءَ را وتی معبود جوڑ کت و آئی عبادتءَ گلائیش بوتنت آخر کار حق تعالیٰ اشانی اے قصور ءِ ہم معاف کت کہ اے بارو ءَ گیش وگیوار ماں سورہ بقرہ ءَ سارئ گوستگ۔ ف۲ سرافضلی چوش بوت کہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ آ گوسک ذبح کنان ءَ آئرا ماں آس ءَ سوتک و پدا آئی پُھران ءَ دریاءِ سرا ماں گوات ءَ بال دات و ہفتاد ہزار مردماں کہ آیاں گوسک ءَ سجدہ کتگت کُشگ بوتنت
ف۳ یعنی دھدے یہود ءَ گوشتگت کہ تورات ءِ حکم سکنت ما اشان ءَ قبول دارنئیں تو آ دھدءَ کوہ طورءِ چست کنان پہ آیانی سرا اونجان داشتگت کہ اے حکمان ءَ قبولدار ببیت و محکم بدارت و اگرنہ اے کوہ شمے چک ءَ چگل دیگ بیت۔
ف۴ یہود ءَ را حکم بوتگت کہ سجدہ کنان ءَ ماں بازار ءَ چوش داخل ببئت کہ شمے سرجھل بیت اشان سجدہ ءِ بدل ءَ نشتنگ ءِ سرا کون موش اِش کت و کنزک و شترگش شروع کت و ھدے پہ بازار ءَ سر بوتنت تو وباءِ مرض ءَ شاں گپت کہ چہ بیشی ءَ ہفتاد ہزار نفر بیران بوتنت
ف۵ یہودیان ءَ حکم اَت کہ شنبہ ءِ روچ ءَ ماھیگ ءِ شکار ءَ مکننت و ایدگہ روچانی مقابل ءَ شنبہ ءِ روچ ءَ ماھیگ ماں دریا ءَ زیات گندگ بوتگنت۔ یہودیاں اے حیلہ کت کہ دریاءِ کرّا حوضش بست شنبہ ءِ روچ ءَ وھدیکہ ماھیگ چہ دریا ءَ ماں حوضاں داخل بوتنت اشاں حوضانی دپ بند کتگت پدا دومی روچ ءَ چہ حوضاں ماھیگش شکار کتگنت۔ اے ٹگی و قول ءِ پروشگ ءِ سرا اللہ تعالےٰ ءَ اشان ءَ بولڑی جوڑ کت کہ ماں کلیں جناوراں پہ خسیسی و مکاری ءَ نامدارنت
ف۶ یعنی یہود ءَ دتی ہما قول ءَ پروشت تو حق تعالیٰ ءَ آیانی بہ اے قول ءِ پروشگ ءِ سرا و چہ خدا ءِ آیاتانی انکارءِ سرا و ناحق ءَ پیغمبران ءَ قتل کنگ ءِ سرا و اشانی اے قول ءِ رِدا کہ مئے دل ماں پوش ءَ اِنت آیان ءَ اللہ تعالےٰ سک ءَ چہ سک تریں عذاب دیم داتنت۔ وھدیکہ نبی پاک ءَ یہودیان ءَ ھدایت کت گڈا گوشتنش کہ مئے دل ماں پوش ءَ اِنت، جبر بہ آئی سر بوت نکنت اللہ پاک ءَ فرمان کت کہ جبر چوش نہ اِنت بلکیں بہ سبب ءَ اشانی کفر ءِ اللہ پاک ءَ اشانی دل ءَ مُہر جتگ ہمشکا اشان ءَ ایمان نصیب بوت نکنت مگر کمے مردم چہ اے حکم ءَ در اَنت۔ چوش کہ حضرت عبداللہ بن سلام و آئی ہمراہ

ف۷ یعنی و ہم بہ ہمے سبب ءَ کہ چہ عیسیٰ علیہ السلام ءَ منکر لوان ءَ دومی کفرش کت مریم علیہا السلام ءِ سرا آس اِش روک کت و اِشانی اے قول ءِ سرا کہ پہر بندان ءَ درشانش کتگت کہ ما کُشت عیسیٰ مریم ءِ چُک ءَ راکہ رسول اللہ اَت اے تمامیں سببانی بناءَ یہود ءِ سرا خداءِ عذاب و آفت نازل بوتنت ۔ ۱۲

ف١ اللہ تعالیٰ اشانی خبرءِ دروغ بند کنت کہ یہودءِ نہ عیسیٰ علیہ السلام ءِ قتل کت نہ پہ دار ءِ سرا کش اِت یہود اے ردا ہر ہیمیں گپ وٹال جننت وتی وتی اٹکل ءِ ٹٹوءِ تاچیننت واللہ تعالیٰ ءِ اشانءِ ماں شک وشبہءِ دوردات۔ بُندرءِ حال کس سر پدنہ انت راستیں احوال چوش انت اللہ تعالیٰ ءِ عیسیٰ علیہ السلام ءِ بہ آسمان ءِ بُرتنگ ءُ اللہ تعالیٰ بہ ھمک کارءِ قدرت داروکنت وآئیءِ ہر یک کارچہ حکمت واسراران خالی نہ انت قصہ چوش بوت کہ وھدے یہودیان حضرت مسیح ءِ قتلءِ ارادہ کت تو بیسرا یک مردے ماں آئیءِ لوگءِ داخل بوت تو اللہ تعالیٰ ءِ آئرا بہ آسمان ءِ چست کُت وآ شخصءِ صورتءِ حضرت مسیح علیہ السلام صورتءِ ہیمءِ جوڑ کُت وھدیکہ اے دگہ مردم ماں لوگءِ پترتنت توھا شخصءِ مسیح فہمانءِ آئرا قتل اِش کُت بداخیال اِش کُت تو گوشتنش کہ اشیءِ دیم وَ مسیحءِ دیمءِ ہیمءِ انت وباقی بدن مئےءِ ھمبل ءِ معلوم بیت کسے ءِ گوشت کہ اگر اے مقتول مسیح انت تو گڑا مئےءِ ھمبل کجا شُت ءُ اگراے مئےءِ مردم انت تو مسیح کجا شت، نوں نہنا اٹکل جننت لھتے یک گپے جنت وھتے دگہ ہیمیں گپ جننت راستیں علم کسءِ نیست، حق ہمیش انت کہ حضرت عیسیٰ ہچبر کُشگ نہ بوت بلکیں اللہ تعالیٰ ءِ آئرا بہ آسمان ءِ بُرت ءُ یہودءِ ما شبہءِ چگل دات ف٢ حضرت علیہ السلام ماں آسمان ءِ زندگ وموجودانت۔ وھدیکہ ماں روےءِ زمین ءِ دجّال پیدا بیت گڑا ماں اے جہان ءِ کیت ءُ آئرا قتل کنت یہود ءُ نصاریٰ آئیءِ سرا ایمان یارنت کہ بے شک عیسیٰ زندگ انت بیران نہ بوتگت ءُ قیامت ءِ روچءِ حضرت عیسیٰ علیہ السلام آیانی سرگذشت ءُ عملان ءِ ظاہر کنت کہ یہودءِ منی تکذیب ومخالفت کت ءُ نصاریٰ ءِ منا راخدائے پاکءِ چُک قراردات۔ ف٣ یہودءِ دیمی و وپشتی سکیں سلتیں وناشریں کاران ءِ ذکرکنانءِ کہ چہ آئیءِ آیانی سرکشی وآیانی بہ گناھانی سرادلیری ظاہر بوت نوں فرمان کنت کہ ہمے سبب ءِ ماپہ آیانءِ شریعتِ ہم سکیں دات تانکہ آیانی سرکشی پہ پُرشیت تو گڑا اے شبہ پشت نہ کیت کہ خوبیں وردوراک ماں توریت ءِ بہ آیان حرام کنگ بوتگ انتت۔ ءُ گوں حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءِ مخالفت کنگ ءُ بی بی مریمءِ سرا تہمت بندگ چہ توریتءِ نزول ءِ باز رندءِ بوتگ۔ تو گڑا سزا چہ جرمءِ چون مقدم بوت۔ اے تمامیں رکوعءِ خلاصہ چوش بوت کہ چہ حضرت موسیٰ علیہ السلامءِ زمانگءِ بگر کتابءِ خدابندبرو برچہ یک برءِ زیات ناشری نافرمانی وعہدپروش ددا جہ نبیانءِ ایذاءِ دیانءِ بیداک بوتگنت نوں اگرا ی واجہ محمد رسول اللہ چہ توپہ کُتّت توریت ءِ کتا بے یکبارگی طلب بکننت وقرآن شریف کہ آ چہ تمامیں کتابان سرافضل تر انت بہ آئیءِ بس مکننت تو چوشیں کینہ داروکیں نالائقیں مردماں چہ ایشیءِ زیات دگاامید دارگ نہ بیت اشانی اے ہیمیں بدیں کارانی سرا نہ حیران بہوءُ نہ بش بش بُور، اشانی کل گرو دارمزن کسان دیمی و پُشتی ماراشر معلوم انت ہمشکاما بہ اے دنیاءِ شریعت بہ آیان سک گران کت ءُ ماں آخرتءِ پہ آیان سکیں عذاب تیارکتگ۔ ف٤ یعنی ماں بنی اسرائیلءِ ہرکسءِ علم مضبوط وپختہ انت چوشکہ عبداللہ بن سلام وآئیءِ ہمراہ۔ وھما کس کہ ایمانءِ خدابندا نت آ قرآن، توریت ءُ انجیل کلانءِ قبول دارنت۔ نمازانءِ قائم داروک انت وزکوٰۃ ءِ پہ خدائیگی دیوک انت وایمان آروک انت اللہ تعالیٰ ءُ قیامتءِ روچءِ اے ہیمیں مردمانءِ مامزن ثواب دئیں نخلاف اوّلی ٹولیءِ کہ پہ آئیءِ ماتر ندیں عذاب جریدہ کتگ۔

عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ
زبردستیں حکمتانی واجہنت ف١ وہرفرقئے کہ چہ اھل کتا باھسننت آدرست ضرور ایمان کارنت پہ عیسیٰءِ سرا آئیءِ
مَوْتِهِ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ
مرگا چہ پیسر وقیامتئے روچا بیت پہ آیانی سرا گواہ ف٢ نوں چہ یہودیانی وتی گناھانی سببا
هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ
ماحرام کننت پرآیانی سرا بازیں پاکیں چیزے کہ برآیان حلال تنت وپہ اے سبباکہ منش کننت مردم چہ
اللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ
اللہءِ راہا باز وپہ اے سبباکہ سوتش گیپت ءُ آیان چہ اے کارامہن کنگ بوتگنت وپہ اے سبباکہ آیان مردمانی
النَّاسِ بِالْبَاطِلِ ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾
مال وارتنت پہ ناحقا وماتیارکتگ ایرکنگ پہ کافران چہ آیان تورہنوکیں عذاب ف٣
لَّٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ
لیکن ھماکہ محکمنت ماں علمءِ چہ آیان ومسلمانان نوں آمنتنت آچیزےءِ کہ ایرہنگ
إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ ۚ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
پہ نئی نیمگا وآچیزےءِ کہ ایرہنگ چہ تو پیسر (وشاباشنت) ھمایانا کہ نمازءِ قائم دارنت وھمایان کہ زکاتا کشننت
وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾ إِنَّا
وھمایان کہ یقین کننت پہ اللہءِ وپہ قیامتءِ روچا گڑا ابدءُ لیبانءِ زوت دئیں مامزنیں ثواب ف٤ ما
أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ ۚ وَ
وحی دیم داتنگ تئی نیمگا ف٥ ہچوکہ ماوحی دیم داتنگ نوحءِ نیمگا وھماپیغمبرانی نیمگا کہ رندچہ نوحءِ بوتگنت ف٦ ءُ
أَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ
ماوحی دیم داتنگ ابراھیمءِ واسماعیلءِ واسحاقءِ ویعقوبءِ وآئیءِ اولادانی نیمگا
وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ ۚ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾
وعیسیٰءِ وایوبءِ ویونسءِ وھارونءِ وسلیمانءِ نیمگا وما دات داؤدءِ را زبور۔

منزل ١

ف٥ کتابانی خداوند ومکہءِ مشرک وایندگہ کافران قرآن پاکءِ حقانیتءِ صداقتءِ ردا نہر نہریں نابکاریں شک پیدا کنگنتش۔ بچارا اے جاگہ چوش گوشتنش کہ ہنچوش توریت بہ یکبارگی چہ آسمانءِ ایرکیت شما ہم ہنچیں یک کتابے چہ آسمانءِ بیارت تو گڑا ماشمارا برحقیں نبی منتیں۔ بقولءِ مردے کہ خوئےءِ بدرا بہانہ بسیار۔ ہمشکا حق تعالیٰءِ اے جاگہءِ چینت آیتانءِ نازل کنانءِ آئیءِ حقیقتءِ ظاہرکُت ووحیءِ عظمتءِ بیان کنانءِ کافرانی کُلیں خامگیں خیالان ءُ بے کاریں شبہانءِ ردکت ووحیءِ رندگیری بہ ہرکسءِ ءُ قرآن مجیدءِ اطاعتءِ خصوصاً بیان کنانءِ صاف صافءِ گیش وگیوارکت وپیش داشت کہ اللہ پاکءِ حکمءِ منگ درستانی سرا فرض انت اِے باروءِ کسےءِ عذر گوش دارگ نہ بیت۔ ہرکسیکہ بہ آئیءِ قبول کنگءِ حجت بکنت یاردے ویدے بکنت یا یہکءِ انکاری بہ بیت گڑا گمراہ وبے دین انت نوں چہ وبعد اشانی گفتارانی بستہ آئیءِ بیان شروع بیت ف٦ چہ ایشیءِ معلوم بوت کہ وحی خاص اللہ پاکءِ حکم وآئیءِ پیغام انت کہ بہ پیغمبرانی سرا دیم دیگ بیت ءُ ہنچوش بیشی نبیانی سرا وحی اللہءِ

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنٰهُمْ عَلَیْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ

وما دیم داتنگ اے بیمیں رسول کہ آیانی احوال ملیان کنگ گوں تو چہ اشیا بیسر واے بیمیں رسول کہ آیانی قصہ مانکتگ

عَلَیْكَ ؕ وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰی تَكْلِیْمًا ﴿۱۶۴﴾ رُسُلًا مُّبَشِّرِیْنَ

گوں تو ۔ وکنتگ اللہ ٔ گوں موسیٰ ٔ خبر ف۱ ۔ دیم داتنگ ما پیغمبر وش خبری دیوکیں

وَمُنْذِرِیْنَ لِئَلَّا یَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَی اللّٰهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ الرُّسُلِ ؕ

وترسینوکیں تانکہ مبیت مردمانا بہ اللہ ٔ سرا حیاری کنگے جاگہ رندچہ رسولان

وَكَانَ اللّٰهُ عَزِیْزًا حَكِیْمًا ﴿۱۶۵﴾ لٰكِنِ اللّٰهُ یَشْهَدُ بِمَاۤ اَنْزَلَ اِلَیْكَ

واللہ زبردستنت وحکمتانی صاحبنت ف۲ لیکن اللہ شاہدنت پہ اے خبرے سرا کہ ہرچیزیکہ دیمی داتگ پہ تئی نیمگا

اَنْزَلَهٗ بِعِلْمِهٖ ۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ یَشْهَدُوْنَ ؕ وَكَفٰی بِاللّٰهِ شَهِیْدًا ﴿۱۶۶﴾ ؕ

دیمی داتگ گوں وتی علما وفرشتیان ہن شاہدنت واللہ وت بستنت پہ گواہی دیگا ف۳

اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوْا ضَلٰلًۢا

ھما بانکہ کافر بوتنت وہنش کننت مردم چہ اللہ ٔ راہا آیان گار بوتنت پہ گار بوگے

بَعِیْدًا ﴿۱۶۷﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا وَظَلَمُوْا لَمْ یَكُنِ اللّٰهُ لِیَغْفِرَ لَهُمْ وَ

دوریں ھماکہ کافر بوتنت وحقش پادپردات ھجبر نہ بخشیت آیانا اللہ و

لَا لِیَهْدِیَهُمْ طَرِیْقًا ﴿۱۶۸﴾ اِلَّا طَرِیْقَ جَهَنَّمَ خٰلِدِیْنَ فِیْهَاۤ اَبَدًا ؕ وَ

نہ رہادگ کنت آیانا پہ یک راہے بجز چہ دوزخ ٔ راہا چہ منند بنت ماں اودا ھمیشہ ۔ و

كَانَ ذٰلِكَ عَلَی اللّٰهِ یَسِیْرًا ﴿۱۶۹﴾ یٰۤاَیُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ الرَّسُوْلُ

اے پہ اللہ ٔ سرا آسان انت ف۴ او مردمان! آتک شمے گورا رسول

بِالْحَقِّ مِنْ رَّبِّكُمْ فَاٰمِنُوْا خَیْرًا لَّكُمْ ؕ وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِی

رزنگ گوں حقیں خبر چہ شمے پروردگارٔ نیمگا گڈا نوں بمنت کہ پہ شما شرترنت ۔ واگر نمنت گڈا اللہ ٔ ونیگنت ہرچیکہ

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِیْمًا حَكِیْمًا ﴿۱۷۰﴾ یٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ

ماں آسمانان انت ماں زمین ٔ انت واللہ ہر چیزا زانوکنت وحکمتانی صاحبنت ف۵ او کتابیان

منزل ۱

نازل بوت ہماہیم ٔ حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ٔ سرا اللہ پاک ٔ وحی دیم دات نوں ہرکس ٔ آیان ٔ منّ ات بایدانت کہ ایشرا ہن قبول داربنت وبہ منت ۔ ٔ ہرکس ٔ اے واجہ ٔ انکارکت توگڑا جوش بزان آدرستانی منکر بوت وحضرت نوح وگوں رندی کسان شاید مشابہت ٔ سبب ٔ جوش بہ بیت کہ چہ حضرت آدم ٔ وھد ٔ ہرچ وحی ٔ شروع بوت تو آوھد بلکل بنگیجی وہدے ات ۔ حضرت نوح علیہ السلام ٔ سرا آئی سرجم کتگ بوت چوش بگوش کہ اولی جاور محض تعلیمی ات ۔ حضرت نوح ٔ زمانگ ٔ آجاورسرجم بوان ٔ اے قابل بوت کہ آئرا چکاسگ بہ بیت ٔ فرمان برداران ٔ انعام ٔ نافرمانان ٔ سزا دیگ بہ بیت چناپنچہ مزن شانیں نبیانی کڑی ہم چہ واجہ نوح ٔ بنگیج بوت ٔ چہ خدائ ٔ سزناب دیوکان ٔ سزا ہم اول ٔ چہ حضرت نوح ٔ وھد ٔ شروع بوت کہ ساری ٔ بہ اللہ ٔ حکم ونبی ٔ مخالفت ٔ سرا عذاب نازل نہ بوتگت بلکیں آیان ٔ معذورزانان ٔ مہلت دیگ بوتگ ات ٔ کوشست ھمے بیہا بوتگت کہ آسرکچ بہ ورنت ٔ پہ راہ ٔ بیاینت ماں حضرت نوح علیہ السلام ٔ زمانگ ٔ وھدے مذہبی تعلیم شر ظاہر بوت ٔ بہ مردمان خدا ٔ حکم ٔ رندگیری ٔ ردا ھچ وڑا دگہ شکے پشت نہ کپت توں نوں بہ نافرمانانی سرا عذاب نازل بوت ساری ٔ نوح علیہ السلام ٔ زمانگ ٔ طوفان اَحت چہ آلی ٔ پد حضرت ھود حضرت صالح حضرت شعیب علیہم السلام زمانگ ٔ زمانگ ٔ کافرانی سرا قسم قسم ٔ عذاب آختنت نوں پمشکا واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ٔ وحی ٔ راگوں حضرت نوح علیہ السلام وآلی ٔ رندآیوکان تشبیہ دیگ ٔ ردا کتاب ٔ خدا بندٔ مکہ ٔ مشرکان ٔ بہ شری ٔ بیم تراپ دیگ بوت کہ ہرکس واجہ پیغمبر ٔ وحی بزان قرآن پاک ٔ نہ منیت آسکیں عذاب ٔ مستحق بیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ٔ فوائد : ف۱ حضرت نوح علیہ السلام ٔ پد آیوکیں نبیانی گونڈیں ذکر ٔ بیان کنان ٔ چناباں نامدارو مزن شانیں واجہان ٔ گوں تخصیص وتفصیل ٔ ذکر کُت کہ چہ ایشی ٔ شر ظاہر بوت کہ مے ٔ واجہ پیغمبر ٔ سرا ہرچ وحی سے ٔ نازل بوت آئی ٔ برحق بوگ ٔ آئی ٔ منگ ہنچوش ضروری انت چوشکہ ابندگہ نامداریں ٔ مزن شانیں نبیانی وحی ٔ منتگ لازمی ٔ ضروری انت دچہ ایشی ٔ اے ہم معلوم بوت کہ نبیانی سرا ھرچ وحی سے ٔ کیت کدی آئرا فرشتہ کاریت کدی نبشتہ کنگیں کتاب دیگ بیت کدی ابید چہ پیغام ٔ وابید چہ واسطہ ٔ وت اللہ تعالیٰ گوں رسول ٔ گپ جنت مگر اے تماہیں جاوران چونکہ آ اللہ پاک ٔ حکم انت کتام دگہ کسے ٔ حکم نہ انت تو بندھانی سرا آئی ٔ اطاعت یکیں وڑ ٔ فرض انت فرق نہ کنت کہ آحکم پہ بندھان تحریری جاور ٔ یا تقریری صورت ٔ یا بہ پیغام ٔ صورت ٔ سر بوتگ ۔ نوں یہود ٔ اے گوشگ کہ مثل توریت ٔ سرجمیں کتاب ٔ یکبارگی چہ آسمان ٔ کارے تو ماترا برحقیں نبی زانیں واگرنہ ترا نہ منیں ۔ اے چنکر بے ایمانی واحمقی گپ ایت وھدے وحی اللہ ٔ حکم انت و آئی ٔ نازل بوگ ٔ جاور البت جداجدا انت توگڑا آ بہ ھرجاور ٔ بئیت مارا قبول کنگی انت ۔ بہ آئی ٔ منگ ٔ پس وپیش با انکار کنگ یا چو گوشگ کہ فلان دستور ٔ وحی بئیت تو آئرا قبول داریاں واگرنہ نہ منتاں ۔ اے ظاہریں کفر وگمراہی انت ۔ ف۲ اللہ تعالیٰ ٔ پیغمبران ٔ برو بردیم دیان کت کہ مومنان ٔ مژدہ بدینت دکافران ٔ بترسینت تانکہ قیامت ٔ روچ ٔ بہ اشان ھچ عذرے پشت مکپیت کہ مارا معلوم نہ آت کہ تئی رضا بہ کجام خیر ٔ انت ونا راضی بہ کجام کار ٔ انت اگر ما بزانتیں توما الم ٔ آئی سرا عمل کتگت ، نوں وھدے اللہ تعالیٰ ٔ پیغمبران ٔ معجزہ دیان ٔ دیم دات ٔ پیغمبران مخلوق ٔ حقیں راہ سوج دات ۔ توگڈا نوں حقیں دین ٔ قبول نہ کنگ ٔ ردا کسے ٔ عذر گوش دارگ نہ بیت اللہ ٔ وحی یک ہنچیں یکائیں حجت ایت کہ آئی ٔ مقابل ٔ ھچ حجت کاردات نہ کنت بلکیں تماہیں حجت ول گوج بلینت ٔ اللہ ٔ حکمت ٔ تدبیرانت ٔ زبردستی بکنت تو آئرا کسے داشت نہ کنت بلے چوشیں رہ بندا آئرا دوست نہ انت ۔ ف۳ یعنی وحی ہریک پیغمبر ٔ سرا اخنگ اے یک نوکیں خبرے نہ انت درستان ٔ اے حال معلوم انت ولیکن ماں اے قرآن ٔ اللہ پاک ٔ وتی خاصیں علم نازل کُت واللہ اے حق ٔ ظاہر بکنت چناپنچہ زانوگر شر زانت کہ ہمنکر علم وحقائق چہ قرآن ٔ حاصل بوتگنت ودیم تر ٔ حاصل بینت آ چہ دگہ ھچ کتابے ٔ حاصل نہ بوتگنت وہمنکر ھدایت چہ واجہ ٔ برکت ٔ مخلوق ٔ بوتگ چہ دگہ ھچ کس ٔ نہ بوتگ ۔ ف۴ قرآن پاک وحضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ٔ تصدیق وآئرا برحق پیش دارگ ٔ پد نوں پاکیں خدا چوش بیان کنت کہ نوں ہرکسے ٔ

واجہ ءِ انکار کُت و ماں توریت ءَ، واجہ ءِ بارو ءَ، راستیں گپان ءَ، چیر دات و مردمانی سرا دگہ گپان ءَ بیان کنان ءَ، آبان ہم چہ حقیں دین ءَ دور داشت گڈا چوشیں کسان ءَ نہ مغفرت نصیب بیت و نہ ھدایت ۔ چہ ایشی ءَ، شر ظاہر بوت کہ ھدایت ءِ دار و مدار پیغمبر ءِ رندگیری ءِ سرا انت و گمراہی واجہ ءِ مخالفت ءِ دومی نام انت کہ چہ ایشی مقصد یہود ءِ را بہم تراپ دیگ انت و آیانی خیالان ءَ رَد ثابت کنگ انت ۔ ف۵ واجہ پیغمبر ءِ و واجہ پیغمبر ءِ کتاب ءِ تصدیق دواجہ ءِ مخالفان یعنی کتاب ءِ خداوندانی ردکاری و گمراہی ءَ بیان کنان نوں کلیں مخلوق ءَ دیم گورکنان ءَ اِرے جار پر ینگ بیت کہ آ ای مردمان مئے رسول گوں راستیں کتاب و برحقیں دین ءَ پہ شما سر بونگ نوں شمے سلامتی ماں ھمیشی ءَ انت کہ آ ای ءِ خبر ءَ بہ منّ اِت و اگر نہ منّ اِت تو شتر بزان اِت کہ ماں زمین و آسمان ءَ ہرچیکہ ھست انت آ خدا ءِ مال انت و آ شمے کلیں حال و احوال ءَ معلوم دار انت و شمے عملانی سرجمیں حساب و کتاب ءَ پد شمارا آ ای ءِ بدلہ رسیت ۔ فائدہ : چہ اے ارشاد ءَ اے ہم معلوم بوت کہ پیغمبر ءِ سرا نازل بوؤکیں وحی ءِ منّگ فرض انت و آ ای ءِ انکار کفر انت ۔ ۱۲

لَا تَغْلُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ وَلَا تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ ؕ اِنَّمَا الْمَسِيْحُ

چہ حدّ ا مگوزِت وتی دین ءِ بابتا و مگوشِت ماں اللہ ءِ شان ءَ، مگر حقیں خبر ۔ دگہ خبر نیست انت مسیح

عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهٗ ۚ اَلْقٰىهَآ اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ

عیسیٰ مریم ءِ بچ آ اللہ ءِ رسول انت و آ ای ءِ حکم انت دوری دات مریم ءِ نیمگا و یک روحے

مِّنْهُ ۫ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ۫ۚ وَلَا تَقُوْلُوْا ثَلٰثَةٌ ؕ اِنْتَهُوْا خَيْرًا لَّكُمْ ؕ

چہ آ ای ءِ طرفا نوں گڈا باور بکنِت اللہ ءِ و آ ای ءِ رسولان و مگوشِت کہ خدا سئے انت اے خبرا انکار کنِت شتر انت پہ شما

اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ؕ سُبْحٰنَهٗۤ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ وَلَدٌ ۘ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ

بیشک اللہ ھمے یکیں خدا انت پاک انت چہ اے خبرا کہ آ ای ءِ چُک ببیت وا ھمائی ءِ انت ہرچیکہ ماں آسمانان انت

وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿۱۷۱﴾ لَنْ يَّسْتَنْكِفَ الْمَسِيْحُ اَنْ

و ہرچیکہ ماں زمین ءِ انت و اللہ دوت بس انت کارسازی ءِ واسطا ف۱ ھچبر مڑا ای نکنت مسیح چہ

يَّكُوْنَ عَبْدًا لِّلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُوْنَ ؕ وَمَنْ يَّسْتَنْكِفْ عَنْ

اے خبرا کہ آ اللہ ءِ بندہ ببیت و نہ ھما فرشتیان کہ دیما ترنت ف۳ و ہر کسیکہ مڑا بکنت چہ

عِبَادَتِهٖ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَمِيْعًا ﴿۱۷۲﴾ فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

اللہ ءِ بندگی ءَ و مزن نفسی بکنت گڈا آ درستان مچ کنت وتی نیمگا یکجاہ گڈا ھما کسان کہ ایمان آرت

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوَفِّيْهِمْ اُجُوْرَهُمْ وَيَزِيْدُهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ۚ

و شریں عمل کُت گڈا پورہ دنت آیانا آیانی ثواب ءَ و گیشتر دنت چہ وتی فضلا

وَاَمَّا الَّذِيْنَ اسْتَنْكَفُوْا وَاسْتَكْبَرُوْا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۙ

و ھما کسان کہ مڑا ای کُت و مزن نفسیش کُت گڈا آیانا سزا ای دنت پہ یک دردناکیں سزائے

وَّلَا يَجِدُوْنَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴿۱۷۳﴾ يٰۤاَيُّهَا

و در نگیجنت پہ وت بجز چہ اللہ ءَ ھچ پُشت واجہے و نہ مدت کنوکے ف۴ او

النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكُمْ نُوْرًا

مردمان! شمے گورا آتک رست چہ شمے پروردگار ءِ نیمگا دلیل و ایر گیت ما پہ شمے نیمگا روشنیئے

وقف لازم ع ۲۳ ۹ ۳

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ کتاب ءِ خداوندان چہ وتی ھیل و عادت ءَ لاچار بوان ءَ وتی نبیانی توسیب و تعریف چہ غلو ءِ کارِش کنگت و چہ حدّ ءَ سر گوزوک انت آیان ءَ خداو خدائے چُک اِش گوشگ بنا ءِ اِش کت پمشکا اللہ تعالیٰ فرمان کنت کہ ماں دین ءِ جبران مبالغہ مکن اِت و گوں ہر کس ءَ شما اعتقاد دارِت بہ آ ای ءِ توسیب ءَ چہ حدّ ءَ سر مگوز اِت ہمنکر خبر تحقیقی بہ بیت چہ آ ای ءِ گیش مگوش اِت و حق تعالیٰ ءِ پاکیں شان ءَ ہم ہما خبر ءَ بگوش اِت کہ آ راست و محقق انت چہ وتی نیمگ ءِ ھچ مگوش اِت شما اے چونیں ظلمے کت کہ حضرت عیسیٰ ءَ کہ آ اللہ ءِ رسول و چہ آ ای ءِ حکم ءَ پیدا بیوک اِنت آ ءِ ادی ءِ برخلاف خدا ءِ چُک گوشگ بناکت و سہ خدایانی معتقد بوت اِت (۱) خدا (۲) حضرت عیسیٰ (۳) بی بی مریم ۔ چہ اے جبران ونارا دور بدارِت اللہ تعالیٰ واحد و یکتا انت کسے آ ای ءِ شریک نہ انت و نہ کسے آ ای ءِ چُک بوت کنت آ ای ءِ پاکیں ذات چہ ایشی ءَ پاک و صاف اِنت اے خرابی پمشکا ظاہر بوت کہ شما وحی ءِ پابندی و رند گیری نہ کت اگر شما وحی ءِ اطاعت بکتیں تو شما خدا ءِ کسے ءَ چُک قرار نداتگ اَت و سہ خدایان ءِ منّان ءَ مشرک نہ بونگتے و محمد رسول اللہ سیّد الرسل و قرآن مجید افضل الکتاب ءِ تکذیب کنان ءَ، مرو چی دوسر کافر نہ بونگتِت۔

فائدہ : چہ کتابیان یک ٹولی ءَ وا حضرت عیسیٰ ءَ رسول ہم نہ منّت و آ ءِ را قتل کنگ پسند کت کہ آ ای ءِ ذکر ساری ءَ گوست ۔ و دومی ٹولی ءَ آ ءِ را خدا ءِ چُک قرار دات، ہر دوئین ٹولیانی گمراہی ءِ سبب ھمیش بوت کہ آیان وحی ءِ برخلاف عمل کُت چہ اِشی ءَ ھمے ظاہر بوت کہ نجات ءِ دار و مدار وحی ءِ رندگیری ءِ تہا اِنت۔

ف۲ یعنی ماں آسمانان و زمین ءَ چہ جھل ءَ تا بالا ہرچیکہ ھست انت کل آ ای ءِ مخلوق و آ ای ءِ مملوک و آ ای ءِ بندہ انت گڈا کسے آ ای ءِ شریک یا چُک بوت کنت و چوں بوت کنت و اللہ تعالیٰ کل کاران ءَ وت اڈ کنوکِنت و پہ درستانی کارسازی ءَ آ وت بس انت آ ءِ را کسے ءِ حاجت نیست انت گڈا آ ءِ را شریک یا چُک ءِ حاجت چو نکائی بیت کنت خلاصہ چوش بوت کہ نہ ماں کنام مخلوقے ءَ آ ای ءِ شریک بوگ ءِ قابلیت و لیاقت ھست و نہ ماں آ ای ءِ پاکیں ذات ءَ آ ءِ گنجائش موجود انت و نہ آ ای ءِ پہ ایشی ءَ حاجت اِنت پمشکا معلوم بوت کہ چہ مخلوقات ءَ کسے ءَ را خدا ءِ شریک یا چُک گوشگ ہما کس ءِ کار انت کہ آ چہ ایمان و عقل ہر دوئینان زبہر انت ۔ فائدہ : چہ بُزرگ ءَ نبشتانک ءَ اِے جبر فہم ءَ کیت کہ ہر کسے پہ حق تعالیٰ ءِ چُک یا کسے ءَ آ ای ءِ شریک قبول کنت آ در حقیقت ءَ جمیع موجودات ءَ باری تعالیٰ ءِ مخلوق و باری تعالیٰ ءَ خالق جملہ موجودات نہ منّیت و نہ من اللہ تعالیٰ ءَ پہ درستانی حاجتانی کارسازی ءَ کافی و شافی نہ منّیت چوش بگوش کہ خدا ءَ چہ خدائی ءَ در کنان ءَ آ ءِ را ماں مخلوق و ممکنات ءَ شامل کت، نوں ارشاد سبحانہ ءِ ماں اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ وَلَدٌ ءَ ہر چ ناپاکی ءِ نیمگ ءَ چیریں اشارہ ھے اَت آ ای ءِ نشان دز کیت و فرزند حقیقی و ماں فرزند مجازی و ظاہری ہر دوئینان ہما ناپاکی چونکہ برابر موجود اَنت تو پہ شتری ءَ فہم ءَ کیت آ ای ءِ پاکیں ذات ھنچوش چہ اشی ءَ پاک انت کہ آ ءِ را چُک بہ بیت آ ھمے پیم ھنچوش چہ ایشی ءَ ہم پاک انت کہ آ چہ وتی مخلوق ءَ کسے ءَ چُک قرار بدنت ۔ ف۳ یعنی اللہ ءِ بندہ بوگ و آ ای ءِ عبادت کنگ و آ ای ءِ حکمان ءَ منّگ وا مزن درجہ ءِ

شرافت وعزت انت چہ حضرت مسیح علیہ السلام وچہ مقربیں فرشتہ آں اے نعمت ءِ قدر ءِ جست ءَ اگر بگرات تو آچو نکائی چہ اشی ءَ ننگاں گر بیت البت ذلت ورسوائی ماں اشی ءَ انت کہ بندہ غیراللہ ءِ عبادت وبندگی ءَ بکنت چوشکہ نصاریٰ ءَ حضرت مسیح ءَ ابن اللہ ومعبود قرار دات ءُ مشرکاں فرشتگاں ءَ جنک ءِ قرار دیان ءَ بہ آیانی عبادت ءَ گلائیش بونت وھمے وڑ ءَ بُت پرستی اِش ہم کت پمشکا بہ اشاں مدام ءِ عذاب ورسوائی انت ۔ ف۴ یعنی ہر شخصے کہ چہ اللہ پاک ءِ بندگی ءَ سرکشی کنت تو آئرا ہچوش ویل کنگ نہ بیت بلکیں یک روچے کلان ءَ بہ خدائے پاک ءِ دیم ءَ مچ بوگی انت وحساب دیگی انت، نوں ہر کس ءَ کہ ایمان آورت ءُ خوبیں کارِش کت یعنی اللہ ءِ بندگی ءِ حق اِش اداکت آیان ءَ آیانی عملانی سرجمیں ثواب رسیت بلکیں چہ اللہ ءِ فضل ءَ مزن مزنیں نعمت چہ آیانی ثواب ءَ ہم گیشتر آیان ءَ دیگ بنت وہر کس ءَ وتی پونز ءَ بُرز لکھت وسہ کسی اختیار کُت آ ماں عذاب عظیم ءَ گرفتار بنت وکسے ہم آیانی دوزواہ ومددگار نہ بیت کہ آیان ءَ ماں اللہ ءِ بندگی ءَ شریک کنان ءَ ماں عذاب ءَ گرفتار بونت آھم کاردات نہ کننت پمشکا نصاریٰ نوں سر پدبہ بنت کہ چہ اے دوئیں صورتاں پہ آیان کنام صورت ءَ شرتر و بہترنت وھمے پیم ءَ بہ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ بابت ءَ آیان کنام رہ بند اختیار کنگ بایدانت - ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ چہ ساری ءَ وحی الٰہی وبالخصوص قرآن پاک ءِ عظمت ءُ آئی حقانیت ءِ بیان و آئی رندگیری ءِ رداکڈن ءِ ذکرات ھمشی ءِ دُمبل ءَ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ الوہیت و آئی ابن اللہ بوگ ءِ درشان بوت کہ اشی ءِ اعتقاد داروک نصاریٰ انت آئی تردید وباطل کنگ ءَ پد نوں گڈ سرا پدا ھما اصلی وضروری خبرانی درستان ءَ کڈن کنگ بیت کہ ای مردمان! بہشمے گور ءَ چہ رب العالمین ءِ نیمگ ءَ کاملیں حجت وروژنائیں نور سر بوت کہ آ پہ ھدایت ءَ بس وکافی انت یعنی قرآن ۔ نوں ہچ ہمیں شک وتامل کنگ نہ لوٹیت نوں ہر کس اللہ ءِ سرا ایمان کاریت وا اے مقدسیں کتاب ءَ محکم داریت آ ماں اللہ ءِ رحمت و فضل ءَ داخل بیت ءُ تچک ءَ نیمگ بہ آئی سر بیت ءُ ہر کس آئی برخلاف عمل کنت گڈا ابراں آر دو گمراہ انت ۔ ف۲ شروع سورت ءَ ماں میراث ءِ آیت ءَ کلالہ ءِ میراث ءِ بیان گوست ۔ چرائی ءَ رند صحابیاں اے ردا ز یاتیں تفصیل معلوم کت تو بہ اشی ءَ اے آیت نازل بوت ۔ کلالہ ءِ لفظی معنیٰ کمزور وضعیف ءَ بگنت ادا ھما مرد مراد انت کہ بہ آئی وارثاں پت ءُ ماں اولاداں کسے مبیت ہنچوشکہ ساری ءَ بیان بوت پرچاکہ اصلی وارث والد ءُ ولد انت ہر کس ءَ اے نیستنت تو آئی حقیں برات وگوہار ءَ جک وجنِک ءِ حکم انت واگر حقیں مبنت تو ھمے حکم ہاچکانی بگنت کہ آماں پت ءَ شریک انت یک گوہارے بہ بیت تو نصف ددوگوہار بہ بنت تو دوسیک واگر برات وگوہار ہر دوئیں بہ بنت تو مرد ءَ دو بہر وجنین ءَ یک بہرے رسیت واگر برات انت وگوہار ہچ نیست تو آ ہم گوہار ءِ مال ءِ وارث بنت یعنی آیانی ہچ بہرے معین نہ انت پرچاکہ آ عصبہ انت چوشکہ ماں آیت ءَ اے کل صورت بیان بونگنت نوں پشت کپننت ہما برات وگوہار کہ آ ایوک ءَ ماں ءَ ماں ءَ شریک انت کہ

مُبِيْنًا ﴿۱۷۴﴾ فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوْا بِهٖ فَسَيُدْخِلُهُمْ

ظاہریں گڈا نوں ھماکسان کہ ایمانش آرت پہ اللہ ءَ وآئیش محکم دست جت گڈا آیانا گوازینیت

فِيْ رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ ۙ وَّيَهْدِيْهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿۱۷۵﴾ؕ

ماں وتی رحمتا وفضلا ورِسینیت آیانا دیم پہ وت پہ تچکیں راھا ف۱۔

يَسْتَفْتُوْنَكَ ؕ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيْكُمْ فِي الْكَلٰلَةِ ؕ اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ

حکم جست کننت چہ تو، بگوش کہ اللہ شمارا حکم پیش داریت ماں بُنڈے باباف۲ اگر یک مردے مرت وآئی ءَ

لَهٗ وَلَدٌ وَّلَهٗۤ اُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ۚ وَهُوَ يَرِثُهَاۤ اِنْ لَّمْ

چک نیستنت وآئی ءَ رایک گوہارے ہست گڈا آ گوہارا رسیت نیم آمالیکہ براتا پشت کپتگ ف۳ وآ برات میراث بارت چہ ھمے گوہارا اگر

يَكُنْ لَّهَا وَلَدٌ ؕ فَاِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثٰنِ مِمَّا تَرَكَ ؕ وَ

مبیت آیئارا چک ف۴ پدا اگر آ دوگوہارنت گڈا رسیت آیانا دوبہر چہ براتئے پشتر گاف۵ و

اِنْ كَانُوْۤا اِخْوَةً رِّجَالًا وَّنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ ؕ

اگر آبرات وگوہارنت مردیں ءُ جنیں گڈا یک مردینے ونڈ قدر دوجنینے ونڈا انت ف۶

يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اَنْ تَضِلُّوْا ؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۱۷۶﴾

بیان کنت اللہ تعالیٰ پرشما تاکہ گمراہ مبیت ف۷ واللہ ہر چیزارا زانت ف۸۔

ع ۲۴ / ۴

سُوْرَةُ الْمَآئِدَةِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّسِتَّةَ عَشَرَ رُكُوْعًا

سورۃ مائدہ ماں مدینا نازل بوتگ ماں آئی ءِ تہا یکصد وبیست آیات وشانزدہ رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوک ایت

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ ؕ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ

او مسلمانان! پورہ کنت وعدہان ف۹ حلارنت پرشما گنگرایں زندئیں مال ف۱۰

اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ ؕ اِنَّ اللّٰهَ

بجز چہ ہمایان کہ دیباوانگ بیت آیانی بیان پرشما ف۱۱، مگر حلار مزانت شکارا ماں احرام ءِ حالتا ف۱۲ بیشک اللہ

منزل ۲

آیان اخیافی گوشنت گڈا آیانی حکم سورت ءِ شروعات ءَ بیان بوت کہ آیانی بہر معین انت ۔ ف۳ یعنی اگر کنام مردے مُرت وآئی ءَ ہشت یک گہارے ۔ نہ چُکی ہشت و نہ پتے ۔ تو آئرا ماں میراث ءَ نصف مال رسیت ۔ ف۴ یعنی اگر اشی ءِ چپکا (برعکس) بہ بیت یعنی کنام جنین آدمے لاولد بیران بوت وآئی ءَ برات اعیانی یا علاتی ہشت تو آ گہارے ءِ مال ءِ وارث بیت چونکہ آ عصبہ انت واگر آئی ءَ بچکے ہشت تو برات ءَ ہچ نہ رسیت واگر آئی ءَ جنکے ہشت تو چہ جنک ءَ ہر چ ملے سرکیت آ برات ءَ رسیت وبرات یا گہار اخیافی ہشت تو پرائی ءَ ششک معین انت چوشکہ ماں سورت ءِ ابتداء گوست ۔ ف۵ واگر چہ دو ءَ زیات گہارے ھشت تو آیان ہم دوسیک میراث دیگ بیت ۔ ف۶ لھتیں مرد ولھتیں جنین یعنی لھتیں برات ولھتیں گہار ھشتی تو برات ءِ بہر دوسر و گوہار ءِ بہر یک سرے بیت چوشکہ اولاد ءِ حکم انت ۔ ف۷ یعنی اللہ رحیم وکریم محض بہ وتی بندگانی ھدایت ءُ آیان ءَ چہ گمراہی وبدراھی ءَ رکھینگ ءِ غرض ءَ وتی برحقیں وراستیں حکمان ءَ بیان فرمائینیت، چوشکہ ادا کلالہ میراث

ءِ بیان فرمائینتی ۔ آئیءِ مہ ایشیءِ ہچ غرض و مطلب نیست آچہ درستاں غنی ؤ بے نیاز اِنت تو نوں ہر کسے اِے مہربانیءِ قدرءَ نہ کنت بلکیں چہ آئی حکمءِ دیمءِ بگردینیت گڈا الّمءِ مزن بدبخت و بے نصیب انت، چہ ایشیءِ معلوم بوت کہ پہ بندہءِ لازم اِنت کہ جملہ حکمانی تابعداریءِ بکنت اگر یک ادنائیں وجزوی امرءِ ہم برخلاف روت تو آ گمراہی اِنت. پدا ھما کس کہ ماں آئیءِ پاکیں ذات وآئی کمال دار و کیں صفتان آئی برخلاف کنت وچہ وتی عقل و دانشءِ کارگرانءِ آیانءِ وتی مقتدیٰ و پیشوا کننت آیان مزن گمراہ انت و گمراہیءِ خبیث تریں جات ءِ کپتگنت ۔ ف۸ چہ ایشی پیش اِے معلوم بوتگ اَت کہ حق سبحانہٗ پہ وتی بندھاں ہدایتءِ پسند کنت نوں فرمائی کت کہ آ ہر اکل چیز معلوم انت تو ایشیءِ مطلب چون دراَحت کہ مادینی مسئلھاں ہرچ ضرورتے پیش بئیت آ ئرا جُست بکن اِت پمشکا ماں اِے فرمانءِ کصحابھاں درباب ءِ کلالہ جُست گپتنش بہ اشیءِ شاباشیءِ نیمگءِ ددمءِ زرءِ اِے ہمیں سوالات کنگءِ ترغیبءِ نیمگءِ کسانیں اشارہے فہمءِ کیت وہں اِے زانگ بیت کہ اللہ ھمک چیزءِ زانت یعنی شمانہ زان اِت شما اِے ھم گوشت کت نہ کن اِت کہ کلالہ وابید چہ آئیءِ ماں دگہ صورتاں ہرچ بہرے کہ مقرر کنگ بوتگ درحقیقت ءِ آئی سبب چی اِنت ؟ گڈا انسانی عقل چون اِے قابل بیت کنت کہ بہ آئیءِ بھروسہءِ ماں حق تعالیٰءِ ذات وصفتان ءِ برخلافیءِ جرأت وہمیات بکنت کہ آوتی تعلقات ووتی سیاد وارثانی میانءِ فرق وتفاوتءِ زانگءِ رداہم عاجزءِ وبے وس بہ بیت گڈا آکس چوں ھما بے مٹّیں وبے درو ریں ذاتءِ بارہءِ یا آئی صفتانءِ ابید چہ آئیءِ سروسوجءِ زانت کت کنت. فائدہ : اِے جاگہ کلالہءِ حکم وآئی نزولءِ سببءِ بیان کنگءِ جہ چنت جبر معلوم بوننت اوّل ایش کہ پنجوش بیسرا وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ فرمان ظاہر کنانءِ جہ آئی پد بہ رہ بندءِ تمثیلءِ کتابیانی جاورءِ ذکر کنگت ھمے پیم اِے فرمان فَاَمَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوْا بِهٖ الخ ءِ پد واجہ پیغمبرءِ اصحابانءِ بہ رہ بند تمثیلءِ بیان فرمائینت تانکہ چہ وحیءِ انحراف کنوکانی گمراہی وُ ردکاری وُ وحیءِ رندگیری کنوکانی حقانیت وراستی بہ شرےءِ فہمءِ بئیت ہمے ردادومی جبرا اِے ہم ظاہر بوت کہ کتاب داروکانءِ وا اِے ظلم کت کہ پہ پاکیں ذاتءِ حق تعالیٰءِ شریک وہم اولادءِ پہیمیں سلّیں کارءِ وتی ایمان قراردات وُ چہ وتی شتئیءِ اللہ پاکءِ وحیءِ برخلاف عمل اِش کت بُوا جہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اصحابانی جاور چوش اِنت کہ ایمان وعبادتءِ اصول تو درکنار جزوی معاملہ وادنائیں مسئلہ درباب ءِ نکاح ومیراث وغیرہ ءِ ہم وحیءِ انتظارءِ شوھازءِ انت وبہ ھرکار ا واجہ پیغمبرءِ دپءِ نیمگءِ چاروک انت وتی عقل ووتی واھگانءِ حاکم نہ فہمنت اگر ا شانءِ یکیں برءِ تسلّی نہ بوت تو دوبارہ واجہءِ خدمت ءِ حاضر بوان جُست وپُرس کننت ۔ بقول شخصے " ببین تفاوت رہ از کجاست بہ کجا" وُ اِے ہم معلوم بوت کہ واجہ نبیانی سردارءِ ہم بغیر وحیءِ حکمءِ چہ وتی جانبءِ ہچ فرمان نہ کُتگ اگر بہ کنام کارےءِ وحیءِ حکم موجود موتین تو واجہ بہ وحیءِ حکمءِ راہ چاروک بوتگت وھدیکہ وحی بیاتگیں گڈا واجہءِ بہ وئیءِ قولءِ روءِ حکم بیان کنگت چہ ایشیءِ صاف صاف معلوم بوت کہ ابید چہ خداءِ پاکیں ذاتءِ دگہ ہچ کس حاکم نہ انت چنانچہ ماں بازیں آیتان اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ وغیرہ صاف بیان انت باقی ہرچیکہ ہست اِنت آ کل واسطہ انت چہ ھمیانی واسطہ ءِ دیگرانءِ خداءِ حکم سرکنگ بیت البت تفاوت ہمنکرانت کہ لھتیں واسطہ قریب انت لھتیں بعید انت چوشکہ بادشاہءِ حکمءِ سرکنگءِ وزیراعظم ودگہ شاھی افسراعلیٰ وادنا درجہ بدرجہ کل واسطہءِ رھبندءِ کارکننت پدا جہ ایشیءِ مستریں گمراہی چی بیت کنت کہ ماں کنام کارے اللہءِ وحیءِ برخلاف بک گمراھے دگہ کسےءِ جبرءِ گوش بداریت وآئیءِ سرا عمل بکنت ھم بہ اِے نیمگءِ اشارہ انت کہ یکبار گی کتابءِ نزدل چوشکہ کتاب داروکانی داھش انت آشری نیست ھنچوش بہ ضرورتءِ ردا وبہ موقعءِ حسابءِ نزولءِ خیر ماں انت پرچاکہ ہر کس وتی ضرورتءِ روءِ ماں اِے جاورءِ سوال کت کنت وبہ وحیءِ برکتءِ آئرا جواب دیگ بیت چوشکہ بہ اِے موقعءِ ذقرآن مجیدءِ بازیں موقعھاں موجود انت واِے جاور فائدہ مند بوگءِ ابید مہ ایشیءِ اِے ہم خوبی ماں انت کہ خداوند تعالیٰ اِے رداوت وتی حکمءِ بیان کنت اِے بک ھنچیں شرف وعزتے کہ دگہ امتءِ چوشیں شرف وعزت دیگ بوتگ ۔ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ ۔ ھما صحابی کہ بہ آئیءِ شانءِ یا بہ آئی سوالءِ جوابءِ کنام آیتے نازل بوتگ اَت تو چوشیں آیت بہ آئیءِ منقبتءِ شمار بوتگت وبہ اختلافءِ موقعءِ پہ ہرکسءِ رائے یا بہ ہرکسءِ قولءِ روءِ وحی متلو نازل بوت داں قیامتءِ آئی نام باقی ودشنام اِنت پمشکا کلالہءِ رد اسوال وجوابءِ ذکرءِ بیان کنانءِ اِے ہمیں سوال وجوابانی خوبیءِ نیمگءِ اشارہ ظاہر کت وُ شاید ھمے اشارہءِ غرضءِ خاطرءِ سوالءِ مطلق بیان کت مسئول عنہءِ گوں سوالءِ ذکر نہ کت بلکیں ماں جوابءِ آئی گیش وگیوار کت کہ آئی ہمیں دگہ نظیر ماں قرآن شریف نیست ۔ وھم جوابءِ گوں صراحتءِ بہ حق تعالیٰءِ نیمگءِ منسوب کت خلاصہ چوش بوت پہ کلیں حکماں اللہءِ وحی اصل انت وھداینت ھماوھدءِ حاصل بیت وھدیکہ وحیءِ رندگیری کنگ بہ بیت وبہ کفر وضلالتءِ مردم ہما وھدءِ گرفتار بیت وھدیکہ آ وحیءِ برخلاف عمل کنت وُ چونکہ واجہءِ زمانگءِ یہود ونصاریٰ وجملہ مشرک وجملہ ناشرانی گمراہیءِ بنیاد ھمے مخالفت اَت پمشکا حق تعالیٰءِ ماں وتی پاکیں کلامءِ ماں بازجاگہءِ وحیءِ رندگیریءِ شریءِ بیان کنگ وآئی مخالفتءِ خرابیءِ سرا بیم تراپ داتگ خصوصاً بہ اِے موقعءِ دورکوع اِے مزن شانیں داستانءِ نازل کت وگوں تفصیل ومثالان بیان کُت شاید ھمے سبب انت کہ امام بخاری رحمہ اللہءِ ماں وتی کتابءِ بابءِ "کیف کان بدءِ الوحی الی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم" مقرر کنانءِ آیت اِنَّاۤ اَوْحَیْنَاۤ اِلٰی نُوْحٍ وَّ النَّبِیّٖنَ مِنْۢ بَعْدِهٖ ءِ ماں ترجمۃ الباب ءِ شامل کُت واِے ہر دوئیں رکوعانی نیمگءِ اشارہءِ ظاہر کُت ۔ ف۹ شرعی ایمان دوچیزانی نام انت صحیح معرفت وتسلیم وانقیاد یزاں خدا ورسولءِ کلیں حکمانءِ صحیح وراست زانانءِ پہ تسلیم وُ قبولءِ گوں اخلاصءِ گردنءِ جُھکینگ، بہ اِے خبرءِ قبولیءِ لحاظءِ ایمان درحقیقتءِ نمایں قانونان واللہءِ حکمانءِ منّگ وسرجمیں حقوقانءِ اداکنگءِ یک محکمیں عہد واقرار انت چوش بگوش حق تعالیٰءِ ربوبیتءِ ھما اقرار کہ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ءِ ردا گرگ بوتگت کہ آئی ظاہریں اثر ماں انسانی فطرت وھبلءِ داں مروچیءِ موجود انت ہمائی تجدید وگیش وگیوار گوں شرعی ایمانءِ بیت پدا ماں شرعی ایمانءِ ہرچ اجمالی عہد وقرارے ہست اَت ھمائیءِ سرجمیں تفصیل ماں نمایں قرآن وسنتءِ بیان کنگ بوتگ، بہ اِے جاورءِ ایمانءِ دعویءِ مطلب ایش بوت کہ بندہ ماں سرجمیں الٰہی حکمانءِ توری آیانی رشتنگ براہ راست گوں خداءِ بہ بیت یا گوں بندھان، گوں جسمءِ تربیتءِ بہ بیت یا گوں روحءِ اصلاحءِ گوں دنیاوی مفادءِ بہ بیت یا گوں اخروی فلاحءِ گوں شخصی زندگیءِ بہ بیت یا گوں اجتماعی زندءِ گوں صلح وترانءِ بہ بیت یا گوں جنگءِ ایشیءِ عہدءِ کنت کہ ہر پیم منتہ آ وتی خدا بندءِ وفادار بیت ۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بہ اسلامءِ ہرچ قول واقرارے، جہاد گوشدار وک وفرمانبرداریءِ بابتءِ یا ایندگہ خوبیں ھیل وعادت وخوبیں کارءِ بابتءِ چہ اصحابان بہ بیعتءِ صورتءِ گران بوتگت آ ھمے ایمانی عہدءِ یک محسوسیں صورتے اَت ، وچونکہ بہ ایمانءِ ردا بندہ ءِ حق تعالیٰءِ جلال وجبروتءِ صحیح معرفت وآئی انصاف وانتقامءِ شان ووعدھانی راستیءِ سرجمیں یقین ھم حاصل بوتگت ۔ اشانی لوٹ ایشنت کہ آبدعہدی وغداریءِ خطرناک انجامءِ ترسانءِ وتی کلیں عہد واقرانءِ کہ آگوں خداءِ یا گوں بندھان یا گوں وتی جرندءِ کرتگنت بہ ھما پیمءِ سرجم بکنت کہ ماں حقیقی خداوندءِ وفاداریءِ ہچ فرق وتفاوتے مئیت بہ اِے تقریرءِ رُوءِ عقودءِ (قول واقراران) ءِ تفسیرءِ ہرچ جدا جدا خبر چہ سلفءِ منقول انت ماں کلیں مطابقت پیدا بیت وماں آیتءِ بہ "ایمان داران" ءِ لفظءِ خطاب کنگءِ زبانیں لطف وتمام داری حاصل بیت ۔ ف۱۰ ماں "سورہ نساء" ءِ گوست کہ یہودءِ بہ ظلم وبدعہدیءِ پاداشءِ چہ لھتیں طیب وحلالیں چیزان زہر کنگ بوتگنت ۔ فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِیْنَ هَادُوْا حَرَّمْنَا عَلَیْهِمْ طَیِّبٰتٍ (نساء رکوع ۲۲) کہ آیانی گیش وگیوار ماں "سورہ انعام" ءِ انت ، اِے امتءِ بہ عہدءِ وفا کنگءِ ردا چہ ھما چیزان نفع گرگءِ اجازت ہم دیگ بوت یعنی اشتر، گوک، میش ۔ پس وھمے جنسءِ تمامیں لوگی وجنگلی جناور مثل آسک بیل گوک وغیرہ بہ شما ہر جاورءِ حلال کنگ بوتگنت ، بغیر چہ ھما جیوانان با ھما احوالان کہ آیانی بابتءِ حق تعالیٰءِ ماقرآن کریمءِ یا واجہ پیغمبرءِ بہ سرزبانی پہ شتے جسمانی یا روحانی یا اخلاقی مصلحتءِ مہن کنگ بوتگنت ۔ ف۱۱ گیشتر گمان ہمیش انت کہ چہ ایشیءِ مراد ھما چیزانت کہ ماں ھمے رکوعءِ سیومی آیتءِ کنگ بوتگنت یعنی چہ "حُرِّمَتْ عَلَیْكُمُ الْمَیْتَةُ" ءِ بگرداں ذٰلِكُمْ فِسْقٌ ءِ ۔ ف۱۲ محرمءِ ابو کا خشکیءِ جناورءِ شکار جائز نہ انت دریائی شکارءِ آئرا اجازت اِنت ووھدیکہ بہ احرامءِ جاورءِ رعایت اینکرانت کہ ماں آئی شکار کنگ مہن

ف١ ہماخدا انتکہ تمامیں مخلوقاتی پیداکت پدا بہ مزن حکمت ءَ ماں آیاں درجہ بندی کت، لھتین ءَ مزن درجہ دات و لھتین ءَ کمتر۔ ہمک نوع ءِ آئیءِ قابلیت ءِ روءَ جدا جدا فطری خاصیت و قوت آیان ءَ بخشت ۔ زندگی و مرگ ءِ مختلف صورت پیشی داشتنت ۔ نوں بے شک ہماخداءَ بہ وتی مخلوقات ءَ اِے حق حاصلنت کہ وتی سرجمیں اختیار، کاملیں علم، پھتویں حکمت ءِ لوٹ ءِ پدا بہ ہرکس ءَ ہرچیکہ بلوٹیت حلال بکنت یا حرام قرار بدنت لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُوْنَ ٥

ف٢ یعنی ہرچیکہ پہ حق تعالےٰ ءِ عظمت و معبودیت ءَ علامت و نشان قرار دیگ بوتگنت آیانی بے ادبی ءَ مکن اِت کہ مرشاں حرم شریف، بیت اللہ شریف، جمرات، صفا مروہ، ھدی، احرام، مساجد، کتب سماوی وغیرہ۔ تمامیں حدود و فرائض و دینی احکام شاملنت دیمترءَ چرے نشانیاں لھتیں خاص چیزانی ذکر کنت کہ آ گوں مناسک حج ءَ تعلق دارنت چوشکہ ماں چرپیشی ءَ پیشی آیت ءَ ہم محرم ءِ لھتیں احکام بیان کنگ بوتنت ۔ ف٣ ادب دار وکیں ماہ چار نت مِنْهَآ اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ (توبہ رکوع ٥)

يَحْكُمُ مَا يُرِيْدُ ① يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُحِلُّوْا شَعَآئِرَ اللّٰهِ وَ

حکم کنت ہرچیکہ لوٹیت ف١٠ او مسلمانان ! بے ادبی ءَ مکنت اللہ ءِ نشانیانی ف٢ و

لَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَآئِدَ وَلَآ آٰمِّيْنَ

نہ عزت داریں ماھے ف٣ و نہ ھما جانوریکہ کعبۃ اللہ ءِ پیش کشی و نہ ھمایکہ گردن بندی ءِ گور اِیں ف٤ و نہ ھما کسانیکہ سرگپتگنت ف٥

الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ؕ وَاِذَا

دیم پہ بیت اللہ ءِ زیارتا لوٹنت وتی پروردگار ءِ مہربانی ءَ و رضامندی ءَ ف٥ و وقتیکہ

حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوْا ؕ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ

چہ احراما در کپیت گڈا شکار بکنت ف٦ آمادہ مکنت شمارا دشمنی ھما قومیکہ منع کنگ شمارا

عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوْا ۘ وَتَعَاوَنُوْا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ۪

چہ عزت داریں مسیتا پہ ناحقی کنگا ف٧ مدد دیگا بکنت وتماں وتا پہ نیکیں کار ءَ و پرہیزگاری ءَ

وَلَا تَعَاوَنُوْا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۪ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ

و مدت دیگا مکنت پہ گناہیں کارا و ناحقا ف٨ و چہ خدا بترسیت بیشک اللہ ءِ عذاب

الْعِقَابِ ② حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيْرِ وَمَآ

سکت انت ف٩ حرام بوت پہ شمے سرا مرداریں جانور ف١٠ ءُ خون ف١١ و خوک ءِ گوشت و ھما جانوریکہ

اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوْذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَ

نامزد کنگ بوتگ آ پہ غیر اللہ ءِ نام ءِ ھما کہ مرتگ چہ گٹ ءَ توس کنگا یا پہ ٹپیے لگگا یا چہ برزیں جاگا ھیے کپگا یا

النَّطِيْحَةُ وَمَآ اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ ۠ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ

پہ کانٹے لگگا و ھما کہ رستر باوارتگ مگر ھما کہ شما حلال کتگنت و ھما کہ کشگ بوتگ پہ ٹکانیے سرا ف١٢

وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوْا بِالْاَزْلَامِ ؕ ذٰلِكُمْ فِسْقٌ ؕ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِيْنَ

و ایکہ و نڈ بہر بکنت پہ تیرانی سرا ف١٣ اے گناھے کارنت مروچگیں روچا دل یکیمنت

كَفَرُوْا مِنْ دِيْنِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ ؕ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ

کافران چہ شمے دینا گڈا نوں مترسیت چہ آیان و چہ من بترسیت ف١٤ مروچگیں روچا پورہ اوں کت پہ شما

ذوالقعدہ[١]، ذی الحجہ[٢]، محرم[٣]، رجب[٤] ایشانی تعظیم و احترام چوشنت کہ دگہ ماہانی مقابل ءَ اِے ماہاں شر تر نیکی و تقویٰ ءَ پہ وت لازم بدارت و چہ ناشری و فسادی کاراں پہریزت۔ خصوصاً حاجیان ءَ پریشان یا تنگ کنان آیان ءَ چہ بیت اللہ ءِ حج ءَ مہن مکنت۔ اگرچہ اِے کار ماں سال ءِ دوازدہ ماہانی تہا کنگی اِنت بلے اِے ادب دار وکیں ماہاں بالخصوص اِے ردا زیات کڈن کنگ بوتگ۔ باقی اسلام ءِ دژمنانی مقابلہ ءَ یلغار کنگ ءِ ردا جمہور ءِ مذہب ھمیشنت۔ بلکیں ابن جریر ءَ اِے ردا اجماع نقل کتگ کہ آئی ءِ پہ اِے ماہاں ممانعت نیشت نکیت کہ اِشی ءِ بیان انشاء اللہ ماں سورۃ توبہ ءَ کیت ۔

ف٤ قلائد قلادہ ءِ جمع اِنت کہ چیزانی مراد ہار یا پوست ءِ پٹہ اِنت کہ آ ہراں ماں ھدی ءِ جناورءِ گٹ ءَ پہ نشانی گور ءَ دا تگنش تانکہ ھدی ءِ جانور ءَ کسے کار مداریت۔ و پدا چار وکانی دیم پہ چوشیں عمل ءَ شوق ہم جاہ بجنت ۔ قرآن پاک ءَ اِے ہمیں چیزانی شرف و حرمت ءَ باقی داشت و ھدی یا گوں آ ءَ نشانیاں دست جنی ءَ حرام قرار دات

ف٥ سر ظاھر ءَ اِے شرف ابو کا مسلمانانیگنت یعنی اگر اخلاص دار وکیں مسلمانے پہ حج و عمرہ ءَ بگیپت گڈا آیاں شرف و عزت بدئیت و آیانی راہ ءَ دگہ بندش یا گرو دار ءِ شوہاز ءَ مبئیت و اگر مشرکین پہ بیت اللہ ءِ حج ءَ سر بگرنت و اگر آ ہم اِے آیت ءِ ردا شامل ببنت پر چاکہ آیاں ہم وتی عقیدہ ءِ ردا خدا ءِ وشنودی و آئی ءِ قرب ءَ لوٹوکنت تو ہمے گوشگ کیت کہ اِے حکم چہ ہما وہد ءَ پیش بگینت، وھدیکہ اِنَّمَا الْمُشْرِكُوْنَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَا ءِ جار پر بنگ بوت ۔

ف٦ یعنی احرام ءِ جاورءَ پہ شکار ءَ ہر بندشے جنگ بوتگت آ بہ احرام ءِ پچ کنگ ءَ رند باقی نہ ماینت۔ ف٧ ماں گوشتگیں ہرچ شعائرے ءَ حق تعالےٰ محترم و معظم قرار داتگت ماں ٦ھ ءَ مکہ ءِ مشرکاں آ کلیں شعائرانی توھین و بے ادبی کت۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم و ترٹیک و نیم ہزار (١٥٠٠) واجہ ءِ اصحاب ذیقعدہ ءِ ماہ ءَ تہنا عمرہ ءِ نیت ءَ چہ مدینہ طیبہ ءَ سر گپتنت۔ حُدیبیہ نامی جاگہ ءِ سرا رسگ ءِ وھد ءَ مشرکاں نہشت۔ نہ احرام ءِ جاور ءِ آیاں کُت نہ کعبہ ءِ حُرمت ءِ، نہ حُرمت دار وکیں ماہ ءِ و نہ اِشاں ھدی و قلائد ءِ ادب قائم داشت۔ مسلمانان اللہ ءِ شعائرانی اینکر توھیں و بے ادبی و

پدا چہ مذھبی فرض ءِ انجام کنگ ءِ ردا جوشیں وحشی و ظالمیں قوم ءِ مقابل ءَ ہر قدر غیظ و غضب و زہر و عداوت ءَ درشان بکنتیں آ پہ حق ءِ سرا اتنت و جوش گران ہر انتقامی کارے بکنتینش آ ممکن اَت بلے اسلام ءِ محبت و عداوت ھردوئیناں ءَ اِشاں برقرار داشتنت ۔ قرآن پاک چوشیں جابر و ظالمیں دژمن ءِ سرا ہم مسلمانان ءَ حکم دات کہ وتی جذبات و واھگاں ءَ پہ وتی عنان ءَ بدارت ۔ چونائی ءَ مردم پہ زبانیں محبت و زبانیں دژمنی ءِ ردا بہ جوش ءَ سرگوزیت ہمشکا فرمان کت کہ سکتریں دژمنی ہم شمارا جوش مست مکنت کہ شما گیشی بکنت و عدل و انصاف ءِ کِشک ءَ یلہ بدئیت۔ ف٨ اگر کسے بالفرض پہ جوش گوں آیاں انتقامی کارے بکنت تو آئی ءِ جنگ ءِ تدبیر اِیشنت کہ اسلامی جماعت آئی ءِ ظلم و عُدوان ءِ مدد ءَ مکنت بلکیں درست ہوربوائی نیکی و پرہیزگاری ءَ سر ظاھر بکنت و مردمانی ناراہیں و سر زوری کاران ءَ بجلنت ۔ ف٩ یعنی حق پرستی، انصاف پسندی و کلیں خوبیں عادتانی ہنڈال خداءِ خوف انت و اگرچہ خدا ءَ ترسان ءَ گوں نیکی ءَ تعاون و چہ بدی ءَ دست کشگ نہ بوت تو ترسنت کہ خدا ءِ عذاب ھر کس ءِ سرا بکپیت ۔ ف١٠ چرے آیت ءَ ہما چیز کہ آیانی ورگ

.... حرام بوت چرایاں اوّلی میتہ (مُرداریں جناور) انت۔ ہما جناورے کہ آیانی ذبح واجبنت ابید چہ ذبح ءَ وتی موت ءَ بمرنت۔ آئی خون و گرمائش ماں گوشت ءَ پشت کپاں جذب بیت کہ چرائی زھر و گندگی ءَ باز قسم ءِ بدنی و ہم دینی ضرر لاحق بنت (ابن کثیر) شاید بہ ہمے علت ءِ سرا خبردار کنگ ءِ خاطرءَ چہ میتہ ءَ پد دم (خون) ءِ حرمت بیان بوت چرائی ءَ رند حیوانانی یک خاصیں قسم خنزیر ءِ حرمت ءِ ذکر کت کہ آئی نجاست خوری و بے حیائی سک باز مشہورنت، شاید ہمے سبب انت کہ شریعت ءَ مثل دم ءَ آئرا نجس العین قرار دات۔ اِے ستیں چیزانی ذکرءَ پد کہ اشانی وجود مادی گندگی و خباثت داروکت، محرّمات ءِ دگہ قسم ءِ ذکر بیان کت یعنی ہما جناور کہ آ وتی ذات و وجود ءِ اعتبارءَ حلال و پاکنت مگر حقیقی مالکءَ ابید بہ دگہ یک کسے ءِ نام ءَ نامزد کنگ بوتگ آئی ورگ ہن بہ بدنیّت و بداعتقادی ءِ سبب ءَ حرامنت۔ کتام جاندارءَ جان ایوکا ہما مالک و خالق ءِ حکم و نام ءِ سرا اِرگ و قربان کنگ بیت کہ بہ آئی ءِ حکم و ارادہ ءَ بہ آئی سرا موت و زندگی جاری بینت۔ باقی مُنخنقہ وغیرہ، غیر مذبوح جانور کل میتہ ءِ حکم ءَ داخلنت ھنچو شکہ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ گوں مَآ اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ ءَ ملحق (شامل) انت۔ جاھلیت ءِ دور ءَ اِے کلانی ورگ ءِ عادت ات ہمشکا گوں تفصیل ءَ اِشانی گیش و گیوار بوت۔ ؁۱۱ یعنی تچوکیں خون اَوْ دَمًا مَّسْفُوْحًا (انعام رکوع ۱۸) ؁۱۲ کمّیں ساری ءَ بدی ءِ ادب و احترام ءِ ذکر بوت یعنی ہما جناور کہ تقرّب الی اللہ ءِ غرض ءَ یکتائیں خدا ءِ چہ درستاں پیشی عبادت جاہ ءِ نیاز ءِ خاطرءَ ذبح کنگ بیت بہ آئی مقابل ءَ ہما جناور ءِ بیان بوت کہ آ ئرا ابید چہ خداءَ دگہ کسے ءِ نام ءَ یا خانہ خداءَ ابید بہ کتام دگہ لوگے ءِ عظمت ءَ ذبح کنگ بہ بیت۔ (موضح القرآن) ماں اِے دومی جاورءَ ھن درحقیقت نذر بہ غیر اللہ ءَ بیت اگرچہ ذبح ءِ وھدءَ "بِسْمِ اللّٰهِ اللّٰهُ اَكْبَرْ" گوشگ ببیت۔ اِے بیان ءِ روءَ "مَآ اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ" و "وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ" ءِ فرق و تفاوت گیشینگ بوت۔ (ابن کثیر) ؁۱۳ لھتیں مفسّراں چہ اَزْلَام ءَ تقسیم ءِ تیر مراد گپتگ کہ ماں جاہلیت ءِ زمانگ ءَ بہ ذبیحہ ءِ گوشت وغیرہ ءِ ونڈ کنگ ءَ کارمرز بوتگ انت و آیک جاورے ءَ قمار (جوا) شمار بوتگت، چوشکہ مروچیاں لاٹری (کاگد) کشّگ ءِ رواج عام انت۔ بلے حافظ عماد الدین وابن کثیر وغیرہ محققین ءِ گورءَ راجح قول ایشنت کہ اَزْلَام ءَ مراد ہما تیرنت کہ چرایاں مکہ ءِ مشرکاں یک گڑمنجے یا شکے ءِ وھدءَ وتی ارادہ یا کارانی فیصلہ اِش کتگت۔ اِے تیر ماں خانہ کعبہ ءِ قریش ءَ مستریں بُت "هُبَل" ءِ کرّا ایر بوتگنت، چرایاں کسے ءِ سرا "اَمَرَنِىْ رَبِّىْ" بنشتہ ات (منی پروردگارءَ منا حکم دات) کسے ءِ سرا "نَهَانِىْ رَبِّىْ" بنشتہ ات (منی رب ءَ من ءَ را مہن کت) ہمے پیما ہر یک تیرے ءِ اٹکلی گپ نوشتہ انت۔ وہدیکہ بہ یک کارے ءِ کنگ ءَ دل ءَ وسواس شرع کت تو تیراں کشان ءَ چار تکنش۔ اگر "اَمَرَنِىْ رَبِّىْ" ءِ تیر در آھت تو کاری شروع کتگت واگر اشی ءِ برخلاف تیر در آھت تو وتی دستانی داشتگت و ہمے وڑءَ قیاس بکن چوش بگوش اِشاں چہ بتاں صلاح وشور و مدد گپتگت چونکہ اِے رسم ءِ بنیاد محض جاہلی، شرک و اوہام پرستی و افترا علی اللہ ءِ سرا ایرت ہمشکا قرآن کریم ءَ بہ باز جاگہ گوں ترندیں لفظاں ایشی ءِ حُرمت ءَ ظاھر کت۔ اِے بیان ءِ روءَ اَزْلَام ءِ ذکر گوں نصب ءِ مناسبت بوت و مردار، خون خنزیر وغیرہ سکیں خبیث و سلّیں چیزانی تحریم ءِ ردا منسلک کنان ءَ پیش داشت کہ اشی ءِ معنوی و اعتقادی پلیدی و گندگی چہ آیاں کم ترنہ انت چوشکہ ماں یک دگہ آیتے ءَ چہ "رِجْس" ءِ گوشگ ءَ ظاھر بیت۔ ؁۱۴ اِے آیت ھما وھدءَ نازل بوت وہدیکہ زندءِ ہر دمگ و ہدایتی علمانی ہر باب ءِ ردا اصول و رہ بند بہ ہمے پیما چیر گیجگ بوتگنت و اید گہ فروعی و جزوی مسئلہانی بیان ہمینکر باز شری ءَ گوں سرجمی ءَ گیش و گیوار کنگ بوتگنت کہ پہ مسلماناں داں قیامت ءَ ابید چہ خداوندی قانودءَ دگہ ہچ قانود ءِ نیمگ ءَ چارگ و دلگوش دیگ ءِ حاجت نہ منتگ ات۔ چہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ تعلیم و تربیت ءِ برکت ءَ چہ ہزاراں بالاتر خداپرست، جانباز، سرانی قربان کنوکیں پیشونک و معلمانی یک ھنچیں شانداریں جماعتے جرید ہ بوتگت کہ گوشے آیاں چہ سرءَ داں پادءَ قرآن تعلیم ءِ تمثالی نمونہ انت یکہ معظمہ فتح بوتگت صحابہ رضی اللہ تعالےٰ عنہم گوں سرجمیں وفاداری ءَ بہ خداءَ کتگیں قول و قراراں پورہ کنگا ئنت سکّیں سلیں و مردار و رکیں قوم گوں مادی و روحانی پاکیں چیزاں لذّت و نفع زورگا ئنت۔ ربّ ءِ شعائر ءِ ادب و احترام ماں دلاں شرچپتہ بوتگت و ہم و بدگمانی و انصاب وازلام ءِ نزوریں رشتگ یک یک ءَ سِندگ بوتگت شیطان چہ جزیرۃ العرب ءِ پہنات ءَ بہ مدامیگی نامراد و دل پروش تہ تکت کہ دوبارہ اود آئی ءِ پرستش نہ بیت۔ چوشیں جاوراں باریتعالٰی ءِ ارشاد بوت اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ دِيْنِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ یعنی مروچی کافر چرے حبرءَ نا اُمید بوتگنت کہ شمارا چہ شمئے تچکیں دین ءَ بترسینت و پدا شمارا بہ انصاب وازلام وغیرہ ءِ طرف ءَ رجوع بکنائینت یا پدا اسلام ءِ دین ءَ مغلوب کنگ ءِ امید بدارنت یا دین ءِ حکمانی تہا تحریف و تبدیلی ءِ امید ءَ قائم بدارنت مروچی شمارا کامل و مکملیں مذہب سر بوت کہ ماں آئی ءَ آئندہ ہچ رد و بدل ءِ امکان ہم نیست خداءِ انعام و داد و دھش بہ شمئے سرا سرجم بوت کہ چرائی ءَ بعد چہ شمئے جانبءَ آئی ءِ ضائع کنگ ءِ ہچ ترس ہم نیستنت۔ خداءَ بہ ابدی رھبندءَ پہ شما اسلام ءَ دین پسند کت ہمشکا نوں اِے ردا ہچ ناسخ ءَ آیگ ءِ ہم احتمال نیستنت۔ پہ چوشیں جاوراں شما چہ کافراں ہچ مترسیت آشمارا ہچ تاوان دات نہ کننت البت چہ ہما محسن حقیقی ءِ ناراضی ءَ سک بترسیت کہ شمئے نجات و کامیابی و کلیں نفع و نقصان ہمائی ءِ اختیارءَ انت۔ چوش بگوش کہ ماں فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ ءَ بہ ریشی ءَ ہم اِے پ دات کہ آئندہ مسلمانیں قوم ءَ چہ کافراں داں ہما وھدءَ ہچ ترس نہ بیت وھدیکہ آچہ خدائے پاک ءَ ترسوک و تقویٰ داری ءِ رھبندءَ اختیار کنوک بنت۔

دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا ؕ

دین شمے ول دنماموں کُت پہ شمے سرا وتی احسان ف٢ ولپسند کت من پر شما اسلام ارا دین ف٣

فَمَنِ اضْطُرَّ فِيْ مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّاِثْمٍ ۙ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

پدا ہرکسیکہ ناچار ببیت ماں سکّیں شدیے تہا بلے مچگیّت پہ گناھے طرفا گڈا ببیشک اللہ بخشو کنت

رَّحِيْمٌ ۞ يَسْـَٔلُوْنَكَ مَاذَآ اُحِلَّ لَهُمْ ؕ قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبٰتُ ۙ وَ

مہربان انت ف٤ جُست کننت تراکہ چہ چیز پرآیاں حلا رنت بگوش کہ حلارنت پر شما سلّئیں چیزان ف٥ و

مَا عَلَّمْتُمْ مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِيْنَ تُعَلِّمُوْنَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ ؗ

آچیزیکہ تعلیم داتگنت شما چہ شکاری جانوران درحالیکہ بلیتش بکنت پہ شکارا کہ تعلیمش بدیت چہ ھما چیزیکہ اللہ ؑ شمارا تعلیم داتگ

فَكُلُوْا مِمَّآ اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ ۪ وَاتَّقُوا

گڈا بورت چہ ھما شکارے کہ گپتنگ واشتگ شکاری جانوران پر شما، و بگرت اللہ ءِ نام ءَ پہ آئی ءِ سرا ف٦ و بترسیت

اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۞ اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبٰتُ ؕ وَطَعَامُ

چہ اللہ ءَ بیشک اللہ تعالیٰ زوت گریت حسابا ف٧ مروچگیں روچا حلا ربوتنت پر شما ھمیں سلّئیں چیزان ءُ دستکوش ف٨

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ ۪ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۪ وَالْمُحْصَنٰتُ

کتابیانی حلارنت پر شما ف٩ وشمے دستکوش حلارنت پر آیان ف١٠ وحلارنت پر شما خانوادئیں

مِنَ الْمُؤْمِنٰتِ وَالْمُحْصَنٰتُ مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ

جنینان چہ مسلمانان ف١١ وخانوادئیں جنینان چہ ھماکسان کہ دیگ بوتگنت کتاب ف١٢ پیسر چہ شما

اِذَآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ مُحْصِنِيْنَ غَيْرَ مُسٰفِحِيْنَ وَلَا مُتَّخِذِيْٓ

وقتیکہ بدئیت شما آیانی مہران ءَ نکاحے قیدا آروک ف١٣ ببیت نہ شہوت ران بیت ءُ ظاہرا ونہ دزگوہار داروک

اَخْدَانٍ ؕ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهٗ ۫ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ

پہ چیرکائی ف١٤ وہرکسیکہ منکر ببیت چہ ایمانا گڈا برباد بوت آئی ءِ محنت ءُ آ ماں آخرتا

مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۞ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ

چہ زیان کاران بیت ف١٥ او مومنان! ف١٦ وقتیکہ شما جست ف١٧ بت دیم پہ نمازا

ع ١ ٥ ٥

ف یعنی ماں آئی احوال و داستانان سرجم ءَ راستی بیان اثر داروک و قانون و حکمانی تہا برو برمیانہ روی و اعتدال موجود نت ہرچ احولے ماں پیشی کتابان وایدگہ آسمانی دیناں ناقص و ناتمام بوتگنت چہ اے دین ءِ برکت ءَ مکمل و سرجم کنگ بوتنت۔ قرآن و سنّت ءَ در بابتِ حلّت و حُرمت وغیرہ از روئے نص یا تعلیل ہرچ حکمے کہ پیش کتگنت آیانی گیش و گیوار و تفصیل ھر دور و زمانگ ءَ مدام لوان بیت بلے مریشاں گیشی یا رد و بدل ءِ گنجائش ھچ پشت نہ گیتگگ۔ ف٢ چہ درستاں مستریں احسان و ھمبشنت کہ اسلام ءِ ہمیں سرجمیں و مکمّلیں و ابدی قانون و خاتم الانبیاء ءِ ہمیں نبی شمارا بخشت چریشی زیات ایکہ طاعت و استقامت ءِ توفیقی دات روحانی غذا و دنیاوی نعمتانی دستر خوان پہ شما چیر گیتگ۔ قرآن ءِ حفاظت، اسلام ءِ سربلندی و عالم ءِ اصلاح ءِ خاطرءَ ساز و سامانی بخشت۔

ف٣ یعنی اِے عالمگیریں و سرجمیں دین ءَ پدنوں دگہ قانون و دستور ءِ رہ چاری احمقی و نادانی ایت۔ اسلام کہ تسلیم و رضاءِ ددمی نام اِنت چرائی ءَ ابید پہ نجات و مقبولیت ءَ دگہ راہ نیستنت۔ (تنبیہ) اِے آیت اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ ءِ نزول ہم چہ خداءِ دیم داتگیں نعمتاں یک نعمت ایت ہمشکا لھتیں یہودءَ حضرت عمرؓ ءِ خدمت عرض کت کہ امیرالمؤمنین! اگر اِے آیت مئے سرا نازل بوتیں تو ما آئی ءِ نزول ءِ روچ ءَ عیدءِ پیما وشی درشان کتگت۔ حضرت عمرؓ ءَ لیسہ دات ترا معلوم نہ اِنت کہ ہما روچ ءَ کہ اِے آیت مئے سرا نازل کنگ بوت مسلمانانی دو عید جمع بوتگنت۔ اِے آیت سنہ١٠ھ ءَ بہ حجّۃ الوداع ءِ موقع ءَ عرفہ ءِ روچ ءَ کہ ہم آ جمعہ ءِ روچ اَت عصر ءِ وہدءَ نازل بوت۔ وہدیکہ عرفات ءِ میدان ءَ نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ مہری ءِ ارد گرد ءَ چہل ھزار ءَ چہ گیش متقی و نیکیں یارانی مزنیں مُچّی ئے موجود اَت کہ چریشی لعد واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم صرف ھشتاد و یک روچ ماں اِے دنیاءَ باقی مَنْت۔

ف٤ یعنی حلال و حرام ءِ قانون و اسرجم بوت نوں ماں آئی ءَ ہچ ہمیں رد و بدل بوت نہ کنت البت ناچار کہ آئرا شُد و تن ءَ بے وار کتگ کہ اگر حرام ءَ موارت تو ہلاک بیت، اگر حرام ءَ وران ءَ وتی جان ءَ سلامت بداریت بلے شرط ھمیشنت کہ چہ ضرورت ءَ زیات موارت و نہ لذّت مقصود ببیت (غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ) تو حق تعالیٰ اِے حرام کتگیں وراک ءَ چہ وتی بخشش و مہربانی ءَ معاف کنت چوش بگوش کہ آچیز و احرام مانت مگر چہ آئی ءِ ورگ ءَ وتی جان ءَ سلامت داروک خداءِ کرا گنہگار نہ بوت اِے ہن آپاکیں ربّ ءِ نعمتانی سرجم کنگ ءِ یک رہ بندایت۔ ف٥ ماں گوستگیں آیت ءَ بازیں حرامیں چیزانی لڑ دیگ بوت تو قدرتی پیما چہ دل ءَ سوال پیداک بیت کہ حلالیں چیز کتام اَنت؟ ایشی ءِ جواب دیگ بوت کہ حلالیں چیزانی سلسلہ و اسکّ پراہ اِنت لھتیں چیزان ءَ بلہ کنان ءَ کہ ماں آیان کتام دینی یا بدنی تاوان ہست اَت دنیاءِ سرجمیں صافین و پاکیں چیز حلال اَنت و چونکہ چہ شکاری جناور ءِ شکار ءِ بابت ءَ بازکسان خصوصًا سوال کتگت ہمشکا پہ آیت ءِ آیوکین بھرءَ آئرا الخوبی گیش و گیوار کنان ءَ پیشدار گ بوت۔

ف٦ شکاری سگ یا باز وغیرہ ءَ چہ شکار کتگیں جناور گوں اِے شرطاں حلال اِنت : (١) شکاری جناور تعلیم داتگین بہ بیت (٢) پہ شکار ءِ رندا بلہ دیگ بہ بیت۔ (٣) آئرا شریعت ءِ رہ بند ءِ روءَ تعلیم دیگ بوتگ یعنی سگ ءَ را ہنچوش سوج دیگ بوتگ کہ شکار ءَ شکار بکنت بلے موارتی۔ و باز ءَ اِے تعلیم دیگ بہ بیت کہ وہدے آئرا توار پہ رجن اِت توری بلّی شکار ءِ رندا کپتگ آ فورًا واتر بکنت و اگر سگ شکار ءَ وت بوارت یا باز پہ توار پہ جنگ ءَ واتر مکنت تو گڈا زانگ بیت کہ وھدے اشان شکار ءِ جبر ءِ سرا نہ اِنت تو شکار ءِش ہم پہ آئی ءَ نہ کتگ بلکیں پہ وتی جرندش شکار کتگ۔ ہے رد اشاہ صاحبؒ نوشتگ کہ وھدے آئی ءَ انسان ءِ عادت دُرُست بوت گڈا چوش بگوش کہ آئرا انسان ءَ ذبح کت (٤) شکار ءَ رند ءَ بلہ دیگ ءِ وھد ءَ اللہ ءِ نام ءَ بگر یعنی بسم اللہ گوشان ءَ شکار ءَ ویل کن۔ اِے چاریں شرطانی گیش و گیوار ماں قرآن ءِ نصّ ءَ موجود نت پنچمی شرط کہ آ امام ابوحنیفہؒ ءِ گورءَ معتبرنت شکاری جناور شکار ءَ ٹپّی ہم بکنت کہ چرائی ءَ خون بر ببیت۔ چریشان اگر یک شرطے ہم کم بوت تو شکاری جناور ءِ شکار حرام اِنت البت اگر شکار کتگیں جناور نہ مُرتگ و ذبح کنگ بہ بیت تو وَمَا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ ءِ قاعدہ ءِ روءَ حلال بیت

یعنی ماں ہر دو جا درءَ چہ ..... خداءَ بتربت چوش مبیت کہ "طیبات" ءِ کارمرزی وچہ شکار وغیرہءَ نفع زورگ ءِ وھدءَ چہ حدود اللہ وتسری بندش سر بگوزت۔ چونائیءَ انسان ماں دنیاوی لذتاں گرفتار بوانءَ وماں شکارءِ ہوسءَ کناںءَ چہ وتی خداءَ شموشکار بیت ہمشکا تنبیہ کنگ بوت کہ خداءَ مہ شموشت ءُ ویاد بگرت کہ حساب ءِ روچ بازدور نہ اِنت خداءِ انعامات وشمے شکرگزاری ءِ میانءَ کچ وکساس وددوستناکیں عمرءِ یک یک دقیقہ ئے حساب گرگ بیت۔ ۸ؔ یعنی چوشیں کہ مروچی شمارا کاملیں دین دیگ بوت دنیاءِ سرجمیں پاکیزہ ئیں نعمت ہن دائم پہ شما حلال کنگ بوتگنت کہ اِے حکم ھچبر منسوخ بہ بیت۔ ۹ؔ چہ اُداطعام (ورگ) ءَ مراد ذبیحہ اِنت یعنی کتام یہودی یا نصرانی ئے (بشرطیکہ چہ اسلامءَ مرتد بوانءَ یہودی یا نصرانی نہ بوتگ) اگن حلالیں جناورے ذبح کنانءَ غیراللہ ءِ نامءَ نہ گیپت تو آئی ورگ پہ مسلمانءَ حلال نت۔ مرتدءِ احکام جداگانہ انت۔ ۱۰ؔ بہ اِے جاگہءَ اِشیءِ ذکر مجازات ومکافات ءِ وڑءَ فرمائینتگ۔ یعنی ماں طرتیں حدیثءَ گیپت کہ لَا يَأْكُلُ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيٌّ (تئی ورگءَ موارت مگر پہریزگار) آئی مطلب اِے نہ اِنت کہ پہ غیرپہریزگاراں شمے ورگ حرام انت وھدیکہ پہ مسلمانءَ کافرکتابیءِ ذبیحہءِ ورگ روا اِنت توگڈ ایک موحدیں مسلمانے ءِ ذبیحہءِ ورگ پہ دگراں پرچہ حرام بیت۔ ۱۱ؔ پاکدامنیءِ بندش شاید رغبت دیگءِ خاطرءَ اِنت یعنی یک مسلمانےءَ بایدنت کہ نکاح کنگءِ وھدءَ اوّلی نگاہ پہ جنین آدمءِ عفت ویاکدامنیءِ سرا دربدنت۔ اِشیءِ مطلب چوش نہ اِنت کہ پاکدامنءَ ابید گوں دگہ کسےءَ نکاح صحیح نہ اِنت۔ ۱۲ؔ کتاب داروکانی یک خاصیں حکمءَ گوں دومی خاصیں حکم ہم بیانی فرمائینت یعنی ایشی کہ گوں کتابی جنیں آدمءَ نکاح جائز نت گوں مشرکیں جنیں آدمءَ نکاح جائز نہ انت وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكٰتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ (بقرہ رکوع ۲۷) مگر اِے خبرءَ یاد بگرت کہ مئے زمانگءِ نصاریٰ عام وڑءَ پہ نامءَ نصاریٰ انت ماں اشاں گیشتر ہماکس انت کہ آنہ کتام آسمانی کتابءِ منوکنت نہ مذہبءَ منّنت ونہ خداءِ سرا ایمان دارنت پہ اشانی سرا اھل کتابءِ لفظ گوشگ نہ بیت لہٰذا اشانی ذبیحہ ونساءِ حکم مثل اہل کتابءَ نہ بیت۔ وھن اِے خبرءَ پہ شرّیءَ پہ مارت کہ کتام چیزءِ حلال بوگءِ معنیٰ ایشنت کہ آئیءِ وتی ذاتءِ توکءَ کتام سبب حرام نیستنت لیکن اگر خارجی اثرات واحوال چوشں ببنت کہ چہ آحلالءَ نفع زورگءِ جاورءَ بازیں حرامیں کاراںءَ کنگ لازم کیت بلکیں انسانءِ ماں کفرءَ گرفتار بوگءِ احتمال داربیت، تو چہ اِے وڑءِ حلالءَ انتفاع گرگءِ اجازت دیگ نہ بیت۔ ماں انوگیں دورءَ گوں یہود ونصاریٰءَ ورگ چرگ، بے ضرورتیں ہور تھوری وآیانی جنیں آدمانی دامءَ گرفتار بوگ اِے کلیں چیز ہرچ خطرناک نتیجہءِ ڈاہ وشورءَ یار وکنت آئرا ہرکس سرپدبوت کنت ہمشکا بدی وبددینیءِ رہ بندوسیلہاں چہ پہریز شرترنت۔ ۱۳ؔ یعنی بہ نکاحءَ قیدءَ بارگ ءِ خاطرا چوش بگوش کہ بہ اِے رنگءَ اشارہ کنگ بوت کہ نکاح سرظاھرءَ قیدءِ وڑءَ اِنت بلے اے قید چہ ھما آزادی وشہوت پرستیءَ بہترنت کہ ماں آئی طلبءَ انسانی صورتداروکیں حیوان جن ومردیءِ شکلءَ نابود کنگ لوٹنت۔ ۱۴ؔ ھنچوش پیسرءَ جنیں آدمءِ پاکدامنیءِ ذکرءَ بیان کت اِدءَ مردءَ رایاکبازوچہ ہوسءَ وتارا دور دارگءِ ہدایت دات اَلطَّيِّبٰتُ لِلطَّيِّبِيْنَ وَالطَّيِّبُوْنَ لِلطَّيِّبٰتِ (نور رکوع ۳) چہ ایشیءَ اِے ہم معلوم بوت کہ حق تعالیٰءِ نگاہءَ نکاحءِ غرض عصمتءِ جوھرءَ محفوظ دارگ وجنی ومردیءِ مقصدءَ سرجم کنگی اِنت شہوت پرستی وہوس پرستی مقصود نہ انت۔ ۱۵ؔ گوں ہماکتاب داروکیں جنیناں کہ نکاحءِ اجازت دیگ بوت بایدنت کہ آئی فائدہ چوش ظاھر ببیت کہ عبادت گذاریں مؤمنءِ حقانیت ماں جنیں آدمءِ دلءِ سرا وتی اثرءَ ظاھر بکنت نہ ایڈولا کہ کتابی جنینءِ سرا فدا بوانءَ برعکس وتی ایمانی متاعءَ بادبدنت کہ بہ آئی سرا خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ ءِ مصداق راست چپاں ببیت چون کہ گوں کافریں جنینءَ نکاحءِ صورتءَ اِے فتنہءِ مزن احتمال بوت کنت ہمشکا وَمَنْ يَّكْفُرْ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهٗ ءِ ہیم تراپ بہ وتی جاگہءَ برحق اِنت اِے ردا حضرت شاہ صاحبؒ چوش فرمان کنت کہ اہل کتابءَ بہ کافرءِ مقابلءَ بہ دو حکمءَ مخصوص کت۔ اِے فقط دنیاءِ احوال انت وماں آخرتءَ ھریک کافر بدبخت بیت اگر نیکیں عمل ہم بکنت تو آقبول نہ بنت۔ ۱۶ؔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امتءِ سرا ہرچ عظیم الشان احسانات کنگ بوتگنت آیانی اشکنگءَ یک شریف وحق شناسیں مؤمنےءِ دل چہ شکرگزاری ووفاداریءِ جذبگءَ ظاھر کنگءَ دیادپ (لبریز) بیت ووتی فطرتءِ رِدا آئی دلءَ واھگ چست بیت کہ آمزن شانیں مہربانیں خداءِ بارگاہءَ دست بندانءَ حاضر بوان سرءَ بسجدہءَ بران ووتی غلامیءِ منتءِ گرانءَ وتی عبودیتءِ ثبوتءَ عملاً ظاہر بکنت ہمشکا ارشاد بوت کہ وہدے مئے دربارءَ حاضریءِ ارادہءَ بکن اِت یعنی پہ نمازءَ پاد بیائت تو پاک وصاف بوانءَ بیائت، ہما دنیاوی لذت وطبعی وجنسی واھگانی رِدا بہرگرگءِ اجازت چہ وضوءِ آیتءَ پیش دیگ بوت (یعنی طیبات ومحصنات) آانسانءَ بہ حسابےءَ چہ ملکوتی صفتاں دور برنت وبہ حیوانی صفتاں نزیک کنوکنت وکل احداث (وضو وغسلءِ موجبات) چہ ھمشانی کارمرزیءِ لازمی نتیجہءِ ردا پیدا بنت ہمشکا چہ نفسانی واھگاں یکسو بوان وھدے نمازءِ نیمگءَ آیگءِ قصد کن اِت تو پیسرا چہ حیوانی اثراں دورگ چرگ وغیرہءِ پیداکرتگیں چلاّں پاک ببئت۔ اِے پاکی چہ وضوء وغسلءَ حاصل بیت نہ ایوکءَ چہ وضوءَ مؤمنءَ بدن پاک وصاف بیت بلکیں گوں سرجمیں وضوءِ آپءِ ترمیاں انسانءِ گناہ ہم کپان بنت۔ ۱۷ؔ یعنی چہ وابءَ پاد آیانءَ یا دنیاوی کاراںءَ یلہ دیانءَ بہ نمازءَ بوشت اِت تو ساریءَ دزنماز بگرات بلے دزنماز گرگ ہماوھدءَ ضروری اِنت کہ چہ پیشءَ دزنماز داروک مبیت۔ آیتءِ آخرءَ اِے حکمانی ھرچ غرض ومطلبے چہ وَلٰكِنْ يُّرِيْدُ لِيُطَهِّرَكُمْ ءَ بیان فرمائینتگی چرائیءَ معلوم بوت کہ دست ودیم وغیرہءِ شودگ ہمشکا واجب کنگ بوتگنت کہ شما پاک وصاف کنانءَ پہ وتی دربارءَ جاگہ بدنت اگر اِے پاکی چہ پیشءَ موجودنت وناقض وضوءِ ہمیں چوشیں ھچ چیزے دیمانہ اھت تو پاکءَ راپاک کنگءِ ھچ ضرورت نہ انت بلکیں ایشرا ضروری قرار دیگءَ امت جنجالی بوتگت کہ آئیءِ نفی ماں مَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ ءِ تہابیان کنگ بوت۔ البتہ اِے دگہ حبرا اِیت کہ زیادنظافت، نورانیت ودلجمعیءِ خاطرءَ اگر وضوءَ نوک کنگ بہ بیت تو اِے مستحب اِنت۔ شاید پہ ہمے خاطرءَ اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوْا وُجُوْهَكُمْ ماں آیتءَ کلامءِ ردوبندءَ پہ نوکیں وضوءَ شوق وواھگءِ شون دیگ بیت۔ ۱۲

فَاغْسِلُوْا وُجُوْهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوْا بِرُءُوْسِكُمْ

گڈا بشودیت وتی دیمان ؤدستنان داں سروشاں ؤ پر بمُشِت پہ وتی سران ف۱

وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوْا ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ

ولشودیت وتی پادان داں کپکان ف۲ واگر شما جُنبت گڈا جان بشودیت ف۳ واگر شما

مَّرْضٰٓى اَوْ عَلٰي سَفَرٍ اَوْ جَاۗءَ اَحَدٌ مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَاۗىِٕطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ

نادراہت یا ماں سفرابیت یا آئک یکے چہ شما چہ لانک بوجا یا جنینانی گورا

النِّسَاۗءَ فَلَمْ تَجِدُوْا مَاۗءً فَتَيَمَّمُوْا صَعِيْدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوْا بِوُجُوْهِكُمْ

شِتِت بدا شہے دستا نہ کپت آپ گڈا قصد بکنِت پاکیں خاکیگ ؤ پر بمُشِت پہ وتی دیمان

وَاَيْدِيْكُمْ مِّنْهُ ۭ مَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ وَّلٰكِنْ يُّرِيْدُ

ودستان چہ آخاکا ف۴ اللہ نلوٹیت کہ پہ شُمے سرا تنگی بکنت ف۵ لیکن لوٹیت

لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝ وَاذْكُرُوْا

کہ شمارا پاک بکنت ف۶ و تمام بکنت وتی احسانا پہ شُمے سرا تاکہ شُکرا بگرِت ف۷ ؤ یاد بکنت

نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيْثَاقَهُ الَّذِيْ وَاثَقَكُمْ بِهٖٓ ۙ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا

اللہ ءِ احسانا پہ شُمے سرا وآئی ءِ عہدا ہما کہ چہ شما ئی گپتگت وختیکہ شما گوشت اشکتیں

وَاَطَعْنَا ۡ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝ يٰٓاَيُّهَا

ومنتیں ف۸ و بترست چہ اللہ ءَ بیشک اللہ شَر زانت دلانی رازان ف۹ او

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِيْنَ لِلّٰهِ شُهَدَاۗءَ بِالْقِسْطِ ۡ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ

مسلمانان ! بہ لِک پادبوشتِت پہ خدائی راہا گواہی بدیت پہ انصاف ف۹ بجست مکنت شمارا

شَـنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓي اَلَّا تَعْدِلُوْا ۭ اِعْدِلُوْا ۣ هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى ۡ

دشمنی یک قومے ءِ پہ اے خبرا کہ عدل مکنت ف۱۱ عدل بکنِت کہ آ گوں پرہیزگاری ءَ سک نزیکنت ف۱۲

وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ۝ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

وچہ خدا بترست اللہ شَر خبر دارنت ہر چیکہ شما ئی کنِت ف۱۳ لفظ کتنگ اللہ ءَ گوں مومنان

منزل ۲

ف۱ یعنی ترتریں دست ءَ بہ سرءَ بمُشِت۔ چہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ بہ وتی تماہیں عمرءَ چہ ناصیہ ءِ مقدارءَ کم ءِ مسح ثابت انت۔ ناصیہ ءِ مقدار سرءِ چارک ءِ قریبنت حنفیہ ءِ کرّا اینکر مسح فرض انت باقی اختلافات وزیاتیں گیش وگیوارءِ موقع اے نہ انت۔ ف۲ ادا اے اشارہ زانگ لوٹیت کہ ارجلکم ءِ عطف گوں مغسولا تنت یعنی چوشکہ دست، دیم شودگ ءِ حکم انت پادان ءَ گوں شیلانیک ءَ شودگ لازمی انت مثلِ سرءَ مسح کافی نہ انت چنانچہ اہل سنت والجماعت ءِ بہ ہمیشی ءَ اجماع انت۔ وچہ بازیں حدیثانی روءَ ہمے ثابت بیت کہ اگر ماں پادءَ موزگ مبیت تو شودگ فرض انت البت موزگ ماں پاداں بوگ ءِ جاورءَ ماں فقہ ءِ کتاباں نشتہ انت کہ مقیم یک روچ وشپے ومسافرداں سہ روچ ءَ موزگ ءِ سرا مسح کت کنت۔ ف۳ یعنی چہ جنابت ءَ پاک بوگ ءِ واسطہ ایوکا چار اندام (اعضائے اربعہ) ءِ شودگ ومسح کنگ ءَ نہ انت بدن ءِ ہر حصہ ئے ءَ ابید چہ ضررءَ آپ رست کنت اوداآپ رسینگ ضروری انت ہمشکا حنفیہ ماں غسل ءَ مضمضہ واستنشاق (گلگل کنگ وپونزءَ آپ ماں کنگ) ءَ راہم ضروری گوشنت ماں وضوءَ ضروری نہ انت۔ البت سنت انت۔

ف۴ یعنی مرض ءِ سببءَ کہ آپ ءِ کارمرزی ضرر دنت یا ماں سفرءَ آپ ضرورت ءِ کدءَ مرسیت مثلاً کسے پہ لانک لوج ءَ شُت وآئرا وضوءِ حاجت پیش آہت یا جنابت ءِ سببءَ پہ آئی غسل ضروری انت مگر آپ ءِ حاصل کنگ یا پہ آئی ءِ کارمرزی ءِ سرا قدرت نداریت تو ماں اے جاورءَ وضو یا غسل ءِ بدل ءَ تیمّم بکنت وضو وغسل ہر دوئینانی تہا ہچ فرقے نیست پرچا کہ چہ تیمم ءِ رہ بندءَ ہر چ غرضے کہ ہست آ بہ ہر جاورءَ یکیں ڈولا حاصل بیت۔ تیمم ءِ اسرار ومسائل اِے آیت ءِ فوائد ماں سورۃ نساء ءِ ہفتمی رکوع ءَ گوں گیش وگیوارءَ پیش ءَ گوستگنت۔ فَتَيَمَّمُوْا ءِ ترجمہ گوں "قصد بکن اِت" کنگ بوتگ کہ اے پرے چیزءَ دلالت کنت کہ ماں تیمم ءَ نیت ہم ضروری انت نا ںکہ چوش زانگ بہ بیت کہ تیمم کنوک پہ پاکی ءِ نیت ءَ اے عمل ءَ کنگا انت۔ ف۵ ہمشکا ہر چ حدثے کہ کثیر الوقوع انت ماں آیاں تماہیں جسم ءِ شودگ ضروری قرار نہ دات ایوکا ہما اعضا (دیم، دست، پاد، سر) کہ آیاں زیات شہرانی نندوک عموماً سر پچ دارگ ءَ ہیچ مضائقہ نہ فہمنت آیانی شودگ ومسح کنگ ضروری قرار دات ناںکہ ہیچ تنگی ودل سیاہی ئے دیما مبیئت حدثِ اکبر بزاں جنابت وماں آجاورءَ نفس ءَ رااِلکوتی خصلتانی نیمگ ءِ سکیں دیگ ءَ زندیں ہیم نزاپے درکار بیت پہ آئی زائل کنگ ءَ تماہیں بدن ءِ شودگ فرض قرار دات بدا مرض وسفر وغیرہ جاوراں چینکر آسانی دات۔ اول پہ آپ ءِ بدل ءَ خاک ءَ مطہّر جوڑ کت پدا وضوءِ عضوانی تہا نصف ءِ تخفیف جوڑش کت کہ سرءِ وپادانی تیمم ءَ بالکل ہلاس دات، دحکم دات کہ ایوکا دیم ودستانی سرا خاک ءَ بمُش اِت کہ شُمے تیمّم ھمیشنت۔ ف۶ پہ جاگہ آوت پاکنت وپاکی ءَ دوست داریت۔ ف۷ ماں گوستگیں رکوع ءَ ہر چ مزن شانیں نعمتانی بیان بوت چرایانی اشکنگ ءَ ماں بندہ ءِ دل ءَ لہرے چست بوت کہ پہ چوشیں مہربانیں ذات ءِ بندگی ءَ یکدم پادبئیت آئرا گوشتگ بوت کہ منے نیمگ ءَ وھدے کائیت تو چون کائی پاک وصاف بوان ءَ بیائت وپدا اِ سر وسوج بہ وتی جاگہ ءَ دگہ یک نعمتے حساب بوت وبدن ءِ سر برءَ ظاہری حصہ ءَ چہ آپ ءِ ریچگ ءَ یا خاک ءِ مُشگ ءَ اندرونی پاکی عطا کنگ بوت اے بندہ ءِ سرا دومی نعمت بوت بندہ ءَ دنیگہ گوستگیں نعمتانی شکر نہ گپتگت بلکیں کہ قصد کنگا ئت کہ نوکیں انعامات دیگ بوتنت ہمشکا فرمان بوت لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ یعنی آ اولی نعمتان ءَ یاد کنگ ءَ چہ پیش اِے نوکیں نعمتانی کہ وضو وغیرہ ءِ احکام ءِ صورت ءَ بیان بوتنت آیانی شکر گرگ لوٹیت شاید چہ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ءَ حضرت بلال رضی اللہ عنہ ءِ تحیۃ الوضوءِ نشان دست ءَ کیت اِے میانجی ءِ نعمت ءِ شکر گرگ ءِ سرا دلگوش گور کنگ ءِ بداں پیشی آیت ءَ آ گوستگیں نعمتاں وشاندار یں احساناں دوبارہ اجمالاً یاد دیا نینت کہ بہ آیانی شکر گزاری ءَ بندہ وتی واجہ ءِ دربارءَ اوشتنگ لوٹیت ھنچوش کہ فرمان کنت وَاذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ الخ۔ ف۸ غالباً اِے عہد ہما انت کہ ماں سورۃ بقرہ ءِ گُدءِ سرءَ چہ مومنانی زبان ءَ ظاہر بوتگت وَقَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ (بقرہ رکوع ۴۰) وہدیکہ صحابیاں رضی اللہ عنہم اجمعین بہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ مبارکیں دست ءِ سرا بیعت کت ہما وھدءَ ہم اِے اقرارش کتگت کہ ما کہ وتی توفیق ءَ تئی ءِ ہمک خبرءَ گوشداریں وقبول کنیں توری آ خبر مئے مرضی ءِ موافق ببیت یا برخلاف ببیت اِے واعہد گوں ہر کسی ءَ ات چرائی ءَ بداسلام ءِ ھتیں ارکان یا دگہ اہم وخصیں چیزانی رداخاصیں عہد گرگ بوتگت چوش بگوش کہ ماں اے سورت ءِ شروع ءَ چہ اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ ءَ ......

بیان ءَ و پدا . . . . . میانجیٔ زیاتیں احسانانی بیان ءَ کہ چرایانی اشکنگ ءَ ایفائے عہد ءِ مزید رغبت چہ دل ءَ پادکیت پدا ہما اصلی سبق یاد دیائینگ بوت ۔ ف۹ یک شریف و حیا داریں مردے ءِ گردن بایدنت کہ وتی مستریں محسن ءِ دیما بہ جُکّیت ۔ مروّت ، شرافت و پدا دیمترا دگہ احسانانی امید کشگ ءِ لوٹ ہمیشنت کہ بندہ آ حقیں احسان کنوک ءِ یہکہ فرمانبردار و مطیع بہ بیت خصوصاً وہدے کہ آئی ءَ بہ زبان ءَ ہم اِیں قول و قرار ہم کتگ ۔ ممکن اِنت کہ چہ حق تعالیٰ ءِ بازیں مہربانیانی گندگ ءَ بندہ مغرور بہ بیت و آئی ءِ نعمتانی قدر ءَ و وتی قول و قرارانی ہچ پرواہ مکنت ، پمشکا فرمانی کت اِتَّقُوا اللّٰهَ یعنی چہ خدا ءَ مدام بترس اِت آ بہ یکدمانے ءَ اے تمامیں نعمتان ءَ پچ گیپت کنت و ناشکری و بدعہدی ءِ سزا ءَ رداسک بگیر ءَ کاریت ۔ ہر ڈول ءَ کہ منتگ مروّت و شرافت ، امید و بیم ہر یک چیزے ءِ لوٹ ایشنت کہ ما بہ آئی ءِ مخلصانہ اطاعت و وفاداری ءَ بالکل لک پاد بوشتیں ۔ دیمترا عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ اِنت ماہرچ عملے کنیں آمیئے اخلاص یا نفاق ، ریاکاری یا قلبی نیازمندی ءَ بہ تسّری ءَ زانت ایوکا چہ زبان ءِ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا درشان کنگ ءَ چہ شکرگزاری ءَ رسمی و ظاہری پیشدارگ ءَ ماخدا ءَ رددات نہ کنیں ۔ ف۱۰ چریشی ءَ پیش ءِ آیت ءِ تہا مومنانءَ حق تعالیٰ ءِ احسان و وتی قول و قرارانءَ یاد کنگ ءِ حکم داتگت ادا بیش داشت کہ ایوکا چہ زبان ءَ یاد مکن اِت بلکیں عملی صورت ءَ چرایاں اشی ءِ ثبوت درکار اِنت ۔ ماں اے آیت ءَ بریشیءَ خبردار کنگ بوتگ کہ اگر شما خدا ءِ بے شمار احساناں و وتی کتگیں قول و قراراں نہ شموشت تو لازم اِنت کہ بہ آ حقیقی ایں محسن ءِ حقوق ءَ ادا کنگ و وتی کتگیں عہد و قرار ءَ راست پیشدارگ ءَ ہر وہد ءَ لانک ءَ بہ بندات و ہر وہد یکہ چہ آئی ءَ نیمگ ءَ حکمے سر بیت ہما دمان ءَ آئی سرا عمل کنوک بہ بیئت و گوں خدا ءِ حقوق ءَ مردمان ءِ حقوق ءَ ھن ادا کنگ ءِ خاطر ءَ سرجمیں جہد و کوشست بکن اِت ، چنانچہ ماں قَوَّامِينَ لِلّٰهِ ءَ بہ حقوق اللہ و ماں . . . . . . شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ ءَ حقوق العباد ءِ نیمگ ءَ اشارہ اِنت ہے ہمایک آیتے ماں والمحصنٰت ءِ آخر ءَ گوستگ فرق تہنا ہمنکرنت کہ اودا بالقسط ءَ بہ لِلّٰهِ سرا مقدم کتگ شاید پمشکا کہ اودا چہ دور ءَ حقوق العباد ءِ ذکر بوان و بیدا کت وادا چہ پیش ءَ بہ حقوق اللہ ءِ سرا زیادہ زور پر دیگ بوتگ ۔ بہ ہے لحاظ ءَ اودا بالقسط ءِ و ادا لِلّٰهِ ءِ تقدیم مناسب بوت و ہن اداماں لحاق ءَ گوں بعض داریں دژمن ءَ معاملہ ءِ ذکر نت کہ گوں آئی ءَ قسط ءَ را یاد دیائینگ ءِ ضرورت اِنت و ماں سورۂ نساء ءِ لحاق ءَ دل پسندیں چیزانی ذکر نت پمشکا اودا چہ درستاں مستریں محبوب (اللہ) ءَ را یاد دیائینگ بوت ۔ ف۱۱ عدل ءِ مطلب چوش اِنت کہ گوں کسیءَ افراط و تفریط ءَ ابید سلوک کنگ کہ حقیقۃً بہ آئی ءَ مستحق اِنت ۔ عدل و انصاف ءِ شاہیم ہنچوش راست و تچک بیت کہ حد ءَ گیشیں دوستی و چہ حد ءَ دریں دژمنی چہ آئی ءَ دوئیں طرفاں بہ پچ طرف ءَ مجّکیت ۔ ف۱۲ ہما چیز کہ ماں شریعت ءَ تاوان دیوکنت یا کتام درجہ ءَ ضرور دیوکنت چرایاں پھریزگ ءَ یک وڑ ءِ نورانی جاور بنی آدم ءِ دل ءَ بجتہ بیت آئی نام "تقویٰ" اِنت ۔ تقویٰ ءِ حاصل کنگ ءَ قریبی و بعیدی سبب بازنت تمامیں نیکیں عملاں و خوبیں خصلتان ءِ برکت ءَ تقویٰ ءِ حصول آسان بیت بلے معلوم اِے ہم بیت کہ عدل و قسط یعنی گوں دوست و دژمن ءَ یک ہمیں انصاف کنگ و بہ حق ءِ معاملہ ءَ محبت و دژمنی ءِ جذبگاں وتارا یہکہ دور دارگ ءِ رہ بند ءَ بہ تقویٰ ءِ حصول ءَ باز نزیک و زبات اثر دار دکیں رہ بندیت پمشکا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ فرمان کتی (یعنی اِے عدل کہ بہ آئی حکم دیگ بوتگ چہ تقویٰ ءَ نزیک ترنت) آئی مزاولت ءِ پد تقوےٰ ءِ جاور باز زوت حاصل بیت ۔ ف۱۳ یعنی ہنچوشیں عدل و انصاف کہ آ ترا کتام دوستی یا دژمنی داشت مکنت و چہ آئی ءِ اختیار کنگ ءَ مردم ءَ متقی بوگ سہل بیت آئی دزگیر کنگ ءِ یکیں رہ بند خدا ءِ ترس و آئی انتقامی شان ءِ خوف اِنت و اِے خوف ہما وھدی پیدا بیت کہ انسان إِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ؀ ءِ مضمون ءِ مراقبہ ءَ ہر وہد و ہر دمان ءَ بکنت وھدے بہ ہر کتام مؤمن ءِ دل ءَ اِے یقین جاگہ کنت کہ میءَ کتام چیریں یا ظاہریں سُر و پُر چہ حق تعالیٰ ءَ پوشیدہ نہ اَنت تو آئی قلب چہ حق تعالیٰ ءِ ترس ءَ لرزوک بیت کہ انجام چوش درکیت کہ آ بہ کلیں معاملہاں عدل و انصاف ءِ راہ ءَ اختیار کنت و خدا ءِ حکمانی رندگیری ءَ مثل غلام ءَ او شتوک بیت گڈا اِے رہ بند ءِ بر و ثمرہ ہر چیکہ رسیت آ ترا ماں دیمی آیت ءَ گوں وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا الخ ءَ بیان کتگ ۔ ۱۲

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿٩﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَ
وھما یانکہ نیکیں عمل کننت پہ آیان بخشگنت و مزنیں ثوابنت ف۱ وھمایانکہ کفرش کُت و

كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿١٠﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اذْكُرُوْا
دروغ بندش کت مے آیات ھمابنت دوزخی ان ف۲ او مسلمانان ! بادکبنت

نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَّبْسُطُوْٓا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ
اللہ ءِ احسانا پہ شمے سرا وقتیکہ ہرجت لہتے مردما کہ بشانںت وتی دستنا پہ شما پداداشتنی

اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۗ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿١١﴾
آیانی دست چہ شما وبترسیت چہ اللہ ءَ و پہ اللہ ءِ وتی سرا بروسہ بکننت مومنان ف۳

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ۚ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ
وگپتگ اللہ ءَ عھد چہ بنی اسرائیل ف۴ چست کُت ما چہ آیان دوازدہ

عَشَرَ نَقِيْبًا ۗ وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّيْ مَعَكُمْ ۗ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَ
سردار ف۵ وگوشتنت اللہ ءَ کہ من گوں شمایاں ف۶ البتہ اگر شما قائم بدارت نماز ءَ و

اٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِيْ وَعَزَّرْتُمُوْهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ
دربکنت زکواۃ ءَ ویقین بکنت پہ منی رسولان و آیانی مدت ءَ بکنت ف۷ و وام بدیت اللہ ءَ ف۸

قَرْضًا حَسَنًا لَّاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنّٰتٍ
شرّیں وام ف۹ گڈا ضرور من دور کناں چہ شما شمے گناہان وگوازیناں شمارا ما ایڈو ہیں باغان

تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ
کہ رُنبنت چہ آیانی چیرا جُو ف۱۰ پدا ہر کسیکہ کافر بوت رند چہ اشیا چہ شما گڈا بیشک

ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِّيْثَاقَهُمْ لَعَنّٰهُمْ وَجَعَلْنَا
گارکُت آئی ءَ راستیں راہ ف۱۱ اچہ بہ آیانی ھمے عہد شکنی ءِ سبباما آیا نا رائندگان کُتگ ف۱۲ و آیانی

قُلُوْبَهُمْ قٰسِيَةً ۚ يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ عَنْ مَّوَاضِعِهٖ ۙ وَنَسُوْا
دلش سک کتگ ٹگلیننت حرفان چہ وتی جاگہان ف۱۳ وشمشتنش

منزل ۲

ف یعنی نہ ایوک ءَ ہماکو تاھیانءَ درگزر کنت کہ انسانانی لوٹ و تقاضایانی سبب ءَ پشت کپنت بلکیں عظیم الشانیں اجر و ثواب ھم عطا کنت ۔ ف۲ اے اوّلی ٹولی ءِ مقابلءَ ہما جماعت ءِ سزاءِ ذکر انت کہ آئی ءَ قرآن کریم ءَ ہما صاف و پدرائیں گپانءَ دروغ بندگت یا ہمانشان و پدائءَ دروغ زانتش کہ بہ راستی ءِ شون دیگ ءَ خاطرءَ خداءِ جانبءَ پیشدارگ بنت ۔ ف۳ عمومی احسانانءَ یاد کنگ ءَ پد نوں لھتیں خاص و ناسیں احسانانءَ یاد دیائینیت ۔ یعنی مکہ ءِ قریش و آیانی دوزواہاں واجہ پیغمبر ءَ اذیت دیگ و اسلام ءِ گار و گم کنگءَ چنکر دست و پاد جت مگر چہ حق تعالیٰ ءِ فضل و کرم ءَ آیانءَ وتی مقصدءَ نامراد بوتنت ۔ آ زندیں احسان ءِ اثر باید انت چوش بہ بوتیں کہ مسلمان غلبہ و قابو حاصل کنگءَ باوجود وتی دژمنانءَ چہ ہر پیمیں ظلم و زوراں بر کپننت و بٹر گرگ ءِ بدا عدل و انصاف ءِ واگءَ شُل مدا انت ہنچوش کہ ماں پیشی آیت ءَ برپشی ءَ کڈن ہن کنگ بوت ۔ ممکن انت کسے ءَ اے شبہ بہ بیت کہ بہ چوشیں کینگ دار وکیں دژمنانی حق ءَ اینکر رواداری ءِ تعلیم بلکیں سیاست ءِ اصولانی برخلاف وانہ بیت پرچا کہ چوشیں سلوکءَ گنداںءَ مسلمانانی خلاف ناشر و بدیں مردمانی ہیمّت زیات بوت کنت ایشیءَ بیان خدائے پاکءَ گوں وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ کت یعنی مومن ءِ چہ درستاں مسترین سیاست تقویٰ و توکل علی اللہ انت (یعنی چہ خداءَ ترسگ و بہ ہمائی ءَ بھسہ کنگ) چہ خداءَ ترسگ ءِ مطلب چوشنت کہ بہ ظاہر و باطن ءَ گوں آئی ءَ وتی معاملہ ءَ صاف ایر بکنت و ہرچ قول و اقرارے کرتگو آیان ءَ سرجم بکن ات گڈا چہ ہچ کسءَ ہچ ترس پشت نہ کپیت ۔ ماں دمی آیت ءَ بہ مے چمّانی پچگ ءَ یک ھنچیں قومے ءِ ذکر فرمانی کت کہ آئیءَ بے شرمی درشان کنانءَ گوں خداءَ کتگیں قول و قرارانءَ پرشت و بدعہدی کت گڈا آ قوم چون وار و بزگ بوت ۔ ف۴ یعنی اے عہد چہ پیشی امتاں ہم گرگ بوتگ ہنچوش کہ چہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امت ءَ عہد گرگ بوتگ کہ آ بہ سرجمیں دین ءِ رندگیری کننت ۔ ف۵ چہ بنی اسرائیل ءَ دوازدہ قبیلہاں دوازدہ سردار حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ گچین کتگ انتت کہ آیانی ناماں چہ تورات ءَ مفسّریناں نقل کتگنت آیانی سرا فرض ات کہ آوتی قوم ءَ پہ عہد ءِ تمام کنگءَ کڈن بکننت و پدا آیانی احوالانی سرا چار و بچار ہم بکننت اے ہم عجب اتفاق انت کہ چہ ھجرت ءَ سر و پد یکہ انصار ءَ ماں "لیلۃ العقبہ" ءَ واجہ پیغمبر ءِ دست ءِ سرا بیعتش کت تو گڈا چہ اِیاں ہم دوازدہ نقیب نامزد بوتنت ہمے دوازدھیں واجہاں چہ وتی قومءَ جانب ءَ بہ واجھیں پیغمبر ءِ مبارکیں دست ءَ بیعت کت جابر بن سمرہ ءِ یک حدیثءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اے امت ءِ بارو ءَ دوازدہ خلیفھانی بابت ءَ ھرچ پیشینگوئی کتگت آیانی عدد ہم بنی اسرائیل ءِ نقیبانی عدد ءَ ہم دینت ومفسّراں چہ توریت ءَ نقل کتگ کہ گوں حضرت اسماعیل ءَ حق تعالیٰ ءَ چوش ظاہر فرمائینتگ کہ "من چہ تئی ذرّیتاں دوازدہ سردار پیدا کناں" غالباً اے ھما دوازدہ کس انت کہ آیانی ذکر ماں جابر بن سمرہ ءِ حدیث ءَ ھستنت ۔ ف۶ یا وا اے خطاب پہ دوازدھیں سرداران انت یعنی شما وتی فرض ءَ سرانجام بدیئیت منی نصرت و مدد گوں شما بیت یا وا کلّیں بنی اسرائیل ءَ خطاب انت کہ من گوں شما اوں یعنی ھچبر شما منءَ راجہ ونا دور مہ لیکت ہرچ کارے شما سر ظاہر یا چیر کائی کنت آ ہراھر جاگہ ءَ و ہر وہد ءَ من گنداں و اشکناں ، ہمشکا ہر کارے کہ کن ات گڈا آ پہ ھُشّاری ءَ انجام بدیئیت ۔ ف۷ یعنی ھرچ پیغمبرے کہ چہ موسیٰ علیہ السلام ءَ پد آیان بنت آکلانی تصدیق ءَ کنت و گوں بہ دلی تعظیم ءَ پیش بیائیت و حق ءِ دژمنانی مقابلہ ءَ آیان ءَ سرجمیں امداد کن ات گوں جان ءَ ہم و ھم گوں مال ءَ ف۸ خداءَ قرض دیگ ءِ مطلب ایشنت کہ وتی مال ءَ بہ خداءِ دین و آئی پیغمبرانی حمایت ءَ خرچ بکن ات ھنچوشکہ زرءَ پہ وام ءَ دیوک بہ اے امید ءَ وام دنت کہ آئی ءِ زر آئیرا دوبارہ رسنت و وام زورک بہ آئی ادا کنگ وتارا ذمہ دار کنت ہمے وڑءَ خداءِ وتی دا تگیں ہرچ چیزے بہ آئی راہ ءَ خرچ کنگ بیت آ ہچبر گم یا کم نہ بیت ۔ حق تعالیٰ ءَ پہ کتام لاچاری ءَ نا بلکیں محض چہ وتی فضل و کرم ءَ بہ وتی ذمہ ءَ لازم کتگ کہ آ چیزءَ را شمارا بہ عظیم الشانیں نفع ءِ صورت ءَ واپس بکنت ۔ ف۹ گوں شرّیں رہ بندءَ مراد ایشنت کہ گوں اخلاص ءَ بدے و وتی دوستنائیں و دل پسندیں و چہ پاک و صافیں مال ءَ بدے ۔ ف۱۰ یعنی نیکی و ھدّ زیات بنت تو آبدیائیں چیر تر بینت و بدبندہ خداءِ عہد ءَ تمام کنگ ءِ جہد ءَ گلائیش بہ بیت نو گڈا حق تعالیٰ آئی ءِ نزوریان ءَ دور کنان ءَ آئیرا ماں وتی وشنودی و نزیکیں مکان ءَ جاگہ دنت ف۱۱ یعنی چوشیں صافیں و پختہ ئیں عہد و قرارءَ بعد ہم ہر کس خداءِ وفا دار ثابت نہ بوت و بے وفائی و خیانت ءِ سرا لانکی بست تو ہنچوش فہمگ بیت کہ آئی تچکیں ھدایت ءِ راہ ءَ گار کت ۔ گوشگ نہ بیت کہ باریں آ ھلاکت ءِ کتام جہلانکی ءَ روت کپیت ۔ چہ بنی اسرائیل ءَ ہرچ جرانی عہد و قرارے ءِ ذکر ادءَ بیان بوتگنت آ ایش انت نماز ، زکواۃ پہ پیغمبرانی ایمان بارگ ، آیان ءَ گون جان و مال ءَ مدد کنگ ، چیرشاں پیشی عبادت بدنی انت دومی مالی سومی قلبی و لسانی ، چہارمی در حقیقت ءَ سومی ءِ اخلاقی سرجمی انت چوش بگوش کہ

اے حبرانئے ذکرکنان ءِ چوش اشارہ کت کہ جان ومال وقلبءِ قالب گوں ہمک چیزءَ خدائے فرمانبرداری وفاشعاریءِ ظاہرکنگ لازم اَت۔ بنی اسرائیلءِ گچین کنانءَ یک یکءَ وتی قول وقراراں پروشت وآیانی برخلاف عملش کت اِے قولانی پروشگءِ آسرماں دیمی آیتءِ بیان کنگ بوتگ۔ ف۱۲ لعنءِ معنی گلینگءُ دور دارگ انت یعنی عہدءِ پروشگءُ غداریءِ سببءَ آیانءَ ماچہ وتی رحمتاں دوروچگل داشتنت آیانی دلءَ ماسنگ کتنت چہ "فِبِمَا نَقْضِهِمْ مِّيْثَاقَهُمْ" ءِ لفظءَ ظاہر کت کہ آیانی ملعون وسنگدل بوگءِ سبب عہدءِ پروشگ وبیوفائی اِنت کہ آیاوتی جرندءِ کتگیں کارانت اسباب ءِ سرامسببءِ مرتب کنگ چونکہ خدا وتی کار اَنت ہمشکا جَعَلْنَا قُلُوْبَهُمْ قٰسِيَةً ءِ نسبت بہ ہمائی نیمگءَ کنگ بوت۔ ف۱۳ یعنی بہ کلام اللہءَ ردّوبدل (تحریف) کننت کدی ماں آئیءِ لفظاں وکدی ماں آئیءِ معنیٰ وکدی ماں تلاوتءِ تحریفش کت۔ اِے کلیں قسم ماں قرآن وحدیثءِ کتاباں بیان کنگ بوتگنت کہ آئیءِ کمّیں بازیں یورپءِ نند وکیں لھتیں عیسائیءَ ہم قبولدارنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد : ف۱ یعنی حق وا ہمیش اَت کہ چہ قیمت داریں نصیحتاں فائدہ اَشش بگپتیں مثلاً نبی آخرالزمانءِ آیگ وا یدگہ دینی احکامءِ رداکہ ماں آیانی کتاباں موجود اتنت بلے چہ وتی غفلت وناشریءِ سببءَ اِے چہ درستاں شموشکار بوتنت بلکیں نصیحتانءَ رِداضروری ئیں بہرش گار وگم کت واتوں ہم ہرچ نصیحت وخوبیں گپ چہ خاتم النبیینءِ زبانءَ بہ آیانی گوشانی جنگ بنت چیرے گپاں آیاں ہیچ وڑءِ اثر قبول نہ کننت۔ حافظ ابن رجب حنبلیءَ نبشتہ کتگ کہ چہ "نقضِ عہد" ءِ سببءَ اشاں بہ دومرضاں گرفتار بوتنت یکے "ملعونیت" و دومی "قسوۃِ قلب" کہ اِے ہر دوئیں چیزانی نتیجہءِ رداماں اشاں دگہ دو خبر پیدا بوتنت (۱) تحریفِ کلام اللہ و (۲) "عدم انتفاع چہ ذکرءَ" یعنی چہ لعنت اثرءَ آیانی دماغ مسخ زدہ بوتنت دانکہ گوں مزن بے پروائی وبے عقلیءَ آسمانی کتابانی تہا بہ تحریفءَ آمادہ وتیار بوتنت دومی نیمگءَ وہدے چہ عہدشکنیءِ شومیءَ دل چوسنگءَ سک ترتنت تو حقءِ قبول کنگ وچہ نصیحتءَ اثرزورگءِ صلاحیت آیانی توکءَ باقی نہ منت اِے وڑءَ اشاں وتی علمی وعملی ہر دوئیں قوتانءَ بادادانت۔ ف۲ یعنی اِشانی دغابازی وخیانت کاریءِ قصہ وکاردان مرد چیگیں روچءَ جاری اَنت ودیمترءَ جاری مانت ہمشکا شما مدام چہ اِشانی ہر وڑءِ دغا وفریبءَ معلومدار بوان اِت۔

ف۳ یعنی عبداللہ بن سلام وا یدگہ کس کہ گوں آئیءَ اسلامءَ قبولدار بوتگنت۔ ف۴ یعنی وہدے چہ بندرءَ اِشانی عادت ہمیشنت نو گڈا گوں اِشاں پہ ہر یک اذنائیں چیرےءِ گرد ودار مکن وا اِشانی ہر یک خیانتءِ پردہءَ پاشک کنگءِ ضرورت نہ انت اِشانءَ یلہ کن وچہ اِشانی خطایاں سرگوز وبدیءِ بدلہءَ گوں احسانءَ ادا بکن بلکیں اِشانی دل نرم بتر نت قتادہ وھتیں دگہ کساں گوشتگ کہ اِے آیت منسوخ اِنت چہ قَاتِلُوا الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ الخ ءَ، بلے اشیءِ چندان حاجت نہ انت چہ قتالءِ حکمءَ اِے لازم نہ کیت کہ بہ کتام وہدءَ وبہ کتام موقعءَ ہن گوں چوشیں قومےءِ مقابلہءَ انسان گوں عفو ودرگذر کنگءَ یا چہ تالیفِ قلوبءَ کار گیت نہ کنت۔ ف۵ نصاریٰءِ ماخذ یا وا "نصر" اِنت کہ آئیءِ معنی مدد کنگ اِنت یا وا "ناصرہ" ءِ نیمگءَ نسبت اِنت کہ آماں شامءِ ملکءَ ہما میتگءِ نام اِنت کہ اودا مسیح علیہ السلام نندوک

حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوْا بِهٖ ۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلٰى خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ اِلَّا

فائدہ گرگ چہ ھما نصیحتاں کہ آیانا کنگ بوتگ، ؤ دراھیں برنزا حال گرئیت پہ آیانی یک نہ یک دغائیءَ ف۲ سرا مگر

قَلِيْلًا مِّنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۳﴾

کمے مردم چہ آیان ف۳ نوں معاف بکن ؤ درگذشت بکن۔ بیشک اللہءَ دوست بنت احسان کنوکیں مردم ف۴

وَمِنَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّا نَصٰرٰٓى اَخَذْنَا مِيْثَاقَهُمْ فَنَسُوْا حَظًّا مِّمَّا

ؤ ھما کہ ؤ ناراں نصاری گوشنت ف۵ چہ آیان ہم ماگپت آیانی عہدءَ پدا شموشتش فائدہ گرگ چہ ھما

ذُكِّرُوْا بِهٖ ۪ فَاَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ؕ

نصیحتاں کہ آیانا کنگ بوتگت، پدا ما دوردات آیانی درمیانا دشمنی و حسد ف۶ دان قیامتءِ روچا ف۷

وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوْا يَصْنَعُوْنَ ﴿۱۴﴾ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ قَدْ

ؤ زوتش خبر دنت اللہ تعالیٰ پہ ہر عملے کہ آیان کتگت ف۸ او کتاب بیان بیشک

جَآءَكُمْ رَسُوْلُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيْرًا مِّمَّا كُنْتُمْ تُخْفُوْنَ مِنَ الْكِتٰبِ

آتکگ شمے گورا مئے رسول ظاہر کنت پہ شما بازیں چیزے چہ ھمایان کہ شما چیر داتگنت چہ کتابا

وَيَعْفُوْا عَنْ كَثِيْرٍ ؕ قَدْ جَآءَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ نُوْرٌ وَّكِتٰبٌ مُّبِيْنٌ ﴿۱۵﴾

ؤ درگذشت کنت چہ دگہ بازیں چیزےءَ ف۱۰ بیشک آتکگ شمے گورا چہ اللہءِ طرفا نورے ؤ کتابے روشنیں

يَّهْدِيْ بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهٗ سُبُلَ السَّلٰمِ وَيُخْرِجُهُمْ

کہ پہ ھمائیگی سوج دنت اللہ سلامتیءِ راہان ھماکسا کہ آئیءِ رضا مندیءِ بلوٹیت ؤ درش کنت

مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ بِاِذْنِهٖ وَيَهْدِيْهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۱۶﴾

چہ تہاروکیان دیم پہ روشنائیءِ پہ وتی حکمءَ ؤ رہادگش کنت پہ تچکیں راھا ف۱۱

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيْحُ ابْنُ مَرْيَمَ ؕ قُلْ

بیشک کافر بوتنت ھما کہ گوشتش کہ اللہ مسیح ؤ ننت مریمءِ بچ ف۱۲ بگوش

فَمَنْ يَّمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا اِنْ اَرَادَ اَنْ يُّهْلِكَ الْمَسِيْحَ ابْنَ

کہ گڈا کئیءِ دست رسیت گوں خداءَ بند خدا اگر آ بلوٹیت کہ غارت بکنت مسیحا مریمءِ

بوتگت ہمشکا آئیرا "مسیح ناصری" ہم گوشنت ہر کسءَ کہ وناراں نصاریٰ نام بستگ چوش بگوش کہ آیاں اِے ظاہر کنگ لوٹتگت کہ ماخداءِ راستیں پیغمبرانی حامی وناصر و حضرت مسیح ناصریءِ پیروکارین۔ اِے زبانی دعویٰ وٹھل دریشان کنوکیں لقبءِ باوجود دینءِ ردا اِشانی سلوکتءَ اللہ پاک ماں دیمءِ آیتءِ بیان کنت۔ ف۶ ای ھیچنا یزاں دوردات، یعنی یہودءِ وڑءَ گوں اِشان ھن عہد گرگ بوتگت بلے اِشاں ھن ماں قولءِ پروشگ وبے وفائیءَ چہ وتی پیشرووکاں کم تر نہ اتنت اِشاں ہم چہ مزن قیمتی ئیں نصیحتاں کہ بہ آیانی سرا نجات وابدی وکامیابیءِ مدار انت ہیچ ہمیں فائدہءِ نہ گپت بلکیں ماں بائیبلءِ شون داتگیں ہما نصیحتانءَ بیگواہ کت کہ آ در حقیقت مذہبءِ بنگ اتنت۔ ف۷ یعنی وت ماں وت ماں نصارایاں یا ماں یہود ونصاریٰءِ درمیانءَ عداوت ودژمنی پہ مدامیگی قائم بوت۔ آسمانی سبقءَ بیگواہ کنگ یا شموشگءِ ہر نتیجہ نے ظاہر بوگی اَت آ ظاہر بوت یعنی وہدے وحی الٰہیءِ اصل روژنی آیانی گورءَ پشت نہ کپت تواوہام وواھگانی تہاروکیانی تہا گوں یکدگرےءَ گلائیش بوتنت۔ مذہبءِ جرندوا نہ منت بلکیں مذہبی جیڑہ تالان بوتنت چند ٹولی پیدا بوانءَ ماں تہاروکیءَ یکدگرےءِ گٹش گپتنت۔ ہے وڑءِ فرقہ وٹولیانی گروچیلءَ آخر کارءَ پہ ترندیں ......

مَرْيَمَ وَاُمَّهٗ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا ۭ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ

بچّاں ف۱ وآئی ءِ ماتا ءُ دگر ہر کسیا کہ ما روئے زمینا بنت یکبار گی ف۲ ءُ اللہ ءِ وتیگنت بادشاہی آسمانانیگ

وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۭ يَخْلُقُ مَا يَشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ

وزمین ءِ وآچیزیکہ اے دوئینانی درمیانیں، پیداگ کنت ہر چیکہ بلوٹیت ف۳ ءُ اللہ پہ ہر چیز ءَ

قَدِيْرٌ ۝ وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ وَالنَّصٰرٰى نَحْنُ اَبْنٰۗؤُا اللّٰهِ وَ

توانائنت ف۴ ءُ گوشنت یہود و نصارایان کہ ما اللہ ءِ چکیں وآئی ءِ

اَحِبَّاۗؤُهٗ ۭ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوْبِكُمْ ۭ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ

دوستیں ف۵ بگوش اَچہ پرچے شمارا سزا دنت پہ شمے گناھانگی ف۶ چونہ انت بلکیں شما مردمت

مِّمَّنْ خَلَقَ ۭ يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَلِلّٰهِ

چہ اے دگر مخلوقاں ف۷ بخشیت ہر کسا کہ بلوٹیت ف۸ و عذاب کنت ہر کسا کہ بلوٹیت واللہ ءِ

مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۡ وَاِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ۝

وتیگنت بادشاہی آسمانانیگ وزمین ءِ وآچیزیکہ اے دوئینانی درمیانانت، وھمائی ءِ نیمگا پچترگی انت ف۹

يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ قَدْ جَاۗءَكُمْ رَسُوْلُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلٰي فَتْرَةٍ

او کتابیان بیشک آتنگ شمے گورا مے رسول بیان کنت پر شما ف۱۰ رسولانی آیگ ءِ

مِّنَ الرُّسُلِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا جَاۗءَنَا مِنْۢ بَشِيْرٍ وَّلَا نَذِيْرٍ

بند بوگ ءِ چہ رند چو مبیت اَیہ بگوشت کہ نیاتنگ مے گورا ہچ وشدلی دیوکے یا ترسینوکے ف۱۱

فَقَدْ جَاۗءَكُمْ بَشِيْرٌ وَّنَذِيْرٌ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝

نوں اَچہ آتنگ شمے گورا وشدلی دیوک و ترسینوک واللہ پہ ہر چیز ءِ جوازہ ہستنت ف۱۲

ع ۳ / ۸ / ۷

وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

ءُ وفتیکہ گوشت موسیٰ ءِ گوں وتی قوم ءِ کہ اومنی قوم یاد کنت اللہ ءِ احسانا پہ شمے سرا ف۱۳

اِذْ جَعَلَ فِيْكُمْ اَنْۢبِيَاۗءَ وَجَعَلَكُمْ مُّلُوْكًا ڰ وَّاٰتٰىكُمْ مَّا لَمْ يُؤْتِ

وفتیکہ پیداگی کننت شمے توکا پیغمبر ف۱۴ ءُ کتی شمارا بادشاہ ف۱۵ ودانی شمارا آچیزیکہ ندا نگتی

منزل۲

دژمنی بغض وعداوت ءِ سراف سرش کشت۔ مہ ایشی ءَ ہچ شبہ نیست اِنت کہ مروچی مسلمانانی تہا بازیں فرقہ وٹولی وت ماں وت گروچیل بوگائنت بلے چونکہ مئے گورءَ وحی آسمانی و آسمانی قانون بحمداللہ ابید چہ کم دگیش ءَ محفوظنت پمشکا بہ اختلافانی موجودگی ءَ ہم مسلمانانی یک مزنیں جاعتے بر وبرحق وصداقت ءِ سرا قائم اِنت وقائم مانیت اشی برخلاف یہود و نصاریٰ ءِ اختلاف یا مثلاً پروٹسٹنٹ ورومن کیتھولک وغیرہ ٹولیاں چہ کسے ہم نہ مروچی حق ءِ شاہراہ ءِ سراقائم اِنت ونہ داں قیامت ءَ قائم بوت کنت پرچاکہ اِشاں چہ وتی بے اعتدالی وبدکاریانی سبب ءَ، چہ وحی الٰہی ءِ روژنی ءَ ز بھر بوتگنت وداں ہماروچ ءَ اے ہبے پیماوت ماں وت ءَ گروچیل ءَ گرفتار بنت۔ ھر دینکہ اشاں ہما محرّفیں بائیبل ءَ وتی دامنءَ وابستہ دارنت۔ ف۸ یعنی دانکہ اِشاں ہستنت اِے اختلاف بغض وکینگ ھم مدام مانیت اِدا "داں قیامت" ءِ لفظ ہنچو شنت چوشکہ بہ مئے بتلان ءَ گوشنت کہ "فلاں کس واداں قیامت ءَ ھن وتی چرے کار ءَ دست کشیت" آئی مراد ایش نہ انت کہ آکس داں قیامت ءَ زندگ مانیت و اِے کار ءَ کنان بیت بلکیں مراد ایشنت کہ اگر داں قیامت ءَ زندگ بمانیت توچرے کار ءَ دست نہ کشیت۔ ہبے وڑ ءَ ماں آیت ءَ اِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ ءِ آیگ ءَ چہ اِے ثابت نہ بیت کہ یہود ونصاریٰ ءِ وجود داں قیامت ءَ مانیت ھنچو شکہ ما بااِے دور ءَ لھتیں کور دیدیں مردماں وتی تفسیراں نوشتہ کتگ۔ ف۹ یعنی ماں آخرت ءَ بہ سرجمی ءَ وماں دنیا ھن چہ لھتیں کارانی برکت ءَ اشان ءَ وتی کتگیں کارانی آسر معلوم بیت۔ ف۱۰ اِے کل بہ یھود ونصاریٰ ءَ خطاب اِنت کہ آ آخرالزمان ءِ نبی صلی اللہ علیہ وسلم کہ آئی آیگ ءِ بشارت ماں شمے کتاباں اینکر دوبدل ءَ رند ھن انگت کتام نہ کتام سرحالے ءَ موجودنت آئی حاضر بوتگ کہ ماں آئی ءِ مبارکیں دپ ءِ اللہ ءَ وتی کلام ماں کتگ وآئی ءَ ھما حقیقتاں ءَ سرجم کت کہ آیان ءَ واجہ مسیح ءَ ناتمام ہشتگ تورات وانجیل ءِ ہرچ حبر شما چیر داتگ اَت وبدل و سدل کنان ءَ شما آخراں ءَ درشان نہ کتگت چرایاں کلیں ضروری خبراں ءَ اِے نبیِ آخرالزمان ءَ ظاھر کتگنت وبہما خبرانی کہ نوں آیانی چنداں حاجت نہ مَنت چہ آیاں سرگوستگ و بلہ داتگنت۔ ف۱۱ شاید چہ نور ءَ وت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ جرند وچہ "کتاب مبین" ءَ قرآن کریم مرادنت۔ یعنی یہود ونصاریٰ کہ آیاں وحی الٰہی ءِ روژنائی ءَ بباد دیان ءَ وتی نفس وواھگانی کورچات ءَ کپتگنت بسبب وت ماں وتی اختلاف وجڑھاں۔ کہ انوگیں جاورانی روءَ بہ آیاں چرا اختلافاں وتاراکشگ بازگران اَنت بہ آیاں بگوشں! کہ خدا ءِ مستریں روشنی سر بوت۔ اگر دائمی نجات ءِ راستیں کشک ءَ سراگام جنگ لوٹت توگڈا ماں اِے روژنی ءَ حق تعالیٰ ءِ رضاء شوھاز ءَ بہ بئیت، شمارا سلامتی ءِ راہ صاف صاف بہ نظر ءَ کیت وچہ تہاروکی ءَ درکپان ءَ ماں روژنائی ءَ بے ترس وخوف ءَ گام جنوک بئیت وہما ذات ءِ رضاء رندگیری ءَ کنان ءَ شما گام جن اِنت بہ آئی ءَ دستگیری ءِ برکت ءَ شما صراط مستقیم ءِ سرا بہ آسانی روان ءَ وتی منزل ءَ سر بئیت۔ ۱۲

ہبے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ابید چہ مسیح ءَ دگہ ہچ کس خدا بوت نہ کنت۔ گوشنت کہ اِے عقیدہ چہ نصارایاں ھما فرقہ ئیگ اِنت کہ آ "یعقوبیہ" نام داریت کہ آیانی گور ءَ مسیح ءِ قالب ءَ خدا ءَ حلول کتگ (معاذاللہ) یا چوش گوشگ بہ بیت کہ وھدے نصاریٰ حضرت مسیح ءِ نسبت ءَ الوھیت ءِ منوکنت وبہ اشی ءَ گوں ہور وتی توحید ءَ ھن گوں زبان ءَ اقرار کنوکنت یعنی خدا ایوک ءَ اِنت توگڈا اِے ھر دوئیں دعوا یانی لازمی نتیجہ ایشنت کہ بہ آیانی گور ءَ ابید چہ مسیح ءَ دگہ خدا نہ بیت۔ اِے جاور ءَ بہ ہر رنگ ءَ معنی ءَ گرگ بہ بیت اِے عقیدہ ءِ سرظاھریں کفرنت۔ ف۲ یعنی فرض بکن کہ اگر خدائے قادر وقہار اِے بلوٹیت کہ حضرت مسیح ومریم وبیشی درندی کل بہ زمین ءَ نندوکان ءَ یکجا کنان یک دم ھلاک بکنت گڈا تو بگوش کہ آئی ءَ دست ءَ کئے داشت کنت یعنی ازل وابد ءِ کلیں انسان اگر فرض بکنیں جمع کنگ بہ بنت وخدا ماں یک دمے آیان ءَ ھلاک کنگ بواھیت تو درستانی اجتماعی قوت ھن خدا ءِ ارادہ ءَ بہ کمیں دیر ءَ ھتل کت نکنت پرچاکہ مخلوقات ءِ قدرت کہ آ بحث تگیں ومحدودنت خدا ءِ ذاتی ولامحدود قدرت ءِ مقابلہ ءَ بالکل دبے وس اِنت کہ آئی اعتراف ءَ ہماکس ہم کنوکنت کہ آیانی رد ءَ اِے نوگائنت بلکیں وت مسیح بن مریم ھن کہ آ ءَ ارا اِے مردم خدا جوڑ کنگائنت ایشرا منوکنت چنانچہ ماں مرقس ءِ انجیل ءَ حضرت مسیح ءِ اِے قول موجودنت "اے پت! ہمک چیز تئی قدرت ءِ چیر ءَ انت توچہ من اِے (موت) ءِ قدح ءَ

بہ ٹگلینے۔ بہ اے وڑءَ نہ کہ من لوٹاں بلکیں ہماوڑءَ کہ تئی ارادہ اِنت۔" گڑا نوں وھدیکہ مسیح علیہ السلام کہ آ ءِ اشما خدا ظاھر کنِت وآئی ءِ بزرگوارین مات مریم صدیقہ کہ شمے بیان ءِ روءَ خداءِ مات قرار گپت آھر دوئیں ھن گوں تمام من فی الارض ءَ شامل بوان خداءِ مشیت وارادہ ءِ دیما عاجز و بے وس مانَنت توءُت بچارِت کہ آئی یا آئی ماتءِ یا دگہ مخلوق ءِ ردا خدائی دعویٰ کنگ چینکر گستاخی وکورچشمی بیت۔ آیت ءِ اے بیان ءَ ما "ھلاک" ءِ معنیٰ ءَ "موت" گپتگ بلے جمیعًا ءِ معنی ءِ ماکمیں گیش گواہ کنیں۔ ہرچ مدلول لفظ "جمیعًا" ءِ ردا مابیان کنیں۔ آعربی زبان ءِ امامانی گیش وگیوارءِ بالکل ھمدپ وآیانی بیان ءِ گوں مطابقت داریت۔ چریشی ءَ ابید لے ہم بوت کنت کہ ماں آیت ءَ "ھلاک" ءِ معنی موت زورگ مبیت چوشکہ راغب اصفہانی رحؒ ءَ نوشتہ کتگ کہ کدی "ھلاک" ءِ معنی بیت۔ "یک چیزے ءِ مطلقًا فنا ونیست ونابود بوگ"۔ مثلاً کُلُّ شَیْءٍ ھَالِكٌ اِلَّا وَجْھَہٗ لیعنی ابید چہ خداءِ ذات ءِ ہریک چیز نابود بوءُ کنت۔ اے معنیٰ ءِ ردا آیت ءِ مطلب چوش بیت کہ اگر خدائے قدیر حضرت مسیح وآئی مات وتمام من فی الارض ءَ پھکہ نیست ونابود وبالکلیہ فنا کنگ ءِ ارادہ بکنت تو گڑا کئے اِنت کہ آ ءِ اچہ آئی ارادہ ءِ جلّبیت۔

اوست سلطان ہرچہ خواھد آں کند ۞ عالمے را در دمے ویران کند۔ حضرت شاہ صاحب رحؒ تحریر کنت کہ "اللہ تعالیٰ کتام جاگہے نبیانی حق ءِ اے وڑءِ جبرے ظاہر کنت تاکہ آیانی امت چہ بندگی ءِ حدءَ سر مگوزنت والّا نبی چیتور اے لائق بہ بنت کہ آیانی مزن شانیں درجہ وآیانی اللہ ءِ گورءَ تسرفداری ءِ خیال ءَ داران ءَ اے وڑءِ خطاب کنگ بہ بوتیں۔ ف۳ ہرچیکہ بلوٹیت وہرپیما کہ بواھیت مثلاً حضرت مسیح علیہ السلام ءَ ابید چہ پت ءَ حضرت حوّا ءَ ابید چہ مات ءَ وحضرت آدم علیہ السلام ءَ مات وپت ءَ ابید پیدا کت۔ ف۴ کسے آئی ءِ دیما زورجت کت نکنت کلیں جوانیں شر ونکو کار ہم اودا بےوس اَنت۔ ف۵ شاید وتارا "چُک" یعنی اولاد دیمّکا ظاہر کننت کہ ماں آیانی بائبل ءَ اسرائیل (یعقوب علیہ السلام) ءَ وتی اوّلی چک ووتارا آئی پت ظاہر کتگ آنگو نصاریٰ حضرت مسیح علیہ السلام ءَ را "ابن اللہ" مننت تو اسرائیل ءَ وحضرت مسیح ءِ امتی بوگ ءِ سبب ءَ غالبًا "ابناء اللہ" ءِ لفظ بہ وتی نسبت ءَ کار مرزش کتگ واے ھم ممکن اِنت کہ چہ چک ءِ گوشگ ءَ مراد ایشی بہ بیت کہ ماخداءِ خاصیں ودوستناک بوگ ءِ سبب ءَ چوش بگوش مثل آئی ءِ اولاد ءِ وڑءَ ایں۔ اے جاورءَ "ابناء" ءِ حاصل ھمابیت کہ آ لفظ اختیار کتگنت۔ ف۶ چونکہ کتام مخلوق ءِ حقیقتًا ابن اللہ بوگ بالکل محال وظاھریں ردیں گپ ایت البت خداءِ محبوب بوگ ممکن اِت۔ یُحِبُّھُمْ وَیُحِبُّوْنَہٗ (مائدہ رکوع ۸) پمشکا ماں اے جملہ ءَ اول محبوبیت (دوستناک بوگ) ءِ دعویٰ رد کنگ بوتگ لیعنی ہرچ قومے کہ سر ظاھرءَ بغاوت (سرکشی) وبدیں کارانی سبب ءَ اِدا ھن ماں تہر تہریں رسوائیاں وعذاب ءَ گرفتار بوتگ ف ماں آخرت ءَ دائمی بندی خانہ ءِ سزاءِ عقلاً ونقلاً سزاوار بہ بیت گڑا نوں چونکائی بہ یک سرکشیں وگناھگاریں قومے ءِ بارو ءَ بہ یک دمانے ءَ یک عقل مندیں مردے اے خیال ءَ ہم کت کنت کہ آ خداءِ محبوب ودوستناک بیت۔ گوں خداءَ کسے نسبی رشتگ نداریت آئی دوستناکی ومحبوبیت ایوکا چہ شرّیں کاراں وچہ اطاعت ءَ حاصل بیت کنت اے وڑءِ ٹکرّیں گنہگاران ءَ کہ آسک ءَ چہ سک تریں سزاءِ حقدار بوتگنت شرم کنگ لوٹیت کہ "نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰہِ وَاَحِبَّآؤُہٗ" ءِ دعویٰ ءَ ظاھر بکنت۔ حضرت نوح علیہ السلام ءِ چُکّ ءَ را باوجودیکہ آچہ ھمائی پُشت ءَ دراھتگت خداءَ فرمان کت کہ اِنَّہٗ لَیْسَ مِنْ اَھْلِكَ اِنَّہٗ عَمَلٌ غَیْرُ صَالِحٍ (ھود رکوع ۴) ف۷ "بَشَر" لغت ءَ دراصل پوست ءِ سربری بھرءَ گوشنت، چہ اے لمکیں نسبت ءَ مردم ءَ بشر گوشگ ءِ رواج گپت۔ شاید اداِ اے لفظ ءِ اختیار کنگ ءِ تہا اے نکتہ بہ بیت کہ شما خداءِ چک وآئی ءِ محبوب بوگ وادرکنا شریفیں ومڑاداریں انسان ہم گوشگ بوت نہ کنِت ایوکا دتی شکل وصورت ءِ لحاظ ءَ خداءِ وتی کت گیں یک ادنایں مردم گوشائینگ بوت کن اِت کہ آیانی پیدائش ہم ہماوڑءَ کہ ھنچوش ایدگہ عام انسان پیدا بوتگنت گڑانوں "ابنیت" ءِ وھم چونکائی بہ وتارا اے درگیجیت۔ ف۸ پرچاکہ ہماوت زانت کہ کئے بخشش ءِ لائق اِنت وکئے سزاءِ حقدار اِنت۔ ف۹ نوں ہماذات ہرکس ءَ چہ وتی رحمت وحکمت ءَ معاف کنگ لوٹیت یاچہ وتی عدل وانصاف ءِ روءَ سزا دیگ لوٹیت گڑا آ ءِ کئے جلّت کنت نہ بہ کتام یک گناھگارے ءَ اے گنجائش ھستنت کہ چہ آئی ءِ قلمرو زمین وآسمان ءَ دربئیت ودگہ جاہے بروت۔ ونہ ایشی کہ چہ مرگ ءَ پد بہ دومی زندگی ءَ دگہ جاہے بتچیت وبروت۔ ف۱۰ لیعنی مئے حکمان ءَ شرگیش وگبوارکنان ءَ بیانش کنت چہ اے رکوع ءِ شرعات ءَ اے پیش داشتگت کہ نوں مئے رسول شمے گورءَ سر بوتگ کہ شمارا شمے ردکاریاں ءَ بیشدار یت وشمارا چہ تہاروکیان ءَ درکنان ءَ "نور" ءِ نیمگ ءَ سر کنگ لوٹیت چراغی ءَ پد اے ہم تراپ دات کہ نوں بہ ھدایت ءِ نور ءَ سر بوگ دو چیزانی سرا موقوف انت یکے ایش کہ خدا تعالیٰ ءِ راستیں معرفت حاصل بکنت وخالق ومخلوق ءِ تعلق ءِ ردا غلطیں عقیدہ ایر مکنت لَقَدْ كَفَرَ الَّذِیْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰہَ ھُوَ الْمَسِیْحُ ابْنُ مَرْیَمَ داں اِدا ہمے حزءِ بیان اَت دومی ایش کہ نبی الانبیاء ءِ سرا ایمان بیارت کہ آ تمامیں پیشی نبیانی کمالات ءَ جمع کنوک وخدائی شریعتانی چہ درستاں مستریں شارح بزاں گیشینوکنت۔ اے حزءِ بیان ماں اے آیت "یٰٓاَھْلَ الْکِتٰبِ قَدْ جَآءَکُمْ رَسُوْلُنَا یُبَیِّنُ لَکُمْ عَلٰی فَتْرَۃٍ مِّنَ الرُّسُلِ" ءَ بیان کنگ بوتگ۔ ف۱۱ حضرت مسیح علیہ السلام ءَ پد تقریبًا شش صد سال ءَ نبیانی آیگ ءِ کڑی بند بوتگ اَت۔ کلیں دنیا الّاماشاءاللہ ماں جہالت، غفلت، اوھام وواھگانی تہاروکیان ءِ تہا دیم بہ چیر کپتگت ہدایت ءِ چراغ مرمرانک بوتگنت، ظلم وزیادتی فساد وبے دینی ءِ جنبراں ساھیل کتگت ہمے وہدءَ پہ سرجمیں دنیاءِ اصلاح ءَ خداءِ پاک ءَ چہ کلّاں مستریں ھادی، بشیر ونذیر ءَ راہی کت کہ آجاھلان ءَ دوئیں دنیاءِ نجات ءِ کشک ءَ پیشدار یت غافلاں چہ وتی ترس وبیم دیوکیں بیان ءَ آگاہ بکنت وبے توفیقان ءَ مژدہ دیان ءَ آیان دل بڈّی بدنت اے پیما بہ کلیں مخلوق ءِ سرا خداءِ حجّت قائم بوت کسے منّیت شر یا کہ نہ منّیت شر، وتیگ ءَ وت بزانت آ ءَ را آئی ءِ کتگیں کار بہ آئی دیما کاینت۔ ف۱۲ لیعنی اگر اے پیغمبر ءِ خبر ءَ نہ گرات تو خدائے پاک بہ اشی ءَ قدرت داروکنت کہ دگہ یک قومے لِک بکنت کہ آئی بہ سرجمی ءَ خداءِ پاک ءِ پیغام منوک بیت وپیغمبر ءِ کمک کاربیت خداءِ کار تہنا بہ شما ھتل نہ اَنت۔ ف۱۳ ماں موضح القرآن ءَ ہست کہ حضرت ابراھیم وتی وطن یلہ دات ودر کپت ماں اللہ ءِ راہ ءَ شام ءِ ملک ءَ آھت ومقیم بوت وداں مزنیں مدّتے ءَ آ ءَ را اولاد نہ بوت گڑا اللہ پاک ءَ مژدہ (بشارت) دات کہ تئی اولاد ءَ بہ شتری ھرجاگہ ءَ تالان کناں ونبوّت، دین، کتاب وحکومت ھن آیانی دیاں۔ گڑا حضرت موسیٰؑ ءِ دورءَ آ وعدہ سرجم بوت۔ بنی اسرائیل ءَ چہ فرعون ءِ بیگار ءَ نجات دات وآ ءَ را (فرعون ءَ) ماں دریاءَ غرق کت واشانی حکم دات کہ گوں عمالقہ ءَ جہاد بکن اِت وشام ءِ ملک ءَ قبضہ بکن اِت گڑا پہ مدامیگی شام ءِ ملک شمے بیت۔ حضرت موسیٰ ءَ دوازدہ کس ءَ بنی اسرائیل ءِ دوازدہ قبیلہانی سراسردار کتگنت۔ اشان ءَ راھی کت تاکہ آ ملک ءِ احوال ءَ بگرنت وبیاینت آیاں احوال آورت وشام ءِ ملک ءَ راشر توسیپ دات واودءِ حاکمانی زور وقوت ھن بیان کت۔ حضرت موسیٰؑ آیانا ءَ سر یہ کت کہ شما راج ءِ دیما ملک ءَ خوبیاں بیان بکن اِت و دژمن ءِ قوت ءَ ظاہر مکن اِت چہ آیاں دو کس ءَ حضرت موسیٰؑ ءِ حکم ءِ سرا عمل کت وباقی دھیں کساں خلاف عمل کت قوم وراج ءَ وھدیکہ احوال اشکت آئی ءَ وتی نامردی پدرا کت ولوٹتش کہ بہ مصر ءَ پدءَ واتر بہ بنت چیرے کوتاھی ءَ ماں فتح ءَ تاخیر بوت اینکر مدّت ماں جنگل وبیاباناں سرگرداں بوتنت وھدیکہ ھما قرن ءِ مردم بیران بوتنت مگہ ہما دوئیں کس کہ چہ حضرت موسیٰؑ ءَ پد آئی ءِ خلیفہ بوتنت چہ ھمشانی دست ءَ فتح بوت۔ ف۱۴ لیعنی چہ شمے پیرک حضرت ابراہیم علیہ السلام ءَ بگر داں رچ مروچی چینکر نبی چہ شما پیدا کت مثلاً حضرت اسماعیلؑ، حضرت اسحٰقؑ، حضرت یعقوبؑ، حضرت یوسفؑ ووت حضرت موسیٰ وہارون علیہم السلام پدا چراپاں رندسے کڑی داں دراج کشّیں مدّتے ءَ ماں اِشاں قائم منّت۔ ف۱۵ لیعنی چہ فرعونیانی رسواکنوکیں غلامی ءَ آزاد کنان ءَ شمارا آیانی مال واملاک ءِ سرا قابض کت وچہ ایشی پیش ہم چہ شما حضرت یوسف علیہ السلام ءَ مصر ءِ خزانیاں وحکومت ءِ سرا چہ پیماوتواجہی عطا کت پدا بہ آئندگ ءَ ہن حضرت سلیمانؑ وغیرہ نبی وبادشاہ ودی کننت چوش بگوش کہ دین ودنیاءِ چہ مستریں نعمتاں شمارا تسرفداری کت پرچاکہ چہ دینی منصباں مستریں منصب نبوّت ودنیاءِ نجاوری ءِ آخری حد آزادی وبادشاہی اِنت، اے ہر دوئیں چیز شمارا دیگ بوتنت۔ ۱۲

اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِیْنَ ⑳ یٰقَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِیْ

ھچ کَسِ چہ مخلوقات ءِ ف۱ او قوم ! بگوزِت ماں پاکیں زمینا ھماکہ

کَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوْا عَلٰۤى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا خٰسِرِیْنَ ㉑

پہ شمے قسمتی نبشتہ کتگ اللہ ءَ ف۲ و پُشتا مہ ھِتِّت و تیگا گڈا تاوان بار بِت ف۳

قَالُوْا یٰمُوْسٰۤى اِنَّ فِیْهَا قَوْمًا جَبَّارِیْنَ ۖۗ وَاِنَّا لَنْ نَّدْخُلَهَا حَتّٰى

گوشتش کہ او موسیٰ آ مُلکا یک زوراکیں قومے ھستنت ف۴ و ماچ قدم ایر نکنیں آئی ءِ تہا تاکہ

یَخْرُجُوْا مِنْهَا ۚ فَاِنْ یَّخْرُجُوْا مِنْهَا فَاِنَّا دٰخِلُوْنَ ㉒ قَالَ رَجُلٰنِ

آ در مکیت چہ اودا، پدا اگر آ در بکپنت چہ اودا گڈا ما ضرور گوزیں ف۵ گوشت دو مردان

مِنَ الَّذِیْنَ یَخَافُوْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَیْهِمَا ادْخُلُوْا عَلَیْهِمُ الْبَابَ ۚ

چہ خدا ترسان کہ اللہ ءِ احسان پہ آ ھر دو کانی سرا ھستنت ف۶ داخل بیت پہ آیانی سرا اَرش براتا چہ دروازگا

فَاِذَا دَخَلْتُمُوْهُ فَاِنَّكُمْ غٰلِبُوْنَ ۚ۬ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوْۤا اِنْ

رندا وقتیکہ داخل بیت اِشتی چہ دروازگا گڈا بزان کہ شما گیشت ف۷ و پہ اللہ ءَ وتی سرا بروسہ بکنت اگر

كُنْتُمْ مُّؤْمِنِیْنَ ㉓ قَالُوْا یٰمُوْسٰۤى اِنَّا لَنْ نَّدْخُلَهَاۤ اَبَدًا

شُما یقین کنِت ف۸ گوشتش کہ او موسیٰ ما ہچبر داخل نبیں ماں آئی ءِ تہا عمروت

مَّا دَامُوْا فِیْهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَاۤ اِنَّا هٰهُنَا

تا وقتیکہ آ ھمودا بینت گڈا بروت تو و تئی رب وُ شما ھر دو جنگ بکنت ما ھمدا

قٰعِدُوْنَ ㉔ قَالَ رَبِّ اِنِّیْ لَاۤ اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسِیْ وَاَخِیْ فَافْرُقْ

نشتگیں ف۹ گوشتی او منی رب منی اختیار ءِ تہا نہ انت مگر منی جند و منی برات ف۱۰ نون تو

بَیْنَنَا وَبَیْنَ الْقَوْمِ الْفٰسِقِیْنَ ㉕ قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَیْهِمْ

فیصلہ بکن میگ واے نافرمانیں قومے درمیانا فرمائینت اللہ ءَ کہ اَچہ آ زمین حرام کنگ بوت پہ آیان

اَرْبَعِیْنَ سَنَةً ۚ یَتِیْهُوْنَ فِی الْاَرْضِ ؕ فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ

چہل سال ءَ سرگردان بنت ماں زمینا گڈا نون تو بژنی مبو پہ اے نافرمانیں

ف۱ یعنی ہما وقت ءَ وھدیکہ بہ موسیٰ علیہ السلام ءَ اِے دیم گور (خطاب) کنگ بوگا ئت۔ بنی اسرائیل ءِ چہ دنیاءِ کلیں مردماں زیاد خداءِ داد و دھش اَت۔ واگر اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِیْنَ بہ عموم ءِ معنیٰ ءَ کار مرز کنگ ببیت تو اِے پمشکا راست نہ اِنت کہ امّت محمدءِ رِ داوت ماں نصّ صریح موجود انت كُنْتُمْ خَیْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ۔ (آل عمران رکوع ۱۲) وَكَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ اُمَّةً وَّسَطًا لِّتَكُوْنُوْا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ (بقرہ رکوع ۱۷)

ف۲ یعنی خداءَ ساری ءَ گوں حضرت ابراھیم ءَ قول کتگت کہ تئیءِ اولاد ءَ اِے ملکءَ دیاں آ قول الّم ءَ بوگی اِنت مزن بختاورنت ھما کس کہ چراپانی دست ءَ اِے قول سرجم ببیت۔ ف۳ یعنی ماں جہاد فی سبیل اللہ ءَ نامردی و بزدلی ظاھر کنان ءَ بہ غلامی ءِ زندگی ءِ نیمگ ءَ تچوک مبئیت۔

ف۴ یعنی مزن زورمند۔ پرّ ور و رعب داروک۔

ف۵ یعنی دیم پہ دیم بوگ ءِ طاقت ما نداریں۔ البتہ اگر ابید چہ جنگ و جوپ ءَ ملک مئے دست ءَ بئیت گڈا سک شرّ انت۔ تو ے پیغمبر چہ وتی معجزہ ءِ برکت ءَ اِشانءَ چہ ملک ءَ در بکن۔ ف۶ آ دوئیں کس حضرت یوشع بن نون و کالب بن یوقنا اَنت کہ چہ خدا ترسوک اَنت پمشکا عمالقہ وغیرہ ءِ رِ دا اِشانی دل ءَ ترس پیدا نہ بوت ؎

ھر کہ ترسید از حق و تقوی گزید

ترسد از وی جنّ و انس و ہر کہ دید

ف۷ یعنی دل ءَ پُر کنان داں شہرءِ فصیل ءَ و تا برسین اِت گڈا شمارا خدا سر افضل کنت خدا ہمائی ءِ مدد ءَ کنت کہ آ وتی مدد ءَ وت ہم کنت۔ ف۸ معلوم بوت کہ چہ شریعتی سوّباں دست ءِ کشّگ ءِ نام توکل نہ انت، توکل ایش اِنت کہ بہ کتام یکّ نیکیں مقصدے ءَ مزن کوشست و جہادے بکنت پدا بہ آئی ءِ بر دیگ ءِ وعدہ بہ خدا ءِ سرا بھروسہ بکنت، بہ وتی جرند ءِ کوشست ءِ سرا باز بھّل کنوک مبیت، باقی شرعی سببان ءَ یلہ دیان ءَ ھُشکیں امید ءِ کشّگ توکل نہ اِنت۔ کار مہتلی اِنت۔ ف۹ اِے ہما قوم ءِ گفتار انت کہ آ نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ وَاَحِبَّآؤُهٗ ءِ دعویٰ دارات۔ مگر اِے ورڑءِ گستاخانہ کلمات آیانی سرکشی و گمراھی ءِ سرا دلالت کنو کنت کہ چریشاں ھچ ہیمیں امید بوت کنت و بس۔ ف۱۰ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ سکّیں دل تنگی ءَ پد اِے دعا لوٹِت۔ پر چاکہ آئی قوم ءِ نافرمانی و نامردی ءِ کاران پمشکا ماں دعاءَ ھن ابید چہ وتی جرند ءِ و برات ہارون علیہ السلام ءِ کہ آ ھن معصومیں نبی ئے اَت دگہ ھچ کس ءِ ذکر نہ کت۔ یوشع و کالب ھن ہر دوئیں تبعاً شامل بوتنت۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف یعنی جدائیءِ دعا ھسی وسرظاھرءَ وا قبول نہ بوت البت معنوی جدائی بوت کہ آکل ماں خداءِ عذابءَ گرفتار بوان ءُ حیران وسرگردان اَتنت ۔ حضرت موسیٰ وہارون علیہما السلام گوں پیغمبرانہ دلجمعی ودل ءِ برجمیءَ بہ سر وسوج وھدایتءِ منصبءَ قائم مَنِت چوشکہ ماں یک مینتگےءَ وباءِ مرضءِ بکپیت ہزاراں نادراھیانی مُچیءَ دو چارکس جاندراہ وشنود ببنت کہ اشاں آیانی دار و درمان وبست وبندءِ گلائیش ببنت ۔ اگر فَافْرُقْ بَيْنَنَا ءِ ترجمہ "جدائی بکن" ءِ بدلءَ "فیصلہ بکن" بہ بوتیں تو اے مطلب شرتر صاف بوتگت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ اے سرجمیں داستان اہل کتابءَ اشکنائینت برشی کہ شما پیغمبر آخرالزمان ءِ ہمراھیءَ نہ کن اِت ھنچوشکہ شمے پت وپیرکاں حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ ہمراھیءَ انکار کت وچہ جہادءَ وتی سرش دات تو گڈا اے نعمت دگرانءِ نصیب بیت ، چنانچہ دگرانءَ نصیب بوت ۔ بہ یک ماٹے اے رکوعءَ وتی دیما دارائیءَ امت محمدیہ ءِ احوالءِ سرا چارگ و ترانگ بکن اِت بہ آیانی سر خدائے پاک ءِ ہما ہما انعام و داد و دھش بوتنت کہ آنہ پیسرءَ بہ کتام امتءِ سرا بوتگنت و نہ دمترءَ ببنت پہ اِشاں خاتم الانبیاء و سیدالرسل صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ابدی شریعتءِ دیم دات ماں اِشاں ہماعالم واماما پیدائی کتنت کہ اشاں نبی نہ بوگءِ باوجود نبیانی کاراںءَ گوں مزن خوبیءَ انجام دیان بوتنت ۔

الْفٰسِقِيْنَ ﴿۲۶﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ ۘ اِذْ قَرَّبَا

قومءِ سرا ف۱ ءُ بشکنائیں آیانا آدمءِ دوئیں چُکانی قصبا پہ راستی ف۲ وختیکہ پیش کت آ

قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ ؕ قَالَ

ہردوکاں قربانی ۔گڈا قبول بوت یکیے قربانی چہ آ دوییناں ونا قبول بوت آ دگرے ف۳ گوشت

لَاَقْتُلَنَّكَ ؕ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۲۷﴾ لَئِنْۢ بَسَطْتَّ

(قابیلا) کہ من ترا کشاں ف۴ ۔(ہابیلا) گوشت کہ بیشک قبول کنت اللہ چہ پرہیزگاراں ف۵ اگر تو بشانے وتی دستا

اِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِيْ مَاۤ اَنَا بِبَاسِطٍ يَّدِيَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَ ۚ اِنِّيْۤ

منی نیمگا پہ منی کُشگا من دراج نکناں وتی دستا تئی نیمگا پہ تئی کُشگا ف۶ من

اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۸﴾ اِنِّيْۤ اُرِيْدُ اَنْ تَبُوْٓاَ بِاِثْمِيْ وَ

ترساں چہ اللہءِ پروردگار عالمءَ ف۷ من لوٹاں کہ وتی سرا بلیبٹیے تو منی گناھا ءُ

اِثْمِكَ فَتَكُوْنَ مِنْ اَصْحٰبِ النَّارِ ۚ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظّٰلِمِيْنَ ﴿۲۹﴾ ۚ

وتی گناھا ف۸ رندا بیے چہ دوزخیاں وھمشنت ظالمانی سزا ف۹

فَطَوَّعَتْ لَهٗ نَفْسُهٗ قَتْلَ اَخِيْهِ فَقَتَلَهٗ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۳۰﴾

پدا رضا مند کت آئیا را آئیءِ دلا وتی براتءِ کُشگا رندا کشتی ف۱۰ گڈا انوں بوت چہ نقصان کنوکاں ف۱۱

فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا يَّبْحَثُ فِي الْاَرْضِ لِيُرِيَهٗ كَيْفَ يُوَارِيْ

رندا دیم دات اللہءِ یک گوراگے پشکوری جت ءُ کُنکی ماں زمینا تاکہ آئیءِ بیش بداریت کہ چطور اندیم بکنت

سَوْءَةَ اَخِيْهِ ؕ قَالَ يٰوَيْلَتٰۤى اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُوْنَ مِثْلَ هٰذَا

وتی براتءِ لاشءَ ف۱۲ گوشتی زار من باتیں چہ منی دستا ہمبچو ہم نبوت کہ فد اِے

الْغُرَابِ فَاُوَارِيَ سَوْءَةَ اَخِيْ ۚ فَاَصْبَحَ مِنَ النّٰدِمِيْنَ ﴿۳۱﴾ ۚۛ

گوراگا بیاں ؟ تاکہ اندیم بکتاں وتی براتءِ لاشءَ گڈا سک پشومان بوت ف۱۳

مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ ۛ ۚ كَتَبْنَا عَلٰى بَنِيْۤ اِسْرَآءِيْلَ اَنَّهٗ مَنْ قَتَلَ

چہ ھمے سبیا نبشتہ کنگ ما پہ بنی اسرائیلءِ سرا کہ ہر کسے بکشیت ف۱۴

بوتنت ۔ نبی علیہ السلام ءِ پدءَ ھنچیں خلیفہ امتءِ قائد وسردار جوڑ بوتنت کہ آیاں کلیں جہانءَ اخلاق وسیاستءِ رہ بنداںءَ شون دات اے امتءَ ہم جہادءِ حکم دیگ بوت بہ عمالقہءِ مقابلہءَ اِناں بلکیں روئے زمینءِ تمامیں ظالم وجابریں مردمانی برخلافءَ ، ایوکا "شام" ءِ سرزمینءَ دزگیر کنگءَ واسطہ اِناں بلکیں ماں مشرق ومغربءَ اللہءِ "کلمہ" ءَ برز وبالا دارگ ءِ واسطہ وَ فسادءِ ھنڈالءَ چہ بُنءَ گوجگ ءِ واسطہ خداءَ گوں بنی اسرائیل ارض مقدسءِ وعدہ کتگت ولیکن چوش فرمان کت :

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِيْنَهُمُ الَّذِي ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا (نور رکوع ۷) اگر بنی اسرائیلءَ را موسیٰ علیہ السلام ماں جہادءَ چہ پُشت ترّینگءَ مہن کتگت تو اے امتءَ راہم اللہ پہ آ پیما دلگوش گورکنت :

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِذَا لَقِيْتُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوْهُمُ الْاَدْبَارَ ﴿﴾ (انفال رکوع ۲) آسر چوش بوت حضرت موسیٰ علیہ السلامءِ ہمراہ چہ عمالقہءَ ترسانءَ چوش گوشتش کہ اذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَاۤ اِنَّا هٰهُنَا قٰعِدُوْنَ ﴿﴾ تو ونئی پروردگار بروات وبمڑات ما ادا نشتگیں ۔ لیکن واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اصحاباں چوش گوشت کہ قسم بخدا اگر شما بہ دریاءِ موجانی تہا پترگءِ حکمءَ بدئیت ، ماھمائیءِ تہا دَورکنیں وچہ ما یک کسے ہم پُرّ نبیت ۔ امیدا انت کہ خدا شمارا چہ مئے نیمگءَ ہما چیزءَ بیشداریت کہ چراءِ تئیءِ چماں سر دبنت ۔ ماگوں وتی پیغمبرءَ ہمراہ بوانءَ آئیءِ راست وچپءَ ، دیمءِ وپُشتءَ ہر نیمگءَ جہاد کنیں ۔ چہ خداءِ فضلءَ ما چراہاں نئیں کہ آیاں گوں موسیٰؑ ءَ گوشتگت اِذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَاۤ اِنَّا هٰهُنَا قٰعِدُوْنَ ﴿﴾ اے ہمیشیءِ نتیجہ بوت کہ ہمنکر مدتءَ بنی اسرائیل چہ کٹ وفتحاں زہر بوانءَ ماں تیہءِ میدانءَ سرگردان بوتنت چرائیءَ کمتر مدتءَ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اصحاباں ماں مشرق ومغربءَ ھدایت ودینداریءِ بیرک لِک کُت رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ ؕ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهٗ ۔ ف۲ یعنی آدم علیہ السلامءِ جرندءِ دوئیں چُک قابیل وہابیل ءِ قصہءَ اشانءَ بہ اشکنائیں ۔ پرچاکہ مرے قصہءَ یک براتےءِ دومی براتءِ تقویٰ وخداءِ گورا مقبولیتءِ ردا آئیءِ سرا حسد کنگ ووتی زھرءَ بہ ھمے پیما درشان کنگ کہ آئرا کُشگءِ ذکر بیان بوتگ و ہم ناحق خون کنگءِ بدیں آسرءِ بیان اِنت ۔ ماں پیشی رکوعءَ اے بیان بوتگت کہ بنی اسرائیلءَ وہدیکہ اے حکم دیگ بوت کہ گوں جابر وظالماں جنگ بکن اِت تو آیاں چہ ترسءَ تچان بوتنت نوں ھابیل وقابیلءِ اشکنائینگ چوش بگوش کہ آئیءِ بنگیجی اِنت کہ متقی ومقبولیں بندہانی قتل کہ سک سکتیں جرماں چہ یک جرم ایت کہ چرائیءَ اشانءَ گوں سکیں بیم نزاپءَ مہن کنگ بوتگت پہ آئیءَ اے ملعون پہ مدام سوٹ وتیار نظرءَ کاینت پیشءَ ھن اشاں بازیں بازینے قتل کت و مروچی ھن خدائے پاکءِ چہ کلاں مستریں پیغمبرءِ برخلاف چہ حسد کینگءِ بناءَ چونیں چونیں سازو بازکنگا اَنت چوش بگوش ظالم وناشرانی مقابلہءَ جانءِ دُزگ وبے گناہ ومعصومیں بندہانی برخلاف قتل وبندءِ باروءَ ساز وباز کنگ اِے قومءِ بُندری پیشہ اِنت وگوں ھمے دکا دیاں نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ وَاَحِبَّآؤُهٗ ءِ دعویٰءَ گوں مزن بے غیرتیءَ ظاھر کننت ۔ اِے بیانءِ روءَ قابیل وھابیلءِ قصہ پدا بہ اِے ردا وَمِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ كَتَبْنَا عَلٰى

بَنِیْٓ اِسْرَآئِیْلَ الخ ظاہری ۔ اے کل بنگیج بیت ہماگیشی گیوار ءِ کہ آ ئرا اے قصو ءِ گڈ سرءَ بیان فرمائینتگ وَلَقَدْ جَآءَتْھُمْ رُسُلُنَا بِالْبَیِّنٰتِ ثُمَّ اِنَّ کَثِیْرًا مِّنْھُمْ بَعْدَ ذٰلِکَ فِی الْاَرْضِ لَمُسْرِفُوْنَ اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذِیْنَ یُحَارِبُوْنَ اللّٰہَ وَرَسُوْلَہٗ الخ ۔ ف۳ یعنی آدم علیہ السلام ہما وھد ءِ رہ بند ءِ روءَ ہر جنگے ہابیل ءِ نکاح ءَ دیگ لوٹ اِت قابیل آئی ءِ طلب گار بوت آخر بہ حضرت آدم ءِ اشارہ ءَ ہر دوئیناں پہ خدائیگی جیزے منّت منّت گڈ اھرکس ءِ منّتءَ را خدا قبول کت جنک ھما ئیگ اِنت ۔ آدم علیہ السلام غالباً یقین ات کہ ہابیل ءِ قربانی قبول بیت چنانچہ ہمچوش بوت ۔ چہ آسمان ءَ آسے ظاہر بوت و ہابیل ءِ قربانی وارت کہ آ وھدءَ عنداللہ قربانی ءِ قبولیت ءِ نشانی ہمیش ات ۔
ف۴ قابیل ءَ وھدے نداره ءَ دیست چہ حسدءَ سوتک و مقبولیت ءِ رھبنداں ءَ پُشت ءَ چگل دیان ءَ چہ زھر و بغض ءِ سبب ءَ وتی برات ءَ راکُشگ ءِ ہیم تراپ دیگ شروع کت ۔ ف۵ یعنی ھابیل ءَ گوشت کہ مہ ایشی ءَ منی گناہ چی اِنت ؟ خداء دیما کسی زور کاردات نہ کنت، آئی ءِ گورءَ تقوی قیمت داریت ۔ چوش بگوش کہ منی قربانی تقوی داری ءِ سبب ءَ قبول بوتگ ۔ تو ہن اگر تقوی ءَ اختیار بکنے تو خداءَ گوں تو ہچ ڈولیں ضدنیست اِنت ۔ ف۶ حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینیت کہ ”اگر کسے ناحق ءَ دگہ کسے ءَ جنگ لوٹیت تو آ ئرا اجازت اِنت کہ ظالم ءَ بجنت و اگر صبر بکنت تو پہ آئی شہادت ءِ درجہ اِنت“ وا ے حکم درحق ءَ مسلماں ئیگنت کہ وھدے تئی مقابلہ گوں مسلمانے ءَ بہ بیت ۔ واگر نہ اوداکہ بیرگرگی اِنت یا پہ وتی حفاظت ءَ شرعی مصلحت و ضرورت ہست اِنت تو اے صورت ءَ دست ءَ پہ دست ءِ سرا کنگ و نندگ جائز نہ اِنت ۔ مثلاً کافریاگوں یاغیاں قتال کنگ وَالَّذِیْنَ اِذَآ اَصَابَھُمُ الْبَغْیُ ھُمْ یَنْتَصِرُوْنَ ۝ (رکوع ۴ ۔ شوریٰ) ف۷ یعنی من چہ تو نہ ترساں بلکیں چہ خداءَ ترساں اے لوٹاں کہ داں حدے کہ شریعت موہ دنت چہ برات ءِ خوناں وتی دستاں رنگدار مکناں ۔ حضرت ایوب سختیانی ءِ گوشگ اِنت کہ حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امت ءَ تہا اوّلی شخص کہ آئی ءَ پہ اے آیت ءِ سرا عمل کت و پیشداشت آ عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ انت (ابن کثیر) کہ آئی ءَ وتی گردن بُرّائینت لیکن چہ مرضی ءِ ھشتی کہ یک مسلمانے ءَ لنگک و برّگ بہ بیت ۔ ف۸ یعنی منی قتل ءِ گناہ ءَ گوں وتی ایدگہ گناہاں ءَ بہ وتی بدّءَ بلڈّے ۔ ابن جریر ءِ قول ءِ پدا کہ مفسراں بریشی ءَ اجماع اِنت کہ باتمی ءِ معنی ھمیش اِنت ۔ باقی ہرکس ءَ اے نوشتہ کتگ کہ قیامت ءِ روچ ءَ مظلوم ءِ گناہ بہ ظالم ءِ چک ءَ لڈّگ بنت آگیش و گیوار ہم بہ یک حسابے ءَ راست انت مگو محقق ہمیش اِنت کہ آ اے آیت ءِ تفسیر نہ اِنت ۔ نوں ہابیل ءِ گفتار ءِ خلاصہ چوش بوت کہ اگر تو ہمے فیصلہ کتگ کہ منی کُشگ ءِ وبال ءَ وتی سرءَ بزورے تو من ہم ارادہ کتگ کہ وتی جان ءِ رکّینگ ءِ من ہچ دست و پاد نہ شیناں کہ چہ ارادہ ءَ دست کشگ ءِ شگان ہم منی سرا مبیئت ۔ ف۹ یعنی تئی زندءِ تمامیں گناہ تئی چک ءَ بنت و منی خون ءِ گناہ ہم بہ تئی سرءَ بہ بنت و مظلومی ءِ سبب ءَ منی گناہ کافور بنت (موضح القرآن) ف۱۰ بلکیں شروعات ءَ دو دل بوتگ ۔ کم کم ءَ نفس امّارہ ءَ آ ئرا پہ خون ءَ تیار کتگ وگناہانی ردا ابتداءَ عموماً ہرکس ءِ حال ہمے ڈول بیت ۔ ف۱۱ دنیا دی تاوان بہ آئی ءَ بوت کہ چوشیں نیکیں برات چہ دست ءَ شت کہ آ پہ آئی قوت و دلیڈّی ءِ چمگ ات، و دوت گنوک لوان ءَ بیراں بوت ۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ ”ظلم“ و ”قطع رحم“ دو ھنچیں گناہ انت کہ آیانی سزا چہ آخرت ءَ پیش اِدءَ ہم رسیت ۔ و آخرت ءِ تاوان اِے بوت کہ ظلم و قطع رحمی، ز انتکاریں قتل و بدامنی ءِ دروازگ ءَ ماں دنیاءَ پچ کنگ ءَ چہ اِے کلیں گناھانی سزاءِ حقدار بوت و دیم ترءَ اے ہمیں ہر گناہے کہ ماں سرزمین ءَ کنگ بیت آیانی وبال ہم ھمیشی ءِ چک ءَ کینت چوشکہ ماں حدیث ءَ گیشینگ بوتگ ۔ ف۱۲ چو شکہ پیش ءَ ہچ انسانے بیران نہ بوتگت ہمشکا قتل ءَ پدا آئی ءِ عقل ءَ ہچ کار نہ کت کہ آلاش ءَ راچون بکنت آخر کار یک گوراگے دیستی کہ زمین ءَ پشکانڈ گا ئنت، دومی مُرتگیں گوراگ ءَ خاکان ءَ دو رکنان ءَ ماں زمین ءَ کل کنگا ئنت ۔ چہ آئی گندگ ءَ مردءَ کمیں عقل آھت کہ من ہن وتی برات ءِ لاش ءَ ماں زمین ءَ کل بکناں و افسوسی بوت کہ من عقل و ہوش ءَ پہ برات ءِ دوزواھی ءَ چرے جنا ورءَ ہن کمتراں ۔ شاید ہمے سبب اِنت کہ حق تعالیٰ ءَ آ ئرا بہ یک ادنائیں جناورے ءَ دست ءَ ہیم تراپ دات تا کہ آ چہ وتی احمقی کارءَ پشوماں و لجّاں گیر بہ بیت ۔ گوراگ ءِ اِے خاصیت اِنت کہ آ وتی براس ءِ لاش سرپچ گندگ ءَ ملک ءَ پہ سرزوریت ۔ ف۱۳ پشومانی ہما سیت دنت کہ گوں آئی بہ گناہ ءَ معذرت، انکساری و فکر و نندار کھن گون بیت ۔ بہ اِے موقع ءَ آئی ءِ پشومانی چہ حق تعالیٰ ءِ نافرمانی ءَ نہ اِنت بلکیں پہ وتی بزگی ءِ سرا ات کہ چہ قتل ءَ رند بہ آئی دوچار کپت ۔ ف۱۴ یعنی ماں ناحقیں خون ہرچ دنیاوی و اخروی خسران ہست و ہرچ بدیں آسرات چہ آئی ءَ پد ترتیب گرنت دانکہ وت قاتل ءِ چند جاہے کر دءَ رند بازبرءَ پشوماں بوان افسوس ءِ دست ءَ لگاشیت ۔ ہمشکا پہ بنی اسرائیل ءَ اے ہدایت سربوت کہ ماں دیم ءِ آیتاں آ بیان بوتگ ۔ ۱۲

نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ
یک کسیا بغیرچہ قصاصیا یا بغیرچہ فساد کنگا ماں زمینا ف١ گڈا چو بوت کہ آئیءَ درستیں مردم

جَمِيعًا ۭ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَا اَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا ۭ وَلَقَدْ جَاۗءَتْهُمْ
کشتنت ف٢ ؤ ہر کسیا کہ بچینت یک کسے چہ کشگا گڈا چو بوت کہ درستیں مردمی زندگ کنت ، ؤ زرت آرتش آیانی گورا

رُسُلُنَا بِالْبَيِّنٰتِ ۡ ثُمَّ اِنَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي الْاَرْضِ
مے پیغمبران ظاہریں نشانی ف٣ رندا بازیں مردمے چہ آیان چہ اشیا چہ رند ہن ماں زمینا

لَمُسْرِفُوْنَ ۝ اِنَّمَا جَزٰۗؤُا الَّذِيْنَ يُحَارِبُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَ
نا راہیں کننت ف٤ ھے سزا ئنت ہما کسانیکہ جنگ کننت گوں اللہءَ ؤ گوں آئیءِ رسولءَ ؤ

يَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُّقَتَّلُوْٓا اَوْ يُصَلَّبُوْٓا اَوْ تُقَطَّعَ
تچ ؤ تاچ کننت ما زمینا پہ کار خرابیءَ ف٥ کہ آیان کشگ بنت یا بدارءَ کشگ بنت یا گڈگ بنت

اَيْدِيْهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ ۭ
آیانی دست ؤ پاد چہ دگہ نیمگیا ف٦ یا گلینگ بنت چہ آجاگاہا ف٧

ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۝
اے آیانے رسوائی انت ما دنیاءَ ؤ پہ آیان ماں آخرتا زندیں عذابنت ف٨

اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوْا عَلَيْهِمْ ۚ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّ
مگر ہمایان کہ توبہءِ اش کُت بیسر چہ اے خبرا کہ شمے دست برسیت پہ آیان گڈا بزانت کہ

اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوْٓا
اللہ بخشوکنت مہربانت ف٩ او مسلمانان ! بترست چہ اللہءَ ؤ شوہاز بکنیت

اِلَيْهِ الْوَسِيْلَةَ وَجَاهِدُوْا فِيْ سَبِيْلِهٖ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝
سببا پہ آئیءِ درگاہا رسگءَ ف١٠ ؤ وتی ساہا بھلیبنت ماں آئیءِ راہا تاکہ شما پہ وتی مرادءَ برسیت ف١١

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَّا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ
ہما کہ کافر بوننت اگر آیانی دستا بیت ہر ملک ؤ مالے ماں روئے زمینا ہستنت تمام ؤ ہموراں آئیءِ دگہ

ع ٥ / ٨ / ٩

منزل٢

ف١ فساد تالان کنگ بازصورت انت ۔ مثلاً اھل حقءَ چہ دینءَ دور بداریت یا پیغمبرانءِ بے عزتیءَ بکنت یا العیاذ باللہ وت مرتد بوانءَ دگران مرتد بوگءِ سکین بدنت وقس علیٰ ذالک
ف٢ یعنی اول سراماں روئے زمینءَ مستریں گناہ ہمے بوت کہ قابیلءَ ہابیلءِ خون کت چرائیءَ پدا اے رسم بنا بوت پمشکا ماں توراتءَ چوش بیان ات کہ "یکےءِ خون کت چوش بگوش کلانی خون کت" یعنی یکےءِ ناحقءِ خون ریچگءَ دگر کس ہم دلیر بنت تو لے حساب ءَ ہر شخصے یکےءَ قتل کناں ءَ بدامنیءِ ہنڈالءَ قائم کنت ، چوش بگوش کہ آ درستیں انسانانی قتل وعام بدامنیءِ دروازہءَ پچ کنت ۔ ہر شخصے یک جانےءَ رااسلامت داریت یعنی چہ ظالمیں قاتلءِ دستءَ آزار کینیت چوش بگوش کہ آئی چہ وتی عملءَ سرجمیں انسانانی رکینگءُ سلامت دارگءِ دعوت دیگا ئنت ۔
ف٣ چہ بیناتءَ سر ظاہریں حکم مراد بوت کننت یا سر ظاہریں نشانیاں ہم کننت کہ چرایاں اے حبرءِ تصدیق بیت کہ اے واجہ بے شک خداءِ پیغمبرانت ۔ ف٤ یعنی بنی اسرائیلءِ بازیں کسءَ چوشیں سرظاہریں نشانیاں گندانءَ وچوشیں سرپچیں حکماں اشکنانءَ ہن چہ وتی ظلم وسرکشیءَ دستش نہ کشت و معصومیں نبیانءِ قتلءَ وت ماں وتءَ ناحقیں خون کنگ اشانی کاربوتگ و مروچی ھن خاتم الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلمءِ (معاذ اللہ) قتل یا ایذارسانی ، سبکی ؤ ذلیل کنگءَ ہمک ڈولیں ناپاکیں سازباز کننت وا اینکر سر پدنہ بنت کہ وھدے توراتءِ حکمءِ روءَ کیف
ما اتفق کتام یک کسےءِ ناحقءَ خون کنگ اینکر مزنیں جرم ایت
کہ چوش بگوش آئیءِ قاتل تمامیں دنیاءِ مردمانی قاتل انت ،
تو گڈا دنیاءِ چہ کلاں زبات کامل واکمل انسان وچہ درستاں
زیات مقبول ومقدسیں جماعتءِ قتل وایذارسانیءَ گلائیش
بوگ گوں اشاں جنگءِ پہ مقابلہءَ سرین بندگ خداءِ گورءَ چینکر
مزن گرانیں جرم ایت ۔ گوں خداءِ نفراں جنگ بنا کنگءِ معنیٰ
درحقیقت گوں خداءِ مقابلہ انت شاید پمشکاماں آیوکیں آیتءَ
اشانی دنیاوی و اُخروی سزاءِ ذکر کنگ بوتگ کہ ہر کس کہ گوں
خدا وگوں پیغمبرءَ جنگ کننت یاماں دنیاءَ قسم قسمءِ فساد
تالان کننت آ مُسْرِفُوْنَ فِي الْاَرْضِ ءِ مصداق جوڑ بنت
ف٥ بدامنیءَ گیشتر مفسراں اے جاگہءَ رہزنی ؤ پل وپانچ مراد
گیتگ ۔ بلے اگرچہ لفظاں عمومی معنی مراد گرگ ببیت تو معنی سر تر
ظاہر بیت ۔ آیتءِ بارءَ ماں حدیثءَ ہر شان نزولے بیان
بوتگ آئیءِ مرادھن ہمیش انت کہ لفظاں بہ عمومءَ کارمرز
کنگ بہ بنت "گوں اللہ و رسولءَ جنگ کنگ" یا "ماں زمینءَ
فساد و بدامنی تالان کنگ" اے دو لفظ ہنچین انت کہ ماں
اشاں کافرانی یلغار ، ارتدادءِ فتنہ ، رہزنی ، ناحقیں قتل ، ساز
باز کہ سرءَ پہ جرمءَ بکشیت و برخلافی گپ دتران کل داخل بوت
کننت وچہ ایشاں ہر یک جرمے ھے وڑ ئیگنت کہ آیانی ارتکاب
کنوک ہما چاریں سزایانی کہ دیمءَ بیان بیگا ئینت کتامیکےءِ
ضرور مستحق قرار گریت ۔ ف٦ یعنی راستیں دست وچپیں پاد ۔
ف٧ بزاں دُور ماں دگہ جاگاہے اِشانءَ برگ قید و بند کنگ
ببنت چوشکہ امام ابو حنیفہؒءِ مذہبءَ رہ بندانت ۔
ف٨ ڈنگانی احوالءِ چار صورت بوت کننت (١) قتلش
کت بلے مال زورگءِ نوبت نہ رست (٢) قتلش کت و
مالش ہم برتنت (٣) مالش پلتنت مگر قتلش نہ کت ،
(٤) نہ مالش برت کت و نہ قتلش تونت ، قصد وتیاریءَ
یدگرفتار بوتنت ۔ ماں اے چاریں چاوراں بالترتیب سزا ہمے
چاریں انت کہ بیان بوتنت ۔ ف٩ یعنی برزا ذکر بوتگیں سزا کہ آ
حدود وحق اللہءِ وڑءَ انت چہ گرفتاریءَ بیش پہ توبہ کنگءَ معاف
بنت حقوق العباد البت معاف نہ بنت مثلاً اگر کسےءِ مالی
وارتگت تو ضمان دیگ کپیت ، قتلی کت تو قصاص گرگ بیت البت
اے چیزانی معاف کنگءِ حق مالءِ خداوند ومقتولءِ ولیءَ
حاصل انت ۔ (تنبیہ) ابید چہ اے حداں ابدگہ حدود مثلاً
حد شرب خمر ، حد سرقہ ، حد قذف چہ توبہءَ مطلقاً ساقط نہ
بنت ۔ ف١٠ وسیلہءِ تفسیر ابن عباسؓ ، مجاھدؒ ، ابووائلؒ
حسن و ایدگہ پیشی بزرگاں چہ قربتءَ کتگ ، تو وسیلہءِ شوھازءَ چہ مراد اے بیت کہ آئیءِ قرب ووصولءَ شوھازی بہ بئیت ، قتادہ گوشیت : ای تقرّبوا الیہ بطاعتہ
والعمل بما یرضیہ " خداءَ گوں نزیکی حاصل بکن ات بہ آئیءِ فرمانبرداری وبہ ہما عملاں کہ چرایاں آراضی بیت وہرچیکہ ماں حدیثءَ آھتگ کہ "وسیلہ" ماں جنتءَ یک اعلیٰ و
بالائیں منزل ایت کہ آچہ دنیاءِ یک بندہءَ رارسیت ۔ واجہءَ ارشاد کت کہ شما چہ بانگءَ پد چہ خداءَ پہ منی واسطہ ہما جاگہءَ بلوٹ ات تو آجاگہءِ نام پمشکا "وسیلہ"
ایر کنگ بوتگ کہ چہ جنتءِ تمامیں منزلاں آرحمٰنءِ نزیکءَ انت وچہ حق تعالیٰءِ قربءِ جاگہاں چہ درستاں بلندترنت ۔ بہرحال پیسرءَ گوشتی کہ چہ اللہءَ مدام بترس ات
لیکن چوش مترس ات چوشکہ انسان چہ مارءَ یا زومءَ یا شیر یا گرکءَ ترسانءَ دورتچوک بنت بلکیں چرے حبرءَ ترسگ کہ چو مبیت کہ چہ آئیءِ رحمت ووشنودیءَ زبہر بوانءَ
دور بکپ ات پمشکا اتَّقُوا اللّٰهَ ءَ چہ رندا وَابْتَغُوْٓا اِلَيْهِ الْوَسِيْلَةَ فرمان کت ۔ یعنی چہ آئیءِ ناوشنودی و دوری وجدائیءَ ترسانءَ آئیءِ قرب و وصول حاصل کنگءِ شوھازءَ

.... بہ بیئت ۔ و اِے ظاھریں گپّ اِیت کہ بہ کتام چیزے ءَ قرب ہما وقت ءَ حاصل بوت کنت کہ درمیان ءِ پُشت کپتگیں راہ گوازینگ بیت تانکہ چہ آئی گوزان ءَ منزل ءِ گورءَ سر بہ بئیت ۔ ھمیشی ءَ را فرمانی کت وَجَاهِدُوْا فِیْ سَبِیْلِهٖ آئی ءِ راہ ءَ جہاد بکن اِت یعنی بہ آئی سرءَ روگ ءَ سرجمیں کوشست بکن اِت ، لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ تانکہ شما آئی قُرب ءَ حاصل کنگ ءِ تہا کامیاب بہ بیئت ۔ ف۱ گوستگیں رکوع ءِ آخرءَ ہما مردمانی دنیاوی و آخروی سزا بیان فرمائینتی کہ آگوں خدا و رسول ءَ جنگ کننت دماں روئے زمین ءَ فساد و بدامنی تالان کننت ۔ ماں اِے رکوع ءَ مسلمانان ءَ چہ ہما سزایاں ترس بیشداران ءَ گوشگ بوتگ کہ وہدے شقی و بدبختیں مردم گوں خدا و رسول ءِ جہاد بکننت تو شما خدا و رسول ءِ طرف ءَ بوان ءَ گوں آیاں جہاد بکن اِت اگر آ بہ زمین ءَ فساد ءَ تالان کنگ بلوٹنت گڈا شما چہ وتی کوشست و خوبیں عمل ءَ امن و ایمنی قائم کنگ ءِ شوھاز ءَ بہ بیئت ۔ ۱۲

مَعَهٗ لِیَفْتَدُوْا بِهٖ مِنْ عَذَابِ یَوْمِ الْقِیٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ج
ھمنچک تاکہ بدل بدینت ھمائیا و بچڈائینت وتا را چہ روزقیامت ءِ عذابا گڈا قبول نبیت چہ آیان
وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِیْمٌ ﴿۳۶﴾ یُرِیْدُوْنَ اَنْ یَّخْرُجُوْا مِنَ النَّارِ وَ
و پر آیان نور بنوکیں عذابنت ف۱ لوٹنت کہ در بکپنت چہ آس ءَ و
مَا هُمْ بِخٰرِجِیْنَ مِنْهَا ز وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِیْمٌ ﴿۳۷﴾ وَالسَّارِقُ
آیان گاھے در نکپنت چہ اودا و پر آیان دائمی عذاب ھستنت ف۲ مردیں دُزّ
وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوْا اَیْدِیَهُمَا جَزَآءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ
و جنین دُزّ نوں بگڈّ ت آھر دو کانی دستان ف۳ پہ آیانی کردارانی عوضا بطور عبرت دیگ چہ
اللّٰهِ ط وَاللّٰهُ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ﴿۳۸﴾ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهٖ وَاَصْلَحَ
اللہ ءِ طرفا ف۴ و اللہ مزنیں زوراکے وزبریں دانائے ف۵ پدا ہر کسیکہ توبہ بکنت رندچہ وتی ظلم کنگا ؤ وتی عادتان تر بکنت
فَاِنَّ اللّٰهَ یَتُوْبُ عَلَیْهِ ط اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۳۹﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ
گڈا بیشک اللہ وتی نظرا نیک کنت پہ آئی ءِ سرا یقیناً اللہ بخشوکنت رحم کنوکنت ف۶ زانان نو نزانے
اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ط یُعَذِّبُ مَنْ یَّشَآءُ
کہ اللہ ءِ دنیگنت بادشاہی آسمانانیگ و زمین ءِ عذاب دنت ہر کسیا کہ بلوٹیت
وَیَغْفِرُ لِمَنْ یَّشَآءُ ط وَاللّٰهُ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿۴۰﴾ یٰۤاَیُّهَا الرَّسُوْلُ
و بخشیت ہر کسیا کہ بلوٹیت و اللہ پہ ہر چیز ءِ سرا قادرنت ف۷ اُو رسول
لَا یَحْزُنْكَ الَّذِیْنَ یُسَارِعُوْنَ فِی الْكُفْرِ مِنَ الَّذِیْنَ قَالُوْۤا
غم موز پہ ھماکسانکہ پہ درک اَنت دیم پہ کفر ءَ ف۸ ھماکہ پہ وتی دپا گوشنت
اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوْبُهُمْ ج وَمِنَ الَّذِیْنَ هَادُوْا ج
کہ ما مسلمانیں و آیانی دل مسلمان نہ اِنت ؤ دگر ھماکہ یہود بینت ف۹
سَمّٰعُوْنَ لِلْكَذِبِ سَمّٰعُوْنَ لِقَوْمٍ اٰخَرِیْنَ لا لَمْ یَاْتُوْكَ ط یُحَرِّفُوْنَ
جاسوسی کننت پہ دروغ ءَ بندگا آ جاسوسنت دگہ یک جماعتے ءِ کہ تئی گورا نیہتنگنت ف۱ ٹگلینّنت

ع ۳ — الربع علی الاوّل اجور ۱۲

ہمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ ماں پیشی آیت ءَ گوشمالی کنگ بوتگت کہ انسان چہ خداءَ ترسان ءَ آئی ءِ قرب حاصل کنان ءَ و بہ آئی ءِ راہ ءَ جہاد کنان ءَ فلاح و کامیابی ءِ امید داشت کت کنت ۔ ماں اِے آیت ءَ ہم تراپ دیگ بوت کہ ہر کس ءَ چہ خدا دیم تاب دات آماں آخرت ءَ اگر روئے زمین ءِ تمامیں خزانیاں بلکیں چراپاں گیش خرچ بکنت و فدیہ دیان ءَ چہ خدائی عذاب ءَ رستگاری بلوٹیت تو اِے بوت نکنت ۔ الغرض او د ءِ کامیابی چہ "تقویٰ"، "ابتغائے وسیلہ" و چہ "جہاد فی سبیل اللہ" ءَ حاصل بیت ۔ چہ رشوت و فدیہ ءَ حاصل نہ بیت ۔ ف۲ چہ بازیں حدیثاں ثابت اِنت کہ بازیں گنہگاریں مومن داں یک مدّتے ءَ ماں دوزخ ءَ جلّان ءَ رندا کشّگ بنت و حق تعالیٰ چہ وتی فضل و رحمت ءَ ماں جنّت ءَ اشان ءَ داخل کنت ، اِے آیت ہما حدیثانی برخلاف نہ اِنت پرچاکہ اِدا چہ شروعات ءَ ایو کافرانی احوال بیان بوان و پیدا کنت ۔ مومنان ءِ بابت ءَ مرے آیت ءَ یک حرفے ہن بیان نہ بوتگ ۔ ف۳ یعنی کسے اولی برءَ دزّی بکنت تو آئی ءِ دست ءَ چہ منگلی ءَ بہ بُرّات ۔ باقی گیش و گیوار ماں فقہ ءِ کتاباں موجود اِنت ۔ ماں گوستگیں رکوع ءَ رہزنی ءِ بیان اَت ۔ درمیان ءَ پہ موماناں چیزے پنت و نصیحت دیگ بوت ۔ نوں پدا بہ ہما گیش و گیوار ءِ نیمگ ءَ واترکنگ بوت ۔ ماں اِے آیت ءَ دُزّی ءِ سزا ءِ بیان بوت ۔ ف۴ یعنی سزائے کہ دُزّ ءَ دیگ بیت آ دزتگیں مال ءِ بدل نہ اِنت بلکیں آئی ءِ فعل "سرقہ" ءِ سزا اِنت تانکہ آ ءَ او ایدگہ دزّان ءَ تنبیہ بہ بیت ۔ بے شک ہر جاگا ہے کہ اِے حدود جاری بنت دو چارءَ سزا دیگ ءَ پد دزّی ءِ دروازہ دائم و قائم بند بیت ۔ مروچاں تہذیب ءِ دعویٰ دار اِے ہم ءَ عدّاں وحشیانہ سزا ءِ نام پر بندنت ۔ لیکن دزّی کنگ اگر اِے واجہانی گورءَ شرّیں کارے نہ اِنت تو یقیناً نئیءَ تہذیب داریں سزا اِے سِلّیں کارءَ چہ بُن ءَ گوجگ ءَ کامیاب نبیت اگر چہ کمتیں وحشت ءِ تحمّلی ءَ بازیں دُزّ مہذب جوڑ بنت تو تہذیب ءِ دعویٰ داران ءَ و شنود بوگ لوٹِت کہ آیانی تہذیبی رہ بندءَ چرا وحشتناکیں کارءَ دز کمگی رسگائنت ۔ لھتے تفسیر بیان کنوک ہم ہمے شوہاز ءَ اَنت کہ "قطع ید" ءِ سزاءَ دزّی ءِ مستریں سزا قرار دیان ءَ چریشی ءَ سُست تریں سزا دیگ ءِ اختیار چہ شریعت ءَ حاصل بکننت مگر مشکل ایشنت کہ دُزّی ءِ چریشی ءَ سُست سزائے ءِ ذکر نہ ماں قرآن ءَ دِگہ جاگہے ءَ موجود اِنت و نہ واجہ پیغمبر ءِ و نہ صحابہانی دور ءَ چوشیں مثالے بگرءَ کیت ۔ آیا کسے اِے دعویٰ ءَ کت کنت کہ ماں اینکر دراجیں مدّتے ءَ ہمنکر دُزّ گرگ بوتگنت ، چراپاں یکے ہم چوشیں دزّے نہ اَت کہ آئی اول سرءَ گرگ بوتگت کہ بہ آئی سرا کم ءَ چہ کم بیان بہ جواز ءِ ردا چہ قطع ید ءَ سبک تریں سزا جاری بہ بوتیں ۔ یک ملحدے ءَ ماں گوستگیں دور ءَ اِے سرقہ ءِ حدّ ءِ سرا شبہ کتگت کہ وہدے شریعت ءَ یک دست ءِ خون بہا پنجصد دینار مقرر کتگ تو اینکر قیمت دار وکیں دست کہ آئی ءِ بُرگ ءِ خون بہا پنجصد دینار مقرر اِنت پنج دہ کلدار ءِ دزّی ءَ چون بُرگ بیت ۔ یک عالمے ءَ ایشی ءِ اشر جواب داتگ "انھا لما کانت امینۃ کانت ثمینۃ فلما خانت ھانت" (یعنی دستے وہدے کہ امانت دار اَت آ قیمت دار وک اَت و ہدیکہ (دزّی کنان ءَ) آ خیانت کار بوت تو گڈا آ دست ذلیل) بوت ۔ ف۵ چونکہ آ سرا فضل (غالب) اِنت پمشکا آ ءَ را حق حاصل اِت

ہر چیکہ بلوٹیت قانون راھوار بکنت کسے چیا دیر چیاکت نکنت ولیکن چونکہ حکمت داروک ھن مہتنت پمشکا اِے احتمال نیست کہ ایوک چہ وتی سرجمیں اختیارءَ کارگرانءَ بے موقع یکّ نونے رہوار بکنت ہن آوتی نزوریں بندگانی مالانی حفاظتءَ کت مکنت اِے آئیءِ سرا فضلی و مزن شانیءِ برخلاف اِنت و دُزّان و ڈُنگانءَ ہنچوش بے مہارءَ آزاد بدنت اِے آئیءِ حکمتءِ ھن برخلاف اِنت۔ ف۷ یعنی توبہ براستءَ بہ بیت کہ پہ آئی ضروری اِنت کہ دُزّیءِ مالءَ بہ خُدابُندءَ واتر بکنت واگر مال بباد بوت توضمان بدنت واگر ضمان نتونیت کہ بدنت تومعاف بکنائینیت و بہ وتی کتگیں کارا خجالت بہ بیت و پہ آئندہ چرائی پھریزگءِ محکمیں ارادہ بکنت توچہ اِے پیمیں توبہءَ امید اِنت کہ حق تعالےٰ آئرا چہ قیامتءِ سزایاں کہ دنیاوی سزا آئیءِ مقابلہ ہچ نہ اِنت چرا عذاباں آئرا برکینیت

ف وھدیکہ حقیقی حکومت و بادشاھی ہمائیءَ یگنت تو بیشک ہمائیءَ اختیارھن حاصل بیت کہ ھرکسءَ مناسب زانت معاف بکنت و ھرکسءَ بہ وتی حکمت و عدلءِ روءَ سزا دیگ بلوٹیت آئرا سزا بدنت و نہ ایوکا اِے کہ آئرا معاف کنگ و سزا دیگءِ کلّی اختیار حاصل اِنت بلکیں چرا اختیارانی کارمرزیءَ آئرا کسے داشت کت ھن نکنت پر چیاکہ آذات بہ ہریک چیزےءِ سرا قدرت داروک اِنت۔

ف۸ ماں پیشی آیتءَ دُزّی وغیرہءِ حدود بیان کنگ بونگنت نوں لھتیں ھما قومانی احوال بیان بنت کہ آیاں ماں "حدود اللہ" ءَ رد و بدل کنانءَ وتارا مستریں عذابءِ مستحق جوڑکت۔ اشانی تفصیلی بیان بغویءَ چوش نوشتہ کُرتگ کہ: خیبرءِ یک یہودی مرد و یک جنینےءَ زناکُت مردءَ چد و پیش سورکتگت و ہم جنینءَ۔ باوجودیکہ ماں توراتءَ اِے جرمءِ سزا رجم (سنگسار کنگ) اَت مگر اِے ہر دوئینانی مزن نامداری مانع بوت کہ اِے سزا ھر دوئیناں دیگ بہ بیت۔ وت ماں وتءَ اِے شورش کت کہ اِے واجہ کہ ماں یثربءَ اِنت (یعنی محمد صلی اللہ علیہ وسلم) ماں ایشیءِ کتابءَ پہ زانیءَ "رجم" ءِ حکم ماں نہ اِنت۔ چاپک جنگءِ حکم اِنت توچہ بنی قریظہءِ مرد ماں لھتیں کس آئیءِ گورءَ دیم بدئیت پر چیاکہ اشاں آئیءِ ھمساھگ اَنت و گوں آئیءِ صلحءِ معاھدہ اِش ہم کتگ اِشاں آئیءِ اِے باروءَ خیالءَ معلوم بکننت چنانچہ پہ اِے کارءَ چند نفر روانہ کنگ بوتنت کہ واجہ پیغمبرءِ خبرا اِے ردا بگرنت کہ "زانی محصن" ءِ سزا چی تجویز کنت اگر آ چاپک جنگءِ حکمءَ دنت تو قبول کنگ اِت و اگر رجمءِ حکم بدنت تو قبول مکن اِت بہ اِشانی جُستءِ سرا پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلمءَ فرمائینت کہ شما منی فیصلہءِ سرا رضامند بئیت۔ اِشاں اقرار کُت۔ چہ خدا طرفءَ جبرئیلءَ "رجم" ءِ حکم آورت۔ مگر اِشاں چہ وتی اقرارءَ برگشتہ بونت۔ آخر واجہءَ پدا فرمائینت کہ فدکءِ نندوک ابن صوریا چہ شما چونیں مردم ایت درستاں پتہ دات کہ مروچی بروتے زمینءَ موسوی شریعتءَ چہ آئیءَ شرتریں زانوگر نیستنت۔ واجہءَ آئرا لوٹائینت و مزن تردیں سوگند دیانءَ جُستی گپت کہ ماں توراتءَ اِے جرمءِ سزا چی اِنت؟ باوجودیکہ ایدگہ یہودی پہ اِے حکمءِ چیر دیگءَ سکّ کوشست کنگا اتنت کہ حضرت عبداللہ بن سلامءِ معرفتا اِے پردہ پاشک بونگت پدا ہم ابن صوریاءَ کہ اِشانی بھروسہءِ قابل مردے اَت کتام نہ کتام وڑےءَ ہمیا اقرار کت کہ ماں توراتءَ اِے جرمءِ سزا رجم اِنت۔ رندترءَ آئیءَ کلیں حقیقت ظاھر کت کہ چہ بیما یہودءَ رجمءِ سزا اگار کنانءَ پہ زانیءَ اِے سزا دیگ بنا کت کہ آئرا چاپک جنگ بہ بیت و دیمءَ سیاہ کنانءَ خرءِ سرا چپّکائی سوار کنانءَ بازارءَ ترینگ بہ بیت۔ خلاصہ اِش بوت کہ واجہ اِے ہر دوئینانءَ رجمءِ سزا دات و فرمانی کت کہ اللّٰہم اِنی اوّل من احییٰ امرک اذ اماتوہ

ہر دوئینانءَ رجمءِ سزا دات و فرمانی کت کہ اللّٰہ امرجی من اوّلی کسوں کہ آئیءَ ماں دنیاءَ تئی حکم زندگ کت کہ بیسرا اِشاں آئرا مردگ کتگت۔

ف۹ سَمّٰعُوْنَ ءِ معنیٰ زیاد اشکنوک و گوشدار و کنت۔ پدا اشکنگ برے جاسوسیءِ معنیءَ ھن کارمرز بیت و برے آئیءِ معنیٰ بیت "زیات قبول کنوک" چوشکہ ماں سَمِعَ اللّٰہُ لِمَنْ حَمِدَہٗ ءَ اشکنگءِ معنیٰ قبول کنگ اِنت۔ مترجمءَ اِدا اولی معنیٰ مراد گپتگ۔ بلے ابن جریر وغیرہ محققاں دومی معنی مراد گپتگ سَمّٰعُوْنَ لِلْکَذِبِ یعنی دروغ و باطلءَ باز زیاد منّوک و قبول کنوک سَمّٰعُوْنَ لِقَوْمٍ اٰخَرِیْنَ۔ یعنی دومی جماعت کہ آئیءَ اشانءَ دیم دات و وت بہ شمئے گورءَ نیاھتنت ھمایانی خبرءَ باز زیات منّوک اَنت۔ ۱۲

الْكَلِمَ مِنْۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهٖۚ يَقُوْلُوْنَ اِنْ اُوْتِيْتُمْ هٰذَا

حرفان رند چہ اے خبرا کہ ما حرف وتی جاگہاں ابرنت ف١ گوشنت کہ اگر شمارا رست اے حکم

فَخُذُوْهُ وَاِنْ لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوْا ؕ وَمَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهٗ

گڈا آئی ءَ بزورت واگر شمارا نرست اے حکم گڈا ازا دیر دبیت ف٢ وہر کسیکہ اللہ آئی ءَ گمراہ کنگا بلوٹیت

فَلَنْ تَمْلِكَ لَهٗ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ؕ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ

گڈا تو پر آئی ءَ ھچ کُت نکنے اللہ ءِ گوراف٣ اے ھما کسنت کہ اللہ ءَ نواھنگ

اَنْ يُّطَهِّرَ قُلُوْبَهُمْ ؕ لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْىٌ ۖۚ وَّلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ

کہ آیانی دلان پاک بکنت ف٤ آ ماں دنیاءَ رسوا بینت وماں آخرتا پہ آیان

عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿٤١﴾ سَمّٰعُوْنَ لِلْكَذِبِ اَكّٰلُوْنَ لِلسُّحْتِ ؕ فَاِنْ

زنڈیں عذاب ایرنت جاسوسی کننت پہ دروغ بندگا مزنیں حرام وارنت نوں اگر

جَآءُوْكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْ ۚ وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ

بیاینت تئی گورا گڈا تو فیصلہ بکن آیانی درمیانا یا دیما بگردیں چہ آیان ف٥ واگر تو دیما گردینے چہ آیان

فَلَنْ يَّضُرُّوْكَ شَيْـًٔا ؕ وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ ؕ

گڈا ترا ھچ ضرر دات نکننت واگر تو فیصلہ کنے گڈا فیصلہ بکن آیانی درمیانا پہ انصاف

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحَكِّمُوْنَكَ وَعِنْدَهُمُ

بلبشک اللہ دوست داریت انصاف کنوکاں ف٦ وچطور ترا وتی منصف کننت وآیانی گورا وا

التَّوْرٰىةُ فِيْهَا حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ ؕ وَ

تورات موجودنت کہ ما آئی ءَ تہا اللہ ءِ حکم ھستنت پدا اشیا چہ رند پُشتا ما نتر بینت و

مَآ اُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٤٣﴾ اِنَّآ اَنْزَلْنَا التَّوْرٰىةَ فِيْهَا هُدًى

آ پہ ھچ پیما ایمان بیارنت ف ما ربدانگ تورات کہ ما آئی ءَ تو کا راھے نشان دگی انت

وَّنُوْرٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّوْنَ الَّذِيْنَ اَسْلَمُوْا لِلَّذِيْنَ هَادُوْا

وروشنائی انت ف پہ آئی ءِ مطابقا حکم کنگ پیغمبران ھما کہ اللہ ءِ فرمان بردارتنت پہ یہودیانی سرا

ع ٦ / ١٠

ف١ یعنی ماں خداءِ خبرءَ ردوبدل کننت یا کجائے خبر کجا لچینینت۔ ف٢ یعنی اگر شماءَ آنگ ءِ حکمءَ بدنت تو قبول دار بہ بئیت اگر نہ اِنّا بکن اِت چوش بگوش کہ خداءِ شریعت وتی ھوا وواھگ ءِ روءَ راھوار کنگ لوٹگنش۔ ف٣ ھدایت وضلالت خیروشر ھچ چیز ہن ابید چہ خدائے پاک ءِ ارادہءَ بہ وجود نہ بیت اے یک ھنچیں رہ بندے کہ آئی ءَ انکار چہ آئی ءِ قبولی ءَ زبات گران انت۔ فرض بکن کہ یک مردے دُزی ءِ ارادہءَ کنت ولیکن خداءِ ارادہ ایشنت کہ آمرد دُزی مکنت، نوں اگر آمرد بہ وتی ارادہءِ کامیاب بوت تو لازم کیت کہ خدا بہ آئی مقابلہءَ معاذ اللہ عاجز مانت واگر خداءِ ارادہ بندہءِ ارادہءِ سرا غالب مانیت تو لازم کیت ماں دنیاءَ ھچ جاگہءَ دُزی وغیرہ ھچ خرابی ءِ وجود بیشت مکپیت واگر خدا تعالیٰ چہ خیروشرءَ کسےءِ ارادہءَ نہ کنت تو چہ ایشی ءَ معاذ اللہ آئی غفلت وکاران ءَ مہتل کنگ لازم کیت تعالیٰ اللہ عن کل الشرور ونقدس اے تمامیں گپانی سرا غور کنگ ءَ بعد لاچار ہما منگ کپیت کہ ھچ چیز ہس آئی ءِ تخلیق ءِ ارادہءَ ابید موجود بیت نہ کنت دراصل ءَ اے مسئلہ مبہم وہم دراج کش اِنت کہ زیات گیش وگیوار لوٹیت۔ ف٤ یہبسرءَ منافق وبہودءِ کارستانیءَ فرمائینت کہ ماں آئی ءَ اے چینت اعمال خصوصاً ذکر کنگ بوننت مدام دروغ وباطل ءِ نیمگ ءَ جُھکگ اہل حق ءِ برخلاف جاسوسی کنگ، ناشریں و بدکاریں جماعتاں مدد کنگ، ہدایت ءِ حبران ءَ تحریف کنان ءَ بدل کنگ، وتی واھگ ومرضی ءِ برخلاف یک حقیں گپ ءَ قبول نہ کنگ۔ ماں ہر ج قوم ءَ اِے ھیل وعادت بہ بنت آئی منال چوش بہ فہم کہ نہ آ دواءَ کارمرز کننت نہ مہلک وچہ نقصان دیوکیں حبران پہرزءَ قائم داشت کننت طبیب وداکتران ءِ یہ کلاگ بزوربت۔ سرید کنوکان ءَ بدور دیکنت۔ نسخہءَ دِزان ءَ جنگل بدنت چہ وتی مرضی ءَ نسخہءِ اجزاءَ بدل بکنن وائے قول ءَ ہم بکنت کہ ہرچ دوائے منی واھگ وتب ءِ برخلاف بہ بیت آ ئرا کدی کارمرز نہ کناں۔ مرائے جاوران کنام یک طبیبے یا داکترے توری آئی ءَ جیرندے بیت برچا مبیت اگرچہ علاج ءَ دست ءَ کشان اِے ارادہ بکنت کہ چوشیں مریض ءَ نوں آئی بے راہ روی ورد کاری، ضدوہٹ کنگ ءِ سزاءَ چشنگ لوٹیت تو گڈا آبا اے طبیب یا داکتر میاری انت باکہ مریض ءِ جرند ءِ خودکشی فہمگ بیت نوں اگر مریض چہرائے نادراھی ءَ ھلاک بوت تو طبیب اے رد ءَ ھچ میاربار نہ انت کہ آئی ءَ علاج نہ کت بلکیں نادراہ وت ملزم وگناہ گار انت کہ آئی ءَ وتی دست ءَ وتارا تباہ کُت وطبیب ءَ چوشیں موھے ندانی کہ آئی یہ آ نادراھے تندرستی ءَ دوبارہ یارگ ءِ واسطہ جہد بکنت۔ بلکل ادا ھے پیم ءَ یہود ءِ ناشری، ہوا پرستی، ضدوہٹ کنگ ءَ بیان کنان اِے لفظان ءَ کارمرز کت وَمَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهٗ الخ ہر کس ءَ اللہ ءَ گمراہ کنگ لوٹت وَاُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُّطَهِّرَ قُلُوْبَهُمْ (اے ہما مردم انت کہ بہ اشان ءَ اللہ ءَ نہ واھت کہ اشانی دلان ءَ پاک بکنت) ایشی ءِ مطلب ھمیشنت کہ خداءَ اشانی بدکاری وگندیں شوہازانی سبب ءَ چہ اشان وتی لطف وکرم ءِ نظرءَ چست کُت کہ چہ آئی ءَ پدآیانی بہ کشک ءِ سراکیگ ویاکبازی ءِ قبول کنگ ءِ امید ہس باقی نہ مانت۔ شما بہ اشانیگی وتارا ھلاک مکن اِت لقولہ تعالیٰ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ الخ باقی اے شبہ کہ خدا بہ ایشی ءَ ہس قادرات کہ اشانی کلیں ناشریاں، غلط کاریان ءَ بہ جبراً بداشتینتی کہ اشان ھچ ڈولیں ضدوہٹ کنگ متوبنتیں۔ بے شک اے حبر تسلیم ءِ قابل انت کہ بہ خداءِ قدرت ءِ دیم ءَ اے مشکلیں کارے نہ اَت وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِى الْاَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيْعًا (یونس رکوع ١٠) ولیکن قدرت ءَ دنیاءِ تمام نظام بہ ھمے رہ بندءَ ایر کتگ کہ بندہءَ بہ خیروشرءِ کسب کنگ ءِ ردا مجبور وبے وس اڈ کنگ مبیت اگرا یوک ءَ کلان ءَ بہ خیرءِ اختیار کنگ ءَ مجبور کنگ بہ بیت تو اے عالم ءِ تخلیق ءِ حکمت ومصلحت سرجم نہ بیت وحق تعالیٰ ءِ بازیں صفات بہ ھمے پیم ءَ پشت کپنگنت کہ آیانی ظاہر کنگ ءِ ھچ محلے نہ مانتگت۔ مثلاً عفوٌ، غفورٌ، حلیمٌ، منتقمٌ، ذوالبطش الشدید، قائمٌ بالقسط، مالک یوم الدین وغیرہ حالانکہ اے عالم ءِ پیدا کنگ ءِ غرض ہم ھمیشنت کہ اللہ ءِ تمامیں صفات کمالیہ ءِ ظاہر بہ بنت ہچ مذھبے باہچ انسانے کہ آخداءَ فاعل مختار قبول کنت انجام کارا ابید چہ ایشی ءَ دگہ ہچ غرض ظاہر کت نکت کہ انسان ءِ خلقت ءِ مقصد انت لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا (سورہ ملک رکوع ١) خدامارا فہم وزانگ بہ دنت کہ ھچکیں رہ بند ءِ شوہازءَ بہ بئیں۔ ف٥ ابن عباس، مجاھد وعکرمہ وغیرہ بیشی بزرگان منقول انت کہ واجہ پیغمبرءَ اے اختیار شروعات ءَ حاصل اَت آخر وھدیکہ اسلام ءَ غلبہ بوت وسرجم ءَ شریعت ءِ قانون راھوار بوننت تو ارشاد بوت اَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ یعنی اشانی فیصلہ آن ءَ بہ شریعت ءِ رہ بندءَ بکن اِت مطلب ایشنت کہ اعراض وکنارہ کشی ءِ حاجت نہ انت۔ ف٦ قرآن کریم ھمک برءَ بہ ایشی زور پردا تگ کہ یک کسے ہرقدر ناشر ظالم وبدمعاش بہ بیت مگر شما گوں آئی بہ انصاف ءِ

وَالرَّبّٰنِيُّوْنَ وَالْاَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوْا مِنْ كِتٰبِ اللّٰهِ وَكَانُوْا
وحکم کنگ خدا پرستان وعالمان ف١ پہ ھمے سبباکہ مقرر کنگ بوتگنت کہ اللہ ءِ کتاب ءِ نگہبانی ءَ و ہستنت

عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوْا
آئی ءِ چارگدارکنوک ف٢ نوں شما مترسِت چہ مردمان وبترسِت چہ مَن ومگرِت

بِاٰيٰتِيْ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۭ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰۗىِٕكَ
پہ منی آیتانی عوض ءَ بہائے کمکیں ف٣ ؤ ہرکسیکہ حکم مکنت ھما فرمان ءِ موافق ءَ کہ اللہ ءَ دیم دا انگ گڈا ھما

هُمُ الْكٰفِرُوْنَ ۝٤٤ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيْهَآ اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ ۙ
مردمان وَ کافرنت ف٤ ونبشتہ کتگ ما پر آیان مان تورات ءَ کہ جانے بدلا جان

وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ وَ
وَ چمے بدلا چم و پونزے بدلا پونز ؤ گوشے بدلا گوش ؤ

السِّنَّ بِالسِّنِّ ۙ وَالْجُرُوْحَ قِصَاصٌ ۭ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهٖ فَهُوَ
دنتانے بدلا دنتان وٹپّان بیر ہستنت ف٥ پدا ہرکس کہ معاف کُت گڈا آ چہ

كَفَّارَةٌ لَّهٗ ۭ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ
گناہاپاک بوت ف٦ وہرکسیکہ حکم مکنت ہما فرمان ءِ موافق ءَ کہ اللہ ءَ ایرا تنگ گڈا آ وت

الظّٰلِمُوْنَ ۝٤٥ وَقَفَّيْنَا عَلٰٓي اٰثَارِهِمْ بِعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا
ظالمنت ف٧ ؤ رندا دیم دات ما پہ ھمایانی رند پدا عیسیٰ ءَ مریم ءِ ف٨ زھگ ءَ باوردار وک

لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ ۠ وَاٰتَيْنٰهُ الْاِنْجِيْلَ فِيْهِ هُدًى
تورات ءِ ھماکہ چہ آئیا پیش بوتگت ودات ما آئیارا انجیل آئی ءِ تہا راہ ءِ سوج دیگت

وَّنُوْرٌ ۙ وَّمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَهُدًى وَّ
وروشنائی اَت ؤ باوردار وکت تورات ءِ ھماکہ آئیا چہ پیش ایر ھتگ وراہ ءِ پیش داروکت ؤ

مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝٤٦ وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْجِيْلِ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ
نصیحتنت پہ ھماکسان کہ ترسش ھستنت وانجیل ءِ منوکان ءَ بایدنت کہ حکم بکننت پہ ھما فرمان ءِ موافق ءَ کہ اللہ ءَ دیم دا انگ

.... نہ انت ماں دیم ءِ رکوع ءِ تورات وانجیل ءِ توسیب ءَ دیان ءَ ہیم تراپ دات کہ چونیں خوبیں کتابے وچونیں ہدایت ءِ رہ بندانی کتابے اَت کہ اشانی اے نالائقان بے قدری کت واشان ءَ ہنچش سروچیرش کُت کہ مروچی اشانی اصل ءِ درگیجگ ہم مشکل بوتگ۔ آخر اللہ تعالیٰ ءَ بہ وتی سرجمیں رحمت ءِ برکت ءَ بلکل بہ گڈسر ءَ ہماکتاب دیم دات کہ آ پیشی کلیں کتابانی اصلی مقصدانی حفاظت کنوک وآیانی تصدیق کنوک انت وپدا آئی ءَ دائمی حفاظت ءِ عقدہ ہم وتی زرتگ۔ فلہ الحمد والمنۃ۔ ف٥ یعنی پہ اللہ تعالیٰ ءِ ذات ءِ لوٹوکان ہدایت ءِ وشبہ ومشکلات ءِ تہاری ءَ گرفتار بیوکان روژنائی ءِ کار ءَ دنت۔ ١٢

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف١ یعنی ماں تورات ہمکرمزن شانیں دستور العمل وسروسوج ءِ رہ بندات کہ بازیات پیغمبران، اہل اللہ ؤ عالمان بروبر بہ ھمیشی ءِ رہ بند ءَ حکم دیان و جیڑھانی فیصلہ کنان بوتگنت۔ ف٢ یعنی بہ تورات ءِ خبرگیری ءِ ذمہ دار آیان ءَ قرار دیگ بوتگنت قرآن کریم ءِ ہیم ءَ اِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ءِ وعدہ نہ اَت دا انکہ عالمان ودرویشان وتی ذمہ داری ءَ ما آرِت تو تورات محفوظ ومامون اَت آخر دنیا پرستیں بدیں عالمانی دست ءَ ردوبدل بوان بباد بوت۔ ف٣ یعنی چہ مردمانی ترس ءَ یا بہ دنیاوی لالچ ءِ سبب ءَ ماں آسمانی کتاب ءَ ردوبدل وتحریف مکن اِت آئی ءِ احکام واحوالان ءَ چیر مدئیت وچہ خدا ءِ عذاب و چہ آئی ءِ بیرگیری ءِ بترس اِت، تورات ءِ مزن شانی ؤ مقبولیت ءِ ظاہر کنگ ءَ پدا اے خطاب یا وا یہودیانی ہمار ئیسان وعالمان ءَ کنگ بوتگ کہ اشان قرآن ءِ نزول ءِ وھد ءَ موجود اَنت پرچا کہ اشان چہ رجم ءِ حکم ءِ انکار کتگت ونبی کریم ءِ بابت ءَ پیشین گوئیان ءَ چیر دیان ءَ وماں آیانی معنیٰ ءِ ظاہر کنگ ءِ رد ءَ مزنیں سروچیری ءِ کرتگنش ویا ماں میانجی ءَ مسلمانان ءَ نصیحت کنگ مقصد انت کہ شما چو دگہ قومان چہ کسے ءِ ترسان ءَ یا بہ دنیاوی مال ومتاع ءِ رند ءَ کپان ءَ وتی آسمانی کتاب ءَ برباد مکن اِت چنانچہ اے امت ءَ بحمداللہ وتی کتاب ءِ یک حرفے ءَ ہم نہ کنگ وداں روچ مروچی ءَ آئی ءَ راچہ ناشرانی تحریف وردو بدل ءَ رکھینگ ءِ تہا کامیاب بوتگنت وانشاء اللہ دیم ءَ ہم کامیاب بنت۔ ف٤ چہ "ما انزل اللہ" ءِ موافق حکم نہ کنگ ءَ غالباً مراد ایشنت کہ چہ نص ءِ حکم ءِ وجود ءَ انکار بکنت وآئی ءِ بدل ءَ دگہ حکمے چہ وتی واھگ ءِ بدءَ بسازیت چوشکہ یہود ءَ "رجم" ءِ حکم ءِ رد ءَ کتگت تو اے پیمیں مردم جز ما کافرانت واگر مرادچوش بہ بیت کہ "ما انزل اللہ" ءِ عقیدہ ثابت قبول کنان ءَ پدا فیصلہ عملاً آئی ءِ خلاف بیان بکنت تو چہ کافر ءَ مراد عملی کافرانت یعنی آئی عملی جاور مثل کافر ءَ انت۔ ف٥ قصاص اے حکم ماں حضرت موسیٰ ءِ شریعت ءَ جاری اَت ؤ بازے علمائے اصول ءَ گیش وگیوار کتگ کہ گوستگیں شریعتانی بارو ءَ قرآن کریم ءَ یا واجہ پیغمبر ءِ چرند ءَ ہر چیکہ نقل کنگ ویدا واجہ ءَ پہ اشانی بابت ءَ ھچ پیم نہ انکار کتگ ونہ ردوبدل کتگ تو آحکم بہ اِے امت ءِ حق ءَ تسلیم وقبول کنگ بیت چوش بگوش کہ چہ انکار وردوبدل ءَ ابید اشکنائینگ ءِ مطلب آئی قبول کنگ ءِ دلیل انت۔ ف٦ یعنی جروح ءِ قصاص ءَ معاف کنگ مجروح ءِ گناھانی کفارہ جوڑ بیت ہنچو شکہ ماں لھتیں حدیثان اِشی ءِ گیش وگیوار ہم موجود انت ولھتیں مفسران ءَ اے آیت ءَ جارح ءِ حق ءَ لیٹینتگ یعنی اگر مجروح جارح ءَ را معاف کت تو آئی ءِ گناہ بخشگ بنت بلے اِے رد اوّلی قول راجح انت۔ ف٧ یہود ءِ قصاص ءِ حکم ءِ برخلاف ہم وتی دستور ءَ راھوار کتگت چہ ایشان "بنی نضیر" کہ آزیات عزتمند وزورمند زانگ بوتگنت اشان چہ بنو قریظہ ءَ دیت ءَ بہ سرجم ءَ وصول کنگت، وو ھدیکہ اشان ءَ دیت دیگی کنگت تو اشان نصف دیت ادا کرتگت "بنی قریظہ" ءَ چہ وتی نزدری ءِ رد اگوں اشان ءَ ھمے پیمیں قول و قرار بستگت۔ اتفاقاً چہ بنی قریظہ ءِ دست ءَ بنی نضیر ءِ یک نفرے کشگ بوت، اشاں دستور ءِ رو ءَ سرجمیں دیت لوٹت بنی قریظہ ءَ بسہ دات کہ نوں آزمانگ شُت وھدیکہ ما چہ وتی بے وسی ءَ اے ظلم ءَ را قبول کتگت نوں واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم بہ مدینہ ءَ آھتگ ہمائی ءِ دور ودورہ اِنت نوں اے بوت نہ کنت کہ ما چہ شما ہرچ دیت ءِ وصول بکنیں آئی دوسر شمارا ادا بکنیں چہ ایشی ءِ غرض ایشت کہ واجہ محمد رسول اللہ ءِ موجودگی ءَ مشکل انت کہ زورمند نزور ءِ سراوتی زور ءَ ظاہر کت بکنت یا آئی ءَ اِلگنمال بکنت پرچا کہ کلان ءَ یقین اَت کہ واجہ گوں ہر ضعیف وقوی ءَ یک پیم ءَ انصاف کنت وزورمندانی ظلمانی مقابلہ ءَ نزوران مدد کنت۔ آخر کار اے معاملہ واجہ ءِ دربار ءَ پیش بوت ؤ بنی قریظہ ءَ واجہ ءِ عدل وانصاف ءِ رد اہرچ خیالے ظاہر کتگت آراست ثابت بوت قصاص ءِ حکم ءِ پدو لم یحکم بما انزل اللہ الخ: فرمان کنگ ءَ چہ بہ ھمے داستان ءِ نیمگ ءَ اشارہ انت ؤ چونکہ "رجم" ءِ ہیم ءَ قصاص ءِ شرعی حکم بوگ ءَ چہ صریحاً انکار نہ کتگت بلکیں وت ماں وتی فیصلہ ءِ رو ءَ شرعی حکم ءِ برخلاف یک دستورے جاری کتگت نو قانون عدل ءِ اے اعتقادی اِتا ایوک ءَ عملی مخالفت بوت بمشکا کافرون ءِ بدل ءَ ظالمون فرمان کت یعنی اے سرظاہریں ظلم ایت کہ چہ قوی ءِ کم ؤ چہ نزور ءَ زیات دیت گرگ بہ بیت۔ ف٨ یعنی بہ آیانی پدانی رند ءَ ہس روک انت۔ ف٩ یعنی حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءَ وت چہ وتی زبان ءَ تورات ءِ برحقی ءَ بیان کتگت، وہرچ کتاب

فِيْهِ ۭ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ۝۴۷

ماں انجیل ءَ ہرکسیکہ حکم مکنت بہ ہما فرمان ءِ موافق ءَ کہ اللہ ءَ ایرا زتگ گڈا ھماوت نافرمانت ف ۱

وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ

و دیم داتگ ما پہ تئی سرا کتاب پہ حق باور دارک انت ھما کتابانی کہ آئی ءَ چہ پیش

الْكِتٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ

ایر ہتگنت و آیانی پانکاو ف ۲ جنو کنت گڈا نوں تو حکم بکن ماں آیان پہ ھما فرمان ءِ موافق ءَ کہ اللہ ءَ ف ۳ ایر کتگ

وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاۗءَهُمْ عَمَّا جَاۗءَكَ مِنَ الْحَقِّ ۭ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ

و آیانی واھگانی رندا مکپ در حالیکہ ٹگلے چہ ھما حقیں راھے کہ تئی گورا آتگ ف ۴ پہ ہر یک ءَ شما چہ داتگ ما

شِرْعَةً وَّمِنْهَاجًا ۭ وَلَوْ شَاۗءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّ

یک شریعتے و رھبندے ف ۵ و اگر اللہ ءَ بلوٹتیں شما درستانی پہ یک دینیے سرا کتنت، و

لٰكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِيْ مَآ اٰتٰىكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرٰتِ ۭ اِلَى اللّٰهِ

لیکن لوٹیت کہ شمارا آزمایش بکنت ماں وتی داتگیں حکمان ف ۶ نوں میدان بکنت دیم پہ نیکیں عملان ف ۷ اللہ ءِ درگاہا

مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ۝۴۸

شما درستانا رَوَگی اِنت پدا سرحال کنت شمارا چہ ھما خبرے ءَ کہ شما جگڑہ کتگت ف ۸

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاۗءَهُمْ وَ

و (دوبارگ گوشیں) اے کہ حکم بکن ماں آیان پہ ھما فرمان ءِ موافق ءَ کہ اللہ ءَ راہی کتگ و آیانی واھگانی رندا مکپ و

احْذَرْهُمْ اَنْ يَّفْتِنُوْكَ عَنْۢ بَعْضِ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ ۭ

ہژارداری بکن چہ آیان کہ ترا پیچینت نزا چہ یک ایڈولیں حکمیا کہ اللہ ءَ دیم داتگ پہ تئی نیمگا ف ۹

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّصِيْبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوْبِهِمْ ۭ

پدا اگر آ قبول مکننت گڈا ابزان کہ اللہ ءَ ھے واھنگ کہ آیانا دردے پہ دلا بدنت پہ آیانی وتی گناھانی شومی ءَ ف ۱۰

وَاِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ لَفٰسِقُوْنَ ۝۴۹ اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُوْنَ ۭ

و بازینے چہ مردمان نافرمانت ف ۱۱ زانان ہنوگ جاھلیءِ زمانئیے حکما لوٹنت

ف یا وا عیسائی کہ آ بہ نزول انجیل ءِ وھدءِ حاضر اتنت ہمایان ءَ اے حکم دیگ بوتگت ہمائی ءَ ادا نقل فرمائینگا ئنت و اے ہم بوت کنت کہ قرآن ءِ نزول ءِ وھد ءَ بہ عیسائیان خطاب کنگ بوتگ اَت و آیان ءَ گوشگ بوتگ کہ ہر چے ماں انجیل ءَ اللہ تعالیٰ ءَ نازل کتگ ہمائی ردا صافیں حکم بکننت یعنی ہما پیشینگوئیان ءَ چیربگ با گوں ناہود گیں و بیکاریں تاویلاں بدل دیگ ءَ جھد مکنت پرچکہ ماں انجیل ءَ پیغمبر آخرالزمان و مقدس "فارقلیط" ءِ بابتءَ حضرت مسیح ءِ زبانءَ بیان بوتگت اے خداتعالیٰ ءِ سکیں نافرمانی ءَ بیت کہ ہما مزن شانیں ھادی و مستریں مصلح ءِ ردا حضرت مسیح جوش گوشتیت کہ وہدے آ بہ حقیں روح بئیت تو گڈا اشمارا راستی و تمائیں کشکان ءَ سوج دنت ہمائی دروغ بندکنانءَ و تادائمی نقصانءَ گرفتار بکن اِت ۔ بارین مقدس مسیح و آئی پروردگارءَ فرمانبرداری ءِ رہ بند ھنچوش انت ۔ ف ۲ ہیمن بازیں معنائے داریت ۔ امین، غالب، حاکم، محافظ و نگہبان و بہ ہمک معنیٰ ءِ ردا قرآن کریم ءِ پہ پیشی کتاباں ہیمن بوگ صحیح و راست اِنت ۔ خداءِ ہر ہیچ امانتے ماں تورات انجیل وغیرہ آسمانی کتابان ءَ ودیعت کنگ بوتگت آگوں چیزے گیشماں قرآن ءَ محفوظ اَنت کہ ماں آئی ءَ ہیچ خیانت نہ بوتگ ۔ وھتیں فروعی چیزان ءَ کہ ماں آ کتاباں پہ ہما دوریا ہما خاصیں مردمانی احوالانی ردا بوتگنت آیانءَ البت قرآن ءَ منسوخ قرار داتگ و ہر حقیقتے کہ ناتمام اَت آیان ءَ سرجم کت و ہر ہیچ بھرے بہ ہما دور ءِ ردا بیکار اَت آ ترا ڈالچارکت ۔ ف ۳ ماں یہود ءَ وت ماں وت چیزے جھیڑہ بوتگت ۔ یک ٹولی ئے کہ مزنیشی اشانی مزن مزنیں عالم و سروک آوارا تنت و اجہ پیغمبر ءِ خدمت ءَ حاضر بوتنت و جیڑہ ءِ فیصلہ کنگ ءَ عرضش کت و ایش ہم گوشتش کہ شمارا معلوم اِنت کہ یہود ءِ قوم چونائی ءَ مئے اختیار و دست ءَ اِنت اگر شما فیصلہ ئے بہ مئے حق ءَ دئیت گڈا ما مسلمان بئیں و چہ مئے اسلام بارگ ءَ یہود ءِ اوس اسلام ءَ قبولدار بینت و اجہ پیغمبر ءَ اے رشوتی اسلام ءَ قبول نہ کت و آیانی واھگانی رندگیری ءَ صاف انکاری کت ۔ بہ اشی ءَ اے آیت نازل بوت ۔ (ابن کثیر) ف ۴ ماں گوشتگیں فائدہ ءَ اے آیتانی شان نزول ءَ ردا ماہر چی ہتنہ کتگ چرائی صاف ظاہر اِنت کہ آیت ءِ نزولی چرائی ءَ یَد بوتگ کہ واجہ ءَ آیانی وشنودی و واہگ ءِ سرا عمل کنگ ءَ انکار کتگت ۔ تو اِے آیات واجہ ءِ استقامت ءِ برحقی و دیم ءِ ہن ہچے بیما معصومی ءِ شان ءِ سرا قدمان ءَ ثابت دارگ ءِ بہ کڈن ءِ خاطر ءَ نازل بوتگنت ہر کس اِے ہمیں آیتان ءَ واجہ پیغمبر ءِ عصمت ءِ شان ءِ برخلاف فہمیت آیاں گڈا کوتاہ فہم و بے زانگ اَنت ۔ اول واجہ کتام چیزے ءَ مہن کنگ بہ رشی ءَ دلیل نہ اِنت کہ ہرکس ءَ کہ مہن کنگ بوگا ئنت آئی بہ ہما مہن کتگیں چیز ءِ کنگ ءَ دلمانگ بوتگ، دومی انبیا علیہم الصلاۃ والسلام ءِ معصومیت ءِ مطلب ایشنت کہ خداءِ معصیت چہ آیانی دست ءَ یَدرا بوت نہ کنت یعنی کتام کار ءَ اِے فہمان ءَ کہ آ خداءَ را نا دوست اِنت گڈا آ کار ءَ ھجبر دست پر نہ کننت و اگر اتفاقاً کدی بہ شموشکاری یا چہ رائے و اجتہاد ءِ ردا ءَ دوران راجح و افضل ءِ بدل ءَ مرجوح و مفضول ءَ اختیار بکننت یا غیر مرضی ءَ مرضی فہمان ءَ آئی ءِ سرا عمل بکننت کہ آ ترا عربی زبان ءَ "زلّۃ" گوشنت تو گڈا چوشیں واقعات عصمت ءِ مسئلہ ءِ برخلاف نہ انت چوشکہ حضرت آدم علیہ السلام و ھتنے دگہ نبیانی داستان پریشی ءَ گواہ اَنت ۔ اِے حقیقت ءِ سرید لوگ ءَ یَد "وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاۗءَهُمْ عَمَّا جَاۗءَكَ مِنَ الْحَقِّ" و "وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَّفْتِنُوْكَ عَنْۢ بَعْضِ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ" و ہچے ہمیں دگہ آیتانی معنی و مطلب ءَ زانگ ءِ ردا دل ءَ شبینگ بیدا نہ بیت پرچا کہ ماں ایشاں ایوکا بہ ایشی سرزنش کنگ بوتگ کہ شما واجہ چہ ایشانی چرب زبانی ءَ ہیچ اثر قبول مکن اِت و چوشیں رائے قائم مکن اِت کہ ماں آئی ءَ بلا ارادہ آیانی واھگانی رندگیری ءِ جاورے پیدا بہ بیت مثلاً ماں ہمے قصہ ءَ کہ اِے آیتانی شان نزول اِنت یہود ءَ چہ ہیم ءَ گوں چالاکی و فریب کاری ءِ بہ ھنچیں جاورے وتی واھگ ظاہر کت کہ اگر واجہ آیانی مرضی ءِ روءَ فیصلہ بکنت تو کل یہودی مسلمان بنت آیان ایشرا اشر زانتگت کہ چہ اسلام ءَ ہیچ چیز واجہ ءَ زیات تر دوست نہ اِنت بہ چوشیں جاور ءَ ممکن اَت کہ مزن مزنیں ہوشمندیں انسان ھن اِے رائے قائم بکنت کہ اِشانی یک ادنائیں واھگے ءَ قبول کنگ ءَ چہ تاوان اِنت، و ہدیکہ اینکر مزنیں دینی منفعتے حاصل بیت ۔ اِے ہمیں خطرناک و مزلۃ الاقدام موقع ءِ سرا قرآن کریم واجہ علیہ الصلوٰۃ ءَ سرزنش کنت کہ بچارا اَر دوران ءَ ہن کدی چوشیں رائے قائم مکن کہ آ شمے مزنیں شان ءِ مناسب مبیت ۔ واجہ پیغمبر ءِ کمال تقویٰ و جہلیں فہم و تدبر ءَ چہ آیت ءِ نزول ءَ پیش آلعنتیانی فکر و فریب رد کتگت ۔ لیکن اگر بالفرض اِے بیم ءَ مبوتیں تو گڈا ہم آیت ءِ بیان چوشکہ ما بیان کت واجہ پیغمبر ءِ معصومی شان ءِ اصلاً مخالف نہ اِنت ۔ ف ۵ یعنی خدائے پاک ءَ ہر یک امت ءِ رہ بند و دستور آئی ءِ احوال و گنجائش ءِ حساب ءَ جدا جدا و ھوار کتگنت و باوجودیکہ تمامیں انبیاء و آسمانی مذاہب دین ءِ اصول و سرجمیں مقصدان کہ بہ آیانی سرا دین ءِ دار و مدار نت وت ماں وت ءَ یک و دگرے ءِ تصدیق کنوک بوتگنت پدا ہم جزئیات و فروعیات ءِ ردا ہر امت ءَ آیانی ماحول و خاصیں گنجائش ءِ روءَ خاص خاصیں احکام و ہدایات دیگ بوتگنت۔۔۔

وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿٥٠﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ

وچہ اللہ ءَ کے شرتر حکم کنو کنت پہ ہما قومے ءَ کہ صدق کنت ف۱ او

اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰۤى اَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ

مسلمانان! مگرت یہود و نصارایان وتی دوست ف۲ آ گوں یکدگر دوستنت

بَعْضٍ ؕ وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّهٗ مِنْهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى

و نموناف۳ و ہرکسیکہ چہ شما دوستی بکنت گوں آیان گڈا آ چہ ہمایان ہس یکے ف۴ بیشک اللہ ظالمیں

الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى الَّذِيْنَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ يُّسَارِعُوْنَ

مردمان ا راہانہ ترپینیت ف۵ نوں گندے تو ہمایانا کہ مان آیانی دلان بیماری انت تچانا روَنت

فِيْهِمْ يَقُوْلُوْنَ نَخْشٰۤى اَنْ تُصِيْبَنَا دَآئِرَةٌ ؕ فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ

دیم پہ آیان گوشنت کہ ما ترسیں چہ اے خبرا کہ برسیت مارا گردش زمانہ ف۶ نوں نزیکیں کہ اللہ زوت

يَّاْتِىَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِّنْ عِنْدِهٖ فَيُصْبِحُوْا عَلٰى مَاۤ اَسَرُّوْا فِىْۤ

بیاریت فتحا را یا دگریک حکمے چہ وتی درگاہا گڈا پشومان بنت چہ وتی

اَنْفُسِهِمْ نٰدِمِيْنَ ﴿٥٢﴾ؕ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَهٰۤؤُلَآءِ الَّذِيْنَ

دلے داشتگیں خبران ف۷ وگوشنت مسلمانان کہ ہیں اے ہماکسنت کہ

اَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ ۙ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ؕ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ

اللہ ءِ قسمش وارتگت گوں وتی محکم تریں سوگندان کہ ضرور آ گوں شما ینت۔ برباد بوتنت آیانی عمل

فَاَصْبَحُوْا خٰسِرِيْنَ ﴿٥٣﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَنْ يَّرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ

نوں تاوان بار بوتنت او مسلمانان! ہرکسیکہ بتریت چہ شما چہ

دِيْنِهٖ فَسَوْفَ يَاْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُّحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوْنَهٗۤ ۙ اَذِلَّةٍ عَلَى

وتی دینا گڈا زوت کاریت اللہ ایڈولیں قومے ءَ کہ اللہ آیانا دوست داریت و آ اللہ ءَ دوست دارنت نرم دلنت پہ

الْمُؤْمِنِيْنَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ۫ يُجَاهِدُوْنَ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

مسلمانان زوراکنت پہ کافران غزای کننت مان اللہ ءِ راہا

ع ۱۱ — وقف لازم — وقف غفران — عند البعض — النصف

.... مان اے آیت ءَ بہ ہے فروعی اختلاف ءِ نیمگ ءَ اشارہ انت۔ صحیح بخاری ءِ یک حدیثے ءَ کہ کلیں نبیان ءِ وت مان وتا علاتی برات

فرمان کتگ کہ کلانی پت یک، وماتش جدا جدا بہ بنت آئی مطلب ہمیش انت کہ اصول کلانی یک انت و مان فروع ءَ اختلاف دارنت و چونکہ مان جک ءِ پیدائش ءَ پت فاعل

وفیض دیوک وماتھ قبول کنوک و فیض ءِ محل جوڑ بیت۔ چریشی ءَ یک لطیفیں اشارہ ئے بہ اے نیمگ ءَ ہن بوت کہ آسمانی شریعتانی اختلاف مخاطبانی قابلیت و گنجائش ءِ سرا مبنی

انت داگرنہ بہ خدا ءِ ذات ءَ ہچ اختلاف و تعدد ءِ گنجائش نیست کلیں آسمانی شریعت و دینانی سر چمگ یکیں ذات انت و آئی ءِ علم ازلی انت۔ ف۶ یعنی چرشما کئے خدا ءِ سرجمیں

مالکیت، کاملیں علم و چھتویں حکمت ءِ سرا یقین کنان ءَ ہر یک نوکیں حکمے ءَ حق و صواب زانان گوں وشی و دل ءِ میل ءَ قبول کنت و مثل یک وفاداریں غلامے ءَ

ہر یک نوکیں حکمے ءِ دیما گردن ءِ دارگ ءَ تیار و اوشتوک انت۔ ف۷ یعنی شریعت ءِ اختلافان ءَ چاران ءَ مفتیں قیل و قال و چیپ و چوٹیں سرو حیرانی تہاکیان ءَ

وقت ءَ بباد مدئیت اللہ ءِ نیمگ ءَ سر بوکیں ارادہ داروکان ءَ لازم انت کہ مان عملی زند ءَ وتی کوشستان ءَ جاری بدارنت و آسمانی شریعت ہر چ خوبیں عقیدہ

اخلاق و اعمالے کہ پیش کنت پہ آئی ءِ قبول کنگ ءَ وتی چستی ءَ ظاہر بکنت۔ ف۸ پمشکا وتی انجام ءِ نیمگ ءَ خیال ءَ گور کنان ءَ حسنات و خیرات ءِ حصول ءِ تہا وتی ترندی ءَ پیشبدارت اختلافانی حقیقت ہموداوت ظاہر بیت۔ ف۹ یعنی وت مان وتی چیڑہانی تہا دنیا ہمنکر گروچیل ظاہر بکنت شمارا حکم ہمیشنت کہ ما انزل اللہ ءِ مطابق حکم ءَ رھوار بکن و بہ دگر ہچ کس ءِ گپ و ریپ ءَ گوش مدار۔ ف۱ سرجمیں سزا وا مان قیامت ءَ رسیت لیکن کمیں بازیں سزا ادا ہن مجرم ءَ یا ایدگہ ندارگ کنوکان ءَ بہ سرزنش ءِ ڈول ءَ دیگ بیت۔ ف۱۱ یعنی واجہ شما چہ اشانی ایرادو دیم ترنگ ءَ زیات رنج مکن انت مان دنیا ءَ فرمانبرداریں بندہ مدام کم بنت وَمَآ اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِيْنَ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ہماکس بہ خدا ءِ شہنشاہیت، کاملیں رحمت و سرجمیں علم ءِ سرا بہ تمامی یقین دارنت بہ آیانی گور ءَ مان دنیا ءَ کسے ءِ حکم ءِ مقابل ءَ ہچ وزن داشت کت نہ کنت گڈا چون باریں اشان خدا ءِ حکمانی روشنی ءِ سر لوگ ءَ ید بہ واھگ، وسواس، کفر و جاھلیت ءِ تہار وکیان ءِ نیمگ ءَ روگ ءَ دوست دارنت ف۲ اولیا جمع انت ولی ءِ۔ ولی دوست ءَ گوشنت۔ نزیک ءَ ہن، ناصر و مددگار ءَ ہن گوشنت۔ مطلب ایشنت کہ یہود و نصاریٰ بلکیں گوں تمامیں کافران چوشکہ مان سورۃ نساء ءَ گیش وگیوار کنگ بوتگ مسلمان دوستی ءِ دستور ءَ رھوار مکننت۔ بہ اے موقع ءَ اے خبردل ءَ دارگ لوٹیت کہ موالات، مروت، خوبیں سلوک، مصالحت، رواداری و عدل و انصاف کل جدا جدائیں چیز انت۔ اہل اسلام اگر مصلحت بزانت توگوں ہر کافر ءَ صلح و عہد و پیمان ءَ شرعی رہ بند ءَ کت کننت وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ (انفال رکوع ۸) عدل و انصاف ءِ حکم چوشکہ پیشی آیت ءَ معلوم بوت بہ مسلم و کافر ہر یک بشر ءِ حق انت۔ مروّت، خوبیں سلوک یا رواداری ءِ ھبند گوں ہما کافران بوت کنت کہ اسلامی جماعت ءِ مقابلہ ءَ ودشمنی و عناد ءَ ظاہر مکنت چوشکہ مان سورۃ ممتحنہ ءَ صراحت موجود انت۔ باقی موالات یعنی دوستانہ اعتماد و براتی رہ بند ءَ دزگیری و مدد ءِ ردا ہچ مسلمانے ءَ حق نیست کہ آ گوں غیر مسلم ءَ چوشیں تعلق قائم بداریت۔ البت ظاہری موالات کہ آ اِلَّآ اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰىةً ءِ ردا داخل ببیت و عمومی تعاون کہ چہ آئی ءِ اثر ءَ بہ اسلام و مسلمانان ءَ ہچ ڈول ءَ تاوان نہ رسیت بہ آئی اجازت انت چہ لھتیں خلفائے راشدین ءَ اے بابت ءَ ہر چیے ترندی و تنگی منقول انت آ محض یک پیش بندی و زیات ھُشیاری ءِ یک ھبندے زانگ لوٹیت۔ ف۳ یعنی مذھبی فرقہ بندی و توکی بغض و عداوت ءِ باوجود آ گوں یکدگرے ءَ دوستانہ رہ بند قائم دارنت۔ یہودی یہودی ءِ و نصرانی نصرانی ءِ دوست بوت کنت و اسلامی جماعت ءِ مقابلہ ءَ کل کفار یکدگرے ءِ دوزواہ و مددگار جوڑ بنت۔ الکفر ملة واحدة۔ ف۴ بزاں ہمایانی ٹولی ءَ ھوارنت۔ اے آیتاں رئیس المنافقین عبداللہ بن اُبی ءِ ردا نازل بوتگنت گوں یہود ءَ آئی ءَ مزن دوستی داشتگت آئی گمان چوش ات اگر مسلمانانی سرا ویل بکپیت و پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام ءِ جماعت زیر دست بہ بیت تو یہودی ءِ دوستی کار ءَ کیت۔ اے واقعہ ءِ ردا مان دیم ءِ آیت ءَ اشارہ کنگ بوتگ۔ درحقیقت ءَ گوں یہود ءَ منافقانی موالات ءِ اصلی منشا ایش ات یہود ءِ جماعت اسلام ءِ مقابل و مذہب اسلام ءِ بدتریں دژمن انتت ظاہر نت کہ ہر کس یہود و نصاریٰ یا گوں کافرانی یک جماعتے ءَ بہ اے نیت و ارادہ موالات بکنت کہ آ اسلام ءِ ....

درمن انت بلکئ کفرءِ چی شبہ بوت کنت ماں منافقاں دگہ لھتیں کس انتت کہ آیاں وھدے اُحدءِ جنگءَ دیست کہ جنگءِ جاور دگہ پیم انت تو آیاں

جوش ظاہرکت کہ نوں ماگوں فلاں یہودءِ یا فلاں نصرانیءَ دوستانہ رہ بند قائم کنیں۔ واگر ضرورت بہ بیت ما ہمایانی مذہبءَ قبولدار بیں، اے پیمیں مردمانی بابتءَ ھن

وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ءِ مدلول صاف ظاہر انت باتی پشت کپتنت ہما مسلمان کہ آجوشیں نیت وارادہءَ ھورک بوان گوں یہود و نصاریءَ دوستانہ

رہ بند قائم بکننت چونکہ اشانی رداہن زیادتر خطرہ ہمیشنت کہ آ چہ کافرانی زیات ہمنشینی وھور تھوریءَ اثر گرانءَ کم کمءَ ہمایانی مذہبءَ قبول بکننت یا کمءَ چہ کم کفرءِ رہ بندانی

چہ وتی دلی بیزاریءَ ظاہر مکننت گڈا اِے حسابءَ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ءِ گفتار آیانی سرا ہم چسپان بیت۔ چوشکہ حدیث المرءُ مع من احبّ ءَ اِے بابتءَ دلگوش گو

کنائینتگ۔ ف۵ یعنی ہماکس کہ گوں اسلامءِ دژمناں موالات کنانءَ بہ وتی جانءِ سراوْ مسلمانانی سرا ظلم کنوکنت وجماعت اسلامءِ زیردست بوگءِ راہءِ چاروکنت

اِے پیمیں بدبخت و دغابازیں قومءِ باروءَ اِے امیدوارگ بوت نہ کنت کہ آ کدی ھدایتءَ قبول کنت۔ ف۶ اِے ہماکس انت کہ ماں اشانی دلءَ شک و نفاق مان انت

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ

وْ نترسنت چہ ہیچ میاری کنوکےءِ میاری کنگاں اِے اللہءِ نعمننت دنتی پہ ہرکسا کہ لوٹیت

وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ

واللہ مزنیں درگشادءَ زیریں سہی دارایت ف۲ شمے دوست ہما اللہ وت انت ورسول آئیءِ و

آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾

مسلمانان ھماکہ پہ نمازا مجدنت وزکاتا درکننت وآ عاجزی کنوکنت ف۳

وَمَن يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ

وہرکسیکہ دوستی بکنت گوں اللہءَ وگوں آئیءِ رسولءَ وگوں ایمانداران گڈا بیشک اللہءِ جماعت ہماوننت

الْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا

غالب چہ ہرکساف۴ او مسلمانان! مگرت ھماکاناکہ قرار دینت

دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَ

شمے دینا رایک گوشکندے ولیبے چہ ھمایان کہ دیگ بوتگنت کتاب پیسر چہ شما و

الْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا نَادَيْتُمْ

دگہ کافراناف۵ وتی دوست وچہ خدا بترست اگر شما مومننت ف۶ وْ وختیکہ توار جنت شما

إِلَى الصَّلَوٰةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ

پہ نمازءِ نیمگا گڈا آ گرنت آئیا رایک گوشکندے ولیبے اے پہ ھمے سببا کہ آ ناسرپدیں

لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ الْكِتَٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ

مردمنت ف۷ بگوش کہ او کتاب بیان ہیں شمارا کنتیں گوں ما

إِلَّآ أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ

بجز چہ ھمے خبرا کہ ما ایمان آرتگ پہ اللہءَ وپہ ھما چیزےءَ کہ ایرکیجگ بوتگ دیم پہ ما وپہ ھما چیزےءَ کہ دیم دیگ بوتگ پیسر چہ ما

وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ

وْ ھمے کہ شمے گیشتریں مردم نافرمانت ف۸ بگوش کہ من شمارا حال بدیاں کہ کئی جزا چہ اشیا

ع ۸ ۶ ۱۲

کہ اشاں بہ خداءِ وعدہءِ سرا بھروسہ و مسلمانانی حقانیتءِ سرا یقین نہ انت ہمشکا درک زوران بہ کافرانی بغلءِ پناہ گرگ لوٹنت تانکہ آیانی ماں وتی دلءَ ساز تگیں غلبہءِ وھدءَ چیزے بروردگیرءَ بیارنت و مسلمانانی سرا آیوکیں گردشءِ ونارا محفوظ بدارنت۔ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ءِ ہمے معنیٰ ماں ہمشانی دلءَ جاہ منند ات۔ بلے وھدے ہمے لفظاں (نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ) پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام و مخلصین مسلمانانی دیما گوں یہودءِ دوزواھی ظاہر کنگءِ ردا بہ عذر گوشتگنش تو زمانہءِ گردشءِ معنیٰ چوش گپتش کہ یہود مئے ہماھوکارنت (زردارنت) ما چہ یشاں وام حاصل کنیں اگر کدی قحط و ڈکالءِ مصیبت بکپیت تو دوستیءِ ردا اشاں مارا مدد کننت۔ ہمے خیالانی جواب دیمءِ آیتءَ دیگ بوتگ۔ ف لیعنی آوھد نزیک انت کہ حق تعالیٰ وتی نبی علیہ الصلوٰۃ والسلامءَ آخری فتح و سرافضلی عطا بکنت وماں مکہ معظمہءَ کہ آعربانی تہندری مرکزاَت فاتحانہ داخل بکنت یا چہ یشاں ابید چہ وتی قدرت و حکمءَ دگہ لھتیں ھنچیں چیزانءَ بہ وجودءَ بیاریت کہ چہ آیانی گندگءَ اے منافقانی تمام بے بنیادیں امیدانی سرا کشک رندگ وآسر ہیچ بورنت کہ گوں اسلامءِ دژمناں دوزواھیءِ انجام ماں دنیاءَ رسوائی وماں آخرتءَ چہ عذاب الیمءَ دگہ ہیچ نہ انت وھدیکہ فضیحت و رسوائیءِ اے نقشہ دیما کاینت آوھدءَ ابید چہ افسوس و پشومانیءَ دگہ ہیچ بدستءَ نیئیت الآن قد ندمت وما ینفع الندم۔ چنانچہ ہمے پیما بوت اسلامءِ عمومی غلبہ۔ و فتح مکہءَ گندانءَ تمام اسلامءِ دشمنانی قوت ریزہ ریزہ بوت۔ بازیہود کُشگ بوتنت باز جلاوطن بوتنت منافقانی تماہیں امید نجاکءَ اوار بوتنت۔ مسلمانانی دیما ظاہرءَ دروغ بند ثابت بوتنت۔ یہودیانی دوستیءِ ردا ہرچ وڑءِ کوشستے اشاں کتگت کل بے کار ثابت بوتنت دنیاوی خسران و ابدی ہلاکتءِ طوق ماں گٹش لوپ بوت دیمی آیتءَ ہمے بیان کنگ بوتگ ۔ ۱۲

ہمے صفحہءِ فوائد : ف۱ ماں اِے آیتءَ اسلامءِ ابدی لقا و حفاظتءِ ردا عظیم الشان پیشینگوئی کنگ بوتگ۔ ماں گوستگیں آیتءَ گوں کافراں دوستی کنگءَ مہن کنگ بوتگت۔ ممکن اَت کہ یک شخصے یا یک قومے کافرانی دوستیءِ سببءَ چہ اسلامءَ

صریحا برگشتہ بہ بیت چوشکہ ماں وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ءَ تنبیہ کنگ بوتگ۔ قرآنءَ گوں مزن صفائی وقوتءَ آگاہ کتگ کہ اِے پیما مردم چہ اسلامءَ برگردانءَ ونارا تاوان بار کننت اسلامءَ ہیچ تاوان دات کت نہ کننت۔ حق تعالیٰ بہ مرتدانی بدلءَ یا بہ اشانی مقابلءَ ہنچیں قومےءَ پادکنت کہ آیانی گوں خداءَ عشق بیت و خدا گوں آیاں دوستی داریت۔ آگوں مسلماناں مزن مہربان و دوزواہ و اسلامءِ دژمنانی مقابلہءَ سرافضل و زبردست بنت اِے پیشینگوئی چہ اللہءِ مدد و نصرتءَ ماں قرآنءَ سرجم بوان بوت۔ ارتدادءِ مستریں فتنہ چہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ وفاتءَ پد صدیق اکبر رضءِ دورءَ پاد آھت بازقسمءِ مرتد اسلامءِ مقابلہءَ اوشتاتنت بلے صدیق اکبر رضءِ ایمانی جرأت و مزنیں ھُشّاری وایمانداریں مسلمانانی جوانمردیءَ اِے آسءَ راگشت وکلیں عربءَ یکجاکنانءَ دوبارہ اخلاص و ایمانءِ راہءَ گام جنوک کت۔ مروچی ہم ما نظارہ کنگائیں کہ ہردیں لھتیں جاھل ولالچی مردم چہ اسلامءِ جماعتءَ درکاینت توچہ یشاں بہتر و شرّیں تعلیم دار وکیں محقق ایں

منزل ۲

.... غیرمسلم اسلام ءَ قبول کننت وپہ مزنزانی سرکوبیءَ خداءِ هتیں وفادار و جان نثار مان مسلمانان ءَ پادکنت کہ آہچ کسیءَ ٹوک وٹالی و شگانءَ پرواہ ہن نہ دارنت ۔ ف۲ انسان ءِ مستریں سعادت وآئی سرا خداءِ فضل ایشنت کہ آوت فتنہ ءِ وھدءَ حق ءِ سرا ثابت قدم بوان ءَ دگران ءَ چہ ھلاکت ءَ برکبینیت ۔ خدا ہرکس ءَ بلوٹیت آیاں چرے مستریں سعادت و مزن شانیں فضل ءِ مزنیں بھرے عطا کنت ۔ آئی فضل غیر محدود وسک زیات دراج کش اِنت وہماوت شرزانت کہ آئی ءَ کتام بندہ اشی ءِ قابل وحقدارنت ۔ ف۳ مان گوستگیں آیتان مسلمانان ءَ مہن کنگ بوت کہ آگوں یہود ونصاریٰ ءَ دوستی بکننت کہ اشی ءِ اشکنگ ءَ پہ دل ءَ سوال پیدا بیت کہ آخر مسلمان گوں کئےءَ وتی دوستی ءَ ظاہر بکن انت مرے آیت ءَ پیش دارگ بوتگ کہ آیانی اصلی رفیق و دوزواہ اللہ و پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام ومخلصیں وراستیں مسلمان اَنت ۔ ف۴ کافرانی تعداد ءِ گیشی ومسلمانانی تعداد ءِ کمیءَ گندان ءَ ممکن اَت کہ کتام ضعیف القلب وظاہرءَ چاروکیں مسلمان مان تردد ءَ بکپتیں کہ گوں تمابیں دنیاءَ دوستی ءَ سندگ وکمتیں مسلمانانی رفاقت ءِ ردا غالب بوگ وادرکنار چہ کافرانی اورشءَ وتی زندمانیءَ قائم دارگ ہم بازگران کپیت ۔ ہے پمیں انسانانی تسلاءِ واسطہ فرمان کت کہ مسلمانانی کم نفری وبے سروسامانی ءِ سرا نگاہ دورمہ دیئت ۔ ھا نیمگ ءَ خدا وآئی ءِ رسول وراستیں ووفاداریں مسلمان بینت شا ھیم ءِ ہماسر وزن داربیت اِے آیتان خصوصاً حضرت عبادہ بن صامت رضی اللہ عنہ ءِ منقبت ءَ نازل بوتگنت ۔ یہود قینقاع ءَ گوں آئی مزن دوستی وراہ ورہ بندات بلے خدا ورسول ءِ دوستی ومؤمنانی رفاقت ءِ ردا آئی ءِ سرجمیں دوستی وراہ رھبندان ءَ ھلاس کت ۔ ف۵ چہ کفارءَ اِدا مراد مشرک انت ھنچوش کہ چہ واوعطف ءَ معلوم بیت ۔ ف۶ مان پیشی آیت ءَ مسلمانان گوں کافران دوزواھی ظاھرکنگ ءَ مہن کنگ بوتگت مان اِے آیت ءَ گوں اثر دارو کیں سرحال ءَ بہ ہے ءِ رداکٹن کنگ بوتگ وچہ موالاۃ (دوستی) ءَ بڑن ظاھرکنگ بوت ۔ یک مسلمانے ءِ نگاہ ءَ ہچ چیز چہ مذھب ءَ زیات محترم وشرفدار بوت نہ کنت بمشکا آئرا پیش دارگ بوت کہ یہود ونصاریٰ ومشرک شمے مذھب ءِ سرا استہزاء (ٹوک ٹالی وشگان پگان) کننت وشعائر اللہ (بانگ وغیرہ) ءَ کلاگ گرنت وہماکس کہ خاموش انت آیاں ہم اِے سلّیں کاران گندانءَ وتی بڑن ءَ درشان نہ کننت، بلکیں وشنود بنت ۔ کافرانی اِے پمیں احمقانہ وکمینہ تیں حرکتاں گندان ءَ کتام مسلمانے کہ مان آئی ءِ دل ءَ خداءِ ترس وایمانی غیرت کلّے بہ بیت چونکائی گوں چوشیں کساں پہ یک دقیقہ ءَ دوستی ءَ برداشت کت کننت ۔ اگر اشانی کفر وعناد واسلام دژمنیءَ چہ ہم مردم چمان ءَ نزبیارت تو برحقیں دین ءَ گوں اشانی چوشیں استہزاء وٹٹولی ءَ ابید چہ دگہ سبباں یک مستقل ترک موالات ءِ سببے ۔ ف۷ یعنی وھدیکہ شما بانگ دیئت توحرشیءَ سُحنت وکلاگ گرنت کہ اِے آیانی کم عقلی واحمقیءَ ظاھرکنت ۔ مان بانگ ءِ کلمیاں خداوندقدوس ءِ عظمت وکبریاءِ ظاھری، توحید ءِ جار نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم کہ پیشی تمابیں نبیاں وآسمانی کتابان ءَ برحق پیش داروک اِنت آئیءَ پیغمبریءَ اقرار، نماز کہ ھرپمیں عبودیت ءَ یک جاآروک وبندگیءِ سرا بازیات دلالت کنوکنت بہ آئی ءِ نیمگءَ دعوت، ہردوئیں دنیایانی فلاح وپہ مستریءَ چہ مستریں کامیابیءَ اعلان ۔ ابید چرے چیزاں مان نمازءَ دگرچی ہستنت ۔ پدا مان اِے چیزاں کتام ھنچیں چیزے ہست اِنت کہ مردم آئرا پہ ٹٹولیءَ بگریت ۔ اِے ہم ءِ نیکی وحق وصداقت ءِ تواردءِ سرامسخرہ کنگ ایوکا ہمامردءِ کار بیت کنت کہ آئی ءِ دماغ چہ عقل ءَ پہکہ خالی بہ بیت وآ مان نیک وبد ءَ ہچ جاورءَ فرقے کت مکنت ۔ مان لھتیں روایتاں ہست کہ مان مدینہ ءَ یک نصرانیءَ وھدیکہ مان بانگ ءَ "اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہ" اشکتگت تو درّائینتگتی "قَدْحَرِقَ الْکَاذِب" (دروغ بند سُتک یا بُسچات) آئی ءِ نیت چرے لفظاں ھرچے بہ بیت بلے اِے خبرپہ آئی ءِ جندءَ راست اَت پرچاکہ آخبیث وت دروغ بندے اَت واسلام ءِ سربلندی وتالانی گندان ءَ مان حسد ءِ آس ءَ سچان اَت ۔ یک شپے چوش اتفاق بوت کہ یک دخترے آس زوران ءَ لوگ ءَ آھت، آ وآئی ءِ جن ءِ چُک گل واب اتنت ۔ یک اشکرے پہ نزانتی چہ آدخترءِ دست کپت کہ حرشیءَ تمابیں لوگ گوں مردماں سُتک وپُربوت ۔ اِے پیما خداءَ پیش داشت کہ دروغ بندوکیں مردم چہ دوزخ ءِ آس ءَ پیش چنورکائی مان دنیاءِ آس ءَ سچوک بنت ۔ بانگ ءِ ٹٹولیءِ روادگہ یک داستانے صحیح روایتاں منقول اِنت آچوش اِنت کہ فتح مکہ ءَ پد واجہ چہ حُنین ءَ واتر بوگائت مان راہ بلالؓ ءَ بانگ دات لھتے نوک ورنائیں بچکاں کہ آیاں ابومحذورہ ہم گون اَت، بانگءَ راکلاگ وپہ ٹٹولی زُرت ۔ واجہ ءَ دربستان ءَ گرائینت ولوٹائینت آخر نتیجہ چوش دراھت کہ ابومحذورہ ءِ دل ءَ آھت کہ اسلام ءَ قبول بکنت واجہ ءَ آئرا مکہ ءِ مؤذن مقررکت ۔ اِے وڑءَ چہ خداءِ قدرت ءَ نقل اصل جوڑبوت ۔ ف۸ پہ یک کارے ءِ ردا ٹوک ٹالی کنگ یا کلاگ گرگ چہ دو سبب ءَ بیت، یا وا ہماکار کلاگ ءِ قابل اِنت یا کارکنوک ءِ حالت کلاگ ءِ لائق اِنت ۔ مان گوستگیں آیت ءَ پیش دارگ بوت کہ بانگ چوشیں چیزے نہ اِنت کہ آئی سرا ابید چہ مزنیں احمقے وکم عقلیں مردے کلاگ بگریت ۔ مان اِے آیت ءَ بانگ دیوکانی خوبیں حالتانی سرا سوال ءِ سرحال ءَ خبردار کنگ بوتگ یعنی کلاگ گروک کہ آچونائیءَ کتابانی خداپُند وشریعتانی عالِم بوگ ءِ دعویٰ کنوک انت آ کمّیں فکرکنان ءَ وت بگوشنت کہ آپرچا گوں مسلماناں اینکر کُنتت داروک انت وپدا آمئے توک ءَ چونیں خرابیءَ گندنت کہ آمارا پہ کلاگ زورنت ۔ البت مئے گناہ ھمیش اِنت کہ ماخدائے وحدہٗ لاشریک لہٗ وآئی دیم داتگیں کتاباں وآئی ءِ روان کتگیں تمابیں پیغمبرانی سرا بہ صدق دل ایمان کاریں ۔ واشی ءِ بالمقابل کلاگ بندوکان ءِ حال ایشنت کہ آنہ خداءِ برحقیں توحید ءِ سرا قائم اَنت ونہ تمابیں رسول وپیغمبرانی تصدیق وتکریم ءَ کننت ۔ نوں چوشیں مزنیں نافرمانان ءَ چون حق حاصل بوت کہ آخداءِ فرمانبرداریں بندیانی سرا ٹٹولی بکننت یا آوازکشان ءَ ملک ءَ سربزورنت ۔ ۱۲

مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ
بدترنت اللہ ءِ کرّا ہماکہ لعنت کتگ اللہ ءَ وُغضبی دیم داتگ پہ آئیءِ سرا ءُ وجہ آیان

مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ ۚ أُولَٰئِكَ شَرٌّ
لِہتے شادی وِلہتے خوکی کُتگ ءُ ہماکہ شیطان ءِ بندگی اِش کُتگ ھمے مردماں ما درجہ ءَ

مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا
گندہ ترنت ءُ سک گمراہنت چہ مادنیں راھا ف۱ ءُ وختیکہ کاینت شمے گورا گڈا گوشنت کہ ما ایمان آرتگ

وَقَد دَّخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ ۚ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا
چانکہ حالت اِشنت کہ گوں کفرا پہنگتنت وہں آ گوں کفرا درکپتنت واللہ شزرانت ہر خبرے ءَ کہ آ ما

يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَ
دلا دارنت ف۲ ءُ گندے تو بازینیا چہ آیان کہ پہ درک اَنت دیم پہ گناہاں ءُ

الْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾
ظلم ءَ و حرام ءِ ورگا سکّیں بدیں کارنت ہماکہ آ اِش کننت ف۳

لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ
پرچے مھن نکننت آیانا درویشان وعالمان چہ گناھیں خبرے کنگا

وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ
وحرامیں مالے ورگا سکّیں بدیں کارنت ہماکہ آ اِش کننت ف۴ یہود گوشنت کہ

وقف لازم

يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ ۚ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا ۘ بَلْ يَدَاهُ
اللہ ءِ دست بستگ ف۵ ہمایانی دست بندگ بہنت ف۶ ءُ لعنتیں آیانا پہ ھمے خبرے گوشگا بلکیں اللہ ءِ ہردوکیں

مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ ۚ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا
دست پچینت ف۷ دنت ہرپیماکہ بلوٹیت ف۸ ءُ ضرور گیش کنان کنت بازینیا چہ آیان ہماچیزکہ

أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ۚ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
دیم دیگ بوتگ پہ تئیءُ نیمگا چہ تئی پروردگارءِ طرفا آیانی گُہرتیءَ و نمنگا ف۹ ءُ دور دات ما آیانی درمیان دشمنی

ف۱ یعنی اگر "ایمان باللہ" ءِ سرا قائم بوگ و ہماچیزءَ کہ چہ خداءِ جانب ءَ توری ہر وھدءَ نازل بوتگ گوں صدق دل قبول کنگ بہ شمے خیال ءَ مسلمانانی مستریں جرم و بدتریں خرابی انت و بہ ہمے سبب ءَ شما آیان ءَ گنھگار زفرار دئیت، گڈا بیائیت من شمارا ہم قوم ءِ حال ءَ دیاں کہ آماں وتی ناشری و خرابیءَ چہ تمامیں مخلوقاں بدترانت کہ بہ آیانی سرا خداءِ لعنت و غضب ءِ علامات مروحی ہن صفا ظاھرانت کہ چہرایاں بازکس وتی مکاری، بےحیائی و دنیاءِ حرص ءِ جرم ءِ شادو وسُوّر جوڑ کنگ بوتگنت کہ آیاں چہ خداءِ غلامیءَ در آتان ءَ شیطان ءِ غلامی اِش اختیار کُت۔ اگر بہ انصاف ءَ جارگ بہ بیت تو گڈا اے سِل تریں و ناشریں مخلوق و گُمراھیں قوم ءِ جند بہ راستیءَ شمے ٹوک وٹالی و کلاگ ءِ حقدار بوت کنت و آقوم شمے وتی جند انت۔ ف۲ چہ اِداہماٹوٹی کنوکانی لھتیں ہما مردمانی بیان اِنت کہ آیاں غائبانہ مذہب اسلام ءِ سرا ٹوک ٹالی، ننگان پگان کُتگت و مسلمانانش پہ کلاگ زُرنگت بلے وھدیکہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم یا گوں مخلصیں مسلمانان دوچار کپتگنت توچہ وتی منافقیءِ سببءَ وتارا مسلمان ظاھر کُتگتش حالانکہ چہ شروع ءَ بگرداتکہ آخرءَ پہ یک ساعتے آیاں وتی رشتنگ گوں اسلام ءَ اوار نہ کُت۔ ونہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ربّانی وعظاں اِشانی سرا اثر کت بارِیں آگوں وتی ایمان و اسلام ءِ لفظان ءَ درشان کنان ءَ معاذ اللہ خداءَ رَد دات کت کننت۔ اگر بہ عالم الغیب والشہادۃ ءِ بابت ءَ کہ آئیءِ ہمک رازو سربستگیں چیریں جاورانی زانوک اِنت چوشیں گمان بدارنت کہ آئرا ایوک ءَ چہ لفظ ایمان ءَ وش کننت گڈا چہ ایشیءِ مستریں کتام حرکت کلاگ وٹوٹلیءِ قابل بوت کنت۔ چوش بگوشش کہ چہ اِے آیت ءَ یہود و نصاریٰ ءِ ہما کلاگ ءِ قابل حرکتانی بیان شروع بوت کہ سرزنش کنگ ءِ باوجود مسلماناں کلاگ گرگ ءِ بدل ءَ وتارا کلاگ کُتنیں۔ دیم ءِ آیت ہمے رِداگڈی آیت اِنت۔ ف۳ گیشترگمان ہمیش اِنت کہ چہ "اثم" ءَ لازمی وچہ "عُدْوَان" ءَ متعدی گناہ مرادانت۔ یعنی اشانی حال الیشنت کہ گوں مزن ھدوناکی و دل ءِ میل ءَ ہمک وڑءِ گناہانی نیمگ ءَ دِرکاں زورنت توری اِشانی اثر ھشانی جندءِ سرءَ بہ کپیت یادگرانی سراھن بہ کپیت۔ ہرکسے ءِ اخلاقی جاورا اینکر بدبہ بیت وحرام واری آیانی کسب وکار بہ بیت توچوشیں کسانی بدکاریءِ تہا کئےءَ شبہ کت کننت اِے چونائی اِشانی عوام ءِ حال اَت۔ دیمترءَ آیانی خاصیں کسانی حال بیان بیت۔ ف۴ وھدیکہ خدا ایک قومےءَ ہلاک کننت توآئیءِ عوام ماں گناہاں ونافرمانیاں گرفتار بنت و آیانی خاص وناسیں مردم یعنی درویش، مُلا و عالم گُنگ چوشیطان ءَ بنت۔ بنی اسرائیل ءِ ھمن حال بہ ہمے وڑءَ بوت کہ مردم عموماً ماں دنیاوی لذت وشہوتاں گرفتار بوان ءَ خدائےپاک ءِ عظمت وجلال وآئیءِ قانونان شموشکار بوتنت و آکس کہ مشائخ وعالم اتنت آیاں "امر بالمعروف و نہی عن المنکر" ءِ فرض انگار کت۔ پرچاکہ ماں دنیاوی لالچ وشہوتانی رندگیریءِ ردا آیاں چہ وتی قوم ءَ دیماترانت مخلوق ءِ ترس یا دنیاوی لالچ چہ حق ءِ آوازءَ بلند کنگءَ ھمن کنوک اَت۔ چہ ہمے چماّنی نزّ آری وگُنگیءَ پیشی قوم ہلاک وبرباد بوتنت۔ ہمشکا امّت محمدیہ علی صاحبھا الصلوٰۃ والتسلیم ماں قرآن وحدیث ءِ بازیں نصاں مزن گڈّن وترسینگ بوتگ کہ کدی ہم وہرکس ءِ مقابلہ ءَ چرے امر بالمعروف ونہی عن المنکر ءِ فرض ءِ ادائیگیءَ سستی وکاہلی ممکن اِت۔
ف۵ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بعثت ءِ وھدءَ کتاب ءِ خدا بندانی دل پہ آیانی کفر وطغیان، ناشری وحرام واری ءِ بنا مئےءَ انکر مسخ بوتگنت کہ بارگاہِ خداوندیءِ تہا چہ گوہ واری ءَ جک و پدنہ بوتگنت۔ خداوند قدوس ءِ درجہ وشان آیانی نزیکءَ چو یک ادنائیں انسانےءَ زیات نشت کپتگت حق تعالیٰ ءِ شان ءَ بےتراںءَ ہنچیں بدیں سخن چہ دیءَ کشتگ انش کہ چنیا یانی اشکنگ ءَ جان ءِ ٹِ بادا ھتکنت۔ برے گوشتش کہ اِنّ اللّٰہَ فَقِیْرٌ وَّنَحْنُ اَغْنِیَآءُ برے چوش درشانش کت یَدُ اللّٰہِ مَغْلُولَۃٌ (خداءِ دست بچ اَنت) چرستی مرادیا ہما اِنت کہ آچہ اِنّ اللّٰہَ فَقِیْرٌ بیگنت، معاذ اللہ خدا تنگدست بوت ماں آئیءِ خزانہءَ ہچ نشت نہ کیت وباچہ "غلّ ید" ءَ مراد بخل و دست ءِ دارگ اِنت بزاں تنگدست نہ اِنت بلے مروچیاں گوں بخل ءَ کار کرگا ئت (العیاذ باللہ) بہرحال معنائی ہرچے بہ بیت چرے کفرءِ کلمءَ مراد ایشرا اَت کہ وہدے سرکشی وطغیانیءِ پاداش ءَ حق تعالیٰ ءَ اِے ملعونانی سرا سوائی وبزّگی، بدحالی سرادوردات تواشاں وتی سیاہ کاری وناشریان ءِ سرا پشومان بوگ ءِ بدل ءَ چیکائی حق تعالیٰ ءِ شان ءَ گستاخی وبےادبی بناہ کت۔ شاید ہمے خیالش کتگت کہ ماوا پیغمبرانی اولاد بلکیں خداءِ جک وآئیءِ دوست اَنیں گڈا اے چونیں حساب ودادے بوت کہ مروچی بنی اسماعیل وا ماں دنیاءِ تالان بوان انت زمینی فتوحات وآسمانی برکات آیانی سرا سرریچ بوان انت و ما بنی اسرائیل کہ خدا ایوکءَ مئے وما آئیءَ بیگنیں، اِے پیما ذلیل وبدحال بوان دربدر سرگردان

وپریشان حالیں۔ ماواہما اسرائیل ءِ اولاد وَاَبْنَآءُ اللّٰهِ وَاَحِبَّآؤُهٗ مروچی ہم ہستیں چوشکہ ما پیش ءَ اتیں۔ بلے معلوم بوت کہ ہما خداءِ ما اولاد وآئی ءِ دوست اتیں (معاذاللہ) آئی ءِ خزانہ کم تر اتنگ یا مروچاں بخل ودست ءِ نزیارگ ءِ ردا آئی ءَ مُچ بنداِت۔ احمقاں ءِ اینکر ہم ہوش نہ ات کہ حق تعالیٰ ءِ خزانگ و لامحدود وآئی ءِ کمالات ءِ نہ بدل ہست ونہ ہلاس بیوک انت۔ اگر معاذاللہ ماں آئی ءِ خزانہ ءَ ہچ میوتیں یا چہ مخلوق ءِ تربیت و دزلکی ءَ آئی ءَ وتی دست بداشتیں تو دنیاءِ نظام چون راھوار بوتگت و چیزیکہ رُچ پہ رُچ سربلندی وکامیابی واجہ پیغمبر وآئی ہمراہانی شماچماںِ وت گندگا ئت اے چہ کجی خزانہ و مہربانی ءَ وشتو دووش حال اَنت بمشکا شمارا باید اِنت کہ سرءَ ہوش کن اِت وایکہ آئی ءِ دست بندنہ بوتگ البت چہ شمے گستاخی وبے ادبی ءِ نحوست ءِ وہدیکہ خداءِ لعنت وغضب شمے سراکپت گڈا خداءِ پاک ءِ زمین وتی پراحی ومزنی ءِ باوجود شمے سرا تنگ بوت و دیم ترءِ انگت زیات تنگ بیوک اِنت وتی تنگ حالی ءِ گوں خداءِ تنگدستی ءِ ہمگرنج کنگ مزن نادانی وکم عقلی اِیت۔ ف۶ اِے دعاءِ رنگ ءَ بیتیں گوں ایت یا وا آیانی راستیں جاور ءِ خبردیگ بوتگ چناچہ رندترءَ بخل وبزدلی ءِ اِشانی دستانءَ بالکل مُچ (بند) کنگت ۔ ف۷ پہ حق تعالیٰ ءِ جاھیکہ دست پاد، چم وغیرہ اوصاف ذکر کنگ بوتگنت کدی گوں شموشکاری چوشیں خیال ماں دل ءَ نیار اِت کہ معاذاللہ پاک چو مخلوق ءِ پیما جسم ودست پاددار وک اِنت بس ہرچ پیما خداءِ ذات و وجود، حیات، علم وغیرہ تمامیں صفتانی ہچ مثال وبدل وکیفیت ابید حِرپیشی ءَ بیان بوت نکنت

اے برتر از خیال وقیاس وگمان ووہم
وزہرچہ گفتہ اند شنیدیم وخواندہ ایم
منزل تمام گشت وبپایاں رسید عمر
ما ہمچنان دراوّل وصف تو ماندہ ایم

ہمے پیما ہما توصیف وصفات ءَ بہ خیال بدارِت، خلاصہ ایکہ چوش کہ خداءِ ذات بیمثل وبے مثل اِنت آئی ءِ سمع، بصر، ید وغیرہ صفات ءِ معنی ہن آئی ءِ ذات وشانِ اقدس ءَ لائق وچہ مئے گیش وگواراءِ تعبیر وبیان ءِ احاطہ ءَ بالکل وراءالوراء اِنت لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ (شوریٰ رکوع ۲)

وَالْبَغْضَآءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۭ كُلَّمَآ اَوْقَدُوْا نَارًا لِّلْحَرْبِ

ءُ حسد دال قیامت ءِ روچا هربرکہ بُن دیتنت آس ءِ پہ جنگا

اَطْفَاَهَا اللّٰهُ ۙ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا ۭ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ

ایرمرائینیت آیارا اللہ، ءُ دوڑ دِرک کنت ماں زمینا پہ کار خرابی ءُ واللہ دوست نداریت

الْمُفْسِدِيْنَ ۝ وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتٰبِ اٰمَنُوْا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا

کار خرابیں مردما ف۸ واگر کتابیان ایمان بیارتین وبترسیتنش گڈا ماسر گوشتیں

عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَلَاَدْخَلْنٰهُمْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ۝ وَلَوْ اَنَّهُمْ

چہ آیانی بدیان دگوازینتنتیں ماں نعمتانی باغان ف۹ واگر آیان

اَقَامُوا التَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِّنْ رَّبِّهِمْ

پابندی کتیں تورات و انجیل ءِ وهمائی ءِ کہ ایر ہتگ پر آیان چہ آیانی پروردگار ءِ طرفا ف۱

لَاَكَلُوْا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ ۭ مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۭ

گڈا آیان بوارتیں چہ وتی سرا بالا وچہ وتی پادانی چیرا ف۵ لہتے مردم چہ آیان پہ تچکیں راھے سرا بنت ف۶

وَكَثِيْرٌ مِّنْهُمْ سَآءَ مَا يَعْمَلُوْنَ ۝ يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ بَلِّغْ مَآ

وبازینے چہ آیان بدیں عمل کننت او رسول برسین ہرچیکہ

اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ ۭ وَاِنْ لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهٗ ۭ

پہ تئی سرا نازل بوتگ چہ تئی پروردگار ءِ طرفا واگر تو چُش نکُت گڈا اچہ تو ہچ نرسینت آئی ءِ کلہ حال

وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

واللہ ترا نگاہ داریت چہ مردمان بلبشک اللہ پہ راھا نیتر بینت کافرانی

الْكٰفِرِيْنَ ۝ قُلْ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰي شَيْءٍ حَتّٰي

قوما ف بگوش کہ او کتابیان شما پہ ہچ راہ ءِ سرا نہ اِت تاوختیکہ

تُقِيْمُوا التَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۭ

قائم ندارت تورات ءُ وانجیل ءُ وہمائیا کہ ایر ہتگ پر شما چہ شمے پروردگار ءِ نیمگا

ع ۱۴ ۹

منزل ۲

ف۸ یعنی آ ترا ہما وت شرزانت کہ کتام وھدءَ کئی سرا چنکر خرچ بکنت کدی یک وفادارے ءَ بہ چکاسگ یا احوال ءِ اصلاح ءِ غرضءَ ماں تنگی وغربت ءَ چگل دنت وکدی آئی ءِ وفاداری ءِ بدل ءَ چہ آخرت ءِ نعمتان پیش دنیاوی برکتانی درواز گاں پچ کنت آئی ءِ مقابل ءَ یک سرکشیں مجرمے ءِ سرا کدی چہ آخرت ءِ سزاءَ پیش تنگ حالی بزگی، آفات ومصیبت دیم دنت وکدی دنیاوی سازوسامان فراخ کنان ءَ زیات مہلت دنت کہ یا وا چہ خداءِ نیکی و احسان ءَ اثر گران ءَ چہ وتی فسق وناشری ءَ شرمندہ بیت ویا وا وتی بدبختی ءِ قدح ءَ شرسریچ کنان ءَ زیات سزاءِ حقدار و تا ثابت بکنت۔ اِے جدا جدا احوال واغراض ووڑ ءِ حکمتانی موجودگی ءَ کسے ءِ مقبولی ومردودی ءَ فیصلہ خداءِ اطلاع یا قرائن وخارجی احوالانی بناءِ سرا کنگ بیت چوشکہ یک ڈُزے ءِ دست بُرگ بیت۔ یا ڈاکٹرے کتام مریضے ءِ دست ءَ بہ بُرّیت ہر دوئینانی نسبت ءَ ماچہ خارجی احوال وقرائن ءِ اندازہ جت کنیں کہ یکے ءَ بطورِ سزا و دومی ءَ از راہِ شفقت دست برّگ بوتگنت۔ ف۹ اِشانی بے ادبی ءِ پسہ دیگ بوتگ۔ چہ قرآن ءِ چوشیں حکیمانہ پسان ءَ آ ےکینگ داراں واحمقان ءِ تسلّی نہ بیت بلکیں چہ اللہ ءِ اشکنگ ءَ ماں ناشری وانکار ءَ انگت دیمتر کنزنت۔ اگر خوبیں غذائے یک مریضے ءِ معدہ ءِ سر لوان ءَ آئی ءِ مرض ءَ زیات کنت تو مریشی ءَ خرابی غذاءِ نہ اِنت بلکیں مریض ءِ مزاج ءِ خرابی اِنت ۔ ۱۲

ھے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ اگرچہ ہے زنکء خصوصاً یہود ءِ مقولہ (درشان کتگیں گپ) نقل کتگت بلے چہ "اَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ" ءِ مراد زیات تر ہما وہمایانی پیما براھندگ اَنت یعنی یہود ونصاریٰ کل اہل کتابانی احوال بیان فرمائینتگ۔ ہنچوش کہ ساری ءَ ماں ہے سورۃ ءِ گوست ودیمی آیت ءِ ہن کلیں کتابانی خدا بند دیم گور کنگ بوتگنت ۔ مطلب ایشنت کہ ہرچینت کہ اِشانی ناشری وانکار گیش بوان بیت ہمینکر اِشاں اسلام ومسلمانانی خلاف ساز باز کننت وپہ جنگ ءِ آس ءِ روک کنگ ءَ تیار بنت بلے ماں اِشاں وت ماں وت ءَ ناتپاکی شروع بوتگ کہ آ چریشانی وجود ءَ دراھت کت نکننت بمشکا مسلمانانی برخلاف اشاں بہ وتی جنگی مراد ومقصداں کامیاب

نہ بوتنت ۔ ف۲ چریشی ءَ معلوم بوت کہ ماں مسلماناں دانکہ وت ماں وت ءَ دوز واھی و براسی ءِ جذبہ محکم بیت و نیکی ءِ رہ بنداں ءَ گام جنان ءَ چہ فتنہ و فساداں و ناراں دور داروک بنت ۔ چونکہ صحابہ ءَ ماں اِے رِداچہ وتی عمل ءَ ثابت کت گڈا ایہ چوشیں جاور ءَ اہل کتاب مسلماناں ہچ تاواں دات نکننت ف۳ یعنی چوشیں سک بدیں جرم و ناشریانی باوجود اگر ھنوں ہم اہل کتاب چہ وتی رد کاریاں توبہ کنان ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم و قرآن ءِ سرا ایمان بیارنت و پرھیزگاری ءِ راہ ءَ اختیار بکننت تو توبہ ءِ دروازگ بند نہ بوتگ ۔ حق تعالےٰ چہ وتی مہربانی و رحمت ءَ آیاں ءَ ہر دوئیں جہانانی نعمتان ءَ بخشیت ۔ آئی ءِ رحمت مستر ءَ چہ مستریں جرم کنوک نا امید نہ کنت و ھدیکہ آ پہ صدق دل پشومان بیت و توبہ بکنت ۔ ف۴ یعنی قرآن کریم کہ رند چہ تورات و انجیل ءَ پہ آیانی سرزنش ءَ نازل بوت آ ءَ محکم بداشتیں پرچاکہ آئی ءِ قبول کنگ ءَ بغیر تورات و انجیل ءِ قبول ھن بہ راستی ظاھر بوت نہ کنت ۔ بلکیں تورات و انجیل و کل آسمانی کتابانی سرا محکم اوشتگ ءِ مطلب نوں چوش درکیت کہ قرآن کریم و پیغمبر آخر الزمان کہ آ ءَ پیشی کتابان ءِ پیشین گوئیان ءِ رِدا دیم دیگ بوتگ آ ءَ قبول دار بہ بنت ۔ چوش بگوش کہ انجیل و تورات سرا محکم اوشتگ ءِ حوالہ دیان ءَ اِشان ءَ آگاہ کت کہ اگر اشاں قرآن ءَ قبول نہ کننت تو آئی ءِ معنی چوش درکیت کہ آیاں چہ وتی کتابانی قبول داری ءَ ہم منکر بوتگنت ۔ ف۵ یعنی چہ کلیں ارضی و سماوی برکتاں آیاں نفع وسیت گپتگت و بزگی و بدحالی و تنگدستی ءِ ہرچ سزائے پہ آیانی نافرمانی و سرکشی ءِ رِدا آیاں دیگ بوتگت چہ آئی آزات بوتگنت ۔ ف۶ اِے ہما چینت نفرنت کہ آیاں فطری سعادت ءِ برکت ءَ توکی و درمیانی راہ ءَ اختیار کت و حق ءِ توار ءِ سرا لبیک اِش گوشت ۔ مثلاً عبداللہ بن سلام و حبشہ نجاشی ءِ بادشاہ و غیرہ رضی اللہ عنہم ۔ ف ماں گوستگیں آیتاں اہل کتابانی شرارت، کفر و سیہ کاریان ءَ ذکر کنان ءَ تورات و انجیل و قرآن دا ایت دگہ تمامیں آسمانی کتابان ءِ محکم دارگ ءِ رِداز ور پر دیگ بوتگت ۔ دیمتر ءَ چہ ”قُلْ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ“ ماں اہل کتاب ءِ پچّی ءَ اعلان کنگ لوٹنت کہ چیرے محکم دارگ ءَ بغیر شمے مذھبی زندگی بالکل صفر و ھیچ ءِ برابر نت ماں ”يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ بَلِّغْ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ“ ءَ پہ ہما یک دریں اعلان ءَ واجہ پیغمبر ءَ راتیار کنگ بوتگ یعنی ہر شے سرا ہرچے چہ پروردگار ءِ جانب ءَ نازل بہ بیت خصوصاً اِے ہمیں گیشیں گیوار کنوکیں اعلان شماگوں بے خوفی و بے ترس و لرزء آئی ءِ حکمان ءَ سر کنان بئیت ۔ اگر بفرض محال کنام یک چیزے ءِ تبلیغ ءِ توک ءَ چہ شما کوتاہی بوت تو رسول ءِ حیثیت دارگ ءِ رِدا پیغام سرکنگ ءِ بابت ءَ ہرچ مزن شانیں منصبے کہ شمارا دیگ بوتگ گڈا آ رِدا ھنچوش فہمگ بیت کہ شما (پیغمبر) آئی ءِ حق ادا نہ کت ۔ بے شک نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ حق ءَ تبلیغ ءِ فرض ءِ ادائیگی ءِ بابت ءَ زیات ءَ چہ زیات ثابت قدمی ءِ رِدا چریشی ءَ مستریں سرحال (عنوان) بوگ نتون اِت ۔ واجہ ءَ داں بیست و دو سال ءَ گوں ہرچ ثابت قدمی و جوانمردی ءَ صبر و استقلال ءَ تبلیغ ءِ فرض سرانجام دات، آ براشی ءَ ظاھریں ثبوتے اِت کہ واجہ چہ ہمک چیز ءِ زیات تروقی کار ءِ مزنی ءِ سک باز احساس داروک اِت ۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اِے مضبوطیں احساس و تبلیغی جہاد ءِ خیال ءَ داران ءَ تبلیغ کار ءِ تہا انگت زیات زور و قوت ظاھر کنگ ءِ واسطہ ضروری اَت کہ واجہ ءَ گوں ”يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ“ ءَ دیم گورکنان ءَ ایوک ءَ اینکر گوشگ بس انت کہ اگر بفرض محال ماں تبلیغ ءَ ادنائیں کوتاھی ئے بوت تو ھنچوش بزاں کہ شما پہ وتی منصبی حق ءِ بار وءَ کامیاب نہ بوتے ۔ و اِے ظاھریں گپ اِیت کہ واجہ ءِ کلیں کوشستانی و قربانیانی یکیں مقصد ھمیش اَت واجہ، خدا ءِ دیمار رسالت ءِ فرض ءَ چہ بہتر ءَ بہتر و شرتریں وڑ ءَ انجام دیگ ءِ تہانیک نامی حاصل بکنت پمشکا اِے ھچ پیما ممکن نہ اِنت کہ کنام یک پیغامے ءِ رسینگ ءِ رِداکمیں باز کوتاھی سرزد بہ بیت ۔ عموماً تجربہ چوش پیش داریت کہ ماں تبلیغ ءِ فرض ءِ ادائیگی ءِ رِدا انسان چہ چینت سبباں عاجز مانیت یا وا آئی ءَ وتی فرض ءِ اہمیت ءِ زیات احساس مبیت یا چہ مردمانی زیاتیں مخالفت ءَ مزنیں تاوانے برسیت یا کم ءَ چہ کم لھتیں فائدہ یانی زیان بوگ ءِ ترس جاہ بجنت یا دیم گورکنتگیں مردمانی تمردی و سرکشی ءَ جاران ءَ چوش کہ ماں گوستگیں و آتوکیں آیتاں اہل کتاب ءِ بابت ءَ بیان کنگ بوتگ چہ تبلیغ ءِ آسرات و نتیجہ ءَ انسان نا امیت بہ تربیت ۔ اوّلی سبب ءِ پسّہ چہ ”يٰٓاَيُّهَا الرَّسُوْلُ“ ءَ داں ”فَمَا بَلَّغْتَ رِسٰلَتَهٗ“ دومی ءِ ماں ”وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ“ ءَ و سومی ءِ ماں ”اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ“ ءَ دیگ بوتگ یعنی شما وتی فرض ءَ انجام دیان بہ بئیت ۔ خداوند تعالےٰ شمے جان، عزّت و آبرو ءِ حفاظت کنوکنت آ تمامیں روئے زمین ءِ دشمنان ءَ ہن کا میابی ءِ راہ ءَ پیش نداریت ۔ باقی ھدایت و ضلالت خدا ءِ دست ءَ انت ۔ چوشیں قومے کہ آئی ءَ انکار ءِ سرا وتی لانک بستگ اگر آئی تچکیں راہ ءِ سرا مکپیت شما پرائی ءَ غمگیں مبئیت و نا امید بوان ءَ وتی کار ءَ یلہ مدئیت ۔ واجہ نبی کریم صلے اللہ علیہ وسلم ءَ اِے ربانی ھدایت و آسمانی دستور ءِ روءَ امت ءَ راھمک حور دومزنیں چیزانی تبلیغ کت ۔ چہ نوع انسانی ءِ عوام و خواص ءَ ہرچ جیرے بہ یک طبقہ ئے و یا جماعتے ءَ شر زانتگت آ ءَ ا کمی و گیشی و خوف و خطرہ ءَ چہ بغیر خدا ءِ بندگان ءَ سر کنتگت تاکہ خدا ءِ حجت پہ بندگانی سرا قائم ببیت ۔ چہ وفات ءَ دو ماہ یا دو نیم ماہ پیش بہ حجۃ الوداع ءِ موقع ءَ کہ او دا چہل ہزار ءَ زیات اسلام ءِ خادم و تبلیغ ءِ عاشق جمع اِتنت ۔ واجہ ءَ تمامیں مردمانی روبرو ءَ اعلان فرمائینت کہ ”اَے خدا! تو گواہ ببو من تئی امانت بہ تئی مخلوق ءَ سر کُت“ ۔ ف۵ یعنی آسمانی کتاباں کہ آیانی گڈّی و مہیمن قرآن کریم اِنت ماں گوستگیں رکوع ءَ اِے آیت ءِ تفسیر بیان بوت ۔ ۱۲

ف اے ردا غم و افسوس وران ءَ تنگدل مبیّت ۔ وتی فرض ءَ گوں امن و دلجمعی ءَ ادا بکن اِت ۔ ف۲ یعنی ہما قوم کہ مسلمان گوشگ بیت یا یہود و نصاریٰ یا صابئی (یا دگہ ہر چیکہ بہ بیت، مثال ءِ پیما چنت مشہوریں مذہبانی ذکر کنگ بوت، ہچ کس بہ اے نامانی سبب ءَ یا نسل، رنگ، پیشہ، وطن وغیرہ احوال و خاصیتانی ردا حقیقی فلاح و کامیابی حاصل کت نہ کنت پہ کامیاب و مامون بوگ ءَ ایوک ءَ یک معیار اِیت یعنی ایمان و عملِ صالح ۔ ہر قومے کہ وتی تقربِ الٰہی یا کامیاب بوگ ءِ دعویٰ دار بہ بیت آبہ ہمے شاھیم ءِ سراوت ءَ بکشیت اگر ماں اشی ءَ صاف و پاک درآھت تو آبے شک رستگار و کامیاب اِنت واگرنہ و ناراً مدام خداءِ قہر و غضب چیراحساب بکنت ۔ ماں گوستگیں آیتاں خاص اہل کتابان ءَ تبلیغ کنگ بوتگ اَت، ماں اِے آیتاں تمامیں قوم و ملت دار و کانی دیما بلا رو رعایت ہنچیں عجیب، معقول و منصفانہ قانون پیش کنگ بوتگ کہ چرائی ءَ پد ہچ کس کہ آسلامتیں فطرتءِ خدا ابدِنت ماں اسلام ءِ صداقت و ہمہ گیری ءَ شبہ نتونیت بکنت ۔ یک مردے دانکہ آ

وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا

و بازینے چہ آیان پُرکنان کنت — چہ ھمے کلامیگی کہ پہ تئی سرا برینگ چہ تئی پروردگارءِ طرفا ماں گہرتیءَ

وَكُفْرًا ۖ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا

و نمنگا — گڈا — تو افسوزی مبو — پہ — ھمے — کافریں قوماف — بلیشک ھما کہ مسلمانانت

وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالنَّصَارَىٰ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ

و ھما کہ یہود بنت — دُستارد پرستان — و نصارایان — ہر کسیکہ ایمان بیاریت بہ اللہءَ

وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

و پہ قیامتءِ روچا — و نیکیں عمل بکنت — گڈا نہ پہ آیانی سرا ترس ھستنت — و نہ

يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَأَرْسَلْنَا

غمگین بنت ف۲ — ما گپتگت پکائیں وعدہ چہ بنی اسرائیلءَ ف۳ — و راھیں دانتنت

إِلَيْهِمْ رُسُلًا ۖ كُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ

آیانی نیمگا پیغمبر — ہر برکہ — زوت آرت آیانی گورا پیغمبرےءَ — ھما حکمیکہ آیانی دلا نکشّت

فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾ وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ

گڈا بازینے دروغ بندِش کت — وُ بازینے گُشتِنش ف۴ — و خیالِش کت کہ ہچ خرابی

فِتْنَةٌ فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا

نبیت پدا — کور — و کر بوتنت — رندا اللہءَ وتی نظر نیک کت پہ آیانی سرا — پدا — کور

وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِّنْهُمْ ۚ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ

و کر بوت بازینے — چہ آیان ف۵ — و اللہ گندیت ہر چیکہ آ کننت ف٦ — یقیناً کافر بوتنت

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ الْمَسِيحُ

ھما کہ گوشتش کہ اللہ — ھما مسیح ونتت مریمءِ بچ — وُ مسیحا گوشتگت

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ

کہ او یعقوبءِ چُکان — اللہءِ بندگی بکنت — منیگ و شمے رد دینوکنت — بلیشک ہر کسیکہ شریک مقرر بکنت

خدا (یعنی بہ آئیءِ وجود، وحدانیت، صفاتِ کمالیہ، قدرتءِ نشان، تمامیں احکام و قانونانی کل نائبین و سفیران) ءِ سرا و قیامتءِ روچءِ سرا ایمان نیاریت و نیکیءِ کشک ءَ اختیار نہ کنت آیا عقلِ سلیم قبول کنت کہ آ دائمی نعمتان رضائے حق و ابدی و شنودیءَ ہمکنار بیت؟ ایمان باللہءِ چیر اِے کل چیز شامل اَنت ۔ فرض بکن یک مردے نبوّتءِ روشنیں دلیلانی باوجود یک پیغمبرےءِ بے عزتی ءَ کنت (و آئرا بہ نبوّتءِ ردا دروغ بند گوشیت) کہ ہمیش آئیءِ بے عزتی اِنت) تو آیا یک حکومتےءِ سفیرءِ بے عزّتی و آئیءِ صاف و ظاھریں سفارتی سندانی تکذیب حکومتءِ بے عزّتی و تکذیب نہ اِنت؟ ۔ ہمے ڈول بفہم اِت کہ ہر شخصے یک برحقیں پیغمبرےءَ را دروغ بند کنت و آئرا قبول نہ کنت آ درحقیقت ءَ خداءِ ھما صاف و ظاھریں نشانان و دلیلان ءَ دروغ بند کنگا اِنت کہ آئیءَ بہ نبوّتءِ راستیءِ ردا نازل کتگنت، فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ۞ (انعام رکوع ۴) آیا اللہءِ آیات و صاف و ظاھریں نشانیانءَ دروغ بند کنگ ءَ پد ھن ایمان باللہءِ دعویٰ باقی مَنْت کنت ۔ قرآن کریمءَ ایمان باللہ و عمل صالحءِ ردا ہرچ گیش و گیوارے اداکتگ ۔ دگہ جاگہاں آ شرگوں تفصیل ءَ بیان کنگ بوتگنت ۔ صابئین ماں عراقءِ یک فرقہ ئے اَت کہ آیانی مذھبی اصول ورہ بند چہ مشرقی حکماء و طبعیاتءِ فلسفہءِ اصولاں زورگ بوتگنت ۔ روحانیاتءِ ردا اشاں سک زیاد غلو کنوک اَنت، بلکیں انسانی بندگی عبادت اِشس ہم کتگت ۔ اِنسانی خیال اَت کہ تنہا روحانی و فلکی اسنارانی استعانت ءَ ما ربّ الارباب بزاں بہ مستریں معبودءَ رست کنیں ۔ ہمشکا چہ مزنیں جنجالاں و شہوتانی پروشگءَ ماں روحءَ تجرّد و صفائی پیدا کنان ءَ گوں "عالمِ روحانیت" ءَ مارا وتی رشتگ جوڑ ینگ لوٹیت ۔ پدا چہ انسانی دستگیری و شنودیءَ ما بہ خداءَ رسگ تونیں نبیانی اتباعءِ ضرورت نہ اِنت استارانی ارواحِ مدبّرہ دہمے پیما دگہ رُحانءَ چہ ناراضی کنگءَ ھیاکل اِش جوڑ کتگت ۔ خلاصہ چوش بوت کہ حنفاءِ مقابلہءَ صابئین جماعت اَت کہ آیانی مستریں ھنگ نبوتءِ و آئیءِ لوازم و خواص سرا بوتگت ۔ حضرت ابراھیم حنیف علیہ السلامءِ بعثتءِ وھدءَ نمرودءِ قوم صابئی العقیدہ اَت کہ آئیءِ بیشدارگءَ خداءِ خلیلءَ وتی جانءِ قربانی پیش

کت ۔ ف۳ ماں گوستگیں آیتءَ ہرچ بنیادے (معیار) عنداللہ قبولیءِ بارو ءَ بیان بوتگت یعنی ایمان و خوبیں عمل ادا اِے بیشدارگی اِنت کہ یہود اِے معیارءِ سرا چینکر قائم بیوکت اِنت ۔ ف۴ غلامءِ وفاداریءِ چکاس مریشیءَ اِنت کہ ہرچ خبرےءَ دل قبول بکنت پہ واجہءِ حکمءِ خاطرا آئرا انجام بدنت و وتی مرضیءَ واجہءِ حکمءِ تابع بکنت واگرنہ ایوکا ہما خبرانءَ قبولدار بوگ کہ انسانءِ وتی جذءِ مرضی و واھگانی ردا بیت ماں آئیءَ ہچ کمال نیستنت ۔ ف۵ یعنی وتی پکائیں قول و قراراں پرشان ءَ گوں خداءِ بدعہدی اِشس کت چہ آئی سفیران لھتینءَ دروغ بنداش کت لھتینا گُشتت ۔ اِشاں حال آیانی ایمان باللہ و خوبیں عمل ءِ ۔ ایمان بالیوم الآخرءِ اندازہءَ چہ ریشیءَ بکجن اِت کہ مزنیں ظلم و باغیانہ جرپانہ کنگءَ چون گوں بے فکریءَ نشتگنت چوش گوش کہ پلے کارانی آیاں ہچ سزاءِ حقدا نہ اِنت و ظلم و سرکشیءِ بدیں نتیجہ کدی ہم آیانی دیما نیاینت ۔ اِے ہمیں خیالانءِ ماں دلءَ جاگہ دیانءَ چہ خدائی نشانات و خدائی کلامءِ نمگءَ بالکل کر و کور بوتگنت و ہما کارے کہ آکنگی نہ اِنتنت چہ آیانی کنگءَ ہم چکت و بدنت بوتنت دانکہ لھتیں نبیان اِشس قتل کت و لھتیں قیدِش کت اِنت آخر اللہ تعالیٰءَ بخت نصر آیانی سرا مسلّط کت پدا یک دراجیں مدّتےءَ رند لھتیں فارسءِ شاھاں اشانءَ چہ بخت نصرءِ قیدءِ رسوائی و بزگیءَ آزات کنان ءَ بیت المقدس چہ جاہلءَ ھلاس کت آ وھدءَ اشاں توبہ کار بوتنت و نیکیءِ کشکءَ اِش دست جت ۔ خداءَ اِشانی توبہ قبول کت ۔ بلے چیرے مدّتءَ پد دوبارہ اشاں شرارت شروع کت و بالکل کر و کور تران ءَ حضرت زکریا و حضرت یحییٰ علیہما السلامءِ کُشگءِ برا اُتش کت و بہ حضرت عیسیٰ علیہ السلامءِ

بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَاْوٰىهُ النَّارُ ۭ وَمَا

گوں اللہ ء، گڈا حرام کت اللہ ء، پر آئی ء، بہشت وآئی ء، جاگہ دوزخ اِنت ونیستیں

لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ

پہ گنہگاران ہچ مدت کنوکے ف۱ بیشک کافر بوتنت ھماکہ گوشتش کہ اللہ سومیگنت چہ

ثَلٰثَةٍ ۘ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّآ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۭ وَاِنْ لَّمْ يَنْتَهُوْا عَمَّا

سئیں خدایان ف۲ حالانکہ ہچ معبود نیستنت بجز چہ یک معبودے واگرا دستا نکشنت چہ ھمے ہبرا کہ

يَقُوْلُوْنَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٧٣﴾ اَفَلَا يَتُوْبُوْنَ

گوشنتی گڈا رسیت ھماکسانا کہ کافر بوتنت چہ آیان درددیوکیں عذاب بیں انگت ہن توبہ نکننت

اِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُوْنَهٗ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٧٤﴾ مَا الْمَسِيْحُ

اللہ ء، گورا وگناھانی معافی ء نلوٹنت چہ آئی ء، واللہ بخشوکنت مہربانت ف۳ نہ اِنت مسیح

ابْنُ مَرْيَمَ اِلَّا رَسُوْلٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۭ وَاُمُّهٗ

مریم ء، بچ مگر رسولے گوستگ شتگ بیسیر چہ آئی ء، باز رسول ف۴ وآئی ء مات

صِدِّيْقَةٌ ۭ كَانَا يَاْكُلٰنِ الطَّعَامَ ۭ اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيٰتِ

ولی اللّٰہیت ف۵ ہر دوکان ورگ وارت بچار کہ چہ طور شر بیان کنیں پر آیان دلیلان

ثُمَّ انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ﴿٧٥﴾ قُلْ اَتَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ

پدا بچار کہ کجانگو سرجان بنت ف۶ بگوش کہ اللہ ء، اشتنگ ہنچشینانی بندگیء کنت کہ

مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا ۭ وَاللّٰهُ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿٧٦﴾ قُلْ

آیانا ہچ اختیار نیستنت شمے ضرر دیگء، ونہ شمے فائدہ دیگء، واللہ ذنت اشکنوک زانوک ف۷ بگوش

يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لَا تَغْلُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوْٓا اَهْوَاۗءَ

کہ او کتابیان! گیشیں مکنت ماں وتی دین ء، باباً ناحقا ف۸ ومکپت واھشانی رندا

قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوْا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوْا كَثِيْرًا وَّضَلُّوْا عَنْ سَوَاۗءِ

ھما قومیگا کہ گمراہ بوتگنت چہ پیسرا وگمراہش ہن کت بازیں کسے وہ ورد بوتگنت چہ برابریں

ربع

ف۱ اِدا نصاری ء، ایمان ء کیفیت پیش دارگ بوتگ کہ اِشاں داں کجا حدءَ بہ حقانیت ء، حساب ءَ او شتوکنت۔ اشانی ایمان باللہ ء، حال چوش اِنت کہ عقل ء، برخلاف، فطرت ء، برخلاف وحضرت مسیح ء، جند ء گیتش وگیوارانی برخلاف مسیح ابن مریم ء، خدا جوڑش کتہ یک سہ، سہ یکءَ وت گڑیں چیستان والمحض پہ نام ئیگنت۔ درحقیقت ءَ اِشاں وتی تمامیں زور وقوت ءَ پریشی خرچ کنگ لوٹتنت کہ حضرت مسیح ہن خدا اِنت۔ حالانکہ حضرت مسیح ء، جند خدا ء، رب بوگ و چوایدگہ مردماں وتی مربوب بوگ ء، جار ء، تہا قبولدار اِنت وہما شرک ء، تہا کہ آئی ء، امت گرفتار بوگی اَت آ ترا چنکر گوں زور ءَ بیان کنگا ئنت پدا ہم اِے کور دیدان ءَ عبرت حاصل نہ بیت۔ ف۲ یعنی حضرت مسیح، روح القدس و اللہ۔ یا مسیح، مریم و اللہ ہر سہ خدا اَنت (العیاذ باللہ) چرِیشاں یک حصہ داروک اللہ بوت پدا آ سئیں یک وآیک سے انت۔ عیسائیانی چونائیا عقیدہ ہمیش اِنت واِے عقل ء، برخلاف عقیدہ عجب گول مول ونابداریں عبارتاں بیان کننت وہدیکہ بریشی ءَ کسے سرپد مبیت تو گڈا آ ترا ایک ماوراء الحقیقتے قرار دینت۔ راست اِنت لن یصلح العطار ماافسدہ الدھر۔ ف۳ اِے ہما غفور رحیم ء، مزنشانی اِنت کہ چوشیں گوہ واریں گناہ گار ہم وہدیکہ شہرت بوان ءَ واصلاح ء، نیت ءَ داران ءَ حاضر بہ بیت تو گڈا تمامیں عمر ء، گناہان ءَ ماں یک دمانے ءَ معاف کنت۔ ف۴ یعنی اِے ہما معصوم وپاکیں واجہاں چہ یک فردا ایت آ ترا خدا جوڑ کنگ شمے کم عقلی اِنت۔ ف۵ جمہور امت ء، تحقیق ہمیش اِنت کہ ماں جنیں آدماں نبوت نیاھنگ۔ اِے منصب پہ مردیں آدماں مخصوص بوتگ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوْحِيْٓ اِلَيْهِمْ مِّنْ اَهْلِ الْقُرٰى (یوسف رکوع ١٢) حضرت مریم بتول ہن یک ولی ئیں بی بی ئے اَت، نبی ئے نہ اَت۔ ف۶ چہ فکر جنگ ءَ معلوم بوت کنت کہ ہر کسے ورد و نوشش ء، محتاج اِنت آ تقریباً دنیا ء، ہمک چیز ء، اِنت۔ زمین، گوات، آپ، روچ، حیوانات دانکہ پہ پومل و سمات ءَ ہم آ احتیاج داریت۔ گندیم ء، ماں لاپ ءَ رسگ و دانکہ ہضم بوگ ءَ بچارات بالواسطہ یا بلاواسطہ چنکر چیزانی حاجت کپیت۔ پدا چہ ورگ ءَ ہرچ اثرات ونتیجہ ءَ ظاہر بیت آیانی حساب داں کجا روت دسر بیت۔ احتیاج ء، اِے دراج کشیں حساب ءَ ماں دل ءَ داران ما مسیح و مریم ء، الوھیت ء، باطل پیش دارگ ء، رداچو دلیل دات گنیں کہ مسیح و مریم چہ ورد و نوش ء، ضرورتاں بے حاجت نہ اتنت کہ تجربہ ومشاہدہ ہمیشی ءَ ظاہر کنت وہر کسے چہ ورد و نوش ءَ مستغنی مہ بیت آ چہ دنیا ء، ہر یک چیز ءَ مستغنی بوت نہ کنت۔ گڈا اشماوت بگوشش اِت کہ ھما کس کہ مثل اِے دگہ انساناں پہ وتی بقاء ء، ردا بہ دنیائی چیزاں بے غرض بوت نہ کنت گڈا چوں خدا بوت کنت۔ اِے یک ہنچیں وسر ظاہری دلیل ایت کہ جاھل وعالم ہر کس اشرا سرپد بوت کنت یعنی ورد و نوش الوھیت ء، برخلاف انت اگرچہ نہ ورگ الوھیت ء، دلیل نہ اِنت واگرنہ کلیں فرشتہ خدا جوڑ بنت (معاذ اللہ)

ف۷ یعنی وہدیکہ مسیح ءَ خدا قرار دئیت تو لازم اِنت کہ آ ترا معبود ہم قرار بدئیت مگر معبود ایوک ہما ذات بوت کنت کہ آ ہرچ وڑ ء، نفع ونقصان ء، مالک وصاحب اختیار بہ بیت پرچا کہ عبادت ء، معنی ایشنت کہ انسان وتارا سک ذلیل وبزگ بکنت وتی ذلت وبزگی ہمائی ء، دیما اختیار کنگ بیت کہ آ مزن عزت داروک وسر افضل بہ بیت۔ ہر وھدءَ درستانی گوشداروک وچہ کلانی احوال ءَ سرجمی ءَ زانوک بہ بیت۔ مرشی ءَ گوں تثلیث ء، شرکیہ عقیدہ ءَ ایدگہ مشرکین ء، ردیہم بینت۔

ف۸ عقیدہ ء، مبالغہ ایشنت کہ یک بشرے ءَ خدا قرار دیگ بہ بیت وعمل ء، غلو ہما انت کہ آ ترا رھبانیت گوشنت وَرَهْبَانِيَّةَ ِۨ ابْتَدَعُوْهَا مَا كَتَبْنٰهَا عَلَيْهِمْ (الحدید رکوع ۴) یہود ء، ہرچ ناشری ئے بیان کنگ بوتنت چرِیشاں ظاہر بیت کہ اشاں ماں دنیا پرستی ءَ ہنچوش غرق وگمسار بوتگنت کہ اشانی گور ءَ دین و دیندارانی ہچ شرف وعزت نبست اَت دانکہ انبیا علیہم السلام ء، بے عزتی وقتل کنگ اِشانی خاصیں کار اَت۔ اِشانی برخلاف نصاریٰ ءَ نبیانی تعظیم ءَ ابنکر غلو کت کہ چرِیشان ءَ لہتے ءَ خدا یا خدا ء، چک قرار دانش ودنیا ءَ ترک دیان ءَ رھبانیت (درویشی) ء، راہ اِش اختیار کت۔ ١٢

ع ١٠ / ١٢

السَّبِيْلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ عَلٰى

کشکا ف١ ملعون بوتنت ھماکہ کافرنت چہ بنی اسرائیل ءَ پہ

لِسَانِ دَاوٗدَ وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ؕ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا

داؤد ءِ زبان ءَ وعیسیٰ مریم ءِ چُکّ ءِ زبانا اے پہ ھے سبباکہ نافرمانتنت و چہ حدّا

يَعْتَدُوْنَ ﴿٧٨﴾ كَانُوْا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُّنْكَرٍ فَعَلُوْهُ ؕ لَبِئْسَ

درکپتگنت ف٢ منہش نکُت گوں یکدگرا چہ ھما بدیں کارا کہ کنگا یتنت ف٣ چونیں گندہیں

مَا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ ﴿٧٩﴾ تَرٰى كَثِيْرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ؕ

کاریَث ھما کہ کُتِش توگندے بازینا چہ آیان دوستی کننت گوں کافران ف٤

لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَ

سکیں بدیں توشگی ھے کہ آیان دیمرات پرّوت آ اِشنت کہ اللہ ءِ غضب بوت پرآیان و

فِى الْعَذَابِ هُمْ خٰلِدُوْنَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوْا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِىِّ

ہمیشہ آماں عذاب ءَ مانت ف٥ واگر آیان ایمان یارتگت پہ اللہ ءَ وُ پیغمبرا

وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوْهُمْ اَوْلِيَآءَ وَلٰكِنَّ كَثِيْرًا

و پہ ہما چیزے ءَ کہ نازل بوتگت پہ پیغمبرے سرا گڑا ہما کافرش وتی دوست نکیتنت ف٦ لیکن بازیں کسے

مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿٨١﴾ لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِيْنَ

چہ آیان نافرمانت ف٧ توگندے گندہ تریں مردم دشمن پہ

اٰمَنُوا الْيَهُوْدَ وَالَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَّوَدَّةً

مسلمانان یہودانا و مشرکانا و توگندے نزیک تریں دوست

لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّا نَصٰرٰى ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّ

پہ مسلمانان ھمایانا کہ گوشتنت ما نصاراین اے پہ ھے سبباکہ

مِنْهُمْ قِسِّيْسِيْنَ وَرُهْبَانًا وَّاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٨٢﴾

ما نصارایانی تہا عالم و زاھد ھستنت وُ دگر پہ اے سبباکہ آ مزن تفسی نکننت

منزل ٢

ف١ یعنی ماں اصل انجیل وغیرہ آسمانی کتاب ءَ چوشیں شرکیہ عقیدہ ءِ ہچ جاگہ نام ونشان نبست اَت ۔ رندترءَ یہ یونانی بت پرستانی رندگیری ءَ پولوس ءَ اے رہ بند پرنیت کہ درستاں ھمے رہ بندءَ گپت و بہ ھمیشی ءِ سرا قائم مانتنت چوشیں کوریں رندگیری ءَ رستگاری ءِ امیدوارگ بک عقلمندءَ زیب نہ دنت ۔ ف٢ چونائی ءَ ماں تمام آسمانی کتابان کافرانی سرا لعنت دیم دیگ بوتگ بلے بنی اسرائیل ءِ کافرانی سرا وھدیکہ آماں عصیان وسرکشی ءَ چہ حدءَ گوست انت کہ نہ گناہ گار ہچ بیماچہ گناہ ءَ دست کشوک اَت وُ نہ بے گناہ، گناہ گار ءِ دست ءَ داروک اَت بلکیں کل شیروشکر بوان ءَ مستانہ وار پہ یکدگرے ھل دمل بوتنت کہ ورگ وجرگ اش یک جاگہ اَت چوش نہ اَت کہ سلیں و بدیں کارانی سرا اشاں وتی دیمار ترشیں و تہار بکتیں یا وتی ناراضگی اِش ظاہر بکتیں توں گڑا خداءَ چہ حضرت داوٗد علیہ السلام و حضرت مسیح علیہ السلام ءِ زبان ءَ پہ اشانی سرا لعنت دیم دات ہنچوش کہ پہ گناہانی ردا اشانی دلبری زبات اَت ھمے ءَ اے لعنت ہں کہ چوشیں مزن شانیں نبیانی معرفت ءَ کنگ بوت سک زیات تباہی وبربادی آروک بوت ۔ غالباً اے ھمے لعنت ءِ آسرات اَت کہ چہ اِشان بازیں مردم ظاہرًا و باطنًا شادو و خنزیرءِ شکل ءَ ترینگ بوتنت و باطنی مسخ ءِ اثر ہمنکر زیات تالان بوت کہ چہ اِشان بازکس مروچی ہں مسلمانان ءَ بد کنان ءَ کہ اشان خداءِ کلیں آسمانی کتابانی منوک و تمامیں نبیانی تصدیق کنوک انت گوں مکہ ءِ مشرکان (کہ حشکیں بت پرست انت) مسلمانانی برخلاف دوستی ءِ رشتگ ءَ قائم دارنت اگر اے کتابانی خدابندان خداءِ سرا نبی ءِ سرا و وحی الہٰی ءِ سرا بہ حقیقت ءَ اعتقادِش بداشتیں تواے چون ممکن اَت کہ ھما قوم ءِ ضدّ ءِ سبب ءَ کہ اشان ءَ منوک انت گوں بت پرستاں سازوبازِش بکتیں ۔ اے بے ترانگی و بدذوقی وچہ خدادوستان دورتچان ءَ گوں بت پرستان دوستی ظاہر کنگ ھما لعنت وھِٹ پٹ ءِ اثر انت کہ آئی ءَ آشان ءَ چہ خداءِ مزن مزنیں رحمتان دور جگل دات۔ ماں پیشی آیتان اِشانی گوسنگیں کافری رہ بندان و شیطانی کاران ءَ بیان کنان ءَ چہ غلو فی الدین و بدراھانی کورانہ رندگیری ءَ مہن کنگ بوتگت تانکہ ھنوں ہم چہ ملعونی حرکتان ءَ توبہ کنان ءَ حق وصداقت ءِ راھا گام جنگ ءِ کوشست ءَ بکننت ۔ ما اے رکوع ءَ آیانی ھنوگیں جاورءِ سرا تنبیہ کنان ءَ پیشدارگ بوتگ کہ ہرچ لعنتے داوٗد ومسیح علیہما السلام ءِ زبان ءَ درشان بوتگت آئی ءَ اثرات مروچی ہں موجود انت گوں خدادوستان وعارفین ءَ نفرت وعداوت وگوں جاھلیں مشرکاں دوستی اے سرظاہریں دلیل پہ اے خبرءِ انت کہ اشانی قلوب چہ خدائی ءَ لعنت ءِ اثرءَ بلکل بدل بوتگنت اگرھنوں ہم اشان ہوش نہ کت وحق ءِ نیمگ ءَ رجوع اِش نہ کت تواِشاں ھنچیں سکیں لعنت ءِ سزاوارنت کہ ائرا خداتعالیٰ سیدالانبیاءِ خاتم الرسل صلی اللہ علیہ وسلم زبان ءَ پہ اشانی سرا راھی کنت ۔ ف٣ "لایتناھون" دو معنیٰ دارنت (١) "ونارا ددر نداشتگتنت" چوشکہ روح المعانی ءَ ہں بیان کنگ (٢) ڈور نداشتگتنت یک دگرے ءَ "چوشکہ زیات مشہور ھمے معنیٰ انت ۔ وھدے بدی ماں یک قومے ءَ تالان بہ بیت وُ کسے مہن کنوک ہم مبیت تو چوشیں جاورءِ عام عذاب ءِ ترس اِنت ۔ ف٤ چہ کافراں مراد مشرک انت وُ اے آیتانی اشارہ مدینہ ءِ یہودیانی نیمگ ءَ انت کہ اِشاں گوں مکہ ءِ مشرکان سازباز کنان ءَ گوں مسلمانان پہ جنگ ءَ ہرجنگت ۔ ف٥ یعنی ہرچ توشگے عملانی چہ مرگ ءَ پیش پہ آخرت ءَ دیم دیگائنت آھنچیں عمل انت کہ اشان ءَ خدائے غضب وابدی عذاب ءِ سزاوار کننت ۔ ف٦ النبی ءَ چہ مراد لھتیں مفسراں حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ ولھتیں ءَ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم مراد گپتگ مطلب چوش بوت کہ اگر اے یہود ءَ راستیں یقین پہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ صداقت و پہ آئی سروسوجانی سرا ہوتیں تونبی آخرالزمان ءِ مقابلہ ءَ کہ آئی بشارت ءَ وت حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ داتگت گوں مشرکاں دوستی اِش نہ کتگت ۔ یا مطلب چوش انت کہ اگر اشان پہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا پہ راستی ایمان بیارتیں تو چوشیں کارے چہ ایشانی دست ءَ بوتگت کہ آیان گوں اسلام ءِ دشمنان سازباز بکتیں ۔ اے دومی معنیٰ ءِ ردا آیت پہ یہود ءِ منافقیں ءِ حق ءَ بیت ۔ ف٧ خداءِ وتی جند ءِ منتگیں پیغمبرءِ نافرمانی ءَ رند پہ رند کنان ءَ اے جاور (حالت) بوتگ کہ نوں موحدین برخلاف مشرکان ءَ ترجیح دینت ۔ افسوس کہ مروچی مئے بیہیں کمزوریں مسلمانانی حالت ھں ہنچوش انت کہ مسلمان و کافرءِ مقابلہ ءَ ماکافران ءَ دوست داریں وھمایانی حمایت ووکالت ءَ کنیں ۔ اللّٰھم احفظنا من شرور انفسنا ومن سیئات اعمالنا ۔١٢

وَاِذَا سَمِعُوْا مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُوْلِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَفِيْضُ

ؤوقتیکہ اشکننت آچیزے ءَ کہ ایر ہنگ پہ رسول ءِ سرا گڈا تو گندے آیانی چماں کہ رُنبنت

مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوْا مِنَ الْحَقِّ ۚ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا

چہ ارس ءَ چہ ھمے سببا کہ آیاں پجاہ آرت حقیں خبر. گوشنت کہ اوے پروردگارِ ما ایمان آرت نوں تو بنبیس مے

مَعَ الشّٰهِدِيْنَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ

ناما گوں شاہداں وُ چون بوت مارا کہ یقین نکنیں پہ اللہ ءَ وپہ آچیزے ءَ کہ رست مارا چہ

الْحَقِّ ۙ وَنَطْمَعُ اَنْ يُّدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٨٤﴾

حقا وُ دِل مانگیں کہ داخل بکنت مارا مے پروردگار گوں نیکیں بختاں

فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوْا جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ

بدا عوض داتنت آیاں اللہ ءَ پہ ھمے جرء گوشگا ایڈولیں باغ کہ رُنبنت چہ آیانی جیرا جُو جہ منند بنت

فِيْهَا ۭ وَذٰلِكَ جَزَآءُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا

ماں اُودا و اے عوضِنت نیکو کارانی وُ ھماکہ منکر بوتنت و دُروغ بند کنگا لگتنت

بِاٰيٰتِنَآ اُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿٨٦﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُحَرِّمُوْا

مے آیاتاں ھما یانت دوزخی وا او مسلمانان حرام مکنیت

طَيِّبٰتِ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ

سلئیں چیزاں ھماکہ حلار کتگنت اللہ ءَ پر شما وچہ حدا مگوزِت بیشک اللہ پسند نکنت

الْمُعْتَدِيْنَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوْا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلٰلًا طَيِّبًا ۠ وَّاتَّقُوا

چہ حدءَ گوزوکیں مردماں وبوّرِت چہ اللہ ءَ داتگیں روزی ءَ حلار ینا سلئینا وبترسیت

اللّٰهَ الَّذِيْٓ اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُوْنَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ

چہ اللہ ءَ ھما کہ شما پہ آئی ءَ ایمان آرتگ وا نگریت شمارا اللہ پہ سنچے بیہودئیں

فِيْٓ اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُّؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُّمُ الْاَيْمَانَ ۚ

قسمانی سراؤ ولیکن گرِیت شمارا پہ ہما قسمانی سرا کہ گر نچو دا تگنت

رکوع ١١ ع ٩ ١

وا ماں اے آیتاں پیش دارگ بوتگ کہ یہود ءِ گوں مشرکاں دوستی کنگ اِشانی گوں اسلام و مسلماناں بغض وعداوت ءَ ظاھر کنت۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوں ہرچ قوماں گیشتر واسطہ کتگت چراں اے دوئیں قوم یہود و مشرک اسلام و مسلمانانی مزن سکیں دشمن اتنت مکہ ءِ مشرکین ءِ ایذا رسانی واشر ظاھریں گپّ ایت ولیکن لعنتی یہود ءِ ہن اے رداوتی کمینگی ءَ دل ءِ میل ءَ درشان کتگت۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ماں بے خبری ءَ سنگ ءِ لادی ءِ سرا دور دیگ ءِ سازش جوڑ کت تانکہ واجہ شہید بہ بیت۔ ماں واجہ ءِ ورگاں ہرماں کنگ ءِ کوشست کت، سحر و منتراں چہ کار گیت۔ غرض ایشاں چہ وتی کمینگی کاراں خدا ءِ غضب و لعنت ءَ بر وبر حاصل کناں بوتنت۔ اِشانی بالمقابل نصاری باوجودیکہ اشاں ہم ماں کفر ءَ گرفتار اتنت بہ مسلماناں حسد ءِ شس وارتگت۔ بہ مسلمانانی کامرانی ءَ اشاں ہم ماں دلءَ گیھارواں تگت۔ پدا ہم ماں اِشاں حق ءِ قبولیت ءِ لیاقت چرے دوئیں ٹکّاں شرتر ہست ات اشانی دل بہ اسلام و مسلمانانی دوستی ءِ نیمگ ءَ شرتر میل دار وک اتنت۔ ایشی ءِ سبب ایش ات کہ داں ھما وھدءَ ماں عیسائی قوم ءَ دین ءِ شعور چہ ایدگہ قوماں زیات ترہست ات۔ بہ وتی رہ بند ءَ ترکِ دنیا و درویشی زندگی گواز ینوک ماں اِشاں بازکس موجود اتنت۔ نرم دلی و تواضع اِشانی خاص وناسیں وصف اَت۔ ماں ہچ قومے ءَ چوشیں وصف بہ بنت آئی لازمی آسرات چوش بیت کہ آحق ءَ شرتر قبولدار بیت چونائی ءَ چہ حق ءِ قبول کنگ ءَ سہ چیز مہن کنوک بنت۔ جہل، دنیا ءِ حُبّ، یا حسد و تکبّر، ماں نصاریٰ ءَ کتاب ءِ وجود جہل ءَ را۔ رھبان ءِ وجود حُبِّ دنیا ءِ کثرت ءَ را نرم دلی و تواضع ءِ وصف کبر و نخوت وغیر ذالک ءَ کم کننت۔ چنانچہ قیصر روم وحبشہ ءِ شاہ نجاشی، مقوقس مصر ءَ ہرچ سلوکت ءَ گوں پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ قاصداں کت اِے پریشی ءَ ثبوت ایت کہ ماں آوھد ءِ نصارایاں حق ءِ قبولی و مسلمان دوستی ءِ صلاحیت نسبتہً چہ دگہ قوماں زیات تر اَت۔ چہ مکہ ءِ مشرکانی ظلم وزوراں بہ پونز ءَ رساں ءَ وھدے صحابہانی یک جماعتے (رضی اللہ عنہم) ءَ "حبشہ" ءَ ہجرت کت و مشرکاں او داہم داں حبشہ ءِ دربار ءَ وتی ناشری ءَ ظاہر کت تو بادشاہ ءَ یک روچے مسلمانان ءَ طلب کت وچرایاں ھتیں جُست وپُرس کت وحضرت مسیح علیہ السلام ءِ بابت ءَ ہم آیانی عقیدہ معلوم کتی حضرت جعفر ءَ سورۂ مریم ءِ آیتان ءَ تلاوت کت و وتی عقیدہ ءَ صاف صاف ءَ بیان کت بادشاہ سک زیات اثرگروک بوت واقرار کتی کہ ہرچیکہ قرآن ءَ حضرت عیسیٰ ءِ ردا عقیدہ ظاھر کتگ آ ابید چہ کمی وبیشی ءَ برحق انت آئی ءَ پیشی کتابانی بشارت ءِ رو ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ نبی آخر الزمان تسلیم کت۔ قصّہ دراج کش اِنت۔ آخر کار چہ ھجرت ءِ بازیں سالاں رندیک وفدے ماں آئی ہفتاد نوک مسلماں نوکیں عیسائی شامل اتنت واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت اقدس ءَ روان کت۔ اِے مردم وہدیکہ مدینہ ءَ سر بوتنت و چہ قرآن کریم ءِ اشکنگ ءَ وتی بالادشس وشنود کت تو کلام اللہ ءَ اشکنان ءَ گریوگ اِشس بنا کت چہ چمّاں ارس وچہ زبان ءَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا الخ ءِ اے کلمہ اتنت، اِے آیاتانی تہا ہمے جماعت ءِ حال بیان کنگ بوتگ۔ داں قیامت ءَ چوشیں سرجمیں خیرے دیگ نہ بوتگ کہ مدام عیسائی ویہود ومشرکین وغیرہ ءِ تعلقات ءِ نوعیت گوں اسلام و مسلماناں بہ ہمے پیم ءَ قائم بیت۔ مروچی ہماکس کہ وتارا عیسائی گوش اَنت چرایاں جنکس قسیس ورھبان ومتواضع ونرم دل اَنت وجنکس ھماکس اَنت کہ چہ کلام اللہ ءِ اشکنگ ءَ چرایانی چمّاں ارس ریچ اَنت وہدیکہ اقربھم مودّۃ ءِ علت چہ ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيْسِيْنَ ءَ بیان کنگ بوتگ موجود نہ انت تو معلول قرب مودّۃ چون موجود بوت کنت۔ ہرچ جاورے بہ بیت ھما اوصاف نبی ءِ عہد ءِ عیسائی۔ یہود و مشرکین ءِ بوتگنت آھر وھدءَ وھر جاگہ ءَ بہ ہرچ مقدارے ءَ موجود بہ بنت ھما حساب ءَ اسلام و مسلمانانی محبت وعداوت ءَ ماں ذہن وخیال ءَ دارگ لوٹیت۔ ف۲ ماں سورت ءِ اول سرءَ "ایفائے عہد" ءِ تاکید ءَ بعد حلال وحرام ءِ بیان شروع بوتگت ہمے ردءَ گوں خاص خاصیں جاوراں کہ آیانی ذکر ءَ موقع بہ موقع ماگیش وگیوار ہم کتگ۔ دگہ فائدہ مندیں گپّ وترانانی رد بنگیج بوت "الشئ بالشئ یذکر" چہ جہر ءَ جہر درکبت کہ اِے گپ وترانانی ءَ سرجم کنگ ءَ پدا اے جزء ءِ چہ اولی رکوع ءَ پدا اصلی بُن گپّ (موضوع) ءِ بحث ءِ نیمگ ءَ وارکنگ بوتگ ولطف ایشنت کہ چرے

.... رکوع ءَ منتصل ما اولی رکوع ءَ ہرچ گپّے کہ گوست گوں آئیءَ ہم اے حاضریں رکوع ءِ گپ بہ سرجمیءَ ہمگرنچ انت چیا کہ ماں بیشتی رکوع ءَ یہود و نصاریٰ ءِ ہرچ فضیحت بیان کنگ بوتگنت بہ زانو گران ءِ نزیک ءَ آیانی خلاصہ دو چیز انت یعنی یہود ءِ ماں لذت و دنیاوی شہوت و حرام خوریءَ گرفتار بوگ کہ آ "تفریط فی الدین" ءِ سبب بوت و نصاریٰ ءِ ماں دین ءَ غلو و افراط کنگ کہ آئیءَ سر یہ رہبانیتّ ءَ کشّ ات بلاشبہ رہبانیت کہ آئیرا دینداری یا روحانیت ءِ سرا روک گوشگ بوتیت، بیتّ و بُنی منشاء ردا فی الجملہ محمود بیت کتگت پمشکا "ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيْسِيْنَ وَرُهْبَانًا" ءَ رامن وجہ (یک حسابے ءَ) ماں مدح ءِ صورت ءَ بیان کنگ بوتگ بلے چونکہ اے وڑءِ لنڈّی و ترکِ دنیا ہما عظیم مقصد وھن بہ قدرت ءِ قانون ءِ رہ بندءَ شدّتے ات کہ عالمَ ءِ پیدا کنوک ءَ ماں عالمَ ءِ تخلیق ءَ آئیءِ حساب ءَ گور کتگ پمشکا ہما عالمگیریں مذہب کہ آ بہ دائمی رہ بندءَ کل بنی نوع انسان ءِ دارین ءِ فلاح و معاش و معاد ءِ اصلاح ءِ ذمہءَ زوران ءَ بوجود اھتگ۔ ضروری ات کہ اے ہمیں نوکیں عبادت ءِ رہ بندءِ سرا گوں ترندی نکتہ چینی بکنت یا ایرا دیگر بیت ہچ آسمانی کتاب داں روچ مروچیءَ چوشیں جامع، معتدل، یہ انسانی گہبودیءِ ہر شعبہ ءِ ردا فطری تعلیم پیش کت نہ کنت چوشکہ قرآن ءَ ماں اے دو آیتاں ظاھر کتگنت۔ ماں اے آیتاں اللہ تعالےٰ ءَ بہ مسلمانان مھن کتگ کہ آ کتام لذیذیں حلالیں و پاکیں چیزءَ وتی جند ءِ سرا عقیدۃً یا عملاً حرام قرار بدینت نہ آ بوگ ہمیشں بلکیں آیان ءَ سکین دیگ بوتگ کہ آ خداءِ پیدا کتگیں حلال و طیّب نعمتاں چہ بہرہ وربنت مگر گوں سلبی و ایجابی دو شرطان ءِ ہمراہیءَ (۱) اعتداء مکنیں (چہ حدءَ سرمگوزیں) (۲) وچہ خدا بترسیں اعتداء ءِ دو مطلب بوت کننت گوں حلالیں چیزاں حرام ءِ معاملہ کنگ ءَ بلگیں وچو نصرانیاں ماں رھبانیت ءَ گرفتار بہ بیں یا چہ لذیذیں و پاکیزہ ئیں چیزاں تمتّع حاصل کنگ ءِ ردا چہ اعتدال ءِ حدّءَ سر بگوزیں دانکہ ماں لذّت و شہوت ءَ گلا مُنّش بوان چو یہودءَ دنیاوی زندءَ وتی مقصد جوڑ بکنیں۔ الغرض مارا لازم انت کہ ما غلو وجفا و افراط و تفریط ءِ میانجیءَ درمیانہ و توکی راہ ءَ اختیار بکنیں۔ نہ مارا دنیاوی لذتانی تہا غرق بوگ ءِ اجازت انت و نہ چہ رھبانیت ءِ راہءَ مباحات و طیّبات ءَ ترک دیگ ءِ۔ رھبانیت ءِ راہ ءِ قید پمشکا رھوار کنگ بوت کہ یا زیرءَ پہ بدنی یا نفسی علاج ءِ غرض ءَ یک مباحیں چیزءَ بدارکی بہرزکنگ ماں ممانعت ءَ داخل نہ انت نھن مسلمان بہ تقویٰ ءَ ماموراَنت کہ آئیءِ معنی چوشں انت کہ چہ خداءَ ترسان ءِ، چہ مھن کتگیں چیزاں بہرزکنگ و تجربہ بیشدارت کہ لھتیں مباحات ءِ کارمرزی بازرءَ انسان ءِ سرا بہ حرام یا مھن کتگیں کاراں کشنت۔ چوشیں مباحات ءَ عہد قسم یا بہ تقرّب ءِ بیم ءَ اِنا بلکیں بہ خیالداری ءِ وڑءَ اگر یک کسے کدی ہم اعتقاد ءِ با وجود اباحت ءَ ترک بدنت تو اے رہبانیت نہ انت بلکیں اے ماں ورع و تقوےٰ ءَ شامل انت۔ ماں حدیث ءَ لایبلغ العبد ان یکون من المتقین حتّٰی یدع ما لا بأس بہ حذرًا مما بہ باس (ترمذی) خلاصہ چوش بوت کہ اعتداء ءَ ترک دیان ءَ و تقویٰ اختیار کنگ ءِ بندش ءَ ماں دل ءَ داران ءَ چہ ہمک پیمے پاک و صافیں چیزاں مؤمن نفع گپت کنت و ماں زندگیءِ ہمک پھنات ءَ بودناکیءِ دروازگ ہچ انت۔

فَكَفَّارَتُهٗٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسٰكِيْنَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُوْنَ

نوں آئیءِ بدلّی ورگ دیگ انت دہ مسکین ءَ چہ درمیانئیں ورگ ءَ کہ وارین ات شما

اَهْلِيْكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرِيْرُ رَقَبَةٍ ۭ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ

وتی لوگءِ مردماں یا پچ ءِ پوشائینگنت دہ مسکین ءِ یا آزاد کنگنت یک گردنے ءِ پدا ہر کسیا کہ جوازہ نبوت گڈا روچگ دارگ ف۲

ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ ۭ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ ۭ وَاحْفَظُوْٓا

انت سے روچ ءِ ف۳ اے کفارتنت شے قسمانی ف۵ وقتیکہ سوگند ورت ودلگوش داری بکنت

اَيْمَانَكُمْ ۭ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۸۹﴾

وتی قسمانی ہمے ڈولا بیان کنت اللہ پہ شما وتی حکماں تاکہ شما شکر بگرات ف۶

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ

او مسلمانان! بیشک شراب و جوّا و بتاں و فال جنگ ءِ تیراں ف۷

رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۹۰﴾

لڈّیں کارنت چہ شیطان ءِ کاراں نوں چہ اشاں دنا ارد دیئیت تاکہ شما رستگار بیت ف۸

اِنَّمَا يُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ اَنْ يُّوْقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاۗءَ

شیطان و اہمشیا لوٹیت کہ دوربدنت درمیان شما دشمنیءَ و کینگ ءَ

فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ

پہ شرابیگی و جوّا بیگی و بند بکنت شمارا چہ اللہ ءِ یادءَ و چہ نمازءَ

فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ ﴿۹۱﴾ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ

گڈا نوں شما دست کشّت یا نہ؟ ف۹ اللہ ءِ و رسول ءِ حکم ءَ بمنت

وَاحْذَرُوْا ۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا عَلٰي رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ

و دنا ارد دیئت پدا اگر شما بترّات گڈا شما بزان ات کہ پہ مئے رسول ءِ سرا خالی پیغام ءِ رسینگ انت

الْمُبِيْنُ ﴿۹۲﴾ لَيْسَ عَلَي الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جُنَاحٌ

روشنیں ف۱ ہماکہ ایمانش آرت و نیکیں عملش کت پہ آیانی سرا گناہ نہ انت

ف۳ یعنی آیانی سرءَ ماں دنیاءَ کفارہ نہ انت چوشکہ ماں "یمین منعقدہ" ءَ واجب انت، "لغو" بے ہودہ و نابکاری سوگند ءِ تفسیر سیفول جز ءِ گڈّ سرءَ گوستگ چوشکہ برُزا طیّبات ءِ تحریم ءِ ذکر ات۔ و "یمین" ہم "تحریم" ءِ یک قسم ایت۔ پمشکا یمین ءِ احکام بیان کنگ بنت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ **فوائد** : ف۱ یعنی سوگند پروشگ ءَ پد کفّارہ لازم بیت ورگ وارینگ ءِ ردا تب داریت کہ دہ مسکینان ءَ لوگ ءَ بیاریت و نان بدنت یا صدقۂ فطرءِ وڑءَ ہر یک مسکینے ءَ گندیم بدنت یا آئیءِ قیمت ءَ ادا بکنت۔ ف۲ تھمنکر پچ و پوشاک کہ چہ آیاں انسان ءِ جسم و جان ءِ زیاتیں

حصہ ئے پوشگ بہ بیت ۔ مثلاً پشک وشلوار یا لانکی و یک چادرے ۔ ف۳ یعنی یک غلامے آزاد کنگ کہ ماں ایشی ءَ مؤمن ءِ شرط نیستنت
ف۴ یعنی سہ روچگ رندپہ رند بداریت و دست ءَ مبیت ءَ چہ مراد ایشنت کہ آنصاب ءِ صاحب مبیت کما فی روح المعانی ۔ ف۵ سوگندانی حفاظت
ایشنت کہ بے ضرورت جبر جبر ءِ سرا سوگند موارت کہ اِے شرّیں عادتے نہ اِنت ۔ واگر سوگند وارت توتانکہ تو نیت آئرا تمام بکنت واگر آئرا
بپردشیت تو آئرا لازم اِنت کہ کفّارہ ادابکنت ۔ اِے کلیں چیز ماں سوگند ءِ حفاظت ءَ داخل انت ۔ ف۶ چنکر مزنیں احسان اِیت کہ ماچہ طیّبات ءَ
پہریزگ لوٹِت تو چیرے پہریزگ ءَ مھن کتی ۔ واگر کسے ءَ پہ ردکاری وتی سرا طیّبات ءَ حرام کت تو آئرا گوں سوگند ءِ حفاظت ءَ چہ آئیءِ حلال بوگ ءَ
رہ بندیم پیش داشت ۔ ف انصاب و ازلام ءِ تفسیر ہمے سورۃ ءَ اول سرا وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوْا بِالْاَزْلَامِ ءِ ردا گوست
ف۸ چیرے آیت ءَ پیش ھن ھتیں آیات بہ خمر (شراب) ءِ بارو ءَ نازل بوتگنت اول سرءَ اِے آیت نازل بوت يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِؕ
قُلْ فِيْهِمَآ اِثْمٌ كَبِيْرٌ وَّمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَاِثْمُهُمَآ اَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا (بقرہ رکوع ۲۷) اگرچہ چیرشی ءَ بالکل سرّیچیں اشارہ پہ شراب ءِ
حرام بوگ ءِ ردا کنگ بوتگت بلے چونکہ صاف صاف ایشی ءَ بیلہ دیگ ءِ حکم گوں نہ ات پمشکا حضرت عمرؓ ءَ ایشی ءِ اشکنگ ءَ پد گوشت اَللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا
بَيَانًا شَافِيًا چیرشی ءَ دومی آیت نازل بوت يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكٰرٰى الخ (نسآء رکوع ۶) مریشی ءَ ھن شراب ءِ
حرمت ءِ ردا گیشو گیوار نیست اَت اگرچہ نشہ ءِ جاور ءَ چہ نماز وانگ ءَ مھن کنگ بوت و اشارہ اَت کہ اِے چیز زوت حرام بوگی انت مگر چونکہ ماں
عرب ءَ شراب ءِ رواج سک باز زیات اَت و آئیءِ یکبارگی ھلاس دیگ چوشیں آسانیں کارے نہ اَت پمشکا گوں مزن حکمت ءَ ساری ءَ ماں دلاں آئیءِ نزن
ماں کنگ بوت رندترءَ کم کم ءَ مردمانی گوشان ءَ لک کنگ بوت کہ حرمت ءِ حکم بلکیں بئیت ۔ وھدے کہ حضرت عمرؓ اِے دومی آیت ءَ اشکنان ءَ پدا
ہما لفظان ظاھر کت اَللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا بَيَانًا شَافِيًا آخرکار سورۃ مائدہ ءِ ہمے آیات چہ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا داں فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ۝
نازل بوتنت کہ ماں اِشی ءَ صاف صاف ءَ بت پرستی ءِ ہما چیرے پلیتیں چیز ءِ پہریزگ ءِ حکم دیگ بوت ۔ چنانچہ حضرت عمرؓ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْتَهُوْنَ۝ ءِ
اشکنگ ءَ گوں جاک ءَ گوشت اِنْتَهَيْنَا ۔ اِنْتَهَيْنَا ۔ مخلوق ءَ شراب ءِ مٹّان ءَ پروشت ۔ شراب خانہ ویران کتنت ، ماں مدینہ ءِ بازار ءُ دمکان
شراب مثل آپ ءَ رُنبگ ءَ لگّت ۔ تمامیں عرب اِے پلیتیں شراب ءَ بیلہ دیائ ءَ معرفتِ خدا وحبّ رسول صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءِ پاک وصافیں شراب ءِ دوز واھی ءَ سیر
بوتنت و امّ الخبائث ءِ مقابلہ ءَ اِے جہاد ہمنکر کامیاب بوت کہ آئیءِ مثال ءَ تاریخ پیش داشت نکنت ۔ خدا ءِ قدرت ءَ بچار اِت کہ ہما چیز ءَ قرآن
کریم ءَ گوں اینکر ترندی ءَ مھن کتگ اَت مروچی مستریں شراب وروکیں ملک امریکہ وغیرہ آئیءِ خرابی و تاوانان ءِ ماران ءَ چہ آئیءَ وتی جند ءَ ھلاس
کنائینگ ءِ شوہاز ءَ انت فللّٰہ الحمد والمنّۃ ۔ ف۹ چہ شراب ءِ نوشگ ءَ وھدے کہ عقل بے کار بیت تو باز برءَ شرابی گنوک تران ءَ وت ماں وت ءَ
جنگ وچوپ بنا کننت دانکہ نشہ ءِ اثر ھلاس بوگ ءَ رندھن باز برءَ جنگ ءِ اثر باقی مانت وگوں یکدگرءَ دشمنی ءِ بنیاد ایر بیت ۔ ہمے حال بلکیں
زیات تر جُوّا ئیگنت ۔ ماں آئیءِ کٹّگ وہارینگ ءِ سرا مزنیں فساد وجیڑہ سرکشّنت کہ چیرشی ءَ شیطان ءَ موہ رسیت کہ آملک ءَ پہ سربزوریت
لِے واسرظاھریں خرابی بوت ۔ وباطنی تاوان ایشنت کہ ماں اِے چیزاں مشغول بوان ءَ انسان چہ خدا ءِ یاد وآئیءِ عبادت ءَ پھکہ شموشکار بیت ۔ اِے
ردا پہ دلیل بنگی شطرنج لیب کنوکانی جاورنت کہ نماز ءَ انگار کننت واشاں وتی ورگ ءِ ، لوگ وجاگہانی ہم ہوش نیست اِنت وہدیکہ اِے چیز ءِ اینکر
ظاھری و باطنی تاوان ہست انت توگڈا ایک مسلمانے چہ گپّانی اشکنگ ءَ ھنگت چہ جوّاءَ دست نہ کشّیت ۔ فا اگر شما یک چیزے ءِ نفع وتاوان ءَ سرپد بوگ ءَ
عاجز منتگ اِت پدا ہم پہ شما لازم اِنت کہ خدا و رسول ءِ حکمانی پیروی ءَ بکن اِت وچہ قانون ءِ برخلاف عمل کنگ ءَ بہ پہریز اِت توگڈا مئے پیغمبرءَ خدائی حکمان ءَ یک بیک ءَ گیش و
گیوار کنان ءَ سر کتگنت ۔ اشانی برخلاف عمل کنوکان ءَ زانگ لوٹیت کہ چوشیں بدراھی وگمراہی ءِ انجام پہ آیانی حق ءَ سک خراب بیت ۔ ۱۲

فِيمَا طَعِمُوٓا إِذَا مَا اتَّقَوا وَّءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ اتَّقَوا وَّ

ماں اِے خبرءَ کہ وارتگش پیسرا وفتیکہ پہ آئندہ ءَ ترستنش و ایمانش آرت و نیکیں عملش کت پدا ترستنش و

ءَامَنُوا ثُمَّ اتَّقَوا وَّأَحْسَنُوا ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ

یقینش کت پدا ترستنش و نیکیش کت و اللہ دوست داریت نیکو کاریں مرداں ولہ او

ءَامَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَىْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ

مسلماناں! البتہ شمارا آزمائش کنت اللہ پہ یک چیزے چہ اِیڈ ولیں شکارے ءَ کہ شمے دست و شمے نیزہ رسنت ولہ

لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِالْغَيْبِ ۚ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ

پہ آئیا تا کہ معلوم بکنت اللہ کہ کئے چہ آئیا ترسیت باپُشتاں ولہ پدا ہر کسیا کہ زیادتی کت اشیا چہ رند گڈا پر ائیا

عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنتُمْ

دردناکیں عذاب اِنت او مسلماناں! مکشیت شما شکارءَ درحالیکہ شما

حُرُمٌ ۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ

احرام بستگ ولہ و ہر کسے چہ شما کہ بکشیت آئیا راہ یز انت ولہ گڈا آئیا بدلی پرنت ہمائیءِ برابریءَ کہ کشتگی چہ

النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا بَٰلِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّٰرَةٌ

جانوراں، آئیءِ فیصلہءَ دو مردم بکنت چہ شما ہے ہمیا کہ آبدلگیں جانور بطورِ پیشکش تا کعبہءَ رسینگ بیت یا آئی کفارہ

طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِۦ ۗ

پہ مسکیناں ورگءِ دارینگ اِنت یا آئیءِ برابریءَ روچگءِ دارگنت تا کہ بچشنت وتی کتگین ءِ سزاءَ ولہ

عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ۚ وَمَنْ عَادَ فَيَنتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ ۗ وَاللَّهُ

اللہءَ معاف کت ہرچیکہ پیشءَ گوست شُت ولہ و ہر کسیکہ دوبارہ چشیں کار بکنت گڈا اللہ چہ آئیا بیر اگریت واللہ

عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ﴿٩٥﴾ أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعًا

زوراکنت بیر گروکنت ولہ حلار بوت پر شما دریاءِ شکار و آئیءِ ورگ پہ شمے فائدہءَ

لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۖ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ

و پہ مسافرانی فائدہءَ و حرام بوت پر شما خشکیءِ شکار تا وقتیکہ شما ماں احرامءِ تہا اِت

ولہ صحیح و قوی احادیثءَ ہست کہ وھدے شرابءِ حرمتءِ آیات نازل بوتنت تو صحابہ رضی اللہ عنہمءَ جُست کت کہ یا رسول اللہ ہما مسلمانانی حال چون بیت کہ آیاں شرابءِ حرمتءِ آیگءَ پیسرا شراب وارت و ماں ہما جاورءَ بیران بوتنت مثلاً لہتیں صحابہؓ ماں اُحدءِ جنگءَ شراب ورانءَ شامل بوتنت و ماں ہما جاورءَ شہید بوتنت کہ آیانی لاپءَ شراب موجود اَت۔ لفظانی عمومیت وچہ دگہ روایتانی گندگءَ اِے آیتانی مطلب چوش بیت کہ زندگ بہ بنت یا مردگ ہر کس ایمان و عملِ صالح دارنت پہ آیاں کتام مباحیں چیزے اباحتءِ وقتءَ ورگءَ ہچ باکے نیست۔ خصوصاً وہدیکہ آیاں بہ عمومی حالءَ گوں تقویٰ و ایمانءِ صفتءَ سپاہ دارنت۔ پداں اِے صفتاں برابر دیمءَ روان بہ بنت۔ دانکہ تقویٰ و ایمانءِ درجہءِ رد ادیمار وانءَ داں احسانءِ مرتبہءَ سر بہ بنت کہ آ پہ یک مومنءَ روحانی سربلندیءِ مستریں جاگہے۔ کہ بہ چوشیں موقعءَ اللہ پاک گوں وتی بندہءَ خاصیں دوستی بیان کنت۔ وفی حدیث جبریل الاحسان ان تعبداللہ کانک تراہُ گڈا ہما پاکیں زیں صحابہ کہ آیاں ماں ایمان و تقویٰءِ وتی عمر گوازینائءَ و احسانءِ نسبتءَ حاصل کنان خداءِ راہءَ شہید بہ بنت پہ آیانی رد اچوشیں وہم و وسواس درشان کنگ مفتیں خبر اِیت کہ آیاں یک ہنچیں چیزے کار مرزکنانءَ چہ دنیاءَ رخصت بوتنت کہ آ وھدءَ آ حرام نہ اَت مگر رندءَ حرام بوت۔ تحقیق کنوکاں نوشتہ کننت کہ تقویٰءِ باز درجہ اَنت و ایمان و یقینءِ مراتب ہن قوت و ضعفءِ ردا فرق داروک انت۔ تجربہ و چہ شرعی نصوصءَ ثابت انت کہ ہر قدر انسان ذکر و فکر، عملِ صالح و ماں جہاد فی سبیل اللہءَ دیمار دان بیت ہما قدرءَ چہ خداءِ خوف و چہ آئیءِ عظمت و جلالءِ شبینگءَ قلب معمور و ایمان و یقین محکم و مضبوط بنت۔ اللہءِ نیمگءَ پہ حصولءِ مرتبہءِ رداد یمروی ماں اِے آیتءَ گوں تقویٰ و ایمانءِ تکرارءَ اشارہ کنگ بوتگ۔ وسلوکءِ آخری مقام "احسان" و آئیءِ بر ورد (ثمرہ)ءِ بارہءَ ھن سرزنش فرمائینت و پہ ھما صحابہاں کہ سوال کنگ بوتگت آئیءِ جواب یک عمومی و سرجمیں راہ بندے بیان کنانءَ چہ یک ہنچیں "سرحال"ءَ دیگ بوتگ کہ ماں آئیءَ ہما خدامرزیانی فضیلت و شرفءِ نیمگءَ یک لطیف اشارہے ہن بوت۔ چہ صحیح حدیثاں معلوم بیت کہ دو موقع چوشیں گوستگنت کہ او داصحابہ کرامءَ اِے وڑءِ سوال کتگ۔ یک موقعے داہے شرابءِ حرمتءِ بارہءَ اِنت و دومی قبلہءِ تحویلءِ وھدءَ جُست کنگ بوتگت کہ یا رسول اللہ ہما کس کہ چہ تحویل قبلہءَ پیش وفاتش کت و یک نمازے ہن کعبہءِ نیمگءَ نہ وانتش آیانی نمازانی بارہں احوال چون بیت، برئیشیءَ آیت "وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ" نازل بوت چہ فکر جنگءَ معلوم بیت سہے دو مسئلہ ہنچوشیں اَنت کہ ماں آیاں صاف صافیں حکم چہ نازل بوگءَ پیش سرظاہریں علامت و نشان بہ اِے حدءَ موجود اتنت کہ چرایانی گندگءَ صحابہ رضی اللہ عنہم ہر وہدیہ گیش وگیوار کتگیں حکمانی راہ چاروک اتنت۔ خمرءِ بارہءَ انوں ماں فائدہانی رداساریءَ ماچوشیں روایات نقل کرتگنت کہ چریشاں مئےِ اِے دعویٰءِ ردا بازیں ثبوتے بہ گیرءَ کیت و قبلہءِ تحویلءِ بابءَ قرآن کریمءِ آیات "قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَآءِ ۖ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا" کہ آماں سیقولءِ اول سرءَ گوستگت اِے خبرءَ ظاہر کننت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ہر وھدءَ راہ چاروک بوتگت کہ کدی قبلہءِ تحویلءِ حکم نازل بیت۔ وظاہراِنت کہ چوشیں سرتچیں ظاہرچہ صحابہاں چیر بوت نہ کننت ہمشکا تحویل قبلہءِ حکم وہدے یک مردےءَ یک میتگےءِ مسیتءَ شت و سر کت تو کلیں نمازیاں ایوکءَ چہ یک کسےءِ زبانءِ حال اشکنانءَ چہ بیت المقدسءَ دیم اِش پہ قبلہءَ ترینت۔ حالانکہ بیت المقدسءِ استقبال آیانءَ پکاءَ معلوم اَت و یک کسےءِ حال پہ یکائیں خبرءِ بروشوک بیت نہ کنت۔ ہمشکا اصولءِ عالماں اِے بر داگیش و گیوار کرتگ کہ اِے خبر واحد بہ موجودہ ئیں قرائنءِ سببءَ قطعی و پکاحساب کنگ بوت گڈا ہما قرائن و آثار کہ اِے خبر دیگا ئنتنت کہ "تحریم خمر" یا "تحویل قبلہ"ءِ حکم مروباندات ءَ آئگی اَت۔ چوش بگوش کہ آ پہ یک حسابےءَ چہ صحابہاں حکمءِ نازلیءَ پیش خداءِ مرضیءِ ردا حال دیگا ئنتنت ہمشکا اِے دوئیں مسئلہانی بارہءَ چہ حکمءِ نزولءَ پیشءِ جاورءِ بابتءَ سوال کنگ چوشیں گرانیں جبرے نہ اَت کہ آنگوذھن مروت۔ خصوصاً بہ خمرءِ ردا کہ آئیءِ ممانعتءِ شکل صافیں اشارہ "وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا" وغیرہ موجود اتنت، واللہ سبحانہٗ وتعالیٰ اعلم۔ ولہ ماں گوستگیں رکوعءَ چہ

.... طیبات ءِ تحریم وچہ اعتداء ءَ مہن کنان ءَ چہ لہتیں چیزاں اجتناب (پہریزگ) ءِ حکم داتگت کہ بہ دائمی ہم ءَ حرام اِنت۔
ماں اِے رکوع ءَ لھتیں ھنچیں کارانی کنگ ءَ مہن کنگ بوتگ کہ آیانی حرمت دائمی نہ اِنت بلکیں گوں چِنت احوال وجاوراں مخصوص اِنت یعنی بہ احرام ءِ جاورءَ شکار
کنگ ، مطلب ایش اِنت کہ چہ خداءِ جانب ءَ پہ مطیع وفرمان برداریں بندگاں اِے چکاسگ اِنت کہ آ بہ احرام ءِ جاورءَ وھدیکہ شکار بہ آیانی دیما ساڑی بہ بیت وگوں
آرام ءَ آئی جنگ ءِ وگرگ ءِ سراہم قادر بہ بیت ، کئے اِنت کہ آ خداءَ چہ گندگ ءَ ابید ترسان ءَ آئی ءِ حکم ءَ قبولدار بہ بیت وچہ اعتداء (خدائی حکماں سرگوزگ)
ءِ خدائی سزاءَ ترسیت ۔ " اصحاب سبت" ءِ قصہ ماں سورۂ بقرہ ءَ گوست کہ آیان ءَ حق تعالیٰ ءَ خاص شنبہ ءِ روچ ءَ چہ ماھیگ ءِ شکار مہن فرمائیتگ اَت
مگر آیاں چہ مکاری وحیلہ گری ءَ آئی حکم اِش پروشت وچہ حدءَ سرگوستنت ۔ خداءَ آیانی سرا مزن رسواکنوکیں عذاب دیم دات ۔ ہمے داب ءَ حق تعالیٰ ءَ امت محمدیہ ءِ
گونڈیں امتحانے ماں اِے مسئلہءَ گیپت کہ احرام ءِ
جاورءَ شکار مکن اِت ۔ حدیبیہ ءِ موقع ءَ وھدیکہ اِے حکم
دیگ بوت تو شکار اینکر زیات نزیک اتنت کہ گوں دست
ونیزگاں جنگ بوتگننت مگر واجہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم ءِ
اصحاباں ثابت کت وپیش داشت کہ ماں خداءِ چکاسگ ءَ
آیانی ھمسری دنیاءِ یک قومے کت نہ کننت ۔ ف۳ چہ
لِيَعْلَمَ اللّٰهُ ءِ لفظءَ علم باری تعالیٰ ءِ حدوث ءِ
رِداہرچ وہمے پیدا بیت کنت بہ آئی ءِ زائل کنگ ء
جزء سیقول ءِ اول سرا اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَّتَّبِعُ الرَّسُوْلَ ءِ
فائدہءَ بچار اِت ۔ ف۴ اِشی ءِ بابت ءَ لھتیں احکام
ماں سورۂ مائدہ ءِ اول سرءَ گوستگنت ۔ ف۵ پہ زانت
جنگ ءِ مطلب ایش اِنت کہ وتی محرم بوگ آئرا یاد بہ بیت
وچوش ہم ہوش بہ بیت کہ احرام ءِ جاورءَ شکار ناجائز اِنت
اِدا الیوک ءَ "مُتَعَمِّدًا" ءِ حکم ءَ بیان فرمائیت کہ آئی فعل ءِ
جزا ایش اِنت وخدا ہرچ انتقامے گیپت آ جدا اِنت ، چونکہ
چہ "وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ" ءَ سرزنش
فرمائینتی ۔ واگر شمو شکائی شکار کتی تو جزا ولہمے بیت
یعنی "ھدی" یا "اطعام" یا "صیام" البت خداچہ آئی
انتقامی سزاءَ جست کنت ۔ ف۶ حنفیہ ءِ گورءَ مسئلہ
چوش اِنت کہ اگر ماں احرام ءَ شکارے گپتی تو فرض اِنت
کہ آئرا ایلہ بدئنت ، اگر کشتی تو معتبریں زانوگریں مردم ھمائی ءِ
قیمت ءَ بدئنت ہما قیمت ءِ قدر ءِ جانوراں چہ یک
جانورے (مثلاً پس ۔ گوک ، اشتر وغیرہ) کعبہ ءِ نزیکءَ
یعنی ماں حرم ءِ حدودءَ سرکنان ءَ ذبح بکنت ووت
چرائی ءَ موارت ۔ یا قیمت ءِ گندیم زوران ءَ محتاجان ءَ
بہ صدقہ فطر ءِ حساب ءَ ہریکے ءَ بدئنت یا ہمنکر محتاجاں
کہ ہمے خیرات رسگی اَت ہما حساب ءَ روچگاں بداریت ۔
ف۷ یعنی چہ حکم ءِ نزول ءَ پیش یا چہ اسلام آرگ ءَ پیش
ماں جاھلیت ءِ دورءَ کسے ءَ اِے حرکت کتگت تو گوں
آئی ءَ نوں خدا جست وپرس نہ کنت حالانکہ چہ اسلام ءَ
پیش ہم عرباں ماں احرام ءِ جاورءَ شکارش بدزانتگت
پمشکا بہ آئی ءِ سرا جست وبادست مفتیں خبرے نہ اَت
ہما چیز کہ بہ شمے گمان ءَ ماں جرم ءَ داخل اَت آ چیزءَ
دست پرچا مان کنگ بوت ۔ ف۸ یعنی نہ کتام گناہگارے
چہ آئی ءِ قبضہءَ قدرت ءَ تچان در رَوت وعدل وحکمت ءِ
لوٹ ءِ رِداہرچ جرمیکہ سزادیگ ءِ قابل اِنت نہ خداچہ
آیاں درگذر کنوک اِنت ۔ ۱۲

وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیْۤ اِلَیْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۹۶﴾ جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَیْتَ
وبترسیت چہ ہما خدائیا کہ آئی ءِ نیمگءَ مچ کنگ وبرگ بت ف۱ کت اللہ ءَ کعبہ ءَ را ہما کہ باعزتیں
الْحَرَامَ قِیٰمًا لِّلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْیَ وَالْقَلَآىِٕدَ ؕ
لوگ ایت قائم بوگ ءِ سبب پہ مردماں و عزت داریں ماہ ءَ رادقربانی ءَ راکہ کعبہ ءِ پیشکش اِنت وہما کہ گردن بندی ماں
ذٰلِكَ لِتَعْلَمُوْۤا اَنَّ اللّٰهَ یَعْلَمُ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ وَ
اِے پہ ہمے سبب ءَ کہ شما بزانت کہ بیشک اللہ ءَ معلوم اِنت ہرچیکہ ماں آسمانان اِنت وہرچیکہ ماں زمین ءَ اِنت و
اَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِیْمٌ ﴿۹۷﴾ اِعْلَمُوْۤا اَنَّ اللّٰهَ شَدِیْدُ الْعِقَابِ
اللہ ہرچیزءَ شرزانت ف۳ بزانت کہ بے شک اللہ ءِ عذاب سک اِنت ۔
وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۹۸﴾ ؕ مَا عَلَى الرَّسُوْلِ اِلَّا الْبَلٰغُ ؕ وَ
وبیشک اللہ بخشوک اِنت مہربان اِنت ف۴ نہ اِنت رسول ءِ ذمہ ءَ مگر پیغام ءِ رسینگ و
اللّٰهُ یَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَمَا تَكْتُمُوْنَ ﴿۹۹﴾ قُلْ لَّا یَسْتَوِی
اللہ ءَ معلوم اِنت ہرچیکہ شما پہ ظاہری بکنت وہرچیکہ پہ چیری بکنت ف۵ بگوش کہ برابر نہ بیت
الْخَبِیْثُ وَالطَّیِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِیْثِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
ناپاک و پاک اگرچہ کہ ترا ماں تعجب ءَ دور بدنت ناپاک ءِ باز بوگ ، نوں چہ اللہ ءَ بترسیت
یٰۤاُولِی الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۱۰۰﴾ ۧ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا
او عقلمنداں ، تاکہ شما رستگار ببت ف۶ اے مسلماناں !
لَا تَسْـَٔلُوْا عَنْ اَشْیَآءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ ۚ وَاِنْ تَسْـَٔلُوْا عَنْهَا
جست پرس مکنت ایڈولیں چیزانی سرہ اگر آ پہ شما ظاھر کنگ ببنت گڈا شمارا بد لگنت ف۷ واگر شما آیانی جست بکنت اِ ف۸
حِیْنَ یُنَزَّلُ الْقُرْاٰنُ تُبْدَ لَكُمْ ؕ عَفَا اللّٰهُ عَنْهَا ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ
ماں ایڈولیں وقتیا کہ قرآن نازل بوگا ئنت گڈا پہ شما ظاہر کنگ بنت ف والدچہ آئی سرگوست ۔ واللہ بخشوک اِنت
حَلِیْمٌ ﴿۱۰۱﴾ قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِّنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوْا بِهَا كٰفِرِیْنَ ﴿۱۰۲﴾
اوپارکشوک اِنت ھنچشیں چیزانی جست پرس کتگ یک قومے ءَ پیسر چہ شما ، ندا بہ آئی منکر بوتنت ف۹

ع ۱۳ ۷ ۳

ہمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت "ماں احرام ءَ دریاءِ شکار یعنی ماھیگ حلال اِنت ۔ ودریاءِ وراک نزاں ہرچ ماھیگے کہ
چہ آپ ءَ سرستگ ومرتگ ، آئی ءَ نہ گپتگ آہم حلال اِنت ۔ دیم نزگوشیت اِے رخصت پہ شمے فائدہءَ داتی ۔ کسے چوماں دل ءَ مزانت کہ حج ءِ برکت ءَ
حلال اِنت پدا گوشیت کہ پہ کلیں مسافرانی فائدگ ءَ ماہیگ اگرچہ ماں تلاوگ ءَ ببیت آہن دریائی شکار اِنت ۔ اِے حکم شکار ءِ معلوم بوت ماں احرام ءِ جاورءَ
وماں احرام ءَ نیت اِنت مکہ ءِ کہ آ شہر مکہ و آئی ءِ چپ وچاگردءَ مدام شکار کنگ حرام اِنت بلکیں شکار ءَ ترسینگ وتاچینگ ہم حرام اِنت ۔ ف۲ کعبہ شریف دینی
ودنیاوی ہردوئیں حیثیت ءَ مردمانی قیام ءِ سبب اِنت حج وعمرہ واہما عبادات اِنت کہ آیانی ادائیگی ءِ تعلق براہِ راست گوں کعبہءَ اِنت بلے پہ نمازءَ ہم قبلہ ءِ
نیمگ ءَ دیم کنگ شرط اِنت ۔ اِے ہم ءَ کعبہ مردمانی عبادات ءِ قیام ءِ سبب بوت ۔ پدا حج وغیرہ ءِ وہدءَ چہ کلیں اسلامی ملکاں لکھانی حساب ءَ مسلمان ماں او دا جمع

بنت تو بے شمار تجارتی سیاسی، اخلاقی، مذھبی و روحانی فوائد حاصل کت کننت خداءِ آ جاگہءَ را "حرم امن" جوڑ کنگ، ہمشکا انساناں بلکیں داں بازیں جناوران ءِ اوداجلانءَ امن نصیب بیت۔ ماں جاہلیتءِ دورءَ وھدیکہ ظلم و خونریزی و فتنہ و فساد یک ادنائیں جیرے اَت یک مردے گوں وتی پت کشوکءَ ہم ماں حرم شریفءَ کار داشت نہ کتگ۔ بہ مادی حیثیتءَ انسان سک حیران مانیت کہ ماں اے "غیر ذی ذرع شیپ"ءَ اینکر زیات ورد و نوشءِ سامان، خوبیں قسمءِ میوہ و نیبگ چہ کجا کاینت و سر بنت اے درستیں حیثیت ماں "قِیَامًا لِّلنَّاسِ" حساب بوت کننت۔

وچہ درستان مستریں گپ ایشنت کہ ماں خدائی علمءَ چہ پیشءَ اے فیصلہ بوتگت کہ بہ بنی آدمءَ چہ ہما جاگہءَ عالمگیر وابدی ہدایتءِ چمگ تر کیت۔ وستریں ھادی ورھبر کائناتءِ سردار محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلمءِ مبارکیں مولد و مسکن اڈ بوگءِ شرف ہم چہ کلیں جہانءَ ہمے پاکیں خاکءَ را حاصل بیت۔ اِے کلیں وجوھانی بناءَ کعبہءَ "قِیَامًا لِّلنَّاسِ" گوشت کنیں۔ برجاکہ کعبہ پہ تماہیں روئے زمینءِ مردمانی خوءِ اخلاقءِ اصلاح، روحانیتءِ تکمیل و ھدایتءِ علمانی مرکزی و ٹنجاہی نقطہ انت و ہیچ چیز ابد چہ مرکزءَ قائم بوت نہ کنت۔ چراشیءَ ابد محققانی نزیکءَ "قِیَامًا لِّلنَّاسِ" مطلب ایشنت کہ کعبہ شریفءِ مبارکیں وجود پہ کلیں عالمءِ قیام و بقاءِ سبب انت دنیاءِ آبادیءِ وجود داں ہما وھدءَ مانیت داں کہ خانہ کعبہ وآدابءِ ادب کنوکیں مخلوق موجود بیت ہر وھدے کہ خداءِ ارادہ بہ بیت کہ عالمءِ اے کارجاہءَ ھلاس بکنت تو چہ درستیں کارانءِ پیش ہمے مبارکیں مکانءَ کہ آ "بیت اللہ شریف" گوشنت چست کنگ بیت چوشکہ اڈ کنگءِ وھدءَ ہم پہ زمینءِ سرا اولی مکان ھمیدا جوڑ کنگ بوتگت "اِنَّ اَوَّلَ بَیْتٍ وُّضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِیْ بِبَکَّۃَ مُبٰرَکًا وَّھُدًی لِّلْعٰلَمِیْنَ"۔ ماں بخاریءِ حدیثءَ کہ یک سیاہ صورتیں حبشی ءَ کہ آئرا ذوالسویقتینءِ لقبءَ ذکر فرمائینتگ کعبہءِ عمارتءِ یک یک ڈوکے کشانءَ دور دنت داں کہ خدا اے دنیاءِ نظامءِ قائم دارگ لوٹیت ہچ طاقت ورءَ طاقت وریں قوم کہ مقصدی کعبہءِ اعدام بہ بیت ماں وتی اے ناپاکیں ارادہءَ کامیاب بوت نہ کنت۔ فیلءِ خداوندانی قصہ وہر کسءَ اشکتگ لیکن چریشانءِ پدہم ہر دورءَ بازیں قوماں چوشیں سازباز کتگ و پدا چوشیں حیلہ کنان بنت۔ اے ایو کا خدائی حفاظت و اسلامءِ صداقتءِ مزن شانیں نشانی انت کہ ظاہری سامانی نیستیءِ باوجود داں روچ مرو چیءَ ہچ کس ماں چوشیں شیطانی ارادہءَ نہ کامیاب بوتگ و نہ آئندہ بیت و ھدیکہ کعبہءِ عمارتءِ جگل دیگءَ تہا چہ قدرتءِ جانبءَ مزاحمت نہ بیت تو ہنچوش بزاں کہ عالمءِ ویرانیءِ حکم دیگ بوتگ۔ دنیاءِ سلطنت و حکومات وتی تخت جاہ و بادشاھی قصرءِ حفاظتءَ لکھانی حسابءَ سپاھیانءَ کوشاری بنت بلے اگرکدی وت بلوٹنت کہ بادشاھی قصرءَ بہ کدام مصلحتےءَ بدل بکننت باسٹ و مٹ بکننت تو گڈا چہ ادنائیں مزدوراں کار گرنت و آئرا دور دینت شاید ہمشکا امام بخاریءَ ماں "باب جَعَلَ اللّٰهُ الْکَعْبَةَ الْبَیْتَ الْحَرَامَ قِیَامًا لِّلنَّاسِ" الآیۃءَ ذوالسویقتینءِ حدیثءَ بشتہ کنانءَ "قِیَامًا لِّلنَّاسِ" بہ ھمے مطلبءِ نیمگءَ اشارہ کتگ کہ آئرا ماں برزاگیش و گیوارگت۔ ہرچ جاورے بہ بیت ماں زیر بحث آیتءَ محرمءِ احکام بیان کنگءَ پد کعبہ شریفءِ عظمت و حرمتءِ بیان کنگ مقصود انت۔ پدا کعبہ و احرامءِ مناسبتءَ شہر حرام و "ھدی"، و "قلائد"،ءِ ذکرھن بیان فرمائینت چوشکہ ماں ہمے سورتءِ اول سرا گوں "غَیْرَ مُحِلِّی الصَّیْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ"ءِ ہمراہیءَ "لَا تُحِلُّوْا شَعَآئِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْیَ وَلَا الْقَلَآئِدَ" الخ آوار فرمائینت۔ واللہ اعلم ۳؎ یعنی پہ کعبہ وغیرہ "قِیَامًا لِّلنَّاسِ" جوڑ کنگءِ تہا ہرچ دینی و دنیاوی مصلحتانی رعایت بیان کت وسرظاہرءَ بالکل قیاسءِ برخلاف ہرچ مزن شانیں پیشین گوئیءِ بیان کنگ بوتگ بہ اشیءَ دلیل انت کہ آسمان و زمینءِ ہیچ چیز حق تعالیٰءِ حق وبے کسا سیں علمءِ حسابءَ چہ دربوت نہ کنت۔ ۴؎ یعنی ہرچ حکمےءِ جاورءَ یا کعبہ وغیرہءِ احترامءِ بابتءَ دیگ بوتگنت اگر پہ زانت آیانی برخلاف عمل کن اِت تو بزان اِت کہ خداءِ عذاب بازسک انت وپہ شموشکاری چیزے ردکاری بہ بیت گڈا کفارہ دیانءَ آئیءِ سرا بگراِت تو بیشک آزات مزن بخشوک و مہربان انت ۵؎ واجہ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلامءَ خداءِ قانون و پیغام سرکنانءَ وتی فرض انجام دات و خداءِ حجت بندگانی سرا سرجم بوت نوں پہ ظاہر و چیرکائی ہر ہمیں کن اِت آ کل خداءِ دیما انت حسابءِ جزاءِ و بدءِ ذرہ ذرہ پہ شمے دیما اِیر کنگ بیت۔ ۶؎ چیرے رکوعءِ پیشءِ رکوعءَ فرمان کنگت کہ طیباتءِ حرام قرار مدات بلکیں گوں آیاں پہ اعتدالءِ رہ بندءَ سیت حاصل بکن اِت۔ اے گتءِ سرجم کنگءِ رند خمر وغیرہ لھتین ناپاکیں و خبیثیں چیزانی حرمت بیان کُت ہمے رد محرمءِ شکارءِ حرام جوڑ کت یعنی ہماداب کہ خمر، میتہ وغیرہ پلیت و ناپاک انت ہمے داب محرمءِ شکارءَ بفہم اِت چہ محرمءِ مناسبتءَ لھتیں کرد و کشی چیزانی بیان رندنوں سرزنش کنت کہ طیب و خبیث یک پیما بوت نہ کننت کمیں چیز اگر طیب و حلال بہ بیت تو آ چہ بازیں خبیث و حرامیں چیزءَ بہتر انت۔ عقل مندءِ لازم انت کہ مدام طیب و حلالءِ اختیار بکنت گندگیں و سلیں چیزانی نیمگءَ توری پہ گندگءِ چنکر زیات بہ بنت وشر معلوم بہ بنت، چماںءَ چست مکنت و آیانءِ مجاربیت۔ ۷؎ گوستگیں دورکو عانی خلاصہ ماں دینی حکماں چہ غلو و تساہلءِ دور دارگ اَت یعنی ہرچ طیباتے خداءَ حلال کتگنت آیانءَ بہ وتی سرا حرام مکن اِت وہرچ چیزے کہ خبیث و حرام انت توری پہ دائمی صورتءَ یا پہ خاصیں احوال و وہدا چراِیاں پہ سرجمیءَ پہ پہریز اِت۔ ماں اِے آیتاں سرزنش بیان کت کہ ھر چیزے کہ شارعءِ تصریحا بیان نہ کتگنت آیانی رد امفتیں وبے کاریں سوال جست مکن اِت پہ ہماداب کہ تحلیل و تحریمءِ رد اشارعءِ گیش و گیوار ھدایت و بصیرتءِ موجب انت آئیءِ خاموشیءَ ھن رحمت و سہولتءِ ذریعہ انت خداءِ ہر چیزیءِ چہ وتی حکمت و عدلءِ روءَ حلال یا حرام کتءَ حلال یا حرام جوڑ بوت۔ وچہ ہر چیزءَ کہ سکوت اختیار کت ماں آئیءِ گنجائش و کشادگی مانت۔ مجتہدیناں موہ رست کہ آدینءِ رد اوتی وتی اجتہادءِ انجام بدینت۔ عمل کنوک پہ آکارءِ رد اکنگ یا نہ کنگءِ بابتءَ تب داریت، نوں اگر پہ چوشیں چیزانی بابتءَ مفت ناحقءَ جست و باواستءِ دروازگ پچ کنگ بہ بیت پہ ھنچیں جاورےءَ کہ قرآن نازل بوگا ئنت و شرعی حکمانی آیگءِ راہ پچ انت تو باز ممکن انت کہ سوالانی جوابءِ رد الھتیں ھنچیں احکام نازل بہ بنت کہ چرانیءَ پد سختے اے اجتھادءِ آزادی پشت مکپیت، گڈا اے مزن شرمی گپے بیت کہ ہر چیزے کہ دپءِ وت مردم بلوٹیت و پدا آئیءَ انجام دیگ متونیت۔ سنت اللہ چوش معلوم بیت کہ وھدے پہ یک معاملےءِ رد امزن جست و باواست وسرو چیر کنگ بیت و مفت ناحقءَ کش و گوری خبران ظاھر کنگ بہ بنت توجہ او ذاہم سکی و ترندی زیات بوان بیت۔ برجاکہ اے ہمیں سوالات ہمے ظاہر کننت کہ چوش بگوش کہ سائلءَ وتی نفسءِ سرا بھروسہ اِنت و آئرا ہر حکمے کہ سر بیت بہ آئیءِ زورگءَ آ بہ ہمک رہ بندءَ اوشتاتگ۔ اِے ہمیں دعوی کہ آ بہ کمزور و بے وسیں۔ زیب نہ دینت آ بزاں وتارا مستحق قرار دنت کہ چہ خداءِ نیمگءَ ہم ماں حکمءِ توکءَ ترندی ظاہر کنگ بہ بیت وھد قدرا اے وتارا قابل ظاہر کنت بہ ھمائیءِ رد اچکاس و امتحانءِ تہا ہم ترندی ظاہر بیت۔ چنانچہ بنی اسرائیلءِ ذبح بقرہءِ داستانءَ ہمے پیمءَ بوت۔ ماں حدیثءَ انت کہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلمءَ ارشاد کت کہ اے مردماں خداءَ بہ شمے سراحج فرض کت۔ یک مردےءَ دراَئینت چوں ہر سال یا رسول؟ واجہءَ فرمان کت اگر من ھو بگوشتیں تو ہر سال حج واجب بوتگت پدا شما ایشرا ادا کنگ نتونت۔ ماں ہر چیزءَ کہ من شمارا آزات کنگ لوٹاں آ رد ازیات جست و باواست مکن اِت۔ واجہءَ ماں یک حدیثءِ فرمان کت کہ مسلمانانی تہا ہماکس مزن مجرم انت کہ آئیءِ سببءَ چوشیں چیزے حرام قرار دیگ بوت کہ آ پیشءَ حرام نہ اَت۔ ہر جاورے کہ بہ بیت اِے آیت ماں شریعتءِ حکمانی بابءَ اے ڈولیں دورازکار و مفتیں سوالانی دروازگءَ بند کنت۔ باقی ماں احادیثءَ کہ چوش مذکور انت کہ لھتیں مردمءَ چہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءَ جزئی خبرانی رد الھتیں لغو (بے کاریں) سوال اش کتگت۔ آیانءَ ھن کنگ بوتگ آمئے بنشتانکءِ برخلاف نہ انت۔ ماں "لَا تَسْئَلُوْا عَنْ اَشْیَآءَ"ءَ ما اشیا عام حساب کنیں کہ آ واقعات واحکام ہر دوئینانءَ شامل انت وماں "تَسُؤْکُمْ"ءَ ہم کہ آ "بدلگیت" ءِ معنیءَ ظاہر کنت، عمومیتءِ معنی اگر گ بیت۔ خلاصہ چوش بیت کہ نہ ماں احکامءِ بابءَ مفتیں سوالاں جست بکن اِت و نہ بہ واقعاتءِ ردا۔ برجاکہ ممکن انت کہ ہرچ جوابے بہ بیت آشنا راٹنا دوست" بہ بیت۔ مثلاً یک ترندے حکمے سر بوت یا گیشیں بندشے جنگ بوت یا چوشیں داستانے ظاہر کنگ بوت کہ چرائیءَ شمارا سواو بزگ بوت اِت یا بیکاریں سوالانی رد املامت بیان کنگ بوت۔ اے کلیں احتمالات ماں "تَسُؤْکُمْ"ءِ رد اذھن پیدا بنت باقی ضروری ایں گپءِ جست کنگءَ یا ماں یک دیلےءِ رد ابیدا بیوکیں شبہءِ رفع کنگءِ رد اسوال کنگءَ ہیچ باکے نہ اِنت۔ ۸؎ یا تو مراد ایشنت کہ چراچیزاں درگذر کت یعنی وہدے خداءَ آیانی بابتءَ ہچ حکمے نہ دات تو انسان آیانی بابتءَ آزات انت خدا بہ چوشیں چیزانی سرا گرفت نہ کنت چنانچہ لھتیں اصولءِ عالماں اے مسئلہ چیدگ کتگ کہ اصلءَ ماں چیزاں اباحت انت و یا اے مراد انت کہ چہ مفتیں سوالاں کہ پیشءَ گر تنگو اللہ ... ۹؎ ... صحیح ... آلاں و گوں نبیاں اختلاف دارگءِ سببءَ ہلاک بوتنت۔

مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْۢ بَحِيْرَةٍ وَّلَا سَآئِبَةٍ وَّلَا وَصِيْلَةٍ وَّلَا حَامٍ ۙ

مقرر نہ کتگ اللہ ءَ (پہ بتانی نام ءَ) تل کتہ گوشین جانور و نہ سرت یلہ کتگین و نہ ڈاچیے کہ پدماں پدا ماد گیں ہر بیاریت و نہ حامی

وَّلٰكِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ ؕ وَاَكْثَرُهُمْ

لیکن کافراں و ساچ کننت پہ اللہ ءِ سرا دروغ ءَ و گیشتر آیانی

لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿۱۰۳﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى

بے عقل اَنت ف۱ و دو وقتیکہ گوشگ بیت آیاناکہ بیائت ہمائی نیمگ ءَ کہ اللہ ءَ راہی کتگ، و رسول ءِ

الرَّسُوْلِ قَالُوْا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ؕ اَوَلَوْ كَانَ

نیمگ ءَ گڈا گوشنت بسنت مارا ہما کہ دیتگنت ما پرائی ءِ سرا وتی پت و پیرکاں۔ شریں اگرچہ کہ

اٰبَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ شَيْـًٔا وَّلَا يَهْتَدُوْنَ ﴿۱۰۴﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

آیانی پت و پیرکاں ہچ نزانت و پہ راہ ءِ سرا نینت ف۲ او مسلماناں!

اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَّنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ ؕ

وتی جندانی غمواری ءَ بکن اِت۔ ہچ ضرر ندنت شمارا آکسیکہ گمراہ ببیت وقتیکہ شما پہ راہ ءِ سرا ئیت ف۳

اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۰۵﴾ يٰٓاَيُّهَا

اللہ ءِ دربار ءَ شمارا درستان ءَ حاضر بوگی انت پدا آڈاہ دنت شمارا ہرچیکہ شما کتہ بوتگ ف۴ او

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِيْنَ

مسلماناں! گواہ درمیان شما وقتیکہ بییت برسیت یکے ءِ سرا چہ شما مرگ۔ وصیت ءِ

الْوَصِيَّةِ اثْنٰنِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ اَوْ اٰخَرٰنِ مِنْ غَيْرِكُمْ اِنْ

وقت ءَ دو معتبریں مردم لوٹیت ف۵ چہ شما ف۶ یا دگہ دو کس ببنت بغیر چہ شما ف۷ اگر

اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ مُّصِيْبَةُ الْمَوْتِ ؕ

شما سفر کت ماں زمین ءَ، پدا رست پہ شمے سرا مرگ ءِ چٹی

تَحْبِسُوْنَهُمَا مِنْۢ بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمٰنِ بِاللّٰهِ اِنِ ارْتَبْتُمْ

گڈا بجلت آ ہر دو کان ءَ نماز ءَ چہ رند پدا آ ہر دو وصی سوگند بورنت اللہ ءِ اگر شما شک کننت کہ

ف۱ بحیرہ، سائبہ، وصیلہ، حامی اِے کُل جاہلیت ءِ دور ءِ رسم و بدعتانی بیان انت۔ مفسّراں اِے بابت ءَ مزن اختلاف دارنت۔ چریشاں ہریک لفظے وتی معنیٰ ءَ جدا جدا ظاھر کنت۔ ما اِے رِدا سعید بن المسیّب ءِ تفسیر ءَ چہ بخاری ءَ نقل کنیں۔ "بحیرہ" ہما جانور ءَ گوشنت کہ آئی ءِ شیران ءَ پہ بتانی نام ءَ نامزد کنگ بوتگ اَنت و ہچ کس ءَ اِے شیران ءِ وت کار مرز نہ کرتگت (۲) سائبہ ہمازیں جانوراَت کہ آئرا پہ بتانی نام ءِ ھشتگ اِش۔ چوشکہ مروچیگیں دور ءَ "سانڈ" ءَ مردم یلہ دئینت (۳) وصیلہ ہما مادگیں اشتراَت کہ آئی ءَ رند پہ رند مادگیں چک یارتگ و درمیان ءَ نریں چُکّی نیاورتگ، کافراں آئرا ہم پہ بتانی نام ءَ آزاد کرتگت۔ (۴) حامی ہمازیں اشتراَت کہ آئی بہ خاصیں حساب ءَ گوں مادگ ءَ جُفتی کرتگت آئرا ہم پہ بتانی نام ءَ آناد و یلہ کرتگت۔ چریشی ءَ ابید کرا اِے کلیں کارماں شرک ءِ شعائراں داخل اَنت، ہرچ جانورے ءِ گوشت، شیر یا سواری وغیرہ ءِ کاران ءَ خداء جائز قرار داتگ آئی ءِ حلت و حرمت ءِ بارو ءَ چہ وتی جانب ءَ پابندی جنگ ءِ معنیٰ ایش اَت کہ ماوتی شریعت ءِ رہ بندءَ وت جوڑ کنگ لوٹگت۔ و پدا مستریں ظلم ایش اَت کہ وتی اِے مشرکانہ رسماں حق تعالیٰ ءِ قربت و رضامندی ءِ ذریعہ زانتگتش۔ آئی ءِ جواب دیگ بوت کہ اللہ تعالیٰ ءَ ہچبر چوشیں رسم مقرر نہ کتگنت اشانی مستریاں خداء سرا بُھتان بستگ وزیات تریں عقلیں مخلوق ءَ آئرا قبول کت۔ الغرض اِدا سرزنش کنگ بوتگ چوشکہ چہ بیکار و مفتیں سوالاں کنان ءَ شریعت ءِ حکمانی تہا تنگی و ترشی پیدا کنگ جرم انت چرائی ءَ مستریں جرم ایشنت کہ شارع ءِ حکم ءَ ابید ایوک ءَ چہ وتی دل ءِ ہواء ءَ حرام و حلال تجویز بکنیں۔

ف۲ جاھلانی مستریں حجّت مدام ہمے بوتگ کہ ہما کار ءَ مئے پت و پیرک کنان ءَ پیدا اَک اَنت آیانی برخلاف ماچون بروں۔ آیان ءَ پیش دارگ بوت کہ اگر شمے پت و پیرک چہ بے عقلی و بے راہی ءَ ماں بربادی ءِ جُہلانکی ءِ تہا دَور بکننت تو گڈا پدا ہم شما آیانی رندگیری ءَ کن اِت! حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت پت ءِ حال معلوم بہ بیت کہ حق ءِ تابع و علم ءِ خدا اَنتداَت تو آئی ءِ کشک ءَ مرونت توبے کاریں گپ ایت۔ ھرچ جاور بہ بیت گوشگ ءِ مقصد ایشنت کہ مردم کور کائی کسے ءِ دُمبءَ مرۆت۔ ف۳ یعنی اینکر نصیحت و سرزنش ءِ باوجود اگر کافر چہ شرکیہ رسماں و پت پیرکی رہ بندان ءَ یلہ نہ دینت تو شما پریشی ءَ زیات رنج مکن اِت۔ چہ کسے ءِ گمراھی ءَ ترا ہچ تاوان نرسیت بشرطیکہ بہ تچکیں راہ ءِ سرا گام جنوک بہ بیت۔ تچکیں راہ ایشنت کہ مردم ایمان و تقویٰ داری ءَ قبول بکنت و تا راچہ بدی ءَ بجلّیت و دگران ءَ دانکہ وس اِی رَوت ہم بجلّیت، پدا ہم اگر مردم چہ بدی ءَ دست مکش اَنت تو بہ آئی ہچ تاوان نہ اِنت۔ چرے آیت ءَ چوش فہمگ کہ اگر یک مردے وتی نماز روچگ ءَ داریت تو امر بالمعروف بلہ دیگ ءِ توک ءَ ہچ باکے نیست اِنت تو اِے سکّیں ردیں گپ ایت۔ "اھتداء" ءِ لفظ امر بالمعروف وغیرہ تمامیں کاران ءَ شامل اِنت۔ مرے آیت ءَ سرظاہر ءَ مسلمانان ءَ دیم گور کنگ بوتگ بلے آ کافران ءَ ہم سرزنش کنگی اِنت کہ آپت و پیرکانی رندگیری ءِ سرا کور کائی ھُٹ کننت یعنی اگر شمے پت و پیرک چہ تچکیں راہ ءَ سرگردان بوتنت تو آیانی رندگیری ءَ شما وتارا پہ زانت پرچا برباد کن اِت آیان ءَ یلہ دیان ءَ شما وتی عاقبت ءِ فکر ءَ بکن اِت پت و پیرک اگر گمراہ بہ بنت و اولاد آیانی برخلاف بہ حقیں راہ ءَ گام بجنت تو پت و پیرکانی اِے مخالفت اولاد ءَ ہچبر تاوان ندنت آ اے جاھلی خیالات اَنت کہ ہچ پیما مردم چہ پت و پیرکانی کشّگ ءِ سرءَ تاب مدنت اگر سر ءَ تاب دنت تو پونز برّگ بیت عقل مند ءَ لازم اِنت کہ وتی نگاہ ءَ پہ وتی انجام ءَ سک بکنت۔ کل پیشی و ہد یکہ بہ خداء دیما حاضر بنت گڈا آ وہد ءَ ہر کس دتی عمل و وتی انجام ءَ چمّ ءِ وت گندیت۔ ف۴ یعنی ہرکس گمراہ بوت و ہرکس ءَ تچکیں کشک ءَ گپت کلّانی نیکیں و بدیں عمل و آیانی آسر دیما ظاھر کنگ بنت۔

ف۵ یعنی بہتر ہمیش اِنت۔ باقی اگر دو مبنت یا معتبر مبنت پدا ہم "وصی" جوڑ کت و چہ گواہ ءَ اِدا مراد وصی اِنت آئی اقرار و اظہار ءَ گوں گواھی ءَ معنیٰ ءَ گرگ بوتگ۔

ف۶ یعنی چہ مسلماناں۔ ف۷ یعنی غیر ءِ مسلماناں۔ ف۸ یعنی چہ عصر ءِ نماز ءَ پد کہ آ وقت مچّی و ہم قبولیت ئیگنت شاید ترسان ءَ دروغیں سوگند مورنت یا ہرچ نماز ءَ پد یا وصی ہرچ مذہب ءِ پیروکار بہ بیت ہمائی ءِ نماز ءَ پد۔ ۱۲

ف۱ یعنی وہدیکہ کلاں بہ خداءِ گورءَ روگی اِنت توگڈا چہ روگ ءَ پیش کلیں کاران ءَ راست بکن اِت چہ ہمایاں یک مزنیں کار ضرری خبرانی وصیت وگوں آئی تعلق داریں کارانی ہنگنت مرے آیتاں وصیت ءِ خوب تریں راہ بندپیش دارگ بوتگ یعنی مسلمان اگر وتی مرگ ءِ وھدءَ وتی مال ءَ کسے ءِ حوالہ بکنت توبہتر ھمیش اِنت کہ دو معتبریں مسلماناں گواہ بکنت مسلمان اگر دست مکپینت چوشکہ ماں سفروغیرہ ءَ اکثر اتفاق بیت، تو دو کافران ءَ وصی بکنت ۔ پدا اگر وارثان ءَ شبہ بہ بیت کہ اِے مرداں مال چیر داتگ و وارث دعویٰ بکننت وگوں دعویٰ ءَ شاہد ہم موجود مبنت توا ے جا ورءَ ہما دوئیں مرد سوگند بورنت کہ ما مال چیر نہ داتگ و ما پہ کتام لالچ وغیرہ ءِ خاطرءَ دروغ نہ بندیں اگر بگوشیں توما گنہگار بیں
ف۲ اگر یک کسے ہم بیت توہم باکے نیست اِنت ۔ ف۳ یعنی آثار وعلامات پیش بدارنت کہ وصیاں دروغیں سوگند وارتگ وآ بہ شرعی رہ بندءَ گواہ پہ وتی راستی ءِ بابت ءَ پیش کنگ نتونت تومیّت ءِ وارثان ءَ قسم دیگ بیت کہ اِشان ءَ وصیانی دعویٰ ءِ بِنمال ءِ ہیچ علم نیست اِنت وایکہ اِشانی گواھی چہ وصیانی گواھی ءَ زیات بہ قبول کنگ ءَ حقدارنت ۔ اِے آیتانی شانِ نزول چوش اِنت کہ بدیل نامی مسلمان مردے گوں دو نصرانیاں بہ شام ءِ ملک ءَ شت کہ آیانی نام تمیم وعدی اَت شام ءَ رسگ ءِ وھدءَ بدیل نادراہ بوت آئی ءَ وتی سامانانی نام فہرست ءَ نوشتہ کت وماں سامانانی تہا ایرکت ووتی دوئیں ھمراہان ءَ حال ندات ۔ وھدیکہ مرض زیات بوت توآئی ءَ وتی ہمراہان ءَ وصیت کت کہ منی کلیں ساماناں بہ منی وارثاں سر بکن اِت، آیاں کلیں سامان ءَ آورت ووارثان ءِ حوالہ کتنت مگر نقرہ ءِ قدحے کہ بہ آئی سھر ءِ آپ جنگ بوتگ اَت یا سھر ءِ نقش ونگارات آئرا چہ سامان درکت ۔ وارثاں فہرست چہ ازبابان دزگیت آیاں چہ وصیاں جُست گپت کہ میّت ءَ چیزے سامان بہا کتگ یا زیات بیمار بوت وچیزے سامان بہ دارو درمان ءِ بہاکت آیاں اِے سوالانی نیستہ ماں نفی ءَ دات آخر معاملہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ عدالت ءَ پیش بوت چونکہ بہ وارثانی گورءَ گواہ نیست اتنت توآہر دوئیں نصرانیان ءَ سوگند دیگ بوت کہ چہ میّت ءِ مال ءَ ما ہیچ چیر نہ داتگ و نہ ما خیانت کاریں ۔ آخر سوگند ءِ روءَ بہ آیانی حق ءَ فیصلہ دیگ بوت ۔ کمّیں مدّت ءَ پد ظاہر بوت کہ ہما قدح ءَ ہے ہر دوکساں ماں مکہ ءِ بازار ءَ بہ یک زرگرے ءَ دست ءَ بہا کتگ ۔ وہدیکہ جُست کنگ بوت توگڈا اِشاں درّا ئینت کہ ما چہ میّت ءَ پہ بہا زرتگ ۔ چونکہ خریداری ءِ گواہ نیست اتنت پمشکا ما ساری ءَ آئی ذکر نہ کت مبادا ما دروغ بند کنگ ببیں میّت ءِ وارثاں پدا اِے معاملہ ءَ بہ نبی کریم صلے اللہ علیہ وسلم ءِ دربار ءَ پیش کت نوں چہ پیشی صورت ءِ برخلاف وصی خریداری ءِ دعویٰ دار و وارث منکر اتنت چونکہ شہادت موجود نہ اَت پمشکا چہ وارثاں دو کس ءَ سوگند وارت کہ قدح میّت ءِ ملک اَت و اِے دوئیں نصرانی ماں وتی سوگند ءَ دروغ بند اتنت چنانچہ بہ ہمنچک ءَ اِشاں بہا کتگت (یک ھزار درہم) آ زر وارثان ءَ دیا ئینگ بوتنت ۔ ف۴ یعنی وارثاں شبہ بیت توسوگند دیگ بوت چہ قسم ءَ ترسان ءَ اول ءَ دروغ ءَ ظاہر مکننت پدا اگر آ دروغ بند ثابت بہ بنت تو وارث سوگند بورنت ۔ اِے ہم پمشکا کہ آماں قسم ءَ دغا مکننت ۔ شرم بزانت کہ آخر مے سوگند ءِ آسر چپ ہم بیت کنت ۔ کذا فی موضح القرآن ۔ ف۵ خداءِ نافرمانی کنوک انجام کار رسوا وذلیل بیت حقیں کامیابی ءِ دیم ءَ ہم نہ گندیت ۔

لَا نَشْتَرِيْ بِهٖ ثَمَنًا وَّلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ۙ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللّٰهِ
ما نہ گریں پہ قسم ءِ عوض ءَ مال گولہے یکے مئے آزیز (عزیز) بیت وچیر ندئیں اللہ ءِ گواھی ءَ

اِنَّآ اِذًا لَّمِنَ الْاٰثِمِيْنَ ﴿۱۰۶﴾ فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّآ اِثْمًا
اگر نہ گڈا اچہ بیشک ما گنہگاریں ف۱ پدا اگہ معلوم بوت کہ آ دوئیناں حقداری پہ دروغ ثابت کت

فَاٰخَرٰنِ يَقُوْمٰنِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِيْنَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ
گڈا دودگہ گواہ بوشتیت آیانی جاگاہ ءَ ف۲ چہ ہماکساں کہ حقداری پہ آیانی سرا پہ دروغ

الْاَوْلَيٰنِ فَيُقْسِمٰنِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَآ اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا
ثابت بوت دو دگہ گواہ ایڈولیں کہ نزیک تریں وارث ببنت میّت ءِ پدا قسم بورنت اللہ ءِ کہ مئے گواہی پہ حق تر انت چہ آدوئینانی

وَمَا اعْتَدَيْنَآ ۖ اِنَّآ اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۰۷﴾ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَّاْتُوْا
گواہی ءَ وما زیادتی نہ کتگ اگر نہ گڈا اچہ بیشک ما ظالمیں ف۳ اِے سوگند وارثانی نزیک تریں ذریعہ ءِ پہ اِے آ جرا

بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَآ اَوْ يَخَافُوْٓا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌۢ بَعْدَ
ادا بکننت وصی گواھی ءَ راہ پہ ہمپیے کہ گواھی دیگ ءَ حق اِنت یا بترسنت چہ آ ہے جرا کہ واپس کنگ بنت سوگنداں رند چہ

اَيْمَانِهِمْ ۗ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُوْا ۗ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
آیانی قسماں ف۴ وبترسیت چہ اللہ ءَ وباشکنت و اللہ ھدایت ندنت نافرمانیں

الْفٰسِقِيْنَ ﴿۱۰۸﴾ يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُوْلُ مَاذَآ اُجِبْتُمْ ۭ
قوم ءَ ف۵ ہما روچیکہ یکجاہ کنت اللہ درستیں پیغمبراں پدا گوشیت کہ شمارا چہ جواب رستگ ف۶

قَالُوْا لَا عِلْمَ لَنَا ۭ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ ﴿۱۰۹﴾ اِذْ قَالَ اللّٰهُ
آ گوشنت کہ مارا خبر نہ اِنت ف۷ تو وتے پوشیدئیں خبرانی زانوک وقتیکہ گوشیت اللہ ف۸

يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِيْ عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ ۘ اِذْ
کہ او عیسٰے مریم ءِ بچ یاد بکن منی نعمتاں کہ بوتگنت پہ تئی سرا و پہ تئی مات ءِ سرا ف۹ وقتیکہ

اَيَّدْتُّكَ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ۣ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا ۚ وَ
تروں مدت دات پہ پاکیں روح ءَ خبر کت لو گوں مرداں ماں گوانزگ ءَ و مزن عمری ءِ حالت ءَ و

ع ۱۴ / ۸ / ۴ وقف لازم

ف۶ اِے سوال ماں محشر ءَ امتانی روبروءَ گوں پیغمبران ءَ کنگ بیت کہ ماں دنیا ءَ وہدیکہ شما بہ اشانی گورءَ حق ءِ پیغام سر کت توگڈا اِشاں چی جواب دات وداں چینکر اللہ ءِ دعوت ءِ قبولدار بوتنت ۔ ماں گوستگیں رکوع ءَ پیش داشتگت کہ خداءِ گورءَ روگ ءَ پیش وصیّت وغیرہ ءِ ذریعہ ءِ اداگیش وگیوارءَ بکن اِت نوں سرزنش فرمائینت کہ پہ اودءِ جواب دیگ ءِ تیاری ءَ بہ بئیت ۔ ف۷ ماں محشر ءِ بیمناکیں روچ ءَ وہدیکہ خدائے قہار ءِ جلالی شان ءِ اظہار بہ عروج ءَ بیت مزنیں بزرگ و مزن شانیں واجہان ءَ وتی جرندءِ ھوش نبیت مڑاہ داریں نبیانی زبان ءِ سرا نفسی نفسی بیت آوہدی چہ مزنیں بیم وترس ءِ سبب حق تعالےٰ ءِ سوال ءِ جواب ءَ ابید چہ "لاعلم" ءَ دگہ ہچ دات کت نہ کننت گڈا چیزے عرض کنگ ءِ ھیمانش بیت ۔ چہ حسنؒ و مجاھدؒ ءَ ہمیش منقول اِنت بلے ابن عباس ءِ نزیک ءَ "لَا عِلْمَ لَنَا" ءِ مطلب چوش اِنت کہ خداوندا اِتئےِ کاملیں وسرجمیں علم ءِ مقابلہ ءَ مئے علم ہیچ حیثیت نداریت چوش بگوش کہ اِے لفظان ءَ "تادّب مع اللہ" ءِ وڑ ءَ ظاہر کننت ۔ ابن جریج ءِ نزیک ءَ چہ "لَا عِلْمَ لَنَا" ءَ مراد ایش اِنت کہ مارا معلوم نہ اِنت کہ چہ مارند آیاں چونیں عمل سر انجام

.... داتنت ماتہنا ہما احوال وکاراں چہ معلوم دار بوت کنیں کہ آبہ مئے دیما سرظاہرءَ کنگ بوتگنت۔ چیریں و پوشیدگیں رازانی علم علام الغیوبءَ حاصل انت

ماں دیمی رکوعءَ حضرت مسیح علیہ السلامءِ زبانیءَ ہرچ پسّوئے نقل فرمائینتگ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيْدًا الخ چریشیءَ گُڈی معنیءَ تائید بیت۔ وماں صحیح حدیثءَ

اِنت کہ وھدے بہ حوضءِ سراھتیں مردمانی باروءَ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمان کنت هٰؤلاء اصحابی تو پسّو رست "لاتدری ما احدثوا بعدك" یعنی ترا را

خبر نہ انت کہ چہ تو پد اشاں چونیں حرکات اِش کرتگ۔ ف۸ غالباً اے سرجمیں رکوع آیوکیں رکوعءِ تمہید اِنت احسانات یاد دیائینانءِ ہما سوال بیت کہ آماں دیمی رکوعءَ

بیان بوتگ۔ ف۹ اول واہ اولادءِ سرا احسان کنگ بہ یک حسابے بہ ماتءِ سرا احسان انت دومی ہما ظالمیں مردماں کہ آیاں بی بی مریم صدّیقہءِ سرا تہمت اِش

جتگت حق تعالےٰءَ حضرت عیسیٰ علیہ السلامءَ پہ آئی پاکدامنیءِ ردا ایک سرظاہریں ثبوتے کت و پیش داشت وچہ مسیحءِ پیدائشءَ پیش وھم رندءَ عجیب عجیبیں نشانات

حضرت مریمءَ پیش دارگ بوتنت کہ چراہاں بی بی مریمءِ دلءَ قوت وتسلّی حاصل بوت اِے احسانات پہ آئی سرا بلاواسطہ اِنت۔ ۱۲

إِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰىةَ وَالْإِنْجِيْلَ ۚ وَإِذْ

وقتیکہ سبق دات من ترا کتاب و علمی خبر و تورات و انجیل ودوقتیکہ

تَخْلُقُ مِنَ الطِّيْنِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِيْ فَتَنْفُخُ فِيْهَا فَتَكُوْنُ

اڈ کت تو چہ گِلءَ مُرغءِ ہمییں شکلے پہ منی حکما پدا پُھپ کت توماں آئی تہا گڈا بوت آ

طَيْرًا بِإِذْنِيْ وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِيْ ۚ وَإِذْ تُخْرِجُ

مُرغے پہ منی حکما دگہترِت کت مادر زاتی کور و بگی پہ منی حکما ودوقتیکہ کشّت پادت کنت

الْمَوْتٰى بِإِذْنِيْ ۚ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِيْٓ إِسْرَآءِيْلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ

مردگ پہ منی حکما ف۱ ودوقتیکہ بندوں کتنت بنی اسرائیل چہ تئی تکلیف دیگءَ وقتیکہ تو زرت آرتنت

بِالْبَيِّنٰتِ فَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ إِنْ هٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ

آیانی گورءَ نشانی گڈا گوشگءَ لگتنت ہماکہ کافر اتنت چہ آیاں، دگہ ہیچ نہ اِنت اِے ظاہریں جادوگری

مُّبِيْنٌ ﴿۱۱۰﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيّٖنَ أَنْ اٰمِنُوْا بِيْ وَبِرَسُوْلِيْ ۚ

ایت ف۲ ودوقتیکہ من ماں حواریانی دلءَ دور دات اِے خبر کہ ایمان بیارت منی سرا و منی پیغمبرءِ سرا

قَالُوْٓا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُوْنَ ﴿۱۱۱﴾ إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ

گوشتش کہ ما ایمان آورت و تو گواہ بو کہ ما فرمانبردار یں۔ وقتیکہ گوشت حواریاں

يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيْعُ رَبُّكَ أَنْ يُّنَزِّلَ عَلَيْنَا

او عیسیٰ مریمءِ بچ ایا کت کنت تئی رب ف۳ اے کہ رہ بدنت پر ما

مَآئِدَةً مِّنَ السَّمَآءِ ۖ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۱۲﴾

یک پڑیں وانے چہ آسمانءَ؟ ف۴ گوشتی کہ بترسیت چہ اللہءَ اگر شما ایماندار اِت ف۵

قَالُوْا نُرِيْدُ أَنْ نَّأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوْبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ

گوشتش ما لوٹیں کہ بوریں چہ آئیا و جم ببنت مئے دلاں و بزانیں کہ تو گوں ما

صَدَقْتَنَا وَنَكُوْنَ عَلَيْهَا مِنَ الشّٰهِدِيْنَ ﴿۱۱۳﴾ قَالَ عِيْسَى

راست گوشتگ و ما پر ائیءِ سرا گواہ ببئیں ف۶ گوشت عیسےٰ

ہمے صفحہءِ فوائد: ف۱ ماں کُٹّءِ ہرچ گفتگوئے کت آئی ذکر ماں سورۃ مریمءَ کیت اِنِّیْ عَبْدُ اللّٰهِ اٰتٰنِیَ الْكِتٰبَ الی آخرہ۔ حیرانی گپّ ایت کہ عیسائیاں حضرت مسیحءِ تکلّم فی المھدءِ بابتءَ ہیچ بیان ظاہر نہ کتگ۔ البت چوش نوشتہ کرتگتش کہ دوازدہ سالءِ عمرءَ یہودانی دیما آئیءَ ہمے دابءَ حکیمانہ دلائل و براھین بیان کتنت کہ آوہدءِ تمام عالم عاجز و ھبہ بوتنت و اشکنوکاں بھ بھ ظاھر کت۔ چونائیءَ چہ "روح القدس"ءَ بہ وتی مرتبہءِ حسابءَ کل نبیّانی بلکیں ھتیں مومنانی تائید بیت بلے حضرت عیسیٰ علیہ السلامءَ کہ آئی جندبہ "نفخہء جبریلیہ"ءَ بہ وجود اھتنگ یک خاص وڑءِ فطری مناسبت و امداد حاصل انت کہ ایشرا انبیّانی ردا چوش بیان فرمائینتگ "تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ۘ مِنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللّٰهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجٰتٍ ؕ وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ (بقرہ ع ۳۳) روح القدسءِ مثالءَ بہ عالم ارواحءَ چوش بزان ھنچوش کہ ماں عالم مادیاءَ قوت کہربائیہ (بجلیءِ خزانہ) وھدیکہ اِے خزانہءِ مُدبر (مستری) مقرر کتگیں رہ بندانی ردا کرنٹ (بجلی)ءَ یلہ دنت وماں ہر چیزءَ کہ بجلیءِ اثر سر بیت آیانی تاران ءَ راست کنت تو ہما دمانءَ خاموشیں و اشتوکیں ماشیں گوں مزن تندیءَ سُرگءَ لگتنت۔ اگر یک مریضےءِ سرا بجلیءِ عمل کار مرزکنگ بوت تو ہما اعضا کہ شل و بے حس ہوکیں رگانی تہا بجلی سر بوگءَ چہ حس و حرکت پیدا بیت بازبرا ہنچیں نادرا ہےءِ حلقوم (گٹّ)ءَ کہ آئیءِ زبان پہکہ بند بوتگت چہ قوت کہربائیہءِ سر بوگءَ گویائی (خبر)ءِ قوت واتر کنگ بوتگ دانکہ ھتے سر افضلیں ڈاکٹرانءَ وا اِے دعویٰ کتگ کہ ھمک وڑءِ بیماریءِ علاج گوں کہربائی قوتءَ انجام دیگ بیت (دائرۃ المعارف فرید وجدی) وھدیکہ اِے ادنائیں مادی کہرباءِ حال چوش اِنت تو اندازہ جنگ بہ بیت کہ ماں عالم ارواحءِ کہربائیہءَ کہ آئیءِ سرجمیگ روح القدس اِنت چونیں طاقت دارو ک بیت حق تعالےٰءَ حضرت عیسیٰ علیہ الصلوٰۃ والسلامءِ جندءِ رشتنگءَ گوں روح القدسءَ بہ ہمے داب ورہ بندءَ قائم داشتگ اَت کہ چریشانی برکتءَ بہ واجہءِ وجودءَ غلبہء روحیت۔ تجرّد و دگہ خاصیں زندءِ آثار بہ وجودءَ اھتنت، آئیءَ گوں "روح اللہ"ءَ لقب دار بوگ، حوردی جوانی و مزن عمریءَ بہ یکیں دابءَ گفتگو کنگ چہ خداءِ حکمءَ

زندماں گیجگءِ قابل خاکی قالب جوڑکنگ وماں آئیءَ باذن اللہ زندءِ روح ماں گیجگ۔ چہ زندءَ ناامیت بوتگیں مریضانی زندءَ باذن اللہ ظاھری ازبابانءَ وا بیدکار آمد جوڑکنگ دانکہ ماں مُرتگیں لاشءَ باذن اللہ گوشانءَ دوبارہ روح ماں گیجگ و زندگ کنگ بنی اسرائیلءِ سازو بازءَ ماں خاکءَ آوارکنانءَ واجہءِ بہ آسمانءِ سرا ردگ۔ وواجہءِ پاکیں زندءِ سرا اینکر دراجیں عمرءِ گروچیلانی ہیچ اثرنہ زورگ وغیرہ وغیرہ اِے کل چہ ہما خصوصی تعلقءِ پیدا بوتگنت کہ رب العزّتءَ اشانءِ بہ یک مخصوصیں وڑ ورہ بندےءَ واجہ عیسیٰ و روح القدسءِ میانجیءَ قائم کتگ۔ گوں ہر یک پیغمبرےءَ خداتعالےٰءِ ھتیں امتیازی معاملات بنت، اشانی سبب و رازانی احاطہ ھما علام الغیوبءَ حاصل انت۔ ہمے امتیازی علامتاں عالمانی اصطلاحءَ چہ "جزئی فضائل"ءِ نامءَ نامزد کنگ بوتگنت بہ چوشیں چیزاں کلّی فضیلت ثابت نہ بیت چہ جائیکہ الوھیت ثابت بہ بیت۔ وماں "اِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّیْنِ"ءَ خلقءِ لفظ محض صورتی و حسّی حسابءَ کارمرز کنگ بوتگ۔ واگر نہ حقیقی خالق ایبدچہ احسن الخلقینءَ دگہ کئے بوت کنت پمشکا دماں پہ ساعت "بِاِذْنِیْ"ءِ تکرار کنگ بوتگ۔ وھم ماں آل عمرانءَ چہ حضرت مسیحءِ زبانءَ بِاِذْنِ اللّٰهِ تکرار کنائینگ بوت۔ ہر جا وریکہ بہ بیت ہر وڑءِ خوارق

.... ماں اے آیتاں وچیرشاں بیش ماں آلِ عمرانءِ بہ حضرت مسیح علیہ السلامءِ نیمگءِ ہچگر ہچ کنگ بوتگنت اِشانی انکار یا تحریف تہنا ہما ملحدءِ کار بوت کنت کہ اللہءِ آیتانءَ وتی شخصی عقلءِ تابع کنگءِ شوہازءَ انت باقی ہماکس قدرتءِ قانونءِ نامءَ گرانءَ معجزات و خوارقءِ منکر انت اشانی جواب ءَ ماماں یک جدائیں نبشتانکےءَ داتگ بہ آئیءَ وانگءَ انشاء اللہ تمامیں شکوک و شبہات وت ہلاس بنت ۔ ف۲ معجزات و چہ عادتءِ سرتصرفانءَ جادو اِش گوشت انت کہ ایشی آسرات چوش بوت کہ حضرت مسیحءِ قتلءِ شوہازءَ بوت انت حق تعالےٰءَ چہ وتی مہربانیءَ حضرت مسیح ءؑ را بہ آسمانءَ چست کت بہ اے وڑءَ یہود ماں وتی ناپاکیں ارادہءَ کامیاب نہ بوننت ۔ ف۳ "کت کنت" پمشکا بیان کت کہ چہ واجہءِ رعایت و دعاءَ پمیگی "خرق عادت" ءِ روءَ نہ معلوم چوش بکنت یا مکنت ۔ ف۴ چہ آسمانءِ جانبءَ بے محنتءَ روزی سر بہ بیت ۔ اِے ضروری نہ اِنت کہ آورگانی وان جنتءِ بہ بیت ۔ ف۵ یعنی ایماندارین بندہءِ چوش زیب نہ دنت کہ اِے پیمیں مزنیں فرمائش کنانءَ خداءِ بچکاسیت توری چہ آئیءِ جانبءَ بازیں مہربانی ظاہر کنگ ہم بہ بیت ۔ روزیءَ انسان بہ ہمارہ بندءَ طلب بکنت کہ قدرتءَ پہ آئیءِ حاصل کنگءَ مقرر کتگنت ۔ بندہ وہدیکہ چہ خداءِ تقویٰ اختیار کنت و بہ ہمائیءِ سرا ایمان و توکل بکنت تو گڈا حق تعالےٰ چہ ہنچیں جاگہاں روزی دنت کہ چہ اودا روزی آیگءِ وہم و گمان ہم نہ بیت وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ؕ الخ (طلاق رکوع ۱) ف۶ یعنی بہ چکاسگءِ نیتءَ نہ لوٹیں بلکیں پہ برکتءِ امیتءَ طلب کنیں کہ چہ غیبءَ روزی رسان بکنت تاکہ گوں دلجمیءَ ماعبادتءَ مشغول بہ بیں وتیئں واجہءَ جنتءِ نعمتانیءِ داہرچ غیبی خبرے داتگنت، یک گونڈیں نمونہ ئے چماںءِ وت گندانءَ مارا کامل یقین حاصل بہ بیت و یک عینی شاہدءِ وڑءَ ما برشیءَ گواھی بدئیں کہ اِے پیما اے معجزہ پہ مدامیگی مشہور ہم بیت ۔ لھتیں مفسراں نقل کتگ کہ حضرت مسیح علیہ السلامءَ وعدہ کرتگت کہ شما پہ خدائیگی سی روچءِ روچگاں دارانءَ چہ خداءَ ہرچے طلب بکن اِت آ شمارا دیگ بیت ۔ حواریاں روچگانءَ داشت و مائدہ اِش لوٹت و چہ وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا ءَ ہمے مراد انت ۔ واللہ اعلم ۔۔ ۱۲

ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَآ اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ السَّمَآءِ

مریمءِ بچءَ اے مئے پروردگار رہ بدے پر ما یک پرتگیں وانے چہ آسمانءَ

تَكُوْنُ لَنَا عِيْدًا لِّاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِّنْكَ ۚ وَارْزُقْنَا وَ

کہ آروچ عید ببیت پہ مئے پیسرگیتاں پہ مئے رندیگیناں و یک نشانیئے چہ تو ف۲ و رزق بدے مارا و

اَنْتَ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ﴿۱۱۴﴾ قَالَ اللّٰهُ اِنِّيْ مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۚ

تو شرتریں رزق دیوکیئے ف۳ گوشت اللہءَ کہ بیشک من راہ دیاں آئیارا پر شما

فَمَنْ يَّكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنِّيْٓ اُعَذِّبُهٗ عَذَابًا لَّآ اُعَذِّبُهٗٓ

پدا ہرکسیکہ ناشکری بکنت اشیا چہ رند گڈا من آئیارا ہما عذابءَ دیاں کہ یکیارا ہن نہ دیاں

اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۱۵﴾ؑ وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ

چہ جہانءَ ف۴ و وقتیکہ گوشیت اللہ کہ او عیسیٰ مریمءِ بچ

ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوْنِيْ وَاُمِّيَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ

ھیں! تو گوشتگ گوں مردماں کہ منا و منی ماتءَ دو خدا دگہ بمنیت بغیر چہ اللہءَ ف۵

قَالَ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُوْنُ لِيْٓ اَنْ اَقُوْلَ مَا لَيْسَ لِيْ ۗ بِحَقٍّ ؕ اِنْ

عیسیٰ گوشیت کہ تو پاکے منی بایدنہ اِنت اِے کہ من بگوشاں اِے ڈولیں خبر کہ منءَ آئیءِ گوشگءِ ہچ حق نیست

كُنْتُ قُلْتُهٗ فَقَدْ عَلِمْتَهٗ ؕ تَعْلَمُ مَا فِيْ نَفْسِيْ وَلَآ اَعْلَمُ مَا

اگر اِے خبر من گوشتگت گڈا ترا او ضرور معلوم بوتگت ۔ تو منی دلءِ خبراں زانئے و من تئی دلءِ خبراں

فِيْ نَفْسِكَ ؕ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ ﴿۱۱۶﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ اِلَّا

نزاناں بیشک تو وتے پوشیدہ ئیں خبرانی زانوک ئے من آیاں ہچ نہ گوشتگ مگر ہما کہ

مَآ اَمَرْتَنِيْ بِهٖٓ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّيْ وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ

تو وت منا حکم کتگ پہ آئیءَ کہ اللہءِ بندگیءَ بکنت ہماکہ منیگ و شمے ربّ اِنت ف۶ و من چہ آیانی حالءَ

شَهِيْدًا مَّا دُمْتُ فِيْهِمْ ۚ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِيْ كُنْتَ اَنْتَ الرَّقِيْبَ

خبردار اَتاں تا وقتیکہ آیانی تہا اتوں پدا وقتیکہ تو منءَ چست کت برت گڈا تو وت خبردار اَتے

ع ۱۵/۷ ۵

وقف النبی صلی اللہ علیہ وسلم

ہمے صفحہءِ فوائد : ف۱ یعنی ہما روچءَ کہ آسمانی مائدہ نازل بہ بیت پہ مئے پیشی و رندی مردمانی حقءَ عید بہ بیت کہ مدام مئے قوم آروچءَ بہ یادگارءِ ہما شادکامی بکنت اِے نبشتانکءِ روءَ تَكُوْنُ لَنَا عِيْدًا ءِ مراد بہ ھما پیما بوت چوشکہ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ ءِ بابتءَ ماں بخاریءَ یہودءِ اِے مقولہ نقل کتگ انکم تقرءون لو نزلت فینا لاتخذنا ھا عیدًا چوش کہ آیتءِ عید جوڑ کنگءِ مطلب بہ آئیءِ نزولءِ روچءَ عید جوڑ کنگ انت بہ ہمیشیءِ روءَ مائدہءِ عید بوگءَ ہم قیاس بکن اِت گوشنت کہ آورگانی وان بہ اتوارءَ نازل بوت ۔

ف۲ یعنی تئی قدرتءِ و منی نبوتءِ نشانی بیت ۔

ف۳ یعنی ابید چہ دل سیاھی و کارءَ روزی عطا کنے ۔ بہ شمے خزانگءَ ہچ چیزءِ کمی نہ اِنت و نہ پہ شما گران اِنت

ف۴ بزاں وہدیکہ اللہ خاصیں نعمتے بہ عجبیں ڈنگےءَ عطا بکنت تو گڈا لازم اِنت کہ آئیءِ شکرگزاریءِ کڈن بہ خاصیں طرزےءَ ببیت و ناشکریءِ جاورءَ عذاب ہم سک تر ندیں بہ عجبیں طرزےءَ انجام بگریت ۔

موضح القرآنءَ ہست، لھتیں گوشنت کہ آورگانی وان داں چہل روچءَ نازل بوت پدا لھتیں کساں ناشکری ظاہر کت یعنی حکم ہمیش اَت کہ اِے ورگانءَ فقیر و مریض بورنت سیر چ جان دراھیں مردم ہم ورگءَ لگتنت گڈا از دہفتاد نفر سوّر و شادوءِ شکل تر ننت ۔ اِے عذاب شرعاتءَ ماں یہودءَ بوتگ ۔ رندا چوشیں عذاب کسےءَ نبوتگ ۔ لھتیں چوش گوشنت کہ نازل نہ بوت و چوشیں ہکلءِ جاورءَ لھتیں کسءِ دلءَ ترس مان بوت و آیاں طلب نہ کت ۔ ولیکن پیغمبرءِ دعا مفتءَ نہ روت ۔ و ماں اِے کلامءَ نقل کنگ چہ حکمتءَ خالی نہ اِنت بلکیں اِے ہمے دعاءِ اثر انت کہ حضرت عیسیٰءِ امتءِ تہا مدام آسودگی و وشحالی مانت و ہر کسے چیرشاں ناشکری بکنت یعنی بہ دلجمی خداءِ بندگیءَ انجام مدنت و ماں گناہاں سرو چیر بہ بیت گڈا چوشیں شخص بلکیں ماں آخرتءَ تر ندیں عذاب دیگ بیت ۔ مرشیءَ پہ مسلمانءَ ہم عبرت موجود انت کہ وتی غرض و مطلبءِ "خرق عادت" ءِ رھبندءِ طلب مکنت پرچا کہ گڈا آئیءِ شکرگزاری گران کبیت ظاہری سببانی سرا قناعت و صبر بکنت تو برائیءِ شرترو بہتر انت ۔ چیرے قصہءَ اِے ہم ثابت بوت کہ حق تعالےٰءِ گورءَ کسی حمایت سودمند نہ اِنت ۔

ف۵ گوستگیں رکوعءِ درحقیقتءَ اِے رکوعءِ پیشگال اَت گوستگیں رکوعءِ اولءِ سرءَ يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ الخ فرمان کنانءَ پیغمبران آیانی ....

عَلَيۡهِمۡ ؕ وَاَنۡتَ عَلٰى كُلِّ شَىۡءٍ شَهِيۡدٌ ﴿۱۱۷﴾ اِنۡ تُعَذِّبۡهُمۡ فَاِنَّهُمۡ

چہ آیانی حال ءَ د تو پہ ہر چیزء خبردارے ۱ اگر تو آیان ءَ عذاب بکنے گڈا آ

عِبَادُكَ ۚ وَاِنۡ تَغۡفِرۡ لَهُمۡ فَاِنَّكَ اَنۡتَ الۡعَزِيۡزُ الۡحَكِيۡمُ ﴿۱۱۸﴾ قَالَ

تئی وتی بندئیت واگر تو آیان ءَ بہ بخشے گڈا تو وتے زوراک و حکمتانی واجہ ۲ گوشیت

اللّٰهُ هٰذَا يَوۡمُ يَنۡفَعُ الصّٰدِقِيۡنَ صِدۡقُهُمۡ ؕ لَهُمۡ جَنّٰتٌ

اللہ کہ اے ہما روچ اِنت کہ پئیدہ کیت راستیناں ءَ آیانی راستی ۳ پرایاں باغنت

تَجۡرِىۡ مِنۡ تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَاۤ اَبَدًا ؕ رَضِىَ اللّٰهُ

کہ رُنبنت آیانی چیرا جو جہ منند بنت ماں آیانی تہا ہمیشہ۔ اللہ وش بوت

عَنۡهُمۡ وَرَضُوۡا عَنۡهُ ؕ ذٰلِكَ الۡفَوۡزُ الۡعَظِيۡمُ ﴿۱۱۹﴾ لِلّٰهِ مُلۡكُ السَّمٰوٰتِ

چہ آیاں و آوش بوتنت چہ اللہ ءَ ہمیشنت زنڈیں کامیابی ۴ اللہ ءِ وتیگنت بادشاہی آسمانانیگ

وَالۡاَرۡضِ وَمَا فِيۡهِنَّ ؕ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىۡءٍ قَدِيۡرٌ ﴿۱۲۰﴾

وزمین ءِ و ہرچے کہ آیانی درمیان ءَ ہستنت و آ پہ ہر چیزء توانا اِنت ۵

ع ۱۶ ۵ ۶

سُوۡرَةُ الۡاَنۡعَامِ مَكِّيَّةٌ وَّهِىَ مِائَةٌ وَّخَمۡسٌ وَّسِتُّوۡنَ اٰيَةً وَّعِشۡرُوۡنَ رُكُوۡعًا

سورۃ انعام ۶ مکہ ءَ ایر ھتگ آئی ءِ یکصد و شصت پنچ آیاتنت و بیست رکوع اَنت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوک ابت

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ الَّذِىۡ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضَ وَجَعَلَ الظُّلُمٰتِ

درستیں تعریفاں اللہ ئیگنت ہماکہ پیدا اگی کتگنت آسماناں و زمین ءَ و پیدا اگی کتگنت تہاروکیاں

وَالنُّوۡرَ ؕ ثُمَّ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا بِرَبِّهِمۡ يَعۡدِلُوۡنَ ﴿۱﴾ هُوَ الَّذِىۡ

و روشنائی پدا ہن کافراں دگرانا گوں وتی پروردگارا ہمسر کننت ف ہماکہ

خَلَقَكُمۡ مِّنۡ طِيۡنٍ ثُمَّ قَضٰۤى اَجَلًا ؕ وَاَجَلٌ مُّسَمًّى عِنۡدَهٗ

پیدا اگی کت شمارا چہ گِل ءَ، رندا مقرری کت یک وقتے و یک مدتے مقرر اِنت اللہ ءِ نزیکٔ

منزل ۲

امتانی روبروءَ کُلاّنی موجودگی سوال و جواب بنت، بداچرایاں خصوصاً حضرت مسیح علیہ السلام ءِ ذکر ءَ بیان کُت کہ آئرا کروڑانی حساب ءَ مردماں خدائی درجہ داتگ کہ جرائی ءَ بالخصوص اِسے باطلیں عقیدہ ءِ رداسوال کنگ بیت و لیکن ساری ءَ ہمازن شانیں احساناں و نیکیاں و داد و دھشان ءَ یاد دیائینیت کہ آئی وگوں آئی ءِ بلند مرتبئیں مات ءَ کنگ بوتگنت۔ رندترءَ ارشاد بیت ءَ اَنۡتَ قُلۡتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوۡنِىۡ (آیا تو مرد ماں گوشتگ کہ منا و منی مات ءَ ہم ابید چہ خدا معبود بمن اِت) حضرت مسیح علیہ السلام بہ آ سوال ءِ سرا لرزان بیت و عرض کہ دیم ءَ پیدا کنت۔ آخرءَ ارشاد بیت ھٰذَا يَوۡمُ يَنۡفَعُ الصّٰدِقِيۡنَ صِدۡقُهُمۡ ءِ اشارہ بہ ہما یوم ءِ جانب ءَ اِنت کہ آماں يَوۡمَ يَجۡمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ ءَ مذکوراَت۔ ھرچ جاور بہ بیت، سرجمیں قصہ گوں قیامت ءِ روچ ءَ تعلق داریت چوشکہ آئی ءِ آیگ یقینی امر ابیت۔ ہمشکا ماں قرآن و حدیث ءَ بہ ماضی ءِ صیغہ (قال) اِے قصہ بیان کنگ بوتگ۔ ۶ یعنی من چوشیں سلیں خبرے چون گوشت کتگت۔ شہے ذات چریشی ءَ پاک اِنت کہ ماں الوھیت وغیرہ ءَ کسے ءَ بہ آئی شریک کنگ بہ بیت وُھاکس ءَ گہ شما پیغمبری ءِ ہمیں مستریں منصبے بہ بخش ات بہ آئی اِے زیب دنت کہ چہ دپ ءَ ناحقیں خبر بکشیت۔ ہمشکا شہے سبوحیت و منی پاکدامنی دوئینانی لوٹ ایشنت کہ من چوشیں ناپاکیں سخنے کدی چہ دپ ءَ درکت نکناں۔ وکلیں دلیلانءَ پشت گیجان ءَ گڈّی خبر ایشنت کہ چہ شہے «علم محیط» ءَ ہچ چیز درابیت نہ کنت۔ اگر فی الواقع من چوش بگوشتیں تو ماں شہے علم ءَ المّہ ءَ موجود بہ بوتیں شماوت شر زان اِت کہ من چیرکائی یا بہ سر ظاھرءَ چوشیں ہچ حرفے چہ دپا ظاھر نہ کت بلکیں منی دل ءَ چوشیں سلیں خیال ءِ گوات ہم نہ لگتگ۔ راستیں گپ ایشنت کہ چہ شما منی یا دگہ کسے ءِ ماں دل ءَ چیریں وسواس یا راز ہم پوشیدہ نہ اَنت۔

ف یعنی من چہ تئی حکم ءَ قدسرءِ مود ءِ یک ٹلے ہم تجاوز نہ کتگ و پدا وتی الوھیت ءِ تعلیم من چہ پیما دات کتگت ایشی ءِ بالمقابل من ایشان ءَ ایوک ءَ تئی بندگی ءِ دعوت دات و صاف صاف گیش گیوار کنان ءَ آیان ءَ پیشداشت کہ منی و شہے کلاّنی رب (پروردگار) ہمایکیں خدا اِنت کہ آ تہنا عبادت ءِ لائق اِنت۔ چنانچہ مروچی ھم ماں بائیبل ءَ صافیں نصوص بہ اِے نبشتانک ءِ باروءَ زیات موجود انت۔۱۲ ہمے تاکدیم ءِ فوائد : نہ ایوکا من مخلوق ءَ بہ تئی توحید و عبودیت ءِ نیمگ ءَ دعوت دات بلکیں داں روچیکہ من ماں ایشاں جلت بروبر ایشانی حال و احوالانی خبرگیری و خیالداری کناں بوتگوں کہ کتام رَدیں عقیدہ ئے یا بے سریں خیالے ماں دل ءَ جاگہ مدبینت۔ البت ماں آیاں جلگ ءِ ہرچ مدتے بہ تئی علم ءَ مقدّراَت، وہدیکہ آئی ءَ سرجم کنان ءَ شما منارا چہ آیاں جست کت گڈا شماوت بہ آیانی حال و احوالاں محافظ و خبردار وک بوتت من اِے ردا ہچ عرض کت نہ کناں۔

تنبیہ : حضرت مسیح علیہ السلام ءِ موت یا رفع الی السماء وغیرہ ءِ بحث ماں آل عمران ءَ اِنِّىۡ مُتَوَفِّيۡكَ وَرَافِعُكَ اِلَىَّ ءِ فائدہ ءِ چیرا بچاراِت۔ ماں حدیث ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ فرمان اِنت کہ لہتیں مردمانی بابت ءَ ماں قیامت ءَ من ہما وڑءَ گوشاں ہنچوشکہ صالح و نیکیں بندہ (عیسیٰ ع) ءَ گوشت" وَكُنۡتُ عَلَيۡهِمۡ شَهِيۡدًا مَّا دُمۡتُ فِيۡهِمۡ فَلَمَّا تَوَفَّيۡتَنِىۡ كُنۡتَ اَنۡتَ الرَّقِيۡبَ عَلَيۡهِمۡ" چہ اِے قسم ءِ تشبیہات ءَ اِے نتیجہ گرگ کہ واجہ دُرّیں پیغمبر و حضرت مسیح ءِ "توفی" ہم کلیں وجوہ و سببانی ردا یکسان و ہمرنگ بوگ لوٹیت، چہ عربی ءَ ناواقفی ءِ دلیل اِنت۔ مکہ ءِ مشرکاں بہ یک درچکے (ذات انماط) ءِ سرا وتی سلاحانش درتکگ اتنت صحابہ ءَ عرض کت یا رسول اللہ! پما ہم "ذات انماط" مقرر بکن، چوشکہ اِشانی گورءَ اِنت۔ واجہ ءَ فرمائیت ھٰذَا كَمَا قَالَ قَوۡمُ مُوۡسٰى اِجۡعَلۡ لَّنَاۤ اِلٰهًا كَمَا لَهُمۡ اٰلِهَةٌ (اِے وَ ھنچیں خبرے چوشکہ موسیٰؑ ءِ قوم ءَ درخواست کت کہ پما ہم ھنچیں معبودے تجویز بکن چوشکہ اِے بت پرستانی معبود ءَ) آیا یک مسلمانے اِے نبشتہ ءِ اشکنگ ءَ پد اِے گمان کت کنت کہ معاذاللہ صحابہاں بت پرستی ءِ درخواست کتگ۔ اِے وڑیں تشبیہات ءِ شوہازءَ ہماجماعت بوت کنت کہ آئی ءِ دل ءَ کجی مان اِنت و مدام پہ چیت و چوٹیں تاویلاں گلائش اِنت۔ ۲ یعنی شما وتی بندیانی سرا ظلم و ناروائیں سکّی کت نکن اِت ہمشکا اگراشان ءَ سزا دئیت تو عین عدل و حکمت ءِ سرا مبنی اِبیت۔ و فرض بکن شما اِشان ءَ معاف بکن اِت تو لِے معافی عاجزی و بے وسی ءِ دلیل نہ بیت چونکہ واجہ خدا عزیز (زبردست) و غالب اِنت ہمشکا یک مجرمے ہم چہ واجہ خدا ءِ دست درآیان ءَ جہگ نتونیت کہ شما بہ آئی سرا قبضہ مکن اِت۔ و چونکہ حکیم (حکمت داروک) اِنت ہمشکا چوش ہم ممکن نہ اِنت کہ یک مجرمے ءَ ہنچوش مفت ءَ یل بکنت۔ بہرحال ہر فیصلہ ئے شما بہ اِے مجرمانی حق ءَ کن اِت آ بالکل حکیمانہ و قادرانہ بیت۔ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ اِے کلام چونکہ ماں محشر ءَ بیت کہ اودا بہ کافرانی حق ءَ ہچ شفاعتے یا رحم وغیرہ ءِ عرض و گورزے بوت نہ کنت ہمشکا حضرت مسیح ءَ عَزِيۡزٌ حَكِيۡمٌ ءِ بدل ءَ غَفُوۡرٌ رَّحِيۡمٌ وغیرہ صفات اختیار نہ فرمائینت۔ ایشی برخلاف حضرت ابراھیم علیہ السلام ءَ ماں دنیا ءَ گوں وتی پروردگار ءَ عرض کتگت رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضۡلَلۡنَ كَثِيۡرًا مِّنَ

ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُوْنَ ﴿۲﴾ وَهُوَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوٰتِ وَفِي الْاَرْضِ

پدا ھن شما شک کن اِت ف۱ وھماوت اِنت اللہ ماں آسماناں وماں زمین ءَ ف۲

يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُوْنَ ﴿۳﴾ وَمَا تَاْتِيْهِمْ

زانت شمے باطن ءَ وشمے ظاھرءَ وزانت ھرچیکہ شما کنت ف۳ ونییئت آیانی گورءَ

مِّنْ اٰيَةٍ مِّنْ اٰيٰتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوْا عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ﴿۴﴾

ہچ نشانی سے چہ آیانی پروردگارءِ نشانیاں مگر چہ آئی ءَ پُشت گوش کننت ف۴

فَقَدْ كَذَّبُوْا بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۭ فَسَوْفَ يَاْتِيْهِمْ اَنْۢبٰۗؤُا مَا

گڈا نوں حقّش دروغ بندکت وقتیکہ رست آیان ءَ گڈا نوں وَدیما کیت آیانءَ حقیقت ہما خبرءِ کہ

كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۵﴾ اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ

آیاں پہ آئی ءِ سرا کندات کلاگش زُرت ف۵ زاناں نگندنت کہ چہ قدر بار باد کتگ پیسر چہ آیاں

مِّنْ قَرْنٍ مَّكَّنّٰهُمْ فِي الْاَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَّكُمْ وَاَرْسَلْنَا

ایڈولیں امت کہ قدرت داتگ ما آیان ءَ ماں زمین ءَ ہمینچو کہ شمارین اینچو قدرت نداتگ ویلہ دات ما

السَّمَآءَ عَلَيْهِمْ مِّدْرَارًا ۠ وَّجَعَلْنَا الْاَنْهٰرَ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهِمْ

پرایانی سرا آسمانا رگام ایردیوک، واڈکتنت جُوکہ رُنبنت چہ آیانی چیرءَ

فَاَهْلَكْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ وَاَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِيْنَ ﴿۶﴾

پدا تباہ کتنت ما آیانءَ پہ آیانی گناہانگی وپیدا کیں کُت رند چہ آیاں دگرامت ف۶

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتٰبًا فِيْ قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوْهُ بِاَيْدِيْهِمْ

واگر ایر بگیجیں پہ تئی سرا کتابے نبشتگیں ماں کاغذا پدا دست پر بکننت آئیا پہ وتی دستاں

لَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۷﴾ وَقَالُوْا

ضرور گوشنت کافراں کہ اِے ہچّ نہ اِنت مگر ظاھریں جادوے ف۷ وگوشنت

لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ۭ وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِيَ الْاَمْرُ

کہ پرچے ایر نگیتگ پر آئی سرا ملائکتے ف۸ واگر ما ایر بگیجیں ملائکت گڈا وَ قصّہ ختم بیت

...... النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِيْ فَاِنَّهٗ مِنِّيْ وَمَنْ عَصَانِيْ فَاِنَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ (اے پروردگار اِے بتاں بازیں مردمان ءَ را گمراہ کت تو چہ ایشان ہر کس ءَ منی تابعداری کتگ گڈا آئی چہ من اِنت و ہر کسے ءَ کہ منی نافرمانی کتگ گڈا تو غفور رحیمے - یعنی انگت موہ ہست اِنت کہ شما چہ وتی رحمت ءَ آتندہ (دیم ترا) اشان ءَ توبہ و رجوع الی الحق ءِ توفیق دیان ءَ پیشی گناہان ءَ معاف بکن اِت - ف۳ یعنی ہر کس اعتقاداً و قولاً و عملاً راست بوتگنت (جوشکہ حضرت مسیح علیہ السلام) اِشان ءَ آیانی راستی ءِ بروردمروچی رسیت - ف۴ مستریں کامیابی اللہ پاک ءِ رضا اِنت و جنّت ہم ہمیشکا مطلوب اِنت کہ رضائے الٰہی ءِ جاگہ اِنت - ف۵ یعنی گوں ہر یک وفادار و گوں مجرم ءَ ہما معاملہ بیت کہ آیک شہنشاہ مطلق ءِ عظمت و جلال ءِ شان ءِ لوٹ اِنت - ف۶ اِے سورۃ مکی اِنت - صرف چندے آیتان ءَ لھتیں عالماں مستثنیٰ کتگنت - ماں روایتاں ہست کہ سرجمیں سورۃ یکیں وہدءَ بے شمار فرشتیانی جلوس نازل بوت - بلے ابن صلاح ءَ ماں وتی فتاوای ءَ چہ اِے روایتانی راست بوگ ءَ انکار کتگ کہ سرجمیں سورۃ ءِ یکپارگی نزول ءَ شون ءَ دنت و اللہ اعلم - ابو اسحٰق اسفرائنی ءِ قول ءِ رو ءَ ماں اِے سورۃ ءَ توحید ءِ کلیں اصول و دستور گیشینگ بوتگنت - ف۷ "مجوس" پہ دنیاءَ دو خالق منّنت "یزدان" کہ آ خیرءِ خالق اِنت و "اہرمن" کہ آ شرّءِ خالق اِنت و ہر دوئینان ءَ نور و ظلمت ءِ نام پر بندنت - ہندوستان ءِ مشرک ۳۳ کروڑ دیوتایانی منّو کنت - آریہ سماج وتی توحید ءِ ادّعائے باوجود "مادہ" و "روح" ءَ چو خداءَ غیر مخلوق گوشنت و خداءَ پہ وتی صفتِ تکوین و تخلیق و غیرہ ءَ اِے ہر دوئینانی محتاج قرار دینت - عیسائیاں ءَ پہ پت چک ءِ حساب و تناسب ءَ قائم دارگ ءِ ردا آخر کار سہ یک و یک سہ ءِ مشہوریں عقیدہ اختیار کنگ کیت - یھودیاں پہ خدا تعالیٰ ءَ ہما صفات تجویز کتنت کہ یک ادنائیں انسانے ہم نہ اِیوک ءَ آئی ہمسر بلکیں چہ آئی برتر بوت کنت - عرب ءِ مشرکاں وا خداءِ بہر و بانگ ءِ تہا اینکر سخاوت ظاھر کت کہ بلکیں آیانی گورءَ کوہ ءِ ہر یک ڈوکے بنی آدم ءِ معبود بوگ ءِ صلاحیت دارو کءَ اَت الغرض آس، آپ، روچ، استار، درچک، ڈوک، حیوان ہچ چیزے مرد ماں چوشیں یل نہ داتگ کہ آ یک وڑے ءَ خدائی درجہ دیگ نبوتگ - وعبادت و استعانت ءِ ردا آ گوں خداءَ شامل اِش نہ کتگ حالانکہ آیا کیں ذات کل کمالی صفتانی جامع و ہمک وڑءِ خوبیانی چمگ بوگ ءِ سبب ءَ کل تعریف و ہمک پیمیں حمد و ثناءِ (ابید چہ دگہ کسے ءِ شریکی) مستحق اِنت کہ ہما ذات ءَ آسمان و زمین یعنی عالم بالا و عالم اسفل ءَ را پیدا کت و شپ، روچ، تہاری و روشنی علم و جہل، ہدایت و ضلالت، موت و حیات غرض مخالف کیفیات و متضاد احوال ظاھر فرمائینت - آئی ءَ پہ وتی کار ءِ انجام دیگ ءِ ردا نہ کتام مدد گارے لوٹیت و نہ شریدارے ءِ احتیاج در کار بیت کنت نہ آ را لوگ بانک و اولاد ءِ ضرورت، نہ آئی ءِ معبودیت و الوہیت ءَ کسے شریک بیت کنت نہ ماں ربوبیت ءَ و نہ کسے پہ آئی ارادہ ءِ غالب بیت کنت و نہ آئی ءِ سرا کسے وتی زور و حجت ءَ را رھوار کنت - گڈا تعجب اِنت کہ اِے حقیقتانی سر پد بوگ ءَ رند ہم چہ پیما مردم یک چیزے ءَ خدائی ءِ درجہ دینت ــــ ۱۲

ھمے تاکدیم ءِ فوائد : ف۱ بُرزا "عالم کبیر" ءِ پیدائش ءِ ذکر و بیان اَت اِدا "عالمِ صغیر" (انسان) ءِ پیدائش ءَ بیان فرمائینیت کہ شر بچار اِت کہ شروع ءَ چہ بے جانیں خاک ءَ آدم علیہ السّلام ءِ قالب ءَ تیار کنان ءَ چہ پیما انسان ءَ زند و شرف بخشت و مروچی ہم چہ خاک ءَ غذا حاصل بیت، چہ غذایاں نطفہ و چہ نطفہ ءَ انسان جوڑ بوان بنت - غرض ترا بہ ایڈولا چہ عدم ءَ بہ وجود ءَ آورت - پدا ہر یک شخصے ءِ موت ءِ وہد مقرر کت کہ انسان دوبارہ روت و ماں خاک ءَ آوار بیت کہ چہ ھمائی ءَ پیدا کنگ بوتگ - بہ ہمیشی ءَ قیاس کت کن اِت کہ پہ "عالم کبیر" ءَ ہم یک فناءِ روچے مقرر اِنت کہ آ را "قیامتِ کبریٰ" گوشنت - "قیامتِ صغریٰ" بزاں شخصی موت پچونکہ بہ مٹے دیما مدام کایان بنت کہ اشانی علم ہم مرد ماں ءَ بوان بیت - بلے "قیامتِ کبریٰ" ءِ راستیں علم اِیوک ءَ خداءِ گورءَ اِنت - حیرانی گپّ ایت کہ "عالم صغیر" یعنی ماں انساناں زندگی و فناءِ رفتارءَ گندان ءَ ماں "عالم کبیر" ءِ فناءَ کسے شک و شبہ کنت - ف۲ یعنی ماں تمام آسمان و زمین ءَ تہنا ہمائی معبود مالک، بادشاہ، تصرف کنوک و تدبیر کنوک کنت و اِے مبارکیں نام (اللہ) اِیوک ءَ پہ ہمائی ذات بالا و اعلیٰ صفات ءِ خداوندءَ مخصوص بوتگ و پیدا کنت گڈا دگران ءَ چہ کجا معبودیت ءِ حق رست کنت - ف۳ وہدیکہ ماں کلیں زمین و آسمان ءَ ہمائی حکومات اِنت و آ بلا واسطہ ہمک سرجمیں وچیریں چیز و انسان ءِ ہم ظاھر و باطن و مزن و کسانیں عملاں معلوم دارو سر پد اِنت تو عابدءَ را لازم اِنت کہ ماں وتی عبادت و استعانت و غیرہ ءَ غیر اللہ ءَ شریک مکنت - مشرکین کہ "مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُوْنَآ اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى" ءِ گوشوک اتنت اِے

ثُمَّ لَا يُنْظَرُوْنَ ﴿۸﴾ وَلَوْ جَعَلْنٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنٰهُ رَجُلًا وَّلَلَبَسْنَا
رندا آیان ءَ مہلت نہ سیت ف۱ واگر ما رسول بکتیں دیم بداتیں یک ملائکتے ءَ گڈا اوَ ما مردے ءِ صورتءَ کتگت و ما آیانءَ

عَلَيْهِمْ مَّا يَلْبِسُوْنَ ﴿۹﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّنْ قَبْلِكَ
ماں ہمے شبہیا دور داتگت ف۲ و بیشک کلاگش زُرتگنت پیغمبر پیسر چہ تو

فَحَاقَ بِالَّذِيْنَ سَخِرُوْا مِنْهُمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۰﴾
پدا مخلوق ءِ گپتنت چہ آیاں کلاگ زور وکان ءَ ہما چیزءَ کہ پہ آیئے سراَ کنداَت کلاگش زُرت ف۳

قُلْ سِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
بگوش کہ تر و گردکنت ماں زمین ءَ رندا بچارت کہ چہ پیما بوتگ انجام

الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿۱۱﴾ قُلْ لِّمَنْ مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ قُلْ لِّلّٰهِ ؕ
دروغ بند کنوکانی ف۴ بگوش کہ کئی گنت ہرچیکہ ماں آسمانان اِنت و ماں زمینءَ انت بگوش کہ اللہ ئیگنت

كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ؕ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ
نبشتگی پہ وتی ذمّیا مہربانی ضرور چنت مُچ کنت شمارا داں قیامت ءِ روچا

لَا رَيْبَ فِيْهِ ؕ اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْۤا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۲﴾
کہ ماں آئی ءَ ہچ شک نیست اِنت۔ ہما کہ وتی نفسش تاوان بار کتگنت، نوں آ ایمان نیارنت ف۵

وَلَهٗ مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ؕ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۱۳﴾ قُلْ
و ہمائیگنت ہرچیکہ آرام کننت ماں شپا و روچا و ہماوت اِنت اشکنوک زانوک بگوش کہ

اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ
ہیں اِد گہ کسیا بگراں وتی مددگار اللہ ءَ چہ بغیر ہماکہ اڈکنوک اِنت آسمانانیگ و زمینے ف۶ و آ دَرستاں وار ینیت

وَلَا يُطْعَمُ ؕ قُلْ اِنِّيْۤ اُمِرْتُ اَنْ اَكُوْنَ اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ وَ
و آئیا کسے نوار ینیت ف۷ تو بگوش کہ من ءَ حکم رستگ کہ من چہ دَرستاں پیسر فرمانبردار بباں ف۸ و

لَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۴﴾ قُلْ اِنِّيْۤ اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ
تو ھچبر مبو چہ مشرکاں تو بگوش کہ من ترساں کہ وتی پروردگار ءِ

منزل ۲

.... پہ اشان و اِشانی ہمراہانی جواب بوت و ساری ءَ چہ اَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهٗ ءَ قیامت ءِ نیمگ ءَ اشارہ کتگ اَت اِدا مجازات ءِ
ردا سر زنش فرمائینت کہ ماں زمین و آسمان ءَ میئے بادشاہی انت و شمے کلیں ظاہر و باطن نیک و بدیں اعمال ہم میئے علم ءَ موجود انت گڈا ہچ سببے بوت نہ کنت کہ شما ہنچوش
مفت ءَ یلہ دیگ بئیت۔ ف۴ ماں آیت ءَ احتمال اِنت کہ تکوینی آیات مراد بہ بنت یا تنزیلی مراد بہ بنت۔ ف۵ چہ حق ءَ مراد غالباً قرآن کریم اِنت کہ آ چہ قدرت ءِ
نشانیاں دیم تر و کانی بدانجامی و دنیاوی و اخروی سزاءَ گیش و گیوار کنت کہ آئی ءَ اشکنان ءَ منکراں آئیرا دروغ بند قرار داتگش و بہ آئی استہزاءِ اِش کت۔ آیانءَ
گوشگ بوت کہ ہرچ خبرے ءِ سرا شما کندِت و کلاگ گرت آئیکتا بتیں حقیقتے بیت زوت شمے دیما کیت۔ دیمترءَ ہما قومانی حوالہ دیگ بوتگ کہ آیاں آیات اللہ ءَ تکذیب
وچہ وتی بدیں عملانی سببءَ ہلاک و برباد بوتنت۔ ف۶ یعنی عاد و ثمود وغیرہ کہ اِشان ءَ چہ شما گیشتر طاقت و ساز و سامان دیگ بوتگت۔ ھَور و کَور و جُوانی سبب ءَ
آیانی باغ و کِشار سر سبز اتنت، عیش و وشحالی ءِ دور دورہ اَت وھدیکہ اِشاں پہ بغاوت و نافرمانی ءَ لانک بست و قدرت ءِ نشانیانِش پہ کلاگ زرت تو گڈا اما بہ
اشانی جُرمانی سزاءَ اِشان ءَ ھنچوش بگیرءَ آورت کہ اشانی
نام و نشان ہم باقی نہ منت۔ پدا چراپاں رندگہ لمتے
پیدا ئیں کت۔ وگوں منکر و مکذّباں اِے سلسلہ جاری
بوان بوت۔ مجرم تباہ بوان بوتنت بلے بہ دنیاءِ آبادی ءَ
ہچ خلل واقع نہ بوت۔ ف۷ مکہ ءِ لھتیں مشرکاں
گوشتگت کہ اگر شما چہ آسمان ءَ یک نوشتہ کتگیں کتابے
بیارات وگوں آئی چار فرشتہ ہم بہ بنت کہ آمئے دیما
گواھی ہم بدینت کہ بے شک اِے خداءِ دیم داتگیں
کتاب اِنت تو گڈا اما ایمان کاریں آئی جواب دات کہ
ہرکس بہ انوگیں جاورءَ قرآن ءَ جادو و آئی ءِ آروک ءَ
جادوگر گوشنت اگر فی الواقع ما اِشانی سرا کاغذءِ نوشتہ
کرتگیں کتاب ہم چہ آسمان ءَ ایر بگیجیں کہ اشاں بہ وتی
دستاں اِیشرا دست ہم بجنت و بچارنت کہ اِے یک
نظر بندی ئے یا کہ یک تخیلے نہ اِنت پدا ہم اِشاں چوش
گوشنت کہ اِے صافیں جادو اِنت۔ ہرچ بدبختے ءِ
نصیب ءَ ہدایت مبیت آئی ءِ شک و شبہ کدی ہم
نہ روت و گار نہ بیت۔ ۲ یعنی آمئے روبرءَ بوان ءَ
پیغمبرءِ برحقی ءِ گواھی ءَ بدنت — ۱۲
ہمے تلک دیم ءِ فوائد : ف۱ اگر فرشتہ بہ وتی اصلی
صورت ءَ بئیت تو اِشاں یک ساعتے آئی ءَ چارِت نکننت و
چہ آئی ءِ رعب و ھیبت ءَ ساہ اِش درکیت۔ اِے ابوک ءَ
نبیانی ومزن جگری اِنت کہ اشاں فرشتہ ءَ بہ اصلی
صورت ءِ گندگ ءِ تحمّل دارنت۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم
ابوک ءَ دو رندءَ حضرت جبرئیل بہ وتی اصلی صورت ءَ دیتگ
دگہ ہچ نبی ءِ بابت ءَ یک برے ہم برے ہم ثابت نہ اِنت
دومی خبر اِشنت اگر اِے مردمانی چوشیں مزن شانیں خارق
عادت فرمائش تمام کنگ بہ بیت پدا ہم مہ منّنت ہنچوش کہ
چریت انی دژمنی ءِ احوال وت ظاھر بیت تو گڈا آسنتہ
اللہ ءِ ردا پدا اشان ءَ ھچبر مہلت دیگ نہ بیت و ھنچوشیں
عذابے کیت کہ آ فرمائش کنوکان ءَ بالکل نیست و نابود
کنت۔ بہ اِے حساب ءَ اِے وڑءِ فرمائشان ءَ تمام نہ
کنگ ھم عین خداءِ رحمت زانگ لوٹیت۔ ف۲ چونکہ فرشتہ
دیم دیگ ءِ نفی ماں سری آیت ءَ گوست نوں دومی احتمال ءِ
جواب دیگ بیت۔ آ چوش کہ فرشتہ بہ انسانی شکل ءَ دیم
دیگ بہ بیت پرچاکہ بہ ہمے وڑءَ مجانستِ صوری (صورۃً
ہم جنس بوگ) ءِ سبب ءَ مخلوق چہ آئی ءِ نمونگ و
تعلیم ءَ سیت و نفع گیپت کت کننت لیکن برے حساب ءَ منکرانی شبہیانی ازالہ بوت نہ کنت پرچاکہ ہرچ شک و شبہ ئے رسول ءِ بشر بوگ ءِ جاورءَ اِشان ہست اَت
آ مَلَک ءِ بہ بشری صورتءَ آیگ ءِ سرا ہم بدستور باقی منتگ اَت۔ ف۳ دشمنانی فرمائشانی پشتہ دیگ ءَ یدواجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ تسلّی دیگ بیت کہ شما بہ اشانی
استہزاء و کلاگ ءَ دل تنگ مبت اِے یک نوکیں گپّے نہ اِنت پیشی نبیاں ہم گوں ھنچیں جاوراں دوچار کپتگنت، گڈا اشان ءَ دروغ بند گوشوکانی حشر بہ ہرچ پیمے کہ
بوت آ ہم کلانی دیما ظاھر انت۔ اِشان ءَ ہم خدا ہما پیما سزا دنت چوشکہ پیشی گناہ گاران ءَ دیگ بوتگ۔ ف۴ یعنی ملک ءِ سیل و سیاحت و تباہ بوتگیں قومانی نشانان ءَ
گندگ ءَ رندا گر بہ عبرت ءِ نگاہ ءَ ماضی ءِ احوال ءَ بچارت تو نبیانی تکذیب کنوکیں قومانی ہرچ انجامے ماں دنیاءَ بوت آھاں نظرءَ کیت۔ چہ ہمیشی ءَ قیاس بکن اِت
کہ وہدے تکذیب کنوکانی انجام چوش بد بوت تو کلاگ گروکانی حال باریں چون بیت۔ ف۵ وہدیکہ ماں تمام زمین و آسمان ءَ ہما خداءِ حکومت اِنت ھنچوشکہ مشرکین ءَ ہم
برشی اقرارات تو مکذبین و مستہزئین ءَ چہ اشتابیں سزاءَ کجا پناہ حاصل بیت کنت۔ اِے ابوک ہمائی ءِ عمومی رحمت اِنت کہ گناہان ءَ گندان ءَ ....

...... اشتاپ ءِ سزا جاری نہ کنت و بہ قیامت ءِ روچ ءَ ہم کہ آ الم ءَ ایوک اِنت محض ہمابے بختان ءَ بے ایمانی ءِ سزاء دنت کہ اشاں پہ زانت وتا را نقصان وہلاکت ءِ جہلانکیاں جگل دات ۔ وٓ٦ ماں قُلْ لِّمَنْ مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ءَ مکان ءِ عمومیت ءِ بیان ات، ماں لَهٗ مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ءَ زمانہ ءِ اعتبار ءَ تعمیم اِنت یعنی ہرجاگہ و ہروہدہماءِ حکومات قبضہ و اقتدار اِنت ۔ ہریک ہما چیزکہ آشپ ءَ یا روچ ءَ گوں آرام ءَ رندءَ گوازینیت وچنکہ چہ معلومیں و نامعلومیں دڑ مناں ماھون مانیت اِے چہ ہمائی ءِ رحمانی برکت ءَ انت قُلْ مَنْ يَّكْلَؤُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ (انبیاء) آہما ذات اِنت کہ آچہ روچ ءِ کوکار وصلواتاں وشپ ءِ لنچ وتہاروکیاں ہرکسءَ توار ءَ اشکنت و درستانی کار وحاجتاں بخوبی ءَ زانت ۔ گڈا شما وت بگوش ات کہ چوشیں پروردگار ءَ یل دیان ءَ چہ دگہ کسے ءَ مدد لوٹگ وٓاں کجا حدءَ رواانت ۔ وٓ٧ وار ینگ اشارہ اِنت بقاءِ ازبابانی نیمگ ءَ یعنی ایجاد و اِبقاء دو ئیانی تہا کل ہمائی ءِ محتاج انت ہما آئی بہ یک ادنائیں چیزے کسے ءِ محتاج نہ اِنت گڈا چہ آئی وتارا دور داران ءَ کسے ءَ مددگار جوڑ کنگ مزن حماقت و نادانی ءِ نہ اِنت تو گڈا چی ایت ۔ وٓ٨ چوشیں پروردگار ءِ حکمانی دیماکہ آئی ءِ صفت بُرزا بیان بوتنت ضروری اِنت کہ کلیں بندہ بلاشرکتِ غیرے ءَ وتی گردن ءِ بجکینت وچہ درستاں پیش ہما کامل واکمل تریں بندہ ءَ پہ انقیاد وتسلیم ءِ حکم اِنت کہ آکسءَ پہ کل دنیا طاعت وفرمان برداری ءِ نمونہ جوڑ کنان ءَ دیم دیگ بوتگ ۔ ١٢

رَبِّیْ عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیْمٍ ﴿١٥﴾ مَنْ یُّصْرَفْ عَنْهُ یَوْمَئِذٍ فَقَدْ

نافرمانی ءِ بکناں چہ یک زنڈیں روچے ءِ عذابا وٓ١ ہرکسیکہ رکّت چہ آ عذاب ءَ ہما روچی گڈا اللہ پہ آئیے

رَحِمَهٗ ؕ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِیْنُ ﴿١٦﴾ وَاِنْ یَّمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ

سرا رحم کت وہمیشنت ظاھریں کامیابی وٓ٢ واگر برسینیت اللہ پر تو یک سکّی یے

فَلَا كَاشِفَ لَهٗۤ اِلَّا هُوَ ؕ وَاِنْ یَّمْسَسْكَ بِخَیْرٍ فَهُوَ عَلٰی كُلِّ

گڈا ہچ کسے آئی ءِ دور کنوک نہ اِنت بجز چہ ہمائی وت ۔ واگر برسینیت پر تو یک شرّی ءِ گڈا آ پہ ہر

شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ ؕ وَهُوَ الْحَكِیْمُ

چیزءَ قادر اِنت وآ زوراکنت پہ وتی بندیانی سرا وآ دانا اِنت

الْخَبِیْرُ ﴿١٨﴾ قُلْ اَیُّ شَیْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً ؕ قُلِ اللّٰهُ ۙ شَهِیْدٌۢ

دل بین اِنت وٓ٣ تو جست کن چہ درستاں مستریں گواہ کئے اِنت بگوش کہ اللہ گواہ اِنت

بَیْنِیْ وَبَیْنَكُمْ ۫ وَاُوْحِیَ اِلَیَّ هٰذَا الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ بِهٖ وَ

منیگ وشمے درمیان ءَ وٓ٤ و دیم دیگ بوتگ منی نیمگ ءَ اِے قرآن تاکہ شمارا چہ آئیا خبردار بکناں و

مَنْ بَلَغَ ؕ اَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُوْنَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰی ؕ قُلْ

دگر ہرکسیا کہ اِے پر آئیا برسیت ۔ ہیں! شما گواہی دیت کہ گوں اللہ ءَ دگہ معبود ہیں ہست اِنت ۔ بگوش

لَّاۤ اَشْهَدُ ۚ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وَّاِنَّنِیْ بَرِیْٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ ﴿١٩﴾

کہ من پر اشیا گواہی ندیاں ۔ بگوش کہ ہما وت اِنت یک یگانئیں معبود و من بیزاراں چہ شمے شرک کنگ ءَ وٓ٥

اَلَّذِیْنَ اٰتَیْنٰهُمُ الْكِتٰبَ یَعْرِفُوْنَهٗ كَمَا یَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ ۘ

ہماکساں کہ ما آیان ءَ کتاب داتگ ، آئیا را جاہ کارنت ہنچو کہ آ وتی چُکّاں جاہ کارنت

اَلَّذِیْنَ خَسِرُوْۤا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ

ہماکساں کہ وتی جندش ماں نقصان ءَ دور داتگنت وایمان نیارنت وٓ٦ وچہ آئیا ظالم ترکئے اِنت

مِمَّنِ افْتَرٰی عَلَی اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰیٰتِهٖ ؕ اِنَّهٗ لَا یُفْلِحُ

کہ دسّاچ کنت پہ اللہ ءِ سرا دروغ ءَ یا دروغ بند کنت آئیے آیتاں ۔ بیشک ظالم ناکامیابی

ع ٢/١٠ ٨

ہمے تاکدیم ءِ فوائد : وٓ١ اِدا واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نام ءِ سرا اِے دگران ءَ اشکنائینگ بوتگ یعنی بفرضِ محال اگر خدا ءِ معصوم وبزرگ تریں بندگ ءَ چہ یک عصیان وگناہے سرزدبہ بیت تو اندیشہ اِنت کہ عذابِ الٰہی بیئت گڈا اِے دگران ءَ چون زیب دنت کہ باوجود شرک وکفر ونبیانی تکذیب وغیرہ ہزاران وڑ ءِ گناہانی تہا گرفتاربوگ ءِ بدچونکائی اِشاں چہ خدا ءِ عذاب ءَ بے فکر وبے غم اَنت ۔ وٓ٢ جنّت و رضاء الٰہی ءِ اعلائیں درجہان ءِ حاصل کنگ وامزنیں گپ اِیت ، اگرچہ بنی آدم ءَ قیامت ءِ روچ ءِ عذاب بگلیت تو اِیشا مزنیں کامیابی زانگ لوٹیت کما قال عمر رضی اللہ عنه کفافًا ولا علیّ ۔ وٓ٣ ماں دنیاءَ یا ماں آخرت ءَ ہرچ راحت یا تکلیفے خدا دیگ بلوٹیت گڈا نہ کسے مقابلہ کنان ءَ آئیرا داشت کنت ونہ چہ آئی ءِ اقتدار ءِ منچگ ءَ درآیان ءَ جاگہے تتک کنت ۔ ہمائی ءِ جرند خبردار اِنت کہ کتام بندہ ءِ چونیں احوال انت وہما احوالانی روءَ پہ آئی ءَ چہ دابیں کارروائی حکمت ءِ ردا انجام دیگ بہ بیت ۔ وٓ٤ وہدے اِے فرمان کت کہ خداوت کل نفع وضرءِ خداوند تمامیں بندگانی سرا غالب وقاہر وچہ ذرہ ذرہ ءَ خبردار اِنت تو چہ آئی ءِ شہادت ءَ زبردست وبے مٹیں شہادت کئی بوت کنت پمشکا من ہم وتی وشمے درمیان ءَ ہمائی ءَ گواہ کناں ۔ بہ جاکہ پیغمبری ءِ دعوٰی کنان ءَ آئی ءِ ہرچ پیغامے پہ شما سرکتوں وھرچے کہ بہ آئی جواب ءَ گوں من وہم گوں ربّانی پیغام ءَ سلوک کت آکلاّنی چمّانی دیما اِنت آذات وت وتی محیطیں علم ءِ روءَ منی وشمے میانجی ءَ فیصلہ کنت ۔ وٓ٥ یعنی اگر سرکچ ورات تو بہ منی صدق ءِ سرا خدا ءِ یقینی وسترچیں شہادت اِے قرآن موجود اِنت کہ اِے وت پیش داریت کہ اِے اللہ ءِ کلام اِنت ع آفتاب آمد دلیلِ آفتاب ۔ منی کار اِشنت کہ شمارا ودگہ ہرکس ءَ کہ اِے خدائی کلام سر بہ بیت چہ خدائی پیغام ءَ آگاہ بکناں کہ ماں آئی ءَ توحید ومعاد وغیرہ ءِ ردا تمام پہ دین ءِ اصولاں ھدایت موجود اَنت آیا اینکر دلیل وحجت ءِ تمامی وچوشیں صاف ولپگاریں توحید ءِ پیغام اشکنگ ءَ پد ہم شما چوش ظاہر کنان بیئت کہ چہ خداءِ ابید ہرچے لوٹ اِت بگوش اِت من وا ہچبر چوشیں حرفاں ظاہر کت نکناں بلکیں صاف صاف ءَ جار جناں کہ عبادت ءِ لائق تہنا ہمایکیں خدا اِنت باقی شما ہرچ شرکے کن اِت من چرائی پہکہ نفرت وبیزاری اظہار کناں ۔

تنبیہ : لفظ " وَمَنْ بَلَغَ " ءَ پیش داشت کہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رسالت پہ تمامیں جن وانس وپہ شرق وغرب وشرق ومغرب اِنت ۔ وٓ٦ یعنی چریشیءَ ابید کہ منی صداقت ءِ گواہ خدا اِنت وقرآن کریم آئی گوشوک ونا قابل تردید شہادت دیگا ئنت ہما اہل کتاب (یہود ونصاریٰ) ہم کہ شما آیاں آسمانی کتابانی عالم فہمائے منی معاملہ ءِ باروءَ شما آیانی نیمگ ءَ رجوع کن اِت اِشاں ماں وتی دلاں پورہ یقین دارو کنت کہ بیشک من ہمانی آخرالزمان اوں کہ آئی بشارت ءَ تمام پیشی نبی دیائ ءَ وپیدا کنت ھنچوشکہ آیاں وتی بازیں چکّان ءَ بہ جاہ یارگ نہ منّج اَنت بہ ہمے وڑءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم وقرآن کریم ءِ جاہ آرگ ءِ ردا ہچ شبہ یا فریب نیست اَنت ۔ البت حسد تکبر، پت وپیرکانی رندگیری، مال ومالڑانی دوستی وغیرہ اجازت ندنت کہ ایمان یاران ءَ وتی جانان چہ دائمی نقصان وبربادی ءَ برکینت ۔ ١٢

ف یعنی نبی وخداءِ سرا افترا بندان ءَ نبوّت ءِ دعویٰ ءَ بکنت یا چہ بر حقیں نبی ءَ کہ بہ آئیءَ صداقت ءَ صافیں دلائل موجود بہ بنت خدائی پیغام ءَ اشکنان بہ تکذیبءَ بہ ہُر جیت چہ
دوئینان مستریں ظالم کس بوت نکنت۔ واللہ ءِ دستور ایشنت کہ ظالم ءَ انجام کار کامیابی ونجات حاصل نہ بیت گُڈا اگر فرض کن اِت معاذ اللہ من مفتری اوں تو من ھچبر کامیاب
نباں واگر شما مکذّب اِت چوشکہ چہ دلائل ءَ ظاہر بیت توگُڈا شمے خیر نہ انت ہمشکا تمام جاوران ءَ چاران ءَ غور فکر بکن اِت و وتی عاقبت ءِ شوہاز ءَ ببیئت۔ وچہ ہمارو چ ءَ
بترس اِت کہ آئیءِ بیان دیما پیدا کنت۔ ابن کثیرءَ آیت ءِ ہمے معنی بیان کتگ۔ وھتیں مفسّراں چہ "افترا علی اللہ" ءَ مشرکانی شرک مراد گپتگ چوشکہ دیم ترءَ وَضَلَّ عَنۡهُمۡ
مَّا كَانُوۡا يَفۡتَرُوۡنَ ءَ اشارہ اِنت۔ واللہ اعلم ف۲ یعنی بہ ہمایانی نسبت شما دعویٰ کتگت کہ آ خدائی حصہ دار وماں شدّتاں شمے شفیع ومددگار انت مروچی چوشیں سکی و
شدّتی ءِ وھدءَ کجا پہ سار بوتنت کہ شمارا چیزے مدداِش بکتیں۔ ف۳ یعنی ابید چہ انکار ءَ بہ آیانی دست ءَ دگہ ہچ نہ بیت باطلیں معبودانی ردا آیاں ہرچ عقیدت ودوستی

الظّٰلِمُوۡنَ ﴿۲۱﴾ وَيَوۡمَ نَحۡشُرُهُمۡ جَمِيۡعًا ثُمَّ نَقُوۡلُ لِلَّذِيۡنَ اَشۡرَكُوۡۤا
نصیب نبیت ف۱ ءُ ہمارو چ کہ ما چ کنیں آ درستانا رندا گوشیں ہمایان ءَ کہ شرک کتگت
اَيۡنَ شُرَكَآؤُكُمُ الَّذِيۡنَ كُنۡتُمۡ تَزۡعُمُوۡنَ ﴿۲۲﴾ ثُمَّ لَمۡ تَكُنۡ
کہ کجا اِنت شمے خدایاں ہما کہ شما گمان کتگت کہ اللہ ءِ شریکنت ف۲ رندا پشت نہ کپیت
فِتۡنَتُهُمۡ اِلَّاۤ اَنۡ قَالُوۡا وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشۡرِكِيۡنَ ﴿۲۳﴾ اُنۡظُرۡ
آیانی گورءَ ٹگی ءِ مگر اے کہ گوشنت کہ قسمیں مارا پہ ہما خدائیءَ کہ مئے پروردگار یں ما مشرک نبوتگیں ف۳ بچار کہ
كَيۡفَ كَذَبُوۡا عَلٰٓى اَنۡفُسِهِمۡ وَضَلَّ عَنۡهُمۡ مَّا كَانُوۡا يَفۡتَرُوۡنَ ﴿۲۴﴾
چہ پیما دروغ بندنت پہ وتی سرا وگم وگار بوتنت چہ آیاں آیانی وساچ کتگیں خبراں ف۴
وَمِنۡهُمۡ مَّنۡ يَّسۡتَمِعُ اِلَيۡكَ‌ۚ وَجَعَلۡنَا عَلٰى قُلُوۡبِهِمۡ اَكِنَّةً اَنۡ
ولہتیا چہ آیاں وتی گوش سک کتگنت پہ تئیءَ نیمگا ومایہ آیانی دلاں دَور داتگ پردہ تاکہ
يَّفۡقَهُوۡهُ وَفِىۡۤ اٰذَانِهِمۡ وَقۡرًا‌ؕ وَاِنۡ يَّرَوۡا كُلَّ اٰيَةٍ لَّا يُؤۡمِنُوۡا
آئیءَ را مفہمنت وماں آیانی گوشاں دَور داتگ گرانی واگر بگندنت ہرچیں نشانی تاہم پہ آئیا ایمان
بِهَا‌ؕ حَتّٰۤى اِذَا جَآءُوۡكَ يُجَادِلُوۡنَكَ يَقُوۡلُ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡۤا
نیارَنت ف۵ تا ہما حدیکہ وقتیکہ کاینت تئی گورءَ جیڑہ کننت گوں تو گُڈا گوشنت ہمے کافراں کہ
اِنۡ هٰذَاۤ اِلَّاۤ اَسَاطِيۡرُ الۡاَوَّلِيۡنَ ﴿۲۵﴾ وَهُمۡ يَنۡهَوۡنَ عَنۡهُ وَ
ہیچ نہ انت مگر پیسریگیں مردمانی قصّہ ینت وآیاں مھن کننت چہ آئیا و
يَنۡــــَٔوۡنَ عَنۡهُ‌ۚ وَاِنۡ يُّهۡلِكُوۡنَ اِلَّاۤ اَنۡفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُوۡنَ ﴿۲۶﴾
دور تچنت چہ آئیا وغارت نکننت مگر وتی جنداں و نفہمنت ف۶
وَلَوۡ تَرٰۤى اِذۡ وُقِفُوۡا عَلَى النَّارِ فَقَالُوۡا يٰلَيۡتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ
واگر تو بگندے وقتیکہ اوشتارینگ بنت پہ دوزخ ءَ گُڈا گوشنت دریغتیں کہ مادوبارہ پچتر ینگ بوتیننیں ودروغ بند نکنیں
بِاٰيٰتِ رَبِّنَا وَنَكُوۡنَ مِنَ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ ﴿۲۷﴾ بَلۡ بَدَا لَهُمۡ مَّا كَانُوۡا
وتی پروردگارءِ آیتاں وبیتیں ماچہ مسلماناں ف۷ چہ نہ انت بلکیں ظاہر بوت آ چیز یکہ آیاں

ظاہر کتگت آخرءَ حقیقت چوش پدرا بیت کہ آیاں چہ تمام
زندءِ عقیدت وتعلق ءِ بابت ءَ انکار کنوک بنت۔
ف۴ یعنی چیرے صافیں دروغ ءَ مشرکانی انتہائی بدحواسی
وشریکانی مزن بے چارگی وبزگی ظاہر بیت۔ درتچیا
مشرکاں بہ چوشیں رسوا کنوکیں انجام ءِ رداماں دنیاءَ
چیزے فکر بکننت۔ ف۵ اِے بہ ہما مردمانی نیمگءَ اشارہ
اِنت کہ اشاں پہ اعتراض وعیب کتگ ءِ رداوتی
گوشان ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ طرفءَ لک
کتگتش۔ بہ ہدایت ءَ نفع گرگ وحق ءَ قبول کنگ مقصود
نہ اَت۔ چہ ھدایت ونصیحت ءَ روگردانی وضمیر ءِ مُردگیءَ
سبب ءَ نتیجہ چوش دراھت کہ حق ءِ قبول کنگ ءِ
وسائل وقوئی آخر کار بُرز مردگ بوتنت۔ ہمشکا چہ حقءَ
فہمگ ءَ اِشانی دل زہر کنگ بوتنت۔ ہدایت ءِ پیغامءَ
اشکنگ بہ اشانی گوشان گران معلوم بوت۔ چمانش
چہ عبرتءَ نظرءَ ھنچوش خالی بوتنت کہ ہمک ورٹ ءِ علاماءَ
گندگ ءِ باوجود ایمان یارگ ءِ توفیق اشں نہ بوت
وپدالطف ایش انت کہ بہ وتی چوشیں مرگ ءِ سرا
شادان ووشنود ہم ہست انت بلکیں گوں پھر بندگ ءِ
اندازءَ ایشرا ظاہر ہم کننت۔ ماں سورۃ حٰمٓ السجدہ
فَاَعۡرَضَ اَكۡثَرُهُمۡ فَهُمۡ لَا يَسۡمَعُوۡنَ وَقَالُوۡا قُلُوۡبُنَا
فِىۡۤ اَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدۡعُوۡنَاۤ اِلَيۡهِ وَفِىۡۤ اٰذَانِنَا وَقۡرٌ وَّمِنۡۢ
بَيۡنِنَا وَبَيۡنِكَ حِجَابٌ فَاعۡمَلۡ اِنَّنَا عٰمِلُوۡنَ ۝ چیرے
آیت ءَ معلوم بوت کہ چہ آیتان ءِ اشکنگ ءَ سیت
ونفع نہ گرگ ودلانی سرا پردہ بوگ ءِ سبب اِشانی
وتی اعراض ودیم تابی ءِ نتیجہ اَت واِے اعراض اِے
جاور ءِ پیداکنگ ءِ سبب بوت وَاِذَا تُتۡلٰى عَلَيۡهِ
اٰيٰتُنَا وَلّٰى مُسۡتَكۡبِرًا كَاَنۡ لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا كَاَنَّ فِىۡۤ اُذُنَيۡهِ
وَقۡرًا (لقمان) سببانی سرا مسبّبانی مرتب کنگ چونکہ
ابید چہ خالق جلّ وعلاءَ دگہ کس کت نہ کنت ہمشکا مرے
حاضریں آیت ءَ ماں جَعَلۡنَا عَلٰى قُلُوۡبِهِمۡ اَكِنَّةً
ءَ پردہ وغیرہ لوٹگ ءِ نسبت حق تعالےٰ ءِ نیمگءَ
کنگ بوتگ۔
ف۶ یعنی ماں اشاں نہ فہم پشت کپت نہ انصاف۔
ایمان یارگ وچہ ربّانی ہدایت ءَ سیت گرگ دوریں
گپّ ایت۔ اِشانی غرض واماں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ
وسلم ءِ خدمت ءَ آیگ پہ جگڑہ وٹوک ٹالی کنگ انت
چنانچہ قرآنی بیاناں وداستانان ءَ معاذ اللہ اساطیر الاولین گوشنت۔ پدا تہنا تکذیب وجیڑہ ءِ سرا بس نہ کننت کوشست ایش اِنت کہ دگرانی ہم گوشاں
پُر کنگ لوٹنت۔ چنانچہ مردمان ءَ چہ حق ءَ دور دارنت ووت ھم چہ آئیءَ دور تچنت تانکہ مخلوق اِشان ءَ گندان ءَ بیزاری ظاہر بکننت۔ مگر چیرے تمام ناپاکیں کوششاں
نہ اِشاں چہ اللہ ءِ حکم ءَ حقیں دین ءَ نقصان دات کت کننت آو اسر افضل بیت ونہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ را کہ آئیءِ حفاظت وسربلندیءِ ذمہ وت حق تعالیٰ ءَ
زُرتگ۔ البت اِے احمق وت پہ وتا ابدی ہلاکت ءِ ازباب جوڑ کنگا ئنت۔ ءُ اینکر ہم سرپد نہ بنت کہ ماپہ وتی دستاں وتی پادان ءَ تیر جنگا ئیں۔
ف۷ یعنی آیات اللہ ءِ تکذیب وکلاگ گرگ وداھیں سٹّ ءُ زوراں ہما وہدءَ انت داں کہ خدائی سزاءِ ہولناک وبیمناکیں ندارگ دیما نہ اِنت۔ ہما وھد کہ دوزخ ءِ گرمیں گوات
اِشاں سوچیت تو اشانی تماہیں بٹاک بے تام بنت وگوں ہزار ارمان ءَ اِے دزبندی کننت کہ مارا دوبارہ بہ دنیاءَ دیم دیگ بہ بیت تاکہ دگہ برے کدی ہم وتی ربءَ
آیتانءَ دروغ بند نہ کنیں وپکّائیں ایماندار بوان ءَ زندءَ گوازینیں الآن قد ندمتَ وماینفع الندم ـ ۱۲

يُخْفُوْنَ مِنْ قَبْلُ ۭ وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ
پیسرا چیر دا اتگنت ول واگر پدا دیم دیگ ببنت گڈا دوبارہ ہمے چشیں کار کننت کہ چہ آیاں مکن کنگ بوتگنت وبیشک آ

لَكٰذِبُوْنَ ۝۲۸ وَقَالُوْٓا اِنْ هِىَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ
دروغ بندنت ول۲ دگوشنت کہ پرما دگہ زندگی نیست اِنت مگر ہمے دنیاء ء وما دوبارہ

بِمَبْعُوْثِيْنَ ۝۲۹ وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوْا عَلٰى رَبِّهِمْ ۭ قَالَ اَلَيْسَ
زندگ نبئیں ول۳ و در بچاکہ تو بگندے وقتیکہ اوشتارینگ بنت وتی پرور دگار ء دیما گوشیت کہ ہیں! اے

هٰذَا بِالْحَقِّ ۭ قَالُوْا بَلٰى وَرَبِّنَا ۭ قَالَ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ بِمَا
راست نہ اِنت ۔ گوشنت کہ بلے قسمیں مارا وتی پروردگار ء فرمائینیت کہ اچہ بچشت عذاب ء پہ وتی

كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ۝۳۰ قَدْ خَسِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِلِقَاۗءِ اللّٰهِ ۭ حَتّٰى
کفر ء سبب ء ول۴ برباد بوتنت ہما کہ دروغش زانت اللہ ء دیما کپگ ۔ تاں ہما وقتیکہ

اِذَا جَاۗءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوْا يٰحَسْرَتَنَا عَلٰي مَا فَرَّطْنَا
بئیت برسیت پہ آیاں قیامت ناگہانی گڈا گوشنت کہ ہای افسوس پہ مئے کوتاہیاں

فِيْهَا ۙ وَهُمْ يَحْمِلُوْنَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰي ظُهُوْرِهِمْ ۭ اَلَا سَاۗءَ مَا
آئی ء بارہا ۔ وآلیٹینت وتی باراماں وتی بڑاں ۔ دلگوش کنت کہ بدیں بارے ہما کہ آئی

يَزِرُوْنَ ۝۳۱ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ ۭ وَلَلدَّارُ
بڑاجنت ول۵ ونیستنت دنیاء زندگی مگر لیبے ودلوشیے و ضرور آخرت ء

الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝۳۲ قَدْ نَعْلَمُ
لوگ شرتر اِنت پہ پرہیزگاراں ۔ ہیں! شما سر پد نبت ول۶ مارا معلوم اِنت

اِنَّهٗ لَيَحْزُنُكَ الَّذِيْ يَقُوْلُوْنَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُوْنَكَ وَلٰكِنَّ
کہ ترا غمگیں کننت آیانی خبراں نوں آترا دروغ بند نکننت لیکن

الظّٰلِمِيْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ۝۳۳ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّنْ
اے ظالماں اللہ ء آیتان ء نہ منّنت و دروغ بند کنگ بوتہ بازیں پیغمبر کہ پیسر چہ

منزل ۲

ع ۱۰ / ۳ / ۹

ول۱ یعنی انوں ہم ماں دنیاء واتری ء واھگ گوں راستیں ارادہ وگوں ایمانی شوق ء نہ اِنت بلکیں وھدے عملانی مکافات ومجازات ء ھماندارگ دیما اھت کہ آترا صافیں دلیلانی باوجود چراآئی ء انکاری بوتگنت ۔ خدائی عذاب ء گوں وتی چمان اشس دیست ھماتماہیں بدیں کارھن کہ اِشاں پہ چیر کائی کتگنت آ ہانی رازپاشک بوت انوں ہمے زوتاں کہ اشاں وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِيْنَ ظاھرکتگتش اِشانی اِے دروغ ء ہم بن کٹینگ بوت ۔ خلاصہ ایشنت کہ بدکاری ء ہرچ اثرے چیر کائی وچماں اندرماں اشانی دلانی توکا ردوم گرگاتت آدردناکیں عذابے ء صورت ء اشانی دیما ظاھر بوتنت ۔ تو نوں تہنا پمشکا دنیاء واپس بوگ لوٹنت کہ بلکیں مئے جان رستگار ببیت ۔

ول۲ یعنی انوں ہم دروغ بندنت کہ ما بہ دنیاء واتر بوان ء پہ گائیں ایماندار جوڑ بئیں وہچبر اللہ ء آیتانی تکذیب نہ کنیں ۔ بدبخت اگر ماں دنیاء واپس کنگ بہ بنت تو بدی وناشری ء ہرچ قوتے کہ ماں اِشاں ودی کنگ بوتگ پدا چہ ھمیشاں کار گرنت وچہ ہما رنج وتکلیف ء بے وس بوان ء پدا بہ واتری ء واھگ ظاھر کنگا تنت آترا مثل "واب" ء شموشکار بنت چوشکہ بازرء ماں دنیاوی اڑ وجنجالاں گرفتار بوان ء مردم خداء نیمگ ء توبہ کنان ء رجوع کنت گڈا اچنت رچ ء پدا آشموشکار بیت گوشے آترا ہچ یاد نہ اِنت کہ آئی ء گوں خداء چیزے قول واقرار کتگ كَاَنْ لَّمْ يَدْعُنَآ اِلٰى ضُرٍّ مَّسَّهٗ ۔

ول۳ یعنی بہ شتری ء عیش وعشرت ء مزگاں نوش جان بکن اِت وتی بنیادی عیش ونوش ء مفت ء بہ آخرت ء فکرء بے تام مکن اِت ۔ ہمے حال مروچی یورپ و ایدگہ مادہ پرستانیگنت ۔ ول۴ یعنی وھدے کہ حقیقت واصلیت چمانی دیما کیت وچہ "بعث بعد الموت" ء اقرارء ابید دگہ راہے نہ گندنت تو گڈا بہ اِشاں گوشگ بیت کہ چہ حقیقت ء انکار "وکفر بالمعاد" ء تام ء بچشں ات ۔ ول۵ انسان ء مستریں شومی وبدبختی ایش انت کہ چہ خداء لقاء ء انکار کنت وزندمانی ء اِے اعلیٰ تریں مقصدء دروغ بزانت وھدیکہ موت یا قیامت بہ سرء بئیت وبوشتیت گڈا اِے فائدہ دستان ء پہ افسوس ء مشان ء گوش اِت کہ ھلئے ارمان من ماں دنیاوی زندء یا پہ قیامت ء روچ ء تیاری ء پدا چنکر کوتاھی کت کہ مروچی آئی ء تلافی ہم کنگ نہ بیت ۔ آوہدء برے افسوس ء ہچ سیت حاصل نہ بیت ۔ گناہ وناشریں کارانی گرانیں بار کہ چراآئی آئی ء پشت چوٹ نز اِتگ اِے گڈی ناوقتیں پشومانی وارہانی آئی ء بارء ہچ کم کت نہ کنت ۔

ول۶ کافراں وا چوش گوشوک بوتگنت کہ دنیاوی زندء ابید دگہ ہچ زند نیست اِنت بلے حقیقت ایش اِنت کہ اِے فانی لردیں زندگانی آخرت ء زندء مقابلہ ء محض ہچ وبے حقیقت اِنت اِد ء زندگی ء ایوک ء ھمادمان وساعتان ء زندگی ء نام دیگ بوت کنت کہ اِشاں پہ آخرت ء شتری ومڑاہ داری ء خرچ کنگ ببنت ۔ باقی تمام ساعتاں ودماں کہ آچہ آخرت ء فکرء ہورک بہ بنت یک عاقبت اندیشے ء گورء چہ لہو ولعب ء زیات ہچ قیمت ندارنت ، پرہیزگار وکواسیں مردم شتری ء زانت کہ آئی ء اصلی لوگ وجاگہ آخرت ء لوگ وجاگہ اِنت وآیانی اصلی زندمانی آخرت ء زندمانی اِنت ۔ ۱۲

ف١ بہ مخلوق ءِ حال ءِ سرا شفقت و ہمدردی چہ کلیں جہان ءَ زیات ماں واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دل ءَ مان کنگ بوتگ پمشکا واجہ چہ آ بدبختانی تکذیب و روگردانی، مشرکانہ و ملحدانہ حبراں ماں دل ءَ سک پدرداتٰ ماں اِے آیت ءَ واجہ ءَ تسلی و ہمے بدبختان ءَ ترسینگ بوتگ کہ اے نبی شما چریشانی روگردانی و تکذیب ءَ اینکر دلگیر و بے قرار مبیئت۔ اِے مردم کہ تکذیب کنو کنت اِشاں درحقیقت شمارا دروغ بند نہ کنت پرچا کہ شمارا وا ازاول اشاں بالاتفاق صادق و امین گوشوک بوتگنت بلکیں خداءِ آیتاں و نشانیاں کہ پہ پیغمبر علیہ السلام ءِ تصدیق و تبلیغ دیم دیگ بوتگنت بہ زانتکاری ءَ گوں ظلم و دشمنی ءَ انکار کنت تو گڈا شما ہم اِے ظالمانی معاملہ ءَ خداءِ حوالہ کنان ءُ دل جمع بہ بیئت آوت اشانی ظلم و شمے صبر ءِ ثمرہ ءَ دیوک انت گوں پیشی نبیاں ہم کہ چریاں ھتین ءِ احوال شمارا اشکنائینگ بوتگنت ہمیشانی راج و قوماں تکذیب و دل سیاہی ءِ سلوک کت کہ برپشتی ءِ سرا خداءِ معصومیں پیغمبر گوں مزن ہیما صبرکنان بوتگنت دانکہ حسب الوعدہ خداءِ امداد سر بوتگ و مزن زبردستیں سرکشی کنو کانی مقابلہ ءَ اشان ءَ اللہ پاک کامیابی و سربلندی بخشت۔ گوں شما کامیابی و سربلندی ءِ ہرچ وعدہ ءُ کنگ بوتگنت آیک بہ یکءُ تمام بنت۔ کوہ چہ وتی جاگہ ءَ ٹگلنت بلے خداءِ وعدہ ٹگل کت نکنت کئی طاقت انت کہ آ خداءِ خبراں ءَ بدل بکنت یعنی چیزیکہ آئی ءَ گوشتگ آ ءُ ا بہ سرجم بوگءُ مبلیت۔ تکذیب کنوکان ءَ بادگرگ لوٹیت کہ درحقیقت آیانی جنگ گوں واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ نہ انت بلکیں آیانی جنگ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رب ءَ انت کہ ہمائی آ ءُ ا سرظاہر نشان دیانءُ وتی مستریں قاصد جوڑ کت و دیم دات۔ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تکذیب ہما خدائی نشانانی تکذیب انت۔ ف٢ کافراں جوش لوٹ کتگت کہ اگر اِے نبی انت تو گوں اشیءَ مدام ھنچوشیں علامتے ہمراہ بہ بیت کہ چہ گندگ ءَ ہر کس یقین بکنت و ایمان یارگ ءَ مجبور ببیت واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چونکہ پہ تمامیں دنیاءِ ایمان آرگ ءَ ہدوناک اَت شاید واجہ ءِ دل ءَ جوش گوشتگ کہ اِشانی اِے لوٹ سرجم کنگ بہ بیت۔ پمشکا حق تعالیٰ اے تربیت فرمائینت کہ ماں تکوینی کاراں خدائی مشیت ءِ رندگیری ءَ بکن۔ تکوینی مصلحت برپشتی ءَ مقتضی نہ انت کہ کلیں دنیا مجبور کنگ ببیت کہ ایمان بیاریت و اگر نہ خدا برشئی ءَ ہم قادر اَت کہ بے چہ پیغمبرانی توسط و نشاناں چہ شرّ و عاءَ کلاّن ءَ بہ تحکیں راہ ءَ جمع بکتیں و ہدبکہ خداءِ حکمت جوشیں مجبورکنوکیں معجزات و فرمائشی نشانانی پیش دارگ ءُ مقتضی نہ انت تو خدائی مشیت ءِ برخلاف کسے ءَ اِے طاقت چونکائی بیت کہ آماں زمین و آسمان ءَ سرنگ یا پیٹڑھی جانءُ جوشیں فرمائشی و مجبور کنوکیں معجزہ ظاہر کنانءُ پیش بداریت خداءِ حکمت و رہ بندانی برخلاف کتام چیزے ءِ لوگ ءِ امید دارگ نادانانی کار انت۔ ف٣ یعنی چہ درستاں ہمے امید ءَ مدارات کہ قبولدار بنت۔ ہر کسءُ دل ءِ گوش کر بوتگنت آ ہچ نہ اشکنت گڈا قبولدار چونکائی بنت۔ البت اِے کافرہ قلبی و روحانی حیثیت مثل مردگان انت ماں قیامت ءَ بہ وتی چماں گندان ءَ یقین کنت و ہما خبرانءُ قبولدار بنت کہ پیش ءَ چہ آیاں انکاری بوتگنت۔ ف٤ یعنی چہ آ نشانیاں یک نشانی سرءُ پرچا ایر نہ کیت کہ آیاں فرمائش کرتگنت کما فی قولہ تعالیٰ وَقَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنبُوعًا أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا (بنی اسرائیل۔ ع١٠) واگر نہ چونائی بہ شمے سرا پے شمار علمی و عملی معجزات و نشانیاں مثل ھور ٹیگ ءَ ایر کپاں بوتگنت۔ یعنی خدا بہ فرمائشی معجزہ یانی پیش دارگ ءُ عاجز نہ انت و لیکن حکمت و رحمت ءِ ہرچ رہ بندے ءِ سرا تکوینی نظام ءِ بنیاد ایر انت چہ شما گیشتر چریشانی سر بہ بوگءُ عاجز و بے وس انت۔ ہمارہ بندانی لوٹ اِیش انت کہ تمام فرمائشی معجزہ پیش دارگ مبنت۔ ف٥ مرے آیتاں بہ ھتیں حکمتانی بارو ءَ سرزنش کنگ بوتگ کہ فرمائشی معجزہ یانی پیش ندارگ ءِ رداکتام مصلحت بہ نگاہ ءِ دیما بوتگنت یعنی تمام حیوانات توری بہ زمین ءِ سرا بہ لاپ موشی ءَ رونت یا بہ گوات ءَ بال کننت آ ہم مثل انسان ءَ امت انت چریاں ہر یک نوع ءَ حق تعالیٰ ءَ بہ یک خاصیں وضع و فطرت ءَ و دی کتگ کہ اشاں بہ وتی مقرریں خواص و فعلانی رداکار و بار کننت و زندءَ گوازینت۔ کتام جانورے چہ افعال و حرکتانی مقرریں حد ءَ کہ قدرت ءَ بہ آئی فطرت و استعداد ءِ اعتبار ءَ ماں آئی فطرت و دی کرتگنت چریاں یک قدمے ڈنّ ءَ گشت کت نہ کنت چنانچہ چہ آئی پیدائش ءُ ابتداءَ بگرداں رچ مروچی یک حیوانے ءَ وتی نوع ءِ محدودیں کار ءِ دائرہ ءِ نہا ہچ وڑءِ دیمردی (ترقی) نہ کت ہمے وڑءَ ہر یک چیزءِ استعداد و فطرت ءَ بہ خیال ءَ بدار۔ حق تعالیٰ ءِ قدیم علم و ماں لوح محفوظ ءَ تمام اقسام و اجناس ءِ تدبیر و تربیت ءِ اصول و رہ بند و اِشانی فروع ضبط شدہ انت ہچ چیزے نہ ماں اِے زند ءَ و نہ چہ مرگ ءَ پد چہرے سرجمیں انضباط و انتظام ءَ در رفت کت کنت۔ انسان ماں حیوان ءِ جنس ءَ صاحب اختیار و بودناکی حاصل کنوکیں حیوان

قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَ

چہ تو پد آیاں صبر کتگ پہ وتی دروغ بند کنگ ءُ دل آزاری ءِ سرا تاں ہما وقتیکہ رستگ آیان ءَ مئے مدت و

لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾

ہچ کس بدل کت نکنت اللہ ءِ خبراں و پر تو رستگ چیزے حالات پیغمبرانی ف١

وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِيَ

و اگر پہ تئی سرا گران گوزیت آیانی روگردانی گڈا اگر تو زاواک کنت اِے کہ در بگیجے

نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ ۚ وَلَوْ شَاءَ

یک زیر برپدیں راہے ماں زمین ءَ یا یک پدگے ماں آسمانءَ پد ابیارے آیانی گورءَ معجزہءُ (گڈا اِیچہ بکن) واگر بلوٹتیں اللہ ءَ

اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا

گڈا درستی مچ کتنت پہ راستیں راہ ءِ سرا گڈا نوں تو چہ ناداناں مبو ف٢ البتہ

يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ

منّنت ہما کہ اشکننت و مردگاناں زندگ کنت اللہ، رند ہمائی ءِ نیمگا

يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ قُلْ إِنَّ

واپس کنگ بنت ف٣ و گوشتنت کہ پرچے رہ دیگ نبوتگ پہ آئی ءِ سرا یک نشانیءُ چہ آئی ءِ پروردگار ءِ نیمگءُ ف٤ بگوش کہ

اللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يُنَزِّلَ آيَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا

اللہ ءَ قدرت ہستنت پہ اِے چیزءَ کہ رہ بدنت نشانیءُ لیکن گیشتریں آیانی نزانانت ف٥ و نہ انت

مِن دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ

ہچ سُرندےءُ ماں زمین ءَ و نہ ہچ مرغے کہ بال کنت پہ وتی دوئیں بانزلاں مگر ہریکے چہ آیاں یک امتے ایت

مَّا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِن شَيْءٍ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾

شمے ڈولیں ما پشت نگہتگ ماں نبیسگءَ ہچ چیز رند درستاں وتی پروردگار ءِ نیمگءَ مچ کنگ بنت ف٦

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ ۗ مَن يَشَإِ

ہما کہ مئے آیتاں دروغ بند کننت کرّ و گنگنت ماں تہاریانی توکا ینت ف٧ ہرکسیا کہ بلوٹیت

اللّٰهُ يُضْلِلْهُ ۙ وَمَنْ يَّشَاۡ يَجْعَلْهُ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ
الله آییا چه راه ءَ ردکنت ف۱ و هرکسیا که بلوٹیت آییا په تچکیں راه ءَ دور دنت بگوش

اَرَءَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰىكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ اَغَيْرَ اللّٰهِ
که وتی حال ءَ بدیت که اگر بئیت په شمے سرا الله ءِ عذاب یا بئیت په شمے سرا قیامت گڈا چوں الله ءَ چه بغیر

تَدْعُوْنَ ۚ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٤٠﴾ بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُوْنَ فَيَكْشِفُ مَا
دگرے ءَ توار پر دیت؟ (جواب بدئیت) اگر شما راست گوشت. بلکیں هما ئیا وت توار پر دیت پدا دور کنت هما

تَدْعُوْنَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُوْنَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ
مصیبتا که په آییگی آییا را توار پر دیت اگر بلوٹیت ءُ شموشت همایانا که الله ءِ شریدار کنگ کنت شما ف۲ ءُ ما رسول رهادگت

اِلٰٓى اُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنٰهُمْ بِالْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ
اُمتانی نیمگ ءَ پیسر چه تو گڈا گپتنت آیان ءَ په سکّی و سوری تاکه آ

يَتَضَرَّعُوْنَ ﴿٤٢﴾ فَلَوْلَآ اِذْ جَآءَهُمْ بَاْسُنَا تَضَرَّعُوْا وَلٰكِنْ قَسَتْ
ایر دستی بکنت رندا پرچے آیان ایر دستی نکرت وختیکه آتک رست په آیان مئے عذاب ولیکن آیانی دل

قُلُوْبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٤٣﴾ فَلَمَّا
سک بوتنت و ڈولدار کتنت پر آیان شیطان ءَ هما کردار که آیان کتگا بتنت پدا وختیکه

نَسُوْا مَا ذُكِّرُوْا بِهٖ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ ۭ حَتّٰٓى اِذَا
بے تران بوتنت چه هما نصیحتے که آیان ءَ کنگ بوتگت پچ کتنت ما پر آیانی سرا هر چیز ءِ دروازگ. تاں هما وختیکه آ

فَرِحُوْا بِمَآ اُوْتُوْٓا اَخَذْنٰهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُّبْلِسُوْنَ ﴿٤٤﴾ فَقُطِعَ
گل بوتنت په هما چیزان که آیان ءَ دیگ بوتگت گپت ما آیان ءَ ناگهانی پدا هما وختی دل ایکیم بوتنت ف۳ زند اگڈگ بوت

دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ۭ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٥﴾ قُلْ
بنج هما ظالمیں قوم ءِ و درستیں تعریفان الله ءِ کنت هما که روزینوکنت تمامیں جهان ءِ ف۴ بگوش

اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوْبِكُمْ
که گندِت که اگر بچ بگریت الله شمے گوشان و شمے چمّان و مُهر بجنت په شمے دلان ف۵

.... وجُست و با واست کنگ ءَ نوکیں نوکیں معلومات حاصل کنت وجه وتی فکری قوت ءِ برکت ءَ اشانی ترتیب دیان ءَ حیاتِ جدید ءِ نیمگ ءَ پیش قدمی کنان بیت آماں نیک و بد ءَ گیش و گیوار کنگ، نفع و ضرر دیوک ءَ جاه یارگ، آغاز و انجام ءَ فهمگ ءِ سراق در وکتام یک کارے ءِ کنگ یا نه کنگ ءِ سرا بالکل آزاد اِنت پمشکا آئرا چه خداءِ نیمگ ءَ هنچوشیں نشان پیش دارگ بنت که ماں آیاں غور و فکر ءِ موه دستت ءَ بکپیت و فکر و کسب ءِ فطری آزادی ءَ سلب کنوک مبنت واگر آچه خداءِ بخشاتگیں قوائے عقلیه ءَ به بشری ءَ غور و فکر بکنت تو آئرا حق و باطل و نیک و بد ءِ میانجی ءَ گیش و گیوار کنگ ءِ رِ د ءَ هچ مشکل دیما نئیئیت۔ گڈا چوشیں فرمائشی نشان و معجزات ءِ درخواست کنگ که به اشانی سبب ءَ هر ڈول ءَ مانتگ انسان به ایمان ءِ یارگ ءَ مجبور به بیت پرے دستور ءَ بزاں ما انسان ءَ به ا بدگه حیوانانی قطار ءَ اوشتارینگ ءَ دل مانگیں۔ واگر فرمائشی نشان بهمه وجوه مجبور کنوک مبنت تو گڈا اِحریتانی پیشدارگ ءَ هچ سیت حاصل نه بیت پر چاکه اِے ردا هم دگه بازیں شبه و شکوک پیدا کنگ بنت که پیش ءَ ماں بازیں غیر فرمائشی نشان و معجزه باں پیدا کنگ بوتگنت۔ ف نه گوشوک ءِ حبر ءَ اشکننت نه وت چه دگراں پرسنت و نه ماں تهار وکیاں چیزے دیست کننت۔ وهدے که کسے وتی درستیں اعضایاں چه وتی بدراهیاں بے کار بکنت تو گڈا حق ءِ تصدیق و قبول کنگ ءِ ذریعه دگه چے بوت کنت؟ ۔ ١٢

هے تاکدیم ءِ فوائد :

ف۱ گمراه هما ئی ءَ کنت که وت په وتا هدایت ءِ راهان ءَ بند کنت۔ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنٰهُ بِهَا وَلٰكِنَّهٗٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ

ف۲ وهدے کور کر وگنگ بوان ءَ الله ءِ آیتان ءَ دروغ بند کننت و ماں گمراهی ءِ جهل ترین چات ءَ کپتنت وبرشی ءِ بر دا اگر ماں دنیاء یا ماں قیامت ءَ خداءِ سکّیں عذاب نازل ببیت تو راست راست بگوش اِت که ابید چه خداءَ دگه کسے ءَ توار پر جن اِت۔ ماں دنیاءِ هردیں جنجالاں هم وهدے که شما گرفتار بئیت تو لاچار بوان ءَ هما یکیں خداءَ توار کن اِت و وتی ایدگه کلیں شریکان ءَ شموش اِت۔ فَاِذَا رَكِبُوْا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ که برشی ءِ سرا اگر خدا بواهیت تو آجنجال ءَ دور هم کنت چه همیشی ءَ وت قیاس بکن اِت که چه عذاب ءِ نزول ءَ یا چه قیامت ءِ هولناکیاں ابید چه خداءَ دگه هچ کس رستگار کنوک نه اِنت گڈا اِنے چینکر کوردیدی و احمقی ایت که آخداءِ جلال و عظمت ءَ فراموش کنان ءَ آئی ءِ نازل کتگیں آیتانی تکذیب و فرمائشی آیتانی لوٹ کن اِت۔

ف۳ ماں گوستگیں آیت ءَ عذاب آیگ ءِ احتمال بیان بوتگت نوں داستانانی حواله بیان بیگا ئنت که ماں پیشی زمانگ ءَ اِے وڑ ءِ عذاب آهتگنت و هم سرزنش فرمائنت که وهدے گنهگار ءَ اول سرءَ سبکیں سرزنش کنگ به بیت تو آئرا لازم اِنت که هما دمان ءَ به خداءِ طرف ءَ رجوع بکنت۔ چه وتی سک دلی و شیطانی فریب ءَ آئرا سبک خیال مکنت۔ ماں موضح القرآن ءَ هست که گنهگار ءَ الله تعالیٰ کمیں سزا دنت، اگر آئی ءَ زاری و فریاد کت و تو به ای کت تو آرستگار بوت واگر وتی سزائی نه من اِت تو پدا آئرا مثل شموشکاراں وَیل کنت و پرائی عیش و عشرت ءِ دروازگان ءَ پچ کنت۔ وهدیکه چه نعمتانی شکرگزاری و احسان و انعام ءَ آثر قبول کنگ ءِ بدل شرماں گناہاں غرق بوت تو یکپارگی به بے خبری ءِ جاور ءَ آئرا بگیرءَ کاریت اِے ارشاد اِنت که مردم ءَ گناه ءِ سرا سرزنش بیت تو په اشتاپی تو به بکنت، چوش راهچار مبیت چرشی ءَ زیات بیم تراپ بر سیت تو گڈا یقین بکنت۔ ف۴ ظالمان ءَ چه بنج ءَ گوجگ هن آئی ءِ ربوبیتِ عامه ءِ اثر و په کلیں عالم ءَ عظیم رحمت اِنت پمشکا ادءَ حمد و شکر ءِ بیانی کت۔ ف۵ که شما متون اِت اشکنگ، متون اِت گندگ و متون اِت چه دل ءَ فهمگ ۔ ١٢

مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيْكُمْ بِهٖ ؕ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيٰتِ ثُمَّ
گڈا کجام خدا اِنت اللہ ءَ چہ بغیر ایڈولیں کہ بیاریت بدنت شمارا ہیچیزا بچار کہ چہ پیما رنگ پہ رنگ بیان کنیں ما آیتاں

هُمْ يَصْدِفُوْنَ ﴿۴۶﴾ قُلْ اَرَءَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰىكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ بَغْتَةً
انگت ہن آ دور تچینت بگوش کہ خبر بدئیت کہ اگر بیئیت پہ شمے سرا اللہ ءِ عذاب اناگہا ف۲

اَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِيْنَ
یا ظاہر اظاہر گڈا کے تباہ بیت بجز چہ ظالمانی قوم ءَ ف۳ و ما رسول دیم نداتگنت

اِلَّا مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ ۚ فَمَنْ اٰمَنَ وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
مگر پہ خوشخبری دیگا و ترسینگا پدا ہرکسیا کہ ایمان آرت و عملی شرکتنت گڈا نہ آیانی سرا ترس

وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۴۸﴾ وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ
ہست و نہ آ غمگین بنت و ہما کساں کہ دروغ بندش کتنت مئے آیات لگّیت آیان ءَ عذاب

بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿۴۹﴾ قُلْ لَّآ اَقُوْلُ لَكُمْ عِنْدِيْ خَزَآئِنُ اللّٰهِ
پہ نافرمانی کنگ ءِ سبب ءَ ف۴ تو بگوش کہ من نگوشاں گوں شما کہ منی کرا اینت اللہ ءِ خزانیاں

وَلَآ اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَآ اَقُوْلُ لَكُمْ اِنِّيْ مَلَكٌ ۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا
و نہ من غیب زاناں و نہ من گوشاں گوں شما کہ من فرشتہ ئیاں ف۵ من رندگیری نہ کناں مگر

مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ ؕ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيْرُ ؕ
ہما چیزءِ کہ دیم دیگ بیت چہ اللہ ءِ طرف ءَ پہ من ۔ بگوش کہ کدی برابر بنت کور و بینا

اَفَلَا تَتَفَكَّرُوْنَ ﴿۵۰﴾ وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ اَنْ يُّحْشَرُوْٓا
نوں شما فکر نہ کنت ؟ ف۶ و خبردار بکن پہ ہے قرآنگی ہمایاں کہ آیاں اِے خبرءِ ترس ہستنت کہ آ مچ کنگ بنت

اِلٰى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ وَلِيٌّ وَّلَا شَفِيْعٌ لَّعَلَّهُمْ
وتی پروردگارءِ دیما نیستنت پہ آیاں بجز چہ اللہ ءَ پُشت و ابجے و نہ سفارش کنوکے ف۷ تاکہ آ وتارا

يَتَّقُوْنَ ﴿۵۱﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ
بچینت ف۸ و مگلّیں ہماکسان ءَ کہ توار پہ دینت وتی پروردگارءَ صباح

ع ۵ ۹ ۱۱

ف۱ واجہ شاہ صاحبؒ فرمائینت "یعنی ماں توبہ ءَ دیرمکنت ۔ ہرچ گوشے، چمّے و دلے کہ اِے وھدءَ ہست اِنت بلکیں پدا آمبنت و ہمشکا توبہ و استغفارءِ توفیق مبیت ۔ ف۲ "اناگت" یعنی ہما عذاب کہ آئیءِ ہیچ علامت پیش ءَ ظاہر مبیت و لہذا چہ جَھْرَةً ءَ مراد ہما عذاب بیت کہ چہ آئیءِ آیگ ءَ پیش چیزے علامت ظاہر بہ بنت ۔ ف۳ یعنی ماں توبہ ءَ دیر کنگ باید نہ اِنت ۔ شاید ماں اِے دیر کنگ ءَ عذاب بیئیت و برسیت کہ آئیءِ "بار" ءَ ایوک ءَ ظالمان ءَ برداشت کنگ کپیت اگر پیش ءَ چہ ظلم و عدوان ءَ توبہ کتگی تو چہرے عذاب ءَ رستگار بیت ۔ ف۴ یعنی شما کہ چہ خداءِ عذاب ءَ بے فکر و لاغرض بوان ءَ بیکاریں و مفتیں سوال کنان ءَ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام ءَ دل سیاہ کن اِت و پہ آئیءِ تصدیق ءَ وتگڑیں معیار و چکاس شوھا زکن اِت، بہ شرّی ءَ بزان اِت کہ پیغمبر پہ اِے مطلب ءَ ماں دنیا ءَ دیم دیگ نبوتگنت کہ شمے بیکاریں و ناہودگیں فرمائشان ءَ تمام بکننت ۔ آیانی بعثت ءِ غرض ایوک ءَ "تبشیر و انذار" و "تبلیغ وارشاد" اِنت ۔ آ چہ خداءِ طرفءَ ہمشکا دیم دیگ بنت کہ فرمان برداران ءَ بشارت پہ اشکنائینت و نافرمانان ءَ پہ آیانی بدیں انجام ءِ سرءَ سرزنش بکننت دیما ہرکس ءِ کمائی گوں وت ہمراہ اِنت ہرکس ءَ نبیانی خبرانی سرا یقین کت واعتقاداً و عملاً وتی جاوری راست کت حقیقی امن و راحت آئرا نصیب بوت و ہرکس ءَ خداءِ آیتان ءَ دروغ بندکنان ءَ چہ خدائی ہدایت ءَ دیمی ترّینت آ نافرمانی و سرکشی ءِ سبب ءَ سکیں تباھی و مزنیں عذاب ءِ چیرءَ گرفتار بوت ۔ (العیاذ باللہ) ف۵ مرے آیت ءَ رسالت ءِ منصب ءِ حقیقت ءِ گیش و گیوار کنگ بوتگ ۔ یعنی ہر شخصے کہ نبوّت ءِ دعویٰ ءَ کنت آئیءِ دعویٰ اِے نہ بیت کہ خدائی قدرتانی خزانگ پہ منی قبضہ ءَ اَنت کہ وہدے چہ آئیءَ کتام یک امرے ءِ فرمائش کنگ بہ بیت آ ضرور آئرا پورہ بکنت یا تمام غیبی و شہادتی معلومات تو کہ آہانی تعلق گوں رسالت ءِ کاراں ببیت یا مبیت، آئرا خبردار و واقف کنگ بوتگ کہ ہرچے کہ شما بپرس اِت آ ہما دمان ءَ پیش داران کنت یا چہ انسانی جنس ءَ آدگہ جنسے بہ بیت کہ پدا آ ثبوت پیش بکنت کہ چرے انسانی لوازمات و خصوصیات ءَ من پاک و صاف آن ۔ وقتیکہ چرے خبراں آ ہچ چیزءِ دعویٰ دار نہ انت تو گڈا چرائی فرمائشی معجزہ طلب کنگ یا چہ دژمنی و کُنّت ءَ اِے سوال کنگ کہ "قیامت کدی بیت" یا چوش گوشگ کہ چونیں پیغمبر ایت کہ ورگ وارت و ماں بازار ءَ پہ سٹ و سودا ءَ روت و ہے وڑیں خبران ءَ پہ تصدیق و تکذیب ءَ معیار و چکّاس قرار دیگ داں کجا حدّ ءَ راست بوت کنت ۔ ف۶ یعنی واجہ پیغمبر اگرچہ، چہ انسانی نوع ءَ جداگہ نوعے نہ اِنت بلے ماں آئیءَ وایدگہ مسلمانانی تہا زمین و آسمان ءِ کدءَ فرق اِنت ۔ انسانی قوت دو قسم بیگنت علمی و عملی چہ قوت علمیہ ءِ نبی و غیر نبی ءِ تہا تفاوت مثل بصیر و اعمیٰ زانگ باید اِنت ۔ نبی ءِ دل ءِ چم پہ خدائی مرضیات و ربانی تجلّیات ءِ گندگ ءَ ہچّ ماں اَنت کہ چہ آئی بلا واسطہ مشاہدہ ءَ امتاں زبھراَنت ۔ و قوتِ عملیہ ءِ اِے احوال چوش بیت کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ماں وتی قول و فعل و ھمک حرکت و سکون ءَ رضائے الٰہی و حکم خداوندی ءِ تابع و فرمانبردار بنت ۔ آسمانی وحی و احکامِ الٰہیہ ءِ برخلاف نہ کدی آیانی گام چست بوت کنت نہ زبان حرکت کت کننت آیانی مقدس ہستی اخلاق و اعمال و ماں زندءِ کلیں حالتاں ربانی تعلیمات و خدائی مرضیات روشنیں عکس و شبینگ انت کہ چہ آئیءِ گندگ ءَ غور و فکر کنوکانءَ آیانی صداقت و مامور من اللہ بوگ ءِ ردا ذرّہ ئے ہم شبہ بوت نکنت ۔ ف۷ یعنی ہما مردم کہ پہ فرمائشی معجزہ پیش دارگ ءِ سرا وتی ایمان ءَ موقوف کننت و چہ وتی بغض و کُنّت ءَ پہ اللہ ءِ آیتانی تکذیب ءَ لانکش بستگ چہ آیاں دیم ءَ بترین پرچا کہ تبلیغ ءِ فرض ادا بوت و آیانی راستیں راہ ءِ سرا آیگ ءِ ہچ امید نیست انت نوں چہ خدائی وحی (قرآن) ءِ معرفت اِے مردمان ءَ پہ سرزنش کنگ ءَ زیات زورءَ کاربند کہ ماں آیانی دل ءَ محشر ءِ خوف و عاقبت ءِ فکر انت پرچا کہ چہ ہمیشاں امید دارگ بوت کنت کہ چہ نصیحت ءَ اثر بگرنت و چہ قرآنی ہدایت ءَ سیت حاصل بکننت ۔ ف۸ یعنی اشی ءَ اشکنان ءَ چہ گناہ ءَ پہریز نت ۔

ف لیعنی شپ و روچ بہ آئی عبادتﷺ و بندگی ءَ گوں جوانیں نیت ءَ و اخلاص ءَ مشغول بنت ۔ ف۲ یعنی وہدیکہ آیانی سرظاہریں جاور اے پیش داریت کہ شپ و روچ ماں خداءِ عبادت و آئی رضا جوئی ءَ مشغول انت تو بہ ہے مناسبت ءَ گوں آیاں معاملہ بکن آیانی باطنی جاور چی انت گڈی آسر چون بیت پر ہشی ءِ جست باواست ءَ محاسبہ ءِ سرا معاملات موقوف نہ انت اِے حساب شمے نہ آیانی ذمہ ءَ انت و نہ آیانی بہ شمے ذمہ ءَ ۔ ہمشکا اگر بالفرض شما مالدارانی ہدایت ءِ لالچ ءَ اِے غریب و مخلصان ءَ چہ وتی گورءَ دور کنگ ءِ شوہازءَ بہ بیت تو اِے جبر نا انصافی ئے بیت ۔ ماں موضح القرآن ءَ انت چہ کافراں لھتیں سرداران ءَ گوشت کہ مئے دل کشیت کہ ما شمے گپان ءَ گوش بداریں ولیکن شمے گورءَ نندوک کم ذات و رذیل انت ما آیانی کش ءَ نشت نکنیں ۔ اِشی ءِ سرا اے آیت نازل بوت ۔ یعنی خداءِ طلب کنوک اگرچہ غریب انت ہما یانی خاطر مقدم و دیما ترانت " ف۳ یعنی مالداران ءَ گوں غریباں چکاسگ کہ اشان ءَ ذلیل چارنت و حیران مانت کہ اِے چونکائی اللہ ءِ فضل ءِ حقدارنت ، و اللہ اشانی دل ءَ چاریت کہ اللہ ءِ حق ءَ قبول دارنت ۔

وَالۡعَشِیِّ یُرِیۡدُوۡنَ وَجۡهَهٗ ؕ مَا عَلَیۡكَ مِنۡ حِسَابِهِمۡ مِّنۡ
و بیگاه لوٹنت آئی ءِ رضامندی ءَ ف پر نہ اِنت پہ تئی سرا چہ آیانی حساب ءَ

شَیۡءٍ وَّمَا مِنۡ حِسَابِكَ عَلَیۡهِمۡ مِّنۡ شَیۡءٍ فَتَطۡرُدَهُمۡ
ھچ و پر نہ اِنت چہ تئی حساب ءَ پہ آیانی سرا ھچ تاکہ تو آیاں بگلینے

فَتَكُوۡنَ مِنَ الظّٰلِمِیۡنَ ﴿۵۲﴾ وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعۡضَهُمۡ بِبَعۡضٍ لِّیَقُوۡلُوۡۤا
گڈا تو چہ بے انصافاں بئے ! ف۲ و ہمیڈولا ما آزمائش کتگ لھتے مردم پہ دگہ لھتیے ذریعا تاکہ بگوشنت

اَهٰۤؤُلَآءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَیۡهِمۡ مِّنۡۢ بَیۡنِنَا ؕ اَلَیۡسَ اللّٰهُ بِاَعۡلَمَ
ہیں ! ہمشنت کہ احسان کتگ اللہ ءَ پر آیانی سرا چہ مئے درمیانا ۔ زانا اللہ شکرگروکان ءَ

بِالشّٰكِرِیۡنَ ﴿۵۳﴾ وَاِذَا جَآءَكَ الَّذِیۡنَ یُؤۡمِنُوۡنَ بِاٰیٰتِنَا فَقُلۡ
شرنزانت ف۳ و وقتیکہ بیاینت تئی گورا ہما کہ منّنت مئے آیتان ءَ گڈا تو بگوش

سَلٰمٌ عَلَیۡكُمۡ كَتَبَ رَبُّكُمۡ عَلٰی نَفۡسِهِ الرَّحۡمَةَ ۙ اَنَّهٗ مَنۡ عَمِلَ
کہ سلامتی اِنت پر شما نبشتگ شمے پروردگارا پہ وتی سرا رحم کنگ کہ ہرکسیکہ بکنت

مِنۡكُمۡ سُوۡٓءًۢا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنۡۢ بَعۡدِهٖ وَاَصۡلَحَ فَاَنَّهٗ غَفُوۡرٌ
چہ شما بدکاری ئے پہ نادانی رندا تو بہ بکنت آئیا چہ گڈ و نیک ببیت گڈا آ بخشوک

رَّحِیۡمٌ ﴿۵۴﴾ وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الۡاٰیٰتِ وَلِتَسۡتَبِیۡنَ سَبِیۡلُ
مہربان اِنت و ہمیڈولا ما جدا جدا بیان کنیں آیتاں و تاکہ شر بگیشّیت راہ

الۡمُجۡرِمِیۡنَ ﴿۵۵﴾ قُلۡ اِنِّیۡ نُهِیۡتُ اَنۡ اَعۡبُدَ الَّذِیۡنَ تَدۡعُوۡنَ
گنہگارانی ف تو بگوش کہ من ھن کنگ بوتگاں چہ اشیاکہ بندگی ءَ بکناں ہما کسانی کہ شما ایش توار پر دنت

مِنۡ دُوۡنِ اللّٰهِ ؕ قُلۡ لَّاۤ اَتَّبِعُ اَهۡوَآءَكُمۡ ۙ قَدۡ ضَلَلۡتُ اِذًا وَّ
اللہ ءَ چہ بغیر ۔ بگوش کہ من شمے واھشانی رندا نکپاں آدھءَ گڈا من رہ گار کت و

مَاۤ اَنَا مِنَ الۡمُهۡتَدِیۡنَ ﴿۵۶﴾ قُلۡ اِنِّیۡ عَلٰی بَیِّنَةٍ مِّنۡ رَّبِّیۡ وَ
نہ بوتاں چہ ہمایاں کہ پہ راہ ءِ سرا اِنت ف۵ بگوش کہ من پہ دلیلیے سرا یاں چہ وتی پروردگارءِ طرفا و

ع ۶ ۵ ۱۲

ف۴ ساری ءَ فرمائینتگی کہ پیغمبر پہ تبشیر و انذارءَ کاینت چنانچہ اِے رکوع ءِ شروع ءَ چہ وَاَنۡذِرۡ بِهِ الَّذِیۡنَ یَخَافُوۡنَ الخ ءَ شانِ انذار ءِ کار مرزی اَت نوں پہ مؤمنانِ حق ءَ شانِ تبشیر ءِ بیان اِنت ۔ یعنی مؤمنان ءَ کامل سلامتی و رحمت و مغفرت ءِ خوشخبری بہ اشکنائیں تاکہ اِے غریبانی دل مزن ببیت و چہ زردارانی توک و ٹالی و آیانی سلیں و بے عزت کنوکیں سلوکت ءَ دل پروش مبنت ہمشکا ما احکام و آیتان ءَ گوں تفصیل ءَ بیان کنیں ۔ ہم ہمشکا کہ مؤمنانی مقابلہ ءَ گنہگارانی رہ بندءِ ہم گیّش و گیوار ببیت

تنبیہ : اِے کہ فرمان کت کہ " ہرکسے چہ شما بکنت بدیں کارے چہ نا بزانتی ءَ " چہ اشی ءَ شاید اِے غرض ببیت کہ مؤمن ہرچ بدی ئے یا گناہے کنت توری بہ نزانتکاری یا بہ زانتکاری آ درحقیقت آئی ءِ بدی و گناہ ءِ بدیں انجام ءَ داں یک حدے ءَ ناسرید و بے خبر بوان ءَ کنت ۔ اگر گناہے ہولناکیں انجام ءِ سزجمی ءَ اندازہ بہ ببیت تو گڈا کئے انت ہما شخص کہ چوشیں گام چست کنگ ءِ جرأت و ہمات بکنت ۔ ف۵ ماں پیشی آیت ءَ ہما چیزاں بیان بوتنت کہ گوں مومناں گوشگ ءِ قابل انت مرے رکوع ءَ ہما خبرانی ذکر انت کہ اشاں بہ مجرم و دروغ بندکنوکانی حق ءَ گوشگ ءِ قابل انت یعنی تئیں پیغمبر فرمان بکن کہ منی دل ، منی فطرت منی عقل و وحی الٰہی کہ من نازل بیت ، اے کل منا را دور دارنت کہ من چہ کاملیں توحید ءِ کشک ءَ گامان ءَ اینگر و آنگر بکناں توری شما ہر قدر تدبیر حیلہ بسازات من ہچ بر شمے واہگ و دوشتانی رندگیری ءَ کت نہ کناں ۔ بفرض محال اگر پیغمبر بہ کتام یک معاملہ ئے ءَ خدائی وحی ءَ یل کنان ءَ قوم ءِ واھگانی اتباع ءَ بکنت تو خداءَ ہما کس ءَ ہادی و رہ شون دیوک جوڑ کتگ و دیم داتگ معاذ اللہ آوت چہ رکشک ءَ ردبوت گڈا ماں دنیا ہدایت ءِ تخم چونکائی مانیت ۔ ۱۲

ف۱ یعنی منی گورءَ خداءِ صاف وگیشتگیں دلائل سر بوتنت کہ چہ آیانی قبول کنگءَ من کدمود ءِ سرءَ دیم ءَ تاب دات کت نہ کناں شما اِشان ءَ دروغ بندکن اِت تو ایشی ءِ آسر و انجام ءِ ردا وت فکر بجن اِت ۔ ف۲ یعنی خدائی عذاب ۔ چنانچہ کافراں چوش دعا لوٹتگت اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَآءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ اگر اِے برحق اِنت کہ ما ایشءَ دروغ بند کنگا ئیں تو شما اے اللہ مئے سرا ڈوکانی ہورءَ دیم بدے یا مئے سرءَ دگہ سکّیں عذابے دیم بدئیت ۔ ف۳ یعنی ہرکس ءِ سرا بلوٹیت ہر دیں بلوٹیت و ہر وڑے بلوٹیت عذاب ءِ دیم بدنت یا دیم مدنت بہ ہیے ڈول ءَ توبہ ءِ توفیق عطا بکنت اِے کل بہ اللہ ءِ اختیار ءَ اَنت ابید چہ آئی دگہ کس ءِ زور و حکم راھوار بوت نہ کنت آگوں دلیل و ثبوت ءَ حق ءَ را بیان کنت پدا ہر کس کہ قبول نہ کنت بہ آیانی بابت ءَ بہتر و شرتریں فیصلہ کنوک ہماوت اِنت اگر اشانی فیصلہ کنگ یا سزا دیگ منی اختیار ءَ بہ بوتیں و اِے ماں نزولِ عذاب ءَ اشتاپی کنوکاں چہ من عذاب ءِ لوٹ بکتیں تو دنیگا اِے جیڑہ ءِ فیصلہ ماھلّہ بوتگت ۔

كَذَّبْتُمْ بِهٖ ؕ مَا عِنْدِيْ مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ بِهٖ ؕ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ ؕ

شما آ دروغ بند کت ف۱ نیستیں منی گورءَ ہما چیز کہ شما آئی ءَ را زوت لوٹت ف۲ کسی حکم نہ ہلیت مگر اللہ ءِ

يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفٰصِلِيْنَ ﴿۵۷﴾ قُلْ لَّوْ اَنَّ عِنْدِيْ

بیان کنت آحقیں خبر و چہ درستاں شرتریں فیصلہ کنوک ایت تو بگوش کہ اگر بوتیں منی گورءَ

مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ بِهٖ لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ

ہما چیز کہ شما آئی را زوت لوٹت گڈا دیری اِے جگرہ ءِ فیصلہ بوتگت منیگ و شئے درمیانءَ ف۳ و اللہ شر زانت

بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿۵۸﴾ وَعِنْدَهٗ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَاۤ اِلَّا هُوَ ؕ وَ

ظالمان ءَ و ہمائی ءِ گورا اِنت کلیتاں غیب ءِ کہ کس آیان ءَ نزانت بجز چہ ہماوت ۔ و

يَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ؕ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَّرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا

زانت ہر چیکہ یاں خشکی ءَ و دریاءَ اِنت و نشیپیت ہچ تاکے مگراِے کہ آ زانت آئیا را

وَلَا حَبَّةٍ فِيْ ظُلُمٰتِ الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَّلَا يَابِسٍ اِلَّا فِيْ

و نہ کپیت ہچ دانگے ماں زمین ءِ تہاریاں و نہ کجام تریں چیزے و نہ کجام خشکیں چیزے مگر آ درست

كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ﴿۵۹﴾ وَهُوَ الَّذِيْ يَتَوَفّٰىكُمْ بِالَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ

روشنیں کتاب ءِ تہا اَنت ف۴ و ہماوت انت کہ ماں وتی قبضہ ءَ کاریت شمارا ماں شپ ءَ ف۵ و زانت ہر چیکہ شما کتگ

بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيْهِ لِيُقْضٰۤى اَجَلٌ مُّسَمًّى ۚ ثُمَّ اِلَيْهِ

ماں روچ ءَ ف۶ رندا شمارا پاد کنت ماں روچ ءَ تاکہ پورہ ببیت ہما مدتے کہ مقرر بوتگ ف۷ پدا ہمائی ءِ نیمگ ءَ

مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۶۰﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ

شما پچتر ینگ بیت گڈا خبر دنت شمارا چہ ہما کاریکہ شما کتگنت ف۸ و آ زوراک اِنت پہ وتی

عِبَادِهٖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً ؕ حَتّٰۤى اِذَا جَآءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ

بندیانی سرا و راہ دنت پہ شئے سرا نگہپاناں ف۹ تا وقتیکہ بئیت بر سیت یکے ءَ چہ شما مرگ

تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُوْنَ ﴿۶۱﴾ ثُمَّ رُدُّوْۤا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰىهُمُ

گڈا آئی قبضہ ءَ کارنت آئیا را مئے قاصدا ف۱۰ و آ کوتاہی نکننت ف۱۱ رندا برگ سر کنگ بنت اللہ ءِ نیمگ ءَ ہما کہ آیانی خدا اُنداِنت

ع ۷ / ۵ / ۱۲

اِے واخداءِ محیطِ علم ، مزنیں حلم ، کاملیں حکمت و سرجمیں قدرت ءِ یک شہم ایت کہ بے شمار مصلحت و حکمتانی رعایت ءَ کنان ءَ باوجود کاملیں زانگ و قدرت دارگ ءِ فوراً عذاب ءَ دیم ندنت ۔ دیمی آیتانی تہا آئی ءِ محیطیں علم و کاملیں قدرت ءِ ذکر و بیان اِنت تاکہ ثابت ببیت کہ عذاب ءِ تاخیر نابزانتی یا عاجزی ءِ سبب ءَ نہ اِنت ۔ ف۴ یعنی ماں لوح محفوظ ءَ اِنت و ہر چیزیکہ ماں لوح محفوظ ءَ بیت آ چہ پیش ماں خداءِ علم ءَ بیت چرے اعتبار ءَ آیت ءِ خلاصہ چوش بوت کہ عالم غیب و شہادت ءَ ہچ خشکیں و تریں و حوردیں و مزنیں چیز چہ حق تعالیٰ ءِ ازلی علم محیط ءَ خارج بوت نہ کنت ۔ ہمشکا اِے ظالمانی ظاہری و باطنی جاور و اشان ءَ سزا دیگ ءِ مناسبیں وھد و ٹِکانہ (جاگہ) ءِ سرجمیں احوال ھمائی ءَ معلوم انت ۔

تنبیہ: "مفاتح" ءَ ہما عالماں کہ مفتح بفتح المیم ءِ جمع قرار داتگ آیاں "مفاتح الغب" ءِ ترجمہ چہ "غیب ءِ خزانگاں" کرتگ و ہماکسانی گورءَ کہ مِفتح بکسر المیم ءِ جمع اِنت آیاں اشی ءِ معنی "غیب ءِ کلیتناں" کرتگ ۔ مطلب ایشنت کہ غیب ءِ خزانگاں و آیانی کلیتاں ایوک ءَ خداءِ دست ءَ اَنت ہمائی ءِ ذات چرایاں ہرچ خزانگ ءَ ہر وھد ءَ و بہ ہر قدر ءَ بلوٹیت یکے ءِ سرا پچ کت کنت کسے ءَ اِے قدرت حاصل نہ اِنت کہ چہ وتی حواس ، عقل و غیرہ چہ ادراک ءِ اوزار و از بابانی ذریعہ ءَ دان غیبی علماں رسائی حاصل کت بکنت یا ھمنکر "غیوب" آئی ءِ سرا ظاہر کنگ بوتگنت ماں آیاں چیزے گیشی کت بکنت پرچاکہ غیبی علمانی کلیتناں ماں آئی ءِ دست ءَ دیگ نبوتگنت تورى لکھانی و کروڑانی حساب ءَ جزئیات و غیبی خبرانی بابت ءَ کتام یک بندہے ءَ معلومدار کنگ بوتگ پدا ہم غیب ءِ اصول و کلیات ءِ علم کہ آیاں "مفاتیح الغیب" گوشگ بابدنت حق تعالیٰ پہ وتی جند ءَ مخصوص کرتگنت ۔ ف۵ یعنی ماں شپ ءَ وپسگ ءِ وھدءَ ظاہری احساس و زانگ باقی نہ مانیت و مردم چہ وتی اِے دیم و آدیم بلکیں دان چہ وتی جان ءِ احوال ءَ ہم بے خبر بیت ، چوش بگوش کہ آ وھد ءَ اِے قوّت چرائی ءَ سلب کنگ بنت ۔ ف۶ یعنی ماں روچ ءَ ہر چ نزت و تابے ، نقل و حرکتے ، کسب و کارے کنت آگوں تفصیل ءَ ماں خداءِ علم ءَ موجود انت ۔ ف۷ یعنی اگر آ بلوٹیت شمارا اِے واب پرا واب بکنت بلے دانکہ موتءَ وھد بئیت آ شمارا ہمک صحب ءَ چہ واب ءَ پاد کنت ۔ ف۸ روچ ءَ کار و بارکنان ءَ شپ ءَ وپسگ پدا چہ وپسگ ءَ رند پاد آیگ اِے ھمک روچی سلسلہ یک نمونگے دنیاءِ زندءِ پدا موت ، پدا دوبارہ زندگ کنائینگ ءِ ۔ ہمشکا گوں واب و آگاھی ءِ تذکرہ ءَ "مسئلہ معاد" ءِ ردا سرزنش کنگ بوتگ ۔ ف۹ یعنی ہما فرشتہ کہ آشئے و شئے عملانی حفاظت ءَ کننت ۔ ف۱۰ یعنی ہرچ فرشتہ کہ پہ روح ءِ قبض کنگ ءَ دیم دیگ بنت ۔ ف۱۱ یعنی ہرچ وھد ءَ و ہرچ ہیم ءَ ساہ ءَ کشگ ءِ حکم بیت ماں آئی ءَ اِشاں ہچ وڑءِ رو رعایت نہ کننت ۔ ۱۲

الحقِّ ۭ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ ۣ وَهُوَ اَسْرَعُ الْحٰسِبِيْنَ ۝ قُلْ مَنْ يُّنَجِّيْكُمْ
حقیں۔ دلگوش دارت کہ حکم ہمائی ءِ وتیگنت و آبالکل پہ زوتی حساب گریت ۝ بگوش کئے درخلاص کنت شمارا

مِّنْ ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُوْنَهٗ تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً ۚ لَئِنْ
چہ خشکییگ و دریاءِ تہاریاں ہما وقتیکہ توار پہ دیئت آئیا را پہ عاجزی و آہستگی کہ اگر

اَنْجٰىنَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ۝ قُلِ اللّٰهُ يُنَجِّيْكُمْ
مارا دردست بکنت چہ اے بلاہ ءَ گڈا ضرور ما احسان ءَ منتیں بگوش کہ اللہ درخلاص کنت شمارا

مِّنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ اَنْتُمْ تُشْرِكُوْنَ ۝ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ
چہ اشیا و چہ دگہ ہر غم ءَ پدا شما شرک کنت ۝۲ بگوش کہ ہما توانا ئنت

عَلٰۤى اَنْ يَّبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِكُمْ
پہ اے خبراکہ دیم بدنت پہ شمے سرا عذاب ۝۳ چہ شمے سربرا یا چہ شمے پادانی چیرا

اَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَّيُذِيْقَ بَعْضَكُمْ بَاْسَ بَعْضٍ ۭ اُنْظُرْ
یا فرقہ فرقہ بکنت بہیڑ بنیت شمارا و بچاشینیت لہتیے ءَ چہ شما جنگ ءِ تاما ۝۴ بچار

كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُوْنَ ۝ وَكَذَّبَ بِهٖ قَوْمُكَ
کہ چہ پیما بیان کنیں ما آیاتان ءَ تاکہ آ بفہمنت ۝۵ و آ دروغ بند کت تئی قوم ءَ

وَهُوَ الْحَقُّ ۭ قُلْ لَّسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيْلٍ ۝ لِكُلِّ نَبَاٍ مُّسْتَقَرٌّ ۡ
حالانکہ آ حق انت بگوش کہ نیاں من پہ شمے سرا نگہپاں پہ ہریک خبر ءِ یک مقرریں وقتے ہستنت

وَّسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۝ وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذِيْنَ يَخُوْضُوْنَ فِيْۤ اٰيٰتِنَا
و زوت زانت شما آئیا را ۝۶ و وقتیکہ بگندے تو ہما کساں کہ جیڑہ کننت ماں مئے آیتاں

فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوْضُوْا فِيْ حَدِيْثٍ غَيْرِهٖ ۭ وَاِمَّا
گڈا تو یک گورءَ بو چہ آیاں تاکہ آمشغول بہ بنت ماں دگہ خبرے ءَ تہا و اگر

يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ
بے ترانگ بکنائینیت تراشیطاں گڈا تو منند یادکیگ ءَ رند گوں قوم

ف۱ یعنی ماں یکیں دمان ءَ مردم ءِ عمر ءِ دراھیں شرّی وگندگی ءَ پیش داریت۔ ف۲ یعنی حق تعالٰے وتی محیطیں علم و کاملیں قدرت ءِ باوجود کہ آئی ءِ بیان بُرزا بوت
بہ شمے بداعمالی و ناشریانی سزاءِ ہمادمان ءَ نہ دنت بلکیں وہدے کہ شما دردو مصیبتانی تہا روکیانی تہا گرفتار بوان ءَ آئرا اگوں نرگی و عاجزی ءَ توار پرجن ات و پکّائیں قول
کن ات کہ چرے مصیبت ءَ آزات بوگ ءَ پد ما ہجبر شرارت نہ کنیں و مدام نئے احسان ءَ بہ دل ءَ داریں تہ بازبرءَ شمے دستگیری کنان ءَ چرے ہلاک کنوکیں وا بدگسّکی
وسوریاں رستگار بوگ ءَ گوں ہور وتی سرکشی ءَ بنا کن ات۔ ف۳ یعنی خداءِ مہلت و درگذر ءَ گندان ءَ بے فکر و بے غم مبئیت بہ ھما دستور ءَ کہ آچہ سکّی و سوریاں
نجات دات کنت آئرا اِے قدرت ہم ہست کہ ہرچ عذابے بلوٹیت شمے سرامسلّط بکنت ف۴ اِدا عذاب ءِ سہ قسم بیان بوتنت (۱) کہ چہ بُرزا بئیت چو شکہ ڈوکانی ہور
یاطوفانی گوات و باران (۲) چہ پادانی چیرءَ بئیت چو شکہ زمین چنڈ (زلزلہ) یاھار و سیلاب وغیرہ۔ اِے دوئیں خارجی و بیرونی عذاب اَنت کہ پیشی قومانی سرامسلّط
بوتنت چہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دعاءِ برکت ءَ
اِے امت چرے ہر دوئیں عذاباں رکھینگ بوتگ
یعنی اِے ورڑ ءِ عام عذاب کہ اِے امت ءَ پہک نیست
و نابود بکنت نازل نہ بیت جزئی و خصوصی واقعات اگر
پیش بیاینت تو اشی ءِ نفی نہ بیت۔ البت سومی قسم ءِ
عذاب ءِ کہ آئرا اندرونی و داخلی گوشگ بیت بہ اِے
امت ءِ حق ءَ باقی پشت گیجگ بوتگ و آ فرقہ بندی
باہمی جنگ و جدال دوت ماں وتی خونریزی ءِ عذاب اِنت
ماں موضح القرآن ءَ اِنت کہ ماں قرآن شریف ءَ اکثر کافران ءَ
عذاب ءِ وعدہ دیگ بوتگ اِدا گیشینت کہ عذاب
ہما ہم ہست اَنت کہ آ بہ پیشی امتانی سرا آھت چہ آسمان ءَ
یا چہ زمین ءَ اِے ہم ھست انت کہ مردمان ءَ وت ماں
وت ءَ جنگ دیگ بہ بیت و اشان ءَ قتل یا قید یا رسوا
بکنت واجہ پیغمبر ءَ فہمت کہ اِے امت ءِ سرا ہمے
عذاب بیت اَنت۔ اکثر "عذاب الیم و "عذاب مہین" و
"عذاب شدید" و "عذاب عظیم" ہمے خبران ءَ فرمائینتگ۔
و آخرت ءِ عذاب ہم آئی ءِ سرا انت کہ آ بہ کفر ءِ جاورءَ
بمریت۔ ف۵ یعنی قرآن ءَ یا عذاب ءِ آیگ ءَ را۔ پرچا کہ
اِشاں فہمتگ اَت کہ اِے کل دروغیں ہم تراپ اَنت۔
عذاب وغیرہ ہچ نہ بیت۔ ف۶ یعنی منی منصب اِے
نہ اِنت کہ بہ شمے تکذیب ءِ سرا وت عذابے نازل بکناں
یا آئی ءِ وھد و نوعیت وغیرہ ءِ بابت ءَ گیش و گبوار
بکناں۔ منی کار ایوک ءَ حال سرکنگ و سرزنش کنگ
اِنت دیما ہر چیز ءِ وقوع ءِ ماں خدائی علم ءَ یک وہدے
مقرر اِنت و ھدیکہ ہما ساعت کیت تو تو وت فہمے
کہ من چہ ہما چیز ءَ ترسینتگتوں آداں کدام حدءَ راست
انت — ۱۲

ف یعنی ہرکس بہ آیات اللہ ءِ سرا طعن، استہزاء، وناحقیں نکتہ چینی ءِ گلائیش بوان ءَ وتارا عذاب ءِ خدار جوڑ کنگا ئنت شماگوں آیاں ہور تہو ربئیت شماہم ماں ہمایانی لوٹی ءَ داخل بوان ءَ عذاب ءَ پہ وتی سرا رھوار مکن اِت ۔ چو شکہ ماں دومی جاگہ ءَ ارشاد فرمائینتگ اِنَّکُمْ اِذًا مِّثْلُھُمْ یک مومنے ءِ غیرت ءِ لوٹ اِے بوگ لوٹیت کہ چہ چوشیں دیوان ءَ بیزار بوان ءَ کنارہ کشی اختیار بکنت وکدی بہ شموشکاری شریک بوت تو یادآ یگ ءَ پدفورا چہ او دا پاد بئیت، ماں ھمیشی ءَ وتی عافیت ءِ اصلاح، دین ءِ سلامتی

الظّٰلِمِیْنَ ﴿۶۸﴾ وَمَا عَلَی الَّذِیْنَ یَتَّقُوْنَ مِنْ حِسَابِہِمْ مِّنْ

ظالمیں وا دُ پرہیزگاراں پر نیست اِنت چہ جیڑہ کنوکانی حساب ءَ ہچ

شَیْءٍ وَّلٰکِنْ ذِکْرٰی لَعَلَّہُمْ یَتَّقُوْنَ ﴿۶۹﴾ وَذَرِ الَّذِیْنَ اتَّخَذُوْا

چیز لیکن پرآیانی سرا نصیحت کنگنت تاکہ آ بترسنت وا بِل ھماکسان ءَ کہ گپتگش

دِیْنَہُمْ لَعِبًا وَّلَہْوًا وَّغَرَّتْہُمُ الْحَیٰوۃُ الدُّنْیَا وَذَکِّرْ بِہٖٓ اَنْ

وتی دین یک لیبے وتماشئے وا ورد داتگ آیان ءَ دنیاءِ زندگانی ءَ وا ونصیحت بکن پہ قرآن تاکہ

تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا کَسَبَتْ ۖ لَیْسَ لَہَا مِنْ دُوْنِ اللّٰہِ وَلِیٌّ

ماں گیچلے ءَ مکپیت کسے پہ وتی کردار ءِ سبب ءَ کہ نیستنت پرآئیا بجز چہ اللہ ءَ ہچ مددگارے

وَّلَا شَفِیْعٌ ۚ وَاِنْ تَعْدِلْ کُلَّ عَدْلٍ لَّا یُؤْخَذْ مِنْہَا ۗ اُولٰٓئِکَ

ونہ سفارش کنوکے داگر ماں عوض ءَ بدنت ہر قسمیں عوض گڈا قبول نہ بیت چہ آئیا ۵ اِے

الَّذِیْنَ اُبْسِلُوْا بِمَا کَسَبُوْا ۚ لَہُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِیْمٍ وَّعَذَابٌ

ہمایئنت کہ ماں گیچلے ءَ کپتنت پہ وتی کردارانگی آیان ءَ نوشگی اِنت لہڑ داتگیں آپ و پرآیاں عذاب اِنت

اَلِیْمٌۢ بِمَا کَانُوْا یَکْفُرُوْنَ ﴿۷۰﴾ قُلْ اَنَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰہِ مَا

تورینوکیں پہ کفر کنگ ءِ عوض ءَ و٦ بگوش کہ ہیں! ما توار پر بدئیں اللہ ءَ چہ بغیر ہمایان ءَ کہ

لَا یَنْفَعُنَا وَلَا یَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓی اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ ہَدٰىنَا اللّٰہُ

نہ نف دات کننت مارا و نہ نقصان وہیں! ماپچ تتریں پہ وتی پادانی پونزاں رندچہ اشیا کہ پہ راہ پرینت مارا اللہ

کَالَّذِی اسْتَہْوَتْہُ الشَّیٰطِیْنُ فِی الْاَرْضِ حَیْرَانَ ۖ لَہٗٓ

مثل ہماکسیکہ کہ چہ راہ برت جناں ماں جنگل ءِ سرگردان اِنت ۔ آئیئے

اَصْحٰبٌ یَّدْعُوْنَہٗٓ اِلَی الْہُدَی ائْتِنَا ۗ قُلْ اِنَّ ہُدَی اللّٰہِ

ہمراہ توار جننت آ ئیارا پہ راہ ءِ نیمگ ءَ کہ بیا مئے گور ءَ و۷ بگوش کہ اللہ ءَ ھمار اہے کہ سوج داتگ

ہُوَ الْہُدٰی ۗ وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿۷۱﴾ وَاَنْ اَقِیْمُوا

ہما تچکیں راہ اِنت ۵ و مارا حکم رستگ کہ ما تابعداری ءَ بکنیں پروردگارِ عالم ءَ و اے کہ قائم بدارات

ع ۱۰ / ۱۴

منزل ۲

و پہ طعن واستہزاء کنوکان عملی نصیحت و سرزنش اِنت و۲ ایشی ءِ معنی دو بوت کننت یعنی اگر پرہیزگاریں مردم چہ جیڑہ کنوکیں و طعن کنوکیں مردمانی دیوان ءَ پادبیاینت و بروت تو سرکشانی ماں گمراھی ءَ مانگ ءِ گرفت و ضرر پہ اِے متقیان ءِ سرا یچوک بیت نہ کنت البت پہ اشانی ذمہ بقدر توفیق و موقع ءِ روء نصیحت کنگ لازم اِنت ۔ شاید ہے بدبختان چرے نصیحت ءِ اشکنگ ءَ چہ وتی انجام ءِ بابت ءَ بترسنت ۔ یا مطلب چوش اِنت کہ پرہیزگار وخیال دار و کیں مردماں اگر مزنیں دینی یا دنیاوی حاجتے پہ اشانی دیوان ءِ روگ ءَ لاچار و بے وس بکنت تو پہ اشانی حق ءَ سرکشانی گناہ وجست و باواست ءِ ہچ اثر نہ کپیت البت پہ اشانی ذمہ ءَ توفیق دارگ ءِ موقع ءَ نصیحت کنگ اِنت ۔ بوت کنت کہ کدی اشانی نصیحت ءِ اثر پہ اِے سرکشانی سرا بکپیت ۔ و۳ یعنی وتی ہما دین ءَ کہ آئی قبول کنگ پہ اِشانی ذمہ ءَ فرض اَت و آ مذہب اسلام اِنت ۔ و۴ ماں دنیاءِ وشیانی تہا مست بوان ءَ وتی عاقبت اِش نشموشت ۔ و۵ ھماکس کہ وتی تکذیب واستہزاءِ سبب ءَ گرفتار بوئگنت پہ اشان ءِ حمایتے پیدا بیت کہ زبردستی اشان ءَ چہ خداءِ عذاب ءَ رستگار بکنت و نہ کسے پہ اشاں سفارش کنوک پیدا بیت کہ چہ کوشست و سفارش ءَ کار ءَ بکشیت و نہ ہچ وڑءِ فدیہ و بدلہ قبول کنگ بیت ۔ اگر بالفرض یک مجرمے تمامیں دنیاءِ خزانگان ءَ پہ بدلہ بدنت پدا ہم پرائی ءَ رستگاری نیست اِنت ۔ و۶ ماں گوستگیں آیتے خاص چہ ہما مجلس ءَ یاد آیگ ءِ حکم اَت کہ اودءَ پہ آیات اللہ ءِ سرا طعن واستہزاء وناحقیں جیڑہ کنگ بیت ۔ مرے آیت ءَ چوشیں کسانی ہک وڑءِ دیوان ءَ وتارا دور دارگ ءِ حکم اِنت مگر ایشی ہم حکم اِنت کہ اشانءَ نصیحت کنان بہ بئیت تاکہ اشاں بہ وتی کتگیں کارانی انجام ءَ آگاہ ببنت ۔ و۷ یعنی مسلمان ءِ شان ایش اِنت کہ گمراہان ءَ سر و سوج کنان ءَ پہ تچکیں راہ ءَ بیاریت و ہرکس چہ خداءَ دور تچان ءَ غیراللہ ءِ دلیز ءِ سرا وتی سرش ایر کتگنت پریشاں ہے فکر ءَ بکننت کہ اشان خداءِ سجدہ کنوک ببنت ۔ چراغ ءَ اِے امیدوارگ بے کار انت

کہ ابید چہ خداءَ آدگہ ہنچوشیں کسے ءِ دیماسرءَ جُکائینیت کہ آئی ءِ اختیار ءَ نہ نفع ہست نہ نقصان یا ماں باطلیں مردمانی صحبت ءَ نندان ءَ توحید و ایمان ءِ پلگاریں کِشک ءَ انگار کننت و شرک ءِ عجو بہانی نیمگ ءَ چپکائی رجوع کننت ۔ اگن معاذاللہ چوش بہ بیت تو ایشی ءِ مثال ھما مسافرءِ وڑءَ بیت کہ آ وتی گوں بلدکاریں ہمراھاں ماں جنگل ءَ پہ راہے ءِ سرا روگا اَنت کہ انا گت بیابانی غولے (خبیث جن) ءَ آئرا ردداتء و چہ کِشک ءَ یک کرا کت ۔ آ چاریں طرفاں سرگردان بیت ۔ آئی ءِ ھمراہ آئرا چہ دوزواھی ءَ توار پر جن انت کہ اینگو بیا راہ اِے نیمگ ءَ اِنت مگر آ حیران و مخبوط الحواس بوان ءَ ہچ سرپد مبیت و آنگو دیم ءَ بکنت ۔ ہے پیماسر کچ بوراتکہ پہ آخرت ءِ مسافرءَ تچکیں راہ اسلام و توحید بئیگنت و بہ ھرکس ءِ ھمراہی ءَ اِے سفر پہ وتی منزل ءَ سر بیت آ پیغمبر و آئی ءِ رندگیری کنوک اَنت ۔ وھدیکہ اِے بے بخت شیاطین و گمراہ کنوکانی نیمگا گرفتار بوان ءَ گمراہی ءِ ریگستان ءَ سرگردان بیت آئی ءِ ھادی و ہمراہ بہ دوزواھی ءِ خاطرءَ آئرا بہ حق ءِ کِشک ءِ نیمگا آیگ ءَ توار پرجن اَنت مگرا اِے نہ

الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوْهُ ؕ وَهُوَ الَّذِیْۤ اِلَیْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ الَّذِیْ

نمازءَ وبترسیت چہ آئیا وہماوت اِنت کہ آئیءِ دیما شما درست مچ کنگ بت وہماوت اِنت آ کیکہ

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ؕ وَیَوْمَ یَقُوْلُ كُنْ فَیَكُوْنُ ؕ۬

پیداگی کتنت آسمان وزمین پہ برابری وہمارچی گوشیت کہ ببوٖ گڑا آبیت

قَوْلُهُ الْحَقُّ ؕ وَلَهُ الْمُلْكُ یَوْمَ یُنْفَخُ فِی الصُّوْرِ ؕ عٰلِمُ الْغَیْبِ

آئیءِ خبر راست اِنت وہمائیءِ بادشاہی انت۔ ہما روچی کہ صور دمیت ف۲ زانوکنت چیریں

وَالشَّهَادَةِ ؕ وَهُوَ الْحَكِیْمُ الْخَبِیْرُ ﴿٧٣﴾ وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِیْمُ لِاَبِیْهِ

وظاھریں خبرانی وہماوت اِنت پختہ کار وخبردار ف۳ ودفتیکہ گوشت ابراھیمءَ ف۴ گون تی پتا

اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً ۚ اِنِّیْۤ اَرٰىكَ وَقَوْمَكَ فِیْ ضَلٰلٍ

آزرءَ ف۵ کہ ہیں! تو بتانا خدای منئے، من گندان ترا وتئی قومءَ ماں ظاھریں

مُّبِیْنٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذٰلِكَ نُرِیْۤ اِبْرٰهِیْمَ مَلَكُوْتَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

گمراھیے تہا ف۶ وہمیڈولا ماپیش دارگ لگتیں ابراھیمءَ را آسمانانیگ وزمینءِ عجائبیں چیزاں

وَلِیَكُوْنَ مِنَ الْمُوْقِنِیْنَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَیْهِ الَّیْلُ رَاٰ كَوْكَبًا ۚ

وتاکہ آئیا را یقین بئیت ف۷ پدا وقتیکہ تہارکت پہ آئیءِ سراشپءَ دیت آئیا یک استار

قَالَ هٰذَا رَبِّیْ ۚ فَلَمَّاۤ اَفَلَ قَالَ لَاۤ اُحِبُّ الْاٰفِلِیْنَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا

گوشتی ایشنت منی رب ف۸ پدا وقتیکہ ایرشت گوشتی من پسند نکناں ایرروکانءَ پدا وقتیکہ

رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هٰذَا رَبِّیْ ۚ فَلَمَّاۤ اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَّمْ

دیتی ماہءَ را ترپناک گوشتی ایشنت منی رب پدا وقتیکہ ایرشت گوشتی کہ اگر ھدایت

یَهْدِنِیْ رَبِّیْ لَاَكُوْنَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّآلِّیْنَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ

مدنت منا رامنی رب گڑا بیشک من چہ گمراھیں مردماں باں ف۹ پدا وقتیکہ دیتی روچءَ را

بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبِّیْ هٰذَاۤ اَكْبَرُ ۚ فَلَمَّاۤ اَفَلَتْ قَالَ یٰقَوْمِ

جرڑکناک گوشتی کہ ایشنت منی رب اے چہ درستاں مستر انت ف۱ پدا وقتیکہ ایرشت گوشتی کہ او منی قوم

ف۱ یعنی حشر بیئے۔ ف۲ یعنی آروچءَ ظاہری ومجازی رہ بندءَ ہم ابید چہ خداءَ دگہ کسی بادشاھی نہ بیت لِمَنِ الْمُلْكُ الْیَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ۔ ف۳ ہما خدا اے صفتانی داروک اِنت کہ آیانی بیان مرے دوسہ آیتانی تہا بوت۔ ہمائی جند برشی لائق اِنت کہ ما آئیءِ حکمانی پیرّوی ورندگیریءَ بکنیں، آئیءَ دیما انتہائی بندگی وعبودیتءَ اختیار بکنیں و ھردم چہ آئیءَ ترسان ببئیں۔ بہ ہمیشی مارا حکم دیگ بوتگ کہ چریشی ءَ مابہ ھچ جاورءَ دیماتاب دات کت بکنیں۔ ف۴ ماں پیشی آیتاں توحیدءِ اثبات، شرکءِ نفی ومسلمانانی چہ ارتدادءَ مایوسی بیان کنگ بوت۔ اِدا چہ مسترین موحّد حضرت ابراھیم علیہ الصلوٰۃ والسلامءِ داستانءَ ہمائیءِ تاکید وکڑن مقصود اِنت۔ وہمے پدا مسلمانانءَ ہم اِے سرپدی دیگی اِنت کہ مکذّب ومعاندانءَ چہ پیا نصیحت یا سرزنش کنگ لوٹیت، چہ بیا گون آیاں بیزاری وکنارہ کشی ظاھر کنگ لازم اِنت وچہ ہمایک مومنیں مردےءَ راخدا وابوکءَ بہ یکیں خداءِ ذاتءِ سرا اعتماد دارگ وچہ ہمائیءَ ترسگ وہمائیءِ فرمان بردار بوگ لازم اِنت۔ ف۵ نسبءِ زانوگراں حضرت ابراھیمؑءِ پتءِ نام "تارخ" نبشتہ کرتگ۔ ممکن اِنت کہ نامی "تارخ" ولقب اِی "آزر" بہ بیت۔ ابن کثیرءَ چہ مجاھد وغیرہءَ نقل کرتگ کہ آزر بتّےءِ نام اَت۔ شاید آ بُتءِ خدمتءَ زیات نندگءَ آئیءِ جندءِ نام آزر کپتگ۔ واللہ اعلم

ف۶ چریشیءَ زیادصنا وپدرائیں گمراھی چی بیت کہ مخلوقانی سردار "انسان" چہ وتی دستءَ تراشتگیں سنگانءَ خدائی درجہ دیانءَ بہ آیاں سجدہ بکنت وچہ ہمایاں مراد بلوٹیت۔ ف۷ یعنی بہ ہماوڑءَ بت پرستیءِ سلّی وخرابی ما بہ ابراھیمؑءِ سرا ظاھرکنانءَ آئیءِ مزن محکم وعجبیں ترکیبی نظامءِ جھلانکیانی سرا ہم آئرا سرپدی دات تانکہ آئرا گندانءَ خداتعالیٰءِ وجود ووحدانیت وغیرہءِ سرا وتمامیں مخلوقات سماوی وارضیءِ محکومانہ بزگی وبے چارگیءِ سرا استدلال وتی قومءِ کوکب پرستی وھیکل پرستیءِ عقیدہ علیٰ وجہ البصیرۃ ردکت بکنت ووت ہم حق الیقینءِ اعلیٰ درجہءِ سرا فائز بہ بیت۔ بلاشک عالمءِ اِے مکمّل ومحکم تریں وبہتریں نظم وبست وبند یک ھنچیں چیزے کہ چہ آئیءِ گندگ بالبداہت اقرار کنگ کپیت کہ اِے مزن شانیں مشینءِ جوڑکنوک وکارکروگ آئیءِ پرزگان گوں مزن مضبوطیں ترتیب وڑہ بندءَ جوڑکنوک وچہ لکھانی سالءَ یکیں اندازءَ آئیءِ حفاظت کنوک مزن زبردست حکیم وقدیرےءِ کار اِنت کہ چہ آئیءِ حکیمانہ تصرّف ونفوذ واقتدارءَ مشینءِ یک دانئیں پامزنیں پرزگے دربوت نہ کنت۔ چوشیں زندیں کارءِ ہنچوکائی محض اتفاقی یا بے شعوری پیما یا بہ کورکائی چہ مادہءَ اِدّ بوت نہ کنت۔ یورپءِ نامداریں حکیم نیوٹن گوشیت استارانی حالیہ حرکات ممکن نہ اِنت کہ محض عام جاذبہ قوتءِ فعلءِ نتیجہ بہ بنت اِے قوتِ جاذبہ استاراں شمسءَ نیمگءَ نیلانک دنت بمشکا کواکب (استاراں) ءَ روچءِ چپّءِ و چاگردءَ ضرور حرکت دیوک یک خدائی دستے بہ بیت کہ آ قوت جاذبہءِ عام کششءِ باوجود اِشاں بہ وتی مدارءِ سرا داشت کُت بکنت۔ کتام یک طبعی سببے چوشیں پیش دارگ نہ بیت کہ آئیءَ تمامیں کواکبءَ پچیں فضاءَ مُہر بستگ کنت کہ چہ آئیءِ سببءَ آ گُل روچءِ ایرد گردءَ چکّرجنگءِ وہدءَ مدام مقرریں مدارانی سرا یکیں خاصیں جانبءَ حرکت بکنت کہ ماں آئیءِ کدی گِروچیلے یا خلافِ امرخبرے ببیت۔ پدا ماں استارانی حرکت و درجہانی تیزیءَ اِشانی وروچءِ میانجیءِ فاصلہءَ توازن قائم دارگ بوتگ۔ چوشیں طبعی سببے نیست اِنت کہ چہ آئیءِ برکتءَ ماہما منظّم درکپتگیں اسراراں (نوامیس) وابستہ کت بکنیں۔ گوں لاچاریءَ اقرار کنگ کپیت کہ اِے کلّیں نظام یک ھنچیں زبردستیں حکیم وعلیمےءِ دستءِ چیرءَ اِنت کہ آ اِے تمامیں آسمانی اجرامءِ موادان چہ آیانی کمّیاتءَ بخوبی سرپد وواقف اِنت آئرا معلوم اِنت کہ چہ کتام مادہءَ چینکر مقدارءَ چینکس قوتِ جاذبہ صادر بیت ہمائیءَ چہ وتیءَ زبردستیں اندازہءَ استاراں وروچءِ درمیانءَ وڑوڑءِ فاصلہاں و حرکتءِ جداجدا درجہانءَ مقرر کتگ اِنت کہ یکےءِ گوں دومیءَ تصادم ہم نہ بیت و عالم گوں یک دومیءَ ٹکّروارانءَ تباہ نبیت۔ ہریک مزن وکسانیں سیارہ گوں تر ند ومضبوطیں نظامءِ چیرءَ مقرریں وھدءَ طلوع وغروب بیت۔ وھدے یک استارے غروب بوانءَ دنیاءَ چہ وتی ہما فیض وبرکتءَ زہر بکنت کہ طلوعءِ وھدءَ حاصل اَت تونہ ھا استارءِ ونہ کتام دگہ یک مخلوقے چوشیں قدرت داریت کہ آئرا پہ یک منٹے (دمانے) واپس بکنت یا آئرا چہ غروبءَ بجلیت۔ اِے رب العالمینءِ وتی شان اِنت کہ اینچو وھدءَ بہ ھچ قسمءِ پچترّ ینگءَ عاجز وبے وس نہ اِنت۔ وَالشَّمْسُ تَجْرِیْ لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ؕ ذٰلِكَ تَقْدِیْرُ الْعَزِیْزِ الْعَلِیْمِ ؕ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنٰهُ مَنَازِلَ حَتّٰی عَادَ كَالْعُرْجُوْنِ الْقَدِیْمِ ؕ لَا الشَّمْسُ یَنْۢبَغِیْ لَهَاۤ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّیْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ؕ وَكُلٌّ فِیْ فَلَكٍ یَّسْبَحُوْنَ ۝ (یٰس)

. . . . اِے علویات یعنی عالم بالاءِ احوال اَنت، سفلیات ءِ اندازہ ءَ چمیشی ءَ وت بجن اِت ھمیش عجائبات وملکوت السموٰت والارض انت کہ چریشانی گندگ ءَ ابراھیم علیہ السلام ءِ زبان ءِ سرا لَآ اُحِبُّ الْاٰفِلِيْنَ " و اِنِّيْ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ الخ وتاوت جاری بوت کہ ماں دیمی آیت ءَ آئی ءِ ذکر اِنت (کما تدلّ علیہ الفاء فی قولہ تعالیٰ: فَلَمَّا جَنَّ الخ) ف۸ کہ آئی ءَ وتی رب جوڑ بجاں آیا یکبے وسیں قیدی وبیگاری ءَ بہ شہنشاہی تخت ءِ سرا اندار ینگ ءَ کسے پسند کت کنت۔ باقی ابراھیم علیہ السلام ءِ هٰذَا رَبِّيْ گوشگ یا استفہام انکاری ءِ معنی انت یعنی آیا ایشنت منی رب؟ ویا بہ تہکّم ءِ رہ بندءَ انت یعنی ایشنت رب منی بہ شمے عقیدہ وگمان ءِ رُوءَ چوشکہ موسیٰ علیہ السلام ءَ فرمائینت " وَانْظُرْ اِلٰٓى اِلٰهِكَ الَّذِيْ ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا " ای فی زعمك ۔ چریشی ءَ ابید مفسرانی دگہ ہم قول انت مگر بہ مئے زانگ ءَ ہمے راج اِنت واللّٰہ اعلم ف۹ ماہ چونکہ شرصورت وترپوکیں استار اِیت

اِنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ ۝۷۸ اِنِّيْ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ

من بیزار اں چہ ہمایاں کہ شمایش شریک کنِت ف۱ من ترّینت وتی دیم ہمائی ءِ نیمگ ءَ کہ پیدا ئی کتگنت

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِيْفًا وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ۝۷۹ وَ

آسمان وزمین، چہ درستاں یک گوڑءَ بوتاں ونیاں من چہ شرک کنوکاں ف۲ وَ

حَآجَّهٗ قَوْمُهٗ ؕ قَالَ اَتُحَآجُّوْٓنِّيْ فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰىنِ ؕ وَ

وجیڑہ کت گوں آئی ءَ آئی ءِ قوم ءَ۔ گوشتی کہ ھیں اِشما گوں من جیڑہ کنِت ماں اللّٰہ ءِ یک بوگا وآئی ءَ منی پراہ پّر ینت ف۳ وَ

لَآ اَخَافُ مَا تُشْرِكُوْنَ بِهٖٓ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ رَبِّيْ شَيْـًٔا ؕ وَسِعَ

من نترساں چہ ھمایاں کہ شمایش شریک کنِت گوں اللّٰہ ءَ مگر اِے کہ بلوٹیت منی رب چیزے تکلیف دیگ ماں احاطہ ءَ

رَبِّيْ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ؕ اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ۝۸۰ وَكَيْفَ اَخَافُ

گپتگ منی ربّ ءِ علما ہر چیز۔ زاناں شما خیال نکنِت ف۴ وَ چہ پیما بترساں

مَآ اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُوْنَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ

چہ شمے شریکاں وشمای نترسِت چہ اِے خبر ءَ کہ شریک کنِت گوں اللّٰہ ءَ ہمائی ءَ کہ راہی نداتگ

بِهٖ عَلَيْكُمْ سُلْطٰنًا ؕ فَاَيُّ الْفَرِيْقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِ ۚ اِنْ

پہ آئیگی پر شمے سرا ہیچ دلیلے ف۵ نوں چہ اِے دوئیں فرقیاں کئے حق دار تر انت پہ دل جمیا۔ جواب

كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝۸۱ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَلَمْ يَلْبِسُوْٓا اِيْمَانَهُمْ بِظُلْمٍ

بدئیت اگر شما زانِت ہماکساں کہ ایمانش آرت واوارش نکت وتی ایمان گوں شرک ءَ

اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ۝۸۲ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ اٰتَيْنٰهَآ

پہ ھمایاں انت دل جمی وہمایاں وتنت پراہ ءِ سرا ف۶ واِے مئے دلیلت کہ داتگت ما آئی

اِبْرٰهِيْمَ عَلٰى قَوْمِهٖ ؕ نَرْفَعُ دَرَجٰتٍ مَّنْ نَّشَآءُ ؕ اِنَّ رَبَّكَ

پہ ابراھیم ءَ پہ آئی ءِ قوم ءِ مقابلہ ءَ۔ درجیاں بلند کنیں پہ ھرکس ءَ کہ بلوٹیں۔ تئی رب

حَكِيْمٌ عَلِيْمٌ ۝۸۳ وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ؕ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَ

حکمتانی صاحب انت ساوکنت ف۷ وبخشش داتِ ما پہ ابراہیم ءَ اسحٰق ویعقوب۔ درستیں پراہ ءَ پّر ینتنت وَ

الربع ۹ ع ۱۲ ۱۵ وقف لازم

اگن خدا دستگیری مکنت تو گڈا اِے شک انسان بہ ہمے ترنگ ءِ سرا فدائی بیت۔ ف۱ یعنی ماں فلکی نظام ءَ چہ درستاں مستر وچہ درستاں زیات فیض دیوکیں ستارہ اِیت، شاید مادّی دنیاءِ کتام یک چیسے بلا واسطہ یا بالواسطہ چہ آئی ءِ فیض ءِ اثر ءَ بے غرض بہ بیت ۔ ۱۲

ھے تاکدیم ءِ فوائد : ف۱ اِے واکل خداءِ مزدور اَنت کہ بہ وتی مقرریں وھدءَ کا ینت وروت۔ یک دمانے ءِ تقدیم وتاخیر ءِ اِشاں قدرت ندارنت گڈا اشان ءَ خدائی درجہ دیگ و ماں خدائی حقوق ءَ شریک کنگ چینکر گستاخی و نفرت ءِ قابل کار اِیت ف۲ یعنی چہ کل مخلوق ءَ یک کرّ بوان ءَ ایوک ءَ خالق جلّ جلالہ ءِ دروازگ ءَ محکم داشتگوں کہ ماں آئی ءِ قبضہ ءَ علویات وسفلیات دراہ انت۔ ف۳ یعنی ھرکس ءَ کہ خدا سریدی دات و ملکوت السموٰت والارض ءِ گوں بینائیں چماں سَیل کنائینت آیا چہ آئی اِے امیت کنگ بیت کہ آ چہ شمے جیڑہ وبحث وتکرار ءَ رد بکپیت۔ ھچبر چوش بوت نکنت۔ ف۴ حضرت ابراھیمؑ ءِ قوم ءَ گوشتگت کہ شمامئے معبودان ءَ بد ءَ دگوش اِت وآیانی توھین ءَ کن اِت بترس، چوش مبیت کہ شما بہ اشانی وبال ءَ معاذ اللہ مجنون وگنوک مبئیت و بہ کتام گپلے بکپئت۔ آئی بستہ دات کہ من چریشاں چون ترساں کہ بہ اشانی دست ءَ ہیچ نفع و نقصان وتکلیف وراحت ھچ نیست اِنت۔ البت اگر منی پروردگار منارا تکلیفے دیگ بواھیت تو چریشی ءَ ماں اِے دنیاءَ کئے مستثنیٰ بیت کنت۔ آ وتی سرجمیں علم ءِ برکت ءَ زانت کہ کتام شخص ءَ بہ چونیں حاوراں دارگ مناسب اِنت۔

ف۵ یعنی من چہ شمے معبوداں پرچا بترساں نہ اِشانی قبضہ ءَ نفع وضرر اِنت ونہ توحید ءَ اختیار کنگ جرم انت کہ چرائی ترس ماں دل ءَ سوار بہ بیت البت شما خداءِ باغی ومجرم اِت وخدا نفع وضرر ءِ ہین مالک اِنت ہمشکا شمارا چہ وتی گناہانی سزاءَ ترسگ لوٹیت۔

ف۶ ماں صحیح حدیث ءَ ہست کہ واجہ نبی کریم صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءَ ظلم ءِ تفسیر گوں شرک ءَ فرمائینت۔ چوشکہ ماں سورۂ لقمان ءَ اِنت اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ چوش بگوش کہ ظلم ءِ تنوین پہ تعظیم ءَ بوت۔ تو خلاصہ چوش بوت کہ مامون ومھتدی ایوک ءَ ہما مردم بوت کنت کہ یقین بہ اِے وڑءَ آرتش کہ ماں آئی شرک بالکل ادار مبیت اگن خداءِ سرا یقین دارگ ءِ باوجود چہ شرک ءَ دست نہ کشّنت تو آ نہ شرعی ایمان انت نہ چہ آئی ءِ ذریعہ ءَ امن وھدایت نصیب بوت کنت وھو کما قال: وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ اِلَّا وَهُمْ مُّشْرِكُوْنَ (یوسف رکوع ۱۲)

ف۷ یعنی ابراھیم علیہ السلام ءَ چوشیں زبردستیں دلائل دیان ءَ بہ آئی ءِ قوم ءِ سرا غالب فرمائینگ ویاں دنیا وآخرت ءَ سربلند کنگ ھما حکیم وعلیم ءِ کار بوت کنت کہ آ ذات ہر شخصے ءِ استعداد وقابلیت ءَ زانت وچہ وتی حکمت ءَ ہمک چیزءَ آئی مناسبیں موقع ومقام ءَ ایر کنت ۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

نُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ وَأَيُّوبَ

وہدایت دات ما نوح ءَ ف پیسر چہ آیاں ف۲ وچہ آئی ءِ اولاداں داؤد ءَ و سلیمان ءَ و ایوب ءَ

وَيُوسُفَ وَمُوسٰى وَهٰرُونَ ۚ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿۸۴﴾

و یوسف ءَ و موسیٰ ءَ و ھارون ءَ ف۳ وہمیڈ و لاجزا دئیں ما نیکو کاراں

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَعِيسٰى وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِنَ الصّٰلِحِينَ ﴿۸۵﴾

و زکریا ءَ و یحییٰ ءَ و عیسیٰ ءَ و الیاس ءَ درست نیک بختنت۔

وَإِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى

و اسماعیل ءَ و الیسع ءَ و یونس ءَ و لوط ءَ و آدرستاں شرفدار کتنت ما پہ

الْعٰلَمِينَ ﴿۸۶﴾ وَمِنْ اٰبَائِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ ۖ وَاجْتَبَيْنٰهُمْ

تمامیں مخلوقات ءِ سرا ف۴ و براہا پرّینتنت لہتیا چہ آیانی پتاں و چہ آیانی چکّاں و چہ آیانی براتاں و درچتنت ما آیان ءَ

وَهَدَيْنٰهُمْ إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۸۷﴾ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِي

و رھادگیں کتنت دیم پہ تچکیں راہ ءَ اِے اللہ ءِ ھدایت اِنت رہادگ کنت

بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا

پہ آئی ءِ سرا ہر کسیارا کہ بلوٹیت چہ وتی بندگاں ف۵ و اگر بندخبرا آیاں شرک کتیں گڈا البتہ برباد بوت چہ آیاں ہرچیکہ

يَعْمَلُونَ ﴿۸۸﴾ أُولٰئِكَ الَّذِينَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ۚ

آیاں کتگت ف۶ اِشاں ہمے کسنت کہ داتگنت ما کتاب و شریعت و پیغمبری

فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هٰؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكٰفِرِينَ ﴿۸۹﴾

پدا اگر اِے خبراں مننت مکہ ءِ مردماں گڈا ما تیار کتگ پہ اِے خبراں یک ھنچیں قومے کہ آ چہ اِشاں منکر نبنت ف۷

أُولٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰىهُمُ اقْتَدِهْ ۗ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ

اے پیغمبراں ہما کسانت کہ اللہ ءَ ہدایت داتگنت نوں تو پہ ھمایانی راہا برو ف۸ تو بگوش کہ من نہ لوٹاں چہ شما

عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٰى لِلْعٰلَمِينَ ﴿۹۰﴾ وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ

پہ آئی ءِ سرا ہچ اجرے۔ نیستنت آ مگر نصیحتے پہ عالم ءَ ف۹ و چہ نیار آیاں اللہ آئی چہ ڈیارگ

ع ۸ / ۱۰ / ۱۶

ف لعنی نہ ایوک ءَ اِے کہ ما ابراھیمؑ ءَ چہ وتی علم و فضل ءَ سرفراز کت بلکیں ماں پیراں سری ءَ اسحٰق ءِ وڑیں چک و یعقوب ءِ وڑیں نواسگ عطا فرمائینت۔ یعقوب ہما اسرائیل اِنت کہ بہ آئی ءِ نیمگ ءَ دنیا ءِ یک عظیم الشانیں قوم بنی اسرائیل منسوب اِنت کہ چہ آیاں ہزارانی حساب ءَ نبی جوڑ کنگ بوتنت بلکیں چوش کہ ماں قرآن ءَ دگہ جاگھے مذکور اِنت ابراھیمؑ ءَ پہ حق تعالےٰ ءَ پہ مدامیگی ماں ہمائی ءِ نسل ءَ نبوت و پیغمبری مخصوص کت۔ ف۲ ساری ءَ ابراھیم علیہ السلام ءِ لہتیں فروعانی ذکرات نوں لھتیں اصولاں ءَ ذکر فرمائینت پرچاکہ نوح علیہ السلام چہ ابراہیم علیہ السلام ءِ پیرکان اِنت و ہنچوش کہ چہ ابراہیمؑ ءَ پد نبوّت و کتاب ءِ دار و مدار ایوک ءَ ماں آئی ءِ چکّاں کنگ بوتگت ہمے وڑا نوحؑ ءَ پد نوع انسانی ءِ انحصار ماں نوحؑ ءِ نسل ءَ مانت۔ چوش بگوش کہ طوفان ءَ رند آپہ دنیاءَ آدم ثانی بوت وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهٗ هُمُ الْبٰقِينَ۔ ف۳ چہ ظاھری ملک و سلطنت ءِ حساب ءَ ماں نبیاں (علیھم السلام) داؤد و سلیمان ھم رنگ انت و تکلیف و رنجانی سرا صبر کنگ ءِ ردا ماں ایوبؑ و یوسفؑ ءَ خاصیں مناسبتے دارنت۔ باقی موسیٰؑ و ہارونؑ ءِ قریبی رشتگ ءِ بارہ ءَ چیزے گوشگ ءِ حاجت نیست اِنت حضرت موسیٰؑ علیہ السلام ءَ وت چہ خدا تعالےٰ ءَ حضرت ہارونؑ پہ وتی وزیر ءِ حساب ءَ طلب کتگت۔ ف۴ یعنی وتی وتی دور زمانگ ءِ مردمانی سرا۔ ف۵ یعنی خالصیں توحید و معرفت و اطاعتِ خداوندی ءِ کِشک ہمائی اِنت کہ بہ آئی ءِ سرا حق تعالیٰ چہ وتی فضل و توفیق ءَ وتی بندگاں ءَ سوج دنت و راہ ءِ سرا پرّینیت پدا اشیءَ بدل ءَ ہریکے ءِ استعداد ءِ حساب ءَ آیانی درجہ ءَ بلند و بالا کنت۔ ف۶ اِے مارا اشکنائینگ بوتگ کہ شرک انسان ءِ عمل ءَ برباد دنت۔ اِے دگران ءَ دیل بکن، اگر بفرضِ محال چہ نبی و مقرّبیں بندگاں معاذ اللہ چوشیں حرکتے واقع بہ بیت توگڈا تمامیں کتگیں عمل ضائع و برباد بنت۔ ف۷ اگر مکہ ءِ کافریا اِے دگہ منکرین چرے خبراں (کتاب، شریعت و نبوّت) انکار بکننت تو خدا ءِ دین ءِ دار و مدار اشانی سرا نہ اِنت ما دگہ قومے یعنی مہاجر و انصار و آیانی رندگیری کنوکان ءَ پہ اِے چیزانی تسلیم ءَ و قبول و حفاظت و ترویج ءَ راہوار کتگ کہ اشان چہ مئے ہچ خبر ءَ دیم ءَ تاب نہ دینت۔ ف۸ تمامیں انبیاء علیھم السلام ماں عقائد، اصولِ دین و مقصدانی ردا متحد اَنت۔ درستانی بنیادی دستور یک اِیت ہر نبی ءَ ھمائی ءِ سرا عمل کنگی اِنت۔ شما ہم بہ ہما تچکیں راہ ءَ روگ ءِ مامور اِت۔ چوش بگوش کہ ماں اِے آیت ءَ سرزنش فرمائینت کہ اصولی رہ بند ءَ شمے راہ چہ پیشی نبیانی راہ ءَ جدا نہ اِنت۔ پشت کپت فروعی اختلاف آ ھمک دور ءِ مناسبت ءِ رو ءَ پیش ءَ ہم بوتگنت و انوں ہم واقع بہ بنت تو مرپیشی باکے نہ اِنت۔

فائدہ :- اصول ءِ عالماں چہ اِے آیت ءِ عموم ءَ اِے مسئلہ گشتنگ کہ اگر نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم کتام معاملہ ءَ پیشی شریعتانی ذکر ءَ بکنت تو پہ اِے امّت ءِ حق ءَ ھم سندبیت بلے شرط ھیش اِنت کہ شارع ءَ بہ آئی ءِ سرا کلّی یا جزئی انکار نہ کتگ۔ ف۹ یعنی اگر شما قبولدار نہ بئیت تو منی ہچ نفعے بہ تاوان ءَ بدل نہ بیت پرچاکہ من چہ شما ہچ وڑءِ اجرءِ طلبگار نیوں، منی اجر خدا ءِ گور ءَ ثابت اِنت۔ البت شما چہ نصیحت ءَ رو گردانی کنان ءَ و نارا تاوان بار کن اِت۔ چہ کلیں جہان ءَ یکے نہ منّیت تو دومی نصیحت ءَ قبولدار بیت۔ ہرکس انکار کنت آئی ءَ وتی بے بختی و زہیری ءِ ردا ارمان کنگ بایدا نت

قَدْرِهٖۤ اِذْ قَالُوْا مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِّنْ شَیْءٍؕ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ

حق وقتیکہ گوشتش کہ رہ نداتگ اللہ ءَ پہ ہچ انسانے ءِ سرا ہچ چیزے ف۱ توبگوش اچ کیا راہی کتگ

الْكِتٰبَ الَّذِیْ جَآءَ بِهٖ مُوْسٰى نُوْرًا وَّ هُدًى لِّلنَّاسِ تَجْعَلُوْنَهٗ

ہما کتابے کہ زُرتگ آرتگ آموسیٰ ءَ نوریت وھدایتیت پہ مردماں ھما کہ شما تاک

قَرَاطِیْسَ تُبْدُوْنَهَا وَ تُخْفُوْنَ كَثِیْرًاۚ وَ عُلِّمْتُمْ مَّا لَمْ تَعْلَمُوْۤا اَنْتُمْ

تاک کت مردما نو پیش داشت و بازیں خبرے شما چیر دات وشما پیشدا رگ بوتگت ہما چیزیکہ نزانتگت شما

وَ لَاۤ اٰبَآؤُكُمْؕ قُلِ اللّٰهُۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِیْ خَوْضِهِمْ یَلْعَبُوْنَ ﴿۹۱﴾ وَ هٰذَا

ونشیے پت پیرکاں ف۲ بگوش کہ اللہ ءَ راھی کتگ رندا یل آیانا کہ ماں وتی بیہودگیاں گوازی کننت ف۳ واے

كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ مُبٰرَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِیْ بَیْنَ یَدَیْهِ وَ لِتُنْذِرَ اُمَّ

کتابے کہ راہی کتگ ما آئیا را برکت دارانت و باور دار وکنت ہما کتابے ءَ کہ چہ آئیا پیسر بوتگ ف۴ و ناکہ تو ترسینے مکہ ءِ

الْقُرٰى وَ مَنْ حَوْلَهَاؕ وَ الَّذِیْنَ یُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ یُؤْمِنُوْنَ بِهٖ

وآئی ءِ کرّ و گور ءِ مرماں ف۵ و ہماکساں کہ یقین کننت پہ آخرت ءَ ایمان کارنت پہ آئی ءَ

وَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ یُحَافِظُوْنَ ﴿۹۲﴾ وَ مَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى

وآیاں پہ وتی نمازاں پابندانت ف۶ وکئے اِنت ظالم تر چہ ہماکسٗ کہ وساچ بکنت پہ

اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوْحِیَ اِلَیَّ وَ لَمْ یُوْحَ اِلَیْهِ شَیْءٌ وَّ مَنْ قَالَ

اللہ ءِ سرا دروغا یا بگوشیت کہ پہ منی سرا وحی ایراھتگ و پہ آئی سرا وحی ایر نیہتگ ھچ و ہماکسیکہ بگوشیت

سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُؕ وَ لَوْ تَرٰۤى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ فِیْ غَمَرٰتِ

من ھن ایر گیجاں مثل آچیزیکہ اللہ ءَ ایر کہتگ ف۷ واگر تو بگندے وقتیکہ اے ظالماں ماں سکراتاینت

الْمَوْتِ وَ الْمَلٰٓىٕكَةُ بَاسِطُوْۤا اَیْدِیْهِمْۚ اَخْرِجُوْۤا اَنْفُسَكُمْؕ اَلْیَوْمَ

مرگ ءِ ف۸ وملائکتاں وتی دستاں دراج کنگا ینت کہ یلا در بکنت وتی ساہاں۔ ف۹ مروچگیں

تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ غَیْرَ الْحَقِّ

روچا سزا دیگ بنت شما پہ رسوائیں عذاب ف۱۰ پہ ہے سبباکہ گوشتگت شما پہ اللہ ءِ سرا ناحقیں خبر

منزل ۲

ف۱ ماں پیشی رکوع ءَ نبوّت ءِ منصب و بازیں نبیانی نام بنام بیان اَت واے کہ نبی عربی صلی اللہ علیہ وسلم پہ توحید و معرفت ءِ ھما تچکیں راہ ءِ سرا روگ ءِ مامور انت کہ آراہ ءِ سرا پیشی نبیاں رفتگنت۔ پیغمبرانی پہ مخلوق ءِ ھدایت ءَ راھی کنگ حق تعالیٰ ءِ چہ قدیم دستور بوان و پیداک انت۔ ماں اے آیتاں ما ہما جاھل و کینگ داروکان ءَ رد کنگ بونگ کہ چہ وتی جہالت و بدفہمی ءَ یا بہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دژمنی ءِ جوش و زھرءَ بے قابو بوان ءَ حق تعالیٰ ءِ چہ اے صفت ءَ پھکّ منکر بوتنت کہ آ کتام یک انسانے ءِ سرا وتی وحی ءَ دیم بدنت یا خاصیں کلام ءَ گوں آ ءَ سرفراز بکنت۔ چوش بگوش کہ اشاں چہ کتابانی انزال و پیغمبرانی دیم دیگ ءَ رد اکلیں حیرانی نفی کنوک بوتنت۔ ف۲ یعنی اگر در حقیقت ءَ خدا ءَ کتام انسانے ءِ سرا ہچ چیز نازل نہ کتگ تہ تورات مقدس ءِ ہمیں عظیم الشانیں کتاب کہ آیندگان ءَ خدا ءِ مرضی و حکمانی سر و سوج ءَ دنت و رُشد و ھدایت ءِ عجبیں روشنی ءَ ماں وتی توک ءَ داریت و ہما چیزانی علم ءَ شمارا اعطا کنوک اِنت کہ آیاں شما و ستئے پت و پیرک بلکیں کلیں بنی آدم ہم ابید چہ خدا ءِ سر و سوج ءَ چہ وتی عقل و زانگ ءَ معلوم کت نکت۔ آ کتاب چہ کجا آھت و کئے ءَ موسیٰ علیہ السلام ءِ سرا نازل کت۔ اے جبر راست اِیت کہ مروچی شما آئی ءَ مثل کاغذ و رق و رق و جُنڈ جُنڈ کنان ءَ مردمان ءَ بہ وتی دل ءِ تب ءِ پیش دار اِت و آئی ءِ بازیں اخبار و احوالان ءَ ہم چیر دئیت و اے پیما شما آئی ءَ اصلی لفظاں یشت نہ گیتگ۔ پدا ہم ہرچ بہرے باقی موجود اِنت آوت ظاھر کنت کہ ھما قلات ءِ کہ اِے آثار و نشانی انت آ وتی عروج ءِ زمانگ ءَ چینکر عظیم الشان بوتگ۔ ف۳ یعنی چُشیں ھدایت ءِ نور ابید چہ خدا ءِ خزانگ ءَ دگہ چہ کجا رست کت کنت۔ اگن چُشیں صاف و پلگاریں چیز ءَ ہم ایشان قبول دار نہ بنت تو شما تبلیغ و سرزنش کنان و تار لے میار بکن اِت و اشان ءَ یل بکن اِت کہ وتی خرافات و لبیب و لبا ءِ نہاد لگوش بہ بنت۔ وھدیکہ وقت کیت خداوت اِشان ءَ جُست ءَ کنت۔

ف۴ یعنی اگن خدا ءَ ہچ چیز نازل نہ کُت تو گڈا اِے مبارکیں کتاب چہ کجا آھت کہ آئی ءِ نام قرآن اِنت کہ آ پیشی تمام کتابانی نبشتانکان ءَ راست گوشوک اِنت۔ اگن اِے آسمانی کتابے نہ اِنت تو بگوش اِت کہ ایشی ءَ کئے نبشتہ کتگ کہ آئی مثل ءَ یارگ ءِ سرا جنّ و انس قادر نہ انت۔ چوں باریں شما ایشی ءَ یک عامی (اُمّی) ءِ نبشتگیں گوشت کن اِت!

ف۵ امّ القریٰ، میتگانی اصل و ھُنڈال ءَ گوشنت مکّہ معظّمہ تمامیں عربانی دینی و دنیاوی بُنجاہ اَت و جغرافیائی حیثیت ءَ ہن قدیم دنیا ءِ وسط (میانجی) ءِ مرکز ءِ ورڈ ءَ کپیت۔ و جدید دنیا (امریکہ) چہ آئی ءِ چیر ءَ کپیت و حدیثانی روایت ءِ رو ءَ چہ آپ ءَ زمین جوڑ کنگ بوت تو ساری ءَ ہمے جاگہ پچ بوتگت۔ ہمے سببانی بنیاد ءَ مکہ ءَ را امّ القریٰ فرمائینت۔ و چہ کرّ و گور ءَ مراد یا عرب اَنت پرچاکہ ماں دنیا ءَ قرآن ءِ اولی مخاطب ہما انتنت۔ چہ ھمیشانی ذریعہ ءَ اِے باقی دنیا ءَ خطاب کنگ بوت و یا کلیں جہان مراد اِنت چوشکہ فرمان کتی لِیَکُوْنَ لِلْعٰلَمِیْنَ نَذِیْرًا۔

ف۶ ہرکس ءَ آخرت ءِ زند ءِ سرا یقین و بعد الموت ءِ خیال بیت ہمائی ھدایت و نجات ءِ راہ ءِ شوہاز ءَ بیت ہمائی خدا ءِ پیغام ءَ قبول و نماز وغیرہ عبادتانی حفاظت ءَ کنت۔ ف۷ چہ خدا ءِ سرا بھتان بندگ ءَ شاید مراد اِے بہ بیت کہ خدا ءِ نمگ ءَ ہما چیزان ءَ منسوب بکنت کہ آیاں بہ بُزرز و بالائیں شان ءِ لائق نہ انت مثلاً کسے ءَ بہ آئی شریک بکنت یا بہ آئی جن و چُک شون بدنت یا چوش بگوشیت مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِّنْ شَیْءٍ۔ یعنی آئی ءَ پہ بندگانی ہدایت ءِ پہ داہچ کارسازی نہ کت۔ چوش گوشوک سکیں ظالم اِیت ہمے وڑ ءَ ہرکس پہ دروغ نبوت و پیغمبری ءِ دعوی ءَ بکنت یا چوش بٹاک بجنت کہ چو خدا ءِ کلام ءَ من ہم آورت کناں۔ چوشکہ لھتیں مشرکاں گوشتگت لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَاۤ۔ اِے کلیں خبر ظلم و گستاخی ئیگنت کہ آئی سزا ءِ کمیں احوال دیما پیدا کنت۔

ف۸ یعنی ماں موت ءِ باطنی و روحانی سکیاں۔ ف۹ یعنی بہ روح ءِ قبض کنگ و سزا دیگ ءَ دست ءَ دراج کنگا انت و زباتیں زھر و غضب ءَ ظاھر کنگ ءِ خاطر ءَ گوشان اِنت کہ بکشّ اِت وتی ساہاں ءَ دکہ اشان ءَ چہ بازیں روچاں گوں وڑ وڑ ءِ رفق و ہنر ءَ بچّائینگ ءَ گلائیش بوتگت۔

ف۱۰ یعنی گوں سکیں تکلیف ءَ ذلّت و رسوائی ہم بیت۔ ۱۲

وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيٰتِهٖ تَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُوْنَا فُرَادٰى كَمَا

وچہ آئی آیاتاں شما تکبر کنِت ف۱ وضرور شما نوں مئے گورا آتکت یک یکا ھنچو کہ

خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّتَرَكْتُمْ مَّا خَوَّلْنٰكُمْ وَرَآءَ ظُهُوْرِكُمْ ۚ وَمَا

پیداگ کتگت ما شما را اولی برءَ و اِشتنت آتکت ھر اسبابیکہ ما شمارا داتگت دتی پُشت ءَ ف۲ وما

نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيْكُمْ شُرَكٰٓؤُا ۚ لَقَدْ

نگندیں گوں شما شمے سفارش کنوکاں ہماکہ گما نو کتگت کہ آیاں درحق شمے پرورش کنگا شریکنت۔ البتہ نوں

تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَّا كُنْتُمْ تَزْعُمُوْنَ ﴿٩٤﴾ اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ

شمے بندءَ گوں یکدگرا بُرِتگ وگار بوتنت چہ شما ہر دعوائے کہ شما کت گت ف۳ بیشک اللہ اِنت تراکینیت

الْحَبِّ وَالنَّوٰى ۭ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ

دانگ ءَ و گڈّگ ءَ درکنت زندگ ءَ چہ مُردگ ءَ و درکنوک اِنت مُردگ ءَ چہ

الْحَيِّ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ الْاِصْبَاحِ ۚ وَجَعَلَ

زندگ ءَ ہمیشنت اللہ پدا نوں شما کجا نگو سرجنابت ف۴ تراکینیت درکنت صباح ءِ روشنی ءَ ف۵ و پیداگی کت

الَّيْلَ سَكَنًا وَّالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ۭ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ الْعَزِيْزِ

شپ پہ آرام ءَ و روچ و ماہ پہ حساب ءَ اے اندازہ کتگینت زوراکیں

الْعَلِيْمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ النُّجُوْمَ لِتَهْتَدُوْا بِهَا فِيْ

دانا ءِ ف۶ وہمائیا پیداگ کتگنت پر شما اِستار تاکہ شما راہ ءَ بگندِت پہ ہمشانگی ماں

ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۭ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿٩٧﴾ وَ

خشکیگ و دریاءِ تہاریاں ف۷ البتہ ما شر بیان کتگنت نشانیاں پہ ہماکساں کہ زانت و

هُوَ الَّذِيْٓ اَنْشَاَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَّمُسْتَوْدَعٌ ۭ

آ ہمائنت کہ پیداگی کتگ شمارا چہ یک نفسے ف۸ پدا نوں یک مقیمی جاھنت و یکے دگر بہارکی ف۹

قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّفْقَهُوْنَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ مِنَ

البتہ ما نوں شر گیشینتگ بیان کتگنت نشانیاں پہ ہما قوم ءَ کہ سر پد بنت و ہمائی ءَ ایر گیتگ چہ

ع ۱۱ / ۱۷

ف۱ یعنی بہ تکبر اللہ ءِ آیتان ءَ دروغ بند کتگت۔
ف۲ یعنی نہ ماں سرءَ کلاہے و نہ پاداں کوشے خشکیں دستاں پیداکِت وہما ساز و ازباباں کہ بہ آیانی سرءَ شما پہربند وک اتت گوں وتی ہمراہی ءَ نیاورتگ، زانا پُشت ءَ ھشتگ و پیداکِت۔ ف۳ یعنی ہماکسان ءَ کہ شما زانتگت کہ بسکی ءِ وھدءَ شمے کارءَ کاینت آیاں کجا نگوشتنت مردچی ما آیاں پہ شمے سفارش ءَ ادا نہ گندیں۔ حمایت و سفارش ءِ ہما رشتگ مردچی سستنت وہرچ مزن مزنیں شما دعوئے کتگت آکجا نگو اندیم بوتنت۔ ف۴ یعنی ماں زمین ءَ کل کنگ ءَ پد گڈّگ و دان ءَ درّان ءَ سبزیں ولّ ءِ پیدا کنگ یا ساہ دار ءَ چہ بے جان ءَ و بے جان ءَ چہ ساہدار ءَ کتّگ (مثلاً انسان ءَ چہ نطفہ ءَ، نطفہ ءَ چہ انسان ءَ پیدا کنگ) ہما خداءِ کار اِنت۔ گڈا آ تراپل کنان ءَ شما کجا نگو سر جنگائے۔ زانا شمارا دگہ چوشیں ھستی ئے دست کپیت کہ اِے کلّیں کاران ءَ سرانجام دات بکنت
ف۵ یعنی چہ شپ ءِ تاریکی ءَ زردی نرّکان ءَ صبح صادق پیدا و ربیت آئی ءَ دراکنوک ہم ہمائی وت اِنت۔
ف۶ شپ و روچ و ماہ روچ ءِ ہرچ حکیمانہ نظام و آیانی رفتار ءِ ھرچ حسابے مقرر فرمائینتگی ماں آئی ءَ ذرہ ءِ قدءَ کم و گیشی نہ بیت۔ ف۷ یعنی بلا واسطہ چراپاں راہ ءَ دربگیج اِت یا بالواسطہ چو قطب نماءِ ذریعہ ءَ۔
ف۸ یعنی چہ حضرت آدم علیہ السلام ءَ۔
ف۹ مستقرّ دارگ و جلّگ ءِ جاگہ۔ مستودع سپرد کنگ و امانت ایر کنگ ءِ جاگہ ءَ گوشنت۔ اِے و لغوی معنیٰ بوت اَنت۔ بلے بہ اشانی مصداق ءِ تعیّن ءِ رِدا ماں مفسّراں اختلاف اِنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ ءَ ماں موضح القرآن ءَ ہرچیکہ نبشتہ کرتگ مارا دوست بیت۔ یعنی چہ درستان ءَ اول سپرد بیت مات ءِ لاپ ءَ کہ کم کم ءَ دنیاءِ اثر ءَ پیدا بکنت پدا رندا کیت ماں دنیاءَ جلّیت۔ پدا سپرد بیت بہ قبر ءِ کہ کم کم ءَ آخرت ءِ اثر ءَ پیدا بکنت۔ پدا روت داریت ماں جنّت ءَ یا دوزخ ءَ

السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَیْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ

آسمان ءَ آپ۔ پدا درکتگ ما چہ آئی ءَ ہر قسمیں رُدگی چیز ف۱ رنداکشت ماچہ آئیا

خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا ۚ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ

سبزیں کشار کہ درکنیں چہ آئی ءَ دانگ سرپہ جکّیں و چہ مچّ ءَ یعنی چہ آئی ءِ کوکر ءَ ایر لمبتگیں ہوش

دَانِيَةٌ وَّجَنّٰتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ وَّالزَّيْتُوْنَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَّ

ف۲ و باغ ھنگورانی و زیتون وہنار لہتے گوں یکدگرا ہمرنگنت و

غَيْرَ مُتَشَابِهٍ ۗ اُنْظُرُوْٓا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ اِذَآ اَثْمَرَ وَيَنْعِهٖ ۗ اِنَّ فِىْ ذٰلِكُمْ

لہتے ہمرنگ نہ ینت ف۳ بچارت ہر یک درچکے ءِ ثمر یا وقتیکہ آبر کنت و آئی ءِ پچگا ف۴ ماں اِے چیزاں

لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۹۹﴾ وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَكَآءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ

نشانی اَنت پہ ایمانداریں مردماں ف۵ وڈاھینتگش جنّان ءَ اللہ ءِ شریک حالانکہ آیاں ہمایا وت پیدا کتگنت ف۶

وَخَرَقُوْا لَهٗ بَنِيْنَ وَبَنٰتٍۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿۱۰۰﴾

وڈاھینتگش پہ آئی ءَ بچ و جنک پہ بے علمی ف۷ آپاکنت و بلنداِنت چہ آ چیزاں کہ اشانش بیان کنت ف۸

بَدِيْعُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ اَنّٰى يَكُوْنُ لَهٗ وَلَدٌ وَّلَمْ تَكُنْ لَّهٗ

پیدا کنوکنت آسمانانی و زمینیگ ف۹ چہ پیما آئی ءَ را چُک بیت حالانکہ آئی ءَ

صَاحِبَةٌ ۗ وَخَلَقَ كُلَّ شَیْءٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۱۰۱﴾ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ

جن نیستنت وہر چیزی پیدا کتگ و آپہ ہر چیز ءَ سہی دار اِنت ف۱۰ ہمیشنت اللہ

رَبُّكُمْ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ خَالِقُ كُلِّ شَیْءٍ فَاعْبُدُوْهُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ

شمے رب نیستنت ہچ معبودے بجز چہ ہمایا۔ پیدا کنوکنت ہر چیز ءِ گڈا نوں شما ہمایا عبادت بکنیت و آپہ ہر

شَیْءٍ وَّكِيْلٌ ﴿۱۰۲﴾ لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ ۫ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ ۚ وَ

چیز ءَ کارساز اِنت ف۱۱ دیت نکنت آئیا را چم و آ دیت کنت چماں ءَ و

هُوَ اللَّطِيْفُ الْخَبِيْرُ ﴿۱۰۳﴾ قَدْ جَآءَكُمْ بَصَآئِرُ مِنْ رَّبِّكُمْ ۚ فَمَنْ اَبْصَرَ

آ دل بین و دانا اِنت ف۱۲ آتک رستنت شمے گورا روشنیں دلیل چہ شمے پروردگار ءِ نیمگ ءَ پدا ہر کسیا کہ چم پچ کنت

ف۱ یعنی چہ آسمان ءِ نیمگ ءَ جنبران ءَ گوارینیت کہ آبناتی چیزانی رودینگ ءِ سبب انت۔ ف۲ یعنی بہ گرانی ءِ سبب ءَ جہلگ ءَ جُکتگنت۔ ف۳ یعنی چہ صورت، شکل، مقدار، بُو و تام ءِ رد ءَ لھتیں نیمگ یک دگرے ءِ ہم شکل اَنت و لھتیں نہ انت۔ ف۴ یعنی اول سرءَ وھدیکہ بر دنت تو کچّا بے تام و ورگ ءِ ناقابل انت۔ پدا پُختہ بوگ ءَ رند چینکر لذیذ، تامدار و بوناک بیت۔ اِے کل خداءِ قدرت ءَ ظاھرکننت۔ ف۵ ماں اِے رکوع ءَ حق تعالیٰ ءِ ھرج افعال وصفات و قدرت ءِ آثار بیان بوتنت چراپاں خداءِ وجود، وحدانیت و کامل الصفات بوگ ءِ استدلال و اضافی ظاھر انت لیکن غور کنگ بہ بیت تو وحی و نبوت ءِ مسئلہ ہم داں یک مزنیں حدے ءَ گیشینگ بیت پرچاکہ وھدیکہ اللہ تعالیٰ چہ وتی مہربانی ءَ پہ مئے دنیاوی زندمانی ءَ و مادی حاجتانی پورہ کنگ اینکہ ارضی و سماوی ازباب ودی کرتگنت تو اِے گوشگ چینکر غلط ورَدبیت کہ آئی ءَ پہ مئے اُخروی حیات و روحانی ضرورتانی ردا ہچ بندوبستے نہ کُرتگ۔ یقیناً ہما کریم ذاتیں رب کہ آئی ءَ پہ مئے جسم و جان ءِ ردوم ءَ چہ آسمان ءَ آپ ایر گیتکگ پہ مئے روحانی خوراک ءَ ہم آئی ءَ چہ نبوّت ءِ نوداں وحی والھام ءِ ہور گوار ینت وھدیکہ آ خشکی و تری ءِ تہار و کیانی توک ءَ استارانی معرفت ءَ ظاھری رھبری کنت تو چون ممکن بیت کنت کہ پہ باطنی رھنمائی ءِ خاطر ءَ یک استارے ہم ماں روحانیت ءِ آسمان ءَ روشن نہ کتگ۔ شپ ءِ تاریکی ءَ پدا آئی ءَ صبح صادق ءِ روشنائی کت و مخلوق ءَ موہ دات کہ آیاں بہ وتی دنیاوی کاروبار ءِ تہا چہ ماہ ورچ ءِ روژنی ءَ یک مقرریں حسابے ءِ روءَ سیت و نفع زوران بہ بنت گڈا چون گوشگ بیت کنت کہ کفروشرک، ظلم وعدوان وفسق و فجور ءِ کوراسکیں شپ ءَ چہ آئی ءِ پہنات ءَ ہچ ماہے نہ ترپینت نہ صبح صادق ءِ نور نالان بوت۔ شپ ھلاس بوان ءَ یک آفتابے طلوع بوت؟ خداءِ کلیں مخلوق پہ ابدالآباد جہل و ضلالت ءِ جہلیں تہار و کیانی تہا ویل کنگ بوت چون گندیم ءِ دان و خرماءِ گڈگ ءَ رادِران ءَ خداوند کریم سرسبزیں درچکے رودینیت بلے ماں انسان ءِ دل ءَ ربّانی معرفت ءِ تران وزانگ ءِ ہرچ تخمے فطرةً تالان کنگ لوتگ اَنت آیرا ھنچوش مفت ءَ بہ بادکنگ بوت کہ نہ سری کُش اِنت، نہ رُست نہ پختہ بوت نہ تیار بوت وھدے جسمانی حساب ءَ ماں دنیاءِ تہا حیّ و میت ءِ رِد قائم انت خدا چہ زندگ ءَ مُردگ و چہ مُردگ ءَ زندگ ءَ درکنان انت و پیداک انت تو ماں روحانی نظام ءَ خداءِ اِے ھیل و عادت ءِ انکار پرچا کنگ بہ بیت بے شک روحانی وڑءَ ہن آبازبرءَ چہ یک زندگیں قومے ءَ مُردگ و چہ مُردگیں قومے ءَ زندگیں کسان ءَ ودی کننت و چوکہ آئی ءَ مئے دنیاوی زندمانی ءِ مستقر و مستودع ءِ حکیمانہ بست ءُ بند کتگ گڈا اُخروی زندءِ مستقر و مستودع ءِ ازباب چراۓءَ شرتر و بہتر ودی فرمائینتگ اَنت۔ فلہ الحمد والمنّۃ وبہ التقۃ والعصمۃ۔ چہ ہمیشی ءَ اِے ہم بہ فہم ءَ کیت کہ چوش ماخداوند تعالیٰ ءَ چہ آئی کاراں جاہ کاریں۔ یعنی ھرچ کارے کہ آچہ وتی سرجمیں قدرت ءَ انجام دنت کتام یک مخلوقے ءَ چشیں توفیق نیست انت کہ آوڑءِ کارءَ کت بکنت بالکل ہمے پیما آئی کلام ءَ ہم مابہمے حساب ءَ چکاس کت کنیں کہ خداءِ کلام ہما بوت کنت کہ آئی ءَ وڑءِ کلام ءَ کلیں مخلوق آوار بوان ءَ ہم اڈکت مکننت۔ گڈا سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ ءِ دعوی داں کجام حدءَ صحیح بوت کنت۔ چوش بگوش ماں اِے رکوع ءَ حق تعالیٰ ءِ صفات وافعال بیان کنان ءَ ہما تمامیں مسئلہانی حقیقت ءِ روءَ سرزنش کنگ بوت کہ آیانی تغلیط ماں پیشی رکوع ءَ کنگ لوتگت۔ ف۶ یا واچہ "جن" ءَ مراد اِدءَ شیاطین اَنت۔ چون کہ کفروشرک ءِ ازتکاب چہ شیطان ءِ اغواء ءَ بیت پمشکا چہ آئی ءِ اغواء ءَ اضلال ءَ غیراللہ ءِ عبادت کنگ بزاں (گویا) ہمائی ءِ عبادت بوت۔ ابراھیم علیہ السلام ءَ بت پرستی ءَ ردکنان ءَ فرمائینت یٰٓاَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطٰنَ دگہ جاہے ارشاد انت اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يٰبَنِیْٓ اٰدَمَ اَنْ لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطٰنَ۔ ملائکہ ماں قیامت ءَ گوشنت سُبْحٰنَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُوْنِهِمْ ۚ بَلْ كَانُوْا يَعْبُدُوْنَ الْجِنَّ ۚ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُّؤْمِنُوْنَ۔ یا واچہ جنّ ءَ مراد جنّ ءِ قوم گرگ بہ بیت کہ چہ آیا لھتیں سرداراں جاہلیت ءِ دور ءِ مردماں استعانت و تعوّذ کنوک اتنت۔ "وَاَنَّهٗ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْاِنْسِ يَعُوْذُوْنَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوْهُمْ رَهَقًا (جن رکوع ۱) ہرچے بہ بیت آیاں چو مثل ما خداءِ عاجزیں مخلوق اَنت۔ گڈا مخلوق بوان ءَ آ چونکا ئی خداءِ شریک بوت کننت۔ ف۷ نصاریٰ حضرت مسیح ءَ و لھتیں یہود حضرت عزیر ءَ خداءِ چُک و مشرکاں ملائکتان ءَ خداءِ جنک گوشتگت

.... ف۸ یعنی چہ شریکی ءَ پاک اِنت و آئیءِ شان سک بلند اِنت۔ اِدءَ پت و چُک ءِ رد و بند ءِ شبینگ چون بیدا
بوت کنت۔ ف۹ ہما ذات کہ تہنا تمامیں زمین و آسمان ابید چہ یک نمونگے واز بابانی ذریعہءَ بہ یک عجبیں طرزے ءِ سرا اودی کتنت مروچی آ ترا شریکانی مدد ءِ و چُک و جلا نگانی
پُشیدی ءِ چہ حاجت اِنت ف۱۰ حیرانگی گپ ایت کہ وہدے شما کتام یک مخلوقےءَ حقیقتہً خداءِ اولاد قرار دئیت تو اے چُکّانی مات کئےءَ قرار دئیت و آمات ءِ زشتگ
گون خداءَ چہ پیما من اِت۔ عیسائی حضرت مسیحءَ خداءِ چُک گوشنت بلے اِے توفیق اشاں ہم بوت نہ کنت کہ (العیاذ باللہ) بی بی مریم صدّیقہءَ خداءِ لوگ بانک قرار
دیان ءَ زناشوئیءِ رشتگان ءِ قائل یا منّوک بہ بنت۔ وہدیکہ چوش نہ اِنت تو چہ مریم ءِ لطن ءَ ودی بوکیں چُک چونکانی خداءِ چُک جوڑ بوت۔ دنیاءِ ایدگہ چکّان ءَ ہم
خدا چہ آیانی ماتانی لاپان ودی کنت و آیاں معاذ اللہ خداءِ نسلی اولاد گوشگ نہ بنت۔ اِے تفاوت کہ یک پچّے ایوک ءَ چہ جبرئیل ءِ نفخہءَ ابید چہ ظاہری از باباں
پیداکنگ بیت و ایدگراں عمومی از بابانی رِدا پیدا کنت
ابوّت و بنوّت ءِ مسئلہءِ سرا ہیچ اثر دُور دات کُت
نہ کنت۔ اسباب و مسبّبات بہ بنت یا خوارق عادات
کلّان ءَ خداءَ ودی کنگت و ہماوت زانت کہ کتام چیزءَ
کتام وہدءَ چہ وڑءَ پیداکنگ مصلحت و حکمت اِنت۔
ف۱۱ آئیءِ عبادت کنگ ہمشکا لازم اِنت کہ بُرزا بیان
بوتگیں صفتانی روءَ آئیءِ ذات معبود بوگ ءِ استحقاق
داریت و ہم ہمشکا کہ تمام مخلوق ءِ کارسازی بہ ہمائیءِ
دست ءَ اِنت۔ ف۱۲ واجہ شاہ صاحبؒ ءَ ایشی ءِ
مطلب چوش گیتگ کہ ماں چمّ ءَ اِے قوت نیست کہ آئیرا
بگندیت البت آئیءِ چہ وتی مہربانی ءَ وتارا پیشدارگ بلوٹیت
تو ماں چمّاں ھنچیں قوّت ہم پیداکنت مثلاً ماں آخرت ءَ
مؤمنان ءَ آیانی درجہ و مرتبہ ءِ رِدا دیدار پیش دارگ بیت
چوشکہ چہ نصوص و سنّت ءَ ثابت اِنت یا چہ لھتیں
روایتانی روءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ماں "لیلۃ الاسراء"
ءَ رؤیت نصیب بوت علیٰ اختلاف الاقوال۔ ماد گہ موقعاں
چونکہ نص موجود نہ اِنت لہٰذا عام دستورءِ بناءِ سرا نفی
رویت ءِ اعتقاد دارگ بیت۔ چہ سلف ءِ مفسّران لھتیناں
"ادراک" بہ "احاطہ" ءِ معنیٰ ءَ زرتگ۔ یعنی نگاہ کدی
آئیءِ احاطہءَ کت نکنت۔ آخرت ءَ ہم رویت بیت،
احاطہ نہ بیت۔ البت آئیءِ شان ایش اِنت کہ آئیءَ
تمام ابصار و مبصرات ءِ احاطہ کنوک اِنت۔ اِے
وھد "لطیف" ءِ رشتگ گون لَایُدرِکُہُ ءَ "خبیر" ءِ گون
وَھُوَیُدْرِکُہُ ءَ چہ بیت۔

فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَآ اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيْظٍ ﴿۱۰۴﴾ وَكَذٰلِكَ
فائدہءِ پہ وت اِنت و ہرکسیکہ کوردل بوت گڈا پہ ہمائیا وتی نقصان اِنت و من پہ شمئے سرا نگہپان نیاں ف۱ و ہمیڑ ولا
نُصَرِّفُ الْاٰيٰتِ وَلِيَقُوْلُوْا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهٗ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۱۰۵﴾
رنگ پہ رنگا بیان کنیں ما آیتان و تاکہ آ بگوشنت کہ تو چہ دگہ کسے ءِ سبق گیتگ و تاکہ شر ظاہر کنیں آئیا پہ داناتیں مرداں ف۲
اِتَّبِعْ مَآ اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ وَاَعْرِضْ عَنِ
تو رندگیری ءَ بکن ہما چیزءِ کہ حکم بوتگ ترا چہ تئی پروردگارءِ نیمگءَ نیستنت ہیچ معبودے بجز چہ ہمائیا و دیم ءَ بگردین چہ
الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۰۶﴾ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكُوْا ۗ وَمَا جَعَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ
مشرکاں ف۳ و اگر اللہءَ بواھتیں گڈا آیاں شرک نکنگت ف۴ و ما نکنگت ترا پہ آیانی سرا
حَفِيْظًا ۚ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ ﴿۱۰۷﴾ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ
نگہپان و نئے تو پہ آیانی سرا ذمہ وار ف۵ و دشنام مدئیت ہمایان ءَ کہ اِے آیانی پرستش کنت
مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا ۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ
بجز اللہ، گڈا آ زائی دینت اللہءَ چہ بے علمیءَ ف۶ ہمیڑ ولا ڈولدار کتگ ما پہ ہر یک
اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ۠ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوْا
اُمّتے ءِ چمّاں آیانی عمل پدا آ درستانی وتی پروردگارءِ گورءَ حاضر بوگی اِنت پدا ڈاہ دنت آیان ءَ ہرچیکہ آیاں
يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۰۸﴾ وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَآءَتْهُمْ اٰيَةٌ
کتہ بوتگ ف۷ و قسم وارت آیاں پہ اللہءِ نام ءَ مُہرتگیں قسم کہ اگر بییت آیانی گورءَ یک نشانیئے
لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ۚ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيٰتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ اَنَّهَآ
گڈا ضرور پہ آئی سرا آیاں کارت ف۸ تو بگوش کہ نشانیاں وَ اللہءِ گورءَ اِنت و شما مسلماناں چہ خبر اِنت کہ آ نشانیاں
اِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۰۹﴾ وَنُقَلِّبُ اَفْئِدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا
بیاینت اَپہ بچارے اِشاں ایمان نیارت ف۹ و ترّینیں ما آیانی دلاں و آیانی چمّاں ھنچو کہ آیاں
لَمْ يُؤْمِنُوْا بِهٖٓ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّنَذَرُهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۱۰﴾
ایمان نیارتگت پہ نشانیاں اولی برا و ما دست اِلّین آیانا کہ ماں وتی سرکشی ءِ تہا سرجنان ببنت ف۱۰

ع ۱۳ / ۱۰ / ۱۹

ھمے تاکدیم ءِ فوائد : ف۱ یعنی اگرچہ ما خداءَ نہ
گندیں مگر آئیءِ چم پچ کنوکیں نشانات و دلائل مئے دیما
موجود اَنت ہرکس چمّاں پچ کنان ءَ چاریت خداءَ حاصل
کنتت و ہرکس کور بوت آئیءَ وتا تاوان بارکت بہ منی ذمّہءَ
اِے نہ انت کہ کسے ءَ بہ چارگ ءَ مجبور بکناں۔
ف۲ یعنی وتی آیتان وڑ وڑءَ و بہ ہمک رنگءَ ہمشکا فہمائینیت
کہ شما کلّان ءَ سر بکنت و ماں آیاں چہ استعداد و احوال ءِ اختلاف
ءَ دو ٹک (فریق) بہ بنت۔ ضدّی و کور دید چوش بگوشنت
کہ چوشیں جوانیں علوم و معارف و ماں دل ءَ جاگہ کنوکیں
گفتار چہ یک اُمّی (عامی) ءَ چون ظاہر بیت کنت ضرور
اشیءَ چہ کسے ءَ درس گیتگ و پدا درس گراں کم کم ءَ
اِے گپّاں بہ مئے دیما بیان کنتت و لیکن انصاف پسند
وزانوگریں مردمانی سرا حق ظاہر بیت و شیطانی شکوک و شبہات زائل بنت۔ ف۳ شما خداءِ ذات ءِ سرا بھیسہ کنان ءَ بہ آئیءِ حکمانی سرا عمل کنوک ببئیت و مشرکانی عناد
و جہل ءِ نیمگءَ دلگوش گور مکن اِت۔ کہ چوشیں روژنیں دلیلانی اشکنگ ءَ پد ہم راستیں راہ ءَ نیایںت۔ ف۴ یعنی حق تعالیٰ ءِ تکوینی حکمت پرشیءَ تیار نہ اِنت کہ کلیں
دنیاءَ بہ زبردستی مؤمن جوڑ بکنت بے شک اگر آئیءَ بلوٹتیں تو روئے زمین ءِ سرا یک مشرکے ہم باقی پشت گیتکیں ولیکن چہ شروع ءَ آئیءَ انسانی نظام بہ ھمے رنگءَ جوڑ کتگ
کہ مردم کوشست بکنت تو یقیناً ہدایت ءَ قبول کت کنت پدا ہم قبول کنگ ءَ بلکل مجبور و بے وس مبیت۔ ساری ءَ اِے مسئلہءِ بیان گوستگ۔ ف۵ تئیءِ فرض تبلیغ و خدائی
حکمانی رندگیری انت آیانی عملانی جواب دار شما نئیت۔ ف۶ یعنی شما دربارت ءِ تبلیغ ءِ چہ وتی فرض ءَ سبکدوش بوتے۔ انوں اشاں ہرچ کفروشرکے بکننت آئیءِ ذمہ دار اشان
دتِ انت بہ شئے سرا ایشی ءِ ذمہ واری نہ کپیت البت اِے ضروری اِنت کہ شما چہ وتی جانب ءَ مفت ناحق ءَ آیانی زیاتیں کفروعناد ءِ سبب و تا جوڑ مکن اِت مثلاً فرض بکن
آیانی مذہب ءِ تردید یا بحث و مناظرہ ءِ رِد ءَ شما زہر گران ءَ آیانی معبودان ءَ بد رَد، زاءِ زکت دیگ بنا بکن اِت کہ آئیءِ نتیجہ چوش بیت کہ آ.........

...... کہ آماں پسہ ءِ شمے برحقیں معبود (خدا) و محترم بزرگانی بے ادبی ءَ کننت وچہ نادانی آیان ءَ زِرام و زکت کننت۔ اے پیماوتی واجب التعظیم معبود و قابل احترام بزرگانی اہانت ءِ سبب شماوت جوڑ بوتیت پمشکا چرشی ءَ مدام احتراز لازم انت۔ کتام یک مذہبے ءِ اصول و فروع ءِ جوائیں رہ بندءَ ردیان ءَ ظاہر کنگ یا آئی ءَ زوری ءَ رداچہ تحقیقی و الزامی رہ بنداں سرزنش جدائیں چیزے ایت بلے کدام قومے ءِ پیشواو معبودانی بابت ءَ تحقیر و سبکی ءِ غرض ءَ سوجائیں لفظان ءَ کشگ ءِ قرآن ءَ کدی ہم روانہ کنگ۔ ف دنیا چونکہ امتحان ءِ جاگہ انت آئی ءِ نظام ءَ ماہبے ڈولا جوڑکنگ و ہنچوشیں رہ بند جمع کنگنت کہ اد ءَ ہمک قوم بہ وتی عمل و دستور ءِ سرا نازان بیت۔ انسانی دماغ ءِ پیم (ساخت) اے وڑا اڈ کنگ نہ بوتگ کہ آ اوک ءَ راستی ءِ قبول و پسند کنگ ءِ سرا مجبور بہ بیت ردی ءِ نیمگ ءَ لیٹ ورگ ءِ گنجائش پشت مکپیت البت بہ خداءِ گورءَ سرلوگ ءِ وھدءَ وہدیکہ تمام حقیقت دیما کاینت گڑا سر پد بیت کہ ہرچ کارے ماماں دنیا کرتگنت آچوئیں اتنت۔ ف۸ یعنی ھتیں فرمائشی نشانیاں مثلاً صفاءِ کوہ خالص طلاءِ بہ بیت۔ ف۹ مسلماناں ءَ بہ دل ءَ اے خیال پیدا بوت کہ شر انت اشانی اے حجت تمام کنگ بہ بیت بریشی ءَ اللہ ءَ فرمائینت شما چے زان ات کہ اے سرکشیں ضندی ایں مردم نشانی ءِ گندگ ءَ پد ہم ایمان نیارنت پد ہم ایمان نیارنت پدا اللہ ءِ دستور ءِ روءَ سزاءِ مستحق بنت کہ فوراً ہلاک و برباد کنگ بہ بنت ہنچو شکہ ساری ءَ اے ردا بیان گوستگ۔ فا یعنی وہدیکہ اشانی کفر و سرکشی دراج کش بیت تو نتیجہ چوش بیت کہ ما اشانی چم و دلان ءَ چپکا کنیں۔ گڑا اشان ءَ توفیق نہ بیت کہ حق ءَ سرپد بہ بنت یا بگندنت۔ ماں موضح القرآن ءَ انت کہ "اللہ ہر کس ءَ کہ ہدایت دنت اول سرءِ حق ءِ اشکنگ ءَ گوں انصاف ءَ قبولدار بنت و ہر کس ءَ اول سرا ضد کت اگر نشانیاں توری بگندیت تو چیزے نہ چیزے حیلہ جوڑ کنت ھمے تلکدیم ءِ فوائد : فل یعنی اگر بہ ایشانی فرمائش ءِ روءَ بلکیں چرشی ءَ دیم تر فرض بکن چہ آسمان ءَ فرشتہ ایرکپان شمے تصدیق ءَ بکننت و مردگ چہ قبراں پاد آیان ءَ گوں اشان خبر بکننت و سرجمیں پیشی امت کہ گوستگنت دوبارہ زندگ کنان ءَ اشانی دیما ساڑی کنگ بہ بنت گڑا ہم چہ بغض و عناد ءِ سبب ءَ اے مردماں حق ءِ منوک نہ انت بیشک اگن خدا بواھیت تو زبردستی اشان ءَ منیّنت کت کنت بلے چوش وا ہگ آئی ءِ حکمت و تکوینی نظام ءِ برخلاف انت کہ اشرا چریشان زیات مردم چہ وتی جہالت زانت کت نہ کننت اے ردا گیش و گیوار ماں ساری ایں فوائد ءَ بیان بوتگ۔ ف۲ یعنی پیدا کت ما۔ ف۳ چونکہ خداءِ بالغیں حکمت کوہنا ہمیشی ءَ لوٹیت کہ عالم ءِ نظام ءَ دانکہ جلگ منظور انت چہ خیر و شر ءِ قوتاں ہچ قوتے ہن بر کل مجبور و نیست و نابود مبیت پمشکا نیکی بدی، ہدایت و ضلالت ءِ حریفانہ جنگ چہ دائم ءَ بوان و پیداک انت۔ ہنچوشکہ مروچی اے مشرک و بدواہ شمارا چہ بنے کاریں فرمائشاں تنزار کننت قسماقسمیں حیلہ کنان ءَ مخلوق ءَ چہ تچکیں راہ ءَ گسر کنگ لوٹنت ہمے رنگ ءَ ہر یک پیغمبرے ءِ مقابل ءَ شیطانی قوتاں کارکنان بوتگنت کہ پیغمبراں ماں وتی پاکیں مقصد (ہدایت خلق اللہ) ءَ کامیاب بوگ ءَ میلنت بہ ہمے فاسدیں غرض ءَ شیاطین الجنّ و الانس گوں یکدگرے تعاون کنان ءَ یکدگرے ءَ ردینگی و فریب دیگی ءِ رداوشکیں و شیرکنیں خبر ھیل دینت و اشانی اے ہدارکی (عارضی) آزادی ھماعمومی حکمت عملی و تکوینی نظام ءِ ماتحت انت کہ آ ءَ حق تعالیٰ ءَ عالم ءِ تخلیق ءِ ردالحاظ گپتگ پمشکا شما چہ خداءِ دژمنانی فتنہ پردازیاں زیات غمناک مبئت چریشاں و چریشانی کذب و افترا ءَ چمان ءَ بنز آرائن ءَ معاملہ ءَ بہ خداءِ حوالہ بکن ات۔ ف۴ یعنی شیاطین یکدگرے

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَآ اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا

و اگر ما رہ بدئیں دیم پہ آیان فرشتہ و خبر بکننت گوں آیان مردہ و اگر ما زندگ کنیں

عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْٓا اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ وَلٰكِنَّ

مچ کنیں پہ آیانی سرا ہر یک چیزیا دیما دیم اشان کدی ایمان نیارنت مگر اے کہ اللہ بلوٹیت لیکن

اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُوْنَ ﴿۱۱۱﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيٰطِيْنَ

چہ آیان گیشتر ھمشنت کہ نزانت ف۱ و ھمے ڈولا ما پیداک کنگ ف۲ پہ ہر یک پیغمبرے ءَ دژمن چہ شیطانیں

الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوْحِيْ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ

مردمان و شیطانیں جنّان کہ سوج دیبنت گوں یک دگرا ڈولداریں خبر

غُرُوْرًا ؕ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوْهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُوْنَ ﴿۱۱۲﴾

پہ ردیگ ءَ و اگر بلوٹتیں تئی پروردگار ءَ گڑا آیان چشیں کار نکت نوں نیشش بل آ نزا ننت و آیانی دروغ ف۳

وَلِتَصْغٰٓى اِلَيْهِ اَفْـِٕدَةُ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ

و تاکہ بلیبیت ھما ڈولداریں خبرانی نیمگ ءَ ھماکسانی دل کہ ایمان نیارنت پہ قیامت ءِ روچ ءَ و آئیا را پسند ھن کننت

وَلِيَقْتَرِفُوْا مَا هُمْ مُّقْتَرِفُوْنَ ﴿۱۱۳﴾ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْتَغِيْ حَكَمًا وَّهُوَ

و بکننت ھر بدیں کارے کہ آیاں کننت ف۴ ہیں نوں اللہ ءَ چہ بغیر دگر یک منصفے شوہاز بکناں و ھمائیا

الَّذِيْٓ اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتٰبَ مُفَصَّلًا ؕ وَالَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ

و دیم داتگ پہ شمے سرا روشنیں کتاب و ھماکسان کہ ما داتگ آیان ءَ کتاب

يَعْلَمُوْنَ اَنَّهٗ مُنَزَّلٌ مِّنْ رَّبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ

زانت کہ اے قرآن ایرارگ بوتگ چہ تئی ربّ ءِ طرف ءَ پہ راستی گڑا نوں مبو تو چہ

الْمُمْتَرِيْنَ ﴿۱۱۴﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَّعَدْلًا ؕ لَا مُبَدِّلَ

شک کنوکان و تئی پروردگار ءِ خبر پورہ انت پہ راستی و انصاف ہچ ردکنوکے نیستنت

لِكَلِمٰتِهٖ ۚ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۱۱۵﴾ وَاِنْ تُطِعْ اَكْثَرَ مَنْ فِي الْاَرْضِ

پہ آئی ءِ خبران۔ و ھماونت اشکنوک زانوک ف۵۔ و اگر تو خبر ءِ بگرے گیشتریں بہر ءِ ھماکسانیکہ ما روئے زمین ءَ انت

چہ طلاءِ آپ جتگیں پوکیں فریبی خبران ءَ یکیت کابیش دارنت کہ اشان ءَ اشکنان ءَ ہر کس ماں دنیا ءِ زندءَ غرق انت و یہ دومی زندءَ یقین نہ دارنت۔ چوشیں احمق کنوکیں خبرانی نیمگ ءَ بلیبنت و آیانی گوں دل ءَ دوست بدارنت و پداکدی ہم چہ بدیں کاراں و کفر و فسوق ءِ چڈّان وت ءَ کشّت کت مکننت۔ ف۵ یعنی شیاطین الانس و الجنّ ءِ فریبی و چرپیں خبرانی سرا بدعقیدہ و جاہلیں مردم خیال گور کت کننت یک پیغمبرے یا آئی ءِ متبعین کہ ہر یک مسئلہ و ہر معاملہ ءَ اشان ءَ تچکیں خداءِ وتی منصف و معتبر قبول کنگ آیا چریشاں اے ممکن انت کہ اشان خدا ءَ یل کنان ءَ دگہ یک کسے ءِ چرپیں و تر پوکیں خبرانی نیمگ ءَ دلگوش گور کننت یا معاذ اللہ غیر اللہ ءِ دیما گردن ءَ بجکینت حالانکہ اشانی گور ءَ پہ خداءِ جانب ءَ ہنچیں لاچار کنوکیں کاملیں کتابے ایر بوتگ کہ ماں آئی ءَ توک ءَ تمام اصولی چیزانی ضروری گیش و گیوار و تفصیل موجود انت کہ آئی ءِ بابت ءَ اہل کتاب ءِ عالم ہن پیشی کتابانی بشارتانی بنا ءَ شرزانت کہ یقیناً اے آسمانی کتاب ایت کہ آئی ءِ تمام احوال راست انت و تماہیں احکام معتدل و منصفانہ انت کہ مریشاں کسے ءِ طاقت نہ انت کہ ردوبدل کت بکنت۔ اے پیمیں کتاب و سرجمیں قانون ءِ موجودگی ءَ چونکائی یک مسلمانے وسوسہ و وہم یا تھنا عقلی قیاس یا سرکشی ءِ پیمیں ردیں کارانی آماچ بیت کنت۔ وھدیکہ آ بخوبی ءَ زانت کہ خدا تعالیٰ کہ آ ءَ را ماوتی حکم و آئی کتاب ءَ دستور العمل تسلیم کنگ آمئے حک

ف مشاہدہ وتواریخ پیش دارنت کہ ماں دنیاءِ مدام فہمیدہ،محقق و بااصولیں مردم کم بوتگنت ۔ ہما مردم زیات ترانت کہ آمحض خیالی ، بے اصول واٹکلی خبرانی پیروی کنوک اَنت اگن شما ہمے پیما گیشی ءِ حبران ءَ منگ بناکن اِت وبے اصولیں خبرانی پدءَ روگ شروع بکن اِت توچہ خداءِ پیش داشتگیں تچکیں راہ ءَ یقیناً گسر بئیت الشراپہ واجہ ءَ نامزدکنان ءَ دگران ءَ اشکنائینگ مقصود اِنت ۔ جاھلیں عوام ءِ ہمے بے اصولیں واٹکلی خبراں چہ یکے ہما اَت کہ آیاں ذبیحہ ءِ مسئلہ پہ سرزرتگت وگوشتگتش کہ ہرچ جناورے بہ وتی موت ءَ بمریت (یعنی میتہ) آئرا مسلمان حرام گوشنت حالانکہ آئی گشوک خداوت اِنت وہرچے ءَ وت کُشنت آئرا حلال زان انت اِے واجبیں حبرایت ایشی ءِ پسہ ماں آیوکیں آیت چہ فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ ءَ دیگ بوت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ ماں موضح القرآن ءَ فرمان کنت کہ اے بازیں آیت بریشی ءَ نازل بوتنت کہ کافراں گوشگ بنا کت کہ مسلمان وتی کُشتگین ءَ ورانت واللہ ءِ کُشتگین ءَ نورانت ۔ اللہ ءَ فرمان کت کہ چشیں

يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ ۚ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ
گُڈا ترا ردبنت چہ اللہ ءِ راہ ءَ ۔ نروَنت آمگر پہ وتی خیالانی سرا ونہ ینت آ
إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿۱۱۶﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ ۖ
مگر کہ کوترا بنت دروغیں خبراں یقیناً تئی ربّ شرزانت ہماکساکہ ردوارت چہ آئی ءِ راہ ءَ
وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿۱۱۷﴾ فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ إِنْ
وَ آوت شرزانت ھماکسانا کہ پہ راہ ءِ سرا بنت ف گڈا نوں بورت چہ ھما جانور ءَ کہ گرگ بوتگ اللہ ءِ نام پہ آئی ءِ سرا اگر
كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿۱۱۸﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ
شما آئی ءِ حکمان منّت وَ چون انت شماراکہ نہ ورت چہ ھما جانور ءَ کہ گرگ بوتگ
اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ
اللہ ءِ نام پہ آئی ءِ سرا، وَ آئیا بیان کتگنت ہرچیکہ پہ شمے سری حرام کتگنت ۔ مگر و فتیکہ لاچار بہ بیت شما
إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ
پہ آئی ورگا ف وَ باز مردم نزتت گمراہ کن اَنت پہ وتی واھشانی سرا بغیر چہ علم ءَ تئی پروردگار
هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿۱۱۹﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۚ
وت شرزانت چہ حدءَ درکپوکیں مردمان ف وَ دست بکشت چہ ظاہریں گناہ ءَ وچہ پوشیدھین ءَ
إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿۱۲۰﴾
بیشک ھماکسان کہ گناہ کن انت زوت سزادیگ بنت پہ وتی کردارانی سبب ءَ ف
وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ
ومہ ورِت چہ ھما جانورے ءَ کہ گرگ نہ بوتگ پہ آئی ءِ سرا اللہ ءِ نام ف وَ اے ورگ گناہِ انت وَ
الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ
شیطانان ماں دل ءَ دور دبنت وتی دوستانی تاکہ آگوں شما جگڑہ بکن اَنت ۔ واگر شما آیانی خبر گیت
إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿۱۲۱﴾ أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ
گڈا شما ھن مشرک بوتت شرّیں یکے کسے کہ مرتگت پدا ما زندگ کت آئی ءَ وما دات آئی ءَ را

ع ۱۴ / ۱۱ / ۱

روغن مُشتگیں حبران ءِ شیطان مردم ءَ تعلیم دنت تانکہ ماں شبہ ءَ بکپینت ۔ خوب بزان ات کہ ماں حلال وحرام ءَ ایوک ءَ خداءِ حکم راھوار بیت ۔ تہنا عقلی وت گرڑیں خبران ءَ اعتبار نیست ۔ دیم ترءَ زیات گیش گیوارکنان ءَ فہمائینت کہ درستانی کُشوک اللہ تعالیٰ اِنت ونیکن آئی نام ءَ برکت حاصل اِنت ہرچے بہ آئی ءِ نام ءِ سرا ذبح بیت آ حلال اِنت وہرچے بغیر چہ اشی ءَ بمریت آمردار اِنت ۔ ف۲ وہدے راستیں دبیلانی روءَ شما پہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نبوّت وقرآن کریم ءِ حقانیت ءَ قبول کت و بہ سرجمی ءَ آئی ءِ حکمانی سرا ایمان آورت توگڑا نوں فروع وجزئیات ءِ صحت ءَ قبول داربوگ الّمی انت اگن ہر یک اصل وفرع وکلی وجزئی ءِ قبول کنگ بہ مئے عقلی قیاس ءِ سرا مبنی بہ بیت تووحی و نبوت ءِ ضرورت باقی نہ ماننت ۔ ف۳ یعنی لاچاری و مجبوری ءِ جاورءَ مستثنیٰ کنان ءَ حرامیں چیزانی تفصیل بیان بوت ۔ ماں اشاں ھما حلالیں جانور داخل نہ انت کہ آئرا پہ اللہ ءِ نام ءَ ذبح کنگ بوتگ گڑا آئی نہ ورگ ءِ ازباب چی انت ؟ ۔
ف۴ مسلمان ءِ عقیدہ ایش اِنت کہ ہر چیز بالواسطہ یا بلا واسطہ خداوت پیدا کنت وہمائی کُشیت ۔ پدا چوشکہ ماں آئی پیدا کتگیں چیزاں چہ لہتیں ءِ ورگ پہ ما فائدہ دیوک طبع ءَ کپوک انت ہنچوشکہ سروپ و انگور وغیرہ وچہ لہتین ءَ ما نفرت کنیں یا پہ وتی جان ءَ ضرر دیوک زانیں ہنچوشکہ ناپاک وسلیں چیز یا سنکھیا وغیرہ ۔ ہمے پیما آئی کُشتگیں چیزاں دو قسم اَنت یکے ھما اَنت کہ چرایاں طبع ھنز بوارت یا آیانی ورگ مئے جسمانی یا روحانی تندرستی ءَ پہ خداءِ گورءَ ضرر دیوک اِنت مثلاً ہما موی حیوان کہ پہ وتی موت ءَ بمریت وآئی ءِ خون ماں گوشت ءَ جذب بہ بیت ۔ دومی حلال وطیبیں جناورکہ آئرا باقاعدہ خداءِ نام ءِ سرا ذبح کنگ بہ بیت اِے ہم خداءِ کُشتگیں اَنت کہ بہ آئی سرا چہ مسلمان ءِ کارچ ءِ سبب ءَ موت وارد بوت مگر چہ ذبح ءِ عمل و خداءِ نام ءِ برکت ءَ آئی ءِ گوشت پاک وصاف بوت نوں ہرکسے اِے دوئیں قسما یک بلیکیت توگڑا یقیناً آمعتدی (چہ حدءَ گوزوک) شمار بیت ۔

ف۵ یعنی چہ کافرانی گمراہ کنگ ءَ نہ سر ظاہرءِ عمل بکن اِت ونہ ماں دل ءَ شبہ ظاہر بکن اِت ۔ کذا فی موضح القرآن ۔
ف۶ یعنی نہ حقیقۃً نہ حکماً ۔ حنفیہ ءِ گرا پزانت متروک التسمیہ ءِ مسئلہ ءَ حکمی ءِ ذکر ءِ ردا شمار کننت ۔ ف یعنی شرک فقط ایش نہ اِنت کہ ابید چہ خداگہ کسے ءِ عبادت ءَ بکنت بلکیں ماں شرک ءِ حکم ءَ اِے ہم داخل انت کہ کتام چیزے ءِ تحلیل وتحریم ءِ ردا پکائیں شرعی کشک ءَ یل دیان ءَ محض آراء واھواء ءِ رندگیری ءَ بکنت ہنچوشں کہ ماں اِتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ ءِ تفسیر ءِ مرفوعاً منقول اِنت کہ اہل کتاب ءَ وحی الٰہی یلہ دیان ءَ تحلیل وتحریم ءِ مدار محض اَحبار ورُھبان ءِ سرا ابر کُتگت ۔ ۱۲

نُوْرًا یَّمْشِیْ بِهٖ فِی النَّاسِ كَمَنْ مَّثَلُهٗ فِی الظُّلُمٰتِ لَیْسَ بِخَارِجٍ
روشنی کہ گونئی تریّت آماں مردمانی توک ءَ ایا آبرابریت گوں ھماکسا کہ آئیءِ حال ایشنت کہ تہاریاں کپتگ وچہ

مِّنْهَا ؕ كَذٰلِكَ زُیِّنَ لِلْكٰفِرِیْنَ مَا كَانُوْا یَعْمَلُوْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَ كَذٰلِكَ
اودا درکپت نکنت ۔ ھمیڈولا ڈولدارنت پہ کافرانی چمان آیانی کردار ف۱ وھمیڈولا

جَعَلْنَا فِیْ كُلِّ قَرْیَةٍ اَكٰبِرَ مُجْرِمِیْهَا لِیَمْكُرُوْا فِیْهَا ؕ وَ مَا یَمْكُرُوْنَ
کتگ ما ماں ہریک شہرے ءَ گنہگارانی سرداران کہ حیلہ بکننت اودا وآیان حیلہ نکننت

اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَ مَا یَشْعُرُوْنَ ﴿۱۲۳﴾ وَ اِذَا جَآءَتْهُمْ اٰیَةٌ قَالُوْا لَنْ
مگر بہ وتی جنداں وآیانی سر در نہ روت ف۲ ووفتیکہ کیت آیانی گورءَ یک آیتے گڈا گوشنت ماہچبر

نُّؤْمِنَ حَتّٰی نُؤْتٰی مِثْلَ مَاۤ اُوْتِیَ رُسُلُ اللّٰهِ ؔۘؕ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَیْثُ
نمنئیں تاوفتیکہ دیگ مبیت مارا مثل ھما چیزے کہ دیگ بوتگنت اللہءِ پیغمبران۔ اللہ شرزانت اے موقعءَ

یَجْعَلُ رِسَالَتَهٗ ؕ سَیُصِیْبُ الَّذِیْنَ اَجْرَمُوْا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ
کہ کجا دیم بدنت وتی پیغامءَ۔ زوت رسیت اے گنہگارانءَ بے عزتی چہ اللہءِ طرفءَ

وَ عَذَابٌ شَدِیْدٌۢ بِمَا كَانُوْا یَمْكُرُوْنَ ﴿۱۲۴﴾ فَمَنْ یُّرِدِ اللّٰهُ اَنْ
و سکّیں عذاب چہ ھے سببءَ کہ آیان مکاری کُت ف۳ پدا ہرکسیکہ اللہ بلوٹیت کہ آئیا را

یَّهْدِیَهٗ یَشْرَحْ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ ۚ وَ مَنْ یُّرِدْ اَنْ یُّضِلَّهٗ
پہ راہءَ بہ تریت گڈا پچ کنت آئیءِ سینگءَ پہ اسلامءِ یارگءَ ۔ وہرکسیا بلوٹیت کہ آئیا راچہ راہا ردبکنت

یَجْعَلْ صَدْرَهٗ ضَیِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا یَصَّعَّدُ فِی السَّمَآءِ ؕ كَذٰلِكَ
گڈا تنک گپان پوش کنت آئیءِ سینگءَ گشیگءَ پہ یک زورے سرکپان اِنت آسمانا ف۴ ھمیڈولا

یَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَی الَّذِیْنَ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۲۵﴾ وَ هٰذَا صِرَاطُ
دور دنت اللہ عذابءَ پہ ھماکسانی سرا کہ ایمان نیارنت وا اے تئی پروردگارءِ

رَبِّكَ مُسْتَقِیْمًا ؕ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰیٰتِ لِقَوْمٍ یَّذَّكَّرُوْنَ ﴿۱۲۶﴾ لَهُمْ
راہ انت تچکیں ماشر بیان کننت نشانیان پہ ھماکسان کہ نصیحت قبول کننت ۔ ف۵ پہ ھمایا نِنت

ف۱ پیش ءَ فرمائینتی کہ شیاطین وتی رفقاء وسنگتانی دل ءَ وسوسہ دور دیئنت کہ گوں مسلماناں جیڑہ بکننت ، یعنی بحث وتکرار ، دجل وتلبیس وتلمیع ووسوسہ اندازی کنانءَ آیاں چہ حقیں راہ ءَ دور بکننت لیکن آیاں اے خامیں ہوس چہ وتی دلاں کشگ لوٹیت ۔ آ گروہ (ٹولی) یا آ شخص کہ جہل وضلالت ءِ موت ءِ سرا مُرتگ پدا آئی حق تعالیٰ ءَ چہ ایمان وعرفان ءِ روح ءَ زندگ کت وقرآن ءِ روشنی عطا کت کہ آئی (قرآن ءِ روشنی) ءَ زوران ءَ مردمانی ہجوم وفُجّی ءِ تہا بے تکلف راہ راست ءِ سرا روگا انت آیا آئیءِ حال آ اولیاء الشیاطین ءِ پیابوت کنت کہ آ جہالت وضلالت ءِ تہاروکیانی تہا سر پاد ورگا انت کہ چہ آئی ءَ درآیگ ءِ ہچ راہ ودرے نگندنت پر چاکہ آ ہما ظلمت وتہاروکی ءَ روشنی وبدی ءَ شرّی فہمنت ، اے داب ءِ ہچ بیم بوت نہ کنت ۔ ف۲ یعنی تہنا مروچی مکہ ءِ سردار نہ بلکیں ہمیشہ کافرانی سرداراں حیلہ وبہانہ کتگ تاکہ عوام الناس پیغمبرانی فرمانبردار مبنت ، ہنچوشکہ فرعون ءَ معجزہ کہ دیت تو حیلہ ئی کت وگوشتی کہ اے چہ سحر وجادو ءِ زور ءَ سلطنت ءِ سرا قبضہ کنگ لوٹِنت لیکن آیانی اے حیلہ وچست وایرپکائیں ایماندارانی سرا کارگر نہ بنت ۔ حیلہ کنوک وتی عاقبت ءَ وت خراب کننت ووتی جند ءَ وت نقصان دینت ، اشی ءِ سما آیاں ہنّونہ بیت ۔ ف۳ اشانی مکاری ونیمون کنگ ءِ یک مثلے ایشنت کہ انبیاء علیہم السلام ءِ صدق ءِ وھدے کہ یک نشانے دیستگنت تو گوشتگنت کہ ما اے دلیل ونشانان ءَ ہچ نزانیں ماوَھا وھدءَ یقین کنیں وھدیکہ فرشتہ مئے سرا نازل بہ بنت وچہ پیغمبراں مارا ہم خداءِ پیغام ءَ باشکنائینت یاوت حق تعالیٰ مئے دیما بیئت وَقَالَ الَّذِیْنَ لَا یَرْجُوْنَ لِقَآءَنَا لَوْلَاۤ اُنْزِلَ عَلَیْنَا الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ نَرٰی رَبَّنَا ؕ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوْا فِیْۤ اَنْفُسِهِمْ وَ عَتَوْ عُتُوًّا كَبِیْرًا ﴿ (فرقان رکوع ۳) خیر اللہ تعالیٰ خدا بہتر زانت کہ کتام شخص قابل اِنت کہ آ ترا پیغمبری ءِ منصب دیگ بہ بیت و اِے مزن شانیں خداوندی امانت ءِ حامل بہ بیت اِے وَ نہ یک چیز ایت کہ چہ دعا یا ریاضت یا دنیاوی جاہ و دولت وغیرہ ءَ حاصل کنگ بہ بیت و نہ ہرکس وناکس ءَ راچوشیں جلیل القدر و نازرکیں ذمہ واری ءِ سرا فائز کنگ بیت ۔ البت چوشیں گستاخ ، متکبر ونیمون کنوکان ومکربازان ءَ آگاہ بوگ لوٹیت کہ جلد اِے شرف مندیں منصب ءِ طلب ءِ بدلہ اشان ءَ سکّیں ذلت وترندیں عذاب ءِ ضرور ءَ دیگ بیت ف۴ یعنی گوں ترندی بہ آسمان ءِ سرا لِک کپگ لوٹیت مگر نتونیت کہ لِک بکپیت ہمشکا بازدل تنگ بیت ۔ ف۵ ھماکساں کہ ایمان یارگ ءِ ارادہ ندارنت بہ آیانی سرا ہمے وڑ عذاب وتباہی یارگ بیت کم کم ءَ آیانی سینگ ہمنکر تنگ کنگ بیت کہ ماں آئی ءَ حق ءِ داخل بوگ ءِ ہچ گنجائش پشت نہ کپیت گڈا ہمے ضیق صدر عذاب اِنت کہ ماں قیامت ءَ محسوسیں شکل ءَ درا بیت ۔ اِدا "رجس" ءِ معنی بہ "عذاب" ءَ کنگ بوتگ ہمے ردا اِے تفسیر اِنت ۔ عبدالرحمٰن بن زید بن اسلم ءَ "رجس" ءِ معنی عذاب کتگ مگر ابن عباس ءَ اِدا چہ "رجس" ءَ شیطان مراد گپتگ شاید ہمشکا کہ "رجس" ناپاک ءَ گوشنت وچہ شیطان ءَ مستریں ناپاک کئے بیت کنت گڈا اِے تفسیر ءَ آیت ءِ مطلب چوش بیت کہ ہنچوش خداتعالیٰ چہ ایمان ءَ ترسوک ءِ سینگ ءَ تنگ کنت ہمشکا بے ایمانیانی سبب ءَ اشانی سرا شیطان مسلط کنگ بیت کدی اشان ءَ توفیق نہ بیت کہ حق ءِ نیمگ ءَ رجوع بکننت ۔ حضرت شاہ صاحب فرمائینت کہ "پیش ءَ فرمائینتگت کہ کافر سوگند ورنت کہ آیت ءَ بگندیں تو البت یقین کنیں ، نوں فرمائینت کہ ما اگن ایمان ندئیں تو چونکائی ایمان یارنت ۔ میانجی ءَ مردگ ءَ حلال کنگ ءِ حیلہ نقل کت نوں آئی ءِ پتہ ءَ بیان کت کہ ہرکس ءِ بہ اِے رہ بندءَ کار کننت کہ وتی خبر ءَ بل نہ کننت ہرچ دلیلے کہ بگندیت ، نیمونے بکننت گڈا ہمیشہ اِنت گمراہی ءِ پدونشان وہرکس ءِ عقل بہ انصاف ءِ رہ بندءَ بروت وہم حکم برداری بکننت گڈا آ ہدایت ءِ پدونشان اِنت ۔ ماں اِے مردماں پدونشان گمراہی ئیگنت پریشانی سرا ہچ آیتے اثر نہ کنت باقی بہ اللہ ءِ نیمگ ءَ ارادہ ہدایت واضلال ءِ نسبت کنگ ءِ ردا باز جاگہاں گیش وگیوار کنگ بوتگ ۔ ودیم تر بہ مناسبیں موقعءَ اِے بارو ءَ انشاء اللہ نبیسگ بیت ۔ ۱۲

ف لیعنی ہرکس اسلام و فرمانبرداری ءَ تچکیں راہ ءَ گریت ہمائی پہ سلامتی ءِ لوگ ءَ سر بیت و خدا آئی ءِ ولی و مددگار بیت ۔ اے احوال و اہمائی ءِ بوت کہ آئی ءِ ولی خدا انت لیعنی اولیاء الرحمٰن ۔ دیم ءَ اولیاء الشیطان ءِ احوال بیان بیت ۔ ف۲ لیعنی اے شیاطین الجناں اِشما بازیں بدبختیں انسانان ءَ وتی طرف ءَ کشِت و پہ وتی راہ ءِ سرا برُت ۔ ف۳ ماں دنیاء ءَ ہرچ انسانے بُت وغیرہ ءِ بندگی و عبادت ءَ کنت در حقیقت خبیثیں جنّ (شیاطین) ءِ بندگی و عبادت ءَ کنت پہ اے خیال ءَ کہ اے مئے کاراں شر کننت آیانی نام ءَ خیرات کنت و چونائی ہم بازیں کسے چہ اہل جاہلیت ءَ بے وسی و لاچاری ءِ وھدءَ چہ جنّاں مدد لوٹتگت ۔ چوشکہ ماں سورۂ جنّ ءَ اشارہ کنگ بوتگ و ابن کثیر وغیرہ ءَ روایات نقل کرتگنت و ہدے ماں آخرت ءَ ہما شیطانیں جنّ و انسان برابر گرفتار کنگ بنت و حقیں احوال دیما ظاھر بیت گڈا مشرکیں مردم چوش عذر بیان کننت کہ اے مئے پروردگار ما اشانی بندگی و عبادت نہ کت و لیکن ما بہما وھدءِ رداوقتے کارے کتگت و چہ موت ءِ وعدہ ءِ آیگ ءِ پیش ساری ءَ ماں دنیاوی کاراں ماچہ یک دگرے ءَ کارکشّگ ءِ یک رہ بندے سازتگت اشانی عبادت مقصود نہ ات ۔ ف۴ اِے پیمیں فرمان "مگر وھدے اللہ بلوٹیت" پمشکاکہ دوزخ ءِ عذاب دائم و قائم انت اِسے بہ ہمائی واہگ ءِ سرا انت آ وھدیکہ بلوٹیت بہ موقوف کنگ ءَ ہم قادر انت و لیکن یک چیزے کہ آئی ءَ واھتی و آئی ءِ احوال بہ پیغمبرانی زبان ءَ سرکنگ بوت نوں آ نہ ٹگلیت ۔ ف۵ لیعنی چہ گناہ گارانی گناہاں شری ءَ معلومدار انت و بہ وتی سرجمیں حکمت ءِ روءَ ہریک گناھے ءِ برمحل و مناسب سزا دنت ۔ ف۶ ہنچوش کہ شما "شیاطین الجن" و آیانی انسی اولیاءِ احوال اشکت بہ ہمے وڑءَ تمام ظالمان و گناہ گاران ءَ چہ آیانی ظلم و گناہانی تناسب ءَ ماں دوزخ ءَ اشان ءَ گوں یک دگرے ءَ نزیک کنیں و ہرکس ہر درجہ ءِ گنہگار و ظالم بیت تو آئرا گوں ہما طبقہ ءِ نافرماناں اوار کنگ بیت ۔ ف۷ برزا جنّ و انس ءِ ناشری و سزاءِ بیان اَت و "اولیاء الجنّ" ءِ زبانی فی الجملہ معذرت ہم بیان کنگ بوت نوں پیش دارگ بیت کہ آیانی ہچ عذرے معقول و سماعت ءِ قابل نیست انت ۔ ماں دنیاءَ خدائے پاک ءِ حجّت قائم بوتگت کہ اشی ءِ اقرار ءَ آیان وت کنگ کپیت ۔ اے خطاب یٰمَعۡشَرَ الۡجِنِّ وَالۡاِنۡسِ ءِ بہ قیامت ءِ روچ ءَ بیت و مخاطب کل جنّ و انس ءِ لیعنی کل مکلفانی مجموعہ اِنت ہر جماعت جداجدا مخاطب نہ انت کہ کسے چوش ایراد بگریت کہ رسول وا مدام چہ انساناں اھتگنت چہ جنّانی قوم ءَ ہچ پیغمبرے دیم دیگ نہ بوتگ گڈا رَسُوۡلٌ مِّنۡكُمۡ چہ ڈول ءَ گوشگ راست بیت کنت ۔ اصل چوش اِنت کہ مخاطبانی مجموعہ ءَ چہ اگن ماں کتام نوعے ءَ ہم اِتیانِ رسل محقق بیت کہ چرے رہ بندءَ تمام مخاطباں بلاتخصیص فائدہ سر بیت تو مجموعہ ءَ مخاطب کنگ ءِ تہا ہچ اشکال نیست اِنت مثلاً کسے چوش بگوشیت اے عرب و عجم ءِ نندوکاں و مشرق و مغرب ءِ جاہ منندان آیا چہ شما خداءَ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ پیمیں کاملیں انسان ءَ پیدا نہ کت ۔ اے عبارت ءِ مطلب کسے ءِ گورءَ اے بیت نہ کنت کہ یک محمد صلی اللہ علیہ وسلم وا ماں عرب ءَ پیدا کنگ بوت و دومی ماں عجم ءَ بوگ لوٹیت ، ہمے پیما پہ مشرق ءَ جدا و پہ مغرب ءَ جدا محمد بہ بنت ، گڈا اے عبارت برو بر راست بیت ۔ علی ھٰذا القیاس اداچوش بفہم کہ یٰمَعۡشَرَ الۡجِنِّ وَالۡاِنۡسِ اَلَمۡ یَاۡتِكُمۡ الخ ءِ مطلب صرف اینکرا انت کہ چہ جنّ و انس ءِ مجموعہ ءَ پیغمبر دیم دیگ بوتنت ۔ باقی اِے تحقیق کہ چہ ہر نوع ءَ جدا جدا اھتنت یا ہریک پیغمبر جن و انس ءِ کلیں فردانی نیمگ ءَ

دَارُ السَّلٰمِ عِنۡدَ رَبِّهِمۡ وَهُوَ وَلِیُّهُمۡ بِمَا كَانُوۡا یَعۡمَلُوۡنَ ﴿۱۲۷﴾

سلامتی ءِ لوگ آیانی پروردگار ءِ گورءَ وھماوت آیانی مددگار انت پہ آیانی عملانی سبب ءَ وا

وَیَوۡمَ یَحۡشُرُهُمۡ جَمِیۡعًا ۚ یٰمَعۡشَرَ الۡجِنِّ قَدِ اسۡتَكۡثَرۡتُمۡ مِّنَ

وھمارو چی کہ مچ کنت آ درستان ءَ یکجاگہ ۔ گوشیت کہ اے جماعت جنّانی بازینے شما پہ وتی راہ ءَ کنگ چہ

الۡاِنۡسِ ۚ وَقَالَ اَوۡلِیٰٓؤُهُمۡ مِّنَ الۡاِنۡسِ رَبَّنَا اسۡتَمۡتَعَ بَعۡضُنَا

مردمان ف۲ گوشنت دوست دار آیانی چہ مردمان کہ اے مئے پروردگار فائدہ چست کنگ ما گوں یک

بِبَعۡضٍ وَّبَلَغۡنَاۤ اَجَلَنَا الَّذِیۡۤ اَجَّلۡتَ لَنَا ؕ قَالَ النَّارُ مَثۡوٰىكُمۡ

دگرا وما رستیں پہ وتی ہما وعدہ ءِ سرا کہ تو پہ ما مقرر کتگت ف۳ فرمائینت کہ آس دوزخ ءِ شمے لوگ

خٰلِدِیۡنَ فِیۡهَاۤ اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ ؕ اِنَّ رَبَّكَ حَكِیۡمٌ عَلِیۡمٌ ﴿۱۲۸﴾

اِنت جہ منند بیت ماں آئی تہا مگر ہرچیکہ اللہ بلوٹیت ف۴ البتہ تئی پروردگار حکمتانی صاحب سہی دار انت ف۵

وَكَذٰلِكَ نُوَلِّیۡ بَعۡضَ الظّٰلِمِیۡنَ بَعۡضًۢا بِمَا كَانُوۡا یَكۡسِبُوۡنَ ﴿۱۲۹﴾

وھمیڈولا گور پہ گور کنیں گنہگاران ءَ گوں یک دگرا پہ آیانی عملانی سبب ءَ ف۶

یٰمَعۡشَرَ الۡجِنِّ وَالۡاِنۡسِ اَلَمۡ یَاۡتِكُمۡ رُسُلٌ مِّنۡكُمۡ یَقُصُّوۡنَ

او جماعت جنانیگ و مردمانی آیا نیاتکگنت شمے گورءَ پیغمبر چہ شماوت کہ بیان یکننت

عَلَیۡكُمۡ اٰیٰتِیۡ وَیُنۡذِرُوۡنَكُمۡ لِقَآءَ یَوۡمِكُمۡ هٰذَا ؕ قَالُوۡا شَهِدۡنَا

پہ شمے سرا منی آیتان و بترسینت شمارا چہ ھمے روچ ءِ دیم ءَ آیگ ءَ ف۷ گوشنت کہ ما اقرار کت

عَلٰۤی اَنۡفُسِنَا وَغَرَّتۡهُمُ الۡحَیٰوةُ الدُّنۡیَا وَشَهِدُوۡا عَلٰۤی اَنۡفُسِهِمۡ

پہ وتی گناہانی سرا و رد دات آیان ءَ دنیاءِ زندگانی ءَ ف۸ و منّت آیان پہ وتی سرا

اَنَّهُمۡ كَانُوۡا كٰفِرِیۡنَ ﴿۱۳۰﴾ ذٰلِكَ اَنۡ لَّمۡ یَكُنۡ رَّبُّكَ مُهۡلِكَ الۡقُرٰی

اے خبر کہ آ کافر بوتگنت ف۹ اے پہ ھمے سبب ءَ کہ تئی پروردگار تباہ کنوک نہ انت ملکان ءَ

بِظُلۡمٍ وَّاَهۡلُهَا غٰفِلُوۡنَ ﴿۱۳۱﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوۡا ؕ وَمَا رَبُّكَ

پہ آیانی ظلمیگی و آ ملک ءِ مردم سہیگ ھچ حالا مینت و پہ ہریکے ءَ درجہ ھستنت آیانی عملانی مطابق ءَ و تئی پروردگار

راھی کنگ بوتگ اِے ردا اِے آیت خاموش انت چہ دگہ نصوص ءِ جمہور علماء ءَ ہمے قرار داتگ کہ نہ ہریک پیغمبر ءِ بعثت عام اِنت و نہ کتام جنّے ءَ اللہ ءَ مستقل پیغمبر جوڑ کتگ و دیم داتگ ۔ اکثر معاشی و ایدگہ معاملہانی تہا اشان ءَ حق تعالیٰ ءَ انسانانی تابع کرتگ چوشکہ سورۂ جنّ ءِ آیات و حدیث ءِ نصوص اے ردا ظاھر کننت ۔ اے کتام رہ بندے نہ انت کہ پہ مخلوق ءِ ہمک ڈولا ہما پیمیں کتام رسولے بہ بیت ۔ باقی انسانانی نیمگ ءَ فرشتہ ءَ رسول جوڑ کنانءَ دیم دیگ ءِ ردا ماں قرآن ءِ بازجاگہ ءَ انکار کنگ بوتگ آئی ءِ اصلی مرادا ایش اِنت کہ انسان ءِ ذات پہ اصلی صورت ءَ آئی ءِ رویت ءِ تحمّل بار داشت نداریت فرزیادھیں خوف و ترس ءِ وجہ ءَ چہ آئی ءَ ہچ استفادہ گپتہ نہ کت و بصورت انسانے اگر بیاینت تو مفت ءَ التباس بیت کہ انسان اِیت یا فرشتہ اِیت ۔ بہ ھمیشی ءِ سرا قیاس بکن اِت کہ اگن ماں جنّ ءِ قوم ءَ نبوّت ءِ منصب ءِ اہلیت بہ بوتیں تو آیانءَ ہم پہ انساناں مبعوث کنگ نبوتگت پرچاکہ اودا ہم ہمے اشکال ھستنت ۔ البتہ انسی رسول ءِ پہ جنّ ءِ نیمگ ءَ مبعوث بوگ ءَ ہچ مشکل نہ اِنت کہ پہ جنّاں نہ وا انسان ءِ رویت ناقابلِ برداشت اِنت و نہ انسان ءِ صوری خوف و رعب چہ استفادہ ءَ مانع بیت کنت پدا حق تعالیٰ پیغمبر ءَ ہما قلبی قوت بخشیت کہ آئی ءِ سرا جنّ ءِ پیمیں ہیبت ناکیں مخلوق ءِ ہچ رعبے نہ کپیت ۔ ف۸ لیعنی دنیاءِ لذت و شہوتاں آیرا چہ آخرت ءَ غافل کت آیرا کدی ہم خیال نہ بوت کہ ہما احکم الحاکمین ءِ دیما روگی اِنت کہ آ ذرہ

بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ ۚ إِنْ يَشَأْ
بے خیال نہ انت چہ آیانی کاران ﴿ و تئی ربّ بے پرواھنت رحمانی واجرانت اگر بلوٹیت

يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ
بارت شمارا ؤ جہ نشین کنت رند چہ شما ہر کسا کہ بلوٹیت ہنچو کہ پیداگی کت شمارا چہ

ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ آخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ ۖ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾
دگر قومانی اولادءُ بیشک ہر چیزءِ وعدہ کہ گوں شما کنگ بیت آ ھر دیا پیدا اگنت وشما عاجز کت نکن اتی وٚ

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
بگوش کہ اے قوم شما وتی کارءَ بکن اِت ما ھ وتی جاگہ ان من ھن وتی کارءَ کناں گڈا انوں زوت زان اِت

مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ ۗ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾ وَ
کہ کےءَ رسیت آخرتءِ جاگہ - یقیناً پہ مرادءَ نہ رسنت ظالمان وٚ ؤ

جَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا
مقرر کننت پہ اللہءُ چہ آئیءِ پیداگ کتگیں کشارءُ ؤ جانوران یک بہرے پدا گوشنت کہ

هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَائِنَا ۖ فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ
اِے اللہءِ ونڈ انت پہ وتی خیالءُ ؤ اے مئے بُتانی ونڈ انت پدا نوں ہر ونڈ یکہ آیانی بتانیگنت

فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَائِهِمْ ۗ
گڈا آ نہ رسیت اللہءِ نیمگءُ ؤ ھما ونڈ کہ اللہءِ یگنت آ ئی رسیت آیانی بتانی نیمگءُ

سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ
سکیں بدیں فیصلئے کہ آ ئی کننت وٚ ؤ ھمے پیما ڈولدار کتگ مہ باز مشرکانی چم نظرءَ وتی چکانی

أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ
کُشگ آیانی خدایان تاکہ آیان تباہ بکننت وتاکہ لوٹ پوٹ بکننت پہ آیانی سرا آیانی دینءَ وٛ

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾ وَقَالُوا
و اگر اللہءَ بلوٹتیں گڈا آیان اے کار نکت گڈا انوں تئی بل آ بزانت و آیانی دروغ وٚ ؤ گوشنت

منزل۲

ف یعنی خداءِ اے ھیل وعادت نہ انت کہ ابید چہ آگاہ و خبردار کنگءَ کسےءَ را پہ آئیءِ ظلم وعصیانءِ سببءَ ماں دنیاءَ یا ماں آخرتءَ بگیپت وہلاک بکنت پمشکا نذیر و رسول اِی دیم داتنت کہ آیاں بشرّی تمام حجّ دانسءَ چہ آیانی نیک و بد و آغاز وانجامءَ خبردار بکننت گڈا ہر کسءِ عمل ہر چ درجےءِ بہ بیت حق تعالیٰءَ گوں آئیءَ بہ ھاوڑءَ حساب داد کنت ۔
وٚ خداءَ رسول دیم دات وتی حجّت تمام کت نوں اگں شما قبول دارنہ بئیت وبہ تچکیں راہءِ سرا گام جنان نہ بئیت تو آ پاکیں ذات غنی اِنت شمئے غرضءَ ہیچ نداریت ۔ آبلوٹیت تو شمارا بہ یک دمانےءَ فنا بکنت وچہ وتی رحمتءَ بہ شمئے جاگہءَ دگہ یک قومےءَ راا لِک بکنت کہ خداءِ مطیع و فرمانبردار بیت وشمارا فنا کنانءَ دگہ قومےءِ یارگ پہ خداءَ چے مشکل اِنت ؟ مرچی شما وتی ہماپت و پیرکانی جانشین بوتگ و نشتگ اِت آخرآیانءَ چیست کنانءَ شمارا ماں دنیاءَ ہماخداءَ جاگہ دات ۔ ہرچے بہ بیت خداءِ کار ھتل نہ بیت، شمانہ کن اِت دگہ بہ شمئے جاگہءَ لِک کنگ بنت البت اِے فکرءَ بدارات کہ اگر ہمے بغاوت وناشری شمئے قائم ودائم بوت نوگڈا خداءِ عذاب الم ءَ کیت ۔شما اگر اِے خیالءَ بدار اِت کہ تچان ءَ یا کسےءِ پناہ گران چہ سزاءَ و نارد دئیں تو گڈا اِے شمئے محض حماقت اِنت ۔خداءِ سرجمیں مخلوق سہور بوان ہم آئیءَ چہ آئیءِ مشیتءِ نفاذءَ عاجز کت نہ کننت
وٚ۳ یعنی ما چہ نیک و بد و چہ نفع و ضررءَ شمارا معلوم دار کنیں ۔ بریشیءِ سرا ہم اگر شما بہ وتی جاہلانی سرا ظلم کنگءَ دست نہ کشّ اِت گڈا و تیگ ءَ وت بزان اِت شما وتی کاراں کنان بہ بئیت ۔من وتی فرضءَ سرانجام دیاں زوت وت ظاھر بیت کہ اِے دنیاءِ گڈی انجام بہ کئیءِ دستءَ انت ۔ بلاشبہ ظالمانی انجام شر بیت نہ کنت ۔ دیما آیانی چنت اعتقادی و عملی ظلم بیان بنت کہ ماں اشاں اِے دستور جاری اتنت و چہ درستاں مسترین ظلم ہما انت کہ آئیءِ بارءَ فرمائیتی اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ۔ وٚ۴ حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینیت کہ " کافر چہ وتی کشاراں وچہ وتی دلوتانی چکاں اللہءِ نامءَ نیاز کشتگنتش و ہم بتانی نامءَ نیاز کشتگنتش ۔ پدا لھتیں جاور خداءِ نامیگاں شر تر دیستش تو اشانش بہ بتانی نامءَ بدل کننت ۔ بلے بتانی نامیگاں بہ خداءِ نیمگءَ نہ کرتنش چراں ازیات ترسنت ۔ ہمے پیما ماں گندم وغیرہ اگر بتانی نامءِ گوں خداءِ حصہءَ اوار بوتگت تو گڈا جدا کنان بتانی بہر واپس کرتگتش و اللہءِ نامءِ ماں بتانی بہرءَ اوار بوتگت تو آئرا واپس نہ کرتگتش ۔ پدا چوش نیمونش کتگت کہ اللہ غنی اِنت آئیءِ بہر اگر کم بیت آئرا ہیچ عرض نیست برخلاف بتانی کہ آ چوش نہ انت ۔ تماشا ایش اِنت کہ بریشیءِ گوشگءَ میاری ہم نہ بوتنت کہ وھدے اشاں چو محتاج آنت اشاں معبود قرار دیگ کتام عقل مندی اِنت ۔ہرچے بہ بیت مرے آیتاں چہ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ءَ مشرکاں اِے بھرو ونڈءَ رارءَ د قرار دیگ بوتگ ۔ یعنی چہ خداءِ پیداکتگیں کشار و دلوتان وغیرہءَ اول وا بہ آئیءِ مقابل غیر اللہءِ بہرءِ گیشینگ پدا ستیں وعیب داریں چیز خداءِ نیمگءَ ایر کنگ چنکر ظلم و ناانصافی انت ۔ وٚ۵ اِدا "شرکاء"ءِ تفسیر مجاھدءَ چہ "شیاطین" ءَ کتگ ۔ مشرکانی مزنیں جہالت و سنگدلیءِ یک نمونہ ئے ابشنت کہ لھتینءَ وتی جنیں چکانءَ چہ ساھگ بندی بوگءِ ترس و لھتیناں چہ اِے ترسءَ کہ چہ کجا اِش وارینیں ، وتی حقی ایں اولادِش قتل کرتنت و بازبرءَ منت اِش کتگت کہ اگر اینکس مردیں چک بوتنت یا فلاں مراد تمام بہ بیت تو یک مردیں چُکے فلاں بتءِ نامءَ ذبح کنیں ۔ پدا اِے ظلم و بے رحمی اِش مزن عبادت و قربتءِ ذریعہ زانت ۔ شاید اِے رسم شیطانءَ سنتِ خلیل اللہیءِ جوابءَ ماں اشانی دلءَ چگل داتگ ۔ ماں یہودءَ ہم داں مزنیں مدّتےءَ اولادءِ قتل رسم جاری مانت کہ بنی اسرائیلءِ نبیاں گوں مزنیں تُندیءَ ایشرا رد قرار دات ۔بہرحال مرے آیتءَ اولادءِ قتل تمامیں رہ بندانءَ خراب فرمائینگ بوتگ کہ ماں جاھلیتءِ دورءَ راھوار اتنت یعنی شیاطین اولادءِ قتلءَ پمشکا بہ جوانیں رنگےءَ ڈولدار کننت وپیشدارنت کہ اِے وڑا مردمانءَ دنیا وآخرت ھر دوئیں جاگھاں تباہ و برباد بکننت کہ اِے کار ملّتِ ابراھیمی و اسماعیلءِ یکدم برخلاف انت کہ شیطان اِشرا یک دینی کار و قربتِ الٰہی باور کنائینگ لوٹیت العیاذ باللہ کجا سُنّت ابراھیمی وکجا اِے احمقی و جاھلیں کار ۔ وٚ۶ ہمے ہمیں آیت وَلَوْ أَنَّنَا ءِ شروعاتءَ گوستگ ۔ اِے ردا چیزے کہ نویسگ بوتگ باید اِنت کہ ہمود اچارگ بہ بنت ۔ ۱۲

هٰذِهٖٓ اَنْعَامٌ وَّحَرْثٌ حِجْرٌ ۖ لَّا يَطْعَمُهَآ اِلَّا مَنْ نَّشَآءُ بِزَعْمِهِمْ

کہ اے جانور واے کشار پہ گرو بندت آنت ایشاں اکس مَوارت مگر ہر کسّ باکہ ما بلوٹیں بہ وتی خیال ءِ موافق ءَ

وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُوْرُهَا وَاَنْعَامٌ لَّا يَذْكُرُوْنَ اسْمَ اللّٰهِ

ؤ لہتے جانور ءِ پشتا بار ءِ لڈّگ وسوار بیگ ش حرام کت ؤ یہ لہتے جانور ءِ سر حلال کنگ ءِ وقت ءَ اللہ ناش

عَلَيْهَا افْتِرَآءً عَلَيْهِ ۭ سَيَجْزِيْهِمْ بِمَا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ۝۱۳۸ وَقَالُوْا

نگیت پہ بہتان ءِ بندگا پہ اللہ ءِ سرا۔ نوں آیانی سزاء زوت دنت پہ آیانی دروغ ءِ سرا ف۱ وگوشنت

مَا فِيْ بُطُوْنِ هٰذِهِ الْاَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُوْرِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلٰٓي

کہ ہر چیکہ ماں اے جانورانی لاپ ءَ ئنت آئی ءِ ورگ خاص پہ مئے مردینان جائز انت ؤ آ حرام انت پہ

اَزْوَاجِنَا ۚ وَاِنْ يَّكُنْ مَّيْتَةً فَهُمْ فِيْهِ شُرَكَآءُ ۭ سَيَجْزِيْهِمْ

مئے جنینانی سرا واگر آ لاپی چُک مردگ گڈا جنین و مردین آئی ءِ ورگ ءِ برابر انت۔ زوت سزا ای دنت آیانء

وَصْفَهُمْ ۭ اِنَّهٗ حَكِيْمٌ عَلِيْمٌ ۝۱۳۹ قَدْ خَسِرَ الَّذِيْنَ قَتَلُوْٓا اَوْلَادَهُمْ

پہ اے بیان ءِ سرا آ دانشمند انت زانوکے انت ف۲ بیشک تاوان بار بوننت ھماکسّاں کہ وتی اولادش کشتنت

سَفَهًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّحَرَّمُوْا مَا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ افْتِرَآءً عَلَي اللّٰهِ ۭ

پہ نادانی چیے علمی ءِ ؤ حرامش کتنت ھما رزقیکہ اللہ ءَ داتگنت پہ بہتان ءِ بندگ ءِ پہ اللہ ءِ سرا۔

قَدْ ضَلُّوْا وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِيْنَ ۝۱۴۰ۧ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَنْشَاَ جَنّٰتٍ

بیشک آ گمراہ بوننت ؤ نیا تکنت آ پہ راہ راست ءِ سرا ف۳ ؤ آ ھما ئنت کہ پیدا اِی کتنت باغ

مَّعْرُوْشٰتٍ وَّغَيْرَ مَعْرُوْشٰتٍ وَّالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا اُكُلُهٗ

پہ پایا نی سرا چست کتگیں وبے پایانی سرا چست نکتگیں ف۴ ؤ مچ وکشار کہ جدا جدا اینت آیانی بران

وَالزَّيْتُوْنَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَّغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ۭ كُلُوْا مِنْ

و زیتون و انار کہ لہتے گوں یکدگرا ہمرنگ انت و لہتے ہمرنگ نہ انت ف۵ بوَرِت چہ

ثَمَرِهٖٓ اِذَآ اَثْمَرَ وَاٰتُوْا حَقَّهٗ يَوْمَ حَصَادِهٖ ڮ وَلَا تُسْرِفُوْا ۭ اِنَّهٗ

آئی ءِ میوہان وقتیکہ آ بر کنت وبدیت آئی ءِ حق ءَ بُرگ ءِ روچ ءِ ؤ بیجا خرچ مکن اِت۔ بیشک آ

ف۱ مثلاً مرد بورنت یا جنیں آدم مورنت یا ایوک ءَ بت خانہ ءِ مجاور وارت کننت اِے پابندی ماں وتی خیال ءَ لھتیں دلوت وکشارانی ردءَ جت گتش کہ اشاں بہ بتانی نام ءَ وقف کنگ بوتگنت ہمے پیما لھتیں جناورانی پشت ءَ سواری و بار لڈّگ ءَ حرامش زانتگت لھتیں جناورانی نسبت ءَ اشاں اِے فیصلہ کتگت کہ ذبح ءِ وہدءَ یا سواری ءِ خاطرءَ یا شیر دوشگ ءِ وھدءَ خداءِ نام بہ اشانی سرا گرگ مبیت تانکہ بتانی نام گیتیں چیزانی تہا خدا شریک مبیت۔ پدا ظلمش جوش کتگت کہ اِے خرافات و جاھلی کاران ءَ خداءِ نیمگ ءَ نسبت اِش داتگت جوش بگوش کہ معاذ اللہ اِے حکم خداءَ داتگنت وہمے پیما آئی ءِ رضامندی حاصل کنگ۔ چشیں بدیں کسب و کاراں گوں اِے ڈولیں افتراء و بھتان۔ زوت اشاں گوں وتی اے گناہان ءِ سزاءَ دوچار کینت۔

ف۲ یک مسئلہ ئے وتگر کتگنتش کہ بحیرہ وسائبہ ءَ اگر ذبح کنگ بہ بیت وچہ آئی ءِ لاپ ءَ گوسک سلامت درآتک تو آئرا مردیں بورنت، جنیں آدم آئی ءَ مورنت واگر مردگ درآتک تو گڈا درست آئرا نونت کہ بورنت اے پمیں بے بنیادیں مسئلہ وتگڑوکانی جرم ءَ چہ خدا بے خبر نہ اِنت البت آ بہ وتی حکمت ءِ روءَ بہ مناسبیں سزا دنت۔ ف۳ چہ ایشی ءَ مستریں خرابی دتاوان دگہ چی بیت کنت کہ مفت ءَ مفت بلاوجہ ماں دنیاءَ چہ اولاد و مالاں زہر ویدا بہ سنگدلی و بداخلاقی ءِ بدنام دپ بوتنت وآخرت ءَ عذاب ءَ وتی چک ءَ لڈّات نہ چہ عقل کارش گیت نہ شرع ءَ جاھش یارت، گڈا چکیں راہ اشان ءَ چونکائی دست بجتیں۔ ف۴ ہر چیکہ پہ برنک وڈ نگرانی سرا لِک کنائینگ بنت مثلاً انگور وغیرہ وہر چیکہ چوش نہ اِنت مثلاً مچّ اِنت وغیرہ بھنڈداریں درچک یا بوٹگ وتیجگ وغیرہ کہ اشانی ولّ ابید چہ ٹیگ دیگ ءَ بہ زمین ءِ سرا تالان بنت۔

ف۵ یعنی بہ شکل وصورت یک پیم انت وتام ولذّت ءَ جدا جدا انت ۔۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِيْنَ ۝۱۴۱ وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُوْلَةً وَّفَرْشًا ؕ كُلُوْا
دوست نداریت بیجا خرچ کنوکان ف۱ ؤ پیداگی کُنگ چہ جانوران بارچست کنوکیں وبہ زمینءَ لگتگیں ف۲ بورت

مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوْا خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ ؕ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ
چہ اللہءِ داتگیں رزقءَ ومہ رَوِت پہ شیطانءِ پدانی رندا۔ آ وَ شمے ظاہریں

مُّبِيْنٌ ۝۱۴۲ ثَمٰنِيَةَ اَزْوَاجٍ ۚ مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ؕ
دشمن اِنت ف۳ ؤ پیداگی کتگ ھشت نر وماده چہ اِسپیے پسءَ دو ف۴ ؤ چہ سیہ پسءَ دو

قُلْ ءٰٓالذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ
تو جُست بکن کہ ہردو نریں اللہءَ حرام کتگنت یا ہردو مادگیں یا ھماچکیکہ ہردوکیں مادگینانی چکدانانی تہا

الْاُنْثَيَيْنِ ؕ نَبِّئُوْنِيْ بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝۱۴۳ وَمِنَ الْاِبِلِ
بوتگ چرینے بہ بیت چہ مادگینے۔ پیش دارِت مَنا دلیل اگر شما راست گوش اِت ف۵ ؤ پیداگی کتگ چہ ھشترا

اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ ؕ قُلْ ءٰٓالذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ
دو ؤ چہ گوکءَ دو۔ تو جُست کن کہ ہردو نریں اللہءَ حرام کتگنت یا ھردو مادگیں

اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ ؕ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ
یا ہماچکے کہ ہردوکیں مادگینا چکدانانی تہا بوتگ، زاناں شما حاضر اِت وقتیکہ

وَصّٰىكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَا ۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا
اللہءَ شمارا اِے حکم داتگت۔ نوں کے اِنت ظالم تر چہ ہماکسا کہ بہتان ببندیت پہ اللہءِ سرا پہ دروغ

لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝۱۴۴
تاکہ گمراہ بکنت مردماں پہ بے علمی۔ بیشک اللہ پہ راہا نیرّ بنیت ظالمیں قوما ف۶

ع ۱۷ ۴

قُلْ لَّآ اَجِدُ فِيْ مَآ اُوْحِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَّطْعَمُهٗٓ
تو بگوش کہ من نگنداں ماں ھما حکمےءَ کہ دیم دیگ بوتگ پہ منی نیمگا چیزیکہ حرام بیبت پہ وروکےءِ سرا کہ بوارت آئیا

اِلَّآ اَنْ يَّكُوْنَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَّسْفُوْحًا اَوْ لَحْمَ خِنْزِيْرٍ فَاِنَّهٗ
مگر اے کہ ھما چیز مردارے ببیت یا رتیکگیں خونے یا خوکے گوشت پرچیکہ آ

ف یعنی ھرچ گندم ونیبگ حق تعالیٰءَ پیدا فرمائینتگنت۔ چہ آیانی ورگءَ بے دلیلءِ ہہتل مبئیت۔ البت دوخبرانی خیالءَ بدار اِت یک الیش اِنت کہ رون موشءَ گوں ھور خداءِ حقءَ ادا بکن اِت ؤ دومی چہ مفتیں وبے موقعیں خرچءَ وتارا بجل اِت۔ چہ اللہءِ حقءَ ادا امرادچی انت، مرپشی عالمانی مختلف قول انت ابن کثیر حوش بیان کنت کہ شروعاتءَ ماں مکہ معظمہءَ چہ کشار و باغءِ پیداوارءَ چیزے بھرکشگ واجب اَت کہ ایشرا بہ مساکین وفقراءِ سرا خرچ کنگ بہ بیت۔ مدینہ طیّبہءَ سربوگءَ پدماں ۲ھءَ آئیءِ مقدار وغیرہءِ تفصیل گیشنگ بوت یعنی بارانی زمینءِ پیداوار (بشرطیکہ خراجی مبیت) دھمی بہر وآپ سرکنوکیں زمینءِ بیستمی بہر واجب انت۔ ف۲ بارچست کنوک جوشکہ اشتر وغیرہ وگوں زمین لگتیں کوتاہ قدءِ جانور جوشکہ پس وگرانڈ وغیرہ۔ ف۳ بایداِنت کہ اللہ پاکءَ بخشاتگیں نعمتاں نفع حاصل بکنیں۔ شیطانءِ پدانی سرا روگءِ مقصد الیشنت کہ آیاں مفت ناحقءَ شرعی دلیلءَ بغیر حرام قرار دیگ بہ بیت یا آیانءَ شرک و بُت پرستیءِ ذریعہ جوڑ کنگ بہ بیت۔ شیطانءِ جریشیءَ مستریں دژمنی دگہ چی بیت کنت کہ ماں دنیاءَ شمارا چریشے نعمتاں بے نصیب کنت وآخرتءِ عذاب آ جداءِ شما جریدہ اِنت۔ ف۴ یعنی یک نر ویک مادگے، اے پیما بہ ہک پیما دو دو جوڑی بوت انت وایشانی مجموعہ ھشت بوت۔ ف۵ یعنی کتام چیز حرام وحلال تہنا چہ خداءِ حکمءَ بیت کنت گڈا چریشاں نر یا مادگءَ یا ھماچکءِ مادگءِ لاپءِ توکءَ انت اگر پہ کلیں مرداں حرام قرار دئیت جوشکہ ماں پیشی آیتاں گوست، آئیءِ دلیل شمے گورءَ چی اِنت۔ وھدیکہ خدائی دلیل شمے گورءَ ھچ نبست اِنت تو تہنا پہ ہوا وتی فکرءَ خداءِ پیدا کتگیں چیزانءَ حلال یا حرام گوشنگ ایشیءَ ظاہر کنت کہ خدائی منصبءَ معاذاللہ شما پہ وتءَ تجویز کن اِت یا پہ زانتکاری خداءِ سرا بھتان بندگا اِت ہردوئیں صورت پہ شما مہلک وتباہ کنوک انت۔ ف۶ چیزانی تحلیل وتحریم تہنا چہ خداءِ حکمءَ بیت کنت وخداءِ حکم یا پہ نبیانی معرفتءِ سر بیت یا بلا واسطہ حق تعالیٰ کسےءَ را خطاب بکنت تو آئیرا معلوم بیت۔ اداہر دوئیں صورت منفی انت۔ اوّلی شقءِ انتفاءِ سرا ماں نَبِّئُوْنِيْ بِعِلْمٍ الخءَ ودومی نفیءِ سرا اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ وَصّٰىكُمُ الخءَ سرزنش دات۔ پدا پہ مشرکانءِ دعویٰءِ ردا افتراء و اضلالءَ ابید دگہ چیز پشت کیتگ۔ بلاشبہ چریشیءَ مستریں ظالم کس بیت نہ کنت کہ آ خداءِ سرا بھتان پہ بندیت وچہ علم وتحقیقءَ زہر بوگءِ باوجود مردمانءَ غلط وباطلیں مسئلہ بیان کنانءَ گمراہ کنگءِ شوھازءَ بہ بیت۔ ہرکسءَ اینکہ بے شرمی قبول کنگ وچشیں مزنیں ظلمءِ سرا لانک بتگ آئیءِ ھدایت حاصل کنگءِ امید دارگ مفتیں خبر اِیت۔ ۱۲

ف۱ حضرت شاہ صاحب فرمائنیت ,, یعنی ہما جناورانی ورگ بہ دستور ءِ ردءِ انت چرایان ہمیش حرام انت ،، ماں اے آیت ءِ کا قرآن ءَ اے پیش دارگی انت کہ ہرچ چیزءِ بیان بالا بوت آیان حلال اتنت کہ شما اشان ءَ حرام جوڑکت نوں ہما چیزانی بیان انت کہ آ واقعی حرام انت وشما آیان ءَ حلال جوڑکن اِت ۔ اے ردءِ آیت ءِ تفسیر وگیش وگیوار سورہ مائدہ ءِ اول سرءَ حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ الۡمَيۡتَةُ الخ ءِ ردءَ گوستگ ہمودا چارگ بہ بیت ۔ ف۲ یعنی اصلی حرمت ماں ہما چیزانءِ انت کہ زرا بیان بوتنت البت وقتی مصلحت ءِ ردءَ لھتیں چیز پہ ھدار کی لھتیں قومانی سرا پیسرا حرام کنگ بوتگنت مثلاً یہودءِ سرا بہ آیانی ناشریانءِ ردءَ سزاءِ خاطرءَ ہمک ناخن (سرمب) داریں جانور کہ آیانی سرمب تل نہ انت چوشکہ اشتر شتر مرغ بٹ وغیرہ حرام کنگ بوتگ اَت ۔ ہم گوک وپس ءِ ہما چربی بہ سرءِ یا روتانی سرا مبیت یاگوں ھڈءَ ادار مبیت بہ اشانی سرا حرام کنگ بوتگت چوشکہ گردہ ءِ چربی ۔ بنی اسرائیل ءِ دعوی غلط ودروغ انت کہ اِے چیز ابراھیم ونوح علیہما السلام ءِ زمانگ ءَ حرام بوان ءِ بیداک انت ، راستیں گپ ایشنت کہ چہ ایشان ہچ چیز ماں حضرت ابراھیم ءِ دورءَ حرام نہ اَت ، یہودءِ نافرمانی وناشریانی سبب ءَ اے کلیں چیز حرام کنگ بوتنت ہرکسے اشی ءِ برخلاف دعوی بکنت دروغ بندیت چوشکہ جز ,, لن تنالوا ،، ءِ شروع ءَ چہ ,, قُلۡ فَأۡتُوۡا بِالتَّوۡرٰىةِ فَاتۡلُوۡهَآ اِنۡ كُنۡتُمۡ صٰدِقِيۡنَ ٥ ،، اے دعوی کنوکان ءَ چیلنج دیگ بوتگت ف۳ یعنی چہ رحمت ءِ برکت ءَ شما دنیگہ سلامت اِت چشیں گُنت مَوَراِت کہ عذاب ٹگل اِت ۔ ۱۲

رِجۡسٌ اَوۡ فِسۡقًا اُهِلَّ لِغَيۡرِ اللّٰهِ بِهٖ ۚ فَمَنِ اضۡطُرَّ غَيۡرَ بَاغٍ
پلیتنت یا ناجائزیں ذبیحہ کہ پہ آئیءِ سرا نوار جنگ بہ بیت دگہ کسے ءِ نام بغیر چہ اللہ ءَ ۔ پدا ہرکسیکہ ناعلاج ببیت نہ نافرمانی

وَّلَا عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ غَفُوۡرٌ رَّحِيۡمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى الَّذِيۡنَ هَادُوۡا
بکنت ؤنہ زیاتی ۔ گڑا بیشک تئیءِ رب مزنیں بخشوک مہربان انت ف۱ و پہ یہودیانی سرا

حَرَّمۡنَا كُلَّ ذِىۡ ظُفُرٍ ۚ وَمِنَ الۡبَقَرِ وَالۡغَنَمِ حَرَّمۡنَا عَلَيۡهِمۡ
حرام کنگ ما ہرجانوریکہ ناخنی برنت وچہ گوک ءَ و پسءَ حرامیں کتگت پہ آیان

شُحُوۡمَهُمَاۤ اِلَّا مَا حَمَلَتۡ ظُهُوۡرُهُمَاۤ اَوِ الۡحَوَايَاۤ اَوۡ مَا اخۡتَلَطَ بِعَظۡمٍ ؕ
پیگ آدوئیںانی مگر ہما پیگے کہ لچتگ ماں پشتا آیانی یا ماں روتان یا ہماکہ لچتگ پہ ھڈا ۔

ذٰلِكَ جَزَيۡنٰهُمۡ بِبَغۡيِهِمۡ ۖ وَاِنَّا لَصٰدِقُوۡنَ ﴿١٤٦﴾ فَاِنۡ كَذَّبُوۡكَ
اے آیانی سزا ایت کہ ما داتگت پہ آیانی سرکشیءِ سببا ۔ وَ ما راست گوشیں ف۲ پدا اگر آدروغ بند کننت ترا

فَقُلۡ رَّبُّكُمۡ ذُوۡ رَحۡمَةٍ وَّاسِعَةٍ ۚ وَلَا يُرَدُّ بَاۡسُهٗ عَنِ الۡقَوۡمِ
گڑا تو بگوش کہ شمے پروردگار کشادئیں رحمتانی صاحبنت وَ ترینگ نبیت آئیءِ عذاب چہ گنہگاریں

الۡمُجۡرِمِيۡنَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُوۡلُ الَّذِيۡنَ اَشۡرَكُوۡا لَوۡ شَآءَ اللّٰهُ مَاۤ اَشۡرَكۡنَا
قوم ءَ ف۳ زوت گوشنت مشرکان کہ اگر اللہ ءَ بلوٹتیں گڑا شرک نکتگت ما

وَلَاۤ اٰبَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِنۡ شَىۡءٍ ؕ كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِيۡنَ
وَ نہ مے پت ؤپیرکان ونہ حرام کتگت مایک چیزے ہمیڈولا ہماکسانیکہ پیسر چہ آیان گوستگنت آیان

مِنۡ قَبۡلِهِمۡ حَتّٰى ذَاقُوۡا بَاۡسَنَا ؕ قُلۡ هَلۡ عِنۡدَكُمۡ مِّنۡ عِلۡمٍ
ہن (پیغمبر) دروغ بند کتگنت چہ ہماحدیکہ چشت آیان مئے عذاب ۔ تو بگوش کہ شمے گورءَ چیزے علم ہستنت کہ کشت

فَتُخۡرِجُوۡهُ لَنَا ؕ اِنۡ تَتَّبِعُوۡنَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنۡ اَنۡتُمۡ اِلَّا
ظاہر کن اِت آئیا مے دیما؟ نروت شما مگر گمانے رندا وَ نہ اِت شما مگر کہ

تَخۡرُصُوۡنَ ﴿١٤٨﴾ قُلۡ فَلِلّٰهِ الۡحُجَّةُ الۡبَالِغَةُ ۚ فَلَوۡ شَآءَ لَهَدٰٮكُمۡ
پہ دیم مان برّت ۔ بگوش کہ اللہ ءِ دلیل محکمنت نوں اگر آئیا بلوٹتیں گڑا شما درستانی

اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۴۹﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ الَّذِيْنَ يَشْهَدُوْنَ اَنَّ اللّٰهَ

پراہ ءِ پتریںت وا بگوش کہ بیارِت دتی گواهاں کہ شاہدی بدئینت پہ اے جرا کہ اللہ ءَ

حَرَّمَ هٰذَا ۚ فَاِنْ شَهِدُوْا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ

حرام کتگنت اے چیز. پدا اگر آچشیں گواہی بدینت گڈا تو آیانی گوا بیگ ءَ باور مکن تو آیانی واهشانی رندا مرو

الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ

هماکہ دروغ بندِش کتگنت مے حکم وَ هماکہ یقین نہ کننت پہ آخرت ءَ وَ آ

بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُوْنَ ﴿۱۵۰﴾ قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا

گوں وتی پروردگار ءَ برابر کننت دگران ءَ بگوش بیایت کہ من آتاں گوشداریناں هما چیز کہ حرام کتگنت پروردگار اے شمے سرا

تُشْرِكُوْا بِهٖ شَيْئًا وَّبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا ۚ وَلَا تَقْتُلُوْٓا اَوْلَادَكُمْ

اے کہ شریدار مکن اِت گوں آئیا هچ چیزے ءَ گوں مات و پت ءَ نیکی بکن اِت و مکُش اِت وتی چُکّان

مِّنْ اِمْلَاقٍ ؕ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ ۚ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ

چہ تنگدستی ءَ ماوت رزق دئیں شمارا وَ آیان ءَ وا دنزیک ءَ مروت بے حیائیں کارانی

مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۚ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِيْ حَرَّمَ اللّٰهُ

چیزے کہ ظاہر بیت چہ آئیا وَ چیزے کہ پوشیدہ بیت وَ مکُش اِت هماکسے ءَ کہ حرام کتگ اللہ ءَ (آئی کشگ)

اِلَّا بِالْحَقِّ ؕ ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَا تَقْرَبُوْا

مگر پہ حق وا اِے حکمی داتگ شمارا تا کہ شما سر بہ بیت وا دنزیک ءَ مروت

مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهٗ ۚ وَاَوْفُوا

چورہ ءِ مال ءَ مگر پہ هنچیں پیمے کہ آ شرتر نت تاکہ آ برسیت پہ وتی بودورشد ءَ وَ پورہ بکن اِت

الْكَيْلَ وَالْمِيْزَانَ بِالْقِسْطِ ۚ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ۚ وَ

کاسگے کیل ءَ وَ تُنَ هیمے تول ءَ پہ انصاف تکلیف ندئیں ما هچ کسے ءَ مگر قدر هما ئی طاقت ءَ وَ

اِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوْا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ۚ وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوْا ؕ

وقتیکہ خبر کن اِت گڈا حقیں خبرا بگوشِت اگرچہ آ وتی رشتہ دارے بہ بیت وَ اللہ ءِ عهد ءَ پورہ کن اِت

ع ۱۸ ۶ ۵

وا مان گو سنگیں رکوع ءَ چہ مشرکان گوشگ بوتگت کہ هما حلال و پاکیں چیزان ءَ شما حرام قرار داتگت و پدا اے تحریم ءِ نسبت ءَ پہ خدا ءِ نیمگ ءَ ریتیں اِت اشی ءِ سند و دلیل ءَ بیارِت، اد ءَ همایانی دلیل بیان کنگ بوتگ کہ آیان ایشرا پیش کتوک انت یعنی اگر اللہ ءَ بلوٹتیں تو آ ئرا قدرت حاصل ات کہ مارا و مئے پت و پیرکان ءَ چہ اے تحریم ءَ بلکیں چہ تمامیں مشرکانہ کاران و خبران دور بداشتیں. وھدیکہ دور نداشتی وھمے دستور چہ پیش کینگ و پیداک انت تو ثابت بوت کہ پہ آئی گور ءَ مئے اے کار دوستناک انت، دوستناک میونیں تو بہ اشانی انجام دیگ ءَ ماراد نیگہ پر چا آزاد هِشتگی. تران کنگی گپ ایشنت کہ یک نیک نامیں و فهیدہ ابن حکومات یک باغی ءَ چہ آئی باغیانہ قصہ و کاران باوجود یقین دارگ ءَ کہ اے کس باغی انت و پدا مزن قدرت ءِ باوجود آ ئرا بہ اوّل سرا بہ دار ءَ نہ کشِت. حکومات آئی ءِ نروتابانی نیمگ ءَ خیال داری کنت و وتی جاسوسان ءَ آئی پشت ءَ یل دنت. آ ئرا بیم تراپ دنت تاکہ آ ئرا ستیں کشک ءَ گام بجنت و پدا آ ئرا چشیں موہ دنت کہ مرد بہ هوش بہو برے نا امیت بوان آئی واگ ءَ شُل یل دنت کہ بہلی وتی بور ءَ شر بتا چینیت تاکہ محکم بگیر ءَ بئیت و آئی بر خلاف قصہ و کار مخلوق ءِ دیما هم بیا یںت و آخر ءَ آئی جرم ثابت بہ بیت و آ ئرا مخلوق ءِ دیم ءَ سزا دیگ بہ بیت. اے تمامیں جاوران مجرم ءِ واگ ءَ شُل یل کنگ و چہ هما دمان ءَ سزا نہ دیگ ءَ زانا اے ثابت بیت کہ پہ حکومت ءِ گور ءَ اے کارانی جرم بوگ اوّل چہ آئی شِنگ بوتگیں قانون ءَ ظاہر انت دومی وھدیکہ اے مجرم ءِ مهلت تمام بوگ ءَ پد پہ عدالت ءِ دیما پیش بیت و باقاعدہ گناہ ءِ اقرار و اظہار ءَ پد پہ دار ءَ کشگ یا بہ دائمی بندی خانہ ءَ دیم دیگ بیت نوں گڈا ظاهر بیت کہ بے شک هر کس گند بیت کہ حکومت ءِ گور ءَ اے چنکر مزنیں جرمے اَت. بهرحال حکومت ءِ کتام جرم ءِ سرا علم و قدرت دارگ ءِ باوجود بہ کتام مصلحتے ءِ بناء هما دمان ءَ سزا جاری نہ کنگ بریشی ءَ دلیل نہ انت کہ آ جرم ءَ را جرم حساب نہ کنت پہ ایشی ءِ سرا قیاس بکن آ احکم الحاکمین چہ بیدا انتش ءِ اوّل سرا بگردان مردچی ءَ وتی صادق القول و پاکبازیں نائبانی توسط ءَ چہ هک پیچے قانون و حکمان بندگان ءَ سر بدی دیان بوتگ و گوں تتری ءَ بیش داشتگ کہ کتام کار آ ئرا دوست بیت و کتام کار آ ئرا دوست نہ بیت کدی رند پہ رند و کدی کمیں کمیں توقف ءَ پدا اے حکمانی بابت ءَ دوبارہ سرزنش هم دیگ بوتگ، مان اے دوران ءَ گوں خلاف ورزی کنوکان دان چشم پوشی ءِ حد ءَ چشم پوشی و درگذر هم کنگ بوتگ معمولی بیم تراپ هم پہ وتی وھد ءِ دیگ بوتگ. و هر کس ءِ بدبختی ءِ تاس سر ریچ بوتگ انت آیانی واگ شُل دارگ بوت کہ آ بہ سر ظاهر ءَ و نار اخداء مستریں سزا ءِ حق دار ثابت کنان ءَ وتی انجام ءَ سر بہ بنت چنانچہ بازیں قومے ءَ وتی جرمانی انجام ءِ مان دنیاء کم کم ءَ تام چشتگ انت گڈا اے جاورانی موجودگی یک قومے بہ چنت روچ ءَ مان جرمان گرفتار بوگ و چہ فوراً نہ گرگ ءِ بناء چونکائی استدلال گرگ بیت کنت کہ آ جرم (معاذاللہ) خدا ءِ نزیک ءَ دوستناک انت و اگر نہ خداء اشان ءَ یک کلاک ءَ هم مهلت نہ داتگت، پشت کپت اے سوال کہ خدا ءَ انسان ءِ وجود اے پیم ءَ پرچا جوڑ نہ کت کہ آ بہ بدی ءِ نیمگ ءَ هچبر شُت مکتیں وا اے پیما فطرةً آ ئرا مجبور کنگ بوتیں کہ نیکی و شری ءَ ابید هچ اختیار مکتیں. اگر فکر جنگ بہ بیت تو اے سوال ءِ مطلب چوش در ابیت کہ انسان ءَ چوش پرچا نہ پیدا کنگ بوت کہ آ انسان پشت مہ کپتیں. یا واجشت وڈوک بوتیں کہ آ چہ ادراک و شعور و کسب و کار پہکہ خالی بہ بیت یا مثل خر و اسپ ءَ وغیرہ جانورانی ڈولا جزئی احساس و ارادہ داروکیں جیوانے بوتیں کہ آ چہ ازل ءَ تا ابد ءَ وتی مخصوصیں ویک پیم ءِ کار و جاورانی گونڈیں دائرہ ءِ تها سرگردان بہ بوتیں و یا آ ئرا مزن عزت دیگ بہ بوتیں تو فرشتگانی رد ءَ نندوک بوتیں کہ اشان محض بہ عبادت و اطاعت ءِ حیلۃ و فطرةً اختیار داروک انت. خلاصہ چوش بوت اے کلی ادراک و عظیم الشان کسبی تصرفات داروکیں ترقی کنوکیں جنس بر روئے زمین ءَ آرگ مبوتیں. بہ منی خیال ءَ یک انسانے وتی شرف و کرامت ءِ مزنیں دعوی کنان ءَ چشیں همات نہ کنت کہ چہ بُن ءَ وتی وجود ءِ انکار ءَ کنت پدا اگر انسانی نوع ءِ گوں آئی عقلی و عملی توتان و کسب و اختیار دارگ ءِ موجودگیں آزادی ءِ پیدا کنگ پہ عالم ءِ نظام ءِ تکمیل ءَ ضروری اَت تو اے تکوینی نظام ءِ آثار و انجام ءِ قبول کنگ هم ضروری انت اے چون بیت کنت کہ مان مادی و معاشی زند ءِ شاخان و انسانانی عقلی و کسبی آزادی ءِ برکت ءَ بے شمار رنگانی و قسمانی

قدرت ءِ علامات ءَ ظاہر بہ بنت لیکن معادی و روحانی میدان ءَ ھما دل و دماغ و کسب و اختیار ءِ قوت دارو کیں انسان بہ یکیں کشک ءِ سرا بہ رھواری لاچار و بے وس بہ بنت و کسے یک قدمے اینگر و آنگر کُت مکنت پدا اگر انسان ءِ ھنوگیں حقیقت ءِ روءَ وجودی ضروری اِنت تو نیک و بد ءِ اختلاف ہم لازمی بیت۔ و ھمے اختلاف ءِ وجود بریشی ءَ مستریں دلیل انت کہ ہر کارے ءِ کہ آیہ وقوع یا عمل ءِ تہا بئیت ضروری نہ انت کہ خداء ءِ گورءَ پسندیدہ بہ بیت و اگر نہ ماں مختلف و متضادیں افعالانی موجودگی ءَ منگ کپیت کہ مثلاً وش اخلاقی ھم خداءَ پسند بہ بیت و بد اخلاقی ہم۔ ایمان ءِ بارگ ہم دوست بہ بیت و نہ بارگ ہم کہ اے صریحاً باطل انت بے شک اگر خداءَ بوا ھنیں تو انسان ءَ بہ ھمے رہ بندءَ جوڑ بکتیں کہ درست مجبور بہ بوتیں انتت کہ بہ یکیں کشک ءِ سرا روگ بہ بنت لیکن وھدے چوش نہ انت تو ھمے کاملیں حجت و سرجمیں الزام ھما مردمانی سرا انت کہ آ ” لَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكْنَا “ گوشان ءَ ماں مشیت و رضائے الٰہی ءَ تلازم ثابت کنگ لوٹنت پر چا کہ اینکر مزنیں اختلافانی موجودگی ءِ تہا بہ اشانی اصول ءِ روءَ گوشگ کپیت کہ مثلاً توحید خالص ہم بہ اللہ ءِ گورءَ صحیح و راست بہ بیت و آئی نقیض شرکِ جلی ہم وقس علیٰ ھٰذا۔ چہ اے دلیلان ءَ روشن بوت کہ مشرکانی اے استدلال لَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكْنَا الخ محض لغو و بے کار بوت کدام علمی اصول ءِ بہ آیانی گورءَ نیست کہ آ ترا عقل مندانی گورءَ پیش کت بکننت، محض اٹکل ءِ تیز و ھوائی گپ انت کہ اشان ءِ خداء ءِ کاملیں حجت بلکل رد کنت کہ اِے بابت ءَ ماں ” فَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَهَدٰىكُمْ اَجْمَعِيْنَ “ ءَ اشارہ فرمائینتگی۔ یعنی انسان ءِ فطرت چو سازگ بنونگ کہ کل بہ ھدایت ءِ کشک ءِ سرا گام جنوک بہ بنت آ ترا کسب و اختیار ءِ ھما آزادی پروردگارءَ عطا فرمائینتگ کہ آئی عطا کنگ پہ کتام مخلوق ءَ ممکن اَت۔ پمشکا لازم انت کہ چوشیں آزادی ءَ کارمرز کنگ ءِ وھدءَ انسان ءِ راہ جدا جدا بہ بنت کسے نیکی ءَ اختیار بکنت کسے بدی ءَ۔ کسے حق تعالیٰ ءِ رضا و رحمت ءِ مظہر جوڑ بہ بیت کسے غضب ءِ، بہ اے رھبندءَ ھما آخری مقصد کہ کائنات ءِ مالک ءَ چہ عالم ءِ پیدائش ءَ اختیار کنگ یعنی وتی جمال و جلال ءِ صفت ءَ ظاہر کنگ علیٰ وجہ الاتم تمام بوت۔ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا و اگر نہ تمام عالم اگر یکیں حال ءِ سرا شمار کنگ بہ بوتیں تو اللہ تعالیٰ ءِ ھنیں صفتانی ظہور ممکن بوت اَت و دگہ ھنین ءِ واسطہ کتام موقع و محلے بگیر بنیا نگ اَت۔ داں اِدءَ ہر چیکہ ما بیان کت آ بہ اے رھبندءَ اَت کہ چہ مشرکانی قول ” لَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكْنَا “ ءَ اے غرض بہ بیت کہ آیان وتی خرافات و کفریات ءَ ثابت کنگ لوٹگتنش چوشکہ اشانی جاوران ظاہر بیت و اگر چہ اے کلام ءَ آیانی مقصد و مراد ابوک عذر و معذرت انت کہ خدا ھر چیکہ لوٹیت چہ ما ھما کارءَ کنائینیت شر بہ بیت یا بد بہر حال چہ آئی مشیت ءَ انت گڑا خدائی مشیت ءِ مقابلہ ءَ انبیا و رسل پرچا گوں ما مزاحمت کننت و چہ خدائی عذاب ءِ بیم تراپ ءَ پرچا اشکنائینت تو اشی ءِ جواب ایشنت کہ چہ ھما خدائے مشیت ءَ شما اے بدیں کاران ءَ کن اِت۔ چہ ھمائی مشیت ءَ پیغمبر و رسول چرے بدیں وسلیں کاران دور دارنت و ھما مشیت بہ شمے بدیں کارانی کنگ ءِ سرا مناسبیں عذاب دیم دنت چوشکہ قدرت ءَ مارءَ را پیدا اکت و ھمائی مارءِ ڈنگ ءَ جتگین ءِ حق ءَ ہلاکت ءِ اثر ظاہر کنت نوری ماں مارءِ ڈنگ جنگ ءِ کارءَ تہا مارڈنگ جتگین ءِ فعل و اختیارءَ چیزے دخل بیت یا مبیت ھمے وڑءَ ماں شمے کفر و شرک ءَ دائمی ہلاکت ءِ و ماں ایمان و نیکیں عمل ءَ ابدی نجات ءِ تاثیرءَ ظاہر کنگ ہم ھمائی قدرت و ایزدی مشیت ءِ کار انت کہ چہ ھمائی برکت ءَ اسباب و مسببانی تخلیق بوتگ نوں اگر شما وتی مشرکانہ رہ بند و دستورءَ انکار نہ کنگ ءِ تہا مشیت ءِ عمومی ءِ سبب ءَ احتجاج کن اِت تو گڑا بہ پیغمبرانی پیغامبری و عذاب ءِ نزول وغیرہ کاران ءَ ھم ھمائی مشیت ءِ کار فرمائی ءِ نتیجہ فہمان ءَ خدائے پاک ءَ کاملیں حجت ءَ سرجم بزان اِت بے شک خداءَ بلوٹتیں تو شما گلان ءَ راستیں کشک ءَ بربنتی لیکن آئی ءَ چہ شمے استعداد ءِ سلی ءِ سبب ءَ چوش نہ لوٹیت۔ آخر چہ شمے اختیار ءِ سلی ءَ ہر چ ردیں کارے چہ شمے دستاں بوننت آیانی طبعی اثر عذاب ءِ شکل ءَ بہ وجود ءَ آیگی اَت۔ (العیاذ باللہ)۔

ف ۲ یعنی عقلی دلیل ءِ احوال وَ برزا معلوم بوت نوں اگر بہ اے وت گڑیں تحریم ءِ سرا کتام نقلی دلیلے دارِت تو آ ترا ابیار اِت آیا بہ شمے گورا چشیں گواہ موجود نت کہ آ چوش بیان بکننت کہ ھُو آیانی روبرو اللہ تعالیٰ ءَ اے چیزان ءَ حرام قرار داتگت۔ ظاہر انت کہ چشیں واقعی گواہ چہ کجا آورت کننت اگر دو چار گستاخ، بے حیا دروغ بند بہ ھمے گواہی دیگ ءَ تیار بہ بنت تو چشینانی خبر ءِ سرا شما دلگوش مکن اِت۔ داں ادءَ ھما چیزانی بیان اَت کہ آیان ءَ مشرکان ءَ محض چہ وتی خیال و واہشتانی پدا حرام قرار داتگنت و بدا پہ آ تحریم ءَ تاویل و باطلیں عذرش پیش کتگت دیم ءَ ھما چیزانی بیان انت کہ آیان ءِ خداءَ وت حرام کننت و چہ دائم ءَ حرام مانتگنت بلے اے مشرک ماں آیان گرفتار انت۔ ف ۳ ماں عرب ءَ دستور اَت کہ چہ تنگدستی ءِ سبب ءَ کدی کدی وتی اولادان ءَ قتل اِشں کتگت کہ ماراں نا بہ ورگ ءَ نیستنت اولاد ءَ چہ کجا واربنیں، پمشکا فرمائینتی کہ رزق دیوک و اخدا اِنت شمارا ھم و شمے اولادءَ ھم دگہ جاگھے ” مِنْ اِمْلَاقٍ “ ءِ بدل ءَ ” خَشْيَةَ اِمْلَاقٍ “ فرمائینتگ۔ یعنی چہ تنگدستی ءِ ترس ءَ قتل کتگتش اے ھمائی بیان انت کہ فی الحال تنگدست نہ انت مگر ترس انت کہ وھدے عیال بازبیت تو چہ کجا اشان ءَ واربنیں۔ چونکہ اولی طبقہ ءَ چہ عیال ءَ پیسر وتی جند ءِ نان ءِ فکرءَ سو کی کتگت و دومیءَ زیاتیں عیال ءِ فکرءَ پریشان حال کتگت شاید پمشکا ادءَ گوں ” مِنْ اِمْلَاقٍ “ ءَ ھور نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ و ماں آ آیت ءَ گوں ” خَشْيَةَ اِمْلَاقٍ “ ءَ ھور نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْ ارشاد فرمائینت واللہ اعلم۔ ف ۴ چہ نزیک ءَ مروات “ ءَ شاید اے مراد بہ بیت کہ چشیں کارانی مبادی و وسائل ءَ ھم پہریز کنگ لازم انت مثلاً زنا ءِ مثل چہ بدیں نظرءَ ہم اجتناب لازم اِنت۔ ف ۵ اِلَّا بِالْحَقِّ ءِ استثنا ضروری اَت کہ ماں آئی قاتل عمد، زانی محصن و مرتد عن الاسلام ءِ قتل داخل انت چوشکہ ماں صحیحین حدیث ءَ اشی ءِ تصریح موجود اِنت و آئمہ مجتہدین ءِ بہ اشی ءِ سرا اجماع ہم کرتگ۔ ف ۶ چہ اے آیت ءَ اے چیزانی حرام بوگ ثابت بوت ۱۔ شرک باللہ ۲۔ گوں مات و پت ءَ بدسلوکی ۳۔ اولاد ءِ قتل ۴۔ کلیں بے حیائی ءِ کار مثلاً زنا وغیرہ ۵۔ کسے ءَ ناحق ءَ قتل کنگ۔ ف ۷ ماں یتیم ءِ مال ءَ ناحقیں تصرف کنگ حرام انت البت بہ جوانیں و مشروع رہ بندءَ گوں خیالداری ءَ یتیم ءِ ولی تصرف کت کننت وھدیکہ یتیم ورنا بہ بیت و وتی فرضان ءَ وت گور رسی کت بکننت تو گڑا مال ءَ بہ آئی حوالہ ءَ بکننت۔ ف ۸ یعنی بہ وتی طاقت ءِ روءَ بہ اے حکمانی بجا آوری ءَ جہد بکن اِت بہ ھمیشی ءِ شما مکلف اِت خدا کسے ءَ چہ آئی توفیق ءَ زیات تکلیف ندنت۔ ف ۹ یعنی بہ حق و انصاف ءِ جبر کنگ ءَ کسے ءِ سیادی و رشتگ یا دوزواہی مانع مبیت۔ ف ۱۰ بہ آئی اوامر و نواہی ءِ سرا گوں پابندی ءِ عمل کنان بہ بِئِت۔ پہ خدائیگی ہرچ نذرے بہ مَنّ اِت یا سوگندے بورات بشرطیکہ غیر مشروع خبرے نہ انت آ ترا پورہ کنگ لازم انت۔ ۱۲

ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ﴿۱۵۲﴾ وَ اَنَّ هٰذَا صِرَاطِیْ

ھے حکمی کتگ شما را تاکہ شما نصیحت بگرت وحکمی کت اے منی راہ انت

مُسْتَقِیْمًا فَاتَّبِعُوْهُ ۚ وَ لَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ

راستیں نوں پہ ھمشیا برَوِت وَمروت پہ اے دگہ راہان کہ جدا کننت شمارا چہ

سَبِیْلِهٖ ؕ ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿۱۵۳﴾ ثُمَّ اٰتَیْنَا مُوْسَى

اللہ ءِ راہ ءَ وَل ھمے حکمی کتگ شمارا تاکہ وَنارارد بدبیت پدادات ما موسیٰ ءَ

الْكِتٰبَ تَمَامًا عَلَى الَّذِیْۤ اَحْسَنَ وَ تَفْصِیْلًا لِّكُلِّ شَیْءٍ وَّ هُدًى

کتاب پہ پورہ کنگ ءِ نعمتے پہ ھماکس ءَ سراکہ شَریٔ سرا عمل کُنت و پہ گیشینگ ءِ ہر یک حکمے ءِ وپہ رہنمائی

وَّ رَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ یُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۵۴﴾ وَ هٰذَا كِتٰبٌ

وَمہربانی تاکہ آ پہ وتی پروردگار ءِ گندگ ءِ یقین بکننت ف۱ وَ یکّے ھمے کتابنت

اَنْزَلْنٰهُ مُبٰرَكٌ فَاتَّبِعُوْهُ وَ اتَّقُوْا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۱۵۵﴾ اَنْ

برکت دارین کہ ابرا رتگ ما آئیءَ نوں آئی پیروی بکن اِت وتَرسِت تاکہ پر شما رحم کنگ بہ بیت ف۳

تَقُوْلُوْۤا اِنَّمَاۤ اُنْزِلَ الْكِتٰبُ عَلٰى طَآىِٕفَتَیْنِ مِنْ قَبْلِنَا ۪ وَ

اَپہ بگوشِت کہ کتاب ایرکیجگ بونگ خالی پہ ھما دوئیں فرقیانی سرا کہ پیسر چہ ما بونگنت وَ

اِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغٰفِلِیْنَ ﴿۱۵۶﴾ اَوْ تَقُوْلُوْا لَوْ اَنَّاۤ اُنْزِلَ

مارا وچہ آیانی وانگ ءَ خبر ھن نبونگ ف۴ یا بگوشِت کہ اگر پہ سرا راہی

عَلَیْنَا الْكِتٰبُ لَكُنَّاۤ اَهْدٰى مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُمْ بَیِّنَةٌ مِّنْ

کنگ بوتیں کتاب گڑا ما وَچہ آیان شرتر ہدایت حاصل کت نوں آتکگ شمے گورا روشنیں بیان چہ شمے

رَّبِّكُمْ وَ هُدًى وَّ رَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِاٰیٰتِ اللّٰهِ

پروردگار ءِ طرفءَ وھدایت و رحمت ف۵ نوں کئے انت ظالم تر چہ ھماکس ءَ کہ دروغ بند بکنت اللہ ءِ آیتان

وَ صَدَفَ عَنْهَا ؕ سَنَجْزِی الَّذِیْنَ یَصْدِفُوْنَ عَنْ اٰیٰتِنَا سُوْٓءَ

وَرُوگرداٰنی بکنت چہ آیان زوت سزائے دئیں ماہماکسان کہ روگردانی کننت چہ مئے آیتان بدتریں

ع ۱۹ / ۴

ف۱ یعنی بزابیان بوتگیں حکمانی پابندی وخداءِ عہدءَ اعتقاداً وعملاً سرجم کنگ، ھمیش صراطِ مستقیم یعنی تچکیں راہ انت کہ آئی رہ بند ماں سورہ فاتحہ ءِ سوج دیگ بوتگت اے راہ شمارا پیش دارگ بوتگ نوں گام جنگ وردگ شمے کارانت ہر کس چہ اے راہ ءَ ابید دگہ راھے پہ وت ءَ شوھاز کُت آ چہ تچکیں راہ ءِ گسر بُوت۔ ف۲ چوش معلوم بیت کہ ہرچ حکمے بزاچہ "قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَیْكُمْ" ءِ وانان ءَ اشکنائینگ بوتنت اے چہ پیش ءَ جاری ورھوارانتنت تمامیں نبیان وشریعتانی اِشانی سرا بالاتفاق عمل اَت رندءَ حق تعالیٰ ءَ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ سرا توراۃ ایرکیتگ کہ ماں آئی ءِ شرع ءِ احکام گیشتر درج اَننت توراۃ ءِ نازل کنان ءَ بہ ھمادورءِ نیکیں کارکنوکانی سرا خدائے پاک ءَ وتی نعمت تمام کُت ہر یک ضروری چیزءَ شرگیش وگیوار کنان ءَ بیان کت ہدایت ورحمت ءِ دروازگ پچ کننت تاکہ آئی سرپد بوان ءِ مردم گوں وتی پروردگار ءَ دوچار کپگ ءِ ردا کامل یقین حاصل بکننت۔ ف۳ یعنی تورات ہرچے ھسننت ھما وتی ہیم ءَ اَت، ولیکن اے یک کتاب ایت (قرآن کریم) کہ اِے گوں وتی درپشوکیں وظاہری وباطنی حسن وجمال ءَ بہ شمے دیما موجود انت اشی ءِ خوبصورتی وکمال ءِ باروءَ چی گوشگ بہ بیت بس آفتاب آمد دلیل آفتاب۔ اشی ءِ ظاہری وباطنی برکتان وصوری ومعنوی کمالان ءَ گندان ءِ بے اختیار گوشگ بیت۔

بہار عالم حسنش دل وجاں تازہ میدارد
برنگ اصحاب صورت را بہ بو ارباب معنیٰ را

نوں چپ وراست ءَ گندگ ءِ حاجت پشت نہ کپت اگر چہ خدائے رحمتان مزنیں بہرے گرگ لوٹِت توگڑا اِے آخری ومسرجمیں کتاب ءِ روءَ عمل کنان بیئت وچہ خداءَ ترسان بیئت واے کتاب ءِ ھچ بہرے ءِ خلاف ورزی کنوک مبیئت۔ ف۴ یعنی اے مبارکیں کتاب (قرآن کریم) ءِ نزول ءَ پد پہ عرب ءِ عامیان چوش گوشگ ءِ موقع پشت نہ کپتگ کہ پیسر ہرچ آسمانی کتابان گوں خدائی شریعتان زوران ءَ نازل بونت آوا بہ مئے علم ءِ روءَ ھمادوئیں فرقہان (یہود ونصاریٰ) ءِ سرا نازل بوتنت بے شک آیان اشان ءَ وت ماں وتا وانتگ ووانینتگ وطہنین ءَ اشانی ترجمہ ءَ ماں عربی ہم کنگ ءَ بوتگنت مثلاً ورقہ بن نوفل وغیرہ وبازکس بہ اے خیال ءَ راہ چار بونگنت کہ عرب ءَ را یہودی یا نصرانی جوڑ بکننت ولیکن ما پہ اشانی تعلیم وتدریس ءَ ھچ واسطہ نداشتگت چہ اے خبرءَ بحث نہ انت کہ یہود ونصاریٰ ءَ ہرچیز یکہ وانتگت یا وانینتگت آچیز بہ کتام حد بہ وتی اصلی صورت ءَ محفوظ اَت مطلب تہنا ایقدر انت کہ اے شریعت وکتابانی اصلی مخاطب فقط بنی اسرائیل ءِ قوم اَت توری اے تعلیم ءِ طہنیں اجزاء مثلاً توحید ودینی اصولانی تعلیم ءَ پراح ترکنان ءَ ابید چہ بنی اسرائیل ءَ دگہ قومانی حق ءَ ہم عام کنگ بونگ پداھم ہرچ شریعت وآسمانی کتابے بہ دینی مجموعی ہیئت ءَ کتام یک خاصیں قومے ءِ سرا پہ ھمائی مخصوصیں فائدگ ءَ ایرکیتگ چہ آئی درس وتدریس ءَ اگر دگہ قوماں مخصوصاً عرب ءِ بیمیں غیتور ومڑاہ دارین قوم ھچ تعلق ورشتگ مدارت تواے نہ بوگی خبرے نہ انت ھمے ردا آیان چوش واگوشت کتگت کہ پچ آسمانی کتابے وشریعتے پہ مئے سرا نہ آتکگ وچیزے پہ کتام خاصیں قومے ءَ آتکگ گوں آئی ءَ چندان واسطہ نداشت گڑا ما پہ شریعت ءِ ترک کنگ ءِ پرجا گرفتار کنگ بیئیں لیکن مروچی پہ اشان اے ہیمیں بیمون وحیلہانی واسطہ موقع باقی نہ منتگ خداءِ حجت آئی روشنائیں کتاب وھدایت وعامہ رحمت ءِ باران خاص ماں آیانی لوگ ءَ ایرکیجگ بوت۔ تاکہ اشان چہ درستان ءَ پیش چہ آئی مستفید بہ بنت پدا اے خداوندی امانت تمام احمر واسود دوان مشرق ومغرب ءِ بندوکان ءَ سر بکننت پرجاکہ اے کتاب پہ خاصیں قومے ءَ دیم دیگ نہ بونگ آپہ کلیں جہان ءَ انت چنانچہ، چہ خداءِ فضل وکرم ءَ چہ عرب ءِ ذریعہ ءَ خداءِ اے عام وآخری پیغام مروچی دنیاءِ ہر یک کنڈے ءَ سر بونگ والحمد للہ علیٰ ذالك۔ ف۵ یعنی پیشی امتانی احوال ءَ اشکنان ءَ شاید شمارا ہوس بوتیں وماں دل ءَ جوش ولہرے چست بوتیں کہ اگر خداءِ کتاب بہ مئے گورءَ بیاتکیں توگڑا چہ اے دگران زیات عمل کت وپیش داشت پمشکا چیسرا شمارا شرتر وبہترین کتاب دیگ بوتگ نوں باریں چارین کہ کئے چونیں عمل کنت وپیش داریت۔ ۱۲

ف۱ نون چشیں بے مثال روژنائیں کتاب ءِ آیگ ءَ پد اگر کسے آئی آیتان ءَ دروغ بند بکنت وچہ آئی حکمانی قبول کنگ ءَ روگردانی ونیمون بکنت یا دگران ءَ بجلیت گڑا چہ آئی ءَ مستریں ظالم کئے بوت کنت۔ (تنبیہ) صدف عنھا ءِ ہر دوئیں معنی چہ سلف ءَ منقول انت "جلگ (دور دارگ) و روگردانی کنگ۔ ف۲ یعنی چہ اللہ ءِ جانب ءَ ہرچ حد یکہ پہ ہدایت ءَ مقررات آسر جم بوت۔ نبیّان تشریف آوری کُت شریعتان دیم دیگ بوتنت کتاب نازل بوتنت دانکہ اللہ ءِ گڈی و آخری کتاب ہم نازل بوت پدا ہم اشان قبول دارنہ بنت تو شاید اشان پہ اشی ءَ راہ چارتنت کہ اللہ پاک وت بئیت یا فرشتہ بیاینت یا قدرتے کنام مزنیں نشان (مثلاً قیامت ءِ کنام مزنیں علامتے) ظاہر ببیت تو یا دکنگ لوٹیت کہ چہ قیامت ءِ نشانان یک نشانے آھم ھست انت کہ چہ آئی ظاہر بوگ ءَ پد نہ کافر ءِ ایمان یارگ معتبر بیت و نہ عاصی ءِ توبہ۔ صحیحین ءِ احادیث پیش دارنت کہ اے نشان روچ ءِ مغرب ءَ درآیگ (طلوع) انت یعنی وھدیکہ خدا ارادہ بکنت کہ دنیاء ختم بکنت و عالم ءِ ھنوگیں نظام ءَ درہم برھم کنگ بہ بیت تو موجودہ ایں رھواریں دستورانی برخلاف بازیں مزن شانیں خوارق بہ وجود ءَ کاینت چہ آیان یکے ھمیشنت کہ آفتاب مشرق ءِ بدل ءَ چہ مغرب ءَ طلوع بیت غالباً چہ اے

الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمُ

عذاب پہ آیانی روگردانی ءِ سبب ءَ ف۱ چیّے انتظار کننت مگر ھمے کہ بیاینت آیانی گورءَ

الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ

فرشتہ یا بییت تئی پروردگار یا بییت لہتے نشانی تئی پروردگارءِ روچیکہ

يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ

بییت لہتے نشانی تئی پروردگارے فائدہ ندنت کس ءَ را ایمان ءِ آرگ آئی کہ پیسر چہ

آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ انتَظِرُوا

اشیا آیمانی نیا رتگت یا نکتگت آئیا مے وتی ایمان ءِ تہا ھچ نیکی ے بگوش کہ شما انتظار کنیت

إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا

ماھن انتظار کنیں ف۲ ھماکسان کہ جداجدا اِش کت وتی دین و فرقہ فرقہ بوتنت

لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ ۚ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا

ترا کار آیانی کارءَ ھچ نیستنت آیانی کار فقط اللہ ءِ حوالہ انت رندا خبر دنت آیان ہرچیکہ

يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾ مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَاءَ

آیان کتگت ف۳ ہرکسیکہ بکنت یک نیکیے گڈا رسیت آئیا ادہ چند آئی ءِ وہرکسیکہ بکنت

بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ

یک بدیے گڈا سزا دیگ بیت ھمائی ءِ برابریءَ وپہ آیانی سرا ظلم نہ بیت ف۴ تو بگوش

إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ

کہ سوجداتگ منا منی پروردگارءَ راہ تچکیں دین محکمیں ملت

إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ

ابراھیم ءِ حق پرستیں ف۵ و نہ بیت آ چہ شرک کنوکان ف۶ تو بگوش کہ

صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾

منی نماز و منی قربانی و منی زند و مرگ خاص پہ رضای خدا انت ھماکہ رودینوک انت تمامیں جہان ءِ

مغلوبی حرکت و قہقری ءِ واتری اے نیمگ ءَ اشارہ کنگ مقصود بہ بیت کہ ہرچ قدرت ءِ قانون طبعی دستورماں دنیا ءِ ھنوگیں بست و بند ءَ راھوار انت آیانی میعاد ءِ ہلاسی و شمسی نظام ءِ سروچیر بوگ ءِ وھد آتنگ و رسنگ۔ چوش بگوش چہ ھما وھد ءَ اے ٹوھیں عالم نزع و سکرات ءِ وقت شروع بیت ھنچوش کہ خوردیں عالم (انسان) ءِ سکرات ءِ وھد ءَ ایمان و توبہ مقبول نہ انت پرچاکہ آ درحقیقت ءَ اختیاری نہ بیت ھمے پیما طلوع الشمس من المغرب ءِ پدماں کلیں عالم ءِ حق ءَ ھمیش حکم بیت کہ کسے ءِ ایمان و توبہ معتبر مبیت ماں لھتیں روایتان گوں طلوع الشمس من مغربھا ءَ دگہ چنت نشان ہم بیان بوتگنت مثال خروج دجّال، خروج دابّہ وغیرہ، اے روایتانی مراد چوش معلوم بیت کہ وھدے اے کلیں نشانانی مجموعہ محقق بیت تو توبہ ءِ دروازگ بند کنگ بیت جداجدا گوں ہریک نشان ءَ اے حکم وارد نہ بیت۔ مئے دور ءِ لھتیں ملحد کہ ہریک غیرمعمولی واقعہ را استعارہ ءِ رنگ دیگ اشانی ھیل وعادت انت آ طلوع الشمس من المغرب ءَ ھم استعارہ جوڑ کنگ ءِ شوھاز ءَ انت غالباً بہ اشانی گورءِ قیامت ءَ آیگ ہم یک ڈولیں استعارہ ئے بیت۔ (تنبیہ) اے ردا ہرچیکہ اے ہیم ءَ کہ گوشگ بوت کہ "بیاینت فرشتہ یا بئیت تئی رت"، اشی ءِ تفسیر تفسیر سبقول ءِ نیم ءَ بہ آیت هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ ءِ چیر گوست اودا چارگ لوٹیت وجملہ اوکسبت فی ایمانھا خیرا ءِ عطف بہ آمنت من قبل ءِ سرا انت و عبارت ءِ رد و بند ابن المنیر وغیرہ محققین ءِ نزیک ءَ چوش انت لا ینفع نفسا ایمانھا اوکسبھا خیرا لم تکن آمنت من قبل اولم تکن کسبت فی ایمانھا خیرا یعنی ہرکس ءَ چہ پیش ءَ ایمان نیاورتگ آوھد ءَ آئی ءِ ایمان نفع دیوک نہ بیت و ہرکس ءَ چہ پیش ءَ نیکی ءِ کمائی نہ کتگ آئی ءِ نیکی کمائی ہن نفع دیوک نہ بیت (یعنی آئی ءِ توبہ قبول نہ بیت)۔ ف۳ ماں پیشی رکوع ءَ چہ قل تعالوا اتل ما حرم ربکم علیکم الخ ءَ بازیں احکام بیان کنان ءَ ارشاد بوتگت وان ھذا صراطی مستقیما فاتبعوہ ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیلہ یعنی صراط مستقیم (دین ءِ تچکیں راہ) چہ مدام ءَ یکے ماتنگ چہ اشی ءَ یک کرّ بوان ءَ گمراہی ءِ کشک باز انت تمام نبی و مرسل چہ اصولی حیثیت ءَ ھمایکیں کشک ءِ سرا گام جنوک بوتگنت و مردمان بہ اشی ءَ دعوت اش داتگت شرع لکم من الدین ما وصّی بہ نوحا والذی اوحینا الیک وما وصّینا بہ ابراھیم وموسیٰ وعیسیٰ ان اقیموا الدین ولا تتفرقوا فیہ (شوری رکوع ۲) ماں دین ءِ اصول ءَ اشانی وت ماں وت ءَ ھچ فرق و تفاوتے نیست، چہ زمان، مکان و خارجی احوال ءِ اختلاف ءَ شرعی فروعانی تہا ہرچ تفاوتے بوت آ تفرق نہ انت بلکیں ہر وھد ءِ ماں مناسبیں وڑ ءَ یکیں ھور نہوریں مقصد ءِ حاصل کنگ جدائیں رہ بند انت ہرچ دین ءِ پیشی نبیان آورت موسیٰ علیہ السلام ءِ کتاب ہن بہ آئی مخالفت نیاختنگ بلکیں بہ آئی تکمیل و سرجمی ءَ دیم دیگ بوت چہ درستان ءَ پد قرآن کریم احت کہ کلیں پیشی کتابانی تتمیم و تصدیق ءِ کنت و آیانی علوم و معارف ءِ حفاظت کنوک انت۔ ماں میانجی ءَ چہ ھما کتاب و شریعتان دیم تر بنوکانی احوال ءَ بیان کنان ءَ چہ "ان الذین فرقوا دینھم" ءَ پدا اصل مطلب ءِ نیمگ ءَ واتر کنگ بوتگ۔ یعنی خدائی دین ءِ راہ (صراط مستقیم) یک ایت ہرکس ماں دین ءَ تفاق پیدا کنان ءَ جدا

......جدا راہ کشتت وماں فرقہ بندیءِ لعنتءَ گرفتار بنت توری آیہود بہ بنت یا نصاریٰ یا ھما اسلامءِ مدعی کہ دیم تر (مستقبل) ءَ دینی عقیدہانی چادرءِ دِرّانءِ چُنڈ چُنڈ کنوک انت چہ اے مردمان شمارا ھچ غرض ومطلب نیست اے کل ماں ،، فتفرق بکم عن سبیلہ ،، ءَ داخل انت شما چہ اشاں بری وبیزاریءَ ظاہر کنان خداءِ ھمایکیں راہ (صراطِ مستقیم) ءِ سرا پادان محکم بدار اِت واشانی انجام وآسرءِ بہ خدا حوالہءِ بکن اِت آ اشانءِ دنیا یا آخرتءِ پیش داریت ہرچیکہ اشان ماں دینءَ فساد برپا کتگت، حضرت شاہ صاحبؒ ،، فرقوا دینھم ،، ءِ بارہءِ گیش و گیوار کنانءَ فرمان کنت، ہرچ خبرے یقین کنگی انت (دینءِ اصول) ماں اشان فرق باید نہ انت، ہرچیکہ کنگی انت (دینءِ فروع) اشانی رہ بند باز بہ بنت تو ماں اشیءِ باک نیستنت. وٌ .ماں ،، ثم ینبئھم بما کانوا یفعلون ،، ءَ اشانی بدیں کارانی بدلہ دیگءِ ردا بیم نراپ دیگ بونگ اَت گوں اشیا ہور ہر نیک وبدءِ مجازاتءِ عام قانونءَ بیان کت کہ نیکیءِ بدلہ کمءَ چہ کم دہ سرا انت وبدیءِ گیشءَ چہ گیش فد ھمائی جندءَ یعنی ہر کسءَ یک نیکیؑ کمائی کت تو آئرا ھمائی پیما دہ نیکیانی ثواب رسیت زیاتءِ حد مقرر نہ انت واللہ یضاعف لمن یشاء، و ہر کسءَ یک بدیءِ کت تو ھمائی پیمیں یک بدیءِ ہرچ سزا مقرر انت چہ آئی زیات سزا نہ بیت کم بکنت یا بالکل بہل بکنت واجہ اختیاردار بیت گڈا اجاھیکہ رحمنانی زیاتیءِ کیفیت بر اے پیما بہ بیت اودا ظلمءِ امکان ھچ نیستنت. فٍ یعنی ونارا بہ یکیں خداءِ مخصوص کنگت. فٍ یعنی شما ماں دینءَ ہر قدر بلوٹ اِت راہ بکش اِت وہر قدر معبود لوٹ اِت پہ وناجوڑ بکن اِت منا رامنی پروردگارءَ صراطِ مستقیم سوج دا ئنگ. وَ ھما خالصیں توحید وسرجمیں تفویض وتوکلءِ کشنک انت کہ بہ آئی سرا ستریں موحد ابوالانبیاء ابراھیم خلیل اللہ گوں مزن دغدغہءَ گام جنوک اَت کہ آئی نامءِ مروچی ہم تمامیں عرب وکل آسمانی ادیان گوں مزن عظمت واحترامءِ گرگ انت. ۱۲.

لَا شَرِيكَ لَهُ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ

ھچ کسے آئی شریدار نہ انت فٍ ؤ منا ھمے حکم کنگ بونگ ومن پیسر چہ درستان فرمان برداراں فٍ بگوش

أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ

اللہءِ چہ بغیر دگہ ربےؑ پروت شوہاز کناں ؤ آپروردگار انت ہر چیزءِ فٍ ؤ ہر کسیکہ گناھے بکنت گڈا آ ہمائیءِ

إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ

وتی گردنءِ انت، ؤ جست نکنت کسے دگہ کسےءِ بارءَ پدا شمارا وتی پروردگارءِ طرفءِ روگی انت

فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ

گڈا آ سر پد کنت شمارا ھما خبرےءِ کہ شما آئیا جیڑہ کنگت فٍ ؤ ھمائیءَ نائب کتگ شمارا

الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا

ماں زمینءِ فٍ وبلندی کتگنت درجیان یکےءِ پہ دگرےءِ سرا فٍ تاکہ آزمودہ بکنت شمارا ماں

آتَاكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

دا تگیں حکمان تئیءِ رب زوت عذاب کنوک انت وہمادت بخشوک ومہربان انت فٍ

سُورَةُ الْأَعْرَافِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَتَانِ وَسِتُّ آيَاتٍ وَأَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ رُكُوعًا

سورۂ اعراف مکہءَ ایر آھتگ وآئیءِ دوصد شصت آیات وبیست چار رکوع انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوک ایت

المص ﴿١﴾ كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ

اے کتاب ایر ہتگ پہ تئی سرا نوں میبا تئی دل تنگ مبیت چہ آئی رسینگا فٍ

لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ

تاکہ تو بترسینے پہ آئیا ؤ پنتے (نصیحتے) پہ مومنان فٍ زندگیریؑ بکن اِت ھمائیءِ کہ ایر ہتگ پہ شما چہ شمے

رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۗ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

ربءِ طرفءَ ؤ مروت آئیا چہ بغیر اے دگہ سنگتیانی زندا شما بلکل کم خیال کن اِت فٍ

منزل ۲

(ھمے صفحہءِ فوائد) فٍ ماں اِے آیتءَ توحید وتفویضءِ چہ درستان بلند وبالائیں مقامءِ نشان سوج دیگ بونگ کہ بہ آئی سرا میئے سید وسردار محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فائز بوت نماز وقربانیءِ گوں خصوصیتءَ ذکر کنگءِ تہا مشرکانی ھما کارانی صراحتہً رد بوت کہ آیان بہ بدنی عبادت وقربانی بہ غیر اللہءَ کتگت. فٍ عمومی حسابءَ مفسران ،، وانا اول المسلمین ،، ءِ مطلبءَ بہ اے پیمءَ گرنت کہ اے اُمتِ محمدیہءِ حسابءَ واجہ اوّلی مسلمان انت ولیکن جامع ترمذیءِ حدیث کنت نبیا وآدم بین الروح والجسدؐ ءِ روءَ واجہ اوّل الانبیاء انت تو گڈا آئی بہ اوّل المسلمین بوگءِ تہا چی شک باقی بمانیت ابد چہ اشیءِ ممکن انت کہ زمانہءِ اوّلیت مراد مبیت بلکیں درجہءِ تقدّم مراد بہ بیت یعنی من کلّیں جہانءِ فرمانبردارانی صفءَ اوّلی نمبر وجہ درستان دیما تراں. فٍ پیسر التوحید فی الالوہیتءِ ذکر اَت نوں توحید فی الربوبیتءِ گیش و گیوار کُت یعنی ھنچوش کہ چہ آئیءَ ابد دگہ معبود نیست مستعان ہن دگہ کس نیست پرچا کہ استعانت ربوبیت ہامہءِ سرا متفرع انت ایاک نعبد وایاک نستعین. فٍ کافراں گوں مسلمانان جیڑہ کرتگت وگوشتگتش کہ شما توحیدءِ راہءَ یلہ دیانءَ بہ مئے کشک ءِ بیایت اگرماں اشیا کتام گناھے بہ بیت تو آمئے سرا انت وقال الذین کفروا للذین آمنوا اتبعوا سبیلنا ولنحمل خطایاکم (العنکبوت رکوع ۱) اِدا اشیءِ پسہ دات کہ ہر یکےءِ گناہ بہ ھمائی وتی سرا انت ھچ کس دگرےءِ گناہءِ بارءَ جست کت نہ کنت باقی شمے جیڑہ واختلافاتءِ فیصلہ بہ خداءِ گورءَ ماں قیامتءِ روچءَ بیت اِے دنیا فیصلہءِ جاگہ نہ انت اے امتحان وچکاسگءِ لوگ انت چوشکہ ماں دیمی آیتءَ آگاہ کُت. فٍ یعنی خداءَ تزارا ماں زمینءَ وتی نائب جوڑ کت کہ تو چہ آئیءِ داتگیں اختیاران کارگرانءِ چونیں چونیں حالما نہ گرو دار کنے. یا شمارا وت ماں ونا یکد گرےءِ نائب سازات کہ یک قومے روت تو دومی قوم آئی جاگہءَ گر بیت. فٍ یعنی شمے وت ماں وتا بے حد درجہءِ تہا فرق ایر کت چنانچہ ماں شکل وصورت، رنگ توار، ھیل وعادات، محاسن قد وبالاد، رزق، دولت عزت وشان وغیرہءَ انسانی نفرانی بیشمار درجات انت. فٍ یعنی ظاہر بہ بیت کہ مہ اے جا وران کتام شخص داں کجا حدءَ خداءِ حکمانءَ قبول کنت، ابن کثیرءِ چہ فیما آتاکم ءِ ھما جدا جدا احوال ودرجات مراد گپتگنت کہ ماں آیان استعداد ولیاقتءِ حسابءَ دارگ بونگنت پہ اے حسابءَ چکاسگءِ حاصل ایش بیت کہ مثلاً غنی ماں

وَكَمْ مِّنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا فَجَآءَهَا بَاْسُنَا بَيَاتًا اَوْ هُمْ قَآئِلُوْنَ ﴿۴﴾
وچہ قدر شہر خراب کتنگنت ما آیان ءُ کہ اناگہ رست پہ آیان مۓ عذابٔ ماں شپا یا آوابتنت ماں نیم روچ ءَ

فَمَا كَانَ دَعْوٰهُمْ اِذْ جَآءَهُمْ بَاْسُنَآ اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اِنَّا كُنَّا
گڈا نہ بیت آیانی توار وقتیکہ رست پہ آیانی سرا مۓ عذاب مگرا ے کہ گوشتنش کہ بیشک ما

ظٰلِمِيْنَ ﴿۵﴾ فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِيْنَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۶﴾
گنہگار تیں ۔ گڈا نوں ضرور ما راجست کنگی انت چہ ھما کسان کہ آیانی گورا رسول دیم دیگ بوتگ ءُ ما ضرور جست کنگی انت چہ پیغمبران

فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَّمَا كُنَّا غَآئِبِيْنَ ﴿۷﴾ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذِ
گڈا ما قصہ کنیں پہ آیانی سرا پہ زانگ وَ ما غیر حاضر نبوتگیں وٚ وَ تول کنگ عملانی آروچی

الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۸﴾ وَ
برحقنت پدا ہرکسیکہ گران بونت آئی تول کتگیں عملان گڈا آھمشنت کامیابان ۔ وَ

مَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ
ہرکسیکہ سبک بونت آئی تول کتگیں عملان گڈا ھمشنت ھما کہ تاوان بارِش کتگ وتاراوٚ

بِمَا كَانُوْا بِاٰيٰتِنَا يَظْلِمُوْنَ ﴿۹﴾ وَلَقَدْ مَكَّنّٰكُمْ فِی الْاَرْضِ وَ
پہ ھے سبب ءُ کہ مۓ آیاتش نمنتنت وٚ وُ البتہ ما جاگہ دات شمارا ھا روۓ زمین ءَ وَ

جَعَلْنَا لَكُمْ فِيْهَا مَعَايِشَ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۰﴾ وَلَقَدْ
پیداگیں کت پہ شماں اودا ہر ہیمیں روزگار شما بلکل کم شکر گذاری کن اِت وٚ وَ بلیشک

خَلَقْنٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ
ما پیدا کتگ شمارا رندا شمۓ صورتیں اڈ کتنت رندا گوشتیں فرشتیان کہ سجدہ کن اِت آدم ءَ

فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ لَمْ يَكُنْ مِّنَ السّٰجِدِيْنَ ﴿۱۱﴾ قَالَ مَا مَنَعَكَ
پدا سجدہ کُت درستاں مگرا ابلیس ۔ نہ بیت آچہ سجدہ کنوکان گوشتی کہ چیا نیشت ترا

اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِیْ مِنْ نَّارٍ وَّ
کہ تو سجدہ نکُت وقتیکہ من ترا حکم کت جوابی دات کہ من چہ آئیا شرتراں پیداگ کتگ تو منا چہ آسا د

ع ۱۰ / ۸

۔۔۔۔۔۔۔۔ وتی غنا رءِ جاورءُ بوان ءُ داں کجا حدءُ شکر ادا کنت وفقیر ماں فقرءِ جاورءُ داں کجا حدءُ صبرءِ دامن ءُ مضبوط داریت وقس علیٰ ھذا۔ ہر ورڑے بیت مہ اے چکاسگ ءُ ہرکس بالکل نالائق ثابت بوت حق تعالیٰ بہ آئی حق ءَ سریع العقاب وچہ ہرکس کمیں کوتاہی بوت بہ آئی حق ءَ غفور وہرکس ماں چکاسگ ءُ تمام بوت پہ آئی ءَ رحیم انت ۔ وٚ ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہ ءُ "حرج" ءِ تفسیر گون شک ءُ کتگ چوش بگوش فلا یکن فی صدرک حرج ، فلا تکونن من الممترین ءِ ھم معنیٰ بیت یعنی پیغمبر کہ بہ آئی سرا خداءُ وتی کتاب نازل کت آئرا اے خبر زیب ندنت کہ کمیں ھم شک و شبہنگ کتاب ءِ احکام واحوالانی بابت ءُ ماں آئی دل ءُ پیدا بہ بیت لھنے مفسران لفظانی ظاہری معنیٰ ءِ گیتگ ھنچو شکہ واجہ مترجم ءُ اختیار کتگ ۔ یعنی چہ تمامیں مخلوقان ءُ درچنان ءُ بہ آئی سرا خداءُ وتی کتاب ایر گیتگ آئرا باید نہ انت کہ احمقانی یا دشمنانی ٹوک وٹالی یا چہ آیانی نابکاریں سوالاں متاثر بوان ءُ چہ آکتاب ءِ بک بہرے (حصہ تے) ءِ تبلیغ ءُ دل تنگ بہ بیت فلعلک تارک بعض ما یوحیٰ الیک وضائق بہ صدرک ان یقولوا لولا انزل الیہ کنز او جاء معہ ملک (ھود رکوع ۲) اگر بفرض محال وت ماں پیغمبرءِ جندءِ دل کتاب ءُ وچہ آئی مستقبل ءِ نیمگ ءُ سرجمیں یکتائی وانشراح حاصل مبیت تو چونکائی آ وتی انداز (ترسینگ) وتذکیرءِ فرض ءُ گوں جرأت وقوت ءُ ادا کت کنت ۔ وٚ یعنی چہ کتاب ءِ ایر گیجگ ءُ غرض ومطلب ھمیشنت کہ شما کلیں دنیاءِ بہ آئی مستقبل ءِ بارو ءُ خبردار ومعلوم دار بکن اِت وچہ بدی ءِ انجام ءُ آیان ءُ بترسین اِت وبہ ایمان آروکانی حق ءُ خصوصاً اِے کتاب بک اثر کنوکیں نصیحت ءِ پیغام ثابت بہ بیت ۔ وٚ مردم اگر حق تعالیٰ ءِ مزنیں تربیت و وتی آغاز وانجام واطاعت ومعصیت ءِ آسرءُ سرا بہ شری ءُ غور بکنت تو آئرا کدی ھم جرأت نہ بیت کہ وتی کریمیں ربّ ءِ نازل کتگیں ھدایتان ءُ ویل کنان ءُ ماں شیاطین الانس والجن ءِ رفاقت ءُ بہ آیانی ڈمب ءُ روگ ءُ شروع بکنت چہ پیشی قوماں ہرکس ءُ خداءِ کتابان وپیغمبرانی مقابلہ ءُ اے وڑءِ روش ءُ اختیار کت آیان ءُ ہرچ دنیاوی سزائے رست آئی بیان دیما پیداگ انت ۱۲۔

(ھے صفحہءِ فوائد) وٚ یعنی وھدیکہ اشانی ظلم وعدوان وکفر وعصیان چہ حدءُ گوست توماں دنیاءِ لذتاں گلائیش وچہ خداءِ عذاب ءُ بالکل بے فکر بوان ءُ عیش وآرام ءِ وشیان ءُ چشگ بنا کش کت کہ یکبارگی مۓ عذاب بہ آیانی جک ءُ کپت گڈا اے وحشتناکیں منظرءُ اشان ءِ ھنچوش ہلاک وبرباد کت کہ وتی پیشی شان ودبدبہ ءُ شموشتنت چہ چاریں کنڈاں ابید چہ "اِنَّا كُنَّا ظٰلِمِيْنَ" ءِ کوکارءُ دگہ ہچ بہ اشکنگ ءُ نیاحت چوش بگوش کہ ھما وھدءُ بہ آیان حقیقت ظاہر بوت وآیان اقرار کتگ کپت کہ خدا بہ کسے ءِ سرا ظلم نہ کنت ما وت بہ وتی جانانی سرا ظلم کنیں۔ (تنبیہ) "فجاءھا باسنا" ءِ "فاء" ءِ بارو ءُ مفسرانی قول بازانت غالباً واجہ مترجم قدس سرہٗ ءُ آئرا اھلکنٰھا ءِ تفسیر وگیش وگیوار قرار داتگ چوشکہ گوشگ بہ بیت کہ توضّا فغسل وجھہ وذراعیہ (فلاں شخص ءُ وضو کت تو شُشتی وتی دیم ودستان وغیرہ ءُ) ماں اے مثال ءُ دیم دستانی شودگ وضو کنگ ءِ تفسیر وتفصیل انت ھے پیما ادءُ ہلاک کنگ ءِ تفسیر وتفصیل چہ عذاب ءِ کیفیت ءُ تمام بوت واللہ اعلم ۔ وٚ ھما امتانی نیمگ ءُ پیغمبر مبعوث بوتنت چہ آیاں جُست بیت مَاذَآ اَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِيْنَ ۔ (شمامۓ پیغمبرانی دعوت ءُ داں کجا حدءِ قبول کتگت ہو چہ پیغمبرانی جندءُ جُست بیت "مَاذَآ اُجِبْتُمْ" (شمارا چہ امت ءِ جانب ءُ پسّہ چی رستگت ؟)۔ وٚ یعنی شمے کتام مزنیں وادنائیں وقلیل وکثیر عمل یا ظاہری وباطنی احوال چہ مۓ علم ءُ غائب نہ بوتگ ۔ ما بلا توسطءِ کتام کسےءِ چہ ذرہ ذرہ ءُ واقف کاریں ۔ وتی ازلی علم ءِ احاطہ ءِ روءُ درستنیں رندی وپیشی جاوران ءُ بہ شمے دیم ءُ یک یک ظاہر کنیں ۔ ملائکتانی نوشتگیں اعمالنامہ ھم چہ خدائی علم ءُ کدموءُ فرق کُت نہ کننت چہ آیانی معرفت ءُ حال دیگ محض دستوری رہ بند وحکومتی نظام ءِ کارستانی انت واگر نہ خداماں وتی علم ءُ اے وسیلھانی (معاذ اللہ) محتاج بیت نہ کنت ۔ وٚ قیامت ءِ روچ ءُ درستنیں مردمانی عملانی وزن چارگ بیت ہرکس ءِ قلبیہ اعمال وبدنی اعمال وزن دار بینت آکامیاب انت وہرکس ءِ وزن سُبک بیت آ تاوان کار بونت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینیت "ہر شخص ءِ عمل بہ وزن ءِ حساب ءُ نبشتہ بنت ۔ کاریکین انت اگر گوں اخلاص ودل ءِ حُب ءُ شرع ءِ روءُ ھما کار بوت دَ بہ وھدءُ سرانجام دات تو آئی وزن زیات بوت واگر ھما کارءُ بہ پیش دارگ ءُ یا بہ دگرے ءِ ریس ءُ کتی یا حکم ءِ موافق آکار نہ کتی یا بہ وھد ءُ سرا کاری نہ کت تو آکارءِ وزن کم تر بوت آخرت ءُ ھے کاگد تو رکنگ بنت ہرکس ءِ نیکیں کار گران بوتنت تو بدیں کاران چہ رسنگار بوت وہرکس ءِ نیکیں کارانی وزن سبک بوت تو گرفتار کنگ بیت ۔ لھتیں

. . . . عملانی خیال انت کہ اعمال اے وھدہ صورت ءِ اعراض انت ۔ اودا بہ اعیان ءِ صورت ءِ جسد داروکیں صورت ءِ تر ینگ بنت وپدا ھمے عملان ءِ وزن کنگ بیت ، گوشگ بیت کہ مئے اعمال واغیر قائم بالذات اعراض انت کہ آیانی ہر جزے بہ وقوع ءِ گوں ھور معدوم بوان بیت پدا اشانی جمع بوگ ووزن بوگ چے معنی داریت ۔ من عرض کناں کہ ماں گراما فون ءِ مروچان مزنیں گشتانک (تقریر) ٹیپ کنگ ءِ دستور راھوار بوتگ ایا آگشتانک بہ اعراض ءِ صورت ءِ نہ انت کہ اشانی یک حرفے چہ مئے زبان ءِ ھماوھد ءِ ادا بیت کنت وھدیکہ چہ آئی ءِ اوّلی حرف چہ دیپ ءِ در آیان ءِ فنا بیت گڈا اے گشتانک ءِ سرجمیں مجموعہ ماں گراما فون ءِ چون جمع بوت چہ ھمیشی ءِ بفہم ات کہ ھماخدائے کہ گراما فون ءِ ایجاد کنوک ءِ ھم موجد انت چہ آئی قدرت ھچ بعید نہ انت کہ آمئے کلیں عملانی مکمل حساب وریکارڈ ءِ تیار بکنت کہ چہ آئی ءِ یک ذرہ ئے ونشتے ھم غائب مبیت ، پشت کپت آیانی وزن کنگ توچہ قرآنی نص ءِ مارا ھمنکر معلوم بوتگ کہ وزن گوں ھنچیں میزان ءِ ذریعہ ءِ بیت کہ ماں آئی کفتین ولسان وغیرہ موجود بنت بلکن آمیزان وآئی دوباسک چونیں کیفیت ونوعیت ءِ بنت وچہ آئی ءِ وزن معلوم کنگ ءِ راہ بندچون بیت اے حیرانی فہمگ چہ مئے عقل وزانگ ءِ درانت پمشکا مارا پہ اشانی زانگ ءِ تکلیف دیگ بوتگ ۔ بلکیں یک میزائے واویل بکن آعالم ءِ ھمنکر چیز ھست انت ابید چہ ایشی ءِ کہ ما آیانی نام ءِ بہ اشکنیں وآیانی کمیں اجمالی مفہوم کہ آھم ہر چے قرآن وسنت ءِ بیان کنگنت پہ آیان عقیدہ بداریں چہ اشی زیات تفصیلی احوالان ءِ زانگ چہ مئے فہم وادراک ءِ درانت ہر جاکہ ہر پچ قانون ودستورے ءِ چیرا آعالم ءِ وجود وآئی نظم و نسق بیت پہ آیانی سراما ، ماں ھماعالم ءِ نندگ ءِ باوجود چیزے دسترس حاصل کت نہ کنیں ھمے دنیاء ءِ شاھیمان ءِ بچارت کہ باز قسم انت ، یک شاھیمے ھما انت کہ چہ آئی سُھر ونقرہ یا مروارد تور بنت چہ یک شاھیمے ءِ غلہ وایدگہ جنس تور بنت دگہ یک میزانے ماں ریل گاڑیانی اسٹیشنانی سرا موجود انت کہ چہ آئی ءِ مسافرانی مال واز باب تور بنت ابید چہ اشان مقیاس الھوا یا مقیاس الحرارت وغیرہ ھم یک پہیں شاھیم انت کہ چہ اشان ھوا یعنی گوات وحرارت وغیرہ ءِ درجات معلوم بنت ، تھرما میٹر مئے جسم ءِ توکی حرارت ءِ کہ آچہ اعراض ءِ تعلق داریت تورکنت وپیش داریت کہ اے وھد ءِ بہ مئے جسم ءِ اینکر درجہ حرارت موجود انت ۔ وھدیکہ ماں دنیاء ءِ ما بیستانی حسابئے جسمانی میزانان ءِ مشاھدہ کنیں وچمان وت اش گندیں کہ چہ اشان اعیان واعراض ءِ وزن ودرجہ ءِ تفاوت معلوم بیت تو گڈا پہ آمزن شانیں قادر مطلق ءِ چے مشکل انت کہ یک ھنچیں حسّی میزانے قائم بکنت کہ چہ آئی ءِ مئے عملانی وزن ودرجہ ءِ تفاوت صورۃً وحسًّا ظاہر بہ بیت ۔ ف۵ وآیتانی انکار کنگ آیانی حق تلفی انت کہ آئرا گوں یظلمون ءِ ادا فرمائینتگ ۔ ف۶ چہ اے آیتان یک نیمگے بہ حق تعالیٰ ءِ وجود ءِ سرا عالم ءِ کارخانہ ءِ چہ حکیمانہ نظم ونسق ءِ استدلال واحسانات وخدائی انعامانی ذکر ءِ کتان ءِ بہ آئی شکر ءِ گرگ ءِ بابت ءِ دلگوش گورکنائینگ بوتگ ودومی نیمگ ءِ نبوت ءِ ضرورت انبیاء علیہم السلام ءِ آیگ ، آیانی ھبل وعادت آیانی رندگیری کنوکانی ومخالفت کنوکانی انجام وآسر کہ اے سورت ءِ اصلی بن گپ (موضوع) معلوم بیت پہ آئی بیان ءِ اے آیتان توطیہ وتمہید ءِ ڈولا بیسرا بیان کنگ بوتگنت ۔ ۱۲

خَلَقْتَهٗ مِنْ طِيْنٍ ﴿۱۲﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُوْنُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ

پیداگ کتگ تو آئی چہ گِل ءِ گوشتی کہ ایر بکپ توچہ ادا ، تئی حق نہ انت کہ مزن نفسی بکنے

فِيْهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصّٰغِرِيْنَ ﴿۱۳﴾ قَالَ اَنْظِرْنِيْٓ اِلٰى يَوْمِ

ماں ادا نوں ڈنا درکپ بیشک توچہ بے عزتانے ف۲ گوشتی منا مہلت بدئے تا ھما روچ کہ مردماں چہ قبر ءِ

يُبْعَثُوْنَ ﴿۱۴﴾ قَالَ اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِيْنَ ﴿۱۵﴾ قَالَ فَبِمَآ اَغْوَيْتَنِيْ

چست کنگ بنت گوشتی کہ ترا مہلت دیگ بوتگ ف۳ جوابی دات کہ ہچو کہ تو منا گمراہ کتگ

لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيْمَ ﴿۱۶﴾ ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِّنْۢ

من ھن نندان آیانی پاس ءِ تئی راستیں راہ ءِ سرا ف۴ رندا کایاں آیانی گور ءِ چہ

بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ ؕ

آیانی دیمی نیمگ ءِ وچہ آیانی پُشتی نیمگ ءِ وچہ راستی نیمگ ءِ وچہ چپّی نیمگ ءِ ف۵

وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شٰكِرِيْنَ ﴿۱۷﴾ قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُوْمًا

ونگندے تو گیشتری بہر آیانی شکر گروک ف۶ گوشتی کہ درکپ چہ ادا رائندگان

مَّدْحُوْرًا ؕ لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۸﴾

مردود ہر کسیکہ چہ آیان تئی دمبا بکپیت گڈا قسم انت کہ من پُرکناں دوزخ ءِ چہ شما دستان ف

وَيٰٓاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا

و اُو آدم بنندت تو وتئی جن ماں بہشت ءِ نوں بورت چہ ہر جاکہ بلوٹت

وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۹﴾ فَوَسْوَسَ

و مروت اے درچک ءِ نزیکا گڈا بت شما ناوان بار ۔ ف۸ پدا ردا ننت

لَهُمَا الشَّيْطٰنُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَاوٗرِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَ

آہر دوکان شیطان ءِ تاکہ ظاہر بکنت پہ ہر دوکان ھما پردیا کہ ڈکگ بوتگ چہ آہر دوکان چہ آیانی شرگاہان ۔ و

قَالَ مَا نَهٰىكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّآ اَنْ تَكُوْنَا مَلَكَيْنِ

وگوشتی کہ منع نکتگ شمارا شمے پروردگار ءِ چہ اے درچک ءِ مگر چہ ھمے سبب ءِ کہ بت شما دو فرشتہ

(ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ یعنی چہ شمے پیدائش ءِ چہ بیش شمے نندگ ودارگ و ورد وراک ءِ سامان جرید کت پدا شمے مادہ ءِ جوڑ کت پدا آمادہ ھنچیں ڈولدا ین نقشہ وحسین جمیل صورت عطا فرمائینت کہ آ دگہ مخلوق ءِ دیگ نہ بوتگت پدا اے خاکی صورت ءِ ھماروح وحقیقت بخشت کہ آئی برکت ءِ شمے پت آدم علیہ السلام کہ آئی وجود تمام انسانی فردانی وجود ءِ سرا اجمالاً شامل ات ، ،خلیفۃ اللہ ، ، وملائکتانی مسجود جوڑ بوت پدا ھماکس ءِ آ وھدی چہ تعظیمی سجدہ ءِ سرتابی کت آ ازلی مردود قرار دیگ بوت پر جاکہ آ مسجود الٰہی خلافت ءِ شون دیوک ات ۔ ملائکۃ اللہ کہ آجست ورس پٹ ءِ پول وصافیں امتحان ءِ پدا آدم ءِ علمی فضیلت وروحانی کمالانی ردا معلوم دار بوتگنت گوں خدائی حکم ءِ اشکنگ ءِ سجدہ ءِ کپتنت واے ہیم ءِ اشان خلیفۃ اللہ ءِ روبرو وتی حقیقی پروردگار ءِ کامل وفاشعاری واطاعت پذیری ءِ ثبوت ءِ عملاً ظاہر کت وابلیس لعین کہ آناری الاصل جنّی مگر چہ بازیں عبادت وغیرہ ءِ سبب ءِ ملائکتانی جماعت ءِ شامل بوتگت آخر کارآئی ءِ بہ وتی اصل ءِ نیمگ ءِ واتری کت آئی نگاہ ءِ چہ آدم ءِ مادی ساخت نفخت فیہ من روحی ءِ راز ءِ چہ دیما تر تچا وزکت نہ کُت پمشکا صافیں خداوندی حکم ءِ مقابل ءِ سرا انا خیر منہ خلقتنی من نار وخلقتہ من طین ءِ دعویٰ ءِ بناء کُت آخر ھمے اباء واستکبار وصافیں قاطع نص ءِ رامحض چہ وتی اے واھگ ءِ رد کنگ

وگوں خداءِ بحث و مناظرہ کنانءِ پاداشءِ پہ مدامیگی چہ قربءِ مرتبہءِ جہل تر دور دات وچہ خداوندی رحمتءِ سک باز دور چگل دیگ بوت در حقیقت آئرا بہ ھرچ چیزےءِ سرا مزن فخرات کہ آچہ آسءِ بیدا بوتگ ھمائی آئیءِ ابدی ہلاکتءِ سبب جوڑ بُوت آسءِ خاصیت سبکی، تزندی، اشتاپ کاری و باھندگریگ و مزنی و خرابی ظاہر کنگ انت بخلاف خاکءِ کہ ماں آئیءِ مستقل مزاجی۔ وزن داری و تواضع داروکیں بردباری و اثباتی پہلو ظاہر بیت۔ ابلیس کہ آناری الاصل اَت چہ سجدہءِ حکمءِ اشکنگءِ آسءِ ڈولا خشم گپت ورائے قائم کنگءِ نہانزندی و اشتاپ کاری ظاہر کُت آخر چہ تکبر و تعلیءِ کشکءِ ماں حسدءِ آسءِ کپانءِ ماں دوزخءِ آسءِ شت و کپت برخلاف آئی وھدیکہ چہ آدمءِ غلطی سرزد بوت تو خاکی عنصرءِ خداءِ دیما بزگی، خاکساری حکمءِ بجاوری وایر مالیءِ راہ سوج دات۔ چنانچہ آئی استقامت و انابتءِ ثمرا جتباہ ربُّہٗ فتاب علیہ وھدٰیءِ نتیجہ ظاہر کُت، ہمشکا چوش گوشگ بوت کنت کہ ابلیس لعینءِ چہ مادی و عنصری حسابءِ ہن بہ وتی مزنیءِ دعویءِ سرپاد وارت۔ چنانچہ حافظ شمس الدین ابن القیمءِ ماں بدائع الفوائدءِ چہ پانزدہ سببانی بناءِ خاکءِ بہ آسءِ سرا افضل بوگءِ ثابت کتگ اگر کسےءِ دل بکشیت تو ھما نگو رجوع بکنت۔ ف۲ یعنی ماں جنتءِ یا ماں آسمانانءِ خدائے پاکءِ ھما مخلوق نشت کنت کہ آ بہ سرجمیءِ خداءِ فرمان بردار و مطیع بہ بیت پہ نافرمانیں تکبر کنوکان او دا ھچ بیما گنجائش نیستنت۔ بہرحال ابلیس لعین چہ عزت و شرفءِ ھما مقامءِ کہ زیات عبادت وغیرہءِ سببءِ بہ آئیءِ سرا دنیگہ فائز اَت مزنیں دیار ورگءِ سببءِ جہلءِ تہلانک دیگ بُوت۔ (تنبیہ) ابلیسءِ داں مزنیں مدتےءِ ماں ملائکانی جماعتءِ شامل دارگءِ چہ ہوشیار کُت کہ حق تعالیءِ ماں مکلفان کسیءِ فطرت حتیٰ کہ شیطانءِ ھن بہ اے وڑءِ نہ سازِت کہ آ تہنا پہ بدیءِ کنگءِ بنمگءِ لاچار و بے وس بہ بیت بلکیں خبیثءِ چہ خبیث ہستی ھن چہ اصل فطرتءِ حسابءِ بہ ایشی صلاحیت داریت کہ چہ وتی کسب و اختیارءِ ماں نیکی و پرہیزگاریءِ باز دیماروان ءِ ماں ملائکانی زمرءِ شامل بہ بیت۔ ف۳ یعنی وھدیکہ تو اے عرضءِ پیش کُت تو بزان کہ اِے چہ ساریءِ ماں اللہ پاکءِ علمءِ فیصلہ بوتگ کہ ترا مہلت دیگ بہ بیت وھدیکہ خدائی حکمت بہ ایشیءِ واھگ دار بوت کہ حق تعالیٰ وتی کاملیں صفات و شہنشاہانہ عظمت و جبروتءِ پدرائی بکنت تو آئیا عالمءِ راجوڑ کُت (اللہ الذی خلق سبع سمٰوٰتٍ ومن الارض مثلھن یتنزل الامر بینھن لتعلموا ان اللہ علیٰ کل شیءٍ قدیر وان اللہ قد احاط بکل شیءٍ علماً (الطلاق رکوع ۲) یعنی زمین و آسمانءِ تخلیق وچہ آئی سرجمیں بست و بندءِ مقصود ایش انت کہ خداءِ کاملیں قدرت و احاطہ کنوکیں علم وغیرہ صفاتءِ معرفت مردمانءِ حاصل بہ بیت ھمے خداوندی معرفتءِ ماں آیت وما خلقت الجن والانس الا لیعبدونءِ لھتیں سلفءِ تفسیرءِ روءِ چہ عبادتءِ تعبیر کتگش۔ وظاہر انت کہ چہ عالمءِ تخلیقءِ اے غرض ھما وھدا بہ تمامیءِ سرجم بیت کنت کہ ما مخلوق آئی ھمک وڑءِ صفتان و کمالان ظاہر کنوک بہ بنت واے مقصد ھما وھدءِ حاصل بیت کنت کہ ماں عالمءِ مطیع و وفادار و باغی وگنہگار ھمک قسمءِ مخلوق موجود بہ بیت وھم اللہءِ دژمنانءِ تمامیں زورآزمائی وآیانی پیدائشی اختیار و قوتءِ تمامیں وسائل و رھبندانءِ کارمرز کنگءِ داں آخری حدءِ مہلت وآزادی حاصل بہ بیت پدا گڈسرءِ الٰہی حکومتءِ لشکر سرا افضل و غالب بہ بیت دژمنان سزا بر سبیت۔ وچکاسگءِ پدا آخری کامیابی دوستانی دستءِ بہ بیت چہ اشیءِ ابید بہ سرجمیں کمالیہ صفاتانی ظاہر کنگءِ دگہ ھچ صورت نیست انت ہمشکا خیر و شر، وخیر و شرءِ سرجمگءِ پیدا کنگ چہ ھمے حکمتءِ انت کہ آ عالمءِ تخلیقءِ غرض مقصود انت۔ یعنی کمالیہ صفتانی مظاہرہ۔ کہ آ بغیر چہ اشیءِ تمام بیت نہ بوتگ انت ولو شاء ربک لجعل الناس اُمۃ واحدۃ ولا یزالون مختلفین الا من رحم ربک ولذالک خلقھم (ھود رکوع ۱۰) ہمشکا ضروری بوت کہ مستریں دژمن بزان ابلیس لعینءِ راکہ فساد و خرابیءِ سرچمگ انت سرجمی مہلت دیگ بہ بیت کہ آ داں قیامتءِ فائیءِ وتی قوت و وسیلہانءِ بہ شریءِ کارمرز بکنت ولیکن اے یک ظاہریں گپ ایت کہ براہ راست ھما کل احاطہ کنوک و مطلق قادرءِ مقابلہءِ ممکن نہ ات ہمشکا ضروری بوت کہ چہ خدائے جانب بہ نیابت (خلافت)ءِ خاطرءِ یک ھنچیں وڑءِ مخلوقے بہ آئی مقابلہ یارگ بہ بیت کہ گوں آئیءِ ابلیس لعین بہ آزادیءِ گروچیل کت بکنت واجلب علیھم بخیلک ورجلک وشارکھم فی الاموال والاولاد وعدھم وما یعدھم الشیطان الا غرورا (بنی اسرائیل رکوع ۷) وپدا آ مخلوق دانکہ نیابتءِ حقءِ وخلافتءِ کارءِ سرانجام دیان بہ بیت گڈا گوں شاھی فوج (ملائکتان) آئرا کمک رسان بیت و وتی ضعف و قلتءِ باوجود اللہ پاک چہ وتی فضل و رحمتءِ آئرا بہ دژمنانی مقابلہءِ منصور و کامیاب کنان بیت نوں بہ شریءِ سرپد بیئت کہ اِے سرزمین بہ آدم وابلیسءِ جنگءِ میدان انت وچونکہ جان پرنچوکیں مقابلہ ھما وھدءِ بیت کنگت کہ ہر دوئیں حریف یک دگرےءِ سرا ضد و کُنت داروک بہ بنت ہمشکا تکوینی دو صورت ھنچیں پیش اختنت کہ چرایان ماں ہر یک دلءِ بہ یک دگرےءِ دژمنیءِ جاگہ کت ابلیسءِ آدمءِ سجدہ نہ کنگءِ بناءِ جہلءِ چگل دیگ بوت وآدمءِ ابلیسءِ ماں دلءِ وسوسہ مان کنگءِ سوبءِ چہ جنتءِ کشگ بوت چہ اے واقعہاں ماں ہر یکءِ دلءِ پہ دومیءِ عداوتءِ ھنڈال قائم بوانءِ گروچیلءِ بازار گرم بوت۔ ف۴ یعنی مثلءِ رہزنان آیانی ایمانءِ سرا حملہ کنان، کہ ھمیشانی سببءِ من اِے شومیں روچ دیستوں۔ ف۵ یعنی چہ ھمک بنمگءِ بہ آیانی سرا حملہ کناں۔ چہاریں طرفانی ذکر، طرفانی عمومیءِ بنمگءِ اشارہ انت۔ ف۶ اِے ابلیس لعینءِ اندازہ (اٹکل) اَت کہ راست بوت ولقد صدق علیھم ابلیس ظنہ فاتبعوہ الا فریقا من المومنین ○ (السباء رکوع ۲)۔

ف۷ یعنی زیات تر مردم بے شکر بنت نو مارا چے تاوان انت انجام کار پہ ھما کتیں وفاداران کامیابی و رستگاری بیت وبے شکرانی اکثریت ماں دوزخءِ روت۔ چوش بگوش بہ اِے وڑءِ چوش گیش وگیوار کنگی انت کہ جنود الشیطانءِ اینکر کثرت ھم خلیفۃ اللہءِ قلیل التعداد لشکرءِ نتونت کہ مغلوب بکنت و یا زیر دست بکنت۔ ف۸ آدم و حواءِ اجازت اَت کہ ماں بہشتءِ ہرچیکہ دل اِش بکشیت بورنت وبنوش انت ابید چہ یک خاصیں درچکےءِ کہ آئی ورگ آیانی بہشتی زندءِ مناسب نہ ات ہمشکا فرمائینتی کہ اِشیءِ کرّءِ مرو اِت واگر نہ تاوان بار بیئت۔ ۱۲

اَوْ تَكُوْنَا مِنَ الْخٰلِدِيْنَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَآ اِنِّيْ لَكُمَا لَمِنَ النّٰصِحِيْنَ ﴿٢١﴾

یا بِت شما چہ مندان ۔ وَقسمی وارت گوں آیان کہ یقیناً من شمے خیر خواہان

فَدَلّٰىهُمَا بِغُرُوْرٍ ۚ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَ

نوں جہلی دوردا اتنت آپہ رددیگ ؎۱ پدا وختیکہ چِشِت آہر دوناں چہ درچکؑ ظاہر بوت پر آیان شرم نَنگ آیانی ؎۲ وَ

طَفِقَا يَخْصِفٰنِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَّرَقِ الْجَنَّةِ ؕ وَنَادٰىهُمَا رَبُّهُمَآ

پچ جنگؑ لگّنت پر وتی جانؑ چہ بہشتے ناکان ؎۳ توار جننت آ آیانی پروردگارؑ

اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَّكُمَآ اِنَّ الشَّيْطٰنَ لَكُمَا

ہیں! من منع نکت شمارا چہ اے درچکؑ وَنہ گوشتوں شمارا کہ شیطان شمے

عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿٢٢﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا ٚ وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَ

ظاہریں دشمن اِیت ۔ گوشتنش کہ اے پروردگار ما ظلم کت پہ وتی سرا وَاگر تو مارا مہ بخشے و

تَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٢٣﴾ قَالَ اهْبِطُوْا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ

پر مارحم مکنے گڈا ماوَ ضرور تباہ بئیں ۔ گوشتی ابر بکپت شما گوں یکدگرؑ دشمن

عَدُوٌّ ۚ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَّمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ

بِت ؎۴ وماں زمینؑ شمے ٹکانہ انت وَفائدہ ؑ گرگ انت تا یک وقتے ۔ گوشتی

فِيْهَا تَحْيَوْنَ وَفِيْهَا تَمُوْتُوْنَ وَمِنْهَا تُخْرَجُوْنَ ﴿٢٥﴾ يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ

ماں ہینؑ شما زندگانی کناِت ؎۵ وَھمودا شما مِرِت وچہ ودا شما کشگ بِت اُو آدمؑ چکّان

قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُّوَارِيْ سَوْاٰتِكُمْ وَرِيْشًا ۚ وَلِبَاسُ

ما ایرا تگ پر شما پوشاک کہ بڈ کیت شمے جانؑ وَشوقی نیچ (شوقی گدو بچ) ؎۶ وپوشاک

التَّقْوٰى ۙ ذٰلِكَ خَيْرٌ ؕ ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿٢٦﴾

پرہیزگاریؑ آچہ درستان بہتر انت ؎ اے نشانینت چہ اللہؑ قدرتاں تاکہ آ نصیحت بگرنت ؎۸

يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطٰنُ كَمَآ اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِّنَ الْجَنَّةِ

اُو آدمؑ چکان رد دنت شمارا شیطان ہنچو کہ دری کننت شمے پت ماتت (آدم وحوا) چہ بہشتؑ

منزل ۲

؎۱ آدم علیہ السلام چہ شیطانؑ سوگندؑ متأثر بوت کہ خداؑ نامؑ گرانؑ کے دروغ بندگؑ جرأتؑ کت کنت شاید آئی چوش فہمت کہ راستکائی چہ آئی ورگؑ مافرشتہ جوڑ بئیں۔ یا پدا کدی فنا نہ بئیں، وحق تعالیٰ ہر چ نہی بیان کتگت آئی تعلیل یا تاویل بہ وتی پیمؑ گیشینتگی لیکن غالباً چہ فتکونا من الظٰلمین وانّ ھٰذا عدو لك ولزوجك فلا یخرجنکما من الجنۃ فتشقی وغیرہؑ شموشکار بوتگ وآئرا اے خیال ہم بہ دلؑ بیاحت کہ وھدے آئی مسجودؑ ملائک جوڑ کنگ بوت گڈا فرشتہ جوڑ بوگؑ چے ضرورت پشت کپت فنسی ولم نجد لہٗ عزماً (طٰہٰ رکوع ٦) معلوم بہ بیت کہ امرونہی کدی وا تشریعاً بینت وکدی بہ شفقتہ۔ ایشرا چوش سر پد ببوکہ مثلاً یکے ایش کہ ریلؑ بے ٹکٹؑ سفر کنگ مہن انت اے واقانونی حیثیت بوت کہ اشیؑ اثر بہ کمپنیؑ حقانی سرا کپیت، ودومی ایش ماں گاڑیؑ توکؑ نبشتہ انت کہ "لبز مجن کہ چہ ایشیؑ نادراہی تالان بیت"۔ اے مہن کنگ پہ شفقتہ انت چوشکہ چہ بیماریؑ تالانیؑ تعلیلؑ صاف معلوم بیت بہ ھمے وڑ خدائے پاک اوامر و نواہی کہ چہ اشان لھتے تشریعی انت کہ اشانی برخلاف کنوک قانونی گنہ گار قرار دیگ بیت کہ آیانی ارتکاب کنگ ھما حقانی جند منافی انت کہ آیانی حفاظت کنگ تشریعؑ منشأ و مراد اَنت دومی ہما اوامر و نواہی کہ آیانی منشاء و مراد تشریعی نہ انت محض شفقت انت چوشکہ ماں طب نبوی وغیرہ حدیثانؑ عالمان گیش وگبوار کرتگ۔ شاید آدم علیہ السلامؑ اکلِ شجرہؑ ممانعتؑ راہی شفقت فہمت پمشکا شیطانؑ وسوسہ اندازیؑ پد آئی خلاف ورزیؑ رازیات گران خیال نہ کرت، مگر چونکہ انبیاء علیہم السلامؑ اد نائیں غلطی ہم آئی مرتبۂ قربؑ حسابؑ مزن و ثقیل جوڑ بیت پمشکا وتی غلطیؑ ظاہری نقصانؑ برداشت کنگؑ ابید داں یک دراجیں مدتےؑ ماں توبہ و استغفار مشغول بوان گر لوگ وارسانی ریگ بناء کت آخر کار ثم اجتباہ ربّہ فتاب علیہ وھدیؑ آسرؑ سر بوت ے

بود آدم دیدۂ نور قدیم
موئے در دیدہ بود کوہِ عظیم

؎۲ یعنی چہ آیان نافرمانی کنان آیانؑ چہ بہشتی لباسؑ زبہر کت پر چاکہ جنتی لباس درحقیقتؑ لباسِ تقویٰؑ یک محسوس صورتے بیت چہ کنام ممنوع کارؑ ارتکابؑ ہر قدر ماں تقویٰؑ لباسؑ نزوری ماں شانیت بہ ھما قدرؑ چہ جنتی لباسؑ محرومی بیت، الغرض شیطانؑ کوشست کت کہ نافرمانی کنانؑ چہ آدمؑ جانؑ فاخرہ وقیمتی این گدانؑ دربکنت اے رد احضرت شاہ صاحبؒ لباسؑ نزاعؑ اکلِ شجرہؑ یک طبعی اثرؑ پیما گپتگ آ نوشتہ کنت کہ "ماں جنتؑ استنجا و شہوتؑ حاجت نیست اَت آیانی بدنؑ ھنچیں گد انت کہ ھچبر کشنگ نبونگ انت پر چاکہ اشانی کشنگؑ حاجت نہ کپتکت، آدم وحوا چہ وتی بدنؑ اعضایان ناسر پد انت وھدیکہ اے گناہ سرزد بوت تو انسانی لوازمات پدرا بوتنت واشان چہ وتی حاجتؑ معلوم دار بوتنت و وتی اعضا یانی سرا چم اش کپننت"۔ چوش بگوش چہ آدرچکؑ ورگؑ انسانی نزوریانی سرا ہرچ پردھے کپتگت آ چست بوت سوأۃؑ لغوی معنیٰ بازانت، قابیل وہابیلؑ قصہؑ سوءۃ اخیہ فرمائینت۔ وماں حدیثؑ انت احدی سوءتك یامقداد۔ داں ھنوگؑ ماں آدمؑ نگاہؑ ابوکؑ معصومیت وسادگی اَت وابلیسؑ نگاہؑ ابوکؑ آئی خلقی کمزوری انت لیکن اکلِ شجرۂؑ پد آدمؑ وتی کمزوری دیما اختنت و وھدیکہ اے غلطیؑ پد آئی توبہ وانابتؑ راہ اختیار کت نوابلیس لعینؑ آئیؑ اعلیٰ کمال و شرافتؑ مزن شانیؑ مشاھدہ بوت آئی سر پد بوت کہ اے مخلوق لغزش ورانؑ ہم منی دستؑ آیوک نہ انت اِنَّ عِبَادِیْ لَیْسَ لَكَ عَلَیْهِمْ سُلْطَانٌ شاید بہ ھمے حسابؑ ماں توراتؑ ابن قتیبہ صاحب معارف نقلؑ رووؑ اے درچکؑ "شجرۃ علم الخیر والشر" ؑ نامؑ موسوم کنگ بونگ۔ واللہ اعلم۔ ؎۳ یعنی چہ برھنگیؑ شرمندہ بوتنت وچہ تاکان وتی بدنؑ پوشتنش، چہ اشیؑ درا بیت کہ اگرچہ مردم پیدائشؑ وھدؑ برھنگ بیت مگر فطری حیا چہ جان دراتیؑ مہن کنت۔ ؎۴ مفسرانی گوشگ انت کہ اے دیم گوری (خطاب) آدم، حوا و ابلیس لعین درستان انت پر چاکہ اصل عداوت آدم وابلیسؑ گینت واے عداوتؑ لیب جاہ مئے زمین جوڑ کنگ بوت کہ آئی خلافت آدمؑ حوالہ کنگ بونگت۔ ؎۵ یعنی عمومی حسابؑ شمے مسکن و مستند جاہ زمین انت اگر عادتؑ برخلاف یک شخصےؑ کنام وھدےؑ بہ یک مقرریں مدتےؑ چہ آئی بزرجست کنگ بہ بیت مثلاً حضرت مسیح علیہ السلام تو آبہ اے آیتؑ منافی نہ انت آیا یک شخصے بہ چینت روچ با چینت کلاک چہ زمینؑ جدا بوانؑ ماں بالی گرابؑ مقیم بہ بیت یا بالفرض ھمودا بہ مِربت آ فیھا تحیون وفیھا تموتونؑ برخلاف بیت پرچاکہ آو ھدؑ آبہ زمینؑ سرا نہ انت دومی

...... جاہ ءِ ارشادنت مِنْهَا خَلَقْنٰكُمْ وَفِيْهَا نُعِيْدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ ہرکس ماں زمین ءِ مدفون نہ انت آیان ءِ ماں فِيْهَا نُعِيْدُكُمْ الخ ءِ چونکائی داخل کنگ بیت معلوم بوت کہ اے ہمیں قضایا بہ کلیہ ءِ رنگ ءِ کارمرزنہ بوتگنت۔ ف۶ چہ ایر گیجگ ءِ مراد آئی مادہ وغیرہ ءِ پیدا کنگ و آئی تیار کنگ ءِ راہ بندءِ سوج دیگ انت اگرچہ ایرگیجگ اکثر بہ ھما موقع ءِ کارمرز بیت کہ او دایک چیزے چہ بُرزا ایرگیجگ بہ بیت مگر بازریءَ چہ اشی ءِ مراد مکانی فوق و تحت مقصود نہ بیت بلکیں چہ مرتبہ ءِ اعتبار ءِ بلند و بالا بہ بیت چہ آئی جانب ءِ کنام چیزے بہ جہلیگان ءِ عطا کنگ ءِ موقع ءِ سرا اے لفظ گوشگ بیت چوشکہ فرمان کتی وانزلنا لکم من الانعام ثمانیۃ ازواج یا وانزلنا الحدید فیہ باسٌ شدید۔ ف۷ یعنی چہ اے لباس ءِ ابید کہ چہ آئی ءِ ایوک ءِ بدن چیر دیگ بیت یا ڈولدار بیت یک معنوی پوشاکے ہم ہستنت کہ چہ آئی ءِ انسان ءِ باطنی نزوریان کہ آیان ءِ ظاہر کنگ ءِ قدرت ہم داشتگتی آماں پردہ ءِ چیرگ ءِ انت کہ اشان ظاہر کنگ و عمل ءِ نہایا رگ نہ بنت وھمے معنوی پوشاک انت کہ آئرا قرآن ءِ لباسُ التقوٰی فرمائینتگ۔ و آباطن ءِ زینت و آرائش ءِ ذریعہ جوڑ بیت بلکیں اگر غور و فکر کنگ بہ بیت تو ظاہری بدنی لباس ھم ھمے باطنی لباس ءِ را پہ گوْرءِ کنگ ءِ مطلوب و مراد بوتگ۔

يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَا ۭ اِنَّهٗ يَرٰىكُمْ هُوَ وَ
کشِّنتی چہ آیانی گورا پچ آیانی وا تا کہ جاہ دَرکنت پیش بداریت آیانءَ شَرمگاہ آیانی۔ بیشک آ گندیت شمارا و
قَبِيْلُهٗ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۭ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيٰطِيْنَ اَوْلِيَاۗءَ
آئی ءِ کٹُم چہ ھماجاھیکہ شما آیانءِ نگندیت ف۲ کُننت ما شیطان سنگتی
لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿27﴾ وَاِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً قَالُوْا وَجَدْنَا
ھماکسانیکہ ایمان نیارنت ف۳ ءُ وقتیکہ کننت یک بدیں کارے گڈا گوشنت کہ ما دیتگ کہ
عَلَيْهَآ اٰبَاۗءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا ۭ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَاْمُرُ بِالْفَحْشَاۗءِ ۭ
ھمیڈولا بش کتگ مئے پت و پیرکاں ءُ اللہءِ ھن پہ ھمیشیءِ حکم کتگ بگوش کہ اللہ حکم نکنت پہ بدیں کارءِ
اَتَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿28﴾ قُلْ اَمَرَ رَبِّيْ بِالْقِسْطِ ۣ
پرچے بندت پہ اللہ ءِ سرا ھما دروغیکہ شمارا خبر نہ انت ف۴ تو بگوش کہ منی پروردگارءِ حکم کتگ پہ انصاف ءِ
وَاَقِيْمُوْا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَّادْعُوْهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ
ءُ راست بکن اِت وتی دیمان ہرنمازءِ وقت ءِ ءُ توار پرکن اِت آئیرا درحالیکہ آئیءِ خالص
الدِّيْنَ ڛ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُوْدُوْنَ ﴿29﴾ۭ فَرِيْقًا هَدٰى وَفَرِيْقًا حَقَّ
فرمانبردار بیت ف۶ ہنچو کہ پیدا اِگ کت شمارا اولی بر دوبارہ ھن پیدا اِگ بیت یک فرقہیے رَ پیتنی پہ راہا و ثابت بوت پہ دگہ
عَلَيْهِمُ الضَّلٰلَةُ ۭ اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيٰطِيْنَ اَوْلِيَاۗءَ مِنْ دُوْنِ
فرقہیے سرا گمراہی بیشک شیطانش وتی سنگت گپتنت اللہءِ چہ
اللّٰهِ وَيَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿30﴾ يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ خُذُوْا زِيْنَتَكُمْ
بغیر ءُ خیال کننت کہ آ پہ راہ ءِ سرا اینت ف۵ او آدمءِ چکان ! بگرِت وتی ڈولداری ءِ
عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَّكُلُوْا وَاشْرَبُوْا وَلَا تُسْرِفُوْا ۚ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ
(یعنی پرکن اِت وتی پوشاکاں) ہرنمازءِ وقتءِ ءُ بورِت و بنوشِت و بیجاھیں خرچ مکن اِت۔ بیشک آ دوست نداریت
الْمُسْرِفِيْنَ ﴿31﴾ۧ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِيْنَةَ اللّٰهِ الَّتِيْٓ اَخْرَجَ لِعِبَادِهٖ
بیجاھیں خرچ کنوکان ف۹۔ تو بگوش کہ کیا حرام کتگ اللہءِ زینت ھماکہ پیدا اِگ کتگ پہ وتی بندگان (یعنی جوانیں پوشاک)

ع ۳ / ۶ / ۱۰

حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ دشمن ءِ شمے جنّت ءِ گدان ءِ کشائینت پدا ما شمارا ماں دنیاءِ لباس گوْرءِ کنگ ءِ رہ بند پیش داشت نوں ھما لباس ءِ بہ پوش اِت کہ ماں آئی پرہیزگاری بہ بیت یعنی مردین آدم رِشمی گدمپوشیت و دامن ءِ دراج مکنت پہ ہرچ کارے ءِ کہ مہن کنگ بوتگے آئرا مکن۔ و جنین آدم یا زبارگیں گدمپوشیت کہ مردماں آئی جان ءِ بگندنت و نہ وتی زینت ظاہر بکنت۔ ف۵ یعنی ما اے نشانیان ءِ غور و فکر کنان ءِ حق تعالیٰ ءِ قادرانہ انعام و اکرام منوک و شکرگروک بہ بنت۔ ۱۲ (ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ اخراج و نزاع ءِ نسبت آبانی سلب ءِ طرف ءِ بوت یعنی آدم و حواءِ را چہ جنّت ءِ در کنگ و گدانی کشگ ءِ سبب آ بوت نوں شما بہ آئی فریب ءِ میائیت و چہ آئی مکاریان ہُشیار بہ بئیت ف۲ یعنی ہرچ دشمنے مارا بہ اے بیم ءِ گندوک بہ بیت کہ مئے چم بہ آئی سرا نہ کپیت آئی حملہ سک خطرناک و مدافعت سک گران بیت۔ بمشکا شمارا لازم انت کہ مدام آگاہ و ھشیار بہ بئیت۔ اے ہمیں دشمن ءِ علاج چوش بیت کنت کہ ما ھنچیں ہستی ءِ پناہ ءِ بروین کہ آ ہستی آئرا گندیت بلے آ شیطان آئرا دلیست نہ کنت، لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيْفُ الْخَبِيْرُ۔ (تنبیہ) اِنَّهٗ يَرٰىكُمْ هُوَ وَقَبِيْلُهٗ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ قضیہ مطلقہ انت دائمہ نہ انت یعنی بازریءَ چوش بیت کہ آ مارا گندنت ءُ ما آیان ءِ نہ گندین، چوش گوشگ ءِ اے لازم نہ ئیت کہ کدی ھم بہ کنام صورت ءِ کسے آئرا دلیست کُت نہ کنت بمشکا چہ آیت ءِ رؤیت جن ءِ بلکل نفی ءِ سرا استدلال کنگ کوتاہ نظری انت۔ ف۳ یعنی وھدیکہ اشان وت چہ وتی بے ایمانی ءِ شیطان ءِ رفاقت ءِ پہ وتا شات کت چوشکہ بہ جینت آیتان ءِ پدیداک انت۔ انھم اتخذوا الشیٰطین اولیاء من دون اللہ و یحسبون انّھم مھتدون۔ تو گڈا ما بہ اے انتخاب و گچین ءِ مزاحمت کنوک بہ بوتیں ہرکس ءِ آیان وتی رفیق و سنگت جوڑ کنگ لوٹ اِت ھمائی را رفیق جوڑ کنگ بوت ف۴ یعنی بدیں و بے حیائی ءِ کار مثلاً مردین و جنین ءِ گوں برھنگی ءِ طواف کنگ کہ آ اے آیتانی شان نزول انت کہ چہ اشان سلامتیں عقل و تچکیں فطرت نفرت کنت خدائے قدوس ءِ شان نہ انت کہ اشانی تعلیم ءِ بدنت آذات و پاکی و حیاءِ سرچمگ انت بدیں و بے حیائی ءِ کارانی حکم ءِ چونکائی دات کنت دراصل ءِ بے حیائی و بدیں کارانی تعلیم دیوک ھما شیاطین انت کہ آیان ءِ اشان وتی رفیق جوڑ کتگ۔ بچارِت شمے چہ درستان پیشی مات و پت ءِ شیطان ءِ فریب دیان ءِ برھنگ کنائینتنت مگر آ شرم و حیاءِ دارکان چہ درچکانی تاکان وتی جان ءِ پوشگ ءِ گلائینش بوتنت۔ معلوم بوت کہ برھنگی چہ شیطان ءِ جانب انت و پردہ پوشی ءِ کوشست چہ شمے پت ءِ جانب ءِ بوت پدا برھنہ طواف کنگ ءِ سرا پت و پیرکانی دلیل بارگ چون راست بوت کنت، ہم بقول واجہ شاہ صاحبؒ اشکنتگنتش کہ ساری ءِ پت ءِ چہ شیطان ءِ فریب وارت گڈا پت ءِ دلیل ءِ پرچا پیش کن اِت اے چنکر بے حیائی ءِ گپ ایت کہ ہرچ کارے چہ شیطان ءِ حکم ءِ بوگائینت کہ آئرا چوش گوشگ بہ بیت کہ مارا خدا ءِ اے حکم دا تگ (العیاذ باللہ)۔ ف۵ ماں روح المعانی انت۔ "القسط علیٰ ما قال غیر واحد العدل وھو الوسط من کل شیئٍ المتجافی عن طرفی الافراط والتفریط" آیت ءِ حاصل اے بوت کہ حق تعالیٰ ءِ ماں ھمک کارءِ توسط و اعتدال ءِ قائم دارگ و چہ افراط و تفریط ءِ پہریز کنگ ءِ سر و سوج دا تگ گڈا فواحش ءِ حکم ءِ چونکائی دات کنت۔

ف۶ حضرت شیخ الہندؒ ءِ ادءَ لفظ مسجدءَ غالباً مصدر میمی بمعنی سجود گران ءِ نماز ترجمہ کرتگ ۔ و " وجوہ " ءَ بہ وتی ظاہری معنیءَ داشتگ یعنی نمازءَ اداکنگ ءِ وھدءَ وتی دیم ءَ تچک ءَ (کعبہ ءِ نیمگ ءَ) بدارات مگر لھتے دگہ مفسران چہ "اقیمو وجوھکم " ءَ اے مراد گرتگ کہ خداءِ عبادت ءِ نیمگ ءَ مدام گوں استقامت ءَ بہ دِل دلگوش گور بکن اِت ۔ کثیر اشی ءِ مطلب ءَ چوش بیان کنت کہ ماں وتی عبادت ءَ تچک وراست بہ بئیت ہرچ کشکے واجہ پیغمبر علیہ السلام ئیگنت چہ آئیءَ چپ وچوٹ مَرو اِت ۔ عبادت ءِ مقبولیت ءِ دار ومدار پہ دوچیزانی سرا انت خالص پہ خدائیگی بہ بیت کہ آئرا دیما ترءَ چوش بیان کت وَادۡعُوۡہُ مُخۡلِصِیۡنَ لَہُ الدِّیۡنَ ۔ وپدا ھما مشروع رہ بندءِ روءَ بہ بیت کہ آئرا انبیاں وپیغمبران علیہم الصلوٰۃ والسلام ءَ تجویز فرمائینتگ ۔ آئرا ماں " واقیموا وجوھکم " ءَ اداکنگ بوتگ بہرحال ماں اِے آیت ءَ اوامر شرعیہ ءِ تمام قسمانی طرف ءِ اشارہ کنگ ۔ اشانی تعلق گوں بندھانی معاملہان ءَ انت آکل ماں " قسط " ءَ احننت وہرچیکہ تعلق گوں خداءَ انت اگر قالبی اَنت تو آماں " وَاَقِیۡمُوۡا وُجُوۡھَکُمۡ " ءَ واگر قلبی انت تو آماں " وادعوہ مخلصین لہ الدّین " ءَ درج وشامل بوتنت ۔ ف۷ یعنی انسان ءَ اعتدال ، استقامتؑ واخلاص ءِ کشکانی سرا روگ ءَ پمشکا ضرورتیں انت کہ مرگ ءَ پد دومی زندمانی رسگی انت کہ ماں آئیءَ موجودہ زندءِ آسرو بہا کابنت آئی فکرءَ بایدانت کہ بنی آدم چہ ھنتیءَ بکنت ولتنظر نفسٌ مَا قَدَّمَتۡ لِغَدٍ ۔ ف۸ یعنی بہ ہرکسانی سرا گمراہی مقرر بوت اے ھماکس انت کہ اشان خداءَ بلہ کنان ءَ شیطانان ءَ وتی ھمبل ودوست جوڑ کتگ و پدا ندارگی گپ ایشنت کہ چوشیں سرظاہریں گمراہی ءِ باوجود چوش فہمنت کہ ما بلکل بہ جوانیں کشک ءَ رووک این ۔ وچہ مذھبی حیثیت ءَ ہرچ رہ بندے و دستورے ما اختیار کتگ آ بلکل راست انت چوشکہ بہ دومی جاگہءَ ارشاد انت اَلَّذِیۡنَ ضَلَّ سَعۡیُھُمۡ فِی الۡحَیٰوۃِ الدُّنۡیَا وَھُمۡ یَحۡسَبُوۡنَ اَنَّھُمۡ یُحۡسِنُوۡنَ صُنۡعًا (کہف رکوع ۱۲) (تنبیہ) چہ آیت ءِ عموم ءَ ظاہر بوت کہ کافر معاند ءِ بیم ءَ کافر مخطی ھم کہ آوا قعتہً چہ وتی کورفہمیءَ باطل ءَ حق زانت ماں " فَرِیۡقًا حَقَّ عَلَیۡھِمُ الضَّلٰلَۃُ " ءَ داخل انت نوری اِے غلط کاری بہ نشتریءَ غور وفکر نہ کنگ ءِ سبب ءَ بہ بیت پمشکا کہ بلی آئیءِ سرظاہرءَ وتی سرجمیں قوت بہ غور وفکرءَ کارمز کت ولیکن داں چوشیں صافیں وروشنیں حقیقتان نہ رسگ وت شون دنت کہ درحقیقت ءَ چہ آئیءَ ماں استدلال ءِ قوت و فکرءَ کارمزیءَ کوتاہی بوتگ چوش بگوش کہ ھما چیزانی سرا ایمان یارگ ءَ چہ نجات حاصل بیت آ اینکر روشن وواضح انت کہ آیانی انکار ابد چہ عنادءَ یا فکر وتامل ءِ کوتاہیءَ دگہ ہیچ صورت بیت نہ کنت ۔ بہرحال شرعی کفر چو سنکھیا (زہر) ءِ وڑءَ انت کہ ہرکس پہ زانت یا پہ نزانتکاری بوارتی بہ انسان ءِ ھلاک کنگ ءَ بس وکافی انت اہل السنت والجماعت ءِ رہ بند ھمیشنت و " روح المعانی " ءَ لھتینانی اختلاف ماں اے مسئلہ نقل کتگ چہ اے لھتینان مراد جاحظ وعنبری انت کہ اشان ماں اھل السنت والجماعتؑ آوار نہ انت بلکیں اشانی معتزلی لوگ ءِ باوجود وت معتزلہ ءَ ھم بہ اشانی اسلامءَ کلام (ایراد) انت پمشکا " روح المعانی " ءِ خدا بندءَ اشانی مذھب ءَ نقل کنگ ءَ پد نبشتہ کُت ۔" وللہ تعالیٰ الحجۃ البالغۃ والتزام ان کل کافر معاند بعد البعثت وظھور امر الحق کفار علیٰ علم ا ھ " ۔ ف۹ اے آیتان پہ ھمایانی ردءَ نازل بوتنت کہ آیان برھنہ کعبہ ءِ طواف کتگت وابشر امزن قربت وپرہیزگاری قرار دانگنتش ۔ ولھتیں جاھلیت ءِ دورءِ مردمان ماں حج ءِ دوران ءَ زندءِ آخری نفس ءَ تچک کنگ ءِ ردءَ زیات ورگ روغن چربی وغیرہ ءِ کارمزیءَ بلہ دائنگت لھتینان ءَ چربیں ءِ شیر وگوشت ءَ پرہیز کتگت ۔ اے درستان ءَ پیش دارگ بوت کہ اے نیکی وتقویٰ ءِ کار نہ انت خداءِ داتگیں پوشاک کہ چہ آئیءَ شمے جان ءِ ستر وڈولداری انت آئی عبادت ءِ وھدءَ چہ ایدگہ وھدان ءَ زیات تر کارمزیءِ قابل انت تانکہ بندہ بہ وتی پروردگارءِ دربارءَ آئیءِ داتگیں نعمتانی اثرءَ زوران ءَ حاضر بہ بیت خداءَ ہرچے پہ پوشگ وورگ ونوشگ ءَ داتگ چہ آئیءَ نفع حاصل بکن اِت بس شرط ھمنکر انت کہ اسراف مبیت ۔ " اسراف " ءِ معنی انت چہ " حدءَ سرگوزگ " کہ آئیءِ صورت وحالت بازانت مثلاً حلال ءَ حرام بکنت یا چہ حلال ءَ گوزان ءَ چہ حرام ءَ ھم بوارت ۔ یاگوں بدتمیزیءَ حرص کنان ءَ بوارت یا اشتہاءَ بغیر ورگ ءَ بوارت یا ناوقت ءَ بوارت یا کہ اینکر کم بوارت کہ وتی جسمانی صحت وکارانی کنگ ءِ قوت ءَ باقی داشت مکنت یا ھما چیزان کارمز بکنت کہ پہ آئیءَ ضرر دیوک انت وغیرذالک " اسراف " ءِ لفظ اِے کلیں کاران ءَ شامل انت ۔ مفتیں خرچ کنگ ھم اسراف ءِ یک راہ بندے انت ھمے تعمیم ءَ خیال کنان ءَ سلف ءِ لھتیں واجہان ءَ گوشتگ کہ جمع اللہ الطب کلہ فی نصف الآیۃ (خداءَ تمامیں طب ءَ ماں نیم آیت ءَ جمع کت ۔ ۱۲

وَالطَّيِّبٰتِ مِنَ الرِّزْقِ ۭ قُلْ هِيَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا فِي الْحَيٰوةِ
وٗ پاکیزھیں خوراک توبگوش کہ اے نعمتان دراصل ءَ پہ مومناننت ماں دنیاءَ
الدُّنْيَا خَالِصَةً يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ
زندگیءَ ماں قیامتءِ روچءَ خالص پہ ہمایانت ھمیڈولا ماشر بیان کنیں حکمان پہ ھماکسان کہ
يَّعْلَمُوْنَ ۝۳۲ قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا
سرپدبنت ف۱ توبگوش کہ منی ربءَ وَحرام کنگنت بے غیرتیءِ کاران ھماکہ ظاہر بینت وھماکہ
بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوْا بِاللّٰهِ مَا لَمْ
چیربینت وَگناہ ف۲ وَ ناحقیں زیادتی واے کہ شریدار کن اِت گوں اللہءَ ھماچیزءِ را
يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطٰنًا وَّاَنْ تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝۳۳
کہ ایر نیارتگ اللہءَ پہ آئیءِ ہچ ثبوتے وَایکہ بگوش اِت پہ اللہءِ سرا ھماچیزیکہ شمارا علم نیستنت ف۳
وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ ۚ فَاِذَا جَاۗءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً
وٗھستنت پہ ہریک فرقہےءَ یک مقرریں وقتے۔ پدا وقتیکہ بییت آیانی ھما مقرریں وقت گڈا نہ پشت کپت کننت یک دمانے
وَّلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ ۝۳۴ يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ اِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ
وٗنہ بیش کپت کننت ف۴ اُو آدمءِ چکّان! اگر بیابنت شمے گورءَ پیغمبران چہ شماوت
يَقُصُّوْنَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِيْ ۙ فَمَنِ اتَّقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
بیان بکننت پہ شمے سرا منی آیتان پدا کسیکہ بترسیت وَنیکی بکننت گڈا نہ ترس بیت پہ آیانی سرا
وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۝۳۵ وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَاسْتَكْبَرُوْا عَنْهَآ
وَنہ آ غمگیں بنت وُھماکسان کہ دروغ بندش کننت منیءَ آیات وتکبرش کت چہ آیان
اُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ۝۳۶ فَمَنْ اَظْلَمُ
گڈا ھمشانت دوزخیان آماں اودا جہ منند بنت ف۵ کے انت ظالم تر
مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيٰتِهٖ ۭ اُولٰۗىِٕكَ يَنَالُهُمْ
چہ ھماکسا کہ بہتان بہ بندیت پہ اللہءِ سرا پہ دروغ یا دروغ بند بکنت آئیءِ آیتان ف۶ ھمشنن کہ رسیت آیانءَ

ف۱ اے عالمءِ کل چیز پشکا پیدا کنگ بوتگنت کہ انسان چہ اشان پہ جوانیں رہ بندےءِ نفع گرانءَ بہ خالق جل وعلاءِ عبادت، وفاداری وشکر گذاریءِ مشغول بہ بیت چہ اے اعتبارءَ دنیاءِ تمامیں نعمت دراصلءَ پہ مؤمن وفرمان برداران پیدا بوتگنت البت کافرانءَ ھم چہ اے نعمتان دور دارگ نہ بوتگ آھم چہ وتی محنت و تدبیرءِ زورءَ دنیاوی نفع حاصل کننت بلکیں وھدیکہ ایمان دار ایمانی قوت وتقویٰ داریءَ کمزور بترنت تو اے غاصبین ماں وتی عملی تگ وتاجءَ بظاہر شرتر کامیاب معلوم بنت کہ ایشرا کیں واکافرانی فانی عملانی ثمرہ زرانگ لوٹیت کیں پہ مومنانی خیءِ تنبیہ وبیم تراپ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِيْنَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِيْهَا وَهُمْ فِيْهَا لَا يُبْخَسُوْنَ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوْا فِيْهَا وَبٰطِلٌ مَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ (ہود، رکوع۲) پشت کپتنت آخرتءِ نعمتان آخالص ایمانداران بہرانت، لھتیں عالمان خالصةً یوم القیامة معنیٰ چوش گپتگ کہ دنیاوی نعمت خالص نہ انت پرچاکہ گوں آیان دنیاءِ بازیں رنج وغم اوار انت آخرتءِ نعمت چہ ہر ہمیں رنج وکدورتءَ پاک بنت۔ وچہ ابن عباسءَ ماں ،، درمنثور،، ءَ آیتءِ معنیٰ اے ڈول گرگ بوتگ کہ دنیاوی نعمت پہ اے حسابءَ کہ ماں آخرتءَ وبال مبنت تہنا پہ مؤمنان انت پہ کافرانی حقءَ اِدءِ نعمت آیانی کفر وحق ناشناشیءِ سببءَ عذاب ووبال جوڑ بیت۔ ف۲ چہ ،، اثم ،، ءَ مراد عام گناہ انت ولھتیں خاصیں گناھانءَ جاگہءِ مناسبت یا بہ سببءَ اھمیتءِ بیان فرمائینت، ولھتینءِ گورءَ ،،اثم،، ھما گناہ انت کہ آئیءِ تعلق گناہ کنوکءَ ابید گوں دگراں مبیت۔ واللہ اعلم۔ ف۳ چوشکہ بہ فحشاءِ ردءَ گوشتگنش کہ وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا۔ ف۴ سرظاہرءَ شبہ بیت کہ وھدیکہ وعدہءِ مدت آحت وسربوت تو تاخیرءِ امکان عقلی اِت پشکا اشیءِ نفی ضروری بوت مگر تقدیم وا بعقلاً ممکن نہ انت چہ اشیءِ نفیءَ چے فائدہ انت۔ ھمے شبہءِ بناءَ لھتیں مفسرانءَ لَا يَسْتَقْدِمُوْنَ ءِ شرطیہ عطفءَ اِذَا جَاۗءَ اَجَلُهُمْ الخ ءِ سرا مَن اِتگ۔ ولھتینءَ چہ جاء اجلھم قرب ونزیکی مراد گپتگ۔ پہ منی خیالءَ اے تکلفات وتاویلاتءَ ہچ حاجت نیست انت، ماں محاورہءَ کتام یک ھنچیں چیزءَ کہ آئیءِ مقابل دو طرف بہ بنت چیرءِ سراز ورتاکید درشان کنگءَ بازبرا یک طرفےءِ کہ آ متحمل الثبوت بہ بیت نفی پہ مقصدءِ رد اکنگ بیت ودومی طرفءِ کہ آ چہ سارءَ غیر متحمل انت آئیءِ نفیءَ محض پہ مبالغہ تاکید وکلامءِ حسنءِ خاطرءَ استطراداً ذکر کننت (استطرادءِ معنیٰ انت کہ کلامءَ بہ ھمے پیمءَ بیان کنگ کہ چہ آئیءَ دومی کلام لازم ببیت) یک خریدارے چہ دکاندارءَ یک چیزےءِ قیمتءَ معلوم کنانءَ گوشیت کہ ،، چیزے کم و گیش ،، دکاندار ہم پسہ دنت کہ ،، کم وگیش بیت نہ کنت۔ ادا ہر دوئیں مثالان ،، کم ،، ءِ ذکر مقصود انت و ،، گیش ،، ءِ لفظ محض بہ قیمتءِ تعینءِ ردا پہ تاکید ومبالغہ استطراداً ذکر کنگ بوتگ، ادا ھم چہ اصلی کلامءَ غرض ایشنت کہ خداءِ وعدہ وھدیکہ کیت وسربیت تو گڈا آ یکّا انت یک دمانےءِ تقدیم وتاخیر بیت نہ کنت مقصود تاخیرءِ نفی کنگ انت تقدیم کہ چہ پیش آئیءِ نفی ظاہر اَت آئیءِ نفی کنگ محض وعدہءِ یکّائیءِ سرا زور بر دیگءِ یک رھبند ایت یعنی بہ خداءِ سرا افتراءِ کنوک وبہ ھمائی تیمگءَ نسبت کنانءَ حرامءَ حلال جوڑ کنوک خداءِ مہلت دیگءِ سرا مغرور وبے فکر مبنت ہر یک اُمت وہر یک نفرےءِ خداءِ گورءَ یک مدتے معین کنگیں انت۔ وھدیکہ سزاءِ ساعت کیت ورسیت گڈا آ ٹگلینگ نہ بیت۔ ف۵ ابن جریرءَ چہ ابو یسار سلمیءَ نقل کنگ کہ اے خطاب يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ اِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ الخ کلیں آدمءِ اولادءَ ماں عالم ارواحءَ بوتگ، چوشکہ سورہ بقرہءِ سیاھگءَ ظاہر بیت۔ قُلْنَا اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِّنِّيْ هُدًى الخ ولھتیں محققینءِ نزیکءَ اے خطاب ھمک زمانگءَ بہ ہر قومءَ بوان بوتگ۔ اے ھمائیءِ داستانانت انت، بہ منی نزیکءَ چہ دور کوعءَ پیش ہر ہر نبشتا نک بیان بوان وپیدا کنت آئیءِ ترتیب ور دو بندوت ظاہر کننت کہ وھدے آدم وحوا چہ وتی اصلی ھنکین (جنت) کہ ماں اودا اشانءَ گوں آزاتی وشادکامیءَ بغیر شدت وجنجالءَ زندمانی گوازینگءِ حکم دیگ بوتگت بہ ھدارکی رہ بندءَ محروم کنگ بوتنت تو اشانی مخلصانہ توبہ وانابت الی اللہءِ سرا چیم شانک دیانءَ معلوم بوت کہ اے حرمانءِ تلافی وتمامیں آدمءِ اولادانءَ وت پت وپیرکی میراثءَ پدا واپس دیائینگءِ رد اچیزے سروسوج کنگ بہ بیت چنانچہ آدمءِ ھبوطءِ قصہءَ ہلاس کنگءَ پد معاگوں يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا الخءِ خطاب بنگیج کنانءَ داں سہ چار رکوعءَ ھمے سروسوجانی بیان رند پہ رند جاری دارگ بوت ماں اے آیتانءَ کل اولاد آدمءَ گوشے بریکیں وھدءِ موجود تسلیم کنانءَ عام خطاب کنگ بوت کہ جنتءِ درآیگءَ

نَصِيبُهُم مِّنَ الْكِتَٰبِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ

ھما حصہ کہ نبشتگ پرآیاں ہاں کتاب ءِ ف۱ چہ ھما وقتیکہ برسنت آیانی گورءَ مئے قاصد پہ آیانی ساہ ءِ گرگ ءَ

قَالُوٓا۟ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا

گڈا گوشنت کہ کجا ہینت ہما کہ شما توار پرداتہ بوتگنت اللہ ءَ چہ بغیر. گوشنت گار بوننت آچہ ما

وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ قَالَ ٱدْخُلُوا۟

وَ اقرار کننت پہ وتی سرا کہ بیشک آکافر تنت ف۲ گوشیت کہ بگوزیت

فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ فِى ٱلنَّارِ ۖ

گوں ھما دگر اُمتان کہ پیسر چہ شما بوتگنت چہ جنّان و مردمان مان دوزخ ءَ ف۳

كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا

ہر بر کہ گوزیت یک اُمتے گڈا ہٹ پٹ کنت دومی امت ءَ ف۴ تا وقتیکہ سرجم بنت ماں آئی ءِ تہا

جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ لِأُولَىٰهُمْ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا

درست گڈا گوشنت رندگینان درحق وتی پیسرگینان کہ اے مئے رب ھمشان مارا گمراہ کتگ

فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ ٱلنَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن

گڈا نوں بدے آیانا عذاب سرءِ دوسر چہ آس ءَ فرمائینیت کہ پہ درستان سرءِ دوسر نت بلے

لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ لِأُخْرَىٰهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا

شما نزانت ف۵ وَ گوشنت پیسرگیں گوں رندگینان کہ نوں وَ ھچ نبوت شمارا پہ مئے سرا

مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ

مزن ءِ اَچہ نوں بچشنت عذاب ءَ پہ وتی کتگینانی سبب ءَ ف۶ بیشک ھما کہ

كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَٰبُ ٱلسَّمَآءِ

دروغ بندش کتنت مئے آیات وَ تکبرش کت چہ آیانی نیمگ ءَ پچ نہ بنت پر آیان آسمان ءِ دروازگان ف

وَلَا يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ ٱلْجَمَلُ فِى سَمِّ ٱلْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ

وَ نہ پُترنت ماں بہشت ءَ تا ھما وقتیکہ بگوزیت ہشتراں سوچنے دُمک ءَ ف۵ وھمیڈ ولا

ع ۸ / ۱۱

منزل ۲

.... پدما بہشتی لباس وطعام ءِ بدل ءَ پہ شما زمینی لباس وطعام ءِ تدبیر فرمائینت اگرچہ جنّت ءِ بے فکری ووش حالی ءُ نمونہ ادا نیست انت پدا ہم گوں ھمک ہیمیں راحت وآسائش ءِ ازبابان سیت گرگ شمارا موہ دیگ بوت نانکہ شما اِداجلّان ءَ گوں دل جمعی ءَ وتی بنگی ھنکین وپیرک ءِ میراث ءَ واپس دزگرگ ءِ واسطہ تدبیر کت بکن اِت. بایدانت کہ چہ شیطان ءِ مکروفریب ءَ ہوشیار بہ بئیت جوش مبیت کہ پہ مدامیگی شمارا چہ آ میراث ءَ زہیر بکنت چہ تے حیائی اثم وعدوان ءَ وتارا بیہر برات اخلاص وعبودیت ءِ کشک ءَ گام جنوک بہ بئیت. چہ خدا ءِ نعمتان وتی بہرءَ بگرات مگر ہرچ قید وپابندی ءِ حقیقی مالک ءَ جنگنت چہ آیان تجاوز کنان ءَ سرمگوزات گڈا کجار اِت کہ چونکائی ہر قوم دنی وتی مقرریں مدت ءَ سرجم کنان ءَ پہ وتی ھنکین ءَ سربیت ھمے دوران ءَ اگر خدا کدی چہ شما وتی پیغمبر ءِ مبعوث بکنت بزان دیم بدنت کہ آخدا ءِ آیت وحکمان ءَ وانان شمارا باشکنائینیت کہ چہ اشانی برکت ءَ شما وتی پیرک ءِ اصلی میراث (جنّت) ءِ حاصل کنگ ءِ ترغیب وتذکیر بہ بیت وحقیقی مالک ءِ وشنودی ءِ راہ معلوم بہ بنت گڈا چوشیں پیغمبر ءِ رندگیری وہم مدد ءَ بکن اِت چہ خدا ءَ ترسان ءَ چہ بدیں کاران وتارا دور بدار اِت، وعمل صالح ءِ را اختیار کنوک بہ بئیت تو گڈا تئی مستقبل (آیوکیں زند) بلکل بے خوف وخطر انت تو ھیچیں جاگھے ءَ سربئے کہ اوداشاد کامی امن ودل جمعی ءَ ابید دگہ ھچ چیز نیست. ابیت اگر تو مئے آیتان ءَ دروغ بندکت وتکبر کنان ءَ پہ آیانی عمل کنگ ءَ چہ وتارا دوردا شت تو چہ اصلی ھنکین وپت و پیرکی میراث ءَ دائمی محرومی وابدی عذاب وہلاکت ءَ ابید دگہ ھچ ترا حاصل نہ بیت بہ ہرجا دیر ءَ ہرکس چہ اِے آیت ءَ ختم نبوت ءِ قطعی نصوص ءِ برخلاف دان قیامت ءِ واسطہ نبی ورسل ءِ آیگ ءِ دروازگ ءَ پاچ کنگ لوٹنت پہ آیان اِے جاگہ ءَ کنام موقع ءِ بہ وتی مطلب ءِ حاصل کنگ ءِ نہ انت ف۶ یعنی ھما برحقیں پیغمبرانی تصدیق کنگ ضروری انت کہ آحقیقتہ خدا ءِ آیتان ءَ اشکنائینت باقی ہرکس پیغمبری دروغیں دعویٰ کنان ءَ ودروغیں آیت جوڑ کنان ءِ خدا ءِ سرا افترٰی بکنت یا کنام برحقیں پیغمبر ءَ وآئی آورتگیں آیتان ءَ دروغ بند بکنت چہ اے ہردوئینان ءَ مستریں ظالم دگہ کس نہ انت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔) ف۱ یعنی ماں دنیا ءِ عمر و رزق وغیرہ ہر قدر کہ مقرر انت یا اِد ءِ ذلت ورسوائی کہ پہ آیاں نوشتہ انت آیان ءَ رسیت پدا مرگ ءِ وھد ءَ وچہ رندہرچ رنجے گندنت آئی ءُ ذکر دیما پیدا کِنت واگرچہ نصیبھم من الکتاب ءَ دنیا ءِ نہ اخروی عذاب ءِ حصہ مراد گرگ بہ بیت تو چہ حتّٰی اذا جاءتھو بہ اشی ءِ تنبیہ بیت کہ آعذاب ءِ بنگیجی ماں ھمے دنیاوی زند ءِ آخری روچاں شروع بیت۔ ف۲ یعنی وھدے فرشتہ گوں مزن گھرتی ءَ آیانی روح ءِ قبض کنان ءَ گوں ٹرناکیں جاورءَ برنتی تو گوں سخنی گوشنت کہ خدا ءَ چہ ابید شما ہرکس ءِ توار پرجتگت آیان کجا نگودرشتنت کہ نوں شمے دزگیر نہ بنت آیان ءَ توار پرجن اِت نانکہ چہ اے شدّت ءَ شمارا رستگار بکننت آوھد ءَ کافران ءَ اقرار کنگ کپیت کہ ما سک رد وار تنگ کہ ما ھیچیں چیزان ءَ معبود ومستغان جوڑ کت کہ آیان پہ اشی ءَ حقدار ہم نہ اتنت مرچی مئے اے شدّت ءَ آیانی نام ونشان ہم درا نہ بیت ولیکن چوشیں ناوقت ءِ اقرار و شوما نی ھچ درد نہ وارت حکم بیت ادخلوا فی امم الخ۔ باقی لھتیں جاگھاں ہرچیکہ وار دبوتنگ کہ آچہ وتی کفر وشرک ءَ انکار کننت اِے آیت ءِ خلاف نہ انت پرچا کہ ماں قیامت ءَ مخلوق ءِ احوال وامواقف مختلف بنت وجماعت ہم بیشمار بنت جاگھے یک جماعتے یا یک موقفے بیان بیت جاگھے دومی جماعت وآئی ءِ بُنزہ ءِ احوال ظاہر بیت ف۳ یعنی پیدورندرشیں کافران ءَ ماں دوزخ ءَ روگی اِنت. ف۴ یعنی ماں مصیبت ءَ گوں یک دگرے ءَ ہمدردی ءِ بدل ءَ یکے دومی ءَ لعن وطعن وتوک ٹالی بنا کننت۔ شاید زیر دست گوں وتی سرداراں بگوشنت کہ شمے سرا خدا ءِ لعنت بہ بیت کہ شما گوں وتا مارا ہم غرق کت وسردار گوں زیردستان ءَ گوشنت کہ ملعونان! اگر ما بہ جات ءَ دور کتگت گڈا شما ہرچیا کور بوت اِت. غیر ذالک۔ ف۵ یعنی چہ یک حسابے بیشی مردمانی گناہ دوسرکہ وت گمراہ بوتنت دپہ رند ءَ آیوکیں مردماں راھے درگیتنش ویک وڑے ءَ رندی مردمانی دوسرکہ وت گمراہ بوتنت وبیشی مردمانی احوال ءِ گندان واشکنان ءَ عبرت حاصل نہ کتنش باچونکہ ہر دوزخی ءِ وتی درجہ ءِ روءَ وھد پہ وھد زبات بوان بیت۔ بمشکا فرمائینت کہ ہریکے ءِ عذاب دوسر بوان بیت الوں عذاب ءِ شروعات ءَ شمارا انجام ءِ خبر نیست یعنی چہ پیشینانی عذاب ءَ دوسر کنگ ءَ شمارندیان ءَ ھچ شفاء یا راحت حاصل نہ بیت اے بیان بہ ھما صورت ءَ انت کہ چہ لکل ضعف ءَ دوئیں ٹولی مراد گرگ بہ بنت لیکن ابن کثیر ءِ نزیک ءَ ماں اِے آیت ءَ رندیگان ءِ شرارکنگ بوتنگ کہ بے شک ما پہ

.... پیشگان ہر یکے ءِ آئی درجہ ءِ روءَ دوسرعذاب ایرکنگ ۔ چوشکہ دگرجاھے خبرداتگی الذین کفروا وصدوا عن سبیل اللہ زدن ھم عذابا فوق العذاب (نحل رکوع ۱۲) ولیحملن اثقالھم واثقالاً مع اثقالھم (عنکبوت رکوع ۱) ومن اوزار الذین یضلونھم بغیر علم (نحل رکوع ۳) ۔ ف۶ یعنی بہ مئے سزاءَ گیش کنگ ءِ درخواست ءِ ردا شمارا چے حاصل بوت ؟ آیا بہ شمے عذاب ءَ چیزے کہ تخفیف بوت ؟ اِنّا ۔ شمارا ھم وتی کتگیں کارانی تمام جشگی انت ۔ ف۷ یعنی نہ ماں دنیا ءِ زندءَ بہ اشانی عملان ءَ آسمانی قبولیت ورفعت حاصل انت ءُ نہ مرگ ءَ پدا شانی ارواحان ءَ بہ آسمان ءَ سرکپگ ءِ اجازت انت ۔ ماں صحیح حدیث ءَ انت کہ مرگ ءَ پد کافر ءِ روح ءَ راچہ آسمان ءِ جانب ءَ بہ سجّین ءِ نیمگ ءَ تہلانک دیگ بیت ومومن ءِ روح داں ہفتمی آسمان ءَ سر کپیت ۔ زیاتیں گیش وگیوار ءَ حدیث ءِ کتابان ءَ بچارات ۔ ف۸ اے تعلیق بالمحال ءِ بیما ظاہر کنگ بوتگ ماں ہر یگ زبان ءِ بتلان چوشیں مثال موجود انت کہ ماں آیان کنام چیز ءِ محال (مشکل) بؤگ ءَ دومی محال چیز ءِ سرا لونجان کنان ءَ ظاہر کننت یعنی ہنچوشکہ اِے ناممکن انت کہ ھُشتر بہ وتی بالاد وزنڈی ءِ سرا

نَجْزِی الْمُجْرِمِیْنَ ﴿۴۰﴾ لَهُمْ مِّنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَّمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ

سزا دئیں ما گنہگاراں ۔ پر آیان چہ دوزخا چیر گیجو کنت وچہ سر برا پردیو کنت ف۱

وَكَذٰلِكَ نَجْزِی الظّٰلِمِیْنَ ﴿۴۱﴾ وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

وماھنچو سزای دئیں ظالمان ۔ وھما کسان کہ ایمانش آرت ونیکیں کارش کت

لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَآ ۡ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِیْهَا

ما بار ایر نکنیں پہ کسے ءِ سرا مگر وا رسائی طاقتنا ۔ ھما نت بہشتانی واھند آماں اودا

خٰلِدُوْنَ ﴿۴۲﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِیْ صُدُوْرِهِمْ مِّنْ غِلٍّ تَجْرِیْ مِنْ

جہ مند بنت ف۲ ءُ در کنیں ما ہر کینگے کہ ماں آیانی دلا ہستنت ف۳ رُنبنت چہ

تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ ۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ هَدٰىنَا لِهٰذَا ۟ وَمَا كُنَّا

آیانی چیرا جُو ءُ گوشنت کہ ثنا وصفت ہما اللہ ءَ کہ رسینتی مارا تا اے جاہ ءَ ءُ ما ہجبر

لِنَهْتَدِیَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰىنَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ؕ

نرسنگتیں (پہ اے جاہ) اگر پہ را ہا مہ رسینتیں مارا اللہ ءَ بیشک نزنگ یا تگنت مئے پروردگار ءِ رسولان راستیں خبر ف۴

وَنُوْدُوْٓا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُوْرِثْتُمُوْهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۴۳﴾ وَ

وتوار جنگ بنت کہ ہمشنت بہشت وارث بوتنت شما اشی ءِ پہ وتی عملانی سنبا ف۵ ءُ

نَادٰٓی اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ اَصْحٰبَ النَّارِ اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا

توار کننت بہشتیان دوزخیگان ءَ کہ برابر دیت ما آچیز بکہ وعدہ کتگت گوں ما مئے

حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُّمْ مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ؕ قَالُوْا نَعَمْ ۚ فَاَذَّنَ

پروردگار ءَ گڈا نوں شما ھم برابر دیت آچیز بکہ وعدہ کتگت شمے پروردگار ءَ اگوشنت کہ ہو ۔ پدا توار جنت

مُؤَذِّنٌۢ بَیْنَهُمْ اَنْ لَّعْنَةُ اللّٰهِ عَلَی الظّٰلِمِیْنَ ﴿۴۴﴾ الَّذِیْنَ یَصُدُّوْنَ

یک تو ارجنوکے ماں آیانی نہا کہ اللہ ءِ لعنت انت پہ اے ظالمانی سرا ھما کہ بندش کتنت مردم

عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ وَیَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۚ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كٰفِرُوْنَ ﴿۴۵﴾ وَ

چہ اللہ ءِ راہ ءَ وشوہازش کت ماں آئی تہا عیب وا پہ آخرت ءَ منکر نت ف۶ وَ

الثلثة

وقف لازم / وقف غفران

منزل ۲

قائم بہ بیت وسوچن ءِ دُمک بہ ھمے ڈول ءَ تنگ وحورد بہ بیت اشی ءِ باوجود ھُشتر سوچن ءِ دمک ءَ داخل بہ بیت، ھمے پیما اِے مکذب ومتکبرانی ماں جنت ءَ داخل بؤگ محال ومشکل انت پرچاکہ حق تعالیٰ ءَ ماں جہنّم ءَ اشانی "خلود" ءِ خبر داتگ وماں اللہ پاک ءِ علم ءَ ھمے سزا پہ اشان مقرر کنگ بوتگ گڈا خدا ءِ علم واخبار ءِ خلاف چونکائی چیزے بہ وقوع ءَ آحت کنت ۱۲ (ھمے صفحہ ءِ فوائد :) ف۱ یعنی چہ ہر چہار یں کُنڈاں آس آئرمان پوشیت یک بہانتے ءَ ہم آئرا قرار حاصل نہ بیت ۔ ف۲ لا نکلف نفسًا الا وسعھا جملہ معترضہ انت کہ چہ اشی ءَ ماں درمیان ءَ بہم تراپ دات کہ ایمان وعمل صالح کہ بہ آئی سرا اینکر عظیم الشان صلہ عطا بیت چوشیں مشکلیں چیزے نہ انت کہ آچہ انسان ءِ وس ءَ در بہ بیت یا اے مطلب انت کہ چہ ہر یک مردمے ءَ عمل صالح ھما حساب ءَ مطلوب انت کہ ہمنکر قدرت وطاقت ءِ داروک بہ بیت چہ آئی ءَ زیات ءِ لوٹ کنگ نہ بیگائنت ۔ ف۳ چہ نزعنا ما فی صدورھم من غل ءِ یا وا مراد ابش انت کہ ماں جنتان وت ماں وت ءَ جنّت ءِ نعمتانی بارو ءَ ہچ پہیں رشک وحسد نہ بیت ہر کس وتارا ودومی برات ءَ کہ ہرچ مقامے ءَ بہ بیت گندان ءَ شادکام ووشنود بیت دوزخیانی قصہ اشی ءِ برخلاف انت کہ آ مصیبت ءِ وھد ءَ یک دومی ءَ لوٹک وٹالی کننت چوشکہ پیسر ءَ گوست ۔ ویا مراد ایشنت کہ ماں صالحین ءِ میانجی ءَ ماں دنیا ءَ کنام خفگی وچہ یک دومی ءِ جانب ءَ دل تنگ بنت آ کل ماں جنت ءَ داخل بؤگ ءَ چہ پیسر ءَ چہ دلان کشگ بنت اود ءَ کل گوں یک دومی ءَ دل پہک بہ بنت ۔ حضرت علی کرم اللہ وجہہ ءَ فرمائینت "منارا امیت انت کہ من وعثمان، طلحہ زبیر رضی اللہ تعالیٰ عنہم چہ ھمے کسان بئیں"، ف۴ یعنی چہ خدائے توفیق ودستگیری ءَ وچہ رسولانی راستیں سروسوجان چوشیں مزن شانیں درجہ ءَ سر بؤگ نصیب بوت اگرنہ ما کجا وچوشیں مرتبہ کجا ۔ ف۵ اے آواز دیوک چہ خدائے جانب ءَ یک فرشتہ ئے بیت یعنی مرو چی تمامیں عملی جدوجہد ومحنت دزگیر بوت وشما کوشست کنان ءَ چہ خدا ءِ مہربانی ءَ وتی پت آدم ءِ میراث ءَ پہ مدامیگی دست گیت ، ماں حدیث ءَ انت کہ "کنام شخصے ءِ عمل ہچبر آئرا ماں جنّت ءَ داخل نہ کنت"، آئی مطلب چوش انت کہ عمل دخول جنّت ءِ حقیقی سبب نہ انت فقط ظاہری سبب انت ، جنّت ءِ دخول ءِ حقیقی سبب خداءِ سرجمیں رحمت انت ، چوشکہ ماں صحیح حدیث ءَ انت الا ان یتغمدنی اللہ برحمتہ چہ لفظان ظاہر بیت البت بندہ ءِ سرا خدا ءِ رحمتانی نزول ہما قدر ءَ بیت کہ ہمنکر ماں آئی ءَ عمل ءِ روح موجود بیت ۔ خدا مزی شیخ الہند ءِ اے قول مزن قیمت داریت کہ گاڑی چہ خدا ءِ رحمت ءِ زور ءَ رؤک انت وعمل ہما برق انت کہ بہ آئی اشارہ ءَ روانہ بیت وجلگ بیت ۔ ف۶ ماں اے آیتان ھما گپ ورپ وسوال وجوابانی ذکر انت کہ آیان جنّتی ودوزخی واعراف ءِ جاہ منند کننت اوّلی وگڈی گفتگو کہ ماں جنّتی ودوزخیانی میانجی ءَ چہ اد ءَ یا چہ اود ءَ بیت صاف ظاہر کنت کہ اے گپ ورپ ماں جنّت یا دوزخ ءَ داخل بؤگ ءِ پد ءَ بیگنت بمشکا کلام ءِ رد وبند پہ اشی ءَ لوٹ کنت کہ اصحاب اعراف ءِ درمیانی گفتگو ءَ ھم چہ اشی ءَ رند منگ بہ بیت ۔ بہرحال جنّتی ماں جنّت ءَ سر بوان ءَ وتی جاور ءِ سرا وشی ودوزخیانی نزگی

. . . . وبدبختی ءِ احوالانی ظاہر کنگ ءِ واسطہ گوشنت کہ ہرچ قول وقرارے حق تعالیٰ ءَ پہ پیغمبرانی زبانی فرمان کتگت کہ ایمان یا امکان دائمی عیش وعشرت ءِ نعمت رسنت ما وا آیان ءَ پہ وت راست وبرحق دیستنت ۔ اے اہل جہنم! شما بگوش ات کہ بہ شمے کفر وعصیان ءِ رد اشمارا ھرچ بیم نراپے دیگ بوتگت شما ھم آیان راست وبرحق دیستنت ظاہرانت کہ ماں پسہ ءَ ابید چہ "نعم" ءَ دگہ آچے گوشت کننت آوھدءَ خداءِ یک منادی ءِ ہردوئینانی درمیان ءَ اوشتنان ءَ جار جنت کہ (بجونائیءَ گنہ گار وابازانت مگر) خداءِ مسنزیں لعنت بہ ھما ظالمانی سرانت کہ آوت گمراہ بوتنت وچہ آخرت ءِ انجام ءَ بہاک ءِ بے غم بوان ءَ دگران ءَ ھم چہ حقیں راہ ءَ دور داشتش وچہ وتی چپ وچوٹیں بحث ومباحثھاں شپ وروچ بہ ھمے شوھازءَ اتنت کہ صاف وتچکیں راہ ءَ چوٹ ثابت بہ کننت ۔ ۱۲

بَیْنَهُمَا حِجَابٌ ۚ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ ۚ

آیانی درمیان ءَ بیت یک پردھے ف۱ ۔ وپہ اعراف ءِ سرا ف۲ بازیں مرد بینت کہ پجاہ کارنت ہریکے ءَ را پہ آیانی نشانیان

وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ۚ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ

ءُ توار جننت بہشتیان ءَ کہ السلام علیکم (سلامتی بات پہ شما) نگوستگنت چیوئنی ما بہشتا ءُ آ

يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا

امیدوارنت ف۳ ءُ وختیکہ گردینگ بیت آیانی نظر دیم پہ دوزخیان ۔ گڈا گوشنت

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ

کہ اے مئے پروردگار ہو مترین مارا گوں ظالمیں قوم ءَ ف۴ ءُ توار جننت اعراف ءِ نندوکان

رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ

لہتے ایڈیں مردماں کہ پجاہش کارنت پوتی نشانیان گوشنت کہ شمے ہچ کارءَ بیاتک شمے جماعت ءُ شمے

تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾ أَهَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ

متکبری ف۵ ہیں اُرٹے اے ہماکسنت کہ شما قسم وارتگت کہ نرسیت آیان ءَ اللہ ءِ رحمت ۔

ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾ وَنَادَىٰ

گوشگ بوتگ آیان ءَ کہ بگوزنت تا بہشتا نہ نرس ہستنت پہ شمے سرا ءُ نہ شما غمگین بیئت ف۶ ءُ توار جننت

أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ

دوزخیان بہشتیان ءَ کہ بریچت پہ مئے سرا کمے آپ یا

مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ ۚ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾

چہ ہما روزیگہ شمارا اللہ ءَ داتگ گوشنت کہ اللہ ءَ حرام کتگنت آہر دو پہ کافرانی سرا

الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ

ہماکسان کہ گپتگنتش وتی دین ءَ را یک تماشہے و لیبے ءُ رد داتگ آیان ءَ دنیاءِ زندگانی ءَ

فَالْيَوْمَ نَنْسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا

یاد نکنیں ما آیان ءَ ہنچو کہ یاد نکنگ آیان مروچگیں روچ ءِ گندگ ۔ ءُ ہنچو کہ آپہ مئے آیتان

منزل۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ حجاب ءِ معنیٰ انت پردہ ، اِدءَ پردہ ءِ دیوال مراد انت کہ آئی گیش وگیوار ماں سورۂ حدید ءَ انت فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَّهُ بَابٌ اے دیوال جنت ءِ نعمتانی لذت ءَ داں دوزخ ءَ ودوزخ ءِ درد ورنجان ءَ داں جنت ءَ سر بوگ ءَ مہن کنوک بیت آئیءِ تفصیل ءِ زیات علم ماندارین ۔ ف۲ ھما درمیانی دیوال ءِ برزو بالاءَ جاگہ ءِ نام "اعراف" انت ، اعراف ءَ چونیں کس بنت اے بارو ءَ قرطبیءَ دوازدہ قول نقل کرتگنت یہ مئے خیال ءَ راجح قول ھما انت کہ آچہ حضرت حذیفہ ابن عباس ابن مسعود رضی اللہ عنہم ءِ ہمیں جلیل القدر صحابہ وچہ اکثر سلف وخلف ءَ منقول انت یعنی چہ عملانی وزن ءَ پد ہر کسیکہ نیکیں عمل گران بنت آجنتی انت وہر کسیکہ بدیں عمل گران بنت آدوزخی بنت وہر کسیکہ حسنات وسیئات یک ہیم ءَ بنت آ اعراف ءِ خدا بند بنت چہ روا بنان پدرا بیت کہ آخر کارا صحاب اعراف ماں جنت ءَ ذیم دیگ بنت واے جونائیءَ ھم سر ظاہریں گپ ایت کہ وھدیکہ گناہ گاریں مومن کہ آیانی سیئات غالب انت چہ جہنم ءَ درآیان ءَ گڈءَ ماں جنت ءَ داخل بنت تواصحاب اعراف کہ آیانی حسنات وسیئات یک کچ وکساس انت اشان چہ آیان باید انت کہ بیشتر داخل بہ بنت چوش بگوش اصحاب اعراف ءَ اصحاب الیمن ءِ یک نزوریں وڑءِ فہمگ لوٹیت چوشکہ سابقین مقربین درحقیقت اصحاب الیمین یک ھنچیں قسم ایت کہ آوتی محکمیں ارادھانی برکت ءَ چہ اپدگہ اصحاب الیمن ءَ دیما شتنت اشی ءِ بالمقابل اصحاب اعراف یک کپتگیں قسم ایت کہ وتی عملانی بے نامی ءِ سبب ءَ چہ ایندگرا صحاب الیمن ءَ جہر کے پدا مانتنت اے مردماں جنتی وجہنمی مردماتی میانجی ءَ لوگ ءِ سبب ءَ ہردوئیں طبقہ ءِ مردمان ءَ آیانی خاص نشانیانی برکت ءَ جاہ کارنتش جنتیان ءَ بہ سبب ءَ آیانی اسپیتیں ونورانی چہرہ ءَ ودوزخیان ءَ آیانی روسیاہی ولیگاریءَ ۔ بہرحال اشان جنت ءِ مردمان ءَ گنداءَ آیان ءَ سلام عرض کننت کہ آ "مبارک باد" ءِ وڑءَ بیت وچونکہ وت دنیگہ ماں جنت ءَ داخل نہ بوتگنت بمشکا آئیءِ طمع و واھگ دارنت کہ آخر کار اللہ پاک اشانی اے واھگ ءَ تمام کنت ۔ ف۳ جنت ودوزخ ءِ میانجی ءَ بوگ ءِ سبب ءَ اشانی جاہ درخوف ورجاءِ میانجی ءَ بیت آنگر چارنت نوامیت دارنت وا بنگر نگاہ کننت توچہ خداءِ نرسان ءَ پناہ لوٹنت کہ مارا ماں اے دوزخیانی زمرہ ءَ شامل مکن ات ۔ ف۴ یعنی ماں دوزخ ءَ عذاب ءَ گرفتار بوگ ءَ ابید چہ آیانی چہرہ ءَ دوزخی بوگ ءِ خاصیں علامت پدرا بنت یا مطلب ایشنت کہ اشان ھنچیں مردم بنت اشان ءَ اعراف ءِ مردماں ماں دنیاءَ دیستگت بمشکا او دءَ آیانی صورت ءَ گندان جاھش کارنت ۔ ف۵ یعنی ماں اے مصیبت ءِ ساعت ءَ شمے ھما جمعیت وراج چے بوتنت ءُ ماں دنیاءَ شما ہرچ پیمے بٹاک وڈینگ ظاہر کتگت آکجی نگوشتنت ۔ ف۶ اے بہ اھل جنت ءِ طرف ءَ اشارہ کنان ءَ گوں دوزخیان گشگ بیت کہ ھما بزگ وبدحالیں مسکینان کہ آیان ءَ شما لیگاری حساب کتگت کہ زانا خداءِ مہربانی درستان ءَ پُشت ءَ چگل دیان ءَ بہ اشانی سرا بیت أَهَٰؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا آیان مروچی گوشگ بوت ادخلوا الجنۃ لا خوف علیکم الخ (داخل بہ بیئت ماں جنت ءَ ابید چہ خوف ونرس ءَ) حالانکہ شما ماں اے عذاب ءَ گرفتار ات ۔ ۱۲

ع ۵ ۸ ۱۲

و۱ دوزخی بدحواس ولاچار بوان ءِ جنتی مردمانی دیما سوال کننت کہ آس مارا سوچان انت کمیں آپ بمئے نیمگ ءَ بریچ اِت یا ہرچ نعمتے کہ خداءِ شمارا داتگ چیزے بمئے نیمگ ءَ شہار بدئے اِت، پسہ رسیت کہ پہ کافران اے چیزانی بندش انت، اے کافر ھما انت کہ اشان گوں دین ءِ لیب و تماشا لگتت و دنیاءِ نعمتانی سرا گڑ تگ انت وھدے اشان ماں دنیاءِ وشیان کپان ءِ آخرت ءِ شموشکار بوننت مروچی ماہم اشانی ھچ خیال ءَ نہ کنیں۔ وھما وڑ ءَ کہ اشان مئے آیتانی انکار کنوک اتنت مروچی ماہم اشانی عرض و گوزءِ چہ منظور کنگ ءِ انکار کنیں۔ و۲ قرآن ءِ پیمیں کتاب ءِ موجودگی ءِ کہ ماں آئی ءِ سرجمیں ضرورتانی عالمانہ بیان موجود انت و ہر یک خبرے ءِ گوں گیش وگیوار ءِ بیان کنگ بوتگ چنانچہ ایمان دار چہ آئی ءِ شر نفع گروک انت۔ ارمانی گپ ایت کہ اے سرکشیں ذرمنان ءِ وتی انجام ءِ سرا ھچ فکر نہ جت گڈا ھنو گیں پشومانی ھچ در دنہ وارت۔ و۳ ماں کتاب اللہ ءِ عذاب ءِ ردا ہرچ بیم نراپے دیگ بوتگت زانا اشان پہ ھمائی راہ چار انت کہ وھدے ھمے بیم نراپانی تاویل دیما درا بیت گڈا بہ حق ءِ قبول داربنت حالانکہ وھدے آئی تاویل دیما درا بیت یعنی ماں خداءِ عذاب ءِ گرفتار بنت تو آوھد ءِ قبولیت ھچ سبیت نہ دنت آوھد ءِ سفارش کنوکانی شوھاز ءِ بنت کہ آ خداءِ سزاءِ سفارش کنان ءِ معاف بکنائیننت وچونکہ کافران اے وڑءِ سفارشی دست ءَ نہ کپیت تو گڈا اے آرزو کننت کہ مارا دوبارہ ماں دنیاءِ دیم دیان چکاسگ بہ بئیں کہ چیراوتی کتگیں جرمانی برخلاف ماچے وڑءِ نیکی و پرہیزگاریءِ کاران ءَ کنیں۔ ولیکن چہ اے آرزوءِ ھچ حاصلات نہ بیت وہدیکہ سارئ چہ وتی دستان وتارا برباد کتگش و ہرچ وڑءِ دروغیں خیال اش ماں دل ءَ داشتگتنش آکل بے کار ثابت بنت۔ و۴ ماں پیشی آیت ءِ معاد ءِ ذکر اَت ماں اے رکوع ءِ مبدأ ءِ معرفت ظاہر کنگ بوتگ اود ءِ چہ قد جاءت رسل ربنا بالحق ءِ پیش دارگ بوتگت کہ ھما مردم کہ ماں دنیاءِ چہ نبی و مرسل ءِ دیم تر بوک اتنت آھم گوں لاچاری ءِ پیغمبرانی تصدیق ءَ کننت اد ءِ بہ لطیف انداز ءِ خداءِ حکومت ءِ یاد ءِ برینگ و انبیاء و رسولانی ضرورت ءِ طرف ءِ اشارہ کنگ ءِ بدلھتیں نامداریں پیغمبرانی احوال و داستانانی ذکر بیان بیگ انت کہ آیانی تصدیق یا تکذیب کنوکانی چہ آخرت ءِ پیش ماں سرزمین ءِ انجام چون بوت چوش بگوش کہ اے رکوع آیوکیں بازیں رکوعانی تمہید و پیش لفظ انت۔ و۵ یعنی ماں ہمنکر وھد ءِ کہ آ بہ شش روچ ءِ بروبرات پیدا کت پرچا کہ اے مئے جاہ یاتگیں روچ و شب وگوں روچ (آفتاب) ءِ طلوع و غروب ءِ تعلق دارنت وھدیکہ ماں آمدت ءِ آفتاب پیدا نہ بوتگت نور وچ وشپ چہ کجا بوتین انت یا چوش گوشگ بہ بیت کہ عالم شہادت ءِ روچ و شپ مراد نہ انت عالم غیب ءِ روچ و شپ مراد انت چوشکہ یک عارفے ءِ فرمان کنگ ـ غیب را ابرے و آبے دیگر است ؛ آسمان و آفتابے دیگر است، اولی جاورءِ عالمانی پدا اختلاف انت کہ اد ءِ چہ شش روچ ءِ مئے شش روچ مراد انت یا ہزار سال ءِ یک یک روچ چوشکہ فرمان انت وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ۔ بہ منی گورءِ اے آخری زبات ترجیح دارو ک انت بہر حال مقصد چوش بوت کہ اے زمین و آسمان دفعتہً یکبارگی جوڑ کنگ و اوشتارینگ نہ بوتگنت شاید اول سرا اشانی مادہ جوڑ بوتگ پدا پہ آئی استعداد ءِ رد ءِ کم کم ءِ مختلف شکل و صورتانی تہا منتقل بوان بوتگنت حتیٰ کہ ماں شش روچ (شش ہزار سال) ءِ آگوں وتی تماہیں تعلق داریں چیزان بہ اوگیں ترتیب داتگیں شکل ءِ موجود بوتنت، چوشکہ مروچی ہم انسان وکل حیوانات و نباتات وغیرہ ءِ تولید و تخلیق ءِ رد ءِ کم کم ءِ جاری (رہوار) انت واے آئی شان کُن فیکون ءِ منافی نہ انت پرچا کہ کن فیکون ءِ مطلب و اتہنا اینکر انت کہ خدا ہر چیز ءِ بہ وجود ءِ ہرچ درجہ ءِ بارگ لوٹیت گوں آئی ارادہ ءِ آ چیز بہ ھما درجہ ءِ بہ وجود ءِ کپیت اے مطلب نہ انت کہ خدا ایک چیزے ءِ چہ وجود ءِ قسما قسمیں درجہان گوازینگ ءِ ارادہ نہ کنت بلکیں ہر چیزءِ اسباب و علت ءِ ابید دفعتہً موجود کنت۔ و۶ خداتعالیٰ ءِ صفات و افعال ءِ ردا اے خبر مدام یاد کنگ لوٹیت کہ قرآن ءِ نصوص و حدیث ءِ ہرچ لفظے حق تعالیٰ ءِ صفات ءِ بیان کنگ ءِ کارمرز بنت ماں آیاں گیشتر ھما ئنت کہ آیان ءِ پہ مخلوق ءِ صفتانی ردا ہم کارمرز انت مثلاً خداءِ "حی"، "سمیع"، "بصیر"، "متکلم"، گوشگ بیت وپہ انسان ءِ ھم اے لفظان ءِ گوشنت نواے ہردوئیں موقعانی تہا کارمرزی ءِ حیثیت بلکل جداگانہ انت کتام مخلوقے ءِ سمیع و بصیر گوشگ ءِ مطلب چوش انت کہ بہ آئی گورءِ گند وکیں چم و اشکنوکیں گوش موجود انت نوں ادا دو چیز بوتنت یکے ھما آلہ کہ آ گرا "چم"، گوشنت کہ آ گندگ ءِ مبدءِ و ذریعہ جوڑ بیت دومی آئی نتیجہ و غرض و مطلب "گندگ"، یعنی ھما خاص علم کہ چہ چم ءِ گندگ ءِ حاصل بوت مخلوق ءِ وھدے "بصیر"، گوشت تو اے مبدءِ و انجام ہر دوئیں چیز معتبر بوتنت و ہر دوئینانی کیفیتان ءِ ماز انوک بوتیں ولیکن ھمے لفظ وھدے خداءِ نسبت ءِ کارمرز کنگ بوت تو یقیناً آمبادی و جسمانی کیفیت مراد بیت نہ کننت کہ آ چہ مخلوق خاصیتان تعلق دارنت کہ چہ ایشان خداوند قدوس

يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾ وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى

منکر تنت و۱ و مارا سبتینگ آیانی گورا ایڈو ولیں کتابے کہ جدا جدا ئیں بیان کتگ پہ خبرداری راہ پیش دار وک انت

وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ ۚ يَوْمَ

و رحمت انت پہ ایمان داران و۲ چوں آ ھمے خبرءِ منتظر نت کہ آئی حقیقت ظاہر بیت۔ ھما روچے

يَأْتِي تَأْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ

کہ ظاہر بیت آئی ءِ حقیقت گڈا گوشنت ھماکسان کہ چہ آئی ءَ فراموش نت چہ پیسرا بیشک زرتنگ آرتنگ

رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ

مے رب ءِ پیغمبران راستیں خبر۔ نوں باریں ہستنت پہ ما سفارش کنوکے تاکہ سفارش بکننت پہ ما یا پہ تر بنگ بئیں

فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ

تاکہ بکنیں غیر آ عملے کہ ما کتگنت بیشک تباہ کتگ آیاں وتارا وت ءُ گار بوتنت چہ آیان

مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ

آچیزیکہ آیان وت گڈ کتگت و۳ بیشک شمے رب اللہ انت ھما کہ پیدا کتگ آسمان و

الْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ

زمین و۴ ماں شش روچ ءِ و۵ پدا قرار گپت پہ عرش ءِ سرا و۶ مان پوشیت شپ ءَ

النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ

پہ روچ ءِ آئی ءِ رندا کپنگ پیدا کپت پہ درگ و پیدا کتت روچ و ماہ و استار و تابعدارنت

بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾

آئی حکم ءِ و۷ دگوش کن ھمائی ءِ وتی کاربنت پیدا کنگ و حکم کنگ۔ برکت دار انت اللہ ھما کہ رب انت درستیں جہان ءِ

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَ

تو ارجن اِت وتی رب ءِ پہ عاجزی ءُ آہستگی و۸ آ نیا دوست بنت ھما کہ گیشیں کننت و۹

لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَ

فساد دور مدیث ماں زمین ءِ آئی شر کنگ ءِ چہ رند ءُ تو ار پہ دیت آئیا پہ ترس ءُ

ع ٦ ١٣

...... چے کیفیت انت تو ابید چہ اشی ءَ کہ آئی گندگ مخلوق ءِ گندگ ءِ پیم ءَ نہ انت دگہ ما چے گوشت کنیں لَیْسَ کَمِثْلِهٖ شَیْءٌ وَهُوَ السَّمِیْعُ الْبَصِیْرُ نہ تہنا سمع وبصر بلکیں آئی تمامیں صفتان ءِ بہ ھمے ڈولا فہمگ لوٹیت کہ صفت با اعتبار ءَ وتی اصل مبدأ و غایت ءِ ثابت انت مگر آئی ھچ کیفیت بیان کنگ نہ بیت ونہ آسمانی شریعتان بندہ ءِ پہ اِشی ءَ مکلف کتگ کہ مردم اے پیمیں ماوراءِ عقل حقیقتانی تہا غور وخوض کنان پریشان بہ بیت اِے ردا چیزے خلاصہ ما ماں سورہ مائدہ ءِ زیرِ فائدہ وَقَالَتِ الْیَهُوْدُ یَدُ اللّٰهِ مَغْلُوْلَةٌ ءِ بیان کرتگیں، وہمے پیما "اِستواء علی العرش" ءِ معنی ماں لغتِ عرب ءَ معلوم انت و آ ایشِ اِنت کہ "آ قرار گپت وتی عرش ءِ سرا" وچہ ہمے آیت ءَ وچہ دگہ آیات و روایتان اللّٰہ تعالٰے ءِ ماں جہتے علوم ءَ بوگ ثابت اِنت۔ و آئی عرش ءِ سرا قرار گرگ ءِ معنیٰ ھم ہمے پیما اِنت کہ آئی ءِ شان ءِ لائق اِنت۔ ما آئی ءِ حقیقت ءَ نزانیں ہچو کہ ذات الٰہی اِنت و عام خدائی صفات انت۔ چو کہ صفت علم و حیات انت۔ و دست و پاد ءِ صفت انت و سمع و بصر ءِ صفت کہ گوشگ بیت کہ ما ایشانی حقیقت وکیفیت ءَ نزانیں پرچہ مئے علم و عقل محدود اِنت و آ چہ ایشانی زانگ ءَ عاجز اَنت البتہ ما را ھمے عقیدہ دارگ لوٹیت آ ذات پاک ءِ تمامیں صفات ہما پیم اَنت کہ ہمائی ءِ ذات ءِ لائق وشایان شان ومناسب انت۔

طَمَعًا ؕ اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِیْبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِیْنَ ﴿۵۶﴾ وَهُوَ الَّذِیْ
اُمیت [ف۱] بیشک اللّٰہ ءِ رحمت نزیک انت گوں نکوکاران و آ ھما انت کہ
یُرْسِلُ الرِّیٰحَ بُشْرًا بَیْنَ یَدَیْ رَحْمَتِهٖ ؕ حَتّٰۤی اِذَاۤ اَقَلَّتْ
دیم دنت گواتان پہ خوشخبری دیگ ءِ بیسر چہ ہور ءَ تا ھما وقتیکہ چست بکننت گواتان
سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنٰهُ لِبَلَدٍ مَّیِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَآءَ فَاَخْرَجْنَا
گرانیں جمبران گڈا ہکلن دیم دیَیں آیا را دیم پہ ختشکیں زمین پدا ابریچیں چہ ھما جمبران آپ رندا کشیں
بِهٖ مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ ؕ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ﴿۵۷﴾
چہ آیا ہر قسمیں نیبگ ھمیڈولا کشیں مادرنگیناں تا کہ شما نصیحت بگرِت
وَالْبَلَدُ الطَّیِّبُ یَخْرُجُ نَبَاتُهٗ بِاِذْنِ رَبِّهٖ ۚ وَالَّذِیْ خَبُثَ
وھما زمینیکہ پاکیزہ انت درکیت آئی کشار پہ آئی ءِ ربّ ءِ حکم ءَ وھما کہ سورگنت
لَا یَخْرُجُ اِلَّا نَكِدًا ؕ كَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰیٰتِ لِقَوْمٍ یَّشْكُرُوْنَ ﴿۵۸﴾
درنئیت مگر کہ نابودین۔ ھمیڈولا باربار گردینیں بیان کنیں آیتان پہ ھما کسان کہ حق ءِ قدر ءَ زاننت
لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ یٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ
بیشک دیم دات ما نوح آئی ءِ قوم ءِ نیمگ ءَ رندا آئی ءَ گوشت اُومنی قوم اللّٰہ ءِ بندگی ءَ بکن اِت نیستنت
مِّنْ اِلٰهٍ غَیْرُهٗ ؕ اِنِّیْۤ اَخَافُ عَلَیْكُمْ عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیْمٍ ﴿۵۹﴾ قَالَ الْمَلَاُ
شمارا دگہ معبودے آئی ءَ چہ بغیر۔ من ترسان پہ شمے سرا یک زنڈیں روچ ءِ عذاب ءَ۔ گوشت سرداران
مِنْ قَوْمِهٖۤ اِنَّا لَنَرٰىكَ فِیْ ضَلٰلٍ مُّبِیْنٍ ﴿۶۰﴾ قَالَ یٰقَوْمِ لَیْسَ بِیْ
چہ آئی ءِ قوم ءَ کہ ما گندگائیں ترا ماں گمراہی ءِ تہا ظاہریں [ف۲] گوشتی اُومنی قوم منے
ضَلٰلَةٌ وَّلٰكِنِّیْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿۶۱﴾ اُبَلِّغُكُمْ رِسٰلٰتِ
گمراہ نیاں لیکن من پیغمبر کتگ دیم دیگ بوتگاں چہ پروردگار عالم ءِ نیمگ ءَ رسیناں من شمارا وتی پروردگا
رَبِّیْ وَاَنْصَحُ لَكُمْ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۶۲﴾ اَوَعَجِبْتُمْ
ءِ کلہان ونصیحت کنان شمارا وزانان چہ خدا ءِ طرف ءَ ھما چیزان کہ شما ایش نزان اِت [ف۴] ہیں شما حیران بوتنت

ع ۵ ۱۴

ف یعنی شپ ءِ تہاروکی ءَ گوں روچ ءِ روشنائی یا روچ ءِ روشنائی ءَ گوں شپ ءِ تہاروکی ءَ ماں پوشیت بہ اے پیم ءَ کہ یکے دومی ءِ دُمبل ءَ گیان ءَ گوں تیزی ءَ درروت اِ انگو شپ ہلاس بوت آنگو روچ ءَ سروشاح کشِت اَنت یا روچ تمام بوت تو ھما دمان ءَ شپ حاضر بوت۔ درمیان ءَ یک دقیقہ ئے ہم وقفہ نہ بیت شاید بہ اشی ءِ سرا ھم ہیم تراپ ظاہر کنت کہ بہ ھمے ڈول ءَ کفر وضلالت وظلم و عدوان ءِ تہاریں شپ وھدے عالم ءَ ماں پوشیت آ وہد ءَ خداوند تعالیٰ گوں ایمان وعرفان ءِ آفتاب ءَ جاریں کنڈ ءَ روشنائی ءَ تالان کنت وداں وھدے کہ عالم ءَ پوشوکیں آفتاب ءِ روشنی ظاہر مبیت تو نتوت ءِ ماہ و استار ماں شپ ءِ تہاروکی ءَ ورہ شونی ءِ کار ءَ انجام دینت۔ ف۸ ھچ استارے ابید چہ آئی ءِ حکم ءَ حرکت کت نہ کنت۔ ف۹ پیدا کنگ "خلق" انت و پیدا کنگ ءَ پد تکوینی یا تشریعی حکمان ءِ بیان کنگ "امر" انت و ہر دوئیں ھمائی ءِ قبضہ واختیار ءَ انت بہ ھمے پیما ھمائی جند تمام خوبیانی و برکتانی سرچمگ بوت۔ ف۱۰ وھدے "عالم خلق وامر" ءِ مالک و تمامیں برکتانی سرچمگ ھما

ذات وت انت تو گڈا وتی دنیاوی واخروی حاجتانی ردا ھمائی ءَ توار بکن اِت گوں الحاح واخلاص وخشوع ءَ ابید چہ ریاکاری ءَ آہستہ آہستہ۔ چہ اشی ءَ معلوم بوت کہ ماں دعا ءَ اصل اخفاء انت وسلف ءِ دستور ھمیش ات ماں لھتیں جاگھان ءَ جہر واعلان بہ کنام عارضے ءِ سبب ءَ بیت کنت کہ آئی ءِ زبا تیں گیشی گیوار ماں روح المعانی ءَ موجود انت۔ ف۱۱ یعنی ماں دعا ءَ چہ حدّ ادب ءَ سر مگوزیت مثلاً ہر چیزیکہ عادتاً یا شرعاً محال انت ھمایانی سوال ءَ بکنت یا معاصی و بے کاریں چیزانی دعا ءَ بلوٹیت۔ یا ھنچیں سوالے بکنت کہ آئی ءِ شان وحیثیت ءِ مناسب نہ انت اِے کل صورت ماں "اعتداء فی الدعاء" ءِ شامل انت۔ ۱۲
(ھمے صفحہ ءِ فوائد:) ف۱ ماں پیشی آیتان پہ ہر حاجت ءِ خدا ءَ توار پر جنگ ءِ رہ بند سوج دات ماں اے آیت ءَ خالق ومخلوق ہر دوئینانی حقوقانی رعایت دارگ ءِ دستور بیش داشت یعنی وھدیکہ ماں دنیا ءَ معاملہانی وڑ درست بہ بیت تو شما ماں آیاں پیچ وتاب مان مکن اِت وگوں خوف ورجاء خدا ءِ عبادت ءَ گلائیش بہ بئیت نہ چہ آئی ءِ رحمت مایوس بیے اِت و نہ چہ آئی ءِ عذاب ءَ ایمن وبے غم بوان ءَ بہ گناھانی سرا دلیری ظاہر بکن اِت بہ منی خیال ءَ ھمے قول

.... راجح انت کہ ادعٔ ماں وادعوہ الخ ءِ چہ دعاءِ مراد عبادت گرگ بہ بیت چوشکہ صلوٰۃ تہجد ءِ ردا فرمائینت تتجافیٰ جنوبھم عن المضاجع یدعون ربھم خوفاً وطمعاً ۔ ف۲ ماں گوستگیں آیتان گوں "استواء علی العرش" ءِ ماں فلکیات (ماہ روچ وغیرہ) ءِ کہ آخدائی تصرفات انت ھمایانی بیان ات ۔ ماں میانجی ءِ بندگان ءِ چیزے مناسبیں سروسوج دیگ بوت نوں سفلیات و "کائنات الجو" ءِ بابت ءِ وتی لھتیں تصرفانی ذکر ءِ فرمان کنت تانکہ مردم سرپد بہ بنت کہ آسمان زمین وائے دوئینانی درمیانی حصہ ءِ کامل حکومت تہنا ماں رب العالمین ءِ قدرت ءِ قبضہ ءِ انت گوا تانی کشینگ، ہور ءِ گوار ینگ قسم قسم ءِ ثمرہ و نیبگ ودی کنگ ھمک زمین ءِ سیخ ءِ روءِ کشار ءُ سبزگان ءِ رودینگ اے کل ھمائی سرجمیں قدرت وکاملیں حکمت ءِ نشان انت بہ ھمے ردا مردگانی مرگ ءِ پد زندہ بوگ وچہ قبراں در آیگ ءِ ھم رہ بند پیش داشت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینت کہ "یکے وامردگانی در آیگ ماں قیامت ءِ انت ویکے ماں دنیاءِ یعنی جاہل وتزگ حالیں مرد ماں (کہ آچہ جہالت وذلت ءِ مرگ ءِ مز نگننت) عظیم الشان نبی دیم دات وآیان ءِ علم ءِ دولت بخشات ودنیاءِ سردار جوڑکت ۔ گڈا خو بیں سیخ دار وکیں کمال حاصل کت وہر کس بہ سیخ ءِ ردا بدات آئرا ھم فائدہ حاصل بوت کم زریں درجہ ءِ ۔ چوش گوش

اَنْ جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوْا

چہ اے خبرا کہ آتک شمے گورا نصیحتے چہ شمے رب ءِ طرف ءِ پہ زبانیا یک مردے کہ آچہ شما ونت تا کہ شمارا بترسینیت وتا کہ شما ابچینیت

وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوْهُ فَاَنْجَيْنٰهُ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ فِى

وُتا کہ پر شما رحم کنگ بہ بیت ف۱ پدا آئیش دروغ بند کت رندا آئیں رستگارکت وُ ھما کہ گوں آئیءِ گوں اتنت ماں

الْفُلْكِ وَاَغْرَقْنَا الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا عَمِيْنَ ﴿٦٤﴾

بوجیگا وغرقیں کننت ھماکہ دروغ بندش کننت مئے آیات بیشک آکوردلیں مردم اننت ف۲

ع ۸ ۱۵

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُوْدًا ۭ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ

وُ دیمیں دات قوم عاد ءِ نیمگ ءِ آیانی برات ہود ءِ را ۔ گوشتی او منی قوم اللہ ءِ بندگی ءِ بکنِ ات نیستنت شمارا ہچ معبودے

غَيْرُهٗ ۭ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖٓ اِنَّا

آئیا چہ بغیر چون شما انگت نترسیت ف۳ گوشت کافرانی سرئیں مردمان چہ آئی ءِ قوم ءِ کہ ما

لَنَرٰىكَ فِيْ سَفَاهَةٍ وَّاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يٰقَوْمِ لَيْسَ

گندگائیں ترا ماں بے وقوفی ءِ نہاؤ ماؤ گمان کنیں ترا چہ دروغ بندان ف۵ گوشتی او منی قوم نیستنت

بِيْ سَفَاهَةٌ وَّلٰكِنِّيْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٦٧﴾ اُبَلِّغُكُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّيْ وَ

مناھچ بے وقوفی لیکن من دیم دیگ بوتگاں چہ پروردگار عالم ءِ طرف ءِ رسیناں من شمارا وتی پروردگار ءِ کلہان و

اَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمِيْنٌ ﴿٦٨﴾ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَلٰى

من شمے خیر خواہاں دلچمیں ف۶ ہیں شما حیران بوتنت چہ اے خبرا کہ آتک شمے گورا نیتے چہ شمے رب ءِ طرف ءِ پہ زبانیا

رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ ۭ وَاذْكُرُوْٓا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ

یک مردے کہ آچہ شما ونت تا کہ بترسینیت شمارا ۔ وُ یاد بکن ات وختیکہ جانشینی کت شمارا رند چہ قوم ءِ

نُوْحٍ وَّزَادَكُمْ فِى الْخَلْقِ بَصْۜطَةً ۚ فَاذْكُرُوْٓا اٰلَاۗءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٦٩﴾

نوح ءِ ف وزیاتی کت ماں شمے بدنا کشادگی (قد آوری) ف۵ نوں یاد بکن ات اللہ ءِ نعمتان تا کہ شما کامیاب بیت ف۹

قَالُوْٓا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهٗ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَاۗؤُنَا ۚ

گوشتش کہ ہیں تو پہ ھمے سبب ءِ آتکگے مئے گورا کہ ما بندگی بکنیں یکیں اللہ ءِ وانگار بکنیں ھمایان کہ عبادت کنگت مئے پتان

کہ ماں اے کلیں رکوع ءِ بیش داروک بوت کہ ہدنے آچہ وتی مہربانی ءِ ماں شپ ءِ تہاروکی ءِ چہ ماہ استار و روچ ءِ روشنی دنت وحشکاوگ ءِ وہد ءِ زمین ءِ سرسبز و آباد کنگ وپہ انسان وحیوانانی زند ءِ ازباب ودی کنگ ءِ چہ بُرزا ھور ءِ دیم دنت اے چون بت کنت کہ چوشیں مہربانیں خداوتی مخلوق ءِ چہ جہالت وکورآسی ءِ تہاروکیان کشگ ءِ واسطہ ماہ وروچ پیدا مکننت وبنی آدم ءِ روحانی غذا تیار کنگ و دلانی کشاران ءِ سیراپ کنگ ءِ رحمت ءِ باران ءِ دیم مدنت بلاشبہ آئی ءِ ھمک زمانگ ءِ ضرورت وتی حکمت ءِ روءِ پیغمبران ءِ دیم دات کہ چہ آیانی روشنیں سینگان ماں دنیاءِ روحانی روشنی تالان بوت وحی الٰہی ءِ رندبہ رند باران آیگ شروع بوت چنانچہ ماں دیم ءِ بازیں رکوعانی تہا ھمے پیغمبرانی دیم دیگ ءِ ذکر وبیان انت وچوشکہ ماں باران وزمین ءِ مثال ءِ اشارہ کنگ بوت کہ جدا جدا زمین وتی سیخ واستعداد ءِ روءِ باران ءِ اثر ءِ قبول کننت بہ ھمے بیما تران ات کہ انبیاء علیہم السلام ہرچ خیر و برکتے گوں وت یارنت چہ آئی ءِ نفع گرگ ھم بہ سیخ واستعداد ءِ خوبی ءِ سرا موقوف انت ہر کس چہ اشان نفع نہ گرنت بالسر جمیں انتفاع نہ کننت آیان باید انت کہ وتی بدبختی ءِ سرا بگریونت ۔ باران کہ در لطافت طبعش خلاف نیست :: در باغ لالہ روید و در شوربوم وخس :: ف۲ آدم علیہ السلام ءِ قصہ ماں سورت ءِ شروعات ءِ بیان بوت، چہ آئی ءِ پد نوح علیہ السلام مزن دل و نامداریں رسولے انت کہ آروئے زمین ءِ یہ مشرکانی نیمگ ءِ دیم دیگ بوت اگرچہ بہ اعتبار ءِ وتی خاصیں شریعت ءِ چوگونگ بیت کنت کہ آئرا بہ وتی قوم ءِ طرفا دیم دیگ بوتگ ۔ پدا ھم ھما بنیادی اصولانی اعتبار ءِ کہ آماں تمام نبیانی تعلیم ءِ قدر مشترک انت چوش ھم گوشگ بیت کنت کہ سرجمیں انسان ہر نبی ءِ مخاطب بنت مثلاً توحید ومعاد ءِ اقرار ءِ تعلیم ردا کل پیغمبر یک راہ ومتفق اللسان انت تو چوشیں جیزانی تکذیب کنگ درحقیقت ءِ تمامیں نبیانی تکذیب ءِ ڈول ءِ انت بہر حال نوح علیہ السلام ءِ توحید وغیرہ ءِ عام دعوت دات، گوشتنت کہ آدم علیہ السلام ءِ رند دہ قرن ھنچیں گوست انت کہ تمامیں آدم ءِ اولاد بہ کلمہ توحید ءِ سرا قائم اتنت بت پرستی ءِ ابتداء حضرت ابن عباس ءِ روایت ءِ روءِ چوش بوت کہ لھتیں صالحیں مردم بیران بوت انت کہ آیانی نام ود، سواع، یغوث، یعوق، نسر اتنت کہ اشانی بیان ماہ سورہ نوح ءِ انت ۔ مردمان ءِ اشانی تصویر جوڑ کننت تانکہ اشانی احوال وعبادات ءِ یادگیری ماں دلان تازہ بمانینت ۔ چیز مدت ءِ پد اے صورتانی بت تیار کنگ بوت انت دانکہ چیزے وہد ءِ رند مخلوق ءِ اشانی عبادت شروع کت وپداے بت ھمے بزرگانی نام ءِ مشہور بوتنت و پدیکہ بت پرستی ءِ مرض تالان بوت تو حق تعالیٰ ءِ حضرت نوح ءِ دیم دات، اے واجہ ءِ چہ طوفان ءِ بیش داں نوصد پنجاہ سالءِ وتی قوم ءِ را توحید وتقویٰ ءِ دعوت دات ۔ واشان ءِ چہ دنیاءِ وآخرت ءِ عذاب ءِ ترسینت بلے مردماں آئرا بدراہ وجاہل قرار دات وآئی ءِ ھچ وڑ ءِ حبرش گوش نداشتنت آخر طوفان ءِ عذاب ءِ اے کلان ءِ بہ وتی گیر ءِ آورت وچوشکہ واجہ نوح ءِ دعا لوٹتگت رب لاتذر علی الارض من الکافرین دیارا ۔ بہ روئے زمین ءِ سرا ہچ کافرے پشت نکیت ۔ بستانی ءِ ماں "دائرۃ المعارف" ءِ یورپی محققانی اقوال طوفان وعمومی طوفان ءِ ردا نقل کرتگنت ۔ ف۳ یعنی من ہچ بدراہ نہ بوتگاں البت شما بدراہ بوان ات کہ خداءِ پیغمبر ءِ ھم جاہ بیارت کہ آنگوں مزن فصاحت ءِ شمارا خدائی پیغامان ءِ سر کنگا انت وپہ شما دروائی لوٹیت شمارا خوبیں نصیحت کنت وچہ خداءِ جا ءِ ہما علوم وہدایت ءُ رنگنتی کہ چہ آیان شما زہیرات ۱۲ ھمے صفحہ ءِ فوائد ۔ ف۱ یعنی ماں اشی ءِ حیرانگی ءِ حبرچی انت کہ چہ شمے جرند ءِ خداءِ یک کسے ءِ بہ وتی قاصدی ءِ دربچنت آخر آئی ءِ چہ کلیں مخلوق ءِ بہ خلافت ءِ منصب ءِ آدم علیہ السلام ءِ رابہ کتام خاصیں استعداد ءِ بنا ءِ درجن نوحوش برجا بوت نہ کننت کہ چہ آدم ءِ اولاد ءِ لھتند کاملیں استعداد دار وکیں واجہان بہ نبوت ورسالت ءِ منصب ءِ

فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم
نوں اچہ بیارمئے گوراھما چیزاکہ تومارابیم دیئے اگر توراست گوشئے ف۱ گوشتی کہ نوں کپت پہ شمے سرا

مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۖ أَتُجَٰدِلُونَنِى فِىٓ أَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوهَآ
چہ شمے پروردگارء طرفءَ عذاب وغصہ ف۲ پرچے شما جبڑہ کن اِت گون من چنتے نامانی باب‌ءَ کہ بستگنت آ

أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى
شما و شمے پتان ایرنیارتگ اللہءَ پہ آیان ھچ بیمیں دلیلے ۔ نوں شما انتظار بکن اِت من

مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
ھس گوں شما ھورا انتظار کناں ف۳ رندا ما رستگار کت آ و ھما کہ گوں آیا گون اتنت چہ وتی مہربانیءَ

وَقَطَعْنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ وَمَا كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾
و گڈتنت ما اُنڈال ھما یانی کہ دروغ بندش کتنت مئے آیات و ایمانش نیارتگنت ف۴

ع ۸ ۱۶ ۹ وقف لازم

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا ۗ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ
و دیم دات ما قوم ثمودءِ نیمگءَ آیانی براتءَ صالحارا گوشتی اے منی قوم اللہءِ بندگیءَ بکن اِت نیستنت شمارا ھچ

إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً ۖ
معبودے آیا چہ بغیر آتک رستہ شمے گورا روشنیں دلیلے چہ شمے ربءِ طرفءَ ف۵ اے اللہءِ ڈاچی پہ شما نشانی انت

فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِ ۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ
نوں بلت آیارا کہ ٹریت چریت ماں اللہءِ زمینءَ و دست پر مکن اِت آیارا پہ بدی گڈا اگر بت شمارا عذاب

أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِى
دردناکیں ف۶ و یاد بکن اِت وختیکہ جانشینی کت شمارا رند چہ عادءِ قومءَ و جاگاہی دات شمارا ماں

ٱلْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ
زمینءَ کہ تیار کن اِت چہ نرمیں زمینءَ ماڑی و تراشت اڈ کن اِت کوہانءَ

بُيُوتًا ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾
لوگ نوں یاد بکن اِت اللہءِ نعمتان و پاد مکن اِت ماں زمینءَ فساد ف۷

۔۔۔۔۔۔ گچین کنگ بہ بیت تانکہ آ دا چہ براہ راست چہ خداءِ فیض حاصل کنانءَ دگرانءَ چہ آیانی انجامءَ آگاہ بکننت و اشاں بہ اشیءَ آگاہ و سر پد بوانءَ و تارا چہ بدیءَ پرکینت ولے وڑءِ خداءِ رحم و کرمءِ حق دار جوڑ بہ بنت ۔ ف۲ یعنی حق و باطل و نفع و نقصانءِ اشان ھچ میم نہ کت ۔ کور بوانءَ برو بر بہ سرکشی و تکذیب و نافرمانیءِ سرا قائم مانت انت و چہ بت پرستی وغیرہ کارانءَ دست اِش نہ کش اِت تو ماچنت کمیں مومنانءَ رکینانءَ کہ آ گوں نوح علیہ السلامءِ بہ بوجیگءَ سوار بوتگنت باقی درستیں مکذبینءَ غرقاب کت ۔ نوں ہر قدر انسان ماں دنیاءِ موجود انت آ ھمے بوجیگءَ کشوکیں مردماں بلکیں تہنا نوح علیہ السلامءِ ذریات انت ۔ ف۳ ”عاد“ ، حضرت نوح علیہ السلامءِ نواسگ چہ ارمءِ چکان انت اِے قوم بہ ھمائی نیمگءَ منسوب انت اِشاں ماں ”احقاف“ (یمن) ءَ جاہ منند اتنت حضرت ہود علیہ السلام چہ ھمشان اِنت ، اِے حساب‌ءَ آ اشانی قومی و ملکی برات بوت ۔ ف۴ ماں اِے مردمان بت پرستی تالان بوتگت ، پہ روزی دبگ ، ہور گوار ینگ ، جاند راسی و ایدگہ کار و حاجتان اشان جدا جدا بت اش جوڑ کتگت کہ اشانی بندگی کتگننش ، ہود علیہ السلامءَ مردمان چہ اشانی عبادتءَ مہن کُت واے مزنیں جرمءِ سزاءَ چہ اشانءَ ترسینت ۔ ف۵ یعنی معاذ اللہ توئے بے عقل کہ پت و پیرُکی راہ بندءَ بلہ دیانءَ چہ کلیں برادریءَ و تا گستاہ دارتے و دروغ ھم بندے کہ وتی گفتارانءَ خداءِ نیمگءَ منسوب کنانءَ مفتءَ مخلوقءَ ترس بیلش دارے ۔ ف۶ یعنی منی ھچ خبرے بے عقلیءِ نہ انت البت قاصدیءِ ہرچ منصبے منا را چہ خداءِ جانبءَ دیگ بوتگ ہمائی حقءَ انجام دیگاؤں اِے شمے کم عقلی انت کہ وتی حقیقی ایں دوزواہان ءَ کہ آیانی امانت داری و دیانت داری چہ بیلشءَ دل جمعیءِ قابل انت بے عقل گوشانءَ و تارا تا دان بارکن اِت ۔
ف۷ یعنی چہ نوحءِ پدماں روئے زمینءَ شمے حکومت قائم کت و پہ آئی جاگہءَ شمارا آبادکُت شاید اِے احسانءَ بیلش داران بہ اشیءَ سرزنش کنگی انت کہ بت پرستی و رسولءِ تکذیبءِ ردا ہرچ انجامے آیانی بوت چوش مبیت کہ شمے انجام ھم بہ ھمایانی پیما بہ بیت ۔ ف۸ جسمانی قوت و ڈول ڈیلءِ ردا اِے قوم مشہور ات ۔ ف۹ ہرچ احسانات بیان بوتنت آوا اشان چہ ابید خداءِ دگہ بازیں احسانات ءِ یاد کنانءَ آئی شکر و منتءَ گردک بہ بئت نہ چوش کہ وتی اصلی مہربان و نعمتانی بخشوکءِ جاہ میار اِت و آئی خلاف بغاوت بکن اِت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ یعنی ھما عذابءِ مارا بیم ترابءَ دئے اگر شما بہ راستءِ سرا اِت نوآئرا بیار ۔ ف۲ یعنی و ہدے شمے سرکشی و زبان درازی گوں بے حیائیءِ بہ اِے حدءِ رستگ نو گڈا ھچوش زان اِت کہ خداءِ عذاب و غضب شمے سرا کپگی اِنت نوں اِے ردا ھچ تاخیر نہ بیت ۔ ف۳ اشان ٹاہ جتگت کہ فلاں بت رزق دنت و فلاں بت ہور گوارینیت و فلاں بت چک دنت و علی ہذا القیاس اِے ایوکءِ بستگیں نام انت کہ اے ردا ھچ حقیقت و اصلیت نیست انت خدائی صفات ماں ڈوکان چیطور سرکشوک بوتنت پدا اِے نام بستگیں معبودانی پشتءَ کہ اشانی معبودیتءِ ھچ عقلی و نقلی سند ھم موجود نہ انت بلکیں کل عقلی و نقلی دلیل اشانءَ مردود قرار دینت شما بہ توحیدءِ دعویٰءِ ردءَ گوں من جھیڑہ کن اِت و بہ بحثءَ چن و لا پچءِ اِت و ھدے شمے جاہلی و بدبختی و دژمن داریءِ قدح چوش بہ لنٹءَ دیادپ انت گڈا شما راہ چار بے اِت کہ خدا زوت مئے و شمے اِے جھیڑہءِ فیصلہءَ بکنت ۔ من ہم راہ چاراں ۔ ف۴ یعنی اشانی سرا داں ہفت شپ و ھشت روچءَ رندبہ رند طوفانی گواتءَ گشت کہ چہ اشیءَ تمامیں کافر سرپا دوران بکد گرےءِ سرا کپان ہلاک بوتنت اِے انجام ”عاد اولی“ ءِ بوت و ھمے قومءِ دومی شاخ (ٹک) ثمود کہ آئرا عاد ثانیہءِ گوشنت آئی بیان دیما بیدا کنت ۔ ف۵ یعنی ہرچ دلیلے کہ شما لوٹگائتے آسر بوت ۔ واجہ صالح علیہ السلامءِ قومءَ گوں آئی قول و قرار کتگت کہ اگر شما چہ اِے سکیں سنگءَ یک لاپ پُریں مہریءِ در بکنے گڈا ما پہ نئی سرا ایمان کاریں کہ تو خداءِ برحقیں پیغمبرئے خداءَ چہ صالح علیہ السلامءِ دعاءِ ہچوش کُت ، نوں گوں اشاں گوشگ بیگائنت کہ شمے فرمائشی معجزہءَ خداءِ پیش داشت نوں بہ ایمان بارگءِ ردا بر جا کنج و منچ کنگائنت ۔ ف۶ یعنی اِے مہری خداءِ قدرت و منی راستبازیءِ نشانی انت کہ خداءِ بہ منی دعاءِ پیدا ایشرا پیدا کت ۔ نوں اشیءِ حفاظتءِ خیال داریءِ بکن اِت مثلاً ایشرا زمینءِ سرا ترو تابءَ و کاہ چرگ و آئی باریءِ سرا آپ ورگءِ جنجال مکن اِت ، الغرض گوں اشیءِ بدخواہیءَ پیش جیائت اگر نہ یاد بکن اِت کہ شمے ھم خیر نہ بیت ۔ ف۷ یعنی احسان فراموشی شرک و کفر ظاہر کنانءَ ماں روئے زمینءِ خرابی و فساد تالان مکن اِت ۔ ۱۲

ف۱ ماں راج و قوم ءِ ہمنکر تکبر کنوکیں سردار و بدواہ اِنت اشاں گوں غریب و نزکاریں مسلماناں ءِ کلاگ گراں ءِ گوشتگنت کہ شما الّم ءِ زان اِت کہ صالح خدا ءِ دیم داتگ مسلماناں ءِ جواب دات بلے ماگوں دل ءِ قبول کتان ءِ پہ آئی ءِ سرا ایمان آورتگیں۔ تکبر کنوکیں سردار چہ اے جواب ءِ مباری لوّان ءِ درائینتش کہ ہر چیزے ءِ سرا شما ایمان آورتگ ما آئی ءِ نہ منّیں ڈیداشمے ہمیں بزگ کارانی ایمان بارگ چونیں مزنیں کامیابی ایت۔ ف۲ گوشنت آڈاچیگ اینکر مزن لاپ ءِ مزن بالادے اَت کہ ہر چ جنگلے ءِ پہ کاھے چرگ ءِ شتگت آیدگر دلوت چہ آئی ءِ ترسان ءِ درشتگنت و ہدے پہ آپ نوشگ ءِ اشی ءِ باری احتگت نو اِشیاجات ءِ دراھیں آپ وار نگننت چوش بگوش ھنچو کہ پیدائش دستورے ردانا اِت اشی ءِ ورد و نوش ھم پہ دستورے روءِ نہ اَت آخر کار مخلوق پہ اشی ءِ چہ زہر ءِ پُر بوتنت و پہ اشی ءِ کشگ ءِ سرا تیاق اش کت و بدبخت "قذار" ءِ آئی ءِ گردن سِست۔ رند ءِ پہ صالح علیہ السلام ءِ قتل ءِ ہم تیار بوتنت وا ہے ہما اشان خدا ءِ حکمان کہ اواجہ صالح و "ناقہ" ءِ بارو ءِ انت۔ چہ آیان دیم اش تربنت۔ ف۳ اے ہمیں کلمات چہ انسان ءِ دپ ءِ ہما وہد ءِ درکاینت وہدیکہ آ چہ خدا ءِ قہر و غضب ءِ نہ ترسیت۔ "عادِ اولیٰ" ءِ ہما "ثمود" ھن اے حال ءِ سر لوّان خدا ءِ عذاب ءِ سزاوار جوڑ بوت انت کہ آئی ءِ ذکر دیما پیداک انت۔ ف۴ ماں دگہ آیت ءِ اشانی گوں صیحة (جیہال) ہلاک بوگ بیان فرمائینتگ۔ شاید چہ چیرءِ زمین چنڈ بوتگ وچہ برزا زانا ھولناکیں جیہال احتگ۔

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ لِلَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا

گوشگا لگننت متکبرین سرداران چہ آئی ءِ قوم ءِ گوں غریبیں مردمان

لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُوْنَ اَنَّ صٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّنْ رَّبِّهٖ ؕ قَالُوْۤا

ھما کہ ایمانش یارتگت چہ آیان آیا شما زان اِت کہ صالح آئی ءِ رب ءِ دیم داتگیں اِنت۔ گوشتنش

اِنَّا بِمَاۤ اُرْسِلَ بِهٖ مُؤْمِنُوْنَ ﴿۷۵﴾ قَالَ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْۤا اِنَّا

ہر چیکہ آئیا زرتگ آرتگ مارا پہ آئیا یقین انت۔ گوشت ھما منکبران کہ ہر چیکہ

بِالَّذِيْۤ اٰمَنْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿۷۶﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ

شما پہ آئی ءِ یقین کتگ ما آئی ءِ رامنّیں ف۱ رندا گڈِت دورش دات ھما داچی برگشتہ بوتنت چہ وتی رب

رَبِّهِمْ وَقَالُوْا يٰصٰلِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَاۤ اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۷۷﴾

ءِ حکم ءِ ف۲ و گوشتنش او صالح بیار پہ سرا ھما چیز اکہ تو مارا بیم دیئے اگر تو پیغمبرے ءِ ف۳

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دَارِهِمْ جٰثِمِيْنَ ﴿۷۸﴾ فَتَوَلّٰى

پداگپننت آ زلزلہ ءِ یا رندا بوتنت صباح ءِ سرا اں وتی لوگ ءِ دیم پہ چیر کپتگیں ف۴ نوں صالحا پشت

عَنْهُمْ وَقَالَ يٰقَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّيْ وَنَصَحْتُ لَكُمْ

ماندات چہ آیان و گوشتی او منی قوم من رسینت شمارا وتی پروردگار ءِ گلہ و خیرخواھیوں کت شمے

وَلٰكِنْ لَّا تُحِبُّوْنَ النّٰصِحِيْنَ ﴿۷۹﴾ وَلُوْطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖۤ اَتَاْتُوْنَ

لیکن شمارا گوں خیرخواہاں دوستی نیستنت ف۵ و دیمیں دات لوط و فلنیکہ گوشتی گوں وتی قوم ءِ کہ ہن شما بچشیں

الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۸۰﴾ اِنَّكُمْ

بے حیائیں کارکن اِت کہ نکتگ آ چہ شما پیسر یکے ءِ ھن ماں جہان ءِ ف۶ شما

لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّنْ دُوْنِ النِّسَآءِ ؕ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ

کایت مردینانی گورا پہ شہوت رانی بغیر چہ جنینان بلکیں شما یک قومیت کہ

مُّسْرِفُوْنَ ﴿۸۱﴾ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖۤ اِلَّاۤ اَنْ قَالُوْۤا اَخْرِجُوْهُمْ

چہ حدا گوستگِت ف۷ و ہیچ جواب نہ دات آئی ءِ قوم ءِ مگر ھمش گوشنت کہ درکن اِت آیان

ف۵ گوشنت کہ حضرت صالح وتی قوم ءِ ہلاکت ءِ پد مکہ معظمہ یا پہ ملک شام ءِ نیمگ ءِ دیم دات وشت وروگ ءِ وہد ءِ لاشانی انبار ءِ گندان ءِ چوش خطاب فرمائینت۔ یا واھما ہما چونکہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بدر ءِ مقتولاں ءِ فرمائینتگت و یا محض وتی ارمان ءِ درشان کنگ ءِ واسطہ فرضی خطابے اَت چوشکہ شاعر دیار و کوھنیں ویرانگان وغیرہ ءِ خطاب کننت و ھنیں ءِ گوشت کہ اِے خطاب چہ ہلاکت ءِ پیش اَت، ماں اے صورت ءِ ماں بیان ءِ احوالانی ترتیب ءِ رعایت دارگ نہ بوتگ بہر حال ماں اے خطاب ءِ دِگران ءِ اشکنائینگ اَت کہ وتی معتبریں دوزواھانی حبر ءِ قبول کنگ لازم انت وہدیکہ یک شخصے وتی دوزواھانی قدر ءِ نہ کنت تو گڈا آ سر ھنچوش بدظاہر بیت۔

ف۶ حضرت لوط علیہ السلام حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ برات زاد اَت کو گوں ھمائی ءِ چہ عراق ءِ ھجرت کنان ءِ ملک شام ءِ تشریف آورتش وچہ خدا ءِ جانب ءِ پہ "سدوم" و آئی ءِ کرد گورے علاقہانی نیمگ ءِ مبعوث بوت تانکہ اشانی اصلاح ءِ بکنت وچہ ھما سلیں فطرت ءِ برخلاف و بے حیائی ءِ کاران اشاں ءِ دور بداریت کہ ماں اے بدیں کار ءِ اشاں گرفتار اِنت بلکیں تہنا ماں اے کار ءِ گرفتار انت بلکیں اے سلیں کار ءِ موجد ھمیش انت، چہ اشاں پیشتر ماں روئے زمین ءِ چہ اے کار ءِ کس سرپد نہ اَت۔ اوّل اوّل ءِ اے ملعونیں کار شیطان ءِ سدوم ءِ مردمان ءِ سوج دات وچہ اد ءِ پہ دگہ جاگہاں تالان بوت، حضرت لوط علیہ السلام ءِ مخلوق ءِ چہ اے بدیں کار ءِ نتیجہ و آسر ءِ رد ابیم تراپ دات و بدکاری ءِ چہ دنیا ءِ نابود کنگ اِی لوٹِت۔ موجودہ ایں بائیبل ءِ جمع کنوکانی شرمناک دلیری ءِ سرا برس دارگ لوٹیت کہ چوشیں پاکباز و معصوم پیغمبر ءِ بابت ءِ کہ آ دنیا ءِ چہ بدکاری و بے حیائی ءِ پاک کنگ ءِ احتگت اِے ہمیں بدیں و ناپاکیں حرکت منسوب کننت کہ چہ اشانی اشکنگ ءِ حیادارین مردم ءِ جان ءِ یُٹ چست بنت كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ اِنْ يَّقُوْلُوْنَ اِلَّا كَذِبًا۔ ف۷ یعنی ایوک ءِ اے نہ کہ شما یک کارے گناہ ءِ کنگا ئِت بلکیں اِے فطرت ءِ برخلاف کار ءِ کنگ پہ اشی ءِ دلیل انت کہ شما چہ انسانیت ءِ حدان ہم سرگوستگ اِت۔ ۱۲

مِّنْ قَرْيَتِكُمْ ۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ ﴿٨٢﴾ فَاَنْجَيْنٰهُ وَاَهْلَهٗٓ
چہ وتی شہرا، آہنچیں مردمنت کہ سک پارسائی کننت رندا رستگار کت ما آگوں آئی ءِ لوگ ءِ مردمان

اِلَّا امْرَاَتَهٗ ۖ كَانَتْ مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿٨٣﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَّطَرًا ۖ
مگر آئی ءِ جَن . بوت آچہ پشت کپو کان ف۱ وُ گوارت ما پہ آیانی سرا ہور - یعنی ڈوکے ف۲

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٨٤﴾ وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ
نوں بچار کہ چہ پیما بوت انجام بدکارانی ف۳ وُ دیمیں دات مدین ءِ نیمگ ءَ آیانی برات ءَ

شُعَيْبًا ۗ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۗ قَدْ
شعیبا را ف۴ گوشتی او منی قوم اللہ ءِ بندگی ءِ بکن اِت نیستنت شمارا ہچ معبودے آئیا چہ بغیر . رست

جَآءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيْزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا
شمے گورا روشنیں دلیل چہ شمے پروردگار ءِ طرف ءَ ف۵ نوں پورہ بکن اِت کیل ءُ وشاہیما وُ کم مدیت

النَّاسَ اَشْيَآءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوْا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا ۗ ذٰلِكُمْ
مردمان آیانی چیزان وخراب کاری مکن اِت ماں زمین ءِ رند چہ شر کنگ ءِ آئی ءِ - اے

خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٨٥﴾ وَلَا تَقْعُدُوْا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوْعِدُوْنَ
شر زیت پر شما اگر شما یقین کن اِت ف۶ وُ منندِت ماں ہر یک راھے ءِ سرا کہ ترسین اِت

وَتَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَتَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۚ
وُ منع کن اِت مردمان چہ اللہ ءِ راھا ھمائیا کہ ایمانی یارتگ پر آئیا وُ شوھاز کن اِت ماں آئیا عیب

وَاذْكُرُوْٓا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيْلًا فَكَثَّرَكُمْ ۠ وَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
وُ یاد بکن اِت وختیکہ شما کمّت پدا بازی کت شمارا . وُ بچارِت کہ چہ پیما بوتگ آخر کار

الْمُفْسِدِيْنَ ﴿٨٦﴾ وَاِنْ كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنْكُمْ اٰمَنُوْا بِالَّذِيْٓ اُرْسِلْتُ بِهٖ وَ
فساد کنو کانی ف۷ وُ اگر یک جماعتیا چہ شما ایمان یارت - پہ آ چیزیءَ کہ دیم دیگ بوتگاں من پہ آئیا وُ

طَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوْا فَاصْبِرُوْا حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿٨٧﴾
یک جماعتیا ایمان نیارت نوں صبر بکن اِت تا کہ فیصلہ بکنت اللہ میگ وُ شمے درمیانءَ وُ آ شتریں فیصلہ کنو کنت ف۹

ف۱ یعنی گُڈی خبر اشانی ھمیش بوت کہ وھدے مادراھانءِ اشان گندگ زان انت وو تارا پاک ءُ صاف، تو گڈا ماں گندگیں مردماں پاک وصافیں مردم سے لوٹنت، پمشکا اشان ءِ چہ وتی مینتگ ءِ کشگ و در اکنگ بایدانت تانکہ روچ روچ ءِ جھیڑہ ہلاس بہ بیت آخر آملعونان اشان ءِ چے پیما بکشتنیں ۔ البت حق تعالیٰ ءِ لوط علیہ السلام وآیانی تعلق داروکان ءِ گون عزت وعافیت وبہ سلامتی چہ اے مینتگان در اکت واے مینتگانی سرا عذاب دیم دات کہ آئی ءِ ذکر دیما پیداک انت . چہ لوط علیہ السلام ءِ تعلق داروکان تہنا آئی ءِ لوگ بانک چہ واجہ ءِ جدا بوت دگوں ایدگہ مردمان ماں عذاب ءِ ہلاک بوت پرچا کہ آئی سازوباز گوں ھمیشان اَت . لوط علیہ السلام ءِ گور ءِ ہر مہمان وغیرذالک کسے بیاتکیں آیانی اے احوال ءِ ھمیشی ءِ پہ مردمان ءِ سر کنگت و پدا آیان ءِ پہ بدکاری ءِ سکیں دانگتی . باچوش کہ لھتیں واجہ نولیسنت کہ مردینانی پیما ماں جنیں آدماں ہم "مساحقہ" رواج گپتنگت، واے زالک ماں ھمائی ءِ گرفتار اَت . بہرحال عذاب ءِ ھما کلان ءِ پتائت کہ آماں اِے مرض ءِ گرفتار انتنت . وگوں مزن بے شرمی ءِ نبی ءِ مقابلہ وآئرا دروغ بند گوشتگنتش . ف۲ دگہ جاگھے مذکور انت کہ میتگان چپی کنگ بوتنت و ڈو کانی ھور گوا رینگ بوت، لہتیں اماماني گور ءِ مروچی ھم لوطی ءِ سزا ایشنت کہ چہ کنام برزیں کوھے ءِ آئرا چگل دیگ بہ بیت وچہ برزا آئرا سنگ جنگ بہ بیت وسکیں گندگیں جاگھے ءِ تہا آئرا قید کنگ بہ بیت . ف۳ یعنی گناہ کنگ ءِ وھدءِ آئی بدیں انجام وآسرءِ دیما بیاریت . جلد بازبہ شہوت ولذت ءِ غلبہ ءِ رداھما کارءِ کنت وبیش داریت کہ آ عقل ومردم گری ءِ برخلاف انت ولیکن عقل مندءِ لازم انت کہ آ دگرانی احوالان ءِ اشکنان ءِ عبرت حاصل بکنت و بدی ءِ انجام ءِ مدام بروتی نگاہ ءِ بداریت ۔
ف۴ ماں قرآن ءِ دگہ جاگھے حضرت شعیب علیہ السلام ءِ بہ طرف ءِ اصحاب ایکہ ءِ دیم دیگ مذکور انت اگر اہل مدین واصحاب الایکہ یکیں قوم انت نوفیہا، واگر دوجدا جدا قوم انت توگڈا بہ ہردوئینانی نیمگ ءَ آواجہ مبعوث بوتگ وماں ہردوئینانی تہا کم تور کنگ ءِ مرض مشترک بوتگ، بہرحال حضرت شعیب علیہ السلام ءِ چہ توحید وغیرہ ءِ علاوہ مردمان ءِ زند ءِ معاملہانی اصلاح وحقوق العباد ءِ حفاظت ءِ عمومی دعوت دات چوشکہ ماں دیمی آیتان مذکور انت حضرت شعیب علیہ السلام ءِ ماں فصاحت ءِ مزن دسترس حاصل ات پمشکا آئرا خطیب الانبیاء ءِ ھم لقب دیگ بوتگت . ف۵ یعنی منی صداقت ءِ دلیل ظاہر بوت نوں گوں شما ہرچ نصیحتی گپے بجناں آئرا قبول بکن اِت وچہ ھما خطرناکیں آسران شمارا سرزنش بکناں گڈا چہ آیاں ہوشیار بہ بیئت ۔
ف۶ بندگانی حقوق ءِ رعایت وُوت ماں ونی معاملہانی رداراستی اختیار کنگ کہ آئی نیمگ ءِ مروچیگیں دور ءِ مزن پرہیزگار ھم باز کم دلگوش گور کننت بہ خدا ءِ کرتءِ اینگر زیات اھمیں خبرابنت کہ آئرا یک جلیل القدر پیغمبرے ءِ خاصیں وظیفہ قرار دیگ بوت کہ آئی مخالفت کنگ ءِ ردا یک قوم ءِ تباہ کنگ بوت، ماں اے آیتان چہ حضرت شعیب ءِ زبان ءِ مردمان ءِ آگاہ کنگ بوت کہ مخلوق ءِ ادنیٰ تریں مالی نقصان رسینگ وماں ملک ءِ اصلاحی جاور قائم بوگ ءِ پدخرابی دفساد ءِ شنگ کنگ توری چہ کفر و شرک ءِ رہ بند ءِ کنگ ءِ بہ بیت یا ناحقیں قتل وُ پل وُ پانچ وغیرہ ءِ رہ بند ءِ . اے کار یک ایماندار یں مردم ءِ کار بیت نہ کنت . ف۷ بہ راھانی سرا نندگ دفسب ءِ اَت . راہ گوزان ءِ ترسینان بہ ظلم ءِ آیانی مال ءِ پچ گرگ ومومنان ءِ مہن کنگ کہ شعیب علیہ السلام ءِ گور ءِ مرونت وآئی دین ءِ قبول مکننت وخدائی مذہب ءِ سرا برادگرگ وعیب جنگ ءِ شوہاز ءِ بوتگننت . ف۸ یعنی ماں تعداد ودولت ہردوئینان کم تر اتنت خداءِ ماں ہردوئینان برکت ماں کت شمے تعداد ھم زیات وشمازردار ھم بوت اِت خداءِ اے احسانانی شکر ءِ بگراِت، وآ ھما وھد ادا بیت کنت کہ خداءِ بندگانی حقوق ءِ جاہ یاران ءِ عملاً بہ اصلاح وکارانی بلگیری ءِ گلا نبش بیے اِت وبہ اے نعمتانی سرا مغرور مبیئت بلکیں خرابی وفساد در یا کنوکانی ہرچ آسرے شماوت دیستگ آئی ءِ وتی دیم ءِ داران ءِ چہ خداءِ گرفت ءِ بترس اِت . ف۹ یعنی ہرچیز بکہ من بہ شمے گور ءِ آرتگوں اگر شما آئرا کل گوں اتفاق ءِ قبول نہ کن اِت بلکیں شما بہ اختلاف ءِ لانک بستگو، توکمیں صبر بکن اِت دانکہ چہ آسمان ءِ منی وشمے اختلاف ءِ فیصلہ بہ بیت - ۱۲

ف۱ "عود" ءِ معنیٰ جوش انت کہ یک برے چہ یک چیزے ءَ درآیگ و پدا دوبارہ بہ آئی طرف ءَ روگ انت حضرت شعیب ءِ ہمراھانی رداِ اے لفظ حقیقۃً راست بیت کنت پرچاکہ اشان چہ کفر ءَ درآیان ءَ ماں اسلام ءَ داخل بوتگنت . باقی حضرت شعیب ءِ جرندءِ بارو ءَ اِے شبینگ ھم بیت نہ کنت کہ آ بیسرا (معاذ اللہ) ملتِ کفرءَ داخل اَت رندءَ مسلمان بوت ، لامحالہ یا وا بہ آئی اعتبارءَ اِے خطاب تغلیبًا بیت . یعنی بہ عام مومنانی حق ءَ ہرچ لفظے کارمرز کنگ بوتنت غالبین اکثریت ءَ ترجیح دیان ءَ بہ حضرت شعیب ءَ ہم الفاظ اش کارمرز نہ کت ڈیاوا اے لفظ بہ آئی حق ءَ کافرانی وتی گمان ءِ بدءَ ظاہر کنگ بوتگنت پرچاکہ بعثت ءَ پیش دانکہ حضرت شعیب ءَ دعوت وتبلیغ شروع نہ کت اَت بہ مدین ءِ کفریات ءِ بابت ءَ آئی ءِ خاموشی ءَ گندان ءَ شاید اشان ھمے فہمنگ اَت کہ اِے ھم گوں مئے جاورءَ شامل و بہ مئے راہ ورھبندان راضی انت دیا "عود" ءَ مجازًالمعنیٰ ءَ مطلق والبیءَ زورگ بہ بیت چوشکہ لھتیں مفسران بیان کتگ ۔

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِیْنَ اسْتَکْبَرُوْا مِنْ قَوْمِہٖ لَنُخْرِجَنَّکَ یٰشُعَیْبُ

گوشت ھما سرداران کہ متکبر تنت چہ آئی ءِ قوم ءَ کہ ضرور در کنیں مات را او شعیب

وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا مَعَکَ مِنْ قَرْیَتِنَاۤ اَوْ لَتَعُوْدُنَّ فِیْ مِلَّتِنَا ؕ قَالَ

و ھمایان کہ ایمان لنش یارنگ گوں تو چہ وتی شہرا یا شما بترت مائیگے دین ءَ ف۱ گوشتی

اَوَلَوْ کُنَّا کٰرِھِیْنَ ﴿۸۸﴾ قَدِ افْتَرَیْنَا عَلَی اللّٰہِ کَذِبًا اِنْ عُدْنَا فِیْ

ہیں اگرچہ مانا پسند کنوکہ بیں ف۲ بیشک ما بہتان بست بہ اللہ ءِ سرا بہ دروغ اگر ما پچ بترّیں ماں

مِلَّتِکُمْ بَعْدَ اِذْ نَجّٰنَا اللّٰہُ مِنْھَا ؕ وَمَا یَکُوْنُ لَنَاۤ اَنْ نَّعُوْدَ

شمے دین ءَ ف۳ رندچہ اشیا کہ رستگار کت مارا اللہ ءَ چہ آئیا ف۴ و باید نہ انت مارا ایکہ پچ بترّیں

فِیْھَاۤ اِلَّاۤ اَنْ یَّشَآءَ اللّٰہُ رَبُّنَا ؕ وَسِعَ رَبُّنَا کُلَّ شَیْءٍ عِلْمًا ؕ عَلَی

ماں آئیا مگر ایکہ بلوٹیت اللہ مئے پروردگار ۔ ماں پوشتگ مئے پروردگار ءَ ہرچیز بہ وتی علما پہ

اللّٰہِ تَوَکَّلْنَا ؕ رَبَّنَا افْتَحْ بَیْنَنَا وَبَیْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَیْرُ

اللہ ءِ سرا ما توکل کت اے مئے پروردگار فیصلہ بکن میگ و مئے قوم ءِ درمیان ءَ بہ انصاف و تو شرترین

الْفٰتِحِیْنَ ﴿۸۹﴾ وَقَالَ الْمَلَاُ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا مِنْ قَوْمِہٖ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ

فیصلہ کنوکے ف۵ و گوشت سرداران ھماکہ کافر تنت چہ آئی ءِ قوم ءَ اگر شما شعیب ءِ

شُعَیْبًا اِنَّکُمْ اِذًا لَّخٰسِرُوْنَ ﴿۹۰﴾ فَاَخَذَتْھُمُ الرَّجْفَۃُ فَاَصْبَحُوْا

پیروی بکن ات گڈا چہ بیشک شما زیان کارت ف۶ رندا گیت آیانا زلزلیا گڈا اصباح ءِ سرا

فِیْ دَارِھِمْ جٰثِمِیْنَ ﴿۹۱﴾ الَّذِیْنَ کَذَّبُوْا شُعَیْبًا کَاَنْ لَّمْ یَغْنَوْا

بوتنت ماں وتی لوگاں دیم بہ چیر ف ھمایانکہ دروغ بندش کت شعیب گوشے کہ ہچ بر آباد نبوتگنت

فِیْھَا ۚ اَلَّذِیْنَ کَذَّبُوْا شُعَیْبًا کَانُوْا ھُمُ الْخٰسِرِیْنَ ﴿۹۲﴾ فَتَوَلّٰی عَنْھُمْ

اودا ھمایانکہ دروغ بندش کت شعیب ھما ات خراب بوتنت ف۸ پدا پشتی ماں دات رفت

وَقَالَ یٰقَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُکُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّیْ وَنَصَحْتُ لَکُمْ ۚ فَکَیْفَ

چہ آیان ۔ و گوشتی او منی قوم من رسینتنت شما را کلہاں وتی پروردگار ءِ و شمے خیر خواہیوں کت ۔ نوں چہ پیما

ف۲ یعنی دلائل و ثبوتانی روشنی ءَ چہ شمے اِے ہلاک کنوکیں کفریات ءَ تو ری ما ہر قدر بیزار و تنزار بیئیں آیا پدا ہم شما اِے زہرءِ قدح ءَ مارا پہ زبردستی وارینگ لوٹ اِت . ف۳ باطل و دروغیں مذہب ءَ برحق گوشگ خدا ءِ سرا افتراء و بہتان بندگ انت پدا چہ یک جلیل القدر پیغمبر و چہ آئی ہر یک مخلصیں تابع دا رِاے چون بیت کنت کہ آ معاذ اللہ چہ راستی ءَ درآیان ءَ بہ دروغ ءِ نیمگ ءَ واتر بکننت و ہر قدر برحقیں دعوی بہ وتی حقانیت یا مامور من اللہ بیگ ءِ کنگا انت آ کلانی ھم دروغ و افتراء ءَ قبول بکننت . ف۴ لہتے ءَ چہ اندار ءَ نجات دات کہ ماں آئی ءَ داخل بوگا نہ ھشتی چوشکہ حضرت شعیب علیہ السلام ، و لہتین ءَ داخلی ءَ پدچہ آئی ءَ درکت چوشکہ عام مومن . ف۵ یعنی بہ وتی اختیار ءَ یا چہ شمے جبر و زور ءَ ممکن نہ انت کہ ما معاذ اللہ کفر ءِ نیمگ ءَ بلیٹیں . البت اگر فرض بکن خداءِ مشیت و رضا چہ ماکسے ءِ بابت ءَ چوش بہ بیت تو آئی ءَ چہ آئی ارادہ ءَ لئے داشت کنت اگر آئی حکمت ھنچوش بلوٹیت تو اودا کسے سُر پُر کنگ نتو نیت پرچاکہ آئی علم تمام مصلحت و حکمتانی سرا حاوی و غالب انت بہر حال شمے نہرّان ما ہچ نترسیں چیاکہ مئے سرجمیں اعتماد و بھروسہ وتی بکیں خدا ءِ سرا اِنت چہ کسے ءِ واھگ بالوٹگ ءَ ہچ نبیت ہرچے بیت چہ ھمائی ارادہ و مشیت ءِ روءَ بیت بمشکا ما بہ وتی و شمے فیصلہ ءِ ردءَ چہ ھمائی ءَ دعا لوٹیں پرچاکہ چوشیں قادر و علیم و حلیم ءَ بہتر کسے ءِ فیصلہ بیت نہ کنت چہ حضرت شعیب ءِ چہ اے لفظاں اندازہ جنگ بیت کہ نبیانی قلوب بہ حق تعالی ءِ عظمت و جبروت و بہ وتی عبودیت و محتاجی ءِ چینکر مزن جہلیں احساس و مارگ ءَ معمور بزان پرانت و چہ پیما ماں ہمک ساعت و دمان ءَ آیانی توکل و اعتماد چہ کلیں وسیلہاں ٹگلان ءَ ھما وحدہٗ لاشریک لہٗ ءِ ذات ءِ سرا چہ کوہ ءَ زیات مضبوط و محکم تر انت ف۶ یعنی ہت و یرکی مذہب چہ دست ءَ شت ، اِے واماں دین ءَ خرابی بوت و ماں تجارت ماپ و تول ءَ راست کائی کت ایش دنیادی تاوان بوت . ف۷ چہ بازیں آیتان ءَ یک جاکنگ ءَ ظاہر بیت کہ اشانی سرا ظلۃ ، صیحہ ، رجفہ ستہ وڑءِ عذاب احتنت ، یعنی اوّل سرا جمبراں ساھیل کت کہ ماں آئی آس شعلہ و اشکر اتنت پدا چہ آسمان ءَ سکیں بیمناکیں و جگر سندوکیں توارے اَخت و چہ چیرگ ءَ زمین چنڈگ بوت (ابن کثیر) . ف۸ اشان شعیب و آئی ہمراہان ءَ چہ میتگ ءَ در کنگ ءِ بیم تراپ داتگت نوں نہ آ مننت و نہ آیانی میتگ ۔ و آ چیز بکہ گوشتگنتش کہ شعیب علیہ السلام ءِ رندگیری کنوک خراب بنت ، تو نوں وت خراب ، ناکام و ناوان بار بوتنت ۔ ۱۲

ف۱ یعنی نوں بہ هلاکیءِ پدکسے چون افسوس بکنت کہ آئرا ہر پیمءِ فہمائینگ۔ جوانیں پنت دیگ بوت۔ چہ آیوکیں انجام وآسرءِ ترسائینگ بوتنت مگر اشان کسےءِ جبرءِ گوش نداشت بلکیں گوں وتی مخلصیں دوزواہاں ہوں دست وگریبان بوت۔ ف۲ پیغمبرانی بعثتءِ وهدءِ وهدیکہ مردم عموماً گوں تکذیب ومقابلہءِ پیش یابنت توچہ خداءِ طرفءِ بنگیجی ہیم ترابءِ رواناراہی ڈکال ودگہ وڑ وڑءِ سکی وسوریاں گوں اِے چکاسگ بنت ناکہ تکذیب کنوک چابک وران ءِ چہ ناشریءِ دستءِ بکشنت وبارگاہ الٰہیءِ نیمگءِ بجکنت وهدے اِے بیم ترابِ اشانی سرا ہچ اثر نہ کننت توسکی وسوریانءِ دورکنانءِ خدا پہ اشان عیش ووش حالی دیم دنت ناکہ اشان باچہ احسانءِ شرمندہ وخجالت بہ بنت تُو وتی پروردگارءِ نیمگءِ دلگوش گور بکننت یاماں عیش وعشرتءِ تہاغرق بوانءِ بلکل غافل وبدمست بہ بنت، جوش بگوش کہ ہرچینت اشان ماں جان وشی، اولاد ومال وزرءِ بودناک بہ بنت ہماقدرءِ اشان بغفلت وغروناکیءِ جہلانکیءِ سروجیر بہ بنت دانکہ اشان گوستگیں سکیانءِ فراموش کنانءِ جوش ظاہر بکننت کہ تکلیف وراحتءِ ردا چہ پیشءِ کبان وبیداک انت

اِسٰى عَلٰى قَوْمٍ كٰفِرِيْنَ ﴿٩٣﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا فِىْ قَرْيَةٍ مِّنْ نَّبِىٍّ اِلَّآ

افسوس بکناں پہ کافرانی سرا ف۱ تو مادیم نداتگ ماں ہچ شہرا یک پیغمبرے هم مگر

اَخَذْنَآ اَهْلَهَا بِالْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُوْنَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا

کہ گپتگنت ماهما شہرءِ مردم پہ تنگدستی وبیماری تاکہ آعاجزی بمننت رندا بدل کت ما

مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتّٰى عَفَوْا وَّقَالُوْا قَدْ مَسَّ اٰبَآءَنَا الضَّرَّآءُ

سختی بے جاگاها آرامی تاکہ زیادہ بوتنت وگوشتش رستگ مئے پت وپیرکان تکلیف

وَالسَّرَّآءُ فَاَخَذْنٰهُمْ بَغْتَةً وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٩٥﴾ وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى

وآرامی وگڈا گپتنت ما آیانا اناگہ درحالیکہ آبے خبر تنت ف۲ واگر آشہرانی مردمان

اٰمَنُوْا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكٰتٍ مِّنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ

ایمان بیارتین وپرہیزگاری بکتیں گڈا ماپچ کتگت پہ آیانی سرا نعمتانی دروازہ چہ آسمانءِ وزمینءِ لیکن

كَذَّبُوْا فَاَخَذْنٰهُمْ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٩٦﴾ اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ

آیان دروغ بندکت گڈا نوں گپتنتیں آپہ آیانی بدعملیانی سبب ف۳ ہیں نوں بے خوف بوتنت شہرانی مردمان چہ

يَّاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا بَيَاتًا وَّهُمْ نَآئِمُوْنَ ﴿٩٧﴾ اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ

اے خبرا کہ بیت پہ آیانی سرا مئے عذاب ماں شپے درحالیکہ آوابنت۔ یابیخوف بوتنت شہرانی مردمان چہ اے خبرا کہ

يَّاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا ضُحًى وَّهُمْ يَلْعَبُوْنَ ﴿٩٨﴾ اَفَاَمِنُوْا مَكْرَ اللّٰهِ فَلَا

بیبیت پہ آیانی سرا مئے عذاب چاشتءِ وقتءِ درحالیکہ آلیب کنگابنت۔ ہیں نوں بے فکر بوتنت آچہ اللہءِ ناگہانی گرفتا نوں

يَاْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٩٩﴾ اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِيْنَ يَرِثُوْنَ

بے فکر نبیت چہ اللہءِ ناگہانی گرفتا مگر هماقومیکہ آتباہ حالنت ف۴ ہیں ظاہر نہ بوت پہ آیان کہ وارث بوتنت

ع ١٢ / ٢

الْاَرْضَ مِنْۢ بَعْدِ اَهْلِهَآ اَنْ لَّوْ نَشَآءُ اَصَبْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ وَ

زمینءِ رند چہ برباد بوگا آئیءِ باشندگانی اے خبر کہ اگرمابلوٹیں گریں آیانا پہ آیانی گناہانی سببءِ ف۵ و

نَطْبَعُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُوْنَ ﴿١٠٠﴾ تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ

مہرجنیں پہ آیانی دلان گڈا دل گوش ندارنت اِے شہران کہ ما قصہ کنیں گوں نو

مئےکفروتکذیبءِ گوں اشیءِ ہچ واسطہ نیست اِنت واگرنہ نوں چونکائیءِ ماوش حال بوتیں۔ اِے کل زمانگءِ گردشءِ اثرات انت کہ گوں مئے پیرباںءِ هم ہنچوش دیماآیان بوتگنت۔ گڈا وهدے اشان چوشیں حدّےءِ سربنت کہ اناگتءِ خداءِ عذاب اشان ابرموش کنت کہ وتی عیش وعشرتءِ سببءِ اشانءِ خبرهم نہ بیت۔ حضرت شاہ صاحبؒءِ اِے ردا بازخوب نوشتہ کتگ کہ "بندہءِ ماں دنیاءِ گناہءِ سزارسان بہ بیت توامیت انت کہ توبہ بکنت و وهدے آئرا گناہ لساچیت توا ے اللہءِ وابینگ انت گڈا ہلاکتءِ ترس انت چوشکہ کسےءِ زہروارت پدا آئرا لشاںیت توآئیءِ زندءِ امیت دارگ بیت و اگر ہضمی کت تومرگءِ ابناز کنت" ف۳ یعنی مارا گوں بندگان ہچ ضدے نیست انت ہرکس ماں عذاب الٰہیءِ گرفتار بنت اِے آیانی وتی کنگیں کارانی آسرانت اگر اشان مئے پیغمبران بمننتیں وحقءِ دیما وتی گردن اِش بجکینتیں وچہ کفروتکذیبءِ بہرزان ءِ تقویٰءِ راہءِ اختیار بکتیں تومااشانءِ چہ آسمانی وزمینی برکتان مالامال بکتیں، امام رازی رحمہ اللہءِ فرمائینت کہ برکتءِ لفظ پہ دومعنیءِ کارمرز بیت کدی وادائمی وباقی مانتگیں خیرءِ برکتءِ نامءِ تعبیر کننت وکدی زیات گیشیں نشانیانی ردا اے لفظ گوشگ بیت بمشکا آیتءِ مرادچوش بیت کہ ایمان وتقویٰ اختیار کنگءِ سرا هماآسمانی وزمینی نعمتانی دروازگ پچ کنگ بہ بنت کہ آدائمی وبندبوک نہ بنت یاکہ آیانی گیشیں نشانی باز زیات بہ بنت نہ اے ہمیں وشحالی کہ دروغ بندوکان چنت روچ بطور مہلت واستدراج حاصل بیت وانجام کارماں دنیاءِ واگرنہ ماں آخرتءِ والمءِ آئرا ماں جنجالءِ دوردنت۔ ف۴ یعنی وہدے کہ ماں عیش وآرامءِ بے خبریءِ جاورءِ واب بہ بنت یاکہ دنیاءِ کاروبار ولیب وتماشاءِ گلائیش بہ بنت آوهدءِ خداءِ عذاب اناگتءِ اشانءِ چک پروش بکنت۔ چہ اِے جبرءِ اشان پرچا دلیر وبے فکر بوان انت حالانکہ ہرج وجوهانی بناءِ بہ گوستگیں قومانی سرا عذاب اتگنت هماسبب ماں اشان هم موجود انت یعنی کفروتکذیب وگوں سیدالانبیاءِ مقابلہ وجنگ وجدال۔ ف۵ دنیاوی وشنودی وعیشءِ رند ہرچ خدائی اناگتی گرگ انت هماراں مکراللہ (خدائی مکر) فرمائینت عیش ونعمتانی تہاکیانءِ هما مردم چہ خداءِ اناگتی گرفتءِ بے فکر بنت کہ آیانی عملانی شامتءِ آیانءِ تیلانک داتگ۔ مومنءِ شان چوش انت کہ آبہ ہچ جاورءِ خداءِ شموش کار نہ بیت ؎ ظفر اسکو آدمی نہ جانئے گا گو ہو کیساہی صاحب فہم وذکا۔ جسے عیش میں یادِ خدا نہ رہی، جسے طیش میں خوفِ خدا نہ رہا۔ ف۶ چوشکہ پیشی مردمانءِ گرفتار کت بہ هما بیما شمارا هم گرفتار کن کننت۔ ١٢

ف۱ یعنی ہرچ خبرے کہ یک برے انکارش کت گڈا نوری چنکر نشانی بگندنت دنیا چہ اینگرءَ آنگر بہ بیت ممکن نہ انت کہ آئی اقرار بکننت وھدیکہ حق تعالیٰ ءِ مقابلہ ءَ یک قومے ءِ ضد وھٹ کنگ داں اے حدءَ سربہ بیت گڈا عادتاً اصلاحِ احوال وحق ءَ راقبول کنگ ءِ امکان باقی نہ مانیت چشیں جاورءَ دلانی سرا مُہر جنگ بیت اِداگیش وگبوارکت کہ چہ اللہ ءِ جانب ءَ دلانی سرا مُہر جونکائی جنگ بیت (تنذبیہ) چہ ولقد جاء تہم رسلہم بالبیّنٰت ءِ معلوم بوت کہ ہمنکر انبیاء علیہم السلام قوم نوح، عاد، ثمود، قومِ لوط واہلِ مدین ءِ مبتگانی نیمگ ءَ دیم دیگ بوتنت آکُل گوں سرظاہریں نشانیان ءَ دیم دیگ بوتنت پداھود علیہ السلام ءِ قوم ءِ چوش گوشگ "یاھود ماجئتنا ببیّنۃ الخ محض بغض وکینگ ایت ۔ ف۲ چہ "عہد" ءَ ممکن انت کہ عام عہود مراد بہ بنت یا "عہدالست" ءِ ارادہ کنگ بونگ یا ہما عہد کہ آئرا سکی ومصیبتانی وھدءَ کنگنتش کہ فلان سکی ءَ چست بکن ماضرورا یمان کاریں، چوشکہ فرعونیاں گوشتگت لئن کشفت عنّا الرجز لنؤمنن لک ولنرسلن معک بنی اسرائیل فلمّا کشفنا عنہم الرجز الیٰ اجلٍ ھم بالغوہ اذاھم ینکثون۔

مِنْ اَنْۢبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ۚ فَمَا كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْا

چیزے چہ آیانی حالتان ءُ بیشک آتکنت آیانی گورا آیانی پیغمبر گوں نشانیان نوں کدی چو نبوت کہ ایمان

بِمَا كَذَّبُوْا مِنْ قَبْلُ ۭ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰي قُلُوْبِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿١٠١﴾

بیارنت پہ ھما چیزے ءِ سرا کہ دروغ بندش کنگت چہ بیسرا۔ ھمیڈولا مہر جنت اللہ پہ کافرانی دل ءَ ف۱

وَمَا وَجَدْنَا لِاَكْثَرِهِمْ مِّنْ عَهْدٍ ۚ وَاِنْ وَّجَدْنَآ اَكْثَرَهُمْ لَفٰسِقِيْنَ ﴿١٠٢﴾

ءُ ما ندیت چہ گیشتریں بہرا آیانی یک وعدہ وفائیے ۔ ءُ ما دیتنت گیشتریں حصہ آیانی نافرمان ف۲

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ مُّوْسٰي بِاٰيٰتِنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ فَظَلَمُوْا

پدا دیم دات ما رندچہ آیان ف۳ موسیٰ یا گوں وتی نشانیان فرعونیگ ءُ آئی ءِ سردارانی نیمگ ءَ نوں منکر بوتنت

بِهَا ۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ مُوْسٰي

چہ ھما آیتان نوں بچار کہ چہ پیما بوت انجام مفسدانی ف۴ ءُ گوشت موسیٰ یا

يٰفِرْعَوْنُ اِنِّىْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٠٤﴾ۙ حَقِيْقٌ عَلٰٓي اَنْ

کہ او فرعون من رسول کنگ ءُ دیم دیگ بوتگاں چہ رب العالمین ءِ طرف ءَ قائماں پہ اے خبرءِ سرا کہ

لَّآ اَقُوْلَ عَلَي اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ ۭ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ

نگوشاں چہ اللہ ءِ طرف ءَ مگر حقیں خبر۔ من آرتگ شمے گورا نشانی چہ شمے پروردگار ءِ نیمگ ءَ ف۵

فَاَرْسِلْ مَعِيَ بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ ﴿١٠٥﴾ۭ قَالَ اِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِاٰيَةٍ فَاْتِ

نوں دیم دے گوں من بنی اسرائیل ءَ ف۶ گوشتی کہ اگر تو ءُ زنگ آرتگ یک نشانیے اچہ گڈا بیش

بِهَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿١٠٦﴾ فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ

بکن آئیا اگر تو چہ راست گوئیں مردمان ءَ رندا دور دات آئی ءَ وتی عصا گڈا ہما دماں بوت آنزدیا

مُّبِيْنٌ ﴿١٠٧﴾ ښ وَّنَزَعَ يَدَهٗ فَاِذَا هِىَ بَيْضَاۗءُ لِلنّٰظِرِيْنَ ﴿١٠٨﴾ۧ قَالَ الْمَلَاُ

زند ظاہریں ف۷ ءُ کشتی وتی دست چہ بغلے چیرا گڈا ہما دمان ءَ اسپیت بوت پہ گندوکان ف۸ گوشت سرداران

مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسٰحِرٌ عَلِيْمٌ ﴿١٠٩﴾ۙ يُّرِيْدُ اَنْ يُّخْرِجَكُمْ

چہ فرعون ءِ قوم ءَ کہ اِے سکیں دانائیں جادوگرے ف۹ لوٹیت کہ درہ بکنت شمارا

منزل ۲

ع ۱۳ / ۹ / ۳

ف۳ یعنی ہرچ نبی ءِ ذکر ساری ءَ بوت (نوح، ہود صالح، لوط، شعیب علیہم السلام) موسیٰ علیہ السلام چہ اِے درستان ءَ رند تشریف آورت ۔ اِے پیغمرانی ذکرءَ پدماں میانجی ءَ "سنۃ اللہ" ءِ بیان بوت کہ آ در بابت ءِ تکذیب کنوکانی جاری بوّان و پیداک انت کہ ھمے ردا کافرانی ھنوگیں جماعت ءَ ہیم تراپ دیگ بوت چہ اِے میانجی ءِ بیان ءَ فارغ بوّان ءَ پدا بعثت رُسل ءِ یک عظیم الشان کڑی ءِ ذکرءَ شروع کنت ۔ ف۴ چہ آئی ءَ مستریں فساد کنوک کئے بیت کہ آ خدا ءِ قاصدان ءَ دروغ بند بکننت اللہ ءِ آیتانی تکذیب وحق تلفی ءَ گلائیش بہ بنت خدا ءِ مخلوق ءَ بہ وتی پرستش ءَ بگوشنت ۔ دیما ضروری احوالانی ذکرءَ کنان ءَ اِے انجام ءِ تفصیل پیشدارگ بوت ۔ ف۵ زیاتیں مفسران ءَ "حقیقٌ" ءِ معنی جدیرٌ (لائق) کتگ ہمشکا "علیٰ" "بہ" "با" ءِ معنی ءَ زورگ بونگ یعنی بہ منی شان ءَ ھمے لائق انت کہ چہ خدا ءِ جانب ءَ ھچ ناراستیں وغلطیں خبرے مکنان لھتیں ءَ "حقیق" ءَ دا بہ "حریصٌ" ءِ معنی ءَ بیان کنگ و لیکن واجہ شیخ الہند ءَ "حقیق" ءَ را قائم وثابت ءِ معنی ءَ بیان کتگ کہ آئی مطلب چوش بیت کہ من ادنائیں تزلزل وتذبذب ءَ ابید گوں سرجمیں مضبوطی ومحکمی ءَ بہ اشی ءَ قائم اُوں کہ بغیر راست ءَ دگہ ھچ سخن بہ زبان ءِ سرا میارا اُوں خدا ءِ پیغام ءَ کمی وبیشی ءَ بغیر بہ شمارا سر بکنوں وشمے تکذیب وترس ءِ سبب ءَ کمیں ھم نزوری مکنوں ۔ ف۶ چونائی ءَ موسیٰ علیہ السلام ءَ فرعون ءَ بازوڑءِ پند ونصیحت دات چوشکہ ماں دگہ آیتے ءَ مذکور انت فقل ھل لک الیٰ ان تزکّی واھدیک الیٰ ربّک فتخشیٰ مگر یک ھزبیں ضروری ایں گپ ایش اَت کہ بنی اسرائیل ءَ کہ اشان چہ نبیانی اولاد اتنت واشان ءَ فرعونیان چو ذلیلیں جناوران غلام جوڑ کنگت چہ ظلم وزوران آزاد بکنائینیت اِے موقع ءَ فرعون ءَ دیم گور کنان ءَ ہمے چیزءِ نیمگ ءَ دلگوش کت یعنی بنی اسرائیل ءَ چہ قید وبندان وبیگارءَ آزات بکنت تاکہ آ گوں آزادی ءَ بہ وتی پروردگار ءِ عبادت ءَ مشغول بہ بنت وبہ منی ہمراہ ءَ وتی اصلی ملک (شام) ءَ بروَنت پرچاکہ آیانی پیرک حضرت ابراھیم خلیل اللہ چہ عراق ءَ ہجرت کنان ءَ ماں شام ءِ ملکءَ جہ منند بوت رندا یوسف علیہ السلام ءِ ہمگی بنی اسرائیل ماں مصرءَ آباد بوتنت نوں چونکہ ادءِ قوم قبطیان ءِ اشانی سرا مزنیں ظلم وزور کنگائنت ضرورت انت کہ اشان ءَ چہ قبطیانی غلامی ءَ آزاد کنان ءَ پت وپیرکی ملکءَ واپس کنگ بہ بیت ۔ ف۷ کہ ماں آئی اژدہا بوگ ءِ ھچ ہیمیں شک وشبہ ءِ گنجائش نیست اَت گوشنت کہ اژدہاءَ دپ ءَ پچ کنان ءَ دیم ءَ گوں فرعون ءَ کت آخر فرعون بدحواس بوّان ءَ چہ موسیٰ علیہ السلام ءَ آئی گرگ ءِ واسطہ دزبندی کت موسیٰ علیہ السلام ءَ آئی ءَ دست جنگ ءِ شرط ءَ آ پدا عصا بوت ۔ ف۸ یعنی دست ءَ ماں بغل ءَ مان کنان ءَ پدا کشتی تو مردماں دیست کہ آئی دست عجب وڑءِ نروک واسپیت اَت اِے روشنی وترپک بہ اِے سبب ءَ نہ ات کہ آبرص وغیرہ مرض ءَ گرفتار اَت بلکیں ھنچوش معلوم بوت کہ روشنیں دل ءِ نور انت بہ معجزہ ءِ ہیما بہ آئی دست اَوار بوتگ اَت ۔ ف۹ معلوم بیت کہ فرعون ءَ چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ معجزھان ءَ ہیم زوران ءَ مردمان ءَ پچ کت وپیسر آئی ءَ وت پدا چہ آئی پہنات ءَ ایدگہ میرو معتبران وتی فکرءَ چوش ظاہر کت کہ موسیٰ علیہ السلام (معاذ اللہ) یک زبردستیں جادوگرے معلوم بیت پرچاکہ چہ موسیٰ ءِ دست ءَ عادت ءِ برخلاف کار ظاہر بوتنت اشانی مارگ ءِ روء ءَ شہ

ف۱ یعنی عجیبیں ساحرانہ کارسازی پیشداران مخلوق ءَ وتی نیمگ ءَ بکشیت، وانجام کار ماں ملک ءَ پہ وت اثر و قوّت پیدا کنان ءَ و بنی اسرائیل ءِ حمایت و آزادی ءِ نام ءَ گران ءَ قبطیان ءَ کہ اِد ءِ اصلی ہندوک انت چہ آبائی ملک و وطن (مصر) ءَ لاتعلق بکننت اِے جاورانی روء، نوں بگوش اِت کہ شمے صلاح چی انت۔ ف۲ وت ماں وت شور و صلاح ءَ پدا اشان ھمے فیصلہ دات کہ گوں فرعون ءَ درخواست کنگ بہ بیت کہ آ اِے ہر دوئینانی (موسیٰ وہارون) معاملہ ءَ اشتاپ مکنت اشان ءَ ماھماو ھدءَ نزور و لاچار کرت کنیں کہ نفر تاجیینان ءَ چہ تمامیں ملک ءَ سحر و جادو ءِ زانوکیں کاملیں استاذان ءَ جمع کنگ بہ بیت پدا اشانی گوں موسیٰ ءَ مقابلہ کنائینگ بہ بیت چنانچہ ھمے پیما اِے مقابلہ بوُت۔ ف۳ فرعون ءِ ساحران ءَ اِنّ لَنَا لَاَجرًا گوشان ءَ جوش پیش داشت کہ انبیاء علیہم السلام کہ آیانی اوّلی لفظ "مَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللهِ" بیت کٹ و کمائی کنوکیں مردم نہ انت بزاں نبوّت اشانی پیشہ یا کسب و کمائی ءِ رہبند نہ انت انبیاء روتی مزد ءَ چہ خدائے پاک ءَ لوٹنت۔ ف۴ یعنی مزد چے چیز ابت آو اشمارا دیگ بیت چہ اشی ءَ مستریں گپ اِیشنت کہ شما منی دربار ءِ خاص و ناسیں مردمانی تہا داخل بئیت۔

مِّنْ اَرْضِكُمْ ج فَمَاذَا تَاْمُرُوْنَ ﴿١١٠﴾ قَالُوْٓا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَاَرْسِلْ

چہ شمے وتی ملکا - نوں شما چہ مشورہ دئیت ف۱ گوشتنش کہ بحِل آئیا و آئی ءِ برات ءَ ودیم بدے

فِى الْمَدَآئِنِ حٰشِرِيْنَ ﴿١١١﴾ لا يَاْتُوْكَ بِكُلِّ سٰحِرٍ عَلِيْمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَآءَ السَّحَرَةُ

ماں شھران چیراسبان کہ مچ کننت بیارنت تئی گورا ہر یک ہشیاریں جادوگر یا۔ ف۲ آتکنت ساحران

فِرْعَوْنَ قَالُوْٓا اِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغٰلِبِيْنَ ﴿١١٣﴾ قَالَ

فرعون ءِ گورا گوشتنش کہ مارا مزد ہستیں اگر ما گیش بوئیں ف۳ گوشتی

نَعَمْ وَاِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿١١٤﴾ قَالُوْا يٰمُوْسٰٓى اِمَّآ اَنْ تُلْقِيَ

ہَو و بیشک شما مقرب بارگاہ بیت ف۴ گوشتنش اُد موسیٰ یا تو دور بدیے

وَاِمَّآ اَنْ نَّكُوْنَ نَحْنُ الْمُلْقِيْنَ ﴿١١٥﴾ قَالَ اَلْقُوْا ج فَلَمَّآ اَلْقَوْا سَحَرُوْٓا

یا ما (پیسرا) دور دئیں ف۵ گوشتی کہ شما دور بدئیت ف۶ پدا وختیکہ آیان دور دات، چم

اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوْهُمْ وَجَآءُوْ بِسِحْرٍ عَظِيْمٍ ﴿١١٦﴾ وَاَوْحَيْنَآ

بند کِش کننت مردم و ترسینتنتِش آ و یارتِش مزنیں سحرے ف۷ و ما حکم دیم دات

اِلٰى مُوْسٰٓى اَنْ اَلْقِ عَصَاكَ ج فَاِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَاْفِكُوْنَ ﴿١١٧﴾ ج

موسیٰ ءِ نیمگ ءَ کہ دور بدے وتی عصایا۔ نوں اناگر آ لیپار کنگا لگت ہر چیکہ جیتگ اڈ کتگ آیان

فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿١١٨﴾ ج فَغُلِبُوْا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوْا

نوں ظاہر بوت حق و گار بوت آ چیز کہ آیان اڈ کتگت۔ نوں ہارائینت فرعون ءِ یارٹیا ہمودا و پچترتنت

صٰغِرِيْنَ ﴿١١٩﴾ ج وَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سٰجِدِيْنَ ﴿١٢٠﴾ صلے قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِرَبِّ

پہ رسوائی و کپتنت ساحران پہ سجدہ ف۸ گوشتنش کہ ما ایمان یارت پہ جہان ءِ

الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٢١﴾ لا رَبِّ مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ اٰمَنْتُمْ بِهٖ

پروردگارا موسیٰ ئیگ و ہارون ءِ پروردگارا ف۹ گوشت فرعون ءَ کہ شما ایمان یارت پہ آئیا

قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ ج اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوْهُ فِى الْمَدِيْنَةِ

پیسر چہ منی اجازت ءَ اِے وَ مکریکہ شما سازتگ ماں اے شہرا

ف۵ ایش شایدبہ ھمے ردا گوشتِش کہ پیسرا حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ فرعون ءِ روبرو ءَ عصاءِ جگل دیان باذن اللہ اژدہا جوڑ کنگت۔ ف۶ یعنی وبدے شمارا اے مقابلہ قبول انت و بہ ھمیشی ءِ سرا شمے آخری فیصلہ ءِ دار و مدارِنت تو پیسرا اشما وتی جادو ءِ ظاہر کنان ءَ وتی قوّت ءَ پیش بدارِت پر چاکہ باطل ءِ سر جمیں پیداوری و زورآزمائی ءَ پد وھدیکہ حق ءِ غلبہ و سرافضلی ہر رنگ ءَ بہ مشاہدہ ءَ کیت آمیت اِنت کہ زبات اثردار و ک و دلانی تہا جاہ کنوک بیت و پدا فی الحقیقت اے ظاہر کنگی اَت کہ اے موسیٰ ءِ جانب ءَ گوں سحر ءَ معجزہ ءِ مقابلہ کنگ ءِ اجازت نہ اَت بلکیں چہ دو جاوران یک ھنچیں جاورے ءِ لگینی اَت کہ آ باطل ءَ سر دکنوک و حق ءِ غلبہ و آئی ءَ سرافضلی ءِ بہترین و مؤثرترین جاور بیت کت کننت ف۷ یعنی چہ وتی جادو ءِ زور ءَ نظربندی کنان مچّی ءِ دل و ماغ ءَ سوار بوتنت و مخلوق ءَ اِے وڑ ءَ ترسینتنتش۔ ماں دومی آیت ءَ انت کہ آیان وتی دار و سادان ءَ زمین ءِ سرا جگل دات انت کہ چہ اشی ءَ ھنچوش معلوم بوت کہ زمین ءِ سرا ہر جاگہ ءَ مار اَنت کہ تُرگا ینت يخيل اليه من سحرهم انها تسعىٰ۔ چہ اے آیتان ظاہر بوت کہ فرعون ءِ ساحران اودھ ءَ ہر چ سر و سازے پیش داشتگ اَت ماں آئی ءَ دراصل چیزانی ماھیت بدل نہ بوتگ بلکیں آ محض تخییل و نظربندی اَت۔ چہ اشی ءَ اے ھم لازم نہ بیت کہ جادو ءِ تمام قسم بہ ھمے رہ بند ءَ محدود انت شاید اشان ھمے گمان کرتگت کہ ما بہ ھنچوکیں کاروائی ءَ موسیٰ علیہ السلام ءَ زبردست کنیں۔ و اگر اشان ءَ دگہ کمیں موھے برستیں تو ممکن اَت کہ چہ اے مزنیں سحر ءَ انگت دگہ مستریں سحرے ظاہرش بکتیں۔ مگر حضرت موسیٰ ءِ معجزہ ءَ اوّلی کمیں جاہ ءَ آیان ءَ چکّ پروش کنوکیں شکست دات کہ پدا آیان ءَ جوشیں موہ نہ رست کہ مقابلہ ءَ قائم بدارِنت۔ ف۸ یعنی واجہ حضرت موسیٰ ءِ عصا اژدہا جوڑ بوان ءَ آیانی دار و سادان ءَ ایر بُرتنت و تمامیں ساز و سُر اِے پیما بہ خاک ءَ آوار بوت کہ چہ اشی ءَ ساحران فہمت کہ اِے چہ سحر ءَ بالا تر دگر یک حقیقت ایت آخر فرعون ءِ مردم ماں پُرّیں مچّی ءَ زبردست و رسوا بوان ءَ، چہ مقابلہ ءِ پڑ ا دا تر بوتنت و جادوگر خدائی قدرتان ءَ گندان ءَ بے اختیار بہ سجدہ ءَ کپتنت۔ گوشتنت کہ واجہ حضرت موسیٰ و حضرت ہارون بہ حق ءَ کامیابی ءِ سرا شکر ءِ سجدہ اِش ادا کت و ساحران اشانی زندگیری ءَ وتی سر ءَ بسجدہ بُرت "القى السحرة" لفظان پیش دارِنت کہ جوشیں زوراکیں جاورے بہ آیانی سرا طاری بوت کہ آ عاجز درماندہ بوتنت و زیر منتی اِش قبول کت۔ خدا ءِ رحمتان ءَ بچارِت کہ ھماکس ھنوں ھنوں گوں خدا ءِ پیغمبر ءَ مقابلہ کنوک اتنت چہ سجدہ ءَ سر ءَ بالا کنان اولیاء اللہ و کاملیں عارف جوڑ بوتنت ف۹ چونکہ فرعون ھن بہ وتی نسبت ءَ انا ربكم الاعلىٰ گوشتگت۔ شاید بمشکا گوں رب العالمین ءَ رب موسیٰ وھارون ءِ گوشگ ءِ احتیاج بوت ماں اشیا اِے ھن اشارہ بوت کہ بے شک جہان ءِ پروردگار ھما ذات بوت کنت کہ آئی ءَ موسیٰ وہارون ءَ راجہ وتی خاصیں ربوبیت ءِ ظاہری اسباب و وسیلہانی بغیر دنیا ءِ متکبرانی سرا ہزارانی مچی ءِ روبرو ءَ اے پیمیں فتح و کامرانی بخشات۔ ١٢

ف یعنی اے شمے کلیں جادوگرانی سازباز اِنت غالباً موسیٰ شمے مستریں استاد بیت آئرا کلاں ساری ءِ دیم دات پدا کلان وتی شکست ءِ ظاہر کت نانکہ عوام الناس متأثر بہ بنت چراے مزنیں سازوباز ءِ شمے مقصود ابشنت کہ اے ملک ءِ اصلی باشندگان ءِ بکش اِت و وت مصر ءِ بادشاہت ءِ سرا قبضہ بکن ات اے گشتانک فرعون ءِ وتی ظاہریں شکست ءِ سرا پردہ دیگ و مردمان ءِ بے وقوف جوڑ کنگ ءِ نیتّ ءِ کرتگت (فاستخفّ قومہ فاطاعوہٗ) مگرچہ ہماچیزءِ کہ فرعون و فرعون ءِ ہمراہ ترسگائنت آخرچہ تقدیرِالٰہی ءِ ہما پیش آحت وتری فرعون وھامان وجنود ھمامنھم ما کانوا یحذرون (القصص رکوع ۱)۔ ف۲ ساحر چہ توحید و لقاءاللہ ءِ شراب ءِ مست بونگنت جنت و دوزخ چوش بگوش کہ بہ آیانی چمانی دیما اَنت۔ گڈا اِے نہرانی پرواہ ءِ آیان چون بداشتین آیان صاف صاف ءِ پسہ دات کہ ھیچ باکے نہ انت تراھرچ زہمے جنگی اِنت بجن پدا مارا بہ وتی ربّ ءِ گورا روگی انت۔ زاناں مئے گناہان ءِ ہم نووتی چکت ءِ کنے۔ چہ اد ءِ عذاب ءِ اد ءِ تکلیف ارزان انت و ماں آئی رحمت و وشنودی ءِ راہ ءِ، دنیاءِ مستر چہ مستریں تکلیف و جنجال ءِ برداشت کنگ پہ عاشقان آسان انت۔ ؎

هنيئًا لارباب النعيم نعيمهم

وللعاشق المسكين ما يتجرّع

لِتُخْرِجُوا مِنْهَآ اَهْلَهَا ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۲۳﴾ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ

تاکہ در بکن اِت چراے شہرا آئی ءِ باشندگان۔ نوں شمارا زوت معلوم بیت ف۱ من ضرور بُرّاں شمے دستان

وَاَرْجُلَكُمْ مِّنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۲۴﴾ قَالُوْٓا اِنَّآ

و شمے پادان چراے دیم آدیما رندا دار اکشاں شما درستان۔ آیان گوشت کہ مارا

اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُوْنَ ﴿۱۲۵﴾ ۚ وَمَا تَنْقِمُ مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاٰيٰتِ رَبِّنَا

و وتی پروردگار ءِ گورا واپس رَوَگی اِنت ف۲ ترا و دگر دشمنیے گوں ما نیست مگراے کہ منّتگنت ما وتی پروردگار ءِ آیتان

لَمَّا جَآءَتْنَا ۭ رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَّتَوَفَّنَا مُسْلِمِيْنَ ﴿۱۲۶﴾ ع

وقتیکہ رسنت مئے گورا۔ اے مئے ربّ بریچ پہ مئے سرا صبرا و مارا موت بدے پہ مسلمانی ءِ حالتا ف۳

وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوْسٰى وَقَوْمَهٗ لِيُفْسِدُوْا

و گوشت سرداران فرعون ءِ قوم ءِ کہ پرچے اِلّے موسیٰ با و آئی ءِ قوم ءِ تاکہ کار خرابی

فِي الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَ ۭ قَالَ سَنُقَتِّلُ اَبْنَآءَهُمْ وَ

کننت ماں زمین ءِ ف۴ و انکار کننت ترا و تئی بنان ف۵ گوشتی کہ نوں ماکُشیں آیانی مردیں چُکان و

نَسْتَحْيٖ نِسَآءَهُمْ ۚ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قٰهِرُوْنَ ﴿۱۲۷﴾ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهِ

پشت گیجیں آیانی جنینان و ما پہ آیانی سرا زورا کیں ف۶ گوشت موسیٰ با گوں وتی قوم ءِ

اسْتَعِيْنُوْا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوْا ۚ اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ ڐ يُوْرِثُهَا مَنْ يَّشَآءُ

کہ مدد بلوٹِت چہ اللہ ءِ و صبر بکن اِت۔ بیشک زمین اللہ ءِ گنت آئی ءِ وارث کنت ہر کسیا کہ بلوٹیت

مِنْ عِبَادِهٖ ۭ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۲۸﴾ قَالُوْٓا اُوْذِيْنَا مِنْ قَبْلِ

چہ وتی بندگان گڈی کامیابی پہ ھماکسانِنت کہ چہ اللہ ءِ ترسنت۔ ف۷ گوشتنش کہ ما تکلیف دیگ بونگیں بیسر

اَنْ تَاْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ۭ قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُّهْلِكَ

چہ تئی آیگ ءِ و رند چہ تئی آیگ ءِ ف۸ گوشتی نزیکیں کہ پروردگار شمے ھلاک کنت۔

عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۲۹﴾ ع

شمے دشمنا و جانشین کنت شمارا ماں زمین ءِ گڈا چار بیت کہ شما چہ طور کن اِت ف۹

ف۳ یعنی ھمارت کہ آئی ءِ نشانیان ءِ قبول کنگ ءِ چہ ما بہ تئی نگاہ ءِ گناہ گار بوتیں ما چہ ہمارب ءِ دعا لوٹیں کہ آ بہ تئی سکی و گیشی آن ءِ مارا برداشت ءِ توفیق ءِ بدنت و داں مرگ ءِ بہ اے اسلام ءِ سرا قائم بداریت چوش مبیت کہ ترسان ءِ بک جبرے تسلیم و رضا ءِ برخلاف چہ دپ ءِ دربکنیں۔ ف۴ وھدیکہ حق ءِ نشانیانءِ گندان جادوگر بہ سجدہ ءِ کپتنت و بنی اسرائیل ءِ موسیٰ علیہ السلام ءِ مدد دیگ شروع کت بلکیں لھتیں قبطی ھم موسیٰ علیہ السلام ءِ طرف ءِ لیٹگ ءِ دلمانگ ھم بوتنت تو فرعون ءِ سروک پریشان بوتنت و فرعون ءِ سکین دیان ءِ گوشتنش کہ موسیٰ و آئی قوم بنی اسرائیل ءِ مہار ءِ چوشل مکن کہ آ آزاد بوان ءِ ملک ءِ تہا آس روک بکننت و مردمان ءِ بہ وتی تیمگ ءِ لیٹائینان ءِ حکومت ءِ برخلاف بغاوت بکننت و دیم تر ءِ تئی و تئی تجویز کتگیں معبودانی عبادت ءِ انکار بکننت۔ ف۵ فرعون ءِ وتارا "ربّ اعلیٰ" مستریں پروردگار گوشتگنت غالباً وتی مزنی ءِ قائم دارگ ءِ واسطہ اشاں بلکیں لھتیں قسم ءِ پروردگار ھم پہ وت تجویز کرتگ انت آیان ءِ ادا "الھتک" گوشت لھتین ءِ گوشت کہ اے ماد گیں گوک وغیرہ جسم داریں تصویر انت لھتین ءِ روچ و استارانی ارادہ ظاہر کتگ۔ لھتیں گوشیت کہ وت فرعون ءِ وتی جسم داریں تصویر بہ پرستش ءِ خاطر ءِ ماں مردمان بہر کنگنت۔ ہرچ بیما بہ بیت اے جبر الّم انت کہ آ تیا وتارا مستریں معبود گوشتگت "ما علمت لکم من الٰہٍ غیری" گوشان ءِ خدا ءِ وجود انکاری آت (نعوذ باللہ)۔ ف۶ چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ پیدائش ءِ بیسر ھم فرعون ءِ بنی اسرائیل ءِ سرا ظلم کتگت کہ بچکان ءِ کشتگتی کہ مبادا اِے ھماکس مبیت کہ نجومیان پیشینگوئی کرتگت کہ چہ بنی اسرائیل ءِ یک کسے پہ تئی حکومات ءِ زوال کاریت و جنین چُکان پہ کار چلو یگ زندہ یلہ داتگت نوں موسیٰ علیہ السلام ءِ اثر و رسوخ ءِ گندان ءِ آئی ءِ اندیشہ ماں دل ءِ نشت کہ چو مبیت کہ چہ اشی ءِ تربیت و زندگی ءِ بنی اسرائیل قوت دار و زورمند بیبنت پمشکا بہ بنی اسرائیل ءِ دلاں وتی پیشی زور و قوت ءِ ترس ءِ نندار بنگ ءِ خاطرا پدا وتی اوّلی رہ بندان ءِ کار مرز کنگ ءِ فیصلہ کُت۔ بنی اسرائیل چہ چوشیں ظالمانہ تجویزانی اشکنگ ءِ الّم ءِ پریشان و خوف زدہ بونگنت آئی علاج ءِ، موسیٰ علیہ السلام ءِ ماں دیمی آیت ءِ پیش داشتگ۔ ف۷ یعنی پریشانی ءِ ھیچ حاجت نیست انت اللہ ءِ دیما کسءِ زور نہ روت روے ءِ زمین ءِ خداوند ھما وت اِنت ہرکسءِ مناسب فہمیت آئرا بادشاہی عطا کنت پمشکا بہ ظالم ءِ مقابلہ ءِ چہ ھمائی مدد بلوٹ اِت ھمائی ءِ سرا چماں بدار اِت چہ ھمائی ءِ بترس اِت صبر و تقویٰ ءِ کشک ءِ اختیار بکن اِت ءُ اوست ءِ محکم بدار اِت کہ گڈی کامیابی تہنا متقیان ءِ حاصل بیت۔ ف۸ یعنی مدام ماں رنج و دردانی جنتر ءِ درشگ بونگیں چہ تئی تشریف آوری ءِ پیش چہ ما بیگار ءِ کار گرگ بوتگت و مئے بچکان کشتگننتش و ھمے ہیم چہ تئی آیگ ءِ پد ھم مئے سرا مزنیں ظلم و ناحقی کنگائنت وصلاح و شور کنگائنت کہ اشانی چکان ءِ کُشیں۔ بگندباریں کدی ما چہ اے مصیبتان آزات بئیں۔ ف۹ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ اشان تسلی دات کہ زیات پریشاں مبئیت مدد نزیک انت شما جہانِ وت گندات کہ شمے دیما شمے دژمن ہلاک کنگ بیت شمارا اشانی مال و املاک ءِ خداوند جوڑ کنگ بیت نانکہ ہمارنگ ءِ مرو چی گوں سکی و غلامی ءِ شمارا چکاسگ بیگائنت آ وھد ءِ وش حالی و آزادی دیان ءِ

وَلَقَدْ اَخَذْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِيْنَ وَنَقْصٍ مِّنَ الثَّمَرٰتِ

وگپتنت ما فرعون ءِ مردمان پہ قحط سالی و نقصان ماں ثمربان

لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿۱۳۰﴾ فَاِذَا جَآءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوْا لَنَا هٰذِهٖ ۚ

تاکہ آ عبرت بگرنت وقتیکہ رست آبان ءَ خوشحالی گوشتش کہ اے پرماوت لائقنت

وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَّطَّيَّرُوْا بِمُوْسٰى وَمَنْ مَّعَهٗ ؕ اَلَآ اِنَّمَا

واگر رست آبان ءَ تکلیف گڈا بدفالیش گپت پہ موسیٰ و آئی ءِ ہمراہان دلگوش کن

طٰٓئِرُهُمْ عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳۱﴾ وَقَالُوْا مَهْمَا

آبانی شومی اللہ ءِ کرا انت بلے آبانی گیشتریں مردم نزانت انت وا وگوشتش ہرچیکہ

تَاْتِنَا بِهٖ مِنْ اٰيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا ۙ فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳۲﴾

تو بیارے مئے گور اکبایک نشانیے تاکہ تو جادو بکنے پہ سرا ہمائی سببا. ما ءِ ہچبر پہ تئی سرا ایمان نیاریں ف۲

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوْفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ

بدا مارا دانہ کت پہ آبانی سرا طوفان ف۳ و مدگ و لوٹ ف۴ و چگل

وَالدَّمَ اٰيٰتٍ مُّفَصَّلٰتٍ ۫ فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿۱۳۳﴾

و خون بازیں نشانیے جدا جدائیں. پدا ھم تکبرش کت و آ اتنت گنہگاریں مردم منتنت ف۵

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوْا يٰمُوْسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ

واگر کپت پہ آبانی سرا عذابے گوشتش او موسیٰ دعا بکن پرما پہ تئی پروردگارا پہ ھما دو بلکہ اقرار

عِنْدَكَ ۚ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ

کتگ گوں تو ئی اگر تو دور کت چہ مئے سرا اے عذاب گڈا ما ضرور ایمان کاریں پر تو و دیم دئیں

مَعَكَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿۱۳۴﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ

گوں تو بنی اسرائیل ءَ. پدا وقتیکہ ما دور کت چہ آبان عذاب تاں یک مدتے

هُمْ بٰلِغُوْهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُوْنَ ﴿۱۳۵﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنٰهُمْ فِى

کہ آبان نا ھما مدتا رسگینت آ پہ ھما وقتا عہد شکنیش کت ف۶. رندا ما بیر گپت چہ آبان نوں غرق بکننت ماں

ف۱ ماں پیشی آیت ءَ فرمائینتگت ،، نزیک انت کہ خدا شمے دژمن ءَ ہلاک بکنت ،، چہ ادا ھما وعدہ کتگیں ہلاکی ءِ رداھتیں خبرانی تفصیل شروع کنگ بونگ یعنی بہ ھما سنت اللہ ءِ روءَ کہ آئی بیان ھمے جز ءِ اول سرءَ ماں آیت وما ارسلنا فی قریۃ من نبی الا اخذنا اھلھا بالباساء والضراء الخ ءِ جبرءَ گوست خداوند تعالیٰ ءَ فرعونیان ءَ اول سرءَ بیم تراپ دیگءِ خاطرءَ قحط، خشک سالی وغیرہ ماں ادنائیں تکلیفان گرفتار کت تانکہ آ چہ غفلت ءِ واب ءَ جاہ بسرنت وواجہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ پیغمبرانہ پنت و وعظ ءَ قبول بکننت مگر آ چوشین زانوگر و دانا نہ اتنت آیان بیم ترابانی ہچ غرض ءَ ابرنہ کت بلکیں چہ پیش ءَ زیات گستاخی و شوخی ظاہراش کت چنانچہ چہ نثو بدّ لنا مکان السیئۃ الحسنۃ ءِ دستورءَ وھدے قحط وغیرہ دور بوان ءَ ارزانی و وشحالی بہ بوتین تو گوشتگتش کہ ندارگ بکن ات مئے خوبیں طالع و بختاوری ءِ لائق اے وڑءِ جاورانت بدا اگر ماں میانجی ءَ کدی ناگہگیں گوں بدیں جاورءَ دوچار بوتین اتنت تو گڈا چوش گوشتگتش (معاذاللہ) اے موسیٰ وآئی ءِ ہمراہانی شومی و منحوسی انت. حق تعالیٰ ءَ ہمیشی ءِ پسہ چوش دات الا انما طائرھم عند اللہ الخ یعنی وتی بدبختی و شومی ءَ گوں نیکیں بندگان سرجاہم گر پیچ کن ات شمے اے بدبختی ءِ راستیں سبب بے شک بہ خدا ءِ علم ءَ انت و آ شمے ظلم وزوراکی، بغاوت و سرکشی انت ھمے سبب ءَ ردا چہ خدا ءِ جانب ءَ کمیں ونڈ شومی ءِ بہ سزا و بیم تراپ ءِ ہما بہ شمے چکت ءَ کیگا ئنت باقی شمے ظلم و کفر ءِ اصلی شومی و منحوسی یعنی سرجمیں سزا و آ بہ اللہ ءِ گور ءَ محفوظ انت کہ آ ماں دنیاءَ یا ماں آخرت ءَ بہ وتی وھد ءَ جتشگی انت کہ زیات تر مردم چہ اشی ءِ احوال ءَ انون ناسر بدانت. ف۲ اشان موسیٰ علیہ السلام ءِ معجزہ و نشانیان ءَ گندان چوش گوشتنگ ات کہ توری ھمنکر مستریں جادوئے نو ظاہر بکن بہ مئے سرا. و بہ وتی خیال ءِ بدا ہمنکر نشانیان مارا پیش بدار. ما ہیچ رنگءَ شمے حبران ءَ قبول دار نہ بئیں. وھدیکہ اشان وتی اے آخری فیصلہ دات وقبول حق ءِ کلیں درواژگ اشان بند کننت نوں گڈا خداءَ بہ اشانی سرا چند قسم ءِ مزن شانیں بلاھان ءَ یکے ءَ پد دومی جگل دا تنت کہ آبانی گیش وگیوار بہ دیمی آیت ءَ بیداک انت. ف۳ یعنی ہور و باران و ھار ءِ طوفان یا وبا ءِ سبب موت ءِ طوفان علی اختلاف الاقوال راہی کت. ف۴ چہ ،، قمل ،، ءِ مراد کنگ انت انچو شکہ واجہ شیخ الھند ءَ ماں وتی ترجمہ ءَ نوشتنہ کرتگ یا مراد لوٹ انت یا غلہ ءَ وروکیں کرم ءِ نام انت کہ آ غلہ ءَ وارت و برباد کنت یعنی ماں بدن و گدان ءَ کتگ و لوٹ کپتنت و غلہ کرم ءَ وارتنت. ف۵ یعنی گوں کمیں کمیں وقفہ ءَ اے کل نشانی پیش دارگ بونت مگر آبان ھنچیں متکبر و سرکش و قدیمی گنہ گار اتنت کہ اشان ہچ بیما متوک نہ اتنت. چہ سعید بن جبیر ءَ منقول انت کہ وھدے فرعون ءَ موسیٰ علیہ السلام ءِ لوٹ (بنی اسرائیل ءِ آزادی) ءَ قبول دار نہ بوت تو حق تعالیٰ ءَ ھور و باران ءِ طوفان دیم دات کہ چہ اشی ءَ کشارانی نقصان ءِ ترس ماں دلان پیدا بوت آخر پریشان بوان ءَ گوں موسیٰ علیہ السلام ءَ عرض اش کت کہ تو گوں وتی خدا ءِ گفت و گذار کنان اے طوفان ءِ بلاءَ دور بکنائیں تو ما بنی اسرائیل ءَ آزادی دیان ءَ تئی ہمراہش کنیں. چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ دعاءَ ھور و باران بند بوت و نقصان ءِ بدل ءَ کشار ءِ پیداوار ھم زیات بوت فرعونی چہ عذاب ءَ بےغم بوان بہ وتی قول ءَ سرا نہ اوشتا تنت گڈا اللہ تعالیٰ ءَ تیاریں کشارانی سرا مدگ ءِ راہی کت کہ چہ اشی ءِ گندگ ءَ اشان ءِ پدا گنوک ءِ گپت کہ اے نوکیں بلا ءِ چہ کجا نگو آہت. پدا اشان چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ پہ دعاءِ عرض گور زکت و پکائیں قول و قرارش کت کہ اگر اے عذاب ٹلگت تو ما الم ءَ بنی اسرائیل ءَ آزاد کنیں و ھدیکہ اے عذاب ھم دور کنگ بوت تو بدا لجم بوت و نشتنت و کل وتی قول و وعدہ اش فراموش کرتنت آخر وھدے غلہ اش برت ماں انبار ءَ جاگہ اش دات تو چہ خدا ءِ حکم ءَ ماں غلہ ءَ کرم کپت و آبان جوئیگ ءَ بوتنت، پدا احتنت موسیٰ علیہ السلام ءِ گور ءَ و دعائش لوٹائینت و محکمیں قول و وعدہ اش کت بلے وھدیکہ آ جاورنہ منت پدا سرکشی و بدعہدی اش ظاہر کت تو خدا ءَ اشانی جک ءَ ھنچیں و بلے راہی کت کہ اشانی ورد و نوش بہ اشان جنجال بوت خدا ءَ ہمنکر چگل پیدا کت کہ اشانی ہر یک ھیرانے چہ چگل ءَ خالی نہ اتنت وھدیکہ بہ جبرء بابہ ورگ ءَ وتی دپ اش پاچ کرتگت، چگل ءَ سٹ کنتگت و ہمودا سر بونگت و جونائی ءَ اے جاورانی بازی ءَ اشانی زند ءَ بےکیگ کتگت آنگو وھدے آپش پہ ورگ ءَ زرتگت و بہ دپ ءِ نیمگ ءَ برتگتش ہما آپ چہ خدا ءِ حکم ءَ خون تر تگت. خلاصہ ہمیش انت کہ اشان چہ وتی ورد و نوش ءِ ھم عاجز مانتگ انت بلے اے کلیں عذابانی باوجود چہ وتی گہرتی و غرورناکی ءَ دستش نہ کشت دانکہ ماں دریائے قلزم ءِ غرق بوتنت. ف۶ یعنی آئی ءِ تران پہ دعاءِ ہرچ جوانیں رہ بند ءِ سوج دانگ ھمارہ بندءِ دعا بلوٹ یا بما عھد عندک ءِ اے مطلب انت کہ نبی اللہ بوگ ءِ جیثیت ءَ دعا طلب بکن، چوش بگوش کہ ،، عہد ،، ءِ اطلاق بہ نبوت ءِ سرا بوت چیا کہ خدا و نبی ءِ درمیان ءَ یک

...... پیم ءِ قول و قرار بیت کہ خدا نی ءِ راگوں عزت واعانت ءِ شرفدارکنت و نبی بہ آئی قاصدی ءِ رداکوتاہی نہ کنت وہم ممکن انت بماعہد عندك ءِ چہ ہماعہد مراد بیت کہ آگوں نبیانی معرفت ءِ گوں قوماں کنگ بیت کہ اگر شما چہ کفر و تکذیب ءِ دست ءِ کشِّت تو خدائی عذاب چست کنگ بیت واللہ اعلم ۔ ف چہ اے مدت ءِ باواداں موت ءِ باداں غرق بوگ ءِ مدت مراد انت باچوش بیت کنت یک بلائے ءِ پدداں دومی بلائے ءِ سربوگ ءِ مدت مراد بہ بیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد ۔ ف۱ چہ "رجز" ءِ لھتیں مفسّرانی نزّیک طاعون بزاں وبا مراد انت چوشکہ ماں لھتیں حدیثاں ءِ اے لفظ بہ طاعون ءِ معنیٰ ءِ گوشگ بوتگ ۔ لیکن لھتیں مفسّراں اے آیتاں ءِ گوستگیں آیتانی بیان قرار داتگ ماں "موضع الفرآن" ءِ انت کہ "اِے کل بلاہ بہ اشانی سرا یک ہفتگ ءِ فرق و تفاوت ءِ چہ احتنت بیسرا حضرت موسیٰ ءِ فرعون حال داتگت کہ اللہ تعٰی سرا اے بلاہ ءِ دیم دنت پدا ہما بلاہ احتگت ۔ پدا لاچار بوتگنت و حضرت موسیٰ ءِ نیمگ ءِ رجوع اش کتگت چنانچہ چہ آئی دعاء ءِ بلاہ ٹگلتگت ۔ پداوتی انکاری راہ بندش گیتنگت ۔ آخرءِ دباکیت، نیم شپ ءِ ماں تماںیں بازار ءِ ہر شخصے ءِ اولی چک بیران بوت ۔ آوتی مردگانی غم ءِ گلائیش انت حضرت موسیٰ وتی قوم ءِ زوران ءِ چہ بازار ءِ درکپت، پدا بازروچ ءِ رندفرعون ءِ لشکر کشتی کت دریائے قلزم ءِ سرا فرعون ءِ شنت بہ موسیٰ ءِ کرّءِ و نارسینت ۔ موسیٰ گوں وتی مردماں بہ سلامتی ءِ چہ دریاءِ درآحت و فرعون گوں سرجمیں لشکرءِ ماں دریاءِ غرق بوت ۔ ف۲ یعنی بنی اسرائیل ۔ ف۳ بہ زیات مفسرانی کرّءِ چہ اے سرزمین ءِ ملک شام مراد انت کہ ماں آئی ءِ حق تعالیٰ ءِ بازیں ظاہری و باطنی برکت ودی کتگنت چونائی ءِ سرظاہر ءِ اے ملک باز سرسبز، وشِ ندارگ و زرخیز و سیریں ملک ایت و ماں باطن ءِ بمشکا کہ اے ملک بازیں نبیانی مسند جاہ و مدفن انت، بنی اسرائیل چہ مصر ءِ درکایان ءِ داں یک مدتے ءِ ماں تیہ ءِ بیابان ءِ سرگردان بوتنت چوشکہ ساری بیان بوت ۔ رندءِ گوں حضرت یوشع ءِ ہمراہی ءِ اشان گوں "عمالقہ" ءِ جہاد کت و وتی پت و پیرکی ملک شام ءِ وارث بوتنت ۔ لھتیں مفسر چہ اے زمین ءِ ملک مصر مراد گرنت یعنی فرعونیان ءِ غرق کنان ءِ ما بنی اسرائیل ءِ مصر ءِ دولت ءِ وارث کت کہ گوں آزادی ءِ چہ آئی ءِ نفع زورنت کما قال تعالیٰ کَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ وَّزُرُوْعٍ وَّمَقَامٍ كَرِيْمٍ وَّنَعْمَةٍ كَانُوْا فِيْهَا فٰكِهِيْنَ كَذٰلِكَ وَاَوْرَثْنٰهَا قَوْمًا اٰخَرِيْنَ (دخان رکوع ۱) وَنُرِيْدُ اَنْ نَّمُنَّ عَلَى الَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا فِي الْاَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً وَّنَجْعَلَهُمُ الْوٰرِثِيْنَ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامٰنَ وَجُنُوْدَهُمَا مِنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَحْذَرُوْنَ (القصص رکوع ۱) چہ اے گیش و گیوار ءِ مصر ءِ ظاہری برکات ہم وت ظاہر انت باطنی برکات چہ اے حساب ءِ بنت کہ حضرت یوسف علیہ السلام ہمود امدفون انت، حضرت یعقوب علیہ السلام بہ اود ءِ تشریف برت، و آخر ءِ موسیٰ علیہ السلام ءِ وتی خوردی ءِ بگرنا درنائی بہ ھمے سرزمین ءِ گوازینت ۔ امام بغوی ءِ اے رد امفسرانی دوئیں قولاں ءِ جمع کنان ءِ بہ اے جاگہ ءِ نیکی مصر و شام دوئینانی ارادہ بیان کنگ واللہ اعلم ۔ ف۴ یعنی وھدے بنی اسرائیل ءِ فرعونیانی سکیں جور و ظلماں ءِ برداشت کنان صبر کت موسیٰ علیہ السلام ءِ سوج ءِ سرءِ پدا چہ خدا ءِ مدد طلب کت و ہم خدا ءِ پیغمبر ءِ ہمراہی اش کت تو خدا ءِ ہر چ نیکیں وعدہ ءِ گوں اشان کتگت (عسیٰ ربکم ان یھلك عدوكم، و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا الخ) آئرا پورہ کت و پیش داشت فرعون و آئی قوم ءِ وتی مزنی ءِ و سرافضلیءِ قائم دارگ ءِ رد اہر چ ٹھگی ءِ ساز تگ ات آ کل تباہ و برباد بوت و آبانی برزو بالائیں بان و ماڑی چیر بینت و گوں خاک ءِ اوار بوتنت راستینت ان الملوك اذا دخلوا قرية افسدوها وجعلوا اعزة اھلھا اذلة ۔ ف۵ لھتیں ءِ گوشت کہ اے قبیلہ لخم ءِ مردم اتنت و لھتیں ءِ کنعانی عمالقہ ءِ نیمگ ءِ اشارہ کتگ گوشنت کہ اشانی بت ءِ وڑ چو ماد گس واللہ اعلم ۔ ف۶ یعنی چہ حق تعالیٰ ءِ مزن شانی، عظمت و چہ آئی تقدس ءِ بلکل جاہل معلوم بیئت، اصل داستان اِشنت کہ داں مزنیں مدتے ءِ مصری بت پرستانی ہمسایگی و آبانی چم چارتی و محتاجی ءِ سبب ءِ بنی اسرائیل ءِ دلانی سرا ہم بدیں شرکیہ رسمانی واہگ جاہ منتدات اے نابکاریں جاہلانہ درخواست ہم مصر ءِ مردمانی ھیل و تب و اود ءِ بت پرستیں و اجہانی صحبت ءِ اثرانی ءِ ظاہر کنوک انت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوسیت کہ "جاھلیں مردم تہنا چہ بے صورتیں معبود ءِ عبادت ءِ قرار حاصل نہ کنت داں وھدے یک صورتے بہ آئی دیم ءِ مبیت آ قوم ءِ را دیستنش کہ ماد گ ءِ صورت ءِ پرستش گلائیش انت اشان ءِ ہوس بوت آخرسھر ءِ گوسکے بہ وت جوڑش کت و آئی بندگی و پرستش ءِ شروع بوتنت ۔ ف۷ یعنی اشانی بت پرستی ءِ مذہب منی و اھل حق ءِ دستان آئندگ ءِ تباہ و برباد بوک انت و ہر چ ٹھگی ءِ اشان وت ساز تگ آ محض باطل غلط و ردانت ۔ ف۸ یعنی خدا ءِ مزن شانیں انعامانی شکرگذاری ءِ زانا ھبند ھمیش انت کہ غیر اللہ ءِ پرستش کنان گوں اللہ پاک ءِ بغاوت کنگ بہ بیت پدا مزن شرم ءِ گپ ایت کہ ہما مخلوق کہ آئرا پاکیں پروردگار ءِ بہ کلیں جہان ءِ سرا فضیلت دات آگوں وتی

الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَكَانُوْا عَنْهَا غٰفِلِيْنَ ﴿۱۳۶﴾ وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ

دریا یا پرھمے سببا کہ دروغ بندش کتنت مئے آیات و چہ آیان بے خیال اتنت و۱ و وارثیں کتنت

الَّذِيْنَ كَانُوْا يُسْتَضْعَفُوْنَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا

ہما مردماں ءِ کہ کمزور حساب کنگ بوتنت و۲ ہما زمین ءِ مشرق ءِ و مغرب ءِ کنڈان

الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا ۭ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنٰى عَلٰى بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ ڏ

کہ برکت ابر کتگ ماں ماں آئی ءِ تہا و۳ و پورہ بوت نیکیں وعدہ تئی پروردگار ءِ بہ بنی اسرائیل ءِ سرا

بِمَا صَبَرُوْا ۭ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهٗ وَمَا

بہ آیانی صبر کنگ ءِ سببا ۔ و خراب کت ما ہر چیکہ چتگ اڈ کتگت فرعون ءِ و آئی ءِ قوم ءِ وہر

كَانُوْا يَعْرِشُوْنَ ﴿۱۳۷﴾ وَجٰوَزْنَا بِبَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ الْبَحْرَ فَاَتَوْا عَلٰى

بلندیں مکانیکہ آیان چست کتگت و۴ و گوازینتیں بنی اسرائیل چہ دریا یا نوں رستنت بہ یک

قَوْمٍ يَّعْكُفُوْنَ عَلٰٓي اَصْنَامٍ لَّهُمْ ۚ قَالُوْا يٰمُوْسَى اجْعَلْ لَّنَآ

قومیا کہ نشتگنت پہ وتی بتانی عبادت کنگ ءِ و۵ گوشتش او موسیٰ اڈ بکن پہ مئے عبادت کنگ ءِ

اِلٰهًا كَمَا لَهُمْ اٰلِهَةٌ ۭ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُوْنَ ﴿۱۳۸﴾ اِنَّ هٰٓؤُلَاۗءِ

یک بتے ہنچو کہ آیانی بتنت ۔ گوشتی کہ شما بالکل جاھلیں مردمیت و۶ اے مردماں بے شک

مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيْهِ وَبٰطِلٌ مَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۳۹﴾ قَالَ اَغَيْرَ

برباد بوگیں آ دینے کہ آں آئی ءِ تہا اینت و غلط انت آ عملے کہ آیان کنگا اینت و۷ گوشتی بجز چہ

اللّٰهِ اَبْغِيْكُمْ اِلٰهًا وَّهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۴۰﴾ وَاِذْ اَنْجَيْنٰكُمْ

اللہ ءِ شو ہا زبکنان پہ شما دگہ خدائے چے؟ حالانکہ آئی ءِ سرا افضل کنگ شمارا چہ درستیں جہان ءِ و۸ و ہما وقت ءِ یاد بکن ات

مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ سُوْۗءَ الْعَذَابِ ۚ يُقَتِّلُوْنَ اَبْنَاۗءَكُمْ

کہ رستگارین کت شمارا چہ فرعون ءِ مردماں ۔ تکلیفش دات شمارا بہ گندھیں عذاب کشتنتش شمے بچّان

وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَاۗءَكُمْ ۭ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَاۗءٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ﴿۱۴۱﴾ ع

و پشتنش گیتنگنت شمے جنکان ۔ و ماں اشی ءِ تہا مزنیں آزمائشتے چہ شمے پروردگار ءِ طرف ءِ و۹

ع ۱۲/۶

وَوٰعَدْنَا مُوْسٰی ثَلٰثِیْنَ لَیْلَةً وَّاَتْمَمْنٰهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِیْقَاتُ رَبِّهٖۤ

وَ وعدہ کت ماگوں موسیٰ یا سی شپے و پوئیں کتنت آ پہ دگرہ شپا رند ا پورہ بوت آئی ءِ پروردگارءِ

اَرْبَعِیْنَ لَیْلَةً ۚ وَقَالَ مُوْسٰی لِاَخِیْهِ هٰرُوْنَ اخْلُفْنِیْ فِیْ

مُدّت پہ چِل شپا ف١ وگوشت موسیٰ یا گوں وتی برات ءَ ھارون ءَ کہ منی خلیفہ بو ماں

قَوْمِیْ وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِیْلَ الْمُفْسِدِیْنَ ﴿۱۴۲﴾ وَلَمَّا جَآءَ مُوْسٰی

منی قوم ءَ وآبادانءِ ترکبن ومفسدانی رندگیری ءَ مکنے ف٢ وَ وختیکہ آتک موسیٰ

لِمِیْقَاتِنَا وَكَلَّمَهٗ رَبُّهٗ ۙ قَالَ رَبِّ اَرِنِیْۤ اَنْظُرْ اِلَیْكَ ؕ قَالَ لَنْ

پہ مئے وعدہ ءِ جاہ ءَ وخبر کت گوں آئیا آئی ءِ رب ءَ گوشتی او منی رب تو وتی دیدار امنا پیش دارکہ من ترا بچاراں ف٣ گوشتی تومنا

تَرٰىنِیْ وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَی الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهٗ فَسَوْفَ

(ماں دنیایا) دیت نکنے ف٤ لیکن تو بچار کوہ ءِ نیمگا ءَ کہ اگر آ ماں وتی جاگہا قرار گپت گڑا ازاں

تَرٰىنِیْ ۚ فَلَمَّا تَجَلّٰی رَبُّهٗ لِلْجَبَلِ جَعَلَهٗ دَكًّا وَّخَرَّ مُوْسٰی صَعِقًا ۚ

تو منا گندے ف٥ پدا وختیکہ ظاہر بوت آئی ءِ رب پہ کوہا کُتی ھما کوہ ریزہ ریزہ وکپت موسیٰ پہ بے ہوشی ف٦

فَلَمَّاۤ اَفَاقَ قَالَ سُبْحٰنَكَ تُبْتُ اِلَیْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِیْنَ ﴿۱۴۳﴾

پدا وختیکہ بہ ہوش آتک گوشتی تئی ذات پاکنت من توبہ کت پہ تئی نیمگ ءَ ومن چہ درستان پیسر ایقین کت ف٧

قَالَ یٰمُوْسٰۤی اِنِّی اصْطَفَیْتُكَ عَلَی النَّاسِ بِرِسٰلٰتِیْ وَبِكَلَامِیْ ۖ٘

گوشتی او موسیٰ من ترا درچت چہ درستیں مردمان پوتی پیغامانی دیگ ءَ و پہ وتی جرانی کنگ ءَ

فَخُذْ مَاۤ اٰتَیْتُكَ وَكُنْ مِّنَ الشّٰكِرِیْنَ ﴿۱۴۴﴾ وَكَتَبْنَا لَهٗ فِی الْاَلْوَاحِ

(گوں تو) نوں بزور ہرچے من تراداتہ وچہ شکر کنوکانے بیو ف٨ و نبشتیں پہ آئیا ماں لوحانی سرا

مِنْ كُلِّ شَیْءٍ مَّوْعِظَةً وَّتَفْصِیْلًا لِّكُلِّ شَیْءٍ ۚ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ

ہر پیمیں پنت و ہر چیز ءِ بیان ف٩ نوں مہر بگر آہان ءَ

وَّاْمُرْ قَوْمَكَ یَاْخُذُوْا بِاَحْسَنِهَا ؕ سَاُورِیْكُمْ دَارَ الْفٰسِقِیْنَ ﴿۱۴۵﴾

وَ بفرمائین وتی قوم ءَ کہ عمل بکنت پہ آئی ءِ شرترین حبران۔ نوں زوت پیش داراں شمارا نافرمانانی لوگ ءَ ف١٠

ف١ وھدے بنی اسرائیل ءَ چہ ہرج ہیمیں اڑ و جنجالان دلجمعی نصیب بوت تو آیان چہ موسیٰ علیہ السلام ءَ درخواست کت کہ واجہ پما یک آسمانی شریعتے بیار کہ ما بہ آئی سرا عمل کنوک بئیں۔ واجہ موسیٰ علیہ السلام ءَ اشانی ہے واہگ ءَ بارگاہِ الٰہی ءَ پیش کت۔ خدائے پاک ءَ وعدہ کت کہ اگر تو کم ءَ چہ کم سی روچ وزیات ءَ چہ زیات چہل روچ رند پہ رند روچگ بدارے و کوہ طور ءِ سرا اعتکاف ءَ بندے تو ترا گڑا تورات شریف دیگ بیت دو مدنانی (کم وزیات) ءِ مقرر کنگ ءَ شاید مطلب چوش اَت کہ اگر ریاضت ءَ دوران ءَ عبادت ءَ و وظائف و نیکی ءِ رہ بندانی ادائیگی ءَ رد ا ہچ ہیمیں کوتاہی و کمی سرزدنہ بوت تو اقل مدت سی روچ بس انت و اگر نہ چہل روچ سرجم کنگ لازم بیت باچہ شروع ءَ سی روچ ضروری ولازمی مدت ءَ بیما بہ بنت و چہل روچ تمام کنگ اختیاری واستحبابی رد ا بہ مُدّت ءِ تمامی ءَ بہ بنت چوشکہ حضرت شعیب علیہ السلام ءَ وتی جنک ءِ نکاح ءِ وھدءَ فرمائینتگت علیٰ ان تاجرنی ثمنی حجج فان اتممت عشرا فمن عندك وما ارید ان اشق علیك (القصص رکوع ٣) و مئے دور ءِ لھتیں قلم کاران چوش گوشتگ کہ اصل مدت چہل روچانی ئیگت چوشکہ ماں سورہ بقرہ ءَ ہم ظاہر انت وادءَ ہم ماں فتم میقات ربہ اشارہ کنگ بوتگ اِے ہما چہل روچانی بیان ءِ یک پیمے ابت کہ ماشئی روچ ءِ وعدہ کنگت کہ آ گوں دگہ دہ روچان سرجم بوتگنت تانکہ بہ اشی ءَ اشارہ بہ بیت کہ یک ماھے بزئیں (ذیقعدہ) تمام کنان ءَ دومی ماہ (ذی الحجہ) ءَ دگہ دہ روچ زیات آوار کنگ بوتگنت۔ اے حساب ءَ چہ یکم ذیقعدہ ءَ بگر تا دہ ذوالحجہ ءَ یک چِلّہ ءَ تمام بوت برھے بیما چہ اکثر سلف ءَ منقول انت واللہ اعلم ماں موضع القرآن ءَ انت کہ "حق تعالیٰ ءَ گوں موسیٰ علیہ السلام ءَ قول کت کہ کوہ ءِ سراسی شپ ءَ خلوت بکن تئی قوم ءَ "تورات" دیان۔ ھمے مدت ءَ یک روچے آئی ءَ مسواک جت فرشتگان ءَ چہ آئی ءَ دپ ءِ بوءَ راحت رستگ اَت آبند بوت ہمائی عوض ءَ دہ روچ گیش کنان ءَ مدت سرجم کُت" ف٢ یعنی بہ منی پُشت ءَ منی بہرے ءِ کاران ءَ ہم تو انجام بدے چوش بگوش کہ حکومت و ریاست ءِ ہرج اختیارے گوں حضرت موسیٰ ءَ مخصوص اتنت آہارون علیہ السلام ءِ عنان ءَ دیگ بوتنت۔ و چونکہ آئی ءَ وتی قوم بنی اسرائیل ءِ مزاج ءِ چوٹی و سست اعتقادی ءِ ردا شری ءَ معلوم دار اَت ہمشکا گون مزن کڈن ءَ ہارون علیہ السلام ءَ ھژیار کنگت کہ اگر منی پاپشت ءَ اے مردم چیزے گڑبڑ وچہل ویرزی بکننت گڈا تو اصلاح و بہ منی رہ بند ءَ کاربند بیو۔ فسادی ہردمانی رندگیری ءَ مکن۔ خدا ءِ مشیت ءَ ندارگ بکن کہ حضرت موسیٰ علیہ السلام اے وصیت کنان ءَ بہ وتی مہم ءَ سرگپت۔ آنگو بنی اسرائیل ءَ گوسک ءِ عبادت بنا کت حضرت ہارون علیہ السلام ءَ اشان ءَ سرپد کنان چوش گوشت یاقوم انما فتنتم بہ وان ربکم الرحمٰن فاتبعونی واطیعوا امری واے پیما چہ اے کار ءَ وتی بیزاری ءِ اعلان کُت و وتی برات ءِ وصیت ردءَ اشانی اصلاحِ حالِ امکانی کوشست ءِ حق ءَ ادا کت۔ ف٣ چہل روچ ءِ میعاد سرجم کنگ ءَ سرا حق تعالیٰ ءَ موسیٰ علیہ السلام ءَ یک بے مٹیں و خاصیں جاور ءَ گپ و رپ ءِ سبب بخشات آ وھدءَ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ کلام ءِ الٰہی اشکنگ ءَ چہ بے اندازہ لذت و وشنودی حاصل بوت و گوں مزن حب و واہگ ءَ واھگ دیدار ءِ واھگ ماں آئی دل ءَ پیدا بوت وانا گت ءَ عرض کت رب ارنی انظر الیك اے پروردگار امنی و تئی درمیان ءَ حجاب و پردگ ءَ چست بکن و وتی زوزنائیں و مبارکیں دیم ءَ درابکن تانکہ یک نظرے بگندانی۔ ف٤ یعنی ماں دنیاءَ کنا مخلوقے ءِ اے فانی وجود و فانی جسم و جان آ ذوالجلال و الاکرام ذات ءَ چہ ازل ءَ قائم الوجود و تا ابد ءَ پشت کیوک انت آئی دیدار ءَ برداشت کت بکنت چہ اشی ءَ ثابت بوت کہ ماں دنیا ءَ کسے ءَ چہ مرگ ءَ پیش خدا ءِ دیدار ءِ شرف حاصل بوگ شرعاً مہن (ممتنع) انت بھلیٔ تو ری عقلاً ممکن بہ بیت پر چیا کہ اگر عقلی امکان متنگ مبیت تو موسیٰ علیہ السلام ءِ ہیمیں جلیل القدر پیغمبرے ءِ نسبت اے خیال کنگ نہ بیت کہ آئی ءَ ھما درخواست چون کت کہ عقلاً آ محال انت اہل سنت والجماعۃ ءِ مذہب ہمیش انت کہ رویت باری تعالیٰ ماں دنیاءَ عقلاً ممکن و شرعاً ممتنع الوقوع انت و آخرت ءَ آئی دیدار گوں قرآنی نص ءَ ثابت انت باقی واجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شپ معراج ءِ رویت ءِ داستان تو اختلافی مسئلہ ایت کہ آئی ذکر انشاء اللہ ماں سورہ "نجم" ءَ کیت۔ ف٥ یعنی شما وتی چمان ءَ بہ کوہ ءِ سرا ابدارات ماوتی مبارکیں جمال ءِ یک شہے بہ آئی سرا شانک دئیں اگر کوہ ءِ ہیمیں سکیں و ترندیں چیزءَ آئی ءَ برداشت کت تو گڑا ممکن انت کہ ترا ہم آئی ءَ برداشت ءِ توفیق بہ بیت و اگرنہ چوش بفہم کہ ھما چیزیکہ کوہ آئی ءَ برداشت کت نہ کننت گڑا یک انسانے ءِ مادی ترکیب و جسمانی جمان آ ترا چونکائی برداشت کت کننت بھلی تو ری قلبی و روحانی طاقت ءِ اعتبار ءَ زمین آسمان کوہ چہ درستیں چیزان انسان فائق و اعلیٰ انت ہمشکا موسیٰ علیہ السلام ہرج وحی ءِ حامل اَت بلکیں ابدگہ انسان ہم ہرج مزن شانیں امانت ءِ حامل انت کوہ وغیرہ بہ آئی چست کنگ ءَ سرا قادر نہ انت فابین ان یحملنہا واشفقن منہا وحملہا الانسان (الاحزاب رکوع ٩) لو انزلنا ھذا القرآن علی جبل لرایتہ خاشعا متصدعا من خشیۃ اللہ (الحشر رکوع ٣) بلے ھم ہرج چیز ءِ زشتگ گوں ظاہری جمان یا گوں بدن ءِ مادی طاقت ءَ بہ بیت ماں آئی ءَ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

انسان چہ ایدگہ عظیم الخلقت چیزانی مقابلہ ءِ باز کمزور واقع بوتگ لَخَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اَکْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰکِنَّ اَکْثَرَ النَّاسِ لَایَعْلَمُوْنَ ۝ (المومن رکوع ۶) وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِیْفًا (نساء رکوع ۵) اے جاگہ ءَ موسیٰ علیہ السلام ءَ انسانی وجود ءِ ھمے کمزوری ءِ نیمگ ءَ دلگوش گوْرکنائینگ بوتگ ۔ ف۶ حق تعالیٰ ءِ تجلیات باز قسمیگ انت والے خدا ءِ ارادی فعل انت کہ ہر چیزءَ بہ ھر رنگ ءَ بلوٹیت تجلی بکنت. کوہ ءِ سرا ہرچ تجلی ئے بوت آئی ءَ کوہ ءَ رایزہ ریزہ کُت وموسیٰ علیہ السلام چونکہ بہ تجلی ءِ جاگہ ءِ نزیک ءَ آت آئی ءِ سرا اے جاگہ ءِ قریبی وکوہ ءِ بیمنا نکیں ندارگ گندگ ءِ اثرا بوت کہ کپت وبے ہوش بُوت ۔ بلا شک چوش بفہم کہ گروک ہر چیز ءِ سرا کپیت آئرا ھما دمان ءَ سوچیت خاک سیاہ کنت و یدا بہ اے موقع ءَ ہر مردے کرّو گوْرا بہ بیت باز برا آیان ءِ ھم کم وگیش تاوان رسیت ۔ ف۷ یعنی پاک انت چہ اے خبرا کہ کنام مخلوقے ءِ مشابہ بہ بیت وا اے فانی چم آئی دیدار ءِ تھمل کُت بکننت نئی پاکی وبزرگی ءِ لوٹ ایش انت کہ نئی اجازت ءَ بغیر چہ تو ھچ چیز طلب کنگ مبیت پمشکا من توبہ کناں کہ شوق ءِ زیادتی ءَ اجازت ءَ ابید یک ناوشیں درخواستے کتوں من وتی دور ءِ کلیں مردماں چہ پیش تئی عظمت وجلال ءِ یقین داراں وچہ ھمایاں اوّلی کس اوُں کہ آئرا کہ گوں ذوق ءَ سر ظاہرا معلوم دار بوت کہ خداوند قدوس ءِ رویت ماں دنیا ءِ اے ظاہریں چماں بیت نہ کنت ۔

ف۸ یعنی دیدار بازی نہ بوت ۔ شرکہ نہ بوت بلے اے شرف وشان زانا کم انت کہ ما تزارا پیغمبر جوڑ کُت وتورات شریف ترا بخشت ویدا گوں تو بلاواسطہ گپ ءَ رپ کُت پمشکا ھمنکر دادو بخشش ترا رست ھمشان ءَ ماں وتی گرنچ ءَ بہ بندوگوں مئے ھما بندگان آوار بو کہ آیان ءَ ماگوں ”شاکرین“ ءِ مرّاہ داریں لقب ءَ عزت بخشاتگ ۔ ف۹ لھتین گوْشنت کہ تورات شریف ھمے لوحانی سرا بستہ آت ولھتیں زانوگرانی خیال انت کہ اے لوحاں چہ تورات ءَ ابیدا انت کہ چہ تورات ءِ نزول ءَ پیش دیگ بوتگنت بہر جاورے ءَ چہ دیدار نہ بوگ ءِ سبب ءَ ہرچ دل پروشی ئے حضرت موسیٰ ءَ بوتگت آئی تلافی بزان تاوان ءَ پورہ کنگ ءِ ردا لوحان بخشگ بوتنت کہ ماں آیان ہمک پیمیں پنت ووعظ وتمام ضروری ایں حکم مان اتنت (ابن کثیر) ۔

ف۱۰ یعنی وت ھم اے لوحان ءَ گوں مضبوطی ءَ محکم بدارت کہ چہ دست ءَ مکپینت ووتی قوم ءَ سرپد بکن اِت کہ آ اے لوحانی خوبیں نصیحتانی سرا گوں محکمی ءَ عمل بکننت واشان ءَ دست وت بادمدینت ۔

(تنبیہ) چہ لفظ احسنھا یا وابریشی ءَ بیم تراپ دیگی انت کہ ماں اشان چہ ”احسن“ ءَ ابید دگہ ھچ نیست انت یا مطلب چوش انت کہ ہرچ حکمے دیگ بوتگنت چونائی ءَ دراہ بہ وتی جاگہ ءَ ”حسن“ انت مگر لھتین چہ لھتین ءَ ”احسن“ بنت ۔ مثلاً چہ ظالم ءَ بدلہ گرگ جائز وحسن انت ولیکن صبر کنگ ومعاف کنگ احسن انت چوش بگوْش کہ بنی اسرائیل ءِ بہ اشی ءَ تیار کنگ مقصد اَت کہ ماں جوانیں کارانی حاصل کنگ ءَ جہد بکننت وخدا ءِ کاملیں فرماں بردار وتا را جوڑ بکننت اگر نافرمانی کننت تو آیان ءَ نافرمانانی لوگ پیش دارگ بیت یعنی ماں آخرت ءَ دوزخ وماں دنیا ءَ تباھی ورسوائی (اعاذنا اللہ منھا) (ابن کثیر وبغوی) ولھتیں زانوگران چہ نافرمانانی لوگ ءَ شام یا مصر ءِ ملک مراد گپتگ انت کہ آ نافرمان عمالقہ یا فرعونیانی ملک ات ۔ اے صورت ءَ اے آیت پہ بنی اسرائیل ءَ منتاگ انت کہ اگر سرجمی ءَ فرمان برداری اختیار کن اِت تو نافرمانانی ملک شمارادیگ بنت ۔ والراجح ھوالاوّل کما رجحہ ابن کثیر ۔ ۱۲

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيٰتِیَ الَّذِيْنَ يَتَكَبَّرُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ؕ وَ
من برگشتہ کناں چہ وتی آیتاں ھما یاناکہ تکبر کننت ماں زمین ءَ بہ ناحقی و

اِنْ يَّرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوْا بِهَا ۚ وَاِنْ يَّرَوْا سَبِيْلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوْهُ
اگر بگندنت تمامیں نشانیاں ایمان نیارنت پہ آیاں واگر بگندنت ھدایت ءِ راہ ءَ نہ زورنت

سَبِيْلًا ۚ وَاِنْ يَّرَوْا سَبِيْلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوْهُ سَبِيْلًا ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ
ھما راہ ءَ واگر بگندنت گمراہی ءِ راہ ءَ گڈا گرنت ھما راہ ءَ اے پہ ھے سبب ءَ

كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَكَانُوْا عَنْهَا غٰفِلِيْنَ ﴿۱۴۶﴾ وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا
کہ دروغش حساب کننت مئے آیات و بوتنت چہ آیاں بے خبر ف۱ و ھمایاں کہ دروغش زانتنت مئے آیات

وَلِقَآءِ الْاٰخِرَةِ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ ؕ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوْا
و قیامت ءِ دیما کپگ بربادبوتنت آیانی عملاں جزا دیگ نہ بنت مگر ھما عملیے کہ آیاں

يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴۷﴾ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوْسٰى مِنْۢ بَعْدِهٖ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا
کتگت ف۲ و اڈ کت موسیٰ ءِ قوم ءَ رندچہ آئیا چہ وتی زیوراں گوسکے ف۳

جَسَدًا لَّهٗ خُوَارٌ ؕ اَلَمْ يَرَوْا اَنَّهٗ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيْهِمْ سَبِيْلًا ۘ
یک بدنے کہ آئیارا گوکے آواز ھستنت آیاں ندیت چے؟ کہ آ خبر نکنت گوں آیاں و سوجش ندنت راھے

اِتَّخَذُوْهُ وَكَانُوْا ظٰلِمِيْنَ ﴿۱۴۸﴾ وَلَمَّا سُقِطَ فِيْٓ اَيْدِيْهِمْ وَرَاَوْا
وتی معبودش کت آئی و آ ظالمننت ف۴ و وقتیکہ پشیمان بوتنت و زانتش کہ

اَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوْا ۙ قَالُوْا لَئِنْ لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُوْنَنَّ
نوں ما گمراہ بوتیں گوشتش کہ اگر رحم مکنت پہ ما مئے پروردگار و مہ بخشیت مارا گڈا بیشک

مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۱۴۹﴾ وَلَمَّا رَجَعَ مُوْسٰٓى اِلٰى قَوْمِهٖ غَضْبَانَ اَسِفًا ۙ
ما تباہ بئیں ف۵ و وقتیکہ پجترت موسیٰ دیم پہ وتی قوم ءَ پُرّت چہ زہرا افسوس کناں ءَ ف۶

قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُوْنِيْ مِنْۢ بَعْدِيْ ۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْ ۚ وَ
گوشتی چہ بدیں جا نشینیے کت شما منی رندچہ من ف۷ پرچے اشتاپ کاری کت شما چہ وتی پروردگار ءِ حکم ءَ و

ع ۱۷/۶ · وقف لازم

ف۱ یعنی ہرکس خدا و پیغمبر ءِ مقابلہ ءَ ناحق ءِ تکبر ظاہر کنت و غرو ناکی و مزنی آئرا نبلیت کہ خدا ءِ حکمان ءِ قبول دار بیت گڈا ماہم آیانی دل ءَ چہ وتی آیتان بہ ھمے بیما ترینیں کہ دیم نزءِ آیان ءَ چہ اشان نفع حاصل کنگ ءِ توفیق نہ بیت۔ چشیں مردمانی کیفیت چوش کہ نوری ہلی ہمنکہ نشانیان چماں وت بگندنت و چنکہ آیتان ءَ گوں وتی گوشان باشکننت اشانی دل ھچ گواہی ندنت، ھدایت ءِ کشک چنکہ صاف و لسّہ بہ بیت اشان بہ آئی سرا گام جنوک نہ بنت البت بہ گمراہی ءِ کشک ءِ سرا نفسانی واھگانی دُمب ءَ تچان بنت چہ تکذیب ءِ عادت و غفلت ءِ اثران وھدیکہ دل سیاہ ترنت ھما وھدءَ مردم ءِ حال ھچ چوش بیت۔ ف۲ یعنی خدائی حکمانی سرا آیان ءَ عمل کنگ ءِ توفیق نہ بیت و ہرچ کارے چہ وتی عقل ءَ دینت آ بہ خدا ءِ گور ءَ مقبول نہ بنت ہرچے کشتنت ھمائی بروردءَ ورنت باقی آیانی بے ساھیں و مردگیں نیکیانی بدلہ ماں دنیا ءَ دیگ بیت۔ ف۳ اے سحت و زیور کہ آپ کنگ ءِ پدچہ آئی ءَ یک گوسکے جوڑ کنگ بوت دراصل ءَ فرعون ءِ قوم قبطیانے ئیگننت کہ چہ آیان بنی اسرائیل ءِ دست ءَ کپتنت چوشکہ ماں سورہ طٰہٰ ءَ انت حُمِّلْنَا اَوْزَارًا مِّنْ زِيْنَةِ الْقَوْمِ۔ ف۴ ماں سورہ طٰہٰ ءَ اے گوسگ ءِ سرجمیں بیان پیداک انت اِدا آیانی کم عقلی و بے وقوفی ءِ ردا بیم تراپ دات کہ ماں وت گڑیں سانچگ ءَ چہ گوک ءِ توار ءِ اشکنگ ءِ ردا اشان گنوک بوتنت و گوسگ ءَ را خدا فہمتش حالانکہ ماں آئی بے مقصدیں توار ءَ نگیں ورے ظاہر بوتگت نہ چہ اشی ءَ دینی و دنیادی رہ شونی بگیر ءَ احتگت اِے وڑءَ حشکیں صورت و ھچ کس ءَ بہ انسانیت ءِ درجہ ءِ سرا ہم بارت و سر کنت چہ جاھیکہ آئرا بہ خالق بزاں خدائی درجہ ءِ سرا برسینیت اے چنکہ مزنیں ظلم و بے سریں کار اینت کہ یک ادنائیں جناور ءِ صورت ءَ خدا ظاہر کنگ بہ بیت بُن گپ ایشنت کہ اے قوم ءَ چہ بیش ءَ بے سرو بنیں گیبانی جنگ ءِ عادت اَت و چونائی بیسرا اِجْعَلْ لَّنَآ اِلٰهًا كَمَا لَهُمْ اٰلِهَةٌ ءِ درخواست چہ موسیٰ علیہ السلام ءَ کتگنتش۔ ف۵ چہ وتی کم عقلی و ناسر پدی ءَ اشان یک ھنچیں بے سریں و نابکاریں کارے کتگت کہ موسیٰ علیہ السلام ءِ بیم تراپ ءَ رند و ھدیکہ باطل ءِ جوش سرد بوت و عقل و ہوش بہ وتی جاگہ ءَ سر بوتنت تو نوں اشان بہ وتی ناہودگیں کار ءِ سرا سک شہرت و میاری بوتنت و بداہنچوش میاری بوتنت کہ وتی دستان ءِ گٹ پاچگش بنا کت۔ یک ترس و لرزگے اشانی جان ءَ زُرت گوشتنش نوں باریں مئے عاقبت چون بیت اگر خدا ءَ مئے بزگ دران ءَ توبہ و مغفرت ءِ یک راھے ءِ سوج مارا ندات تو گڈا یقیناً ما دائم قائم ہلاکت و بربادی ءِ جہلانکی ءَ جگل دیگ بئیں۔ ف۶ برچاکہ حق تعالیٰ ءَ موسیٰ علیہ السلام ءَ را بہ کوہ ءِ طور ءِ سرا حال دات کہ سامری ءَ تئی قوم ءَ را گمراہ کتگ چہ اشی ءِ اشکنگ ءَ موسیٰ علیہ السلام سک پہ درد و غضبناک بُوت۔ ف۷ اِے خطاب گوں گوسگ ءِ عبادت کنوکان اَت یعنی بایستءَ شما منی قائم مقامی ءِ حق ءَ شرا د اکت ھما جیر کہ من بہ آئی سرا زبات زدر پردا تگ اَت (خدا ءِ توحید) آئی بدل ءَ شما گوسگ ءِ عبادت کنان ءَ چوش گوشت کہ ھٰذَآ اِلٰهُكُمْ وَاِلٰهُ مُوْسٰى (درحقیقت ھمیش انت شمے و موسیٰ ءِ خدا) و چوش ھم بیت کنت کہ اِے خطاب بہ ہارون علیہ السلام ءَ ھن بہ بیت کہ شما منی نائبی ءِ حق ءَ بہ شتری ءِ سرانجام نہ دات و نہ اے فتنہ ءِ گوں پامردی مقابلہ کت۔ ف۸ یعنی من بہ شمیگی چہ وتی پروردگار ءَ شریعت ءَ حاصل کنگ ءَ شتنگتوں و خدا ءَ پہ اشی ءَ چہل روچ ءِ مدت ھن مقرر کتگت۔ شما اینکر ھم راھچاری نہ کت کہ من دتی مُدّت ءِ تمام بکناں و خدا ءِ حکماں زوران ءَ بہ شمے گور ءَ سربباں۔ اِے ردا منزن زبات دیرنہ بوت کہ شما سرجنگ ءَ بلگتن و ہچیں کارے بکن اِت کہ آ خدا ءِ عذاب ءَ دعوت دیوک انت۔ اَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ اَمْ اَرَدْتُّمْ اَنْ يَّحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ فَاَخْلَفْتُمْ مَّوْعِدِيْ (طٰہٰ رکوع ۴)-۱۲

اَلْقَى الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَاْسِ اَخِيْهِ يَجُرُّهٗٓ اِلَيْهِ ؕ قَالَ ابْنَ اُمَّ

دوری دانتنت لوحان ؤ گپتی وتی برات ءِ سرا ؤ کشتی آپہ وتی نیمگ ءَ وا۔ گوشت ہارون ءَ کہ او منی ماتی

اِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُوْنِيْ وَكَادُوْا يَقْتُلُوْنَنِيْ ۖ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ

بچ۔ اے مردمان منا کمزور زانتگ ؤ نزیک کہ بکشتنت منا نوں تو شادان مکن پہ منی

الْاَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِيْ مَعَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۝۱۵۰ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ

سرا دشمنان و حساب مکن منا گوں ظالمانی ردا وا۔ گوشتی او منی رب بہ بخش منا

وَلِاَخِيْ وَاَدْخِلْنَا فِيْ رَحْمَتِكَ ۖ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ۝۱۵۱ اِنَّ

و منی برات ءَ و داخل بکن ماراں وتی رحمتا ؤ تو چہ درستان زیادہ رحم کنوک ترءِ وا۔ بیشک

الَّذِيْنَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ

ھماکسان کہ گوسکش وتی خدا کت رسیت آیان ءَ ہم غضب آیانی پروردگار ءَ و رسوائی

فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ؕ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِيْنَ ۝۱۵۲ وَالَّذِيْنَ

ماں دنیاءِ زندگانی ءَ وا۔ و ہمی ڈولیں سزای دئیں ماوت گردیں مردمان ءَ و ھماکسان کہ

عَمِلُوا السَّيِّاٰتِ ثُمَّ تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِهَا وَاٰمَنُوْٓا ۡ اِنَّ رَبَّكَ مِنْۢ

کتش بدیں عمل پدا توبہش کت رند چہ آبدیں عملاں ؤ ایمانش آرت گڑا بیشک تئی پروردگار رند

بَعْدِهَا لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝۱۵۳ وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُّوْسَى الْغَضَبُ

چہ توبہا البتہ بخشوک مہربان انت وا۔ ؤ وقتیکہ ایر موش بوت موسیٰ ءِ غصہ

اَخَذَ الْاَلْوَاحَ ۖ وَفِيْ نُسْخَتِهَا هُدًى وَّرَحْمَةٌ لِّلَّذِيْنَ هُمْ لِرَبِّهِمْ

زرتنتی لوحان ونبشتگن آیانی تہا ہدایت و رحمت پہ ھماکسان کہ آچہ وتی پروردگار ءَ

يَرْهَبُوْنَ ۝۱۵۴ وَاخْتَارَ مُوْسٰى قَوْمَهٗ سَبْعِيْنَ رَجُلًا لِّمِيْقَاتِنَا ۚ

خوف کننت۔ ؤ درچت موسیٰ با چہ وتی قوم ءَ ہفتاد نفر پہ مئے وعدہ ءِ جاگاھا

فَلَمَّآ اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ اَهْلَكْتَهُمْ مِّنْ قَبْلُ

پدا وقتیکہ گپتنت زلزلہ یا گوشتی او منی رب اگر تو بلوٹتیں گڑا تو پیسرا ہلاک کننت آیان

منزل ۲

ع ۱۸ / ۸

وا حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ اے مشرکانہ ہنرءِ گندان ءَ ؤ ہارون علیہ السلام ءِ نرمی و سستی ءِ گمان ءَ کنان ءَ ہمنکر غضبناک ؤ چہ دینی حمیت ءِ جوش ءَ بازبے قابو گا بیت کہ ہارون علیہ السلام ءِ نیمگ ءَ دیمی کت وایمانی زبانیں گرمی ءِ جوش ءَ آئی ریش و سرءِ مودانی دست جت معاذ اللہ ہارون ءِ بے عزتی ءِ نیتی نہ ات پرچاکہ ہارون دت نبی و پدا ماں عمرءَ چہ آئی سہ سال مستر ات پدا چہ یک مزن شانیں پیغمبرے ءَ امیت چونکائی دارگ بیت کہ دومی نبی ءِ کہ آئی برات ہم بہ بیت نشتے ءِ قدرءَ توہین ءِ ارادہ بکنت۔ اناچہ موسیٰ علیہ السلام ءِ جانب ءَ اے معاملہ ہما وھدءَ بوت وھدیکہ آئی ءَ قوم ءِ سکیں ردکاری ءِ بناءِ سرا بغض فی اللہ و چہ زہرءِ گیگی جہ وتی اختیار ءَ بے اختیار بونگت۔ حضرت ہارون ءِ ردا اے خیال ماں دل ءَ پیدا بیت کنت کہ شاید آئی ءَ احوال ءِ اصلاح ءِ نیمگ ءَ شری ءَ دلگوش گور نہ کت حالانکہ آئرا بہ اصلاح ءِ بابت ءَ مزن کڈن کنگ بونگت بے شک ہارون نبی و ماں عمرءَ مزن ات مگر بہ درجہ گیگی واجہ موسیٰ ءِ مرتبہ چہ آئی برزتر ات وسیاسی وانتظامی کارانی ردا ہارون ءَ حضرت موسیٰ ءِ وزیر و تابعدار جوڑ کنگ بونگت بہ اے موقع ءَ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ سیادت (سرداری) ءِ شان و حکمرانی ءِ ودڑ ظاہر بوت چوش بگوش چہ آئی جانب ءَ اے داروگیر و تر ندیں جست و باواست حضرت ہارون ءِ گمان بستگیں کوتاہی ءِ سرا فعلی ملامتے ات کہ چہ اشی ءَ تمامیں قوم ءَ ہم تراپ دیگ بوت کہ پیغمبرءِ قلب چہ توحیدءِ نشہ ءَ چینکر دیادپ و چہ کفروشرک ءِ تہاروکیان چینکر نفرت و بیزاری ظاہر کنوک انت کہ اے ردا ادئی ترزیں تساہل یا خاموشی ھن برداشت ءِ قابل بیت کت نہ کنت حتیٰ کہ اگر یک نبی ءِ بابت ءَ چوشیں وھمے ہم پیدا بہ بیت کہ آئی ءَ شرک ءِ مقابل ءِ سرا بہ آواز کشگ ءِ ردا کوتاہی کنگ تو آئی بزرگی و وجاہت عنداللہ ہم چہ اے ہمیں تر ندیں داروگیرءَ دور داشت کت نہ کنت بہرحال موسیٰ علیہ السلام ماں چشیں حاورءَ شرعاً ہم معذور ات ھمے زبانیں غضب و دارو گیرءِ سرو چیران لوحان (ہماتختی کہ آچہ خداءِ جانب ءَ دیگ بونگتنت) چہ آئی دست ءَ درشتنت کہ آئرا عدم تحفظ ءِ سبب تغلیظاً گوں "القاء" ءَ تعبیر فرمائینت پرچاکہ سر ظاہرءَ "خذھا بقوۃ" ءِ امتثال ادا درا نہ بوت یا چوشکہ لھتیں مفسرانی خیال انت کہ ہارون ءِ نیمگ ءَ دیم ءِ کنزان ءَ دستان ءَ ھورک کنگ ءِ ارادہ ءَ گوں اشناپ ءَ لوحان ءَ یک کرتے ءَ ایر کننت مگر چونکہ اے دوئیں معاملہانی سطح کہ آ ہارون یا لوحانی بابت ءَ درا بوت صورۃً پسندیدہ نہ ات بہلی نوری واجہ موسیٰ علیہ السلام نیتہً معذور ات بمشکا آئندگءَ ربّ اغفر لی الخ گوشان ءَ چہ حق تعالیٰ ءَ معافی ءِ درخواست کت واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم۔

وا۲ اگرچہ ہارون علیہ السلام موسیٰ علیہ السلام ءِ عینی برات انت مگر چہ مات ءِ نیمگ ءَ نسبت ءَ بیان کنگ ءِ مقصد ماں آئی دل ءَ نرمی و شفقت پیدا کنگ ات ماں اے آیت ءَ ہارون ءِ عذرو معذرت ءِ بیان انت خلاصہ ایشنت کہ من قدر وتی توفیق ءَ اشان ءَ سرپد کت لیکن اشان منی حقیقتیں گپاں دلگوش گور نہ کت بلکیں منی کشگ ءِ شوھازءَ بوتنت نوں تو اے بیما مکن کہ اے مخلوق مارا پہ کندگ و کلاگ ءَ بزوریت و وتی زہرءَ درشان کنان ءَ منارا ماں ظالمیں قوم ءَ شامل مکن ات۔ وا۳ یعنی زہرءِ زیاتی ءِ سبب ءَ چہ منا ہرچ گیشی یا اجتہادی غلطی سربوت بہلی نوری منی نیت نیک بہ بیت شما منارا بہل بکن ات وھمے بیما منی برات ہارون ءَ ہم معاف بکن ات بلکیں اے ردا چہ آئی ءَ کمیں بازسستی و کوتاہی درا بوتگ۔

وا۴ اے غضب ھما انت کہ آئی بیان سورۃ بقرہ ءِ نہاربع جزالم ءَ رند گوست۔ یعنی گوسک ءِ پرستش کنوکان ءَ ھماکس قتل بکننت کہ آیان اے حرکت نہ کتگ و دگران ءِ مہن کنگ ءِ نہابہرش نہ گیت چہ اشی ءَ ظاہر بوت کہ مرتد ءِ سزا ماں دنیاءَ قتل انت۔ وا۵ یعنی بدیں کار حتیٰ کہ کفروشرک کنان پدا توبہ کار بونت و ایمانش آورت تو "غفور رحیم" ءِ گورءَ رحمت و معافی ءِ کمی ھچ نیستنت اے معافی وغیرہ ءِ تعلق گوں آخرت ءَ انت چوش بگوش اشارہ فرمائینت کہ گوسک ءِ پرستاران ءِ ہرچ قتل ءِ سزا دیگ بوت آبہ اشانی حق ءَ توبہ ءِ قبول کنگ ءِ شرط فہمگ بونگت۔ تُوْبُوْٓا اِلٰى بَارِىِٕكُمْ فَاقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ (بقرہ) نوں بہ اشانی سزا اخروی گرفت باقی نہ مانت دنیاوی سزاءِ پد اخروی جاورءِ بیان بہ لے جاگہ چوش انت ہنچوشکہ دگہ جاگہے اَلسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوْٓا اَيْدِيَهُمَا الخ بعد فَمَنْ تَابَ مِنْۢ بَعْدِ ظُلْمِهٖ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوْبُ

وَاِيَّايَ ؕ اَتُهۡلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَآءُ مِنَّا ۚ اِنۡ هِيَ اِلَّا فِتۡنَتُكَ ؕ

ؤ مَنَا ۔ تو مارا ھلاک کنئے ؟ پہ ھما کارےءِ سرا کہ کتگ چہ مئے قوم ءِ بیوقوفاں اے تئی وتی آزمائش انت۔

تُضِلُّ بِهَا مَنۡ تَشَآءُ وَتَهۡدِيۡ مَنۡ تَشَآءُ ؕ اَنۡتَ وَلِيُّنَا فَاغۡفِرۡ لَنَا

کہ گمراہ کنئے پہ آئیا ہرکسیا کہ بلوٹئے و پہ راہ ءِ پرینئے ہرکسیا کہ بلوٹئے تو وتی مئے کارانی اڈ کنوک ئے نوں بہ بخش مارا

وَارۡحَمۡنَا وَاَنۡتَ خَيۡرُ الۡغٰفِرِيۡنَ ﴿۱۵۵﴾ وَاكۡتُبۡ لَنَا فِيۡ هٰذِهِ الدُّنۡيَا

و رحم بکن پرما و تو چہ درستاں بہترین بخشوکے ئے ف۱ و بنبیس پرما ماں اے دنیا یا

حَسَنَةً وَّفِي الۡاٰخِرَةِ اِنَّا هُدۡنَاۤ اِلَيۡكَ ؕ قَالَ عَذَابِيۡۤ اُصِيۡبُ بِهٖ

نیک حالی و ماں آخرتا ھم ما رجوع کت پہ تئی نیمگ ءَ۔ گوشتی منی عذاب دور دیاں من آئیارا

مَنۡ اَشَآءُ ۚ وَرَحۡمَتِيۡ وَسِعَتۡ كُلَّ شَيۡءٍ ؕ فَسَاَكۡتُبُهَا لِلَّذِيۡنَ يَتَّقُوۡنَ

پہ ہر کسیے سرا کہ بلوٹاں۔ و منی رحمت شاملنت ہر چیزارا ۔ نوں آ رحمتا رانبیساں پہ ھما کساں کہ خوف کننت

وَيُؤۡتُوۡنَ الزَّكٰوةَ وَالَّذِيۡنَ هُمۡ بِاٰيٰتِنَا يُؤۡمِنُوۡنَ ﴿۱۵۶﴾ اَلَّذِيۡنَ

و زکات دینت و ھما کساں کہ مئے آیتانی سرا اعتقاد دارنت ف۲ ھما کساں کہ

يَتَّبِعُوۡنَ الرَّسُوۡلَ النَّبِيَّ الۡاُمِّيَّ الَّذِيۡ يَجِدُوۡنَهٗ مَكۡتُوۡبًا

پیروی کننت دیم دانگیں پیغمبرے نا واندئیں ف۳ ھما کہ گندنت آئیارا کہ نبشتہ انت

عِنۡدَهُمۡ فِي التَّوۡرٰٮةِ وَالۡاِنۡجِيۡلِ يَاۡمُرُهُمۡ بِالۡمَعۡرُوۡفِ وَ

آیانی کرا ماں تورات ءَ و انجیل ءَ ف۴ امر کنت آیاں ءَ پہ نیکیں کار ءَ و

يَنۡهٰٮهُمۡ عَنِ الۡمُنۡكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ الۡخَبٰٓئِثَ

منع کنت آیاں ءَ چہ بدیں کار ءَ و حلال کنت پر آیاں تمام پاکیں چیزاں و حرام کنت پہ آیانی سرا ناپاکیں چیزاں

وَيَضَعُ عَنۡهُمۡ اِصۡرَهُمۡ وَالۡاَغۡلٰلَ الَّتِيۡ كَانَتۡ عَلَيۡهِمۡ ؕ فَالَّذِيۡنَ

و کشّیت دور دنت چہ آیانی چکا گرانیں بارا و ھما قید بنداں کہ پہ آیانی چکا ئینت ف۵ پدا ھما کساں کہ

اٰمَنُوۡا بِهٖ وَعَزَّرُوۡهُ وَنَصَرُوۡهُ وَاتَّبَعُوا النُّوۡرَ الَّذِيۡۤ اُنۡزِلَ مَعَهٗۤ ۙ

ایمانش یارت پہ آئیا و آئی ءِ عزت داری اِش کت و مدتش دات و پیروی اِش کت ھما نورے کہ دیم دیگ بوتگ گوں آئیا ف۶ ۔

ف راج ھمیش معلوم بیت کہ اے میقات چہ ھما میقات ءَ جدا انت کہ آ موسیٰ علیہ السلام ءِ تورات دیگ ءِ واسطہ مقرر بوتگت وہم چہ موجودیں آیتانی ترتیب ءِ سرا ظاہر مفہوم ہم ہمیش درابیت کہ اے واقعہ گوسالہ پرستی و سزایابی ءِ پدءِ پیش احت، لیکن سورۃ نساء ءِ آیت فَقَالُوٓا اَرِنَا اللّٰہَ جَہۡرَۃً فَاَخَذَتۡہُمُ الصّٰعِقَۃُ بِظُلۡمِہِمۡ ثُمَّ اتَّخَذُوا الۡعِجۡلَ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡہُمُ الۡبَیِّنٰتُ الخ گوں زبانیں گیش وگیوارءِ بیان کنت کہ گوسالہ پرستی چہ اے واقعہ ءِ پد بوتگ۔ واللہ اعلم بالصواب۔ اے واقعہ ءِ خلاصہ ماں سورہ بقرہ ءِ ربع پارہ الم رند گوستگ۔ بنی اسرائیل ءَ گوں موسیٰ علیہ السلام ءِ گوشتگت کہ تئی خبراں ءَ ہما وھدءَ قبول دارئیں وھدیکہ چہ خداءِ وت بہ اشکنیں، حضرت موسیٰ ءَ چہ آیاں ہفتاد مرد ماں ءَ کہ سردار اتنت درچناں ءَ بہ کوہ طورءَ برتنت آخر اشاں حق تعالیٰ ءِ کلام اشکت گڈا گوشتنش کہ دا انکہ ما خداءِ چماں وت بے حجاب ءَ مگندیں مارا یقین نہ بیت اے بے ادبی ءِ سرا چہ چیرءَ سکّیں زمین چنڈے آحت و برزءَ گروک ءِ توارءَ کت، آخر کار اشان ءَ ہم دلرزگےءَ گپت و مُرتنت یا مثل مردگان ءَ بوتنت حضرت موسیٰ ءَ وتارا گوں ھمِشاں ہم گرنج کناں ءَ مزن اثر داریں طرزےءِ دعا کت کہ آئی حاصل ایش اَت کہ خداوندا! اگر زرا اشان ءَ ہلاک کنگی ات تو اشان ءَ کُلان ءَ بلکیں گوں اشان مناراہم کہ اشانی یارو ک من اتوں اِدا لوٹائینگءِ کلام اشکنائینگ ءِ پیش ہلاک بکنتیں۔ کسےءِ مجال نہ ات کہ تئی دیما دربائکیں کرواجہ جوش مکن وھدے تو وت جوش نہ لوٹ اِت بلکیں منارا یارگ واشان ءَ وتی کلام اشکنائینگ ءِ اجازت دات۔ تو اے چونکائی گمان بیت کنت کہ وتی گورءَ لوٹان ءَ تہنا لھتیں بے وقوفانی احمقی ءِ ردا مارا درستان ءَ ہلاک کنگ بلوٹئے۔ یقینًا اے ندارگ دراہ چہ تئی جانب ءَ یک آزمائش و چکاسگے انت وماں اِے ہمیں ترندیں چکاسان ءَ ثابت قدم دارگ یا ندارگ ہم تہ تئی قبضہ واختیارءَ انت اِے ہمیں خطرناک وشنرو کیں ردبانی موقع ءَ شماوت مئے دستگیری کنوک ومددگار اِت وتہنا چہ تئی ذات ءَ کہ منبع الخیرات انت چہ ھمائی اُمیت وارِیں کہ مئے کوتاہی دنقصیران ءَ معاف بکن و دیم ترءَ مئے حفاظت ءَ بکن کہ ما چوشیں ردکاربانی کنوک مبئیں حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ اے دعاءِ برکت ءَ اے مردم بخشگ بوتنت وخداءَ اشان ءَ دوبارہ زندمانی بخشت کما قال۔ ثم بعثناکم من بعد موتکم لعلکم تشکرون ہ ف۲ واجہ شاہ صاحب رح فرمائینیت کہ ،، شاید حضرت موسیٰ ءَ پہ وتی اُمّت ءِ حقءَ دنیا و آخرت ءِ خوبی لوٹِت۔ مراد ایش اَت پہ کل اُمّتانی سرا فائق و سرا افضل بہ بنت ماں دنیا و آخرت ءَ. پسہ تیگی اللہ تعالیٰ ءَ فرمائینت کہ منی عذاب و رحمت پہ کنام جماعتےءِ خاص نہ انت بمشکا ھما جماعت عذاب بیت کہ ہرکسءَ بلوٹیت و رحمت سرجم ءَ کل مخلوق ءَ شامل انت ولیکن ھما خاصیں رحمت کہ تو آئیرا طلب کنگائے، آمقدر انت پہ ھمایانی نصیب ءَ کہ آ چہ اللہ ءَ ترسنت و مالانی زکوٰۃ ءَ کشّنت یا وتی نفس ءِ تزکیہ کنوک انت وخداءِ کلیں خبرانی سرا کامل یقین دارنت یعنی آخری اُمّت کہ دراھیں کتابانی سرا ایمان کاریت۔ گڈا چہ حضرت موسیٰ ءِ اُمّت ءَ ہر کس پہ آخری کتاب ءِ سرا یقین ءَ محکم کنت نو نزاں آئرا اے نعمت حاصل بوت وحضرت موسیٰ ءِ دعا پہ آئی کارآمد بوت۔ ف۳ ،، اُمّی ،، یا وا پہ اُمّ ءِ طرف ءَ منسوب انت کہ آئی معنیٰ ،، مات ،، انت ھنچو شکہ چُکّ چہ مات ءِ لاپ ءَ پیدا بیت وکسےءِ شاگرد نہ بیت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم تمامیں عمرءَ کسےءِ دیم ءَ پہ شاگردی ءَ وتی کونڈ نہ جننت پہ اشیءِ ردا کمال ایشنت کہ ھما علوم ومعارف وحقائق واسرارانی کہ شما گیش بیان فرمائینت کنام مخلوقےءِ ھمت نہ انت کہ اشانی دہ یک ءَ پلش کت بکنت، بمشکا نبی اُمّی ءِ لقب پہ اے حساب ءَ پہ واجہ ءَ سرمایہ صد افتخار انت (مزن پہر بندگ ءِ بن مال انت) ویا، اُمّی ءِ نسبت ،، اُمّ القریٰ ،، ءِ طرف ءَ بیت کہ آ مکہ معظمہ ءِ لقب انت کہ واجہ ءِ پیدائش ءِ جاگہ انت۔ ف۴ یعنی واجہ پیغمبر ءِ تشریف آوری ءِ بشارات و توسیب وخوبی ماں پیشی آسمانی کتابان موجود انت حتیٰ کہ چہ ھماوھدءَ داں روچ مروچی ءَ کہ چہاردہ صد سالانی جہل وبُرزی ءِ پدھم موجودہ بائیبل ءِ تہا بازیں بشارات واشارات گندگ بنت کہ اشان ءَ ھمک دورءِ عالمان کتابانی حوالہ ءَ پلش داران ءَ پیداک انت واللہ الحمد علیٰ ذالک۔ ف۵ یعنی یہودیانی سرا ہرچ سکّیں حکم اتنت وماں ورگی چیزاں ءَ آیانی ناشریانی سبب ءَ تنگی ات فَبِظُلۡمٍ مِّنَ الَّذِیۡنَ ہَادُوۡا حَرَّمۡنَا عَلَیۡہِمۡ طَیِّبٰتٍ اُحِلَّتۡ لَہُمۡ (نساء رکوع ۲۲) ماں اے دین ءِ آ دراہ چیز آسان بوتنت وہر چیز یکہ ناپاک انت مثلاً لحم خنزیر یا گندگیں خبر مثلاً سود خوری وغیرہ آیاں ءِ اشان ءِ حلال کنگت آیانی حرمت ءِ اے پیغمبرءَ صاف صاف ظاہر فرمائینت غرض چہ آیاں بازیں بارسبک کننت و بازیں بندش دور کنگ بوتنت چوشکہ ماں حدیثءِ فرمائینت بعثت بالحنیفیۃ السمحۃ۔ ف۶ ... یعنی قرآن و سنت ۱۲.

ع ۱۹ / ۹

أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ
آ ھمنت کامیابیں مردمان بگوش اُو مردمان من اللہ ءِ رسولاں کہ دیم دیگ بوتگاں پہ شمے

جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَ
درستانی نیمگ ءَ ھماکہ آئی ءِ بادشاہی انت ماں آسمانان و زمین ءَ ہچ معبودے نیستنت بجز چہ آئیا زندگ کنت

يُمِيتُ ۖ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
و کُشیت . نوں ایمان بیارت پہ اللہ ءَ و پہ آئی ءِ دیم داتگیں پیغمبر انا و انذیں ھماکہ آوت یقین کنت پہ اللہ ءَ

وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ وَمِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ أُمَّةٌ
و پہ آئی ءِ حبران و آئی ءِ تابعداری بکن اِت تاکہ راھا بکپیت ف۱ و چہ موسیٰ ءِ قوم ءَ یک جماعتے

يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾ وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ
کہ راہا سوجدینت پہ حق ءَ و پہ ھمائی ءِ موافقا ونتھں انصاف کننت ف۲ و جدا جدا کننت ما آیان ءَ پہ دوازدہ

أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ
قبیلہا فرقہ فرقہ ف۳ و حکمیں دیم دات پہ موسیٰ یا وقتیکہ آپ لوٹت چہ آئیا آئی ءِ قوم ءَ

أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ
اِے کہ بجن وتی عصایا پہ ڈوکا گڈا در بکتنت چہ آئیا دوازدہ

عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ
چمگ بجہ آرت ہریک قبیلہیا وتی آپ ورگ ءِ جاگہ . و ساھگیں کت پہ آیانی سرا جنبرے

وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ۚ
و دیمیں دات پہ آیانی سرا ترنجبین و سیسگ . بوَرِت چہ پاکیزگیں چیزاں ھماکہ شمے روزیگیں کننت

وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾ وَإِذْ قِيلَ
و آیان ما را ہچ نقصان نہ دات لیکن وتی جندانی نقصان دیگ ءَ لگتنت . و وقتیکہ گوشگ بوت

لَهُمُ اسْكُنُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا
آیان ءَ کہ بندت ماں اِے شہرا ف۴ و بوَرِت چہ ادا چہ ہر جاہیکہ شمے دل بکشیت و بگوشت

ف۱ یعنی واجہ ءِ بعثت پہ سرجمیں دنیا ءَ عام انت پہ عرب ءِ عامیان یا دان یہود و نصاریٰ ءَ محدود نہ انت ھنچوش کہ خداوند تعالیٰ مطلق شہنشاہ انت واجہ آئی مطلق رسول انت نوں ھدایت و نجات ءِ جاور ءَ ابید چہ اشی ءَ دگہ ہچ بیت نہ کنت کہ کامل ترین عالمگیر صداقت ءِ رندگیری کنگ بہ بیت کہ آ ترا واجہ ءَ آورنگ اے ھما پیغمبر انت کہ پہ آئی سرا ایمان یارگ تمام نبی و مرسلین و تمام کتب آسمانی سرا ایمان ءِ یارگ حساب انت . ف۲ اگرچہ گیشتر یہود سرکشی و نا انصافی ءِ راہ ءَ اختیار کننت بلے ھم چنت سعید روح ھستنت کہ آدگران ءَ بہ حق ءِ نیمگ ءَ دعوت دینت و بذات خود حق و انصاف ءِ کشک ءَ گام جنوک انت مثلاً عبداللہ بن سلام وغیرہ . ف۳ یعنی بہ اصلاح و بندوبست ءِ خاطر ءَ آیانی دوازدہ ٹولیان کہ آ دوازدہ بزرگانی اولاد انت جدا جدا کنگ بوتگنت بلے ہر جماعتے یک نقیبے مقرر فرمائینت کہ اشانی جاورانی چار و گذار و اصلاح ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور بکنت ، و بعثنا منھم اثنی عشر نقیبا . ف۴ چہ اے شہر ءَ مراد زیات تر ءَ "اریحاء" گیننگ ۔ ۱۲

ف۱ یعنی ھنوں یک شہرستانے فتح بوت دیم نزءَ دراھیں ملکءِ سرا قبضہ کن اِت یا اے مطلب انت کہ خطا معاف کنانءَ نیکو کارانی اجر و ثوابءَ گیش کنیں کذا فی عامۃ الکتب۔ ف۲ اے واقعات وادی تیہءِ بیگنت کہ آیانی بیان سورہ ''بقرہ'' ربع جزالمءِ بدگوست. ماں اودءِ فائدہءِ تفصیل چارگ بہ بنت۔ ف۳ یعنی چہ وتی زمانگءِ یہودءَ تنبیہ و بیم نزاپءِ وڑءَ ایگی ماں ھمامیتنگءَ نندوکیں یہودءَ قصہءَ جست بگرکہ آماں داؤد علیہ السلامءِ زمانگءَ پیش اِت اکثر مفسرانی نزیکءَ چہ اے میتنگءَ مراد ''ایلہ'' انت کہ آبحر قلزمءِ کنارہءَ مدین و طورءِ میانجیءَ واقع اَت اودءِ مردماں دریاءِ قربءِ سببءَ ماھیگءِ شکارءَ ھیلدار اتنت۔
ف۴ حق تعالیٰءَ یہودءِ سرا بہ شنبہءِ روچءَ ماھیگءِ شکارءَ حرام کنگت۔ ایلہءِ باشندگانءَ نافرمانی وروتابیءِ عادت اَت چہ خداءِ جانبءَ بہ اشانی سرا تزندیں چکاسے بناءَ بوت کہ شنبہءِ روچءَ ماں دریاءَ ماھیگ زیات بوتگنت کہ دریاءِ برزءَ نزیل بوتگنت وا یدگر روچاں اشاں گار بوتگنت چہ اے مردماں صبر نبوت۔ صریح خداءِ حکمءِ خلاف اشاں نیمون بنا رکت دریاءِ برّان آپش آورت وھدیکہ شنبہءِ روچءَ ماھیگان بہ اشانی حوض و نلاوگان جمع بوتگنت

حِطَّةٌ وَّادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيْٓـٰٔتِكُمْ ؕ سَنَزِيْدُ
کہ مارا بہ بخش وُ بگوزِت ماں دروازیا سجدہ کنان گڑا ما بخشیں شمے گناھان البتہ گیشیں دیئما

الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۶۱﴾ فَبَدَّلَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِيْ قِيْلَ
نیک عملانا ف۱ پدا بدل کت ھمایان کہ ظالمنت چہ آیان پہ دگہ لفظے بغیر چہ ھما لفظیکہ آیانا گوشگ

لَهُمْ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ السَّمَآءِ بِمَا كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ ﴿۱۶۲﴾
بوتگت رندا دیمیں دات پہ آیانی سرا عذاب چہ آسمانءَ آیانی نافرمانیانی سببا ف۲

وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِيْ كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ ۘ اِذْ يَعْدُوْنَ
ءُ بپرس چہ آیان حالا ھما آبادیئے کہ ماں دریایے کنارا بیت ف۳ ءُ وقتیکہ چہ حدّا گوز گا لگتنت

فِي السَّبْتِ اِذْ تَاْتِيْهِمْ حِيْتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَّيَوْمَ
ماں شنبہے روچءَ وقتیکہ آیگءَ لگتنت آیانی گورا ماھیگان شنبہے روچءَ آپءِ سر بُرا آرو چیکہ

لَا يَسْبِتُوْنَ ۙ لَا تَاْتِيْهِمْ ۛ كَذٰلِكَ ۛ نَبْلُوْهُمْ بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿۱۶۳﴾
شنبہ نبوت گڑا نیاتکنت اے ڈولا آیانی آزمائشیں کُت پہ چیکہ نافرمانتنت ف۴

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُوْنَ قَوْمَا ۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْ
ءُ وقتیکہ گوشت یک فرقہیا چہ آیان کہ پرچے نصیحت کن اِت شما ایڈولیں قومیا کہ اللہءَ تباہ کنگی انت یا

مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيْدًا ؕ قَالُوْا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ
عذاب کنگی انت، پہ سختیں عذابے ف۵ گوشتنش پہ وتی بے میار کنگءَ شمے پروردگارءِ دیما و شاید کہ آ

يَتَّقُوْنَ ﴿۱۶۴﴾ فَلَمَّا نَسُوْا مَا ذُكِّرُوْا بِهٖٓ اَنْجَيْنَا الَّذِيْنَ يَنْهَوْنَ
بترسنت ف۵ پدا وقتیکہ بے ترانگ بوتنت چہ ھما نصیحتیا کہ کنگ بوتگنت رستگاریں کننت ھمایان کہ منہش کت

عَنِ السُّوْٓءِ وَاَخَذْنَا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا بِعَذَابٍۭ بَـِٔيْسٍۭ بِمَا كَانُوْا
چہ بدیں کارا ءُ گرفتاریں کننت گنہگاران پہ زندیں عذابے پہ آیانی

يَفْسُقُوْنَ ﴿۱۶۵﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَّا نُهُوْا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُوْنُوْا قِرَدَةً
نافرمانیانی سببءَ ف پدا وقتیکہ چہ حدّا در کپگا لگتنت چہ ھما چیزءَ کہ منع کنگ بوتگنت، گوشتنتیں کہ بہ بیت شادو

تو اشان در آیگءِ راہءَ بند کتگت و دومی روچ بزاں یکشنبہءِ شتگ و ماھیگانءَ شکارش کنگت۔ تانکہ شنبہءِ روچءَ اشان شکار کنوک حساب کنگ مبنت، چوش بگوش کہ اشان وتی چہ اے رہ بندءَ معاذ اللہ خداءَ فریب دیگ لوٹنگت۔ آخر اشانءَ ماں دنیاءَ وتی فریب و ہنرءِ سزا رست کہ اشانی دیمءَ مسخ کنانءَ اشان شادو جوڑ کنگ بوتنت چہ اشیءَ ظاہر بوت کہ حیلہ سازی و مکاری خداءِ حکمءِ دیمءَ سودمند نہ انت۔ ف۵ معلوم بیت کہ وھدے اشان خداوندی حکمءِ برخلاف حیلہ بازی شروع کت تو شہرستانءِ مردم ٹک ٹکءَ تقسیم بوتنت چوشکہ عموماً بہ چشیں جادرءَ مدام ھنچوش بیت۔ یک ٹکے ھما اَت کہ آیان اے حیلہءِ پردگءِ چیرءَ خداوندی حکمءِ صریح خلاف عملش کت و دومی ٹک پنت و سر و سوج دیوکانی ئیگت کہ اشان داں آخرءَ مردمان سرزنش کت و بہ امر بالمعروفءَ گلائیش انتت سومی ٹک ھمایان ئیگت کہ اشان یک دوبرءَ مخلوقءَ سوج و سرکت پدا وھم برتش و یک کرّ بوتنت، چہارمی ٹکءَ ہما مردم انتت کہ نہ اے بدیں کارءَ شریک انتت و نہ پہ منع کنگءَ وتی زبانش کاربستنت اشان یک کرّ بوانءَ خاموشی اختیار کت۔ رندیگیں ٹکانءَ گوں پنت و وعظ کنوکانءَ زانا گوشتنگ کہ گوں اے سرکشان پرچا مغز زنی کنانءَ وتی دماغءَ خشک کن اِت کہ چہ اشان ھچ توقع نیست کہ اشان حقءَ قبول دار بہ بنت اشانی ردا وا معلوم بیت کہ چہ دو خبراں یک خبرے ضرور پیش آمدنی انت یا خدا اشانءَ بلکل تباہ و برباد بکنت و یا کتام سک تریں عذابےءَ اشانءَ گرفتار بکنت پرچاکہ اے مخلوق پہ نصیحت اشکنگءَ ھچبر تیار بیوک نہ انت۔ ف۶ یعنی شاید بہ سر پد کنگءَ چیزے بترس انت و چہ وتی سلّبیں حرکتانءَ وتا دور بدارنت و اگر نہ کمءَ چہ کم ما پہ وتی پروردگارءِ دیما اے عذرءَ آورت کت کنیں کہ خدایا ما واگوں اشانءَ داں آخرءَ سرجت کہ اشان پہ راہءِ بیاینت بلے اشان نہ منّ اِت نوں مےءَ سرا چے میار انت۔ چوش بگوش کہ اے ناصح بلکل ناامید نہ انتت دومی بہ عزیمتءِ سرا عمل کنوک انتت کہ ناامیدیءِ باوجود اشانی دِل اش یلو ندات۔ ف یعنی وھدے آ نالائقانءَ نمائیں نصیحتانءَ پشت گوش کت و چوش کہ گوشتیء اشان ھچ نہ اشکتنگ تو گڑا ما نصیحت کنوکانءَ ردیانءِ ظالمانءَ ماں تزندیں عذابءَ گرفتار کت اَلَّذِيْنَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوْٓءِ لفظانی عمومیت دلالت کنت کہ ہماکس کہ چہ نصیحتءَ دم بر انءَ لِمَ تَعِظُوْنَ قَوْمًا الخ گوشگ بنائش کت و ھماکسان کہ اشان داں گڈسرءَ وعظ و نصیحتءِ کارءَ جاری داشت اے ہر دوئینانءَ نجات رست نہنا ظالم گرگ بوتنت ہمیش چہ عکرمہءَ منقول انت و ابن عباسءَ آئیءِ فہم و زانگءَ مرحبا گوشتنگ۔ باقی ھما مردم کہ چہ اوّلءَ داں آخر بلکل خاموش انتت خداءَ آیانی ذکرءِ رداہم خاموشی کنگ۔ ابن کثیرءَ باز خوب نوشتہ کنگ۔ فنصّ علی نجات الناھین وھلاک الظالمین وسکت عن الساکتین لان الجزاء من جنس العمل فھم لا یستحقون مدحا فیمدحوا ولا ارتکبوا عظیما فیذموا (ابن کثیر ص۵۴۶) ورجح بعد ذالک قول عکرمہ واللہ اعلم۔ ۱۲

ف شاید ہبیرا دگہ عذاب بلکیں آختگ وھدۓ جہ حدۓ ھمادیما گوسننت گڈا رسوا ہبیں ث دو جوڑ کنگ بوننت یا فلمّا عتوا الخ، گوشتگیں آیت فلما نسوا ماذکروا بہ الخ ۓ تفسیر قرار دیگ بہ بیت یعنی ھما ،، عذاب بئیس ،، ھمے اشان ۓ شادو جوڑ کنگ اَت واجہ شاہ صاحبؒ فرمائینیت کہ مہن کنوکائیں گوں شکار کنوکان ۓ دو چارکیگ انگار کت و توک ۓ دیوارش چست کت یک روچ صحب ۓ پادا حننت نو دومی طرف ۓ مردمانی دپانی توارش نہ اشکت و دیوار ۓ سرا لک کپان ۓ چارتش دیستنش کہ ماں ہریک لوگے ۓ شادو انت آیان مردمان ۓ جاہ باران ۓ وتی مردمانی پادانی سرا وتی سرش دوردات و گریوگ بنائش کت۔ آخرماں ھمے سٹیں جاور ۓ ماں سئے روچ ۓ مُرتنت ۔ ف۲ یعنی چہ خداۓ جانب ۓ بجائیں جار جنگ بونگت کہ یہود اگر تورات ۓ حکمانی سرا عمل کنگ ۓ انگار کننت نو حق تعالیٰ داں قرب قیامت ۓ وھد پہ وھد ۓ اشانی سرا ھنچیں کسان ۓ مسلط کنان بیت کہ آیان اشان ۓ ماں بدیں عذاب ۓ گرفتار کنان بنت ، بدیں عذاب اِدۓ محکومی ۓ زندۓ گوشگ بوت چنانچہ یہود ۓ قوم کدی یونانی و کلدانی بادشاہانی زیردست اننت کدی ،، بخت نصر ،، وغیرہ مردمانی دست ۓ وار و رسوا بوننت آخرۓ داں

خٰسِـِٕیۡنَ ﴿۱۶۶﴾ وَ اِذۡ تَاَذَّنَ رَبُّکَ لَیَبۡعَثَنَّ عَلَیۡہِمۡ اِلٰی یَوۡمِ الۡقِیٰمَۃِ

بے عزتیں وا ؤ ھماوختا یاد کن کہ خبرداتئی پروردگارۓ کہ ضرور بیک کشادیم دنت پہ یہودیانی سرا تا قیامتۓ

مَنۡ یَّسُوۡمُہُمۡ سُوۡٓءَ الۡعَذَابِ ؕ اِنَّ رَبَّکَ لَسَرِیۡعُ الۡعِقَابِ ۚۖ وَ اِنَّہٗ

روچۓ ۔ ایڈولیں کسیا کہ دیان بکنت آیان ۓ بدیں عذاب ف۲ بیشک تئی پروردگار زوت عذاب کنوکنت ؤ بیشک آ

لَغَفُوۡرٌ رَّحِیۡمٌ ﴿۱۶۷﴾ وَ قَطَّعۡنٰہُمۡ فِی الۡاَرۡضِ اُمَمًا ۚ مِنۡہُمُ الصّٰلِحُوۡنَ وَ

بخشوک مہربان انت ف۳ و جدا جدائیں کتنت آماں زمینۓ فرقہ فرقہ ف۴ لہتے چہ آیان نیکنت ؤ

مِنۡہُمۡ دُوۡنَ ذٰلِکَ ۫ وَ بَلَوۡنٰہُمۡ بِالۡحَسَنٰتِ وَ السَّیِّاٰتِ لَعَلَّہُمۡ

لہتے دگر ہیمیں اَنت ؤ آزمائشتیں کتنت آیہ وشحالیان و بدحالیان تاکہ آ

یَرۡجِعُوۡنَ ﴿۱۶۸﴾ فَخَلَفَ مِنۡۢ بَعۡدِہِمۡ خَلۡفٌ وَّرِثُوا الۡکِتٰبَ

پدا برتنت ف۵ رندا آیانی پشت پد بوتنت ناخلفان ھماکہ وارث بوننت کتابۓ

یَاۡخُذُوۡنَ عَرَضَ ہٰذَا الۡاَدۡنٰی وَ یَقُوۡلُوۡنَ سَیُغۡفَرُ لَنَا ۚ وَ اِنۡ

گرنت سامانۓ اے ادنائیں زندگانی ۓ (پہ دین فروشی ۓ عوضا) وگوشنت کہ ما بخشگ بئیں ؤ اگر

یَّاۡتِہِمۡ عَرَضٌ مِّثۡلُہٗ یَاۡخُذُوۡہُ ؕ اَلَمۡ یُؤۡخَذۡ عَلَیۡہِمۡ مِّیۡثَاقُ

پدا بیت آیانی گوراھمے ہیمیں سامان گڈا آیارا زورنت ف۶ زاناں ماں کتابۓ چہ آیان عہد گرگ

الۡکِتٰبِ اَنۡ لَّا یَقُوۡلُوۡا عَلَی اللّٰہِ اِلَّا الۡحَقَّ وَ دَرَسُوۡا مَا فِیۡہِ ؕ

نبوتنگ ؟ کہ مگوشتنت پہ اللہۓ مگر حقیں خبرا ؤ آیان ونتگ ہرچیکہ ما کتابۓ نبشتنگ

وَ الدَّارُ الۡاٰخِرَۃُ خَیۡرٌ لِّلَّذِیۡنَ یَتَّقُوۡنَ ؕ اَفَلَا تَعۡقِلُوۡنَ ﴿۱۶۹﴾ وَ الَّذِیۡنَ

وآخرتۓ لوگ شرترانت پہ خداترسان آیا شما سرپد نبت ف۷ وھماکسان کہ

یُمَسِّکُوۡنَ بِالۡکِتٰبِ وَ اَقَامُوا الصَّلٰوۃَ ؕ اِنَّا لَا نُضِیۡعُ اَجۡرَ الۡمُصۡلِحِیۡنَ ﴿۱۷۰﴾

محکم دارگۓ ینت کتابۓ ؤ قائم دارنت نمازا ۔ بیشک ما نیکوکارانی ثوابۓ گار نکنیں ف۸

وَ اِذۡ نَتَقۡنَا الۡجَبَلَ فَوۡقَہُمۡ کَاَنَّہٗ ظُلَّۃٌ وَّ ظَنُّوۡۤا اَنَّہٗ وَاقِعٌۢ

و ققنیکہ چستیں کت کوہ پہ آیانی سرا گوشے کہ آسائیلیت وگمانش کت کہ آکپیت پہ آیانی

واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ۓ مبارکیں عہد ۓ مجوسیانی باجگزار اتنت ۔ پدا مسلمان حاکمان ۓ خداۓ پہ اشانی سرا مسلط فرمائینت ۔ غرض چہ ھماوھدۓ بگرداں مروچی ۓ اشان ۓ من حیث القوم عزت و آزادی ۓ زند نصیب نہ بوت بلکیں ہر جاگہ ۓ کہ بوتنت اکثر چہ حاکم و بادشاھانی دستۓ مدام ذلیل و رسوائیں زندش گوازینت ۔ اشانی مال و دولت وغیرہ ھچ چیزۓ اشان ۓ چہ اے غلامی و محکومی ۓ زندۓ رستگار کت نہ کت و نہ داں قیامت ۓ اشان رستگار کت کننت گڈا سرۓ وھدیکہ اشان دجال ۓ مددگار بوان ۓ سرکشتنت نو حضرت مسیح علیہ السلام ۓ ہمراہیں مسلمانانی دست ۓ نہ تیغ کنگ بنت کما ورد فی الحدیث ۔ ف۳ یعنی ہرکس چہ ناشری ۓ دست ۓ مکشیت بازرۓ پہ آئی سرا ماں دنیاۓ زوت عذاب ۓ راہی کنت وچنکر شومیں گنہ گارے اگر توبہ بکنت و پشومان بوان خدائے پاک ۓ نیمگۓ رجوع بکنت نو آئی بخشش و رحمت ہم بے حساب انت معاف کنگۓ ہم ھچ دیر نہ کنت ۔ ف۴ یعنی یہود ۓ دست ۓ مال فراوان توبک دگرے مخالفت ۓ ردا ہر یکے ۓ دیم پہ یک گورے ۓ دات اشان ۓ چشیں اجتماعی قوت و دبدبہ ئے ہم دستۓ نہ کپت بلکیں جدا جدا ٹولیانی تہا بہروبانگ بوننت اے احوال ھمے اُمت ۓ پہ عبرتئیگی اشکنائینگ بوگائنت ۔ ف۵ یعنی ماں اشان لھتیں نیکیں مردم ھم ہستنت مگر زیاتیں بہر کافر و فاسقانی ئیگنت ۔ پہ اشانی واسطہ ہم رجوع و انابت اللہ موقعھان ۓ یاران کت برے برے ما پہ اشان عیش و عشرت ۓ سامان جریدہ کنگت برے برے اشان ۓ پہ سکی و سوری ۓ گرفتار کنگت ۔ کہ ممکن انت احسان ۓ قبول کنان یا چہ سکیان ترسانۓ توبہ کار بہ بنت و خداۓ نیمگۓ رجوع بکننت ۔ ف۶ یعنی ماں پیشی مردمان لھتیں مردم صالح ھم اتنت رندی مردم ہچوش ناخلف بوتنت کہ ھماکتاب (تورات شریف) ۓ وارث جوڑ بوتگتنت دنیائی کمیں مالۓ عوضۓ ماں آئی آیتانۓ تحریف وکتمان بنائش کت ۔ ورشوت زورانۓ تورات ۓ حکمانی برخلاف فیصلہ دیگ شروع اش کت ۔ پدا اشانی ظلم ۓ نداگ بگرات کہ اے داہیں نالائقیں جرکنان ۓ کنان اے دعویۓ کننت کہ اے کاران مارا نقصان ۓ ھچ ترس نیستنینت ما وا خداۓ اولاد و آئی دوست انت ۔ ما نوری ہرچے بکنیں آچہ مئے ناجاہی کاران ضرور درگذر کنت ھمے عقیدہ ۓ بناۓ ۓ سرا نبار نشنگتنت کہ دیم ترۓ وھدیکہ سوب برسیت پدا رشوت زورانۓ وتی بے ایمانیۓ دوبارہ ظاہر بکنیں ۔ چوش بگوش کہ بجاھیکہ اشان پہ وتی کارانی سرا پشومان بہ بنت و دیم ترۓ واسطہ وتی ارادہ ۓ ظاہر بکنیں کہ پدا چوشیں گناہ نہ کنیں مگر چہ خداۓ ایمن بوان ۓ وتی ناشریان ۓ قائم دارگ ۓ خواھش اش ظاہر کت چہ اشیۓ زیات احمقی و بے حیائی چی بیت ۔ ف۷ یعنی ماں تورات ۓ چہ اشان ہرج عہد و پیمانے گرگ بونگت کہ ،، خداۓ جانب ۓ بغیر چہ راستۓ دگہ ھچ نسبت نہ کننت ،، زانا آ اشان ۓ معلوم نہ انت کہ ماں آئی کتاب و حکمانۓ کمی و گیشی کنانۓ پہ آئی سرا افترا کنگ اِش بنا کتگ ۔ حالانکہ کتاب اللہ (تورات) ۓ اے مردم وانتنت و دگران ۓ وانیننت گڈا جون گوشگ بیت کہ آئی بنشتانک آیان ۓ معلوم نہ انت یا یاد نہ انت حقیقت ھما انت کہ دنیاۓ فانی مناع ۓ عوض ۓ اشان وتی دین و ایمانۓ بہا کت و چہ آخرت و راحتۓ چم اش نرا آورتنت اِنکر ھم نہ زاننتش کہ ھما مردم کہ چہ خداۓ ترسانۓ تقوی ۓ راہۓ اختیار کننت پہ آیان آخرت ۓ لوگ و ادۓ عیش و نعمت چہ دنیاۓ وش حالیۓ بازار فع و اعلیٰ انت دریچنا اشان انگت ہوش بکننت ۔ ف۸ یعنی توبہ و اصلاح ۓ دروازگ انگت پچ انت ہرکس ناشریۓ یلہ دیان ۓ تورات ۓ اصلی ہدایت ۓ محکم بدارنت وھمائی ہدایت و

. . . . وپیشن گوئی ءِ رداِ اے وھدءَ قرآن کریم ءِ دامن ءَ مضبوط بدارنت وخداءِ بندگی (نماز وغیرہ) ءِ حق ءَ راست راست ءَ سرانجام بدرینت غرض وتی وا یدگرانی اصلاح ءِ نیمگ ءَ دلگوش ءَ گوربکننت خداءِ پاک اشانی محنت ءَ برباد نکنت اشان بے شک وتی مزد ءِ شرکنیں نام ءِ چشوک بنت ۱۲
ھمے صفحہ ءِ فوائد: **ف۱** یعنی ہرچ میثاق الکتاب (عہد واقرار) اشان ءَ یاد دیائینگ بوگا ئنت آگوں ھنچیں بست وبند گرگ . بوتگت کہ کوہ ءَ
چست کنان بہ آبانی سرا لونجان کنگ بوت وپدا اشان ءَ گوشگ بوت کہ ہرچے شمارا دیگ بوگا ئنت (تورات وغیرہ) آ ءَ را گوں مضبوطی وعزیمت بگرات وآ ئی نصیحتان ءَ
مدام یاد بدارِت واگرنہ پہ انکار ءِ جاور ءَ خدائے پاک اے کوہ ءِ شمے سرا دور دیان ءَ ہلاک . کنت گوں ابکرا ہتمام وترس پیش دارگ وکڈن ءِ ہرچ قول وقرارے گرگ
بوتگت افسوس انت کہ آ ءَ را ابہک ءَ فراموش کنگ بوت اِ اے کوہ ءِ لِک کنگ ءِ قصہ ماں سورہ بقرہ ءِ ربع جزء الم ءِ پدگوستگ اِ اے بیان ھمودا چارگ ببیت . **ف۲** میثاق
خاص ،، ءِ پدچہ ادا ،، میثاق عام ،، ءِ ذکر ءَ کننت تمام خفیں عقیدہ وآسمانی دینانی بنیادی سنگ ایشِنت کہ انسان خداءِ ھستی وآ ئی عمومی ربوبیت ءِ سرا اعتقاد ءَ

محکم بدارینت مذھب ءِ سرجمیں عمارت ھمے بنیادی سنگ ءِ سرا لِک بیت داں وھدیکہ اے اعتقاد مبیت ماں مذھب ءِ میدان ءَ عقل وفکر ءِ رھشونی وانبیاء و رسولانی سروسوج ہچ نفع دات کت نکننت اگر گوں پورہ ئیں غوروفکر ءَ چارگ ببیت تو آسمانی مذھب ءِ تمامیں اصول وفروع بالآخر خداءِ ،، عمومی ربوبیت ،، ءِ ھمے عقیدہ ءِ سرا سرجم بنت بلکیں دراھیں عقیدہ گوں ھیشی وابسطہ انت عقل سلیم ووحی والہام ھمے اجمال ءِ گیش وگیوار ءِ کننت یمشکا ضروری اَنت کہ اے ھدایت ءِ تخم کہ آ ءَ را کل آسمانی تعلیمات ءِ ابتدار وانتہا وتمام ربانی سروسوجانی مجمل وجود گوشگ بایدانت گوں مزن فیاضی ءَ انسانی جنس ءِ تمام مردمانی نہاشنگ وتالان کنگ ببیت نانکہ ہریک مردمے گوں وتی عقل وفہم ووحی والہام ءِ آبیاری ءِ برکت ءَ اِ اے تخم ءَ داں ایمان وتوحید ءِ شجرہ ءِ درجہ ءَ برارت وسربکنت اگر چہ قدرت ءِ جانب ءَ ماں بنی آدم ءِ قلوب ءَ ابتداء ،، اِ اے تخم ریچگ مبوتیں وچہ اے کل ءَ زبانت بنیادی وجوہری گرنجانی پاچ کنگ ءَ کار ءَ عقل وفکر ءِ حوالہ ءَ کنگ بہ بوتیں تو یقیناً اِ اے مسئلہ ھم منطقی دیلانی جاچابانی گرداب ءَ تیتر ووران ءَ یک نظری مسئلہ ءِ بیماسری کشتگت کہ بہ اِشی کل ءَ وبل بکن زبانت ترمردم ءَ تیاقی ظاہر نہ کتگت چوشکہ تجربہ پیش داریت کہ فکر واستدلال ءَ گروجیل ءَ زبانت ترنیاقی ءِ بدل ءَ فکرانی اختلاف ءِ نیمگ ءَ وتی سرکشتنگ . یمشکا قدرت ءَ جاھیکہ غوروفکر ءِ قوت ونور وحی والہام ءِ قبول کنگ ءَ قابلیت ماں بنی آدم ءَ پیداکنگ انت ، چہ اے بنیادی عقیدہ ءِ تعلیم ءَ آیان ءَ فطرۃً بہر دات کہ ماں آ ئی اجمالی بیان ءَ کل آسمانی ہدایات ورہ شونی ءِ گیش وگیوار رہ دربری کنو کنت کہ چہ آ ئی ءَ بغیر مذھب ءِ عمارت ءِ ڈیکی (پیل پاء) نتون انت کہ لک بہ بوتیں . اے ھما ازلی وخدائی تعلیم ءِ برکت انت کہ آدم ءِ اولاد ہر قرن وھمک کنڈ ءَ حق تعالیٰ ءِ عمومی ربوبیت ءِ عقیدہ ءِ سرا یک نہ یک وڑے ءَ متفق بوتگ وپیداک انت وھماچنت مردمان کتام عقلی کمزوری یا روحانی نادراہی ءِ سبب ءَ اِ اے عمومی فطری احساس ءِ برخلاف آوازش بلندکت آانجام کار دنیاءِ دیما بلکیں وتی جرندءِ نظرءَ ھم ھما دروغ بند ثابت بوتنت ، چوشکہ یک تپ وغیرہ ءِ مریضے لذت داریں ووش وشیں ورگان تلخ وبے تام گوشگ ءَ دروغ بندبیت کنت بہرحال چہ ابتدائے آفرینش ءَ

بگرداں روچ مروچی ءَ ہر درجہ وطبقہ ءِ انسانانی خداءِ ربوبیت کبریٰ ءِ سرا عام اتفاقی واجماع بہ اِشی ءَ زبردستیں دلیل انت کہ اے عقیدہ عقل وفکر ءِ دارو درمان ءَ چہ پیسر حقیقی پیداکنوکیں ءِ جانب ءَ آدم ءِ اولاد ءَ رابلا واسطہ تلقین کنگ بوتگ واگرنہ چہ فکر واستدلال ءِ رہ بندءَ اے ہمیں تپاق ءِ پیدا بوگ تقریباً ممکن نہ اَنت قرآن کریم ءِ اے امتیازی خاصیت انت کہ آ ئی ءَ ماں ھمے آیت ءَ عقیدہ ءِ اِ اے فطری یکسانیت ءِ رداِ اصلی راز ءَ ظاہر کت بلاشبہ مارا یاد نہ انت کہ اے بنیادی عقیدہ ءِ تعلیم کدی و کجا وپہ چونیں ماحول ءَ دیگ بوت بلے ھم چوشکہ یک استاذے ءَ دیگ قلم کارے ءَ یقین انت کہ ضرور آ ءَ را ماں ابتدائی عمر ءِ کسے ءَ لفظانی گوشگ سوج دات کہ چہ آ ئی ءَ بودناگی حاصل کنان مروچی پہ اے حد ءَ سر بوتگ . بہلی توری اولی لفظ پیش داروک وپیش دارگ ءِ وھدءَ جاگہ ودگہ خصوصیات بلکیں پیش دارگ ءِ جرند ھم آ ءَ را یاد نہ بیت پدا ھم چہ آ ئی ھنوگیں اثران بغین داریت کہ البت چوش الم ءَ بوتگ . بہ ھمے وڑ ءَ بنی نوع انسان ءِ علی اختلاف الاقوام والاجیال ،، عقیدہ ربوبیت الٰہی ،، ءِ سرا متفق بوگ بہ اِشی ءِ یک سرچپیں شہادت ایت کہ اے چیز ماں فطرت ءِ بُندر ءِ یک معلمے ءِ برکت ءَ بہ آ ئی ءَ سر بوتگ . باقی تعلیم خصوصیات واحوالان ءِ یاد نہ کنگ اِشی ءِ

تسلیم ءِ رداخلل پیداک کُت نکننت . ھمے ازلی وفطری تعلیم ءِ کہ جوانیں اثر داں مروچی ءَ انسانی سرشت ءِ موجود بیداک انت ھمک انسان ءَ خداءِ حجت ءِ دیما ملزم ومبار بار کنگ کہ ہرکسے وتی الحاد وشرک ءِ پہ حق بجانب قرار دیگ ءِ غفلت ، بے خبری

بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

سرا (گوشتیں) کہ محکم بگرت چیزیکہ ما شمارا داتگ وُ یاد بگرت چیزیکہ ماں آ ئی ءَ تہا ہستیں تاکہ شما بچت **ف۱**

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ

وُ وھدیکہ ڈناکتنت تئی پروردگار ءَ چہ بنی آدم ءِ پشتان آیانی اولاد وُ

أَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ ۛ شَهِدْنَا ۛ

گواہی گپتنت آیہ وتی جندانی سرا کہ آیا نیستاں من شمے پروردگار گوشتش بلے ھستے ما اقرار کنیں ۔

أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوا

قضائیں بگوشت ما قیامتے روچ ءَ کہ مارا چہ اِشی ءِ خبر نبوتگ یا بگوشت

إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ ۖ

کہ شرک وکنگ مئے پت دپیرکاں پیش چہ ما وُ ما آیانی اولاد بوتگیں گڑچہ آیان

أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ وَ

تو مارا ھلاک کنے چہ ؟ پہ ھما کاریا کہ کتگ گمراھاں **ف۲** وُ ھمیڈولا ما گیشینیں بیان کنیں آیاتان

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا

تاکہ آ بیجتر نت **ف۳** وُ گوش داریں آیان ءَ حالا ھماکسے کہ داتگنت ما آ ئیا را وتی آیات

فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ

پدا درلکشت چہ آیان پدا آ ئی ءِ رند اکپتنت شیطان گڈا بوت آ چہ گمراھان وُ اگر

شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ ۚ

ما بلوٹتیں گڈا بلندیں کنگ آ ئی ءِ درجہ پہ ھما آیتانی برکت ءَ . لیکن آ پہ زمین ءِ نیمگ ءَ لیٹت وُ رندا کپت وتی خواہش ءَ

فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ

گڈا آ ئی ءِ حال کُچک حال ءِ پیمیں اگر آ ئی ءَ بار بلڈ ءَ کہ ھسیت یا آ ئیا را بلے کہ

يَلْهَثْ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۚ فَاقْصُصِ

ھسیت اِ اے مثال اِنت ھما مردمانی کہ دروغ بندِش کتنت مئے آیات نوں بیان بکن

۲۱ ع ۹ ۱۱

معانقہ ۷

. . . . یابت وبیرکانی کورانہ تقلیدءِ عذرءَ دیما کاریت بہ آئی مقابلہءِ سرا خداءِ ھمے محکمیں حجت کہ ماں آئیءَ انسانی فطرتءِ اصلءِ نیمگءَ دلگوش گور کنائینگ بوتگ. فیصلہ کنوکیں جوابءِ شکلءَ پیش کنگ بیت. حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینیت کہ "اللہ تعالیٰءَ چہ حضرت آدمءِ پشتءَ آیانی اولاد وچہ آیان آیانی اولادءَ درکت، چہ درستان اقرار گپت بہ وتی خدائیءَ. پدا اشانءِ بہ پشتءَ داخل کت چہ اشیءَ مدعا ایشنت کہ خداءِ ربِ مطلق منگءِ رداھر کس وت کفایت کنت بیت تقلیدءِ برآئی نہ انت اگر پت شرک کنت چک ءَ لازم انت کہ ایمان بیاریت اگر کسےءَ شبہ بہ بیت کہ آ عہد ماں را یاد نہ انت گڑا چہ اشیءَ چہ حاصل بیت؟ تو ایشرا جوش سر پد بوکہ آئی نشان ماں ہر کسءِ دلءَ موجود انت وبہ درستانی زبانءِ سرا مشہور انت کہ کلاں خالق اللہ انت وکلیں جہان ایشرا منوک انت واگر کسے انکار کنت یا شرک کنت گڑا چہ وتی ناقصیں عقلءِ سببءَ وناراوت دروغ بند کنت. ف۳ ماں موضح القرآنءَ انت کہ لے قصہ یہودءَ راشکنائینت کہ آیان ھم چہ وتی عہد وقولءَ ترنگننت. جوشکہ مشرک پر تروک انت ۱۲

الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿١٧٦﴾ سَآءَ مَثَلَا ۨالْقَوْمُ الَّذِيْنَ

اے حالان تاکہ آ فکر بکننت ف۱ بدیں مثال انت ھما مردمانی کہ

كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ ﴿١٧٧﴾ مَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ

دروغ بندش کننت مئے آیات وآیان وتارا نقصان دات ف۲ ہرکسیکہ اللہ آئیارا راہ سوج بدنت

فَهُوَ الْمُهْتَدِيْ ۚ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿١٧٨﴾

گڑا آراہءَ گندیت وہرکسیاکہ چہ راہءَ ردبکنت گڑا آھمشنت زیان کاران ف۳

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۖ لَهُمْ قُلُوْبٌ

وما پیداگ کتگ پہ دوزخءَ بازینے چہ جنان ومردمان ف۴ آیاں دل ہستیں

لَّا يَفْقَهُوْنَ بِهَا ۡ وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُوْنَ بِهَا ۡ وَلَهُمْ اٰذَانٌ

کہ نفہمنت پہ آیان وآیان چم پرنت کہ نگندنت پہ آیان وآیانءَ گوش ہستنت

لَّا يَسْمَعُوْنَ بِهَا ؕ اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ ؕ اُولٰٓئِكَ

کہ نیشکننت پہ آیان آچاریادیں جانورانی پیما ینت بلکیں چہ آیاں گمراہ ترنت ھمشانت

هُمُ الْغٰفِلُوْنَ ﴿١٧٩﴾ وَلِلّٰهِ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوْهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا

بے خبریں مردمان ف۵ واللہءَ راہستنت شرشریں نام نوں توار پر دیت آئیارا پہ ھمے ناماں. وبلِت

الَّذِيْنَ يُلْحِدُوْنَ فِيْٓ اَسْمَآئِهٖ ؕ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٨٠﴾

ھماکسانءَ کہ کجروی کننت ماں آئیءِ نامان وتی کتگیں کارانی جزا ایش زوت رسیت ف۶

وَمِمَّنْ خَلَقْنَآ اُمَّةٌ يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُوْنَ ﴿١٨١﴾ وَ

وچہ ھماکسان کہ ما پیداگ کنگنت یک ایڈولیں امتے ہستنت کہ حقیں راہءَ رایش دارنت وھمائیءِ سرا انصاف کننت

الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٨٢﴾

وھماکسان کہ دروغ بندش کننت مئے آیات آہستہ آہستہ ما گرنتے تہش کاریں چہ ھماجاھیکہ آیانءَ خبر ھم نبیت

وَاُمْلِيْ لَهُمْ ۗ اِنَّ كَيْدِيْ مَتِيْنٌ ﴿١٨٣﴾ اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوْا

ومن آیانءِ مہلت دیاں بیشک منی حیلہ محکم انت ف۵ آیا آیان فکر نکت

منزل ۲

ع ۲۲ / ۱۰ / ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد: گیشتر مفسرانی نزیکءَ اے آیتان بلعم بن باعوراءِ حقءَ نازل بوتنت کہ آ یک عالم ونصرفءِ خداوندیں درویشے اَت. رندترءَ اللہءِ آیتان وہدایتانءَ انگار کنان جنیںءِ اغوا روچہ مال ودولتءِ لالچءِ حضرت موسیٰءِ مقابلہءَ وتی تصرفانءَ کارمرزکنانءَ ونا پاکیں رہ بندانی ظاہر کنگءَ تیار بوت. آخر آئیءَ حضرت موسیٰ علیہ السلامءِ ہچ نقصان دات کت نہ کت وت ابدی مردود جوڑ بوت آیات اللہءِ ہرچ علمے بلعمءَ نصیب بوتگت اگر خداءَ بواھتیں تو آئی برکتءَ آئیرا بہ اعلائیں درجہءَ فائز بکرتیں وا اے ھماوھدءَ بوتگ بوتگت کہ آئیرا بہ وتی علمءِ سرا عمل وآیات اللہءِ رندگیریءِ توفیق بہ بوتیں. لیکن جوش نہ بوت برچاکہ آوت چہ آسمانی برکتان وآیتان دیمءَ تاب دیانءِ زمینی شہوت ولذتانی نیمگءَ لیٹ وارتگت وھم شیطان آئی دمبءَ کپتگت. دانکہ بکائیں کجروکان وگمراھانی قطارءَ شامل بوت. آ وھدءَ آئی حال چوھماسگءَ ترتگت، کہ آئی زبان درالونجان وبروبر ھسک وھنیان بہ بیت، اگر فرض بکن آئی سرا بار بلڈیں یا ھکل بدئیں یا آئیرا ہچ مگوشیں وھنچوش ویل بکنیں بہ ہرجاورءَ ھستیت وزبانءَ لونجان کنت چیاکہ طبعی وڑءَ دلءِ کمزوریءِ سببءَ گرمیں گواتءِ دراچگل دیگ وسارتیں ونازکیں گواتءَ توکءَ کشگءِ سرا بہ آسانیءَ قادر نہ انت ھمے پیما بہ سفلی خواھشان دپ جتگیں سگءِ احوال بوت کہ اخلاقی نزوریانی سببءَ آیات اللہءِ "دیائینگ" و "نہ دیائینگ" یا بیم تراپ کنگ ونہ کنگ دوئیں جاوریہ آئی حقءَ برو بر بوتنت. سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ○ چہ دنیاءِ حرصءَ آئی زبان درالونجان بوت وچہ آیاتانی ترک کنگءِ گرانی بدحواسی وپریشان حالیءِ نقشہ "برو بر ھیسک وھنیانی" ءِ صورتءَ ظاہر بوت ممکن انت کہ "بلعم" ءِ باطنی ومعنوی جاورءَ ظاہر کنگءِ واسطہ ایوکءَ بہ یک مثالےءِ وڑءَ اے مضمون (اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ) ذکر کنگ بوتگ، وجوش بیت کنت کہ ظاہری وحسی وڑءَ چوسگءَ زبان ڈنءَ دربئیت ومدام چوپریشان، بدحواس وترسوکیں مردمءَ ھیسک وھنیان بہ بیت العیاذ باللہ. آیتانی شان نزول توری ہرچے بہ بیت بہ ہرجاورا اہنچوشیں ہوا پرستانی بدیں انجام بیان کنگ بوتگ کہ آحقءَ قبول کنگ یا آئیرا بہ سرجمیءَ زانگءَ پدمحض بنیادی طمع وسفلی واھشانی دمبءَ کپانءَ واحکام الہیءَ ویل کنانءَ بہ شیطانءِ اشارہءَ گام گیجوک بہ بنت وخداءِ عہد ومیثاقءِ غرضءَ ہچ مدارنت جوش بگوش کہ یہودءَ ہم بیم تراپ دیگ بوت کہ تہنا کتابءِ علمءَ ہچ نفع دیوک بیت نہ کنت دانکہ راستیں معنیءَ آئی رندگیریءَ مکننت مَثَلُ الَّذِيْنَ حُمِّلُوا التَّوْرٰىةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوْهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا (الجمعہ رکوع ۱) بہ علماءِ سوءَ ماں اے آیتان مزن عبرتناکیں سبق موجود انت اگر دلگوش گور بکننت. ف۲ بہ مشرکاں وغیرھانی ردءَ قرآنءَ عنکبوت ذباب (موکو، مکسک) وغیرھانی مثال بیان فرمائینتگ. مگرا اے مردمانی مثال ھنچوش بد انت کہ کتام غیرتمند مردم (دانکہ آئیءَ وس بروت) آئیرا بہ وتی سرا چسپیان کنگءَ تیار نہ بیت وہرے حیا وغدارس مردم آئیرا بہ وتی جاورءَ چسپیان کنت گڑا آھنا وتانا دان بار کنت. ف۳ علم وفضل ھم انسانءَ ھماوھدءَ نفع دنت کہ چہ خداءِ ھدایت ودستگیریءِ صحیحیں علمءِ ردءَ گام گیجگءِ توفیق ای بہ بیت وہرکسءَ آ بہ نچکیں راہءِ گام گیجگءِ توفیقءَ مدنت نو گڑا توری بہتی مزن علمی فضیلت وقابلیتءِ خداوند بہ بیت، جوش بفہم کہ آئیرا چہ نقصان وناوانءَ ابید دگہ ہچ بدستءَ نئیت. پمشکا انسانءَ لازم انت کہ بہ وتی علم وفضلءِ سرا مغرور مبیت بلکیں

.... دائمّا چہ خداءِ ہدایت و توفیق ءِ طلب گار ببیت ۔ ف۴ اے آیت سرظاہرءَ آیت وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِیَعْبُدُوْنِ ءِ معارض معلوم بیت
پمشکا لھنیں مفسران ءَ اودا ماں " لیعبدون " ءَ " لام غایت " واداماں " لجھنّم " ءَ " لام عاقبت " مراد گپتگ یعنی چہ درستانی پیدا کنگ ءِ اصلی مطلب و عبادت انت
لیکن بازیں جن و انس چونکہ اے مطلب ءِ تمام نہ کننت و انجام کار ماں دوزخ ءَ دیم دیگ بنت ۔ اے انجام ءِ حساب ءَ گوشت کنیں کہ چوش بگوش آیان پہ دوزخ ءِ پیدا کنگ
بوتگنت کمانی قولہ تعالیٰ فَالْتَقَطَهٗۤ اٰلُ فِرْعَوْنَ لِیَكُوْنَ لَهُمْ عَدُوًّا وَّحَزَنًا ۔ باقی محققین گوشنت اے تکلف ءِ حاجت نیسننت آ ہردوئیں جاگہان " لام غایت " ءِ مراد
گرنت مگر ماں " لِیَعْبُدُوْنِ " ءَ غایت تشریعی و اداماں " لِجَهَنَّمَ " ءَ غایت تکوینی بیان کنگ بوتگ ۔ ف۵ یعنی دل ۔ گوش ۔ چم درست موجود انت ولیکن نہ چہ دل ءَ ماں
" آیات اللہ " ءَ غور و بچار کننت نہ قدرت ءِ نشانانی بہ شری ءِ مطالعہ کننت و نہ خدائی گپان ءَ بہ اشکنگ ءِ خاطرءَ گوشدارنت ۔ چوشکہ چارپادیں جانورانی تمام زانگ ایوکءَ پہ وردو
نوش و حیوانی جذبگانی دائرہ ءِ تہا محدود بنت اشانی ہم ھمے جاورانت کہ دل و دماغ ۔ دست پاد ۔ گوش چم غرضیکہ خداءِ داتگیں تمامیں قوت تہنا دنیاوی لذت و مادی خواھشانی سرجم
کنگ ءَ وقف انت اشان ءَ پہ انسانی کمال و ملکوتی خصلتانی

مَا بِصَاحِبِهِمْ مِّنْ جِنَّةٍ ؕ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِیْرٌ مُّبِیْنٌ ﴿۱۸۴﴾

کہ آیانی ہمنشینا ھچ گنوکی نیستیں ۔ تئیں آ مگر (چہ عذاب ءَ) ترسینوکیں ظاہریں ۔

اَوَلَمْ یَنْظُرُوْا فِیْ مَلَكُوْتِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ

آیا آیان بچارت ماں آسمانانیگ و زمین ءِ بادشاھیا و آچیز کہ پیدا کنگ اللہ ءَ

مِنْ شَیْءٍ ۙ وَّاَنْ عَسٰۤی اَنْ یَّكُوْنَ قَدِ اقْتَرَبَ اَجَلُهُمْ ۚ فَبِاَیِّ

چہ ہر چیزءَ و ماں اے خبرا کہ شاید نزیک رستگ آیانی مدّت ف۱ نوں پہ کجی

حَدِیْثٍۭ بَعْدَهٗ یُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۸۵﴾ مَنْ یُّضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِیَ

خبر ءِ سرا ایمان کارنت رند چہ ایشی ءَ ف۲ کسیا کہ اللہ چہ راہا ردبکنت گڑا نیستنت آئیارا ھچ راہ

لَهٗ ؕ وَیَذَرُهُمْ فِیْ طُغْیَانِهِمْ یَعْمَهُوْنَ ﴿۱۸۶﴾ یَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ

سوج دیوکے ۔ و الیت آیان ءَ کہ لاوتی گمراہی ءِ تہا سرگردانت ف۳ جُست کننت ترا چہ

السَّاعَةِ اَیَّانَ مُرْسٰىهَا ؕ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّیْ ۚ لَا یُجَلِّیْهَا

قیامت ءَ کہ کدی بگنت آئی ءِ قائم بوگ ۔ بگوش کہ آئی ءِ خبر خاص گوں منی ربّ ءَ انت ظاہر نکنت آئیارا

لِوَقْتِهَاۤ اِلَّا هُوَ ؔۘ ثَقُلَتْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ لَا تَاْتِیْكُمْ اِلَّا

پہ وقت ءِ مگر ھماوت ۔ گرانیں بارے آماں آسمانان وماں زمین ءَ ۔ نییت آپہ شمے سرا مگر

بَغْتَةً ؕ یَسْـَٔلُوْنَكَ كَاَنَّكَ حَفِیٌّ عَنْهَا ؕ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ

ناگہانی ف۴ جُست کننت ترا گوشئے کہ تو ماں آئی ءِ شوھازئے ۔ بگوش کہ آئی ءِ خبر خاص گوں

اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا یَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۷﴾ قُلْ لَّاۤ اَمْلِكُ لِنَفْسِیْ

اللہ ءَ انت لیکن گیشتریں مردم نزاننت ف۵ بگوش کہ من مستر نہ یاں وتی نفس ءَ

نَفْعًا وَّلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ ؕ وَلَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَیْبَ

فائدہ ءِ و نہ نقصان ءِ مگر ہرچیکہ بلوٹیت اللہ واگر من بزانتین اِنت غیبی خبران

لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَیْرِ ۛۚ وَمَا مَسَّنِیَ السُّوْٓءُ ۛۚ اِنْ اَنَا اِلَّا نَذِیْرٌ

گڑا من حاصل کنگت بازینے چہ نیکیان و نرسنگت منارا ھچ تکلیفے ف۶ من خالی ترسینوک

حصول ءِ ھچ سروکار نیستنت بلکیں اگر چارگ ببیت تو اشانی جاورچہ یک حسابے ءَ چہ جانوران ہم بدترنت ۔ جانور پہ خداوند ءِ توارءَ ھمادمان ءِ حاضر بیت آئی ھکل ءِ سرا وشتیت اشان کدی ہم حقیقی ایں مالک ءِ توار ءِ سرا گوشان ءِ لک نہ کننت یدا جانور چہ وتی فطرت ءِ داتگیں قوتان ھماکاران ءِ گرنت کہ پہ آیان قدرت ءَ مقرر کتگنت زیات ءِ ماں آیان استعداد و قابلیت نیسنتنت ولیکن ماں انسانان روحانی و عرفانی بودناکی ءِ ہرچ فطری قوت و استعداد ودیعت کنگ بوتگنت آترا چہ وتی بے راہ روی و کاہلی ءِ بناءِ دستان وت بباداتو بے کار جوڑکنت ۔
ف۱ غافلین ءِ احوال ءِ ذکر ءَ پدا ایمان داران ءِ بیم تراپ دات کہ شما غفلت ءِ راہ ءَ اختیار مکن اِت غفلت ءَ دور کنوکیں چیز خدا ءِ یاد انت پمشکا شما مدام آترا گوں خوبیں ناماں توار پہ بجن اِت وگوں جوانیں توصیفان ءِ یاد بگرات ہر کس آئی صفتانی ردا کجی و چوٹ چیوٹی ءِ راہ ءَ اختیار کننت آیان ءِ ویل بکن آیان ہرچے کننت آئی ویال ءِ وت گندنت ، خدا ءِ نام و صفتانی بابت ءَ کج روی ایش انت کہ خدا ءِ سرا ھنچیں نام یا صفت ءِ بیان کنت کہ آئی اجازت شریعت ءَ نداتگ و آ حق تعالیٰ ءِ مزن شانی و بزرگی ءِ قابل نیستنت یا آئی خاصیں نام و صفت ءَ پہ غیر اللہ ءَ اطلاق بکنت یا آیانی معنیٰ ءِ بیان کنگ ءِ دہرءِ بے کاریں تاویل و گرو جیل بکنت یا آیان معصیت مثلاً (سحر وغیرہ) ءِ موقع ءَ کارمرز بکنت اِے کل کجروی ءَ شامل انت ۔
ف۲ اے جماعت و اجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اُمّت اِنت کہ آئی ءَ چہ ھمک وڑ ءِ افراط و تفریط و کجروی ءَ جدا بوان ءَ راستی ، انصاف و میانہ روی ءِ رہ بند ءَ زرتگ ۔ و بہ ھمیشی ءَ دگران ءَ دعوت ہم دنت دیم ترءَ اِے اُمّت ءِ مخالفت کنوک و حق ءَ دروغ بند کنوکانی ذکر انت ۔ ف۳ دروغ بند کنوکیں گنہ گاران ءَ یا زبرءَ فوراً سزا دیگ نہ بیت بلکیں پہ آیان دنیاوی عیش و روزی ءِ کشادگی ءِ دروازگ پچ کنگ بیت حتیٰ کہ چہ خدائی سزاءَ بے فکر بوان ءَ جرم و گناھانی کنگ ءَ ردا زیات دلیر جوڑ بنت اِے بیما اشان ءَ ہرچ مستریں سزائے رسگی انت ۔ کم کم ءَ وتارا اعلانیہ و سرجمی ءَ آئی ءِ مستحق ثابت کننت ھمیش خدائے مہلت دیگ و استدراج انت چہ وتی احمقی و بے حیائی ءِ ہنچوش فہمنت
کہ مئے سرا مہربانی بوگائنت و درحقیقت ءَ اشان ءِ پہ مستریں عذاب ءَ تیار کنگ بوگائنت خدا ءِ " کید " (ریک یا خفیہ تدبیر) ھمیشنت کہ ہنچوشیں کارسازی بہ بیت کہ آئی ظاہر رحمت و باطن قہر و عذاب بہ بیت بے شک خدا ءِ تدبیر مزن مضبوط و پختہ انت کہ آترا بہ کنام حیلہ یا تدبیر ءَ ٹگلینگ نہ بیت ۔ ۱۲
ھمے صفحہ ءِ فوائد :۔ ف۱ یعنی آخر کار " آیات اللہ " ءَ دروغ بند کنگ وچہ آئی بدیں انجام ءِ غافل بوگ ءِ سبب چی انت اے آیتانی آروک معاذ اللہ کنام بے عقل و مجنون نہ انت آئی ءَ وتی سرجمیں زند بہ شمے میانجی ءَ گوازینت چہ آئی حور دو مزن ہمک جاورءَ شما معلوم دارات چہ آئی عقل و دانش امانت و دیانت ءَ شما چہ پیش ءَ واقف و سرپد اِت آئی ءَ چہ ہر کس ءِ جانب ءَ اِے آیتان ءَ آورتگ ۔ آ کل جہان ءِ مالک شہنشاہ مطلق و ھمک چیزءَ پیدا کنوک انت ۔ کہ آئی حکومانی بندو بست سک محکم و مضبوط انت بلکیں ہر یک حورد و مزنیں چیز کہ آئی ءَ پیدا کتگنت غور اگر بکنئے تو اے تکوینیہ آیات " تنزیلیہ آیتانی " تصدیق ءَ کننت گڑا اللہ ءِ آیتانی تسلیم کنگ ءَ ردا شمارا چہ عذر ھسننت ، ہنچوش معلوم ببیت کہ شاید اشانی مرگ و ہلاکت ءِ وھد نزیک اختگ پمشکا پہ بعد الموت ءَ ہرچ تیاری ءَ کنگ لوٹیت آترا بیدانت

۲۳ ع ۷ ۱۳

وَبَشِيْرٌ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۱۸۸﴾ هُوَ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ

وبشارتے دیوکیاں پہ ھما قوم ءِ کہ ایمان کارنت آ ھما ئنت کہ پیداگی کتگ شمارا چہ یک

وَّاحِدَةٍ وَّجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا ۚ فَلَمَّا تَغَشّٰىهَا

جانیا وپیداگی کُت چہ ھما ئیا آئی ءِ جَن تاکہ آرام بگریت آئی ءِ گورا وفتیکہ نزیکی کت مرداگوں وتی جَن ءَ

حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيْفًا فَمَرَّتْ بِهٖ ۚ فَلَمَّآ اَثْقَلَتْ دَّعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا

باری چِست کت بارے سبکیں گڈّا تِہ گردالگِت گوں ھمائی . پدا وفتیکہ باری گران بوت ہردو کان توار پرکُت اللہ ءِ وتی پروردگا

لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَّنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۸۹﴾ فَلَمَّآ اٰتٰىهُمَا

کہ اگر تو بدیے مارا سلامتیں چُکّے گڈّا ما باز تئی شکر گذار بئیں پدا وفتیکہ دا تنتی چُکّے

صَالِحًا جَعَلَا لَهٗ شُرَكَآءَ فِيْمَآ اٰتٰىهُمَا ۚ فَتَعٰلَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۱۹۰﴾

سلامتیں تا ھیننش پہ آئیا شریدار ماں آئی ءِ وتی دا تگیں چیزا۔ نوں اللہ بلند ترِنت چہ آیانی شریدار ءِ تا ھینگا

اَيُشْرِكُوْنَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَّهُمْ يُخْلَقُوْنَ ﴿۱۹۱﴾ وَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ

آیا شریک کننت ایڈو لیناں کہ پیداگ نکننت یک چیزی ھم وآ دت پیداگ کنگ بنت وُکت نکننت

لَهُمْ نَصْرًا وَّلَآ اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُوْنَ ﴿۱۹۲﴾ وَاِنْ تَدْعُوْهُمْ اِلَى الْهُدٰى

آیانی مدت ءَ وُنہ وتی مدت کننت واگر شما توار کن اِت آیان ءَ پہ راہ ءِ نیمگ ءَ

لَا يَتَّبِعُوْكُمْ ۗ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوْهُمْ اَمْ اَنْتُمْ صَامِتُوْنَ ﴿۱۹۳﴾

نرونت پہ شمے توار ءِ سرا، برابرنت پہ شمے سرا کہ آیانا توار بکن اِت یا کہ خاموش ببیت

اِنَّ الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ عِبَادٌ اَمْثَالُكُمْ فَادْعُوْهُمْ

بیشک ھما کسان کہ شما ئیش نوار کن اِت اللہ ءَ چہ بغیر آبندہ انت شمے پیمیں اَچہ توارش بکن اِت

فَلْيَسْتَجِيْبُوْا لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۱۹۴﴾ اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَّمْشُوْنَ

گڈّا بایدانت کہ شمے جواب ءَ بدینت اگر شما راست گوشت آیا آیان ءَ پاد برنت کہ پہ ھما پادان

بِهَآ ۫ اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَّبْطِشُوْنَ بِهَآ ۫ اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُّبْصِرُوْنَ بِهَا ۫

رونت . یا آیان ءَ دست برنت کہ پہ ھما دستان گرنت ، یا آیان ءَ چم برنت کہ پہ ھما چمّان گندنت

منزل ۲

…… ۳ ہدایت وضلالت ہر چیز خداء ِ قبضہ ءَ انت . وَ آ ملوٹیت تو ھدایت ءِ سرجمیں ازباب ہچ نفع دات کت نہ کننت البت عادۃً آ ھما وہدءَ ھدایت ءِ توفیق ءَ دنت وھدے بندہ وت چہ وتی کسب واختیار ءَ بہ آراہ ءِ سرا روگ بلوٹیت باقی ہرکس پہ زانت کاری ءَ بدی وناشری ءِ رہ بندءَ بزوریت نو خدا ہم راہ سوج دیگ ءَ پد آئرا بہ ھما جاورءَ ویل کنت . ۴ بیش ءَ ماں " عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ قَدِ اقْتَرَبَ اَجَلُهُمْ " ءَ ھما قوم ءِ اجل (مرگ) ءِ ذکر اَت کہ آیان ءَ معلوم نہ انت کہ اجل کدی کیت ادا بہ کلیں دنیاء ِ اجل (قیامت) ءِ بابت ءَ سر زلنش فرمائینت کہ وھدے کسے خصوصاً بہ وتی مرگ ءَ ناسر پد انت کہ کدی کیت گڈّا سرجمیں دنیاء ِ مرگ ءِ احوال ءَ کے دات کنت کہ فلان تاریخ وفلاں ماہ وسال ءَ کیت آئی یقینی علم ءَ چہ خداء ءَ سوا کہ آ علام الغیوب انت دگہ کس نزانت ھمائی جرند بہ مقربیں وھدءَ آئرا ظاہر کنت کہ بہ خداء ِ علم ءَ آئی وھدایش اَت ماں آسمان وزمین ءَ آ یک مزن گرانیں واقعہ ءِ بیت وآئی علم ھم مزن گران بیت کہ ابید چہ خداء ءَ دگہ کس ءَ حاصل نہ بیت اگرچہ آ واقعہ ءِ باز نشانان ءَ نبیان خصوصاً مئے پیغمبر آخر الزمان صلی اللہ علیہ وسلم ءَ بیان فرمائینتگنت پدا ھم اے تمامیں علامتانی ظاہری ءِ پد وھدے قیامت واقع بیت تو بلکل بہ بے خبری ءِ جاور ویک بارگی ظاہر بیت چوشکہ بخاری وغیرہ حدیثانی تہا تفصیلاً مذکور انت . ۵ چہ اے مردمانی سوال ءَ وڑ ءَ ھمے ظاہر بیت کہ چوش بگوش کہ آیان شمے بابت ءَ ھنچوش فہمنت کہ شما ھن اِے مسئلہ ءِ تحقیق وبٹ ولوٹ ءَ گلائیش بونگے دشوھاز ءَ پد داں کہ آئی علم ءَ شما رسائی حاصل کتگ حالانکہ اے علم گوں حق تعالیٰ شانہٗ مخصوص انت انبیاء علیہم السلام بہ ھما چیز ءِ رندا نہ کپنت کہ چہ آئی ءَ خداء ءَ بہ وتی مصلحتانی ردا دور داشتگ . نہ آیان ءَ اختیارے حاصل انت کہ ہرچے بلوٹنت کوشست کنان ءِ آئرا الّم ءَ بزان انت درحقیقت ءَ آیانی منصب ایشنت کہ ہرقدرے حساب علوم وبزرگی ءِ چہ خداء ِ جانب ءَ گیش دیان بہ بیت گوں شکر ومنّت ءَ آئرا قبول کنوک بہ بنت مگر اے جبران ءَ گیشتر عوام کا لانعام چون بزان انت . ۶ ماں آیت شریف ءَ بیش دارگ بونگ کہ یک بندھے نوری ہرقدر مزن ومستریہ بیت نہ وتی توک ءَ مستقل اختیار داریت ونہ احاطہ کنوکیں علم . سید الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلم کہ اولی وآخری علمانی داردک وزمینی خزانگانی چابیانے امین (امانت دار) جوڑ کنگ بونگت آئرا جوش جار جنگ ءَ حکم انت کہ دگران ءَ بل من وتی جرند ءَ ہچ نفع نتونان کہ بدیاں ونہ وتارا چہ نقصان ءَ رکھینت کت کناں مگر ہمنکہ اللہ بلوٹیت ومنارا قدرت چہ وتی مہربانی ءَ بدنت واگر من غیب ءَ ہر یک خبرے ءَ بزانتیں تو بازیں ہما خیروکامیابیان ءَ ھم حاصل کتگنتوں کہ بہ علم غیب ءَ نہ بوگ ءِ سبب ءَ فوت بنت و ھم منارا کدی ناگیگیں جاور بیش نیا تنگ . مثلاً " اِفک " ءِ واقعہ ءَ داں چنکر روچ ءَ چہ وحی ءَ نہ آیگ ءِ سبب ءَ واجہ پریشان بوت . ماں حجۃ الوداع ءَ واجہ پیغمبر ءَ صاف صاف گوشت " لو استقبلت من امری ما استدبرت لما سقت الهدیَ " (اگر من چہ پیش ءَ بزانتیں کہ رند ءَ چے پیش آیگی انت تو حجر من ھدی ءِ جانور بہ وتی ہمراہی ءَ نہ زرتگت) اے پیمیں بازیں واقعہ ھستنت کہ چہ علم محیط ءِ برکت ءَ چہ آیان وتارا دور دارگ گوں مزن آسانی ءَ ممکن ات چہ اشان درستاں زیات حیران کنوکیں واقعہ البشنت کہ " حدیث جبرئیل " ءِ ماں لھتیں روایتان واجہ ءَ صراحتً فرمائینت کہ اے اوّلی موقع انت کہ من جبرئیل ءَ داں والیسی ءَ جاہ نیارت . وہدیکہ آ یا داحت شُت نو رندا معلوم بوت کہ آ جبرئیل اَت . اِے واقعہ بہ محدثین ءِ گیش وگیوار ءِ روءَ بلکل واجہ ءِ عمر ءِ گڈّ سر ءَ بیگنت . ماں اشی ءَ بہ قیامت ءِ سوال ءِ ردا " ما المسئول عنها باعلم من السائل " ارشاد فرمائینت یعنی پیشدارگ بوت کہ احاطہ داروکیں علم ابید چہ خداء ءَ دگہ کس ءَ حاصل نہ انت وَ علم غیب ءِ وتی جاگہ انت ، محسوسات ومبصرات ءِ سرجمیں علم ھن چہ خداء ِ بخشش ءَ حاصل بیت آ کدی ملوٹیت تو ما محسوسات ءِ ادراک کنگ نتونیں . بہرجاور ءَ ماں اے آیت ءَ صاف صاف پیشدارگ بوت کہ " اختیار مستقل " یا " علم محیط " چہ نبوت ءِ لوازم ءَ نہ انت چوشکہ لہتیں جاہلان ھنچوش فہمنگت البت شرعیتی علم کہ آ گوں نبیانی منصب ءَ تعلق داریت آئی علم کامل بوگ لوٹیت وَ تکوینیات ءِ علم ءَ ، خدا ہرکس ءَ ہر قدر بلوٹیت عطا فرمائینیت . ماں اے بابت ءَ مئے سرداریں واجہ چہ تمام اولین وآخرین ءِ سر افضل وبالا ترانت واجہ ءَ ہمنکہ بے شمار علوم ومعارف حق تعالیٰ ءَ عطا فرمائینتگنت کہ اشان ءَ بگیرءَ یارگ ءِ طاقت ہچ مخلوق نداریت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ۔ ۱ خداء کل انسانان ءَ چہ آدم ءَ پیدا کت . بہ آدم ءِ دل ءِ قرار و دل جمعی ءَ چہ ھمائی جرند ہمائی جوڑی (جُٹ) (حوّا) جوڑ کت پدا چہ ہردوئینان نسل رھوار بوت وھدیکہ مرد ءَ چہ جنین ءَ وتی فطری واھگ ءَ پورہ کت تو جنین حاملہ (لاپ پُر) بوت حمل ءِ شروعات ءَ آئی ءَ ہچ گرانی نہ مارِت جنین چو پیش ءَ رو وآ ترو تاب

اَمْ لَهُمْ اٰذَانٌ يَّسْمَعُوْنَ بِهَا ؕ قُلِ ادْعُوْا شُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ كِيْدُوْنِ

یا آیان ءِ گوش پرنت کہ پہ ھما گوشاں باشگنت. بگوش کہ تو ار بجن اِت وتی شریداران، رندا منی ضرر دیگے جیلیا بکن اِت

فَلَا تُنْظِرُوْنِ ﴿۱۹۵﴾ اِنَّ وَلِیِّیَ اللّٰهُ الَّذِیْ نَزَّلَ الْكِتٰبَ ۖ وَهُوَ

گڈا منا مہلت مدیت ؀ بیشک منی نگہبان اللہ انت ھما کہ دیمی داتگ کتاب و آ

يَتَوَلَّی الصّٰلِحِيْنَ ﴿۱۹۶﴾ وَالَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ

نگہبانیا کنت نیکیں بندہانیا ؀۲ و ھما کساں کہ تو ارش کن اِت شما بغیر چہ آئیا آ کت نکننت

نَصْرَكُمْ وَلَآ اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُوْنَ ﴿۱۹۷﴾ وَاِنْ تَدْعُوْهُمْ اِلَی الْهُدٰی

شمے مدتا و نہ وتی مدت دات کننت ۔ و اگر تو ار بکن اِت آیانءَ پہ راہ ءِ نیمگ ءَ

لَا يَسْمَعُوْا ؕ وَتَرٰىهُمْ يَنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُوْنَ ﴿۱۹۸﴾ خُذِ

ھچ نیشکننت و گندے تو آیانءَ کہ چار گا بنت تئی نیمگ ءَ و آ نگندنت ؀۳ عادت

الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجٰهِلِيْنَ ﴿۱۹۹﴾ وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ

بکن درگذشت کنگ ءَ و حکم بکن نیکیں کارے کنگ ءَ و یک کنارہ بو چہ جاھلان و اگر برانگیختہ بکنت ترا

مِنَ الشَّيْطٰنِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ؕ اِنَّهٗ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۰۰﴾ اِنَّ

شیطانے وسوسۓ گڈا پناہ بلوٹ چہ اللہ ءَ، ھما ونت اشکنوک زانوک ؀۴ بے شک

الَّذِيْنَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طٰٓئِفٌ مِّنَ الشَّيْطٰنِ تَذَكَّرُوْا فَاِذَا هُمْ

ھما کسانیکہ خداءِ ترسش ھستنت وفتیکہ بربنت آیانءِ خیالے چہ شیطان ءَ خداءِ یاد اکننت پدا یک اناگہ

مُّبْصِرُوْنَ ﴿۲۰۱﴾ وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوْنَهُمْ فِی الْغَیِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُوْنَ ﴿۲۰۲﴾

آیانی چم پچ بنت و شیطانانی براتان گر کننت برنت آیانءِ شیطان ماں گمراہیءَ تہا پدا آ کوتاہی نکننت ؀۵

وَاِذَا لَمْ تَاْتِهِمْ بِاٰيَةٍ قَالُوْا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا ؕ قُلْ اِنَّمَآ اَتَّبِعُ مَا

و وفتیکہ تو نبرءِ آیانی گورا نشانیۓ گڈا گوشنت کہ پرچے چہ دتی طرف ءَ نسازءِ آئیا را. بگوش کہ من پیرویءَ کناں ھما

يُوْحٰٓی اِلَیَّ مِنْ رَّبِّیْ ۚ هٰذَا بَصَآئِرُ مِنْ رَّبِّكُمْ وَهُدًی وَّرَحْمَةٌ

چیزءِ کہ حکم کنگ بیت پہ منی نیمگءَ چہ منی ربءِ طرفءَ. اے روشنیں دلیلنت چہ شمے ربءِ طرفءَ و ھدایت و رحمت انت

۔۔۔۔۔۔۔۔ کت وھدیکہ لاپ مستر بوت والبشر اکے ءِ زانتگت کہ ماں آئی توک ءَ چہ چیز پوشیدہ انت بمشکا مردو جنین ہردوئینانءَ حق تعالیٰ ءِ بارگاہ ءَ عرض کت کہ اگر شما بہ وتی مہربانی ءَ سلامتیں بودی چکے بہ بخشئے تو ما دوئیں (بلکیں مئے نسل ہم) تئی شکرءِ گزار بئیں. خداءَ وھدے اشانی اے واھگءِ سرجم کت تو مئے داتگیں چیزءِ تہا دگرانی بہر کشگ اش شروع کت مثلاً کسے ءَ وتی عقیدہ چوش ظاہر کت کہ اے اولاد فلان زندہ یا مردہ مخلوق ءِ مارا داتگ کسے ءَ اے عقیدہ ءَ نداشت بلے آئی ءَ عملاً نذر و نیاز بنا کُت یا چُک ءِ پیشانی بہ آئی دیما جہل کت یا چک ءَ نام ھنچوش پر بست کہ چہ آئی شرک ظاہر بیت مثلاً عبدالعزیٰ، عبدالشمس وغیرہ. غرض ھرچ حقئے کہ حقی ایں خداءِ بندئیگت آیرا اعتقاداً یا قولاً یا فعلاً دگرانءَ دیگ بوت، شر بزان اِت حق تعالیٰ چہ شرکءِ ھمابیں قسماں بالاو برزانت ماں اے آیتان حسن بصری وغیرہءِ فکرءِ روءَ خاص آدم وحواءِ نہ بلکیں عام النسانانی نقشہ بیان کنگ بوتگ بے شک ابتداء ماں ،، هُوَ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا ،، ءِ بنگیجی بیما آدم وحواءِ ذکرات مگر چہ آئیءَ پد مطلقاً مردو جنین ءِ ذکرءِ نیمگءَ واتری بوت وچوش بازجاگہ ھم بیت کہ چہ یک شخصےءِ ذکرءِ جنسءِ ذکرءِ نیمگءَ واتری بیت چوشکہ ماں ولقد زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيْحَ وَجَعَلْنٰهَا رُجُوْمًا لِّلشَّيٰطِيْنِ، ءِ ھما استاران ءِ ،، مصابیح ،، فرمائینتگ کہ آپر وشوکیں استار نہ انت کہ چہ آیان رجم شیاطین بیت. مگر اداچہ مصابیحءِ جرندءَ مصابیحءِ جنسءِ نیمگءَ کلامءِ منتقل کنگ بوت اِے تفسیرءِ روءَ ماں ،، جَعَلَا لَهٗ شُرَكَآءَ ،، ءِ ھچ اشکال درانہ بیت مگرچہ سلفءِ زبانءَ ترھے منقول انت کہ ماں اِے آیتان تہنا آدم وحواءِ قصہ بیان فرمائینتگ. گوشنت کہ ابلیس ماں نیکیں مخلوقےءِ صورتءَ بہ حواءِ گورءَ اَحت و فریب دیانءِ چہ آئی قول گپت کہ اگر بچکے پیدا بوت تو آئی نامءِ عبدالحارث بکن. حواءَ آدم ھم بہ اشیءَ رضامند کُت. وھدیکہ چُک پیدا بوت تو ہردوئینان عبدالحارث نام اِیر کت (حارث،، ابلیسءِ نام اَت کہ ماں فرشتگانی ٹولیءَ گوں ھے نامءَ توار جنگ بوتگت) ظاہر انت کہ ماں اسمائے اعلامءِ لغوی معنی معتبر نہ بنت واگر توری معتبر بہ بنت تو ،، عبد،، ءِ اضافت بہ ،، حارث،، ءِ نیمگءَ الیشرا لازم نکنت کہ ،، حارث،، ءَ معاذ اللہ معبود قرار دیگ بہ بیت یک مہمان جلّیں شخصےءِ کہ وتی مہمانءِ شرسائیت و خاطر تواضع کنت عرب آئرا ،، عبدالضیف،، گوشنت (یعنی مہمانءِ غلام) اشیءِ مطلب ھچ چوش نہ بیت کہ تزاں میزبان مہمانءِ عبادت ءَ کنت گڈا اگر ،، عبدالحارث،، نام پربندگءَ اے واقعہ راست انت تو چوش گوشگ بیت نہ کنت کہ آدم علیہ السلامءَ معاذ اللہ حقیقۃً شرکءِ ارتکاب کت کہ اے خبر نبیانی شانءِ برخلاف انت البت چُکءِ چشیں غیر موزوں نام پربندگ کہ چہ آئیءَ بظاہر شرکءِ بو کیت معصوم نبیءِ اعلائیں شان و توحیدءِ جذبگءَ مناسب نہ اَنت قرآن کریمءِ عادت انت کہ مقربین نبیانی حوردیں لغزش و کمتریں شلتوروگءَ ،، حسنات الابرار سيئات المقربين،، ءِ قاعدہءِ روءَ اکثر گوں ترندیں سرگال (عنوان) ءَ تعبیر کننت چوشکہ ماں یونس علیہ السلامءِ قصہءِ بیان فرمائینت فَظَنَّ اَنْ لَّنْ نَّقْدِرَ عَلَيْهِ ،، یا فرمائینت ،، حَتّٰٓی اِذَا اسْتَيْئَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوْٓا اَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوْا ،، بہ لہتیں مفسرانءِ توجیہہ ردا. ھمے پیما ادا آدم علیہ السلامءِ مرتبہءِ لحاظءَ اِے وھم باردکیں شرکءَ تغلیظاً بہ اے لفظان ظاہر کت جَعَلَا لَهٗ شُرَكَآءَ فِيْمَآ اٰتٰىهُمَا (خداءِ داتگیں چیزءِ تہا حصہ دار جوڑ کنگ بنائش کت) یعنی آئی شان بہ اشیءِ نہ کرزت کہ چشیں نام پربندیت کہ چہ آئیءَ شرکءِ بو ظاہر بیت بہلی توری حقیقۃً آ شرک نہ انت شاید بمشکا ففد اشرکا وغیرہ گونڈیں عبارتءَ ویل کنانءَ اِے دراجیں عنوان ،، جَعَلَا لَهٗ شُرَكَآءَ فِيْمَآ اٰتٰىهُمَا ،، اختیار فرمائینت. واللہ اعلم

(تنبیہ) حافظ عمادالدین ابن کثیرءِ بیان کنگ کہ عبدالحارث نام اِیر کنگءِ حدیث مرفوع کہ ماں ترمذیءَ انت آ بہ سہ سببءَ معلول انت. باقی پشت کپت آثار آغالباً چہ اہل کتابءِ روایتان ماخوذ انت. واللہ اعلم بالصواب ؀۲ پیشءِ یک ٹڑےءِ شرکءِ ذکرات چہ ھمائی مناسبتءَ ماں اے آیتان بت پرستیءِ ردءِ بیان فرمائینت یعنی ہرکس کہ دگرےءِ پیدا اکت مکننت بلکیں آئی جرند شے اڈ کنتگیں بہ بیت آ شے معبود یا خدا چون بیت کنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد :۔ ؀ ھما بتانءِ کہ شما معبود قرار داتگ و آیانءِ خدائی حق داتگ آیان پر شما چوبیں زھمے بجننت درحالیکہ آیان پہ وتی جرندءِ حفاظتءِ ھم قدرت ندارنت و مخلوق بوگءِ باوجود چرا (چہ آ) کمال و شرفءِ زہر انت کہ چہ آیانیءِ برکتءِ یک مخلوقےءِ بہ دومی مخلوقءِ سرا چیرے برتری و بزرگی حاصل کت کنت اگرچہ آیانی ظاہری دست، پاد، چم، گوش کل ءِ شما جوڑ کن اِت لیکن ماں اِے اعضایان ھما قوت ماں نہ انت کہ چہ آیانی برکتءِ آیان اعضا ہر گوشنگ بہ بیت. نہ بہ شمے

.... شمار اللہ ءِ دبوک نہ انت شما بہ اشانی دیما کور کار بکن اِت اِ یا خاموش بیے اِت ہر دوئیں جا وریک بیما انت نہ چہ اشیءَ فائدگ نہ چہ آیءَ نفع، حیرانی خبرے کہ ہر چیزے کہ ماں مملوک و مخلوق بوگءَ مثل شما عاجز و بزگ بہ بیت بلکیں بہ وتی وجود و کمالاتءِ وجودءِ رداچہ شما گندہ تر بہ بنت ہمایانءِ خدا سازگ بہ بیت وہر کسے کہ ایشی ءِ اقرار بدنت آ ئرا ہیم تراپ دیگ بہ بیت کہ ما تر ارا نقصان دئیں چنانچہ مکہ ءِ مشرکان گوں واجہ پیغمبرءَ گوشتگت کہ تو مئے بنانی بے ادبی کنگءَ انکار بکن واگرنہ بارین چے آفتے تئی سرا نازل بکننت وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهِ (زمر رکوع ۴) ہمیشیءِ جواب چہ "قُلِ ادعوا شُرکاءَکم الخ" ءِ دیگ بوت یعنی شما وتی کلیں شریکان ءِ توار بجن اِت و منی خلاف وتی تدبیر وہ بندان ءِ کار مزبکن اِت گڈا منا ایک دمانے ءِ ہم مہلت مدے اِت من چاران بارین شما منا چے نقصان دات کن اِت۔ ف۲ یعنی ہما ذات ءِ کہ منی سرا کتابی نازل کت و منا پیغمبری ءِ منصب بخشت ہما ذات یہ کلیں دنیاءِ مقابلہءَ منی حمایت و حفاظتءُ کنت، بلے چیا کہ وتی نیکیں بندھانی حفاظت و اعانتءُ ھمادت کنت۔ ف۳ یعنی سر ظاہرءُ چم اِش ھستنت مگر چہ بینائیءَ محروم انت۔ ف۴ خُذِ العَفوَ ءِ بازیں معنائے کنگ بوتگنت۔ اکثرءِ حاصل ایشنت کہ چہ زندی وسک گیریءِ پہریز کنگ بہ بیت۔ واجہ مترجمءُ پشکا اشیءِ معنیءُ چہ "درگذر" ءِ تعبیر فرمائینتگ۔ ماں گوشتگیں آیتءُ بت پرستانءَ خوار و ذلیل و احمق و جاہل قرار دیگ بوتگت بازممکن اَت کہ جاھلیں مشرکاں چہ اے خبران زہر گران کتنام یک نامناسبیں حرکتے بکتیں یا چہ زبانءِ سلیں سخنے بکشتیں پمشکا ھدایت کنگ بوت کہ چہ عفو و درگذر کنگءَ ھیل و عادتءَ کاربگراِت چہ نصیحت و بنتءُ دستاں مدارِت۔ خوبیں خبرانءَ مدام گوشاں بیے اِت و چہ جاھلاں یک کرتی اختیار بکن اِت یعنی بہ آیانی جاھلانہ گپ و ربانی سرا مدام تعرض مکن اِت وھدیکہ مقرریں مدت کیت ماں کمیں وقتءِ اے درستانی حساب و کتاب گیشینگ بنت و اگر کدی بشری لوٹءِ ردا آیانی کتام بدیں حرکتےءِ سرا زہر و غضہ بگیت ولعنتی شیطان بلوٹیت کہ چہ دورءَ آسءَ روک کنانءَ شمارا بہ ھنچیں کارےءَ آمادہ بکنت کہ آ مصلحتءُ برخلاف انت یا کہ آ تئیءِ خلق عظیم تئیءِ علم و وزن داریءُ پولنگ بکنت تو چشیں ساعتءُ شما بروقت چہ اللہءِ پناہ طلب بکن اِت شمے عصمت و وجاہتءُ مقابلہءَ آئی مکر ھچ کارگر نہ بیت پرچیا کہ قادریں خدا ہر یک پناہ طلب کنوکءُ خبرءُ اشکنوک و ہر جاورءِ علم داروک انت ھمائیءِ شمے حفاظتءُ ءِ ذمہ بہ وتی سرا زنگ۔ ف۵ پیسرا تہنا واجہ پیغمبرءُ خطاب اَت اگرچہ ماں استعاذہءِ حکمءَ کل شامل اننت نون عام تقوی دارانی جاورءُ بیان فرمائینیت یعنی عام تقوی دارانی حقءُ اے مجال نیست کہ شیطان ءِ گذر آیانی نیمگءُ بہ بیت و گورگندش بجنت البت متقی مردمانی شان ایشنت کہ چہ شیطانءِ اغواءِ ماں دراج کشیں غفلتءُ نہ کپنت بلکیں اد نائیں غفلتے بوت تو آ ہچ درھانءِ خداءِ یاد کننت سرپا دِش وارت کہ فوراً وتی جرندش داشت و پدا ونا دارگءِ شرطءُ چمانش پچ بنت و غفلتءِ پردہ لگوشیت نیکی و بدیءُ گڈسر دیما گندگ کیت و ونا را پدا چہ بدیں کارا پہریز انت۔ باقی غیر متقین (کہ ماں آیانی دلءِ خداءِ ترس نیستنت بلکیں چوش بگوش کہ آ شیطانءِ دزبرادر انت) آیانی احوال چوش انت کہ شیطان مدام آیانءُ ماں گمراہیءُ تہلانک دیان بیت و گورگند جنگءُ ردا ھچ ہمیں کوتاہی نہ کننت پدا اینگولے مردم ھم بہ آئی رندگیریءُ ھچ ہمیں کوتاہی نہ کننت و بہ اے وڑءَ ھما شیطانانی غرور و سرکشیءُ ھم انگت زیات ترکنان بنت بہر جاورءُ متقیءِ شان ایشنت کہ وھدے آ ئرا شیطان شزار بکنت ھما دمانءُ چہ خداءِ پناہ طلب بکننت اے ردا دیر ھچ مکنت واگرنہ ماں دراج کشین غفلت کپانءَ آ ئرا رجوع الی اللہءِ توفیق ہم نصیب نہ بیت۔ ۱۲

لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۲۰۳﴾ وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوْا لَهٗ وَاَنْصِتُوْا

پہ ھما کساں کہ مومن انت ف۱ و وھدیکہ وانگ بیت قرآن گڈا گوشا بدارِت آئیءِ طرفءُ و خاموش بیت

لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۲۰۴﴾ وَاذْكُرْ رَّبَّكَ فِيْ نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَّ

ناکہ پہ شمے سرا رحم کنگ ببیت ف۲ و یاد بکن وتی پروردگارا ماں وتی دلءَ پہ عاجزی و

خِيْفَةً وَّدُوْنَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَ

پہ ترس و پہ ھنچیں آوازیا کہ چہ سک خبر کنگءُ کمتر بیت ف۳ ماں صباحءَ و بیگاھا و

لَا تَكُنْ مِّنَ الْغٰفِلِيْنَ ﴿۲۰۵﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ

مبو چہ بے خبران بیشک ھما کہ تئی پروردگارءِ گورا اَنت تکبر نکننت آیان

عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيُسَبِّحُوْنَهٗ وَلَهٗ يَسْجُدُوْنَ ﴿۲۰۶﴾ السجدة

چہ آئیءِ بندگیءَ و یاد کننت آئیءِ پاکیں ذاتءَ و ہما ئیا را سجدہ کننت ف۴

ع ۲۴ ۱۸ ۱۴ ۱۵

سُوْرَةُ الْاَنْفَالِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسٌ وَّسَبْعُوْنَ اٰيَةً وَّعَشْرُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ انفال ف۵ مدینہءَ نازل بوتگ و آئیءِ تہا ہفتاد و پنچ آیات و دہ رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ ناماءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوک اِنت

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ ؕ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ ۚ فَاتَّقُوا

جُست کننت ترا چہ غنیمتانی حکما بگوش غنیمتءِ مالان اللہءُ یگ و رسولءِ گنت نوں بترسِت

اللّٰهَ وَاَصْلِحُوْا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۪ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗۤ اِنْ كُنْتُمْ

چہ اللہءَ و صلح بکن اِت وت ماں وتءَ و اللہءُ یگ و آئیءِ رسولءِ حکمءُ بمن اِت اگر شما

مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱﴾ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ

مومن اِت بے شک ایمانداران ھما کسانت کہ وھدیکہ اللہءِ نام گرگ بیت گڈا ترسنت

قُلُوْبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيٰتُهٗ زَادَتْهُمْ اِيْمَانًا وَّعَلٰى رَبِّهِمْ

آیانی دلان و وھدیکہ وانگ بیت پہ آیانی سرا آئیءِ کلام گڈا زیادہ بیت آیانی ایمان و پہ وتی پروردگارءِ سرا

ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ وھدیکہ وحیءِ آیگءُ کدی دیر بوتگت تو کافران مسخرہ کنانءَ گوں واجہ پیغمبرءَ درائینتگتش کہ نوں پرچیا یک و ت گرھبیں آیتے تو نیارے۔ آخر تمامیں قرآن تو وت جوڑ کنگ (العیاذ باللہ) ھمے پیما تنگ کنگءِ نیتءَ ھنیں ھنچیں نشان یعنی معجزات طلب کزنگنتش کہ خداءَ بہ وتی حکمتءِ ردءَ آیانءِ پیش دارگ نہ لوٹتگت۔ وھدیکہ پیغمبرءَ بہ اشانی پیش دارگءَ انکار بکنیں۔ تو اشان پیسہ داتگت "لولا اجتبیتھا" یعنی گوں وتی خداءِ عرض و گورزکنانءَ مئے طلب کتگیں نشانی پرچیا درچیت و نیارت اے ہر دوئیں خبرانی پسہ چوش دات "قُلْ اِنَّمَاۤ اَتَّبِعُ مَا يُوْحٰۤى اِلَيَّ مِنْ رَّبِّيْ" یعنی اشانءِ بگوش کہ (نبیءِ) اے کار نہ انت کہ چہ وت خداءِ سرا افترا بکنت یا بہ مردمانی سر بنگءُ سرا اقدام کنانءُ چہ خداءَ ہما چیزءِ بلوٹیت کہ آئی دیگ آئیءِ حکمتءِ برخلاف انت یا آئیءِ طلب کنگءُ اجازت نیست) آئی وظیفہ تہنا ایشنت کہ خدا ہر چ وحیءُ دیم بدنت قبول بکنت آ ئرا۔ آئیءِ سرا عمل کنوک بہ بیت و دگران ھم بہ آئی سرا عمل کنگءُ دعوت بدنت بانی تنزیلیہ یا تکوینیہ آیات کہ شما چہ من طلب کنگ لوٹ اِت

.....توچہ قرآن ءَ افضل ترکجام آیات بنت وچرائی زیات عظیم الشان معجزہ کجام بیت کنت کہ آپہ تمام جہان ءَ زیات بصیرت داروک، حقیقتان و نصیحتانی خزانہ وپہ ایمان یاروکان خاصیں وڑ ءِ ہدایت ورحمت ءِ انبار ماں وتا داروک بہ بیت آ ئرا شما قبول داربوگ ءَ کدی تیار بوتے کہ شما فرمائشی آیتان ءَ قبول داربیت۔ ف۲ و ہدے کہ قرآن اے دابیں بے بہائیں دولت وعلم وہدایت ءِ معدن انت تو آئی قرآت ءِ حق گوشدار وکانی سر ایش انت کہ گوں سرجمیں فکرو دلگوشی ءَ بہ آئی نیمگ ءَ گوشان ءَ بدارنت آئی ہدایتان ءَ گوں قبول کنتو کیں گوشاں بہ اشکننت و ہروڑ ءِ گپ وتران، جاک وصلوات ءَ بند کنان ءَ گوں ادب ءَ خاموشی اختیار بکننت تانکہ اشان خدا ءِ رحمت ورحم وکرم ءِ حقدار جوڑ بہ بنت۔ اگن کافر قرآن ءَ پہ اے داب ءَ باشکننت تو ہچ ناممکن نہ انت کہ آہچہ خدا ءِ رحمت ءَ مسلمان بہ بنت واگن چہ پیسرءَ مسلمان انت تو آ اللہ ءِ ولی جوڑ بہ بنت یا کم ءَ چہ کم چہ ھمے عمل ءِ اجر و ثواب ءَ حاصل کنوک بہ بنت۔ چرے آیت ءَ بازیں عالمان اے مسئلہ درکتگ کہ ماں نماز ءَ وہدے امام قرأت بکنت تو مقتدی ءَ بایدانت کہ آ ایشرا بہ اشکننت وخاموش بہ بیت۔ ہنچو شکہ ابو موسیٰؓ وابو ہریرہؓ ءِ حدیث ءَ واجہ پیغمبر ءِ فرمان انت "واذا قرأ فانصتوا۔ (وہدے ماں نماز ءَ امام قرأت بکنت تو خاموش بہ بے اِت) اِدا اے مسئلہ ءِ گیش وگیوار کنگ ءِ موہ نہ انت ماں صحیح مسلم ءِ شرح ءَ اے بابت ءَ شری ءَ اے رد ابحث وتران کتگ ف۳ مستریں ذکر تو قرآن کریم وت انت آئی ادب ءِ انوں بیان بوت، نوں عام ذکر اللہ ءِ چیزے آداب بیان فرمائینت یعنی ذکر اللہ ءِ اصلی روح ایش انت کہ ہرچیکہ چہ زبان ءَ دربکنت و بگوشیت گوں دل بہ آئی نیمگ ءَ دلگوش ہم گور بکنت تانکہ ذکر ءِ سرجمیں نفع حاصل بہ بیت، وزبان ودل ہردوئیں عضوان ماں خدا ءِ یاد ءَ گلائیش بہ بنت ذکر کنگ ءِ وہد ءَ ماں دل ءَ رقت بوگ الّمی انت گوں راستیں رغبت وترس ءَ خدا ءَ توار بہ جنت چو شکہ کجام خوشامد کنوک ترستگیں مردمے کسے ءَ توار کنت ماں ذکر کنوک ءِ لہجہ ءَ وآواز ءَ و ھیئت ءَ عاجزی وخوف ءِ رنگ درشان بہ بیت چہ ذکر و مذکور ءِ جلال وعظمت ءَ آواز ءِ جہل بوگ قدرتی چیزایت وَخَشَعَتِ الْاَصْوَاتُ لِلرَّحْمٰنِ فَلَا تَسْمَعُ اِلَّا هَمْسًا۔ بیشکا زیات جاک جنگ ءِ ممانعت انت گوں نرمیں توار ءَ چیرکائی یا سرظاہر ءَ خدا ءِ ذکر ءَ بکنت تو خدا آئی ذکر ءَ کنت گڈا چریشی ءَ زیات عاشق ءِ نیک بختی دگہ چے بیت کنت۔ ف۴ یعنی شپ و روچ خصوصاً صحب وبیگاہ ءِ وہد ءَ چہ آئی یاد ءَ غافل مبو وہدے مقرب (نزیک تریں) فرشتہ چہ آئی ءِ بندگی ءَ شرم نہ کننت بلکیں تماہیں وہد ءَ بہ آئی یاد ءَ گلائیش انت ہمائی ءَ سجدہ کننت تو انسان ءَ انگت زیات لازم انت کہ چہ آئی ذکر وعبادت وسجدہ ءَ غافل مبیت ھمے آیت ءِ سرا سجدہ کنگ بہ بیت ف۵ اے مدنی سورت ایت چہ جنگ بدر ءَ پد نازل بوت۔ ماں مکہ ءِ سیزدہ سالہ زندگی ءَ مشرکان ءَ ہرچ دردناکیں وہوش ءَ گارکنوکیں ظلم کمکیں مسلمانانی سرا روا داشت ومظلوم مسلمانان ءَ ہرقدر صبر واستقلال ومعجزہ دارکیں جوانمردی وللہیت ءَ رند بہ زند داں ۱۳ سال ءَ ہمے خطرناکیں مصیبتان و تکلیفان ءَ برداشت کُت آ ماں دنیا ءِ تاریخ ءَ یک بے مٹیں واقعہ ایت قریش وآئی دوزواہان ءَ کجام صورت ءِ ظلم وستم یلہ ندات پدا ہم مسلمانان ءَ حق تعالیٰ شانہ ءَ بہ اے جنگلی ظالمانی مقابلہ ءَ دست جست کنگ ءِ اجازت نہ دات، صبر وبرداشت ءِ آخری حد ایش اَت کہ مسلمانان مقدس عزیزیں وطن وسیاد وارثان اہل وعیال مال دولت کل چیزان یلہ دیان ءِ خالص پہ خدا ورسول ءِ وشنودی ءِ ردا سرگران ءَ چہ لوگان ءَ درکپتنت وہدے مشرکانی ظلم وتکبر ومسلمانانی بزگی وبیکسی چہ حد ءَ گوست۔ آ نگو ایماندارانی قلوب وطن وقوم، زن وفرزند، مال ودولت غرض ہریک چہ ماسوی اللہ ءِ رشتگ ءَ خالی وپاک بوان ءَ محض خدا ورسول ءِ دوستی ءَ وچہ توحید ءِ دولت واخلاص ءَ ہنچو کامل وسرجم بوتنت چوش بگوش کہ غیر اللہ ءِ ماں آیاں ہچ گنجائش پشت نہ کپت۔ پدا آ مظلومان ءَ کہ آیان ءِ چہ سیزدہ سال ءَ پد ماں پد کافرانی ہروڑ ءِ حملہان ءَ برداشت کنگا ئتنت ووتی وطن ءِ یلہ دیگ ءِ سرا ہم امن وامینی حاصل کت نہ کتش گوں ظالمان جنگ کنگ وبدلہ گرگ ءِ اشان ءَ اجازت رس اِت۔ اُذِنَ لِلَّذِیْنَ یُقٰتَلُوْنَ بِاَنَّهُمْ ظُلِمُوْا وَاِنَّ اللّٰهَ عَلٰی نَصْرِهِمْ لَقَدِیْرُ نِ الَّذِیْنَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِیَارِهِمْ بِغَیْرِ حَقٍّ اِلَّآ اَنْ یَّقُوْلُوْا رَبُّنَا اللّٰهُ (الحج رکوع ۶) مکہ ءِ ادب جلوک (مانع) اَت کہ مسلمان شروعات ءَ اودا حملہ بکننت بیشکا چہ ہجرت ءَ بعد داں سالے ونیم ءَ دستورش ہمیش اَت، کہ مکہ ءِ مشرکانی تجارتی کاروبارانی ردا کہ اشان گوں شام و یمن ءِ برجاہ اتنت شکست دیان ءَ ظالمانی کاروباری جاور ءِ کمزور ومسلمانانی مالی جاور ءَ مضبوط کنگ بہ بیت ہجرت ءِ اولی سال ءَ "ابوا"۔ بواط عشیرہ وغیرہ گونڈیں گونڈیں غزوات وسرایا کہ آیانی گیش وگیوار ماں حدیث وسیر ءِ کتابان موجود انت بہ ہمے ردا سرکشوک بوتنت ماں ۲ھ ءَ واجہ ءَ معلوم بوت کہ یک مزنیں تجارتی مہے ابوسفیان ءِ سروکی ءَ شام ءَ روگا ئنت ابوسفیان ءِ اے تجارتی قافلہ کہ گوں آئی ءَ تقریباً شصت قریشی یک ہزار اشتر وپنجاہ ہزار دینار ءِ مال اتنت وہدے چہ شام ءَ دیم پہ مکہ ءَ واتر بوتنت تو واجہ نبی کریم ءَ حال سربوت صحیح مسلم ءِ یک روایتے ءِ روءَ واجہ پیغمبر ءَ گوں صحابہان شور ومصلحت کت کہ آیا گوں اے جماعت ءَ گروچیل بکنیں، طبری ءِ بیان ءِ روءَ بازیں مردمان ءَ ماں اے مہم ءَ دتارا دور داشت پرچا کہ آیان کجام یک مستریں جنگے ءِ خطرہ نہ اَت کہ پرائی ءَ مزنیں مچی ومیڑی ءِ بست وبند کنگ بہ بیت دومی "انصار" ءِ نسبت ءَ اے ھم خیال داروک اتنت کہ آیان ءَ گوں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ نصرت وحمایت ءِ معاہدہ ماں ہماجاور ءَ کتگت کہ اگن کجام راجے مدینہ ءِ سرا ارش بکنت یا واجہ ءِ سرا حملہ بکنت۔ شروعات ءَ قدم زوران ءَ روگ توری بہ ہرچ وڑ ءِ بہ بیت بہ آیانی معاہدہ ءِ شامل نہ اَت۔ مجمع ءِ اے جاور ءَ گندان ءَ ابوبکر وعمر وانصار ءِ رئیس سعد بن عبادہؓ ءَ دلبڈی دیوکیں گپ جت گڈ ءَ سر ءَ واجہ نبی ءَ چہ سہ صد ءَ گیش مردم زُرت ءُ قافلہ ءِ نیمگ ءَ شُت چونکہ کجام یک مزنیں سلاح بندیں لشکرے ءِ مقابلہ کنگی نہ اَت پمشکا زیادہ مردم وسامان وسلاحانی بست وبند کنگ نہ بوت۔ ہماساعت ہرکس جمع بوتنت گوں معمولی سازوسامانان رہادگ بوتنت پمشکا ماں بخاری ءِ روایت ءَ واجہ کعب بن مالک گوشیت کہ "ہما مردم کہ ماں غزوہ بدر ءَ شریک نہ بوتنت آیانی سرا ہچ سرزنش نہ بوت پرچاکہ واجہ نبی کریم تیوگ ءَ بہ تجارتی مہم ءِ ارادہ ءَ سرگپتگ اتفاقاً خدا ءَ جنگ ءِ صورت پیدا فرمائینت، "ابوسفیان ءَ واجہ ارادہ ءِ حال ءَ گپت آئی ءِ ہمادمان ءَ نفر مکہ ءَ دیم دات چہ اودا قریباً یک ہزار ءِ لشکر کہ ماں آیان قریش ءِ مزن مزنیں سردار ہم گون اتنت گوں سرجمیں مال واسبابان مدینہ ءِ نیمگ ءَ روانہ بوتنت حضور ماں مقام صفراء ءَ اَت وہدے معلوم بوت کہ ابو جہل وغیرہ مزن مزنیں کفر ءِ سروکانی کماشی ءَ مشرکانی لشکر یلغار کنان ءَ پیداک انت۔ چہ اے ناموافقیں جاور ءِ روءَ واجہ پیغمبر ءَ صحابہان ءِ جال دیم دات کہ اے ساعت ءَ شمے دیما دو جماعت اَنت یکے تجارتی قافلہ ودومی فوجی لشکر خدا ءِ وعدہ اِنت کہ شمارا چرے ہردوئینان یکے ءِ سرا غلبہ دنت شما بگوش اِت کہ گوں کجام جماعت ءَ مقابلہ کنگ لوٹ اِت، چونکہ

ماں اے لشکرءِ مقابلہءِ اشان ہچ وڑءِ تیاری نہ کتگت، بیشکا وتی تعداد و سامانانی کمیءِ خیالءِ گوْر کنانءِ لھتے واجہاں اے مشورہ دات کہ تجارتی قافلہءِ سرا حملہ کنگ زیات سوب مند وارزان اِنت مگر واجہ پیغمبر برے شورءِ وش نہ اَت، واجہ ابوبکر و عمر و مقداد بن الاسودءِ جوش دیوکیں پسہ داتنت و پداجہ حضرت سعد بن معاذءِ گپاں رند ہمے فیصلہ بُوت کہ فوجی مہمءِ مردمانءِ مقابلہ کنگ بہ بیت و وتی جوان مردی درشان کنگ بہ بیت۔ چنانچہ بدرءِ جاگہءِ ہر دو فوجاں مقابلہ کت، حق تعالیٰءِ مسلمانانءِ عظیم الشان فتح دات کافرانی ہفتاد نامداریں سردار کشگ بُوتنت و ہفتاد نفر قید کنگ بُوتنت، اِے دابءِ کفرءِ زور و قوت پرشت و پروش بُوت، ماں اے سورتءِ عموماً بہ ہمے واقعہءِ روداستان و متعلقات بیان بُوتگنت ہر مردمانی اِسے خیال اِنت کہ ماں اِے سفرءِ واجہ پیغمبر چہ بندرءِ فوجی لشکرءِ مقابلہ کنگءِ درکپتگت کہ آ سر مدینہءِ وت گام گیجانءِ بیداک اَت، تجارتی قافلہءِ سرا حملہ کنگءِ واجہ پیغمبرءِ نیت چہ اولءِ بگرداں آخرءِ تجام وھدءِ ھچبر نہ کُت۔ آ درحقیقتءِ وتی نیک وت گرڈیں اصولےءِ سرا تمامیں ذخیرہ حدیث وسیر و اشاراتِ قرآنیہءِ قربان کنگ لوٹنت۔ اے منطق مے سمجھ (فہم)ءِ نئیت کہ کفار محاربین کہ چہ آیانی ظلم و زورءِ مسلمانانی جان و مال ہچ چیز محفوظ نہ اَت و نہ دیمترا (آئندگءِ) محفوظ بُوگءِ اُمیدات، آیانءِ جانی و بدنی نقصان رسینگ وَ جائز زانگ بہ بیت بلے تجارتی و مالی نقصانءِ رسینگ تہذیب وانسانیتءِ خلاف بہ بیت۔ یعنی آیانی جان وُ ظلم شرارت و کفر و سرکشیءِ وجہءِ محفوظ مبنت بلے اموال ہمایانءِ محفوظ بہ بنت. گو یا چہ زندگیءِ حقءِ محروم بہ بنت بلے زندگیءِ سامانان چے محروم مبنت اِنَّ هٰذَا اِلَّا شَیْءٌ عُجَابٌ. باقی اِے دعویٰ کہ ہرچ مردمے کہ حملہ آور نہ بُوتگ انت، آیانی سرا مسلمانانءِ از خود حملہ کنگ جائز نہ اِنت پرچا کہ وَ قَاتِلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ الَّذِیْنَ یُقَاتِلُوْنَکُمْءِ خلاف بیت. قطع نظر چہ اشیءِ کہ اے مسئلہءِ چہ موجودہ واقعہءِ تعلقے نیست پرچاکہ مکہءِ کافران اولءِ ہر ہمیں ظلم و حملہ مسلمانانی سرا کتگ و آئندگءِ واسطہ ھن باقاعدہ ہم تراب دیگءِ اتنت بلکیں اِے بارہءِ آیانی سازش و مراسلت جاری اَتنت۔ فی نفسہٖ ھن صحیح نہ اِنت. پرچاکہ اِے آیت ہجرتءِ اول سرءِ نازل بُوتگت چہ آئیءِ رند وگہ آیات کہ ماں آیاں مطلق قتالءِ حکم اِنت نازل بُوتنت پدا اے ھن قابل غور اِنت کہ نیوگءِ رانچو گوشگءِ چے کہ "اُرش (حملہ) کنو کانی مدافعتءِ بکن اِت" اے لازم نئیت کہ کجام ھم حالتءِ حملہ کنگءِ اجازت نہ اِنت۔ اے مسئلہ تفصیل منی عزیز مولوی محمد یحییٰ سلمہءِ کہ آ فوائدءِ تحریر لنگءِ منی کمک کار اِنت وتی رسالہ "الجہاد الکبیر"ءِ نبشتگ. واحقرءِ ھن چیزے خلاصہ رسالہ "الشہاب"ءِ تہا نبشتہ کتگ و موقع بموقع ماں فوائداں ھن نبیسگ بیت۔ انشاء اللہ۔

ف۱ ماں بدرءِ ہرچ غنیمت ءِ مالے دست ءَ کپتنگت آئی بابت ءَ ماں صحابہاں جھیڑہ ات ہرچ ورنائے کہ ماں جنگ ءَ دیما اتنت آ کل غنیمت ءِ مال ءَ وتی حق گوشگا
اتنت۔ کوھنیں مردم کہ آ ورنایانی پُشت ءَ ادشتوک اتنت آیانی گوشگ ایش اَت کہ چہ مئے پشتیبانی ءَ کامیابی حاصل بوت پمشکا غنیمت مارا برسیت دگہ یک جماعتے
کہ آپہ نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ حفاظت ءَ مامور اَت آ بہ اے مال ءِ سرا وتی حق ءَ ثابت کنگا بیت، ماں اے آیاناں پیش داشت کہ فتح تہنا چہ خداءِ مدد ءَ انت کسے ءِ
پشتیبانی وزورچج کاردات نہ کنت پمشکا مال ءِ خداءِ بند خداوت انت بیغمبرءِ آئی نائب انت ہرچ پیم ءَ اللہ تعالیٰ بہ وتی رسول ءِ معرفت ءَ حکم بدنت ھما پیما غنیمت تقسیم
وونڈ کنگ بہ بیت (اے حکم ءِ تفصیل دیما کیت) پکائیں مسلمانانی کار ھمیشنت کہ ماں ہریک معاملہ ءَ چہ خداءَ بترس انت وت ماں وتناگوں صلح وامنی بندنت ادنائیں
خبرانی سرا گرچیل مکننت وتی فکرو واھگاں ءَ یک گورءَ جِگل دیان ءَ محض خداو رسول ءِ حکم ءَ قبول بکننت وھدے خداءِ نام درمیان ءَ بییت چہ ترس وھیبت ءَ آیانی
بدن ءَ لرزگ بکپیت۔ آیات وخدائی حکمان ءَ اشکنان
ءَ آیانی ایمان ویقین زیات مضبوط بہ بیت انسانی ایمانی
قوت ہمنکر مضبوط بہ ببیت کہ ماں ھمک معاملہ ءَ آیانی اصلی
بھروسہ واعتماد ابید چہ خداءَ دگہ کسے ءِ سرا ایشت مکپیت
ھمائی دیما بندگی ءِ سرا بجھکیننت، ھمائی نام ءِ سرا مال و
زران ءَ خرچ کنوک بہ بنت غرض چہ عقیدہ، خلق، عمل
ومال وچہ ھمک چیزءَ خداءِ وشنودی حاصل کنگ ءِ
شوھاز ءَ بہ بنت، ھمے ڈولا مردمان ءَ پکائیں وراستیں
ایماندار گوشگ بیت کہ آ بہ خداءِ گورءَ وتی وتی درجہ ءِ
رُو ءَ مزن مزنیں مقامات وقرب ءِ درجہانی سرا نائل بنت
چہ آیانی ادتائیں تزوریان درگذر کنان ءَ آیان عزت ءِ
روزی دیگ بیت۔ رزقنا اللہ منہ بفضلہ ومنّہ۔
ف۲ یعنی شر بجارت کہ ماں اے جنگ (بدر) ءَ چہ شروع
ءَ بگرداں آخرءَ چونکائی حق تعالیٰ ءِ امداد ونصرت و
توفیق بہ مسلمانان ءَ دستگیر بوت، بے شک اِے خدا
وت اَت کہ آئی ءَ برحقیں دین ءِ نصرت ءِ خاطرءَ وعدہ
کنان ءَ نبی ءَ رایہ امر حق یعنی گوں کافران جہاد کنائینگ
ءِ رداچہ مدینہ ءَ در بہ بدر ءِ میدان ءَ ہما وقت ءَ سرکت
وھدیکہ یک جماعتے مسلمانانی گوں قریش ءِ لشکرءَ بہ جنگ
ءَ راضی نہ اَت۔ اے مردمان بہ یک ھنچیں راستیں و
گیش وگیوار بوتگیں کارے ءِ تہا پس وپلش کنگا بنت و
حجت دیما بارگا بنت کہ آئی بابت ءَ بہ نبی ءِ معرفت ءَ
آیان ءَ معلوم بوتگت کہ آ یقیناً خداءِ فرمائینتگیں پکائیں
خبرانت (یعنی اسلام واسلام ءِ پیردان ءِ جہادءِ برکت
ءَ غالب وکامیاب بوگ) گوں ابوجہل ءِ لشکرءَ مقابلہ
کنگ آیاں ہمنکر گران ات چوشکہ یک شخصے ءَ جمان ءِ
وت گندان ءَ ماں موت ءِ دپ ءَ روگ گران کپیت، بدا
ھم خداءَ چہ وتی توفیق ءَ آیان ءَ بہ جنگ ءِ میدان ءَ
سرکت وچہ وتی امداد ءَ آیان ءَ کامیاب وکامران والپس
یارت نوں چونکہ چہ خداءِ امداد ءَ ازاوّل تا آخر ءَ اِے ھم
بہ وتی انجام ءَ رست غنیمت مال ءَ ھم ھمائی زانگ
لازم انت آ چہ وتی پیغمبر ءِ ذریعہ ءَ ہرجاگہ ءَ شون بدنت
ھموداخرچ بکن اِت۔ ف۳ مسلمانان ھمے لوٹتگت کہ
تجارتی قافلہ ءِ سرا حملہ بہ بیت کہ کُنگ ھم مہ لگیت و
بازیں غنیمت ءِ مال بدست ءَ سربہ بیت لیکن خداءِ
مرضی چوش اَت کہ گونڈیں بے سروساماینیں جماعت
گوں کثیر التعداد وشوکت داریں لشکرءَ جنگ دیان ءَ چہ وتی خبران راست ءَ راست پیش بداریت ومکہ ءِ کافرانی ھنڈال ءَ چہ بُن ءَ ولگوج بکنت
تانکہ اے ڈول آئی قول ووعدہ بانی راستی مخلوق ءَ جیران کنوکیں پیمے ءَ ظاہر بوان ءَ راست ءَ راست وددروغ ءَ دروغ کنگ کافران ءَ صاف
صاف ءَ گندگ ءَ ببیت۔ چنانچہ بوت ھم ھنچوش ماں بدرءَ قریش ءِ ھفتاد سردار کشتگ بوتنت کہ ماں آیان ابوجہل ھم آوارانت و
ھفتاد قید ھم بوتنت اے پیما کفرءِ سرین دونل بوت ومکہ ءِ مشرکانی بنیاد کمزور بوت۔ فللہ الحمد والمنّۃ - ۱۲

يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿٢﴾ الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿٣﴾

توکل کننت۔ ھماکسان کہ قائم دارنت نماز ءَ وچہ ھما رزقیا کہ ما آیانءَ داتگ خرچ کننت۔

اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ حَقًّا ؕ لَهُمْ دَرَجٰتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ

ھمایانت حقیں ایمانداران پہ آیان درجہ ھستنت آیانی پروردگارءِ گورا وبخشگ

وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ﴿٤﴾ كَمَآ اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْۢ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ ۪ وَ

وباعزتیں رزق ف۱ ہنچو کہ کشّت ترا تئی پروردگارءَ چہ تئی لوگ ءَ پہ حقیں کارا وُ

اِنَّ فَرِيْقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ لَكٰرِهُوْنَ ﴿٥﴾ يُجَادِلُوْنَكَ فِى الْحَقِّ

یک جماعتے چہ مسلمانان راضی نہ بیننت آیان جگڑہ کت گوں توحقیں خبرا

بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا يُسَاقُوْنَ اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُوْنَ ﴿٦﴾

آئی ءِ ظاہر بوگ ءَ چہ رند گوشئے کہ گلینگ دیم دیگ بنت پہ مرگے بیمگ ءَ وآ پہ چم ظاہرا گندگ ءَ بنت ف۲

وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّآئِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّوْنَ اَنَّ

وُ وفتیکہ گوں شما وعدہ کنگ ءَ بیت اللہ چہ دوئیں جماعتاں یکیا راکہ آ شمیگنت وشما لوٹت کہ

غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُوْنُ لَكُمْ وَيُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّحِقَّ الْحَقَّ

غیر سلاح بستہ (یعنی قافلہ) شمارا برسیت واللہ ءَ لوٹت ایکہ ثابت بکنت حق ءَ را

بِكَلِمٰتِهٖ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٧﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ

پہ وتی خبران وُ بگڈیت بیخ ءَ کافرانی تاکہ راست بکنت حق ءَ ودروغ بکنت

الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُوْنَ ﴿٨﴾ اِذْ تَسْتَغِيْثُوْنَ رَبَّكُمْ

باطل ءَ را واگرچہ ناراض ببنت گنہگاران ف۳ وفتیکہ شما فریاد کنگ ءَ لگّتت گوں وتی ربّ ءَ

فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِّىْ مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُرْدِفِيْنَ ﴿٩﴾

گڈا آ رست پہ شمے فریادا کہ من پہ شمے مدت ءَ دیم دیاں ہزار فرشتہ پدماں پدا آیوکنت

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى وَلِتَطْمَئِنَّ بِهٖ قُلُوْبُكُمْ ۚ وَ

وَنہ کُت اِے اللہ ءَ مگر خوشخبری وتاکہ محکم بہ بنت پہ اشیا شمے دلان، و

ف۱ ھمے ہمیں آیتے "آل عمران" جزء "لن تنالو" ءِ ربع ءِ سرا گوسٹ۔ او د ءِ فائدہ چارگ لوٹیت البت او دا فرشتگانی شمار چہ ۳۰۰۰ ءَ بگر داں پنچ ہزار بیان کنگ بوتگت اگر واقعہ یکین انت تو گوشگ بیت کنت کہ اول سرا یک ہزار ءِ دستہ اَحتہ بوتگ پدا چہ آئی ءَ رندگہ دستہ اَحتہ بوتگنت کہ آیانی شمار چہ ۳ءَ داں پنچ ہزار سر بوت شاید ماں لفظ "مُردفین" ءَ ھمے باروءَ اشارہ بیت۔ ف۲ بدر ءِ جنگ ءِ چوپ فی الحقیقت ءَ پہ مسلمانان مزن ترندیں چکاس و عظیم الشان امتحان ءِ موقع اَت آیان ماں تعداد ءَ کم اتنت۔ ٹش و لیش ءَ ھم نزور اتنت پہ فوج ءِ مقابلہ ءَ تیاری کنان ءَ چہ لوگ ءَ سر نہ گپتنگ اتنت اشانی دیما ڈزمن سے سر شمار ءَ زیات اَت کہ بہ ساز و سامان ءَ سر جم و گوں مزن گرد ناکی ءَ چہ وتی جاگہ ءَ رہادگ بوتگت۔ اے مسلمانان و کافرانی میانجی ءَ اوّلی مقابلہ اَت پدا جاور چوش بوت کہ کافران پیش گپتنت پہ وتا جوانیں جاگہ دست گپت و آپ ءَ سرا ھم قابض بوتنت۔ مسلمان ماں جہلگ ءَ اتنت جاگہ چہ ریگ ءَ بُراَت کہ ترو تاب ءَ وھد ءَ پا دماں اشان ایر بک اتنت گرد و غبار ءَ جدا بدحال کرتگت، چہ آپ ءَ نہ رسگ ءَ یک نیمگے پہ غسل و وضوء ءَ مردم دل سیاہ اتنت و پدا پہ درگ ءَ ھم آپ ءِ تنگی اَت بہ چوشیں جاور ءِ گندگ ءَ مسلمانان ترستنت کہ سر ظاہر ءَ اے دراہ شکست ءَ آثار اتنت۔ شیطان ءَ دلانی تو کا وسوسہ پیدا کت کہ اگر واقعی شما خدا ءِ مقبول بندہ بہ بوتینے تو ضرور ایزدی تائید پہ شمے نیمگ ءَ بوتگت و چوشیں پریشان کنوکیں جاور پیدا نہ بوتگت تو ھمے وھد ءَ حق تعالیٰ ءَ یک زوراکیں ھور دیم دات کہ چہ آئی ءِ برکت ءَ میدان ءَ ریک ترند بوت۔ پہ غسل و وضوء ءَ آپ ءِ فراوانی بوت و پہ ورگ ءَ ھم آپ تُری ءَ دست کپت۔ و کافرانی جاگہ ءَ چڈ بوت کہ چہ اشی ءَ شترگ ءِ ترس پیدا بوت وھدیکہ اے ظاہری پریشانی دور بوتنت تو حق تعالےٰ ءَ مسلمانانی سرا یک کوچنڈگے ماں پوش اِت، چم اش پچ کننت تو گڈا چہ دلاں نمابیں ترس و لرز غائب اَت ماں لھتیں روایتان انت کہ واجہ پیغمبر و ابوبکر صدیق دراہیں شپ ءَ ماں "عریش" ءَ دعاءِ گلائیش ما نتنت آخر ءَ واجہ ءِ سرا سبکیں کوچنڈگے رھوار بوت وھدیکہ چہ آئی پچ لرزت تو فرمائینتی و شنود بیے اِت کہ جبریل شمے مدد ءَ بیدا کنت چہ "عریش" دراَحت تو واجہ ءِ مبارکیں زبان ءِ سرا سَیُھزَمُ الجمع وَیُوَلُّونَ الدُّبر جاری اَت بہر جاور ءَ آباران رحمت بدن ءَ چہ ترس ءَ و دلان ءَ چہ شیطان ءَ وسوسہان پاک کت۔ انگو چہ ریکانی نندگ ءَ سر ظاہراپا ذتر ندر تنت و چہ توک ءَ ترس در آیان ءَ دل مضبوط بوتنت۔ ف۳ بدر ءِ جنگ ءَ ہمات ءِ اندازہ چہ اشی ءَ جنگ بیت کہ ماں اے جنگ ءَ وت ابلیس لعین کنانہ ءِ سردار اعظم سراقہ بن مالک مدلجی ءَ شکل ءَ دت ءَ ہمشکل کنان ءَ ابوجہل ءِ گور ءَ اَحت و مشرکان ءَ دلبڈی دات کہ مروچی شمے سرا کسے غالب بیت نہ کنت من گوں وتی قبیلہ ءَ گوں شمے ذرکمگ ءَ تیار وں ابلیس ءِ بیرق ءِ چیر اشیطانانی مزنیں جمعیتے ساڈی اَت۔ اے واقعہ دیمترا کیبت، بہ اشی ءِ جواب ءَ حق تعالیٰ ءَ بہ مسلمانانی کمک ءَ خاطر ءَ شاہی فوج ءِ جمعیتان ءَ جبرئیل و میکائیل ءَ سپاہ سالاری ءَ چوش پسہ دیان ءَ دیم دات کہ من گوں شماؤں (اگر شیاطین ماں انسانی شکل صورت گران ءَ کافران ءَ دل بڈی دیگا ئنت و چہ آیانی طرف ءَ جنگ ءَ تیار انت وماں مسلمانانی دل ءَ وسوسہ دور دیان ءَ آیانی دل ءَ بیم دور دیگائنت تو شما مظلوم و نزوریں مسلمانانی دلان ءَ مضبوط بکن اِت انگو شما اشان ءَ ھیمات بدئیت آنگومن ماں کافرانی دلان بیم و ترس چگل دیان شما گوں مسلمانانی ہمراہی ءَ اے ظالمانی

ع ۱۰ ۱۵

مَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ﴿۱۰﴾ اِذْ
نیستیں مدت مگر چہ اللہ ءِ طرف ءَ بیلشک اللہ زوراکنت دانائنت ف۱ وقتیکہ
یُغَشِّیْكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِّنْهُ وَ یُنَزِّلُ عَلَیْكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ
دوری دات پہ شمے سرا کوچنڈگ پہ آرام دیگ ءَ چہ وتی طرف ءَ وایر گپت پہ شمے سرا چہ آسمان ءَ
مَآءً لِّیُطَهِّرَكُمْ بِهٖ وَ یُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّیْطٰنِ وَ
آپ تا کہ پاک بکنت شمارا پہ آئیا و دور بکنت چہ شما شیطان ءِ پلیتی ءَ و
لِیَرْبِطَ عَلٰى قُلُوْبِكُمْ وَ یُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ ﴿۱۱﴾ اِذْ یُوْحِیْ رَبُّكَ
مضبوط بکنت شمے دلان و محکم بکنت پہ آئیا شمے پادان ف۲ وقتیکہ حکم دیم دات تئی پروردگار
اِلَى الْمَلٰٓىِٕكَةِ اَنِّیْ مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا ؕ سَاُلْقِیْ فِیْ
فرشتیانی نیمگ ءَ کہ من گوں شما یاں نوں شما دل جم بکن اِت مسلمانان ءَ من دور دیاں ماں
قُلُوْبِ الَّذِیْنَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوْا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ
کافرانی دلان بیم نوں بجن اِت پہ گردنان
وَ اضْرِبُوْا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿۱۲﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَآقُّوا اللّٰهَ وَ
و بگڈ اِت آیانی بند بوگان اے پہ ھمے سبب ءَ کہ آ مخالف بوتنت اللہ ءَ و
رَسُوْلَهٗ ۚ وَ مَنْ یُّشَاقِقِ اللّٰهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِیْدُ
آئی ءِ رسول ءَ۔ و ہر کسیکہ مخالف بہ بیت اللہ ءَ و آئی ءِ رسول ءَ گڈا بیلشک اللہ ءِ عذاب
الْعِقَابِ ﴿۱۳﴾ ذٰلِكُمْ فَذُوْقُوْهُ وَ اَنَّ لِلْكٰفِرِیْنَ عَذَابَ النَّارِ ﴿۱۴﴾
سک انت شما اشیا بچشت و بزان اِت کہ پہ کافران دوزخ ءِ عذاب ھستنت ف۳
یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اِذَا لَقِیْتُمُ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا زَحْفًا
او مسلمانان! وقتیکہ ڈک بلگت شما گوں کافران ماں جنگ ءِ میدان ءَ
فَلَا تُوَلُّوْهُمُ الْاَدْبَارَ ﴿۱۵﴾ وَ مَنْ یُّوَلِّهِمْ یَوْمَىِٕذٍ دُبُرَهٗۤ
گڈا مگردین اِت وتی پشت ءَ چہ آیان ف۴ و ہر کسیکہ بگردینیت آروچی وتی پشت ءَ

گردنان ءَ بجن اِت و اشانی بوگ بوگ ءَ جُنڈ جُنڈ بکن اِت پہ چاکہ مروچی اے جنّی و انسی کافران ہوریوان ءَ خدا و رسول ءِ مقابلہ ءَ دراحتگنت بمشکا اشان ءَ معلوم بہ بیت کہ خدا ءِ مخالف چونیں ترندیں سزاء ءَ دوچار کپینت ماں آخرت ءَ اشان ہرچ سزائے دیگ بیت اصل و ہما انت لیکن ماں دنیاء ءَ ہم آئی کمیں نمونگ ءَ بگندنت و عذاب الٰہی ءَ چیزے نام ءَ بچشنت۔ ماں روایتان انت کہ ماں بدر ءَ مردماں فرشتگان ءَ گوں وتی چماں دیستگنت و اشانی جنگیں کافران چہ مردمانی جتگیں کافران ءَ جدا جاہ باز نگنتش خداوند تعالیٰ ءَ اے یک نمونگے پیش داشت کہ اگر کدی شیاطین الجن و الانس چوش پہ غیر معمولی طور ءَ حق ءِ مقابلہ ءَ جم بہ بنت تو آ ذات حق پرست و مقبول بندگان ءِ چوشیں شاندار یں رہ بند ءَ فرشتگانی کمک ءَ دیم دیگ تو نیت باقی چونائی ءَ فتح و غلبہ بلکیں ہمک حور د و مزنیں کار چہ خدا ءِ مشیت و قدرت ءَ انجام گرنت نہ آ ترا فرشتگانی حاجت انت نہ مردمانی۔ و اگر آ چہ فرشتگان تہنا کار بگریت تو آیان ھما قدرت ءَ دنت کہ تہنا یک فرشتہ ءَ مزن مزنیں میتگان چست کنت و آنگر چگل دنت ادا و تکلیف و اسباب ءَ عالم ءِ ادنائیں بیم تراپ ءَ و طرءِ شیاطین ءَ درک دور ءِ پسہ دیگی اَت و لبس۔ ف۴ فرار من الزحف (چہ جہاد ءَ تچگ ءَ و کافران ءَ پشت دیاءَ در روگ) سک مزنیں گناہ و چہ اکبر الکبائر ءَ انت اگرچہ مسلمانانی شمار ءَ دو سر بہ بنت داں چوشیں حالت ءَ

ف۱ یعنی اگر پد کنزگ چہ کنام جنگی مصلحت ءِ ردا بہ بیت مثلاً پد اکنزگ د حملہ کنگ زیات مؤثر انت یا یک جماعتے فوج چہ مرکزی فوج ءَ جدا بوت آ پہ وتی حفاظت ءِ خاطرءِ پُشتءَ کنزان ءَ گوں مرکزءَ شامل لوگ لوٹیت تو چشیں پد کنزگ جرم نہ انت گناہ ھما وھدءَ بیت وھدیکہ پد کنزگ محض چہ جنگءَ جان دزان ءَ تچگءِ نیت بہ بیت۔ ف۲ وھدیکہ جنگءَ بنر ندری ءَ سر کشت نو واجہ پیغمبرءِ یک مشتے سنگریزہ بہ کافرانی نیمگءَ ہتر مال کننت وسہ رندا شاھت الوجوہ ، فرمائیننی چہ قدرت ءَ اسے سنگریزہ ہر یک کافرے ءِ چم ءِ سر بوننت آ کل چمانی مُشگءَ گلائیش بوننت انگو مسلمانانءَ تزندیں حملہءَ کت آخر بازیں کافرے کشگ بوت۔ ھمیشءِ بیان کنت کہ اگرچہ سر ظاھرءَ سنگانءَ شما گوں وتی دستءَ ہتر مال کتنت ولیکن کنام بشرءِ اے فعل عادۃً جوش بیت نہ کنت کہ یک مشتے سنگریزہ ہر یک سپاہی ءِ چمءِ کپانءَ یک سلاح بندیں لشکرءِ شکست ءِ سبب جوڑ بہ بیت اے ابوک ءِ خدائی دست اَت کہ آئیءَ چہ یک مشتے سنگریزھانی برکتءَ فوج ءِ دیم ءَ ترینت ، شمابے وسیلہ قلیل التعداد مسلمانانی نہا اینکر قدرت کجا اَت کہ محض شمے باسکانی قوت ءَ کافرانءِ چُشیں شکست رست۔ اے ففط قدرت ءِ کار فرمائی اَت کہ آئی اے ہیمیں سرکشانءَ گوں موت دوچار کُت۔ البت اے خبر بدرا انت کہ چہ شمے دست ءَ کار گرگ بوت وماں آیان ہما فوق العادۃ قوت ظاہر کت کہ آئرا شمابہ وتی کسب و اختیارءِ حاصل کنگ نتونت کُت۔ اے ہمشکا کنگ بوت تانکہ خداءِ قدرت ظاہر بہ بیت ومسلمانانی سرا پورہ مہربانی دخوبیں وڑءِ احسان درا کنگ بہ بیت بیشک خدا مومنانی دعا و فریادءَ اشکنت وآیانی احوال و افعالءَ بخوبی زانت واے ھم زانت کہ وتی مقبولیں بندگانی سرا کدی وچونکائی احسان کنگ جوان ومناسب انت۔ ف۳ یعنی آ وھدءَ ھم خداءَ مکہءِ کافرانی تمابیں بند و بوجانءَ گوں خاکءَ اوار کت ودیم نزءِ حصن اوانی رفق وہنرانءَ نزور کنت۔ ف۴ اے دیم گوری (خطاب) بہ مکہءِ کافران انت آیان چہ ھجرتءَ پیش گوں واجہ نبیءَ گوشنگت متی ھذا الفتح ان کنتم صدقین یعنی مئیگ و شمئیگ میانجی ءَ اے فیصلہ کدی بیت لوں سرجمیں فیصلہ و قیامت ءِ روچءَ بیت مگر یک وڑےءِ فیصلہ مروچی ماں بدر جنگءِ میدانءَ ہم شما دیست کہ چونکائی لھتیں رہ بندانی خلاف شمارا چہ کمزوریں مسلمانانی دستءَ سزا رست، نوں اگر نبی علیہ السلامءِ مخالفت و چہ کفر و شرکءَ وتا بحل اِت تو گڑا پہ شما انت دنیا و آخرتءِ بھتری واگر نہ پدا ھم ہنچوش پہ جنگءَ سر ینءَ بنداِت تو ماھم پدا ہمے رنگءَ مسلمانانءَ مدد دئیں وگڑا سرا شما وار و رسوا ئیت وھدے خداءِ امداد گوں مسلمانان انت تو شمے ٹولی وجماعت توری ہر قدر بہ بنت ہچ دردءَ نہ ورنت ماں لھتیں روایتان انت کہ ابوجہل وغیرہءَ چہ مکہءِ روانگیءِ وھدءَ کعبہءِ پردگانءَ داران ءَ دعا کتنگت کہ خداوندا! ماں ہر دوئیں فریقان ہر کس اعلیٰ واکرم انت آئرا فتح عطا بکن وفساد کنوکءَ ناکام ونامراد بکن۔ ماں فقد جاءکم الفتحءَ پسر دیگ بوت کہ ہر کس وافعتۃً اعلیٰ و افضل ات آیانءَ فتح حاصل بوت ومفسدان رسوا و ذلیل بوننت۔ ف۵ ساریءَ فرمائینتگت کہ ، اللہ گوں ایماندارانت ،، نون ایماندارانءَ ہدایت فرمائینیت کہ آیانی معاملہ گوں خدا و رسولءِ چون بوگ لوٹیت کہ چہ آئیءَ آ خداءِ نصرت وحمایتءِ مستحق بہ بنت

إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ

مگر ایکہ پُشتامان ترینیت پہ جنگءَ یا پناہ بگریت پہ لشکرءَ گڑا آ گردت گوں غضبءَ

مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦﴾ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ

اللہءَ ؤ آئیءِ جاگہ دوزخ انت و آ بدیں جاگہے ف۱ نوں شما نکشتنت آ

وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ

لیکن اللہءَ کُشتنت ؤ تو دور ندات پچے خاک وختیکہ تو دوردات ؤ لیکن اللہءَ

رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا ۚ إِنَّ اللَّهَ

دوردات۔ وتاکہ آزمائش بکنت پہ مومنانی سرا چہ وتی طرفءَ وشیں آزمائش بیشک اللہ

سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾

اشکنوک زانوکنت ف۲ اِے وَبوت۔ ؤ بزانکہ اللہ سُست کنت کافرانی مکرا ف۳

إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ ۖ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ۖ

اگر شما لوٹِت فیصلہ آچہ گڑا رستگ شمے گورا فیصلہ۔ واگر شما بس بکن اِت گڑا آ پر شما شترانت

وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ

ؤ اگر شما پدا ہنچوش کنت ما دوبارگہ ہنچوش کنیں۔ ؤ شمے ہچ کارءَ نئیت شمے لشکر اگرچہ

كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

آباز بیت۔ وبزان کہ اللہ گوں مومنان انت ف۴ او ایماندار ان

أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾

حکمءَ بمنّت اللہءِ وآئیءِ رسولءِ وچہ آئیءَ مترّت وشما اشکنت ف۵

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ

ومبت ھمایانی پیما کہ گوشتش کہ ما اشکت ؤ آ نیشکننت ف۶ بیشک

شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾

بدتریں جانوران اللہءِ نزیکءَ ھما کرّ و گنگنت کہ سر پد نہ بنت ف۷

ع ۲ ۹ ۱۶

ہمشکا پیش داشت کہ یک مومن صادقءِ کار ایش انت کہ آ بلکل خدا و رسولءِ فرمان بردار بہ بیت۔ احوال و حوادث توری چنکر آتی دیمءَ ترینگ بلوٹنت مگر خداءِ خبرانءَ وھدے باشکننت بفہمیت وپدا آیان بہ منّیت تو گڑا قولاً و فعلاً ہچ جاورءَ چہ آیان رُد گردانی مکننت۔ ف۶ یعنی گوں زبانءَ اقرار کننت کہ ما اشکت حالانکہ آ چونیں اشکنگ ایت کہ مردم بجکیں خبرءَ باشکنت وپدا سرپد مبیت یا سرپد بہ بیت بلے قبول دار مبیت۔ پیشءَ یہودیاں گوں موسیٰ علیہ السلامءَ گوشتگت ،، سمعنا و عصینا ،، (ما اشکت مگر ما قبول نہ کت) مکہءِ مشرکانی قول دیما پیداک انت ،، قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَا ،، یعنی ہر روچ قرآنے شما اشکنائینت بس ما اشکت اگر ما بلوٹیں تو ھمیشءِ ہیمیں قرآنے اڈ بکنیں وبیاریں۔ مدینہءِ منافقانی کرد ایش اَت کہ پیغمبر علیہ السلام و مسلمانانی روبرو زبانی اقرارش کُت وگوں دل چہ اوّلءَ انکارش کُت بہر جاورءَ مومن صادقءِ شان مثل اِے یہود، مشرک و منافقان بوگ نہ لوٹیت آئیءِ شان ایش انت کہ گوں دلءَ گوں عملءَ حاضر و غائب احکام الٰہیہ و فرامین نبویہءِ سرا دنارا قربان کنوک بہ بیت ف۷ ہر کسءَ خداءَ زبان پہ خبر کنگ گوش پہ اشکنگ و دل و دماغ پہ سرپد بوگءَ دا انگننت پدا اشان اے نمایں قوتانءَ بے کار کت نہ گوں زبانءَ حق گوشگ و حقءِ شوھاز کنگءَ توفیق اِش

وَلَوۡ عَلِمَ اللّٰهُ فِيۡهِمۡ خَيۡرًا لَّاَسۡمَعَهُمۡ‌ؕ وَلَوۡ اَسۡمَعَهُمۡ لَتَوَلَّوْا

واگر اللہ ءَ بزانتیں ماں آیانی تہا چیزے خیر گڈا آئی اشکنائینتنت۔ اگر تو نا بشکنائینیت آیانءَ گڈا آ و پیشا

وَّهُمۡ مُّعۡرِضُوۡنَ ﴿۲۳﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوا اسۡتَجِيۡبُوۡا لِلّٰهِ وَ

ماں دینت تچنت ف۱ او ایماندار ان خبرا بگرت اللہ ءَ و

لِلرَّسُوۡلِ اِذَا دَعَاكُمۡ لِمَا يُحۡيِيۡكُمۡ‌ۚ وَاعۡلَمُوۡۤا اَنَّ اللّٰهَ يَحُوۡلُ

رسول ءَ وفتیکہ تو ار بکنت شمارا پہ ہنچو شیں کارے ءِ طرف ءَ کہ ماں آئی ءَ تہا شمے زندگی انت ف۲۔ و بزان اِت کہ اللہ نو کا کپیت

بَيۡنَ الۡمَرۡءِ وَقَلۡبِهٖ وَاَنَّهٗۤ اِلَيۡهِ تُحۡشَرُوۡنَ ﴿۲۴﴾ وَاتَّقُوۡا فِتۡنَةً

درمیان انسان ءَ و آئی ءِ دل ءَ واے کہ ھمائی ءِ گورا شما مُچ کنگ بہ ت ف۳ و و بچینیت ونارا چہ فساد یا کہ

لَّا تُصِيۡبَنَّ الَّذِيۡنَ ظَلَمُوۡا مِنۡكُمۡ خَآصَّةً‌ ۚ وَاعۡلَمُوۡۤا اَنَّ

نکپیت آ خاص پہ ظالمانی سرا چہ شما و بزان اِت کہ

اللّٰهَ شَدِيۡدُ الۡعِقَابِ‏ ﴿۲۵﴾ وَاذۡكُرُوۡۤا اِذۡ اَنۡتُمۡ قَلِيۡلٌ مُّسۡتَضۡعَفُوۡنَ

اللہ ءَ عذاب سکّنت ف۴ و یاد بکن اِت وفتیکہ شما کمّنت کمزورنت

فِى الۡاَرۡضِ تَخَافُوۡنَ اَنۡ يَّتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَاٰوٰٮكُمۡ وَ

ماں ملک ءِ تہا۔ ترسنو کہ چلانیت شمارا مردمان پدا آئی ءَ جاگہ دات شمارا و

اَيَّدَكُمۡ بِنَصۡرِهٖ وَرَزَقَكُمۡ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُوۡنَ ﴿۲۶﴾

قوتی دات شمارا پہ وتی مدتءَ و روزی دات شمارا چہ پاکیزئیں چیزان تانکہ شما شکر ا بگرت ف۵

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا لَا تَخُوۡنُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوۡلَ وَتَخُوۡنُوۡۤا اَمٰنٰتِكُمۡ

او ایماندار ان خیانت مکن اِت اللہ ءِ و رسول ءِ و خیانت مکن اِت گوں یکدگرا وتی امانتان

وَاَنۡتُمۡ تَعۡلَمُوۡنَ‏ ﴿۲۷﴾ وَاعۡلَمُوۡۤا اَنَّمَاۤ اَمۡوَالُكُمۡ وَاَوۡلَادُكُمۡ فِتۡنَةٌ

و شما ای زان اِت ف۶ و بزان اِت کہ بیشک شمے مال و اولاد آزمائش ءِ چیز انت

وَّاَنَّ اللّٰهَ عِنۡدَهٗۤ اَجۡرٌ عَظِيۡمٌ ﴿۲۸﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡۤا اِنۡ تَتَّقُوا

و اے کہ اللہ ءِ گورا مزنیں ثواب انت ف۷ او ایماندار ان اگر شما بترسیت چہ

ع ۳ / ۹ / ۱۷

منزل ۲

ف۱ یعنی اھلِ ایشنت کہ اشانی تہا خیر ءِ ھنڈال نیست پرچا کہ حقیقی خیر انسان ءَ ھما وہدءَ دست کپیت وھدیکہ ماں آئی دل ءَ طلبِ حق ءِ راستیں داھگ و ھدایت ءِ نور ءِ قبول کنگ ءِ قابلیت ببیت۔ ہرچ تومبکہ چہ طلبِ حق ءِ روح ءَ یکدم خالی بونگ ءِ اِے پیما خداءِ بخشاتگیں تونان چہ وتی دست بیا دداتگ۔ کم کم ءَ ماں آئی ءَ حق ءِ قبول کنگ ءِ لیاقت باقی نہ مانیت ھمیشی ءَ کہ اللہ پاک ءَ ماں آیانی دل ءَ خیر و ھدایت ءِ لیاقت ندلیست اگر ما آیان چیزے کہ ھم لیاقت بدبستین تو وتی ھبل و عادت ءِ روءَ ضرور اشان ءَ وتی آیتان ءَ اشکنائینات ءَ، راہ سوج داتگ اَت۔ باقی ھنوگیں جاور ءَ اگر آیان آیات اشکنائینگ و راہ سوج دیگ ببیت تو اے ضدی و سرکشیں مردم سر پد بوان ءَ ھم قبول کنوک نہ انت۔

ف۲ یعنی خدا او رسول شمارا پہ ہرچ کارے ءِ نیمگ ءَ دعوت دینت (مثلاً جہاد وغیرہ) ماں آئی ءَ چہ سرءَ بگرزان پادءَ پہ شما خیر انت آیانی دعوتی پیغام پہ شما ماں دنیاءِ عزت و دل جمعی ءِ زندگی و ماں آخرت ءَ ابدی حیات ءِ پیغام انت بشکا مومنین ءِ شان ایشنت کہ خدا او رسول ءِ توار ءِ سرا فوراً لبیک بگوشنت ہر وھد ءَ و ہر نیمگ ءَ آ توار بر بجنت کلیں کاران ءَ یل کنان ءَ ھمودا ونارا رسینت۔ ف۳ یعنی ماں حکم ءِ پورہ کنگ ءَ سستی مکن اِت شاید کمیں دیرءَ پد دل چوش مبیت کہ مردم ءِ قبضہ پہ وتی دل ءِ سرا مبیت پرچا کہ دل بہ خدا ءِ اختیارا انت ہر نیمگے بلوٹیت آئرا بتّرین ایت بے شک آ چہ وتی رحمت ءَ کسے ءِ دل ءَ ابتداءَ نہ جلّیت نہ آئی سرا مُہر جنت البت بندہ وھدیکہ پہ حکم ءِ زند گیری ءَ سستی و کاہلی کنت تو آئی جزاءِ جلبنی۔ یا حق پرستی ءَ ویل کنان ءَ ضد و عناد ءَ اختیار بکنت تو آئرا مُہر جنت۔ کذا فی الموضح لھتین ءَ "یَحُوۡلُ بَيۡنَ الۡمَرۡءِ وَقَلۡبِهٖ" ءِ پہ قرب ءِ بیان ءَ زرتگ۔ یعنی حق تعالیٰ گوں بندہ ہمنکر قریب انت کہ آئی دل ھم چہ آئی ءَ چوش قریب نہ انت، "نَحۡنُ اَقۡرَبُ اِلَيۡهِ مِنۡ حَبۡلِ الۡوَرِيۡدِ" (ق رکوع ۲) تو خداءِ حکم برداری ءَ گوں راستیں دل ءَ بکن اِت خدا چہ شما زیات ترشمے دل ءِ احوال او رازان ءِ معلوم دار انت خیانت پہ آئی گور ءَ سبیت دات نکنت۔ ھمائی گور ءَ درستان ءِ مُچ بوگی اِنت اودا تمام سر بستگیں اسرار و احوال ظاہر کنگ بنت۔ ف۴ یعنی حساب بکن یک راجے ءِ گیشتریں مردمان پہ ظلم و عصیان ءَ لانک بستگ۔ لھتیں مردمان کہ چہ ایشان ونارا دور داشت آیان وتی چم تر گیننت نہ نصیحتش کت و نہ بیزاری اِش ظاہر کت تو اے یک فتنہ ایت کہ آئی زدءَ ھما ظالم واے خاموش چم بند کنوک دراہ کابنت وھدے عذاب کیت تو وتی درجہ ءِ حساب ءَ کل ماں آئی ءَ شامل بنت کسے ھم رستگار نبیت گوں اے تفسیر ءِ روءَ آیت ءِ مقصود چوش بیت کہ خدا او رسول ءِ فرمان برداری ءَ وت نیار بہ بنت و نافرمانان نصیحت و یادتراپ بدئیت آ اگر مہ منّنت تو شما وتی بیزاری ءَ ظاہر بکن اِت۔ باقی واجہ شاہ صاحب ءَ آیت ءِ مطلب چوش گِپتگ کہ "مسلمانان ءَ چہ چوشیں گناھان بالخصوص پہریز کنگ لوٹیت کہ آئی بدیں اثر چہ گناہ کنوک ءِ ذات ءَ سرگوزان ءَ داں دومی ءَ رسیت ساری ءَ فرمائینگ اِت کہ ماں خدا او رسول ءِ حکم ءِ منّگ ءَ اد نائیں تاخیر مکنت چوش مبیت کہ چہ تاخیر ءَ دل بہ کنزریت نوں تنبیہ کنت اگر نیکیں مردم کاہلی بکن انت تو عام مردم نیکی ءِ کار ءَ یہک ءَ بلہ کننت تو اے وڑ ءَ بدی رسم تالان بیت کہ آئی وبال پہ کلانی سرا کپیت چوشکہ ماں جنگ ءَ اگر دلیر سستی بکن انت تو نامرد چہ میدان ءَ تچنت شکست ءِ جاور ءَ دلیر ھم پاداں ءَ داشت کت نکننت۔

ف۵ یعنی وتی کم نفری و نزوری ءَ ماں دل ءَ داران ماں خدا ءِ (جہاد ءِ) حکم ءِ منّگ ءَ سستی مکن اِت بگند چہ ہجرت ءَ پیش بلکیں چہ آئی ءَ پد ھم شمے نفری کم اَت۔ سامان ھم شمے گور ءَ نیست اَت۔ شمے نزوری ءِ گندان ءَ مردمان شمارا ھضم کنگ ءِ شوھاز ءَ بونت شمارا ہر وھد ھمے ترس اَت کہ اسلام ءِ دژمن شمارا گار و گم مکن انت مگر خداءَ شمارا ماں مدینہ ءَ جاگہ دات ماں انصار و مہاجرانی میانجی "مؤاخات" ءِ رشتگ محکم کُت پدا ماں بدرِ جنگ ءَ چونیں ظاہریں ظاہریں غیبی مدد سرکت کافرانی ھنڈال بُرگ بونت۔ شمارا چہ فتح دات غنیمت ءِ مال و بندیانی فدیہ ءِ مال جلدا دات غرض حلال طیب و پاک صافیں چیز و قسما قسمیں نعمتان ءَ شمارا بخشات۔ تانکہ شما آئی شکرگزیں بندہ ونارا ثابت بکن اِت۔ ف۶ خدا او رسول ءِ خیانت ایشنت کہ آیانی حکمانی خلاف مردم عمل بکنت گوں زبان ءَ وتا مسلمان ظاہر بکننت و کاران کافرانی بکننت یا ہرچ کارے ءِ سرا خدا او رسول ءَ مامور کنگ ماں آئی سرو چیر بکننت یا ماں غنیمت ءِ مال ءَ دزی بکننت وغیر ذالک۔ بہر جاور ءَ ماں ھما ئیں امانتان کہ چہ خدا او رسول یا چہ بندگانی جانب ءَ بہ شمے حوالہ کنگ بہ بنت چہ خیانت ءَ پہریز بکن اِت ماں اشی ءَ ھمک ہمیں حقوق اللہ و حقوق العباد احننت ماں روایتان انت کہ یہود بنی قریظہ ءَ وھدے گوں واجہ نبی ءَ صلح ءِ درخواست کت و ایکہ گوں آئی ھما معاملہ کنگ بہ بیت کہ گوں بنی نضیر ءَ کنگ بوت تو واجہ ءَ ارشاد فرمائینت، اتا من شمارا ھمنکر حق دیاں کہ سعد بن معاذ ءَ حکم جوڑ بکن اِت ہرچ فیصلہ ءِ شمے بابت ءَ آ بدنت شمارا منظور کنگ لوٹیت۔ آیاں واجہ نبی ءِ اجازت ءَ ابولبابہ ءَ وتی گور ءَ لوٹائینت و دریافت کُتش کہ شمے ماں اے معاملہ ءَ فدپی انت ما سعد بن معاذ ءِ حکم گرگ ءَ قبول بکنیں یا مکنیں۔ ابولبابہ ءِ اموال و اہل و عیال بنی قریظہ ءِ گور ءَ اننت بشکا آدو زواہ ات اشانی۔ آئی ءَ وتی حلقوم ءِ نیمگ ءَ گوں دست ءَ

اشارہ کت یعنی اگر سعد بن معاذ ءِ حکم گرئے قبول کن اِت گڈا ازان شما وناراوت حلال کت ابولبابہ ءَ اشارہ وکت مگر ھما دمان دل ءَ حت کہ من
گوں خداورسول ءَ خیانت کت واپس آحت وناراگوں بیل پائے ءَ بستی وقول اِی کُت کہ چھ نوران وھچ نہ نوشان دانکہ موت بئیت یا اللہ تعالیٰ منی توبہ ءَ قبول بکنت ہفت ھشت
روچ ھمے پیما بند بوت چہ شدءَ بے ہوش بوت آخر بشارت رست کہ حق تعالیٰ ءَ تئی توبہ قبول فرمائینت گوشتی قسم بخدا من وناراوت نہ بوجاں دانکہ وت واجہ نبی گوں وتی مبارکیں
دست ءَ منی سادءَ مبوجیت، واجہ ءَ تشریف آورت وگوں وتی دست ءَ وتی بندی ءَ آزاد کت (ابن عبدالبر ءِ دعویٰ انت کہ اے واقعہ ماں غزوہ تبوک ءَ شریک نہ بوگ ءِ بناءَ پیش احتگت۔
واللہ اعلم بالصواب۔ ف مردم زیادتر مال واولاد ءِ خاطر ءَ خدا ءِ وبندگانی دزءَ کنت پمشکا بیم تراپ دات کہ امانت داری ءِ ہرچ قیمت بخدا ءِ گورا انت آ د ءِ مال واولاد وغیرہ ءَ چہ
درستان زیات تر انت۔ ۱۲

(ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ یعنی اگرچہ خداءَ نرسائے تقویٰ ءِ راہ ءَ اختیار کن اِت تو خدا ماں شمے وشمے مخالفانی درمیانءَ فیصلہ کنت ماں دنیاءَ ھم شمارا شرف دنت وآیانءَ ذلیل یا ہلاک
کنت چوشکہ ماں بدر ءَ کت وپیش داشت وماں آخرت ءَ ھم
شمادائمی نعمتانی تہا جاہ منند بیئت، وآیانی ھنکین دوزخ
بیت وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُوْنَ (یٰس رکوع ۴)
هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ (المرسلات رکوع ۱) دومی گپ ایش انت
کہ چہ تقویٰ ءِ برکت ءَ حق تعالیٰ ماں شمے دلءَ یک نورے ماں گیجیت
کہ چہ آئی ءَ شما ذوقاً وجداناً حق وباطل ونیک وبد ءِ فیصلہ ءَ
کت کن اِت ابید چہ اشئے یک گپے واجہ شاہ صاحبءَ نوشتہ
کنگ کہ ”شاید ماں بدر ءِ فتح ءَ ماں مسلمانانی دلءَ احتگ
کہ اِے فتح اتفاقی انت چہ واجہ نبئے چیرکائی بہ کافرانی سرا
احسانے بکنیں کہ مئے لوگ وجاگہاں واہل وعیال ءَ ماں مکہ ءَ
دل سیاہ مکننت۔ پمشکا ماں پیشی آیت ءَ بابت خیانت ءَ
مہن کت ودومی آیت ءَ تسلا دات کہ دیم ترءَ فیصلہ بیت شمے
لوگ وجاگہ ماں کافرانی دست ءَ نہ کپینت۔ ف۲ چہ ہجرت ءَ
پیشتر مکہ ءَ کافران ماں دارالندوہ ءِ مچ بوانءَ وت ماں وت
شور کُت کہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ بارو ءَ چے کنگ لوٹیت اے
واجہ ءَ تمامیں راج ءَ پریشان وبدحال کتگ وطننیں دری مردم
ھم ماں اشئے فریبءَ گرفتار بوگا بینت چو مبیت کہ کم کم ءَ اے
واجہ مزن طاقت ور بہ بیت کہ زندا گوں آئی مقابلہ ھم بہ ماگران
بکبیت۔ آوھدی ہریکے ءَ وتی وتی پیما سوج وسر کُت کسے ءَ
گوشت کہ اے واجہ قید کنگ بہ بیت وپدا شرطی کنگ بہ بیت
کسے ءَ گوشت کہ آئی چہ ملک ءَ کشگ بہ بیت تانکہ ما چہ مدام ءِ
گروجیل ءَ آزاد بہ بئیں گڈسرءَ ابوجہل ءِ تجویز ءِ سرا فیصلہ
بوت کہ چہ تمامیں عرب قبائلءَ یک یک ورنائے گچین کنگ
بہ بیت وآ کُل مچ بوان ءِ یکبارگی آئیءَ سرا گوں وتی زہماں حملہ
بکننت تانکہ بنو ہاشم گوں تمامیں عرب قبائلءَ جنگ کنگ
متون انت وَ دیت دیگءَ وھدءَ ہر قبیلہ وتی ونڈ ءَ دت
ادا بکنت ادا اے بے بخت اِے شور کنگا اننت اودءَ بہ
اشانی شور ءِ پردشگ ءَ خداءِ بہترین ولطیف تدبیر اَت واجہ
نبئے فرشتہ ءَ حال دات۔ واجہ ءَ بہ وتی گندل ءِ سرا حضرت علیءَ
واپینانءَ ھاجی ءِ جمانی دیماکہ بہ واجہ ءِ قتلءَ جمع بوتگنت خاک
مان کنان ءَ دراتشریف بُرتی۔ واجہ نبی وحضرت علیءَ یک موڈءِ
ٹالے ھم نقصان نہ بوت ودشمن ناکام ونامراد بوت پدا ہرکسءَ
بہ تئی قتل کتگءَ سوج وسر کتگت آوت ماں بدر ءِ جنگ ءَ
کشگ بوت، چہ اشئے پیش دارگ بوت کہ ہرکسءَ ہمراہ خدا انت
آ ءِ اکس تاوان دات کت نکننت وچوشکہ ھماذات ءَ وتی پیغمبر ءَ
رسنگار کت شمے لوگ وجاگہ وجن وچکانی کہ آماں مکہ ءَ انت
آیانی حفاظت ھم کُت کنت۔ دشمن اگر قوی است نگہبان قوی تر است۔ ف۳ نضر بن الحارث ءَ مدام گوشتگت کہ اگر ما بلوٹیں تو قرآن ءِ ڈولیں کلام جوڑ بکنیں ماں اشی ءَ ابید چہ قصہ
وداستانان دگہ چے مان انت مگر قرآن و دراہیں جہبڑھانی فیصلہ ءَ بہ ھمے خبر ءِ سرا ایر کنگ گڈا اشان بہ اشئے پرچار ضامند نہ بوتنت ہیک شخصے ءَ یک برے درائینت کہ منی اسپ
اگر بُروت بکیں روچ ءَ لندن ءَ سر بیت بلے نہ روت۔ بہرحال پیشی قومانی احوالءَ اشکنانءَ گوشتگنش کہ اے کل قصہ وداستان انت نوں ماں بدر ءَ دیستش کہ محض آزمانک نہ
اننت عذاب ءِ وعدہ بہ شمے سرا ھم احت چوشکہ پیشی مردمانی سرا احتگت۔ ف۴ ما اے آیت ءَ مکہ ءِ مشرکانی مزن جاہلی وبدبختی ءِ اظہار کنگ بوتگ یعنی اشان گوشتگت کہ خداوندا
اگر واقعتاً اے دین برحق انت کہ آئی ماگوں اینکرتا خیر ومزن تر زندیءَ تکذیب کنگائیں تو گڈا دیر ومہتلیءَ چے سبب انت چو پیشی قومان مئے سراڈوکانی ہور برجانہ گوارینت یا ھمے ہیبیں
ماں دگہ عذابے ءِ برجا مار اگرفتار نہ کنت ومئے بیج وبُن ءَ ولگوج نہ کنت گوشنت کہ اے دعاء ابوجہل ءَ چہ مکہ ءَ درآیگ ءِ وھدءَ کعبہ ءِ دیما کت آخر ہرچے لوٹتگنش آئی ءِ یک نمونگے ماں
بدر ءَ دیستش آوت گوں ۶۹ سرداران نزور بے وبے دسیں مسلمانانی دست ءَ کشگ بوت ہفتاد سردار بندی بوان ءَ ذلیل بوتنت ھمے پیما خداءَ اشانی بیج وبُن ءِ ولگوج کت

اللّٰهُ يَجْعَلْ لَّكُمْ فُرْقَانًا وَّيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ؕ
اللہ گڈا کنت پر شما فیصلہ ف۱ و دور کنت چہ شما شمے گناھان وبخشیت شمارا۔
وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿۲۹﴾ وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا
واللہ ءِ احسان مزن انت وَ وقتیکہ سازش کُت تئی بارہ ءَ کافران
لِيُثْبِتُوْكَ اَوْ يَقْتُلُوْكَ اَوْ يُخْرِجُوْكَ ؕ وَيَمْكُرُوْنَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُ ؕ
تاکہ ترا بند بکننت یا ترا بکش انت یا ترا شہر بدر بکننت وآیان مکر کُت واللہ ءَ ھم مکر کُت
وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمٰكِرِيْنَ ﴿۳۰﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا قَالُوْا قَدْ
واللہ ءِ مکر چہ درستانیگا شرتر انت ف۲ وَ وقتیکہ وانگ بنت بہ آیانی سرا مئے آیات گڈا گوشنت کہ
سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَآ ۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيْرُ
ما اشکت اگر ما بلوٹیں گوشیں ھمے پیما اے ھچ نہ بنت مگر کہ قصہ بینت
الْاَوَّلِيْنَ ﴿۳۱﴾ وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ
پیشگیں مردمانی ف۳ وَ وقتیکہ گوشگا لگننت کہ یا اللہ اگر ھمے دین حق انت چہ
عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَآءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ
تئی طرف ءَ انت گڈا بگوارین بہ مئے سرا سنگ چہ آسمان ءَ یا بیار بہ مئے سرا عذابے
اَلِيْمٍ ﴿۳۲﴾ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِيْهِمْ ؕ وَمَا كَانَ اللّٰهُ
دردناکیں ف۴ واللہ کدی آیان ءَ عذاب نہ کنت تا وقتیکہ تو ماں آیانی تہا ءِ ف۵ وَ اللہ کدی آیان ءَ
مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ ﴿۳۳﴾ وَمَا لَهُمْ اَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللّٰهُ وَهُمْ
عذاب نکنت تا وقتیکہ آ معافی لوٹنت ف۶ وچے ھستنت پر آیان اِے کہ اللہ آیا نا سزا مدنت درحالیکہ آ
يَصُدُّوْنَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوْٓا اَوْلِيَآءَهٗ ؕ اِنْ اَوْلِيَآؤُهٗٓ
منع کننت مردمانءَ چہ مسجد حرام ءَ حالانکہ آیان آئی ءِ (مسجد حرام ءِ) متولی نہ بئیت۔ نہ بنت آئی ءِ متولی
اِلَّا الْمُتَّقُوْنَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۳۴﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
مگر پرہیزگاران لیکن آیانی گیشتربان نزاننت ف وَ نہ بیت آیانی نماز

.... ۵ سنت اللہ ہمیش انت کہ وہدے یک قومے سرا نبیانی تکذیب ءِ ردا عذاب نازل کنت تو وتی پیغمبرءَ چہ آیان جدا کنت، خداءَ وھدے حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم چہ مکہءَ جدا کت گڈا مکہءِ مردمان ماں بدرءِ عذابءَ گرفتار بوتنت۔ ۶ چہ عذابءِ نازل بوگءَ دو چیز مہن کنوک انت یکے چہ آیاں ہمیش انت کہ ماں آیانی درمیانءَ پیغمبر موجود انت. دومی استغفار یعنی ماں مکہءَ واجہ پیغمبرءِ قدمانی برکتءِ عذاب دور اَت بلے توں پہ آیانی سرا عذاب احت ھمے پیما وھدے گناہ کار پشومان بہ بیت و توبہ کنان بہ بیت تو گڈا اگر گ پر نہ بیت بہلّی توری مستریں گناھے بہ بیت، واجہ نبیءَ فرمائینت کہ گناہ کارانءِ پناہ دبوک دو چیز انت یکے منی وجود و دومی استغفار، کذا فی الموضح۔

(تنبیہ) وماکان اللہ لیعذبھم ءِ ہرچ معنائے ماں ترجمہءِ کنگ بوتگ آ ھنیں مفسرانی موافق انت ولیکن اکثرءِ گورءَ آئی مطلب چوش انت کہ مشرکین ہرچ وڑءِ خارق عادت عذاب طلب کنگا ئنت کہ قومءِ قوم سرجمءَ ولگوج بہ بیت پہ آیانی سرا چشیں عذاب دیم دیگءَ دو چیز مہن کنوک انت یکے واجہ نبیءِ وجود با وجود یکہ آئی برکتءَ اے امتءِ سرا بہلّی توری آئی امتِ دعوت ھن پرجا مبیت چشیں خارق عادت ولگوج کنوکیں عذاب نیئت چونکائی کدی دوچار کسانی سرا بیئت تو آ اشیءِ برخلاف قرار دیگ نہ بیت، دومی استغفار کنوکانی موجودگی توری آمسلمان بہ بنت یا غیر مسلم چوشکہ منقول انت کہ مشرکین مکہ ھم ماں تلبیہ و طواف وغیرہءَ "غفرانک"، "غفرانک" گشوک بوتگنت، باقی غیر خارق معمولی عذاب (مثلاً قحط یا دبا یا قتل وغیرہ) آئی نزول پیغمبر یا مستغفرینءِ موجودگیءَ ممکن انت آخر وھدیکہ اشان ناشری کننت تو خداءِ جانبءَ بیم تراپ پرجا دیگ مبیت۔ دیم ترءَ ھمے چیزءِ بیان کنگ بوتگ۔ ۷ یعنی عذاب نہ آیگءِ سبب ھما دوئیں چیز انت کہ برزا بیان بوتنت و اگر نہ شمے ناشری و بدبختیءِ روءِ عذاب فوراً بیائتکیں۔ چہ اشیءَ مستریں ظلم چے بیت کنت کہ موحدانءَ ماں حرم شریفءَ آیگ یا چہ عبادتءَ دور دارگءِ واسطہ قسما قسمیں نیمون تراشگ بہ بنت بلکیں اشانءَ چہ وتی وطن (مکہ معظمہ) ءَ بہ ھمے پیما درکنگءِ کوشست کنگ بہ بیت کہ اے پاکبازیں و عبادت گذاریں بندہ دوبارہ ادا احت کت مکننت و دگہ مستریں ظلم ایشنت کہ وتی ظلمءِ جائز قرار دیگءِ واسطہ اے عذرءِ دیما کارنت کہ ما حرم شریفءِ با اختیار متولی ایں ہرکسءِ بلوٹیں آئیءَ ماں حرمءَ داخل بوگءَ بہلیں و ہرکسءِ بلوٹیں آئرا میلیں پرچا کہ اے مئے حق انت حالانکہ اوّل اے حق و متولیءِ ھم نیستنت کہ ماں مسیتءِ مخلوقءَ چہ نماز و عبادتءِ مہن بکننت دومی ایش کہ تولیتءِ حق دار ھم آ نہ انت حرم شریفءِ متولی تہنا متقی و پرھیز گار بیت کننت مشرک و بدمعاشیں مردم آئی حقدار بیت نہ کننت لیکن چہ اشان زبات نرجاہل چوش فہمنت کہ ما ابراھیمءِ اولادیں و چہ فلاں قبیلہءِ تعلق داریں کعبہءِ تولیت مئے موروثی حق انت کہ پرائیگی ھچ ڈولیں قید و بندءِ حاجت نیست انت ہمشکا نوں پیشدارگ بوت کہ چہ اولاد ابراھیمءِ ھماکس متولی بیت کدت کہ آ پرھیزگار بہ بیت چوشیں بے انصافانی حق نہ انت کہ چہ ہرکسءِ نارضا بوتنت آئرا روگءِ مہن بکننت۔ ۱۲

(ھمے صفحہءِ فوائد) ۱ یعنی حقیقی نمازیانءَ چہ مسیتءَ دور دارنت و آیانی وتی جرندءِ نمازانی حال ایشنت کہ برھنہ بوانءَ کعبہءِ طواف کنگ و ذکر اللہءِ بدل شیزارگ و چاپ جنگ چوشکہ مروچی ھم بازقومانی نہا دستور انت کہ آگھنٹی وٹلو جنگءِ مزن عبادت زان انت الغرض نہ وت خداءِ عبادت و بندگیءَ کننت و نہ دگرانءِ عبادتءِ کلنت۔ لھتینءَ گوشتگ کہ اشان شیزارگ و چاپ پہ ھمے واسطہ جتگت تانکہ مسلمانانی عبادتءِ خراب بکننت۔ ۲ ماں بدرءَ دوازدہ سرداران ءِ یک یک روچےءِ خرچءِ بہ وتی ذمّہءَ زرنگت کہ ہر روچ یک شخصے لشکرءِ رادرگ واریئنت۔

عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَآءً وَّتَصْدِيَةً ۭ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ

خانہ کعبہءِ گورا مگر سٹی ٹیک و چاپءِ جنگ۔ نوں بچشت عذابءِ پہ وتی

تَكْفُرُوْنَ ﴿۳۵﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوْا

کفرءِ بدلءِ ۱ بیشک ھماکہ کافر بوتنت خرچ کننت وتی مالان تاکہ بند بکننت

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ فَسَيُنْفِقُوْنَهَا ثُمَّ تَكُوْنُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ

چہ اللہءِ راہءَ ۲ نوں پداھں خرچ کننت وتی مالان رندا بنت آمال پہ آیانی سرا افسوس آخر

يُغْلَبُوْنَ ڛ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِلٰى جَهَنَّمَ يُحْشَرُوْنَ ﴿۳۶﴾ لِيَمِيْزَ اللّٰهُ

آشکست ورنت۔ وھماکہ کافرنت آ دوزخءِ نیمگءَ سر دیگ بنت ۳ تاکہ جدا بکنت اللہ

الْخَبِيْثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيْثَ بَعْضَهٗ عَلٰى بَعْضٍ

ناپاکا چہ پاکءَ وکنت ناپاکا یکےءِ پہ دگرےءِ چکا

فَيَرْكُمَهٗ جَمِيْعًا فَيَجْعَلَهٗ فِيْ جَهَنَّمَ ۭ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۳۷﴾

پدا یکی کرچ کنت آ دستانءِ رندا دور دنت آ دستان ماں دوزخءِ ھمشنت ماں نقصانءِ تہا ۴ ۵

قُلْ لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ يَّنْتَهُوْا يُغْفَرْ لَهُمْ مَّا قَدْ سَلَفَ ۚ

تو بگوش کافرانءِ کہ اگر آ بس بکننت بخشگ بیت آیانءِ ہرچیکہ پیشءَ بوتگ ۶

وَاِنْ يَّعُوْدُوْا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۳۸﴾ وَقَاتِلُوْهُمْ

و اگر آ دوبارہ ھنچوش کننت گڈا گوستگ راہ پیشیگینانی ۷ و جنگ بکن اِت گون آیان

حَتّٰى لَا تَكُوْنَ فِتْنَةٌ وَّيَكُوْنَ الدِّيْنُ كُلُّهٗ لِلّٰهِ ۚ فَاِنِ

تاکہ پشت مکپیت فساد ۸ و بہ بیت حکم تمام اللہءِ ۹ پدا اگر

انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۳۹﴾ وَاِنْ تَوَلَّوْا

آ بس بکننت گڈا اللہ آیانی کاران گندیت ۱ و اگر آ مہ منتنت

فَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ مَوْلٰىكُمْ ۭ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيْرُ ﴿۴۰﴾

گڈا بزان اِت کہ اللہ شمے واجہ انت۔ آ چونیں شرّیں واجھے و چونیں شرّیں مددکارے ۱۱

منزل ۲

چنانچہ دہ ہُشتر ھمک روچ چہ یک کسےءِ جانبءَ ذبح بوتگنت گڈا وھدے جنگءَ شکستش وارت تو شکست وارتگیں مجمعءَ مکہءَ سر بوگءَ وھدءَ گوں ابوسفیان وغیرہءَ گوشت کہ تجارتی قافلہءِ ہرچ مالے آورنگ آ کل ءَ چہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) انتقام گرگءَ خرچ کنگ بہ بیت چنانچہ دراہ پہ اشیءَ راضی بوتنت اِدءَ ھمے پیمیں خرچ کنگءِ بیان انت

۳ و ھدیکہ ماں دنیاءَ مغلوب و ماں آخرتءَ عذاب دیگ بنت گڈا افسوس ورانءِ وتی دستانءِ گٹ پا چنت کہ مال ھم شت و سوب ھم نہ رست چنانچہ اوّل ماں بدرءِ پدا ماں احد وغیرہءِ جنگءِ کل مالی و جسمی طاقت خرچ کنتش و لیستش کہ ماھچ کرت نہ کت آخر ہلاک یا رسوا بوتنت یا پشومان بوان چہ کفرءَ توبہ کار بوتنت۔ ۴ ماں موضع القرانءَ انت کہ کم کمءِ اللہ تعالیٰ اسلامءِ غلبہ دنت ھمے درمیانءَ کافروتی جان و مالءِ خرچ کنگءِ رداوتی زورءِ جکاسنت تاکہ نیک و بد جدا بہ بنت یعنی ہر کسےءِ نصیبءِ اسلام نوشتہ انت آ کل مسلمان بہ بنت و ہرکسءِ کفرءِ سرا مرگی انت آ یکبارگی جہنمءِ برونت۔ ۵ یعنی دنیاوی و اُخروی دوئیں قسمءِ نقصان و تاوانش ماں سرءِ کپت۔ یعنی اگر ھنوں ھم چہ کفر و چہ اسلام دشمنیءِ دستءِ بدارنت و واجہ پیغمبرءِ رندگیریءِ بکننت تو پیسر اماں کفرءِ حالتءِ ہرچ گناھش کتگ آ کل معاف کنگ بنت الاسلام یھدم ما کان قبلہ۔ حقوق العباد معاف نہ بنت آیانی مسئلہ جدا انت

ف یعنی ھنچوشکہ پیشی مردم چہ پیغمبرانی تکذیب و دشمن داریٔ تباہ بوتنت البش ھم ھما ڈول ئنباہ بنت یامطلب چوش انت کہ ہچوشکہ
ماں بدرءِ آبانی دزیرادرانءِ سزادیگ بُوت ھما دابءِ اشان ھم سزادیگ بیت ۔ ف۸ یعنی کافرانی زور باقی نہ مابنت کہ مخلوقءِ چہ ایمان یارگءِ مہن بکننت یا برحقیں
مذہبءِ بیم ترایپ بدبنت کہ آوتی مرگءِ وت ہلاس بیت ۔ چوشکہ تاریخ گواہ انت کہ ہر وھدے کافرانءِ غلبہ حاصل بوت مسلمانانی ایمان و مذہبءِ خطرہ پیش اخنگ ۔ اسپینءِ
مثال دنیاءِ دیما موجود انت کہ چونکائی توت وسوب رسگءِ بناءِ مسلمان تباہ و برباد کنگ بوتنت بامزندجوڑ کنگ بوتنت ، بہرجادرءِ جدال وقتالءِ اولین مقصد
ھمیش انت کہ اھل اسلام گوں امن و امان و دلجمعیءِ خداءِ بندگیءِ کت بکننت و ایمانءِ دولت و توحیدءِ بُن مال چہ کافرانی ظلم و زورءِ محفوظ بہ بیت (چنانچہ فتنہءِ ھمے تفسیر
ابن عمر وغیرہ و چہ اید گہ صحابہاں رضی اللہ تعالیٰ عنہمءِ ماں حدیثءِ کتابان منقول انت ۔ ف۹ اے "جہاد"ءِ گڈی مقصد انت کہ کفرءِ شان و شوکت مہ مانیت و حکم تہنا خدائے
پاکءِ بہ بیت برحقیں دین کل دینانی سرا غلبہ حاصل بکنت (لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ) تورمی ماں دومی باطلیں دینانی موجودگیءِ چوشکہ ماں خلفائے راشدین وغیرھمءِ عہدءِ

وَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّنْ شَیْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهٗ وَ
و بزانت کہ ہر چے کہ شما پُل کتگ چہ ہر چیزیا نوں پہ اللہءَ انت آئیءِ پنچک و

لِلرَّسُوْلِ وَلِذِی الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ
پہ رسولءَ انت و پہ رسولءِ رشتہ داران انت و پہ چوریان انت و غریبان و مسافران انت ف۱

اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ
اگر شما ایمان آرتگ پہ اللہءَ و پہ آ چیزیا کہ ما ایر آرتگ پہ وتی بندئیءِ سرا ما فیصلیے روچا ف۲

يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعٰنِ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۴۱﴾ اِذْ اَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ
ہما روچی کہ مقابل بوتنت دویں فوج ۔ و اللہ پہ ہر چیزا قادر انت ف۳ ہما وقتیکہ شما اں نزیکیں

الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوٰى وَالرَّكْبُ اَسْفَلَ مِنْكُمْ ؕ
کنارئیءَ ات و آ ماں دُوریں کنار یا ف۴ و قافلہ جھل ترشتگت چہ شما ف۵

وَلَوْ تَوَاعَدْتُّمْ لَاخْتَلَفْتُمْ فِی الْمِيْعٰدِ ۙ وَلٰكِنْ لِّيَقْضِیَ اللّٰهُ
و اگر شما وعدہ بجتیں گوں یکدگرا اگڈا شما نرستگت یکجاگہ ماں وعدہءِ جاگہا ف۶ لیکن تا کہ تمام بکنت اللہ

اَمْرًا كَانَ مَفْعُوْلًا ۙ۬ لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْۢ بَيِّنَةٍ وَّيَحْيٰى
ہما کاریا کہ آ کنگیگت تا کہ بمریت ہر کسیا کہ مرگئیں رند چہ ثبوتےءِ ف۷ و زندگ ببیت

مَنْ حَیَّ عَنْۢ بَيِّنَةٍ ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَسَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ۙ﴿۴۲﴾ اِذْ يُرِيْكَهُمُ
ہر کسےءِ کہ زندگ بوگئیں رند چہ ثبوتےءِ و بیشک اللہ اشکنوک زانوکنت ف۸ وقتیکہ پیش داشتنت ترا

اللّٰهُ فِیْ مَنَامِكَ قَلِيْلًا ؕ وَلَوْ اَرٰىكَهُمْ كَثِيْرًا لَّفَشِلْتُمْ وَ
اللہءَ ہما کافران تئیءِ وابءَ کم ف۹ و اگر پیشی بداشتینت ترا باز گڈا شمے ہمت سُست بوتگت

لَتَنَازَعْتُمْ فِی الْاَمْرِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَ ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ
و جیڑہءِ دور داتگت ماں کارا لیکن اللہءَ بچینت بیشک آ شر زانت دلانی

الصُّدُوْرِ ﴿۴۳﴾ وَاِذْ يُرِيْكُمُوْهُمْ اِذِ الْتَقَيْتُمْ فِیْۤ اَعْيُنِكُمْ
خبراں ف۱۰ و وقتیکہ پیشی داشت شمارا ہما فوج مقابلہءِ وقتءِ ماں شمے چماں

منزل ۲

بوت یا کل باطلیں مذہبءِ ختم کنانءِ چوشکہ حضرت مسیح
علیہ السلامءِ نزولءِ وھدءِ بیت بہرجادرءِ اے آیت
ءِ بہ اشئیءِ صاف و ظاہریں دلیل ایت کہ جہاد و قتال توری
ہجومی بہ بیت یا کہ دفاعی بہ مسلمانانی حقءِ داں ھما وھدءِ
بروبرشروع انت دانکہ اے دوئیں مقصد و مراد حاصل
مبنت بمشکا ما صحیح حدیثءِ انت الجہاد ماضٍ الیٰ یوم القیٰمۃ
(جہادءِ احکام و اید گہ شرطانءِ ماں فقہءِ کتابانءِ چارگ
باید انت) ۔ ف۱ یعنی ہرکس بہ سرظاہرءِ چہ وتی کفر و ناشریءِ
دست بردار بہ بنت گوں آیاں قتال نبستنت آبانی دلےءِ
احوال و مستقبلءِ جادرانءِ بہ خداءِ سپرد کنگ بیت ہرچ
بیمیں کارے بکننت آ کار چہ خداءِ پوشیدہ بیت نہ کنت
مسلمان تہنا سرظاہریں احوالانی روءِ کار کنگءِ واسطہ
مکلف انت و ماں صحیح حدیثءِ انت " اُمِرْتُ اَنْ اُقَاتِلَ
النَّاسَ حَتّٰى يَقُوْلُوْا لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ فَاِذَا قَالُوْهَا
عَصَمُوْا مِنِّیْ دِمَاءَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ اِلَّا بِحَقِّهَا وَ
حِسَابُهُمْ عَلَى اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ ۔ ف۱۱ یعنی مسلمانانءِ
لازم انت کہ خداءِ مدد و حمایتءِ سرا بھروسہ کنانءِ جہاد
بکننت چہ کافرانی زیاتی و چہ اید گہ ساز و سامانان مترس
انت چوشکہ اشان ماں بدرءِ جنگءِ وت دلیست کہ مسلمانانی
مددءِ خداءِ چون بخوبیءِ کت و پیش داشت ۔ ۱۲
ھمے صفحہءِ فوائد) ف۱ ماں سورۃءِ اول سرءِ
فرمائینتگت قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ ادءِ آئیءِ
لمبیں گیش و گیوار فرمائینت ۔ کہ گوں کافران جنگءِ ہرچ
غنیمتءِ مالے بدستءِ بکپیت چہ آئیءِ یک پنچکے خداءِ نیاز
انت کہ آ را خداءِ نیابتءِ سببءِ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام
وصول کنان بہ پنچ جاگہءِ خرچ کت کنت (۱) وتی جندءِ سرا
(۲) وتی ھما سیادان (بنی ھاشم و بنی المطلب)ءِ سرا کہ
آیان چہ بُن قدیمءِ ماں خدائی کارءِ و اجہ پیغمبرءِ مدد کتگ و
اسلامءِ خاطر یا بہ سیادیءِ سببءِ گوں تو ہمراہی اشکت
و چہ زکوٰۃءِ زرّان زورگ پہ آیاں حرام بوت ۔ (۳) یتیمانی
سرا ۔ (۴) حاجت مندیں مسلمانانی سرا ۔ (۵) مسافرانی سرا
پدا چہ غنیمتءِ اید گہ چاریں ونڈ لشکرءِ سرا چوش بہر بنت کہ
سوارءِ دو ونڈ و پیادہءِ یک ونڈے برسیت ۔ و اجہ
پیغمبرءِ وفاتءِ رند پہ خمسءِ پنچیں مصارفءِ حنفیہءِ گورءِ
ابوکءِ گڑی سہ مصرف باقی پشت کپتگنت ۔ پرچاکہ واجہءِ
وفاتءِ پدا آئیءِ خرچ بند بوت و نہ سیادانی بہر باقی مانت
کہ ماں پیغمبرءِ دورءِ آیانءِ رستگت ۔ البت مسکین و حاجت مندانی ہرچ بہرے ہستنت ماں آئیءِ، واجہ پیغمبرءِ سیاد مسکینان و اید گہ حاجتمندانءِ پیسرا گور رسی کنگی انت ۔ لھتیں علماء
گوشتنت و اجہ نبیءِ پدا امیر المومنینءِ بہ وتی خرچ و درجءِ پنچک رسگ لوٹیت واللہ اعلم ۔ لھتیں روایت پیش دارنت کہ وھدے چہ مالِ غنیمتءِ پنچک اللہءِ بہر کشگ بوتگت تو
نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ اولءِ چہ آئیءِ یک ونڈے پہ بیت اللہ (کعبہ)ءِ کشگ ات ۔ لھتیں فقیہاں نوشتہ کنگ کہ جاگھے کہ چہ اودءِ کعبہ دور انت اودا پہ مسیتان ونڈ گیشینگ
بہ بیت ۔ ف۲ چہ فیصلہءِ روچءِ مراد بدرءِ روچ انت کہ ماں آئیءِ حق و باطلءِ گروچیلءِ سرظاہریں فیصلہ بوت ماں آ روچءِ حق تعالیٰءِ وتی کامل تریں بندہ فتح و نصرت دات ۔
فرشتگانی لشکر پہ آئیءِ کمکءِ راہی کت و سکون و دلجمعیءِ کیفیت نازل فرمائینتی ۔ نوں ہرکس خداو آئیءِ غیبی امدادءِ سرا ایمان دارنت آیانءِ چہ غنیمتءِ مالءِ پہ خداءِ پنچکءِ کشگ گران
محسوس نہ بیت ۔ ف۳ چوشکہ آ روچءِ تراں فتح و کامرانی دات ۔ آ ذات بہ اشئیءِ قادر انت کہ دیم ترءِ ہم شمارا غلبہ و فتح عطا بکنت ۔ ف۴ چہ نزیکیں کنارہءِ مراد میدانءِ جنگءِ ھما پہنات انت کہ چہ
مدینہ طیبہءِ قریب ات ھمے پیما دوریں کنارہ ہما بیت کہ آ چہ مدینہءِ پشت تر ات ۔ ف۵ یعنی ابوسفیانءِ تجارتی قافلہ چہ جہلگءِ نیمگءِ پشت کنزانءِ دریاءِ کنارہ کنارہءِ روک ات قافلہ و

.... انت آنگو ماں کافرانی دل ءَ چہ مسلمانانی حقانیت خداپرستی و دلیری ءُ بیم کپتگنت ہر دوئیناں ءُ ماں جنگ ءُ دور کنگ باذمہ داری قبول کنگ ءُ گڑتی بوت کت ۔
ف۷ یعنی قریش بہ وتی قافلہ ءِ مدد ءَ اخنگننت و شما بہ قافلہ ءِ سرا حملہ کنگ ءُ بنت ءَ ۔ قافلہ رکِت و دولشکر یک میدانے اے سر و آسرءُ مُچ بوتنت ۔ یکے ءِ دومی ءِ ہچ احوال معلوم نہ ات ا ے تدبیر اللہ ءُ تیگ اَت اگر شما پہ زانت برقتین انت تو جوش بہ وھدءُ سرنہ بوتگننت و چہ اے فتح ءُ پد کا فرانی دل ءِ سرا پیغمبر ءِ حقانیت نشت ہرکس کہ مُرت آ را ھم بقین بوُت و ہرکس زندگ مانت آئی ءِ ھم بر حق زانت ۔ تاکہ اللہ ءِ الزام سرجم بہ بیت کذا فی الموضح ۔ وجوش بیت کنت کہ چہ مَرگ و زندگ ءُ مراد کفر و ایمان بہ بنت یعنی نوں ہرکس ایمان بیاریت و ہرکس کفر اختیار بکنت دوئینانی ایمان باکفر حق ءِ گیش دیگوارءُ پد بہ بیت ۔ ف۸ یعنی اللہ پاک کمزور و مظلوم ءِ فریات ءُ اشکنوک اِنت و ہم زانت کہ چونکائی اشانءُ مدد دیگ بہ بیت بگندماں بدر ءِ مسلمانانی فریات ءُ چون اشکتی و آیان چو تیں مددے داتی ۔ ف۹ یعنی مسلمانانءُ لازم انت کہ خداءِ مدد و نصرت ءِ سرا بھروسہ کنان ءُ جہاد بکننت چہ کافرانی مچی و چہ ایدگہ ساز و سامان ءُ مترس انت چو شکہ ماں بدر ءِ جنگ ءُ دبستنش کہ خداءِ چون شرّتی ءِ سرا مسلمانانءُ مدد دات ۔ ف۱۰ یعنی آیانی نفریءُ زیات گندانءُ کسے بہ جنگءُ تیارنہ بوتگت اِے پیما اختلاف بوانءُ کاراڑ و جنجال ءِ وڈّالی بوتگت ۔ بلے خدائے پاکءُ واجہ پیغمبر علیہ السلام ءِ ماں واب ءُ

قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا
کم و کمّی پیش داشت شمارا ماں آیانی چمّاں تاکہ تمام بکنت اللہ ہما کارے ءَ کہ کنگیگت
وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ
و پہ اللہ ءِ نیمگ ءَ گردینگ بنت درستیں کارف۱ او مسلمانان! وقتیکہ ڈیک دیئت شما
فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾
گوں یک فوجیا گڈا پاداں بدارِت و یاد کنِت اللہ ءَ بازف۲ تاکہ شما کامیاب بت
وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ
و حکما بمنّت اللہیگ و آئیے رسول ءِ و جیڑہ مکنت و تمو تا گڈ اکمزور بت و دَرکبیت و رَوت
رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا
شمے گوات ف۳ و صبر بکنِت بیشک اللہ گوں صبر کنوکانِن ف۴ و مبِت
كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَ
ہمکسانی پیما کہ درکپتنت چہ وتی لوگاں پہ مغروری و پہ پیش دارگ ءَ مردمانی و
يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾
و منہش کت چہ اللہ ءِ راہ ءَ و اللہ ءِ قابوا ینت ہرچیکہ آ کننت ف۵
وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ
و وقتیکہ ڈولدار کتنت شیطان ءَ ما آیانی چمّاں آیانی عمل و گوشتی کہ گیش نہ بیت پہ شمے سرا مروچیکیں
مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ
روچا ہچ کس چہ مردماں و من مددگاراں شمے بداوقتے کہ دیم پدیم بوتنت دوئیں فوج
نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَىٰ
پچترِت پہ وتی پادانی پونزا و گوشتی کہ من بیزاراں چہ شما من گِنداں
مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ ۚ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ
آچیزے ءَ کہ شما نگندِت من ترساں چہ اللہ ءَ و اللہ ءِ عذاب سکّ اِنت ف۶ وقتیکہ

ع ۵/۱ ع ۶/۲

کمیں نفری پیش داران ءُ شمارا چہ بزدلی دوت ماں وتی شدنان آزات کُت آذات ءَ شرزانت کہ چہ کنام چیزءِ ماں دلان جوش و شجاعت چست بیت و چہ کنام خبرءِ نامردی و بزدلی سرکشیت ۱۲ (ھمے صفحہ ءِ فوائد ۔) ف۱ واجہ نبی ءِ ماں واب ءُ کافرکمیں نظرءُ احتنت و مسلمانانءُ بہ مقابلہءِ وھد ءُ تانکہ دلیریءُ جنگ بکننت ۔ واجہ نبیءُ واب غلط نہ ات ماں آیاں کافر پیشت کپوک حقیقۃً کم انت اکثر ہما اتنت کہ آرند ترءِ مسلمان بوتنت و وابءُ تعبیر جوش ھم بیت کنت کہ چہ کمیں نفریءُ مقصود ھمے بہ بیت کہ ماں جنگءُ کافر شکست ورنت باقی کافرانی نگاہ ءَ مسلمان کم پیش دارگ بوتنت کہ حقیقۃً بہ شمارءُ (حسابءُ) کم اتنت اے ھما وھد ءِ واقعہ انت کہ وھدے ہر دوئیں فوج اول سرا دیم پہ دیم بوتنت پدا وھدیکہ مسلمانانءُ گوں دلیریءُ حملہ کت و فرشتگانی لشکر بہ مددءُ سربوت آوھدءُ کافران ءِ مسلمان دو سر گندگءُ احتنت کما فی اٰل عمران ,, وَاُخْرٰی کَافِرَۃٌ یَّرَوْنَهُمْ مِّثْلَیْهِمْ رَأْیَ الْعَیْنِ (اٰل عمران رکوع ۲) ۔ ف۲ ماں اشیءُ نماز ، دعا ، تکبیر و ھمک دابیں ذکر اللہ شامل انت ,, ذکر اللہ ،، ءِ تاثیر ایشنت کہ ذاکر ءِ دل مضبوط و دل جمع بیت کہ آئی ماں جہاد ءُ زیات ضرورت انت صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ءِ چہ درسنان مستریں سلاح ہمیش اَت ۔ اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوْبُهُمْ بِذِکْرِ اللّٰهِ اَلَا بِذِکْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوْبُ ۔ (رعد رکوع ۴) ۔ ف۳ یعنی چہ گوات ءِ درآیکءُ رعب و اقبال کم تریت و ھدے کہ رعب شُت گڈا فتح چطور حاصل بیت ۔ ف۴ ہرچ سکّی و سوری جہاد ءِ وھدءُ پیش بیایینت آیان ءُ گوں صبر و جوان مردیءُ برداشت بکن اِت ھیمات ءِ دور مدئیت ۔ نبل مشہور انت کہ ھمتِ مردان مدد خدا ۔ ماں اِے آیت ءِ مسلمانان ءِ پیش دارگ بوتگ کہ کامیابیءُ کلیت چی انت معلوم بوت کہ چہ دولت ، لشکر و سلاح وغیرہ ءُ فتح و نصرت حاصل نہ بیت بلکیں اِے چیز چہ ثابت قدمی ، صبر و استقلال قوت و دلجمعی یاد الٰہی خدا و رسول و آئی قائم مقام سردارانی اطاعت و فرمان برداری و وت ماں وتی تپاقی ءِ حاصل بیت لے ردا دل کشیت کہ بے ساختہ صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم ءِ بابت ءِ ابن کثیر ءِ چنت لفظانءُ نقل بکنان کہ آچہ اخلاص و ایمانءُ مزنیں جہلانکیءُ دراحتگنت ،، وقد کان للصحابۃ رضی اللہ عنہم فی باب الشجاعۃ والائتمار بما امرهم اللہ ورسولہ بہ و امتثال ما ارشدهم الیہ ما لم یکن لاحد من الامم والقرون قبلهم ولا یکون لاحد ممن بعدهم فانهم ببرکۃ الرسول صلی اللہ علیہ وسلم وطاعتہ فیما امرهم فتحوا القلوب والاقالیم شرقا وغربا فی المدۃ الیسیرۃ مع قلۃ عددهم بالنسبۃ الی جیوش سائر الاقالیم من الروم والفرس والترک والصقالبۃ والبربر والحبوش واصناف السودان والقبط وطوائف بنی آدم قهروا الجمیع حتی علت کلمۃ اللہ وظهر دینہ علی سائر الادیان وامتدت الممالک الاسلامیۃ فی مشارق الارض ومغاربها فی اقل من ثلاثین سنۃ فرضی اللہ عنهم وارضاهم اجمعین وحشرنا فی زمرتهم انہ کریم توّاب ۔ ف۵ ابوجہل لشکر زوران ءِ مزن دغہ دھل و باجہ آنی ہمراہیءُ چہ مکہءُ دراحتگت تانکہ مسلمانانی سرا وتی حشمت ءُ بندار بننت و ایدگہ عرب قبیلہانی سرا شرکانی رعب قائم بہ بیت ماں راہ ءِ آئی ءِ ابوسفیان ءِ پیغام سربوت کہ قافلہ چہ خطرہ ءِ جاگہءِ سرگوستگ نوں تو مکہءُ واتر بوابوجہلءُ مزن غرونائی پسہ دیم دات کہ ما ھما وھدی والیس بئیں وھدے کہ ماماں بدر ءِ جمگءُ سربوان ءِ او دا رقص و سرودءِ قائم بکنیں ۔ رقص کنوکیں جنینان مئے کامیابیءُ شعران ءِ دیگال بکننت شراب بورنت عیش و مستیءُ تام ءِ بچشنت و پد اداں سہ روچ ءِ اشتر ذبح کنانءُ ما عرب قبائل مہمانی ءِ بکنیں تانکہ لے روچ ماں عرب قبائل ءِ یادگاریں روچے حساب بہ بیت و آئندہ ءِ واسطہ لے مُشتے پُر مسلمانانی حوصلہ پیست بتریت کہ دگہ بر ے مئے مقابلہ ءِ جرأت ءِ کت مکننت ۔ آئرا چے معلوم ات کہ

۔۔۔۔۔۔۔ آہرچ فکرے جنکائنت وہرچ تجویزے کنکائنت آ دراہ ماں خدائے پاک ءِ اختیار ءِ انت اشانءِ بہ انجام ءِ سرکنت یا بہ انجام ءِ سر بوگءِ مبلیت بلکیں اگر بلوٹیت لے بندو بوجانءِ بہ ہمایانی جنگءِ دو دربدنت چنانچہ ھنچوش بوت بدر ءِ آپءِ شرابءِ جام ءِ بدلءِ آیانءِ موتءِ جام ورگ کپت رقص و سرود ءِ محفل اش قائم کت وانکت البت گریوگ و زار جنگءِ پرس اش چہ بدر ءِ بگرداں مکہ ءِ اشان ءِ دارگ کپت ہرچ مال و زرے بہ وتی نام و نمود ءِ اشاں گوں وت ءِ آورتگت آ بہ مسلمانانی دستءِ بطور غنیمت ءِ مال ءِ کپت اِے رنگءِ امرِالٰہیءِ ایمان و توحیدءِ دائمی غلبہءِ بن ردیءِ سنگ ماں بدر ءِ میدانءِ یک بوت چوش بگوش بہ یک حسابے ءِ ماں اے گونڈیں سرزمینءِ چنڈ کے ءِ خدا تعالیٰ ءِ روءِ زمینءِ ملت و قومانی قسمتانی فیصلہءِ فرمائینت یہر جاورماں اے آیتءِ مسلمانانءِ آگاہ کنگ بوتگ کہ جہاد نہ ہنا کشت و خون ءِ نام نہ انت بلکیں آ یک مزن شانیں عبادت ایت، یہ عبادت ءِ سرا ٹہل بکن اِت یا پہ ریائی بکن اِت تو قبول نہ بیت پمشکا شما پہ مزنی و غرورناکی یا پہ نامیگی کافرانی دسپاند ءِ مزو رات ۔ ف۱ قریشءِ وتی نفری و قوت ءِ سرا نازات لیکن گوں بنی کنانہ ءِ آیانءِ گروچیل چہ بیشءِ ھستنت اشانءِ ترس ات کہ چو مبیت کہ بنی کنانہ مئے کامیابیءِ راہ ءِ ڈنگرے ثابت بہ بیت ھما دمانءِ شیطان پہ اشانی جیماتءِ و دبنگءِ خاطر ءِ کنانہ ءِ سردار اعظم سراقہ بن مالکءِ شکلءِ وتی ذریات ءِ فوجا زوران ءِ درا بوت و ابو جہل وغیرہ ءِ دل بڈی دات کہ ماکل تئی مدد و حمایتءِ او شتا نگیں چہ کنانہ ءِ نیمگءِ بے فکر بومن ھم گوں شما ھستاں ۔ وھدیکہ ماں بدر ءِ جنگءِ سرپہ ترندیءِ کشتت و شیطان ءِ چم پہ جبرئیل گوں ابدگہ فرشتگانی سرا کپت تو چہ ابو جہلءِ دستءِ وتی دست ءِ چنڈانءِ پشتکائی تچگءِ لگت ابو جہل ءِ گوشت سراقہ! ماں جنگ ءِ درمیانءِ دغا دیان کجا نگور ءُ گائے ۔ درائینتی کہ گوں شما من جلت کت نکناں من ھما چیزانءِ گندگا یاں کہ شمائش دبست نکن ات (یعنی فرشتہ) خدا ءِ (یعنی چہ اے خدائی) ترس منی دل ءِ ایر ءِ گائنت نوں من ادا جلت کت نکناں چوش مبیت کہ گرانیں عذابے ءِ تہا گرفتار بیاں ۔ قتادہ گوشیت کہ ملعون ءِ دروغ بست ماں آئیءِ دلءِ خدا ءِ ترس نیست ات البت آئی ءِ زانتگت کہ نوں قریشءِ لشکر ءِ دیم پہ ہلاکت و بربادی انت ھچ قوتءِ آ ءِ را رکھینت کت نہ کنت لے آئیءِ کوھنیں عادت ایت کہ وتی تابعداران ءِ رد دیانءِ و ماں بربادی ءِ گرفتار کنان عین وھدءِ لنگل وارت ھما داب ءِ ادا ھم عمل کتی ۔ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطٰنُ اِلَّا غُرُوْرًا (نساء رکوع ۱۸) كَمَثَلِ الشَّيْطٰنِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّنْكَ اِنِّيْٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعٰلَمِيْنَ (الحشر رکوع ۲) وَقَالَ الشَّيْطٰنُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُّكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ اِلَّآ اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيْ فَلَا تَلُوْمُوْنِيْ وَلُوْمُوْٓا اَنْفُسَكُمْ مَآ اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ اِنِّيْ كَفَرْتُ بِمَآ اَشْرَكْتُمُوْنِ مِنْ قَبْلُ اِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ (ابراھیم رکوع ۴) ۱۲

يَقُوْلُ الْمُنٰفِقُوْنَ وَالَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّ هٰٓؤُلَآءِ
گوشت منافقاں و ہماکساں کہ ماں آیانی دلانی تہا بیماری انت کہ اشانی دینا آیان ءِ مغرو

دِيْنُهُمْ ؕ وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۴۹﴾
کتگ و ہرکسیکہ توکل بکنت پہ اللہ ءَ گڑا بیشک اللہ زبردست اِنت دانا اِنت ف۱

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ يَتَوَفَّى الَّذِيْنَ كَفَرُوا الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُوْنَ
واگر تو بگندے وقتیکہ کافرانی ارواحا قبض کننت فرشتگاں جننت

وُجُوْهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْ ۚ وَذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ ﴿۵۰﴾ ذٰلِكَ
آیانی دیماں و آیانی پشتاں و گوشنت کہ بچشت سوچوکیں عذابا ف۲ اِے

بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴿۵۱﴾
بدلت ہما عملیے کہ شما پیشا دیم داتگ پہ وتی دستاں و اے کہ اللہ ظلم نہ کنت پہ بندیانی سرا ف۳

كَدَاْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ
فرعون ءِ مردمانی داب ءِ و ہماکہ چہ آیاں پیش بوتگنت کہ منکر بوتنت چہ اللہ ءِ آیتاں

فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوْبِهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿۵۲﴾
گڑا گپتنت آ اللہ ءَ پہ آیانی گناہانی سبباِ بیشک اللہ زوراک اِنت سک عذاب کنوک اِنت ف۴

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ حَتّٰى
اِشئے سبب ھمیش اِنت کہ اللہ کدی بدل نکنت ہما نعمتے ءِ کہ آئیا داتگ پہ یک قومیا تا وقتیکہ

يُغَيِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۵۳﴾ كَدَاْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ ۙ
ہما وت بدل مکننت وتی دلانی نیتّاں و اے کہ اللہ اشکنوک زانوک اِنت ف۵ فرعون ءِ قوم ءِ داب ءَ

وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ فَاَهْلَكْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ
و ہماکہ چہ آیاں پیش بوتگنت کہ دروغ بندِش کتنت وتی پروردگار ءِ آیتاں گڑا ہلاک کتنت ما آیانءِ پہ آیانی

وَاَغْرَقْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوْا ظٰلِمِيْنَ ﴿۵۴﴾ اِنَّ شَرَّ الدَّوَآبِّ
گناہانیگی ۔ و غرق کت ما فرعون ءِ قوما را ۔ و درستاں ظالم اتنت ف۶ چہ درستاں بدتریں جانور

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف۱ مسلمانانی کمیں جمعیت و آ ھم بے سروسامان و بیدا بہ اشئے سرا چشیں دلیری و بہادریءِ گندانءِ منافق و کمزور دلیں کلمہ گوشوکان چوش گوشگ بناء کتگت کہ اے مسلمان بہ وتی دین و حقانیتءِ خیالءِ سرا مغرورناک انت کہ اے بیما و تا راماں موتءِ دپءِ جگل دینت حق تعالیٰ ءِ اشئے پسہ دات کہ اے غرورناکی ءَ نہ انت توکل انت ہرکسءِ خدا ءِ زبردست قدرتءِ سرا بھروسہ بہ بیت و یقین بداریت کہ ہرچیکہ چہ آ جانبءِ بیت عین حکمت و برحق بیت آ پہ حق ءِ معاملہ ءِ ھمے بیما مزن جگر و دلیر بیت ۔ ف۲ یعنی جنان ءِ گوشنت کہ نوں اشئے بزیرات و جہنم ءِ عذاب ءِ دیم تر ءِ بچش ات، باز مفسرانءِ اے اشرا ھم ماں بدر ءِ واقعہ ءِ شامل کتگ یعنی آ وھد ءِ ہرچ کافرے کشگ بوتگنت گوں آیاں فرشتگانی ھمے معاملات مگر آیتءِ الفاظ پہ کل کافران عام انت پمشکا زیات ترجیحی گپ ایش معلوم بیت کہ اے واقعہ عالم برزخ ءِ بگنت نوں گوں بدر ءِ واقعہ ءِ اشئے تعلق چوش بیت کہ ماں دنیا اِے کافر چو رسوا و ترگ بوتنت ماں برزخ ءِ ایش بیت و آخرتءِ عذاب بہ وتی جاگہ ءِ ایر انت ۔ ف۳ یعنی اے کل شمے کنگیں کارانی سزا انت واگرنہ خدا ءِ کرءِ ظلم ءِ ھچ صورت نیستنت اگر معاذاللہ آنگو کد تشئے ظلم ءِ امکان بہ بیت تو گڑا آ وتی عظمت شان ءِ لحاظ ءِ ظالم نہ بلکیں ظلّام قرار گریت پرچاکہ کاملیں ذات ءِ ہمک صفت ھم کامل بوگ لوٹیت ۔ ف۴ یعنی بن قدیم ءِ ھمے دستورکیان و پیداک انت کہ وھدے مردماں آیات اللہ ءِ تکذیب و انکار یا گوں نبیاں جنگ کنگءِ سرا ھٹش کت تو اللہ پاک ءِ آیانءِ کتام نہ کتام عذابءِ گرفتار کتءُ ۔ ف۵ یعنی وھدے مردم چہ وتی کجروی و غلط کاریءِ نیکیءِ فطری صلاحیت ءِ بدل کنگءِ شو بازءِ بنت و خدا ءِ بخشاتگیں داخلی یا خارجی نعمتانءِ آئی سوج دانگیں رہ بند ءِ ردءِ کار مرزنہ کننت بلکیں جیبائی ماں آئی مخالفتءِ خرچ کنگءِ گلائیش بنت توچشیں جاور ءِ حق تعالیٰ وتی نعمتءِ پچ گریت و انعام ءِ شانءِ گوں انتقام ءِ بدل کنت آ بندگانی کل خبرانءِ اشکنت و تمام جاور ءِ سرپدانت چہ آئی ءِ ھچ چیز پوشیدہ نہ انت پمشکا گوں ہرکسءِ ہرچ ہمیں معاملہ کنت آ بلکل برمحل و برحق اِنت حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت کہ دنا وھدی کہ نیت و اعتقاد بدل مہ بیت تو اللہ ءِ دانگیں نعمت زنگ نہ بیت چوش بگوش چہ مَا بِاَنْفُسِهِمْ ءِ خاص نیت و اعتقاد مراد گپت چوشکہ چہ ترجمہ ءِ ھم در اہیت

عِنْدَ اللّٰہِ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا فَھُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴿۵۵﴾ اَلَّذِیْنَ عٰھَدْتَّ

اللہ ءِ نزّیکا ھماکسٔ کہ منکر بوتنت پدا آ ایمان بیارنت ھماکسان کہ تو عہد کُت

مِنْھُمْ ثُمَّ یَنْقُضُوْنَ عَھْدَھُمْ فِیْ کُلِّ مَرَّۃٍ وَّھُمْ لَا یَتَّقُوْنَ ﴿۵۶﴾

گوں آیان رندا پروشنت وتی عہدءَ ھر بر وٗ آیان ءَ ترس نیسننت ف۱

فَاِمَّا تَثْقَفَنَّھُمْ فِی الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِھِمْ مَّنْ خَلْفَھُمْ لَعَلَّھُمْ

پدا اگر تو ڈیک بدیے گوں آیان ماں جنگ ءَ گڈا آیانءَ انچُشیں سزا بدے کہ بتچنت آیانی زندگیں مردمان ناکہ آ

یَذَّکَّرُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَاِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِیَانَۃً فَانْۢبِذْ اِلَیْھِمْ

یاد بکننت ۔ وٗ اگر ترا خوف ببیت چہ یک قوما دغاکگے گڈا دور بدے آیانی عہدا پہ آیانی نیمگا

عَلٰی سَوَآءٍ ؕ اِنَّ اللّٰہَ لَا یُحِبُّ الْخَآئِنِیْنَ ﴿۵۸﴾ وَلَا یَحْسَبَنَّ الَّذِیْنَ

ھچے پیما کہ آ و شما برابر بیت ۔ بیشک اللہ دوست نداریت دغابازیں مردمان ف۲ وٗ گمان مبرنت

کَفَرُوْا سَبَقُوْا ؕ اِنَّھُمْ لَا یُعْجِزُوْنَ ﴿۵۹﴾ وَاَعِدُّوْا لَھُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ

کافران کہ آ چہ مئے دستءَ دراتک شتنت آکدی مارا دم برائینت نکننت ف۳ ۔ وٗ تیاری بکن اِت پہ آیان ہر چیکہ کُت کن اِت

مِّنْ قُوَّۃٍ وَّمِنْ رِّبَاطِ الْخَیْلِ تُرْھِبُوْنَ بِہٖ عَدُوَّ اللّٰہِ وَ

چہ جنگی سامانان وٗ چہ بندا بستگیں اسپان ف۴ کہ چہ آئیا بیم دور بدیت پہ اللہ ءِ دشمنانی سرا وٗ

عَدُوَّکُمْ وَاٰخَرِیْنَ مِنْ دُوْنِھِمْ ۚ لَا تَعْلَمُوْنَھُمْ ۚ اَللّٰہُ یَعْلَمُھُمْ ؕ

پہ وتی دشمنانی سرا وٗ پہ دگرانی سرا بغیر چہ آیان کہ شما آئش نزان اِت اللہ آیانءَ زانت ف۵

وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ شَیْءٍ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ یُوَفَّ اِلَیْکُمْ وَاَنْتُمْ

وٗ آ چیزیکہ شما خرچ کن اِت مال اللہ ءِ راہءَ آئی ءِ جزا پورہ رسیت شمارا وٗ بیشے سرا

لَا تُظْلَمُوْنَ ﴿۶۰﴾ وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَھَا وَتَوَکَّلْ عَلَی

ظلم کنگ نہ بیت ف۶ وٗ اگر آ مائل ببنت پہ صلاح ءَ گڈا تو ہم مائل ببو پہ آئیا وٗ پہ اللہ ءِ سرا توکل

اللّٰہِ ؕ اِنَّہٗ ھُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ ﴿۶۱﴾ وَاِنْ یُّرِیْدُوْٓا اَنْ یَّخْدَعُوْکَ

بکن ۔ بیشک ھماوِنت اشکنوک زانوک ف۷ وٗ اگر آ لوٹنت کہ ترا رد بدینت

ف۱ ہرکسءَ پہ کفرو بے ایمانیءِ سرا ھٹ کُت وٗ چہ آسرءَ بلکل بے غرض بوانءَ غداری و بدعہدی اِش ظاہر کُت آ خداءِ نزیکءَ گنترین جانور انت فرعونیانی حال ماں بدعہدی و غداریءَ ھمے پیما اَت۔ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَیْھِمُ الرِّجْزُ قَالُوْا یٰمُوْسَی ادْعُ لَنَا رَبَّکَ بِمَا عَھِدَ عِنْدَکَ لَئِنْ کَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَکَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَکَ بَنِیْٓ اِسْرَآئِیْلَ فَلَمَّا کَشَفْنَا عَنْھُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓی اَجَلٍ ھُمْ بٰلِغُوْہُ اِذَا ھُمْ یَنْکُثُوْنَ ﴿اعراف رکوع ۱۶﴾ وماں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءِ زمانہءَ یہود بنی قریظہ وغیرہءِ ھمے عادت اَت کہ گوں واجہءَ قول و قرارش گپتگت کہ ما مکہءِ مشرکانءَ مدد نہ کنین پدا آیانءَ مددش داتگت و گوشتگتش کہ مارا وتی قول یاد نہ اتنگت۔ ھمک برا انچُش اش کتگت دیمءَ پیش داشتگت کہ گوں اے پیمیں غداراں چون معاملہ کنگ لازم انت۔ ف۲ یعنی اگر اے دغاباز غدار وتی عہد و قرارانءَ سرظاہرءَ پروشانءَ پہ تئی مقابلءَ پہ جنگءِ میدانءَ بیاینت تو اشانءَ ھنچیں ترندیں سزائے بدے کہ چہ آئی گندگءَ اشانی پشت جلوک باچہ اشانءَ پدا بوکیں نسل ھم عبرت حاصل بکننت و عہدشکنیءَ جرأتءَ کدی ھم مکننت و اگر یک قومءِ سرظاہرءَ دغابازی نہ کتگ البت آثار و قیاس پیش دارنت کہ آ پہ عہدشکنیءَ لانک بندگا ئنت تو شمارا اجازت انت کہ مصلحت زانے تو آیانی عہدءَ واتر بکن و چہ معاہدہءِ دست کشگءَ احوال سرکنانءِ خوبیں کاروائی انجام بدے۔ تاکہ فریقین گوستگیں قول و قرارانی رداماں شک و ھمےءَ مہ بنت ہر دوئیں برابریءِ قد و کساسءَ سرپدوآگاہ بوانءَ پہ وتی جنگءَ تیاریءَ گلائیش بہ بنت تشے جانبءَ ردکاری یا خیانتءَ ظاہر مبیت کل معاملہ صاف صافءِ گپش و گیوار بہ بیت حق تعالیٰ خیانتءِ کاروائی ہلی توری گوں کافران بہ بیت پسند نہ کنت۔ ماں سننءَ روایت انت کہ امیر معاویہ رضی اللہ عنہ و میان روم میعادی یک معاہدے ہستنت، ھمے میعادءِ نوکءَ امیر معاویہءَ وتی لشکرءَ پہ رومءِ سرحدءِ نیمگءَ پیش قدمیءِ حکم دات، مقصد الش اَت کہ گوں رومیانءَ سرحدءَ ما قریب بہ بئیں و پہ جنگءَ پیش تیار بوشتیں کہ میعادءِ ہلاسیءَ شرطءَ ما فوراً فوج کشی بکنیں۔ ھما وھدءَ کہ اے کاروائیءَ بوگائت یک شیخے سواریءَ سرا چوش گشانءَ اَحت ،، اللہ اکبر اللہ اکبر وفاءً لاغدرًا ،، یعنی وتی عہدءِ سرا قائم بوشتے و عہدشکنی مکن اِت واجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلمءِ فرمان انت کہ ہر وھدے شمے گوں یک قومءِ معاہدہ ببیت تو آئیءَ یک گرنچے ھم پچ کنگ مبیت و نہ گرنچے بندگ بہ بیت دانکہ معاہدہءِ مدت تمام بہ بیت یا دمی فریقءِ گوں برابری قد و کساس معاہدہ واپس کنگ بہ بیت۔ حضرت معاویہءَ وھدے کہ اے حال سر بوت تو پدا واتر بوت رندا کہ شریءَ چاریت تو دیستی کہ اے شیخ حضرت عمرو بن عنبسہ رضی اللہ عنہ اَت۔ ف۳ عہدءِ واپسیءَ رداہرچ حکمے برزا بیان بوت ممکن اَت کہ کافران اشیءَ را مسلمانانی سادہ لوحی قرار دیانءَ وش ببوتین اتنت کہ وھدے پہ اشانی گورءَ خیانت و غدر جائز نہ انت تو مارا خبردار و آگاہ بوگءَ پدبورہئیں موقع رسیت کہ ما وتی تیاریءَ سرجم بکنیں۔ آئیءَ جواب دیگ بوت کہ شما نوری ہر قدر تیاری بکن اِت وھدے مسلمانانی دستءَ خدا شمارا مغلوب و رسوا کنگ بواھیت تو گڈا پہ ھچ تدبیرءَ آئرا عاجز کنگ نتون اِت نہ چہ آئیءِ دستءِ قدرتءَ درشت کن اِت یا تتک کن اِت چوش بگوش کہ مسلمانانءَ تسلی دیگ بوت کہ آ خداءِ سرا بھروسہ بکننت آئیءِ حکمانی رندگیریءَ بکننت تو شما درستانی سرا غالب بئِت۔ ف۴ یعنی خداءِ ذاتءِ سرا بھروسہ کنگءَ مطلب چوش نہ انت کہ ضروری جائزیں کارانءَ ترک دیگ بہ بیت اِنا چوش نہ انت مسلمانانی سرا فرض انت کہ دانکہ شمارا قدرت بہ بیت پہ جہادءَ سامان مچ بکن اِت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ مبارکیں عہدءَ اسپ سواری شمشیرزنی و تیراندازی و غیرہءِ مشق کنگ جہادءِ سامان اَت مروچی توپ، تفنگ، پالی گراب، آبدوزیں بجیگ آہن پوشیں خلاصی وغیرہءِ تیار کنگ و کارمرز کنگءَ و جنگی علمءِ دربرگ بلکیں ورزش وغیرہ کنگ کل جہادءِ ازباب انت ھمے ڈولءَ دیم ترءَ ہرچ سلاحے پہ جنگءَ تیار بہ بنت انشاء اللہ دراہ ماں آیتءِ منشا و لوٹءَ داخل انت باقی اسپءِ رداواجہءِ وتی قول صحیح و ثابت انت الخیل معقود فی نواصیھا الخیر الی یوم القیامۃ کہ داں قیامتءَ خدائے پاکءَ ماں اشیءَ پیشانیءِ خیر ابرکتگ۔ وماں حدیثءَ انت کہ ہر کسیکہ اسپءَ پہ جہادءِ نیتءَ رد دیئیت آئرا پہ ورگ و نوشگءَ بلکیں پہ ہر قدمءِ جست کنگءَ اجر رسیت و آئیءِ خوراک و غیرہ قیامتءَ روچءَ ماں شاھیمءِ وزن کنگ بنت۔ ف۵ یعنی اے کل اسباب و تیاری تہنا پہ دشمنءِ سرا رعب نندارینگ و بیم دور دیگءَ یک ظاہریں نیمون انت باقی فتح و ظفرءِ اصلی سبب خداءِ وتی مدد انت کہ پیسرا بیان بوت و ھماکس کہ آیان شما بالتعین نزان اِت آ منافق انت کہ آیان مسلمانیءِ چادر پوشتگت یا بنی قریظہءِ یہود یا روم یا فارس وغیرہ آ کل قوم کہ آئندہ گوں آیان مقابلہ بوگی اَت۔ ف۶ اے پہ مالی جہادءِ نیمگءَ اشارہ انت یعنی جہادءِ تیاریءَ ہر قدر مال خرچ کن اِت آئیءِ پورہ پورہ بدلہ دیگ بیت یعنی یک درھمےءِ ھفت صد درھم واللہ یضاعف لمن یشاءُ و بازر اماں دنیاءِ چہ اشیءَ ھم بازر بات معاوضہ رسیت۔ ف۷ مسلمانانی جنگی چیں و لانچ و مجاھدانہ قربانیانءِ گندانءَ چوش ھم بیت کنت کہ کافر مرعوب بوانءَ پہ صلح قرانءَ وتی دستءَ دراج بکننت

. . . . تو واجہءِ ارشاد انت کہ صوابدیدہءِ ردءِ توھم دست ءِ پہ صلحءِ دراج بکن پرچا کہ چہ جہادءِ خون ریزی مقصود نہ انت بلکیں چہ اشئیءِ اعلاءِ کلمۃ اللہ و فتنہءِ دفع کنگ مقصود انت اگرچہ خون ریزیءِ بغیر لے مقصد حاصل بہ بیت تو مفتءِ چہ خون ریچگءِ چے فائدہ رسیت۔ اگرچیشیں احتمالے بہ بیت کہ شاید کافر پہ صلحءِ ناماءِ مارا فریب دیگ لوٹنت تو ھچ غرض مدار اللہءِ سرا بھروسہ بکن آ اشانی نیتءِ شرا انت ءِ اشانی نوکءِ تلی مشوربانءِ اشکنت آئی حمایتءِ مقابلءِ اشانی بدنیتی ھچ ناوان دات نہ کنت شما دنی نیتءِ جُوان بکن اِت ھمے صفحہءِ فوائد ۱۔ ف۱ اگر صلح کنان آمردمان دغابازی و بدعہدیءِ ارادہءِ بکننت تو گڈا شما غم مکن اِت خدا پہ تئیءِ مددءِ وت بس انت آئی اشانی درستیں فریب و ٹھگیانءِ بے کار کنت ھمائیءِ ماں بدرءِ شمے غیبی امداد کت و سرظاہرءِ چہ جان نثار و سرفروشیں مسلمانان شمے تائید کنائینت۔ ف۲ چہ اسلامءِ پیش ماں عربءِ جدال و قتال و ناتپاتی و دل آزاریءِ بازار گرم اَت پہ ادنائیں خبرانی سرا قبیلہءِ گوں دومیءِ بیر برزنگت۔ ماں دو ٹکاں و بدجنگءِ آس روک بوتنگت تو ناصد با سالان آئیءِ آس نہ تستنگت، مدینہءِ دو زبردست قبیلہ آں، اوس و خزرج،ءِ دشمنی و کوھنیں حسد و کینگءِ رد ھچ ڈولا ہلاس نہ بونگت یکے دومیءِ خونءِ تنیگ و عزت و آبروءِ گرگءِ مدام شوھازءِ اَت ماں اے جاوران آقای نامدار محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم توحید و معرفت براتی و اتحادءِ گوں عالمگیریں پیغامءِ ظاہر بوت مردمان آئرا ھم یک ٹکے قرار دات و درستان ہور بوانءِ مخالفتءِ دیمءِ پہ ھمائے نیمگءِ تربیت و تی کوھنیں دشمنی و کست و کینگانءِ انگار کنانءِ ہر پیمءِ کہ ماننگ اَت بہ پیغمبرءِ مقابلءِ لانکش بست اشان چہ واجہءِ پنت و نصیحتءِ پریشان بونگتنت و چہ واجہءِ سایگءِ دتارا دورش داشتنگت ماں دنیاءِ چشیں ھچ طاقتے نہ اَت کہ آماں درندگانی اَم و دلوتانی گلگءِ معرفت الٰہی و حب نبویءِ روحءِ ماں گیجانءِ و توحیدءِ شرابءِ شیدائی جوڑ کنانءِ درستانءِ یکدم ماں براتی و مہر و اھگءِ زنجیرءِ بہ بندیت و ھما مقدسیں ھستیءِ درھم ناخریدہ غلام و جان نثار جوڑ بکنت کہ چہ آئیءِ زیبات چنت روحءِ پیش بہ آیانی گورءِ دل خرابیں مردکس نہ اَت بلاشبہ روئے زمینءِ تمامیں خزانگانی خرچ و دربجءِ پد چیشیں مقصد حاصل نہ بوتنگ اَت کہ آ چہ اللہءِ مہربانی و اعانت چوش بہ ارزانیءِ حاصل بوت خداءِ چہ حقیں برانانءِ زیبات یکےءِ محبت ماں دومیءِ دلءِ اداد کت و پیدا درستانی مہر و واھگانی اجتماعی مرکز واجہءِ نورانی ذاتءِ (کہ آ برکتءِ چمگ اَت) جوڑ کُت دلانءِ جوشکائیءِ ترینگ بے شک خداءِ زبردستیں قوتءِ ظاہر کنوک انت و چیشیں ضرورتءِ وھدءِ درستانءِ مہر و واھگءِ یک نقطہءِ سرا مچ کنگ آئیءِ کمالِ حکمتءِ ظاہر کنوک انت۔ ف۳ اشیءِ دو معنیٰ بیت کننت اکثر سلفءِ اشئیءِ معناءِ چوش بیان کنگ، کہ اے پیغمبر! خدا ترا و تئی ہمراھانءِ بس انت یعنی چہ شمارءِ قلت و بے سروسامانیءِ ماں دلءِ پریشان مبو۔ و لھتیں عالماں چوش معنیٰ بیان کنگ کہ اے پیغمبر! ترا فی الحقیقت بکیں خدا کافی انت و ظاہری اسبابءِ ردءِ مخلص مسلمانانی جماعت بہلی توری کم بہ بیت پر تو کافی انت۔ پیشءِ ہر چے فرمان کنگ اَت ایدک بنصرہ وبالمومنین چوش بگوش اے آئیءِ خلاصہ بوُت۔ ف۴ اے مسلمانانءِ پہ جہادءِ ترغیب و شوق دیائینگ انت کہ اگر آ کم ھم بہ بنت تو دلءِ دور مدینت چہ خدائے مہربانیءِ دہ سرزیاتیں دشمنءِ سرا ھم غلبہ حاصل کننت سبب ایشنت کہ مسلمان محض پہ خداءِ رضاءِ جنگ کننت آ خدا آئیءِ مرضیءِ سر پدبوانءِ و اے زانانءِ ماں جنگءِ میدانءِ بادانءِ ایرکننت کہ ماں خداءِ راہءِ مرگ اصل زند انت آئرا یقین انت کہ منی تمام قربانیانی بردرد ماں آخرتءِ اَلمءِ رسگی انت توری ماں غالب بباں یا مغلوب بباں۔ و پہ اعلائے کلمۃ الحقءِ منارا ہرچ تکلیفے رسیت آ در حقیقتءِ منارا دائمی و شئی ابدی و شنودی سرکنوک انت مسلمان دھدے بہ لے وڑءِ ارادہءِ جنگ کنت تو تائید ربانی مددگار بیت و چہ مرگءِ ماں دلءِ ترس پیدا نہ بیت بشکا گوں سرجمیں دلیری و بہادریءِ جنگ کنت۔ کافر چونکہ چہ حقیقتءِ ناسرپد انت بشکا تہنا پہ ادنائیں و ناپائیداریں دنیاوی غرضءِ چو دلوتان جنگ کننت و چہ قلبی قوت و غیبی امدادءِ زہر بیت بناءِ علیہ خبر و مژدہءِ بیما حکم دیگ بوت کہ مومنانءِ چہ دناد دہ سرزیاتیں دشمنءِ مقابلہءِ گوں ثابت قدمیءِ جنگ کنگ لوٹیت اگر مسلمان بیست ببنت تو دو صدءِ مقابلہءِ پدا مکننت و اگر صد بہ بنت تو ہزارءِ مقابلہءِ بکننت (تنبیہ) بیست و صد دو عدد شاید پشکا بیان فرمائینتی کہ آ وھدءِ مسلمانانی شمارءِ ردءِ ماں "سریہ"ءِ کم از کم بیست و ماں "جیش"ءِ یک صد عسکری بوتگنت دیمی آیت چہ مدتےءِ پدنازل بوت آ وھدی مسلمانانی تعداد زیادہ بوتگ اَت پشکا سریہءِ کمءِ چہ کم یک صدءِ و جیش یک ہزارءِ بیت ماں ہر دوئیں آیتاں بیانءِ نسبتءِ وقتءِ عددانی اے تفاوت ظاہر کنت کہ دیمی آیتءِ نزولءِ وھدءِ مسلمانانی مردم شماری زیات بونگت۔ ف۵ ماں بخاریءِ چہ ابن عباسءِ منقول انت پیشی آیت کہ ماں آئیءِ مسلمانان دہ سرکا فرانی مقابلہءِ ثابت قدم بوگءِ حکم اَت وھدےکہ مردمان اے گران معلوم بوت توچہ آئیءِ پدا لے آیت نازل بوت

فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ ؕ هُوَ الَّذِیْۤ اَیَّدَكَ بِنَصْرِهٖ وَ بِالْمُؤْمِنِیْنَ ۟ۙ (۶۲)

گڈا اللہ وت ترا بس انت ہمائیا ترا زور مندکت پہ وتی مددءِ و پہ مومنان ف۱

وَ اَلَّفَ بَیْنَ قُلُوْبِهِمْ ؕ لَوْ اَنْفَقْتَ مَا فِی الْاَرْضِ جَمِیْعًا مَّاۤ اَلَّفْتَ

و دوستیءِ دور دات ماں آیانی دلان۔ اگر تو خرچ بکنیں چیزے کہ ماں زمینءِ انت درست دوستی دور دات کُت

بَیْنَ قُلُوْبِهِمْ وَ لٰكِنَّ اللّٰهَ اَلَّفَ بَیْنَهُمْ ؕ اِنَّهٗ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ۟ (۶۳)

نکنگت تو ماں آیانی دلان لیکن اللہءِ دوستی دور دات ماں آیان۔ ہما وتنت زوراک حکمتانی صاحب ف۲

یٰۤاَیُّهَا النَّبِیُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَ مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ ۟ (۶۴)

او پیغمبر بس انت ترا اللہ و ہماکہ تئیءِ ہمراہنت چہ مومنان ف۳

یٰۤاَیُّهَا النَّبِیُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِیْنَ عَلَی الْقِتَالِ ؕ اِنْ یَّكُنْ مِّنْكُمْ

او پیغمبر شوق بدے مسلمانان پہ جنگءِ اگر ببنت چہ شما

عِشْرُوْنَ صٰبِرُوْنَ یَغْلِبُوْا مِائَتَیْنِ ۚ وَ اِنْ یَّكُنْ مِّنْكُمْ مِّائَةٌ

بیست نفر صبر کنوکیں گڈا گیش بنت پہ دو صدءِ سرا و اگر ببنت چہ شما صد نفر

یَّغْلِبُوْۤا اَلْفًا مِّنَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا یَفْقَهُوْنَ ۟ (۶۵) اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ

گڈا گیش بنت پہ ہزارءِ سرا چہ کافران پہ ہے سببءِ کہ آمردمان نفہمنت ف۴ نوں بار سُبک کُت

اللّٰهُ عَنْكُمْ وَ عَلِمَ اَنَّ فِیْكُمْ ضَعْفًا ؕ فَاِنْ یَّكُنْ مِّنْكُمْ مِّائَةٌ

اللہءِ چہ شمے چکا و زانتی کہ بیشک ماں شمے تہا سستی انت۔ پدا نوں اگر ببنت چہ شما یک صد نفر

صَابِرَةٌ یَّغْلِبُوْا مِائَتَیْنِ ۚ وَ اِنْ یَّكُنْ مِّنْكُمْ اَلْفٌ یَّغْلِبُوْۤا اَلْفَیْنِ

صبر کنوکیں۔ گڈا گیش بنت پہ دو صدءِ سراؤ اگر ببنت چہ شما ہزار نفر گڈا گیش بنت پہ دو ہزارءِ سرا

بِاِذْنِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِیْنَ ۟ (۶۶) مَا كَانَ لِنَبِیٍّ اَنْ یَّكُوْنَ لَهٗۤ

پہ اللہءِ حکمءِ۔ و اللہ گوں صبر کنوکان انت ف۵ پیغمبرا باید نہ انت کہ بداریت وتی گورا

اَسْرٰی حَتّٰی یُثْخِنَ فِی الْاَرْضِ ؕ تُرِیْدُوْنَ عَرَضَ الدُّنْیَا ۖۗ وَ اللّٰهُ

قیدیان تا وقتیکہ خونریزی مکنت ماں زمینءِ لوٹِت شما دنیاءِ سامانءِ و اللہ

ع ۲ / ۴

نوٹ: اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ اللّٰهُ الخ یعنی خداءِ شمے یک وڑءِ نزدری ءَ گندانءُ اولی حکمءِ جست گت نوں ایوکءِ چہ دناد و سر تعدادءِ مقابلہءِ ثابت قدم بوگ ضروری و تچگ حرام انت اے نزدری کہ بہ آئیءِ سببءِ اے تخفیف بوت چہ بازیں سبباں بیت کنت ہجرتءِ شروعاتءِ

مسلمان بہ لنکاں حساب بونگنت کہ آیانی توت وتزندی معلوم اَت چیزے مدت ءَ رند چہ اشان بازکس پیروزور بوتنت وماں نوکیں نسلءَ کو ھنیں مہاجر
وانصارءِ بیما بصیرت ۔ استقامت وتسلیم ورضاءِ جوہر نیست اَت چہ نفر بائی گیشیءَ تا یک درجہءَ وتی کثرتءِ نظر وماں ،، توکل علی اللہ ،، ءَ قدرے کمی پیدا بیت نہ کنت و
چونائیءِ ھم انسانی تبءَ خاصیت انت کہ ہرچ گرانیں کارے پہ چند مردمانی سرا بکپیت تو کارکنوکانی تہا جوش وخروش زیات پیدا بیت وہرکس چہ وتی وسءَ زیات کارکنگءِ جہدءَ
کنت ولیکن ھما کار اگر یک مزنیں مجمع (مُچی) ءِ سرا چگل دیگ بہ بیت تو ہر یکے دومیءِ راہءِ چار بیت ، وھمے گمان کنت کہ آخر من تہنا اے کارءِ ذمہ وار نئوں ۔ گڈا ھما اندازءِ جوش وھیمات
ءِ تہا کمی کنت ۔ حضرت شاہ صاحب فرمائینیت کہ ،، پیشی مسلمان بہ یقین کامل انت ۔ بہ آیانءِ حکم بوتگت کہ چہ وناد ہ سر کافراں گوں مقابلہ بکن اِت ، رندی مسلمان بیک قدمءِ پُشتءَ
انت ۔ گڈا ھمے حکم بوت کہ گوں دوسراں جہاد بکن اِت ھمے حکم ھنوں باقی انت اگرچہ دوءَ گیش ءِ سرا حملہ بکننت تو مزن اجر انت واجہ پیغمبرءِ دورءَ ہزار مسلمانان گوں ہشتاد ھزارءَ
جنگ کتگت ماں ،، غزوہ مونہ ،، ءَ سہ ہزار مسلماناں دو لکھ کافرانی مقابلہءَ ڈٹ بوتنت چہ لے ہمیں واقعاتان اسلامءِ تواریخ بحمداللہ پُر انت - ۱۲

يُرِيدُ الْاٰخِرَةَ ؕ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَوْلَا كِتٰبٌ مِّنَ اللّٰهِ سَبَقَ
لوٹیت آخرتءَ واللہ زوراکنت حکمتانی صاحبنت ف۱ اگر مبوتیں یک نوشتءِ چہ اللہءِ طرفءَ پیسرا
لَمَسَّكُمْ فِيمَآ اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلٰلًا
گڈا رسنگت شمارا چہ ھمے گرگا مزنیں عذابے ف۲ نوں بورت چہ ہما چیز یاکہ شما پُل کتگ حلال
طَيِّبًا ۖ وَّاتَّقُوا اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ
پاکیزہ وُ بترست چہ اللہءَ بیشک اللہ بخشوک مہربانںنت ف۳ اُو پیغمبر بگوش
لِّمَنْ فِيٓ اَيْدِيكُمْ مِّنَ الْاَسْرٰٓى ۙ اِنْ يَّعْلَمِ اللّٰهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا
گوں ہماکسان کہ ماں شمے دستاںینت چہ قیدیان اگر بزانت اللہ ماں شمے دلان نیکیءَ
يُّؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّآ اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ؕ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٠﴾
گڈا دنت شمارا شرتر چہ آ چیز یاکہ پچ گرگ بوتگ چہ شماءُ بخشیت شمارا واللہ بخشوک مہربانںنت
وَاِنْ يُّرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ فَاَمْكَنَ
وُ اگر بلوٹنت تئیءَ رددیگا گڈا آیان دغاکتگ گوں اللہءَ چہ لے وفا پیسر پدا آئی گرفتار
مِنْهُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا
کنائینںنت وُ اللہ دانائنت حکمتءِ واجہنت ف۱ ہماکسان کہ ایمانش آرت وُ چہ مُلکا درکپتنت
وَجٰهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ
وجنگش کت گوں وتی مالان وجانان ماں اللہءِ راہءَ وُ ہماکسان کہ
اٰوَوْا وَّنَصَرُوٓا اُولٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ؕ وَالَّذِينَ
جاگہش دات ومدتش کت ہمشاں گوں یکدگرا دوستںنت وُ ھماکساں کہ
اٰمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِّنْ وَّلَايَتِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ حَتّٰى
ایمانش آرت ودرنکپتنت چہ مُلکا نیستںنت شمارا چہ آیانی ہمرہ داریءَ ھچ کارے تاوقتیکہ
يُهَاجِرُوا ۚ وَاِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ
چہ ملکا درنکپنت ۔ وُ اگر آ چہ شما مدت بلوٹنت دینءِ بابتءَ گڈا شمارا لازمنت آیانی مدت دیگ

ھمے صفحہءِ فوائد ۱۔ ف۱ ماں بدرءِ جنگءَ ہفتاد کافر
مسلمانانی دستءَ قیدی بوت واحتنت ، حق تعالیٰءِ دربابتءَ
اشانی دو صورت بہ مسلمانانی دیما پیش کت (۱) قتل کنگ
(۲) یا فدیہ گرگ ویل دیگ بہ اِے شرطءِ سرا کہ دیمے سالءَ
بہ ھمے مقدارءَ شمے مردم قتل کنگ بنت درحقیقتءَ چہ خداءِ
جانبءَ اے دوئیں صورتانی پہ گچینیءَ پیش کنگ امتحان و
جکاسگءِ رہ بند پیما اَت ناکہ ظاہر بہ بیت کہ مسلمان بہ وتی
فکر وتبءِ حسابءَ کجا نیمگءَ لیٹ اَنت چوشکہ ازواج
مطہراتءَ ماں دو صورتانءِ یکےءِ قبول کنگءَ اختیار دیگ
بوتگت اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
وَزِيْنَتَهَا فَتَعَالَيْنَ اِلَى اٰخِرِ الْاٰيَة (الاحزاب رکوع۴)
یا ماں معراجءَ واجہ پیغمبرءِ دیما خمر ولبن (شراب وشیر) ءِ
دو ہیران پیش کنگ بوتگنت و واجہءَ شیرءَ را قبول
فرمائینت ۔ جبرئیل علیہ السلامءَ گوشت تئیءِ خیرءَ
(بالفرض) اگر واجہءَ شراب اختیار بکتیں تو تئیءَ اُمت گسر
بوتگت ۔ بہرحال واجہ نبیءَ چہ صحابہاں مشورہ گیت
ابوبکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہءَ فرمائینت کہ یارسول اللہ
اے کلیں قیدیءِ مئے وتی خویش وسیاد و عزیز انت بہتر
ھمیش انت کہ فدیہ گران ءَ اشان یلہ دیگ بہ بنت چہ لے
نرمیں سلوکءُ احسانءِ رند ممکن انت کہ چہ اشان لھتیں
مسلمان بوانءَ آیان وت وآیانی اولادمئے دست وبازو
جوڑ بہ بنت وچہ اشیءَ ھم ہرچ نقدیں زرے وصول
بیت چہ اے زراں جہاد وغیرہ وماں دینی کاران دزگلی
حاصل بیت باقی دیمءِ سالءَ مئے ہفتاد کس اگر شہید
بنت ماں اشیءَ باکے نیست انت کہ چہ اشیءَ درجہءِ شہادت
نصیب بیت ، واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ میلان ھم
فطری رحمدلی وشفقت وصلہ رحمیءِ بناءَ ھمے مشورہءِ
نیمگءَ اَت بلکیں زیات صحابہانی شور ومصلحت ھم
ھمے جانبءَ اَت لھتیں ھما سببانی بناءَ کہ واجہ ابوبکرءَ
بیان کننت ولہتیں محض مالی فائدھانی سببءَ گوں
اے رائےءَ ھم شور انت (کما یظہر من قولہ تعالیٰ
تُرِيْدُوْنَ عَرَضَ الدُّنْيَا صرح بہ الحافظ ابن حجر
وابن القیم رحمہما اللہ) حضرت عمرؓ وسعد بن
معاذؓ چہ اے شورءِ مصلحتءَ اختلاف کت ، حضرت
عمرؓءَ گوشت کہ یارسول اللہ ! اے قیدی کفرءِ پیشوا و
مشرکانی سردارانت اشانءَ ختم کنگ بہ بیت تو کفر وشرک
ءِ سر پُرشیت تمام مشرکانی سرا مئے رعب وھیبت کپیت دیم ترءَ مسلمانانءَ سوکی کنگ وچہ خداءِ راہءَ اشانءَ دور دارگءَ ھیمات اش نہ بیت وخداءِ گورءَ ھم چوش ظاہر بیت کہ
مائوں کافران سرجمیں وکاملیں بغض ودشمنی داروکیں پرچا کہ خداءِ معاملہءِ توکءَ ما وتی کس ووارثی وسیادیءَ ھم پرواہءَ نہ داشت پمشکا شر ترا ایش انت کہ ماں اِے قیدیان
بہ کسے چہ مئے مردمانی کس ووارث انت ھمائیءَ دست وت وتی کس وعازیزءَ قتل بکنت ۔ الغرض مزن گپ وتران وبحث ومباحثہءَ رند حضرت ابوبکرءِ مشورہءِ سرا عمل بوت
پرچاکہ زیات مردمانی مشورہ بہ ھما نیمگءَ اَت وپدا واجہ نبی چہ وتی رحمدلیءِ سببءَ ھمیشیءَ لوٹوک اَت ۔ وچونائیءَ ھم اخلاقی وچہ کلی حیثیتءَ عام احوالانی روءَ ھما مصلحت
بہتر وجوان تر معلوم بوُت لیکن آ دھرءَ اسلام گوں ہرچ پیمیں جادران دوچار اَت ۔ بہ اشانی سرا اگر نظر دور دیگ بہ بیت تو وفتی لوٹ ھمیش اَت کہ کافرانی مقابلہءَ نرندین
بہرءِ پرزنوکیں کاروائی کنگ بوتیں سینزدہ سالءِ واری وترگی کشگءَ پدا اے اولی موقع اَت کہ اشان شیطانی قوتانی سرا ثابت بکننت کہ شمے رشتگ ووارثی ۔ مال دولت
جماعت وکردہ بندی وغیرہ ھچ چیز چہ خداءِ انتقامءَ شمارا رکھین یا پناہ دات کت نہ کنت ، شروعاتءِ یک ترے ظالمیں مشرکانی سرا رعب وبیم نندارینگءَ پد نرمیں سلوک وصلہ رحمی

۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ءِ کارمرزیءَ دیم ترخوبیں موہ رسگءِ اُمیت باقی پیدا بوتگت ۔ او داں ہفتاد مسلمانانی قتلءَ راضی بوُگ ہم ادا ئیں گپے نہ اَت بلکہ اِے رائےءَ اختیار کنگ پہ وقتی مصلحت و ھنگامی حیثیتءَ حق تعالیٰءِ گورءَ پسندیدہ نہ بوت ۔ ماں ” مَا کَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗٓ اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِي الْاَرْضِ “ءِ تہا ھمے ناپسندیدگیءِ طرفءَ اشارہ انت ۔ صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہمءِ اے یک سکیں خطرناک اجتہادی غلطیے شمار بوت وھما ھنتیں کسان زیات تر پہ مال و دولتءِ لالچءِ رداگوں اے تجویزءَ وتی تپاقی کنگت آیانءَ قرآن پاک صافیں رہ بندءَ گوں ” ترید ون عرض الدنیا “ءَ دیم گور کنت ۔ یعنی شما پہ فانی دنیاءِ چیزانی سرا نظر دارگا ئیت حالانکہ مومنءِ نظر انجامءِ سرا بوُگ لوٹیت ۔ خداءِ حکمتءِ مقتضی بیت ۔
تو آشمے کارانءَ چہ وتی قدرتءِ زورءَ ظاہری ازبابانءَ بغیر ھم کت کنت بہر جاور فدیہ گرانءِ بلہ دیگ آ وھدءِ احوالانانی روءَ یک مزنیں غلطیے قرار دیگ بوت اینکریاد دارگ ضروری انت چہ روایتان حضورءِ نسبتءَ ایوکءَ ھمنکر ثابت بیت کہ واجہءَ محض صلہ رحمی و رحمدلیءِ بنائءَ پہ رائےءِ نیمگءَ رجحان داشتگت ۔ البت ماں صحابہاں ھنتیں کس تہنا پہ مالی فائدھان و اکثر واجھاں پہ دگہ مصلحتانی بنیادءَ، توری مصلحت دینی انت یا اخلاقی مصلحتءَ پیش نظر دارانءَ مالی فوائدءِ خاطرا اے رائےءِ حمایتی اتنت، چوش بگوش کہ ماں صحابہانی مشورہءَ کُلاً یا جُزاً مالی حیثیت ضرور زیر نظر ھستنت ۔ کنام یک درجہ درجہےءَ پہ مالی فوائدءِ خیالءَ ماں ” بغض فی اللہ “ءَ کوتاہی کنگ وچہ جہادءِ اصل مقصدءَ کوتاہی کنگ وھفتاد مسلمانانی قتلءَ وتی رضا مندیءَ پدراکنگ صحابہءِ ہمیں مقربانی عالی شان و مزن منصبیءِ منافی زانگ بوُت بلکہ ماں آیتان سکیں عتاب داروکیں لہجہ اختیار کنگ بوتگ ، ماں حدیثءَ انت کہ ماں جنگءَ یک مردےءِ سرءَ پٹی بوت آئرا غسلءِ حاجت پیش اَحت ۔ سرءِ سرا آپءِ کارمرزی سک مہلک اَت چہ ھمراھاں مسئلہ جُست کنگ بوت آیاں جواب دات کہ آپءِ موجودگیءَ ماہر تو دگر راہ نہ گندیں آئیءَ غسل کت وپدا بیران بوت واجہ پیغمبرءَ وھدے اے حال سر بوت تو فرمائینتی ” قتلوہ قتلھم اللہ “ ۔ الحدیث ۔ چہ اشیءَ ظاہر بوت کہ اجتہادی غلطی اگر زیات واضح و خطرناک بہ بیت تو پہ اشیءَ عتاب بیت کنت چوش بگوش اے زانگ بیت کہ مجتہدءَ پورہ ئیں قوت ماں اجتہادءَ خرچ کنگءِ رداکوتاہی کُت ۔ ف۲ یعنی اِے غلطی واوت ھمنکر مزنینے اَت سکیں سزا ھماکسانءَ دیگ بوتین کہ ھمایان دنیاوی سامانانی خیالءَ دارانءَ چُشیں مشورہ دات مگر چہ سزا دیگءَ ھما چیز مہن کنوک انت کہ آئرا خداءَ چہ پیشءَ نوشتہ کنگ و فیصلہ کنگ و آبازیں خبر بیت کننت (۱) مجتہدءَ اِے ہمیں اجتہادی خطاءِ سرا عذاب نہ بیت (۲) خدا امراً و حکماً کنام یک چیزےءِ حکمءَ صاف صاف بیان مکنت داں آ وھدءَ آئیءِ مرتکبءَ عذاب ندنت (۳) اہل بدرءِ خطایانءَ خداءَ معاف کُرتگت (۴) چہ غلط کاریءَ ہرچ رہ بندے چہ وقتءِ پیش اختیار کنگ بوتگ یعنی فدیہ گرانءَ قیدی آنءَ آزات کنگ ماں خداءِ علمءَ گیشینگ بوتگت کہ آئندگءَ آئیءَ اجازت بیت ۔ فَاِمَّا مَنًّۢا بَعْدُ وَاِمَّا فِدَآءً ۔
(۵) اے ھم فیصلہ بوتگ کہ داں آ وھدیکہ واجہ پیغمبر ماں اشانی تہا موجود انت یا مردم گوں صدقِ دل استغفار کننت نئیت ۔ (۶) چہ اِے قیدیان بازینےءِ قسمتءَ اسلام یار گ نبیسگ بوتگت الغرض اگر چُشیں موانع مبوتین اتنت تو اِے غلطی ھمنکر عظیم و ثقیل اَت کہ بایدانت سکیں عذابے بیا تکین ۔
ماں یک روایتےءَ انت کہ اِے قولی تنبیہءَ پدھما عذاب کہ پہ اے ہمیں خوفناکیں غلطیءِ سرا آیگی اَت واجہ پیغمبرءِ دیمءَ گون مزن قریبءَ پیش دارگ بوت چوش بگوش کہ اِے قولی تنبیہءَ زیات اثر دار کنگءِ یک صورتے اَت واجہ پیغمبرءَ وھدیکہ اے منظر دیست تو زاد ، زار گریوگءَ بنائی کُت ۔ حضرت عمرءَ سبب جُست کُت تو واجہ پیغمبرءَ جواب دات کہ منی دیما آیانی عذاب پیش دارگ بوتگ یعنی ھما عذاب کہ آئیءَ اشانی سرا آیگی اَت ۔ اگر برزا بیان بوتگیں موانع مبوتین اتنت ۔ یاد دارگ لازم انت کہ واجہ پیغمبرءِ دیما اے پیش دارگ بہ ھمارنگءَ اَت چوشکہ صلوٰۃ کسوف ادا کنگءِ وھدءَ واجہءِ دیما جنت و دوزخ ماں قبلہءِ دیوارءِ مشتمل کنگ بوتگت ، یعنی ھما آیوکیں عذابءِ ندارگ کنگی اَت وبس ۔ ف۳ چہ گوستگیں عتاب و ھکلءَ مسلمان ترسنت کہ غنیمتءِ مال ءَ کہ ماں آئیءَ قیدیانی فدیہ ھم شامل انت نوں دست جنگ باید نہ انت ماں اے آیتءَ تسلاّ دیگ بوت کہ آ اللہ پاکءِ عطا و بخشش انت آئرا پہ وشیءَ نوش جان بکن اِت البت پہ جہادءِ رداغنیمتءِ مال وغیرہءِ سرا وتی چمانءَ سک مدے اِت یا آئرا اینکر اھمیت دیگ نہ لوٹیت کہ چہ اشیءَ اعلیٰ و بالائیں مقصدان چم پوشی بیت بے شک وقتی جاور و احوالان و مصلحتانی اعتبارءَ شما یک غلطیں رہ بندے اختیار کُت مگر نفس مالءِ تہا ھچ خرابی نیستنت چہ خداءَ ترسان بئیت تو آ پاکیں ذات چہ وتی مہربانیءَ شمے غلط کاریانءَ معاف کنت ۔ ف۴ ھنتیں قیدیان وتی اسلامءِ ظاہر کنگت (مثلاً حضرت عباس رضی اللہ عنہ وغیرہ) گوں آیاں گوشگ بوت کہ اللہ پاک چاریت کہ واقعی ماں شمے دلءَ ایمان و باوری موجود انت تو ہرچیکہ فدیہءِ زرچہ شما اِے وھدءَ وصول کنگ بوتگنت چہ آئیءَ باز زیات و شرتر شمارا بخشیت و چہ شمے پیشی گناھان ھم درگذر کنت و اگرچہ اسلامءِ ظاہریءَ تہنا واجہ پیغمبرءَ رد دیگ مقصود اِنت یا پہ دغابازیءَ ارادہ دارِت تو گوں خداءِ پاکءَ ہرچ دغابازیءِ بسرا کرتگو یعنی عہد الستءِ فطری قول و قرارانی برخلاف عمل کرتگو یا ھنتیں بنی ھاشم کہ آیاں ماں ابوطالبءِ زندءَ عہد کنان پہ واجہ پیغمبرءِ حمایتءَ وتی ھم تپاقی ظاہرش کنگت پدا لوں کافرانی ھمرائیءَ اخنگننت آئیءِ انجام وآسر دیستو کہ مروچی چونکائیءَ ماں مسلمانانی دستءَ قید انت آئندگ ھم دغابازیءِ سزا بہ ھمے ڈولءَ رسیت شما چہ خدائے تعالیٰءَ وتی دلانی ونیتانی احوالءَ چیر دات کت نہ کن اِت و نہ آئیءَ حکیمانہ بست و بندانءَ جلّت کت کن اِت ۔ حضرت شاہ صاحب نوبیسیت ” خداءِ وعدہ سرجم بوت چہ اشان ھرکس مسلمان بوتنت آیانءَ اللہ تعالیٰءِ بے شمار زر و دولت بخشِت و ہرکس مسلمان نہ بوت آیان خراب و برباد بوتنت ۔ ۱۲ “

اِلَّا عَلٰى قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيْثَاقٌ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ۝۷۲

مگر بمقابلیا ہما قومیے کہ شمیگ ؤ آیانی درمیانءَ عہد بستنت . ؤ اللہ چیزیکہ شمائی کن اِت گندیت آیاں

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ؕ اِلَّا تَفْعَلُوْهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ

ؤ ہما کہ کافر بوتنت آ گوں یکدگرا دوستنت اگر شما اے پیما نکن اِت گڈا فتنہ پجست بیت

فِي الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيْرٌ ۝۷۳ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا

ماں مُلکا ؤ مزنیں فساد بیت ف۲ ؤ ہما کساں کہ ایمانش آرت ؤ لڈتش چہ وتی ملکا

وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالَّذِيْنَ اٰوَوْا وَّنَصَرُوْٓا اُولٰٓئِكَ هُمُ

و جنگش کت ماں اللہءِ راہءَ ؤ ہما کساں کہ آیانش جاگہ داتنت ؤ آیانی مدتش کت ہما بنت

الْمُؤْمِنُوْنَ حَقًّا ؕ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ۝۷۴ وَالَّذِيْنَ

حقیں مسلمان پر آیاں بخشگنت ورزقنت عزت داریں ف۳ وہما کساں کہ

اٰمَنُوْا مِنْۢ بَعْدُ وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا مَعَكُمْ فَاُولٰٓئِكَ مِنْكُمْ ؕ

ایمانش آرت اشیءَ چہ رند ولڈتش چہ وتی ملکا ؤ جنگش کُت گوں شما ہور گڈا آیاں چہ شما ینت

وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ

ؤ رشتہ داران وتموتا زیادہ حقدار ینت یکے دگرےءَ ماں اللہءِ کتابءَ ف۴ بیشک

اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝۷۵

اللہ ہر چیزا خبر دارنت ف۵

سُوْرَةُ التَّوْبَةِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّتِسْعٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّسِتَّةَ عَشَرَ رُكُوْعًا

سورہ توبہ ماں مدینہءَ نازل بوتگ وآئیءِ یکصد وبیست ونہ آیات وشش رکوعنت

بَرَآءَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖٓ اِلَى الَّذِيْنَ عٰهَدْتُّمْ مِّنَ الْمُشْرِكِيْنَ ۝۱

بیزاری اِنت چہ اللہءَ وآئیءِ رسولءِ طرفءَ درحق ہما مشرکاں کہ شمارا گوں آیان عہد وقرار بوتگ

فَسِيْحُوْا فِي الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَّاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي

نوں بگردت ماں مُلکا تا چار ماہ ؤ بزان اِت کہ شما عاجز کت نکن اِت

منزل ۲

واجہ قیدیان لھتیں بہ حق و دل مسلمان اتنت مگر چہ مکہءَ گوں واجہ پیغمبرءِ ھجرت اش کُت نہ کُت وگوں ناگیگی بہ کافرانی ہمراہیءَ ماں بدرءَ اختنت . ماں اے آیتان اے پیش دارگی انت کہ چشیں مسلمانانی بارءَ چے حکم اِنت ؟ حضرت شاہ صاحب نویسیت کہ واجہءِ اصحاب دو ٹولی اتنت ،، مہاجرین ،، و ،، انصار ،، مہاجر خاندان و لوگان ءَ یلہ دیوک و ،، انصار ،، جاگہ دیوک و مدد دیوک انت اے ہر دوئینانی میانجیءَ واجہ پیغمبرءَ مؤاخاۃ (وزبرادری) قائم کرتگت . آیت ءِ مضمون چوش بوت کہ ہمنکر مسلمان گوں واجہءِ ہمراہ انت آکلانی صلح وجنگ یک انت وپدا اشانی رشتگ ہمنکر محکم و مضبوطات کہ ماں ہجرتءِ آغازءَ مؤاخاۃءِ رشتگءِ ردا یک دومیءِ میراثءِ ہم وارث بوتگ انت وہرچ مسلمانے ماں وتی ملکءَ پشت کپت کہ ادا کافرانی زور وقبضہ آت یعنی چہ دار الحربءَ ھجرت اش نہ کُت آیانی صلح وجنگءَ تہا دار الاسلامءِ نند وکیں مسلمان (مہاجر وانصار) شریک نہ انت اگر دار الحربءِ مسلمانانءَ گوں کنام کافرانی جماعتءِ صلح وتران کرتگ تو دار الاسلامءِ آزاد مسلمان آ معاہدہءِ پابند بوت نہ کننت بلکیں گوں آیان وتی جاورانی رداجنگ کت کننت البت اے ضرورانت کہ دار الحربءِ مسلمان ہر وھدے ماں دینی معاملہءَ چہ آزادیں مسلمانان مدد طلب بکننت تو آیان وتیءِ فدءَ مدد کنگ لوٹیت مگر گوں ہرچ جماعتےءَ اے آزادیں مسلمانانی معاہدہ بوتگ بہ آئیءِ مقابلہءَ تا عہدءِ قائمیءَ دار الحربءِ مسلمانانی امداد کنگ نہ بیت ھم ماں وتی وراثتءِ رداکہ آماں انصار ومہاجران قائم آت ماں آئیءَ ھم دار الحربءِ مسلمان شامل نہ اتنت . ف۲ یعنی ماں کافر و مسلمءِ درمیانءَ حقیقی دوزواہی ہست و نہ آیک دگرےءِ وارث جوڑ بیت کننت البت کافر کافرءِ دوزواہ ووارث انت بلکیں درستیں کافر گوں تو دشمنی دارگءَ یک انت ہر وھدے اشانءَ موہ رسیت نزوریں مسلمانان سوکی کننت اشیءِ بالمقابل اگر مسلمان یک دومیءِ دوزواہ و مددگار نہ بنت یا نزوریں مسلمان وتارا ماں آزادیں مسلمانءِ ہمراہی و دوزواہیءِ یارگءَ جہد نہ کننت تو سکیں خرابی و فتنہ سرکشنت یعنی ضعیفیں مسلمان گوں ایمنیءِ نشت نہ کننت بلکیں بیت کنت کہ چہ وتی ایمانءَ ھم دست بردار بہ بنت . ف۳ یعنی ماں دنیاءَ ھم و ماں آخرتءَ ھم گوں سردارءِ ساہ بہر کنوکیں مسلمان اعلیٰ انت ماں لوگءَ نند وکانی مقابلءَ . ماں آخرتءَ پر آیان مزنیں داد و بخشش انت و ماں دنیاءَ عزتءِ روزی یعنی غنیمت ودگہ اعلائیں حقوق و مراعات اشانءَ حاصل بنت . ف۴ یعنی ماں مہاجرانی جماعتءَ ھمنکر رندءَ شامل بوان بہ بنت آکُل احکامءِ اعتبارءَ بہ ،، اولی مہاجرانی ،، وزبرادریءَ ہمگر بج انت چہ ہجرتءِ پد وپیشیءِ سببءَ صلح وجنگ یا توریث وغیرہءِ احکامانی سرا ہچ اثر نہ کپیت البت اگر قدیم مہاجرینءِ یک سیادے رندءَ مسلمان بوت یا رندا ھجرتی کت وآحت تو آ ھما قدیم مہاجرءِ میراثءِ زبات حقدار انت پہلی توری قدیم رفاقت گوں دگران بوتگ ف۵ ھما زانت کہ کئی حق چینکر بوگ لوٹیت لہذا آئی احکام سرا سر علم وحکمتءِ سرا مبنی انت . ف۶ سورۃ انفال ماں ہجرتءِ شروعات وائے سورۃ براءۃ ماں ہجرتءِ گڈسرءَ نازل بوتگ واجہ پیغمبرءِ عادت چوش اَت کہ قرآنءِ ہرچ آیتے نازل بوتیں فرمائی کتگت کہ ایشرا فلاں سورہءِ فلاں جاہءَ جاگہ بدئیت . اے آیتانی بابتءَ (کہ اشانءَ نوں سورہ ،، توبہ ،، یا سورۃ ،، براءۃ ،، گوشگ بیت) واجہءَ ہچ پیمیں گیش وگیوار نہ کت کہ اشیءَ ماں کنام سورۃءَ درج کنگ بہ بیت کہ چہ اشیءَ ظاہر بیت کہ اے وت جدائیں سورت اینت دگہ سورتءِ جزءِ نہ انت بلے چونائیءَ دستور ایش آت کہ وھدے نوکیں سورتے نازل بوتیں تو چہ پیشی سورتءَ آئیءِ جداکنگءِ واسطہ ،، بسم اللہ ،، احتگت ، سورۃ توبہءِ شروعاتءَ ،، بسم اللہ ،، نہ احت . کہ اے دلالت بہ اشیءَ کنت کہ اے سورہ جداگانہ سورتے نہ انت . بہ لے سببانی بناءَ ماں مصحف عثمانیہءَ اشیءِ شروعاتءَ ،، بسم اللہ ،، نویسگ بوتگ لیکن ماں کتابتءِ آئی وانفالءِ میانجیءَ فصل کنگ بوتگ تانکہ نہ سرجمیءَ اشیءِ استقلال پدرا بہ بیت ونہ اے زانگ بہ بیت کہ اے سورہ دومیءِ جزءَ اِنت باقی گوں انفالءِ متصل پیشکا کنگ بوتگ کہ انفال ماں نزولءِ مقدم انت خاصیں وجہءِ بغیر پر جاہ اے مؤخر کنگ بوتگ . و پدا ہر دوئینانی نبشتانک وت ماں وت ہمنکر ھمگرنج انت کہ چوش بگوش کہ براءۃ سورۃ انفالءِ تکملہ وتمام کنوک انت ، سورہ انفال تمامیں غزوۂ بدرءَ گوں آئیءِ متعلقاتءِ سرا شامل انت یوم بدرءَ قرآنءَ یوم الفرقان قرار داتگ پر جاکہ آئیءَ حق وباطل ، اسلام وکفر ، موحدیں ومشرکانی جاورءَ بلکل جدا جدا کنگءِ پیش داشتگ . بدرءِ جنگ درحقیقتءَ خالص اسلامءِ عالمگیر و طاقتوریں وزبرادریءِ تعمیرءِ بنیادی سنگءِ حکومت الٰہیءِ تاسیس (بُن جشت) ءِ پیش گال اَت ماں ،، وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ،، ءِ مقابلءَ ہرچ ہمیں خالص اسلامی وزبرادریءِ قائمیءِ نیمگءَ انفالءِ گڈسرءَ ،، اِلَّا تَفْعَلُوْهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيْرٌ ،، گوشانءِ دلگوش گوں کنائینت اشیءِ صافیں لوٹگ ھمیش انت کہ اے عالمگیریں وزبرادریءِ یک طاقتوریں محکمیں مرکزءِ حسی صورتءِ قائم بوگ لازمی انت کہ آ ہر کس جاہ بیاریت ولے ھم ظاہریں گپ اینت

.... کہ اے مرکز چہ جزیرۃ العرب ءَ ابید دگہ ہچ جاگہ بیت نہ کنت کہ آئی صدر مقام مکہ معظمہ انت ماں انفال ءِ آخرءَ اِے پیش دارگ بوتگت کہ ہر مسلمانءَ چہ مکہ وغیرہ ءَ ھجرت نہ کتگ وبنا خنگ و کافرانی ساھگ ءِ چیرءَ وتی زندءَ گوازینگا ئنت دارالاسلام ءِ آزادین مسلمانانی سرا اشانی ولایت ورفاقت ءِ ھچ ڈولیں ذمہ واری نیستنت ،، مَالَكُمْ مِنْ وَّلَا يَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُوْا ،، البت بہ وتی توفیق ءِ قدرءَ پہ آیان دینی مدد سرکنگ لازمی انت چہ اشی ءَ اِے نتیجہ درکیت کہ ماں اسلام ءِ مرکز ءَ موالاۃ ودزبرادری ءِ زمزیلان (زنجیران) ءَ گوں سرجمیں مضبوطی ءَ اوارکنگ ءِ واسطہ چہ دوخبران یکے ءِ بوگ الّٰی انت یا تمامیں عرب ءِ مسلمان وطن ءَ ترک دیان ءَ مدینہ ءَ بیایبنت وماں اسلامی دزبرادری ءَ شامل بہ بنت ویا آزادیں مسلمان چہ وتی مجاھدانہ قربانیان کفر ءِ زورءَ پروشانءَ جزیرۃ العرب ءِ سرزمین ءَ ہنچوش صاف و پلگار بکننت کہ کتام یک مسلمانے ءَ ہجرت ءِ ضرورت ھم پشت مکپیت ـ یعنی تقریبًا تمامیں جزیرۃ العرب خالص اسلامی دزبرادری ءِ ھنچوشیں یک محکمیں مرکز ویک دریں جاہ منند جوڑ بہ بیت کہ گوں آئی دامن ءَ عالمگیریں اسلامی دزبرادری ءِ مزن محکم وشانداریں مستقبل ھمگرینچ بہ بیت اِے دومی جاور یک ھنچیں جاورے اَت کہ چہ اشی ءِ برکت ءَ روچ پہ روچی فتنہ وفساد چہ بُن و بیخ ءَ گوجگ تونگ بوتگ اننت ، واسلامی مرکز چہ کافرانی اندرونی فتنہ ءَ بالکل پاک وصاف وچہ ہرروچی بدعہدی وظلم وزوران گوں سرجمی ءَ ایمن بوّان ءَ تمامیں دنیاءَ ماں وتی عالمگیریں دزبرادری ءَ داخل بوگ ءِ دعوت دات کرتنگتی۔ پہ ھمے اعلائیں وپاکیں مقصد ءِ خاطرءَ مسلمانان ءَ سنہ ۲ ھجری ءَ اوّلی قدم بہ بدر ءِ میدان ءِ نیمگ ءَ چست کرتنگت کہ آخرکار سنہ ۸ ھ ءَ آئی ءَ وتی سر بہ مکہؔ ءِ فتح ءِ صورت ءَ کشت۔ اِے ردا ہرچ فتنہ ئے پہ اسلام ءِ نالانی یا آئی ءِ حفاظت ءِ راہ ءَ اڑ و جنجال ثابت بوتگننت مکہ ءِ فتح ءَ اشانی سرا ھنچیں کارے کت ھنچوشکہ تیشگ گوں دارءَ کنت ، ولیکن ضرورت اَت کہ " وقاتلوهم حَتّٰى لَا تَكُوْنَ فِتْنَةٌ " (انفال رکوع ۵) ءِ چیدگی ءِ روءَ اسلامی دزبرادری ءِ مرکز وحکومت الہیہ ءِ منندہ جاہ (جزیرۃ العرب) ءَ چہ فتنہ ءِ جراثیم بالکلّیہ صاف و پلگار کنگ بہ بیت تانکہ چہ اودا تمامیں روئے زمین ءَ اسلامی دیانت وحقیقی تہذیب ءِ دعوت دیگ ءِ وھدءَ تقریبًا کلیں جزیرۃ العرب یک جان ویک زبان بہ بیت وکتام اندرونی کمزوری وگروچیل گوں بیرونی اڑو جنجالان آوار اے مقدسیں مقصدءَ تاوان دات مکنت پمشکا جزیرۃ العرب ءَ چہ ھمک ڈولیں فتنہ وفسادءَ پاک کنگ و عالمگیریں اسلامی دعوت ءِ بُرزتریں مقام ءِ سرا وشتاربنگ ءِ واسطہ لازم بوت کہ اسلامی دعوت ءِ مرکز خالص (یک دریں) ماں اسلامیت ءِ رنگ ءَ رنگدار بہ بیت چہ آئی قلب وجگرءَ چہ حق ءِ صداءَ ابید دگہ ہچ ہیمیں توارے بہ دنیا ءِ گوشان مکپیت کلّیں جزیرہ سرجمیں عالم ءِ معلم وراہ شون دبوک جوڑ بہ بیت وایمان وکفرءِ گروچیل پہ مدامیگی چہ اداھلاس بہ بیت سورہ براءت ءِ نبشتانکانی حاصل ھمیش انت چنانچہ ماں چنت روچانی تہا چہ خدا ءِ مہربانی وچہ راستنی ءِ قوت ءَ اسلام ءِ مرکز چہ ہرقسم ءِ کفروشرک ءِ فتنہ کاریان پاک وصاف بوت وتمامیں عرب یک جان بوّان ءَ مثل یک مردے ءَ ماں تمامیں عالم ءَ ھدایت ءِ نور واسلام ءِ عالمگیریں دزبرادری ءَ تالان کنگ ءِ کفیل وضامن ثابت بوت۔ فللّٰہ الحمد علیٰ ذالک۔ خلاصہ ایشنت کہ ماں سورہ انفال ءَ ہرچیزیکہ ابتداءَ اَت ماں سورہ توبہ (براءۃ) ءَ آئی ءِ انتہا انت پمشکا ،، اول بآخر نسبتے دارد ،، ءِ موافق براءۃ ءَ گوں انفال ءَ بطور تکملہ لچینگ بوتگ ودگہ ھم مناسبت ھست انت کہ عالمان ءَ اشان ءَ ماں تفسیران بیان کتگ - ۱۲

ف ماسنہ ۶ ھجری ٔ ,, حُدَیبیہ ،، نامیں جاگہے ءِ وہدے نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم و قریش ءِ میانجیٔ صلح ءِ معاہدہ سرجم بوت تو بنی خزاعہ مسلمانانی و بنی بکر قریش ءِ حلیف جوڑ بوت ۔ بنی بکرءِ معاہدہ ءِ پرواہ نداران ءِ بنی خزاعہ ءِ سرا حملہ کت و قریش ءِ گوں وتی سلاحاں اے ظالمانٔ مدد کُت ۔ اے ڈول ءَ قریش و آیانی حلیف ہر دوئیناں معاہدہ حدیبیہ ءِ سرا قائم نہ بوتنت پمشکا اشانی خلاف کاروائی کنان ۸ھ ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اناگت ءِ حملہ کنانٔ مکہ معظمہ ءِ گوں آسانی ءَ فتح کت ۔ اے قبیلہاں ءَ ابید گوں دگہ عرب قبائلٔ مسلمانانی میعادی یا غیر میعادی معاہدہ ھم ہستنت کہ چہ اشان لھتیں پہ وتی معاہدہ ءِ سرا قائم بوتنت بازیں قبائل ھما انت کہ گوں آیان ھچ پیمیں معاہدہ نہ بوتگت ۔ اے سورۃ جداجدا آیات جداجدا قبیلہانی بابت ءَ نازل بوتگنت ماں شروعاتی آیتان غالباً ھما مشرکانی ذکر انت کہ گوں آیان معاہدہ اَت مگر میعادی نہ اَت آیان ءِ حال دیگ بوت کہ ما دیم ترءَ معاہدہ ءَ قائم دارگ نہ لوٹیں ۔ شمارا چار ماہ مہلت دیگ بیت کہ ماں اے مدت ءِ توکٔ ماں اسلامی دزبرادریٔ شامل بہ بئیت یا وطن ءَ یلہ کنانٔ مرکز ایمان و توحید ءَ چہ وجود ءَ خالی بکن اِت ءُ یا پہ جنگی مقابلہ ءَ تیار بہ بئیت ۔ لیکن البشرا پہ شتری ءَ بزان اِت کہ شما خدا ءِ مشیت ءَ جنگ نتون اِت اگر شما اسلام ءَ قبول نہ کت تو آ شمارا ماں دنیا ءُ آخرت ءَ رسوا کنوک انت شما گوں وتی تدبیر و حیلہ بازیان آئرا عاجز کت نہ کن اِت باقی گوں ا یدگہ قبیلہاں کہ گوں آیان ھچ

اللہِ وَاَنَّ اللّٰہَ مُخْزِی الْکٰفِرِیْنَ ﴿۲﴾ وَاَذَانٌ مِّنَ اللّٰہِ وَرَسُوْلِہٖٓ اِلَی

اللہ ءَ ۔ وُ اے کہ اللہ رسوا کنت کافران ءَ ف۱ وُ خبردار کنگی انت چہ اللہ ءِ وآئی رسول ءِ طرف ءَ

النَّاسِ یَوْمَ الْحَجِّ الْاَکْبَرِ اَنَّ اللّٰہَ بَرِیْٓءٌ مِّنَ الْمُشْرِکِیْنَ ۙ۬

مردمان ءَ ماں مزنیں حج ءِ روچ ءَ ف۲ کہ اللہ بیزار انت چہ مشرکان

وَرَسُوْلُہٗ ؕ فَاِنْ تُبْتُمْ فَہُوَ خَیْرٌ لَّکُمْ ۚ وَاِنْ تَوَلَّیْتُمْ فَاعْلَمُوْٓا

وآئی ءِ رسول ۔ نوں اگر توبہ بکن اِت گڈا آ پہ شما شرتر انت واگر پھِتِت گڈا بزان اِت

اَنَّکُمْ غَیْرُ مُعْجِزِی اللّٰہِ ؕ وَبَشِّرِ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا بِعَذَابٍ اَلِیْمٍ ﴿۳﴾

کہ شما عاجز کت نکن اِت اللہ ءَ وُ مُژدہ بدے کافران دردناکیں عذاب ءِ ف۳

اِلَّا الَّذِیْنَ عٰہَدْتُّمْ مِّنَ الْمُشْرِکِیْنَ ثُمَّ لَمْ یَنْقُصُوْکُمْ شَیْئًا

مگر ہما مشرکان کہ قول و قرارش کتگ گوں شما رندا ھچ قصور نکت آیان گوں شما

وَّلَمْ یُظَاہِرُوْا عَلَیْکُمْ اَحَدًا فَاَتِمُّوْٓا اِلَیْہِمْ عَہْدَہُمْ اِلٰی مُدَّتِہِمْ ؕ

ومدتش نکت پہ شمے سرا ھچ کسیے پدا نوں تمام کن اِت آیانی قول و قرارا تا آیانی مدتا ۔

اِنَّ اللّٰہَ یُحِبُّ الْمُتَّقِیْنَ ﴿۴﴾ فَاِذَا انْسَلَخَ الْاَشْہُرُ الْحُرُمُ

بیشک اللہ دوست داریت پرہیزکنوکان ف۴ پدا وقتیکہ بگوزنت ماہان امان ءِ

فَاقْتُلُوا الْمُشْرِکِیْنَ حَیْثُ وَجَدْتُّمُوْہُمْ وَخُذُوْہُمْ وَاحْصُرُوْہُمْ

گڈا بکُش اِت مشرکان ہر جاگہ بگندِتش وُ بگِرت وبندش بکن اِت

وَاقْعُدُوْا لَہُمْ کُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَاِنْ تَابُوْا وَاَقَامُوا الصَّلٰوۃَ وَاٰتَوُا

وبندِت ہر جاگہ ماں آیانی پاسا ۔ پدا اگر آ توبہ بکننت و قائم بدارنت نمازا وادا بکننت

الزَّکٰوۃَ فَخَلُّوْا سَبِیْلَہُمْ ؕ اِنَّ اللّٰہَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۵﴾ وَاِنْ اَحَدٌ

زکات ءَ گڈا یلہ کن آیانی راہ ءَ بیشک اللہ بخشوک مہربان انت ف۵ وُ اگر یکے

مِّنَ الْمُشْرِکِیْنَ اسْتَجَارَکَ فَاَجِرْہُ حَتّٰی یَسْمَعَ کَلٰمَ اللّٰہِ ثُمَّ

چہ مشرکان پناہ بلوٹیت چہ تو گڈا آئیا پناہ بدے تاکہ آ بشکنت اللہ ءِ کلام ءَ رندا

معاہدہ ئے نیست اَت ممکن انت کہ آیان ءَ ھم چار ماہ ءِ مہلت دیگ بوتگت ۔ اے وُ اشی ءِ زندی آیتانی عام اعلان ۹ھ ءَ ماں حج ءِ موقع ءَ تمامیں عرب قبیلہانی دیما حضرت علی کرم اللہ وجہہ ءَ کت ۔ ف۲ حج ءَ را اکبر نام پمشکا دیگ بوت کہ عمرہ حج اصغر انت وچہ وَیَوْمَ الْحَجِّ الْاَکْبَرِ ءِ مراد دھمی تاریخ عیدالاضحیٰ ءِ روچ انت یا نہمی تاریخ عرفہ ءِ روچ مراد انت ۔ ف۳ اے جار غالباً ھما قبائل ءِ حق ءَ اَت کہ آیان میعادی معاہدہ کت پدا وت آئی برخلاف عمل اِش کُت مثلاً (بنی بکر یا قریش وغیرھم) یعنی گوں اے ڈولیں مردماں نوں ھچ قسم ءِ معاہدہ باقی نہ مانت اگر اے درست چہ کفر و شرکٔ توبہ کار بہ بنت تو اشانی دنیا و آخرت ہر دو ڈولدار بنت اگر نہ خدا دتی ارادہ (تطہیر جزیرۃ العرب ءَ) سرجم کت تو ھچ طاقت و تدبیرے آئرا زیر کنگ نتون ایت و کافران ءَ آیانی کفر و بدعہدی ءِ سزا الم ءَ رسیت (تنبیہ) اے قبیلہانی عہدشکنی اگرچہ، چہ فتح مکہ ءِ پیش ءَ بوتگت بلکہ پہ ھمیشی ءِ جواب ءَ مکہ فتح کنگ بوت پدا ھم ۹ھ ءَ پہ حج ءِ موقع ءَ اشیٔ عام جار جنائینگ بوت تانکہ صاف صاف دراہ بیت کہ اے ڈولیں ھمنکر مردم انت کہ گوں آیان ھچ قسم ءِ معاہدہ باقی نہ مانت ۔ ف۴ اے استثناء پہ ھما قبائلٔ انت کہ آیانیٔ معاہدہ میعادی اَت وپدا آیان پہ اشی ءِ سرا قائم ماننت و پہ عہد ءِ رداھچ پیمیں کوتاہی اِش نہ کت ونہ وت بدعہدی اِش کت و نہ دگہ بدعہدیں مردمان اِش مدد دات ۔ (مثلاً بنی ضمرہ و بنی مُدلج) اشانی بابت ءَ جار جنگ بوت کہ دانکہ معاہدہ ءِ میعاد ختم نبوتگ مسلمان ھم پردپرلے معاہدہ ءِ احترام ءَ بکننت البت میعاد ہلاس بہ بیت تو گڈا اشی ءِ تجدید ءَ مکننت آ وھد ءَ پہ اشان ھم ھما راہ انت کہ آ دگرانی راہ انت ۔ ف۵ چہ استثناء ءَ فارغ بوَان ءَ پدا مستثنیٰ منہ ءِ حکم ءَ بیان فرمائینت ۔ یعنی گوں اے عہدشکنی کنوکان اگرچہ نوں ھچ معاہدہ باقی نہ مانتگ پمشکا گوں اشان ھمے ساعت ءَ جنگ تونگ بیت پدا ھم ,, اشہر حرم ،، ءِ رعایت ھن کنوک انت کہ اشانی سرا فوراً حملہ کنگ بہ بیت توری پہ سببٔ کہ داں آوھد ءَ ماں ,, اشہر حرم ،، ءَ ابتداء ءَ قتال کنگ ممنوع (ھن) بیت یا مصلحتاً کہ پہ اد نائیں خبرے ءَ تمام مردمانی نہا پرچا شورے برپا بہ بیت ۔ پرچیا کہ ماں اے ماہاں قتال ءِ حرمت پہ آیانی گور ءَ ھم معروف و منتگٔ قابل بوَان ءُ پیدا کرانت پہ ہر جا درءَ داں محرم ءِ ماہ ءِ گڈسر ءَ آیان ءَ مہلت دیگ بوت کہ ہر ڈول بلوٹنت وتی بست و بند ءَ بکننت چہ آئی ءَ پد جزیرۃ العربٔ تطہیر ءِ رد ءَ جنگٔ ابید دگہ ھچ راہ نیستنت ہرچ سلوکت ماں جنگٔ بیت (جنگ ، گرگ ، چپ و چاگرد ءَ بند کنگ ، ریک کنگ ماں پاسٔ نندگ) آ کل بیت البت اگر لظاہر چہ کفر ءَ توبہ کنانٔ ماں اسلامی دزبرادریٔ داخل بہ بنت کہ آئی مستریں علامت نماز ادا کنگ و زکوٰۃ دیگ انت تو گڈا مسلمانانٔ اجازت نیست انت کہ گوں آیان کار بدارنت یا آیانی راہ ءَ بہ بندنت ، پشت کپت باطنٔ حساب داد آ پہ خدا ءِ سپارت انت مسلمانانی حساب و داد آیانی ظاہری جاور ءَ تعلق دارنت چہ اے آیت ءَ معلوم بوت کہ اگر یک کسے کلمہ اسلام ءَ وانانٔ نماز ءَ موانیت یا زکوٰۃ مدنت تو مسلمان آئی سرا بست کننت ۔ امام احمدؒ ، امام شافعیؒ امام مالکؒ ءِ نزیکٔ اسلامی حکومتٔ سرا فرض انت کہ تارک صلوٰۃ اگر توبہ مکنت تو آئرا قتل بکنت (امام احمدؒ ءِ نزیک ردۃً و مالکؒ و شافعیؒ ءِ نزیک حدًا و تعزیرًا) امام ابوحنیفہ رح فرمان کنت کہ آئرا شرلٹ و کٹ بکن اِت و بندی خانہ ءِ جگل بدات حتی بموت او بتوب (دانکہ بمریت یا توبہ بکنت) ہر جاور ءَ تخلیہ سبیلٔ کس قبول دارنہ انت پشت کپت زکوٰۃ نہ دیوکانی حساب و داد حکومت چہ آیانی مال ءَ زبردستی زکوٰۃ وصول بکنت و اگر آیان گوں حکومت ءَ جنگ بکننت تو پہ آیانی سرکوبیٔ حکومت گوں آیان جنگ بکنت ۔ حضرت ابوبکر صدیق ءَ زکوٰۃ نہ دیوکان گوں جنگ کت و چہ آیان زکوٰۃ وصول کُت لے واقعہ حدیث و ماں تاریخ ءِ کتابانٔ مشہور و معروف انت ۔ ۱۲

ع ۶ / ۱

أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ كَيْفَ يَكُونُ

برسین آیئا آئی ءِ امان ءِ جاہا ۔ اے پہ ہسے سبب ءَ کہ آ ناداں ئیں مردمنت ف۱ چہ پیما بیت

لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدتُّمْ

پہ مشرکان عہد اللہ ءِ گورا وآئی ءِ رسول ءِ گورا مگر ہماکسان کہ عہد کنگ شما گوں آیان

عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ ۚ إِنَّ

مسجد ءِ حرام ءِ گورا نوں نا وقتیکہ آ تچک بنت گوں شما، شما تچک بیت گوں آیان ۔ بیشک

اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾ كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا

اللہ دوست داریت پرہیزکنوکان چہ پیما صلح بیت واگر آ قابو بگندنت پرشمے سرا گڈا شمے بندش نداریت

فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ يُرْضُونَكُم بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ

سیادیے ءُ نہ عہدے ءِ شمارا راضی کننت پہ وتی دیان و نمننت دل آیانی

وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾ اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا

وگیشترآیانی بدعہدنت ف۲ بہا ئش کننت اللہ ءِ احکام پہ کمیں قیمتے پدا سربندلیش کت

عَن سَبِيلِهِ ۚ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِي

چہ آئی ءِ راہ ءَ بیشک اِے بدیں کارنت کہ آیش کننت ف۳ بندش نداریت

مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِن

مسلمانانی سیادیے ءُ نہ عہدے ءُ ہمش انت پہ زیادتی ءِ سرا ف۴ پدا اگر

تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ ۗ

توبہ بکننت ءُ قائم بدارنت نماز ءُ ادا بکننت زکات گڈا شمے براتنت ماں شریعت ءَ ف۵

وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ وَإِن نَّكَثُوا أَيْمَانَهُم

ءُ ما شربیان کنیں حکمان پہ ہما مردمان کہ زانت ءُ اگر پروشنت وتی قسمان

مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ

رند چہ وتی عہدا ءُ شگان بجننت ماں شمے دین ءَ گڈا جنگ بکن اِت گوں کفر ءِ

ف۱ ساری ءَ فرمائینتگت کہ اگرچہ وتی کفر ءَ توبہ کنان ءَ اسلام ءِ داخل بہ بنت توآ ایمن آنت ممکن اَت کہ کسے چہ اسلام ءِ اصول ورہ بندان سرپد مبیت وآ پہ پٹ ولوٹ وشک وشکو کانی رفع کنگ ءِ غرض ءَ پہ مسلمانانی گور ءَ آیگ لوٹیت ۔ آئی ردا فرمائینت کہ چشیں مردمان ءَ ماں وتی پناہ ءَ زوران ءَ خدا ءِ کلام واسلام ءِ ردآیان ءَ دیل وثبوت ءَ بیش بکن اِت اگر قبول دار مبنت تو آیان ءَ قتل مکن اِت بلکیں آیان ءَ ھنچیں جاگہے سربکن اِت کہ اودا آیان گوں ایمنی ودلجمعی ءِ جاہ منند بہ بنت چہ آئی ءَ بد آیان مثل لے دگہ کافران برابر بنت اِے امن وپناہ دیگ ءِ حکم پمشکا انت کہ گوں اسلامی اصول وحقیقتان اے مردم سرپد نہ انت لہٰذا پہ اشانی روبرو ءَ حق ءَ را پہ شری ءَ گبش وگیوار بکن اِت ۔ اگرچہ آئی ءَ بدھم ذرمنی ظاہر بکننت تو "تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ" ءَ پدماں دین ءِ ہچ اکراہ نیست انت ۔

ف۲ ماں بیشی آیتان براءة ردا ہرچ اعلانے کنگ بوتگت اِدا آئی حکمت ءَ بیان فرمائینیت ۔ یعنی گوں اے عرب ءِ مشرکاں چے عہد قائم بیت کنت وآئندگ ءَ چے صلح بیت کنت کہ آیانی احوال گوں شما مسلماناں ایش انت کہ اگر کدی بہ شمے سرا کمیں غلبہ حاصل بکننت تو ناداں وسوکی کنگ ءِ ردا نہ اشان ءَ قرابت داریت وناں اشان وتی قول وقرارانی لحاظ ءَ دارنت چونکہ اشان ءَ اتفاقاً شمے سرا غلبہ وقابو حاصل نہ انت پمشکا محض زبانی قول وقراران ءَ گوں شمارا وش کنگ لوٹنت واگر نہ اشانی دل یک دمانے ھم بہ اے عہد ءِ سرا راضی نہ انت ۔ مدام عہدشکنی ءِ واسطہ نیمون شوھاز کنان ءَ سرسرجننت چونکہ ماں اشان زبات تر مردم غدار وبدعہد انت اگرچہ اشاں چند حسابی مردم وفائے عہد ءِ خیال ءَ دارنت تو کثرت ءِ مقابلہ ءَ اشانی جبر ءِ کس پرواہ ءَ نداریت بہرجا درگوں چشیں دغاباز وبدعہدیں قوم ءَ خداورسول ءِ چی عہد بیت کنت البت گوں ھما قبیلہاں خصوصاً کہ مسجد حرام ءِ گور ءَ شما گوں اشان معاہدہ کنگ نوں سے شروعات کنان ءَ اے معاہدہ ءَ پروشوک مبئت ۔ دنا وھد بکہ اشان گوں وفاداری ءَ پہ تچکیں راہ ءَ رووک بہ بنت شما ھم گوں اشان تچک بہ بئت ومزن دلگوش گور بکن اِت کہ کدی ادنا ءَ چہ ادنائیں خرے چشیں ظاہر مبیت کہ چہ آئی ءَ تئی ءَ دامن چہ بدعہدی ءِ گندگی ءَ داغدار بہ بیت خدا ءَ ھماکس دوست بنت کہ آ بہ شری ءَ خیال گور کننت چنانچہ بنوکنانہ وغیرہ قبیلہاں گوں مسلمانان بدعہدی نہ کنگت مسلمانان ءِ مزن دیانتداری وخیالداری گوں اشان وتی قول وقرار ءِ تمام کت ۔ اعلان براءة ءِ وھد ءَ اشانی معاہدہ ءِ ہلاسی ءَ ۹/ نہ ماہ باقی مانتگنت کہ ماں اے ۹/ نہ ماھاں معاہدہ ءِ سرجمیءَ پابندی کنگ بوت ۔ ف۳ یعنی اے مشرک ھمامردم انت کہ اشان بہ دنیا ءِ کمیں سبیت ونفع ءِ خاطر ءَ وتی واھگان دمب ءَ کپان ءَ خدا ءِ حکمان وآیتان ءَ ردکت اے پیما اشان وت ھم بہ خدا ءِ راہ ءَ رووک نہ بوتنت ودگرانش ھم جِلّت کہ خدا ءِ راہ ءَ مرو نت ہرکس ماں چشیں بدتریں وسیئیں کارانی تہا گرفتار بہ بنت وخدائے ترس اش مبیت آیان چہ عہدشکنی ءِ وبال ءَ پرچا ترس انت وپرچا وتی قول وقرارانی سرا بوشتنت ۔ ف۴ یعنی نہنا گوں توچش نہ کننت بلکیں اشان ءَ گوں مسلمان ءِ نام ءِ سرا گنّت اِنت کسے مسلمان بہ بیت واشان ءَ موہ برسیت تو آئی نقصان ءِ ہچ تچک وپد نہ بنت نہ اشان سیادی ووارثی داشت کنت ونہ اشان ءَ قول وقرار مہن کنت کنت اے ردا اشانی ظلم وزور چہ حد ءَ زیات سرگوستگ ۔

ف۵ یعنی ھنوں ھم اگرچہ کفر ءَ توبہ کنان ءَ دینی حکمان (نماز زکوٰۃ وغیرہ) ءِ سرا عمل کنوک بہ بنت تو نہ ایوک ءَ ایش کہ پہ آئندگ ءَ اشان محفوظ وایمن ببنت بلکیں ماں اسلامی ذبرادری ءَ اوار بوان ھما حقوقانی مستحق بنت کہ آ حقوق ایدگہ مسلمانان ءَ حاصل انت ہرچ بدعہدی وناشری ءِ چہ اشی ءَ بیش کتگنش آ کل معاف کنگ بنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ "اے فرمان کہ اشان برات انت ماں شریعت ءِ حکم ءَ چہ اشی ءَ سرپد بہ بنت کہ ہرکسے چہ قرینہ ءَ معلوم بہ بیت کہ سرظاہر ءَ آ مسلمان انت وگوں دل ءَ یقین داروک نہ انت آئرا ماں ظاہری حکم ءَ مسلمان حساب بکنیں مگر اعتمادی ودوست مکنیں ۔ ۱۲

الْكُفْرِ اِنَّهُمْ لَآ اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُوْنَ ﴿۱۲﴾ اَلَا تُقَاتِلُوْنَ
پیشونکاں بیشک ہچ قسم نیستنت آیان تاکہ آ بس بکننت ف۱ شما جنگ نکن اِت چہ

قَوْمًا نَّكَثُوْٓا اَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوْا بِاِخْرَاجِ الرَّسُوْلِ وَهُمْ بَدَءُوْكُمْ
گوں ہنچوشیں مردمان کہ پروشتنت وتی قسمان و قصد کننت پہ رسول ءِ درکنگ ءَ و آیاں گوں جنگ شمارا

اَوَّلَ مَرَّةٍ ؕ اَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ اِنْ كُنْتُمْ
اوّلی برا ۔ ہیں اِشما ترست چہ آیان اَچہ اللہ زیادہ حق دارنت کہ چہ آئیا بترست اگر شما

مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳﴾ قَاتِلُوْهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدِيْكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَ
ایمان دارِت ف۲ جنگ بکن اِت گوں آیان تاکہ عذاب بکنت آیانءَ اللہ چہ شمے دستاں و رسوایش بکن اِت و

يَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُوْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۴﴾ وَيُذْهِبْ
مدت بدنت شمارا پہ آیانی سرا و سارت بکنت دلءِ مسلمانانی قومءِ و بپارت

غَيْظَ قُلُوْبِهِمْ ؕ وَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ
آیانی دلءِ غُصّیا و توبہ نصیب کنت اللہ ہر کسیا کہ بلوٹیت ف۳ و اللہ زانوکنت

حَكِيْمٌ ﴿۱۵﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُتْرَكُوْا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جٰهَدُوْا
حکمتانی صاحبنت ۔ ہیں شما گمان کنگ کہ یلہ دیگ بیت حالانکہ معلوم نکتنگنت چے وفتی اللہءِ ہما کہ غزایش کتگ

مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلَا رَسُوْلِهٖ وَلَا الْمُؤْمِنِيْنَ
چہ شما و نگپتگش بجز چہ اللہءَ و آئیءِ رسولءَ و مسلمان ہچ

وَلِيْجَةً ؕ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۶﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِيْنَ اَنْ يَّعْمُرُوْا
رازدارے ۔ و اللہءَ خبرنت ہر چیکہ شما کن اِت ف۵ مشرکانی کار نہ انت اِے کہ آباد بکننت

مَسٰجِدَ اللّٰهِ شٰهِدِيْنَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ ؕ اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ
اللہءِ مسیتان اقرار کنگءَ ینت پہ وتی سرا کفرءِ اے ہمشنت کہ آیانی عمل

اَعْمَالُهُمْ ۚۖ وَفِي النَّارِ هُمْ خٰلِدُوْنَ ﴿۱۷﴾ اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسٰجِدَ اللّٰهِ مَنْ
بیکار بوتنت و آ ماں دوزخءِ ہمیشہ مانت ۔ بیشک آباد کنت اللہءِ مسیتان ہما کسے کہ

ع ۲ / ۸

ف۱ یعنی اگر قول و قرارانءِ پشتءَ چگل بدینت (چوشکہ بنی بکرءَ قولءِ برخلاف بنی خزاعہءِ سرا یلغار کت و قریشءَ یلغار کنوکانءَ امداد دات) وچہ کفرءِ دست اِش نہ کشت بلکیں برحقیں دینءِ بابتءَ ٹوک و ٹالی و شگان پگان اِش جنگ بنا کت تو چوش پران اِن کہ اے پہیں مردم ائمۃ الکفر (کفرءِ پیشونک) انت پرچاکہ اشانی حرکت و خبرءِ گندانءَ بازکس اشانی دمبءَ کپنت گوں چشیں سرو کان شرءَ مقابلہ بکن اِت چیا کہ آیانی ہچ قول و قرار و سوگند باقی پشت نہ کپت ممکن انت کہ چہ تئیءِ دستءِ چیزے سرزنش بگندنت وچہ ناشرِیانءَ وتی دستءَ بکشنت ۔ ف۲ قریشءَ وتی سوگند و معاہدہ آں پروشتگت پرچاکہ وتی قول و قرارءِ برخلاف بنوخزاعہءِ مقابلہءَ بنوبکرءِ امداد اِش کت وچہ ہجرتءِ پیشن واجہ پیغمبر علیہ السلامءِ چہ وتی پاکیں وطن (مکہ معظمہ) ءِ درکنگءَ ردا فکرش کت و ہمیشان درا یگءِ سبب ھم جوڑ بوتنت اذ اخرجہ الذین کفروا ثانی اثنین الایۃ ماں مکہءِ مفت ناحقءِ بے گناھیں مسلمانانی سرا وتی ظلم و زورانی ابتدائش کت وھدیکہ ابوسفیانءَ تجارتی قافلہ بسلامتیءَ وتی منزلءِ سر بوت تو وتی مزنی و سرافضلیءَ ظاہر کنگءِ واسطہ ماں بدرءِ میدانءَ گوں مسلمانان جنگءَ شتنت و صلح حدیبیہءِ پدھم اشان وت عہد شکنی کت کہ مسلمانانی خلیف خزاعہءِ مقابلءَ بنوبکرءِ پشت پناہی اش کت و آیانءَ جنگی ازباب و سلاح اش دات آخرکار مسلمانانءَ گوں اشان جنگ کنگ کپت و مکہ معظمہءَ چہ مشرکانی قبضہءَ آزات اش کت چہ "اَلَا تُقَاتِلُوْنَ قَوْمًا" ءَ غرض اے معلوم بیت کہ ہرچ قومےءِ احوال ہم اے پیما بہ بنت مسلمانانءَ باید انت کہ گوں آیان جنگ کنگءَ ہچ پہیں پس و پیش پاسنی مکننت اگر شمارا چہ آیانی طاقت و جمعیت و ساز و سامانانی ترس بہ بیت تو مومنینءَ باید انت کہ آ چہ خداءَ زیات تر بترس انت وھدیکہ ماں دلءَ خداءِ خوف پیدا بیت تو ایدگہ باقی مانتگیں خوف و تاوت گار بنت ایمانءِ لوٹ ایش انت کہ بندہ چہ خداءِ نافرمانیءَ بترس ایت وچہ آئیءِ قہر و غضبءَ مدام بترس و لرزءَ بہ بیت چیا کہ نفع و ضرر کل بہ ھمائیءِ اختیار انت ھچ مخلوقےءِ ھچ قسمءِ ضرر بغیر چہ آئیءِ مشیتءَ ھچ کس دات کت نہ کنت ۔ ف۳ ماں اے آیتءِ جہادءِ مشروعیتءِ اصلی حکمتءِ ردا سرزنش کنگ بوتگ ماں قرآن پاکءِ پیشی قومانی ہرچ قصہءِ بیان فرمائینتگ چہ آیان بدرا بیت کہ وھدے ہرچ قومے کفر و ناشری و ماں نبیانی دشمنی و دروغ بند کنگءِ چہ حدءَ سر گوستگت تو چہ قدرتءِ جانبءَ یک تباہ کنوکیں آسمانی عذابے پہ آیانی سرا نازل کنگ بوتگت کہ چہ آئیءَ آیانی تمامیں ظلم و زور یک پارگی ہلاس بوتگنت فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْۢبِهٖ فَمِنْهُمْ مَّنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَّنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْاَرْضَ وَمِنْهُمْ مَّنْ اَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ۝ (عنکبوت رکوع ۴) ماں اشیءِ ھچ شک نیستنت کہ عذابءِ اے قسم بازسک ھلاک کنوک و پہ آیوکیں نسلان عبرت دیوک انت لیکن ماں اے جاوران عذاب سر بوؤکانءِ ماں دنیاءِ زندانءَ وتی ذلت و رسوائیءِ ندارگ کنگ نہ کپتگت و نہ پہ دیم ترءِ توبہ و رجوع الی اللہءِ کنام امکانے باقی پشت کپتگت، جہادءِ مشروعیتءِ اصلی غرض ایش انت کہ دروغ بندکنوکان و کُتَّت دارو کانءِ حق تعالیٰ بلاواسطہ عذاب دیگءِ بدلءَ چہ وتی مخلص و وفادارین بندھانی دستءِ سزا بدنت سزا دہیءِ ماں اے جاورءِ مجرمانی رسوائی و مخلصانی قدردانی زیادہ انت، وفادارین بندھانی نصرت و غلبہ سرظاہرءِ پدرا بیت آیانی دل پہ اشیءِ سر دبنت کہ داں زیءِ ہرکسءَ گوں آیان ظلم و زوراکی کتگت یا آیانءَ پہ کلاک زرتگت مروچی چہ خدائے تائید و رحمتءِ ھما مردم بہ مئے رحم و کرمءِ سرا یلہ دیگ بوتگنت کفر و شرکءِ شان و شوکتءِ گندان ہرچ اھل حق ماں دل جُشتگنت یا ہر نزوریں و کمزوریں مسلمانے چہ کافران بڑگرگءِ بے وس ات انت آیان بہ وتی دلءِ توکءِ جوش وران ءِ خاموش بوتگنت چہ جہاد فی سبیل اللہءِ برکتءِ اشانی دلءِ تسلا و سکون حاصل بوتگت و گڈی جرایش انت کہ گنہ گارانی وتی جرندءِ حقءِ ھم سزا دیگءِ اے رہ بند نسبتاً زیات نفع دیوک انت چیا کہ سزا رسگءِ پد ھم رجوع و توبہءِ دروازگ پچ انت باز ممکن انت کہ احوالان عبرت حاصل کنانءِ بازیں گنہ گارانءِ توبہ نصیب بہ بیت چنانچہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءِ زمانگءِ ھنچوش بوت کہ ماں کمیں روچان تمامیں عرب گوں صدق و دلءِ خدائیءِ دینءَ شامل بوتنت ۔ ف۴ یعنی ہر یکےءِ جاورءِ زانانءِ حکمتءِ معاملہ کننت و ماں ہر دورءِ بہ ھما حسابءِ حکمانءِ سر کننت ۔ ف۵ جہادءِ مشروعیتءِ ردا یک دگہ حکمتے بیان فرمائینت ۔ یعنی ایمان و بندگیءِ سرزبانی دعویٰ داروَ باز انت ولیکن پہ چکاسگءِ سنگءِ سرا دانگہ چیزے گیشینگ مبیت اصلی و نقلی پدرا نہ بیت پہ جہادءِ رہ بند خدا اِے گندگ لوٹیت کہ چنکر مسلمان چشیں انت

.... کہ ماں آئی راہ ءَ وتی جان ءُ مال ءِ قربان کنگ ءِ تیار ءَنت وبغیر چہ خدا و رسول و مسلمانان کس ءَ را وتی رازدار جوڑ کنگ ءِ هم تیار ءَنت و نہ کسے ءَ وتی خاص و ناسیں دوست جوڑ کنگ ءِ واهگ دارنت . بلی نوری آئی اشانی قربیں سیاد وارث بیت اِے هما معیار و چکاس انت کہ چہ اشی ءَ مومنین ءِ ایمان کشگ بیت داں وهدے عملی جهاد مبیت تهنا چہ زبانی دعوئ ءَ کامیابی حاصل بیت نہ کنت پدا هرچ عملے هم کنگی آئی خبر خداء انت کہ اے عمل گوں صدق و اخلاص ءِ بوتگ یا گوں نمود و ریاء کنگ بوتگ هرچ پیمیں عمل بیت گوں آئی ءَ هما ڈولیں معاملہ کنگ بیت - ۱۲

همے صفحہ ءِ فوائد :۔ **فا** پیسرا فرمائینتگت کہ مسلمان ابید چہ امتحان مفت ءَ یلہ دیگ نہ بنت بلکیں ماں مزنیں عملان (مثلاً جهاد وغیرہ) ءَ آیانی ثابت قدمی چارگ بیت و ایکہ نمائیں دنیاء ءِ تعلقات ءِ رداجونکائی خدا و رسول ءِ نیمگ ءَ لیٹ انت ماں اے رکوع ءَ اِے پیش داشتگ کہ خداء ءِ مسجد (عبادت ءِ جاگہ) حقیقتاً گوں هما مسلمانان آباد بیت کننت کہ آیان عزم و ارادہ ءِ داروک اَنت مسجدانی حقیقی آبادی اِے پیما انت کہ ماں آیاں خدائے واحد ءِ عبادت آئی شان ءِ لائق بہ بیت ,, ذکر اللہ ,, کنوک گوں کثرت ءَ موجود بہ بنت کہ آیان اڑ و جنجال ءُ ابید خداء یاد بکننت . چہ خرافات و لغویات ءَ آ جاگہ پاک ءُ صاف دارگ بہ بنت اے مطلب ءُ مراد چہ کافران و مشرکان چونکائی حاصل بیت کننت ؟ بچار مکہ ءِ مشرکان مزن پہر بستگت کہ آیان مسجد الحرام ءِ متولی و خادم انت مگر آیانی مستریں خدمت گزاری ایش اَت کہ ڈوکءِ صد هانی بُت ماں کعبہ ءِ توک ءَ ایرش کتگت پہ هما یان نذر و نیاز اش منتگت بازکس ءَ گوں جانداری ءِ طواف کتگت ذکر اللہ بدل شیبز ارنگنش و چاپ اِش جنگت ، و خدائے واحد بر حقیں عبادت گزاران ءَ دان او دارسگ ءِ اجازت ندانگ اَتش البت آیانی مستریں عبادت ایش اَت کہ پہ حاجیان آپ ءِ سبیل اِش جوڑ کت یاماں حرم شریف ءِ چراغ انش روک کننت یا کعبہ ءِ سرا غلاف اش پر کنگت ، یا کدی ضرورت تو پر وشتگین جاگهان ءَ دوبارہ اڈ و شتر اش کننت مگر اے اعمال تهنا بے ساہ و بے جان انت پرچا کہ مشرک ءَ وهدے خداء ءِ صحیح معرفت حاصل نہ بیت تو ماں هچ عمل ءَ آئی توجہ ءِ قبلہ و اخلاص ءِ مرکز خدائے وحدہٗ لاشریک لہٗ ءِ ذات کمالات ءِ جمگ بیت نہ کنت بمشکا کافر ءِ هچ عمل خداء ءِ گور ءَ زندہ و وزن دار قرار دیگ نہ بیت (همیشی ءَ را گوں حبطت اعمالهم ءِ تعبیر دات) الغرض کافر و مشرک کہ آ چہ وتی قول و عمل ءَ وتی کفر و شرک ءِ شہادت وت دنت بہ اشی ءَ لائق نہ انت کہ گوں آیان مساجد اللہ خصوصاً مسجد الحرام ءِ حقیقی تعمیر (آبادی) کت بکننت اے کار ءَ تهنا هما کس کت کننت کہ آ گوں دل ءَ خدائے واحد و بہ آخری روچ ءِ سرا یقین دارنت کہ گوں وتی دست و پادان نماز ءِ عمل ءَ قائم دارنت چہ مالاں باقاعدہ زکوٰة درکننت و ابید چہ خداء گر هچ کس ءَ چہ نترس اَنت پمشکا پہ مسجدانی حفاظت و تطهیر ءِ واسطہ پہ جهاد ءَ مدام تیار انت چشیں مومنان کہ آ گوں دل زبان دست یا د مال دولت و گوں هر چیز ءَ خداء ءِ فرمان برداری ءِ گلائیش انت آیانی منصبی فرض اِنت کہ مسجدان ءَ آباد بکننت ، مسجد بند و کانی دروغیں دعوئ داریں مشرکان ءَ نوری شمے وارث بہ بنت چہ اودا دست بکن اِت پرچا کہ اشانی موجودگی مسجدانی آبادی نہ انت بلکیں مسجدانی بربادی انت .

فا مکہ ءِ مشرکاں بہ اشی ءَ پہر بستگت کہ آیاں حاجیانی خدمت کنوک ، آیان ءَ آپ وارینوک ، خوراک و پوشاک دیوک و مسجد الحرام ٹنگانی بندکنوک یا کعبہ ءِ غلاف پوشائینوک و چراغانی روک کنگ وغیرہ ءِ بندوبست کنوک انت اگر مسلمان بہ وتی جهاد و هجرت ءِ سرا پہل کنوک انت تو مئے گور ءَ چشیں عبادات ءِ بن ماں موجود انت یک زمانگے ءِ حضرت عباس رضی اللہ عنہٗ ءَ حضرت علی کرم اللہ وجهہٗ ءِ مقابلہ ءِ همے ڈولیں بحثے کتگت بلکیں ماں صحیح مسلم ءَ انت کہ یک برے چند مسلمان وت ماں وت ءَ جهیڑہ کنگا اَتنت کسے ءَ گوشتگت کہ بہ منی گور ءَ اسلام یارگ ءَ پد حاجیان ءَ آپ و ارینگ ءَ چہ زیات بهتر هچ عبادت نہ انت دومی ءَ گوشت بہ منی خیال ءَ اسلام ءِ پد شرتریں عمل مسجد حرام ءِ خدمت کنگ انت (مثلاً ردیگ جنگ چراغان وغیرہ ءِ روک کنگ) سومی ءَ درائینت کہ جهاد فی سبیل اللہ چہ نمائیں عبادتان افضل و اشرف انت حضرت عمر رضی اللہ عنہٗ ءَ آیان ءَ هکل دات کہ شما جمعہ ءِ روچ ءَ پیغمبر خدا ءِ منبر ءِ گرا ءَ ندان چشیں بحث کنگا ءَ کیں صبر بکن اِت وهدے وا چہ جمعہ ءِ نماز ءَ وست ءَ گشادکنت چہ وا جرء اِے بابت ءَ سوال کنگ بیت . چنانچہ جمعہ ءَ پد چہ وا چہ پیغمبر ءَ جُست کنگ بوت تو گڈا همے آیات نازل بوتنت اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الخ یعنی حاجیان ءِ آپ وارینگ و مسجد الحرام ءِ سر ظاهر ءِ آباد کنگ چہ ایمان باللہ و جهاد فی سبیل اللہ ءِ برو بری ءَ کُت نہ کننت (افضل بوگ تو وتی جاگہ ءَ انت) اِدا گوں جهاد ءَ ایمان باللہ ءِ ذکر با وا پمشکا کنگ بوت کہ مشرکانی غرور و تکبر ءِ جواب هم بہ بیت کہ تمائیں عبادتانی روح ایمان باللہ انت ابید چہ اے روح ءَ آپ وارینگ یا مسجد الحرام ءِ خدمت کنگ بلکل مردگیں عمل انت تو اے بے جانیں مردگیں عمل یک زندگیں دائمیں عمل ءِ برو بری ءَ چونکائی کت کننت وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ (فاطر رکوع ۳) و اگر ابوک ءَ مومنانی عملانی وت ماں وت نا مقابلہ کنگی انت تو ایمان باللہ ءِ ذکر جهاد فی سبیل اللہ ءِ تمهید ءِ نمونگ ءَ بیت

اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ
یقینی کت پہ اللہ ءَ و پہ آخرت ءِ روچ ءَ وقائمی کت نماز وکش اِتی زکات ونترستی

اِلَّا اللّٰهَ فَعَسٰۤى اُولٰۤئِكَ اَنْ يَّكُوْنُوْا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ ⑱ اَجَعَلْتُمْ
بجز چہ اللہ ءَ پدا نوں اَشان امیدوارنت کہ ببنت چہ هما کسان کہ پہ هدایت ءِ سرا اینت . ھی برابر کتگ شما

سِقَايَةَ الْحَاۤجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَ
حاجیانی آپ وارینگ ءُ مسجد الحرام ءِ آباد کنگ گوں هما کسیا کہ ایمانی آرت پہ اللہ ءَ و

الْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجٰهَدَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ لَا يَسْتَوٗنَ عِنْدَ اللّٰهِ ۭ
پہ آخرت ءِ روچ ءَ و جنگی کت ماں اللہ ءِ راہ ءَ برابر نہ بینت اللہ ءِ گورا .

وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ⑲ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا
و اللہ پہ راہ ءَ نہ پرینیت ظالمیں مردمان **فا** هما کسان کہ ایمانش آرت و وتی ملکش انگار کتنت

وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ۙ اَعْظَمُ دَرَجَةً
و جنگش کت ماں اللہ ءِ راہ ءَ پہ وتی مالان و سران پرایان مزنیں درجہ انت

عِنْدَ اللّٰهِ ۭ وَاُولٰۤئِكَ هُمُ الْفَاۤئِزُوْنَ ⑳ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ
اللہ ءِ گورا و همشانت کامیابیں مردمان بشارت دنت آیان ءَ پروردگار آیانی مهربانی ءِ

مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَّجَنّٰتٍ لَّهُمْ فِيْهَا نَعِيْمٌ مُّقِيْمٌ ۙ㉑ خٰلِدِيْنَ
چہ وتی طرف ءَ و رضامندیے ءُ باغانی کہ ماں آیانی تہا پر آیان آرامنت همیشگی ءِ جہ منند بنت

فِيْهَاۤ اَبَدًا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗۤ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ㉒ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
ماں آیانی تہا مدام . بیشک اللہ ءِ گرا مزنیں ثواب نت **فا** او مسلمانان

لَا تَتَّخِذُوْۤا اٰبَاۤءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَاۤءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ
مگرت وتی پتان و براتان دوست اگر آ پسند بکننت کفرا

عَلَى الْاِيْمَانِ ۭ وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاُولٰۤئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ㉓
پہ ایمان ءِ سرا . و هر کسیکہ دوستی بکنت گوں آیان یکے چہ شما گڈا آ همشانت ظالمان **فا**

قُلْ إِنْ كَانَ اٰبَاۤؤُكُمْ وَاَبْنَاۤؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ وَ

توبگوش کہ اگر شمے پتان وُ چُکّان وُ براتان وُ جنان وَ

عَشِيْرَتُكُمْ وَاَمْوَالُ ۨاقْتَرَفْتُمُوْهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا

سیادان وُ ھما مالیکہ شما کٹِتگنت وھما سوداگری ءُ کہ چہ آئی ءِ بند بوگا ترست شما

وَمَسٰكِنُ تَرْضَوْنَهَاۤ اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَجِهَادٍ

وھما لوگان کہ شما ایش پسند کن اِت دوست تر نت شمارا چہ اللہ ءُ وچہ آئی ءِ رسول ءُ وچہ جنگ کنگ ءُ

فِيْ سَبِيْلِهٖ فَتَرَبَّصُوْا حَتّٰى يَاْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ ؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي

مال اللہ ءِ راہ ءُ گڈا انتظار کن اِت تاکہ دیم بدنت اللہ وتی حکما ۔ واللہ پہ راہ ءُ نہ پرینیت

الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۟۲۴ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِيْ مَوَاطِنَ كَثِيْرَةٍ ۙ

نافرمانیں مردمان ف۱ مدت داتگ شمارا اللہ ءُ مال بازجاگاھا

وَّيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْـًٔا

وُ حنین ءِ روچ ءُ وقتیکہ مغرور کُت شمارا شمے بازی ءُ پدا آ شمے کارا نیاتک ھچ

وَّضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُّدْبِرِيْنَ ۟۲۵ۚ

وُ تنگ بوت زمین پہ شمے سرا گوں وتی فراخی ءُ رندا پشتو دات جستنت ۔

ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِيْنَتَهٗ عَلٰى رَسُوْلِهٖ وَعَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَاَنْزَلَ

رندا دیم دات اللہ ءُ چہ وتی نیمگا دل اڈّی پہ وتی رسول ءُ وپہ مومنان وایری گیت

جُنُوْدًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ؕ وَذٰلِكَ جَزَآءُ

بازیں لشکرے کہ شما ندیستنت وعذابی کتنت کافران وھمشنت کافرانی

الْكٰفِرِيْنَ ۟۲۶ ثُمَّ يَتُوْبُ اللّٰهُ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ؕ

سزا ف۲ پدا توبہ نصیب کنت اللہ رند چہ اشیا ہرکسیا کہ بلوٹیت ۔

وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۟۲۷ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنَّمَا الْمُشْرِكُوْنَ

واللہ بخشوک مہربانت ف۳ او مسلمانان بیشک مشرکان

ع ۸ / ۹ / ۳

سلامتیں فہم ءِ خداوندانت ظالمان ءِ چشیں موہ نرسیت کہ آ پہ اے حقیقتاں سر بہ بنت ۔ ف۳ یعنی پہ آئی گورءِ ثواب ءُ درجات ءِ ھچ کمی نیستنت ہرکس ہمنکہ بلوٹیت آ ءِ را رحمت کنت ماں پیشی آیت ءِ سئے چیزانی ذکر اَت ایمان ۔ جہاد ۔ ہجرت پہ اے سرآنی سراسہ چیزانی بشارت ہم دانی ۔ رحمت ۔ رضوان ۔ خلود فی الجنۃ ابوحیان ءِ نوشتہ کتگ کہ رحمت ءُ دار و مدار ایمان ءِ سرا انت ۔ ایمان مبیت تو ماں آخرت ءِ روچ ءُ چہ خدا ءِ رحمت و مہربانی ءِ ھچ بہرے نرسیت ۔ و رضوان (کہ آبازا علیٰ مقام انت) جہاد فی سبیل اللہ بدلا انت مجاھد فی سبیل اللہ تمام نفسانی واھگان ءُ ورشتگان ءِ ہلاس دیان ءُ ماں خدا ءِ راہ ءِ جان و مال ءُ قربان کنائ ءُ وخدا ءِ وشنودی حاصل کنگ ءُ واسطہ مزن قربانی پیش کنت ۔ پمشکا آئی بدلا ھم مزن اعلیٰ بوگ لوٹیت و آ حق تعالیٰ شانہ ءِ رضا ءِ مقام انت باقی مانت ہجرت آ پہ خدائیگی وتی دوستنا کیں وطن و لوگ و جاگہان ءُ ہلاس دیگ ءِ نام انت پمشکا مہاجر ءُ مژدہ دیگ بونگ کہ چہ تئی وطن ءُ تراشتر زرین وطن و چہ تئی لوگ ءُ ترا ہنرین لوگ ترا رسیت کہ ماں آئی ءُ مدامیگی گوں اعلیٰ درجہ ءِ رہائش و راحت ءُ نندگ ءِ سوب بیت کہ پدا چہ آئی ءُ کدی ھم ھجرت ءِ نوبت نئیت ۔ ف۴ ماں پیشی آیتان پیش داشتگت کہ جہاد و ہجرت مستریں و شرتریں عمل انت بازبرا چوش بیت کہ ماں اے ہر دوئیں عملان وتی خویش و وارث خاندان و دزبرادری ءِ رشتنگ خلل دور دینت پمشکا فرمائینتی کہ ہرکس ءُ چہ ایمان ءُ زیات کفر عزیز انت یک مومنے چونکائی آیان ءِ عزیز داشت کنت مسلمان ءُ اے خبر بیب نہ دنت کہ گوں آیان دوستی و دوزواہی بکنت و پداں ہیے حدءُ کہ اے رشتنگ آ ءِ را جہاد و ہجرت ءِ مہن کنوک بہ بنت اے پیمیں مردم گناہ کار بوئ ان ءُ پہ وتی جانان گوں ظلم کننت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ۔ ف۱ یعنی اگر خدا ءِ ورسول ءِ حکمانی زندگیری و ہجرت یا جہاد ءُ اے خیال مہن کنوک بہ بیت کہ راج ودزبرادری ءُ سندگ بیت مال برباد و نقصان بنت تجارت سست مانیت یا بند بیت چہ آسودگیں لوگ و جاگہان درکپان ءُ بے آرامیں زندگوازینگ بیت تو اے جاور ءُ خدا ءِ جانبءُ سزا ءِ حکم ءِ راہ چار بیئت کہ آ اے آرام طلبی و دنیا طلبی ءِ سرا آیگی انت ہرکس مشرکانی دوستی یا ماں دنیاوی واھگان ءُ گرفتار بوئ ان ءُ احکام الٰہیہ ءِ زندگیری ءُ نہ کننت آیان ءِ حقیقی کامیابی ءُ راہ دست ندنت ماں صحیح حدیث ءُ انت کہ وھدے شما کاریگرانی دمبل ءُ داران ءِ کشار ءِ سرا راضی بئیت وجہاد ءُ یلہ دئیت تو خدا شمے سرا ھنچیں ذلتے چگل دنت کہ چرائی ءُ شما ھچ در آیگ نتون اِت دانکہ شما پدا پہ وتی دین ءُ (جہاد فی سبیل اللہ) ءِ جانبءُ واتر بکن اِت ۔ ف۲ ماں گوستگیں آیت ءُ ہیم نراپ دیگ بونگت کہ جہاد فی سبیل اللہ ءِ وھدءُ مومنان ءُ بایدنہ انت کہ چمّان ءُ راج، دزبرادری، مال و ملکیت وغیرہ چیزانی سرا سک بکننت ادا آگاہ فرمائینگ کہ مجاھدان ءُ وت وتی فوجی جمعیت و زیادتی ءِ سرا غروناکی بایدنہ انت نصرت و کامیابی تہنا چہ خدا ءِ جانب ءُ حاصل بیت کہ آئی تجربہ چہ اشیءُ پیش شما ماں بازیں جنگان کرنگ مایدر، قریظہ ونضیر وحدیبیہ وغیرہ ءُ ہر نتیجہ سے ظاہر بونگ آ محض امداد الٰہی و تائید غیبی ءِ کرشمہ اَت نوں گڈسرءُ غزوہ حنین ءُ واقعہ ءِ تہا یک ھنچیں ظاہریں و عجیب و غریبیں نشانی آسمانی مدد ئیگنت کہ آئی ءِ اقرار ءُ مزنیں دشمن ھم کنگءُ لاچار انت مکہ ءِ فتح ءُ رند فوراً واجہ ءُ حال سربوت کہ ھوازن و ثقیف و غیرہ بازیں عرب قبیلہان ءُ یک جراریں لشکرے تیار کنان ءُ مسلمانانی سرا حملہ ءِ جن ولانچ ءُ انت لے احوال ءُ رسگ ءُ شرط ءُ واجہ پیغمبر ءُ دہ ہزار مسلمانانی لشکرے انصار و مہاجرانی کہ چہ مدینہ ءُ پہ مکہ ءِ فتح کنگءُ اتکگ اتنت اشان ءِ زوران ءُ طائف ءِ نیمگءُ کوچ کُت ۔ دو ھزار دگہ نفر (طلقاء) ہم کہ اشان مکہ ءِ فتح ءِ وھدءُ مسلمان بونت واجہ ءِ ہمراہ اتنت اے اوّلی رند اَت کہ دوازدہ ہزار ءِ عظیم الشان جمعیت گوں ساز و سامان و زھم و اسپران بہ جنگ ءُ میدانءُ درآحت انت اِے نداگ ءُ گندان لھتیں صحابہان گوشت کہ وھدیکہ ما باز کم اتیں آ وھدی ما مدام غالب ماتیں ۔ تو مروچی مئے اینکر مزنیں شمار چہ کس ءِ شکست نہ وارت ۔ اے جملہ چہ مردان ءِ توحید ءِ دیءُ درآیگ ماں ءِ بارگاہ احدیت ءِ ناپسند بوت ھنوں چہ مکہ ءُ کمیں دور رشتنگ اتنت کہ دوئیں لشکر مقابل بونتنت مخالف فریق ءِ جمعیت چارہزار اَت آیان پہ وتی سرءُ کفن ءُ بندان ءُ و کل جنین و چکان ءُ زوران یک فیصلہ کنوکیں جنگے ءِ گوں سرجمیں تیاریءُ دراتکگنت ۔ اشتر، اسپ دلوت ولوگ ءُ ایدگہ سوچن و بندیکان ءُ زوراں ءُ ہمراھش زرتگت ۔ ھوازن ءِ قبیلہ ماں تیراندازی ءُ ماں تمام عرب ملکاں نامدار ات آئی مزن ماہریں تیراندازانی دستہ ئے بہ حنین ءُ کوھانی تہا پاس جنان ءُ نشتگنت ۔ ماں صحیحین ءُ براء بن عازب ءُ روایت انت کہ اوّل سرءُ ماں جنگ کا فران ءُ شکست بوت آیان بازیں مال یشت ءُ یلہ دیان ءُ پسار بونت اے نداگ ءُ گندان ءُ مسلمان فوجی غنیمت ءُ نیمگ ءُ لیٹش وارت ۔ ھما وھدءُ ھوازن ءِ تیرانداز چہ وتی منندجاہ ءُ درآیان ءِ یکبارگی حملہ آور بونت ہما دمانءُ چہ چاریں طرفان ھمنکر تیر بارانش کُت کہ پہ مسلمانان وتی پادانءُ دارگ گران کپت ۔ پیسرا طلقاءُ تچگ بناء کت آخر کار ایدگران ھم پسار بونت زمین وتی فراخی ءِ باوجود تنگ ترت

نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَا ۚ وَاِنْ

پلیننت نوں مسجد الحرام ءِ نزیکا میابیت رندچہ اے سال ءَ ف۱ واگر

خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيْكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖٓ اِنْ شَآءَ ؕ

ترست شما چہ تنگدستی ءَ گڈا عنقریب دولتمند کنت شمارا اللہ چہ وتی رحمت ءَ اگر بلوٹیت

اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۲۸﴾ قَاتِلُوا الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَ

بیشک اللہ زانوکنت حکمتانی واجہنت ف۲ جنگ بکن ات گوں ھما کسان کہ ایمان نیارنت پہ اللہ ءَ و

لَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُوْنَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ وَ

نہ پہ قیامت ءِ روچ ءَ و حرام نزانت آ چیزی ءَ کہ حرام کتگ اللہ ءَ و آئی ءِ رسول ءَ و

لَا يَدِيْنُوْنَ دِيْنَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ حَتّٰى يُعْطُوا

قبول نکننت حقیں دین ءَ چہ ھما کسانیکہ اھل کتابنت تاکہ بدینت

الْجِزْيَةَ عَنْ يَّدٍ وَّهُمْ صٰغِرُوْنَ ﴿۲۹﴾ وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ عُزَيْرُ

جزیہ چہ وتی دستان درحالیکہ آبے عزتنت ف۳ و گوشت یہودان کہ عزیر

ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصٰرَى الْمَسِيْحُ ابْنُ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ

اللہ ءِ بچ انت ف۴ و گوشت نصارایان کہ مسیح اللہ ءِ بچ انت اے حبران کننت

بِاَفْوَاهِهِمْ ۚ يُضَاهِـُٔوْنَ قَوْلَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَبْلُ ؕ قَاتَلَهُمُ

پہ وتی دیان۔ مشابہت کننت گوں ھما کسانی حبرا کہ کافر بوتگنت چہ پیسرا ف۵ ہلاک بکنت آیان ءَ

اللّٰهُ ۚ اَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ﴿۳۰﴾ اِتَّخَذُوْٓا اَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا

اللہ۔ کجا چہ برگشتہ بنت ف۶ خدا ایش ٹاھیننت وتی عالمان و درویشان

مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَالْمَسِيْحَ ابْنَ مَرْيَمَ ۚ وَمَآ اُمِرُوْٓا اِلَّا لِيَعْبُدُوْٓا

اللہ ءَ چہ بغیر ف و مسیح مریم ءِ بچ ءَ۔ و حکم کتگ نبوتگنت مگر اے کہ بکنیں معبود ءَ

اِلٰهًا وَّاحِدًا ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ؕ سُبْحٰنَهٗ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۳۱﴾

عبادت ءِ بکننت۔ نیسننت ھچ کسے بندگی بجز چہ ھمائے۔ پاکنت آچہ آ چیزیا کہ گوں آئیا شریک کننت۔

ع ۴ / ۱۰ / ۵

.... کہ اشانءَ ھچ جاگہءِ پناہ نرست۔ واجہیں نبیﷺ گوں وتی لھتیں رفیقان ماں دشمنءَ گیرءَ اتنت۔ ابوبکر، عمر، عباس، علی، عبداللہ بن مسعود وغیرہ رضی اللہ عنہم نزد صد یا ہشتاد صحابہ بلکیں لھتیں اھل سیرءِ گیش و گیوارءِ روءَ کُل دہ قدسی نفوس (عشرہ کاملہ) ماں جنگءِ میدانءَ باقی اوشتوک اتنت کہ اشان چہ کوہءَ زیات محکم و مضبوط اتنت لے خاصیں موقع ات وھدیکہ دنیاء پیغمبرانہ صداقت و توکل و معجزانہ شجاعتءِ یک ھوش بروکیں نندارگے گوں اے ظاہری چمان دیست واجہیں نبیﷺ اسپیتیں کاٹلءَ سوار اتنت عباسءَ کاٹلءِ یک رکابے و سفیان بن الحارثءَ دومی رکابءَ ٹھپ داشتگت چار ہزارءِ سلاح بندیں لشکر گوں مزن جوش و خروشءَ ستاءَ دیما مقابلہ کنت پہ چاریں نیمگءَ تیرانی ھور گوار گائنت ھمراہ دراہ یک یک بوتگنت مگر رفیق اعلیٰ واجہءِ مددگار انت۔ ربانی تائید و آسمانی سکینہءِ چماں چہ اندیم ھور واجہءِ سرا وتی چندحسابی رفیقانی سرا رچگائنت کہ آئی اثر آخر تچوکانی سرا ھم کپت۔ چہ ھمو داکہ ہوازن و ثقیفءَ ھار و سیلاب دیمءَ کنزان انت و واجہءِ سواریءِ دیم آ دیمءَ ھم بہ ھما نیمگءَ انت وہما نیمگءَ دیما روگءَ خاطرءَ کاٹلءَ ھشو کنگائنت چہ دلءَ رشتنگ گوں خدا قائم انت و گوں زبانءَ مزن دلجمی گوشان انت انا النبی لاکذب انا ابن عبد المطلب۔ یعنی بے شک من برحقیں نبی آں و عبد المطلبءَ اولاد آں۔ ھمے جاورءَ واجہ وتی بیلءَ ھیلانءَ تو ار پہ رجت الی عباد اللہ الی انا رسول اللہ، خداءِ بندھان اینگو بیائیت ادا بیائیت کہ من خداءِ رسول آں پداواجہءِ ھدایتءِ روءَ حضرت عباسءَ (کہ آسک مزن تواریں مردے ات) سمرۃءِ خدابندانءَ توار جت کہ اشان درختءِ بنءَ گوں واجہءَ بیعت جہاد کتگت، توارءِ ماں گوشان کپگ ات کہ تچوکانءَ وتی سوار ربانی دیم پہ جنگءَ میدانءِ نیمگءَ ترینت ہرکسءَ اشترءَ دیم نزینگءَ دیر کُت آئیءَ وتی گُٹءَ وتی اسپر لوبجانءَ کنانءَ چہ اشتر دور کُت و سواریءَ یلہ دیانءَ دیم پہ واجہءَ درگش بست ھمے درمیانءَ واجہیں نبیءَ لُمیں خاک و کسانکیں ڈوک زورانءَ کافرانی لشکرءِ نیمگءَ شانک انت کہ چہ خداءِ قدرتءَ آ ہریکءِ کافرءِ دیم و چماں کپتنت آ نگو حق تعالیٰءَ چہ آسمانءَ فرشتگانی فوجے دیم دات کہ اشانی نزولءَ چہ مسلمانان قوت و طاقت حاصل بوت و کافرانی سرا رعب و ترس کپت۔ گڈا چی بوت کافران چہ کنکرانی اثرءَ وتی چمانی لتارگءَ دلگوش اتنت۔ ہرچ مسلمانے کہ اشانی نزیکءَ اوشتوک اتنت آیان دیم ترینت و حملہ آش کُت ھما دمانءَ میدان صاف بوت بازیں تچوکیں مسلمان وانتر لوٹان واجہ نبیءَ دربارءَ حاضر بوتنت تو دیستش کہ جنگ ہلاس انت و ہزارانی حسابءَ قیدی بندیگ انت و واجہءِ دیما اوشتاتگنت و غنیمتءِ مالءِ انبار رچگ انت فسبحان من بیدہ ملکوت کل شیءٍ۔ اے پیما کافران ءَ ماں دنیاءَ سزادیگ بوت۔ ف۳ چنانچہ ہوازن و غیر ذالکءَ چہ آئیءَ پد توبہ نصیب بوت و زیادتر مسلمان بوتنت۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد:۔ ف۱ وہدے حق تعالیٰءَ شرکءِ زور و قوتءَ پروشانءَ جزیرۃ العربءِ صدر مقام (مکہ معظمہ) فتح کنائینت و عرب قبائل ٹولی در ٹولی ماں اسلامءِ دائرہءَ داخل بوگءَ لگتنت گڈا واجہیں نبیءَ سنہ ۹ ھءَ اے جار ترینت کہ آئندگءَ کنام مشرکے (یا کافرے) مسجد الحرامءَ داخل مبیت بلکیں آئی نزیک یعنی ماں حرمءِ حدودءَ داخل مبیت، پرچیا کہ اشانی دل چہ کفر و شرکءِ نجاستءَ اینکر پلیت و گندگ انت کہ اے چہ درستان مسترین پاکیں جاگہ دماں توحیدءِ مرکزءَ داخل قابلءَ انت۔ صحیحیں حدیثان ثابت انت کہ واجہ نبیءَ چہ جزیرۃ العربءَ کل مشرک و کافرانءِ درکنگءَ حکم دات چنانچہ واجہیں نبیءِ آخری وصیتءِ روءَ حضرت عمرؓءِ خلافتءِ دورءَ اے حکم عملاً نافذ بوت نوں پہ مسلمانان اے روانہ انت کہ کافران اجازت بدینت کہ اودا وطن جوڑ بکننت البتہ احنافءِ نزیکءَ یک کافریں مسافرے اوداں امامءِ اجازتءَ شُت کنت بشرطیکہ امام ایشرا مصلحتءِ خلاف قرار مدنت باقی حج و عمرہءِ واسطہ اشانءَ اجازت نیست کما ورد فی الحدیث الا لایحجن بعد العام مشرک۔

ف۲ ماں حرم شریفءَ مشرکانی رو و آءِ بند کنگءَ چہ مسلمانانءَ ترس پیدا بوت کہ اے ڈولا تجارت وغیرہءَ مزن نقصان بیت ہرچ تجارتی مال و اسبابءَ اشان آورتگت نوں آئی آیگ بند بیت پمیشکا تسلی دات کہ چہ اشیءَ پریشان مبئت شمے غنی کنگ پہ آئی مشیتءَ سرا موقوف انت اگر آئی بلوٹیت نو ھچ دیر نہ لگیت چنانچہ ھیچوش بوت خداءَ کلیں ملکءَ مسلمان کُت چہ جدا جدا ملک و علاقہان تجارتی مال و سامان آیگ شروع بوت ھور و باران ترّ بوت کہ چہ اشیءَ پیداوار زیات ترّت فتوحات و مال غنیمتءِ واسطہ خداءَ دروازگانءَ پچ کُت۔ چہ اھل کتابان جزیہءِ زر وصول بوگ بناء بوتنت غرض قسما قسمیں حق تعالیٰءَ غناءِ سامان جمع کننت۔ بے شک خداءِ ھچ حکمے چہ حکمتءَ خالی نہ انت۔ ف۳ وھدے مشرکانی قصہ سرجم بوت و ملکی احوال قدرے بہتر بوتنت نو حکم بوت کہ اھل کتاب (یہود و نصاریٰ)ءِ قوت و زورءَ چُنڈ چُنڈ بکن ات چہ مشرکانی وجودءَ و بلکل عیبءَ پاک کنگ مقصود ات لیکن یہود و نصاریءِ بابتءَ آ ھدءَ تہنا ھمنکر مطلب مراد ات کہ اسلامءِ مقابلہءَ اشانءَ قوت و غلبہ حاصل مبیت و آئی بودنا کی و دیم روءَ راہءَ اشان اڑ و جنجال پیدا مکننت پمیشکا اے اجازت دیگ بوت کہ اگر اشان زیردستی قبول کنانءَ جزیہ ادا بکننت تو گڈا گوں آیان دگہ ھچ کار مدارنت، اے جاورءَ اسلامی حکومت اشانی جان و مالانی حفاظتءِ ذمہ واربیت دومی جاورءَ گوں اشان چو مشرکانی پیما پیش بیائیت (یعنی مجاہدانہ قتال و جنگ) پرچیا کہ اشان ھم اللہ و یوم آخرتءِ سرا چونکہ لازم انت ایمان نیارنت۔ ف۴ نہ خدا و رسولءِ حکمانی پرواہءَ دارنت رسول کریم صلی اللہ

يُرِيْدُوْنَ اَنْ يُّطْفِـُٔوْا نُوْرَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَاْبَى اللّٰهُ اِلَّآ اَنْ
لوٹنت کہ ابرمرائینت اللہ ءِ روشنیءَ پہ وتی دپان و نمنیت اللہ مگرا ے کہ
يُّتِمَّ نُوْرَهٗ وَلَوْ كَرِهَ الْكٰفِرُوْنَ ﴿۳۲﴾ هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ
پورہ بکنت وتی روشنیءَ اگرچہ دژ مبیت کافران ف۱ ھمائیا دیم دات وتی رسول
بِالْهُدٰى وَدِيْنِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ ۙ وَلَوْ كَرِهَ
گوں ھدایتءَ وحقیں دینءَ تا کہ غلبہ بدنت آئیا پہ درستیں دینانی سرا اگرچہ دژ مبیت
الْمُشْرِكُوْنَ ﴿۳۳﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ الْاَحْبَارِ
مشرکان ف۲ او مسلمانان بیشک بازینے چہ عالمان
وَالرُّهْبَانِ لَيَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّوْنَ
ودرویشان (کتابیانی) ورنت مردمانی مالان پہ ناحق وبند کننت
عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ وَالَّذِيْنَ يَكْنِزُوْنَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَ
چہ اللہ ءِ راہءَ ف۳ وھماکسان کہ مچ کننت ایرکننت طلاہ و نقرہءَ
لَا يُنْفِقُوْنَهَا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۙ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿۳۴﴾ۙ
خرچ نکننت آئیا ماں اللہ ءِ راہءَ گڈا مژدہ بدے آیانءَ پہ عذابے دردناکیں ف۴
يَّوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوْبُهُمْ
ہماروچی کہ گرم کنگ بنت ہمامال ماں دوزخ ءِ آسءَ پدا داغ دیگ بنت پہ ھما مالاں آیانی پیشانیگان و کشان
وَظُهُوْرُهُمْ ۭ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ
و پشتان (گوشگ بیت کہ) ھمشنت آچیز بکہ شما مچ کتگ پر وتی جندان نون بچشت وتی مال ءِ مچ
تَكْنِزُوْنَ ﴿۳۵﴾ اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُوْرِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا
کنگ ءِ مزیا ف۵ بیشک ماھانی حساب اللہ ءِ گورا دوازدہ ماھنت
فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَآ اَرْبَعَةٌ
ماں اللہ ءِ کتابءَ چہ ھماروچی کہ پیداگی کتنت آسمان وزمین چہ آیان چار ماھنت

النصف

. . . . اشانی گوشست ھمیش انت کہ خدائے پاکءَ روک کرتگیں براغ ءِ چہ وتی ھُپ ءِ بکُشنت (گُل بکننت) اے ڈولیں کوردلیں نالائقان اگرھنچو کائی وپل کنگ بہ بنت تو
گڈا ماں ملک ءَ فتنہ وفساد وسرکشی ءِ آسءَ لمب جست بؤان بنت . ف۶ چہ روایتان پدرا بیت کہ آدھرءَ لھتین یہود ءِ اے عقیدہ آت کہ عزیر خدا ءِ چُک انت لیکن اے عقیدہ سرجمیں یہودے ءِ زات
ورندی زمانہ ءَ و لھتیں عالمان نوشتہ کتگ کہ نون ھچ یہودی چشیں عقیدہ ءِ داروک باقی نہ ماتگ . اگرماں واجر پیغمبر ءِ وھدءِ یہود ءِ کنام ٹولیءِ بہ اشیءَ منوک مبوتین نوالمی آت کہ آوھدءِ یہود ءِ
قرآن ءِ اے حکایتءَ ردبکتیں چوشکہ اِتَّخَذُوْٓا اَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ ءِ اشکنان ءِ عدی بن حاتم ءِ اعتراض کتگت کہ احبار و رھبان ءِ کس رب نہ منیت . اشی ءِ
پسہ واجر نبیءَ دات کہ دیم ترءِ پیداکینت . تو عزیر ءِ چُکیءِ عقیدہ ءِ بہ اشانی ٹمگءَ منسوب کنگ و اشانی ھچ ڈولا اعتراض وانکار نہ کنگ بہ اشیءَ دلیل انت کہ الم ءَ آوھد ءِ اے عقیدہ ءِ مردم موجود دانت البت
چہ زمانگءَ گوزگءَ چوشکہ بازیں ٹولیءُ مذاہب بے نام ونشان بوتگنت چوش بیت کنت کہ لے ٹولیءِ مردم نابود وبے گواہ بوتگنت . باقی چہ مئے مردمان یک مزن ثقہ بزرگ (حاجی امیرشاہ خان مرحوم) ءِ بیان کت کہ
فلسطین وغیرہ ملکانی دورہ ءِ دورانءَ منا لھتیں یہود ھنچیں ھم دوچار کپتنت کہ آیانءَ ھمے عقیدہ ءِ نسبت ءِ عزیری گوشگ بیت واللہ اعلم . ف۵ یعنی ابنیت یا الوہیتِ مسیح وغیرہ ءِ عقیدہ چوکہ ھنیں
مشرکانی عقیدہ ءِ بیما انت بلکیں ماں ھمایانی تقلیدءَ ایشرا اختیارش کتگ
چوشکہ ماں سورہ مائدہ ءِ فوائدءَ بیان گوشت . ف۶ یعنی خدا اشان ءِ
گاروگسار بکنت توحید ءِ صافیں وتر پوکیں وتیزیں روشنی ءِ سر بوگءَ
بدکجا نگو ماں تہارو کی ءِ سرجنگائنت . ف۷ اشانی ملّا وعالمان
ہرچ مسئلہ ءِ چہ وتی جانبءَ تاھینتگتش توری حلال ءِ
حرام وحرام حلالش جوڑبکتین اشان ہمائیارا سندزانتگت
کہ بس نون چہ خدا ءِ گرفت ءِ ما آزات بوتیں . گوں آسمانی
کتاباں ھچ غرضش نہ داشتگ آت . البوکءَ احبار ورھبانی
حکمانی رندگری اش کتگت ، واشانی اے حال ات کہ کمیں مالی
منفعت بامزنی رستگنش تو شریعت ءِ حکمءَ بدل اش کتگت
چوشکہ ماں رندی دوسہ آیتانی تہا بیان کیت نون ہرچ منصبے
خدائیگت (یعنی حلال وحرام ءِ گیش وگیوار) آملاّ وعالمان
دست گپت . ہمشکا فرمائینت کہ اشان عالم ودرویشان ءَ
خدا قرار دات نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ عدی بن حاتم ءِ
اعتراض ءِ جوابءَ دیانءَ ھمے پیما گیش وگیوار فرمائینت . وچہ
حضرت حذیفہ ءِ ھم ھمے ڈول ءَ منقول انت . حضرت شاہ
صاحب نوشتہ کنت ، عالم ءِ قول پہ مخلوق ءَ سند انت وانکہ
آچہ شرع ءَ فہمان ءَ بگوشیت . وھدے معلوم بوت کہ چہ وتی
جانب ءَ گوشتگی گڈا آئیءَ قول سند لیشت نہ کبیت . ۱۲
ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف۱ یعنی خالص توحید واسلام
ءِ آفتاب و ھدےترپیت گڈا منافقانہ رفتار ومشرکانہ دعوی چونکائی
سروشاخ کشتنت اے گوشست کہ بے بنیادیں خبر جوڑ کنان و
ھفتیں بحث وتکرار کنان حق ءِ نورءَ کوردیم بکننت ایشیءَ مثال
چوش انت کہ کنام یک بے وقوفے چہ ویپ ءِ ھُپ کنان ماہ یا روچ
ءِ روشنائی ءِ کورناک بکنت یا سُست بکنت یا دگرگ لوٹیت
نوری اشاں ھمنکر بسیچنت مگر خدا اسلام ءِ روشنائی ءِ ہر پیم ءَ
ما ننگ شنگ و نالان کنت . ف۲ اسلام ءِ غلبہ ایدگر دینانی
سرا چہ حجت ودلیل ءِ اعتبار ءَ اے وَ ہمک زمانگ ءَ بحمد اللہ
بہ جوائیں رہ بندے ءَ حاصل بؤان بوتگ . باقی چہ حکومت و
سلطنت ءِ اعتبار ءَ اے مقصد ھماوھدءَ حاصل بونگ و دیم
نزءَ بیت وھدیکہ مسلمان اسلام ءِ رہ بندانی سرا جوئیں عمل کنوک
وماں ایمان و تقوی ءِ راھانی بہ مضبوطیءَ قائم داروک و ماں
جہاد فی سبیل اللہ ءَ ثابت قدم انت یا دیم نزیہ بنت و حقیں
دین ءِ چشیں غلبہ کہ باطلیں ادیان ءَ مغلوب کنان ءِ اشانءَ
فنا بکنت اے چہ مسیح علیہ السلام ءِ نزول ءَ پد قیامت ءِ
نزیکءَ بیت . ف۳ یعنی زر وصول کنان ءَ شریعت ءِ حکمان ءَ
بدل کننت آنگو مخلوق ءَ اشانءَ (چوشکہ ساری ءَ بیان بوت) خدائی ءِ درجہ داتگ ہرچیکہ غلط وردین خبر بگوشنت پہ اشان اے غلطین جبر حجت انت اِے ڈولیں ملاّ وعالم تحفہ و
منت ءِ چیزانءَ وصول کنانءَ وزر مچ کنانءَ وتی سرداری وجمعداری ءِ قائم دارگ مخلوق ءَ فریب دینت دماں وتی دام ءِ گرفتار کننت تاکہ چہ حق ءِ راہ ءَ زہر بہ بنت پرچا کہ اگر مخلوق چہ
اشانی دام ءَ رستگار بہ بنت وحقیں دین ءِ کشکءَ بگرنت تو اشانی آمدنی ءِ راہ بند بیت اے حال مسلمانان اشکنائینگ بوت کہ ہوشیار بہ بنت کہ امتانی خرابی و تباہیءَ مستریں سبب سہ جماعتانی
خراب و بدراہ بوگ انت ملاّ وعالم . مالدار وسردار . چہ اشاں دو ءِ ذکر پیسرا گوست . سیمی جماعت رؤساء ءِ بیان نوک کیت اے روا ابن المبارکءَ عجب گوشتگ وَهَلْ اَفْسَدَ الدِّيْنَ
اِلَّا الْمُلُوْكُ وَاَحْبَارُ سُوْءٍ وَرُهْبَانُهَا . ف۴ ہرکس زر جمع بکنت توری بہ حلالیں رہ بندءَ مگر بہ خدا ءِ راہ ءَ آئرا خرچ مکنت (مثلاً زکوۃ ادا مکنت و واجبی حقانءَ درمکنت) ایشانی سزا ھمیشنت
توجہے جبرا ھما احبار ورھبانانی انجام وآسرءَ معلوم بکن ات کہ آیان حق جبر دیانءَ یا بدل کنانءَ زرش مچ کرتگ . وسرداریءَ قائم دارگءَ لالچ ءِ مخلوق ءِ چہ خدا ءَ دور دارنت بہرجا ورزھما
خوب انت کہ آماں آخرت ءَ وبال مبیت . ف۵ گوں مالدارین بخیل ءَ وھدیکہ بہ خدا ءِ راہ ءَ خرچ کنگءَ واسطہ گوشگ بیت توآئی ءِ پیشانی ءِ سرا کرچک درا بینت زیات اگر بگوشتے تو دیم ءَ تاب دیانءَ

.... دگر تیکے دلگوش کوٗکنت اگرے پیاہم آزات نبوت توپُشت دیان ءِ رھادگ بیت پمشکا سہر ونقرہ ءِ گرم کنان ءِ ہیے سر این جاگہان ا جبین ءِ ش و پشت ءِ سر اداغ دیگ بنت ناکہ آئیءِ مُج کنگ وکلّ کنگ ءِ نام ءِ بجشینت - ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف۱ ماں پیشی رکوع ءِ چہ مشرکان ءِ پدگوں اہل کتاب (یہود ونصاریٰ) ءِ جہاد کنگ ءِ حکم دات پدا اے رکوع ءِ شروعات ءِ پیش داشت کہ اشانی عقیدہ وراہ ورہ بندھم چو مشرکان انت اشانی عزیر و مسیح ءِ خدا ءِ چُک گوشگ ھنچوش انت کہ چوشکہ مشرکان ملائکتان ءِ خدا ءِ جنک گوشتگت، بلکیں ماں نصاریٰ ءِ ابنیت عقیدہ چہ مشرکانی تقلید ءِ گِنگ. آیان بنان ءِ خدائی درجہ دینت، اشان مسیح وروح القدسٗ خدا جوڑ کُت، کتاب ءِ خدا بند بوٗگ ءِ باوجود اشانی احبار وراھبانٗ شریعت ءِ حکمان ءِ بدل کت. یعنی احبار ورہبان ءِ رشوت گران ءِ وحرام مال وران ءِ آسمانی حکمانی بدل ءِ حلال ءِ حرام وحرام ءِ حلال پیش داشتگت. مشرکانی ہم رہ بند ھنچوش اَت اشانی سرداران ہر چیز ءِ کہ لوٹتگت حلال وحرام قرار دیانٗ خدا ءِ نیمگ ءِ نسبت دا تگنتش کہ آئیءِ ذکر ماں «انعام»، ءِ مفصل بیان بوٗت. واداھم آئیءِ یک مثالے بیان کنگ بیت، ماں عرب ءِ چہ قدیم ءِ دستورات کہ چہ سال ءِ دوازدہ ماہاں چار ماہ «اشہرحرم»، (بزاں ادب واحترام ءِ ماہ) انت ذوالقعدہ ذوالحجہ، محرم ورجب. ماں اشان خونریزی جنگ وجوب (قتال) وغیرہ بلکل بند کنگ بوتگت پہ حج وعمرہ وتجارتی کاروبار ءِ گوں امن وایمنی وآزادی ءِ سفرش کتگت. ھچ کسءِ ماں اے ماہاں گوں وتی پت ءِ قاتل ءِ ھم کار نداشتگت بلکیں لھتیں عالماں نوشتہ کتگ. کہ ماں اصل ملت ابراھیمی ءِ اے چار ماہ اَشہرحرم قرار دیگ بوتگنت. چہ اسلام ءِ پیش وھدیکہ ماں سرزمین ءِ عرب ءِ وحشت وجہالت چہ حد ءِ سرگوست. ووت ماں وتی جنگ وقتال ءِ اشان وتی درندگی وبیرگرگ ءِ جذبہ ھچ آسمانی یا زمینی قانون ءِ پابند نہ انت، تو اشاں «نسی»، ءِ رسم پیدا کت. یعنی وھدے یک زورآوریں قبیلہ ءِ ارادہ ماں محرم ءِ ماہ ءِ جنگ کنگے بوٗت تو یک سردارے ءِ جارجت کہ امبری ما محرم ءِ ماہ چہ اشہرحُرم ءِ در کتگ وماں حلال ءِ ماہ ءِ شامل کتگ وصفر ءِ ماہ حرام قرار داتگ پدا دیمی سال ءِ اعلان کت کہ چیبرا قدیمی دستور ءِ روء محرم ءِ ماہ حرام و صفر ءِ ماہ حلال انت اے ڈول ءِ اشان چار ماہانی حساب ءِ سرجم داشتگت لیکن ماں اشانی تعین ءِ وتی مرضی ءِ رداردوبدل اش کتگت. ابن کثیر ءِ تحقیق ءِ روء «نسی»، (ماہ ءِ بدوپیش کنگ) ءِ رسم تہنا ماں محرم وصفر ءِ ماہاں بوتگت وآئیءِ جاور ہما اَنت کہ برزا بیان بوت. امام مغازی محمد ابن اسحاق ءِ نوشتہ کتگ کہ اولی شخص کہ آئیءِ اے رسم جاری کت «قلمس»، کنانی اَت پدا آئیءِ اولاد درا اولاد ھمے پیمابوٗان بوٗت گڈسر ءِ چہ ھمائی ءِ نسل ءِ ابو ثمامہ جنادہ بن عوف کنانی ءِ اَت کہ ھمک سال ماں حج ءِ موسم ءِ جاری پرینتگت کہ امبری محرم ما «اشہرحرم»، ءِ داخل بیت یا کہ صفر. ھمے پیما چہ محرم وصفر ءِ ماہاں ہر یک ماھے برے حرام بوتگ ات برے حلال. وچہ آئیءِ مردماں اے جار ءِ قبول ھم کتگت چوش بگوش کہ ماں جاہلیت ءِ عہد ءِ کافرانی کفر وگمراہی ءِ گیش کنوک یک چیزے ھمے ھم ہستنت کہ خدا ءِ حلال یا حرام کتگیں ماہ ءِ بدل کنگ ءِ حق کنانہ ءِ یک سردارے ءِ سپرد کنگ بوتگت. بلکل ھمے ڈول ءِ یہود ونصاریٰ ءِ جاور اَت کہ آیان ءِ تحلیل وتحریم ءِ لگام لالچی ایں ووت غرضیں احبار ورہبان ءِ دستان داتگت ہردوئیں جماعتانی مشابہت ءِ ظاہر کنگ ءِ خاطر ءِ «نسی»، ءِ رسم ءِ ذکرا دا بیان کنگ بوت وَاِنَّ عِدَّةَ الشُّهُوْرِ عِنْدَ اللّٰهِ الخ آئیءِ رد ءِ تمہید انت یعنی چہ مروج ءِ نہ بلکہ چہ ہما وہد ءِ کہ آسمان وزمین پیدا بوتگنت خدا ءِ گور ءِ بازیں شرعی احکام جاری کنگ ءِ واسطہ سال ءِ دوازدہ ماہ ایر کنگ بوتگنت کہ چہ آیان چار ماہ «اشہرحرم»، (ادب ءِ ماہ) انت کہ ماں آیان وتنارا چہ گناہ وظلم ءِ رکینگ ءِ زیات اہتمام کنگ بایدانت ہمے تچکیں دین ابراھیم علیہ السلام ءِ بیگنت. ف۲ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت کہ چہ اے آیت ءِ معلوم بیت کہ گوں کافران جنگ مدام روا انت (چنانچہ غزوہ تبوک کہ آئیءِ ذکر دیما پیداک انت) ووت ماں وت ءِ ظلم کنگ مدام گناہ انت ماں اے ماہاں گیشتر. اکثر عالمانی رائے ھمیش انت لیکن بہتر انت کہ اگر یک کافرے اے ماہانی ادب ءِ بکنت تو ماہم گوں آئیءِ جنگ بنگیج مکنیں.

ف۳ یعنی بدیں کارءِ شرزا انت وہدیکہ فہم چپ بترّیت تو نیکی ءِ راہ ءِ جونکائی گندنت ماں اے آیت ءِ «نسی»، ءِ رسم ءِ ذکر ءِ ردا ہرچیکہ فرمائینت آئیءِ گیش وگیوار پیشی آیت ذَالِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ ءِ گوست. ف۴ چہ ادا پہ غزوہ ءِ تبوک ءِ مسلمانان ءِ جوش دیگ بوتگ چہ گوستگیں رکوع ءِ ماپیشی رکوع ءِ چہ فَاقْتُلُوا الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

حُرُمٌ ؕ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ ۙ۬ فَلَا تَظْلِمُوْا فِيْهِنَّ اَنْفُسَكُمْ

ادب ءِ - ھمشنت راستیں دین ف۱ گڈا ظلم مکن اِت ماں آیانی تہا پہ وتی سرا

وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِيْنَ كَآفَّةً كَمَا يُقَاتِلُوْنَكُمْ كَآفَّةً ؕ وَاعْلَمُوْٓا

وُ جنگ بکن اِت گوں مشرکان درستان ، ہنچو کہ آ جنگ کننت گوں شما درستان . وبزان اِت

اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِيْنَ ۝۳۶ اِنَّمَا النَّسِيْٓءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ

کہ اللہ گوں پرہیزگاران انت ف۲ اے پدو پیش کنگ (ماہانی حرمت ءِ) زیادتی انت ماں کفرا

يُضَلُّ بِهِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُحِلُّوْنَهٗ عَامًا وَّيُحَرِّمُوْنَهٗ عَامًا

ماں گمراہی ءِ کپینت چہ اشی ءِ کافران حلال کننت آ ماہا رایک سالے ءُ حرام گردینت آئیا رادگہ سالے

لِّيُوَاطِـُٔوْا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ فَيُحِلُّوْا مَا حَرَّمَ اللّٰهُ ؕ زُيِّنَ

تاکہ پورہ بکننت ہما ماہانی حسابا کہ اللہ ءِ پہ ادب ءِ مقرر کتگنت پدا حلال کننت ہما ماہا کہ اللہ ءِ حرام کتگ ڈول دار کنگ

لَهُمْ سُوْٓءُ اَعْمَالِهِمْ ؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ۝۳۷ يٰٓاَيُّهَا

بوتگنت پرا یانی چمان آیانی بدیں عملان واللہ پہ راھا نہ برینیت کافریں قوم ءِ ف۳ او

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَا لَكُمْ اِذَا قِيْلَ لَكُمُ انْفِرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

مسلمانان چے بوت شمارا وھدیکہ گوشگ بیت شمارا کہ درکپیت (پہ غزا یا) ماں اللہ ءِ راہ ءِ

اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِ ؕ اَرَضِيْتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِ ۚ

گڈا ایر جکت پہ زمین ءِ نیمگ ءِ آیا پسند کت دنیا ءِ زندگانی چہ آخرت ءِ

فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا قَلِيْلٌ ۝۳۸ اِلَّا تَنْفِرُوْا

نونا نیستنت فائدہ ءِ گرگ دنیا ءِ زندگانی ءِ ماں آخرت ءِ مقابلیا مگر کمے ف۴ اگر درنکپیت (ماں اللہ ءِ راہ ءِ)

يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۙ۬ وَّيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَ

گڈا عذاب دنت شمارا یک عذابے دردناکیں ءُ شمے بدلا کاریت دگہ یک غیر قومے و

لَا تَضُرُّوْهُ شَيْـًٔا ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝۳۹ اِلَّا تَنْصُرُوْهُ

ھچ ضرر دات نکن اِت شما آئیا را . واللہ پہ ہر چیزا قادر انت ف۵ واگر شما مدت ندیت رسولٗ

ع ۵ / ۸ / ۱۱

.... بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ الخ ءِ بہ اہل کتاب ءِ مقابلہ ءِ جہاد کنگ ءِ ترغیب دیگ بوتگت ماں میانجی ءِ ہرچ ذیلی بنشتانک احننت آیانی ربط بہ وتی موقع ءِ ظاہر کنگ بوتگ ۔ چوش بگوش کہ آکل اے حاضرین رکوع ءِ تمہیدات وحاضرین رکوع غزوۂ تبوک ءِ بیان ءِ تمہیدانت چہ فتح مکہ وغزوۂ حنین ءِ پد ۹ سنہ ھ ءِ واجہ پیغمبر ءِ معلوم بوت کہ شام ءِ نصرانی بادشاہ (ملک غسان) گوں قیصر روم ءِ مدد ءِ بہ مدینہ ءِ سرا حملہ کنوک انت واجہ ءِ مناسب زانت کہ ماوت شام ءِ حدانی سرا اقدام کنان ءِ آئی ءِ پیسہ ءِ بدئیں ۔ پمشکا واجہ ءِ جار پرینت کہ پرے جہاد ءِ ہرکس تیاری بکنت گرمی ہم زیات آت ملک ءِ ڈکال ات خرماگ ءِ فصل پختہ بوان آت اشانی ساہگ دل ءِ کشوک آت پدا اینکر دراجین سفر ءِ راہ ءِ ترگ وردگ ویدانہ تہنا ملک غسان بلکیں قیصر روم ءِ فوج ءِ کہ گوں سازوسامانان سپاہ دارنت مقابلہ کنگ یک لیب وندارگے نہ ات چشین مہم ءِ تہا مخلصیں مومنان چہ ابید کئی طاقت انت کہ وتی پادان ءِ دوبکنت ودربئیت چنانچہ منافقان ودروغین ہمین ترا شان ءِ وتی جان ءِ ہلاس کنائینت لھتیں مسلمان ہم چشیں گرانیں ودراجیں سفر ءِ سرا برگ ءِ ردے وپدے اش کت کہ چہ اشان آخر کار بازو سر گپتنت بلے چنت مردم پشت ءِ مانتنت کہ اشان سستی وتنگ ءِ چہ اے شرف ءِ زہر کت ۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم تقریباً سی ہزار ءِ لشکر ءِ زرت وبہ شام ءِ حدانی نیمگ ءِ رہادگ وتبوک نامی جاگہ ءِ ھنکین کت ۔ آنگو واجہ ءِ قیصر ءِ روم ءِ نام ءِ یک برنامہ ئے نوشتہ کت کہ ماں آئی ءِ آئرا اسلام قبول کنگ ءِ دعوتی دات واجہ ءِ راستبازی ءِ ماں آئی ءِ دل ءِ جاگہ کت مگر قوم ءِ قبول نہ کت پمشکا چہ اسلام قبول کنگ ءِ زہر بوت ۔ وھدیکہ شام مردمان ءِ واجہ پیغمبر ءِ ارادہ ءِ حال سر بوت گوں قیصر روم ءِ اظہار ش کت ۔ آئی ءِ مدد نہ کت ۔ اشان اطاعت کت مگر اسلام قبول اش نہ کت ۔ کمیں مدت ءِ رند واجہ نبی ءِ وفات کت وفاروق اعظم ءِ خلافت ءِ دور ءِ تمام شام ءِ ملک فتح بوت ۔ واجہ نبی چہ تبوک ءِ غالب ومنصور واتر بوت ۔ وخدائے پاک ءِ مزن مزنیں بادشاہانی سرا اسلام ءِ رعب ءِ ننداریت تو اے جاودءِ مدینہ منافقان سک رسوا بونت وھم لھتیں راستیں مسلمان کہ چہ وتی سستی ونالو دی ءِ بنا ءِ نہ شتگتنت بے حد پشومان اتنت ، اے رکوع ءِ شروع ءِ بگرداں بازدیر ءِ ھمے واستانانی بیان انت مگر زیات تر منافقانی حرکتانی بیان کنگ بوتگ ۔ جاگہ جاگہ ءِ مسلمانان ءِ ھم گوشگ بوتگ ۔ وآیانی احوال ءِ بیان کنگ بوتگ ماں اے آیت ءِ مسلمانان ءِ گوں مزن کڈن ءِ بہ جہاد ءِ گوشگ بوتگ ۔ واشان ءِ پیش دارگ بوتگ کہ ماں کمیں عیش وآرام ءِ گرفتار بوان ءِ جہاد ءِ یلہ دیگ ھنچوش انت کہ زراں چہ بلندی ءِ کسے بہ جہلگ ءِ نیمگ ءِ بکپیت ۔ راستیں مومن ءِ نزیک ءِ بہ آخرت ءِ مقابلہ ءِ اے دنیا ءِ ہچ قدر وقیمت بوگ نہ لوٹیت ۔ ماں حدیث ءِ انت کہ اگر دنیا ءِ قیمت خدا ءِ گور ءِ کد پشک ءِ با نزل ءِ بہ بوتیں تو کافر ءِ گٹے آپ ھم نہ رستگت ، اے حدیث امام ترمذی ءِ ماں وتی جامع ءِ بیان کنگ ءِ یعنی خدا ءِ کار پہ شمیگی مہتل نہ انت شما اگر چہ سستی ءِ کار گرات تو آ چہ وتی کاملیں قدرت ءِ دگہ قومے ءِ بہ دین ءِ خدمت ءِ اوشتارینیت وشما چہ اے نیکیں کار ءِ زہر بیت کہ اے پیما تاوان ءِ دیم شما ونات ۔

منت منہ کہ خدمت سلطان ہمی کنی

منت ازو شناس کہ بخدمت گذاشتت ۔ ۱۲

فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ

گڈا آئی ءِ مدت اللہ ءِ ونت کتگ ہما وقتی کہ کشتنگت کافران کہ آ دومی گت دوئیں کسانی وقتی کہ

هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُوْلُ لِصَاحِبِهٖ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا ۚ

آ ہردو ماں غار ایتنت وقتیکہ آ گوشگا یت گوں وتی ہمراہا کہ غم مکن کہ بیشک اللہ گوں مائنت ۔

فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِيْنَتَهٗ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهٗ بِجُنُوْدٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَ

پدا ایر گپت اللہ ءِ چہ وتی نیمگا دلجمی پہ آئی ءِ سرا وپہ آئی ءِ مدت ءِ بخوشیں فوجے دیم دات کہ شما آند یستنت

جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِيْنَ كَفَرُوا السُّفْلٰى ۭ وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَا ۭ

وجیہری تر ینت خبر کافرانی واللہ ءِ خبر ہمیشہ پہ سرائنت ۔

وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ۝ اِنْفِرُوْا خِفَافًا وَّثِقَالًا وَّجَاهِدُوْا

واللہ زوراکنت حکمتانی صاحبنت ف۱ درکپ ات پہ سبکباری وگرانباری ف۲ وجنگ بکن ات

بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ

پہ مالان وجانان وتی ماں اللہ ءِ راہ ءِ اے شرترنت پہ شما اگر

كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝ لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيْبًا وَّسَفَرًا قَاصِدًا

شمای زان ات ف۳ اگر بوتیں مال نزیک وسفر آسان

لَّاتَّبَعُوْكَ وَلٰكِنْۢ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ ۭ وَسَيَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ

گڈا ضرور آتنئ ہمراہ بوتنت لیکن دور معلوم بوت پہ آیانی تطار راہ ف۴ و لوناقسما ورنت اللہ ءِ

لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ ۚ يُهْلِكُوْنَ اَنْفُسَهُمْ ۚ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ

کہ اگر مارا اجازہ بوتیں گڈا ما ضرور درکپتیں گوں شما ۔ ہلاک کنتنت وتی جندان واللہ زانت

اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ۝ عَفَا اللّٰهُ عَنْكَ ۚ لِمَ اَذِنْتَ لَهُمْ حَتّٰى

کہ آ دروغ بندنت ف۵ اللہ ءِ ترا بخشت پرچے تو اجازت داتنت آ تا کہ

يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا وَتَعْلَمَ الْكٰذِبِيْنَ ۝

ظاہر بوتینت پرتو راست گوشوکان و بزانتینت تو دروغ بندان ف۶

ع ۵ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف۱ یعنی بند خبر ءِ اگر شما واجہ پیغمبر ءِ مدد نہ کن ات ، مکن ات آئی ءِ سوب ءِ پیروزی حاصل کنگ پہ شما موقوف نہ انت واجہ ءِ سرا چدو پیش یک ھنچیں ساعتے گوستگ کہ ابید چہ یک کسے دگہ ہچ کس گوں واجہ ءِ ماں غار ءِ ہمراہ نہ ات ۔ چنت مسلمانان چہ مکہ ءِ مردمانی ظلم وزوراکی ءِ تنگ بوان ءِ ہجرت اش کت آخر واجہ نبی ءِ ھم ہجرت ءِ حکم بوت ۔ مشرکانی کڈی شور ہمیش ات کہ چہ ہر قبیلہ ءِ یک یک ورنائے گچین کنگ بہ بیت وآ کل ہور بوان ءِ یکبارگی واجہ ءِ سرا گوں زہم ءِ حملہ بکنت تانکہ خون بہا دیگ بکپیت وآئرا ماں کلیں قبیلہاں خون بہا تقسیم بہ بیت ۔ وبنی ھاشم ءِ چوشیں ھمتے مبیت کہ گوں کلیں عرب قبیلہاں جنگ بکنت ماں ھماشپ ءِ کہ اے ناپاکیں کارگزاری کنگی آت واجہ نبی ماں وتی بستر ءِ سرا حضرت علی ؓ ءِ واپینیت تانکہ اے واجہ مردمانی امانتان ءِ ہرکس ءِ گوں خیال داریئے سر بکنت ۔ وواجہ ءِ حضرت علی تسلی دات کہ اشان ترا ہچ تاوان دات کت نہ کننت ۔ وپدا واجہ ءِ وتی جند ھمے ظالمانی مچی ءِ توک ءِ ، شاهت الوجوه ، گوشان ءِ وآیانی چمان ءِ خاک مان کنان ءِ صاف صاف چہ آیانی دیما در آتت وشت ۔ حضرت ابوبکر صدیق ءِ وتی ہمراہ زرت وچہ مکہ ءِ چنت میل دور ماں غار ثور ءِ قیام کت ۔ اے غار کوہ ءِ بالادی ءِ نیمگ ءِ یک گرانیں حورکیں غار ایت کہ ماں آئی ءِ داخل بوگ ءِ راہ ہم یک ایت ۔ وپدا آ ہنچوش تنگ انت کہ انسان اوشتکائی پاندکائی ماں آئی ءِ داخل بوت نکنت تہنا لیٹ وران ءِ داخل بوگ ممکن ات ساری ءِ حضرت ابوبکر صدیق توک ءِ شت وجاگہی صاف وپلگار کت

.......کل سوراخ بزاں ٹنگان ءَ گوں پُچان بند کرت کہ کرمے یا لوکے نقصان دات کت مکنت یک ٹنگے پشت کپت ماں آئی ءَ وتی پادی اَڑ اینت. سرجمیں بست وبندءَ پد واجہ نبی ءَ پہ توک ءَ آیگ ءَ نوارجت. واجہ نبی حضرت ابوبکر صدیق ءِ ران ءِ سرا آرام کنگا اَیت کہ مارءَ واجہ ابوبکرءِ پادءَ ڈنگ جت مگر واجہ صدیق ءَ پادءِ را حرکت ندات مبادا کہ واجہ ءِ واب خراب مبیت وہدے واجہ ءِ چم پچ بوت وقصہ معلوم بوت تو واجہ ءَ وتی لبزا ابوبکر صدیق ءِ پادءَ مُشت کہ چہ اشی ءَ فوراً شفا حاصل بوت. آنگو کافران گوں "قائف" ءَ زوران ءَ کہ ماں پادءِ نشانانی جاہ یا رگ ءَ سک بلد اَت واجہ ءِ شوھازءَ دراَتکنت آئی ءَ دان غار ثورءِ پادءِ نشانان ءَ جاہ پارت مگر خداءِ قدرت ءَ بچار کہ غار ءِ دروازگ ءِ سرا موکوءَ کُدام بست وجنگلی کپودرءَ ھیک دات انت اشان ءَ گندان ءَ درسنان ءَ قائف دروغ بند کُت وگوشتش کہ موکوءِ کُدام دَ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ پیدائش ءَ چہ ھم پیسر یگیں انت اگر کسے داخل بوتین تو اے کُدام وَ اے ھیک چون سلامت پشت کپتگنت، ابوبکر صدیق ءَ چہ توک ءَ کافرانی پادان ءَ دیستنت آئی ءَ فکر بوت کہ چہ وتی جان ءَ زیات محبوب کہ پہ آئی ءِ خاطرءَ وتی ہر چیز قربان کتگت، دشمنان ءِ نظرءَ مئیت. ترسان ءَ گوشتی یا رسول اللہ اگر اشان گردن ءَ جہل بکننت تو مارا گندنت، واجہ نبی ءَ پسہ دات کہ ابوبکر تئی خیال چی انت ہما دو کسانی بابت ءَ کہ آیانی سیمی کس اللہ انت یعنی وھدیکہ خدا مئے ہمراہ انت تو گڈا ایچ مترس. ھمے وھدءَ حق تعالیٰ ءَ یک خاصیں قسم ءِ راحت وسکون ءِ جاور حضور نبی ءِ مبارکیں دل ءِ سرا وچہ آئی ءِ برکت ءَ پہ ابوبکرءِ مبارکیں دل ءِ سرا نازل فرمائینت وگوں فرشتگانی فوج ءَ اشانی حفاظت کُت، اے ھمائی غیبی مدداَت کہ موکوءِ کُدام کرائرا " اوھن البیوت " گوشگ بوتگ. مزن مزنیں محکمیں قلاتان ءَ چہ زیات حفاظت ءَ جوڑ بوت اے پیما خداءَ کافرانی خبرءَ جہل کُت وآیانی تدبیر ءَ نامراد کُت. واجہ سئے روچ ماں غارءَ قیام کنان گوں خیر و عافیت ءَ مدینہ طیبہ ءِ سر بوت بے شک گڈی کامرانی ءِ خداوند خدائے پاک وت انت. آ ہر چیزءِ سرا غالب انت وآئی ءِ ھچ کار چہ حکمت ءَ ھورک نہ انت. (تنبیہ) لعضے عالمان "وَاَيَّدَهٗ بِجُنُوۡدٍ لَّمۡ تَرَوۡهَا" بدر وحنین وغیرہ کہ فرشتیانی نزول بیتگ مراد گپتگ ظاہر پیشی ھمائنت کہ ما بیان کنگ.

لَا يَسۡتَاۡذِنُكَ الَّذِيۡنَ يُؤۡمِنُوۡنَ بِاللّٰهِ وَالۡيَوۡمِ الۡاٰخِرِ اَنۡ

رخصت نگرنت چہ تو ہما کسانیکہ ایمان کارنت پہ اللہ ءَ وپہ قیامت ءِ روچ ءَ چہ

يُّجَاهِدُوۡا بِاَمۡوَالِهِمۡ وَاَنۡفُسِهِمۡ‌ؕ وَاللّٰهُ عَلِيۡمٌۢ بِالۡمُتَّقِيۡنَ ۝٤٤

اے جراکہ جنگ بکننت پہ وتی مالان و جانان واللہ شرزانت خداترسیں مردمان.

اِنَّمَا يَسۡتَاۡذِنُكَ الَّذِيۡنَ لَا يُؤۡمِنُوۡنَ بِاللّٰهِ وَالۡيَوۡمِ الۡاٰخِرِ

بیشک رخصت لوٹنت چہ تو ھما کسان کہ ایمان نیارنت پہ اللہ ءَ وپہ آخرت ءِ روچ ءَ

وَارۡتَابَتۡ قُلُوۡبُهُمۡ فَهُمۡ فِىۡ رَيۡبِهِمۡ يَتَرَدَّدُوۡنَ ۝٤٥ وَلَوۡ

وماں شک کپتگنت دل آیانی نوں آ ماں وتی شک ءَ تہا سرگردان انت ف۱ واگر

اَرَادُوا الۡخُرُوۡجَ لَاَعَدُّوۡا لَهٗ عُدَّةً وَّلٰـكِنۡ كَرِهَ اللّٰهُ

آیانی ارادہ بوتیں درکپگ ءِ گڈا ضرور آئی ءِ نیاری اِش کتگت چہ چیزے سامان لیکن ناپسند بوت اللہ ءَ

انۡۢبِعَاثَهُمۡ فَثَبَّطَهُمۡ وَقِيۡلَ اقۡعُدُوۡا مَعَ الۡقٰعِدِيۡنَ‏ ۝٤٦

آیانی جست بوگ نوں داشتنتی وحکم بوت کہ بنندت گوں نندوکان ف۲

لَوۡ خَرَجُوۡا فِيۡكُمۡ مَّا زَادُوۡكُمۡ اِلَّا خَبَالًا وَّلَاَاوۡضَعُوۡا خِلٰلَـكُمۡ

اگر درکپتینت گوں شما گڈا کبشش نکتگت پہ شما مگر فسادے وضرور اسپش تاچینت ماں شمے نہا

يَبۡغُوۡنَـكُمُ الۡفِتۡنَةَ‌ ۚ وَفِيۡكُمۡ سَمّٰعُوۡنَ لَهُمۡ‌ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيۡمٌۢ بِالظّٰلِمِيۡنَ‏ ۝٤٧

فتنہ کنائینگے شوہازءَ ف۳ و ماں شمے نہا لھتے جاسوسنت آیانی و اللہ شرزانت ظالمان ف۴

لَـقَدِ ابۡتَغَوُا الۡفِتۡنَةَ مِنۡ قَبۡلُ وَقَلَّبُوۡا لَكَ الۡاُمُوۡرَ حَتّٰى

آیان فتنہ اندازی ءِ شوہازءَ بوتگنت چہ پیسرا وسرچپرش کتگنت تئی کار تاکہ

جَآءَ الۡحَـقُّ وَظَهَرَ اَمۡرُ اللّٰهِ وَهُمۡ كٰرِهُوۡنَ‏ ۝٤٨ وَمِنۡهُمۡ مَّنۡ

آتک ورست حقیں وعدہ وگبش بوت اللہ ءِ حکم وآیان دش نہ بوت ف۵ ولہتے چہ آیان

يَّقُوۡلُ ائۡذَنۡ لِّىۡ وَلَا تَفۡتِنِّىۡ‌ ؕ اَلَا فِى الۡفِتۡنَةِ سَقَطُوۡا‌ ؕ وَ

گوشیت کہ منا رخصت بدے ومان گمراہئ دور مدے منا۔ بشکن آ وماں گمراہی ءِ تہا کپتگنت. و

منزل ۲

ف۱ یعنی پیادگ وسوار فقیر وغنی ورنا وپیر بِہ ہرچ جاورءَ بہ بنت بہ خداءِ راہ ءَ در بکپنت. عمومی جار ءِ وھدءَ ھچ ہمیں عذر دیما میارنت. ف۳ یعنی چہ دنیاوی واخروی ہر حیثیت ءَ. ف۴ اے منافقان ءَ فرمائینت کہ اگر سفر سبک بوتیں ودبے محنت ءَ غنیمت ءِ مال دست ءَ آیگ ءِ سبب بوتین تو زوت ہمراہ بوتگنت لیکن چیشیں سکیں منزلانی برگ پہ اشان چون ممکن بیت کنت. ف۵ یا چہ در آیگ ءَ پیش قسم وران ءَ قسما قسمیں نیمون دیما کارنت کہ شما آیان ءَ ماں مدینہ ءَ جلگ ءِ اجازت عطا بکن اِت وَ یا شمے واتری ءَ پد دروغیں سوگند ورانءَ خران ءَ دپ ماں دپ دینت تانکہ وتی منافقی ءِ سرا پردہ بپوشنت حالانکہ چہ خداءَ اشانی دروغ ونفاق ھچ پوشیدہ بیت نہ کنت اے نفاق وفریب کاری ودروغیں سوگند ءِ ورگ گڈ مسرءَ بہ ہمیشانی حق ءَ جان ءِ وبال ثابت بیت. ف۶ منافقان دروغیں عذر پیش کنانءَ وہدے مدینہ ءَ جلگ ءِ اجازت طلب اِش بکنتیں تو واجہ ءَ چہ اشانی مکر ونفاق ءَ چم ءَ بند کنان ءَ واے فہمان ءَ کہ اشانی ہمراہی ءَ ابید چہ فسادءَ دگہ ھچ بہتری نیست اشان ءَ اجازت دات گت. اے رد اللہ ءَ فرمائینت کہ اگر شما اجازت مدائتیں تو زیات بہتراَت بر چیاکہ ھما وھدءَ ظاہر بوتگت کہ اشان نہ روگ ءَ نہ تہنا پہ تئی اجازت ءِ سرا ھنل نہ کتگ روگ ءِ توفیق وَ اشان ءَ ھچ جاورءَ نبوتگت البت اشانی راست ودروغ تئی دیما ظاہر بوتگت. بہشکا اجازت دیگ پچ گناھے نہ اَت البت اجازت نہ دیگ انوگیں مصلحتانی ردا زیات شرتر بوتگت اے اعلائیں وکامل تریں جاورءِ ترک ءِ سبب ءَ خطاب گوں "عَفَا اللّٰهُ عَنۡكَ" شروع فرمائینت عفوءِ لفظ لازم نہ انت کہ بہ گناہ ءِ مقابلہ ءَ کار مرزبہ بیت لھتیں محققان ءَ "عَفَا اللّٰهُ عَنۡكَ" اے جملہ ءَ ماں کلام ءِ اول سرا محض پہ دعا وتعظیم ءِ روءَ گپتگ چوشکہ ماں عربانی بنلانی تہا شنگ وتالان اَت مگر چہ سلف ءَ ھما نقل انت کہ ما بیسرا بیان کُت ولفظ "لِمَ اَذِنۡتَ لَهُمۡ" آئی ءِ موافقت کننت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔ ف۱ یعنی ماں ہرکس ءِ دل ءَ ایمان وتقوی ءِ نور موجود انت آیانی اے شان نہ انت کہ چہ جہادءَ یک کر بوگ ءِ خاطرءَ چہ تو اجازت واذن طلب بکننت آیانی حال وَ ھما انت کہ ماں اے جزءِ آخرءَ بیان بوتہ "تَوَلَّوۡا وَّاَعۡيُنُهُمۡ تَفِيۡضُ مِنَ الدَّمۡعِ حَزَنًا اَلَّا يَجِدُوۡا مَا يُنۡفِقُوۡنَ". یعنی چہ بے سروسامانی عذرءَ اگر چہ جہاد فی سبیل اللہ ءِ شرف ءَ زہر بہ بنت تو چہ اے فضل ءِ زہر ءَ آیانی چم چہ ارس ءَ پُر بنت بے حیائی ءِ قبول کنان ءَ چہ جہادءَ یک کرءِ قبول کنگ ہمیشانی دستور انت کہ اشان بہ خداءِ وعدہانی سرا یقین دار وک نہ انت وَ نہ آخرت ءِ زندمانی ءِ برحق زانوک انت حق تعالیٰ ءِ اسلام ومسلمانانی غلبہ ومنصوری ءِ ردا ہرچ خبرے داتگ اشانی بابت ءَ مدام ماں شک وشبہ ءَ گرفتارنت.

ف۲ اشانی ارادہ چہ لوگ ءَ درآیگ ءِ نہ انت واگرا ے ردا چیزے تیاری وضرور کنگنتش جہادءِ حکمءِ اشکنان گوں دروغیں عذران جوش دِرکِش نہ زرنگت۔ حقیقت چوش انت کہ خداءِ اشانی ماں جہادءِ شریک بوّگ ناپسند انت اگراشان بشُتیں انت تواشان اودا فسادءِ آسءِ روک کرتگت۔ ماں نہ روگءِ جاورءِ اشانءِ وت معلوم بیت کہ مومنانءِ چہ خداءِ فضلءِ آیانی امدادءِ ہچ غرض نبستنت بمشکا خداءِ اشانءِ ماں مجاھدانی صفانی توکءِ شامل بوّگءِ دور داشت اے ہما کہ دُور جلگءِ وبال ھم ءَ ھمیشانی سرا بکپیت چوش بگوش کہ اشانءِ نکوینا چوش گوشگ بُوت کہ بروات مثل جنیں آدم ءُ چک ولنگانی پیما لوگانی باھوٹ بہ بئیت۔ ف۳ یعنی اگر اشان گوں شمادربیاتکیننت تووتی بزدلی ونامردیءِ بنارءِ ایدگرانش ھم بزدل جوڑ کنگت۔ ووت ماں ونا سازبازکنانءِ مسلمانانی توکءِ تفریق دوردیگءِ جہدش کرتگت و دروغیں گپانءِ بال دیان چہ دشمنءِ مسلمانانءِ ترسینتگنتش خلاصہ ہمیشنت کہ چہ اشانی وجودءِ خیرءِ اُمیت ہچ نبستنت البت چہ اشان بدی وفتنہ انگیزیءِ زوربات بونگت۔ ھمے سببانی روءِ خداءِ اشانءِ توفیق روگءِ ندات۔ ف۴ یعنی ھنوں ھم اشانی جاسوس بالھتیں ھنچیں سادگیں مردم ماں شمے توکءِ موجود انت کہ آیانی خبران اشکننت وپدا اثر زورنت (ابن کثیر) اگرچہ چوشیں فتنہ وفسادے برپاکت نہ کننت چوشکہ اے ناشرانی وجودءِ برپانونگ بونگت۔ بلکیں یک حسابےءِ اے ڈولیں جاسوسانی ہمراہ بوّگ فائدہ مند انت کہ اشان گوں وتی چماں مسلمانانی بہادریءِ گندانءِ اے خبرانءِ دژمنءِ دیما بیان کننت واے پیما مسلمانانی رعب وھیبت بہ اشانی دلءِ سرا قائم بیت۔ ف۵ ہماوہدءِ کہ واجہ پیغمبر مدینہءِ جاہ مند بوت ہر دو منافقان مدینہءِ واجہءِ برخلاف قسم قسمءِ سازوبازکنگ بنائش کت و اسلامءِ بودناکیءِ کشکانءِ بندکنگءِ خاطرءِ اشان بازسرو چیریءِ شوہارءِ بونت بلے ماں بدرءِ وہدے کفروشرکءِ مزن مزنیں ڈیکی کیت و پرشتنت وعجب رنگےءِ اسلامءِ سرافضلی پیدرابُوت تو منافقانی سردار عبداللہ بن ابی وآئیءِ ہمراہانی دیا چہ وت دراَحت اِنَّ ھٰذا اَمرٌ قَد تَوَجَّہ کہ اے چیز گوں ہچ کسءِ جلگ نہ بیت چنانچہ بازکسءِ چہ مسلمانانی ترسءِ سرزبانی کلمہ وانگ شروع اش کت مگرچونکہ ماں اشانی دلءِ کفروشرک چیرات بمشکا ہرچینت اسلام ومسلمانانءِ غلبہ وسرافضلی حاصل بونگت۔ اشان لاپ لیٹ وارتگت و دلءِ تہاجشتگ انت خلاصہ ھمیشنت کہ اشانی مکاری وفتنہ پردازی یک توکیں گپے نہ ات چہ بنگیجءِ اشانی دستور ہمیش ات ماں اُحدءِ جنگءِ اشان گوں وتی مردمان راہءِ نیمءِ مسلمانانءِ بلہ دات والیس بونت بلے گڈسرا دیستنش کہ حق چون کائیءِ غالب ماںیت وباطل چونکائیءِ ذلیل ورسوا بیت۔ ۱۲

إِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ

بیشک دوزخ چپ چاگرداگریت کافران ف اگر برسیت ترا خوشیے

تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا

گڈا بدلگیت آیانا۔ اگر برسیت ترا سختیے گڈا گوشنت کہ ماوتی کارءِ اڈگیری

أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّوا وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُل لَّن يُصِيبَنَا

گپتنگ چہ بیسرا و پُشتءِ ماننیت رونت وآ گل کنانت ف۲ بگوش ہچبر نرسیت مارا

إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ

مگر ہما چیز کہ نبشتہ کتگ اللہ برما ہمائیں مئے کارساز۔ وبہ اللہءَ باید نیت توکل بکننت

الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ ۖ

مسلمانان بگوش کہ آیا انتظار کن ات شما پہ میگی مگر پہ یکے چہ دو ترّیں کارا

وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِ

وما انتظار کنیں پہ شمیگی اے کہ برسینیت شمارا اللہ عذابے چہ وتی طرفءِ

أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ

یا چہ مئے دستان۔ نوں انتظار کن ات شما ھم گوں شما انتظار کنوکیں ف۳ بگوش

أَنفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ ۖ إِنَّكُمْ كُنتُمْ

مال خرچ بکن ات پہ وشی یا پہ نادلکشی ہچبر قبول نہ بیت چہ شما بیشک شما

قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ

نافرمانیں قومیت ف۴ و منع نکتگ آیانی خرچءِ قبول بئیگا

إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا

مگر ایشیءَ کہ آیان منکر بوتنت چہ اللہءَ وچہ آئیءِ رسولءِ و نکننت نمازا مگر

وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾ فَلَا تُعْجِبْكَ

پہ کاہلی و خرچ نکننت مگر پہ نادلکشی ف۵ نوں ناعجب مکن

ھمے صفحہءِ فوائد:۔ ف۱ یک مزنیں منافقے جُد ابن قیسءِ گوشت کہ واجہ منارا ھمرا بِل ات رومءِ جنین سک خوبصورت انت من آیانءِ گندانءِ وتی دلءِ قابو کنگ نتوناں نہ منارا اودا ایرانءِ ماں گمراہیءِ دور مدئیت فرمائینت کہ چہ اے لفظءِ گوشگءِ اے مردءِ وتی بزدلی و دروغیں پرہیزگاریءِ سرا مفتیں پردہ پوشانءِ ونارا ماں گمراہیءِ ھونڈءِ چگل دات ودیم ترءِ کفرومنافقیءِ وجہءِ ماں دوزخءِ ھونڈءِ جگل دیگ بیت لھتیں عالماں آیتءِ عام منافقانی حقءِ کنگ و «لاتفتنی» ءِ مطلب اش چوش گپتگ کہ ماراگوں ونا برانءِ مال وغیرہءِ ردا تاوان بارمکن ات آئیءِ پسہ گوں اَلَا فِی الْفِتْنَۃِ سَقَطُوْا ءِ دیگ بوت۔ ف۲ منافقانی ھیل وعادت ات وھدیکہ مسلمانانءِ غلبہ وکامیابی حاصل بوتیں تولاپ سوچ اش وارتگ و دلءِ جشتگ انت واگرکدی یک ناگہیں جاورے سرابکپتیں مثلاً چیزے مسلمان شہید یا ٹپی بوتیں انت توگوں مزن بہرءِ گوشتگنتش کہ ما ساریءِ دور اندیشی کنانءِ وتی رکھینگءِ بندوبست وت کتگت مارا معلوم ات کہ ویل آیگی انت بمشکا ما اشانی ہمراہیءِ ھم نشتیں۔ الغرض تروشاپ کنانءِ وجہ گلءِ بغلی جنانءِ چہ وتی مجلساں وتی لوگانءِ واترش کنتگت۔ ف۳ یعنی سکی یا نرمی ہرچے کہ مقدرءِ نوشتہ انت آ ٹگل بیت نہ کنت ونہ ماں دنیاءِ کسے ونارد وبدے کنت مگرچونکہ ماظاہروباطن ہردوئیں جاوران خداءِ وتی حقیقی مولا ومالک زانیں بمشکا مئے گردن آئیءِ ہریک حکمےءِ دیما جھل بیوک انت ہچ ڈولیں سکی مارا چہ آئیءِ فرماں برداریءِ دور داشت کت نکنت وبہ ھمائی سرا مارا بھروسہ انت کہ آھدار کی سکیءِ ماں آخرتءِ یکاوبازرءِ ماں دنیاءِ ھم گوں راحت وشادکامیءِ بدل کنت اے صورتءِ شمامئے بابتءِ چہ دوخیران یکےءِ اُمیتءِ المءِ داشت کُت کن ات اگر ما بہ خداءِ راہءِ کشگ بئیایں توشہادت وجنت واگر والیس بیائیں تو اجرباغنیمتءِ مال یکادستءِ کیت چوشکہ ماں حدیثءِ حق تعالیٰءِ مجاہدءِ بابتءِ اے چیزانی ضمانت زُرتگ۔ اشیءِ برخلاف بہ شمے بابتءِ مارا چاریں کہ چہ دو

خرابیاں یک خرابی ئے ضرور شمار رسگی انت یا نفاق یا شرارت ءِ وجہ ءَ بلا واسطہ چہ قدرت ءِ جانب ءَ کتام عذابے شمے چکّ ءَ کیبت یا چہ مئے دست ءَ خدا شمارا سکیں سزائے دیائینیت ۔ کہ آرسوا کنان ءَ شمے منافقی ءِ پردہ ءَ پاشک کنت بہرحال ءَ شما و ما دوئینان ءَ یکدگرے ءِ انجام ءِ احوال ءِ معلوم کنگ ءَ راہ چارگ لوٹیت ۔ گڈسرءَ وت معلوم بیت کہ چہ دوئیناں کئے دوراندیش و انجام ءِ چاروک اَت ۔ ف جُد بن قیس ءَ رومی زالکانی فتنہ ءِ بیمون ءَ کنان ءَ چوش ھم گوشتگت کہ منی جند وت رفت کت نہ کنت لیکن من مالی امداد دات کنان آئی ءَ پسند دیگ بوت کہ بے اعتقاد ءِ مال ھم قبول نہ انت توری گوں وشنودی ءَ خرچ بکنت یا بغیر وشنودی ءَ ۔ یعنی گوں وشنودی ءِ خداءِ راہ ءَ خرچ کنگ ءَ توفیق آیان ءَ چون بیت ۔ وَلَا يُنْفِقُوْنَ اِلَّا وَهُمْ كٰرِهُوْنَ ٥ بداھم اگر گوں وشنودی ءَ خرچ ھم بکنت تہ خدا قبول نہ کنت آئی ءِ سبب ماں دیمی آیت ءَ بیان بیت ۔ ف عدم قبول ءِ اصلی سبب و اِشانی کفر انت چوشکہ ماپیسرا بازبرءَ اشارہ کتگ کہ کافر ءِ ہر یک عملے مردہ و بے جان انت باقی ماں نمازءَ گوں بے تحملی ءَ آیگ یا گوں بددلی ءَ خرچ کنگ لے کل کفرءِ ظاہری نشانی انت ۔ ۱۲

اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ ؕ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي

چہ آیانی مالان ءُ چکّان ۔ بجز چہ اے خبرا دگہ ھچ نہ انت کہ اللہ لوٹیت تاکہ آیانا عذاب بدنت پہ ہمے چیزانگی

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿۵۵﴾ وَيَحْلِفُوْنَ

ماں دنیاءِ زندگانی ءَ و دربکپنت آیانی ارواح و آماں کفرءِ حالت ءَ ببنت ف۱ واللہ ءِ قسم ءَ

بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ ؕ وَمَا هُمْ مِّنْكُمْ وَلٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ

ورنت کہ آ بیشک چہ شما اینت ۔ حالانکہ آ چہ شما نہ اینت لیکن آ ایڈولیں قومے کہ

يَّفْرَقُوْنَ ﴿۵۶﴾ لَوْ يَجِدُوْنَ مَلْجَاً اَوْ مَغٰرٰتٍ اَوْ مُدَّخَلًا

ترسنت اگر بگندنت پناھے جاگہے یا غارے یا سرءِ چیر دیگ ءِ جاگہے

لَّوَلَّوْا اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّلْمِزُكَ

گڈا اُپشت ءَ ماتر ینت تچنت ہمانیمگا پہ اشتاپی ف۲ ؤلہتے چہ آیان ہماکس انت کہ تئیگان جنت ترا

فِي الصَّدَقٰتِ ۚ فَاِنْ اُعْطُوْا مِنْهَا رَضُوْا وَاِنْ لَّمْ يُعْطَوْا

ماں خیراتانی بہرکنگ ءَ لونا اگر برسیتش چہ آئیا گڈا وش بنت واگر مرسیتش

مِنْهَآ اِذَا هُمْ يَسْخَطُوْنَ ﴿۵۸﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوْا مَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ

چہ آیان گڈا ابچارے کہ آ زہر گرنت ف۳ واگر آ راضی بوتینت پہ آچیز یا کہ داتگنت اللہ ءَ

وَرَسُوْلُهٗ ۙ وَقَالُوْا حَسْبُنَا اللّٰهُ سَيُؤْتِيْنَا اللّٰهُ مِنْ

و آئی ءِ رسول ءَ و بگوشتینتش کہ بس انت مارا اللہ زوت دنت مارا اللہ چہ

فَضْلِهٖ وَرَسُوْلُهٗۤ ۙ اِنَّآ اِلَى اللّٰهِ رٰغِبُوْنَ ﴿۵۹﴾ اِنَّمَا الصَّدَقٰتُ

وتی مہربانی ءَ و آئی ءِ رسول ما و اللہ ءِ لوٹوکیں ف۴ زکوٰۃ ہستینت

لِلْفُقَرَآءِ وَالْمَسٰكِيْنِ وَالْعٰمِلِيْنَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ

آ حق انت غریبانی و مسکینانی و کارکنوکانی پہ زکوٰۃ سرا و ہماکہ دلجوئی کنگی انت

قُلُوْبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغٰرِمِيْنَ وَفِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

و گردنانی آزات کنگا و وام دارانی و ماں اللہ ءِ راہ ءَ

ع ۱۴/۷ ۱۳

ھمے صفحہ ءِ فوائد :۔ ف۱ اداشبہ پیدا بیت کنت کہ وھدے اشان اینکر مردود انت تو اشان ءَ مال اولاد وغیرہ نعمت پرچا دیگ بوتگنت آئی ءَ جواب دات کہ اِے نعمتان بہ اشانی حق ءَ مزن عذاب انت چوشکہ یک لذت داریں وشیں غذائے تندرستیں مردم ءِ صحت و قوت ءَ گیش کنت ورنا ئی مرض ءَ گرفتاریں نادراہ ءَ گوں موت ءَ قریب تر کنت ھمے احوال اے دنیاوی نعمت و مالانی ئیگنت بہ یک کافرے ءَ حق ءَ اے چیزان وتی بدمزاجی ءِ سبب ءَ ہلاک کنوکیں زہر انت چونکہ کافران دنیاءِ دوستی و حرص ءَ تہا غرق انت پمشکا شروعات ءَ بہ آئی جمع کنگ ءَ مزن کوفت و جنجال برداشت کننت پدا لکیں ناوان یا دگہ رنجے اشان ءَ رسیت تو ہر قدر محبت و دوستی اشان ءَ گوں اِے چیزان انت ھما قدر اشان غمناک بنت و ھچ برچہ اشانی فکر و غم ءَ اشانی ذہن خالی یا ہورک نہ بیت و پدا وھدیکہ موت چہ اے چیزان اشان ءَ جدا جدا کنت تو آ وھد ءِ صدمہ و افسوس ءِ و اندازہ جنگ باز مشکل انت غرض دنیاءِ عاشق و حریص ءَ ھچ بر سکون و دل جمعی حاصل نیستنت چنانچہ یورپ و امریکہ وغیرہ ءِ مزن مزنیں سرمایہ دارانی احوال بہ اِشی ءِ گواہ انت باقی مومنان کہ مال و دولت و اولاد ءَ معبود و زندگی ءِ اصل نصب العین نہ فہمنت چونکہ ماں اشانی دل ءَ دنیاءِ حب ءِ مرض نیستنت پمشکا اے چیزان بہ اشانی حق ءَ نعمت و دین ءِ اعانت ءِ ذریعہ جوڑ بنت ایید چہ اشی ءَ گیشتر کافر مال و اولاد ءِ زیادتی ءِ سرا مغرور بوآنءَ ماں کفر و سرکشی ءَ انگت زیات سک ترنت پہ ہمے سبب ءَ اشان داں آخری وھد ءَ کافر مانت ھم مدینہ ءِ منافقان کہ بہ اشانی حق ءَ اے آیتان نازل بوتگنت اشانی احوال چوش اَت کہ گوں نادل کشی جہاد و غیرہ ءِ موقع ءَ گوں ریا ءِ ونفاق ءَ مال خرچ کتگنتش و ماں اشانی اولادان لھتیں کس مخلصیں مسلمان بوآن ءَ و اجہ پیغمبر ءِ ہمراہی ءَ جہاد ءَ شامل بوتگنت اِے ہردوئیں چیزان ءَ منافقان ہچبر پسند نہ کتگنت اے پیما مال و اولاد پہ اشان ماں دنیاءَ عذاب جوڑ بوتگنت حضرت شاہ صاحب ؒ نوشتہ کنت یعنی چوش حیران مبو کہ بے دین ءَ اللہ ءَ نعمت پرچا دات بے دین ءِ حق ءَ مال و اولاد وبال انت کہ اشانی رند ادل پریشان مانیت و چہ اشانی فکر ءَ دمے آزاد نہ بیت داں مرگ بئیت چہ اشانی فکر ءَ ھما و ہد ءَ رسنگار بیت کہ توبہ بکنت یا نیکی ءَ اختیار بکنت ۔ ف۲ یعنی محض چہ اے ترس ءَ کہ وتی کفر ءَ ظاہر بکننت نو گڈا گوں آیان چو کافران معاملہ کنگ بیت سوگند ورنت کہ ما گوں شمے جماعت (مسلمانان) ءَ شاملیں حالانکہ اے بلکل دروغ گوشنت اگر مروچی اشان ءَ پناھے جاگھے برسیت یا پہ کتام غارے ءَ وتی سرءَ چیر دات کن بکننت یا کم ءَ چہ کم وتی سرءَ پترینگ ءَ واسطہ جاگھے دست ءَ بکپیت الغرض اشانءَ اسلامی حکومت ءِ ترس مبیت تو کل دعوایان ءَ یلہ کنان ءَ ہمانگو ڈر کان بزورنت چونکہ گوں اسلامی حکومت ءَ مقابلہ ءِ زور ندارنت و نہ جاگھے ءَ اشانءَ پناھے جاھے بگرءَ آ یگائنت پمشکا سوگندوران ءَ دروغیں جبر سازنت ۔ ف۳ لھتیں منافق و لھتیں اعراب (برزان بدو) صدقات و غنیمت ءِ مالانی تقسیم ءِ وھدءَ دنیاوی حرص و خودغرضی ءَ پدا واجہ پیغمبر ءِ باروءَ ٹوک و ٹالی کنگنتش کہ تقسیم ءِ وھدءَ گوں انصاف ءَ کار گرگ نبوتگ ۔ بلے اے اعتراض داں ھما وھدءَ اَت دانکہ بہ اشانی مرضی ءِ روءَ اشانءَ بہر مرستیں اگر اشان ءَ بہ اشانی تب ءِ روءَ یا حرص ءِ پدا بہرستیں نو وش بوتگنت و اعتراض ھم پیشت نہ کپتگنت ۔ چوش بگوشن کہ ھمک باب ءَ مال و دولت وتی قبلہ جوڑ کتگت ۔ دیم ترءَ پیش دارت کہ ایمان ءِ دعوی دار ءَ لازم نہ انت کہ چوش حرص و لالچ بکنت ۔ ف۴ یعنی جوان ترین دستور اِیشنت کہ ہرچیکہ خدا چہ پیغمبر ءِ دست ءَ بدیائینیت مردم بہ ھمائی سرا راضی و شکرگذار بہ بیت و تہنا بہ خدا ءِ سرا توکل بکنت ۔ و ہمے بزانت کہ اگر آ بلوٹیت تو دیم ترچہ وتی فضل ءِ با زدات کن کنت الغرض دنیاءِ فانی متاع ءَ وتی مقصد جوڑ مکنت تہنا خدا ءِ رضاءِ طلبگار بہ بیت و ہرچ ظاہری و باطنی دولت بہ خداو

ف چونکہ ماں صدقات ءِ بہر کنگ ءِ رِد ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا ٹوک جنگ لوٹگ ات پمشکا تنبیہ فرمائینت کہ صدقات ءِ بہر کنگ ءِ دستور خداءِ مقرر کتگین اَنت آ ئی صدقات وغیرہ ءِ خرچان ءَ وت گیش و گیوار کنان ءَ فہرست ءَ واجہ نبی ءِ دست ءَ داتگ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ہمائی ءِ روءَ تقسیم کنت۔ کسے ءِ مرضی ءِ رندگیری ءَ آ واجہ کت نہ کنت۔ واجہ ءَ ماں حدیث ءَ فرمائینت کہ خداءَ صدقات (زکوٰۃ) ءِ تقسیم پہ نبی یا غیر نبی کسے ءِ مرضی ءِ سرا ایرنہ کتگ بلکیں آئی ءِ وتی جرند ءَ آ ئی خرچان ءَ گیشینتگنت کہ آ ھشت اَنت فقرا۔ یعنی ہما کس کہ آیانی گور ءَ ھچ نیست (۲) مساکین کہ آیانی گور ءَ بقدر حاجت چیز مبیت (۳) عاملین (کہ اشانی اسلامی حکومت ءِ طرف ءَ صدقات وغیرہ کارانی سرا مامور انت) (۴) مؤلفۃ القلوب (کہ اشانی اسلام بارگ ءِ امیت پہ بیت یا ماں اسلام ءَ نزورنت وغیرہ ذالک۔ زیات عالمانی گوشگ ہمیشنت کہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم مرگ ءَ پد اِے پشت نہ کپت) (۵) رقاب (یعنی غلامان ءَ بدلِ کتابت ادا کنان آزاد کنائینگ بہ بیت یا خرید کنان آزاد کنائینگ بہ بنت یا قیدیانی فدیہ دیان ءَ چہ قید ءَ رستگار کنگ بہ بنت۔ (۶) غارمین

وَابْنِ السَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ وَ
وءِ مسافرانی مقرر بوتگ چہ اللہ ءِ طرف ءَ واللہ زانوکنت حکم ءِ واجہنت ف و

مِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ ۚ قُلْ
لہتے چہ آیاں ہما کسنت کہ پیغمبر ءِ بدگویا کنت وگوشنت کہ آ ہر ہمیں خبرا گوشدار یت بگوش کہ

أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ
آگوشدار وکنت شرّیں خبراں پہ شما یقین کنت پہ اللہ ءَ و باور کنت مسلمانانی خبران و رحمتنت

لِّلَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ ۚ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ
پہ ہما کساں کہ ایمانش آرتگ چہ شما۔ و ہما کساں کہ بدگویا کنت اللہ ءِ رسول ءِ پرآیاں

عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللَّهُ وَ
دردناکیں عذاب انت ف اللہ ءِ قسم ءَ ورنت شمے دیما تاکہ شمارا وش بکننت و اللہ و

رَسُولُهُ أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا
آئی ءِ رسول حقدار تر انت پہ وش کنگ ءَ اگر آ ایماندار انت ف آیاں نزانتگ چے

أَنَّهُ مَن يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا
کہ ہر کسے اللہ ءِ و آئیئے رسول ءِ مخالفت ءَ بکنت گڈا پر آئیا دوزخ ءِ آس انت دائم ءَ ما

فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ
آئیئے تہا انت ہمشنت مزنیں رسوائی ف ترس انت منافقاں

أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ ۚ
چہ اِے خبر ءَ کہ نازل بیت پہ مسلمانانی سرا سورتے کہ خبردار کنت آیان ءَ چہ ہما چیز ءَ کہ ماں منافقانی دل ءَ انت

قُلِ اسْتَهْزِئُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَ
بگوش کہ مسخرہ بکنیت شما اللہ ضرور ظاہر کنت ہما چیز ءَ کہ شما ترسیت ف و

لَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ
اگر تو آیان ءَ جُست بجنے گڈا آ گوشنت کہ ما و گپ رپ و خوش طبعی کتگ ف بگوش

منزل ۲

(کہ آیانی سرا وَ ل کپت و وامدار بوتنت یا کسے ءِ ضمانت ءِ روءَ چیر ترتنت) (۷) سبیل اللہ (جہاد وغیرہ ءَ رووکانی مالی اعانت کنگ ببیت) (۸) ابن السبیل (مسافر کہ پہ سفر ءِ حالت ءَ نصاب ءِ خداوند نہ انت اگرچہ پہ وتی لوگ ءَ مالدار بہ بیت) حنفیہ ءِ گور ءَ تملیک ضروری انت و فقر شرط انت۔ تفصیل ماں فقہ ءَ چارگ ببیت

ف منافقان وت ماں وتا نندان ءَ اسلام و اسلام ءِ پیغمبر ءِ بارو ءَ بدکلامی اِش کتگت۔ وھدے کسے ءَ بگوشتیں کہ مئے اِے خبراں بہ پیغمبر علیہ السلام ءَ سر بنت تو گوشتگتش چے پرواہ انت آئی ءِ دیما مادروغیں تاویل کنان ءَ و تارستگار کنیں پرچیا کہ آ چو گوشنت ہر چیکہ اشکنت فوراً قبول کنت آئی ءَ ماں خبر ءَ دش کنگ ھچ مشکل نہ انت دراصل اِشنت کہ واجہ پیغمبر چہ وتی دد قار و کریم النفسی ءَ دروغ بند ءِ دروغ ءَ زانتگتی پہ اِہم آ ءَ اگران ءَ ملامت نکتگتی۔ چہ وتی عظیمیں خلق و عادات ءِ بناءِ گوں چشم پوشی ءَ کار گپتگت۔ آ احمقاں ہمے خیال کتگت کہ واجہ ھچ سر پد نبوتگ۔ حق تعالیٰ ءَ آئی پسّہ دات کہ اگر آ گوشنت تو پہ شمے دوزواھی ءِ خاطر ءَ نبی ءِ اِے ھیل پہ شمے حق ءَ بہتر اِنت اگر ناں اول سر ءَ شما گرگ بیئت و اِے ہم ممکن انت کہ واجہ نبی ءِ اِے چشم پوشی و خلق عظیم ءِ سرا لدی شمارا حال بکریت و شمارا ہدایت نصیب بہ بیت شمے دروغیں خبرانی سرا نبی علیہ السلام ءِ خاموشی پہ اِے سبب نہ اِنت کہ آئی ءَ واقعی شمے گپت ءِ سرا یقین کتگ۔ آئی یقین بہ اللہ ءِ ذات ءِ سرا انت و بہ ایماندارانی سرا انت البت چہ شما ایمان ءِ دعویٰ دار انت پہ آیانی حق ءَ واجہ ءِ خاموشی و چشم پوشی یک ہمیں رحمت انت کہ فی الحال دیم پہ دیم دروغ بند کنان ءَ اشان ءَ رسوا کنگ نہ بیت۔ باقی منافقانی سلّیں قصہ و کار چہ خداءَ چیر نہ اِنت۔ رسول ءِ پا پُشت ءَ ہرچ بدگوئی ءَ کننت یا ھواذن گوشان ءَ واجہ ءَ ایذا دینت اِے رد آیان ءَ باید اِنت کہ سکّیں سزاءِ واسطہ راہ چار بہ بنت۔ ف حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینت کہ وھدیکہ واجہ پیغمبر ءَ اشانی دغابازی بگپتیں تو مسلمانانی روبر ءَ سوگندش وارتگت کہ مئے دل ءَ بدی نیستنت تانکہ اشان ءَ راضی کناں وتی طرفدار جوڑ بکننت چوشش نزانتیں کہ اِے فریب بازی گوں خدا و رسول ءَ ہچ درد نہ وارت۔ اگر بہ ایمان ءِ دعویٰ ءَ قبوقعی راست اِنت تو اِشان ءَ لازم اِنت کہ اِے دگران ءَ یلہ کنان ءَ خدا و رسول ءِ رضامندی ءِ شوہاز ءَ بہ بنت۔

ف یعنی چہ ھمار سوائی ءِ بچگ ءِ خاطر ءَ اِے تعاق ءِ راھش اختیار کتگ چرائی ءَ مستریں رسوائی ھمیش انت۔ ف منافقاں ماں وتی دیوانانی تہا اسلام و اسلام ءِ پیغمبر ءِ باز ءَ بدکلامی اِش کرتگت۔ راست بازیں موماناں ھرّوش کتگ ات و پہ کلا گِش زُرتگت۔ دین ءِ کارانی سرا مسخرہ کتگتش۔ پدا وھدے خیالش بکتیں کہ چوشش مبیت اِے خبراں پہ واجہ پیغمبر ءَ سر بہ بنت تو درّا ئینتگتش چے پرواہ اِنت آ و تنہا گوش ءِ خداوند انت ما آئی دیما ہرچ بیہے تاویل و مطلبے درشان کنیں واجہ آ ءَ را اشکنان ءَ قبول کنت مگر چونکہ باز برءَ چہ وحی خداوندی ءِ ذریعہ ءَ اشانی نفاق و بدنیتّی ءِ راز پاشک بوان بوتگت پمیشکا اِے ترسش ہم مدام بوتگ ات کہ کتام سورتے ماں قرآن ءَ چشیں نازل مبیت کہ چرائی ءِ ذریعہ مئے دل ءِ راز و پوشیدہ این نیت و ارادہ پاشک کنگ بہ بنت اصل گپ اِشنت کہ منافقانی دل چہ بزدلی و نزدری ءِ سبب ءَ یک خبرے ءِ سرا قائم نہ بوتگت۔ اشانی دل ءَ مدام وسوسہ پیدا بوتگت۔ برے برے واجہ پیغمبر ءِ چشم پوشی و کریم النفسی ءَ

شان ءَ گندان وتی دل ءَ راتسلی داتگنتش نگر قرآنی گروک ءِ توارءَ چہ بدا اشانی دل ءَ لرزگے زرتگت ہمیشکا فرمائینتی شما کلاگ مکر اِت وٹوک وٹالی و مسخرہ کنگ ءِ عملءَ
راھوار بکن اِت وواجہ پیغمبرءِ بابت ءَ "ھواذن" گوشان ءَ وتی دل ءَ تسلی بدے اِت لکن ہا چیزءِ ضرور ظاھر کنت کہ چراتیءَ شما ترسوک اِت کہ آ شمے مکرو ٹھگی ءِ
ریشگان ءَ یک یک ءَ گیشینیت ۔ وٹ ماں تبوک ءَ روگ ءِ وھدءَ لھتیں منافقان مسخرہ کنان ءَ گوشت اِے واجہ (واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم) ءَ بجارت کہ شام ءِ
محلات وروم ءِ ملکانی فتح کنگ ءِ واب ءَ گندگا ئنت آتی ءَ رومیانی جنگ ءَ چوعربانی جنگ ءِ سرا قیاس کُرتگ ۔من یقین کنان کہ باندا ماکُل رومیانی دیما ماں ساداں
بندگ واوشتارینگ بئیں ۔ اِے مئے قراء (صحابہ رضی اللہ عنہم) مزن لاپ، دروغ بند و بزدل چو نکائی روم ءِ آزمودہ کاریں فوج ءَ جت کت کننت وغیر ذالک
دگہ لھتیں ناہودگیں گفتار کہ چریشاں مسلمان چہ رومیاں مرعوب وہیبت زدہ بہ بنت ودل پروشں بہ بنت ۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءِ نقل کنگ

أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا

کہ چے گوں اللہ وآئی ءِ حکماں وگوں آئی ءِ رسول ءِ شما گوش کندکنگ وا عذر میارِت

قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَائِفَةٍ مِّنكُمْ

شما کافر بوتت ایمان ءِ ظاھر کنگ ءَ چہ رند اگر معاف بجنیں چہ شما یک جماعتے ءَ

نُعَذِّبْ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ الْمُنَافِقُونَ

گڈا ضرور عذاب ہن کنیں یک جماعتے ءَ پہ اِے سبب کہ آ گنہگار اَتنت وٹ منافقیں مرداں

وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ

ومنافقیں جنیناں آوت ماں وتا یکنت پیش دارنت بدیں کار و منع کننت

عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ ۚ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ۗ

چہ نیکیں کارا وچُپیت کننت وتی دستاں ناخیال بوتنت چہ اللہ پدا اللہ ہن چہ آیاں ناخیال بوت

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَ

یقیناً منافقاں ہماوت نافرمان اَنت وٹ وعدہ کتگ اللہ ءَ گوں منافقیں مرداں و

الْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ هِيَ حَسْبُهُمْ ۚ

منافقیں جنیناں وگوں کافراں دوزخ ءِ آس ہمیشہ ماننت ماں آئی ءِ تہا ہماوت بس اِنت آیاں وٹ

وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾ كَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ

و دور داشتنت اللہ ءَ چہ وتی رحمتا و پہ آیاں دائمی عذاب اِنت وٹ (ومنافقاں) ہنچو کہ چہ شما پیشگیں مرداں

كَانُوا أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوا

زوراک ترتنت چہ شما وگیشتر مال اولادش ہست اَت پدا فائدہ گپت آیاں

بِخَلَاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُم بِخَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِن

چہ وتی بہرا پدا فائدہ گپت شما چہ وتی بہرا ھنچو کہ فائدہ چست کت چہ شما

قَبْلِكُم بِخَلَاقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا ۚ أُولَٰئِكَ

پیشگیناں چہ وتی بہرا وٹ و دراخل بوت اِت شما (ما بدگوئیا)، ہنچو کہ آ داخل بوتگنت وٹ ہے مرداں

منزل ۲

بوتنت واجہ ءَ اِشان ءَ لوٹا ئینت وجُست نما واست
کت تواشاں پتہ دات کہ واجہ اِمارا ناحق ودل چشیں
یقین داریں ۔ ما ایوکا بہ وش گپّی ءِ ردا اِے گپ جنگنت
تا نکہ جبرانی سبب ءَ سفر گوں آسانی برگ بہ بیت ۔
(ھمے تاکدیم ءِ فوائد) وا یعنی آیا وش گپّی و
وشنودی ءِ موقع وجاگہ ہیشنت کہ اللہ و رسول وگوں
آئی ءِ حکمان مسخرہ کنگ بہ بیت ۔ خدا و رسول ءِ کلاگ
گرگ واحکامِ خداوندی ءَ جہل جنگ دَھما چیزانت
کہ اگر تنہا گوں زبان ءَ وش گپّی کنگ بہ بیت آہم مستریں
کفرانت، چہ جاہ کہ مثل منافقاں بہ شرارت وکوردلی ءَ
چشیں کارے کنگ بہ بیت ۔ وٹ یعنی نوں چہ دروغیں
عذرانی نزانشگ وحیلہ ونیمون کنگ ءَ ہچ سیت نبیننت
ہرکس نفاق وکلاگ گرگ ءِ سزا رسگی انت آتی ءِ ضرور
سزا رسیت ۔ البتہ ہرکس ھنوں ہم گوں صدق دل ءَ توبہ
کنان ءَ چہ وتی جرماں دست ءَ کشنت آبان ءَ خدا
معاف فرمائینیت یا ھرکس چہ پیشءَ کفرو نفاق ءِ
باوجود اِے ہمیں ناشری واستہزاء ءَ وتارا دورش
داشتگ، آیاں استہزاء وکلاگ ءِ سزا اِدا نہ رسیت
وٹ یعنی چہ درستاں مستریں نافرمان ہے کوردلیں منافق
انت کہ اشانی مردیں وجنیں زبانی اقرار و وتی اسلام ءِ
اظہار ءِ باوجود شپ و روچ ماں ہے درکت ودور ءَ
گلائیش اَنت کہ ہمک پیم ءِ حیلہ ونیمون کنان مردماں ءَ
چہ خوبیں کاراں بیزار و پہ سلیں کاراں ھُشو بدیینت،
خرچ کنگ ءِ حقیں وھداں ہم وتی دست ءِ پنجگان ءَ
بندکننت ۔ غرض اشاں کلمہ وانان بوتنت ولیکن
نہ چریشانی زبان ءَ کسےءَ خیر حاصل بوت ونہ چریشانی
مال ءَ کسےءَ سیت رست ۔ وھدیکہ اشاں خداءَ
بہ اِے ہما یلہ دات تو خداءَ ہم اشان ءَ بہ اشانی
حال ءِ سرا یلہ دات ۔ یلہ دیان ءَ اِشان ءَ کجا چگل
دات آئی ءِ بیاں ماں دیمی آیت ءَ پیدا کنت ۔
وٹ یعنی اِے سزا ھمنکرکافی وبس انت کہ چراتی ءَ
رند دگہ سزائے ءِ حاجت باقی نہ ما نیت ۔
وٹ شاید اشی ءِ مطلب چوش بہ بیت کہ ماں دنیاءَ
ہم خداءِ لعنت ءِ اثر بہ دبر رسان بیت یا اوّلی
جملہ ءِ تاکید اِنت ۔ واللہ اعلم بالصواب ۔
وٹ یعنی دنیاوی لذتانی ہرچ بہرکہ اشاں مقدر

اَت چراتیءَ وتی بہراش گپت وگڈی انجام ءِ بارہ ءَ ہچ فکرش نہ کُت ۔ وٹ یعنی شما ہم بہ آیانی ہما گڈی انجام ءِ تصور ءَ غافل بوان ءَ چہ دنیاءِ فانی ءِ متاع ءَ
ھمنکر مقدر انت بہر گرگا ئت وکلیں رفتار شمے بہ ہمایانی پیما انت ۔نوں شر بزان اِت کہ ھرچ انجامے آیانی بوت ہما انجام شمے ہم بیت کنت حالانکہ
بہ آیانی گورءَ بہ شمے مقابلہءَ زور و قوت زیات اَت، مال و اولادءَ چہ شما گیش اتنت ۔ پدا ہم آیاں چہ خدائی گرفت ءَ وتارا رکینت کت نہ کت ۔ نوں
بارس شما بہ کئی بھروسہ ءَ چہ خداءِ سزاءَ اینکر بے فکری و بے غرضی ظاھر کنگا ئت ۔

ع ۸ / ۱۴ — منزل / ربع

ف لیعنی آبان ءَ ھچ دنیاوی واخروی برکت وکرامت نصیب نہ بوت ۔ باقی دنیاوی لذتانی ہرچ بہر بطا ہرءَ دزکپیت آ درحقیقت ءَ پہ اشانی رسوائی وعذاب اَت
چوشکہ دورکوع پیش فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ الخ ءِ فوائدءَ گوست ۔ ف۲ نوح علیہ السلام ءِ قوم چہ طوفان ءَ ، عاد چہ گوات وثمود چہ
صیحہ (چیہال) ءَ ھلاک بوتنت ۔ ابراھیم علیہ السلام ءِ حق تعالیٰ ءَ عجب پیماھیل وعادتانی خلاف رہ بندان مدد کت کہ چرپشاں آئی ءِ قوم رسوا ونامراد بوت
آیانی بادشاہ نمرود گوں مزن رسوائیں مونتےءَ دوچار بوت ۔ مَدْیَن ءِ نندوکاں صیحہ (چیہال) رجفہ (زمین چنڈم) وغیرہ ءَ تباہ بوتنت ۔ لوط ءِ قوم ءِ میتگاں
چپ کنگ بوتنت وچہ بُرزا سنگانی ہورءَ گورت ۔ اے کلیں قومانی قصہ (ابید چہ ابراہیم ءِ قوم ءَ) ماں سورۂ اعراف گوست ۔
ف۳ لیعنی خدا کسےءَ مفت ءَ بے موقع سزاندنت ۔ مردم وت ھنچیں جرمان ءَ کننت کہ چرایاں پدخداءِ عذاب ءِ آیگ الّمی اِنت ۔

حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ
بیکار بوتنت آیانی عملاں ماں دنیا و آخرت ءَ وھمایاں وت
الْخٰسِرُوْنَ ﴿۶۹﴾ اَلَمْ یَاْتِهِمْ نَبَاُ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوْحٍ
تاوان بارنت ف۱ آیان ءَ نرستگ چے ! خبرھاک نیکہ چہ آیان پیسر ابوتگنت نوح ءِ قوم ءِ
وَّعَادٍ وَّثَمُوْدَ ۙ وَقَوْمِ اِبْرٰهِیْمَ وَاَصْحٰبِ مَدْیَنَ وَالْمُؤْتَفِكٰتِ ؕ
وعاد ءِ وثمود ءِ وابراھیم ءِ قوم ءِ ومدین ءِ باشندگانی وسروچیر کتگیں میتگانی ف۲
اَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَیِّنٰتِ ۚ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِیَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ
آتکنت آیانی گورا آیانی پیغمبر گوں روشنیں دلیلاں ۔ پدا اللہ ءَ ظلم کنگی نہ یت پہ آیانی سرا لیکن
كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ یَظْلِمُوْنَ ﴿۷۰﴾ وَالْمُؤْمِنُوْنَ وَالْمُؤْمِنٰتُ
آیاں پہ وتی سراوت ظلم کتگت ف۳ ایماندارین مرداں وایماندارین جنیناں
بَعْضُهُمْ اَوْلِیَآءُ بَعْضٍ ۘ یَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَیَنْهَوْنَ
گوں یکدگرا مددگارنت فرمائینت پہ نیکیں کارا ومہن کننت
عَنِ الْمُنْكَرِ وَیُقِیْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَیُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَیُطِیْعُوْنَ
چہ بدیں کاراں وقائم دارنت نمازءَ ودینت زکوٰۃ ءَ وداللہ وآئی ءِ
اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ؕ اُولٰٓئِكَ سَیَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ﴿۷۱﴾
رسول ءِ حکم ءَ مننت ہمائینت کہ زوت رحم کنت اللہ برایاں بیشک اللہ زوراکنت حکمت ءِ واجہ انت ف۴
وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِهَا
وعدہ کتگ اللہ ءَ گوں ایماندارین مرداں وگوں ایماندارین جنیناں ایگدلیں باغانی کہ رنبنت چہ آیانی جیرا
الْاَنْهٰرُ خٰلِدِیْنَ فِیْهَا وَمَسٰكِنَ طَیِّبَةً فِیْ جَنّٰتِ عَدْنٍ ؕ
جُو ھمیشہ مانَنت ماں آیانی تہا وپاکیزگیں مکان ماں مقیمی باغاں
وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ؕ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِیْمُ ﴿۷۲﴾ یٰٓاَیُّهَا
ورضامندی اللہ ءِ (چہ اے درستان) مسترنت ف۵ ھیشنت مزنیں کامیابی او

وقف لازم

ع ۹ ۶ ۱۵

ف۴ رکوع ءِ شروعات ءَ منافقان ءِ اوصاف بیان
بوتنت لیعنی منافقاں وھدیکہ مردمان ءَ چہ نیکی ءِ کاران
مہن کنان بدی ءِ ترغیب دینت مومناں چہ بدی ءَ
سندان ءَ مردمان ءَ پہ نیکیں کاراں تیار کننت منافقانی
پنجگ بندانت مومنانی دست پچ اِنت آیاں چہ بخیلی
خرچ کنگ ءِ رہ بنداں نزانت اِشاں چہ وتی مالاں
دستور ءِ روءَ حقوق (زکوٰۃ وغیرہ ادا کننت ۔ آیاں
چہ خداءَ بالکل شموشکارنت ۔ اشاں ، اِشاں پنچوقت
خداءَ یاد کننت وماں سرجمیں کاراں خدا ورسول ءِ
حکمانی رندگیری ءَ کننت ہمشکا آیاں لعنت ءِ مستحق
بوتنت واشاں خاصیں رحمتانی امیدوار قرار دیگ
بوتنت)
ف۵ لیعنی چہ دنیاوی واخروی کلیں نعمتاں گیش تر حقتعالےٰ
ءِ رضا وشنودی اِنت ۔ جنت ہم ہمشکا مطلوب
اِنت کہ آ رضاءِ الٰہی ءِ جاگہ اِنت ۔ حق تعالےٰ مومنان ءَ
ماں جنت ءَ ہمک پیمیں جسمانی وروحانی نعمت وشادکامی
بخشیت مگر چہ درستاں مستریں نعمت حقیقی محبوب ءِ
دائمی رضا بیت ۔ ماں صحیح حدیث ءَ اِنت کہ حق تعالےٰ
اھل جنت ءَ توار پردنت ، جنتی لبیک گوشنت ۔
واجہ جُست کنت هَلْ رَضِیْتُمْ لیعنی نوں شما
راضی بوتنت ۔ جواب دینت کہ پروردگارا راضی نبوگ ءِ
چے سبب ؟ وھدیکہ شما مارا مسترین ءَ مستریں انعام
عطافرمائینتگ ۔ هل اُعطیکم افضل من
ذٰلك لیعنی ھرچیکہ دنے وھدءَ دیگ بوتگ آیا
چہ اے درستاں ہم مستریں چیز ورگ لوٹت ۔ جنتی
سوال کننت کہ اے پروردگار ! چرپشی ءَ افضل
دگہ چے چیز بیت ۔ کنت اے وھدءَ فرمان کنت
احل علیکم رضوانی فلا اسخط علیکم بعدهٗ
ابدا ۔ وتی دائمی رضا وشنودی ءَ پہ شے سرا
نازل کناں کہ چرائی ءَ پدکدی خفگی وناوشنودی نہ بیت
(بخاری ومسلم) رزقنا اللہ وسائر المؤمنین هٰذه الكرامة
العظيمة الباهرة ۔

ف جہاد ءِ لفظی معنیٰ اِنت یک ناپسندیگیں چیزے ءِ دورکنگ ءَ سک بازکوشست کنگ ۔ اِے کوشست کدی گوں سلاح ءِ بیت کدی گوں زبان ءَ کدی گوں قلم ءَ کدی گوں گہ یک ھندے ءَ ۔ منافقاں کہ آگوں زبان ءَ اسلام ظاہر کنت وگوں دل ءَ مسلمان مبنت ، بہ اشانی مقابلہ ءَ جہاد بالسیف جمہوامت ءِ گوئر نہ انت نہ پیغمبر ءِ عہد ءَ چوشیں واقعہ ئے بوت پمشکا جہاد ءِ لفظ ماں اے آیت ءَ عام کنگ بوتگ یعنی گوں زھم ءَ ، گوں زبان ءَ گوں قلم ءَ ۔ ہروھدے ہر کسے ءِ مقابلہ ءَ ہرپیمیں مصلحتے گندات جہاد بکن اِت ۔ لھتیں عالم چوش گوشنت اگر منافقانی نفاق بالکل ظاہر بہ بیت توگوں آیاں جہاد بالسیف کنگ بیت ۔ بہرحال ءَ غزوۂ تبوک ءَ چونکہ منافقانی نفاق بالکل دراتکگت پمشکا اے آیت ءَ آیانی بابت ءَ کمیں ترندی سلوک کنگ ءِ سوج دیگ بوتگ ۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فطرۃ سک باز نرم مزاجے اَت فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيْظَ الْقَلْبِ لَا نْفَضُّوْا مِنْ حَوْلِكَ (آل عمران رکوع ۱۷) پدا چہ حق تعالیٰ ءِ جانب ءَ حکم اَت وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ (شعراء ع ۱۱)

التَّبِیُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ؕ وَمَاْوٰىهُمْ

پیغمبر ! جنگ بکن گوں کافراں ومنافقاں وترندی بکن پہ آیانی سرا وآیانی جاگہ

جَهَنَّمُ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿۷۳﴾ يَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوْا ؕ وَلَقَدْ

دوزخ اِنت وآ بدیں جاگہے وا اللہ ءِ قسم ءَ ورنت کہ آیاں (بدیں) خبر نکتگ حالانکہ

قَالُوْا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوْا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوْا بِمَا

گوشتگ آیاں کفر ءِ لفظ وکافر بوتنت رند چہ اسلام ءِ ظاہر کنگ ءَ ۲ وقصدش کت پہ ہما

لَمْ يَنَالُوْا ۚ وَمَا نَقَمُوْٓا اِلَّآ اَنْ اَغْنٰىهُمُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ مِنْ

چیزیکہ دستش نرسیت ۳ و کینگش نداشت مگر پہ ہے خبرا کہ ہستگار کتنت اللہ ءَ وآئی ءِ رسول ءَ چہ

فَضْلِهٖ ۚ فَاِنْ يَّتُوْبُوْا يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَاِنْ يَّتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ

وتی مہربانی ءَ ۔ پدا اگر توبہ بکنت گڈا شر تر اِنت پہ آیاں واگر ممننت گڈا عذاب کنت آیان ءَ

اللّٰهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ۙ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى الْاَرْضِ

اللہ پہ دردناکیں عذابے ماں دنیا یا وآخرت ءَ ونیستیں پہ آیاں ماں روی زمین ءَ

مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۷۴﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ عٰهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ اٰتٰىنَا

ہیچ یار ومددگارے ۴ ولہتے چہ آیاں ہما کس اِنت کہ وعدی کتگت گوں اللہ ءَ کہ اگر بدنت ما را

مِنْ فَضْلِهٖ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُوْنَنَّ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۷۵﴾ فَلَمَّآ

چہ وتی درگاہ ءَ گڈا ما ضرور خیرات کنیں وضرور بیں چہ نیکوکاراں پدا وقتیکہ

اٰتٰىهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ بَخِلُوْا بِهٖ وَتَوَلَّوْا وَّهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿۷۶﴾

دا اتنت اللہ ءَ چہ وتی گنجیں درا گڈا بخیلیش کت پہ آیا وتچنت وآ (چہ بیسرا) روگردانیں مردمنت ۵

فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِىْ قُلُوْبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهٗ بِمَآ اَخْلَفُوا

پدا پہ آیانی سزا ایری کت نفاق ماں آیانی دلاں داں ہما روچیکہ ڈیک ورنت گوں آئی پہ ہے سبا

اللّٰهَ مَا وَعَدُوْهُ وَبِمَا كَانُوْا يَكْذِبُوْنَ ﴿۷۷﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوْٓا اَنَّ

کہ خلافش کت گوں اللہ ءَ ہما وعدہ ئے کہ گوں آئیش کتگت ۶ وپہ ہے سبا کہ دروغش بستگت آیاں نزانتگت چے

چونکہ منافقاں ہم سر ظاہر ءَ مؤمنانی ٹولی ءِ شامل حساب بوتگنت پمشکا واجہ پیغمبر گوں اشاں درگوز ، چشم پوشی و نرمی ءِ معاملہ فرمائینتگت ۔ تبوک ءِ موقع ءَ وھدیکہ منافقاں سرجیں بے حیائی ، عناد و دشمنی ءِ رھبندان ءَ اختیار کت توحکم بوت کہ نوں بہ اشانی معاملہ ءَ سکیں دستور اختیار بکن اِت ۔ اِے ناشریں مردم گوں خوش اخلاقی ونرمی ءَ ھچبر منتوک ئہ انت ۔ ف۲ منافقاں باپشت ءَ پیغمبر علیہ السلام ودین اسلام ءِ بدی ظاہر کتگت چوشکہ ماں سورۂ منافقون ءَ کیت ۔ وھدیکہ یک مسلمانے اشانی خبران ءَ بہ پیغمبر علیہ السلام ءَ سر بکتیں تو آ ترا دروغ بندش کرتگت وسوگندش وارتگت کہ فلاں خبر ما نہ کرتگ ۔ حق تعالیٰ ءَ مسلمان بیان کنوکانی خبرانی تصدیق فرمائینت کہ بے شک اِشاں اِے خبران ءَ چہ زبان ءَ درکتگنت واسلام ءِ دعویٰ ءِ پد اسلام و اسلام ءِ پیغمبر ءِ بابت ءَ ہما کلمات گوشتگت کہ آیان ءَ تنہا اسلام ءِ منکر چہ زبان ءَ کشت کت کننت ۔ ف۳ چہ غزوۂ تبوک ءَ واپسی ءِ وھد ءَ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چہ لشکر ءَ سرسندان ءِ یک کوہی کشکے ءِ سرا روگا ئنت تقریباً دوازدہ منافقاں وتی دیمان ءَ چیر دیان ءَ ماں شپ ءِ تہاروکی ءَ لوٹنت کہ واجہ ءِ سرا حملہ بکننت وآ ترا چوکوہ ءَ جہلگ ءَ دور بدینت حضرت حذیفہ وعمار واجہ ءِ ہمراہ اتنت ۔ عمار ءِ اشان ءَ چپ وچاگردکت وداشت مگر حذیفہ جان و ھکلان ءَ اشانی اشترانی دیم ترینتنت ۔ چونکہ اشاں وتی دیم گپتگنت پمشکا حذیفہ ودگہ کسے ءَ اشان ءَ جاہ نیارت ۔ رند تر ءَ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ حذیفہ وعمار رضی اللہ عنہما ءَ را نام بنام آہانی علامت ونشان سوج داتنت بلے مہن ای کت کہ کسے ءِ سرا اِے ناماں ظاہر مکنیت ۔ بہ ہے واقعہ ءِ نیمگ ءَ وَهَمُّوْا بِمَا لَمْ يَنَالُوْا ءَ اشارہ اِنت کہ ہرچ ناپاکیں ارادہے آیاں داشتگت آتمام نبوت لھتیں عالم چوش گوشنت کہ بہ یک موقعے ءَ ماں اسلامی لشکر ءَ خانہ جنگیے بوتگت منافقاں اغواکنان ءَ ماں مہاجر وانصار ءَ ناتپاہی پیدا کنگ ءِ کوشست کت مگر ناکام بوتنت واجہ ءَ صلح کنائینت ۔ چوشکہ ماں سورہ منافقون ءَ آئی ءِ بیان کیت ف۴ لیعنی چہ واجہ پیغمبر ءِ دعا ءَ خداءَ اشان ءَ مالدار کت چہ وامانی بار ءَ آزات بوتنت ۔ گوں مسلماناں ھور تہور بوگ ءِ سبب چہ غنیمت ءِ مال ءَ اشانی وتی ونڈ ءِ رسان بوت چہ واجہ ءِ وجود ءِ برکت ءَ پیدا وار ہم بخوبی بوت اِے احسانانی بدلہ اِشں چوش دات کہ گوں خدا ورسول ءَ دغابازی ءَ گلائیش بوتنت وبہ ہر پیما پیغمبر علیہ السلام وایدگہ مسلمانان ءَ دل سیاہ کنگ ءِ واسطہ وتی لانکش بستنت ۔ ھنوں ہم اگر توبہ کنان ءَ چہ وتی ناشریاں دست ءَ بکشنت تو بہ اشانی حق ءَ جوان انت واگر نہ ماں دنیا وآخرت ءَ اشان ءَ ہما سزا ءَ بدنت کہ چرائی ءَ رکینوک بہ روئے زمین ءَ کس پیدا نہ بیت چہ لھتیں روایتاں درابیت کہ "جلاس" نامی یک مردے اِے آیتان ءَ اشکنان گوں صدق دل ءَ توبہ کار بوت وپہ آئندگ ءَ وتی زندءَ را پہ اسلام ءِ خدمت ءَ قربان کت ۔ ف۵ یک مردے ثعلبہ بن حاطب انصاری ءَ گوں واجہ پیغمبر ءَ عرض کت کہ پہ منی حق ءَ مالدار بوگ ءِ دعا بکن اِت واجہ ءَ درا ائینت ثعلبہ کمیں چیزکہ برائی توخداءِ شکر ءَ ادا بکنے چہ ہما زیادھیں چیزے ءَ شرتر نت کہ آیانی حقوق ءَ تو اداکت مکنے آئیا دوبارہ پدا ہمے عرض ءَ کت واجہ ءَ پسہ دات کہ اے ثعلبہ ! آیا ترا اِے دوست نہ بیت کہ منی قدمانی پدانی سرا وتی قدماں ایر بکنے واجہ ءِ انکار ءِ سرا آئیا زیات اصرار کت آئی ءَ وعدہ کت کہ اگر خدا منءَ را مال بدنت من اشی ءِ حقوق ءَ سرجمی ادا کنان ۔ آخرکار واجہ پیغمبر ءَ

دعا فرمائینت ماں آئیءِ پساں ہمنکر برکت بوت کہ آلاچار بوت چہ مدینہ ءَ در، ماں یک میتگے مقیم بہ بیت وپدا آئیءِ اے مال ہمینکر زیات شتگ و تالان بوگ ءَ لگّت کہ کم کم ءَ آئی جمعہ وجماعتءِ نمازان ءِ ہم ترک دات ۔ چینت روچ ءَ بعد چہ واجہ پیغمبرءِ نیمگءَ زکوٰۃ وصول کنوک اتھت توگوں آئی ءَ گوشتی کہ زکوٰۃ و جزیہءِ گہار معلوم بیت ۔ یک دوبراہنچور ددے وپدے کنان ءِ گڈّ سراچہ زکوٰۃ ءِ ادائیگی ءَ انکاری کت واجہ پیغمبرءَ سہ برا فرمائینت "ویح ثعلبۃ" و اے آیتاں نازل بوتنت ۔ وہدے اے شرا ایشی لہتیں سیاداں اے حال سرکت نہ گوں ناوشیں دل ءَ گوں زکوٰۃ ءِ مالاں حاضر بوت واجہ ءَ فرمائینت کہ خداءَ منا دا ہتیءِ زکوٰۃ ءِ زورگءَ مہن کتگ چریشی ءِ اشکنگءَ آئیءِ باز واویلاکت ۔ پرچاکہ واجہ ءِ زکوٰۃ ءَ قبول نہ کنگ پہ آئیءَ مزن شرمی خبرے ات ۔ چہ بدنامی ءِ خیال ءَ وتی سراخاک پچگءَ لگّت بلے ماں دل ءَ نفاقی داشتگت چہ واجہ پیغمبرءَ پدا ابوبکر صدیقؓ ءِ خدمت ءَ گوں زکوٰۃ ءِ مالاں حاضر بوت آئی ءَ ہم چہ زکوٰۃ ءِ قبولءَ انکارکت ۔ پدا حضرت عمرؓ چراتی ءَ پد حضرت عثمان ءِ خدمت ءَ زکوٰۃ پیش کتی ہردوئیناں انکارکت ہریکے ءَ ہے گوشت کہ ہرچیزءِ پیغمبرءَ ردکُت ما آئی ءَ قبول کت نکنیں آخر ہے نفاق ءِ سرا حضرت عثمانؓ ءِ دورءَ آئیءِ خاتمہ بوت ۔

اللّٰهَ يَعۡلَمُ سِرَّهُمۡ وَنَجۡوٰىهُمۡ وَاَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ الۡغُيُوۡبِ ﴿٧٨﴾
کہ اللہ زانت آیانی رازءَ وآیانی مشورتءَ و اے کہ اللہ شر زانت پوشیدئیں خبراں ف١

اَلَّذِيۡنَ يَلۡمِزُوۡنَ الۡمُطَّوِّعِيۡنَ مِنَ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ فِى الصَّدَقٰتِ
ہماکساں کہ کلاگ گرنت ہما مسلماناں کہ پہ کشادہ دلی خیرات کننت

وَالَّذِيۡنَ لَا يَجِدُوۡنَ اِلَّا جُهۡدَهُمۡ فَيَسۡخَرُوۡنَ مِنۡهُمۡ‌ؕ سَخِرَ
وہماکساں کہ نگندنت مگر وتی محنت ءِ مزدوری ءَ پدا آمسخرہ کننت گوں آیاں ومسخرہ کتگ

اللّٰهُ مِنۡهُمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ اَلِيۡمٌ ﴿٧٩﴾ اِسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ اَوۡ
اللہءَ گوں آیاں وپہ آیاں دردناکیں عذاب انت ف٢ تو پہ آیاں معافی بلوٹ یا

لَا تَسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ‌ؕ اِنۡ تَسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ سَبۡعِيۡنَ مَرَّةً فَلَنۡ
معافی ملوٹ ۔ اگر معافی بلوٹے تو پہ آیاں ہفتاد برا پدا ہن ھچبر

يَّغۡفِرَ اللّٰهُ لَهُمۡ‌ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمۡ كَفَرُوۡا بِاللّٰهِ وَرَسُوۡلِهٖ‌ؕ وَاللّٰهُ
نہ بخشیت آیاں ءَ اللہ ۔ اے پہ ہے سبباکہ منکر بوتنت چہ اللہءَ وچہ آئیءِ رسولءَ واللہ

لَا يَهۡدِى الۡقَوۡمَ الۡفٰسِقِيۡنَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ الۡمُخَلَّفُوۡنَ بِمَقۡعَدِهِمۡ
پہ راہ ءَ نیرّ بنیت سرکشیں مردماں ف٣ گل بوتنت پشتکپتگیں مردماں پہ وتی نندگ ءَ

خِلٰفَ رَسُوۡلِ اللّٰهِ وَكَرِهُوۡۤا اَنۡ يُّجَاهِدُوۡا بِاَمۡوَالِهِمۡ وَ
رند چہ رسول اللہ ءَ وناپسندش داشت اے کہ جنگ بکننت پہ وتی مالاں و

اَنۡفُسِهِمۡ فِىۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ وَقَالُوۡا لَا تَنۡفِرُوۡا فِى الۡحَرِّ‌ؕ قُلۡ
جاناں ماں اللہ ءِ راہ ءَ ف٤ وگوشتش کہ کوچ مکنیت ماں گرمی ءَ ف٥ بگوش

نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّا‌ؕ لَوۡ كَانُوۡا يَفۡقَهُوۡنَ ﴿٨١﴾ فَلۡيَضۡحَكُوۡا
کہ دوزخ ءِ آس گرم تر انت اگر آسرپد بوتینت ف٦ نوں بکند انت

قَلِيۡلًا وَّلۡيَبۡكُوۡا كَثِيۡرًا‌ۚ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوۡا يَكۡسِبُوۡنَ ﴿٨٢﴾ فَاِنۡ
کمے وبگریونت باز پہ عوض ءَ وتی کتگیں کارانی ف نوں اگر

ع ٨/١٠ ١٦

ف٦ یعنی گوں خداءَ صریح وعدہ خلافی کنگ ءَ و دروغ بندگءِ سزاءَ آئیءِ بخل وروگردانیءِ اثراے بوت کہ پہ مدامیگی نفاق ءِ ہُنڈال ماں آیانی دل ءَ محکم بوت کہ داں مرگءَ درنہ کپت و سنّۃ اللہ ہم ہمیش انت کہ وہدے یک مردے شرّیں یا بدیں ہیل وعادتے وت اختیار کنت تو زیاتیں گروچیل ءَ آ ہیل وعادت دائمی جوڑ بیت ۔ سلّیں ہیل وعادت ءِ ہمے دوام واستحکام ءَ برے برے گوں ختم وطبع (مہرجنگ) ءِ لفظاں تعبیر کننت ۔ ١٢

ہمے صفحہ ءِ فوائد : ف١ یعنی توری ہرچیمیں وعدہ ئے بکننت ۔ خیراں دپ ماں دپ بدہینت یا چہ لاچاری ءَ ماں پیش بکننت خداءِ پاک اشانی نیّت وارادہاں ءَ شرزانت وگوں وتی ہم مجلساں ءَ نندان ءَ ہرچ مشورۓ کننت آ پاکیں ذات پہ سرجمی ءَ معلوم دارانت آزانت کہ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُوۡنَنَّ مِنَ الصّٰلِحِيۡنَ ءِ وعدہ وپدا پرشان بوان ءَ زکوٰۃ ءَ حاضر کنگ گوں چونکائی وچونیں نیت ءَ ات ۔

ف٢ یکبرے واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ مسلماناں ءَ صدقہ دیگ ءِ ترغیب دات حضرت عبدالرحمٰن بن عوف ءَ چار ہزار (دینار یا درہم) حاضر کتنت عاصم بن عدی یک صد وسق خرماگ کہ آہانی قیمت چار ہزار درہم ات پیش کت منافقان ءَ گوشت کہ اشاں پہ وتی نام ونمود ءَ انکر زرّ داتگ ۔ یک غریبیں صحابی ابوعقیل ءَ جواب دات کہ آئی ءَ محنت ودل سیاہی چیزے کمائینتگت چراتی ءَ یک صاع تمر صدقہ کت تو اشاں کلاک گرگ شروع کت کہ اے مفت ءَ پہ وتی زوراکی خون جنان ءَ ماں شہیداں داخل بوگ لوٹیت ۔ چریشی ءِ یک صاع تمر ءَ چہ کار ہنڈ بیت ۔ الغرض کم دیوک وزیات خرچ کنوک ہچ کس چریشانی زبانءَ ٹوک وٹالی ءَ سلامت پشت نہ کپتگت ۔ حق تعالیٰ ءَ فرمائینت سَخِرَ اللّٰهُ مِنۡهُمۡ (خداءَ گوں اشاں ٹوک ٹالی کت) یعنی اِشانی شگان وپگان وکلاگ ءِ بدلہ دات ۔ پہ ظاہرءَ اشاں پہ چینت روچ ءَ وِل کنگ بوتنت کہ ٹوک ٹالی بکننت بلے درحقیقت ءَ توک وتلاں اشانی دلانی قرار چینڈ چینڈ بوان انت کہ وتارا پہ دردناکیں عذاب ءَ تیارش کت ۔

ف٣ یعنی پہ منافقانی حق ءَ توری شما چینکر پر استغفار بکن ات پہ اِشاں اے بالکل بے کار وبے فائدہ اِنت خدا اے بدبخت وکافرونافرماناں ءَ کدی ہم معاف نہ کنت ۔ قصہ چوش بوت کہ مدینہ ءَ رئیس المنافقین عبداللہ بن اُبی بیران بوتت واجہ پیغمبرءَ وتی پشک آئیرا پہ کفن ءَ دات ووتی مبارکیں لعاب ماں آئی ءِ دپ ءَ مان کت ، جنازہ ءِ نماز وانت ومغفرت ءِ دعائی لوٹت ۔ حضرت عمرؓ اے بابت ءَ اڑکتگت وگوشتی یارسول اللہ ! اے وہماخبیث اِنت کہ آئی ءَ فلاں وہد وہدءَ اے اے ہمیں نالائقیں حرکت کتنت ، پہ کفر ونفاق ءَ مدام پیش پیش ات آیا ایشی ءِ بابت ءَ حق تعالیٰ ءَ فرمان نہ کتگ کہ اِسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ اَوۡ لَا تَسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ اِنۡ تَسۡتَغۡفِرۡ لَهُمۡ سَبۡعِيۡنَ مَرَّةً فَلَنۡ يَّغۡفِرَ اللّٰهُ لَهُمۡ ۔ واجہ ءَ ارشاد فرمائینت اے عمرؓ منا چہ استغفارءَ مہن کنگ نبوتگ بلکیں آزاد دارگ بوتگ کہ استغفار بکناں یا مکناں آخدا ءِ فعل انت کہ اشان ءَ معاف مکنت یعنی پہ اشانی حق ءَ منی استغفار دیوک مبیت (اشانی حق ءَ نفع مدنت ممکن انت پہ دگرانی حق ءَ منی اے عمل کار آمد ثابت ببیت ایدگہ مردم چہ درستاں مستریں دشمن ءِ حق ءَ واجہ پیغمبرءِ اے مزن تصدق وزیادہیں شفقت ءَ گندان ءَ اسلام وپیغمبر اسلامءِ شیدائی بہ بنت چنانچہ ہنچوش بوت) ماں صحیح بخاری ءِ روایت ءَ واجہ ءَ فرمان کت کہ اگر من زانتیں کہ چہ ہفتاد برءَ زیات استغفار کنگ ءَ چہ آئی ءِ مغفرت بیت کنت تو من چہ ہفتاد برءَ زیات استغفار کنگت ۔ چوش بگوش ماں اے جملہ ءَ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ خبر دارکت کہ چو حضرت عمرؓ واجہ ءَ ہم ماں آئی ءِ حق ءَ استغفارءَ بے فائدہ زانتگت فرق ایقدر انت کہ حضرت عمرؓ ءِ نظرءَ ماں بغض فی اللہءَ

تَّجَعَكَ اللّٰهُ اِلٰى طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فَاسْتَاْذَنُوْكَ لِلْخُرُوْجِ

واپس بیارت ترا اللہ یک جماعتے ءِ نیمگ ءَ چہ آیاں ف پدا اجازت بلوٹنت چہ تو پہ درکپگ ءَ

فَقُلْ لَّنْ تَخْرُجُوْا مَعِيَ اَبَدًا وَّلَنْ تُقَاتِلُوْا مَعِيَ عَدُوًّا ؕ اِنَّكُمْ

بگوش ہچبر درنکپیت گوں من کدی و ہچبر جنگ مکنت منی ہمراھی ءَ گوں ہچ دشمنے ءَ۔ شما وَ

رَضِيْتُمْ بِالْقُعُوْدِ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوْا مَعَ الْخٰلِفِيْنَ ﴿۸۳﴾

راضی بوتت پہ نندگ ءَ اولی برا نوں بنندیت گوں پشت کپتگیں مرداں ف۲

وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّاتَ اَبَدًا وَّلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهٖ ؕ

و نماز مواں پہ یکے ءِ سرا چہ اِے منافقاں کہ بمریت کدی۔ و موشت آئی ءِ قبر ءِ سرا ف۳

اِنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَمَاتُوْا وَهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿۸۴﴾ وَ

آوَ منکر بوتنت چہ اللہ ءَ و چہ آئی ءِ رسول ءَ و آمرتنت پہ نافرمانی ءِ حالت ءَ ف۴ و

لَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ ؕ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّعَذِّبَهُمْ

ماں حیرانی ءِ تہا دور مدینت ترا آیانی مال و اولاد دگہ ہچ نہنت بجز چہ اِشیا کہ اللہ لوٹیت کہ آیاں عذاب بکنت

بِهَا فِى الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿۸۵﴾ وَاِذَآ اُنْزِلَتْ

پہ ہمے چیزانگی ماں دنیایا و دربکپیت آیانی نفس و آماں کفر ءِ حالت ءَ انت ف۵ و وقتیکہ نازل بیت

سُوْرَةٌ اَنْ اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَجَاهِدُوْا مَعَ رَسُوْلِهِ اسْتَاْذَنَكَ

سورتے (پہ اے مطلبءَ) کہ ایمان بیاریت پہ اللہ ءَ و غزا بکنیت گوں آئی ءِ رسول ءِ ہمراھی ءَ رخصت لوٹنت چہ تو

اُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوْا ذَرْنَا نَكُنْ مَّعَ الْقٰعِدِيْنَ ﴿۸۶﴾

ہستگاریں مردم چہ آیاں و گوشنت کہ بل مارا کہ بیشت بجیں گوں پشت کپتگیں مرداں

رَضُوْا بِاَنْ يَّكُوْنُوْا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿۸۷﴾

وش بوتنت کہ بنندنت ہور پشت کپتگیں جنینانی ف۶ و مہر جنگ بوتگ پہ آیانی دلاں نوں آ نفہمنت ف

لٰكِنِ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ جٰهَدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ؕ

لیکن رسول و ہماکساں کہ ایمانش آرتگ گوں آئیا، غزا ایش کت پہ وتی مالاں و جاناں

جوش ءَ ذھن ءَ بہ ہے لقطہ ءِ کار مزکتگت و واجہ نبی کریم ءَ چہ میت ءِ فائدہ سرسندا ءِ تمام پیغمبرانہ شفقت ءِ اظہار و زندگانی ءِ فائدہ ءِ خیال داشتگت لیکن آخر کار وحی الٰہی وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّاتَ اَبَدًا وَّلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهٖ ءَ صاف صاف منافقانی جنازہ ءِ نماز وانگ یا آیانی کفن دفن ءِ گردارانی وغیرہ ءِ نہا ہزور ءَ بالکل ممانعت کت پرچاکہ چرے رہ بندءِ منافقانءِ دل لٹی و مومنانءِ دلپروشی بوگ ءِ احتمال اَت چہ ہما وھدءَ بگر واجہ نبی ءَ یک منافقے ءِ ہم جنازہ ءِ نماز نہ وَنت۔ ف۴ اِے ہما منافقانی بابت ءَ اِنت کہ آیاں ماں غزوہ تبوک ءِ شامل نبوتنت یعنی منافقیں مردم ءِ احوال ایشنت کہ بدی و عیب ءِ کار کنگ ءَ چہ وشنود بنت چہ نیکی ءِ بدل بوانءَ دور تچنت۔ و جوشکہ پیش ءَ بیان بوت و گوں ہورءِ توارش جنت چشیں قوم ءَ گوں نبی ءِ استغفار ءَ ہچ فائدہ حاصل بیت چرداگنہ گار و بداعتقادی ءِ میان ءَ فرق معلوم بیت چشیں کہ تمام گناہ اِنت کہ چہ پیغمبر ءِ بخشاینگ ءِ بخشگ مبیت وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ جَآءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا ۝ (النساء رکوع ۹) ولیکن بداعتقاد ءِ پیغمبر ءِ ہفتاد بر ءِ استغفار فائدہ ندنت۔ ف۵ منافقاں وت ماں وتا یکدگرے ءَ گوشتگنتش و یاگوں لھتیں مومنانش گوشتگت تانکہ اشانی دل نزور بہ بنت۔ ف۶ یعنی اگر اشاں بزانتیں تو خیالش کتگت کہ چہ اِدءِ گرمی ءَ و تارار دیانءَ ہما گرمی ءِ نیمگ ءَ سرگیتگنت آ بازیات سک ترنت اِسے و اہما مثال بوت کہ چہ رِوناب ءَ تچان ءَ آس ءِ باہوٹ کپے بہ بیت ماں حدیث ءَ اِنت کہ جہنم ءِ آس دنیا ءِ آس ءَ شصت و نُہ درجہ گیشترا اِنت نعوذ باللہ منہا۔ ف۷ یعنی چنت روچ پہ وتی کتگیں کاراں وشنود بہ بئیت و بگندایت پدا بہ اِسے کارانی سزاءَ مدامیگی ءَ گریوگ انت۔ ۱۲

ہمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ واجہ ماں تبوک ءَ اَت و منافق ما مدینہ ءَ۔ ممکن اَت کہ لھتیں منافق چہ نبی ءِ واتری ءَ پیش مرگ ءَ گور انبار نکبنت پمشکا اِلٰى طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فرمان کت ف۲ یعنی اگر نوں اِے مردم کتام دگہ غزوہ ءِ ءَ روگ ءِ اجازت ءَ بلوٹ انت تو شما اشان ءَ بگوش اِنت کہ بس! شمے شیری و بہادری ءِ راز ترکت۔ و شمے دلانی احوال اول سرءَ ظاہر بوت نہ شما نوں کدی بہ مئے ہمرائی ءَ درکپیت کت کن اِت و نہ اسلام ءِ دشمنانی مقابلہ ءَ وتی بہادری ءِ جوہراں پیش داشت کت کن اِت۔ لہذا نوں شمارا ہچ تکلیف کنگ ءِ ضرورت نہ انت گوں جنین آدماں، زھگاں، لنگاں و نزوریں مرداں لوگان ءِ پتراں بہ بئیت و ہما چیز ءَ کہ اول سرءَ بہ وت پسند کرتگت۔ بہتر اِنت کہ بہ ہما داورءَ بمراِت تانکہ خدا ءِ عذاب ءَ بہ شتری ءِ سرا بچش اِت۔ ف۳ یعنی پہ دعاء و استغفار ءِ یا پہ دفن ءِ بند و بست ءَ ف۴ اِے آیت عبداللہ بن اُبیّ ءِ واقعہ ءِ پد نازل بوت چوشکہ پیش ءَ مفصل بیان ہم بوت چرے آیت ءَ بعد منافقان ءِ جنازہ ءِ نماز ءِ وانگ پہک ممنوع بوت امیرالمومنین حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ بہ احتیاط ءِ ردا ہما شخصے ءِ جنازہ ءِ نماز وانتگی کہ ماں آئی نماز ءَ حذیفہ گوں بوتگت۔ پرچاکہ واجہ نبی اشی ءَ را منافقانی ناماں یک یک ءَ گوشتگت ہمے ردا اِے واجہ ءِ لقب صاحب سرّ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قرار گیت۔
ف۵ چار رکوع پیش ہمے بیان ساری ءَ گوشتگ آئی فائدہ ہمو دا بوان اِت۔ ف۶ یعنی قرآن ءِ کتام سورت و ہدیکہ خبردار کنگ بیت کہ بہ سرجمی ءَ گوں خلوص و یقین ءَ ایمان بیارات کہ آئی مستریں اثر ہمے ظاہر بوتیں کہ پیغمبر اسلام ءِ ہمراھی ءَ بہ خدا ءِ راہ ءِ جہاد بکننت بلے اِے منافقاں جان ءَ دزگ بنا کننت و چریشاں شتنگ و چہ زورہم دروغیں عذر تراشان ءَ اجازت طلب کنگ ءَ کاینت کہ واجہ اگر مارا ھمیدا ماں مدینہ ءَ جنگ ءِ اجازت بدے۔ چوش بگوش کہ گوں مزن بے غیرتی و بے شرمی ءَ پرشیءَ راضی اَنت کہ جنگ ءِ باترس ءِ نام ءَ اشکنان ءَ خانہ نندوکیں جنینانی ہیماں ماں لوگاں بنند بنت۔ البت وھدیکہ جنگ وغیرہ ءِ خطرہ باقی نہ بیت و امن و ایمنی ءِ زمانہ بہ بیت تو چیراں ءَ گرگ و جومفراض ءَ زبان ءَ کار بند ءِ توکءَ چہ درستاں دیما ترانت فَاِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ تَدُوْرُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِيْ يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۚ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوْكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ (الاحزاب رکوع ۲) ف۷ یعنی کذب و نفاق، نکول عن الجہاد و تخلف عن الرسول ءِ شامت ءَ چہ اشانی دلانی سرا مہر جنگ بوتگ کہ نوں زندیں زندیں عیب ہم اشان ءَ عیب نظر ءَ نیاینت و گوں مزن بے غیرتی و بزدلی ءَ شرمندگی ءِ بدل گل و تہل ظاہر کننت۔ ۱۲

وَاُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْخَيْرٰتُ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۸۸﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ
وپہ ہمشانت ہرپہمیں نیکیاں دہمشانت رستگیں پہ مراداں تیار کتگ اللہءَ پہ آیاں

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ ذٰلِكَ الْفَوْزُ
باغ کہ رُنبنت چہ آیانی چیرا جُو، ہمیشہ مانت ماں آیانی تہا ہمیشنت کامیابی

الْعَظِيْمُ ﴿۸۹﴾ وَجَاۗءَ الْمُعَذِّرُوْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَ
مزنیں ف۱ وآتکنت عذرآروکیں مردماں چہ صحرانشیناں تاکہ آیانءَ رخصت برسیت و

قَعَدَ الَّذِيْنَ كَذَبُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۭ سَيُصِيْبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ
نشتنت ہماکہ دروغش بتگت گوں اللہءَ وگوں آئیءِ رسولءَ۔ زوت رسیت ہمائیءَ کہ کافرنت چہ آیاں

عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۹۰﴾ لَيْسَ عَلَي الضُّعَفَاۗءِ وَلَا عَلَي الْمَرْضٰى وَلَا عَلَي
دردیں عذاب ف۲ نیستنت پہ کمزورانی سرا و نہ بیمارانی سرا و نہ پہ

الَّذِيْنَ لَا يَجِدُوْنَ مَا يُنْفِقُوْنَ حَرَجٌ اِذَا نَصَحُوْا لِلّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ۭ مَا
ہمایانی سرا کہ نیست آیانی گورا چیزے کہ خرچ بکننت گناہے وقتے کہ آیانی دل بیت پہ اللہءَ و آئیءِ رسولءَ

عَلَي الْمُحْسِنِيْنَ مِنْ سَبِيْلٍ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۹۱﴾ وَّلَا عَلَي
نیستنت پہ نیکوکاراں سرا ہیچ الزام کنگءِ ہیچ راہے واللہ بخشوکنت مہربان انت ف۳ و نہ پر آیانی

الَّذِيْنَ اِذَا مَآ اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ اَجِدُ مَآ اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ ۠
سرا وقتیکہ تئی گورا آتکنت تاکہ تو آیانءَ سوار بکنے تو گوشت کہ نیستنت منی کرّا ہیچ اولاکے کہ من شمارا سوار بکناں آئیءِ سرا

تَوَلَّوْا وَّاَعْيُنُهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا اَلَّا يَجِدُوْا مَا يُنْفِقُوْنَ ﴿۹۲﴾ ۭ
گڑا آ پچترتنت وچہ آیانی چماں ارس رُنبنت چہ ہے غمءَ کہ نیست آیانی کرّا چیزے کہ خرچ بکننت ف۵

اِنَّمَا السَّبِيْلُ عَلَي الَّذِيْنَ يَسْتَاْذِنُوْنَكَ وَهُمْ اَغْنِيَاۗءُ ۚ رَضُوْا بِاَنْ
میارے کنگءِ راہ خاص پہ ہماکسانی سرا انت کہ رخصت لوٹنت چہ تو (پہ نندگا) وآ مالدارنت راضی بوتنت پہ اے

يَّكُوْنُوْا مَعَ الْخَوَالِفِ ۙ وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰي قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۹۳﴾
کہ بندنت ہور پُشت کپتگیں جنیناں و مہرجت اللہءَ پہ آیانی دلاں نوں آ نزانن ف۶

ف۱ منافقانی مقابلہءَ اِداِ اخلاص دار وکیں مؤمنانی بیان انت کہ بجارات! خداءِ وفادارین بندہ ایش انت کہ پہ آئیءِ راہءَ وتی جان و مالءِ خرچ کنگءَ ہچ چک پدنہ بنت۔ خطرہءِ ہر پہمیں موقع بہ بیت پہ اسلامءِ حمایت و پیغمبر اسلامءِ ہمراہیءَ مدام تیار او شتوک انت اگر پہ چُشنیناں کامیابی وکامرانی نہ بیت گڈا پہ کئیءَ بیت۔ ف۲ یعنی چوشکہ ماں مدینہءِ نندوکاں منافق ہم ہست انت و مخلصیں ہم ہچے وڑءَ دیہاتءِ بدووانی تہا ہمک پیمے مردم ہست انت چراپاں اِداِ دوقسمانی ذکر فرمائینت۔ مخلصیں دیہاتی مردمانی ذکر اے رکوعءِ گڈسرءَ ماں وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ الخ ءَ کیت۔ اِداِ دیہاتءِ نندوکانی دو جماعتانی ذکر انت (معذورن (۲) قاعدون) چراپاں اوّلی جماعت (معذورون) ءِ مصداقءِ ردا پیشی مفسرا اختلاف دارنت کہ آیا چریشیءَ مراد دروغ بندوکیں نیمون کنوکیں منافق انت یا راستیءَ عذر کنوکیں مسلمان کہ آ درحقیقتءَ چہ جہادءِ شرکت معذور انت اگن اوّلی شق اختیار کنگ بہ بیت تو ماں آیتءَ منافقانی دوقسمانی بیان بیت "معذورون" وا ہماکس تو ننت کہ آیاں نفاقءِ باوجود محض ظاہری رسمءِ تمام کنگءِ ردا دروغیں حیلہ سازانءَ جداواجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اجازت اِش طلب کتگت وچہ "قاعدون" ءَ ہما منافق مراد انت کہ آیاں اول سرءَ ماں اسلام یارگءِ دعویٰءَ دروغ اِش بست پدا خبرداریءِ غرض اِش ہم نداشت جہادءِ نامءَ اشکنانءَ ماں وتی لوگاں نشتنت بلکل بے پرواہ وبیحیا بوانءَ پہ عذر کنگءَ ہم درانہ بوتنت اِے جاورءِ سرا سَيُصِيْبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ ہر دوئیں جماعتانءَ شامل بیت و معنی چوش بیت کہ ہرکس چہ دوئیں جماعتاں پہ کفرءِ سرا داں آخرءَ قائم پشت کینت پہ ہمایاں دردناکیں عذاب انت ہرکسءَ توبہءِ توفیق بیت آیاں ماں اے وعیدءِ چیرءَ داخل نہ بنت۔ واگن چہ "معذورون" ءَ مخلصین مؤمن مراد گرگ بہ بنت کہ آیاں بہ حق ودل معذور انت تو گڈا چہ "قاعدون" ءَ مراد منافق بنت و سَيُصِيْبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ءِ وعید تھنا بہ ہمایانی حقءَ بیت اولی جماعتءِ ذکر چوش بگوش عذرءِ قبول کنگءِ ردا بیت۔ ف۳ دروغیں عذر پیش کنوکانءِ رندا راستیں عذر دار وکانی بیان فرمائینیت۔ حاصل چوش انت کہ عذر واکدی شخصی بیت پہ وتی ذاتءَ لازم بیت مثلاً پیراں سریءِ کمزوری کہ آعادۃً گ کدی ہم چہ انسانءَ جدا بیت نہ کنت وکدی عارضی (ہدارکی)۔ پدا عارضی یا بدنی انت چوشکہ بیماری وغیرہ یا مالی چوشکہ تنگدستی وسفرءِ اسبابانی نقدان۔ چونکہ تبوکءِ غزوہءَ مزن دراجیں سفرءِ برگ ورسگی اَت پمشکا اولاکءِ نبوگءَ عذر ہم معتبر ومقبول فہمگ بوت۔ چوشکہ دیما پیدا کنت۔ ف۴ یعنی ہماکہ دراصلءَ معذور وبیوس انت اگن اشانی دل صاف بہ بنت وگوں خدا ورسولءَ راست وتچکیں معاملہ بکننت۔ مثلاً اگن وت شت کت نکننت تو رووکانی دلاں میرروش انت بلکیں داں اشانی وس برو اشاں پہ نیکی کنگ و وتی اخلاصءِ ثبوت پیش کنگ تیار بہ بنت۔ ماں جہادءَ شرکت نہ کنگءِ ردا بہ اشانی سرا ہیچ پہمیں الزام نیست اِنت گوں اِے وڑءِ مخصلیں مردماں اگن بشری تقاضا (لوٹ) ءِ ردا چیزے کوتاہی بہ بیت تو چہ حق تعالیٰءَ بخشش و مہربانیءَ امیت انت کہ درگذر کنت وبہل کنت۔ ف۵ سبحان اللہ! اداجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صحبتءِ برکتءَ صحابہ رضی اللہ عنہم ءِ دلانی تہا خداءِ عشق ہمنکر جاگہ کتگ اَت کہ آئیءِ مثالءَ دنیاءِ ہچ قوم وملتءِ تواریخ پیش کت نکنت۔ قدرت دار وکیں مالدارین صحابہءَ بجارات کہ جان و مالءَ گوں ہمک چیزءَ پہ خداءِ راہءَ قربانءَ تیار انت وگرانیں ءَ چہ گران ترین قربانیءِ وھدءَ گوں مزن جوش و واھگءَ دیما کنزان انت وکسےءَ قدرت نیست انت کہ مرےغمءَ گریوانءَ وتی مال وتی دلءَ جوڑ انت کہ مارا اینکر قدرت پرچا نہ بوت کہ آحقیقی محبوبءِ راہءَ قربان بوگءَ وتی جانءَ پیش کت بکنیں۔ ماں حدیث صحیحءِ روءَ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ مجاہدینءَ دیم گورکنانءَ فرمائینت کہ شماں مدینہءَ یک ھنچیں جماعتے پشت ءَ یلہ داتگ کہ آ ہر قدمءِ سرشے ثوابءَ شامل انت شما پہ خداءِ راہءَ ہر چ قدمے چست کن اِت یا جنگلےءِ راہءَ برّ اِت یا پہ یک جُہپےءِ سرا روان بئیت آ جماعت بروبہر موقعءَ گوں شما ہمراہ انت اِے ہما مردم انت کہ اشانءَ واقعۃً مجبوریاں پُشتءَ داشت وگوں شما اھتش نہ کت۔ حسنءِ مرسل روایت انت کہ اِے مضمونءَ بیان کنگءَ پد واجہءَ اِے آیت وَلَا عَلَي الَّذِيْنَ اِذَا مَآ اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ اَجِدُ الخ تلاوت فرمائینت۔
ف۶ یعنی قدرت وحیثیت دارگءِ باوجود چہ جہادءَ جانءَ دُزّ اَنت وگوں مزن بےشرمیءَ اِے شگانءَ قبول کننت کہ چوجنیں آ دماں دستءَ سنگہ مان کنانءَ ماں لوگاں بندنت۔ چہ گناہءِ مشقءَ انسانءِ دل ھنچوش مسخ وسیاہ تربیت کہ آ ئرا نیک و بدءِ درمیانءَ فرق کنگءِ ہچ تمیز باقی پشت نہ کپیت وھدےبےغیرتیءَ قبول کنانءَ یک شخصے اینکر گنوکی ظاہر بکنت کہ پشومانی وبش بش ورگءِ بدلءَ

يَعْتَذِرُوْنَ اِلَيْكُمْ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْ ؕ قُلْ لَّا تَعْتَذِرُوْا

عذر کارنت شُمے گورءَ وختیکہ شما واپس کائیت آیانی نیمگءَ، بگوش عذر میارِت

لَنْ نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّاَنَا اللّٰهُ مِنْ اَخْبَارِكُمْ ؕ وَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ

ما کدی باور نکنیں شُمے خبرءَ، مارا دَ خبر داتگ اللہءَ چہ شُمے حالاں۔ نوں گندیت اللہ شُمے کارءَ

وَرَسُوْلُهٗ ثُمَّ تُرَدُّوْنَ اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ

و آئیءِ رسول، پدا پچتر ینگ بِت ہماکسےءِ نیمگءَ کہ چیریں و ظاہریں خبراں زانت، پدا خبردار کنت شما را

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ لَكُمْ اِذَا انْقَلَبْتُمْ اِلَيْهِمْ

پہ ھر کارے کہ شما کُتگَت۔ ف۱ نوں اللہءِ قسمءَ ورنت شُمے دیما وختیکہ پچتر ِت دیم پہ آیاں

لِتُعْرِضُوْا عَنْهُمْ ؕ فَاَعْرِضُوْا عَنْهُمْ ؕ اِنَّهُمْ رِجْسٌ ؗ وَّمَاْوٰىهُمْ

تاکہ سر بگوزِت شما چہ آیاں، نوں شما سر بگوزِت چہ آیاں۔ بیشک کہ آ پلیتنت و آیانی جاگہ

جَهَنَّمُ ۚ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُوْنَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا

دوزخ اِنت پہ بدلیا وتی کُتگیں کارانی۔ ف۲ سوگند ورنت شُمے دیما تاکہ راضی بِبت شما

عَنْهُمْ ۚ فَاِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَرْضٰى عَنِ الْقَوْمِ

چہ آیاں۔ نوں اگر راضی بِبت شما چہ آیاں گُڈا اللہ وَ راضی نہ بیت چہ نافرمانیں

الْفٰسِقِيْنَ ﴿٩٦﴾ اَلْاَعْرَابُ اَشَدُّ كُفْرًا وَّنِفَاقًا وَّاَجْدَرُ اَلَّا

قومءَ۔ ف۳ صحرانشیناں کافر ترنت و منافق ترنت و لائق اَنت پہ اِے خبرءَ کہ

يَعْلَمُوْا حُدُوْدَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٩٧﴾

مزانت اللہءِ ہما (شریعتی) قانوناں کہ دیمی داتگنت پہ وتی رسولءَ ف۴ و اللہ زانوک و حکمت واجہ اِنت ف۵

وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يَّتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَّيَتَرَبَّصُ بِكُمُ

ولھتے چہ صحرانشیناں ہماکسانت کہ خرچ کنگءَ تاوانے حساب کنت و انتظار کنت پہ شما

الدَّوَآئِرَ ؕ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ ؕ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٩٨﴾ وَ

زمانہءِ گردشاں۔ پہ آیانی سرا بیت بدیں گردش۔ و اللہ اشکنوک و زانوک اِنت۔ ف۶ و

ف۱ یعنی تبوکءَ روانگیءِ وھدءَ منافقانءَ قسما قسمیں نمون پیش کُت۔ وھدیکہ شما پہ مدینہءَ واتر کن اِت تو ہما وھدءَ اِے مردم دروغیں عذر پیش کناں شمارا دلجمع کنگ لوٹنت و سوگند ورنت کہ واجہ ما پکا ارادہ داشتگت کہ گوں تو ہمراہ ببئیں مگر فلاں فلاں کاراں دزگٹ بوگءِ سببءَ ما بے وس بوتیں شما اِشانءَ بگوش اِت کہ دروغیں خبر جوڑ کنگءَ چہ ہچ فائدہ نیست۔ شُمے تمائیں عذر مفتیں و بیکار انت ما را حق تعالیٰءَ شُمے کذب و نفاقءِ باروءَ حال داتگ۔ گُڈا چونکائی ما شُمے بیکاریں خبرانءَ باور کت کنیں نوں گوستگیں قصہءَ یل دئیت دیمترءَ شُمے عملءِ رہ بند جاچ گِرگ بیت کہ شما وتی دعویٰءِ سرا بہ کتام حدءَ قائم بئیت شُمے راست و دروغ گُل وت ظاہر بیت بہر جاور ءَ چہ آ عالم الغیب و الشہادۃ ءَ ہچ راز و عمل یا نیت چیر بیت نہ کنت بہ ہمائی گورءَ درستانءَ روگی اِنت و آبد لہ دیگءِ وھدءَ شُمے ہر یکسانیں و مزنیں ظاہری و باطنی عملءَ ہچ کنان شُمے دیما ایر کنت و بہ ہما حسابءَ شمارا بدلہ دیگ بیت۔

ف۲ چہ تبوکءَ واترءَ پد منافقاں دروغیں سوگندورانءَ ہرچ عذرے پیش کتگت آئیءِ غرض ھمیش اَت کہ پیغمبر علیہ السلام و مسلمانانءَ چہ وتی قسم و چرپ زبانیءَ راضی و دلجمع بکننت تانکہ چہ واجہ پیغمبرءَ پہ آیاں ہچ ہمیں عتاب و ملامتے یا گرو چیلے مبیت مثل پیشءَ معاملہ ھنچو مشکوک بہ بیت کہ مسلمان گوں آیاں ھچ جہل و بُرزے مکننت۔ حق تعالیٰءَ فرمائینت کہ بھتر اِنت شما گوں اشاں جَہل و بُرز مکن اِت لیکن اِے چیشم پوشی و لا پرواھی راضی و دلجمع بوگءِ سرا نہ اِنت بلکیں آیانی پلیدی و ناشری ءِ سببءَ انت اِے مردم ہمنکر گندگ اَنت کہ اشانی پاک و صاف بوگءِ ہچ امیت پشت نہ کپتگ پمشکا اِے غلاظتءِ نہا دور جگل دیگ و چریشاں یک گوری اختیار کنگ بہتر اِنت خداوت گوں اشاں راہے روت

ف۳ اِشانی مزنیں کوشست ہمیش اِنت کہ گوں مکر و فریب و دروغءَ مسلمانانءَ گوش نود بکننت۔ بندِ جبرءَ اگر گوں چریں خبراں مخلوق راضی ببیت تو چون نفع رست کنت۔ وھدیکہ خدا گوں ایشاں راضی نہ بیت خداءِ دیما ہچ ڈولءِ دغابازی و چالاکی کاردات نہ کنت۔ چوش بگوش کہ اشانءَ خبردار کنگ بوتت کہ گوں ھر قومےءَ خدا راضی نہ بیت گُڈا ثابت قدمیں مؤمن چونکائی راضی بیت کننت پمشکا چہ دروغیں خبراں پیغمبر و آئی ہمراھاں و شنود کنگءِ خبط اشانءَ چہ وتی مغزءَ کشگ لوٹیت اگر گوں اشاں تغافل و چیشم پوشیءِ معاملہ کنگ بوت تو ایشی پریشیءَ دلیل نہ اِنت کہ مسلماں گوں اشاں و شنود و دلجمع اَنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ ھر کسءِ حال معلوم بہ بیت کہ منافق انت چہ آئیءِ جانبءَ تغافل روا اِنت ولیکن دوستی و محبت و نپاقی روا نہ انت۔

ف۴ داں ادا مدینہءِ منافق و اخلاص داروکیں مؤمنانی احوال بیان بوت۔ نوں چیزے حال ماں ڈیہاں نندوکیں بدوانی ذکر فرمائینت کہ ماں اشانءَ ہم بازیں مردم اَنت: کافر، منافق و مخلصیں مسلمان۔ چوشکہ ڈیہانی نندوکیں مردم قدرتی طورءَ عموماً تند ھیل و سکّیں تب داروک بنت (چوشکہ ماں حدیثءَ ہست مَنْ سَكَنَ الْبَادِيَةَ جَفَا۔ چہ علم و حکمتءِ دیواناں دُور جلگءِ سببءَ تہذیب و خوبیں اثر و علم و عرفانءِ روشنیءَ باز کم قبول کننت پمشکا اشانی کفر و نفاق چہ شہر بازارءَ نندوکیں کافر و منافقاں انگت سک تربیت۔ اشانءَ چوشیں موہ نرسیت کہ علم و زانت داروکیں مردمانی صحبتءَ نندانءَ دینداری و خوبیں رہ بندانی ہما قاعدہ و دستورءَ معلوم بکننت کہ آیانءَ خدا تعالیٰءَ بہ پیغمبر علیہ السلامءِ سرا نازل کتنت۔ علم و معرفت دراصل ہما چیز اَنت کہ آ انسانءِ دلءَ نرم کنت و جلوہ ناک جوڑ بکنتے ہر کس اینقدر ماں جاھلیءَ غرق اِنت لازمی انت کہ آیانی دل ہم سک بہ بنت و اشاں کفر و نفاقءِ ہر راہےءَ بگرنت مثل دلوت و رستراں کورکائی دیما روان بنت۔ اعرابءِ سنگدلیءِ احوال ماں بازیں حدیثاں اھتگ۔ ماں یک حدیثے ہست کہ یک اعرابیءَ گوں واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلمءَ عرض کت کہ شما وتی چکّاں بوسہ دئیت خداءِ سوگند اِنت کہ من کدی وتی چکّاں نہ چکتگنت۔ واجہ نبیءَ فرمائینت کہ من چے بکناں اگں خداءَ چہ تئی دلءَ وتی رحمت درکتگ۔ ف۵ یعنی آئیءِ علم بنی آدمءِ ہر یک طبقہءَ چپ و چاگرد کنوک انت گوں ہر یک طبقہءَ بہ آئی قوت و قابلیتءِ روءَ معاملہ کنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت "ماں اعرابءِ طبیعتءَ بے مُھکّی، خود غرضی و جاہلی سک زیات بیت پمشکا اللہ حکمتءِ خدا بندا اِنت۔ چرایاں آ مشکلیں کارءَ گرگ ہم نہ لوٹیت و بلندیں درجہ اِشش ہم نہ دنت۔ ف۶ یعنی ماں اعرابءِ منافقاں نہاکس ہم شامل اَنت کہ اگر کدی اشانءَ خداءِ راہءَ چیزے خرچ کنگ کپیت تو ھنچوش گوں بدلیءَ خرچ کننت گوشئے یک ملامے یا تاوانے ادا کننت۔ آیاں دنیگہ برشیءَ راہ چارنت کہ مسلماں ماں دنیاءِ کتام یک گردشےءَ گرفتار بہ بنت تو ما وتی و شنودیءَ ظاہر بکنیں آیاں اِے خبر نیست کہ آیانی وتی قسمت ماں گردشءَ اِنت۔ اسلام وا غالب و سربلند بیت و اے منافق ذلیل و رسوا بنت خدا ہر یکےءِ خبراں و دعایاں اشکنت آ معلوم دار اِنت کہ کئےءَ عزت و کامرانیءِ

ولہ ادا قرآن کریم ءِ معجزانہ اثر و نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تعلیم حیران کنوکیں جاورءِ پیش داشتگ کہ ماں ہے تُرند مزاج، سنگدل، سل ھیل و عادتیں بدواں کہ اشاں چہ وتی کفر و نفاق جاھلی و سرکشی ءِ سبب ءَ اِے قابل نہ اتنت کہ خداءِ سوج داتگیں ادب و دستوراں سر بہ بوگ بتون انت، و اجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تعلیم و قرآن کریم ءِ توارءَ ھنچیں عارف و اخلاص داروکیں نفر جوڑ کتنت کہ آیاں بہ مبدأ و معاد کل چیزانی سرا ایمان دارتت و بہ خداءِ راہ ءَ ہرچے خرچ کتنت خالص خداءِ قرب ءَ حاصل کنگ و و اجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دعاءَ زورگ ءِ ردا خرچ کتنت۔ حق تعالیٰ ءَ اشان ءَ بشارت دات کہ بیشک اِے کساں ماں وتی امیتاں حق ءِ سرا انت یقیناً ہما چیز الم ءَ آیانءَ دست کپیت کہ پرا ئی نیّت اِش کتگ (یعنی خداءِ قرب) و خدا ضرور اشان ءَ ماں وتی رحمتاں جاگہ دنت۔ پُشت کپیت و اجہ پیغمبر علیہ السلام ءِ دعاء آئرا وا اشاں گوں دتی گوشاں اشکننت وگوں چماں گندنت کہ وھدے کسے صدقہ ءَ زوریت وکیت حاضر بیت تو واجہ آئرا دعائے خیر دنت۔ واجہ ءِ دعاءِ برور دیم ہما رحمت و خداءِ قرب اِنت کہ آئیءِ وعدہ ساری ءَ کنگ بوتگ

ولہ صحرانشینیں مومنان ءَ چہ بد مناسب معلوم بوت کہ نامی ایں وخاصیں مومنانی ہم چیزے ذکر و بیان بہ بیت ہما مہاجراں کہ آیاں باں ھجرت ءَ اول سرءَ پیش کپگ ءِ شرف اِش حاصل کت و ہما انصارءَ کہ آیاں ماں نصرت ءَ پیش پیش بوتنت، غرض ہماکساں کہ اشاں ماں حق ءِ قبول کنگ و اسلام ءِ خدمت کنگ ءَ ہر قدر زیات ءَ چہ زیات بہر گپت۔ پدا ہماکساں کہ اشاں چہ وتی نکوکاری و نیکیں پنت ءَ ہما پیش رووکانی رندگیری اِش کت اِے کلّان ءَ درجہ بہ درجہ خداءِ وشنودی و حقیقی کامیابی حاصل بوت ھنچوش کہ اشان ءَ گوں سرجمیں وشدلی و دل ءِ پراھی ءَ حق تعالیٰ ءِ تشریعی احکام و تکوینی قضاءِ دیماوتی گردن جھل کُرتنت ہے پیما خدا اشان ءَ وتی رضا و وشنودی ءِ قبض ءَ دیان ءَ گوں بے شمار انعام ءَ شرفدار کرتنت۔

تنبیہ:۔ سلف ءِ مفسرانی اقوال ماں اَلسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ ءِ تعیین ءَ جدا جدا اِنت لھتین ءَ گوشتگ کہ چریشاں مہاجر و انصار مراد نت کہ اشاں چہ ھجرت ءَ پیش گوں اسلام ءَ شرفدار بوتنت لھتین ءِ نزیک ءَ ہماکس مراد اَنت کہ اِشاں ھردوئیں (کعبہ و بیت المقدس) قبلہانی نیمگ ءَ نماز وانتگ۔ لھتیں گوشیت کہ داں جنگ بدرءَ شامل بیوکیں مسلمان سابقین اولین انت۔ لھتیں داں حدیبیہ ءَ اسلام یاروکان ءَ اِشی ءِ مصداق قرار دیئت ولھتیں مفسرانی فکر ایش اِنت کہ تمام مہاجر و انصار و بھنا تانی مسلمان ورندءَ آیوکیں نسل ءِ اعتبارءَ سابقین اوّلین اَنت۔ مے خیال ءَ ماں اِے قولانی تہا چنداں تعارض نیست اِنت۔ سبقت و اولیت اضافی چیز اَنت یکیں شخص یا جماعت کسے ءِ اعتبارءَ سابق و دومی ءِ اعتبارءَ لاحق بیت کنت چوشکہ ما ماں فائدہ ءَ اشارہ ہم کت ہرکس یا جماعت بہ ہر درجہ ءَ سابق و اول بیت ہما قدرءَ رضائے الٰہی و حقیقی کامیابی ءَ حاصل کنوک بیت پرچاکہ چہ سبقت و اولیت ءَ رضا و کامیابی ءِ ہم باز درجات بیت کنت۔ واللہ اعلم۔

مِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا

چہ صحرانشیناں ہماکس اِنت کہ ایمان کاریت پہ اللہ ءَ و پہ قیامت ءِ روچ ءَ وخرچ کنگ ءَ را بازیں

يُنْفِقُ قُرُبٰتٍ عِنْدَ اللّٰهِ وَصَلَوٰتِ الرَّسُوْلِ ؕ اَلَاۤ اِنَّهَا قُرْبَةٌ

درجے حساب کنت اللہ ءِ گورا ورسول ءِ دعای خیر۔ دلگوش کن آ وَ مزنیں درجے

لَّهُمْ ؕ سَيُدْخِلُهُمُ اللّٰهُ فِیْ رَحْمَتِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۹۹﴾

پرایاں داخل کنت آیان ءَ اللہ ماں وتی رحمت ءَ۔ بیشک اللہ بخشوک و مہربان اِنت۔ ولہ

وَالسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِيْنَ

و اولیگیں پیشکپوکاں، چہ ھجرت کنوکاں (ماں اللہ ءِ راہ ءَ) و مدت دیوکاں وھماکساں کہ

اتَّبَعُوْهُمْ بِاِحْسَانٍ ۙ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَاَعَدَّ

آیانی پیروی اِش کت پہ نیکی۔ رضا بوت اللہ چہ آیاں رضا بوتنت آچہ اللہ ءَ و تیار کُت (اللہ ءَ)

لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِیْ تَحْتَهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَاۤ اَبَدًا ؕ

پرایاں اِے بہیں باغ کہ رُنبنت چہ آیانی چیرءَ جُو، چہ منند بنت ماں آیانی تہا ہمیشہ

ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿۱۰۰﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِّنَ الْاَعْرَابِ مُنٰفِقُوْنَ ؕۛ

ھمیشیں مزنیں کامیابی ولہ ولھتے چہ ہما صحرانشیناں کہ شے کرّ و گوران اَنت منافقنت

وَمِنْ اَهْلِ الْمَدِيْنَةِ ؔۛ مَرَدُوْا عَلَی النِّفَاقِ ۫ لَا تَعْلَمُهُمْ ؕ نَحْنُ

و لھتے چہ مدینہ ءِ مردماں ــ سرکش بوتگنت ماں منافقی ءَ ــ تو آیان ءَ درست نکنے۔ مااش

نَعْلَمُهُمْ ؕ سَنُعَذِّبُهُمْ مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّوْنَ اِلٰی عَذَابٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۰۱﴾

درست کنیں ولہ ما آیان ءَ عذاب دئیں دو برءَ پدا گردینگ بنت دیم پہ عذابے زنڈیں۔ ولہ

وَاٰخَرُوْنَ اعْتَرَفُوْا بِذُنُوْبِهِمْ خَلَطُوْا عَمَلًا صَالِحًا وَّاٰخَرَ

و دگہ لھتین اَنت کہ اقرار اِش کتگ پہ وتی گناھاں اوارِش کتگ یک نیکیں کارے گوں دگہ

سَيِّئًا ؕ عَسَی اللّٰهُ اَنْ يَّتُوْبَ عَلَيْهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۰۲﴾

بدیں کارے ءَ۔ امیدِ انت کہ اللہ معاف بکنت آیان ءَ۔ بیشک اللہ بخشوک و مہربان اِنت۔ ولہ

ع ۱۲/۱

ولہ چہ ساری ڈیہانی نندوکیں عربانی ذکر بوان و بدا کات ماں میانجی ءَ چہ مؤمنیں بدووان ءِ تذکرہ ءَ مہاجر و انصارءِ نیمگ ءَ کلام تر ینگ بوت نوں مرے آیت ءَ خاص مدینہ و آئیءِ چیپ و چاگرد ءَ نندوکانی بیان اِنت۔ یعنی لھتیں چہ مدینہ ءِ مردماں و آئیءِ اردگرد نندوکاں پہ نفاق ءَ ھیل اِش کتگ و پہ ھمیشی ءِ سرا ھٹّ اِش ھم کتگ لیکن آ نفاق ہمنکر جُہل و تہار اِنت کہ اشانی جاگہانی نزیکی و واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مزن فراست و ہوشیاری ءِ باوجود واجہ ءِ جرند چہ علامتاں گوں یکّائی ءَ بہ اِشانی نفاق ءِ سراسر کچ نہ وارت و سرپد نہ بوت۔ اِشانی تچک ورستیں حساب تھنا بہ خدائے علیم ءِ گورءَ اِنت۔ چوشکہ عام منافقانی علامت و نشان۔ چہرہ بند و ساز و جبر و حال ءَ مردم ءَ اشان ءَ زانتگت (وَلَوْ نَشَآءُ لَاَرَيْنٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيْمٰهُمْ ؕ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِیْ لَحْنِ الْقَوْلِ) اِشانی نفاق ہمنکر بہ جُہلانکی ءَ سر بوتگ کہ اِے قسمیں ظاھری علامت اِشانی پردگ ءَ پاشک کت نکننت۔

ولہ مستریں عذاب دوزخیگنت اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ فِی الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ (نساء رکوع ۲۱) چریشی ءَ پیش کم چہ کم دو برءَ ضرور ماں عذاب ءَ گرفتار کنگ بنت قبرءِ عذاب دومی ھما عذاب اِنت کہ آماں ہے دنیاوی زندءَ بہ آئیءِ سرا بیت مثلاً ابن عباس ءِ یک روایتے ءِ روءَ واجہ نبی ءَ جمعہ ءِ روچ ءَ منبرءِ سرا وشتنان ءَ تقریباً سی وشش مردمان ءَ نام بنام تواریت و فرمائینت اُخْرُجْ فَاِنَّكَ مُنَافِقٌ یعنی تو منافقے یے چہ مسجدءَ درابرو۔ اِے رسوائی یک ہمیں

خُذۡ مِنۡ اَمۡوَالِهِمۡ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمۡ وَتُزَكِّيۡهِمۡ

بگر چہ آیانی مالاں خیرات ءَ واکہ پاک وصاف بکنے آیاں

بِهَا وَصَلِّ عَلَيۡهِمۡ ؕ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَّهُمۡ ؕ

پما خیراتیگی و دعای خیر بکن پرایاں۔ بیشک تئی دعا تسلی ءِ سبب اِنت پرایاں۔

وَاللّٰهُ سَمِيۡعٌ عَلِيۡمٌ ﴿١٠٣﴾ اَلَمۡ يَعۡلَمُوۡۤا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقۡبَلُ

وُ اللہ اشکنوک زانوک اِنت ۔ وا مگا آیاں نزانتگ اے کہ اللہ وت قبول کنت

التَّوۡبَةَ عَنۡ عِبَادِهٖ وَيَاۡخُذُ الصَّدَقٰتِ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ

توبہ ءَ چہ وتی بندیاں و گریت خیراتاں۔ و اے کہ اللہ وت اِنت

التَّوَّابُ الرَّحِيۡمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ اعۡمَلُوۡا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمۡ

توبہ ءِ قبول کنوک مہربان وٚ و بگوش کہ عمل بہ کن اِت پدا زوناگندیت اللہ شمے عملاں

وَرَسُوۡلُهٗ وَالۡمُؤۡمِنُوۡنَ ؕ وَسَتُرَدُّوۡنَ اِلٰى عٰلِمِ الۡغَيۡبِ

وآئیے رسول و مسلمان ۔ و زوتا گردینگ برگ بت ہماکسے نیمگ ءَ کہ چیریں

وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمۡ بِمَا كُنۡتُمۡ تَعۡمَلُوۡنَ ﴿١٠٥﴾ وَاٰخَرُوۡنَ

وظاھریں خبران زانت، پدا خبر دنت شمارا پہ ہر کارے کہ شما کتگت وٚ و دگہ لھتینے انت

مُرۡجَوۡنَ لِاَمۡرِ اللّٰهِ اِمَّا يُعَذِّبُهُمۡ وَاِمَّا يَتُوۡبُ عَلَيۡهِمۡ ؕ

کہ موقوف دارگ بوتگنت پہ اللہ ءِ حکم ءَ یا عذابش بدنت یا آیانی توبہ ءَ قبول بکنت۔

وَاللّٰهُ عَلِيۡمٌ حَكِيۡمٌ ﴿١٠٦﴾ وَالَّذِيۡنَ اتَّخَذُوۡا مَسۡجِدًا ضِرَارًا

و اللہ زانوک، حکمت ءِ واجہ اِنت وٚ و ہماکساں کہ بستش یک میتیے پہ ضرر دیگ ءَ

وَّكُفۡرًا وَّتَفۡرِيۡقًا بَيۡنَ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ وَاِرۡصَادًا لِّمَنۡ

وکفر کنگ ءَ و جدائی دور دیگ ءَ مسلمانانی درمیان ءَ و پاس جاہ ءِ اڈ کنگ ءَ پہ ہماکسے ءَ کہ

حَارَبَ اللّٰهَ وَرَسُوۡلَهٗ مِنۡ قَبۡلُ ؕ وَلَيَحۡلِفُنَّ اِنۡ اَرَدۡنَاۤ

جنگ کنگ ءَ انت گوں اللہ و آئیءِ رسول ءَ چہ پیسرا، و سوگند ورنت کہ بغیر چہ نیکی ءَ مارا

منزل۲

عذابے اَت یا پیش ءَ ماں ہمے سورت ءَ گوست کہ اشانی مال و اولادان ءَ حق تعالےٰ ءَ پہ اشانی حق ءَ عذاب جوڑ کُت (فَلَا تُعۡجِبۡكَ اَمۡوَالُهُمۡ وَلَاۤ اَوۡلَادُهُمۡ اِنَّمَا يُرِيۡدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمۡ بِهَا فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا الخ) یا چرایاں لھتیں ماں شُد و غیرہ زمینی و آسمانی آفتاں گرفتار بوان ءَ رسوائی ءِ مرگ ءَ مُرت اَنت یا اسلام ءِ بودناکی و سربلندی ءَ گندان ءَ زہر ورگ و دنتان درشگ، اِے ہم اشانی روح ءَ چو سوھان ءَ بروک اَت۔ منی خیال ءَ اِے کُل عذاب بہ "مرتین" ءِ ذیلی ءَ داخل انت و دو عدد یا واجہانی ءَ پہ شمار ءِ ردا انت چوشکہ ثُمَّ ارۡجِعِ الۡبَصَرَ كَرَّتَيۡنِ ءَ و یا چہ دو برءَ نوعی اثنینیت اِنت یعنی قبر ءِ عذاب و ہما عذاب کہ چہ مرگ ءَ پیش انت واللہ اعلم۔ وٚ چہ مدینہ ءِ نندوکیں مردماں اگن یک نیمگے اِے منافق و سرکشیں مردم انت کہ چہ وتی ناشری و گناہاں ماں نفاق ءِ پہ دگ ءَ چیر دیان ءَ آیانی سراگوں مُحکمی ھُٹ کنت تو دومی نیمگ ءَ لھتیں ہما مسلمانان انت کہ چریشاں بشری لوٹ ءِ روءَ یک خطا و قصورے پدرا بہ بیت تو پشومان بوان ہما دمان ءَ وتی گناہانی اعتراف ءَ کننت آیانی نیکی و بدی ہور تہور اَنت بدی و امثلاً ہمیش کہ عوامی جار ءِ باوجود واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دعوت ءِ سرا غزوۂ تبوک ءَ حاضر نہ بوت انت رند ترءَ پہ اِے غیر حاضری ءِ سرا چہ دل ءَ پشومان و افسوس ورگ و ظاہرًا و باطنًا توبہ کنگ و دگہ نیکیں عمل (نماز، روچگ، زکوٰۃ، حج یا ماں دگہ غزوات ءَ شریک بوگ وغیرہ) سرجمی ءَ تمام کنگ اِے کُل ہاں آیانی نیکی ءِ لڑ ءَ شامل انت جُنیں واجہان ءَ حق تعالےٰ ءَ پہل کنگ ءِ امیت دیائینتگ۔ مفسّراں نبشتہ کُرتگ کہ اِے آیت حضرت ابولبابہ و آئی ءِ چنت ہمراہانی حق ءَ نازل بوت کہ اشاں ایوک چہ وتی سستی و جان دُزّی ءِ رِداماں تبوک ءَ شریک نہ بوتگنت بلے وھدیکہ اِشاں معلوم بوت کہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم چہ تبوک ءَ واتر بوتگ تو اشاں گوں سکیں پشومانی ءَ وتی جندان ءَ گوں مسجد ءِ ستونان بست و سوگندش وارت کہ داں واجہ نبی کریم صلے اللہ علیہ وسلم اِے گناھگار و قیدیاں معاف کنان چہ وتی مبارکیں دست ءَ اشان ءَ نہ بوجیت اشاں ہمے وڑ ءَ بستگیں جا ورءَ اوشتوک بنت۔ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اِے احوال ءَ گندان ءَ فرمائینت واللہ دانکہ خدا پہ اِشانی بوجگ ءَ حکم مکنت من نتونان کہ اشان ءَ ببوجاں۔ آخر ہمے آیت نازل بوت۔ گڈا واجہ ءَ اشان ءَ بوتک و توبہ ءِ قبولی ءِ مژدہ دات۔ گوشنت کہ اشاں بوجگ ءَ پد توبہ ءِ سرجمی ءَ رِدا چیزے مال زُرتش و واجہ ءِ خدمت ءَ پہ صدقہ ءَ پیش کت۔ اِے رِدا دیمی آیت نازل بوت۔ ۱۲

(ہمے صفحہ ءِ فوائد) وٚ لھتیں واجہاں چہ صَدَقَةً ءَ زکوٰۃ مراد گپتگ۔ لیکن اگن اِے لفظ پہ عمومی معنیٰ ءَ کار مرز کنگ ببیت تو گڈا اِے لفظ زکوٰۃ و نفلی صدقہ وغیرہ درستان ءَ شامل بیت کہ اِے پیما شرتر و بہتر اِنت۔ اکثر روایتانی روءَ اِے آیت ہما واجہانی حق ءَ نازل بوتگ کہ معافی ءَ پد توبہ ءِ سرجمی ءِ رِدا صدقہ زوران ءَ حاضر بوتگنت چوشکہ صنوں ماں ہمے گوستگیں فائدہ ءَ بیان بوت۔ وٚ چہ توبہ کنگ ءَ گناہ معاف بیت یعنی پہ آئی ءِ سرا گوں گرفت پشت نہ کپیت ولیکن اِے ردا یک پیمیں روحانی بش بش (کدورت) و تاریکی وغیرہ کہ گناہ ءِ طبعی اثر انت ہمے ممکن اِنت کہ پشت بکپنت کہ اشاں خصوصًا صدقہ و نیکیں کارانی کنگ ءَ چہ دور بنت ہمے سبب ءَ گوشت کنیں کہ صدقہ چہ گناہانی اثر ءَ پاک و صاف کنت و مالانی برکت ءَ باز کنت (زکوٰۃ ءِ لغوی معنی اِنت نما یعنی گیش بوگ) و یک مستریں فائدہ ءُ ماں صدقہ کنگ ءَ ایش اَت کہ صدقہ کنوکاں واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ دعا دا تگ انت کہ چریشی ءَ صدقہ کنوکانی دل وَ دیتگت و سکون و دل جمعی اَش رستگت بلکیں واجہ ءِ دیما دعا ءِ برکت ءِ اثر داں دیوک ءِ اولاد در اولاد ءَ سر بوتگت ھنوں ہم ائمہ ءِ گورءَ مشروع انت کہ ہرکس صدقہ بیاریت مسلمانانی امام نبی ءِ وارث ءِ حیثیت ءَ پرائی دعا بکنت۔ البت جمہور ءِ گوشگ ءِ روءَ لفظ صلوٰۃ ءَ کار مرز مکنت کہ آ پیغمبر ءِ مخصوص حق اَت۔ وٚ یعنی توبہ و صدقات ءِ قبول کنگ تھنا ماں خدا ءِ اختیار ءَ اِنت پہ چاکہ آ وت زانت کہ کئے گوں قلبی اخلاص و شرطانی قبول داری ءِ رعایت ءَ داران ءَ توبہ کت یا صدقہ دات چنانچہ ساری ءَ لھتیں ءِ سرا عتاب بوتگ کہ پہ مدامیگی چرایاں زکوٰۃ گرگ بند کنگ بوت و منافقان ءِ صدقات مردود قرار دیگ بوت و پہ آیانی حق ءَ دعا و استغفار ہم بے سیت پیش دارگ بوت بلکیں نہن کنگ بوت کہ اشانی جنازہ ءِ نماز ءَ ہم موان اِت بکانی کہ ادا ذکر انت آیانی توبہ ءَ قبول کت و صدقات ءِ قبول کنگ ءِ حکم دیگ بوت و اے ہم کہ واجہ نبی پہ اشانی حق ءَ (حیًّا و میّتًا) دعا بکنت۔ وٚ یعنی چہ توبہ وغیرہ ءَ گوستگیں خطا معاف بوتنت بلے دیم ترءَ چارگ بیت کہ شما داں کتام حد ءَ وتی راستی و دین ءِ سرا محکمی ءِ ثبوت ءَ پیش کن اِت۔ ماں اِے جہاد ءَ کوتاھی بوت تو دیم ترءَ دگہ جہاد ہم بنت

دو قسم اتنت گیشتر ہما اتنت کہ اشانءِ وھدے واتری ءِ حال سر بوت وتاراگوں مسجدءِ ستوناں بست کہ اشانی ذکرماں پیشی آیتءَ
بوت ایوک ءِ چریشاں سہ مردمانی ہما جماعت اَت کہ اشاں وتارا نہ گوں مسجدءِ ستوناں بست وڈنہ ہچ قسمءِ عذرو معذرت اِش پیش کت. بس ہرچ واقعہ ئے بوتگت ہرچ کوتاہی ئے چریشاں
بوتگت آیرا صاف صاف کمی وکیشیءَ بغیر واجہ نبیءِ خدمتءَ عرض کت۔ اِشانی بارہءَ اے آیت و آخَرُوْنَ مُرْجَوْنَ لِاَمْرِ اللّٰهِ الخ نازل بوت یعنی اشانی معاملہ تنگیءَ مھتل وارگ بوتگ
چند روچ پہ خداءِ حکمءَ راہ چار بیئیت۔ توری اشانءَ سزا بدنت یا بہل بکنت ہر چیکہ آئی علم و حکمتءِ لوٹے بیت ہما بیا کنت۔ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءَ داں حکم الہیءِ آیگءَ اشانءِ
ادب دیگءِ ردا مسلمانانءَ حکم دات کہ گوں اشاں ہچ تعلق و کارمدارات۔ داں پنجاہ روچ اشانی معاملہ ھنچوش مھتل مانت پدا اشانءَ معافی رست، اِشانی داستاں وہر سیئینانی نام و نشانءَ
بیان دیمی رکوعءِ گُڈ سرءَ بیداک اِنت۔ ۱۲ (ہمے تاکدیمءِ فوائد) ف۱ ساریءَ ہماکسانی ذکر اَت کہ چراباں سرظاھرءَ یک بدیں کارے بوت (تخلّف عن الجهاد) مگر اشانءَ
جوانیں عقیدہ و وتی خطاءِ منگءِ سرا معافی رست اِدا یک
ھنچیں جماعتےءِ بیان اِنت کہ اشاں سرظاھرءَ خوبیں کارے
کت (مسجدءِ بندگ) ولیکن بدیں عقیدہءِ ردا وبالے جوڑ بوت

اِلَّا الْحُسْنٰى ؕ وَاللّٰهُ یَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ۝۱۰۷ لَا تَقُمْ فِیْهِ
دگہ ارادہ نبوتگ۔ و اللہ گواھی دنت کہ آ دروغ بندنت وا مہ اوشت تو آئیءِ تہا
اَبَدًا ؕ لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى مِنْ اَوَّلِ یَوْمٍ
کدی۔ البتہ ہما مسیتے کہ آئیءِ بُنرد ایرکنگ بوتگ پہ پرہیزگاریءِ سرا چہ اولیگیں روچءَ
اَحَقُّ اَنْ تَقُوْمَ فِیْهِ ؕ فِیْهِ رِجَالٌ یُّحِبُّوْنَ اَنْ یَّتَطَهَّرُوْا ؕ
آلائق اِنت کہ تو ماں آئیءِ تہا بوشتے۔ ماں آئی تہا اِے ہمیں مرد اَنت کہ دوست دارنت پاک بوگءِ را
وَاللّٰهُ یُحِبُّ الْمُطَّهِّرِیْنَ ۝۱۰۸ اَفَمَنْ اَسَّسَ بُنْیَانَهٗ عَلٰى
واللہ دوست داریت ہماکساں کہ وتا پاک دارنت ف۲ ایا کسیکہ بُن ردی ایرکتگ وتی بنا یے پہ
تَقْوٰى مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَیْرٌ اَمْ مَّنْ اَسَّسَ بُنْیَانَهٗ
اللہءِ ترسءِ سرا و پہ آئیءِ رضامندیا، شرتر اِنت یا ہما کسیکہ بُن ردی ایرکتگ وتی بنایے
عَلٰى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهٖ فِیْ نَارِ جَهَنَّمَ ؕ وَاللّٰهُ
پہ رودے کرّ کاکہ لُمبگی کپگی انت پدا لُمبت کپت گوں آئیءَ ماں دوزخءِ آسءَ ف۳ و اللہ
لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظّٰلِمِیْنَ ۝۱۰۹ لَا یَزَالُ بُنْیَانُهُمُ الَّذِیْ
پہ راہءَ نہ پر بنیت ظالمیں قومءَ ف۴ ہمیشہ مانیت چہ آیانی بنا یا کہ آیاں
بَنَوْا رِیْبَةً فِیْ قُلُوْبِهِمْ اِلَّاۤ اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوْبُهُمْ ؕ وَاللّٰهُ
بستگ، شک ماں آیانی دلاں۔ مگر اِے کہ ٹکر ٹکر بنت آیانی دلاں۔ و اللہ
عَلِیْمٌ حَكِیْمٌ ۝۱۱۰ اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ اَنْفُسَهُمْ
زانوک، حکمتءِ صاحب اِنت ف۵ اللہءَ پہ بہا گپتنت چہ مسلماناں آیانی جان
وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ؕ یُقَاتِلُوْنَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ
و مال پہ اِے قیمتءَ کہ پرایاں بہشت اِنت۔ جنگ بکننت ماں اللہءِ راہءَ
فَیَقْتُلُوْنَ وَیُقْتَلُوْنَ ۫ وَعْدًا عَلَیْهِ حَقًّا فِی التَّوْرٰىةِ
رند ابکشنت و کُشگ بینت۔ راستیں وعدہ اِنت پہ آئیءِ (اللہءِ) سراناں توراتءَ

ع ۱۳ / ۱۱ / ۲

اِشیءِ قصہ چوش اِنت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءَ چہ مکہءَ ہجرت
کت واھت تو اول سرءَ چہ مدینہءَ دربنی عمرو بن عوفءِ
میتگءَ جل اِت۔ پدا چینت روچءَ رندماں شہر (مدینہ) ءَ
تشریف برت و مسجد نبوی بستی۔ ماں ہما میتگءَ کہ اودا
واجہءَ ساریءَ نماز وانتگت اودءِ مردماں مسجدے تیار کت کہ
گوں مسجد قباءِ نامءَ مشہور انت۔ واجہ زیات ترشنبہءِ
روچءَ اودا شتگت و دو رکعت نماز وانتگتی و مزن فضیلت
ایشیءِ بیان کرتگتی۔ لھتیں منافقاں لوٹت کہ ہیشی مردمانی
نندءِ ردا ہمانیءِ نزیکءَ یک دگہ لوگے مسجدءِ نامءَ بندیں
و وتی جماعتءَ جدا ماں آئیءَ بداریں و لھتیں صاف دلیں مسلماناں
چہ قباءِ مسجدءَ سندانءَ انگو بیاریں۔ درحقیقتءَ اِے
ناپاکیں تجویزءِ اصلی محرک یک شخصے ابو عامر راہب خزرجی اَت
چہ ہجرتءَ پیش اِے مردءَ نصرانی مذہبءَ اختیار کنانءَ
راہبانہ زندگی گوازینت۔ مدینہ و آئیءَ کرءِ گورءِ مردماں خصوصاً
قبیلۂ خزرجءَ آئیءِ زھد و درویشیءِ معتقد اَت و مزن
احترامش کت۔ واجہءِ آیگءَ چہ وھدیکہ ماں مدینہءَ ایمان
و عرفانءِ آفتاب ترپ اِت تو اِے ڈولیں درویشانی راز
پاشک بوت۔ آفتابءِ نورءِ دیماءَ دارین چراغءَ کئے
جُست کنت۔ ابو عامرءَ اِے نقشہ دیست چہ زھرءَ گوات
گیپت۔ واجہ پیغمبرءَ آیرا اسلامءِ دعوت دات و فرمائنتی
کہ من خالص ملت ابراھیمیءِ زرتگ و آورتگ، آئیءَ
دراینت کہ من چہ پیشءَ ہمیشیءِ سرا قائم اوں۔ بلے شما
چہ وتی طرفءَ ماں ابراھیمی ملتءَ آئیءِ خلاف چیز داخل
کتگنت۔ واجہ پیغمبرءَ گوں تندیءَ تردید فرمائنت آخر چہ ہمانی
زبانءَ دراھت کہ چہ ما ھر کس دروغ بندوک اِنت خدا
آیرا چہ وطنءَ دورءَ تہنا و غربت و بے کسیءِ موتءَ بکشیت
واجہءَ فرمائنت آمین۔ خدا ھنچوش بکنت۔ بدرءِ جنگءَ
پد وہدیکہ اسلامءِ ھنڈال محکم بوتنت و مسلمانانی بلند
اقبالی حاسدانی چماں کور اسک کنگا اَت، ابو عامرءَ اِشیءِ
برداشت نہ بوت۔ تچانءَ مکہءَ شت تانکہ مکہءِ کافراں آمادہ
بکنت کہ آیہ مدینہءِ سرا اورش بکننت۔ چنانچہ ماں اُحدءِ
جنگءَ گوں قریشءِ ہمرائیءَ آھت۔ چہ جنگءِ شروع
بوگءَ پیش دیما کنزانءَ انصار مدینہءَ کہ ماں جاہلیتءِ
دورءَ آئیءِ مزن منوک و معتقد اتنت دیم گور کنانءَ وتی نیمگءَ لیٹینگ لوٹت اِے احمقءَ چوش سرپچ نہ وارت کہ پیغمبرانہ کمالاتءِ دیماں آ گو ھنیں جادو چون اوشتات کنت۔ آخر انصارءَ کہ ساریءَ
آیرا راہبءِ لقبءَ توار پر دات گنتش، پیشہ دات او فاسقیں خداءِ دشمن! نتیءِ چمان ءَ خداکدی سر دمکنت آیا رسول خداءِ مقابلہءَ ما تراکمک کنیں۔ انصارءِ چشیں خشکیں پسہءِ اشکنگءَ پد
آیرا کمیں ہوش آھت و ماں جوشءَ آیانءَ دراینتی کہ اے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) آئندگ ہرچ قوم و قبیلہ ئے تئیءِ مقابلہءَ یاد کیت من بر و برآئیءِ ہمرائیءَ کناں۔ چنانچہ داں
حنینءِ جنگءَ ماں ہمک معرکہءَ ماں کافراں شامل بوانءَ گوں مسلماناں جنگی کت۔ ماں احدءَ چہ ہمیشیءِ ناشرءَ واجہءِ دیم مبارک ٹپی بوت دو ئیں صفانی میانجیءَ آئیءَ چیر کائے
لھتیں کل جنا ئینتگ اَت ہمو داواجہءِ دیمءِ ٹپی بوگ و مبارکیں دنتانانی شہید بوگءِ واقعہ پیش اھت۔ حنینءَ پد وھدے کہ ابو عامرءَ مار اِت کہ نوں عربءِ کتا تمیگ
طاقتے اسلامءَ زیر کنگ نتوینیت تو تچانءَ شامءِ ملکءَ سر بوت و مدینہءِ منافقانءَ یک کاگدے بشنتہ کتی کہ من گوں رومءِ معتبرءَ دپ کیانءَ یک زبردستیں
لشکرے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ مقابلہءَ یار وک آں کہ آ پیسر چہ چمءِ جنگءَ آئیءِ تماہیں منصوبیاں گوں خاکءَ آوار کنت و مسلمانانءَ پھکءَ تگتمال کنانءَ نیست و نابود کنت (العیاذ

بکپیں ماں ہور وسارتی وغیرہ ءِ بالخصوص ءَ دراہ وناتوانیں ودگہ حاجت منداں ءَ داں قباءِ مسجد ءَ روگ ءَ مشکل کپیت پمشکا اے مسجد
بندگ بوتگ تانکہ نمازیانی سہولت ببیت وقباءِ مسجد ءَ مردمان ءَ جاگہ ءِ تنگی ءِ شکایت ہم مبیت واجہ یک برے قدم رنجہ کنان ءَ اوداں بیئت ونماز بوانیت تو پہ بارکت و
سعادت ءِ سبب بیت اِے پمشکا کہ واجہ ءِ اِے طرز عمل ءَ گنداں ءَ لھتیں صاف دلیں مسلمان حسن ظن ءِ وجہ ءَ ماں اشانی لوپ ءَ گرفتار بہ بنت۔ واجہ کہ آ دھرءَ پہ
تبوک ءِ روگ ءِ پادی ماں رکاب ءَ اِنت، فرمائینت کہ اللہ ءَ اگن واھت تو واتری ءِ وھدءَ چوش بیت کنت۔ وھدیکہ واجہ چہ تبوک ءِ واتر بوان ءَ بالکل مدینہ ءِ نزیک
رست گڑا جبرئیل ءَ اِے آیتان ءَ زرت واھت کہ مرشان منافقانی ناپاکیں واھگانی رداحال دیان ءَ مسجد ضرار ءِ رازءِ پاشک کنگ بوت۔ واجہ ءَ مالک بن وخشم ومعن بن
عدی ءَ حکم دات کہ اِے جاگہ ءَ (کہ آئی ءِ نام پہ فریب ءِ بیگ ءَ مسجد ایر کنگ بوتگ) پروشان ءَ گوں زمین ءَ برابر بکننت، اشاں ہما دمان ءَ حکم ءِ پیروی کت وآجاگہ آس دیان ءَ گارد
گمسار کت۔ اِے بیما منافق وبدکاریں ابوعامر ءِ کل ارمان ماں دل ءَ پشت کپت انت وابوعامر وتی دعا وواجہ نبی ءِ آہین ءِ روءَ قنسرین (شام ءِ ملک) ءَ تہنا سکیں بے کسی ءِ
مرگ ءَ دچار کپت وبران بوت فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ۔
ماں آیت ءَ چہ مَنْ حَارَبَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ءَ مراد ہمے فاسقیں ابوعامر اِنت۔ ف۲ یعنی ماں اے مسجد ءَ کہ آئی ءِ بنیاد ایوک ءَ ضد، کفر ونفاق، اسلام دشمنی وخدا ورسول ءِ مخالفت ءِ ردا ایر کنگ بوتگ شما ماں آئی ءَ کدی پہ نماز ءِ نیّت ءَ مہ اوشتے۔ شمے نماز ءِ لائق ہما مسجد اِنت کہ آئی ءِ بنیاد چہ اوّلی روچ ءَ پہ تقوٰی وپرھیزگاری ءِ سرا قائم بوت (توری مسجد نبوی ببیت یا مسجد قبا) آئی ءِ نمازی چہ گناہ و ناشری وھمک پیمیں پلیتیاں دتی ظاہر وباطن ءَ پاک وصاف دارگ ءِ بند وبست کننت پمشکا خدائے پاک اشان ءَ محبوب داریت۔ ماں حدیث ءَ اِنت کہ واجہ پیغمبر ءَ یک برے چہ قباءِ مرداں جُست گپت کہ شما طہارت و پاکیزگی ءِ چونیں بند وبست کن اِت کہ حق تعالیٰ ءَ شمے پاکیزگی ءِ توصیف داتگ آیاں گوشت کہ پھوڑ ءِ استعمال ءَ بعد ما گوں آپ ءَ استنجا کنیں۔ یعنی ظاہری وباطنی طہارت ابید اِے مردم اِے نیمگ ءَ چہ دستور عادت ءَ زیات دلگوش گور کننت ووتا پاک وصاف دارنت۔ چریشی ءَ پدرا بیت کہ ماں آیت ءَ قباءِ مسجد ءِ ذکر اِنت ولیکن ماں لھتیں روایتاں صریح اِنت کہ چہ لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى ءَ مراد مسجد نبوی اِنت۔ عالماں ماں آ ردا مزن سرو چیر کتگ۔ باز اِے ردا شرح صحیح مسلم ءَ وتی ناقصیں رائے ظاہر کتگ وروایات تطبیق داتگنت کہ پٹ ولوٹ کنوک ہمودا دلگوش گور بکننت۔ ف۳ یعنی ہرچ کارءِ بنیاد تقوٰی، یقین واخلاص وخداءِ رضاءِ سرا بہ بیت آ مزن محکم د پائدار بیت بر خلاف اشی، ہرچ کارے ءِ بنا شک ونفاق ومکر وفریب ءِ سرا بہ بیت آ بہ وتی ناپائداری، بے تامی وبدیں انجام ءِ حساب ءَ ھنچوش اِنت چوشکہ یک جاگہے یک کھڈے ءِ کنارہ ءَ بندگ بہ بیت کہ کمیں زمین ءَ چنڈات یا آپ ءَ گور گندے جت تماہیں جاگاہ ڈریت وجھلگ ءَ ماں دوزخ ءَ روت ءُ کپیت۔ ف۴ یعنی بہ سر ظاہر ءَ یک نیکیں کارے ہم بکننت (چوشکہ مسجدے ءِ بندگ) چہ ظلم ونا انصافی ءِ نحوست ءَ کار شر نہ بنت۔
ف۵ "ریبہ" ءِ ترجمہ اداگوں "شبہ" ءَ کنگ بوتگ کہ چرائی مراد نفاق اِنت۔ یعنی اِے بدیں عمل ءِ اثر اِے بوت کہ پہ مدامیگی ماں اشانی دل ءَ (داناکہ مرگ اشان ءَ کپ کپ مکننت) نفاق قائم بیت چوشکہ ماں ہمے سورۃ ءِ ساری ءَ گوست فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِيْ قُلُوْبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهٗ بِمَآ اَخْلَفُوا اللّٰهَ مَا وَعَدُوْهُ وَبِمَا كَانُوْا يَكْذِبُوْنَ۔ لھتیں مترجماں ریبہ ءِ معنی کتگ "دل ءِ جنگ" یعنی ہرچ عمارتے اشاں بہ وتی ناپاکیں مطلب ءُ جوڑ کتگ ات گڑ حق تعالیٰ ءَ وتی پیغمبر ءَ سبب ءَ پدکنان ءَ آیانی سرجمیں پلیتیں غرضاں ختم کت۔ اِشی ءِ خیال مدام ماں اشانی دل ءَ مثل کنڈگ ءَ لگان بیت والراجح ھوالاوّل کما حکی ابن کثیر۔

وَالْاِنْجِيْلِ وَالْقُرْاٰنِ ؕ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِهٖ مِنَ اللّٰهِ
وانجیل ءَ وقرآن ءَ دکّے اِنت وفاکوک تر پہ وتی وعدہ یا چہ اللہ ءَ
فَاسْتَبْشِرُوْا بِبَيْعِكُمُ الَّذِيْ بَايَعْتُمْ بِهٖ ؕ وَذٰلِكَ هُوَ
نوں شادمانی بکنت پہ وتی ہے سودا یا کہ شما گوں آئی ءَ کتگ وہمیش اِنت
الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿۱۱۱﴾ اَلتَّآئِبُوْنَ الْعٰبِدُوْنَ الْحٰمِدُوْنَ السَّآئِحُوْنَ
مزنیں کامیابی ف۱ آ توبہ کنوک اَنت، بندگی کنوکاں شکرگزاراں روچگ داروکاں ف۲
الرّٰكِعُوْنَ السّٰجِدُوْنَ الْاٰمِرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَالنَّاهُوْنَ
رکوع کنوکاں سجدہ کنوکاں حکم کنوکاں پہ نیکیں کاراں ومنہ کنوکاں
عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحٰفِظُوْنَ لِحُدُوْدِ اللّٰهِ ؕ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۱۲﴾
چہ بدیں کارا ف۳ ونگہداروکاں پہ اللہ ءِ مقرر کتگیں حدّاں ف۲ وخوش خبری بدے تو مومناں ف۴
مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ يَّسْتَغْفِرُوْا لِلْمُشْرِكِيْنَ
لائق نہ اِنت پہ پیغمبر ءَ و پہ مسلماناں کہ بخشگ ءِ دعا بلوٹنت پہ مشرکاں
وَلَوْ كَانُوْٓا اُولِيْ قُرْبٰى مِنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُمْ
واگرچہ آیانی نزیکیں رشتہ دار بہ بنت رندچہ اے خبرءَ کہ ظاہر بوت پہ آیاں کہ آ
اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿۱۱۳﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ اِبْرٰهِيْمَ لِاَبِيْهِ
دوزخی انت ف۵ ونہ اِنت ابراہیم ءِ بخشگ ءِ دعاءِ لوٹگ پہ وتی پت ءَ
اِلَّا عَنْ مَّوْعِدَةٍ وَّعَدَهَآ اِيَّاهُ ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهٗٓ اَنَّهٗ عَدُوٌّ
مگر چہ وعدہ یے ءِ سبب ءَ کہ وعدہ ئی کتگت گوں آئی ءَ پدا وقتیکہ ظاہر بوت پہ ابراہیم ءَ کہ آ اللہ ءِ
لِّلّٰهِ تَبَرَّاَ مِنْهُ ؕ اِنَّ اِبْرٰهِيْمَ لَاَوَّاهٌ حَلِيْمٌ ﴿۱۱۴﴾ وَمَا كَانَ
دشمن اِنت گڑا چہ آئی ءَ بیزار بوت۔ بیشک ابراہیم مزنیں نرم دلے اوبارکنوکیت ف۱ و اللہ اے بیما
اللّٰهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا بَعْدَ اِذْ هَدٰىهُمْ حَتّٰى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَّا
نہ اِنت کہ گمراہ بکنت یک قومے ءَ، رندچہ وقتیا کہ پہ راہ ءَ ئے پرینتنت تاوقتیکہ ظاہر مکنت پرایاں ہما چیز

(ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ چریشی ءَ مستریں نفع دیوکیں تجارت ومڑاہ داریں کامیابی چے بیت کنت کہ مئے ادنائیں جان دفنا بیوکیں مال ءِ خداوند قدوس خریدار بہ بیت مئے جان ومال کہ آ درحقیقت ءَ ہمائی ءِ ملکیت ومخلوق انت محض گوں عمومی تعلق ءَ مئے نیمگ ءَ نسبت کنان ءَ "بیع" قرار دات کہ آماں عقد بیع ءَ مقصود بالذات بیت وجنّت ءِ وڑیں اعلیٰ تریں مقام آئی ءِ "ثمن" پیشداشت کہ اِے داں بیع ءَ رسگ ءِ وسیلہ اِنت۔ ماں حدیث ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت کہ ماں جنّت ءَ ہا نعمت بنت کہ اشان ءَ نہ چماں

دیستگ و نہ گوشاں اشکتگ و نہ کتام بشرے ءِ دل ءِ تہا اشانی خیال پیدا بوتگ۔ نوں خیال بکن اِت کہ جان و مال بہ نامیگی پہ نا مزدانت۔ اشان ءَ جنت ءِ ثمن جوڑ نہ کنت نہ چوش گوشت کہ حق تعالیٰ "بائع" و ما مشتری ایں۔ لطف و بخشش ءِ حد بوت کہ اِے ڈولیں ادنائیں چیزءِ (حالانکہ درحقیقت اِے ہم ھمائیگ اَنت) عوض جنت ءِ ہمیں لا زوال و قیمتی چیزءِ پہ مخصوص کت چوشکہ "بالجنۃ" ءِ جاگہ ءَ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ فرمان کنگ ءَ چہ ظاہر بیت ؎ نیم جان بستاند و صد جان دہد ؛ آنچہ در وہمت نیاید آں دھد۔ پدا اِے ہم چوش نہ اِنت کہ مۓ جان و مال خرید کنگ بوتنت تو فوراً اشان ءَ چہ مۓ قبضہ ءَ درکنگ بہ بیت ایوک ءَ اینکر مطلوب اِنت کہ وھدے موقع ءُ پیش بیئیت جان و مال بہ خداءِ راہ ءَ دیگ ءَ تیار بہ بیئیت بہ اشانی دیگ ءَ بخیلی مکنیں توری آ بزوریت یا مہ زوریت ہمائی ءِ گور ءَ ایر بکنیں۔ پمشکا فرمائینت یُقَاتِلُوْنَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ فَیَقْتُلُوْنَ وَیُقْتَلُوْنَ۔ یعنی مقصود بہ خداءِ راہ ءَ جان و مال ءَ حاضر کنگ اِنت رندءَ بکنیں یا کہ جنگ بہ بیئیں ماں ھردوئیں جاوراں عقد بیع سرجم بوت و یقینی پیما ثمن ءِ مستحق جوڑ بوتیں۔ ممکن اِنت کہ کسے ءِ دل ءَ وسوسہ ءُ پیدا بوتیں کہ معاملہ وابے شک بازسیت دیونک و فائدہ بخشوک اِنت لیکن ثمن نقد نزسیت، آئی پہ وات وَعْدًا عَلَیْهِ حَقًّا فِی التَّوْرٰىةِ وَالْاِنْجِیْلِ وَالْقُرْاٰنِ۔ یعنی شمے ثمن ءِ زرانی تاوانی ءِ خطرہ ہچ بر پیدا نہ بیت کہ واہیں خداءَ گوں مزن تاکید و کدّن ءَ پکائیں قبالہ نبشتہ کتگ کہ آئی ءِ برخلاف ممکن نہ اِنت آیا چہ خدا ہم کسے مستر صادق القول، راستباز و قول ءِ پکا بوت کنت ھجبر بوت نہ کنت پمشکا آئی ءِ دام ہم چہ دگرانی نقدءَ ہزاراں درجہ پختہ و بہتر بیت۔ پدا پہ مومناں وشنود بوگ و وتی قسمت ءِ سراٹھل کنگ ءِ چریشی ءَ شترتر کتام بوت کنت کہ وت رب العزت اشانی خریدار بہ بیت و گوں چشیں شان ءَ خریدار بہ بیت۔ عبداللہ بن رواحہ ءَ راست گوشت کہ اِے ہما بیع اِنت کہ چرائی ءَ بعد اقالہ ءِ ھچ صورت باقی دارگ مانہ لوٹیں۔ حق تعالیٰ چہ وتی فضل ءَ چو مۓ پہمیں ناتواناں ہم بہ اِے مومناں ءِ زمرہ ءَ مۓ حشر ءَ بکنت، آمین۔ ف۲ لھتیں ءَ چہ "سائحون" ءَ روچگ دارو ک مراد گپتگ اَنت پرچاکہ روچگ دارو ک چہ ورد و نوش و غیرہ لذتاں و وش واریاں بے تعلق بوان ءَ روحانی مدارج و ملکوتی مقامانی سیل ءَ کنت۔ لھتین ءِ کرا ءَ اِے لفظ ءِ مصداق مہاجر اَنت کہ اشاں چہ وتی لوگ و جاگہاں بے تعلق بوان ءَ ماں دارالاسلام ءَ جاہ منند بوتگنت۔ لھتین ءَ مجاھدین مراد گپتگنت کہ مجاھد چہ وتی جان ءَ بے تعلق بوان ءَ بہ خداءِ راہ ءَ قربان بوگ ءَ در کیت۔ لھتیں چرے لفظ ءَ طالب علم مراد گپتگنت کہ اشاں چہ وطن، کنبہ، خاندان، راحت و آرام درستاں یلہ دیان ءَ پہ علم ءِ طلب ءَ درکپنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ ءَ فرمائینت کہ شاید چہ بے تعلق بوگ ءَ مراد ایشنت کہ ماں دنیاءَ دل ءَ مشغول مکنت۔ ف۳ یعنی پیسراذ ناراتچک کننت و گڈا پہ دگرانی نیکی ءَ گلائینش بنت۔ چوش بگوش کہ اشانی کار اِنت حق ءِ عبادت و مخلوق ءِ دوزواھی۔ ف۴ یعنی نیکی و بدی ءِ ھر چ حدے حق تعالیٰ ءَ مقرر فرمائینتگ چراہیاں سرمگوزیت۔ خلاصہ چوش بوت کہ شریعت ءِ حکم ءَ ابید ہچ گامے چست مکنت۔ اِے کل صفات ہما مومنانیگنت کہ اشاں وتی جان و مال خداءِ دست ءَ بہا کتگنت۔ ف۵ مومناں و بدیکہ گوں جان و مال ءَ بہ خداءِ دست ءَ بہا بوتگنت تو ضروری اِنت کہ اشاں تہنا پہ ھمائیگی وتی زندءَ بگوازینت اعداءِ اللہ ءَ گوں کہ اشانی خداءِ دشمن و جہنمی بوگ معلوم بوتگ۔ دوزواھی و مہربانی ءِ واسطہ مدارنت، بلّی توری اِے خداءِ دشمن اِشانی مات و پت، ناکو و خاص وناصیں برات وکس و وارث پرچا مبنت۔ ہرکسے کہ خداءِ باغی و دشمن بہ بیت آ چونکائی اشانی دوست بیت کنت۔ نوں ہرکسی بابت ءَ معلوم بہ بیت کہ بالیقین آ دوزخی اَنت، توری خدائی وحی ءِ ذریعہ ءَ چہ یا اِے پیماکہ سرظاھرءَ آ بہ کفر و شرک ءِ سرا بیران بوتگ، بہ آئی ءِ حق ءَ استغفار کنگ و بخشش طلب کنگ مہن اِنت۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ اِے واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ والدہ بی بی آمنہ ءِ بابت ءَ نازل بوتگ لھتین حدیثاں ذکر اِنت کہ واجہ ءِ ناکو ابوطالب ءِ بارو ءَ نازل بوتگ و لھتین ءَ نبشتہ کتگ کہ مسلماناں لوٹت کہ پہ وتی مشرکیں پتاں کہ مرتگنت استغفار بکننت ماں اِے آیت ءَ اِشاں ءَ مہن کنگ بوت۔ بہر جاور ءَ شان نزول ہر چے بہ بیت حکم ھمیش اِنت کہ کافر و مشرک ءِ حق ءَ کہ آیانی خاتمہ کفر و شرک ءِ سرءَ بوگ معلوم بہ بیت استغفار جائز نہ اِنت۔ (تنبیہ) واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ والدین ءِ بابت ءَ عالمانی رائے مختلف اَنت۔ لھتین ءَ اشان ءَ مومن و ناجی ثابت کنگ ءِ واسطہ مستقل رسالہ نبشتہ کتگ اَنت۔ و حدیث ءِ شرح کنوکاں محدثانہ و متکلمانہ بحث کرتگ۔ احتیاط و سلامت روی ءِ راہ بندلے بابت ءَ ایش اِنت کہ مردم وتی زبان ءَ اِے رد ا بند بکنت و چشیں نازرکیں مسئلہ ءِ تہا غور و غوض مکنت۔ رہتیں احوال ءَ اِے بابت ءَ خداوت زانت و آوت تماہیں مسئلہانی راست راست ءَ فیصلہ کنوک اِنت۔

ف۶ ماں سورۂ مریم ءَ ہست کہ وھدے حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ پت ءَ چہ حق ءِ قبول کنگ ءَ دیم ترینت و چہ ضدّ و عناد ءِ سبب ءَ حضرت ابراھیم ءَ قتل کنگ ءِ بیم تراپ دات تو واجہ ءَ والدین ءِ ادب ءَ لحاظ داران ءَ فرمائینت سَلٰمٌ عَلَیْكَ سَاَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّیْ اِنَّهٗ كَانَ بِیْ حَفِیًّا۔ یعنی من پہ تو چہ خداءَ دعا و استغفار کنان اِے وعدہ ءِ روءَ واجہ (ابراھیم علیہ السلام) بروبر استغفار کنان اَت۔ چنانچہ دگہ جاہے وَاغْفِرْ لِاَبِیْ فرمائینگ ءِ گیش و گیوار انت۔ اشی ءِ مطلب چوش نہ اَت کہ ابراھیم علیہ السلام یک مشرکے ءِ بہ شرک ءِ جاور ءَ قائم بوان ءَ پرائی مغفرت طلب کتگت، انّا۔ آئی ءِ غرض ایش اَت کہ ایشرا توفیق بدے کہ چہ شرک ءِ جاور ءَ درکپان ءَ اسلام ءِ آغوش ءَ بیئیت و اسلام ءِ قبول کنگ آئی ءِ خطایانی معاف کنگ ءِ سبب جوڑ بہ بیت۔ ان الاسلام یھدم ماکان قبلہ۔ ابراھیم علیہ السلام ءِ استغفار ءَ ماں قرآن ءَ واناں ءَ لھتیں صحابہانی دل ءَ آھت کہ ما پہ وتی مشرکیں مات و پتانی حق ءَ استغفار بکنیں آئی ءِ جواب حق تعالیٰ ءَ دات کہ ابراھیم ءَ بہ وتی قول ءِ پدا ایوک ءَ داں آوھدءَ پہ وتی پت ءَ استغفار کت کہ داں آوھدءَ اِے خبر صاف نہ بوتگت کہ آ ءَ را بہ شرک و کفر ءِ و خدا دشمنی ءِ سرا مرگی اِنت پرچاکہ چہ مرگ ءَ پیش ممکن اَت کہ توبہ کنان ءَ اسلام ءَ قبول بکنت و پدا بخشگ بہ بیت۔ پدا و بدیکہ آئی ءِ کفر و شرک ءِ سرا خاتمہ یقینی بوت تو ابراھیم علیہ السلام ءَ چرائی بالکل یک گوری و بیزاری ظاہر کت و دعا و استغفار ترک دات۔ سارئی گوں نرم دلی و شفقت ءَ دعا ءِ طلب کتگت و بدیکہ توبہ و رجوع ءِ احتمال ہلاس بوت انت تو واجہ ءَ چہ آئی دوزواھی ءَ وتی دست کش اِت و اِے رنج ءَ گوں پیغمبرانہ صبر و تحمل ءَ برداشت کت۔ ماں حدیث ءَ اِنت کہ ماں محشر ءَ واجہ ابراھیم علیہ السلام عرض کنت خداوندا تئی وعدہ اِنت کہ من ءَ رارسوا نہ کنئے۔ مگر چریشی ءَ مستریں رسوائی چی بیت کنت کہ مرو چی منی پت درستانی دیم ءَ ماں دوزخ ءَ چگل دیگ بیت۔ ھما دمان ءَ آئی ءِ پت ءِ صورت بدل بوان ضبع (ہفتار) ءِ شکل ءَ ترّبیت و فرشتگ آ ءَ را گران ءَ ماں جہنم ءَ دور دینت۔ شاید اِے پیمائش کا کنگ بیت کہ مخلوق آ ءَ را جاہ میاریت پرچاکہ رسوائی ءِ دار و مدار بہ جاہ یارگ ءِ سرا اِنت۔ وھدے جاہ یارگ نہ بیت کہ چے چیز ماں دوزخ ءَ چگل دیگ بوت گڈا چیک ءِ رسوائی ءِ ہچ مطلب نہ بوت ۱۲۔

ف یعنی چہ حجت ءِ تمامی و حق ءِ ظاھری رپیش خدائے پاک کسے ءَ گمراہ نہ کنت۔ گمراھی ایش انت کہ وھدے خداوتی حکماں صاف صاف ءَ گیشیناں ءَ بیان کت۔ رندا اشانی رندگیری کنگ مبیت۔ چوش بگوش کہ اشارہ کت کہ ھرکس ءَ چہ مہن کنگ ءَ سرپہ مشرکاں استغفار کتگ آیانی سرا حساب دادنیست۔ لیکن نوں حال سرپوگ ءَ رند چوش کنگ گمراہی انت۔ ف۲ وہدے حکومت ہمائیگ اِنت تو حکم ہم ھمائی ءِ بہ بیت۔ آئی بہ وتی سرزمیں وکاملیں قدرت ءَ ہرچ حکمے بکنت مندیانی کار ہمیش اِنت کہ پد وپیش ءَ بغیر حکم ءِ سرا عمل بکننت کسے ءِ رو رعایت ءَ اے رداخل مبیت۔ پرچاکہ چہ خداءَ ابید ہچ کس کار ءَ نہ یئت۔ ف۳ چہ تنگی ءِ ساعت ءَ مراد غزوہ تبوک ءِ زمانگ اِنت کہ آوھدءَ بازنن گیں ومشکلیں کار یکبارگی جمع بوتنت۔ سکّیں گرمی، دراجیں سفر، خرماگ ءِ موسم ہما زمانگ ءِ مزن شانیں حکومت ءِ برخلاف ءَ فوج کشی پداظاھری بے سروسامانی ءِ جاورچوش اَت کہ یک یک خرملگے ہرروچ بہ دوفوجی ءِ سرابہر بوتگت۔ گڈسرءَ جاور چوش بوت کہ باز مجاہداں ہمے یکیں خرملگے ءِ گڈگ ءَ

يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ

کرونارا بہ پہریزنت۔ بیشک اللہ ہرچیزءَ واقف اِنت ‏ ف۱ بےشک پہ اللہ اِنت بادشاہی

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ

آسمانانی و زمین ءِ۔ زندگ کنت وکشیت ‏ ونیستنت شمارا بجز چہ

اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾ لَّقَد تَّابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ

اللہ ءَ ہچ دوست و مددگار ف۲ ‏ بکا اللہ مہربان بوت پہ پیغمبرءِ سرءَ

وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ

و مہاجرین و انصار ءِ سرءَ ‏ ہماکہ ہمراہ داری اِش کت پیغمبرءِ ماں سختی ءِ وقت ءَ ف۳

مِن بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ

رند چہ اِشیاکہ نزیک اَت کہ بترریت دل لہتے مردمانی چہ آیاں۔ پدا مہرباں بوت

عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ

پہ آیاں۔ بیشک آپرایاں مہربان، رحم کنوک اِنت ف۴ و پہ ہما سئیں

الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ

کساں کہ پشت کپگ بوتنت ف۵ تا ہما وقتیکہ تنگ آتک زمین پرایاں باوجود فراخی ءَ

وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ

وتنگ اتکنت پرایاں آیانی جان ‏ وگمانش کت کہ ہچ جاہ پناہ نیست اِنت چہ اللہ ءِ

إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ

گرفت ءَ مگر ہمائی وتی طرفءَ پدا مہربان بوت پرایاں تاکہ آرجوع بکننت۔ بیشک اللہ وت اِنت مہربان

الرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ

رحم کنوک۔ ف۶ او ایمانداراں! بترس اِت چہ اللہ ءَ وبہ بیت گوں

الصَّادِقِينَ ﴿١١٩﴾ مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُم

راستاں۔ ف۷ لائق نہ اِنت پہ مدینہ ءِ باشندیاں وہماکہ آیانی اِردگرد اینت

ع ۱۴ ‏ ۸ ‏ ۳

یاری باری ءَ چوشتگنتش وآپش چٹ ءَ دا تگت۔ پدا آپ ءِ نہ بوگ ءِ سبب ءَ اُشترانی آلائش ءَ پرنچان ءَ وتی تن ءِ اُشس پروشتگت۔ سواری ءِ قحط اِے وڑءَ اَت کہ دہ دہ مردم رند پہ رندءَ یک اشترے ءِ سرا جمّاز بوان ءَ دیما روان اتنت۔ اِے ہما قربانی وفداکاری ءِ مزن بہائیں جذبہ اَت کہ اشی ءَ اِے چند مردمانی جماعت ءَ تمامیں دنیا ءِ قومانی سرا غالب و سرافضل کت فللہ الحمد والمنۃ۔ ف۴ خداءِ مہربانی داچہ پیغمبرءِ سرا بے شمار انت وپدا داچہ ءِ برکت ءَ مہاجروانصار ءِ سرا ہم حق تعالےٰ ءِ خاصیں دلگوشی ومہربانی بوت کہ اشان ءَ گوں ایمان و عرفان ءَ شرفدار کت۔ نبی ءِ رندگیری ءَ جہاد فی سبیل اللہ وگرانیں کارانی سرانجام دیگ ءِ ہمت وتوفیق دات۔ گڈا ماں ھنچیں سکّیں وہدءَ وھدیکہ لہتیں مؤمنانی قلوب سکّی و سوریانی ہجوم ءَ گندان ءَ لرزگ ءَ لگتنت وکلّہے منتگ اَت کہ چہ داچہ ءِ ہمراہی ءَ وتی دستاں بکشنت حق تعالی ءَ دوبارہ مہربانی ودزگیری فرمائینت کہ اشان ءَ چہ چشیں وسوساں وگردشاں محفوظ داشت ومومنانی ہمت ءَ مضبوط وارادہان ءَ بلند وبالاکت۔ ف۵ اِے سئیں شخص کعب بن مالک، ہلال بن امیّہ ومرارہ بن الربیع اتنت کہ اِشاں مخلصیں مؤمن بوگ ءِ باوجود محض سستی وکاہلیؑ ردا عذر شرعی ءَ بغیر چہ تبوک ءِ شرکت ءَ زہر بوتگتنت وھدیکہ داچہ نبی ءَ داترکت تو اشاں نہ چو منافقاں دروغیں عذر ومعذرت پیش کت ءِ نہ چو لہتیں صحابہاں وناراگوں ستوناں بست، ہرچ داستانے بوتگت آیرا صاف صاف ءَ بیان کت و وتی کوتاھی وتقصیر ءِ جار سرظاہرکت۔ نتیجہ چوش بوت کہ چہ منافقانی نیمگ ءَ ظاہرءَ چمّان ءَ بندکنان ءَ آیانی باطنی احوال ءَ خداءِ سپرد کنگ بوت "اصحاب سواری" ءِ (یعنی ہماکساں کہ گوں مسجد ءِ ستوناں وتارش بسنگ اَت) توبہ قبول کنگ بوت داِے سئیں کسانی فیصلہ بہ سبق دیگ ءِ خاطرا بہ کمیں وہدءَ مہتل کنگ بوت۔ پنجاہ روچ گوزگ ءَ پدا اشانی توبہ قبول بوت۔ پُشت ءَ دارگ ءِ مطلب ہمیش اِنت چوشکہ ماں بخاری ءَ وت چہ کعب بن مالک ءَ روایت اِنت۔ ف۶ چرے سئیں کساں حضرت کعب بن مالک رضءَ وتی قصہ گوں سرجمی ءَ تشرّس وڑے ءَ بیان کتگ۔ صحیح بخاری وغیرہ ءَ جارگ باید اِنت۔ اِدا آئی ءِ چرے اجزاء نقل کنگ بنت۔ کعب بن مالک رضءَ فرمائینت کہ تبوک ءِ مہم چونکہ سک دشوار اَت، واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ دراھیں صحابہاں ءَ حکم دات کہ تیاری بکننت ہرکس کہ وتی جوازت ءَ وتوفیق ءَ سفرءِ سامان ءِ تیاری ءَ گلائیش اَت مگر من بےغم اتاں منی خیال اَت کہ ہما دمان ءَ تیاری کنان وگوں اِشاں ہمراہ بیاں وسرگراں۔ پرچاکہ چہ خداءِ مہربانی ءَ آوھدءَ ہمک وڑءِ ساز وسامان گورمن موجود اَت، یکّے ءِ بدل ءَ منی گورءَ دو سواری اتنت من ہمے پیما چہ سستی وکاہلی ءَ کارگران ءَ آنگو واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ سی ہزار مجاہدین اسلام ءَ پہ کوچ کنگ ءَ حکم دات۔ منی انگت خیال اَت کہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم روانہ بوتگ توچی بیت دیمی منزل ءَ من وتا پہ واجہ نبی ءَ رسیناں۔ مروچی بروان، باندا بروان۔ ماں ہمے مروباندات ءَ وھدچہ دست ءَ درشت۔ واجہ نبی ءَ تبوک ءَ سرپوگ ءِ وھدءَ فرمائینت مافعل کعب بن مالک (کعب بن مالک چی بوت) بنی سلمہ ءِ یک واجہے ءَ گوشت یارسول اللہ! آئی عیش پسندی، غرور ومزنی ءَ آئرا درآیگ نہ ھشت۔ معاذ بن جبل رض ءَ گوشت تو سِتیں خبرے کت۔ قسم بخدا من ‏ آئی ءَ ابید چہ شرّی ءَ دگہ ہچ ندیست۔ واجہ نبی اِے گفتگو اشکنگ ءَ پد خاموش

بوت ۔ کعب گوشیت کہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تشریف برگ ءَ پد زیات وحشت ناکیں گپ ایش اَت کہ ماں کلیں مدینہ ءَ
پکّائیں منافق یا معذوریں مسلمانان ابید من ءَ ہچ جاگہ ءَ مردیں آدم بہ نظر ءَ نہ کپت ۔ بہرحال ورنوں ماں دل ءَ فسماتیں دروغیں نیمونانی رو و آبنا بوت کہ ولجہ ءِ واتر ءَ
فلاں عذر ءَ پیش کناں و نارستگار کناں ۔ مگر ہما وھد ءَ کہ معلوم بوت کہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم بخیر و عافیت واتر بوتگ چہ دل ءَ تمامیں فریب و دروغ غائب
بوتنت و دل ءَ جزم بوتاں کہ ابید چہ راست ءَ دگہ ہچ چیز ماں آئی بارگاہ ءَ نجات دیوک نہ اِنت ۔ واجہ نبی صلے اللہ علیہ وسلم ماں مسجد ءَ نندوک اَت اصحاب ءِ
مُچّی اَت ، منافق دروغیں نیمون پیش کنان ءَ چہ ظاھری گرفت ءَ آزاد بوان اتنت کہ من واجہ ءِ دیما اھتوں ، منی سلام کنگ ءِ سرا واجہ ءَ غضبناکیں
بچکندگ ءَ فرمائینت وغیر حاضری ءِ سبب معلوم کت ۔ من عرض کت یا رسول اللہ ! اگر اے وھد ءَ چہ دنیا داراں من دگہ کسے ءِ دیما بوتیناں تو شما
بدیستیں کہ چونکائی گوں چرپ زبانی و سرزوری ءَ دروغیں حیلہ و نیمون پیش کنان ءَ و نارارستگار بجتیں ۔ مگر اِدا واجہ معاملہ گوں یک ھنچیں مقدسیں ذات ءَ
اِنت کہ اگر دروغ بندان ءَ من آ ءَ راضی ھم بکناں لیکن کمیں دیر ءَ پد خدا آ ءَ را راستیں خبر ءِ احوال ءَ دیان ءَ چہ من ناراض کنت برخلاف چرے خبر ءَ کہ ماں
راست گوشگ ءَ اگرچہ پہ کمیں دیر ءَ تئی ناراضگی برداشت کنگ کپیت لیکن امیت داراں کہ چہ خدا ءِ جانب ءَ آئی ءِ انجام بہتر و آخرکار راست گوشگ من ءَ
راجہ خدا و رسول ءِ غضب ءَ نجات دیا ئینیت ۔ یا رسول اللہ ! (صلے اللہ علیہ وسلم) قصہ چوش اِنت کہ گور من پہ غیر حاضری ءَ ہچ عذر نیست اِنت ۔ ہما وھد ءَ کہ من
چہ واجہ نبی صلے اللہ علیہ وسلم ءِ ہمرکابی ءَ زبہر بوتاں چہ آ وھد ءَ زیات فراخی و قدرت من ءَ راپیش ءَ چو حاصل نہ اَت ، من گنہگاراں واجہ اختیار داریت منی
حق ءَ ہرچ فیصلہ ئے لوٹے کت کنے ۔ واجہ نبی صلے اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت کہ اے شخص اِنت کہ آئی ءَ راست راستیں گپ جت شر برو وخدائی فیصلہ ءِ
راہ چار بو ۔ من چہ او دا پاد اھتوں ۔ چہ تحقیق ءَ معلوم بوت کہ (ہلال بن اُمیّہ و مرارہ بن الربیع) اِے دو ئیں کس ہم چو منی ڈول اَنت پہ ماسئیں کساں
واجہ ءَ حکم دات کہ کسے گوں ماگپ ورپ مجنت ، گُل چہ ماوتا دور بدارنت چنانچہ ہچ مسلمانے ءَ گوں ماگپ ورپ نہ جت و نہ سلام ءِ پسہ دات ۔ آ دوئینان ءَ وتا
را واماں وتی لوگ ءَ بند کت ۔ شپ و روچ آیانی گریوگ و آہ وزاری اَت ۔ من کمیں ڈڈوسک دل اتوں ماں مسجد ءَ پہ نماز ءَ شتگتوں واجہ ءَ سلام دیان ءَ
ہے شوھاز ءَ اتوں کہ باریں پہ پسہ ءَ واجہ ءِ لُنٹ سُرائنت یا نہ سُرنت ۔ وھدے کہ من بہ واجہ نبی ءِ نیمگ ءَ چارگ ءَ لگّتگتوں تو واجہ ءَ وتی دیم ترینتگت
خاص و ناسیں خویش و وارثاں ہم چو بیگاناں گاں چارتگت ۔ (مسلسل) ہمے میانجی ءَ یک روچے یک مردے ءَ بادشاہ "غسّان" ءِ کاگد منا دات کہ ماں آئی ءَ
بہ منی مصیبت ءِ سرا ہمدردی ظاھر کنگ ءَ پد دعوت داتگتی کہ من ہمائی ءِ ملک ءَ بروان و او دا منی مزن خاطرداری و عزت کنگ بیت ۔ من اِے کاگد ءَ وانا ءَ
گوشت کہ اِے ہم یک جدائیں چیّاس ایت ۔ آخر آ کاگد ءَ من ماں آس ءَ چگل دات چہل روچ ءَ پد چہ واجہ نبی ءِ سرکار ءَ حکم بمن رست کہ من چہ وتی لوگ بانک ءَ ہم
علیحدگی اختیار بکناں ۔ چنانچہ من گوں وتی لوگ بانک ءَ گوشت کہ بہ وتی مات و پت ءِ لوگ ءَ بروت و دانکہ منی فیصلہ چہ خدا ءِ جانب ءَ نہ بیت ہمو دا بجلّیت ، چہ
درستاں مستریں فکر منا ایش اَت کہ اگر ہمے درمیان ءَ من مُرتوں تو واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم منی جنازہ ءِ نماز ءَ ہم نہ وانیت و بندے جبر ءَ ماں ہمے روچاں واجہ ءِ
وفات بوت تو مسلمان پہ مدامیگی گوں من ہمے معاملہ ءَ دارنت ، منی میت ءِ نزیک ءَ ہم کسے نیئیت ۔ غرض پنچاہ روچ ماں ہمے جاور ءَ گوست کہ خدا ءِ زمین بہ
وتی فراخی ءِ باوجود تنگ اَت بلکیں زند ہم چہ من شنزار بوتگت ، زند چہ مرگ ءَ زیات سک اَت کہ ناگت ءَ چہ سلع ءِ کوہ ءَ اِے توار اھت یا کَعبَ بن مَالِک اَبشِر ۔
(اے کعب بن مالک وشنود بو) من ایش ءَ اشکنان ءَ سجدہ ءَ کپتوں ۔ معلوم بوت کہ شپ ءِ آخر ءَ چہ حق تعالیٰ ءِ طرف ءَ واجہ پیغمبر علیہ السلام ءَ خبر دیگ بوت
کہ مئے توبہ مقبول اِنت ۔ واجہ ءَ فجر ءِ نماز ءَ پد وتی صحابہ ءَ حال دات ۔ یک سوارے ءَ بہ منی نیمگ ءَ دِرک زُرت کہ منا ءَ مستاگ بدنت مگر دگہ کسے ءَ چہ کوہ ءِ سرا
کو کار کت آئی ءِ توار چہ سوار ءَ پیش سر بوت ، من وتی جان ءِ گدان ءَ کشت و توار جنوک ءَ دا اتنت پدا واجہ ءِ خدمت ءَ حاضر بوتوں ۔ مردم بُرّ بُرّ آیان بوتنت
و منا رامبارک باد ءِ ش دات ۔ چہ مہاجراں حضرت طلحہ پاد اھت و گوں من مصافحہ کت ۔ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دیم چہ وشی ءَ مثل نوک ءَ ترپگائت ۔ واجہ ءَ
فرمائینت کہ خدا ءَ تئی توبہ قبول فرمائینت ، من عرض کت کہ اِے توبہ ءِ تتمہ و تکمیل ایش اِنت کہ من وتی کل مال و جاگیر ءَ بہ خدا ءِ راہ ءَ صدقہ کناں ۔ واجہ ءَ
فرمائینت کہ کل مال ءَ اناں چیزے پہ وتا بجّل چنانچہ من خیبر ءِ بہر گیشینت و ایدگہ کل مال صدقہ کُرت ۔ چونکہ محض چہ راستی ءِ برکت ءَ منا رانجات حاصل بوت
پمشکا من عہد کرت کہ بلّی توری ہرچے بہ بیت من دیم تر ءَ کدی دروغ نہ بنداں اے عہد ءَ پد مزن مزنیں امتحان دیم ءَ اھت اَنت مگر الحمد للہ من چہ راست کدی نہ
شتر تاں و نہ انشاء اللہ تاں زندگی ءِ شتراں اے ہما واقعہ اِنت کہ اِے بابت ءَ مرے آیتاں اشارہ کنگ بوتگ چوش کہ اِے سئینانی سرا خدا ءِ اولی
مہربانی ہمیش اَت کہ اشاں ءَ ایمان و اخلاص بخشت و چہ نفاق ءَ دور داشت نوں نوکیں مہربانی ایش بوت کہ توبہ ءِ نصوح ءِ توفیق دیان ءَ پدا پہ وتی نیمگ ءَ
اشاں کشّت و اشانی کوتاھیان ءَ معاف کت ۔ ف یعنی گوں راستیں مرداں نند و نیاد بکن اِت و ہمایانی ہمیں کاران ءَ بکن اِت ۔ اِے سئیں کس راستی ءِ
برکت ءَ بخشگ بوتنت و مقبول قرار دیگ بوتنت منافقاں چہ دروغ ءَ کار بست و خدا ءِ ترس چہ وتی دل ءَ کشتش تو اسفلیں درک ءِ مستحق جوڑ بوتنت ۔ ۱۲

مِّنَ الۡاَعۡرَابِ اَنۡ یَّتَخَلَّفُوۡا عَنۡ رَّسُوۡلِ اللّٰهِ وَلَا یَرۡغَبُوۡا

چہ دہاتی مرداں اِے کہ پَشت بہ کپنت چہ رسول اللہ ءِ ھمراہی ءَ ونہ کہ وتی جاناں دوست تر

بِاَنۡفُسِهِمۡ عَنۡ نَّفۡسِهٖ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمۡ لَا یُصِیۡبُهُمۡ ظَمَاٌ وَّلَا نَصَبٌ

بدارنت چہ رسول ءِ جان ءَ ف۱ اِے پہ ہمے سبب ءَ کہ نرسیت غازیان ءَ تُنّ ونہ رنج

وَّلَا مَخۡمَصَةٌ فِیۡ سَبِیۡلِ اللّٰهِ وَلَا یَطَـُٔوۡنَ مَوۡطِئًا یَّغِیۡظُ الۡكُفَّارَ

ونہ شُدے ماں اللہ ءِ راہ ءَ ونہ قدم ءَ ایرکننت اِے ہمیں جاہے ءَ کہ زھر بگرنت کافران

وَلَا یَنَالُوۡنَ مِنۡ عَدُوٍّ نَّیۡلًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمۡ بِهٖ عَمَلٌ صَالِحٌ ؕ اِنَّ

و ہچ نگرنت چہ دشمن ءَ چیزے مگر کہ نبشتہ بیت پہ آیاں پہ آئی بدل ءَ نیکیں عملے ۔ بے شک

اللّٰهَ لَا یُضِیۡعُ اَجۡرَ الۡمُحۡسِنِیۡنَ ﴿۱۲۰﴾ وَلَا یُنۡفِقُوۡنَ نَفَقَةً صَغِیۡرَةً وَّ

اللہ نیکوکارانی مزد ءَ گار نہ کنت ف۲ و خرچ نکننت ہچ ہمیں خرچے کسانیں و

لَا كَبِیۡرَةً وَّلَا یَقۡطَعُوۡنَ وَادِیًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمۡ لِیَجۡزِیَهُمُ اللّٰهُ

مزنیں ونہ بُرّنت میدانے ءَ مگر کہ نبشتہ بیت پہ آیاں ف۳ تاکہ آیانی بدلہ یا بدنت

اَحۡسَنَ مَا كَانُوۡا یَعۡمَلُوۡنَ ﴿۱۲۱﴾ وَمَا كَانَ الۡمُؤۡمِنُوۡنَ لِیَنۡفِرُوۡا كَآفَّةً ؕ

اللہ بہتر چہ آ کارے ءَ کہ کتگتش ف۴ و اِے ہمیا نیت مسلمان کہ کوچ بکننت تمام

فَلَوۡلَا نَفَرَ مِنۡ كُلِّ فِرۡقَةٍ مِّنۡهُمۡ طَآئِفَةٌ لِّیَتَفَقَّهُوۡا فِی الدِّیۡنِ وَ

پرچے درنکیت چہ ہریک قومے ءَ یک جماعتے چہ آیاں تاکہ دانش حاصل بکننت ماں دین ءَ و

لِیُنۡذِرُوۡا قَوۡمَهُمۡ اِذَا رَجَعُوۡۤا اِلَیۡهِمۡ لَعَلَّهُمۡ یَحۡذَرُوۡنَ ﴿۱۲۲﴾ یٰۤاَیُّهَا

تاکہ خبردار بکننت وتی قوم ءَ وقتے کہ پچترنت آیانی طرف ءَ تاکہ وتارا بپچینت ف۵ او

الَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡا قَاتِلُوا الَّذِیۡنَ یَلُوۡنَكُمۡ مِّنَ الۡكُفَّارِ وَلۡیَجِدُوۡا

مسلماناں! جنگ بکن اِت گوں ھما کافراں کہ چہ شما نزیک اَنت ف۶ باید کہ بگندنت

فِیۡكُمۡ غِلۡظَةً ؕ وَاعۡلَمُوۡۤا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الۡمُتَّقِیۡنَ ﴿۱۲۳﴾ وَاِذَا مَاۤ اُنۡزِلَتۡ

آماں شمے تہا تُندی ف۷ و بزان اِت کہ اللہ پرہیزگارانی ہمراہ اِنت ف۸ وقتیکہ نازل بیت

ع ۱۵ ۴

منزل ۲

ف۱ یعنی خداءِ رسول وسکّی وسوریاں ءَ بر داشت بکنت وماگوں آرام ءَ بنندیں، چوش باید نہ اِنت ہماں حدیث ءَ ہست کہ ابوخیثمہ ہم ماں غزوۂ تبوک ءَ پُشت ءَ کپتگت واجہ ءِ رِوانگی ءَ پد ماں باغ ءَ شت اودا دل کشیں ساھگ موجودات و دیما خوبصورتیں لوگ بانک ات، زمین ءِ سرا آپ چنڈات و آہرا سک سارت کت تکرد چیر گیتگ، نوکیں خرماگانی خوشگے دیما ایرکت وسردیں وشیرکنیں آپ حاضر کت۔ اے عیش ءِ ساماں ءَ گندان ءَ ناگت ءَ ابوخیثمہ ءِ دل ءَ گوشے گرندے تجاں بوت گوشتی حیف اِنت پرے زند ءَ کہ من ماں سارتیں ساھگ، سارتیں آپ وباغ وبہار ءِ وشیاں چہ دل ءَ وش کناں وخدائے محبوبیں پیغمبر چشیں ترندیں لوار، گرمی وتُنّ ءِ جاور ءَ کوہ وبیاباں ءَ رووک انت ۔ ہمے خیال ءِ آیگ ءَ سواری لوٹائینت زھم ءَ بہ وتی بغل ءَ دور دات نیزہ ئی زُرت و واجہ نبی ءِ پدانی پُشت ءَ رہ گیت ۔ ٹہری چوگوات ءَ تیز روگا ات آخر شُت گوں لشکرءَ آوار بوت واجہ نبی چہ دورءَ گندان ءَ فرمائینتی کہ کسے ریکانی جُمپانی سرا ٹہری ءَ تاچیناں وبیداک انت فرمائینتی كُنۡ اَبَا خَیۡثَمَه (ابوخیثمہ بیاتے) کمیں دیر ءَ پد درستاں دیست کہ آ ابوخیثمہ ءِ جرندات رضی اللہ عنہ وعن سائر الصحابۃ۔

ف۲ یعنی باوجود یکہ چریشاں اکثر چیز (مثلاً شُد و تُنّ ءِ گرگ یا رنج ءِ رسگ) اختیاری کارے نہ اِنت۔ پدا ہم چہ جہاد ءِ نیت ءِ برکت ءَ اِے غیر اختیاری چیزانی مقابلہ نیکیں عمل ماں آیانی دفتراں نبیسگ بنت کہ ہریشانی سرا خدائے پاک نیکیں اجر عطا فرمائینت۔

ف۳ خرچ کنگ یا پٹ ومیدان ءَ بُرگ وت نیکیں کار و اختیاری عمل ایت ہمشکا ادا اِلَّا كُتِبَ لَهُمۡ فرمائینت گوستگیں آیت ءِ ہمیا اِلَّا كُتِبَ بِهٖ عَمَلٌ صٰلِحٌ ارشاد نہ بوت۔ اِے ردا ابن کثیر ءَ اشارہ کتگ۔

ف۴ یعنی شرتریں عمل ءِ شر جزا دنت۔

ف۵ پیشی رکوعانی تہا ماں "جہاد" ءَ در آیگ ءِ فضیلت ونہ در آیگ ءِ سرا ملامت ءِ بیان ات۔ ممکن اَت کہ کسے چوش سرپد بہ بیت کہ مدام ماں ہمک جہاد ءَ تمام مسلمانانی سرا در آیگ فرضِ عین اِنت مرے آیت ءَ فرمان کت کہ نہ ہمیشہ اِے ضروری اِنت نہ مصلحت اِنت کہ درستیں مسلمان یکدم پہ جہاد ءَ دربکپ اَنت مناسب وا ہمیش اِنت کہ چہ ہر قبیلہ وقوم ءَ یک جماعتے دربکپیت ایدگہ مردم ماں دگہ کاراں گلائیش بہ بنت، نوں اگر نبی کریم صلے اللہ علیہ وسلم ءِ وتی جرند پہ جہاد ءَ سرگروک اِنت توچہ ہر یک قوم ءَ ہرچ جماعتے کہ گوں واجہ ءَ سرگریت آ واجہ ءِ صحبت ءِ برکت ءَ وچہ دگہ صدہا قصہ واحوالاں سر گوزان ءَ دین ودینی حکمتانی سرسوج ءَ حاصل کنت و پدا واتر کنان ءَ وتی ایدگہ باقی مردمان ءَ وتی زیادھیں علم و تجربہ ءِ ردا چہ نیک وبد ءَ آگاہ کنت وبندے خبر ءَ اگر واجہ نبی ءِ جرند ماں مدینہ ءَ داروک بوت توباقی ہنتگیں مردم کہ آماں جہاد ءَ در نہ کپنت چہ واجہ نبی ءِ خدمت ءَ حاضری دیان چہ دین ءِ خبراں وتا معلومدار کننت و مجاھدانی غیر حاضری ءَ وحی ومعرفت ءِ ہرچ خبرے گوشدارنت واتری ءَ پد چیرے خبراں مجاھدان ءَ سرپد ومعلوم دار کننت ماں آیت ءِ لفظاں چہ عربی ترکیب ءِ اعتبار ءَ دوئیں احتمال انت کما فی روح المعانی وغیرہ ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ چہ ہر قوم ءَ باید انت کہ لھتیں ماں پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صحبت ءَ بیاینت تانکہ دین ءِ علم ءَ در بہ برنت و رندیگان ءَ بیش بدارنت نوں پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ماں اِے دنیا ءَ موجود نہ اِنت ولیکن دین ءِ علم وعالم موجود انت، علم ءِ طلب فرض کفایہ اِنت وجہاد ہم فرض کفایہ اِنت ۔ البت اگر کدی چہ امام ءِ نیمگ ءَ عام اعلان ببیت توگڑا جہاد فرضِ عین بیت ۔ ماں تبوک ءَ ہمے جاور اَت ۔ ہمشکا پُشت ءَ پشکپوکان ءَ جُست وباواست کنگ بوت۔ واللہ اعلم ۔ ابوحیان ءِ نزیک ءَ اِے آیت پہ جہاد ءَ نہ اِنت، طلبِ علم ءِ بارو ءَ انت ۔ جہاد وطلبِ علم ءِ آیتانی تہا مناسبت ایش اِنت کہ ماں ہردوئیناں خروج فی سبیل اللہ اِنت ودوئینانی غرض دین ءِ احیا، وسربلندی اِنت ماں یکے ءَ چہ زہم ءَ وماں دومی ءَ چہ زبان وغیرہ ءَ ۔ ف۶ جہاد فرضِ کفایہ اِنت کہ آ طبعی ترتیب ءِ ردا ساری ءَ گوں ہما کافران ءَ کنگ بہ بیت کہ آواں گوں مسلماناں قریب تر اَنت رند تر گوں ہما دان ءِ قریب ءَ ۔ ہمے ڈول ءَ کم کم ءَ جہاد ءِ حلقہ ءَ دراج کش کنگ بیت ۔ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم وخلفائے راشدین ءِ جہاد پہ ہمے ترتیب ءَ بوتنت ۔ ماں دفاعی جہاد ءَ ہم فقہاء ہمے ترتیب ءَ ایر کتگ کہ ہرچ اسلامی ملک ءِ سرا کافر حملہ بکننت اود ءِ مسلمانانی سرا دفاع واجب اِنت اگر آ کافی مبنت یا سستی بکننت توگوں ہما یانی متصل

الکُفّارَ وَالمُنٰفِقِیْنَ وَاغْلُظْ عَلَیْھِمْ (توبہ رکوع ۸) وفی الحدیث انہ صلی اللہ علیہ وسلم قال انا الضحوک القتال کما فی ابن کثیر۔

ف۸ یعنی چہ خداءِ ترسوک ءِ چہ یک کافریں قومے ءِ ترسگ ءُ زیر دستی قبول کنگ نہ لوٹیت ۔ ہر وھدو ہر قدر مسلمان چہ خداءِ ترسان انت نت خدائے پاک ءِ آوان ءِ داں ھماوھدءَ کافرانی سرءَ غلبہ و سرافضلی دات ۔ حق تعالےٰ ماں مئے دلاں وتی خوف و ترس ءَ پیدا بکنت ۔ ۱۲

(ھمے ناکدیمءِ فوائد) ف۱ وھدیکہ یک قرآنی سورتے نازل بوتگت تو منافقاں گوں وت ماں وتا یاگوں لطیتیں سادہ دلیں مسلماناں پہ کلاگ وسخرہ درائینگ انتش کہ سکہ چوں واجہ اِچہ شمائی کئی ایمان اِے سورتءِ زیات کت ۔ مطلب الیشراَت کہ (معاذاللہ) مرے سورتءِ چی ہست اِنت ، کدام حقائق و معارف اَنت کہ اشاں ایمان و یقین ءِ زیات کت بکنت ، حق تعالےٰ ءِ پتہ دات کہ بے شک چہ خداءِ کلام ءِ اشکنگ ءَ مؤمنانی ایمان ءِ ترو تازگی پیدا بیت و دلانی تہاو شنودی وشادکامی جاہ منند بیت ۔ البت ھماکس کہ ماں آیانی دلاں کفرو نفاق ءِ نادراھی و گندگی ہست انت ماں آیانی گندگی و نادراھی ءَ زیادتی بیت ۔ دانکہ اِے نادراھی آیانءَ پہ مرگءَ رسینیت ؎

باران کہ در لطافت طبعش خلاف نیست
در باغ لالہ روید و در شورہ بوم و خس

سُوْرَۃٌ فَمِنْھُمْ مَّنْ یَّقُوْلُ اَیُّکُمْ زَادَتْہُ ھٰذِہٖٓ اِیْمَانًا ۚ فَاَمَّا

سورتے گڈا لھتے چہ آیاں گوشیت کہ کجایکے ءِ چہ شما زیادہ کت اِے سورتءَ آئیءِ ایمان ۔ نوں ہما

الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا فَزَادَتْھُمْ اِیْمَانًا وَّھُمْ یَسْتَبْشِرُوْنَ ﴿۱۲۴﴾ وَاَمَّا الَّذِیْنَ

کساں کہ ایمانش آرتگ زیادہ کت اِے سورتءَ آیانی ایمان و آوشحال اَنت ۔ و لیکن ہما کسان

فِیْ قُلُوْبِھِمْ مَّرَضٌ فَزَادَتْھُمْ رِجْسًا اِلٰی رِجْسِھِمْ وَمَاتُوْا وَھُمْ

ماں آیانی دلاں بیماری انت گڈا پری کُت پہ آیانی گندگی ءِ سرا گندگی و مُرتنت آ پہ کافری ءِ

کٰفِرُوْنَ ﴿۱۲۵﴾ اَوَلَا یَرَوْنَ اَنَّھُمْ یُفْتَنُوْنَ فِیْ کُلِّ عَامٍ مَّرَّۃً اَوْ

حالت ءَ ف۱ آنگندنت چے ؟ کہ آزمائش کنگ بنت ہرسال یک برے ۔ یا

مَرَّتَیْنِ ثُمَّ لَا یَتُوْبُوْنَ وَلَا ھُمْ یَذَّکَّرُوْنَ ﴿۱۲۶﴾ وَاِذَا مَآ اُنْزِلَتْ

دو برءَ پدا ہن توبہ نکننت و نہ آ نصیحت قبول کننت ف۲ ودو قتیکہ نازل بیت

سُوْرَۃٌ نَّظَرَ بَعْضُھُمْ اِلٰی بَعْضٍ ؕ ھَلْ یَرٰىکُمْ مِّنْ اَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوْا ؕ

سورتے گڈا چارگا لگنت یک دگرے ءِ نیمگءَ کہ آیا گندیت شمارا یکے (چہ مسلماناں) رندا پچترنت ف۳

صَرَفَ اللّٰہُ قُلُوْبَھُمْ بِاَنَّھُمْ قَوْمٌ لَّا یَفْقَھُوْنَ ﴿۱۲۷﴾ لَقَدْ

اللہءَ آیانی دل ترینتگنت پہ ہمے سبب ءَ کہ آقومینت کہ سرپد نہ بنت ف۴ آتک

جَآءَکُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِکُمْ عَزِیْزٌ عَلَیْہِ مَا عَنِتُّمْ

شمے نیمگءِ رسول چہ شمے جنس ءَ ف۵ گران گوزیت آئیءِ سرا چیزے کہ شمارا ضررد نت ف۶

حَرِیْصٌ عَلَیْکُمْ بِالْمُؤْمِنِیْنَ رَءُوْفٌ رَّحِیْمٌ ﴿۱۲۸﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا

حارص اِنت پہ شمے نیکی ءَ ف۷ (خصوصًا) پہ مسلماناں مہربان اِنت ف۸ پدا ہن اگر دیما بگردینت

فَقُلْ حَسْبِیَ اللّٰہُ ۖ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ ؕ عَلَیْہِ تَوَکَّلْتُ وَھُوَ

گڈا بگوش کہ بس اِنت من ءَ اللہ نیست اِنت ہچ معبودے بجز ہمائی ءَ و ہمائی ءِ سرا توکل کت من و ہما

رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ ﴿۱۲۹﴾

وت اِنت مزن شانیں عرش ءِ واجہ ف۹

ع ۱۶ / ۵

واجہ شاہ صاحبؒ ءَ آیت ءِ تقریر دگہ پیمے ءَ کتگ یعنی کلام الٰہی گوں ہرچ مسلمان ءِ دل ءِ تب ءِ مطابق ببیت آگل بوان ءَ گوشیت کہ سبحان اللہ اِے آیت ءَ منی ایمان و یقین ءَ انگت گیشتر کت ۔ ہمے پیما اگر ماں کدام آیتے ءَ منافقانی چیریں عیب ظاہر کنگ بنت تو آچہ شرمندگی ءِ پشل بوان ءَ گوشنت بے شک اِے کلام ءَ مئے یقین و ایمان زیادہ کت ۔ لیکن چونکہ اِے گوشگ گوں وشی و دل جمعی ءَ اِنت محض پہ شرمندگی ءِ رفع کنگ گوشتگنتش ہمنکا اشان اِے توفیق نہ بوتگت کہ دیم ترءَ توبہ کنگءَ گوں راستیں دل ءَ حق ءِ رندگیری ءَ بکننت بلکیں چہ پیشءَ زیات وتی عیبانی چیر دیگ ءَ گلائیش بوتگنت ہمیش اِنت گندگی ءِ سرا گندگی ۔ عیب دارءِ لازم انت نصیحت ءَ گوشداران ءَ وتی اصلاح ءَ بکنت نہ اِے کہ ہیکائی چہ نصیحت کنوک ءَ وتی عیب ءَ چیر بدنت ۔ ف۲ یعنی ہر سال کم ءَ چہ کم یک دو برا اِے منافقاں ماں فتنہ و چکاس ءَ دور دیگ بنت مثلاً قحط نادراھی وغیرہ کتام زمینی یا آسمانی آفتے ءَ گرفتار بنت یا چہ پیغمبر علیہ السلام ءِ زبان ءَ اِشانی نفاق ءَ ظاہر کنان ءَ اشاں رسوا کنگ بنت یا جنگ و جہادءِ نوبت اشانی بزدلی و کور دلی پدرا کنگ بیت مگر اشاں ھنچیں بے حیا و کوردل اَنت کہ تازیانہ (چابک) ورگ ءَ پد گوشے اشانی گوشس ءَ مورے نہ وارت ، نہ پیشی گناہاں توبہ کاربنت و نہ پہ آئندہ ءَ نصیحت گرنت ۔ ف۳ ہر وھدے نازل بوتیں و منافقاں مجلس ءَ ننددک بہ بنت تو کلام الٰہی اشکنگ پرایاں گران گوستگ اَت خصوصًا ہما آیات کہ ماں آیاں اشانی عیبان ءَ ظاہر کنگ بوتگ اَت ہماوھدءَ گوں یک دگرے ءَ گوں چماں اشارہ اِش بکرتیں و اینگر و آنگر چماں ءَ شانک دینت کہ بار ہیں کتام مسلمانے ءِ چم پرماسکتہ اَنت ۔ پدا نظرءَ ردّ دے و بدّے کنان ءَ چہ مجلس ءَ درروںت ف۴ یعنی چہ پیغمبری مجلس ءَ چون برگردنت خداءَ آیانی دلاں برگردینتگ کہ آیاں چہ وتی جاہلی واحمقی ءَ ایمان و یقین ءِ خبران ءَ فہمگ و قبول کنگ نہ لوٹ اَنت ۔

ف۵ کہ آئیءِ حسب و نسب ، اخلاق ھیل و عادت ، دیانت و امانت ءَ شما بہ شرّی ءَ معلومدار اِت ۔ ف۶ چہ ہر چیزے ءَ کہ شمارا تکلیف یا سکّی برسیت آواجہ ءِ سرا مزن گران اِنت ۔ ہریم منتگ آواجہ ہمے لوٹیت کہ امت ءِ سرا آسانی بہ بیت وچہ دنیاوی و اخروی عذاب ءَ رستگار بہ بیت ۔ ہمنکا ہرچ دیمے کہ واجہ ءَ گوں وت آورتگ آہم سبک و نرم اِنت و افسران ءَ واجہ ءَ مدام ہمیش نصیحت فرمائینتگ یَسِّرُوْا وَلَا تُعَسِّرُوْا (گوں آسانی ءَ کار بگرات ، سکی و ترندی ءَ چہ وت ءَ دور بدار اِت) ف۷ یعنی پہ شمے دوزواھی و نفع رسانی ءَ آئیءِ دل مدام تلوسیت ۔ مردم بہ دوزخ ءِ نیمگءَ تچنت و واجہ اشانی سرینءَ گران ءَ اشان ءَ دُور ہتر مال کنت ۔ واجہ ءِ مسترین کوشست و دل ءِ واہگ ہمیش اِنت کہ خداءِ بندہ اصلی خیر و حقیں کامیابی حاصل بکننت جہاد وغیرہ ءِ مقصد خونریزی نہ اِنت بلکیں بہ لاچاری ءِ جاورءَ گرانیں آپریشنے ءِ ذریعہ ءَ بنی نوع انسان ءِ فاسدیں و سڑتگیں اعضاءَ بُرّان ءَ وخرابیں جراثیماں تباہ کنان ءَ امت ءِ تب و مزاج ءَ صحت و تندرستی ءِ راہ ءَ کیگ اِنت ۔ ف۸ وھدیکہ واجہ بہ سرجمیں جہان ءِ اینقدر دوزواہ اِنت تو خاص ایماندارانی احوال ءِ سرا ظاہر اِنت کہ چینقدر شفیق و مہربان بیت ۔ ف۹ اگر مردم واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ عظیم الشان شفقت ، دوزواھی و دل سوزی ءِ قدر ءَ نہ کننت

تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ ءَ بوانیت خدا آئیءِ تمامیں غم وپریشانیانءِ بس وکافی بیت۔ باقی عرشءِ عظمتءِ ردا اگر زبات گیش وگیوار لوٹے تو روح المعانیءَ ہمے آیتءِ بیانءَ بوان۔ تمت سورة التوبة بفضل الله وحسن توفيقه اللّٰهم تب علیّ واجعل لی براءة من النار انك انت التواب الرحيم - ۱۲

(ھمے تاکدیمءِ فوائد) ف۱ اے آیتاں یک ھنچیں محکمیں ومضبوطیں کتابءِ نیگنت کہ آئیءِ ہر خبرے محکم ودُرُستہ اِنت۔ لفظ ہمشکا کہ پہ مدامیگی چہ تحریف وتبدیلءَ محفوظ مانتت علوم ہمشکا کہ تمام تر پہ عقل وحکمتءِ موافق اَنت، احکام، پمے سببءَ کہ دیم تردگا ہیچ نسخ کنوکیں کتاب آیوک نہ اِنت۔ احوال وقصہ پہ ہمے وڑءَ راست راست احوالانی مطابق انت وچوش پرچا مبیت وہدیکہ علیم وحکیمیں خداءَ آرا پہ وتی کاملیں علمءِ زور وبرکتءَ ایر گیتگگ۔ ف۲ یعنی مریشی حیرانیءِ خبرچی اِنت کہ پہ انسانی سر وسوج واصلاحءَ حق تعالیٰ یک دگہ انسانےءَ مقرر بکنت وآئیءِ نیمگءَ ہما پیغامءَ دیم بدنت کہ آئیَ دگرانءَ بلا واسطہ خبر مبیت۔ آتمامیں مردمانءَ خداءِ نافرمانی کنگءِ گندگیں وبرباد کنوکیں گڈسر وانجامءَ معلوم داربنت۔ وخداءِ خبرانءَ منوک مردمانءَ متاگ ومژدہ سربکنت ورب العزتءِ گورءَ نیکیں عملانی برکتءَ آیانی چینکر رتبہءَ مزن درجہءَ بلند اَنت وچونیں نیک بختی وکامیابی چہ ازلءَ پہ آیاں نبیسگ بوتگ۔ ف۳ یعنی قرآنی وحیءَ چہ حدءَ گیش اثر دارگءِ سببءَ اشاں آرا جادو قرار دینت وآئیءِ باروکءَ جادوگر گوشنت۔

ف۴ یعنی ماں ہمنکر وہدءَ کہ آ شش روچءِ برو برات۔ و ابن عباسؓءِ تفسیرءِ روءَ یک روچے یک ہزار سالءِ کچءَ حساب کنگ بیت۔ چوش بگوش کہ ماں شش ہزار سالءَ زمین وآسمان تیار بوتنت۔ بے شک حق تعالیٰ پہ بستیءَ قادر اَت کہ ماں یکیں دمانءِ تمامیں مخلوقاتءَ ودی بکتیں ولیکن حکمتءِ لوٹ ہمیش اَت کہ کم کمءَ درجہ وار پیدا کنگ بہ بنت شاید وتی بندیانءَ سبق دیگ مقصود بہ بیت کہ قدرتءِ باوجود ہمک کارءَ فکر کنانءَ گون تاخیر ومڑا داریءَ بکننت وہم ماں تدریجی پیدائشءَ پہ نسبت یکبارگی پیدا کنگءَ اے خبر شر تر ظاہر بیت کہ حق تعالیٰ ہما کارساز اِنت کہ کارءِ وھدءَ اضطرار وبے وسی آئیءِ کرءَ چر ہم نہ جنت بلکیں ھمک چیزءِ وجود کلیتہ گون آئیءِ مشیت واختیارءَ تعلق داریت۔ ہر وھدے بلوٹیت وہر پیم بلوٹیت پیدا کبنت۔

ف۵ ماں سورۃ اعرافءَ ہفتمی رکوعءِ شروعءَ ہمے وڑءِ آیت گوستگ آئیءِ فائدہ چارگ بہ بیت۔

ف۶ یعنی مخلوقءِ تمامیں کارانی تدبیر وبندوبست ماں ہمائیءُ دستءَ اِنت۔ ف۷ یعنی شریدار وحصہ دار وا ماں آئیءُ خدائیءَ چون بہ بیت پہ سفارشءَ ہم ابید چہ آئیءُ اذنءَ کسے لُنٹانءَ سُر بیت کت نہ کنت۔

ف۸ یعنی خیالءَ گور بکن اِنت کہ ابید چہ ھنچیں ربءَ کہ آئیءِ صفات بالا بیان بوتنت دگہ کسے بیت کنت کہ آئیءِ بندگی وعبادت کنگ بہ بیت۔ گڈا شما راچونکانی جرأت بیت کہ آ خالق وشہنشاھیں مالک علی الاطلاق وبرحقیں حکیم پیغام یار وکانءَ ایوکءَ پہ وہم وگمانءِ ردا دروغ بندشش بکن اِت۔

ف۹ یعنی چہ ہمائیءِ برکتءَ شئے کلانی ابتدا بوت وپہ ہمائیءِ نیمگءَ انجام کار درستانءَ روگی اِنت۔ گڈا چہ آئیءِ حکماں وآئیءِ وکیلاں دیم ترّینگ چون روا بیت کنت۔
ف۱۰ یعنی چہ خوردءَ خوردتریں نیکی ہم برباد مبیت۔ ۱۲

سُوْرَةُ يُوْنُسَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّتِسْعُ اٰيٰتٍ وَّاَحَدَ عَشَرَ رُكُوْعًا
سورۂ یونس مکی یے واے یک صد ونہ آیات ویازدہ رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
شروع کناں گوں خداءِ ناماءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

الٓرٰ ۚ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْحَكِيْمِ ① اَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا اَنْ اَوْحَيْنَآ
اِے آیات اَنت محکمیں کتابءِ ف۱ آیا بوت پہ مردماں تعجبے ایکہ ما وحی دیم دات
اِلٰى رَجُلٍ مِّنْهُمْ اَنْ اَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنَّ لَهُمْ
پہ یکمردےءِ سرا چہ آیاں، ایکہ تو بترسین مردمانءَ وبشارت بدہ آکساں ءَ کہ ایمانش آرتہ ایکہ ہست پہ آیاں
قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ الْكٰفِرُوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسٰحِرٌ مُّبِيْنٌ ②
راستیں مرتبہ آیانی ربءِ گورء ف۲ گوشت کافراں کہ اِے البت جادوگرے ظاہریں ف۳
اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ
بیشک شمے رب اللہ ہما ذات انت کہ پیدا گ کت آسماناں وزمینءَ را ماں شش روچءِ تو کا ف۴
ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ ۗ مَا مِنْ شَفِيْعٍ اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ اِذْنِهٖ ۗ
رندا قائم بوت عرشءِ سرا ف۵ بندوبست کنت کاراں ف۶ کسے سفارش کت نکنت ابید چہ آئیءِ اجازتءَ ف۷
ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ۗ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ③ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا ۗ
آ ہنت اللہ شمے رب اِنت گڈا ہمائیءِ عبادتءَ بکن اِت، آیا شما نصیحت نگر اِت ف۸ ہمائیءِ نیمگا شمے درستانی واتر اِنت ف۹
وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ۗ اِنَّهٗ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
اللہءِ حقیں وعدہ اِنت۔ بیشک ہما ذات اول برءَ پیدا گ کنت پدا واتر کنت آئیءَ تاکہ بدلہ بدنت آکساں کہ ایمانش آرتا
وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ بِالْقِسْطِ ۗ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيْمٍ وَّ
ونیکیں کارش کتہ پہ انصافءَ ف۱۰ وآکساں کہ کفر کتہ پہ آیاں لہڑ داتگیں نوشگی آپ ہست و
عَذَابٌ اَلِيْمٌۢ بِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ④ هُوَ الَّذِيْ جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَآءً
دردناکیں عذاب ہست بعوضءَ آئیءَ کہ آیاں انکار کت۔ آ ہما ذات اِنت کہ جوڑی گت روچءَ را روشنا

الانفال الثالث (۳)
وقف النبی صلی اللہ علیہ وسلم

ف لھتینانی گورءَ "نور" عام انت۔ چہ "ضِیاءً" ءَ "ضیاء" خاص ہما نورءَ گوشنت کہ آزیات تیز وچمکدار بہ بیت۔ لھتینءَ گوشتہ کہ ہرچیءِ روشنی ذاتی بہ بیت آضیاء انت وہر روشنیءَ کہ چہ دگرےءَ حاصل کنگ بہ بیت آئرا "نور" گوشنت۔ روچءِ روشنی ماں عالم اسبابءَ چہ دومی کرہءَ حاصل نہ بوت۔ ماہءِ روشنی البت چہ روچءَ مستفاد اِنت ولھتیں محققاں ماں ہردوئیناں اِے فرق بیان کتگ کہ "نور" مطلق روشنیءَ گوشنت۔ ضیاء وضوء آئیءِ انتشار بزاں شنگ وتالانیءَ گوشنت۔ روچءِ روشنیءِ تالانی چونکہ زیات اِنت پمشکا ایشرا ضیاءءِ نام دیگ بوت واللہ اعلم۔ ف۲ یعنی ہرروچ کم کمءَ کم وگیش بوان بیت وَالْقَمَرَ قَدَّرْنٰهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُوْنِ الْقَدِيْمِ (یٰس رکوع ۳) علم ھیئتءِ زانوگراں آئیءِ گردشءَ تقسیم کنانءَ ۲۸ منزل مقرر کتگنت کہ آیاں ماں دوازدہ بُرجانءَ بہرا انت۔ ماں قرآنءَ خاص اثانی اصطلاحا مقصود نہ انت مطلق تر وتاب ومسافتءِ درجہ مقصود انت۔ ف۳ یعنی سالانی شمار و ماہانی وروچانی گونڈیں وزنڈیں حساب درست گوں ماہ وروچءِ رفتارءَ ہمگرنچ کتگنت۔ اگر روچ وماہ مبنت تو روچ وشپ قمری وشمسی ماہ وسال چونکائی متعین بنت۔ حالانکہ ابید چہ دنیاوی زند ومعاشی کاروبارءَ ماں شریعتءِ بازیں حکماں وھدءِ مقرریءِ ضرورت اِنت۔ ف۴ یعنی فلکیاتءِ نظامءِ رداہر وڑءَ انت بِلّی ہست انت، چوش نہ اِنت بلکیں مزن عظیم الشان نظام وتدبیرءِ چیرءَ ہزارانی حسابءَ فائدہ ہاں وحکمتاں شامل انت۔ ف۵ یعنی فہمیدہ ئیں مردم مصنوعاتءِ اِے نظامءَ گندانءَ خداوندقادر و حکیمءِ ہستیءِ نشانءَ حاصل کننت وچہ مادیاتءِ بست وبندءَ روحانیتءِ باروءَ ہم اندازہ جننت کہ ماں اودءِ دنیاءَ بارین چونیں ماہ و روچ خداوند قدوسءَ پیدا کتگنت ہمیشاں انبیاء ومرسلین بفہم۔ ف۶ بے شک ماں دنیاءِ ہریک خورد ومزن چیزءَ خداءِ ہستی ووحدانیتءِ دلائل موجود اَنت ؎

وفی کل شیٔ له آیۃٌ ؎ تدل علی انه واحدٌ

ماں سورہ بقرہءَ جزءسیقولءِ ربعءِ قریبءَ یک آیتے گوشتگ کہ ماں آئیءَ گوں زیاتیں گیشءُ گیوارءَ قدرتءِ اِے نشانیاں بیان کنگ بوتگنت۔ ف۷ یعنی ماں دنیاءَ ہنچوش گرفتار بوننت کہ آخرتءِ وخداءِ گورءَ روگءِ اشاں ھچ خبر نہ بوت۔ ہمے چینت روچیں زندءَ راونی مقصود و مرادش جوڑکت وقدرتءِ ہرچ نشانیاں کہ بالا بیان بوننت ماں آیاں کدی فکر وچار وبچارش نہ کت کہ اِے وڑءِ مضبوط وحکیمانہ نظام ھنچو کائی مفتءَ تا ھینگ نہ بوتگ۔ الّم ءَ اِے سرجمیں کارخانہ یک مقصدے دارتِ گڈا ہماذات کہ آئیءَ اوّلی براچوشیں عجیب وغریب مخلوقات ودی کتنت پہ آئیءَ اِشانءَ دوبارہ ودی کنگ چون مشکل کبیت۔ ف۸ یعنی گوں دل ودماغءَ گوں دست و بادءَ ہرچیکہ اِشاں کٹّ وکمائی کت آئیءِ بدلہ دوزخءِ آس اِنت۔ ف۹ یعنی ایمانءِ برکتءَ وآئیءِ روشنائیءَ حق تعالےٰ مومنانءَ داں اصلی مقصد (جنّت) ءَ سرکنت۔ ف۹ جنّتی جنّتءِ نعمتاں وخداءِ فضل واحسانءَ گندانءَ سبحان اللہءِ توارءَ گوشنت ووھدیکہ چہ خداءَ چیزےءَ لوٹگءَ دلمانگ بنت مثلاً یک مرغے یا نیکیگے دیستنش و دلءَ اشانی نمگءَ رغبت کت تو سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّ

وَالْقَمَرَ نُوْرًا وَّقَدَّرَهٗ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوْا عَدَدَ السِّنِيْنَ وَالْحِسَابَ ط

دماہءَ راتر بوک ف۱ ومقرر کت پہ آئیءَ منزل ف۲ تاکہ بزاں اِن سالانی شمارا وحسابءِ ف۳

مَا خَلَقَ اللّٰهُ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۵﴾

اِے تمامیناںءَ اللہءَ پیدا نہ کت مگر گوں تدبیرءَ ف۴ بیان کننت نشانیاں پہ آقومےءَ کہ بزانت ف۵

اِنَّ فِي اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

بیشک ماں بدل بوگءَ شپ وروچانی وہر آچیزے کہ پیدا کتگ اللہءَ ماں آسماناں وزمینءَ

لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَّقُوْنَ ﴿۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ لِقَآءَنَا وَرَضُوْا

البت نشانی ہست آقومءِ واسطا کہ بترسیت ف۶ بیشک آکساں کہ امید ندارنت مئے دپ کپگءِ وراضی بوتنت

بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاطْمَاَنُّوْا بِهَا وَالَّذِيْنَ هُمْ عَنْ اٰيٰتِنَا غٰفِلُوْنَ ﴿۷﴾

بہ دنیاءِ زندگیءَ ودلجم بوتنت بہ آئیءَ و آیاں کہ چہ مئے آیتاں بے خبر انت ف۷

اُولٰٓئِكَ مَاْوٰىهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿۸﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

ہما انت کہ آیانی جاگہ آس اِنت بہ آیانی کتگیں کارانی بدلءِ ف۸ بیشک آیاں کہ ایمان آرت وکتش

الصّٰلِحٰتِ يَهْدِيْهِمْ رَبُّهُمْ بِاِيْمَانِهِمْ ۚ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ فِيْ

نیکیں کار راہ پیش داریت آیانءَ آیانی رب آیانی ایمانءِ سببءَ رنبیت آیانی (باغانی وماڑیانی) چیرا جو ماں

جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿۹﴾ دَعْوٰىهُمْ فِيْهَا سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيْهَا سَلٰمٌ ۚ

آرام والائیں باغاں۔ آیانی دعا اودا اِشنت اِے اللہ تئی ذات پاک انت ف۹ وتحفہ آیانی اودا سلام انت ف۱۰

وَاٰخِرُ دَعْوٰىهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۰﴾ وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ

ورندی دعا آیانی اِشنت کہ تمامیں توسیپ وثنا اللہءِ واسطا انت کہ تمام جہانءِ رودینوکنت ف۱۱ واگر زوت برسینیت خدا مرمانءَ

الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْ ؕ فَنَذَرُ الَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ

خرابیءَ ہنچو کہ جلدی لوٹنت آخوبیءَ را البتہ ختم کنگ بوتگت آیانی عمر۔ گڈا ما یلہ دئیں آکساں کہ اُمیت ندارنت

لِقَآءَنَا فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۱﴾ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا

مئے دپ کپگءَ، ماں وتی سرکشیءِ تہءَ سرگردان ف۱۲ ووھدیکہ برسیت انسانءَ تکلیفے، توار جنت مارا

ع ۱/۱۰ ۶

گوشنت۔ اِشیءِ اشکنگءِ شرطءَ فرشتہ ہما چیزءَ ہماد ماںءَ حاضر کننت۔ چوش بگوش ہمے بکیں لفظ تمام دعایانی قائم مقام بیت۔ مرے دنیاءَ ہم مزنیں مردمانی گورءَ دستورا انت کہ مہمان اگرکنام چیزےءَ پسند کنانءَ کے آئرا توصیف بدنت نو غیرت مندیں مہماں جل کوشست کنت کہ ھما چیزءَ پہ مہمانءَ جریدہ بکنت۔ ف۱۰ جنتی ملاقاتءِ وھدءَ یک دومیءَ سلام کننت چوشکہ ماں دنیاءَ مسلمانانی دستورا انت ہم فرشتگانی جنتیانءَ سلام کنگ۔ بلکیں وت چہ خداوند رب العالمینءِ طرفءَ سلامءِ تحفہءِ آیگ ماں قرآنءَ نص موجود اِنت سَلٰمٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ (یٰس رکوع ۴) وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَدْخُلُوْنَ عَلَيْهِمْ مِّنْ كُلِّ بَابٍ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ (رعد ع ۳) ف۱۱ جنتءَ سربوانءَ وھدے دنیاوی تفکرات وجنجالانی خاتمہ بیت ومحض بہ سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّءِ گوشگءِ سراہمک چیز بہ دلءِ تبءَ رسیت تو اشاں وتی دعاءِ گڈسرءَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ گوشان بنت وطبعاً بایداِنت کہ ہنچوش بہ بیت۔ ف۱۲ چہ دو آیتءَ پیش فرمائینتگت کہ ہرکس کہ غفلتءِ زند بسر کننت وگوں ماں ملاقاتءِ امیت ندارنت آیانی ٹھکانہ دوزخ اِنت۔ اِدا اِے پیشدارگ مقصود اِنت کہ خدا چشیں گنہگارانءَ ماں دنیاءَ گرفت نہ کنت بلکیں اِشانءَ مہلت دنت حالانکہ مخلوقءِ احوال

لِجَنۡۢبِهٖۤ اَوۡ قَاعِدًا اَوۡ قَآئِمًا ۚ فَلَمَّا كَشَفۡنَا عَنۡهُ ضُرَّهٗ مَرَّ كَاَنۡ

کشکائی یا ننڈکا یا پہ اوشتکا پدا وھدیکہ ما دورکنیں آئی ءِ تکلیف ءُ راہ گیپت گوشئے کہ

لَّمۡ يَدۡعُنَاۤ اِلٰى ضُرٍّ مَّسَّهٗ ؕ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلۡمُسۡرِفِيۡنَ مَا كَانُوۡا يَعۡمَلُوۡنَ ﴿۱۲﴾

آئی ءَ مارا توار نہ جتگ ہچ مصیبتے ءَ کہ آئی ءَ رستگت۔ ہمیڈول ءِ براھناک کنگ بوت زیادتی کنوکانی اعمال ف۱

وَلَقَدۡ اَهۡلَكۡنَا الۡقُرُوۡنَ مِنۡ قَبۡلِكُمۡ لَمَّا ظَلَمُوۡا ۙ وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُمۡ

وبیشک ماھلاک کتگ اَنت چہ شما پیسرگیں قوماں وھدیکہ آیاں ظالم بوتنت و آتک اَنت آیانی گورءَ آیانی رسولاں

بِالۡبَيِّنٰتِ وَمَا كَانُوۡا لِيُؤۡمِنُوۡا ؕ كَذٰلِكَ نَجۡزِى الۡقَوۡمَ الۡمُجۡرِمِيۡنَ ﴿۱۳﴾ ثُمَّ

گوں دلیلاں و نبوتنت ایمان آروک۔ ہمے داب ءَ ما جزا دئیں گنہگاریں قوم ءَ ف۲ پدا

جَعَلۡنٰكُمۡ خَلٰٓئِفَ فِى الۡاَرۡضِ مِنۡۢ بَعۡدِهِمۡ لِنَنۡظُرَ كَيۡفَ تَعۡمَلُوۡنَ ﴿۱۴﴾

کت ما شمارا پُشپد ماں سرزمین ءَ چہ آیاں بعد تاکہ ما بچاریں کہ شما چے کن اِت ف۳ و

وَاِذَا تُتۡلٰى عَلَيۡهِمۡ اٰيَاتُنَا بَيِّنٰتٍ ۙ قَالَ الَّذِيۡنَ لَا يَرۡجُوۡنَ لِقَآءَنَا ائۡتِ

وھدیکہ وانگ بنت آیانی سرا مے روشنائیں آیات گوشنت آکساں کہ اُمیت ندارنت مئے ملاقات ءِ، بیار

بِقُرۡاٰنٍ غَيۡرِ هٰذَاۤ اَوۡ بَدِّلۡهُ ؕ قُلۡ مَا يَكُوۡنُ لِىۡۤ اَنۡ اُبَدِّلَهٗ مِنۡ

قرآنے ابید چہ اشی ءَ یا بدل بکن اشی ءَ ف۴ تو بگوش کہ منی کار نہ اِنت کہ من اشی ءَ را بدل بکناں چہ

تِلۡقَآئِ نَفۡسِىۡ ۚ اِنۡ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوۡحٰۤى اِلَىَّ ۚ اِنِّىۡۤ اَخَافُ اِنۡ عَصَيۡتُ

وتی نیمگ ءَ ۔ من تابعداری کناں ھمائی ءِ کہ منی طرف ءَ حکم کنگ بیت۔ من ترساں اگر من نافرمانی کت

رَبِّىۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيۡمٍ ﴿۱۵﴾ قُلْ لَّوۡ شَآءَ اللّٰهُ مَا تَلَوۡتُهٗ عَلَيۡكُمۡ وَلَاۤ اَدۡرٰىكُمۡ

وتی رب ءِ، چہ عذاب ءَ مزنیں روچے ءِ ف۵ بگوش کہ اگر اللہ ءَ بلوٹتیں من اشی ءَ را نہ وانتگت شمے دیما و نہ من شمارا خبر

بِهٖ ۖ فَقَدۡ لَبِثۡتُ فِيۡكُمۡ عُمُرًا مِّنۡ قَبۡلِهٖ ؕ اَفَلَا تَعۡقِلُوۡنَ ﴿۱۶﴾ فَمَنۡ اَظۡلَمُ

دات اشی ءِ پرچے کہ من بوتگاں شمے توکا مزنیں عمرے چہ پیشی ءَ پیسر آیا گڈا شما سرپد نہ بنت ف۶ گڈا چہ آکس ءَ مستریں ظالم کے

مِمَّنِ افۡتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوۡ كَذَّبَ بِاٰيٰتِهٖ ؕ اِنَّهٗ لَا يُفۡلِحُ الۡمُجۡرِمُوۡنَ ﴿۱۷﴾

اِنت کہ آجوڑ بکنت اللہ ءِ پیشت ءَ دروغ یا دروغ حساب بکنت آئی ءِ آیتاں۔ بیشک گنہگار رستگار نہ بنت ف۷

چوش انت کہ کدی بے شرم و بے حیا بوان ءَ وت پہ وتی جرندءِ سرازوت عذاب ءَ دعوت دینت مثلاً گوشنت کہ اَللّٰهُمَّ اِنۡ كَانَ هٰذَا هُوَ الۡحَقَّ مِنۡ عِنۡدِكَ فَاَمۡطِرۡ عَلَيۡنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَآءِ (انفال ع ۴) کدی چہ دنیاوی جنجالاں تنگ بوان ءَ وتی یا پہ وتی اولاد وغیرہ ءِ حق ءَ بد دعا کنگ بناء کننت چوشکہ تجربہ پیش داریت نوں اگر خدا تعالی آیانی درخواست و دعاء ءِ روءَ ہمادمان ءَ یک عذابے یا ویلے ہمنکر زوت اشانی سرا دیم بدنت کہ ہر قدر زوت اشاں خیر ءِ رسگ ءِ واھش دارنت تو چہ بدی ءِ وبال ءَ اشاں یک ساعتے ہم فرصت مرسیت و اشانی زندءِ رشتگ سدان ءِ ہمادمان ءَ مرگ ءَ انباز بکننت مگر خداءِ گورءَ نیکی و بدی ماں ہردوئیناں مصلحت ءِ ردا تاخیر و تحمل لحاظ دارگ بیت تانکہ نیکیں مردم تربیت حاصل بکننت و بدکار ماں غفلت ءَ کپان ءَ وتی ناشری ءِ توک ءَ زیات مُک بورنت۔

ھے ناکدیم ءِ فوائد : ف۱ یعنی انسان اول سرا چہ وتی بے پرواھی ءَ عذاب ءَ طلب کنت و بدی ءَ دپ وت لوٹیت مگر کمزور وشل ہمنکر اِنت کہ وھدے کمتیں تکلیف ءَ گندیت بے وس بوان ءَ مارا توار ءِ جنت دانکہ تکلیف ہست اَت کشکائی، ننڈکائی واوشتکائی بہر جاورءَ خداءَ توار کنان بوت۔ وھدیکہ تکلیف دور کنگ بوت درستیں کوکار و فریادان ءَ شموشیت گوشئے کہ آئرا کدی گوں خدائے پاک ءَ کار نہ کپتگ۔ ہما غرور و کاھلی، ہما سرکشی پشت کپت کہ پیش ءَ ماں آئی ءَ گرفتار اَت۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ تو خداءَ ماں وتی عیش و آرام ءَ یاد بکن خدا ترا نئے سکی و مصیبت ءِ وہدءَ یاد کنت۔ مؤمن ءِ شان ایش اِنت کہ کدی ہم چہ خداءَ شموشکار مبیت سکی ءِ وہدءَ صبر و فراخی ءِ وھدءَ خداءِ شکرءَ ادا بکنت۔ اِے ہما چیز انت کہ آئی توفیق چہ مؤمن ءَ ابید دگرءَ نبیت۔ ف۲ یعنی اگر آیانی گوشگ ءِ ردءَ جلد عذاب نہ اھت یا تکلیف و جنجال آیا آیاں ٹگلت تو انسان ءَ بے فکر بوگ نہ لوٹیت۔ ظلم و ناشری و بے ایمانی ءِ سزا زوت یا بدیر الم ءَ کیت۔ چہ قدیم ءَ اللہ ءِ دستور ہمیش انت کہ وہدے مردم نبی و رسولانی ظاھریں نشانیاں ءَ گندگ ءَ پد ہم ظلم و تکذیب ءِ سرا سرین بند بوتگنت و ہچ پیما بہ ایمان و فرمانبرداری ءِ نیمگ ءَ میل اِش نداشتگ تو گڈا آسمانی عذاب ءَ اشان ءَ ہلاک کت ملام گناہ گاران ءَ بہ یک پیمے ءَ سزا رستگ۔

ف۳ یعنی پیشی مردمانی جاگہ ءَ نوں شمارا بہ زمین ءِ سرا آباد کتگ تانکہ پدرا بہ بیت کہ شما داں کتام حد ءَ خالق و مخلوق ءِ حقان ءَ جاہ یارِ اِت وگوں خداءِ پیغمبراں چون پیش کائیت نیک و بد ہرچ ہمیں عمل کن اِت پہ ہما حساب ءَ گوں شما رواداری کنگ بیت۔ دیما ہما معاملہ ءِ ذکر اِنت کہ آیاں قرآن کریم یا پیغمبر علیہ السلام یا گوں خداوند قدوس ءَ کت ف۴ قرآن کریم ءِ چونائی پند و وعظ ءَ بازکس ءَ دوست داشتگت لیکن بت پرستی یا آیانی خاصیں رسماں و عقیدھان ءَ رد و مردود کنگ ءَ اِشاں بد بُرتگت وگوں زہر کنگی گوں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوشتگنتش کہ گوں وتی خداءَ بگوشس کہ اِے قرآن ءِ بدل ءَ دگہ قرآنے نازل بکنت کہ ماں آئی ءَ اِے بنشتانک شامل مبنت د اگر قرآن ھمیش اِنت تو بت پرستی ءِ ردا ہرچ بیانے ہست اِنت مریشاں ترمیم بزاں رد و بدل بکن۔ ھما بدنصیباں کہ آیاں سنگ ءِ بتان ءَ خدائی اختیار بہر کتگنت چہ ایشانی ذھن ءَ ہچ بعید نہ اِنت کہ آیک پیغمبرے ءَ اِے ہم ءِ سرو چیر کنگ ءِ یا اختیار دارگ ءِ مالک و مستر بگمنت یا اشاں محض پہ الزام وکلاگ گرگ ءِ ردا چوش درشان کتگ۔ بہر جاورءَ اشی ءِ جواب ماں دیمی آیت ءَ دیگ بوتگ۔ ف۵ یعنی کتام فرشتہ یا پیغمبر ءِ اِے کار نہ اِنت کہ چہ وتی نیمگ ءَ ماں خداءِ کلام ءَ ترمیم کناں یک چُنڈ ءِ ہم بدل کت بکنت۔ پیغمبر ءِ فرض ایشنت کہ ہرچ وحی ئے کہ چہ خداءِ جانب ءَ کیت کمی و بیشی ءَ بغیر بہ آئی ءِ حکم ءَ کار بکنت آ خداءِ وحی ءِ تابع بیت خدا آئی ءِ تابع نہ بیت کہ ہرچ وڑ ءِ کلام شما بلوٹ اِت شمے دیما بیاریت و پیش بکنت۔ ماں خدائی وحی ءَ ادنی ءَ چہ ادنی ترین سرو چیری و قطع و بُرید (کپ کپ کنگ و بُرگ) سکّیں مزنیں گناہ ایت۔ پدا ہما معصومیں بندگاں کہ آ چہ خداءِ زیات ترس داروک اَنت (انبیا علیہم السلام) آ بہ چشیں نافرمانی ءِ نزیک ءَ چون رفت کننت۔ ماں اِنِّىۡۤ اَخَافُ اِنۡ عَصَيۡتُ رَبِّىۡ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيۡمٍ " ءِ چوش بگوش (گویا) کہ بہ ہما فضولیں فرمائشس کنوکانی سرا ایرادگرگ بوت کہ چشیں سکیں نافرمانی کنان ءَ شمارا چہ مزنیں روچ ءِ عذاب ءَ ترسگ لازم اِنت ف۶ یعنی ہرچیکہ خدا لوٹیت ہمائی ءَ من بہ شمے دیم ءَ واناں و ہر قدر آلوٹیت چہ منی ذریعہ ءَ شمارا سرپد ی دنت۔ اگر آئی ءَ اشی ءِ برخلاف بواھتیں تو منی

چی طاقت انت کہ چہ وتی طرف ءَ یک کلامے جوڑ کنان بہ آئیءَ نام ءَ منسوب بکناں۔ آخر منی عمر ءِ چہل سال بہ شتے دیما گوست انت اینکر دراجیں مدت ءَ شمارا بہ منی احوالانی باروءَ ہمک ہمیں تجربہ ہم بوتگ منی راستی دیانتداری، امانت و دیانتداری وغیرہ جوانیں ہیل و عادات چو بتل ءَ بہ زبانانی سرا بوتگنت۔ منی عامی بوگ و کتام ظاھریں استادے ءِ دیما پہ شاگردی ءِ ردا کونڈانی نہ جتگ یک سرظاھریں خبرایت۔ پداداں چہل سال ءَ نہ آئیءَ قصیدہ ئے نوشتہ کت و نہ شاعرانی دیوان ءَ پہ مشاعرہ شامل بوت نہ کدی آئیءَ کتاب ءِ دپ پچ کت و نہ کدی قلم ماں دست ءَ گپتگ نہ ماں کتام درسگاہے کدی نشت آیکپارگی ہنچیں کلامے جوڑ بکنت و بیاریت کہ آ بہ وتی فصاحت و بلاغت و شوکت خوبیں طرز بیان آسانی و روانی، جن و انس ءَ راعاجز بکنت آئی علوم و حقائق ءِ مقابلہ ءَ تمام دنیاءِ معارف وزانت چو کرک ءِ تاک ءَ زرد بہ بنت یک ہنچیں سرجمیں و عالمگیریں قانونِ ھدایت پہ انسانانی دست ءَ بچیت کہ آئیءَ دیما

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰؤُلَاءِ
وا ے عبادت کننت ابید چہ اللہ ءَ ہما چیز ءِ کہ نہ آیاں نقصان دات کنت و نہ فائدہ وگوشنت کہ اے
شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي
مئے واسطہ شفاعت کننت اللہ ءِ گور ءَ ف۱ تو بگوش آیا شما اللہ ءَ معلوم کن اِت ہما چیز ءِ کہ آئیرا وت معلوم نہ اِنت آسمانانی
الْأَرْضِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً
و زمین ءِ توکا۔ آذات پاک اِنت و برزتر انت چہ آچیزاں کہ گوں آئی شریک کننت ف۲ و مردماں نہ اتنت مگر یک
وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا
ملکے گڈا ایک بوتنت۔ واگر پیسرا مبوتیں گپے تئی ربّ ءِ البتہ فیصلہ بوت آیانی درمیان ءَ آچیز ءِ
فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ۖ فَقُلْ
کہ چیرڑہ کننت ف۳ وگوشنت پرچے ایر گیجگ نبوت آئی ءِ سرا چہ آئی ءِ ربّ ءَ یک نشانیے۔ تو بگوش
إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا ۖ إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا
کہ چیریں گپاں اللہ زانت گڈا انشار ءَ چار بہ بت من ہم گوں شما رہ چاراں ف۴ و وہدیکہ
أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي
بچاشینیں ما مردماں ءَ چہ رحماں، رند چہ تکلیفی ءَ کہ رس اِت آیاں ءَ ناگت ءَ حیلہ کننت ماں
آيَاتِنَا ۚ قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا ۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾
مئے قدرتاں۔ بگوش کہ اللہ چہ درستاں زوت تر حیلہ اڈ کت کنت۔ بیشک مئے فرشتہ نویسنت شمے حیلہ بازیاں ف۵
هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِ وَ
آہما ذات اِنت کہ گردینیت شمارا ماں جنگل ءَ و دریایا۔ تا آوقتیکہ شما ماں بوجیگ ءَ نشت اِت و
جَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ
وآشُت گوں شما گوں وشیں گواتے ءَ و آ چہ رشی ءَ وش بوتنت آتک آیانی گور ءَ تزندیں گواتے و آتک آیانی سرا
الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
موج چہ ہر جاگہ ءَ و آیاں زانت کہ چپ چاگرد ءَ گرگ بوتنت، تو ارش کت اللہ ءَ خالص کتش

۱۰ ع ۲ / ۷

گوستگیں تماہیں قانون رد شمارہ بہ بنت مزن مزن قوم و ملکانی ماں مرداریں قالب ءَ تازہ ایں روح ماں گیجان ءَ ابدی حیات و نوکیں زند ءِ از باباں جریدہ بکنت اِے خبر کئی ذہن ءَ نشت کنت شمارا فکر جنگ لازم انت کہ ہما پاک تبیں انسان ءَ تاں چہل سال ءَ کتام انسانے ءِ سرا دروغے نہ بست آیا یکپارگی آ چشیں دلیری کت کنت کہ معاذ اللہ خداوند قدوس ءِ سرا دروغ بہ بندیت و بہتان بجنت۔ لاچاری ءَ منگ کپیت کہ ہرچ خدائی کلام من شمارا اشکنا ئیناں آئی ءِ جوڑ کنگ یا سر کنگ ءِ من ءَ ہچ اصلاً اختیار نہ انت خدا ہرچیکہ لوٹیت منی زبان ءَ شمارا اشکنائینیت یک نقطہ ئے یا زیر زبر بدل کنگ ءِ کتام مخلوقے ءَ حق حاصل نہ اِنت۔

ف یعنی گناہ گاراں و مجرماں ءَ حقیقی کامیابی حاصل بیت نہ کنت نوں شما وت فیصلہ بکن اِت کہ ظالم و مجرم کئے اِنت اگر (بندہ خبر ءَ) من دروغ بنداں ءَ خدا ءِ نیمگ ءَ خبر ءَ تاب دیاں تو چہ من ءَ مستریں ظالم کس بیت نہ کنت ولیکن ماں گوستگیں آیت ءَ ہرچ دلیلے بیاں کنگ بوت چرائی ءَ ثابت بوت کہ اِے احتمال بلکل باطل اِنت نوں وہدے منی راستی ثابت اِنت و شما چہ وتی جاہلی باگُنت ءَ خداءِ کلام ءَ دروغ بند کن اِت تو نوں برے روئے زمین ءَ چہ شما مستریں ظالم کس بیت نہ کنت"
(ہمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ آمعاملہ گوں خدا و پیغمبراَت۔ نوں اشانی خداپرستی ءِ احوال ءَ باشکنِت کہ خداءَ بلہ دیان ءَ ہنچیں چیزانی عبادت ءَ کننت کہ ماں آیانی قدرت ءَ نفع و نقصان ہچ نبیست وہدے چریشاں اِے بارد ءَ جُست بیت تو گوشنت کہ بے شک مزنیں خدا وایک ایت کہ آئی ءَ زمین و آسمان ودی کتگنت مگر اِے بتاں وغیرہ ءَ وش کنگ پمشکا ضروری اِنت کہ اِشاں سفارش کنان ءَ چہ مستریں خداءَ ماں دنیا ءَ مئے گرانیں کاراں شرکنائینت و موت ءَ پدا اگر دوبارہ زندگ بوتیں گڈا او داہم مئے سفارشی بنت۔ باقی ایندگہ خوردیں کار کہ اشانی اختیار ہمشانی دست ءَ انت اِے گوں ہمشاں تعلق دارنت پمشکا مارا لازم اِنت کہ اشانی عبادت ءَ بکنیں۔ ف۲ یعنی بتانی سفارشی بوگ و سفارشی ءِ عبادت ءِ مستحق بوگ ہردوہیں دعوٰی غلط و بے بنیاد انت و ظاھر انت کہ ماں خداءِ علم ءَ ہما چیز بیت کہ چہ بندر ءَ بیت پمشکا خداءِ علم و زانگ ءِ برخلاف اِے بے بنیں و دت گڑیں دستور ءَ ثابت کنگ چوش بگوش (گویا) خدا تعالیٰ ءَ ہنچیں چیزانی سرزد بوگ ءِ احوال دیگ اِنت کہ ماں زمین و آسمان ءَ ہچ جاگہ ہم آیانی سرزد بوگ آئیرا معلوم نہ اِنت۔ یعنی ہچ جاگہ آیانی وجود نیست۔ اگر اشانی وجود ببوتیں تو ضرور آئیرا معلوم بوتیں گڈا چیور کائی چرا کارانی کنگ ءَ مہن ای بجتیں۔ ف۳ ممکن اَت مشرکاں بگوشتنیں کہ خداءَ بلکیں ماں شمے دین ءَ مہن نہ کتگ ماں مئے دین ءَ مہن نہ کتگ آئی ءِ پہ دات کہ اللہ ءِ دین چہ مدام ءَ یک ایت ماں آ ہچ اعتقاداں ہچ فرقے نیست۔ مباحچی ءَ مدام مردم گمراہ بوان ءَ جدا جدا بوتنت خداءَ پریشانی سرپد کنگ و حقیں دین ءِ سرا پارگ ءَ نبیاں ءَ دیم دات، ہچ زمانگ و ہچ مذہب ءَ خداءَ شرک ءَ جائز قرار نہ دات۔ باقی مردمانی وت ماں وتی اختلافاں زبردستی پمشکا نیست و نابود کنگ نہ بوت کہ چہ پیش ءَ ماں خداءِ علم ءَ اِے خبر ءِ گیشس وگیوار بوتگ اَت کہ اِے دنیا دارالعمل اِنت۔ اِے پکائیں وگڈی فیصلہ ءِ جاگہ نہ اِنت۔ ادا انسانان ءَ پہ کٹ و کمائی وہر پہمیں کارانی کنگ ءِ واسطہ

لَهُ الدِّيْنَ ۚ لَئِنْ اَنْجَيْتَنَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿٢٢﴾
پہ آئی عبادت ءَ را، اگر تو مارا نجات دات چہ اے مصیبت ءَ البت ما شکر گزار بیں

فَلَمَّآ اَنْجٰىهُمْ اِذَا هُمْ يَبْغُوْنَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ؕ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ
گڈا وہدے کہ مانجات دات آیانءَ ناگہاں سرکشی کنش ماں زمین ءَ ناحق ءَ ول او مردماں !

اِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ ۙ مَّتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ
شمے ناشری ءِ تاوان پہ شمے جندان اِنت، نفع بگرات ماں دنیاءِ زندگی ءَ۔ پدا مئے گورءَ شمے واتری انت

فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٣﴾ اِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ اَنْزَلْنٰهُ
گڈا ما معلوم دارکنیں پہ آچیزے کہ شما عمل کنگ ول بیشک دنیاءِ زندگی ءِ مثال مانند آپے کہ ایرگیپت آں را ما

مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ مِمَّا يَاْكُلُ النَّاسُ
چہ آسمان ءَ گڈا اوار بوان ءَ دراتکنت سبزی زمین ءِ چہ آچیزاں کہ ورنت مردم

وَالْاَنْعَامُ ؕ حَتّٰٓى اِذَآ اَخَذَتِ الْاَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ
و دلوت ول تاکہ وھدے کہ زمین رونق دار بوت و براھناک بوت و گمان کت

اَهْلُهَآ اَنَّهُمْ قٰدِرُوْنَ عَلَيْهَآ ۙ اَتٰىهَآ اَمْرُنَا لَيْلًا اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنٰهَا
زمین ءِ ندو کاں کہ مئے دست اَنت کِشار ول ناگہاں آتک مئے حکم شپ ءَ یا روچ ءَ گڈا کت ما آئی ءَ را

حَصِيْدًا كَاَنْ لَّمْ تَغْنَ بِالْاَمْسِ ؕ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ
رُتگیں گوشے کہ زیکیں روچ ءَ را دا آبادی نبوتہ۔ ھمے داب ءَ ما بیان کنیں وتی نشانیاں پہ آمردماں

يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿٢٤﴾ وَاللّٰهُ يَدْعُوْٓا اِلٰى دَارِ السَّلٰمِ ؕ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ
کہ غور و فکر کننت ول و اللہ توار کنت سلامتی ءِ لوگ ءِ نیمگ ءَ و راہ پیش داریت ہرکسے بلوٹیت

اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٢٥﴾ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ ؕ وَلَا يَرْهَقُ
تچکیں راہ ءِ جانب ءَ ول دپہ آکساں کہ نیکی اِش کت خوبی ہست و گیشتر ہم و نہ پوشیت

وُجُوْهَهُمْ قَتَرٌ وَّلَا ذِلَّةٌ ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٢٦﴾
آیانی دیم ءَ سیاہی و نہ رسوائی۔ آیاں جنتی اَنت و آئی ءِ تو کادائم مانَنت

آزاد بلہ دیگ بوتنگ کہ آہر کسے ءِ سرا شُت کنت پہ آئی ءِ سرا گام بجنت۔ اگر اے خبرءِ فیصلہ چہ پیش ءَ مبوتیں
تو گڈا تما ئیں اختلافانی فیصلہ ہماساعت و ہمادمان ءَ بوتگت۔ ول یعنی ہرچ نشانیانے کہ آیاں فرمائش کرتگت چرایاں یک نشانی ئے پرچا ایر گیجگ نبوت
جواب ءِ حاصل ایشنت کہ صداقت ءِ شما پیش ءَ باز دیستگ فرمائشی نشان پیش دارگ ءَ چندان فائدہ مند اِنت و نہ ضروری اِنت۔ دیم تر ہرچے خداءِ مصلحت بیت آنشان ءَ پیش
داریت آئی ءِ علم خداءَ حاصل اِنت کہ دیم ءَ چے نشان و چہ ہمیں نشان ظاہر کنت۔ نوں شما راہ چاربیئت ما ہم انتظار کنیں۔ ماں موضح القرآن ءَ ہست یعنی اگر گوشنت کہ
ماچون بزانیں کہ نبی ءَ خبر راست اِنت، فرمائینت کہ راہ چاربیئت کہ حق تعالیٰ اِے دین ءَ روشن کنت و مخالف رسوا بنت و برباد بنت، چنانچہ ہنچوش بوت۔ راست ءِ نشانی
پہ یک رندے کافی اِنت و ہمک رندءَ مخالف رسوا بنت تو فیصلہ وت بیت۔ حالانکہ فیصلہءِ روچ ماں دنیاءَ نہ اِنت۔ ول مکہ ءِ مردمانی سرا حق تعالیٰ ءَ ہفت سالءَ
ڈکال دیم دات وہدیکہ ھلاکت ءِ قریب بوتنت تو بیوس
بوان ءَ گوں واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ پہ دعاءَ عرضش
کت و وعدہ اِش کت کہ اگرچہ اِے عذاب ءَ رستگار
ببتیں تو ما ایمان کاریں۔ چہ واجہ ءِ دعاءِ برکت ءَ خداءَ
خیرکت، ڈکال ءِ بلا دور بوت تو گڈا اشاں پدا ہمانشرارت ءَ
بنا کت خداءِ آیتان ءَ دروغ بندکت و آئی ءِ قدرت و
رحمت ءِ سرا نظرش ایر نہ کت بلکیں خداوندی انعاماں ءَ
ظاھری اسباب و حیلہ وحشکیں بے بنیادیں خیال و
وہم اِش درشان کت۔ ہمیشان ءَ اِے پتہ خداءَ دات
کہ شما بخوبی مکر وحیلہ سازی بکن اِت مگر اِشرا
خوب یاد بدارات کہ شمے حیلہ بازیاں یک یک نویسگ بیگا
اَنت۔ آتما ہیں دفتر قیامت ءِ روچ ءَ شمے دیما ایر کنگ
بنت۔ گڈا وہدے شمے ہچ حیلہ بازی چہ فرشتگاں
چیر نہ اِنت آچہ خداءِ محیطیں علم ءَ چونکائی در بیت کنت۔
شما پہ وتی مکر و حیلہ سازی ءِ سرا ٹہل کنت حالانکہ خداءِ
جوابی مکر (تدبیر) چہ شمے مکر و تدبیرءَ زیات تیز و سریع الاثر
اِنت۔ آمجرم ءِ واگ ءَ ہمنکر سست یلہ دنت کہ مجرم
ماں غفلت ءِ نشہ ءَ مست بوان ءَ سزاءِ خیال ہم پہ آئی
ذھن ءَ نہ بیت۔ وہدے کہ بدبختی ءِ پیمانہ سرریچ بیت
تو آرا ایکپارگی گریت و ترندیں سزا دنت۔ لہذا عاقلءَ
باید اِنت کہ چہ خداءِ نرمی و اوپارءَ گندان ءَ مغرور مبئت
نہ معلوم نرمی ءَ پد چونیں ترندی بے بیئت چوشکہ دیمترءَ
ماں دریائی سفرءِ جاورءَ بیان فرمائینت۔ شاہ صاحبؒ
فرمائینت کہ سکی ءِ وھدءَ انسان ءِ نظر ظاھری
رہ بندانی بدل ءَ پہ خداءِ سرا سک بنت وھدیکہ سکی ہلاس
بوت و کارشر بوت پدا خداءَ شمیشان ءَ پہ رہ بند و سبباں
نیمگ لیٹیت و نہ ترسیت کہ مبادا خدا چشیں سکی بے
منی سرا دیم مدنت۔ تمام رہ بند و ازبابانی خداوند،
واجہ خداوت اِنت۔ ہرچیزءِ ورگ پہ ہمائی ءِ دست ءَ
اِنت چنانچہ ماں دریائی سفرءِ جاورءَ آئی یک مثلے ءِ
بیان کنت۔ ١٢

(ھمے صفحہءِ فوائد) ول یعنی اول سرءَ گوات
وش وش ءَ بموافق کشگائنت مسافرگوں گل چل روگائنت
انت کہ انا گت ءَ یک طوفانی گواتے ءَ سرکشت و چہ چاریں
نیمگاں موجانی کوہ چست بوان ءَ بوجیگ ءِ سرا ایگ ءَ
لگتنت وہدیکہ سرپد بوتنت کہ چہ ہر نیمگ ءَ مرگ ءَ
دنی ترندیں جنگل مئے سرا سک کتگنت تچک و سلامتی پہ مانوں نیست انت گڈا نوں تمام نقلی معبودان ءَ ویل کنان ءَ یکیں خداءَ توار پرجنت کہ انسانی فطرت ءِ
اصل لوٹ ہم ہمیش اَت چہ ہریک چیزءَ دل ءَ شودان ءَ خالص خداءِ غلامی ءِ راھش گپت و پکائیں قول و قرارش کت کہ اگر چرے مصیبت ءَ خداءَ مارا نجات
دات تو ما مدام ہمائی ءِ منت و شکرءَ گریں ہچبر آئی ناشکری نہ کنیں لیکن ہماساعت و دمان ءَ کہ اشاں امن و سلامتی حاصل بوت۔ پہ تیاب ءِ سرا پادش کپتنت
گڈا دوبارہ ناشری و ناسرپدی ءِ راہ بنداں پدا بہ وتی دست گپتنت۔ پہ کمیں وھدءَ ہم وتی قول ءِ سرا نہ اوشتاتنت۔ تنبیہ: مرے آیت ءَ پہ ہما اسلام ءِ
دعوی داران مزن عبرت موجود اِنت کہ بوجیگ ءِ بہ شرنگ و طوفان ءِ دوچار کپگ ءِ جاورءَ یکیں خداءَ یلہ کنان غیر اللہ ءَ پہ مدد ءَ توار پرجنت۔ مکہ ءِ فتح ءَ رند ابوجہل ءِ چک

عکرمہ مسلمان نہ بوئنگت چہ مکہ ءَ تچان ءَ دریائی سفرءِ رہادگ بوت کمیں دیر روگ ءَ پد طوفانی گواتاں بوجیگ ءِ لے دیم و آدیم کت۔ ناخداءِ گوں مسافراں گوشت کہ یکیں خداءِ توار تر بجن اِت، اِدا شمے معبود ہچ در دنہ ورنت عکرمہ ءَ گوشت کہ اے و اہما خدا اِنت کہ آئی ءِ نیمگ ءَ محمد (صلے اللہ علیہ وسلم) مارا دعوت دنت اگرماں دریاءَ چہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ رب ءَ بغیر نجات نرسیت توماں حشکاوگ ءَ ہم چہ آئی ءِ دستگیری و مدد ءَ ابید نجات حاصل کنگ مشکل اِنت۔

اَے خدا! اگر تو مارا چہ اِے مصیبت ءَ کش اِت تو من واتر کناں ءَ و اجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دست ءِ سراوتی دست ءَ ایر کناں۔ من ءَ امیت اِنت کہ آچہ وتی کریمانہ ھیل و عادت ءَ منی گناہاں ءَ معاف کنت۔ چنانچہ عکرمہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ حاضر بوان ءَ وتاراگوں اسلام یارگ ءَ شرفدار کت۔ رضی اللہ عنہ

ف۲ یعنی شمے ناشریانی وبال بہ شمے چکءَ کپیت ۔ اگر چنت روچ ناشری کناں ءَ دنیاءِ چیزے کٹ و کمائی شما حاصل کت بلے پدا ہم گڈسرءِ شمے واتری بہ خداءِ گورءَ بیت، اودا شمے کُل کتگیں کارشمے دیم ءَ حاضر کنگ بنت۔ خداوند رب العزت سزادیان ءَ پیشداریت کہ شمے چونیں کردار توگنت ف۳ لھتیں واجہاں فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ ءِ معنی زیات پیداوار کتگ پرچاکہ وھدے زمین ءِ پیداوار زیات قوی بیت تو بزی ءِ سبب ءَ یک جزءَ گوں دومی ءَ ہور بنیت و مانپوشیت آ نرا لھتیں واجہاں بِهٖ ءِ "با" ءَ پہ مصاحبت ءَ زوران ءَ چوش معنی بیان کرتگ کہ زمین ءِ سبزگ گوں آپ ءَ ہورتہور بیت پرچاکہ نباتات آئی ءِ جُزان ءَ بہ وتی توک ءَ جذب کنت و چوشکہ ورگ انسان ءِ بدن ءَ جزء جوڑ بیت ہمے پیما آپ۔ چوش بگوش کہ نباتات عذا جوڑ بیت۔ ترجمہ کنوکیں واجکار ءِ لفظ پیشدارنت کہ آئی چہ اختلاط اِے مراد گریت کہ زمین و آپ ءِ اختلاط ءَ ہرچ سبزگے رُدیت ماں آئی جانور و مردمانی وراک مخلوط (ہورتہور) بیت مثلاً گندم ءِ درخت ءَ "دانہ" بیت کہ آ انسان ءِ بیت اِنت و چرائی ٹپگ ہم پیدا بیت کہ آ جناورانی عذا بنت ہمے پیما درختانی ثمرہ وناک اَنت کہ چریشاں ہریکے ءِ وراک جدا جدا انت۔ ف۴ یعنی ہمک رنگ و صورت ءِ نباتات (سبزہان) ءَ زمین ءِ ڈولدار و سیاہ دارکت و کشار ہنچش تیار بوت کہ مالکان ءَ کاملیں بھروسہ بوت کہ نوں چریشی ءَ سرجمیں نفع حاصل کنگ ءِ موسم اھتگ و رستگ ف۵ یعنی اناگت ءَ چہ خداءِ حکم ءَ روچ ءَ یا شپ ءَ کتام آفتے کپیت (مثلاً طوفانی گواتے اھت یا تروںگل کپتنت یا مدگانی لشکرے کپت وعلیٰ ھٰذا القیاس) آئی ءَ تماہیں کشار ہنچو صاف کت گوشے اداکدی کاہے ہم نہ رستگ بالکل بہ ہمے پیما دنیاءِ زندءِ مثال انت کہ توری بلّی ہر قدر حسین و ڈولدار نظرءَ بئیت دانکہ احمقیں مردم بہ آئی حُسن و دلربائی ءِ سرا شیدائی بوان ءَ اصل حقیقت ءَ شموشکار بنت لیکن اِشی ءِ سرسبزی و تر و تازگی و زیب و زینت محض پہ چنت روچاں انت کہ رسک زوت زوال و فناءِ دستاں بیگواہ بیت۔ واجہ شاہ صاحب ءَ اِے مثال ءَ مزن لطیفیں ڈولیں خاص پہ انسانی زندءَ دپ دیاٹینگ یعنی چو آپ ءَ آئی روح چہ آسمان (عالم بالا) ءَ اھت خاکی قالب ءَ ہور بوان ءَ آئی ءَ قوت و توانائی حاصل کت۔ چہ ہر دوئینانی ہوری انسان جوڑ بوت۔ پدا انسانی و حیوانی ہر دوئیں پیمیں کار آئی ءَ کنت وہدے بہ ہر پیمیں ہنرءِ بائل بوت و آئی متعلقین ءَ را بہ آئی ءِ سرا بھروسہ بوت اناگت ءَ موت سر بوت کہ آئی ءَ یکدم تماہیں قصہ سرجم کت پدا ہنچوش بے نام ونشان بوت کہ گوشے آئی ءَ کدی بہ سرزمین ءَ پادہم ایر نہ کتگنت۔

فائدہ :- لَیْلًا اَوْ نَہَارًا (شپ ءَ یا روچ ءَ) شاید پمشکا فرمائینت کہ شپ غفلت ءِ وھد انت و روچ ءَ عموماً مردم بیدار بنت۔ مطلب چوش بوت کہ وہدے خداءِ حکم سربیت گڈا و پتگ یا آگاہ انت غافل یا بیدار اِنت ہچ کسے بہ ہچ جاورءَ آ نرا داشت کت نہ کنت ۔ ف۶ یعنی بہ دنیاوی زندءَ فریفتہ مبئیت کہ فانی اِنت بہ دارالسلام (جنت) ءِ نیمگ ءَ بیا اِت خدا اشارا بہ سلامتی ءِ لوگ ءِ طرف ءَ دعوت دنت و داں اودا آیگ ءِ کشک ءَ ہم سوج دنت۔ اِے ہما لوگ اِنت کہ اود ءِ نندوک چہ ہر پیمیں رنج و غم، پریشانی، تکلیف و نقصان، آفت و فنا و زوال وغیرہ ءَ سلامت و محفوظ بنت، فرشتہ آیان ءَ سلام کننت۔ وت چہ رب العزت ءِ نیمگ ءَ اشان ءِ سلام ءِ تحفہ دیگ بیت ۔ ف۷ شرّیں کارکنوکان ءَ اودا ہم شرّیں جاگہ رسیت (یعنی جنت) و چریشی ءَ ہم زیادہ رسیت یعنی حق تعالےٰ ءِ رضا و آئی ءِ دیدار۔ "زیادۃ" ءِ تفسیر چہ دیدار مبارک ءَ ماں بازیں حدیثاں بیان بوتگ و چہ بازیں صحابہ و تابعین رضی اللہ عنہم ءَ منقول انت واجہ صہیب رضی اللہ عنہ فرمائینت کہ واجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اِے آیت ءَ وانت و پدا فرمائینتی وہدیکہ جنتی ماں جنت ءَ و دوزخی ماں دوزخ ءَ داخل بینت تو یک جارجنوکے جار جنت "اے اہل جنت! پہ شما خداءِ یک وعدہ ئے باقی پشت کپتگ کہ آ نرا نوں تمام کنگ لوٹیت جنتی جُست گرنت کہ آچی انت؟ آیا خداءَ چہ وتی مہربانی ءَ مئے نیکیانی پلّوءِ گران نہ کت آیا آئی ءَ مئے دیم (چہرہ) ءَ اسپیت و نورانی جوڑ نہ کت؟ آیا آئی ءَ مارا چہ جہنم ءِ آس ءَ رکینان ءَ جنت ءِ ڈولیں جاگہے نداتہ؟ (اے دراہ و ابوتنت نوں باریں چے چیز پشت کپتگ) ہنچک ءَ حجاب چست کنگ بیت و جنتی پہ حق تعالیٰ ءِ نیمگ ءَ نظر ءَ شانک دینت گڈا قسم بخدا چشیں ہچ نعمتے کہ آیان ءَ دیگ بوتگ چہ دیدار ءِ دولت ءَ زیات محبوب نہ بیت نہ چریشی ءَ زیات ترکدام چیزے آیانی چمّان ءَ سارت کنوک بیت کنت رزقنا اللہ سبحانہ وتعالیٰ بمنہ وفضلہ ف۸ یعنی محشر ءِ حساب داد ءِ مدّت ءَ ہنچوش کہ کافر و بدکارانی دیم ءَ مزنیں ذلت و تہاری مانشانان بیت، جنتیانی دیما اشانی برخلاف برخلاف بیت، ذلت و تہاری ءِ بدل ءَ اودا ہر جاگہ نور ءِ سرا نور و رونق ءِ سرا رونق بیت - ۱۲

وَالَّذِيْنَ كَسَبُوا السَّيِّاٰتِ جَزَآءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا ۙ وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ؕ
وآکساں کہ کرت بدیں کار پہ آیاں بدیں مُزدہست ھمائی ءِ برابر ف۱ و پوشیت آیان ءَ رسوائی

مَا لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍ ۚ كَاَنَّمَآ اُغْشِيَتْ وُجُوْهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ
و نہ بیت پہ آیاں چہ اللہ ءِ عذاب ءَ رکینوکے ۔ گوشے کہ پوشگ بوتہ آیانی دیم ءَ تہاریں

الَّيْلِ مُظْلِمًا ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۷﴾ وَيَوْمَ
شپ ءِ ٹکرے ف۲ و آیاں جہنمی انت آئی ءِ تہا دائم مانئنت وآروچا

نَحْشُرُهُمْ جَمِيْعًا ثُمَّ نَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا مَكَانَكُمْ اَنْتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ ۚ
جمع کنیں ما آدرستانءَ رندا گوشیں ما پہ آیاں کہ شرک کتگنت، کہ وتی جاگہا وتارا بدار اِت شما و شمے شریکاں ف۳

فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُمْ مَّا كُنْتُمْ اِيَّانَا تَعْبُدُوْنَ ﴿۲۸﴾ فَكَفٰى
پدا ما آیانی درمیانءَ دوستیءَ ختم کنیں و گوشنت آیانی شریک آیان ءَ شما مئے عبادت نکنگ ۔ گڈا کافی

بِاللّٰهِ شَهِيْدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغٰفِلِيْنَ ﴿۲۹﴾
انت اللہ پہ شاھدیءَ مئے و شمے درمیانءَ مارا چہ شمے عبادت ءَ خبر نہ اَت ف۴

هُنَالِكَ تَبْلُوْا كُلُّ نَفْسٍ مَّآ اَسْلَفَتْ وَرُدُّوْٓا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰىهُمُ الْحَقِّ وَ
ہمودا چکاسیت ہر نفسے آعملے کہ آئیءَ کتگ و واپس کنگ بنت اللہ ءِ نیمگا کہ آیانی تچائیں واجہ اِنت و

ضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿۳۰﴾ ع قُلْ مَنْ يَّرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ
گار بیت چہ آیاں آ چیزے کہ ٹاھینتگنتش ف۵ تو بگوش کئے شمارا روزی دنت چہ آسمان

وَالْاَرْضِ اَمَّنْ يَّمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَمَنْ يُّخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ
و زمین ءَ ف۶ یا کئے مالک انت گوش و چمّانی ف۷ وکئے درکنت زندگءَ چہ

الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُّدَبِّرُ الْاَمْرَ ؕ فَسَيَقُوْلُوْنَ
مُردگءَ و درکنت مُردگءَ چہ زندگءَ ف۸ وکئے کارانی تدبیرءَ کنت ف۹ گڈا گوشنت

اللّٰهُ ۚ فَقُلْ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿۳۱﴾ فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ ۚ فَمَاذَا
اللہ ۔ گڈا تو بگوش آیا شما نترس اِت ۔ گڈا اِے اللہ اِنت رب شمے برحقیں ۔ گڈا پے بیت

ع ۳ النصف ۸

منزل ۳

ف۱ یعنی چہ بدیءَ زیات نہ بیت کم سزا بدنت یا ھتیں بدیانءَ پہکہ معاف بکنت اختیار داریت ۔ ف۲ یعنی آیانی چہرہ اینکر سیاہ و تہار بنت کہ گوشئے تہاریں شپ ءِ تلانءَ پہ آیانی سرا پچینگ بوتگنت ف۳ یعنی ہماکسانءَ کہ شما پہ وتی منءَ خداءِ درجہ داتگت و آئیءَ اشریدار جوڑ کتگت یا ہماکسانءَ کہ شما آیانءَ خداءِ پچ و جنک گوشتگت مثلاً مسیح علیہ السلام کہ آ پہ نصاریٰ ءِ گورءَ "ابن اللہ" بلکیں "عین اللہ" ات یا ملائکۃ اللہ یا اُحبار" و "رھبان" کہ اشاں ہن یہ یک حسابےءَ خدائی منصب اِش داتگت یا اصنام و اوثان کہ پہ اشانءَ مکہ ءِ مشرکاں خدائی اختیارات بہرو ونڈ کرتگنت درستانءَ پہ وتی وتی جاگہاں اوشتگ ءِ حکم بوت ۔ ف۴ یعنی آوھدءَ عجب نفسی نفسی و پریشانیءِ عالم بیت ۔ عابداں و معبودانءِ نیامءَ فرق و جدائی بیت دماں دنیاءَ پہ وتی وہم و گمانءِ روءَ ہرچ رشتگے ما قائم داشتگت و گرنچ بستگت آ کل سندگ و پروشگ بنت ماں آہولت کیں ساعتءَ و ہدیکہ مشرکانءَ چہ وتی ساز تگیں خدایاں بازامیت داشتگت آیاں آیان اشانءَ صاف صاف جواب دینت کہ شمے گوں ما چونیں رشتگے ہست شما دروغ بنداِت کہ شما مئے بندگی و پرستش کتگ (شما پہ وتی عقیدہ ءِ روءَ ہر چیزےءَ کہ بندگی کتگت پہ ہمایاں شما ہرچ خدائی صفت تجویز کرتگنت کہ آ درحقیقت ماں آیاں موجود نہ اِتنت تو درحقیقت آعبادت و بندگی فی الواقع "مسیح" یا "ملائکہ" نہ بوت و نہ درحقیقت بےساہ داریں بتانی بندگی اَت ۔ محض چہ وتی خیال و وہمءَ یا شیطان لعین ءِ بندگی ءِ فرشتہ یا نبی یا نیکیں انسان یا کتام تصویر وغیرہ ءِ نامزد کرتگتش) خدا گواہ اِنت کہ چہ مئے رضا یا مئے اذنءَ شما اے حرکت نہ کت مارا چہ خبر اَت کہ مزن احمقی و نادانی ظاہر کنانءَ خداءِ مقابلہءَ مارا شما معبود جوڑ کن اِت ۔

تنبیہ : اے گفت گو اگر حضرت مسیح وغیرہ ذوی العقول مخلوق ءِ طرفءَ منگ بہ بیت تو ہیچ اشکال نیست انت و اصنام (بتانی) ءِ جانبءَ بہ بیت تو ہن بعید نہ انت کہ حق تعالےٰ مشرکانی سک زیات نامرادی و بزگیءَ ظاہر کنگءَ چہ وتی کاملیں قدرتءَ بتانءَ خبر کنگ ءِ قوت عطا کنت قَالُوْٓا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِيْٓ اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ (حٰم السجدۃ رکوع ۳)

ف۵ یعنی دروغیں و بے بنیادیں وہم درست کافور بنت ہر شخص گوں وتی چماں گندیت کہ ابید چہ آ برحقیں مالک ءِ نیمگءَ رجوع کنگءَ دگہ ہیچ ٹھکانہ نیست انت دہ انسانءَ وتی نیک و بدیں تمام عملانی اندازہ معلوم بیت کہ چینکر وزن داریت ۔ ف۶ چہ آسمان ءِ طرفءَ ہور و شمسی گرمائش وغیرہ سر بیت و زمینی مواد گوں آئیءَ ھور بنت نوں پہ انسانءَ روزی تیار بیت ۔ ف۷ یعنی چشیں عجب حیران کنوکیں رہ بندءَ کئےءَ گوش و چم پیدا کتنت پدا آیانی حفاظت ءِ سامانءَ جریدہ کت کئے انت ہماکس کہ اے تمامیں انسانی قویٰ ءِ حقیقی مالک انت کہ ہر وھدے بلوٹیت زوریت و ہر وھدے بواھیت ہیچ بگریت ف۸ مثلاً چہ "نطفہ" یا "ھیک" ءَ جاندارءَ پیدا چہ جاندارءَ نطفہ و ھیک کشیت یا روحانی و معنوی بیماہر شخصے یا قومے مُردگ بوت چرائیءَ زندہ دلیں نفرانءَ پیدا کنت و زندہ قومانی پشت پد (اخلاف) ءِ سرا چہ آیانی بدبختیءَ موتءَ رہوار کنت ۔

ف۹ یعنی دنیاءِ تمامیں کارانی تدبیر و راہ بُرّیءَ کئے انجام دنت ۔ ۱۲

بَعْدَ الْحَقِّ اِلَّا الضَّلٰلُ ۚۖ فَاَنّٰی تُصْرَفُوْنَ ﴿۳۲﴾ کَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ

رند چہ حق ءَ مگر گمراھی ۔ گڑا کجا شما گردینگ بت ف۱ ہمے داب ءَ ثابت بوت خبرتیٔ رب ءِ

عَلَى الَّذِيْنَ فَسَقُوْٓا اَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۳۳﴾ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ

نافرمانانی سرا کہ آ ایمان نیارنت ف۲ تو بگوش کہ آیا چہ شمے شریداراں

مَّنْ يَّبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ؕ قُلِ اللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ

کسے ہست کہ اول پیداگ بکنت مخلوق ءِ پدا واتر بکنت آئی ءَ ۔ تو بگوش اللہ اول ءَ پیداک کنت مخلوق ءِ پدا واتر کنت

فَاَنّٰی تُؤْفَكُوْنَ ﴿۳۴﴾ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ مَّنْ يَّهْدِيْٓ اِلَى الْحَقِّ ؕ

آئی ءَ پدا کجا واپس گردینگ بت ف۳ تو بگوش آیا چہ شمے شریداراں کسے ہست کہ حق ءِ راہ ءَ پیش بداریت

قُلِ اللّٰهُ يَهْدِيْ لِلْحَقِّ ؕ اَفَمَنْ يَّهْدِيْٓ اِلَى الْحَقِّ اَحَقُّ اَنْ يُّتَّبَعَ اَمَّنْ

تو بگوش اللہ پیشداریت راہ ءَ حق ءِ ۔ آیا پدا آ کسے کہ راہ پیش داریت حق ءِ زیادہ حقدارنت کہ آئی ءِ تابعداری

لَّا يَهِدِّيْٓ اِلَّآ اَنْ يُّهْدٰى ۚ فَمَا لَكُمْ ۟ كَيْفَ تَحْكُمُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَمَا يَتَّبِعُ اَكْثَرُهُمْ

کنگ بہ بیت یا ہما کس وت راہ ءَ نگندیت مگر کہ آئی ءَ راہ سوج دیگ بیت گڑا چے تو شمارا چوں فیصلہ کنت ف۴ و رندگیری نکنت گیشترچراناں

اِلَّا ظَنًّا ؕ اِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِيْ مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِمَا

مگر گمان ءِ ۔ بیشک گمان کار نندنت حق ءِ مقابلہ ءَ ہچ چیزے ف۵ بیشک اللہ معلوم دارانت بہ آ چیزے

يَفْعَلُوْنَ ﴿۳۶﴾ وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ اَنْ يُّفْتَرٰى مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ

کہ آ کننت و نہ انت اے قرآن کہ جوڑ کنگ بہ بیت بغیر چہ اللہ ءَ ف۶

وَلٰكِنْ تَصْدِيْقَ الَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيْلَ الْكِتٰبِ لَا رَيْبَ فِيْهِ

ولیکن منوک انت چہ آئی پیسر ءِ کتاباں ف۷ و بیان کنت آ چیزے کہ نوِیسگ بوتہ نیست آئی ءِ تہا شک

مِنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۳۷﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ؕ قُلْ فَاْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّثْلِهٖ

کہ چہ پروردگار ءِ نیمگا آتگ ف۸ آیا اے گوشنت کہ آئی ءَ وت اڈ کتگ اے قرآن ۔ بگوش گڑا بیارت یک سورتے آئی مثل ءَ

وَادْعُوْا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۳۸﴾ بَلْ

و توار بکن ات ہر کسے ءَ کہ قدرت داریت ابید چہ خدا ءَ اگر شما راست گوش ات ف۹ بلکیں

ف۱ مشرک ایشی ءِ قبول دار انت کہ اے سرجمیں کار و بار و مزن شانیں کاران ءَ ابید چہ اللہ ءَ دگہ کس کت نہ کنت پمیشکا فرمائینتی کہ وھدے اصلی خالق و مالک و تمام عالم ءِ کارساز ہمائی ءَ قبول کن ات پدا چرے خبرءَ بنترس ات کہ چہ آئی ءَ ابید دگران ءِ معبود جوڑ بکن ات معبود و ہمائی ءَ بوگ لوٹیت کہ آ کل ءِ خالق مالک الملک رب مطلق و وتی مرضی ءَ ہر چیزیکہ بوا ھیت کت بکنت ۔ اے خبرانی اقرار ءَ پدکجا نگو چپکائی داتر کنگا ئت ، وھدیکہ آ راست و برحق انت تو راست ءَ پد چہ دروغ ءَ ابید دگہ ہچ نمانیت راست ءَ و یل کنان ءَ دروغیں و ہمائی پُشت ءَ سرجنگ عاقل ءِ کار نہ انت ۔ ف۲ یعنی اللہ ءَ چہ شرعات ءَ اے سرکش ءُ بدکارانی نصیب ءَ ایمان بنشتہ نہ کتگ کہ آئی سوب بہ خدائے پاک ءِ علم ءَ آیانی سرکشی و نافرمانی انت ۔ بہ اے دستور ءَ خدائے پاک ءِ بنشتہ کت گٔیں فسق و نافرمانی ءِ سبب ءَ راست بوت ۔

ف۳ داں اے حدءَ مبدء ءِ بابت ءَ بیان و گیش و گیوار آت نوں "معاد" ءِ بیان انت ۔ یعنی وہدے کہ اشاں قبول دار بوتنت کہ زمین و آسمان ، سمع و بصر ، موت و حیات دراھینانی پیداکنوک و جلوک ہما ذات بزاں خدا وت انت تو ظاہر انت کہ مخلوق ءَ چہ مرگ ءَ پد دوبارہ پیداکنگ و پچ ترینگ ہم ہمائی ءِ فعل بیت کنت ۔ پدا انبیاء علیہم السلام ءِ زبانی وہدے کہ آ وت اے پچ ترینگ ءِ خبرءَ دنت تو ماں آئی ءِ قبول کنگ چی عذر بیت کنت ۔ مبدء ءِ اقرار ءَ کنان ءَ چہ معاد ءَ دیم ءَ ترینان ءَ کجا نگو سرگردان بئت ۔

ف۴ "مبدء" و "معاد" ءَ رند درمیانی وسائط ءِ بیان ءَ کنت یعنی چوشکہ اوّلی پیداکنوک و دوبارہ زند دیوک ہما خدا وت انت ۔ بہ ہمے پیما بہ "معاد" ءِ نیمگ ءَ صحیح و راستیں راہ سوج دیوک ہم دگہ کس نہ انت خدا وت و وتی بندگان ءَ راستیں و حقیں سہمائی کت کنت ماں مخلوق ءَ مزنیں یاکستریں دراہ ہمائی رہ نمائی ءِ روءَ درستان ءَ روگ باید و لازم انت مسکینیں "بت" ماں کنام شمار ءَ انت کہ بہ کسے ءِ سر و سوج ءِ سرا ہم بہ روگ ءَ توفیق ندارنت مزن مزنیں مقرب (نبی و فرشتگاں) ہم برو بر اے اقرار ءَ کنان ءَ و بیداک انت کہ بغیر چہ خدا ءِ دستگیری و کمک ءَ مایک قدمے دیما چست کت نہ کنیں ۔ اشانی رہ نمائی ہم ہمیشکا بہ بندگانی حق ءَ قابل قبول انت کہ خدا بلا واسطہ اشانی رہ نمائی ءَ کنت گڑا اے چنکر ناانصافی انت کہ انسان آ برحقیں ھادی ءَ یلہ کنان ءَ باطل و نزوریں پناھے شوہاز بکنت یا مثلاً احبار و رھبان ، برہمن و ت گرڑیں ملّایانی رہ نمائی ءِ پدءَ کورکائی قدم بجنت ۔

ف۵ وہدیکہ زانگ بوت کہ "مبدی" و "معید" و "ھادی" ہما اللہ وت انت تو آئی برخلاف شرک ءِ راہ ءَ کنام محکمیں دلیل ایت کہ آئی سبب ءَ "توحید" ءِ مضبوطیں قدیم و قائمیں رہ بند ءَ ویل کنان ءَ گمراہی ءِ جھلانکیں جات ءَ دیم کنان ءَ ردگائنت راست و ا ہنیش انت کہ بہ اشانی گور ءَ بغیر و ہم و گمان و قیاس جنگ ءَ دگہ ہچ چیز نیست انت گڑا اٹکل و قیاس ءِ درشتگیں تیر حق و صداقت ءِ راہ چون داشت کت کننت ۔ ف۶ ماں گوستگیں آیتاں فرمائینت کہ مشرکاں محض ظن و اٹکل ءِ رندگیری ءَ کننت حالانکہ رندگیری ءِ قابل ہمائی ءِ خبر بیت کنت کہ آ تچکیں راہ ءِ سوج ءَ بدنت چہ ہمے مناسبت ءَ ادا قرآن کریم ءِ ذکر شروع کت کہ مروچی ماں دنیاءَ ہمے یکیں کتاب تچکیں راہ پیشداروک و ظن و اٹکلانی مقابلہ ءَ راستیں گفتاراں ءَ پیشداروک انت ، آئی ءِ علوم و معارف ، احکام و قوانین و معجزانہ فصاحت و بلاغت ءِ سرا چشانک جنان ءَ گوشگ کپت کہ اے قرآن آ کتاب نہ انت کہ خداوند قدوس ءَ ابید دگہ یک کسے آ را پیش کنگ ءِ ردا تمامیں جن و انسان عاجز انت چوشکہ ماں دیمی آیت ءَ پیداک انت ۔ ف۷ قرآن ءِ کلام الٰہی بوگ چرے خبر ءَ ظاہر بیت کہ آ تمام پیشی آسمانی کتابانی سرا تصدیق ءِ مہر ءَ جنت آیانی اصل بنشتانکانی حفاظت و آیانی پیشنگوئیانی

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

صداقت ءِ ہم جارءَ جنت ۔ ف۸ یعنی خدائی احکام و ہما حقائق و معارف ءَ کہ ماں پیشی کتاباں بہ گونڈیں صورتے ءَ مذکور اتنت آیانی بیان ءَ سرجمی ءَ پیش کنت حق ءَ
ہیشنت کہ ماں اِے کتاب ءَ پہ عقل مندءَ شک و شبہ ءِ ہچ وڑءِ بلکل گنجائشں درنکیت چوشیں کامل و سرجمیں پرحکمتیں و چہ ہدایت ءِ روشنائی گپریں کلام رب العالمینءَ
وتی بیت کنت ۔ ف۹ یعنی اگر من جوڑ بجاں تو شما ہم منی ہمیں بشر اِت درست ھور بواں ءَ مثل یک سورتے ءَ وتی پیش بجن اِت کل مخلوق ءَ دعوت بدے اِت
جن و انس ءَ ہچ بجن اِت کلیں جہان ءِ زبان زانت و کو انس و اندرہ و بے و اندرہ یک جا بواں ءَ یک گونڈیں کلامے مثل قرآن ءَ پیش بکن ات تو گڈا فہمگ
بیت کہ قرآن ہم یک بشرے ءِ کلام اِنت کہ آئی ءِ مثل ءَ دگہ کس ہم آورت کنت ۔ مگر محال اِنت کہ داں ابدالآباد کتام یک مخلوقے چشیں ہیماتے بکنت

كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ

گپ اِشتنت کہ اشاں دروغ بندکت ہما گپ ءَ کہ آئی ءِ علم فہمتش نہ کت ف۱ و تاں اِے وقت ءَ گیا ہتہ آیانی گورا آئی حقیقت ف۲ ہمے وڑ ءَ دروغ بند

الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٣٩﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ

کت ہماکساں کہ چہ آیاں پیسر بوتگنت گڈا بچار کہ چہ داب ءَ بوت انجام ظالمانی   و لھتے چہ آیاں

يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ ۚ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾

یقین کننت قرآن ءَ و لھتے چہ آیاں آینت کہ یقین نکننت بہ قرآن و تئی رب شر زانت ناشراں ءَ ف۳

وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۖ أَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا

و اگر دروغ بندش کت ترا گڈا تو بگوش کہ پہ من انت منی عمل و پہ شما انت شمے عمل   شما جوابدار نہ اِت ہر چیکہ

أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ۚ

من کناں و ہر چیکہ شما کن اِت من جوابدار نیاں ف۴ و لھتے چہ آیاں گوشدار بیت تئی نیمگ ءَ

أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ

ہیں! تو اشکنائینے کراں   و اگرچہ آیاں ءَ عقل مبیت   و لھتے چہ آیاں چاریت

إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ

تئی نیمگا۔ ہیں! تو راہ پیش دارے کوراں   و اگرچہ آیانی چماں روک مبیت ف۵ یقیناً اللہ ظلم نکنت

النَّاسَ شَيْئًا وَلَٰكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ

پہ مردمانی سرا ہچ   لیکن مردم پہ وتی سراوت ظلم کننت ف۶   و ہماروچیکہ مُچ کنت آیاں

كَأَنْ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ خَسِرَ

گوشئے نہ جلتگش مگر یک ساعتے چہ روچ ءَ ف۷ پجاہ کارنت یکدگر ءَ ف۸ بیشک ماں نقصان کپتنت

الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ

ہماکساں کہ دروغش حساب کت اللہ ءِ دیم ءَ کپگ و نیاتکنت پہ راہ ءَ ف۹ و اگر پیش بدارتیں ترا لھتے چیز

الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا

چہ ھما وعدیاں کہ ماکتگنت گوں آیاں یا ترا موت بدئیں نوں منئے نیمگ ءَ آیانءَ پر ترگی اِنت پدا اللہ گواہ اِنت پہ آیانی کتگیں

قرآن کریم ہما کتاب اِنت کہ ماں آئی ھیل و عادتاں ڈولداری، تمدن، راجی زند، حکومات و سیاست معرفت و روحانیت، نفوس ءِ پاکیزگی دل ءِ روشنائی غرضیکہ پہ اللہ ءِ جانب ءَ وصول و مخلوق ءِ بست و بند و دل جمعی ءِ ردا ہے سرجمیں رہ بند موجود انت کہ چراپاں عالم ءِ پیدائش ءِ غرض و مطلب سرجم بیت کہ آئی ءِ ترتیب و بلگیری ءِ چہ یک عامی قوم ءِ عامی فرد ءَ کدی امبیت دارگ بیت کنت؟ پدا اے تمایں علوم و ہدایتانی ظاھری ءَ گوں اِے کتاب ءِ بلاغت و فصاحت ءِ انداز ءَ ترانداز یں بیان ءِ ہمیں و دل ءَ نندوکیں تران چو دریاءَ چست بیوکیں لہڑ و تشں بیانی و روانی ءَ بے درور آئی ءِ لذت و شیرگنی و شہنشاہانہ جاہ و مرتبہ اِے کل ہنچیں چیز اَنت کہ اشاں گوں مزنی دغدغہ و زور و شور ءَ سرجمیں جہان پہ مقابلہ ءَ یاد تراب داتگ چہ ہما روچ ءَ کہ قرآن ءَ وتی جمال ءِ روشنائی دراکت و آدم ءِ اولاد ءَ چہ وتی جرندءَ روشناس کت آئی بروبر دعوی ہمے بوّان پیداک اِنت کہ من خدائے قدوس ءِ کلام اوں و ھنچوش کہ چو خدا ءِ زمین ءَ یک زمینے خدا ءِ ہمیں یک روچے و خدا ءِ آسمان ءِ ہمیں آسمانے پیداکنگ ءَ دنیا عاجز و بے وس انت پہ ہمے ہما خدا ءِ قرآن ءِ ہمیں قرآنے جوڑکنگ ءَ ہم دنیا عاجز مانیت ۔ قرآن ءِ گارگم کنگ ءِ واسطہ مردم سازشں کننت مکر جوڑ کننت اشی ءِ مقابلہ ءِ ردا وتا گوشار بنت و دِرّو دوچ کننت پہ وتی کمک ءَ دنیا ءِ مزن مزنیں دولتاں ءَ دعوت دینت ہچ ہمیں حیلہ، تدبیر، مکرو فریب ءَ وتا پشت نہ گیجنت وتارا و اِے دگہ مردمان ءَ ماں جنجال ءِ چیگل دینت کلیں رنج و مصیبتانی تحملی پہ اشان ممکن بیت مگر قرآن ءِ یک گونڈیں سورتے ءِ ڈولیں چیزے پیش کنگ ممکن نہ بیت قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ۔ (بنی اسرائیل رکوع ۱۰) اِے ردا ما "اعجاز القرآن" ءِ نام ءَ یک رسالہ ئے نوشتہ کرتگ کہ اگر کسے ءَ شوق ماں دل ءَ ہست انت تو آئرا لوا نیت ۔ ۱۲

ھے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی قرآن ءَ "مفتری" پہ ہوش و ماش ءِ ردا اِتا بلکیں محض جہالت و احمقی و بے زانگی ءِ ردا مفتری گوشنت. اشانی ضد و کِنّت اشان ءَ اجازت ندنت کہ گوں سارتیں دل ءَ قرآن ءِ حقائق ءِ غور و فکر بکننت ۔ بدفہمی یا ہوش و ماش ءِ قوایانی راست کائی کار مرز نہ کنگ ءَ چہ دھے قرآن پاک ءِ دلیل و بے دروری ءَ پہ شری ءَ زانت کتش نہ کت تو گوشتش کہ اِے دروغیں کتاب ایت ۔ ف۲ لھتیں مفسراں تاویل ءِ معنی تفسیر کتگ یعنی قرآنی مطلب ماں آیانی دماغ ءَ نہ نشتنت و لھتیں ءَ قرآنی پیشینگوئی مراد گپتگ یعنی تکذیب ءِ یک سببے پہ سادہ لوحیں مردماں اِے ہم ہست کہ قرآن ءَ مستقبل ءِ بارہ ءَ ہر خبرے کہ داتگ آیانی وقوع ءِ وھد انگت نرستگ لہذا آ منتظر انت کہ آیانی ظہور کدی بیت ۔ مگر فکر کنگ لوٹیت کہ اِے چطور وجہ تکذیب بوت کنت،

زیادہ چہ زیادہ توقف ءِ وجہ اگہ بہ بیت تو بوت کنت ۔ ف۳ یعنی دیم ترءَ چریشاں لھتیں مردم ایمان کارنت و مسلمان بنت اشان ءَ ویل کنان ءَ ایدگہ مردم بہ وتی ناشری ءِ سراقائم بنت، خدا درستان ءَ شرزانت موقع ءِ سرا اشان ءَ وت سزا دنت ۔ ف۴ یعنی اگر چوشیں دلیل و حجت اشکنگ ءَ پدہم اشاں شمارا دروغ بندوک بگوشنت تو شما اشان ءَ بگوشں ات کہ ما وتی فرض ءَ انجام دات، تو سر پدی دیگ ءِ باوجود سر پد نہ بئیت تو نوں منی و شمے کشک جدا جدا انت شما بہ وتی عمل ءَ جواب دیوک اِت و من وتی عمل ءِ ہرکس ءَ آئی ءِ کتگیں کارانی بر و ثمرہ رسیت، حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ (معاذ اللہ) اگر اللہ ءِ حکم ءَ غلط سر بکناں تو من گنہگار وں و من راست راست ءَ بگوشاں و شما قبولدار مبئت بہرجا ورءَ قبول کنگ ءِ صورت ءَ شمارا ہچ تاوان نرسیت ۔ ف۵ لھتیں مردم سر ظاہرءَ قرآن شریف و تئی

يَفْعَلُوْنَ ﴿۴۶﴾ وَلِكُلِّ اُمَّةٍ رَّسُوْلٌ ۚ فَاِذَا جَآءَ رَسُوْلُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ

کاراں ف۱ و ہر فرقہ ءَ را رسولے ہستنت پدا وقتیکہ رسِات آیانی گورءَ آیانی رسول فیصلہ بوت آیانی درمیانءَ

بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ

پہ انصاف و پہ آیانی سرا ظلم نہ بیت ف۲ و گوشنت کہ کدی کیگنت اے وعدہ، اگر شما

صٰدِقِيْنَ ﴿۴۸﴾ قُلْ لَّآ اَمْلِكُ لِنَفْسِيْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا اِلَّا مَا شَآءَ

راست گوش اِت ف۳ بگوش من ءَ پہ وتی نفس ءِ ضرر دور کنگ ءِ و فائدہ رسینگ ءِ اختیار نیست اِنت مگر ہرچیکہ

اللّٰهُ ؕ لِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ ؕ اِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً

بواہیت اللہ ۔ ہر فرقہ ءَ را مقرریں وقتے ہستنت ۔ وقتیکہ بیینت آیانی ہما وقت گڑا نہ پشت ءَ ہٹّت کننت یک دمانے

وَّلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ ﴿۴۹﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَتٰىكُمْ عَذَابُهٗ بَيَاتًا اَوْ

و نہ دیم ءَ کنزِت کننت ف۴ بگوش جبرہ بدیت اگر بییت شمے گورءَ آئی ءِ عذاب شپ ءَ یا

نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُوْنَ ﴿۵۰﴾ اَثُمَّ اِذَا مَا وَقَعَ اٰمَنْتُمْ

ماں روچ ءَ گڑا چہ چیزءَ چہ ہما عذاب ءَ اشتابی لوٹنت گنہگاراں ف۵ آیا پدا وقتیکہ عذاب بکپیت گڑا آئی ءَ یقین کن اِت

بِهٖ ؕ آٰلْئٰنَ وَقَدْ كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُوْنَ ﴿۵۱﴾ ثُمَّ قِيْلَ لِلَّذِيْنَ

نوکی شما ایمان آورت و شما آ پہ اشتابی لوٹگت ف۶ رندا گوشگ بیت

ظَلَمُوْا ذُوْقُوْا عَذَابَ الْخُلْدِ ۚ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُوْنَ ﴿۵۲﴾

گنہگاران ءَ کہ بچش اِت دائمی عذاب ءَ ۔ جزا دیگ نہ بِت مگر پہ ہمائی ءَ کہ شما کمائی کنئہ بوتگ ف

وَيَسْتَنْۢبِـُٔوْنَكَ اَحَقٌّ هُوَ ؕ قُلْ اِيْ وَرَبِّيْٓ اِنَّهٗ لَحَقٌّ ۚ وَمَآ اَنْتُمْ

و چہ تو جُست گرنت کہ اے خبر حق اِنت ۔ بگوش ہو قسم اِنت آ وتی پروردگارءَ کہ اے حق اِنت و شما عاجز کت

بِمُعْجِزِيْنَ ﴿۵۳﴾ ع وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ

نہ کن اِت ف۸ و اگر ببیت گنہگاریں شخصے ءِ گورءَ ہمے قدر مال کہ ماں روئے زمین ءَ ہستنت ضرور دنتی پہ وتی خلاصیءَ

بِهٖ ؕ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ

بدل ءَ ف۹ و چیر دینت پشیمانی ءَ وقتیکہ گندنت عذاب ءَ و فیصلہ بیت آیانی درمیان ءَ

منزل ۳

وقف النبی علیہ السلام

وقف النبی علیہ السلام

ع ۱۳ / ۱۰

گفتاران ءَ گوشدار اَنت و شمے معجزات و کمالات ءَ چمّاں وت گندنت مگر گندگ و اشکنگ ہما نفع دنت کہ آئی ءِ تعلق چہ دل ءِ گوشاں و دل ءِ چمّاں ببیت اِسے خبر شمے اختیارءَ نہ اِنت کہ شما دل ءِ کرّان ءَ وتی خبرءَ باشکنائین اِت درانحالیکہ آسکیں کرّی ءِ سبب ءَ ہچ کسے ءِ کلام ءَ سرپد نہ بنت یا دل ءِ کوران ءَ حق ءِ راہ ءَ پیش بدار اِت و ہدیہ آیاں ہچ دیت نہ کننت! ماں موضح القرآن ہست یعنی گوشدارنت یا نگاہ کننت پہ ہمے امیت ءَ کہ شمئے دل ءَ بترین اِت چوشکہ لھتینانی دل ترتنت ۔ نوں اے خبر بہ خدا ءِ اختیارءَ اِنت لھتیں مفسراں چہ "لَا يَعْقِلُوْنَ" ءَ مطلق عقل ءِ و چہ "لَا يُبْصِرُوْنَ" ءَ بصیرت ءِ نفی مراد گپتگ ۔ مطلب چوشں اِنت کہ چشیں کور و کرّ کہ ابیذ چہ اشکنگ و نہ گندگ ءَ چہ ہمک ہما فہم و زانگ ءَ زبہر اَنت آیانءَ شما چونکائی اشکنائینان ءَ و پیشداران ءَ بہ وتی راہ ءَ آورت کن اِت ۔ ف۶ یعنی بہ ہرکس ءِ دل ءَ اثر نبیت اِسے ہمایانی وتی گناہ اِنت، چہ وتی غلط کاری و بدراہ روی ءَ آیاں وتی قوتِ ادراکیہ نباہ کتگ واگرنہ چہ اصل فطرت ءَ ہریک انسانے ءَ خداءَ فہمگ و قبول کنگ ءِ صلاحیت بخشتگ ۔ ف۷ یعنی محشرءِ ہولناکیں ندارگان ءَ وھدے کہ گندنت تو گڑا اشان ءَ دنیاءِ عیش و آرام ہچکہ حقیر معلوم بیت کہ گوشے ماں دنیاءَ یک ساعتے ءَ زیات اشان نہ جلتگ، وافسوس کننت کہ تمامیں عمر چونکائی فضول و مفت ءَ گوست چوشکہ انسانے کلاکے دو کلاک ہنچوش ماں گپ و رپ ءَ بیکار وقت ءَ برباد کنت و ہم اود ءِ ترندیں اڑ و جنجالان گندان ءَ خیال کننت کہ گوشے ماں دنیاءَ ہچ مدت قیام نہ کت کہ گوں اے وھد و دمان ءَ دوچار کپتنت، ساعتے دو ساعتا اودا بارین جلگ بوت کہ ماں اے جنجال ءَ گرفتار بوتنت دریچناکہ اود ءِ قیام ءِ مدت کمیں دراج کش ببوتیں تو اے روچ چوش زوتکائی مانہ دیستگت ۔ لھتیں مفسراں گوشتگ کہ ماں برزخ (قبر) ءَ جلگ ءِ مدت ءَ یک ساعتے شمار کننت واللہ اعلم ۔ ف۸ مگر ہچ مدت دات نہ کننت نفسی نفسی ءِ عالم بیت، نہ برات برات ءِ کارءَ کیت و نہ چُک پت ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور کننت فَلَآ اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ

يَوْمَئِذٍ وَّلَا يَتَسَآءَلُوْنَ (المومنون رکوع ۶) يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيْهِ وَاُمِّهٖ وَاَبِيْهِ وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنِيْهِ ۔ (عبس رکوع ۱)

ف۹ باقی ہرکس ءَ لقاء اللہ ءِ تصدیق کت و باوری داشت و تچکیں راہ ءَ گام جنان بوتنت آیاں بالکل سیت گروک اَنت ۔ ۱۲

ہمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ما کافران ءَ عذاب دیگ و اسلام ءَ غالب و سرافضل کنگ ءِ رد ءَ ہرچ وعدہ ئے کتگ انت توری چرایاں لھتیں وعدہ ماں تئی زندءَ تمام کنگ بہ بنت چوشں کہ ماں بدر و غیرہ ءَ پیش داشت یا شمے وفات بہ بیت پمیشکا چرایاں لھتیں وعدہ بہ شمے دیما ظاہر مبنت بہرجا ورءَ یقینی اِنت کہ آ کل تمام کنگ بنت ۔ اگر کتام یک مصلحتے ءِ روءَ کافران ءَ ماں دنیاءَ سزا دیگ نہ بوت تو گڑا اشان ءَ ماں آخرت ءَ سزا رسیت، چہ ما و تا ارا دیان ءَ

کجا نگورفت کننت درستان ءَ مئے نیمگ ءَ وازکنگی اِنت آیانی تمام اعمال مئے دیما موجود انت۔ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت کہ اسلام ءِ غلبہ چیزے پہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ روبروءَ بوت دباقی واجہ ءِ وفات ءَ پد چہ خلفاء ءِ دستاں بوت، چوشکہ ماں نَتَوَفَّيَنَّكَ اِے نیمگ ءَ اشارہ اِنت۔ واللہ اعلم۔

ف۲ ساری ءَ اِے امت وآئی ءِ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مبارکیں ذکرات نوں عام قوم وامتانی بابت ءَ دستورشون دنت کہ ہمک راج وجماعت ءِ گورءَ خداءِ حکمان ءَ سرکنوک دیم دیگ بوتگنت کہ اشان ءَ "رسول" گوشنت تانکہ خداءِ حجت تمام بہ بیت۔ چہ حجت ءِ تمامی ءَ پیش ہچ کس ءَ عذاب دیگ نہ بیت، مردم چہ پیش ءَ عمل کننت مگراں دنیاءَ آیان ءَ سزا رسول ءِ سر بوگ وحجت تمام کنگ ءَ پد دیگ بیت۔ خداءِ گورءَ چشیں ظلم ونا انصافی نیست کہ چہ آگاہ کنگ وملزم ثابت بوگ ءَ پیش مجرمان ءَ فیصلہ اشکنائینگ بہ بیت۔ ماں قیامت ءَ خداءِ روبروءَ باقاعدہ پیشی بیت الزام یک یک ءَ ثابت کنگ بنت گواہ پیش بنت، گوں ہمک قوم ءَ آیانی پیغمبر موجود بنت آیانی بیانات وغیرہ ءَ رندگوں مزن انصاف ءَ فیصلہ دیگ بیت وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُوْرِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتٰبُ وَجِايْٓءَ بِالنَّبِيّٖنَ وَالشُّهَدَاۗءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ (الزمر رکوع ۷) مجاہد وغیر ذالک ءَ آیت بہ قیامت ءِ احوالانی شون ءِ بوگ قرار داتگ۔

ف۳ یعنی عذاب آیگ ءِ ہرچ بیم ترا پے دئیت اے دروغ وبے بنیادیں گپ انت۔ اگں حق اِت وپہ دل شمارا ست گوش اِت توآئیا پہ چا نیاریت آخر آ وعدہ کدی سرجم بیت۔ ف۴ یعنی عذاب وغیرہ دیم دیگ خداءِ کار اِنت بہ منی فیصلہ واختیار ءَ نہ انت من وت وتی نفع ونقصان ءِ ایوک ہما قدر مالک واختیار دار وکاں، ہر قدر کہ خدا بلوٹیت گڈا دگرانی سراشری یاگندگی سرکنگ ءِ پکائیں اختیار منا چونکائی حاصل بوت پہ ہر قوم ءَ یک مدتے ومیعادے خداءِ علم ءَ مقرر انت وہدے میعاد پورہ بوان ءَ آئی ءِ وھدءَ تمام بیت یک دمانے آپشت ءَ نہ کنزیت۔ خلاصہ ہمیش اِنت کہ پہ عذاب ءَ اشتاپ کاری کنگ ہچ سیت ندنت ماں خداءِ علم ءَ ہرچ وقتے مقرر انت چہ آئی یک لحظہ اِے دیم آدیم ءَ کنز ہنگ نہ بیت۔ زمخشری ءِ نزیک ءَ لَا يَسْتَقْدِمُوْنَ وَلَا يَسْتَاْخِرُوْنَ چرے خبرءِ کنایہ انت کہ عذاب ءِ پہ وتی مقرریں وقت ءَ آیگ پکا اِنت، کنایہ ءِ تہا حقیقت دیم وپد، نفی واثبات ءَ اعتبار نبستنت۔

ف۵ یعنی بہ شپ ءَ واب ءِ توک ءَ یا بہ روچ ءَ وہدے شما بہ وتی کاروبار ءَ مشغول بُت اگر خداءِ عذاب اناگت ءَ بکپیت تو مجرم اشتاپ اشتاپ ءَ وتارا چونکائی رکینت کُت کننت وھدے وتارا رکینت کُت نہ کننت تو گڈا وقت ءِ جُست کنگ ءَ چی فائدہ؟ مفسراں اِے آیت ءِ معنی گیشینتگ کہ ماں خداءِ عذاب ءِ آیگ ءَ کنام چشیں وشنودی ولذتی گپ ایت کہ پرے سبب ءَ مجرم آرا زوت زوت ءَ لوٹوک انت یا ایشکہ حیرانی خبرے ایت کہ مجرماں پہ چونیں سکّیں خوفناکیں چیزے ءَ اشتاپ کنگا ئنت حالانکہ یک مجرمے ءِ حق ءَ اِے بہترات کہ آ یوکیں عذاب ءِ ترس ءَ آئی ءِ جان ءَ لرزگ بزرتیں وپداہلاک بوتیں ف۶ یعنی بہ عذاب ءَ ہمیشکا چوش جلدی کننت کہ اشان ءَ عذاب ءِ آیگ ءِ یقین نیست، اِے وقت ءَ یقین بوتیں تواشان ءَ اِے فائدہ بوتگت کہ چرائی ءَ وتا رکینگ ءِ جہدش کرتگت۔ عذاب آیگ ءَ پد اگر یقین بئیت تو چریشی ءَ چے فائدہ حاصل بیت آ وھد ءَ چہ خداءِ نیمگ ءَ گوشگ بیت کہ شرنوں قبول دار بوتگے وساری ءَ دروغ بندکرتگتو پہ چا کہ تقاضا ولوٹ کنگ ءِ وھد ءَ اشانی نیت ہچ بوتگ کہ اشاں پہ کلاگ بزورنت و دروغ بند بکننت آ وہد ءَ چہ اقرار ءَ ہچ نفع نہ رسیت فَلَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهٗ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهٖ مُشْرِكِيْنَ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتِيْ قَدْ خَلَتْ فِيْ عِبَادِهٖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكٰفِرُوْنَ (المؤمن رکوع ۹) ف۷ ہرچ کفرے وشرکے کہ شما کرتگت نوں پہ مدامیگی آئی ءِ تام ءَ چشوک بئیت۔ اِے لفظاں ماں قیامت گوشگ بنت۔ ف۸ یعنی ماں غفلت ءِ نشہ ءَ بدمست بوان چہ تعجب وحیرت ءَ جُست کننت کہ آیا اِے راست اِنت کہ ما چہ مرگ ءَ پد دوبارہ زندگ کنگ بئیں ودائمی عذاب ءِ تام ءَ چشیں؟ آیا واقعی ریزہ ریزہ بوان وماں خاک ءَ اوار بوان ءَ پد دوبارہ مارا موجود کنگ بیت؟ شما گوش اِت کہ مریشی ءَ تعجب ءِ خبر چی اِنت۔ اِے خبر والیقیناً پیش آیگی انت شمے بہ خاک ءَ اوار بوگ وچنڈ چنڈ بوگ خداءِ چرے خبرءَ عاجز کت نہ کننت کہ چو پیش ءَ شمارا دوبارہ زندگ بکنت وشمے ناشریانی سزاءَ شمارا بدنت، ممکن نہ انت کہ چہ آئی ءِ قبضہ ءَ در بوان ءَ بتچ اِت۔ تنبیہ :- اِے آیت ءِ مشابہ دو آیت ماں قرآن ءَ موجود انت یکے ماں سورہ "سبا" ءَ "وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَاْتِيْنَا السَّاعَةُ قُلْ بَلٰى وَرَبِّيْ لَتَاْتِيَنَّكُمْ" دومی ماں "تغابن" ءَ "زَعَمَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنْ لَّنْ يُّبْعَثُوْا قُلْ بَلٰى وَرَبِّيْ لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ" قیامت ومعاد ءِ بابت ءَ اِنت، بہ ہمے مناسبت ءَ حافظ ابن کثیر ءَ اِے آیت ءَ را "معاد" ءِ بارہ ءَ گوشتگ۔ ف۹ یعنی بند خبرءَ اگر روئے زمین ءِ تمام خزانہ ماں آئی ءِ قبضہ ءَ بہ بنت تو کوشش کنت کہ اِے درستاں ءَ بلہ دیان ءَ وتی جان ءَ چہ خداءِ عذاب ءَ آزات بکنت۔ ۱۲

ف مان دل ءَ چہ وتی کاراں پشومان بنت ولوٹنت کہ مردم چہ پشومانی ءَ معلوم دار مبنت مگر تا کدے بہ کمیں دیر وتی پشومانی اثران ءَ ظاہر لوگءَ نیلنت آخر بے اختیار دناوت ظاہر بیت، آوھدءَ درّ اینینت یٰحَسْرَتٰی عَلٰی مَا فَرَّطْتُّ فِیْ جَنْۢبِ اللّٰهِ وَ یٰوَیْلَنَا قَدْ کُنَّا فِیْ غَفْلَةٍ مِّنْ هٰذَا
ف٢ یعنی مان کلیں جہان ءَ بادشاھی ایوک ءَ اللہ ئیگنت گوں ہرکس ءَ انصاف کنگ بیت، ہچ مجرم نہ جا گہے تنگ کنت نہ رشوت دیان ءَ وتی جرنداں آزات کت کنت ۔ ف٣ یعنی چہ وتی نابزانتی، بدفہمی وغفلت ءَ گیشتر مردم اے حقیقتان ءَ زانت کت نہ کننت ہمیشکا ھرچے زبان ءَ گیت درشانی کننت و ہرچے دل بحثیت ہماپیما کار کننت ۔ ف٤ زندہ کنگ وکُشگ وھدے ہمائی ءَ کار انت تو دوبارہ زندگ کنگ پرائی چونکائی مشکل انت ۔

بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٥٤﴾ اَلَآ اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَ
پہ انصاف و آیانی سرا ظلم نہ بیت ف١ دلگوش دار، اللہ ءِ وتیگنت ہرچیا ماں آسمانان انت
الْاَرْضِ ۗ اَلَآ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٥٥﴾
و ماں زمین ءَ انت۔ دلگوش دار، بیشک اللہ ءِ وعدہ حق انت ف٢ بلے باز مردم نزانت ف٣
هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٥٦﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ قَدْ
ہما وت زندگ کنت وکُشیت، وھمائی ءِ نیمگ ءَ پر ترِت ف٤ او مردماں! پہ تحقیق
جَآءَتْكُمْ مَّوْعِظَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِی الصُّدُوْرِ ۙ
آتکگ شمے گورءَ نصیحت چہ شمے پروردگار ءِ نیمگءَ وتندرستی پہ دلانی بیماریاں
وَهُدًى وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ
وھدایت ورحمت پہ موْمناں ف٥ بگوش چہ اللہ ءِ احسان ءَ وچہ آئی ءِ مہربانی ءَ
فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوْا ۗ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿٥٨﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ مَّآ
پہ ھیمیشی ءَ بایدانت کہ آو شدل ببنت ف٦ آ شرتر انت چہ ہما چیزاں کہ چینت مُچ کننت ف٧ بگوش شرّیں شما بگندت آ چیز کہ
اَنْزَلَ اللّٰهُ لَكُمْ مِّنْ رِّزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِّنْهُ حَرَامًا وَّحَلٰلًا ۗ قُلْ
روانہ کتگ اللہ ءِ پہ شما رزق پدا نوں شما چہ آئی ءَ چیزے حرام وچیزے حلال کت ۔ بگوش
آٰللّٰهُ اَذِنَ لَكُمْ اَمْ عَلَى اللّٰهِ تَفْتَرُوْنَ ﴿٥٩﴾ وَمَا ظَنُّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ
ہیں، اللہ ءَ شمارا اجازت داتگ یا بندت پہ اللہ ءِ سرا (دروغ ءَ) ف٨ وچے خیال انت ہمے کسانی کہ دروغ بندِت
عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ اِنَّ اللّٰهَ لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَ
پہ اللہ ءِ سرا ماں قیامت ءِ روچ ءَ ف٩ بیشک اللہ احسان کنت پہ مردمانی سرا
لٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُوْنُ فِیْ شَاْنٍ وَّمَا تَتْلُوْا مِنْهُ
بلے زیادہ تر کہ آ شکر نگرنت ف١٠ و نبے تو ماں ہچ حالتیے تہا و نہ وانے تو چہ ھمائی ءَ
مِنْ قُرْاٰنٍ وَّلَا تَعْمَلُوْنَ مِنْ عَمَلٍ اِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُوْدًا اِذْ تُفِيْضُوْنَ
چیزے چہ قرآن ءَ و نکنت شما ہچ کارے مگر کہ ما حاضریں بہ شمے سرا وقتیکہ مشغول بت

ع ٦ / ١١

ف٤ اے کُل صفات قرآن کریم ئیگنت۔ قرآن چہ اول تا آخر ءَ پنت ونصیحت انت کہ مردمان ءَ چہ تاوان وبربادکنوکیں کاراں دور داریت، بہ دلانی نادراھیاں شفاء ءِ نسخہ انت، وصول الی اللہ ورضائے خداوندی ءِ راہ ءَ سوج دنت ووتی منوکان ءَ بہ دنیا و آخرت ءَ پروردگار ءِ رحمتانی حقدار جوڑ کنت۔ لھتیں محققانی گوشگ ءِ پد ءَ ماں اے آیت ءَ انسان ءِ کمال مرتبہ ودرجہ یانی نیمگ ءَ اشارہ انت یعنی ھرکس قرآن کریم ءَ محکم بداریت اے تمایں مرتبہ یان ءَ حاصل کنوک بیت۔ (١) وتی ظاہر ءَ چہ نالائقیں کاراں پاک کنگ ۔ ماں لفظ "مَوْعِظَةٌ" ءَ بہ ہمے طرف ءَ اشارہ انت، (٢) باطن ءَ چہ فاسدیں عقیدہ یا وردیں کاراں ہورک دارگ کہ آ چہ "شِفَآءٌ لِّمَا فِی الصُّدُوْرِ" ءَ زانگ بیت ۔ (٣) نفس ءَ گوں راستیں عقیدہ یاں وجوانیں ھیل و عادتاں زیبدار کنگ، کہ پرائی لفظ "هُدًى" زیات مناسب انت، ف٥ ظاہر وباطن ءِ بہ راہ آیگ ءَ پد رحمت خداوندی ءِ انوار ءِ نفس ءِ سرا نورافشانی کنگ کہ آ "رَحْمَةٌ" ءِ لفظ ءِ مدلول انت ۔

ف٦ (وشّ بوگ) جوان انت وہم بد انت بہ کتام یک نعمتے ءِ سرا بہ اے زانگ ءَ وشّ بوگ کہ چہ خدا ءِ فضل وکرم ءَ اے نعمت رستگ اے محمود بزاں جوان انت چوشکہ ادا فرمائینت فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوْا ودنیا ءِ مال ودولت ءِ سرا وشّ بوگ وٹہل کنگ خصوصًا ماں دل ءَ اے خیال ءَ آران ءَ کہ اے مال منا را چہ منی لیاقت ءَ دست کپتگ اے سک مذموم یعنی بد انت قارون بہ وتی مال ودولت ءِ ردا چوش گشوک اَت اِنَّمَآ اُوْتِيْتُهٗ عَلٰى عِلْمٍ عِنْدِیْ ہمیش ءَ را فرمائینت لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِيْنَ وَابْتَغِ فِيْمَآ اٰتٰىكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا الخ
ف٧ یعنی اصلی چیز خدا ءِ فضل ورحمت انت، انسان ءَ ھمیشی تلاش کنگ لوٹیت ۔ مال ودولت، شان وشوکت دراہ بہ آئی مقابلہ ءَ ہچ ارزشے ندارنت ۔

ف٨ یعنی قرآن کہ آ نصیحت، شفا، ہدایت ورحمت جوڑ بوان ءَ اھنگ ہما برنیشی ءَ لائق انت کہ چرائی ءَ مردم سند بگربت وآئرا محکم بداریت خداوندی حکمانی زانگ وحلال وحرام ءِ تفاوت ہم چرائی حاصل بیت ۔ اے چونیں چپ وڑتی ایت کہ خدا ءَ بہ شمئے سیت ءِ واسطہ بہک وڑ ءِ روزی پیدا کت پدا شما لہتیناچہ وتی دل ءِ واھگ ءِ پدا چہ آئی لھتین ءَ حلال ولھتین ءَ حرام جوڑ کت، شرّیں! اے حلال کنگ وحرام کنگ ءِ حق شمارا کے ءَ دات آیا شما چوش گوشگ ءِ جرائت کت کن ایت کہ خداتعالیٰ ءَ اے حکم داتگ یا ہنچوش مفت ناحق ءَ خدا ءِ نام ءِ سرا دروغ جوڑ کن ایت ماں دیمی آیت ءَ اے بد اصاف اشارہ کت کہ اے کُل افترا علی اللہ انت ۔
تنبیہ : ۔ چیزے کہ حرام وحلال کنگ بوتگ آئی ءِ بیان ماں سورۃ مائدہ ءِ سر اری گوست ۔ ف٩ یعنی اے مردم قیامت ءِ روچ ءِ بارو ءَ چونیں خیال

دارنت کہ گوں اِشاں معاملہ چون بیت اشاں گوں تزندی ءَ گرگ بنت یا وش و سُبک ءَ رستگار بنت، عذاب کنگ بنت یا کہ نہ ماں چونیں خیالاں گرفتار انت۔ اشان ءَ باید انت کہ یاد بکننت کہ یہ اشاں دردناکیں عذاب انت کہ پرائی ءَ ہچ ٹگلگ نیست انت۔

ف یعنی خدا چہ وتی مہربانی ءَ ماں دنیاء ءَ مزن مہلت دنت چہ بازیں خطّایاں دَر گذر کنت ولیکن بازیں مردم نرمی و چشم پوشی ءَ گندان ءَ شکرگذاری ءِ بدل ءَ انگت شرتر دلیر و بے خوف بنت آخر اشان ءَ سزا دیگ بیت۔ ؎ حلم حق با تو مواسا ہا کند ﴿ چون تو از حد بگذری رسوا کند۔

ھمے تاکدیم ءِ فوائد: ف۵ سارِی ءَ قرآن کریم ءِ صفتاں ءَ بیان کت کہ آ سراسر نورِ ھدایت قلوب ءِ شفاء اعلائیں نعمت و مزن شانیں رحمت انت پدا اشارہ کت کہ ھدایت و بصیرت ءِ صفائیں روشنیءَ یلہ دیان ءَ مردم وتی وہم و خیالانی تہار و کی ءَ سرسر جنت و خداء ءِ سرا افتراء کنان ءَ آئی ءِ نعمتانی ناقدری کن انت مرے آیت ءَ بیم تراپ دات کہ مردم بہ چونیں جاورءَ انت، و اجہ پیغمبر علیہ السلام چنکر مزن شانیں واجہ ایت، و اجہ شپ و روچ وتی حقیقی مالک ءِ وفاداری و مخلوق ءِ ہمدردی مزن شانیں علامت و چیدگ ایت خصوصًا واجہ ءِ ہما جاور کہ قرآن کریم وانینت یا وانینیت مزن توسیپ کرزیت۔ یعنی قرآن ءِ ذریعہءَ واجہ ھرچ جہادے کنگا انت آچہ خداءَ چیر و پوشیدہ نہ انت و مردم گوں واجہ ءَ ہرچ نیکیں یا گندگیں معاملہ ئے کننت آ ہم خدائے پاک ءَ معلوم انت ہر وھدے کہ مخلوق یک کارے کنت وماں ہما کارءَ مشغول بیت توری آ ترا خداءِ تصور ماں دل ءَ مبیئت ولیکن خدائے پاک آ ترا ور بر گندیت فان لم تکن تراہ فانّہ یراك ماں زمین و آسمان ءَ ہچ جاگہ ءَ یک ذرّہ ئے یا چرائی کسان و مزن چشیں ھچ چیزے نیست کہ آچہ آئی ءِ احاطہ کنوکیں علم ءَ غائب بیت بلکیں چہ علم خداوندی ءَ جہل ءَ ایرکپان ءَ آتمام "ماکان ومایکون" ءِ حال ماں کتاب مبین (لوحِ محفوظ) ءَ ثبت انت کہ آ ترا ماں "تدبیرِ عالَم" ءِ ردا علمِ خداوندی ءِ "صحیفہ" گوشتگ لوٹیت۔ وھدے چہ حق تعالیٰ ءَ ادنیٰ چہ ادنیٰ ترین چیزے ہم چیر و پوشیدہ نہ انت تو اِے دروغ بند کنوک و سرکشانی احوال چہ خداءَ چون کائی چیر و پوشیدہ بیت کننت پدا روزِ جزاء ءِ حساب داد ءِ ردا بازیں چونیں خیال کنگا ئنت۔ آیاں باید انت کہ شر بفہمنت کہ آیانی ہر یک گونڈیں و مزنیں حرکت بہ خداء ءِ دیما موجود انت او دا ہچ وڑ ءِ خیانت و دُزی کار دات نہ کنت وانچوش کہ دژمنانی معاملات بہ آئی ءِ دیما ایرنت آیانی بالمقابل دوستانی ذرہ ذرہ حال ہم بہ آئی ءِ علم ءَ انت۔ ماں دیمی آیت ءَ آیان ءَ بشارت دیگ بوتگ۔

فِيهِ ۚ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَّبِّكَ مِنْ مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي

ماں آئی ءِ تہا و چیر نبیت چہ تئی پروردگار ءَ قدر ذرّہ ئے ماں زمین ءَ و نہ ماں

السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٦١﴾ أَلَا

آسمان ءَ و نہ کستر چہ آئی ءَ و نہ مستر مگر کہ ماں روشنیں کتابے تہا نبشتگ انت ف۱ دلگوش دار

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَ

ہما کہ اللہ ءِ دوست انت نہ ترس ہست انت پہ آیانی سرا و نہ آ غمگیں بنت ف۲ ہماکسان کہ ایمانش آورت

كَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۚ

وماں آیانی دل ءَ ترس بوت ف۳ پہ آیاں خوشخبری انت ماں دنیاء ءِ زندگانی ءَ وماں آخرت ءَ ف۴

لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا يَحْزُنْكَ

بدل نبنت اللہ ءِ خبراں ف۵۔ ہمیش انت مزنیں کامیابی ۔ و غمگین مبو

قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۚ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ أَلَا إِنَّ

چہ آیانی خبراں۔ دراصل تمامیں زور و غلبہ اللہ ءِ بنت۔ ہماوت انت شنوک زانوک ف۶ دلگوش دار

لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ

اللہ ءِ بنت ہر کسیکہ ماں آسماناں انت و ہر کسیکہ ماں زمین ءَ انت۔ و چہ چیزءِ پیروی ءَ کننت ہماکساں

يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ ۚ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ

کہ اللہ ءَ جہ بغیر شریکانی عبادت ءَ کننت۔ و نبنت اِے مگر کہ گمان ءِ رندا کپتگنت و

إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا

نبنت اِے مگر کہ اٹکل تاچینت ف۷ آ ہما ذات اِنت کہ شپی پیداگ کت پہ شما تا کہ ماں آئی ءَ آرام

فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾

بکن اِت و روچی پیداگ کت روشنائی دیوکیں۔ بیشک ماں اشی ءِ تہا نشانیان انت پہ ہما مردماں کہ اشکننت

قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَانَهُ ۖ هُوَ الْغَنِيُّ ۖ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ

گوشتنت گپتگ اللہ ءَ (پہ وت) چکے، پاکنت آذات۔ بے حاجت انت۔ ہائیگنت ہر چیکہ ماں آسماناں انت

وقف لازم

ف۲ ابن کثیر حدیثی روایتانی بنیاد ءِ سرا ایشی ءِ مطلب ءَ چوش بیان کتگ کہ اولیاء اللہ (خداءِ دوستان) ءَ ماں آخرت ءَ محشر ءِ ہولناکیانی ردا ہچ ترس نہ بیت و نہ چہ دنیاء ءَ روگ ءِ ردا غمگین بنت لہتیں مفسران ءَ آیت عام داشتگت یعنی بہ آیانی سرا ترسناکیں حوادث ءِ وقوع نہ ماں دنیاء ءَ بیت و نہ ماں آخرت ءَ۔ و نہ یک مطلوبے ءِ فوت بوگ ءِ ردا غمناک بنت۔ چوش بگوش چہ خوف ءَ خوفِ حق یا چہ غم ءَ غمِ آخرت ءِ نفی مقصود نہ انت بلکیں ماں دنیاء ءَ دنیاوی خوف و غم ءِ نفی مراد انت کہ آئی ءَ احتمال چہ اعداء وغیرہ ءِ مخالفت ءَ بیت کنت آ کاملیں مؤمناں نہ بیت ہر وخت ءَ آیانی اعتماد بہ خداء ءِ ذات ءِ سرا انت و ہمک ہما تکوینی واقعات ءِ چہ حکمت ءَ خالی نہ بوگ ءِ سرا اعتقاد دارنت اِے اعتماد و اعتقاد ءِ موجودگی ءِ سبب ءَ آیاں خوف و غم ہچ پریشان کرت نکنت۔ بہ منی نزیک ءَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ءِ مطلب اِے گرگ بہ بیت کہ اولیاء اللہ ءِ سرا ہیچ ترسناکیں چیز ماں دنیا و آخرت ءَ کپوک نہ بیت اگر نیند خبر ءَ ماں دنیاء ءَ صورۃً چیزے نقصان ہم بہ بیت تو چونکہ نتیجۃً آیانی حق ءَ مزن نفع ءِ

ذریعہ جوڑبیت ہمیشکا اے نقصان مزنیں نقصان زانگ نہ بیت پشت کپت کتام سببے چہ دنیاوی یا اخروی ءِ وجہ ءَ اشان ءَ کدی خوف دامنگیر بوگ آ آیت ءِ اے تفسیر ءِ برخلاف نہ بیت پرچاکہ آیت ءَ تنہا اے حال داتگ کہ بہ آیانی سرا کتام خوفناکیں چیزے نہ کپیت چوش نہ گوشتہ کہ ایشانی سرا کدی خوف سوار نہ بیت۔ شاید لَا يَحْزَنُونَ ءِ مناسب ءَ لَا يَخَافُونَ نہ گوشگ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ءِ تعبیر اختیار کنگ ءِ ردا ہمے نکتہ دیما بوتگ۔ باقی لَا يَحْزَنُونَ ءِ تعلق بہ منی گور ءَ گوں مستقبل ءَ انت یعنی موت ءِ وھد ءَ وچہ موت ءَ پد غمگیں نہ بنت چوشکہ فرمائینت تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا (حٰمٓ السجدۃ۔ رکوع ۴) وہم فرمائینت لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَتَتَلَقّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ (الانبیاء رکوع ۷) واللہ تعالیٰ اعلم بمرادہ۔ ف۳ اِے اولیاء اللہ ءِ توسیپ کنگ بوت یعنی تقویٰ دارو کیں مؤمن خداءِ ولی بیت پیسرا بازیں جاگہاں ہم معلوم بوتگ کہ ایمان وتقویٰ ءِ مدارج باز انت گڈا ہرچ درجہ ءِ ایمان وتقویٰ کسے بداریت ہما درجہ ءَ ولایت ءِ یک بہرے آ ءَ رسیت پدا چوشکہ مثلاً دہ بیست کلدار ہم مال حساب بیت و پنجاہ وصد ہزار دو ہزار، لکھ دو لکھ ہم مال حساب بیت ولیکن ماں عرفِ عام ءَ دہ بیست کلدار داروک ءَ کس مالدار نہ گوشیت دانکہ زیاتیں کلدار بہ گور ءَ موجود مبیت۔ ہمے پیما زانگ لوٹیت کہ ایمان وتقویٰ بہ ہرچ درجہ ءَ بیت آولایت ءِ شعبہ انت وچہ ے حیثیت ءَ کل مؤمنین فی الجملہ "ولی" شمار بنت ولیکن عرف ءَ "ولی" ہمائی ءَ گوشنت کہ ماں آئی ءَ یک خاصیں ومزنیں درجہ ءَ ایمان وتقویٰ موجود بہ بیت۔ حدیثانی تہا چیزے نشانی وعلامتِ ولایت بیان کنگ بوتگنت مثلاً چہ آیانی گندگ ءَ خدا یاد بئیت یا گوں مخلوق ءِ خداءَ آبے نفعیں دوستی بکنت - ف۴ پہ اولیاء اللہ ءَ ماں دنیاءَ باز ڈولیں بشارت انت مثلاً حق تعالیٰ ءَ انبیانی زبان ءَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وغیرہ ءِ ہرچ بشارتے داتگ۔ یا فرشتہ بہ مرگ ءِ وھد ءَ آیان ءَ گوشنت اَبْشِرُوْا بِالْجَنَّةِ الَّتِیْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ (حٰمٓ سجدہ رکوع) یا زیاتیں راستیں ومبارکیں واب آیان نظر کا بنت یا بہ آئی ءِ نسبت ءَ دگہ خدا دوست واب گندیت کہ آ صحیحیں حدیث ءِ روءَ نبوت ءِ ۴۶ جزماں چہ یک جزء ایت۔ یا ماں آیانی معاملات ءَ چہ خداءِ جانب ءَ خاص ہمیں تائید وامداد بیت یا ماں خواصاں وکدی چہ خواصان ءَ گوزان ءَ ماں عوام الناس ءَ ہم آیان مقبولیت حاصل بیت۔ ومردم آیانی صفت وثنا کنت وآیانی ذکر ءَ گوں خیر ونیکنامی ءَ کننت اِے کلیں چیز ماں دنیاوی بشارت ءَ درجہ بدرجہ اھت کننت مگر ماں زیات تر روایتاں لَهُمُ الْبُشْرٰى فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ءِ تفسیر گوں نیکیں واباں کنگ بوتگ۔ واللہ اعلم باقی اخروی بشارت وا ماں قرآن ءِ جرند ءَ موجود انت بُشْرٰىكُمُ الْيَوْمَ جَنّٰتٌ تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ وماں حدیث ءَ ہم ہمے تفسیر منقول انت۔ ف۵ یعنی اللہ ءِ گفتار وآئی وعدہ درست پکا وپختہ این انت ہرچ بشارتے داتگی آ الّم ءَ رسگی انت۔ ف۶ چہ بُرزا دروغ بندکنوکیں دژمنانی ذکر بوگا ات ہمایانی مقابلہ ءَ اِدا دوستانی ذکر ءَ فرمائنیت واشان ءَ بشارت دات کہ شما ماں دارینَ محفوظ وسلامت ماں اِت ہمے ردا واجہ نبیءَ تسلّی دیگ بیت کہ شما اِے احمق وناشرانی خبراں دل پروش مبئیت۔ غلبہ وزور تمام تر خداءَ حاصل انت کہ آچہ وتی زور وقوت ءَ حق ءَ سر افضل وغالب وبدواہان ءَ ذلیل ورسوا کنت آ آیانی درستیں خبران ءَ اشکنت وکلیں احوالاں معلوم دارنت۔ ف۷ یعنی کل زمین وآسمان ءَ کلیں خداءِ حکومات اِنت۔ کل جن وانس وفرشتہ ہمائی ءِ مخلوق وملکیت انت۔ مشرکانی غیر اللہ ءِ توار پہ جنگ وآیان ءَ خدائی ءِ حصہ دار جوڑ کنگ محض اٹکل ءِ تیر وناہودگیں گپ انت نہ ایشانی دست ءَ چیزے حقیقت ہست نت ونہ حجت ودلیلے، مفت ءَ وہم وگمان ءِ تہار وکیانی تہا سر جنگا ینت۔ ف۸ روچ وشپ ءِ روژنائی وتہاروکی کلّانی پیدا کنوک ہماکیں خدا انت، چہ ہمائی ءَ خیر وشر وتمامیں متقابل چیزانی پیدائش بزان اِت۔ ماں اِشیا "مجوس" ءِ شرک ءِ رد بوت وچانگو لطیفیں اشارہ ءَ ہم بوت کہ ھنچوش کہ شپ ءِ تہاری ءَ پد خدا روشنیں روچ ءَ ودی کنت وماں روچ ءِ روشنی ءَ ہماکلیں چیز نظر کاینت کہ آیان ءَ ماں شپ ءِ تہاری ءَ کس دیست نہ کنت۔ ہمے پیما مشرکانی وہم وگمانانی پردگ ءَ چاک دیگ ءِ واسطہ آئی ءَ قرآن کریم ءِ آفتاب ءَ ترپینتگ کہ آ مردمان ءَ وصول الی اللہ ءِ تچکیں راہ ءِ سرا پتر بینیت۔ ۱۲

مَا فِي الْأَرْضِ ۗ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَٰذَا ۚ أَتَقُولُونَ عَلَى
وہر چیکہ ماں زمینءَ انت۔ نیست انت شمے گورءَ ہچ دلیلے پہ اشیءِ سرا۔ پرچے دروغ بند اِت پہ
اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ
اللہءِ سرا ہما خبرے ءِ کہ شمارا معلوم نہ انت ف۱۔ بگوش ھاکساں کہ بندنت اللہءِ سرا دروغءَ
لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ
آخیر نگندنت۔ کمے عیش کنگ انت ماں دنیاءَ رندءَ مئے نیمگءَ آیانی پچترگ انت پدا چاشینیں ما آیانءَ
الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ
سکّیں عذابءِ مزہ پہ آیانی کفر کنگءِ بدلا ف۲ گوشدار اینیں آیانءَ نوحءِ قصہءَ ف۳

ع ۱۰ منزل ۱۷ — ۱۲

إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذْكِيرِي
وقتیکہ گوشتی وتی قومءَ کہ او قوم اگر گران انت شمے سرا منی اوشتنگ و نصیحت کنگ
بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ
پہ اللہءِ آیتاں گڑا من پہ اللہءِ سرا توکل کُتگ نوں شما رست مقرر کن اِت وتی کارءَ و مچ بکن اِت وتی شریکاںندا
لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ ﴿٧١﴾
شمارا پہ وتی کارءِ سرا شبہ پشت مکپیت پدا پورہ بکن اِت (وتی کارءَ) پہ منی سرا و منءَ مہلت مدئے ف۴
فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ ۖ
پدا اگر پُشت ماترینت شما گڑا من لوٹتگ چہ شما مزدے۔ منی مزد خاص پہ اللہءِ سرا انت
وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَ
و منءَ حکم رستگ کہ من فرمان بردار بباں ف۵ پدا آیش دروغ بندکت نوں رستگاریں کُتءِ
مَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ
ہرکسیکہ آئیءِ ہمراہ اَت ماں بوجیگءَ و آیش جانشین کتنت و غرقیں کتنت ھما کہ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۖ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ
دروغ بندش کتگنت مئے آیات۔ نوں بچار کہ چہ پیما بوت آخر کار ہماکسانی کہ ترسینگ بوتگنت ف۶ پدا

ف۱ مریشیءَ عیسایانی شرکءِ ردّ اِنت کہ اشاں حضرت مسیح علیہ السلامءَ خداءِ چک قرار دا انگت۔ فہمگی گپ ایش اِنت کہ اگر اشاں واقعۃً مسیحءَ خداءِ (نعوذ باللہ) صلبی چک زانتت تو چریشیءَ مستریں گستاخی چی بیت خداوند قدوس بداھتءَ چہ جن و چیکّاں پاک اِنت و اگرچہ چُکءَ نامزدیں چُک مراد انت تو خداءِ کتام کار بریشیءَ کٹّ بوت کہ یک مخلوقءَ وتی چُک نامزد بکنت آیا معاذ اللہ آئرا پہ اولادءِ حسرت و ارمان اَت یا اے فکر اَت کہ چراغءِ رند آئیءِ مال و دولتءِ وارث و آئیءِ نامءَ روشن کنوک کئے بیت یا اے کہ ماں پیری و بے وسیءِ جاورءَ چہ کئےءَ دزگمکی حاصل بکنت (العیاذ باللہ) آ ذات چرے درستاں بے نیاز اِنت و ایدگہ کُل ھروھد آئیءِ محتاج انت آئرا چُک و نماسگ یا متبنّیٰ وغیرہءِ محتاج چونکائی بیت کنت کل چیز آئیءِ مملوک و مخلوق اَنت گڑا مالک و مملوک، خالق و مخلوقءِ درمیانءَ اِے نسبی رشتگانی گنجائش چونکا بیت کنت درحقیقتءَ اِے مزنیں دبارایت کہ اشاں وادتگ کہ محض چہ وتی جہالتءَ خداءِ نسبتءَ چشیں دردغیں و بے بنیادیں گپ جنگ بہ بیت۔ ف۲ یعنی خداءِ سرا دروغبندوک توری ماں دنیاءَ ہر قدر زوراک و طاقتور بہ بنت و وتی ساز و سامانانی سرا کہل کنوک بہ بنت لیکن اشانءَ حقیقی کامیابی و نیکی ہچبر حاصل نہ بیت پہ کمّیں روچاں ماں دنیاءَ عیش بکننت انجام کار آیانی معاملہ خداءِ نیمگءَ واتر کنگ بیت کہ چہ اودا بہ وتی کتگیں ناہودگیں کارانی سببءَ سکّیں عذابےءَ گرفتار بنت۔
ف۳ یعنی مکہءِ جاہ منندانءَ نوح و آئیءِ قومءِ احوالءَ سر کن تانکہ معلوم بہ بیت کہ تکذیبءِ افترا کنوکانءَ حقیقی کامیابی حاصل بیت نکنت آیانی برّو شاپ و گرّو گاپ محض پہ چنت روچ انت کہ آئیءِ گڈسر ھلاکت و بربادی انت مکہءِ مردمان بلکیں واجہ نوحءِ قصہ اشکنانءَ عبرت حاصل بکننت کہ اگر اشان چہ واجہ پیغمبرءِ دروغ بند کنگءَ دست نہ کشنت تو گڈا اشانی انجام مثل ہمایاں بہ تباھیءَ سرکشیت و ہم مریشیءَ واجہ پیغمبرءَ دلاسہ و تسلّے دیگی انت کہ تئیں نبی چریشانی عداوت و دژمنیءَ دل تنگ مبے ہریک نبی گوں اِے پیمیں جاوراں دوچار کپتگ۔ گڈا آخرءَ حق و صداقتءَ غلبہ و سرافضلی حاصل بوتگ۔ و حق و صداقتءِ دشمن تباہ و برباد کنگ بوتگنت و چونائیءَ عوام الناسءَ ہم چرے داستاناں اِے سبق رسیت کہ نبی عربی صلی اللہ علیہ وسلمءِ عامی بوگءِ باوجود ویک کسےءِ دیمءَ پہ یک دمانے ہم شاگرد نہ بوگءِ باوجود ویک کسےءِ دیما پہ یک دمانے ہم شاگرد نہ بوگءِ باوجود گوستگیں قومانی اینکر راستیں و پختہ ایں احوالانءَ بیان فرمائینیت کہ ظاہرءَ چہ علم و دراج کشیں محنتءَ ممکن نہ انت ناچار منّگی بیت کہ واجہ نبیءِ معلّم کتام انسانے نہ انت بلکیں درستیں انسانانی پیداگ کنوک اِنت و اے ہم واجہءِ برحق نبی بوگءِ یک دلیلے بیت۔
ف۴ یعنی شمئے وشی و ناوشی یا موافقت و مخالفتءِ منارا ہیچ پرواہ نیست مثل ایدگہ پیغمبران منی بھروسہ تہنا پہ یکیں خداءِ سرا انت اگر شما پہ منی نصیحتءَ بدبرات توتب دار اِت۔ من چہ وتی منصب فرضءِ ادائیگیءَ ہیچ کوتاہی کت نکناں، شما بدبرانءَ گوں من توری دژمنی بکن اِت و نقصان و تاوان دیگ بلوٹ اِت توا اِے چیزاں منی ارادہءَ داشت کت نہ کننت ہرچے شما تون اِت آئرا بکن اِت، وتی ہمبل و بیلاں بلکیں وتی وت گڈیں معبودانءَ ہم جمع کنانءَ یک صافیں راہے پہ وتا مقرر بکن اِت و پدا رندا یک شور لوانءَ گوں وتی آوارءِ قوتءَ آئرا پہ عملءَ بیار اِت و منارا یک دمانےءِ مہلت ہم مدئیت، گڈا اندازہ بکن اِت کہ پیغمبرانہ استقامت و توکلءِ کوہ تمام دنیاءِ طاقت و بدبرانءَ لگتمال کنانءَ آیانءَ چونکائی چُنڈ چُنڈ کننت و پیش دار اِیت۔ ف۵ یعنی بہ شمئے مقابلہءَ نہ من چہ جانی و بدنی تکلیفاں پریشان باں و نہ مالی تاوانءِ فکرءَ

داران، پرچاکہ من چہ شما تبلیغ ودعوت ءِ خدمت ءِ معاوضہ ءَ ہچ طلب نہ کناں کہ مناں راماں دل ءَ ترس پیدا بہ بیت کہ بلکیں شما منی وظیفہ ءَ را بند کن ات یا کم از کم شما ءِ چوش گوشگ ءِ موقع دست ءَ کپتگت کہ منی اے کلیں جد وجہد پہ مال ءِ حرص وکلدارانی واسطہ ءَ انت ہمائی ءِ کار ءَ من کنگاؤں وحکم ءِ سرجم کنگاؤں پہ ہمائی ءِ ذمہ ءَ منی مُزد انت وہدیکہ من آئی ءِ فرمان بردارں وسپردکتگیں خدمت ءَ بے ترس وخوف ءَ انجام دیاں تو چوش چون ببیت کنت کہ آ وتی فضل ورحمت ءِ درواز گان ءَ پہ من تچ نہ کنت۔ ف۶ یعنی کسے ءِ کہ عبرت داروکیں چمّانی خدا بندا انت آ بچاریت کہ تکذیب کنوکانی انجام چون بد بوت آیان ءَ حضرت نوح علیہ السلام ءَ صدانی سال نصیحت کت چہ سیبت وناوان ءَ آیان ءَ معلوم دارکت وھدیکہ ہچ خبرے اثر دار نہ بوت بلکیں ضد وکنّت گیشتر بوان بوت آ وھد ءَ خدائے سکّیں طوفانی آپے دیم دات دراھیں تکذیب کنوک ماں آپ ءَ غرق بوتنت، ابوک ءَ نوح علیہ السلام وہماچینت نفر کہ ماں بوجیگ ءَ سوار اتنت سلامت منتنت، چمیشاں انسانی نسل دیماشنگ وتالان بوت وغرق بیوکیں مردمانی جاگہاں ہمیشاں دست گپتنت۔ نوح علیہ السلام ءِ کمیں قصہ ماں سورۂ اعراف ءَ ہم گوست۔ ۱۲

بَعَثْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآءُوْهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا
دیم دات ما رندچہ نوح ءَ بازیں پیغمبرے پہ آیانی قوم ءِ نیمگ ءَ پدا آرتش آیانی گور ءَ ظاھریں نشانیاں نوں چہ
كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْا بِمَا كَذَّبُوْا بِهٖ مِنْ قَبْلُ ؕ كَذٰلِكَ نَطْبَعُ عَلٰى
آیاں اِے نبوت کہ ایمان بیارنت پہ ہما خبر ءِ سرا کہ دروغ بندش کتگت آ چہ پیسرا ف۱ ہمیدُولءَ ما مُہر جنت پہ
قُلُوْبِ الْمُعْتَدِيْنَ ﴿۷۴﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ مُّوْسٰى وَهٰرُوْنَ اِلٰى
ھماکسانی دلاں کہ چہ حدء گوستگنت ف۲ پدا ما دیم دات رندچہ آ پیغمبراں موسیٰ ءَ وھارون ءَ
فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ بِاٰيٰتِنَا فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿۷۵﴾
فرعون ءِ وآئی ءِ سردارانی نیمگ ءَ گوں وتی نشانیاں گڈا اتکبّرش کت وآ گنہگاریں مردم اتنت ف۳
فَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوْۤا اِنَّ هٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۷۶﴾
پدا وقتیکہ آتک آیانی کرّا حق چہ مئے طرف ءَ گوشگ ءَ لگّتنت کہ اِے وَسحرے ظاھریں ف۴
قَالَ مُوْسٰۤى اَتَقُوْلُوْنَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمْ ؕ اَسِحْرٌ هٰذَا ؕ وَلَا يُفْلِحُ
گوشت موسیٰ ءَ ہیں، گوش ات حق ءَ را وقتیکہ رس ات شمارا۔ ہیں سحرے اِشی۔ وکامیاب نبنت
السّٰحِرُوْنَ ﴿۷۷﴾ قَالُوْۤا اَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا
جادوگراں ف۵ گوشتش ہیں، تو آتکگئے تاکہ مارا برگشتہ بکنے چہ ہما راہے ءَ کہ ما دیتگنت آئی ءِ سرا وتی پت وپیرکاں
وَتَكُوْنَ لَكُمَا الْكِبْرِيَآءُ فِى الْاَرْضِ ؕ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿۷۸﴾
وبہ بیت منی (سرداری) پہ شما ہردوکاں ماں زمین ءَ۔ ونئیں ما کہ شمارا بمنّیں ف۶
وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُوْنِىْ بِكُلِّ سٰحِرٍ عَلِيْمٍ ﴿۷۹﴾ فَلَمَّا جَآءَ السَّحَرَةُ قَالَ
وگوشت فرعون ءَ کہ بیارِت منی کرّا ہر دانائیں جادوگرے ءَ ف۷ پدا وقتیکہ رسنت جادوگر گوشت
لَهُمْ مُّوْسٰۤى اَلْقُوْا مَاۤ اَنْتُمْ مُّلْقُوْنَ ﴿۸۰﴾ فَلَمَّاۤ اَلْقَوْا قَالَ مُوْسٰى مَا
گوں آیاں موسیٰ ءَ کہ دور دیئت ہرچیکہ شمارا دور دیگی انت ف۸ پدا وقتیکہ آیاں دوردات گوشت موسیٰ ءَ کہ آ
جِئْتُمْ بِهِ ۙ السِّحْرُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَيُبْطِلُهٗ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ
چیزیکہ شما آرتگ آ سحرے ف۹ اللہ نوں زوت باطل کنت اِشی ءَ را بیشک اللہ درست نکنت کار ءَ

ہمے تاکدیم ءِ فوائد :۔ ف۱ یعنی چہ نوح علیہ السلام ءَ پد ہود، صالح، لوط، ابراھیم، شعیب وغیرہ نبیان ءَ ظاھریں نشانی دیان ءَ بہ وتی وتی قوم ءِ نیمگ ءَ دیم دات، لیکن اشانی قوم ءَ ہم اشان ءَ مثل پیشی مردماں تکذیب کت واشان ءَ دروغ بنداش کت انت واشان ءَ چشیں توفیق نہ بوت کہ نبیانی آیگ ءَ پد اشانی خبر اش بگپتیں وایمانش بیارتیں اِے درستاں اِے نبیان ءَ قبول نہ کت وبک برے چریشانی دیپ ءَ "اِنّا" در آتک گڈا چوش ممکن نہ بوت کہ اشاں کدی "بلے" ہم درشان بکتیں۔ چنانچہ اشاں بہ وتی بے ایمانی وتکذیب ءِ سرا داں آخر ءَ قائم منتنت وگمراہ بوتنت۔
ف۲ ہرکس ماں حق ءِ تکذیب وعداوت ءَ چہ حدء سرگوزنت آیانی دلانی سرا مہر جنگ ءِ جاورچوش بیت کہ اول سرا آیاں تکذیب کننت پدا آئی ءِ سرا ضد وکنّت کناں ءِ سرءَ بہ دشمنی ءَ کشّنت دانکہ اشانی دلانی جبرِ فاسد ترّایت وحق ءِ قبول کنگ ءِ جوھر باقی نہ مانیت۔ ف۳ یعنی اشانی کسب وکار گناہانی کٹّگ اِنت، نافرمانی ءِ ھیل وعادت آیان ءَ چونکائی اجازت بداتیں کہ اشاں حق ءَ قبول بکننت، تکبر ءَ نہشت اَنت کہ خدا ءِ نشانیان ءَ گنداں ءَ آئی ءَ سفیرانی دیماوتی گردن ءَ جھل بکننت وَجَحَدُوْا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَاۤ اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَّعُلُوًّا (النمل رکوع ۲) اے ہمے تکبرات کہ آئی ءَ چہ فرعون ءَ دپ ءَ اِے لفظان ءَ کشت اَلَمْ نُرَبِّكَ فِيْنَا وَلِيْدًا وَّلَبِثْتَ فِيْنَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِيْنَ (الشعراء۔ رکوع ۲) ف۴ یعنی "عصا" و"ید بیضاء" وغیرہ ءِ معجزہ یان ءَ گنداں ءَ وموسیٰ علیہ السلام ءِ دل ءِ نند وکیں خبراں اشکناں ءَ اشاں گوشت کہ ظاھریں جادو ایت پرچاکہ بہ آیانی خیال ءَ فوق العادات تمامیں چیزانی آخری درجہ جادو بیت کنت۔
ف۵ یعنی شما حق ءَ را جادو گوش اِت آیا جادو اِے پیما بیت وآیا جادوکنوک نبوّت ءِ دعویٰ کناں ءَ چہ حق وباطل ءِ گروچیل ءَ گوں کامیاب دراھت کننت۔ سحر ومعجزہ ءِ میانجی ءَ فرق وتفاوت نہ کنگ ہما کم زانوکانی کار انت کہ آطلا وپیتل ءِ توک ءَ فرق کت نہ کننت۔ پیغمبر ءِ نورانی چہرہ، پاک وصافیں اخلاق وعادات نورتقویٰ، شوکت ودبدبہ داروکیں احوالانی تہا بدیھی شہادت بریشی ءَ موجود انت کہ چہ جادوگری وچم بندی ءَ آیان ءَ ہچ سروکار نیست۔ پدا پیغمبر ءَ ساحر گوشگ چہ حدء دربیحیائی یاگنوکی ایت۔ ف۶ یعنی معاذ اللہ شما دنیا ءِ لالچی وبدنیتیں مردم اِت، یک سیاسی تحریکے ءَ بہ مذھبی رنگ ءَ پیش کن اِت، شمے

غرض اے معلوم بیت کہ گوں وتی مذھبی حیثیت ءُ یک مزنیں انقلابے یا ران ءُ مرے ملک ءِ سرا وتی حاکمی و سرداری ءَ قائم بداراِت وا دءِ قدیم سرداراں (قبطیاں) ءُ یک کرتے چگل بدیئت، ہمیشکا شرزاں کتئی اے واھگ کدی سرجم نہ بیت، ما ہچبر تئی خبراں ءَ قبول لازنہ ہتیں و نہ تئی بزرگی ءَ منیں ۔

ف اے موسیٰ علیہ السلام ءِ تقریر ءِ جواب اَت ۔ یعنی سحر و معجزہ ءِ جیڑہ ءِ فیصلہ ءَ ماوت کنیں کہ اے ملک ءَ مزن مزنیں جادوگر جمع کنگ بہ بنت گڈا ا تما آیانی جادوانی مقابلہ ءَ وتی معجزہ یاں پیش بداراِت، دنیا گندیت کہ شما پیغمبر اِت یا معاذ اللہ جادوگر اِت برہیشی ءَ فرعون ءَ ھر جاگہ ءَ نفر گوں فرمان ءَ دیم دات، زانتکار و ہوشیاریں جادوگر ہر جاگہ ءَ بہ بنت آیان ءَ فوراً حاضر کنگ بہ بنت ۔ ایشی ءِ سرجمیں بیان ماں سورۃ "اعراف" ءَ گوستگ ۔

ف دگہ جاہے بیان اِنت کہ ساحراں چہ موسیٰ (علیہ السلام) ءَ جست گپت کہ وتی علم و ہنر ءَ ساری ءَ پیش داراِت یا ما پیش بجنیں۔ برہیشی ءَ موسیٰ (علیہ السلام) ءَ جواب دات کہ ہر چیکہ شما را پیشدارگی اِنت آئرا پیش بداراِت، پرچاکہ باطل ءَ سرجمیں زور و قوت و درشانی ءَ پد حق ءِ ظاہر بوگ و باطل ءَ دیم پہ جیرکنان ءَ آئرا گار و گسار کنگ حق ءَ شرتر گیش و گیوار کنوک و سر افضل کنوک ثابت بیت ۔ ف جادوگراں وتی دار و سادان و زمین ءَ سرا دور داتنت، نظربندی و چم بندی ءَ ھنچو شت معلوم بوت گوشتے تماھیں پٹ چہ زندگیں ماران پُر اَنت ۔ موسیٰ علیہ السلام ءَ فرمائینت کہ "جادو" ہمیشنت، جادو آنہ اَت کہ آئرا فرعون و آئی ءِ دربارواں جادو قرار داتگ ۔ ۱۲

ہے تاکدیم ءِ فوائد :- ف یعنی بس شما وتی زور جتگا ست نوں ہوشیار بیئیت کہ خدائے پاک چہ وتی قدرت و مہربانی ءَ شھے وت گرتس لیب و گوازیاں چونکائی خراب کنت، کہ آیدا بہ منی مقابلہ ءَ آیگ ءِ ہہات ءَ ہم کت نہ کننت پرچاکہ اے خداءِ حکمت و مصلحت ءِ برخلاف اِنت کہ مصلح و مفسد ءِ مقابلہ ءِ وھدءِ وہدیکہ حراتی مقصود خالص حجت ءِ قائم دارگی اِنت مفسد و ناشتراں ءَ سوب بدنت و حقیں کلمہ ءَ پست و مغلوب بجنت ۔ ف بنی اسرائیل چہ فرعون ءِ مردمانی دست ءَ سک بزگ و ذلیل اَتنت و کوھنیں پیشگوئیاں ءِ ردا راہ چار اتنت کہ چہ فرعون ءِ ظلمان ءِ ھلاسی ءَ کد خداءِ پیغمبر ترا ناظاہر کنت ۔ چنانچہ حضرت موسیٰ علیہ السلام بہ ہاشان و شوکت ءَ تشریف یا روک بوت ۔ چوشکہ آیان ءَ انتظار اَت ہمیشکا تماھیں بنی اسرائیل حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ تشریف آوری مزن نعمت زانت ۔ آیاں گوں دل و جان ءَ موسیٰ ءَ برحقیں نبی زانتگ اَت و آئی ءِ عزت ش کرتگت مگر زیات تر مردم چہ فرعون و چہ آئی ءِ مردمان ءِ بیم ءَ دلاپ اتنت ہمشکا اول سرا پہ شری ایمانش نیاورت و راہ چار بوتنت کہ ہر دیں حق غالب بیت ما ایمان کاریں ۔ چنانچہ بنی اسرائیل ءِ لہتیں ورنایاں ہہات کنان ءَ چہ

الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

مفسدانی ف و ثابت کنت اللہ حق ءَ را پہ وتی وعدہاں سبب ءُ اگرچہ وش مبیت گنہگاراں

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن

پدا ایمان نیاورت کسے ءَ پہ موسیٰ ءِ سرا مگر چنتے ورناں چہ آئی ءِ قوم ءَ ف پہ ترس لرز چہ

فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي

فرعون ءُ وچہ آیانی سرداراں کہ آیان ءَ تکلیف مدینت ف و بیشک فرعون نوں سرا شتگ ماں

الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ

زمین ءَ و آچہ حدءَ سرگوزوکاں اَت ف و گوشت موسیٰ ءَ کہ او منی قوم

إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾

اگر شما ایمان آرتگ پہ اللہ ءَ گڈا ھمائی ءِ سرا توکل بکن اِت اگر شما فرمانبردار اِت ف

فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٨٥﴾

نوں آیاں گوشت کہ ما پہ اللہ ءِ سرا توکل کت ۔ اے منی پروردگار آزمائش مکن پہ مئے سرا اے ظالمیں قوم ءِ زور ءَ ف

وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ

و نجات بدہ مارا پہ وتی مہربانی ءَ چہ اے کافریں قوم ءَ ف و ما حکم دیم دات پہ موسیٰ ءَ

وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّآ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ

و آئی ءِ برات ءِ نیمگ ءَ کہ (جلا) بہ بندیت پہ وتی قوم ءَ ماں مصر ءِ شہرا لوگ ف و اڈ بکن اِت وتی لوگاں قبلہ رو و

أَقِيمُوا الصَّلَاةَ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ

نماز ءِ پابندی بکن اِت ف و وش رت بدہ ایمانداراں ف و گوشت موسیٰ ءَ اے منی پروردگار تو داتگ

فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَن

فرعون ءَ و آئی ءِ سرداراں زینت و مال ماں دنیا ءِ زندگی ءَ ف اے منی پروردگار تاکہ گمراہ بکننت (مردماں) چہ

سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا

تئی راہ ءَ ف اے منی پروردگار نیست و نابود بکن آیانی مالاں و سک بکن آیانی دلاں تاکہ ایمان میارنت

فرعون ءِ ترس ءِ با وجود وتی ایمان بارگ ءِ جارش پربینت ۔ لہتیں حسابی چند نفر چہ قبطیاں کہ چہ فرعون ءِ قوم ءَ اتنت ایشاں ہم ایمان آورت ۔ گڈسر ءَ وھدے کہ موسیٰ علیہ السلام ءِ اثر و حق ءِ شور و توار زیات بوت گڈا سرجمیں قوم بنی اسرائیل ءَ کہ تقریباً شش لکھ بالغیں مرد ہیانی سرا شامل اِت مسلمان بوت ادا ابتدائی قصہ بیان بوت ۔ ف چہ سرداراں مراد یا وا فرعون ءِ حاکم و عمّال اَنت یا بنی اسرائیل ءِ ہما سردار مراد اَنت کہ چہ فرعون ءَ ترس یا حرص و لالچ ءِ بنا ءَ وتی قوم ءِ مردمان ءَ چہ فرعون ءِ برخلافی ترسینتگنتش ۔ وراہ ءَ رد و دیگ ءِ مطلب ایشنت کہ فرعون ایمان یا رگ ءِ حال ءَ اشکنگ ءَ بدیں سک سزا دنت و چرائی ترسان ءَ بلکیں لہتیں کمزور دلیں مردم چہ حقیں راہ ءَ لغزش بورنت و ردیں راہ بگپنت ۔ ف یعنی آیانی ترس ہم مفت ءَ نہ اَت پرچاکہ

آوہدی فرعون ءِ مادی قوت وزورسک بازأت وآئیءِ ظلم وسک گیری وسرکشی چہ حدءَ سرگوستگت وکمزوران ءَ سوکی کنگ ءِ واسطہ آئیءِ دست مزن ءُ راجتنت
ف۵ یعنی ترس ولرزءِ ضرورت نہ اِنت یک فرمانبرداریں مؤمنءِ کارہمیشنت کہ آوتی مالک ءِ زوراکیءِ سرا بھروسہ بکنت کسے پہ خدائے پاک ءِ لامحدود قدرت ورحمت ءَ یقین بداریت آیقیناً ھریک معاملہ ءِ رد اخداءِ سرا اعتماد و بھروسہ کنت وإے اعتماد ءِ ظاھری ہماوہدءَ بیت کنت وہدیکہ بندہ وتارا بالکل خداءِ حوالہ بکنت بہ ہمائیءِ حکم ءِ سرا عمل بکنت ووتی تماہیں جدّوجھداں بہ ہمائیءِ ذات ءِ سرا نگاہ ءَ بداریت۔ ف۶ موسیٰ علیہ السلام ءِ سروسوج ءِ سرا آیاں وتی اخلاص ظاھرکت کہ بے شک مئے بھروسہ خالص خداءِ ذات ءِ سرا اِنت چہ ہمائیءَ دعالوٹیں کہ ماراچہ ظالمانی ظلم ءِ نشانگ جوڑمکن کہ اشاں چہ وتی زوراکیءَ مئے سرا جوروجفا بکنت وماشاں ہچ گوشت کت مکنیں۔ اِے جاورءَ مئے دین وایمان ہم ماں خطرہءَ کپنت وپدا اِے ظالمان ءَ یادگہ نداره کنوکان ءَ چشیں پٹاک جنگ ءِ موہ رسیت کہ اگر ماحق ءِ سرا مبوتیئیں گڑا چونکانی ماراشمے سرا غلبہ وسرافضلی حاصل بوت وشما اینکروار د ذلیل پرچا بوتت چشیں خیالانی آیگ ءَ اِے بے دین زیات گمراہ بنت۔ چوش بگوش کہ یک حسابے ءَ مئے وجود پہ ایشاں فتنہ جوڑ بیت۔ ف۷ یعنی ماراچہ ایشانی غلامی ومحکومی ءَ نجات بدے وچہ وآزادی ءِ دولت ءَ ماراوشنود بکن۔ ف۸ واجہ شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت "وھدے فرعون ءِ ھلاکت ءِ وقت نزیک بوت توحکم بوت کہ وتی قوم بنی اسرائیل ءَ گوں اشاں آوار مکن۔ وتی میتگ ءَ جدا آباد بکن اِت کہ دیم ترا بہ اشانی سرا آفت وعذاب آیگی اِنت۔ آوھدءَ تئی قوم ظاھرءَ چہرے آئتاں وتارا دور بداریت۔ مفسراں چہ "تَبَوَّاٰ لِقَوۡمِكُمَا بِمِصۡرَ بُيُوۡتًا" ءَ مراد اِے گپتگ کہ ماں وتی لوگاں بجلت ولھتین ءَ چریشاں پہ عبادت ءَ مخصوص بکن اِت۔

ف۹ فرعون ءَ مسجد وعبادت ءِ جاگھان ءَ خراب کرتگت، کسے ڈنّ ءَ درآیان ءَ خداءِ عبادتی کت نہ کت۔ بہ لاچاریءِ جاورءَ حکم بوت کہ ماں وتی لوگ ءَ یک جاگھے پہ نمازءَ خاص بکن اِت کہ آقبلہ رُخ بہ بیت، نمازءَ ترک مدیئت کہ چہ آئیءِ برکت ءَ خداءِ مدد کبیت وَاسۡتَعِيۡنُوۡا بِالصَّبۡرِ وَالصَّلٰوةِ چہ ہجرت ءَ پیش ماں مکّہ ءَ مسلمانانی احوال ہمے رنگ ءَ أت۔ ف۱۰ ماں دنیاءَ اشان ءَ مژدہ بیات فتح ونصرت ءِ وماں آخرت ءَ اشاں مژدہ بیات نجات وخداءِ رضامندی۔ ف۱۱ یعنی ہمک پیمارونق ءِ سامان وراحت ءِ چیزاشان ءَ دات مثلاً شرنگی، سواری وزیبناکیں پچ وپوشاک، لوگی سازوسامان وغیرہ مال ودولت ءِ خزانہ طلاونقرہ ءِ معدن عطافرمائینت۔ ف۱۲ اگرماں "لِيُضِلُّوۡا" ءَ لام تعلیل گرگ بہ بیت تومطلب چوش بیت کہ بہ تکوینی حساب ءَ اِے سامان اِے نابکاران ءَ ہمیشکا دیگ بوتگ کہ مغروربوان ءَ گمراھی ءِ کشک ءَ بچینت ودگراں ہم گمراہ بکنت گوں مزن آزادی ءَ زورجنان ءِ گدّسرگندنت کہ آئیءِ ہچ دردءَ نہ وارت وہدیکہ خیروشرءِ خالق خدا اِنت وظاھراِنت کہ آئیءِ ہچ کارے چہ حکمت ءَ خالی بیت نہ کنت لامحالہ ماں "خلق شر" ءَ ہم چہ کل عالم ءِ اعتبارءَ یک حکمتے الّمءَ بیت ہما حکمت ناشران ءَ اینکر سازوسامان دیگ ءِ تہا پدّرا بیت۔ كُلًّا نُّمِدُّ هٰٓؤُلَآءِ مِنۡ عَطَآءِ رَبِّكَ (بنی اسرائیل رکوع ۲) اِنَّمَا نُمۡلِىۡ لَهُمۡ لِيَزۡدَادُوۡۤا اِثۡمًا (آل عمران رکوع ۱۸) لھتیں مفسراں ماں "لِيُضِلُّوۡا" ءَ لام عاقبت زرتگ، چوشکہ فَالۡتَقَطَهٗۤ اٰلُ فِرۡعَوۡنَ لِيَكُوۡنَ لَهُمۡ عَدُوًّا وَّحَزَنًا ءِ تہا لام عاقبت انت۔ نوں ایشیءِ مطلب چوش بیت کہ اِے سامان ہمیشکا دیگ بوتگنت کہ اشان ءَ ماں نیکیں کاراں خرچ بکنت ونعمتانی کارمرزیءِ وھدءَ نعمتانی دیوک ءَ ہم جاہ بیارنت وآئیءِ شکر واحسان ءَ بمننت مگراشیءِ برخلاف اشاں چہ وتی بدبختیءَ خداءِ داتگیں نعمتان ءَ بہ مردمانی گمراہی وبدراہیءِ سرا ہنچوش بے حساب خرچ کُرت کہ گوشے اِے نعمتاں اشان پہ ہمے کارءَ دیگ بوتگنت۔ وإے تفسیرءِ سرا ہچ اشکالے وارد نہ بیت۔ ۱۲

حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ ﴿٨٨﴾ قَالَ قَدْ اُجِيْبَتْ دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيْمَا
چہ ہماوقتے کہ بگندنت دردیوکیں عذاب ءَ ف۱ فرمائینتی کہ قبول بوت شمے دعا ف۲ نوں ثابت قدم بیت

وَلَا تَتَّبِعٰٓنِّ سَبِيْلَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٨٩﴾ وَجٰوَزْنَا بِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ
دمروات ہماگانی راہ ءَ کہ آ نزانت ف۳ وگوازینتنت مایعقوب ءِ اولاد

الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُوْدُهٗ بَغْيًا وَّعَدْوًا ۭ حَتّٰٓى اِذَآ اَدْرَكَهُ
چہ دریایا پدا آیانی رندا کپت فرعون وآئی ءِ لشکر پہ سرکشی وظلم ۔ چہ ہماوقتے کہ غرق

الْغَرَقُ ۙ قَالَ اٰمَنْتُ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا الَّذِيْٓ اٰمَنَتْ بِهٖ بَنُوْٓا اِسْرَآءِيْلَ
بوگ ءَ لگت گوشتی کہ من یقین کت کہ ہچ معبودے نیست انت مگر ہماکہ ایمان آرتگ آئی ءِ سرا بنی اسرائیل ءَ

وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿٩٠﴾ اٰۗلْــٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ
ومن چہ فرمان برداراناں ۔ نوکی (ایماں کارے) وپیشا نافرمانی کتگ توچہ پیسرا وتو بوتگے

مِنَ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿٩١﴾ فَالْيَوْمَ نُنَجِّيْكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُوْنَ لِمَنْ خَلْفَكَ
چہ مفسداں ف۴ نوں مروچیگیں روچ ءَ ڈن ءَ کشیں تئی جون ءَ تاکہ ببے تو پہ رندگیں مردماں چہ وت

اٰيَةً ۭ وَاِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ عَنْ اٰيٰتِنَا لَغٰفِلُوْنَ ﴿٩٢﴾ وَلَقَدْ بَوَّاْنَا
یک نشانیے وبیشک بازیں مردمے چہ مئے آیتاں سک ناخیال انت ف۵ وبہ یقین جاگہ دات ما

بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ مُبَوَّاَ صِدْقٍ وَّرَزَقْنٰهُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ ۚ فَمَا اخْتَلَفُوْا
بنی اسرائیل ءَ را جوانیں جاگہ وورزمیں داتنت چہ پاکیزہ ئیں چیزاں ف۶ نوں یکدگرءَ اختلافش نکت

حَتّٰى جَاۗءَهُمُ الْعِلْمُ ۭ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِيْ بَيْنَهُمْ يَوْمَ
تاھماوقتی کہ رس ات آیانی گورءَ علم ۔ بلیشک تئی پروردگار فیصلہ کنت آیانی درمیان ءَ ماں

الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿٩٣﴾ فَاِنْ كُنْتَ فِيْ شَكٍّ
قیامت ءِ روچ ءَ ہماچیزءَ کہ آیاں آئی ءِ بابت ءَ اختلاف کتگت ف۷ نوں اگر تو شک ءَ کپتگے

مِّمَّآ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ فَسْــَٔـلِ الَّذِيْنَ يَقْرَءُوْنَ الْكِتٰبَ مِنْ
چہ ھماچیزے کہ ما ایرگپتگ تئی نیمگءَ گڑا اچہ جست بکن چہ ہماکساں کہ وانت کتاب ءَ چہ

ع ١٤

ف وھدے موسیٰ علیہ السلام داں دراجیں مدتے ہمک پیمیں ہدایت دات وسرسوج کت ومزن شانیں معجزات ہم پیشداشتنت مگر مخالفانی انکارودشمنی روچ بروچ گیش بوان بوت حتیٰ کہ چہ تجربہ ودراجیں مدتے ءَ ہورتہوری یا چہ خدائی وحی ءَ بہ شرّی ءَ ثابت بوت کہ اے مردم کدی ہم ایمان بارو ک نہ انت گڑا حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ پہ اشانی ھلاکت ءَ بددعاکت تانکہ چہ اشانی گندگی ءَ دنیا جلد پاک وصاف بہ بیت وپہ دگراں اشاں درسِ عبرت جوڑ بہ بنت واجہ ءَ چوش بددعاکت : اے خداوندا ! اشانی مال ءَ تباہ ونیست ونابود بکن واشانی دلاں ہنچیں ترند گریچ بہ بند کہ ماں اشاں کدی ہم نورِ ایمان شت مکنت بس اشان ءَ ہماوھدءَ یقین حاصل بیت کہ وھدے اشاں دردناکیں عذاب ءَ گوں وتی چماں بگندنت ۔ اے دعاءَ بہ اشانی بابت ءَ ہنچوش بزان چوشکہ ابلیس ءِ بابت ءَ "لعنۃ اللہ" یا کافرانی بابت ءَ خَذَلَهُمُ اللّٰه گوشگ بیت ۔ حالانکہ اشانی ملعونیت وخذلان ءِ پکائیں فیصلہ چہ ساری ءَ کنگ بوتگ ۔
حضرت شاہ صاحبؒ ءَ آیت ءِ تقریرءَ گوں دگہ ڈولے ءَ کرتگ فرمائینت کہ راستیں ایمان ءِ چراباں امیت نیست ات بگروھدے قدرے آفت کپتگت توگوں دروغیں زبانش گوشتگت کہ نوں ما قبولدار بئیں ۔ مریشی ءَ چہ عذاب ءِ بندبوگ ءَ خیرءِ فیصلہ نہ بوتگت ہمیشکا دعائی لوٹت کہ اشاں دروغیں ایمان میارنت ودلش سک بہ بیت تانکہ عذاب بکپیت وفیصلہ بہ بیت ۔
ف۲ چہ روایتاں معلوم بیت کہ حضرت موسیٰ دعا لوٹان ات وحضرت ہارون علیہ السلام آمین گوشان ات بہ ہمے سبب ءَ "دَعْوَتُكُمَا" فرمائینت ۔
ف۳ یعنی وتی کارءَ گوں ترندی ومحکمی ءَ انجام دیان ببئیت اگر دعاءِ قبولی ءِ آثار وعلامات چہ دیرءَ ظاھر ببنت تو مثلِ ناداناں اشتاپ کاری مکنت اِ وتی مقرریں وھدءَ اِے وت ظاہر بیت ، چہ پریشانی ءَ ہچ سیت حاصل نہ بیت ۔
ف۴ موسیٰ علیہ السلام لکھانی حساب ءَ بنی اسرائیل ءَ ہمراھی ءَ چہ مصرءَ درکپت ، فرعون ءَ حال ءَ گپت تو آ یا یک مزنیں لشکرے زوران ءَ حضرت موسیٰ ءِ رندءَ کپت تاکہ آئی چہ فرعون ءِ ظلم وزوراکی ءِ پنجگاں آزاد مبیت ۔ بنی اسرائیل وھدے بحرِ قلزم ءِ تیاب ءَ سر بوت تواشاں سک حیران منتنت ، دیما دریا پشت ءَ فرعون گوں وتی لشکرءَ پیداکت ۔ موسیٰ علیہ السلام ءَ وتی راج تسلّٰی دات و وتی عصا دریاءِ سرا جتی ، دریاءِ آپ اِے دیم وآدیم بوت ودرمیانءَ خداءَ دوازدہ کِشک خشکیں جوڑکتنت اشاں چہ دریاءَ گوزان ءَ ہمادیم ءَ بوتنت چانگو فرعون گوں وتی لشکرءَ دریاءِ کنارہ ءَ رسِت ، خشکیں کِشکان ءَ گندان ءَ آیاں ہم وتی اسپان ءَ آیانی سرا تاچینتنت ، وھدیکہ تمامیں فوج ماں دریاءِ میانجی ءَ سر بوت آپ ءَ حکم بوت کہ ڈُکّ بوارت ۔ فوراً آپ ءِ طبقات وت ماں وت ءَ ھور بوتنت کلیں لشکر وساماناں دریاءِ موجاں چکاپتنت وغرق کتنت فرعون ءَ دیست کہ نوں من غرق بیگاؤں آوھدءَ پریشان بوان ءَ ایمان واسلام ءِ لفظ بہ زبان ءِ سرا یا ورتی کہ شاید بنی اسرائیل ءِ خدا ایمان ءِ لفظءَ اشکنان ءَ چہ دریاءِ موجاں دربکنت بڑشی ءَ چہ خداءِ نیمگءَ ارشاد بوت کہ آٰلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ الخ یعنی تمام عمر مخالفت کنان ءَ گمراہی تالان کت وناشریں کار کت نوں عذاب ءَ گندان ءَ یقین وایمان کارے ! اے وقت ءِ ایمان چونکائی معتبر بیت کنت فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا ۭ سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتِيْ قَدْ خَلَتْ فِيْ عِبَادِهٖ ۚ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكٰفِرُوْنَ (المؤمن رکوع ٩) ۔ شیخ عبدالوہاب شعرانی ءَ کتاب "الیواقیت والجواہر" ءِ تہا چہ "فتوحاتِ مکیہ" عبارت نقل کتگ کہ آئی ءِ تہا فرعون ءِ ایمان ءِ بارہ ءَ اے صراحت ہست ودیباچہ ءِ تہا نبشتہ اِنت کہ "فتوحاتِ مکیہ" ءِ نسخہ یانی تہا

ملحداں وزندیقاں بازیں عبارتے داخل کتگ ۔ منی نزیک ءَ ہما مستند و معتبریں نسخہ کہ موجود اَنت آیانی تہا اِے عبارتانی وجود نیستنت ۔

تنبیہ :- روح ءِ قبض ءِ و عذاب ءِ گندگ ءِ وقت ءَ ایمان یارگ "ایمانِ غرغرہ" یا "ایمانِ یاس" یا "یاس ءِ ایمان" گوشگ بیت کہ اہل سنت والجماعت ءِ نزیک ءَ نفع دیوک نہ اِنت ۔

فائدہ :- ماں آخری وقت ءَ چہ فرعون ءِ دپ ءَ لفظ "اٰمَنْتُ" درشان کنان ءَ حضرت موسیٰ ءِ دعا فَلَا یُؤْمِنُوْا حَتّٰی یَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِیْمَ ءِ قبولیت ءِ خداشون ونشان دیگا اِنت ۔

ف۵ موضح القرآن ءَ نوشتہ انت کہ چونکہ بے وقت ایمان یارگ بے سبت بیت بہ ہے ہیما اللہ پاک ءَ چہ مرگ ءَ پد آئی ءِ لاش ءَ دریا ءَ ڈن کشان ءَ بہ یک جُمپے ءِ سرا چگل دات کہ بنی اسرائیل چہ آئی ءِ گندگ ءَ خدا ءِ شگر ءَ بگریت و رند ءِ آیوکیں مردم چہ آئی ءِ اِے ڈولیں حال ءَ عبرت حاصل بکننت ۔ ف۶ یعنی فرعون ءِ راج و قوم ءَ ھلاک کنان ءَ اول ءَ مصر ءِ ملک دات پدا چیزے مدت ءَ پد چہ شام ءِ ملک ءَ عمالقہ قوم ءَ را در کنان اشاں شام ءِ ملک دیگ بوت ہر دوئیں ملک سرسبز و شاداب انت کہ اودا پاک و صافیں چیز بے شمار انت ۔ خلاصہ ھمیش اِنت کہ بنی اسرائیل گوں حلال و طیبیں چیزاں وشنود کنگ بوننت ۔ ف۷ یعنی مادی اکرام و انعام ءَ گوں ہور دینی و روحانی نعمت ءِ ہن شرف دات کہ شمار انورات داتی کہ ماں آئی ءَ دین ءِ فروع و اصول بیان بوتگنت و ماں آئی ءَ پیشی و رندی مردمانی بابت ءَ احوال ماں اَت چشیں صاف صافیں حقیقتانی زانگ ءَ پد مناسب نہ اَت کہ ماں گیش و گیوار کتگیں حکمانی تہا اختلاف پیدا کنان ءَ دت ماں وت ءَ تفرقہ پیدا بکن اِت ، فرقہ بندی و ٹک ٹک ءِ جنجال ءَ وناراگرفتار بکن اِت ۔ مگر اشاں راستیں علم و حقیں احوال سر بوگ ءِ باوجود قسما قسمیں اختلاف ءَ ماں وتی توک ءَ جاگہ دات ماں ھتیں حکماں گوں وتی جند ءِ پیغمبر موسیٰ علیہ السلام ءَ حجت اِشں بنا رکت چوشکہ ماں ذبح بقرہ ءِ قصہ ءَ بیان گوست ۔ رند ءَ آیوکیں پیغمبراں خصوصاً خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ھتیں یہوداں تصدیق کت و گیشتراں تکذیب کت حالانکہ آئی ءِ بابت ءَ چہ بازیں پیشگوئیانی آیاں معلوم دار ہم بوتگنت بلکیں چہ بعثتِ محمدی ءَ پیش آیاں نبی آخر الزمان ءِ راہ چار اتنت و گوں مشرکاں گوشتگنتش کہ ماگوں آخر الزمان ءِ نبی ءِ ہمراہی ءَ شمارا جُستاں گریں ۔ نہ تنہا اِشاں ماں ہے مسئلہ ءَ اختلاف کت بلکیں ماں وتی جند ءِ مذہب ءَ تحریف و تبدیلی کنان ءَ اصول و فروع اِش بدل کرتنت و کم کم ءَ ماں باز فرقہ و ٹولی پیدا بوتنت ۔ چہ مسیح علیہ السلام ءَ سہ صد سال پد فلسطینِ اعظم کہ آیک فلسفی بادشاہے اَت بہ نفاق و فساد ءِ نیت ءَ ماں نصرانیت ءِ دین ءَ شامل بوت تو پادری و ملایاں بہ ہمائی ءِ خاطر ءَ ھتیں نوکیں قانون جوڑ کرتنت و نوکیں شریعتش اڈ کُت ، آئی ءَ پہ ایشاں مزن مزنیں عبادت جاہ و کلیسا بند اینت و آئی ءَ اِے نوکیں مسیحی مذہب کہ کوھنیں مسیحی مذہب ءَ رد ءُ بدل کنان ءَ تیار کرتگت خوب شنگ و تالان بوت ابید چند تارک الدنیا راھباں کہ آ چہ میتگ ءُ بازار ءَ دور ماں گیاباناں و کوھاں روگا ئُستنت ھچ کس اصلی مسیحی دین ءِ سرا قائم نہ اَت ۔ صلیب ءِ عبادت ھمشرقی پہناد ءَ نماز وانگ ماں کلیسایاں مسیح و مریم و غیرہ ءِ تصویرانی پرستش کنگ ، خنزیر وغیرہ ءَ حلال کنگ و ہے پیمیں تحریف و رد و بدلی ءَ حقیں مسیحی دین بالکل مسخ کرتگت ۔ و ہے مسخ بوتگیں مسیحیت ماں تمامیں دنیا ءَ شنگ و تالان بوت ۔ اِے ہما دور اَت کہ ملک شام ، بیت المقدس ، جزیرہ و بلادِ روم ءِ سرا نصاریٰ حاکم اتنت تا آنکہ ماں فاروق اعظم رضؓ ءِ دور ءَ صحابہ رضی اللہ عنہم ءَ اِے ممالک چہ نصاریٰ ءِ دست ءَ ہچ گپتنت ۔ وللہ الحمد والمنۃ ۔ ۱۲

ف سرظاہرءَ اِے دیم گوری (خطاب) واجہ پیغمبرءَ انت ولیکن درحقیقت ءَ واجہءَ دیم گورکنانءَ ایدگرانءَ اشکنائینگ مقصود انت کہ آیاں چہ یک عامی ئیں مردمےءِ زبانءَ چشیں شاندارین حقائق و واقعات اشکنانءَ بہ منتگنت وچہ وتی جاھلی و ضدءِ رداماں اشانی راستیءَ شک و تردّدش ظاھر کتگت و اگرنہ ظاھریں گپ ایت کہ کئےءَ وتی یا ورتگیں چیزانی بابتءَ شک وشبہ کرت کنت و پدا پہ اشانی نیمگءَ تماہیں دنیاءَ دعوت بدنت وچہ کوہءَ زیات مضبوط و محکمیں یقین ماں اشکنوکانی دلءَ پیدا بجنت آئیءَ چہ وتی دپءَ چونکائی دروغ بگوشیت چند آیتانءَ پدصاف فرمائینت قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِيْ شَكٍّ مِّنْ دِيْنِيْ الخ اے آیت صاف صاف پیش داریت کہ شک کنوک دگہ مردم اتنت کہ بہ آیانی مقابلہءَ واجہ وتی پختہ ایں و پکائیں

قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ

تو ساری ءَ - بیشک آتکگ تئی گورءَ حق چہ تئی پروردگارءِ نیمگءَ نوں گڑا تو ھچ مبو چہ

الْمُمْتَرِيْنَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ

شک کنوکاں و مبو چہ ہماکاں کہ دروغ بندش کتگنت اللہءِ آیات

فَتَكُوْنَ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٩٥﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ

گڑا چہ زیان کاران بیئے بیشک ہماکساں کہ تئی پروردگارءِ خبر پہ آیانی سرا ثابت بوتگ

لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ اٰيَةٍ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ ﴿٩٧﴾

آ ایمان نیارنت اگرچہ برسیت آیانءَ ہرڈولیں نشانی تا وقتیکہ دردناکیں عذابءَ نگندنت ف

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ اٰمَنَتْ فَنَفَعَهَآ اِيْمَانُهَآ اِلَّا قَوْمَ يُوْنُسَ ۗ لَمَّآ

گڑا پرچے نبوت شہرے کہ ایمانی بیارتیں پدا کارءَ بیاتکیں آئیءَ راہمائیءِ ایمان مگر یونسءِ قوم وقتیکہ

اٰمَنُوْا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنٰهُمْ

ایمانش آرت دورکت ما چہ آیانی سرا رسوائیءِ عذاب ماں دنیاءِ زندگانیءَ و فائدہ رسینت ما آیانءَ

اِلٰى حِيْنٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِي الْاَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيْعًا ۭ

تا یک وقتے ف۲ واگر لوا ھتیں تئی پروردگارءَ بیشک ایمان آرتگت ہرکسیکہ ماروی زمینءَ انت درستاں تمام

اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُوْنُوْا مُؤْمِنِيْنَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ

چے تو نوں زبردستی کنئے پہ مردمانی سرا تا کہ آ مسلمان ببنت ف۳ وچہ ھچ کسءَ نبیت اے

اَنْ تُؤْمِنَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَي الَّذِيْنَ

کہ ایمان بیاریت مگر پہ اللہءِ حکمءَ - و دور دنت (کفرءِ) پلیتنیاں پہ ھماکانی سرا

لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ انْظُرُوْا مَاذَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَمَا

کہ بے عقلی کننت ف۴ بگوش بچاریت کہ چے چے چیز ہستنت ماں آسماناں و ماں زمینءَ - و ھچ

تُغْنِي الْاٰيٰتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ يَنْتَظِرُوْنَ

کارءَ نیاینت نشانیاں و ترسینوکاں پہ ھماکاں کہ نمننت ف۵ نوں ہچے انتظارءَ نکننت

عقیدہءِ جارءَ پرتینگا ئنت بہرجا ورءَ ماں اِے آیتاں چہ پیغمبرءِ زبانءَ قرآنءَ ہرکسءَ بیم تراپ دات کہ کفر و تکذیبءِ مرض چہ شکءَ بنگیج بیت اگر شمارا ماں قرآنءَ بیان کتگیں چیزانی تہا شک پیدا بہ بیت تو آئیءَ فورًا علاجءَ بکن اِت یعنی ہرکس پیشی کتابانی علم دارنت چرایاں حقیقتءَ معلوم بکن اِت آخر ماں آیاں چیزے مردم راست و انصاف پسند ہم بنت آ وت شمارا پیش دارنت کہ نبی اُمّیءَ ہرچیکہ بیان فرمائینتگ داں کجا حدءَ راست انت بلاشبہ ہرچے واجہءَ آورتگ و آ ابید چہ راستءَ دگہ ھچ نہ اِنت، آ پروردگارءِ دیم داتگیں اِنت کہ مریشیءَ شک و شبہءِ ہچ گنجائشش نیست اگر نا بکاریں شکءِ علاج کنگ مبیت تو ماں چنت روچءَ شک زیات بوانءَ امترا، (جنگ وجدل) و پدا امتراءِ گیش بوانءَ داں تکذیبءَ سرءَ کشیت کہ آئیءِ نتیجہ خسران و خرابیءَ ابید دگہ ہچ نہ اِنت تکذیبءَ رندیک دگہ درجہے کیت کہ آ و داسر بوانءَ دلءِ سرا مُہر لگیت، تکذیبءِ بروبر جاری دارگءَ چہ انسانءِ قبول حقءِ قابلیت و استعداد ہم برباد بیت اِے پیمیں مردم اگر دنیاءِ تماہیں نشانیانءَ بگندیت پدا ہم ایمان نیاریت آ ترا ہما وھدءَ یقین کیت کہ دردناکیں عذابءَ چم وت بگندیت

فائدہ: چہ كَلِمَتُ رَبِّكَ (ربءِ خبر) ءَ مراد ہمانت کہ دگہ جاگہے فرمائینت لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ یعنی دوزخءَ چہ جن و انسءَ پُرکناں، ہما مردمانی سرا کہ بدبختی، سوءِ استعداد و شومیِ اعمال چہ علم الٰہیءَ ثابت اِنت اِدا ہمایانی ذکر انت - ف۲ یعنی ہمینکر ڈیھ و میتگ نبیانی تکذیب و ناشریانی ردا عذابءِ حقدار بوتگنت چرایاں یکےءَ ہم اِے وڑءَ ایمان نیاورت کہ آ چہ عذابءَ رکینگ بہ بنت تہنا یونس علیہ السلامءِ قومءِ یک مثالے ھنچیں انت کہ آئیءَ ایمان یارانءَ وتارا چہ آسمانی عذابءَ محفوظ داشت کہ آ بالکل بہ آیانی سرا نی سرا ظاہر بوتگت - خدائے پاکءَ ایمانءِ برکتءَ ماں دنیاوی زندءَ چرایانی سرا آیوکیں عذابءَ ٹگلینت و داں ہمنکر روچءَ آیانءَ ماں دنیاءَ زندگوازینگی اَت چہ اِدءِ کارآمدیں چیزاں نفع اِشش حاصل کت - مفسرانی بیان اِنت کہ حضرت یونس علیہ السلام ماں موصلءِ سرزمینءَ بہ "نینویٰ" ءِ نندوکانی نیمگءَ دیم دیگ بوتگت کہ اودءِ مردم بتانی عبادت کنوک اتنت - حضرت یونس علیہ السلامءَ ہفت سال بروبر (متواتر) اشانءَ سر وسوج کت، وعظ و پند و نصیحت دات مگر آیاں ہچ غرض ہم ایر نکت آیانی انکار و تکذیب روچ پہ روچ گیش بوان بوت آخرکار حضرت یونس علیہ السلام شزار بوانءَ آیانءَ ڈاہ دات کہ اگر شما سرپد نبوتے تو خدائے پاکءِ عذاب سہ روچءِ توکءَ المءَ آیوک انت و ہدیکہ سومی شپ بوت یونس علیہ السلام نیم شپءِ گوزگءَ پد چہ میتگءَ درکپت - صبحءِ سرا عذابءِ علامات پدرا بوتنت آسمانءَ سیاھیر

ترسناکیں جمبراں مانپوشت کہ چرائیءَ زیات دُوت درآیگ بنا بوت وہے دوت مردمانی لوگانی نیمگءَ قریب بوان بوت دانکہ اشانی لوگانی بان بالکل تہاروکی پوشس اتنت اِے علامنانءَ گندانءَ وہدیکہ آیانءَ وتی ھلاکت یقینی بوت توآیاں حضرت یونس علیہ السلامءَ شوھازکت آدست نکپت تودرستیں مردم گوں جن و چُکّاں بلکیں وتی مال و دلوتانءَ زورانءَ جنگلءَ شتنت وگوں راستیں دلءَ بہ خداءِ نیمگءَ رجوع اِش کُت چہ ترسءَ اشانی چیہال وگریوگءِ شورچست بوت وگوں مزن اخلاص وعاجزیءَ خداءَ ثوار جنگا ئتنت چاریں کُنڈاں زاروفریادءِ آواز بالا بؤگا ئت وگوشان اتنت کہ اٰمَنَّا بِمَا جَآءَ یُوْنُسْ ہرچیکہ یونس علیہ السلامءَ یا ورتگ ماہ آئیءِ ایمان کاریں۔ حق تعلےٰءَ بہ آیانی فریادوزاریءِ سرا بزّگ بوت و عذابءِ علاما کہ ظاہر بوتگنت آیانءَ دورکُت اِے موقعءِ ردا پیشی عالمانی دوقول اَنت اکثرعالم ہے گوشنت کہ آیانی دیما اصلی عذاب ظاہرنبوتگت فقط آثار ونشانی پدّرا بوتگنت چشیں وھدءِ ایمان شرعاً معتبر و نفع دیوک انت " ایمانِ یأس " کہ آمعتبروقبول نہ انت چرائیءَ مراد ایشنت کہ عین عذابءَ گندان وماں آئی گرفتاربوانءَ ایمان بیاریت چوشکہ فرعونءَ ماں دریائی موجانءَ گرفتاربوانءَ اقرارکرتگت۔ لھتیں عالم گوشنت کہ قومِ یونسءِ ایمان ہم فرعونءِ ڈولءَ "ایمان یأس" اَت کہ چونائیءَ عام دستورءِ روءَ نافع بوگ نہ لوٹیت ولیکن حق تعالےٰءَ محض چہ وتی مہربانیءَ دستورءِ برخلا استثنائی صورتءَ لے قومءِ ایمانءَ معتبرقراردات۔ فرعونءِ ایمانءِ ہیمءَ آیانی ایمان رَدنہ کت پدا اختلاف بوت کہ آیا آیانی ایمانءِ معتبربوگ تہناداں دنیاوی زندءِ محدود اَت کہ ماں دنیاءَ عذاب ٹگلت یا ماں آخرتءَ ہم نجات دیوک بیت کنت۔ ابن کثیرءَ دومی احتمالءَ ترجیح داتگ یعنی ماں دنیاوآخرت دوئیں جاگہاں نفع دیوک بیت، واللہ اعلم۔ واجہ شاہ صاحب رحءَ مزن عجیب و لطیف طرزےءَ آیتءِ تفسیرکتگ یعنی ماں دنیاءَ عذابءَ گندان ایمان یارگءَ کسءَ نفع نہ دات مگرقومِ یونسءَ بہ ہے سببءَ کہ آیانءَ حکم عذابءِ سرنبوتگت حضرت یونسءِ اشتاپ کاریءَ محض عذابءِ صورت پدّرابوتگت (تانکہ ماں آیانی نظرءَ حضرت یونسءِ خبردروغ مبیت) آیاں ایماں یاورت ورستگاربوتنت وعذابءِ صورت چست کنگ بوت ہے ہیمءَ مکہ ومشرکاں کہ ماں فتح مکہءَ اسلامی لشکربہ آیانی سراکپت پہ قتل وغارت گریءَ ولیکن آیانی ایمان قبول کنگ بوت واَمانش رسِت۔ حضرت یونسءِ قصہءِ باقی پشتکپتگیں بہر ماں سورۃ صٰفّٰت وغیرہءَ پیداکنت۔ ف۳ یعنی شمارا اِے قدرت نیست کہ زبردستی ماں کسےءِ دلءَ ایمانءَ جاگہ بدئے، خدا بلوٹیت تو بے شک درستیں مردمانی دلاں ایمان مان کت کنت مگرچوشکہ پیسرا بازجاگہاں بیان بوتگ چوش کنگ آئیءِ حکمت ومصلحتءِ برخلا انت ہمیشکا چوشی نہ کُت۔ ف۴ خداءِ مشیت وتوفیق و حکمءَ ابیدکسے ایمان یاورت کت نہ کنت واِے حکم وتوفیق ہمایانی حقءَ بیت کہ آخداءِ نشانیانی تہا غوروفکر بکنت وچہ عقل و فہمءَ کار بگرنت ہرکس فکروتدبیرءَ کارنہ بندیت خداوند تعالےٰ آیاںءَ ماں کفروشرکءِ پلیدیءَ داران کنت۔ ف۵ یعنی فکروتدبیرءَ چہ کارگرگیں مردمانی واسطہ ماں آسمان وزمینءَ خداءِ قدرت وحکمت وتوحیدءِ ردا بازیں نشانی موجود انت بلکیں ذرہ ذرہ یک یک تاک بہ آئیءِ توحیدءَ شون دیوک انت لیکن کسے یک خبرےءَ قبول دار مبیت پرایاں اِے کلیں دلیل ونشانی بے کارنت وترسینوکیں پیغمبرانی ہیم تراپ و ترسینگ کُل اِے بے کارثابت بنت۔ ۱۲

ف پہ چشیں ضدی و ناسرپدیں قوم ءَ ہچ پیمیں دلیل و نشانی ءَ قبول نہ کنت پرائی ءَ دگہ ہچ راہ نیست ابید چریشی ءَ کہ گوستگیں تکذیب کنوکانی سرا ہرچ ڈولیں آفات و بلاہ نازل بوتگنت ہمایانی اِے مردم ہن راہ چار بہ بنت نوں بہتر ھمیش انت کہ شما و ما دوئیں ہما وھد ءِ چاری ءَ بکنیں تاکہ صادق و کاذب ءِ گڈی فیصلہ دیما درا بہ بیت ۔ ف۲ یعنی ھنچوش گوں پیشی قوماں مئے عادت بوتگ کہ ما مکذبین ءَ ھلاک و بربادکنان ءَ پیغمبر و مؤمنین ءَ رستگار کنگ بے داب ءَ موجود و آئندہ ءَ آیوکیں مؤمنانی بابت ءَ مئے وعدہ اِنت کہ اشان ءَ نجات دئیں ماں آخرت ءَ چہ دردناکیں عذاب ءَ و ماں دنیا ءَ چہ کافرانی ظلم و زوراں ۔ البت شرط ہمیش انت کہ مؤمنین درحقیقت مؤمنین بہ بنت یعنی ہما صفات و عادتانی خداوند بہ بنت کہ ماں قرآن و حدیث ءَ مؤمنین ءِ بابت ءَ بیان بوتگنت ۔

إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِهِمْ ۚ قُلْ فَانتَظِرُوا إِنِّي

مگر مثل ہمایانی روچاں کہ گوستگنت چہ آیاں ساری ءَ ۔ بگوش نوں شما انتظار بکن اِت، من ہم

مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا

گوں شما انتظار کناں ف۱ رند ما رستگار کنیں وتی رسولاں و ھاکساں کہ ایمانش آرتگ

كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ

ہے ڈول ءَ پہ مئے ذمہ ءَ رستگار کنگ اِنت مومناں ف۲ بگوش او مردماں ! اگر شما

فِي شَكٍّ مِّن دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ

شک کن اِت چہ منی دین ءَ گڈا من عبادت نکناں ہماکساں کہ شما آنش عبادت کن اِت بغیر چہ اللہ ءَ

وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾

لیکن من اللہ ءِ عبادت ءَ کناں ھماکہ قبض کنت شمے روح ءَ و من ءَ حکم بوتگ کہ بباں چہ ایمانداراں

وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾

واے کہ راست بکن وتی دیم ءَ پہ دین ءَ پہ خالصی ۔ و مبو چہ شرک کنوکاں

وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن

و توار پہ مدے اللہ ءَ چہ بغیر اِے پیمیناں کہ نہ فائدہ دینت ترا و نہ نقصان ۔ پدا اگر

فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ

تو اِے ڈول ءَ کت گڈا تو ہم آ وقتی چہ ظالماں یکیبے ف۳ و اگر برسینیت ترا اللہ چیزے تکلیف

فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ

گڈا ہچ دور کنوکے نیستنت آئیا را اگر ھما دت ۔ و اگر لوا ھیت پر تو نیکی بے گڈا ہچ گردینوکے نیست اِنت

لِفَضْلِهِ ۚ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْغَفُورُ

آئی ءَ مہربانی ءَ ۔ رسینیت وتی مہربانیا ہر کسے ءَ را کہ لوٹیت چہ وتی بندیاں ۔ و ہما اِنت بخشوک

الرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ

مہربان ف۴ بگوش او مردماں ! آتک رس اِت شمارا حق چہ شمے پروردگار ءِ نیمگ ءَ

ع ١٠/١١ ١٥

ف۳ یعنی اگر منی دینی راہ و راہ بند بہ شمے فہم ءَ نیا بینت پرچاکہ شما ماں شک و شبہات ءَ گرفتار اِت تو من شمارا وتی دین ءِ اصل اصول (کہ آ خالصیں توحید انت) ءَ شمارا پیش داراں ۔ خلاصہ چوش انت کہ من چہ شمے اِے وت گڑتیں معبودانی عبادت ءَ سک بری و بیزاراں کہ کدی ہم ماں وتی دل ءَ اِے خبر ءَ میار اِت کہ من اشانی بندگی ءَ کناں ۔ منی بندگی خالص پہ خداوند قدوس ءَ انت کہ ماں آئی ءِ قبضہ ءَ شمے درستانی ساہ انت کہ ھر قدر بلوٹیت بے ساہ ءَ ماں شمے جان ءَ بلیت و ھر وہدے بلوٹیت یکدم اِے ساہ ءَ چہ شمے جان ءَ بکشیت ۔ چوش بگوش کہ موت و حیات ءِ رشتگ ہر کس ءِ اختیار ءَ انت بندگی ہمائی بہ بیت نہ تنہا چہ دست و اعضایاں آئی ءِ بندگی کنگ بہ بیت بلکیں ضروری اِنت کہ ماں دل ءَ آئی ءِ توحید و تفرید ءِ سرا پورہ یقین و ایمان بہ بیت و ظاھر و باطن ءَ ہما دین حنیف ءِ سرا کہ آ ابراہیم خلیل اللہ ءِ دین انت گوں مزن ہمت و دلگوشی ءَ وتا مستقیم داران چہ شرک خفی و جلی ءَ وتا را دور بدار اِت چوشکہ عبادت تنہا ہمائی ءِ بجنیں ہمے پیم ءَ پہ استعانت (مدد طلب کنگ) ءَ ہمائی ءَ توار بجنیں پرچاکہ ہمک قسم ءِ نفع و نقصان، خیر و بد تنہا ماں ہمائی ءِ اختیار ءَ اِنت ۔ مثل مشرکاں چشیں چیزان ءَ پہ مدد ءَ توار جنگ کہ آ ہچ نفع و نقصان ءِ مالک مبنت سک ناھودگیں خبر بلکیں مستریں ظلم ءِ یک شاخے ۔ اگر بند خبر ءَ چہ نبی ءَ چشیں حرکتے ظاھر بہ بیت تو آئی ءِ عظیم الشان شخصیت ءِ حساب ءَ ایش عظیمیں ظلمے بیت ۔

ف۴ و ہدے چہ ہما چیزانی توار جنگ ءَ منع کت کہ ماں آیانی اختیار ءَ شمے نفع و نقصان نیست انت تو مناسب معلوم بوت کہ اشی ءِ مقابل ءَ ہما مختار و مطلق مالک ءِ ذکر کنگ بہ بیت کہ آئی ءِ تکلیف و راحت خیر و گندگ ءِ سرا کامل و سرجمیں اختیار و قبضہ دار وک اِنت کہ آئی ءِ دیم داتگیں تکلیف ءَ ماں دنیا ءَ کس دور کت نکنت و کسے ءِ سرا فضل و رحمت کنگ بلوٹیت گڈا کسے ءِ طاقت نہ اِنت کہ آئی ءَ زبہر کت بکنت ۔ ١٢

ف۱ یعنی حق گوں صاف صافیں دلیل و ثبوت ءَ شمارا سربوت کہ پہ آئی ءِ قبول نہ کنگ ءَ ہچ کس ءِ گورءَ ہچ ہمیں عذر نیست خداءِ آخری وگڈی حجت بندگانی سرا تمام بوت۔ نوں ہرکس وتی نفع و نقصان ءِ بار روا وت بچاریت۔ ہرکس خداءِ پیش داشتگیں راہ ءِ سرا روت ماں دنیا و آخرت ءَ کامیاب بیت و ہرکس کہ آراہ ءَ رد دیان ءَ اینگر و آنگر سرجنت وت پریشان، وار و بزگ بیت، نیک و بدءَ ہرکس بہ شترّی ءَ فکر جان ءَ وتی مستقبل ءِ انتظام ءَ بکنت و ہرچ رہے دوست کنت آئی ءَ اختیار بکنت، پیغمبر کسے ءِ وکیل جوڑ کنگ و دیم دیگ نہ بوتگ انت کہ پہ شمے کاران جواب دار و ذمہ دار بہ بنت، آیانی کار ایوک ءَ شمارا ڈاہ دیگ و راہ ءِ پیش دارگنت، بہ آئی ءِ سرا روگ آر و وک ءِ وتی کار انت۔

فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِىْ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا

پدا ہر کسیکہ پہ راہ ءَ بییت گڈا آ ھدایت حاصل کنت پر وت۔ و ہر کسیکہ راہ ءَ گم بکنت گڈا راہ ءِ

يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَمَآ اَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيْلٍ ۝۱۰۸ وَاتَّبِعْ مَا يُوْحٰٓى اِلَيْكَ

گم کنگ ءِ نقصان آئی ءِ وتی سرا کپیت و من شمے سرا محصل نیاں ول و پیروی ءَ بکن ہما حکمے ءِ کہ دیم دیگ بیت تئی نیمگ ءَ

وَاصْبِرْ حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ۝۱۰۹

و صبر بکن تا وقتے کہ اللہ فیصلہ بکنت و آ چہ درستاں شرتر فیصلہ کنوک انت ف۲

ع ۱۱ ۶ ۱۶

سُوْرَةُ هُوْدٍ مَّكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَّثَلٰثٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّعَشْرُ رُكُوْعَاتٍ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سورۂ ہود مکی یے و اے یکصد و بیست و سے آیات و دہ رکوعنت

شروع کنگ گوں خداءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان ءُ باز رحم کنوکے

الٓرٰ ۚ كِتٰبٌ اُحْكِمَتْ اٰيٰتُهٗ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَّدُنْ حَكِيْمٍ خَبِيْرٍ ۝۱ اَلَّا

اے کتابے کہ محکم کنگ بوتگنت آئی ءِ آیتان ندا شر بیان کنگ بوتگنت چہ ہما ذاتے ءِ نیمگا کہ پختہ کار خبردار انت ف۳ پہ اے

تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ ۭ اِنَّنِىْ لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيْرٌ وَّبَشِيْرٌ ۝۲ وَّاَنِ اسْتَغْفِرُوْا

مطلب کہ اللہ ءَ چہ بغیر دگہ کسے ءِ عبادت مکن اِت من چہ ہمائی ءِ طرف ءَ شمے ترسینوک و بشارت دیوکوں ف۵ و ایکہ وتی گناہ بخشائین اِت

رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَّتَاعًا حَسَنًا اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى وَّ

چہ وتی پروردگار ءَ رند رجوع کن اِت ہمائی ءِ نیمگا رسینیت شمارا شریں فائدہ تا یک وقتے مقرریں ف۶ و

يُؤْتِ كُلَّ ذِىْ فَضْلٍ فَضْلَهٗ ۭ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنِّىْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ

دنت زیادہ عمل کنوک ءَ را زیادہ ثواب ف۷ و اگر روگردانی بکن اِت شما گڈا من ترساں پہ شمے سرا

عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيْرٍ ۝۳ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ۝۴

چہ مزنیں روچ ءِ عذاب ءَ ف۸ اللہ ءِ نیمگ ءَ روگی اِنت شمارا و آ پہ ہر چیزے ءَ قادر اِنت

اَلَآ اِنَّهُمْ يَثْنُوْنَ صُدُوْرَهُمْ لِيَسْتَخْفُوْا مِنْهُ ۭ اَلَا حِيْنَ يَسْتَغْشُوْنَ

دلگوش، آ تاب دبنت وتی سینیاں تاکہ چیر بدبنت چہ آئی ءَ۔ دلگوش، وقتیکہ مانپوشنت

ثِيَابَهُمْ ۙ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ۚ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝۵

وتی پچاں زانت آ ہرے ءَ کہ پہ چیری کننت و آ ہرے ءَ کہ پہ ظاہری کننت پر چیکہ آ سہی انت چہ دلانی رازاں ف۹

ف۲ مر بیشی ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ دلاسہ و تسلی دیگ بوتگ کہ اگر اے مردماں حق ءَ قبول دار مبنت تو شما و تنا را پریشان و غم ءَ ھلاک مکن اِت، شما خدا تعالیٰ ءِ حکمانی رندگیری ءَ گلائیش بہ بیت و تبلیغ و غیرہ ءِ کار ءَ تمام بکن اِت و ہرچ تکلیفے مرے راہ ءَ گندے بہ آئی ءِ سرا صبر بکن۔ بدواہانی ایذاء و تکلیفاں برداشت بکن دانکہ خدا شمے و آیانی درمیان ءَ بہترین فیصلہ ئے بکنت۔ یعنی وتی وعدہ ءِ روءَ شمارا غالب و سرافضل بکنت یا جہاد ءِ حکم ءَ راھی بکنت۔ تمت سورۃ یونس علیہ السلام بمنہ تعالیٰ و فضلہ فللہ الحمد والمنۃ

ف۳ یعنی اے قرآن پاک ہما مزن شانیں و جلیل القدر کتاب اِنت کہ آئی ءِ آیتاں لفظی و معنوی ہمک حساب ءَ زبات زور داروک و سک باز وزن داروک انت۔ نہ ماں اِشاں تناقض موجود اِنت نہ کتام مضمون و بیانے حکمت یا واقع ءِ برخلاف ہست اِنت و نہ باعتبار فصاحت و بلاغت آئی ءِ ہر یک حرفے ءِ سرا ایراد گرگ ءِ گنجائش در کپیت۔ ہرچ مضمون ءَ ماں ہنچیں ردانک ءَ اداکتگ کہ محال اِنت کہ چیرائی ءَ بہتر تعبیر بیت بکنت لفظانی قبا معنایانی حساب ءَ ھنچوش دچگ بوت کہ آنہ تنگ انت و نہ شُل انت۔ ہرچ اصول و فروع اخلاق و اعمال و گوھر قیمتی پنت و نصیحتانی سرا اے آیات شامل انت و پہ دعویٰ ءِ ثابتی ءَ ہرچ دلیل و حجت کار مرز کنگ بوتگنت آ درست ماں علم و حکمت ءِ شاہیم ءِ وزن کنگ بوتگنت۔ قرآنی حقائق و دلائل ہمنکر محکم و مضبوط انت کہ زمانہ ءِ تل توری ہر قدر سرو چیر بہ بیت آیانی بدل بوگ یا رد بوگ ءِ ھچ امکان نیست۔ عالم ءِ تب ءِ سرجمی ءَ لحاظ داران ءَ و دان قیامت ءَ پیش آیوکیں سدلی و بدلی ءَ ہمک ہمیا جیکاسان ءَ ہنچیں سگ و ابدی روح ءِ غذا چہ قرآن دستورخوان ءَ پیش کنگ بوتگ کہ پہ نوش جان کنوکاں ھر وہد و ہرجاہ ءَ مناسب و ملائم بہ بیت۔ اے تمام حکیمانہ خوبیانی باوجود چوش نہ اِنت کہ مختصر و گونڈ و ہچ پیما بیانانی رد اکتاب چاچا و چیستان ءِ پیما پدرا بوتگ بلکیں معاش (زندگوازینگ ءِ رہ بند) و معاد (دوبارہ زندگ بوگ ءِ دستور) ءِ تمامیں ہہان ءَ بہ شترّی ءَ گیش و گیوار کنگ بوتگ۔ و جاگہ بہ جاگہ توحید ءِ دلائل احکام۔ مواعظ و قصہ ھمک چیز گوں مزن ڈولداری ءَ بیان بوتگنت و گوں خوبصورتی ءَ جدا جدا سٹ کنگ بوتگنت و تمام ضرورتانی بیان گوں تفصیل ءَ بوتگ۔ قرآن ءِ نزول ہم یک بارگی نہ بوتگ بلکیں وقتاً فوقتاً موقع و مصلحتان ءَ لحاظ داران نازل کنگ بوتگنت ماں قرآن ءَ اے تمام باریکیان ءَ یکجا گندگ ءَ چہ مردم حیران مانیت مگر ماں ایشی ءَ حیرانی ءِ خبر ہچ نیست اگر ماں حکیم مطلق و ہچیں خبیرے کلام ءِ کلیں حکمت و خوبیاں جمع مبنت تو گڈا کجام کلام ءَ ایشانی امید دارگ بہ بیت۔ ف۴ یعنی اے محکمیں و تفصیلی بیان کنوکیں کتاب ءِ نازل کنگ ءِ مستریں مقصد ھمیش اِنت کہ دنیا ءَ را ایوک ءَ یکیں خداءِ عبادت ءِ نیمگ ءَ دعوت دیگ بہ بیت و آئی ءِ رہ بند سوج دیگ بہ بنت۔ پہ ہمے عظیم و جلیلیں مقصد ءِ خاطر ءَ پیش ءَ انبیاء دیم دیگ بوتگنت وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا

نُوْحِیْٓ اِلَیْہِ اَنَّہٗ لَآ اِلٰـہَ اِلَّآ اَنَا فَاعْبُدُوْنِ (الانبیاء رکوع ۲) وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِیْ كُلِّ اُمَّةٍ رَّسُوْلًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰہَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوْتَ (النحل رکوع ۵)

ف۵ یعنی ہرکسے کتاب ءَ قبولدار بہ بیت دشرک ءَ یلہ کنان ءَ خدائے واحد ءِ عبادت ءَ بجنت آں‌ا دارین ءِ فلاح ءِ مژدہ سرکنگ بہ بیت وہرکس کہ قبول دارنہ بیت وکفر وشرک ءَ اختیار بجنت آں‌ا چہ خدا ءِ عذاب ءَ ترسینیں۔

ف۶ ہرکس گوستگیں گناہان ءَ معاف بخنائینیت وپہ آئندگ ءَ گوں دل ءَ بہ خدا ءِ نیمگ ءَ رجوع بکنت تو اِے ایڈ ول ءَ دنیا ءِ زند بہ خوبی گوزیت پرچاکہ قانتیں مؤمن بہرجاور ءَ بہ بیت مگر خدا ءِ فضل وکرم ءِ مزنیں امیتان ءَ داروک بیت آ پہ حق تعالیٰ ءِ رضاجوئی ومستقبل ءِ عظیم الشان وشحالی ءِ خیال ءَ اینکر دلجم بیت کہ اِد ءِ گران گرانیں سکّیان ءَ ہچ ماں دل ءَ نیاریت آ وھدیکہ خیال کنت کہ من وتی زند ءِ فرضان ءَ بہ راستیں پیما انجام دیگاوں کہ آئی ءِ صلہ (بدلہ) منا راضرور یک روچے چہ عرش ءِ خداوند ءَ رسگی اِنت تو وتی کامیابی وحق تعالیٰ ءِ وعدھانی سرا بھروسہ کنان آئی ءِ دل چہ گل ءَ سُتّک جنت آں‌ا ماں دنیا ءِ لمّیں بُن مال ءَ ھما قلبی سکون وباطنی راحت نصیب بیت کہ چوشیں وشی بادشاھان ءَ بے شمار ساز وسامان مال وخزانگان ءِ باوجود ھم حاصل بیت نہ کنت بلکیں کدی کدی اد ءِ چنت روچی تکلیف وسکّیانی نہا ھما لذّت ولطف محسوس کنت کہ غنی وبادشاہ ماں وتی عیش ونعمتانی نہا چہ چُشیں لذتاں زبھر اَنت یک وطن دوستیں سیاسی قیدی ءَ اگر بند خبر ءَ لیقین بہ بیت کہ چہ منی اسیری ءَ ملک چہ بیگانگانی غلامی ءَ آزاد بیت ومنا راچہ قید ءَ ھلاس بوان ءَ ملک ءِ جمہوریت ءِ صدر جوڑ کنگ بیت توگڈا زانا آئی ءَ ماں جیل خانہ ءِ بندیں وتاگ ءَ چہ ہما بادشاہ ءَ زیات وشی وشادکامی حاصل نہ بیت کہ پہ آئی ءَ ھمک رنگ ءِ عیش وعشرت ءِ ساز وسامان موجود اَنت مگر ماں دل ئُی ترس سوار اِنت کہ آں‌ا ماں یک ھفتگے ءِ توک ءَ گوں رسوائی ءَ چہ بادشاھی تخت ءَ دور چگل دیگ بیت ۔ بہ ھمے پیما ماں دنیا ءِ قیدخانہ ءَ یک قانتیں مومنے ءِ زند ءَ قیاس بکن اِت ۔ ف۷ ھرکس ھمینچوک زیات عمل کنت ہما اندازہ ءَ چہ خدا ءِ فضل ءَ زیات بہرگروک بیت ماں آخرت ءَ اجر وثواب وماں دنیا ءَ زیاتیں دلجمی حاصل کنوک بیت۔

ف۸ یعنی منی خبر ءَ قبول دارنہ بئیت تو قیامت ءِ عذاب یقینی اِنت۔ باقی چوش فرمان کنگ کہ "من ترُساں" چریشی ءَ مقصود واجہ نبی ءِ عام شفقت ودوزواہی ءَ ظاھر کنگ اِنت۔

ف۹ پہ سزا دیگ ءَ لازم اِنت کہ مجرم حاضر بہ بیت۔ حاکم سزا دیگ ءِ سرجمیں قدرت وکاملیں اختیار داروک بہ بیت۔ مجرمانی کلیں قصہ ؤکاران ءَ سر پد ومعاومدار بہ بیت۔ ماں "اِلَیْہِ مَرْجِعُكُمْ" ءَ پیش داریت کہ مجرم وغیر مجرم درستان ءَ خدا ءِ گور ءَ حاضری دیگی اِنت۔ ماں "وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ" ءَ قدرت واختیار ءِ عموم ءَ بیان فرمائینیت۔ دُچہ "اَلَآ اِنَّهُمْ یَثْنُوْنَ صُدُوْرَهُمْ" ءَ دان "بِذَاتِ الصُّدُوْرِ" ءَ آئی ءِ احاطہ کنوکیں علم ءِ پراھی ءَ ظاھر کت کہ خدا ہمک ظاھریں وپوشیدہ ئیں چیزان ءَ یکسان (یکیں پیم ءَ) زانت حتیٰ کہ ماں دلانی توک تلان ءَ ہرچ خیالات ارادہ ونیت پوشیدہ اِنت چہ آیان ءَ واقف ومعلوم دار اَنت گڈا ایک مجرمے وتی جرم ءَ چون کانی چہ آئی ءَ چیر دیان ءَ نجات حاصل کت کنت

تنبیہ : ماں اِے آیتانی شان نزول ءَ مفسران اختلاف دارنت صحیح تریں روایت ابن عباس ءِ ماں بخاری ءَ انت کہ لھتیں مسلمانانی سرا "حیا" ءِ اینکر چہ حد ءَ زیات غلبہ بوت کہ استنجا یا جماع دغیرہ انسانی ضرورتانی بدن ءِ کتام حصہ ءَ چہ برھنہ کنگ (لوشت کنگ) ءَ میارشس کرتگت کہ آسمان ءِ واجہ مارا گندیت برھنگی ءِ وھد ءَ وتی سینگ اِش دوتل کرتگت اِے پیمیں آثار کدی کدی گوں اللہ ءِ زیاتیں ادب وچہ غلبۂ حیا ءَ پیدا بوت کنت وچشیں مردمان ءَ صوفیہ "مغلوب الحال" گوشنت چونکہ صحابہ رضی اللہ عنہم ءِ کتام یک مسئلے ءِ تہا اِے وڑ غلو وتعمق دیم تر ءَ پہ امت ءَ تنگی پیدا کنگ ءِ سوب بیت کنت ہمیشکا قرآن ءَ پہ اَلَا حِیْنَ یَسْتَغْشُوْنَ ثِیَابَهُمْ اشانی اصلاح فرمائینیت۔ یعنی اگر ضرورت ءِ وقت ءَ ماں بدن جان دراکنگ ءَ چہ خدا ءَ حیا وار دبہ بیت ہمیشکا وتارا جکیں اِت تو غور وفکر بکن اِت کہ پوشاک گور ءَ کنگ ءِ وھد ءَ شمے ظاھر وباطن زانا خدا ءِ دیما نہ اِنت۔ وھدیکہ انسان چہ آئی ءَ ھچبر پوشیدہ بیت نہ کنت توگڈا بشری ضرورتانی وھد ءَ اینکر غلو ءَ چہ کارکرگ شر نہ اِنت — ۱۲

ف پیش ءَ اللہ پاک ءِ علم ءِ وسعت (پراھی) بیان بوت۔ اے ہما مضمون ءِ گُڈ سرا انت یعنی بہ زمین ءِ سرا ہر ساہ دار کہ آئرا رزق و روزی ءِ احتیاج بحیثیت آئرا روزی سرکنگ خدائے پاک ءَ محض چہ وتی مہربانی ءَ پہ وتی ذمّہ ءَ لازم کرتگ بسکہ روزی پہ ھرکس ءَ مقدر بوتگ یقیناً ہماکس ءَ آئرا روزی رسیت۔ ہرچ وسائل و ذرائع بندہ اش اختیار کنت آ روزی سربوگ ءِ دروازہ انت۔ اگر مردم ءِ نظر اسباب و تدابیر اختیار کنگ ءِ وہدءَ مسبب الاسباب ءِ سرا بہ بیت تو اشی توکل ءِ منافی (برخلاف) نہ انت البت اے ضروری انت کہ خداءِ قدرت ءَ راماں اے رواج گپتگیں سبابانی تہا محصور و بندزانگ مبیت آزات کدی کدی سببانی کڑی ءَ یلہ کنان ءَ ہم روزی سرکنت یا دگہ ہما کارءَ انجام دنت بہر حاورءَ وھدیکہ تمام جاندارانی حسب الاستعداد غذا و روزی سرکنگ حق تعالےٰ ءِ کار انت تو اے ردا ضروری انت کہ آئی علم اے درستانءَ احاطہ کنوک (چپ وچاگرد کنوک) بہ بیت واگرنہ اشانی روزی ءِ خبرگیری ءَ چون کائی انجام دات کنت۔

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَ
ونیستیں ہچ سُرندہ ئے ماں زمین ءَ مگر کہ پہ اللہ ءِ سرا انت آئی ءِ روزی ف۱ و

يَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِي كِتٰبٍ مُّبِينٍ ۝٦
زانت آئی ءِ معقیمی جاگہءَ وھدارکی جاگہءَ ف۲ درست (موجود انت) ماں روشنیں کتاب ءِ تہا ف۳

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَّ
وآھما انت کہ پیدا گی کتنت آسمان و زمین ماں شش روچ ءِ تہا ف۴ و

كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَ
آئی ءِ تخت پہ آپ ءِ سرءَ ات ف۵ تا کہ آزمائش بکنت شمارا کہ کجا ایکے چہ شما شرتریں عمل کنت ف۶ و

لَئِنْ قُلْتَ إِنَّكُمْ مَّبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ
اگر تو بگوشے کہ شما زندگ کنگ بت رند چہ مرگ ءَ گڑا ضرور کافراں گوشنت

كَفَرُوا إِنْ هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝٧ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ
کہ نہ انت اے مگر ظاھریں جادوے۔ ف۷ واگر تا خیر بکنیں چہ آیاں

الْعَذَابَ إِلٰى أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ ۗ أَلَا
عذاب ءَ را تا یک مُدّتے معلومیں گڑا گوشنت کہ چہ چیزءَ بند کتگ ہمے عذاب۔ دلگوش

يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوا
روچے کہ بیت پہ آیانی سرا گڑا ترینگ نہ بیت چہ آیاں و چہ ہر نیمگ ءَ گریت آیاں ءَ ہما عذابے کہ پہ

بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ۝٨ وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ
آئی ءِ سرا مسخرہ کتگت ف۸ واگر بچاشینیں انسان ءَ را چہ وتی طرف ءَ رحمتے، رندا

نَزَعْنٰهَا مِنْهُ ۚ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ كَفُورٌ ۝٩ وَلَئِنْ أَذَقْنٰهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ
بچی بگریں چہ آئی ءَ گڑا (بچارے کہ) آ نا اُمیت و ناشکر انت ف۹ واگر بچشائینیں آئی ءَ را آرام رند چہ

ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّاٰتُ عَنِّي ۗ إِنَّهُ لَفَرِحٌ
تکلیفے کہ آئی ءَ رستگت گڑا ضرور گوشیت کہ دور بوتنت درستیں سختیاں چہ من۔ بیشک آوت گلا

منزل ۳

ف۲ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت مستقر (جاہیکہ قرار گریت) بہشت و دوزخ و مستودع (جاہیکہ حوالہ کنگ بیت) آئی قبر انت۔ پیش ءَ ماں وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ الخ ءَ دنیاوی زند ءِ بیان ات اِدا برزخ و آخرت ءِ بیان بوت۔ مطلب چوش بوت کہ خدا چہ ابتداء تا آخرءَ شئے ہستی ءِ بابت ءَ علم ءِ داروک انت۔
" مستقر" و "مستودع" ءِ یقین ءِ ردا مفسرانی اقوال مختلف انت اے ردا چیزے احوال پیش ءَ ماں سورۃ انعام ءَ بیان ہم بوتگ۔ ابن کثیرءَ گوشتگ کہ ماں زمین ءَ داں ہر جاہیکہ تر و تاب بکنت آئی ءِ تر و تاب ءِ گڈ سرءَ "مستقر" و تر و گردءَ پدھا جاگہءَ کہ بجلیت آئرا "مستودع" گوشنت۔ ابن عباس ءِ گوشگ انت کہ ماں دنی زندءَ ہر جاگہءَ بہ بیت اے آئی ءِ "مستقر" انت و موت ءَ پد ہر جاگہءَ کہ دفن کنگ بہ بیت اے آئی ءِ "مستودع" انت۔ مجاھد گوشیت کہ چہ مستقرءَ مراد مات ءِ رحمدان و چہ مستودع "پت ءِ صلب" مراد انت۔ عطاءءَ ایشی ءِ برعکس دعویٰ کتگ۔
بعض متفلسفانی خیال انت کہ زمین ءِ تہا حیوانانی جاگہ مستقر انت، و آیانی موجودیں حالتاں و بیسر کہ ھما مردماں و جاگھاں کہ بوتگ و آتگگ انت آیاں مستودع گوشگ بوتگ، یعنی حق تعالےٰ آ تمامیں مختلفیں چیزاں و حالات و دورانی عالم انت کہ چہ آیانی تہا حیواں گوستگ و وتی موجودیں حالت ءَ رستگ، و ہما وت چہ وتی محیطیں علم ءَ ہر مرتبہ وجود ءِ تہا استعدادے مناسب وجود و کمالان ءَ ایرگیجان کنت۔
ف۳ یعنی ماں "لوح محفوظ" ءَ کہ علم الٰہی ءِ صحیفہ ئے انت گڈا ماں اللہ تعالےٰ ءِ علم ءَ چوں ہر چیز نہ بیت
ف۴ چہرے علم ءَ پد قدرت ءِ بیان انت، ایشی ءِ تفسیر ماں سورۃ اعراف ءِ ہفتمی رکوع ءِ بیان بوت
ف۵ یعنی چہ آسمان و زمین ءِ پیدائش ءَ پیش آپ مخلوق بوت کہ آدیم تر اپیدا بوکیں چیزان ءَ زندگی بخشوک انت جوڑ بوگی ات وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ (الانبیاء۔ رکوع ۳) آ وھدءَ عرش خداوندی پہ ہما ئی ءِ سرا ات چوشکہ مروچاں سمٰوٰت ءِ سرا انت چوش بگوش کہ یک صورتے ات کہ اے حقیقت ءَ ظاھر کنگا ئت مادہ و زند ءِ وسیلہ بالکلیہ رب العرش ءِ تسلّط و تصرف و قیومیت مطلقہ ءِ چیرا انت۔ واللہ اعلم۔
ف۶ یعنی چہ اے کلیں نظام ءِ پیدائش و ترتیب ءَ مقصود شئے ادا آباد کنگ و چکّاسگ انت کہ داں کجا حدءَ اے عجبیں نظام و دراج کشتیں اڈ کتگیں چیزانی تہا غور و فکر کنان ءَ خالق و مالک ءِ صحیح معرفت حاصل کن ات و چہ ارضی و سماوی مخلوقات ءَ نفع زوران ءَ محسن شناسی و منت واری ءِ فطری فرض ءِ سرانجام دیئت اے جاگہ شئے مزن چکّاسگ ءِ جاگہ انت حقیقی و اھند جاہ ئت کہ چہ شما کجام اعلام گوں صدق و اخلاص و دستور ءِ روءَ جوانیں کار کنت و بندگی ءِ فرمان ءَ تمام کنت
ف۷ وھدے اے دنیا امتحان و چکّاس ءِ جاگہ انت تو ضروری انت کہ چہ ہر شئی ءَ پد مجازات (انعام و انتقام) کرّی بہ بیت تا کہ شاکرءُ کافرءَ وتی وتی کتگیں

کارانی بَرَوَڑ د دزبکپیت ۔ ہمیشکا ادابعث بعدالموت ءِ ذکرکنگ بوت ۔ یعنی مکہ ءِ کافران ءَ یقین نہ بیت کہ مرگ ءَ پد دوبارہ چست کنگ بنت و وتی کنتگیں
جرمانی سزا زور وک بنت وھدے اشاں مان قرآن ءَ یا چہ واجہ پیغمبر ءِ زبان ءَ بعث بعدالموت ءِ مزن اثر دار وکیں بیان ءَ اشکنت تو گوشنت کہ تئی ءُ
اِے بیان چہ سحرءَ کم تر نہ اِنت کہ ایشی ءَ بازینانی سرا اثر کتگ بلے واجہ یاد بکن کہ مئے سرا تئی ءُ ہچ اثر نہ کنت (ابن کثیر)
ف وھدیکہ بہ اشانی ناشریں کارانی رِدءَ اِشان ءَ چہ خداءِ عذاب ءَ ترسینگ بیت مگر خداءِ حکمت عذاب ءَ پہ یک خاصیں مدتے ءَ جلیت تو تکذیب و
کلاگ ءِ ردا گوشنت کہ ھما عذاب کجا اِنت، آخر پہ چا نہ بیت ؟ کدام چیزءَ آئرا اکپتگ و داشتگ ۔ فرمائیت چونیں مسخرہ کن اِت، مقریں وھدءَ
وقتیکہ عذاب کیت گڈا چہ کسے ءِ ٹگلینگ ءَ نہ ٹگلیت
و ہر نیمگ ءَ چپ و چاگرد کنان ءَ تباہ و برباد کنت

ف۹ یعنی نوں وَ گوشنت عذاب کجا اِنت پہ چا نہ بیت ولیکن انسان ہمکر ناسرپد و بے زانت اِنت کہ اگر خدا بہ چند روچ ءَ چہ وتی مہربانی ءَ عیش و آرام ءَ رند تنگی و سکّی ءَ گرفتار بکنت تو گوستگیں مہربانیان ءَ ہم فراموش کنت و ناامیت بوان ءَ پہ دیم ءَ وتی مایوسی ءَ ظاہر کنت گوستگیں نعمتانی ردا ناشکری و چہ دیم ءِ رندءَ مایوسی ہمیش اِنت اِے انسان ءِ رندءِ بردرد و ثمرہ انت ۔۱۲

سے ہمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی چہ مصیبت ءَ رند اگر خدائے پاک راحت و آسائش نصیب بکنت تو انچوش نہمیت کہ گوشئے پرائی سکّی و سوری پہ مدامیگی ھلاس بوتگنت ، گوستگیں سکّی و سوری ءِ رنج نوں کدی و اتر نہ بنت گڈا ہما وھدءَ غافل و سرکش بوان ءَ بٹاک جنت و تکبر کنان بھر بندیت حالانکہ آئرا لازم اَت کہ وتی پیشی حالت ءَ یاد کنان خداءِ شکری بگپتیں و آئی ءِ احسان ءِ دیما وتی سری بجکینتیں۔

ف۲ یعنی بُرزا عام انسانانی ہرچ حالبکہ بیان بوت چرائی ءَ اللہ ءِ ہما بندہ مستثنیٰ اَنت کہ آیان تکلیف و مصیبت ءِ مقابلہ گوں شکرگذاری ءَ کننت و امن و امنی ءِ وقت ءَ گوں شکرگذاری بہ نیکیں کاران گلائیش اَنت ۔ اِے ہمیں صاحب عزم و وفادارانی جماعت نہنا عظیم الشان داد و بخشش ءِ مستحق اَنت ۔

ف۳ مکہ ءِ مشرک چہ شرک و بت پرستی ءِ تردید ءَ سک غضبناک بوتگنت مشرکانہ بدکاریانی رِدا ہر قدر آیان ءَ احمق و جاھل کنگ بوتگت ہما قدرءَ آیانی زھر و کینگ ءَ زیات جتگت بہ رے بہ رے ایشان کوشست کرتگت کہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اِے بابت ءَ کمیں سستی بکنت و چہ درستاں مستریں و بنیادی مسئلہ ءِ تبلیغ ءِ ردا گوں نرمی و سبک رفتاری ءَ کار بگریت ۔ وھدے اِے بارو ءَ اشان ءَ کامیابی نہ بوت و ناامید بوتنت تو محض واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تنگ کنگ ءَ واسطہ عجیب و ناہودگیں فرمائش اِش شروع کُت ۔ مثلاً کدی گوشتگتش کہ اگر تو برحقیں پیغمبرے بے توگوں تو چہ خداءِ طرف ءَ مال و دولت ءِ خزانگے آیگ لوٹیت

فَخُوْرٌ ۝۱۰ اِلَّا الَّذِیْنَ صَبَرُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ

فخرکنوک اِنت ف۱ مگر ھما کسانے کہ صبرش کت و نیکیں عملش کُت ۔ ہماینت پہ ھمشان

مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ كَبِیْرٌ ۝۱۱ فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ بَعْضَ مَا یُوْحٰٓی اِلَیْكَ

بخشگ اِنت و مزنیں ثواب اِنت ف۲ نوں شاید تو انگار بکنئے چیزے چہ آئیا کہ وحی دیم دیگ بیت تئی نیمگا

وَضَآئِقٌۢ بِهٖ صَدْرُكَ اَنْ یَّقُوْلُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَیْهِ كَنْزٌ اَوْ

و تنگ بہ بیت چہ آئی ءَ تئی دل پہ اِے خبرءَ کہ آ گوشنت کہ پرچے ایر نہ کپتگ پہ آئی ءِ سرا خزانہ یا

جَآءَ مَعَهٗ مَلَكٌ ؕ اِنَّمَآ اَنْتَ نَذِیْرٌ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ وَّكِیْلٌ ۝۱۲ ؕ

پرچے نیاتگ گوں آئی ءَ فرشتہ ئے ۔ تو (درحق کافراں) فقط ترسینوکیئے ۔ و اللہ ہر چیزءِ ذمہ داروت اِنت ف۳

اَمْ یَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ؕ قُلْ فَاْتُوْا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهٖ مُفْتَرَیٰتٍ

بلیں آ گوشنت کہ اِے قرآن آئی ءَ وت اڈ کتگ بگوش کہ اچہ شما ہم بیارت دہ سورت ہمے پیمیں اڈ کتگیں

وَّادْعُوْا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ۝۱۳

و بلوٹا بیں اِت ہر کسے ءَ کہ لوٹا ئینت کن اِت اللہ ءَ بے بغیر اگر شما راست گو اِت ۔

فَاِلَّمْ یَسْتَجِیْبُوْا لَكُمْ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَآ اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ

پدا اگر آ شمے جواب ءَ مدینت گڈا بزان اِت کہ قرآن ایر کپتگ چہ اللہ ءِ وحی ءَ و اِے کہ

لَّآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ۝۱۴ مَنْ كَانَ یُرِیْدُ

ہیچ معبودے حقیں نیستنت بغیر چہ ہمائی ءَ پدا نوں شما فرمان بردار بت ف۴ ہرکسیکہ بلوٹیت

الْحَیٰوةَ الدُّنْیَا وَزِیْنَتَهَا نُوَفِّ اِلَیْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِیْهَا وَهُمْ

دنیا ءِ زندگانی ءَ و آئی ءِ زینت ءَ ما پورہ دئیں آیانی عملانی جزا یاں دنیا یا و آیان ءَ

فِیْهَا لَا یُبْخَسُوْنَ ۝۱۵ اُولٰٓئِكَ الَّذِیْنَ لَیْسَ لَهُمْ فِی الْاٰخِرَةِ اِلَّا

ماں ادا ہچ کمی نہ بیت ف۵ آ ھمیش اَنت کہ نیستنت پہ آیاں ماں آخرت ءَ مگر

النَّارُ ۖ٘ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوْا فِیْهَا وَبٰطِلٌ مَّا كَانُوْا یَعْمَلُوْنَ ۝۱۶

آس ف۶ و برباد بوت آ چیزے کہ آیاں کتگت ماں ادا و نابود بوت آ چیزیکہ آیاں کُٹ کتگت ف۷

یا چہ آسمان ءَ فرشتہ ئے بیا تکیں کہ آ پہ تئی نصدیق ءَ ہریک نیمگے ءَ بشتیں ۔ لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَیْهِ كَنْزٌ اَوْجَآءَ مَعَهٗ مَلَكٌ ۔ (ھود۔ رکوع ۲) جوش بگوش تئی ءُ جرءُ
سرسبزی و برحقی ءَ نہ گوں تو مادی طاقت ہست اِنت و نہ روحانی ۔ گڈا ما چونکا تئی ءَ ترا قبول بکنیں ۔ چنانچہ چرے ناھودگیں و مفتیں فرمائشاں واجہ سک
دل تنگ بوتگت، ممکن اِنت کدی چشیں خیالے ماں دل ءَ پیدا بوتگ کہ ماں اشانی معبودانی معاملہ ءَ اگرچہ خداءِ جانب ءَ اینکر ترندی کنگ ءِ حکم مبوتیں
بلکیں اِے رِدا چیزے نرمی وگوں رواداری ءَ کار گرگ بہ بیت تو شاید زیات اثر دار وک و فائدہ مند بہ بیت یا ہرچ ڈولیں اِشاں فرمائش کننت تا یک حدے ءَ
اشانی فرمانشانی ءَ تہ بہ اشانی ضدءِ رِدا پورہ کنگ بہ بیت، بلکیں اِے مردم مسلمان بہ بنت ۔ بہرحال ءَ آیک ھنچیں نازرکیں و خطرناکیں وھدے اَت کہ ماں تماہیں

دنیاءَ باطل پرستیءِ شور و شغب سکّ زیات اَت تہنا واجہءِ یکّیں ذات اَت کہ چہ آئیءِ گُٹّءَ حقءِ توار درآیان ءَ ماں باطلءِ قلاتاں لرزگ پیدا کنگا اَت واجہءَ چار یں نیمگءَ دژمناں چپ و چاگرد کُرتگت کسےءَ واجہءَ دروغ بند کتگت کسےءَ واجہءَ ٹوک ٹالی کُتگت، کسےءَ کلاگ گپتگت۔ غرض آ گندگیں ماحولءِ شبیںءَ بکن اِت و پدا ہما مبلّغِ اعظمءِ قلبی قوت و مردانگیءِ کساسءَ بہ وتی دلءَ بیارات کہ آئیءَ تمامیں توکّل و بھروسہ چہ ظاہری سبباں و تارا دور داراںءَ بہ خدائےءِ پاکءِ وعدہ یانی سرا اَت۔ وھدے شما غمناک و پریشان بوتگئے توایوکءَ چہ وتی پروردگارءِ آوازءَ تسلّی گروک و دلجم بوتگت۔ وبہ دنیاءِ مقابلہءَ نوکیں دم پرکنان اوشتاتگت ہمے پدا اِے آیات نازل بوتنت کہ آیانی خلاصہ چوش اِنت کہ اے منی پیغمبر شما چہ اِے مردمانی ناھودگیں گپّاں و فرمائشاں اینکہ فکرمند و دلپروش مبئیت و نہ اِشانءَ چیزے رعایت دیگءِ خیالءَ ماں وتی دلءَ بیارات۔ کدی چوش بیت کنت کہ وحیِ الٰہیءَ ہرچ چیزے تراسوج داتگنت و ہما پیمءِ بےخوف و خطر پہ تبلیغءِ حکم داتگ آئیءِ چینت حصّہءَ راچنے مردمانی ناھودگیں خبراں تنگدل بوانءَ یلہ مکن اِت وھدے چوش بیت نہ کنت پرچا کہ پیغمبرانہ عصمت و اولوالعزمی اِے کارءَ منع کنت تو چہ تنگدلیءَ چے فائدہ و سیت حاصل بیت شے کار ایوکءَ چہ نیک و بدءَ آگاہ کنگ اِنت آیانی ھدایتءِ ذمّہ داری پہ تئی سرا نہ اِنت خدا تعالیٰ کہ آئیءِ ذمّہءَ ہمک چیز اِنت اشانی معاملہءَ ہم بہ ھمائیءِ سپرد بکن۔ وگوں صبر و استقامتءَ تبلیغِ دینءِ فرضءَ انجام دیان ببو۔

ف۴ یعنی فرمائشی معجزہ طلب کنت کہ اشانی دیگ مصلحت نہ اِنت وچہ درستاں مستریں معجزہ (قرآن) اِشانی دیما موجود اِنت آئرا قبول نہ کنت وگوشنت اِےءَ (معاذاللہ) تئیءَ وت گڈّیں کتاب اِنت آئی پیسہ ئی دات کہ شما ہم آخر عرب اِت، فصاحت و بلاغتءِ دعویٰ دار وک اِت شما کُل ہور بوانءَ چشیں دہ سورت وت گڈّیں اڈ بکن اِت و بیارات و پرے کارءَ چہ تمام مخلوقءَ پہ مددءَ، بلکیں وتی معبودانءِ ہم توار بجن اِت و بیارات کہ آیانءَ ماں خدائیءَ شما شریک فہمت۔ اگر کُت نہ کت وہجبر کُت نہ کن اِت تو زان اِت کہ چُشیں کلام ایوکءَ خالقءِ وتی بیت کنت کہ آئیءِ مثلءِ یارگءَ چہ تمام مخلوق عاجز و بےوس اِنت توگڈا یقیناً اِے ہما کلام اِنت کہ خداءَ بہ وتی کاملیں علمءِ ردا بہ وتی پیغمبرءِ سرءَ نازل کُتگ۔ بیشک ہرکسءِ کلامءِ مثل بیت نہ کنت ماں آئیءِ ذات و صفاتءَ کئے شریک بیت کنت۔ چشیں بے مثالیں کلام ہمابے مثالیں خدائیگنت کہ آئیءِ کس شریک نہ اِنت۔ آیا چُشیں صافیں دلیلانءَ پد ہم مسلمان بوگ و خداءِ حکم بردار بوگءِ ردا کدام چیزےءِ انتظارءَ مھتل اِت۔

تنبیہ: قرآنءِ اعجازءِ چیزے تفصیل ماں سورۂ یونسءَ گوست۔ ابتداءَ تمامیں قرآن مقابلہءِ بارہءَ گوشگ بوتگت پدا دہ سورتانی پدا ایک سورتے ہنچوش کہ ماں بقرہ و یونسءَ گوست گویا آیانی عاجزی آہستہ آہستہ نمایاں کنگ بوتگ۔ ف۵ یعنی چشیں صافیں ثبوتءَ پد ہرکس پہ قرآنءِ سرا ایمان نیارت آئیءِ سوج داتگیں کہ شکءِ سرا نہ رَوت بلکیں دنیاءِ چند روزی نند و نفا بیوکیں شان و شوکتءَ مقصود دارانءَ علاً جد و جہد کنت اگر بظاہرءَ نیکیں کارے مثلاً خیرات وغیرہ کنت تو چرائیءَ ہم آخرتءِ بہتری و خداءِ رضاءَ دیما نیارت محض دنیا داریءِ خاطرءَ و دنیائی فائدہ یانی شوھازءَ انت چشیں مردمانی بابتءَ توری آیہودو نصاریٰ بہ بنت یا مشرک و منافق یا دنیاءِ رندا کپوکیں ریاکاریں مسلمان۔ ایدءُ ولیں مردمانی حساب داد ماں دنیاءَ کنگ بیت ہرچ عمل و کوششے آپہ دنیاءِ خاطرءَ و آئیءِ منفعتءَ کنت آیانی آیانی مقدار و کیفیتءِ لحاظءَ داران ءَ خداوند تعالیٰ چہ علم و حکمتءِ روءَ ہر قدر مناسب زانت و دیگ لوٹیت اِشانءَ ہمِدا دنت۔ چہ حدیثاں معلوم بیت کہ کافر ہرچ نیکیں کارے خیرات وغیرہ بکنت آئی اِے فانی و صوری حسنات کہ آچہ روحِ ایمانءَ یکسر خالی اَنت ماں دنیاءَ رائگاں نہ بنت بہ اِشانی بدلءَ خدا تعالیٰ تندرستی مال اولاد عزت و حکومت وغیرہ دیانءَ اشانی دستیں کھاتہ (حسابءِ دفتر) ءَ بے باق کنت۔ چہ مرگءَ پدماں دومی زندءَ ھچ چیز آئرا سیت دیوکءَ بیت۔ پہ ہریک کافرےءَ ہر پیمیں سزائے تجویز بوتگ آھچبر چرائیءَ نہ تکلیت و نہ کم تریت۔ مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا (بنی اسرائیل رکوع ۲) ریا و دنیاءِ پرستش کنوکیں عالم، متصدّق و مجاھدءِ حقءَ ہرچ وعیدے اھتگ آئیءِ حاصل ہم ہمیش اِنت کہ گوں آیاں ماں محشرءَ گوشگ بیت کہ پہ ہرچ غرضےءَ تو علم و انیت یا صدقہ و جہادءِ عمل کرتنت آماں دنیاءَ ترا حاصل بوتنت نوں پہ تئیگی مٹے گورءَ ہچ نیست فرشتگانءَ حکم دیگ بیت کہ اشیءَ ماں جھنمءَ

ف۱ یعنی اے شخص وَ ہمارا یا کاریں دنیادار کہ آئیءِ ذکر ساری ءَ بوت آیا برابر بیت کننت ۔ چہ "بَیِّنَۃٌ" (صافیں کشک) ءَ ہما کشک مراد انت کہ بہ آئیءِ سرا انسان وتی اصلی فطرت ءِ راستیں فطرت ءِ موافق روگ لوٹیت بشرطیکہ چہ گردو پیش ءِ احوال وجاوراں متاثر مبیت وآ توحید ۔ اسلام ۔ وقرآن ءِ کشک اِنت فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّيْنِ حَنِيْفًا فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِيْ فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيْلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ (روم رکوع ۳) وفی الحدیث کل مولود یولد علی الفطرۃ فابواہ یھودانہ اوینصرانہ اویمجسانہ الخ وشاھد منہ (گواہ چہ اللہ ءِ جانب ءَ) قرآن کریم اِنت کہ آ گواہی دنت کہ "دینِ فطرت" (توحید و اسلام) ءِ سرا عمل کنوک بیشک بہ تچکیں راہ ءَ گام جنوک اَنت وآ قرآن وتی حقانیت ءِ ہم وت گواہ اِنت ؎ "آفتاب آمد دلیلِ آفتاب" چونکہ قرآن ءِ یار روک جبرئیلِ امین وزوروک واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم انت کہ بہ اِے اعتبار ءَ آیان ءَ ہم شاھد گوشگ بیت کنت بلکیں واجہ پیغمبر ءِ شان ایش اِنت کہ واجہ ءِ اخلاق وعادات، معجزات، زبانِ مبارک، نورانی چہرہ غرض چہ آئیءِ ہمک چیز ءَ شہادت رسیت کہ ھما دین ءِ سما داروک اِت آ بر حقیں دین ایت وَمِنْ قَبْلِهٖ كِتٰبُ مُوْسٰۤى اِمَامًا وَّرَحْمَةً ءِ مطلب ایش اِنت کہ چہ قرآن ءَ پیش ہرچ وحی بہ کتام نبی ءِ سرا نازل کنگ بوت آ ہم بہ دین فطرت ءِ صداقت ءِ ردا گواھی دیوک اَت خصوصًا موسیٰ علیہ السلام ءِ سرا ہرچ مزن شانیں کتاب (توراۃ) دیم دیگ بوت چہ قرآن ءَ پیش آ ئرا یک مزنیں گواہے ہما مردمانی حقانیت ءِ گوشگ لوٹیت کہ آیاں دین فطرت ءِ صافیں کشک ءِ سرا گام جنوک اَنت ۔

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ وَيَتْلُوْهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِنْ

شرین، یک کسیکہ آ بہ راستیں راہے سرا انت چہ وتی رب ءِ نیمگ ءَ وآئیءِ رندا گون گوں یک گواہے چہ اللہ ءِ طرف ءَ

قَبْلِهٖ كِتٰبُ مُوْسٰۤى اِمَامًا وَّرَحْمَةً ۭ اُولٰۤئِكَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ۭ

وچہ اِشی ءَ پیسر گواہت موسیٰ ءِ کتاب درحالیکہ آ پیشوک ورحمتے (بیسے کس گوں دگراں برابر انت؟) ہما اِنت کہ ایمان کارنت پہ قرآن ءَ

وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ مِنَ الْاَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهٗ ۚ فَلَا تَكُ فِيْ

وہرکسے کہ منکر بیت چہ آئیءَ چہ درستیں فرقیاں گڑا دوزخ آئیءِ ٹکانہ اِنت ف۲ تو نوں

مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۤ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ

شکی مبو چہ آئیءَ ۔ پرچیکہ آ حق اِنت چہ تئی پروردگار ءِ طرف ءَ بلے گیشتر مردمانی

لَا يُؤْمِنُوْنَ ۝۱۷ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ۭ

یقین نہ کننت ف۳ وکے اِنت ظالم تر چہ ہما کس ءَ کہ بندیت پہ اللہ ءِ سرءَ دروغ ءَ ف۴

اُولٰۤئِكَ يُعْرَضُوْنَ عَلٰى رَبِّهِمْ وَيَقُوْلُ الْاَشْهَادُ هٰۤؤُلَاۗءِ الَّذِيْنَ

ہمیشاں پیش کنگ بنت وتی پروردگار ءِ روبرءَ وگوشنت شاہداں (ملائکتاں) کہ ہمیش اَنت ھماکس

كَذَبُوْا عَلٰى رَبِّهِمْ ۚ اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظّٰلِمِيْنَ ۝۱۸ الَّذِيْنَ

کہ دروغش بستگت پہ وتی رب ءِ سرا ف۵ بشکنت اللہ ءِ لعنت پشت اِنت پہ ظالماں ھماکہ

يَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۭ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ

منع کننت (مردماں) چہ اللہ ءِ راہ ءَ وہبے راہ ءَ چوٹ ثابت کنگ ءِ شوھاز اینت ۔ وھمیشنت کہ چہ آخرت ءَ

هُمْ كٰفِرُوْنَ ۝۱۹ اُولٰۤئِكَ لَمْ يَكُوْنُوْا مُعْجِزِيْنَ فِي الْاَرْضِ وَمَا

منکر نت ۔ ف۶ و ایشان نہ اَنت عاجز کنوک اللہ ءِ را (بہ تچگ وچیر بوگ) ماں روی زمین ءَ ونیست

كَانَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاۗءَ ۘ يُضٰعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ ۭ

اِنت پر اشاں اللہ ءَ بغیر دگہ ہچ پشت پناہے ف۷ دوچند کنگ بیت پر اشاں عذاب ف۸

مَا كَانُوْا يَسْتَطِيْعُوْنَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوْا يُبْصِرُوْنَ ۝۲۰ اُولٰۤئِكَ الَّذِيْنَ

وطاقتش نبونگ پہ اشکنگ ءَ ونہ دیتگ اَش ف۹ آ ہما کس اَنت

ف۲ یعنی یہود، نصاریٰ، بُت پرست، مجوس، عرب، عجم، یورپ، ایشیا چہ ہر قوم وٹک وجماعتے ءَ تعلق بدارنت دانکہ قرآن ءَ نہ منّنت نجات حاصل کت نہ کننت

ف۳ اِے دیم گوری (خطاب) بہ ھرکس ءَ اِنت کہ آ قرآن ءَ اِشکنت یا واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ مخاطب کنان ءَ دگران ءَ اشکنائینگ مقصود اِنت کہ ماں قرآن ءِ صداقت ءَ ہچ ہمیں شک وشبہ نیست انت ہرکس کہ آئرا نہ منّیت آ بزاں احمق ودشمن دین اِنت ۔

ف۴ یعنی قرآن وت گڑتگیں ودروغ نہ اِنت خدا ءِ راستیں پیغام اِنت کہ آئرا قبول کنگ ضروری اِنت شری ءَ سرپچ بور اِت کہ چرا مرد ءَ مستریں ظالم بیت نہ کنت کہ آ بہ خدا ءِ سرا دروغے بہ بندیت مثلاً آئیءِ کلام مبیت و بگوشیت کہ اِے ھمائیءِ کلام اِنت یا واقعی ھمائیءِ کلام بہ بیت وخدا ہر برءَ فرمان بجنت کہ اِے منی کلام اِنت مگر روشنائیں دلیلانی باوجود آئرا دروغ بند بکنت و بگوشیت کہ آئیءِ کلام نہ اِنت ۔

ف۵ یعنی ماں محشر ءَ وھدیکہ مخلوق ءِ دیما پیش بنت و اشانی شرارتانی دفتر پچ کنگ بنت آوہد ءَ گواہی دیوک (ملائکہ، انبیاء، صالحین بلکیں وت اِشانی دست وپاد) گوشنت کہ اِے ہما بدبخت وظالم اِنت کہ اِشاں وتی پروردگار ءِ بابت ءَ دروغ بستگت

ف۶ اِے حق تعالیٰ ءِ فرمان اِنت یعنی ھرکس گوں ظلم و ناانصافی ءَ خدا ءِ کلام ءَ دروغ بند بکننت وچہ درستاں مستریں گپ ایش اِنت کہ آخرت ءِ منکر اَنت و دگران ءَ بہ تچکیں راہ ءِ روگ ءَ مہن کننت وماں اِے شوھاز ءَ اِنت کہ تچکیں راہ ءَ چوٹ ثابت بکننت چشیں ظالمانی سرا خدا ءِ خاصیں لعنت اِنت ۔ ف۷ یعنی اینقدر ماں دراجیں زمین تچان ءَ نہ جاگہے وناراچیر دات کت کننت ونہ حمایتی ومددگارے رست کت کننت کہ اشان ءَ چہ خدا ءِ عذاب ءَ برکینیت ۔ ف۸ پرچاکہ وت گمراہ بوتنت ودگرانش گمراہ کت ۔ ف۹ یعنی ماں دنیا چوش کور وکرّ بوتنت کہ نہ حقیں خبر ءِ اشکنگ ءَ تیار اتنت نہ خدا ءِ نشانانی چارگ ءَ آمادہ اتنت کہ اشانی گندگ ءَ بلکیں ھدایت ءِ راھش بدیستیں واجہ شاہ صاحب ءَ اِشی ءِ مطلب چوش گپتگ کہ اللہ ءِ سرا دروغ بستش، بے اصل وناہودگیں گپ بہ آئیءِ نیمگ منسوب کتش ۔ اشان ءَ چہ کجا آ ورتگنی ۔ چہ غیب ءَ اشکنان ءِ بناھتگ غیب ءَ راگند وک نہ بوتگ ۔ گڈا اِے گپان ءَ چونکائی جنت ۔ اِے گپانی بُن زہ کجا انگور انت ۔

خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿۲۱﴾ لَا جَرَمَ
کہ نقصانش دات وتارا دگار بوتنت چہ آیاں ھما دروغے کہ بستگت اِش ﴿وا﴾ ہچ شک نیتنت

اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُوْنَ ﴿۲۲﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا
کہ آیاں ماں آخرت ءَ ہمیش اَنت کہ چہ درستاں زیادہ نقصان چست کننت البتہ ھما کساں کہ ایمانش آرت و نیکیں عملش

الصّٰلِحٰتِ وَاَخْبَتُوْٓا اِلٰى رَبِّهِمْ ۙ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا
کت وعاجزی اِش کُتی پروردگار ءِ دیم ءَ همیشاں بہشتی انت آیاں ماں اودا

خٰلِدُوْنَ ﴿۲۳﴾ مَثَلُ الْفَرِيْقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَصِيْرِ وَ
مدام پشت کپنت ﴿و۲﴾ اے هردوکیں فرقیانی مثال ہنچو کہ یکے کور و کر و دگرے گندیت و

السَّمِيْعِ ۭ هَلْ يَسْتَوِيٰنِ مَثَلًا ۭ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿۲۴﴾ وَلَقَدْ
اشکنت ۔ ہیں! ہر دوکانی مثال برابر نت ؟ نوں آیا شما نصیحت قبول نہ کن اِت ﴿و۳﴾ و بے یقین

اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ ۡ اِنِّىْ لَكُمْ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۲۵﴾ ۙ اَنْ لَّا تَعْبُدُوْٓا
دیم دات نوح ءَ را آئی ءِ قوم ءِ نیمگ ءَ کہ من پر شما ظاہریں ترسینوکیوں ﴿و۴﴾ کہ ہچ کسے عبادت مکن اِت

اِلَّا اللّٰهَ ۭ اِنِّىْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَلِيْمٍ ﴿۲۶﴾ فَقَالَ الْمَلَاُ
اللہ ءَ چہ بغیر ﴿و۵﴾ من ترسوں پہ شمے سرا چہ درناکیں روچے عذاب ءَ ﴿و۶﴾ پدا گوشت سرداراں

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ مَا نَرٰىكَ اِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرٰىكَ
ہماکہ کافر انت چہ آئی ءِ قوم ءَ کہ مانہ گندیں ترا مگر یک مردمے مئے ڈولیں و مانہ گندیں کہ کسے

اتَّبَعَكَ اِلَّا الَّذِيْنَ هُمْ اَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّاْيِ ۚ وَمَا نَرٰى
تئی پیروی ءَ بکنت مگر ھماکہ چہ مالکم ذاتیں مردم اَنت (والے نابعداری ہم فقط) پہ سرسری فکر ءِ سرا و ما نگندیں

لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍۢ بَلْ نَظُنُّكُمْ كٰذِبِيْنَ ﴿۲۷﴾ قَالَ يٰقَوْمِ
شمارا یک مزنی ئے پہ مئے سرا بلکیں مئے خیال ءَ شما درست دروغ بندِت ﴿و۷﴾ گوشتی او قوم!

اَرَءَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ وَاٰتٰىنِيْ رَحْمَةً مِّنْ
بچار اِت اگر من پہ راستیں راہے ءِ سرا بوں چہ وتی پروردگار ءِ طرف ءَ و دیمی داتگ پر من رحمت چہ

﴿و۱﴾ جان ءَ بباد دیگ ءِ معنی ایشنت ہے کہ ماں ابدی عذاب ءَ گرفتار بوتنت و درستیں دروغیں دعوی او داسروان ءَ گار ءُ گمسار بوتنت ۔
﴿و۲﴾ ادا منکرانی بدبب انجام ءِ مقابلہ ءَ مومنانی نیکیں انجام ءَ بیان فرمائینت، اشانی عاجزی خداءَ دوست بوت ہمشکا وتی دائمی دشنودی ءِ مقام داتی ۔
﴿و۳﴾ یعنی منکراں و کور و کرّ انت چوشکہ دوسرہ آیت ساری ءَ فرمائینتگ مَا كَانُوْا يَسْتَطِيْعُوْنَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوْا يُبْصِرُوْنَ ۝ گدا آ کس کہ وت ہچ مگندیت نہ دومی ءِ خبر ءَ اشکنگ ءُ قابل اِنت آئی ءِ آغاز و انجام چونکائی ہمار وشن ضمیر دار و کیں ایماندارانی برابری ءَ بیت کنت کہ آیاں گوں بصیرت ءِ چماں ماں حق و باطل ءَ و نیک و بد ءَ فرق و تفاوت کنوک انت و وتی ہدایت دیوکانی خبراں ءَ گوں دل ءَ گوش دارنت چار ءِ گی خبر ایت کہ ہر دو تینانی انجام چونکائی ءَ برابر بیت کنت ؟ دیم ءَ حضرت نوح علیہ السلام ءِ قصہ بہ ہمے مضمون ءِ تائید ءَ پیش کنت ۔ ﴿و۴﴾ یعنی گوں مزن گیش و گیوار ءَ ہما چیز ءَ پیش داران کہ آ چہ آئی ءِ رنگ ءَ شماماں گرانیں عذاب ءَ گرفتار بئیت ۔ یا شمارا ھمارہ بندان ءَ سوج دیاں کہ شما چہ آ عذاب ءَ رکینگ بئیت ۔ ﴿و۵﴾ یعنی ودّ ، سواع ، یغوث ، یعوق و نسر ءِ عبادت ءَ مکن اِت کہ آئی ءِ ذکر ماں سورۂ نوح ءِ پیدا کنت ﴿و۶﴾ یعنی چہ غیر اللہ ءِ بندگی و تا دورنہ دارگ ءِ جاور ءَ سکیں عذاب ءِ آیگ ءِ خطرہ اِنت ۔ چہ "درناکیں روچ" ءَ ھما روچ مراد اِنت کہ ماں آئی ءَ درد ناکیں و رنج دیوکیں حوادث ظاہر بنت مثلاً قیامت ءِ روچ یا ہما روچ کہ ماں آ روچ ءَ نوح ءِ قوم غرقاب کنگ بوت ۔ ﴿و۷﴾ یعنی رسول ءَ چہ ایدگہ قومانی مقابلہ ءَ چیزے گیشتگیں خصوصیات بوگ لوٹیت ئے کہ انسانی گردن آئی ءِ روبرو ءَ بجکنت ، پدا تو چشیں بشرے ہم نئے کہ چہ ما سر افضلیں و ڈڈیں مردے بیئے مثلاً تو مزنیں مالدارے بوتینئے یا جاہ و حکومت ءِ خداوند بوتینئے ہر کس کہ تئی رندگیری کنوک اِنت آہم ماشاءاللہ درست غریب ءُ بزگ و کم ذاتیں مردم اَنت کہ گوں آیاں نند و نیاد و دیوان کنگ پہ مانگی و شرمی گپ ایت ۔ زاناں ماں تماہیں خدائی ءَ تو منتگئے کہ خدا ءِ سفارتی کار بہ تئی ذمہ ءَ دیگ بوت ۔ آخر ما چہ تو حسب و نسب ، مال و دولت ، راج و قوم ءَ زانا کمتریں کہ پرے منصب ءَ ماز ورگ نبوتیں ۔ کم و نا کام ءَ تئی رندگیری کنوکیں مردم شریف و مزن ذات و ڈلگیں مردم بیوتینت نو گڈا ہم یک خبرے ات نوں تو وت بگوش کہ آ سر سایوک (حجام) و گوش دوچانی ہمراہی ءَ تو سپاهدار ئے یا تئی درجہ و شرف گیش بوتگ ۔ و اشانی ایمان بارگ چونکائی تئی صداقت ءِ دلیل بیت کنت ۔ چشیں واریں مردم کہ اشانی بزگی و غریبی بالکل ظاہر اِنت اِشانی چار و بچار و سوج و سرءَ بغیر رواجی ایمان یارگ پر تو چشیں کمالے ظاہر نہ کنت بلکیں ما دچوش گوشیں کہ تو و تئی ہمراہ درست دروغ بند اِت تو یک خبرے جوڑکت و تئی ہمراہاں تئی خبر ءَ گراں گوں تو ہمشور و ہم صلاح بوتنت تا کہ اِے پیم ءِ یک شورشے جست کنیت و شمے نام و توار بجکسیت ایشنت اِے ہما ملعونانی تقریر ءِ خلاصہ ، نوح علیہ السلام ءِ اشان ءِ بستہ دات کہ آئی ءِ بیان دیم ءَ پیدا کنت ۔ ۱۲

عِنْدِهٖ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ ؕ اَنُلْزِمُكُمُوْهَا وَاَنْتُمْ لَهَا كٰرِهُوْنَ ۝۲۸

وتی نیمگ ءَ بدا آ چیر اِنت چہ شمے چماں، ایا گڑا آئی ءَ بہ زور بہ شما بلچینیں وشمارا آوش نیست ف۱

وَيٰقَوْمِ لَاۤ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ؕ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ

و او منی قوم! من سوال نہ کنوں چہ شما پہ آئی ءِ سرا چیزے مال۔ نئیں منی مزدوری مگر پہ اللہ ءِ سرا

وَمَاۤ اَنَا بِطَارِدِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ؕ اِنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَلٰكِنِّيْۤ اَرٰىكُمْ

و من نگلینوں (چہ وتی کِرّا) مسلماناں۔ آیاں ملاقات کننت گوں وتی پروردگار ءَ ف۲ لیکن من گندوں کہ شما

قَوْمًا تَجْهَلُوْنَ ۝۲۹ وَيٰقَوْمِ مَنْ يَّنْصُرُنِيْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ طَرَدْتُّهُمْ ؕ

قومے اِت کہ جاھلی کنت ف۳ او منی قوم! کئے منءَ چُٹا ئینیت چہ اللہ ءِ گرفت ءَ اگر من بگلینوں آیاں۔

اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ۝۳۰ وَلَاۤ اَقُوْلُ لَكُمْ عِنْدِيْ خَزَآئِنُ اللّٰهِ

شما سرپد نہ بت چے؟ ف۴ و من نگوشوں گوں شما کہ اللہ ءِ خزانہ منی کِرّا اینت،

وَلَاۤ اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَاۤ اَقُوْلُ اِنِّيْ مَلَكٌ وَّلَاۤ اَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ

و نہ غیبی خبراں زانوں و نہ گوشوں کہ من فرشتیئوں و نہ گوشوں ھما کساں کہ

تَزْدَرِيْۤ اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُّؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا ؕ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا فِيْۤ

پہ شمے چماں حقیر نت کہ ھچبر اللہ آیاں ءَ خیر نہ دنت ۔ اللہ شر زانت ھرچیہ ماں

اَنْفُسِهِمْ ۚ اِنِّيْۤ اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ۝۳۱ قَالُوْا يٰنُوْحُ قَدْ جٰدَلْتَنَا

آیانی دلاں ھستنت (اگر ھچیں کار بکنوں) گڑا آ وختی من چہ ظالماں بیئوں ف۵ گوشتش او نوح تو گوں ما جگڑا کتگ

فَاَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَاۤ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝۳۲

ءُ باز جگڑا کتگ گوں ما۔ نوں بیار پہ مئے سرا ھما عذابءِ کہ تو ترسا ئینیے مارا، اگر تو چہ راست گویانے ف۶

قَالَ اِنَّمَا يَاْتِيْكُمْ بِهِ اللّٰهُ اِنْ شَآءَ وَمَاۤ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ۝۳۳

گوشتی آئی ءَ اللہ وت کاریت اگر بلوٹیت و شما عاجز کت نکن اِت ف

وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِيْۤ اِنْ اَرَدْتُّ اَنْ اَنْصَحَ لَكُمْ اِنْ

و شمے کارءَ نیئیت منی خیر خواہی اگر بلوٹوں کہ شمے خیر خواھی ءَ بکنوں اگر

ف۱ یعنی اے خبر راست اِنت کہ پیغمبرءِ چہ ایندگہ مردماں سرافضل و ممتاز بوگ لوٹیت بلے آ سر افضلی ماں مال و دولت، ملک و حکومت و ماں دنیاءِ ٹِنش و پیشءَ نہ اِنت بلکیں اعلائیں اخلاق، بہترھیل وره بند، تقویٰ، خداترسی، حق پرستی، گوں خداءِ مخلوق ءِ ھمدردی کنگ و ھما آیات و نشانیان پیش کنگءِ چہ سرافضل بہ بیت کہ حق تعالیٰ چہ اشانی معرفت ءِ اتمام حجت ءِ جاورءَ ظاھر کنگ لوٹیت، آیاں ماں خدائی وحی و ربانی دلیلاں و ثبوتانی روشنائی ءَ صافیں راہ ءِ گام جنوک اَنت و شپ و روچ خداءِ خاصیں رحمت آیانی سرا مدام گوارنت، نوح علیہ السلام ءَ فرمائینت کہ اگر دستیں چیز منی توکءَ بظاھرءَ موجود اَنت و یقیناً منی توکءَ موجود اَنت لیکن چوشکہ کورءِ ماں روچ ءِ روشنائی ءَ ھچ نظر نئییت شمے چماں ھن چرے خدائی نورءِ گندگءَ عاجز بمانَنت تو آیا ما زبردستی کنان ءَ آ نور و رحمت ءِ اقرارءَ چہ شما بگریں کہ چہ آئی ءَ شما اینکہ نفرت کنان دور تچگ لوٹِت کہ چمّاں ءَ ھچ کنگ آئی ءِ چارگءَ ھن پہ وت ءَ شات نہ کن اِت۔ خلاصہ چوش بوت کہ منی بزرگی و سرافضلی کہ شمارا نظر نئییت آئی ءِ سبب ایش اَنت کہ شمے دل ءِ چم کور اَنت یا بند اَنت۔ ف۲ یعنی من پہ دین ءِ تبلیغ ءَ چہ شما مزدوری و وظیفہ نہ لوٹاں کہ شمارا شبہ ببیت کہ اے مرد پہ مال ءِ لالچ ءَ تبلیغ کنت۔ من وتی پروردگار ءِ نوکراں و من ءَ مزدوری چہ ھمائی ءِ دربارءَ رسیت۔ خداءِ داد ءِ برکت ءَ نہ من ءَ اشمے مال ءِ طلب ھست نہ حاجت گڑا غریباں یا کنان ءَ مالدارانی نیمگءِ پرچا بلیٹاں۔ اگر شما منی رندگیری ءَ ایوک ءَ اِے غریبانی سبب ءَ حقیر و ذلیل زان اِت تو شر معلوم دار ببیئت کہ من آ مردم نہاں کہ ایمان ءِ دولت دار و کیں مال دارانی ظاھری واری و بزگی ءِ سبب ءَ آیان ءَ مثل جاوراں تیلانک دیان ءَ چہ وتا دور بجناں، بیک روچے کیت کہ اِشاں گوں وتی ربّ ءَ ملاقات کننت آیاں منی شکایت ءِ ماں آئی ءِ دربارءَ کننت کہ تئی پیغمبرءَ متکبّریں دنیادارانی خاطرءَ ما غریبیں وفاداران ءَ چہ وتا دور داشتگ و گلینتگ۔ ماں ظاھری جاورءَ گندان ءَ چون گوشت کناں کہ اشانی ایمان محض ظاھری و رواجی اِنت۔ دلاں تل کنگ و چارگ منی کار نہ اِنت اشی ءِ حقیقت پہ خداءِ گورءَ معلوم بیت و ھدیچہ ما آئی ءِ دیما پیش بتیں۔ ف۳ یعنی چہ وتی جاھلی و احمقی ءَ پہ وتی انجام ءِ سرءَ نظر نہ دارنت۔ ایوک ءَ آیانی ظاھری بزگی ءَ گندان ءَ اشان ءَ حقیر و بزگ حساب کننت و ھنچیں ناھودگیں درخواست کننت کہ اشاں چہ وتا دور بدار نوں ما تئی کِرّءَ کائیں۔ آیا غریبی و حلالیں کسب و کار یک عیب ایت! ھمے چیز اِنت کہ اشان ءَ حق ءِ قبول کنگ ھچ اڑ و جنجال پیش نئیت۔ عموماً دولت و جاہ ءِ نشہ انسان ءَ چہ حق ءِ قبول کنگءَ محروم داریت۔ ھمے سبب اِنت کہ ماں ھرقل ءِ حدیث ءَ اِنت کہ نبیانی رندگیری کنوک ضعیف و بزگ بنت۔ بہر جاورءَ شما نہ زان اِت کہ درستاں خدائے پاک ءِ گورءَ جمع بوگی اِنت۔ او دا سر بوان ءَ معلوم بیت کہ وتارا چہ آیاں بہتر زانگ شمے جاھلانہ تکبّر و مغروری اَت۔ ف۴ یعنی من چہ شمے جاھلی و تکبّرءَ متاثر بوان ءَ وتارا چون نقصان بدیاں، اگر شمے رعایت ءَ داران ءَ من خداءِ مخلصیں بندگان ءَ چہ وتا رادور بداراں تو چہ آئی ءِ سزا د گرفت ءَ من ءَ راکئے ءِ بلاس کُت کنت۔ ف۵ کافراں نوح علیہ السلام ءَ راگوشتگت کہ تو مئے پیمیں بشرئیئے، راج، قوم، مال و دولت ءَ ھم چہ ما گیش نئیے۔ آئی پسّہ ءَ گوں مزن مڑاہداری و انصاف ءَ دنت کہ ھرچ پیمیں مزنی و سرافضلی ءِ شما شوھاز ءَ اِت چہ آ چیزاں یکے ھم من نہ داراں۔ بے شک من مثل شما بشرے آں فرشتہ ئے نہاں، نہ خداءِ تمامیں خزانگان ءَ بمنی دست ءَ داتگنت کہ ھرچ پیما من بلوٹاں آیاں ءَ خرچ و درچ بجناں۔ نہ تمامیں غیب ءِ خبرانی من احوال ءَ داراں۔ ولیکن اے تمامیں خبران ءَ منتگ ءِ باوجود چو شما من کدی چوش گوشاں کہ ھما مردماں کہ پہ شمے نگاہ ءَ آوار و بزگ اَنت (یعنی من و منی بیل و ھمبلاں) آیان ءَ خدا ھچبر خیر (خوبی و شرّی) نہ دنت۔ مثلاً چمشانکسے ءَ نبوّت و حکمت عطا بکنت وا ایدگراں ءَ ایمان و عرفان ءِ دولت ءَ بخشیت۔ پہ شرّی ءَ سر بہ بیئت کہ خداوند تعالیٰ چہ آیانی دلانی صلاحیت و احوالاں خوب سرپد و معلوم دار اِنت۔ ھرکس ءَ آئی ءِ صلاحیت ءِ حساب ءَ آ ءَ رافیض سر کنت و باطنی احوالانی رد ءَ سلوک کنت آئی ءَ منی یا منی ھمراھانی سرا ھرچ پیمیں مہربانی ئے فرمائینتگ آ چہ شمے چمّاں چیر اَندنت

اگرمن چوش بگوشاں کہ ہماکساں کہ شما سرظاھرءَ بدحال وبزّگ گندگائے، خداتعالیٰ ءَ کہ آباطن ءِ حال ءَ زانوک اِنت آیانءَ ہچ شرف وعزت نہ بخشتگ تومزن بے اصولی و ناانصافیں گپّے بیت ۔ ف۶ حضرت نوح علیہ السلام چہ طوفان ءَ پیش نہ صدوپنجاہ سال ماں وتی قوم ءِ کرا جلّت وتبلیغ کت ۔ شپ وروچ چیرکائی وعلانیہ آیانءَ نصیحت کت ہر یک شبہ ءِ پسّہ داتی تبلیغ ۔ سرسوج وبحث وتران ءِ کڑی دراج کش بوتگ ماں ہبے جیڑہ صد ہاسال گوستنت کافراں ءَ آخرچہ حقانی بحث وتراناں عاجز بوان ءَ گوشت کہ اِے دراج کشیں کڑی (زنجیر) ءَ چمیدا بدار بس اگاں توراست ئے تو ہما عذاب ءَ کہ مدام آئی ءِ بیم تراپ ءَ تو دیاں بوتگے مہتلی مکن آئی ءَ فوراً بیار ءَ تاکہ اِے ہمک روچی جیڑہ ملاس بہ بیت ۔ ف۷ یعنی اِے چیز منی اختیارءَ نہ اِنت ۔ خداھر وہدءَ بہ وتی حکمت ءِ روءَ لوٹیت عذاب نازل کنت مئے فرض ایوک ءَ ہمیش اَت کہ ماشماراآگاہ بکنیں ۔ باقی عذاب تو آمزن ہولناک وعظیم الشانیں کاریت کہ آئی ءِ یارگ ودفع کنگ ہر دوئیں پہلو چہ انسانی وس وطاقت ءَ درانت وہدے خداوندی مشیت بیت تو ہچ جاگہ تچان ءِ پناہ گپت نکن اِت آ کئے انت (کہ خداءَ (معاذاللہ) دم ببرائینیت وعاجز کت بکنت ۔ ۱۲

كَانَ اللّٰهُ يُرِيْدُ اَنْ يُّغْوِيَكُمْ ؕ هُوَ رَبُّكُمْ ۟ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ؕ ۝۳۴

اللہ شمے گمراہ کنگ ءِ ارادہ یا بکنت ہما اِنت شمے رب وہمائی ءِ نیمگءَ شمارا روگی اِنت ف۱

اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ؕ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهٗ فَعَلَيَّ اِجْرَامِيْ وَ

ایا گوشنت کہ وتی اڈ کتگ اِے قرآن ف۲ بگوش کہ اگرمن اڈ کتگ آ گڑا پہ منی سرا اِنت منی گناہ و

اَنَا بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُوْنَ ۝۳۵ وَاُوْحِيَ اِلٰى نُوْحٍ اَنَّهٗ لَنْ يُّؤْمِنَ

من ذمہ دار نیوں ہرگناہیکہ شما ی کن اِت ف۳ وحکم بوت پہ نوح ءِ نیمگءَ کہ ہرگزا ایمان نیاریت چہ

مِنْ قَوْمِكَ اِلَّا مَنْ قَدْ اٰمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ ۝۳۶

تئی قوم ءَ مگر ہما کسے کہ پیسرا ایمانی آرتگ ۔ نوں غمگین مبو پہ ہما کاراں کہ آ کنگا ینت ف۴

وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِيْ فِي الَّذِيْنَ

وَ اڈ بکن بوجیگ ءَ مئے رو برءَ د پہ مئے حکم ءَ وگفتگو مکن گوں من درحق

ظَلَمُوْا ۚ اِنَّهُمْ مُّغْرَقُوْنَ ۝۳۷ وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ ۟ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ

ظالماں بیشک آ غرق بنت ف۵ وآ اڈ کنگا ایت بوجیگ ءَ ف۶ وہر بر کہ گوست اودا

مَلَاٌ مِّنْ قَوْمِهٖ سَخِرُوْا مِنْهُ ؕ قَالَ اِنْ تَسْخَرُوْا مِنَّا فَاِنَّا

سردارے چہ آئی ءِ قوم ءَ مذاقش کت گوں آئی ءَ ف۷ گوشتی کہ اگر شما مسخرہ کن اِت گوں ما گڑا ما ہم

نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُوْنَ ؕ ۝۳۸ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۙ مَنْ

مسخرہ کنیں گوں شما ہنچو کہ شما مسخرہ کن اِت ف۸ نوں زوت زان اِت کہ پہ کئی سرا

يَّاْتِيْهِ عَذَابٌ يُّخْزِيْهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ ۝۳۹

کیت عذاب کہ رسوا کنت آئی ءَ (ماں دنیایا) وایر کپیت پہ آئی ءِ سرا عذاب دائمی (ماں آخرت ءَ) ف۹

حَتّٰٓى اِذَا جَآءَ اَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّوْرُ ۙ قُلْنَا احْمِلْ فِيْهَا مِنْ

چہ ہما وقتی کہ اتک مئے حکم وجوش ارت آپ ءَ چہ تردن ءَ ف۱۰ گوشتیں کہ سوار کن ماں بوجیگ ءَ چہ

كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ

ہر قسم ءَ جُفت دو دانہ (یک نرے یک مادگے) ف۱۱ و (سوار کن) وتی لوگ ءِ مرداں مگر ہما کسے کہ پیسر لوٹنگ (آئی ءِ غرق بوگ ءِ حکم) ف۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی پہ کفر ءِ سرا اینکر ضد و ہٹ کنگ وگوں مزن شوخی و بے شرمیءَ پہ عذاب ءِ نزول ءَ استدعا کنگ اِے گُل پدرا کننت کہ خدا ءِ ارادہ ہمیش اِنت کہ شمارا ماں گمراھی ءَ بجلیت وگڈ سرءَ شمارا ھلاک بکنت گڈا اگر شما شمے بدکرداری ءِ سبب ءَ خدا پہ شماھے بواھیت تومن توری ہزقدرءَ نصیحت بکناں ، شمے خیرخواہی ودوزاھی ءَ بلوٹاں منی نصیحت ودوزواھی ہچ نفع وسیت دات نہ کنت شمے رب ھماوت اِنت کہ ماں آئی ءِ ملک وتصرّف ءَ ہمک چیز اِنت گوں ھرکس ءَ ہر پہمیں معاملہ بکنت کسے آئی ءَ داشت نہ کنت ۔ درستاں ہمائی ءِ نیمگ ءَ واترکنگی اِنت ہماوت درستان ءَ آیانی عملانی جزا وسزا وت دنت ۔

(ربط) حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت" داں اِدا ہمنکہ سوالات واعتراضات اتنت چوش بگوش کہ اِے درستیں جواب وپسّہ ھمیشانءَ دیگ بوت یکے اِشانی دعویٰ نوکپئے اَت کہ آئراماں دیم ءَ قصہ ءِ درمیانءَ بیان کنت ۔ ف۲ اِے گفتگو مکہ ءِ کافراں گوں واجہ پیغمبرءَ کُت کہ اِے قرآن تو وت اڈ کُرتگ وآرتگ، خدا ءِ کلام نہ اِنت ۔ حضرت نوح علیہ السلام ءَ کتاب نیاورتگ اَت کہ آئی ءِ قوم ءَ اِے خبر بجتیں (کذا فی الموضح) لیکن لھتیں مفسراں اِے آیت ءَ ہمن نوح ءِ قصہ ءِ خبر پیش داشتگت یعنی آئی ءِ قوم ءَ گوشت کہ ھما خبراںءَ نوح ءَ بہ خدا ءِ نیمگ ءَ نسبت دانگنت آ خبراںءَ اِستیءَ دت سازاتگ انت وگڑ نگنت ، لھتیں ءَ گوشت کہ گفتگو مکہ ءِ مردمانی گوں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اَت مگر اِشی ءِ تعلق خاص گوں نوح قصہ ءَ اَت چوش بگوش کہ آیاں گوشتگ اَت کہ اِے داستان شماوت گرطتگ ۔ درحقیقت اِے قصہانی ہچ بنیادے نیست ۔

ف۳ قرآن ءَ "مُفتریٰ"، گوشگ ءِ تحقیقی جواب ماں ہمے سورت ءَ یک رکوعے ساری ءَ گوست ۔ اِدا آخری وگڈی پسّہ دات ۔ یعنی قرآن ءِ خداوندی کلام بوگ گوں نہایت واضح ومحکمیں دلیلاں ہمک براثابت کنگ بوتگ ۔ اِے ڈولیں روشنائیں چیزءِ تکذیب کنانءَ شما پہ وتا ہرچ قسم ءِ گناہ بہ وتی سرا زورگائت آئی ءِ وبال یک روچے بہ شمے چکّ ءَ کپیت ہمائی فکرءَ بکن اِت من بازتبلیغ کنانءَ وتارا بے میار کتگ ۔ نوں ہرچ رُدکاری ئے شما بکن اِت بہ آئی ءَ من جواب دار نیاں ۔ البت اگر بندخبرءَ الیشن رامن وت گرتگ توآئی ءِ گناہ منی چکّ ءَ کپیت نہ کنت ۔ ف۴ وھدےقوم ءَ چہ حدءَ زیات حضرت نوح سوکی کت وتکلیف دات تو نوح علیہ السلام ءَ صدہاسالانی دلاں آپ کنوکیں ظلمانءَ برداشت کنگ ءَ پد بہ خدا ءِ دربارءَ شکوہ کت " اَنِّيْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ ، کہ من مغلوب وبزوراں شما چرتیاں بدلہ بگرات ، ارشاد بوت کہ ہرچ حسابی مردمانی نصیب ءَ ایمان ہست اَت آیاں ایمان قبول کُت ۔ آئندگءَ چرتیاں کسے ایمان یاروک نہ اِنت پمیشکا نوں چہ اِشانی دشمنی وتکذیب

ودل سوکیءَ غمگیں مبو۔ عنقریب خدا چریشاں تئی انتقام (بیر) ءِ جُستاں کنوک اِنت ۔ کہ چہ آئی تمامیں ناشر و بدکارانی خاتمہ بیت ۔
ف۵ حق تعالےٰ ءَ گوں نوح علیہ السلام ءَ گوشت کہ یک بوجیگے مئے روبرو (یعنی مئے نگرانیءَ) مئے حکم و تعلیم و الہام ءِ روءَ اڈبکن پرچاکہ ہمے زوتاں آپ ءِ یک خوفناکیں طوفانے آیوک اِنت کہ ماں آئیءِ توک ءَ یقیناً اے ظالم و تکذیب کنوک کل غرق بنت نوں بہ اشانی حق ءَ اے فیصلہ الّمءَ بہ عمل ءَ کیت شما درحق ءَ یک ظالمے ءِ ہم گوں من سفارش وغیرہ مکن اِت ۔ آیوکیں عذاب پتاکیت حضرت ابراہیم علیہ السلام ءَ وھدے بہ لوط ءِ قوم ءِ حق ءَ جیڑہ بنا کت آئرا ہم بہ ہمے داب ءَ گوشگ بوتگت يَاإِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ (ھود۔ رکوع ۷)
ف۶ بیان کننت کہ کشتی ماں چنت سال ءَ پد تیار بوت، بوجیگے نہ اَت بلکیں یک مزنیں جہازے اَت کہ آئی درجہ ہم جدا جدا اتنت۔ مفسراں ایشی ءِ تفصیل ءِ رد ا بازمبالغہ آمیز و عجیب و غریبیں روایات بیان کرتگنت کہ گیشتر چریشاں اسرائیلی روایات اَنت ۔
ف۷ کہ بچارا! چہ پیغمبرءَ نوں تو اُستا کارے بوتے ۔ کدی یک عجبیں چیزے گندان ءَ چہ نوح علیہ السلام ءَ جُستش گپت کہ اے چے چیزے اڈکنگائے واجہ ءَ پسّہ دانگت کہ یک بوجگے اڈکنگاؤں کہ آپ ءِ سرءَ روت وچہ غرق بوگ ءَ رکینیت ۔ چریشی ءِ اشکنگ ءَ آیاں پہ طنز و کلاگ زُرتگت کہ ماں خشکیں زمین ءِ سرا چہ غرق بوگ ءِ ردا و تی رکینگ ءَ گلائیشں اِنت
ف۸ حضرت شاہ صاحب لِکّیت : آ کندگا ئنتت کہ خُشکیں زمین ءِ سرا چہ غرق بوگ ءَ حفاظت ءِ ساماں کنگا اِنت، اِے کندگا ئت اے خبر ءِ سرءَ کہ موت سرا اوشتاتگ واے کندنت ۔ ہمے تفسیر ءِ مطابق ءَ مترجم محقق ءَ فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ الخ ءِ ترجمہ گوں حال ءِ صیغہ ءَ کتگ ۔ ابن کثیرؒ وغیرہ نَسْخَرُ مِنْكُمْ ءَ تہا استقبال ءِ معنیٰ مراد گرنت، یعنی مروچی شما مارا احمق گوشیت وکندت لیکن آزمانگ نزیک اِنت کہ آئی ءِ جواب ءَ شمے حماقت و بیوقوفی ءِ سرا مارا کندگ ءِ موقع رسیت وقتیکہ شما وتی جرمانی سبب ءَ سزایاب بت
ف۹ یعنی نوں ہیچ تاخیر نہ بیت، زوت ظاہر بیت کہ دنیاء رسوا کنوکیں و آخرت ءِ دائمی عذاب بہ کئی سرا کپیت ۔
ف۱۰ یعنی نوح علیہ السلام بوجیگ ءَ اڈکنان بوت دانکہ وعدہ ءِ مطابق ءَ طوفان ءِ وھد اھت و سر بوت، حکم بوت جبران ءَ کہ بگوارنت وزمین ءَ کہ وتی توک ءِ آپ ءَ ڈنءَ بجنڈ و فرشتگان ءَ کہ عذاب دیگ ءِ ردا وتی وتی فرض ءَ انجام بدینت ۔ آخرچہ بُرزا ہورءَ گوارت وچہ چیرءَ زمین ءَ وتی آپ مثل چمگانی آپ ءَ جوش دیان ءَ دراکشِت، دانکہ چہ نان پچوکیں تندوراں آپ ءَ ٹنگا دبست ۔
(تنبیہ) ماں تنور ءِ معنی ءَ اختلاف اِنت لھتیں چہ تنور ءَ مطلق نان پچوکیں تنور مراد گرنت لھتیں گوشنت کہ یک تنورے چہ بی بی حواء دست بدست بوان ءَ حضرت نوح علیہ السلام ءِ دست ءَ کپتگت، چہ ہمے تنورءَ وھدیکہ آپ چست بہ بیت گڈا ازاں طوفان ءِ وہدسر بوتگ وشما مردم ماں بوجیگ ءَ سوار ببئیت ۔ لھتیں گوشنت تنور خاصیں چشمہ ئے کہ ماں کوفہ ءَ اَت یا ماں جزیرہ ءَ اَت، لھتین ءَ دعویٰ کتگ کہ تنور صحب ءِ سفیدی و روشنائی ءَ گوشنت یعنی صحب ءِ روشنی شر بتر بیت ۔ ابوحیاّن گوشیت "فَارَ التَّنُّورُ" ممکن اِنت کہ ظاہری عذاب ءُ ترس ءَ گیشی ءَ چہ کنایہ اِنت ۔ چہ ابن عباسؓ ءَ منقول اِنت کہ "تنور" ءِ معنی" وجہ ارض (زمین ءِ بالائی حصہ) اِنت ۔ بُرزا ما تفسیرے کہ کتگ ہمے معنی مقدم کتگ و لھتیں دگہ معنایانی طرف ءَ ہم اشارہ کتگ ۔ حافظ ابن کثیرءَ ہمے تفسیرءَ رند گوشتگ هٰذا قول جمهور السّلف ۔
ف۱۱ یعنی ھرچ جناورے ءِ ضرورت اِنت و آئی ءِ نسل ءَ باقی دارگی اِنت چرایاں یک یک جوڑی ئے (نر و مادہ) ہم ماں بوجیگ ءَ سوار بکن اِت
ف۱۲ یعنی مقدر بوتگ کہ آیاں ظالمانی پت وھمراھی ءِ سبب ءَ غرق کنگ بہ بنت وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ۝ چریشی ءَ مراد نوح ءِ چُک "یام" اِنت کہ بہ کنعان ءِ لقب ءَ نامدار اَت وکنعان ءِ والدہ" واعلہ" چہ لوگ ءِ مردماں اشاں وتارا یک کرتہ داشت و ماں طوفان ءَ غرق بوتنت ۔ ۱۲

وَمَنْ اٰمَنَ ؕ وَمَآ اٰمَنَ مَعَهٗۤ اِلَّا قَلِيْلٌ ﴿۴۰﴾ وَقَالَ ارْكَبُوْا

و (سوارکن) ہماکساں کہ ایمانش آرتگ ایمان بیارتگ گوں آئی ءَ مگر کمے ءَ - ۱ وگوشتی کہ سوار بیت

فِيْهَا بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرٖىهَا وَمُرْسٰىهَا ؕ اِنَّ رَبِّيْ لَغَفُوْرٌ

ماں بوجیگءَ پہ اللہ ءِ نام ءَ اِنت آئی ءِ روانہ بوگ و آئی ءِ ننگر بوگ - بلیشک منی پروردگار بخشوک

رَّحِيْمٌ ﴿۴۱﴾ وَهِيَ تَجْرِيْ بِهِمْ فِيْ مَوْجٍ كَالْجِبَالِ ۫ وَنَادٰى

مہربان اِنت ۲ و آئی زرتنت رہادہ گرگءَ لگّت گوں آیاں ماں ایڈولیں چولانی تہا کہ کوہانی پیمایینت. وتوار

نُوْحُ ابْنَهٗ وَكَانَ فِيْ مَعْزِلٍ يّٰبُنَيَّ ارْكَبْ مَّعَنَا وَلَا تَكُنْ

جت نوح ءَ وتی چُک آیک گوشئے یا اَت کہ او منی چُک اِسوار بو گوں ما و مبو

مَّعَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۴۲﴾ قَالَ سَاٰوِيْۤ اِلٰى جَبَلٍ يَّعْصِمُنِيْ مِنَ الْمَآءِ ؕ

کافرانی همراہ ۳ گوشتی زوت پناہ گروں من یک کوہے ءِ سرا کہ بچینیت منا راچہ آپ ءِ غرق بوگ ءَ

قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ ۚ وَحَالَ

گوشتی ہچ بچینوکے نیستنت مروچیگیں روچ ءَ چہ اللہ ءِ حکم ءَ مگر پہ ہمائی ءِ سرا کہ رحم بکنت ودیمپان بوت

بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِيْنَ ﴿۴۳﴾ وَقِيْلَ يٰۤاَرْضُ

آہر دوکانی درمیان ءَ چول پدا بوت چہ غرق بوتگیناں ۵ و حکم بوت کہ او زمین

ابْلَعِيْ مَآءَكِ وَيٰسَمَآءُ اَقْلِعِيْ وَغِيْضَ الْمَآءُ وَقُضِيَ الْاَمْرُ

ایر ببر وتی آپ ءَ و او آسمان بس کن (گوارگ ءَ) و حشک بوت آپ و تمام بوت کار

وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُوْدِيِّ وَقِيْلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۴۴﴾

بوجیگ اوشتات پہ جودی ءِ کوہ ءِ سرا و گوشگ بوت کہ دور ببنت ظالمیں قوم ۶

وَنَادٰى نُوْحٌ رَّبَّهٗ فَقَالَ رَبِّ اِنَّ ابْنِيْ مِنْ اَهْلِيْ وَاِنَّ

و توار جت نوح ءَ وتی پروردگار گوشتی ای منی رب منی چُک چہ منی لوگ ءِ مردمان اِنت و تئی

وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿۴۵﴾ قَالَ يٰنُوْحُ اِنَّهٗ لَيْسَ

وعدہ بیشک راست اِنت و تو چہ درستاں مسترین حاکمیے - گوشتی او نوح آ نئیں چہ تئی

۱ یعنی هشتاد مردم یا کم وگیش - ۲ نوح علیہ السلام ءَ گوں وتی ہمراں گوشت کہ خداءِ نام گران ءَ ماں بوجیگ ءَ سوار بئیت ہچ غم مکن اِت - اِشی ڑوگ وجلگ درست چہ خداءِ حکم وفرمان وچہ آئیءِ نام ءِ برکت ءَ اِنت، غرقابیءِ ہچ فکر نیست، منی پروردگار مومنانی سرا مزن مہربان اِنت آ چہ وتی فضل و کرم ءَ مارا صحیح وسلامت ایر گیجیت چیرے آیت ءَ معلوم بیت کہ کشتی وغیرہ ءِ سرا سوار بوگ ءِ وھدءَ "بسم اللہ" گوشگ لوٹیت -
۳ یعنی بوجیگ کد کوہ ءِ موجاں چرّان ءَ بے ترس ءَ دیم ءَ روان اَت - سوار بوگ ءَ پد نوح علیہ السلام ءَ وتی چُک "یام" (کنعان) کہ آئیءَ وتی پت، برات وغیرہ کلّیں عیال ءَ چہ جدا بوان ءَ و کافرانی ٹولی ءَ اوشتوک اَت، توار پہ جت کہ اِے بدبختیں کافرانی ہمراهی ءَ بل گوں ما ماں بوجیگ ءَ سوار بو تانکہ تو چیرے مزنیں مصیبت ءَ در دست (رستگار) ببئے -
تنبیہ یا وَ نوح علیہ السلام آئی ءَ را مومن زانگا بیت پمیشکا توار ی پہ جت تورنی بندرءَ بلی آ مومن نہ اَت یا آ ءِ را کافر زانتگی مگر پہ اِے اُمیت ءَ کہ ہولناکیں نشانان ءَ چم وت گندان ءَ بلکیں مسلمان بہ بیت یا "وَاَهْلَكَ" ءِ عمومی معنیءَ گران ءَ چہ پدری شفقت ءِ جوش ءَ چوشی کت و "اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ" ءَ مجمل بوگ ءِ سبب ءَ بہ آئیءِ سرا چپان کنگ نہ فہمتی واللہ اعلم -
۴ آئیءَ چہ وتی جاهلی وکند ذہنیءَ نوں ہے خیال کنگا ئت کہ ہنچوش ماں اد نائیں سیلاب وطوفان ءَ مردم بازبرا برزیں کوہاں لِک کپنت و وتی ساہ ءَ رکینت من ہم برزیں کوہے ءِ سرا لِک کپان ءَ وتی ساہ ءَ درد ست کناں - ۵ یعنی ماں کتام چُرت ءَ کپتگے اِے اد نائیں سیلابے نہ اِنت خداوندی عذاب ءِ طوفان اِنت، کوہ چہ چیزایت مروچی ہچ چیز چہ خداءِ عذاب ءَ در دست کت نہ کنت البت خدا کسے ءِ سرا مہربان بہ بیت آ در دست بیت کنت، مگر چُشیں ہنگامہءِ گروچیل وانتقام ءِ موقع ءَ رحم ءِ سوال نہ بیت - پت و چک ءِ اِے گفتگو سرجم نہ بوتگت کہ آپ ءِ یک چولےءِ درمیان ءَ کپان پہ مدامیگی هر دوئینان ءَ چہ یک دگرءَ جدا کت -
۶ داں یک مدّتےءَ ہمنکر ھورءَ گورت گوشئے کہ آسمان ءِ کلیں دپ پچ بوتگنت و زمین ءِ ہر جاگہ ءَ پاٹ و ارتنگ و ترکتنگ تمامیں کوہ ماں آپ ءَ غرق تر تنت ابید چہ بوجیگ سواریں ایدگہ مردماں کہ دربابت ءَ آیانی نوح علیہ السلام ءَ دعا کرتگت "رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ دَيَّارًا" (نوح رکوع ۲) غرق بوتنت - آ دماں ءَ خداوند قدوس ءَ زمین حکم دات کہ وتی آپ ایر ببر و جنبران ءَ فرمان کت کہ آپ ریچگ بند بکن اِت گڈا آئیءَ مجال اَت کہ هر دوئیناں بہ آئی حکم ءِ رندگیریءَ یک دمانے تاخیر بختیں - چنانچہ آپ خشک بوگ ءَ لگت کشتی (بوجیگ) بہ کوہ جودیءَ ڈُک اِت کہ لهتینانی گوشگ ءَ پدا آماں موصل ءَ اَت و ہچ کارے کہ خداءِ واہت (مجرمان ءَ سزا دیگ) آ سرجم بوت - بہ ظالمانی حق ءَ گوشگ بوت کہ چہ خداءِ رحمتاں زہیر بوان پہ مدامیگی ماں هلاکت ومصیبت ءِ غار ءَ بکپ اِت - تنبیہ : مال ایشی ءَ اختلاف اِنت کہ طوفانِ نوح ماں تمامیں دنیاءَ اَهت یا ماں خاصیں ملکاں - آئیءِ فیصلہءِ اِے موقع نہ اِنت مگر یاد دارگ لوٹیت کہ ماں "دائرۃ المعارف" نامی کتاب ءَ لهتیں یورپی محققانی ہنچیں اقوال ودلائل نقل کنگ بوتگنت کہ آ طوفان ءِ عمومیت ءِ سرا اَنت. چرایاں اکثرءِ خیال همیش اَنت کہ موجودہ دنیاءِ کل انسان حضرت نوح علیہ السلام ءِ سئیں چُک "سام، حام، یافث" ءِ اولاد اَنت "وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهٗ هُمُ الْبٰقِيْنَ" چہ طوفان ءَ ھا چک و حیوانات کہ ہلاک بوتنت آیانی هلاکت بہ تعذیب ءِ رِد ءَ اَت بلکیں چوش کہ خداءِ دگہ طبعی سببانی ذریعہءَ بہ آیانی سرا موت ءَ کاریت و آ ظلم حساب نہ بیت - ہمے پیما ایشانی اِے موت چہ ہمے ذریعہ ءَ وار دبوت آخریاں روئے زمین ءَ طوفان وسیلاب مدام کاینت وماں اشاں باز چُک و دلوت ہلاک بنت - ۱۲

ف۱ نوح علیہ السلامءَ اے عرض کتام وہدءَ کُت، چہ کنعانءِ غرق بیگءَ پیش یا غرق بوگءَ پد۔ دوئیں احتمال ھستنت۔ ہم کنعانءِ منافقانہ شکل و صورت و رفتارانی بناءَ آ ترا مومن فہمگا ئت
یا کافر فہمان؟ تماں رب العزتءِ بارگاہءَ اِے عرض کت۔ دوئیں خبرانی امکان اِنت۔ اگر مومن فہمانءَ چہ غرق بیگءَ پیش عرض کتگی تو مقصود چیر پیشئ دتی ذاتی اضطرابءِ اظہار اَت وچہ خداءَ فریاد کنانءَ
آئیءِ رکینگءِ واسطہ انتظام کنگی اَت داگر غرقابیءَ پد اِے گفتگو بوت تو محض معاملہءِ اصل حقیقتءَ معلوم کنگءِ ردا دتی بیقراری ظاہر کنگی اَت۔ یعنی خدایا! تو وعدہ کرتگت کہ منی اھلءَ کینے
وکنعان مومن بوگءِ سببءَ " اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ "ءِ استثناءِ تہا بظاہر داخل نہ اِنت گڈا آئیءِ غرقابیءِ راز چی اِنت؟ بے شک تئی وعدہ برحق اِنت کسےءِ دل برشئ
نہ جنت کہ معاذ اللہ تو وعدہ خلافی کتگ۔ شما احکم الحاکمین و شہنشاہِ مطلق اِت، فہمءَ بئیت یا مئیت کسےءَ حق نہ رسیت کہ تئی فیصلہءِ دیمءَ اف بکنت یا شمارا وعدہ خلافیءِ سرا

مِنْ اَهْلِكَ ۚ اِنَّهٗ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ ۖ فَلَا تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ
لوگءِ مردماں۔ آئیءِ عمل خراب انت ۔ نوں سوال مکن چہ من چیزےءَ کہ
لَكَ بِهٖ عِلْمٌ ؕ اِنِّيْۤ اَعِظُكَ اَنْ تَكُوْنَ مِنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿۴۶﴾
ترا معلوم نہ انت۔ من نصیحت کنوں ترا کہ مبے تو چہ نادانان ف۱
قَالَ رَبِّ اِنِّيْۤ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِيْ بِهٖ عِلْمٌ ؕ وَ
گوشتی اے رب من چہ تو پناہ لوٹوں چہ اِے خبرءَ کہ سوال بکنوں چہ آ چیزےءَ کہ منءَ معلوم نہ اِنت ف۲ و
اِلَّا تَغْفِرْ لِيْ وَتَرْحَمْنِيْۤ اَكُنْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۴۷﴾ قِيْلَ يٰنُوْحُ
اگر منءَ مبخشئے و پہ من رحم مکنئے گڈا من بوں چہ برباد بیناں ف۳ حکم بوت کہ او نوح
اهْبِطْ بِسَلٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلٰۤى اُمَمٍ مِّمَّنْ مَّعَكَ ؕ
ایر کپ (چہ بوجیگءَ) پہ سلامتی چہ مئے طرفءَ و گوں برکتاں (کہ نازل بنت) پہ تئی سرا و پہ ھما جماعتانی سرا کہ تئی گوں اینت
وَاُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِّنَّا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۴۸﴾ تِلْكَ
و دگر جماعتنت کہ فائدہ رسینیں آیانءَ رندءَ رسیت آیانءَ چہ مئے طرفءَ دردناکیں سزا ف۴ اِے
مِنْ اَنْۢبَآءِ الْغَيْبِ نُوْحِيْهَاۤ اِلَيْكَ ۚ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَاۤ اَنْتَ
چہ غیبی خبران اَنت کہ رواناش کنیں پہ تئی نیمگءَ ۔ نہ تو زانتگنت اِے خبراں
وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هٰذَا ۛؕ فَاصْبِرْ ۛؕ اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿۴۹﴾
ونہ تئی قومءَ چہ ایشیءَ پیش ف۵ نوں صبر کن۔ بیشک شریں انجام پہ خدا ترساں اِنت۔ ف۶
وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُوْدًا ؕ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ
و پہ عادءِ نیمگءَ روانتیں کت آیانی برات ہود۔ گوشتی او قوم اللہءِ بندگیءَ بکن اِت نیستیں شمارا ھچ
اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُوْنَ ﴿۵۰﴾ يٰقَوْمِ لَاۤ اَسْـَٔلُكُمْ
معبودے بغیر چہ آئیءَ۔ شما درست دروغ بند اِت ف۷ اے قوم من نہ لوٹوں چہ شما
عَلَيْهِ اَجْرًا ؕ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى الَّذِيْ فَطَرَنِيْ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۵۱﴾
پہ اشیءِ سرا مزد ۔ منی مزدوری خاص پہ ھمائیءِ سرا اِنت کہ منی پیداگ کتگ ف۸ نوں شما نفہمت چے ف۹

مجبور بکنت نہ کسےءَ چوش زیب دنت کہ تئی گوشتگیں حکمءِ بابتءَ
یک ڈولےءِ نکتہ چینی بکنت فقط پہ وتی دلءِ تسلاءَ
اِے قصہءِ رازءَ زانگ لوٹاں۔ جواب دیگ بوت اِے چہ آلوگی
مردماں نہ اَت کہ ہرایاں رکینگءِ وعدہ کنگ بوتگت بلکیں اِے
کس ماں " اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ "ءَ شامل اِنت پرچا کہ آئیءِ
عمل خراب اَنت ترا آئیءِ کفر و شرکءِ حقیقت ھچ معلوم نہ اِنت
حیرانگی گپ ایت کہ پیغمبرانہ فراستءِ روشنیءِ باوجود آئیءِ صریح
کفر چہ تو مخفی اِنت و ترا اشتباہ بوتگ۔ آکسےءِ کہ حقیقی احوال
ترا معلوم نہ اِنت آئیءِ بابتءَ چہ ماچشیں نامناسبیں عاجت
طلب مکن۔ مقربانءَ چوش نہ براھیت کہ بے زانگ و فہمگءَ ادب
ناشناسیں جاھلانی پیمءَ گپ بجنت۔ آیتءِ اے تقریر بہ ھما
جاورءَ اِنت کہ نوح علیہ السلام کنعانءَ مومن بزانت واگر آ ترا
کافر زانتگتی تو شاید اے سوال و درخواستءِ مطلب چوش
بہ بیت کہ ماں "انجاء"ءِ ذکرءَ "اھل"ءِ لفظءَ چونکہ چہ عام
مومناں جدا بیان کنگ بوتگت چہ پیشءَ نوح علیہ السلامءَ ھمے
خیال کت کہ منی اھلءَ چہ دنیاوی عذابءَ رکینگءَ ایمان
شرط نہ اِنت۔ و " اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ " مجمل اَت، پیشکا
نتو نیت کہ آئیءِ مصداقءَ متعین بکنت۔ بناءَ علیہ ماں شفقتِ
پدریءِ چوشءَ آیاں عرض کت کہ الٰہ العالمین! منی چُک یقیناً منی
اھلءَ داخل اِنت کہ آئیءِ رکینگءِ شما وعدہ کرتگ گڈا اِے
چونکا ئیءَ غرق بوان اِنت یا غرق کنگ بوت۔ پسہ دیگ بوت
کہ تئی اولی مقدمہ (اِنَّ ابْنِيْ مِنْ اَهْلِيْ) رَد اِنت۔ ھما اھلءِ
رکینگءِ وعدہ اَت، ماں آئیءَ اِے داخل نہ اِنت پرچا کہ آئیءِ
کرتوت سک خراب اَنت و ہم ترا " اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ "ءِ
مصداقءِ علم نیست کہ آ کتام کس انت، گڈا ہر چیزےءِ
کہ شما علم ندار اِت آئیءِ بابتءَ ماں چشیں محاچہءِ رنگءَ
سوال کنگ یا عرض و گورض کنگ ترا نہ براھیت۔

ف۲ حضرت شاہ صاحب نویسیت کہ "مردم ہما چیزءِ جُستءَ
کنت کہ نزانتی لیکن مرضی معلوم بیگ بایدانت۔ اِے کار
جاھل ئیگنت کہ مسترینءِ مرضیءِ جُستءِ نیمگءَ
دلگوش گور مکنت و بیدا جُست بکنت کہ "مرضی پرچے نہ اَت؟
اِے گوشتگیں خاندہءِ تہا بیان بوتگ۔

ف۳ حضرت نوح علیہ السلامءَ لرزگے زُرت و توبہ کتی، لیکن چوش
نہ گوشتی کہ پدا چوش نکناں کہ مرپیشیءَ دعویٰءِ معنی ظاہر بیت
بندہءَ راچے مقدور ہست، بایدانت کہ چہ ھمائی پناہ بلوٹیت
کہ چہ منءَ دوبارہ اِے خطا سرزد مبیت و ماں دلءَ نہ کنگءَ
ارادہءَ بداریت۔ حضرت آدم علیہ السلام و یونس علیہ السلام وغیرہءِ توبہءِ ہرچ الفاظے ماں قرآنءَ نقل بوتگنت ماں اِشاں ھمے ادبءِ خیال گور کنگ بوتگ۔

ف۴ یعنی چہ بوجیگءَ بہ جودیءِ وچہ جودیءَ بہ زمینءِ سرا ایر بجےاِت، برکت و سلامتی آنندگءَ بہ شمے سرا و بہ ھما قومانی سرا بیت کہ چہ شمے ہمراہاں پیداگ بنت۔ فی الحال اِے
زمین کہ چہ طوفانءِ بہگءَ ویران بوتگت ایشرا خدا دوبارہ آباد کنت و ایشیءِ رونق و برکت پدا واتر کنت۔ چہ سلامتءِ لفظءَ چوش بگوش کہ حق تعالیٰءَ تسلا فرمائینت کہ
چہ بعد نوں داں قیامتءَ انسانانی سرا ایڈولیں طوفان پدا نئیت مگرا یکہ لھتیں فرقہ ھلاک بنت۔ ف۵ یعنی اِے چہ نبوتءِ دلائلاں دلیلے کہ چہ یک عامیءِ زبانءَ گوشتگیں امتانی
مستند و مفصل احوال بیان کنگ بنت۔ ف۶ چوشکہ نوح و آئیءِ ھمراھانی انجام خوب بوت تئی ہمراہانی ہن مستقبل روشنا و کامیاب اِنت۔ شما کافرانی ناروائیں کارانی سرا صبر

بکن اِت ۔ پریشانی ءَ تنگدل مبئت چوشکہ حضرت نوح علیہ السلام نُہ صدو پنجاہ سال صبرکت ۔ ک کہ بِنگ ءُبُت ہم اختیار داروک حاکم بلکہ معبود اِنت ۔ ماں سورۃ اعراف ءَ
ھود ءِ قوم ءِ داستان گوُست ۔ ف۸ یعنی من ءَ راشمے مال پکار نہ اِنت منی پیداکنوک وت منی دنیاوی حاجت واُخروی ثواب واجرءَ دیوک اِنت ۔ اے گپ ہر یک پیغمبرے ءَ وتی
راج دقوم ءَ گوُشتت تانکہ پندو نصیحت بےطمع واثر داروک بہ بیت، مخلوق آئی ءِ محنت ءَ پہ دنیاوی لالچ ءِ بر داحساب مکننت ۔ ف۹ یعنی ہمنکر شماگُنڈ ذہن اِت کہ چشیں مزنیں
گپے ءَ ہم سرپد بوت نہ کن اِت کہ یک کسے بے طمع و بے لالچ ءَ تنہا چہ دوزواہی و دردمندی ءِ خاطرءَ شمے دارین ءِ فلاح ءِ گپ ءَ کنت شما آئی ءَ وتی دشمن و بدخواہ زانان گوں
آئی جنگ بناکن اِت ۔ ۱۲

وَيٰقَوْمِ اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَآءَ
وَ او قوم ! گناہاں بخشائینت چہ وتی پروردگارءَ رندءَ رجوع کن اِت آئی نیمگ ءَ ف۱ روانہ کنت چہ آسمان ءَ
عَلَيْكُمْ مِّدْرَارًا وَّيَزِدْكُمْ قُوَّةً اِلٰى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا
پہ شمے سرا ابر دیوکیں ھور ف۲ و گیش کنت شمے زورءَ پہ زورءِ چیگ ءَ و دیم ءِ مگردین اِت
مُجْرِمِيْنَ ﴿۵۲﴾ قَالُوْا يٰهُوْدُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَّمَا نَحْنُ بِتَارِكِيْٓ
پہ گنہگاری ف۳ گوشتش او ہود نیارتگ تو مئے گورءَ روشنیں دلیلے ۔ و ما انکار نہ کنیں
اٰلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿۵۳﴾ اِنْ نَّقُوْلُ
وتی خدایاں پہ تئی خبرءَ و ما ترا را نہ منیں ف۴ ما وہمش گوشیں
اِلَّا اعْتَرٰىكَ بَعْضُ اٰلِهَتِنَا بِسُوْٓءٍ ؕ قَالَ اِنِّيْٓ اُشْهِدُ اللّٰهَ
کہ ضرر داتگ ترا لھتے ءَ چہ مئے خدایاں پہ بدی ف۵ گوشتی من گواہ کنوں اللہ ءَ
وَاشْهَدُوْٓا اَنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ ﴿۵۴﴾ مِنْ دُوْنِهٖ فَكِيْدُوْنِيْ
وشما گواہ ببت کہ من بیزاروں چہ ہمایاں کہ شمایش شریک کن اِت آئی ءَ چہ بغیر نوں بدی کن اِت شما درست
جَمِيْعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُوْنِ ﴿۵۵﴾ اِنِّيْ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ رَبِّيْ وَرَبِّكُمْ ؕ
درحق من رندا من ءَ مہلت مدے اِت من توکل کتگ پہ اللہ ءِ سرا کہ منیگ وشمے رب اِنت
مَا مِنْ دَآبَّةٍ اِلَّا هُوَ اٰخِذٌۢ بِنَاصِيَتِهَا ؕ اِنَّ رَبِّيْ عَلٰى صِرَاطٍ
نیستیں ہچ سُرندھے مگر کہ اللہ ءِ دست ءَ اِنت آئی ءِ پیشانی ۔ بیشک منی رب پہ راستیں راہ ءِ
مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۵۶﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ مَّآ اُرْسِلْتُ بِهٖٓ اِلَيْكُمْ ؕ
سرا اِنت ف۶ پدا اگر دیم ءِ بتررین اِت گڑا من رسینتگ پہ شما ہرچیکہ گوں من گوں کنگ بوتگ پہ شمے نیمگا
وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّيْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ۚ وَلَا تَضُرُّوْنَهٗ شَيْئًا ؕ اِنَّ رَبِّيْ
(پہ شمے جاگہ ءَ) منی پروردگار دگہ قومے ءَ ماں زمین ءَ آباد کنت وشما آئی ءَ را ہچ نقصان دات نکنت ۔ بیشک منی پروردگار
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيْظٌ ﴿۵۷﴾ وَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُوْدًا وَّالَّذِيْنَ
ہر چیزء نگہبانی ءَ کنت ک وہروقت کہ رست مئے حکم بچیتنت ما ہود ءَ وہماکاں کہ

(ھمے صفحہ ءِ فوائد)

ف۱ ھمے سورت ءِ شروعات ءَ اِے جملہ ءِ تفسیر بیان بوت
ف۲ یعنی وھد پہ وھد خوب ھورگوار ینیت ۔ آ قوم چونکہ کشار باغات جنگ ءِ واسطہ بازھدو ناک اَت پمیشکا ایمان یارگ ءِ ظاھری فوائدو برکات ہم بیان کننت کہ درباب آیانی حق ءَ زیادرغبت وشوق یاروک ثابت بہ بنت ۔ نوشتہ کننت کہ چہ سہ سال ءَ اِشانی علاقہ ءَ ھورءَ نہ گوارتگت و ملک خشک سالی ءَ شکاراَت ہود علیہ السلام ءَ وعدہ کت کہ ایمان یاران ءَ بہ خداءِ نیمگ ءَ رجوع بکن اِت اِے مصیبت دور بیت ۔
ف۳ یعنی شمے مالی وبدنی قوت ءَ گیش کنت، ماں اولاداں برکت دنت ماں وشحالی ءَ شرتر بئیت ۔ گوں مادی قوت ءَ ہور شمے روحانی وایمانی قوت ہم زیات کنگ بیت بشرطیکہ خداتعالیٰ ءِ نیمگ ءَ رجوع کنان ءَ ماں آئی اطاعت ءَ مثل مجرماں دیمانترین اِت ۔
ف۴ ایش آیانی سرظاہریں ھٹ ءُ ضدّ اَت کہ گوشتگنتش کہ شما بہ وتی پیغمبری ءِ برداچشیں محکمیں ثبوتے ودیلے ہم نیا ترتگ کہ ما شمارا پیغمبر بزانین خداھر کس ءَ پیغمبری درجہ بدنت باید اِنت کہ آئی ءَ تقریری ءِ کاگد وقبض ہم دیگ بہ بیت ۔ چنانچہ ماں حدیث ءَ اِنت کہ ہرچ نبی ئے مبعوث بوت گوں آئی ھنچیں صافیں نشان دیم دیگ بوتنت کہ آئی ءِ سرا کسے ایمان یارگ بلوٹیت تو آ ایمان آرت کنت پمیشکا گوں یقین ءَ گوشگ بیت کنت کہ ہود علیہ السلام ءَ ہن نشان پیش کتگنت مگر اِشاں بہ وتی ھٹ وضدّ ءِ سبب ءَ ھمیش گوشتش کہ شما ظاھریں نشانے نیا ورتگ (شاید اِشانی مراد چوش ببیت کہ درستانی گردناں گران ءَ بہ ایمان یارگ ءَ مجبور بکنت) بہرحال ما فقط چہ تئی گوشگ ءَ وتی معبود (بتان) ءَ یل دات کت نہ کنیں ورنہ کہ ری تئی رسالت پیغمبری ءَ قبولدار بنیں ۔
ف۵ یعنی ایش کہ تو بے سروبنیں گپ جنئے وگلبناں، بیوقوف کناں وتی دشمن جوڑ بنئے مئے خیال چوش اِنت کہ چہ مئے معبوداں یکے ءَ تئی سرا آسیب یل داتگ کہ تو نوں مجنون وگنوک بوتگئے (العیاذ باللہ) تو کہ چہ اِشانی عبادت ءَ مردمان ءَ مہن کن اِت داشان ءَ بدو ردگوشئے اِشاں اِے بے ادبی ءِ سزا ترا داتگ کہ نوں تو مثل گنوکان ءَ گپ ورپ جنئے ۔
ف۶ یعنی آبزکاریں ڈوک ءِ تبان من ءَ راچے تاوان دات کت کننت شما کل کہ مزن شہزور و طاقت ور نظر کایئت وتی معبودانی فوج ءَ شامل بوان ءَ ومنی ہمیں یک وتہنائیں مردے ءِ سرا گوں وتی تمامیں قوت ءَ اناگتی حملہ ئے بجن اِت

شمامنی یک مودے ہم سُرینت نہ کن اِت ۔ گوش بدار اِت من خداءَ گواہ کنان ءَ جارجناں وشماچُ برشیءَ ہم گواہ اِت کہ من چہ شمے وت گڑیں خدایاں بالکل بری و بیزاراں ۔ شما کل من ءَ راہرچ تاوانے دات کت کن اِت بدئیت مربشی ءَ نہ ہچ کوتاہی بکن اِت ونہ من ءَ را دمانے مہلت بدئیت وشربزان اِت کہ منی بھروسہ پہ خدائے وحدہٗ لاشریک لہٗ ءِ سرا اِنت کہ آ منی رب اِنت وآ ہم شمے حاکم ومالک اِنت بلے چہ وتی کوردلی ءَ اِے گپ ءَ سرپد بیت کت نہ کن اِت نہ تنہا من وشما بلکیں ہریک کسانیں و مزنیں چیزکہ زمین ءِ سرا ترو تاب کنت خالص بہ ھمائی ءِ تصرف قبضہ ءَ اِنت ۔ چوش بگوش کہ اِشانی سرءِ مود ہم بہ آئی ءِ دست ءَ اِنت ہر نیمگ ءَ بلوٹیت کہ آیان ءَ بدست ءَ یاران ءَ بکشیت اِش کسے ءِ مجال نہ اِنت کہ چہ آئی قبضہ ءَ دربکبیت یا بہ تچیت، نہ ظالم چہ آئی ءِ گرفت ءَ درلگوشیت و نہ راستیں مردم ماں آئی ءِ پناہ ءَ بزرگ ورسوا بیت ۔ بے شک منی پروردگار

بہ عدل و انصاف ءِ تچکیں راہ ءِ سرا اِنت ، نہ بہ آئی گورءَ ظلم انت و نہ آ بے موقع ءَ انعام دنت وتی بندگان ءَ نیکی و خیر ءِ ہرچ راہے آئی ءَ سوج داتگ بے شک بہ ہما راہ ءِ سرا گام جنگ ءَ آ دزگپیت و ہما راہ ءِ سرا رد و کان ءَ آوت بریشانی حفاظت ءَ مدام وت اودا موجود اِنت ۔ ف یعنی چشیں نقدیں و صافیں حبرانی اشکنگ ءَ پد ہم اگن نہ منئے اِت تو نوں ہمن ہچ تاوان نہ اِنت من تبلیغ ءِ فرض سرجم ءَ اداکت شمانوں وتی فکرءَ بہئے اِت ۔ لازمی اِنت کہ بہ چشیں ھٹ و ضد کنگ ءَ عذاب چہ آسمان ءَ بئیت و شما راھلاک بجنت ۔ خداءِ زمین چہ شمے ویرانی ءَ تباہ نہ بیت آ دگہ کسان ءَ شمے مال و میراث ءَ دنت ۔ یاد بکن اِت کہ چہ شمے ھلاکت ءَ خدا یا پیغمبرءَ ہچ تاوان نہ رسیت ، نہ آئی ءِ ملک ویران تریت و ہدیکہ آوت ہر چیزءِ محافظ و نگھپان اِنت تو ہر یک حفاظت ءِ قابل چیزءِ گور رسی ءَ آچہ وتی کاملیں قدرت ءَ وت انجام دنت ۔ ۱۲

اٰمَنُوْا مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا ۚ وَنَجَّيْنٰهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيْظٍ ﴿۵۸﴾

ایمانش آرتگت گوں آئی ءَ چہ وتی مہربانی ءَ ۔ و ما بچینتنت آیاں چہ زنڈیں عذاب ءَ ف

وَتِلْكَ عَادٌ ۟ۙ جَحَدُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهٗ وَاتَّبَعُوْٓا

و ہمیشنت عاد کہ انکارش کت چہ وتی پروردگارءِ آیتان و نمنتش آئی ءِ رسول و منتش

اَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ ﴿۵۹﴾ وَاُتْبِعُوْا فِيْ هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَّ

حکم ہر ظالمے ضدیئے ف۲ و آیانی رندا بوت ماں اے دنیا یا لعنت و

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اَلَآ اِنَّ عَادًا كَفَرُوْا رَبَّهُمْ ؕ اَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ

ماں قیامت ءِ روچ ءَ ہم ف۳ گوشدار اِت عاد منکر بوت چہ وتی پروردگارءَ گوشدار اِت لعنت پشتنت پہ عادءَ

قَوْمِ هُوْدٍ ﴿۶۰﴾ ع وَاِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صٰلِحًا ۘ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا

ہود ءِ قوم ءَ ف۴ و ثمود ءِ نیمگ ءَ روانہ تیں کت آیانی برات صالح ف۵ گوشتی او قوم اللہ ءِ بندگی

اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ هُوَ اَنْشَاَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ

بکن اِت نیستیں شمارا ہچ معبودے بغیر چہ آئی ءَ ہمائی ءَ پیداگ کت شمارا چہ زمین ءَ ف۶

وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيْهَا فَاسْتَغْفِرُوْهُ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ ؕ اِنَّ رَبِّيْ

و آبادی کت شمارا ماں آئی ءِ سرا لوں وتی گناہاں بخشائین اِت چہ آئی ۔ رندا رجوع کنیت آئی نیمگا بیشک منی

قَرِيْبٌ مُّجِيْبٌ ﴿۶۱﴾ قَالُوْا يٰصٰلِحُ قَدْ كُنْتَ فِيْنَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَآ

رب نزیک انت قبول کنوک انت ف۷ گوشتش او صالح مارا چہ تو (باز) امید ہستت چہ ہیش

اَتَنْهٰىنَآ اَنْ نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَا وَاِنَّنَا لَفِيْ شَكٍّ مِّمَّا

تو مارا منہ کنئے چہ اے خبرءَ کہ عبادت بکنیں ہما چیزیکہ عبادت کتگنت مئے پت پیرکاں ما شک ءِ تہا کپتگیں چہ ہما

تَدْعُوْنَآ اِلَيْهِ مُرِيْبٍ ﴿۶۲﴾ قَالَ يٰقَوْمِ اَرَءَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى

چیزے کہ تو دعوت دئے مارا آئی نیمگا ف۸ او قوم بچار اِت ، اگر من پہ دلیلے ءِ سرا بوں

بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ وَاٰتٰىنِيْ مِنْهُ رَحْمَةً فَمَنْ يَّنْصُرُنِيْ مِنَ

چہ وتی پروردگارءِ طرف ءَ و منءَ داتگ چہ وتی درگاہ ءَ رحمت گڑا کئے من ءَ را بچینیت چہ

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ہفت شپ ءُ ہشت روچ بہ دبر طوفانی گواتے اَھت چوشکہ ماں سورۃ اعراف ءَ بیان بوت ، لوگ کپتنت ، بانانی سر گوات ءَ بُرتنت درچک چہ بُن ءَ ولگوج بوان ءَ دورءَ دورءَ کپتنت ، گوات ھنچوش چہ زھرءَ بُراَت کہ چہ پوزءَ لاپ ءَ داخل بوان ءَ چہ جہلا دءَ درکپتگ اَت و جسم ءَ راتل تل کُرتگی چرے ہونا کیں عذاب ءَ ما ہود علیہ السلام و آئی ہمراہاں رستگار کت کہ چار ھزار نفر اتنت و ایمان و نیکیں عمل ءِ برکت ءَ آیانءَ چہ آخرت ءِ گرانیں عذاب ءَ نجات دات

ف۲ یعنی آیانی ویرانی و لُڑتگیں جاگہان ءَ گوں عبرت ءِ چم ءَ بچار اِت کہ اے ہما عاد ءِ قوم اَت کہ اِشانی بزرگان ءَ گوں مزن دغدغہ ءَ وتی پروردگارءِ خبرانی مقابلہ کت و آئی ءِ پیغمبرانی نافرمانی کت و کستریناں مستریں شیطانانی رندگیری کُت آخر ھر دوئیں تباہ و برباد بوتنت ۔

(تنبیہ) رُسُلَهٗ شاید ہمیشکا فرمائینت کہ یکے ءِ تکذیب درستیں پیغمبرانی تکذیب اِنت پرچاکہ ماں توحید وغیرہ دین ءِ اصولانی تہا متفق و یک دومی ءِ تصدیق یعنی باورکنوک انت ۔

ف۳ یعنی خداءِ لعنت (پِٹ) ماں دنیاءَ اِشانی دُمب ءَ جنگ بوت کہ ہر جاہے بروت آ لعنت اِشانی دُمب ءَ کپان بیت و داں قیامت ءَ ھروھدے کہ اِشانی ذکر بیت آ ہم گوں لعنت بزاں گوں ھِٹ و پِٹ ءَ بیت بلکیں قیامت رند ہم آچہ اِشانی سرءَ نہ کپیت لعنت ءِ طوق پہ مدامیگی اشانی گٹ ءَ درنگ بیت ۔

ف۴ لھتیں مفسراں گوشت کہ بہ قیامت ءِ روچ ءَ چوش توار بہ جنگ بیت اَلَآ اِنَّ عَادًا كَفَرُوْا الخ (تنبیہ) گوں "عاد" ءَ قوم ہود ءِ لفظ یا و ہمیشکا گیش کنگ بوتگ کہ دوئینانی شبینگ (تصور) بہ اشکنوکانی دماغ ءَ یکبارگی بئیت یعنی "ھود" ءِ چے حال اَت و اے ھمائی ءِ قوم اَت کہ آئی ءِ انجام چوش بد بوت و اے ہم ممکن اِنت کہ برپشی ءَ ہژارکنگی انت کہ "عاد" دو اَنت اوّلی و آخری ہمیشکا یک جاگہے چوش فرمان کت وَ اِنَّهٗٓ اَهْلَكَ عَادَا ۨ الْاُوْلٰى (النجم - رکوع ۳) اِدا "عاد اوّلی" مراد اِنت کہ بہ آئی ءِ نیمگ ءَ "ہود" دیم دیگ بوتگت ۔ واللہ اعلم

ف۵ اِشانی قصہ ماں سورۃ اعراف ءَ گوست ۔

ف۶ یعنی اوّل سرا حضرت آدم چہ گِل ءَ پیداکت و پدا چہ زمین ءَ ہما وراک پیداکتنت کہ چرایاں نطفہ و غیرہ جوڑ بیت کہ آمادہ اِنت انسان ءِ پیدائش ءِ ۔

ف۷ یعنی پیداکنان ءَ باقی داشتی ۔ بقاءِ ساماں اڈکت ، زمین ءِ آباد کنگ ءِ رہ بند سوج داتنت ، الہام ءِ دستور فرمان کت و ھدیکہ آ ذات چشیں نعمتانی دیوک و احسانانی کنوک اِنت تو لازم اِنت کہ مردم بہ ھمائی نیمگ ءَ گوں ایمان و اطاعت ءَ رجوع بکنت و کفر و شرک و غیرہ ہرچ گناہے کرتگی آیانی معافی ءَ بلوٹیت ۔ آچہ ما بالکل نزیک اِنت ، ہر خبرءَ وت اشکنت و ہرچ توبہ و استغفارے گوں راستیں دل ءَ کنگ بہ بیت آئی ءَ اشکنان ءَ قبول کنت ۔

ف۸ یعنی چہ تو ما ہمے امیت داشت کہ تو دیمتر مزن شرفدار و کیں نیکیں مردے بئے کہ مردم ترا بزرگانی نشان زانانءَ سرانی بان ءَ ترا بندینت ، چہ تئی جبین ءَ رشد و

ہدایت ءِ علامات پیداور اتنت درستان چہ توہے امیت اَت کہ چہ تراراج ءَ مزنیں نفع وسیتے رسیت چہ وتی شور وسرسوجان ءَ وتی براتانی پیشونکی ءَ کنان آیاں قوت بخشے وآیانی مذھبی راہ ودستورانی تائید وحمایت ءَ کنے ۔ اِے جبر راست اِنت کہ شروعات ءَ توتاراچہ بتاں دور داشتگت وتو چہ راج وقوم ءِ مذہب ءَ وتارا ایک کرِ کتگت پداہم مارا چہ تئی فہم وتران ءَ ہے امیت اَت کہ دیم ترءَ وھدیکہ ترامان عقل وہوش ءَ پختگی حاصل بیت توگوں ماپدا ھل وملِ بیئے ویت پیرکی راہ بنذءَ کائے۔ بلے افسوس کہ یکبارگی توھنچیں گپّان ءَ جان کت کہ ماچہ تو پھک ءَ ناامیت بوتیں۔شما مئے پت پیرکی قدیمی دین ءِ برخلاف علانیہ جہاد شروع کنان ءَ مئے واھگانی قلات گوں خاک ءَ آوارکت ، زانا توحوش لوٹے کہ مایکیں خداءَ قبول کنان ءَ وتی کلیں قدیمی معبودان ءَ یلہ بکنیں ۔ مئے نزیک ءَ بزرگانی راہ بنذءَ ویل کنان ءَ نوکیں رہ بندے اختیار کنگ سکیں شبہ ءِ کاراِت کہ مئے دل ایشرا ھچبر قبولدارنہ بیت ۔ ۱۲

اللّٰہِ اِنْ عَصَیْتُہٗ ۫ فَمَا تَزِیْدُوْنَنِیْ غَیْرَ تَخْسِیْرٍ ﴿۶۳﴾ وَیٰقَوْمِ

اللہ ءَ اگر آئی ءِ نافرمانی ءَ بکنوں ف۱ نوں شما زیادہ ندئیت بغیر چہ نقصان دیگ ءَ ف۲ واو قوم!

ھٰذِہٖ نَاقَۃُ اللّٰہِ لَکُمْ اٰیَۃً فَذَرُوْھَا تَاْکُلْ فِیْٓ اَرْضِ اللّٰہِ وَ

اِے اللہ ءِ ڈاچی اِنت نشانی اِنت پہ شما نوں بِل اِت آئی ءَ کہ ترّ بیت چربیت ماں زمین ءَ اللہ ءِ و

لَا تَمَسُّوْھَا بِسُوْٓءٍ فَیَاْخُذَکُمْ عَذَابٌ قَرِیْبٌ ﴿۶۴﴾ فَعَقَرُوْھَا فَقَالَ

دست پہ مکن اِت آئی ءَ پہ بدی گڑا گریت شمارا عذاب زوت ۔ پدا آئی ءِ پادش گڈّتنت نوں گوشتی

تَمَتَّعُوْا فِیْ دَارِکُمْ ثَلٰثَۃَ اَیَّامٍ ؕ ذٰلِکَ وَعْدٌ غَیْرُ مَکْذُوْبٍ ﴿۶۵﴾

کہ فائدہ چست بکن اِت ماں وتی لوگاں سے روچ ءَ ۔ اِے وعدہ ئے کہ دروغ نہ بیت ف۳

فَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا نَجَّیْنَا صٰلِحًا وَّالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا مَعَہٗ بِرَحْمَۃٍ

پدا وقتے کہ رست مئے حکم نجات تیں دات صالح وھماکس کہ ایمانش آرتگت گوں آئی ءَ چہ وتی مہربانی ءَ

مِّنَّا وَمِنْ خِزْیِ یَوْمِئِذٍ ؕ اِنَّ رَبَّکَ ھُوَ الْقَوِیُّ الْعَزِیْزُ ﴿۶۶﴾ وَ

وچہ ھا روچ ءِ رسوائی ءَ ف۴ بیشک تئی رب وتنت زبردست زوراک ف۵ و

اَخَذَ الَّذِیْنَ ظَلَمُوا الصَّیْحَۃُ فَاَصْبَحُوْا فِیْ دِیَارِھِمْ جٰثِمِیْنَ ﴿۶۷﴾ لا

گپت اَنت اِے ظالماں یک ترسناکیں آوازے ءَ پدا بوتنت ماں وتی لوگاں دیمپہ چیرکپتگیں ۔

کَاَنْ لَّمْ یَغْنَوْا فِیْھَا ؕ اَلَآ اِنَّ ثَمُوْدَاْ کَفَرُوْا رَبَّھُمْ ؕ اَلَا بُعْدًا

گوشئے کہ موجود نبوتگنت اودا ف۶ بشکن، ثمود منکر بوت چہ وتی پروردگارءَ ۔ بشکن لعنت پہ شتین

لِّثَمُوْدَ ﴿۶۸﴾ ع وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ اِبْرٰھِیْمَ بِالْبُشْرٰی قَالُوْا

پہ ثمود ءَ ف۷ وضرور رسّنت قاصداں ابراہیم ءِ گوراگوں بشارت ءَ ۔ آیاں (رسگ ءِ وقتءَ)

سَلٰمًا ؕ قَالَ سَلٰمٌ فَمَا لَبِثَ اَنْ جَآءَ بِعِجْلٍ حَنِیْذٍ ﴿۶۹﴾

سلام دات ، ابراہیم ءَ ہم سلام دات ۔ پدا دیری نگوست کہ رست گوں گوسکے کباب کتگیں ف۸

فَلَمَّا رَآ اَیْدِیَھُمْ لَا تَصِلُ اِلَیْہِ نَکِرَھُمْ وَاَوْجَسَ مِنْھُمْ

پدا وقتے دیتی کہ آیانی دست تچک نبیت پہ ورگ ءَ آئی ءِ دل ءَ جت وآیانی ترسی ماں دل ءَ

ع ۶ / ۸

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی پہ شمے شک وشبہ ءِ جبراں من یک صافیں کشکے ءَ چونکائی ویل بکناں خدائے پاک ءَ من ءَ را فہم دات وچہ رحمتانی برکت ءَ من ءَ را پیغمبری ءِ منصب عطاکت تو اگر بندِ جبرءَ من آئی ءِ نافرمانی ءَ بکناں وھماکارانی سرکنگ ءِ من ءَ را حکم داتگی آیان ءَ سرمکناں تو گڑا من ءَ را چہ آئی ءِ سزاءَ کئے رکینت کت کنت ف۲ یعنی پہ عوض ءَ اِشی ءِ کہ وتی راستیں دوزواہ ومحسن ءَ شما قدردانی بکتیں من ءَ را چہ دعوت وتبلیغ ءِ کارءَ دست کشگ ءِ مشورہ دیان ءَ من ءَ را تاوان ونقصان دیگ ءَ شوھازءَ اِت ۔ لھتیں سلف ءَ اِے جملہ ءِ مطلب چوش گپتگ کہ چہ شمے گفتگوءَ من ءَ راہچ زیادھیں چیزے دست ءَ کپیت ابید چہ یقینی گپ ءَ کہ شما وتارا تاوان بارکن اِت مگر چہ سیاق ءِ مناسبت ءَ اوّلی معنی مناسب اِنت ف۳ چہ حضرت صالح علیہ السلام ءَ قوم ءَ معجزہ طلب کتگت آمعجزہ آیان ءَ پیش دارگ بوت ۔ اِے داستان ءِ سرجمیں بیان وَ لفظانی گیشی وگیوار ماں ہشتمی جزء ءِ آخرءَ ماں سورۂ اعراف ءَ گوستگ اودا چارگ لوٹیت ۔ ف۴ یعنی وھدے عذاب ءِ حکم سربوت توما صالح علیہ السلام وآئی ءِ ھمراہان ءَ رستگارکت وچونکائی رستگارکت، چہ آروچ ءِ رسوائی ءَ "وَمِنْ خِزْیِ یَوْمِئِذٍ" "نَجَّیْنَا" ءِ شرح وگیش وگیوار اِنت ۔ ف۵ یعنی ھرکس ءَ بلوٹیت ہلاک بکنت وہرکس ءَ بلوٹیت رستگاربکنت ۔ ف۶ یعنی بے نام ونشان بوتنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت " اشانی سرا عذاب اَھت پہ اِے پیما کہ اشاں شپ ءَ واب اَتنت فرشتہ ءَ چیھال جت درستانی جگر ترکتنت لھتیں آیات ءَ رَجْفَۃ ءِ لفظ بیان بوتگ یعنی زلزلہ یا چہ جنڈینگ ءَ ھلاک بوتنت ماں سورۂ اعراف ءَ ما اِے بابت ءَ مطابقت ءِ صورت ءَ گیش وگیوار کتگ ۔ ف۷ یعنی ھرکس چہ وتی پروردگار ءِ آیات وحکماں منکر بیت آپہ ہمے داب ءَ ملامتی بیت وھنچش لعنتی تربیت کہ چراِی ءِ اشکنگ ءَ ھرکس عبرت حاصل بکنت ۔ ف۸ اِے سورہ ءِ قصھانی ترتیب سورۂ اعراف ءِ ترتیب ءِ موافق اِنت ۔ ایوک ءَ چہ قوم لوط ءِ قصہ ءَ پیش اِدءَ ابراھیم علیہ السلام ءِ کمّیں قصہ بیان

زمائینتگ مگر تعبیرءَ ہے دستور انت کہ چراِی ءَ ظاھر بیت کہ اصلی مقصود حضرت لوط علیہ السلام ءِ قصہ بیان کنگی اِنت چون کہ ماں آئی ءَ وماں حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ قصہ ءَ بازیں مناسبت ورشتہ موجود اَت پمیشکا تمہید وتوطیہ ءِ ردا حضرت ابراہیم ءِ قصہ بیان بوت ، لوط علیہ السلام حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ تروزاتکیں برات انت کہ آئی چہ عراق ءَ ہجرت کنان ءَ حضرت ابراھیم ءِ ہمرائی ءَ اَھت ۔ فرشتیانی یکیں جماعت ہر دوئینانی گورءَ دیم دیگ بوت ۔ حضرت ابراہیم ءَ قوم لوط ءِ ھلاکت بابت ءَ گوں فرشتیاں بحث کت کہ دیما آئی ءِ بیان پیداکنت ۔ اِے فرشتہ مزن حسین وجمیل ورنایانی شکل ءَ لوط علیہ السلام ءِ نیمگ ءَ سرگران ءَ حضرت ابراہیم ءِ گورءَ منتاگے یارتش کہ حق تعالےٰ ءَ آئراوتی خلیل کتگ وآئراماں پیراں سالی ءَ چہ حضرت سارہ ءِ بطن ءَ یک مردیں چکے عطاکنوگ اِنت وہم ایکہ چہ قوم لوط ءِ

بدمعاش و بدکردار انی وجودءَ دنیاپاک وصاف کنگ بیت کہ ماں اشیءَ حضرت لوط و حضرت ابراہیم ءِ رندگیری کنوکان ءَ ہچ ڈول ءَ تاوان نہ رسیت. فرشتگاں حضرت ابراہیم ءَ سلام کت واجہ ءَ پسہ دات مگر اول سرا اِشان ءَ جاہ یارت نہ کتنت چونکہ حضرت لوط ءَ ہم شروعات ءَ اِشان ءَ جاہ نیارت (بلکیں ماں صحیحین ءِ حدیث ءَ ہست کہ کہ یک برے جبریل بہ انسانی شکل ءَ گوں واجہ پیغمبر ءَ سوال جواب کنگ بناکت وھدیکہ پُشتی ماں دات وشت گڈا واجہ ءَ گوشتگ بوت کہ اے جبریل اَت) چوش بگوش کہ پرپشتی ءَ تنبیہ کت کہ نبی ءَ ہم فرشتہ وغیرہ ءِ ضروری علم چہ خداءِ نیمگءَ دیگ بیت آ کدی پوشیدہ دارگ بلو بیت توکسے ءِ قدرت نہ اِنت کہ معلوم کت بکنت. بہرحال حضرت ابراہیم علیہ السلام ءَ آیان ءَ انسان فہمان ءَ پہ مہمانداری پاد اَھت و مزن پڑ وریں گوسکی تلتگیں گوشت آورت مہمانانی دیم ءَ حاضر کت۔

(ہمے صفحہ ءِ فوائد)

ف۱ کہ آخر اِے چہ کس اَنت، چہ مطلب ءَ مئے گور ءَ اَھتگنت ؟ ما اِشانی دیما ورگ ایر کتگ، اِشاں ورگاں دست نہ جنت. آوھد ءِ دستور ءِ روءَ ہرچ مہمانے چہ ورگ ءِ ورگ ءَ انکار بکنت تو گڈا ازانگ بوتگت کہ اِے کس بہ جوانیں ارادہ ئے ءَ نیاھتگ. ابراہیم علیہ السلام پریشان بوت کہ اگر اشاں انسان اَنت تو چہ ورگ ءِ ورگ ءَ انکار ضرور مطلبے داریت و اگر فرشتہ اَنت تو باریں پہ چہ غرض ءَ راہی کنگ بوتگنت، باریں چہ من ءَ رَدیں کارے بوتگ یا بہ منی قوم ءِ بابت ءَ یک ناوشیں چیزے اشاں گوں وت آورتگ ماں ہمے شش و پنچ ءِ تہا اَت کہ چہ زبان ءَ درشانی کت "اِنَّا مِنۡكُمۡ وَجِلُوۡنَ" (سورہ حجر رکوع ۴) یعنی مارا چہ شما ترس اِنت. عموماً مفسراں ءَ ابراہیم علیہ السلام ءِ ترس ءَ ہمے توجیہات کتگنت مگر حضرت شاہ صاحب ءَ منی نزیک ءَ یک مزن لطیفیں توجیہے کتگ" کہ گوں فرشتیاں ہرچ عذاب الٰہی اَت و شان غضب و بیڑگرگ ءِ علامت بوان ءَ بہ لوط ءِ قوم ءِ نیمگ ءَ رَدگی اَتنت آئی ءِ طبعی اثرات اِش اَت کہ حضرت ابراہیم علیہ السلام ءِ قلب ءِ سرا یک ہمیں خوف و ترس ءِ کیفیت دراِیوت کہ آئی ءِ اظہار آئی ءَ چوش کت کہ "اِنَّا مِنۡكُمۡ وَجِلُوۡنَ" یعنی من ءَ چہ شما ترس اِنت واللہ اعلم۔ ف۲ یعنی ترس ءِ خبر ہچ نیست ما فرشتگیں کہ ما پہ لوط ءِ قوم ءَ ہلاک کنگ ءَ دیم دیگ بوتگیں. شما ہچ خوف و خطرہ ماں دل ءَ میار اِت۔ ف۳ یعنی حضرت سارہ کہ آ پہ مہمانانی خدمتگزاری یا پہ دگہ کارے ءَ اودءَ اوشتوک اَت چہ اِے ترس ءِ دفع بوگ ءِ سرا کندگے جتی. حق تعالیٰ ءَ برے وشی ءِ سرا آ ءَ یک دگہ وش خبری ئے دات کہ ترا ماں اِے عمر ءَ یک مردیں چُکے بیت (اسحٰق علیہ السلام) و چہ آئی نسل ءَ یک نوسگے یعقوب علیہ السلام عطا بیت کہ چہ آئی ءَ یک مزن نامداریں قومے، بنی اسرائیل پیدا بیت اِے بشارت شاید بی بی سارہ ءَ ہمیشکا اشکنائینگ بوت کہ حضرت ابراہیم ءِ یک چُکے (اسماعیل علیہ السلام) چہ ہاجرہ ءِ بطن ءَ ساری ءَ موجود اَت، سارہ ءِ دل ءِ واہگ اَت کہ من ءَ ہم چُکے بہ بیت مگر چہ پیراں سالی ءِ سبب ءَ نا امیت اَت. آوھد ءَ اشرا اِے بشارت دیگ بوت. بعض عالماں حضرت سارہ ءِ کندگ ءِ دگہ توجیہات ہم کتگ مگر ظاہر ہما اِنت کہ ما بیان کتگ. عالماں مِنۡ وَّرَآءِ اِسۡحٰقَ يَعۡقُوۡبَ ءَ

خِيۡفَةً‌ ؕ قَالُوۡا لَا تَخَفۡ اِنَّاۤ اُرۡسِلۡنَاۤ اِلٰى قَوۡمِ لُوۡطٍؕ ﴿۷۰﴾ وَامۡرَاَ تُهٗ
ترس گپت ف۱ گوشتش کہ مترس ما راہی کنگ بوتگیں پہ لوط ءِ قوم ءِ نیمگ ءَ ف۲ و آئی ءِ جَن (بی بی سارہ)

قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتۡ فَبَشَّرۡنٰهَا بِاِسۡحٰقَ ۙ وَمِنۡ وَّرَآءِ اِسۡحٰقَ
یک کرے ءَ اوشتاتگت (اشکتی) پدا آکندگ لگت. بشارتیں دات آئی ءَ را پہ اسحٰق ءِ پیدا بوگ ءَ و رند چہ اسحٰق ءَ

يَعۡقُوۡبَ ﴿۷۱﴾ قَالَتۡ يٰوَيۡلَتٰٓى ءَاَلِدُ وَاَنَا عَجُوۡزٌ وَّهٰذَا بَعۡلِىۡ شَيۡخًا ؕ
یعقوب ءِ ف۳ گوشتی زار من بات من چُک کاروں چے حالانکہ من پیرزالوں و اِے منی مردیں کہ پیر اِنت ف۴

اِنَّ هٰذَا لَشَىۡءٌ عَجِيۡبٌ ﴿۷۲﴾ قَالُوۡۤا اَتَعۡجَبِيۡنَ مِنۡ اَمۡرِ اللّٰهِ
اِے وَ عجبیں خبرے ف۵ گوشتش تو حیران مانئے چہ اللہ ءِ حکم ءَ

رَحۡمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكٰتُهٗ عَلَيۡكُمۡ اَهۡلَ الۡبَيۡتِ‌ ؕ اِنَّهٗ حَمِيۡدٌ
اللہ ءِ رحمت و آئی ءِ برکتاں پہ شمے سرا اینت اد (ابراہیم ءِ) لوگ ءِ مردماں بیشک کہ اللہ تعریف کتگیں

مَّجِيۡدٌ ﴿۷۳﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنۡ اِبۡرٰهِيۡمَ الرَّوۡعُ وَجَآءَتۡهُ الۡبُشۡرٰى
بزرگیانی واجہ اِنت ف۶. پدا وقتیکہ دور بوت چہ ابراہیم ءَ ترس و آتک پہ آئی ءَ خوش خبری

يُجَادِلُنَا فِىۡ قَوۡمِ لُوۡطٍؕ ﴿۷۴﴾ اِنَّ اِبۡرٰهِيۡمَ لَحَلِيۡمٌ اَوَّاهٌ مُّنِيۡبٌ ﴿۷۵﴾
جگڑہ کنگ ءَ لگت گوں ما پہ قوم لوط ءِ حق ءَ. بیشک ابراہیم مزنیں بُردبارے نرم دلے رجوع کنوکے (اللہ ءِ طرف ءَ)

يٰۤاِبۡرٰهِيۡمُ اَعۡرِضۡ عَنۡ هٰذَا ‌ۚ اِنَّهٗ قَدۡ جَآءَ اَمۡرُ رَبِّكَ‌ ۚ وَاِنَّهُمۡ
اد ابراہیم بل اِے جگڑیا. اشنت کہ رسنگت تئی پروردگار ءِ حکم و پہ آیانی سرا

اٰتِيۡهِمۡ عَذَابٌ غَيۡرُ مَرۡدُوۡدٍ ﴿۷۶﴾ وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا لُوۡطًا
پیدا اِگنت عذاب کہ پدا گردینگ نبیت ف۷ و وقتیکہ رستنت مئے قاصداں لوط ءِ گور ءَ

سِىۡٓءَ بِهِمۡ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعًا وَّقَالَ هٰذَا يَوۡمٌ عَصِيۡبٌ ﴿۷۷﴾
غمگیں بوت پہ آیانی آیگ ءَ و تنگ دل بوت پہ آیانگی و گوشتی مرچی گرانیں روچے ف۸

وَجَآءَهٗ قَوۡمُهٗ يُهۡرَعُوۡنَ اِلَيۡهِ ؕ وَمِنۡ قَبۡلُ كَانُوۡا يَعۡمَلُوۡنَ
و رستنت آئی ءِ گور ءَ آئی ءِ قوم تچان ءَ دیم پہ آئی ءَ و چہ اِشی ءَ ساری ءَ کتگتش

چہ استدلال کتگ کہ حضرت اسحٰق ذبیح نہ اَت، اسماعیل علیہ السلام اَت. (ابن کثیر ءَ بچار) ف۴ اِدا یٰوَيۡلَتٰٓى ءِ ہنچوش اِنت چوش بہ مئے گالواراں یک زالکے بہ گوشیت کہ منی ہمیں "بے بخت" مرے پیراں سری ءَ چُک کاریت. گوشنت کہ اِے وھد ءَ بی بی سارہ ءِ عمر نود و نہ (۹۹) سال اَت و حضرت ابراہیم صد سال یا چہ صد سال ءَ انگت بُرزات. ف۵ یعنی چوش ببیت تو بالکل یک عجبیں و حیرانی گپے بیت. ف۶ یعنی بہ ہما خاندان ءِ سرا خدائے پاک ءِ اینکر رحمت و برکت نازل بوان اِنت و ہمایاں مدام معجزات و دستور ءِ برخلاف احوال چہ آن وت دیستگنت آیا اِے گپ پریشان تعجبی خبرایت پہ چاکہ اشانی تعجب کنگ وت تعجب ءِ قابلیں گپ اِیت کہ بشارت ءِ اشکنان ءَ تعجب ءِ بدل ءَ خداءِ بزرگی و شان ستا بدینت کہ درست بزرگی و خوبیانی مرکز آئی ءِ وتی ذات اِنت۔ (تنبیہ) لھتیں محققانی گوشگ اِنت کہ ماں نمازاں ھرچ

دردو شریفے وانگ بیت آئی ءِ الفاظ چیرے آیت ءَ زورگ بوتگنت ۔ ف یعنی وہدیکہ چہ وتی بابت ءَ دلجم بوت تو فوراً بہ لوط ءِ قوم ءِ مسئلہ ءِ بابت ءَ گوں فرشتاں بحث شروع کت کہ آئی ءِ خلاصہ ماں سورہ عنکبوت ءَ بیان فرمائینت کہ فرشتیاں حضرت ابراہیم حال دات کہ ما اِے میتگان ءَ تباہ کنگ ءَ آھتگیں ۔ ابراہیم علیہ السلام ءَ پسہ دات کہ ماں اودءَ لوط علیہ السلام وت موجود اِنت (گڈا ایک پیغمبرے ءِ ماں آیاں موجود بوگ ءِ جاورءَ آچوں ھلاک کنگ بنت فرشتیاں جواب دات کہ اودءِ نندوکاں گُلاں ءَ مازانیں ۔ لوط و آئی ءِ متعلقین ءَ چہ اودءَ یک گورکنان ءَ عذاب نازل کنگ بیت ۔ ماں تفسیراں اِے بحث ءِ ھرچ تفصیلے بیان بوتگ خدا زانت داں کجا حدءَ صحیح اَنت ۔ بہرحا درءَ ہمے بحث ءَ مبالغہ گوں لفظ "یُجَادِلُنَا" تعبیر فرمائینتگ کہ چریشی ضا گیش وگیوار بیت کہ ابراہیم علیہ السلام چہ وتی فطری شفقت و نرم دلیءَ

السَّيِّاٰتِ ؕ قَالَ يٰقَوْمِ هٰۤؤُلَآءِ بَنَاتِىْ هُنَّ اَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا
بدکاریٔ ف۱ گوشتی او قوم اے منی جنکاں حاضراَنت اے پاک ترنت پہ شما ۔ نوں بترسیت
اللّٰهَ وَلَا تُخْزُوْنِ فِىْ ضَيْفِىْ ؕ اَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَّشِيْدٌ ﴿۷۸﴾
چہ اللہ ءَ درسوا مکن اِت من ءَ درحق منی مہماناں ایا یک مردے چہ شما راستیں نیست اِنت ف۲
قَالُوْا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِىْ بَنٰتِكَ مِنْ حَقٍّ ۚ وَاِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا
گوشتش تو وَ زانے نیست مارا گوں تئی جنکاں ہچ مطلبے و تو زانے آچیزے کہ
نُرِيْدُ ﴿۷۹﴾ قَالَ لَوْ اَنَّ لِىْ بِكُمْ قُوَّةً اَوْ اٰوِىْۤ اِلٰى رُكْنٍ شَدِيْدٍ ﴿۸۰﴾
مالوٹیں ف۳ گوشتی دربچیں کہ بوتیں من ءَ پہ شمے مقابلہ ءَ زورے ۔ یا جاگاہے بگپتیں ما ریک مضبوطیں پناہ ءِ جاہے ف۴
قَالُوْا يٰلُوْطُ اِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَّصِلُوْۤا اِلَيْكَ فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ
گوشتش او لوط ماتئ پروردگار ءِ قاصدیں ہچبر رست نکننت پہ تو ف۵ نوں بزور درکپ وتی لوگ ءِ مرداں
بِقِطْعٍ مِّنَ الَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ اَحَدٌ اِلَّا امْرَاَتَكَ ؕ
ماں یک پاسے ءِ چہ شپ ءَ و چک ءَ مجنت مچاریت یکے چہ شما مگر تئی لوگی
اِنَّهٗ مُصِيْبُهَا مَاۤ اَصَابَهُمْ ؕ اِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ ؕ اَلَيْسَ الصُّبْحُ
ضرور رسیت آئی ءَ آچیزے کہ آئی ءَ رارسگی اِنت ف۶ بیشک آیانی دراہی ءِ سرصباح ءِ وقت اِنت ۔ صباح
بِقَرِيْبٍ ﴿۸۱﴾ فَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا
نزیک اِنت چی ف۷ پدا وقتیکہ رست مئے حکم کتیں آئی ءِ سر پہ جہلا وگواریتیں
عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّنْ سِجِّيْلٍ ۙ مَّنْضُوْدٍ ﴿۸۲﴾ مُّسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ ؕ
پہ آ شہر ءِ سرءَ ڈوگ چہ گِل ءِ سنگ ءِ ہمیں ف۸ پد ماں پدا ف۹ نشاندار کتگیں تئی پروردگار ءِ گورا
وَمَا هِىَ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ بِبَعِيْدٍ ﴿۸۳﴾ وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا ؕ
و نئیں آ سیتگ چہ ظالماں دور ف۱۰ و پہ مدین ءِ نیمگءَ دیم دات ما آیانی برات شعیب ءَ
قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ وَلَا تَنْقُصُوا
گوشتی او منی قوم اللہ ءِ بندگی ءَ بکن اِت نیستنس شمارا ہچ معبودے بغیر چہ آئی ءَ و کم مکن اِت

ع ۱۵ ۷

بہ آ قوم ءِ سرا بزگ وران ءَ حق تعالیٰ ءِ بارگاہ ءَ چیزے سفارش کنگ لوٹتگت ہمائی ءِ پسہ دیگ بوت کہ اِے خیال ءَ ویل بکن اِے ظالمانی قدح سر ریچ بوتگ ۔ نوں خداوند تعالیٰ ءِ حکم واتر نہ بیت ، عذاب بہ اِشانی سرا الّم ءَ آیگی اِنت کہ آچہ سفارش یا دعاءَ نہ ٹگلیت ۔ ف۵ فرشتگ سک حسین و جمیل بے ریش و بروت ورنایانی شکل ءَ اتنت ۔ شروعات ءَ لوط ءَ نہ زانت کہ اِے فرشتہ انت ہنچو نائیں مہمانی زانتنت ۔ چیانگو آ قوم ءِ بے حیائی و بدیں ھیل ءَ معلوم داراَت ، سک حیران و فکرمند بوت کہ اِے بدکار اِے مہمانانی دمب ءَ کپنت ۔ مہمانان ءَ یل دیگ ہم گران و چیرے خبیثاں و تارا رستگار کنگ ہم مشکل اَت ۔ چوش بگوش کہ سر جمیں قوم ءِ دشمنی ءَ بہ بہا زورگ اِنت ۔ ۱۲

<u>ہمے صفحہ ءِ فوائد</u> : ف۱ یعنی آ قوم ءَ کہ نا ہودگیں کار و فطرت ءِ خلاف بدکاریانی ھرچ عادتے ماں جان ءَ ہست اَت آیاں چونکائی آرام بنشت کت ۔ آیاں چشیں خوبرویں ورنایانی حال ءِ اشکنگ ءِ سرا بے اختیار دگاں ءَ زُرت و دنا را بہ لوط علیہ السلام ءِ جاگہ ءَ رسینت و گڑش بست کہ مہمان آیانی حوالہ کنگ بہ بنت پرچیا کہ ماترا را ساریءَ ڈاہ داتگ کہ تو ہچ مہمان ءَ وتی جاگہ ءَ مدار و آیان ءَ ہر دیمے کہ کاینت بہ مئے حوالہ اِش بکن ما ہر چیکہ لوٹیں کنیں ۔ ف۲ حضرت لوط ءَ مہمانانی آبروءَ رکینگ ءِ واسطہ مزن جہد کت ، گڈی خبر گوں شہوت پرستاں ایش گوشتی کہ ظالماں ! اِے منی دختر بہ شما حاضراَنت گوں اِشاں نکاح ءَ بدیہ حلالیں رہ بندءَ چریشاں تمتع بکن اِت چہ خداءَ بترس اِت کہ چشیں جائزیں و حلالیں رہ بندءَ ویل کنان ءَ فطرت ءِ برخلاف ناپاکیں کار ءَ گلائیش مبئے اِت کم از کم منی لحاظءَ بکن اِت کہ من اِے خانوادھیں مہمانانی دیم ءَ میاری درسوا مباں ۔ پرچیاکہ مہمان ءِ بے عزتی مہمان جل ءِ بے عزتی حساب بیت زانا ماں شما چشیں یکے ہم نیست اِنت کہ تچکیں راہ ءَ قبول دار ببیت ۔ مگر آیاں ھنچش بے شرم و بے غیرت اتنت کہ حضرت لوط علیہ السلام ءِ خبر ءَ ہچ ہیم ءَ اشکنگ ءَ تیار نہ بوتنت و بہ مہمانانی برگ ءَ ھٹش کت ۔ (تنبیہ) چہ ھٰؤُلَآءِ بَنَاتِیْ مراد عام طور آئی ءِ قوم ءِ جنیں چک مراد اَنت کہ آیان ءَ تچوزا جنیں چک گوشتگ بوت پرچیاکہ پیغمبر امت ءِ حق ءَ روحانی پت بیت و عام طور قوم ءِ مزنیں ہیریں مرد درستانی جنیں چکان ءَ وتی چُک گوشنت و توارش کت کننت ، واگر خاص لوط علیہ السلام ءِ جنیں چک مراد بنت تو شاید آیانی تہا لھتے شریں مردمانی نکاح ءِ واسطہ پیش کتگنت ۔ آ دفتی کافر ءِ نکاح گوں مسلمانیں جنیناں جائز اَت ۔ بعض مفسراں گوشتگ کہ لوط علیہ السلام ءِ مقصد چنیں خبرءَ نکاح وغیرہ ہچ نہ اَت بلکیں حیایانی زیا دتیاں عاجز بوان ءَ مہمانانی آبرو ءِ تحفظ ءِ خاطر ءَ گوں انتہائی تواضع ءَ اِے لفظ ءِ گوشت تاکہ آیانی تہا اگر غیرت و حیا تکے بیت دا آدمیت ءِ ذرہ ئے ھن اگر موجود ببیت تو چہ اِے لفظ ءِ اشکنگ ءَ نرمی اختیار بکننت و چہ وتی حرکت ءَ باز بیایینت لیکن آ چشیں حیا دار کجا اتنت آیانی گوشاں مورے ہم نہ وارت وچہ اول ءَ زیادہ بے باکی و بے غیرتی کنگ ءِ مظاہرہ اِش کت ۔ ف۳ گڈا اینکر تکرار و جیڑہ پرچا کنگائے ۔ تانکہ مئے لوٹ سر جم نہ بیت ماچہ ادا ہچ

نہ لگلیں۔ ۴ چہ لوط علیہ السلام ءِ زبان ءَ سکّ نیات پریشانی ءِ جاورءَ اِے لفظ بےساختہ درکیت انت کہ دریچتا منا راتہنا گوں شما مقابلہ ءِ تاب و طاقت بہ بوتیں یا کتام مضبوط و زوراکیں پناہ دیوکے بہ بوتیں۔ یعنی منی راج و قوم اِدا بہ بوتینت۔ حدیث ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت یرحم اللہ لوطاً لقد کان یأوی الیٰ رکن شدید۔ خدا واجہ لوط ءِ سرا رحم بکنت بے شک آ مضبوط و محکمیں پناہ گاہے ءِ شوہازءَ اَت یعنی خداوند قدوس ءِ۔ مگرآ وہدءَ منزن ترس و پریشانی ءِ جاورءَ ذھن ءَ کار نہ کت یکپارگی ظاہری چیزانی نیمگءَ نگاھی شت۔ چہ لوط علیہ السلام ءَ پدہرچ نبی بے دیم دیگ بوتنت آ راج و قومانی خداوند اتنت۔ ۵ وہدیکہ لوط ءِ ترس و پریشانی چہ حدءَ دربوت گڈا مہمانان گوشت و اجہ! تو چونیں بکرے ءَ کپتگے ہچ پریشان مبئے ما خداءِ دیم داتگیں فرشتہ ایں کہ ما اِشانی ہلاک و تباہ کنگ ءَ اھتگیں۔ اِے خبیث مارا و ہچ تاوان دات کت نکننت و نہ تئی چیزے خراب کت کننت۔ ماں تفسیراں ہست کہ اِے ناشریں مردماں درواز گ ءَ پروشان ءَ یا چہ دیوارءَ دور کنان ءَ توک ءَ داخل بوگ اِش لوٹت، ہمیشکا جبریل ءَ چہ خداءِ اذن ءَ لوط علیہ السلام ءَ بک کرّا بنداریت و دوتی بانزلے اِے ملعونانی نیمگءَ سُریت کہ اِے کلیں شوم چہ چمّاں کور بوتنت و درّائینتش کہ بتچے کہ لوط ءِ مہمان منزن جادوگر معلوم بنت۔ ۶ یعنی صباح ءَ عذاب آیگی اِنت و ہدے کہ شپ کمیں پشت بکپیت شما وتی تعلقداریں مردمان ءَ زوران چہ اِدا دربچپ اِت و دگہ جاہے بروات۔ وتی مردمان ءَ سرسوج بکن کہ جلدی بکننت و پُشت ءَ چک مجننت و مچارنت۔ البت تئی لوگ بانک کہ آ اِشانی ھمراہی ءَ مروت یا پُشت ءَ چک جنت و چاریت گڈا آماں ہما عذاب ءِ ہچ ءَ کپیت کہ درستیں قوم ءِ ماں وتی ہیچ ءَ یارو ک اِنت۔ گوشنت کہ ہجے جنین ءَ قوم ءِ مہمانانی آیگ ءِ ھال داتگت۔ ۷ یعنی دل ءَ بہ قرار بکن نوں اِے ظالم زوت ھلاک بوگی اَنت، صبح ءِ سرا چہ ریشان بکجے ہم پشت گبجگ نہ بیت۔ ۸ جبریل علیہ السلام ءَ آمیتگاں چست کنان ءَ آسمان ءِ نزیکءَ برت جہل ءَ چگل دات۔ اِے ہما کلیں میتگ سروجیر بوتنت پدا پہ اشانی زیانیں رسوائی ءَ، چہ بُرز ءَ ڈوک وکننکر ءِ ھور پریشانی سرا گوار ینت چہ شہر ءِ آبادی ءَ یک کہ اِے قوم ءِ ہرچ مردم جلوک اتنت ہمو داگوں ڈوکاں ھلاک کنگ بوتنت (العیاذ باللہ)

تنبیہ: ہرچ سزائے اِے قوم ءَ بُرز و جہل کنگ ءِ رس اِت آ اِشانی سلّیں حرکتاں گوں ظاہری مناسبت ہم داریت

۹ منضود ءِ معنی لھتیں و اجہاں تل ماں تل کُرتنگ و لھتین ءَ اِشانی لفظ ءِ معنیٰ ءَ "رند پہ رند" کُرتگ۔

۱۰ یعنی اِے ڈوکانی سرا خاصیں علامت ہست اَت کہ چہ اید گہ ڈوکاں اِشاں جتا کننت کہ اِے ڈوک خداءِ عذاب ءِ ڈوک اَنت۔ لھتیں گوشنت کہ اِے ڈوکانی سرا ہما مردمانی نام نوشتہ اِنت کہ ہرکس ءَ اِے ڈوک لگی اَت۔ واللہ اعلم

۱۱ یعنی بہ اعتبارِ زمانہ ہم قریب اِنت پرچا کہ عاد و ثمود و قوم نوح ءَ پد اِے واقعہ بوت و بہ اعتبارِ مکان ہم قریب اِنت کہ اِے میتگاں شام و مدینہ ءِ میانجی ءَ اتنت گوزوکیں قافلہ اشانی پرشتگیں و ڈرتگیں جاگہان ءَ دیستگنتش یا اِے جملہ ءِ معنی چوش ہم بیت کنت کہ اِے ہمیں عذاب چہ چوشیں ظالماں ہچ ہم دور نہ اِنت مدام چہ خداءِ غضب ءَ ترسگ لازم اِنت۔ ۱۲

الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَاكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ

کیل ءَ و تول ءَ ۱ من گندوں شمارا آسودہ حال و ترسوں من پہ شمے سرا

عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ

چہ گرداگرد گرکیں روچے ءِ عذاباں ۲ و او منی قوم پوراکن اِت کیل ءَ و تول ءَ پہ انصاف ۳

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ

و کم مدیت مردمانی ءَ آیانی چیزاں ۴ برپا مکن اِت ماں زمین ءَ

مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۚ وَمَا

فساد ءَ ۵ ہما کہ بچیت چہ اللہ ءِ داتگیناں آ شرترنت پہ شما اگر شما ایماندار اِت ۶ و من پہ شمے

أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ

سرا نگہپان نیوں ۷ گوشتنش او شعیب آیا تئی نماز فرمائینیت ترا کہ

نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ ۖ

انگار بکنیں ہمایاں کہ عبادت کتگنت مئے پت و پیرکاں یا اِے کہ بکنیں ماں وتی مالاں ہرچیم ءَ کہ ما بلوٹیں

إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ

تو و او بارکشوکیں راستیں مردیے ۸ گوشتی او قوم شما بچار اِت کہ اگر من

عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَا أُرِيدُ

پہ حق ءِ سرا ایوں چہ وتی پروردگار ءِ نیمگءَ و ہمائی ءَ روزی داتگ من ءَ شریں روزی ۹ و من نہ لوٹوں

أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ

کہ من وت بکنوں ہما کارے ءَ کہ شمارا منع کنوں چہ آئی ءَ ۱۰ منی مطلب اصلاح کنگ اِنت بس

مَا اسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ

ہرچند کہ من کت بکنوں و منی کامیابی پہ اللہ ءِ مدت ءِ سرا اِنت۔ پہ ہمائی ءِ سرا توکل کت من و ہمائی ءِ نیمگءَ

أُنِيبُ ﴿٨٨﴾ وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا

من رجوع کنگی اِنت ۱۱ و او منی قوم برانگیختہ مکنت شمارا منی دشمنی پہ اِے خبر ءِ سرءَ کہ برسیت شمارا مثل آ چیزءِ

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ۱ اِے قصہ ہم ماں سورۃ اعراف ءَ گوست۔ ۲ یعنی شمارا خدا آسودگی و مال فراوان داتگ تو چہ آئی ءَ مدام ترسان بئے اِت۔ چوش مبیت کہ چہ نافرمانی دتی مال ءَ چہ شما پچ بگریت و آسودگی و وش حالی ءَ برباد بدے اِت۔ گڈا ماں دنیاوی یا اخروی عذاب ءَ شما گرفتار مبئیت۔ ۳ یعنی دا ں انوگ ظلم و ناحقی ءِ ہرچ رہ بندے ہست اَت آئی ءِ اصلاح ءَ بکن اِت۔ ۴ یعنی تہنا ماں تور وکچ کنگ ءَ نہ بلکیں ماں ہچ چیزءَ گوں مردمان حق تلفی مکن اِت۔ ۵ یعنی گوں کفر و شرک ءَ یا کم تورگ ءَ یا دگہ ہما مردمانی حق ءَ جنان ءِ ظلم و ستم کنان ءَ ماں زمین ءَ فساد مکن اِت۔ گوشنت کہ اِشاں مردمانی مالاں پُل و پاچ کتگت و ماں امانت ءَ خیانت اِش ہم کتگ اَت۔ ۶ پہ یک ایمانداریں مردے ءَ چہ اللہ ءِ داتگیں مال ءَ کہ حق آئی ءِ پہ راست راستے ءَ اداکنگ بوتگ آکمیں پشتکپتگیں مال چہ ہما بازیں مال ءَ بازبہتر اِنت کہ آ چہ حرامیں رہ بندءَ حاصل کنگ بوتگ ۷ یعنی من شمارا نیکیں سر و سوج کت، دیمترا من ذمہ دار نیاں کہ شمارا زبردستی پہ عمل ءَ ہم سر بکنیاں۔ ۸ اِے پہ کلاگ گرگ ءَ مسخرہ کنگا اتنت کہ بس زیات بزرگ بوگ ءِ

کوشست ءُ ممکن زانا تماییں قوم ءِ تہا یکیں تو مزنِ عقل مند، مڑاہ دار ونیکو کار بیشت کنتگئے ۔ باقی ما وءُ بزرگ پہ تئ گوشگ ءَ درست جاہل و احمق تو تگنت ۔ حضرت شعیب علیہ السلام ءَ چہ
حدءَ زیاتیں نماز وانتگت اِے رِدا گوشتگتش بلکیں ترا اِنا تئ نماز ترا چوش فرمائیت کہ ماراچہ مئے پت و پیرکی قدیمی دین ءَ بسندائینے ومارا ماں مئے مالاں مالکانہ حقوقے ہم حاصل مبیت ۔ شرترا
گوں وتی نمازاں کپتگ شمارا بہ مئے مذہبی و دنیاوی کار و باراں و تور و کیل ءَ دست ماں کنگ ءِ ہچ ضرورت نیست ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ جاہلانی دستور اِنت کہ نیکانی کاراں وت کت مکنت
بدا گوں ہمایاں دست جنکائیءَ گلاٹیش بنت ۔ دراصل کفرءِ ہیل و عادت بہ سمیڈولءَ اِنت ۔ لھتیں مفسراں اِنَّكَ لَاَنْتَ الْحَلِيْمُ الرَّشِيْدُ ءَ را پہ کلاگ گرگ ءِ معنی ءَ زرتگ بلکیں بہ
واقعیت ءِ معنی ءَ مراد گپتگ ۔ یعنی شما یک فہمیدہ ۔ مڑاہ دار ونیکو کاریں مردے ایت گڈا چشیں بے موقعیں گپ پرچا کنئے چوشکہ صالح علیہ السلام ءَ را گوشتگت اِش قَدْ کُنْتَ

فِيْنَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَآ اَتَنْهٰنَآ اَنْ نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَا الخ ۔ ف۹ یا وَ چریشیءَ ظاہری روزی مراد انت یعنی ماں تور و کیل ءَ ابید چہ کمی و بیشی ءَ چہ حلالیں رہ بندءَ روزی مرحمت فرمائینت یا چریشیءَ باطنی روزی بزاں علم و حکمت و نبوت عطا کت ۔ خلاصہ ایشنت کہ اگر حق تعالےٰ ءَ من ءَ را فہم و بصیرت دیان ءَ ہما تچکیں راہ پیش داشت کہ آراہ شمارا بہ نظرءَ نیئت و من ءَ را ہم مال و دولت بخش اِت کہ چرائیءَ شمے نصیب ءَ ہچ نیست گڈا ازاناایشی ءِ رہ بند چوش انت کہ من معاذ اللہ مثل شما چتاں بند بجاں وچہ خدا ءِ حکم ءَ سرءَ تاب دیاں یا چہ شمے کلاگ وٹٹولیاں دلگراں بیاں، نصیحت کنگ و نیکیں راہ ءِ سوج ءَ چہ دست ءَ بکشاں ۔ چوش ہچبر بیت نہ کنت ۔ ف۱۰ یعنی چہ ہما بدیں خبراں شمارا نہن کناں ۔ منی اِے واہگ نہ اِنت کہ چہ شما یک کرتوانءَ آکاراں ءَ وت انجام بدیاں، مثلاً شمارا تارک الدنیا جوڑ بجاں و وت دنیا جمع کنان ءَ وتی لوگ ءَ چہ زر ءَ پُر بجناں چوش نہ اِنت بلکیں ہرچ پہمیں نصیحتے شمارا کناں ساری ءَ من وت آئی ءِ پابندی ءَ کناں ۔ شما من ءَ را چوش میاریار کت نکن اِت کہ منی نصیحت بہ خود غرضی و نفسانی واہگانی سرا محمول اِنت ۔ ف۱۱ منی تماییں جہد ءُ کوشست بہ اِے غرض ءَ اِنت کہ شمے دینی و دنیاوی حاورخوب بہ بنت چہ ھنوگیں ردیں حاورءَ دربیان ءَ ایمان و عرفان ءِ بُرزتریں درجہ ءِ سرءِ باتل ببئیت ۔ چرے اصلاحی مقصد ءَ ابید منی دگہ ہچ مقصد نہ اِنت و دانکہ منی وس ءَ بیت من چرے کار ءَ دست ءَ نہ کشاں ۔ باقی پشت کیت اِے خبر کہ من بہ وتی مقصد ءَ کامیاب بیاں اِے کُل خداوند قدوس ءِ قبضہ ءَ اَنت چہ ہمائی ءِ امداد و توفیق ءَ درستیں کاراں انجام گرنت ، منی بھروسہ ہم بہ ہمائی ءِ ذات ءِ سرا اِنت و ماں ہر معاملہ ءَ من بہ ہمائی ءِ نیمگ ءَ رجوع کناں ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی بہ منی ضد و کینگ ءِ جوش ءَ چشیں کارے مکن اِت کہ شما مثلِ پیشی قوماں ماں سختیں عذابے ءَ گرفتار ببئیت ۔ نوح، ہود و صالح علیہم السلام امتانی سرا تکذیب و عداوت ءِ سبب ءَ ہرچ عذابے اَھت آچہ ہچ کس ءَ پوشیدہ نہ اِنت ۔ و لوط علیہ السلام ءِ قصہ چریشان ءَ رندماں ھمے زوتاں واقع بوتگ کہ بلکیں آئی ءِ یاد ماں شمے سینگ ءَ انگت نوک اِنت ۔ چہ اِے ڈولیں داستاناں فراموش مبئیت ۔ ف۲ چونیں قدیمی و کٹر گناھکارے ببیت

اَصَابَ قَوْمَ نُوْحٍ اَوْ قَوْمَ هُوْدٍ اَوْ قَوْمَ صٰلِحٍ ؕ وَمَا قَوْمُ لُوْطٍ
کہ رستنگ نوح ءِ قوم ءَ یا ہود ءِ قوم ءَ یا صالح ءِ قوم ءَ و لوط ءِ قوم
مِّنْكُمْ بِبَعِيْدٍ ﴿۸۹﴾ وَاسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ ؕ اِنَّ رَبِّيْ
چہ شما دور نہ اِنت ف۱ و معافی بلوٹ اِت چہ وتی پروردگارءَ رندا رجوع کن اِت آئی ءِ نیمگ ءَ بیشک منی رب
رَحِيْمٌ وَّدُوْدٌ ﴿۹۰﴾ قَالُوْا يٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيْرًا مِّمَّا تَقُوْلُ وَاِنَّا
مہربان انت دوستی کنوک انت ف۲ گوشتش او شعیب ما سر پد نبیں بازیں خبرے چہ ہمایاں کہ تو اش گوشئے ف۳ وما
لَنَرٰىكَ فِيْنَا ضَعِيْفًا ۚ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنٰكَ ؗ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْنَا
تراماں وتی تہا کمزور گند یں ف۴ و اگر مبوتینت تئی وارثاں ما و ترا سنگسار کتگت نئے تو مئے گور ءَ
بِعَزِيْزٍ ﴿۹۱﴾ قَالَ يٰقَوْمِ اَرَهْطِيْٓ اَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ ؕ وَاتَّخَذْتُمُوْهُ
عزت دار ف۵ گوشتی او قوم آیا منی وارثاں عزت دارترنت شمے گور ءَ چہ اللہ ءَ وگپتگ ءُ دور داتگ
وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ؕ اِنَّ رَبِّيْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ مُحِيْطٌ ﴿۹۲﴾ وَيٰقَوْمِ اعْمَلُوْا
ماں وتی پدپُشت ءَ ۔ بیشک منی رب ءِ قابو ءَ اَنت شمے عملاں ف۶ او منی قوم شما کار بکنیت
عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنِّيْ عَامِلٌ ؕ سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۙ مَنْ يَّاْتِيْهِ عَذَابٌ
ماں وتی جاگہ ءَ من ہم کار کنوں زوت شمارا معلوم بیت کہ پہ کئی سرا کیت عذاب
يُّخْزِيْهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ ؕ وَارْتَقِبُوْٓا اِنِّيْ مَعَكُمْ رَقِيْبٌ ﴿۹۳﴾ وَلَمَّا
رسوا کنوکیں و کئیے پہ دروغ ءِ سرا اِنت و شما انتظار بکن اِت من ہم انتظار کنوکوں ہور شما ف۷ و دقتیکہ
جَآءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَّالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
رست مئے حکم بچینتیں شعیب و ہما کسانیکہ ایمانش آرتگت گوں آئی ءَ پہ وتی مہربانی ءَ
وَاَخَذَتِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دِيَارِهِمْ
و گپتنت ہما کساں کہ ظلمش کتگت بیمناکیں آواز ءَ گڈا بوتنت صباح ءِ سرا ماں وتی لوگاں
جٰثِمِيْنَ ﴿۹۴﴾ كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا ؕ اَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ
دیم پہ چیر کپتگیں گوشیکہ آباد نبوتگنت ماں اودا ف۸ بشکن اِت دوری اِنت پہ مدین ءِ مردماں ہنچو کہ دوری انت

و ہدیکہ بہ صدق دل آئی ءِ بارگاہ ءَ رجوع کنان ءَ معافی بلوٹیت آذات چہ وتی مہربانی ءَ آرا معاف کنت بلکیں گوں آئی ءَ دوستی ہم کنت ۔ ف۳ زانگ ءَ درستش زانتگت لیکن بہ عناد وچہ حق ءَ رو گردانی ءِ سبب ءَ چوش گوشتگتش کہ ماتئ خبران ءَ سرپد نہ بئیں، نہ معلوم چو گنوکاں چی چی کنگائے (العیاذ باللہ) و اگر حقیقۃً آیاں چشیں تچکیں خبران ءَ سرپد نہ بوتگنت بہ سبب نادلگوشی یا کندذھنی ءَ گڈا اِے کلام بہ وتی ظاھری معنی ءِ سرا محمول بیت ۔ ف۴ یعنی یک کمزور و بے وسیں مرد مفت ءَ کلیں جہان ءَ وتی دشمن جوڑ مکنت ۔ بایداِنت کہ وتی حال ءِ سرا رحم بکنت ناحق ءَ وتا رامرگ ءِ دپ ءَ مدنت ۔ (تنبیہ) لھتیں سلف ءِ مردماں چہ "ضعف" ءَ "ضریر البصر" (نابینا) ءِ معنی گپتگ ۔ شاید یک خاصیں دیمے ءَ عارضی طورءَ واجہ ءِ چمانی بینائی ھلاس بوتگ، چوشکہ ماں یوسف علیہ السلام ءِ فراق ءَ یعقوب علیہ السلام ءِ حال بوتگت ۔

ثَمُوْدُ ﴿۹۵﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى بِاٰيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿۹۶﴾
پہ ثمودا ۔ وا وتحقیق دیمیں دات موسیٰ گوں نشانیاں وتی وغلبیا ظاھریں وٰ
اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ فَاتَّبَعُوْٓا اَمْرَ فِرْعَوْنَ ۚ وَمَآ اَمْرُ فِرْعَوْنَ
فرعون ءِ وآئیءِ سردارانی نیمگءَ پدا آ فرعونءِ حکمءِ رندا شتنت و فرعونءِ کار روائی
بِرَشِيْدٍ ﴿۹۷﴾ يَقْدُمُ قَوْمَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَ ۭ وَبِئْسَ
پہ راستیءَ نئیں وٰ دیمءَ بیت وتی قومءِ ماں قیامتءِ روچءَ پدا داخلش کنت ماں آسءَ بدیں
الْوِرْدُ الْمَوْرُوْدُ ﴿۹۸﴾ وَاُتْبِعُوْا فِيْ هٰذِهٖ لَعْنَةً وَّيَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ
آپسرے ہماکہ داخل بوتنت ماں آئی تہا وٰ وآیانی رندا کپتگ اں اے دنیا لعنت و قیامتءِ روچءَ
بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُوْدُ ﴿۹۹﴾ ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَاۗءِ الْقُرٰى نَقُصُّهٗ عَلَيْكَ
بدیں انعامے کہ آیاں رسِت وٰ اے چہ مبتگانی خبران نت کہ قصہ اِش کنیں گوں تو
مِنْهَا قَاۗىِٕمٌ وَّحَصِيْدٌ ﴿۱۰۰﴾ وَمَا ظَلَمْنٰهُمْ وَلٰكِنْ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ
چیزے چہ آیاں لِک انت و چیزے در لیٹتہ کپتگ وٰ وما پہ آیاں ظلم نہ کت بیکن آیاں پہ وتی سرا ظلم کت
فَمَآ اَغْنَتْ عَنْهُمْ اٰلِهَتُهُمُ الَّتِيْ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ
پدا آیانی کارءَ نیاتکنت آیانی معبوداں ہماکہ توارش جننت ... اللہءَ چہ بغیر
مِنْ شَيْءٍ لَّمَّا جَاۗءَ اَمْرُ رَبِّكَ ۭ وَمَا زَادُوْهُمْ غَيْرَ تَتْبِيْبٍ ﴿۱۰۱﴾
پہ ھچ وقتیکہ آتک تئی پروردگارءِ حکم وٰ گیشش نہ کت درحق بغیر ہلاک کنگ وٰ
وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ اِذَآ اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ ۭ اِنَّ اَخْذَهٗٓ
وہمے ڈولا انت گرفت تئی پروردگارءِ وقتیکہ بگیپت میتگاں و آیانی باشندہ ظالم ببنت بیشک آئیءِ گرفت
اَلِيْمٌ شَدِيْدٌ ﴿۱۰۲﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ
درد دیوک انت سگ انت وٰ بیشک ماں اِشیءِ تہا نشانی انت پہ ہماکسءَ کہ بترسیت چہ آخرتءِ
الْاٰخِرَةِ ۭ ذٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوْعٌ ۙ لَّهُ النَّاسُ وَذٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُوْدٌ ﴿۱۰۳﴾
عذابءَ وٰ آ ہچیں روچے کہ درستیں مرد ماں ماں آئیءِ تہا مچ کنگ بنت و ہنچوشیں روچے کہ درحاضر کنگ بنت وٰ

وٰ یعنی تئیءِ ٹک وراجءِ مردم گوں ماگوں انت ہمایانی لحاظءِ ماراداشتگ اگہ نہ تنیگہ ماترا اسنگسار بہ کتیں ۔ وٰ یعنی افسوس و حیرانی گپ ایت کہ منی خاندانءِ سببءَ شمامنی لحاظءَ دارات پرے سببءَ شمامنی لحاظءَ نکنئے کہ من خداءِ دیم داتگیں پیغمبرے آں وصافیں دگیش گیوار کرتگیں شانانءَ دتی برحقیءِ رِدا شماپیشدارگا یاں، نہ نا منی خاندانءِ عزت و زور چہ خداءَ زیات اِنت خداءِ عظمت و بزرگیءِ ھنچوشس شموشکار بوتے کہ کدی شمارا آئیءِ شبینگ ہم نہ بیت ۔ ہرچ قومے کہ خداوند پاکءَ شموشان (معاذاللہ) بڈءِ پشتی نیمگءَ دور بدنت آئرا یاد کنگ لوٹیت کہ آئیءِ تمامیں افعال واعمال ءِ علم خداءِ قبضہءَ انت ۔ شما ہرچ پمیں کارے بکن اِت وٰ ماں ہرچ جادورےءِ بیئے اِت پہ یک دمانے ہم شماچہ آئیءِ قابوءَ درنیئے اِت ۔ وٰ یعنی شر، شما بہ ہمے دستورءَ وتی ہٹ وضدءِ سرا بوشت اِت، من چہ خداءِ توفیقءَ بہ ہدایتءَ کِشکءِ سرا اوشتوکاں، زوت شمارا معلوم بیت کہ چہ ما کئے را خداءِ عذاب رسوا و بزگ کنت و کئے دروغ بندوک ثابت بیت ۔ نوں ما و شما ہردوئیں آسمانی فیصلہءِ راہءَ چاروک بئیں ۔ وٰ اِدا قوم شعیبءِ چہ فرشتہءِ چیہالءَ ھلاک بوگ بیان بوت و ماں اعرافءَ "رجفة" ءِ لفظ آھتگ یعنی چہ زمین چنڈ (زلزلہ) ءَ ہلاک بوتنت و ماں سورۂ شعراءءَ عذاب یوم الظلہ آھتگ کہ آئیءِ مطلب چوش انت کہ جنبرانی عذابءِ مثل چیزءَ آیانءَ مانپوش کت ۔ ابن کثیر نوشتہ کنت کہ اے سہ ایں عذاب پرے قومءِ حقءَ جمع کنگ بوتگنت ۔ پدا ماں ہر یک سورتءَ اودءِ سیاقءِ مناسبتءَ عذابءِ ذکر کنگ بوت ۔ ماں اعرافءَ ات کہ آ مرد ماں گوں شعیب علیہ السلامءَ گوشت کہ ماترا و تئی ہمراہاں چہ وتی سرزمینءَ درکنیں، اودا گوشگ بوت کہ چہ ہرچ زمینءَ آیاں کشگ لوٹ اِت چہ ھمائی زمین چنڈءَ ہلاک بوتنت اِدا آیانی ترندیں گپ وریانی (مقالات) ءِ ذکر اَت ہمیشکا اِشیءِ بالمقابل آسمانی صیحہ (چیہال) ءِ ذکر فرمائینت یعنی ماں خدائی عذابءِ یک چیہالےءَ آیاں درست بے ترک و بے توار بوتنت ۔ ماں سورۂ شعراء آیانی قول چوش نقل کنگ بوتگ فَاَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ السَّمَاۗءِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۔ یعنی اگر تو برحقیں پیغمبرے یے تو مئے سرا آسمانءِ یک ٹکرے چگل بدے ۔ پہ آئیءِ مقابلہءَ عَذَابَ يَوْمِ الظُّلَّةِ ءِ تذکرہ فرمائینت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد : وا یعنی ہردوئیں قوم چہ صیحہءِ سببءَ ھلاک بوتنت ۔ وٰ چہ نشانیاں غالباً معجزات و ہمانہ آیات مراد انت کہ آیاں ذکر ماں وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسٰى تِسْعَ اٰيٰتٍ ءَ بوتگ ۔ چہ آیاں عصاءِ معجزہءَ کہ آسکءِ ظاہروز وراکیں معجزہ ئے اَت شاید اے اشارہ ہمائی نیمگءَ انت یا چہ سُلْطَانٍ مُّبِيْنٍ ءَ ہما روشنیں دلیل مراد بنت کہ آیانءَ حضرت موسیٰ علیہ السلامءَ فرعونءِ روبروءَ خداتعالیٰءِ وجود و توحید وغیرہءِ رِدا پیشں کتنت کہ آیانی بیان دگہ جاگہےءَ کیت ۔ وہم بیت کنت کہ چہ سُلْطَانٍ مُّبِيْنٍ ءَ آئیءِ لغوی معنی مراد گرگ بوتگنت یعنی ظاھریں غلبہ و سرافضلی ۔ پرچاکہ بہ فرعونیانی مقابلہءَ حضرت موسیٰءَ ہمک براظاھریں غلبہ و فتح مبین حاصل بوان بوت ۔ وٰ یعنی ظاھریں نشانیانی گندگءِ باوجود فرعونیاں پیغمبرءِ خبر نہ گپت ھما خداءِ دشمنءِ رندگیری اِش کت ۔ حالانکہ آئیءِ خبراں ہچ پہ رہ بندءَ نہ انتنت کہ انسان آیانءِ ہمنتیت دکامیاب بہ بیت ۔ وٰ چوشکہ اِداماں کفر و تکذیبءَ آیانی امام و سروک اَت قیامتءِ روچءَ ہم آیانی امام و سروک بیت ۔ ہرکس ماں دنیاءَ کورکائی آئیءِ دُمبءَ کپتگنت اشاں پہ ہمائی رندءَ روانءَ داں آخری منزل (جہنم) ءَ سربنت ۔ اِے ھما جاگہ انت کہ اِدا اساں تیں آپءِ بدلءِ پلوشوکیں کنوکیں آس رسیت ۔

وَمَا نُؤَخِّرُهٗۤ اِلَّا لِاَجَلٍ مَّعْدُوْدٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَاْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ اِلَّا

وماکدیر نداریں آئرا مگہ آ پہ یک مقرریں مدتے ءِ سبب ءَ وٰ۱ ہما روچ کہ کیت خبر کت نکنت ہچ کسے مگر

بِاِذْنِهٖ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَّسَعِيْدٌ ﴿١٠٥﴾ فَاَمَّا الَّذِيْنَ شَقُوْا فَفِي النَّارِ

پہ آئی ءِ اجازت ءَ نوں چیرے چہ آیاں بدبختنت دلھتے نیک بخت وٰ۲ پدا ہما کساں کہ بدبختنت آماں آس ءِ تہا بنت

لَهُمْ فِيْهَا زَفِيْرٌ وَّشَهِيْقٌ ﴿١٠٦﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ

آیانءَ ماں ادا (چرءِ پیما) سترگ دگرگ انت ہمیشہ پشت کپنت اودا تا وقتیکہ باقی مانت آسمان

وَالْاَرْضُ اِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ؕ اِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيْدُ ﴿١٠٧﴾ وَ

وزمین مگر ہرچیکہ بلوٹیت تئی پروردگار بیشک تئی پروردگار کنت ہر کارے ءَ کہ بلوٹیت و

اَمَّا الَّذِيْنَ سُعِدُوْا فَفِي الْجَنَّةِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ

لیکن ہما کساں کہ نیک بخت انت آماں جنت ءَ انت ہمیشہ ہمیشہ پشت کپنت ماں اودا تا وقتیکہ باقی مانت آسمان

وَالْاَرْضُ اِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ؕ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوْذٍ ﴿١٠٨﴾ فَلَا تَكُ فِيْ

وزمین مگر ہرچیکہ بلوٹیت تئی پروردگار۔ بخششے کہ نگٹیت وٰ۳ نوں تو مکپ ماں

مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هٰۤؤُلَآءِ ؕ مَا يَعْبُدُوْنَ اِلَّا كَمَا يَعْبُدُ اٰبَآؤُهُمْ

شک ءِ تہا چہ ہما چیزے ءَ کہ عبادت کننت آئی ءَ اِراشاں۔ عبادت نکننت آنگر ہمے پیما کہ عبادت کتگ آیانی پت پیرکاں

مِّنْ قَبْلُ ؕ وَاِنَّا لَمُوَفُّوْهُمْ نَصِيْبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوْصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا

چہ پیش ءَ وما پورہ دیئں آیان ءَ بہرءَ آیانی (چہ عذابءَ) بغیر چہ کمّی ءَ وٰ۴ وتحقیق داتگت ما

مُوْسَى الْكِتٰبَ فَاخْتُلِفَ فِيْهِ ؕ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ

موسٰی ءَ کتاب (تورات) پدا اختلافش بیداگ کت ماں آئی ءِ تہا واگر مبوتیں لفظے کہ پیشءَ گوشتگت تئی پروردگارءَ

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ؕ وَاِنَّهُمْ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيْبٍ ﴿١١٠﴾ وَاِنَّ كُلًّا لَّمَّا

گڑا فیصلہ بوتگت آیانی درمیان ءَ وآ چہ اِشی ءَ ماں محکمیں شکّے ءِ تہا کپتگنت وٰ۵ ودرستیں کساں ہما وقتی

لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ اَعْمَالَهُمْ ؕ اِنَّهٗ بِمَا يَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿١١١﴾ فَاسْتَقِمْ

پورہ دنت آیانءَ تئی پروردگار آیانی عملانی جزایا۔ بیشک آئیءَ خبرنت ہرچیکہ آ کننت وٰ۶ نوں بوسیدا

ف۵ یعنی دانکہ دنیا ہست اِنت مردم پہ فرعون وفرعونیانی سرا لعنت دیم دیان بنت۔ پدا ماں قیامت ءَ ملائکۃ اللہ واہل موقف ءِ جانب ءَ اِشانی سرا لعنت کنان بیت غرض لعنت ءِ اے کرڑی مسلسل اِشانی سرا رجان بیت بزاں اے انعام اِنت کہ اشانی کارانی بدل ءَ اِشان ءَ دیگ بیت۔ ف۶ یعنی پیشی قومانی قصہ کہ شمارا اشکنائینگ بوتنت کہ چونکائی آیاں پیغمبرانی تکذیب وبے ادبی کت پدا چونکائی تباہ بوتنت چرایاں لھتیں کسانی میتگ دجاگہ ھنوں ہم آباد انت چوشکہ مصر کہ آ فرعون ءِ جاگہ آت ولھتیں ویران بوتنت مگر آیانی چیزے نشانی باقی انت چوشکہ لوط ءِ قوم ءِ میتگ وجاگہ ولھتیں جاگھانی نام ونشان ہم پھک ءَ گندگ نہ بنت۔ ف۷ یعنی خداءَ ہچ کسءَ بے گناہ ءَ سزا نہ داتگ وہدیکہ آیاں گناھانی تہءَ چہ حدءَ سرگوستنت واے پیما بالکل سرظاھرءَ وتارا سزاءِ مستحق جوڑش کت گڑا پریشاں خداءِ عذاب اَحت۔ نوں چارگی خبرالِش اِنت کہ ہما معبودانءَ اشاں پہ وتا مزن ڈیکی فہتگت وگوں اشاں مزن مزنیں امیت اِش بستگت آیاں پہ چشیں سکّیءِ وھدءَ اشانی مددءَ نیاھتنت۔ ف۸ باطلیں معبود ہچ دردءَ نہ ورنت بلکیں برعکس ھلاکت ءِ سبب جوڑ بنت حالانکہ آیاں اشان ءَ نفع وضرر ءِ واھند زانت گوں اِشاں امیت اِش بست بریشانی نام ءَ قربانی اِش کت وتعظیم اِش داتنت پدا ہم اشان ءَ اِے بدیں روچ نصیب ءَ بوتنت۔ نبیانی تکذیب وغیرہ ءِ عذاب ءِ سرا شرک وبت پرستی ءِ عذاب انگت گیشتر بوت۔ ف۹ یعنی ظالماں داں یک حدے ءَ مہلت دیگ بنت، وہدیکہ ہچ پیما دست نہ کشنت نو گڑا اِشانءَ بہ گرفت ءَ یاران ءَ سزا دیگ بنت۔ گناہ گار لوٹیت کہ آئیءَ سکّی کم بہ بیت یا پھک چہ سکّی ءَ رستگار بوان دربروت بلے ع "این خیال است ومحال است وجنون"

ف۱۰ یعنی دنیا کہ دارالعمل اِنت وہدیکہ اِدا شرک وکفر ونبیانی تکذیب ءِ سرا سزا رسیت وپدا اینکر سکیں سزا رسیت تواے چیز اِے شون ءَ دنت کہ ماں آخرت ءَ کہ آ ایکدریں دارالجزاء انت اِے کارانی ردءَ چونیں سکیں سزاءِ حقدار بیت وچونکائی آ اودا رستگاری حاصل کننت۔ پہ عقل مندیں مردم ءَ کہ آ وتی کارانی انجام ءِ سرا نگاہ داروک اِنت ماں اِے ردا مزنیں عبرت ونصیحت انت۔ ف۱۱ یعنی تمامیں دنیاءِ فیصلہ یکبراماں ہما روچ ءَ بیت وھدیکہ کل اوّلی وگڈی مردم جمع کنگ بنت ویک کسے ہم آ روچ ءَ غیر حاضر بیت نہ کنت چوش بگوش کہ خدائی عدالت چہ درستاں مستریں پیشی ءِ آ روچ بیت ۱۲ ہمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی پہ اللہ ءِ علم ءَ ہر چ میعادے مقرر اِنت آتمام بیت گڈا آ روچ کیت چہ تاخیرءَ چوش مفہمت کہ خشکیں فرضی ووہمی گپ اَنت ف۲ یعنی ہچ کسے یک نفع دیوکیں وشرّیں خبرے بغیر چہ آئی اذن ءَ کت نکنت وماں محشر ءِ لھتیں جاگھاں مطلقاً یک حرفے ابید چہ اذن ءَ دیءَ درکنگ نہ بیت۔

ف۳ اِے آیتانی دو معنیٰ بیت کننت، یکے اِے کہ ہمنکہ مدتءَ ماں دنیاءَ زمین وآسمان باقی مانت ہمکر مدّت ءَ اشقیاء ماں دوزخ ءَ وسعداء ماں جنت ءَ مانت مگر وھدیکہ تئی رب زیات مدّت ءَ بلوٹیت تو اِے چیز ھمائی ءِ وتی جرندءَ معلوم اِنت پہ چیاکہ وہدے ماں طویل ءَ چہ طویل زمانہ ءِ شبینگءَ کنیں توچہ مئے وتی چاگرد ءِ اعتبارءَ مستریں مدّت پہ خیال ءَ ہمے کیت، ہمیشکا مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ وغیرہ ءِ لفظ ماں عرب ءِ گفتاراں دوام ءِ مفہوم ءَ ظاھر کنگ ءِ واسطہ کار مرز بنت۔ باقی دوام وابدیت اصلی گنت کہ آئرا لامحدود زمانہ گوشگ بایدانت آتہنا گوں حق تعالیٰ ءِ وتی غیر متناہی علم ءَ مختص اِنت کہ آئرا گوں مَا شَآءَ رَبُّكَ ادائی کت۔ دومی معنیٰ آیت ءِ چوش ہم بیت کنت کہ لفظ مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ ءَ کنایہ ءَ دوام ءِ معنیٰ ءَ گرگ بہ بنت یا چہ آسمان وزمین ءَ آخرت ءِ زمین وآسمان مراد گرگ بہ بنت چوشکہ فرمائینت يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ وَالسَّمٰوٰتُ (ابراھیم۔ رکوع ۷) مطلب چوش بوت کہ اشقیاء ماں دوزخ ءَ وسعداء ماں جنت ءَ داں ہما وھدءَ مانت دانکہ آخرت ءِ زمین وآسمان باقی مانت یعنی ھمیشہ۔ مگر وھدیکہ تئی رب بلوٹیت تو موقوف۔

بکنت ، اودا پہ مدامیگی پَشت مکپیت چیا کہ جنّتیانی و دوزخیانی خلود ہم بہ ھمائی مشیت و اختیارءَ تعلق داریت لیکن آئیءِ لوٹگ ھیش اِنت کہ کفار و مشرکین ءِ عذاب و اہل جنّت ءِ ثواب کدی ہم موقوف نہ بیت چنانچہ فرمائینت وَمَا هُم بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ (بقرہ ۔ رکوع ۲۰) وَيُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُم بِخَارِجِينَ مِنْهَا (مائدہ ۔ رکوع ۶) وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ (بقرہ ۔ رکوع ۱۹) إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ (نساء ۔ رکوع ۱۸) بہ ھمیشیءِ سرا تمام اہل اسلام ءِ اجماع اِنت ۔ و مئے زمانگ ءِ بعض مفتیں و نام نہادیں مفسران کہ چیزے ایشیءِ خلاف پیش کتگ یا آ وَ آ روایات موضوعین اَنت یا تاویل کتگیں قولنت ، یا بعض آیات و احادیث اَنت کہ کوتاہ نظری یا بدفہمی ءِ سبب ءَ غلط فہمگ بوتگنت ۔ اگر خدائی توفیق شامل حال بہ بیت مستقلیں تفسیرے نویسگ ءِ نوبت آتک آئی تہا مفصل کلام کنگ بیت ۔ اختصار ءِ وجہءَ اِدا گنجائش نیست انت ۔ باقی پشت کپیت عصاۃ موحدین ءِ مسئلہ یعنی ہرچ مسلمانے بہ گناہانی سبب ءَ دوزخ ءَ مان کنگ بنت (العیاذ باللہ) اِے ردا صحیح حدیث ءَ مارا چہ مشیتِ خداوندی ءَ سرپدی داتگ کہ یک روچے ضرور آیاں چہ جہنم ءَ درکنان ءَ جنّت ءَ سرکنگ بنت کہ چہ اودا ہچ جنتی ءَ درکپگی نہ اِنت ۔ شاید ہمیشکاماں جنّتیانی ذکرءَ عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ و ماں اشقیاء ءِ ذکرءَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ارشاد بوت تاکہ معلوم بہ بیت کہ لھتیں اشقیاء چہ دوزخءَ کشگ بنت مگر چہ سعیداں ہچ کس چہ جنت ءَ درکنگ نہ بیت ۔ (تنبیہ) چہ "إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ" ءَ ہم تراپ دات کہ خداءِ دائم مانگ و مخلوق ءِ دائم مانگ ءَ فرق اِنت ۔ کدام یک مخلوقے ءِ دائم مانگ ہر بابت ءَ خداءِ مرضی ءِ سرا موقوف اِنت آ ھروہدءَ بلوٹیت فنا کنگ توانیت ہم اِے خبر ظاہر کت کہ جزا و سزا دیگ بہ ھمائیءِ اختیار و مشیت ءِ تابع انت ۔ آریہ سماج وغیرہ ءِ عقیدہ ءِ روءَ آ ہر ایشی ءَ مجبور نہ انت

وٓ یعنی اینکر مخلوق ءِ شرک و بت پرستی ءِ راہ قبول کنگ و دنیگہ اشانی چہ سزا رکینگ چشیں چیزے نہ اِنت کہ چہرائیءَ کسے فریب وراںءَ ماں شبہءَ بکپیت ۔ اِے مردماں وتی پت پیرکانی کورکائی دُمبءَ رووک اَنت آ دروغیں معبوداں آیانی کجا کارے اھتنت کہ اِے معبود اشانی کاراں شرکننت ؟ یقیناً اِے کلّان ءَ ماں آخرت ءَ سرجمیں عذاب رسیت کہ ماں آئیءَ ہچ کمی نہ بیت یا نہ کدی کم کنگ بیت ۔ چوش بگوش کہ لفظ "غیر منقوص" "عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ" ءِ مقابل بوت ۔ لھتیں مفسر گوشنت کہ ماں دنیاءَ اشانی رزق ءِ نصیب اِشان ءَ پورہ دیگ بیت گڈا شرک ءِ سزا ہم پورہ رسیننش ۔

۵ٓ موسیٰ علیہ السلام ءَ تورات دات و ماں دنیاءَ دیم دات تواشاں وت ماں وتا فرقہ فرقہ بوتنت ۔ لھتیں ءَ قبول کت لھتیں ءَ قبول نہ کت ، چوشکہ مروچی قرآن عظیم ءِ بابت ءَ ہم ہمے اختلاف بوگا ئنت ۔ بے شک خداءَ را قدرت ہست اَت کہ اِے اختلاف و فرقہ بندیءَ سرکشگءَ مہ ھِشتینی یا سرکشگ ءَ پد تمام تکذیب کنوکان ءَ فوراً ولگوج کنان ءَ اِے جیڑہ ءِ فیصلہ بکتیں مگرآئیءِ حکمت تکوینیءَ ایشرا نہ لوٹت ۔ یک خبرے بہ آئیءِ گورءَ چہ پیش ءَ فیصلہ بوتگ کہ انسان ءَ راداں یک خاصیں حدے ءَ کسب و اختیار ءِ آزادی دیان ءَ بچکاسیت کہ آ بہ کتام کشک ءَ سرگریت آیا خالق و مخلوق ءِ حق ءَ راست راست ءَ جاہ یاران ءَ خداءِ رحمت و کرامت ءِ وتارا مستحق جوڑ کنت یا چپ و چوٹی وردیں کاراں چہ فطرت ءِ راستیں سروج ءَ ویل کنان ءَ وتارا غضب و سُہت ءِ آماچ جوڑ کننت ۔ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ہمے مقصدءَ دیم ءَ داران ءَ انسان ءِ بناد ٹ ھنچوش اڈ کت کہ آ بہ نیکی یا بدی ءِ اختیار کنگ ءَ ہچ بے وس و لاچار مبیت ۔ ایشی ءِ لازمی نتیجہ اِے بیت کہ ماں دنیاءَ خیر و شر و نیک و بدءِ وت ماں وت گرو چپل جاری بمانیت رندترءَ رحمت کتگیں و غضب کتگیں چہ دگرءَ جدا جدا کنگ بنت تانکہ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ گوں لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ وڑءِ گپ ہم سرجم بہ بیت ۔ غالباً اِے ہما کلمہ (لفظ) اِنت کہ اگر اِے پیش ءَ گوشگ مبوتیں تو تمام اختلافانی بیر ا فیصلہ بوتگت ۔ چونائیءَ مردم چشیں حکمان ءَ نہ فہمنت و ماں شکءَ کپتگنت کہ باریں دیم ترءَ اِے اختلافانی فیصلہ بیت یا نہ بیت

۶ٓ یعنی دنیگہ وقت نہ اھتگ کہ ھر کس ءَ عملانی بدلہ دیگ بہ بیت بلے وھدے کہ وقت کیت تو یقیناً ذرہ ذرہ ءِ حساب گیشینگ بیت چہ عذاب ءِ تاخیرءَ چوش مفہمت کہ آیا شمے عملانی خبر نیست

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف یعنی شماں اِے مشرکانی گرِ وجیلاں مکپ اِت شمارا وہماکسان ءَ کہ آیاں چہ کفر وغیرہ توبہ کنان ءَ تئی ہمراہی اِش قبول کت وحق تعالیٰ ءِ نیمگ ءَ رجوع اِش کت۔ خدائی حکمانی سرا وتارا محکم بدار اِت۔ عقیدہ اخلاق، عبادات، معاملات وتبلیغ وغیرہ ہر یک کارے ءِ تہا چہ افراط وتفریط ءَ پہریزان ءَ توکی راہ ءَ محکم گران ءَ تچگ ءَ تچک بدار اِت ماں کُلام کارے ءَ افراط وتفریط ءِ نیمگ ءَ میل داران چہ حدءَ سرمگوزات ودل ءَ یقین بکن اِت کہ حق تعالیٰ ہر وھدءَ شمے عملان ءَ گندیت۔

ف۲ ساری ءَ ماں لاَ تَطْغَوْا ءَ چہ حدءَ سرگوزگ ءَ مہن کت نوں پیش داریت کہ ھر کس ظالم انت آیانی نیمگ ءَ کمے ہم میل و رجوع کنگ ءَ وتی دل ءَ میار اِت چہ آیانی دوستی، دیوان، ادب واحترام، توسیپ وتعریف، ظاہری ہم شکلی، دزکمکی وایدگرچہ ھک کارءَ وتارا دور بدار اِت چوش مبیت کہ آس ءِ لمب شمارا بگریت گڈّانہ ابید چہ خدا ءَ شمارا کسے مدد گارے رسیت ونہ چہ خداءِ طرف ءَ شمارا کمک رسیت۔

كَمَآ اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۭ اِنَّهٗ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

ہنچو کہ ترا حکم بوتگ وہماکسیکہ تو بہی کتگ گوں تو وچہ حدءَ مگوزت بیشک آ گندیت ہرچیے

بَصِيْرٌ ۝ وَلَا تَرْكَنُوْٓا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ ۙ وَمَا

شماکن اِت ف۱ دمیل مکن اِت ہماکسانی نیمگ ءَ کہ ظالم اَنت پدا لگیت شمارا آس۔ ونیستیں

لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاۗءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ ۝ وَاَقِمِ

شمارا بغیر چہ اللہ ءَ دگر ہچ مددگارے رند اشمارا ہچ مدت نرسیت ف۲ وقائم بدار اِت

الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ الَّيْلِ ۭ اِنَّ الْحَسَنٰتِ يُذْهِبْنَ

نمازءَ ماں روچ ءِ دوئیں نیمگاں وچندے ٹکرّ چہ شپ ءَ ف۳ بیشک نیکیاں دور کننت

السَّيِّاٰتِ ۭ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذّٰكِرِيْنَ ۝ۚ وَاصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ

بدیاں اِے پنتے پہ یاد کنوکاں ف۴ وصبر بکن البتہ اللہ

لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ۝ فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُوْنِ مِنْ

گار نکنت ثواب ءَ نکوکارانی ف۵ نوں پرچے نبوت چہ ھما جماعتاں کہ چہ

قَبْلِكُمْ اُولُوْا بَقِيَّةٍ يَّنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ اِلَّا قَلِيْلًا

شماپیشا بیتنت ایڈولیں دانشمند کہ مہنش بکتیں چہ خراب کاری ءَ ماں روی زمین ءَ مگر کمےّ نفر

مِّمَّنْ اَنْجَيْنَا مِنْهُمْ ۚ وَاتَّبَعَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَآ اُتْرِفُوْا فِيْهِ وَ

چہ ھماکساں کہ رستگار یں کتنت چہ آیاں وشتنت ہمایاں کہ ظلمش کتگت ماں ہمارا ہے ءَ کہ عیشش کت ماں آئی ءِ تہا

كَانُوْا مُجْرِمِيْنَ ۝ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَّ

وآ گنہگار اَنت ف۶ وتئی پروردگار ہرگز چوش نہ ایت کہ تباہ بکنت شہراں پہ زبردستی د

اَهْلُهَا مُصْلِحُوْنَ ۝ وَلَوْ شَاۗءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً

آئی ءِ باشندہ نیکوکار ببنت ف۷ واگر بلوٹتیں تئی پروردگار ءَ گڑا کت گشتنی درستیں مرد ماں یہ یک

وَّاحِدَةً وَّلَا يَزَالُوْنَ مُخْتَلِفِيْنَ ۝ۙ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ رَبُّكَ ۭ وَلِذٰلِكَ

راہے ءِ سرا وہمیشہ ماں اختلاف ءِ تہا بیتنت مگر ہماکسیکہ رحم کت پہ آئی ءِ سرا تئی پروردگار ءَ ف۸ وپہ ہمے سبب ءَ

ف۳ ظالمانی نیمگ ءَ لیٹ مہ ور اِت بلکیں خدائے وحدہٗ لاشریک لہٗ ءِ نیمگ ءَ بلیٹ اِت یعنی صحب وبیگاہ دماں شپ ءِ نہار دکی ءَ گوں خشوع وخضوع ءَ نمازاں ادا بکن اِت کہ ہمیش یک مزنیں ذریعہ ایت خداءِ مدد حاصل کنگ ءِ۔ (تنبیہ) روچ ءِ دوئیں طرف یعنی چہ طلوع وغروب ءَ پیش فجر وعصر ءِ نماز مراد اَنت یا یک نیمگے فجر و دومی نیمگ ءَ مغرب ءَ ایر کنگ بہ بیت کہ آ ہم بالکل غروب ءِ متصل بیت وھتیں سلف ءِ گوشگ ءِ روءَ ماں ایشی ءَ فجر، ظہر وعصر سہ ایں نماز داخل اَنت۔ چوش بگوش روچ ءِ دو بہر کنان ءَ ماں اولی بہر ءَ فجر وماں دومی بھر ءَ کہ آچہ نصف النہار ءَ شروع بوان ءَ بہ غروب ءَ ختم بیت دوئیں نماز (ظہر وعصر) ءَ را شمار کت۔ وچہ "زُلَفًا مِّنَ الَّيْلِ" ءَ فقط عشاء یا مغرب وعشاء ہر دو مراد اَنت۔ ابن کثیر ءَ اِے احتمال ہم بکتگ کہ چہ "طَرَفَيِ النَّهَارِ" ءَ فجر وعصر وچہ زُلَفًا مِّنَ الَّيْلِ ءَ تہجد مراد بہ بیت پرچیاکہ ماں اسلام ءِ ابتدائی روچاں ہمے سہ ایں نماز فرض بوتگنت۔ رندتر ءَ تہجد ءِ فرضیت منسوخ بوت وباقی گوں دوءَ سہ نماز زیات کنگ بوت۔ واللہ اعلم

ف۴ یعنی نمازان ءَ قائم دارگ خداءِ یادگاری اِنت چوش کہ ماں دگہ جاہے فرماں کنت اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِيْ یا مطلب چوش اِنت کہ پہ "اِنَّ الْحَسَنٰتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّاٰتِ" ءِ ضابطہ یاد کاران ءَ اِے چیز یاد دارگی اِنت کہ آ ترا فراموش کنگ بایدنہ انت پرچیا کہ چیرے رہ بندءِ مومن ءَ پہ نیکیانی نیمگ ءَ خاص شوق پیدا بیت۔ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت کہ نیکیاں دور کننت بدیان ءَ پہ سہ وڑ ءَ۔ ہرکسے نیکی بکنت آئی ءِ بدی معاف بنت وہرکسے نیکیاں اختیار بکنت چہ آئی ءِ جانءَ بدی ءِ خصلت درکیت وماں ہرچ ملک ءَ نیکیانی رواج بہ بیت اودا ہدایت کیت وبدراھی ہلاس بیت۔ بلے بر سہ ایں جاگہاں وزن سر افضل (غالب) بہ بیت ہمنکر گُدانی لیگاری بیت ہمنکر صابون درکار بیت

ف۵ ماں قرآن پاک ءَ غور کنگ وفکر کنگ ءَ چہ ظاہر بیت کہ حق تعالیٰ ءِ امداد واعانت حاصل کنگ ءِ ردا دو چیزان ءَ خاص دخل انت صلوٰۃ وصبر۔ (وَاسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ) (بقرہ) ادءَ ہم چہ صلوٰۃ ءَ پد صبر ءِ حکم دات۔ مطلب ایش اِنت کہ مومن پہ خداءِ عبادت و فرمانبرداری ثابت قدم بہ بیت وھچ درد ورنج ءِ پرواہ ءَ مدارئیت گڈّا خداءِ نصرت ومدد حاصل بیت بہ آئی ءِ دربار ءَ کُلام نیکوکار ءِ نیکی برباد نہ بیت بلکیں چہ حد ءَ ہم زیات دیوک اِنت۔ ف۶ اِے گوستگیں امتانی احوال ءَ اشکنان ءَ واجہ محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام ءِ امت ءَ سکیں دیگ بوت کہ ماں اِشاں امر بالمعروف ونہی عن المنکر ءِ کارءَ سرانجام دیگ ءَ مردم زیات بہ بنت۔ پیشی قوماں ہمیشکا تباہ بوتنت کہ عام طور مخلوق ماں عیش وعشرت ءِ کاراں مست بوان گ... نہا غرق اتنت ومزنیں راج واجہ واثر دار وکیں مردماں کہ آیانی تہا خیریں کار ءِ اثر ہم ہست اَت اشان ءَ مہن کنگ ویل کت۔ اِے بیما کفر وعصیان وظلم وتعدّی۔

دورءَ کہ ہرکس ماں گندگیں کاراں گلائیش اَت اِشانی شرءِ لوٹوک یاجاورانی اصلاح کنوک کس موجود نہ اَت لھتیں کمیں مردمانءَ امر بالمعروفءِ توارءَ کئے اشکنوک اَت ۔ آخر نتیجہ ایشں بوت کہ آ ہمن کنوک چہ عذابءَ رکینگ بوتنت باقی سرجمیں قوم تباہ بوت ۔ شاہ صاحب نوشتہ کنت " نیکیں مردم زیات بوتینت تو قوم ھلاک نبوتگت ۔ اشاں وت کمیں اتنت ہمیشکاوت سلامت مانتنت ۔" ماں صحیح حدیثءَ انت کہ وہدے ظالمءِ دست چہ ظلمءَ دارگ مبیت و مردم امر بالمعروف و نہی عن المنکرءَ یلہ بکننت تو قریب اِنت کہ خداتعالیٰ ھنچیں عام عذابے دیم بدنت کہ آ کسےءَ ہم نہ بخشیت (العیاذ باللہ)

ف یعنی ہمائینگ و بازارءِ نندوکیں مردم وتی اعمالءِ درستیءِ نیکءَ دلگوش گورکننت، نیکیءَ رواج بدینت، ظلم و فسادی کاراں بندبکننت تو خداوندقدوسءِ آ شان نہ اِنت کہ مفتءَ اِشانءَ ماں ہلاکتءَ چگل بدنت عذاب ہما وہدءَ کیت کہ وقتے مردم ماں کفر و عصیان و ظلم و طغیانءَ چہ حدءَ سربگوزنت ۔

خَلَقَهُمْ ؕ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَ

پیدا اگی کتگنت وپورہ بوت تئی پروردگارءِ خبر کہ ضرور من پرّ کنوں دوزخءَ چہ جنّاں و

النَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۱۹﴾ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْۢبَآءِ الرُّسُلِ مَا

مردماں یکجاگہ ف۱ ودرستاں قصّہ کنیں گوں تو چہ پیغمبرانی حالاں کہ چہ

نُثَبِّتُ بِهٖ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِيْ هٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَّذِكْرٰى

ہمانیءَ تستی بدیں تئی دلءَ وآتک تئی گورءَ ماں اے سورتءَ حقیں خبر و نصیحت و یاد داشت

لِلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۲۰﴾ وَقُلْ لِّلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ اعْمَلُوْا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ ؕ

پہ موٴمناں ف۲ وبگوش پہ ہماکساں کہ ایمان نیارنت شما کار بکن اِت وتی جاگہءَ

اِنَّا عٰمِلُوْنَ ﴿۱۲۱﴾ وَانْتَظِرُوْا ۚ اِنَّا مُنْتَظِرُوْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَلِلّٰهِ غَيْبُ

ماہم کار کنیں وشما انتظار بکن اِت ماہم انتظار کنگءَ ئیں ف۳ واللہءِ گورا اِنت پوشیدئیں

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاِلَيْهِ يُرْجَعُ الْاَمْرُ كُلُّهٗ فَاعْبُدْهُ وَ

خبراں آسمانانی و زمینءِ وہمائیءِ نیمگءَ واتر کنگ بنت درستیں کاراں تو آئیءِ بندگیءَ بکن و

تَوَكَّلْ عَلَيْهِ ؕ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۲۳﴾

آئی سرءَ توکل بکن و نئیں تئی پروردگار ناخیال چہ ہما کاریکہ شمائی کن اِت ف۴

ع ۱۰ | ۱۴ | ۱۰

سُوْرَةُ يُوْسُفَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّاِحْدٰى عَشْرَةَ اٰيَةً وَّاثْنَا عَشَرَ رُكُوْعًا

سورۂ یوسف ماں مکّیا ایرھتگ آئیءِ تہا یکصد و یازدہ آیات و دوازدہ رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کنوں گوں اللہءِ ناماءَ ہماکہ زبریں بخشوک بے اندازہ مہربان اَنت

الٓرٰ ۫ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ﴿۱﴾ اِنَّاۤ اَنْزَلْنٰهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ

اے آیات اَنت روشنیں کتابءِ ف۵ ماایرگپتگ آ قرآن پہ عربی زبانءَ تاکہ شما

تَعْقِلُوْنَ ﴿۲﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَاۤ اَوْحَيْنَاۤ

بفہمت ف۶ مابیان کنیں گوں تو شرتریں بیان پہ ھمے سببءَ کہ دیم داتگ ما

ف۸ یعنی چوشکہ پیسرءَ بازبرءَ نبسگ بوتگ خداتعالیٰءِ تکوینی حکمت ایشرا نہ لوٹیت کہ سرجمیں دنیا پہ یکیں کشکءَ گام جنوک ببیت ہمیشکاماں حقءِ قبول کنگ و نہ کنگءَ مدام اختلاف پیدا بوتگ و ہم ببیت ۔ مگر درحقیقت اختلاف و تفرقہ دَور دیوک ھما مردم اَنت کہ آیاں صاف و گیشتگیں فطرتءِ خلاف حقءَ را دروغ بندکت اگر درست فطرتِ سلیمہءِ روءَ گام جنوک ببنت نو ہچ اختلاف پیدا نہ بیت ہمیشکا اِلَّا مَنْ رَّحِمَ رَبُّكَ ءَ تنبیہ فرمائینت کہ ہرکسءِ سرا خدا پہ آیانی حق پرستیءِ ردا رحم کت آیاں چہ اختلاف داروکاں مستثنیٰ اَنت ۔ ۱۲

(ھمے صفحہءِ فوائد)

ف۱ یعنی چہ دنیاءِ پیدائشءِ غرض ھمیش اِنت کہ حق تعالیٰءِ ہرپیمیں جمالیہ و قہریہ صفات ظاہر بہ بنت ہمیشکا مظاہرءِ مختلف بوگ ضروری اِنت تاکہ یک جماعتے بہ وتی مالکءِ وفاداری و اطاعتءَ بیش داران ءَ رحمت و کرم و رضوان و غفرانءِ مظہر قرار بگریت کہ آ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ رَبُّكَءِ مصداق اِنت و دومی جماعت چہ وتی بغاوت و غداریءَ آئی صفتِ عدل و انتقامءِ مظہر جوڑ بوانءَ دائمی سزاءِ حقدار جوڑ بہ بیت کہ پرشتیءِ خداءِ اے جبر سرجم بیت لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ۔ بہرحال ور عالمءِ پیدائشءِ تشریعی مقصد عبادت و غلامی اِنت وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ (الذاریات۔ع ۳) و تکوینی غرض الشنت کہ تشریعی مقصدءَ گوں دومی واختیارءَ پورہ کنوک و نہ کنوکیں دو ٹولی چشیں موجود بہ بنت کہ آ حق تعالیٰءِ جلالیہ و جمالیہءِ صفتاں یا بہ دگہ لفظاں لطف و قہرءِ مورد و مظہر جوڑ بہ بنت ہ

درکارخانۂ عشق ازکفر ناگزیراست
دوزخ کرابسوزد گربولہب نباشد

پدالطف و کرمءِ مظاہر ہم بہ وتی درجہءِ حساب و عملءِ اعتبارءَ مختلف بنت ہ

گلہائے رنگ رنگ سے ہے رونقِ چمن ٭ اے ذوق اس جہاں کو ہے زیب اختلاف سے

ف۲ برنا بازیں نبی و پیغمبرانی قصہ ذکر کنگ بوتنت نوں سورتءِ گڈسرءَ قصّہانی ذکرءِ چنت فوائد بیان فرمائینت یعنی پیشی تومانی و پیغمبرانی داستانءَ اشکنانءَ واجہ نبیءِ دل زیاتءَ چہ زیات ساکن و دل جم بیت و پدامتءَ ہم چیزے تحقیقی احوال معلوم بیت کہ مرشیاں نصیحت و پنتءِ مزن سامان موجود اِنت ۔ انسان وھدے اشکنت کہ منی جنسءِ مردماں وہدیکہ فلاں فلاں گناہانی پاداشءَ ھلاک بوتگنت تو وتارا چہ آ گناہاں رد دیگءِ کوشست کنت و وھدیکہ گندیت کہ چہ فلاں راہءِ اختیار کنگءَ پیشی مردماں رستگاری حاصل بوت تو انسانی فطرتءِ روءَ ہمانیگءَ آوت ہم دِرکانءَ زوریت ۔ درحقیقت ماں قرآن کریمءَ قصصءِ بھر ہمکرماں لءَ اثرکنوک و خداءِ یادءِ نیمگءَ پرّینوک اِنت کہ ہرکسے کہ چہ آئیءَ انسانیتءِ بو پیدا بیت و خداءِ ترس ماں دلءَ داریت چرے گپانی اشکنگءَ آئیءِ دل المءَ اثر قبول

کنت ۔ باقی قصہ یا دگہ مضمونانی تکرار کہ ماں قرآن کریم ءِ تہا گندگ کا ییت اِشانی سرا الما القاسم رسالہ ءِ ابتدائی دورءِ یک مستقلیں مضمونے لکتگ آئی چارگ لوٹیت

وَ۳ اِے مضمون ءِ آیات پیشیءَ ماں ہمے سورت ءَ گوستگنت مطلب ایش اِنت کہ اگر شما منی حبرءَ قبولدار نہ بئیت تو شر بہ دتی ضد ءِ سرءَ قائم بہ بئیت من بہ وتی تچکیں راہ ءِ سرا اوشتوکیں ہم شما راہ چار ببئیت کہ زمانہ منءَ کدی تا وان بار کنت من ہم سئے بہ ہیں انجام ءِ راہ چاراں ۔ ماں چینت روچ ءَ حقیقت معلوم بیت کہ ظالمانی اشتر کجا کش ءَ نندیت ۔ يَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَآئِرَ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ ۔

وَ۴ یعنی شما چہ اشانی کفر و شرک ءَ دلگیر مبئیت، شماگوں وتی کارءَ کاریدار اِت ۔ اِشانی فیصلہءَ بہ خداءِ حوالہ بکن اِت چہ آئیءَ زمین و آسمان ءِ ہچ خبر پوشیدہ نہ اِنت کلیں معاملات اِے دیم و آدیم بوان ءَ بہ ھمائی خدمتءَ پیش بنت اودءَ اشان ءَ وت حال معلوم بیت کہ آیاں چنکر ردوار تگ ۔ شماگوں دل و جان ءَ وتی ربّ ءِ بندگی ءُ آئیءِ فرمانبرداریءَ گلائیش ببئیت ۔ و تہنا بہ ھمائیءِ اعانت ءَ بھروسہ بکن اِت آذات چہ شمے مخلصانہ عملاں بے خبر نہ اِنت ہمیشانی مناسبت ءَ گوں شما معاملہ کنت ۔ ماں حدیث ءَ اِنت کہ صحابہ رضی اللہ عنہم ءَ چہ واجہءَ سوال کت کہ یا رسول اللہ ترا پیریءَ گور جتگ واجہءَ فرمان کت شَيَّبَتْنِي هود واخواتها ۔ سورۂ ہود و آئیءِ گہاراں منا پیر کت لھتیں عالماں نبشتہ کرتگ کہ سورۂ ہود ءِ ہرچ آیتےءَ واجہءَ پیر کت آ ایش اِنت فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝

رزقنا اللہ سبحانہ وتعالیٰ الاستقامة علی دینہ وسنة نبیہ صلی اللہ علیہ وسلم

سورۂ ہود چہ آئیءِ مہربانی و منّت ءَ سرجم بوت

إِلَيْكَ هَٰذَا الْقُرْآنَ ۚ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ۝٣

پہ تئیءِ نیمگءَ اِے قرآن واگرچہ بوتگئے تو چہ اِشیا پیش چہ بے خبراں و۱

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَ

(یاد کن) ہما وقتیکہ گوشت یوسف ءَ گوں وتی پت ءَ کہ او منی پت دیتنت من یازدہ استار و

الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ۝٤ قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ

روچ و ماہ دیتنت آ کہ منءَ سجدہ کنگا ینت و۲ گوشتی او منی بچّ بیان مکن

رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا ۖ إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ

وتی وابءَ پہ وتی براتاں پدا آسا زنت در حق تو یک حیلہءِ بیشک شیطان پہ انسان ءَ

عَدُوٌّ مُبِينٌ ۝٥ وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ

ظاہریں دشمنے و۳ و ہمیڈولءَ برگزیدہ کنت تراتئیءِ پروردگار و۴ و پیشدارنیت ترا تعبیرءَ

الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ

وابانی و۵ و پورہ کنت وتی نعمتءَ پر تو و پہ یعقوب ءِ اولادءَ و۶ ہنچو کہ پوری کتگ آ پہ

أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝٦

تئیءِ دوئیں پت پیرکاں چہ پیش ءَ یعنی پہ ابراہیم ءَ و اسحاق ءَ و۷ بیشک تئیءِ پروردگار خبردار اِنت حکمت ءِ واجہ انت

ع ۱۱

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلسَّائِلِينَ ۝٧ إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ

بیشک ماں یوسف ءِ و آئیءِ براتانی قصیا بازنشانی انت پہ جُست کنوکاں و۹ وقتیکہ گوشتش البتہ یوسف

وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ

و آئیءِ حقیقی برات دوستناک تر انت مئے پت ءِ گورءَ چہ ما و ما جماعتے اِن بیشک مئے پت ماں ظاہریں

مُبِينٍ ۝٨ اقْتُلُوا يُوسُفَ أَوِ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ

غلطیءِ سرا اِنت و۱۰ بکُش اِت یوسفءَ یا دور دئیت آئیءَ راماں یک مُلکے خالی بہ بیت پر شما توجہ شمے پت ءِ و۱۱

وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ۝٩ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا

و بیت رند چہ اشیا قومے نیکو کاریں و۱۲ گوشت یک خبر کنوکےءَ چہ آیاں مکُش اِت

منزل ۳

وَ۵ کہ آئیءِ من عند اللہ بوگ بالکل ظاہر اِنت و ہرچ احکام و شرائع یا پنت و نصیحتاں شامل انت آسک باز روشن و صاف انت ۔

وَ۶ یعنی عربی زبان کہ چہ کلیں زباناں زیات فصیح و وسیع تامدار و شانداریں زبان ایت پہ قرآن ءِ نزول ءَ گچین کنگ بوت و ہدے وت واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم عربی انت کہ ماں دنیاءَ چہ درستان ءَ پیش آ اول سرا عرب قوم ءَ دیم گور (خطاب) کنت پدا چہ عربانی ذریعہءَ اِے روشنی بہ چار کُنڈاں تالان بیت ۔ بہ ہمے نیمگ ءَ ماں لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ءَ اشارہ فرمائینت کہ ماں شمے زبان ءَ نازل کنگ ءِ یک سببے ہمیش اِنت کہ شما پیغمبر ءِ ہم قومیاں اول اول ءَ آئیءِ علم و معرفتانی نام ءَ بچش اِت چنانچہ ہمے پیما بوت ۔ ابن کثیر اِے بابت ءَ نبشتہ کنت انزل اشرف الکتب باشرف اللغات علی اشرف الرسل بسفارة اشرف الملائکة وکان ذلك فی اشرف بقاع الارض وابتداء انزالہ فی اشرف شہور السنہ وھو رمضان فکمل من کل الوجوہ ۔ ۱۲

(ہمے صفحہ ءِ فوائد)

وا یعنی بہ ھما وحی ءِ ذریعہءَ کہ قرآن ءِ صورت ءَ بہ شمے سرا نازل بیت ما یک باز خوبیں بیانے ماں جوانیں ڈولےءَ شمارا اشکنا تئیں کہ چہ آئیءَ مثل وتی قوم و راج ءَ شما ہم دنیگہ بے خبر اتت ۔ اگرچہ اِے واقعہ تواریخی کتاب و ماں بائبل ءَ پیش ءَ مذکور اَت مگر آ محض یک داستانےءِ شکلءَ موجود اَت ۔ قرآن کریم ءَ آئیءِ ضروری و فائدہ مندیں بہراں ءَ بہ یک ہنچیں عجبیں ترتیب و راہ بند و دلکشیں اندازےءَ بیان فرمائینت کہ حیرانیءِ برکت ءَ نہ تہنا مخلوق تذکرہ نبیسوکانی کوتاھیاں ءَ معلوم دار بوت بلکیں موقع بہ موقع مزن شانداریں نتیجہ یانی نیمگ ءَ ہم رہشونی کت ۔ وماں قصہ ءِ پردا علوم و ہدایتانی ابواب (درواز گ) پچ کنگ بوتنت ۔ اِے خبر کہ خداوند قدوس ءِ تقدیرءَ ہچ چیز داشت نہ کنت و وھدے خدا کسے ءِ سرا مہربان بیت تو تمامیں جھاں یک راہ بوان ہم وتی امکانی تدبیرانی باوجوٗ آئیءَ محروم کت نہ کننت ۔ صبر و جوانمردی دنیاوی و اخروی کامیابیءِ کلیت انت ۔ حسد و عداوت ءِ گڈ سر ابید چہ رسوائی و تاوان ءَ دگہ ہچ نہ اِنت ۔ انسانی عقل یک مزن شرفداریں گوھرایت کہ آئیءِ برکت ءَ انسان بازیں گرانیں کارانی سرا غالب کیت و وتی زندءَ کامیاب و کامران کنت ۔ جوانیں ھیل و عادت و پاکدامنی انسان ءَ راماں حاسدانی نظرءَ ہم آخر کار مزاہدار

وشرفدار کنت۔ اِے و اے ڈولیں دگہ بے شمار حقیقت اَنت کہ اِشانی بابت ءَ ماں اِے احسن القصص ءِ بطور تنبیہ کنگ بوتگنت۔ مفسران ءَ اِے سورت ءِ شان نزول ءَ چنت روایات نقل کتگنت کہ اِشان ءَ وت ماں وتا ردو بند دیگ ءَ معلوم بیت کہ یہود ءَ چہ مکہ ءِ مشرکان ءِ ذریعہ ءَ پہ چکاس ءِ خاطر ءَ اِے سوال کت کہ حضرت ابراہیم وآئی ءِ اولاد دوا ماں شام ءَ نندوک اتنت گڈا بنی اسرائیل چو نکا ءَ مصر ءَ سر بوتنت کہ موسیٰ علیہ السلام ءَ گوں فرعون ءَ مقابلہ ءِ نوبت پیش اھت۔ شاید مسلمانان ھم یک تفصیلی تواریخی واقعہ کہ اَعبرت ونصیحتانی داروک انت اشکنگ ءِ شوق ءَ ماں دل ءَ جاہ جتگ۔ اِنگوماں اِے قصہ ءِ ردا ھرچ احوال ءِ تذکرہ بوتگ اَت آ بہ چنت نمونہ گوں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم وآئی ءِ قوم ءِ احوالاں مشابھت داروک اتنت وآیانی ذکر درحق ءَ پیغمبر ءِ تسکین ودلاسہ ودرحق ءَ آئی ءِ قوم ءِ عبرت ءِ سبب اَت۔ بہ ھمے سبباں ردا اِے سرجمیں واقعہ بہ شرح وجوائیں بندءَ ماں قرآن کریم ءَ بیان فرمائینت تانکہ جُبت کنوکان ءَ معلوم بہ بیت کہ اسرائیل (یعنی حضرت یعقوب علیہ السلام وآئی اولاد ءِ چہ شام ءَ بہ مصر ءَ آیگ ءِ سبب حضرت یوسف علیہ السلام اَت تانکہ آھت وتی راج ءَ چہ فرعون وقبطیانی غلامی ءَ آزات کت۔ ف۲ یعنی یازدہ استار وماہ وروچ منی دیما جُھکان وجھل بوان انت۔ اِے واب ءَ آئی ءَ ماں وتی خوردی ءَ دیستگت ف۳ یعنی شیطان ھروھد بہ کمین گاہ ءَ نشتگ تانکہ وتی گوم ءَ راست بکنت وانسان ءَ نقصان بدنت جوش مبیت کہ وسوسہ دَور دیان ءَ براتان تئی خلاف سکین بدنت چیاکہ واب ءِ تعبیر وابالکل ظاھر اَت وچہ یوسف علیہ السلام ءِ براتاں (کہ آھم چہ نبی ءِ خاندان ءَ اتنت) چشیں صافیں واب ءَ سرپد بوگ ھچ مشکل نہ اَت کہ یازدہ استار یازدھیں برات اَنت وماہ وروچ مات پت اَنت جوش کہ یک روچے ھنچیں کیت کہ اِے کُل حضرت یوسف علیہ السلام ءِ مزن شانی ءِ دیم ءَ وتی سرا پہ جھلکئے جننت چنانچہ ماں سورت ءِ آخر ءَ يٰٓاَبَتِ هٰذَا تَاْوِيْلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّيْ حَقًّا۔ گوشان ءَ بہ ھمے نیمگ ءَ اشارہ کت۔ معلوم بیت کہ حضرت یعقوب علیہ السلام چہ واب ءَ پیش وت ھم جوش مارگا ئت پہ چاکر گوں یوسف علیہ السلام ءَ پت ءِ خاصیں محبت ءَ گندان ءَ آئی ءَ علاتی برات ماں جُشتگتنت۔ نوں آئی ءَ خیال کت کہ اگر اِے واب بہ آیانی گوش ءَ بجیت توشیطان حسد ءِ آس ءَ ماں آیانی دل ءَ روک کنت وچہ حسد ءِ جوش ءَ چاں ءَ بند کنان ممکن اِنت کہ آ چشیں کارے بکنت کہ چرائی یوسف ءَ رنج ودیہ آیاں رسوائی ءِ سبب بہ بیت ہمیشکا حضرت یعقوب علیہ السلام ءَ مھن کت کہ وتی واب ءَ براتانی روبرء ءَ ظاھر مکن۔ یوسف ءِ یک حقی ایں برات "بنیامین" اَت آئی ءِ دیم ءَ ھم ذکر کنگ ءَ مھنی کُت اگرچہ چہ آئی ءِ نیمگ ءَ بدی ءِ ھچ ترس ھم نیست اَت بلے جوش ممکن اَت کہ آئی اشکنگ ءَ پدگوں دگراں گپ ورپ بجنت واِے ڈول ءَ اِے خبر ھرجاگہ تالان بہ بیت۔ حافظ ابن تیمیہ رحمہ اللہ ءَ یک تھنائیں رسالہ ءِ تہا نبشتہ کہ قرآن ولغت وعقلی اعتبارانی ھچ چیرے اِے خیال ءِ تائید نہ کنت کہ یوسف علیہ السلام ءِ برات پیغمبر بوتگنت ونہ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ آئی ءِ خبر داتگ ونہ صحابیانی تہا کسے اِشی ءِ قائل بیتگ، ایاپت وماتانی نافرمانی، قطع رحمی، مسلمانیں براتے ءِ کُشگ ءَ تیار بوگ وآیا غلام بنائینگ بہا کنگ وکافرانی ملک ءَ دیم دیگ پدا ظاھریں دروغ بندگ وحیلہ کنگ وغیرہ ھنچیں بدیں حرکتانی کنوک پیغمبرے ءِ طرف ءَ نسبت کنگ بنت، خواہ پیش چہ نبوت بہ بیت ھرگز نہ العیاذ باللہ۔ ھامردماں کہ یوسف علیہ السلام ءِ براتانی طرف ءَ نبوت ءِ خیال ظاھر کتگ آیانی گورءَ سوائے لفظ اسباط دگہ ھچ دلیل نیست انت، حالانکہ اسباط صلبی اولادءَ نہ گوشنت بلکہ قوم وامتاں گوشنت۔ وبنی اسرائیل ءِ اسباط ءِ تقسیم حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ زمانہ ءَ بوتگ۔ ف۴ یعنی چوش کہ ترا اِشتریں واب پیش داشت۔ ھمے پیما محض چہ وتی رحمت ءَ وتی ترا مزن قرب (نزیکی) عطا فرمائینت چنانچہ رندا واجہ ءَ نبوت ءِ منصب حاصل بوت۔ قسما قسمیں ظاھری وباطنی انعامات داتنت۔ ف۵ مثلاً رؤیا ءِ تعبیر یعنی واب ءِ اشکنگ ءَ پدا آئی ءِ مطلب ءَ چہ وتی ذھن ءَ ھمے ڈول ءَ گیشینگ کہ واب ءِ مقصد پدرا بہ بیت یا ھریک ءِ خبر ءِ موقع ومحل ءَ سرپد بوگ دمعاملہانی انجام ونتیجہ ءَ فوراً اسر کچ ورگ یا خداو پیغمبرانی فرمودات، قوم وامتانی قصہای ونازل بوتگیں کتابانی مضمونانی داں بُن وبیخ ءَ رسائی حاصل کنگ۔ اے کلیں چیزاں تاویل الاحادیث ءِ ذیل ءَ آنگ کت کننت۔ ف۶ یعنی گوں اخروی نعمتاں دنیاوی نعمت ھم دنت گوں نبوت ءَ ماں بادشاہیت ءَ بہرہ دنت وچہ رنج وفکراں ھلاسی دیانءَ وشنودی وفارغ البالی ءِ زند عطا کنت یعقوب ءِ خاندان ءَ چہ دنیاوی تکلیفاں رستگار کنت ودیم ءَ چہ آئی ءِ نسل ءَ نامداریں پیغمبر وبادشاہ پیدا کنت۔ ف۷ حضرت یعقوب توضنعاوتی نام ءَ نہ گپت وتی پت حضرت اسحٰق وآئی پت حضرات ابراہیم ءِ نام ءَ گپت حضرت ابراہیم خداءَ وتی خلیل ونبی جوڑ کت آئی دژمن نمرود ءَ ھلاک کت آس ءِ لمبان ءَ پرائی گلزار کت۔ حضرت اسحٰق ءَ نبوت عطا کت پدا چہ آئی ءِ پُشت ءَ حضرت یعقوب بیتمیں نبی پیدا کت کہ چہ آئی ءَ تمام بنی اسرائیل ءِ نبیانی کڑی رہ گپت۔ ماں صحیح حدیث ءَ انت این الکریم ابن الکریم ابن الکریم ابن الکریم یوسف بن یعقوب بن اسحاق۔ (تنبیہ) حضرت یعقوب علیہ السلام ءَ ھرچ پیشین گوئی ئے کرتگت آئی چیرے بہرتو غالباً چہ حضرت یوسف ءِ واب ءَ فھمتی وھم چیرے خبرءَ کہ ماں اینگر کسان عمری ءَ چشیں مبارکیں وابے دیست وچیرے چہ یوسف ءِ ھیل وعادتاں یا باریں چہ وحی الٰہی ءَ معلومدار بوتگت۔ ف۸ یعنی آ برکت داریں ذات چہ ھریکی ءِ قابلیت واستعداد ءَ باخبر انت چہ وتی حکمت ءَ ھما حساب ءَ ھرکس ءَ فیض دیان کنت۔ ف۹ یعنی ھماکس کہ اِے ھمیں داستان ءِ ردا جُست کنان چیزے نتیجہ حاصل کنگ لوٹنت بہ آیاں یوسف وآئی براتانی سرگذشت ءِ تہا ہدایت وعبرت ءِ بازیں نشانیاں موجود انت چیرے قصہ ءِ اشکنگ ءَ ماں قلوب ءَ حق تعالیٰ ءِ عظیم قدرت وحکمت ءِ نقش محکم بیت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صداقت ءِ سرجمیں ثبوت دزکپیت کہ واجہ امی بوگ ءِ باوجود وھم چہ یک کتابے یا استاذے ءَ استفادہ نہ گران ءَ چشیں صافیں محکمیں تاریخی حقیقتان ءَ درشان کنان انت کہ اِشانی بیان ءِ ابید چہ ربانی سروسوج ءَ دگہ ھچ توجیہ بیت نہ کنت خصوصاً پہ مکہ ءِ قریش (کہ چہ یہود ءِ سکین ءَ اِشاں اِے قصہ ءِ بابت ءَ چہ واجہ نبی ءَ سوال کنگائتنت) ءَ مرے واقعہ ءَ مزن عبرت ءِ دولکیں سبق موجود انت کہ ھنچوش حضرت یوسف ءِ براتان ءَ چہ لوگ ءَ کشت چہ حسدگی واجہ ءَ فعل یا جلا وطن کنگ ءِ مشورہ اِش کت تہر تہر ءِ ایذا اِش دات وواجہ ءِ بے عزتی وبدنامی ءِ ردا بازیں رہ بندیش درگیتگ۔ آخر ھما روچ ھم اَھت کہ یوسف ءِ گور ءَ پشومان ومحتاج بوان ءَ رستنت یوسف علیہ السلام ءَ خداوند کریم ءَ ماں دین ودنیاء ءَ مزن شانیں منصب ءِ سرا بائل کت دآئی ءَ وتی عروج وسربلندی ءِ دوران ءَ چہ وتی براتانی گناھانی سرا چمان ءَ بند کت وگوں مزن دریادلی ءَ آیانی قصور معاف کننت بالکل بہ ھمے پیما راست راست ءَ حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ برادری ءَ درحق ءِ واجہ ءَ ناپاکیں سازشے کت تکلیف اِش دات عزت وآبرو ءِ سرا یلغارش کت دانکہ واجہ بے وس بوان وتی وطن ءَ ھم ویل کت لیکن آروچ زوت آیگی اَت وھدیکہ چہ وطن ءَ سیلان ءَ واجہ ءِ کامیابی ومزن شانی ءَ آفتاب درپشوک بوت وچنت سال ءَ بعد مکہ ءِ فتح ءِ ھما تواریخی روچ اَھت وسر بوت۔ وھدیکہ واجہ پیغمبر ءَ وتی قومی ووطنی براتانی گوستگیں تقصیران ءَ مثل یوسف علیہ السلام ءِ گفتار ءَ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ گوشان ءَ بھل ومعاف کت۔ ف۱۰ حضرت یعقوب علیہ السلام ءَ گوں یوسف وآئی ءِ حقی ایں برات بنیامین ءَ زیات دوستی داشتگت چیاکہ اے ھردوئیں چہ وتی علاتی براتاں کستر اتنت وپدا اِشانی وفات ھم بیران بوتگت وخصوصاً حضرت یوسف ءِ نسبت ءَ چہ وتی فراست ءِ نور یا چہ الھام ربانی ءَ زانتگی کہ اِشی ءِ مستقبل سک شاندار وتزیوک اِنت دنبوت ءِ خاندانی رشتہ گوں ھمیشی ءِ ذات ءَ وابستہ بوگی انت۔ وت یوسف علیہ السلام ءِ ظاھری حسن صورت وسیرت وظاھری وباطنی کمالات پدر بزرگوار ءَ برشتی نیمگ ءَ زیات دلگوش گور کنگ ءَ سرا مجبور کتگت۔ ایدگہ براتاں اے چیز ءَ راپسند نہ کتگت آیاں گوشتگت کہ سکی ءِ وھد ءَ گڈ ءَ گڈ دکنوک ماوتیں مئے یک طاقتوریں جماعتے ہست انت کہ پت ءِ ضعیفی ءَ آکار دیوک بیت کنت، چیرے گونڈوانی دست ءَ کتام کار شر بیت کنت ھمے براتانی روءَ وتی بزرگیں پت ءِ بارو ءَ گوشتگتش کہ آمرے بابت ءَ غلطی ءِ سرا اِنت وتی نفع ونقصان ءِ راستیں گیش وگیوار ءَ کنگ نتونیت۔ ف۱۱ یعنی رشک وحسد ءِ آس توک وتل ءَ روک بوان بوت وت ماں وتا شور ومشورہ اِش کت کہ یوسف ءِ موجودگی ءَ اِے ممکن نہ انت کہ بزرگیں پت مئے نیمگ ءَ خصوصی دلگوش گور بکنت ہمیشکا چہ بن ءَ اِشی ءِ قصہ ھلاس کنگ الّی اِنت توری آرا بکُش اِت یا بہ دور دراجیں ھلقھوے آرا چگل بدئِت کہ چہ اودا پدا اَھت مکنت۔ وھدیکہ آبانی نمانیت تو گڈا واجہیں پت تھنا مئے نیمگ ءَ دلگوش گور کنت ومئے سرا مھربان بیت۔ بنیامین ءِ معاملہ ءَ غالباً آیاں زیات اہمیت ندات۔ جوش گوش کہ آئی دوستی ھم واجہ یوسف ءِ دوستی ءِ دُمبل اَت۔ ف۱۲ یعنی بہ اِے قتل وغیرہ ءِ گناہ وتی سر ءَ زورگ کپیت چرائی ءِ فراغت حاصل کنگ ءَ پد توبہ کار بیئیں وخوبنکو کار بیئیں۔ لھتیں مفسراں وَتَكُوْنُوْا مِنْۢ بَعْدِهٖ قَوْمًا صٰلِحِيْنَ ءِ مطلب ومعنی چوش گیتگ کہ چہ یوسف ءَ رند مئے درستیں کار دبار شر بنت چیاکہ بزرگواریں پت ءِ شفقت ءِ دست چہ یوسف ءَ ناامیت بوان ءَ تھنا مئے سرا مانیت۔ ۱۲

يُوْسُفَ وَاَلْقُوْهُ فِيْ غَيٰبَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ اِنْ

یوسف ءَ ددور دئت آئیءَ ماں جھلیں چاہےءَ کہ چنت بارت آئیءَ را لھتے چہ مسافراں اگر

كُنْتُمْ فٰعِلِيْنَ ﴿۱۰﴾ قَالُوْا يٰۤاَبَانَا مَا لَكَ لَا تَاْمَنَّا عَلٰى يُوْسُفَ وَاِنَّا

شمارا کنگی اِنت ف۱ گوشتش ادپت چونیں تراکہ باور نہ کنئے مئے خبرءَ پہ یوسفءِ سرا وماءَ

لَهٗ لَنٰصِحُوْنَ ﴿۱۱﴾ اَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَّرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ﴿۱۲﴾

آئیءِ یکائیں خیرخواہیں ف۲ دیم بدے آئیءَ راگوں مایاندا چنت بوارت وگوازی بکنت وماءَ آئیءِ نگہبانیں ف۳

قَالَ اِنِّيْ لَيَحْزُنُنِيْۤ اَنْ تَذْهَبُوْا بِهٖ وَاَخَافُ اَنْ يَّاْكُلَهُ الذِّئْبُ وَاَنْتُمْ

گوشتی غمگیں بوں من کہ شما آئیءَ راببرت وترسوں کہ بوارت آئیءَ گرگے وشما

عَنْهُ غٰفِلُوْنَ ﴿۱۳﴾ قَالُوْا لَئِنْ اَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّاۤ اِذًا

چہ آئیءَ بے دلگوش بہت ف۴ گوشتش اگر آئیءَ راگرک بوارت وماپُرزوریں جماعتیں گڑا اچہ ماپھکہ

لَّخٰسِرُوْنَ ﴿۱۴﴾ فَلَمَّا ذَهَبُوْا بِهٖ وَاَجْمَعُوْۤا اَنْ يَّجْعَلُوْهُ فِيْ غَيٰبَتِ

زیانکاریں ف۵ پدا وختیکہ بُرتش شتنت واتفاقش کت کہ دَور بدینت آئیءَ ماں جُھلیں

الْجُبِّ ۚ وَاَوْحَيْنَاۤ اِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِاَمْرِهِمْ هٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۱۵﴾

چاہےءَ وما فرمان دیم دات آئیءَ نیمگءَ کہ تو آیانءَ خبردار کنئے پہ آیانی ہے کارءَ وآیانءَ خبر نبیت ف۶

وَجَآءُوْۤ اَبَاهُمْ عِشَآءً يَّبْكُوْنَ ﴿۱۶﴾ قَالُوْا يٰۤاَبَانَاۤ اِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَ

واتکنت دتی پتءِ گورءَ ماں شپءَ گریوانت ف۷ گوشتش اومئے پت ماشتیں کہ تچکائی بکنیں و

تَرَكْنَا يُوْسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَاَكَلَهُ الذِّئْبُ ۚ وَمَاۤ اَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا

اشتیں یوسفءَ را دتی سامانانی کرّا پدا وارت گرکءَ ف۸ وتو باور نکنئے مئے خبرءَ

وَلَوْ كُنَّا صٰدِقِيْنَ ﴿۱۷﴾ وَجَآءُوْ عَلٰى قَمِيْصِهٖ بِدَمٍ كَذِبٍ ۭ قَالَ بَلْ

اگرچہ ماراست گوبیں وآرتش پہ آئیءِ پشکءِ سرا لگینتگتش دروغیں خون ف۹ گوشتی ہرگز نہ

سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا ۭ فَصَبْرٌ جَمِيْلٌ ۭ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى

بلکیں سازتگ شماں وتی دلاں یک خبرے نوں صبر شرّ انت وچہ اللہءَ مدت لوٹاں پہ ہما

منزل ۳

ف۱ اے گشتوک "یہودا" اَت یعنی قتل کنگ سک مزنیں خبرات ومئے مقصد جیرائی ابید ہم حاصل بیت کنت اگر شما یوسفءَ چہ ادا ایک کرّ کنگ لوٹت تو آئی آسانیں صورت ایشنت کہ آئیءَ چہ میتگءَ بازدُور یک گمنامیں چاہتےءَ چگل بدئیت۔ ابوحیانءَ چہ لھتیں لغت ءِزانوگران نقل کتگ کہ غَيٰبَتِ الْجُبِّ ہما طاقچہ وغیرہءَ گوشنت کہ ماں چاتءَ چہ آپءَ کمّیں برز بندگ بیت۔ غرض اے بوت کہ مامفت ناحقءَ زانتکاریءَ ہلاک کنگءِ گناہ بر چہ بہ وتی سرءَ بزوریں۔ ماں چُشیں چاتءَ چگل دیگءَ پد بیت کنت کہ لھتیں مسافر چہ ادا گوزنت وحالءَ معلوم بہ بنت وآئیءَ اگوں وتا ببرنت۔ اے جاورءَ مئے مقصد ہم حاصل بیت وچہ ناحقیں خونءَ ہم مارستگار بئیں۔ چوش بگوش کہ مارہم بمریت ولٹ ہم مپروشیت۔ ف۲ چریشیءَ معلوم بیت کہ ساریءَ ہم چہ پتءَ اے پیمیں درخواست تکتگتش گوں واجہءِ دل برشئیءَ راضی نہ بوت کہ یوسفءَ گوں براتان دیم بدنت۔ ف۳ یعنی چُشیں شررنگیں چکءِ دست پاد خشکیں نندگءَ بیکار بنت مناسب ہمیش اِنت کہ ایشرا مئے ہمراہءَ پسانی چارینگءَ ماں جنگلءَ دیم بدئے۔

اودا جنگلءِ درچکانی بروثمریاں بہ شرءِ وارت وتر دتاب لیبءَ جسمانی ورزش ہم بخوبیءَ بیت۔ بیان کننت کہ اشانی لیب تچگ، درکّانی زورگ وتیراندازی اَت وچونائی ہم پہ چکان مناسبیں حدےءَ لیب کنگ چوشکہ ابوحیانءَ گوشتگ وشنودی وبچ پیلگی کاریت۔ الغرض اِشاں یوسفءَ گوں وتابرگءِ زور داریں درخواستے کت وگوں مزن دلجمیءَ واجہ اِش یقین دات کہ مابرہ برآئیءِ حفاظتءَ کنیں۔ مفسّراں چوش ہم نبشتہ کرتگ کہ یوسفءِ جرندءَ جداگانہ طورءِ ہم اشاں پہ سرگرگ وہمراہ بوگءِ واسطہ ترغیب دات کہ چہ پتءَ آ ونت ہم اجازت بگریت۔ ف۴ یعنی یوسفءِ جدائی وگوں شماہمراہءَ شبینگ منءَ راغمگین کنت واِے رداِے ترس ہم ماں دلءَ پیدا بیت کہ یوسف جُھکے، چہ شمے بےخبری ولاپرواہیءَ آئیءَ راگرکے وغیرہ رسنرے موارت کہ ماں آ جنگلءَ گرک بازھست اَت حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ آیانءَ دیم ترءَ گرکءِ نیمون ماں دلءَ ہست اَت۔ پمیشکا ماں واجہءِ دلءَ ہے خوفءَ جاہ جت۔ لھتیں محققانی خیال ایشنت اَخَافُ اَنْ يَّاْكُلَهُ الذِّئْبُ فرمائینگ حضرت یعقوب علیہ السلامءِ ڈولیں پیغمبرءِ درجہ توکل وتفویضءَ کیوبیں گپتے اَت۔ آئیءِ پیسہ چوش رست کہ براں مچکاں چہ ھمائی دپءَ خبرگپت، ہچ ترسے آئیءَ ظاہر کت ہمائیءَ را داستانے جوڑ کتش کت دپتءَ راحالش دات۔ ف۵ یعنی اگر مئے پیمیں یک طاقتوریں جمعیتےءِ موجودگی خوردیں براتءَ گرک بوارت نو گڑا چوش بزان کہ چہ ماد گنابودتریں مردم بیت نہ کنت۔ چریشیءَ مستریں تاوان دگہ چے بیت کہ دہ یازدہ زورمندیں براتانی چمّانی دیما یک کمزوریں چکے یک گرکےءِ دمار بہ بیت اگر چوش بوت تو المءَ ماتاوان ونقصان چست کنوک بوتیں۔ ف۶ زانوگریں مفسران ءَ بازیں درمیانی قصھاں مزن درد پیدا کنوکیں دلءَ لرزینوکیں اندازےءَ نقل کرتگنت کہ چہ آیانی اشکنگءَ سنگءِ جگر ہم موم بتریت۔ خدا زانت کہ آیانی داں کجا حدءَ راست اَنت۔ قرآن کریم چہ وتی خاصیں نصب العینءِ اعتبارءَ اِے قسمءِ تفصیلانءَ زیات دلگوش گورنہ کنت ونہ اشانءَ ذکرءِ قابل قرار دنت چیاکہ چُشیں گپاں جوانیں مقصدے درانہ بیت۔ قرآن کریم ماں وتی اشکنوکانی دلءَ ہمارقت پیدا کنگ لوٹیت کہ آئیءِ منشا ومقصد خاص ایمان وعرفان بہ بیت عمومی رقت کہ آماں ہریک کافر ومومن بلکیں داں ماں حیوانانءَ طبعاً مشترک اَنت بہ آئیءِ سرا چو عام واعظاں زیات زور پہ ندنت اِداہم آئیءَ درمیانی داستانانءَ ویل کنانءَ گڈی خبرءَ بیان کت کہ یوسفءِ براتاں یوسفءَ بہ یک جوانیں حیلہءِ سرا برُت ووتی بیشی قرار دادءِ ردا ماں چاتءَ چگل دیگءَ فیصلہ اِش کت آ وہدءَ ما یوسفءَ را اِشارہ کت کہ ایدگراں اِشیءِ مطلقاً خبر نبوت کہ پریشان مبو یک وہدے ھنچیں کیت کہ اے درستیں کاریدانءَ تو آیانءَ یاد دیارینے وآ وقتءَ تو پہ یک مزنیں منصب وبلندیں درجہےءِ سرا فاتریبے کہ اشاں تراجاہ یارت کت نکننت یا دراج کشیں مدتےءِ سببءَ تراشناخت کنگ نتوننت۔ اِے خدائی اشارہ ماں واب بوت یا مابیداری بطریق الہام بوت یا گوں فرشتہءِ ذریعہءَ۔ اِے ردا قرآن ہچ تفصیل پیش نداریت۔ البت لفظانی ظاہریں جاور پیش داریت کہ وحیءِ آئیگ بہ چہل سالءِ عمرءِ سرا موقوف نہ انت چیاکہ حضرت یوسف آ وہدی بسک کسان اَت۔ واللہ اعلم۔ ف۷ یادءَ لوگءَ رسان رسانءَ تہاریءَ مانشانت یا پہ زانتکاری تہاریءِ وہدءَ آھتنت کہ ماں روچءِ روشنیءَ پتءَ را دیم پیش دارگ نیات مشکل اَت وشبءِ تہاریں چادرءَ بےحیائی، سنگدلی ودروغیں گریہ وزاریءِ داں یک حدےءَ پردہ داری کنگ توننت۔ اعمشءَ شرگوشتگ کہ یوسفءِ براتانی گریہ وزاری اشکنگءَ پد ماہچ شخصےءَ تہنا چہ ارسانی ریچگءَ راست گوزانت نکنیں۔ ف۸ یعنی ماں حفاظتءَ ماہچ پیمیں کوتاہی نہ کت مئے سازوسامان گڑاے دگہ

قابلِ حفاظت چیزانی گورءَ ما آرا اِنداہ ینت وبیک ددمی ماں تچگ ءَ مادیما گوازینگ ءِ ردا مادرک ددءِ شروع کت۔ بزاں مالکیں چماں اندر بوتیں کہ گرک ءَ یوسف چک پروش کت، آموقع ءَ چشیں کمتکیں احتمالے ہم نیست اَت کہ گرک چوش زوت کیت ویوسف ءَ شکار کنت۔ ف۹ یعنی ماں یوسف ءِ معاملہءَ توجہ پیش ءَ مئے نیمگ ءَ بدگمانی دارے اگرتئ گراما بالکل راستگو ہم بیئیں پدا ہم ما اے خاصیں معاملہ ءَ ہچ بیمائے گپ ءِ سرا شتونے یقین بکنے۔ ف۱ یک پسے یا آسکے ذبح کنان ءَ آئی ءِ خون یوسف ءِ گدائی سرا درزنش داتگت، آ دروغیں خونان ءَ پیش داران ءَ یقین دیا بینگ بناشس کرت کہ چہ گرک ءِ ٹپّی کنگ ءَ اے پٹک ءِ سرا خون رتکگنت ولیتاریں بوتنگ۔

مَا تَصِفُوۡنَ ﴿۱۸﴾ وَجَآءَتۡ سَیَّارَۃٌ فَاَرۡسَلُوۡا وَارِدَہُمۡ فَاَدۡلٰی دَلۡوَہٗ ؕ

چیزے ءِ سرا کہ شما بیان کن اِت ف۱ وآتک کاروانے پدا دیمش دات وتی آپ پُرکنوک آئیا ایر دات وتی ڈول

قَالَ یٰبُشۡرٰی ھٰذَا غُلٰمٌ ؕ وَاَسَرُّوۡہُ بِضَاعَۃً ؕ وَاللّٰہُ عَلِیۡمٌۢ بِمَا

گوشگءَ لگت مژدہ بے جہرانت کہ آے چکے ف۲ ودیرش دات تجارت ءِ مالش حساب کت ف۳ واللہ شر معلوم اِنت ہرچیکہ

یَعۡمَلُوۡنَ ﴿۱۹﴾ وَشَرَوۡہُ بِثَمَنٍۭ بَخۡسٍ دَرَاہِمَ مَعۡدُوۡدَۃٍ ۚ وَکَانُوۡا فِیۡہِ

آکننت ف۴ وبہاش کت بہ قیمتے ناقصیں بہ چینتے پاولی حساب کتگیں ف۵ وبوتگنت چہ آئی ءَ

مِنَ الزّٰہِدِیۡنَ ﴿۲۰﴾ ع وَقَالَ الَّذِی اشۡتَرٰىہُ مِنۡ مِّصۡرَ لِامۡرَاَتِہٖۤ اَکۡرِمِیۡ

بیزار ف۶ وگوشت ہما کس ءَ کہ بہا ئی گپتگت چہ مصرءَ گوں وتی جن ءَ بہ عزت ءِ سرا

مَثۡوٰىہُ عَسٰۤی اَنۡ یَّنۡفَعَنَاۤ اَوۡ نَتَّخِذَہٗ وَلَدًا ؕ وَکَذٰلِکَ مَکَّنَّا لِیُوۡسُفَ

جاگہ بدے آئی ءَ شاید کہ مئے کارءَ بیئیت یا بگریں آئی ءَ را پہ چُکی ف۷ وہمیڈول ءَ جاگہ دات ما یوسف ءَ را

فِی الۡاَرۡضِ ۫ وَلِنُعَلِّمَہٗ مِنۡ تَاۡوِیۡلِ الۡاَحَادِیۡثِ ؕ وَاللّٰہُ غَالِبٌ عَلٰۤی

ماں ہما ملک ءَ د تاکہ پیش بداریں آئی ءَ را پہ وتی جاگہءَ تاویل معنی خبرانی ف۸ واللہ زبردست اِنت پہ وتی

اَمۡرِہٖ وَلٰکِنَّ اَکۡثَرَ النَّاسِ لَا یَعۡلَمُوۡنَ ﴿۲۱﴾ وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّہٗۤ اٰتَیۡنٰہُ

کارءَ لیکن گیشتر مرداں نزاننت ف۹ ووقتیکہ رست پہ وتی قوت ءَ دات ما آئی ءَ

حُکۡمًا وَّعِلۡمًا ؕ وَکَذٰلِکَ نَجۡزِی الۡمُحۡسِنِیۡنَ ﴿۲۲﴾ وَرَاوَدَتۡہُ الَّتِیۡ ہُوَ

را دانائی ءُ علم ف۱۰ وہمیڈول ءَ جزای دئیں نیکو کاراں ف۱۱ ودرخواست کت چہ آئی ءَ ہما جنین ءَ

فِیۡ بَیۡتِہَا عَنۡ نَّفۡسِہٖ وَغَلَّقَتِ الۡاَبۡوَابَ وَقَالَتۡ ہَیۡتَ لَکَ ؕ

کہ آماں ہمائی ءِ لوگءَ اَت دل ءِ پلکنگ چہ آئی ءَ بندی کتنت دروازہ وگوشتی کہ زوت بیا ف۱۲

قَالَ مَعَاذَ اللّٰہِ اِنَّہٗ رَبِّیۡۤ اَحۡسَنَ مَثۡوَایَ ؕ اِنَّہٗ لَا یُفۡلِحُ الظّٰلِمُوۡنَ ﴿۲۳﴾

گوشتی خدا پناہ بدنت بیشک منی واجہ انت شری بے سرا جاگاہی داتگ منءَ۔ بیشک کامیاب نبنت ہما کہ بے انصاف انت ف۱۳

وَلَقَدۡ ہَمَّتۡ بِہٖ ۚ وَہَمَّ بِہَا لَوۡلَاۤ اَنۡ رَّاٰ بُرۡہَانَ رَبِّہٖ ؕ کَذٰلِکَ

البتہ فکر کت جنین ءَ آئی ءِ وفکر کت آئی ءَ جنین ءِ ف۱۴ اگر مدیتیں آئی ءَ وتی پروردگار ءِ قدرت ف۱۵ ہمیڈول ءَ

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ سیل بکن ہماکس کہ ماں شام ءَ ننداں ءَ چہ مصرءَ یوسف ءِ پٹک ءِ وشبوئی ءَ مارگا اَت آپیس ءِ حونانی سرا یوسف ءِ خون ءِ گمان ءَ کدی داروک بیت کنت آئی ءَ اشکنگ ءِ شرط ءَ گوشت کہ اے دروغے۔ وہنچوش کہ ماں لطتیں تفسیراں ہست گوشتی کہ آ گرک مزن بُردبار وگراں مہذبے اَت کہ آئی ءَ یوسف ءَ را بُرت وخون لیتاریں پٹک صحیح وسالم چہ جان ءَ کشت وہمودا ایرکت۔ راست اِنت کہ "دروغ گورا حافظہ نباشد" خونانی درزنش دات بلے پٹک ءِ دِرّگ ءَ شموشکار بوتنت حضرت یعقوب علیہ السلام ءَ صاف صاف ءَ فرمان کت کہ اے درست سازش وشمے دلانی تراشتگیں خبرانت۔ بہرحال من صبر جمیل ءَ اختیار کنان کہ ماں اے رہ بندءَ نہ غیرءِ دیما شکوہ دگلہ بیت ونہ چہ شما انتقام وبدلہ ءِ کوشست بیت من ایوک ءَ چہ خدا دعا وفریاد کناں کہ مرے صبرءَ منی مددءَ بکنت وچہ وتی غیبی امدادءَ ہرچ خبر کہ شما گوشنت آیانی حقیقت ءَ چوش ظاہر بکنت کہ گوں سلامتی ءَ یوسف ءَ دوبارہ دوچار بکیاں۔ معلوم بیت کہ یعقوب علیہ السلام ءَ حال دیگ بوتگت کہ ماں ہما امتحان ءَ کہ آ گرفتار کنگ بوتگ آ تمام بوتنت وبیک مقرریں مدتے ءَ پد چرے مصیبت ءَ نجات حاصل بیت اِے وھدءَ چہ شوھاز کنگ ءَ یا بیڑ وبدلہ گرگ ءَ ہچ سیت حاصل نہ بیت۔ اِے وقت ءَ یوسف دست ءَ نہ کپیت البت ایدگہ نتیءَ چک ماں کلیں جہان ءَ بدنام بنت وممکن اِنت کہ ماں لہتیں ءَ آیاں یعقوب علیہ السلام ءَ جرندءَ ایذا دیگ ءِ جہدءَ بکننت کذا قال الامام الرازی فی الکبیر واللہ اعلم۔

ف۲ گوشنت کہ یوسف علیہ السلام سہ روچ ءَ ماں چات ءَ مانت قدرت ءَ چہ وتی مہربانی حفاظت کت یک براتے یہودا ءِ دل ءَ اے خیر پیدائی کت وآ ہر روچ بہ چات ءَ شت وآ ءَ را ورگ دات چونائیءَ ہم کلیں براتانی فکر ایش اَت کہ آ مہ مریت دگہ ملکے ءِ مسافر ایشرا بزورنت وگوں وتا ببرنت ناکہ چہ مئے توک ءَ اِے گنٹگ دربکپیت ودگہ جاہے سر بہ بیت۔ راست انت کہ ؎

" گل ہست سعدی ودر چشم دشمنان خاراست "

آخر چہ مدین ءِ بہ مصرءَ روکیں یک قافلہءَ چراودا گوست آیاں چاتے دیت وتی مردمش پہ آپ ءِ یارگ ءَ دیم دات آیاں ڈول جہل ءَ چگل دات۔ یوسف علیہ السلام خورد اَت ماں ڈول ءَ نشت وسادی ماں دست ءَ مُہر داشت۔ کشوک ءَ وھدیکہ آئی ءِ حسن وجمال دیست چہ گل ءَ کوکار کُتی کہ اے واخوہیں بچک ایت شر قیمت یاریت۔ ف۳ یعنی آپ کشوک ءَ اِے واقعہ چہ ایدگہ ہمراہاں چیر دیگ لوٹ اِت اگر دگران ءَ حال بگریت تو شریدار بنت شاید چوش ظاہر کت کہ اِے غلام ءِ واجہ ءَ منا داتگ تاکہ ماں مصر ءِ بازارءَ ایشرا بہا بکناں۔ ف۴ یعنی براتاں آ ءَ را چہ وطن ءَ بے وطن کنگ لوٹ اِت وقافلہ ءِ مرداں دلمانگ اِتنت کہ آ ءَ را بہا کنان ءَ قیمت وصول بکتیں وخدا تعالیٰ آ ءَ را مصر ءِ خزانگانی خداوند جوڑ کنگ لوٹ اِت۔ اگر آئی بلوٹتیں تو اے تمامیں کاروائیاں ءَ ہما دماں ءَ معطل بکتیں ولیکن آئی ءِ مصلحت ماں تاخیرات ہمیشکا سر جیں جاوراں زنانان ءَ اشان ءَ مہلت داتی۔ ف۵ براتان ءَ حال سربوت کہ قافلہ ءِ مرداں آ ءَ را کشت وبُرت وتارا تچگ اشی ءِ ھیل وعادت انت ہمیشکا نوں ما ایشرا دارگ نہ لوٹیں اگر شما لوٹے ایشرا پہ بہا زرت کن اِت مگر خیالی زیات بکن اِت کہ پدا مہ تچیت۔ گوشنت کہ آیاں یوسف ءَ بہ ۱۸ درہم

یا کم گیشؔ بہاکت وتُ ابن کساں وت ماں وت ءَ دو دو دربمش بہر بانگ کت بزاں ہریکے ءَ قدھشت آنہ ءَ بہر بوت البت یہوداءَ چرے کارءَ وتارا دورداشت ووتی بہرئی دست نہ گپت ۔ ف۶ یعنی اینکہ پہ ارزان بہاکنگ ءَ چہ حیران مبیئت آیاں چرائی مہنکر شزاری اتنت کہ پہ مفت دیگ ءَ چہ ہم چک وپد نبوتگنت ۔ ہرچ زرے دستش کپت آئرا مفتی ماں اِشں زانت لہتیں مفسرانی گوشگ انت ماں آیت ءَ ہما بیع ءِ ذکر انت کہ قافلہ ءِ مردماں مصرءِ رسگ ءِ وھدءَ آئرا انجام دات اگرچوش بہ بیت تو ہم گوشگ بیت کہ اِشاں چتگیں چیزءِ قدرءَ نزانت وا ےترزں اِشں بوت کہ رندا گہ کسے مبیئت واشی ءِ ملکیت ءِ دعویٰ ءَ مکنت وہم اشاں آبق (تجوکیں) ءِ بار وءَ اشلگت پیشکا ارزانش بہاکت وَ اَلظاھرھوالاول ۔ واللہ اعلم ف۷ گوشنت کہ بہ مصرءَ رسگ ءِ وھدءَ آئرا نیلام اِشں کت ۔ مصرءِ عزیز کہ اوداحاکم اَت آئی واک ءِ سرا معاملہ فیصلہ بوت آئی ءَ گون وتی لوگ بانک (زلیخا یا راعیل) ءَ گوشت کہ سک شر رنگیں دوستناکیں زہگے معلوم بیت ایشرا گوں مزن عزت وآبروءَ گور ریکن چہ غلاماں گوں اشی ءَ سلوک مکن شاید مزن بہ بیت مئے کارءَ بیئیت ما وتی کاروباران ءَ بہ ہمیشی ءِ حوالہ ءَ بجنیں یا اگر اولاد نہ بوت توآئرا وتی چک ءِ بدل کنیں ۔

ف۸ یعنی ماچہ کاملیں قدرت وجوانیں رہ بنداں یوسف ءَ چہ براتانی حاسدانہ سکیاں وجات ءِ قیدوبنداں ءَ ہلاس کناں ءَ مصرءِ عزیزءِ گورءَ سرءَ کمت پداماں آئی دل ءَ پہ یوسف ٹیگی دوزواہی ماں کت اِ ے پیما آئرا ماں مصرءَ مایک عزت دارو کیں جاگہے دات وماں مصرءِ مردمانی دل ءَ آئرا دوستناک وشر فدار کت تاکہ اِ ے چیز دیم ترءَ بہ آئی سربلندی ءِ راہاں پچ کنوک ثابت بہ بنت وبنی اسرائیل ءِ ماں مصرءَ آباد کنگ ءِ ذریعہ جوڑ بہ بیت اِ ے ہم مارا منظور اَت کہ ماں مصرءَ جلاّن ءَ آئرا سرداریں معتبرانی مجلس ودیوان نصیب بہ بیت تانکہ سلطنت ءِ رموز وکاروباران ءَ نہمگ وزانگ ءِ ہم آئرا رہ بندو دستور بہ شرّی ءَ معلوم بہ بنت ۔ (تنبیہ) تاویل الاحادیث ءِ معنی ومطلب پیش ءَ بیان بوت ہمواچارگ بہ بیت ۔ ف۹ یعنی براتاں حضرت یوسف جہل دور دیگ لوٹت خداوند کریم ءَ آئرا آسمانی برزی ءِ سرا سینت زیات تر مردم چہ وتی کوتاہ نظری ءِ سبب ءَ نہ گندنت کہ انسانی تدبیرانی مقابلہ ءَ چونکائی خدائی بست وغالب بیت ۔ ف۱۰ یعنی وہدیکہ یوسف ءِ تمامیں قوی بہ حد کمال ءَ سر بوتنت تو چہ خداءِ جانب ءَ مزن شانیں علم وحکمت آئرا دیگ بوت ، مزن پیچیدگیں گرنچان ءَ چہ خدائی داتگیں فہم وزانگ ءَ آئی ءَ گیش دگوار کنگ بناکت وگوں مزن دانائی ءَ مخلوق ءِ جنگ وجیڑہان ءِ بابت ءَ فیصلہ دات دین ءِ باریکیان ءِ رداسر پدی حاصل کت ہرچے چہ زبان ءَ گوشتی ہماوڑءَ عمل ہم کرتی چہ سلیں ھیل وعادتاں بالکل پاک وصاف اَت وچہ شریعت ءِ علم ءِ سرجمی ءَ معلوم دار اَت وربانی تعبیرءِ علم گوشتے تنہا خداہمائی ءَ بخشاتگت ۔ ف۱۱ ہرکس فطرت ءِ رہ شوئی یا چہ صالحیں مردمانی تقلیدءِ ازلی توفیق ءَ مصیبت وحوادث ءِ سرا صبرکنان ءَ جوانیں اخلاق ونیکیں رہ بندءَ اختیار کننت حق تعالےٰ بہ اشانی سرا ہمے پیما انعام فرمائیت وداد وبخشش اِش عنایت کنت ۔ ف۱۲ چانگو غیبی الطاف حضرت یوسف گوں عجبیں رہ بندءَ تربیت ورہ شونی کنگا اتنت اِنگوعزیزءِ لوگی (زلیخا) ءَ آئی دیما یک زنڈیں یا دشنزگی کارے درصورت ءَ چکاسگ ءِ اوشتا رینت یعنی حضرت یوسف ءِ حسن وجمال ءَ زلیخاءَ راگنوک وشیدائی جوڑکت ودلکشی ومستی ءِ ہمک پیمیں سامانان ءَ جمع کنان ءَ لوٹتی کہ یوسف ءِ دل ءَ چہ آئی قابوءَ دربکنت یک نیمگے عیش ونشاط ءِ سامان ، نفسانی واہگانی رداہر قسم ءِ آسانی ، یوسف علیہ السلام ءِ ہروھدءَ ماں لوگءَ موجود بوگ ، آئی ءَ گوں مزن دوزاہی دوست دارگ وپدا تہائی ءِ وقت ءَ جرندءِ نیمگ ءَ یک واہگے ءِ بے تابانہ ظاہرکنگ ءِ پدا ایک درامدے ءِ ردگ دآیگ ءِ تمام دروازگ بند انت ددمی نیمگ ءَ ورنائی ءِ عمر ۔ زوروقوت ءِ زمانہ ۔ مزاج ءِ برجمی ۔ لُنڈی ءِ زند اِ ے تمامیں کاروسباب ھنچیں اتنت کہ گوں چشیں جاوران ءَ دچارکپگ ءِ وہدءَ مسترین ءَ چہ مسترین زاھد ءِ پرہیزگاری ءِ قلات جہل ءَ لمبیت وکپیت مگرھرکس ءَ خدامحسن قرار دیان ءَ آئرا علم وحکمت ءِ رنگ ءَ رنگدار کرتگ وپیغمبرانہ پاکبازی ءِ اعلائیں درجہ ءَ بائل کرتگ پرائی چے مجال کہ شیطان ءِ قابو کارگر بہ بیت ۔ آئی ءَ یک لفظے گوشت معاذاللہ (خداءِ پناہ) وشیطانی دام ءِ تمام لوپ چیڈ چیڈ بوتنت پرچاکہ آئی ءَ ہما خداءِ پناہ گپت کہ آئی ءِ دیما ہرکس بے وس ونزور انت ۔ ف۱۳ یعنی خداپناہ بدنت من چشیں سلیں کارے چتورکت کناں ۔ ابید چہ ایشی ءَ عزیز منی مرتبی ومحسن انت کہ آئی ءَ منا راگوں عزت وآرام ءَ جاگہ داتگ ، من وتی محسن ءِ ناموس ءِ سرادست جنی بجناں چشیں محسن کُشوک وناانصافی کنوک ھجبر کامرانی وکامیابی ءِ منزل ءَ سر بیت نہ کنت ۔ وہم وہدیکہ ظاہریں محسن ومرتبی ءِ خیال ءَ ما اینکدا ریں تو زانگ بہ بیت کہ چہ آحقیقی پروردگارءَ مارا چنکہ شرم وحیا کنگ لوٹیت کہ آئی ءَ محض چہ وتی مہربانی مارا تربیت دات وروریت ووتی بندگان ءَ پہ مئے خدمت وآرام دیگ ءَ اوشتارینت ۔

تنبیہ :۔ لہتیں مفسرانءَ اِنّهٗ رَبِّیْ ءِ ضمیرءَ بہ اللہ ءِ طرف ءَ راجع کتگ ۔ ف۱۴ یعنی زالک ءَ آئرا ماں لوپ ءَ یارگ ءِ فکرکت وآئی ءَ فکرکت کہ چنیں ءِ حیلہ کارگر مبیت اگروتی رب ءِ حجت وقدرت ءِ مدیستیں تو پرائی ءَ ثابت قدم بوگ ووتارا رکینگ مشکل بوتگت ۔ لہتیں مفسراں وَهَمَّ بِهَا ءَ راچہ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ ءَ جداکنان ءَ گوں لَوْلَآ اَنْ رَّاٰ بُرْهَانَ رَبِّهٖ ءَ چپان کتگ ۔ چوشکہ اِنْ كَادَتْ لَتُبْدِیْ بِهٖ لَوْلَآ اَنْ رَّبَطْنَا عَلٰى قَلْبِهَا ءِ ترکیب اِنت ۔ اِ ے وقت ءِ ماں یوسف ءِ حق ءَ "ھم" ءِ ثابت کنگ نہ اِنت بلکیں نفی مطلوب انت ۔ ترجمہ چوش بیت کہ زالک ءَ یوسف ءِ ارادہ کت ویوسف ءَ ہم زالک ءِ ارادہ بکتیں اگر وتی پروردگار ءِ حجت وقدرت ءِ مدیستیں ، لہتین ءَ ماں "وَهَمَّ بِهَا" ھمّ ءِ لفظ ءَ میل ورغبت دارگ ءِ معنی گپتگ یعنی تا یوسف ءِ دل ءَ چیزے میل ورغبت بے اختیار ءَ پیدا بوت چوشکہ روزہ دارءَ ماں گرمی ءَ پہ سرتیں آپ ءِ نیمگ طبعاً رغبت پیدا بیت بلے آنہ آپ ورگ ءِ ارادہ کنت ونہ اِ ے بے اختیاری میل ورغبت پہ ردچگ ءَ نقصان دیوک انت بلکیں طبعی میل دارگ ءِ باوجود چرائی ءَ وتار کینگ دور دارگ زیاتیں اجروثواب ءِ یاروک انت ہمے پیما بزان اِت کہ چہ چشیں مضبوطیں اسبابانی موجودگی ءَ بشری طبع ءِ ردءَ بلااختیار وارادہ یوسف علیہ السلام ءِ دل ءَ کتام ڈول ءِ میل ورغبت ءِ ظاہر بوگ نہ عصمت ءِ برخلاف انت ونہ آئی ءِ مرتبہ کم کنوک اِنت بلکیں ماں صحیح مسلم ءَ ابوہریرہ ءِ حدیث انت کہ اگر بندہ ءِ میل بہ کتام یک بدی یے طرف ءَ بوت بلے آئی سرا عمل نہ کتی توآئی حسنات ءِ دفترءَ یک نیکی ءَ نبیسگ بیت خدا فرمائینت کہ آئی ءَ (میل ورغبت ءِ باوجود) چہ منی ترسءَ آبدیءَ دست نہ جت بہرحال لفظی اشتراک ءِ باوجود زلیخاءِ "ھم" ویوسف ءِ "ھم" ءِ میانجی ءَ زمین وآسمان ءِ فرق انت ہمیشکا قرآن کریم ءَ ہردوئینانی "ھم" ءَ ماں یکیں لفظ ءَ جمع نہ کت ونہ زلیخاءِ "ھم" ءِ پیما بہ یوسف ءِ "ھم" ءِ سرا لام وقَدْ داخل کنگ بوت بلکیں ماں سیاق ولحاق ءَ بازیں دلائل بہ یوسف علیہ السلام ءِ طہارت وپاکدامنی ءِ سرا قائم کتنت کہ آچہ فکر جنوکانی جم ءَ چیر نہ انت ۔ زیاتیں گیش دگوار ماں روح المعانی وتفسیر کبیر ءَ موجود انت ۔ ف۱۵ برہان دلیل وحجت ءَ گوشنت یعنی اگر یوسف علیہ السلام ءَ آوھدءَ وتی رب ءِ دلیل ءَ مدیستیں توو تی دل ءِ میل ءِ کار انجام داتگتی دلیل چی اَت ؟ زنا ءِ حرمت وگندگی ءِ ہما علم الیقین کہ حق تعالیٰ ءَ آئرا عطا فرمائینت یا ہما دلیل کہ آئی وتی جرندءَ زلیخاءِ مقابلہ ءَ اِنَّهٗ رَبِّیْۤ اَحْسَنَ مَثْوَایَ اِنَّهٗ لَا یُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ گوشان ءَ پیش کت لہتیں گوشنت کہ چہ قدرت خداہما ساعت حضرت ...

لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوٓءَ وَالْفَحْشَآءَ ۭ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۲۴﴾

بوت تاکہ دور کنیں چہ آئی بدی و بدکاری ءَ البتہ آ چہ مئے برگزیدہ ئیں بندگان اِنت وا

وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيْصَهٗ مِنْ دُبُرٍ وَّاَلْفَيَا سَيِّدَهَا

و ہردوکاں میدان کت دیم پہ دروازگ ءَ و دِرت جنین ءَ آئی ءِ پَشک چہ پُشتی نیمگ ءَ و ہردوکاں ڈیک وارت گوں جنین ءِ مردءَ

لَدَا الْبَابِ ۭ قَالَتْ مَا جَزَآءُ مَنْ اَرَادَ بِاَهْلِكَ سُوْٓءًا اِلَّآ اَنْ يُّسْجَنَ

دروازگ ءِ گور ءَ وٓ گوشت جنین ءَ نیست دگر ہچ سزا پہ ہما کس ءَ کہ ارادہ بکنت گوں تئی لوگی ءَ بدی ءِ مگر اے کہ قید کنگ بہ بیت

اَوْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۲۵﴾ قَالَ هِىَ رَاوَدَتْنِىْ عَنْ نَّفْسِىْ وَشَهِدَ شَاهِدٌ

یا دگہ عذابے دردناکیں وٓ گوشت یوسف ءَ کہ جنین ءَ وت خواہش کت گوں من کہ من ءِ تی دل ءَ یلہ بکنں و گواہی دات یک گواہے ءَ

مِّنْ اَهْلِهَا ۚ اِنْ كَانَ قَمِيْصُهٗ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَ

چہ جنین ءِ مردماں وٓ کہ اگر پَشک یوسف ءِ دِرتگ چہ دیمی نیمگ ءَ گڑا جنین راست گوشیت

هُوَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿۲۶﴾ وَاِنْ كَانَ قَمِيْصُهٗ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ

و آ دروغ بندیت واگر پَشک یوسف ءِ دِرتگ چہ پُشتی نیمگ ءَ

فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۲۷﴾ فَلَمَّا رَاٰ قَمِيْصَهٗ قُدَّ مِنْ

گڑا جنین دروغ بندیت و آ راست گوشیت پداوتنیکہ دیت عزیز ءَ یوسف ءِ پَشک دِرتگت چہ

دُبُرٍ قَالَ اِنَّهٗ مِنْ كَيْدِكُنَّ ۭ اِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيْمٌ ﴿۲۸﴾ يُوْسُفُ اَعْرِضْ

پُشتی نیمگ ءَ گوشتی بیشک اے شمے مکر انت بیشک شمے مکر مزن اِنت ۔ یوسف تو سر بگوز

عَنْ هٰذَا ٚ وَاسْتَغْفِرِىْ لِذَنْۢبِكِ ښ اِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخٰطِـِٕيْنَ ﴿۲۹﴾ وَ

چہ اے خبر ءَ ۔ او جنین تو وتی گناہ ءِ معافی ءَ بلوٹ پرچے کہ گنہگار تو وتے ۵

قَالَ نِسْوَةٌ فِى الْمَدِيْنَةِ امْرَاَتُ الْعَزِيْزِ تُرَاوِدُ فَتٰىهَا عَنْ نَّفْسِهٖ ۚ

و گوشتگ ءَ لگتنت جنیناں ماں ہما شہرءَ کہ عزیز ءِ جن خواہش کنت چہ وتی غلام ءَ آئی ءِ سرا

قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۭ اِنَّا لَنَرٰىهَا فِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۳۰﴾ فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ

شیدا بوتگ چہ آئی دوستی ءَ ما و گندیں آئی ءَ را ماں ظاہریں گمراہی ءَ وٓ پداوتنیکہ اشکتی آیانی ٹگی ڡ

ع ۳ / ۹ / ۱۳

وٓ یعنی اے برہان پیشدارگ ءِ جوش پدا آرگ ءَ ثابت قدم دارگ ہمیشکا اَت کہ یوسف چہ مئے درچتگیں بندگان اِت لہٰذا کام حور دیں یا مزنیں گناہ توری ارادہ ءِ درجہ ءَ بہ بیت یا عمل ءِ، داں اود ءَ مرسیت ۔ وٓ واجہ یوسف دیما اَت کہ زوت زوت ءَ دروازگ ءَ بکنت و دربروت و پُشتت ءَ زلیخا آئی دمب ءَ تچان اَت کہ آ ءَ را بگریت و بداریت اتفاقاً یوسف ءِ پَشک ءِ پُشتی لمب زلیخاء دست ءَ کپت آئی ءَ ہمے پَشک ءِ لمبءَ گران ءَ وتی نیمگ ءَ ھُر جت، ہے گروچیل ءَ پَشک دِرت مگر یوسف ءَ ہر ہیم کہ بوت دتا راچہ لوگ ءَ درکُت ۔ اینگواے دوئیں پدو دیم پہ دروازگ ءَ سر بوتنت چانکو جنین ءِ لوگ واجہ عزیز مصر ہم آتک و رست زالک ءَ ہما دمان ءَ خبر ءِ سر ءَ تاب دیگ بنا کت ۔ وٓ زالک ءَ یوسف ءِ سرا تہمت بست کہ ایشی ءَ من ءَ گوں بدیں نیت ءَ چارتگ ۔ چُشیں کس ءِ سزا ہمیشنت کہ اے ما بندی خانہ ءَ دیم دیگ بہ بیت یا دگہ سکیں سزائے دیگ بہ بیت ۔ وٓ نوں یوسف ءَ قصہ پدرا اُت کہ زالک ءَ منی نفس بے قابو کنگ لوٹت من تچان ءَ وتی جند رکینت اِے جیڑہ انگت فیصلہ نہ بوتگت کہ زالک ءِ وتی جرند ءِ خاندان ءِ یک گواہے ءَ عجبیں پمیں پہ یوسفؑ ءِ حق ءَ گواھی دیگ شروع کت چہ لہتیں روایتاں پدرا بیت کہ آ یک شیروارین چکے اَت کہ آ چہ قدرتِ خداء ءَ پہ یوسفؑ ءِ بے گناھی و خدائی عظمت ءِ ظاہر کنگ ءَ گپ جت ولہتیں عالمانی گوشگنت کہ چکے نہ اَت بلکیں یک دانائیں مردے اَت کہ آئی ءَ یک راستیں گپے جت ۔ واللہ اعلم

وٓ اگر گواہ شیر وارین چکے اَت چوشکہ لہتیں معتبریں روایتاں چہ معلوم بیت تو گُڈا آئی گپ جنگ و چُشیں گواہی دیگ کہ انجام ءِ روءَ پہ یوسف ءِ حق ءَ فائدہ مند بہ بیت و مستقل دلیلے اَت پہ یوسف ءِ راستبازی ءَ ۔ پَشک ءِ چہ دیما یا پُشت ءَ دِرگ چہ شہادت ءَ دریک گیشیں ثبوت و علامت زانگ بہ بیت واگر گواہ یک دانائیں مردے اَت تو سرظاہر ءَ چوش معلوم بیت کہ چہ خارجی رہ بندءَ بہ حقیقتِ حال ءَ معلوم دار بوتگت مگر آئی ءَ گوں مزن ہوشیاری و دانائی ءَ پہ یک ہنچیں راہ بندءَ گواھی دات کہ آ دفعتہً بکسے ءِ جانب داری ءِ نیمگ ءَ شون دیوک نہ اَت و آخر کار چیرے رہ بندءَ یوسف ءِ بے گناھی و تاوت ظاہر بیت ۔ قصہ ءَ پہ یک ھنچیں رنگے ءَ آئی ءَ بیان کت کہ آ غیر جانبداران ءِ کرءَ سک مناسب و معقول اَت چی ءَ کہ اگر زالک ءِ دعوٰی ءِ روءَ یوسف ءَ (معاذ اللہ) آئی ءِ سرا دست درازی کتگ تو آئی ءِ دیم ہم ہمائی (زلیخا) ءِ نیمگ ءَ بوتیں، و اے گروچیل ءَ ظاہر اِنت کہ پَشک چہ دیمی نیمگ ءَ بدرتیں ۔ واگر یوسف ءِ گپ راست اِنت کہ زالک ءَ من ءَ را پہ وتی نیمگ ءَ لوٹتگ من ہمیشکا دروازگ ءِ نیمگ ءَ دِرکان ءَ زُرت و آئی پہ گرگ ءِ نیت ءَ منی دُمب ءَ کپت تو ظاہریں خبرے کہ پَشک چہ پُشت ءَ بدریت چیاکہ اِے جاورءَ یوسف ءِ دیم پہ آئی طرف ءَ نہ اَت بلکہ پُشت دیان ءَ آ تچوک اَت ۔ بہرحال وھدیکہ تپاسگ بوت کہ پَشک چہ دیم ءِ بدل ءَ پُشتی نیمگ ءَ دِرتگ تو عزیز مصر ءَ معلوم کت کہ اِے درست زالک ءِ وتی مکر و فریب اِنت، یوسف قصوروار نہ اِنت ۔ چنانچہ آئی ءَ صاف صاف گوشت کہ زلیخاء پُر مکریں کاروائی ہما تمثال انت کہ چُشیں کاران ءَ عموماً جنین آدم کنوک انت آئی ءَ پہ یوسف ءَ گوشت کہ ہر چیکہ بوگی اَت آ وا بوت بلے دیم ترءَ اِے خبر ءِ نام ءَ مگر کہ چیر پشی ءَ منی مزن رسوائی و بدنامی بیت وگوں زالک ءَ گوشتی کہ چہ یوسف یا چہ خدا ءَ وتی قصور ءِ معافی ءَ بلوٹ، جزماً تئی جرند گناہ گار اِنت ۔ وٓ یعنی کم کم ءَ اِے خبر تالان بوت و بازار ءِ جنیں آدماں وت ماں وت ءَ گوشت کہ عزیز ءِ لوگ بانک وتی غلام ءِ سرا فریفتہ اِنت، لوٹیت کہ آئی ءِ نفس ءَ بے قابو بہ کنت، غلام ءِ محبت ماں آئی ءِ دل ءِ توک ایرنشتگ حالانکہ پہ چُشیں مردمے ءِ لوگ بانک ءَ اِے چیز سک شرمی گپ ایت کہ آ پہ غلام ءِ چکّ ءَ بہ کپیت ۔ ما گوشیں کہ اِے بابت ءَ آئی ءَ سک رد وارتگ ۔ وٓ جنینانی گفتگو ءَ مکر ہمیشکا گوشگ بوت کہ چو مکاراں چیر کائی گپ و رپش جتگت و زلیخاء سر اطعن کنان ءَ بزاں وتی پارسائی ءِ پدر اکنگ مقصود اَت حالانکہ یوسف ءِ حُسن و جمال ءِ قصہ ءَ ھر کس ءَ پہ اشکتیں آئی ءِ دل یوسف ءِ گندگ ءَ بقرار بوتگت ہچ بعید نہ اَت کہ زلیخاء ٹوک و ٹالی و نکتہ چینی کنوکانی دل ءَ اِے غرض پوشیدہ بہ بیت کہ زلیخا چہ شگان ءَ زھر گران ءَ یک ھنچیں کارے بکنت کہ مارا یوسف ءِ دیدار نصیب بیت یا ماں زلیخاء دل ءَ پہ آیانی نفرت پیدا کنان ءَ آ ءَ را پہ وتی نیمگ ءَ پہ کشّیں و چوش ہم بوت کنت کہ زلیخاء اِے بابت ءَ لہتیں جنینان ءَ وتی رازدار جوڑ کتگت و آیاں رازداری ءِ بدل ءَ اِے خبر ءَ تالان کنگ شروع کت ۔ بہرحال آیانی گفتگو ءَ گوں مکر ءِ لفظ ءَ ادا بیان کنگ ءِ تہا اِے کُل احتمالات موجود انت ۔ ۱۲

ف یعنی دعوت ءِ ناما ءَ آجنینان ءَ بہ وتی گورءَ لوٹائینتنتی دوردونوش ءِ یک مجلسے جوڑ کت کہ چراپاں لہتیں چیزان ءَ گوں چاقو ءَ تراشگ ءَ پد ورگ ءَ ات۔ چنانچہ ورگ و نیبگ وغیرہ آیانی دیم ءَ ایر کنان ءَ ہر یکے ءِ دست ءَ یک یک چاقو ہم دیگ بوت تا کہ تراشگی چیزان ءَ آیاں گوں آسانی ءَ بتراشنت۔ اے کلیں سامانان ءَ راست راست ءَ ایر کنگ ءَ رند آئی ءَ یوسف علیہ السلام توار جت کہ ہمودا نزیک ءَ ماں یک کارے ءَ گلائیش اَت آئی درا آتک ءِ شرطءَ گوشے گروک ءَ شہم جت تماں جنیں آدماں یوسف ءِ حُسن و جمال ءَ یکبار گی گندا چہ ہوش و ماش ءَ زبہر بوتنت ماں بیہوشی ءِ عالم ءَ نیبگانی بدل ءَ وتی لنکلش بُرِتنت۔ جوش بگوش کہ قدرت ءَ اے مجلس دلیل یوسف علیہ السلام ءِ پاکدامنی و راستبازی ءِ سرا قائم فرمائینت کہ آئی بے دروریں جمال ءَ گندان ءَ زالکان وتی ہوش و ماش ءَ زبہر بوتنت بجالیکہ یوسف علیہ السلام ءَ چم چست ہم نکت و آیانی حُسن و جمال ءَ رانہ چارات۔ تو یقیناً قصہ ہم ہیے بیما بوت کہ زلیخا آئی ءِ حُسن و جمال ءِ گندگ ءَ چہ وتی ہوش و زانگ ءَ زبہر بوت و آمعصومیں فرشتہ ءِ پیم ءَ وتی پاکدامنی حفاظت کنان ءَ صاف صاف ءَ درشُت

ف۲ یعنی چہ وتی حُسن و جمال و نورانی چہرہ ءِ اعتبار ءَ فرشتہ ئے معلوم بوت۔ یک گوشوکے ءَ وش گوشتگ ؎

قومٌ اذا قوبلوا کانوا ملائکةً
حُسناً، و ان قوتلوا کانوا عفاریتا

باحیا و پاکدامنی کہ آچہ چہرہ و چال و رفتار ءَ ظاہر اَت آئرا گندان ءَ درّائینتش کہ اے مردمے نہ انت بلکیں یک معصومیں فرشتہ ئے معلوم بیت۔ ف۳ نوں زلیخا ءَ سوب رس اِت کہ جنیں آدمانی ٹوک ٹالی دار و کین تیراں پدا بہ ھمایانی نیمگ ءَ شانک بدنت ۔ جوش بگوش فَذٰلِكُنَّ الَّذِیْ لُمْتُنَّنِیْ فِیْهِ ط گوشان ءَ آزبانِ حال جوش گوشان ات ؎

این ہست کہ خوں خوردہ و دل بُردہ بسے را
بسم اللہ، اگر تاب نظر ہست کسے را

ف۴ مُچّی ءِ شوخی ءَ گندان ءَ زلیخا ءَ وتی دل ءِ خبر درشان کُت کہ بے شک من ایشی ءِ دل ءَ لوٹِت مگر خدا ءِ بندہ ءَ وتی دل گوں مضبوطی ءَ مُہر داشت کہ ہچ پیمانہ لیسٹِت۔ اے بیما اللہ تعالیٰ بازار ءِ جنیں آدمانی مجمع ءَ حضرت یوسف علیہ السلام ءِ مزن پاکدامنی و اعلیٰ درجہ ءِ معصومیت و راستبازی ءِ اقبالی ثبوت بیش کنائینت زلیخا ءِ حال اِے وہدی ہنچوش اَت کہ اِے رِدءَ یکے ءَ سک شر گوشتگ ؎

لاتخف ما صنعت بك الاشواق
واشرح هواك فكلنا عشاق

ف۵ زلیخا ءِ اِے گفتگو ءِ تہا جنیں آدمانی سرا وتی معذوری و نامرادی ءَ درشان کنگ ءَ اِنت و دومی نیمگ ءَ یوسف علیہ السلام ءَ ترسینگ ءَ اَت کہ آنوں آئی مطلب ءِ حصول ءِ رِدءَ حیل و حجت مکنت، حالانکہ ؎

عنقا شکار کس نشود، دام باز چین
کانجا ہمیشہ باد بدست ست دام را

ف۶ معلوم بیت کہ زلیخا ءِ مایوسانہ زہر و مظلومی بیان ءِ ورڑ بہ آئی ءِ ہم جنسانی سرا اثر دور دیوک بوت یا چہ پیش ءَ اِے رِدءَ چیزے سازبازمہ بیت بہرحال اِے بابت ءَ نبشتہ انت کہ نوں زالکان ءَ یوسف ءَ سرپد کنگ بنا کت کہ ترا وتی خداوند و محسنہ ءِ خبر منگ لوٹِت آخر اے بیوس ءِ سرا انکر ظلم تو پرچا کنے۔ پدا ہم شر بچار کہ نافرمانی ءِ گُڈ سر یتی حق ءَ شر نہ بیت مفت ءَ و تارا ماں جنجال ءَ دور مدے کہ ماں ایشی ءَ ہچ فائدہ نیست

ارسلت الیهن واعتدت لهن متكا واتت كل واحدة
دیمی دات قاصد ہما جنینانی نیمگ ءَ و تیاری کت پرا آیاں یک مجلسے و داتی ماں ہر یکے ءِ دست ءَ

منهن سكينا وقالت اخرج علیهن فلما راینه اكبرنه
چہ آیاں کارچے و گوشتی یوسف درکپ آیانی دیم ءَ پدا وقتیکہ دیستش حیران منتنت

وقطعن ایدیهن وقلن حاش لله ما هذا بشرا ط
و بُرِتنتش وتی دست و۱ وگوشتش پاک اِنت اللہ اشی انسانے نئیں

ان هذا الا ملك كريم ﴿۳۱﴾ قالت فذلكن الذی لمتننی
اِے وَ فرشتہ ئے بزرگیں و۲ گوشت عزیز ءِ جن ءَ اِچہ ہمیشنت ہما کسے کہ ملامت کتگ شما من ءَ

فیه ط ولقد راودته عن نفسه فاستعصم ط ولئن لم
درحق آئی ءَ و۳ من وت لوٹتگ چہ آئی ءَ آئی ءِ سرا پدا آئی ءَ وتا مُہر داشت ہی و اگر آ مکنت

یفعل ما امره لیسجنن ولیكونا من الصغرین ﴿۳۲﴾ قال
ہما کاریکہ من آئی ءَ را حکم کنوں گڑا آ قید کنگ بیت و بے عزت بیت و۵ گوشت یوسف ءَ

رب السجن احب الی مما یدعوننی الیه والا تصرف عنی
کہ یارب قید پسندتریں من ءَ چہ ہما کارے ءَ کہ توار جنئنت من ءَ جنینان پہ آئی ءَ۔ و اگر تو دور مکنے چہ من

كیدهن اصب الیهن واكن من الجهلین ﴿۳۳﴾ فاستجاب له
آیانی مکر ءَ گڑا من میل کنوں آیانی نیمگ ءَ و چہ جاہلاں بوں و۶ پدا قبول کت آئی ءِ دعا

ربه فصرف عنه كیدهن ط انه هو السمیع العلیم ﴿۳۴﴾ ثم
آئی ءِ رب ءَ گڑا دوری کت چہ آئی ءَ فریب جنینانی و۷ بیشک آ وت اِنت اشکنوک خبردار و۸ رندا

بدا لهم من بعد ما راوا الایت لیسجننه حتی حین ﴿۳۵﴾ ع ۴
ظاہر بوت پہ آیاں رندچہ نشانیانی گندگ ءَ (اے خبر) کہ قید بکننت یوسف ءَ تا یک مدتے و۹

ودخل معه السجن فتین ط قال احدهما انی ارىنی اعصر
و پُترت گوں آئی ءَ ماں قید خانہ ءَ دو نوجوان گوشت یکے ءَ چہ آیاں کہ من گندگاوں ماں واب ءَ کہ من پرچگاوں

گوشنت کہ چہ سر ظاہری ءَ آ زلیخا ءِ واسطہ سفارش کنگا ئنتنت مگر دل ءَ ہر یکے یوسف ءَ وتی طرف ءَ مائل کنگ ءَ دلمانگ اَت۔ یوسف ءَ وہدی اِنتشہ دیست کہ اِے جنیں آدماں سک خراب لانک بستگ و اِشاں خرابی لوٹنت تو نوں آئی ءَ بارگاہِ خداوندی ءَ فریات کت و گوشتی کہ اَے رب منءَ راجہ ایشانی مکر و فریب ءَ بہ بچائین۔ گناہ کنگ ءَ چہ بہتر ہمیشنت کہ من قید بباں، اَے رب اگر شما دستگیری نہ کت تو منا ارتُسنت کہ من ایشانی مکر و فریبانی تہا گرفتار باں۔ چرا معلوم بوت کہ نبیانی عصمت ءِ حفاظت ہم خدائے پاک ءِ دستگیری ءِ محتاج انت و پدا ایش کہ آیاں بہ وتی عصمت ءِ سرا غرور و ناز نہ بنت بلکہ عصمت ءِ ہر چ منشا و مرادانت ھمائی ءِ سرا آیانی نگاہ بیت۔ ف۷ یعنی آئی ءَ عصمت و پاکدامنی سراسر چہ ءَ قائم داشت۔ اِے رِدا ہچ کس ءِ فریب کارگر نہ بوت۔ ف۸ یعنی درستانی دعایاں اشکنئنت و خبرداریت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت: ظاہر ءَ معلوم بیت کہ آچہ وتی دعا ءِ برکت ءَ بندی بوت بلے اللہ تعالیٰ ءَ ہمنکر قبول فرمائینت کہ آیانی فریب ئی دفع کت۔ باقی قید بوگ زانا ماں قسمت ءَ ہست اَت۔ انسان ءَ لازم اِنت کہ

خمرًا ۚ وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنِّيْٓ اَرٰىنِيْٓ اَحْمِلُ فَوْقَ رَاْسِيْ خُبْزًا تَاْكُلُ
شراب وگوشت آدگرءَ کہ من گندگاؤں ماں واب ءَ کہ من جیست کنگاؤں دتی سرءِ ہان ءِ نگنءَ کہ ورگا ینت

الطَّيْرُ مِنْهُ ۭ نَبِّئْنَا بِتَاْوِيْلِهٖ ۚ اِنَّا نَرٰىكَ مِنَ الْمُحْسِنِيْنَ ۝ قَالَ
چہ آئیءَ مرغ ۔ خبربدے مارا چہ آئیءِ معنایا ماگندگیں ترا چہ نیک کرداراں ول گوشتی

لَا يَاْتِيْكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقٰنِهٖٓ اِلَّا نَبَّاْتُكُمَا بِتَاْوِيْلِهٖ قَبْلَ اَنْ
نیست شمے گورءَ ورگ ھاکہ روزانہ شمارا رسیت مگر کہ خبردیوں شمارا بہ آئیءِ معنایا پیش چہ آئیءِ

يَّاْتِيَكُمَا ۭ ذٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِيْ رَبِّيْ ۭ اِنِّىْ تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ
آیگءَ اے ہما علمے کہ بیشدا اشتنگت منءَ منی ربءَ ۔ من ترک دا تگت دین ھا قومےءِ

لَّا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كٰفِرُوْنَ ۝ وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ
کہ ایمان نیارنت پہ اللہءَ و آ چہ آخرتءَ ھم منکرانت و٢ و گپت من دین

اٰبَاۗءِيْٓ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ۭ مَا كَانَ لَنَآ اَنْ نُّشْرِكَ بِاللّٰهِ
دتی پت پیرکانی ابراھیمءِ واسحقءِ ویعقوبءِ نیستیں مارا کہ شریک بکنیں گوں اللہءَ

مِنْ شَيْءٍ ۭ ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ
یک چیزےءَ اے اللہءِ مہربانی انت پہ مئے سرا و پہ درستیں مردمانی سرا ولیکن گیشتر

النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ۝ يٰصَاحِبَيِ السِّجْنِ ءَاَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ خَيْرٌ
مردماں شکر نکرنت و٣ او ہمراہاں قیدخانہءِ شتریں بازخدا جدا جدائیں بہتر انت

اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝ مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖٓ اِلَّآ اَسْمَاۗءً سَمَّيْتُمُوْهَآ
یا یک یگانئیں خدا زبردستیں و٤ عبادت نکن ات شما بغیر چہ آئیءَ مگر چینتے ناماں کہ بستگنت شما

اَنْتُمْ وَاٰبَاۗؤُكُمْ مَّآ اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ۭ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا
وشمے پت پیرکاں ۔ ایر نہ نگیتگ اللہءَ پہ آیاں ہچ دلیلے و٥ حکومت ہچ کسےءِ نیئن بجز

لِلّٰهِ ۭ اَمَرَ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّآ اِيَّاهُ ۭ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ
چہ اللہءَ فرمائیتگی کہ عبادت مکن ات مگر ہمائیءَ وت و٦ ہمشیں راہ تچکیں لیکن گیشتر

پریشان بوانءِ بہ وتی حقءَ بدی لوٹیت ۔ سرجمی خیر بلوٹیت اگرچہ بیت ہماکہ ماں قسمتءِ نبشتہ انت ۔ ماں ترمذیءَ انت کہ یک مردمےءَ واجہءَ اے دعا لوٹانءَ اشکت اللّٰھم انی اسئلک الصبر (اے اللہ من چہ تو صبرءَ لوٹاں) واجہءَ فرمائینت سألت البلاء فاسئلہ العافیۃ (تو چہ اللہءِ بلا ۔ لوٹت پہ چاکہ صبر چہ بلاءِ آیگءَ پد بیت، نوں تو چہ آئیا عافیت بلوٹ و٩ یعنی باوجودیکہ حضرت یوسفءِ بےگناہی وپاکدامنیءِ بازیں نشانی اِش دیستنت پدا ہم آیانی مصلحت ہمے بوت کہ یوسفءَ پہ یک مدتےءَ ماں قیدخانہءَ بند کنگ بہ بیت تاکہ اوسی ہمے بزانت کہ یوسف قصوروار ات زالک بزکار مفتءَ بدنام بوت ۔ چوش بگوش کہ زالکءَ بہ قید کنگءِ ردا ہرچ بیم ترلپے داتگت آپورہ کنگ بوت آمردمانی غرض چریشیءَ ایش ات کہ چہ جنیں آدمءَ اے بدنامی دور بہ بیت ۔ ہم تانکہ یک مدتے یوسف چہ آئیءِ نظرءَ بٹگلیت، و زالکءِ چریشیءَ مقصد اے بوت کنت کہ چہ قید و بندءَ سکیاں یوسف بلکیں نرم بتریت ۔ اِے ڈولءَ منی غرض ہم تمام بیت ۔

(ھمے صفحہءِ فوائد)

و١ یعنی ماں ہمازمانگءَ دو قیدی ماں بندی خانہءَ یارگ بوتنت کہ چرایاں یکے بادشاہِ مصر (ایان بن الولید)ءِ نان پچوک ات و دومی آئیءِ ساقی (شراب وارینوک) ات ۔ اِے ھردوئیں بادشاہءَ زھر وارینگءِ الزامءَ گرفتار کنگ بوتگتنت ۔ ماں قیدخانہءَ یوسفءِ جوانمردی، امانت، راستبازی، حُسنِ اخلاق ۔ عبادتءِ زیادہی، ہمدردی و وابانی تعبیرءِ قصہ پہ ہرکسءِ زبانءِ سرا اتنت اِے دوئیں قیدی ہم گوں واجہ یوسف علیہ السلامءَ ہم مانوس وجاہ یار بوتنت و من دوزداہیءِ مظاہرہ اِش کت یک روچے اِے ھردوئیناں وتی وتی وابانءَ حضرت یوسفءِ دیما بیان کت ۔ ساقیءَ گوشت کہ من واب گنداں کہ من بادشاہءَ شراب وارینگایاں ۔ نان پچوکءَ گوشت کہ منی سرءَ بازیں کپات انت کہ چرایاں مُرغ چُمب چنانءَ نان ورگا ئنت یوسف علیہ السلامءَ بزرگ منّانءَ چہ آئیءِ وابانی تعبیرش جُست گپت ۔

و٢ یوسف علیہ السلامءَ اول سرءَ آیانءَ تسلا دات کہ بےشک چہ وابانی تعبیرءَ شمارا زوت معلوم دار کناں ۔ ہمک روچ شمارا ہر چیکہ پہ ورگءَ دیگ بیت چہ آئیءِ رسگءَ پیش من شمارا وابانی تعبیرءَ گوشاں ۔ بلے چہ وابءِ تعبیرءَ زیات ضروری و فائدہ مندیں چیزے شمارا سر پد کنگ لوٹاں آ ایش کہ وابانی تعبیر وغیرہءِ اِے علم منارا چو نکائیءَ حاصل بوت ۔ نوں یاد بدار اِت کہ نجومی یا کہنت منی پیشہ نہ اِنت بلکہ منی علمءِ سرچمگ وحی والہامِ ربانی اِنت کہ اشانءَ حق تعالےءَ یرےکارءِ برکتءَ منارا عطا فرمائینت کہ من مدام کافر و باطل پرستانءِ دین ومذہبءَ چہ وتارا دور داشت و وتی پاکبازیں پت وپیرکاں (حضرت ابراہیم، حضرت اسحٰق حضرت یعقوب)ءِ ہمیں پیغمبرانی دین توحیدءِ سرا گام گیجوک بوتاں و آیانی مبارکیں رہ بنداختیار وں کت ۔ مئے چہ درستاں اولی مقصد ہمیش اِنت کہ دنیاءِ کتام ہم یک چیزےءَ بہ یک ادنائیں درجہ ےءَ خداءِ شریک جوڑ مکنیں نہ ماں ذاتءَ نہ ماں صفاتءَ نہ مان افعالءَ و نہ ماں ربوبیت و معبودیتءَ ۔ تہنا ما بہ ھمائی دیما وتی سرءَ سجدہءَ ببریں ۔ وتی محبتءَ گوں ھمائیءَ ظاہر بکنیں، بہ ہمائی ذاتءِ سرا ما توکل و بھروسہ بکنیں و وتی زند و مرگ کلءَ ہمائیءِ حوالہ بکنیں بہرحال یوسف علیہ السلامءَ مناسبیں سوب گندانءَ ماں خوبیں ورڑےءَ آ قیدیانءَ ایمان و توحیدءِ نیمگءَ آیگءِ مبارکیں دعوت دات پیغمبرانی واکار مدام ہمیش بیت کہ دعوت و تبلیغءِ یک جوانیں سوبے اشانءَ بہ دستءَ بہ کپیت آ ہرا معنتءَ بباد مدینت ۔ حضرت یوسف علیہ السلامءَ دیست کہ اِے قیدیانی دل منی نیمگءَ میل دارنت و چہ منءَ اشاں شرھیلدار ورامگ بوتگنت قیدءِ مصیبتءَ گرفتار بوانءَ بلکیں اشانی دلءِ تہاکمیں نرمی و عاجزی پیدا بوتگ اچا بیا ماں چشیں جاورےءَ تبلیغءِ فرضءَ ادا کنانءَ گوں اشاں چیزے فائدہ ئی گپ بجناں اولءَ اشانءَ دینءِ خبرانی سروسوجءَ بکناں رندا اشاں

دابانی تعبیر ءَ ہم معلوم دار بجاں۔ چوناِئی ءَ اِشان ءَ اول سرا تسلائی دات کہ داں ورگانی آیگ ءَ پیش شمارا وابانی تعبیر معلوم بیت تانکہ اِشاں چہ نصیحت ءَ شزار وبیزار مبنت تنلیہ: باز تفسیر کنوکاں لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ الخ ءِ معنی چوش زرتگ اِنت کہ کدی بہ شمے گور ءَ ورگ نہ بیت مگر من چہ آئی ءِ سر بوگ ءَ پیش آئی ءِ حقیقت ءِ بارو ءَ شمارا معلوم دار کناں یعنی مروچی کُتام ورگ کیت، چہ پیمیں ورگے بیت۔ گڑا تعبیر ءِ بیان کنگ چون مشکل وگران اِنت۔ چوش بگوش کہ حضرت یوسف علیہ السلام ءَ وتی معجزہ ءِ نیمگ ءَ آیان ءَ دلگوش گور کنائینت د تی پیغمبری ءِ یقین آیاں دیائینگ لوٹتی تانکہ دیم ترءَ آ ہرچ نصیحتے کنگ بہ لوٹیت آ شرترا اثر دار بیت وماں دل ءَ جاگہ کنوک بہ بیت۔ پہ اِے حساب ءَ واجہ یوسف ءِ اِے معجزہ ءِ مثال ہما بیت کہ چوش حضرت مسیح ءَ فرمائینتگ اَت وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ

النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ
مردماں نزانئنت ف۱ او ہمراہاں قید خانہ ءِ ہر دوئیں منتگ یکے چہ شما دوئیناں آ و نوشائینیت وتی واجہ ءَ

خَمْرًا ۖ وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِن رَّأْسِهِ ۚ قُضِيَ
شراب و آ دومی کہ ہستیں نوں آ دار کشگ بیت پد ورنت مرغاں چہ آئی ءِ سرا فیصلہ بوت

الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ
ہما خبرے ءِ کہ شما چہ آئی ءَ جُست کت ف۲ وگوشت یوسف ءَ گوں ہمائی ءَ کہ گمانی کتگت آرستگار بیت

مِّنْهُمَا اذْكُرْنِي عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَاهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ
چہ آ دوئیناں کہ من ءَ یاد بکن وتی واجہ ءِ گور ءَ ف۳ پدا آشموشائینت شیطان ءَ یاد کنگ گوں وتی واجہ ءَ پدا پشت کپت

فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَاتٍ
ماں قید خانیا چنتے سال ءَ ف۴ و گوشت بادشاہ ءَ کہ من گندوں ماں واب ءَ ہفت گوک

سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ ۖ
پرزوریں کہ وارت آیان ءَ ہفت گوک لاغریں وہفت خوشہ سبزیں وہفت دگر خشکیں ف۵

يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِن كُنتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾
اے دربار ءِ مردماں معنا یا کن اِت منی واب ءِ اگر شما واب ءِ معنیا بیان کن اِت ف۶

قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ ۖ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالِمِينَ ﴿٤٤﴾
گوشتش کہ اے پراگندہ ئیں واب اَنت وما اِے ڈولیں وابانی معنایا نزانیں ف۷

وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُم بِتَأْوِيلِهِ
دگوشت ہمائی ءَ کہ تچتگت چہ ہما دوئیناں ویاد کپت رند چہ مدتے ءَ کہ من خبر دیوں شمارا پہ آئی ءِ معنا یا

فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ
نوں من ءَ دیم بدئیت ف۸ شت گوشتی او یوسف راستگوف سوج بدے مارا (اے وابءِ معنایا) کہ ہفت گوکنت

سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ
پرزوریں کہ وارت آیان ءَ ہفت (گوک دگر) لاغریں و ہفت خوشگ اَنت سبزیں وہفت دگراَنت

وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ۔ مگر واجہ مترجم محققؒ ءَ اولی تفسیر ءِ رہ بند ءَ اختیار کتگ۔ واللہ اعلم

حضرت شاہ عبد القادرؒ نبشتہ کنت۔ حق تعالیٰ ءَ ماں قید ءَ اِے حکمت ایرکت کہ آئی دل چہ کافرانی محبت۔ (یعنی کافر کہ گوں آئی محبت وشریں سلوکش کت چرائی) ءَ شزاری بوت تو آئی ءِ دل ءِ سرا اللہ ءِ علم روژنا بوت، لوٹتی کہ اول سرءَ آیاں دین ءِ سر وسوج ءَ بکنت پدا واب ءِ تعبیر ءَ بیان بکنت پمیشکا اِشان ءَ تسلائی دات تاکہ پریشان مبنت وگوشتی کہ داں ورگ ءِ وھدءَ آ ترا ہم شمارا معلوم دار کناں۔

ف۳ یعنی مئے خالص توحید و ملتِ ابراہیمی ءِ سرا قائم بوگ نہ تنہا اِے مئے حق ءَ بلکیں پہ تمامیں جہان ءِ حق ءَ رحمت وفضل اِنت پر چیاکہ چہ ابراہیم ءِ خاندان ءِ چراغ ءَ کلیں مردم وتی دلانی چراغ ءَ روژنا کت کننت ولیکن افسوس اِنت کہ باز مردم خدا ءِ اِے مزنیں نعمت ءِ قدر ءَ نہ کننت۔ باید ہمیش اَت کہ آئی احسان قبول کنانءَ توحید ءِ کشکش بہ گپتیں بلے آیاں چیکائی عمل کنان ءَ ناشکری ءِ راہ ءَ گام جنان اَنت واِے ورڑ ءَ وتاراماں شرک وگناہ ءَ گرفتار کنگ ءَ اَنت۔

ف۴ یعنی قسم قسم ءِ شکل وصورت خوردیں ومزنیں بتاں کہ آیان ءَ شما خدائی اختیارات بہر وبانگ کرتگنت گوں اشاں دوستی دارگ شتر اِنت یا کہ گوں آ یکتائیں خدا ءَ کہ آئی ءَ کلیں مخلوق ءِ سرا کامل اختیار وقبضہ حاصل انت کہ آئی دیما نہ کسی حکم کارگر بیت ونہ اختیار و نہ کسے چہ آئی قبضہ ءَ درشت کنت ونہ کسے گوں آئی مقابلہ ءِ کنگ ءِ توفیق داریت شما وت فکر بکن اِت کہ وتی بندگی ءِ سرا بہ کئی دیما بجکائینیں۔

ف۵ یعنی ہنچو شکائی بے ثبوت ءَ لھتیں بتانءَ نامش بستگنت کہ آیاں ہچ حقیقتے ندارنت، ھمیشانی عبادت ءَ گلائیش اَنت کہ بہ چشیں کاراں انسانءَ شرم آیگ لوٹ اِیت۔

ف۶ یعنی چہ بُن قدیم ءَ نبیانی زبان ءَ ہمے حکم ءَ دیم دیاں کت کہ ماں خدا ءِ عبادت ءَ کسے ءَ راشریک مکن اِت وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَٰنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ
(الزخرف۔ رکوع ۴)

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف۱ یعنی ماں توحید ءِ صاف وتچکیں راہ ءَ ھچ تقسیم ءِ چپ وچوٹی نیست۔ اشی ھنچیں تچکیں راہ ایت کہ برپشی ءِ سرا اگام جنان ءَ مردم بے ترس ءَ داں خدا ءَ رسائی حاصل کنت بلے باز کس چہ وتی احمقی یا کنت ءِ ردا چشیں خبر ءَ ہم سرپد نہ بنت۔ ف۲ فرضِ تبلیغ ءَ ادا کنگ ءَ پد یوسف علیہ السلامؑ آیانی تعبیر ءَ بیان کت کہ ھرکس ءَ ماں واب ءِ شراب وارینگ ءَ دیت آئی تعبیر ہمیش انت کہ آماں بیدارگی (آگاھی) ءِ بادشاہ ءَ شراب وارینیت وھرکس ءَ واب دیست کہ جانور چہ آئی ءِ سرءَ نانان ءَ ورگ اَنت آئی مطلب ھمیش اِنت کہ آ پہ دار (پاہو) ءَ کشگ بیت گڈا جانور بہ آئی سرءَ چنب جنان ءَ ورانت تقدیر ءِ فیصلہ ہمے وڑ ءَ انت کہ نوں چہ کسے ءِ دست ءَ ٹگلینگ نہ بیت ہرچیکہ شما جُست گپت من شمارا حال دات چوش بزان اِت کہ اِے ردا فیصلہ بوت ونوں آئی ءِ برخلافی ہچبر

نہ بیت چنانچہ بوت ہم ہنچوش ۔ ساقی چہ زھر وارینگ ءِ الزام ءَ آزاد بوت ونان پچوک ءَ جرم ثابت بوگ ءِ سبب ءَ سزائے موت دیگ بوت ۔ وٖ۳ اِے جاگہ ءَ ظنّ یقین ءِ معنیٰ ءَ ونت چوشکہ ماں اَلَّذِیْنَ یَظُنُّوْنَ اَنَّھُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّھِمْ ءِ تہا ہم ظن یقین ءِ معنیٰ ءَ دنت یعنی یوسف علیہ السلام ءَ چہ دوئیناں ہر کس ءِ بابت ءَ یقین اَت کہ آ آزاد بیت وھدیکہ آ چہ قیدخانہ ءَ درکپیت تو آ ئرا گوشتی وتی بادشاہ ءِ خدمت ءَ منی ذکر ءَ بکن کہ یک ھچیں مردے بے گناہ ءَ ماں قیدخانہ ءَ چہ بازسالاں بند اِنت ۔ مبالغہ ءِ حاجت نہ انت منی ہرچ حالتے تو دیستگ آ ئرا کم وگیش کنگ ءَ بغیر بیان بکن ۔

وٖ۴ یعنی شیطان ءَ چہ بندی خانہ ءَ ھلاس بوکیں قیدی ءِ دل ءَ تسماقسمیں خیالات و وسوسہ ہان ءَ جاگہ دیان آ ئرا ہمنکر غافل کت کہ آ ئرا اِے خبر بھکہ شموشت کہ بادشاہ ءِ دیم ءَ وتی محسن ءِ نام ءَ بگریت ۔ اشی ءِ نتیجہ چوش بوت کہ یوسف علیہ السلام ءَ ماں بندی خانہ ءَ انگت چینت سال دگہ نندگ کپیت ۔ دراجیں مدتے ءَ پد وھدیکہ بادشاہ ءَ یک وابے دیست و آئی ءِ تعبیر کس ءَ بیان کُت نہ کت گڈا اِے مرد یوسف علیہ السلام ءِ یاد ءَ کپیت ، چوشکہ دیما پیدا کنت « وَقَالَ الَّذِیْ نَجَا مِنْھُمَا وَادَّکَرَ بَعْدَ اُمَّةٍ » الخ شموشگ ءِ نسبت شیطان ءِ نیمگ ءَ ہمیشکا کنگ بوت کہ وسوسہ وغیرہ ءِ دَور دیگ ہمائی ءِ کار اِنت کہ آ نسیان ءِ سبب بیت ۔ حضرت موسیٰ ءِ سفر ءِ رفیق ءَ ہم گوشتگت وَمَآ اَنْسٰنِیْهُ اِلَّا الشَّیْطٰنُ اَنْ اَذْکُرَهٗ ۔ (کہف رکوع) بلے ہر یک ناشری کارے ءِ تہا حق تعالیٰ خیر ءِ پہناتے ہم ایرکنت ۔ اِدا ہم اگرچہ اِے نسیان ءِ نتیجہ بہ دراج کشیں قید ءِ صورت ءَ پدرا بوت پدا ہم حضرت شاہ صاحبؒ ءِ نکتہ آفرینی ءِ روء مریشی ءَ اِے تنبیہ بوت کہ یک پیغمبر ءِ دل ءَ ظاہری ساز وسامانان ءَ جاگہ کنگ نہ لوٹیت بلکیں ابن جریر و علامہ بغوی وغیرہ ءَ چہ لہتیں سلف ءَ نقل کرتگ کہ آیاں فَاَنْسٰهُ الشَّیْطٰنُ ذِکْرَ رَبِّهٖ ءِ ضمیر ءَ یوسف ءِ طرف ءَ راجع کننت ۔ چوش بگوش کہ " اُذْکُرْنِیْ عِنْدَ رَبِّكَ " گوشگ یک ڈولیں غفلتے اَت کہ یوسف علیہ السلام ءِ دیما اھت آئی ءَ قیدی ءَ را گوشت کہ گوں وتی واجہ ءَ منی ذکر ءَ بکن ! حالانکہ بایدا یش اَت کہ کل ظاھری اسبابان ءَ ویل کنان ءَ آئی ءَ گوں وتی ربّ ءَ فریاد بکتیں ۔ بیشکّ کسّی ءِ وھد ءَ چہ مخلوق ءَ ظاہری استعانت و اسبابانی کار مرزی مطلقاً حرام نہ اِنت لیکن ابرار ءِ حسنات مقربانی سیّآت بنت ۔ ھرچ خبرے عامۃ الناس بے ترس ءَ کت کننت انبیاء علیہم السلام ءِ مزن شانیں منصب ءِ اعتبار ءَ ہما خبر یک تقصیرے جوڑ بیت امتحان وچکاسگ ءِ موقع ءِ سر انبیانی مزن شانی ءِ لوٹ ایش انت کہ بہ رخصت ءِ سر انظر ءَ مدار نت بلکیں انتہائی عزیمت ءِ راہ ءَ بگرنت ۔ چونکہ یوسف ءِ اُذْکُرْنِیْ عِنْدَ رَبِّكَ گوشگ عزیمت ءِ برخلاف اَت ہمیشکا عتاب آمیزیں تنبیہ دیگ بوت کہ داں باز سال ءَ ماں قیدخانہ ءَ بندی بوت ہمیشکا انساء ءِ نسبت بہ شیطان ءِ نیمگ ءَ لیٹینگ بوت واللہ اعلم بالصواب ۔ زیاتیں تفصیل ماں روح المعانی ءَ اَنت ۔ وٖ۵ آخشکیں ہوشگ سبزیں ھوشگانی چکّ ءَ کپنت دا آہم خشک تر نت اِے واب ءَ مصر ءِ بادشاہ "ریان بن الولید" ءَ دیست کہ آخر کار آ ئے واب حضرت یوسف علیہ السلام ءِ چہ قید ءَ آزادی و بلند اقبالی ءِ سبب بوت ماں یوسف علیہ السلام ءِ قصہ ءَ جاگہ جاگہ ءَ برتیشی ءَ تنبیہ فرمائینتگ کہ خدا وہدے یک خبرے بلوٹیت اناگت ءَ بہ یک ھنچیں رھبندے ءَ آئی اسبابان ءَ ودی کنت کہ آیانی نیمگ ءَ انسانی ذہن ہم دیم مہ کنت ۔

وٖ۶ یعنی اگر واب ءِ علم دار اِت تو منی واب ءِ تعبیر ءَ بکن اِت ۔

وٖ۷ معلوم بیت کہ اشاں چرے علم ءَ جاہل انت دتی جاھلی ءِ ماں صاف صاف لفظاں اقرار کنگ ءَ چہ میاری بوتنت تو خبرش چوش دپ دات کہ اِے ولبے نہ اِنت بلکہ پریشانیں خیالات اَنت ۔ بازبرءَ انساں ماں واب ءَ انسان ھچیں خیالی چیزان ءَ گندیت کہ دلگوش گور کنگ ءِ قابل نہ اَنت ونہ مااِے پیمیں وابانی تعبیر ءَ زانیں ۔ چیا کہ ھچیں واب تعبیر رویا ءِ علم ءِ اصول ءِ چیر ءَ نیا بنت

وٖ۸ نوں واب گندگ ءِ رداسا قی ءَ کہ چہ بندی خانہ ءَ یلہ کنان ءَ اھتگت مدتے ءَ پد حضرت یوسف ءِ تران ءَ کپت آئی ءَ گوں بادشاہ و دربار ءِ مردمان ءَ گوشت کہ اگر شما منا را روگ ءِ اجازت بدے تو من اِے واب ءِ تعبیر ءَ کت کناں ۔ ماں قیدخانہ ءَ فرشتہ صورتیں مردے موجود اِنت کہ تعبیر ءِ علم ءَ سک بلد انت (بیت کنت کہ آئی ءَ وتی داب ءِ قصہ ہم بیان نکتگ) من پہ واب ءِ تعبیر ءَ آئی خذمت ءَ رواں ۔ چنانچہ آ ئرا اجازت دیگ بوت آئی ءَ یوسف علیہ السلام ءِ خدمت ءَ حاضر بوائی چیزیکہ عرض کت آئی دیما پیدا کنت ۔

وٖ۹ چرے لفظ ءِ گوشگ ءَ غرض ایش اَت کہ شما برو برحق گوشوک اِت ہرچ خبرے کہ چہ تئی دپ ءَ درکپیت آ راست و برحق ثابت بوت ۔ امیت اِنت کہ اِے واب ءِ ہرچ تعبیرے تو بیان بکنے آہم راست ثابت بیت ۔ اِے لفظ وت ظاہر کننت کہ انبیاء علیہم السلام ءِ صدق و دیانت ءِ نقشہ چونکائی عام وخاص ہر یکے ءِ قلوب ءِ سرا وتی اثران ءَ نندارینیت ۔ ۱۲

یٰبِسٰتٍ لَّعَلِّیْٓ اَرْجِعُ اِلَی النَّاسِ لَعَلَّهُمْ یَعْلَمُوْنَ ﴿۴۶﴾ قَالَ

خشکیں تاکہ من زوروں بروں آئی ءَ مردمانی نیمگ ءَ تاکہ آ بزاننت ول گوشتی

تَزْرَعُوْنَ سَبْعَ سِنِیْنَ دَاَبًا ۚ فَمَا حَصَدْتُّمْ فَذَرُوْهُ فِیْ سُنْۢبُلِهٖٓ

کرشما کشار کن اِت ہفت سال ءَ پد ءَ ما پد ا ہرچیکہ درو کنت بِلّ اِت آئی ءَ را ماں وتی خوشگ ءَ

اِلَّا قَلِیْلًا مِّمَّا تَاْكُلُوْنَ ﴿۴۷﴾ ثُمَّ یَاْتِیْ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ

مگر کمے چہ ہما چیزے ءَ کہ شما ورِ اِت پدا کیت رند چہ آئی ءَ ہفت سال سختیں

یَّاْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ اِلَّا قَلِیْلًا مِّمَّا تُحْصِنُوْنَ ﴿۴۸﴾ ثُمَّ یَاْتِیْ

ورنت ہرچیکہ شما پچ ا ایر کتگ پہ آیاں مگر کمے کہ ایر کن اِت پہ تخم ءَ پدا کیت

مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ عَامٌ فِیْهِ یُغَاثُ النَّاسُ وَفِیْهِ یَعْصِرُوْنَ ﴿۴۹﴾ وَقَالَ

رند چہ اشیا یک سالے کہ ماں آئی ءِ تہا ہور گواریت پہ مردماں و ماں آئی ءِ تہا شیرگ گرِت ول و گوشت

الْمَلِكُ ائْتُوْنِیْ بِهٖ ۚ فَلَمَّا جَآءَهُ الرَّسُوْلُ قَالَ ارْجِعْ اِلٰی رَبِّكَ

بادشاہ ءَ کہ بیارِت منی گور ءَ یوسف ءَ پدا وقتیکہ آتک آئی ءِ گور ءَ قاصد گوشتی پچیتر برو وتی واجہ ءِ گور ءَ

فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الّٰتِیْ قَطَّعْنَ اَیْدِیَهُنَّ ؕ اِنَّ رَبِّیْ بِكَیْدِهِنَّ

نوں جُست بکن آئی ءَ کہ چہ حال اِنت ہما جنینانی کہ بُرِّتگنتش وتی دستاں و۳ بیشک منی واجہ پہ آیانی ٹگّی ءَ

عَلِیْمٌ ﴿۵۰﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ اِذْ رَاوَدْتُّنَّ یُوْسُفَ عَنْ نَّفْسِهٖ ؕ قُلْنَ

خبردار انت و۴ گوشت بادشاہ ءَ گوں جنیناں کہ چہ حال اِنت شمے وقتیکہ شمارَ دیگ لوٹت یوسف چہ وتی نفس ءَ و۵ گوشتش

حَاشَ لِلّٰهِ مَا عَلِمْنَا عَلَیْهِ مِنْ سُوْٓءٍ ؕ قَالَتِ امْرَاَتُ الْعَزِیْزِ الْـٰٔنَ

پاک اِنت اللہ مارا خبر نیئں پہ آئی ءَ ہیچ بدی یے گوشت عزیز ءِ جن ءَ کہ نوں

حَصْحَصَ الْحَقُّ ؗ اَنَا رَاوَدْتُّهٗ عَنْ نَّفْسِهٖ وَاِنَّهٗ لَمِنَ الصّٰدِقِیْنَ ﴿۵۱﴾

ظاہر بوت حق من آئی ءِ فریب دیگ لوٹت چہ آئی ءِ جند ءَ و آ راست گو اِنت و۶

ذٰلِكَ لِیَعْلَمَ اَنِّیْ لَمْ اَخُنْهُ بِالْغَیْبِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا یَهْدِیْ كَیْدَ الْخَآئِنِیْنَ ﴿۵۲﴾

(یوسفؑ گوشت) اِے پہ ہمے سبب ءَ کہ عزیز زانت کہ من آئی ءِ خیانت نکتگ پُشتءَ و اِیکہ اللہ کامیاب نکنت حیلہ ءِ خیانت کنوکانی. و۷

ع ۷ / ۱۶

منزل ۳

وا یعنی واب ءِ تعبیر ءَ پدا چہ آئی برکت ءَ نئی قدر و شان ءَ ہم بزاننت ۔ و۲ یوسف علیہ السلام ءَ ماں واب ءِ تعبیر گشگ ءَ دیر ہیچ نکت نہ چیزے شرط بِیش کتی نہ آمرد ءِ جرند ءَ
شہرت و میاری کت کہ اینکر مدت ءَ زندان ءَ منی خیال اھت چہ پیشی ءَ بنیانی بُردباری و مزن اخلاقی پدرا بیت پدا آتہنا داب ءِ تعبیر ءِ لوٹوک اَت حضرت یوسف آئراسہ چیز عطاکت،
تعبیر، تدبیر و تبشیر۔ واجہ ءِ گفتگو ءِ خلاصہ چوش انت کہ ہفت زنڈیں گوک و ہفت ہوشگ ءَ چہ مراد ہفت سال انت کہ ماں اشاں مردم و دلوت وش حال و وشنود
بنت ماں کشاراں پیداوار سک زیات بیت حیوانات و نباتات ہم زیات بنت چراگاہ ءَ پد ہفت سال ءَ ڈکال (قحط) بیت کہ مرے ہفتیں سالاں کل جمع کتگیں نعمت ورگ ءِ ہلاس
کنگ بنت فقط تخم ءِ خاطر ءَ چیزے دان پُشت گیجگ بیت اِے ہفتیں سال لاغریں گوک و حُشکیں ہوشگ انت کہ آ پزوریں گوکاں و سبزیں ہوشگاں ءَ ہضم کننت ۔ تعبیر بیان کنگ ءِ
دوران ءَ حضرت یوسف پہ مخلوق ءِ ہمدردی و شفقت ءِ رِد ا یک تدبیرے ہم سوجی دات کہ ماں اوّلی ہفت سال ءَ ہرچ نعمتے کہ پیدا بہ بیت آئی ءَ گوں حفاظت ءَ ایر بکن اِت و چہ
کفایت شعاری ءَ کار بگرِاِت پہ ورگ و چرگ ءَ ہر قدر غلّہ درکار
بہ بیت آ ءَ را جدا بحفاظت ءَ ایر بکن اِت و گوں احتیاط ءَ کم کم ءَ کار مزی
بکن اِت منتگیں غلہ ءَ بِلّ اِت کہ ماں ہوشگاں اَنت تانکہ بہ اِے
بیماچہ کرم وغیرہ ءَ محفوظ بہ بیت و ہفت سال ءِ پیداوار چہاردہ
سال ءَ بس بہ بیت اگر چوش نہ کن اِت تو گڈا پہ شما قحط ءِ مقابلہ
سک گراں گوزیت۔ اِے تعبیر و تدبیر اشکنائینگ ءَ پدا آ ءَ را یک
مژدھے ہم اشکنائینتی کہ غالباً اِے خبر واجہ یوسف ءَ چہ وحی ءَ
معلوم بوت یعنی ہفت سال قحط ءَ پد ہرچ سالے کہ کیت کہ ماں
آسمان چہ حق تعالےٰ ءِ جانب ءَ فریادرسی و امداد بیت شرہور
و باراں بیت، کِشت وکِشار وغیرہ نیمگ ءِ پیداوار سک
زیات بیت جناورانی مانگ چہ شیر ءَ پُر ریچ بنت ۔ چہ انگور و ڈُگ
چیزاں مردم شراب کشنت ۔ اِے گڈی خبر سائل ءِ تب ءِ موافق
اَت پرچاکہ آئی کاروبار ہمیش اَت ۔ و۳ بادشاہ چیزے
پیسر چہ ساقی ءِ تذکرہ ءَ یوسف ءِ معتقد بوتگت نوں کہ چشیں
جوانیں و دل ءَ نندوکیں واب ءِ تعبیر و رعایا ءِ ہمدردی ءِ گپتی
اشکنتنت تو آئی ءِ علم و فضل عقل و زانگ و جوانیں اخلاق ءِ یکانی ءَ
آئی دل ءِ سرا جاگہش کت فوراً حکمی دات کہ چشیں مرد ءَ منی کرّ ءَ
بیارِت تانکہ چہ آئی زیارت ءَ بہرے بگراں و آئی ءِ مرتبہ قابلیت ءِ آئی ءِ عزت
ءَ بکناں ۔ قاصد شاہی پیام ءَ زوران ءَ حضرت یوسف علیہ السلام ءِ
خدمت ءِ حاضری دات مگر یوسف ءِ نگاہ ءَ وتی دینی خلاقی
وجاہت ءِ برتری و صفائی چہ دنیاوی اعلیٰ ءَ چہ اعلیٰ تریں عزت و مرتبہ ءَ
مقابلہ ءَ زیادہ اہمیت دار و کات ۔ واجہ ءَ زانتگت کہ پیغمبر خدا ءِ
نسبت ءَ مردمانی ادنیٰ تریں بدگمانی ماں ہدایت و ارشاد ءِ کار ءَ
مستریں اڑ و جنجالے بیت ۔ اگر من مروچی فرمان ءِ مطابق گوں
خاموشی ءَ چہ بندی خانہ ءَ دربیایاں ہما دروغیں تہمت ءِ رِدا
سالانی سال من بندی بوتاں آئی گوں یکائی ھنڈال گوجگ مبیت
تو باز ممکن اِنت کہ باز ناسرپدیں مردم منی بےگناہی ءِ رِداماں شک و شبہ ءَ
بکپنت و بد حاسدیں مردم چیزے مدت ءَ پد ہمے بےاصلیں خبراں ءَ بنیاد
جوڑ کنان ءَ دگہ یک تازہ شے منی برخلاف لک مکننت ہمے مصلحتانی
سرا نگاہ ءَ داران ءَ واجہ یوسف ءَ بادشاہی حکم ءِ رندگیری ءَ چو اشتابی
نہ کُت بلکیں مزن صبر و استقلال ظاہر کنان ءَ قاصد ءَ را گوشتی کہ تو واتر بکن
و چہ وتی خداوند ءَ جُست بگر کہ ترا ہما زالکانی قصہ ءِ حقیقت چیزے
معلوم اِنت کہ آیاں دعوت ءِ موقع ءِ سرا وتی دستان ءَ بُرِّاِت
حضرت یوسف آجنینانی نامانی تفصیل چونکا ئی معلوم بہ بیت
ہمیشکا ہمے خیالی بوتگ کہ ہما واقعہ ماں مردماں بلکیں وت نام گپتگ
و مشہور بوتگ ہمیشکا واقعہ یک مزنیں جزے (دستانی برگ) ءِ نام ءَ
گران ءَ بادشاہ ءَ دلگوش کنائینت کہ نام دپ بوتگیں قصہ ءِ راجست و باوا ست بکنت و حقیقت ءَ بزانت غالباً نوں ھا جنیناں وت راستیں گپ وت جننت کہ گناہ کئیگ اِنت، نبی کریم ءَ واجہ یوسف ءِ کمال صبر ءَ
را چوش داد دات لولبثتُ فی السجن مالبث یوسف لاجبتُ الداعی (اگر من اینکر مدت ماں بندی خانہ ءَ بوتیناں ہمینکہ یوسف بوتہ تو دعوت دیوک ءِ گوشگ ءِ سرا من لبیک کتگت) و آئی ءِ ہمراہ
بوتگتوں ۔ محققین گوشنت کہ مراشی ءَ واجہ یوسف ءِ صبر ءِ تعریف و ماں لطیفیں ڈولے ءَ وتی عبودیتِ کاملہ ءِ اظہار ہم ہستنت ۔ و۴ حضرت یوسف ءَ درستانی فریب فرمائینت چیاکہ فریب و ایکے ءَ کت و باقی
کل آئی ءِ مددگار اَتنت و اصل فریب دیوک ءَ نام نئی شاید حق پرورش ءِ سبب ءَ نہ گپت، حیا ءِ وجہ ءَ خبری گول مول کت پرچاکہ آئی ءَ زانتگت کہ اصل حقیقت المرءَ دیماوت پدرابیت ۔ کذا فی الموضح
و۵ بادشاہ ءَ جُست بہ ہمے ہما گپت کہ گوشے آچہ پیش ءَ معلومدار اَت کہ اشاں آ رِدا دروغ مبندنت دہم اشانی سرا یوسف علیہ السلام ءِ صبر و اوپار ءِ اثر کپت کہ چہ وتی بیگناہی ءِ ثابتی ءَ ابید چہ قیدخانہ ءَ درآیگ ءَ
قبولدار نہ اَت ۔ اِنَّ رَبِّیْ بِكَیْدِهِنَّ عَلِیْمٌ گوشان ءِ اشانی فریب ءَ ظاہر کنگا اَت چیانکہ گوساقی وغیرہ ءَ شاید داستان گوشتگ کہ جرپیشی ءَ یوسف ءِ پاکدامنی و زالکانی مکاری پدرا بوتگ ۔ و۶ درستیں
زالکانی متفقہ شہادت ءَ پد زلیخا ءَ وتی جرند ہم قبولدار بوت کہ قصور منیگ اِنت یوسف بالکل راستگو اِنت بیشک من لوٹت کہ آ ءَ را بہ وتی نیمگا مائل بکناں لیکن آ ئی منی فریب ءَ آپوکیں مردے نہ اَت

وَمَآ اُبَرِّئُ نَفْسِیْ ۚ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌۢ بِالسُّوْٓءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّیْ ؕ

وُمن پاک نگوشاں وتی نفسا بیشک نفس امرکنوکنت پہ بدیا مگر ھما کہ رحم کُت منی ربا۔

اِنَّ رَبِّیْ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۵۳﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُوْنِیْ بِهٖۤ اَسْتَخْلِصْهُ

بیشک منی ربّ بخشوکنت مہربانت ف۱ وگوشت بادشاھا بیارت آئیارا منی گورا من خالص کناں آئیارا

لِنَفْسِیْ ۚ فَلَمَّا كَلَّمَهٗ قَالَ اِنَّكَ الْیَوْمَ لَدَیْنَا مَكِیْنٌ اَمِیْنٌ ﴿۵۴﴾

پہ وتی کاراف۲ پدا وختیکہ گفتگوئی کُت گوں آئیا گوشتی پہ راستی کہ تو چہ مروچیگیں روچائے گوا عزت دارے معتبرے

قَالَ اجْعَلْنِیْ عَلٰی خَزَآئِنِ الْاَرْضِ ۚ اِنِّیْ حَفِیْظٌ عَلِیْمٌ ﴿۵۵﴾ وَكَذٰلِكَ

گوشت یوسفءَ کہ مقررکن منا پہ ملکے خزانیانی سرا۔ من نگہدار وکاں زانوکاں ف۴ وُھمیڈولا

مَكَّنَّا لِیُوْسُفَ فِی الْاَرْضِ ۚ یَتَبَوَّاُ مِنْهَا حَیْثُ یَشَآءُ ؕ نُصِیْبُ

جاگہ دات مایوسفءَ را ماں ھما زمینءَ جاگاھی گپت چہ آئیا ھرجاکہ لوٹتی ف۵۔ رسیبیں ما

بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَّشَآءُ وَلَا نُضِیْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِیْنَ ﴿۵۶﴾ وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ

وتی رحمتا ھرکسا راکہ بلوٹیں۔ دگار نکنیں مزدءَ نیکوکارانی وُ آخرتءِ ثواب

خَیْرٌ لِّلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا یَتَّقُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَجَآءَ اِخْوَةُ یُوْسُفَ

شرترانت پہ ھماکساں کہ ایمانش آرت و پرھیزگاریش کُت ف۶ وُ آتکنت یوسفءِ براتان

فَدَخَلُوْا عَلَیْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ﴿۵۸﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ

پدا داخل بوتنت آئیءِ گورا گڈا پجاہ آرتنت آ یوسفءَ وُ آیاں یوسف پجاہ نیارت ف وُ وختیکہ تیاری کُت پہ آیان

بِجَهَازِهِمْ قَالَ ائْتُوْنِیْ بِاَخٍ لَّكُمْ مِّنْ اَبِیْكُمْ ۚ اَلَا تَرَوْنَ اَنِّیْۤ

آیانی سامان گوشتی بیارت منی گورا وتی جدءِ مادربراتا کہ چہ شمے پتءِ نیمگا انت۔ شما نگندت کہ من

اُوْفِی الْكَیْلَ وَاَنَا خَیْرُ الْمُنْزِلِیْنَ ﴿۵۹﴾ فَاِنْ لَّمْ تَاْتُوْنِیْ بِهٖ فَلَا كَیْلَ

پورہ کیل کناں دیاں وُ شری ءِ سرا مہمانداری کناں ف پدا اگر شما آئیا نیارت منی گورا پدا شمارا کیل

لَكُمْ عِنْدِیْ وَلَا تَقْرَبُوْنِ ﴿۶۰﴾ قَالُوْا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ اَبَاهُ وَاِنَّا

نیست منی کرّا وُ منی نزیکا میائیت ف۹ گوشتش درخواست کنیں چہ آئیءِ پتءَ واے کارءَ

ف۱ چونکہ حضرت یوسفءَ وتی بے گناہیءِ سرا زبات زور پر دات ممکن آت کہ کنام سبک سریں مردے چرلیشیءَ بہربندگ وٹہل کنگ وغروری شبہءَ بکنت ہمشکا وتی پاکدامنیءِ حقیقت وت دراکنت کہ من بٹاک نہ جناں و نہ وتی صفائیءُ و پاکیزگیءِ بابتءَ وتی نفسءِ سرا بھروسہ کت کناں اے محض خداءِ رحمت واعانت انت کہ آ یک نفسےءَ چہ بدیں کاراں رکینیت ہمے رحمت خاصیں عصمت انبیاء علیہم السلامءِ ضامن وکفیل انت ورنہ انسانی نفس عموماً پہ بدیءِ کارءَ ترغیب دنت خدا تعالیٰءِ خصوصی توفیق و دستگیری مبوتیں تو منی نفس ھم ایدگہ انسانی نفسانی بیما بوتگت چہ" اِنَّ رَبِّیْ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ "ءَ اشارہ کُت کہ نفس امّارہ وھدیکہ توبہ کناںءَ " نفس لوّامہ" بیت تو خدا تعالیٰ آئیءِ پیشی گناھانءَ معاف کنت بلکیں کم کمءَ چہ وتی مہربانیءَ آئرا داں نفس مطمئنّہءِ درجہءَ سرکنت۔

تنبیہ :۔ حافظ ابن تیمیہ وابن کثیر وغیرہءَ چہ " ذٰلِكَ لِیَعْلَمَ اَنِّیْ لَمْ اَخُنْهُ "ءَ داں " غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ " زلیخاءِ گفتار قرار داتگ یعنی زلیخاءَ " اَنَا رَاوَدْتُّهٗ عَنْ نَّفْسِهٖ " اقرار کناںءَ گوشت کہ چرے اقرار واعتراف ءَ عزیزءِ گوشءَ اے خبر جتگی آت کہ من آئیءِ پُشتءَ چشیں مزنیں خیانتے ھم کرتگوں بے شک من یوسفءَ رد دیگ لوٹت مگر منی فریب اے رداکارگر نہ بوت، اگن من خیانتے بزرتیں تو آ الم ءَ آئیءِ پردگءَ پاش بوتگت پرچاکہ خدا خائن و دغابازءَ پہ مرادءَ سر نہ کنت البت من وتی نفسءَ بے میار نہ کناں۔ کمیں بازغلطی چہ من بوتگ من آئیءُ اقرارءَ کناں چو ایدگہ مردمان چہ نفسءِ ناشریءَ من وتارا پاک کت نہ کناں۔ چریشیءَ یوسف علیہ السلامءِ ہمیں پاکبازیں النسلئے محفوظ بیت کنت۔ کہ آئیءِ سرا خداءِ خاص رحمت و مہربانی انت ابوحیانءَ ہم ایشرا زلیخاءِ گفتار قرار داتگ۔ بلے لِیَعْلَمَ و لَمْ اَخُنْهُءِ ضمیرانءَ عزیزءِ بدلءَ یوسفءِ نیمگءَ راجع کتگ۔ یعنی وتی خطاءِ صاف صافءَ اقرار ہمشکا کنگایان کہ یوسفءَ معلوم بہ بیت کہ من بہ آئیءِ غیرحاضریءَ کنام غلطیں خبر نہ کتگوں ونہ وتی جرمءَ بہ آئیءِ نیمگءَ منسوب کرتگوں واللہ اعلم۔ ف۲ یعنی منی خاصیں مشیر بیت۔ ف۳ چیزے چہ پیشءَ معتقد بوتگت روبروءِ خبرءِ وھدءَ بالکل آئیءِ فدائی بوت وحکم داتی کہ چہ مروچیءَ تو منی کرّءَ یک معتبر وامانت دارےءِ حیثیتءَ جلے۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ تون عزیزءِ رشتنگ سندگ بوت وآئرا بادشاہ پہ وتی صحبتءَ داشت۔ ف۴ یعنی دولتءِ حفاظتءَ ھم کناں وآئیءِ آمد وخرچءِ رہ بندان و چہ حساب وکتابءَ ہم شر معلوم داراں۔ یوسفءَ وت پیش کش کناں وتارا مالیاتءِ افسر جوڑ کنائینت۔ کہ چرے رہ بندءَ عام مخلوقءَ نفع رسائینگ آئیءِ مقصد ومراد آت خصوصاً ماں آیوکیں قحطءَ گوں مزن خوبیں انتظامءِ مخلوقیءِ حال شونی وحکومتءِ مالی حالتءَ محکم دارگی لوٹت چریشیءَ اے خبرءِ گیش وگیوار بہ شری بوت کہ انبیاء علیہم السلام ماں دنیاوی کاروبارانءَ ہم کاملیں عقل داروک آنت واے ھم پدرا بوت کہ پہ اولسءِ ہمدردیءِ ردءَ مالیاتءِ کارءِ انجام دیگ شانِ نبوت یا بزرگیءِ برخلاف قرار ندینت۔ وھم اگن یک نیکیں مردمے اے بزانت کہ من فلاں منصب قابل آں وچہ دگراں اے کار سرجمیءَ بیت نہ کنت تو مسلمانانی دوزواہی و نفع رسانیءِ ردا برے کارءَ وتی واھش یا درخواستءَ پیش کت کنت واگن ضرورتءِ ردا وتی چیزے نیکیں خصلتان وتوسیبی وصفائی تذکرہءَ بکنت تو چشیں کار ناجائزیں مدح سرائیءِ داخل نہ بیت چہ عبدالرحمٰن بن سمرہءِ یک حدیثےءَ معلوم بیت کہ ہرکس وت امارت طلب بکنت تو آئیءِ بار بہ ھمائیءَ کوپگانی سرا دور دیگ بیت (غیبی اعانت آئرا حاصل نہ بیت) اے بہ ھما وھد انت کہ وھدیکہ طلب کنگ محض نفسءِ پروری وجاہ پسندیءِ غرضءَ بہ بیت واللہ اعلم۔ ف۵ ہرجاگہ بلوٹتی بشتیں وہرچ کارے بلوٹتی تو آئرا بکنی چوش بگوش کہ ریان بن الولید

بہ نامیگی بادشاہ آت حقیقت ءَ یوسف علیہ السّلام بادشاھی کنگا ئت وعزیز ءِ نام ءَ مردماں آئرا نوار پر جنگت چوشکہ دیما پیدا کنت، لھتیں عالماں نبشتہ کُرنگ کہ بادشاہ بہ واجہ ءِ دست ءَ مسلمان بُوت ھم ماں ھماروچاں عزیز مصر بیران بوت تو آئی لوگ بانک زلیخا ءِ گوں واجہ یوسف علیہ السلام ءَ نکاح کُت واللہ اعلم، محدثین بریشی ءِ سرا اعتماد نہ کننت ۔ ولا ہر کس خیر و نیکی ءِ راہ ءَ اختیار بکنت ۔ خدا آئرا ماں دنیا ءَ ہم جوانیں بر و ثمرات عطا فرمائینیت توری آئرا دولت و حکومت بدنت با عیش و لذت پاکیں زند و غنائی قلبی بدنت باقی پشت کپت آخرت ءِ اجر ۔ تو گڈا آ پہ یک ایماندار و پرہیز گار ءَ چہ دنیا ءِ اجر ءَ سک بازباتر انت، حضرت شاہ صاحبؒ نویسیت اے پیسہ بوت ھما کسانی سوال ءِ کہ جُستش گپت کہ حضرت ابراھیم ءِ اولاد چہ شام ءَ چون بہ مصر ءَ رستنت و عیان بوت کہ براتان حضرت یوسف چہ لوگ ءَ دور رُرت و جنگل دات تانکہ بزرگ و ذلیل بہ بیت، اللہ ءَ عزت دات و ملک ءِ سرا اختیار دات ، مئے واجہ پیغمبر ءِ احوال ہم ہنچوش بوت ۔ ولا ماں موضح القرآن ءَ انت وھدیکہ حضرت یوسف علیہ السلام مصر ءِ ملک ءِ سرا خودمختار بوت و اب ءِ روء ءَ داں ھفت سال ءَ شر آبادی و کشارش کُت و ملک ءِ نعمتانی ماں انباران مُچ کرتنت بدا ماں قحط ءِ ھفتیں سالاں یک نوکی نرخ بست و نعمت اش بہا کرتنت و تی اھل ملک اِش نعمت دات و ھم پردیسی ملکانی نندوکان ءَ نعمتنش دات بلے پردیسی مردمان ءَ چہ یک اشترے ءِ بار ءَ زیات ندانتش مرے رہ بندءَ مخلوق چہ قحط ءِ جنجالاں رکت و بدا بادشاہ ءِ خزانہ چہ مال و دولت ءَ پُر بُوت اے حال ماں چاریں کنڈاں نالان بوت کہ ماں مصر ءَ گندیم ارزان انت آئی برات ھم پہ گندیم ءِ گرگ ءَ اختنت ۔ آیانی چال و رفتار ءِ بُر و عادتانی تہا مزنیں تبدیلی نہ اختگت ۔ آنگو حضرت یوسف علیہ السلام بر و یر و تی پت و براتانی بار دءَ ماں دلءَ سوڑگ کنان بوتگ وھدیکہ اشان اودا سر بوننت اشانی نام و نشانانی الم ءَ جُست و پرسی کُرنگ ۔ چوشکہ گوں بادشاہ و حاکمان دوچار کپگ ءِ وھد ءِ حال و احوال گرگ بیت چنانچہ لھتیں تفسیر نوشتہ کننت کہ اشان گوں یوسف ءَ و تی نام و نسب دراہ بیان کرتنت البت یوسف علیہ السلام جدائی ءِ وھد ءَ چونکہ بازکسان آت و بدا براتانی چہ ہیش ءَ آنیمگ ءَ خیال نہ شت نہ بادشاھانی دیم ءَ ہر کس ءَ جرأت بیت کنت کہ آئی نام و نسب وغیرہ ءَ جُست بکننت ۔ پمشکا آیان واجہ یوسف علیہ السلام ءَ جاہ نیارت ۔ ولا حضرت یوسف علیہ السلام ءَ وتی براتان ءَ شر شر قدار کُت و مہمانی کُت یک یک کس ءَ یک اشترے باردان دات اے خاصیں مہربانی و جوانیں اخلاق ءَ گندان ءَ آیاں عرض کُت کہ مئے یک علاتی براتے (بنیامین) ءَ ہیریں غم ءِ دھیں بیت ءَ بہ وتی دلجمعی و تسلی ءِ واسطہ وتی کرا داشتگ پرچا کہ آئی وتی جند ءِ برات (یوسف) کہ پت ءَ سک دوست آت باز مدت بیت کہ ماں جنگل ءَ بیران بوت اگن بنیامین ءِ بہر ءِ گندیم مارا بدے تو تئی مزن مہربانی بیت ۔ یوسف علیہ السلام ءَ پسہ دات کہ اے ڈول ءِ غائبیں مردم ءِ غلہ دیگ دستور ءِ برخلاف انت وھدیکہ شما دگرے بیائیت آئی ءَ بہ وتی پاداں بیارت گڈا شمارا آئی بہر ءِ گندیم ہم رسیت ۔ منی اخلاق و مہمان داری ءِ حال شما گوں وتی چمان وت دلیستگ اشی ءَ پد ہم شمارا بہ وتی کستریں برات ءِ یارگ ءَ ءَ زانا ترد د بیت کنت ۔ ولا یعنی اگر شما وتی برات نیارت تو گڈا ھمے زانگ بیت کہ شما دروغ و فریب دیان ءِ یک زبانیں اشتر ءِ باردان برگ لوٹیت اشی ءَ سزا ایش بیت کہ شمارا ھم شمے بہر دیگ نہ بیت بلکیں شمارا اے ھم اجازت نہ بیت کہ ماں منی ملک ءِ سرزمین ءَ وتی قدم ءِ ایر بکن ات ۱۲

لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا ﴿۶۱﴾ وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ

ماکنین ولا ؤ گوشتی گوں وتی نوکراں کہ ایر کن اِت آیانی سرپایا (بُن مالاں) ماں آیانی اُردان شاید کہ

يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿۶۲﴾ فَلَمَّا رَجَعُوا

پجّہ بیارنت آئی ءَ وھدیکہ پجّرّت روَنت دیم پہ وتی لوگا شاید آپدا بیا ینت ولا پدا وھدیکہ پجّرّت شُتنت

إِلَى أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا أَخَانَا

وتی پت ءِ نیمگا گوشتش اے مئے پت مَہن کنگ بوتگ چہ ماکیل کنگ نوں دیم بدے گوں مامے برات ءَ

نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿۶۳﴾ قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ

کہ کیل کنیں بیاریں وُ ما آئیا نگہپانی کنیں ولا گوشتی چہ پیما من باور کناں چہ شما پہ آئی ءِ سرا مگر ھمے پیما کہ من باور کُت چہ شما

عَلَى أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿۶۴﴾ وَلَمَّا

پہ آئی ءِ برات ءِ سرا چہ پیش ءَ ۔ نوں اللہ شرتر انت پہ نگہپانیا ۔ وُ آچہ درستیں مہربانان مہربان تر انت وُ وھدیکہ

فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا

پچش کننت وتی اُرد دیتنتش وتی بُن مال کہ واپس کنگ بوتگنت آیانی نیمگا ۔ گوشتش اے مے پت

مَا نَبْغِي هَذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا

ما دگہ چہ لوٹیں اے مے بُن مال انت کہ واپس کنگ بوتگنت پہ مے نیمگا وُ نوں ما دانَ کاریں پہ وتی مردماں وُ خبرگیریا کنیں وتی برات ءِ

وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿۶۵﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ

زیادہ کاریں یک ہشترے بار ولا اے بار آرگ آسان انت ولا گوشتی من کدی دیم ندیاں آئیا گوں شما

حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ

تا وھدیکہ بدیت منا یک عہدے چہ اللہ ءِ کہ ضرور پر سینیت آئیا منی گورا مگر اے کہ گرفتار بہ بیت شما درست

فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿۶۶﴾ وَقَالَ يَا بَنِيَّ

پدا وھدیکہ دات درستاں عہد گوشتی اللہ پہ مے گپانی سرا نگہپان انت ولا وُ گوشتی اے چکان

لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا

مپترت (مگوزرت) چہ یک دروازگیا وُ بگوزرت چہ جدا جدائیں دروازگان ۔ وُ من

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ولا یعنی اگرچہ پت ءَ آئی جدائی گرانیں کار ات پدا ھم ما گوشست کنیں کہ یک پیمے ءَ آئی پت ءَ راضی بکنیں اُمیت انت کہ ہر پیم ما تنگ ما ماں وتی مقصد ءَ کامیاب بئیں ۔ ولا یعنی ہر چی بن مالے آیان پہ غلہ ءِ خرید ءَ داتگت حکمی دات کہ آزرّان ءَ ماں ھمیشانی سامانانی تہا واپس ایر بکن ات تانکہ وھدے ماں لوگ ءَ وتی سامانان ءَ پاچ بکننت و بگندنت کہ گوں غلہ ءَ قیمت ہم واپس کنگ بوتگ تو گڈا اشان ءَ دوبارہ اینگو آیگ ءَ واسطہ زیات شوق ماں دل ءَ پیدا بہ بیت کہ چشیں سخی ایں بادشاہ کجا بیت کنت یا ممکن انت کہ قیمت ءِ نہ بوگ ءِ سوب ءَ دوبارہ آیگ ءِ ہیانش مبیت ۔ پمشکا یوسف علیہ السلام ءَ قیمت واپس کنگ ءَ حکم دات لھتیں گوشبت کہ یوسف علیہ السلام ءَ چہ براتان

غلہءِ قیمت زورگ مناسب نہ زانت کہ انسانیت و مروت ءِ برخلاف کارانت۔ ف۳ یعنی چو یوسف ءِ اشی ءِ بارو ءَ ماں دل ءَ شک میارنوں ما ہوشیار بونگیں آئی بہ شری ءَ حفاظت ءَ کنیں۔ ف۴ یعنی ھمے لفظان ءَ "وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ" ، ءَ یوسف ءَ گوں وت برگ ءِ وھدءَ گوشتگنت گڈا بہ شمے وعدہ ءِ سراکئے ءَ اعتبار بہ بیت۔ البت اے وھدءَ ضرورت زور دارنت کہ چرائی ءَ مردم چم ءَ بندکرُت نکنت بیشکا ضروری انت کہ گوں شمے ھمراہی ءَ دیم دیگ بہ بیت لوں من آئی ءَ بہ خداءِ حفاظت ءَ دیاں ھما ذات چہ وتی مہربانی ءَ آئی حفاظت ءَ کنت و منا چہ یوسف ءِ جُدائی ءَ پدچہ دگہ درد و رنجان رکینیت۔ ف۵ یعنی بنیامین ءِ اشترءِ بہرءَ ہم دست گریں۔ ف۶ یعنی چُشیں آسانیں غلہانی اشترءِ بارءَ مُفت ءَ بیاد دیگ نہ لوٹیت۔ ہرپیم ءَ ما نتگ بنیامین ءَ منی ہمراہی ءَ دیم بدے۔ لھتیں ءَ "ذٰلِكَ كَيْلٌ يَّسِيْرٌ" ، ءِ اشارہ پیسرگیں غلہانی نیمگ ءَ کرتگ۔ و "یسیر" بمعنی ءِ قلیل ءَ گپتگ۔ یعنی چیزیکہ ماساری ءَ آورتگ آخرچ و حاجت ءِ روءَ کم انت قحط ءِ زمانگ ءَ دان جنکر بس بیت کنت، بیشکا ضروری انت کہ ہرچ ڈول بہ بیت کہ ما دوبارہ بروئیں و درستانی بہرءَ بگریں و بیاریں۔ ف۷ یعنی

اُغْنِيْ عَنْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۭ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ ۭ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ

تربیت کت نکناں چہ شمے سرا چہ اللہ ءِ تقدیرا ہچ چیزے۔ نیستنت حکم مگر پہ اللہ ءَ پہ آئی ءِ سرا توکلوں کت۔

وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُوْنَ ﴿٦٧﴾ وَلَمَّا دَخَلُوْا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ

وُ پہ آئی ءِ سرا بایدانت کہ بروسہ بکنت توکل کنوکان ف۱ وُ وفتیکہ پترِنت چہ ھما جاھے کہ گوشتگت

اَبُوْهُمْ ۭ مَا كَانَ يُغْنِيْ عَنْهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا حَاجَةً فِيْ نَفْسِ

آیانی پت ءَ۔ ہچ چیزا تربیت کُت نکُت چہ آیانی سرا چہ اللہ ءِ تقدیرا ہچ مگر یک واھگے ات ماں یعقوب ءِ

يَعْقُوْبَ قَضٰىهَا ۭ وَاِنَّهٗ لَذُوْ عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ

دلا کہ پورئی کُت۔ وُ آ وَ خبردارات ہرچیکہ ما آئیا راسوج داتگت لیکن گیشتریں مردماناں

لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٦٨﴾ وَلَمَّا دَخَلُوْا عَلٰي يُوْسُفَ اٰوٰٓى اِلَيْهِ اَخَاهُ قَالَ اِنِّىْٓ

خبر نہ اِنت ف۲ وُ وفتیکہ ہاشننت یوسف ءِ گورا ونی کشئے ندینت ونی برات گوشتی تحقیق من

اَنَا اَخُوْكَ فَلَا تَبْتَىِٕسْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ

تئی براتوں نوں تو غم مکن پہ ھما کارانی سرا کہ آیان کتگنت ف۳ پدا وفتیکہ تیاری کُت براِیان آیانی سامان

جَعَلَ السِّقَايَةَ فِيْ رَحْلِ اَخِيْهِ ثُمَّ اَذَّنَ مُؤَذِّنٌ اَيَّتُهَا الْعِيْرُ

ایری کت آپ واری ماں ونی برات ءِ اُرد ا رندا توار کُت یک توار کنوکیا کہ اَو قافلہ ءِ مردماں

اِنَّكُمْ لَسٰرِقُوْنَ ﴿٧٠﴾ قَالُوْا وَاَقْبَلُوْا عَلَيْهِمْ مَّاذَا تَفْقِدُوْنَ ﴿٧١﴾

شما دُزاِت ف۴ گوشتگا لگِتنت چکش تربیت آیانی نیمگا کہ شما چے گار کُتگ ف۵

قَالُوْا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاۗءَ بِهٖ حِمْلُ بَعِيْرٍ وَّاَنَا بِهٖ

گوشتِش ما گندیں بادشاہ ءِ ھیران ءَ وُ ہرکسیکہ بیاریت آئیا براِیا ہشترے بارے وُ من آئی ءِ

زَعِيْمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْاَرْضِ

ضامنوں ف۶ گوشتنش بخدا قسم (خداءِ قسم انت) شمارا وَ معلوم انت کہ ما پہ شرارت کنگا نیاتکگیں ماں زمین ءَ

وَمَا كُنَّا سٰرِقِيْنَ ﴿٧٣﴾ قَالُوْا فَمَا جَزَاۗؤُهٗٓ اِنْ كُنْتُمْ كٰذِبِيْنَ ﴿٧٤﴾

وُ کاھے مادُزی نکتگ ف۷ گوشتنش کہ گڈا چہ سزا انت آئی ءِ اگر شما دروغ بند بہت ف۸

ع ۸ ۱۱ ۲

اگں چہ تقدیرِ الٰہی ءَ یک ہچیں خبرے دیما آحت کہ شما درست ماں آئی ءِ گرفتار بہ بئیت و چرائی ءَ رستگاری ءِ دگہ ہچ نوبت نہ بیت تو گڈا اِے روا من چے گوشت کناں؟ البت داں شمے وس روت شما ماں بنیامین ءِ حفاظت و چاروگند ءِ روا کوتاہی نہ کن اِت اے پختہ ایں قول و قرار و سوگند دیان ءَ زبات کڈن و تاکید ءِ روا گوشتن کہ "وَاللّٰهُ عَلٰي مَا نَقُوْلُ وَكِيْلٌ" ، یعنی ہرچ قول و قرار ما اِے وھدءَ کنگائیں آ کُل بہ خداءِ حوالہ ءَ انت اگں کسے ءِ خیانت و بدعہدی کُت گڈا سزا دیوک ھما ذات وت انت یا ایش کہ ما بہ وتی مَن ءَ قول و قرار یکائیں کنگائیں لیکن اے خبرانی اصلی مقصد تہنا چہ خداءِ حفاظت ءِ سرجم بیت۔ خدا اگں ملوٹیت تو گڈا تمامیں اسباب و تدبیر لشیت کینت و اھچ نہ بیت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "ظاہری سببانی روا ھم بکائی گت دیدا بھروسہ پہ خداءِ ذات ءِ سرا ابرکت" ، و ھمے حکم انت ہرکس ءَ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یوسف علیہ السلام ءِ براتاں اولی بر ءَ وھدیکہ مصر ءَ شتگنت چو عام مسافرانی روا بغیر چہ خاصیں حسابے ءَ ماں شہر ءَ داخل بوتگنت لیکن یوسف علیہ السلام ءِ خاصیں خیالداری و مہربانی ءَ گندان ءَ جزما اود ءِ مردمانی نظران پہ آیانی نیمگ ءَ چاروک بوتگنت نوں دوبارہ روگ گوں مڑاہ داری ءَ بلکیں چوش گوشگ لوٹیت کہ چیہری آیان یوسف علیہ السلام ءِ دعوت ءِ سرا شتگنت۔ بنیامین کہ آئی حفاظت و دوستداری ءَ واجہ یعقوب علیہ السلام بعد چہ یوسف علیہ السلام زیات دلگوش گور کنگائت براتانی ہمراہ آت۔ یعقوب علیہ السلام ءَ دل ءَ خیال احت کہ یک پت ءِ یازدہ گبرو و خوبصورتیں چکانی گوں خاصیں شان ءَ یکبارگی ماں شہر ءَ داخل بوگ خصوصاً ھما سلوک ءَ چہ پد کہ مصر ءِ عزیز ءِ جانب ءَ مردماں بیش ءَ چم ءِ وت دیستگت یک ہنچیں چیزایت کہ آئیمگ ءَ ہرکس ءَ نگاہ الم ءِ چست بنت "العین حق" ، نظر ءِ لگگ یک حقیقت ایت۔ یعقوب علیہ السلام ءَ چکان ءَ چہ بدیں نظر و حسد وغیرہ مکروھاز ءَ رکینگ ءَ واسطہ اے ظاہری تدبیر و تلقین کت کہ یک یک بوان ءَ معمولی شہری مردمے ءِ حیثیت ءَ چہ شہر ءِ مختلف دروازگان داخل بہ بنت تانکہ ءِ مفت ءَ اولس ءَ چمان بہ آیانی سرا مکینت۔ گوں ایشی ءَ ھورالشر اھم بیدراکُت کہ من یک تدبیرے کناں ءَ قضا و قدر ءِ فیصلہ آن ءَ دور کرت نہ کناں۔ ماں سرجمیں کائنات ءَ تہنا خداءِ حکم رووک انت مے کلیں بندوبست پہ خداءِ حکم ءِ مقابلہ ءَ بے کارانت البت تدبیر کنگ ءَ راہ ھم ھمائی ءِ سوج داتگ و جائز قرار داتگ انسان ءَ لازم انت کہ وتی رکینگ ءَ تدبیرءَ بکنت بلے بھروسہ خداءِ سرا بکنت چوش بگوش کہ چکان ءَ گوشمالی کتی کہ چو منیگی شما گوں دل ءَ خداءِ حفاظت ءِ سرا بھروسہ بکن اِت و تی تدبیرانی سرا غرور ناک مبے اِت۔ ف۲ یعنی چہ جدا جدا دروازگاں یک یک ءَ۔ ف۳ یعنی ہرچ وڑے ءَ کہ پت ءَ گوشتگت ھما حساب ءَ داخل بوتنت اگرچہ اشان ءَ نظرِ بد ءَ نہ گپت۔ بلے قضاء ءَ چہ دگہ نیمگے ءَ گپتنت (بنیامین ءَ ماں سرقہ ءِ روا دارگ بوت) تقدیر ءِ نبشتہ دفع نہ بیت نوں ہرکس کہ زانوک انت آیان ءَ تقدیر ءِ یقین و اسبابانی ٹگل (بچاؤ) ہردوئیں حاصل بنت لیکن چہ بے علم ءَ یک کارے بہ بیت تو دومی بیت نہ کنت بالکل اسبابانی

سرا بھروسہ کنان ءَ تقدیرءِ انکارءَ کنت یا تقدیرءِ سرا یقین دارگءِ معنیءَ چوش گریت کہ اسبابءَ مھتل کنت البت عارف باللہ وزانوگرین مردم تقدیر وتدبیرءَ یک جاجمع کت کنت و ہر یکءَ ماں ھمائی درجہءَ برقرار دارنت. ف۴ حضرت یوسفءَ گوں بنیامین خاصیں سلوک کُت وخلوتی کت وگوشتی کہ من تئی حقی ایں برات (یوسف) آن. ہرچ ظلمے کہ علاتی براتاں گون من کرتگ من ءَ چہ یتءِ سندانءِ ماں چات ءَ جنگل دات غلام کنان منا راہ اِش کُت ومنی پت دبراتءِ ماں فراقءِ صدمہءِ گرفتار ش کنت نون اوءَ آیگءِ وھدءِ گوں تو تئی زندی انت چرے جران غمگین مبو نوں ھما وھدا حنگ کہ مئےَ تما میں رنج وغم ھلاس بہ بنت وسکیانءِ پد اللہ تعالیٰ آرام وراحت نصیب بکنت. حضرت شاہ صاحب رحمۃ اللہ علیہ نبشتہ کنت، اے براتءَ کہ یوسفءِ گوں دلءِ واھگءَ نوارجت وتی کرءَ نندارینت ایدگرانی دلءِ حسدءَ جاہ جت. ماں اے سفرءِ ہروھدءَ آئرا ٹوک ف شگان جنانءَ گوں نہراں ھم ماں بستگت. نوں حضرت یوسفءِ تسلی دات. ف۵ وھدے چہ حضرت یوسف

قَالُوْا جَزَآؤُهٗ مَنْ وُّجِدَ فِیْ رَحْلِهٖ فَهُوَ جَزَآؤُهٗ ؕ كَذٰلِكَ نَجْزِی
گوشتش آئیءِ سزا ھمیش اِنت کہ چہ ھر کسےَ اُرداکندگ ببیت ھماوت آئیءِ بدلا برد. ھمیڈولا سزای دئیں ما
الظّٰلِمِیْنَ ۝۷۵ فَبَدَاَ بِاَوْعِیَتِهِمْ قَبْلَ وِعَآءِ اَخِیْهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا
ظالماں ف۱ پدا شروع کت یوسفءَ آیانی اُردءِ چٹگ پیش چہ وتی براتءِ اُردءَ رندا کشتی ھما ھیران
مِنْ وِّعَآءِ اَخِیْهِ ؕ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِیُوْسُفَ ؕ مَا كَانَ لِیَاْخُذَ اَخَاهُ
چہ وتی براتءِ اُردءَ ف۲ ھمیڈولا حیلئیں سوجدات یوسفءَ ف۳ ہرگز گپت کُت نکنتگت آئیءَ وتی برات
فِیْ دِیْنِ الْمَلِكِ اِلَّاۤ اَنْ یَّشَآءَ اللّٰهُ ؕ نَرْفَعُ دَرَجٰتٍ مَّنْ نَّشَآءُ ؕ
ماں ھما بادشاہءِ قانونءَ مگر ھرچیکہ بلوٹیت اللہ ف۴ بلند کنیں دَرجیا ہر کسیے کہ بلوٹیں ف۵
وَ فَوْقَ كُلِّ ذِیْ عِلْمٍ عَلِیْمٌ ۝۷۶ قَالُوْۤا اِنْ یَّسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ اَخٌ لَّهٗ
وُ چہ ھر عالمیا بالاتر ھستنت دگر عالمے ف۶ گوشتش اگراشیا دُزی کتگ گڈا دُزی کتگ آئیءِ یک براتیا
مِنْ قَبْلُ ۚ فَاَسَرَّهَا یُوْسُفُ فِیْ نَفْسِهٖ وَ لَمْ یُبْدِهَا لَهُمْ ۚ قَالَ
چہ ویش ف گڈا آھسنہ گوشت یوسفءَ ماں وتی دلا وُ ظاھری نکت گوں آیاں گوشتی ماں دلا
اَنْتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۚ وَ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَصِفُوْنَ ۝۷۷ قَالُوْا یٰۤاَیُّهَا الْعَزِیْزُ
کہ شما بدترت ماں درجیا وُ اللہ شرتر زانت ھرچیکہ شما بیان کن اِت ف۸ گوشتش او عزیز
اِنَّ لَهٗۤ اَبًا شَیْخًا كَبِیْرًا فَخُذْ اَحَدَنَا مَكَانَهٗ ۚ اِنَّا نَرٰىكَ مِنَ
آئیا پتے ھستنت پیریں مزن عُمریں نوں بگر یکیا چہ ما آئیءِ جاھا. ما گندیں ترا کہ تو
الْمُحْسِنِیْنَ ۝۷۸ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اَنْ نَّاْخُذَ اِلَّا مَنْ وَّجَدْنَا
احسان کنوکیں مردیئے ف۹ گوشتی خدا پنہ بدنت کہ ما دگریا بگریں مگر ھما کسیا کہ دیتگیں
مَتَاعَنَا عِنْدَهٗۤ ۙ اِنَّاۤ اِذًا لَّظٰلِمُوْنَ ۝۷۹ فَلَمَّا اسْتَایْئَسُوْا مِنْهُ خَلَصُوْا
وتی سامان آئیءِ گورا ف۱ گڈا اَچہ ما مزنیں بے انصافیں ف۱۱ پدا وختیکہ نا اُمید بوتنت چہ آئیا یک گوراشت نشتنت
نَجِیًّا ؕ قَالَ كَبِیْرُهُمْ اَلَمْ تَعْلَمُوْۤا اَنَّ اَبَاكُمْ قَدْ اَخَذَ عَلَیْكُمْ مَّوْثِقًا
پہ خلوتا. گوشت آیانی مسترا شمارا معلوم نہ انت چے کہ شمے پتءَ گپتگ چہ شما عہد

ع ۹ ۱۱ ۳

علیہ السلامءِ حکمءَ آیانی غلہ بارکنگ بوتنت وُ سفرءِ سامان تیار بوتنت تو یک نفرھی آنحورہءَ وتی برات بنیامینءِ سامانانی نہا چیرکائی مان کُت. وھدیکہ قافلہ رادگ بوت. محافظاں آنحورہءَ تلاش کت آخر آیانی شبہ بہ ھمے قافلہءِ سرا بوت. قافلہ کمیں دور شتگت کہ محافظان چہ یکےءَ توارجت کہ بجلت. شما یقیناً دز معلوم بئیت. (تنبیہ) اگن اِے لفظ چہ حضرت یوسفءِ حکمءَ گوشگ بوتگت تو مطلبی چوش بیت کہ کسے مال دزی کنت شما ھما کس اِت کہ آیان پتءِ دزی کنانءَ براتءَ بہاکُت.
ف۶ یعنی ما را مقتءَ دز برچا جوڑ کن اِت اگن شمے گار بوتگ تو آئی نشانءَ بدے. ما ھمدا انہیں بیا اِت مئے اسبابانءَ پٹ و لوٹ بکن اِت. ف۷ محافظان دز ائینت بادشاہءِ آنحورہ یا غلہ تورکنگءِ کیلو غائب انت اگن کسے ایدچہ جبل وجت ءَ آئرا حاضر بکنت تو آئرا اشترے بارے غلہ انعام دیگ بیت.
ف۸ یعنی ماں مصرءَ مئےءِ ھیل وعادت ہر کسءَ معلوم انت زانا کسے گوشت کنت کہ ادا ما کدی ناشریں کار کنگ. اِدا مانہ پہ ناشرئے اتکگیں ف نہ ماچہ دزوٹیکانی خاندانءَ تعلق دارین.
ف۹ محافظان پسہ دات کہ شما فضولیں حجت پرچا کن اِت اگن دزتگیں مال چہ شمے اُردءَ درکیت گڈا شما چون کن اِت؟ ۱۲
ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ اِے ماں شریعتءِ ابراھیمیءَ دُزءِ سزا اَت یعنی ہر کسءِ گورءَ دزیءِ مال درکیت آداں یک سالے غلامءِ بیما کار بکنت. یوسفءِ براتاں وتی شرعی قانونءَ ردءَ ھما دمانءَ سزاءِ ذکرءَ کت چیاکہ آیان پورہ یقین اَت کہ ما دُز نئیں، و نہ دزیءِ مال چہ ما درکیت کنت اے بیماگوں وتی اقرارءَ وت گرگ بوتنت. ف۲ یعنی چرے گفتگوءَ پد محافظانءَ اشانءَ عزیز مصر (یوسف علیہ السلام) ءِ گورءَ برتنت. وتما میں قصہ اِش اشکنائینت آئیءَ پٹ و لوٹءِ حکم دات اولءَ ابدگہ براتانی زنبیل وغیرہءِ چارتنت آنحورہ درنہ کیت. آخرءَ بنیامینءِ سامانانی تلاشی بُوت. چنانچہ آنحورہ چہ ھمائیءِ سامانانءَ درکیت. ف۳ اِے وڑءَ تدبیر کت ما یوسفءِ واسطہ. ف۴ یعنی براتانی دپءَ وت درکیت کہ چہ ہر کسءَ ارداں مال درکیت آئرا پہ سالےءَ غلام بکن اِت پمشکا پرے جبرءَ گرگ بوتنت واگرنہ مصرءِ حکومتءِ قانون چوش نہ اَت اگن چوشیں دستورش وت شون مدانین اشان جلگ نبوتنت پرچاکہ ملکی چوشیں قانونی نیست اَت کہ بنیامین جلگ بوتیں. ف۵ یعنی ہر کسءَ بلوٹیں حکمت وتدبیر پیش بداریں یاگوں وتی لطیفیں تدبیرءَ آئرا سرفراز بکنیں، سیل بکن ھمامرد ماں کہ آیان پتءِ دُزیءَ چہ یوسف علیہ السلامءَ بہ چنت درہمءَ بہاکنگت مروچی یوسف علیہ السلامءِ دیما وت دُزانی حیثیتءَ اوشتاتگنت شاید اے بیما آیانی پیشی ردیانی کفارہ ادا بہ بیت. ف۶ یعنی ماں دنیاءَ چہ یک مردےءَ دومی مردم چہ دومیءَ سیمی مردم زیات زانوگ انت. کہ آئرا عالم الغیب و الشہادۃ گوشنت (تنبیہ) سرپد بوگ بایدانت کہ ماں اے سرجمیں داستانءَ چہ حضرت یوسفءِ زبانءَ واقعہءِ برخلاف یک لفظے ھم وراحت نہ کتام یک کارے شرعءِ برخلاف بوت زیاتءَ چہ زیات آئیءَ «توریہ» کت «توریہ» ءِ مطلب انت بحثیں خبرءِ گوشگ یا خبرءِ کنگ کہ چرائیءَ گندوک یا اشکنوکءِ ذھنءَ یک ظاھری معنیءَ آئیءَ مراد بازدور انت اگن اے توریہ بہ یک نیکیں کارے یا مقصدےءَ کنگ بہ بیت تو آئی جائز بلکیں محمود بوگءِ تہا ھیچ شک نیست انت واگس بہ کتام بدیں

وسلّیں غرضے ءِ کنگ بہ بیت توآ تو ریہ نہ انت بلکیں دھوکہ و فریب انت اد ءِ حق تعالیٰ ءِ اے منظور آت کہ یعقوب علیہ السلام ءِ امتحان و چکاس ءِ تکمیل بہ بیت چہ یوسف ءَ ید
بنیامین ھم جتا بہ بیت آنگو چہ مزنیں مدتے ءَ پد و حقی ایں براتان ءَ سوب برسیت کہ آوت ماں دنا دچار بکپنت واجہ یوسف ءَ چہ چکاسگ ءِ شیپان کشگ ءَ پد اول
علاقی براتاں پدا حقی ایں برات پدا بزرگواریں پت وگوں خاندان ءِ ایدگر مردماں کم کم ءَ دوچار بکپیت، دومی نیمگ ءَ چہ یوسف ءِ براتاں ہرچ ردی ءِ بونگت چیزے رنج و غم گندان ءَ آیان
ھم عفو و رحم ءِ دروازگ ءَ سر بہ بنت و نہ معلوم چی چی حکمت بنت کہ چرائی روءَ یوسف علیہ ءَ کمیں، توریہ، کنگ ءِ ہدایت بوت آئی ءَ آبخورہ وتی برات ءِ خرجین ءَ مان کُت پدا نہ کسی ءِ
سرا دُزی ءِ الزام جتی و نہ چوش گوشتی کہ ما فلانی ءَ بہ دزی ءِ سرا گرفتار کنیں ۔ خبراں وت ھنچیں راہ گپتنت کہ چنا یان بنیامین ءَ بہ وتی برات گور ءِ جلگ و راحت ءَ نندگ ءِ
سبیل پاچ بوت مصلحتاً آئی ءِ ھتیں ھنچیں لفظ ہم کار مرز کرتنت کہ آیانی معنی مراد نہ اتنت یا بعضے چیزانی سرا واجہ ءَ سکوت اختیار کُت اگں چیزے بگوشتینی نوراز پاشک بوان ءَ اصل مقصد فوت بونگت واللہ اعلم بالصواب۔ ف اے اشارہ یوسف علیہ السلام ءِ نیمگ ءَ آت۔ وتی پاکبازی ءِ ظاہر کنگ ءَ محض پہ کست دکینگی بنیامین ءِ جرم اش پخہ کُت وا بنکر مدت ءَ رندیم بہ معصوم بیں یوسف ءِ سرا دروغیں تہمت بندگ ءَ ردا مباری نہ بوتنت۔ مفسران بہ اے موقع ءَ بازیں قصہ بیان ءَ کرتگنت کہ بہ آیانی نیمگ ءَ یوسف ءِ براتاں ماں دُزی ءِ لفظ ءَ اشارہ کرتگت بلے آیانی ادا نقل کنگ ءِ ضرورت نہ انت۔
ف۵ چشیں بدیں لفظ ءِ اشکنگ ءَ ہم واجہ یوسف علیہ السلام بے قابو نہ بوت چیا کہ مصلحت خداوندی ھمیش آت کہ راز پاشک مہ بیت حضرت یوسف علیہ السلام ءَ اے خبر ماں دل ءَ داشتنت پسہ دیان ءَ آیانی تہمت ءِ حقیقت ءِ را ظاہر نہ کُت۔ البت ماں وتی دل ءَ گوشتی، اَنْتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا وَّاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَصِفُوْنَ، یعنی چیکائی دُز حدا بند ءَ ہم تراپ دنت۔ منا دُزید را گنے حالانکہ شما بچیں دُزی ءَ کُت کہ برات ءَ چہ پت ءَ دُزاں ءَ بہا کُت باقی منی دُزی ءِ حال ءَ اللہ پاک بہتر زانت۔ لھتیں مفسران قَالَ اَنْتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا الخ مطلب چوش گپتگ کہ یوسف علیہ السلام ءَ آیان ءَ دیم گور کنان ءَ گوشت کہ شما باز سلّیں مردم ئیت۔ ھنوں شما گوشگائیت، وَمَا كُنَّا سَارِقِيْنَ، ماچہ دزاں نئیں و ھدبکہ یک برانے ءِ سامانان مال دراحت تو گوں آئی ءِ دومی برات ءِ ھم مان پیچ ات۔ چوش بگوش کہ دُزی شمے خاندانی پیشگ انت (العیاذ باللہ) خدا خوب زانت کہ شما ماں وتی خبران جنکر راست گوشگائیت آدت شما را بشمے غلطیں خبرانی سرا سزا دنت۔ ف۹ یعنی پیریں پت سک پدرد بیت آئی ءِ چہ ماگلان آئرا و آئی برات یوسف ءَ دوست دارو ک آت یوسف ءِ چہ پدنوں گوں ھمیشئ ءَ وتی دل ءَ تسلی دنت شما اگں آئی بدل ءِ چہ مارا یکے ءَ بجل اِت تو شمے مزن مہربانی بیت شما مدام بہ مخلوق ءِ سرا احسانات کنوک اِت و مئے سرا ھم تئی خاصیں مہربانی اِنت اَمیت انت کہ شما مارا چہ وتی مہربانی ءَ زہیر نہ کن اِت۔ ف۱۰ یعنی خدا پناہ بدنت کہ ما کسے ءَ رابے سبب ءَ دومی ءِ بدل ءِ گرفتار بکنیں ماتہنا ھا مرد ءَ جلّیں کہ مئے چیز بہ آئی کرءَ دراتنگ (آ بنیامین انت کہ حقی ایں برات ءِ سبب ءَ مئے گور ءَ داریت) اے رداھم،، اِلَّا مَنْ وَّجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهٗ،، ءِ بدل ءَ، اِلَّا

مِّنَ اللّٰهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُّمْ فِيْ يُوْسُفَ ۚ فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضَ

اللہ ءِ وُ چہ پیش ءَ ھرکونا ھپے کہ شما کتگ ماں یوسف ءِ حقا۔ نوں من ھجبر نگلوں چراے زمین ءَ

حَتّٰى يَاْذَنَ لِيْٓ اَبِيْٓ اَوْ يَحْكُمَ اللّٰهُ لِيْ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿۸۰﴾ اِرْجِعُوْٓا

تاھاوقتیکہ اجازت بدنت منا منی پت یا فیصلہ بکنت اللہ منی حقا و آ چہ درستاں شرتریں فیصلہ کنوک انت ف۱ پجرتت بروت

اِلٰٓى اَبِيْكُمْ فَقُوْلُوْا يٰٓاَبَانَآ اِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ ۚ وَمَا شَهِدْنَآ اِلَّا بِمَا

وتی پت ءِ نیمگا و بگوشنت کہ ای مے پت تئی چکا دُزی کُت وُ ماگواہی ندا تنگ مگر پہ ھما چیز بکہ

عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حٰفِظِيْنَ ﴿۸۱﴾ وَسْــَٔلِ الْقَرْيَةَ الَّتِيْ كُنَّا

مارا خبر بوتگ وُ نبوتگیں ما غیبے یاد کنوک ف۲ وُ جست بکن چہ ھما شہر باکہ ما بوتگیں

فِيْهَا وَالْعِيْرَ الَّتِيْٓ اَقْبَلْنَا فِيْهَا ۭ وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿۸۲﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ

اودا وُ چہ ھما کاروانیا کہ ما ماں ھمائی ءِ تہا آتکگیں، وُ ما راست گوشیں ف۳ گوشتی چونیں اڈ کتگ

لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا ۭ فَصَبْرٌ جَمِيْلٌ ۭ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّاْتِيَنِيْ بِهِمْ

شماں وتی دلاں یک جبرے۔ نوں صبر شر ترانت ۔ شاید کہ اللہ بیاریت منی گورا آیاں

جَمِيْعًا ۭ اِنَّهٗ هُوَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ﴿۸۳﴾ وَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يٰٓاَسَفٰى عَلٰى

درستان۔ ھما تنت خبردار حکمتانی واجہ ف۴۔ وُ پشتی ماں تربیت چہ آیاں وُ گوشتی ہائے افسوس پہ

يُوْسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنٰهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيْمٌ ﴿۸۴﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ

یوسف ءِ ف۵ وُ اسپیت بوتنت آئی ءِ چماں چہ غمانی نوں وتی غصئی ایر بُرت ف گوشگا لگتنت قسم بخدا (خدا ءِ قسم انت)

تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوْسُفَ حَتّٰى تَكُوْنَ حَرَضًا اَوْ تَكُوْنَ مِنَ الْهٰلِكِيْنَ ﴿۸۵﴾

تو انگار نکنے یوسف ءِ یادا تاکہ تو ایر برچے (دلاپ بہے) یا بمرے

قَالَ اِنَّمَآ اَشْكُوْا بَثِّيْ وَحُزْنِيْٓ اِلَى اللّٰهِ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۸۶﴾

گوشتی من ظاہر کناں وتی پریشانیا و غما اللہ ءِ دیما وُ زاناں چہ اللہ ءِ طرفا آ چیز بکہ شمائی نزان اِت ف۵

يٰبَنِيَّ اذْهَبُوْا فَتَحَسَّسُوْا مِنْ يُّوْسُفَ وَاَخِيْهِ وَلَا تَايْــَٔسُوْا مِنْ رَّوْحِ

او منی چکاں بروت وُ جست پرسا بکن اِت یوسف ءِ و آئی ءِ برات ءِ وُ نا امید مبت چہ اللہ ءِ

مَنْ سَرَقَ، نہ گوشتی آ مختصراَن چیا کہ حقیقت ءِ برخلاف آت۔ ف۱۱ یعنی مجرم ءِ بدل ءَ بے گناہ ءَ گرفتار بکنیں تو شمے خیال ذقانون ءِ روءَ ما بے انصاف قرار گریں ۔ ۱۲
ھمے صفحہ ءِ فوائد ؛ ف۱ و ھد بکہ حضرت یوسف ءِ پیسہ ءَ اشکنان ءَ دل ایکیم بونت نوں یک کرّبوان ءَ وت ماں وت ءَ شور و مصلحتش کت۔ گیشتر ءِ
مشورہ ھمیش آت کہ وتی وطن ءَ روگ لوٹیت۔ چہ ھمایان مسترین ءَ (عمر ءَ مزن آت یا کہ عقل ءَ) درائینت کہ پت ءِ رو برد ءَ ماگوں کجام دیما رویں۔ آئی ءَ ہرچ قول و قرارے چہ
ماگپتگت ما آئی ءَ چی جواب دات کنیں یک تقصیرے ماپیش ءَ بہ یوسف ءِ معاملہ ءَ وتی سرا اُرتگ کہ آئی اثرداں مروچی ءَ موجود انت نوں بنیامین ءَ ویل کنان ءَ درستانی
روگ سکیں بزدلی ءِ کارے بیت۔ نوں شما ئیت دارات من چہ اِدا پا دان دو نہ کناں۔ اِلّا ایش کہ منی بزرگواریں پت منا چہ اِدا روگ ءِ حکم ءَ بدنت یا اِلے میانجی ءَ قدرت ءِ

طرفءَ چیزے فیصلہ ئے بہ بیت مثلاً امرِ الٰہی من ھمیدا بمراں یا چہ خداءِ حکمءَ بنیامین رستگار بہ بیت۔ (تنبیہ) اے گشتوک غالباً ھما برات کہ آ ئیءِ یوسف علیہ السّلامءِ معاملہءَ ھمرئیں مشورھے داتگت یعنی لَا تَقْتُلُوْا یُوْسُفَ۔ ۲؎ یعنی منءَ ھمیدا بل ات وشما درست بروات وگوں پتءَ عرض بکن ات کہ چشیں خبرے پیش آھت کہ آئی پیشءَ آیگءِ ھچ امیت نیست ات۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی شمارا قول داتگت بہ وتی زانگءِ روءَ کئےءَ خبر ات کہ بنیامین دزی کنت وگرفتار بیت یا دترءِ گرگءِ فتویءَ دات بہ وتی دینءِ مطابقءَ۔ ما چوش نہ زانت کہ مئے وتی برات دُز انت۔ ۳؎ یعنی شما یک معتبرے دیم بدے ات چہ ھما میتگءِ مردمان احوالءَ معلوم بکن ات کہ ماں اودا اے قصہ بوت وھم چہ اے دگہ کاروانے مردماں جُست کُت کن ات کہ مئے ھمراہ اتنت ویدا وتر بوت انت شمارا معلوم بیت کہ ما ہرچی گوشگا ئیں آ کُل راست انت۔ ۴؎ اولی بے اعتباریءِ روا جیبرا ھم یعقوب علیہ السّلامءَ چکانی خبرءِ سرا اعتبار نہ کُت لیکن نبیؑ کلام دروغ نہ انت چکانی دت گرڈیں خبر ات۔ حضرت یوسف ھم چک ات۔ کذافی الموضح۔ چوش بگوش لکھوءِ دیم گوری جنس ابناءِ نیمگءَ بوت۔ واللہ اعلم۔ لھتیں مفسرانءَ مطلب چوش گپتگ کہ شما چہ ادءَ حفاظتءِ چونیں وعدہءَ گوں ھٹ کنانءَ بنیا مینءَ را برت اودءَ چہ شمے دپءَ چوش ھم درنہ آھت کہ چہ آب خورہءِ درکیگءَ دزی چون ثابت بوت بلکیں دگہ یکےءَ چیر داتگت۔ شما مدافعت وانہ کرت بلکیں چیکائےآ ئی برات ءَ را ھم دُز قرار دات وجرمءَ پخت کرت ماں شمے دلءَ دغا مبو تیں گڈا شما چوش نہ گُرتگت نوں خبرانءَ دپ ماں دپ دیگءَ منی کرا احتگو۔ بہر جاور منءَ را چہ صبرءَ دگہ ھچ علاج نیست۔ کتام شکایتءِ حرفے چہ دپءَ در نہ کناں چہ خداءِ قدرت ورحمتءَ ھچ بعید نہ انت کہ یوسف، بنیا مین وھما برات کہ بہ بنیامینءِ خاطرءَ ھودا پشت کپتگ درستانءَ بہ منی گورءَ جمع بکنت آ چہ کلانی احوالءَ معلوم دارنت وگوں ھرکسءَ دتی حکمتءِ روءَ معاملہ کنت چراشیءَ اندازہ جنگ بیت کہ ھمگ ہمیں نا امیتی دراکنوکیں جاورءَ وزمانگءِ مرورءَ رند ھم نبیانی قلوب مایوس بیت نہ کننت آ مدام خداءِ وسیع رحمتانی سرا اعتماد کننت وآ ئی لطف ومنتانی امیدوار بنت۔ ۵؎ چہ نوکیں ٹپءِ درگءَ کھنیں ٹپ پدا تازہ بوت بے اختیار چہ دپءَ درشانی کت "یَا اَسَفٰی عَلٰی یُوْسُفَ" (ہائے افسوس یوسف)۔

۶؎ یعنی بے رونق یا بے نور بوت انت کہ اے ردا دو قول انت جدا جدا۔ ۷؎ ماں حدیثءَ انت نحن معاشر الانبیاءِ اشد بلاءً ثم الامثل فالامثل۔ یعنی نبیانی جماعت چہ حق تعالیٰءِ طرفءَ ماں سکّ نزیں چکاسان گرفتار کنگ بیت پدا چکاسءِ باز قسم انت ہر یک نبیءَ حق تعالیٰ بہ وتی حکمت وآ ئی قابلیتءِ روءَ ہرچ دابیں چکاسءَ بلوٹیت گرفتار کنت ماں یعقوب علیہ السّلامءِ قلبءَ بہ یوسفی فوق العادت دوزواھی ماں کُت پدا چشیر دوستناکیں وقابلیں چکءَ کہ ابراھیمی خاندانءِ چم وچراغ ات بہ اے بیما دردناکیں جاورءَ جدا کنگ بوت غم زدگیں وٹپ وارتگیں یعقوبءِ جگرءِ اے روح کشوکیں صدمہءَ وارتگت آ ئی ھچ مخلوقءِ دیما نہ گلہ وگواھی کرتگت چہ کسےءَ بٹر گرگءِ شوہازءَ ات ونہ وتی دلی زہر کدی درشان کرتنت۔ غمءِ خبر چہ دپءَ در بیا تلگت البت وھدیکہ وتی دلءِ دردی گرنچتگ ات تو دلءِ دو نانءَ چہ چمان بہ ارسءِ صورتءَ پٹ پٹءَ کپتگنت داں بستانی سال گریوکیں چماں ور تگیں سینگءِ باوجود فرضانی ادائیگی یا ماں حقوقانی انجام دیگءَ تہا ھچ پیمیں کوتاھی نہ کتگ ات آ ئی دل ھمنکر ماں یوسفءِ فراقءَ گریوان ات ھمنکر ماں خداءِ حضورءَ زیات فریات وزاری کنوک ات چہ درد وغمءِ بازی وارسانی گیشیءَ ھر قدر آ ئی بصارتءَ نزور کنان ات ھما قدرءَ آ ئی بصیرتءِ نور زیات بوان ات بے تابی وبے قراریءِ ہر قدر تر ندیں طوفانءَ بکشتین دلءِ سراز ور برد یان وکلیجہءِ دردءَ برداشت کنانءَ چہ زبانءَ اُ قار گہ ھم نہ کش ات چہ بنیامینءِ جدائیءَ وھدیکہ کھنیں ٹپءَ نوکیں نشترے لگت ات تو گڈا بہ چشیں جاورءَ بے اختیار "یَا اَسَفٰی عَلٰی یُوْسُفَ" ھمے لفظان درآتکنت، بقول حضرت شاہ صاحبؒ "چشیں دردءَ بہ اینکر دراجیں مدتءَ ابر برگءَ ابید چہ پیغمبرءَ دگہ کئےءَ کت کنت۔

۸؎ ماں موضح القرآن انت یعنی چہ شما منا را صبرءِ سوجءَ دئے ات؟ بے صبر ھما انت کہ آ مخلوقءِ دیما خالقءِ دیم داتگیں دردءِ گلہءَ بکنت من گوں ھمائیءَ فریات کنان کہ آ دردءِ دیوک انت ءُ اے ھم زانان کہ (یوسف زندگ انت الّمءَ دوچار کپیت وآ ئی داب چہ خداءِ حکمءَ پورہ بیت) اے بہ منی سرا چکا سگ انت چاراں بارےں داں کجا حدءَ سرا کشیت۔ ۱۲

ف۱ یعنی چہ حق تعالیٰ ءِ مہربانی وآئی فیض ءَ نا اُمیت بوئگ کافران دستور انت کہ اشان ءَ آئی وسیع رحمت وکاملیں قدرت ءِ راستیں معرفت حاصل نہ بیت. یک مسلمانے ءِ کارا یش انت کہ اگں کوھانی لادیاں و دریاءِ لہرانی کدءَ اشان نا امیت کنوکیں احوال پیش بیابیت پدا ھم آخداءِ رحمت ءِ امیت وار بیت و دانکہ آئی وس روت وتی ہست ھمتی ءَ ظاہر نہ کنت. برادات کو شست کنان ءَ یوسف ءِ شوھاز ءَ بہ بیئت وآئی برات بنیامین ءِ ہلاس کنگ ءِ رہ بندان ءَ ھم تلاش بکن ات ہچ مشکل نہ انت کہ حق تعالیٰ مارا درستان بیدا جمع بکنت. سیمی برات ءِ ذکر شاید پشکا نہ کرتی کہ چہ وتی مرضی ءَ پہ بنیامین ءِ ئیگی آئی ءَ اوداوت جلت. بنیامین رسنگار بیت گڈا آ او دا پرچا جل مجل بکنت. ف۲ پت ءِ گوشگ ءِ سرا مصرءَ رہادگ بوتنت پرچا کہ اشان ءَ یوسف ءِ نام ونشان ہچ معلوم نہ آت زانا ماں دلش اھتگ کہ ہر کس ءِ نشان مارا معلوم انت

اللّٰهِ ۭ اِنَّهٗ لَا يَايْـــَٔسُ مِنْ رَّوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكٰفِرُوْنَ ؀ فَلَمَّا

مہربانیا بیشک نا امید نہ بنت چہ اللہ ءِ مہربانیا مگر ھما مردمان کہ کافرنت ف۱ پدا وختیکہ

دَخَلُوْا عَلَيْهِ قَالُوْا يٰٓاَيُّهَا الْعَزِيْزُ مَسَّنَا وَاَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ

داخل بوتنت آئی ءِ گورا گوشتنش او عزیز رسنگ مارا ؤ مے لوگ ءِ مردمان سختی ؤ آرتگیں سرمایہ

مُّزْجٰىةٍ فَاَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا ۭ اِنَّ اللّٰهَ يَجْزِي

ناقصیں نوں پورہ کیل بکن بدے مارا وخیرات بکن پر ما، بلیشک اللہ جزای خیر دنت

الْمُتَصَدِّقِيْنَ ؀ قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَّا فَعَلْتُمْ بِيُوْسُفَ وَاَخِيْهِ اِذْ

پہ خیرات کنوکان ف۲ گوشتی کہ شمارا خبر انت کہ چے کت شما گوں یوسف ءَ وآئی ءِ برات ءِ ف۳ وختیکہ

اَنْتُمْ جٰهِلُوْنَ ؀ قَالُوْٓا ءَاِنَّكَ لَاَنْتَ يُوْسُفُ ۭ قَالَ اَنَا يُوْسُفُ وَهٰذَآ

شما نازانت ف۴ گوشتنش ہیں پہ راستی توئے یوسف ف۵ گوشتی مناں یوسف واے منی

اَخِيْ ۡ قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا ۭ اِنَّهٗ مَنْ يَّتَّقِ وَيَصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ

برات انت ف۶ اللہ ءَ احسان کتگ پرما البتہ ہر کسیکہ بترسیت (چہ خدا) وصبر بکنت گڈا اللہ برباد نکنت

اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ؀ قَالُوْا تَاللّٰهِ لَقَدْ اٰثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَاِنْ كُنَّا

مزدا نیکو کارانی ف۷ گوشتنش اللہ ءِ قسمیں گچین کتگ ترا اللہ ءَ پہ مے سرا ؤ بیشک بوتگیں

لَخٰطِــِٕيْنَ ؀ قَالَ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ ۭ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ ۡ وَهُوَ

پہ غلطی ءِ سرا ف۸ گوشتی ہچ میار پہ شمے سرا نہ انت مروچی. ببخشیت اللہ شمارا ف۱۰ وآ چہ

اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ؀ اِذْهَبُوْا بِقَمِيْصِيْ هٰذَا فَاَلْقُوْهُ عَلٰي وَجْهِ اَبِيْ

درستیں رحم کنوکاں رحم کنوک ترانت ف۱۱ ببرت منی اے پشکا ؤ دور بدیئت آئیا را منی پت ءِ دیما

يَاْتِ بَصِيْرًا ۚ وَاْتُوْنِيْ بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعِيْنَ ؀ۧ وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيْرُ قَالَ

بینای بیت. وبیارت منی گورا وتی لوگ ءِ مردماں درستان ف۱۲ ؤ وختیکہ جدا بوت قافلہ (چہ مصرا) گوشت

اَبُوْهُمْ اِنِّىْ لَاَجِدُ رِيْحَ يُوْسُفَ لَوْلَآ اَنْ تُفَنِّدُوْنِ ؀ قَالُوْا تَاللّٰهِ اِنَّكَ

آیانی پت ءَ لگیت منا را یوسف ءِ بو ف۱۳ اگر مگوشت منا را کہ پیر مرد رٹیت ف۱۴ گوشتنش اللہ ءِ قسمیں کہ تو

ع ١٤ / ١٠

ساری ھمائی فکرءَ بکنیں یعنی بنیامین ءِ، وڈکال ءِ سوب ءَ غلہ ھم پکارنت. ربیشی ءَ گوں عزیز ءِ عرض گوزرے ھم بکنیں اگں آئی ءَ بہ گرودیگ ءِ ردا زہیں سلوک کت نو گڈا اگوں آئی بہ بنیامین ءِ بارو ءَ ھم گپ جنیں. چنانچہ اولی جبرآبان گوں یوسف علیہ السلام ءَ ھمے کت کہ اے عزیز مصر! مروچاں ڈکال وتنگدستی ءِ سوب ءَ مئے لوگ ءَ مردم گل پریشانی ءَ روچان ءَ نہلانک دیگا انت، لوگ ءِ درستیں سامان بہا بوتگنت. کمیں بن مال گوں ما پشت کپتگ آئرا ما پہ غلہ ءِ خریداری ءَ آورتگیں چہ نہی بنکیں ھیل وعاذناں ومہربانی ءَ اُمیت کشیں کہ شما مئے ادنائیں مالان ءَ ماں دل ءَ بنارئے ومارا گوں مئے کمیں مالان ءَ غلہ بہ گوستگیں حساب ءَ دئے. اے رعایت درحقیقت ءَ یک خیراتے بیت کہ مارا شما دینی. باچریشی ءَ ابد مارا چہ وتی جانب ءَ چیزے خیرات بدئے. خدائے خیرءَ قبول کنت. اے گپانی اشکنگ ءِ سرا حضرت یوسف علیہ السلام گریوگی بوت، شفقت ورحمدلی ءِ چمگ ماں دل ءَ جوش دران ءَ چہ چمانی راہ ءَ رنگ ءَ لگت، اے وھدءَ خدا ءِ حکم ءِ پدا و ناراطاہر کتی کہ من کیاں وشما گوں من ہرچ معاملے کنگت چرانئ ءَ مدمن بہ کنام مرتبہ ءَ سر بوتوں، ماں دیمی آیت ءَ ھمے چیزءِ بیش گال انت. (تنبیہ) ھتیں ءَ تصدق ءِ معنی مطلق احسان زرتگ. چوشکہ ماں قصر صلوٰۃ ءِ حدیث ءَ "صدقۃ تصدق اللہ بھا علیکم". ف۳ یعنی ہردوئیناں ءَ جداکت وگوں ہردوئیناں ذزمنی داشت. ف۴ اللہ اکبر صبر ءِ مڑاہ داری واخلاق ءِ حد بیت کہ تمامیں زندءَ براتانی شکایت ءِ یک لفظے ھم چہ دپ ءَ در نہ کت اے جست ھم پشکاکت کہ اشان ماں وتی ذہن ءَ بیستانی سال پیسرءِ احوال ءَ یک برے نوک بکننت تانکہ چہ ماضی وحال ءِ مقابلہ ءَ خدا تعالیٰ ءِ ھما احسانانی حقیقت پدرا بہ بیت کہ آ چرے گروچیلان ءَ پد بہ یوسف ءِ سرا گوستنت کہ آیانی نیمگ ءَ دیما آیوکیں آیت لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا ءِ تہا اشارہ انت پدا جست ءِ انداز ءِ نوش نرم اختیار کت کہ ماں آئی ءَ چرا ایانی جرم ءَ معذرت ءِ معنی زبات پدرا انت یعنی ہرچ خطائے چہ شمے دست ءَ آوھدءَ بوت آ چہ نادانی وکم زانگی ءَ بوت شمارا چے معلوم آت کہ یوسف ءِ واب سرجم بیت ونوک یک روچے بدر کامل ءِ شکل ءَ درا بیت. ف۵ بیت کنت کہ چرے جست ءَ اشان پریشان بوتگنت کہ اینکر مدت ءَ پدا اے کتام مئے لوگ ءِ رازدار ظاہر بوت پدا مصر ءِ عزیز ءَ گوں یوسف ءِ قصہ ءَ چے غرض دارنت. زیاتیں مہربانی وگوں بنیامین خاصیں سلوک اشاں گوں وتی چماں بیش ءَ گندگا ئتنت اے جست ءَ اناگت ءَ اشانی ذھن ءَ اِنگر منتقل گت، بلکیں یوسف کہ ما آئی ءَ گوں مصری قافلہ ءَ بہا کت ھمیش مبیت وھدیکہ اینگر زبات دلگوش اش گورگت توگوں فکرءِ چارتش یا بیت کنت کہ یوسف ءَ چیسراد نارا شر تریدرا کت ٹک ءَ ٹک گوشتی کہ من یوسف آں. الغرض آسک ھچکہ بوان ءَ جست اِش گپت "ءَاِنَّكَ لَاَنْتَ يُوْسُفُ" راست راست ءَ بگوش کہ توئے یوسف! ف۶ یعنی چہ ھما کسءَ منارا جدا کنو آمروچی منی کش ءَ نشتگ. ف۷ جدائی ءَ گوں ھوری ءَ ذلت ءَ گوں عزت ءَ رنج ءَ گوں راحت ءَ. تنگی ءَ گوں عیش ءَ بدل کنت ھماکس ءَ کہ غلام جوڑ کنان ءَ بہ چنت درھم ءَ بہاکت مروچی آئرا خدا ءَ ملک مصر ءِ

حکومت بخشاتگ ف۸ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "کسے ءِ سرا رنج بکپیت و آ چہ شرعءِ در مبیت و ھم پریشان مبیت تو آخر چہ بلاءِ عطا زیات دنت۔ ف۹ یعنی نزارا بہ ھمک وڑءِ فضیلت دات و تو ھمے قابل اتتے مئے غلطی و نادانی اَت کہ تئی قدرءِ نزانتیں آخر تئی واب راست بوت و مئے حسد بے کار ثابت بوت۔ ف۱۰ یوسف علیہ السلام چہ براتانی دپءَ اے سخنانی اشکنگءَ ھم تیار نہ اَت و فرمائینتی اے ذکرءَ نوں انگار بکن اِت مروچی من شمے سرا ھچ الزام نہ جناں من چہ شمے درستیں ردیاں سرگوزنگوں ہرچ لفظے من گوشت آ محض حق تعالیٰءِ احسان و پداصبر و تقویٰءِ گدسرءِ ظاہر کنگءَ پدا گوشتوں چہ مروچیءِ پد شمے تقصیرءِ بابتءِ ھچ گپ و رپ نہ بیت من دعا کناں کہ شما خدا تعالیٰءِ ہرچ خطائے گُزنگ آھم شمارا معاف بکنت ف۱۱ منی مہربانی ھم ھمائی مہربانیءِ یک شہم ایت ف۱۲ یعنی من گوں ھنوگیں جاوران نتوناں کہ شامءِ سفرءِ سرگراں، شما بروات مات و پت و ایدگہ درستیں کس و وارثانءِ اِدءِ بیارات

لَفِيْ ضَلٰلِكَ الْقَدِيْمِ ﴿۹۵﴾ فَلَمَّآ اَنْ جَآءَ الْبَشِيْرُ اَلْقٰىهُ عَلٰى وَجْهِهٖ

وتی قدیمی غلطیے سراءِ ف۱ پدا وفتیکہ رست خوشخبری دیوک دوری دات ھما قمیص پہ آئیءِ دیما

فَارْتَدَّ بَصِيْرًا ۚ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ ۚۙ اِنِّيْۤ اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۹۶﴾

پدا دوبارہ بینا بوت ف۲۔ گوشتی من نگوشتگت شمارا کہ من زاناں چہ اللہءِ طرفا آ چیزی کہ شمائی نزان اِت ف۳

قَالُوْا يٰۤاَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَاۤ اِنَّا كُنَّا خٰطِـِٕيْنَ ﴿۹۷﴾ قَالَ سَوْفَ

گوشتش اَی پت بہ بخشائین مے گناھان مارد کپتگیں ف۴ گوشتی زوت

اَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّيْ ؕ اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿۹۸﴾ فَلَمَّا دَخَلُوْا عَلٰى

معافی لوٹاں پر شما چہ وتی پروردگارا ھما دِینت بخشوک مہربان ف۵ پدا وفتیکہ داخل بوتنت

يُوْسُفَ اٰوٰۤى اِلَيْهِ اَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوْا مِصْرَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ

یوسفءِ گورا جاہ گی دانت وتی گورا وتی مات پت ؤ گوشتی کہ بگوزت ماں مصرا اگر خدا رضا بہ بیت

اٰمِنِيْنَ ﴿۹۹﴾ وَرَفَعَ اَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوْا لَهٗ سُجَّدًا ۚ وَقَالَ

پہ دلجمی ف۶ ؤ برزی نندینتنت وتی مات و پت پہ تختے سرا ؤ کپتنت آئیءِ دیماں سجدہ یاں ؤ گوشتی

يٰۤاَبَتِ هٰذَا تَاْوِيْلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ ؗ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّيْ حَقًّا ؕ

اَو منی پت ہمیش انت معنیٰ منی ھما پیشگیں وابءِ منی پروردگارا ھما واب راست کت ف۸

وَقَدْ اَحْسَنَ بِيْۤ اِذْ اَخْرَجَنِيْ مِنَ السِّجْنِ وَجَآءَ بِكُمْ مِّنَ الْبَدْوِ

واحسانی کُت پہ منی سرا وفتیکہ کشتی منا چہ قیدخانیا وآرتی شمارا چہ گیابانءَ

مِنْۢ بَعْدِ اَنْ نَّزَغَ الشَّيْطٰنُ بَيْنِيْ وَبَيْنَ اِخْوَتِيْ ؕ اِنَّ رَبِّيْ

رند چہ اے خبرا کہ جگڑا دور دات شیطانءِ منیگ و منی براتانی درمیانءَ بیشک منی پروردگار

لَطِيْفٌ لِّمَا يَشَآءُ ؕ اِنَّهٗ هُوَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ﴿۱۰۰﴾ رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنِيْ

پہ تدبیر کنت ہرچیکہ بلوٹیت ھما دِینت دانا پختہ کار ف۹ اَی پروردگار زوردات منارا

مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِيْ مِنْ تَاْوِيْلِ الْاَحَادِيْثِ ۚ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ

چیزے حکومت وہیش دانت منا چیزے چہ حبرانی معنیٰ یا ف۱۰ اَی پیداگ کنوک آسمانانیگ

چونکہ در بابتءَ وتی پت ءِ چہ وحی یا براتانی دپءَ معلوم دار بوتگت کہ آئیءِ بینائی پشت نہ کپتگ یا ماں نگاہءِ فرق اھتگ بمشکا وتی پتشک (جامگ) ءَ دیانءَ فرمائینتی کہ ایشرا بہ آئیءِ چمانی سرا بلگاش اِت بینائی واتر کنت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت۔ ہر مرضءِ اللہءِ کرا دوا اِنت۔ چمانی شتنت چہ شخصےءِ فراق (جدائی) ءَ چہ ھمائے بدنءِ چیزءِ لگاشگءَ وش بوتنت اے کرامت اَت حضرت یوسف علیہ السلامءِ۔ واگن کرامت مگوشیں پداھم مردچاں واقعات و مشاھدات پیش دارنت کہ کنام سکیں صدمہ یا زیاتیں وشی (خوشی) ءِ سببءَ اناگتءِ چمانی بینائی واتر بوتگ ف۱۳ خداءِ قدرت یوسف ماں مصرءَ موجود انت کدی ھم نگوشتی کہ یوسفءِ بو پیداک انت پرچیا کہ خداءِ چکاس سرجم کنگی آت نوں کہ فیصلہ پہ لوٹائینگے بوت توانگو فافلہ گوں یوسفءِ پشکءَ چہ مصرءِ روانہ بوت و انگو یوسفءِ جامگءِ وشبوئیءِ آئیءِ جان مسامان مارت۔ نہ تنہا ھمے بکیں حبر بلکیں اے تمابین انفع قدرتءِ عجائب و یک داستان ابت، یعقوبءِ ہمیں نامداریں پیغمبر ماں شامءَ بہ بیت و یوسفءِ ہمیں مزن شانیں واجہے ماں مصرءَ بادشاھت بکنت۔ یوسفءِ برات بازبرءَ ماں مصرءَ بیاینت۔ وت یوسفءِ مہمان بہ بنت آئیءِ باوجود خداوند قدوسءِ پوشیدہ حکمت و رضاءِ دست نیتءِ راچچکءِ داں بیستانی سال جدا بداریت دخونءِ ارسءِ شلانءِ امتحانءِ کارءَ سرجم کنائینت جلّت قدرتہ وعز سلطانہ ف۱۴ یعنی چہ اے حبرءِ گوشگءَ ھژ کناں جیا کہ شمے فہمءَ اے حبر نہ ئیت۔ چوش مہ بیت کہ شما بگوش اِت کہ پیرمردءِ سرءِ ھوش پرتگ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ یعنی یوسفءِ محبت آئیءِ زندہ بوگ و دوبارہ دوچار کپگءِ یقین ماں تئی دلءَ نشتگ انت اے ھما کہنیں خیالات انت کہ یوسفءِ خوشبوءِ ماں تئی دماغان سر کنت۔ ف۲ یعنی بینائیءِ واتر کُت دوبارہ چو پیشءِ گندگءَ لگِت۔ ف۳ یعنی من نہ گوشتگت یوسفءِ وشبو پیداک انت آخر راست بوت یا پچکانی گوشتگت کہ یوسفءِ شوھاز بکن اِت چہ اللہءِ رحمتءِ ھچ بعید نہ انت کہ مارا دوبارہ پدا یک جاہ بکنت۔ بچارات کہ ھما ڈولءَ بوت۔ ف۴ یعنی دلگوش گوربکن و دعاء کناں چہ خداءِ مئے گناھانءِ معاف بکنائین چہ مئے دستءَ زندیں خطاءِ بوت مطلب ایش اَت کہ ساریءَ نو مارا بہل بکن پدا دلءِ صاف کنانءِ چہ بارگاہءِ ربّ العزتءِ مارا معاف کنائین پرچیا کہ آوت وھدے نہ بخشیت آ چہ خداءِ چون بخشائینیت ف۵ یعنی قبولیتءِ ساعت بلی کہ کیت آوھرءِ وتی مہربانی۔ خداءِ دیما پہ شمیگی دستانءِ بالا دکناں۔ گوشنت جمعءِ شپءِ یا تہجدءِ نمازءِ راہ چاراَت ف۶ چہ شہرءِ دربہ پیشونکیءِ در کپیت مات و پتءِ وتی کرءِ جاگہ دات (مربیشیءِ مفسرانی اختلاف انت۔ لھتینءِ قول انت کہ حضرت یوسفءِ والدہ پیشءِ بیران بوتگ اَت چوشکہ پیشءِ ماں فوائدءِ گوست۔ ادءَ تروءِ ذکر انت و لھتین گوشنت کہ ماتی زندگ آت و گوں حضرت یعقوب علیہ السلامءِ مصرءِ تشریف آورتگتی۔) درستانی گوشت کہ ماں شہرستانءِ بیاِت۔ ڈکال و غیرہءِ بابتءِ ھچ ترس ماں دلءِ مبارات انشاء اللہ ادءِ شما گوں دلجمی و راحت و آرامءِ جاہ منند ئیت

لھتیں مفسراں گوشتت کہ اے لفظان ءَ ھما وھدی گوشتگ وھدیکہ ماں شہرستان ءَ داخل بوت چو گوش کہ اُدْخُلُوْا مِصْرَ الخ ءِ معنی بوت کہ ماں مصر ءِ بحل اِت بے ترس ءَ ۔
ف یوسف علیہ السلام ءِ چہ وتی پہنات ءَ والدین ءِ تعظیم کُت تخت ءِ سرا آیانءَ ندا رینت لیکن خدا ءِ یوسف ءِ تعظیم دیگ مقصود آت آ ءِ ابو یوسف ءِ چون دور دارگ نون ات ھما وھد ءِ دستور ءِ روءَ مات وپت و درستیں برات یوسف ءِ دیما ماں سجدہ ءِ کپتنت اے سجدہ تعظیمی آت ۔ کہ آ بقول حافظ عماد الدین ابن کثیر چہ آدم علیہ السلام ءِ زمانگ ءِ بگرداں حضرت مسیح علیہ السلام ءِ ھدء جائز ما نت البت شریعت محمدیہ ءَ آ ءِ احرام وممنوع قرار دات چوشکہ احادیث بریشی ءَ گواہ انت بلکیں حضرت شاہ عبدالقادر رحمہ اللہ ءِ چہ " وَاَنَّ الْمَسٰجِدَ لِلّٰهِ الخ "، ءِ حرمت اشارہ کشّ اِنگ لھتیں مفسّران ءَ اے جاگہ ءَ سجدہ ءِ معنی متبادر مراد نہ زرتگ محض جھکگ مراد گپتگ ۔ لھتیں گوشتت کہ اے سجدہ پہ یوسف ءَ نہ اَت بلکیں یوسفؑ

عزت وعظمت ءِ گندانءَ خدا ءِ دیما سجدۂ شکر اداکت اے تقدیر ءِ روءَ ماں " وَخَرُّوْا لَهٗ "، ءَ لام سببیہ بیت یعنی چہ یوسف ءِ عروج واقتدار ءِ سبب ءَ خدا ءِ دیما سجدہ ءَ کپتنت ۔
(تنبیہ) تعظیم وعبادت دو جدا جدائیں چیز انت غیر اللہ ءِ تعظیم کلیۃً ممنوع نہ انت البت غیر اللہ ءِ عبادت شرک جلی انت کہ آئیءِ اجازت یک دمانے ھم دیگ نبوت ونہ دیگ بیت کنت ۔ " سجود عبادت "، یعنی غیر اللہ ءَ بہ کتام درجہ ءِ نفع و ضرر ءِ مستقل مالک زانان ءَ سجدہ کنگ شرک جلی انت کہ آئیءِ ھچ بر کتام سماوی ملت ءَ نہ داتگ البت سجود تعظیم ۔ یعنی چہ عقیدہ بالا ءِ خالی بوان ءَ ایوک ءَ بہ تعظیم وتکریم خاطر ءِ سر بسجود بوگ ماں پیشی شریعتان جائز آت ۔ شریعت محمدیہ علیٰ صاحبہا الصلوٰۃ والتسلیم ءَ اشی ءِ ھنڈال ءَ چہ بن ءَ گونگ وچگل اے ردا حضرت شاہ ولی اللہ ءَ ماں حجۃ اللہ البالغہ ءَ شرک ءِ قسمانی سرا جوانیں بحثے کرتگ آ ءِ اچارگ ضروری انت ۔ ف بعنی مر پشی ءَ منی ھچ کارستانی نہ انت ۔ واب ءِ تعبیر سرجم بوگی آت آ خدائے پاک ءَ وت پورہ کت و پیش داشت ف۹ خداتعالیٰ ءِ احسانان ءَ بیان کنت وآئی لطیف تدبیر ءِ نیمگ ءَ دلگوش گو رکنائینتی کہ چو نکائی منا چہ بندی خانہ ءَ درکنان ءَ ملک ءِ مختاریں حاکم جوڑ کت و چہ ھما جھیڑہ ءَ پد کہ شیطان ءَ ما برانانی توک ءَ دور داتگت وھدیکہ دوبارہ دوچار کپگ ءِ ھچ اُمیت ھم پشت نہ کپتگت ۔
چطور کائیءَ پاکیں پروردگار ءِ منے ملاقات ءِ سبابان ءَ ودی فرمائینت اے موقع ءَ نہ دتی رنج و دردان ءَ درشان کت و نہ شکایتے لفظے چہ دپ ءَ درکت بلکیں برانانی داستان ءِ نیمگ ءَ ھم گوں یک ھنچیں سرحالے ءَ اشارہ کُت کہ کتام فریق ءِ زیادتی یا کوتاہی ظاہر مبیت مبادا برات چرائیءَ اشکنگ ءَ شہرت بہ بنت اللہ اکبر چشیں اخلاق ابید چہ پیغمبرءَ دگہ کتام کس ءَ بیت کنت ۔ ف۱۰ اشی ءِ تفسیر سورۃ اول سرءِ بیان بوت ۱۲

وَالْاَرْضِ ۟ اَنْتَ وَلِیّٖ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ تَوَفَّنِیْ مُسْلِمًا وَّاَلْحِقْنِیْ
و زمین ءِ تو وت ءِ کارساز منی ماں دنیا و آخرت ءَ موت بدے منا را پہ اسلام ءِ حالت ءَ و برسین منا را

بِالصّٰلِحِیْنَ ﴿۱۰۱﴾ ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَآءِ الْغَیْبِ نُوْحِیْهِ اِلَیْكَ ۚ وَمَا كُنْتَ
گوں نیک بختان ف۲ اے چہ غیب ءِ خبرا نت کہ دیمش دئیں پہ تئی نیمگا ۔ و تو موجود نہ بیتے

لَدَیْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوْۤا اَمْرَهُمْ وَهُمْ یَمْكُرُوْنَ ﴿۱۰۲﴾ وَمَاۤ اَكْثَرُ النَّاسِ
آیانی گورا وقتیکہ وتی جیرش یکے کت (یوسف ءِ براتان) و آمکر کنگا لگتنت ف۳ و گیشتریں مردماں یقین

وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِیْنَ ﴿۱۰۳﴾ وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَیْهِ مِنْ اَجْرٍ ۚ اِنْ هُوَ
نکننت اگرچہ تو حارصی بکنے ف۴ و سوال نکنے تو چہ آیان پہ تبلیغ ءِ سرا ھچ مزدے ، نہ انت آ

اِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعٰلَمِیْنَ ﴿۱۰۴﴾ وَكَاَیِّنْ مِّنْ اٰیَةٍ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
مگر یک نصیحتے پہ درستیں عالماں ف۵ و چہ قدرت نشانی انت ماں آسمانان و ماں زمین ءَ

یَمُرُّوْنَ عَلَیْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُوْنَ ﴿۱۰۵﴾ وَمَا یُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ
کہ رویای کننت آ پہ آ نشانیانی سرا و آ پہ آ چیزانی سرا خیال نکننت ف۶ و ایمان نیارنت گیشتریں آیانی پہ اللہ ءَ

اِلَّا وَهُمْ مُّشْرِكُوْنَ ﴿۱۰۶﴾ اَفَاَمِنُوْۤا اَنْ تَاْتِیَهُمْ غَاشِیَةٌ مِّنْ عَذَابِ
مگر کہ آ ھوریگا شرک کننت ف۷ آیا بیخوف بوتنت چہ اے خبر کہ بییت ماں پوشیت آیان ءَ عذابے چہ

اللّٰهِ اَوْ تَاْتِیَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَّهُمْ لَا یَشْعُرُوْنَ ﴿۱۰۷﴾ قُلْ هٰذِهٖ
اللہ ءِ طرفا یا بریت پہ آیانی سرا قیامت ناگہاں و آیان ءَ خبر مبیت ف۸ بگوش ھمیش انت

سَبِیْلِیْۤ اَدْعُوْۤا اِلَی اللّٰهِ ۟ؔ عَلٰی بَصِیْرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِیْ ؕ وَسُبْحٰنَ اللّٰهِ
منی راہ نوار جناں پہ اللہ ءِ نیمگا پہ روشنائی ءِ سرا من و ھرکسیکہ منی ھمراہ اَنت ۔ و پاک انت اللہ

وَمَاۤ اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ ﴿۱۰۸﴾ وَمَاۤ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوْحِیْۤ
و نیاں من چہ شرک کنوکان ف۹ و دیم نداتگ ما پیغمبر چہ تو پیش مگر کہ آ درست مردیں بوتگنت کہ وحی

اِلَیْهِمْ مِّنْ اَهْلِ الْقُرٰی ؕ اَفَلَمْ یَسِیْرُوْا فِی الْاَرْضِ فَیَنْظُرُوْا كَیْفَ
دیم داتگ آیانی نیمگان چہ شہرانی مردمان ۔ آیا نون نگشتگنت آماں ملکان تاکہ بدیتینش کہ چہ بیما

ع ۱۱ / ۵

منزل ۳

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یا د القاء اللہ ءِ شوق ءَ فی الحال مرگ ءِ واھگی ظاہر کت یا اے مطلب انت کہ ھروھد مرگ بئیت آ بہ اسلام ءِ سرا بئیت ۔ (تنبیہ) ماں حدیث ءَ انت کہ کتام کسے چہ مصیبت و رنج ءِ پریشان بوان ءَ مرگ ءِ واھگ ءَ مکنت چریشی ءَ ھمے مفہوم بیت کہ لقاء اللہ ءِ حُبّ یاد گہ کتام جوانیں غرضے ءَ موت ءِ واھگ ءَ کرت کنت چوشکہ فرعون ءِ ساحران ءَ دعا کت " رَبَّنَاۤ اَفْرِغْ عَلَیْنَا صَبْرًا وَّتَوَفَّنَا مُسْلِمِیْنَ "، یا حضرت مریم ءَ گوشتگت " یَا لَیْتَنِیْ مِتُّ قَبْلَ هٰذَا وَكُنْتُ نَسْیًا مَّنْسِیًّا "، وماں معاذ ءِ حدیث ءَ انت واذا اردتَ بقومٍ فتنةً فاقبضنی الیكَ غیرَ مفتونٍ و ماں مسند احمد ءَ حدیث انت یکرہُ الموت والموت خیرٌ للمؤمن من الفتن حضرت علی بازیں فتنہانی گندگ ءِ وھدءَ دعا لوٹت " اللّٰهم خذنی الیك فقد سئمتهم وسئمونی " امام بخاریؒ ءَ وھدے گوں خراسان ءِ اُمیدءَ جھیڑہ ءَ گیت تو چوش دعائی لوٹت: " اللّٰهم توفنی الیك "، ماں حدیث انت کہ دجّال ءِ درکپگ ءِ وھدءَ یک شخصے بہ یک قبرے ءِ سرا گوزیت آفتنہ و زمین چیذان ءَ گندان ءَ چوش گوشیت یا لیتنی مکانكَ "، دریحبا من نئی جاگہ ءَ بوتیناں ۔ ف۲ اے ھما وڑ ءِ لفظ انت چوشکہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ مرض الموت ءَ فرمائینتگ انت ۔ " فی الرفیق الاعلیٰ "، حضرت شاہ صاحب نبشتہ کننت ۔ کاملیں علم ءِ خداوند بوت ۔ کامل مال و دولت کسّی گپت نوں شوق ءَ ماں دل ءِ جاہ جت کہ وتی بیت و پیر کی مرتبہ ءِ سرباں "

پوش بگوش کہ "الحقنی بالصالحین"، ءَ اے عرض اَت کہ منی مرتبہءَ گوں اسحاق و ابراھیم ءِ مرتبہءَ اوار بکن داں حضرت یعقوب ءِ زندمانیءَ ملکی بست و بندءَ مشغول بوت آئی مرگ
پدگوں وتی مرضی چہ حکومانی کاران دست بردار بوت مفسران نبشتہ کننت کہ حضرت یعقوب ءَ وصیت فرمائینتگت کہ منی لاش ءَ ماں شام ءَ دفن بکن اِت چنانچہ آئی جنازہ اش ھمودا
بُرت حضرت یوسف ءَ فرمائینتگت کہ یک دورے کیت کہ بنی اسرائیل چہ مصرءَ در کپنت گڑا ھما وھدءَ منی لاش ءِ ھم گوں وتا ببرنت چنانچہ حضرت موسیٰ علیہ السلام و ھدیکہ گوں بنی اسرائیلءَ
ہمراہیءَ چہ مصرءَ درکپت تو حضرت یوسف ءِ تابوت ءَ راہم گوں وتا بُرت۔ واللہ اعلم وٓ یعنی یوسف ءِ براتان وھدے آئیءَ چہ پت ءَ سندگ وماں چات ءَ دوردیگ ءِ شور و مصلحت کنگا ئنت
تئیں وا جہتی بہ آیانی کرءَ اوشتوک نہ انتے کہ آیانی جبران ءَ باشکتیں و احوالان ءِ چمانِ وت بدیستیں۔ پدا چشیں صحیح واقعات ابید چہ وحی الٰہیءَ شمارا کئیءَ سوج دات شما
رسما وانگ و نبیسگءَ چہ ہم نابلد اِت چہ کتام ظاہری استاذےءَ استفادہ ءِ نوبت ہم نہ بوت گڑا اے حقیقتان کہ اشانی گیش وگیوار ماں بائیبل (انجیل) ءِ ھم نیست شمارا ابید چہ خداءَ دگہ کئیءَ پیش داشت کنت۔ وٓ یعنی باوجودیکہ بہ شمے صداقت ءِ رداچشیں صافیں دلیلان موجود انت پدا ہم زیات تر مردم ھماکس انت کہ آیان ھیچ بیما ایمان یارد ک نہ انت۔ وٓ یعنی اگن اشان قبول دار نہ بنت بلیٰ نہ بنت ترا ھیچ تاوان نہ بیت تبلیغ ءِ رد اشماچرا یان جیڑے موجب و ظیفہ ءِ طلبگار نہ انت کہ آیان وتی موجب ءَ توں بند کننت نصیحت و سرزنش آت ایشرا و اشما انجام دات و دیگائے۔ وٓ یعنی ہچوشکہ چہ تنزیلی آیتانی اشکنگءَ بہ شمے سرا ایمان بیارنت ھمے ڈولءَ تکوینی آیتان ءَ گندان ءَ خداءِ توحید ءِ سبق ءَ حاصل نہ کننت اصل خبر ایش انت کہ اشانی اشکنگ و چارگ محض سربرءِ چارگ انت ماں اللہءِ آیتان ءَ جیڑے غور و فکرش بکرنیں تو بلکیں اشان ءَ جیڑے فائدہ بوتیں۔ وھدیکہ دلگوش گورنہ کننت ایمان چہ کجا کیت وٓ یعنی چہ زبانءَ درست گوشنت کہ خالق و مالک اللہ تعالیٰ انت مگر اشیءِ۔ باوجودیکے بتان ءَ خدائیءِ توکءَ حصہ دار جوڑ کننت چنانچہ عرب ءِ مشرکان ماں "تلبیہ" ءَ اے لفظا نش گوشتگنت۔
لبیک اللھم لبیک لاشریک لک الا شریکا ھولک تملکہ وما ملک۔ کسے پرآئیءَ بچک و جنکان تجویز کنت کسے آئرا روح و مادہ ءِ محتاج پیش داریت کسے احبار و رہبان ءَ خدائی اختیار ر داتگنت بازکس تعزیہ پرستی، قبر پرستی، پیر پرستیءَ کاہ و لڈان چہ توحید ءِ صافیں جگءَ پولنگ کنگا ئنت چہ ریا و ھواپرستیءَ باریں جنکر موحد انت کہ پاک و صاف بنت غرض ایمان ءِ زبانی دعویٰ کنان بازکم انت کہ آیان ماں عقیدہ یا ماں عمل ءِ درجہءَ شرک جلی یا شرک خفی ءِ کاران ءَ انجام دیگ نہ انت (اعاذنا اللہ من سائر انواع الشرک) وٓ یعنی چشیں بے فکر و بے خوف برچا بوگائنت زانا اشان چہ عذاب الٰہی یا چہ قیامت ءِ ھولناکیں گردچیلانءَ وتا محفوظ دارگ ءِ جیڑے بست و بند کرتگش۔ وٓ یعنی منی کشک ہمیش خالص توحید ءِ کشک انت من تمام دنیاءَ دعوت دیان کہ درست خیالات و ادھام ءَ دیل کنان ءَ یکیں خداءِ نمگءَ بیا اِت آئیءَ توحید آئیءَ صفات و کمالات و آئیءَ حکمان وغیرہ ءِ صحیح معرفت چہ تچکیں کشکءَ حاصل بکن اِت من دمنی ھمراہ اے تچکیں کشکءَ سرا

كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۗ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ
بوتگ انجام کار ھما مردانی کہ چہ پیش ءَ بوتگنت۔ وءَ آخرتے لوگ شرتر انت پہ
اتَّقَوْا ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ
پرہیزگاران۔ شما سرپد نہ بیت چے؟ وٓ تا ھما وقتیکہ دل ءُ نیکیم بوننت پیغمبران وءَ خیال کنگا لگتنت کہ گوں آیان
قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَّشَاءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ
دروغ بندگ بوتگت رست آیانی کرا مے مدت۔ پدا رستگارکنگ بوننت ھماکسیکہ مالوٹیت وءَ گردینگ نبیت مے عذاب چہ
الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾ لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۗ
گنہ گاریں قوما وٓ البتہ ماں آیانی قصیان عبرتے سبق انت پہ عقلمندان وٓ
مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ
نہ انت اڈ کتگیں خبرے لیکن موافق انت گوں ھما کلامیا کہ چہ آئیا پیسر انت وءَ
تَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾
بیان انت ہرچیزے وءَ ھدایت انت وءَ رحمت انت پہ ھما مرداں کہ ایمان کارنت وٓ

ع ۱۲ / ۷ / ۶

سُورَةُ الرَّعْدِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ ثَلَاثٌ وَأَرْبَعُونَ آيَةً وَسِتُّ رُكُوعَاتٍ
سورۃ رعد ماں مکیا نازل بوتگ وءَ آئیءِ چل و سے آیات و شش رکوع انت۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
شروع کناں گوں اللہءِ نامءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان بازرحم کنوک انت

المر ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ ۗ وَالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ
اے آیا تنت کتاب ءِ وءَ ہرچیکہ ایر گیجگ بوتگ پہ تئی نیمگا چہ تئی پروردگار نیمگا آحق انت
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ
لیکن گیشتر مردماں نمننت وٓ اللہ ھما ذات انت کہ برزی چست کتنت آسمان
بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۖ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ
بے پا پیلا کہ گندتش وٓ رندا قائم بوت پہ عرش ءِ سرا وءَ پہ کارءَ لگیننت روچ وءَ ماہ

بہ حجت و برہان و بصیرت و وجدان ءِ روشنائیءَ گام گیجو کیں۔ خداءَ منارا یک نورے دات کہ چرائیءِ برکتءَ درستیں ھمراھانی دماغ روشنا بوتنت ادءَ کسے ءِ کورانہ تقلید نہ انت خالصیں
توحیدءِ راہ رووک ہرقدم ءِ سراماں تی باطنءَ معرفت و بصیرتءَ خاصیں روشنی وعبودیتءَ محضہءِ خاصیں لذت و فرحت محسوس کنانءَ ذناوت کو کارکنت "سبحان اللہ وما انا من المشرکین"، ۱۲
ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔ وٓ یعنی پیش ءَ ھم ما آسمان ءِ فرشتگاںءَ نبی جوڑکت و دیم نہ دات۔ بیشی تمام نبیان ھمے شہر و بازارانی نند و کیں مرد انتنت گڑا اگندات
آیان ءَ دروغ بندکنو کانی ماں دنیاءَ انجام چون بدبوت حالانکہ ماں دنیاءَ کافران ءِ ھم باز برءَ عیش نصیب بیت و آخرت ءِ بہتری و خالص پہ ھما کسان انت کہ آیان چہ
کفر و شرکءَ پرہیز کننت اے سرزنش پہ مکہ ءِ کافران انت کہ چہ پیشی مردمانی احوالان عبرت حاصل بکننت (تنبیہ) چرے آیت ءَ معلوم بیت کہ ھیچ جنیں آدمے نبی جوڑ

کنگ نہ بوت حضرت مریمؑ ءِ ھم قرآن ءَ صدیقہ ءِ درجہ داتگ وھم چہ آیت ءَ پدرا بیت کہ چہ اہل بوادی (جنگلی بدوان) ءِ کنام نبی ے میعوث نہ بوت ۔

ف۲ یعنی چہ عذاب ءِ تاخیر ءَ ردمہ ورات پیشی قومان ءَ دراجیں دراجیں مہلت دیگ بوتگ وماں عذاب ءِ آیگ ءَ ھمنکر دیر بوت کہ منکران بالکل بے فکر بوان ءَ زبات ءَ چہ زبان ناشری کنگ ءَ لگتنت اِے جاوران ءَ گندان ءَ پیغمبران ءَ بہ اشانی ایمان آرگ ءِ ھچ امیت نداشت آنگو چہ خدا ءِ جانب ءَ اشان ءَ ھمنکر زبات مہلت رست کہ داں دراجیں مدتے ءَ عذاب ءِ ھچ نشانی ھم نظر ءَ نہ اھتگنت غرض ہر دوئیں نیمگانی احوال وعلامات پہ پیغمبران نا امید کنوک اَنت اِے ندارگ ءَ گندان ءَ کافران دلجم بوتنت کہ گوں انبیاءَ ہرچ وعدھے پہ آیانی نصرت ومئے ہلاکت ءِ کنگ بوتگتنت آدروغیں خبرانت عذاب وغیرہ ءِ ٹھگی اوک ءَ بہ ترسینگ ءَ آت ھچ بعید نہ آت کہ ماں چشیں نااُمیت ولاچار کنوکیں جاور ءَ بہ نبیانی قلوب ءِ تہا ھم اِے پیمیں خیالات جاگہ بکننت کہ عذاب ءِ وعدہ ءَ بہ ہرچ رنگے ءَ ماسر پد بوتگتیں آ صحیح نہ آت یا وسواس ءِ ردا ماں دلش اِے وھم آورتگت کہ مئے نصرت وکافرانی ہلاکت ءِ ہرچ وعدہ ے کنگ بوتگت زانا آیان تمام کنگ نہ بنت چوشکہ ماں دگہ جاھے ارشاد انت وَزُلْزِلُوْا حَتّٰى يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ (بقرہ رکوع ۲۲) وھدیکہ مجرمانی بے خوفی ونبیانی تشویش بہ اِے حد ءَ رست آوھد ءَ ناگت ءَ چہ آسمان ءَ مدد سر بوت گڈا ہرکس ءَ خدا ءَ واھت (یعنی فرمانبرداریں مومنان ءَ) سلامت داشت ومجرمانی ھنڈال ءَ ولگوج کرت ۔ (تنبیہ) چہ اللہ تعالیٰ ءِ غیر محدود رحمت ومہربانی ءَ ناامیتی کفرانت بلے چہ ظاہری احوال وسببانی اعتبار ءَ ناامیتی کفر نہ انت یعنی چوش گوشگ بیت کنت کہ چہ فلاں چیز ءِ طرف ءَ داں حدیکہ ظاہری سببانی تعلق انت مایوسی انت ولیکن چہ حق تعالیٰ ءِ کاملیں رحمت ءَ مایوسی نیست ماں آیت "حَتّٰىٓ اِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ" ءَ ھمے مایوسی مراد انت کہ آئی گوں ظاہری احوال وآثار ءَ تعلق داروک بہ بیت وا اگن نہ پیغمبر چہ خدا ءِ رحمت ءَ کدی مایوس بیت کنت ۔ (تنبیہ۲) کفر ءِ وسوسہ کفر نہ انت نہ بہ کتام درجہ ءَ ایمان یا عصمت ءِ برخلاف انت ماں حدیث ءَ احتگ کہ صحابہ رضی اللہ عنہم ءَ عرض کت یارسول اللہ ! ما، ماں وتی دلان ءَ ہنچیں چیزان ءَ (بے اختیار) مارین کہ آیانی بہ زبان ءِ سرا آیگ ءِ بدل ءَ بھترانت کہ ماسچان ءَ سیاھیں اشکر ببئیں ۔ واجہ ءَ جسُت گپت آیا ھنچوش مارات ؟ عرض کت "ھوْ" فرمائینتی ذالك صريح الايمان سرپچیں ایمان ھمیش انت ۔

ف۳ یعنی ایش آزمانک یا قصہ نہ انت تواریخی حقیقت انت کہ چہ اشان ءَ عقلمندان ءِ سبق حاصل کنگ لوٹیت ۔ ف۴ یعنی قرآن کریم کہ ماں آئی اِے قصص (قصہان) بیان بوتگنت کتام وتگڑیں خبر نہ انت بلکیں تمام پیشی حقیں خبرانی تصدیق کنوک وہر یک ضروری (ہر) چیز ءِ تل پچ کنان ءَ بیان کنوک انت چونکہ ایمان دارچہ اِشی ءَ نفع حاصل کننت بہ اِے لحاظ ءَ ما آیانی حق ءَ خصوصاً ہدایت ورحمت ءِ ذریعہ انت ۔ نفعنا الله بعلومه ورزقنا تلاوته آناء الليل وأناء النهار وجعله حجة لنا ولا علينا آمين . تم سورہ یوسف علیہ السلام بعون اللہ تعالیٰ ۔

ف۵ یعنی ماں اِے سورت ءَ چیزیکہ دا تگ بیت آمزن شانیں کتاب ءِ آیات انت اِے کتاب کہ تئی سرا چہ تئی پروردگار ءِ نیمگ ءَ نازل بوتگ یقیناً برحق وبراستی ءَ انت ھچکئی خبرایت کہ چہ چشیں صاف وگیشینتگیں حقیقت ءِ منگ ءَ ھم باز مردم انکار کننت ۔ ف۶

ف۶ یعنی اِے دنیا ءِ چشیں عظیم الشان، بلند ومضبوطیں بانے خدا ءَ جوڑ کت کہ آئرا آسماوت گندگا ئے وبداعجبیں گپ ایش انت کہ ھچ پیل پاء یا مُنکت وغیرہ بہ چم ءِ گند ءَ نئیت کہ بہ آئی سرا چشیں مزنیں بوجھ (بار) اوشتارینگ بوتگ بجز اشی ءِ دگہ چی گوشگ بیت کہ محض قدرت ءِ غیر مرئی پیل پاء ءِ ٹیک (تکہ) دیگ ءَ آئی قائم انت وَيُمْسِكُ السَّمَآءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهٖ (حج رکوع ۹) کشش اجسام ءِ نظریہ اگن صحیح انت توآئی، اِے آیت ءِ منافی نہ انت پرچا کہ کشش ءِ عرفاً عمد نہ گوشنت واگن آئرا عمد گوشگ ھم بہ بیت توآئی مرئی ءَ نہ انت ۔ "روى عن ابن عباس ومجاهد والحسن وقتادة وغير واحد انهم قالوا لها عمد ولكن لا ترى" (ابن کثیر) یعنی اِے بزرگانی گوشگ ھمیش انت کہ آسمان پیل پار دارنت بلے مائش نہ گندیں واللہ اعلم

ف۷ "استواء علی العرش" ءِ بیان ماں سورہ اعراف ءَ گوست ھوداچارگ بہ بیت ۔ ۱۲

كُلٌّ يَّجْرِيْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ

ہریکے گردیت پہ مقرریں وقتا ف۱ انجام دنت کارا ظاہر کنت نشانیاں کہ شاید شما

بِلِقَآءِ رَبِّكُمْ تُوْقِنُوْنَ ۝۲ وَهُوَ الَّذِيْ مَدَّ الْاَرْضَ وَجَعَلَ فِيْهَا

پہ وتی پروردگارء دیدارء یقین بکن ات ف۲ و آ ھما ذات انت چیری گپت زمین و ایری کننت پہ آئیء سرا

رَوَاسِيَ وَاَنْهٰرًا ؕ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ جَعَلَ فِيْهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ

کوہ و جوی ف۳ ۔ و چہ ہر میو یا اڈی کت ماں آئیء تہا جفت دو دو قسم ف۴

يُغْشِي الَّيْلَ النَّهَارَ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ۝۳ وَ

مان پوشیت روچارا پہ شپ ف۵ بیشک ماں اِشیے تہا نشانی انت پہ ھما کسان کہ فکر کننت ۔ و

فِي الْاَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجٰوِرٰتٌ وَّجَنّٰتٌ مِّنْ اَعْنَابٍ وَّزَرْعٌ وَّنَخِيْلٌ

ماں زمینء گرتنت (ڈگارنت) نزیک پہ نزیک و باغنت چہ انگورء و کشار انت و مچ انت

صِنْوَانٌ وَّغَيْرُ صِنْوَانٍ يُّسْقٰى بِمَآءٍ وَّاحِدٍ ۫ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا

چکماتیں و بے جمل (ایوانٹیں) سیرآپ کنگ بنت پہ یک آپے و ما شرکنیں لہتیا

عَلٰى بَعْضٍ فِي الْاُكُلِ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ۝۴

پہ لہتے دگرء سرا ماں ناما میوہانی ۔ بیشک ماں اِشیا نشانی انت پہ ھما کسان کہ سرپد بنت ف۶

وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرٰبًا ءَاِنَّا لَفِيْ خَلْقٍ جَدِيْدٍ ؕ

و اگر تو حیران مانے گڈا حیرانی خبرے آہانی اے گوشگ کہ ایا وختیکہ ما خاک بئیں ایا از سر نو پیدا کنگ بئیں ف۷

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ الْاَغْلٰلُ فِيْٓ اَعْنَاقِهِمْ ۚ

ہمشنت ہما کسان کہ منکر بوتنت چہ وتی پروردگارء و ہمشنت کہ لوپ ماں آہانی گٹء بیت ۔

وَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ۝۵ وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ

و ہمشنت دوزخیاں آماں اودا ھمیشہ مانانت ف۸ و اشتاپ لوٹنت چہ تو

بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثُلٰتُ ؕ وَ

بدیارا پیسر چہ نیکیا ف۹ و گوستگ شتگ چہ آیاں پیسر بازیں عذابے ۔ و

ف۱ یعنی روچ وتی دورہ ماں سال ءَ و ماہ یک ماہء تمام کنت یا "لِاَجَلٍ مُّسَمًّى" ء معنی داں مقررہ وقت ءَ زورگ بہ بیت تواے مطلب بیت کہ ماہ و روچ ھمے پیما گردش کنان بنت داں قیامت ءَ ۔ ف۲ یعنی ھما ذات ءَ جشیں عظیم الشان مخلوقات ءَ پیدا کرتگ پہ آئی شمے دوبارہ پیدا کنگ چون مشکل بیت ھم یک سرپدی، تدبیر کنوک و مدابیگی واقف کار و طاقتوریں حکومت وتی ملک ءِ باغی و سرکشان ءَ ہچوش آزاد و بل نہ کنت و نہ چہ وفادار و امن پسندیں رعیت ءِ راحت و آرام ءَ چمان ءِ بند کرت کنت۔ گڈا چون ممکن انت کہ خداوند قدوس کہ آ زمین و آسمان ءِ تخت ءِ تہنا وت خداوند و چہ وتی تدبیر و حکمت ءَ تمامیں مخلوقات ءِ علوی و سفلی ءِ انتظام بجوبیں رہ بندء قائم دار وکیں واجہ انت مطیع و عاصی ءَ را ہچوش مفت ءَ یلہ بکنت المی انت کہ یک روچے وفاداری ءِ صلہ برسیت و عاصی و گنہ گارء آئی جرم ءِ سزا برسیت گڈا وھدے ماں اے زندء مطیع و عاصی ءِ میانجی ءَ ما چشیں صافیں فرق و تفاوت نے نہ گندیں، تو جزماً منگ کپیت کہ چرے زندء لعد یک دگہ زندے ھست کہ ماں آئی ءَ درستانی آسمانی عدالت ءِ دیما حاضر بوان ءَ و وتی عمر ءِ کرتگیں کارانی نام ءَ بچشنت

ف۳ یعنی کوہ کہ بکیں جاگہء لکّ انت و دریا کہ ہر وھدء زنبوک انت ۔ ف۴ یعنی حور و مزن شرکن و تژپش، سیاہ و اسپیت گرم و سرد و نوکیں تحقیق ءِ روء ماں ہر یکء نر و مادہ ھم موجود انت

ف۵ اشی ءِ معنی و مراد ماں سورہ اعراف ءَ گوست ھمود اچارگ لازم انت ۔ ف۶ بالائیں آسمان ءِ مقابل ءَ پستیں زمین ءِ ذکر کت، گوں آسمان ماہ و روچ ءِ بیان بوتگت کہ ہر یکی ءِ رفتار جدا انت و ہر یکی ءِ وتی کار ھم جدا انت یکی ءِ گرم و ترندیں شہمان ہر چ کارے کہ کننت چہ دومی ءِ سارتیں و سبکیں روشنی ءَ آکاردات نکننت ھمے حساب ءَ اے زمین ءِ مختلف و جدا جدا جاورگوں آئیء تعلق داریں مختلف چیزان ءَ بیان کت جاگہے کوہ لکّ انت جاگہے دریا رووک و تچوک انت ہر چ نیگے کہ پیدا ببت ما آیاں ھم شکل و صورت، رنگ، نام، حور دو مزن، نر و مادہ ءِ اختلاف انت کدی زمین چہ روچ ءِ روشنی ءَ روشنا بیت کدی شپ ءِ سیاھیں نقاب ءَ وتی دیما پوشیت پدا عجبیں تماشا ایش انت کہ چنت زمین ءِ ٹکر کہ وت ماں وتا ھم دپ انت گوں یکیں آپ ءَ سیراپ بنت یکیں روچ ءِ شہمان درستان ءَ سر بنت یکیں گوات درستانی سرا گشیت اشی ءِ باوجود اینقدر جدا جدا بر و ثمرہ کارنت و وت ماں وتی پیداوار ءِ کمی زیادتی ءِ اینقدر فرق و تفاوت انت کہ آگندوکان ءَ ماں حیرت و عجب ءَ دور دنت غور و فکر جنوک اے نشانان ءَ گندان ءَ شری ءَ زانت کہ ماں یکیں ابرِ رحمت ءِ آبیاری، یا یکیں روچ ءِ ھدایت ءِ موجودگی ءَ انسانانی مادی و روحانی احوالانی اختلاف ھم ہچ چشیں گرانیں خبرے نہ انت و ایکہ لامحدود قدرت ءِ یک زبردستیں دستے چہ آسمان ءَ بگرداں زمین ءَ تمامیں مخلوق ءِ ترکیبی نظام ءَ ماں وتی دست ءَ جلوک انت کہ آئی ءَ ہر چیز ءِ استعداد ءِ روء آئی اثر و عمل ءِ دائرہ ءِ مزن مضبوطی ءَ حدبندی کرتگ گڈا پہ چشیں لامتناھی قدرت و اختیار دار وکیں خداء چون مشکل بیت کہ مارا مرگ ءَ پد دوبارہ زندگ بکنت و اے عالم ءِ اداریں عنصرانی کیمیاوی تحلیل کنان ءَ ہر یک خیر و شرء بہ آئی جاگہ (مستقر) ءَ سر بکنت۔

ف۷ یعنی چر شیءَ مستریں عجبیں چیزے بیت کنت کہ ہر کس ءَ اول سرء یک چیزے اڈ کت آدوبارہ پہ آئی ءَ اڈ کنگ ءَ قادر مبیت (العیاذ باللہ) ۔ ف۸ چوش بگوش کہ اے مرداں "بعث بعد الموت" ءِ انکار کنان ءَ چہ خداوند قدوس ءِ شہنشاہ ءِ منکر انت تو چشیں باغیانی انجام ھمے بوگ لوٹیت کہ ماں گٹ ءِ طوق و ماں دست و پادان ھنکڑی و زمزیل مان کنان ابدی بندی خانہ ءَ جگل دیگ بہ بنت کہ آ در حقیقت ءَ پہ ھنچیں گناھگاران جوڑ کنگ بوتگ ۔

ف۹ یعنی حق ءَ قبول نہ کننت کہ چرائیء برکت ءَ دنیا و آخرت ءِ شری دست بکپیت و گوشنت کہ عذاب ءَ بیار۔ ۱۲

ف۱ یعنی پیشیٔ بازیں قومانی سرا اللہؑ عذاب آورتگ بہ شسے سرا بیا رتینی برآئی ھچ مشکل نہ آت۔ جبر فقط ہمنکرانت کہ تئی پروردگار چہ وتی حلم و عفؤ شانؑ ہر یک خوردیں و مزنیں جرمؑ سرا گرفت نہ کنت آمردمانی ظلم و ستمؑ بےگوں معافی و درگذر کنگؑ کار گریت دانکہ اشانی ظلم و ناشریؑ زمزیل (زنجیر) سک دراج کش بیت ھما وھدءَ گڈا ھچ کس چہ آئیؑ تباہ کنوکیں عذابؑ رستگار بیت نہ کنت ف۲ یعنی ہرچ نشانی ئے کہ ما لوٹیں آ پرچا ابرگیجگ نہ بوت کہ چرائی گندگؑ پا یہ ایمان آرگؑ لاچار بونگتیں ف۳ یعنی آیاتانی دیم دیگ مان تئی قبضہؑ نہ انت اے توخداؑ کارانت ہرچ آیتے پہ پیغمبرؑ باور کنگؑ مناسب بیت آئرا پیش داریت شسے فرض ایوکیٔ ہمنکرانت کردوزواہیؑ گپؑ بحن چہ بدیں کارانی خطرناک انجامؑ مخلوق سر پد بکن۔ ساریؑ ہم ہر یک قومؑ نیمگٔ ھادی (راہ پیش داروک) و نذیر (ترسائینوک) آیان بونگنت

اِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْ ۚ وَاِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيْدُ

بے شک تئی پروردگار معافی ھم دنت مردمان باوجود آیانی ظلما ؤ تئی پروردگارؑ عذاب ھم

الْعِقَابِ ﴿۶﴾ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ ؕ

سک اِنت ف۱ ؤ گوشنت کافران کہ پرچے ایرگیجگ نہ بوت پہ آئیؑ سرا نشانے چہ آئیؑ پروردگارؑ طرفا ف۲

اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرٌ وَّلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿۷﴾ اَللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ

تئی کار بیمؑ پر بینگ اِنت ؤ پہ ہر قوما راھے نشان دیوکے بونگ ف۳ اللہ زانت ہر چیکہ مان لاپا داریت ہرچ

اُنْثٰى وَمَا تَغِيْضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ؕ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهٗ

مادگینے ف۴ ؤ آ چیز یکہ کم کنت چکدان و آ چیز یکہ پر کنت۔ ؤ ہر چیز آئیؑ گورا پہ اندازہ

بِمِقْدَارٍ ﴿۸﴾ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيْرُ الْمُتَعَالِ ﴿۹﴾ سَوَآءٌ

اِنت ف۵ زانوک پوشیدئیں ؤ ظاہریں خبرانی چہ درستاں مستر بلند تر ف۶ برابر اِنت

مِّنْكُمْ مَّنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهٖ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍۢ بِالَّيْلِ

چہ شما ہر کسیکہ آہستہ خبر بکنت ؤ کسیکہ سک خبر بکنت ؤ ہما کسیکہ چیر بیت مان شپؑ

وَسَارِبٌۢ بِالنَّهَارِ ﴿۱۰﴾ لَهٗ مُعَقِّبٰتٌ مِّنْۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ

ؤ تنکان گردیت مان روچاؑ آئیا را فرشتہ بیت رند پہ رند کا بیت بندہؑ دیمؑ نیمگا و آئیؑ پشتؑ نیمگا

يَحْفَظُوْنَهٗ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوْا

وآئیؑ نگہپانیا کنت پہ اللہؑ حکماف۸ اللہ بدل نکنت ھچ قومیے حالتا تا وقتیکہ آ بدل نکننت آ چیز یا کہ

مَا بِاَنْفُسِهِمْ ؕ وَاِذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُوْٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهٗ ۚ وَمَا لَهُمْ

مان آیانی دلا ہستنت ؤ وقتیکہ بلوٹیت اللہ پہ یک قومیے سرا مصیبتے پیدا آ گردینگ نہ بیت ؤ نیست پر آیان

مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّالٍ ﴿۱۱﴾ هُوَ الَّذِيْ يُرِيْكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَّطَمَعًا

بغیر چہ آئیا ھچ مدد گار ف۹ ھما ذات اِنت کہ پیش داریت شمارا گروکا پہ ترسا ؤ امیتا

وَّيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿۱۲﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهٖ وَالْمَلٰٓئِكَةُ

ؤ چست کنت گرانیں جمبران ف۱۰ و تسبیح گوشیت گرند پہ آئیؑ خوبیاں و فرشتیان

ع ۷

منزل ۳

چرایاں کسےؑ چشیں دعوائے نہ کرت کہ ہرچ نشانے دژمن طلب کننت آ ئمؑ پیش دارگ بیت البت خداؑ راہؑ پیش دارگ آیانی کارات ھما کار شمیگ انت۔ بلے آ پہ خاص خاصیں قوماں ھادی اتنت شما پہ دنیاؑ ہر قومؑ ھادی ایت۔ ف۴ کہ لاپؑ چک نرانت یا مادگ ئے۔ تمام انت یا نیم بندگ انت شرانت یا سل انت وغیر ذالک چہ احوالاں۔ ف۵ یعنی ماں لاپ پُرّیؑ لاپؑ چک یک ایت یا زیادہ انت تمام بونگ یا نا تمام انت مان کمیں مدتؑ چک مات بیت یا زیات مدتؑ پد چک مات بیت غرض لاپؑ نزآیگؑ و پچ رودگؑ تمامیں اسرار و اسبابان اوقات واحوالانؑ سرجمیٔ زانت و تی فراوانیں علمؑ ردؑ ہر چیزؑ مان ہر جاورؑ آئیٔ مقدار و برداشتؑ رد اجلیت و قائم داریت ھمے پیما آئیٔ ہرچ آیتے پہ نبیانی تصدیق (باور کنگ)ؑ ایرگیتگتنت مان آیان خاصیں اندازہ مصلحت و اسرارانی حساب دارگ بونگ۔ ہر دھدؑ ہر قدر بنی آدمؑ استعداد و صلاحیتؑ ردا نشانانی ظاہر کنگ مصلحت آت مان آئیٔ کمی کنگ نہ بوت باقی قبول کنگ و نفع گرگؑ ردا مردمانی اختلاف ھما ہمیں انت چوشکہ چہ لاپ پُرّیانی لاپؑ پیدا بیوکیں چکانی احوالؑ تفاوت استعداد و تربیتؑ روؑ مختلف بنت ف۶ اے خدائی علمؑ لامحدود فراوانی و آئیٔ احاطہؑ بیان بوت یعنی دنیاؑ ھچ ظاہریں و پوشیدہ ایں چیز چہ آئیٔ چیر نہ انت و تمامیں عالم آئیٔ تصرف و اقتدارؑ چیرگؑ انت۔ ف۷ علیم الٰہیٔ عمومؑ بیان کنانؑ خاصیں مقامؑ مناسبتؑ ردا مکلفانی احوالؑ بابتؑ پیش داریت کہ شسے ہر یک قول و فعلؑ جپ و چاگردؑ مئے فراوانیں علم احاطہ کنوک انت۔ چیز یکہ شما مان دلؑ چیر بدے اِت یا میزان میزانؑ بکن اِت و چیز یکہ سر ظاہری بگوش اِت و ھم کاریکہ شما مان شپؑ تہارو کیؑ بہ دُزکائی بکن اِت و ہرچ کاریکہ مان روچ رژنائیؑ انجام بدے اِت ہر دوئینانی حساب خدائی علمؑ روؑ یک پیما انت لھتیں مفسرانؑ آیتؑ را مان مردمانی سہ جماعتؑ بہر کرتگ مَنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ (ہر کس خبر چیر بدنت) مَنْ جَهَرَ بِهٖ (ہر کس ظاہر بکنت) مَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍۢ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌۢ بِالنَّهَارِ (ہر کس وتی کارؑ شپؑ بہ دُزکائی بکنت مثلاً شپؑ دُزی کنگ و روچؑ وتارا دُرا بکنت مثلاً نماز وانگ) اے گل اللہ تعالیٰؑ یک پیما معلوم آنت۔

ف۸ یعنی گوں ہر بندہؑ اللہؑ فرشتہ ماموراَنت کہ چرایاں لھتیں آئیٔ پیشی و رندی کل عملائیٔ نبشتہ کننت و لھتیں چہ خداؑ حکمؑ ھما بلایانؑ دور کننت کہ خدا چرایان بندہؑ حفاظت کنگ لوٹیت۔ ہچوشکہ مان اے عالمؑ خداؑ عام عادت انت کہ ہرچے پیدا کنگ بلوٹیت آئیٔ ظاہری سببانؑ جریدہ کننت ھمے پیما آئیٔ چیزی باطنی سبب و ذریعانؑ ودی (پیدا) کرتگ انت کہ آیانؑ مئے حم دلبست نہ کننت لیکن مشیتؑ خداوندی آیانؑ نافذ کنگ لوٹیت۔ ف۹ یعنی اللہ تعالیٰ چہ وتی مہربانی و نگہپانیؑ کہ آمدام چہ آئیٔ طرفؑ جاری انت ھچ قومؑ زہر نہ کنت دانکہ آ وتی رفتارؑ گوں اللہؑ بدل مکننت و ھدیکہ بدل کننت گڈا آ آفت و رنج سر بنت گڈا آ آفت ھچ بہ ٹگلنت و نہ چشیں جاورؑ کسےؑ مدد کارؑ کبت (تنبیہ) اداؑ قومانی عروج و زوالؑ قانون پیش داشت انت نہ اشخاص و افرادانی۔ قومانی شری و حرابیؑ حکمؑ واسطہ اکثریتؑ کارانؑ جاورگ و لحاظ دارگ بیت۔

ف١ ساریں بندھانی حفاظت ءِ ذکرا ت پداچہ بدعملیءَ آیوکیں مصیبتانی بیان بُوت. معلوم بوت کہ خداءِ ذات انعام و انتقام ہر دوئینانی جامع انت ھمے مناسبت ءَ ادا قدرت ءِ لھتیں ہچیں نشانانی شون دیگ بوت کہ چرایان بہ یکیں امید و خوف ءِ دو متضاد جاور پیداکنگ ءِ صلاحیت موجودانت یعنی وھدیکہ گروک شہم جنت نوامیت بیت کہ ھور کیت و پدا ترس ھم مان دل ءَ پیدا بیت کہ مبادا اشیءَ میئ ہلاکت ءِ سامان گون بیت سیاہ بزیں جنبر چہ آپ ءَ پُر بوان ءَ وھدے کا بیت توان ان راحت محسوس کنت کہ باران رحمت ءِ نزول بیت گوں اشیءَ ھور ءِ فکر دامنگیر بیت کہ آپ ءِ طوفان مئیت بالکل بہ ھمے پیما انسان ءَ باید انت کہ رحمت الٰہی ءِ امیدوار بہ بیت مگر چہ اللہ ءَ بہک ایمن و بے فکر ھم مبیت ۔ ١٢

مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَ

چہ آئیءِ ترساں ودیم دنت بیراں پدا دورش دنت پہ ہر کسیءَ سرا کہ بلوٹیت وُ

هُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾ لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَ

آ جگڑہ کننت ماں اللہ ءِ بارہ ءَ وآئیءِ گرفت سک انت ف٢ آئیءِ توار پر دیگ حق انت وُ

الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا

ہماکساں کہ توار پر دینت بغیر چہ آئیا آیانی کارا آنیاینت پہ ہچ پیما مگر

كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ ۚ وَمَا دُعَاءُ

مثال کسیکہ دراج بکنت وتی دستاں پہ آپ ءِ نیمگا تا کہ بیت برسیت ماں آئیءِ دپا و بجز رسیت پہ آئیا۔ و نہنت توار وچہا

الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

کافرانی مگہ باطل وگمراہ ف٣ دُ پہ اللہ ءِ سجدہ کننت ہر کسیکہ ھست انت ماں آسمانان و ماں زمین ءَ

طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ۩ ﴿١٥﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ

پہ وتی دُ پہ نا دلکشی و آیانی ساھگان صباح و بیگاہ ف٤ بگوش کہ کئے انت رب

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ ۚ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ

آسمانانیگ و زمین ءِ بگوش کہ اللہ انت۔ بگوش ایا نوں شما گپتگ بغیر چہ آئیا ایڈولیں مددگار

لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ

کہ وتی نفع و نقصان ءِ مالک نہ ینت ف٥ بگوش ہیں برابر بنت کور

وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ

و بینا ۔ یا کدی برابر بنت تہاری و روشنائی ف٦ ایا مقرر کتگ پہ اللہ ءَ

شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ

شریک کہ پیداگ کتگ آیاں مخلوق ہچو کہ اللہ ءِ پیداگ کتگ پد امشتبہ بوتگ پیدائش پہ آیانی نظرا۔ بگوش اللہ انت ہر چیزے

كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ

پیداگ کنوک و ھما وت انت یگانہ زبردست ف٧ ایری گپت چہ آسمانا آپ پدا تچگا لگتنت کور

منزل ٣

السجدة ١٥

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف١ یعنی نوار کشوکیں جنبر (اسنوں) یا فرشتہ چہ زبان حال ءَ یا قال ءَ حق تعالیٰ ءِ تسبیح و تحمید ءَ کنت وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ (بنی اسرائیل۔ رکوع ٥) و تمامیں فرشتہ گوں ترس و لرزءَ ماں آئیءِ حمد و ثناو تسبیح و تحمید ءَ مشغول بنت (تنبیہ) رعد و برق وغیرہ ءِ بابت ءَ مروچگیں دور ءِ تحقیق ایش انت کہ جنبرانی تہا "قوت کہربائی موجبہ" موجودانت و ماں زمین ءَ "قوت کہربائی سالبہ"۔ ہرچ جنبرے زمین ءَ زیات نزیک بیت ماں آئیءَ کدی کدی زمین ءِ "سالب کہربائیہ" شامل بیت پدا ھما جنبر ءِ سر برءَ باز برءَ ھما جنبر گوزنت کہ ماں آئیءَ "کہربائیہ موجبہ" موجودانت وا ے قاعدہ چہ تجربہ ءَ معلوم بونگ کہ جدا جدا قسم ءِ کہربائیہ دار دکیں دو جسم و ھدیکہ دیم پدیم بنت تو ہر یکے ماں وتی زگ ءَ دومی ءِ کہربائیہ ءَ جذب کنت تانکہ ہر دوئینانی قوت کہربائیہ متحد بہ بنت۔ چہ ھمے قاعدہ ءَ برزی و جیری جنبر وھدے یک دگرے ءِ کہربائیہ قوت ءَ بہ وتی نیمگ ءَ چکنت تو چہ دوئینانی یک جاھی ءَ ترندیں حرارت (گرمی) پیدا بیت و چہ ترندیں حرارت ءِ حجم ءِ مناسئ یک آتشی شہے ظاہر بیت کہ آئرا "صاعقہ" گوشنت سے صاعقہ ءِ چمک و روشنائی ءِ نام "برق" انت وُ ماں گوات ءَ چہ آئیءِ سرایت کنگ (شامل بوگ) ہرچ توارے درکیت آ "رعد" انت کہربار ءِ ھمے آتشی شرارہ برے جنبران دگوا تان ءَ دزان ءَ جہل ءَ کیت کہ آئیءِ مزن عجبیں افعال و آثار گندگ بونگنت ایبد چر یشیءَ آلوگانءَ ڈربنیت کو ھان ءَ دوکپ کننت و جناورانی ھلاکت ءِ سبب جوڑ بیت۔ باز براگندگ بونگ کہ آئیءَ گوں مزن خیالداری ءَ یک مردے ءِ جان ءِ گدان ءَ کشائے یک در چکے ءِ ٹال ءِ سر ابر کننت مگر گور کنوک ءِ جسم ءَ ہچ خراشے ھم نہ رس ات (دائرۃ المعارف فرید وجدی)۔ چر یشیءَ گندگ ءَ ھمے خیال پیدا بیت کہ برق ءِ مرے آتشی شعلہ (شہم) ءَ کنام ذی شعور و ذی اختیار قوت غیر مرئی ءِ بندءَ کار کننت مارا ضرورت نہ انت کہ بالا بیان بوتگیں نظریہ ءِ انکار ءَ بکنیں۔ ولیکن اے بیان کنوک وت اقرار کننت کہ مثل "روح" ءَ "قوت کہربائیہ" ءِ اصل حقیقت دنبگہ پردہ ءِ چیرگ ءَ انت۔ انبیا علیہم السلام وشہود دار وکیں و اجہاتی بیان انت کہ ماں عالم ءِ تمامیں نظام ءَ ظاہری اسباباں ءُ ایبد باطنی اسبابانی یک عظیم الشانیں زنجیر کار کنوک انت۔ ہرچے کہ ما داگندیں آ ایوک ءَ یک صورت ایت بلے مرے صورت ءَ ہرچ غیر مرئی حقیقتنے پوشیدہ انت عام مردم آئرا ادراک کُت نہ کننت تہنا باطنی چمانی خداوند آئرا دیست کننت آخر شما ہرچ نظریہءَ بیان کن ات (مثلاً ھمے قوت کہربائیہ ءِ قوت سالبہ بوگ وغیرہ) آئی علم ھم ایبد چہ لھتیں طبعیات ءِ زانوگران بلا واسطہ دگہ ہچ کس ءِ حاصل نہ انت کم ازکم ھمنکہ یقین نبیانی مشاھدات و تجربات ءِ سرا کنگ بہ بیت تو بازیں اختلافات و تفاوت ھلاس بنت چہ احادیث ءَ معلوم بیت کہ ایبدگہ نوامیس ءِ پیما جنبر و ھورانی بست و بند ءِ سرا ہم فرشتگانی جماعت مقرر انت کہ آ جنبران ءَ مناسب جاگہ ءَ سر کنگ و چرایان ضرورت و مصلحت ءِ روا کار گرگ ءِ تدبیر کننت اگں چہ شمے

بیان ءِ رو ءَ جنبر وزہین وغیرہ ءَ ،، کہربائیہ ،، مُدبرّ کنام غیرمرئی فرشتہ ئے بہ بیت نومان اشی ءَ انکار ءِ ھچ وجہ نیست کہ آ ئرا شما ،، شرارۂ کہربائیہ ،، ءِ نام دئیت چونکہ آ چہ فرشتہ ءِ تصرف ءَ ظاہر بیت لہذا آئرا مان ،، وحی ،، ءِ زبان ءَ مخاریق من نار (فرشتگانی آتشین چابک) گوشگ بونگ کہ چوش منگ ءَ قیامت واقع نہ بیت چہ آئی شدّت وسکیں شہم جنگ ءَ ہرچ گروک وتوارے پیدا بیت اگن حقیقت ءِ لحاظ ءَ داران ءَ آئرا فرشتہ ءِ بیم وتراپ ءَ گوں تعبیر کنگ بوت تواے وَاخوبیں تعبیرانت ۔ بہرحال سائنس ءَ ہرچیز ءِ محض صورت ءَ زانت وحی ءَ آئی روح وحقیقت ءِ بارو ءَ سرپدی ظاہرکت نوں چی ضرورت انت کہ یکے ءَ دومی ءِ حریف مقابلہ کنوک قرار دیگ بہ بیت ۔ علامہ محمود آلوسیؒ ءَ مال سورۂ بقرہ ءِ شرع ءَ اے ردا معقولیں بحثے کرتگ ھمودا چارگ بایدانت ۔

ف۲ اِے جیڑہ کنو کانی سرا برق ءِ عذاب ءَ دُور مدے ۔ مال حدیث ءَ اِنت کہ واجہ پیغمبر ءَ عرب ءِ یک غرورناکیں رئیسے ءِ گوْرءَ یک مردے دیم دات کہ آئی ءَ منی گور ءَ ہمراہ بکن وبیار قاصد ءَ آئرا گوْشت کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ترا لوٹیت ۔ دراٹیننی کہ رسول اللہ کئے اِنت ؟ وَ اللہ چی چیز اِبیت ؟ سُہر ئیگنت یانقرہ ءِ یا رود ءِ (العیاذ باللہ) سہ براھے گفتگوئی کت سیمی برءَ وھدیکہ آھے گستاخانہ لفظان ءَ درشان کنگا ئت یک جنبرے چست بوت ھما دمان گروک کپت وآئی کاسگ (کھوپڑی) ءَ چہ سر ءَ جدا کت ۔ مال لھتیں روایتان اِنت کہ عامر بن طفیل واربد بن ربیعہ ءَ واجہ ءِ خدمت ءَ حاضر بوان ءَ گوشتنش کہ ما اسلام ءَ قبول کنیں بلے شرط ھمیش انت کہ چہ ترا پد خلافت مارا برسیت واجہ ءَ انکار کت ہردوئیناں چوش گوشان ءَ پادا حتنت کہ ما، مال مدینہ ءِ وادی (شیپ) ءَ بہ تئی مقابلہ ءَ چہ پیادہ وسواران ءَ پُر کنیں واجہ ءَ پسہ دات کہ اللہ آئرا دورجلیت و مدینہ ءِ انصار آئرا جلنت آہر دوئیں واتر بوتنت، مال راہ ءَ اربد ءِ سرا گروک گپت وعامر چہ طاعون ءِ مرض ءَ ھلاک بوت ۔

(فائدہ) استون ءِ توار ءَ اشکنان ءَ چوش گوشگ لوٹیت ،، سُبۡحَانَ مَنۡ يُسَبِّحُ الرَّعۡدُ بِحَمۡدِهٖ وَالۡمَلٰٓئِكَةُ مِنۡ خِيۡفَتِهٖ اَللّٰهُمَّ لَا تَقۡتُلۡنَا بِغَضَبِكَ وَلَا تُهۡلِكۡنَا بِعَذَابِكَ وَعَافِنَا قَبۡلَ ذٰلِكَ ۔

ف۳ ھمائی ءَ توار جنگ لوٹیت کہ ھمک قسم ءِ نفع وضرر ءِ مالک اِنت ۔ عاجز ءَ توار پر جنگ ءَ ھچ حاصل نہ بیت ابید چہ اللہ ءَ دگہ کئے اِنت کہ مال آئی قبضہ ءَ مئے یا دگرانی نفع وضرر انت ؟ غیر اللہ ءَ بہ وتی مدد ءَ توار جنگ ہنچوش انت چوشکہ تنّی ءَ چات ءِ کنڈے ءَ اوشتان ءَ چات ءِ ئیمگ ءَ دستا بشہار بیت و خوشامد بکنت کہ آپ منی دپ ءَ بیا ۔ ظاہر اِنت کہ داں نیامت ءَ آپ بہ آئی فریاد ءَ نہ ئیت بلکیں اگن آپ مال آئی پنجگ ءَ بہ بیت پدا ھم وت سرگران ءَ بہ آئی دپ ءَ سرنہ بیت ۔ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت کہ کافر ہرکس ءَ توار پر جننت لھتے خشکیں وھم وخیالات انت لھتے جن وشیاطین انت و لھتیں چیز اِنت کہ مال آیان چیزے خاصیت ھست ۔ لیکن وتی خاصیت ءِ مالک نہ انت گڈا چہ اشانی توار پر جنگ ءَ چہ حاصل ؟ ءِ چوشکہ آس یا آپ وشایدا ستار ھم مال ھمے قسم ءَ شامل انت ۔

ف۴ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "ہرکس ءَ اللہ ءِ سرا ایمان آورت گوں وشنودی ءَ سر ءَ بہ آئی حکم ءِ ردا ایر کنت وہرکس ءَ ایمان نیاورت آخر بہ آئی سرا ھم بے اختیار ھمائی حکم جاری بیت، وصب وبیگاہ ءَ ساھگان زہین ءِ سرا پچ روان بنت ھمیش انت آیانی سجدہ ۔ مطلب ایش انت کہ جواہر بہ بنت یا اعراض ھچ چیز چہ اللہ ءِ تکوینی حکم ءَ در بیت نہ کنت ۔ آئی اقتدار وقدرت ءِ دیما درست فرمان بردار وسربسجود انت ۔ ساھگ ءِ کم تزگ وگیش بوگ راست وچپ ءَ لیٹ ورگ کل چہ ھمائی ارادہ ومرضی ءَ انت صبح و بیگاہ ءِ ذکر شاید پمشکا کُت کہ مال اِے وقتان زمین ءِ سرا پچ ردگ شرتر ظاہر بیت ۔

ف۵ یعنی وھدے ربوبیت ءِ آقرار ءَ ایوک پہ خدا ءَ کن ات گڈا پہ مددیگی اید گہ حمایتی چو نکائی تجویز کتو ۔ حالانکہ آیان ذرّھے بروبری ءَ نفع ونقصان ءِ مستقل اختیار ندارنت ۔ ف۶ یعنی موحد ومشرک ءِ فرق ءَ چوش بزان ہنچوش کہ بینا ونابینا ءِ توک ءَ فرق انت ۔ توحید ومشرک ءِ مقابلہ ءَ چوش بفہم چوشکہ نور ءِ گوں ظلمت ءَ ۔ نوں آیا یک کوریں مشرکے کہ مال تہاروکیان سرسر جنت ۔ آبہ ھما مقام ءَ سر بیت کنت کہ اودءَ یک موحدے ءَ سر بوگی انت کہ آمان فہم وبصیرت وایمان وعرفان ءِ روشنی ءَ انسانی فطرت ءِ تچکیں راہ ءَ گام گیجوک انت ؟ ھجبر ہردوئیں بہ یکیں نتیجہ ءَ سر نہ بنت ۔

ف۷ یعنی ھنچیں مخلوقاتے کہ خدا ءَ پیدا کرتگنت آیا شمے ونگڑیں معبودان ءَ چشیں چیزے پیدا کرتگ کہ چہ آئی گندگ ءَ بہ اشانی سرا خدائی ءِ شبہ بہ بیت آدا یک مکسکے ءِ بانزل ویک پشتگے ءِ پادے ھم اڈ کنگ نتون انت بلکیں مثل اید گہ تماہیں چیزان وت ھم ھمازبردستیں خدا ءِ مخلوق انت ، گڈا چشیں عاجزوبے وسیں چیزان ءَ خدائی ءِ تخت ءِ سرا اندار ینگ چنکر گستاخی وگہرتی ایت ۔ ۱۲

ف۱ چہ آسمان ءِ ھورءَ گوارت کہ حرائی برکت ءَ کور و جو رُنبگءَ لگننت ماں ہر یک جوءِ آئیءِ پراھی (فراخی) وگنجائش ءِ روءَ خداءَ ہر قدر آپ لوٹت آپ رُنبیت ماں حور دیناں کم تر آپ ءُ ماں مستر یناں ءَ زیات آپ، آپ وھدے ماں زمین ءِ سرا رُنبگ ءَ لگیت تو چہ حاک ءُ لنش وپیش ءِ آوار ءَ کیں حراب بوت پدا میل وگجّ گوات گران ءَ سر بُرءَ اھت، ہچو شکہ ماں ترندیں آس ءَ، نقرہ، رود و آسن وا بدگہ معدنیات ءَ آپ کننت تانکہ چہ اِشاں سہت، ھیران (زران) وسلاح وغیرہ تیا بکننت، ماں اشی ءَ ھمے وڑءَ گجّ چست بیت مگر کمیں دیرءَ رند گجّ حُشک یا نالان بوّان گجّ گار بیت و ہر چیکہ اصلی چیز آت (یعنی آپ یا آپ بو تگیں معدن) ھمائی ماں زمین ءَ یا زمین ءِ نندو کالی دست ءِ سرا باقی مانیت کہ چہ آیاں مردم قسما قسمیں نفع گرنت ہمے مثال ءِ پہ حق و باطل ءِ ردا بزاں وھدیکہ آسمانی وحی حقیں دین ءِ زوران ءَ نازل بیت تو بنی آدم ءِ قلوب و تی گنجائش و پراھی ءِ روءَ فیض حاصل کننت پدا حق و باطل دت ماں و تا گلائیش بنت تو چربشیءَ میل (بوھٹک) سر کشیت سر ظاہرءَ باطل چو گجّ ءَ حق ءَ چیر تر بیت، لیکن اشی ءِ جوش عارضی و بے بنیاد انت کمیں دیرءَ ھمے گجّ وتاوت گار بیت اصلی چیز کہ گجّانی چیرءَ گار آت (یعنی حق و راستی) بس ھما مانیت. بچار آت خداءِ بیان کرتگیں مثال ءِ چونکائیءَ بہ عجبیں ڈولےءَ ہر کس ءِ ذہن ءَ حبرءَ نندار بنیت کہ مدام حق و باطل وت ماں وتا مقابل بینت ءُ سر ظاہرءَ باطل بالا وگندگ ءِ شر گڑنگ لیکن گڈ سرءَ باطل نیست و نابود و حق اعلیٰ و بالا بیت، یک مومنےءَ باید انت کہ آ چہ باطل ءِ عارضی شان و شوکت ءَ فریب موارت ھمے ورءَ ماں یک انسانےءِ دل ءَ وھدیکہ حق جاگہ کنت تو وھم و وسوسہ آئرا چپ و چاگرد کننت تو چربشیءَ آئرا باید انت کہ پریشان مبیت کمیں دیرءَ جوشیں جوش و خروش وتاوت گار بنت و خالص حق ثابت و قائم بیت ماں گوستگیں آیتاں چونکہ توحید و شرک ءِ مقابلہ کنگ بوتگت ماں اے مثال ءَ حق و باطل ءِ مقابلہ ءِ کیفیت ءَ بیان کت دیما پدا اشانی انجام ءُ شر تر گیش وگیوار کنگ بیت. ف۲ یعنی ایمانش آورت و نیکیں کارش کت پر آیان دنیا و آخرت ءِ خوبی انت حقیقی و شنودی و دل ءِ قرارا بید چہ اشان دگہ کس ءَ حاصل نہ بیت. ف۳ یعنی اداوا عیر ھر پیما بگوزیت بلے ماں آخرت ءَ آھمنکر پریشان بنت کہ اگں تمامیں دنیا ءِ خزانہ بہ آیانی گورءَ ببیت بلکیں ھمنکر دگہ ھم بہ بیت تو واھگ کننت کہ اے درستان ءَ ماں قدیہ ءَ دیان ءِ وتی جرندءَ چہ عذاب ءَ آزات بکننت بلے چوش نہ بیت. ف۴ یعنی ماں حساب ءَ ہچ پیمیں رورعایت نہ بیت یک یک حبرے ءِ حساب و کتاب دیگ کپیت. ف۵ مؤمن و کافر ھر دوئینانی انجام ءِ جدا جدا بیان کنگ ءَ رند بیم تراپ دنت کہ چوش بوگ عقل و حکمت ءِ عین مطابق انت ہچ عقل مند چوش گوشت نہ کنت کہ یک بہکیں کورے کہ ہچ نگندیت ہنچوش سرءِ وت ماں نہاروکی ءِ سر سر جنت ھما مرد ءِ برو بری ءَ کنت کہ آئیءِ چمّاں روژنا انت و گوں سر جمیں بصیرت ءِ چہ حق ءِ روژنائیءَ استفادہ کنوک انت. ف۶ یعنی گوں اللہ ءَ ھر چ عہدے ماں ازل ءَ بوتگ (اَلَسْتُ ءِ عہد) کہ پربشیءِ سرا انسانی فطرت وت گواہ انت ءُ نبیانی بابت ءَ کرتگیں زبانی قول و قراران ءَ درستان ءَ پورہ کننت. چربشیان بیکے ءِ راھم نہ پروشنت وھم وت اشان ماں کنام معاملےءَ گوں خدا و یا گوں مخلوق ءِ ھر چ قول و قرارے کننت (بشرطیکہ معصیت مبیت) آئیءِ برخلاف ءَ عمل نکننت. ف۷ یعنی صلہ رحمی کننت یا کہ ایمان ءَ گوں عمل ءَ یا حقوق العبادءَ گوں حقوق اللہ ءَ اوار کننت یا اسلامی رشتگ ءِ قائم دارنت یا ماں انبیاءِ علیہم السلام ءَ ہچ فرق و تفاوت نہ کننت کہ یکے ءَ را قبول دارءِ بنت و دومیءِ انکارءَ بکننت ف۸ یعنی حق تعالیٰ ءِ عظمت و جلال ءَ ماں دل ءَ تصور داران ءَ ترسنت و فکر جنت کہ گندیں بارین اودءَ وھدے ذرہ ذرہ ءِ حساب ببیت بما چونیں صورتے پیش کیت. ۱۲

بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ۚ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ

پہ وتی اندازءَ پدا چست کننت ھارا گجّ پہ آپےءِ سرا - ءُ چہ ھما چیزا کہ رُدک کننت

فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ

ماں آس ءَ پہ زیورءِ اڈ کنگا یا سامانءِ ماں آئیءِ تہا گجّ آپ ءِ پیما. ھمیڈولا بیان کنت اللہ

الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ ۚ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ

حقا ءُ باطلا ۔ نوں ھما گجّ پدا حُشک بیت روت ۔ ءُ ھما کہ فائدہ دنت

النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾

مردماں ءَ آ پشت کپیت ماں زمین ءَ ھمیڈولا بیان کنت اللہ مثالاں ف۱

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا

ھما کسان کہ وتی ربءِ حکمش منّ اِتنت پر آیان جزاءِ خیر انت ف۲ ۔ ءُ ھما کہ آئیءِ حکمش نمننت

لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا

اگر پر آیان بہ بیت ہر چیکہ ماں روئے زمین ءَ انت تمام ءُ دگر ھمبنچک گوں آئیا گڈا ا درستاں دینت پہ

بِهِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ

وتی بدلا ف۳ ھما اینت کہ پر ایاں ھست انت بدیں حساب ف۴ ءُ آیانی جاگہ دوزخ انت ۔ ءُ آ بدیں

الْمِهَادُ ﴿١٨﴾ أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ

جاگھے ۔ شرانت نوں ھما کسیکہ زانت کہ ہر چیزے کہ نازل بوتگ پہ تئی نیمگا چہ تئی ربءِ طرفا آ حق انت

كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ يُوفُونَ

آ برابر انت گوں ھما کسیا کہ کور انت بیشک سر بنت ھما کہ آیان ءِ عقل ھست انت ف۵ ھما کہ پورہ کننت

بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ الْمِيثَاقَ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا

اللہ ءِ عہدا ءُ نپروشنت ھما عہدا ف۶ ءُ ھما کہ لگیننت ھما چیزیا کہ

أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ﴿٢١﴾

امر کتگ اللہءَ پہ آئیءِ لگینگا ف۷ و ترسنت چہ وتی ربءَ و خوف کننت چہ بدیں حساب ءَ ف۸

ف۱ یعنی درد و تکلیف و دنیاءِ جنجالانی سرا گوں صبرءَ کارش گپت چہ کتام سکّیءَ پریشان بُوان ءَ چہ فرمانبرداریءِ کِشکءَ سرِش ناب نداِت۔ و نہ پہ گناہءِ نیمگءَ جُکلنت داے صبر و ثابت قدمیءَ محض پہ حق تعالیٰءِ رضا و وشنودی حاصل کنگءَ پیش داشت نہ پہ اے سوُبءَ کہ دنیا اشانءَ صابر و ثابت قدم بگوشیت و نہ پہ اے سوُبءَ کہ ابید چہ صبرءَ پہ اشان دگہ رہ بند تیست اَت بے وس بوتنت تو صبرش کت و نشتنت۔ ف۲ پوشیدہءِ پشکاساریءَ آورت کہ پوشیدہ خیرات کنگ افضل انت الّا اے کہ شرعی مصلحتے ماں علانیہ دیگءِ تہا بہ بیت۔ ف۳ یعنی بدیءِ جوابءَ گوں نیکیءَ دیئنت تُرندیءِ مقابلہءَ گوں نرمیءَ کننت کسے ظلم کنت اشان معاف کننت (بشرطیکہ چہ معافیءَ بدیءِ توکءَ گیشیءِ ترس پیدا مبیت) چہ بدی پرہیزکنانءَ نیکیءِ سرا گام گیجوک انت اگن کدی چہ اشانی دستءَ خطائے بہ بیت تو بہ آئی مقابلہ خیرءِ کارءَ انجام دیئنت

وَالَّذِيْنَ صَبَرُوا ابْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوْا

ءُ هماکہ صبرش کتگ پہ وتی ربءِ خوشنودیا ف۱ و قائمش داشتگ نماز و خرچش کتگ

مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً وَّيَدْرَءُوْنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ اُولٰٓئِكَ

چہ هما رزقیا کہ داتگنت پہ چیری ءُ ظاهری ف۲ ءُ کننت بدیءِ مقابلیا نیکی ف۳ هماینت کہ

لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿۲۲﴾ جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ

پہ آیان هست انت آخرتءِ لوگ۔ باغنت نندگے ف۴ گوزنت ماں آیانی تہا هما ءُ هما کسی کہ نیک بوتنت چہ

اٰبَآئِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَدْخُلُوْنَ عَلَيْهِمْ

آیانی پت پیرکان و آیانی جنان و چُکّان ف۵ و فرشتہ داخل بنت آیانی گورا

مِّنْ كُلِّ بَابٍ ﴿۲۳﴾ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ﴿۲۴﴾

چہ هر دروازگا۔ گوشنت سلامتی بات پہ شمے سرا پہ هِمے خیرا کہ شما صبر کت نوں جوان انت آخرتءِ گس ف۶

وَالَّذِيْنَ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مِيْثَاقِهٖ وَيَقْطَعُوْنَ

و هما یاں کہ پروشنت اللہءِ عہدا رند چہ آئیءِ مضبوط کنگا وُ بُرنت

مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيُفْسِدُوْنَ فِى الْاَرْضِ اُولٰٓئِكَ

هما جُرے بند کہ اللہءَ امر کنگ پہ آئیءِ لگینگا ءُ فساد جست کننت ماں ملکا ایڈ و لیں کسان

لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوْٓءُ الدَّارِ ﴿۲۵﴾ اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ

پہ آیان لعنت انت ءُ پہ آں هست انت خرابیں لوگ ف۷ اللہ کشادہ کنت روزیا پہ هر کساکہ بلوٹیت

وَيَقْدِرُ ۚ وَفَرِحُوْا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۗ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فِى الْاٰخِرَةِ

و تنگ کنت ف۸ ءُ وشدل انت پہ دنیاءِ زندگانیا ءُ دنیاءِ زندگانی هچّے نہ انت آخرتءِ دیما

اِلَّا مَتَاعٌ ﴿۲۶﴾ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِّنْ

مگر نابودیں ساماں ف۹ ءُ گوشنت کافران کہ پرچی ایر نکپت پہ آئیءِ سرا نشانیے چہ

رَّبِّهٖ ۗ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِىْٓ اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَ ﴿۲۷﴾

آئیءِ ربءِ طرفا۔ بگوش اللہ گمراہ کنت هر کساکہ بلوٹیت ءُ راہ پیش داریت پہ وتی نیمگا هر کسے کہ بگردیت ف۱

ع ۳ ۸ ۹

ف۴ یعنی ماں آیاں مدام نندوک بنت۔ ف۵ آباءِ لفظ تغلیباً کار مرز بونگ کہ ماں آئیءِ اُمّہات (ماتاں) هم آدار انت اے گوں جنّتءِ بشارت زبانیں وشّیں مِنّاگ اِیت کہ اے ہمیں خوبی داروکاں (کاملان) کہ آیانی خصلت برزا بیان بوتنت آیانءِ ماں جنّتءِ یک نعمتے ایش حاصل بیت کہ آیاں و آیانی مات و پت اولاد لوگ بانکان کہ وتی نیکیانی برکتءَ جنّتءَ داخل لوگءِ حقدار بنت اشان گُلّان یک جا مقیم بنت دانکہ جرے تعلق داران اگن کسے ماں رتبہءِ کم تر بہ بیت تو حق تعالیٰ چہ وتی مہربانیءَ آئیءِ درجہءَ مزن کنان آئرا پہ آ کاملیں مردءِ نزیکءَ جاگہ دنت وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاِيْمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ (طورع) چہ ایشیءَ معلوم بوت کہ ابید چہ ایمان و صالحیں عملءَ تہنا کاملیں مردمانی سیادی کار ندنت البت ایمان و عملِ صالح موجود بہ بیت تو چہ سیادیءَ کمیں درجاتءِ بلندی ممکن انت واللہ اعلم۔ ف۶ ماں صحیح حدیثءَ جنّتءِ هشت دروازگ بیان بونگنت مطلب چوش انت کہ پہ هما کاملیں مردمانی تکریم و تعظیمءَ خداءِ پاکیں فرشتہ چہ هر نیمگءَ تحفہ و سوغات کارنت ماں حدیثان مان انت کہ چہ خلق اللہ ساریءَ هما فقیریں مہاجران ماں جنّتءَ داخل بنت کہ سکیانی و جنگانی وھدءَ وتی بامردی اِش ظاہر کنگت۔ هر وھدے اشانءَ هچّیں حکمے رسنگت پہ آئیءِ تعمیلءَ مدام حاضر بونگنت۔ دنیاءِ حاجت و وتی دلءِ ارمانانءَ ماں دلءَ داران ءَ چہ دنیاءَ رخصت بونت، قیامتءِ روچءَ حق تعالیٰ فرمان کنت کہ منی هما بندہ کجا انت (حاضر بہ بنت) کہ آیان پہ منی راہءِ جنگ اِش کُت پہ منی خاطرءَ زحمت اِش کِشّت و جہاد اِش کُت بروات ماں جنّتءَ بے ترس و خوفءَ داخل بہ بئیت۔ پدا فرشتگانءَ حکم بیت کہ منی اے بندگانی گورءَ حاضر بُوان ءَ اشانءَ سلام بکن اِت۔ آیان عرض کننت خداوندا! ما تئی شرترین مخلوق ایں۔ آیا ما بارگاہءِ نزیکءَ جلوکانءَ شما فرمان کن اِت کہ اے زمینی باشندگانی گورءَ حاضر بُوان اِشانءَ سلام بکنیں ارشاد بیت هو! اے منی هما بندہ انت کہ اشان توحیدءِ سرا وتی جانءَ قربان کُت۔ دُنیاءِ کُل ارمانانءَ ماں وتی سینگءَ داران ءَ چہ دنیاءَ لذّات اِش۔ منی راہءَ اشان جہاد کُت و ہر یک دردے و رنجءَ گوں وشنودیءَ بہ وتی سرِش زُرت اے شکنانءَ فرشتہ چہ هر نیمگءَ ماں آیانی خدمتءَ حاضر بنت ءُ گوشنت "سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ"، ماں حدیثءَ انت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ھمک سالءِ شروعاتءَ شہیدانی قبرانی سرا شتگت و فرمانی کنگت سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ، ہمے رہ بند واجہ ابوبکر و واجہ عمر ءُ عثمان ءَ بگنت رضی اللہ عنہم ف۷ سعدارءِ مقابلہءَ ادا اشقیاءِ کردار و عادات و انجامءَ بیان کنت۔ اشانی کار انت کہ گوں حق تعالیٰءَ بدعہدی بکننت هما کارانی وصل و ھور کنگءِ حکم اَت آیانءَ جنا و یک یک کننت ماں ملکءَ فتنہ و فسادءِ آس رُوک بکننت دنی جانءِ سرا و هم دگرانی سرا چہ ظلم کنگءَ دِیل نہ بنت اے هما مردم انت کہ چہ خداءِ رحمتءَ دور دارگ بوتگنت و بدتریں جاگہءَ سر بیوک انت۔ ف۸ یعنی دنیاءِ

۲۱ - حدیث سند ضعیف است

اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ تَطْمَىِٕنُّ قُلُوْبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ ؕ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَىِٕنُّ
ھماکسان کہ ایمانش آرت و قرار گرنت آیانی دل پہ اللہ ءِ یاد ا ف۱ بشکن پہ اللہ ءِ یادا قرار گرنت

الْقُلُوْبُ ﴿۲۸﴾ اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ طُوْبٰى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَاٰبٍ ﴿۲۹﴾
دل ف۲ ہماکسانکہ ایمانش آرت و نیکیں عملش کُت وش دلی انت پہ آیان و شریں جاگہ ف۳

كَذٰلِكَ اَرْسَلْنٰكَ فِیْۤ اُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَاۤ اُمَمٌ لِّتَتْلُوَاۡ عَلَیْهِمُ
ھمیڈولا دیم دات ما ترا ماں یک اُمتیا کہ گوسنگ شتگنت چہ آئیا پیش باز اُمّت تاکہ تو بوانے پہ آیانی سرا

الَّذِیْۤ اَوْحَیْنَاۤ اِلَیْكَ وَ هُمْ یَكْفُرُوْنَ بِالرَّحْمٰنِ ؕ قُلْ هُوَ رَبِّیْ
ھما حکمیکہ دیمیں داتگنت پہ تئی نیمگ ف۴ و آ انکار کننت چہ رحمن ءِ ف۵ تو بگوش کہ ہما انت منی رب

لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ عَلَیْهِ تَوَكَّلْتُ وَ اِلَیْهِ مَتَابِ ﴿۳۰﴾ وَ لَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا
ھچ معبودے نیستنت بغیر چہ آئیا پہ آئی ءِ سرا من توکل کت و پہ ہمائی ءِ نیمگ منی گردگ انت. و اگر یک قرآنے بوتیں

سُیِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى ؕ
کہ روانہ بہ بنت چہ آئیا کوہ یا ٹکر ٹکر ببیت چہ آئیا زمین یا خبر کنگ ءِ بلگنت چہ آئیا مردگان گڈا

بَلْ لِّلّٰهِ الْاَمْرُ جَمِیْعًا ؕ اَفَلَمْ یَایْــَٔسِ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اَنْ لَّوْ یَشَآءُ
ہچ بوتگت. بلکیں در ستیں کاران اللہ ءِ دستا بنت. آیا نوں دلجم نیئنت ایمانداراں پہ اے خبرا کہ اگر بلوٹتیں

اللّٰهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِیْعًا ؕ وَ لَا یَزَالُ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا تُصِیْبُهُمْ
اللہ گڈا ضرور پہ راستیں راہی بر تنت درستیں مردمان ف۷ یک کشار سیت کافران پہ آیانی کردارانی سببا

بِمَا صَنَعُوْا قَارِعَةٌ اَوْ تَحُلُّ قَرِیْبًا مِّنْ دَارِهِمْ حَتّٰى یَاْتِیَ وَعْدُ
سرکوبی یا ایر کپیت چہ آیانی لوگانی نزیکا تاکہ ببیت اللہ ءِ

اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا یُخْلِفُ الْمِیْعَادَ ﴿۳۱﴾ وَ لَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ
وعدہ۔ بیشک اللہ وعدہ خلافی نکنت ف۹ و کلاگ گرگ بوتگنت چہ قدر رسول

مِّنْ قَبْلِكَ فَاَمْلَیْتُ لِلَّذِیْنَ كَفَرُوْا ثُمَّ اَخَذْتُهُمْ ۫ فَكَیْفَ
چہ تو پیش پدا من مہلت داتگنت منکر رندا گپتنتوں۔ نوں چہ پیما یت

عیش و وشنودی ءِ بازی ءِ گندان ءِ سعادت و شقاوت ءِ فیصلہ نہ بیت و نہ اے ضروری انت کہ ماں دنیا ءِ ہر کس ءِ خدا ءِ رزق و زر زیات داتگ آئی ماں خدا ءِ بارگاہ ءِ مقبول بہ ببیت، باز مقبول و دوستاکیں بندہ بہ امتحانیگی اِدا تنگدستی و بزگی ءِ زندءِ گوازینگا ئنت و مردودیں گنہ گاران ءِ اِدا مہلت دیگ بیت کہ آیاں عیش و عشرت بکننت ھمے بہ اے خبر ءِ دلیل انت کہ اے زند ءِ پد یک دگہ زندے ھست اِنت کہ اودا ہر کس ءِ آئی نیکیں و بدیں کارانی ثمرہ رسیت بہر جاور دنیا ءِ تنگی و فراخی مقبول و مردود بوگ ءِ معیار بیت نہ کنت ۔ ف۹ یعنی ھمیشی ءِ مقصود زانان ءِ ٹھل کننت و گہرنی کننت حالانکہ آخرت ءِ مقابلہ ءِ دنیا ءِ زند ھچ چیزے نہ اِنت چوشکہ یک مردے وتی لنلک ءِ ماں دریا ءِ مان بکنت تو ھما تری کہ آئی ءِ لنلک ءِ ترکنت بہ دریا ءِ مقابلہ ءِ چے حقیقت داریت۔ دنیا ءِ بہ آخرت ءِ مقابلہ ءِ ھمنکر ھم حقیقت نیست اِنت پمشکا عقل مند ءِ بایدانت کہ فانی ءِ سرا باقی ءِ دیما تربیا ریت راستیں گپ ایش انت کہ دنیا آخرت ءِ کشار جاہ اِنت آئی جرند مقصود نہ انت چہ اد ءِ چیزان ھمے پیما کار بگرایت کہ اِشان آخرت ءِ کامیابی ءِ ذریعہ جوڑ بہ بنت چوشکہ واجہ پیغمبر ءِ اصحابان گُت و پیش داشت ۔ ف۱۰ صدھانی نشان ءِ چارگ اننت مگر اشی ءِ باوجود گُرِش بستگ اَت کہ ہرچ نشانے مالوٹیں ھمائی ءِ مارا پیش بدار مثلاً مکہ ءِ کوھان ءِ کمیں کنزین ءِ بہ کشت و کشار ءِ زمین ءِ پراح بکن یا کوہ ءِ پروشان آپ ءِ چمگ یا جو بکش یا ھئے قدیمی بزرگان ءِ دوبارہ زندگ بکن تانکہ ماگوں آیان ءِ گپ و رپے بجنیں غرضیکہ ھنچیں نشانیئے مارا پیش بدار کہ ما بے وس بوان ءِ ایمان بیارین۔ اشی ءِ پسہ دات کہ بے شک خدا چوشیں نشانیانی پیش دارگ ءِ قدرت داریت لیکن آئی ءِ حکمت و عادت چوش نہ لوٹیت کہ شمے فرمائشتان ءِ پورہ بکنت، پہ پیغمبرانی تصدیق ءِ ہرقدر نشانی ءِ ضرورت اِنت چہ آیان زیات نشانی پیش داشتگ و ھم پیشدار گائنت ابدگہ صدھا معجزھان ءِ چہ جمان ءِ تاب دیان تہنا قرآن ءِ دتی جرند چونیں عظیم الشان نشانی انت بہ پیغمبر ءِ برحقی ءِ ۔ و ھدیکہ شما اے نشانیان ءِ گندان ءِ ھم براہ راست ءِ بیانئے و حق ءِ نیمگ ءِ رجوع نہ بوتے تو معلوم بوُت کہ قدیمیں قانون ءِ روءِ خدا ءِ منشا ھمیش اِنت کہ شمارا بہ شمے پسند کرتگیں گمراہی ءِ تہا دیل بکنت ماں اشی ءِ ھچ شک نیست اگن شما اینکر مزن شانیں نشان ءِ گندان ءِ بہ آئی نیمگ ءِ رجوع بکرتیں تو آئی ءِ بہ وتی دستور ءِ روءِ شمارا دیما ھم رہ شونی کرتگ اَت و حقیقی کامیابی ءِ راھان ءِ پر شما آسان کرتگ اَت و ھدیکہ شما وت پریشی ءِ لوٹک نہ بوتے تو آئی حکمت ھم ھمیشی ءِ لوٹیت کہ شمارا مجبور مکنت گڈا فرمائشی نشان پیشدارگ ءِ حاجت چون بیشت کپت ۔ بلکیں ماں پیش نہ دارگ ءِ شمے جرند ءِ فائدہ انت پرچاکہ سنۃ اللہ ایش انت کہ فرمائشی نشان ھما وھد ءِ پیش دارگ بنت وھدے یک قومے ءِ را تباہ کنگ مقصود بیت۔ ماں حدیث ءِ انت کہ حق تعالیٰ ءِ فرمائینت، اے محمد! اگن تو بلوٹے تو ما اشان ءِ فرمائشی نشان ءِ پیش داریں اگن بہ اشی ءِ ھم قبول دار نہ بنت تو ھنچیں عذاب دیم دیگ بیت کہ چوشیں ماں دنیا ءِ بہ کسے ءِ سرا نیا تگ ۔ و اگن شما بلوٹے تو رحمت و توبہ ءِ دروازگان ءِ واردک بئیں واجہ ءِ دومی گپ قبول فرمائینت چنانچہ ھمے معاندانہ فرمائش کنوکان باز کس زندا مسلمان بوتنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔ ف۱ اے خدا ءِ نیمگ ءِ رجوع کنوکانی بیان بُوت یعنی اشان ءِ ایمان ءِ دولت نصیب بیت و چہ ذکر اللہ ءِ دلجمی و سکون حاصل کننت چیا کہ مستریں ذکر قرآن انت ۔ اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ اِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ۔ چہ اشی ءِ وانگ ءِ ماں آیانی دل ءِ یقین ءِ جاور پیدا بیت شبہات و شیطانی وسوسہ دور بوان ءِ قرار و دلجمی ءِ نقشہ قائم بیت یک نیمگے اگن حق تعالیٰ ءِ عظمت و بزرگی ماں دل ءِ خوف و ترس ءِ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

دراکنت تو دومی نیمگ ءِ بے شمار رحمت و مغفرت ءِ قلبی ذکر سکون و راحت ءِ سبیان ءِ جریدہ کنت مطلب ایش انت کہ اشانی دل چہ ہر نیمگ ءِ سندان ءِ خدا ءِ طرف ءِ رجوع کنت و ذکر اللہ ءِ نور چہ اشانی دلان ہمک بیمیں دنیا وی ترس و لرزءِ دور کنت۔

ف۲ یعنی مال و زر حکومت و منصب۔ جاہ و جاگیر یا فرمائشی نشانان ءِ گندگ ھچ چیز انسان ءِ حقیقی دل جمی دات نہ کنت ایوک ءِ چہ اللہ ءِ یاد ءِ ہر چ تعلقے گوں اللہ ءِ قائم بیت چہ اشی ءِ دلانی پریشانی و وحشت دور بیت۔

ف۳ ادا طوبیٰ ءِ لغوی معنی زورگ بونگ مال ھمیشی ءِ جنت ءِ ھما درچک ھم احت کہ آئرا مال حدیث ءِ "طوبیٰ" ءِ نام دیگ بوتگ۔

ف۴ یعنی ھنچوش کہ ما وتی نیمگ ءِ رجوع کنوکان ءِ کامیابی ءِ راہ ءِ شون دئیں ھمے پیما بہ اے اُمت ءِ رہ شونی ءِ ما ترا را دیم داتگ تا نکہ ھرچ کتابے ما چہ وتی کاملیں رحمت ءِ بہ تئی سرا راہی کُرت شما آ کتاب ءِ اشان ءِ وانان ءِ باشکنائین۔ ترا پیغمبر کنگ و دیم دیگ یک نوکیں گپے نہ انت پیشی اُمتانی نیمگ ءِ ھم بازیں پیغمبرے دیم دیگ بُوتگ۔ گڈا اشان ءِ دروغ بند کنوکانی ہرچ انجامے بوت بایدانت کہ ھما خبرءِ اے مردم بہ وتی نگاھانی دیما بدارنت۔

ف۵ یعنی رحمان ءِ چہ وتی مہربانی ءِ قرآن ایر گیتگ "اَلرَّحْمٰنُ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ" و شمارا "رحمۃ للعالمین" کُت و دیم دات مگر آیان سک ناشکری و نعمتانی ناسپاسی ءِ سرا لانکش بست چہ رحمٰن ءِ حق ءِ قبول کنگ ءِ منکر بوتنت بلکیں چہ اے نام ءِ وتی وحشت و بیزاری اش محسوس کُت بمشکا مال "حدیبیہ" ءِ صلحنامہ ءِ بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ءِ نبشتہ کنگ ءِ سرا جیڑہ اش کُت وَاِذَا قِیْلَ لَھُمُ اسْجُدُوْا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوْا وَمَا الرَّحْمٰنُ (فرقان رکوع ۵)

ف۶ یعنی ھما رحمان ءِ کہ شما منکرات ھمائی منی رب انت و ھمائی اللہ انت کہ آئی شریک ھچ کس نہ انت قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيًّا مَّا تَدْعُوْا فَلَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى (بنی اسرائیل۔ رکوع ۱۲) منی آغاز و انجام دُرست بہ ھمائی ءِ دست ءِ انت منی بھروسہ بہ ھمائی ذات ءِ سرا انت نہ چہ شمے انکار و تکذیب ءِ منا ضرر رست نہ چہ آئی امداد و دزکمکی ءِ نا اُمیت آن۔

ف۷ ادا چہ قرآن ءِ مراد عام کتاب انت چوشکہ مال یک صحیح حدیثے ءِ "زبور" ءِ سرا لفظ قرآن گوشگ بونگ یعنی اگن یک کتابے چشیں دیم دیگ بوتیں کہ چہ آئی ءِ شمے اے فرمائشی نشان سرجم بہ بیت تو آ ابید چہ اے قرآن دگہ چے بوتگت۔ اے ھما قرآن انت کہ آئی ءِ روحانی طور ءِ مثل کوھان ءِ لکیں مردمان ءِ چہ آیانی جاگہان کنز ینیت انسانی قلوب ءِ زبین ءِ درّان ءِ چہ آیان خدائی معرفت ءِ چمگ رُبینت وصول الی اللہ ءِ راھان ءِ سالانی بدل ءِ کمیں ساعتان جت و گوازینت مال مردگیں و دلان ءِ ابدی زندمان گیتگ و ھدے چہ چشیں قرآن ءِ ترا شفار و ھدایت نصیب نہ بوت تو بند خبرءِ شمے طلب ءِ رُدءِ اگن اے قرآن مادی و حتی طور ءِ ھم آ درست چیزان ءِ پیش بدار بیت کہ آیانی شما فرمائش ءِ کن اِت پدا ھم کے ءِ اُمیت بداشتیں کہ شما ایمان کارات و نوکیں حجت و چپ و چوٹیں بحث و تکراران کلائیش نہ بئیت شما ھنچوشیں گنگتی و سرکش ءِ واجرات کہ کتام نشان ءِ گندان ءِ کدی ھم ایمان یا رود نہ اِت اصل چوش انت کہ درستیں کار (ھدایت و ضلالت) مال اللہ ءِ دست ءِ انت ہر کس ءِ آ ملوٹیت داں قیامت ءِ آئرا ھدایت حاصل نہ بیت بلے آ ھما کس ءِ لوٹیت کہ آ چہ وتی جانب ءِ حق ءِ قبول کنگ ءِ واھگ ءِ دارد انت۔

ف۸ شاید لھتیں مسلمانان ءِ مال دل ءِ خیال گوشنگ کہ یک برے اے کافرانی فرمائش سرجم کنگ بہ بیت بلکیں ایمان بیارنت خدائے پاک اشان ءِ سر پدی دنت کہ وتی خاطر ءِ جمع بکن اِت اگن خدا بلوٹیت تو ابید چہ یک نشانے ءِ پیش دارگ ءِ درستان ءِ بہ تچکیں راہ ءِ بیار بیت بلے اے آئی ءِ عادت و حکمت ءِ برخلاف انت آئی ءِ انسان ءِ داں یک حدے ءِ وتی کسب و کارانی واسطا اختیار و آزادی دیان ءِ ھدایت ءِ بازیں سامان جمع کرنگنت بلوٹیت چہ آیان سوت حاصل کت کنت چے ضرورت انت کہ آیانی فرمائش سرجم کنگ بہ بیت ھدایت ءِ سامانانی زیادتی ءِ باوجود اگن سرکشیں مردم ایمان نیارنت و وتی ایمان یارگ ءِ بہ ناھودگیں فرمائشانی سرا درنجنت تو مئے ارادہ ھم چوش نہ انت کہ ماتمایں دنیا ءِ قبول دار بکنائین کہ آ الم ءِ ایمان بیارنت لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِیْنَ ءِ گوشتگیں خبرءِ ھم واپورہ کنگی اِنت۔

ف۹ یعنی مکہ ءِ کافران گو فرمائشی نشانیان ایمان نیارنت البت اِے پیما ایمان کارنت کہ بروبریک آفتے یا مصیبتے اشانی وتی جرند ءِ سرا یا اشانی کرد گورانی نندوکانی سرا کپان بہ بیت کہ چہ آئی ءِ گندگ ءِ اشان ءِ عبرت حاصل بہ بیت مثلاً مال جہاد ءِ چیزے نفر چہ مسلمانانی دست ءِ کُشگ بہ بنت چیزے قید کنگ بہ بیت چیزے مال یک دگہ جنجالے ءِ گرفتار بہ بنت اے سسلہ یک وڑتے ءِ بہ بیت دانکہ خدا ءِ وعدہ سرجم بہ بیت یعنی مکہ فتح بہ بیت و جزیرۃ العرب چہ شرک ءِ گندگی ءِ صاف و پلگاد بہ بیت بے شک خدا ءِ وعدہ یکّا انت و وتی وھد ءِ سرا تمام بیت۔ لھتیں مفسران ءِ مال "اَوْ تَحُلُّ قَرِیْبًا مِّنْ دَارِھِمْ" ءِ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نیمگ ءِ خطاب کنگ ءِ منتگ یعنی شما آیانی میتگ ءِ نزیک ءِ ایرکپ اِت چوشکہ مال حدیبیہ ءِ بُوت۔ اے ڈول ءِ گڈا چہ "قارعۃ" ءِ مراد ھما سرا یابنت کہ مال آیان ءِ پیغمبر ءِ جرندگون نہ بوتگ۔ چہ لھتیں سلف ءِ منقول انت کہ اے آیت درباب ءِ تمام کافران انت مال اشی ءِ مکہ ءِ نندوکان ءِ خصوصیت حاصل نہ انت۔ واللہ اعلم ۱۲

كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾ اَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلٰى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۚ وَ
منی سزا. ف١ شرّ انت نوں ہماذا ایتکہ اوشتاتگ پہ یک کسے ءِ سرا ہر چیکہ آ ٓیا کتگ (بنا لگوں آ ٓیا برابر بنت؟)

جَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَكَآءَ ؕ قُلْ سَمُّوْهُمْ ؕ اَمْ تُنَبِّئُوْنَهٗ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى
و مقرّر کتگ پہ اللہ ءِ شریک ف٢. بگوش آ ٓیانی ناما بگرِت ف٣. یا اللہ ءَ خبردار کنِت پہ ہما چیزیا کہ آ نزانت ماں

الْاَرْضِ اَمْ بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ ؕ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا مَكْرُهُمْ
زمین ءِ ف٤ یا کنِت سرسری خبر ف٥ چوش نہ انت بلکیں ڈولدار کنگ بوتگ پہ کافرانی چما آ ٓیانی ٹکی

وَصُدُّوْا عَنِ السَّبِيْلِ ؕ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾
و بند کنگ بوتگنت چہ راہا ف٦. و ہر کسیکہ اللہ آ ٓیا را گمراہ بکنت گڈا نیستنت آ ٓیا را ہچ ہدایت دیوکے ف٧

لَهُمْ عَذَابٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَشَقُّ ۚ وَمَا
آ ٓیانا سزای رسیت ماں دنیاءِ زندگا بناف٨ و آخرت ءِ سزا گران تر انت. و نیستنت

لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ وَّاقٍ ﴿٣٤﴾ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِىْ وُعِدَ الْمُتَّقُوْنَ ؕ
آ ٓیانا چہ اللہ ءَ ہچ بچّینوکے ف٩ صفت ہما بہشتیے کہ وعدہ دیگ بوتگنت پہریزگار.

تَجْرِىْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ اُكُلُهَا دَآئِمٌ وَّظِلُّهَا ؕ تِلْكَ
(چشنتگر) تچنت چہ آئی ءِ چیرا جو - آئی ءِ میوہ یکشا ہستنت ف١٠ و ساہگ ہم ف١١ اِے

عُقْبَى الَّذِيْنَ اتَّقَوْا ۖ وَّعُقْبَى الْكٰفِرِيْنَ النَّارُ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِيْنَ
جزائنت ہماکسانیکہ (چہ اللہ ءَ) ترسنت ف١٢ و جزا منکرانی دوزخ انت ف١٣ و ہماکساں کہ

اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَفْرَحُوْنَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمِنَ الْاَحْزَابِ
دا تگنتیں کتاب وش بنت پہ ہما چیزا کہ نازل کنگ بوتگ پہ تئی نیمگ ءَ ف١٤ و لھتے فرقہ

مَنْ يُّنْكِرُ بَعْضَهٗ ؕ قُلْ اِنَّمَآ اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ وَلَآ اُشْرِكَ
منّیت آئی ءِ چیزے خبرا ف١٥. بگوش منا حکم بوتگ کہ اللہ ءِ بندگیا بکنوں و شریک مکنوں کسیا گوں

بِهٖ ؕ اِلَيْهِ اَدْعُوْا وَاِلَيْهِ مَاٰبِ ﴿٣٦﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنٰهُ حُكْمًا
آئیا. و ھمائی ءِ طرفا توار کنوں و ھمائی ءِ نیمگ ءَ منی گردگ انت ف١٦. و ھمیڈ و لا دیما اتگ ما اے قرآن یک فرمانے

ف١ یعنی ماں سزا رسگ ءِ ناخیر بہ بیت تو چوش گمان مبرات کہ رستگاری حاصل بوت بلکیں گنہ گاران ءَ ہم مہلت دیگ بوُت بلے وھدیکہ گرگ بوتنت تو آ ٓیانی انجام ءِ شماد یست داں مروچی ءَ اشانی تباہی و بربادی ءِ داستان زبانانی سرا انت. ف٢ یعنی ہما خدا کہ آ ہر کس ءِ ہر یک عملے ءِ ھروھد ءَ چوکسی ءَ کنت یک دمانے ءَ چہ کسے ءِ غافل نہ انت، کمیں کسے نا شری ئے بکنت ہما ساعت ءَ آ ٓئرا نلنہ کُن کنت و سزادات کنت. آ ٓیا مجرم چہ آئی دست ءَ تچان ءَ دگہ جاگھے ءَ شت کننت یا چو خداڈ و کانی ھما بُت بیت کننت کہ آ نہ گندرنت نہ اشکننت نہ پہ وتی یا دگرے ءِ نفع وضرر ءِ اختیار داروک اَنت مزن حیرانی گپ ایت کہ چُشیں خداءِ موجودگی ءَ انسان انگر یک عاجز و ادنائیں چیزءِ دیما سرءَ جھل بکنت و آ ٓئرا خدائی اختیاران ءَ حوالہ بکنت درحقیقت اے مستریں ظلم ایت کہ کل چیزانی علم داروک و تمام وصف داروکیں خداءِ شریک ھما کس بہ بنت کہ آ ٓیان ءَ وتی جرند ءِ وجود ءِ ہم خبر نیست اے خبر ءَ شر بزان اِت کہ ہرچے ماچیر کائی یا سر ظاہر ءَ کنیں درست خداءِ چمانی دیما حاضر اَنت مردمانی چہ چشیں گہرنباں آذات بے خبر نہ اِنت زوت یا بدیر سزا الم ءَ دنت. ف٣ یعنی کمتیں دیما کنزان ءَ ھمائی خداءِ شریکانی نام ءَ بگرا اِت دآ ٓیانی ڈس ونشان ءَ ظاھر بکن اِت آ ٓیا خداوندقدوس ءِ اے وصفان ءَ اشکنان ءَ کہ بزابیان بوتنت یک حیاداریں مردے اے ڈوکانی نام ءَ گپت کنت وچہ بے شرمی ءَ ”لات“.. و ”عزّی“.. ءِ نام ءَ بگرا اِت تو آ ٓیا یک عقلمندے آنگو دلگوش گور ھم کنت. ف٤ یعنی خداءَ تمام ردئے زمین ءِ سرا وتی خدائی ءِ ھچ شریکے معلوم نہ انت (پرچا کہ نیست گڈا معلوم بہ بیت) آ ٓیا شما آ ٓئرا ہما چیزءِ پیش دارا ِت کہ ھمائی ءَ آ نزانت (العیاذ باللہ).

(تنبیہ) زمین ءِ قید ہمشکا جنگ بوتکہ بُت پرستانی نزیک ءَ شرکا دبتانی) ءِ دارگ ءِ جاگہ ھمے زمین اَت. ابوحیان ءَ ”لایعلم“ ءِ ضمیر ءَ بہ ”ما“ ءِ نیمگ ءَ واز کتگ. یعنی زانا خداءَ پیش داریت کہ شمے خدائی ءِ شری دار ہما بُت انت کہ ادنائیں علم ھم ندارنت. ف٥ ساری ءَ فرمائینتگی کہ باریں ھما شری دارانی نام ءَ بگرا ِت پدا تنبیہ دیان ءَ فرمائینتی کہ ھما چیزءِ حقیقت ھچ مبیت آئی ءَ نام چو نکانی گرگ بیت کنت نوں فرمان کنت کہ یک چیزے ءِ خداءِ شریک قرار دیگ حورکیں لفظ و مفتیں صوت انت کہ ھچ حقیقت نداریت چہ حشکیں گمان، اٹکل و باطلیں وھماں چنن بے معنائیں لفظ معنی داروک بیت نکننت شاید کہ ”بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ“ ءَ اے اشارہ ھم بہ بیت کہ ھرچ مشرکانہ خبرا شاں کننت اگں چہ کورانہ تقلید وتعصب ءَ حورک بوان ءَ بہ وتی ضمیر ءِ نیمگ ءَ رجوع بکننت تو اشانی ضمیر وت ھم چہ چشیں ناھودگیں گپاں انکار کنت ہمشکا گوشگ لوٹیت کہ اے درست سر بُری گپ و تران انت کہ اشان ءَ انسانی ضمیر دانسانی فطرت ھر دوئیناں مردود قرار دا تگنت. ف٦ یعنی ھچ حقیقت ندارنت. ماں شرک ءِ حمایت ءَ اشانی اینکر ترندی و ماں توحید ءِ مقابلہ ءَ اینکر دست و پا دجنگ حشکیں نفس ءِ ردورگ و شیطان ءِ فریب اِنت ھمے جبرءَ اشان ءَ چہ راستیں راہ ءَ دور داشتگ. ف٧ یعنی ھر کس ءَ کہ خدا ھدایت ءِ توفیق مدنت آ ٓئرا پہ راستیں راہ ءَ کئے آورت کنت و آ ھما کس ءَ توفیق دنت کہ چہ وتی اختیار ءَ بہ وت ھدایت ءِ دروازگان بند مکننت. ف٨ یعنی چہ مجاھدانی دست ءَ یا بلا واسطہ چہ قدرت ءِ نیمگ ءَ سزا دیگ بنت ف٩ یعنی سزا دیگ ءَ بغیر اشان یلہ نہ بنت پدا او د ءِ سزا چہ جست ءَ درا نت ف١٠ کہ آ ٓئی ءِ جنس کدی خلاص نہ بیت و مدام ھما چیز دست کپیت کہ آ ٓئی ءِ جنتی لوٹنت لَا مَقْطُوْعَةٍ وَّلَا مَمْنُوْعَةٍ (واقعۃ رکوع ١). ف١١ یعنی ساھگ ھم مدامیگی راحت و آرام دیوک بیت. نہ کدی روناب ءِ گرمی بیت و نہ سارتی ءِ تکلیف لَا يَرَوْنَ فِيْهَا شَمْسًا وَّلَا زَمْهَرِيْرًا (دھر رکوع ١) ف١٢ یعنی خداءَ ترسان ءَ شرک و کفرش یلہ دات. ف١٣ اھل اسلام و اھل باطل ءِ انجام بہ یک

عَرَبِيًّا ۚ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَمَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ

په عربی زبان ءَ . ۺ اگر تو بروے آبانی واهشانی رندا رندچه هما علمیا که ترا رستگ .

مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا

گڈا نیستنت ترا په اللّٰه ءِ مقابلیا هچ مددگارے و بچّینوکے ۲ۺ . و دیمداتگ ما بازیں رسولے

مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً ۚ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ

چه تو پیش و داتگ ما آیانا جن و چُک . و نبوتگ هچ رسولیے دستا

أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُو اللَّهُ

که بیاریت یک نشانیے مگر په اللّٰه ءِ اجازت ءَ . په هر یک وَهدیا حکمے نبشته انت ۳ۺ . نابود کنت اللّٰه

مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾ وَإِنْ مَا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ

هر چیکه بلوٹیت و باقی پشت گیجیت و همائی ءِ کرا انت اصل کتاب ۴ۺ و اگر پیش بداریں ترا لهتے چه هما وعدیاں

الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا

که ما گوں آیاں کنگ یا (ساری ءَ) چست بکنیں ترا گڈا تئی سرا و رسینگ انت و مے سرا

الْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ

حساب گرگ انت ۵ۺ آنگدنت چے ؟ که ما کائیں ماں زمین ءَ که کم کنیں آییارا چه آئی ءِ

أَطْرَافِهَا ۚ وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ ۚ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤١﴾

گورا ۶ۺ و اللّٰه حکم کنت هچ کسے نیستنت که پُشتا دور بدنت آئی ءِ حکماں و آزوت گریت حساب ءَ ۷ۺ

وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ يَعْلَمُ مَا

و په تحقیق مکر کتگ هما کسان که چه آیاں پیش بوتگنت ون اللّٰه ءِ دستا انت تمامیں مکر ۹ۺ زانت هر چیزیکه

تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٤٢﴾ وَ

بکنت هر کسے ۱۰ۺ و زوت زانت کافران که پر کئے انت آخرت ءِ لوگ ۱۱ۺ . و

يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا

گوشنت کافران که تو دیم دیگ بنوتگے . بگوش اللّٰه کافی انت په گواهیا

ع ۵/۱۱

ودومی ءِ مقابل ءَ بیان فرمائینت . ۱۴ۺ هر کس ءَ نوں قرآن دیگ بوتگ (یعنی مسلمان) و هر کس ءَ ساری ءَ تورات وانجیل وغیره دیگ بوت (یعنی یهود و نصاریٰ) آ چیزءَ اشکنان ءَ وشنود بنت که آ په تئی سرا نازل کنگ بوتگ مسلمانانی وشنود بوگ تو ظاهر انت که آیاں ھمے کتاب ءَ دارین ءِ کامیابی ءِ کلید زانتگت - باقی ماں یهود و نصاریٰ ءَ هر کس اهل علم انصاف ءِ طلبکار و حق ءِ لوٹوک انتنت په همایاں هم په حسابے ءَ شادکامی ءِ جاگه اَت پرچاکه آیاں گندوک انتنت که قرآن کریم چونکائی گوں مزن دلی آیانی اصلی کتاب ءِ تصدیق و آیانی نبیانی تعظیم و تکریم ءَ تر زبان انت بلکیں راستیں احبار و رهبانانی وجود ءَ هم په توسیپی رنگ ءَ بیان کنت ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا . چنانچه ھمے پیما انصاف پسند و حق پرستیں یهودیان ءَ اسلام ءَ را قبول کت و شادکام بوتنت . ۱۵ۺ یعنی ماں یهود و نصاریٰ یا ماں عرب ءِ جاهلاں هما جماعت هم هست انت که آیاں چه قرآن ءَ پشکاوش نه انت که آیاں چه آئی لهتیں چیزان انکار کنوک انت واے هما چیزان انت که آیانی تحریف و تبدیل بارائے دواهگانی برخلاف قرآن ءَ بیان کرتگنت. ۱۶ۺ یعنی کسے ءَ وش به بیت یا مبیت من دا هما خدائے وحدہٗ لاشریک لہٗ ءِ بندگی و غلامی ءَ کناں که آئی ءَ تمام نبیان و مذهبان و تی خدا منوک بوتگ و پیداک انت به همائی ءَ احکام و مرضیات ءِ نیمگ ءَ تمامیں دنیا ءَ دعوت دیاں و خوب زاناں که منی انجام به همائی دست ءَ انت من به همائی نیمگ ءَ رجوع کناں هموداِ منی ٹهکانه انت همائی آخر کار منا را غالب و سرافضل و مخالفان ءَ زیر دست و رسوا کنت پمشکا کسی ءِ برخلافی و انکار ءِ غرض ءَ من هچ نداراں۔۱۲

ھمے صفحه ءِ فوائد، ۱ۺ یعنی چوشکه ساری ءَ دگه کتابان هم نازل بوتگنت، اے وهدی اے قرآن ءَ نازل کُت که آ مزن شانیں معارف و حکمتان ءَ شامل و حق و باطل ءِ میانجی ءَ فیصله کنوک انت بدا چوشکه هر یک پیغمبرءَ ماں همائی زبان ءَ کتاب دیگ بوتگ که آئی همائی زبان اَت هما پیما واجه محمد عربی صلی اللّٰه علیه وسلم ءَ عربی قرآن دیگ بوت بے شک قرآن ءِ ھمیں بے دروریں و نزیاروکیں کتاب ماں یک هنچیں زبانے ءَ باید انت نازل به بیت که آ مزن بلیغ و پراح نزیاروک، محکم، صاف، پر مغز و پُرشوکت بوگ ءِ سبب ءَ ام الالسنة وملكة اللغات قرار دیگ ءِ حقدار انت . ۲ۺ یعنی کسی ءِ انکار یا ناوشی ءِ هچ غرض ءَ مدار . حق تعالیٰ ءَ هر چ مزن شانیں علم ترا داتگ همائی رندگیری ءَ بکن اگن بندءِ جبرءَ شما اے مردمانی واهگانی نیمگ ءَ لیٹ وارت تو چه اشی ءِ وبال ءَ شمارا کئے رکھینیت ، اے دیم گوری په هر هما کس ءَ انت که آ حق ءِ طلبکار انت . واگن واجه پیغمبر مخاطب انت تو واجه ءَ دیما داران ءَ دگران ءَ اشکنائینگ مقصود انت چوشکه اے ھمیں بازیں مثال پیش گوستگنت . ۳ۺ یعنی پیغمبر عربی صلی اللّٰه علیه وسلم ءَ نوکیں کتاب و نوکیں احکام دیم دیگ چونکائی یک عجبیں خبرے بوت که مردم ابنکر حجت درکنگا ئنت آخر چه اے واجه ءَ پیش هم ما هر چ پیغمبر روانه کرتگنت آیاں آسمان ءِ فرشته نه انتنت ھمے دنیا ءِ نندوکیں مردم انتنت که ورگش وارتگت و تی حاجتان ءِ گوں دستان اِش تمام کُرتگت و جن و چُک اِش هم است اَت چه آیاں کسے ءَ چُشیں قدرتے نیست اَت که مردمان هر چ ھمیں نشانی ئے بلوٹتیں آئی ءَ آلم ءَ پیش داشتگت. بلکیں هنو گیں پیغمبر ءِ پیما ماں همک چیزءَ خداءِ اذن ءِ راه چاروک بوتگنت اشان همانشان پیش بداشتیں و هما حکمان اِش باشکنائینتیں که آئی ءِ اذن چه خداءِ طرف ءَ بیوتیں، خدائی اذن ءِ احوال ایش انت که به آئی گورءَ همک زمانه و هر دور ءِ مناسب ءَ جداگانه حکم نبشتگنت و یک عده ءِ قرار انت که آ ترا نه کنا م نبی بدل کت کنت نه فرشته بدا و هدکه هر یک پیغمبرے و تی دور ءِ مناسب ءَ حکمان ءَ بیاریت و ماں و تی صداقت ءِ نشانانا پیش دارگ ءَ مردمانی واهگانی پابند نه مانت و نه وتارا چه انسانی حاجتاں جدا و برتر ظاهر کتگ تو ھمے چیزانی ماں واجه محمد رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیه وسلم ءَ موجود بوگ چونکائی نبوّت ءِ انکار ءِ دلیل بیت کنت . ۴ۺ یعنی به وتی حکمت ءِ روءَ هر چ حکمے ءَ بلوٹیت منسوخ بکنت و هر چے بلوٹیت باقی بداریت هر چ توے ءَ بواهیت آ ترا فنا بکنت هر کس ءَ بواهیت به آئی جاگه ءَ قائم بکنت هر چ نبیانی تاثیرءَ بلوٹیت بدل بکنت و هر چے ءِ بواهیت بدل اِش

مکنت ہرچ وعدھے بلوٹیت ماں شرطانی موجودگی ءِ ظاہر بکنت و وھدے بلوٹیت شرطانی موجودگی ءِ صورت ءَ بکنت الغرض ھمک ڈول ءِ تبدیلی و تغیر حکمانی محو و اثبات و نسخ کنگ ماں هماں اختیارءَ اِنت قضا و قدر ءِ تمام دپتر ھمائی ءِ قبضہ ءَ انت و تمام گیش و گیوار دپترانی بیج و بن کہ آئرا ام الکتاب گوشگ لوٹیت بہ ھمائی کرءَ انت یعنی ازلی جیب و چاگرد ءَ زانو کیں علم کہ ہر یک پیمیں تغیر و تبدل ءَ پہکہ صاف و چہ عیب ءَ آزاد و لوح محفوظ ءِ ماخذ (جمگ) انت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ ماں دنیاء ھمک کار چہ سبیانی ردا ماں وجود ءَ کاینت لھتیں اسباب ظاہر انت و لھتیں چیر و پوشیدہ انت سبیانی تاثیر ءِ یک طبعی اندازے است اِنت ہر وھدء خدا بلوٹیت آئی تاثیر ءَ چہ اندازہ ءَ کم یا زیات بکنت ہر وھدءَ بلوٹیت ھما مقدارءَ بداریت انسان کدی چہ یک سنگ ریزھے ءَ مریت و کدی چہ یک تیرے ءِ لگگ ءَ ھم سلامت مانیت و یک مقدارے ماں خداء حکم ءَ اَست انت کہ آ ھچبر بدل نہ بیت ھے اندازہ ءَ تقدیر گوشنت اے دو تقدیر بونت یکے بدل بیت و دومی بدل نہ بیت ھما تقدیر بدل بیت آ معلق انت و آ کہ بدل نہ بیت آئرا مبرم گوشنت، ماں ھما حدیث و آثاراں کہ چنایاں بعض فاضلان ءَ قضاء مبرم ءِ بدلگ ءِ شبہ بیتگ آیانی متعلق ءَ تفصیل ءِ موقع نہ اِنت آیانی بارہ ءَ ان شاء اللہ مستقلیں تفسیرے ءِ تہا لکگ بنت اگر خدا یا توفیق دات ۔ وھو الموفق و المستعان ۔ ف۵ یعنی ہرچ قول و قرارے گوں اشاں کنگ بوتگ مارا اختیار انت کہ چہ آیاں لھتے شمے رو بروءَ پورہ بکنیں یا شمے وفات ءَ پد ظاہر بکنیں تو شمارا پہ آیانی ظاہر بوگ ءِ فکر کنگ لوٹیت و نہ تاخیر و مہلت ءَ گندان ءَ اے مردمان ءَ فکر دامنگیر بہ بیت ماں خداء علم ءَ پہ ہر یک چیزءَ مناسبیں وھدے مقرر انت کہ بہ وتی وھد ءِ سرا آ ضرور وتی پدرائی ءَ کنت شما وتی تبلیغ ءِ فرض ءَ انجام بدے اِت تکذیب کنوکانی حساب ءِ گیش و گیوارءَ ما دت کنیں۔ ف٦ یعنی مکہ ءِ سرزمین ءِ کرّ و گورءَ اسلام ءِ اثر نالان بوان بیت و کفرءِ زور کم تران بیت مزن مزنیں قبیلہاں و مردمانی دلانی سرا اسلام ءِ رعب جاگہ کنان اِنت اوس و خزرج ءِ دل حق و صداقت ءِ دیما نرم تران اِنت اے پیم ءَ ماکم کم ءَ کفرءِ حکومت ءَ نزورکنان ایں ۔ بارین اے روژنائیں نشانی دروغ بندان ءَ بربشی ءَ شون نہ دینت کہ خداء فیصلہ اشانی مستقبل ءِ بارہ ءَ چی بونگ یک عقلمندے زانت کت کنت کہ اسلام مروچی گوں ہرچ رفتارءَ دیما قدم جنان انت آئرا ھچ طاقت جلِت کُت نہ کنت لہذا عاقبت ءَ خیرماں ھمیشی ءَ انت کہ آ یو کیں چیزءَ راراست بفہمیں۔ ف٧ یعنی آئی تکوینی حکم و فیصلہ وتی جاگہ محکم انت وھدے آئی ءِ بستگیں وھد کیت تو کس ءَ را طاقت نیست کہ آئرا بہ ٹگلینیت ۔ ف۸ یعنی وھدے کہ حساب ءِ ساعت کیت و سربیت گڈا دیر نہ بیت یا ھر چیز بکہ یکا آ گی اِنت آئرا ہنچوش بزان اِت کہ زوت سربیت ۔ ف۹ یعنی آ ملوٹیت تو شمے قریب بے کار بنت یا ایش کہ خدا اشانی فریب ءَ پردشان کنت ،، مکر ،، دراصل خفیہ تدبیرءَ گوشنت اگن پہ بدی ءَ کنگ بہ بیت تو بد انت و اگن بدی ءِ دور کنگ ءِ واسطہ کنگ بہ بیت گڈا اشر اِنت یعنی آیان ءَ چیر کائی ناپاکیں تدبیرش کُت لیکن خداء تدبیر درستانی سرا غالب بوت آئی ءَ ھے تدبیران ءَ آیانی سرا چپتکائی چگل دات "وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ ،، (فاطر رکوع ٥) . ف۱۰ یعنی چہ ہر کس ءَ ھچ پیمیں حرکت و سکون و سر پچیں و چیریں کار پوشیدہ نہ انت آئی دیما کسے ءِ مکر چہ نکائی کامیاب بیت کنت آ اے مکاران ءَ

ع ٦ ۱۲

بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ۙ وَمَنْ عِنْدَهٗ عِلْمُ الْكِتٰبِ ۝٤٣

مینگ و شمے درمیاناف۱ و ھماکسیکہ آئیا را علم ھستینت کتاب ءِ ف۲

سُوْرَةُ اِبْرٰهِيْمَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اثْنَتَانِ وَخَمْسُوْنَ اٰيَةً وَّسَبْعُ رُكُوْعَاتٍ

سورۃ ابراھیم ماں مکیا ایرھتگ و آئی ءِ پنجاہ و دو آیات و ھفت رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان باز رحم کنوکینت

الٓرٰ ۚ كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى

اے یک کتابے کہ ما دیم داتگ پہ تئی نیمگ ءَ تاکہ تو در بکنے مردماں چہ تہاریان پہ روشنائی ءِ

النُّوْرِ ۙ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ ۝١ ۙ اللّٰهِ الَّذِيْ لَهٗ

نیمگ ءَ پہ آیانی رب ءِ حکماف۳ پہ راھا ھما زبردستے تعریف کتگیں ءِ ۔ ھما اللّٰہے کہ ھمائیگنت

مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْكٰفِرِيْنَ مِنْ عَذَابٍ

ہرچیکہ موجود نت ماں آسماناں و ماں زمین ءِ ف۴ و ہلاکتنت پہ کافراں چہ سختیں

شَدِيْدِ ۝٢ ۙ الَّذِيْنَ يَسْتَحِبُّوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ وَ

عذاب ءَ ف۵ ھماکہ دوستدارنت دنیاء زندگانیا پہ آخرت ءِ سرا و

يَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۗ اُولٰٓئِكَ فِيْ

بند کننت چہ اللہ ءِ راھا و شوھاز کننت آئی ءِ چوٹیا ۔ ھماینت ماں

ضَلٰلٍ بَعِيْدٍ ۝٣ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ

دوریں گمراہی ءِ تہا ف٦ ۔ و دیم نداتگ ما ھچ پیغمبرے مگر پہ آئی ءِ قومی زبان ءَ

لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۗ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَ

تاکہ بیان بکنت پہ آیان ف٧ ۔ پدا چہ راہا در کنت اللہ ہرکسیا کہ بلوٹیت و پہ راھا پر بنیت ہرکسیا کہ بلوٹیت ۔ و

هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝٤ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى بِاٰيٰتِنَآ اَنْ اَخْرِجْ

ھما ونت زبردست حکمتانی واجہ ف۸ و پہ تحقیق ما دیم دات موسیٰ گوں وتی نشانیاں کہ در بکنت

آیانی مکر ءِ مزہ ءَ شرچاشینیت ۔ ف۱۱ یعنی ھنچش پیشی مردمان ءَ وتی مکرءِ انجام چش اِت ، ھنوگیں کافران ءَ ھم زوت عاقبت ءِ قدر معلوم بوئگی اِنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد ۱ ۔ ف۱ یعنی چہ شمے دروغ بند کنگ ءَ ھچ نہ بیت ، وھدیکہ خداوند قدوس منی صداقت ءِ لوہ ڈوھیں نشان پیش داریت قرآن کہ آئی کلام اِنت ھنچش آ وتی خدائی کلام ءِ بوگ ءِ شہادت ءَ دنت ھمے پیما منی پیغمبر برحق بوگ ءِ گواھی ءَ ھم دنت اگن جمّان ءَ پیچ کنان ءَ بچارت تو ما سکیں ناموافقیں جاوران راست ءِ گوں اے شان ءِ شنگ و نالان بوگ ءُ ماں دژمنانی دلانی جاگہ کنگ و دروغ ءِ مغلوب و زبردست بوان ءَ نز آیگ چہ خداء جانب ءَ منی حقانیت ءِ سرپچیں گواھی اِنت ۔
ف۲ یعنی ہر کس ءَ قرآن ءِ علم و آئی حقیقتانی احوال معلوم انت آ ھم گوں دل ءَ گواہ انت کہ من ھچ دروغ اڈ نکتگ ۔ ھم ھماکساں کہ آیان ءَ پیشی آسمانی کتابان و آیانی پیشین گوئیانی اطلاع است انت آیانی دل گواھی دینت کہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم بر و بر ھما پیشین گوئیانی روءَ ظاہر بوتگ کہ اشانی احوال ءَ واجہ موسیٰ و عیسیٰ مسیح ءِ صدھا

سال ساری ءِ داتگ علیہا وعلی نبینا الصلوٰۃ والسلام ۔اے خدا! تو گواہ بوکہ ہر چیزے گواہی تو ونئی کتابانی خدابندان دات، اے مسکینیں بندہ ھم
گوں صدق آئی گواہی ءِ دنت. تمّت سورۃ الرعد بعون اللہ وحسن توفیقہ ۔

ف۳ یعنی کتاب ءِ شان ءُ مزنی ءِ اندازہ چہ لے خبر ءِ جنگ بیت کہ ما آئی ابر گیجوکیں وشے ہیمیں مزن شانیں واجہ آئی چست کنوک انت و مقصد ھم ھمنکرا اعلیٰ و
وبالا انت کہ چرائی اعلائیں مقصد ہم بیت نہ کنت آ چوش کہ گوں خدا ءِ حکم و توفیق ءِ تمام دنیا ءِ مردم توری عرب بہ بنت یا عجم سیاہ بہ بنت یا گورگ مزور بہ بنت
یا زردار شاہ بہ بنت یا رعایا درستان ءِ چہ جہالت ءِ سیاھیں تہار وکیان ءِ کشان ءِ معرفت و بصیرت و ایمان و یقین ءِ روژنی ءِ اوشتا رینگ ءِ کوشست
کنگ بہ بنت۔

ف۴ یعنی ماں راستیں روژنی ءِ بہ ھماکشک ءِ سر بگرنت کہ آ زبردست و سرافضل خوبیں توسیپانی خداوند خودمختاریں شہنشاہ و مالک الکل خدا ءِ
پیش داشتگیں وآئی رضا ءِ سرکنوک بہ بیت۔ ف۵ یعنی ہر کس چشیں کتاب نازل بوگ ءِ پد چہ کفر و شرک و جہالت و گمراہی ءِ تہاروکی ءِ درنہ کپت انت
آیان ءِ سکیں عذاب و برباد کنوکیں مصیبت ءِ چک ءِ کپیت ماں آخرت ءِ وھم ماں دنیا ءِ۔

ف۶ اے کافرانی احوال بیان خرمائینت کہ آیانی چیر گیج وپردیوک ھمے دنیا انت آخرت ءِ مقابلہ ءِ ھمیشی ءِ پسند کنت و بہتر لیکھنت شپ و روچ ماں
ھمیشی ءِ دوستی ءِ غرق انت وچوش ہم لوٹنت کہ اے دگران ءِ ھم بہ ھمائی دوستی ءِ گرفتار کنان ءِ چہ خداوند تعالیٰ ءِ وشنودی ءِ زہر بکننت پمشکا ھمے
شوھاز ءِ انت کہ ماں خدا ءِ دین ءِ عیب بگندنت و تچکیں راہ ءِ چوٹ ثابت بکننت در حقیقت چشیں مردم چہ تچکیں راہ ءِ لغزش وران ءِ دور درشنگ انت
کراشانی واتری ءِ امیت دارگ نہ بیت خدا ءِ ترندیں دستش بہ لگیت گڈا بلکیں ھوش بکننت۔

ف۷ یعنی چوشکہ ما نزارا بہ مردمانی ھدایت ءِ اے مزن شانیں کتاب عطاکت۔ بیش ءِ ھم ماھمے وڑ ءِ ھدایت ءِ سامان جریدہ کرتگیں، چونکہ وتی تب ءِ
ترتیب ءِ ردا ہر یک پیغمبر ءِ اول مخاطب ھمائی وتی قوم انت کہ چرایان ھما پیغمبر پادکنگ بیت پمشکا ماں ھمایانی قومی زبان ءِ وحی دیم دیگ بوتگ تانکہ خداوندی
حکمانی سرپد بوگ ءِ تہا جوان آسانی بہ بیت، ماں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امّتِ دعوت ءِ اگن چہ تمام جن وانس شامل انت بلے ھم چہ ھما قوم ءِ کہ واجہ
پادکنگ بوت آیانی زبان عربی ات و تب ءِ ترتیب ءِ ردا ہدایت ءِ نالانی ءِ ھمے جاور مقدرات، کہ واجہ نبی ءِ اوّلی مخاطب و بیشی شاگرد گوں ھنچیں آسانی و
جوانی ءِ قرآنی تعلیمات و اسراران ءِ سرپد بہ بنت و یادش بگرنت کہ چہ آیانی برکت ءِ تمامیں دنیائے قوم وآبوکیں نسل درجہ بدرجہ ماں قرآن ءِ رنگ ءِ رنگ
بگرنت چنانچہ ھنچوش بوت عرباں ماں وتی نبی ءِ صحبت ءِ نندان ماں وتی قومی زبان ءِ کراشان پہ آئی ءِ سک ھدوناک اننت قرآنی علمانی سرا مزن
قدرت اِش حاصل کرت پدا اشاں ماں مشرق و مغرب ءِ شنگ بوتنت و روم و فارس ءِ سرا قبضہ اِش کرت ھماوھد ءِ قدرت ءِ ماں عجمی قوماں
ھنچیں زبردستیں جوش کلام الٰہی ءِ معرفت و عربی زبان ءِ مہارت حاصل کنگ ءِ پیدا فرمائینت کہ کمیں مدت ءِ پد آیاں ماں قرآنی علوم ءِ شرح و گیش و
گیوار ءِ چہ وتی ہمعصریں عرباں ھم باج برت۔ بلکیں عموماً دینی وادبی علوم ءِ مدار داں ثریا ءِ بال کنگ ءِ شرف ھم عجمیان رسیت۔اے ڈول خدا ءِ رحمت
بہ بندھانی سراسر حم بوان بوت و وقتاً فوقتاً گوں قرآنی ھدایتان فائدہ گرگ ءِ ازباب جریدہ بوان بوتنت فالحمد للہ علیٰ ذالک۔ بہرجاور ءِ خاتم الانبیاء
صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خاص ماں عرب قوم ءِ پادکنگ ءِ اگن لھتیں ازباب موجود انت و یقیناً موجود انت تو ھما ازبانی نتیجہ ءِ ردا اے سوال ءِ پسہ ھم وت کپت
کہ قرآن ءِ ماں عربی زبان ءِ ابر گیجان ءِ خداوند عالم ءِ عربانی رعایت پرچا کرت۔

ف۸ یعنی گیش و گیوار ءِ سامانانی جریدہ کرت انت گڈا ہر کس چہ اے سامان کٹ حاصل کنگ لوٹ اِت آئی مدد کنان ءِ آئرا راہ ءِ شون دات
و ہر کس ءِ دیم ءِ تاب دات آئرا ماں گمراہی ءِ ویل کت آ ذات زبردست و غالب انت بلوٹیت تو زبردستی کنان درستان ءِ ھدایت نصیب
کنت، لیکن آئی حکمت ءِ لوٹ ھمیش بوت کہ انسان ءِ بہ وتی کٹ و کمائی ءِ ردا اختیار داں یک حدے ءِ دیگ بہ بیت آزادی دیان ءِ رحمت و غضب ءِ کشکان ءِ
ماں دنیا ءِ باقی پشت بگیجیت۔ ۱۲

ف نشانیان ءُ دیان ءُ یعنی معجزهان ءُ دیان ءُ کہ آ گوں "آیاتِ تسعہ" ءِ نام ءَ مشہورانت یا آیاتِ تورات مراد بہ بنیت و "یاد بدیائین آیان ءَ روچان ءَ اللہ ءِ" یعنی هماروچانی داستانان ءَ اشان ءَ یاد بدیائین و هدیکہ اشانی سرا سکی و سوریانی گرانیں کوہ کپت اَنت پدا اللہ تعالیٰ ءَ چہ آیان نجات دات و چہ وتی مہربانی ءَ دلگوش گوردات. پرچاکہ هردوئیں نفسانی احوالانی اشکنگ ءَ صابر و شاکریں بندگان ءَ عبرت حاصل بیت کہ سکی ءِ وهد ءَ پریشان بوگ و وشی ءِ وهد ءَ ٹھل کنگ زیب نہ دنت هرکس بیش ءَ کامیاب بوتگنت آیان سکیانی سرا صبر و اللہ ءِ نعمتانی سرا شکر کرگ ءِ سرا فضل بوتگنت وَ تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنٰى عَلٰى بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ بِمَا صَبَرُوْا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهٗ وَمَا كَانُوْا يَعْرِشُوْنَ (اعراف رکوع ۱۶). ف۲ مثلاً شمارا وتی غلامش جوڑ کرتگنت و سکیں بیگارش کپنگ اَت.

ف۳ کہ شمارا چہ غلامی ءِ ذلت ءَ درکت و گوں آزادی ءِ دولت ءَ سرفراز کُت "بلاء" ءِ اصلی معنی انت آزمائش. سکی و راحت ماں هردوئیں جاذران بندہ ءِ صبر و شکر ءِ آزمائش انت وَنَبْلُوْكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً (الانبیاء رکوع ۳) وَبَلَوْنٰهُمْ بِالْحَسَنٰتِ وَالسَّيِّاٰتِ (اعراف رکوع ۲۱) چونکہ چہ فرعونیان نجات حاصل کنگ مزنیں نعمتے اَت تو ادا آزمائش گوں انعام ءَ بوت بمشکا مترجم محقق ءَ حاصل معنی ءِ ردا چہ لفظ "عدد" ءَ تعبیر کُت. اے قسم ءِ آیت ماں سورہ بقرہ و اعراف ءِ گوستگ هما فائدہ چارگ لوٹنت. ف۴ موسیٰ علیہ السلام ءِ گفتار انت یعنی هما وهد ءَ هم یاد بکن اِت و هدیکہ شمے پروردگار ءَ جار جت کہ اگن احسان ءِ منتان ءَ گوں زبان و دل ءَ منی نعمتانی شکر ءَ گرات تو دگہ زیات نعمت شمارا دیگ بنت. جسمانی و روحانی، دینوی و اخروی همک بیمیں.

قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۙ وَذَكِّرْهُمْ بِاَيّٰىمِ اللّٰهِ ۭ اِنَّ فِيْ
وتی قوم ءَ چہ تهارو کیاں دیم پہ روشنائیا. ءُ یاد بدے آیان چہ اللہ ءِ روچان. بیشک ماں

ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ۝ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهِ
اِشیا نشانی اَنت پہ صبر کنوکان و شکر کنوکان ف۱ ءُ وهدیکہ گوشت موسیٰ ءَ گوں وتی قوم ءَ

اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ اَنْجٰىكُمْ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ
کہ یاد کن اِت اللہ ءِ احسان پہ شمے سرا وهدیکہ خلاصی کُت شمارا چہ فرعون ءِ قوم ءَ رسینتنش پہ شما

سُوْٓءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُوْنَ اَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَآءَكُمْ ۭ
بدیں عذاب ف۲ و حلالش کننت شمے بچان و زندگش اشتنت شمے جنینان.

وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَاۗءٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ۝ وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ
ءُ ماں اِشیا آزمائش اِنت چہ شمے رب ءِ طرفا زندٹیں ف۳ ءُ وهدیکہ خبردات شمے پروردگار ءَ

لَىِٕنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيْدَنَّكُمْ وَلَىِٕنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِيْ لَشَدِيْدٌ ۝
اگر شکر ءَ گرِت گڈا ضرور گیشیں دیاں شمارا ف۴ ءُ اگر ناشکری کن اِت گڈا منی عذاب باز سخت اِنت ف۵

وَقَالَ مُوْسٰٓى اِنْ تَكْفُرُوْٓا اَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا ۙ
ءُ گوشت موسیٰ ءَ اگر کفر کن اِت شما و هرکسیکہ ماں روی زمین ءَ انت تمام.

فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَمِيْدٌ ۝ اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ
گڈا اَ اللہ بے حاجت اِنت تعریفانی واجہ اَنت. آیا نرستگت شمارا چے ءِ خبرهمایانی کہ پیش ءَ گوستگنت چہ شما ف۶

قَوْمِ نُوْحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوْدَ ڛ وَالَّذِيْنَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ ڔ لَا يَعْلَمُهُمْ
نوح ءِ قوم ءُ عاد ءِ ءُ ثمود ءِ - ءُ هماکہ چہ آیان گڈا بوتگنت۔ هچ کسیا آیانی خبر نبیننت

اِلَّا اللّٰهُ ۭ جَاۗءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَرَدُّوْٓا اَيْدِيَهُمْ فِيْٓ
مگر اللہ ءَ آتکنت آیانی گورا پیغمبر آیانی گوں نشانیان پدا ترننش وتی دستان ماں

اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوْٓا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ وَاِنَّا لَفِيْ شَكٍّ مِّمَّا
وتی دپان ف ءُ گوشتنش ما منّیں آچیز با کہ شمارش رہدانگ گوں آئیا ءُ ما، ماشک ءَ تهائیں چہ هما چیا کہ

ف۵ هنوگیں نعمت پیچ گرگ بنت و ناشکری ءِ سزا جدا رسیبت ماں حدیث ءَ انت کہ واجہ نبی ءِ خدمت ءَ یک سوالی ئے آهت واجہ ءَ آئرا یک دانگے ناء دات آئی ءَ نہ زُرت یا کہ دور داتی. پدا دومی سوالی آهت آئرا هم یک دانگے ناء دات آئی ءَ گوشت "سبحان اللّٰہ تمرۃ من رسول اللّٰہ" یعنی اے رسول اللہ ءِ تبرک انت واجہ ءَ جاریہ ءَ حکم دات کہ اُمّ سلمہ ءِ گور ءَ ایریں چہل درہمان ءَ اے (شکر گذاریں) سوالی ءَ بدے. ف۶ نعمتانی ناشکری ءِ ضرر شمے چک ءَ کپیت خدا ءَ هچ تاوان نہ رسیت آئی ءَ شمے شکرانی چے غرض انت کسے شکر ءَ ادا بکنت یا کہ مکنت بهرجاور ءَ آئی ماں حمید و محمود بوگ ءَ هچ کمی نہ ایت ماں صحیح مسلم ءَ حدیث قدسی انت کہ ماں آئی ءَ حق تعالیٰ ءَ فرمائینت "اے منی بندگان! اگن شمے پیشی و رندی جن و انس درستانی درست یک اعلیٰ درجہ ءِ متقی شخصے ءِ نمونہ ءَ وتی زند ءَ بگواز ینت تو چہ اشی ءَ ماں منی ملک ءَ هچ گیشی نہ بیت و اگن درست پیشی و رندی جن و انس هور بوان ءَ بندے خبر ءَ یک بدترین انسانے ءِ پیمایہ بنت (العیاذ باللہ) تو چہ اشی ءَ ماں منی ملک ءَ ذرّهے ءِ قدّ ءَ کمی واقع نہ بیت. ف اے موسیٰ علیہ السلام ءِ گڈی خبر انت یا چوش بگوش حق تعالیٰ ءَ اِے اُمّت ءَ دیم گور کُرتگ بهرجاور ءَ ماں اشی ءَ گوشگ بوتگ کہ هرچ بے شمار قوم پیش ءَ گوستنت آیانی تفصیلی نام و نشان بجز چہ خدا ءَ دگہ کس ءَ معلوم نہ اِنت البت چینت قوماں کہ آیان عربانی گور ءَ زیات نامدار انت آیانی نام ءَ گران ءَ و ایدگران ءَ ماں وَالَّذِيْنَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ ءَ اداکنان ءَ گوشمالی فرمائینت کہ اے قومانی هرچ انجامے بوت زانا آ شمارا معلوم نہ انت. حیرانی گپ ایت اینکہ قوماں ساری ءَ تباہ بوتگنت و چہ آیانی احوال ءَ انگت شمارا هچ عبرت حاصل نہ بوتگ. (تنبیہ) ابن عباس ءَ "لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ" ءَ وانان ءَ فرمان کُت "کذب النسابون" (یعنی انساب ءِ سرجمیں علم داروکان دروغ بندانت). عروہ بن الزبیر فرمان کنت کہ ما چشیں هچ شخصے نہ دیست کہ آ چہ معد بن عدنان ءَ زیات نسب ءِ حالان ءَ بیش داروک انت واللہ تعالیٰ اعلم ف۷ یعنی کافران چہ زبانیں زهر ءَ وتی لنکان ءَ گٹ پا چینت چوشکہ ماں دگہ جاهے هست انت عَضُّوْا عَلَيْكُمُ الْاَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ یا بلیانی خبران ءَ اشکنان ءَ چہ زبانیں حیرانگی ءَ وتی دستان ءَ بہ وتی دپ ءَ ایر کننت، یا دستان ءَ بہ دپ ءِ نیمگ ءَ بران ءَ اشارہ کت کہ بس نوں چپ بکن یا چہ مئے اِے زبان ءَ ابید چہ اے جواب ءَ دگہ هچ امیت مدار کہ

آدیما پیدا کنت یا پیغمبرءِ خبران ءَ اشکنان ءَ کندِتش وکری کندگ ءَ چیر پروش کنگ ءَ وتی دستنش پہ دپ ءَ برت، داے ھم ممکن انت کہ "ایدِیَھُمْ" ءِ ضمیر کفارءِ نیمگ ءَ و "افواھِھِمْ" ءِ ضمیر "رسل" ءِ طرف ءَ راجع بہ بیت یعنی ملعونان ءَ وتی دستان ءَ ماں پیغمبرانی دپ ءَ سیک دا ننت کہ بالکل ھچ مگوشنت یا ہر دوئیں ضمیر رسل ءِ طرف ءَ بہ بنت یعنی سکیں گستاخی کنان ءَ نبیانی دستان ءَ ماں ھمایانی دپ ءَ سیک دات انت لھتیں واجہ گوشنت اِدءَ چہ "ایدی" ءَ مراد نعمت انت یعنی ہرچ مزن شانیں نعمت نبیان ءَ پیش کرتنت مثلاً شرائع الٰہیہ وغیرہ آیان ءَ بہ ناقدری ءَ ھمایانی نیمگ ءَ تر ینتنت ھچ ءَ را قبول اش نہ کت چو شکہ ماں مئے بتلان ءَ گوشنت کہ من فلانی ءِ داتگیں چیزءَ ھمائی ءِ دیم ءَ جت۔ بھرحال ھرچ معنائے گرگ درستانی خلاصہ ایش انت کہ اشان خداءِ نعمتانی ناقدری کرت و انبیاء علیہم السلام ءِ دعوت اش قبول نہ کت گوں آیان مزن گستاخی ءَ پیش اھتنت۔ ۱۲

تَدْعُوْنَنَآ اِلَيْهِ مُرِيْبٍ ۝۹ قَالَتْ رُسُلُهُمْ اَفِي اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ

شمامارا تو ارجن اِت پہ آئی ءِ نیمگ ءَ ما، ماوتی داغ گرتئیں۔ گوشت آیانی پیغمبران کہ اللہ ءِ بارہ ءَ شک اِنت چے؟ ھماکہ پیداگ

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ يَدْعُوْكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوْبِكُمْ

کنوکنت آسمانانیگ و زمین ءِ وا آ تو ارجنت شمارا تاکہ بخشیت پہ شما چیزے چہ شمے گناہان و۲

وَيُؤَخِّرَكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۭ قَالُوْٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ۭ

و مہلت بدنت شمارا تاں یک مدتے مقرر کتگیں و۳ گوشتنش شما و ھنچوشیں مردم اِت مے پیمیں۔

تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَصُدُّوْنَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَاۗؤُنَا فَاْتُوْنَا

لوٹِت کہ بندکن اِت مارا چہ ھماچیزان کہ عبادت کتگنت مے پت پیرکان نوں بیارت

بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝۱۰ قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَّحْنُ اِلَّا بَشَرٌ

دلیلے روشنیں و۴۔ گوشت آیانی رسولان گوں آیان ما و ھنچوشیں مردمیں

مِّثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰي مَنْ يَّشَاۗءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۭ وَمَا كَانَ

شمے پیمیں لیکن اللہ احسان کنت پہ ہرکسیے سرا کہ بلوٹیت چہ وتی بندیان و۵ وُمے کار نہ انت

لَنَآ اَنْ نَّاْتِيَكُمْ بِسُلْطٰنٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَعَلَي اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ

کہ بیاریں شمے گورا سندے مگر پہ اللہ ءِ حکما۔ و پہ اللہ ءِ سرا باید انت کہ توکل بکننت

الْمُؤْمِنُوْنَ ۝۱۱ وَمَا لَنَآ اَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰىنَا

ایماندار ان و۶ و چون اِنت مارا کہ توکل مکنیں پہ اللہ ءِ سرا حالانکہ سوجی داتگنت مارا

سُبُلَنَا ۭ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰي مَآ اٰذَيْتُمُوْنَا ۭ وَعَلَي اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ

درستیں راہ ءِ و ما صبر کنیں پہ ھما تکلیفاں کہ شما اَش دیِت مارا۔ و پہ اللہ ءِ سرا باید انت کہ توکل بکننت

الْمُتَوَكِّلُوْنَ ۝۱۲ ع وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ

توکل کنوکاں و۷ و گوشت کافران گوں وتی رسولاں کہ ما در کنیں شمارا

مِّنْ اَرْضِنَآ اَوْ لَتَعُوْدُنَّ فِيْ مِلَّتِنَا ۭ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ

چہ وتی زمین ءَ یا پچر ترِت ماں مے دین ءَ و۹ گڈا حکم رہدات آیانی گورا آیانی رب ءَ

ع ۲ / ۱۴

ھمے صفحہ ءِ فوائد: و۱ یعنی خداءِ ھستی و وحدانیت تو چشیں چیزے نہ انت کہ ماں آئی ءَ شک و شبہ ءِ گنجائش بہ بیت انسانی فطرت دنت خداءِ سرا گواہ انت علویات و سفلیات ءِ عجیب و غریبیں نظام شہادت دنت کہ اے ماشین ءِ پُرزھان ءَ ماں وجود ءِ قالبءَ یا روک پیدا آیان اڈکنان مزن محکمیں رہ بندءَ کار کروگ مزن زبردستیں طاقت اِیت کہ آئی ءَ مزن سرجمیں حکمت ءَ عالم ءِ ماشین ءَ بہ وتی قابو ءَ داشتگ پمشکا مستریں مشرک ءَ ھم یک نہ یک پیما ماں خبرءِ منگ ءَ دگہ علاج نیست کہ مستریں خدا کہ آئی ءَ زمین و آسمان وغیرہ پیدا کرتگنت ھما بیت کنت کہ آچہ چوردیں خدایان برزتر و بالاءَ جاہ مند بہ بیت۔ نبیانی تعلیم ایش انت کہ وھدے انسانی فطرت ءَ یک زانوگر حکیم و قادر و زوراکیں منبع الکمالات خداءَ راجاہ یا رت پیدا ماں اوھام و گمانانی پیچگل ءَ مان دیان ءَ اے سادھیں فطری عقیدہ ءَ را چیستان یا لیبوک پرچا جوڑ کنگ بیت وجدان دت گواھی دنت کہ ماں یک قادر مطلق و عالم الکل خداءِ موجودگی ءَ یک ڈوک یا درچک یا انسانی تصویر یا آسمانی سیارہ یا دگہ کتام مخلوق ءَ ماں الوہیت ءِ شریک کنگ ءَ پچکیں و راستیں فطرت ءِ آواز ءَ لگتمال یا یدڈل کنگ ءِ ھم معنیٰ انت۔ آیا ماں خداوند قدوس ءِ ذات و صفات ءَ (معاذ اللہ) چیزے کمی مارگ بوت کہ آئی ءَ مخلوق چہ خدایانی جمعیت ءَ تلافی کنگ لوٹیت۔ و۲ یعنی ماتوار ریر نہ جنیں دراصل چہ مئے برکت ءَ آ شمارا وتی طرف ءَ توار پر جنگا ئنت کہ توحید و ایمان ءِ راہ ءَ گام گیجان ءَ آئی مقام ءِ قرب ءَ سر بہ بئیت۔ اگن شما چہ وتی حرکتان دست ءَ کشان ءَ ایمان و ایقان ءِ راہ بندءَ اختیار بکن اِت تو چہ ایمان یارگ ءَ پیشتر درستیں گناھان (بجز حقوق و زواجر) ءَ معاف کنت پدا ایمان یارگ ءَ پد ہر پیمیں عمل کن اِت گوں شما ھما پیمیں معاملہ کنت۔ و۳ یعنی بہ کفر و شرارت ءِ سرا حلگ ءِ صورت ءَ ہرچ تاوانے شمارا رسگی اَت چہ آئی ءَ شما امان دیگ بئیت و ھمنکر مدت ماں دنیاءَ مان اِت سکون و دلجمی ءِ زندءَ گوازین اِت "يُمَتِّعْكُمْ مَّتَاعًا حَسَنًا" و "فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً" وغیرہ نصوص ءِ موافق ءَ۔ و۴ یعنی خوب خداءِ بحث خبرءَ ویل بکن۔ شما در بابت ءَ وتی ءَ بگوش اِت آیا شما آسمان ءِ فرشتہ ایت یا چہ انسانی جنس ءَ ابید دگہ جنسے اِت وھدے کہ شما دگہ ھچ نہ اِت مئے دابیں انسانے ءِ تو آخر ماچہ نکائی پہ تئی خبرانی سرا یقین بکنیں تئی واھگ چوش بیت کہ مارا چہ قدیمی مذہب ءَ سِندان ءَ وتی تابع بکنے۔ تو دلجم بیو کہ ھچبر چوش نہ بیت اگن شما وتی سرا فضلی ءِ ثابت کنگ و ماں وتی مقصدءَ کامیاب بوگ لوٹرات تو یک ھنچیں سرظاہریں نشان یا خدائی قبالہ ءَ پیش بدار کہ آئی ءَ دیما لوٹگ نہ لوٹگ ہر یکے ءِ گردن جہل بہ بیت واے ھما ھدءَ بیت کنت وھدیکہ بہ مئے فرمائش ءِ ردءَ شما معجزہ پیش بدارے۔ و۵ یعنی شمے اے گپ راست انت کہ ما نہ فرشتہ ایں نہ دگہ مخلوقے بلکیں ما بشریت ءِ مثل شما ایں۔ لیکن ماں انسانی فردانی جنس ءَ احوال و درجہانی اعتبارءَ آیا زمین و آسمان ءِ کدءَ فرق و تفاوت نہ انت آخر اینکرءَ اشاوت مشاھدہ کن اِت کہ حق تعالیٰ ءَ چہ جسمانی دماغی اخلاقی و معاشی جادرانی اعتبارءَ لھتیں انسانان ءَ لھتیں انسانانی سرا چینکر فضیلت داتگ پدا اگن چوش گوشنگ بہ بیت کہ خداءَ وتی لھتیں بندھان ءَ آیانی فطری قابلیت و اعلیٰ ملکات ءِ برکت ءَ روحانی

لَنُهْلِكَنَّ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۳﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ

کہ ما غارت کنیں اے ظالماں ءُ آباد کنیں شمارا ماں ھما زمین ءَ رند چہ آیان وا

ذٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِيْ وَخَافَ وَعِيْدِ ﴿۱۴﴾ وَاسْتَفْتَحُوْا وَخَابَ

اے رسیت ھما کسا کہ ترسیت چہ منی دیم ءَ اوشتنگ ءُ ترسیت چہ منی عذاب ءَ بیما ۔ وکامیابیش لوٹت پیغمبران و نامراد بوت

كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ ﴿۱۵﴾ مِّنْ وَّرَآئِهٖ جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَّآءٍ

ہر یک سرکشے ضدیے ف آئیءَ دیما دوزخ انت ءُ داربنگ بیت آئیارا

صَدِيْدٍ ﴿۱۶﴾ يَّتَجَرَّعُهٗ وَلَا يَكَادُ يُسِيْغُهٗ وَيَاْتِيْهِ الْمَوْتُ

ریم ءَ آپ ف گٹ گٹ ءَ بارت آئیا ءُ چہ گٹی ایر برت نکنت ءُ کیت آئیارا موت

مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَّمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۭ وَمِنْ وَّرَآئِهٖ عَذَابٌ غَلِيْظٌ ﴿۱۷﴾

چہ ہر طرف ءَ و آ نمریت و آئیءَ دیما انت سختیں عذاب ف

مَثَلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادِ ۨ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيْحُ

حال ہما کسا نیکہ منکر بوتنت چہ وتی رب ءَ آیانی عملان ھما پُر ءِ پیما ینت کہ سک کش ات پہ آئیءِ سر گوات ءَ

فِيْ يَوْمٍ عَاصِفٍ ۭ لَا يَقْدِرُوْنَ مِمَّا كَسَبُوْا عَلٰي شَيْءٍ ۭ ذٰلِكَ هُوَ

ماں ترندیں گواتیے روچ ءَ پہ ہیچ ءِ سرا قدرتش نیست چہ وتی کٹے کتگینا ل ۔ ھمیش انت

الضَّلٰلُ الْبَعِيْدُ ﴿۱۸﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ

رد بوگ چہ راہا دور کپگ ف تو نگندئے چے کہ اللہ ءَ پیداگ کتگنت آسمان ءُ زمین

بِالْحَقِّ ۭ اِنْ يَّشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيْدٍ ﴿۱۹﴾ وَّمَا ذٰلِكَ

پہ حق ۔ اگر بلوٹیت بارت شمارا و کاریت دگہ مخلوقے نوکیں ءُ اے

عَلَي اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ ﴿۲۰﴾ وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ جَمِيْعًا فَقَالَ الضُّعَفٰۗؤُا لِلَّذِيْنَ

پہ اللہ ءِ سرا مشکل نہ انت ف ءُ اللہ ءِ دیما درکپنت اوشتنت درست ف پدا گوشنت کمزوران گوں ہما کساں کہ

اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُّغْنُوْنَ عَنَّا مِنْ

مزن اِش حساب کتگ و نارا ماؤ شمئے تابعدار بوتگیں آیا شما بچینیت کن ات مارا چہ

کمال و باطنی قرب ءِ ھما اعلائیں مقام ءَ سر کرتنگ کہ آئرا "مقام نبوت" یا "منصب رسالت" گوشنت تو ماں اشی ءَ مشکلیں گپ چی انت ؟ بہر جاور ءَ چہ دعوئی ءِ نبوت ءَ اِے لازم نہ بیت کہ ماچہ وتی بشری نسبت ءَ ایید ماگوں دگہ جنسے ءَ بوگ ءِ دعوئی ءَ کنیں ۔ البت اینکر ثابت بیت کہ حق تعالیٰ چہ وتی بندھاں لھتین ءِ سرا یک خاصیں احسانے فرمائینیت کہ آیہ دگرانی سرا نہ بیت ۔ ف یعنی نوں پشت کپت سند و ثبوت پیش کنگ ءِ قصہ ۔ گڈا چہ خدا ءِ حکم ءَ ماسارءِ وتی ثبوتءِ سند و نشانیانءِ شون داتگیں کما قال جَاۗءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ، ہر انسانے منگ بلوٹیت پہ آئیءَ دلجمئ گڈا بس انت باقی شئے فرمائشانءِ تمام کنگ نواے جبر بہ مئے قدرت ءَ نہ انت نہ مئے تصدیقی عقلاً بہ آئیءِ سرا موقوف انت خدا تعالیٰ وتی حکمت ءِ رو ءَ ہر چ سند و نشانے بلوٹیت شمارا پیش داریت ۔ چہ فرمائشی نشانانی پیش دارگ ءَ ایمان حاصل نہ بیت البت چہ خدا ءِ بخشگ ءَ آ حاصل بیت لہذا یک ایماندارے ءَ بہ آئیءِ ذات ءَ بھروسہ کنگ لوٹیت اگں شما قبول دار نہ بئت دبہ مئے عداوت و نادان دیگ ءِ لانک بنگو تو مئے بھروسہ ھما خدا ءِ مہربانی و امداد ءِ سرا قائم ما نوک انت ف یعنی حق تعالیٰ ءَ مارا توحید و عرفان ءِ شربت ءَ نوشائینان ءَ حقیقی کامیابی ءِ کشگ ءَ پر تنگ ۔ گڈا چون ممکن انت کہ ما بہ آئیءِ ذات ءَ توکل مکنیں ۔

ف۸ یعنی شما توری ہر قدر زناوان و تکلیف بدئیت چہ خدا ءِ فضل ءَ مئے توکل ءِ تہا فرق پیدا نہ بیت متوکلانی کار البش نہ انت کہ سکی و سوریان ءَ گندان ءَ چہ توکل و استقامت ءِ کشگ ءَ پشت ءَ بکنز انت ۔ ف۹ یعنی وتی توکل و غیرہ ءِ گپ ءَ مجن زباتیں بزرگی ظاہر مکن بس نوں چہ دو خبرءَ یکے قبول دار بہ بئت ۔ یا شما (چہ بعثت ءَ پیش ءِ پیما) گوں ما ہور تہور بہ بئت و ہر کس ءَ شما بد راہ کرتگت آیان پدا مئے کوھنیں دین ءَ داتر بکنت و اگں نہ شما درستان ءَ چہ ملک ءَ جلا وطن کنگ بیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد ، ف۱ یعنی اشان شمارا چون درکننت ما وت اِے ظالمان ءَ تباہ و برباد کنان ءِ پہ مداہیگی چہ اِدا ءَ ہچوش درکنین کہ پدا کدی واتر کت نہ کننت و آیانی بدل ءَ شمارا و شمئے مخلصیں و تا داران ءَ ماں سرزمین ءَ آباد کنیں ۔ بگند مکہ ءِ کافران ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم و مسلمانان ءَ چہ مکہ ءَ پہ مداہیگی درکنگ لوٹت ھما درآئیگ ءِ آخرانجام اِے بوت کہ اودا اسلام و مسلمانانی دائمی قبضہ بوت و کافر ءِ نام و نشان ھم اودا باقی نہ مانت ۔ ف۲ یعنی بزرا بیان بوتگیں کامیابی پہ ھما مردمان اِنت کہ آ چہ خدا ءَ ترسنت چوش خیال کنان ءَ کہ آ مئے تمام کاران ءَ برد بر گندیت و یک روچے پہ حساب دیگ ءَ آئیءِ رو برو ءَ اوشتگ کپیت کہ اودا چہ آئیءِ زبردستیں عذاب ءَ کسے پناہ دیوک ھم نہ بیت ۔ ف۳ یعنی پیغمبران چہ خدا ءَ مدد طلب کت و فیصلہ اش لوٹت چنانچہ نوح علیہ السلام ءَ چوش گوشتگت فَافْتَحْ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَّنَجِّنِيْ الخ لوط علیہ السلام ءَ فرمائینت رَبِّ نَجِّنِيْ وَاَهْلِيْ مِمَّا يَعْمَلُوْنَ ۔ شعیب علیہ السلام ءَ عرض کت رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ موسیٰ علیہ السلام ءَ چوش دعا کت رَبَّنَآ اِنَّكَ اٰتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَاَهٗ الخ و کافران ھم وھدیکہ دیست کہ چہ اینکر دراجیں مدتے ءَ مارا عذاب ءِ بیم ءَ دیان انت بلے آئیءِ آثار و نشانی چم ظاہر ءَ ہیچ گندگ نہ بیت تو پہ کلاگ و مسخرہ ءِ گوشگ ءَ لگتنت رَبَّنَا عَجِّلْ لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ (ص رکوع ۲) وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَاۗءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ (انفال رکوع ۴) اِے وا قریش ءِ گفتار انت نوح ءِ قوم ءَ چوش گوشتگت فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا شعیب ءِ قوم ءَ گوشت فَاَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا وغیر ذالک غرض چہ ہر دوئیں طرفاں زوت فیصلہ کنگ ءِ واھگ بیت ۔ ف۴ یعنی پیغمبرانی خدا ءِ تو ارکنگ ءِ سرا مدد سر بوت ۔ و ہر یک سرکش و ضدی نامراد بوت ہرچ ہمیں خیال و سوڑگ اشان ماں دل ءَ داشتگت یک دمانے ءَ کافر بوتنت نہ آوت ماننت نہ آیانی خیال و سوڑگ پشت کپت انت ماں یکیں دمان ءَ درست سر و چیر بوتنت ۔ ف۵ یعنی اے وا دنیا ءِ عذاب ات چہ آئیءَ پد دوزخ ءِ بیمناکیں ندارگ انت کہ اودا ترندیں تن ءِ وھد ءَ آیان ءَ ریم یا ریم ءِ آپ وارینگ بیت ۔ ف۶ یعنی چہ ڈسی ءَ چونکائی وارتی کننت ماں حدیث ءَ انت کہ فرشتہ آس ءِ گرز ءَ سر ءَ جنان ءَ زبردستی ماں دپ اِش مان کننت و ھدیکہ اشان دپ ءِ نزیک ءَ یا رنت چہ زباتیں گرمائش ءَ داں دماغ ءِ پوست لڑان ءَ جہل ءَ لونجان بیت ماں دپ ءَ سربوان ءَ گرتہ ءَ بند گریت گوں مزن گرءُ چیل و جنجال ءَ یک یک گٹ ءِ چہ بُرنت و ھدیکہ اے ماں

لاپ (شکم) ءَ سر بنت تورونان ءَ یک بک ءَ بُرّان ءَ ڈنّ ءَ چگل دنت " وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ " (محمد رکوع ۲) " وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ " (کہف رکوع ۴) (اعاذنا الله منها وسائر المؤمنين) ۔ ف یعنی چہ آئی نوشگ ءَ جے بیت ! چہ آئی نوشگ ءَ بچاریں کنڈاں آ مرا وتی موت گندگ ءَ کیت چہ سر ءَ بگر داں پاداں ہر عضو سرا موت ءَ سکرات طاری بیت چہ ششیں طرفاں ہلاک کنوکیں عذاب آئی ءَ سرا یلغار کنت ۔ چہ اے زندءَ آ شزار و بیزار بوان ءَ موت ءَ ترجیح دیبنت لیکن موت ھم نیئت کہ آیاں چہ کلیں تکلیفاں نجات بدنت یک عذابے ءَ پد دگہ نوکیں عذابے سروشاخ کشیت كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ (نساء ع) ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ " (اعلیٰ ع) اللهم احفظنا ۔ ف لھتیں کافران ءَ اے خیال ماں دل ءَ بلکیں بیئت کہ آخر ماں دنیاءَ ما باز نیکیں کار ھم کرتگیں ۔ جا گھے خیرات و صدقہ داتگیں کسے ءَ گٹ وکشاد کرتگیں، منی خوش اخلاقی واباز مشہورات کہ گوں ہر کسءَ بہ شرّی ءَ دیماد راحتگوں ۔ یک نہ یک ڈولیا خداءِ عبادت ھم کرتگوں آیا اے دستیں کار آ وھدءَ ھچ کار نہ دیبنت

عَذَابِ اللَّهِ مِن شَيْءٍ ۚ قَالُوا لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهَدَيْنَاكُمْ ۖ سَوَاءٌ

اللہ ءِ عذاب ءَ چیزے ؟ ف آ گوشنت کہ اگر ھدایت بداتیں مارا اللہ ءَ گڈا ماہم شمارا ھدایت داتگت برابر انت

عَلَيْنَا أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ الشَّيْطَانُ

پہ مے سرا کہ بیقراری بکنیں یا صبر بکنیں نیستنت مارا خلاصی ف ۷ و گوشت شیطان ءَ

لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ

وختیکہ دستیں کارانی فیصلہ بوت بیشک اللہ ءَ وعدہ کتگت گوں شمارا سنیں وعدہ و من وعدہ کتگت گوں شما

فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ إِلَّا أَن دَعَوْتُكُمْ

نوں من پروشت گوں شما وتی وعدہا ۔ و منا پہ شمے سرا ھچ زورے نبوتگ مگر ایکہ من توار کت شمارا

فَاسْتَجَبْتُمْ لِي ۖ فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنفُسَكُم ۖ مَّا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ

پدا شما منّ اِت منی خبر نوں میاری مکن اِت منا، ڈ میاری بکن اِت وتی جنداں ۔ نہ من شمے فریاد رسءَ کنوں

وَمَا أَنتُم بِمُصْرِخِيَّ ۖ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ

و نہ شما منی فریاد رسیءَ کن اِت ۔ من منکروں چہ اے خبر کہ شما منا شریک کتگت چہ پیش ءَ ۔ بیشک ہما کہ

الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾ وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

ظالم انت برآیان عذاب انت درد دیوکیں ف ۸ و داخل کنگ بونت ھما کہ ایمانش آرتگت و نیکیں

الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ

عملش کتگت ماں باغان کہ تچنت چہ آیانی جہلا جو ھمیشہ مانت ماں اودا پہ وتی

رَبِّهِمْ ۖ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً

پروردگار ءِ حکم ءَ آیانی ملاقات ماں اودا بایکدگر سلام دیگ انت ۔ تو ندیت کہ چہ طور بیان کت اللہ ءَ مثال پاکیزہیں

طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿٢٤﴾

خبر ءِ ف مثال پاکیزہیں درچک انت کہ بُن آئی ءِ محکم انت و آئی ءِ شاخاں ماں آسماناں اینت ف ۹

تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ

دنت وتی ثمر با ہر موسم ءَ پہ وتی پروردگار ءِ حکم ءَ ف ۱۰ و بیان کنت اللہ مثالان

آئی پشتہ ماں اے مثال ءَ دیگ بوتگ یعنی ہر کس ءَ خدا ءِ صحیح معرفت حاصل نیست محض فرضی و وھمی خداءِ عبادت ءَ کنت آئی تمام اعمال بالکل بے روح و بے وزن انت آئی اعمال ماں محشر ءِ ہنجوش بال کننت چوش کہ طوفانیں گوات پُران ءَ بال دنت کہ آیانی نام و نشان ھم پشت نہ کپیت ۔ آ روچ ءَ چہ نیکیں عمل ءَ کافر ءَ دست ھورک بنت حالانکہ آ موقع ءَ نیکیں عمل ءِ سک زبات ضرورت بیت اللہ اکبر ! اے چونیں حسرت و افسوس ءِ وھد بیت کہ ہر چ عملان ءَ ما قرب ءِ موجب زانتگت آ پُرانی جُمب ءِ پیما عین ھما وھدءَ بے حقیقت ثابت بنت وھدیکہ اے دگہ مردم چہ وتی نیکیں کارانی بر وردان وتی بالاد ءَ وشنود کنوک بنت ۔ ف ۹ یعنی بلکیں کافران ءَ ماں دل ءَ اے خیال پیدا بہ بیت کہ درست ماں خاک ءَ آ واربوان ءَ خاک بنت گڈا دوبارہ زندگی چہ کجا ؟ قیامت و عذاب و ثواب وغیرہ گُل قصہ انت، آیان ءَ پیش دارگ بوت کہ ھما خدا ءَ کہ آئی ءَ آسمان و زمین گوں کاملیں قدرت و حکمت ءَ پیدا کرتگنت پہ آئی ءَ شمارا از سر نو دوبارہ پیدا کنگ یا دگہ مخلوقے ءَ بہ شمے جاگہ ءَ آرگ ھچ مشکل نہ انت اگن زمین و آسمان ءِ محکمیں نظام ءَ گندان ءَ اے یقین بیت کہ آئی پیدا کنوک و قائم داروک یک حکمت داروکیں کاریگرے چوشکہ ماں لفظ " بالحق " ءَ تنبیہ کت تو چونکائی گوشگ بیت کنت کہ آئی ءَ اشرف المخلوقات (انسان) ءَ مفت ءَ پیدا کرتگ و چہ آئی تخلیق و ایجاد ءَ ھچ مزن شانیں مقصدے وابستہ نہ انت یقیناً چہ اے زندءَ پد یک دگہ زندگی ءِ بوگ لوٹیت کہ ماں آئی ءَ آدم ءِ پیدائش ءِ مقصد بہ یک جوان و شرتریں راھبندے ءَ پدرا و ظاہر بہ بیت ۔ ف ۱ یعنی چہ درستان مستریں عدالت ءَ پیشی بیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف ۱ اے رندگیری کنوکاں گوں وتی واجہان ءَ گوشنت یعنی ماں دنیاءَ شما مستر و کماش اَتے و ما مدام شمے رندگیری کرتگت مروچی اے سکی ءَ ساعت ءَ کمیں مدد ءَ بکن اِت بارین چوش بیت کنت کہ خداوندی عذاب ءِ کتام بہرے ءَ پر ماکمیں سبک بکن اِت اشاں ماں دوزخ ءَ روگ ءَ پد گوشتنت یا حشر ءِ میدان ءَ ابن کثیر ءَ اوّلی مطلب ءَ ترجیح داتگ لقوله تعالىٰ وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا الآیۃ وغیر ذالك من الآیات ۔ والله اعلم ف ۲ یعنی اگن خدا ماں دنیاءَ مارا ھدایت ءِ توفیق بداتیں تو ماھم شمارا پہ تچکیں راہ ءَ ببرتیں ۔ لیکن ما سرپاد وارت و کپتیں و شمے حقان ءَ ماھم زُرتنت یا مطلبی چوش انت کہ اے وھدءَ اگن خدا تعالیٰ مارا چہ اے عذاب ءَ در آیگ ءِ یک راھے سوج بدنت تو ما شمارا ہم ھمارا ہ ءِ سوج داتگت نوں مادت ھم مثلِ شما عذاب ءَ گرفتاریں ۔ و عذاب ھم ھنچین ایت کہ چہ آئی ءَ رستگاری ءِ ھچ رہ بند نیست انت نہ چہ صبر و خاموشی ءَ چیزے فائدہ رسیت نہ واویلا و فریاد کنگ ءَ چیزے حاصل بیت ۔ ف ۳ یعنی حساب و کتاب ءَ پد وھدیکہ جنتی ءَ ماں جنت ءَ و دوزخی ءَ ماں دوزخ ءَ روگ ءِ فیصلہ بیت آ وھدءَ کافر ماں دوزخ ءَ روان ءَ یا چہ داخل بوگ ءِ پیش ابلیس لعین ءَ الزام جنت کہ مردود دنیاءَ تو مئے راہ ءَ بست و گمراہ کُت و مروچی مارا پہ چشیں عذاب ءَ گرفتار کنائینت نوں کتام تدبیر مثلاً سفارش وغیرہ ءِ بست و بندے بکن تانکہ ما خداءِ چہ اے عذاب ءَ رستگار بہ بیں ۔ گڈا ابلیس اشانی دیما گشتنا نک دنت کہ آئی خلاصہ ایش انت کہ بے شک خدا تعالیٰ ءَ صادق القول پیغمبرانی معرفت ءَ ثواب و عقاب ،

جنت ودوزخ ءِ بابت ءَ برحقیں وعدہ فرمائینتگ، کہ آیانی راستی ماں دنیاءَ گوں دلیل وثبوت ءَ موجودات ومردچی گوں چم ظاہرءَ ھم گندگ بیت۔ من بہ آئی مقابل ءَ لھتیں دروغ بست ودروغیں وعدہ کرتوں کہ آیانی ددوغ بہ کمیں فکرءَ رندا ودءَ ہم وت ظاہر بوتگت وادءَ چمانی دیما موجود انت منی گورءَ نہ دلیلے ھست نہ ثبوتے و نہ مناچشیں قوتے ھست اَت کہ زبردستی شمارا بہ یک دروغیں خبرے ءِ قبول داریءَ لاچار بکتیں البت من بدی ءِ یک تحریکے کت وشمارا بہ وتی مقصدءَ تواد پرجتوں شماوت بہ دشیءَ درکانءَ زرت وآھنتے من شمارا ھرچ کارے فرمائینت شماآ کارءَ دستاں وت انجام دات۔ اگن من شمارا اغواء بکرتیں گڈا شمابہ چاچمانءَ بندکرُت دبغیر دلیل وثبوتءَ منی دمبءَ تچان بوت اِت، انصاف ھمیش انت کہ منی بدلءَ وتی نفسانءَ ملامت بکنے منی جرم اغواءءَ دیل بکنے بیکن منارا مجرم حساب کنانءَ شماچونکائیءَ دت بری الذمہ بیت کن اِت مردچی شمارا مدد دیگ درکنار۔ چہ شمے جرندءَ مددگرگ ہم ممکن نہ انت من دشمادرست دنی جرم ءِ روءَ گرفتار کنگ بوتگیں کسے یک دگرے ءِ فریادءَ ھچ کرُت نہ کنت شماوت چہ وتی احمقیءَ منارا خدائیءِ شریک جوڑ کرتگت (یعنی لھتیںءَ براہ راست شیطانءِ عبادت وبندگی کُت وبازینءَ آئی جرانءَ ھنچوش قبول کُت کہ ھنچوش مردم خداءِ حکمانءَ قبول داربنت) بہر جاورءَ چہ وتی جاھلی وناداںیءَ شماھرچ شرکے کرتگت اِے وھدی من چہ آئی انکاردوتی بیزاریءَ ظاہر کناں یا "بِمَآ اَشْرَكْتُمُوْنِ" ءِ نھایائے سببیت مراد اِنت گڈا مطلبی چوش بیت کہ شما منارا خدائی رتبہ دات بمشکا من ھم کافر بوتوں۔ اگر منی خبرانی بنگءَ کسےءَ دل گوش گوزمنتگیں تو من چونکائیءَ ماں کفر و طغیانءَ اے درجہءَ سر بوتگتوں نوں ہر یک ظالم ومشرکءَ وتی کتگیں کارانی دردناکیں عذاب چشگ لوٹیت واویلا کنگ والزام جنگءَ نوں ھچ سبت حاصل نہ بیت ماں گوستگیں آیتءَ ضعفاء ومستکبرین (اولس وسردارانی) ءِ گفتگو نقل کنگ بوتگت ھمامناسبت ءَ ادءَ دوزخیانی مستریں سردار (ابلیس لعین) ءِ گشتانک نقل فرمائینت چونکہ اولس ءِ الزام وآیانی فریاد ھردوئیں جاگہاں یکیں بیماآت شاید بمشکا شیطان ءِ گفتگو ءِ وھدءَ آئی ذکر المی زانگ نہ بوت واللہ اعلم اِے گپ وترانانی بیان کنگ مقصود ایش انت کہ مردم ھماروچ ءِ نفسانفسی ءِ نقشہءَ شبینءَ دیماداران ءَ چہ جن وانس شیطانانی رندگیریءَ وتارا دور بدارنت۔

ف۴ اے بطور مقابلہ کافرانی سزاءَ پد مومنانی انجام ءِ بیان انت۔ ف۵ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ ماں دنیاءَ "سلام" دعاء انت سلامتی لوٹگ ءِ ادءَ "سلام" گوشگ مبارکبادی اِنت، سلامتی حاصل کنگ ءِ سرا۔ ف۶ یعنی بچارات وفکر بجن اِت چونیں باموقع ومعنی درشان کنوکیں مثال اِیت عقل مند ماں آئیءِ ہر قدر فکر جنت صدھانی حساب ءَ ماں آئیءِ باریکیاں سرو شاح کشنت۔

ف۷ ماں خوبیں گپءَ کلمۂ توحید و معرفتِ الٰہی ءِ گپ مراد اِنت ماں اشیءَ ایمان وایمانیات قرآن حمدوثنا تسبیح وتہلیل راست گوشگ کل داخل انت۔ ف۸ ماں گیشتر آثار وروایتان ادءَ چہ "خوبیں درچک" ءِ مصداق "مچ" ءَ قرار دیگ بوتگ اگن چہ دگہ خوبیں درچک ھم ماں اشی ءِ تحت ءَ آتک کننت۔

ف۹ یعنی آئیءِ ھنڈال ماں زمین جہلا نکیان نالان بہ بنت کہ زورءِ طوفانیں گوات ھم آئرا چہ بُنءَ ولگوج کت مکنت وٹُل آئیءِ آسمانءَ سک بہ بیت یعنی آئیءِ شاخ سک برزوبالاد چہ زمینی ایلنگیاں دور بہ بنت۔ ف۱۰ یعنی ھچ فصلے چہ بَرْ دیگءَ خالی مروت یا بندءِ خبرءَ دوازدہ ماہ صحب وبیگاہ آئیءِ سرا تازگیں بیوگ بہ لگّنت۔ ۱۲

ف۱ کلمہ کفر دروغیں خبر و ہر یک کلامے کہ آ خدا تعالیٰ ءِ مرضی ءِ برخلاف بیت ماں کلمۂ خبیثہ ءَ داخل انت ۔ ف۲ اکثر مفسران چہ اشی ءَ حنظل مراد گِپتگ چنائی ءَ لفظ ءِ عمومیت ءِ ردءَ ماں اشی ءَ ہر یک خرابیں درچک شامل بیت کنت ۔ ف۳ یعنی ھنڈال ھچ مبیت گوں اشارہ ءَ چہ بُن ءَ، ولگوج پہ بیت چوش بگوش کہ آئی ءِ بے ڈدلی و ناپائداری ءَ ظاہر فرمائینت ہر دوئیں مثالانی حاصل ایش بوت کہ مسلمانانی توحید و ایمان ءِ دعویٰ یکّا و راست انت کہ آئی ءِ دلائل صاف، روشن و مضبوط انت چونکہ آ انسانی فطرت ءِ موافق انت پمشکا آئی ءِ ھنڈال ماں دل ءِ جہلانکیان اثر کننت و خوبیں عملانی شاخاں گوں مڑا داری آسمان ءِ نیمگ ءَ سرءَ کشّنت ۔ اِلَیْہِ یَصْعَدُ الْکَلِمُ الطَّیِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ یَرْفَعُہٗ (فاطر رکوع ۲) چہ آئی ءِ لطیف و شرکنیں بَرّان موحدین ءِ دپ دُنگ مدام لذت گروک بنت ۔ بغرض حق و صداقت، توحید و معرفت ءِ ابدی سرسبزیں درچک ردچ پہ ردچ ردوم دران ءَ گوں مزن پائداری ءَ بالا روان بیت آئی ءِ برخلاف دروغیں خبر و کفر و شرک ءِ

لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ

پہ مرداں تاکہ (آ فکر بکننت و) پنت بزورنت ۔ وُ گندگیں خبرءِ مثال ف۱ گندگیں

خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ

درچک ءِ پیما انت ف۲ کہ گوجگ بوتگ چہ زمین ءِ سرا وُ نیستنت آئیا اقرار ف۳ مضبوط کنت

اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي

اللہ مسلمانان ءَ پہ محکمیں خبرا ماں دنیاءِ زندگانی ءَ وُ ماں

الْآخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ﴿٢٧﴾

آخرت ءَ ف۴ وُ گمراہ کنت اللہ ظالمان ءَ ف۵ وُ کنت اللہ ہر چیکہ بلوٹیت ف۶

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ

تو ندیتنت چے ھماکسان کہ بدلش کتنت اللہ ءِ نعمت پہ ناشکری وُ ایرش گپتنت وتی قوم

دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ

ماں تباہی ءِ لوگ ءَ ف۷ (یعنی) ماں دوزخ ءَ پترنت ماں آئی ءِ تہا وُ آ بدیں جاگہے ۔ وُ مقررش کُت پہ اللہ ءَ

أَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ ۗ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى

شریک تاکہ بدراہ بکننت چہ آئی ءِ راہا ف۸ بگوش کہ مزہ بکن ات پدا گردگی انت شمارا پہ آس ءِ

النَّارِ ﴿٣٠﴾ قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا

نیمگ ءَ ف۹ بگوش منی بندہ آں ھماکہ ایمانش آرتگ کہ قائم بدارنت نمازا وُ خرچ بکننت

مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ

چہ مے داتگیں روزیا پہ چیری وُ ظاہری ف۱۰ پیسر چہ اشی ءَ کہ بئیت ھمار وچے کہ نہ سودا ہستنت

فِيهِ وَلَا خِلَالٌ ﴿٣١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ

ماں آئی ءِ تہا وُ نہ دوستی ف۱۱ اللہ ھمائنت کہ پیدائی کتگنت آسمان وُ زمین وُ ایری گپتگ

مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ

چہ آسمان ءَ آپ ف۱۲ پدا کش اِتگی چہ آئی ءَ ثمرہ روزی پہ شما ف۱۳ وُ پہ شمے فرمانے کتگ

باطلیں دعویٰ ءِ ھنڈال ءِ بنیاد ھچ دردءَ نہ دارت پہ کمیں ہر جنگ ءَ درستیت ماں ناحقیں خبر ءِ ثابت کنگ ءَ توری ہر قدر زور چکّا سگ بہ بیت لیکن انسانی فطرت و ضمیر ءِ برخلاف لڈگ ءِ سبب ءَ آئی ءِ ھنڈال ماں دل ءِ جہلانکیان اثر کنوک نہ بنت ۔ بہ کمیں دلگوش گوڑکنگ ءَ ردّ و غلط معلوم بنت پمشکا مشہور انت کہ دروغ ءَ پاد نہ بیت یعنی راست ءِ پیما گوں وتی پادان رفت نہ کنت نہ چہ آئی ءَ ماں دل ءَ نور پیدا بیت ۔ امام فخر الدین رازی ءَ صوفیانی پیما اے مثالانی بیان باز دراج کش کنگ ادا آیانی نقل ءِ گنجائش نیست ۔ ف۴ یعنی حق تعالیٰ چہ توحید و ایمان ءِ خبران مومنان ءَ ماں دنیا وُ آخرت ءَ مضبوط و ثابت قدم کنت پشت کیت قبر ءِ منزل کہ آ ماں دنیا و آخرت ءِ میانجی ءَ برزخ انت آئرا اینگو یا ہماں گو ہر نیمگ ءَ بلوٹیں شمار بکنیں چنانچہ چہ سلف ہر دوئیں قسم ءِ اقوال نقل کنگ بوتگنت خلاصہ ایش انت کہ مومنان چہ دنیا ءِ زندءَ بگرداں محشرءَ ھمے کلمۂ طیبہ ءِ برکت ءَ مضبوط و ثابت قدم مانّنت ماں دنیاءَ ہر چ پیمیں حوادث و آفات دیما بیا بنت توری زیات سکیں جنجالے بیت ماں قبر ءَ منکر نکیرانی جست و یا واستہ بہ بیت محشر ءِ ہولناکیں ندارگ مردم ءِ ہوش و ماش ءَ ہر قدر بال دیوک بہ بیت، بہ ہر وھدءَ اِے توحید ءِ کلمہ آیانی جوانمردی و استقامت ءِ ذریعہ ثابت بیت ۔ ف۵ چہ بے انصافاں اِدءَ مراد کفار و مشرکین انت آیان ماں دنیاءَ ھم بدراہ بوتنت و داں آخر بدراہ و بزگ بنت کدی حقیقی کامیابی ءِ کشک ءَ نہ گندنت ۔ ف۶ یعنی بہ وتی حکمت ءِ ردءَ ہر پیمیں معاملہ گوں ہر کس کنگ مناسب بزانت ھما پیما کنت ۔ ف۷ چہ اشی ءَ کافر و مشرکانی سردار مراد انت خصوصاً قریش ءِ رؤساء کہ ھمیشانی دست ءَ عربانی مہارت آت یعنی حق تعالیٰ ءَ اشانی سرا چونیں احسان کرتنت پہ اشانی ھدایت ءَ پیغمبر علیہ السلام ءَ دیم دات قرآن ءَ نازل کُت وتی حرم و لوگ ءِ اشان ءَ مجاور کُت، عرب ءِ سرداری دات اشاں اے نعمتان و احسانانی بدلہ چوش دات کہ خدا ءِ ناشکری ءِ سرا وتی لانکش تر ند بست آئی ءِ جرانی تکذیب اش کُت گوں آئی ءِ پیغمبرءَ جنگ اِش کُت آخر گوں وتی قوم ءَ ماں تباہی ءِ کورچات ءَ شت و کپتنت ۔ ف۸ یعنی چہ خداءِ احسانان ءَ اثرگران ءَ حقیقی منعم ءِ شکر گذاری و اطاعت شعاری اش بکتیں چوش نہ کت اش بلکیں چیکائی بغاوت ءِ سرا آمادہ بوتنت خداءِ مقابل ءَ دگہ چیزان اِش ملک کُت و خداءِ اختیاران ءَ پہ آیان بہر و ونڈش کت انت و عبادت کہ تہنا ھمائی ءِ حق اَت آ مختلف سرحالانی سرا پہ ھمایانش ثابت کنگ ءَ گلائیش بوتنت نا انکہ اے پیما دگراں ھم چہ راہ ءَ ردبدینت ۔ وماں وتی سرداری ءِ لوپ ءَ اشان ءَ گرفتار بکننت ف۹ یعنی خوب انت ہو توفان ءَ ماں لوپ ءَ گرفتار کنان ءَ چنت روچ ءَ وتی دل ءَ وشنود بکن اِت ۔ و عیش کن اِت آخر مدام ماں دوزخ ءِ آس ءَ شمارا جلگی انت پرچاکہ اِے عیش ءِ گڈسر ھمے ڈڑءِ پہ توزہر بیت چوش گوش اِے جملہ پہ آئی ءِ چوش بوت ھنچوش کہ یک طبیبے بہ وتی مریض ءِ بدپہرہزی ءَ زہر گران ءَ بگوشیت "کُلْ مَا تُرِیْدُ فَاِنَّ مَصِیْرَكَ اِلَی الْمَوْتِ" ہرچی دل کشّیت نوش جان بکن پرچاکہ اے مرض روچے نہ روچے تئی سرءَ پہ مرگ ءَ کشّیت ۔ ف۱۰ کافرانی احوال ءِ ذکرءَ پد مخلصیں مومنان ءَ بیم نراپ فرمائینیت ۔ کہ آ سرجمیءَ آگاہ بہ بنت مالی ءُ طائف و عبادت ءَ کمیں ھم سستی مکن اِت گوں دل و جان ءَ خالق ءِ بندگی و مخلوق ءِ خدمت ءَ انجام بدئیت کہ آ ھم شر تریں عبادت ایت نمازان ءَ بہ گوں آیانی حقوق و حدود ءِ رعایت ءَ

الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ
بوجیگ تاکہ بروت ماں دریایا پہ آئیءِ حکماءُ و پہ شمے فرمانے کتگنت جو و پہ شمے کارئ

لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾ وَ
لگیتگنت روچ و ماہ کہ گردنت ہمیشہ و پہ شمے کارئ لگیتگنت شپ و روچ ف۲ و

آتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ
دا نگی شمارا چہ ہر چیز باکہ لوٹتگ شما چہ آئیا ف۳ و اگر حساب بکن اِت شما اللہءِ نعمتان شما پورہ کُتی کت نہ کن اِت ف۴

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ
بیشک انسان سک بے انصاف انت ناشکر انت ف۵ و (یاد کن) ہما وقتیکہ گوشت ابراھیمءَ ف۶ اے رب بکن

هَٰذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾
اے شہرا پُرامن و دور بدار منا و منی اولادا چہ اے خبرا کہ عبادت بکنیں بُتان ف۷

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ ۖ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ
اے رب گمراہ کتگ آیان باز مردم ف۸ نوں ہر کسیا کہ منی رندگیری کُت گڈا آ چہ

مِنِّي ۖ وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٦﴾ رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ
منی مردمانءِ انت و ہر کسیا کہ منی خبر نگپت گڈا تو وتءِ بخشوک مہربان ف۹ اے رب من نند ینتگ

مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا
بکے چہ وتی چُکّان ما یک کورےءِ کہ کشاری ماں نیست تئی شرفدارین لوگءِ گورا - اے رب مے

لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ
تاکہ قائم بدارنت نمازا ۔ نوں بگردین (بترّین) لہتے مردمانی دلان کہ میل بکننت آیانی نیمگءَ

وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ
و رزق بدے آیانءَ چہ ثمریان تاکہ آ شکر بگرنت ف۱۰ اے رب مئے تو وت زانے

مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَ
ہر چیکہ پہ چیری کنیں ما و ہر چیکہ پہ ظاہری کنیں ۔ و چیر نہ بیت چہ اللہءِ ہچ چیزے ماں زمینءِ و

ع ۵ / ۷ / ۱۷

داران ءِ گوں خشوع و خضوعءِ بوان اِت خداءِ ہرچ مالیکہ دانگ چہ آئیءِ یک بہرے پہ بزگ و مستحقان خرچ بکن اِت ۔ الغرض کافر کہ آ پہ شرک و نعمتانی ناشکری کننت آیانی مقابلءَ مومنانءَ لازم انت کہ گوں جان و مالءِ بندگیءَ حق تعالیٰءِ عبادت و بندگیءِ گلائیش بہ بنت ف۱۱ یعنی نماز و انفاق فی سبیل اللہ و غیرہ نیکیاں آ روچءِ نفع دینت بیع و شراء یا تہنا چہ دوستیءِ رشتگان سیت حاصل نہ بیت یعنی اودءَ چہ کتام جاگھےءِ نہ نیکیں عمل پہ بہا زورگ بنت نہ چشیں دوزواھے اودءَ نشنگ کہ آ ابید چہ ایمان و نیکیں عملان محض دوستیءِ رشتگءِ بناءِ نجاتءِ ذمّہ داریءِ بہ دتی سرءَ بزوریت (ربط) ساریءِ کافرانی ناشکریءِ ذکرات پدا مومنانءِ اطاعتءِ رہ بندانءِ سرجم کنگءِ حکمءِ دیانءَ شکرگذاریءِ سوج دات، دیم ترءَ چند خداوندی مزن شانیں نعمتانی ذکرءَ فرمائینت کہ آ پہ مومن و کافرءِ حقءَ عام انت تانکہ اشانءَ اشکنانءِ مومنانءِ شکرگذاریءِ زیاتیں شوق پیدا ببیت و کافران ھم فکر بجن انت تو ماں وتی دلءِ میاری بہ بنت کہ آ گوں چونیں مزن نعمت دیوک و محسنیں شہنشاہءِ بغاوت کنگا ئنت ماں ھمے میانجیءَ خدا تعالےءِ عظمت و وحدانیتءِ دلیلان ھم بیان بوننت ۔ ممکن انت کہ چہ اشانی اشکنگءِ یک انصاف پسندیں عقل مندے چہ شرکءِ کاران وتارا دور بداریت یا عظمت و جبروتءِ نشانانی تہا چارگ و فکر جنانءِ چہ آئیءِ گرفت و عذابءَ بترسیت ۔ ف۱۲ یعنی چہ آسمانءِ نیمگءَ آپءِ دیم دنت یا مطلب چوش انت کہ ھورءِ و ھدءِ بخارات و غیرہ ابید چہ ظاہر سببان غیر مرئی آسمانی سببانءِ ھم تعلق بہ بیت بگندکہ روچءِ شہمان مثل تمامیں چیزان آتشیں شیشگءِ سرا ھم کپنت لیکن آئیءِ بہ وتی خاص تاسیں صورت و استعدادءِ برکتءِ چہ ہے شہمان غیر مرئی شکل چہ اے درجہ حرارتءِ استفادہ کنت کہ ایدگہ چیزاں چوش کُت نہ کننت ماہ چہ دریا (سوریں دریا) ءِ چنکر دور انت مگر چہ آئیءِ کم و گیش بوگءِ ماں دریاءِ آپءِ مد و جزر پیدا ببیت ھمے پیما اگں جمبر ھم چہ کتام آسمانی خزانگان غیر محسوسیں رہ بندءَ استفادہ کنت تو ماں اشیءِ انکارءِ ہچ گنجائش نیست انت ۔ ف۱۳ یعنی حق تعالیٰءِ چہ وتی قدرت و حکمتءِ ماں آپءِ یک قوتے ماں کتگ کہ چہ آئیءِ درچک و کشارانی تہا ردمءِ قوت پیدا بیت و چہ ھمے رہ بندءَ مارا بہ درگءِ درچکانی بر دنیوگ دست کپنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ یعنی ماں دریاءِ خوفناکیں موجاں پہ گونڈیں بوجیگءِ سرا سوار بوانءَ چہ یک جاگہےءِ بہ دگہ جاگہے سر بئیت ۔ و چنکر تجارتی یا غیر تجارتی نپ و سیت حاصل کن اِت اے ھم چہ خداءِ قدرت و حکمتءَ انت کہ دریاءِ چولانی تہا یک کسانیں بکدارےءِ ماں ہر نیمگءِ بلوٹیں ببریں و بیاریں ۔ ف۲ یعنی کورانی تہا آپءِ رُنگ و چہ یک جاھےءِ بہ دگہ جاھےءِ سر بوگ اگں چہ مثل بوجیگءَ بہ شمے گوشگءِ سرا راہ چاروک نہ انت بلے ھم آ بہ شمے کارءِ گلائیش انت ھمے پیما ماہ، روچ کہ آیک خاصیں نظامےءِ روءِ بردبر سرگران انت ھجبر دم نہ برنت و نہ ماں اشانی رفتارءِ فرق و تفاوتے پیدا بیت یا شپ و روچ بہ مقرریں حسابے روءِ مدام روآیان انت اے تمامیں چیزان اگں چہ بہ یک حسابےءِ ماں شمے قبضہ و اختیارءَ نہ انت کہ شما ہر وھدءِ بلوٹ اِت و ہر نیمگءِ بواھت اشانی سُکّانءِ بترین اِت بلے ھم شما بازسرو چیر و ندبر کنانءِ چہ اشانی اثراتان بے شمار فائدہ حاصل کنگا ئنت و چہ انسانی تصرف و تدبیرءِ نظرءِ لگلانءِ ھم بہ قدرتی طور (پیما) ءِ آیان یک نہ یک پیمےءِ شمے خدمتءِ انجام دیگا ئنت شما وس اِت آیان شمے کارءِ کننت شما گوں دلجمی نندات آیاں پہ شمیگی سرگردان انت ف۳ یعنی ہر چیز بکہ شما بہ زبانِ حال یا قال طلب کُرت چہ آیان ہر یک چیزےءِ ہرچ بہرے بہ شمے نصیبءَ اَت شمے مصلحتءِ روءِ شما درسنانءِ دیگ بوت ۔ ف۴ یعنی خداءِ نعمتان اینکر بے شمار بلکیں بے اندازہ انت کہ اگں شما درست ہور بوانءِ آیانی حسابءِ بجن اِت تو شما دم بران ءَ وتی جاگہءِ نندات اِے موقعءِ واچہ امام رازیءِ خداءِ نعمتانی بے شمار بوگ و علامہ ابو السعودءَ آیانی بے اندازہ بوگءِ رد ا زبات گیش و گیوار کرتگ و صاحب روح المعانیءَ بہ اشانی بیانانی سرا فائدہ مندیں احوال نوشتہ کرتگنت کہ اد ا چشیں دراج کشیں بیانانی جاگہ نہ انت ۔ ف۵ یعنی ماں انسانءِ جنسءَ باز کس نا انصاف و بے شکریں بندہ انت کہ اینکر

بے شمار نعمتان ءِ گندگ ءِ باوجود وتی حقیقی منعم ءِ حق ءِ جاہ نیارنت ولے قریش ءِ رئیس و سرداران کہ آیانی ناشکری، شرک و کفر ءِ بیان بُرزا ماں "اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ بَدَّلُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ الخ"، ءَ آت آیاں حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ یادگیری ءِ پیران ءِ سرزنش کنت کہ شما ھما شخص ءِ اولاد بوگ ءِ سبب ءِ، کعبۃ اللہ و حرم شریف ءِ مجاور بوتگے آئیءِ اے کعبہ ءِ بنیا دخالص بہ توحید ءِ سرا اِیر کتگت ھمائی دعایانی برکت ءِ خداتعالیٰ ءِ اے شہر (مکہ) ءِ آباد کُت وماں سنگانی ریگستان ءِ ظاہری و باطنی نعمتانی انبار مُچ کُت. آئی ءِ چہ دنیاء رخصت بوگ ءِ وھدءِ ھمے دعا رکُت کہ آئی اولاد شرک ءِ کشک و رہ بندان ءِ قبول دار مبیت نوں بایدانت کہ شما وت بچارات و فکر بجن اِت و پروتی کتگیں کاران میار بار بوگ لوٹیت کہ شما داں چنکر ءِ خداتعالیٰ ءِ احسانانی شکرگذار بوتگے. ف یعنی مکہ ءِ "حرم آمن" جوڑ بکن (چنانچہ خداء جوڑ کُت) وھم منا رادمنی اولادان ءِ چہ بُت پرستی ءِ دُور بدار غالبًا ادا چہ اولاد ءِ صلبی اولاد مراد انت پمشکا ماں نبئ صلبی اولاد ءِ اے مرض نیاھت واگن عام ذریت مراد انت تو گوشگ بیت کہ دعاء ماں لھتیں مردمانی حق ءِ قبول نہ بوتگ.

لَا فِي السَّمَآءِ ﴿۳۸﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ وَهَبَ لِيْ عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعِيْلَ وَ

زماں آسمان ءِ ول شکر انت اللہ ءِ ھماکہ بخشتی کتنت پرمن پہ پیران سری اسماعیل و

اِسْحٰقَ ۭ اِنَّ رَبِّيْ لَسَمِيْعُ الدُّعَآءِ ﴿۳۹﴾ رَبِّ اجْعَلْنِيْ مُقِيْمَ الصَّلٰوةِ

اسحاق بیشک منی رب دعایاں اشکنت و۲ اے رب بکن منا قائم داروک نمازئے

وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ ڰ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿۴۰﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ

و چہ منی اولادء ھم اے رب مئے و۳ و قبول بکن منی دعایاں۴ اے رب مئے بہ بخش منا و منی مات و پت ءِ

وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ يَوْمَ يَقُوْمُ الْحِسَابُ ﴿۴۱﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا

و دُرستیں مومنان ہمار وچی کہ قائم بیت حساب ۵ و ہچبر خیال مکن کہ اللہ بے خبر انت

عَمَّا يَعْمَلُ الظّٰلِمُوْنَ ۭ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيْهِ

چہ ھما کاران کہ ظالمش کننت و۶ بلکہ مہلت دنت آیان ءِ پہ ھمار وچے کہ ماں آئی ءِ تہا

الْاَبْصَارُ ﴿۴۲﴾ مُهْطِعِيْنَ مُقْنِعِيْ رُءُوْسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ

چم درکا بیت و۷ تچانا برزادش چست کنگنت وتی سر پدا نگردنت آیانی نیمگ ءِ

طَرْفُهُمْ ۚ وَاَفْـِٕدَتُهُمْ هَوَآءٌ ﴿۴۳﴾ وَاَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَاْتِيْهِمُ

آیانی چم ۔ و آیانی دِل پہ بال انت و۸ و بترسین مردمان چہ ھمار وچیا کہ کیت پہ آیانی سرا

الْعَذَابُ فَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا رَبَّنَآ اَخِّرْنَآ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ ۙ

عذاب و۹ پدا گوشنت ظالمان کہ اے رب مہلت بدے مارا تانزیکیں مُدتیا

نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ۭ اَوَلَمْ تَكُوْنُوْٓا اَقْسَمْتُمْ مِّنْ قَبْلُ مَا

قبول کنیں تئی توارا و پیغمبرانی رندگیری کنیں و۱۰ ہیں شما قسم نوارتگت چہ پیش کہ نیستیں

لَكُمْ مِّنْ زَوَالٍ ﴿۴۴﴾ وَّسَكَنْتُمْ فِيْ مَسٰكِنِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ

شمارا چہ دنیا بائگلگ و۱۱ نشتہ بوتگ اِت شما ماں ھماکسانی جاگہاں کہ ظلمش کتگت پہ وتی سرا

وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْاَمْثَالَ ﴿۴۵﴾ وَقَدْ

و ظاہر بوتگت پرشما کہ چہ طور کتگت ماگوں آیاں و بیان کتگنت ماگوں شما دُرستیں قصہ و۱۲ و

۶ ع ۱۸

باوجودیکہ حضرت ابراھیم معصوم پیغمبرے آت مگر اے دعاءِ ادب اِنت کہ چہ اے دگہ مردمان ءِ پیش مردم پہ وتی حق ءِ دعا بلوٹیت اِے ہمیں دعاء کہ چہ نبیان منقول بہ بنت ماں آیاں اے اشارہ بیت کہ پیغمبرانی عصمت ہن آیانی پیدا کرتگیں نہ انت بلکیں گوں حق تعالیٰ ءِ حفاظت و صیانت ءِ تعلق داریت پمشکا آیان مدام بہ ھمائی نیمگ ءِ عرض و فریاد کننت کہ آ ذات ھمایانی عصمت ءِ ضامن و کفیل بوتگ.

(تنبیہ) حافظ عماد الدین ابن کثیرؒ ءِ گوَرء اے دعایان ءِ مکہ ءِ آبادی و بندگ ءِ چہ پد کرتگنت ماں سورۃ بقرہ ءِ اولی جزء گڈ سرءِ ہرچ دعاء ذکر انت آئرا البت کعبہ ءِ بنار ءِ وھدءِ گوں واجہ اسماعیل ءِ ہمرائی ءِ کرتگت بلے اے دعایان بازدیر ءِ پدماں پیرانہ سالی ءِ دوران ءِ کرتگنتی. ف۸ یعنی اے سنگ ءِ بُتان بازیں مردمانی گمراہی ءِ سبب جوڑ بوتنت. ف۹ یعنی ہرکس ءِ خالص توحید ءِ کشک اختیار کُت و منی خبر اگینی آئی ماں منی جماعت ءِ برزان شامل بُوت و ہرکس ءِ خبرء را نہ گپت و چہ مئے راہ ءِ گکل وارتی تو شما چہ وتی بخشش و مہربانی ءِ آئرا توبہ ءِ توفیق دات کُت کنے ۔ شمے مہربانی بہ بیت تو آ ایمان یاران و تنا راخصوصی رحمت وابدی نجات ءِ مستحق جوڑ کُت کنت یا مطلبی چوش بیت کنت، ترا قدرت حاصل انت آئرا ھم بہ ھستیں حالت ءِ بہ بخشے اگن چہ شمے حکمت آئی وقوع مبیت (تنبیہ) سورۃ مائدہ ءِ گڈ سر ءِ ما حضرت خلیل ءِ اے قول و مسیح علیہ السلام ءِ مقولہ ءِ میانجی فرق ءِ گیش و گیوار کرتگ ھموداچارگ بہ بیت. ف۱ یعنی اسماعیل علیہ السلام ءِ برچیا کہ دومی اولاد حضرت اسحاق وغیرہ ماں شام ءِ اتنت چہ خداءِ حکم ءِ واجہ ءِ حضرت اسماعیل شیر مچگ ءِ حالت ءِ و آئی والدہ محترمہ حضرت ہاجرہ ءِ راادا حُشکا وگیں میدان ءِ یلہ کنان ءِ دیم تربینت وشت چہ آئی ءِ رند قبیلہ جرہم ءِ چنت مردم اودا سر بوتنت پرچیا کہ اللہ تعالیٰ ءِ حضرت اسماعیل ءِ تنن و ہاجرہ ءِ بے قراری ءِ گندان ءِ فرشتہ ءِ معرفت ماں اودءِ "زمزم" ءِ چمگ ءِ آپ کشِ اِت و جاری کُت جرہم قبیلہ ءِ بہوالان ءِ وھدیکہ اودا آپ اِش دیست ھمودا ایر کپتنت و چہ بی بی ہاجرہ ءِ اجازت ءِ ھمودا مقیم بوتنت. اسماعیل علیہ السلام وھدیکہ مزن بوت تو ماں ھمے قبیلہ ءِ آئی ءِ سور کُت. ھمے پیما کہ مروچیاں اودءِ مکہ انت یک میتگے آباد بوت حضرت ابراھیم ترئے برئے چہ شام ءِ ادا اھتگ آت و پہ اے شہر و شہر ءِ مردمانی حق ءِ دعائی لوٹتگت کہ خداوندا! من وتی یک اولادے ماں اے ویرانہ و حشکا دگیں آبادی ءِ چہ تئی حکم ءِ تئی عزت و شرفداریں لوگ (بیت اللہ) ءِ گورءِ آور تگ و آباد کرتگوں اِے و آئی نسل تئی دیمئ لوگ ءِ حق ءِ ادا کنوک بہ بنت تو چہ وتی مہربانی ءِ لھتیں مردمانی دل ءِ اینگو بلیٹین کہ آیان اِدءِ بیا بینت کہ چہ آئی ءِ تئی عبادت بہ بینت و شہرستان ءِ رونق و دُو مداری زیات بہ بیت وھم پہ آیانی روزی و دلجمی ءِ چہ غیب ءِ ھنچیں بست و بندے و کارسازی ءِ بکن کہ غلہ و آپ کہ زندمانی ءِ ضرورت انت پہ آیانی گذارہ ءِ پیدا بکن. جوانیں نیوک و برداریں درچکان ءِ ادا زیات پیدا بکن تانکہ اے مردمان گوں دلجمی ءِ تئی عبادت ءِ کنان تئی نعمتانی شکر ءِ گرد ک بہ بنت واجہ خداء اے کلیں دعایان ءِ قبول فرمائینت داں روچ مروچی ءِ ہر سال بھانی حساب ءِ مردم چہ شگرب و مغرب ءِ اودا مچ بنت اعلائیں قسم ءِ نیبگ ءِ ماں مکہ ءِ ھمنکر افراط انت کہ شاید ماں دنیاء ھچ جاگہ ءِ اے پیما چوش نہ بیت حالانکہ وت ماں مکہ ءِ جرندءِ یک ھم درچکیں درچکے موجود نہ بیت چہ لھتیں سلف ءِ منقول انت کہ ماں دعاء "افئدۃً من الناس" (لھتیں مردمانی دل) گوشتگت واگن نہ تمامیں دنیاءِ خلقت ھمودا جُھتگت ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی زمین و آسمان ءِ ھچ چیزے چہ تئی ذات ءِ چیر نہ انت گڈا مئے ظاہر و باطن چونکائی پوشیدہ بوت کنت و اے ہمیں فرمان "ہرچیکہ ماکنیں چیر کائی و ہرچیکہ ماکنیں سرجاہ ءِ ... ماں اِشی ءِ مفسرانی بازیں اقوال انت لیکن تخصیص ءِ ھچ سببے نیست انت لفظان عام انت آکل چیر و سرظاہریں چیزان ءِ اوار انت حضرت

شاہ صاحبؒ فرمائینت کہ ظاہرءِ پہ کلیں اولاداں دعائے لوٹیت و ماں دلءِ دعا منظور آت واجہ پیغمبر آخرالزمانءِ۔ ف۲ یعنی ماں پیرانہ سالیءِ اسحاق چہ سارہ و اسماعیل چہ ہاجرہءِ بطنءِ اناگتءِ عنایت فرمائینت چوشکہ تو دربابتءِ اولادءِ منی دعاء رَبِّ هَبْ لِیْ مِنَ الصّٰلِحِیْنَ ،، اشکت اِے دعایانءِ ہم قبول بکن۔ ف۳ یعنی ماں منی ذریتءِ چشیں مردم آیان بہ بنت کہ آیان نمازانءِ قائم داروک بہ بنت۔ ف۴ یعنی منی درستیں دعایانءِ قبولیتءِ شرف عطا بکن۔ ف۵ اِے دعا غالباً وتی پتءِ کفرءِ جاورءِ چہ مرگءِ حال آبگءِ پیش کتی تو مطلب اِشیءِ چوش بوت کہ آئرا اسلامءِ ھدایت کنانءِ قیامتءِ روچءِ مغفرتءِ مستحق بکنت واگن مرگءِ احوال سر بوگءِ پد اِے دعائے لوٹتگ تو شاید داں آ وھدءِ خدا تعالیٰءِ واجہءِ معلوم دار نہ کرتگت کہ کافرءِ مغفرت نہ بیت عقلاً کافرءِ مغفرت محال نہ انت سمعاً ممتنع انت نوں آئیءِ علم بسمعءِ سرا موقوف بیت و چہ سمعءِ پیش عقلی امکان معتبر بیت۔ لھتیں شبعہءِ چوش توشنہ کرتگ۔ کہ ماں قرآن کریمءِ ابراھیم علیہ السلامءِ پت کہ کافر گوشگ بوتگ آ آئیءِ حضرت ابراھیمءِ اصلی پت نہ آت بلکیں ناکو وغیرہ خاندانءِ دگہ مستریں کماشے آت واللہ اعلم۔ ف۶ یک رکوعے پیش بازیں شانداریں نعمتانی ذکرءِ کنانءِ فرمائینتگتی ،، اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُوْمٌ كَفَّارٌ ،، (انسان مزن ظالم و ناشکرگذار انت) چہ آئیءِ پد حضرت ابراھیم علیہ السلامءِ قصہءِ اشکنانءِ مکہءِ کافرانءِ لھتیں خاصیں نعمتانءِ یاد دیائینت و آیانی ظلم و شرکءِ نیمگءِ اشارہ کت ماں اِے رکوعءِ ہم زانت دنت کہ اگن ظالمانءِ سزا دیگءِ کمیں دیر بوت تو چوش مگان مکن اِت کہ خدا چہ آیانی کاران بے خبر انت یا دیکن اِت آیانی کتام حوردیں و مزنیں کار چہ خداءِ پوشیدہ نہ انت البت آئیءِ عادت نہ انت کہ مجرمءِ ھمادمانءِ گرفتار کنانءِ تباہ بکنت آ مستریءِ چہ مستریں ظالمءِ را مہلت دنت کہ یا چہ وتی جرمان دست بکشیت یا ماں جرمءِ کارءِ نوکءِ بہ ھماحدءِ سر بہ بیت کہ چہ قانونی حیثیتءِ ماں آئیءِ سزاءِ مستحق بوگءِ ھچ پیما راز پوشیدہ مبیت۔ (تنبیہ) ،، لَا تَحْسَبَنَّ ،، ءِ خطاب (دیم گوری) ہر ھما شخصءِ انت کہ آئرا چوشیں جیرے ماں ذہنءِ بئیت واگن خطاب بہ حضورءِ انت تو واجہءِ را دیم گور کنانءِ دگرانءِ اشکنائینگ مقصد بیت کہ وھدے حضورءِ فرمائینت کہ چوش خیال مکن اِت حالانکہ چوشیں خیال واجہءِ کدی ہم نیاتگ دربابتءِ دگرانی حقءِ اے پیمیں خیال چنکر واجب الاحتراز بوگ لوٹیت۔ ف۷ یعنی ماں قیامتءِ روچءِ چہ ترس و ھولناکیءِ چم ٹنگر انت و پچ رونت ف۸ یعنی ماں محشرءِ چہ سکیں ترس و حیرانیءِ سرا برزا کنانءِ چمانءِ ٹنگرانءِ پریشانیءِ جاورءِ درکانءِ زورنت، ہر نیمگءِ نگاہ چست بوت گڈا اِجہ اودا نہ ٹگلیت۔ ھیبتءِ یک نیمگءِ چارنت کمیں چمانی کوس اِش ہم حرکت نہ کننت۔ اشانی دلانی حال چوش بیت کہ چہ عقل و فہم و گھنزیءِ امیدءِ بالکل حورک و چہ زیاتیں ترس و خوفءِ تچان بنت۔ خلاصہ ھمیش انت کہ آروچ پہ ظالماں سک ھولناک بیت۔ عبادت گذاریں مومنانی بابتءِ دگہ جاھے بیان بوتگ۔ ،، لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَ تَتَلَقّٰهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ (الانبیاء رکوع ۷) ف۹ یا واجہ اِے عذابءِ قیامتءِ روچ و اُخروی عذاب مراد انت یا موتءِ وقت و آئیءِ سکرات و روحءِ قبضءِ شدت یا چہ دنیاوی عذابءِ ہلاک بوگءِ روچءِ ارادہ گرگ بہ بیت۔ ف۱۰ اگن اِے گوشگ ماں دنیاءِ عذابءِ پہ موتءِ شدتءِ گندگءِ روءِ انت گڈا اشیءِ مطلب ظاہر انت کہ نزولءِ مارا چینت روچ دگہ مہلت بدے ما وعدہ کنیں کہ دیم نزءِ ماوتی کارءِ رہ بندءِ جوان کنیں یعنی حقءِ دعوتءِ قبول کنانءِ نبیانی رندگیریءِ کنیں کما قال تعالیٰ ،، حَتّٰٓى اِذَا جَآءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُوْنِ لَعَلِّیْٓ اَعْمَلُ صَالِحًا ،، (المومنون رکوع ۶) واگن اشانی اِے گفتار بہ قیامتءِ روچءِ بیت گڈا اھلت لوٹگءِ مطلب چوش بیت کہ مارا دوبارا پہ کمیں روچءِ ماں دنیاءِ دیم بدے پداوت گندے کہ ما چونیں وفاداری بیش داریں کما قال تعالیٰ ،، وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الْمُجْرِمُوْنَ نَاكِسُوْا رُءُوْسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا (السجدہ رکوع ۲) ف۱۱ یعنی شما و اھما مردم اِت کہ چہ آیان لھتیں مغرور و ناسرپداں گوں زبان قالءِ واکثر گوں زبان حالءِ سوگند وارتگت کہ مئے شان و شوکتءِ ہچ زوال نہ بیت نہ کدی ما مریں پہ خداءِ گورا سربہ ئیں وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَّمُوْتُ (النحل رکوع ۵) اِے ھمایانی جوابءِ کہ چہ خداءِ جانبءِ گوشگ بیت ف۱۲ یعنی شمے پیشی مردمانی ماں ھمے مبیتگاں یا اشانی کرو گوراں آباد بوتنت کہ اودا پیشی ظالم نندوک انت وھمایانی ھیل و عادتان اش زرت حالانکہ چہ تواریخی احوالان و متواتر ظاہر ہوکیں حبران آیانءِ معلوم بوتگت کہ پیشی ظالمانءِ ما چونیں سزا داتگت و ما پیشی امتانی اِے قصہان ماں آسمانی کتابان بیان کنانءِ چہ نبیانی زبانءِ آیانءِ آگاہ ہم کرتگت مگہ آیانءِ نشکے ہم عبرت نہ بوت ھما سرکشی بغض و دژمنیءِ سرا ھٹ اِش کرت۔ حِكْمَةٌۢ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ (القمر رکوع ۱) ۱۲

مَكَرُوْا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللّٰهِ مَكْرُهُمْ ۭ وَاِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ

اڈ کتگ آیان وتی مکر، و اللہءِ دیما ئنت آیانی مکر ف۱ و نیستیں آیانی مکر

لِتَزُوْلَ مِنْهُ الْجِبَالُ ۝۴۶ فَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ مُخْلِفَ وَعْدِهٖ رُسُلَهٗ ۭ

کہ چہ وتی جاگہا بٹگلنت پہ آئیءِ سبا کوہ۔ ف۲ نوں تو ھچ گمان مکن کہ اللہ خلاف کنت وعدہ یا گوں وتی پیغمبران ف۳

اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ۝۴۷ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ

بیشک اللہ زبردستیں بیر گروکے ف۴ ھما روچ کہ بدل کنگ بیت اِے زمین پہ دگہ زمینے

وَالسَّمٰوٰتُ وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ۝۴۸ وَتَرَى الْمُجْرِمِيْنَ

و بدل کنگ بنت آسمان۔ و ظاہر بنت مردمان یگانئیں زوراکیں اللہءِ دیما ف۵ و گندے گنہگارانءِ

يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِيْنَ فِي الْاَصْفَادِ ۝۴۹ سَرَابِيْلُهُمْ مِّنْ قَطِرَانٍ وَّ

آ روچ کہ گوں یکدگرا بستگنت ماں زنجیراں ف۶ آیانی پوشاک چہ گوگرتا بنت ف۷ و

تَغْشٰى وُجُوْهَهُمُ النَّارُ ۝۵۰ لِيَجْزِيَ اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۭ اِنَّ

ماں پوشیت آیانی دیما آس ف۸ تاکہ جزا بدنت اللہ ہر کسبا پہ ہرچے کہ آ ئیا کتگ بیشک

اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝۵۱ هٰذَا بَلٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوْا بِهٖ وَلِيَعْلَمُوْٓا

اللہ زوت گریت حسابءِ ف۹ اِے خبر رسینگی انت پہ مردمانءِ و تاکہ بیم دیگ بنت پہ اشیا و تاکہ بزانت

اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وَّلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۝۵۲

کہ معبود ھمایک و تنت و تاکہ نصیحت بگرنت عقلمندان ف۱

ع ۱۱ / ۱۹

سُوْرَةُ الْحِجْرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعٌ وَّتِسْعُوْنَ اٰيَةً وَّسِتُّ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ حجر ماں مکیا ایر ھنگ وآئیءِ نود و نہ آیات و شش رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہءِ نامءِ ھماکہ بے اندازہ مہربان باز رحم کنوک انت

الۗرٰ ۣ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ وَقُرْاٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝۱

اِے آیات انت کتابءِ ف۱ و روشنیں قرآنءِ۔

ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ یعنی پیشی و گڈی درستیں ظالماں وتی فریب کاریانءِ درشان کننت۔ بہ نبیانی مقابلہءِ حقءِ را گار کنگ و نابود کنگءِ ردا اشان مزن تدبیر

وسازش اِش کُت آیانی تمام تدبیر و فریب کاریاں خدائے پاک ءِ دیما موجود انت ویک بہ یک محفوظ انت ھما وت آیانی جُٹیں فریب کاریانی بدلءِ دنت۔

ف۲ یعنی آیان بازیں فریب کاریاں کُت و آیانی انجام اِش ھم دیست انت مگر خدائے پاک ءِ حفاظت ءِ دیما اے تمام نامراد بُوت اَنت آیا چو بیت کنت کہ آیانی ٹھگیاں کوھان ءَ چہ آیانی جاگہ ءَ بکنزیں اَنت یعنی انبیاء علیہم السلام وحقیں شریعتان کہ اشان چہ کوھاں زیات مضبوط و مستقیم انت چہ اشانی ٹھگیان چہ وتی جاگہ ءَ حرکت بکننت واے دیم وپرادیم بہ بنت حاشا وکلاّ (چوش ھچبر بیت نہ کنت) بہ اِے تفسیر ءِ روءَ ماں " وَاِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ " الخ ءَ "ما" نافیہ بیت وآیت ءِ مضمون " وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُوْلًا " (بنی اسرائیل رکوع ۴) ءِ مشابہ بیت لھتیں مفسران ءَ "اِن" شرطیہ و واو وصلیہ شمار کنان ءَ آیت ءِ مطلب اِش چوش گپتگ کہ آیان مزن مزنیں ٹھگیان ءَ کت کہ آ خدائے پاک ءِ حفاظت ءِ دیمائے کار نابت بوننت اگن چہ آیانی داوءَ (ٹھگی) ماں وتی حدءَ ھنچوش زبردست انت کہ یک برے کوھان ءِ ھم چہ وتی جاگہان بسُرین اَنت۔

ف۳ یعنی ھما وعدہ کہ آ ماں "اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا" و "كَتَبَ اللّٰهُ لَاَغْلِبَنَّ اَنَا وَرُسُلِيْ" وغیرہ آیتانی توک ءَ کنگ بوتگت۔ ف۴ نہ مجرم چہ آئی دست ءَ لگشان تتک (چھٹ) کنت نہ آوت اِے ہیمیں مجرمان ءِ سزا دیگ ءَ بغیر بل دنت۔ ف۵ قیامت ءَ اے زمین وآسمان بہ وتی ھنوگیں شکل ءَ پشت نہ کپنت یا وا اشان بہ وتی ذات ءَ بدل کنگ بنت یا ابوک ءَ ماں وتی صفتان تبدیل کنگ بنت وچہ لھتیں روایتان معلوم بیت کہ شاید باز رند تبدیلی وتغیر ءِ نوبت بئیت واللہ اعلم. دیم ءِ اوشتگ ءِ مطلب وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ جَمِيْعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا الخ ءِ تھا گوستگ۔

ف۶ یعنی یک یک قسم ءِ بازیں مجرم ھور کائی ماں زنجیراں بندگ بنت کما قال تعالیٰ "اُحْشُرُوا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا وَاَزْوَاجَهُمْ" (صافات رکوع ۲) وقال تعالیٰ وَاِذَا النُّفُوْسُ زُوِّجَتْ (تکویر رکوع ۱)۔ ف۷ ماں آئی ءَ آس باز جلد وگوں تیزی ءَ اثر کنت وسلیں بو (بدبو) کنت پدا ھنچوش کہ جہنم ءِ آس ھما حساب ءَ اود ءِ گوگرت ءَ حساب بکن. ف۸ چہرہ (دیم) چونکہ حواس ومشاعر ءِ جاگہ وماں انسانی اعضایان ءَ چہ درستان زیات شرفدار انت پمشکا آ ءِ اگوں خصوصیت ءَ ذکر کُت چوشکہ بہ دگہ جاھے ماں "تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْئِدَةِ" ءَ قلب ءِ ذکر کرتگ۔

ف۹ یعنی خبر ءِ پیش آیگ المی اِنت آ ءِ ادو رحساب مکن کما قال تعالیٰ "اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِيْ غَفْلَةٍ مُّعْرِضُوْنَ" (الانبیاء رکوع ۱) یا مطلب چوش انت کہ ھر و ہدیکہ حساب بیت گڈا بہ آئی ءَ دیر نہ بیت تمام اولین وآخرین جن وانس ءِ ذرہ ذرہ عملانی حساب باز زوت گرگ بیت چیا کہ چہ خداءَ ھچ چیز چیر نہ بیت نہ آ ءَ ایک شانے چہ دگہ شان ءَ مشغول کنت. مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَّاحِدَةٍ (لقمٰن رکوع ۳)

ف۱۰ یعنی چہ غفلت ءِ واب ءَ آگاہ بہ بنت وچہ خداءَ ترسان ءَ ماں آئی آیتان ءَ فکر بجن اِنت کہ چراغ ءِ آئی وحدانیت ءِ یقین ماں دل ءَ پیدا بہ بیت وچہ عقل وفکر ءَ کارگران ءَ بنت ونصیحتانی سرا کاربند بہ بنت۔

تمت سورہ ابراھیم علیہ السلام وللہ الحمد والمنۃ۔

ف۱۱۔ یعنی ایش ھما جامع ومزن شانیں کتاب ءِ آیتان انت کہ بہ آئی مقابلہ ءَ کتام دومی کتاب "کتاب" گوشائینگ ءِ مستحق نہ انت۔
ف۱۲ وءَ ھما قرآن ءِ آیتان انت کہ آئی اصول زیات صاف دلائل روشن احکام جوان، گیش وگیوار دل ءَ نندوک وحکم ءَ فیصلہ کنوک انت پمشکا دیما ھر چیکہ بیان بیت مخاطب ءَ لازم انت کہ گوں دلجمی ءَ آئی نبمگ ءَ دلگوش ءَ گوربکنت۔ ۱۲

وا یعنی مروچی کافران ءِ قرآن و اسلام ءِ ہمیں مزن شانیں نعمتِ خداوندی ءِ قدر نہ کُت لیکن یک وھدے کیت وھدیکہ اشان بہ وتی زہری ءِ پُرس دارنت و افسوس وران ءِ وتی دستانی مُشوک بنت دریچّا ما مسلمان بوتیننین آو فت کدی کیت ؟ مریشی ءِ اختلاف کنگ بوتگ۔ ماں ابن الانباری ءِ گفت ءِ بدا ایشرا عام داریں یعنی ماں دنیا و آخرت ءِ ہرچ موھے کافرانی نامرادی و مسلمانانی کامیابی ءِ دیما آبان بنت بہ ہر موقع ءِ سرا کافر لش لش وران چہ اسلام ءِ نعمت ءِ زہری ءِ سرا افسوس ءَ دراکنت ماں اے ردا اوّلی موقع وا "جنگ ءِ بدر" ءِ بگت کہ اودا مکہ ءِ کافران ءَ مسلمانانی ظاہریں غلبہ و غیبی امداد ءِ گندان ءَ ماں وتی دلاں مارت کہ ھما اسلام ءِ مہاجرین فقیراں و اوس و خزرج ءِ کشارکنوکان ءَ بُرز پوزیں قریشی سردارانی سرا غلبہ دات افسوس انت کہ ما چہ آ دولت ءِ بے نصیبین چہ ھمے ہمیں اسلامی فتوحات و کامیابیانی ہر یک منزلے ءِ سرا کافران ءَ وتی بدبختی و محرومی ءِ سرا پشومانی و چہ دل ءَ ارمانانی ارسان ءَ ریچگ ءِ موہ رسنگ۔ مزن حسرت و افسوس ءِ جاگہ ھما وھد بیت وھدیکہ فرشتہ بہ ساہ ءِ کشگ ءِ دیما اوشتوک بیت و غیب ءِ جہان ءِ حقیقتان ءَ بہ وتی جمان ءَ گندیت آ وھد ءَ وتی دست ءَ گسیت و واھگ کننت کہ دریچّا ما اسلام ءِ را قبول بکنیں کہ مروچی چہ عذاب بعدالموت ءَ ما رستگار بوتگیں چربیشی ءِ سترین نا امیدی ءِ ندارگ ھما بیت کہ آماں طبرانی ءِ حدیث ءَ انت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت کہ منی اُمت ءِ بازکس چہ وتی گناھانی سبب ءَ ماں جہنم ءَ رونت و دا کہ خدا واھیت اودا مانینت رند تر مشرکان آیان ءَ شگان جننت کہ شمے ایمان و توحید ءَ شمارا چے فائدہ دات ؟ شما چو مئے ہمادان روچ مروچی ءَ ماں دوزخ ءِ ات ۔ بریشی ءِ سرا حق تعالیٰ یک موحدے ءَ ماں جہنم ءَ نہ هلیت۔ چوش فرمان کنان ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اے آیت وانت رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ۔ چوش بگوش کہ اے گڈی موقع بیت وھدیکہ کافر وتی مسلمان بوگ ءِ واھگ ءَ کننت۔ وا۲ یعنی وھدیکہ ھچ نصیحت کارگر نہ انت تو شما پریشان و غمناک مبئت۔ بلکیں جنت روچ اشان ءَ مثل دلوت ءِ ورگ و لنزشگ ءِ بل۔ اشان بہ شری ءِ دنیا ءِ عیش و عشرت ءَ بگندنت و بہ وتی مستقبل ءِ زندءِ بازیں اُمیتان ءِ جاگہ بدبنت زونت ھما وھد آ بوگ انت وھدیکہ حقیقت بہ اشانی دیما پیچ بیت و پیشی و رندی کل وارتگینان ءَ درکننت چنانچہ چیزے ماں دنیا ءَ چہ مچا ھدانی دستاں حقیقت پدرابیت و تکمیل ماں آخرت ءَ بیت۔
وا۳ یعنی ھمنکرمیننگ و قوماں ساری ءَ ہلاک کنگ بوتگنت ماں خدا ءِ علم ءَ ہر یکے ءِ ہلاکت ءِ وھد مقرر و معلوم آت کہ نہ ماں آئی ءَ ردی ءِ گنجائش ھست آت نہ غفلت و نہ خدا ءِ وعدہ گلبینگ بیت کننت وھدے یک قومے ءِ میعاد پورہ بوت و تعذیب ءِ مدت رست ہما وھدا ماں ءَ آغارت کنگ بوت موجودیں کافران ہم مہلت رسگ و عذاب ءِ تاخیر ءِ سرا مغرور مبنت وھدے اشانی وقت کیت اشان چہ خدائی عذاب ءَ رکھینگ نہ بنت ہرچ تاخیرے کنگ بیت ماں آئی ءَ خدا ءِ باز حکمت و راز پوشیدہ انت مثلاً چریشان لھتینانی یا لھتین ءِ اولاد ءِ ایمان یارگ مقدر انت ماں فوری عذاب ءِ جادرءَ آئی ءَ وقوع ءِ ھچ صورت نہ مانیت۔

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٢﴾ ذَرْهُمْ

بازدفا آرزو کننت ہماکہ منکر بوتگنت کہ دریچّا آ مسلمان بوتیننت وا بلش کہ

يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ وَ

ورنت و فائدہ گرنت و مشغول بکنت آیانا اُمیدواری نوں زوتّا آیان معلوم بیت وا۲ و

مَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ ﴿٤﴾ مَا تَسْبِقُ

تباہ نہ کت ما ھچ میتگے مگر کہ آئیے وقت نبشتگت مقرر بوتگت وا۳ پیش نکپیت

مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ

ھچ ٹولی ءَ چہ وتی مقرریں وقتا و پشت نکپیت۔ وا۴ وگوشت کافران او ہماکسیکہ دیم دیگ بوتگ

عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ إِنْ كُنْتَ

پرتئی سرا قرآن بیشک تو گنوکے وا۵ پرچے نگرے نیارے مے کرا ملائکتان اگر تو

مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا

چہ راست گوشوکان ءِ وا۶ و ایر نکپیں ما ملائکتا ن مگر پہ کارے ءِ تمام کنگا و آ وقتی

إِذًا مُنْظَرِينَ ﴿٨﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ وَ

دیگ نبیت آیانا مہلت وا ماوت نازل کنگ اے قرآن و ماوت آئی ءِ نگہپانیں وا۸ و

لَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ

مادیم داتگ رسول پیش چہ تو ماں پیشگیں فرقیانی تہا۔ و نیاتکگ آیانی گورا ھچ

رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١١﴾ كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ

پیغمبرے مگر کہ کنتگش گوں آئیا مسخرہ وا۹ ھمیڈولا نندینتگیں آ ماں دل ءِ

الْمُجْرِمِينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

گنہگارانی وا۱۰ یقین نکننت پہ آئیا و چہ قدیما بوتگ و کیت رسم پیشگینانی وا۱۱

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾

و اگر نیچ بکنیں ما پر آیان دروازگے چہ آسمان ءِ و دراھیں روچ سر کپینت برونت ماں آئیا

وا۴ یعنی اے ردا ہلاک بوکیں اُمتانی تخصیص نہ انت بلکیں ہر یک قوم ءِ عروج و زوال یا موت و حیات ءِ ہرچ میعاد ءِ مقرر انت آ یک دمانے پد و پیش نہ بیت۔
وا۵ مکہ ءِ مشرکان اے لفظان ءِ تہنا کلاگ گرگ و مسخرہ کنگ ءِ رہ بند ءِ کار مرزش کت یعنی شما چہ درستان باج بران ءِ چہ خدا ءَ قرآن آورت و اید گران ءَ احمق و جاھل قرار دئیت بلکیں نما میں دنیا ءِ ہم تراپ دات و پدا چوش ہم دعویٰ کنئے کہ گڈسر ءَ کامیابی پہ منی جرندءَ انت و یک روچے کیت کہ منکران لش لش وران ءَ گوشنت کہ دریچّا ما مسلمان بوتنین اے چونیں عقل و ھوشی گپ انت اے سر ظاہریں گنوکی انت و ہرچے وانان ءِ مارا اشکنائینئے آ ہم تئی گنوکی ءِ ظاہر کننت (العیاذ باللہ)۔ وا۶ اگن خدا ءِ بارگاہ ءِ ترا ہمنکر شرف حاصل انت و چہ نما میں قوم ءَ پہ پیغمبری منصب تو گچین کنگ بوتگے۔ تو فرشتگانی خدائی فوج پر چا پہ تئی ہمراہی نیاتک کہ آئی سرظاہر ءَ تئی صداقت ءِ گواہی ءِ بدا تئیں فرمان ءِ اکم اش

براہین کئے واجہ ءِ خبر ءِ قبول دار بیئت۔ اگر ما قبول داری مکتیں تو مارا سزا بر ستیں۔ ف۷ یعنی پہ متوکان هنتوں هم بازیں نشان موجود آنت باقی ہر کس ءِ پہ منگ ءِ ارادہ مبیت آیان فرشتیانی آیگ ءِ پدهم نہ مننت۔ گڈا آیانی ابر گیجگ ءِ فائدہ چی انت۔ حق تعالیٰ فرشتیان بہ زبین ءِ سرا بہ وتی حکمت ءِ رو ءِ بہ کنام یک راستیں غرضے ءِ دیم دنت۔ هیچوشکائ مفت ءِ پہ تماشا دندارگ ءِ دیم اش ندنت عموماً عادت اللہ ھمے ھیم انت کہ وھدے یک قومے ءِ سرکشی چہ حد ءِ سرگوزیت وھدایت وسر پد کنگ ءِ نماہیں رھبند ھلاس بنت تو فرشتیانی فوج بہ اشانی ھلاکت ءِ دیم دیگ بیت گڈا آئرا هچبر مہلت دیگ نہ بیت اگر شمے واھگ ءِ پدا فرشتیان دیم دیگ بہ بنت تو چرائ ءِ ایوک ءِ ھمے مراد بیت کہ شمارا فوراً ھلاک کنگ بہ بیت کہ اے فی الحال حکمتِ الٰہی ءِ موافق نہ انت چیا کہ دنیگہ آئ ءِ وھد سر نہ بوتگ۔ وپدا اے گڈی صورت انت کہ تماہیں رہ بند ھلاس وکارانی آخر ءِ ظاہر بیت۔ ف۸ یعنی شمے کلاگ گرگ و ٹوک ٹالی وقرآن یاروک ءِ نیمگ ءِ جنونی نسبت کنگ۔ قرآن وقرآن ءِ صاحب ءِ سرا بالکل ھچ اثر نہ کننت، یاد بکنِ اِت اِے قرآن ءِ دیم دیوک ماوتیں ومئے جر ندءِ آئ حفاظت ءِ ذمہ زُرتگ۔ بہ ھماشان وصورت ءِ آ ایر کپنگ یک شوشہ یا زبر وزیر ءِ تبدیلی ءِ ابید ماں عالم ءِ چاریں کنڈاں سر بیت وداں قیامت ءِ آ چہ ہر قسم ءِ لفظی ومعنوی تحریف ءِ محفوظ ومامون دارگ بیت مگر آئ ءِ اصول واحکامانی تہا ھچ ادلی بدلی نہ بیت زبان ءِ فصاحت وبلاغت وعلم وحکمت ہر قدر زیات بود ناک بہ بیت لیکن قرآن ءِ صوری ومعنوی نقشہ ءِ تہا ھچ ہیمیں ضعف وکمزوری اصلاً محسوس نہ بیت، قوم وحکومتان قرآن ءِ آواز ءِ نزور وکم کنگ ءِ واسطہ دست وپاد جن آنت لیکن آنتون آنت کہ اے قرآن ءِ یک لفظے ءِ ہم کم بکننت قرآن ءِ حفاظت ءِ ردا اِے مزن شانیں خدا ءِ وعدہ بہ یک هیچوشیں حیران کنوکیں دستورے ءِ سرجم بوان انت کہ آئ ءِ گندان ءِ مزن مزنیں کینگ داروک ومغروریں بدواھانی سرجہل ءِ بوتگنت۔ ”میور“ ”چوش گوشیت، دانکہ مارا چیزے معلوم انت ماں کلیں عالم ءِ ہن چشیں کتابے نیست کہ آ مثل قرآن ءِ داں دوازدہ قرناں چہ ہر قسم ءِ تحریف ءِ پاک بہ بیت۔ ویوریں محقق نوشتہ کنت، کہ ماگوں یقین ءِ قرآن ءِ بعینہٖ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ دپ ءِ درآتکگیں لفظ زانیں چوشکہ مسلمان آئرا خدا ءِ کلام زانت۔ واقعات پیش دارنت کہ ماں ہر دور وزمانگ ءِ کہ عالمانی یک مزنیں جماعتے کہ آئ تعداد ءِ اللہ وت بزانت هیچوشیں بونگ کہ آئ ءِ قرآن ءِ علوم ومطالب ءِ حفاظت کُت کاتبان ءِ آئ کتابت ءِ کار سرجم کُت قاریان آئ ءِ بہ وتی طرز ءِ اداکُت، حافظان ءِ آئ لفظ وعبارتان ءِ ھماپیما حفاظت کت کہ چہ نزول ءِ عہد ءِ بگرداں مروچی ءِ یک زبر زیر ءِ تبدیلی ھم درا نہ بوت کسے ءِ قرآن ءِ رکوعان ءِ شمار کُت کسے ءِ آیتان ءِ شمار کُت کسے ءِ حرفانی تعداد ءِ پیش داشت حتیٰ کہ لهتین ءِ یک یک اعراب وو یک یک نقطہ ءِ شمار کُت چہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مبارکیں دورباری ءِ بگرداں روچ مروچی ءِ چشیں یک ساعت و دمانے کسے پیش داشت کت نہ کننت کہ ماں آئ ءِ ہزارانی لکھانی حساب ءِ قرآن پاک ءِ حافظ موجود نہ بوتگنت کمیں خیال ءِ بلن فوت بچار کہ هشت وده سالی یک گونڈوکیں زھگے کہ پہ آئ ءِ ماں وتی زبان ءِ دو سہ جزیانی رسالہ ئے یاد کنگ سک گران انت آ یک اجنبی زبان ءِ یک اینکر زندیں کتاب ءِ کہ چہ متشابہات ءِ ہم پُرانت چونکائ مثل بلبل ءِ زبانی وانان بیت پدا ماں کنام یک دیوانے ءِ چہ یک مزنیں نامداریں عالم وحافظے ءِ یک حرفے پشت بکپیت یا اعراب ءِ غلطیے ءِ فروگزاشت بکنت تو یک جُکے آئرا ھما دمان ءِ ٹوک دنت چہ چاریں کنڈاں سوج دیوک یک پارگی نوار ءِ کشنت ممکن نہ انت کہ والوک بہ وتی ردی ءِ سرا اُھٹ بکنت قرآن ءِ حفظ ءِ ردا ھمے ڈول انجام وبست وبندماں دور ءِ نبوت ءِ ہر کس ءِ چمان وت دیستگت، بہ ھمائ نیمگ ءِ ”وَاِنَّا لَهٗ لَحَافِظُوْنَ“ فرمان کنان ھمادور ءِ منکران ءِ دلگوش گوُر کنائینت۔

ف۹ واجہ ءِ تسلا دیگ بوت کہ چہ اشانی استہزاء وتکذیب ءِ ماں دل تنگ مبو اے یک نوکیں گپّے نہ انت مدام منکرانی ھیل وعادت بونگ کہ ہر وقتیکہ یک پیغمبرے آھنگ آئرا بہ کلاگ اش زُرت کدی آئرا مجنون اِش گوشت کدی ایوک ءِ پہ شدت کنگ ءِ ردا لغو وفضولیں سوال اِش کُت، فرعون ءِ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ بابت ءِ گوشتگ آت ”ان رسولکم الذی ارسل الیکم لمجنون“ (الشعراء رکوع ۲) وھما فرشتیانی فوج یارگ ءِ سوال اِش کُت کہ مروچی قریش گوں تو کنگا ئنت لَوْلَآ اُلْقِیَ عَلَیْہِ اَسْوِرَۃٌ مِّنْ ذَھَبٍ اَوْجَآءَ مَعَہُ الْمَلٰٓئِکَۃُ مُقْتَرِنِیْنَ ہ (زخرف رکوع ۵)

ف۱۰ یعنی ہر کسے چہ گناھانی کنگ دست ءِ نہ کشیت ماں بہ آیانی دل ءِ ھمے پیما استہزاء وتکذیب ءِ ھیل وعادت ءِ جاگہ دئیں وھدیکہ ماں آیانی دل ءِ چہ گوشانی راہ ءِ اللہ پاک ءِ وحی سر بیت تو اشی ءِ ھمراہی ءِ تکذیب ھم رہادگ بیت۔

ف۱۱ یعنی مدام بہ ھمے پیما دروغ بندکنان وکلاگ گران بوتگنت واے ردا اللہ پاک ءِ سنّت ھمیش بونگ کہ سرکش وباغی ہلاک ورسوا کنگ بنت وگڈ سرءِ حق ءِ بیرک اعلیٰ وبالا مانیت۔ ۱۲

لَقَالُوٓا اِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُوْرُوْنَ ﴿۱۵﴾ وَلَقَدْ

گڈا ہم ہمش گوشنت کہ بند کنگ بوتگنت مے چماں . بلکیں پہ ما مردمانی سرا جادو کنگ بوتگ ف۱ وَ ما

جَعَلْنَا فِي السَّمَآءِ بُرُوْجًا وَّ زَيَّنّٰهَا لِلنّٰظِرِيْنَ ﴿۱۶﴾ وَحَفِظْنٰهَا مِنْ كُلِّ

اڈ کتگنت ماں آسمانا برج ف۲ و زینت داریں کتگ پہ گندوکانی نظرا ف۳ و نگہپانیں کتگ چہ ہر

شَيْطٰنٍ رَّجِيْمٍ ﴿۱۷﴾ اِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاَتْبَعَهٗ شِهَابٌ مُّبِيْنٌ ﴿۱۸﴾

راندئیں شیطانا مگر ہماکسیکہ پدزّیی گوشداشت پدا آئی ء رندا کپت گُرنگے شمارگشوکیں ف۴

وَالْاَرْضَ مَدَدْنٰهَا وَاَلْقَيْنَا فِيْهَا رَوَاسِيَ وَاَنْۢبَتْنَا فِيْهَا مِنْ

و زمین ما چیرگپت و ایریں کتنت پہ آئی ء سرا کوہ و رودینتیں ماں آئی ء چہ

كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُوْنٍ ﴿۱۹﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيْهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَّسْتُمْ

ہر چیز پہ اندازہ و اڈیں کتنت پر شما ماں آئی ء تہا زندگانیے سامان و ہما چیز کہ نہ اِت شما

لَهٗ بِرٰزِقِيْنَ ﴿۲۰﴾ وَاِنْ مِّنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا خَزَآئِنُهٗ وَمَا نُنَزِّلُهٗٓ

آیانی رزق دیوک ف۵ و درستیں چیزانی خزانہ مے گورا ینت وا بر نکنیں آئیارا

اِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿۲۱﴾ وَاَرْسَلْنَا الرِّيٰحَ لَوَاقِحَ فَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ

مگر پہ اندازہ سرا ف۶ . و دیمیں داتنت گوات لاپ پُرّیں (چہ ہورا) پدا ایریں گپت چہ آسمانا

مَآءً فَاَسْقَيْنٰكُمُوْهُ ۚ وَمَآ اَنْتُمْ لَهٗ بِخٰزِنِيْنَ ﴿۲۲﴾ وَاِنَّا لَنَحْنُ

آپ پدا وا رینتیں شمارا ف۷ و نیست انت شمے گورا آئی ء خزانہ ف۸ و ما و تیں

نُحْيٖ وَنُمِيْتُ وَنَحْنُ الْوٰرِثُوْنَ ﴿۲۳﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِيْنَ

زندگ کنوک و کشوک و ما و تیں رند اپشت کپوک ف۹ و زانتگنت ما ہما کہ پیش کپوک انت

مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَاْخِرِيْنَ ﴿۲۴﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ ؕ

چہ شما وزانتگنتیں ہما کہ پشت کپوک انت ف۱۰ و بیشک تئی پروردگار ہما و تش مچ کنت کا ریت

اِنَّهٗ حَكِيْمٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۵﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِّنْ

بیشک ہما و تنت دانا خبردار ف۱۱ و پہ تحقیق پیدائیں کتگ انسان ، چہ ٹلینگ کنوکیں خاکا (کہ اڈ کنگ بوتگ) چہ

ف۱ یعنی فرشتیانی ایرگیجگ چُشیں عجیبیں گپے نہ انت اگں ما آسمان ء دروازگان ء پچ کنان ء وت اشان بُرزا سر بگیجیں و اے ماں تماميں روچ ء ماں ہمے شغل ء گلائیش بہ بنت پدا ہم ضدی و ہٹ کنوکیں مردم حق ء قبول دار نہ بنت گڈا آ و ھدء درائینت کہ مے چم بند کنگ بوتگنت یا مارا جادو کنگ بوتگ ۔ شاید شروعات ء نظر بندی بفہمنت و آخر ء مزنیں جادو قرار بدینت ۔ ف۲ بُرجان ادا مُراد مزن مزنیں سیارات انت لھتینء اشان ء شمس و قمر ء منزل قرار داتگ ۔ لھتیں گوشنت کہ بُرج ہما آسمانی قلات انت کہ ماں آیان فرشتیانی جماعت چوکیداری کننت ۔ ف۳ یعنی آسمان ء گوں استاراں ڈولدار کرتگ ۔ شپ ء وھدے کہ جمبر خاک و دنز مبیت چہ بے شمار استارانی قمقمان (روژنائی ء شہم) ماں گندوکانی نگاہ ء چنکہ خوبصورت و عظمت دار معلوم بیت و پہ فکر جنوکان ماں آئی ء چنکہ نشان حق تعالیٰ ء کاملیں کاریگری ، عظمت داریں دانائی و مطلق وحدانیت گندگ بنت مطلب ایش انت چہ آسمان ء فرشتیانی ایرگیجگ یا آیانء ماں آسمان ء سرگیجگ ء ضرورت نہ انت اگں منگ بلوٹنت تو ماں زمین ء و آسمان ء قدرت ء نشانی زانا کم انت کہ چہ آیانی گندگ ء زانوگریں انسان توحید ء سبق ء گوں آسانی حاصل کت کنت چشیں روشنیں نشان گندان ء آیان چونیں معرفت حاصل کت ؟ کہ دیم نزء چہ اشان چیزے اُمّیت کسے داشت کت بکنت ۔

ف۴ یعنی آسمانانی سرا شیاطین ء ہچ عمل دخل نیست اِنت بلکیں چہ داجہ محمد ء بعثت ء وھدء تو آیانی آحت ء گوزگ ہم بیت نہ کنت نوں آیانی مستریں کوشست اے بیت کہ یک شیطانی رھبندے قائم کنان بہ آسمان ء کرا ڈنا برسینت و چہ ملکوتی عالم ء نزیک بوان ء غیبی خبران بابت ء احوالاں معلوم بکننت بہ اشی ء سرا فرشتیانی چوکیدار نندارینگ بوتگنت کہ وھدے شیاطین اے ڈولیں کوشستے بکننت چہ برزا اشانی سرا آس ء ہور رُنبینگ بیت چہ قرآنی نصوص و احادیث ء معلوم بیت کہ تکوینی حبرانی بابت ء ماں آسمان ء وھدے یک فیصلہ ء اعلان بیت ۔ وخداوند قدوس اے ردا فرشتیانی جانب ء وحی دیم دنت تو آ اعلان (جار) گوں یک خاصیں کیفیت ء چہ برزا جہل ء نیمگ ء درجہ بدرجہ سربیت آخر دنیاوی آسمان ء سرا ، بخاری ء یک روایت ء رد ء ماں عنان (جمبر) ء فرشتہ آئی ء مذاکرہ ء کننت شیاطین کوشست کننت کہ اے معاملات ء بابت ء غیبی احوالاں معلوم بکننت بہ ہما بیما چوشکہ مروچی پیغامے وائرلیس ، ٹیلیفون ء ذریعے کسے دیم بدنت و لھتیں مردم آئرا بہ راہ ء نیم ء جذب کنگ ء تدبیر کننت اناگت ء چہ بُرزا بم ء گولہ (شہاب ثاقب) ترکیت وا ے غیبی پیغامانی دُزّی کنوکان ء مٹی یا ھلاک کننت ھمے گروچیں ء اگں یک حبرے بہ یک شیطانے ء دست ء کپیت آ چہ ھلاک بوگ ء پیشتر اشتاپ ء دومی شیطانان ء وآ شیطانان وتی انسانیں دوستان ء سر کنگ ء جُہد ء کننت ۔ کاہن ونجومی چہ ھمے نیم بُندھیں خبر ء صد دگہ دروغ چہ وتی طرف ء ماں گیجان ء مردمان ء غیبی خبران ء پیش دارنت وھدیکہ ھما نیم بُندھیں آسمانی گپ راست بیت تو آیانی منوکران ھمائی ء بہ اشانی راست گوشی ء ثبوت ء پیش و باقی ھما صدھا وت گڑیں خبر دروغ

ثابت بنت چہ آیان وتی چمان ء بند کننت قرآن وحدیث ء اے گپان ء بیان کنان ء خبردار کنگ کہ کتام چہ ادنا ء ادنی تر وچہ حورد ء حورد ہیں تر راستی ء سرچگ ھم ھما ملکوتی عالم انت ، جن وانسانیں شیطانانی خزانہ ء نہا بجز افتراء و دروغ ء دگہ ہچ نیست انت و ھم ایشی کہ آسمانی بست و بند ھمنکہ محکم و مکمل انت کہ کتام شیطانے ء مجال نہ انت کہ اودء یا دء ایر بکنت یا باوجود مزنیں کوشستے ء اود ء انتظام و فیصلھانی سرا شریں دسترسے حاصل بکنت باقی یک نیم جملہ ء چہ اد و اود ء و چہ فرشتیانی دپ ء اشکنان ء چلا نینت و تچینت حق تعالیٰ ء ارادہ نہ کت کہ آئی ء سرا یھکہ بندش بجنت آئی ء اگں بلوٹتیں تو چہ اشی ء ہم راھانی بہ بستیں مگر اے خبر بہ آئی ء حکمت ء موافق ء نہ اَت آخر شیطانیں انس وجن ء کہ در بابت اشانی آ وت زانت کہ اشان چہ اضلال و گمراہ کنگ ء دست ء ندارنت اینکر دراجیں مہلت

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

وپیراماں باغیانہ ازباب وو سیلہانی سرا دسترس دیگ ءِ چیزے نہ چیزے حکمت الٓم ءِ بیت ھماپیم ءِ حکمت ءِ اے ھم بزان اِت (تنبیہ) شیاطین مدام چہ شہابانی ذریعہ ءِ ہلاک بنت مگر بہ ھماپیما قطب جنوبی و ھمالیہ ءِ برزترین ٹل ءِ تحقیق کنوک مرگ ءِ انبا زکننت وایدگہ مردم اشانی چشیں بدیں انجام ءِ گندان ءِ ھم چہ اِے مہم ءِ دست نہ کشنت ھمیشی ءِ سرا شیاطین ءِ اے مسلسل جد وجہد ءِ قیاس بکن اِت اِے خبر ءِ شرسر پد ببئیت کہ قرآن وحدیث ءِ جوش بیان نہ کنگ کہ شہابانی وجود تہنا پہ شیاطین ءِ رجم ءِ بیت ممکن انت کہ چہ آیانی وجود ءِ دگہ بازیں کار و مصلحت وابستہ بہ بنت و بہ ضرورت ءِ وھدءِ چہ اشان کارگرگ بہ بیت۔ واللہ اعلم۔ ف۵ یعنی نوکر و چاکر جیونات۔ وغیرہ کہ چہ آیان ما کار و خدمت گریں بلے آیانی روزی خداءِ ذمہ ءِ انت۔ ف۶ یعنی ہر چیز بکہ ھمنکر مقدار ءِ بلوٹیت پیدا کننت نہ دم بارت و نہ ژند بیت چا نگوارادھی

حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿۲۶﴾ وَالْجَآنَّ خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَّارِ السَّمُوْمِ ﴿۲۷﴾

پوجگلا سڑتگیں ف۱ و جنان ءِ پیدا گیں کنگ آ ببیرنرا چہ لوارے آسا ف۲

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ خَالِقٌۢ بَشَرًا مِّنْ صَلْصَالٍ مِّنْ

و وفتیکہ گوشت تئی پروردگار اگوں ملائکتاں کہ من پیداک کناں یک مردے چہ ٹلینگلگ کنوکیں خاکا چہ

حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿۲۸﴾ فَاِذَا سَوَّیْتُهٗ وَنَفَخْتُ فِیْهِ مِنْ رُّوْحِیْ فَقَعُوْا

پوجگلا سڑتگیں پدا وفتیکہ برابر کناں آیا و ہپٹ کناں ماں آئی ءِ تہا چہ وتی روحا گڈا بکپیت

لَهٗ سٰجِدِیْنَ ﴿۲۹﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُوْنَ ﴿۳۰﴾ اِلَّآ اِبْلِیْسَ

آئی ءِ دیما پہ سجدہ یا ف۳ پدا سجدہ کت ملائکتان درستاں یکپارگی مگر ابلیسا

اَبٰٓی اَنْ یَّكُوْنَ مَعَ السّٰجِدِیْنَ ﴿۳۱﴾ قَالَ یٰٓاِبْلِیْسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُوْنَ

انکاری کت چہ اے خبرا کہ ہور بہ بیت گوں سجدہ کنوکاں۔ فرمائینتی اُو ابلیس چوں بوت ترا کہ ہور نہ بونے

مَعَ السّٰجِدِیْنَ ﴿۳۲﴾ قَالَ لَمْ اَكُنْ لِّاَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهٗ مِنْ

گوں سجدہ کنوکاں گوشتی من آنیاں کہ سجدہ بکناں یک انسانا کہ اڈت کتگ آ چہ

صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿۳۳﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِیْمٌ ﴿۳۴﴾

ٹلینگلگ کنوکیں خاکا چہ پوجگلا سڑتگیں۔ فرمائینتی کہ اچہ درکپ چہ ادا ف۴ نوں بیشک تو گلینتگینے ف۵

وَّاِنَّ عَلَیْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰی یَوْمِ الدِّیْنِ ﴿۳۵﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنِیْٓ اِلٰی

و پہ تئی سرا لعنت انت تا قیامت ءِ روچا ف۶ گوشتی ای ربّ گڈا منا مہلت بدے تا

یَوْمِ یُبْعَثُوْنَ ﴿۳۶﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِیْنَ ﴿۳۷﴾ اِلٰی یَوْمِ الْوَقْتِ

ہما روچ کہ مُردہ زندگ کنگ بنت۔ فرمائینتی کہ نوں تو مہلت داتگے تا ہما مقرریں وقت ءِ

الْمَعْلُوْمِ ﴿۳۸﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ اَغْوَیْتَنِیْ لَاُزَیِّنَنَّ لَهُمْ فِی الْاَرْضِ

روچا ف۷ گوشتی ای ربّ ہنچو کہ تو منا چہ راہا ردکت من ہم سبز باغ پیش داراں آدرستاں ماں زمین ءِ

وَلَاُغْوِیَنَّهُمْ اَجْمَعِیْنَ ﴿۳۹﴾ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِیْنَ ﴿۴۰﴾

و چہ راہا ردکناں آدرستان۔ مگر ہما کہ تئی درچتگیں بندہ انت چہ آیانی تہا ف۸

کُت اِنگو آ چیز موجود بُوت چوش بگوش تمام چیزانی خزانہ آئی ءِ لامحدود یں قدرت بُوت کہ چہ آئی ءِ ہر یک چیز بہ حکمت ءِ روءِ یک مقرریں نظام ءِ ماتحت قرار گپتگیں اندازہ ءِ سرا بہ وجود ءِ کا بنت۔ ف۷ یعنی ہور گوارد کین گوآنان گران گرانیں جمبران ءِ چہ آپ ءِ پُر کننت و یار بنت چہ آیان آپ رچیت کہ آماں کور و جمگ وچا تان جمع بوان ءِ بہ شمے کارءِ کیت خداءِ بلوٹتیں تو آورگ ءِ قابل نہ بوتگت لیکن آئی ءِ محض چہ وتی مہربانی ءِ چنکر شیر کنیں و لطیفیں آپ شمے دوازدہ ماھانی تو شگ ءِ خاطرءِ ماں زمین ءِ رگ و ریشگانی تہا جمع کُت۔ ف۸ یعنی نہ بالا ہورءِ خزانہ ءِ سرا شمے قبضہ انت نہ جہلا جمگ وچاتان بہ شمے اختیارءِ انت خدا ہر وھدے بلوٹیت ہورءِ بگوارین ایت نہ شما آئرا داشت کن کن اِت نہ وتی دل ءِ تب ءِ آئرا آورت کن اِت واگن چات وجمگانی آپ ءِ ھُشک بکنت بازیات آپ ءِ راجہل بیارت کہ چہ شمے دسترس ءِ در بہ بیت تو چونکائی آپ بہ شمے گیرءِ کیت۔ ف۹ یعنی دنیا فنا بیت بکیں خدا گوں وتی سرجمیں صفتاں باقی مانیت، حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت، ہرکس ءِ مرگی انت و آئی ءِ کنتگیں مال خداءِ دست ءِ مانیت" ف۱۰ یعنی پیشی گڈی ہچ کس باآئی ءِ اعمال چہ ھمے قدرت ءِ گیرءِ درنہ انت بہ ھمائی روءِ چیزان ماں دنیاءِ ظاہر بہ بنت و بہ ھمائی روءِ ماں آخرت ءِ گوں تمامیں مخلوق ءِ انصاف کنگ بیت۔ (تنبیہ) د بمارد گ پا پیشت ءِ پیش کپگ بہ عمومی معناءِ کارمرز بیت ماں ولادت ءِ بہ بیت یا ماں مرگ ءِ یا ماں اسلام ءِ یا ماں نیکیں کارءِ ماں نماز ءِ صفان ءِ دیما دیم اوگ ہم ماں نیکیں کار الئے ذیل ءِ کیت۔ ف۱۱ یعنی یک یک ذرہ ماں آئی ءِ علم ءِ انت وہدے آئی حکمت مقتضی بیت کہ درستان ءِ بہ انصاف ءِ خاطرءِ یکیں ھدءِ مچ کنگ بہ بیت تو اِے کار پہ آئی ءِ ہچ مشکل نہ بیت۔ ماں قبرءِ خاک، جانورانی لاپ ءِ، ماں دریاءِ بن ءِ، ماں فضاءِ گوات ءِ یا ھر جاگھے ءِ کتام چیزے ءِ جز بہ بیت آئی ءِ بہ وتی چپ وچاگردیں علم و کاملیں قدرت ءِ جمع اش کنت ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ آفاقیہ آیتان ءِ چہ پد ھتیں انفسیہ آیتان ءِ بیان فرمائینیت کہ اے ردا شاید اے اشارہ مقصود انت کہ ھما ذات منبع الکمالات ءِ شمارا اوّل سرءِ گوں یک ھنچیں عجبیں رہ بندے ءِ پیدا کُت گڈا پرائی شمارا دوبارہ ماں یک میدانے ءِ جمع چون مشکل بیت۔ (تنبیہ) پہ انسان ءِ پیدائش ءِ ادا دو لفظ بیان بوتنت "صلصال" تو ار کنوکیں ٹلینگوکیں کلنڈئی کہ ماں آس ءِ پُھنہ بوگ ءِ بہ اے جاور ءِ برسیت ھمے چیزءِ را دگہ جاھے "کالفخار" فرمائینت وحَمَاٍ مَّسْنُوْن "(پوجگل سڑتگیں کہ بو دنت) ماں خیال ءِ جوش کیت کہ اول سرءِ چہ سڑتگیں پوجگل ءِ آدم ءِ تیار کنگ بوت پدا وھدے خشک بوان ءِ مثل ٹلنگوک ءِ تواری کُت۔ گڈا قسما قسمیں جاوران ءِ پد بہ اے درجہ ءِ سربوت کہ ماں آئی ءِ انسانی روح ماں گیجگ بہ بیت ماں روح المعانی ءِ ھنیں عالمانی قول نقل کتگ کہ آئی ءِ لفظان جوش انت کا تہ سُبْحَانَہٗ اَفْرَغ الحماء فصور من ذالك تمثال انسان اجوف فیبس حتی اذا نقر صوت ثم غیرہ طوراً بعد طور حتی نفخ فیہ من روحہ فتبارك

اللہ احسن الخالقین حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت خاک ءِ گوں آپ ءِ ترکُت و خمیر جوڑ کُت کہ چوٹلنگوک توار بکنت ھما انسان ءِ بدن جوڑ بوت چہ آئی خاصیتان سکّی و گرانی (بار) ما آئی پُشت کپتنت ھمے ڈول ءِ گرمیں ہوا (گوات) ءِ خاصیت (حدت و خفت) مال جن ءِ پیدائش ءُ پُشت کپت۔ راغب اصفہانی ءِ مال یک دراجیں نبشتانک ءِ ردا تنبیہ کتگ کہ "حما مسنون" و "طین لازب"، وغیرہ لفظان ظاہر کننت کہ خاک ءِ آپ ءِ اوار کنان ءِ گوں گوات ءِ خشک کُن و "فخار"، ءِ لفظ شون دنت کہ مال یک درجہ ءِ گوں آس ءِ آئی قالب پُھتہ کتگ بوتگ۔ ھمے ناری جز ءِ انسان ءِ منشار ولوٹ انت بہ ھمے مناسبت ءِ یک جاھے فرمان اِنت "خَلَقَ الْإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ"، راغب ءِ اے مضمون باز دراج و دلچسپ انت۔ افسوس انت کہ ما آئی ءِ خلاصہ ءِ ھم ادا درج کت نکنیں۔

ف۲ یعنی لطیف آس و گوات اوارین۔ کماقال وَخَلَقَ الْجَانَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ (الرحمن رکوع ۱) یا چوشِش بگوش تیزیں گوات کہ آ مثل آس ءُ سوچوک بہ بیت کہ آ ترا ماں بلوچی ءِ "لوار"، گوشنت بہر جا در ءِ انسانی پت گوں ھنچیں مادہ ءِ پیدا کتگ بُوت کہ ماں آئی ترابی عنصر غالب (گیش) اَت و جنانی پت چہ ھما مادہ ءِ پیدا بوت کہ ماں آئی ناری عنصر زیات اَت ابلیس ھم چہ ھمیشانی جنس ءِ اَت۔

ف۳ یعنی انسانی قالب ءِ جوان کنان ءِ اے حد ءِ جوڑ بکنان کہ ماں آئی ءِ انسانی روح مان گیجگ بہ بیت پدا ماں آئی ءِ ساہ مان بگیجان کہ چہ آئی ءِ یک جمادیں انسانے تیار بیت آو ھذء ءِ شما راحکم دیگ بیت کہ درست ماں سجدہ ءِ بکپ اِت (تنبیہ) روح ءِ اضافت بہ وتی نیمگ ءِ کُت اے محض پہ تشریف و تکریم و روح انسانی ءِ شان ءِ ظاہر کتگ انت یعنی ھماخاصیں "ساہ "کہ ماں آئی ءِ نمونہ انت منی صفات (علم و تدبیر وغیرہ) ءِ کہ چہ وتی اصلی فطرت ءِ منایاد کنوک و بہ سبب خصوصی لطافت ءِ گوں منا نسبتاً قریبی تعلق داروک انت۔ امام غزالی رحمہ اللہ ءِ گوں دگہ عنوانے اے اضافت ءِ بابت ءِ گیش و گیوار کتگ۔ و چوشِش فرمان کنت۔ اگن آفتاب ءِ گویائی ءِ طاقت بہ بیت و آ بگوشیت کہ من وتی نور ءِ فیض ءِ بہ زمین ءِ سرکت تو چوں اے لفظ (وتی نور) رد بیت و ھدبکہ اے گوشگ راست انت حالانکہ نہ آفتاب ماں زمین ءِ حلول کنت نہ آئی نور چہ آئی ءِ جدا بیت بلکیں چہ زمین ءِ لکھانی میل دور بؤان ءِ ھم روشنی ءِ لگام ماں ھمائی دست ءِ انت زمین ءِ ھیچ اختیار اے بابت ءِ راہوار نہ بیت بجز چہ اشی ءِ کہ چہ آئی ءِ وتی استعداد ءِ روء ءِ نفع حاصل بکنت تو ورا ءِ الورٰی خدا ءِ اے فرمان کہ من ماں آدم ءِ دتی روح ءِ نفخ کت، حلول و اتحاد ءِ دلیل چہ نکائی بیت کنت روح ءِ بابت ءِ انشاء اللہ دیم تر ءِ "وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي"، بیان کتگ بیت۔

ف۴ یعنی چہ جنّت یا چہ آسمان ءِ یا چہ ھما مزن شانیں جاگہ ءِ دربکپ کہ اود ءِ داں ھنون ءِ تو جاہ منند اَتے۔

ف۵ یعنی مردود و مطرود ءِ یا چہ رجیم ءِ اشارہ بہ ہما نیمگ ءِ بہ بیت کہ ساری ءِ گوست کہ چہ شہب ءِ شیاطین ءِ رجم کتگ بیت چوش بگوش ماں اے لفظ ءِ آئی شبہ ءِ پستہ دیگ بُوت کہ تئی چہ سجدہ ءِ انکار کتگ عنصری شرف ءِ ردا نہ انت فضل و شرف دراصل بہ ھمائی انت کہ ہرکس ءِ خدا فضل و شرف عطا بکنت البت تئی ابا روا ستنکبار ءِ منشا و مقصد ھما شقاوت و بدبختی انت کہ آ چہ تئی بدیں فطرت ءِ سبب ءِ تئی مقدر بوتگ۔

ف۶ یعنی داں قیامت ءِ روچ خدا ءِ پٹ و چہ بندھانی جانب ءِ لعنت کپان بیت اے ڈول ءِ زوت زوت ءِ چہ خیر تو دور تر بؤان بئے۔ و ھدے داں قیامت ءِ خیر ءِ توفیق نہ بیت تو چرائی ءِ پدا ھیچ موہ نرسیت پرچا کہ ماں آخرت ءِ ہرکس ھما چیز ءِ رون موش ءِ کنت کہ آئی ءِ ماں اے دنیا ءِ کشتگ یا چوشِش بگوش کہ داں قیامت ءِ روچ ءِ لعنت کپان بیت چہ آئی ءِ بعد ہر پچ قسم ءِ بے حساب عذاب بئینت آ چہ لعنت ءِ ھنگت زیات تر انت یا "إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ"، ءِ لفظ ءِ چہ دوام ءِ معنیٰ مراد بہ بیت۔

ف۷ یعنی داں ھما ھد ءِ ترا مہلت دیگ بیت دل ءِ ارمانان ءِ شر در شان بکن۔ اے واقعہ ءِ گیش و گیوار ماں بقرہ و اعراف ءِ گوشتگ با بدانت کہ ھمودا چارگ بہ بیت دوبار تکرار ءِ حاجت نیست انت۔

ف۸ یعنی دنیا ءِ رنگ برنگیں وشیان ءِ پیش داران ءِ انسان ءِ بہ واھگانی دام ءِ گرفتار کنان وتی خاص و ناسیں و گچینی بندگان ءِ ابید درستان ءِ چہ راہ ءِ رد دیان۔ اے کلمات ملعون ءِ بہ انتقام ءِ جوشِش ءِ درشان کُرتنت مطلب چوش اَت کہ منی دست گوں تو وا نرسیت لیکن بہ ھمائی سبب ءِ کہ من چوشِش دور چگل دیگ بوتگوں وتی قدرت و توفیق ءِ روء ءِ چہ آئی نسل ءِ وتی بدلہ ءِ شر گران۔ سورہ اعراف ءِ اے بابت ءِ چیزے نبشتہ کتگ بوتگ آ ترا ھم چارگ بہ بیت۔ ۱۲

قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيْمٌ ﴿٤١﴾ اِنَّ عِبَادِيْ لَيْسَ لَكَ

فرمائینتی ہے راہ انت تچکیں پہ منی ئیمگ ءَ ف۱ بیشک ہماکس کہ منی بندئیت نیست انت ترا

عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغٰوِيْنَ ﴿٤٢﴾ وَاِنَّ جَهَنَّمَ

پہ آیانی سرا ہچ زورے مگر ہماکہ تئی رندا کپیت چہ ہماکساں کہ راہشگارکتگ ف۲ دوزخ

لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ ۭ لِكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ

وعدہ ئیے جاگہ انت آ درستانی ف۳ آئی ءَ ہفت دروازگ انت پہ ہریک دروازگیا چہ آ گمراہاں یک حصے

مَّقْسُوْمٌ ﴿٤٤﴾ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿٤٥﴾ اُدْخُلُوْهَا بِسَلٰمٍ

بہر کتگیں ف۴ بیشک پرہیزگاران ماں باغانی وچیشمیانی تہا بنت ف۵ گوشگ بنت کہ بگوزنت ماں آیانی تہا

اٰمِنِيْنَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِيْ صُدُوْرِهِمْ مِّنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ

پہ سلامتی پہ دلجمی ف۶ وکش ات دورش دات ہرچیکہ ماں آیانی دِلاہسنت کینگ دئموتا برات بوتنت ف۷ بہ تختانی سرا

مُّتَقٰبِلِيْنَ ﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيْهَا نَصَبٌ وَّمَا هُمْ مِّنْهَا بِمُخْرَجِيْنَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ

نشتگنت دیم پہ دیما. نرسیت آیاناماں اوداہچ تکلیف ف۸ نہ آچہ اودا درکنگ بنت ف۹ خبر بدے

عِبَادِيْٓ اَنِّيْٓ اَنَا الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٤٩﴾ وَاَنَّ عَذَابِيْ هُوَ الْعَذَابُ

منی بندیان کہ مناں در اصلا بخشوک مہربان وداے ہم کہ منی عذاب ہما عذاب اِنت

الْاَلِيْمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰهِيْمَ ﴿٥١﴾ اِذْ دَخَلُوْا عَلَيْهِ فَقَالُوْا

درد دیوکیں ف۱ وخبرش بدے چہ ابراھیم ءِ مہمانان ف۱۱ وفتیکہ گوستنت آئیءَ لوگ ءَ بدا

سَلٰمًا ۭ قَالَ اِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُوْنَ ﴿٥٢﴾ قَالُوْا لَا تَوْجَلْ اِنَّا نُبَشِّرُكَ

سلامش دات. آئیءَ گوشت ماراچہ شما ترسیت ف۱۲ گوشتنش مترس ما ترا خوشخبری دئیں

بِغُلٰمٍ عَلِيْمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ اَبَشَّرْتُمُوْنِيْ عَلٰٓى اَنْ مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُوْنَ ﴿٥٤﴾

پہ یک بچے دانائیں ف۱۳ گوشتی ہیں خوشخبری دئیت منا وفتیکہ گپتگ منا پیری ءَ نوں پہ چیا منا بشارت دئیت

قَالُوْا بَشَّرْنٰكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِّنَ الْقٰنِطِيْنَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَنْ

گوشتنش ماترا خوشخبری دئیں پہ راستی نوں مبو تو چہ ناامیدان گوشتی دگرکے

ع ١٩ ٣ ٣

ف۱ یعنی بیشک بندگی واخلاص ءِ راہ تچک ءَ داں مناسربیت وھمیش منی صافیں وتچکیں راہ انت کہ ماں آئیءَ ہچ ردی نیست کہ ہربندہ عبودیت واخلاص ءِ راہ ءَ اختیار ءِ راہ ءَ اختیارکنت ھماچہ ملونیں شیطان ءِ پنجگ ءَ مامون بیت وہرکس آئیءَ رندگیری ءَ کنت بہ ہمائیءَ ہمراہی ماں دوزخ ءَ روت لھتیں مفسران ءَ "ھٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِیْمٌ" بہ تہدید ءِ سرا حمل کُت یعنی ادملون! مردمان ءَ چہ صراط مستقیم ءَ گمراہ کنان ءَ بجاپ ءَ بارے. آکنام راہ انت کہ آبہ مئے ئیمگ ءَ نئیت گڈا چرمئے سزاءَ جان ءَ دزان ءَ بجی نگودیم کُت کنئے؟! اے وھدءَ کلام چوش بیت اھنچوش کہ گوشنت "اِفْعَلْ مَا شِئْتَ فَطَرِیْقُكَ عَلَیَّ"، ءِ ماں قرآن ءَ دگہ جاگہے ءَ ارشاد فرمائینتگ۔ "اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ" واللہ اعلم. ف۲ یعنی بیشک گچین کتگیں بندگانی سرا کہ آئیءَ بیان برزا بوُت تئیءَ وس نہ روت. یا مطلب چوش بیت کنت کہ کنام یک بندہ ءِ سرا ھم تو زبردستی کُت نہ کنئے البت ہرکس وت چہ راہ ءَ رددران ءَ چہ وتی جہالت واحمقی ءَ تئیءَ دمب ءَ بکپیت آچہ وتی اختیار ومرضی ءَ بربادوتباہ بوت چوشکہ پسر ءَ شیطان ءِ گفتار گوست وَمَا كَانَ لِیَ عَلَیْكُمْ اِلَّآ اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِیْ (ابراھیم رکوع ۴)

ف۳ یعنی پرتو دتئی ہمراھاں دوزخ ءِ بندی خانہ تیار انت شما درست ماں آئیءَ چکل دیگ بئیت۔

ف۴ لھتیں سلف ءَ چہ "سبعۃ ابواب" دوزخ ءِ ھفتیں طبق چہ برزا تا جہل ءَ مراد گپتگنت چنانچہ حضرت ابن عباس آیانی نام ءَ چوش بیان کنت. (۱) جہنم (۲) سعیر (۳) لظی (۴) حطمہ (۵) سقر (۶) جحیم (۷) ہاویہ. ولفظ جہنم یک خاصیں طبقہ وطبقات ءِ مجموعہ ہردوئیانی سرا کاربیت لھتین ءِ نزیک ءَ ہفت دروازگ مراد انت کہ چہ آیان جدا جدا دوزخی داخل بَبَنت واللہ اعلم. حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت چوشکہ بہشت ءِ ھشت دروازگ آنت نیکیں کارکنوکانی ردا تقسیم بنت ہمے پیم ءَ دوزخ ءِ ہفت دروازگ انت کہ اشان ماں بدکارانی سرا تقسیم بَبَنت. شاید بہشت ءِ یک دروازگے بیشکا زیات انت کہ لھتیں موحدین محض چہ ھمائیءَ مہربانی ءَ جنت ءَ رَوَنت بغیر چہ عمل ءَ. باقی ماں عمل ءِ روءَ دروازگ بردبرانت. ف۵ ہرکس چہ کفروشرک ومعاصی ءَ پہریز کننت آوتی درجہ ومرتبہ ءِ ردا ماں جنت ءِ باغاں جاگہ حاصل کننت آوتی درجہ ومرتبہ ءِ ردا ماں جنت ءِ باغاں جاگہ حاصل کننت کہ اودا مزن ڈولداری چمگ دجوءِ رنبان بنت شیطان ءِ اتباع کنوکان ءَ پدا اے مخلصیں بندگانی درجہ بیان کنگ بوُت. ف۶ یعنی ھنوں چہ تمامیں رنج وبلاھاں صحیح وسالم وآئندہ پہ مدامیگی ہرقسم ءِ وپریشانیاں و ترس وبیم ءَ آزاد. ف۷ یعنی ماں جنت ءَ سرنوان ءَ جنتیانی میانجی ءَ ہچ ڈولیں زہروکینگ باقی نہ مانیت بالکل پاک وصاف کنان ءَ ماں جنت ءَ داخل کنگ بنت اودا بہ یک دومی ءِ سرا حسد نہ کننت بلکیں برات بوان گوں یک دومی ءَ دوزواہی کننت ہریکے دومی ءِ گندان ءَ چہ گل ءَ بال کنان بیت. اشی ءِ کمیں بیان سورۃ اعراف ھشتمی جزءِ آخری ربع ءَ گوستگ. ف۸ یعنی عزت و حرمت ءِ تختانی سرا دیم پہ دیم نندان ءَ گپ ورپ جننت. ملاقات وغیرہ ءِ وھدءَ چوش نہ نندنت کہ یکے دیما بہ بیت ویکے پُشت ءَ بہ بیت. ف۹ ماں حدیث ءَ انت کہ گوں جنتیاں گوشگ بیت، اے جنت ءِ خدابندان! نوں پر شما ایش انت کہ ھمیشہ تندرست بہ بئیت کدی ھم نادراہی نشمے کرا نئیت مدام زندگ بمان ات کدی موت نشمے کرا نئیت مدام گوں آرام وراحت ءَ جاہ منند بہ بئیت کدی شما سفر ءِ زحمت ءِ نہ گندے. ف۱ مجرم ومتقیانی انجام ءَ جداجدا بیان کنان ءَ ادا ہم ترا ب ذات کہ ماں ہریک جادرے ءَ حق تعالیٰ ءِ کنام نہ کنام شان وصفت سہرا انت ماں اشی ءَ ہچ شک نیست کہ خدا تعالیٰ چہ بندر ءَ وتی تمامیں مخلوق سرا بخشش و مہربانی کنگ لوٹیت ودرحقیقت ءَ اصل مہربانی ہم ھما ئیگنت تمام دنیاءِ مہربانیاں آئیءَ مہربانی ءِ شہم انت لیکن ہرکس وت ناشری وبدکاری کنان ءَ پہ وتا مہربانی ءَ

درواز گان ءُ بند بکنت تو گڈا آئی سزا ہم ہچوش سک انت کہ بہ آئی جلگ ہچ تدبیر کار نہ کنت، سعدیؒ ءُ عجب گوشتگ ؎ بتہدید گر برکشد تیغ حکم ؛
بمانند کروبیان صم بکم ؛ وگر در دہد یک صلائے کرم ؛ عزازیل گوید نصیبے برم ؛ دیم ترا یک واقعہ ءُ بیان فرمائینت کہ ماں آئی ءُ فرشتگانی اے رنگیں ءُ ذکرانت
ہما فرشتہ یک جاھے مستاگ دینت و دگہ جاھے ڈڈکانی ھور گوارینت تانکہ بہ بیت کہ خدا ہر دوئیں صفتاں (رحمت وغضب) سرجم انت . بندیان ءُ لازم انت کہ
نہ دلیر بہ بنت و نہ نااُمیت بہ بنت . ف۱۱ ، مہمان ، ہمشکا گوشت کہ ابراھیم ءُ اول سرءُ آیان ءُ مہمان فہمت رندءُ ظاہر بوت کہ فرشتہ انت . ف۱۲ دومی جاگہ ءُ کیت
وَاَوۡجَسَ مِنۡهُمۡ خِيۡفَةً یعنی خوف ءُ ماں دل ءُ داشت . تو چوش گوشگ بیت کہ ابتداء ءُ ماں دل ءُ چیر دیگ ءُ کوشستی کت آخر ضبط کتی نہ کت چہ زبان ءُ
ظاہر کتی یا مطلب چوش بہ بیت کہ چیر دیگ ءُ باوجود
ترس ءُ نشانی ماں چہرہ وغیرہ ءُ ھمنگر ظاہر انت بزان
گوشگ ءُ اَت کہ ما چہ شما ترسگائیں اے ترس چونئے
اَت . آئی تفصیل ماں سورہ ھُود ءُ گوست او داچارگ
بہ بیت . ف۱۳ یعنی ترسگ ءُ ضرورت نہ انت بلکیں شادکامی
ءُ موقع انت ماں پیراں سری ءُ ماشمارا اولاد ءُ مستاگ ءُ
دئیں اولاد ھم چونیں ؟ چک مزن ہوشیار مزنیں عالم
کہ آئرا پیغمبرانہ علوم دیان ءُ نبوت ءُ منصب دیگ بیت
وَبَشَّرۡنٰهُ بِاِسۡحٰقَ نَبِيًّا مِّنَ الصّٰلِحِيۡنَ (صافات ع۳)
ف۱۴ چونکہ اناگت ءُ مزن عجبیں رہ بندے ءُ مستاگ
اشکت تو ونی پیرانہ سالی ءُ گندان ءُ اے خبر لگیں عجیب
محسوس بوت انسانی طبیعت ءُ اے خاصیت انت کہ
وھدے یک انسانے یک وشیں حالے امیت بر خلاف
یک عجبیں رہ بندے ءُ اناگت ءُ باشکنت تو یقین آیگ ءُ
باوجود آئی ءُ بہ شری ءُ پشکران ءُ جست کنت و حیرانگی
وتعجب ءُ لہجہ اختیار کنت تانکہ خبر دیوک ھم بہ خوبی وتی
دل ءُ خبرءُ درا بکنت کہ ماں آئی ءُ ردی ئے بیت بکنت
باشک ءُ گنجا ئشے باقی بمانیت ، اے ردا ابن کثیر ءُ الفاظ
چوش اَنت قال متعجبًا من کبرہ وکبر زوجتہٖ
ومتحققًا للوعد فاجابوہ مؤکدین لما بشروہ.
بہ تحقیقًا و بشارۃً بعد بشارۃٍ . چونکہ چہ کلام سر ظاہر
ناامیدی ءُ وھم ممکن اَت کہ مسترپ (اکابر) خصوصًا
اولوالعزم پیغمبرانی شان ءُ خلاف انت ہمشا فرشتیان
فَلَا تَكُنۡ مِّنَ الۡقٰنِطِيۡنَ گوشتنت ءُ تنبیہ کت . حضرت
شاہ صاحب نبشتہ کنت ، معلوم بوت کہ کاملیں مردم
ھم (ماں کتام درجے ءُ) ظاہری اسبابانی سرا
خیال دارنت . ۱۲

يَقۡنَطُ مِنۡ رَّحۡمَةِ رَبِّهٖۤ اِلَّا الضَّآلُّوۡنَ ﴿۵۶﴾ قَالَ فَمَا خَطۡبُكُمۡ اَيُّهَا
ناامید بیت چہ وتی پروردگار ءُ رحمت ءُ مگر ہما کہ گمراھنت ف۱ گوشتی چی انت شمے کار اَی
الۡمُرۡسَلُوۡنَ ﴿۵۷﴾ قَالُوۡۤا اِنَّاۤ اُرۡسِلۡنَاۤ اِلٰى قَوۡمٍ مُّجۡرِمِيۡنَ ﴿۵۸﴾ اِلَّاۤ اٰلَ لُوۡطٍ ؕ
اللہ ءُ قاصدان ف۲ گوشتنش ما دیم دیگ بوتگیں بہ یک گنہگاریں قومیے نیمگ ءُ مگر لوط ءُ لوگ ءُ مردمان .
اِنَّا لَمُنَجُّوۡهُمۡ اَجۡمَعِيۡنَ ﴿۵۹﴾ اِلَّا امۡرَاَتَهٗ قَدَّرۡنَاۤ ۙ اِنَّهَا لَمِنَ الۡغٰبِرِيۡنَ ﴿۶۰﴾
کہ ما رستگار کنیں آ درستان ، مگر آئی ءُ جن ءُ ما فیصلہ کتگ کہ آ چہ پشکپتگینان انت ف۳
فَلَمَّا جَآءَ اٰلَ لُوۡطِ ۨالۡمُرۡسَلُوۡنَ ﴿۶۱﴾ قَالَ اِنَّكُمۡ قَوۡمٌ مُّنۡكَرُوۡنَ ﴿۶۲﴾
پدا وھدیکہ آتکنت لوط ءُ لوگا ہما دیمدا تگیں نفران . گوشتی شما بیگانہ مردمنت ف۴
قَالُوۡا بَلۡ جِئۡنٰكَ بِمَا كَانُوۡا فِيۡهِ يَمۡتَرُوۡنَ ﴿۶۳﴾ وَاَتَيۡنٰكَ بِالۡحَقِّ
گوشتنش نہ بلکیں ما زرتگ آرتگ تئی گورا ہما چیز کہ چیرہ اش کتہ بوتگ ماں آئی ءُ بابتا ف۵ و زرتگ آرتگیں تئی گورا راستیں خبر
وَاِنَّا لَصٰدِقُوۡنَ ﴿۶۴﴾ فَاَسۡرِ بِاَهۡلِكَ بِقِطۡعٍ مِّنَ الَّيۡلِ وَاتَّبِعۡ اَدۡبَارَهُمۡ
و ما راست گوشیں ف۶ نوں بزور در کپ وتی مردماں ، ماں یک پاسے چہ شپا ءُ تو برو آیانی رندا
وَلَا يَلۡتَفِتۡ مِنۡكُمۡ اَحَدٌ وَّامۡضُوۡا حَيۡثُ تُؤۡمَرُوۡنَ ﴿۶۵﴾ وَقَضَيۡنَاۤ اِلَيۡهِ
و چکا مترینیت چہ شما یکے ف۷ و بروت ہما جاھیکہ شمارا حکم بیت ف۸ و فیصلہ بر کت گوں آئیا
ذٰلِكَ الۡاَمۡرَ اَنَّ دَابِرَ هٰۤؤُلَاۤءِ مَقۡطُوۡعٌ مُّصۡبِحِيۡنَ ﴿۶۶﴾ وَجَآءَ اَهۡلُ
اے خبر ءُ کہ بیخ اشانی کشگ بیت ہچو کہ صباح بیت ف۹ و آتکنت شہر ءُ
الۡمَدِيۡنَةِ يَسۡتَبۡشِرُوۡنَ ﴿۶۷﴾ قَالَ اِنَّ هٰۤؤُلَاۤءِ ضَيۡفِىۡ فَلَا تَفۡضَحُوۡنِ ۙ ﴿۶۸﴾
مردمان گل کنانا ف۱۰ گوشتی بیشک اے مردم منی مہمان اَنت نوں منا رسوا مکن اِت ف۱۱
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخۡزُوۡنِ ﴿۶۹﴾ قَالُوۡۤا اَوَلَمۡ نَنۡهَكَ عَنِ الۡعٰلَمِيۡنَ ﴿۷۰﴾ قَالَ
و بترسِت چہ اللہا و منا بے آبرو مکن اِت ف۱۲ گوشتش آیا ما ترا مہن نکتگ چہ جہان ءُ مددگاریا ف۱۳ گوشتی
هٰۤؤُلَاۤءِ بَنٰتِىۡۤ اِنۡ كُنۡتُمۡ فٰعِلِيۡنَ ؕ ﴿۷۱﴾ لَعَمۡرُكَ اِنَّهُمۡ لَفِىۡ سَكۡرَتِهِمۡ يَعۡمَهُوۡنَ ﴿۷۲﴾
اش انت حاضر منی جنکان اگر شمارا کنگی انت ف۱۴ قسم انت تئی سرءُ کہ آ ماں وتی مستی ءُ مدہوش اَنت ف۱۵

ع ۴ ۶

ھمے صفحہ ءُ فوائد

ف۱ یعنی چہ خدائے رحمتاں نااُمیت وعام مسلمان
ھم بیت نہ کنت چہ جائیکہ انبیاء علیہم السلام ءُ معاذ اللہ
چُشیں نوبت بئیت محض چہ ھیل ءُ عادتی اسباب ءُ وتی
ھستیں جاور ءُ اعتبار ءُ یک خبرے عجیب معلوم بوت
بہ آئی سرا من وتی تعجب ظاہر کت کہ خدا ءُ قدرت ءُ بچار
کہ نوں پیراں سری ءُ منا را اولاد بیت . حضرت شاہ
صاحب نبشتہ کنت چہ عذاب نہ ترسگ و چہ افضل ءُ
نااُمیت بوگ ہر دوئیں کفر انت یعنی دیم ءُ احوال ءُ
خدا زانت یک خبرے ءُ سرا دعوٰی کنگ یقین کنان کہ چوش بیت نہ کنت ھمیش کفر انت باقی محض دل ءُ خیال و شبینگ ءُ سرا اگر زنت نہ بیت وھدیکہ چہ دپ ءُ بگوشیت
گڈا گناہ زانگ بیت . ف۲ یعنی تہنا شما ھمے مستاگ ءُ دیگ ءُ اھتگے یا دگہ ھم مہم ءُ شمارا ارادہ دارِت کہ بہ آئی ءُ شما دیم دیگ بوتگے . غالبًا چہ قرینہ ءُ وا چرا ابراھیم ءُ
فہمتگ کہ اصل مقصد پہ تشریف آوری ءُ دگہ چیزا بیت ، ممکن انت کہ ہرچ ترسے چہ آیانی گندگ ءُ پیدا بوتگت چہ ھمائی ءُ ماں دل ءُ خیال بوتگ کہ خالص مستاگ
دیوکان ءُ گندان ءُ خوف چون بیت ضرور دگہ خوفناکیں چیز ھم اشان ءُ گوں بیت واللہ اعلم . ف۳ یعنی آ گوں ایدگہ کافران ماں عذاب ءُ گرفتار بیت .
(تنبیہ) سر ظاہر ءُ چوش انت کہ قَدَّرۡنَاۤ ۙ اِنَّهَا لَمِنَ الۡغٰبِرِيۡنَ . گفتار ملائکتانی ئیگنت کہ اشان گوں عذاب اھتگنت چونکہ اے وھدا آیان قضاد

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

قدرءِ فیصلہءَ نافذ کنگءِ خاطرءَ بہ سرکاری کارءَ اھنگنت بمشکا تقدیر (قرار گرگ) ءِ نسبت نیا بتّا بہ وتی نیمگءَ کت۔ وممکن انت قدرنا الخ حق تعالیٰءِ کلام بہ بیت گڈا ھچ اشکال پشت نہ کپیت۔

ف۴ یا وَ مطلب چوش اَنت کہ شمارا خاص ناسیں مردم معلوم بیئت کہ بہ شمے گندگءَ ماں دلءَ ترس پیدا بیت شاید ھما بیمیں ترسے اَت ھنچوش کہ ماں حضرت ابراہیمءِ دلءَ جاہ جتگنت یا غرض چوش بہ بیت کہ شما ماں اے شہرستانءَ اجنبی معلوم بیئت شمارا ادءِ مردمانی بدیں ھیلءِ بارہءَ ھچ معلوم نہ انت۔ بچارات کہ اشان گوں شما چونیں رہ بندءَ بیش کاینت یا چوش ھما وھدءَ گوشتی وھدیکہ مردماں فرشتگانءَ خوبصورتیں بچک زانان حضرت لوط علیہ السلامءِ لوگءِ سرا حملہ اِش کت لوط علیہ السلامءَ آیانءَ مہمان زانانءَ بہ اشانی حفاظتءَ کدوتی وسءِ کوشست کت حتّیٰ کہ ماں آخرءَ گوشتی لَوْ اَنَّ لِیْ بِکُمْ قُوَّۃً اَوْ اٰوِیْ اِلٰی رُکْنٍ شَدِیْدٍ۔ ھما وھدءَ دل تنگ بوانءَ گوں ھمایاں گوشتی کہ شما عجبیں مردم معلوم بیئت من شمے آبروءِ رکینگءَ واسطہ ابیکر دست وپاد جنگایاں لیکن شما بہ منی دزلکیءَ کمیں ھم دستانءَ نہ سرِ بیات (کارنہ بندات)۔

ف۵ یعنی ماں دلءَ پریشان مبیئت ما مردم نئیں ما چہ آسمانءَ ھما چیزءَ پہ اشانءَ آورتگیں کہ ماں آئی اشان مدام گوں تو جیڑہ کرتگنت یعنی ھلاک کنوکیں عذابءِ کہ چہ آئیءَ شما اشانءَ ترسینتگ اَت واشان انکار کنوک اتنت۔

ف۶ یعنی نوں شما بالکل دل جم بہ بیئت۔ اے یکدم یکا محکمیں گپ ایت کہ ماں اشیءَ دروغءِ ھچ احتمال نیست انت۔

ف یعنی وھدیکہ شپ کمیں سر بیت وتی لوگءِ مردمانءَ زیرانءَ چہ میتگءَ دربکپ وشما درستانی پُشت پُشتءَ گوں بہ بیئت تانکہ شما دلجم بہ بیئت کہ کسے پُشت نہ کپتگ یا چہ راہءَ وانزی نہ کتگ اے جاورءَ تئی دل بہ قرار بیت وگوں دلجمیءَ ماں خداءِ ذکر وشکرءَ گلائیش بوءَ انءَ دتی ہمراھانی سرا ھم خیال گور کن اِت دومی نیمگءَ شمے پُشت بوگءِ سببءَ دیمار وکیں مردمانی سرا شمے رعب کپیت وآیان پشتءَ چکءَ ترینانءَ نچارنت ولے ڈولءَ وَلَا یَلْتَفِتْ مِنْکُمْ اَحَدٌ ءِ سرا سر جمیءَ عمل ہم بیت وآیان چہ خطرہءِ جاگہءَ دور بیئت وشمارا وتی ظاہری پشتیبان ہم خیال کننت۔

ف۸ یعنی ماں شامءِ ملکءَ وتنام دگرا من دائمیءِ جاگہے کہ خداءَ پہ آیان مقرر کتگ۔ ف۹ یعنی لوط علیہ السلامءَ ملائکتانی ذریعہءَ ماوتی پکائیں فیصلہ اشکنائینت کہ عذاب زیات دور نہ انت ھنوں ھمے صبحءَ اے قومءِ نام ونشان یہکگاروگم کنگ بیت شاید چوش ھم مطلب بہ بیت کہ صبحءِ شروع بوگءِ شرطءَ عذاب شروع بیت وَ داں اشراقءَ تمام معاملہ ہلاس کنگ بیت پرچاکہ دگہ جاھے مُصْبِحِیْنَ ءِ بدلءَ مُشْرِقِیْنَ ءِ لفظ اھتگ۔ ف۱۰ وھدے اشان اشکت کہ لوط علیہ السلامءِ گورءَ مزن حسین وجمیل ورنا مہمان انت تو وتی بدیں ھیل وعادتءِ سببءَ سک گل انت ودرکان زوردانءَ بہ آئی لوگءَ سر بوتنت وچہ لوطءَ لوٹ اِتش کہ اشانءَ مئے حوالہءَ بکن (تنبیہ) ماں "وَجَآءَ اَھْلُ الْمَدِیْنَۃِ"ءَ واو پہ مطلق جمءَ انت اِدءَ قصہءِ ترتیب وار بیان کنگ مقصود نہ انت۔ ماں سورۃ ھود واعرافءَ اے قصہءِ بیان گوشتگ ھمودا چارگ بہ بیت وادءِ فوائد ھم وانگ بہ بنت۔

ف۱۱ پرچاکہ مہمانءِ فضیحت (رسوائی) مہمان جلءِ بدنامی اِنت۔ ف۱۲ یعنی چہ خداءَ ترسان اے بے حیائیءِ کارءَ ویل بکن اِت واجنبی مہمانانءَ تنگ مکن اِت آخر بچارات کہ من ھم شمے نوکءَ نیندوکاں۔ منی آبروءِ شمارا کمیں باز خیال داری کنگ لوٹ اِیت من مہمانانی نگاہءَ چنکر حقیر وبزرگ باں وھدیکہ اشانءَ معلوم بیت کہ ماں میتگءَ یک مردمے ھم اے واجہءِ عزت کنوک نہ انت ونہ کسے اشیءِ خبرءَ گریت۔

ف۱۳ یعنی ما بے آبرو ذرا نہ کنیں تو وتا وت بے آبرو کنے۔ وھدیکہ ما ھن کرتگ کہ شما ھچ اجنبیءَ وتی گورءَ جاگہ مدیئت نہ وتی مہمان آترا چوڑ بکن اِت مارا اختیار انت گوں درآیو کیں مردمان ہرچ بیما بلوٹیں گوں آیان بلیش بیائیں۔ گڈا ترا چونیں ضرورتے دیما کپت کہ مفت ناحقءَ اے درنایانءَ وتی گورءَ جاگہ دایانءَ رسوائی قبول کرتے۔ چہ اشیءَ ظاہر بیت کہ اے مردماں مدام اجنبی مسافران مدام بہ وتی سلیں کاران کارمرزش کنگنت، وحضرت لوط علیہ السلامءَ بہ وتی وسءَ غریب مسافرانءِ حمایت وآبد بختانءَ چہ اے بدیں کاران دوردارگءِ جہد کرتگت۔

ف۱۴ یعنی بلے شما منارا چہ اجنبی مردمانی حمایت کنگءَ مہن کتگت لیکن من چہ شما جُست کناں آخر اے مہن کنگءِ مقصد چی انت، ھمیش ناکہ من شمے فطرتءِ برخلاف شہوت رانیءِ راہءَ منع کنیں تو شما دت چیزے فکر بکن اِت آیا شہوتءِ پورہ کنگءَ واسطہ حلالیں صورت شمے دیما موجود نہ انت کہ اے بیما ناھو دگیں حرامکاریءَ دست مان کن اِت اے شمے لوگ بانکاں (کہ منی جنکانی بیما اَنت) ماں شمے لوگاں موجود انت اگن شما بہ منی گفتءِ رودءَ عمل بکن اِت وشہوتءِ پورہ کنگءِ مشروع رھبندءَ اختیار بکن اِت تو بہ شمے حاجتءِ پورہ کنگءَ آرھبند بس انت اے چونیں آفت اِیت کہ حلالیں وصافیں چیزءَ یل دیانءَ ماں حرامءِ گندگیءَ دکر کن اِت۔

ف۱۵ سرظاہرءَ اے خطاب (دیم گوری) چہ حق تعالیٰ شانہءِ جانبءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءَ انت یعنی سوگند بہ تئی جانءِ لوطءِ قوم ماں غفلت ومستیءِ نشہءَ بالکل کوربوان اَت آیاں گوں مزن دلیریءَ حضرت لوطءِ ہنت بلکہ منت وسماجتءَ ہترمال کنگا ئنتت آیاں بہ وتی قوتءِ نشہءَ مست اَتنت شہوت پرستیءَ آیانی دل ودماغ بے کار کرتگ اتنت آ گوں مزن دلجمیءَ گوں خداءِ نبیءَ جیڑہ کنگا ئنتت اشان چوش معلوم نہ اَت کہ داں صبحءَ اشانی انجام وعاقبت چون بیت تباہی وبربادیءِ ساعت آیانی سرا سا ھیل کنان اَت آیان لوط علیہ السلامءِ خبرانی سرا کندگا ئنتت۔ وموت اشان گندانءَ خندہ جنوک اَت۔

(تنبیہ) ابن عباسءَ فرمائینت کہ خدا تعالیٰءَ ماں دنیاءَ ھچ جانے چہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلمءِ جانءَ زیادہ اکرم واشرف پیدا نہ کتگ من چہ خداءَ نہ اشکت کہ آئیءَ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلمءِ جانءَ ابید کسے دگرےءِ جانءِ سوگند وارتگ ماں قرآنءَ ہرچ ہمیں سوگندانی بیان انت آیانی بابتءَ انشاء اللہ دگہ جاھے تفصیلی کلام بیت۔ ۱۲

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِيْنَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا

پدا گپتنت ہولناکیں آوازا روچ ءِ ٹِک ءِ وقتا ۔ پدا کتیں آ شہرءِ سرپہ جِہرا وگوار بِنتیں

عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّنْ سِجِّيْلٍ ﴿٧٤﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِيْنَ ﴿٧٥﴾

پہ آیانی سرا ڈوک چہ سنگ ءِ ہیمیں گلا ۔ ف٢ بیشک ماں اشیءَ بازنشانی اَنت پہ زیرکیں مرداں ف٣

وَاِنَّهَا لَبِسَبِيْلٍ مُّقِيْمٍ ﴿٧٦﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٧٧﴾ وَاِنْ

وآشہر جوکیں راہ ءِ سرا اِنت ف٤ بیشک ماں اشیءَ نشانی اَنت پہ ایماندارانءَ ف٥ وتحقیق

كَانَ اَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ لَظٰلِمِيْنَ ﴿٧٨﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۘ وَاِنَّهُمَا

اَیکہ ءِ باشندگان (شعیب ءِ قوم) سکیں ظالمتنت ف٦ پدا ما بیرگپت چہ آیان ۔ وآ ہردوکیں شہر

لَبِاِمَامٍ مُّبِيْنٍ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ اَصْحٰبُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٨٠﴾ وَ

ماں ظاہریں راہ ءِ سرا اِنت ف٧ وبیشک دروغ بندکنتنت حجر ءِ مرداں (ثمود ءِ قوم ءَ) پیغمبر ف٨ و

اٰتَيْنٰهُمْ اٰيٰتِنَا فَكَانُوْا عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ﴿٨١﴾ وَكَانُوْا يَنْحِتُوْنَ مِنَ

داتیں ما وتی نشانیاں نوں بوتنت چہ آنشانیاں روگرداں ف٩ وتراشت اڈ ش کتنت چہ

الْجِبَالِ بُيُوْتًا اٰمِنِيْنَ ﴿٨٢﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِيْنَ ﴿٨٣﴾

کوہاں گس پہ بے غمی ف١٠ پدا گپتنت آ ہیمناکیں آوازا ماں صباح ءِ وقتا

فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَ

پدا آیانی کارا نیئنک ہرچیکہ کمائی اِش کتگن ف١١ وما پیدا اگ نکتگنت آسمان و

الْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ ؕ وَاِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ فَاصْفَحِ

زمین وہرچیکہ آیانی درمیانا اِنت بغیر چہ حکمتا ۔ وقیامت بیشک آیگی اِنت توں کنارہ بکن

الصَّفْحَ الْجَمِيْلَ ﴿٨٥﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلّٰقُ الْعَلِيْمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنٰكَ

پہ شرّی ءِ سرا کنارہ کنگ ف١٢ بیشک تئی رب ہما وتنت پیدا کنوک زانوک ف١٣ و دا انگیں ترا

سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِيْ وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيْمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى

ہفت آیات کہ ماں نمازا بار بار وانگ بنت (سورہ فاتحہ) وقرآن مزن درجہ ئیں ف١٤ وَسَک مکن وتی چمّان پہ ہما

ف١ اے بابت ءَ ماہیے نزیک ءَ ماں دَابِرَهٰؤُلَاۗءِ مَقْطُوْعٌ مُّصْبِحِيْنَ ءِ فائدہ ءَ گیش دگیوار کرتگیں ابن جریج ءِ قول اِنت کہ ہر عذاب کہ چہ آئی ءَ یک قومے ہلاک کنگ بہ ببیت „ صیحہ „ و „ صاعقہ „ گوشگ بیت ۔ ف٢ اشی ءِ تفصیل ماں سورۂ ہود وغیرہ ءَ گوست ۔ ف٣ „ متوسّم „ دراصل ءَ ہما مردءَ گوشنت کہ آھنیں ظاہری علامات وقرائن ءَ گندان ءَ محض چہ وتی فراست وترانگ ءَ یک پوشیدہ ئیں خبرءِ معلوم بکنت ماں حدیث ءَ انت اتقوا فراست المومن فانہٗ ینظر بنوراللّٰہ وماں روایتاں وبتوفیق اللّٰہ ءِ زیادتی اِنت یعنی چہ مؤمن فراست ءَ بترس اِت آ چہ اللہ تعالیٰ ءِ توفیق ءِ نورءَ گندیت شاید ماں کشف وفراست ءَ بقول ءَ امیر عبدالرحمن مرحوم ءِ ہمنکر فرق اِنت کہ ہمنکر فرق ماں ٹیلیفون وٹیلیگراف انت بہرجا ورءَ آیت ءِ مطلب چوش انت کہ پہ فکر کنوک ءِ چاروکان ءَ ماں لوط ءِ قوم ءِ قصہ ءَ عبرت ءِ بازنشان موجود انت انسان زانت کت کنت کہ بدی وسرکشی ءِ انجام چون بیت خدا ءِ عظیم قدرت ءِ مقابل ءَ تمام طاقت ہیچ ارزشے ندارنت ماں آئی عصاءِ آواز نہ بیت چہ آئی مہلت ءَ انسان مغرور مبیت نہ گوں پیغمبران ضدّ د کنت ایر بکنت واگن نہ آیانی حشرہَن ھمے پیما بیت ۔

ف٤ چہ مکہ ءَ دیم پہ شام ءَ روگ ءِ دوران ءَ ہما جتّی کتگیں میتگ ءِ نشان گندگ ءَ کابنت وَاِنَّكُمْ لَتَمُرُّوْنَ عَلَيْهِمْ مُّصْبِحِيْنَ وَبِالَّيْلِ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ (صافات ع٤) ف٥ یعنی ہما پرشتگیں جاہان (کھنڈر) ءَ گندان ءِ بالخصوص مؤمنان ءَ عبرت بیت پرچا کہ ہمایان سرپدبینت کہ ماں آ قوم ءِ بدکاری وسرکشی ءِ سزا ءِ اے میتگاں چپ کنگ بوتنت چہ مومنان ءَ ابیدا ایدگہ مردم بلکیں ممکن انت کہ اشان ءَ گندان ءَ محض بخت واتفاق یا طبعی سببانی اشانءُ نتیجہ قرار بدبینت ۔ ف٦ جنگل ءِ نندوکیں قوم یعنی داچہ حضرت شعیب ءِ قوم ماں مدین ءِ شہرءَ نندوک اتنت کہ اشانی نزیک ءَ درچکانی جنگل اَت چیزے مردم شاید ماں ہمودءَ نندوک بہ بنت ۔ لھنیں گوشنت „ اصحاب ایکہ „ و „ اصحاب مدین „ دو جداگانہ قوم انت حضرت شعیب ہردوئینانی ہنمگ ءَ مبعوث بوت اشانی گناہ شرک و بُت پرستی، دُزّ و ڈُنگی وماں کیل وزن ءَ فریب دَور دیگ اَت پیسرءَ ماں سورۂ ہود و اعراف ءَ اشانی قصہ گوں تفصیل ءَ بیان بوتگ ۔ ھموداچارگ بہ بیت ۔ ف٧ یعنی حجاز وشام ءِ ہرچ راہے ءِ سرا قوم لوط ءِ میتگان اتنت ہمودا کمیں جہل تر ءَ حضرت شعیب ءِ قوم جاہ منداَت ہردوئینانی علامات وآثار راہ روکان ءِ نظرءَ کابنت ۔ ف٨ حجرءِ واجہ فرمائینت داچہ „ ثمود „ ءَ ۔ آیانی ملک ءِ نام حجراَت کہ آچہ مدینہ ءِ شمال ءَ اِنت اشانی طرف ءَ واجہ صالح علیہ السلام دیم دیگ بوت ۔ یک نبی ءِ دروغ بند کنگ ءِ معنی تمامیں نبیانی دروغ بند کنگ ءِ ڈول ءَ اِنت ف٩ یعنی ڈاچی ءِ کہ چہ ڈوک ءَ درکتی وچہ اشی ءَ ابید دگہ معجزات ۔ ف١٠ یعنی دنیاوی زندءِ سرا مغروربوان ءَ پہ تکبرءِ ظاہرکنگ ءَ کوہاں تراشان ءَ مزن شاندارین لوگ وجاگہش اڈ کُت گوشے اشان ءَ چہ اداکدی ءَ دگی نہ اَت وماں وتی دل ءَ چوشیں ترانگش ہم یا زنگت کہ ماں چوشیں محکم ومضبوطیں عمارتاں چونکائی آفت سربیت کنت ف١١ یعنی مال ودولت، مضبوطیں جاگہاں، جسمانی قوّت وچہ ابیدگہ وسیلہاں درہ بنداں چوشیں توفیق اِش نہ بوت کہ خدا ءِ عذاب ءَ چہ وتا ٹگلینت ۔ اشانی قصہ ہم بیش ءَ گوشتگ ۔ ماں حدیث انت کہ واجہ نبی کریم بہ تبوک ءِ روان ءَ چہ حجر ءِ شیب ءَ گوست واجہ ءَ وتی سر ما نپوشت ۔ سواری ءِ رفتارءَ تیز کُت وگوں صحابہان گوشتی کہ عذاب کتگیں قومانی میتگان ءَ مگوزاِت مگرچہ خداءِ خوف ءَ گریوان ءَ اگن گریوگ نہ ئیت توگریوکیں صورتے جوڑبکن اِت خدا مکنت ہما چیز پہ شما سر بہ بیت کہ آیان ءَ سربوتگت واجہ ءَ مسلمانان ءَ پہ ادب دیگ ءِ واسطہ چوش گوست کہ مردم پہ چوشیں جاگہان سرلوان ءَ عبرت حاصل بکننت ۔ ف١٢ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت ۔ بیشی احوال ءِ بیان کنان ءَ فرمائینت کہ اے جہان ہنچش مفت ءِ خالی نہ کپتگ ۔ سرءِ یک مدبر وکارسازے ھست انت ہر یک چیزءِ تدارک کنوک ۔ سرجمیں وگڈی تدارک ءِ نام قیامت انت وچہ کافران یک کنارہ بوگ ءِ فرمان کُت وھدیکہ خدا ءِ حکم ءِ سرکت

وتبلیغ ءِ فرض ءِ تمام کُت و بدا ہم کافران بہ وتی ضد ءِ سرا ھُٹ بکننت گڈا حکم بُوت کہ زیادھیں جنجال ءِ ہچ فائدگ نیست نوں وعدہ ءِ راہ بُچو واشانی درد و رنجانی سرا صبر بکن گلگ وگواہی ءَ مکن ات دانکہ خدائے پاک ءِ فیصلہ سر بہ بیت۔ ۱۳ آئی ءَ تئی صبر و آیانی ایذا ءِ کل احوال معلوم انت ہر یک ءَ آئی عمل ءِ بدل ءَ دنت ماں اے آیت ءَ چوش بگوش کہ "معاد" ءِ بابت ءَ بیان کُت۔ یعنی ھماذات ءَ یک برے پیداکت پرائی دوبارہ پیدا کنگ چون مشکل بیت و ہر چیزے ءِ اجزا رشنگ وتالان بہ بیت آئرا ہر چیز ءِ علم ھست انت ہر جاہیکہ بہ بیت درستان یک جا کنت۔ دگہ جاھے فرمان کُت "اَوَلَیْسَ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِقٰدِرٍ عَلٰٓی اَنْ یَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلٰی وَهُوَ الْخَلّٰقُ الْعَلِیْمُ الی آخر الآیۃ (یٰس رکوع ۵) ۱۴ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی اے اینکر مزنیں نعمت ءَ بچار کہ تراد یگ بُوت وچہ کافرانی ھُٹ ءَ دلگیر مبو۔

مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ

چیزانی سرا کہ ماداتگنت آیہ فائدہ ببیئے گرگا پہ قسماقسمیں مردمانی دا و غم مور پہ آیانی سرا وتیچ بشان وتی با نزلا

لِلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۸۸﴾ وَقُلْ اِنِّيْٓ اَنَا النَّذِيْرُ الْمُبِيْنُ ﴿۸۹﴾ كَمَآ اَنْزَلْنَا عَلَى

پہ مسلمانان ۱ وَ بگوش من وزناں بیم کنوک پہ ظاہرا ظاہر ۳ ہنچو کہ مادیم داتگ پہ

الْمُقْتَسِمِيْنَ ﴿۹۰﴾ الَّذِيْنَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِضِيْنَ ﴿۹۱﴾ فَوَرَبِّكَ

بہر کنوکانی سرا۔ کہ کتگش قرآن ءَ را ٹکر ٹکر ۴ نوں قسم انت تئی پروردگار ءِ

لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۹۲﴾ عَمَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۹۳﴾ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ

کہ ما اے جُستان کنیں چہ آ درستان چہ آ چیز کہ آیاں کتہ بوتگ ۵ نوں شر ظاہر بکن ہما چیز یا کہ ترا حکم بوتگ

وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۹۴﴾ اِنَّا كَفَيْنٰكَ الْمُسْتَهْزِءِيْنَ ﴿۹۵﴾

وَ پروا ہا مکن مشرکانے ۷ ماوت بس انت چہ تئی طرفا پہ کلاگ گروکان ۸

الَّذِيْنَ يَجْعَلُوْنَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ ﴿۹۶﴾ وَلَقَدْ

ہما کہ ٹھینت گوں اللہ ءَ دگرانی بندگا بنا لوں آزوت معلوم کننت ۵ وماشر

نَعْلَمُ اَنَّكَ يَضِيْقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُوْلُوْنَ ﴿۹۷﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

زانیں کہ تئی دل تنگ بیت چہ آیانی خبران لوں بیاکی یاد بکن اللہ ءِ صفتنا

وَكُنْ مِّنَ السّٰجِدِيْنَ ﴿۹۸﴾ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَاْتِيَكَ الْيَقِيْنُ ﴿۹۹﴾

و بو چہ سجدہ کنوکان ۹ و وتی پروردگار ءِ عبادت ءَ بکن تاکہ بئیت پہ تئی سرا موت ۱۰

سُوْرَةُ النَّحْلِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّثَمَانٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّسِتَّةَ عَشَرَ رُكُوْعًا

سورۂ نحل ماں مکہا نازل بوتگ و آئی ءِ یکصد و بیست ہشت آیات و شانزدہ رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ ناما ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اَتٰٓى اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوْهُ ۭ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۱﴾

آنک رست حکم اللہ ءِ نوں اشتاپ مکن اِت پہ آئیا ۱ پاک اِنت آ و بلند تر انت چہ آ چیز یاکہ پر آئیا شریک مقرر کننت ۲

(تنبیہ) ماں سبع مثانی ءِ "مصداق" ءَ اختلاف انت راست و راج ھمیش انت کہ چہ اشی ءَ مراد سورۂ فاتحہ ءِ ھفتیں آیت انت کہ اشان ءَ ماں ہر یک نماز ءِ ہر یک رکعتے ءَ تکرار کنگ بیت اشان چو وظیفہ ءَ ہر یک برءَ وانگ بیت۔ ماں حدیث ءَ انت کہ حق تعالیٰ ءَ تورات، انجیل، زبور، قرآن ماں کتام کتاب ءَ اشی ءِ مثل نازل نہ فرمائینت۔ ماں صحیح حدیثان تصریح انت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ سورۂ فاتحہ ءِ بابت ءَ فرمائینت کہ ھمیش انت سبع مثانی و قرآن عظیم کہ منارا دیگ بوتگ۔ اے خوردیں سورت ءَ "قرآنِ عظیم (مزنین قرآن)" گوشگ بہ اعتبار ءَ درجہ ئیگنت۔ اے سورت ءَ بہ ھمے حساب ءَ "اُمّ القرآن" ھم گوشنت کہ چوش بگوش اے یک خلاصہ و متن انت کہ آئی گیش و گیوار سرجمیں قرآن فہمگ بہ بیت قرآن ءِ عالم علوم و مطلبانی اجمالی نقشہ تہنا ماں ھمے سورت ءَ موجود انت چونائی ءَ "مثانی" ءِ لفظ لھتیں حیثیت ءَ تمامیں قرآن ءِ سرا ھم گوشگ بیت۔ اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيْثِ كِتٰبًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ الخ (زمر رکوع ۳) بیت کنت کہ ابدگہ سورتان ءَ جہ جدا جدا سببانی بنا ءَ "مثانی" گوشگ بوتگ مگر اے جاگہ ءَ سبع مثانی و قرآن عظیم ءِ مصداق ھمے سورۂ فاتحہ انت ۱۲ ھمے صفحہ ءِ **فوائد**: ۱ یعنی بہ مشرک یہود و نصاریٰ و ابدگہ خدا رسول ءِ دشمنان ءَ دنیا ءِ چنت روچی زندءَ ہرچ مال و سامانے داتگ بہ آئی نیمگ ءَ نگاہ مکن کہ اے ملعونان اے مال و سامان پر چاد یگ بوتگ کہ چہ آئی ءَ اشانی شقاوت و ناشری زیات گیش بیت اے مال دولت مسلمانان ءَ بہ رستیں تو بہ نیکیں راھے ءَ خرچ بوتیں۔ اشان ءَ بہ کمیں وھد ءَ مزہ زور گ ءَ بل شمارا خدا ءَ ہما قرآن ءِ دولت داتگ کہ آئی دیما تمام دولت مثل دھنز (گرد) ءَ انت۔ ماں روایتان انت کہ ہر کس ءَ خدا تعالیٰ ءَ قرآن دات پدا کسے ءِ دگہ نعمتے ءَ گندان ءَ پہ آئی ہوس بکنت تو بزان آئی ءَ قرآن ءِ قدر ءَ نہ زانت۔ ۲ غم مور کہ اشان پرچا مسلمان نہ بنت شما تبلیغ ءِ فرض ءَ سرانجام بدے اِنت ناشرانی دُمب ءَ وتارا زیابت ماں فکر و غم ءَ گرفتار مکن اِت۔ شمے دزواہی و ہمدردی ءِ حقدار مومنان انت گوں آیان ملاطفت، شفقت و نرم دلی ءِ سلوک ءَ بکن اِت۔ ۳ یعنی کسے منیت یا نہ منیت من خدا ءِ پیغام ءَ صاف صاف ءَ سرکنان و ناشری و دروغ بند کنگ ءِ انجام ءَ خوب گیشینان ءَ شمارا خبردار کنگا یاں، حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت۔ تئی کار دل ءِ ترینگ نہ انت اے کار خدائیگنت اگن کسے ایمان نیا ریت پرائی غمگین مبو۔

۴ اے آیت ءِ معنیٰ قسم قسم ءَ بیان کنگ بوتگ لھتین ءَ گوشتگ کہ چہ مقتسمین (وَنڈ کنوکان) ءَ مراد واجہ ءِ دور ءِ نصاریٰ و یہود وغیرہ انت کہ اشان ءَ قرآن ءِ تقسیم و تحلیل کرتگت یعنی ہرچ قرآنی نبشتانکے بہ آیانی تحریف یا واھگانی موافق ءَ بہ بیت آئرا منّ اِتش و ہرچیکہ برخلاف بہ بیت آئرا نہ منّ اتش۔ مطلب چوش بیت کہ مانزا را "سبع مثانی" و "قرآن عظیم" دبان ءَ دیم دات چوشکہ بہ آیانی سرا ھم پیسرا کتاب نازل کرتگتیں۔ تئی سرا کتاب ایر گیجگ یا وحی دیم دیگ یک نوکیں

گپے نہ اِنت کہ کسے انکار بکنت۔ لھتین ءِ چہ "مقتسمین" ءَ یہود و نصاریٰ مراد گران ءُ قرآن ءِ پیشی کتابان ءِ مراد گیپتگ یعنی اشان ءِ تحریف کنان ءِ وتی کتابان ءِ چُنڈ چُنڈ کُرت لھتین ءِ مشرک مراد گپتگ انت کہ اشان بہ مسخرہ وکلاگ قرآن ءِ تقسیم اِش کرتگت، وھدیکہ اشان سورتانی نام بہ اُشکتیں تو کندان ءِ وت ماں وت ءِ بگُشتیں بقرہ یا مائدہ ءِ من زوران عنکبوت تئی و نڈ اِنت اشان ءِ بریک وگہ دستورے ہم قرآن ءِ بابت ءِ خیالان اِش تقسیم کُرتگت۔ لھتین ءِ آئرا شاعری گوشتگت۔ لھتین رمل و فال لھتین ءِ جادو وسحر کسے ءِ آئرا اَسَاطِیۡرُ الۡاَوَّلِیۡنَ ءِ نام پر بستگت۔ اشان ءِ آگاہ کنگ بُوت کہ من درستان ءِ چہ عذاب ءِ ترسائینوکاں۔ کہ آ عذاب یقینًا نازل بُووک اِنت بہ اے کلاگ کردکانی سرا۔ ابن کثیر ءِ "مقتسمین" ءِ معنیٰ قسم وروکانی زُرتگ یعنی ھما گوستگیں قوماں کہ اشان بہ نبیانی تکذیب و مخالفت کنگ ءِ سوگند وارتگت و دروغیں خبرانی سرا قسم اِش وارتگت و آیان ءِ آسمانی کتابان ءِ چُنڈ چُنڈ کُرتگت ہر ڈولیں عذاب ما آیانی سرا دیم داتگت چہ ہما قسم ءِ عذاب ءِ اے "نذیرِ مبین" شمارا ترسینیت "مقتسمین" ءِ اے معنیٰ ءِ تائید ءِ ابن کثیر جہل ءِ آیتان ءِ پیش کنت " تَقَاسَمُوۡا بِاللّٰہِ لَنُبَیِّتَنَّہٗ وَاَھۡلَہٗ (نمل رکوع ۴) وَاَقۡسَمُوۡا بِاللّٰہِ جَھۡدَ اَیۡمَانِھِمۡ لَا یَبۡعَثُ اللّٰہُ مَنۡ یَّمُوۡتُ (نحل رکوع ۵) اَوَلَمۡ تَکُوۡنُوۡۤا اَقۡسَمۡتُمۡ مِّنۡ قَبۡلُ مَا لَکُمۡ مِّنۡ زَوَالٍ (ابراھیم رکوع ۷) اَھٰۤؤُلَآءِ الَّذِیۡنَ اَقۡسَمۡتُمۡ لَا یَنَالُھُمُ اللّٰہُ بِرَحۡمَۃٍ (اعراف رکوع ۶)۔

ف۵ یعنی کئی عبادت کتگت شما۔ گوں پیغمبران چونکائی پیش اھننت لا الٰہ الا اللہ ءِ سرا پرچا ایمان نیاورتنت اے کلمہ ءِ حق ءِ پرچا ادا نہ کُت۔ و ہمے ڈول ءِ معلوم چنکرہ سوالات کنگ بنت۔

ف۶ یعنی ماں گوشگ ءِ ہیچ کوتاہی مکن۔ دل ءِ پراہ داران ءِ خدائی حکمان ءِ بہ مردمان سر بکن۔ اے مشرکان ترا ہیچ تاوان دات کُت نہ کننت۔

ف۷ یعنی ماں دنیا و آخرت ءِ ماکُلیں کلاگ کروکان ءِ وت جُست و باوواست کنیں۔ شما بے ترس ءِ تبلیغ ءِ کار ءِ انجام دیاں بدئیت۔ اشان تئی یک مودے ٹالے ءِ ھم نتوان اَنت کہ دست بجننت۔

ف۸ یعنی گوں رسول ءِ استہزاء کنگ و پہ خدا ءِ شریک جوڑ کنگ دوئیں خرابی انجام ءِ اشان وت گندنت۔

ف۹ یعنی اگن چہ اشانی ضد ءِ شما دل ءِ بیئت تو شما چہ اشانی وتارانا دلگوش کنان بہ خدا ءِ تسبیح و تحمید ءِ گلائیش بیئت خدا ءِ ذکر و نماز و سجدہ عبادت ہما چیز انت کہ چہ اشانی برکت ءِ دل ساکن و قرار گریت و فکر و غم دور بنت ہمشکا واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مبارکیں عادت اَت وھدیکہ یک ہمے واجہ ءِ پیش بیاتکیں تو گڈا بہ نماز ءِ مشغول بوتگت۔

ف۱۰ یعنی موت۔ یقین ءِ لفظ ءِ بہ دگہ جاھے بہ ھمے معنیٰ ءِ کارمرز کُرتگ۔ وَکُنَّا نُکَذِّبُ بِیَوۡمِ الدِّیۡنِ حَتّٰۤی اَتٰنَا الۡیَقِیۡنُ (مدثر رکوع ۲) ماں حدیث ءِ یک میتے ءِ رداواجہ ءِ فرمائینت "اما ھو فقد جاءہ الیقین وانی لارجوالہ الخیر"۔ جمہور سلف ءِ ماں اے آیت ءِ "یقین" ءِ موت ءِ معنیٰ ءِ گپتگ۔ یعنی داں مرگ ءِ ساعت ءِ خدا ءِ عبادت ءِ گلائیش بُوے اندریں راہ میتراش و مخراش ؛ تا دمِ آخر دمے فارغ مباش۔ لھتین عارفان ءِ اے جاگہ ءِ "یقین" ءِ ماں قلبی جاورانی معنیٰ ءِ زرتگ۔ آئی توجیہ ماں روح المعانی ءِ مذکور انت ھمودا چارگ بہ بیت۔ تمت سورۃ الحجر وللہ الحمد والمنۃ وھو المسئول ان یتوفنا علی اکمل الاحوال واحسنہا فانہ جواد کریم۔

ف۱۱ یعنی خدا ءِ اے حکم کہ پیغمبر علیہ السلام ءِ جماعت غالب و سرافضل بیت و حق ءِ مخالف مغلوب و ذلیل بنت کہ اشان ءِ ماں دنیا ءِ مسلمان مجاھدانی دست ءِ و ماں آخرت ءِ براہ راست چہ احکم الحاکمین ءِ دربار ءِ شرک و کفر ءِ سزا رسیت۔ اے حکم ءِ وقوع ءِ وھد نزیک رستگ و قیامت ءِ وھد ھم دور نہ اِنت ہر چیکہ ءِ آیگ یقینی بہ بیت آئرا ھنچوش بزان کہ آسر بوتگ گڈا اشتاپ کنگ ءِ ضرورت چی اِنت؟ کافران بسبب تکذیب و استہزاء ھمے گوشتگت کہ ہرچ عذاب یا قیامت ءِ آیگ ءِ شما گپ ءِ جن اِت آ زوت پرچا نہ کئیت۔ ماں اے آیت ءِ بیم تراپ دیگ بوت کہ شمے چوشیں گفتاران آ ھچبر نہ ٹگلیت بلکیں جزما آ بوتی وھد ءِ زوت کئیت۔ ہر قدر ماں اشی ءِ تاخیر بیگائنت آ ہم بہ یک حسابے ماں شمے حق ءِ فائدہ دیوک انت۔ بیت کنت کہ اے ڈول ءِ لھتین ءِ اصلاح و توبہ ءِ توفیق بہ بیت۔ وَیَسۡتَعۡجِلُوۡنَکَ بِالۡعَذَابِ وَلَوۡلَاۤ اَجَلٌ مُّسَمًّی لَّجَآءَھُمُ الۡعَذَابُ (عنکبوت رکوع ۶) یَسۡتَعۡجِلُ بِھَا الَّذِیۡنَ لَا یُؤۡمِنُوۡنَ بِھَا وَالَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡا مُشۡفِقُوۡنَ مِنۡھَا وَیَعۡلَمُوۡنَ اَنَّھَا الۡحَقُّ (شوریٰ رکوع ۲)

ف۱۲ یعنی وھدیکہ حق ءِ سرافضل بوگ وکفر و شرک ءِ سرا سزا رسگ یقینی انت تو توحید ءِ راہ ءِ اختیار بکن اِت و چہ مشرکانہ رھبندان و تارا دور بدارِت۔ ہمایان ءِ کہ شما خدائی ءِ شریک قرار دئے اِت چہ آیان کسے خدا ءِ حکم ءِ ٹگلینت نہ کنت و نہ خدائی عذاب ءِ دور داشت کنت۔ ۱۲

ف یعنی چہ فرشتگانی جنس ءَ لھتین ءَ چوشکہ واجہ جبریل علیہ السلام یا حفظۃ الوحی کہ پرایانی طرف ءَ ماں فَاِنَّهٗ يَسْلُكُ مِنْۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًا (الجن رکوع ۲) ءَ اشارہ کنگ ۔ ف۲ اِدا چہ روح ءَ مراد وحی الٰہی انت کہ آ چہ خدا ءِ طرف ءَ بہ پیغمبرانی نیمگ ءَ غیر مرئی رھبندءِ یک رازے ءِ ڈول ءَ کیت چوشکہ دگہ جاہے فرمائینت يُلْقِي الرُّوْحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ (المؤمن رکوع ۲) یک جاہے قرآن ءِ بابت ءَ فرمائینت وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ رُوْحًا مِّنْ اَمْرِنَا (شوریٰ رکوع ۵) قرآن یا وحی الٰہی ءَ چہ روح ءَ تعبیر فرمائینگ ءَ اشارہ ایش انت کہ چوشکہ مادّی جسم ءَ چہ روح ءِ نفخ ءَ ظاہری حیات حاصل بیت ھمے پیما ہر چ قلوبے چہ جہالت دگمراہی ءِ بیماریان مردہ بوتگنت آیاں چہ وحی الٰہی ءِ روح ءِ برکت ءَ زندہ بنت ۔ ف۳ چہ آ بندھاں مراد انبیاء علیھم الصلوٰۃ والسّلام

يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوْحِ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ
ایر گیجیت فرشتیان ف۱ گوں وحیا ف۲ چہ وتی حُکما پہ ہر کس ءِ سرا کہ بلوٹیت چہ وتی بندیان ف۳

اَنْ اَنْذِرُوْٓا اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا فَاتَّقُوْنِ ۝۲ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَ
ایکہ بترسین اِت کہ ھچ معبود برحق نیستنت بغیر چہ من نو بترسِن چہ من ف۴ اڈی کنت آسمان ءَ

الْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۭ تَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ۝۳ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ
زمین پہ حق بلندترنت آ چہ ہما چیز باکہ گوں آیا شریکی کننت ۔ پیدا اگی کُت انسان چہ

نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ۝۴ وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا ۚ لَكُمْ فِيْهَا
یک پِکّے منی پیدا ہم آ جیڑہ کنوک اِنت ظاہرا ظاہر ف۶ وَ چارپایان پیدا اگی کتگنت پرشما ماں آیانی تہا

دِفْءٌ وَّمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۝۵ وَلَكُمْ فِيْهَا جَمَالٌ حِيْنَ
گرمیں پوشاک انت و دگر بازفائدہ و لہتیا چہ آیاں وَرِنت ف۷ و پرشما چہ آیان عزت اِنت وَ ننکہ کارِتش چہ

تُرِيْحُوْنَ وَحِيْنَ تَسْرَحُوْنَ ۝۶ وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَّمْ تَكُوْنُوْا
چراگاہ ءَ ماں بیگاہ ءِ و ونتیکہ سرش دئیت دیم بہ چراگاہ ءِ ف۸ و بڑا جننت برنت شمے باران داں ہما شہراں کہ شما رست

بٰلِغِيْهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ ۭ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ۝۷
کُت نہ کرت اِت اودا مگر پہ جانی تکلیف ۔ شمے پروردگار البت شفقت کنوک اِنت مہربان انت ف۹

وَّالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيْرَ لِتَرْكَبُوْهَا وَزِيْنَةً ۭ وَيَخْلُقُ مَا
و پیدا اگیں کننت اسپان و کاتلاں وَ خران تا کہ سوارش بِبت وَ بہ زینتا ف۱۰ وَ پیدا اگ کنت ہما چیز اکہ

لَا تَعْلَمُوْنَ ۝۸ وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيْلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ۭ وَلَوْ شَآءَ
شما نہ زان اِت ف۱۱ وَ بہ اللہ ءَ رسینیت راستیں راہ وَ لھتے ءِ راہ چوٹنت ف۱۲ و اگر بلوٹیت

لَهَدٰىكُمْ اَجْمَعِيْنَ ۝۹ هُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً لَّكُمْ
پہ راستیں راہ ءَ برتینت شما درستان ف۱۳ ہمائی ءَ وت ایر گیبت چہ آسمان ءَ آپ پر شما

مِّنْهُ شَرَابٌ وَّمِنْهُ شَجَرٌ فِيْهِ تُسِيْمُوْنَ ۝۱۰ يُنْۢبِتُ لَكُمْ بِهِ
چہ آئی ءَ چہ نوش اِت وچہ آئی ءَ درچک رُدنت کہ آئی ءِ دلوتاں چارین اِت ف۱۴ رُودینیت پرشما چہ ہما آپ ءَ

ع ۷

انت کہ اشان ءَ خداوند تعالیٰ چہ کلیں مخلوق ءَ وتی حکمت ءِ روءَ بہ وتی کالیں اختیار ءَ درچینت اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهٗ (انعام رکوع ۱۵) اَللّٰهُ يَصْطَفِيْ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَّمِنَ النَّاسِ (الحج رکوع ۱۰) - ف۴ یعنی توحید ءِ تعلیم، شرک ءِ رد و تقویٰ ءِ نیمگ ءَ دعوت اے چہ بندر ءَ تمامیں نبیانی (علیھم الصلوٰۃ والسلام) ءِ ھوریں و تپاکیں نصب العین (کار) بوتگ چوش کہ توحید ءَ ثابتی ءَ اے نقلی دلیل بوت ۔ دیما عقلی دلیلان بیان کنگ بنت ۔ ف۵ یعنی زمین ءُ آسمان ءِ نظام ءَ ھیچ کس تچک ءُ راست اڈ کنگ کہ آئی ءَ گندان ءَ لامحالہ یقین کنگ کپیت کہ تمام کائنات ءِ حساب ءُ کتاب ماں یکیں مالک و مختار ءِ دست ءَ بوتگ لوٹنت اگن اے نظام ماں بازیں خداہانی دست ءَ بوتیں تو اے محکم و مضبوطیں بند و بست داں ایشکر دیر ءَ پشت نہ کپتگنت ضرور اشان وت ماں وت تا اڑتگنت بلکیں چہ بازیں خدایانی وت ماں وتی گروجیل ءَ اے عالم ءِ نظام گار و گمسار ءِ بی ءِ نیمگ ءَ تہلانک دیگ بوتیں لَوْ كَانَ فِيْهِمَآ اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا (انبیاء رکوع ۲) اِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍۢ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ (المومنون رکوع ۵) ف۶ یعنی علویات و سفلیات ءِ نظام ءَ شر کنگ ءَ پد ترا را پیدا کت تو وت کمیں ماں وتی خلقت ءِ فکر بکن تو حق تعالیٰ ءِ عجیب و غریب صفت و قدرت ءِ سبق دست کپیت ۔ تئی اصل چہ چیز ات؟ یک ترپیے آپ ءِ جا نیں ۔ کہ ماں آئی ءَ کہ حس و حرکت ھست اَت نہ شعور و ارادہ، نہ آئی ءَ جیڑ کنگ ءِ قابل اَت و نہ آئی ءَ ایشکر بوّد مان اَت کہ ماں تمام معاملہ ءَ جیڑہ کنان ءَ وتی حق ءِ پچ بگپتیں یا دگرانی سرا غلبۂ حاصل بکنتیں ۔ نوں ادا فکر بکن کہ حق تعالیٰ ءَ ہمانا پاکیں بے قدریں قطرہ ءَ چون مڑا دارکت ۔ جونیں شرّیں صورتے اڑادات ۔ وچونیں اعلائیں قوت و کمالات ءِ خداوند جوڑی کت کہ بُندر ءَ آئی ءَ ابنکر ھم نہ ون اِت کہ یک حرفے چہ زبان ءَ بکشِت آئی ءِ جون وعظ شروع کُت کہ بُندر ءَ ماں آئی ءَ ادنائیا حس و حرکتے ہم مان نہ اَت نوں تران بکن کہ واجکار چونیں جیڑہ و حجتان درکنت دانکہ کدی کدی چہ مخلوق ءِ دیم ءَ تاب دیان ءَ وتی خالق ءِ مقابلہ ءِ پادان ءَ لک کنان ءَ اوشتات پدا چوش ھم ترانی نہ کت کہ منی اصل چہ چیز اَت و اے زور و قوت منا چہ کجا دست کپت

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنٰهُ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَّنَسِيَ خَلْقَهٗ قَالَ مَنْ يُّحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيْمٌ قُلْ يُحْيِيْهَا الَّذِيْٓ اَنْشَاَهَآ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيْمُ (یٰس رکوع ۵)۔ ف۷ یعنی اشتر، گوک، میش، وبُز پرشما پیدا کرتنت چہ ایشان لھتیانی مود یا پشم ءِ چہ کمبل، چادر، گدان، تنبو، وچہ سردی ءِ رکینگ ءِ واسطہ قسما قسمیں پوشاک و لبس تیار کننت، چرلیشی ءِ ابید لھتے ءِ شیر ورگ بیت، لھتے ماں ننگار ءِ بندگ بیت ۔ روغن و مکھن وغیرہ ءِ بازی چہ ھمے جانورانی ذریعہ انت ۔ چہ ھیشانی پوست ءَ چونیں چونیں جانیں مزن قیمتی ازباب جوڑ کنگ بنت ھما جانورانی گوشت کہ آیانی تہا کام بدنی یا اخلاقی نقصان مان نیست آیانی گوشتان کارمرز کنگ بیت چنکہ غریبانی لاپ چنائی سیر بیت و ابدگہ غذا و خوراکان ءِ کہ

الزَّرْعَ وَالزَّيْتُوْنَ وَالنَّخِيْلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ ؕ

کِشار وَ زیتون وُ مچّ وَ ہنگور وَ ہر قسمیں میوہ

اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَاٰیَةً لِّقَوْمٍ یَّتَفَكَّرُوْنَ ۝۱۱ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّیْلَ وَ

ماں اشیءَ ضرور نشانی انت پہ ہما کسان کہ فکر کنت ولے وُ مار شمے کارءَ لگینتت شپ وَ

النَّهَارَ ۙ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ؕ وَالنُّجُوْمُ مُسَخَّرٰتٌۢ بِاَمْرِهٖ ؕ اِنَّ فِیْ

روچ وَ روچ وَ ماہ وَ استاران ہم ماں کارا لگتگنت پہ آئیءِ حکمءَ ماں اشیءَ

ذٰلِكَ لَاٰیٰتٍ لِّقَوْمٍ یَّعْقِلُوْنَ ۙ ۝۱۲ وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِی الْاَرْضِ مُخْتَلِفًا

ضرور نشانی انت پہ ہماکسان کہ عقلش ہستنت وہما چیز کہ پیدا گی کتنت پر شما ماں زمین ءَ رنگ

اَلْوَانُهٗ ؕ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَاٰیَةً لِّقَوْمٍ یَّذَّكَّرُوْنَ ۝۱۳ وَهُوَ الَّذِیْ

پہ رنگیں وٓ۔ ماں اشیءَ ضرور نشانی انت پہ ہماکسان کہ یادگیری کنت۔ وہمائیءَ وت

سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَاْكُلُوْا مِنْهُ لَحْمًا طَرِیًّا وَّتَسْتَخْرِجُوْا مِنْهُ حِلْیَةً

پہ شمے فرمانءَ کت دریا تاکہ بُورِث چہ آئیءَ گوشت ناز ئیں وَ دربکن اِت چہ آئیءَ زیور

تَلْبَسُوْنَهَا ۚ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِیْهِ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ

کہ پوشتنش وَ گندے تو بوجیگان کہ درّنت رَونت آپءَ ما دریاءَ وٓ. وَ تاکہ بلوٹیت چہ آئیءِ رحمتا

وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝۱۴ وَاَلْقٰى فِی الْاَرْضِ رَوَاسِیَ اَنْ تَمِیْدَ بِكُمْ

وَ تاکہ شما شُکر بگرت ڤ وَ ایری کتنت ماں زمین ءَ کوہ کہ نقصانءَ بلیٹیت وت شماہو

وَاَنْهٰرًا وَّسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ۙ ۝۱۵ وَعَلٰمٰتٍ ؕ وَبِالنَّجْمِ هُمْ

واڈی کتنت جُو وراہ ڤ تاکہ شما راہءَ دربرت ڤ وَ دگر نشانیان وٓ وپہ استاران آراہءَ

یَهْتَدُوْنَ ۝۱۶ اَفَمَنْ یَّخْلُقُ كَمَنْ لَّا یَخْلُقُ ؕ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ۝۱۷

دَربرنت وٓ شرانت ہماکسیکہ پیداگ کنت براہر انت گوں ہماکسءَ کہ پیداگ کت نہ کنت. آیا شما فکر نکن اِت ولے

وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝۱۸

و اگر حساب بکن اِت اللہءِ نعمتان پورہ کُت نہ کن اِت آیانی حسابءَ وٓ. بیشک اللہ بخشوک اِنت مہربان انت وٓ

منزل ۳

ماکار مزکنیں پہ آیانی تیار کنگءَ ھم ہے جانوردست کمک بنت ڤ وھدیکہ دلوت وجانور ماں لوگءَ بندگ بہ بنت یا کہ ماں جنگلءَ ویل بہ بنت تو ماں آوھدءَ انعامِ الٰہیءِ جوشبیں صافیں رونقے ظاہر نہ بیت البت دھدے اشان چہ لوگءَ پہ کاہ وکدیمءِ شوھازءَ درکیدت یا ماں بیگاہءَ چہ جنگلءَ سبرلاپ بُوانءِ دیم پہ لوگءَ واتر کننت اے وھداں عجبیں رونقے گِندگءَ کیت۔ خدا بندچہ اے نداگءِ گندگءَ وت ھم وشنود بیت وایدگہ مخلوق ھم گوشنت کہ خداءَ فلان زمیندارءَ چنکر مال ودولت بخشتگ۔ وٓ یعنی جاھیکہ شما ابید چہ سامان وازباباں گوں مزن شدّتءَ سر بنگنتے۔ اے جانور شمارا وُ شمے گرانیں مال وازبابانءَ کشّانءَ سر کننت اے خداءِ چنکر مزن دوزواہی وجہربانی اِنت کہ اے گنگدامانءَ ماں شمے خدمتءَ مقرر کرتگ وچہ آیان کار زرگءِ اجازت داتی و مزن سکّیں وگرانیں مہمانءَ اے گنگدامانی سببءَ پر شما آسان کُت۔ اَوَلَمْ یَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِّمَّا عَمِلَتْ اَیْدِیْنَآ اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مٰلِكُوْنَ ۝ وَذَلَّلْنٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوْبُهُمْ وَمِنْهَا یَاْكُلُوْنَ ۝ (یٰس رکوع ۵) وٓ یعنی اشانی سرا سواری کن اِت وشمے عزت وشان درابیت (تنبیہ) ماں عربستانءَ خرءِ سواری معیوب نہ انت اودءِ خر مزن قیمتی، خوبصورت رہوار وتیزگام جنوک انت لھتین خرانی مقابل اسپیچ خریدے نداریت. یک زندہ دلیں ھندیءَ سک شر گوشتگنت۔ کہ ماں حجازءِ خرنان بلکیں جماہبیت۔ وٓ یعنی ہر چ حیواناتءَ ذکر بالا بوت چہ اشان ابید حق تعالیٰ پہ شمے نفعءِ خاطرءَ ہما چیزانءَ ودی کنان اِنت وہم ودی کنت کہ آیانی بابتءَ شمارا ہیچ معلوم نہ اِنت، ماں اشیءَ آ کُلے سواریان ھم اداربونت کہ داں قیامتءَ تیار لُوان بنت وٓ پیسرا بیان کُت کہ شما گنگدامانی پُشتءَ سوار بئیت وآیان شمارا گوں شمے ساز وسامانان مزن سکّیں وگرانیں منزلانی راہءِ بُرّانءَ داں شمے مقصدی جاگہانءَ سرکننت. اے بدنی وجسمی سیر وسفرءِ احوال بُوتن بہ ھمے مناسبتءَ نوں روحانی ومعنوی سیر وسیاحتءِ نیمگءَ کلام منتقل بوت یعنی چوشکہ زمینی راھانءِ بُرّانءَ داں منزلِ مقصودءَ سربئیت ھمے ڈولءَ داں خداءَ رسگءِ تچکیں راہ ہم یچ انت ہر کس راستیں فہمءِ خدا بند بیت آماں بُرزا بیان بوتگیں دلیلانی سرا غور وفکر جنانءَ حق تعالیٰءِ قدرت وآئیءِ عظمتءِ سرا ایمان کاریت وتوحید وتقوٰیءِ کِشکءَ گرانءَ ابید چہ زرسءَ داں خداءَ سر بیت لیکن ہر کس تچکیں عقل وفہمءِ خدا بند نہ انت آ ئرا پہ تچکیں راہءِ سرا روگءِ توفیق چو نکائی بیت کنت آ مدام ماں دتی واھگ ودھمانی چپ وچوٹیں رُنگ راھان سرگردان بیت وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِیْ مُسْتَقِیْمًا فَاتَّبِعُوْهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِیْلِهٖ (انعام رکوع ۱۹) وٓ یعنی خداءَ چہ اے خبرءَ عاجز نہ ات کہ تمایں دنیاءَ بہ یک راھے گام گیج بکنت لیکن آئیءِ حکمتءَ جوش نہ لوٹ اِت کہ درستانءَ بہ ڈولءِ اختیار کنگءَ مجبور بکنت چوشکہ بازرءَ اے بابتءَ گیش وگیوار کنگ بوت. وٓ یعنی آپءَ ورگءَ قابل جوڑ کُت چہ ھمائیءَ درچک وکاہ وغیرہ نباتات رودینننت کہ چہ آیان شمے جانورانءَ کاہ وکدیم حاصل بیت۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد:۔ وٓ یعنی چہ یکیں آپءَ قسم قسمءِ ثمرہ ونیوگ پیداکنت کہ آیانی رنگ وصورت تام ومزہ وتاثیر چہ یکدگرءَ جداجدا انت ماں اشیءَ پہ فکر کنوکانءِ خداءِ کاملیں قدرت وعجبیں حرفتءِ مزنیں نشان انت کہ یکیں روچ یکیں گوات وچہ یکیں آپءَ چونیں رنگ برنگیں گُل ودر پیدا بیان انت۔ وٓ شپ ور وچ ترہ دریکدگرءِ دُمبءَ بیاک انت تاکہ دنیاءِ کاروبار جاری بہ بنت ومردمانءَ راحت ودلجمی حاصل بہ بیت۔ ھمے ڈولءَ ماہ، روچ یک مقرریں نظامءِ جبرءَ درکپنت وپیدا غائب بنت شپ ور وچانی رو وآ گوں روچ وماہءِ درآیگ وایر روگءَ انسانانی بے حساب فائدہ وابستہ انت بلکیں گوں فکرءَ چارگ بہ بیت تو چہ اشانءِ بغیر

انسانی زند مشکل انت خداوند تعالیٰ ءَ گوں وتی سرجمیں اقتدار ءَ ماہ روچ وکلیں استاران ءِ ادنائیں مزدورانی ڈَول ءَ بہ مئے کارانی سرا مقرر کرتگنت۔ مجال نہ انت کہ کلیں سستی بکننت یا سرءَ تاب بدیئنت لیکن چونکہ گوں شپ و روچ و ماہ و روچ ءَ بالکل صاف صاف ءَ مئے بابت کاروبار ءِ وابستہ انت وگوں دگہ استاران مئے فوائد وکارانی وابستگی اینکر زیات نہ گیشنگ پمشکا شاید آیان جدا کنان گوں دگہ عنوان (سرحال) ءِ بیان فرمائینت۔

ف۳ یعنی ہما بلند و بالائیں ہستی ءَ آسمانی چیزان ءَ بہ شمے کار ءَ مقرر کرتگ ھمائی ءَ یہ شمے فائدہ ءَ زمین ءِ توک ءَ مختلف قسم ءِ مخلوقات و دی کرتگنت کہ آ ماں وتی ماہیت شکل وصورت، رنگ و بو و منافع وخواصّ ءَ چہ یک دگرے ءَ بالکل جدا جدا انت ماں اشی ءَ کلیں حیوانات، نباتات، جمادات، بسائط ومرکبات اوار بوتنت۔

ف۴ یعنی چُشیں چولان ءِ جست کنوکیں خوفناکیں دریا ءَ ھم کہ آئی مقابل ءَ انسان ضعیف البنیان ہیچ قدرتے ندار یت بہ شمے کار ءَ رھوار کرتگ کہ آئی توک ءَ بے جنجال ءَ ماھیگ ءِ شکار ءَ کنان ءَ نہایت لذت داریں دتر و تازگیں گوشت حاصل کن اِت و ماں آئی لھتیں بھراں مروارد و زمرد کش اِت کہ چہ آیان مزن قیمتی ایں سہت و زیور جوڑ کنگ بنت، شر بچار دریا ءِ چولان ءِ کہ آ چولانی مقابل ءَ مزن مزنیں آپی جہازان (مبلان) یک حوردیں ڈِلّی ءِ برو بری ءَ حقیقت ندارنت لیکن یک کسانیں بوجیگے چو نکالءُ آ چولان ءَ دران ءَ دیم ءَ روان بیت اے خداتعالیٰ ءِ قدرت ءِ یک ادنائیں نمونہ ءِ آئی ءَ انسان ءَ عقل دات و اے ڈولیں چیزانی جوڑ کنگ ءِ ترکیب پیش داشت کہ اشانی ذریعہ ءَ چوش بگوش دریا ءَ ماں وتی گیر ءَ آورتش۔

ف۵ یعنی جہاز و بوجیگانی سرا تجارتی مال واسباباں لڈّان ءَ چہ یک ملکے دومی ملک ءَ وچہ یک برّاعظم ءَ ماں دومی برّاعظم ءَ سر بکن اِت وچہ خدا ءِ مہربانی ءِ مزنیں فراوانیں روزی حاصل بکن اِت یدا خدا ءِ احسان ءِ منّان ءَ آئی نعمتانی شکر ءَ ادا بکن اِت۔

ف۶ یعنی خداتعالیٰ ءَ زمین ءِ سرا گرانیں کوہان ءَ ایرکُت تانکہ زمین چہ دتی اضطرابی جاور ءَ گوں ترا ایرمنند یت۔ چہ روایات و آثار ءَ معلوم بیت کہ زمین ماں پیدائش ءِ اوّل سر ءَ مضطربانہ قسم ءَ سُرنگت ولرزتگت۔ خداوند تعالیٰ ءَ آئی ءِ سرا کوہ پیدا کتنت کہ چہ ھمے کوہانی سبب ءَ زمین ءِ سُرگ ولرزگ بند بوت۔ مروچیگیں نوکیں سائنس ءَ ہس اقرار کنگ (منّ اِتگ) کہ چہ کوہانی سبب ءَ زلزلہ دتار ادر جلیت بہر جاور زمین ءِ حرکت وسکون ءِ ردا ماں حکیم و دانایاں ہرچ اختلافے ھست اِنت چہ آئی ءَ آیت ءِ نفیاً یا اثباتاً ہیچ تعلقے نیست انت پرچاکہ چہ اے کوہانی ذریعہ ءَ ہرچ حرکتے ءَ بندکرتگ آئی اے دائمی حرکت نہ انت کہ ماں آئی ءَ اختلاف اِنت۔

ف۷ یعنی کور وجوُّآنی سرچشمہ جاھے ماں کوہاں بیت لیکن آ میدان دکوہان ءَ برّان ءَ صدھا و ہزارہا میل ءِ راہ ءَ چہ خدا ءِ حکم ءَ داں ہما میتگاں سر بنت کہ آیانی روزی خدا ءَ گوں ھمے آپ ءَ وابستہ کرتگ۔

ف۸ یعنی چہ یک ملکے ءَ بہ دومی ملک ءَ رفت کُت بکن اِت۔

ف۹ یعنی کوہ، حمگ، درچاک، ریکانی جُمپ غرض قسما قسمیں علامتان ءَ قائم کُرتگنت کہ چہ آیان مسافرانی قافلہ تچکیں راہ ءِ چیدگ ءَ زانت کت بکنت۔ علامہ گوُشیت کہ من دت لھتیں بدووان دیست کہ خاک اِش بُوچت و راہ ءِ نشان اِش معلوم کُت۔

ف۱۰ یعنی شپ ءِ وھد ءَ ماں دریا و خشکی ءِ سفر ءَ چہ لھتیں استارانی ذریعہ ءَ راہ ءِ نشان معلوم کنگ بیت چہ "قطب نما" ءَ ہرچ رہنمائی ءَ بیت آ ہس بالواسطہ گوں استار ءَ تعلق داریت۔

ف۱۱ یعنی فکر جنگ لوٹیت کہ اے چینکر احمقی انت کہ ہما کسان یک مکسکے ءِ بازلے وسُنٹی (لیشہ) ءِ یک لِنگے بلکیں یک دانہ جو ءِ یا ریک ءِ یک ذرّہے پیدا کنگ ءِ سرا قادر نہ انت ہمایان ءَ معبود و سنغان قرار دیان ءَ خداوند قدوس ءِ برابر کنگ بہ بیت کہ آ ذات برزابیان بونگیں عجیب و غریب مخلوقانی پیدا کنوک و آیانی محکمیں نظام ءِ داروک انت اے گستاخی ءَ بچار اِت وخدا ءِ انعامانی خیال ءَ دلگوش گور بکن اِت درحقیقت ءَ انسان مزن ناشکریں ساہ دارے۔

ف۱۲ یعنی ہرچ نعمتے کہ برزابیان بوتنت آ "مُشتے نمونہ از خروارے" آئنت باقی نعمتان ہمنکر بازیات انت کہ آیان ءَ شما ہیچ حساب کت نکن اِت۔

ف۱۳ یعنی آبے شمار نعمتانی شکر گوں سرجمیءَ چون ادا بیت کنت، پمشکا ماں شکر ءِ ادائیگی ءَ ہرچ کوتاہی ءِ مانیت خداوند کریم چہ آئی ءَ سر گوزیت و چہ کمیں شکر گذاری ءَ مزنیں اجرے عطا کنت۔ یا ایش کہ چہ کفران ءِ نعمت ءَ پد ہر کس توبہ کنان ءَ شکر گذاری بکنت حق تعالیٰ آئی ءِ پیشی خطایان بخشیت و پہ آئندگ ءَ رحمت ءِ معاملہ ءَ کنت بلکیں ماں ناشکری ءِ جاور ءَ ہس چہ وتی کشادھیں رحمت ءَ آئرا بالکل محروم نہ کنت۔ ھزارانی قسم ءِ نعمت آئرا ماں دنیا ءَ دنت۔ ۱۲

وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّوْنَ وَمَا تُعْلِنُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَالَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ

وا اللہ زانت آچیزیکہ چیر دئیت وہماچیزکہ ظاہرکن ات ول وہماکساں کہ توارش پر دیںت

دُوْنِ اللّٰهِ لَا يَخْلُقُوْنَ شَيْـًٔا وَّهُمْ يُخْلَقُوْنَ ﴿۲۰﴾ اَمْوَاتٌ غَيْرُ

بغیرچہ اللہ ءَ آہچ چیزیا رابیداگ کُت نکننت دآوت پیداگ کنگیننت ول مُردگنت نفسش

اَحْيَآءٍ ۚ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ۙ اَيَّانَ يُبْعَثُوْنَ ﴿۲۱﴾ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ

ماں نیست وٓ. ونزانت کہ کدی چیست کنگ بنت وٗ شمے معبود یگانہ ئیں معبودے

فَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوْبُهُمْ مُّنْكِرَةٌ وَّهُمْ

نوں ہماکسان کہ یقین نکننت پہ آخرت ءِ زندگا بیا آیانی دلے نمنّیت وَ آ

مُّسْتَكْبِرُوْنَ ﴿۲۲﴾ لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ۭ

مغرورنت وٓ ضروری انت کہ اللہ زانت ہرچیکہ چیر بدیئت وہرچیکہ ظاہر بکننت۔

اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِيْنَ ﴿۲۳﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ مَّاذَآ اَنْزَلَ

بیشک آ دوست نداریت ہمایا ناکہ مغروری کننت وٓ وتنیکہ جُست کنگ بنت کہ چہ چیز دیم داتگ

رَبُّكُمْ ۙ قَالُوْٓا اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۲۴﴾ لِيَحْمِلُوْٓا اَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً

شمے رَبّا گڈا گوشنت قصہ ینت پیشگینانی وٓ ناکہ بڑا بجننت وتی بارا تما ہیں

يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ ۙ وَمِنْ اَوْزَارِ الَّذِيْنَ يُضِلُّوْنَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۭ اَلَا سَآءَ

ماں قیامت ءِ روچا. وَ چیزے چہ ہماکسانی بارا گہ گمراہش کننت پہ بے علمی دلگوش بدیئ

مَا يَزِرُوْنَ ﴿۲۵﴾ قَدْ مَكَرَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتَى اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ

بارے ہماکہ بڑئی جننت البتہ دغابازی کتگ ہمایاں کہ چہ اشاں پیشا بوتگنت بدارست اللہ ءِ حکم پہ آیانی مکانانی سرا

مِّنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَاَتٰىهُمُ الْعَذَابُ

چہ بُن ردا پدا کپت پہ آیانی سرا بان چہ بُرزا وُ رست پہ آیانی سرا عذاب

مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۲۶﴾ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيْهِمْ وَيَقُوْلُ

چہ ہماجاہیکہ آیانا خبر نکپت وٓ رندا ماں قیامت ءِ روچا رُسوائیش کننت و گوشیت

ول یعنی حق تعالیٰ چہ تمام ظاہری و باطنی احوال خبر دار انت آ بہ شرتی ءَ زانت کہ کتام کس بہ آئی نعمتانی سرا داں کجا حدءِ گوں دل ءَ و داں کتام حدءِ گوں اعضایان شکر گذاریت و کتام کس چُشیں انت کہ آئی ظاہر و باطن چہ نعمتانی حق ءِ ادائیگی ءَ خالی ما نیت یا مذکورہ بالا دلیل و نعمتانی اشکنگ ءَ پد کئے انت ھماکس کہ پہ راستیں دل ءَ آئی سرا ایمان کاریت و کئے انت ہماکس کہ آ سر ظاہر ءَ چہ دلیلاں لاجواب بوان ءَ ھم حق ءَ قبول مکننت۔ ماں خدا ءِ علم ءَ ہر کس ءِ ہرچ احوالے بیت بہ ھما حساب ءَ گوں آئی ءَ معاملہ کننت۔ وٓ خدا وَ ھماذات انت کہ آئی ءِ عظیم الشان و بے شمار نعمتاں بُرزا بیان بوتنت نوں مشرکانی احمقی ءَ بچاراِت کہ چُشیں عالم الکل و خالق الکل خدا ءِ شریک ہماچیزاں جوڑ کننت کہ آیک کاہے ءِ کگے ھم پیداکت نہ کننت بلکیں آیانی وجود ءِ خدائے پاک ءِ پیداکتگیں انت۔ وٓ یعنی ہرچیزے ءَ چہ خدا ءَ ابید پرستش کننت کُل مردگ (بے جان) انت نوری مدامیگی مثلاً بُت یا فی الحال مثلاً ہرچ بزرگے مرتگنت و آیانی پرستش کنگ بیت یا بہ انجام دنال ءِ اعتبار ءَ مردگ انت، مثلاً حضرت مسیح، روح القدس وملائکۃ اللہ کہ لھتیں فرقہاں اشانی پرستش اشں کرتگت بلکیں جن و شیطان ھم اشان ءَ ممسوخ الفطرت پرستش کننت درستانی سرا یک رے موت آیوک انت گڈا ہر چیزے ءِ وجود دگرے ءَ داتگیں بہ بیت آ ہروھدے بلوٹیت آ ئرا ہچ بگریت آئی چونکائی خدا گوشگ بیت کنت یا چونکائی عبادت ءِ لائق بیت کنت؟۔ وٓ یعنی اشان عجبیں خدا انت کہ اشان ہچ خبر ندارنت کہ قیامت کدی بیت وآ وت یا آیانی پرستار کدی پہ حساب وکتاب ءِ حشر کنگ بنت چُشیں بے جانیں و بے خبریں چیزان ءَ خدا گوشگ مستریں احمقی و نادانی اِنت۔ وٓ یعنی ہرچ قسم ءِ دلیل و ثبوت بالا بیان بوتنت چُشں صاف و روشن انت کہ ماں آئی ءَ ادنائیں فکر کنگ ءَ چہ انسان توحید ءِ یقین ءَ کُت کننت لیکن فکر و طلب ہماکس بکنت کہ آ ئرا وتی عاقبت ءِ فکر و انجام ءِ ترس بہ بیت۔ ہرکسئ کہ بعد الموت ءِ یقین نبیت نہ انجام ءِ نیمگ ءَ دلگوش دنت۔ آیان بہ دلیلانی نیمگ ءَ چون دلگوش بدیئت و ایمان و کفر ءِ نیک و بد انجام ءِ طرف ءَ کدی دلگوش گور کننت پدا ماں دلان توحید ءِ اقرار و پیغمبرانی دیما گوں تواضع و بزگی ءِ گردن ءِ جھکینگ ءِ خیال بئیت تو چونکائی بئیت۔ وٓ یعنی خوب بزان ات کبر و غرور یک شریں و دوستناکیں چیزے نہ انت آئی دبال پہ شمے چکا کپیت، توحید ءِ انکار کہ آ ئرا شما ماں دلاں دارت و غرور و تکبر کہ آئی درشانی چہ شمے گفتار و رفتار ءَ پدرا بیت درست ماں خدا ءِ علم ءَ انت ہماوت شمارا شمے ظاہریں و چیریں جرم ءِ سزاءَ دنت۔ وٓ یعنی ناسرپدیں مردم بہ تحقیق ءِ غرض ءَ یا سرپدی ایں مردم بہ چکا سگ ءِ نیت ءَ وھدے چہ ہما تکذیب کنوکان گوشنت یا ہما تکذیب کنوکان وت ماں وت ءَ چہ یک دگر ءَ بہ مسخرہ وکلاگ گرگ ءَ سوال کننت کہ بگوش بار ءِ شمے رب ءَ چی چیز نازل کرتگ؟ مطلب ایش انت کہ قرآن کہ آئرا پیغمبر علیہ السلام خدا ءِ ابرکتگیں پیش داریت بہ شمے گور ءَ چی چیزاِیت و واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ماں وتی لے دعویٰ ءَ داں کتام حدءَ راست گوشوک اِنت نہ گوشنت کہ (معاذ اللہ) ماں قرآن ءِ چے ھست ابید چہ اشئ کہ پیشی کتابانی و گوستگیں امتانی لھتیں کوھنیں بے سُریں گپ انت (توحید، نبوت، جنّت، دوزخ وغیرہ) وچنت قصہ و داستانان نقل کنگ بوتگنت۔ وٓ یعنی چہ اے گپ ءَ غرض ھمیش انت کہ (معاذ اللہ) دوستناکیں قرآن ءَ سُبک قرار دیان ءَ گوں وت ءَ دگران ءِ گمراہ بکننت تو اے ہیم ءَ وتی کفر و گمراہی ءِ سرجمیں بارہ ءَ گوں چیزے بار ہماں مردمانی گمراہی ءِ بہ وتی چک ءَ ابر بکننت کہ آیان ءَ چہ وتی نادانی و جاھلی ءَ بے راہ کنگا ئنت۔ خیال بکن ات کہ چونیں بدی ءِ بار بہ وتی سرءَ زور گائنت ماں حدیث ءَ انت مَن دعا الی ضلالۃ کان علیہ من الاثم مثل اٰثام من اتّبعہ لا ینقص ذالک من اٰثامھم شیئًا۔ قال اللہ تعالیٰ وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَّعَ اَثْقَالِهِمْ (عنکبوت رکوع ۱) وٓ یعنی مردمان ءَ گمراہ کنگ و حق ءِ پیغام ءَ بزگ کنگ ءِ ہرچ تدبیر مروچاں کنگ بوگائنت چہ اشاں پیش ہم ابدگہ قوماں

نبیا علیہم السلام ءِ مقابل ءَ اے ڈولیں تدبیراں کار مرز کرتگنت اشاں مکر و فریبے مزنیں و برزیں قلات لِک کرتنت پدا ہدیکہ خداءِ حکم سر بوت تو آئی ہمیشانی بنیادءَ چنڈ بنت آخر خدائی عذاب ءِ یک جنڈگے ءَ آبانی جوڑ کرتگیں قلات بہ ھمابانی چک ءَ دور دات کہ آبانی بانانی جیرءَ چیر ترتنت، مطلب ایش انت کہ آیانی وتی تدبیراں چپکائی بہ ہمایانی جت ءَ کپنت و ہرچ ازبابے پہ وتی حفاظت و غلبہ ءَ جوڑ کرتگنت آ فنا ءِ ہلاکت ءِ سبب جوڑ بوت بلکیں ڈھنیں قومانی مینگان بہ حتی ڈول ءَ ہِن زیر و زبر کنگ بوتنت - ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی ہما شریکانی کہ پہ آبانی حمایت و طرفداری ءَ شما گوں مٹے پیغمبران مدام جیڑہ کرتگت مروچی ہمایاں کجا ئنت؟ آیاں پرچا شمے مددءَ نیا ئینت۔ ھَلْ یَنْصُرُوْنَکُمْ اَوْ یَنْتَصِرُوْنَ (شعراء رکوع ۵) فَمَا لَہٗ مِنْ قُوَّۃٍ وَّلَا نَاصِرٍ (طارق رکوع ۱) جُش گوشگ پہ آبانی رسوائی ءَ بس انت یا چہ رسوائی ءَ مراد ماں جہنم ءِ داخل کنگ و آبانی جیریں ھکاربانی پر دگ ءَ با شک کنگ انت اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ (آل عمران ع ۲۰)

اَيْنَ شُرَكَآءِىَ الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تُشَآقُّوْنَ فِيْهِمْ ؕ قَالَ الَّذِيْنَ

کہ کجا ئنت منی شریکان ہما کہ شما مخالفت کتگ پہ آیانی حقا ف۱ گوشنت ہماکسان

اُوْتُوا الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوْٓءَ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۷﴾

کہ آ خبر دیگ بوتگنت بیشک مروچیگیں رسوائی و بدے پہ کافرانی سرا انت ف۲

الَّذِيْنَ تَتَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِيْٓ اَنْفُسِهِمْ ۪ فَاَلْقَوُا السَّلَمَ

ہما کہ آیانی ساہ گرنت ملائکت و آبدی کنگا بنت پہ وتی سرا ف۳ نوں ظاہر کننت صلحی

مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوْٓءٍ ؕ بَلٰٓى اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۲۸﴾

کہ ما ہچ بدی نہ کتگ ف۴ بلے اللہ شر زانت ہرچیکہ شما کنہ بوتگ ف۵

فَادْخُلُوْٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ فَلَبِئْسَ مَثْوَى

نوں بپترت ماں دروازگانی دوزخ ءِ بندت ہمیشہ ماں اودا۔ نوں چو نہیں بدیں جاگہے

الْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴿۲۹﴾ وَقِيْلَ لِلَّذِيْنَ اتَّقَوْا مَاذَآ اَنْزَلَ رَبُّكُمْ ؕ قَالُوْا

تکبر کنوکانی و گوشگ بوت گوں پرہیزگاران کہ چہ چیز دیم داتگ شمے ربا۔ گوشتش

خَيْرًا ؕ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا فِيْ هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ؕ وَلَدَارُ

شریں خبر ہر کسیا کہ نیکی کتگ ماں اے دنیا یا پرآئی ءَ شرّی انت ف۷ و آخرت ءِ لوگ

الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ ؕ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۳۰﴾ جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا

ضرور شرتر انت ۔ و عجب شر انت پرہیزگارانی لوگ ف۸ باغنت مقیمی نندگے کہ گوزنت ماں آبانی تہا

تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ لَهُمْ فِيْهَا مَا يَشَآءُوْنَ ؕ كَذٰلِكَ يَجْزِى

نجنت ماں آیانی جیرا جو پرآیاں ہستنت ماں اودا ہرچیکہ آیانی دل بلوٹیت ف۹ ہمیڈولا جزا دنت

اللّٰهُ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۳۱﴾ الَّذِيْنَ تَتَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ طَيِّبِيْنَ ۙ يَقُوْلُوْنَ

اللہ تعالیٰ پرہیزگاران ءَ ف۹ ہما کہ آیانی ارواح گرنت فرشتہ و آ خوشحال انت ف۱۰ گوشنت فرشتہ کہ

سَلٰمٌ عَلَيْكُمُ ۙ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۳۲﴾ هَلْ

شما سلامت بانت بگوزنت ماں بہشتا ف۱۱ پہ وتی کردارانی سببا ف۱۲ آیا

ف۲ یعنی آیان چے پشت دات کن۔ البت انبیا علیہم السلام و ایدگہ سربدیں مردم آ دھدءَ اے ھکار و دغا بازانءَ اشکنائینان ءَ گوشنت کہ بچارات چیز بکہ ما گوشتگت۔ مروچیگیں روچ ءِ تمایں رسوائی و بزگی تہنا پہ حق ءِ منکران انت۔

ف۳ یعنی شرک و کفر اختیار کنان شما بہ وتی حق ءَ بدی کرت آخر ماں ہمے جادرءَ موت ءِ فرشتگ پہ ساہ ءِ کشگ ءَ حاضر بنت، خلاصہ ھمیش کہ گڈی ساہ پہ کفر و شرک ءِ جادرءَ دراھت۔ ف۴ یعنی آ ساعت ءَ تمام ترندی و گھرنی ہلاس بیت ہرچ ناشری و سرکشیے ماں دنیاءَ کرتگنش درستانی انکارءَ کنان ءَ اطاعت و فرمانبرداری ءِ اظہارءَ کننت کہ ما ہچ بدکاری نہ کرتگ ما مدام شرّیں کار کرتگ۔ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيْعًا فَيَحْلِفُوْنَ لَهٗ كَمَا يَحْلِفُوْنَ لَكُمْ وَيَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ عَلٰى شَيْءٍ ؕ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ الْكٰذِبُوْنَ (مجادلہ رکوع ۳) ف۵ یعنی چونیں دروغ بندان ءَ خداءَ فریب دیگ لوٹ اِت؟ آ ذات شمے تمایں حرکتان ءَ زانوک انت مروچی شمے ہچ مکرے و دروغے چہ خدائی عذاب ءَ شمارا رکینت کُت نہ کنت۔ نوں ہما ساعت سر بوتگ کہ وتی کتگیں کارانی تام ءَ بہ چَش اِت۔

ف۶ اے تکبر و مزنی کنوکانی مقابل ءَ ادا پرہیزگارانی احوالءَ بیان فرمائینت کہ وھدے چہ آیان دربارت ءَ قرآن ءِ جُست کنگ بیت کہ شمے رب ءَ چی چیز ایر گیتگگ تو مزنیں عقیدت و ادب ءَ گوشنت کہ "نیکیں خبر کہ سراسر خیر و برکت انت"، اے ہمیں مردمان ءَ زانگ لوٹیت کہ ہرکسءَ ماں دنیاءَ شرّی کُت کہ آئی ءَ آئی ءِ شرّی ءِ بدلہ ضرور رسیت خدا ءِ گورءَ کسے ءِ محنت و کد ذرّہے ءَ نیکی برباد نہ بیت ف۷ یعنی آخرت ءِ شرّبانی و نعمتانی جُست ءَ مکن! دنیا و ما فیہا ءِ نعمتان او دءِ ادنائیں چیزانی مقابلہءَ ہچ ارزشے ندارنت۔ ف۸ یعنی جنتی ہرچ پیمیں جسمانی راحت و روحانی وشنودی بلوٹنت اودا حاصل بیت وَفِيْهَا مَا تَشْتَهِيْهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ ۚ وَاَنْتُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ف۹ یعنی ہما تمایں مردمان ءَ کہ آیان چہ کفر و شرک فسق و عصیان ءَ پرھیز کننت چُشیں جوانیں بدلہ رسیت۔ ف۱۰ یعنی آیانی جانان دال موت ءِ وھدءَ چہ کفر و شرک ءِ پلیدی ءَ پاک و چہ فسق و فجورءِ بیگاری ءَ صاف ماننگنت و چہ حق تعالیٰ ءِ صحیح معرفت و محبت ءِ سبب ءَ گوں فرن و شدلی و دلجمی ءَ بلکیں گوں ذوق و شوق ءَ وتی ساہ ءَ ساہ ءِ خدا بند ءِ حوالہءَ کنت۔ ف۱۱ چہ یک حسابے روحانی ڈول ءَ والنسان چہ مرگ ءَ پد ماں جنت یا دوزخ ءَ داخل بیت البت جسمانی حیثیت ءَ سرجمی دخول حشرءَ رند بیت۔ ممکن انت ماں اے بشارت ءَ ہر دوئیں قسم دخول ءِ نیمگ ءَ اشارہ بہ بیت۔ ف۱۲ شمارا شمے عمل ماں جنت ءَ داخل کنوک انت باقی ایدگہ تمام چیزان شمارا چہ خداوند کریم ءِ رحمت ءِ برکت ءَ حاصل بنت چوشکہ ماں حدیث ءَ آھنگ "اِلَّا اَنْ یَّتَغَمَّدَنِیَ اللّٰہُ بِرَحْمَتِہٖ" ۱۲

يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ

منتظرنت کافران په ایشی که بیاینت آیانی سرا فرشته یا بییت تئی پروردگارءِ حکم ف۱ همیڈو کا

فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ

کتگ آیان که چه اشان پیسا گوستگنت واللهءَ په آیانی سرا ناحقی نکتگ لیکن آیان وت په وتی سرا

يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟

ظلم کنه بوتگ. پدا کپتنت په آیانی سرا آیانی بدیں عمل وُ لیٹت په همایانی وتی سرا هر کلا کبگه

بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا

آیان گپتگت. ف۲ و گوشت شرک کنوکان که اگر بلوٹتیں اللهءَ ما بندگی نکنگت

مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ

چه آئیءَ بغیر دگه چیزیے ماؤ نه پیتاں وُ نه ما حرام گردینتگت بغیر چه آئیءِ حکما

مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ

هچ چیزے ف۳ همیڈو لا کتگ هماکساں که چه اشان پیسا بوتگنت. نیستنت په رسولانی سرا

إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ

مگر رسینگ صاف صاف ف۴ وُ ما دیم داتگ ماں هر یک اُمتیا یک رسولے ف۵ که

ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى ٱللَّهُ

بندگیا بکنت اللهءِ وُ دور بدارت وتارا چه بُتان ف۶ پدا لهتیا چه آیان هدایت دات اللهءَ

وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ ٱلضَّلَٰلَةُ ۚ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ

و په لهتیے سرا ثابت بوت گمراهی. نوں بگردت ماں مُلکان

فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ

پدا بچارت که چه بیا بوتگ آخرکار دروغ بندوکانی اگر تو حارصی بکنے په آیانی

هُدَىٰهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَن يُضِلُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٣٧﴾

هدایتءِ سرا گڈا واللهءَ راه پر نبیت هر کسیا که آئیءَ چه راه بارد بکنت و نیستنت په آیان هچ مددگارے

ع ۴ ۹ ۱۰

ف۱ جنتءِ خوبیان و آئیءِ شرف و شانءِ بیان فرمائینگءَ پد هما غافلانءِ سرزنش بیگا ئنت که آیان ایوکءَ په دنیاءِ ازبابان مست بوان چه آخرتءِ آشموشکار انت و په وتی عاقبتءِ شرّیءَ هچ شوهازءَ نه انت یعنی زانا اے مردمان هے چیزءِ راه چارک انت که هر وقتیکه فرشته ساهءِ کابنت یا خداءِ حکمءِ سرا قیامت قائم ببیت یا گنهگارانءِ سزادیگءِ حکم سر بیت و کوش په سرءَ لگنت گڈا اشان ایمان آرانءِ وتی جادرءَ راست کننت حالانکه آ وهدءِ ایمان یا توبه و رجوع هچ درد نه دارت. ضرورت اش انت که چه مرگءَ پیش بعد الموتءِ تیاری کنگ به بیت و چه عذابءِ آیگءَ پیش وتی جانءِ رکینگءِ تدبیرءِ گلائیش به بیت. ف۲ یعنی پیشی سرکشان هم همے پیمءَ ماں غرور و غفلتءِ بے هوش اتنت ماں باطلیں کاران وتی سرکشی دور رکشت. توبهءِ ساعتءَ توبه اش نه کت دال گڈی ساعتءَ په نبیانی تکذیب و مخالفتءَ لانکش بستگت و آیانءَ په کلاگ اِش زرتگت آخر آیانی کتگیں کارانے آیانی دیما اهتنت و عذابءِ الٰهی وغیرهءِ هرچ خبرانءَ په کلاگ اِش زرتگتنت آیانءِ جهانءَ دت دلسننت آیانی استهزاءِ و کلاگ چیکائی همایانی جندءِ سرا کپننت هچ جاهے تچگءِ موهش نه رست وتی کتگیں کارانی بارءِ همشانی جکتءَ کپتنت. هرچے کشتگتش همائی اِش رون کُت. خداءِ چه آیان بیرگرگی نه اَت نه چه آئیءِ جانبءِ ظلم و تعدیءِ امکان انت اے مردمانءِ وتی پادانی سرا وت تبر جت. دگرےءِ چے ناوان اِش دات وتارا نقصانے بارِش کُت. ف۳ چه ادا هما ناهودگیں عذر دیے کار ریےِ دلیلانی ردءَ شروع کنت که اشانءِ مشرکانءِ په وتی شرک و شرکی عملانی جواز و استحسان ثابت کنگءِ ردا پیش کرتگنت که آئیءِ خلاصه جوش انت که اگں غیر اللهءِ پرستش یا لهتیں جانوران (مثلاً بحیره سائبه وغیره) ءَ حرام قرار دیگ بدویں سندیں کار اتنت که خداءَ ناپسند اتنت تو پر چیا مارا هشتنی که وهدے اے کارانءَ ما کرتنت ضروری اَت وهدیکه ما یک کارے په آئیءِ مرضیءِ خلاف کرتگت آئیءَ مارا منع بکرتیں. منع کنگءَ و پدا اگن ما هما کار بکرتیں تو مارا سزائی بداتیں اگن چوش نه بُوت تو اے دلیل انت که خداءَ آ کار ناپسند نه انت. هشتمی جزءِ دومی ربعءِ آیت "سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ"ءِ هرچ گشتناتے ماکرتگیں ماں آئیءَ مشرکانی اے شبهءِ آئی تفصیلی جواب بیان کنگ بوتگ همودا چارگ به بیت. ف۴ یعنی مشرکانی چوش گوشگ غلط انت که چه خداءِ نیمگءَ منع کنگ نه بوتگنت چه ابتدائے آفرینشءَ بگر دال روچ مروچیءَ حسب ضرورت و مصلحت حق تعالیٰءَ نبیانءَ دیم دیان کتگ که آیانی کار ایوکءَ همیش اَت که مردمانءَ چه شرک و شرکءِ کاران دور بدارنت و صاف صافءَ اعلان بکننت که خدا تعالیٰءَ کتام کار پسند و کتام ناپسند انت. و پدا چه اشان هر یکےءِ انجامءِ گڈسر چون بیت باقی ایش که مردمانءَ تکوینی طورءَ پر چیا مجبور کنگ نه بوتگ که آیان بدیءِ راه اختیار کت مکرتیں تو اے خبر آئیءِ حکمتءِ برخلاف اَت چوشکه ما پیسرا بازرندءَ نبشته کرتگیں باقی پشت کپت اے چیز که هر کس نبیانی خبرءَ مگرنت آیانءَ فوراً سزا برستیں تو بازقومانءَ ماں دنیاءَ عبرتناکیں سزا هم دیگ بوتگنت چوشکه ماں دیمءِ آیتءَ مذکور انت. البته عقلاً و نقلاً اے خبر ضروری نه انت که گوں جرمءِ ارتکابءَ هما دمانءَ سزا دیگ به بیت و مجرمءَ یک دمانےءِ مهلت هم مه بیت و نه پرائی توبه و اصلاحءِ خاطرءَ موقع دیگ به بیت. حضرت شاه صاحبؒ نبشته کنت که اے نادانانی گپ اَنت که اگن اللهءَ اے کار بدا هنگت تو پر چیا هشتنتی په کنگءَ آخر هر یک فرقهےءِ نزیکءَ لهتیں کار خراب انت گڈا آ پر چیا موهش دنت که اشانءَ بکننت (زانا په اشانی مهن کنگءَ خدا عاجز اَت؟). ادا جواب مجمل فرمائینت که رسولان مدام مهن کنان بوتگنت هر کسی قسمتءَ هدایت هست اَت آئیءَ حاصل کُت هر کسءِ خراب بوگی اَت آ خراب بوت اللهءَ هچوش منظور انت (که انسانءَ رانی الجمله کسب و اختیارءِ قوت دیانءَ آزات بکنت خشت یا مثل ڈوکءَ مجبور یا چو حیواناتءَ آئیءِ عملءِ دائرهءَ محدود مکنت بلکیں هر نیمگءَ رودوم و دیمروئیءِ موهش بدنت). ف۵ یعنی وتی وتی وهدءَ. پدا گڈسرءَ پیغمبر عربی صلی الله علیه وسلمءَ رسول الثقلین کنانءَ دیم دات (تنبیه) چه اے

آیت ءِ لازم نئیت کہ ماں ہر قوم و مینگ ءَ رسول بلا واسطہ دیم دیگ بوتگ. جوش بیت کنت کہ یک نبی ئے ماں یک قومے ءَ دیم دیگ بہ بیت و آئی نائب کہ آبان ءَ "ہادی" و "نذیر" گوشگ بیت کنت ماں ایدگہ قوم دراج ءَ دیم دیگ بہ بنت آیانی بہ اے ڈول ءَ دیم دیگ جوش بگوش بالواسطہ ھما پیغمبرءِ دیم دیگ اِنت واللہ اعلم. ف٦ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ طاغوت ہماوت ساچیں کس اَنت کہ ناحق ءَ سرداریءِ دعویٰ ءَ بکنت و ہچ ثبوت و سندے بریشی ءَ پیش کت مکنت. بُت. شیطان و زوراکیں ظالم درست ماں اشی ءَ داخل انت. ف٧ یعنی ہر کسءَ گناہ و بدیں کارانی اختیار کنگ ءِ بناءِ سرا خدا الگمراہ بکنت آ ءَ کسے ھدایت ءِ راہ ءَ آدرت کت نہ کنت و نہ کسے آ ءَ چہ خدائی سزاءَ رکینت کت کنت شمے بہ آیانی ھدایت ءِ سرا حرص دارگ ہچ فائدہ مند بوت نہ کنت گڈا شما ماں انسانی غم ءَ ابنکر پرچا فکر مندات. ١٢

وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ ۙ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَّمُوْتُ ۭ بَلٰى وَعْدًا
وقسمش وارت اللہ ءِ سختیں قسم کہ زندگ نکنت اللہ ہر کسیا کہ بمریت ف١ بیشک زندگ کنت
عَلَيْهِ حَقًّا وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِيْ
وعدہ بوتگ بہ آئی ءِ سرا پکائیں لیکن گیشتر مردم نزانت ف٢ زندگ کنت تاکہ ظاہر بکنت پر آیاں ہما چیزا
يَخْتَلِفُوْنَ فِيْهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنَّهُمْ كَانُوْا كٰذِبِيْنَ ﴿٣٩﴾
کہ ماں آئی ءِ تہا جیڑہ اِش کتگ و تاکہ معلوم بکننت کافران کہ آ دروغ بند بوتگنت ف٣
اِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ اِذَآ اَرَدْنٰهُ اَنْ نَّقُوْلَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿٤٠﴾ وَالَّذِيْنَ
بیشکے گوشگ یک چیز یارا وقتیکہ ما آئی ءِ کنگا بلوٹیں اِش انت کہ گوشیں آئی ءَ راکہ ہبو گڑا ہما بیت ف٤ و ہما کہ
هَاجَرُوْا فِي اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوْا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۭ
جلا وطن بوتنت ماں اللہ ءِ راہا رند چہ اے خبرا کہ بہ آیانی سرا ظلم بوت ضرور ما جاگاہ دئیں آیا ناماں دنیا یا شریں جاگہ
وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿٤١﴾ الَّذِيْنَ صَبَرُوْا وَعَلٰي
و آخرت ءِ ثواب مستر انت. اگر آیان بزانتیں ف٥ ہماکہ دِلی بادش داشتنت و بہ وتی
رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿٤٢﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوْحِيْٓ
ربّ ءِ سرا توکلش کت ف٦ و ما دیم نداتگ چہ تو پیشا مگر ہمے مردیان کہ حکمیں روانہ کنگ
اِلَيْهِمْ فَسْــَٔـلُوْٓا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٤٣﴾ ۙ بِالْبَيِّنٰتِ
بہ آیانی نیمگا نوں جُست بکن اِت چہ باخبران اگر شما نزانت اِت ف٧ دیمیں داتگنت گوں معجزہان
وَالزُّبُرِ ۭ وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَ
و کتابان ف٨ و ما روانہ کتگ بہ تئی نیمگا اے کتاب تاکہ شربیان بکنے مردمانی دیما ہما چیزکہ ایر بہتگ ف٩ و
لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿٤٤﴾ اَفَاَمِنَ الَّذِيْنَ مَكَرُوا السَّيِّاٰتِ اَنْ يَّخْسِفَ
تاکہ فکر بکننت ف١٠ ایا نوں بیخوف بوتنت ہماکساں کہ بدیں ٹگی تیش کتگ چہ اے خبرا کہ ایر ببارت
اللّٰهُ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٤٥﴾ ۙ
آیانا اللہ ماں زمین ءَ یا بیت بہ آیانی سرا عذاب چہ ہما نیمگا کہ آیانا خبر مکیبت ف١١

ع ٥/٦ ١١ — وقف لازم — النصف

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف١ یعنی چہ مرگ ءَ پد دومی زندگی ہچ نیست گڈا چہ عذاب ءَ ترسگ چہ معنی داریت جشکیں گپ و ٹال اَنت. ف٢ یعنی چہ شمے انکار و قیاسی سوگندانی ورگ ءَ خدا ءِ پکائیں قول و وعدہ ہچبر نہ ٹگلبیت آئی الّم ءَ کیت البت نوچنیں ثابتیں حقیقت ءَ انکار کنان ءَ وتی جاہلی ءِ ثبوت ءَ پیش کنے. ہر کسے خدا ءِ محکمیں علم و قدرت و حکمت ءِ جاوران. تکوین ءِ اسراران و چہ آئی غرض و غایت ءَ آگاہ بیت آ کدی ہم بعث بعد الموت ءَ انکار ءَ کُت نہ کنت. راست اِنت اَلناس اعداءٌ لما جھلوا. ف٣ یعنی معاد (قیامت وغیرہ ءِ آیگ) عین حکمت اِنت اگن چہ مرگ ءَ پد دگہ زندگی مبیت تو ماں دنیاءَ ہر چ قسما قسمیں اعمال و احوال گندگ بنت آیانی صافیں و سرجمیں انجام چون معلوم بہ بیت اد ءِ جیڑھانی راستیں گیش دگیوار د ھمو دا بیت گڈا ھما وھدءَ منکران زانت کہ سوگندران ءَ آبان ہر چ خبرانی انکار کتگت. آ بر حق اَنت و سوگندورد ک دروغ بند انت حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "یعنی ماں اے جہان ءَ بازیں خبرانی سرا شبہ اَت و کسے ءَ اللہ تعالیٰ منّ اِنت و کسے ءَ انکار کُت نو دومی جہان ءِ بوگ لازم انت کہ جیڑھانی نیصلہ بہ بیت راست و دروغ جدا بہ بنت. مطیع و منکر و تے کتگیں کارانی بدلہ ءَ بگرنت. ف٤ گڈا مُردگان دوبارہ زندگ کنگ چون مشکل انت (تنبیہ) کُنْ فَیَکُوْن ءِ بحث ماں جزءَ الم رکوع وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ الخ ءَ جارگ بہ بیت. چہ اشی ءَ غرض ایوک ءَ ہمنکرانت کہ اللہ تعالیٰ ءِ ارادہ پہ مراد ءِ حاصل کنگ ءَ یک دمانے ہم ھنل نہ بیت ارادہ ءَ بعد مراد ءِ گوں مزن آسانی و تیزیءَ فوراً واقع بوگ و ہچ مہن کنوک و جلوک آ ءَ اجلت کُت نہ کنت. اِے جملہ ءِ خلاصہ ھمیش اِنت. ف٥ یعنی مجازات ءِ ردا (فرمانبرداری و سرتابی ءِ سرجمیں نتیجہ ظاہر کنگ ءَ) بعث بعد الموت ضروری اِنت. خدا ءِ بازیں نامداریں بندھاں سکی و سوری ءَ برداشت کنان ءَ چہ دنیاءَ رخصت بنت. آیا آیانی قربانیان بیاد دیگ بنت! نہ ھچبر نہ. ہماکسان پہ حق ءِ حمایت و خدا ءِ رضا ءِ خاطر ءَ ظالمانی ظلم و زوران چہ لجلیں جور ءَ ایر برتنت و رنگ برنگیں قسما قسمیں درد و رنج اِش برداشت کُت دانکہ بے وس بوان ءَ وتی لوگ و جاگہ سیاد و وارث، عزت و راحت درستیں چیزان ءَ ما خدا ءِ راہ ءَ قربانش کرتنت آیانی محنت و وفاداری ءِ بدلہ جزماً اشانءَ رسیت اوّل چہ آیاں ہر کس کہ زندہ و سلامت پشت کپتنت ماں دنیاءَ وتی قربانیانی کمیں بر وردءَ چشتنت یعنی لوگ و جاگہ یلہ دیوکان ءَ شرتریں ھنکین دیگ بیت. چہ لوگ ءَ بہترین لوگ چہ وطنی برا تان شرتریں دردمندیں برات، چہ روزی ءَ جوان تریں روزی چہ عزت ءَ زباتیں عزت اِش رسیت بلکیں چہ وطن ءَ درکنو کانی سرا، سرا فضل و دنیاء حاکم و پرہیزگارانی امام جوڑ بنت پداچہ اے درستان ءَ رند ہرچ بلندیں مقامات و مزن شانیں درجات ماں آخرت ءَ اشان دیگ بنت آیانی کسے اندازہ ءَ ھم جت کت نہ کنت اگن اود ءِ اجر و ثواب ءِ پورہ یقین بہ بیت توایدگہ مردم ہم کہ آیاں چہ ہجرت ءِ سعادت ءَ زبہرانت تمائیں لوگ و جاگہان ءِ وبل کنان ءَ ماں خدا ءِ راہ ءَ درکپینت. (تنبیہ) آیت ءِ عمومی لفظانی سرا نظر داران ءَ اے تقریر نبیسگ بوتگ. (وھو منقول فی روح المعانی عن بعض المفسرین) عام مفسران ءَ ایشرا ھشتادیں صحابہ رضی اللہ عنہم ءِ حق ءَ

بیان کرتنگ کہ آیاں چہ مکہ ءِ کافران شزار و بیزاری بوان ابتداءِ حبشہ ءِ ھجرت اِش کتگت پر چاکہ اکثرانی کرءَ آیت مکی ایت کہ چہ ھجرت الی المدینہ پیش نازل بوت۔ ھمے ھجرت کنوکان ءَ آخر کار خداتعالیٰ ءَ ماں مدینہ ءَ خوبیں ھنکین دات. رضی اللہ عنہم و رضوا عنہ۔

ف۶ یعنی چہ ہمیں ظلم و زوراں پریشان نہ بوت اَنت دوستناکیں وطن، سیاد و وارثانی جدائی ءِ پرواھش ھچ نہ داشت، چہ خدائی رضاءِ کشک ءَ اشانی قدماں ٹگل نہ وارت. چہ ہر کش دیہاتان و نار اسیندان تہنا خدائے پاک اِش دست جت، خالص بہ ھمائی امداد و پکائیں وعدھانی سرا بھروسہ اِش کت دانکہ چماں وَت دیستنش کہ ہر کس خداءِ زوریت تو خدا آئی ءِ ہر ہیم کمک و مدد کنت۔

ف۷ یعنی پیغمبر ءِ مظلوم ہمراہان ءَ و ھدیکہ آیان صبر و توکل ءِ راہ ءَ ثابت قدم اَنت ماں دارین ءَ غالب و منصور کنگ مئے کنام نوکیں عادتے نہ اِنت. بلیسر اھم ما چہ انسانان رسولان ءَ دیم داتگ کہ آیانی کارایش اَت کہ خداءِ حکمان و چہ نیکی بدی ءِ انجام ءِ مخلوق ءَ آگاہ بکننت نوں اگر شما معلوم دار نہ ات تو چہ زانوگراں کہ آیاں پیشی اُمتان و آیانی پیغمبرانی تاریخی داستانانی علم ءَ دار وک اَنت تحقیق بکن کہ فی الواقع پیسرا چیزے مردم پہ پیغمبری منصب ءِ سرا بیّنات و زُبُر (معجزہ وکتاب) دیان ءَ دیم دیگ بوتنت یا کہ نہ. وایش کہ آیانی متوکانی و نہ متوکانی انجام چون بوُت. اہل حق صبر و توکل ءِ برکت ءَ چونکائی کامیاب و منصور بوتنت و ظالم سرکشان اتمامِ حجت ءَ پد چونکائی تباہ کنگ بوتنت وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ (اعراف رکوع ۱۶). اِدا چہ اھل الذکر ءَ خاص اھل کتاب مراد زورگ نہ بوتگ بلکیں لفظ ءِ عمومیت ءِ سرا نگاہ دارگ بوتگ کہ ماں آئی ءَ اھل کتاب ہن شامل انت، ماں روح المعانی ءَ انت، "قال الرمانی والزجاج والازھری المراد باھل الذکر علماء اخبار الامم السالفۃ کائنا من کان فالذکر بمعنی الحفظ" اھ. بہر حال چہ لفظ عمومیت ءَ اے مسئلہ در کیت کہ غیر اھل علم ءَ چہ اھل الذکر ءَ مسئلہ جست کنان ءَ عمل کنگ لازم انت. بازیں عالم ھمیشی ءَ بہ تقلید ءِ ائمہ ءِ ثبوت ءَ پیش کننت واللہ تعالیٰ اعلم۔

ف۸ یعنی معجزات و ہما علوم کہ ماں تاکاں نبشتہ انت۔

ف۹ چہ "یادداشت" ءَ مراد قرآن کریم انت کہ آ پیشی اُمتانی ضروری احوال و شریعتانی محافظ پیشی نبیانی علمان ءَ نزآروک و پہ مدامیگی خدائے حکماں و دارین ءِ فلاح و رستگاری ءِ رھبندان ءَ یاد دیائینیت وانسان ءَ چہ غفلت ءِ واب ءَ ٹُھینیت و آگاہ کنت. مطلب چوشِس بوت کہ چوشکہ پیسرا رسول دیم دیگ بوتگنت کتاب ہم چہ آسمان ءَ نازل کنگ بوتگنت مروچی شمارا (اے محمد صلی اللہ علیہ وسلم) ما یک ہنچیں کتابے دیان ءَ دیم دات کہ آ پیشی تمامیں کتابانی خلاصہ و پیشی نبیانی علمانی سرجمیں و کاملیں یادداشت انت نوں شے کارایش انت کہ پہ تمامیے دنیاءِ مردماں اے کتاب ءِ نبشتانکان ءَ شری ءَ واضح کنان ءَ بیان بکن و آئی مشکلیں خبرانی گیش وگیوار و مجملات ءِ تفصیل ءَ بکن. چہ ایشی ءَ معلوم بوت کہ قرآن ءِ مطلب و بیان ہما معتبر انت کہ آ دا چہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ احادیث ءِ موافقت ءَ بہ بیت۔

ف۱۰ یعنی وا جہ ءِ کار قرآنی مضامین ءَ واضح کنگ ءُ بیان کنگ و مردمانی کار ماں آئی غور و فکر کنگ انت۔

ف۱۱ یعنی پیشی نبیان و آیانی راج و قومانی احوال اشکنگ و قرآن ءِ ہمیں سرجمیں یادداشت سربوگ ءَ پد ہم زانا مکہ ءِ کافران بہ حق ءِ مقابلہ ءَ چہ وتی مکاریان و ردیگی کاران دست نہ کشتت گڑا زانا چوشِس بیت نہ کنت کہ خدا آیان ءَ مثل قارون ءَ ماں زمین ءَ ایر بگینیت (ایر بیارت) یا چہ ہنچیں نیگے ءَ آیانی سرا آفتے راہی بکنت کہ چہ آ نیمگ ءَ آفت ءِ آیگ ءِ آیان ءَ وہم و گمان ہم مبیت چنانچہ ماں "بدر" ءَ چہ مسلمان مجاہدانی دست ءَ اشان ءَ ہنچیں سزائے داتی کہ اشان ءَ وتی قوت و جمعیت و مسلمانانی کمزوری و کمیں نفران ءَ گندان ءَ ماں آیانی ذہن ءَ کدی نہ اھتگت کہ مسلمانانی دست ءَ چُشِس شکستے ورنت۔ ۱۲

ف یعنی اشی ہم ضرورت نہ انت کہ چہ پیش ءِ چیزے اہتمام کنگ بہ بیت یا پہ مقابلہ ئیگی چیزے فوج روان دیگ بہ بیت خدا اشی ءِ سرا ہس قادر انت کہ شمارا تر دتاب کنان یا کاروبار کنان ءِ بستر ائی سرا وتی پہنات ءِ بدلی کنان ءِ یکدم بگریت و بالکل شمارا بے وس و عاجز بکنت ۔ آ تمام قدرت نائی خدا بُند انت آ شمارا عاجز دبزگ کت بکنت شما آئیءِ دم برائینگ نتون اِت ۔ ف۲ یعنی انا گت ءِ گرفتارش مکنت بلکیں آگاہ کنان ءِ و عذاب ءِ اولی نشانی ءِ دیم دیگ ءِ بعد ھنچیں جا درے ءِ گرفتارش بکنت وھدیکہ مردمان احوال ءِ زانان ءِ و عذاب ءِ علامتان ءِ گندان ءِ دل ءِ بترسنت یلے اے ترس طبعی بہ بیت ۔ گوں ندامت و توبہ ءِ مبیت کہ آ عذاب ءِ دفع کنوک بیت کنت ، طھنین ءِ "تخوف" ءِ معنیٰ "تنقص" ، زُرتگ کہ آئی معنیٰ انت " آہستہ آہستہ کم کنگ " ۔ یعنی جُنبش ہس بوت کنت کہ یکبارگی ہلاک اِش مکنت آہستہ آہستہ شمارا

اَوْ يَاْخُذَهُمْ فِيْ تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ﴿۴۶﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ عَلٰى

یا بگرانتش ماں وتی تر و گرد ءِ تہا نوں آ عاجز کنوک نہ اَنت ف۱ یا بگرانتش رندچہ

تَخَوُّفٍ ۭ فَاِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۴۷﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا خَلَقَ اللّٰهُ

ترسینگ ءِ ف۲ نوں شمے رب باز رحم کنوک انت مہربان اِنت ف۳ آیا نگندنت آ ہما چیزے ءِ نیمگ ءِ کہ پیدا اگ کتگ اللہ ءِ

مِنْ شَيْءٍ يَّتَفَيَّؤُا ظِلٰلُهٗ عَنِ الْيَمِيْنِ وَالشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلّٰهِ وَهُمْ

ہر چیز بکہ بیت ترنت آیانی ساھگ چہ راستی نیمگ ءِ و چپی نیمگ ءِ سجدہ کنگا بنت اللہ ءِ دآ

دٰخِرُوْنَ ﴿۴۸﴾ وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ

عاجز نت ف۴ و اللہ ءِ سجدہ کننت ہر چیکہ ماں آسمانا بنت و ہر چیکہ ماں زمینا بنت چہ

دَآبَّةٍ وَّالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿۴۹﴾ يَخَافُوْنَ رَبَّهُمْ مِّنْ

جانداران و فرشتہ و آ تکبر نکننت ف۵ ترسنت چہ وتی رب ءِ چہ

فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴿۵۰﴾ وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوْٓا

وتی بُرزا و کننت ہما کار یا کہ آیا تا حکم رسیت ف۶ و گوشت اللہ ءِ کہ مٹاہین اِت

اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِ ۚ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَاِيَّايَ فَارْهَبُوْنِ ﴿۵۱﴾ وَلَهٗ

دو معبود آ دیک معبودے نوں چہ منے بترست ف۷ و ہمائیگنت

مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدِّيْنُ وَاصِبًا ۭ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ

ہر چیکہ ماں آسمانان ءُ زمینا بنت و ہمائی ءِ دین اِنت ھمیشہ ف۸ آیا نوں بغیر چہ اللہ ءِ

تَتَّقُوْنَ ﴿۵۲﴾ وَمَا بِكُمْ مِّنْ نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ

چہ دگریا ترسیت ءُ ہر نعمتے کہ شمے گو نا اِنت چہ اللہ ءِ طرفا اِنت پداو فنیکہ برسیت شمارا تکلیف

فَاِلَيْهِ تَجْـَٔــرُوْنَ ﴿۵۳﴾ ۚ ثُمَّ اِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَرِيْقٌ

گڈا ہمائی ءِ نیمگ ءِ فریات کن اِت ، پدا وفتیکہ ددر کنت تکلیفا چہ شما ہما دمانا یک فرقئے

مِّنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُوْنَ ﴿۵۴﴾ لِيَكْفُرُوْا بِمَآ اٰتَيْنٰهُمْ ۭ فَتَمَتَّعُوْا

چہ شما گوں وتی پروردگارا لگنت پہ شرک کنگا تا کہ منکر بہ بنت چہ ہما چیزیا کہ ما آیا تا دا تگ نوں مزہ بکن اِت

ع ۶ ۱۲

کم بکنت دجہل جنان بکنت ۔ ف۳ یعنی خدا ہر چے کہ بلوٹیت کنگ تو بیت مگر پرچا نہ کنت کہ آئی نرمی و مہربانی مانع اِنت کہ گنہ گارانی سرا فوراً عذاب ءِ راہی بکنت آئی رانت و رحمت ءِ تقاضا ایش انت کہ گنہ گاران مہلت دا اصلاح ءِ موہ دیگ بہ بیت یا اے جملہ صرف گوں "یاخذھم علی تخوف" ءِ متعلق انت بجایکہ تخوف بہ "تنقص" ءِ معنی ءِ زورگ بہ بیت تو مطلب جوش بیت کہ آہستہ آہستہ کم کنگ و یکبارگی ہلاک نہ کنگ بہ آئی رحمت و شفقت ءِ سوَب ءِ انت داگن نہ ماں یک دمانے ءِ نبست و نابود بکتیں ۔ ف۴ یعنی وھدے تکوینی رہ بند ءِ ہر چیز خدا ءِ دیما عاجز د مطیع و فرماں بردار انت دانکہ ساھگ داریں چیزانی ساھگ ہں بہ ھمائی حکم د قانون قدرت ءِ روءِ کم دگیش دَ اینگر یا آنگر لیٹ وارت گڈا چُنشیں قدرت داروکیں خدا ءِ چہ عذاب دیم دیگ ءِ کنام چیز داشت کت کنت انسان ءِ لازم اِنت کہ بہ وتی اختیار ءِ بہ آئی تشریعی حکمانی دیما وتی گردن ءِ بچکینیت ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت ، " ہر چیز نیم روچ ءِ اوشتوک اِنت آئی ساھگ ہس اوشتوک انت وھدے روچ ءِ لیٹ وارت ساھگ ہس لیٹ اِت پدا لیٹ وران ءِ لیٹ وران ءِ داں بیگاہ ءِ زمین ءِ سرا تالان بیت جوشکہ ماں نماز ءِ جادر ءِ چہ اوشتنگ ءِ رکوع ءِ چہ رکوع ءِ سجدہ ءِ ہمے پیما ہر چیز وناونا اوشتوک انت گوں وتی ساھگ ءِ نماز ادا کنت ماں یک ملکے ءِ ماں یک موسمے ءِ راستیں نیمگ ءِ لیٹ وارت جاھے چپیں نیمگ ءِ تالان بیت ۔ ف۵ پیسر ءِ اوشتوکیں چیزانی کہ ساھگ داروک اَنت سجدہ بیان بوتگت ادا عام جانداران بالخصوص فرشتگانی سجدہ ءِ بیان کنان سرزنش کت کہ چُشیں مقرب و عظمت داروکیں ھستیاں ہں بہ آئی دیما سر بسجود انت ہچ ڈولیں شیخی یا مزنی آیانی تہا نیست اِنت کہ چہ وتی مالک ءِ دیما سر ءِ جہل جنگ ءِ آیان بچکلیت ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت ، " مغروریں مردماں سر ءِ بہ سجدہ ءِ برگ مشکل کیبت اشان جوش نہ زانت کہ بندہ ءِ شان و مزنی ماں ہمیشیءِ توک ءِ پوشیدہ انت " ، من تواضع للہ رفعہ اللہ ۔ ف۶ یعنی فرشتہ اینکر قرب و جاھت ءِ باوجود چہ وتی رب ءِ جلال و بزرگی ءِ ترس و لرز ءِ اَنت و ہر چ حکمے دیگ بنت فوراً آئی سرا عمل کننت ۔ ماں موضح القرآن ءِ انت کہ ، " ماں ہر بندہ ءِ دل ءِ انت کہ چہ من ءِ برز اللہ انت و تارا جہل حساب کنت اے سجدہ فرشتگانی ہں ہست انت و درستانی ۔ ف۷ یعنی وھدے تمام آسمانی و زمینی مخلوق بکیں خدا ءِ دیما بے اختیار سر بسجود و عاجز و بزگ انت گڈا ماں عبادت ءُ دومی شریک چہ کجا اُھت ۔ ہما ذات کہ تمام جہان ءِ مالک و مختار انت تہنا ہمائی عبادت کنگ لوٹیت و چہ ہمائی ترس لازم اِنت ۔ ف۸ یعنی دائماً ۔ بزان تکوینی ڈول ءِ ہر چیز خالص بہ ہمائی عبادت د فرمانبرداری ءِ مجبور و بے وس انت اَفَغَيْرَ دِيْنِ اللّٰهِ يَبْغُوْنَ وَلَهٗٓ اَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَّكَرْهًا وَّاِلَيْهِ يُرْجَعُوْنَ (آل عمران رکوع ۹) یا مطلب جوش انت کہ مدام ھمائی عبادت کنگ لازم اِنت اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ (زمر رکوع ۱) وطھنین ءِ "دین" بمعنی "جزاء" ءِ زُرتگ یعنی نیک و بد ءِ دائمی بدلہ چہ ہمایکیں خدا ءِ طرف ءِ رسیت واللہ اعلم ۔

ف۹ یعنی کلیں خیر و نعمتاں چہ ہمائی طرف ءَ رسنت و ہر یک خرابی باسکی ءِ دفع کنگ بہ ھمائی اختیار ءَ اَنت چنانچہ وھدے کہ تمام سکّیں مصیبتے انسان ءِ چَکَ ءَ کپیت تو کٹّر ءَ چہ کٹّر تریں مشرک ہن آ وھدءَ چہ درستاں آسراءَ سِنداں ءَ بلکیں خداءَ توار پر جنت چوش بگوش (گویا) انسانی فطرت بریشی ءِ گواہی دنت کہ چہ سکی دسوریاں رکینگ ءَ ابید چہ یکیں خداءَ دگہ ہچ کس ءِ کار نہ انت گڈا بہ ہر کس ءِ قبضہ ہر یک نعمت و نقمت دہر قسم ءِ نفع و ضرانت دوی تمام کس اِنت کہ ماں آئی الوہیت ءَ شریک بیت کنت یا چہ آئی ءَ انسان بتر سیبت و اُمیت بداریت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی وھدیکہ سکی دور بوت ۔ وتی حقیقی خدا بُندِش شمُشت وگوں مزن بے شرمی ءَ پہ خداءَ شریکیں جوڑ کت ۔ اشان ءِ شرم دامنگیر نہ بوت کہ ھنوں کمیں دیر پیسر ءَ بے وس بوان ءِ کئے ءَ توار پر جنگا تنت نہ محسنِ حقیقی ءِ احسان اش منّ اِت و نہ اے فکرش کت کہ ماں ناشکری ءِ سزاءَ گرفتار کنگ بَبَنت یا کم ءَ چہ کم نعمت ءِ کفران نعمت ءِ سلب ءِ سبب بیت

فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿۵۵﴾ وَيَجْعَلُوْنَ لِمَا لَا يَعْلَمُوْنَ نَصِيْبًا مِّمَّا

گڈا زوت زان اِت ف۱ و مقرر کننت پہ ہما چیزان کہ خبرش نہ انت و نڈ چہ ہما چیزان کہ

رَزَقْنٰهُمْ ؕ تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُوْنَ ﴿۵۶﴾ وَيَجْعَلُوْنَ

روزی داتگنت ف۲ قسم بخدا کہ چہ شما جست گرگ بیت چہ ہما چیزیکہ شما بہتان لبستہ بوتگ ف۳ و مقرر کننت

لِلّٰهِ الْبَنٰتِ سُبْحٰنَهٗ ۙ وَلَهُمْ مَّا يَشْتَهُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ

پہ اللہ ءَ جنیں چُک آ چہ اے خبراں پاک انت ف۴ ۔ و مقرر کننت پر وَت ہر چیکہ دلش بگشیت ف۵ ۔ و وھدیکہ خوشخبری دیگ بیت

بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهٗ مُسْوَدًّا وَّهُوَ كَظِيْمٌ ﴿۵۸﴾ ۚ يَتَوَارٰى مِنَ الْقَوْمِ

بکیا چہ آیان چہ جنیں چُکیا گڈا آئی ءِ دیم سیاہ تریت ۔ وا آ دلا پ بیت ف۶ چیر بیت چہ قوم ءَ

مِنْ سُوْٓءِ مَا بُشِّرَ بِهٖ ؕ اَيُمْسِكُهٗ عَلٰى هُوْنٍ اَمْ يَدُسُّهٗ فِى التُّرَابِ ؕ

چہ بدنامی ءَ ہما خوشخبری ءِ کہ دیگ بوت ف۷ آیا را بداریت وتی گورا پہ خواری یا کلّی بکنت ماخا کانی تہا ف۸

اَلَا سَآءَ مَا يَحْكُمُوْنَ ﴿۵۹﴾ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ مَثَلُ

دلگوش انت بدیں فیصلئے کہ ہما کننت ف۹ ہما کساں کہ ایمان نیارنت پہ آخرتا آیانی مثال

السَّوْءِ ۚ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۶۰﴾ ۧ وَلَوْ يُؤَاخِذُ

بد اِنت و اللہ ءِ مثال چہ درستاں برز تر انت ف۱۰ و ہما وت اِنت زبردست حکمت ءِ واجہ ف۱۱ و اگر بگریت

اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَّلٰكِنْ يُّؤَخِّرُهُمْ

اللہ مردماناں پہ آیانی ظلم ءِ سبب پشت نگیجیت پہ زمین ءِ سرا ہچ سرندئیا لیکن مہلتش دنت

اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً

تا یک وقتے مقرریں ۔ پدا وھدیکہ بیت برسیت آیانی مدت نہ پشت کپنت یک ساعتے

وَّلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ ﴿۶۱﴾ وَيَجْعَلُوْنَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُوْنَ وَتَصِفُ

و نہ پیش کپنت ف۱۲ و مقرر کننت پہ اللہ ءَ ہما چیزیکہ دوستش نہ بیت ف۱۳ و بیان کننت

اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰى ؕ لَا جَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ

آیانی زبان دروغ غارا کہ پر آیان شری انت ف۱۴ بے شک پر آیان آتش اِنت

ع ۱۲

چوش بگوش کہ خدائے وحدہٗ لاشریک لہٗ ءَ نعمتے داتگت بالکل بہ آئی انکار ءِ سرا تیار بوتنت ۔ شرّا چینت روچ ءِ اشان ءَ مہلت دیگ بیت خوب دنیا ءِ مزگ ءَ بچشنت گڈ سرءَ معلوم بیت کہ اے مشرکانہ نعمت ءِ ناشکری ءِ سزا چون تر ندانت ۔ ف۲ اے پہ ہمایانی بابت ءَ انت کہ ماں وتی کشارءَ ماں دلوتان، ماں تجارت ءَ چہ اللہ ءَ ابید دگرانی نام ءَ نیاز و نول کننت (موضح القرآن) ہنچوشکہ عرب ءِ مشرکانی دستورات کہ آئی بیان ماں ہشتمی جزءِ سیمی رکوع ءَ گوست ۔ چہ "مالا یعلمون" ءَ مراد ہما بُت وغیرہ انت کہ مشرکان آیان ءَ چہ جہالت و بے خبری ءَ معبود یا نفع و نقصان ءِ مالک زانتگت حالانکہ آئی ءِ ہچ دلیل یا سندے آیانی گورءَ نیست اَت بدا شر بدار ہم تجویز کنگ بوتنت ڈوک ءِ بُت کہ اشان چہ ہمک ہیبیں علم و شعور ءَ ہورک اتنت "اِنَّ هٰذَا لَشَیْءٌ عُجَابٌ"۔ ف۳ یعنی ماں قیامت ءَ اے دت گرڑیں خبرانی الم ءَ شمارا جُست و باواست بیت ماں خدا ءِ داتگیں مال ءَ چے حق اَت کہ شما دِگران ءَ شر بدار جوڑ بکن اِت (باقی کسے ءَ ثواب رسائینگ ءِ مسئلہ جدا گانہ اِنت آ ماں اے آیت ءَ داخل نہ انت)۔ ف۴ یعنی آ ذات چہ اے جبرءَ پاک انت کہ پہ آئی ءَ اولاد ثابت بہ بیت خصوصاً جنیں چک ۔ عجبیں گپ اینت اے مردماں حق تعالیٰ ءِ نسبت ءَ چوشیں جرأت چون کننت ماں اے آیت ءَ "بنو خزاعہ" ءِ رد بوت کہ اشان فرشتگان خدا ءِ جنیں چک قرار داتگت (العیاذ باللہ)۔ ف۵ یعنی پہ وتی جندءَ جنیں چکان ءَ شات نہ کننت وھدیکہ لوٹنت تو مردیں چک لوٹنت ۔ ف۶ یعنی چہ اشان اگں کسے ءَ حال دیگ بہ بیت کہ ترا جنکے بوتگ ۔ تو چہ نفرت و غم ءَ پیشانی ءِ چہ کرچک ءَ پُر بیت و تمامیں روچ دیم ءِ گیمر بیت و دل ءَ پدر د بیت کہ اے مصیبت چہ کجا منی سرءَ کپت ف۷ یعنی چہ ہے شہرتی ءِ خیال ءَ کہ اگں جنک زندگ مانت باندا پہ زاماتی ءَ کیت بمشکا مردمان ءَ دیم ہیش دارگ نہ لوٹیت وتی جرندءَ اینگر آنگر چیر دیگ لوٹیت ۔ ف۸ یعنی شپ و روچ ماں دل ءَ جوری (جوڑی) کہ نوں چوں بکنت کہ دنیا ءِ شگان ءَ قبول بکنت ءِ جنک ءِ سلامت بپشت بگیجیت یا ماں زمین ءَ زندگ ءَ کل ءَ بکنت ۔ چوشکہ ماں جاہلیت ءِ دور ءَ بازیں سنگدلان وتی جنک کُشتگ یا زندہ درگور کرتگنت ۔ اسلام ءَ وتی آیگ ءَ پدا اے سلّیں رسم بند کرت و ایشرا ہنچوش چہ بُن و بیخ ءَ کش اِت ءَ چگل دات کہ رندا چوشیں مثال گندگ یا اشکنگ ءَ نیا ھت ۔ لھنین ءَ "اَیُمْسِکُهٗ عَلٰی هُوْنٍ" ءِ معنی چوش کرتگنت "بجلّیت جنک ءَ ذلیل و وار کنان ءَ"، یعنی زندگ مانگ ءِ جا ورءَ جنک ءَ ہمنکر ذلیل و تزگ بکنت کہ گوشے آئی جنک نہ انت بلکیں آ انسانے ھم نہ اِنت ۔ ف۹ جنکانی بابت ءَ آیانی ہرچ ظالمانہ فیصلہ اَت چہ آئی ءَ بدتریں فیصلہ ایش انت کہ پہ خداءَ اولاد سازنت پدا اولاد ھم "جنک"، کہ چہ آئی ءَ وت اینچو ترسنت ۔ چوش بگوش کہ شرّیں چیزءَ پر وت شات کننت و سلّیں چیزءَ پہ خدا (العیاذ باللہ)۔ ف۱۰ یعنی مشرکان کہ آیان وتی ظلم و سلّیں کارانی آسرءَ سرا یقین ندارنت بدیں مثال یا بدیں صفت ءِ جاور ہما بانیگنت ۔ ہمایاں پہ اولاد ءِ محتاج انت ماں رنج و غم و ضعیفی وغیرہ ءَ

آیان ءِ پہ مردیں چُکان احتیاج بیت. پہ میار ءِ دفع کنگ یا چہ شدو غیرہ ءِ ترس ءَ جنیں چُکانی ہلاک کنگ اشانی دستور انت گڈ مُرءَ ظلم و شرک وغیرہ ءِ ہرچ بدیں انجامے بوگ
لوٹیت چہ آئی ءَ آیاں و تاسلامت داشت کت نہ کننت ۔ الغرض ہرڈولیں سلّیں مثال، نقص و عیب ءِ نسبت پہ ہمایانی نیمگ ءَ بوگ لوٹیت، حق تعالیٰ ءِ نیمگ ءَ ہما صفتانی
نسبت کنگ کہ آ مخلوق خاصّہ (خاصیں کار) انت و (معاذ اللہ) پہ آئی مردین و جنین چُکان ءِ تجویز کنان ءِ بے سلکیں واد ناہیں مثالان ءَ، دیگ آئی مزنیں و بلندیں شان ءِ برخلاف
انت پہ آئی ذات ءَ ہما مثال و صفت ثابت کنگ بنت کہ آ چہ اعلیٰ ءَ اعلیٰ تر و چہ بلندیں چیزءِ بلند تر بہ بنت ۔ والے یعنی زبردست و ہمکرا انت کہ شمے گستاخیانی سزاءِ ہما دمان ءَ دات
کت کننت بلے فوراً سزا دیگ آئی حکمت ءِ مناسب نہ انت پمشکا واگ ءَ شَل کنت کہ بلکیں ھنوں چہ وتی ناشریان دست ءَ بکشینت و وتی رفتار ءَ خوب بکننت ۔ والے یعنی اگں

وَاَنَّهُمْ مُّفْرَطُوْنَ ﴿۶۲﴾ تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰٓى اُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ
و آ ماں دوزخا) پیشادیم دیگ بیت ۞ قسم بخدا ما پیغمبر دیم داتگنت ہما اُمتانی نیمگ ءَ کہ چہ تو ساری بوتگنت
فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ اَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ
پداڈو لدار کت پہ آیانی چمّان شیطانا آیانی کردار نوں ہما آیانی دوست انت مروچی و پہ آیان عذاب انت
اَلِيْمٌ ﴿۶۳﴾ وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ اِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى
دردناکیں ۞ و ما رہ نداتگ پہ تئی سرا کتاب مگر تاکہ تو شربیان بکنے آیانی دیما ہما چیز باکہ
اخْتَلَفُوْا فِيْهِ ۙ وَهُدًى وَّرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۶۴﴾ وَاللّٰهُ اَنْزَلَ
جگرطواش کت ما آئی ءِ تہا ۞ پہ راہ ءِ سوجریگا و پہ مہربانی کنگا پہ ہما مردمان کہ باور کننت ۞ و اللہ ءَ ایر گہتت
مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۭ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ
چہ آسمان ءَ آپ پدا زندگی کت چہ آئی ءَ زمین رند چہ آئی ءِ مرگا ۞ ماں اشی ءِ تہا
لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ ﴿۶۵﴾ وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۭ
نشانی انت پہ ہما مردمان کہ گوشدار انت ۞ و پہ شما ماں دلوتانی بار یا عبرت گرگ ءِ جاگہ انت
نُسْقِيْكُمْ مِّمَّا فِىْ بُطُوْنِهٖ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَّدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا
نوشائینیں شمارا چہ آئی ءِ لاپ ءِ تہے چیزان چہ لڈیگ و خون ءِ درمیان ءَ شیر خالصیں ۞
سَآئِغًا لِّلشّٰرِبِيْنَ ﴿۶۶﴾ وَمِنْ ثَمَرٰتِ النَّخِيْلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُوْنَ
مزہ داریں پہ نوشوکان ۞ و چہ ثمریان مچیگ و انگور ءِ اڈ کن ات
مِنْهُ سَكَرًا وَّرِزْقًا حَسَنًا ۭ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿۶۷﴾
چہ آئی ءَ نشہ کنوک و روزی جوانیں ۞ ماں اشیا نشانی انت پہ ہما مردمان کہ عقلش ہست ۞
وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذِىْ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوْتًا وَّمِنَ
و حکم دات تئی پروردگارا پہ بینگ مکسکا کہ اڈ بکن چہ کوھان لوگ و چہ
الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُوْنَ ﴿۶۸﴾ۙ ثُمَّ كُلِىْ مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ فَاسْلُكِىْ
درچکاں و ھما جاھاں کہ کاپار بندنت ۞ رند ابور چہ ہر قسمیں ثمربان ۞ رند ابرو

خدا تعالیٰ پہ مردمانی ناشری و نا انصافی ءِ ردا ماں دنیا ءَ فوراً
گرگ و سزا دیگ ءَ شروع بکنت تو اے زمین ءِ آبادی
پہ چینت کلاک ءَ ہم باقی نہ مانیت پرچاکہ ماں دنیا ءَ مستریں
بہر ظالم و بدکارا نیگنت ۔ چہ خطا و گناہ ءَ چہ یک کسے خالی
(ھورک) نہ بیت (کلکم خطاؤن) وھدیکہ خاطی و بدکاران ءَ
فوراً ہلاک کنگ بہ بیت تو ایوک ءَ معصومین نبیانی
پہ سرزمین ءَ دیم دیگ ءِ حاجت ہم نہ مانیت بلکیں آیانی گوں
معصومیں ملائکتان نند و نیا د زیات موزون انت و ہدیکہ
نیک و بدانان ہردوئیں ماں سرزمین ءَ باقی نہ مانننت
تو اے جاورءَ ایدگہ حیوانانی دارگ ہں بے فائدہ بیت
پرچاکہ اے درستان پہ بنی آدم ءَ پیدا کنگ بوتگنت ۔ وھم
پہ بندے خبرءَ خداءِ انسانانی ظلم و ناشریانی ردا ہوروباران ءَ
بندکُت تو گڈا زاناگوں انسانان ایدگہ د لوت نہ مرنت
بہر جاور خدا اگں خبرخبر ءِ سرا ماں دنیا ءَ گرگ شروع بکنت
و فوراً سزا بدنت تو اے دنیا ءِ تماہیں قصہ ماں یکیں دمان ءَ
ہلاس بیت مگر آ چہ وتی حکمت ءَ چوش نہ کنت بلکیں مجرم و
گناہ گاران ءَ توبہ و اصلاح ءِ موہ دنت و دان قرارگیتگیں
وھدءَ آیان ءَ مہلت دیان بیت وھدیکہ ہما مقرریں وھد
کیت تو گڈا یک دمانے ابنگر یا آنگر بیت نہ کننت ۔
(تنبیہ) لھتیں مفسران ءَ چہ "مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَآبَّةٍ" ءِ خاص دابہ ظالمہ مراد زرتگ اگں اے صحیح انت
تو مطلب ظاہر انت ھچ اشکالے ندار بیت ۔ واللہ اعلم ۔
ف۱۳ یعنی ہر چیز یکہ بدزانان ءَ پہ روت ءَ شات نہ کن انت
مثلاً جنیں چُکان یا ماں وتی مال و ملکیت ءَ یک درآمدے ءِ
شریکی یا کلاگ و مسخرہ و سبکی ءِ معاملہ۔ ہمیشان ءَ پہ خداوند ءَ
ثابت کننت ۔ ف۱۴ یعنی باوجود چشیں ناشریان ءِ پہ زبان ءِ
سرا اے دروغیں دعویٰ انت کہ ما وَ ماں دنیا ءَ خوبیں چیزانی
لائق ایں ۔ واگں آخرت وغیرہ ءِ قصہ راست بوننت تو ماں
اودءَ ہم ماعیش کنیں ۔ "وَلَئِنْ اَذَقْنٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُوْلَنَّ هٰذَا لِىْ وَمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَآئِمَةً ۙ وَّلَئِنْ رُّجِعْتُ اِلٰى رَبِّىْٓ اِنَّ لِىْ عِنْدَهٗ لَلْحُسْنٰى" - (حٰمٓ السجدہ رکوع ۶) ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی گوں اے ہمیں زبان درازیان چشیں مفتیں واھگانی دارگ وت اے جبرءِ دلیل انت کہ پہ اشان خوبی و شری چے بہ بیت ؟ البت پہ اشان دوزخ
تیار انت کہ پہ آئی نیمگ ءَ اشان گام جنگائنت واد داسربوان انت چوش بگوش کہ پہکہ شموشگ بنت یعنی داں ابدالآباد ءَ کدی ہم مہربانی ءِ نظر پہ آیانی سرا نہ کیت
حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ اے فرمان پہ ہمایان انت کہ بے کاریں چیزان پہ خدا ءِ نام ءَ دینت و پدا یقین دارنت کہ مارا بہشت رسیت حالانکہ آیان روچ پہ روچ
دوزخ ءِ طرف ءَ روان انت ۔ ف۲ مکہ ءِ کافرانی ناشریان و مفت و ناھو گپیں دعوایانی ذکر ءَ کنان ءَ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام ءَ تسلاّ دنت کہ شما اشانی شر تراں
دلگیر و رنجیدہ مبیئت ماچہ تو پیشتر ہم بازیں امتانی نیمگ ءَ پیغمبر دیم داتگنت لیکن مدام ھنچوش بوتگ کہ شیطان لعین ءَ تکذیب کنوکانی عمل گوں ڈولداری
پیش داشتگنت و آیان بروبر ماں ناشری ءَ دیم ءَ رووک بوتگنت ۔ مروچی آ درست خدائی عذاب ءِ چیرءَ انت و شیطان کہ آیانی رفیق انت آیانی درد ءِ ہچ نہ وارت

نہ آیانی فریادءِ گوشی داشت کت کنت تنیٔ تکذیب کنوکانی آسر ھمے پیمءِ بیت۔ لھتینءِ «فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ» ءِ مطلب چوش زُرتگ کہ شیطان کہ آئی بیشی مردمانءِ بدراہ کتگت ھمائی مرچی اے مکہءِ کافرانی یار و بیل انت پمشکا ھرچ انجامے آیانی بوت اشانی ھن ہمابیت۔

وٓ یعنی قرآن تہنا ہمے مطلبءِ دیم دیگ بوتگ کہ ماں ھما راستیں اصولانی تہا مردم اختلاف دارنت و جیڑہ پیداگ کننت (مثلاً توحید و معاد و احکام حلال و حرام وغیرہ) آ درستانءِ گون گیش وگیوارءِ بیان بکنت ہیچ اشکالے و کمزوریءِ باقی پشت مکپیت۔ چوش بگوش کہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم بہ قرآنءِ معرفتءِ تمام جیڑھانی فیصلہءِ بدنت و بندگانی سرا خداءِ حجتءِ تمام بکنت قبول کنگ یا نہ کنگ اے وت اشکنوکانی کار انت ہرکسءِ توفیق بیت قبول کنت شما را پریشان بوگءِ ھچ حاجت نیست۔

وٓ یعنی فیصلہ و بیان پہ درستان انت بلے چہ آئی ھدایت نفع گرگ و رحمتِ خداوندیءِ آغوشءِ پناہ روزگ ہما بانی نصیبءِ انت کہ آیان اے فیصلہءِ گون صدق و دل قبول کننت و بہ وتی شوق و رغبتءِ ایمان کارنت۔

وٓ یعنی خشکیں زمینءِ چہ آسمانی ھور و بارانءِ سرسبز کُت چوش بزان کہ خُشک بوگ پہ زمینءِ مرگ حساب انت و سرسبز و شاداب بوگ حیات انت

وٓ یعنی بہ ھمے ڈولءِ قرآنءِ برکتءِ جاھلانءِ عالم و مردگیں دلانءِ زندگ کنت اگن دل گوش گور کننت و گون انصاف اشکننت۔

وٓ یعنی اشتر، مادگ، گامیش وغیرہ جانور کہ کاہ و کدیم ورنت۔ آماں لاپءِ روانءِ سہ چیزانی طرفءِ تحلیل بیت، قدرتءِ اے حیوانانی جسمءِ توک نیمگءِ ہنچیں مشین جتگ کہ آ غذاءِ یک بہرےءِ تحلیل کنانءِ فضلہ (گوہ) ءِ شکلءِ ڈنءِ چگل دنت و لھتیں بہران خون جوڑ کنانءِ ماں عروق (رگانءِ) روان کنت کہ انسانی زند و بقاءِ دار و مدار بہ ھمیشیءِ سرا انت و ماں ہما مادگءِ کہ چہ آئیءِ یک بہرے گوہ و دومی بہر خونءِ صورت جوڑ بوتگ اے وگندگیں چیزانی میانجیءِ یک سپیں چیز (شیر) تیار کنت کہ آ مزن پاک و لذت دار انت۔

وٓ پیسرا چہ کتاب نازل کنگءِ مناسبتءِ آپ ایرارگءِ ذکر فرمائینتگت ماں اے آیتان چہ آپءِ مناسبتءِ مشروباتءِ ایدگہ تہرانی تذکرہ بوتگ، یعنی شیر، شراب، نبیذ، و بینگ (شہد)۔ یک دگہ جاہے کہ ماں اودءِ جنتءِ جُوانی (نہرانی) ذکر اھتگ۔ مشروباتءِ ھمے چارین تہرانی ذکر بوتگ۔ فِيهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى (محمد رکوع ۲) ادءِ چہ اے چیزانی ذکرءِ مقصود ایش انت کہ ماں مردمانی خیالءِ ہرچ مزن مزنیں نعمت کہ ھست انت آ درستانءِ خداءِ پیدا کتگنت پدا چیرانی گپ ایت کہ مردم چونکایءِ حقیقی خداوندءِ احسانانءِ شموشانءِ دگرانی غلام جوڑ بیت۔ چوش بگوش کہ شرکءِ ردءِ طرفءِ اشارہ بوت دا ہم کہ ھنچوش پہ ھمے جسمانی زندگیءِ خدائے پاکءِ تہر تہریں بندوبست و مناسبیں ازباب ساز تگنت۔ ضروری انت کہ آئیءِ روحانی زندگی و باطنی دیمرویءِ وسیلہان و رہ بندانءِ بہ جوانیں مقدارے پیدا کتگنت۔

وٓ یعنی چہ اے نیوگان نشہ یار و کیں شراب کشید کن ات و ورگ و نوشگءِ دگہ خوبیں چیز مثلاً شربت، نبیذ، سرکہ و ھارگ یا کشمش وغیرہ چہ آیان حاصل کن ات (تنبیہ) اے آیت مکیءِ شراب ماں مکہءِ حرام نہ بوتگ ات۔ و روکان آئرا دان آ وھدءِ شر نوشتگت۔ چہ ھجرتءِ پد حرام بوت گڈا یک مسلمانءِ ہم آئرا دست نہ جت۔ پدا ہم ماں اے مکی آیتءِ «سکر»ءِ پد «رزقاً حسناً» فرمان کنان ہم تراپ دات کہ چیزیکہ دیم ترءِ حرام بیوک انت بہ آئیءِ سرا رزق حسنءِ گوشگ موزون نہ انت۔

وٓ ادءِ «یعقلون»ءِ لفظ کہ چہ عقلءِ مشتق انت۔ آئرا گون «سکراً»ءِ تذکرہءِ خاص مناسبت داریت چونکہ نشہ عقلءِ زائل کنت پمشکا اشارہ فرمائینت کہ آیاتءِ سرپد بوگ عقلمندانی کار انت۔ نشہ کنوکانی کار نہ انت۔۔

وٓ یعنی انگورءِ ولءِ سرکپگءِ ردا ہرکا پرے جوڑ کننت یا ہرچ عمارتے مردم تیار کننت بینگءِ مکسکءِ حکم دیگءِ مطلب ایش انت کہ آئی فطرتءِ بہ ھمے بیا جوڑ کنت کہ باوجود یک اد نائیں حیوان بوتگءِ گون مزن کاریگری و بارگیں ھنرمندیءِ وتی ھنکین (کڈ)ءِ کوھانی۔ درچکانی و لوگانی تہا جوڑ کنت تماہیں مکسک یک مستریں مکسکءِ زیردستیءِ گون فرمانبرداریءِ کار کننت آیانی سردار «یعسوب» گوشگ کہ آئی ہمراہیءِ مکسکانی جلوس رہادگ بیت وھدے یک جاہے وتی ھنکینءِ بندیت تو تمام خانہانءِ «مسدس مساوی الاضلاع»ءِ شکلءِ تیار کنگ بنت۔ ابید چہ مِسطر و پرکار وغیرہ ازبابانی اینکر صحیحیں و نچکیں یکیں شکلءِ تما خانہانی قائم دارگ انسانءِ ماں حیرتءِ دور دنت۔ حکماءِ گوشتنت کہ چہ مسدس (شش سری)ءِ ابید اگں دگہ شکلے اختیار کنگ بہ بوتیں تو لامحالہ میانجیءِ چیرے جاگہ بے کار خالی بوتگت۔ چنانچہ فطرتءِ یک ھنچیں شکلےءِ طرفءِ رہ بری کرُت کہ ماں آئی ھچ جاگہ بے کار نہ بوت۔

وٓ «کُلی» و «فَاسْلُکِی» درست اوامر تکوینی انت یعنی فطرۃً آئرا ھدایت کت کہ وتی واھگ و مزاجءِ قابلیتءِ مناسبتءِ چہ ہر قسمءِ پلّان و نیوگانءِ وتی غذاءِ حاصل بکنت چنانچہ مکسکان چہ وتی ھنکینءِ درکپانءِ رنگ برنگیں بر و پلّانءِ چوسنت کہ چہ اشان بینگ (شہد) و موم حاصل بیت ۱۲

سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ؕ يَخْرُجُ مِنْ بُطُوْنِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ

ماں وتی پروردگارءِ راہاں رامگ کنگیں ول درکبیت چہ آئیءِ لاپ ءِ نہا نوشگی چیز (بینگ) کہ آئیءِ قسما قسمیں رنگ انت ول

فِيْهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿۶۹﴾ وَ

چہ آئیءِ بیماری دراہ بنت مردمانی ول بیشک ماں اشیءِ نشانی انت پہ ہما مرد ماں کہ فکر کننت ول و

اللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰىكُمْ ۙ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرَدُّ اِلٰۤى اَرْذَلِ الْعُمُرِ

اللہءِ پیداک کتگ شمارا رندا شمارا موت دنت و لہتے چہ شما رسیت پہ سلتریں عمرا

لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ ﴿۷۰﴾ وَاللّٰهُ فَضَّلَ

تاکہ زانگا چہ رند نوں ہچ مزانت ۔ اللہ خبردارنت قادرنت ول واللہءِ گیشی داتگ

بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِى الرِّزْقِ ۚ فَمَا الَّذِيْنَ فُضِّلُوْا بِرَآدِّيْ

شمارا یکیا پہ دگرے ءِ سرا ماں روزیءِ ۔ نوں ہما کساں کہ گیشی دیگ بوتگنت آ ندینت

رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيْهِ سَوَآءٌ ؕ اَفَبِنِعْمَةِ

وتی روزیءِ پہ ہمایاں کہ آیانی دست ءِ چیرءِ نوکرنت تاکہ آماں اشیءِ برابر بینت ۔ آیا نوں آ چہ اللہءِ

اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ﴿۷۱﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَّ

نعمتءِ انکار کننت ول واللہءِ پیداک کتگنت پہ شما چہ شے جنسءِ جنین ول و

جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِيْنَ وَحَفَدَةً وَّرَزَقَكُمْ

داتی شمارا چہ شے جنان چُک و نماسہ ول و پہ ورگئیءِ دات شمارا

مِّنَ الطَّيِّبٰتِ ؕ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُوْنَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ

سکتیں چیزاں ول آیا نوں دروغیں خبراں منّنت و اللہءِ نعمتءِ آ

يَكْفُرُوْنَ ﴿۷۲﴾ لا وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ

نمننت ول و بندگیءِ کننت اللہءِ چہ بغیر ہمایانی کہ اختیارش نبستنت آیانی

رِزْقًا مِّنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ شَيْئًا وَّلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ﴿۷۳﴾ ج

رزقءِ چہ آسمانان و زمینءِ ہچے ول و نہ قدرتش ہستنت ول۱۲

ول یعنی غذا حاصل کنگ وران ولوشان بہ ھنکینءِ واتری ءِ راھاں صاف بیچ بنت ہچ گردچیلے نیست چنانچہ گندگ بوتگ کہ ملکسکان بہ غذاءِ شوہازءِ بازیںءِ سرءِ دورکنشت پداںے تکلیفءِ ماں وتی ھنکیںءِ واتربتت ذرّہے وتی راہءِ نہ شموشنت لھتینءِ ، فاسْلُکِی سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ، ءِ معنی چوش گپتنگ کہ قدرتءِ تئی کار و تصرفءِ ہرچ فطری راہ درھبند مقرر کتگنت بہ آیانی سراگوں بزگیءِ فرماں برداریءِ ظاہر کنان تروتاب بکن ۔ مثلاً برو پلانءِ چوسانءِ چہ وتی فطری قوی و تصرفءِ شہد (بینگ) تیار بکن ۔ ول یعنی جدا جدا رنگءِ بینگ جوڑ بیت ، اسپیت ، سُہریں ، زردیں ۔ بیان کننت کہ رنگانی اختلاف چہ موسم ، غذا و مکسکءِ عمر وغیرہءِ ردا پیدا بینت ۔ واللہ اعلم ۔ ول۳ یعنی ماں بازیں بیماریاں ایوکءِ خالصیں بینگ یا ماں دگر دوائےءِ شامل کنانءِ دیگ بیت کہ چہ خداءِ حکمءِ مریضانی شفا حاصل کنگءِ ذریعہ جوڑ بیت ماں صحیح حدیثءِ انت کہ یک مردےءِ دستن آیگءِ اتنت آئیءِ برات واجہ پیغمبرءِ خدمتءِ حاضر بوت ۔ واجہءِ بینگ وارینگے سوج دات ۔ بینگ وارینگءِ پدا اسہال زیات بوتنت آئیءِ پدا حاضر بوانءِ عرض کت کہ دست زیات آیگءِ لگتنت واجہءِ فرمائینت ، صَدَقَ اللّٰهُ وَكَذَبَ بَطْنُ اَخِيْكَ ، (اللہ راست گوشیت و تئی براتءِ لاپ دروغ بندوک انت) پدا بوار بنی ۔ چہ دو بارہ وارینگءِ ھماجا وریدرا بوت ، واجہءِ پدا وارینگءِ فرمان کت آخر کا رسیمی برءِ وارینگءِ چہ دست بند بوتنت و طبیعت صاف و سبک بوت ۔ طبیبانءِ بہ وتی اصولءِ ردءِ گوشتنگ کہ بازءِ ماں لاپءِ فاسدیں ، کیموس ، بیت کہ ماں لاپءِ آیوکیں ہریک غذاءِ درمانءِ فاسد کننت ہمشکا دست آیگءِ لگتنت آئیءِ علاج ھمیش انت کہ مسہلات دیگ بہ بنت تانکہ ھما فاسدیں کیموس خارج بہ بیت ۔ ماں شہدءِ مسہل بوگءِ کسءِ کلامءِ گنجائش نبست چوش بگوش واجہ نبیءِ سوج دسربہ ھمے طبی رہ بندءِ ردءِ ات ۔ ماں مامون رشیدءِ دورءِ تمامہ عیسیٰءِ وھدے ہمے ہیمیں مرضےءِ گپت نو ھمازمانہءِ شاہی طبیب یزید بن یوحناءِ چہ مسہلءِ آئیءِ علاج کت و ھمے سبب ئی بیان کت ۔ اے دورءِ طبیب شہدءِ کارمرزیءِ ماں لاپ ریچگءِ علاجءِ بجد مفید پیش دارنت ۔ ول۴ حضرت شاہ صاحب فرمائینیت کہ حق تعالیٰءِ ماں برزءِ آیتان چہ گندگیءِ خیرءِ کشگءِ واسطہ سہ چیز پیش داشتگنت جانورءِ لاپ و چہ خون و گوہءِ مادہءِ شیر ، چہ نشہءِ مادہ (انگور ناءِ وغیرہ) ءِ پاکیں روزی و چہ مکسکءِ لاپءِ بینگ ، ماں ہر سیئیاں اشارہ بوت کہ اللہ تعالیٰ اے قرآنءِ برکتءِ چہ جاھلانی اولادءِ عالم پیدا کنت واجہ نبیءِ دورءِ ھیچوش بوت کہ کافرانی اولاد کاملیں عارف بوتنت ۔ ول۵ قدرتءِ بازیں خارجی نشانانءِ بیان کنانءِ انسانءِ ہیم تراب دنت کہ تو ماں وتی اندرونی جادرءِ غور بکن اول سرءِ آ ہچ نہ اَت خداءِ وجود بخشت پدا موت دیمی دات ۔ دداتگیں زندگی پدا ہچ گیتی ۔ اشیءِ ہچ کت نہ کت و لھتینءِ چہ موتءِ پیسر ماں پیرانہ سالیءِ ھنچیں جادرءِ سرگت کہ آئیءِ ھوش و حواس برجانہ اتنت و نہ ماں دست و پادان طاقت داشتی ۔ بالکل بے کار بوت نہ خبرے سر پد بیت و سر پد بوتگیں جبرءِ یاد کت کنت چہ اشیءِ ثابت بوت کہ علم و قدرت ماں ہما خالق و مالکءِ خزانگءِ انت ہر وھدءِ ہر قدر بلوٹیت بدنت و ہر وھدے بلوٹیت پدا ہچ بگریت ۔ حضرت شاہ صاحبءِ نزیکءِ ماں آیتءِ بہ اے نیمگءِ اشارہ انت کہ ماں اے امتءِ کامل بوانءِ پدا ناقص پیدا بوگءِ لگتنت واللہ اعلم ۔ ول۶ یعنی خداءِ داتگیں روزی و بخشش پہ درستان برو بر (سرپہ سر) نہ انت ۔ استعداد و احوالءِ تفاوتءِ لحاظءِ داران آئیءِ چہ وتی بالغ و کاملیں حکمتءِ لھتینءِ بہ لھتینءِ سرا فضیلت داتگ ۔ کسےءِ مالدار و با اقتدار کت کہ آئیءِ دستءِ چیرا باز نوکر و غلام انت کہ آیانءِ بہ ھمائی سببءِ روزی رسیت ۔ یکے ہما غلام انت کہ آیانی وتی جرندیک پیسہ یا دانگیں اختیارءِ خدا بندہ انت ۔ ہر وھدءِ وتی واجہءِ اشاریانی راہ چاروک انت گڈا نوں آیا ماں دنیاءِ یک واجہے چوش قبول داربیت کہ غلام یا نوکر چاکر کہ بہ ہر جاورءِ مثل ھمائیءِ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

انسان انت بدستور ماں غلامی ءِ جاورءِ ماں آئی دولت ءِ عزت ولوگ بانگ وغیرہ برابر برابرءِ شریدار بہ بنت. غلام ءِ حکم از روئے شریعت ایش انت کہ بہ غلامی ءِ جاور ءِ آئرا یک چیزے ءِ خدابند جوڑ بکنئے. پدا ہم آمالک بوت نہ کنت آئی واجہ آئی چیزءِ مالک قرار گریت و بندے جبرءِ مالک چہ غلامی ءِ آزاد کنان آئرا ماں وتی مال و دولت ءِ برابرءِ حصہ دار جوڑ بکنت تو مساوات بے شک قائم بیت ولیکن اے وھدءِ غلام دراصل ءِ غلام پشت نہ کپت. بہ ہر کیف غلام و مساوات یک جاجمع بوت نہ کننت. وھدے دو ھم جنس و یک بیمیں انسانانی توک ءِ ماں مالک و مملوک ءِ شریکی و مساوات بوت نہ کنت گڈا اے قہری خبر ایت کہ خالق و مخلوق ءِ ماں معبود بیت وغیرہ ءِ برابر کنگ بہ بیت و ھما چیزان ءِ کہ آیان ءِ مملوک فہمگ ءِ اقرار ءِ ت مشرکان ھم کرنگت (اِلَّا شَرِيكًا هُوَ لَكَ تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَكَ) آیان ءِ حقیقی مالک و شریدار و حصہ دار قرار دیگ بہ بیت. زانا حقیقی واجہ ءِ نعمتانی شکر گرگ ءِ ہمے دستور انت کہ پہ ہماجرئیگی شہادت

فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْأَمْثَالَ ۚ إِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

نوں شما چسپان مکن اِت پر اللہ ءِ مثال ف۱ پر چیکہ اللہ زانت و شمائی نزان اِت ف۲

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَمَنْ

اللہ ءِ بیان کت یک مثالے یک غلامے ءِ کہ دگرانی ملک انت قدرتی نیسننت پہ ہچ چیزءِ سرا و دگرہماکسیکہ

رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ

ماروزی دات آئیارا چہ وتی طرفا وشیں نوں آ خرچ کنت چہ آئیا پہ چیری و پہ ظاہری۔

هَلْ يَسْتَوُونَ ۚ الْحَمْدُ لِلّٰهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَ

کدی آبرابر بنت؟ درستیں تعریف اللہ ئیگنت. بلے گیشتر مردم نزانت ف۳ و

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى

بیان کت اللہ ءِ دگر مثالے دو مردنت یکے چہ آیان گنگے ف۴ جواز لی نیسننت پہ

شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ

ہچ ف۵ و آ بارنت پہ وتی واجہ ءِ سرا ہر نیمگ ءِ کہ دیمی بدنت نبیت گوں خیرا ف۶

هَلْ يَسْتَوِي هُوَ ۙ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ

کدی برابر بیت اے وھماکسیکہ حکمی کنت پہ انصاف و آ پہ تچکیں راہ ءِ

مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَمَا أَمْرُ

سرا انت ف۷ و اللہ ءِ گورا بیت آسمانا نیگ و زمین ءِ راز ف۸ و نہ انت

السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

قیامت ءِ کار مگر مانند چمکے جنگے یا اِنشی ءِ نزیک تر ف۹ بیشک اللہ پہ ہر چیزا

قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾ وَاللّٰهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ

قادرانت ف۱۰ و اللہ ءِ در کُت شمارا چہ شمے ماتانی لاپا ہچ نزانت

شَيْئًا ۙ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ

شما و داتی شمارا گوش و چمّ و دل تاکہ شما

ع ۱۰ / ۱۶

وتی دیم ءِ تُرلیش و تہار کن اِت چہ آئی زیات گندہ ترین و سِل ترین صورت بہ ھمائی (خدا) ءِ تجویز کن اِت و ھم چوشکہ ماں روزی ءِ حق تعالیٰ ءِ لھتیں ءِ بہ لھتین ءِ سرا فضیلت داتگ درستان ءِ بہ یکیں درجہ ءِ نداشتگنتی. اگن ماں علم و عرفان و کمالات ءِ بنوت ءِ یک کسے ءِ بہ دگرانی سرا سرا فضلی داتی. تو خدا ءِ چہ اے نعمت ءِ انکار ءِ سبب ابید چہ ھٹ کنگ و ضد کنگ ءِ دگہ چی بیت کنت ؟. ف یعنی چہ انسانی جنس ءِ شمے جوڑی پیدا کت تاکہ الفت دیکدگرے ءِ غم واری ءِ جذبہ قائم بمانیت و تخلیق ءِ غرض و مطلب ہم سرجم بہ بیت وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً (الروم رکوع ۳) ف۸ کہ چہ اشان شمے نسل باقی پشت کپیت. ف۹ کہ اشی ءِ برکت ءِ شمے وجود باقی مانیت. ف۱۰ یعنی بتانی احسان ءِ منت کہ چہ مرض ءِ وشتی کُت یا نریں چکے دات یا روزی دات واے کل دروغ، و ھما ذات کہ راست ءِ دیوک انت آئی شکرءِ نہ گرنت. کذافی الموضح. وشاید برائے فہمگ ءِ ہم اشارہ بہ بیت کہ کوڑ ئیں و فانی زندگانی ءِ بقا ءِ جلسی و شخصی ءِ ازبابانءِ قبول داربِنت و خداءِ چہ درستان مستریں نعمت (پیغمبر علیہ السلام ءِ ھدایات) ءِ کہ آ ابدی بقاءِ و دائمی زندگانی ءِ واحد ذریعہ انت قبول دار نہ بِنت اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ. ف۱۱ یعنی نہ چہ آسمان ءِ ہَورگوارینگ ءِ خدائی اختیار دارنت نہ چہ زمین ءِ غلہ پیدا کنگ ءِ گڈا قادر مطلق ءِ شریک ماں عبادت ءِ چوں بیت کننت. ف۱۲ یعنی نہ اے وھدءِ اختیار دارنت و نہ دیم تر ءِ حاصل کنگ ءِ قدرت دارنت. ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ مشرکان گوشنگت کہ مالک خداوند انت. اشان ماں آئی دربارءِ مختار انت. ماراگوں ھمیشان کار کپیت وال مستریں واجہ ءِ نچکا نچک ماشت کت نہ کنیں چشیں مثال بیان کنگ رد انت کہ گوں واجہ خدا چسپینگ بوت نہ کنت. اللہ پاک ہمک کارءِ وت کنت توری بہ واسطہ یا بے واسطہ. آئی ءِ ہچ کار کسے ءِ برائے ڈول ءِ حوالہ نہ کنگ ھنچو شکہ دنیائی بادشاہ وتی زیردستیں حاکم و افسران ءِ اختیارات دینت کہ اے اختیاران ءِ گوں وتی ارادہ و مرضی ءِ دینت لیکن اختیارانی دیگ ءِ پد زیردستیں حاکم و افسر بہ اے اختیارانی کارمرزی ءِ آزادانت. یک جج (قاضی) ءِ یک معاملہ ئے فیصلہ دیگ ءِ و ھدءِ بادشاہ یا پارلیمنٹ ءِ آئی فیصلہءِ بابت ءِ ہچ معلوم نہ انت نہ آوھدءِ قدرتے بادشاہ ءِ منشا و ارادہ ءِ ماں فیصلہ دیگ ءِ چیزے ھست انت. اے جاور حق تعالیٰ ءِ گورءِ نیست بلکیں ہر یک خوردیں یا مزنیں یا ادنیٰ ءِ چہ ادنی تریں جزئی کار توری بہ واسطہ یا بے واسطہ چہ ھمائی چپ و چاگرد کنوکیں علم، ارادہ و مرضی ءِ بہ وجودءِ کیت پمشکا لازم انت کہ انسان ہر کلی و جزئی کار ءِ کنوک و حقیقی اثر پیدا کنوک ءِ ہم داعتقاد داران ءِ خداءِ معبود و مستعان بزانت (تنبیہ) چہ ابن عباس وغیرہ سلف ءِ "فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْأَمْثَالَ" ءِ اے مطلب منقول انت کہ خداءِ ہم مثل کسءِ قرار مدئت. ف۲ یعنی شما زانت کن نہ کن اِت کہ خداءِ بابت ءِ چونیں مثال بیان

کنگ لوٹیت کہ آ اصل حقیقت وراستیں مطلب ءِ زانگ ءِ ردا مدد دیوک بہ بیت و آ ئیءَ عظمت وشان ءِ برخلاف شبہ پیدا کنوک مبیت اگں صحیح مثال پکار انت تو دیما دو مثالان ءَ بیان فرمائینیت۔ آبان ءَ پہ غور وفکرءَ دلگوش گوربکن اِت و تمثیل ءِ مطلب ءَ ھم سرپچ بُوْرَاِت ۔

ف۳ یکے ہما مرد اِنت کہ آزاد نہ اِنت دگرے ءِ زرخریدیں غلام انت ویداۓ ھچ ہمیں اختیار وقدرت ھم ندا ریت پہ ہر چ کارے ءَ وتی خداوبُندءِ اجازت ءِ محتاج انت بے آئیءَ اجازت ءَ ہرچ کارے بکنت آ درست ردو باطل انت۔ دومی مرد آزاد و اختیاردار وک انت کہ آئرا خداءَ چہ وتی مہربانی ءَ مال زرو توفیق ہم بخشا تگ کہ چہ آ مال ءَ پہ وتی دل ءِ تب ءَ جیرکائیءَ وسرظاہرءَ خرچ کنت کسے آئیءَ دست ءَ داشت کُت نہ کنت آ بااِے دوئیں مرد برابر (سرپہ سر) بیت کننت ہے بہ ھمے داب ءَ بزان اِت کہ حق تعالیٰ ہمک چیزءِ حقیقی مالک اِنت کل توصیف وخوبیان مال ہمائی خزانہ انت ہرکس ءَ ہرقدر بلوٹیت بہ بخشیت کسے آئیءَ دست ءَ جلوک نیست۔ ذرہ ذرہ ءِ سرا کلی اختیار و کابلیں قبضہ داروک انت۔ اِے چینکر ظلمی گپّ ایت کہ یک ڈوکے ءِ بُت ءَ بہ ھمائی برابر کنگ بہ بیت کہ آ پدا ھچ چیزءِ مالک یا خداوبُند نہ اِنت بلکیں وت دگرے ءِ مال وملکیت اِنت اگں مجازی مالک ومجازی غلام برابر بوت نہ کننت تو یک ایوکیں غلامے حقیقی مالک ءِ چو نکائیءَ شریک بیت کنت۔ چہ ادا اِے چیزءَ ہم بزان اِت کہ یکیں خداءِ پرستار کہ آئرا مالک ءَ علم وایمان ءِ دولت بخشا تگ وماں مردمان شپ وروچ روحانی غذا بہر کنگ ءِ ذریعہ جوڑ کتگ آ یا یک پلیتیں مشرکے ءَ کہ بت ءِ ملکیت، واھگانی و ھمانی غلام وچہ نیکیں عمل ءَ ہُورک انت گوں ھما توحید پرستیں مومن ءِ بردبری ءَ اوشتا رینگ بیت کنت۔ کلآ واللہ (قسم بخدا ھچ بر، برابر بیت نہ کننت)۔

ف۴ گُنگ اِنت نوالم ءَ، کرّ ہم بیت، چوش بگوْش نہ وتیگ ءَ گوشت بکنت و نہ دگرے ئیگ ءَ اِشکُت بکنت۔

ف۵ پرچاکہ نہ مارِت کت کنت و نہ عقل داریت و پاداں لنگ انت کہ رَو و آہن کُت نہ کنت۔

ف۶ یعنی وتی خداوبندءِ ھچ دردءَ نہ وارت ہرجاھیکہ آئرا دیم دیگ کہ بلوٹیت یا دلگوش گوْربکنائینیت چہ آئیءَ ھچ خیرءِ کار بیت نہ کنت۔

ف۷ یعنی وت ھم تچکیں راہ ءِ سرا قائم بوان ءَ ابدگران ءَ ہم بہ اعتدال وانصاف ءِ کشک ءَ پربینگ ءَ گلائیش انت و پدیکہ اِے دوئیں کس برابر بوت نہ کننت تو یک وت تراشتگیں ڈوک ءِ بُت ءَ (العیاذ باللہ) خدائیءِ درجہ چو نکائیءَ دیگ بیت کنت یا یک کوریں کرّیں مشرک کہ خداءِ پیدا کتگیں روزی ءَ وارت۔ ھما قانتیں مومن ءِ ہمسری ءَ چون کت کنت کہ آ وت بہ تچکیں راہ ءَ رَوت ودگران ءَ گوں وتا ھُوربہ بارت۔ حضرت شاہ صاحب فرمائینیت یعنی ،،خداءِ دو مخلوق یکے بُت بے کاریں کہ نہ سُرِات کنت نہ شُت کنت چو شکہ گنگیں غلام دومی رسول کہ آ اللہءِ راہ ءَ بیش بداریت ہزاران ءَ و وت ہَں بندگی ءِ سرا قائم انت اشی ءِ تابعداری شرتر اِنت یا آئیءِ ،،۔

ف۸ یعنی تمام مخلوق یک پیمانہ بُوت یک مردے ءِ احوال چہ دومی مردم ءَ باز زیات خدا بوت درستیں چیزان ءَ بہ یک کیل ءَ برابر سرابر لِک کنگ نہ بونگنت آئیءَ اسرار دَہریجے ءِ جیریں قابلیت وپوشیدہ ابن جادر ءِ علم خداءِ وتی گورءَ اِنت چنانچہ آ وتی چپ وچاگردیں علم ءِ برکت ءَ قیامتءَ روچ ءَ گوں ہرکس ءَ جداگانہ معاملہ کنت ومختلف جادرانی ردا مختلفیں آسرات ترتیب دنت۔

ف۹ یعنی قیامت ءِ آیگ ءَ دورمزان اِت۔ خداءِ گورءَ ھچ کار مشکل نہ اِنت تمامیں مردمان ءَ وھدیکہ آ دوبارہ پیدا کنگ لوٹیت تو ہمنکر دیر بیت کہ کسے وتی چم ءَ بند بکنت۔ چانگو ارادہ بوت آ نگو تمامیں دنیا دوبارہ موجود بیت (تنبیہ) کَلَمۡحِ الۡبَصَرِ اَوۡھُوَ اَقۡرَبُ ءِ مطلب چوش اِنت کہ عام مردمانی مارگ ءِ خاطرءَ تو آئیءِ تیزیءَ گوں چم ءِ بند کنگ ءَ تعبیر کت کنیں لیکن ماں وجودءَ آیگ ءَ چہ اشی ءَ ھم کمتر وقت ءَ قیامت قائم بیت۔ چیاکہ ،، لمح بصر،، بہرجادرءَ زمانی چیزا بیت وارادہ خداوندی ءِ ردا مقصد ومراد حاصل بیت۔

ف۱۰ یعنی آ ذات کہ آئیءَ محیط علم ءِ احوال البش انت کہ آسمان وزمین ءِ تمامیں راز آئیءَ دیما سرپچ اَنت۔ و آئیءَ کاملیں قدرت ذرہ ذرہ ءَ پہ وتی گیرءَ داروک انت گڈا آئیءَ ہمسرکئے بیت کنت و آئیءَ سرجمیں مثال چہ کجا بارگ بیت کنت ۱۲

ف بعنی پیدائش ءَ وہدءَ شما چیزے زاننگت و نہ سرپد بوتگنت ۔ خدا تعالیٰ ءَ زانگ (علم) ءِ وسیلہان وسرپد بیوکیں دل شما را دات کہ ماں وتی جرندءَ مزنیں نعمت انت وبدا لکھا نعمتانی فائدگ چہ ھمیشانی برکت ءَ حاصل کنگ بنت اگں جم ، گوش ، عقل وغیرہ مبنت تو تمام بُودناکی (ترقیاتی) ءِ درواژگ بند بنت ۔ ہرچنت انسان ءِ زھگ مزن بوان بنت آئی علمی وعملی قوتاں کم کم ءَ گیش بوان بنت آئی شکر گذاری ءِ حق ایش انت کہ اے قوتان ءَ وتی خداوند ءِ فرمان برداری ءِ توک ءَ خرچ بکتیں و حق ءِ جاہ ءِ یارگ ءِ ردا گوں عقل وہوش ءَ کار بگیپتیں نہ چوش کہ احسان منگ ءِ بدل ءَ جیکائی بغاوت ءِ سرالانک ءَ بہ بندیں و حقیقی واجہ ءِ بلہ کنان ءَ حشت وسنگانی پرستش ءَ گلائیش بہ بئیں ۔
ف۲ بعنی چوشکہ انسان ءَ بہ آئی مناسبت ءَ دست وپاد داتنت ماں مرغان ءَ بہ ھمایانی احوال ءِ روءَ مناسب فطری قوتان ءَ پیدا کت ۔ ہریک بالی مرغے ماں وتی بال ءَ

قدرت ءِ قانون ءِ تابع وگوں خداوند تعالیٰ ءِ تکوینی حکمان پابند انت آئرا ماں یک درس جاھے ءَ بال کنگ ءِ سرو سوج دیگ نہ بوُت ۔ قدرت ءَ آئی باسک و بانزل ودمب ءَ ساخت ھنچوش جوڑ کتگ کہ گوں مزن آسانی ءَ ماں فضا ءَ بال کننت ۔ چوش نہ بیت کہ آئی ثقلیں (وزن داریں) جسم لطیفیں گوات ءَ دِرّان ءِ بے اختیار ءَ جہلگ ءَ یا زمین ءِ زوراکیں کشش آئرا بہ وتی نیمگ ءَ بکشیت وچہ بال کنگ ءَ مھن بکنتی آیا ابید چہ خدا ءَ دگہ ہچیں دستے ھست انت کہ آ اشان ءَ وش وش ءَ ماں آسمانی فضاءَ جلتنگ ۔ ف۳ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت «بعنی ماں ایمان آرگ ءَ لھتیں مردم اگر مگر مکننت چہ روزگار ءِ فکرءَ ۔ پمشکا فرمائینتی کہ چہ مات ءِ لاپ ءَ ھچ کس ھچ نیارتت کمائی ءِ ازبابان جم ، گوش دل وغیرہ انت اشان ءَ اللہ دنت ءَ جانوزمان دنیا ءَ آخر بہ ھمائی اعتماد ءَ ترد گرد کننت ۔ ف۴ بعنی خشت ، سنگ ودار ءِ لوگ ۔
ف۵ بعنی حشت ، سنگ ءِ لوگان ھچ جاگہ ءَ برگ نہ بوتگنت پمشکا ، پوست وپشم وغیرہ ءِ گدان جوڑ کنگ ءِ رھبند اشان ءَ سوج دیگ بوتنت کہ بہ آسانی ءَ ہر جاگہ برگ ھم بنت ۔ ماں سفر وحضر ہر جاھیکہ بلوٹے اشان لک کنگ بنت وہر وھدے بلوٹے پتایان ءَ ابرش بکن ات ۔ لھتین ءَ «یَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ» ءِ مطلب اے ڈول ءَ گپتگ کہ سفرگ ءِ وھدءَ ماں زورگ ءِ جاگھے منزل کنگ ءِ وھدءَ لک کنگ ءَ سبک انت ۔ ف۶ بعنی چہ اشتر ءِ پشم ءَ ۔ ف۷ بعنی چہ اے چیزان چینکر ازباب پہ حاجتمندی ءَ آسائش ءَ تیار کنگ بنت کہ اشان تاں یک مقررین وھدے ءَ یا یک دراجیں مدتے ءَ کارآمد انت اگں خدا تعالیٰ ءَ جم ، گوش دبودناکی ءِ کشک ءَ بہ ہیوکیں دل ودماغ مدانیں گڈا اے ازبابان چہ نکائی حاصل بوتگنت ۔
ف۸ مثلاً جمبر ، درچک ، لوگ وکوہ وغیرہ ءِ ساہگ قدرت ءِ قانون ءِ روءَ زمین ءِ سرا کپیت کہ ماں آئی ءَ مخلوق ءَ راحت وآرام رسیت ۔ ف۹ کہ ادءَ سرءَ چیر دیان ءَ چہ ہور وباران چہ روناب وچہ دشمن وغیرہ ءَ وتی حفاظت کت کن ات ۔
ف۱۰ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ ماں اے جاگہان چہ گرمیءَ مردم سلامت مانیت وہم ماں زمستان ءَ ماں اشان انسان سلامت انت بلے ماں آملک ءَ گرمی گیشتر انت پمشکا ایوک ءَ ھمائی ذکر کتی ف۱۱ بعنی آھنی لباس کہ چہ آیانی ذریعہ ءَ مردم ماں جنگ ءَ زدگ نہ بیت ۔ ف۱۲ بعنی بچارت ! چو نکائی شیے ہمک ہیمیں ضرورتانی چہ وتی مہربانی ءَ بست وبند کرتگ وچونیں علمی وعملی قوت بخشا تگنت کہ چہ آیان کارگرانے ءَ انسان نفسانفسیں کاران ءِ انجام دنت گڈا آیا ممکن انت کہ ھما ذات کہ آئی ءَ ماں مادی وجسمانی دنیاءَ اینکر احسان کرتگنت ۔ بہ روحانی تربیت و ردوم ءِ ردا مئے سرا وتی احسان ءِ تمام مکنت ۔ بلیشک آئی ءَ سرجم کت «اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا» (مائدہ رکوع ۱) ضروری انت کہ نمایں انسان آئی ءِ احسان ءِ دیما وتی گردنان ءَ بہ جھکینت وحقیقی مالک و مستریں محسن ءِ تابعدار و فرمان بردار بوان ءَ زندءَ بگوازینت ۔
ف۱۳ بعنی اگں اینکر احسانانی بیان ءَ اشکنگ ءَ بد ہم خدا ءِ روبروءَ گردن ءَ مچکینیت نو شما اے بابت ءَ غمگیں مبئیت شما وتی فرض سرانجام دات ۔ صاف صاف ءَ تمام

تَشْكُرُوْنَ ﴿۷۸﴾ اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرٰتٍ فِيْ جَوِّ السَّمَآءِ ۭ مَا
شکرا بگرت ول آنگندت چے ؟ بالی مرغانی نیمگ ءَ کہ حکم ءِ پابندنت ماں آسمان ءِ ھوا یا

يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا اللّٰهُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۷۹﴾
نہ جلیت آیانا مگرا اللہ ف۲ ضرور ماں اشی ءَ نشانی انت پہ ہما کسان کہ یقین کننت ف۳

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْۢ بُيُوْتِكُمْ سَكَنًا وَّجَعَلَ لَكُمْ مِّنْ جُلُوْدِ
و اللہ ءَ اڈ کت داتنت شمارا شیے لوگ پہ نندگا ف۴ و اڈی کت داتنتی شمارا چہ جانورانی

الْاَنْعَامِ بُيُوْتًا تَسْتَخِفُّوْنَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ ۙ
پوستان لوگ کہ سبک انت پر شما شیے لڈ ءِ روچا شیے دارگ ءِ روچا ف۵

وَمِنْ اَصْوَافِهَا وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَآ اَثَاثًا وَّمَتَاعًا اِلٰى
چہ اسپے پسانی پڑماں و چہ اشترانی پڑماں لی چہ بزیانی مودان چہ قدر سامان و کاردرگی چیز تا پہ

حِيْنٍ ﴿۸۰﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّمَّا خَلَقَ ظِلٰلًا وَّجَعَلَ لَكُمْ مِّنَ
مقررین وختا ف۷ و اللہ ءَ اڈ کتنت پر شما وتی پیدا کتگیں چیزانی ساہگ ف۸ و اڈی کتنت پر شما ماں

الْجِبَالِ اَكْنَانًا وَّجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيْلَ تَقِيْكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيْلَ
کوہان تلنب ف۹ و اڈی کت پر شما پوشاک کہ نگاہدارین شمارا چہ گرمیا ف۱۰ و پوشاک

تَقِيْكُمْ بَاْسَكُمْ ۭ كَذٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ
کہ نگاہدارینت شمارا چہ جنگانی ف۱۱ ھمیڈولا تمام کنت وتی نعمتا پہ شیے سرا تاکہ شما

تُسْلِمُوْنَ ﴿۸۱﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿۸۲﴾
فرمان برداری بکن ات ف۱۲ پدا اگر روگردانی کننت گڈا پہ تئی ذمہ با پیغام ءِ رسینگ انت صاف صاف ف۱۳

يَعْرِفُوْنَ نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ يُنْكِرُوْنَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكٰفِرُوْنَ ﴿۸۳﴾
پجاہ کارنت اللہ ءِ نعمتا پدا منکر بنت چہ آیا و گیشتر آیانی ناشکرنت ف۱۴

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيْدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا
و ہما روچی کہ چست کنیں چہ ہر امتیا یک گواھے پدا اجازت نرسیت پہ کافران

ع ۱۱ / ۱۷

جبران بیان کنگ بونت۔ دیم زرء اشانی معاملہء خداء حوالہء بکن اِت۔ ف۱۴ یعنی بے شک لھتیں بندہ خداء شکر گزار ھم ھست انت "وَقَلِيْلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُوْرُ (سبا رکوع ۲)
بلے زبانت مردمانی احوال ایش انت کہ اللہ تعالیٰ ء نعمتان ء گِندنت و آئی احسانان ء سرپد بینت مگر وھدے شگرگذاری و فرمان برداری ء وھد کیت تو کلان ء شموشنت
چون بران چہ دِل ء سرپد بینت بلے عمل ء وھدء انکار کننت۔ ۱۲

وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُوْنَ ﴿۸۴﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ
و نہ آیانی عذر گوشدارگ بیت ف۱ و وھدیکہ گندنت ظالم عذابا را پدا سبک کنگ نبیت
عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُوْنَ ﴿۸۵﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا شُرَكَآءَهُمْ
چہ آیان و نہ آیانا مہلت رسیت ف۲ و وھدیکہ گندنت مشرکان وتی شریکان
قَالُوْا رَبَّنَا هٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا الَّذِيْنَ كُنَّا نَدْعُوْا مِنْ دُوْنِكَ ۚ
گوشنت اَی رب همشنت مے شریکان ہماکہ ما توار پر دا تگنت بغیر چہ تو ف۳
فَاَلْقَوْا اِلَيْهِمُ الْقَوْلَ اِنَّكُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿۸۶﴾ وَاَلْقَوْا اِلَى اللّٰهِ
پدا اے شریکان پہ مشرکانی سرا دور دینت خبر اکہ شما دروغ بندیت ف۴ و کپنت اللہء دیما
يَوْمَئِذِ ۨ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿۸۷﴾ اَلَّذِيْنَ
ہمارو چی پہ زیر منتی و گار بنت چہ آیان آیانی وَت گڑ کتگینان ف۵ ہماکہ
كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ زِدْنٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ
منکر بونت و بندش کتگنت اے دگہ مردمان چہ اللہء راھا گیش کنیں ما آیانی عذاب ء پہ
الْعَذَابِ بِمَا كَانُوْا يُفْسِدُوْنَ ﴿۸۸﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِيْ كُلِّ
عذابء چکا پہ آیانی شرارت کنگ ءِ سببا ف۶ و ہمارو چی کہ ما پادکنیں چہ ہر یک
اُمَّةٍ شَهِيْدًا عَلَيْهِمْ مِّنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيْدًا عَلٰى
اُمتیا یک گواھے پہ آیانی سرا چہ آیانی وتی جنس ء و کاریں ترا گواہ پہ آیانی
هٰٓؤُلَآءِ ۭ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَّهُدًى
سرا ف۷ و ایر یں گپت پہ تئی سرا کتاب شربیان کنگنت پہ ہر چیزا ف۸ و ھدایت اِنت
وَّرَحْمَةً وَّبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِيْنَ ﴿۸۹﴾ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ
و رحمت اِنت و خوشخبری اِنت پہ مسلمانان ف۹ اللہ حکم کنت پہ انصاف کنگا
وَالْاِحْسَانِ وَاِيْتَآئِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ
و نیکی کنگا و رشتہ دارانی دیگا ف۱۰ و مہن کنت چہ بے حیائی ء

الربع ۱۲ ع ۶ ۱۸

ھمے صفحہ ءِ فوائد:- ف۱ چہ ادا کفر و ناشکری ءِ آخر بیان فرمائینت یعنی یاد دارگ لوٹیت کہ آروچ ہم آیوک انت وھدیکہ پیشی درندی تمام اُمتان واجہ خداءِ آخری عدالت ءِ ادشتنت و ہر اُمت ءِ نبی پہ گواہ ءِ حساب ءِ اوشتا رینگ بیت تانکہ پہ وتی امت ءِ نیک و بد، تابعداری و سرکشی ءِ بابت ءِ شہادت بدنت کہ کُۓ ءِ چونیں معاملہ
گوں حق ءِ کلھو و پیغامبرء کتگ آوھدء منکران اے اجازت نہ بیت کہ چہ وتی لنٹاں کار بگرنت۔ یا نوں چہ وھدء رند توبہ کنان چہ سزاء رستگار بہ بنت و لنٹانء ہم چونکائی بسر بینت۔ درانجالیکہ آیانء وتی مجرم بوگ و ھچ پیمیں عذر گوش نہ دارگ ءِ احوال معلوم بیت آیان چوش ہم فہمنت کہ اے "دار الجزاء" اِنت "دار العمل" نہ اِنت کہ نوں توبہ کنانء وتی خطایانء معاف بکنائینین۔ ف۲ یعنی نہ عذاب ءِ سکیء توک ءِ کمی بیت و نہ درمیان ءِ دفعہ بیت بزاں عذاب یک دمانے ھتل ہم نہ بیت۔ لھتین ءِ چہ "وَلَا يُنْظَرُوْنَ" ءِ چوش مراد گپتگ کہ جہنم ءِ گندگ ءِ پد یک دمانے ءِ ھتلی نہ رسیت جہنم ءِ آس فوراً گنہ گاران ءِ ہنچوش چلا بیت چوشکہ مرغے یکدم دانء ایر بارت بزاں زوت داخل بوگ ءِ طرف ءِ اشارہ بوت۔ ف۳ یعنی اے عذاب پہ اشانی سبب ءِ مے سرا کپت شاید مطلب چوش بہ بیت کہ مادت و بے گنا ھبن۔ یا ایش کہ اشان ءِ دوسر عذاب دیگ بہ بیت۔ ف۴ یعنی شما دروغ بندات کہ شما مارا خداء شریک کت ماکدی گوشتگت کہ شما مے عبادت ءِ بکن اِت درحقیقت ءِ شما محض وتی وہم و خیالانی پرستش کتگ اِتے کہ آئی پشت ءِ ھچ حقیقتے نیست اَت یا جن و شیطانانی پرستش کتگ اِنت مگر اودا شیطان چوش گوشانء بیک کرا بیت "وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ اِلَّآ اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيْ فَلَا تَلُوْمُوْنِيْ وَلُوْمُوْٓا اَنْفُسَكُمْ" (ابراھیم رکوع ۴) غرض ہما چیزانء مشرکان وتی معبود جوڑ کرتگت درست وتی یک کری و بیزاری ءِ ظاہر کننت۔ لھتیں پہ راست لھتیں پہ دروغ سنگ ءِ بتان ءِ و ھچ معلوم نہ انت۔ ملائکہ و لھتیں نبیان و نکوکاران مدام چہ شرک ءِ سکیں نفرت و بیزاری و وتی خالص بندگی ءِ ظاہر کنان بوتگنت باقی ماننت شیاطین اگرچہ آیانی نفرت ءِ اظہار دروغ ءِ سرا مبنی بیت پدا ہم چہ اشی ءِ مشرکان ءِ "کلیتہً" ناامیدی بیت کہ مردچیگیں روچ ءِ منترء چہ منتریں بیل و ہمبل ہم کارء آیوک نہ انت۔ ف۵ یعنی تماہیں ڈیل و ڈول و بہتان سازی آساعت ءِ غائب بنت درست عاجز و زگ بوان ءِ بہ خداءِ روبروء وتی اطاعت و تابعداری ءِ ظاہر کننت "اَسْمِعْ بِهِمْ وَاَبْصِرْ يَوْمَ يَاْتُوْنَنَا" (مریم رکوع ۲) ف۶ یعنی یک عذابے اشان دگہ مردمان چہ حق ءِ قبولیت ءِ دور داشت یا یک عذابے اشان ءِ بہ گناہ ءِ کنگ ءِ سرا بیت دومی گناہ ایش بیت کہ آیان ذنا را گناہ کنگ ءِ ھبل و عادت دات۔ بہر حال دء چہ آیت ءِ معلوم بوت کہ چوشکہ مان جنتت جنت مردمان ءِ جاگہ و درجھانی تہا تفاوت بیت۔ جہنمیانی عذاب ءِ تہا کماً و کیفاً و نوعاً تفاوت بیت۔ ف۷ یعنی آ بیم ناکیں روچ یاد دارگ ءِ قابل انت وھدیکہ ہر یک پیغمبرے وتی اُمت ءِ معاملھانی بابت ءِ بارگاہِ خداوندی ءِ بیان دنت و واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اے اُمت ءِ احوال ءِ پیش کنت بلکیں لھتیں مفسرانی قول ءِ رُوء واجہ پہ ہما تمام شہدا ءِ حق ءِ شہادت کہ بے شک اشان فرض منصبی ءِ بخوبی ءِ سرانجام دات۔ ماں حدیث ءِ کیت کہ اُمت ءِ احوال ہر روچ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ روبروء پیش کنگ بینت واجہ نیکیں عملان ءِ

بگنداں ءِ خدا ءِ شکر ءَ گریت۔ و بدیں عملانی سرا سرپد بواں ءَ پہ چُشیں نالائقاں استغفار لوٹیت۔

ف یعنی ماں قرآن کریم ءَ تمام ھدایت و دین ءِ اصول و فلاح دارین ءِ بابت ءَ ضروری گپ و رپانی گوں خوبی و شری ءَ بیان انت ماں آئی ءَ قیامت ءِ اے داستانانی ھم اھننت کہ آیانی ذکر بالا بوتنت۔ پہ چُشیں جاور ءَ ھما پیغمبر کہ پہ آئی سرا اے پیمیں سرجمیں کتاب نازل کنگ بونگ آئی ذمہ داری و جُست و باداست ھم گران بیت۔ "چوش بگوش" شَهِيدًا عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ "ءِ پد" وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ " فرمان کنان ءَ حضور علیہ السلام ءِ مزن مرتبہ و ھما مرتبہ ءِ مناسبت ءَ جُست و باداست ءِ طرف ءَ لطیف اشارہ فرمائینت۔ "فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِيْنَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِيْنَ (اعراف رکوع ۱) ابن کثیر ءَ اے پد ءَ زبات گیش و گیوار کتگ۔

ف یعنی اے کتاب پہ کُلّ عالم ءَ اول نا آخر ءَ ھدایت و رحمتانی آرد ک انت۔ فرمان بردارین بندگان ءَ شاندارین مستقبل ءِ مستاگ ءَ اشکنائینیت۔

ف قرآن ءَ "تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ" فرمائینتگت۔ اے آیت آئی یک نمونگ ایت ابن مسعود فرمائینیت کہ خدا تعالیٰ ءِ ہر یک خیر و شر ءِ بیان ءَ ماں اے آیت ءَ جمع کُرتگ چوش بگوش (گویا) کتام عقیدہ خلق، نیت، عمل، معاملہ شرّیں یا بدیں چُشیں نیست انت کہ امرًا و نہیًا ماں اشی ءِ چیر ءَ داخل نہ بونگ۔ لھتیں زانوگران نبشتہ کرتگ کہ اگں ماں قرآن ءَ کتام دومی آیت مبوتیں تو تہنا ہمے آیت پہ "تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ" ءِ ثبوت ءَ کافی (بس) اَت شاید ہمشکا خلیفہ ءَ راشد حضرت عمر بن عبدالعزیز ءَ جمعہ ءِ خطبہ ءِ آخر ءَ ایشرا شامل کنان ءَ پہ اُمّت ءَ اُسوۂ حسنہ قائم کُتِ اے آیت ءِ سرجمیت ءَ سرپد کنگ ءِ واسطہ یک جداگانہ تصنیفے پکار انت پدا ھم کمیں اندازہ چوش جنگ بیت کنت کہ ماں آیت ءَ سہ چیزانی بابت ءِ حکم دیگ بونگ (۱) عدل (۲) احسان (۳) ایتاء ذی القربیٰ۔ عدل ءِ مطلب ایش انت کہ مردم ءِ تمام عقائد، اعمال، اخلاق، معاملات، جذبات اعتدال و انصاف ءِ شاھیم ءِ توک ءَ تورگ بہ بنت چہ افراط و تفریط ءَ شاھیم ءِ ھچ باسک جھل یا بُرز مبیت گوں وتی مزن سکتیں دشمن ءَ ھم معاملہ بکنت تو انصاف ءِ دامن چہ دست ءَ مکپیت۔ آئی ظاہر و باطن یک پیما بہ بیت ہرچ خیر ءَ پروت ءَ شات نہ کنت ھما خیر ءَ پہ وتی برات ءَ ھم شات مکنت "احسان" ءِ معنی چُش انت کہ انسان ءِ وتی جرند نیکی و خیر ءِ پیکر جوڑ بوان ءَ اید گرانی دو زواہی ءَ بکنت چہ عدل و انصاف ءِ مقام ءَ کمیں بالا بوان ءَ فضل و عفو و تلطف و ترحم ءِ ھیل و عادت ءَ اختیار بکنت فرض ادا کنگ ءِ پد تطوع و پرھیزگاری ءِ نیمگ ءَ گام جست بکنت گوں انصاف ءَ مروّت ءَ ھم جمع بکنت و یقین بداریت کہ ھرچ کار خیرے کنت خداوند پاک آئرا گندگا ئنت چہ آنگو نیکی ءِ جواب ضرور گوں نیکی ءَ رسیت "اَلْاِحْسَانُ اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَّمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهٗ يَرَاكَ (صحیح بخاری) هَلْ جَزَآءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ (رحمٰن رکوع ۳) اے دوئیں خصلتان (یعنی عدل و احسان) یا پہ دومی لفظان (انصاف و مروّت) تو گوں وتی جرند و ہر یک خویش و بیگانہ و دوست و دشمن ءَ تعلق دار وک انتنت لیکن سیاد و وارثانی حق چہ اجانبان کمیں زبات انت سیاد و وارثی ءِ وت ماں وتی ہرچ رشتگے، قدرت ءَ ایر کرتگ آئرا چہ نظر ءَ اندیم کنگ نہ لوٹیت بلکیں وتی سیادانی ہمدردی و گوں آیاں مروت و احسان چہ اجانبان چیکر گیش بوگ لوٹیت صلہ رحمی یک جداگانہ نیکی ایت کہ آ پہ سیاد و وارثان ءَ درجہ بدرجہ کار مرز بوگ لوٹیت۔ پزان چہ "احسان" ءَ بعد ذوی القربیٰ ءِ ذکر ءَ خصوصًا کنان پہ اشی ءَ ہم ترا پ فرمائینت کہ عدل و انصاف پہ درستان یکیں پیما انت، لیکن مروّت و احسان ءِ ودھ ءَ لھتیں موقع چہ ایدگہ بران زبات رعایت و چارگذار ءِ قابل انت درجھانی فرق و تفاوت ءَ فراموش کنگ یک حسابے ءَ قدرت ءِ جوڑ کرتگیں رھبندانی شموش کاری انت نوں اے سہ ایں لفظانی سرجمی ءَ نظر ءِ دیما داران ءَ زانوگر مردم فیصلہ کت کنت کہ آ کتام فطری خوبی، خیر و نیکی ماں دنیا ءَ چُشینے پشت کپتگ کہ آچہ اے سہ ایں فطری رھبندانی دسترس ءَ دربہ بیت۔ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ۔ ۱۲

ف۱ ھن ہم چہ سہ چیزانی کُت (۱) فحشار (۲) منکر (۳) وبغی ءُ ہرچاکہ ماں انسان ءِ سہ قوّت انت کہ چہ آیانی بے موقع وناہودگیں کارمرزیءِ تمام خرابیان و
بدکاریان سرگشنت (۱) قوّتِ بہیمیہ شہوانیہ (۲) قوّتِ وہمیہ شیطانیہ (۳) قوّتِ غضبیہ سبعیہ. غالبًا چہ فحشار ءِ ھمابے حیائیءِ حبر مراد انت کہ آیانی مقصدِ شہوت و
بہیمیت ءِ افراط بہ بیت منکر، معروف،ءِ ضد انت یعنی ناہودگیں کار کہ پہ آئی فطرتِ سلیمہ ونجکیں عقل انکار کنت چوش گوش چہ قوّتِ وہمیہ شیطانیہءِ زورءِ قوّت
عقلیہ ملکیہ نزور بہ بیت. سیمی چیز ،بغی، انت یعنی سرکشی کنانءِ چہ حدءِ سرگوزگ، ظلم وگیشیءِ سرا لانک ءِ بندان ءِ مثل رسترءِ پہ ورگ و دزگ ءِ جہد کنگ
و دگرانی جان و مال و آبروءِ گرگ ءِ واسطہ ناحق ءِ دست دراجی کنگ. اے ہمیں تمام کاران چہ قوّتِ سبعیہ غضبیہءِ ناہودگیں کارمرزیءِ پیدا بیت. الیٰ صل

وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ

وُ بدکاری ءُ وسرکشی ءُ ف۱ نصیحت کنت شمارا تاکہ یاد بکن اِت ف۲ و پورہ بکن اِت اللہ ءِ

اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا

عہدا وقتیکہ گوں یکدگرا عہد کن اِت و میروش اِت سوگندان رند چہ آیانی محکم کنگا

وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾

وَ کنگ شما اللہ ءِ را وتی ضامنے - اللہ شر زانت چیزیکہ شمائی کن اِت ف۳

وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا

وَ مبیت ھما جنین ءِ پیا کہ بیچی رِنکنت وتی رِستگیں رِشتگ رند چہ محکم گوپگا چنڈ چنڈا ف۴

تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ

سازِت وتی قسمان پتے وابینگی گوں یک دگرا پہ ہمے سببا کہ یک فرقئے ہست کہ آ

أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ ۚ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ

گیش انت چہ دگر فرقیا ف۵ ھمیش اِنت کہ اللہ شمے پتر باگنت چا شئے، وَ ننزگیشینیت پہ شما

يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ

ماں قیامت ءِ روچا ہما حبر باکہ شما ماں آئی ءِ تہا جیڑہ کُتہ بُوتگ ف۶ وَ اگر اللہ ءِ بلوٹتیں گڈا شما درستی

أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ

یک اُمتے کنگت لیکن رد کنت چہ راہا ہر کسیا کہ بلوٹیت و راہا پیش داریت ہر کسیا کہ بلوٹیت ف۷

وَلَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ

وَ ضرور چہ شما جُست کنگ بیت ہر کاریکہ شما کُتہ بُوتگ ف۹ وَ مسازِت وتی قسماں

دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوءَ

یک فریبے گوں یک دگرا بچارے کہ شنزیت پاد رند چہ آئی ءِ سک بُوگا وَ شما چشت سزایا

بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾

پہ اے حبر ءِ سرا کہ شما منع کُت چہ اللہ ءِ راہا و پر شما مزنیں عذاب ھستنت ف۱۰

ماں آیت ءِ اے ہیم تراپ دیگ بوت کہ دانکہ انسان
اے سہ ایں قوّتان ءِ وتی قابوءِ مکنت. براھناک و پاک
بوت نہ کنت. ف۲ اکثم بن صفی ءِ اِے آیت ءِ اشکنگءِ پد
گوں وتی قوم ءِ فرمائینت، من گندان کہ اے واجہ پیغمبر
تمام خوبیں و اعلائیں اخلاق ءِ حکم ءِ دنت وچہ بدیں
اخلاق و عملان ھن کنت تو شما پہ اے مردءِ منگ ءِ
جلدی بکن اِت،، فکونوا فی ھٰذا الامر رؤسًا ولا
تکونوا فیہ اذنابًا،، (یعنی شما ماں اے کارءَ وتارا
سرجوڑ بکن اِت نہ کہ دُمب). حضرت عثمان بن مظعون
فرمائینت - کہ چہ ہمے آیت ءِ اشکنگءِ منی دل ءِ ایمان
پُختہ بُوت و واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ محبت ءِ جاگہ کُت.
ف۳ ماں بُرزءِ آیتان ہرچ چیزانی کنگ یا نہ کنگ ءِ حکم
اَت آیانی ردا الھنیں مردمانی بابت ءِ خصوصًا بیان
فرمائینت یعنی بہ ایفائے عہد ءِ کڈن وچہ غدر و بدعہدیءَ
و نادوردارگ، اے چیزان ابید چہ ایشی کہ اشان وت
مزن شان انت آوھد بہ ھما دورءِ مردمانی احوالانی زبات
مناسب انت کہ چہ آئی ءِ مسلمان قوم ءِ عروج و بودناکی
و آئندگ ءِ کامیابی ءِ سرا سک مزن اثر دور دیوک انت
ہمشکا حکم دنت کہ وھدے خدا ءِ نام ءِ گران ءِ وسوگندوران ءِ
معاہدہ کن اِت تو خدا ءِ نام ءِ عزت و ادب ءِ قائم بدارِت.
گوں کتام قوم یا شخصے ءِ معاہدہ ئے بہ بیت (البشرطیکہ شرع ءِ
برخلاف مبیت) مسلمانانی سرا فرض انت کہ آئرا تمام
بکننت بلی توری ماں آئی ءِ شمارا اڑ و جنجال دیما بیابنت
ءِ قول مردان جان دارد ،، خصوصًا وھدیکہ خدا ءِ نام ءِ گران ءِ
وسوگندوران ءِ یک معاہدہ ئے کنگت تو زانگ لوٹیت کہ
سوگند ورگ ءِ معنی چوش انت بزاں شما خدا ءِ پہ آمعاملہءِ
گواہ یا ضامن جوڑ کنگا ئِت. آ زانت وھدیکہ شما آئرا گواہ
جوڑ کنگا ئِت و البشر اہم زانت کہ داں کجام ھدءِ شما اِے
گواہی ءِ لحاظ ءِ داراِت اگن شما کدی خیانت و بدعہدی
کت آ وتی سرجمیں علم ءِ روءِ پورہ سزا دنت چیا کہ شئے کتام
سوگندے ءِ سرظاہر یا پوشیدہ ایں دغابازی چہ آئی ءِ
مخفی بیت نہ کنت. ف۴ جمع انت نکث ءِ کہ آئی ءِ معنی اِنت
چُنڈ چُنڈ و ٹکر ٹکر کنگ. یعنی عہد کنگ ءِ پدا آئی پروشگ
یک ھنچیں احمقی اِنت چوشکہ یک جنیں آدمے تمامیں روچ ءِ
بندیک ءِ بریسیت پدا بریستگیں بندیک ءِ بیگاہ ءِ وھدءِ
سندانءِ چُنڈ چُنڈ بکنت. چنانچہ ماں مکہ ءِ یک گنوکیں
زالکے ہمے دابءِ کرنگت. مطلب چوش انت کہ معاہدات و قول و قراران ءِ ایوک ءِ مثل کچائیں بندیگ ءِ فہمگ کہ ہروھدءِ دل ءِ کش اِت بریسیت و ہروھدءِ دل ءِ کش اِت
گوں لنگکانی زورءِ آئرا سست و ٹکر ٹکر کت و چگل دات کہ اے ہمیں کار مزن نا عاقبت اندیشی و گنوکی اِنت. انسان ءِ اعتبار پشت مکپیت تو دنیا ءِ نظام خراب
نزاب بیت چہ قول و قرار ءِ پابندی ءِ عدل ءِ شاھیم تنچک قائم بیت کنت. ہما قوم و راجان چہ عدل و انصاف ءِ دستورءِ پشت ءِ کنزان ءِ محض وتی غرض و
مطلب ءِ تمام کننت. گوں آیاں معاہدات تہنا پہ پروشگ باقی مانِنت. جاھیکہ معاہد قوم ءِ کسے ءِ کمزور دیست تمامیں معاہدات ماں ردی ءِ چلی ءِ چگل دیگ
بنت. ف۵ یعنی معاہدان و سوگندان ءِ فریب و دغا، مکاری و ٹھگی ءِ آلہ جوڑ مکن اِت. چونکہ جاھلیت ءِ دورءِ مردمانی ھیل و عادت اَت کہ یک جماعتے ءِ چہ دنا

زورمندگندان ءِ گوں آئی معاہدہ کُت بداوہدیکہ دگہ یک جماعتے چہ آئی زیات عزت مند وطاقتور دیما آھت ۔ اوّلی معاہدہ ءِ پُروشانءِ گوں نوکیں جماعت ءِ عہد وپیمان
کُن بدا چہ چنت روچ ءِ رند وتی حلیفان ءِ کمزور کنگ دو تارا سر افضل کنائینگ ءِ موہ دزکپت ۔ نوفرا معاہدات ءِ پروشت وتما ہیں سوگند وقسم ءِ یک کرتے ءِ
چگل دا ننت ۔ بالکل ہمے حساب ءِ مروچی مغربی ملکانی احوال انت ۔ ولے یعنی ماں قوت وکمزوری ءِ قومانی اختلاف ۔ چہ آیاں کسے ءِ توصیف دیگ وَ بالا برگ وکسے ءِ
جُہلگ ءِ چگل دیگ ءِ خداتعالیٰ ءِ برشے آزمائش خاطر ءِ ابرکنگ ودعدہ ءِ وفا کنگ ءِ حکم ءِ تہا ہم شے چکاسگ مقصد ومراد انت ۔ چاریت کہ باریں کئے بہ وتی
قول ءِ سرا ثابت قدم بیت کہ ماں وتی عہد ءِ سرجم کنگ ءِ حلیفانی قوت وکمزوری ءِ ہچ نہ چاریت باقی بختاوری یا بدنصیبی چہ کسے ءِ بدل کنگ ءِ بدل نہ بیت
بدنصیبی ءِ جاگہ ءِ بختاوری وضعف ءِ جاگہ ءِ قوت
دیوک خداوت انت البت بدعہدی ءِ خیال ءِ ماں دل ءِ
آرگ ءِ آسرھمیش انت بدنصیبی پیداک انت ۔
ف یعنی اد ءِ امتحان انت ۔ امتحان ءِ انجام ماں قیامت ءِ
ظاہر بیت وھدیکہ ضعف وقوت ءِ درستیں جبڑھانی
گیش وگیوار بیت ۔ ف یعنی آئی ءِ قدرت ھست اَت
کہ اختلاف ءِ پشت مکیجینیں مگر حکمت پرشی ءِ لوٹوک
نہ اَت چوشکہ بازجاگہاں اے ردا گیش وگیوار بیش ءِ
کنگ بوتگ ۔ ف۹ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت
" چہ اشی ءِ معلوم بُوت کہ گوں کافر ءِ ہم غدر وبدعہدی
مکنت چہ اے کار ءِ کفر ہلاس نہ بیت البت اے کار ءِ
وبال وتی جند ءِ چک ءِ کپیت ف۱ یعنی قول وقراران ءِ پروشان ءِ
دوتی سوگندانی غرض ءِ نہ داران ءِ بدعہدی ءِ راہ ءِ
درمگیج اِت ومسلمان قوم وراج ءِ بدنام مکن اِت
کہ شمے بدیں وکپتگیں ھیل وعادتان ءِ گندان ءِ یقین
داروکان ماں شک ءِ مکپ اَنت وغیرمسلمانیں قوماں
ماں اسلام آرگ ءِ ونارا دور بدارنت وپہ شمے سرا اے
گناہ بکپیت کہ شما مردمان ءِ چہ ایمان آرگ ءِ جَل اِت
کہ آئی سزا مزن تر بیت ۔ ۱۲

وَلَا تَشْتَرُوْا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۭ اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ
ومگرِت پہ اللہ ءِ عہد ءِ بدلا بہائے لمکیں بیشک ہرچیکہ اللہ ءِ کرا اِنت ہمائی
خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۹۵﴾ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَ
شرتر انت پہ شما اگر شما بزان اِت ف۱ چیزیکہ شمے کرا اِنت ختم بیت و
مَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ ۭ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِيْنَ صَبَرُوْٓا اَجْرَهُمْ
ہرچیکہ اللہ ءِ کرا انت پشت کپیت ف۲ وما دئیں ہماکسان کہ صبرش کتگ آیانی مزدا
بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۹۶﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ
ہما شرتریں کارانی سبباکہ کتگنتش ف۳ ہرکیا کہ کُت نیکیں کار مردینے بیت
اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً ۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ
یا جنینے وآپہ ایمان ءِ سرا بہ بیت گڈا ما آییارا زندگی دئیں یک شریں زندگی ءِ ف۴ ودئیں آیانی
اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۹۷﴾ فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ
حقا پہ ہما شرتریں کارانی سرا کہ کتگنتش ۔ نوں وفتیکہ توو انگا لگے قرآن ءِ
فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ﴿۹۸﴾ اِنَّهٗ لَيْسَ لَهٗ
گڈا تو اللہ ءِ بناہا بلوٹ چہ مردودیں شیطان ءِ ف۵ آئی ءِ زور
سُلْطٰنٌ عَلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰي رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿۹۹﴾ اِنَّمَا
نہلیت پہ ہماکسانی سراکہ ایمانش آرتگ وپہ وتی پروردگار ءِ سرا بروسہ کننت ف۶ آئی ءِ
سُلْطٰنُهٗ عَلَى الَّذِيْنَ يَتَوَلَّوْنَهٗ وَالَّذِيْنَ هُمْ بِهٖ مُشْرِكُوْنَ ﴿۱۰۰﴾ ع
زورھلیت پہ ہماکسانی سراکہ آییارا وتی دوست زانت وہماکہ آییارا شریک منتنت ف۷
وَاِذَا بَدَّلْنَآ اٰيَةً مَّكَانَ اٰيَةٍ ۙ وَّاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوْٓا
ووفتیکہ ما بدل کنیں یک آیتے جاہا دگہ آیتے واللہ شرزانت ہرچیکہ ابر کاریت گڈا گوشنت
اِنَّمَآ اَنْتَ مُفْتَرٍ ۭ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۰۱﴾ قُلْ نَزَّلَهٗ
کہ تو وتے کروت گرگ کنے ۔ اے خبر نہ انت بلے گیشتر آیانی نزانت ف۸ بگوش کہ آ ابر کنگ

ع ۱۳ / ۱۱ / ۱۹

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ پیسرا بیان بوت کہ وت ماں وتی قول وقرارانی پروشگ ءِ بابت ءِ نوں گوں اللہ ءِ کتگیں قول و قرارانی بابت ءِ ذکر انت یعنی چہ مال ءِ لالچ ءِ شرع ءِ برخلاف حکم مکن اِت کہ چشیں مالانی انجام جنجال اِنت ہرچ مابیکہ بہ دستور ءِ شرع شمے دست ءِ بکپیت ہما پہ شما بہتر انت (موضح القرآن) یا بہ قول وقرار ءِ پورہ کنگ ءِ ہرچ اجرے کہ خدا دنت آ چہ اے کمیں مول (چہ کمیں قیمتا) ءِ باز بہتر انت ، مول ءِ کم بمشکا گوشنت کہ اگں تما ہیں دنیا ہم بہ دست ءِ بکپیت بداھم آبہ آخرت ءِ مقابلہ ءِ قلیل وحقیر اِنت ۔ ف۲ گڈا باقی ودائم ءِ وبل کنان ءِ زوال بوکیں چیز ءِ دُمب ءِ کپگ کتام عقل مندی اِنت ۔
ف۳ یعنی ہماکس بہ خدا ءِ کتگیں قول وقرارانی سرا اوشتنت وتمام اڑ وجنجال وپریشانیان ءِ گوں صبر و تحمل ءِ برداشت کننت آیانی اجر ضائع بوک نہ انت چُشیں خوبیں عمل ءِ بدلہ الم ءِ چہ مئے نیمگ ءِ رسیت ۔ ف۴ ماں بُرزءِ آیت ءِ صابر وعہدانی سرجم کنوکانی ذکر اَت ۔ اد ءِ تمام صالحہ عملانی بارو ءِ عام دستور ءِ بیان فرمائینت ۔ آئی خلاصہ چُش انت کہ ہرچ مردین یا جنینے نیکیں کارانی ھیل وعادت بدار یت ۔
بشرطیکہ آ کار بہ صورت ءِ نہ بلکیں بہ حقیقت ءِ نیک بہ بنت یعنی ایمان ومعرفت ءِ راستیں روح ماں وتی توک ءِ دارنت تو ما اشان ءِ الم ءِ پاک وصاف وتا مداریں زند بخشیں مثلاً ماں دنیا ءِ حلالیں روزی قلبی غناء وقناعت ۔ سکون ودل جمی ، ذکر اللہ ءِ لذّت حُبّ ءِ الٰہی ءِ مزہ عبودیت فرض ءِ ادائیگی ءِ تہا
وشنودی ، کامیابیں مستقبل ءِ درشم ، تعلق مع اللہ ءِ شیر کنی ، کہ تمام ءِ چشان ءِ یک عارفے گوشتگ ۔ ہ چوں چتر سنجری رُخ بختم سیاہ باد ؛
دردل اگر بود ہوسِ ملکِ سنجرم ؛ زانگہ کہ یافتم خبر از ملک نیم شب ؛ من ملکِ نیم روز بیک جو نمی خرم ؛ ۔ راست اِنت " اَهْلُ اللَّيْلِ فِي لَيْلِهِمْ اَلَذُّ

من اھل اللھوفی لھوھم ،، ہمشکا یک بزرگے ءِ فرمائینتگ کہ اگں بادشاھان ءَ خبر بہ بیت کہ شپ بیداران ءَ ماں شپ ءِ یادآیگ ءَ چونیں لذت و دولت حاصل بیت تو پہ آئی چلا بنگ ءَ ھما بیماں لشکرکشی بکننت چو شکہ بہ ملک گیری ءِ دھدءَ حملہ کننت ، بہرجاورءَ عبادت گذاریں مومن ءِ پاکیں و مزہ داریں زندچہ ھمدا شروع بیت ۔ ماں قبرءَ سرہوان ءَ آئی رنگ شرتر نرپیت ۔ آخرا آئی آسر بہ ھما پاکیزہ ایں زندءِ ڈول ءَ بیت کہ آئی بارہ ءَ کسے ءَ گوشتگ حیاۃٌ بلا موتٍ وغنی بلا فقرٍ وصحۃٌ بلا سقمٍ وملکٌ بلا ھلکٍ وسعادۃٌ بلا شقاوۃٍ رزقنا اللہ تعالیٰ بفضلہ ومنہٖ ایاھا ۔

(تنبیہ) اے آیت ءَ پیش داشت کہ ماں قرآن نظرءَ جنین و مردین ءِ نیکی و کامیابی ءِ یکیں دستور انت یعنی جنین و مردین ءِ فرق و تفاوت ءَ ابید و تی و تی احوال ءِ ردءَ نیکی کنان پاکیں زند حاصل کُت کننت ۔

ف ۵ ماں حدیث ءَ انت ،، خیرکم من تعلم القرآن وعلمہ (چہ شما بہتر ہما کس انت کہ آ قرآن ءَ بوانیت و دگران بوانین اِیت) معلوم بوت کہ پہ مومن ءَ قرآن ءِ وانگ بہتریں کار ایت و ماں گوستگیں آیتاں دو رندءَ جوانیں کارانی سرا اجر رسگ ءِ ذکر آت ہمشکا ادا قرآن وانگ ءِ لھتیں آداب ءِ تعلیم فرمائینبت تانکہ انسان چہ بے پرواھی ءَ اِے خوبیں کارءِ اجرءَ بیاد مرنت ، شیطان ءِ مدام کوشست ھمیش انت کہ مرد مان چہ شریں کارءَ دور بداریت خصوصًا قرآن ءِ وانگ ءَ ڈولیں کارءَ کہ آ تمام نیکیانی سرچمگ اِنت کدی گوں سازنیں دل ءَ برداشت کُت کننت ۔ الم ءَ آئی کوشست کنت کہ مومن ءَ چہ آئی ءَ دور بداریت و اگں آ ماں اشی ءَ کامیاب مبیت تو ماں ھنچیں آ فتاں چگلی دنت کہ چہ آئی ءَ قرآن ءِ وانگ ءِ حقیقی فائدہ حاصل مبنت اِے تمام سرکشیں تدبیراں و پیش آ یوکیں خرابیان چہ حفاظت ءِ رھبندءَ چوش بیت کنت کہ وھدے مومن قرآن ءِ وانگ ءِ ارادہ ءَ بکنت ۔ پیش ءَ گوں صدق دل حق تعالیٰ ءِ سرا بھروسہ بکنت و چہ مردودیں شیطان ءِ پنجگ ءَ درکپان ءَ ماں خداوند قدوس ءِ پناہ ءَ بئیت اصلی استعاذہ (ماں پناہ ءَ آیگ) گوں دل ءَ انت مگر پہ زبان و دل ءَ یک راہ کنگ ءَ رھبند ایش انت کہ ماں وانگ ءِ اول سرءَ گوں زبان ءَ ھم اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم ءَ بوانیت ۔

ف ۶ یعنی ہرکس ءَ خدا ءِ سرا بھروسہ کُت و ہمائی پناہ ءِ شوہاز ءَ بُوت ۔ آئی سرا زور جت کت نہ کننت ۔ اگں چُشیں شخصے کدی بہ کمیں وھدءَ انسانی فطرت ءِ ردءَ بہ شیطان ءِ فریب ءَ ہم بکپیت بدا ھم شیطان بہ آئی سرا و تی قبضہ ءَ داشت کُت نکننت بازوت آئی چم پچ بیت و نا دیرءَ ماں غفلت ءَ نہ مانیت ۔ اِنَّ الَّذِیْنَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّھُمْ طٰٓئِفٌ مِّنَ الشَّیْطٰنِ تَذَکَّرُوْا فَاِذَا ھُمْ مُّبْصِرُوْنَ ۝ وَاِخْوَانُھُمْ یَمُدُّوْنَھُمْ فِی الْغَیِّ ثُمَّ لَا یُقْصِرُوْنَ ۔ (الاعراف رکوع ۲۴)

ف ۷ یعنی ہرکس زناوت شیطان ءَ و تی بیل و ھمبل جوڑ بکننت و یکیں خدا ءِ سرا بھروسہ کنگ ءِ بدل ءَ بہ آئی سرا بھروسہ بکننت چوش بگوش آئی ءَ ماں خدائی ءَ شریک قرار بدینت ۔ یا چہ اغواءَ ابد گہ چیزان ءَ خدا ءِ شریک لسازنت گڈا ھمایانی سرا شیطان ءِ پورہ پورہ قبضہ انت کہ ہر ہیما لوٹیت آیان ءَ ناچ فرمائینیت ۔

ف ۸ پیسر احکمی داتگنت کہ قرآن وانگ ءِ وھدءَ چہ شیطان رجیم ءِ مکر (کید) ءَ پناہ بلوٹ اِت چو مبیت کہ آ ماں اے خوبیں کارءَ اڑ و جنجال یا خرابی پیدا بکننت ۔ ادا آئی ءِ لھتیں اڑ و جنجالانی ذکرءَ کنت کہ قرآن ءِ بابت ءَ آئی ءَ پیدا کرتگت ۔ قصہ چُش انت کہ سرجمیں قرآن تو یکبارگی ءَ نازل نہ بوتگ ۔ موقع بہ موقع آیتان نازل بوتگ اتنت ۔ چہ آیاں لھتیں آیتان وتی ھم نازل بوتگ اتنت ۔ پہ ادومی وھدءَ بہ احوالانی تبدیلی ءِ سرا دومی حکم اھتگت مثلاً اول سرءَ چہ قتال ءَ ممانعت و دست ءِ دارگ ءِ حکم اَت ۔ یک زمانگے ءَ بعد قتال ءِ اجازت دیگ بُوت یا ماں اول سرءَ حکم اَت قُمِ الَّیْلَ اِلَّا قَلِیْلًا نِّصْفَہٗ الخ ۔ کمیں مدت ءَ رند ماں مکہ ءَ آیتان نازل بوننت ۔ عَلِمَ اَنْ لَّنْ تُحْصُوْہُ فَتَابَ عَلَیْکُمْ فَاقْرَءُوْا مَا تَیَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ الخ ۔ کافران بہ چُشیں گپانی اشکنگ ءَ ایرادش گپتگت کہ اے چونکائی خدا ءِ کلام بیت کنت ؟ چے خدا تعالیٰ ءَ (معاذ اللہ) اول ءَ چہ بے خبری ءَ یک خبرے ءِ حکم داتگت ؟ رندا کہ خبری بوت تو دومی حکمی راہ دات ۔ معلوم بیت کہ اے کلام ءَ توت اڈ کنے ءَ کارے ۔ وگرنہ خدا ءِ احکام اے دابیں نہ بنت کہ یک روچے یک چیزے دومی روچ ءَ دگہ چیز پیش کنت ۔ اے ہمیں شبہات دوسوسہ ممکن اَت کہ شیطان ماں لھتیں مسلمانانی دل ءَ دوربدنت ادا ھمائی جواب ءَ دنت کہ شمے اِے ایراد محض جہالت اِنت شما اگں ،، نسخ ،، ءِ حقیقت ءَ بزانتیں تو کدی ھم چہ زبان ءَ چُشیں لفظ درنہ کت ۔ نسخ ءِ مطلب ایوک ءَ اینکر انت کہ یک میعادی حکم ءِ میعاد ءِ پورہ بوگ ءَ دومی حکم دیم دیگ بیت ۔ آیا طبیب منضج ءِ نسخہ ءَ دہ بیست روچ ءَ واربنان ءَ اگں مسہل تجویز بکننت تو اے گپ ءَ طبیب ءِ کم علمی یا بے خبری قرار دیگ بیت ؟ یا ہرکس چوش بگوشیت آوت جاہل و بے خبر قرار دیگ بیت ۔ حق تعالیٰ خوب زانت کہ ہر وھدءَ ہرچ حکمے دیم دیگ بوت یعنی ہرچ روحانی غذا یا دوا تجویز کنگ بوت آدان کجا حدءَ مریضانی مزاج و احوالان مطابقت یا مناسبت داریت ۔ ۱۲

ف یعنی قرآن منی بادگہ انسانے ءِ کلام نہ انت اِے ہماکلام انت کہ آتُرا بلاشبہ ءَ منی ربءَ روح القدس (پاکیں فرشتہ جبریل اَمین) ءِ معرفت ءَ عین حکمت و مصلحت ءِ روءَ منی سرا نازل فرمائینت چوش بگوش (گوبا) ,,مِن رَّبِّكَ,, گوشان ءَ چوش ہم نزاپ دات کہ اشی ءِ نازل کنوک ہما ہستی انت کہ آئی ءَ دت محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ اینکر گوں جبران کنوکیں رھبندے ءَ چشیں اعلائیں اخلاق ءِ تعلیم و تربیت فرمائینت کہ آ شسے دیما موجود انت و روح القدس ءِ واسطہ ءِ بیان کنان ءَ بہ اے نیمگ ءَ اشارہ کنگ انت کہ ہرچ کلام ءِ آردک روح القدس جوڑ کنگ بوت آ روحانیت پاکیزگی و ملکوتی خصلتانی پیکر بوگ لوٹیت چنانچہ سیل بکن اِت کہ ماں اے نوسیپان اے شان ءِ زانا دگہ کلامے آسمان ءِ چیرءَ بہ نظرءَ کیبت. ولے اے موقع بہ موقع وکم کم ءَ احکام و آیتانی نزول ءَ گندان ءَ ایمان دارانی دل قوی و یقین پختہ بیت کہ مئے رب چہ مئے جاور د زندمانی ءِ ہر دورءَ سرجمی ءَ معلوم دارانت و گوں مزن حکمت ءَ مارا سر دسوج کنت ہر ہمیں احوالءَ دیما پیش کائینت بہ ھمایانی رُوءَ ھدایت و رھنمائی کنت و بہ ھمک کارءَ بہ ھمائی مناسبت ءَ مژدہ و خوشخبری اشکنائینبیت.

رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ اٰمَنُوْا وَ

پاکیں فرشتنیا چہ تئی پروردگارءِ نیمگ ءَ بہ راستی و تاکہ ثابت قدم بکنت مومنان و

هُدًى وَّبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِيْنَ ﴿١٠٢﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُوْلُوْنَ

بہ ھدایت کنگا و بہ مژدہ دیگا بہ مسلمانان ول و ماشر زانیں کہ آ گوشنت

اِنَّمَا يُعَلِّمُهٗ بَشَرٌ ؕ لِسَانُ الَّذِيْ يُلْحِدُوْنَ اِلَيْهِ اَعْجَمِيٌّ

کہ سبق دنت آئیارا یک مردُمے ول. ہماکسیکہ آئی ءِ نامزدی کننت آئی ءِ زبان عجمی اِنت

وَّهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِيْنٌ ﴿١٠٣﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

واے قرآن بہ عربی زبانا ئنت صاف ول ھماکسان کہ یقین نکننت

بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ۙ لَا يَهْدِيْهِمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١٠٤﴾ اِنَّمَا

بہ اللہ ءِ خبران ہدایت ندنت آیانا اللہ و پر آیان عذاب اِنت دردیں ول بگاں دروغا

يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ۚ وَاُولٰٓئِكَ

و ہماکسان گوڑا بنت کہ یقین نکننت بہ اللہ ءِ خبران. و ھمشنت

هُمُ الْكٰذِبُوْنَ ﴿١٠٥﴾ مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ اِيْمَانِهٖٓ اِلَّا مَنْ

دروغ بندیں مردمان ول ہرکسیکہ انکار بکنت اللہ ءِ، رندچہ یقین ءِ آرگا مگر ہماکسیکہ

اُكْرِهَ وَقَلْبُهٗ مُطْمَئِنٌّۢ بِالْاِيْمَانِ وَلٰكِنْ مَّنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ

بہ آئی ءِ سرا زور کنگ بوت و آئی ءِ دل برقرارت بہ ایمان ءِ سراک لیکن ہماکسیکہ فراخے کت سینہ

صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّٰهِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿١٠٦﴾

بہ کفرا نوں بہ ہمایانی سرا غضبنت چہ اللہ ءِ طرفا. و پر آیان زندیں عذاب اِنت

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ

اے بہ ہمے سباکہ آیان پسند کت دنیا ءِ زندگی بہ آخرت ءِ سرا و اللہ

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿١٠٧﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى

بہ راہا نبرینیت منکریں مردمان ول اے ہماکس اَنت کہ مہر لگینتگ اللہ ءَ بہ آیانی

ول یعنی قرآن شریف نہ خدا ءِ کلام انت. ورنہ ماں اشی ءَ نسخ نہ بونگت و نہ اے واجہ پیغمبر ءِ کلام بوت کنت چیاکہ واجہ ءِ اُمّی بوگ درستان ءَ پکّا معلوم اَت یک اُمّی کہ کدی آئی ءَ کتاب ءَ ماں دست ءَ نہ کت و نہ قلم ءَ دستی جت بلکیں یک اعلیٰ درجہ ءِ قریشی بوگ ءِ باوجود داں چہل سال ءَ یک شعرے ہم چہ زبان ءَ نہ گوشتی کہ ماں آئی ءَ داں عرب ءِ جنگان فطری سلیقہ و دسترس داشتنگت. چونکائیءَ گمان کنگ بہ بیت کہ بغیر چہ وانگ و در برگ ءَ یکبارگی ہنچیں کتابے جوڑ بکنت کہ آ اینکر عجب عجبیں علوم، حکمت. اثر کنوک رہشونی بیش دارو ک و ماں ذہن ءَ انقلاب یا روکیں احکام و قانونانی سرا شامل بہ بیت لامحالہ گوشگ کیبیت کہ یک دگہ مردے واجہ ءَ چشیں تعلیم دنت واے ہمیں کلام جوڑ کنت و دنت آ مرد کئے اَت کہ چہ آئی ءِ مزنیں قابلیت ءَ قرآن ءِ ہمیں کتابے تیار بوُت. ماں آئی ءِ نام ءِ سرا اختلاف اَت. جبر، یسار، عائش، یعیش نایبں بازعجمی غلامانی نام اے بابت ءَ گرگ بونگنت کہ چہ آیان کسے یہودی ءَ اَت کسے نصرانی اَت بلکیں در بابت لھتیں ءَ گوشگ بونگ کہ آیان نصرانیت ءَ ترک دیان ءَ مذہب اسلام ءَ قبول کرتگت. گوشنت کہ واجہ پیغمبر کدی کدی رفتگت و برے برے چہ اشان گوں یکے مجلس کرتگت. یا کدی چہ آیان یکے ماں پیغمبر ءِ دیوان ءَ اھتگت. مگر تعجب الیش انت کہ اینکر مزن قابلیت دارو کیں مردمانی نام ءَ تواریخ ءَ گوں یقین ءَ یاد داشت کرت نہ کنت و ہر کسے کہ چہ آیان محض نقلی کرتگت دنیا آئی ءِ قدمانی سرا کیبت. حتیٰ کہ ہر کس ءَ واجہ نبی نہ منّ اِت آیان ھم واجہ ءَ دنیا ءِ مستریں اصلاح کنوک و کاملیں انسان تسلیم کت. بہرحال مشرکانی چہ اے احمقانہ ایراد ءِ اے ضرور ثابت بوت کہ چہ بعثت ءِ دعویٰ ءَ بیش واجہ ءِ اُمّی بوگ گوں آیان یک ہنچیں پکّائیں گپے اَت کہ قرآنی علوم و معارف ءَ واجہ ءِ اُمیّت ءِ سرا چسپان اِش کُت نہ کُت بمشکا گوشگ کپتگت کہ دگہ یک کسے واجہ پیغمبرءَ اے خبرانی سر و سوج کنت بلاشبہ واجہ ءِ چشیں خبرانی سروسوج کنوک ھست اَت لیکن سروسوج کنوک لبشرے نہ ات آ قدرت داروکیں رب وت اَت کہ آئی ءَ وت ماں قرآن ءَ بیان کرتگ. اَلرَّحْمٰنُ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ. ول یعنی اگں قرآنی علوم و آئی ابدگہ عاجز کنوکیں راہ و رھبندان ءِ شسے کُتیں دماغ سر پد بیت نہ کنت تو آئی زبان ءِ معجزانہ فصاحت و بلاغت ءِ سر پد بوت کن اِت کہ اے ردا بازبرءَ چیلنج دیگ بونگ و اعلان کنگ بونگ کہ تمام جن و انس ھور بوان ءَ ھم مثل آئی کلام بیش کُت نہ کننت. گڈا آ چیز بکیہ آئی ءَ مثل یارگ ءَ تمام فصاحت و بلاغت ءِ خداوند تمام سرجمی ءَ عاجز دبے وس انت چہ یک گمنامیں عجمی بازاری غلام ءَ چون اُمیت دارگ بیت کہ چشیں عاجز کنوکیں کلام بیش کُت بکنت. اگں ماں تمام عرب ءَ کنام یک شخصے بندے خبرءَ (بالفرض) چشیں کلام پیش کت بکنت تو آ وت واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم بوتیں. مگر چہ

قرآنؑ ابید داجہ ۂ ایدگ گفت رانی ذخیرہ قرآن ۂ بیان کنگیں بُن گپانی دموضوعات ۂ سرا موجود انت کہ اے کلام وتی فصاحت ۂ باوجود کسان ءِ چہ کسان تریں قرآنی سورت ۂ ہمسری ءَ کت نہ کنت ۔ ف۵ واضحیں دلیلانی باوجود ہر کسے ماں دل ءَ چوش سوڑگ بکنت کہ یقین نہ کنان خدا تعالیٰ ہم آئرا بہ مقصد ءَ رسگ ۂ رداره شونی نہ کنت ہر قدر آئیءَ بفہمائینے آنہ فہمیت ۔ بداعتقادیں مردم چہ ھدایت ءَ زہر بوان ۂ آخر کار سکیں سزاءِ مستحق قرار گریت ۔ ف۶ یعنی شمارا چوش گوشنت ‹‹ اِنَّمَآ اَنْتَ مُفْتَرٍ ›› حالانکہ تئی امانت داری ءِ چہ پیش ءَ ہر کس منوک وچہ تئی رفتار وداب ءَ معلوم دارانت زانادروغ بندوکانی چہرہ وراه درھبندبہ ھمے ڈول ءَ بیت ۔ دروغ بندگ تو ہما اشقیار ۂ رھبندانت کہ آیان خدا ۂ خبران ءَ اشکنان ءَ وآئی نشانان ءَ گندان ءَ ہم یقین نہ کننت چہ اشی ءَ مستریں دروغ چے بوت کنت کہ مردم خدا ۂ خبران ءَ دروغیں بگوشیت ۔ ف۷ یکے وَآیان مجرم انت کہ صدانی حساب ءَ دلیل وآیتان ءَ اشکنان ءَ ھم یقین نہ کننت مگر چہ اشان مستریں گنہ گار ہماکس انت کہ یقین دارگ وقبول ءَ پد چہ شیطانی شبہات ووسوسان اثر گران ءَ چہ حق ءَ منکر بہ بنت چوشکہ عبداللہ ابن ابی سرح ءَ کرتنگ آت کہ ایمان یارگ ءَ بعد مرتد بوت (العیاذ باللہ) اے ڈولیں مردمانی سزاءَ دیما بیان فرمائینگ ماں میانجی ءَ چہ ‹‹ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ ›› یک ضروری استثنائے کنگ بوت یعنی اگں یک مسلمانے گوں صدق دل برابر بہ ایمان ءِ سرا قائم انت پہ یک دمانے ہم ایمانی روشنی وقلبی سکون چہ آئی قلب گستانہ بوت ایوک ءَ ماں یک خاصیں جادرے ءَ مزن بے وس بوان ءَ سکیں ترس ولرز ۂ وھد ءَ بہ وتی جرند ۂ ہلاسی ءَ چہ زبان ءَ منکر بہ بیت یعنی یک گپے چہ دپ ءَ در بکنت بشرطیکہ ماں آئی دل ءَ دگہ ھچ پیمیں تردد وشک مبیت بلکیں چہ زبانی لفظ سک کراھیت ونفرتے بہ بیت ۔ چشیں مردم مرتد قرار دیگ نہ بیت بلکیں مسلمان فہمگ بیت ۔ البت چہ اشی ءَ اعلائیں درجہ ہمیش انت کہ مرگ ءَ قبول بکنت مگر چہ دپ ءَ ہم چشیں لفظان ءَ مکشیت چوشکہ حضرت بلال ، حضرت یاسر حضرت سُمیہ حضرت خبیبؓ بن زید انصاری وحضرت عبداللہ بن حذافہ رضی اللہ عنہم وغیرہ ۂ واقعات ماں تواریخی کتابان موجود انت ۔ چونکہ ماجرء دراج کش کنگ نہ لوٹیں بیشکا اشانی تفصیل نبشتہ کنگ نہ بوتگ اگں کسے ۂ دل بکشیت تو آئرا باید انت کہ تفسیر ابن کثیر ءَ بچاریت ۔ ف۸ یعنی چشیں منکران کہ دنیائے زند آیانی مقصود بہ بیت ۔ چشیں کسان کامیابی ۂ راہ چون دست کپیت ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت ‹‹ ہرکسے چہ ایمان ءَ برگشتہ بوتگ تو پہ دنیائے غرض ءَ چہ جان ۂ ترس ءَ یا برادری ۂ خاطرءَ یا پہ زر ۂ لالچ ءَ ہرکس ءَ دنیا زرت تو گڑا پہ آئیءَ آخرت کجا مانیت ؟ اگں پہ ساہ ۂ ترس ءَ یک لفظے چہ دپ ءَ ظاہر بکنت تو آئرا لازم انت کہ چہ ترس ۂ ردگ ءَ پد توبہ واستغفار کنان وتا پہ دین ءَ ثابت قدم بکنت ۔ ۱۲

قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾

دلان وپہ آیانی گوشان وپہ آیانی چمان وہمشنت بے ہوشان ف۱

لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِى الْءَاخِرَةِ هُمُ الْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ

بے مِنّتا ماں آخرت ءَ ھمشانی حالت خراب انت ف۲ رندا بے شک تئی پروردگار

لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟ وَصَبَرُوٓا۟

پہ ہماکسان کہ وتی ملکش رہبینتنت رند چہ اے خبرا کہ ما فِتنیا گرفتار بوتنت رندا جہادش کت وقائم بوتنت

إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾ يَوْمَ تَأْتِى كُلُّ

بے شک تئی رب رند چہ اے خبران بخشوک مہربان انت ف۳ ہما روچیکہ کیت ہر

نَفْسٍ تُجَٰدِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ

نفس سوال وجواب کنت چہ وتی نیمگ ءَ ۔ ف۴ وپورہ رسبت ہر کسیا ہرچیکہ کُتگی وپہ آیان

لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً

ظلم نہ بیت ف۵ وبیان کُت اللہ ءَ یک مثالے یک شہرے ات پُر امنیں .

مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ

آرامیں ف۶ بک کشا آتک اودا روزی پہ کشادگی چہ ہر جاگہا ف۷ پدا ناشکریئی کُت

بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُوا۟

چہ اللہ ءِ نعمتان پدا چاشینتی مزہ اللہ ءَ کہ آیانی گور ءِ پچ بوتنت شدوترس پہ آیانی کنتگیں

يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ

کارانی بدلا ف۸ وآیانی گورا آتک رسنت رسول چہ ہمایانی وتی جنس ءَ پدا دروغ بندش کُت

فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ

پدا گپتنت عذاب ءَ وآ گنہگار تنت ف۹ نون بورت ہما روزیگی کہ شمارا اللہ ءَ داتگ

حَلَٰلًا طَيِّبًا وَٱشْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾

حلالیں پاکیں ۔ واللہ ءِ نعمت ءِ شکرا بگرت اگر شما ہمائیارا عبادت کن انت ف۱

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی دنیا طلبی وہوا پرستی ءِ نشہ ءِ توک ءَ ہمنکہ مست وبے ہوش انت کہ آیانی بہ ہوش ءِ آیگ ءِ ھچ اُمیت نیست ۔ خدا ءِ دانگیں قوتان ءَ آیان بے کار کرتنت آخر کار چہ گوشان حق ءِ توار ءِ اشکنگ ۔ چہ چمان حق ءِ نشانانی گندگ وماں دل ءَ حقیں خبر ءِ فکر دزان ءِ توفیق سلب (پچ گرگ) بوت ۔ مہر کنگ ءِ مطلب ومعنی ءَ پیش ءَ ماں سورہ بقرہ ءِ بیان بوتگ ۔ ف۲ یعنی ہماکس کہ چہ وتی بدکاریانی سوب خدا ءِ دانگیں قوتان تباہ بکننت وخاص دنیا ءَ وتی قبلہ ومقصود جوڑ بکننت ۔ چہ آیاں گندہ تریں انجام کئی بیت کنت ۔ ف۳ مکہ ءِ لعنتیں مردم چہ کافرانی ظلم وزوران بدراه بوتنت یا ایوک ءَ سرزبانی کفر ءِ لفظ چہ دپ ءَ کشتگتش ۔ چہ آئی ءَ وھدیکہ ہجرت اِش کُت ، جہادش کُت وگوں مزن پامردی ءَ اسلام ءِ سرا قائم ماننتنت ۔ اینکرا ایمان ءِ کارش کُرت کہ آ تقصیر اشانی پہل کنگ بوُت وخدا ءِ مہربانی پہ اشانی سرا دلگوش گورکنوک بوت ۔ یک بزرگے ‹‹ عمار ›› نامینے آت ۔ آئی ءِ

پت، یاسر، اَت و مات، سُمیّہ، اَت۔ دوئینان ظلم وزوران ءِ برداشت کنان ءَ مُرتنت۔ مگر کفرءِ لفظ اش چہ دپ ءَ درنہ کُت مات اش شہید کنگ بوت وا ے اوّلی خون ءِ بیٹ ات کہ ماں خداءِ راہ ءَ ریچگ بوت۔ چُک، عمار، ءَ چہ جان ءِ ترس ءَ یک لفظے چہ زبان ءَ درکت پداگریوان ءَ وا جہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ کرءَ اَھت گڈا ۱۱۰ اے آیتان نازل بوتنت رضی اللہ عنہم اجمعین۔

ف۴ یعنی چہ یکے ءِ طرف دومی خبر گُت نکنت۔ مات، پت۔ گوھار، برات، لوگ بانک، اولاد، دوست و وارث کسے کاردات نہ کنت۔ ہرکس ءَ وتی فکر بیت کہ چو نکائی چہ خداءِ عذاب ءَ وتارا ہلاس بکنت۔ قسما قسمیں دروغ وراستیں عذر بہ وتی ہلاسی ءِ خاطرءَ گڑبیت وسوال وجواب کنان ءَ لوٹیت کہ رسنگار ببیت۔

ف۵ یعنی نیکی ءِ ثواب کم کنگ نہ بنت وبدی ءِ سزا چہ گناہ ءَ زبات دیگ نہ بیت۔

ف۶ یعنی چہ ڈن ءَ دشمن ءِ ترس نہ چہ توک ءَ ہچ پیمیں فکروخطرے ہست اَت۔ خوب گوں امن وایمنی ءَ زندگوزگا تت۔

ف۷ یعنی بہ وردوراک ءَ غلہ ونیوگ پیداک اننت ہمک چیز بہ افراط ءَ دستیاب اَت۔ بزاں ماں لوگ ءَ نندان ءَ دنیاءِ نعمت حاصل اننت

ف۸ ہما میتگ ءِ مردمان ءَ خداءِ دانگیں نعمتانی قدردانی نہ کُت۔ ماں دنیاءِ عیش ءَ کپان ءَ ہنچوش غافل وبدمست بوتنت کہ وتی حقی ایں واجہ اِش ھم جاہ نیارت بلکیں بہ آئی مقابلہءِ سرکشی وبغاوت ءَ تیار بوتنت۔ آخر خدا تعالیٰ ءَ آیانی ناشکری ونعمتانی ناقدری کنگ ءِ مزہ چشینت یعنی امن وراحت ءِ بدل ءَ خوف وترس ءَ ودل جمیں روزی ءِ جاگہ ءَ شدوڈکال ءَ اشان ءَ بگیرا ورت ہنچوش کہ گُڈ پوشوک ءِ بدن ءَ مان پوشیت بہ یک دمانے ھم شدوترس چہ اشان دورنہ بوتنگت۔

ف۹ اید چہ ظاہری نعمتان کہ بالا بیان بوتنت۔ یک مزنیں گرانبہا باطنی نعمتے ہم اشان ءَ دیگ بوتگت۔ یعنی چہ آیانی قوم وراج ھڈ ونسب ءِ یک رسولے دیم دیگ بُوت کہ آئی رندگیری کنان ءَ آیان خداءِ وشنودی ومزن اَعلائیں مقامات حاصل کنگ تونتگت۔ آیان رندگیری وتصدیق ءِ بدل ءَ آئی تکذیب ومخالفت ءِ سرالانک ءَ نزندبست۔ وا ے ہیما ماں جُہلا تکی ءَ کپان ءَ دیم اِش بہ جہلگ ءَ دات آخر قدیمی سُنت اللہءِ روءَ ظالم وگناہ کاران ءِ عذاب بتائت گڈا ھچ کسے ءِ ھچ تدبیر کارگر نہ بُوت۔ لھتیں مفسران گوشنت کہ ماں اے آیتان کنام مقریں میتگے ءِ تذکرہ نیست محض بہ مثال دیگ ءِ خاطرءَ کنام یک تباہ بوتگیں میتگے ءِ لاعلی التعیین حوالہ دیان ءَ یا یک میتگے ءِ وجودءَ بندجبرءِ گران ءَ مکہءِ کافران ہُشیار (ہوشیار) کنگ لوٹنگ، کہ شما چوش کرت تو گڈا گوں شما ہم چُشیں معاملہ بوت کنت چہ نعمتانی ناشکری ورسول ءِ تکذیب وعداوت ءِ سزاءِ بے فکر مبیت۔ لھتیں عالمانی نزیک ءَ چہ اے مثال ءَ چہ میتگ ءَ مراد مکہ معظمہ اِنت کہ اودا ہمک ڈولیں امن وایمنی اَت ووادی ءِ غیرذی ذرع بوگ ءِ باوجود قسم قسم ءِ ثمرہ ونیوگ چہ ھر کُنڈءَ ادا نزبوان اَنت اَوَلَمۡ نُمَکِّنۡ لَّهُمۡ حَرَمًا اٰمِنًا يُّجۡبٰٓى اِلَيۡهِ ثَمَرٰتُ كُلِّ شَىۡءٍ (القصص رکوع ۶) مکہءِ مردمان ءَ خداءِ اے دانگیں نعمتانی قدر نہ کت اشان ماں شرک وعصیان بے حیائی وبے شرمی ءِ کاران گلائیش بوتنت پدا خدا تعالیٰ ءَ چہ درستان مستریں نعمت ماں واجہ محمد رسول اللہ ءِ صورت ءَ اشان گور ءَ دیم دات بہ آئی انکاروتکذیب ءِ ردا ھم اشان ھچ کوتاہی نہ کُت۔ اَلَمۡ تَرَ اِلَى الَّذِيۡنَ بَدَّلُوۡا نِعۡمَتَ اللّٰهِ كُفۡرًا وَّاَحَلُّوۡا قَوۡمَهُمۡ دَارَ الۡبَوَارِ (ابراھیم رکوع ۵) آخر خدا تعالیٰ ءَ امن واطمینان ءِ بدل ءَ مسلمان مجاھدانی ترُس وبزیں روزی ءِ بدل ءَ ہفت سال ءِ ڈکال آیانی سرا چگل دات کہ ماں آئی ءَ لاچار بوان ءَ داں کُچک (سگ) ومردار ھم آیان وارت۔ پدا ماں بدرءِ جنگ ءَ اسلام ءِ غازیانی دست ءَ خداءِ عذاب بہ آیانی چکت ءَ کپت۔ اینگو وچُش بُوت نودومی نیمگ ءَ ھمامردم کہ چہ اے ظالمانی ظلم وزوراکیان بہ پونزءَ رستگ اِنت وتی لوگ جاگہ اِش یل داتگ ءَ درشتگ اِنت خدا تعالیٰ ءَ آیان ءَ بہتریں وشریں ھنکین (لوگ جاگہ) دات۔ چہ دژمنانی ترس ءَ دل جم وبے فکر بوتنت روزی ءِ درواگ بہ اشان پچ کنگ بوت زوراکیں دژمنانی سرا اشان فتح حاصل کُت بلکیں خداءَ اشان ءَ ملکانی بادشاہ ومنقبانی امام جوڑ کُت۔ شاید بہ ہمے خاطرءَ ماں اے آیتان مکہءِ مردمانی احوال ءَ بیان کنان ءَ ماں دیمی آیت فَكُلُوۡا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ الخ مسلمانان ءَ دیم گوُر (خطاب) فرمائینتگ کہ شما چہ اے ہمیں کاران بہ پہریزات کہ چہ آیانی گرانی ءَ مکہءِ مردمانی سرا دیل کپت۔

ف۱۰ یعنی ہرکس خداءِ بندگی ءِ دعویٰ ءَ کنت بہ آئی سزاوار اِنت کہ چہ خداءِ دانگیں حلال وپاکیں روزی ءَ نفع حاصل بکنت وآئی ءِ احسان ءَ قبول دار بوان ءَ شکرگزاریں بندھے ببیت۔ حلال ءَ حرام مزانت وچہ نعمتان نفع گران ءَ وتی حقیقی واجہ ءَ فراموش مبیت بلکیں بہ آئی سرا وآئی ءِ دیم داتگیں پیغمبرانی سرا ایمان بیاریت وھمائی احکام ودستورانی پابندی ءَ بکنت۔ ۱۲

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ

پکا اللہ ءَ حرام کتگنت پہ شمے سرا مُردار و خون و خوگے گوشت وہماکہ پہ آئی ءِ سرا نوار

لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۖ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ

بہ ردیگ بوتگ اللہ ءَ چہ بغیر دگرے ءِ نام ۔ بلے ہر کسیکہ ناچار بہ بیت نہ زورا کی بکنت نہ زیادتی گڈا اللہ

غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ

بخشوک مہربان انت ف۱ و مگوشت پہ وتی زبانانی دروغ ٹاہینگا

هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ ۚ

کہ اے حلال انت واے حرام انت کہ پہ اللہ ءِ سرا بہتان بندیت ف۲

إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ

بیشک ہماکہ بہتان بندنت اللہ ءِ سرا آخیر نگندنت ۔ کمے فائدہ

قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا

جست کننت و پہ آیان عذاب انت درد دیوکیں ف۳ و ہماکہ یہود بیت حرام کتگ پہ آیانی سرا

مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا

ہما چیز کہ بیان کتگ گوں تو چہ پیشا (سورۃ انعام) و ما پہ آیانی سرا ظلم نکت بلے آیان

أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ

پہ وتی سرا وت ظلم کتگت ف۴ رندا بے شک تئی پروردگار پہ ہما کسانی سرا کہ بدیں کارش کت

بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ

پہ نادانی ف۵ رندا توبہ ش کت چہ آئیا چہ رند و نیکیں کارش کت نوں تئی پروردگار

مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا

رند چہ اے خبران بخشوک مہربان انت ف۶ اصل خبر اش انت کہ ابراہیم تہنا یک اُمتیت

لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ

اللہ ءِ فرمان بردار چہ دگرتان یک طرفا ۔ و نہ بیت چہ شرک کنوکان ف۷ شکر گروکت پہ آئی ءِ نعمتان ف۸

ع ۱۵ / ۹ / ۲۱

منزل ۳

ف۱ اے آیت ءِ تفسیر ماں سورہ "بقرہ" و "انعام" وغیرہ ءِ بیان بوتگ باید اِنت کہ ہمودا چارگ بہ بیت ۔ ادءَ غرض ایش انت کہ چوشکہ ماں اولی آیت ءِ اشارہ اَت کہ حلال ءِ بہ وتی سرا حرام مکن اِت ماں اے آیت ءِ ہم تراپ دیگ بوتگ کہ حرابیں چیزان ءِ حلال قرار مدئیت خلاصہ چوش بوت کہ کتام چیزءِ حلال یا حرام قرار دیگ ہمائی حق اِنت کہ آئی ءِ اے چیزان ءِ پیدا کتگنت ۔ چنانچہ ماں آیو کیں آیتان اے بابت ءِ گیش و گیوار جوانی ءِ کنگ بوتگ ۔ ف۲ یعنی بغیر چہ مستند شرعی حکم ءِ یک چیزے ءِ بارہ ءِ دپ ءِ بر زبران ءِ چوش گوشگ کہ اے حلال اِنت یا حرام مزنیں دلیری، دروغ و وت سازتگیں گپ انت حلال و حرام و ہمابیت کنت کہ آئرا خداتعالیٰ ءِ حلال یا حرام کرتگ ۔ اگں یک کسے محض چہ وتی دل ءِ یک چیزے ءِ حلال یا حرام قرار دنت و خدا ءِ ہمگ ءِ آئی ءِ نسبت ءِ کنت چوشکہ مکہ ءِ مشرکاں کرتگت کہ آئی ذکر ماں سورہ انعام ءِ گوست آیانے درحقیقت ءِ خدا ءِ سرا بہتان بندانت ۔ مسلمانان ءِ ھدایت کنگ بوت کہ کدی چشیں کاران دست مان مکن اِت چیزے ءِ راکہ خداءِ حلال کت آئرا حلال و چیزے ءِ راکہ خداءِ حرام کت آئرا حرام بزانت ابید چہ شرعی ماخذءِ حلت و حرمت ءِ حکم ءِ مجن اِت ۔ ف۳ یعنی مکہ مشرکان کہ آیان معاذ اللہ واجہ پیغمبر "مفتر" گوشتگ اَت اشان یاد بکننت کہ اشان وت مفتری (وت گڈیں خبر کنوک) انت چہ وتی دروغ و افترا ءِ ہر چیزءِ بلوٹنت حلال یا حرام کنان ءِ خداءِ طرف ءِ منسوب کننت آیان ءِ زوت معلوم بیت کہ اے رھبندءِ اختیار کنان ءِ ہچ خیر نہ گندنت ۔ کمیں روچ ھنگت ماں دنیاءِ عیش بکننت گڈا دائمی دوزخ ءِ بندی خانہ ءِ بند بنت ۔ ف۴ سورہ انعام ماں آیت "وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ ۖ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا الخ" ءِ فوائدءِ اشی ءِ بیان گوشتگ ۔ ھمودا چارگ بہ بیت ادا مقصد چُش انت کہ ہر چیزے ءِ خداتعالیٰ ءِ پہ درستان یا پہ خاصیں قومے ءِ دال مقرریں وقت ءِ حرام کرنگ ۔ ماں آئی ءِ عین حکمت انت کتام بشرءِ اے حق حاصل نہ انت کہ ماں آئی تصرف کنان ءِ حرام ءِ حلال یا حلال ءِ حرام جوڑ بکنت ۔ ف۵ مثلاً حرام ءِ حلال یا حلال ءِ حرام جوڑ کُت گوں نادانی ءِ بمشکا فرمائینت کہ خداءِ ہر کس نافرمانی کنت یا گناہ ءِ کارے کنت تو پہی بزانت کاری ءِ بکنتی آ درحقیقت ءِ نادان و بے عقل بوان چوش کنت اگں عقل ءِ کمے کار بہ بندیت و گناہ ءِ بدیں انجام ءِ طرف ءِ نگاہ بکنت تہ ھچبر اے ہمیں گناہ ءِ کاران ءِ نہ کنت ۔ اے ردا سورہ نساء ءِ آیت "إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ" ءِ جیر ءِ چیز یکہ نبیسگ بوتگ آئی ءِ دوبارہ چارگ بہ بیت ۔ ف۶ یعنی چہ کفریات ءِ توبہ کنان ءِ مسلمان بوگ و پہ آئندگ ءِ وتی جاورءِ راست کنگ ءِ سرا حق تعالیٰ گوستگیں تمابیں گناھان ءِ یہل کنت توری ہر قدر گرانیں پر چا مبنت ۔

بازآ و بازآ ہر آنچہ کردی بازآ
گر کافر و گبر و بت پرستی بازآ
این درگہِ ما درگہِ نومیدی نیست :: صد بار اگر توبہ شکستی بازآ ۔

ف۷ عرب ءِ مشرکانی شرکی کاران ءِ رد کنان ءِ امام الموحدین ابوالانبیاء حضرت ابراھیم خلیل اللہ علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام ءِ رھبندءِ یاد دیا رینیت چیا کہ عرب ءِ مرد مال چہ ہمائی نسل ءِ انت و پدا اشان ابراھیمی دین ءِ سرا بوگ ءِ دعوی داراتنت ۔ حالانکہ حقیقت چوش اَت کہ اشان بہ ملتِ ابراھیمی ءِ چہ دورءِ ہم نسبتے نہ داشت چنانچہ اشان ءِ پیش دارگ بوت کہ ابراھیم علیہ السلام موحدانی سروک اَت نیکی ءِ معلم، تمابیں دنیاءِ مشرکانی مقابلہ وت تہنا یک عظیم اُمت ءِ برابر اَت کہ ماں آئی ذات ءِ حق تعالیٰ ءِ آ تمام خوبیان و کمالان ءِ جمع کرتگت کہ آ کتام ماں مزنیں مُچّی ءِ متفرق گندگ بنت ۔ ؎ لیس علی اللہ بمستنکرٍ :: اَن یجمع العالم فی واحدٍ ۔ ابراھیم علیہ السلام خداءِ کامل مطیع و فرمان بردار

بندھے اَت کہ آئی ءِ وِنارا جہ ہمک نیمگ ءِ سِندان ءِ بہ خدا ءِ حوالہ ءِ کرتنگت. ممکن نہ اَت کہ آئی جہ وتی طرف ءَ ابید جہ خدا ءِ حکم ءِ یک چیزے ءِ حلال یا حرام قرار بدنت آئی وت ومعاذ اللہ شرک ءِ کار ءِ جون بکرتیں. ماں مشرکانی جماعت ومیتنگ ءِ جلگ ءِ را ہم قبول نہ کُرت. گڈا ہماکسان کہ وِنارا "حنیف" گوشتنت و وِنارا ابراھیمی دین ءِ رودوک ہیبش دارنت آیان ءِ شرم آیگ لوٹیت کہ خدا ءِ سرا افترا بندان ءِ حلال ءِ را حرام یا حرام ءِ حلال گوشنگ و ماں شرک ءِ طرفداری ءِ گوں پیغمبر ءِ جنگ کنگ آیا یک "حنیف" وابراھیمی شان بیت کنت. یاد بکن اِت حلال وحرام ءِ بیان وماں دین ءِ اصول ءِ اصل ملت ابراھیمی انت. محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بہ ہما ملت ءِ قائمی ونالانی دگیش وگیوارءِ تشریف آوُرتنگ. اگں شما اصلی دینِ ابراھیمی ءِ سرا روگ ءِ دل مانگ اِت تو واجہ پیغمبر ءِ رھبندان ءِ اختیار بکن اِت. وٹ یعنی ابراھیم خدا ءِ شکر گروکیں بندھے اَت. شما مزن ناشکری کنوک اِت جو شکہ ماں "ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً الخ" ءِ فوائد ءِ نبیسگ بوتگ گڈا چو نکائی شما بہ آئی کشک ءِ سرا رووک بونت. ۱۲

اِجْتَبٰىهُ وَهَدٰىهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۱۲۱﴾ وَاٰتَيْنٰهُ فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً

گچین کُت آ اللہ ءِ ودوری داث پہ راستیں راہ ءِ سرا ولا وداث ما آئیارا ماں دنیا یا شری وٹ

وَاِنَّهٗ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۱۲۲﴾ ثُمَّ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ

وآ ماں آخرت ءِ چہ جوانیں مردمان اِنت وٹ رندا حکمیں دیم داث پہ تئی نیمگ ءِ کہ رندگیری بکن

مِلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۱۲۳﴾ اِنَّمَا جُعِلَ

ابراھیم ءِ دین ءِ کہ آ جہ دستان یک گورا اَت ونہ بت چہ شرک کنوکان ءَ وٹ. ہفتہ ءِ روچ کہ مقرر

السَّبْتُ عَلَى الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا فِيْهِ ؕ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ

کنگ بوت پہ ہماکسانی سرا کہ اختلافش کتنگ ماں آئی ءِ تہا: وتئی رب حکم کنت آیانی درمیانا

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿۱۲۴﴾ اُدْعُ اِلٰى سَبِيْلِ

ماں قیامت ءِ روچا ہما خبرانی بابتا کہ اختلافش کتنگت بلوٹ پہ وتی پروردگار ءِ راہ ءِ

رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِىْ هِىَ

نیمگ ءِ پہ دانایاء سرپد کنگ وپہ جوانیا نصیحت کنگ وگفتگو بکن گوں آیان پہ ہما طریقہ ءِ کہ

اَحْسَنُ ؕ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيْلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ

کہ شرتر انت ولا تئی رب وت شرزانت ہماکسا کہ ردبوت چہ آئی ءِ راہا وآ وت شرزانت

بِالْمُهْتَدِيْنَ ﴿۱۲۵﴾ وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوْا بِمِثْلِ مَا عُوْقِبْتُمْ بِهٖ ؕ وَ

ہماکسان کہ پہ راہے سرا اِنت وٹ واگر بیر گرت گڈا بیر بگرت ھمے قدرے اندازہ کہ شما تکلیف دیگ بونگت. و

لَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۲۶﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا

اگر صبر کن اِت گڈا آ شرتر انت پہ صبر کنوکان وٹ وصبر بکن وتو صبر کت کنے پہ

بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِىْ ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُوْنَ ﴿۱۲۷﴾

اللہ ءِ وتی مدتا وغم موڑ پہ آیانی سرا وتنگ مبو پہ آیانی مکرا وٹ

اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَّالَّذِيْنَ هُمْ مُّحْسِنُوْنَ ﴿۱۲۸﴾

اللہ گوں ہماکسان اِنت کہ پرہیزگاری کننت وہماکہ نیکی کننت وا

ع ۱۶ / ۹ / ۲۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

وا یعنی کاملیں توحید و تسلیم و رضا ءِ بچکیں کشک ءِ پرینیت. وٹ یعنی نبوّت، پراھیں روزی، اولاد وشرف، ومقبولیت ھنچیں کہ تمام دین داروک بالاتفاق آئی ءِ تعظیم ءِ کننت وہر یک جماعتے لوٹیت کہ وتی نسبے گوں ہمائی اوار بکنت. وٹ یعنی آئی ءِ درباہت ءِ وتی حق ءِ ہرچ دعائے لوٹتگت کہ "وَاَلْحِقْنِىْ بِالصّٰلِحِيْنَ" قبول بوت. بیشک آئی ماں آخرت ءِ صالحیں مردمانی اعلائیں طبقہ ءِ شامل بیت کہ آ انبیانی (علیہم السلام) طبقہ اِنت. وٹ اشی ءِ بیان ماں سورۃ "انعام" آیت "دِيْنًا قِيَمًا مِّلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ" ءِ چیرا گوُست، ہمودا چارگ بہ بیت. مقصد جوش اِنت کہ حلال وحرام و ماں دین ءِ خبرانی اصل ملت ابراھیم انت. ماں میانجی ءِ یہود ونصاری ءِ آیانی جاورانی مناسبت ءِ لھتیں خاصیں احکام دیگ بونت گڈ سراواجہ ءِ خاتم الانبیا ءِ جوڑکت ودیم داث تانکہ اصل ملتِ ابراھیمی ءِ کہ آ غفلت، وتحریف وردوبدلانی ناھودگیں دستان برباد بونگت نوک سرءِ زندگ وروشن کنگ بہ بیت وشرک ءِ نمانیں رگ وریشگ کُرگ بہ بنت یا چہ بُن ءِ گوجگ بہ بنت ماں حدیث انت "بعثت بالسمحة الحنفية البيضاء" اشی ءِ تمام شرح وگیش وگیوار حضرت شاہ ولی اللہ ءِ ماں حجۃ اللہ البالغہ ءِ کرتنگ کہ وانگ ءِ لائق انت. وھ یعنی ماں اصلی ابراھیمی ملت ءِ شنبہ ءِ روچ ءِ حکم نیست آت. بہ اے امت ءِ سرا ھم نہ انت البت ماں میانجی ءِ "یہود" ءِ گوں وتی پیغمبر موسیٰ علیہ السلام ءِ فرمان ءِ اختلاف کنان ءِ وھدیکہ اے روچ ءِ پروت ءِ گچین کُت تو حکم بوت کہ شر اے روچ ءِ تعظیم ءِ بکن اِت وماں اے روچ ءِ ماھیگ ءِ شکار مکن اِت اے حکم ءِ لھتیں ءِ منّ اِت ولھتین ءِ نہ منّ اِت. آیان کہ نہ منّ اِت آیان ماں دنیا ءِ ہوک و شادی جوڑ کنگ بونت. وماں آخرت ءِ ہرچ فیصلہ گے بیت آ جداو تی جاگہ ءِ ابرا انت. ایوک ءِ ھمے بکیں فیصلہ نہ بلکیں اددا تمام اختلافانی وجیڑھانی فیصلہ بیت مثلاً حضرت ابراھیم ءِ باہت ءِ کسے آئرا یہودی گوشتنگت. کسے آئرا نصرانی ہیبش داشتنگت حالانکہ حق تعالیٰ ءِ آگاہ کُرت کہ "حنیفِ مسلم" اَت بہرحال ءِ ماں آخرت ءِ کلیں اختلافانی فیصلہ بیت وہرکس جیان دت گندیت کہ کئے ردا اَت وکئے حق ءِ سرا اَت. وٹ ماں آبتان مخاطبان (روبرو نندوکان) ءِ آگاہ کنگ اَت کہ واجہ پیغمبر اصل ابراھیمی ملّت ءِ زوران ءِ اھنگ. اگں کامیابی لوٹ اِت وبہ وتی "حنیف" بوگ ءِ دعویٰ ءِ رحق اِت تو اے کشک ءِ بگراِت جہ "اُدْعُ اِلٰى سَبِيْلِ رَبِّكَ" الخ ءِ پیغمبر علیہ السلام ءِ جرند ءِ تعلیم دیگ بیگ انت کہ مردمان ءِ بہ چونکائی کشک ءِ سرا آرگ بہ بیت بہ آئی ۳ رھبند سوج داث. حکمت، موعظت، حسنہ. جدال بالتی ھی احسن. چہ حکمت ءِ مراد ایش انت کہ گوں خوبیں وجوانیں

گشتانک وترانان وگوں مضبوطیں دلیلان حکیمانہ اندازءَ پیش کنگ بہ بنت کہ چہ آیانی اشکنگءَ فہم وادراک وعلمی شوق داروکیں طبقہ گردنءَ جُھکینت کن بکنت دنیاءِ ہورکیں فلسفہ آیانی دیمءَ شلیمگ بہ بنت وہچ بہیں علمی ودماغی بلند خیالی وحیِ الٰہیءِ بیان کرحقیقتانی یک شوشہ (تشے) تبدیل کُت مکننت چہ موعظت حسنہءَ مؤثر ودلءَ نندوکیں نصیحت مرادانت کہ ماں آیاں جوانیں ھیبل وعادت ودلءَ گرمائینوکیں روح ماں بہ بیت گوں اخلاص ہمدردی وگوں جوانیں رھبندءَ بہ خوبصورتی ودلءَ کشوکیں ہرچ نصیحتے کنگ ببت، بازرءَ چہ اشیءَ سِنگ (ڈوک) ءِ دِل ہم موم تریت، ماں مُردگیں دلءَ ساہ مانِ کپیت یک گیمرتگیں وپژمردگیں قومے دلءَ زور پہ دیانءِ یاد کیت۔ مردم سِکیں وخدا ترسی ءِ گپان گوشداران منزلِ مقصودءِ نیمگءَ دِرکانءَ زوررنت وَ بالخصوص ہما مردم کہ زیاد فہمیدہ ذہین ومزان دماغ نہ انت مگر حقءِ طلبءِ آس ماں آیانی سینگءَ روک انت ماں آیاں چہ خوبیں وعظ ونصیحتان عملءِ یک ھنچیں اسٹیم تئے (انجنے کہ گوں دوتءَ حرکت کنت) ماں گیجگ بیت کہ چشیں کارمزنیں عالمانہ تحقیقءِ رھبندءِ ہم ممکن نہ انت۔ البت ماں دنیاءِ چہ مدامءَ یک ھنچیں جماعتے موجود بوان وسیراک انت کہ آیانی کسب وکار ماں ہر یک کارءَ پادمان کنگ وخبر خبرءِ سرا تکرار وحجت کنگ و چپ وچوٹیں گپءِ جنگ انت۔ اے ہمیں مردمان نہ حکمتءِ خبرانءَ قبول کننت نہ وعظ ونصیحتءِ گوشدارگءَ تیار بنت، بلکیں لوٹنت کہ ماں ھمک مسئلہءَ بحث ومناظرہءِ گرم بازاری بہ بیت بازرءَ فہمیدہ وحقءِ طالبانءَ ہم شبہاتءِ چپ وچاگرد کننت وابید چہ بحثءَ آیانءَ تسلا نہ بیت، پمشکا "وَجَادِلۡهُمۡ بِالَّتِیۡ هِیَ اَحۡسَنُ" فرمائینت کہ اگں چُشیں موقع پیش بئیت توگوں خوبیں رھبندءَ وجوانیں دستور، حق شناسی وگوں انصافءَ کارکنان بحث بکن اِت وتی دیمءِ حریفءَ الزام دئے تو بہ خوبیں دستورءَ بدنیت ناہودگیں دلآزاریں گپ ورپانءَ مکن اِت کہ چہ آئیءَ جیڑہ زیات بہ بیت باکہ دراج کش بہ بیت شمے مقصود سروسوج کنگ وحقءَ راثابت کنگ بہ بیت۔ ترندی، بداخلاقی، لفاظی یاچہ گرءِ بندگءَ ہچ حاصل نہ بیت۔

وک یعنی دعوت وتبلیغءِ رھبندءَ شمارا خداءِ سوج داتگیں راہءِ سرا روگ ضروری انت۔ ماں اے فکرءَ مکپ کہ کئےءَ منّ اِت یا کئےءَ نہ منّ اِت۔ آسرءَ بہ خداءِ حوالہءَ بکن ہماوت پہ راہءَ آبوکانی ونہ آیوکانی جاوران بہتر زانت۔ ہرپیمءَ مناسب بیت گوں آیاں معاملہ کنت۔

وہ یعنی ماں دعوت وتبلیغءِ راہءَ اگں شمارا رنج وتکلیف دیگ بہ بیت تو قدرت حاصل بوگءِ وھدءَ برابرءِ بدلہ گپت کن اِت بہ اشیءِ اجازت انت لیکن صبرءِ درجہ چہ اشیءَ بالاتر انت۔ اگں صبر کن اِت توآئی انجام بہ شمے حقءَ وگندوکانی بلکیں زیاد تی دئی حقءَ بہتر انت۔

وٙ یعنی ظلم وزوراکیانی سرا صبر کنگ ارزانیں کارے نہ انت خداوت مدد بکنت تو بوت کنت کہ مردم ظلمءَ برداشت بکنت وچہ دپءَ اُف ھم مکنت۔

ونا یعنی انسان ہرقدر چہ خداءِ ترسانءَ تقویٰ وپرہیزگاری ونیکی اختیار کنت ھماحسابءَ خداءِ امداد واعانت گوں آئیءَ بیت۔ نوں چُشیں مردمانءَ بایدنہ انت کہ چہ کافرانی مکروفریبءَ دلءَ تنگ یاغمگین بہ بنت حق تعالیٰ اے عاجز وضعیف بندہءَ ھم گوں متقین ومحسنینءَ محض چہ وتی فضل ورحمتءَ محشور بفرمائینیت۔ تمّت سورۃ النحل بعونہ وتوفقہ وللہ الحمد۔ ۱۲

سُوۡرَۃُ بَنِیۡۤ اِسۡرَآءِیۡلَ مَکِّیَّۃٌ وَّھِیَ مِائَۃٌ وَّاِحۡدٰی عَشۡرَۃَ اٰیَۃً وَّاثۡنَا عَشَرَ رُکُوۡعًا

سورۂ بنی اسرائیل ماں مکیا ایراہتگ و آئیے یکصد و یازدہ آیات و دوازدہ رکوع آنت

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

شروع کنوں گوں اللّٰہ ءِ نام ءِ ہماکہ بے اندازہ مہربان بازرحم کنوک اِنت

سُبۡحٰنَ الَّذِیۡۤ اَسۡرٰی بِعَبۡدِہٖ لَیۡلًا مِّنَ الۡمَسۡجِدِ الۡحَرَامِ

پاک اِنت ہماذات کہ سیل کنائینت وتی بندہ شپا شپ چہ مسجد حرام ءَ

اِلَی الۡمَسۡجِدِ الۡاَقۡصَا الَّذِیۡ بٰرَکۡنَا حَوۡلَہٗ لِنُرِیَہٗ مِنۡ اٰیٰتِنَا ؕ اِنَّہٗ

دیم پہ مسجد اقصیٰ ہماکہ چپ و چاگرد ا برکت داریں کتگ تاکہ پیشی بداریں چیزے چہ وتی قدرتی نمونیاں

ہُوَ السَّمِیۡعُ الۡبَصِیۡرُ ﴿۱﴾ وَ اٰتَیۡنَا مُوۡسَی الۡکِتٰبَ وَ جَعَلۡنٰہُ ہُدًی

بیشک کہ آوت اِنت اشکنوک گندوک ہ و داتیں موسایا راکتاب وکتیں آیک ھدایتے

لِّبَنِیۡۤ اِسۡرَآءِیۡلَ اَلَّا تَتَّخِذُوۡا مِنۡ دُوۡنِیۡ وَکِیۡلًا ؕ﴿۲﴾ ذُرِّیَّۃَ مَنۡ

پہ بنی اسرائیل ءَ کہ مگرِت بغیر چہ من دگہ کارسازے ہ شماکہ اولادت ہما

حَمَلۡنَا مَعَ نُوۡحٍ ؕ اِنَّہٗ کَانَ عَبۡدًا شَکُوۡرًا ﴿۳﴾ وَ قَضَیۡنَاۤ اِلٰی

کسانیکہ سوارین کتگنت گوں نوحا بیشک آ بندہ ایت شکرگذاریں ہ و حکمیں دیم دات

بَنِیۡۤ اِسۡرَآءِیۡلَ فِی الۡکِتٰبِ لَتُفۡسِدُنَّ فِی الۡاَرۡضِ مَرَّتَیۡنِ وَ

بنی اسرائیل ءِ نیمگا ماں کتا باکہ شما کارخرابی کن اِت ماں مُلکا دو برا و

لَتَعۡلُنَّ عُلُوًّا کَبِیۡرًا ﴿۴﴾ فَاِذَا جَآءَ وَعۡدُ اُوۡلٰىہُمَا بَعَثۡنَا عَلَیۡکُمۡ

سرکشی کن اِت مزنیں سرکشی ۔ پدا و قتیکہ آتک پیسرگیں وعدہ دیمیں دات پہ شُمے سرا

عِبَادًا لَّنَاۤ اُولِیۡ بَاۡسٍ شَدِیۡدٍ فَجَاسُوۡا خِلٰلَ الدِّیَارِ ؕ وَ کَانَ

وتی بندیاں سکّیں جنگجوئیں پدا شنگ بوتنت ماں شہرانی تہا ۔ و اے

وَعۡدًا مَّفۡعُوۡلًا ﴿۵﴾ ثُمَّ رَدَدۡنَا لَکُمُ الۡکَرَّۃَ عَلَیۡہِمۡ وَ اَمۡدَدۡنٰکُمۡ

وعدہ بُوَگی اَت رند داتیں شمارا غلبہ پہ آیانی سرا و قوتیں دات شمارا

الجزء ۱۵

ف یعنی آئی ءِ ذات چہ ہمک ہمیں نقص و قصور و چہ کمزوری و عاجزی ءَ پاک اِنت ، ہرچ خبر کیہ پہ مئے خیال ءَ سک عجیب معلوم بہ بیت و مئے کوتاھیں عقل آئرا مزن و گران بفہمیت ، پہ خدا ءِ قدرت و مشیت ءِ مقابل ءَ آ ہچ ہن مشکل نہ انت ، ف۲ یعنی ایو کا ماں شپ ءِ محدودیں بہر ءَ وتی خاصیں بندہ محمد رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءَ چہ حرم مکہ ءَ داں بیت المقدس ءَ برت و سرکت اِے سفر ءِ غرض چی اَت ؟ دیما ماں لِنُرِیَہٗ مِنۡ اٰیٰتِنَا ءِ پہ آئیمگ ءَ اشارہ فرمائینتگ حاصل ایش اِنت کہ وت ماں اے سفر ءَ یا چہ بیت المقدس ءَ ہما دیم دگر جاھے سرکنان ءَ وتی قدرت ءِ عظیم الشان نشان و حکیمانہ بست و بندانی عجب عجب نمونگ پیش دارگ مقصود اَت ماں سورہ نجم ءَ اے آیاتانی چیزے ذکر کرتگ کہ چرائی ءَ ظاہر بیت کہ واجہ پیغمبر داں سدرۃ المنتہی ءَ شُت و مزن شانیں آیاتان نشانیان چمان وت دیستنت ، وَلَقَدۡ رَاٰہُ نَزۡلَۃً اُخۡرٰی ۔ عِنۡدَ سِدۡرَۃِ الۡمُنۡتَہٰی ۔ عِنۡدَہَا جَنَّۃُ الۡمَاۡوٰی ۔ اِذۡ یَغۡشَی السِّدۡرَۃَ مَا یَغۡشٰی ۔ مَا زَاغَ الۡبَصَرُ وَ مَا طَغٰی ۔ لَقَدۡ رَاٰی مِنۡ اٰیٰتِ رَبِّہِ الۡکُبۡرٰی النجم رکوع ۱ ، عالمانی اصطلاح ءَ چہ مکہ ءَ داں بیت المقدس ءِ سفر ، اسریٰ ، و چہ اودا برزا داں سدرۃ المنتہی ءِ سیاحت ءَ ، معراج ، گوشنت ، و باز برءَ ہر دوئیں سفرانی مجموعہ ءَ گوں یکیں لفظ اسراء یا معراج ءِ نام ءَ یاد کننت معراج ءِ احادیث باندازہ چہ سی (۳۰) اصحابان منقول انت کہ اسریٰ و معراج ءِ قصہ بہ منام ، واب ، ءِ جاور ءَ بہ عجبیں ڈولیا منوک اَنت ، چنانچہ ماں ہمے سورہ ءَ دیم ترءَ ہرچ لفظے ، وَمَا جَعَلۡنَا الرُّءۡیَا الَّتِیۡۤ اَرَیۡنٰکَ ، الخ ءَ کیت چہ ہمائی ءَ اے واجہ استدلال کننت ماں سلف ءَ ہچ کسے ءِ اے قول نہ اِنت کہ معراج ماں بیداری ءِ جاور ءَ محض روحانی بُوتگ چوش کہ لہتیں حکماء و صوفیہ ءِ ذوق ءَ پدءَ تجویز کنگ بیت ماں روح المعانی ءَ نبشتہ اِنت کہ ، لیس معنی الاسریٰ بالروح الذھاب کالانسلاخ الذی ذھب الیہ الصوفیۃ و الحکماء فانہ وان کان خارقاً للعادۃ و محلاً للتعجب ایضاً الا انہ امرٌ لا تعرفہ العرب ولم یذھب الیہ اَحَدٌ من السلف اھ ۔ بے شک ابن قیم ءَ ماں زاد المعاد ءَ عائشہ صدیقہ ، معاویہ و حسن بصری رضی اللّٰہ عنہم ءِ مسلک ءَ گیش و گیوار سے ہمیا کُتگ لیکن اِے ردا ہچ نقلی ، روایتے ، پیش نہ کرتگش محض چہ ظن و گمان ءَ کارش گپتگ ابن اسحاق وغیرہ ءَ اے بزرگانی ہرچ لفظے کہ نقل کرتگ ماں آیان ہچ جاگہ بیداری ءِ جاور ءِ صراحت ماں نیست اِنت ، بہرحال قرآن کریم ءَ ہمنچو گوں اہتمام ءَ درخشانیں عنوان ، سرحال ، ءَ اسریٰ ءِ قصہ بیان کرتگ وہمنچو مخالفان گوں مزن تر ندی آئی مخالفت کنان ءَ میدان ءِ دراحتنت دا نکہ لہتیں موافقانی قدماں ہم لغزش ورگ بناء کُت اِے برے خبر ءَ دلالت کننت کہ قصہ ءِ نوعیت تہنا یک عجبیں واب یا روحانی تروتاب ءِ ڈول ءِ نہ اَت ، روحانی تروتاب و انکشافانی ، غیبی چیزانی گندگ ، ءِ ردا واجہ چہ بعثت ءَ بگرہ ہرچ ہمیں دعوائے کنان بُوت اسریٰ ءِ دعویٰ پہ کافران چرایان زیات عجبیں گپے نہ آت کہ اشاں خصوصاً اے واقعہ ءِ تکذیب و تردید بکتیں یا مسخرہ و کلاگ اِش ظاہر بکرتیں و مردمان اِش دعوت بداتیں کہ بیااِت نبوت ءِ دعویٰ دار ءِ مروچی یک نوکیں و عجبیں گپے گوش بدارات و نہ واجہ ءَ پہ اے واقعہ ءِ ظاہری چیزے خاصیں فکر و پریشانی ءَ ضرورت اَت کہ آماں لہتیں روایتان بیان بُوتگ ماں لہتیں حدیثان صافیں لفظ انت ، ثم اصبحت بمکۃ ، یا ، ثم اتیت مکۃ ، پدا صبح ءِ سرا من ماں مکہ ءَ سر بوتوں ، ۔ اگن معراج محض یک روحانی کیفیتے ءِ نام اَت تو واجہ چہ مکہ ءِ چونکائی غائب بُوت و شداد بن اوس ءِ روایت ءِ رو ءَ لہتیں صحابیانی اِے جست کنگ چی معنیٰ داریت کہ شپ ءَ واجہ منندجاہ ءَ شوہازش کت بارین واجہ کجا نگوشتگ ، ۔ مئے نزیکا ، اَسۡرٰی بِعَبۡدِہٖ ، ءِ معنیٰ ءَ چوش بیان کنگ کہ خدا وتی بندہ ءَ ماں واب ءَ یا محض روحانی بیم ءَ چہ مکہ ءَ بیت المقدس ءَ برت اے ہمائی ءَ مشابہ اِنت کہ یک کسے ، فَاَسۡرِ بِعِبَادِیۡ ، ءِ معنیٰ ءَ چوش بکنت کہ اے موسیٰ منی بندگان ءَ ، بنی اسرائیل ، ماں واب ءَ یا محض روحانی صورت ءَ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

زدران ءَ چہ مصرءَ دربکپ یا ماں سورہ کہف ءَ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ پہ واجہ خضر علیہ السلام ءِ ملاقات ءَ روگ ءُ بہ ہمراہی ءَ سفر کنگ کہ اے ردا
بانزجاگہ " فانطلقا "ءِ لفظ گوشگ بوتگ آئی مطلب چوش گرگ بہ بیت کہ درست محض ماں واب ءَ یا روحانی تروتاب ءِ داستان اَت باقی لفظ " رؤیا "
کہ آ ماں قرآن ءَ آھتگ آئی بابت ءَ ابن عباس رضی اللہ عنہ ءِ چوش گیش وگیوار کرتگ کہ " رؤیا عین اُریھا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم "
مفسران ءَ چہ عرب ءِ کلام ءَ پہ ایشی شواہد (مثال) پیش کرتگنت کہ " رؤیا " ءِ لفظ کدی کدی مطلق بہ " رویت " ءِ معنیٰ ءَ کارمرز بیت لہذا اگن چرایشی ءَ
مراد ہیے " اسراء " ءِ واقعہ اِنت تو مطلق نہ دارگ ءِ معنیٰ گرگ بہ بیت کہ آ گوں ظاہری چماں بہ بیت تانکہ نصوص ظاہری معنیٰ وجمہور امت ءِ عقیدہ ءِ برخلاف
مبیت، البت ماں شریک ءِ روایت ءَ لہتے لفظ ھنچیں ضرور اھتگنت کہ چہ آیاں اسراء ءِ بہ واب ءِ جاور ءَ واقع بوگ معلوم بیت مگر محدثانی بہ ایشی ءَ اتفاق
اِنت کہ شریک ءِ حافظہ خراب اَت پمیشکا مزن مزنیں حدیث ءِ حافظانی مقابل ءَ آئی ءِ روایت سند گرگ ءِ قابل بیت نہ کنت، حافظ ابن حجرءَ کہ ماں فتح
الباری ءِ آخرءَ شریک ءِ حدیث ءِ راویان ءَ شمار کنائینتگ انت و پدا اے ہم گوشتگ کہ آئی روایت ءِ مطلب ءَ چوش گرگ بیت کنت کہ عام حدیثانی مخالف
مبیت اے ہمیں گیش وگیوارانی اِدءَ جاگہ نہ انت ماں شرح صحیح مسلم ءَ اے مباحث گوں زیاتیں تشریح ءِ بیان بوتگنت اِدءَ تہنا اِے پیش دارگی اِنت کہ مذہب
راجح ہمیش اِنت کہ معراج واسراء ءِ واقعہ ماں بیداری ءِ جاور ءَ بجسدہ الشریف ءَ بوتگ البت اگن چرایشی ءَ پیش یا رندءَ ماں واب ءَ ھمے ہمیں واقعات پیش دارگ
بوتگنت تو انکار کنگ ءِ ضرورت نہ اِنت، چوش گوشگ بیت کہ ماں یک شپے ءَ اینکر دراجیں فاصلہ زمین وآسمان ءِ چونکائی برتگ " طے کنگ "، بوتگ یا ماں کرہ
نار ءَ وزمہریرءَ چونکائی واجہ گوستگ یا اھل یورپ ءِ خیال ءِ روءَ و ھرکیہ آسمانانی جرندءِ وجود نیست اِنت توچہ یک آسمانے ءَ ماں دومی ءَ وچہ دومی ءَ ماں
سیمی آسمان ءَ واجہ ءِ گوں مزن شان ءَ رسگ ھنچو شکہ ماں روایتان مذکور اِنت چونکائی کسے تسلیم کرت کنت لیکن اے ردا ھچ چوشیں دلیلے پیش کنگ نہ بوتگ کہ
آسمان بہ حقیقت ءَ موجود نہ اِنت اگن اے مردمانی اے دعویٰ ھن قبول کنگ بہ بیت اِے نیل گونگیں چیز ما را نظرءَ کیت درحقیقت ءَ آسمان نہ انت بیدا
ہم ایشی ءِ چی ثبوت اِنت کہ اِے نیل گونگیں رنگ ءِ سرءَ آسمانانی وجود بیت نہ کنت باقی پشت کپت ماں شپے ءَ اینکر دراجیں سفرءَ برتگ (طے کنگ) تو
تمام حکیم ودانایانی اے متفقہ فیصلہ اِنت کہ چہ حرکت ءِ تیزی ءَ ھچ حد مقرر نہ اِنت چہ مروچی ءَ صد سال پیسر کسے ءَ اے باور نہ بوتگت کہ سہ صد میل یک کلاک ءَ
روکیں موٹر تیار بیت یا دہ ہزار فٹ بلندی ءِ سرا گوں بالی گراب ءِ ذریعہ ءَ بال کت کنیں اسٹیم وکہربائی قوت ءِ حیران کنوکیں جاوران ءَ کتے ءَ دیستگ کرہ نار
وَ مروچی یک بے معنائیں لفظے اِنت البت بالا روان ءَ گوات ءِ سکیں سردی وغیرہ ءِ مقابلہ کنوکیں اوزار ماں بالی گراب ءَ نصب کنگ بوتگنت کہ بال کنوکانی چہ زمہریرءِ
حفاظت ءَ کننت اے وَ مخلوق ءِ سازتگیں مشینانی احوال اَت خالق ءِ بلاواسطہ پیدا کرتگیں مشینان ءَ ماگندیں تو عقل حیران بیت زمین یاردچ ماں ۲۴ کلاکاں
چنکہ فاصلہ برنت روشنی ءِ شہم ماں یک دقیقہ ءَ چہ کجا داں کجا سر بنت جتبرءِ گروک ماں مشرق ءِ شہم جنت و معرب ءَ روت ءُ کپیت وا اے تیزیں سیر وسفرءَ کوھے اگن
دیما بیت تو آئی کد کاہ ءِ ہم حقیقت ندا ریت ہما خدا ءَ کہ اے چیز پیدا کتگ اَنت آ قادر مطلق ماں وتی حبیب صلی اللہ علیہ وسلم ءِ براق ءِ چوشیں برق رفتاری ءِ
مشین وحفاظت وآسائش ءِ ازبابان ءَ ایر کت نہ کنت کہ چرایانی ذریعہ ءَ واجہ پیغمبر گوں مزن عزت وراحت ءَ ماں یک دمانے ءَ چہ یک جاگہے ءَ سربہ بیت
شاید پمیشکا اسراء ءِ واقعہ ءِ بیان گوں لفظ " سُبْحَانَ الَّذِیْ " ءِ شروع فرمائینت تاکہ ہماکس چہ وتی تنگ خیالی وکوتاہ نظری ءَ حق تعالیٰ ءِ لامحدود
قدرت ءَ وتی وھم واٹکل ءِ چاردیواری ءَ بند کنگ لوٹنت چیزے وتی گستاخی وناھودگیں خیالانی شہرت بہ بنت ؎

نہ ہر جائے مرکب تواں تاختن ⁂ کہ جاہا سپر باید انداختن

ف۲ یعنی ماں ہرچ ملکےءِ مسجد اقصیٰ (بیت المقدس) کپیت اودا حق تعالیٰ ءِ بازیں ظاہریں وباطنیں برکات ہن ایر کرتگنت چہ مادی حیثیت ءَ چمگ، کور،
نیوگ وبرانی (تمرھانی) کثرت وروحانی اعتبارءَ گندگ بہ بیت تو چنکہ نبیانی وپیغمبرانی مندجاہ ومدفن وآیانی انوار وبرکتانی سرچمگ بوتگ شاید نبی کریم ءِ ماں
اودءِ برگ ءَ اے ہن اشارہ رسیت کہ ہرچ کمال وبزرگی ئے بنی اسرائیل وغیرہ ءِ نبیانی سرا تقسیم کنگ بوتگنت ماں شمے بابرکتیں ذات آ درست یکجا جمع
کنگ بوتگنت ہرچ نعمتے کہ بنی اسرائیل ءَ دیگ بوتگنت آیانی سرا نوں قبضہ بنی اسماعیل ءَ دیگ بیت و بیت المقدس ہر دوئینانی الزار وبرکتانی حامل ھمے
بکیں امت بوگی اِنت ماں معراج ءِ حدیثان گیش وگیوار اِنت کہ ماں بیت المقدس ءَ تمام نبیاں واجہ ءِ گیشت ءَ اقتداء کُت و نماز وانت چوش بگوش واجہ پیغمبرءَ
نبیانی ہرچ سرداری وامامت ءِ منصب دیگ بوتگت آئی عملی نمونگ واجہ جرندءَ وبارگاہ ءِ مقرب وحاضر بوکان ءَ پیش دارگ بوت ف۴ یعنی اصلی اشکنوک و
گندوک خداوت اِنت کہ آ ہرکس ءَ وتی قدرت ءِ نشانان پیش دارگ لوٹیت آئرا پیش اِش داریت آئی ءَ وتی حبیب محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مناجات اشکت واحوال
رفیعہ دیست آخر ماں معراج شریف ءَ گوں " بِی یُبْصِرُ " دار وکیں چم ءَ ہما مزن شانیں نشانان ءَ پیش داشت کہ آ واجہ ءِ شان ءِ قابل اتنت. ف۵ نبی کریم صلی اللہ
علیہ وسلم ءِ فضل وشرف ءِ بیان کنان گفتگو ءِ دیم حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ ذکر ءِ نیمگ ءَ ترینگ بوت چونکہ اسراء ءِ ذیل ءَ " مسجد اقصیٰ " داں بیت المقدس ءَ روگ ءِ
بیان اَت۔ دیم ترءَ مسجد اقصیٰ وآئی ءِ کوھنیں متولیانی (بنی اسرائیل) سرا ہرچ مختلف دور وباری گوستنت پہ مسلمانانی عبرت وبنی اسرائیل ءِ جرندءِ نصیحت ءِ بیان
کنگ بنت اِے آیت ہمائی ءِ تمہید انت ماں اسراء ءِ قصہ ءَ اشارہ اَت کہ حجازی پیغمبرءِ امت دیم ترءَ اے خداوندی امانت ءِ جوڑ بوک اِنت کہ آ ماں ف۶ ءِ
مبارکیں سرزمین ءَ ودیعت کنگ بوتگت ماں اے آیتان بنی اسرائیل ءِ ہیم تراپ دیگی اِنت کہ اگر خیریت لوٹنت تو نوں عربی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رندگیری بکن اِت
حق تعالیٰ آئی جاورءِ سرا مہربانی فرمائینیت واگن نہ چو بیشی ڈول ءِ ناشری ءِ سرا سزا رسیت وچہ مسجد اقصیٰ ءِ تولیت ءَ زہر کنگ بئیت، ف۷ یعنی ماں تورات ءَ
اے ہدایت کنگ بوتگنت کہ خالص توحید ءِ سرا قائم بہ بئیت وا بید چہ خدا ءَ کسے ءَ ہن کارمزان اِت مدام ہمائی ءِ سرا بھروسہ وتوکل بکن اِت ف۸ یعنی شما
ہما مردمانی اولاد اِت کہ آ نوح ءِ بوجیگ ءَ سوار بوتان ءَ چہ خداوندی عذاب ءَ سلامت ماتنت ہرچ احسانے گوں شمے بزرگانی سرا کنگ بوتگ آ احسان ءَ
فراموش مکن اِت، بچارات نوح علیہ السلام ءَ کہ شما چہ ہمائی ءِ اولادان اِت چونیں شکرگذاریں بندھے اَت. شما را ہم ہمائی ءِ رہ بندءَ روگ لوٹیت۔
ف۹ تورات یا دگہ آسمانی کتابیے تہا اے پیش گوئی کنگ بوتگ اَت کہ اِے قوم (یعنی بنی اسرائیل) دو برءَ ملک ءِ تہا سکیں خرابی شنگ کننت وظلم وتکبر ءِ رہ بندءَ
اختیار کننت ومزنیں غرور وسرکشی چرائی ظاہر بیت. چنانچہ ھنچو بوت وہر دوئیں براں آیان ءَ دردناکیں عذاب رس اِت کہ اشی ءِ حال دیما کیت ف۹ یعنی ہما کہ ما پہ
سزا دیگ ءِ واسطہ شمے سرا مقرر کتگ اَنت ف۱۰ یعنی ماں شہرءِ لوگانی تہا شت وبازگشت وخونش کت و مُل بانچش ہم کت ہے ہیم ءَ اللہ تعالیٰ ءَ ہچو کہ سزا دیگ ءِ
وعدہ کتگ اَت آ پورہ بوت ف۱۱ یعنی وھدے شما مئے نیمگا رجوع کت وتوبہ وبرگشت ءِ رہ بندءَ را زرت گڈا ما ہم یک برے پدا شما را دشمنانی سرا افضل کت. ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

بِاَمْوَالٍ وَّبَنِيْنَ وَجَعَلْنٰكُمْ اَكْثَرَ نَفِيْرًا ۝٦ اِنْ اَحْسَنْتُمْ
پہ مال ءُ اولاد ءُ چہ آیاں گیشتریں کُت شمے لشکر ۔ اگر نیکی کُت شما

اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَا ۚ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ
گڑا انیکیو کُت پہ روت ۔ واگر بد یُو کُت گڑ پہ روتو کُت ف١ پدا وفتیکہ رست دومی وعدہ

لِيَسُوْٓءٗا وُجُوْهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوْهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّ
دیمیں دات دگہ بندہ تاکہ شمے دیما بہوشینت ءُ داخل ببنت ماں مسیتا ہنچو کہ داخل بوتگنت اولی برا ءُ

لِيُتَبِّرُوْا مَا عَلَوْا تَتْبِيْرًا ۝٧ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَّرْحَمَكُمْ ۚ وَاِنْ عُدْتُّمْ
خرابی بکننت ہرجا کہ غلبہ بکننت پورہ خرابی ف٢ دور نہ اِنت چہ شمے پروردگارءَ کہ رحم بکنت پر شما ءُ اگر شما دوبارہ ہنچوش

عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكٰفِرِيْنَ حَصِيْرًا ۝٨ اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ
کن اِت گڑا ما ہم دوبارہ ہنچوش کنیں ۔ ءُ اڈیں کتگ دوزخ پہ کافراں قید خانہ ف٣ اے قرآن نشان دنت

يَهْدِيْ لِلَّتِيْ هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِيْنَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ
ہما راہا کہ چہ درستاں تچک تر اِنت ءُ خوشخبری دنت مومناں ہما کہ نیکیں عمل کننت

الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَبِيْرًا ۝٩ وَّاَنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ
کہ پہ آیاں نے مزنیں ثواب انت ف٤ واے کہ ہماگاں کہ ایمان نیارنت پہ

بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝١٠ وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ
آخرت ءَ تیاریں کتگ پہ آیاں عذاب درد دیوکیں ءُ لوٹیت انسان بدی ءَ

دُعَآءَهٗ بِالْخَيْرِ ۭ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُوْلًا ۝١١ وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَ
ہنچو کہ لوٹیت نیکی ءَ ءُ انسان اشتاپ کاریں ف٥ اڈیں کتنت شپ ءُ

النَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَآ اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَآ اٰيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً
روچ ف٦ دو نشانی پدا کوریں کت شپ ءِ نشانی ف٧ ءُ اڈیں کُت روچے نشانی پہ گند گا

لِّتَبْتَغُوْا فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوْا عَدَدَ السِّنِيْنَ وَالْحِسَابَ ۭ
تاکہ شوہاز بکن اِت گیشیں نعمتا چہ وتی پروردگارءَ ف٨ ءُ تاکہ بزان اِت سالانی شمارا ءُ حساب ءَ ف٩

ع ١٠ / ١

ف١ یعنی شری گندگی ءِ ہرچ نفع و نقصانے رسگی اَت آ پشمارسگی اَت نوں آشمارا رست ف٢ یعنی ترومانترکنان شمارا ہنچوش جتش کہ شمے دیم جاہ یارگ نبوت اَنت وماں مسجد اقصیٰ ءِ تہا داخل بوان ءُ مثل پیش ءَ آس اِش روک کُت ہیکل وغیرہ تباہ اِش کُت اَنت اے پیما بنی اسرائیل ءِ قوت پہ مدامیگی ختم بوت ۔
ف٣ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت ۔ ماں تورات ءَ گوشگ بوتگت کہ بنی اسرائیل دو رندءَ شرارت کننت اِشی ءِ بدل ءَ دشمن آیانی ملک ءِ سرا قبضہ کنت ، ہمے پیما بوت ہم ، یک برے جالوت غالب بوت پدا حق تعالیٰ ءَ آ حضرت داؤد ءِ دست ءَ ہلاک کُت پدا بنی اسرائیل ءَ زیادہ قوت و طاقت دات ماں حضرت سلیمانؑ ءِ سلطنت ءَ ۔ دومی رندا چہ فارسی مردماں بخت نصر غالب بوت ۔ چہ ہما وہدءَ گڈا اشانی سلطنت ءَ قوت حاصل نہ بوت ۔ نوں فرمائینت کہ اللہ پاک ءِ مہربانی بوتگ اگن شما اے نبی ءِ رندگیری ءَ کن اِت تو ہما سلطنت و غلبہ ءَ شمارا دنت واگن پدا ہما پیشی ناشریاں ءَ کن اِت تو ما ہم چو پیشی ءِ گوں شما معاملہ کنیں یعنی مسلماناں ءَ آیانی سرا غالب کُت ءُ ماں آخرت ءَ دوزخ تیار اِنت ۔ لہتیں عالماں اولی وعدہ ءَ بخت نصر ءِ حملہ کہ آ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ ولادت ءَ ۵۸۷ سال پیش اِنت و دومی وعدہ ءَ "طیطوس رومی" ءِ حملہ کہ آ رفع مسیح ءَ ہفتاد سال پدا اِنت مراد گپتگنت ۔ چیا کہ ماں بہرءَ دوئیں حملہاں یہود ءِ سرا سرجمی ءَ تباہی و بربادی آتک و مقدس ہیکل برباد کنگ بوت واللہ اعلم ف٤ یعنی چو نائی ءَ تورات ہم بنی اسرائیل ءَ راہ شون دیوک اَت چوشکہ ساری ءَ فرمائینت "ھُدًى لِّبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ" ، لیکن اے قرآن تمامیں دنیاءَ چہ درستاں زیات خوبیں تچکیں و مضبوطیں راہ شون دنت تمام "قدیم راہان" ، اے قوم ماتحتی ءَ کنگ بوتگنت لہذا اگن کامیابی و نجات لوٹ اِت تو خاتم الانبیاء ءِ رندگیری ءَ بہ ہمے تچکیں راہ ءَ گام بجن اِت ہرکس گون ایمان و عمل صالح ءَ اے صافیں و پڑاھیں کشک ءَ گام جننت قرآن آیان ءَ ماں دنیاءِ صافیں زندءِ ءُ ماں آخرت ءَ جنت ءِ عظیم الشانیں بشارت ءَ دنت باقی ہماکساں کہ وتی انجام ءِ بارو ءَ ہچ نہ چارنت ۔ کورکانی ماں دنیاءِ لذت و شہوتاں غرق اَنت آخرت ءِ اصلاً ہچ فکر ندارنت آیانی انجام آیوکیں جملہ ءَ بیان فرمائینتگ ف٥ یعنی قرآن و مخلوق ءَ چہ درستاں مستریں چیزءِ نیمگ ءَ دعوت دنت مزنیں اجرءِ بشارت ءَ دنت وچہ بدی ءِ ہلاک کنوکیں انجام ءَ آگاہ کنت ولیکن حضرتِ انسان ءِ حال ایشنت کہ اے درستانی اشکنگ ءَ پدہم پروتا یدی ءَ گوں ہما شوق و زاری ءِ طلب کننت چوشکہ کسے پہ وتا خیر بلوٹیت یا چوشکہ خیر طلب کنگ لوٹیت آ چہ انجام ءِ نیمگ ءَ چماں ءَ بند کنان ءَ گوں مزن تر بندی ءَ گناہ و بدکاریانی نیمگ ءَ درکاں ءَ زوریت بلکیں لہتیں بدبخت صافیں لفظاں چہ زبان ءَ کشنت "اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَآءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ" خداوند پاک اگن پیغمبر پہ وتی دعویٰ ءَ برحق انت تو مئے سرا چہ آسمان ءَ ڈوک بگوارین یا دگہ سکیں عذاب نازل بکن ، لہتیں بے وقوف زہر گران ءَ پہ وتی حق ءَ یا پہ وتی اولاد وغیرہ ءِ حق ءَ زانگ و ترانگ ءَ بغیر بددعا کننت لہتیں دنیاءِ زوت رسوکیں نفع ءَ معبود جوڑ کنان ءَ گوں ہر جائز و ناجائزیں رہبنداں کارگرنت و چوش نزانَنت کہ اے سرسبزیں تاکانی بن ءَ مار و زُوم چیر اَنت کہ آخر اے مارا ہلاکت ءِ جہلیں جات پہ جگل دینت ، حقیقت ایشنت کہ انسان گوں وتی اشتاپ کاری ءَ چیزءِ ظاہری رنگ و روغن ءَ گندیت تو بدی ءِ سلّیں انجام ءِ سرا غور و فکر نہ کنت بس ہرچ خبرے ماں دل ءَ آتک تو فوراً آ ءِ ادرشان کُت یا یکدم ہما کاری کُت ہرچ نیمگے ءَ گام جست بوتنت اگن اشتاپ کاری ءَ یلہ کنان ءَ گوں ہوش و ماش عقل و تدبیرءِ کارگران نگاہ ءَ پہ انجام ءِ نیمگ ءَ شاتک بدنت تو ہجبر چوشیں غلطی یار دکاری نہ کننت ف٦ شپ ءِ تہاروکی روچ ءِ روشنی چہ ہردوئیناں کدی اِشی ءَ گدی آئی ءَ جوردو مزن بوگ پدا ماں شپ ءَ ماہ ءِ آہستہ آہستہ گونڈو مزن بوئیں سارتیں و ادنائیں روشنائی ماں روچ ءَ تمام عالم ءَ روشنی دیوکیں روچ ءِ گرمیں روشنی اے کُل خداوند قدوس ءِ قدرت ءِ سرجمیں نمونہ اَنت کہ اے چرایان ہریکے ءِ نظام مستقلاً جدا اِنت کہ گوں آیاں صدانی حساب ءِ مصلحت و فائدگ وابستہ اِنت و درستانی مجموعی نظام جدا اِنت کہ چہ اول ءَ بگرے تا ھنوگا باز محکم و مضبوطیں قانونانی مطابق ءَ روگا اِنت ف٧ یعنی شپ ءِ نمونگ و کوراسک اِنت ، ماہ ءِ روشنی چہ روچ ءِ اعتبارءَ سبک و کوراسک اِنت بلکیں وت ماہ ءِ جند ہم گندوکان ءَ داغدار بہ نظرءَ گندگ کیت ف٨ روچ ءَ ماں روچ ءِ روشنی ءَ ہرچیز شری ءِ سرا گندگ ءَ کیت مردم تازہ و سبک بوان ءَ پہ روزی ءِ شوہازءَ چہ لوگ ءَ در کپنت و ہریکے وتی کار و بارءَ گلائیش بیت الغرض ماں شپ ءَ ہرچ چیزے ءَ را تہاروکی ءَ ماں وتی چادرءِ چیرءِ پوشتگت روچ شہم درستان ءَ بے حجاب کننت و ہرکس ماں گرانیں واب ءَ بے سار آت اَنت آ چماں ءَ بچ کنان ءَ اینگر و آ نگر تروتاب ءَ لگنت ف٩ شپ و روچانی روآ و گوں روچ و ماہ ءِ درآیگ و ابر روگ ءَ ماہ و سالانی شمار و بازیں قسم ءِ گونڈیں و مزنیں حساب وابستہ اَنت ۔

وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنٰهُ تَفْصِيْلًا ⑫ وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنٰهُ طٰٓئِرَهٗ

ؤ ہر چیزِ ما بیان کت پہ شری ءِ سرا ف ؤ ہر چے انسانءَ لگّینتگیں آئیءِ بدقسمتی

فِيْ عُنُقِهٖ ۭ وَنُخْرِجُ لَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتٰبًا يَّلْقٰىهُ مَنْشُوْرًا ⑬ اِقْرَاْ

ماں آئیءِ گٹا۔ ؤ کشیں پیش داریں آئیا را ماں قیامت ءِ روچا یک کتابے کہ گندیت آئیا را تل پچ۔ بوان

كِتٰبَكَ ۭ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيْبًا ⑭ مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا

وتی کتابا۔ تو وت بسّے مروچیگیں روچا پہ وتی حساب ءِ گرگا ف۳ ہرکسیکہ ہدایت ءِ راہی گیت

يَهْتَدِيْ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۭ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ

تو پہ وتی فائدیا۔ ؤ ہر کسیکہ ردبوت چہ راہا گڑا رد بوت پہ وتی نقصانءَ ؤ کسے بڈا نجنت

وِّزْرَ اُخْرٰى ۭ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِيْنَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُوْلًا ⑮ وَاِذَآ

دگریے بارا ف۴ ؤ ما عذاب دیم ندئیں تا وقتیکہ روانہ نکنیں یک پیغمبرے ف۵ ؤ وقتیکہ

اَرَدْنَآ اَنْ نُّهْلِكَ قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفِيْهَا فَفَسَقُوْا فِيْهَا فَحَقَّ

ما ارادہ کت کہ تباہ بکنیں یک شہریا حکمیں دیم دات آئیءِ عیش کنوکانی سرا گڑا نا فرمانیش کت ماں اودا گڑا

عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنٰهَا تَدْمِيْرًا ⑯ وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُوْنِ

ثابت بوت پہ آیانی سرا خبر بدا ؤ لگوج کت دوریں داتت چہ بنا۔ و چہ قدر قوم ما تباہ کتگ

مِنْۢ بَعْدِ نُوْحٍ ۭ وَكَفٰى بِرَبِّكَ بِذُنُوْبِ عِبَادِهٖ خَبِيْرًۢا بَصِيْرًا ⑰

رندچہ نوح ءِ ف ؤ بس انت تئی پروردگار پہ وتی بندیانی گناہانی زانگا گندگا ف۸

مَنْ كَانَ يُرِيْدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهٗ فِيْهَا مَا نَشَاۗءُ لِمَنْ نُّرِيْدُ

ہرکسیکہ لوٹیت دنیایا زوت دئیں آئیا را ماں اودا ہرچیکہ بلوٹیں پہ ہرکسا کہ بلوٹیں

ثُمَّ جَعَلْنَا لَهٗ جَهَنَّمَ ۚ يَصْلٰىهَا مَذْمُوْمًا مَّدْحُوْرًا ⑱ وَمَنْ اَرَادَ

رندا مقرر کت ما پہ آئیا دوزخ داخل بیت ماں اودا مذمت کتگیں تہلانک داتگیں ف۹ و ہرکسیکہ بلوٹیت

الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰۗىِٕكَ كَانَ سَعْيُهُمْ

آخرتءَ و کوشش بکنت پہ آئیا ہما کہ آئیءِ کوشش انت و آمومن انت نوں ہمے کس انت کہ آیانی کوشش

ف۱ شر بزان کہ اشتاپ و کو کار کنگءِ ہچ حاصل نہ بیت۔ خداءِ گورءَ ہر چیزءِ خیر بہ بیت یا بد یک وقت و اندازے مقرر انت چوشکہ شپ در روچ چہ کسے ءِ جلد بازی و اشتاپ کاری ءَ شپ کم نہ بیت یا روچ مستر نہ بیت بہ وتی وقت ءِ سراوت صحب و بیگاہ بیت۔ بدءُ بد خیر یا کہ خیرءُ پد بدءِ آیگ ءِ مثالءَ ہم ہمے ڈول بزان چوشکہ شپ ءِ رندءُ روچ درو چ ءِ رندءُ شپ برابر رو آءَ گلائیش انت دنیاءِ تمام خیر و شرءِ سلسلہ یک مقررین رہبند و نظامے ءِ چیرا انت کستے ءِ مجال نہ انت کہ اے نظام ءَ اے دیم یا پرا دیم بکنت اے دنیاءِ تنک و تر پشیں زندءُ چو تہاریں شپ ءِ پیمایزان، کہ ماں آئیءِ تہار و کیان مردم ءِ خیر و شرءِ آسر بالکل صاف نظرءَ نہ یاینت بے شک حق تعالیٰ ءِ انبیاء و رسولان ءَ دیم دات کہ ماں شپ ءِ تہاری ءِ مخلوق ءَ تچکیں راہ ءِ شون بدینت و آیانی چمانی دیما وتی وتی درجہ ءِ روءُ رژن بیارنت کہ چراغی ءِ برکت ءَ مردمان ءَ خیر و شرءِ حقیقت و آئیءِ آسر معلوم بہ بیت ولیکن چوشیں صاف و ظاہریں انکشاف کہ ماں آئی ءِ ہچ یک بشرے ءِ انکار یا شبہ ءِ گنجائش باقی پشت مکیبیت، ہما وقتءَ بیت و ھدیکہ مئے دنیاوی زندءِ شپ هلاس بوان فردائے محشرءِ روچ دربکپیت انسان ءِ ہما اعمال کہ ماں دنیاءِ کوراسکیں زندءَ ہر وقت آئی گٹ ءِ ہار جوڑ بوتگنت آیاں ماں غفلت و جہالت وغیرہ ءِ تہاروکی ءَ صاف گندگ ءَ نیاتکنت۔ قیامت ءِ صحبءِ درکپگ ءَ یک سرپچیں کتابے ءِ صورت ءَ دیما کاینت کہ ماں روشنیں روچ ءِ روشنائی ءَ آئرا ہر کس چہ رنج و تکلیف ءَ ابید ونت کنت۔ "فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيْدٌ" (ق رکوع ۲) آوہدءَ وتی تمام خورد و مزن عملانءَ ماں اصلی رنگ ءَ گندان ءَ چوش گوشنت۔ "مَالِ هٰذَا الْكِتٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً اِلَّآ اَحْصٰىهَا" (کہف رکوع ۶)۔ ف۲ یعنی قسمت ءِ شومی و بداعمالی آئیءِ گٹءِ ہار انت گوں قسمت ءَ بدیں عمل انت کہ جدا بیت نہ کننت۔ ماں قیامت ءَ ہما بہ نظرءَ کاینت ف۳ یعنی نامہ اعمال ماں دست ءَ دیگ بیت کہ وت وانان ءَ فیصلہ بکنت ہر چ کارے کہ ماں وتی تمامیں عمرءَ کرتگنتی چراپان چیزے پشت نہ کپتگ یا گیش نبیسگ نبوتگ ہر کس آوہدءَ یقین کنت کہ ذرّہ ذرّہ عمل و گیشی ءَ بغیر ماآئیءَ موجود انت ماں دنیاءَ ہرچ کتابے دیم دات (قرآن کریم) و چہ ماہ و روچ وغیرہ ءَ ہرچ حسابے تعلق داریت ساریءَ ہمائی ءِ ذکر آت۔ ماں اے آیتان قیامت ءِ حساب و کتاب ءَ سرا بہ آسرءِ ہما جوڑ بیت ف۴ یعنی تچکیں راہ خداءَ درستانءَ سوج دات نوں کستے آئی سرا گام بجنت یا مہ جنت وتی نیک و بدءَ وت بچاریت پر چاکہ وتی رھبندءِ عمل نفع یا نقصان ہمائیءِ سرءَ بیت یکّے ءِ گناہانی بار دومی ءِ سرا ایر کنگ نہ بیت ف۵ یعنی بے شک بدیں عمل انسان ءَ ماں جنجال ءَ چگل دینت بلے حق تعالیٰ بغیر چہ سرسوج ءَ گرفتار نہ کنت پیشکا رسول دیم دنت کہ مردم غافل و بے خبر مبنت چہ نیکی و بدی ءَ سرجمیءَ آگاہ کنگ بہ بنت ہما خبران کہ مردم آیان ءَ محض چہ عقل و فطرت ءَ رہشونیءَ سر بہ بیت کنت (مثلاً باری تعالیٰ ءِ وجود یا توحید) آیانی زبانیں تشریح و گیش گیوار چہ پیغمبرانی زبان ءَ بیان کنگ بہ بیت و ہر چیز یکہ ماں آئی ءِ فہمگءَ محض عقل کافی نہ بیت آیان پہ الہام یا وحی ءِ معرفت ءَ پیش کنگ بہ بیت ہمے سوب انت کہ چہ پیدائش ءِ ابتداءَ حق تعالیٰ ءَ وحی و رسالت ءِ سلسلہ جاری داشت تا آنکہ نبیانی (علیہم السلام) انوار و فیوض ءَ ماں دنیاءِ ہنچیں گوانتے تالان کت کہ کتام عذاب داتگیں قوم ماں دنیا یا آخرت ءَ جہل و بے خبری ءِ عذرءَ پیش کنان ءَ چہ خداءِ عذابءَ رستگار بیت نہ کننت ف۶ یعنی وہدیکہ بدکاریانی سوب ءَ یک مینتگے تباہ کنگ بہ بیت تو ہنچوش انا گت ءَ چک پروش کنان ءَ ہلاک اش نہ کنیں بلکیں حجت ءِ تمامیءَ پد سزا دیگ بیت اوّل سرا پیغمبر یا چہ آئی نائبانی زبانی خدائی احکام آیانءَ سرکنگ بنت خصوصاً اودءَ مالداران و رسوخ داروکیں مردمانءَ کہ آیانی منتگءَ نہ منتگءَ اثرءِ عوام ءِ سرا کپیت آگاہ کنگ بیت و بدے کہ اے مزن پونز سرکج و ران ءَ خدائیءَ پیغام ءَ رد کننت و سرظاہریں نافرمانی کنان ءَ تمام میتگ ءِ گوات ءَ خراب و چہ زہرءَ پر کننت آوھدءَ ہما میتگ و تار اسر ظاہرءَ مجرم ثابت کنان ءَ خداوندی عذاب ءِ مستحق بیت (نعوذ باللّٰه من شرور انفسنا) (تنبیہ) وقال بعض السلف ان الامر فی قولہ تعالیٰ "اَمَرْنَا مُتْرَفِيْهَا" امر تکوینی قدری بالفسق وقولہ تعالیٰ "اِنَّ اللّٰهَ لَا يَاْمُرُ بِالْفَحْشَاۗءِ" معناہ نَفْیُ الْاَمْرِ التَّشْرِيْعِيّ فَلَا مُنَافَاةَ ، فافہم۔ لغت: تدمیر۔ دمر یدمر بمعنی ہلاک بوگ ف۷ آدم و نوح ءِ درمیانی زمانگ ءِ گل

انسان ءِ سرا قائم اتنت پدا شرک و بت پرستی شروع بُوت نوح علیہ السلام پہ ھمے مردمانی اصلاح ءَ دیم دیگ بُوت صد ہانی سال مردمان ءَ سرپدکت بلے اشان قبول دارنہ بوتنت آخر ہلاک کنگ بوتنت چرائی بعد بازیں قوم (عاد و ثمود وغیرہ) تباہ بُوتنت ۔ خلاصہ ایشنت کہ قومانی ہلاک کنگ ءِ سلسلہ چہ نوح علیہ السلام ءِ بعثت ءَ بُنگیج بُوت۔ ف۷ یعنی کسّے ءَ بے گناہ ءَ گرفتار نہ کنت نہ غیر مناسبیں سزا دَنت بلکیں سریکّے ءِ گناہان ءِ چاران ءَ و آئی ءِ جاور وڈول پیم ءَ شرّی ءَ زانان ءَ ہما اندازہ ءِ مناسبیں سلوک کنت۔ ف۸ یعنی لازمی نہ انت کہ ھمک دنیائے عاشق فوراً ہلاک کنگ بہ بیت اِتا۔ ما ایوک ءَ مردمان ءَ کہ پہ دنیاءِ مال و متاع ءَ سرگردان انت ہرکس ءَ بلوٹیں و ہر قدر بلوٹیں پہ وتی حکمت و مصلحت ءِ روءَ دنیاوی ساز و سامانش دئیں تانکہ آیانی جد و جہد و فانیئیں نیکیانی فانیئیں برورد آیان ءَ بر بیت و اگن گڈی سعادت آیانی نصیب ءَ نہ بہت تو شقاوت ءِ کیلو شری ءَ دپادپ بُوان ءَ گوں مزن ذلت و رسوائی ءَ ماں دوزخ ءِ ابدی بندی خانہ ءَ تہلانک دیگ بنت۔ لُغت :۔ دَحَرَ یُدحِرُ مَدحُوراً بمعنی تہلانک دیگ وَ دور کنگ۔ ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی ماں ہرکس ءِ دل ءَ ایمان و یقین موجود نہ بیت و گوں نیت ءِ خدا ءِ وشنودی و آخروی ثواب ءِ خاطر ءَ پیغمبر ءِ شون داتگیں راہ ءِ عملاً جہد و کوشست بکنت آئی کوشست ہجبر برباد نہ بیت یقیناً ماں خدائے واحد ءِ بارگاہ ءَ آ قبول بُوان ءَ گوں کامیابی ءَ دوچار بیت۔ ف۲ یعنی حق تعالیٰ وتی حکمت و مصلحت ءِ روءَ لہتیں دنیا ءِ طالبان ءَ آخرت عطا فرمائینیت ماں آئی عطا ءَ کسّے مہن کنوک بیت نہ کنت یا مطلب ہوش انت کہ دنیا ءِ طلب گار بہ بیت یا آخرت ءِ چہ دنیاوی امداد ءَ ہر دوئینان ءَ مصلحت ءِ روءِ حصہ رسیت تہنا کفر و عصیان ءِ سوب ءَ دنیاوی بخشش ءِ درواز گ بند کنگ نہ بنت ف۳ یعنی ماں دنیاوی زندگی ءَ مال و دولت عزت، حکومت، اولاد وغیرہ ءِ اعتبار ءَ یکّے ءَ دومی ءِ سرا لکیں فضیلت حاصل اِنت، ہمیشی ءِ سرا قیاس بکن آماں آخرت ءَ اعمال و احوال ءِ ردءَ مرتبہ و درجہانی توک ءَ چنکر تفاوت بیت چنانچہ چہ نصوص ءَ ثابت اِنت کہ جنت ءِ درجات و جہنم ءِ درجات بیحد تفاوت دارنت ماں حدیث ءَ اِنت کہ جنت ءِ دو درجہانی درمیانءَ زمین و آسمان ءِ تفاوت بیت جھلی مردم برزی مردمان ھمے ڈول ءَ گندنت چوشکہ ما زمین ءِ سرا اُو شتان ءَ ماں اُفق ءَ یک استارے ءَ بگندیں۔ ساری ءَ گوشگ بُوتگ کہ جنت ءِ اے درجات ہما کسان ءَ رسیت کُت کننت کہ آ پہ آخرت ءَ ہمائی قدر ءَ درک و دور بکننت۔ ماں آیوکیں آیتاں تاں دور ءَ پہ آخرت ءَ جہد کنگ ءِ رہبند سوج دیگ بُوتگ انت کہ آیانی سرا عمل کنگ ءَ چہ انسان ءَ اے بلندیں مقامات حاصل بنت۔ واجہ ابن عباس رض ءِ قول اِنت کہ حق تعالیٰ ءَ "تورات" ءِ گلیں (اخلاقی) تعلیم ماں سورۂ بنی اسرائیل ءِ پانزدہ آیتانی توک ءَ بند کُتگ انت آ پانزدھیں آیت چہ دیمی رکوع ءَ شروع بنت۔

مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ

مقبول بیت ف۱ ہر یکیا را ما امداد دئیں اِشان و آیان چہ تئی پروردگار ءِ بخشا

وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ

و تئی پروردگار ءِ بخشش بند کنگ نہ بیت ف۲ بچار کہ چہ پیما ما سرا افضل کُت لہتیا

عَلَىٰ بَعْضٍ وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾ لَّا تَجْعَلْ

پہ دگرینے سرا۔ و ماں آخرتا انگہ مستریں درجہ انت و مستریں مرتبہ ف۳ متا ہین

مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ

گوں اللہ ءَ دگر معبودے پدا نندے میار بوتگیں انگار کتگیں ف۴ و حکم کُت تئی پروردگار ءَ

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ

عبادت مکن اِت بغیر چہ ہمائیا و گوں مات و پتا نیکی بکن اِت ف۵ اگر بر بیت تئی گور ءَ

عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا

پہ پیریا یکے چہ ہما دوئینا یا ہردو گڑا مگوش آیانا اُف و ہکلش مدے

وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ

و بکن گوں آیان شریں خبر ف۶ و جہل بکن آ بانی دیما عاجزیے باسکا

الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ

نرم دلی و بگوش اے رب رحم بکن پر آیان ہنچو کہ رودینتش منا ماں کسانیا ف۷ شمے رب شر زانت

بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ

ہر چیکہ ماں شمے دلاں ہست اِنت اگر شما شر بُوتیت گڑا بیشک آ توبہ کنوکان ءَ

غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ

بخشوک اِنت ف۸ و بدے رشتہ دار ءَ آئی ءِ حق ءَ و غریبا و مسافرا

وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ

و فضول خرچی مکن بیجا ف۹ بیشک فضول خرچ کنوکان براتنت

ع ١٢/٢

ف۴ یعنی شرک سرظاہرءَ ہنچیں باطلیں چیز ایت کہ آئی ءِ اختیار کنگ ءَ اللہ تعالیٰ و آئی ءِ فرشتہ بلکیں دنیا ءِ ہر عقل مند ءِ نزیک ءَ توگنہ گار و میار بار بیئے چنانچہ مروچی ماگوں وتی چماں گندگا ئیں کہ ماں ہر چ مذہب ءَ صافیں شرک ءِ تعلیم موجود اَت آیان ہم کواسانی سوسائٹی (جماعت) ءِ شرف حاصل کنگ ءِ خاطر ءَ وتی رَد و بدل و اصلاح کنان ءَ کم کم ءَ توحید ءِ نیمگ ءَ گام جنان اَنت ہر یک عاقلے اے مارگ (محسوس) ءَ انت کہ پہ اشرف المخلوقات انسان ءَ اے خر مزن ذلت و رسوا کنوک اِنت کہ چہ وتا کمتر و یا بجام عاجزیں مخلوقے ءِ دیما وتی سرءَ سجدہ ءَ بیارت خصوصاً ہما چیز انی دیما سوال ءِ دست ءَ دراج بکنت کہ آئی ءَ وت اشان ءِ تراشتگ انت ہر چ مردمے خدا ءِ یل کنان ءَ غیر اللہ ءِ دیما سرءَ ابر بکنت خدائے بے نیاز حقیقی نصرت و برکت ءِ درواز گ ءَ پہ آئی بند کنان ءَ کمزوری و بے کسی ءِ جاور ءَ آ ئرا ویل کنت چنانچہ سکیں محتاجی ءِ دہر ءَ

الشَّيٰطِيۡنِ ؕ وَكَانَ الشَّيۡطٰنُ لِرَبِّهٖ كَفُوۡرًا ﴿۲۷﴾ وَاِمَّا تُعۡرِضَنَّ
شیطانانی ۔ ؤ شیطان وتی پروردگارءِ ناشکر انت ف۱ ؤ اگر کدی دیما برتیبے
عَنۡهُمُ ابۡتِغَآءَ رَحۡمَةٍ مِّنۡ رَّبِّكَ تَرۡجُوۡهَا فَقُلۡ لَّهُمۡ قَوۡلًا
چہ آیاں پہ انتظارا رزقیے چہ وتی ربءَ کہ آئیے اُمیتا کنئے گڑا بگش گوں آیان
مَّيۡسُوۡرًا ﴿۲۸﴾ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُوۡلَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا
نرمیں خبرے ف۲ ؤ مکن وتی دستا بند گوں وتی گردنا ؤ بچی ہم مکن
كُلَّ الۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُوۡمًا مَّحۡسُوۡرًا ﴿۲۹﴾ اِنَّ رَبَّكَ يَبۡسُطُ
پہ یکدم پچ کنگ گڑا نندے میاریگیہا بژنیگیہا ف۳ بیشک تئی رب کشادہ کنت
الرِّزۡقَ لِمَنۡ يَّشَآءُ وَيَقۡدِرُ ؕ اِنَّهٗ كَانَ بِعِبَادِهٖ خَبِيۡرًاۢ بَصِيۡرًا ﴿۳۰﴾
روزیا پہ ہرکسا کہ بلوٹیت و تنگ ہم کنت ف۴ ہما وتنے پہ وتی بندیان دانا و بینا ف۵
وَلَا تَقۡتُلُوۡۤا اَوۡلَادَكُمۡ خَشۡيَةَ اِمۡلَاقٍ ؕ نَحۡنُ نَرۡزُقُهُمۡ وَ
ؤ مکشیت وتی چکان چہ تنگدستیے ترسءَ ما دت روزی دئیں آیا تا ؤ
اِيَّاكُمۡ ؕ اِنَّ قَتۡلَهُمۡ كَانَ خِطۡاً كَبِيۡرًا ﴿۳۱﴾ وَلَا تَقۡرَبُوا الزِّنٰٓى
شمارا ف۶ بیشک آیانی کُشگ مزنیں گناہے ف۷ ؤ زناءِ نزیکا مروات ف۸
اِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً ؕ وَسَآءَ سَبِيۡلًا ﴿۳۲﴾ وَلَا تَقۡتُلُوا النَّفۡسَ
پرچیکہ آ بے حیائیے ؤ بدیں راھے ف۹ ؤ مکشیت ہما کسان
الَّتِىۡ حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالۡحَـقِّ ؕ وَمَنۡ قُتِلَ مَظۡلُوۡمًا فَقَدۡ جَعَلۡنَا
کہ منع کتگ اللہءَ مگر پہ حق ف۱۰ ؤ ہرکسیکہ کشگ بوت پہ ناحقی گڑا ما داتگ
لِـوَلِيِّهٖ سُلۡطٰنًا فَلَا يُسۡرِفْ فِّى الۡقَتۡلِ ؕ اِنَّهٗ كَانَ مَنۡصُوۡرًا ﴿۳۳﴾
آئیے وارثارا زور پدا آچہ حدّا مگوزیت پہ کُشگا ف۱۱ بیشک آئیارا مدت رسیت ف۱۲
وَلَا تَقۡرَبُوۡا مَالَ الۡيَتِيۡمِ اِلَّا بِالَّتِىۡ هِىَ اَحۡسَنُ حَتّٰى يَبۡلُغَ
ؤ چورہءِ مالءِ نزیکءَ مرواِت مگہ پہ پیمے کہ آ شرتر انت تاہما وقتیکہ رسیت آ

ع ۳ / ۸ / ۲

وھدیکہ آئرا اعانت و امدادءِ مزن احتیاج بیت آئرا ہچ یار و مددگارے نہ رسیت۔ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ۔ ف۵ درحقیقت خداوندکریم چُکءِ وجود بخشیت و الدین آئیءِ وجودءِ ظاہری ذریعہ انت ہمیشکا ماں بازیں آیتان گوں خداتعالیٰءِ حقوقءَ والدین (مات و پت)ءِ حقوق ذکر کنگ بوتنت۔ حدیثءِ انت کہ آ شخص ہلاک بوت شُت کہ آئیءِ مات و پت دیستنت و آیانی خدمتءِ کنانءِ جنت حاصل نہ کُت۔ ماں یک حدیثےءِ انت کہ جنت ماتءِ قدمانی چیرءِ انت گوں مات و پتاں دوزواہی ایش انت کہ آیانی زندءِ گوں جان و مالءِ آیانی خدمت و گوں دلءِ آیانی ادب و احترام بکنت و دوستش بداریت چہ موتءِ پد آیانی جنازہءَ بوانیت پرایاں دعا و استغفار بکنت آیانی کُتگیں عہد و قراراں داں وتی وسّءِ تمام بکنت، گوں آیانی دوستاں تعظیم و شتریں سلوکءِ پیش بئیت و گوں آیانی سیاد وارثاں صلہ رحمی بکنت وغیر ذالک ف۶ ماں پیراں سریءِ خدمتءِ احتیاج زیات کپیت کہ چراِئیءَ بازیں اہل و عیال ہن دل تنگ بنت زیاتیں پیرانہ سالیءَ ہوش و ہواس ہن برجاہ نہ بنت۔ مزن نیک بختیں اولادءِ کار انت کہ آ وھدءِ پیریں مات و پتءِ چہ خدمت گذاری و فرمان برداریءَ دلءِ تنگ مبیت قرآنءِ بیم و تراپ دات کہ ہکّل یا چم سُہر دیگ و کجا آیانی مقابلہءِ چہ زبانءَ "ہوں" ہن در شان مکن ات بلکیں گپّ و رپءِ وھدءِ سرجمیءَ ادب و احترامءِ خیالءِ بدارات۔ ابن مسیبءِ فرمائینت گوں آیان ہمے پیما خبر و حال بکن ات چوشکہ یک خطاواریں غلامے گوں وتی نتریں واجہ و خدا بندءِ خبر کنت۔ ف۷ یعنی وھدیکہ من بالکل کمزور و ناتوان آتاں اشان منی رودینگءِ وتی خون و ہید یک کرت انت وتی خیالءِ روءِ پہ منیگی ہر یک راحت و خوشیءِ فکرش کُت چہ ہزارہا آفت و بلاہاں منی رکینگءِ کوشستے اِش کُرت بازبرا پہ منیگی وتی جانش ماں درد و تولنجاں گرفتار کُت مروچی آیانی ضعیفیءِ وھدا ہتگ ہرچیکہ منی قدرتءِ انت آیانی خدمت و احترامءِ کناں لیکن سرجمیں حقءِ ادا اگت نہ کناں ہمیشکا چہ تو دزبندی کناں کہ ماں اے پیراں سریءِ چہ مرگءِ پد اشانی سرا وتی رحمتءِ نازل بکن۔ ف۸ یعنی والدینءِ ادب و احترام و آیانی دیما عاجزی و تواضعءِ گوں دلءِ جہلانکیءِ ظاہر بکنت خداتعالیٰ زانت کہ کئے نیّجام دلءِ مات و پتءِ خدمتءِ کنت اگن بن مال (فی الواقع)ءِ شما گوں اخلاص و راستیءِ آیانی خدمتءِ کن اِت تو آ شمے کوتاہی و خطایان درگذر کنت۔ بندءِ خبرءِ اگن کجام وھدءِ نیک نیتیءِ باوجود چہ تنگ دلیءِ یا چہ بدمزاجیءِ چیزے کوتاہی بوت پدا توبہ و رجوع کُت تو خدائے پاک بخشوک انت۔ (تنبیہ) والدینءِ فرمانبرداری ماں کجام چیزان انت و ماں کجامیءِ نہ انت آئیءِ بیان ماں فقہی کتاباں چارگ لوٹیت ماں روح المعانیءِ ہں البشیءِ سرا فائدہ مندیں دراجیں بحثے کُرتگ فلیراجع. ف۹ رشتہ دارانی (سیاد وارثانی) مالی و اخلاقی ہمک ہمیں حقوقءِ ادا بکن ات محتاج و مسافرءِ خبرگیریءِ ہم بدار ات و خداءِ داتگیں مالءِ گوں فضولیں کاراں بباد مدئے ات فضول خرچی ایشنت کہ زرماں گناہ و ناہودگیں کارءِ خرچ کنگ بہ بیت یا ماں مباحاتءِ بغیر فکرءِ سستاءِ ہمنکر خرچ بکنت کہ دیم ترءِ چیرے رہ بندءِ حق فوت بہ بنت و حرامءِ ارتکابءِ سوب جوڑ بہ بیت۔ ھمے صفحہءِ فوائد ف۱ یعنی مال خداءِ یک مزنیں نعمت ایت کہ چہ آئیءِ برکتءِ ماں عبادتءِ دلجمی بیت چراِئیءِ بازیں اسلامی خدمات و نیکیانی کمائیءِ موہ رسیت آئیءِ ناہودگءِ خرچ کنگ ناشکری انت کہ آچہ شیطانءِ سکین و ردیگءِ سرو شاخ کنت و انسان ناشکری کنانءِ شیطانءِ مشابہ بیت ہنچو کہ شیطانءِ خداءِ بخشاتگیں قوتانءِ ماں عصیان و گمراہیءِ خرچ کُرت آئیءِ ہم خداوندکریمءِ داتگیں نعمتانءِ ماں نافرمانیءِ بباد دات۔ ف۲ یعنی کسے مدام سخاوت

کنت وکدی چوش ببیت کہ آئی گوْرءَ مال مبیت تو اللہءِ گوْرءَ امیت وارءِ محرومی دوستناک نہ انت چہ ہما محتاجءِ وجہءَ اللہ سخیانءِ راہ دنت بمیشکا اگن کدی تو دات مکنئے تو گوں نرمی و جوانیں رھبندءَ گوں آئی عذر و معذرت بکن مثلاً چوش گوشگ ببیت کہ وہدے خدا مارا دنت انشاء اللہ ماشمے خدمت ءَ کنیں، گوں ترندی و بداخلاقیءَ جواب دیگءِ ھمے تُرس انت کہ چو مبیت کہ پیشی خیرات ہم برباد مبنت۔ ف۳ یعنی درست الزام بجن انت کہ کنجوسیں مردے پا ایش کہ اینکر پرچاداتی کہ وت محتاج بُوت غرض ماں ہر یک معاملہءَ اعتدال و توکی راہ گرگ لوٹیت نہ دستءَ اینکر دراج بکنت کہ گوں گردنءَ ٹک بوارت و نہ چہ طاقتءَ گیش ہمنکر خرچ بکنت کہ پداوت پنڈگءَ بہ لگیت۔ ابن کثیر نبشتہ کنت: فتعطی فوق طاقتك وتخرج اکثر من دخلك. یعنی طاقتءَ زیات خرچ کنگ ہن "ولا تبسطها کل البسط" ءِ تہا داخل انت۔ ماں حدیث انت: ما عال من اقتصد ہرکسءَ میانہ روی اختیار کُت آ محتاج بہ نُوت۔ ف۴ یعنی تئی دستءِ دارگءَ تو غنی و دومی فقیر نہ بیت و نہ چہ تئی سخاوتءَ تو فقیر و آغنی جوڑ بیت کنت فقیر و غنی جوڑ کنگ و روزیءِ کم و گیش کنگ محض ماں خداءِ قبضہءَ انت و پریشان بُوگءِ ضرورت نہ انت کہ افسوس مئے گوْرا مروچی ہچ نیست انت اے فقیر کہ گوں مزنیں امیتےءَ آھتگت ماں دلءَ چی گوْشیت؟ فقر و غناءِ جداجدا احوال دیم دیگ ماں ہما مالک علی الاطلاقءِ قبضہءَ انت تئی کار گوں میانہ رویءِ حکمءِ رندگیری کنگ انت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "یعنی محتاجءِ گندانءَ بالکل بے تاب مبو آئیءِ گٹءِ گشاد کنگ تئی ذمہءَ نہ انت بلکیں اللہءِ ذمہءَ انت ولیکن اے خبرانی دیم گور واجہ پیغمبر علیہ السلام انت کہ آ مزن سخی ایں واجہے اَت باقی ہرکسءِ دل بالءِ گشگءَ نہ منتیت آئرا پابند کُرتگی پہ دیگءَ و طبیب ہن گرمی داروکءَ سردیں درمان دنت و سردی داروکءَ گرمیں درمان دنت۔ ف۵ یعنی چہ ہر یک بندھےءِ ظاہری و باطنی احوالءَ خبرداروک انت بہ ہمائی روءَ معاملہ کنت ماں حدیث قدسیءَ فرمائینت کہ منی لہتیں بندہ ہما انت کہ آیانی جاورءِ خوبی ماں فقیریءَ انت اگن من آئرا غنی بکنیں تو آئی دین تباہ بوتگت۔ اِشیءِ برعکس لہتیں بندہ ہما انت کہ آیاں غنی جوڑ کرتوں اگن من آیانا فقیر جوڑ بکنیں تو آیاں دینءِ سرا قائم بُوگ نہ تونتگتش۔ چریشیءَ ابید لھتیں بے بختیں مردمانی حقءَ ظاہری غنیٰ محض مہلت دیگءِ ڈول یا فقر و تنگدستی بہ ہے سوْبءَ انت آیانءَ سزا دیگ مقصود و مراد انت۔ عیاذاً باللہ من هذا وهذا۔

ف۶ لہتیں کافراں وتی چکءَ کُشتگ اَتنت کہ اِشانی خرچءَ چہ کجا بیاریں، ماں سورہ انعامءِ ہے مضمونءِ آیتے گوْستگ۔ زیاتیں گیش و گیوار ہمودا چارگ ببیت۔ ف۷ پرچاکہ اے بے رحمیءِ کار انسانی نسلءِ بُرگءِ موجب انت و چوش ظاہر بیت کہ اے ہمیں مردءَ حق تعالیٰءِ رزاقیءِ بھروسہ نیست انت۔ ف۸ یعنی زنا کنگ مزنیں خبرے آئی نزیکءَ ہم مروات چوْش گوْش ماں لاتقربوا ءَ چہ زناءِ مبادیءَ رکھینگءِ ہدایت کنگ بُوت مثلاً اجنبی جنین آدمءِ نیمگءَ بغیر چہ شرعی عذرءَ چارگ یا بوس و کنار وغیرہ۔ ف۹ پرچاکہ چہ زناءَ ماں نسبءَ گڑبڑ پیدا بیت و باز قسمءِ جنگ و جوپ و جیڑہ پاد کاینت و پہ ہرکسءَ بدیں راہ پچ بیت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی اگن راہ پچ بُوت کہ یک مردے دومیءِ جنینءَ چاریت گُڑا دگہ مردے اشیءِ جنینءَ چاریت۔ ماں مسند امام احمدءَ انت کہ یک مردےءَ گوں رسول اللہ عرض کُت منارا زناءِ اجازت بدے۔ نندوکیں مردمانءَ آئرا ہکّل دات کہ (پیغمبر خداءِ دیما چوشیں بے ادبی خبردار چُپ بکن!) واجہ نبیءَ آئرا گوْشت کہ کمیں نزیک بیو۔ آ نزیکءَ نشت تو واجہءَ فرمائینت کہ آیا تو اے کارءَ پہ وتی مات۔ جنک۔ گہار۔ ترو ءِ یکےءِ پسند کنئے آئیءَ پسہ دات یا رسول اللہ! خدا منارا پر تو قربان بکنت من ہجبر چوش پسند نہ کناں تو واجہءَ فرمائینت ایدگہ مردم ہن پہ وتی ماتاں جنکاں. گہاراں. تروان اے کارءَ پسند نہ کننت۔ پدا واجہءَ دُعا فرمائینت کہ الٰہی! اِشیءِ گناہءَ معاف بکن و آئی دلءَ پاک و شرمگاہءَ محفوظ بکن۔ ابو امامہ فرمائینیت کہ چہ ے دعاءِ پد آ مردءِ حالت چوش بوت کہ آئیءَ دوبارہ جنیں آدمءِ طرفءَ نگاہ چست کنانءَ نہ چارتگت اَللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی سَیِّدِنَا وَبَارِكْ وَسَلِّمْ۔

ف۱۰ ماں صحیحینءَ انت کہ کتام مسلمانءِ خون حلال نہ انت مگر بہ سہ صورتءَ (۱) جانءِ بدل جان (۲) زانی محصن (۳) یا ہما کس دینءَ یل کنان چہ جماعتءَ جدا ببیت۔ ف۱۱ یعنی مقتولءِ والیانءَ اختیار انت کہ گوں حکومتءِ عرض کنانءَ خونءِ بدلءَ بگرنت لیکن بدلہ گرگءِ وھدءَ چہ حدءَ سر مگوْزنت عدلاً قاتلءِ جاگہءَ غیر قاتلءَ سزا دینت یا گوں قاتلءَ دگہ بے گناہانءَ ہن شامل بکننت یا قاتلءَ سزا بدینت یا گوں قاتلءَ دگہ بے گناہانءَ ہن شامل بکننت یا قاتلءِ پونز، گوش وغیرہءَ بُران مُثلہ بکننت ف۱۲ یعنی خداءَ آئی مدد کُت کہ بدلہ گرگءِ حقی دات و حاکمانءَ امر کُت کہ حقءِ دیائینگءِ تہا کوتاہی مکننت بلکیں پہ ہرکسءَ لازم انت کہ خونءِ بدلہ دیائینگءَ مدد بکننت نہ اے ہما کہ چپکائی قاتلءِ مددءَ بکننت و وارثءِ ہم باید انت کہ یکےءِ بدلہءَ دومیءَ مکشیت یا قاتلءَ دست نہ دات تو آئی چک یا براتءَ مکشیت چوشکہ ماں جاھلیتءِ دورءَ رواج اَت۔

اَشُدَّهٗ ۪ وَاَوْفُوْا بِالْعَهْدِ ۚ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔوْلًا ﴿۳۴﴾ وَاَوْفُوا
وتی ورنائیا ؤ پورہ بکن اِت عہدا بیشک عہد ءِ جُست بیت ف۲ ؤ پورہ بکن اِت
الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوْا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيْمِ ؕ ذٰلِكَ خَيْرٌ
کیلا وقتیکہ کیل کن اِت ؤ بکشّت پہ برابریں شاہیما (یعنی مُک مجن اِت ف۳ اے بہتر اِنت
وَّاَحْسَنُ تَاْوِيْلًا ﴿۳۵﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ ؕ اِنَّ السَّمْعَ
ؤ آئی ءِ انجام شر تر اِنت ف۴ ؤ رند امکپ ہما چیزیے کہ آئی ءِ خبر ترا نہ اِنت بیشک گوش
وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔوْلًا ﴿۳۶﴾ وَلَا تَمْشِ
ؤ چم ؤ دل اے درستانی جُست چہ آئی ءَ بیت ف۵ ؤ مرو
فِى الْاَرْضِ مَرَحًا ۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ
ماں زمین ءِ سرا پہ تکبّر تو کدی ندرّے زمین ءَ ؤ بجبر نرسے گوں کوہاں
طُوْلًا ﴿۳۷﴾ كُلُّ ذٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهٗ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوْهًا ﴿۳۸﴾ ذٰلِكَ
پہ دراجیا ف۶ اے درستیں خبر کہ گوشگ بوتنت آیانی بدی تئی ربّ ءِ گورءَ ناپسند اِنت۔ ف۷ اے
مِمَّآ اَوْحٰٓى اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ؕ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا
چہ ہما خبر انت کہ وحی دیم داتگنت تئی پروردگارا پہ تئی نیمگا چہ دانشی ف۸ ؤ متاہین گوں اللہ ءَ دگہ ہے
اٰخَرَ فَتُلْقٰى فِىْ جَهَنَّمَ مَلُوْمًا مَّدْحُوْرًا ﴿۳۹﴾ اَفَاَصْفٰىكُمْ رَبُّكُمْ
بندگیا گڑا دور دیگ بیئے ماں دوزخ ءَ میاریگ کنتگیں نہلانگ د اتگیں ف۹ آیا دری چنگ داتگ شمارا
بِالْبَنِيْنَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِنَاثًا ؕ اِنَّكُمْ لَتَقُوْلُوْنَ قَوْلًا
شمے ربّا مردیں چُک ؤ گپتگی پرّوت چہ ملائکتاں جنیں چُک۔ بے شک شما زنڈیں خبر
عَظِيْمًا ﴿۴۰﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِىْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِيَذَّكَّرُوْا ؕ وَمَا يَزِيْدُهُمْ
کن اِت ف۱۰ ؤ مارنگ پہ رنگا بیان کتگ ماں اے قرآن ءَ تاکہ گوش بگرنت۔ وآیاں زیادہ نکنت
اِلَّا نُفُوْرًا ﴿۴۱﴾ قُلْ لَّوْ كَانَ مَعَهٗٓ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُوْلُوْنَ اِذًا لَّابْتَغَوْا
مگر پہ نفرت ف۱۱ بگوش اگر بوتیں گوں آئیا دگر معبودے ہنچو کہ آئے گوشنت ف۱۲ گڑا اَچہ شہ باز ش

ع ۴ / ۱۰

ف۱ یعنی یتیم ءِ مال ءَ دست مجن اِت البت اگن آئی مال ءِ حفاظت ونگہداشت ودوزواہی مقصود بہ بیت تو ماں ایشی ءَ ہچ باکے نیست اِنت وھدیکہ پہ وتی ورنائی ءِ سر بُوت ووت نفع ونقصان زانگ ءَ لگّ اِت آئی مال ءِ ہمائی حوالہ ءَ بکن اِت۔ ف۲ ماں اشی ءَ کلیں عہد داخل اَنت توری گوں اللہ ءَ کنگ بہ بنت یا گوں بندھاں شرطیکہ شرع ءِ چہ درمبنت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ کستے ءَ راقول وصلح ءِ قرار دیان ءَ بدعہدی کنگ ءِ چہ آئی وبال انسان ءِ سرا اَلَم ءَ کپیت۔ ف۳ یعنی مُک مجن اِت ماں ماپ وتورءَ کمی کنگ ءِ چہ نظام درہم برہم بیت واجہ شعیب ءِ قوم ءِ ہلاکت ءِ قصہ پیسرا باز جاگہ ءَ بیان بوتگ۔ آئی مستریں عملی گناہ ہے بیان کنگ بوتگ۔ ماں روایتان اِنت کہ ہر کسے پہ یک حرامے ءِ سرا قدرت حاصل کنان ءَ محض خدا ءِ ترس ءَ وتارا بدارایت تو خدا تعالیٰ ماں ہمے دنیا ءِ چہ آخرت ءَ پیش آئرا نعم البدل عطا فرمائینیت۔ ف۴ یعنی دغا بازی ءِ سوب بس اول سرا اِنت پدا مردمان ءَ معلوم دار بوان ءَ گوں آئی کاروبار نہ کن اَنت، سرجمیں حق ءِ دیوک درستاں دوست بیت اللہ آئی تجارت ءَ شر برکت عطا کنت۔

ف۵ یعنی بے تحقیق ءَ خبر ءِ چہ دپ ءَ درمکن اِنہ آئی ءِ کورکائی رندگیری ءَ بکن۔ مردم ءَ لازم اِنت کہ گوش چم دل ودماغ ءَ کارگران ءَ وتقدر کفایت بیٹ ویول کنان ءَ سخنے چہ دپ ءَ دربکنت یا عملے بکنت اشکتگیں خبرانی سرا گوں بے ترانگی ءَ یک ناہودگیں فیصلہے مدنت یا عمل درآمد بناء مکنت ماں اشی ءَ دروغیں گواہی دیگ غلطیں تہمت جنگ بے تحقیق چیزان ءَ اشکنان ءَ یکے ءَ راسوکی کنگ یا ماں دل ءَ بغض وعداوت قائم کنگ ماں پت وپیرکی راھبندانی تقلید ءَ یا رسم ورواجانی پابندی ءَ شرع ءِ برخلاف و ناحقیں خبرانی بابت ءَ درائینگ۔ نہ دیستگیں یا نہ اشکتگیں چیزان ءَ دیستگیں یا اشکتگیں گوشگ وغیر معلومیں چیزانی نسبت دعویٰ کنگ کہ من زانانش اِے تمامیں صورت ما اے آیت ءِ چیر ءَ کائینت، یاد دارگ بہ بیت کہ ماں قیامت روچ ءَ تمامیں اعضایانی سوال بیت کہ تو اشان ءَ کجام جاگہا کارمز کتگنت ناہودگ ءَ تو اِشان استعمال نہ کتگنت ف۶ یعنی متکبرانی رفتار ءَ روگ انسان ءَ زیب نہ دنت یاداں ءَ جنان ءَ نہ آزمین ءَ ترکینت کنت نہ چہ گردن لِک کنگ وسینگ ءَ ترند داران ءِ ہمنگر بالاشُت نہ کنے کہ گوں کوھاں ھمسری بکنے گڑا چشیں کمزوری وبے وسی ءِ جاورءَ دنارا اینکر بالاکشگ ءِ چہ ترا چے سیت رست کنت۔ ف۷ یعنی ہما خبران کہ بالا مہن کنگ بوتنت پہ چوشیں کارانی کنگ ءَ تئی ربّ وتی بیزاری ءِ اظہار ءَ کنت۔ ہمے ڈول ءَ ہرچ کارے ءِ کنگ ءِ حکم ئی داتگ پہ آیانی نہ کنگ ءَ وتی بیزاری اظہار ءَ کنت۔ ف۸ یعنی برزا ہرچ مزن قیمتیں نصیحت بیان کنگ بوتنت اِے ہما علم وحکمت و ھیل عادتانی برھناکی ءِ گپ اَنت کہ اِشان عقل سلیم قبول کنت کہ اِشان پہ وحی ءِ برکت ءَ نبی اُمّی ءِ طرف ءَ بلا واسطہ و اُمّت اُمّیہ ءِ نیمگ ءَ بواسطہ واجہ پیغمبر ءِ دیم دیگ بوتگنت۔ ف۹ برزا بیان بوتگیں نصیحتانی بیان چہ توحید ءَ بنگیج کنگ بوتگت۔ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُوْمًا مَّخْذُوْلًا۔ آخر ءَ ہم توحید ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور کنگ بوت تانکہ وانوک سرپد بہ بیت کہ تمام نیکیں کارانی آغاز وانجام خالص توحید ءَ بوگ لوٹیت۔ ف۱۰ یعنی یکے اے خبر کہ پہ خداء اولاد تجویز کنگ و پدا اولاد ہم جنیں چُک کہ اشان ءَ شما پہ وتا ہم شات نہ کن اِت اِے یک مزن گرانیں گستاخی ایت۔ ف۱۱ یعنی قرآن کریم گوں شر شریں سرحالاں وگوں رنگ برنگیں دلیلاں اِے مشرکان ءِ ہیم تراپ دنت بلے نصیحت حاصل کنگ ءِ بدل ءَ اے بدبخت زیات سٹنت و کپنت ومثل وحشی ءَ سروت نجنت۔ ف۱۲ یعنی اصنام (بُت) وغیرہ کہ اِشان ءَ خدائی شریک والوھیت ءِ حصہ دار وک قرار دینت۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف۱ یعنی غیرءِ غُلامیءَ پرچا پروتءَ شات بکننت دُرست یک راہ بوانءَ خدا تعالیٰءِ بادشاہیءِ تختءَ راچپیٌ اِش بکرتیں۔ اگن گوشگ بہ بیت کہ عرشءِ خدا بندءِ مقابلہءَ اشانی زور نہ رُوت تو یک عاجز و بے وسّیں مخلوقءِ عبادت کنگ مستریں احمقی اِنت یا اگن ہما معبود وت عرشءِ خداوندءِ وشنود کنگ لوٹنت یا قربءَ حاصل کنگءَ دلمانگ اَنت تو پہ آیانی پرستش کنگ کان ہنگت زیات ضروری بوت کہ خدائے اکبرءِ رضا مندیءِ لوٹوک بہ بنت ولیکن خدائے بزرگءَ تمام نبیانی زبانی و انسانی فطرتءِ معرفتءَ چہ شرکءَ وتی کاملیں بیزاری ظاہر فرمائینتگ پدا حیرانی گپ ایت کہ اے احمق کور کائی کجام راہءَ گام جنانءَ رو گائینت۔ ف۲ ہر یک مخلوقے گوں زبان یا حالءَ آئی پاکی و خوبیانءَ بیان کنت بلے شما آئرا سر پد نہ بئیت توری اشی سوٗب بے فکری و بے زانگی بہ بیت یا ہما قوتءِ ہُورکی بہ بیت کہ چہ آئی ذریعہءَ لہتیں مخلوقاتءِ فالی تسبیح اشکنگ و فہمگ بنت واگن کسے سر پد بوٗگءِ باوجود قبول دار مبیت یا بہ آئی لوٹءِ رُوءَ عمل مکننت تو اے سر پدی ہم ناسر پد بوٗگءِ حکمءَ داخل اِنت۔ ف۳ یعنی تمام مخلوقات ہما ذاتءِ پاکیءَ بیان بکننت و شما پرائیءَ شریک، اولاد و جنین جُک بہ نامین اِت۔ اے ہنچیں گستاخی سے اَت کہ شما ہما دمانءَ ہلاک کنگ بوتین اِت ولیکن آ ذات بہ سوٗبءَ وتی حلم (بردباری)ءِ چوا اشتابءَ نہ گریت واگن کسے توبہ کار بہ بیت آئرا معاف کنت۔ ف۴ ہر کس کہ آخرتءَ نہ منّیت و وتی نیک و بدیں انجام (آسر)ءِ فکرءَ مداریت آپرچا بہ نصیحتءِ نیمگءَ دلگوش گور بکنت و ہدیکہ آئرا وتی نجاتءِ فکر مبیت نہ نجات یار وکیں پیغمبرءِ احوال و قولانی تہا فکر کنگ و داں رسولءِ دربارءَ سر بوٗگءِ ضرورتءَ چون ماریت بس ہمے آخرتءِ سرءَ ایمان نہ یارگ وچہ انجامءَ بے فکری ہما معنوی پردگ اِنت کہ پہ ہمے شخص و نبیءِ درمیانءَ لک کنگ بیت۔ ف۵ ساریءَ داں پیغمبرءِ صداقتءَ سر نہ بوٗگءَ ذکر و بیان اَت ادءَ داں قرآن فہمیءَ رسائی حاصل نہ کنگءِ باروءَ بیان اِنت۔ یعنی ماں اے قرآنءَ مزن قوت دار وکیں اثر ہست اِنت بلے پہ کافرانی سرءَ آئیءِ اثر ہچ نہ بیت اشی سوٗب ہمیش اِنت کہ ماں درمیانءَ پردگ لک اِنت چہ آفتابءَ کُل جہان روشن بیت ولیکن اگر یک شخصے ماں تہ خانہءَ تمام دروازگ و نا کانءَ بند کنانءَ بندیت بلکیں وتی چمانءَ ہم بند بکنت تو بہ آئی حسابءَ آفتابءِ روشنی ہچ جاگہءَ تالان نہ اِنت۔ ف۶ یعنی و ہدیکہ بہ نفع وسیت گرگءِ نیتءَ اشکنگ نہ لوٹنت تو توہنچش بزان کہ نہ اشکننت۔ (تنبیہ) خدا تعالیٰءَ ہرچ حجاب یا پردگ وغیرہ اشانی نصیبءَ کُرتگنت اِے ہما اَنت کہ اشانی وجودءَ آیان گوں مزن وشنودی و بہر بندگءَ پر و ناشات کُرتگت وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِن بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ (حٰمٓ السجدہ رکوع ۱) آخرتءِ سرا ایمان نہ یارگ وچہ وتی آسرءَ بے فکر بوٗگ یکّیں خداءِ ذکرءَ بزّنی بوٗگ۔ گوں پیغمبراں مسخرہ کنگ اِے

إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا
کُتگ اَت عرشءِ واجہءِ نیمگا یک راہے ف۱ آ پاک اِنت وُ بالاتر اِنت چہ آیانی خبران بے اندازہ
كَبِيرًا ﴿٤٣﴾ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ
بلند۔ آئیءِ پاکیءَ بیان کن اَنت ہفتیں آسمان وُ زمین وُ ہر کسیکہ ماں آیانی تہا بہ بیت۔
وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ
وُ ہیچ چیزے نیست اِنت مگر اے کہ آئیءِ صفتا گوشیت لیکن شما نفہمت آیانی وانگا ف۲
إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ
ببشک ہما وتنت اوپار کشوک بخشوک ف۳ وُ وقتیکہ تو قرآن وانے کنیں ما درمیان تو
وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا
وُ درمیان ہما کسان کہ نمنّنت ماں آخرتا یک دیمپانی پوشیدئیں ف۴ وا ایر کنیں
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِذَا ذَكَرْتَ
پہ آیانی دلانی سرا پردہ تا کہ آئیارا مفہمنت ف۵ وُ ماں آیانی گوشان گرانی ف۶ وُ وقتیکہ یاد کنے
رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾ نَّحْنُ
وتی پروردگارءَ ماں قرآنءَ تہنا پُشتا ماتریننت تچنت پہ ترشتی ف۷ ما شر
أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰ
زانیں پہ ہما مطلبیا کہ آ گوشداوک ف۸ وُ وقتیکہ گوشان دارنت پہ تئی نیمگا وُ وقتیکہ مشورہ کننت
إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٤٧﴾ انظُرْ
ہما وقتیکہ گوشنت اے ظالمان شما پیرو یا نکنیت مگر یک جادو کتگیں مردیئے ف۹ بچار کہ
كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾
چہ پیما بیان کننت پہ تو مثالان وُ آگار بوتنت نوں آدرگہت نکننت راہا ف۱۰
وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾
وُ گوشنت کہ چے وقتیکہ ما ہڈ بئیں وُ ریزیں پدا ما نوکیں مخلوقے بئیں دوبارہ چست بئیں ف۱۱

ہما چیز اَنت کہ اشاں حجاب کنان و وقرءِ صورت اختیار کننت وچونکہ ہر چیزءِ خالق خدا وت اِنت پمیشکا اشانی خلقءِ نسبت ہن بہ آئی نیمگءَ کنگ بیت ف۷ یعنی چہ یکّیں خداءِ ذکرءَ بزّنی بوٗگءَ سِٹ کننت وچہ وحشی جانورءَ پشت دیانءَ تچنت البت آیانی معبودانی تذکرہ بئیت تو سکّ گل بنت وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ۝ (زمر رکوع ۵) ف۸ یعنی چہ گوشدارگءِ نفع گرگ مقصود نہ اِنت محض ٹٹولی کنگ اشانی مراد اِنت کہ آئیءَ ذکر دیما پیداک اِنت۔ ف۹ یعنی قرآن و پیغمبرءِ خبرانءَ اشکنانءَ و اتر بُوتنت پداوت ماں و تاشور و صلاح اِش کُت کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلمءِ باروءَ چے گوشگ لوٹیت آخر گوشتنش کہ اے مردءِ سرا جادوءَ اثر کتگ یعنی چہ جادوءِ اثرءَ مرد مجنون اِنت۔ دماغی بروبر کار نہ کنت (العیاذ باللہ العظیم) لھتینءَ ادا مسحور بہ ساحرءِ معنیءَ زرتگ

قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ
بگوش کہ شما بیت ڈوک یا آسن یا دگہ مخلوقے ہنچوشیں کہ آئیارا مزن حساب کنیت ف۱

فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا ۖ قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ
ماں وتی دلا۔ پدا نوں آ گوشنت کہ کے دوبارہ پیداگ کنت مارا۔ بگوش کہ پیداگی کتگ شمارا اولی برا ف۲۔

فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ
پدا نوں آ لڈینت پہ تئیءَ نیمگا وتی سران ءُ گوشنت کہ اے کدیگ بیت ف۳ بگوش

عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ
شاید کہ آ نزیک بہ بیت ف۴ روچیکہ توار جنت شمارا پدا تچان بیت کایت

بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُلْ لِعِبَادِي
آئی تعریف کنان ف۵ ءُ گمان کنیت کہ دیر نلگتگ شمارا مگر کمے ف۶ ءُ بگوش منی بندیان کہ

ع ۱۲/۵ ۵

يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ
ہما خبرا بکننت کہ آ شرتر اِنت۔ شیطان جنگ پیداگ کنت آیانی درمیانا۔ بیشک

الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿٥٣﴾ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِنْ
شیطان انسان ءِ ظاہرا ظاہریں دشمنے ف۷ شمے رب شرزانت شمارا۔ اگر

يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِنْ يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾
بلوٹیت پہ شما رحم کنت ءُ اگر بلوٹیت شمارا عذاب دنت ف۸ ءُ ما دیم نداتگ ترا پہ آیانی سرا ذمہ دار ف۹

وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ
ءُ تئی رب شرزانت ہماکسان کہ ماں آسمانانَنت ءُ ماں زمینا اِنت۔ ءُ ما سرا فضل کتگ لہتے

النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ
پیغمبران پہ دگہ لہتےءِ سرا ءُ ما دات داؤد ءَ زبور ف۱۰ بگوش تواربدیت ہمایان کہ

زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾
شما گمان کنیت بغیر چہ اللہ ءَ نوں آیانا اختیار نیست کہ دور بکننت تکلیفا چہ شما ءُ نہ کہ بدلی بکننت ف۱۱

بزاں آئی خبراں ءِ جادوءِ اثرماں اِنت (تنبیہ) چہ لفظ مسحورءِ ہرچ مطلبے آواجہاں گپتگ اَت چراِی ءِ نفی ءَ اے لازم نئیت کہ نبی ءِ سرا کسےءِ سحرءِ ماں کتام درجہءِ، عارضی طورءِ ہن اثر بیت نہ کنت اِے آیت مکی اِنت. ماں مدینہ ءَ واجہ ءِ سرا یہودءِ جادو کنائینگ ءِ قصہ ماں صحاح ءَ مذکور انت کہ آئی اثر داں لھتے روچ ءَ ایوک ہمنکہ بُوت کہ ماں لہتیں دنیاوی کاران ءَ کدی کدی واجہ پیغمبرءِ ذہول بوتگت یعنی شموشتگ۔ ف۱۰ یعنی برے شاعرش گوشتگت برے جادوگر برے نجومی برے مسحور یا مجنون غرضیکہ چپ و چوٹیں خبر کنوک اَنت بہ خبرےءِ سرا نہ اوشتاتگنت ہروھدے ہرچے دیپ ءَ دراَحت درشانش کُت حقیقت ایشنت کہ جدوجہدءِ باوجود لوٹک وٹانی ءِ چشتیں یک راہے بہ آیانی دستءَ نہ کپیت کہ آئی سرا گام جنان ءَ آماں وتی شیطانی مقصدءَ کامیاب بوتینت ف۱۱ واجہ پیغمبرءِ سرا مسحور و مجنون یاشاعر وغیرہ ءِ مثالاں مُشگ و حیران کنوکیں گپتے اَت بلے چریشی ءِ زیات حیرانگی ءِ قابل ہما دلیل اِنت کہ (معاذ اللہ) واجہ ءَ مسحور و مجنون ثابت کنگ ءَ اشان پیش کُرتگت کہ آئی خلاصہ چوشن اَت کہ چہ مرگ ءِ بعد ماگندیں کہ انسان ءِ بدن سڑ ایت ءُ اسپیتیں ہڈ لیشت کینت، لھتے روچ ءِ پدا آھم ریزہ ریزہ بنت ءُ گوں خاک ءَ اوار بنت، آیا یک ہوشمندیں مردمے چوش تجویز کُت کنت کہ اے ہڈانی چورہ و خاک ءِ ریزہ پدا دوبارہ زندگ بیت کنت و انسانی حیات ماں رشنگ و تالانیں ذرہان پدا واتر کنت اگن پیغمبر چوشیں نہ بوتگیں خبرے ءَ بکنت تو گڑا چریشی ثابت بیت کہ (العیاذ باللہ) آئی دماغی صحت بر دبر نہ اِنت۔ ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی اے ریزہ و چورا وابہر جاورءَ یک انسانی لاش ٹیگنت کہ ماں آئی ءَ پیش ءَ زندگی مان بوتگ و ماں خاک ءِ جندءِ ذرہان ہن حیات ءِ اثرءِ پیداگ بوگ چندان مُشکل نہ اِنت من چریشی ءَ ہم زیات شمارا اجازت دیاں کہ ھڈانی چورہ اِتا بلے اگن ممکن بیت تو شما ڈوک یا آھن وتارا جوڑ بکن اِت کہ اِشان حیات ءِ اثران ءَ قبول کنگ ءَ چہ بلکل زہر نظرءَ کاینت بلکیں کجام یک ھنچیں سکیں چیزے جوڑ بوان ءِ تجربہ بکن اِت کہ آئی زندہ بوگ چہ آسن و ڈوک ءَ ہم زیات مشکل معلوم بہ بیت حتیٰ کہ جسماً موت بوان ءَ بچارت کہ آقادرمطلق ءَ شمارا زندہ کنگ چون آسان اِنت. ف۲ ہما ذات ءَ شمارا اوّل سرءَ چہ خاک ءَ یا چہ نطفہ ءَ پیدا کُت و بے عقلیں چیزءِ سرا انسانی روح ءَ پدرا کُرت آیا نوں ماں آئی قدرت نہ منت کہ خاک ءِ ذرات و مُرتگیں لاش ءِ ریزگیں وٹران ءِ جمع کنان ءَ دوبارہ زندگی عطا بکنت۔ ف۳ یعنی گوں کلاگ و ٹٹولی ءِ سرءَ جنڈ بینان ءَ گوشنت کہ بلے واجہ ابد بودارین ھڈانی تہا ساہ کدی مان بیت۔ ف۴ قیامت ءِ راستیں وقت حق تعالیٰ ءَ نہ گوشتگ البت آیوکیں وھدءِ نزیکیں روچان آئی آیگ ءِ اُمید دارگ بیت کنت چوش بگوش کہ دنیا ءِ باقی عمر چرائی کم تر اِنت کہ ہمنکر گوسنگ. ف۵ یعنی وہدیکہ چہ خدا ءِ نیمگ ءَ تواریر جنگ بہ بیت ماں یکیں ہکل ءَ تمامیں مردگ چہ زمینءَ درکپان ءَ ماں حشرءِ میدان ءَ مُچ بینت کسےءِ راستر نابی ءِ طاقت نہ بیت ہریک انسانے آوھدءَ وتی فرمانبرداری ءَ ظاہر کنان ءَ خداءِ حمدءُ تعریف کنان ءَ حاضر بیت اگرچہ کافرءَ آوھدءِ اضطراری حمدو ثناء چہ ھچ سوت حاصل نہ بیت ماہتیں روا ایناں اِنت کہ بہ مؤمنانی زبان ءَ اِے الفاظ بنت الحمد للہ اذھب عنا الحزن. ف۶ یعنی ہموں برائی اشتاب کنگا ئنت آوھدءَ اندازہ کن اِت کہ ماں دنیاءِ زیات دیرءَ مانبوتگیں پنجاہ صدسال آہزارانی سال ءِ دیماچے حقیقت دارنت (موضح القرآن) اہتیں ءِ گوشنگ کہ ترس و خوف ءِ زیادتی ءِ وجہ ءَ دنیاءِ زندکمیں معلوم بیت یا نفخہ اول و نفخہ ثانی ءِ میانجی ءِ چونکہ عذاب نہ بیت اِے درمیانی مدت ءَ کمیں خیال کنان ءَ گوشنت من بعثنا من مرقدنا (یٰسین رکوع ۴) ف۷ مشرکانی جہالت و لوک ٹالیان ءَ اشکنان ءَ ممکن اَت کہ کجام مسلمانے نصیحت و بیم و تراپی ءِ وہدءَ کمیں دل تنگ بہ بیت و ترندی ءَ بکنت ہمیشکا مسلمانان نصیحت کنگ بُوت کہ گپ وربءِ وھدءَ کجام ترندیں و دل آزاریں رہبند

اختیارِ مکن اِت پرچاکہ چرپشی ءَ فائدگ ءِ بدل ءِ نقصان بیت، شیطان دومی ءَ سکین دیان ءَ جنگ و فتنہ پادکنت پدا ماں گوشداروک ءِ دل ءَ یک ھنچیں ضد و کُنتے قائم بیت کہ سرپد بوگ ءِ باوجود آ ناسرپدی درشان کنت۔ ف۸ یعنی رحم بکنت ایمان ءِ توفیق دیان ءَ یا عذاب بدنت درحالت ءَ کفر ءِ مرگ دیان۔
ف۹ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت ماں مذاکرہ ءِ حق پرست پرپشی ءَ نلوسیت کہ دومی مخالف ٹک حق ءِ تچکیں راہ ءِ قبول دارنہ بیت بمشکا فرمان کُت کہ شما آئی ھدایت ءِ جواب دار نہ اِت اللہ بہتر زانت ہرکس ءَ بلوٹیت راہ ءِ شون ءَ دنتی۔ ف۱۰ یعنی ما بہ وتی احاطؐ کنوکیں علم ءِ روءِ گوں ہرکس ءِ معاملہ گنیں ہرکس ءَ مناسب زانتیں چہ مرد ماں آئرا پیغمبر جوڑ کرتیں۔ پدا ہر پیغمبر ءِ مالوٹرات آئرا ایدگہ پیغمبرانی سرا جزوی یا کُلّی فضیلت دات۔ واجہ شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی لہتیں نبی اِنت کہ (امت ءِ زیادھیں ناشریانی سرا آخرکار) دل تنگ بوتنت۔ شمے حوصلہ چرایاں زیات کنگ بوتگ وترا دربستانی سرا فضیلت حاصل اِنت بمشکا شمے وش اخلاقی بہ وتی اعلائیں مرتبہ ءِ حساب ءَ بوگ

اُولٰٓئِكَ الَّذِیْنَ یَدْعُوْنَ یَبْتَغُوْنَ اِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسِیْلَةَ اَیُّهُمْ
ہما کساں کہ اے آیانا توار پردینت آوت شوہاز کنت پہ وتی رب ءِ دربار ءِ رسگا ذریعے کہ کجام بندہ
اَقْرَبُ وَ یَرْجُوْنَ رَحْمَتَهٗ وَ یَخَافُوْنَ عَذَابَهٗؕ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ
دیماترا اِنت ف۱ اُمیت کشّنت آئی ءِ مہربانی ءِ و ترسنت چہ آئی عذابا۔ بیشک تئی پروردگار ءِ عذاب
كَانَ مَحْذُوْرًا۝۵۷ وَ اِنْ مِّنْ قَرْیَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوْهَا قَبْلَ یَوْمِ
ترسگی چیزے ف۲ و ہچ شہرے نیستیں کہ ما آئیارا تباہ نکنیں پیسر چہ
الْقِیٰمَةِ اَوْ مُعَذِّبُوْهَا عَذَابًا شَدِیْدًاؕ كَانَ ذٰلِكَ فِی الْكِتٰبِ
قیامت ءِ روچا یا آفت دور دئیں پہ آئی ءِ چکّا سختیں آفت ف۳ اے ماں کتاب ءَ
مَسْطُوْرًا۝۵۸ وَ مَا مَنَعَنَاۤ اَنْ نُّرْسِلَ بِالْاٰیٰتِ اِلَّاۤ اَنْ كَذَّبَ
نبشتہ بوتگ ف۴ و ما پہ ھمے سببا موقوف کتنت نشانیانی دیم دیگ کہ پیشگیں مردماں
بِهَا الْاَوَّلُوْنَؕ وَ اٰتَیْنَا ثَمُوْدَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوْا بِهَاؕ وَ مَا
آدروغ بند کتنت ف۵ و دا ایں ثمود ءِ قوما ڈاچی تاکہ نشانیے ببیت پدا ظلمش کُت پہ آئی ءِ سرا و
نُرْسِلُ بِالْاٰیٰتِ اِلَّا تَخْوِیْفًا۝۵۹ وَ اِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ
نشانیاں کہ ما دیم دئیں خاص پہ ترسینگ ءِ مطلبا۔ و وَتیکہ گوشتیں ترا کہ بیشک چپ چاگرد کنت تئی پروردگار
بِالنَّاسِؕ وَ مَا جَعَلْنَا الرُّءْیَا الَّتِیْۤ اَرَیْنٰكَ اِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَ
مردماں ف۶ و ہما پیش دارگ کہ پیشیں داشت ترا آیک آزمایشے پہ مردماں ف۹ و
الشَّجَرَةَ الْمَلْعُوْنَةَ فِی الْقُرْاٰنِؕ وَ نُخَوِّفُهُمْۙ فَمَا یَزِیْدُهُمْ اِلَّا
ہما درچک کہ آئیا راپٹ لگتگ ماں قرآن ءَ ف۱۰ و ما آیانا بیم دئیں گیش بوان بیت آیانی
طُغْیَانًا كَبِیْرًا۝۶۰ؒ وَ اِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓىٕكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْۤا
گھرتی پہ مزنیا ف۱۱ و وتیکہ گوشتیں گوں فرشتیاں کہ سجدہ کن اِت آدم ءَ گڑا اُماں سجدیا
اِلَّاۤ اِبْلِیْسَؕ قَالَ ءَاَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِیْنًا۝۶۱ۚ قَالَ اَرَءَیْتَكَ
شتنت مگر ابلیس گوشتی چے من سجدہ کناں ہماکسیا کہ تواڈ کتگ چہ جڈا ف۱۲ گوشتا لگت شریں تو بچار

ع ۶

لوٹیت و پدا خصوصاً داؤد علیہ السلام ءِ ذکر فرمائینت چیاکہ آئی دوئیں داروک آت جہاد ہم و زبور ہم پہ سرپد کنگ ءَ (و فی الحدیث کان لایفرّ اذا لاقی) ہما ہر دوئیں جبرا دا ہم موجود اَنت، قرآن و جہاد، لہتین ءَ گوشتنگ کہ اِدا "زبور" ءِ ذکر ءَ کنان ءَ واجہ نبی ءِ کُلّی فضیلت و اُمت محمدیہ ءِ شرف و فضیلت ءِ طرف ءَ اشارہ داتگ پرچاکہ واجہ ءِ خاتم الانبیاء و اے اُمت ءِ اشرف الاُمم بوگ ءِ زبور شریف ءِ نبشتانک شامل اِنت "وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِی الزَّبُوْرِ مِنْۢ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ یَرِثُهَا عِبَادِیَ الصّٰلِحُوْنَ" (انبیاء رکوع ۷) یعنی محمد صلی اللہ علیہ وسلم و اُمتہ المرحومۃ۔ ف۱۱ یعنی خدا وا ہما ذات اِنت کہ ہرکس ءِ بلوٹیت عذاب بدنت کہ ہرکس ءَ بلوٹیت آئی سرا مہربانی بکنت ہرکس ہر قدر بلوٹیت ایدگرانی سرا فضیلت بدنت آئی قدرت کامل و علم چپ و چاگرد ءِ جاوران ءَ بہ وتی گیر ءَ یاروک اِنت۔ نوں بارین مشرک ہمایان ءَ توار پر بجنت کہ آیان ءِ بہ وتی زانگ ءَ خدائش جوڑ کُرتگنت آ با چرایان یکے ہم چشیں پکائیں اختیار داریت کہ شمے یکے ءِ تکلیف ءَ دور بکنت یا سُبکّ بکنت یا چہ شمے سراچے دور بکنت ءُ دگرے ءِ سرا بدنتی گڈا چشیں عاجز و بے وسیں مخلوق ءِ معبود قرار دیگ چون روا بیت کنت۔ ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ ماں بخاری شریف ءَ روایت اِنت کہ لھنیں مردمان ماں جاھلیت ءِ دور ءَ جنّاتی عبادت کُرتگت آ جنّ مسلمان بوتنت وا اے عبادت کنوک پہ وتی جہالت ءِ سرا قائم ماننت بہ ہمایانی حق ءَ اے آیت نازل بوت لہتیں گوشتنت کہ جنّ ملائکہ مسیح و عذیر و غیرہ ءِ پرستش کنوک درست مرپشی ءَ شامل اَنت مطلب ایش اِنت کہ ہما کسان ءَ شما معبود و مددگار زانانے ءَ آیان ءَ توار پرجن اِت آ وت وتی رب ءِ زیات ءَ چہ زیات قرب حاصل کنگ ءِ شوہاز ءَ اَنت آیانی جُہدالوک ءَ پہ ھمے مطلب ءَ اِنت کہ خدا ءِ نزیکی حاصل کنگ ءِ تہا کئے بازی ءَ بارت، چرایاں ہرکس زیادہ مقرب اَنت ہما زیات قرب الٰہی ءِ طلب گار اَنت و پدا فکر جننت کہ چہ درستاں زیات کجام مقرب بندھے ءِ دعاء و غیرہ ءَ حصول قرب وسیلہ جوڑ بکنیں گڈا وھدے شمے جوڑ کرتگیں معبودات ءِ بہ خدائے پاک ءِ گوْر ءَ اے حال اِنت تو نوں شما فیصلہ بکن اِت کہ خدا تعالیٰ ءَ وشنود دارگ داں کُجام حد ءَ ضروری و لازمی اِنت چہ غیر اللہ ءِ بندگی ءَ نہ خدا راضی بیت نہ ہماکس کہ شما آیان وشنود کنگ لوٹ اِت (تنبیہ) ماں "توسل" و "تعبد" فرق ظاہر اِنت پدا توسّل ہم داں ہما حد ءَ مشروع اِنت داں جدّے ءَ کہ شریعت ءَ آئی ءِ اجازت داتگ۔ ف۲ یعنی غایت قرب ءِ باوجود آیانی اُمیتاں گوں حق تعالیٰ ءِ مہربانی وابستہ اِنت و چہ ہمائی عذاب ءِ مُدام پہ ترس و لرز ءَ اَنت آ شر زانت کہ ہمک قسم ءِ نفع دیگ یا ضرر ءَ دور دارگ یکیں خدا ءِ اختیار ءَ۔ ف۳ اے آیت ءِ مطلب باز ڈول ءَ رگرگ بیت کنت۔ (الف) دنیا ءِ ہر یک میتگے عظیم الشان گناھانی پاداش ءَ چہ قیامت ءَ پیسر عذاب دیم دیان ءَ بلکل تباہ و برباد کنگ بیت یا اگن گناہ مزنیں درجہ ءِ نہ بنت ماں دومی درجہ ءِ جُرمانی سزا ءِ چہ عام ہلاکت ءَ کم یک تُرندیں عذابے آمینگ ءَ نازل کنگ بیت۔ نوں گڑا اچشیں میتگ کجا پشت

کپتگ کہ آچہ ازل تا ابدءِ گناہ مکنت نہ یک آفتءِ گرفتار بوتگ (ب) چہ قیامتءِ پیش ترضروری انت کہ یک میتگےءِ طبعی موت دیم دیانءِ برباد کنگ بہ بیت یا کجام سکّیں آفت و بلاھےءِ گرفتار بہ بیت طبعی موتءِ ردا کہ آچہ تعذیبءِ رنگءِ ہورک (خالی) بہ بیت. لفظ (ہلاک) ءِ اطلاق چہ قرآن و حدیثءِ ثابت انت۔ حَتّٰٓى اِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَّبْعَثَ اللّٰهُ مِنْۢ بَعْدِهٖ رَسُوْلًا (المؤمن رکوع ۴) و فی الحدیث كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ جَاءَ نَبِيٌّ اٰخَرُ (ج) کافرانی ہر یک میتگے یا چہ قیامتءِ پیش و تی مزنیں جرمانی بدلءِ نابود و تباہ کنگ بیت یا کجام نہ کجام وقتءِ (یعنی چہ قیامتءِ پیش یا رندءِ) سکّیں عذابءِ نامءِ چشیت بہر جاورءِ ہرچ معنائے گرگ بہ بیت مقصود چہ اے آیتءِ تعذیب انت چوش بگوشں ہر چیکہ پیسرا فرمائینتگ "اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُوْرًا"، ادا آئیءِ وقوعءِ حال دیگ بوتہ. ف۴ یعنی اے فیصلہ بلکل پکّا و یقینی انت کہ چیزیکہ ماں خداوند کریمءِ زانگ (علم) ءِ کمیش و گیوار بوتگ و ماں لوح محفوظءِ نبیسگ بوتگ ہچ طاقتے آئرا جاہ کُت نہ کنت. واجہ شاہ صاحبءِ نبشتہ کتگ "ہمک شہر و بازارءِ مردم یک بزرگےءِ پرستشءِ کننت کہ ما آئیءِ رعیت ایں و ماں ہمائیے پناہءِ ایں. بلے وقتءِ سرا کس پناہ نہ دنت"، "لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ"، ف۵ ماں حدیثءِ انت کہ مکّہءِ مردمان چہ واجہ نبیءِ لہتے نشانیانءِ طلب کت مثلاً اے کہ کوہ صفاءِ طلاہ جوڑ بکن یا چہ مئے چپ و چاگردءِ کوہانءِ دور کنز بیانءِ زمینءِ کشارءِ قابل ہموار کنگ و غیر ذالک. اے کارانءِ کتے گڑا ما تئی سرا ایمان یاریں. ہمیشی سرا اے آیت نازل بوتہ یعنی چشیں فرمائشی نشانانی پیش دارگ پہ خداءِ ہچ گران نہ انت و لیکن پیشی مردمانءِ بہ ہمایانی فرمائشءِ روءِ نشان پیش دارگ بوتنت پدا ہم قبول دار نہ بوتنت بلکیں ماں سرکشیءِ ہنگت دیما شتنت آخر خداءِ سنتءِ روءِ آئی انجام چوش بوتہ کہ بالکل نیست و نابود کنگ بوتنت نوں اگں شمے تمام فرمائشان تمام کنگ بہ بنت و خدا زانت بلکیں شمے کرداران ظاہر انت کہ پدا ہم منوگ نہ ات تو خداءِ سنتءِ روءِ آئی انجام ہلاکت و بربادی بوگ لوٹیت کہ آ بہ اے امتءِ حقءِ مصلحت و حکمتءِ برخلاف انت. خدا تعالیٰءِ ارادہ اے آخری امتءِ بابتءِ چوش نہ انت کہ گوستگیں راج و قومانی ڈولءِ عذابءِ دیم دیانءِ بلکل تباہ و نیست و نابود کنگ بہ بنت پیشی امتان، نشانیءِ پیش دارگ ہمیشکا جائز قرار دیگ بوتگ کہ آیانی بالکلیہ تباہی بہ خداءِ گورءِ چندان ارزشے نداشت و پدا رندءِ آیوکیں امتءِ راچیزے نمونگ پیش دارگ ات کہ فرمائشی نشان لوٹوکانی حشر چوشں بیت چنانچہ ماں اے آیتءِ ہماتاریخی مثالانی طرفءِ اجمالی اشارہ فرمائینت کہ اگں فرمائشی نشانءِ گندگءِ پد تکذیب کت و یقیناً کننت تو ہرچ انجامے پیشی مردمانی بوتگ ہمائشے ہم بیت لیکن خداوندءِ حکمت اشرا نہ لوٹیت کہ شما بہ اے پیما تباہ کنگ بہ بیت لہذا فرمائشی نشانیانی دیم دیگ موقوف کنگ بوتگ. ف۶ قوم ثمودءِ چہ حضرت صالحءِ درخواست کتگ ات کہ چہ فلاں کوہءِ تامبءِ یک مادگیں اشترے دربکن! واجہ خداءِ درکت مگر اشیءِ گندگءِ باوجود آیاں و تی چم بند کتنت و قلبی بصیرت حاصل کنگءِ بدلءِ پہ ظلم و ستمءِ لانکش بست چنانچہ اشتر اش کشت و حضرت صالحءِ کشگءِ رندءِ کوتنت آخر ایشیءِ انجام درستانءِ معلوم انت نبیسگءِ ضرورت نہ انت ادءِ "اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُوْنَ"، ءِ یک نمونگے پیش دارگ بوتہ. ف۷ یعنی ہدایتءِ دار و مدار پہ نشانیانی گندگءِ سرا نہ انت. غیر معمولی نشانیانی دیم دیگءِ مقصد ایش انت کہ زبردستیں قدرتءِ گندانءِ مردم چہ خداءِ بترس انت و ترسانءِ بہ ہمائی دیمءِ سرءِ بہ سجدہءِ بہ رنت اگں اے مقصد حاصل بوتہ و فی الحال اے قومءِ را تباہ کنگ ہمن مصلحت نہ انت تو محض چہ فرمائشانی پورہ کنگءِ چی حاصل انت باقی چہ تخویف و انذارءِ ردا ہرچ آیت و نشانیءِ دیم دیگ مصلحت انت آیاں برابر دیم دیان بنت ف۸ شاید واجہ نبیءِ ماں دلءِ خیال بئیت کہ چہ فرمائشی نشانیانی پیش ندارگءِ کافران ٹوک و ٹالی کننت و مسخرہ کننت کہ اگں اے واجہ برحقیں پیغمبرے بوتین تو بہ مئے مطلبءِ روءِ نشانانءِ پیش داشتگ ات. ہمیشکا ماں اے آیتءِ واجہ تسلا دیگ بوتہ کہ کل مردم تئی ربّءِ علم و قدرتءِ گیرءِ توکءِ انت نہ کسّے چہ آئی علم و زانگءِ در انت نہ چہ آئی قدرتءِ درشُت کننت درستہ ہمائی قبضہءِ انت شما آیانی ٹوک و ٹالیانی طرفءِ ہچ دلگوش گوش مکن ات آترا ہچ تاوان دات نہ کننت شما و تی کارءِ شوہازءِ بیئت و آیانی فیصلہءِ گیبءِ بلکل مئے سرا یلہ کن ات ما زانیں کہ فرمائشی نشانءِ گندگءِ پد ہم اشان ایمان یاروک نہ انت و چرائیءِ رندچہ مئے سزاءِ ہلاس بوانءِ دگہ جاہے جہت ہمن نہ کننت و ما اے ہم زانیں کہ چہ مردمان کجام کسان تباہ و بربادکنگءِ قابل انت و کجام کسانی باقی دارگ منی مصلحت انت ہمیشکا شما ماں اے گرءِ و چیلءِ مکپ ات اے درست بہ مئے گیرءِ توکءِ انت. آخر اے مسلمان بنت ف۹ چہ پیش دارگءِ مراد شپ معراجءِ ندارگ انت کہ چرائی بیانءِ مردم چکاسگ بوتنت راستیں مردمان چہ اشکنگءِ پد آئرا راست زانت و کمزوریں یقین داروکان آئرا دروغ زانت ف۱۰ یعنی زقومءِ درچک (درخت) کہ آئی بابتءِ ماں قرآنءِ گوشگ بوتہ کہ دوزخی آئرا ورنت. ایمان داروکان یقین کت و نا باوران گوشت کہ ماں آسءِ دوزخءِ چونکائی سبزیں درخت بیت کنت؟ اے ہم چکاسگ ات چرے دوئیں مثالان اندازہ بکن ات کہ ماں خوارقءِ باور کنگءِ ردا اشانی ہتانی حال چی ات ف۱۱ یعنی ہماکسان کہ آیانی دل چہ خداءِ ترسءِ ہورک (خالی) انت چہ ترسینگءِ مترس انت بلکیں ہنگت زیات ناشری بکننت چرا آیاں فرمائشی نشانءِ گندگءِ ردا حقءِ منگءِ امیت کشگ مفتیں خبر ایت ف۱۲ اے قصہ بازجاہاں گوستگ ادا اے ہیم تراپ داتگ کہ اللہ تعالیٰءِ بے قیل و قالءِ منگ فرشتگانی. و ماں آئیءِ شبہانی ظاہر کنگ شیطانءِ کار انت. اے کافرہن ہمائیءِ رندگیری کنگا ئنت کہ اے ماں ہر خبرےءِ جوٹیں وردیں بحث بناء کننت مگر یاد کنگی تران ایت کہ اشانی آسر ہما بوگی انت کہ اشانی پیشوا ابلیس لعینءِ بیت۔

هٰذَا الَّذِیْ کَرَّمْتَ عَلَیَّ لَئِنْ اَخَّرْتَنِ اِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ لَاَحْتَنِکَنَّ
ہمے کس کہ تو عزت دار کتگ پہ منی سرا اگر تو منا مہلت بدیئے داں قیامت ءِ روچا گڑا من آئیء

ذُرِّیَّتَهٗۤ اِلَّا قَلِیْلًا ﴿۶۲﴾ قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَکَ مِنْهُمْ فَاِنَّ جَهَنَّمَ
اولادءِ کشاں مگر کمّے ف۱ فرمائینتی برو پدا ہر کسیکہ تئی رند اکپت چہ آیاں گڑا دوزخ شمے

جَزَآؤُکُمْ جَزَآءً مَّوْفُوْرًا ﴿۶۳﴾ وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ
درستانی سزا انت پہ سرائے پورئیں ف۲ و برپین چہ آیاں ہر کسیا کہ رپینت کنے

بِصَوْتِکَ وَاَجْلِبْ عَلَیْهِمْ بِخَیْلِکَ وَرَجِلِکَ وَشَارِکْهُمْ فِی
پہ وتی آوازءَ ف۳ و دربرتیچ پہ آیانی سرا وتی سواران و پیادگان و آیانی شریدار ببو

الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ ؕ وَمَا یَعِدُهُمُ الشَّیْطٰنُ اِلَّا غُرُوْرًا ﴿۶۴﴾
ماں مال ءُ اولادءِ ف۴ و وعدہ بدے آیاں و ہچ وعدہ نہ دنت آیانا شیطان مگر رد دیگے ف۵

اِنَّ عِبَادِیْ لَیْسَ لَکَ عَلَیْهِمْ سُلْطٰنٌ ؕ وَکَفٰی بِرَبِّکَ
ہما کہ منی بندئیت نہ انت پہ آیانی سرا تئی حکومت و تئی رب کافی انت پہ کارءِ

وَکِیْلًا ﴿۶۵﴾ رَبُّکُمُ الَّذِیْ یُزْجِیْ لَکُمُ الْفُلْکَ فِی الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوْا مِنْ
شرکنگا ف۶ شمے رب ہما انت کہ تا چینیت پہ شما بوجیگءَ ماں دریایا کہ تاکہ شوہاز بکنیت

فَضْلِهٖ ؕ اِنَّهٗ کَانَ بِکُمْ رَحِیْمًا ﴿۶۶﴾ وَاِذَا مَسَّکُمُ الضُّرُّ فِی الْبَحْرِ
آئیءِ نعمتا ف۸ بیشک ہماوت پہ شما مہربان انت۔ و وقتیکہ رسیت شمارا سختیے ماں دریایا

ضَلَّ مَنْ تَدْعُوْنَ اِلَّاۤ اِیَّاهُ ۚ فَلَمَّا نَجّٰىکُمْ اِلَی الْبَرِّ اَعْرَضْتُمْ ؕ
گڑا گار بنت ہما کہ شما ئش توار ءِ دئیت اللہ ءِ چہ بغیر۔ پدا وقتیکہ بچینیت دری کت شمارا دیم پہ خشکیا بر گردِت

وَکَانَ الْاِنْسَانُ کَفُوْرًا ﴿۶۷﴾ اَفَاَمِنْتُمْ اَنْ یَّخْسِفَ بِکُمْ جَانِبَ
و انسان مزن ناشکر انت ف۹ چے نوں شما بے غم بوتت چہ اشیا کہ فرو بارت شمارا ماں خشکیے

الْبَرِّ اَوْ یُرْسِلَ عَلَیْکُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوْا لَکُمْ وَکِیْلًا ﴿۶۸﴾
کنارءَ یا ف۱۰ یا راہی بکنت پہ شمے سرا گواتے ڈوک گواریں پدا نگندیت پہ وت یک نگہبانے

ف۱ یعنی کمّیں مردمانءِ بہلّ باقی ایدگران دُرستانءِ من مسخّر کناں ہنچوشکہ ماں اپسءِ دپءِ لگام دیانءِ آئرا قابو کنگ بیت گڑا ہما کس کہ آمنی دیما اینکہ کمزور انت آئرا پہ منی سرا فضیلت دیگ چونکاڈے جائز بیت۔ ف۲ یعنی برو (ٹگل)، ہمنکہ زور جنت کنے وتی زورءِ بجن اِداہن پرتو و پرتئی ہمراہان بندی خانہ تیار انت۔ ف۳ یعنی ہما آواز کہ آ پہ خداءِ نافرمانیءِ طرفءِ لوٹا ئنیت کہ چرائیءِ مراد ماں دلءِ وسوسہ پیدا کنگ انت و مزامیر (باجا وغیرہ) ہن ماں اشیءِ داخل انت۔ ف۴ یعنی وتی تمامیں زورءِ بچکاس وگوں سرجمیں قوّتءِ لشکرکشی بکن! ماں معصیتءِ جنگ کنوگ درست شیطانءِ سوار و پیادگ انت، جنّ بہ بنت تو ری انسان۔ ف۵ یعنی ماں دلءِ ارمانی مبو آیانءِ ہمک پیما رسکین بدئے کہ ماں مال و اولادءِ تئی ونڈءِ ایر بکننت یعنی اے چیزان ناجائز رہبندءِ حاصل بکننت و ماں ناجائزیں کاراں خرچ بکننت۔ ف۶ یعنی شیطان ہرچ سبز باغ پیش داریت چہ آئیءِ ردورگ احمقیں مردءِ کار رنت آئی تمامیں وعدہ دغابازی و فریب انت چنانچہ اے بارءَ آوت اقرار کنت ,, وَوَعَدْتُّکُمْ فَاَخْلَفْتُکُمْ،، (ابراهیم رکوع ۴) ف۷ یعنی کسیکہ خداءِ سرا توکّل و بھروسہ کنت آئی چشیں کسءِ کارءِ شرکنت و آئرا چہ شیطانءِ دامءِ درکنت۔ ف۸ اے خداءِ کارسازیءِ یک نمونگے پیش کرتگ کہ ایشیءِ یک مشرکے ہن اقرار کنت کہ ابید چہ آئیءِ دگہ ہچ کس کارساز نہ انت۔ ف۹ چہ فضلءِ مراد روزی انت قرآنءِ روزی اکثر گوں ,, فضل،، ءِ لفظءِ گوشتگ چونائیءِ فضلءِ معنی گیش ئیگنت ہمیشکا مسلمانءِ بندگی پہ آخرتءِ انت دنیا ہنچو شکائی دستءِ کپیت۔ ف۱۰ یعنی چہ مصیبتءِ درکیانءِ حقیقی محسنءِ شموش کار بیت لھتیں دقیقہ پیش ماں دریاءِ چولانءِ خداءِ یاد کنگا ئت تیابءِ سرا گامءِ ایر کنگءِ شرطءِ ہنچوش بے فکر بوت کہ پہکءِ شموشکار بوت چہ ایشیءِ مستریں ناشکری چے بیت؟ ف۱۱ یعنی دریاءِ تیابءِ کرّءِ خشکیءِ ماں زمینءِ ایر بدنت مثلاً زمین بچنڈیت و زمین ترکانءِ چو قارونءِ ماں آئیءِ ایر بہ بکّات خلاصہ چوش بوت کہ ہلاک کنگ ایوکا پہ دریاءِ چولانی سرا موقوف نہ انت۔

اَمْ اَمِنْتُمْ اَنْ يُّعِيْدَكُمْ فِيْهِ تَارَةً اُخْرٰى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ

یا بے غم بوتت چہ اِشیا کہ بیارت شمارا ماں دریایا ددمی برا گڈا دیم بدنت پہ شمے سرا تزندیں

قَاصِفًا مِّنَ الرِّيْحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوْا لَكُمْ

سَرتگے گوا تے پداغرق بکنت شمارا پہ شمے ناشکریے عوضا پدا انگندت بروت کسیکہ پہ

عَلَيْنَا بِهٖ تَبِيْعًا ﴿٦٩﴾ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيْٓ اٰدَمَ وَحَمَلْنٰهُمْ فِي الْبَرِّ

مئے سرا شمے جُست بُرسا بکنت۔ ۆ پہ تحقیق ما عزت دانتت آدم ءِ اولاد ۆ سواریں کنتنت ماں خشکیا

وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنٰهُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ وَفَضَّلْنٰهُمْ عَلٰى كَثِيْرٍ مِّمَّنْ

ودریایا ۆ رزقیں دانتنت چہ سلّئیں (پاکیں) چیزان وسرا فضلیں کنتنت پہ بازینیے سرا چہ ہما

خَلَقْنَا تَفْضِيْلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوْا كُلَّ اُنَاسٍۭ بِاِمَامِهِمْ ۚ فَمَنْ

کہ ما پیدا اگ کت پہ مزنیں مرتبہ ف۳ ہما روچی کہ ما توار جنیں ہر یک ٹولیے گوں آیانی سرداران نوں ہما کہ

اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ فَاُولٰٓئِكَ يَقْرَءُوْنَ كِتٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُوْنَ

دیگ بیت آئی ءِ اعمالنامہ ماں راستی دستا گڈا آ وانتت وتی اعمالنامہ یا ف۴ ۆ پہ آیانی سرا ظلم

فَتِيْلًا ﴿٧١﴾ وَمَنْ كَانَ فِيْ هٰذِهٖٓ اَعْمٰى فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَ

نبیت قدر رشتگے ف۵ و ہر کسیکہ ماں اے جہان ءَ کور بوت گڑا آ ماں ہما جہان ءَ ہم کور انت و

اَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿٧٢﴾ وَاِنْ كَادُوْا لَيَفْتِنُوْنَكَ عَنِ الَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ

بدتر گار انت چہ راہا ف۶ ۆ ضرور آیان لوٹت کہ رد بدینت ترا چہ ہما چیزیا کہ ما وحی دیم دا تگ

اِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهٗ ۖ وَاِذًا لَّاتَّخَذُوْكَ خَلِيْلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ

پہ تئی نیمگا تاکہ تو دروغ بندے پہ مئے سرا بغیر چہ وحیا ۆ گڑا ہما وقتی گرنت ترا وتی دوست ف۷ ۆ اگر ما

اَنْ ثَبَّتْنٰكَ لَقَدْ كِدْتَّ تَرْكَنُ اِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيْلًا ﴿٧٤﴾ اِذًا

تئی پادسگّ مکتیننت گڑا وَکے لیشت کپتگت کہ تو بجگے آیانی نیمگا کم چیزے ف۸ اپہ گڑا ضرور

لَّاَذَقْنٰكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ

ما چاشیننگ ات ترا دوچند عذاب ماں دنیاءِ زندگانیا ۆ دو برابر رند چہ مرگا۔ رندا تو نگندے پروت

ع ١/٧

ف۱ یعنی بہ شمے دیما یک ضرورتے بیاریت کہ شما لاچار بؤان ءِ پداماں دریاءِ سفرءِ سرءِ بگرات ف۲ یعنی چہ خداءِ دگہ کئے جُست و باواست کنت یا کئی طاقت انت کہ دُمب ءِ کپان ءِ چہ آئی گناھگارانی خون بہاءِ وصول کُت بکنت۔ ف۳ یعنی انسان ءِ جوانیں صورت۔ نطق۔ تدبیر۔ عقل و ہوش عنایت کُت کہ چریشانی ذریعہ آوتی دنیاوی و اُخروی نفع ونقصان ءِ سر بدبیت و ماں نیک و بدءِ فرق و تفاوت کُت کنت ہر طرف ءِ برائی بود ناکی راہ ہچ اَنت دگہ مخلوقات ءِ قابو کنان ءِ چرایان کار گپت ماں حشکاوگ ءِ جانورانی پُشت ءِ یا ایدگہ ہمیں سواریانی توک ءِ سفر کنگ و ماں دریاءِ بوجیگ و جہازانی ذریعہ سفر کنان ءِ وتی راہ ءِ بُرّیت۔ قسم قسم ءِ جوانیں ورگ گُدو پوشاک۔ لوگ ءِ ماڑی و دنیاوی ایدگہ سازسامانان چہ سوت حاصل کنت چہ ہیے مردمان چہ درستان پیش اشانی پت آدم علیہ السلام ءِ خداءِ ملائکتانی مسجود و آیانی آخری پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام ءِ کُل مخلوقات ءِ سردار جوڑ کُت غرضیکہ انسان ءِ حق تعالیٰ ءِ چہ بازیں رہندا عزت و شرف دیان ءِ وتی کُل مخلوق ءِ سرا فضیلت دات۔ ماں بُرزی رکوع ءِ آدم ءِ بابت ءِ شیطان ءِ هٰذَا الَّذِيْ كَرَّمْتَ عَلَيَّ گوشگ و ملائکہ ءِ آدم ءِ را سجدہ کنگ بدا بنی آدم ءِ را چہ بوجیگ ءِ ذریعہ ءِ دریائی سفرءِ بُرزگ مذکور اَت اِے آیت ءِ نبشتانک گوں بُرزی نبشتانکاں صاف صاف ہمگرنچ "مربوط" اِنت۔

تنبیہ: مفسران ءِ اِے آیت ءِ چیرا اِے بحث ٹُربینتگ کہ ماں ملائکہ و بشرءِ کئے افضل اِنت کئے مفضول اِنت۔ لیکن انصاف چوش اِنت کہ چہ اِے آیت ءَ اِے مسئلہ ءِ گیش وگیوار بیت نہ کنت حنفیہ ءِ رائے چوش نقل کنگ بوتگ کہ رسل بشر چہ رسل ملائکہ ءِ افضل اِنت و رسل ملائکہ (رسل بشرءِ درکتان ءِ) باقی تمام فرشتگان و مردمان چہ افضل اِنت و عام فرشتگان ءِ عام مردمانی سرا فضیلت حاصل اِنت واللہ اعلم۔ ف۳ ادا اِے پیش دارگی اِنت کہ ماں دنیاءِ چہ فطری حیثیت ءِ انسان ءِ ہرچ شرف و فضیلتے بخشتگی آئی ءِ ایشرا داں کجام حدءِ قائم داشت و چنکر اَنت کہ آیان انسانی عز و شرف ءِ ماں خاک ءِ ادار کُت۔ خلاصہ ایش اِنت کہ قیامت ءِ روچ ءِ ہر فرقہ (راج) گوں ہما چیزءِ ہمراہی ءِ حاضر بیت کہ آئی اتباع و رندگیری کرتگتی۔ مثلاً مؤمنانی نبی، کتاب، دینی پیشوا یا کافرانی مذہبی سردار، مزنیں شیطان و دروغیں معبود کہ اشانی بابت ءِ فرمائینتگی۔ وَجَعَلْنٰهُمْ اَئِمَّةً يَّدْعُوْنَ اِلَى النَّارِ (القصص رکوع ۴)۔ ف۴ ماں حدیث ءِ اِنت "تتبع كل امة ما كانت تعبد" ہما وقت ءِ تمام مردمانی اعمال نامہ بہ آیان سرکنگ بنت بکے ءِ اعمال نامہ چہ دیما بہ راستیں دست ءِ و بکے ءِ چہ پشت ءِ بہ چپّیں دست ءِ سر بیت۔ چوش بگوش اِے یک حسّی علامتے آیانی مقبول یا مردود بؤگ ءِ زانگ بیت اصحاب یمین (راستیں دست ءِ اعمالنامہ داروک) ہما کس بنت کہ آیان دنیاءِ حق ءِ قبول کنان ءِ وتی فطری شرافت و انسانی کرامت باقی داشت چوشکہ ماں دنیاءِ آیان گوں ہوش و ماش و فکرءِ کار گپت آخرت ءِ آیانی اِے خیالداری پرایان سُوت مند بوت آروچ ءِ اِشان چہ گل ءِ بال کنت گوں مزنیں شادکامی و دل جمعی ءِ وتی اعمالنامہ ءِ وانت و ایدگران ءِ گوشنت "هَاؤُمُ اقْرَءُوْا كِتٰبِيَهْ" (الحاقة رکوع ۱) کہ بیاات منی کتاب ءِ بوان اِت، باقی ایدگہ مردمان یعنی اصحاب شمال آیانی چیزے احوال ماں دیمی آیت ءِ بیان فرمائینتگ ہتین ءِ چہ لفظ "امام" ءِ دت اعمالنامہ مُراد گپتگ پرچا کہ او دا مردم آئی دُمب ءِ روک بنت۔ ف۵ یعنی ناءِ گڈگ ءِ میانجی ءِ کہ یک بارگیں پوشے (نرم) بیت ہمنکر ظلم ہن او دا نہ بیت ہر یکے ءِ محنت ءِ پورہ بلکیں چہ پورہ ءِ ہن گیش بر و در بیت۔ ف۶ یعنی اداماں ہدایت ءِ راہ ءِ کور بوت ہیے ہیما ماں آخرت ءِ چہ بہشت ءِ راہ ءِ کور اِنت و باز دور شتگ و کپتگ (موضح القرآن) اِے اصحاب "یمین" ءِ مقابل ءِ "اصحاب شمال" ءِ ذکر بوت و ہتین ءِ "وَاَضَلُّ سَبِيْلًا" ءِ مطلب چوش گپتگ کہ ماں دنیاءِ تلافی مافات ءِ امکان ہست اَت ماں آخرت ءِ چہ آئی ءِ دورشُت کپت چیّاکہ نوں تدارک و تلافی ءِ موہ باقی نمانت۔ ف۷ یعنی لھتیں کور ہنچیں ناشر اَنت کہ وت راہش چون بگپتیں بلکیں مزن مزنیں کوّاس و

بزرگان ءِ چه راه ءَ ردیگ ءَ دِل مانگ اَنت چنانچه مکه ءِ کافرانی بے حیائی و دلیری ءِ بچار اِت که ترا رامانش لبستگ که خداءِ هرچ حکمے داتگ و وحی ءَ روان کنگ آئی یک بهرے په همایانی خاطرءَ شما، معاذ الله، یَل بدے اِت یا بدل بکن اِت کدی حکومت مال وزر وخوبصورتیں جنینانی لالچ ءِ پیش کننت کدی گوشنت ما هم تئی تابعدار بئیں چه قرآن ءَ تهنا همابهر (حصه) ءَ دربکن که آ شرک و بت پرستی ءِ رَد کنگ ءِ بارو ءَ اِنت اگن واجه ءَ "العیاذ بالله" په بندغ ءِ جوش بکرتیں تو بیشک آیان واجه وتی دِلی دوست جوڑ کرتگت بلے واجه ءِ جواب چوش اَت که قسم بخُدا! اگن ماه ءَ ایرگیجان ءَ مان منی یک پنجگے ءَ و روچ ءَ ما برگیجان ءَ مان دومی پنجگ ءَ ایر بکن اِت پدا هم محمد صلی الله علیه وسلم آچیزءَ ویل کنوک نه اِنت که په همانی خاطرءَ واجه خداءَ آئرا قائم کرتگ. دانکه آئی وتی کارءَ سرجم بکنت ؎ دست از طلب ندارم تاکام من برآید ؛ یاجان رسد به جانان یاجان زتن برآید - ف۸ ترکن چه رکون ءَ اِنت که آ ادنائیں قلبی میلان اِنت گوں اِشیءَ "شَیْئًا قَلِیْلًا"، زیات کنگ بوت تو گڈا چه ادناءَ ادناتریں مراد بیت بدا "لَقَدْ کِدْتَّ"، ءِ فرمان کنان ءَ آئیءِ وقوع ءَ انگت کم تر کُت یعنی اگرا ے خبر مبوتیں که واجه پیغمبر معصوم اِنت که آئی عصمت ءِ حفاظت ءَ حق تعالیٰ ءَ چه وتی مهربانی ءَ به وتی سرا زُرتگ تو اے چالاکیں ناشرانی فریب کاریان ءَ چه رَدوران کمیں همانگومیل بکرتیں مگر نبیانی عصمت ءِ کفالت ءَ آیانی پروردگارءَ به وتی ذمه داری ءَ زُرتگ. پمیشکا آنگو کمیں هن مائل نه بوت چریشی ءَ ظاهر بیت که مان نبی کریم صلی الله علیه وسلم ءِ تقویٰ ءِ فطری قوت چنکر مضبوط و محکم اَت.

عَلَیْنَا نَصِیْرًا ﴿۷۵﴾ وَاِنْ کَادُوْا لَیَسْتَفِزُّوْنَکَ مِنَ الْاَرْضِ

یک مدت دیوکے په مے سرا ف آیاں ولوٹت که ترا پاگوہت بکننت چه زمین ءَ

لِیُخْرِجُوْکَ مِنْهَا وَاِذًا لَّا یَلْبَثُوْنَ خِلٰفَکَ اِلَّا قَلِیْلًا ﴿۷۶﴾ سُنَّةَ

تاکه ترا بکشنت چه اودا ؤ ایه آوقتی آهم پشت نکپنت گڈ چه تو مگر کمے وقتا ف۲ قانون

مَنْ قَدْ اَرْسَلْنَا قَبْلَکَ مِنْ رُّسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِیْلًا ﴿۷۷﴾

گوستگ کبت همارسولانی که پیش چه توبں دیم داتگنت چه وتی پیغمبران ؤتو نگندے په مے قانون ءَ ٹگلگے ف۳

اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوْکِ الشَّمْسِ اِلٰی غَسَقِ الَّیْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ

قائم بدار نماز ءَ ف۴ چه روچ ءِ ٹگلگ ءِ وتتادان که شپ ءِ نهاری ءَ ف۵ ؤ قرآن بوان مان فجر ءَ ف۶

اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ کَانَ مَشْهُوْدًا ﴿۷۸﴾ وَمِنَ الَّیْلِ فَتَهَجَّدْ بِهٖ

بیشک په قرآن ءِ وانگا مان فجرءَ فرشته حاضر بنت ف۷ ؤ کمے چه شپا بیداری بکن گوں قرآن ءَ

نَافِلَةً لَّکَ عَسٰٓی اَنْ یَّبْعَثَکَ رَبُّکَ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا ﴿۷۹﴾ وَ

اے گیشے په تو ف۸ نزیکیں که جست بکنت ترا تئی پروردگار مان پسند کتگیں جاگہے ف۹ ؤ

قُلْ رَّبِّ اَدْخِلْنِیْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِیْ مُخْرَجَ

بگوش ای رب بگوازین منا په جوانیے سرا ؤ دربکن منا په جوانیے

صِدْقٍ وَّاجْعَلْ لِّیْ مِنْ لَّدُنْکَ سُلْطٰنًا نَّصِیْرًا ﴿۸۰﴾ وَقُلْ

سرا ف۱۰ ؤ بدے منا راچه وتی درگاها قوتے مدت کنوکیں ف۱۱ ؤ بگوش

جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ کَانَ زَهُوْقًا ﴿۸۱﴾ وَ

آتک رست حق ؤ جست شت باطل بیشک باطل جهوک رؤک انت ف۱۲ ؤ

نُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِیْنَ وَلَا یَزِیْدُ

ایرگیجیں ما چه قرآن ءَ هماکه دوا انت ؤ رحمتیں په ایماندارانِ ؤ گیش نکنت

الظّٰلِمِیْنَ اِلَّا خَسَارًا ﴿۸۲﴾ وَاِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَی الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَ

گنهگاران ءَ مگر تاوان باریا ف۱۳ ؤ وقتیکه ما احسان کنیں په انسان ءَ گرادیما گردینیت ؤ

ھے صفحه فوائد: ف۱ چریشی ءَ هن واجه ءِ فضل و شرف ءِ مزن لطیف پیما اظهار مقصود اِنت په مقربان هنچو شکه انعامات سک اعلائیں اَنت "نزدیکان رابیش بود حیرانی"، ءِ دستورءِ رُوءَ آیانی گونڈءَ چه گونڈترین غلطی یا کوتاهی ءِ سرءَ عتاب هن باز زیات بیت چوشکه به ازواج مطهراتءَ دیم گورکنان ءَ فرمائینت: "یٰنِسَآءَ النَّبِیِّ مَنْ یَّاْتِ مِنْکُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَیِّنَةٍ یُّضٰعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَیْنِ" (الاحزاب رکوع ۴) تو پیش داشتی که شمے مرتبه معمولی نه اِنت اگن بند خبرءَ ادنیٰ ءِ چه ادنی تریں غلطی ئے به بیت تو مان دنیا و برزخ و آخرت ءَ دوا ینچو مزه چشگ کپیت، مؤمن ءِ باید اِنت که آے آیتانی تلاوت ءِ وهدءَ دوزانو نندان ءَ گوں مزن ترس و لرزءَ حق تعالیٰ ءِ شانِ جلال و جبروت ءَ غور و فکر بکنت و همالفظانءَ بگوشیت که آیان ءَ واجه ءَ گوشتگنت: "اَللّٰهُمَّ لَا تَکِلْنِیْ اِلٰی نَفْسِیْ طَرْفَةَ عَیْنٍ"، (خداوندا! به قدرءِ چم بند کنگ ءِ هن منا رامنی نفس ءِ حواله ءَ مکن) یعنی مدام منارا مان وتی حفاظت و کفالت ءَ بدار. ف۲ یعنی واهگ دارنت که ترا دلسیاه کنان ءَ پریشان چه مکه ءِ بکشنت بلے آیان یاد کنگ لوٹیت که چوش اش کُت تو آیان به زیات روچ ءَ وت اد انشت کُت نه کننت. چنانچه هے پیما بوت چه آیانی ظلم و زوراکی ءَ واجه ءِ هجرت کُت و هدیکه واجه چه مکه ءَ درکپت تقریباً سال و نیم ءِ مدت ءَ پد مکه ءِ مزن مزنیں و نامداریں سردار چه وتی لوگ و جاگهان درکپان ءَ مان بدرءِ میدان ءَ گوں مزنیں واری و رسوائی ءَ هلاک بوتنت و چرائی ۵ و ۶ سال ءَ رند مکه ءِ سرا اسلام ءِ قبضه بوت کافرانی حکومت و شوکت هلاس بوت و آخر کار باز کم مدت ءِ گوزگ ءَ پد مان مکه ءَ بلکیں تمام جزیرة العرب ءَ پیغمبر علیه السلام ءِ یک مخالفے هم پشت نه کپت. ف۳ یعنی رهبند همیش بوان و پیداک اِنت و هدے مان یک میتگے ءِ مردمان خداءِ پیغمبرءَ نندگ ءَ نه هشتنش تو آمیتگ ءِ مردم وت تباه و برباد بوتنت. ف۴ یعنی اشانی سازبازیانی چندان فکرءِ مکن شما به وتی واجه و مالک ءِ نیمگ ءَ دلگوش ءَ گورکن اِت و نمازان ءَ راست راست قائم بدار اِت. تعلق مع الله هماچیز اِنت که انسان ءَ تمام درد و رنج و چه پریشانیان آزاد کنت "وَاسْتَعِیْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ" (بقره رکوع ۵) ف۵ مان ایشی ءَ چار نماز اهتنت. ظهر، عصر، مغرب و عشاء، گوں جمع بین الصلوٰتین ءَ ایشی ءِ هیچ تعلق نیست اِنت و اگن جمع ءِ اشاره درکنگ به بیت تو دو نه بلکیں چار نمازانی

جمع کنگ ءِ مشروعیت چرِیشیءَ درکنگ بیت البت بہ شرطءِ صحیحیں ذوق ءِ اے استنباط کنگ بیت کہ ماں ظہرءِ نمازءَ تعجیل وماں عشاءَ تاخیر مستحب اِنت مگر بہ کجام عارضی. ف۶ یعنی ماں فجرءِ نمازءَ. شایدچہ "قرآن الفجر" تعبیرکنگءَ اے اشارہ مطلوب اِنت کہ فجرءِ نمازءَ قراءت کمّیں کمّیں دراج کش بکن اِت. ف۷ ماں حدیثءَ اِنت کہ فجروعصرءِ وقتءَ روچ وشپءِ فرشتگانی بدلی بیت پمیشکا مرے دوئیں وقتاں لیل ونہارءِ فرشتگانی اجتماع بیت تو مئے قرأت و نماز بہ آبانی روبروءَ بیت کہ آزیات برکت ودل جمعیءِ سؤب اِنت وقتءَ بُرزءَ رؤکیں فرشتہ خداءِ گوْرءَ شہادت دینت کہ وھدے ماشتیں تو تئی بندہ ماں نمازءَ گلائیش اتنت ووھدے ما واپس بُوتیں تو پداھن نماز وانگا ئتنت۔ چرِیشیءَ ابید صحبءِ سراچونائیءِ ہَمن انسانءِ دل حاضروجمع بیت. ف۸ واجہ شاہ صاحب نوشتہ کنت یعنی چہ وابءَ پاد آیانءَ (ماں تہجدءَ) قرآنءَ وانان ببو، اے حکم چہ درستان زیات تئی سراپمیشکا کہ تنگ کرتا چہ درستاں زیات مرتبہ دیگی اِنت. ف۹ "مقام محمود" شفاعت عظمیٰءِ مقام اِنت وھدے ھچ پیغمبر نتونیت کہ خبربکنت تو گڑا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چہ اللہ تعالیٰءَ عرض کنان مخلوقءَ چہ تکلیفءَ ہلاس کنائینیت. ہما وھدءَ ہر شخصءِ زبانءَ واجہءِ حمد (توسیپ) بیت وحق تعالیٰ ہَن واجہءِ توسیپءَ کنت چوش بگوش اے وھدءَ شان محمدءِ ظہورگوں سرجمیءَ وتاراکنت.

(تنبیہ) مقام محمودءِ تفسیرماں صحیح حدیثاں موجود اِنت وبخاری ومسلم وحدیثءِ اے دگہ کتابانی تہا شفاعت کبریٰءِ بیان گوں تفصیلءَ کنگ بُوتگ شرح کنوکان پہ واجہ پیغمبر دہ قسمءِ شفاعت ثابت کرتگنت اے باروءَ فتح الباری چارگ لوٹیت. ف۱۰ یعنی ہماجاگہءَ کہ مناراسرکنگی اِنت (مثلاً ماں مدینہءَ) ءُ مناراگوں عزت وآبروءَ سربکن تانکہ حق اعلیٰ و بالا بہ بیت وچہ ہماجاگہءَ کہ منارا درکنگی اِنت (مثلاً چہ مکہءَ) تو آہن گوں عزت وآبروءَ بہ بیت کہ دشمن ذلیل و وار ودوست وشنود وگل بہ بیت وبہرجاورءَ راستیءِ فتح ودروغءِ سربہ جہلگ بہ بات. ف۱۱ یعنی غلبہ وسرافضلی عنایت بکن کہ گوں آئیءَ تئی مدد و دزلکی شامل بہ بیت تاکہ حق اعلیٰ وبالا بہ بیت ودشمن ذلیل ورسوا بہ بنت ماں دنیاءَ ہرچ قانونے بہ بیت آسمانی بہ بیت یازمینی بہ آئی نفاذءَ یک حسابےءَ ضروری اِنت کہ حکومتءِ مدد گوں بہ بیت، ہما مردماں کہ دلیل وثبوتانی اشکنگءَ رندہم چہ وتی ضدوہٹ کنگءَ دست ءَ نہ کش اَنت آیانی ضرریاناشریءَ حکومت داشت کت کنت پمیشکا ماں سورہ حدیدءَ فرمائینت "لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَّمَنَافِعُ لِلنَّاسِ الی آخر! (حدید رکوع ۳) ف۱۲ یعنی اے عظیم الشانیں پیش گوئی بہ مکہءَ کنگ بُوت کہ اودا ظاہرءَ حقءِ غلبہءِ ھچ ازباب نیست اَت. یعنی بگوش! قرآن کریم مومناں بشارت دیان وباطلءَ جیرپادان ترچینانءَ سربوتگ بس ہچوش بزان اِت کہ حقیں دین غالب بُوت وکفرچہ میدانءَ تتک، نہ تہناچہ مکہءَ بلکیں چہ تمابیں عربءَ. ماں حدیثءَ اِنت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم وہدیکہ ماں مکہءَ فاتحانہ داخل بُوت آوقتءَ کعبہءِ چپ وچاگردءَ سہ صدوشصت بُت ایراتنت واجہءَ گوں یک لٹءَ درستان ضرب جت وفرمائینت جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوْقًا ۝ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ وہریکے چریشان دیم پہ جیرکپتگت اے پیما قرآنءِ یک پیشنگوئیءِ سرجم بُوت ودمیءِ جاریّہ بنگ بُوت کہ ہرچ کفرے کہ چہ کعبہءَ درکپتگ نوں آیندگ کدی واتر نہ کنت والحمد للہ علی ذالک ف۱۳ یعنی چوشکہ حقءِ آیگءَ باطل جہیت چہ قرآنءِ آیتاں کہ کم کمءَ نازل بنت نا دراھیان دورکنوک اَنت چہ دلان باطلیں عقیدہ ردّی اِین ھیل وعادت وشک وشکوکءِ مرض ھلاس بؤانءَ باطنی جاندراہی حاصل بیت بلکیں بازبرءَ چریشیءِ مبارکیں تاثیرءَ بدنی صحت ہم حاصل بیت چوشکہ ماں "روح المعانی" و"زادالمعاد"ءَ اِشیءِ فلسفہ وتجربہ بیان کنگ بُوتگ. بہرجاورءَ ہرکس نیکہ ایمان بیارنت یعنی اے شفاءِ نسخہءَ کارمز بکننت چہ تمام قلبی وروحانی مرضان نجات حاصل کنانءَ چہ خداتعالیٰءِ خاصیں رحمت وظاہری وباطنی نعمتان شرفدار بنت البت ہرمریضے وتی جانءِ دشمن چہ طبیب وعلاجءَ دشمنی دارگءِ فیصلہ بکنت تو ظاہراِنت کہ آہرقدر چہ علاج وداروءَ دور تچانءَ نفرت ظاہرکنت ہماقدر وتارا تادان دنت بر جاکہ مرض دراج کش بؤانءَ مہلک بیت کہ آخرسرءَ بہ مرگءَ کشیت تواے تاوانی چہ قرآنءَ نیاھت وت چہ ظالمیں مریضءِ نیمگءَ اھت کماقال تعالےٰ وَاَمَّا الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا اِلٰى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوْا وَهُمْ كٰفِرُوْنَ ۝ (توبہ رکوع ۱۶)

ف۱ یعنی انسان ءِ عجب آحوال انت خداتعالیٰ چہ وتی مہربانیءَ نعمت دنت تو احسان ءَ نہ منیت ہرقدر عیش و آرام کنت ہما قدرءَ چہ حقیقی منعم ءِ طرف ءَ
آئی غفلت و دیم تاب دیگ زیات بوّان بیت وچہ بندگیءِ کاران جان دُزّانءَ وتارا دُور دار بیت پدا و ہدیکہ سکّی و تنگیءَ گپت تو یکدم نااُمید بوّان ءِ وڈے
نشتنگءَ زمین ءَ سک کنت و نندیت۔ چوش بگوش ماں ہر دوئیں جاوران وتارا چہ خداءَ دُور داریت کدی پہ غفلت ءِ سوبءَ وکدی پہ نااُمیتی ءِ
سوبءَ (نعوذ باللہ من کلا الحالین)۔ اے سیاھگءَ غالباً پیشکا بیان فرمائینت کہ قرآن کہ آچہ درستان مسترین خدائی نعمت انت بازمردم آئیءِ
قدرءَ نہ زانت بلکیں چہ آئی منگءَ دیم ءِ تریننت ءُ وتارا دور دارنت، وہدیکہ اے انکار و دیم ترینگ ءِ بدیں انجام ظاہر بیت آوھدءَ پرائی بالکل
مایوسی و نااُمیتی بیت ہچ نیمگءَ اُمیت ءِ شُہم نہ گندیت۔ ف۲ یعنی ہریک کافر و مؤمن و مُنکر و منّوک بہ وتی طریقت، نیّت، طبیعت و مذہب ءِ سرا عمل
کنت و ماں ہمائیءَ وشنود انت بلے یاد کنگ لوٹیت
کہ چہ خداءِ احاط کنوکیں علمءَ کجام شخصے ءِ عمل در بیت
نہ کنت آہریک عمل ءِ دستورءَ و رھبندانءَ برابر
گندیت و بخوبی زانت کہ کئےبہ ماذہیں کشک ءِ گام
جنت و کئے چپ و چوٹیں راہ ءَ اختیار کنت، گوں
ہرکسءَ ہماداب ءَ پیش کیت. ف۳ یعنی انسانی روح
چے چیزایت ؟ آئی ماہیت وحقیقت چی انت اِے
سؤال صحیحین ءِ روایت ءِ روءَ مدینہ ءِ یہودیاں
پیغمبرءِ زمانگءَ کتگ ات و سیرت ءِ روایتان چہ
معلوم بیت کہ ماں مکہ، گوں یہود ءِ مشورہءَ قریش ءَ
اِے سوال کُت پیشکا آیت ءِ مکّی و مدنی بوگ ءِ سرا
اختلاف انت ممکن انت کہ اِشی ءِ سوال دو برءَ بوتگ
واللہ اعلم۔ اِدا اے سوال ءِ یارگ ءِ غالباً مقصود
چوش بیت کہ ہماچیزانی کہ اشانءَ سرپد بوگ ءِ
ضرورت انت تو چرایان دیم ءَ تاب دینت و ماں غیر
ضروری مسئلہانءَ چہ وتی ضدّ و کُنّت ءَ جھیڑہ کننت۔
ضرورت اے جرنیگت کہ چہ قرآنی وحی ءِ روح ءَ باطنی
زندگی اِش حاصل بکرتیں وچے نسخہ ءِ شفاءَ فائدہ اِش
بگپتیں، وَکَذٰلِکَ اَوۡحَیۡنَاۤ اِلَیۡکَ رُوۡحًا مِّنۡ
اَمۡرِنَا (شوریٰ رکوع ۵) ”یُنَزِّلُ الۡمَلٰٓئِکَۃَ بِالرُّوۡحِ
مِنۡ اَمۡرِہٖ عَلٰی مَنۡ یَّشَآءُ مِنۡ عِبَادِہٖۤ“ (نحل رکوع ۱)
مگر آیان چہ مفتیں و ناہودگیں بحثان فرصت نیست
روح چی ایت ؟ جوہر ایت یا عرض۔ مادّی ایت یا مجرّد
بسیطے یا مرکب ؟ اِے پہمیں دوراز کار و بے ضروری ایں
مسئلہانی سرا نہ نجات ءِ دارومدار انت و نہ اِے
چیزان نبیّانی تبلیغی کارءَ واسطہ دارنت مزن مزنیں
دانایان و فلسفہ زانوکاں داں روچ مروچیءَ وت
”مادہ“ ءِ حقیقت ءَ چہ معلوم دار نہ بوننت ”روح“ کہ آ
بہرجاورءَ چہ مادہءَ زیات لطیف و خفی انت داں آئی
اصل ماہیت و کنہءَ رسگ ءِ توفیق کئےءَ بیت کنت۔
مکّہ ءِ مشرکانی جہالت و مدینہ ءِ یہودیانی اسرائیلیات
وانوکان معلوم دارنت کہ ہما قوم کہ زنڈ زنڈیں خران
وصاف و گیشتگیں حقیقتانءَ سرپد بیت نہ کنت آچہ
کجا روح ءِ حقیقت ءِ سرا دسترس حاصل کنگ ءِ
صلاحیت ءَ داریت۔؟ تو کارِ زمیں را نکو ساختی
کہ با آسمان نیز پرداختی

نَاٰ بِجَانِبِہٖ ۚ وَ اِذَا مَسَّہُ الشَّرُّ کَانَ یَـُٔوۡسًا ﴿۸۳﴾ قُلۡ کُلٌّ یَّعۡمَلُ
وتی کشا مانتر ینینت۔ ڈوفتیک برسیت آئیا ابدیے گڑا آ دل ایکیم بیت ف۱ بگوش ہریکے کار کنت
عَلٰی شَاکِلَتِہٖ ؕ فَرَبُّکُمۡ اَعۡلَمُ بِمَنۡ ہُوَ اَہۡدٰی سَبِیۡلًا ﴿۸۴﴾ وَ
پہ وتی پیما پداشمے رب شر زانت کہ کے شرتر پہ راہ کپتگ ف۲
یَسۡـَٔلُوۡنَکَ عَنِ الرُّوۡحِ ؕ قُلِ الرُّوۡحُ مِنۡ اَمۡرِ رَبِّیۡ وَ مَاۤ اُوۡتِیۡتُمۡ
جست کننت تراچہ روحا ف۳ بگوش روح چہ منی پروردگارءِ حکمان و شمارا
مِّنَ الۡعِلۡمِ اِلَّا قَلِیۡلًا ﴿۸۵﴾ وَ لَئِنۡ شِئۡنَا لَنَذۡہَبَنَّ بِالَّذِیۡۤ
کم علم دیگ بوتگ۔ و اگر ما بلوٹیں گڑا ازوریں بریں ہما چیزا کہ
اَوۡحَیۡنَاۤ اِلَیۡکَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَکَ بِہٖ عَلَیۡنَا وَکِیۡلًا ﴿۸۶﴾ اِلَّا رَحۡمَۃً مِّنۡ
وحی ئیں دیم داتگ پہ تئی نیمگا رندا تو نگندے پروت پہ آئیءِ آرگا پہ مے سرا ذمہ وارے۔ مگر چہ تئی پروردگارءِ
رَّبِّکَ ؕ اِنَّ فَضۡلَہٗ کَانَ عَلَیۡکَ کَبِیۡرًا ﴿۸۷﴾ قُلۡ لَّئِنِ اجۡتَمَعَتِ الۡاِنۡسُ
مہربانیا۔ بیشک آئیءِ احسان پہ تئی سرا مزن انت ف۴ بگوش کہ اگر مچ ببنت انسان
وَ الۡجِنُّ عَلٰۤی اَنۡ یَّاۡتُوۡا بِمِثۡلِ ہٰذَا الۡقُرۡاٰنِ لَا یَاۡتُوۡنَ بِمِثۡلِہٖ وَ لَوۡ
و جن پہ اِے خبرا کہ بیارنت ہنچوشیں قرآنے ہچ آرت نکننت اے پہمیں قرآن
کَانَ بَعۡضُہُمۡ لِبَعۡضٍ ظَہِیۡرًا ﴿۸۸﴾ وَ لَقَدۡ صَرَّفۡنَا لِلنَّاسِ فِیۡ ہٰذَا
اگرچہ ہتے چہ اشان دگہ ہیتارا مدت بکنت ف۵ و ما پہ تحقیق بار بار بیان کتگ پہ مردمان ماں اے
الۡقُرۡاٰنِ مِنۡ کُلِّ مَثَلٍ ۫ فَاَبٰۤی اَکۡثَرُ النَّاسِ اِلَّا کُفُوۡرًا ﴿۸۹﴾ وَ قَالُوۡا
قرآن ءِ تہا ہر پہمیں مثال۔ نوں ہیم نہ بنت گیشتریں مردمان بغیر چہ ناشکری کنگا ف۶ و گوشتش
لَنۡ نُّؤۡمِنَ لَکَ حَتّٰی تَفۡجُرَ لَنَا مِنَ الۡاَرۡضِ یَنۡۢبُوۡعًا ﴿۹۰﴾ اَوۡ تَکُوۡنَ
ما ہچبر نہ منیں تئی خبرا تاکہ تو جاری نکنے پہ ما چہ زمینا یک چمگے ف۷ یا ببیت
لَکَ جَنَّۃٌ مِّنۡ نَّخِیۡلٍ وَّ عِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الۡاَنۡہٰرَ خِلٰلَہَا تَفۡجِیۡرًا ﴿۹۱﴾ اَوۡ
ترا ایک باغے چہ مچّان و ہنگوران پدا بتاچینے ماں آیانی نہا جوّان پہ تاچینگ۔ یا

منزل ۴

ف۴ ماں موضح القرآن ءَ انت کہ و اجرءِ زمانگءَ یہودءَ سوال کُت گڑا اللہءَ گیش و گیشوار کنانءَ سوج نہ دات چیا کہ آیانءَ اِشی ءِ سرپد بوگ ءِ حوصلہ نہ ات
پدا پیغمبران ہَن گوں مخلوق ءِ چشیں بابہ گپ گیان ناظاہر نہ کت اینکر زانگ بس انت کہ گوں اللہ ءِ حکم ءَ یک چیزے ماں بدن ءَ شُت تو آ زندگ بُوت وھدیکہ
آ در آھت آمُرت اھ ف۵ یعنی قرآن ءِ ہر چ علمے ترا داتگی خدا بواھیت تو ماں لمیں وھدءَ آئرا پچ بگریت کہ پدا آئرا کس واپس کت ہم
نہ کنت لیکن آئی مہربانی تئی سرا سک باز انت پیشکا اے نعمت عظمیٰ بخشتی و پچ گرگ ءِ سوب ہچ نیست۔ تہنا وتی عظیم الشان قدرت ءِ اظہار
مقصود و مرادانت و ایکہ جوئیں کاملیں روحے بہ بیت آئی درستیں کمالات موہوب (بخشاتگیں) مستعار (پدارکی) انت ذاتی نہ انت ف۶ یعنی اعجاز
قرآن ءِ بارو ءَ ساری ءِ ماں بازیں جاگہاں گپ کنگ بوتگ وپدا اے بن گپ (موضوع) ءِ سرا ما اعجاز القرآن نامیں رسالہءَ ہم نبشتہ کرتگ باید
اِنت کہ آئرا وانگ ببیت۔ ف۷ یعنی پہ آیانی دوزواہیءَ عجیب و غریب نبشتانکانءَ تر و مانتر کنانءَ جدا جدا رنگ ءَ بہ مختلف سرحالان

(عنوانات) بیان کنگ بیت ولیکن اکثر احمقان ءِ اشی ءِ قدر نیست اِنت احسان ءِ منّتگ ءِ بدل ءَ زورش بہ ناشکری ءَ داتگ ف۸ یعنی چہ مکہ ءَ سرزمین ءَ قرآن ءِ اعجازءَ تنگ دل بوان ءِ چوشیں بے کاریں فرمائشان گلائیش بوتگ اَنت غرض ہمیش آت کہ آیان ءَ استفادہ و نفع حاصل کنگ نہ لوٹتگت تہنا چرے رھبندءَ آیان ءَ وتی دل ءِ بُغض و کُنت درشان کنگی آت۔ ـــــ ھے صفحہ ءِ فوائد ــــ

ف۱ یعنی اِے ہما نیمگ ءَ اشارہ اِنت چوشکہ ماں دگہ جاھے ارشاد فرمائینتگ: "اِنْ نَّشَاْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ السَّمَآءِ (سبا رکوع ۱) ف۲ یعنی معاذ اللہ خُدا وت مئے دیما آیان ءَ بگوشیت و فرشتہ سرظاہر ءَ شہادت بدینت کہ تو راست گوشے۔ ف۳ یعنی سُہر ءِ مہ بیت بلے سُہر ءِ آپ داتگینے بہ بیت۔ ف۴ یعنی چوشکہ تو معراج ءِ قصّہ ءَ کارے مئے دیما آسمان ءَ سرکپ بدا چہ اودا ایک کتابے بنشتگیں زوران بیا کہ آئرا ما وت ونت بکنیں و سرپد بیت بکنیں۔ ف۵ یعنی چوشکہ ساری ءَ پیغمبر اھتنت وانسان اَنت ہچ پیغمبرے ءَ خدائی اختیارات حاصل نہ اَنت و نہ آئیا زیب دنت کہ گوں وتی ربّ ءَ چوشیں

تُسْقِطَ السَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا اَوْ تَاْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ
دور بدیے آسمانا پہ مے سرا ہنچو کہ تو گمان کنگت ٹکر ٹکر ف۱ یا بیارے اللہ ءَ و فرشتہان

قَبِيْلًا ﴿۹۲﴾ اَوْ يَكُوْنَ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ زُخْرُفٍ اَوْ تَرْقٰى فِي السَّمَآءِ ؕ
روبرو ف۲ یا ببیت ترا یک لوگے آپ تلا ہیں ف۳ یا سرکپے ماں آسمانا۔

وَلَنْ نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتٰبًا نَّقْرَؤُهٗ ؕ قُلْ سُبْحَانَ
ءُ کدی باور نکنیں ماتئی سرکپگا تاکہ ایر مکپے پہ مے سرا نبشتئے کہ ما آئیا ر بوانیں ف۴ بگوش سبحان

رَبِّيْ هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۳﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُّؤْمِنُوْٓا
اللہ نیستان من مگر انسانے دیما تگیں ف۵ و کسا نداشتگنت مردم پہ ایمان ءِ آرگا

اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰٓى اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۴﴾
وقتیکہ رست آیانا ہدایت مگر اے خبرا کہ گوشگا لگتنت آیا اللہ ءَ انسانے پیغمبر دیم دات ف۶

قُلْ لَّوْ كَانَ فِي الْاَرْضِ مَلٰٓئِكَةٌ يَّمْشُوْنَ مُطْمَئِنِّيْنَ لَنَزَّلْنَا
بگوش اگر چو بوتیں کہ ماں زمین ءِ فرشتیاں ترگرد بود باشش کتیں گڑا ما دیم داتگت

عَلَيْهِمْ مِّنَ السَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُوْلًا ﴿۹۵﴾ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًۢا بَيْنِيْ
پہ آیانی سرا چہ آسمانا فرشتئیں پیغمبر ف۷ بگوش اللہ بس اِنت پہ حق ءِ ثابت کنگا منی

وَبَيْنَكُمْ ؕ اِنَّهٗ كَانَ بِعِبَادِهٖ خَبِيْرًۢا بَصِيْرًا ﴿۹۶﴾ وَمَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ
و شمے درمیانا بیشک ہما وت اِنت پہ وتی بندیان دانا و بینا ف۸ و ہر کسیا کہ راہ پیش بداریت اللہ گڑا

الْمُهْتَدِ ۚ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِهٖ ؕ وَ
ہما پہ راہ ءِ سرا اِنت ءُ ہر کسیا کہ رد بکنت گڑا تو نگندے پہ آیاں یک دوستے بغیر چہ اللہ ف۹ و

نَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ عُمْيًا وَّبُكْمًا وَّصُمًّا ؕ مَاْوٰىهُمْ
جتش کنیں ماں قیامت ءِ روچا روانہ بنت پہ شکون دیم کور ہا و گنگہا و کرّہا ف۱۰ جاگاہش

جَهَنَّمُ ؕ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنٰهُمْ سَعِيْرًا ﴿۹۷﴾ ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوْا
ماں دوزخ اِنت ہر بر کہ ایر مرگا لگیت جمبورہ کنیں پہ آیانی سرا آساف ۱۱۔ اِے آیانی سزا اِنت پہ اے سبباکہ منکر

ع ۹ / ۱۰

النصف

چوشیں مفتیں فرمائشان بکنت آیانی کارا یوک ءَ ایش اِنت کہ ہر چیکہ چہ آنگو بر سیت آئرا سرجمی ءَ مخلوق ءَ سر بکنت و وتی ہر یک کار بے ءَ یکّیں خداءِ حوالہ بکنت نوں من وتی پیغمبری ءِ فرض ءَ ادا کنگا یاں۔ ماں اِشیا نشان پیشدارگ یا پیش نہ دارگ بہ آئی کاملیں حکمت ءَ تعلق دارنت۔ وساری ءَ ماں ہمے سورت ءَ فرمائشی نشانان ءَ پیش نہ دارگ ءِ لھتیں حکمت بیان بوتگنت۔ ف۶ یعنی ہدایت ءِ نور ءِ سر بوگ ءَ پہ اشانی چمّ ہچ نہ بوتنت۔ چوش اشِ مدام گوشتگت کہ بشر بوان ءَ آ پیغمبر چون بیت کنت اگن خداءَ پیغمبر دیم دیگی آت گڑا چہ آسمان ءَ یک فرشتہ ئے دیمی بداتیں۔ ف۷ یعنی اگن اِے زمین مرد مانی بدل ءَ فرشتگانی مبیتگ و بازار بوتیں تو بے شک موزون ہمیش آت کہ یک فرشتہے ءَ پیغمبر جوڑ کنان ءَ دیم بداتیں۔ مردمانی نیمگ ءَ اگن فرشتہ ءَ بہ آئی اصلی صورت ءَ دیم دیگ بہ بیت تو انسان ءِ چمّ ودل آئی تحمل ہن مکنت فائدہ ءِ زورگ ءَ ر توبلّ۔ واگن انسانی شکل ءَ بئیت تو اشان ماں شبہ ءَ بہ کپ اَنت۔ اِشی ءِ تقریر ماں سورہ انعام ءِ اوّلی رکوع ءَ گوستگ۔ ف۸ یعنی آیاں اے گپ کرتگ آت: اَوْ تَاْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ قَبِيْلًا" یعنی خدا دیما بئیت ءُ تصدیق بکنت گڑا ما قبول داربئیں۔ تو اِے ردا فرمائینت کہ خدا ہنوں ہم بالفعل منی تصدیق ءَ کنگا ئنت آخر آ منا اِگندیت کہ من نبوّت ءِ دعوئی ءَ کنگا یاں وگوں منی ظاہری و باطنی احوالان سرجم ءَ معلوم دار اِنت پدا ہم چہ منی زبان ءَ برابر آ علمی و نشانان ءَ ظاہر کنگا ئنت کہ خارق عادت و چہ آئی عام قانون ءَ باز بالا و برتر اِنت۔ منی مقصدی کاران روچ پہ روچ کامیاب و اثران ءَ گیش کنان اِنت و تکذیب کنوکان ءَ قدم قدم ءِ سرا بیم و تراپ دیگا ئنت کہ چرے رفتار ءَ شما کامیاب بیت نہ کن اِت سچے اے خداءِ نیمگ ءَ سر ظاہریں شہادتے نہ اِنت کہ من بہ وتی دعوئی ءَ راستگوان؟ آیا گوں یک مفتری (افترا کنوک۔ وت گڑیں خبر کنوک) ءَ خداءِ چشیں معاملہ بیت کنت؟ ف۹ یعنی تہنا گوں خداءِ توفیق و دز کمکی ءَ مردم پہ حقیں راہ ءَ گام جنان ءَ بہ وتی منزل مقصود ءَ سر بیت کنت ہر کسی بدبختی و ہٹ کنگ ءِ سوب ءَ خدا تعالیٰ دستگیری مکنت گڑا کئے اِنت کہ آئرا تچکیں راہ ءِ سرا بیاریت ف۱۰ اِے نقشہ ماں قیامت ءِ لھتیں جاگہان ءَ بیت کہ کافر دیم پہ چیر، کور، کرّ و ہکلینگ بنت۔ ماں حدیث ءَ اِنت صحابہان ءَ عرض کت یا رسول اللہ دیم پہ چیر چونکا روان بنت فرمائینتی کہ ہما ذات ءَ کہ انسان ءَ گوں پاد روگ ئی سوج دات آقادر اِنت کہ سر مِکا آئرا برارت باقی فرشتگانی جہنمیان ءَ دیم پہ چیر گِران کنگ، آماں دوزخ ءَ داخل کنگ ءَ پد بیت۔ يَوْمَ يُسْحَبُوْنَ فِي النَّارِ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ (القمر رکوع ۳) ف۱۱ عذاب چہ مقررین اندازہ ءَ کم نہ بیت اگن بدن سُچان ءَ ماں تکلیف ءَ چیزے کمی بیت تو گڑا نوکیں پوست بدن ءِ پوشگ بیت كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُوْدُهُمْ بَدَّلْنٰهُمْ جُلُوْدًا غَيْرَهَا (نساء رکوع ۸)

ف۱ یعنی ماں دنیاءَ گوں دلیل ءِ قبول دارنہ بوتنت نوں گوں دتی جاں بگندات کہ چونکائی سُجان ءَ پیداو دوبارہ نوک کنگ بنت ف۲ یعنی ھما ذات ءَ کہ آئیءَ اینکریں مزنیں جسمان ءَ پیداکُت پہ آئیا اِشی ءِ ہمیں گوُنڈیں چیزانی پیدا کنگ چون مشکل اِنت لَخَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ (مؤمن رکوع ٦) بیشک آ ذات شمارا وشمے ہمیں کُل مردمان ءَ گوں آسانی پیداکُت کنت ف۳ یعنی شاید چوش بگوش اِت کہ آخر اینکر مردم مُرتگنت آ دنیگہ پرچا جست کنگ نبوتگنت تو اے ردا فرمائینت کہ پہ کُلاں چہ قبراں پاد آیگ و دوبارہ زندگ بُوگ ءِ یک وھدے مقرر اِنت آ المّا کیت. تاخیرءَ گندان ءَ انکار کنگ حماقت اِنت وَمَا نُؤَخِّرُهٗ اِلَّا لِاَجَلٍ مَّعْدُوْدٍ (ھود رکوع ۹) ف۴ یعنی چُشیں صافیں بیان و دلیلان ءَ اشکنگ پدہَن ماں اشانی گمراہی و ناشکری ءَ گیشی بیت کمیں ہم نجات نہ بنت ف۵ ماں گوُستگیں رکوع ءَ فرمائینتگت "اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ اِنَّ فَضْلَهٗ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيْرًا قُلْ لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَّاْتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ الخ"، خدا تعالیٰ ءَ چہ وتی رحمت ءَ تئی سرا مزن فضل کتگ کہ قرآن ءِ ڈولیں بے مثال دولت عطائی فرمائینت، و میانجی ءَ مخالفانی ضد و کُنتناہودگیں مطالبات رہ گردانی و دروغ بند کنگ و آیانی انجامءَ

بِاٰيٰتِنَا وَقَالُوْٓا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَّرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ خَلْقًا

بوتنت چہ آیتان ءُ گوشتش چے وقتیکہ ماہڈبئیں و ریزیں آیا ماچست کنگ بئیں پہ نوکیں

جَدِيْدًا ﴿۹۸﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ

پیدا بوگے ف۱ چے آیاں ندیتگ کہ ہما اللہ ئے کہ پیدا اگ کتگنت آسمان ءُ زمین

قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ اَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيْهِ ؕ

پیدا اگ کت کنت آ ہمینان ف۲ و مقرری کتگ پہ آیان موت کہ شکی مان نیست ف۳

فَاَبَى الظّٰلِمُوْنَ اِلَّا كُفُوْرًا ﴿۹۹﴾ قُلْ لَّوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُوْنَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ

نوں ہیم نبنت ظالمان بغیر چہ ناشکری کنگا ف۴ بگوش اگر شمے دستا بوتینت منی رب ءِ رحمت ءِ

رَبِّيْٓ اِذًا لَّاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِ ؕ وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُوْرًا ﴿۱۰۰﴾ وَ

خزانیان گڑا ضرور شما بند کتگنت چہ چٹ بوگ ءِ ترسا۔ ءُ انسان ماں طبیعتا بخیل اِنت ف۵ ءُ

ع ۷ ۱۱

لَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسٰى تِسْعَ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ فَسْئَلْ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اِذْ جَآءَهُمْ

ما دات موسا یارا نُہ نشانی پیدا وریں۔ نوں تو جست بکن بنی اسرائیل ءَ وقتیکہ آتک آیانی گورءَ ف۶

فَقَالَ لَهٗ فِرْعَوْنُ اِنِّيْ لَاَظُنُّكَ يٰمُوْسٰى مَسْحُوْرًا ﴿۱۰۱﴾ قَالَ لَقَدْ

گڑا گوشت گوں آئیا فرعونا کہ پہ منی خیالا تو اَو موسیٰ سحر کنگ بوتگے ف۷ گوشتی تو شر

عَلِمْتَ مَآ اَنْزَلَ هٰٓؤُلَآءِ اِلَّا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ بَصَآئِرَ ۚ وَاِنِّيْ

زانے کہ اے چیزان کسیا دیم نداتگنت مگر آسمان و زمین ءِ واجہا پہ پیش دارگا۔ و پہ منی

لَاَظُنُّكَ يٰفِرْعَوْنُ مَثْبُوْرًا ﴿۱۰۲﴾ فَاَرَادَ اَنْ يَّسْتَفِزَّهُمْ مِّنَ الْاَرْضِ

حیالا کہ تو اَو فرعون تباہ بئے ف۸ پدا لوٹتی کہ پہ آرامے نندگا میلیت بنی اسرائیل ءُ ماں آزمین ءُ

فَاَغْرَقْنٰهُ وَمَنْ مَّعَهٗ جَمِيْعًا ﴿۱۰۳﴾ وَّقُلْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ لِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ

گڈا ما ڈبیننت اُ وَ آئی ءِ امراہان درستان ف۹ ءُ گوشتیں رندچہ آئیا گوں بنی اسرائیل ءَ کہ

اسْكُنُوا الْاَرْضَ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيْفًا ﴿۱۰۴﴾ وَ

بنندِت شما ماں زمینا پدا وقتیکہ کیت آخرت ءِ وعدہ شما درستاں رپت رپ کنیں کاریں ف۱۰ و

منزل ۴

ذکر کنان ءَ اِدا پدا ہما اوّلی مضمون ءِ طرف ءَ واتری اختیار کنگ بُوتگ یعنی یک بندھے ءَ چُشیں مزن شانیں رحمت و گوں بے مٹّیں دولت ءَ کامیابی دیگ ہما حقیقی جوّاد و قادر مطلق ءِ شان بیت کنت کہ آئی ءِ گور ءَ رحمت ءِ ھلاس نہ بوکیں خزانگ انت و کتام مستحقے ءَ چہ زبات دیگ ءَ نہ آئرا وتی دست خالی بوگ ءِ ترس بیت نہ اِشی ءِ فکر کہ دومی چہ منا زوران کدی پہ منی مقابل مئیت و مرا وشتی یا دیم ترءَ وتی گوم ءَ راست کنان ءَ مارا زیر مکنت خدا وند تعالیٰ ندیتگیں انسان ءِ پیما (العیاذ باللہ) تنگ دل نہ اِنت کہ آئرا بالفرض اگن خزانگ ءِ مالک و مستر جوڑ کنگ بہ بیت پدا ہَن چہ وتی تب ءَ بُخل و تنگ دلی ءَ ویل مکنت و پہ کتام یک مستحقے ءَ دیگ ءَ چہ ہمیشکا بترسیت کہ چو مبیت کہ تمام خرچ خلاص بیت یا مروچی من پہ ھمائی وتی دولت ءِ خرچ کنگایاں باندا آئی گوں من ھمسری مکنت بہرحاورءَ اگن خدائی رحمت ءِ خزانگان پہ شمے قبضہ ءَ بوتینت تو گڑا شماکے ءَ دات کُت و کجا شمے دل ءَ کُشتگ اَت کہ مکہ و طائف ءِ مزن مالداران ءَ ویل کنان ءَ وحی و نبوّت ءِ مزن قیمتی دولت بنو ھاشم ءِ یک گوہر قیمتی ءَ برستیں اے حق تعالیٰ ءِ وتی فیض اِنت کہ ماں ہرکس ءَ ہرچ پیمیں لیاقت و قابلیت دیستی پہ ھمائی مناسب ءَ کمالات و انعامات ءِ خزانگان ءَ آئی سرا ریچیت چہ شمے کُنت و حسدءَ خداءِ فضل نہ اوشتیت چہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رندگیری ءَ ہرچ خزانگے واجہ ءِ رندگیری کنوکان ءَ رسگی اِنت آ المّا شمارا ہم رسیت واجہ پیغمبر علیہ الصلاۃ والسلام و آئی پیروکار گوں دریا دلی ءَ آ مال و دولت ءَ بنی نوع انسان ءِ سرا خرچ کننت مثل شما آ تنگ دلی نہ کننت۔

ف۶ یعنی چوشکہ شمارا چہ وتی مہربانی ءَ قرآن عظیم دات و دگرہَن بازیں مھربانی پہ تئی سرا فرمائینت ما موسیٰ (علیہ السلام) ءَ راستی و برحقی ءِ نہ (۹) ظاہریں نشانیان ءَ (معجزات) پہ آئی حالت ءِ مناسب ءَ داتگیں وھدیکہ آ "بنی اسرائیل" ءِ گورءَ چہ فرعون ءِ ظلم و زوران نجات دیگ ءِ واسطہ تشریف یاروک بُوتگت۔ اے ردا اگن لوٹ اِت تو چہ بنی اسرائیل ءِ واقف کاریں و انصاف تبیں عالمان ءَ جُست بگرات و بجارات کہ اے واقعہ داں کجا حدءَ صحیح اِنت (تنبیہ) آ نُہ معجزات ایش اَنت ید بیضاء. عصا. سنین. نقص ثمرات. طوفان. جراد. قمل. ضفادع. دم. سورۃ "اعراف" آیت "فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوْفَانَ وَالْجَرَادَ"، الخ ءِ فوائد ءِ ردا اِشی ءِ تفصیلی بیان گوُستگ او داچارگ بہ بیت. ماں مسند احمد و ترمذی وغیرہ ءِ یک حدیثے ءَ اِنت یہود ءَ تسع آیات ءِ بابت چہ واجہ ءَ سوال کُت واجہ ءَ پسہ دات آ احکام ایش اَنت، شرک مکن اِت، دُزّی مکن اِت، زنا مکن اِت، ناحق خون مکن اِت، جادو مکن اِت، سوت مَورات، بے گناہ ءَ گرفتار مکن اِت کہ حاکم آئرا قتل بکنت، عفیفیں جنینانی سرا تہمت مجن اِت، چہ جہاد ءِ میدان ءَ متچ اِت، نُہ حکم واے بُوتنت کہ اِشانی مخاطب ہر مردم بیت کنت. دہمی (۱۰) حکم اَی یہودان پہ شما خاص اَت کہ شنبہ ءِ روچ ءَ چہ حدءَ سرمگوز اِت. یہود ءَ اے خبران ءَ اشکنان ءَ واجہ پیغمبر ءِ تصدیق اش کُت. حافظ عمادالدین ابن کثیر نبشتہ کنت کہ ماں اے حدیث ءَ نکارت اِنت کہ غالباً اِشی ءِ سوَب عبداللہ بن سلمہ ءِ جانب اِنت کہ قرآن ءِ نظم و سیاق ایشرا نہ لوٹیت

کہ چہ وَلَقَدْ اٰتَیْنَا مُوْسٰی تِسْعَ اٰیٰتٍ الخ ءُ مراد اے نہ اِنت احکام گرَگ بہ بنت دیم ترءُ فرعون و موسیٰ ءِ گفتگو کہ آئرا چہ فقال لہٗ ءُ نقل فرمائینت تقاضا کنت کہ چہ آیات ءُ ھما نشانیاں مُراد انت کہ آیاں بطور دلیل و حجت فرعونیان ءُ پیش دارگ بُوتگنت۔ چنانچہ بصائر ءِ لفظ ہَن زیات تر بہ ہمیشیءُ چسپاں بیت وچہ پیش ءُ اھل مکہ ءِ بعض و نشانیانی لوٹگ ءِ عفیفین جنینانی ہرچ بیانے بُوگائنت بہ آئی رو ءُ ہے مناسب اِنت کہ اِدا فرعونیانی بعض ءُ نشانیانی بارو ءِ پیش دارگ بیت بہرجاور ءُ ابن کثیر ءِ خیال ہمیش اِنت کہ شاید یہود ءُ "تسع اٰیات" ءِ رد اسوال نہ کرتگ کہ آیاں ماں تورات ءِ اول سرءُ بطور وصیت بنشتہ کنگ بُوتگنت چنانچہ ماں حدیث ءُ دہ چیزانی بیان موجود اِنت۔ حدیث ءِ راوی ءِ اشتباہ بُوتگ آئی کلمات عشرۃ ءِ بدل ءُ "تسع آیات" ذکر کُرت۔ ممکن اِنت کہ سوال "تسع آیات" ءُ کنگ بُوتگ بلے واجہ ءُ جواب علیٰ اسلوب الحکیم بیان کُرتگ چوش بگوش کہ بیم و تراپ داتی کہ نوں معجزات ءِ معلوم کنگ پہ شمے حق ءِ چنداں زیات فائدہ دیوک نہ اِنت بلکیں اے دہیں احکامانی یاد دارگ زیات فائدہ دیوک اِنت و ہم اہمیت داروک اِنت ف۷ یعنی کسے ءِ تئی سرا جادو کُتگ ہمشکا تئی عقل خراب بُوتگ ہمشکا سرا ابرائیں خبر کنے۔ دومی جاگہ ءِ اِنت "اِنَّ رَسُوْلَكُمُ الَّذِیْٓ اُرْسِلَ اِلَیْكُمْ لَمَجْنُوْنٌ" (شعراء رکوع ۲)

بِالْحَقِّ اَنْزَلْنٰهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ ؕ وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَّنَذِیْرًا ۝۱۰۵

پہ حق ایر اِتگ ما اے قرآن و پہ حق ایر اہتگ ف۱ ءُ ترا کہ ما دیم داتگ پہ گل دیگا ءُ ترسینگا ف۲

وَقُرْاٰنًا فَرَقْنٰهُ لِتَقْرَاَهٗ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَّنَزَّلْنٰهُ تَنْزِیْلًا ۝۱۰۶

ءُ جدا جدائیں گیشینتگ قرآن تاکہ تو بوانے پہ مردمان درے درے ءُ کم کمیں ایر اِتگ آیئیم ف۳

قُلْ اٰمِنُوْا بِهٖٓ اَوْ لَا تُؤْمِنُوْا ؕ اِنَّ الَّذِیْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهٖٓ

تو بگوش کہ شما آئیا را ایمنت یا مہ منت۔ بیشک ہما کسان کہ علم دیگ بوتگنت چہ آئیا سا ریا

اِذَا یُتْلٰى عَلَیْهِمْ یَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًا ۙ ۝۱۰۷ وَّیَقُوْلُوْنَ سُبْحٰنَ

وقتیکہ وانگ بیت آیانی دیما آدیم پہ چیر کینت پہ سجدیا۔ ءُ گوشنت کہ پاک اِنت

رَبِّنَآ اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُوْلًا ۝۱۰۸ وَیَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ یَبْكُوْنَ وَ

مے رب بیشک مے رب ءِ وعدہ ضرور پورہ بیت ف۴ و دیم پہ چیر کینت گریوانا ءُ

یَزِیْدُهُمْ خُشُوْعًا ۝۱۰۹ قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ ؕ اَیًّا مَّا تَدْعُوْا

زیادہ بُوان بیت آیانی عاجزی ف۵۔ بگوش کہ اللہ بگوش اِت تو ا رحمٰن اِت یا رحمٰن بگوش اِت پہ ہر نامے کہ توار

فَلَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ

جن اِت گڑا ہمائیے گنت دستیں نام جوانیں ف۶ نہ سک بلند بکن آواز ءُ ءُ نہ ہکا میزان بوان ودر گیج

بَیْنَ ذٰلِكَ سَبِیْلًا ۝۱۱۰ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ لَمْ یَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ یَكُنْ لَّهٗ

ہمے درمیانا راہے ف۷ ءُ بگوش تماہیں تعریف اللہ ءِ گنت ہماکہ نداریت زہگ و نیستی

شَرِیْكٌ فِی الْمُلْكِ وَلَمْ یَكُنْ لَّهٗ وَلِیٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِیْرًا ۝۱۱۱

شریدارے ماں بادشاہیا ءُ نیستی مددگارے چہ کمزوریا وآئی ءِ بزرگی ءِ بیانا بکن پہ شریا ف۸

سُوْرَةُ الْكَهْفِ مَكِّیَّةٌ وَّهِیَ مِائَةٌ وَّعَشْرُ اٰیٰتٍ وَّاثْنَا عَشَرَ رُكُوْعًا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سورۃ کہف ماں مکہ ءُ ایر ہتگ دآئی کصد شروع کناں گوں اللہ ءِ ناما ہما کہ بے اندازہ مہربان باز رحم کنوکیں۔ ودہ آیات و دوازدہ رکوعنت

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْٓ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتٰبَ وَلَمْ یَجْعَلْ لَّهٗ

ثنا صفت اللہ ءِ ہماکہ ایری کہتگ پہ وتی بندہ ءِ سرا کتاب ءُ ماتی نلنگ ماں آئیا ہچ

بزاں چہ مسحور ءُ مراد مجنون اِنت و لھنین ءِ مسحور ءُ بہ ساحر ءِ معنی گیتگ واللہ اعلم ف۸ یعنی اگن چہ زبان انکار کنے مگر تئی دل خوب زانت کہ اے عظیم الشان نشان پہ تئی جمانی بیج کنگ ءُ پہ ھما قادر و زوراکیں خدا ءِ پیش داشتگنت کہ آسمان و زمین ءِ برحقیں مالک اِنت نوں ہر کس پہ زانت ایوک ءِ ظلم و تکبر ءِ راہ ءُ گران ءُ چہ حقیں راہ ءُ سر تاب دنت آئی بابت ءُ بغیر اشی ءُ ما دگہ چے گوشت کنیں کہ تباہی و بربادی ءِ ساعت بہ آئی ءُ سر بُوتگ، چہ ادا معلوم بُوت کہ ایمان زانگ ءِ نام نہ اِنت بلکیں ایمان منگ ءِ نام اِنت "وَجَحَدُوْا بِهَا وَاسْتَیْقَنَتْهَآ اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَّعُلُوًّا"، (النمل رکوع ۱) ف۹ وہدیکہ فرعون ءُ دیست کہ موسیٰ ءِ اثر روچ پہ روچ گیش بوان اِنت گڑا اَترسی ماں دل ءُ پیدا بُوت کہ بنی اسرائیل چوش مبیت کہ زورمند بہ بنت ہمشکا آیان ءُ زیات دل سیاہ کنگ ءُ لگّت کہ اشاں ماں مصر ءُ گوں آرامیں دلے ءُ نشت کُت مکننت، آخرکار ما آئرا چوشیں موہے ندات کہ آوت پہ آرام ءُ بنندیت چنانچہ اے گلیں ظالمان ءُ ما ماں قلزم دریا ءُ غرق کنیں۔ ف۱ یعنی خدا ءُ ظالمانی ہنڈ الاچہ ہَن ءُ بُرتات و شمارا چہ غلامی ءُ رستگار کُت نوں مصر و شام ءُ ہرجاہ بلوٹ اِت اوداجاہ منند ببئت وھدیکہ قیامت کیت یدا یک برے شما درستان ءُ و شمے تباہ بُوتگیں دشمنان ءُ یک جاہ کنان ءُ شقی و سعید ھالک و ناجی ءِ بارو ءُ دائمی فیصلہ کنگ بیت۔ ہے صفحہ ءِ فوائد ف۱ موسیٰ علیہ السلام ءِ معجزات وغیرہ ءِ بیان ءُ کنان ءُ حبر ءُ دوبارہ قرآن کریم ءِ نیمگ ءُ ترینت یعنی واجہ موسیٰ ءِ معجزات بہ وتی جاگہ اَنت ولیکن واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءُ ہرچ صافیں معجزات عطا بوتگنت چرایاں درستان مستریں علمی معجزہ اے قرآن کریم اِنت کہ ایشرا ماگوں وتی عین حکمت ءِ رو ءُ وتی عظیم علم و اعلیٰ درجہ ءِ راستی ءِ رھبند ءُ نازل کنگ و بالکل گوں ہما راستی ءِ رھبند ءُ پہ تئی سرا رسینگ بُوتگ ماں میانجی ءِ ہچ ہمیں ردّ و بدلے مریشی ءُ کنگ نہ بُوتگ "فَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَآ اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ"، (ھود رکوع ۲) یعنی پہ منّوکان مژدہ و پہ نہ منّوکان خداوندی عذاب بیم تراپ ءُ باشکنائین ف۳ چہ قرآن ءِ نازل کنگ ءُ اصلی مقصود و مطلب ءُ سرپد بُوان ءُ آئی سرا عمل کنگ اِنت کہ آئرا تدبّر و تذکر گشنت ولیکن آئی الفاظ ءِ جرند و حرفان ہَن چہ نور و برکت ءُ ہورک نہ اَنت "كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ اِلَیْكَ مُبٰرَكٌ لِّیَدَّبَّرُوْٓا اٰیٰتِهٖ وَلِیَتَذَكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ" (ص رکوع ۳) ہمشکا سورتان و آیتان ءِ جدا جدا گیش و گیوار کُرتنت تانکہ بہ وظیفہ ءِ ردا تلاوت کنگ ہَن آسان بہ بیت و پہ اشکنوکان ماں یاد کنگ فہمگ ءُ سبک بہ بیت و آہستہ آہستہ ہمشکا ایر کیتگ کہ ہرچ ہمیں احوال دیما بیاینت پہ ھما احوالانی مناسبت ءِ ہدایات دیم دیگ بہ بیت تانکہ ھما جماعت کہ آئرا دیم تر ءُ تماہیں روئے زمین ءِ معلّم جوڑ بُوگی اِنت ہر یک آیت و حکم ءِ موقع و محل ءُ شری ءُ ذہن ءُ داراں ءُ یاد کُت بکنت و پہ آیوکیں نسل ءُ کتام یک آیتے ءِ بے موقع کار مرز کنگ ءِ گنجائش باقی پشت مکپیت ف۴ یعنی قبول دار بے اِت یا قبول دار مبے اِت قرآن ءِ حقانیت و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ راستبازی ءُ ھما انصاف تبیں اہل علم کنگا اینت کہ آیاں چہ پیشی کتابانی بشارت ءُ آگاہی دارنت آیان

اے کلام ءَ اشکنان ءَ دیم پہ ذنوقان سجدہ ءَ کپنت کہ سبحان اللہ چونیں عجیبیں وبے دروریں کلام ایت بے شک خداوند تعالیٰ ءِ وعدہ پورا بوگی اَت کہ موسیٰ علیہ السلام ءِ زبانی ماں تورات ءِ کتاب استثناء ءَ کنگ بوتگ اَت کہ آ ئی بنی اسرائیل من چہ شمے براتان (بنی اسماعیل) ءَ یک نبی ءَ پاد کنان کہ ماں دپ ءَ وتی کلام ءَ مان کنان بلا شبہ آ کلام ھمیش اِنت کہ آ ئرا ماں واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دھن مبارک ءَ مان گیجگ بوتگ وھدیکہ اھل علم ءَ قرآن ءِ تصدیق ءَ دگہ راہ نہ سُجّت گُڈا انکار کنگ جاھل ءِ کار اَنت
ف٥ یعنی چہ قرآن ءِ اشکنگ ءَ دل نرم بنت سجدہ کننت تو ھنگت اشانی عاجزی زیات بیت چہ اذقان (ذنوق) ءِ لفظ شاید برے طرف ءَ اشارہ بہ بیت کہ ماں سجدہ ءَ زیادتی کننت چوش بگوش کہ ذنوقان بہ زمین ءِ سرا ایر کننت ماچر یشی ءَ مراد سجدہ مراد بہ بیت واللہ اعلم ف٦ چہ سجود وخشوع وغیرہ ءِ مناسبت ءَ اِداد عاء (خداء توار پر جنگ) ءِ وچہ دعاء ءِ مناسبت ءَ ماں دیمی آیت ءَ صلوٰۃ ءِ ذکر کنگ بوت واقعہ چوش اِنت کہ چہ حق تعالیٰ ءِ ناماں عرب مشرکانی گوں ءَ اسم اللہ ءِ کار مرزی زیات تراَت اشاں چہ اسم "رحمان" ءَ چندان سر پدنہ اَتنت البت یہود ءِ گوں ءَ اسم "رحمان" باز زیات کار مرز بوتگت ماں عبرانی ءَ ھن اِے نام ھنچوش اَت چوشکہ ماں عربی ءَ اَت دومی طرف ءَ مُسیلمہ کذّاب ءَ وتی لقب "رحمان الیمامہ" ایر کرتگت۔

عِوَجًا ۝١ قَيِّمًا لِّيُنْذِرَ بَاْسًا شَدِيْدًا مِّنْ لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِيْنَ

تابے ف١ تچکا تچکیں تا بیم دور بدنت چہ سختیں عذابیا چہ اللہ ءِ طرفا ف٢ ءُ گل بدنت ایماندارا ن

الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا ۝٢ مّٰكِثِيْنَ

ہما کہ شرّیں عمل کننت پہ آیاں شرّیں جزا اِنت نندنت

فِيْهِ اَبَدًا ۝٣ وَّيُنْذِرَ الَّذِيْنَ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ۝٤ مَا لَهُمْ

ہمودا ہمیشہ ف٣ ءُ بیم ایر بکنت پہ ہمایاں کہ گوشنت اللہ ءَ زہگ ہست اِنت ف٤ نیستیں آیانا

بِهٖ مِنْ عِلْمٍ وَّلَا لِاٰبَآئِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ

پہ اے خبرا علمے ءُ نہ آیانی پت پیرکان ءَ مزنیں خبرے اے کہ در کیت چہ آیانی دپان۔

اِنْ يَّقُوْلُوْنَ اِلَّا كَذِبًا ۝٥ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ

اے تمام دروغ انت کہ گوشنتش ف٥ نوں شاید تو وتا دل پٹ کنے پہ آیانی رندا

اِنْ لَّمْ يُؤْمِنُوْا بِهٰذَا الْحَدِيْثِ اَسَفًا ۝٦ اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى

اگر آ ایمان میارنت پہ اے کلا ما پہ ارمانی بوگا ف٦ تحقیق ما ہرچیکہ پہ زمین ءِ

الْاَرْضِ زِيْنَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۝٧ وَاِنَّا

سرا اِنت زینتیں کتگ پر آئیا تا کہ ما پدری بکنیں مردماں کہ کے چہ آیاں شرتریں کار کنت ف٧ ءُ مارا

لَجٰعِلُوْنَ مَا عَلَيْهَا صَعِيْدًا جُرُزًا ۝٨ اَمْ حَسِبْتَ اَنَّ اَصْحٰبَ

کنگی اِنت ہرچیکہ پہ آئیے سرا ہست اِنت یک پٹّے سیرگیں ف٨ چے تو خیال کتگ کہ غار ءِ

الْكَهْفِ وَالرَّقِيْمِ كَانُوْا مِنْ اٰيٰتِنَا عَجَبًا ۝٩ اِذْ اَوَى الْفِتْيَةُ

ءُ تلنب ءِ واجہ کاراں چہ مے قدرتانی نمونیاں عجب ترینت ف٩ وقتیکہ جا گہش گپت ہما ورنایاں

اِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوْا رَبَّنَآ اٰتِنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً وَّهَيِّئْ

ماں غار ءِ تہا گڈا گوشتش اَی مے رب بدے مارا چہ وتی نیمگا بخششے ءُ تیار بکن

لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا ۝١٠ فَضَرَبْنَا عَلٰٓى اٰذَانِهِمْ فِى الْكَهْفِ سِنِيْنَ

پہ ما مے کار ءِ درستیا پدا ما پٹّینت آیانی گوشش ماں غار ءَ چنتے سال ءَ

غرض مشرکان حق تعالیٰ ءِ نام "رحمان" ءِ سرا سٹّ اِشش دارتگ۔ چنانچہ وہدے چہ واجہ ءِ زبان ءَ "رحمان" ءِ نام اِش اِشکت تو گوشگ ءَ لگتنت کہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم مارا چہ دو خدا یانی توار کنگ ءَ مہن کننت ووت چہ اللہ ءَ ابید دومی خدا (رحمان) ءَ توار پر جنت۔ یہود ءَ بدا شکایت کتگت کہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گوں ءَ رحمان اینکر پر چا زیات کار مرز نہ بیت چوشکہ مے گوں ءَ کار مرز بوگا ئنت اے ہر دوئیناں ءَ جواب ماں اے آیت ءَ دیگ بوت کہ "اللہ" و "رحمان" یکیں ذات (کمالات ءِ جمگ) ءِ دو نام اَنت چہ صفات واسماء ءِ بازی ءَ ذات ءِ باز بوگ لازم نئیت کہ اے چیز توحید ءِ برخلاف زانگ بہ بیت پشت کپت اِے خبر کہ کجام یک نامے ءِ ذکر گوں کثرت ءَ پرچا نہ بیت تو بزاں کہ اللہ ءِ ھمینچو اسمائے حسنیٰ ہست اَنت چرا یاں ہر چ نامے گراں توار پر بجن مقصود یک اِنت چہ عنوان و سرحالانی رنگ برنگی ءَ فرق نہ کپیت البت اِے ضرور اِنت کہ ہر سخن وقتے و ہر نکتہ مکانے دارد۔
ع عبارا تُنا شتّٰی وحُسنُكَ واحدٌ
وكُلٌّ الٰى ذاكَ الجَمالِ يُشيرُ
ف٦ یعنی ماں جہری نمازءَ (وہمے پیما ماں دعاء وغیرہ ءَ) زیات توار ءَ مکش وبا لکل نرمیں آواز ءَ بلکیں درمیانی رفتار بہتر اِنت (موضع القرآن) ماں حدیثاں اِنت کہ ماں مکہ ءَ وھدیکہ قراٰت گوں زور ءَ وانگ بوتگت تو مشرکان الیشرا اشکنان قرآن و آئی دیم دیوک ویاردک ءِ شان ءَ بدزبانی اِش کتگت پمشکا واجہ نبی ءَ باز نرم نرم ءَ وانگ شروع کُت بر یشی ءِ سرا اِے آیت نازل بوت یعنی نہ اینکر گوں زور ءَ بوان اِت کہ مشرکان ماں مجلساں بأشکننت (تبلیغ ءِ وھد مستثنیٰ اِنت پرچا کہ اودا مقصود اشکنا ئینگ اِنت) ونہ اینکر آہستہ آہستہ کہ شمے وتی ھمراہ چر یشی ءِ اشکنگ ءَ فائدہ گپت مکننت افراط و تفریط ءَ ویل کنان ءَ درمیانیں راہ ءَ اختیار بکن اِت کہ چر یشی ءَ دل متاثر بیت و پریشانی نہ بیت ف٨ چہ نماز ءِ بیان ءَ خالص توحید ءِ ذکر ءَ کنان سورت ءَ ہلاس کت یعنی تمامیں خوبیاں وتعریفاں پہ خداءَ زیب دینت کہ ماں وتی ہر صفت و کمال یکتا اِنت و چہ ہمک قسم ءِ عیب و نقص و قصور ءَ بکلّی پاک اِنت ماں آ ئی ذات ءَ ھچ پیمیں کمزوری یا کوتاہی نیست کہ بہ آ ئی تلافی ءَ دگرے ءِ حاجت بہ کپیت چہ دگرے ءَ مدد زورگ ءِ ردا ٣ احتمال بیت کننت چہ وتا خوردیں ءَ مدد گرگ بہ بیت چوشکہ پت چہ اولاد ءَ مدد زوریت یا چہ ہمسر ءَ مدد گرگ بہ بیت چوشکہ یک شریکے ءَ چہ دومی شریک ءَ مدد حاصل بیت یا چہ وتا مستریں ءَ مدد گرگ بہ بیت چوشکہ کمزوریں مردم ذلت و مصیبت ءِ وھد ءَ چہ وتا مستریں مردم ءَ مدد گرنت مرے آیت ءَ اِے ہر سئیں طریقانی نفی کنگ بوت چوش بگوش ماں "لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا" اولی احتمال ءِ ماں "لَمْ يَكُنْ لَّهٗ شَرِيْكٌ فِى الْمُلْكِ" ءَ دومی احتمال ءِ ماں "لَمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلِىٌّ مِّنَ الذُّلِّ" ءَ سیمی احتمال نفی کنگ ءَ بد ماں كَبِّرْهُ تَكْبِيْرًا ءَ بہ آئیے عظمت وکبریائی ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور کنا ئینگ بوت یعنی انسان ءَ باید اِنت کہ حق تعالیٰ ءِ بزرگی ءَ گوں زبان و دل ءَ اقرار بکننت وچہ ہمک پیمیں کمزوری ءَ آ ئرا پاک و بالا بزانت ولطف ءِ گپ ایش اِنت کہ ماں لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا ءَ نصاریٰ ءِ وماں لَمْ يَكُنْ لَّهٗ شَرِيْكٌ فِى الْمُلْكِ ءَ مشرکین ءِ وماں لَمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلِىٌّ مِّنَ الذُّلِّ ءَ ہما یہودیانی رد بوت کہ آیانی گوں ءَ خدا تعالیٰ ءَ ماں کپگ گرگ ءَ وھد ءَ گوں یعقوب علیہ السلام ءَ مقابلہ کنگ ءَ طاقت نداشت (العیاذ باللہ) حضرت شاہ صاحب بنشتہ کنت ھچ مدد گار نیست ذلت ءَ وہد ءَ یعنی آ ئی سرا کدی ذلت نئیت کہ مدد گار ءِ نوبت بئیت ——— تم سورۃ الاسراء بعون اللہ تعالیٰ وحسن توفیقہ فللہ الحمد والمنۃ والصلاۃ والسلام علی صاحب الاسراء وعلیٰ آلہ وصحبہ ——— ھمے صفحہ ءِ فوائد ف١ یعنی چہ اعلیٰ ءَ اعلیٰ تئیں تعریف وشکر ءِ مستحق ھما خداوند بیت کنت کہ آ ئی ءَ وتی خاصیں و مقرب تریں بندہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ

سراجہ درستاں اعلیٰ و کامل ترین کتاب نازل کُت وا اے پیما زمین ءِ سند وکیں مخلوق ءَ چہ درستاں مستریں نعمت ءِ شر فدار فرمائینت بے شک ماں اے کتاب ءَ ہچ چپ و چوٹیں خبر ماں نیست آئی عبارت زیات آسان و فصیح و بیان ءِ رہبند دل ءَ اثر کنوک و براہ دار اِنت آئی تعلیم زیات درمیانی راہ ءِ شون دیوک و معتدل اِنت کہ ہر زمانگ ءُ ہر تب ءِ مناسب و عقل سلیم ءَ مطابقت داروک اِنت ہچ افراط و تفریط ءِ مرئیشی ءَ گنجائش نیست اِنت ف۲ یعنی تکذیب کنوکانی سرا ہر سکّیں آفتے ماں دنیا و آخرت ءَ چہ خداوندتہار ءِ جانب ءَ آیوک اِنت چرائی اے کتاب ہر کس ءَ آگاہ کنت (تنبیہ) "قیمًا" ءَ لھتین ءِ بمعنیٰ ءَ "مستقیم" ءَ زوران ءَ محض پیشی مضمون ءِ واسطہ تاکید قرار داتگ یعنی ہر قدر مرئیشی ءَ غور و فکر بکن اِت قدیک مودے ءَ چوٹی نہ گندِات مگہ واجہ فراء ءَ اے لفظ ءِ معنیٰ چوش کتگ "قیما علی سائر الکتب السماویہ" یعنی تمام آسمانی کتابانی صحت و تصدیق ءِ سرا مہر جنوک و آیانی اصولی تعلیمات ءَ ماں دنیاءَ قائم داروک . ابو مسلم ءَ گوشت "قیما بمصالح العباد" بندھانی تمام مصلحتانی ضامن و آیانی معاش و معاد درستان ءَ ڈولدار کنوک . بہر جاور ءَ ہر چ معنائے زورگ بہ بیت بہ آئی صداقت و راستی ءَ ہچ شبہے نیست ف۳ بظاہر ءَ چرئیشی ءَ مراد آخرت ءِ بدل یعنی جنّت اِنت کہ اودا مؤمنین قانتین ءَ دائمی وشّی و ابدی راحت حاصل بیت ف۴ پہ خداءَ اولاد تجویز کنگ ءَ مشہور ودیم ءِ نزءِ نصاریٰ اَنت و چوشکہ اَچ حدیثان ظاہر بیت . گوں ھمیشان قرآن ءِ حاملاں (زور وکان) داں قیامت ءَ زیات واسطہ کپیت تاہم ماں لفظانی عموم ءِ رو ءَ لھتیں فرقہ یہود کہ عُزیر علیہ السلام ءَ خداءِ چک یا لھتیں مشرکاں کہ ملائکتان ءَ خداءِ جنین چُک قرار داتگش آہم داخل بُوتنت چوش بگوش اے جاگہ ءَ اولاد تجویز کنوکیں کافران ءَ بالخصوص و نصاریٰ ءَ اخص خصوص ءِ پیما بیم تراپ دیگ بُوت ف۵ یعنی کجام تحقیقی و عملی اصول بہ اشانی دست ءَ نیست و نہ اشانی پت و پیرکانی دست ءَ ہست ات کہ ما آیانی کورانی ڈول ءَ زندگیری ءَ چشیں مزنیں دیار ورنت چوش بگوش خداوند تعالیٰ ءِ شان قدّوسیت و سبوّحیت ءِ اے مردمان ءَ ہچ خبر نیست کہ ماں آئی بارگاہ ءَ چشیں گستاخی کنان ءَ کمیں میاری ھن نہ بیت دلیل و ثبوتانی بدل ءَ ماں اشانی پُتینک ءَ ھمے یکیں خبر پشت کپتگ کہ چہ زبان ءَ یک دروغیں و ناھود گیں خبرے دَرِشان کنان بہ بنت و وھدیکہ چہ اشان ءَ ثبوت لوٹگ بہ بیت تو پسہ دہنت کہ ایش مذہبءِ یک اسرار و رازے اِنت کہ انسانی عقل بریشی ادراک ءَ عاجز اِنت ف٦ یعنی اگن اے کافر قرآن ءِ حبران ءَ مہ منّ آنت تو شما (واجہ نبی) ماں پریشانی و غم ءَ وزارا غمباد مکن اِت شما تبلیغ و دعوتِ حق ءِ سرانجام دات و ہم سرانجام دیگا ءَ کستے مہ منّیت تو شما اینکہ دل گران و دل ءَ تنگ مہ بئیت نہ پشومان بہ بئیت کہ ما چُشیں کوشستے پہ جاکتیں کہ ماں آئی ءَ کامیابی نصیب نہ بُوت شما ہر جاور ءَ کامیاب اِت . دعوت و تبلیغ ءِ مخلوق ءَ شفقت و ھمدردی کنگ ءِ کار ءَ کہ شما گلائیش اِت اے شمے درجہ ءَ مزن و بالا کننت بے بجنان اگن قبول نہ کننت تو تاوان ھمایانی و تی جند ءَ اِنت ف۷ یعنی آئی ڈولداری ءِ نیمگ ءَ درکّان ءَ زُوریت یا آئی ءَ وبل کنان ءَ آخرت ءِ حاصل کنت ماں لھتیں روایتان اِنت کہ ابن عمر ءَ سوال کُت یارسول اللہ "اَحْسَنُ عَمَلًا" کجام مردم اَنت ؟ فرمائینت "اَحْسَنُكُمْ عَقْلًا وَاَوْرَعُكُمْ عَنْ مَحَارِمِ اللهِ وَاَسْرَعُكُمْ فِي طَاعَتِهٖ سُبْحَانَهٗ" (ہر کس ءِ فہم شر بہ بیت . چہ حرام ءَ زیات پہریز بکنت و خداءِ فرمان برداری ءِ نیمگ ءَ زیات ڈرکان بزوریت) ف۸ یعنی یک روچے کاہ و لنش پیش درخت وغیرہ ءَ چہ بُن ءَ ولگوج کنان ءَ زمین ءَ خشکیں میدانے جوڑ کنگ بیت ھماکسان کہ بریشی ڈولداری و براہ داری ءَ کنوک اَنت آیاں بخوبی زانگ لوٹیت کہ چرے چمک و دمک ءَ آروکیں چیزان ہچ باقی نمانیت دنیاءِ زمینی اسباب ءَ توری ہر قدر نز بیارت و چہ مادی بودنا کی "ترقی" ءَ زمین ءَ گل و گلزار بکن اِت داں وھدیکہ چہ آسمانی ہدایت و روحانی دولت ءَ شمے دستاں ہورک بنت حقیقی وشنودی و دلجمعی و چہ ابدی نجات ءَ شما کدی شر بیت نہ کن اِت ، گڈی و دائمی کامیابی تہنا پہ ھماکسان اِنت کہ آیان پہ حقیقی واجہ ءِ وشنودی ءَ دنیاءِ ہر یک گار بیوکیں و فانی وشّی ءَ قربان کُت بکنت د پہ حقّیں کشک ءِ سرا گام جنان چہ

عَدَدًا ۝١١ ثُمَّ بَعَثْنٰهُمْ لِنَعْلَمَ اَيُّ الْحِزْبَيْنِ اَحْصٰى لِمَا لَبِثُوْٓا

پہ حساب ف۱ رندا پادیں کتنت تاکہ ما بزاںیں کہ چہ اے دوئیں ٹولیاں کجام یکّے ءَ شرتر یاد اِنت

اَمَدًا ۝١٢ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَاَهُمْ بِالْحَقِّ ۭ اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ اٰمَنُوْا

ہمامدّتے کہ چلّتگنت ف۲ ماقصّہ کنیں گوں تو آیانی حال ءَ پہ راستی کہ آ چنّے جوان اَنت ایمانش

بِرَبِّهِمْ وَزِدْنٰهُمْ هُدًى ۝١٣ وَّرَبَطْنَا عَلٰي قُلُوْبِهِمْ اِذْ قَامُوْا

آرت پہ وتی ربّا و ما گیشیں ہدایت داتنت ف۳ و آیانی دلیں ڈڈ کتنت ف۴ وقتیکہ اوشتاتنت

فَقَالُوْا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَّدْعُوَا۟ مِنْ دُوْنِهٖٓ اِلٰـهًا

پدا گوشتش مے رب آسمانا نیگ و زمین ءِ ربّ اِنت توار نجنیں آئیا بغیر چہ دگہ یارا معبود

لَّقَدْ قُلْنَآ اِذًا شَطَطًا ۝١٤ هٰٓؤُلَاۗءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً ۭ

گڑا اے چہ بزاں ماناھودیں خبر گوشت ف۵ اے مے قوم اِنت ٹاھینتش اللہ ءَ چہ بغیر دگہ معبود

لَوْلَا يَاْتُوْنَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطٰنٍۢ بَيِّنٍ ۭ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰي

پرچے نیارنت پہ آیاں ظاہریں سندے . پدا کئیں زندتریں گنہگار چہ ہما یا کہ بستی

عَلَي اللّٰهِ كَذِبًا ۝١٥ۭ وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوْهُمْ وَمَا يَعْبُدُوْنَ اِلَّا اللّٰهَ فَاْوٗٓا

پہ اللہ ءِ سرا دروغ ف٦ وقتیکہ شما یک کنارہ بُوتت چہ آیاں و چہ آیانی معبودان بغیر چہ اللہ ءَ گڑا اوں

اِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِّنْ اَمْرِكُمْ

بروت بندرت ماں آغارا شنگ کنت پہ شمے سرا شمے رب چہ وتی رحمتا ڈیتار کنت پر شما شمے کارا

مِّرْفَقًا ۝١٦ وَتَرَى الشَّمْسَ اِذَا طَلَعَتْ تَّزٰوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ

پہ آرام ف۷ ڈگندے روچا وقتیکہ ٹِک کنت میل کنت چہ آیانی غارا راستی

الْيَمِيْنِ وَاِذَا غَرَبَتْ تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِيْ فَجْوَةٍ

نیمگا وقتیکہ ایر روت رد دنت و ناراچہ آیاں چپی نیمگا ڈ آماں کشادھیں جاگاہ اِنت

مِّنْهُ ۭ ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ ۭ مَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۚ وَمَنْ

اودا اے چہ اللہ ءِ قدرتان اِنت ہر کسیا کہ راہ بدنت اللہ گڑا ہما پہ راہا کیت و ہر کسیا کہ

ع ۱۲/۱

منزل ۴

ھمک ہمییں درد و تکلیفاں پریشان نہ بنت و نہ چہ دنیاءِ طاقتور و زوراکیں ظالمانی ترس و بیمءَ اشانی قدم لرزنت۔ ھمے روا دیم ترءَ اصحاب کہف ءِ قصہءَ
بیان فرمائینت و نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ تسلا ہم دات کہ شما و تارا بہ اے بدبختانی غمءَ عمبا دمکن اِت۔ ہرچ دنیاءِ زندگی و عیش و عشرت ءِ سرا ٹہل کنانءَ
اشان حقءِ راہا ترمال کننت آ درستانءِ چُنڈ چُنڈ کنانءَ ہیچوش برابر کنگ بیت کہ نام و نشان ہم باقی پشت نہ کپیت و آخر کار درستانءَ خداءِ طرفءَ واتر
بوانءِ روگی اِنت و ہما وقتءَ درستیں جیڑہانی فیصلہ کنگ بیت ف۹ یعنی چہ حق تعالیٰ ءِ عظیم قدرت ءِ حساب ءَ کہف ءِ وا جہانی قصہ کہ دیما پیداک
اِنت یک چیستانے نہ اِنت کہ ایشرا چہ حدءَ زیات عجب زانگ بہ بیت آسمان، ماہ، روچ وغیرہ ءِ پیداک کنگ آیانی محکمیں نظام ءِ قائم دارگ، انسانءِ
ڈولیں کمزور بنیادءِ درستانی سرا فضیلت دیگ ماں انسانان نبیان روان کنگ۔ اشانی گونڈیں و ہورک دستیں جماعتانءِ مزن مزنیں متکبر
و غرورناکیں مردمانی مقابلہءِ کامیاب کنگ خاتم الانبیاء و غارءِ رفیق وا جہ دشمنانی گرفتءِ آزات کنانءَ سے روچ ماں غار ثورءِ جلگ۔ کافران
داں غارءِ دپءَ و نار رسینگ و پدا شکیں دستاں پچ ترینگ، آخر لوگ و جاگہانءِ یل دیوکیں چند بے سروسامانیں نفرانءِ تمام جزیرۃ العرب
بلکیں ماں مشرق و مغربءَ ماں اینکہ کمیں مدتءَ غالب و کامیاب کنگ آیا اے وَاے ہمیں دگہ بے شمار چیزان چہ اصحاب کہف ءِ قصہءَ
کم عجیب انت۔ ہُنی گپ ایش اِنت کہ یہودءَ قریشءِ مشورہ داتگ اَت کہ چہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ پہ آزمائش و چکاسگءِ رداءَ ۳ سوال
بکن اِت، روح چہ چیزا بیت؟ اصحاب کہف ءِ قصہ چے اَت؟ ذوالقرنین ءِ سرگزشت چے اَت؟۔ اصحاب کہف ءِ قصہءِ عجیب بوگءِ ردا زیات
اہمیت داتگت ہمیشکا ماں اے آیتءِ اشاں بیان کنگ بُوت کہ آ قصہ اینکہ عجیب نہ اِنت چوشکہ شما فہم اِت چرپشیءَ بازمزنیں قدرتءِ عجیب۔ و
غریب نشانی موجود انت دیمءَ اصحاب کہف ءِ داستان اوّل سرءَ مجملاً پدا مفصل بیان فرمائینتگ۔ گوشنت کہ اے ہتے ورنا رومءِ یک ظالم
و جبار بادشاہءِ دورءَ اتنت کہ آ بادشاہءِ نام لہتینءَ "دقیانوس" گوشتگ۔ بادشاہ مزنیں بُت پرستے اَت و گوں جبر و زوراکیءِ بُت پرستیءَ تالان
کنوک اَت۔ عام مردم سکّی و ترسءِ خوفءَ و چند روزہ دنیاوی نفعءِ ردا اوتی مذہبءَ ویل کنانءِ بُت پرستیءَ اختیار کنگءَ لگّننت۔ ھمے
وھدءَ ماں لہتے ورنایانی دلءَ کہ آیانی تعلق گوں سلطنتءِ گروکان اَت اشانءَ خیال اھت کہ یک مخلوقےءِ خاطرءَ وتی خالقءَ ناراض
کنگ شر نہ اِنت اشانی دل چہ خداءِ ترس و چہ خدائی نورءِ پُر اتنت۔ حق تعالیٰ ءَ اشانءَ گوں صبر و جوانمردی و توکلءِ دولتءَ سرریچ
کُرتگت بادشاہءِ روبرءَ پیش بوانءِ ہم اشانءَ لَنْ نَّدْعُوَا مِنْ دُوْنِهٖٓ اِلٰهًا لَّقَدْ قُلْنَآ اِذًا شَطَطًا ءِ نعرہ مستانہ بلند کت و
وا ایمانی جرأت و دلیریءَ ظاہر کنان بازکسانءَ ھبکہ و حیران کت۔ بادشاہءَ اشانی ورنائیءِ سرا رحم اھت و چیزے مصلحت و کاروباران آ ڑاموہ
نہ دات کہ اشانءَ فوراً قتل بکنت ہمیشکا اشانءَ چیزے روچءِ مہلت دیگ بُوت کہ آ وتی معاملہءِ سرا پدا فکر بکن انت۔ اشان وت ماں وت
شور کُت کہ چشیں فتنہءِ وھدءَ وھدیکہ قدم چہ ظلم و زورءِ عاجز بوان آیانی لرزگءِ خطرہ سرءَ سوار اَت ہر وتا مناسب ہمیش رانتش کہ شہرءِ قریب
ماں یک کوھےءِ توک تلءَ چیر بہ بنت و آوھدے وتی گومءَ شر بارنت و اترءَ اختیار بکننت، و دعائش لوٹ اِت کہ خداوندا!! تو گوں وتی
رحمتاں مئے مشکلءِ سرا آسان بکن ورہ شونی و ہدایتءِ ردا مئے راہءِ انتظامءَ سرجم بکن۔ آخر چہ شہرستانءَ دریایانءَ ماں یک کوھےءَ
پناہش گپت و چہ وتا یکےءَ را ماموریش کُت کہ پوشاکءِ بدل کنانءَ وھد و ھدءَ شہرءَ بروت تاکہ فروری چیزانءَ خرید بکنت و بیاریت و پدا چہ شہرءِ
اخبار و احوالءِ ہم مارا سر پد بکنت۔ ھماکس کہ پہ اے کاران مامور اَت یک روچے آئیءَ جال آورت کہ مروچی ماں شہرءَ سرکاری حسابءَ مارا
شوہاز کنگ بُوتگ۔ و مئے سیاد وارثانءَ مجبور کنگ بُوگا انت کہ مئے نام و نشانءَ پیش بدارنت۔ اے گپ و رپ (مذاکرہ) بوان اتنت کہ حق
تعالیٰ ءَ اے درستانی سرا یکپارگی وابءِ گرانی دور دات۔ گوشگ بیت کہ سرکاری مردمانءَ اشان باز شوہاز کُت بلے اشانءَ ھچ معلوم نہ بُوت
دم برانءَ آخر اشان نشتنت و بادشاہءِ سوچءِ سرا یک رودءِ تختیءِ سرا اے ورنایانی نام و مناسبیں احوال نبیسان ماں خزانگ جاہءِ ایر کنگ
بُوتنت تانکہ آیوکیں نسل چرے احوالءَ معلوم دار بیت کہ یک جماعتے بہ حیران کنوکیں رھبندےءَ بے گواہ بُوت۔ ممکن اِنت کہ دیم ترا بلکیں اشانی
نشانی و نام درا بہ بیت و لہتیں عجبیں داستان سہرا بہ بیت۔ اے ورنایانی مذہب کجام اَت، ماں اشیءَ اختلاف اِنت لہتینءَ گوشتگ کہ اے
نصرانی یعنی مسیحی دینءِ پیروکار اتنت لیکن ابن کثیرءَ چہ قرائن ایشرا ترجیح داتگ کہ اصحاب کہف ءِ داستان چہ مسیح علیہ السلامءَ پیش ءِ گنت
واللہ اعلم (تنبیہ): رقیم کوہءِ توک و تلءَ گوشنت و "مرقوم" ءِ معنیءَ ہم دنت یعنی نبشتہ کرتگیں چیز۔ ماں مسند عبد بن حمیدءِ یک روایتءَ کہ
آئرا حافظءَ علی شرط البخاری گوشتگ چہ ابن عباسءَ "رقیم" ءِ دومی معنی منقول اِنت یعنی اصحاب کہف و اصحاب رقیم یکیں جماعتءِ
دو لقب انت۔ ماں غارءِ جلگءِ سوبءَ "اصحاب کہف" نام گپت بُوتنت و چونکہ اشانی نام و صفت وغیرہ یک تختیءِ سرا نبیسگ ءُ ایر کنگ
بُوتگ اتنت ہمیشکا اشانءَ "اصحاب رقیم" ہم گوشنت مگر وا چہ ترجمہ کنوکءَ ادا اوّلی معنی زرتگ و ہر جاورءَ "اصحاب کہف" و "اصحاب رقیم"
یک قرار داتگنت۔ لہتیں عالمانی رائے چوش اِنت کہ "اصحاب رقیم" ءِ قصہ ماں قرآنءَ مذکور نہ بُوتگ۔ محض عجیب بوگءِ سوبءَ ماں اصحاب
کہفءِ تذکرہءَ آئیءِ حوالہ دیگ بُوت و درحقیقتءَ اصحاب رقیم (کوہءِ تل توک والا) ہما سئے کس انت کہ چہ ہور و بارانءَ تچانءَ ماں یک
غارےءَ پناہ اِش گپت چہ بُرزءَ یک تلارے اہت و کپت کہ آئیءَ غارءِ دپ بند کُت۔ آوھدءَ چرایان ہر یک شخصےءَ وتی زندءِ مقبول تریں
عملءِ حوالہءَ دیانءَ گوں حق تعالیٰ ءَ فریاد کُت و کم کمءَ غارءِ دپ پچ بوان بُوت۔ امام بخاریءَ اصحاب کہف ءِ ترجمہ کنگءَ پد حدیث
الغارءِ مستقل عنوان قائم کُت و ماں آئیءَ اے سہ ایں مردانی قصہءَ گوں گیش و گیوارءَ درج کنانءَ شاید بہ ھمے طرفءَ اشارہ کتگ کہ
"اصحاب رقیم" ھمے مردم انت۔ طبرانی و بزّارءَ گوں اسناد حسن چہ نعمان بن بشیرءَ مرفوعاً روایت کتگ کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ رقیمءِ ذکر
فرمائینتگ اَت و پدا اےسہ ایں مردانی قصہ ئی بیان کتگ اَت۔ واللہ اعلم۔

صفحہ ۴۶۳ ءِ فوائد ف۱ یعنی ھنچیں ٹیگے دات کہ سالانی سال ماں غارءَ واب کپنت اینگرٗ آنگہ ھچ خبرے پہ اشانی گوشان نہ کپتگت۔ ف۲ سالانی سال ءَ و پد حق تعالیٰ ءَ اشان ءَ آگاہ کت تانکہ ظاہر بہ بیت کہ چہ اختلاف کنوکان کیا آیانی نوم (واب) ءِ مدت ءِ زیات صحیح اندازہ جت اِے ظاہری گپ ایت کہ چُشیں دراج کشیں واب ءَ رند وہدیکہ آگاہ بُوتنت نو قدرتی طورءَ واب کپوکان وماں دگہ گندوکان ءَ ہن اختلاف وچہ میگوئی بینت کسے کم مدّت کنت کسے زیات کسے اے قصہ ءِ اقرار کنت وکسے اِشیا بنونگیں قصہ گوشان ءَ انکار کنت تو اشان ءَ آگاہ کنان ءَ اِے گندگ مقصود اَت کہ کجام جماعت پہ راستیں حقیقت ءَ سر بیت و اِے حقیقت ءَ سر بوّان ءَ " بعث بعد الموت " ءِ گرپچ ءَ پچ کنت کہ ماں اِشی ءَ آدھدءِ مردم جھیڑہ کنگا ئنتنت ف۳ یعنی چہ ایمان ءَ زیات درجہ دات اولیاء ءَ ف۴ یعنی مضبوط و ثابت قدم داشت کہ خبرش صاف گوشتت ف۵ یعنی وھدیکہ " ربّ "

يُّضۡلِلۡ فَلَنۡ تَجِدَ لَهٗ وَلِيًّا مُّرۡشِدًا ﴿١٧﴾ وَتَحۡسَبُهُمۡ اَيۡقَاظًا وَّهُمۡ

آرد بکنت گرّانگندے تو پہ آئیا دوستے کہ پہ راھی بیاریت ف۱ ءُ تو گمان کنئے کہ آ آگاہ بنت ءُ آ

رُقُوۡدٌ ۖ وَّنُقَلِّبُهُمۡ ذَاتَ الۡيَمِيۡنِ وَذَاتَ الشِّمَالِ ۖ وَكَلۡبُهُمۡ

وابنت ءُ لیٹینیں ما آیانا پہ راستی کشا ءُ چپی کشا ۔ ءُ آیانی کچکا

بَاسِطٌ ذِرَاعَيۡهِ بِالۡوَصِيۡدِ ؕ لَوِ اطَّلَعۡتَ عَلَيۡهِمۡ لَوَلَّيۡتَ مِنۡهُمۡ

چیر کھتگنت وتی دوئیں دست ماں غارءِ دپا ۔ اگر تو سرک بکنئے آیا نا بگندے گرّا اَنڈ پشتا مان ترپینے

فِرَارًا وَّلَمُلِئۡتَ مِنۡهُمۡ رُعۡبًا ﴿١٨﴾ وَكَذٰلِكَ بَعَثۡنٰهُمۡ لِيَتَسَآءَلُوۡا

تچے چہ آیان ءُ پُرّ بے تو چہ آیانی ترسا ف۲ ءُ ھنچو ما پاد کنت تاکہ جُست بکننت گوں

بَيۡنَهُمۡ ؕ قَالَ قَآئِلٌ مِّنۡهُمۡ كَمۡ لَبِثۡتُمۡ ؕ قَالُوۡا لَبِثۡنَا يَوۡمًا اَوۡ بَعۡضَ

یکدگرا ۔ یکیا گوشت چہ آیاں چہ قدر مدّتا جلتگ شما گوشتش ما جلتگ یک روچے یا کمتر چہ

يَوۡمٍ ؕ قَالُوۡا رَبُّكُمۡ اَعۡلَمُ بِمَا لَبِثۡتُمۡ ؕ فَابۡعَثُوۡۤا اَحَدَكُمۡ بِوَرِقِكُمۡ

روچیا ۔ گوشتش شمے ربّ شر زانت کہ چہ قدر مدّتا شما جلتگ نوں دیم بدیت یکیا چہ وت گوں اے

هٰذِهٖۤ اِلَى الۡمَدِيۡنَةِ فَلۡيَنۡظُرۡ اَيُّهَاۤ اَزۡكٰى طَعَامًا فَلۡيَاۡتِكُمۡ بِرِزۡقٍ

کلدارا شہرءِ نیمگا پدا آ بچاریت کہ کجام ورگ سلہ تر انت نوں بیاریت شمے گوراوراکے

مِّنۡهُ وَلۡيَتَلَطَّفۡ وَلَا يُشۡعِرَنَّ بِكُمۡ اَحَدًا ﴿١٩﴾ اِنَّهُمۡ اِنۡ يَّظۡهَرُوۡا

چہ آئیا و پہ نرمیا بروت ءُ شمے حالا یکّے ءَ را مدنت پرچے کہ اگر آ معلوم بہ بنت چہ شمے

عَلَيۡكُمۡ يَرۡجُمُوۡكُمۡ اَوۡ يُعِيۡدُوۡكُمۡ فِىۡ مِلَّتِهِمۡ وَلَنۡ تُفۡلِحُوۡۤا اِذًا

حالا شمارا ڈوک جین کننت یا ترینت شمارا ماں وتی دینا ءُ آ پہ شما کدی پہ مقصدا

اَبَدًا ﴿٢٠﴾ وَكَذٰلِكَ اَعۡثَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ لِيَعۡلَمُوۡۤا اَنَّ وَعۡدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّ

نرسیت ف۳ ءُ ھمیڈولا مردمیں معلوم کنت پہ آیانی حالا تاکہ آ بزاننت کہ اللہ ءِ وعدہ راست اِنت و

اَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيۡبَ فِيۡهَا ۚ اِذۡ يَتَنَازَعُوۡنَ بَيۡنَهُمۡ اَمۡرَهُمۡ فَقَالُوۡا

ماں قیامت ءِ آیگا ھچ شکے نیست اِنت دقتیکہ جگڑہ کنگا ئنتنت وتموتا پہ وتی خبرءِ سرا گُڑا گوشتش

ع ۲ ۵ ۱۴

ہما انت تو معبود دگہ کسیءَ را قرار دیگ احمقی اِنت " ربوبیت " والوہیت ہر دوئیں پہ ھمائی مخصوص اِنت ف۶ چوشکہ موحّدان پہ توحیدءِ رد اصاف صاف دلیلان ءَ پیش کننت اگن مشرکان پہ وتی دعویٰ ءَ راست گشوک انت تو اِے رداصافیں دلیل پرچا پیش نہ کننت دلیل چہ کجا بیارنت ۔ دروغ یاد نداریت چرلیشی ءَ مستریں دروغ دگہ چے بیت کہ خدا شریک قرار بدینت ف۷ یعنی وھدے چہ مشرکانی دین ءَ ماوناراسیست وجدا کُت تو ظاہری ہما ہن چرایان جدا بوگ المی اِنت و وھدیکہ چرایانی باطلیں معبودان کنارہ کشی اختیار کُت تو بایدانت کہ چہ ہر نیمگ ءَ وتارا سِندان ءَ تہناپہ وتی معبودءِ نیمگ ءَ جھلگ وچہ ہمائیءَ رحمت و لطف ءِ اُمیت دارگ بہ بیت وت ماں وتاشور کنان ءَ شت انت ماں کوہ ءِ توک ءِ جاگہش کُت ف۸ یعنی خدا تعالیٰ ءَ چہ وتی کاملیں قدرت ءَ آیانی رہشونی پہ ہنچیں جاگہے ءَ کُت کہ اودا گوں دلجمعی ءَ آرام بکننت نہ جاگہ ءِ ننگی اِنت کہ ساہ پہ مُنجیت نہ کجام وھدءَ روناب پریشان بکنت ۔ غار چہ توک ءَ کشادہ و ہوادار اَت وچوشکہ ابن کثیرءَ نبشتہ کُرتگ کہ پہ گوریچان دیم بوگءَ سؤب ءَ پہ یک ہنچیں وصفے و شکلے ءَ اَت کہ ماں آئیءَ روناب قدضرورت ءَ سر بونگت وایذا ر دیگ ءَ ابید چہ اودا درشتگ اَت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی ظاہری و باطنی رہشونی کل ماں ہمائی اختیار ءَ اِنت بچار کہ وھدے دنیا گمراہ اَت چونکائی کہف ءِ واجہان ءَ پہ ہدایت ءَ سر اقائم داشت و سر ظاہر ءَ ہن پہ چونیں عجبیں غارءِ نیمگ ءَ راہ سوج دات ف۲ گوشنت کہ ماں واب ءِ جاور ءَ آیانی چمّاں پچ اتنت واینکہ دراجیں واب ءِ اثر چرایانی بدن ءَ ظاہر نہ بُوتگ اِے پیماکسے آیان ءَ بچاریت تو آہیے فہمیت کہ اِشان آگاہ اَنت وحق تعالیٰ ءَ ماں آیان ترس و ہیبت ءِ شان پیدا کُت و آجاگہ ءَ دہشتناک کُت تانکہ مردم تماشا جوڑ مکننت کہ آیے آرام پہ بنت آیانی ہمراہی ءَ یک کچکے ہم ہست اَت اشانی صحبت ءَ پہ آئی ءِ سرا ہم اثر کت وصدہانی سال زندگ منت اگرچہ کچک ءَ دارگ بد اِنت ولیکن بدانی توک ءَ یک نیکے ہم بیت وللہ درُّ السعدی الشیرازی ؎ پسر نوح بابدان بنشست خاندان نبوتش گم شد ۔ سگ اصحاب کہف روزی چند ؛ پئے نیکاں گرفت مردم شد ۔ ف۳ چوشکہ وتی قدرت ءَ اینکہ دراجیں مدّتے اِشان ءَ واپینتگ اَت ھمے پیما بر وقت اِشان ءَ آگاہ کُت ، پاد آھتنت تو وت ماں وتا گپ و تران ءَ لگّتنت کہ ماچنکر دیر ءَ وپتگیں لہتین ءَ گوشت یک نیم روچے ءَ یعنی باز کم ، ابدگران ءَ گوشت کہ چرے مفتیں بحث ءَ چے فائدہ ؟ اے بابت ءِ خدا شر زانت کہ ماچنکر وپتگیں ۔ نوں شما وتی کارءِ بکن اِت یک کسے ءَ اے کلداراں دیان ءَ بازار ءَ روان کن اِت کہ آ یک دکانے ءَ حلال و شرّیں ورگ ءِ چاران ءَ خرید بکنت و بیاریت اے خبر المی انت کہ آئی ءَ گوں مزن ہوشیاری ءَ رؤگ و آیگ و پدا گوں نرمی ءَ معاملہ کنگی اِنت کہ چہ بازار ءِ مردمان کسے مئے بابت ءَ نزانت مکننت و اگن نہ اِشی ءِ انجام پیاسک خرابی ظاہر کنت اگن ظالمیں بادشاہ ءَ مئے حال ءَ گپت تو مارا یا و سنگسار کنت یا گوں زورانسری مارا چہ دین ءَ بدراہ کنت العیاذ

اَبۡنُوۡا عَلَيۡهِمۡ بُنۡيَانًا ؕ رَبُّهُمۡ اَعۡلَمُ بِهِمۡ ؕ قَالَ الَّذِيۡنَ غَلَبُوۡا

بہ بندِت آیانی سرا یک جاگہے۔ آیانی رب شرزانت آیانی حالا۔ گوشت ہماکسان کہ گیش بوتنت

عَلٰۤى اَمۡرِهِمۡ لَنَـتَّخِذَنَّ عَلَيۡهِمۡ مَّسۡجِدًا ﴿۲۱﴾ سَيَـقُوۡلُوۡنَ ثَلٰثَةٌ

پہ وتی کاراں مابندیں پہ آیانی سرا یک مسیتے ف۱ نوں لہتے گوشیت آسے کسنت

رَّابِعُهُمۡ كَلۡبُهُمۡ ۚ وَيَقُوۡلُوۡنَ خَمۡسَةٌ سَادِسُهُمۡ كَلۡبُهُمۡ رَجۡمًا

چارمی آیانی کُچک انت ؤ لہتے گوشیت آپنچ انت ششمی آیانی کُچک انت رم جنگش

بِالۡغَيۡبِ ۚ وَيَقُوۡلُوۡنَ سَبۡعَةٌ وَّثَامِنُهُمۡ كَلۡبُهُمۡ ؕ قُلْ رَّبِّىۡۤ اَعۡلَمُ

پہ نادیدہ ف۲۔ ؤ لہتے گوشیت کہ آہفت انت وہشتمی آیانی کُچک انت تو بگوش کہ منی رب شر

بِعِدَّتِهِمۡ مَّا يَعۡلَمُهُمۡ اِلَّا قَلِيۡلٌ ۙ فَلَا تُمَارِ فِيۡهِمۡ اِلَّا مِرَآءً

زانت آیانی حسابا نزانت آیان مگر کمّینے۔ نوں تو جگڑہ مکن ماں آیانی خبراں مگر سرسری

ظَاهِرًا ۖ وَّلَا تَسۡتَفۡتِ فِيۡهِمۡ مِّنۡهُمۡ اَحَدًا ﴿۲۲﴾ وَلَا تَقُوۡلَنَّ لِشَاىۡءٍ

جگڑہ ؤ جُست مکن آیانی حال ءَ چہ آیانی یکّیا ف۳ ؤ ہچبر مگوش پہ کاریا کہ

اِنِّىۡ فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا ﴿۲۳﴾ اِلَّاۤ اَنۡ يَّشَآءَ اللّٰهُ ۚ وَاذۡكُرْ رَّبَّكَ اِذَا

من اے کارا باندات کناں۔ مگر اے کہ اللہ بلوٹیت ؤ یاد بکن وتی پروردگار ءَ وہدیکہ

نَسِيۡتَ وَقُلۡ عَسٰٓى اَنۡ يَّهۡدِيَنِ رَبِّىۡ لِاَقۡرَبَ مِنۡ هٰذَا رَشَدًا ﴿۲۴﴾

بہ شموشے ؤ بگوش امیدیں کہ منی رب سوج بدنت منا چہ اشیا چہ نزیک تریں راہے نیکیے ف۴

وَلَبِثُوۡا فِىۡ كَهۡفِهِمۡ ثَلٰثَ مِائَةٍ سِنِيۡنَ وَازۡدَادُوۡا تِسۡعًا ﴿۲۵﴾ قُلِ

ؤ جلتش ماں وتی غارءَ سیصد سال ءَ ؤ گیشیں دگہ نہ سال ف۵ بگوش

اللّٰهُ اَعۡلَمُ بِمَا لَبِثُوۡا ۚ لَهٗ غَيۡبُ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ ؕ اَبۡصِرۡ بِهٖ

اللہ شرزانت پہ ہما مدّتے کہ آیان جلتنگ۔ ہما ئیگے کرّا اینت چیریں خبر آسمانانیگ ؤ زمین ءِ۔ چوں عجب گندیت

وَاَسۡمِعۡ ؕ مَا لَهُمۡ مِّنۡ دُوۡنِهٖ مِنۡ وَّلِىٍّ وَّلَا يُشۡرِكُ فِىۡ حُكۡمِهٖۤ اَحَدًا ﴿۲۶﴾

واشکنت ف۶ نیست انت پہ بندیاں بجز چہ ہمائیا ہچ دوستے۔ ؤ شریدار نہ کنت ماں وتی حکما ہچ کسا

باللہ چوش بوت تو ہرچ اعلائیں کامیابی ئے مالوٹیں آ کدی ہم حاصل بوت نہ کنت چیا کہ حقّیں دین ءَ بر ترتگ اگرچہ گوں جبر واکراہ بہ بیت الوالعزم مؤمنانی کار بیت نہ کنت (تنبیہ) منی خیال ءَ "یَوۡمًا اَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٍ" محض چہ تقلیل مُدّت ءَ کنایہ انت چہ واب ءِ جاہ بیتران ءَ اینکر دراجیں مدّت ءَ ہن آیان قلیل مارت راست انت مُرتگیں وہ پتگیں یک پیما انت، "یَوۡمًا اَوۡ بَعۡضَ یَوۡمٍ" ءِ گوں اَوۡ ءِ حرف ءَ کار مرزی ہنچوش بزان چوشکہ ماں سورۂ مؤمنون ءَ انت "کَمۡ لَبِثۡتُمۡ فِی الۡاَرۡضِ عَدَدَ سِنِیۡنَ قَالُوۡا لَبِثۡنَا یَوۡمًا اَوۡ بَعۡضَ یَوۡمٍ فَسۡئَلِ الۡعَآدِّیۡنَ" (مؤمنون رکوع ۶)

ف۱ چریشاں یکّے ءَ کلداران زوران ءَ بازار ءَ شُت اودا دُرستیں چیزان ءَ بالا بالا جارت اے مدّت ءَ بازقرن بدل بوتگنت بازار ءِ مردمان ءَ اے کلدار سکہ ءَ گندان ءَ حیران بوتنت کہ کجام بادشاہ ءِ نام انت و کجام عہد ئیگنت اِشاں ہنچوش فہمت کہ اے شخص ءَ کوھنیں کلّیں خزانگے دست کپتگ۔ کم کم حال بادشاہ ءَ سر بوت آئی ءَ ہماکوھنیں تختی طلب کُت کہ بہ آئیے سرا چند نام و نشان درج اتنت کہ اے مردم اناگت ءَ نا معلومیں رہبندے ءَ فلان سن ءَ گار بوتنت تحقیق ءَ معلوم بوت کہ اِے ہمابے گواہیں جماعت انت۔ ہما دور ءَ ماں شہر و بازار ءَ "بعث بعد الموت" ءِ بارو ءَ مزن جیڑھے پاد اَھتگت۔ کسے ءَ گوشتگت کہ چہ مرگ ءَ پد زندگی نیست کسے ءَ گوشتگ اَت کہ محض روحانی بعث انت جسمانی نہ بیت کسے معاد روحانی و جسمانی ہر دو کانی منّوک اَت آ وھد ءِ بادشاہ حقّ پرست و انصاف دوست اَت لوٹتگنی کہ چہ یک نیمگے ءَ ہنچیں مثالے دست ءَ بکپیت کہ چرائی ءَ ماں سرپد کنگ ءَ آسانی بہ بیت و نا فہمی ءِ رہبند کم بہ بیت اللہ تعالیٰ ءَ اے نظیر دیم دات آخر کار آخرت ءِ منکران اِے حیران کنوکیں قصّہ ءِ گندگ و اِشکنگ ءَ رند آخرت ءِ سرا ایمانش آرت، اے ندارگ ءَ خصوصًا اشانی بتانی سرا اثر دوردات۔ زانتش کہ حقّ تعالیٰ ءَ مارا بیم تراپ داتگ کہ اے قِصّہ ہم چہ دومی رند ءَ زندگ بوگ ءَ کم نہ انت (تنبیہ) لھتین ءَ "اِذۡ يَتَنَازَعُوۡنَ بَيۡنَهُمۡ اَمۡرَهُمۡ" ءِ مطلب چوش گیتگ کہ حق تعالیٰ ءَ چہ اصحاب کہف ءِ احوال ءَ مردمان ءَ ہما وھد ءَ معلوم دارکُت وھدیکہ بہ اصحاب کہف ءِ بابت ءَ مردمانی درمیان ءَ جیڑہ و جھیڑہ بناء بوتگت کہ ہما لھتے ورناکہ چہ دراجیں مُدّتے ءَ بہ آیانی بارو ءَ اشکنائیں ویداکیں کہ آیکبر ءَ غائب بوتنت پدا حال ہچ درنہ اھتگ کجا نگوشتنت کجا نگو اشانی نسل تالان بوت نوں چونکائی زندگ بیشت کیگنت درست مُرتگ ف گوں خاک ءَ اوار بوتگنت نا اے مسئلہ ءَ یکے ءَ یک پیہے ءَ گپ جتگت دومی کس دگہ رنگے ءَ وتی خیال ظاہر کرتگت کہ اناگت ءَ حق تعالیٰ ءَ چہ حقیقت ءَ پردگ دورکُت و تمام اختلافات ھلاس کرتنت۔ ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ اِے خبر نیست کہ چریشی ءَ بعد اصحاب کہف زندگ مانتنت یا بیران بوتنت۔ بیران بوتنت تو کدی بوتنت؟ زندگ مانتنت تو داں کدی ءَ زندگ منتنت یا داں کدی مان اَنت بہر جاور ءَ شہر ءِ مردمان چرا یاں عجیب و غریبیں احوال ءَ معلوم داربوان ءَ وتی عقیدت عقدی ءَ دراکنگ ءِ واسطہ واہتش کہ بہ ہماغار ءِ نزیک ءَ یک جاگہے بطور یادگار بہ بندنت کہ چریشی ءَ زیارت کنوکان ءَ سہولت حاصل بہ بیت ماں اشی ءَ اختلاف پیدا بوت کہ چونیں جاگہے جوڑ کنگ بہ بیت آ اختلاف ءِ تفصیلان ءَ خدا زانت واے ھن ہمائی ءَ معلوم انت کہ اے تجویز آیانی مرگ ءَ پد بوت یا چرائی ءَ پیش دوبارہ واب کپگ ءِ جاور۔ مردمان ءَ دان غار ءَ سرپوان آیانی ملاقاتش نصیب بوت یا نہ بوت پدا ہن اثرداریں و بارسوخیں مردمانی رائے چوش بوت کہ غار ءِ نزیک ءَ یک عبادت جاھے جوڑ کنگ بہ بیت اصحاب کہف ءِ بابت ءَ بجز اشی ءَ کہ یکتائیں موحّد و متقی اتنت یقینی پیما چوش گوشگ بیت نہ کنت کہ کجام نبی ءِ شریعت ءِ پیروکار اتنت ولیکن ہما مردمان کہ معتقد بوان ءَ اوداجاگہش بست آ نصاریٰ اتنت ابو حیان ءَ "بحر محیط" ءَ اصحاب کہف ءِ مرتبہ و شان ءَ متعین کنگ ءِ واسطہ بازیں اقوال نقل کرتگنت۔ من شاء فلیراجع۔ (ہرکس لوٹیت آئیا بچاریت) ف۲ یعنی سامعین "اصحاب کہف" ءِ داستان ءَ اشکنان ءَ چوشکہ مردمانی ھیل و عادت انت اٹکل ءِ تیران ءَ شانک دینت کسے گوشیت کہ آ سہ اتنت چھارمی آیانی کچک اَت، کسے آیان ءَ پنچ کنان ءَ ششمی کچک ءَ شمار کنت ولیکن اے درست قول ہنچوش انت کہ کسے نشانہ ءِ گندگ ءَ بید تیران ءَ بجنت ممکن انت قسم قسم ءِ گپانی کنگ ءَ چہ

جاھلیءَ ابید رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امتحان گرگ مقصود بہ بیت کہ بچاریں باریں کہ ماں اے معاملہءَ واجہ چے گوْشیت پرچیا کہ احتمال اِنت کہ یہودءَ آیانءَ صحیح تعداد ہفت پیش داشتگت کہ اے بابتءَ دیمءَ ماں قرآنءَ اشارہ اِنت ف۳ یعنی ماں اے پیمابے اعتباریں خبرانی توکءَ جھیڑہ کنگ بے فائدہ اِنت چہ عددءِ معلوم بوْگءَ کجام اھمیں مقصدے تعلق نہ داریت ہر قدر خبر خداءَ پیش داشت چہ آئی زیات تحقیقءِ رندءَ کپگ یا ہر قدر تردید ربّ پاکءَ کرتگ چہ آئی زیات بھیڑہ کنگ و تردید کنگ مفتیں کپگ ایت۔ واجہ ابن عباسءَ فرمائینت من چہ ھماکیں مردماں گوناں کہ آیان چہ قرآنی سیاقءَ معلوم کُت کہ اصحاب کہف ہفت اتنت پرچیا کہ حق تعالیٰ ءَ دو قولانءَ ،، رجماً بالغیب ،، فرمائینت گوں سیمی قولءَ نہ فرمائینت چرپشیءَ ابید بیانءِ رھبندءِ بدل بوتگیں اِنت اوّلی دو جملہانی تہا واؤ عطف نیست اَت سیمیءَ ثامنھم قلبھمءَ واؤ عطفءَ گومارگ چوش بگوش پرپشیءَ زور پرپدیگی انت کہ اے قولءَ گوشوک گوں سرجمیں بصیرت وو ثوقءِ چہ واقعہءِ تفصیلءَ معلوم دارنت لھتینءَ بہ اِشیءَ تائیدءَ پوش ہن گوْشتگ کہ ساریءَ چہ ———— ،، قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ،، ءَ یک قائلےءَ بوْگ و قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا الخ ءَ چہ آئی ابید سہ قائلینءِ پیدا دومی چہ قَالُوا رَبُّكُمْ اَعْلَمُ ءَ ابید چرپشاں ۳ دگہ قائلینءِ ثبوت رسیت اے پیما کم از کم ہفت بوْگ لوٹنت۔ کچک چرپشان ابید اَت ف۴ اصحاب کھفءِ قصہ ماں تاریخی کتاباں ماں نادراتءَ نبیسگ بوتگ اَت ہرکسءَ کُجی زانتگ اَت۔ مشرکانءَ چہ یہودءِ سکینءِ چہ واجہ نبیءَ جُست کُت کہ چرپشیءَ مقصود واجہءِ چکاسگ اَت، واجہءَ وعدہ کُت کہ باندا شمارا خبر دیاں برے اُمیت ءَ کہ جبرئیل کیت اِنت چہ آئی جُست گراں۔ جبرئیل داں پانزدہ روچءَ نیاتک واجہ غمگیں بوت مشرکانءَ مسخرہ شروع کُت۔ آخر ھمے قصہءَ زُرت وآرت و پدا نصیحت کُت کہ آئندہءِ گپءِ بابتءَ بغیر چہ اِنشاءَاللہءَ وعدہ کنگ نہ لوٹیت اگن کدی بشموشیت تو پدا یاد کنانءَ بگوْشیت۔ وَ فرمائینتی کہ اُمیت بکش کہ تئیءَ درجہءَ اللہ ھنگت چرپشیءَ زیاد بکنت یعنی کدی نہ شموشے (موضح القرآن) یا چہ اصحاب کہفءِ قصہءَ زیاد عجیبیں ڈولےءَ نبیءِ حفاظتءَ بکنت و کامیاب بکنت چوشکہ ماں غار ثورءِ قصہءَ بوت۔ یا کہفءِ قصہءَ زیات عجیب داستان و شواھد چہ تئیءِ زبانءَ بیان بکنائینیت ف۵ یعنی شمسی حسابءَ پورہ ئیں سہ صد سالءَ ماں غارءَ واب بوتگنت و ماہءِ حسابءَ نھو سال گیش بیت (ماہانی و روچانی حساب انگت کنگءَ بوتگ) یا سہ صد سالءَ بعد ممکن اِنت کہ کمّیں چہ وابءَ جاہ سر اتگ اَنت و پدا واب کپتگنت و داں نھو سالءَ وپتگنت۔ لہتیں زانوگرانی رائے چوش اِنت کہ اے سہ صد و نھو سال فرمائینت یعنی گوں مردماں دوچارکیانءَ پدا و بنت کہ آئی داں واجہءِ زمانگءَ اینکہ مُدّت گوْست واللہ اعلم (لطیفہ) ماں مئے زمانگءَ ماں صوبہ بلوچستان زلیشوانءَ یک مردےءِ عمر ۲۵۲ سال اِنت آئیءَ بیست وچارمی عاروس ھمے زوتاں کرتگ۔ ف۶ ھمنکہ مدّت و پسانءَ آگاہ بوننت تاریخی کتاب آئرا قسما قسم بیان کننت چہ درستاں راستیں گپ ھما اِنت کہ اللہ آئرا بگوْشیت زمین و آسمانءِ تمام سربندیں رازماں ھمائی علمءَ اِنت

وَاتْلُ مَآ اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ ۚ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمٰتِهٖ ۚ وَ
وُ بوان ہرچیکہ دیمءَ دیگ بوت پہ تئیءَ نیمگا چہ تئی پروردگارءِ کتابا۔ کسے بدل کت نکنت آئیءِ کلمہ یان وُ

لَنْ تَجِدَ مِنْ دُوْنِهٖ مُلْتَحَدًا ۝٢٧ وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِيْنَ
ہچبر نگندءِ تو بغیر چہ ہمائیءَ گوراہیار بوگ جاگاھے ف۱ وُ بدار وتارا ہور ھماکسان کہ

يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ وَلَا تَعْدُ
توار جنت و تی پروردگارءَ ماں صباحا و بیگاھا لوٹنت آئیءِ رضامندیا ف۲ وُ مٹگلین

عَيْنٰكَ عَنْهُمْ ۚ تُرِيْدُ زِيْنَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا
وتی نظرءِ چہ آیان پہ شوہازءَ دنیاءِ زندگانیءِ زینتءَ ف۳ وُ مگر خبرا ہماکسءِ کہ ما آئیءِ دل

قَلْبَهٗ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ وَكَانَ اَمْرُهٗ فُرُطًا ۝٢٨ وَقُلِ
غافل کنگ چہ وتی یادءَ و رندا کپتگ وتی خواہشءِ و آئیءِ کار چہ حدا گوْستگ ف۴ و بگوش کہ

الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ شَآءَ فَلْيُؤْمِنْ وَّمَنْ شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ اِنَّآ
راستیں خبرے چہ شمئے پروردگارءِ طرفا نوں ہرکسیکہ لوٹیت بمنّیت وُ ہرکسیکہ لوٹیت ممنّیت ف۵ ما

اَعْتَدْنَا لِلظّٰلِمِيْنَ نَارًا ۙ اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۭ وَاِنْ يَّسْتَغِيْثُوْا
تیار کتگ پہ گنہگاران آسے کہ چپ چاگردا مانش نزینتگنت آئیءِ پردیاں ف۶ وُ اگن فریات بکنت (چہ تنّا)

يُغَاثُوْا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوْهَ ۭ بِئْسَ الشَّرَابُ ۭ وَسَآءَتْ
آیانی فریادرسی کنگ بیت پہ آپےءَ کہ بچیت دیمان۔ چونیں سلّیں آپے وُ چونیں بدیں

مُرْتَفَقًا ۝٢٩ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اِنَّا لَا نُضِيْعُ
آرام جاھے ف بیشک ہماکسان کہ ایمانش آرت وُ نیکیں عملش کُت ما گار نکنیں

اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًا ۝٣٠ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ
حقا ہماکسے کہ نیکیں کاری کُت ف۸ پہ اِسے پیمیں مردماں باغنت ندرگے کہ تچنت

مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّ
ما آیانی جیرا جُوان پوشائینگ بنت اودا تلاھیں سنگر ف۹ وُ

النصف

منزل ۴

ھچ چیز چہ آئی چمءَ اندیم نہ اِنت ف۷ یعنی چوشکہ آئی علم محیط اِنت آئی قدرت و اختیار ہن درستانی سرا حاوی اِنت چوشکہ ماں غیوب السمٰوٰت والارضءِ علمءَ کس آئی شریک نہ اِنت۔ اختیارات و قدرتءَ ھم کس آئیءِ شریک و سہیم بیت نہ کنت۔ ھمے صفحہءِ فوائد ف۱ ساریءَ ماں اصحاب کھفءِ قصہءَ فرمائینتگت ،، فَلَا تُمَارِ فِيْهِمْ اِلَّا مِرَآءً ظَاهِرًا ۖ وَّلَا تَسْتَفْتِ فِيْهِمْ مِّنْهُمْ اَحَدًا ،، مطلب چوش اِنت کہ ماں مفتیں و ناہودگیں کاران اڑگ و گلائیش بوْگءِ ضرورت نہ اِنت شماماں وتی منصبی فرضءِ ادائیگیءَ دگوشءَ گوْرکن اِت یعنی ہرچ سرجمیں و کاملیں کافی و شافی کتاب تئیءِ ربّءَ ترا بخشاتگ آئی دانائیءَ مخلوقءَ باشکنائین۔ خداءَ ماں آئیءَ ہرچ خبرے اشکنائینتگنت و ہرچ وعدھے کنگ ہچ کَسّیں طاقتے نیست اِنت کہ اشانءَ بدل بکنت یا چہ سرءَ بگوازینیت یا غلط ثابت کُت بکنت اگن کسے اے خبرانی بدل کنگءِ شوہازءَ بہ بیت یا اے کتابءِ حقوقانی ادائیگیءِ تہا کوتاہی بکنت آئرا بخوبی زانگ لوٹیت کہ خداءِ مجرمءِ ھچ جاگہءَ پناہ نہ رسیت۔ البت پہ وفاداران آئیءِ رحمت سک وسیع (پراح)

يَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّنْ سُنْدُسٍ وَّاِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـِٕيْنَ
گوُرا کننت سبزیں پوشاک چہ تنکیں وُ بزیں آبریشما دا تکہ دینت

فِيْهَا عَلَى الْاَرَاۗىِٕكِ ۭ نِعْمَ الثَّوَابُ ۭ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ۝۳۱ؑ وَاضْرِبْ
اودا ماں تختانی سرا. چونیں جوانیں مزدے وُ چونیں شرّیں آرام جاہے ف۱ وُ بیان بکن

لَهُمْ مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ وَّ
گوں آیاں دو مردءِ مثالا ف۳ اڈیں کت پہ یکیا چہ آ دوئیناں دو باغ چہ ہنگورا وُ

حَفَفْنٰهُمَا بِنَخْلٍ وَّجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ۝۳۲ۭ كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ
چپ چاگرد اپلیں کننت آ دوئیں باغ پہ مچ وُ کتیں آ دویں باغانی درمیانا کشار ف۴ ہر دوکیں باغاں

اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِّنْهُ شَيْـــًٔا ۙ وَّفَجَّرْنَا خِلٰلَهُمَا نَهَرًا ۝۳۳ۙ وَّ
پورہ ثمرہ دات وکمّیش نہ کمّیش نہ تنگت چہ ثمرہ دیگا ہچ ف۵ وُ جاری ئیں کت ماں آ ہر دو کانی تہا جو ف۶ وُ

كَانَ لَهٗ ثَمَرٌ ۚ فَقَالَ لِصَاحِبِهٖ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗٓ اَنَا اَكْثَرُ مِنْكَ
ہستت آمردءِ دگہ ہر قسمانیں ثمرہ ف۷ پدا گوشتی گوں وتی ہمراہا وُ آ گپ جنگایت گوں آئیا کہ من گیشاں چہ تو بہ

مَالًا وَّاَعَزُّ نَفَرًا ۝۳۴ وَدَخَلَ جَنَّتَهٗ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ ۚ قَالَ مَآ
مال وُ من گیشاں چہ تو بہ مردم ف۸ وُ داخل بوت ماں وتی باغا وُ آ بد کنگایت پہ وتی نفسا ف۹ گوشتی کہ

اَظُنُّ اَنْ تَبِيْدَ هٰذِهٖٓ اَبَدًا ۝۳۵ۙ وَّمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَاۗىِٕمَةً ۙ وَّ
من گمان نبراں کہ ویران بیت اے باغ کدی۔ وُ من گت نبراں کہ قیامت قائم بیت وُ

لَّىِٕنْ رُّدِدْتُّ اِلٰى رَبِّيْ لَاَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنْقَلَبًا ۝۳۶ قَالَ
اگر بند جرا من برگ بوتوں وتی ربءِ گورا گڑا ضرور رسیت منا رچ اے باغا شرتریں جاگہ ف۱۰ گوشت

لَهٗ صَاحِبُهٗ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗٓ اَكَفَرْتَ بِالَّذِيْ خَلَقَكَ
گوں آئیا آئیءِ ہمراہا وُ آ گپ جنگایت گوں آئیا کہ تو منکر بوتے چہ ہما ئیا کہ پیدا گی کت ترا

مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰىكَ رَجُلًا ۝۳۷ۭ لٰكِنَّا۠ هُوَ اللّٰهُ
چہ خاکءِ رند چہ ترمپے آپءِ پدا اسلامتیں مردے کتی ترا۔ لیکن من گوشاں کہ اللہ

ع ۹ / ۱۶

انت بگند "اصحاب کہف" ءِ کہ اشان خداءِ خبرءِ سرا ؤتا محکم داشت گڑا چہ وتی مہربانیءِ اشانءِ چونیں خونیں جاگہ عنایت کُت ف۲ یعنی آئی دیدار و وشنودیءِ حاصل کنگءِ شوقءِ گوں مزن اخلاصءِ دائماں عبادتءِ مشغول بنت مثلاً ذکر کننت قرآن وانت و نمازانءِ دائم قائم داران آنت حلال و حرامءِ توکءِ گیش وگیوار کننت خالق ہردوئینانی حقوقانءِ جاہ یارنت. بلی توری بہ دنیاوی حسابءِ معزز و مالدار نہ انت چوشکہ چہ اصحابان آ وھدءِ عمار، صہیب، بلال ابن مسعود وغیرہ رضی اللہ عنہم اتنت اے پیا مخلصیں مؤمنانءِ چہ صحبت و ہم مجلسیءِ استفادہ کنگءِ موہ بدے و بہ کسےءِ گوشگ یا اشکنگءِ ردا اشان چہ وتی دیوان و مجلسءِ دور مدار ف۳ یعنی چہ ھما غریب بدحالیں مخلصانءِ ویل کنانءِ مزن مزنیں متکبر دنیا دارانی نیمگءِ پہ اے خاطرءِ مچار کہ چہ پیشانی مسلمان بوگءِ دین اسلامءِ رونق حاصل بیت، اسلامءِ اصلی عزت و رونق مادی وشحالی وچہ طلاہ نقرہ و کلداران نہ انت مضبوطیں ایمان و تقویٰ چہ اعلائیں درجہءِ خوبیں اخلاق وھیلان حاصل بیت دنیاءِ ڈولداری محض فانی و مثل ساھگءِ اندیم بیوک انت حقیقی دولت چہ تقویٰ و تعلق مع اللہءِ دزکپیت کہ آئرا شکست ہست نہ زوال. چنانچہ ماں غارءِ واجہانی داستانءِ خداءِ یادکنوکانی و دنیاءِ طلب گارانی آسر (انجام) معلوم بوت ف۴ یعنی ھماکسان کہ آیانی دل ماں دنیاءِ نشہءِ مست بوان چہ خداءِ یادءِ غافل وہروہدءِ وتی نفسءِ واہگانی و شنودیءِ لوٹینت بہ خداءِ اطاعتءِ ھٹ کنوک و ماں ہوا پرستیءِ پیش کپگ آیانی دستور انت مچیں بدمست غافلانی خبرانی سرا شما دلگوش گوڑ مہ کن ات توری سر ظاہریءِ بلی آمزن دولت وجاہ و ثروتءِ خداوند بہ بنت. ماں روایتان انت کہ لھتیں قریشءِ سردار ڈولیں مالداران گوں واجہ نبیءِ گوشت کہ اے رذیلانءِ چہ وتی نزیکءِ یادبکن تانکہ سردار تئی نزیکءِ نشت بکننت۔ اشان رذیل غریبیں مسلمانءِ راگوشت و سردار دولتمندیں کافرانءِ، ممکن انت کہ واجہءِ مبارکیں دلءِ اے خیال بگوزیت کہ اے غریبانءِ کمیں دیرءِ دور دارگءِ تہاچے مضائقہ بیت اے وپکائیں مسلمان آنت مصلحتءِ نظرءِ قائم دارانءِ رنجیدہ نہ بنت واے مالدار اے جاورءِ اسلام قبول کننت پرشیءِ سرا اے آیت نازل بوت کہ شما ھجراے متکبرانی خبرءِ گوش مدارت چیا کہ اے ناہودگیں فرمائش وت ظاہر کننت کہ ماں اشانی توکءِ حقیقی ایمانءِ رنگءِ قبول کنگءِ جوہر نیست گڑا محض بہ یک موہومیں فائدہءِ خاطرءِ مخلصانی احترامءِ پرچا نظر انداز کنگ بہ بیت وہن گوں امیر وغریبءِ اے ڈول معاملہ کنگءِ چہ احتمال انت کہ عام مردمانی دلءِ توکءِ پیغمبرءِ جانبءِ معاذاللہ نفرت و بدگمانی پیدا بہ بیت کہ آئی تاوان چہ تاوانءِ بازیات در آ بیت کہ بمقابلہءِ اے بیمیں متکبرانی اسلام قبول نہ کنگءِ جاورءِ اگن اندازہ جنگ بہ بیت ف۵ یعنی چہ خداءِ نیمگءِ حقیں خبر کنگ بوت کسے قبول دار بیت یا نہ بیت آئیءِ پرشیءِ ہچ پرواہ نیست ہرچ نفع و نقصانے بیت آتہنا شمے بیت منوک و نہ منوک ہر دوئینانءِ باید انت کہ وتی انجامءِ بارووءِ فکر بہ کننت کہ آئی بیان دیما آیوک انت دنیاءِ ٹش ولپش فانی انت کہ ہچ ارزشے ندا ریت اشیءِ لطف ھما وھدءِ کیت کہ آخرتءِ فلاحءِ ذریعہ جوڑ بہ بیت اودا تہنا مالداریءِ کارءِ نہ ئیت بلکیں ادءِ بازیں شکستہ و بدحالیں مردم اوداماں عیش وآرامءِ بنت ف۶ آفتانت ہن آسءِ بنت ف۷ یعنی چہ گرمیءِ بازیءِ تنکش گریت، تو "العطش"، ءِ توارءِ جننت تو اشانءِ تیلءِ تن چلوک یا ریمءِ ڈولیں آپ دیگ بیت کہ سکیں گرمی و تیزیءِ سوبءِ دیمءِ پیلوشیت. ف۸ یعنی ادنیءِ چہ ادنیٰ تریں نیکی ہن کم نہ بیت بدلہ پورہ پورہ دیگ بیت ف۹ تانکہ پیش دارگ بہ بیت کہ اصلی و دائمی دولت مند کجام کس انت۔ سنگہ یا ریشمی گدانی وھے پیاجنتءِ اے دگہ نعمتانی خاص کیفیتءِ ماں دنیاءِ ما زانت کُت نہ کنیں پرچیا کہ ماں مئے محسوسیں چیزانی ردا جاہ منندءِ کجام سرجمیں مثالے موجود نہ انت ھمے صفحہءِ فوائد ف۱ شاید سر بری بندیک بارگیں ریشمءِ و آستری بزیں ریشمءِ بیت کما یفہم من قولہ تعالیٰ "بَطَاۗىِٕنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍ" (رحمٰن رکوع ۳) یا ہر دوئیں قسماں جدا جدا کارمرز بہ بنت واللہ اعلم. ماں موضح القرآنءِ انت واجہ نبیءِ فرمائینت طلاہ، ریشمی گد مرد بنانءِ ماں بہشتءِ رسیت ہرکسے اے چیزانءِ ادا پر کنت اودا پرگتش نہ کنت ف۲ یعنی سرجاہانی

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

سراتکہ دیانءُ گون مزن عزت وآرامءُ نندوک بنت ف۳ اِے کافرءِ غنی ومومنیں فقیرءِ مثال بیان فرمائینت کہ ماں اے ردا دنیاءِ بے ثباتی کفر وتکبرءِ بدانجامی و ایمان وتقویٰءِ مقبولیت ءِ سرا ایم تراپ دیگی اِنت اے دوئیں مردان کہ اشانی مثال بیان بوت واقعی موجود اِنت یا محض پہ سروسوجءِ مثال پہ بندے خبرءُ دیگ بوت عالمانی اِے بابتءَ ہر دوئیں قول اَنت وتمثیلءِ فائدگ بہرحالءَ حاصل اِنت۔ ف۴ یعنی باغانی چپ وچاگردءَ پَلّ پچّانی جت ودوئیں باغانی میانجیءَ زمینءِ ڈیل کُت کہ ماں آئیءَ کشت وکِشار بُوتگت تانکہ غلہ وثمرہ ہر دوئیں دست بکپنت ف۵ یعنی چوش نہ اِنت باغءِ ثمرہ دات وَدومیءَ نہ دات یا یک درختءَ نیات بَردات ودومیءَ کم ف۶ یعنی باغانی درمیانءَ جوءِ آپ گون حسابءَ رُمبنگ اَت کہ نظرءَ ہم فرحت حاصل بہ بیت وہور مبیت پدا ہم باغ چہ خشکیءَ سلامت بمانیت۔ ف۷ یعنی ہرچیکہ خرچ کُت یا کمائی کُت آئی ثمرہ باز خوب حاصل بوت وھک ہمیں عیش وعشرت وآسودگیءِ سامان جمع بُوتنت نکاح کُتی چہ آئی ثمرہ ہم خوب حاصل بُوت بزاں اولاد بکثرت پیدا بُوت ف۸ یعنی مال ودولت وبرادری من چہ ترا باز زیات داراں۔ اگن من بہ مشرکانہ رہبند اختیار کنگءِ

رَبِّيْ وَلَآ اُشْرِكُ بِرَبِّيْٓ اَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ اِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ

منی ربّ اِنت ءُ من شریک نکناں گوں وتی ربّا ہچ کسا ف۱ ءُ وقتیکہ تو داخل بوتے ماں وتی باغءَ پرچے نگوشتت

مَا شَآءَ اللّٰهُ ۙ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ۚ اِنْ تَرَنِ اَنَا اَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَّ

کہ ہرچیکہ اللہ بلوٹیت (ہمابیت) وہیچ طاقتے ابید چہ اللہءَ ف۲ اگر تو گندے مناکہ من کمتراں چہ تو پہ مال ءُ

وَلَدًا ﴿٣٩﴾ ۚ فَعَسٰى رَبِّيْٓ اَنْ يُّؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ

اولاد۔ نوں امیدانت کہ منی رب بدنت منا چہ تئی باغءَ شرتریں ف۳ ءُ دیم بدنت

عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيْدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ ۙ اَوْ يُصْبِحَ

پہ آئیءِ سرا لوارے چہ آسمانءَ پدا ماں صباحءَ یک میدانے ببیت لکشانکیں یا ماں صباحءَ

مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيْعَ لَهٗ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَاُحِيْطَ بِثَمَرِهٖ فَاَصْبَحَ

سرا آئیءِ آپ بہشیت پدا تو درکت نکنے آئیا راپہ کوشش ف۴ ءُ غارت کنگ بوت آئیءِ درستیں ثمرہ پدا ماں صباحءَ

يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَآ اَنْفَقَ فِيْهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا

سرا دست پہ دست مشگا لگت ف۵ پہ ہما مالیکی کہ پہ آئیءِ سرا خرچ کُتگت ءُ آ کپوک اَت پہ کنٹانی سرا ف۶

وَيَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ لَمْ اُشْرِكْ بِرَبِّيْٓ اَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُنْ لَّهٗ فِئَةٌ

ءُ گوشگا لگت کہ دریغیں کہ شریکوں مکنتیں گوں وتی پروردگارا ہچ کسے ف۷ ءُ نبوت آئیارا جماعتے کہ

يَّنْصُرُوْنَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا ﴿٤٣﴾ ؕ هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ

مدتی بکنت بجز چہ اللہءَ ونبوت آ کہ وت بدرابگریت ف۸ ادا درستیں اختیار

لِلّٰهِ الْحَقِّ ؕ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ ۧ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلَ

اللہءِ گنت حقیں۔ ہمائیءِ انعام شرتر اِنت وشرتر اِنت ہمائی دانگیں مزد ف۹ وبیان بکن گوں آیاں مثالءَ

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ اَنْزَلْنٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ

دنیاءِ زندگانیءَ ہچوکہ آپے دیمیں دات چہ آسمانءَ پدا ہور بوت درانتک چہ آئیءِ

الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَشِيْمًا تَذْرُوْهُ الرِّيٰحُ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ

سبزءِ زمینءِ کشار پدا بُوت تش تش بال دیان اِنت آئیارا گوات ف۱۰ واللہءَ پہ ہر چیزءِ سرا

ع ۵ ۱۳ ۱۷

ردا باطل بہ بونیناں تو اینکر آسائش وآرامءِ خداوند چونکائی بُونگتاں آئی مشرک بُوگ چہ ہیشیءَ معلوم بیت کہ چہ آفتءِ سر بُوگ پد پشومان بوانءَ چوش گوشتی "یٰلَیْتَنِیْ لَمْ اُشْرِكْ بِرَبِّیْٓ اَحَدًا" معلوم بیت کہ آئیءِ غریبیں ھمبل کہ آپکائیں موحدے اَت شرکءِ باطلیءَ ظاہر کنگءَ گوں ہورچہ شرکءَ توبہ کنگءِ نصیحت کنگا بیت کہ آئی پسہ جودات کہ من چہ ترا مال وبرادریءَ گیش آں چوں یقین بکناں کہ من بہ ناحق آں وتئی ہمیں شدھا آڈال بہ حقءِ سرا بہ بیت ف۹ ماں شرکءِ گرفتار اَت، دماغ ئی چہ کبروغرورءِ نشہءَ پُر اَت ایدگری حقیر زانتگ اَنت وخداءِ قدرت وجباریءِ سرا آئیءَ نظر نہ شُتگت۔ نہ چوش فہتگی کہ دیم ترءَ منی انجام چوں بیت بس ھمے باغ پرائیءَ جنّت اَت کہ آئیراءِ ابدی خیال کُرتگتی ف۱ یعنی منی وھد وھد گوں آرامءَ گوزانت انت ومن تمام بندوبست ہنچوش سرجم کُرتگنت کہ داں منی زندءَ اے باغانی تباہ بوگءِ سر ظاہرءَ ہیچ خطرہ نیست۔ مانت بعد الموتءِ قصہ، یکے اوّلءَ منا یقین نہ بیت کہ چہ مرگءَ پد ریزتگیں ھڈانءَ دوبارہ زندگی حاصل بیت وما خداءِ روبروءَ پیش کنگ بئیں لیکن اگن چوش ہم بہ بیت تو یقیناً منا چہ ادا بہتریں سامان اودا رسگ لوٹیت اگن مئے حرکتان خداءَ ناپسند بوتیں اَنت تو ماں اِے دنیاءَ چٹیں فراوانی پرچا داتی۔ چوش بگوش کہ اِدا کشادگی ھمے نشانءَ دنت کہ اودا ہم ماعیش کنیں۔

ھمے صفحہءِ فوائد ف۱ یعنی ہما خداءَ تئی اصل (آدم علیہ السلام) ءَ چہ بے جانیں خاکءَ، پدا ترا چہ زمینی پیداوارءَ خلاصہ ویک ادنائیں قطرہءَ پیدا کنانءَ ترا زندگی بخشت وجسمانی وروحانی قوت دیانءَ ترا زنڈو پنڈ ورکُت آیا ترا بریشی انکار اِنت کہ آ ترا چہ مرگءَ بعد دوبارہ زندگ کُت نہ کنت؟ یا داتگیں نعمتءَ پچ گیت نہ کنت؟ منی عقیدہ چوش نہ اِنت بلکیں من یقین داراں کہ آ ہنا مئے رب اِنت ءُ ما آئی خدائیءَ کس شریک نہ اِنت پدا کئے ءَ مجال اِنت کہ بہ آئی حکم واختیارءَ دیما چون وچرا کُت بکنت۔

ف۲ یعنی مال واللہءِ نعمت اِنت لیکن چہ ٹہل کنگ و کفر ظاہر کنگءَ آفت کیت۔ باید آت کہ ماں باغءَ داخل بوگءِ وھدءَ "مَآ اَظُنُّ اَنْ تَبِيْدَ هٰذِهٖٓ اَبَدًا" ءِ بدلءَ "مَا شَآءَ اللّٰهُ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ" بگوشتینی۔ یعنی خدا ہرچیکہ بلوٹیت عطاء فرمائینیت ماں مئے نوکءَ ہرچ زور وقوتے ھست انت ہمائی امداد واعانت انت آ بلوٹیت تو ماں یک دمانےءَ سلب اِش بکنت ماں روایتان اِنت کہ وھدے مردمءَ ماں وتی لوگ وجاگہاں آسودگی نظرءَ بئیت تو ھمے لفظانءَ بگوشیت: مَا شَآءَ اللّٰهُ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ۔ ف۳ یعنی ماں دنیاءَ یا ماں آخرت ف۴ یعنی یک گرمیں طوفانے جست بہ بیت یا دگہ آسمانی آفتے نازل بہ بیت کہ تئی تکبر وسرکشیءِ سزاءَ ردا باغءَ ویران ولگتمال کنانءَ چو میدان (پٹ) ءَ صاف بکنت یا جوءِ آپءَ خشک بکنت پدا ہر چینت کوشش بکنے آپ ترا رسیت ف۵ یعنی دستانءِ مُشانءَ افسوس کُت ف۶ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت آخر آئی باغ ھما پیما بوت ہنچوشکہ چہ نیکیں مردءِ زبانءَ درکپتگت شپءَ آسمانی آفتے ماں آسءِ صورتءَ باغءِ سرا کپت درست سُتک وپُر بوت مردءِ مال خرچ کتگت کہ وتی بن مالءَ زیات بکنت چہ آئیءَ اصل ہم شُت ف۷ مگہ نوں چہ افسوس ورگءَ چے حاصل بیت وھدیکہ مرغاں دراہیں کشار وارت وہلاس کُت واے افسوس وپشومانی چہ خداءِ ترسءَ نہ اَت محض دنیاوی تاوانءَ دیما داران ءَ ظاہر کُت ف۸ یعنی نہ برادریءِ کارءَ آتک

ونہ اولادو نہ وتگڑیں معبود کہ آیان ءَ خدائی ءِ شریک قرار داتگنت ونہ ماں وتی جندءَ ابنکر طاقت ماں اَت کہ خداءِ عذاب ءَ بجلّتیں یا بدلہ گیت بکتیں ۔
ف۹ یعنی عملے ءِ بدلہ کسّے ءَ رابدنت ھماراست انت اِداواداھرجاگہ ءَ اختیارءِ مالک ھماوت اِنت کسّے ءَ مجال نیست انت کہ آئی فیصلہ ءَ دخل دات بکنت ف۱۰ یعنی دنیاءِ ھدارکی بہار وفانی وزوت زوال بیوکیں تروتازگی ءِ مثال ءَ چوش بزان کہ خشکاوگ ومردگیں زمین ءِ سرا ھورءِ آپ کپت یکّیں دمانءَ آ زندگ بوت چہ بزیں درخت وچہ جداجدا اجزایان ھور آوارین سبزگ ءَ سرکش اِت ۔ سرسبزیں کشار جمان ءَ ہَن شرمعلوم بوت مگر ماں کمتیں روچ ءَ پدزرد تران ءَ خشک بوت آخر یک وھدے ہنچین ہم آتک کہ آ ٹرابُران ءَ چنڈان ءَ گون زمین ءَ برابر کت پدا آئی ریزگان ءَ گوات ءَ بال دات ھے حال اِنت دنیاءِ دلکشیں وفریب دیوکیں براھناکی ءِ پہ چنت روچ ءَ بلکلی سرسبز نظرءَ کیت گڑا ریزہ ریزہ بوانءَ ماں گوات ءَ بال کنت و بُرو سند بوان ءَ تمامیں میدان بیت چوشکہ دیم ترءَ ماں "وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً" ءَ اشارہ کُت ۔

شَیْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿۴۵﴾ اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِیْنَةُ الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا ۚ وَ
قدرت ھست اِنت ف۱ مال ءُ بچّان زینت اَنت دنیاءِ زندگانی ءِ ۔ ءُ

الْبٰقِیٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَیْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَیْرٌ اَمَلًا ﴿۴۶﴾ وَ
پشتکپوکیں نیکیانی جزا شرتر اِنت تئی پروردگارءِ گورا ءُ امیدش بہتر اِنت ف۲ ءُ

یَوْمَ نُسَیِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَی الْاَرْضَ بَارِزَةً ۙ وَّحَشَرْنٰهُمْ فَلَمْ
ہماروچی کہ رہادہ کنیں کوہاں ءُ گندے تو زمین ءَ ظاہریں پٹے ف۳ ۔ ءُ مچ کنیں سرش دیں

نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًا ﴿۴۷﴾ وَعُرِضُوْا عَلٰی رَبِّكَ صَفًّا ۭ لَقَدْ جِئْتُمُوْنَا
پشت نگیجیں چہ آیاں یکّیا ف۴ ءُ پیش کنگ بنت تئی پروردگارءِ دیما پہ قطارا ۔ آتک رستِ شما ءَ گورا

كَمَا خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۢ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَّجْعَلَ لَكُمْ مَّوْعِدًا ﴿۴۸﴾
ہنچو کہ پیدا اَگیں کُتگت شمارا اولی برا بلے شما گوشتگت کہ ما مقرر نکنیں پہ شما وعدہ جاھے ف۵

وَوُضِعَ الْكِتٰبُ فَتَرَی الْمُجْرِمِیْنَ مُشْفِقِیْنَ مِمَّا فِیْهِ وَیَقُوْلُوْنَ
ءُ ایر کنگ بیت حسابے پرچہ گڑا تو گندے گنہگاران کہ پہ ترس لرزنت چہ ھما چیزیا کہ ماں آئی تہا نبشتگ ف۶ ءُ گوشت کہ

یٰوَیْلَتَنَا مَالِ هٰذَا الْكِتٰبِ لَا یُغَادِرُ صَغِیْرَةً وَّلَا كَبِیْرَةً اِلَّآ
زار مابات اے چونیں کاغذے پشتی نگہتک ہچ خُرے ہُردیں ونہ مزنیں مگر کہ

اَحْصٰهَا ۚ وَوَجَدُوْا مَا عَمِلُوْا حَاضِرًا ۭ وَلَا یَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا ﴿۴۹﴾
آدرستی ماں پتا ئتگت ۔ ءُ گندنت ہرچیکہ کتگش ماں دیما ف۷ ءُ تئی پروردگار ظلم نکنت پہ کسّے ءِ سرا ف۸

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِیْسَ ۭ كَانَ
ءُ وقتیکہ گوشتیں فرشتیاں سجدہ کن اِت آدم ءَ گڑا سجدہ اِش کُت مگر ابلیس ۔ ھستت آ

مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖ ۭ اَفَتَتَّخِذُوْنَهٗ وَذُرِّیَّتَهٗٓ اَوْلِیَآءَ
یک قسمے چہ جناں نوں آدر اتک چہ پروردگارءِ حکما ، چے نوں گرت شما آئیا و آئی اولاداں وتی دوست

مِنْ دُوْنِیْ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ ۭ بِئْسَ لِلظّٰلِمِیْنَ بَدَلًا ﴿۵۰﴾ مَا
مناچہ بغیر وآ شمے دشمن انت گندگیں سزا مقرریں پہ ظالماں ف۹ حاضر وں

ع ۶ ۵ ۱۸

ھے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی ہروھدءَ بلوٹیت آئرا پدا زندگی بہ بخشیت (موضح القرآن) یا ایکہ سبزگانی پیدا کنگ و پدا چورہ کنگ وبال دیگ درست ماں ھمائی ءِ قدرت ءِ دست ءَ انت ف۲ یعنی مرگ ءَ پد مال واولاد وغیرہ دردنہ ورنت ایوک ءَ ھمانیکی دزگیر بنت کہ آیانی اَثرپا ثواب آئندہ باقی پشت کپوک اِنت ۔ ماں حدیث ءَ
سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ "اے کلمہ یان ءَ باقیات صالحات گوشتگ اِے تہنا پہ مثال ءِ خاطرءَ اِنت واگرنہ تمامیں اعمال حسنہ ماں اشی ءَ داخل اَنت ماں موضح القرآن ءَ اِنت "باقی پشت کپوکیں نیکیان ایش اَنت علم پیش بداریت کہ آجاری بہ بیت یا کجام نیکیں رسمے جاری بکنت یا مسیت یا چات ۔ مسافرخانہ ۔ باغ ۔ کشار وقف بکنت یا اولادءَ تربیت دیان ءَ صالح عمل ءَ سرا کام گیج بکنت اے ہنچیں قسم ءِ کارنت کہ خداءِ گورءَ اشانی بہترین بدلہ رست کُت کنت وانسانی خوبیں اُمیتان ءَ داشت کُت کنت دنیاءِ فانی وزوال بیوکیں وش حالی ءِ ردا دراجیں اُمیتانی دارگ عقل مندی یے نہ اِنت ف۳ یعنی وھدے قیامت کیت کوھانی ہمیں سختیں مخلوق ہن چہ وتی جاھا کنزینگ بنت بلکیں آئی ءِ گران گرانیں ڈوک وڈل مثل تنگیں پشم ءَ ماں گوات ءَ بال دیگ بنت غرض زمین ءِ تمامیں بلندی نیست ونابود بوان ءَ زمین ءِ سطح ھموار وسرپچ بیت ف۴ یعنی ہچ کس چہ خدائی عدالت ءَ غیرحاضر بیت نہ کنت ف۵ بعث ءَ منکران ءَ پہ بیم وترایپ دیگ ءِ خاطرءَ چوش گوشگ بیت کہ شما وَ قیامت ایوک ءَ یک ناھودگیں گپے قرار داتگ اَت مروچی تمام برادری وازباباں ءَ ویل کنان ءَ جان درا بجا نگو دراھتگے ۔ و"چوش کہ جوڑ کرتگت ترارا اوّل سرا" مریشی ءَ اے ہن داخل اِنت کہ ماں بدن ءَ ہچ ٹپ یا نقصان وغیرہ ماں نہ بیت ماں حدیث ءَ اِنت کہ ماں محشرءَ کُل یک صد وبیست صف بنت کہ چہ آیاں ہشتاد صف امّت محمدؐ ئیگنت ۔
ف۶ یعنی اعمالنامہ ہریکّے ءَ دست ءَ دیگ بیت ماں آئی ءَ گناہ گار وتی گناھانی فہرست ءَ گندان ءَ ترسنت کہ چاریں باریں مروچی مارا چونیں سزا رسیت ف۷ یعنی ذرہ عمل ءِ چمّان ءَ وت گندنت و ہریک گونڈیں مزنیں بدی یا نیکی ماں اعمالنامہ ءَ نبیسگ بیت ف۸ حق تعالیٰ ءِ بارگاہ ءَ ظلم ءِ بہ اِے معنیٰ ءَ وَ ہچ امکان نیست اِنت کہ آماں غیرءِ مال وملکیت ءَ دست اندازی بکنت پرچاکہ تمام مخلوق آئی ءَ وتی مال وملکت اِنت لیکن سرظاہرءَ ہرچ ظلمے ماں نظرءَ کیت وبے موھیں کار زانگ بہ بیت آ ہمیا ہم نہ کنت نہ کسّے ءِ بے گناہ ءَ گرفتار کنت نہ کسّے ءِ ادنائیں نیکی ءَ برباد بوگ ءَ کلیت بلکیں چہ وتی کاملیں حکمت ءَ نیکی وبدی ءِ ہریک درختے ءِ سرا ہما ثمرہ ءَ ظاہر کنت کہ آئی تب ھے قسم ءِ لوٹوک بہ بیت ے ازمکافاتِ عمل غافل مشو ؛ گندم ازگندم بروید جو زجو ۔ ماں کفروایمان وماں اِطاعت ومعصیت ءَ خالق الکلّ ءَ ھما پیما جداجدا خواص وتاثیرات ماں گیتگنت چوشکہ ماں زہر وتریاق ءَ ۔ ماں آخرت ءِ روچ ءَ خیروشرءِ اِے تمامیں خواص وآثار سرظاہرءَ گندگ بنت ف۹ راج ھمیش انت کہ

ابلیس چہ جنّ ءِ نوع ءَ اَت۔ ماں عبادت ءَ جُہد کنان ملائکانی گروہ ءَ شامل بُوت پمشکا فرشتگان ءَ ہرچ حکمے سجدہ ءِ بُوت آئرا ہم بُوت آوھدءَ آئی ءِ اصلی تب ءَ کارکُت۔ تکبّر کنان ءَ وتی چہ خداوند تعالیٰ ءِ فرمانبرداری ءَ درکت۔ واجہ آدم ءِ دیما سجدہ کنگ ءَ یر و تابے عزّتی زانتی۔ عجبیں گپّ ایت کہ مروچی آدم ءِ اولاد وتی ربّ ءَ جاگہ ءَ ہماازلی دُشمن وآئی ءِ اولاد وآئی ءِ زندگیری کنوکان ءَ وتی ھمبل ودوزواہ ومددگار جوڑ کنگ لوٹنت چرپیشی مستریں ظلم ونا انصافی چے بیت کنت۔ اے قصہ ساری ءَ باز جاگہ ءَ گوشنگ۔ اِدا الیشرا پہ بیم وتراب دیگ ءِ خاطرءَ یارگ بُوتگ کہ فانی دنیا ءِ ٹَش وفش سرا مغرور بُوان ءَ چہ آخرت ءَ غافل بُوگ شیطان ءِ کارسازی وسکین انت۔ لوٹیت کہ ما وتی اصلی بیت پیرکی وطن (جنت) ءَ والپس مَرویں آئی چوش لوٹیت کہ دوزواہ بُوان ءَ چہ مارا دشمنی ءِ بیڑ بگریت۔ انسان ءَ لازم انت کہ چہ چُشیں چالاکیں دشمن ءَ ہوشیار بہ بیت ہرکس وتی دنیاوی ساز وسامانانی وجہ ءَ مغرور بوان کمزوران ءَ حقیر زانت وتارا مزن لِکھنت آپہ تکبّر وفخر بندگ ءِ رداشیطان ءِ راہ ءَ روگائنت (تنبیہ) ابن کثیرءَ لھتیں روایتان ءَ بیان کنان ءَ کہ آیان ابلیس ءَ بُندری نوع چہ ملائکاں نیش دارگ بُوتگ ونبشتہ کُرتگی کہ اے روایتانی زیاتیں بھر چہ اسرائیلیات ءَ انت کہ اِشان ءَ مزن احتیاط وغور وفکر ءَ قبول کنگ لوٹیت وچرابان لھتیں گپ یقیناً دروغ انت چیاکہ قرآن صاف صاف ءَ آیانی تکذیب ءَ کنت۔ دیم ترءَ ابن کثیرءَ ماں بازوزن دار لفظان اسرائیلیات ءَ بابت ءَ چیزے کلام کُرتگ کہ آئندگ یاد دارگ ءَ قابل انت دراج کشی ءِ ترس ءَ ادا بیان کنگ نہ بیت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی زمین وآسمان پیداگ کنگ ءِ وھدءَ ما اے شیطانان ءَ دعوت نہ داتگت کہ بیاینت چماں ءَ شانک بدیت کہ اِشان برابر جوڑ بُوتگنت یاکہ مربشان کمی وگیشی بُوگ لوٹیت الغرض نہ چریشان ماں تکوینِ عالم ءِ ایجاد کنگ ءِ رداشور ومصلحت گرگ بُوت نہ چریشان مدد حاصل کنگ بُوت بلکیں زمین وآسمان ءِ پیدائش ءِ وھدءَ اشانی جرند نیستءَ اَت اشانی وتی پیدائش ءِ وھدءَ چریشان جُست کنگ نہ بُوت کہ شمے پیدائش بجام ڈولا بہ بیت یاشمے دگہ ہم جنساں کجام پیما پیدا بکناں کمّیں بیااِت منی مدد ءَ بکن اِت دبالفرض محال چریشان مددھم بزرتینوں واشان ءَ وتی قوت وبازو ھم جوڑ بکتینوں توآیا اے بدبختیں شومان ءَ کہ منش نزانان کہ اشان مردمان چہ منی راہ ءَ رَد دینت اشان ءَ خدائی درجہ چونکائی دائنگ ووتی ربّ ءَ دیل کنان ءَ اشان ءَ پرچا وتی ھمبل ومددگار جوڑ کنگ ءَ لگنت۔ سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُوْلُ الظّٰلِمُوْنَ عُلُوًّا كَبِيْرًا ف۲ یعنی ھما کسان کہ شما آیان ءَ منی شریک جوڑ کرتگت توارش پربجن اِت اتانکہ اے مصیبت ءِ وھدءَ شمے دزکمکی ءَ بکنت۔ ف۳ آوھدءَ ہمراہی ودوستی ءَ تمام راز ظاہر بنت یک دومی ءِ نزیک ءَ چرہنت نہ جننت ورد ءِ ورگ ووتی جاگہ اِنت ماہر دوئینانی میانجی ءَ مزن ویراھیں خندق ءِ آس اوشتا رینگ بیت اعاذنا اللّٰہ منھا ف۴ یعنی شروعات ءَ چیزے معافی ءِ اُمیت ءَ دارنت ملے گوں جہنم ءِ گندگ ءَ یقین اش بیت کہ نوں مارا مریشی ءَ کیگی اِنت وتچگ ءَ

اَشْهَدْتُّهُمْ خَلْقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ ۪

نکتنت آ آسمانانیگ وزمین ءِ پیداگ کنگ ءِ وقتا وُنہ آیانی جند ءِ پیداکنگ ءِ وقتا

وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّيْنَ عَضُدًا ﴿۵۱﴾ وَيَوْمَ يَقُوْلُ نَادُوْا

ونیاں من کہ گمراہاں وتی مددگار بکناں ف۱ وُہماروچ ءَ کہ فرمائنیت کہ توار

شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَهُمْ

بجننت منی شریکاں ف۲ ہماکہ شما منتگنت پدا توارش کننت نوں آیانی جوابا ندینت

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَّوْبِقًا ﴿۵۲﴾ وَرَاَ الْمُجْرِمُوْنَ النَّارَ فَظَنُّوْٓا اَنَّهُمْ

وُکنیں ما آیانی درمیان ءَ مرگے جاگہے ف۳ وُ گندنت گنہگار آس ءَ نوں فہمنت کہ آیان ءَ

مُّوَاقِعُوْهَا وَلَمْ يَجِدُوْا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿۵۳﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيْ هٰذَا

کیگی اِنت ماں آئی ءِ تہا نگندنت چہ آئیا گردگ ءِ جاگہے ف۴ وُ بیشک رنگ پہ رنگا بیان کت ما ماں

الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ؕ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ

اے قرآن ءَ پہ مردماں ہرپیمیں مثال وُہست اِنت انسان چہ ہرچیزءَ زیادہ

جَدَلًا ﴿۵۴﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُّؤْمِنُوْٓا اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰى وَ

اڑکنوک ف۵ وُ منع نکننت مردم چہ اے خبرا کہ ایمان بیارنت وقتیکہ رست آیان ءَ ہدایت وُ

يَسْتَغْفِرُوْا رَبَّهُمْ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْاَوَّلِيْنَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ

معافی بلوٹنت چہ وتی پروردگارءَ مگرہے انتظار ءَ کہ برسیت آیان ءَ پیشگینانی رسم یا بیت لوشتیت پہ

الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿۵۵﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّا مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ ۚ

آیانی سرا عذاب دیم پدیما ف۵ وُ ما دیم ندئیں پیغمبران مگر پہ خوشخبری دیگا و ترسینگا ف۶

وَيُجَادِلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوْا بِهِ الْحَقَّ وَ

وُ جنگ کننت کافران پہ ناحقی کہ چیرگا بترینت پہ ہمائیگی حق ءَ ف۷ وَ

اتَّخَذُوْٓا اٰيٰتِيْ وَمَآ اُنْذِرُوْا هُزُوًا ﴿۵۶﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيٰتِ

گپتگنتش منی آیات وہرچیکہ آیانا ترسینگ بُوتگ یک مسخرہ ءَ ف۸ وُ کئیں ظالم تر چہ آئیا کہ فہمینگ بُوت

تمامیں راہ بند انت ف۵ یعنی قرآن چونیں رنگ برنگیں عنوانان وقسم قسمیں دلیلان ومثالان راستیں حبرانی سوج ءَ دنت مگر انسان کمے ہنچیں جنجالی واقع بُوتگ کہ صاف وتچکیں حبرانی تہا حُجّت واڑوچی کنت وھدیکہ دلیلانی جواب ءَ دات کُت نہ کنت توگڑا فضولیں وناہودگیں فرمائش کنت۔ ف۶ یعنی اشانی ضد ودشمنی ءَ گندان ءَ چوش گوشگ بیت کنت کہ قرآن ءِ پیمیں عظیم الشانیں ھدایت سربوگ ءَ وپد ایمان نیارگ وتوبہ نہ کنگ ءِ کجام مناسبیں عذر بہ آیانی گورءَ ماننگ آخر نوں بہ حق ءِ قبول کنگ ءَ اشان پرچا مہتل انت۔ معلوم ہنچوش بیت کہ اے دل مانگ اَنت کہ خداوند تعالیٰ مثل پیشی قومان اشان ءَ تباہ وبرباد بکنت اگن تباہ وبرباد مبنت توکم ازکم مختلف صورتان عذاب ءَ پہ وتی چمان بگندنت ھکذا ایفھم من تفسیر ابن کثیر وغیرہ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی اشان دگہ ہچ چیزءِ راہ چارنہ انت مگر ایشکہ مثل پیشی قومان ہلاک بہ بنت یا قیامت ءِ عذاب ءَ چم وت بگندنت۔ ف۷ آیان چُشیں اختیار نیست کہ وھدے شما بلوٹے یا وھدیکہ آ بلوٹنت عذاب آیانی دیما حاضر بہ بیت ف۸ یعنی دروغیں

رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدٰهُ ۭ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى
چہ پروردگارءِ کلاما یاداِیی گردینت چہ آئیا و شمشتی ہما کارے کہ پیشادیما انگت آئیءِ دستاں ف۱ ما دروداتگ بہ آیانی

قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ وَفِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرًا ۭ وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى
دلان پردہ کہ آئیا را منہمنت وماں آیانی گوشاں گرانی ۔ ؤ اگر تو آیانا بلوٹے بہ

الْهُدٰى فَلَنْ يَّهْتَدُوْٓا اِذًا اَبَدًا ۞ وَرَبُّكَ الْغَفُوْرُ ذُو الرَّحْمَةِ ۭ لَوْ
ہدایتءِ نیمگا گڑا آ ہچبر نیا اینت بہ راہءِ سرا کدی ف۲ ؤ تئی رب مزنیں بخشوک رحم کنوکے۔ اگن

يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوْا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ ۭ بَلْ لَّهُمْ مَّوْعِدٌ لَّنْ
آیانا بگریت بہ آیانی کتگیں کارانی سرا گڑا زوت کاریت بہ آیانی سرا عذابا ف۳ بلے بہ آیاں وعدہ اِنت کہ

يَّجِدُوْا مِنْ دُوْنِهٖ مَوْىِٕلًا ۞ وَتِلْكَ الْقُرٰٓى اَهْلَكْنٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوْا
نگندنت پیش چہ آئیا پناہءِ جاگہے ف۴ واے درست میتگ کہ غارتیں کتگنت وقتیکہ آیاں ظلم کت

وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَّوْعِدًا ۞ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِفَتٰىهُ لَآ اَبْرَحُ
ؤ ما مقرر کتگت پہ آیانی ہلاکیا یک وعدے ف۵ ؤ وقتیکہ گوشت موسا یاگوں وتی ورنایا من انگا نکناں

حَتّٰٓى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ حُقُبًا ۞ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ
تاکہ برساں دوئیں دریایانی اوار بوگءِ جاگہءِ یا بروان سالانی سال ف۶ پدا وقتیکہ رستنت دوہیں دریایانی

بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوْتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ۞ فَلَمَّا
ڈیک درگءِ جاگہءِ شمشتش وتی ماھیگا پدا وتی راہی گپت شت ماں دریایا سُرنگ اڈ کنانا ف۷ پدا وقتیکہ

جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰىهُ اٰتِنَا غَدَاۗءَنَا ۡ لَقَدْ لَقِيْنَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا
دیما شتنت گوشتی گوں وتی ورنایا بیارے بہ ما مئی سُبارگا، مارا رستگ ماں وتی اے سفرا

نَصَبًا ۞ قَالَ اَرَءَيْتَ اِذْ اَوَيْنَآ اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنِّىْ نَسِيْتُ الْحُوْتَ ۡ
تکلیف ف۸ گوشتی تو دیت ہما وقتیکہ جاگاہیں گپت ہما ڈلا رءِ گورءِ گڑا من شموشت ماہیگ،

وَمَآ اَنْسٰنِيْهُ اِلَّا الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهٗ ۚ وَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِي الْبَحْرِ ڰ
ؤ منا و شیطانا شموشائینت کہ آئیءِ یادا بکناں ف۹ ؤ آئیا گپت وتی راہ ماں دریایا

ع ۸ / ۲۰

منزل ۴

جھیڑہ یاد کنان و ھٹ کنان ءِ دل مانگ انت کہ حقءِ آوازءِ جھل بکننت و وتی دروغءِ زورءِ حقءِ نزور بکننت جوش کدی نہ بیت۔ ف۹ یعنی کلام اللہءِ گوں کلاگاں زورنت و چہ ہرچ عذابءِ ترسینگ بنت آئرا پہ مسخرہ گرنت ھمے صفحہءِ فوائد ف۱ یعنی کدی شموشان ءِ جوش خیال نہ کت کہ اے کلاگ و مسخرہ مارا قیامتءِ روچءِ گران کپینت ف۲ یعنی بہ آیانی جدال بالباطل و استہزار بالحقءِ ردا ما آیانی دلانی سرا پردہ پوشت و گوشانی توکءِ بوچ مان کُت نوں نہ حق اشکننت و نہ فہمنت بالکل مسخ بوتگنت گڈا حقءِ نیمگءِ دلگوش چونکائی دات بکننت و وتی انجامءِ خیالءِ چونکائی کت بکننت چشیں بدبختانءِ کدی ہدایت نصیب نہ بیت ف۳ یعنی کار و کردار و اشانی ہنچین انت کہ عذابءِ آیگءِ یک ساعتے ہن تاخیر مبیت مگر حق تعالیٰءِ حلم و کرم چہ فوراً تباہ کنگءِ مہن (منع) کنوک اِنت چہ وتی عمومی برکتءِ داں خاصیں حدءِ درگذر کننت و سکّیں ءِ چہ سکّین گناہ گارءِ موہ دنت کہ بلوٹیت نہ ھنتوں ہن توبہ کنانءِ گوستگیں خطایاں بہ بخشائین اِیت و ایمان یارانءِ عظیم نعمتءِ و تارا حقدار ثابت بکنت۔ ف۴ یعنی اے عذابءِ تاخیر داں یک مقرریں وقتءِ اِنت اے ممکن نہ اِنت کہ کجام مجرمے چہ سزاءِ وعدہءِ پیش اینگو آنگو جا گھے ٹکل بوارت وھدے وقت کیت دست بندی بوانءِ حاضر بنت مجال نہ اِنت کہ کسے رو پوش ببیت ف۵ یعنی عاد و ثمودءِ حلق و مینگان کہ اشانی داستان مشہور و معلوم انت بگندات وھدیکہ اشان ظلم کت چونکائی بہ وتی مقرریں وقتءِ تباہ برباد کنگ بوتنت ھمے ڈول شمارا ترسگ باید انت کہ وھد آیگءِ سرا چہ خدائی عذابءِ ھچ جاگہءِ پناہ نہ رسیت ف۶ برزا ذکر بوتگت کہ مغروریں کافر مفلسیں مسلمانانءِ حقیر زانانءِ گوں واجہ پیغمبرش گوشتگ اَت کہ اِشانءِ بہ وتی گورءِ منداِین تو گڑا ماتی گورءِ نندیں بہ ہمیشیءِ سرا دو مردانی داستانءِ بیان فرمائینت پدا دنیاءِ مثال و ابلیسءِ گوں کبر و غرورءِ خراب بوگ بیان کُت۔ نوں موسیٰ و خضر علیہ السلام قصہءِ ذکر کننت کہ خدا دوست اگن چہ درستاں افضل و بہتر ہم بہ بنت تو وتارا بہتر حساب نہ کننت و کدی چہ شموشکاریءِ اے پیمءِ ہم گوشنت تو حق تعالیٰءِ جانبءِ آیان سرزنش کنگ بیت۔ ماں حدیثءِ اِنت کہ یک برے حضرت موسیٰ علیہ السلام وتی قومءِ مزن اثر دار و کیں و مزن بہائیں نصیحت کنگا اَیت کہ یک مردےءِ جُست کُت۔ اَی موسیٰ! آیا شما بہ روئے زمینءِ چہ وتا مستریں عالم کسےءِ گندات؟ واجہءِ پسہ دات اِتا۔ اے جواب بہ وتی جاگہءِ صحیح اَت برچا کہ موسیٰ علیہ السلام چہ الوالعزم پیغمبرانءِ انت ظاہریں گپ اِیت کہ ماں آئی دورءِ شرعی اسرارانی علم چہ آئی زیات دگہ کسےءِ بیت گُتگ اَت بلے حق تعالیٰءِ آئی اے لفظ دوست نہ بُوتنت بلی توری آئی مراد صحیح اَت تاھم چہ جوابءِ سرحالءِ عمومیءِ ظاہر بُوتگت کہ روئے سرا مِن کلّ الوجوہ وتارا زیات عالم خیال کنت خداءِ مرضی ایش اَت کہ جوابءِ بہ ھمائی محیط علمءِ سرا حوالہ بکتیں۔ مثلاً چوش بگوشتین کہ اللہءِ مقرب و مقبولیں بندہ باز ہست انت درستانی احوالءِ ھماوت زانت بربشیءِ سرا وحی نازل بُوت کہ ھما جاگہءِ کہ دو دریا یک جاہ بنت ھمائی گورءِ مئے دوستاکیں بندھے ہست۔ کہ آچہ تو زیات علمءِ داروک اِنت چہ دوئیں دریاءِ کجام دریا مراد اِنت لہنینءِ گوشت کہ چریشان مراد انت بحر فارس و بحر روم۔ بلے اے دوئیں وت ماں وت یکجا نہ بنت شاید چہ یکجاہی مراد قرب ببیت یعنی ھما جاگہ کہ اودا ہر دوئینانی فاصلہ کم بمانیت لھتیں افریقہءِ دو دریا مُراد گرنت لہنیں عالمانی نزّیکءِ مجمع البحرین ھما مقام اِنت کہ اودا سربوانءِ دریائے دجلہ و فرات ماں خلیج فارسءِ کپینت واللہ اعلم۔ بہر حال موسیٰ علیہ السلامءِ عرض کُت کہ مناراآئی سرجمیں علامت و نشانی سوج دیگ ببیت تانکہ من اودا سر بواں چہ آئیءِ چیزے علم استفادہ بکناں۔ حکم بوت کہ آئی شوھازءِ دربکپ تو یک پکگیں ماھیگے گوں وت بزور ھما جاگہ ماھیگ بہ ٹگلیت ھنچوش بزان کہ اے بندہ ہمودا موجود انت موسیٰ علیہ السلامءِ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ھمے سروسوجانی پداوتی خاصیں خادم حضرت یُوشع ءَ ہمراہ زوران سفرءِ شروع کُت۔ وگوں یوشع ءَ گوشتی کہ ماہیگ ءِ خیالداری ءَ بکن من برابر سفرءِ روان بیان دانکہ منزل مقصودءَ سربیان اگن بندِ خبرءَ سال وقرن ہن بگوزنت بغیرچہ وتی مقصدءِ حاصل کنگ ءَ پُشت ءَ نہ کترّاں (تنبیہ) چہ ورناءِ مراد حضرت یُوشع اِنت کہ اول سرءِ حضرت موسٰی علیہ السلام ءِ خادم خاص اَت پدا ھمائی روبرو پیغمبروچرائی ءَ بعد خلیفہ بُوت فےاودءَ سربوان ءِ یک مزنیں سِنگے ءِ نزیک ءَ کہ آئی چیرءَ آب حیات ءِ چشمہ روان اَت حضرت موسٰی علیہ السلام وبیت یوشع علیہ السلام ءَ دیست کہ پلگیں ماھیگ گوں اللہ ءِ اذن ءَ زندگ بوان ءَ چہ پیلک ءَ درکپت وعجبیں رھبندے ءِ ماں دریاءِ سُرنگ جوڑ کنان ءَ شُت اوداماں آپ ءِ چہ خداءِ قدرت ءَ کدیک طاقچہ ءَ آپ ہچ بوت یوشع اے نداگ ءَ گندان ءَ حیران بُوت۔ لوٹتی کہ موسٰی چہ واب ءِ پاد بئیت توگوں آئی ءَ گپ بجناں آنی آگاہ بُوت تو ہردوئیں پداسرگپتنت یوشع باریں چونکائی بہ گپ جنگ ءَ شموشت۔ ماں روایتان اِنت کہ موسٰی علیہ السلام ءَ وھدے آئرا پہ ماھیگ ءِ خبرگیری ءَ گوشتگ اَت توچہ آئی زبان ءَ درآھت کہ اے

عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۖ فَارْتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾

پہ عجبیں ہیما۔ گوشتی ماوہے لوٹتگ پداپچرتنت پہ وتی رندقدماں بچہ یاران ف١

فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ اٰتَيْنٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنٰهُ مِنْ

پدادیتش یک بندئے چہ مے بندیاں کہ داتگت ما آئیارا رحمت چہ وتی نیمگا وپیشیں داشتگت یک علمے

لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهٗ مُوْسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا

چہ وتی طرفا ف٢ گوشت گوں آئیا موسایا چے من تئی ہمراہ بیاں پہ اے خبرءِ سراکہ سوج بدیئے منا چیزے

عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ

چہ ہما کہ توسوج دیگ بوتگے چہ نیکیں راہاں ف٣ گوشتی تو صبرکت نکنئے گوں من۔ وچہ ہیما توصبرکنئے

عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِيْٓ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَّ

پہ ہما جبرے سراکہ تئی قابوءَ نہ اِنت آئی ءِ فہمگ ف٤ گوشتی توگندے منا اگرخدارضابیت صبرکنوکے و

لَآ اَعْصِيْ لَكَ اَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنِيْ فَلَا تَسْـَٔلْنِيْ عَنْ شَيْءٍ حَتّٰٓى

نافرمانیا نکناں تئی ہچ حکمیے ف٥ گوشتی اگرتومنی ہمراہ بے گڑا جُست مکن چہ ہچ چیزءِ تاوقتیکہ

اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾ فَانْطَلَقَا ۗ حَتّٰٓى اِذَا رَكِبَا فِي السَّفِيْنَةِ خَرَقَهَا ۭ

من شروع نکناں تئی دیما آئی ءِ بیانا ف٦ پداہردوشتنت تاہما وقتیکہ سوار بُوتنت ماں بوجیگا درتی آ

قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا ۚ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا اِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ

گوشت موسایا کہ تودِرت آتاکہ غرق بکنئے آئی ءِ مردماں یران تومزنیں گرانیں کارے کتگ ف٧ گوشتی من ترا

اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِيْ بِمَا نَسِيْتُ وَ

نگوشتگت کہ توگوں من صبرکت نکنئے گوشتی منامگرہ پہ منی شمشگ ءِ سرا و

لَا تُرْهِقْنِيْ مِنْ اَمْرِيْ عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَانْطَلَقَا ۗ حَتّٰٓى اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا فَقَتَلَهٗ ۙ

دورمدے پہ منی سرا منی کارءِ مشکل ف٨ پداہردوشُتنت دنکہ دُچکیش وارت گوں بچکیا پداگشت دوری ات آ ف٩

قَالَ اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ ۭ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

گوشت موسایا چے توکُشت یک جانے پاکیزہیں ف١٠ بغیرچہ عوضءَ دگہ جانیءِ بیشک توکت یک چیزے نارھبندیں ف١١

ع ١١ ٩ ٢١

منزل ٤

چُشیں مزنیں کارے نہ اِنت پمشکا تنبیہ کنگ بوت کہ ماں خوردینءَ خوردترین کارءَ محض انسان ءِ وتی نفس ءِ سرا بھروسہ کنگ نہ لوٹیت ف٨ موسٰی علیہ السلام ءَ ساری ءَ وادم نہ بُرت وھدیکہ مطلب ءِ حاصل بوگ ءَ دبرگوشت تو آوھدءَ روگ ءَ واجہ ءَ ژندی محسوس کُت ف٩ یعنی مقصدءِ خبرءَ شموشگ وعین موقع ءِ سرا یادداشت غافل بوگ چہ شیطان ءِ وسوسہ ءَ بُوت۔ ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف١ غالباً اوداکشک نیست اَت پمشکا وتی پادانی نشانان ءِ چاران ءَ واتربُوتنت ف٢ یعنی آ بندہ واجہ خضر علیہ السلام اَت کہ آئرا حق تعالیٰ گوں وتی خاصیں رحمتاں شرفدارکُت وچہ تکوینی رازانی علم ءَ آئرا مزنیں بہرے عطا فرمائینتگتی مرشئ اختلاف اِنت کہ واجہ خضرءَ رسول منگ بہ بیت یا نبی آئرا محض ولی ءِ درجہ ءَ حساب کنگ بہ بیت چُشیں بحثانی فیصلہ ادا بیت نہ کنت تاھم احقرءِ رُجحان ہمے طرف ءَ اِنت کہ آئرا نبی تسلیم کنگ بہ بیت و چوشکہ لھتیں محققانی خیال اِنت کہ ھمانبیاں کہ نوکیں شریعت گوں وت بیارنت آیاں ہن ہمنکر تصرّف واختیار عطاء بیت کہ خاصیں مصلحتانی روءَ مستقل شریعت ءِ کجام عام ءِ تخصیص یا مطلق ءَ تقیید (قید کنگ) یا چہ عام رھبندءَ لھتیں جزئیات ءَ مستثنیٰ قرار بدینت ھمے پیما جزئی تصرفات واجہ خضرءَ ہن حاصل اتنت واللہ اعلم۔ بہرحال ءِ موسٰی علیہ السلام گوں واجہ خضرءَ دوچار کپت علیک سلیک ءِ رند واجہ خضرءَ آیگ ءِ سبب جست کُت واجہ موسٰی ءَ آیگ ءِ سبب گوشت۔ واجہ خضرءَ گوشت ای موسٰی! بلاشبہ اللہ پاک ءَ تئی تربیت فرمائینت بلے گپ چوش اِنت کہ چہ اللہ ءِ جانب ءَ یک علمے اجزئیاتِ کونیہ ءِ) منارا رستگ کہ مقدارءَ ترارا نہ رستگ ویک علمے شریعت ءِ اسرارانی ترارا رستگ کہ اینکر زیات منارا دیگ نہ بوتگ چرائی ءَ یدیک جنگے پیش داشتی کہ چہ دریاءِ آپ ورگائٹ گوشتی کہ منی وتئی بلکیں کل مخلوقات ءِ سرجمیں علم چہ اللہ پاک ءِ علم ءَ ہمنکر اِنت کہ اینکرچہ دریاءِ آپ ءَ ھماقطرہ اِنت کہ جنگ ءِ وارت (اے ہن محض برائے تفہیم اَت واگن نہ متناہی ءَ گوں غیرمتناہی وقطرہ ءَ گوں

دریاءِ ہچ نسبت بیت نہ کنت ف٣ یعنی اجازت بہ بیت توچینت روچ گوں شما ھماخاصیں علم ءِ چیزے بہرحاصل بکنان ف٤ واجہ خضرءَ موسٰی علیہ السلام ءِ مزاج وغیرہ ءِ اندازہ ءَ جنان ءَ فہمت کہ گوں من آئی ہمراہی مشکل اِنت پرچاکہ آماموراَت کہ واقعاتِ کونیہ ءِ جزئی علم ءِ حاصل کنان ءَ بہ ہمائی روءَ عمل بکنت وموسٰی علیہ السلام ھماعلمانی داروک اَت آیانی تعلق تشریعی قوانین وکلیات ءِ اَت بہ ھمے رداماں ھماجزئیات ءَ چہ عوارض وخاصیں خصوصیات ءَ سرظاہرءَ عمومی ضابطہ ءِ سرا عمل نہ بیت حضرت موسٰی علیہ السلام بہ وتی معلومات ءِ روءَ ضرور ٹوک وٹالی کنت وخاموشی ءَ رھبندءَ داں دیرقائم داشت کُت نہ کنت کہ آئی گُڈی نتیجہ چوش بیت کہ وت ماں وتاجدا بہ بنت ف٥ اے وعدہ کنگ ءَ وھدءَ غالباً موسٰی علیہ السلام ءَ چُشیں شبنگ ہن نہ کنت کہ چہ چُشیں مقرّب ومقبول ءَ اے پیمیں حرکت بہ گندگ آہت کنت بلکہ آسرظاہرءَ آئی شریعت بلکیں عام شریعتاں واخلاق ءِ برخلاف بہ بیت غنیمت بوت کہ چہ آئی ءِ دپ ءَ انشاء اللہ ظاہر بوت وگرنہ یک محکمیں وعدہ ءِ خلاف ورزی کنگ مزن شانیں پیغمبرءِ زیب نہ دنت۔
ف٦ یعنی کجام خبرے سرظاہرءَ اگن ناحق نظرءَ بئیت توچہ منا فوراً جُست ویا واست مکن دانکہ من وت چیزے بیان مکناں ف٧ وھدیکہ آئی بوجیگ ءَ سوار بُوگ بنائش کُت بوجیگ ءِ خداوندان ءَ واجہ خضرءَ جاہ یاران مفت سوارش کُت آ احسان ءِ بدلہ ءَ اے

نقصان ءَ گندان ءَ داچہ موسیٰ ھنگت زیادہ تعجب بوت بلے بوجیگ شتری ءِ سرا تیاب ءُ سر بوت وپدا بوجیگ ءِ پروشت و مردم چہ غرق بوگ ءَ سلامت ماننت ۔ وپروشتی اے ڈول ءَ کہ بوجیگ ءِ یک تختگے درکُتی چوش بگوش کہ عیب داری کت ۔ ف۸ یعنی اگں شموشکاری ءِ سرا ہن ایراد گرے تو منی گوں تئی ہمراھی مشکل ءَ بیت اے اولی سوال چہ موسیٰ ءِ شموشکاری ءَ بوت و دومی اقرار کنگ ءِ وھدءَ وسومی رخصت ءِ وھدءَ ۔ ف۹ یک میتگے نزیک ءَ چُنت زھگ لیب کنگا ئنت چرایان یکے کہ زیات خوبصورت و چالاک تر ات آئی ، گپت وکُشتی ۔ وپدا سر گپت ماں لہتیں روایتاں آئی نام جیسور اھتگ آ زھگ بالغ ات یا نہ ۔ لہتین ءِ قول اِنت کہ بالغ اَت و لفظ غلام عدم بلوغت ءِ سرا دلالت نہ کنت لیکن جمہور مفسّراں آئرا نابالغ بیان کننت ۔ واللہ اعلم ف۱۰ یعنی بے گناہ ۔ دانکہ زھگ بالغ نہ بیت بہ آئی سراھچ گناہ نیست ۔ اِے لفظ سر ظاہر ءَ آئی ءِ نابالغ بوگ ءِ سرا دلالت کنت اگرچہ پہ اِے دگرانی نزیک ءَ تاویل ءِ گنجائش موجود اِنت ۔ ف۱۱ یعنی اولءَ نابالغ ہن ماں قصاص ءَ قتل کنگ نہ بیت بریشی ءَ مستریں گپ ایش انت کہ اِدا قصاص ءِ ھچ قصہ ءُ موجود نہ اَت گڈا چریشی ءَ مستر کجام خبرنا ہودگیں کنت ۔

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝۷۵ قَالَ
گوشتی من ترا نگوشتگت کہ تو صبر کت نکنئے گوں من ف۱ گوشتی

اِنْ سَاَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍۢ بَعْدَهَا فَلَا تُصٰحِبْنِيْ ۚ قَدْ بَلَغْتَ مِنْ
اگر من ترا جُست بکنوں چہ یک چیزے رند چہ اِے خبر ءَ گڈا مناوتی ہمراہ مکن رستے تو چہ

لَّدُنِّيْ عُذْرًا ۝۷۶ فَانْطَلَقَا ۫ حَتّٰٓى اِذَآ اَتَيَآ اَهْلَ قَرْيَةِ ۨ اسْتَطْعَمَآ اَهْلَهَا
منی نیمگا بے میاری ءَ ف۲ شُتنت ہر دو ۔ تاوقتیکہ رستنت بہ یک میتگے ءِ مردمانی گورا ورگش لوٹت چہ ھما میتگ ءِ مردماں

فَاَبَوْا اَنْ يُّضَيِّفُوْهُمَا فَوَجَدَا فِيْهَا جِدَارًا يُّرِيْدُ اَنْ يَّنْقَضَّ فَاَقَامَهٗ ۭ
آیاں نہ مَن اِت کہ اِشاں وتی مھمان بکننت ، پدا دیتش ماں اودا ایک دیوالے کہ کپگی اَت ، پدا آرا راستی کت ف۳

قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا ۝۷۷ قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِيْ وَبَيْنِكَ ۚ
گوشت موسیٰ ءَ اگں تو بلوٹتیں گڈا تو گپتگت پہ آئی سرا مزدے ف۴ گوشتی اِے نوں جدائی اِنت منیگ ءُ تئی درمیان ءَ

سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْوِيْلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَّلَيْهِ صَبْرًا ۝۷۸ اَمَّا السَّفِيْنَةُ فَكَانَتْ
نوں پیش داراں ترا ھما چیزانی معنا یا کہ تو صبر کت نہ کتگت گوں من ف۵ ھما بوجیگ کہ ہستت آ چنتے

لِمَسٰكِيْنَ يَعْمَلُوْنَ فِي الْبَحْرِ فَاَرَدْتُّ اَنْ اَعِيْبَهَا وَكَانَ وَرَاۗءَهُمْ مَّلِكٌ
مسکینا نیگت کہ محنتش کت ماں دریایا ف۶ گڈا من لوٹت کہ آئی ءَ عیب دار بکنوں و آیانی دیما بادشاہے اَت

يَّاْخُذُ كُلَّ سَفِيْنَةٍ غَصْبًا ۝۷۹ وَاَمَّا الْغُلٰمُ فَكَانَ اَبَوٰهُ مُؤْمِنَيْنِ
کہ گپتنتی درستیں بوجیگ پہ زبردستی ف۷ وھما بچک کہ ہستت نوں آئی ءِ مات وپت ایمان دار اتنت

فَخَشِيْنَآ اَنْ يُّرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَّكُفْرًا ۝۸۰ فَاَرَدْنَآ اَنْ يُّبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا
ما ترست کہ گیش بیت پہ آیاں سرکشی و کفر ف۸ پدا ما لوٹت کہ بدل بدنت آیان ءَ آیانی رب

خَيْرًا مِّنْهُ زَكٰوةً وَّاَقْرَبَ رُحْمًا ۝۸۱ وَاَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلٰمَيْنِ
شرترینے چہ آئی ءَ پہ پاکیزگی ءَ و نزیک تر ینے پہ رحم کنگ ءَ ف۹ وھما دیوال کہ ہستت آ دو چورئیں بچکانیگت

يَتِيْمَيْنِ فِي الْمَدِيْنَةِ وَكَانَ تَحْتَهٗ كَنْزٌ لَّهُمَا وَكَانَ اَبُوْهُمَا صَالِحًا ۚ
ماں شہر ءَ وہستت آئیے چیرا آیانی یک خزانہ ئے و آیانی پت نیکیں مردے اَت ۔

(ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ پرچاکہ ھنچیں احوال و داستان پیش کاینت کہ بہ آموقع شماگوں خاموشی ءَ نندان ءَ صبر کت نہ کن اِت ف۲ حضرت موسیٰ ءَ اندازہ بوت کہ خضر ءِ حیران کنوکیں احوال ءُ داستان ءَ گوں خاموشیءَ ندارگ کنگ مزن گرانیں چیز ایت پمیشکا وتی گڈی خبری ظاہر کُت کہ چد وبعد اگں من سوال بکناں تو گڑا تو پہ عذر ءِ منا وتی ھمراہ مکن چہ منی نیمگ ءَ نوں تو بے میارے چیاکہ سے رندموہ دیان ءَ شماحجت تمام کت ۔ ف۳ یعنی ماں یک میتگے ءَ سر بوان ءَ گوں اودءِ مرد مان دپ کپنت ولوٹتش کہ میتگ ءِ مردم اِشان ءَ مہمان حساب کنان ءَ سُبارگ اِش بوار ینت مگر اِے سعادت اِشانی نصیب ءَ نہ اَت ۔ آیاں موسیٰ وخضر ءِ ڈولیں شرف مندیں واجہانی ءَ انکار کت ۔ اِے معاملہ ءَ گندانءَ باید ھمیش اَت کہ بہ چُشیں تنگ دلیں وبے مروتیں مردمانی سرا زہر بئیت مگر خضر زہر گرگ ءِ بدل ءَ گوں آیاں احسان کت ماں میتگ ءَ یک مزنیں بزیں دیوارے چوٹ اَت قریب اَت کہ زمین ءِ سرا بکپیت ۔ مردم آئی چیرگءَ گوں ترس ولرزشتگ اتنت حضرت خضر دست جنان ءَ آئرا تچگ ءَ تچک اوشتارینت وچہ کپگ ءَ اِے بیما رکینگ بوت ۔ (تنبیہ) ماں ”حتّٰی اِذَآ اَتَیَآ اَھْلَ قَرْیَۃِ“ ءَ اَھْل ءِ لفظ شاید پمیشکا یارگ بوتگ کہ ما میتگ ءَ آیانی آیگ محض ھمداروگ وگوزگ ءِ پیمانہ اَت ونہ صورت چوش اَت کہ چہ شہر ءِ باشندگاں جدا بوان ءَ ماں دگہ جاھے جلّگ ءِ ارادہ داشتش بلکیں گوں نا انتکاری شہر ءِ مردمان دوچار کپتنت وماں اِسْتَطْعَمَآ اَھْلَھَا ءَ دوبارہ اَھْل ءِ کارمرزی بہ آیانی زیادہ خرابی ءِ ظاہر کنگ مراد اِنت یعنی چہ ھما کساں کہ مھمانی اِش لوٹت آجاہ مندیں میتگ ءِ باشندہ اتنت رہ گوزیں مسافر نہ اتنت کہ چشیں عذرے بکننت کہ مئے لوگ وجاگہ اِدا نہ اَنت چہ نکائی شمارا مھمان بکنیں ف۴ یعنی میتگءُ مردماں مھمانانی قدر نہ کت کہ مسافر اَنت ونان لوٹنت ۔ اشانی دیواران ءَ مفت ءَ جوڑ کنگ ءِ تراچے ضرورت اَت اگں چیزے مزد بگپتیں وپدا دیوار تچک بکتیں تو اِے مئے نان ءِ بندوبست بوتگت وپدا اِے بدبختیں بخیلاں

یک حساب ءَ سرزنش بوتگت شاید اشاں بہ وتی بداخلاقی وبے مروتی ءِ سرا شرمندہ بوتینت ۔ ف۵ یعنی نوں بہ وتی وعدہ ءِ روءَ شما چہ منا جدا بئے شماگوں منا داشت نہ کن اَت بلے چہ جدائی ءِ پیش لوٹاں اِے داستانانی چیزے رازان ءَ سرپد بکناں کہ مرے چرگاں کپائی شما صبر وضبط ءِ شان قائم داشت کت نہ کُت ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ اِے رندا موسیٰ ءَ بہ زانتکاری سوال کت تانکہ رخصت دیگ بہ بیت چیاکہ آسرپد بوت کہ چُشیں علم منی درد ءَ نہ وارت ۔ حضرت موسیٰ ءِ علم ھما اَت کہ مخلوق آئی رندگیری بکنت ونیکی حاصل بکنت ، حضرت خضر ءِ علم ھما اَت کہ ایدگراں آئی ءِ رندگیری کت مکننت ۔ ف۶ یعنی ماں دریاءَ محنت ومزدوری کنان ءَ وتی نان اِش پیدا کرتگت ۔ ف۷ یعنی ھما نگو کہ بوجیگ روگا ئت آنگو یک ظالمیں بادشاہے شترّیں بوجیگان ءَ زبردستی پچ گپتگت یا ماں بیگار ءَ کار بستگت پمیشکا من لوٹت کہ اے بوجیگ ءَ عیب دار بکناں تانکہ چرا ظالمیں بادشاہ ءِ گرءُ چیل ءَ بوجیگ سلامت بمانیت وپرشتگیں بوجیگ حساب کنانءَ گوں ایشی ءَ کار مدار بیت لہتیں آثار پیش دارنت کہ چہ خطرہ ءِ مقام ءَ

فَاَرَادَ رَبُّكَ اَنْ يَّبْلُغَاۤ اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا ۖ رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ ۚ وَ
پدا لوٹت تئی رب ءَ کہ برسنت آ بہ وتی ورنائیا و بکشنت وتی خزانیا چہ مہربانیا تئی رب ءِ و

مَا فَعَلْتُهٗ عَنْ اَمْرِيْ ۗ ذٰلِكَ تَاْوِيْلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾ وَ
من اِے نہ کُت چہ وتی حکما ۔ وٰ ہمیش انت معنا آ جرانی کہ تو پہ آیانی سرا صبر کُت نکت ۔ و

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنْ ذِى الْقَرْنَيْنِ ۗ قُلْ سَاَتْلُوْا عَلَيْكُمْ مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾ اِنَّا
جُست کننت ترا چہ ذوالقرنین ءَ ، بگوش ہنوگ من بیان کنوں شمے دیما چیزے چہ آئیءِ حالا ۔ ما

مَكَّنَّا لَهٗ فِى الْاَرْضِ وَاٰتَيْنٰهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَاَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾
آئیا را دسترس داتگت ماں زمینا و داتگت ما آئیا را ہر چیزے سامان ۔ وٰ پدا کپت ماں یک سامانیے رندا

حَتّٰۤى اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِيْ عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَّوَجَدَ
تا ہما وقتیکہ رست رُوچ ایر روگ ءِ جاگہا دیتی کہ ایر روت آ یک چڑّے ءِ چمّگا وٰ و دیتی

عِنْدَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يٰذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّاۤ اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّاۤ اَنْ تَتَّخِذَ فِيْهِمْ
ماں اودا ایک قومے ۔ ما گوشت کہ او ذوالقرنین یا تو تکلیف بدے (مردماں) یا بکن گوں اِشاں

حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهٗ ثُمَّ يُرَدُّ اِلٰى رَبِّهٖ فَيُعَذِّبُهٗ
نیکی ۔ وٰ گوشتی ہر کسے ءَ کہ ظلمے کت گڑا ما آئیا را زوت سزا دئیں پدا پچتر ئیت وتی رب ءِ نیمگا کہ عذاب دنت آئیا

عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَاَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهٗ جَزَآءَ ۨالْحُسْنٰى ۚ وَ
را بدیں عذاب ۔ وہر کسے ءَ کہ ایمان آرت و نیکیں کاری کت گڑا پہ آئیا جزائے نیک اِنت ۔ و

سَنَقُوْلُ لَهٗ مِنْ اَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتّٰۤى اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ
آئیا را حکم دئیں چہ وتی کارءَ آسانی وٰ پدا کپت (دگہ) سامان ءِ رندا تا وقتیکہ رست ماں رُوچ ءِ درایگ ءِ

الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلٰى قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَلْ لَّهُمْ مِّنْ دُوْنِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾
جاگہا دیتی کہ آئک کنت پہ یک قومے ءِ سرا کہ ما نکتگ پرایاں چہ رُوچ ءِ دیما پردہ ئے

كَذٰلِكَ ۗ وَقَدْ اَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتّٰۤى اِذَا بَلَغَ
ھمے پیما انت ، و مئے قابوءَ آتگنت آئیے گوڑءِ جیران وٰ پدا کپت (دگہ) سامانے ءِ رندا ۔ تا وقتیکہ رست

منزل ٤

سرگوزان ءَ دیم ترءَ واجہ خضرءَ بوجیگ گوں وتی دست ءِ شرکُت وٰ٨ توری چہ اصل فطرت ءَ زھگ مسلمان پیدا بیت مگر دیم ترءَ چہ خارجی اثرانی سببءَ ماں خوردی ءَ لہتیں ءِ بنیاد ءِ توک ءَ بدیں خبر اثر کننت کہ آئیءِ سرجمیں علم ءِ داروک خداتعالیٰ وت اِنت بداھم چیزے آثار اھل بصیرت ءَ ھم گندگ ءَ کاینت آزھگ ءِ بابت ءَ اللہ تعالیٰ ءَ واجہ خضرءَ آگاہ فرمائینت کہ آئیءِ بنیادی بدی اِنت ، مزن بوتیں تو موذی و بدراہ بوتگت و مات ءُ پت ءَ ھن گوں و تا غرق کتگت آیاں الیشی ءِ محبت ءَ کافر بوتگتنت ۔ اِے پیما زھگ ءِ کشگ والدین ءِ حق ءَ رحمت و آیانی حفاظت ءِ ذریعہ جوڑ بوت ۔ خداءَ منظور اَت کہ آئیءِ مات و پت ایمان ءِ سرا قائم بہ بنت ۔ حکمت الٰہی مقتضی بوت کہ آیوکیں جنجال چہ پیشانی راہءَ دور کنگ بہ بیت ۔ خضرءَ حکم بوت کہ زھگ ءَ قتل بکن آئیءَ خدا ءِ وحی ءِ ردءَ اِے کار انجام دات ۔ نوں اِے سوال کنگ کہ اِے ہمیں چُک ءَ پیدا مکتیں یا پیدا کتگت تو اینچو ناشری کنگ ءِ موہ آئرا مداتیں یا ھنچو کہ ماں دنیاءَ لکھانی کافر موجود

انت بلی آئیءِ مات و پت کافر بوتینت یا ھما زھگاں کہ آیانی بنیاد اِے رنگ ءَ بوگی اَت کم ازکم پیغمبرانءَ درستانی فہرست دیان ءَ اِشانءَ قتل بکنائینتیں ۔ اِے جرانی اجمالی جواب چوش اِنت کہ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُوْنَ ۝ و پہ تفصیلی جوابءَ مسئلہ خیر و شرءِ سر التفصیلی بحث کنگ پکار اِنت کہ ماں اِے مختصر دگوںڈیں فوائد ءِ توک ءَ نوشتہ بوت نکنت ۔ ہاں اینچو یاد کنگ لوٹیت کہ ماں دنیاءَ چہ ہر شخصے ءَ کہ آ اللہ ءَ خالقِ کُل و "علیم" و "حکیم" منّ اِیت ، تکوینات ءِ بابت ءَ اِے ہمیں ہزارانی سوالات بوت کننت کہ آیانی جواب کسی کرّا سوائے عجز و قصور ءِ اعتراف ءَ دگہ ہچ نہ اِنت ۔ اِدا واجہ خضرءَ ہمیشی ءِ یک نمونہ ءَ پیش دارگ مقصود اَت کہ خداتعالیٰ ءِ تکوینی حکمت و مصلحتانی احاطہ ءَ کس کت نہ کننت ۔ کدی واقعہ ءِ احوال سرظاہرءَ گندگ ءَ خراب یا بے موقع معلوم بنت لیکن ہرکسءَ کہ اندرونی جہلانکیانی علم بہ بیت آزانت کہ ماں ایشی ءَ بازیں حکمت پوشیدہ اِنت ۔ واجہ خضرءَ مسکینانی بوجیگ ءِ تختگ پروشت حالانکہ سرظاہرءَ آیاں احسان کرتگت کہ بغیر اُجرت ءَ ہر دوئیناں ءَ سوارکت ، یک زھگے کہ لیب کنان اَت آئرا گپت و قتل کت کہ سرظاہرءَ سکیں بدیں کارے اَت ، دلیوارءَ تچک اوشتارینان ءَ میتگ ءِ مردمانی سرا احسان کت حالانکہ اِشاں گوں بے مروّتی پیش اھتنت اگں وت واجہ خضرءَ وتی اِے کارانی توجیل بیان مکرتیں تو مروچی تمام دنیا ماں حیرانگی ءِ دریاءَ کپتگ اَت یا واجہ خضرءَ ٹوک و ٹالیانی آماچ اِشش کرتگت العیاذ باللہ ۔ چہ ہمے مثالاں حق تعالیٰ ءِ کارانی و آیانی حکمتانی اندازہ ءَ وت بجن اِت ۔
وٰ٩ یعنی چہ چُک ءِ قتل ءَ آئیءِ والدین ءِ ایمان محفوظ بوت و ہرچ صدمہ ئے کہ آیان ءَ رست حق تعالیٰ لوٹیت کہ آئیءِ تلافی ءَ چہ ھنچیں اولادے ءَ بکنت کہ آماں اخلاقی پاکیزگی ءَ کشتگیں زھگ ءَ بہتر بہ بیت ، مات و پت پہ آئیءِ مہربان بہ بنت ، آگوں مات و پت ءَ محبت ادب و شرّیں سلوک ءَ پیش بئیت ۔ گوشنت کہ ایشیءَ بعد اِشانءَ خداتعالیٰ نیکیں جنیں چُکے دات کہ آ گوں یک نبی ءَ منسوب بوت و یک نبی ءَ چہ آئیءِ لطن ءَ پیدا بوت کہ چہ آئیءِ یک امتے بہ وجودءَ اھت ۔ (ھمے صفحہ ءِ فوائد) وٰ١ یعنی اگں دیوار بکپتیں تو یتیمیں زھگانی ہرچ مالے کہ اودا کُل اَت ظاہر بوتگت و بدنیتیں مردماں آئرا ہضم کرتگت ، چُکّانی پت نیکیں مردے اَت ہمائیءِ نیکیانی برکت ءَ حق تعالیٰ ءَ ارادہ کت کہ چُکّانی مال ءِ حفاظت کنگ بہ بیت ، من چہ ہمائیءِ حکم ءَ دیوار تچک کت کہ چُکّاں ورنا بوانءَ وتی پت ءِ مال ءَ دست بجن اَت ۔ گوشنت کہ ماں آخزانگ ءَ چہ اِے دگہ مالاں ابید یک طلاہ (سہر) ءِ تختیے ھن ہست اَت کہ آئیءِ سرا محمد رسول اللہ نبشتگت ۔ وٰ٢ یعنی ہرچ کارے بہ خداءِ حکم ءَ کنگ الٰہی بوت بہ آئیءِ سرا مزدوری گرگ خدادوستانی کار نہ اِنت

تنبیہ : اِے قصہ ءِ شروع ءَ حضرت ءِ نبوت و ولایت ءِ متعلق ءَ ھرچیکہ مانبشتہ کنگ آئرا یک نگاہے بداچارگ لوٹیت ۔ دیمءَ ذوالقرنین ءِ قصہ پیداک اِنت اِے ھن چہ ھماسہ ایں چیزاں یکے اَت کہ اشانی بابت ءَ چہ یہود ءِ سکین ءَ قریش ءَ سوالات کرتگت ۔ روح ءِ بابت ءَ جواب ماں "بنی اسرائیل" ءَ بیان بوت ۔ اصحاب کہف ءِ قصہ ماں سورہ کہف ءَ گوست ۔ سومی چیزءِ ذکر دیم ءَ کیت ۔ وٰ٣ اِے بادشاہءَ "ذوالقرنین" بہ ہمے معنیٰ ءَ گوشنت کہ اِے دنیاءِ ہردوئیں کناراں (مشرق و مغرب ءَ) شتگ و اھتگت ۔ لہتیں گوشنت کہ اِے اسکندر رومی ءِ لقب اِنت و لہتے ءِ قول ءِ ردءَ اِے مقبولیں خداپرست و دینداریں بادشاہ چہ آئیءَ

پیش گوستگ۔ حافظ ابن حجرؒ ءَ ماں فتح الباری ءَ چہ بازیں دلیلاں ورھبنداں ہمے دومی قول ترجیح داتگ۔ چیرے روایتانی مجموعہءَ ظاہر بیت کہ ذوالقرنین حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ ہم عصرات وگوں ھائی دعاءِ برکت ءَ حق تعالیٰ ءَ خارق عادت سامان وسلیماں آئرا اشرفدار کرتگت کہ چریشانی ذریعہءَ آئرا مشرق ومغرب ءِ سفروحیران کنوکیں فتوحاتءِ سرا قدرت حاصل بوت۔ واجہ خضر آئیءِ وزیرات شاید ہمیشکا قرآنءَ واجہ خضرءِ قصہءَ گوں ہو آئیءِ قصہ بیان کت۔ قدیمی عرب شاعراں ہم ماں وتی شعروگفتارانی تہا ذوالقرنینءِ نامءَ گوں عظمتءَ ذکر کتگ وبرپشی فخرش کرتگ کہ آعربءَ ات۔ چریشیءَ چوش معلوم بیت کہ ذوالقرنین چہ تاریخی عہدءَ پیشءِ یک جلیل القدریں بادشاہے۔ شاید اسکندرءَ ہن گوں ہمائی ءَ یک ڈولیں مشابہت داراگءِ سوبءَ ذوالقرنینءِ نام بندگ بوتگ۔ ہمے زوتاں یورپءِ آثار قدیمہءِ ماہراں قدیم سامی عربانی بازیں عظیم الشان سلطنتانی احوال معلوم کرتگ کہ آیانی ماں تاریخی کتاباں ہچ تذکرہ نیست بلکیں لھتیں نامدار ومشہوریں نام ہستنت کہ آماں تاریخی کتاباں نہ گواھنت مثلاً بادشاہ "حورابی" کہ غالباً حضرت ابراھیمؑءِ دورءَ بوتگ، آئیءِ بابتءَ گوشنت کہ آ دنیاءِ اولی قانون دان ات آئیءِ قانوناں بابلءِ منارہءِ سرا نقش کش اتگیں دزکپتگنت کہ آیانی ترجمہ ماں انگریزیءَ تالان کنگ بوتگنت۔ چہ قدیمی کتباتءَ اشیءِ عجیبیں عظمت ثابت بیت۔ بہرحال ذوالقرنین ھمے بادشاہاں یکے بوتگ۔ وٓ یعنی یک سفرےءِ تیاریءَ گلائیش بوت۔ وٓ یعنی ہچو نظرءَ اھت

بَیۡنَ السَّدَّیۡنِ وَجَدَ مِنۡ دُوۡنِہِمَا قَوۡمًا ۙ لَّا یَکَادُوۡنَ یَفۡقَہُوۡنَ قَوۡلًا ﴿۹۳﴾

دوئیں کوہانی درمیانءَ دیتی آیانی ہمے دیما یک قومے کہ نزیک نہ اِنت کہ سرپد ببنت خبرےءَ وا

قَالُوۡا یٰذَا الۡقَرۡنَیۡنِ اِنَّ یَاۡجُوۡجَ وَ مَاۡجُوۡجَ مُفۡسِدُوۡنَ فِی الۡاَرۡضِ

گوشتش او ذوالقرنین یقیناً یاجوج وماجوج باز کارخرابی کننت ماں زمینءَ

فَہَلۡ نَجۡعَلُ لَکَ خَرۡجًا عَلٰۤی اَنۡ تَجۡعَلَ بَیۡنَنَا وَ بَیۡنَہُمۡ سَدًّا ﴿۹۴﴾ قَالَ

چے تونوں گوشے کہ مقرر بکنیں پہ تو یک محصولے پہ اے شرطا کہ ببندے میگ وآیانی درمیانءَ بندے وٓ گوشتی

مَا مَکَّنِّیۡ فِیۡہِ رَبِّیۡ خَیۡرٌ فَاَعِیۡنُوۡنِیۡ بِقُوَّۃٍ اَجۡعَلۡ بَیۡنَکُمۡ وَ بَیۡنَہُمۡ رَدۡمًا ﴿ۙ۹۵﴾

آچیزے کہ قدرت داتگ منا منی پروردگارا آ بہتر اِنت نوں شما مدت بہ ریت منا پہ زوردستی من اڈکناں شمے وآیانی درمیانءَ محکمیں

اٰتُوۡنِیۡ زُبَرَ الۡحَدِیۡدِ ؕ حَتّٰۤی اِذَا سَاوٰی بَیۡنَ الصَّدَفَیۡنِ قَالَ انۡفُخُوۡا ؕ

دیوالے وٓ بیارے بدیت منا آسنی تختہ تا ھما حدے کہ برابری کت کوہءِ ہر دوئیں سُنٹاں گوشتی بہ دمت

حَتّٰۤی اِذَا جَعَلَہٗ نَارًا ۙ قَالَ اٰتُوۡنِیۡۤ اُفۡرِغۡ عَلَیۡہِ قِطۡرًا ﴿ؕ۹۶﴾ فَمَا اسۡطَاعُوۡۤا

داں ھما حدےکہ (دُہری) کُت چو آسا گوشتی بیار بدیت منا کہ برتچوں آئیءِ سرا پچ کتگیں روذ وٓ پدا سر کپتش نکت

اَنۡ یَّظۡہَرُوۡہُ وَ مَا اسۡتَطَاعُوۡا لَہٗ نَقۡبًا ﴿۹۷﴾ قَالَ ہٰذَا رَحۡمَۃٌ مِّنۡ رَّبِّیۡ ۚ

(یعنی یاجوج ماجوجاں) آئیءِ سرا وٹنگ کتتش نہ کُت وٓ گوشتی اے یک مہربانی ایت چہ منی ربءِ طرفا

فَاِذَا جَآءَ وَعۡدُ رَبِّیۡ جَعَلَہٗ دَکَّآءَ ۚ وَ کَانَ وَعۡدُ رَبِّیۡ حَقًّا ﴿ؕ۹۸﴾ وَ تَرَکۡنَا

پدا وقتے کہ بلیت منی ربءِ وعدہ گرڈادوردنت آئیا راپہ ہموار کنگ وہستیں منی ربءِ وعدہ راست وٓ دیلہ کنیں

بَعۡضَہُمۡ یَوۡمَئِذٍ یَّمُوۡجُ فِیۡ بَعۡضٍ وَّ نُفِخَ فِی الصُّوۡرِ فَجَمَعۡنٰہُمۡ جَمۡعًا ﴿ۙ۹۹﴾

مرداں آروچی کہ ہور تر ببنت گوں یکدگرا وصور دمیت پدا مُچ کنیں کاریں آدرستاں

وَّ عَرَضۡنَا جَہَنَّمَ یَوۡمَئِذٍ لِّلۡکٰفِرِیۡنَ عَرۡضَا ۙ﴿۱۰۰﴾ الَّذِیۡنَ کَانَتۡ اَعۡیُنُہُمۡ

وپیش کنیں دوزخا ھما روچا کافرانی دیماک ھماکہ آیانی چماں

فِیۡ غِطَآءٍ عَنۡ ذِکۡرِیۡ وَ کَانُوۡا لَا یَسۡتَطِیۡعُوۡنَ سَمۡعًا ﴿۱۰۱﴾ ع ۱۱/۱۹ ۲ اَفَحَسِبَ

پردہ بستگنت چہ منی یادا واشکتش نہ کت وٓ نوں چے خیال کننت

چوشکہ ماں دریاءَ سفر کنگءَ معلوم بیت کہ روچ چہ آپءَ درکپیت وپداماں آپءَ غروب بیت۔ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت کہ ذوالقرنینءَ ماں دلءَ شوق چست بوت کہ بچاریت بازیں دنیا داں کجا حدءَ آباد اِنت نوں مغربءِ نیمگءَ داں ھما حدءَ سر بوت کہ چڈءَ میں ات کہ اودا مردم شُت کنت و نہ بوجیگ۔ اللہءَ ملکءِ حدءِ درگیجگ آئیءَ نتوں اِت وٓ یعنی ذوالقرنینءَ آمردمانی سرا ماہر دوئیں طاقت داتنت ھچوشکہ ہر بادشاہ و ہر حاکمےءَ نیک و بدءِ قدرت حاصل بیت توری مخلوقءَ سوکی کناں بدنام بہ بیت، توری عدل وانصاف ونیکی کناں پروتا خیرءِ ذکرءَ جاری بداریت۔ یا مطلب چوش اِنت کہ آمردم کافراتنت، ما ذوالقرنینءَ اختیار دات کہ توری آیانءَ قتل بکنت یا سارئےءَ اسلامءِ دعوتش بدنت ذوالقرنینءَ دومی راہ بند اختیار کت۔
وٓ یعنی ماں آخرتءَ شتری گندنت وماں دنیاءَ ما آیانی سرا سکی نہ کنیں بلکیں ہر وہدءَ پہ تی کاریگی گوں آیاں گپ جنیں گوں آیاں نرمی وآسانیءِ رھبندءَ اختیار کنیں۔ درحقیقت ہر بادشاہے عادل بہ بیت آئیءِ کِشک ہمیڈول بیت، بدیں مرداں سزا بدنت و گوں نیکیں مرداں نرمی بکنت۔ ذوالقرنینءَ ھمے رفتار اختیار کت
وٓ یعنی مغربی سفرءَ فارغ بوانءَ مشرقءِ سفرءِ تیاریءَ گلائیش بوت ماں قرآن وحدیثءَ چوشیں تفصیل نیست کہ ذوالقرنینءِ اے کلیں سفر پہ فتوحات وملک گیریءَ اتنت ممکن اِنت کہ محض سیرءُ ترءُ وتابءِ خاطرءَ بہ بنت ماں سفرءِ دورانءَ آ پہ ھما قومانی سرا ہن گوست کہ ساریءَ ماں ھمائیءِ حکومتءَ اواراتنت ولہتیں قوماں یک طاقتوریں بادشاہ فہمت وظالمانی مقابلہءَ گوں آئیءَ فریاد کت کہ ذوالقرنینءَ وتی زبردستیں قوتءِ سببءَ اشانی کارانءَ شر کُت تاکہ ظلم وفساد گاربوانءَ ماں ملکءَ امن وامنیءِ دَور دورہ بہ بیت چوشکہ دیمترءَ ماں یاجوج وماجوجءِ قصہءَ پیدا اِنت۔ واللہ اعلم وٓ یعنی مشرقءِ ھما گُڈی کنارہءَ یک ھنچیں قومے گندگ بوت کہ آفتابءِ شہم بغیر رکاوٹ آیاں لگتنت۔ اے مردم وحشی وجنگلءِ نندوک بنت۔ لوگ بندگ وآیانی سر گرگءِ دستور اشانی گورءَ زانا نبوتگ چوشکہ مروچی ہم بازیں خانہ بدوش قومانی تہا رواج نیست اِنت وٓ یعنی ذوالقرنینءِ مشرق و مغربءِ ہرچ کیفیتے کہ بیان کنگ بوت حقیقتءَ ہیچوش اَنت کہ ہر وسائلے گوں آئیءَ موجود داتنت وہرچ ڈولیں احوال کہ اودا پیش اھتنت، آکلیںانی سرا مئے علم احاطہ کنوک اِنت۔ تاریخءِ خدابندراے جاگہءِ بابتءَ شاید دگہ گپے بجنت و درحقیقتءَ ھمنکر اِنت کہ گوشگ بوت لہتے مفسراں کذٰلکءِ مطلب چوش گپتگ کہ ذوالقرنینءَ پہ مغربی قوماں ہرچ رھبندے اختیار کتگت ھما پیمیں پہ مشرقی قوماں اختیار کت واللہ اعلم

فلہ اے سومی سفر ابید چہ مشرق ومغرب بہ سومی نیمگءَ اَت مفسراں عموماً الیشر اشمالی سفرءِ نام بندنت ماں قرآن وحدیثءَ اشیءِ صراحت موجود نہ اِنت۔ (ھمے صفحہءِ فوائد) وا یعنی ذوالقرنین وآئیءِ ھمراہانی زبان آیاں سرپد نبوتگنت دیمترءَ ہرچ گفتگوءِ نقل کنگ بوتگ غالباً یک ترجمانےءِ ذریعہءَ کنگ بوتگ وترجمان چہ یک توکی قومےءَ معلوم بیت کہ ھردوئینانی زبانءَ قدرے پوہ بیت (تنبیہ) یاجوج ماجوج وا اے قومءِ ملکءَ اے دوئیں کوہ توکءَ اَتنت کہ اشانی سرءَ ادرشس کنگ نہ اَت البت دوئیں کوھانی توکءَ یک درگے (درّہ ے) ہست اَت چمانیءَ یاجوج ماجوجءَ رووآکت وا اے مردمانءِ پُل و پانچ اِش کتگت وشُتگنت۔
وٓ ذوالقرنینءِ مزن شانیں از باب و وسائل و قوت و دبدبہءِ گندانءَ آیانءَ دلءَ خیال بوت کہ مئے تکلیف وجنجالانی گردوار (سدّ باب) ءَ ہمے واجہ کت کنت پمشکا چہ آئیءَ دزبندی اِش کت کہ یاجوج وماجوجءَ ماں ملکءَ آس روک کنگ اِداآیاں قتل وغارت وپُل و پانچ کننت، شما اگں مئے وآیانی درمیانءَ یک محکمیں پسیلے

بہ بند اِت کہ چرائی سبب ءَ مٹے حفاظت بہ بیت توالشی ءِ سراھرچ خرچے کہ بیت مادیگ ءَ تیاریں توری شما محصول ءِ نام ءَ آئی ءَ چہ ماوصول بکن اِت۔

تنبیہ : یاجوج ماجوج کئے اَنت ؟ ماں کجام ملکءَ نندوک اَنت۔ ذوالقرنین ءِ جوڑکتگیں پسیل (آھنی دیوال) کجا اِنت ؟ اِے ھماسوالات اَنت کہ اشانی بابت ءَ مفسرین ومورخانی اقوال وت ماں وتامختلف اَنت۔ منی خیال ایش اِنت (واللہ اعلم) کہ یاجوج وماجوج ءِ قوم عام انسانانی وجنانی درمیان ءَ یک برزخی مخلوق ایت وچوشکہ کعب بن احبار ءَ فرمائینگ وعلامہ نووی ءَ چہ فتاوی ءَ چہ جمہو علماء ءَ نقل کتگ کہ آیانی سلسلۂ نسب چہ پت ءِ جانبءَ روت حضرت آدم ءَ سربیت مگر چہ مات ءِ نیمگءَ داں بی بی حوا ءَ روت وسربیت۔ چوش بگوشس کہ آعام مردمانی پت شریکیں براس بوتنت ہے عجب اِنت کہ مزنیں دجال کہ آئرا تمیم داری ءَ ماں جزیرہ ئے ءَ ماں زنجیراں قید ءِ جا ورءَ دیستگت چہ ہمے قوم ءَ بہ بیت۔ وھدے حضرت مسیح علیہ السلام کہ آمحض یک آدم زاتیں خاتون (مریم صدیقہ) ءِ بطن ءَ چہ ملکی نفخہ (ھُپ کنگ) ءَ پیدا بوت چہ نزول من السماء ءَ پد دجال ءَ ہلاک کنت ھماوقت ءَ اِے قوم یاجوج ماجوج دنیاء ءِ سرا اورش کنت وآخرکار چہ مسیح علیہ السلام ءِ دعاء ءِ برکت ءَ موت ءَ انبازکنت۔ اِے وھدی اِے قوم کجا اِنت ؟ وذوالقرنین ءِ آھنی دیوال کتام جاگہ ءَ اِنت ؟ نوں ھرشخص اِے تمامیں وصفاں وتی نگاہ ءَ داریت کہ آئی ءِ ثبوت اِے قوم وآھنی دیوار ءِ بابت ءَ قرآن کریم وصحیحین حدیثاں دزکپیت آئرا چوش گوشگ کپیت کہ ھماقوم ملکاں ودیوالانی مردماں چہ وتی رائے ءَ نام ونشان داشتگنت اِے تمام اوصاف ماں یکے ءَ ہن گندگ نہ بنت لہٰذا آخیالاں راست معلوم نہ بنت صحیح حدیثانی انکاریا نصوص ءِ ناہودگیں تادیلات دین ءِ برخلاف اِنت۔ پشت کپیت مخالفانی اِے شبہ کہ ماتمام زمین پٹ ولوٹ کت مگر ھچ جاگہ ءَ آئی نام ونشان دست نہ کپیت وھمے شبہ ءِ جواب ءَ مٹے نویسندگاں نام ونشان پیش دارگ ءِ جہد کرتگ، الشی ءِ راستیں جواب ھما اِنت کہ علامہ آلوسی بغدادی ءَ داتگ کہ مارا آیانی جاہ مند معلوم نہ اِنت ومکن اِنت کہ مٹے وآیانی میانجی ءَ مزنیں مزنیں دریا توک ءَ کاہنت واِے دعوی کنگ کہ ماتمام خشکی وتری سرا احاطہ کتگ واجب التسلیم نہ اِنت عقلاً البت جائز انت کہ چوشکہ چہ مروچیءَ پنجصد سال ساری مارا چہاری براعظم امریکہ ءِ احوال معلوم نہ اَت ہم بیت کنت کہ یک دگہ براعظمے موجود بہ بیت کہ دنیگہ ما اودارسائی حاصل نہ کرتگ وماں کمیں مدتے ءَ بعد ما داں آیانی حد ءَ یا آیاں داں مٹے حد ءَ سربہ بنت سمندر (دریا) ءِ دیوار اعظم کہ آسٹریلیاء ءِ شمال مشرقی تیاب ءِ سرا واقع اِنت مروچیاں برطانوی سائنس داں دکتورسی ایم ینگ ءِ ہدایات ءِ رو ءَ تحقیق جاری اِنت۔ اِے دیوال چہ ہزارمیل ءَ دراج تر وبازجاگہاں داں دوازدہ میل ءَ اشی ءِ براھی وہزارفٹ برزی اِنت کہ الشی ءِ سرا بازیں مخلوقے آباد اِنت۔ سرچ مہتے بہ اِے کار ءَ رھادگ بوتگنت ہمے زوتاں آئی ءَ وتی یک سالہ تحقیقات ختم کرتگ کہ چرپشی ءِ سبب ءَ دریاء ءِ عجیب وغریبیں اسرار ظاہر بنت وانساناں حیرت واستعجاب ءِ بک نوکیں دنیائے معلوم بوگائنت گڈاچوں دعوی کنگ بیت کہ مارا ھشکی وتری ءِ بابت ءَ مخلوقات ءِ سربستگیں احوال حاصل بوتگنت بہرحال ورءَ مخبرصادق ءَ کہ آئی ءِ صدق گوں مضبوطیں دلیلاں ثابت اِنت وھدیکہ آدیوار ءِ گوں آئی وصفانی مارا خبرداتگ مٹے سرا واجب اِنت کہ ما تصدیق بکنیں وھما احوال وواقعات ءِ راھچاربئیں کہ مشکین ومنکرین ءِ چمانی دیماہیش کاینت ؎ سَتُبْدِیْ لَکَ الْاَیَّامُ مَاکُنْتَ جَاھِلاً ؞ وَیَاتِیْکَ بِالْاَخْبَارِ مَالَمْ تُزَوِّدِ۔ **ف۳** یعنی ماں واز باب منی گورءَ باز اِنت مگر گوں دست وباداں شما ھن گوں من مدد بکن اِت۔

ف۴ اول سرا آسنانی مزن مزنیں تختگانی جہل وبرزءَ تل بہ تل ایرکرتنت وھدے اشانی بلندی داں ہر دوئیں کوہانی ٹلءَ سربوت مردمانءَ حکم دات کہ آس ءَ شر جنبلاس بکن اِت وھدیکہ آسن مثل آس ءَ سہر تران ءَ گرم بوتنت توآوھدءَ آپ کرتگیں گریں رود آئی ءِ سرا ریچگ بوتنت کہ آماں آسنانی شمانی توکءَ جاگہ کنان ءَ بست انت واِے درست یک جان ویک قالب بوان ءَ مثل کوہ ءَ اوشتاتنت۔ اِے درستیں کارماں آزمانگءَ چو خرق عادت ءَ انجام گپتنت کہ الشرا ذوالقرنین ءِ کرامت گوشگ لوٹیت یا ممکن اِنت کہ ھما دور وباری ہنچیں قسم ءِ اسباب وآلات موجود بہ بنت کہ مروچی ما آیانی بابت ءَ ھچ علم نہ داریں۔

ف۵ یعنی حق تعالیٰ یاجوج ماجوج ءَ رانی الحال اِے قدرت نہ داتگ کہ دیوال ءَ سرگوزان ءَ یا پروشان ءَ انگو بیاینت۔ **ف۶** یعنی محض چہ خداء ءِ مہربانی ءَ اِے برزیں بند قائم بوت وداں وتی مقرریں میعاد ءَ انشاء اللہ قائم بیت۔ چہ صحیحین ءِ حدیثاں معلوم بوت کہ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ نزول وقتل دجال ءَ بعد قیامت ءِ نزیک ءَ یاجوج ماجوج ءِ درکپگ ءِ وعدہ انت آوقت ءَ اِے بند دورکنگ بیت دیوار ءَ پروشان ءَ انچیں بازیں تعدادے ءَ درکپنت کہ آیانی حساب بغیر چہ اللہ ءَ کسے ءَ معلوم نہ انت۔ دنیا چہ آیانی مقابلہ ءَ بے وس بیت حضرت مسیح ءَ حکم بیت کہ منی خاصیں بندگان ءَ زوران ءَ کوہ طور ءِ سرءَ بر دات۔ آخر حضرت مسیح علیہ السلام دستاں دراج کنت چرائیءَ پد یاجوج ماجوج ءِ سرا یک غیبی وبائے کپیت درست یکبارگی مرنت۔ گیشتریں تفصیل ماں حدیث ءِ کتاباں "باب امارات الساعۃ" ءَ چارگ لوٹیت **ف۷** یعنی ماجوج ماجوج مثل دریا ءِ جولان ماں بیشمار تعداد ءَ چست بوان ءَ درکپنت یا مطلب چوش اِنت کہ چہ مزنیں ترس ءِ بیم ءَ تمام مخلوق ہورءَ اوار بیت۔ جن وانس ماں یک دگرے ءَ داخل بنت، پدا قیامت ءِ صور دمگ بیت چرائیءَ بعد درست خداء ءِ روبرو ءَ حشر ءِ میدان ءَ یک جاکنگ بنت ودوزخ کافرانی چمانی دیم ءَ بیت۔ شاید کافرانی تخصیص پشکا انت کہ دراصل ءَ دوزخ بہ ھمایاں جوڑ کنگ بوتگ وآیانی چمانی سرءَ ماں دنیاء ءَ پردہ پوشتگ اَت نوں پردہ پشت نہ کپیت۔ **ف۸** یعنی وت اِشانی عقل ءِ چم برابر نہ اَت کہ قدرت ءِ نشانیان ءَ گندان ءَ یقین اِش بکتیں وخدا اِش یادبکتیں وچہ سُہٹ کنگ ءِ سبب ءَ کسے ءِ خبر اِش نہ اِشکت کہ دگرانی سرپدکنائینگ ءَ سرپد بوتینت۔

أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا

ہماکہ کفرش کت کرٹا ھینتت منی بندیاں بغیر چہ من وتی مددگار ف۱ ماتیار کتگ

جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾

پہ کافراں دوزخ پہ مہمانیا ف۲ بگوش آیا خبر بدیئیں شمارا کہ کئی کتگیں زیادہ بیکار بوتنت

الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ

ہماکر گار بوتنت آیانی کوشش ماں دنیاء زندگانیا و آیاں گمان کنگا لگتنت کہ آشریں کار

صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ

کننت ف۳ آسیشنت کہ منکر بوتنت چہ وتی ربّ ءِ نشانیاں ءَ و چہ آئی ءِ دیدارا نوں برباد بوتنت آیانی کتگیں کار

فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَ

پداما چست نکنیں پر آیاں ماں قیامت ءِ روچ ءَ شاھیمے ف۵ اے آیانی جزا انت دوزخ پہ ھمے خبرا کہ آ منکر بوتنت و

اتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

کتش گوں منی آیاتاں و پیغمبراں مسکرائی ف۶ بےشک ہماکساں کہ ایمانش آرت و نیکیں عملش کت

كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ

ہستنت پر آیاں بہشت ءِ باغاں پہ مہمانیا ۔ ہمیشہ مانِنت ماں اودا نہ لوٹنت

عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ

چہ اودا جاہ ءِ بدل کنگا ف۷ بگوش کہ اگر دریا سیاہی ببیت پہ منی ربّ ءِ خبرانی نبیسگا بیشک دریا گٹّیت

قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَنَا

پیش چہ منی پروردگار ءِ خبرانی خلاص بوگ ءَ اگرچہ دومی ھمچشیں بیاریں پہ مدتاں بگوش من

بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَنْ كَانَ يَرْجُو

انسانیوں شمے ہمیں حکم دیم دیگ بیت منی نیمگا کہ معبود شمے یک معبودے نوں رندا ہر کسے کہ امیت کشیت

لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

پہ وتی پروردگار ءِ دیدارا اگرا بکنت آ نیکیں کار و شریک مکنت ماں وتی پروردگار ءِ بندگیا کسیا ۔

ع ۱۲ ۹ ۳

منزل ۴

ف۱ یعنی آیا منکراں چوش گماں کننت کہ منی خاصیں بندہاں (مسیح، عزیر، روح القدس ءُ فرشتگاں) ءَ پرستش کناں ءَ پہ وتی حمایت ءَ اوشتارینت "كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا" ہجبرا آناں آوت چہ شمے کاراں بزاری ظاہر کننت ءُ شمے مقابل ءَ مدعی بوان ءَ اوشتوک بنت ۔ ف۲ یعنی اے ہمیں فریب مہ ورات اوداکس شمارا جست نکنت کہ کتام باغ ءِ تباگ اِت ۔ البت ما شمے مہمانی کنیں چہ دوزخ ءِ آس ءُ چہ ایدگہ قسم قسم ءِ عذاباں (اعاذنا اللہ منہا) ف۳ یعنی پہ قیامت ءِ روچ ءَ چہ درستاں زیات تاوان بار ہماکس بنت کہ آیانی تمامیں جُہد پہ دنیا ٹیگی اَت ، آخرت ءِ خیال اِش کدی ہن نہ کُت محض دنیاوی دیم روی (ترقّی) ءُ مادّی کامیابی ءَ مزنیں معراج اِش فہمتگت ۔ (کذا یُفہم من الموضح) یا مطلب چوش داریت کہ ماں دنیا ءِ زندگ ءِ ہرچ کارے اشاں پہ وتی خیال ءَ شرّ زانان ءَ کتگتش توری بُندرءَ شر انتنت یا شر نہ انتنت آدرست کفر ءِ نحوست ءِ سبب ءَ اودا بیکار ثابت بوتنت و تمام محنت برباد بوت ۔ ف۴ یعنی اشاں نہ اللہ تعالیٰ ءِ نشانیان ءَ قبول دار بوتنت و نہ اشاں کدی چُشیں خیالے اَھت کہ باندا خدا ءِ دیما حاضر بوگی انت ف۵ کافر ءِ حسنات مردگ ءُ حساب انت ماں آ ابدی زندءَ ہچ درد نہ ورانت نوں پہ ایشاں محض کفریات و سیّئات پشت کپنت نوں شا ہیم ءِ یک مکپّے چوں وزن کنت وزن وَ ہر دوئیں کپانی وزن ءُ تفاوت ءَ بیش داریت پدا اِد اسیئات ءِ مقابلہ ءَ حسنات ءِ ھچ وجود نیست اِنت گڈا وزن کنگ ءَ چے سوت حاصل ببیت ۔ ف۶ ہرچ کلاگے شما گپتگ اَت مروچی نوں آئی ءِ تام ءَ بچش اِت ف۷ یعنی چہ مدام ءِ جلّگ ءَ شزار ءُ بزار نہ بیت ہر دم تازہ بہ تازہ نعمت دیگ بنت کدی چُشیں واھگے نکننت کہ مارا چہ ادا بہ دگہ جاگہے برگ ببیت ف۸ قریش ءَ یہود ءِ سکین ءِ سرءَ روح ، اصحاب کہف ءُ ذوالقرنین ءِ بابت ءَ سوال کرتگت اے سورہ ءِ اول سرا اصحاب کہف ءُ آخرءَ ذوالقرنین ءِ قصّہ داں حدیکہ قرآن ءِ تعلق اَت بیان فرمائینت ءُ روح ءِ بابت ءَ بیان ماں سورہ بنی اسرائیل ءَ بوت ءُ آ ے ردءَ فرمائینت وَمَآ أُوتِيتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا نوں سورہ ءِ آخرءَ پیش داریت کہ اللہ تعالیٰ ءِ علم ءُ حکمت ءَ گپّاں بےشمار انت ۔ ہرچ گپتے شمے ظرف ءُ قابلیت ءُ ضرورت ءَ رد اکنگ بوتگنت چہ حق تعالیٰ ءِ معلومات ءِ ردا آئیکر ہن نہ انت کہ ماں دریاءَ آپ ءِ یک ترمپے ءِ ۔ بندجبر (بالفرض) تمامیں دریا ءِ آپ سیاہی بہ بنت کہ حرائی ءَ خدا ءِ گپّاں نبشتگ شروع کنگ بہ بیت حرائی ءَ تا دومی وسومی دریا ھمائی کدءِ ماں آئی ءَ شامل بکن اِت تو اے دریا ھلاس بنت لیکن اللہ تعالیٰ ءِ گپّ ھلاس نہ بنت ۔ چہ ھدا بفہم اِت کہ قرآن ءُ ایدگہ آسمانی کتابانی ذریعہءَ توری ہر قدر مستریں علم زیات ءُ چہ زیات مقدارءَ کسّے ءَ دیگ بہ بیت علم الہی ءِ مقابل ءَ آہن قلیل اَنت اگرچہ فی ذاتہ آ ءِ اکثیر گوشگ بہ بیت ف۹ یعنی من ہن مثل شما یک بشرے آں من خدا نہاں کہ وتاوت ذاتی ہیم ءَ تمام علوم ءُ کمالات من ءَ حاصل بہ بنت البت اللہ تعالیٰ حقیں علوم و معارفِ قدسیہ منی نیمگءَ وحی کنت کہ ما آیاں اصل اصول توحید ءِ علم اِنت ھمائی ءِ نیمگءَ من گلّانءَ دعوت دیاں ہرکس ءَ گوں اللہ تعالیٰ ءَ دوچار کنگ ءِ شوق یا آئی دیما حاضر بوگ ءِ خوف بہ بیت آ ءِ الازم اِنت کہ چیزے نیکیں کار شریعت ءِ مطابق ءَ بکنت و ماں اللہ تعالیٰ ءِ بندگی ءَ ظاہرا و باطنًا کسے ءَ بہ کتام درجہءَ شریک مہ کنت یعنی شرک جلی ءِ ڈول ءَ ریا وغیرہ شرک خفی ءَ چہ ہن بہ پہریزیت پر چاکہ ماں ہرچ عبادتے ءَ غیراللہ ءِ شرکت بہ بیت آ عبادت کنوک ءِ دیم ءَ جنگ بیت اَللّٰهُمَّ اَعِذْنَا مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا مرے آیت ءَ اے ارشادہ ہن بوت کہ نبی ءِ علم متناھی و عطائی انت چو مثل علم خداوندی ءَ ذاتی و غیرمتناھی نہ اِنت

تَمَّتْ سورة الکھف بفضل اللہ تعالیٰ ومنّہ وللہ الحمد اوّلاً وآخرًا ۔

سُوْرَةُ مَرْيَمَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانٍ وَّتِسْعُوْنَ اٰيَةً وَّسِتُّ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ مریم ماں مکّیا نازل بوت وآ ئیٹے نود وہشت آیات وشش رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں اللّٰہ ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہرباں زبریں رحم کنوکے

كٓهٰيٰعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهٗ زَكَرِيَّا ﴿٢﴾ اِذْ نَادٰى

اے بیان اِنت تئی پروردگار ءِ مہربانی ءِ گوں وتی بندہ زکریا ءَ ف۱ وقتیکہ تواری جت

رَبَّهٗ نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ اِنِّيْ وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّيْ وَاشْتَعَلَ

وتی ربّ ءَ بہ آہستئیں توارے ف۲ گوشتی اے منی رب سُست بوتنت منی ہڈّاں وترپگا لگت

الرَّاْسُ شَيْبًا وَّلَمْ اَكُنْۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾ وَاِنِّيْ خِفْتُ

سرچہ پیریا ف۳ و بہ لوٹگا چہ توکدی بے اُمیت نبوتگوں ف۴ ومن ترسوں

الْمَوَالِيَ مِنْ وَّرَآءِيْ وَكَانَتِ امْرَاَتِيْ عَاقِرًا فَهَبْ لِيْ مِنْ

چہ وتی سیاداں رندچہ وت ف۵ ومنی جن سنٹے، نوں بدے منا چہ

لَّدُنْكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾ يَّرِثُنِيْ وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوْبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ

وتی درگاہا یک پُشت پدے کہ آ منی جاہا دیعقوب ءِ اولادانی جاہا بندیت وآئیا را دلپسندے

رَضِيًّا ﴿٦﴾ يٰزَكَرِيَّآ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلٰمِ ِۨ اسْمُهٗ يَحْيٰى لَمْ نَجْعَلْ لَّهٗ

بکن ف۶ او زکریا ما خوشخبری دئیں ترا بہ یک بچّے کہ آئی ءِ نام یحییٰ اِنت ما نکتگ پیش

مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ غُلٰمٌ وَّكَانَتِ امْرَاَتِيْ

چہ آئیا آئیٹے ہم نام کسے ف۷ گوشتی اے رب چون بیت منا را بچے و منی جن

عَاقِرًا وَّقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذٰلِكَ ۚ قَالَ رَبُّكَ

سنٹے و من رستگوں چہ پیریا کپتوکیے درجیا ف۸ گوشتی ہمے پیما بیت، فرمائینتگ تئی ربّ

هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَّقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا ﴿٩﴾

کہ اے کارے بہ منی سرا آسان و پیدا گوں کت ترا پیسرا وتو ہچ نہ اَتے ف۱۱

ف۱ یعنی زکریا علیہ السلام چہ بنی اسرائیل ءِ مزن شانیں نبیاں یک ایت۔ ماں بخاری ءِ ہست کہ نجاری (دار تراشی) واجہ ءِ پیشہ اَت وگوں وتی دستاں کارکنان لاپ ءِ ارتگتی آئی ءِ قصّہ پیسرا ماں آلِ عمران ءَ گوستہ بوداجارگ ببیت ف۲ گوشت ماں شپ ءِ تہارکی وخلوت ءَ آہستہ آہستہ دعائے کُت بچوکہ دعا ءِ طریقہ اِنت "اُدْعُوْا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً" (اعراف رکوع ۷) اے ہمیں ءِ عاجہ ریا ءَ دور وچہ اعلیٰ درجہ ءِ اخلاص ءَ بہ بیت شاید اے ہم خیال بہ بیت کہ پیراں سری ءَ چُک لوٹگا اَت اگں چُک مبیت تو اَتکنوک کلاگ گرینت وچونائی ءِ ہن پیراں سری ءِ وبدءِ انسان ءِ آواز سُست بیت۔ ف۳ یعنی سرظاہر ءَ مرگ ءِ وھد نزیک اِنت، سرءِ مودان اسپیتی ظاہرات وھڈاں ہم تراھگنت ف۴ یعنی شما اے خاصیں مہربانی منی سرءِ کتگ نوں بہ اے آخری وقت ءِ ضعف وپیراں سالی ءَ چون گمان بکناں کہ منی دعا ءَ ردکناں چہ وتی مہربانی ءَ مناز بہرکنے!۔ لہتیں مفسراں وَلَمْ اَكُنْۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ءِ معنیٰ اے پیما گپتگ کہ اے پروردگار! بہ شمے دعوت ءِ سرا من کدی شقی ثابت نہ بوتگاں یعنی ہروھد ءَ شما تواریجت برابر حکم ءِ فرمانبرداری ورندگیری ءِ سعادت منا حاصل بوتگ۔ ف۵ یعنی آئی ءِ کس وارث وسیادنا اھل مبنت۔ ترس اے پیدا بوت کہ اے مرداں چرائی ءَ بعد چہ وتی بدعملی وغلط کاری ءَ تچکیں راہ ءَ خراب مکننت وہرچ دینی وروحانی مزنی یعقوب علیہ السلام ءِ سربوتگت آرا چہ وتی ناشریاں برباد مکننت ف۶ یعنی من پیر بوتگاں، لوگ بانک سنٹے اِنت سرظاہر ءَ اولاد حاصل بوگ ءِ ہچ نشانی نیست اِنت لیکن وتی بیشمار قدرت ورحمانی برکت ءَ اولاد عطا بکن کہ آ دینی کاران ءَ بہ وتی دست ءَ بگیپت وتئی مقدسیں امانت ءِ بارءَ برداشت بکنت من ماں اے پیراں سری ءَ چہ گُت کنا دل ہمے کشیت کہ یک چُکّے ہمنکرلائق بہ بیت کہ آ وتی پت وپیرکی منصبءُ دست بگیپت آیانی علم وحکمت ءِ خزانگانی مالک ونبوت ءِ بلندیانی وارث بہ بیت

تنبیہ: صحیح حدیثاں ثابت اِنت کہ ماں نبیانی مالءَ وراثت جاری نہ بیت آیانی وراثت ماں علم ءِ دولت ءُ جاری بیت وچہ شیعیانی معتبریں کتاب چہ "کافی کلینی" ءِ ما "روح المعانی" اے مضمون ءِ روایات نقل کرتگ انت لہذا متعین اِنت کہ ماں يَرِثُنِيْ وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوْبَ ءَ مالی وراثت مراد نہ اِنت کہ آئی ءِ تائید وت چہ آلِ یعقوب ءِ لفظ ءَ لوٹگائنت ہرچا کہ ظاہر اِنت تمام آلِ یعقوب ءِ مال واملاک ءِ وارث تہنا حضرت زکریا ءِ چُک چطور بوت کننت بلکیں وراثت ءِ جرندءِ ذکر اے موقع ءَ ظاہرکنت کہ مالی وراثت مراد نہ اِنت ہرچاکہ ایشی ءَ تمام دنیا متوک اِنت کہ چُک پت ءِ مال ءُ وارث بیت گڑا ماں دعاءَ ایشی ءِ ذکر محض بیکار اَت۔ چوش خیال کنگ کہ حضرت زکریا ءَ وتی مال ودولت ءِ فکر سوار اَت کہ چوش مبیت کہ اے مال ودولت چہ منی لوگ ءُ درکپان ءَ ناکوءِ چُکاں واید گہ سیادو وارثانی لوگ ءَ سر بہ بیت اے سک کمتگیں وسبکیں خبر ایت۔ انبیاء علیہم السلام ءِ شان چوش نہ بیت کہ چہ دنیاءَ رخصت بوان ءَ دنیا ءِ حقیریں متاع ءِ فکرءَ بکپیت کہ ھائے ارمان اے مال کجا روت وسر بیت ولطف ایش انت کہ حضرت زکریا دولتمندیں واجہے ہن نہ اَت، دار تراشی ءِ کارکنان ءَ وتی گذارہ کرتگتی۔ بارے آئی ءَ ماں پیراں سری ءَ چونکائی غم ءَ بے وار کرتگت کہ چارپیسہ ءِ سیادانی دست ءَ مکپنت العیاذ باللہ ف۷ بخشیں چُکّے عنایت بکن کہ آ وتی جوانیں اخلاق واعمال ءِ رِدا منی وتئی نیکیں مردمانی دلپسند بہ بیت۔ ف۸ یعنی دعا قبول بوت وچُک پیدا بوگ ءُ بشارت سر بوت کہ آئی ءِ نام "یحییٰ" چہ پیدائش ءَ سر حق تعالیٰ ءَ تجویز فرمائینت، نام ہن بخیں عجیبیں کہ ساری ءَ کسی نام بندگ نہ بوتگت۔ لہتیں سلف ءَ اِدا "سَمِيًّا" ءِ معنی "شبیہ" زرتگ یعنی اے شان وصفت ءِ کتام شخصے چہ آئی ءِ پیش پیدا نہ بوتگ اَت۔ شاید مطلب چوش بہ بیت کہ چہ پیریں مرد وسنٹیں جنیں آدم ءُ کتام چکے دان آوھد ءَ پیدا نہ بوتگت یا ماں لہتے خاصیں احوال وصفات (مثلاً رقّتِ قلب، غلبۂ بکاء وغیرہ) ءَ آئی ءِ مثال پیش ءَ نہ گوستگ۔ واللّٰہ اعلم ف۹ انسان ءِ دستور انت کہ وہدے اناگت ءِ یک وشیں حالے بہ اشکنت تو بہ زیاتیں دل جمی وشادکامی ءَ ساعت ودمان ءِ جُست وپٹ وپول کنت چہ پے تحقیق ءِ تازہ ئیں لذّت ووشی حاصل بیت وپدا خبر ہن بالکل پکّا بیت ہمے مراد اَت حضرت زکریا ءِ سوال ءِ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت: "عجبیں چیزءِ سوال ءِ سرا تعجب نہ کتی وھدے اشکتی کہ اولاد بیت نوں وتی حیرانگی وتعجب ظاہرکت۔ ف۱۰ حیرانگی ءِ ہچ گپ نہ اِنت ماں ہمے جاوراں ترا اولاد بیت وخدا ءِ رضی ہم پورا بیت ف۱۱ یعنی شمے گورا ظاہری از باب ءِ رِدا یک چیزے مشکل بوت کننت بلے خدا ءِ گورا ہچ مشکل نہ انت۔ آئی ءِ مزنیں قدرت ءِ دیما ہرچیز آسان انت۔ انسان وتی جرند ءِ ہستی ءَ بچاریت یک زمانگے انچیں ہست اَت کہ اے وت ہچ چیزے نہ اَت آئی ءِ نام ونشان کس ءَ نزانتگت حق تعالیٰ ءَ چہ نیستی ءِ پردہ ءَ بہ وجود ءَ آورت پدا مزن شانیں قدرت ءِ خداوند لاشئ محض ءَ یک شیئے جوڑ بکنت گڑا ازانا آ چہ پیریں مرد وسنٹیں جنین ءَ چُک پیدا کرت نہ کنت!۔

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّيْٓ اٰيَةً ۭ قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ

گوشتی اے رب مقرر بکن پر من یک نشانی ئے ۔ گوشتی تئ نشانی ایشنت کہ خبر نکنے گون مردماں داں سے

لَيَالٍ سَوِيًّا ۝ فَخَرَجَ عَلٰي قَوْمِهٖ مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ

شپا (وسے روچا) پہ تندرستے حالتا ف۱ پدا در کپت وتی مردمانی نیمگا چہ محراب ءَ نوں اشارہ ئی کت گوں آیاں

اَنْ سَبِّحُوْا بُكْرَةً وَّعَشِيًّا ۝ يٰيَحْيٰى خُذِ الْكِتٰبَ بِقُوَّةٍ ۭ وَاٰتَيْنٰهُ

کہ اللہ ءَ یاد بکنیت صباح و بیگاہ ف۲ او یحییٰ بگر کتابا مضبوط ف۳ و دات ما آئیا

الْحُكْمَ صَبِيًّا ۝ وَّحَنَانًا مِّنْ لَّدُنَّا وَزَكٰوةً ۭ وَكَانَ تَقِيًّا ۝ وَّ

دانائی ماں خوردیا ف۴ و داتیں نرم دلی چہ وتی نیمگا و پاکیزگی ۔ و ہستت آپرہیزگارے ف۵ و

بَرًّۢا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا ۝ وَسَلٰمٌ عَلَيْهِ يَوْمَ

نیکی کنوکت پہ وتی مات و پت ءَ و نئیت آسرکشے، نافرمانے ف۶ و سلامتی انت پہ آئی ءِ سرا ہما روچ

وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوْتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ۝ وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ

کہ پیدا بوت و روچیکہ بمریت و روچیکہ پادکیت زندگ بیت ف۷ و یاد بکن مریم ءَ ماں کتاب ءَ

مَرْيَمَ ۘ اِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ اَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ۝ فَاتَّخَذَتْ

وقتے کہ جدا بوت چہ وتی مردماں پہ یک جاگہے روچ ٹِک ءِ نیمگا ف۸ پدا کتی

مِنْ دُوْنِهِمْ حِجَابًا ڨ فَاَرْسَلْنَآ اِلَيْهَا رُوْحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا

چہ آیانی دیما یک پردہ ئے ۔ پدا ما دیم دات آئیے نیمگا وتی فرشتہ ئے پدا انسانے ءِ صورتا ظاہر

سَوِيًّا ۝ قَالَتْ اِنِّىْٓ اَعُوْذُ بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ اِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ۝

بوت آئیے دیما پورئیں ف۹ ۔ گوشتی منا رحمٰن پناہ بدنت چہ تو اگر تو خدا ترسے ئے ف۱۰

قَالَ اِنَّمَآ اَنَا رَسُوْلُ رَبِّكِ ڰ لِاَهَبَ لَكِ غُلٰمًا زَكِيًّا ۝ قَالَتْ

گوشتی من تئ رب ءِ دیم داتگیں نوں کہ بدیوں ترا یک بچے پاکیزئیں ف۱۱ ۔ گوشتی

اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ غُلٰمٌ وَّلَمْ يَمْسَسْنِيْ بَشَرٌ وَّلَمْ اَكُ بَغِيًّا ۝ قَالَ

چہ پیما بیت منا بچ و دست پر نکتگ منا انسانے ءَ و نبوتگوں من بدکارے ف۱۲ گوشتی

ع ١٥ ۴

وقف لازم

ف۱ یعنی وتی جان دراہی ءِ باوجود دہ یکہ کامل سہ روچ و شپ گوں مردماں پہ زبان ءِ خبر کُت مکنے تو گڑا ایزاں کہ حمل قرار گپتگ ۔ اے پردا زیات گیشّ و گوانکار ماں آل عمران ءِ فوائد ءَ گوستگ اودا چارگ بہ بیت ف۲ یعنی وھدے ھا وقت اھت تو زبان چہ گفتگو کنگ ءَ عاجز بوت، چہ حجرہ ءِ در کپان ءَ مردمان ءِ بہ اشارہ گوشتی کہ صُبح و بیگاہ ءَ اللہ ءَ یاد بکن اِت، نماز بوان اِت ماں تسبیح و تہلیل ءِ مشغول ببت چوش گوشگ یا وَوتی ہمیشی دستور ءِ پرد ءَ بطور وعظ و نصیحت گوشتی یا خداوندکریم ءِ نعمت ءِ وشنودی محسوس کنان ءَ لوٹتی کہ اید گہ مردم ہن گوں آئی ءَ ذکر و شکر ءِ گلائیش بہ بنت پر چاکہ ہنچو کہ ماں آل عمران ءَ گوست. حضرت زکریّا ءَ حکم اَت کہ ماں آستے روچاں خدا ءِ بازیات یاد بکنت و خاص تسبیح ءِ لفظ شاید پمشکا اختیار ئی کت کہ اکثر عجیب و غریبیں نقشہ گندگ ءِ وہد ءَ انسان سُبحان اللہ ءِ لفظ ءَ گوشیت ۔ ف۳ یعنی تورات و اید گہ آسمانی کتب کہ آتئ یا اید گہ نبیانی سرا نازل بوتگنت گوں مضبوطی و کوشش ءَ آیان ءَ بدار، آیانی تعلیمات ءِ سرا وت ہم عمل بکن و ایدگراں ہم عمل کنگ ءَ ترغیب بدے ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یعنی علم کتاب مردمان ءَ گوں سختی ءِ تعلیم دیگا لگت ۔ یعنی پت ضعیف اَت و دت ورنا اَت ف۴ یعنی یحییٰ ءِ عُمر ءَ آئرا حق تعالیٰ ءَ فہم و زانگ علم و حکمت، فراستِ صادقہ، احکام کتاب و عبودیت ءِ آداب و خدمت ءِ معرفت بخشاتگ ۔ چُکّاں یکبرے آئرا لیب و گواری ءِ دعوت دات ۔ جوابی دات کہ ما پرے کار ءِ پیدا کنگ نہ بوتگیں ۔ بعضے عالمانی نزیک ءَ اللہ تعالیٰ عام دستور ءِ برخلاف انشرا ماں یحییٰ ءِ نبوّت ہن عطا فرمائینت. واللہ اعلم

ف۵ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ آئرا ذوق و شوق، رحمت و شفقت، رِقّت و نرم دلی، محبّت و محبوبیت عنایت فرمائینتگت و صاف و پلگاریں رو، پاکیزہ ئیں ھیل و عادت، مبارک و سعید متقی و پرہیزگار جوڑ کت ۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ یحییٰ علیہ السلام ءَ نہ کدی گناہ کت و نہ گناہ ءِ ارادہ کت ۔ چہ خدا ءِ خوف و ترس ءَ ہمنکر گرِتی کہ واجہ ءِ مبارکیں رخسارانی سرا ارسانی نالی وڑے جوڑ بوتگت ۔ علیہ وعلیٰ نبیّنا الصلوٰۃ والسلام ۔

ف۶ یعنی متکبر سرکش و وت سرنہ اَت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ واھگ دار وکیں چُک اکثر ہنچیں تب (طبع) دارنت بلے آئی چوش نہ اَت ف۷ اللہ بہ ہر بندہ ءِ سرا سلام دیم بدنت آ محض پہ شرف و عزت دیگ ءِ خاطرا انت کہ آئی ءِ مطلب چوش اِنت کہ آئی ءِ سرا ہچ گرفت نیست یَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوْتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ءِ غرض احوال و اوقات ءِ تعمیم انت یعنی ولادت ءَ بگر تا موت و چہ موت ءَ بگر تا قیامت ءَ پہ آئی ءِ خوردہ گیری (حوریں حساب) نیست چہ خدا ءِ گرفت ءَ امین و محفوظ انت ۔

ف۸ یعنی پہ حیض ءِ غسل کنگ ءَ ۔ اے اولی حیض اَت ۔ عمری سیزدہ (۱۳) سال اَت یا پانزدہ (۱۵) ۔ چہ شرم و حیا ءِ سبب ءَ چہ مجّی ءِ یک کرّ بوان ءَ ماں یک لوگے ءَ داخل بوت کہ آ چہ بیت المقدس ءَ روچ دراتک ءِ نیمگا اَت پمشکا نصاریٰ ءَ مشرق (روچ دراتک) ءَ وتی قبلہ جوڑ کُت ۔ ف۹ یعنی حضرت جبریل و رنائیں خوبصورتیں مردے ءِ شکل ءَ اھت، چوشکہ فرشتگانی عادت انت کہ وتارا عموماً دلپسندیں شکل ءَ بدل کننت و ممکن اِنت کہ اے موقع ءَ حضرت مریم ءِ انتہائی پاکبازی و پاکدامنی ءِ امتحان گرگ ہن مقصود بہ بیت کہ اے پمیں زبردست اسباب و محرکات ہن آئی ءِ تقویٰ و عفاف ءِ جذبات ءَ ادنائیں سِکین دات نہ کُت ۔ ف۱۰ مریم ءَ اولی برّش ءَ فہمت کہ مردیں ایت ۔ ماں تنہائی ءَ یکبارگی یک مردے ءِ دیما آیگا قدرتی طور ءَ ترسِت و وتی حفاظت ءِ فکر ءَ لگت مگر معلوم بیت کہ فرشتہ ءِ چہرہ ءِ سرا تقویٰ و طہارت ءِ انوار ءِ ترپناکی ءَ گندان ءَ ہمنچک گوشگ مناسب ئی فہمت کہ " من چہ تئ نیمگا رحمان ءِ پناہ ءَ حاصل کناں، اگں تئ دل ءَ خدا ءِ ترس ہست " (ہنچوشکہ چہ پاک و نورانی ئیں چہرہ ءَ ظاہر اَت) تو چہ اِدا روئے و منی کار ءَ کار نہ دارے ۔ ف۱۱ یعنی مترس، منی نسبت ءَ اگں کتام بدیں خیالے اھتگ تو آئرا چہ دل ءَ بکش، من مردمے نہاں تئ ھمارت ءِ (کہ تو آئی ءِ پناہ ءَ لوٹگا ئے) دیم داتگیں فرشتہے آں ، پمے سبب ءَ اھتگوں کہ چہ خداوند قدوس ءِ نیمگ ءَ ترا یک پاکیزہ ئیں چکے عطا بکناں ۔ ماں غُلٰمًا زَكِيًّا (پاکیزہ ئیں بچک) ءِ گوشگ ءَ اشارہ بوت کہ آ چہ حسب و نسب، اخلاق و غیرہ ءِ پردا بالکل پاک و صاف بیت ۔

ف۱۲ مریم ءِ دل ءَ خداوند تعالیٰ ءَ اے یقین پیدا کت کہ بے شک اے یک فرشتہے مگر ماں تعجب ءَ کپت کہ ھما زلکے کہ مردی نیست کہ آئرا بہ حلالیں رھبند ءَ دست جت بکنت و بدکارے ھن نہ انت کہ حرامیں رھبند ءَ چک پیدا بکنت آئرا بحالتِ راھبہ پاکیزہ ئیں اولاد چون حاصل بیت ۔ ہنچوش کہ حضرت زکریا ءَ چہ ایشی ءِ کمتر درجہ ءِ بشارت ءِ پردا سوال کتگت ۔

ف اے هماپیما انت کہ حضرت زکریاءَ دیگ بوتگت ماں گوستگیں رکوعءَ جارگ بہ بیت. ف۲ یعنی اے کار الّمءَ بیت اِشی ءِ بابتءَ فیصلہ ساری ءَ بوتگ نوں اے گپتءِ جگل دیگ نہ بیت پمئے حکمت ءِ تقاضا ہمیش انت کہ چہ دست جنگءَ ابید محض چہ جنین ءِ وجودءَ چُکے پیدا بکنت وا پہ گندوکاں واشنوکاں مئے شان قدرت ءِ یک نشانیءَ بہ بیت چیاکہ اے دگہ کل انسان چہ مرد وجن ءِ اواری ءِ پیدا ببینت آدمؑ ہر دوئینانی بغیر پیدا بوت، حواءَ ایوکءَ چہ مرد ءِ وجودءَ پیدا کت. چہاری صورت ایش انت کہ ماں حضرت مسیحؑ ءَ ظاہر بوت کہ ابید چہ مردءَ ایوکءَ چہ جنین ءِ وجودءَ آ پیدا بوت اے ہمیا پیدائش ءِ چار صورت بوتنت. نوں حضرت مسیحؑ ءِ وجود قدرت خداوندی ءِ یک نشانے وچہ حق تعالیٰ ءِ جاہءَ پہ دنیاءَ مزن رحمت ءِ سبب اِت ف۳ گوشنت کہ فرشتہءَ ھپ کت وحمل قرار گپت. وفی البحر» وذکران جبریل علیه السلام نفخ فی جیب درعها او فیه وفی کمها والظاهر أن المسند الیه لنفخ هو الله تعالیٰ بقوله تعالیٰ فنفخنا کما قال فی آدم وَنَفَخْتُ فِیْهِ مِنْ رُّوْحِیْ. والله اعلم ف۴ یعنی وہدیکہ وضع حمل ءِ وقت نزیک بوت، چہ شرم ءِ سبب ءَ چہ درستاں وتاسیدان ءِ یک دوریں جاگہے شت شاید اے هما جاگہ بہ بیت کہ آئرا ”بیت اللحم“ گوشنت اے جاگہ چہ بیت المقدس ءَ ۸ میل اِنت اے روایت ابن کثیرءَ چہ وهب ءَ کرتگ ف۵ یعنی چہ چُک مانی ءِ دردءَ مچ ءِ بُن ءِ سہارا گرگ ءِ خاطرءَ آئی ءِ نزیک ءَ سر بوت. آوهدءَ درد ورنج، تنہائی، بیکسی، سامانِ ضرورت وراحتءَ نہ بوگ وپیدا چہ درستاں گیش یک نامداریں عفیفہ وپاکیزہ ئےءَ دینی حیثیت ءَ آئندہ ءِ بدنامی ءِ تصورءَ سک بے قرار کرتگ اَت دانکہ ماں ہمے رنج وبیقراری ءِ زیاتیں خیال ءَ گوشتی : یٰلَیْتَنِیْ مِتُّ قَبْلَ هٰذَا وَكُنْتُ نَسْیًا مَّنْسِیًّا ۝ (درہچیا من چہ اے وقت ءِ آیگ ءَ پیش بمرتینوں و دنیاءَ منی نام ونشان ہن میوتیں وکسے ءَ پہ فراموشی ہن منا یاد مکتیں) چہ گیشیں رنج وبیقراری ءَ آئرا گوستگیں چہ فرشتہءَ اشکتگیں بشارت ھن یاد نہ اھتنت. ف۶ هما مقام کہ اودا حضرت مریم مچ ءِ چیرا جلوک اَت قدرے بُرزات چہ آئی ءِ چیرا پدا هما فرشتہ ءِ آواز بہ گوش ءَ کپت کہ غم ورنج مہ کن چہ ربّ ءِ قدرت ءَ ہمک بیمیں ظاہری و باطنی اطمینان حاصل کنان ءَ چماں چمل ءَ شانک بدے اللہ تعالیٰ ءَ چونیں چمگ یا آپ ءِ جوئے جاری کرتگ اے آپ پہ تئی نوشگ ءَ بوت، پہ درگ ءِ خاطرءَ ہمے مچ ءِ لٹ ءَ بہ سرین پختہ این تازہ ئیں رطب (دروپاچ) بیدان ءَ تئی دیماکینت. تنبیہ : لہتیں سلف ءَ ”سَرِیّ“ ءِ معنی عظیم الشان سردار کرتگ یعنی خدا تعالیٰ چہ تو یک مزن شانیں سرداری پیدا اکنوک اِنت. هماکساں کہ ”سَرِیّ“ ءِ معنی چمگ یا جو گپتگ ظاہر ہمیش اِنت کہ چمگ بطورِ خرق عادت درکنگ بوتگ وخرما ہن خشکیں درخت ءِ سراے موسم ءَ لگتنت اے خلاف عادت کارانی گندگ بی بی مریم ءِ تسکین ددل جمی ءِ سبب جوڑ بوتنت وچوشکہ مفسران نشتہ کرتگ آجاورءَ اے چیزان پہ بی بی مریم ءَ سودمند اتنت وہن آئرا پکار اتنت ف۷ یعنی نازکیں نایان ءَ بور وچہ چمگ ءَ آپ بنوش وپاکیزہ ئیں مچک ءَ گندانءَ وتی چماں سارت بکن دیم ترءِ غم ءَ مکن خدا تعالیٰ تماییں گرانیں کاراں وت دورکنوک اِنت. ف۸ یعنی اگں کتام انسانے چہ تو سوال بکنت تو گوں اشارہ آئرا بگوش کہ من مرچی روچگ داشتگ زیاتیں گپ جت نکناں آیانی دین ءَ چُشیں نیت رواات کہ خبر نکنگ ءِ روچگ بدارنت لیکن مئے شریعت ءَ چُشیں نیت روا نہ اِنت و ”بگوش من منّ اِنگ“ ءِ معنی ایش اِنت کہ روچگ داران ءَ چوش بگوش. ”اِنْسِیًّا“ ءِ قید شاید پیے خاطر جنگ بوت کہ گوں فرشتہءَ خبر کنگ منع نہ اَت. ف۹ یعنی وھدیکہ چُک ءَ وتی کٹ ءَ زوراںءَ وتی راج ءِ دیما ظاہر بوت تو مردماں اے حالت ءَ گندان ءَ حیران منتنت، دَرّا ئینتیش : مریم ! تو مزنیں ظلمے کتگ اے وتگڑیں چیز چہ کجا اِت آوُرتہ چرپشیءَ مستریں دروغ چے بوت کنت کہ یک جنیں چُکے دعویٰ بکنت کہ منا راز ھگے بوتگ. ف۱۰ یعنی بدگمان بوانءَ گوشتش کہ تئی مات وپت وکلیں خاندان ءِ مردم نیکیں بوتگنت ماں ترا اے بدیں خصلت چہ کجا اھت ! نیکیں مردمان ءِ اولاد ءِ بد بوگ مخلوق ءَ ماں حیرانیءَ دَوردنت. تنبیہ : بی بی مریم ءَ ”اخت هارون“ ہمشکا گوشت کہ حضرت موسیٰ ءِ برات

كَذٰلِكِ ۚ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ ۚ وَلِنَجْعَلَهٗۤ اٰيَةً لِّلنَّاسِ وَ

ہمے پیما بیت، گوشت تئی ربّ ءَ کہ اے کار پہ منی سرا آسان اِنت ف۱ و تاکہ بکنیں آئیا یک نشانیے پہ مردماں و

رَحْمَةً مِّنَّا ۚ وَكَانَ اَمْرًا مَّقْضِيًّا ۝۲۱ فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهٖ مَكَانًا

رحمتے چہ وتی طرفا. ءُ اے کارے فیصلہ بوتگ ف۲ پدا چستی کت ماں لاپءَ ف۳ پدا ءُ زرتی شُت جدا چہ مردماں ما

قَصِيًّا ۝۲۲ فَاَجَآءَهَا الْمَخَاضُ اِلٰى جِذْعِ النَّخْلَةِ ۚ قَالَتْ يٰلَيْتَنِيْ

یک جاہے دوریں ف۴ پدا زُرت آرت چُک ءِ درداں پہ یک مچ ءِ کُنٹے ءِ نیمگا، گوشتی دریگتیں کہ

مِتُّ قَبْلَ هٰذَا وَكُنْتُ نَسْيًا مَّنْسِيًّا ۝۲۳ فَنَادٰىهَا مِنْ تَحْتِهَاۤ اَلَّا

من بمُرتینوں چہ اِشیا پیش وبہوتینوں شمشتگیں چہ یاد اشتگیں ف۵ پدا توار ی جت آ چہ آ ئیے جہل ءِ نیمگا

تَحْزَنِيْ قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ۝۲۴ وَهُزِّيْۤ اِلَيْكِ بِجِذْعِ

کہ غمگین مبو اڈکتگ تئی پروردگارا تئی چیرا یک چمگے و بچنڈ وتی نیمگا مچ ءِ کُنٹ ءَ

النَّخْلَةِ تُسٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ۝۲۵ فَكُلِيْ وَاشْرَبِيْ وَقَرِّيْ

کہ دَوردنت پہ تئی سرا تازئیں نا. ف۶ نوں بور وبنوش وچماں سارت

عَيْنًا ۚ فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا ۙ فَقُوْلِيْۤ اِنِّيْ نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ

بکن ف۷ پدا اگر تو بگندے مردمے گڑا تو بگوش کہ من قول کتگ پہ رحمٰن ءَ

صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا ۝۲۶ فَاَتَتْ بِهٖ قَوْمَهَا تَحْمِلُهٗ ۗ قَالُوْا

روچگے نوں من خبر نکنوں مرچی گوں ہچ مردمے ءَ ف۸ پدا زرت آرتی آ وتی مردمانی گورا گوشتش

يٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا ۝۲۷ يٰۤاُخْتَ هٰرُوْنَ مَا كَانَ اَبُوْكِ

او مریم تو طوفانیں کارے کتگ ف۹ او ھارون ءِ گوھار ! تئی پت بدیں

امْرَاَ سَوْءٍ وَّمَا كَانَتْ اُمُّكِ بَغِيًّا ۝۲۸ فَاَشَارَتْ اِلَيْهِ ۗ قَالُوْا كَيْفَ

مردے نبوتگ وتئی مات بدکارے نہ بوتگ ف۱۰ پدا اشارہ ئی کت پہ چُک ءِ نیمگا. گوشتش چہ پیما

نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ۝۲۹ قَالَ اِنِّيْ عَبْدُ اللّٰهِ ۛ اٰتٰىنِيَ

خبر بکنیں گوں هماکسےءَ کہ طفلے ماں گوانزگا. ف۱۱ گوشت هما چُک ءَ من بندیوں اللہ ءِ. داتگی منا

چہ حضرت ہارون ءِ نسل ءَ اَت چوش بگوش کہ چہ ”اخت ہارون“ ءِ مراد ”اخت قوم هارون“ بوت چوشکہ ماں ”واذکر اخا عاد“ ءَ ہود علیه السلام ءَ را عاد ءِ براس گوشگ بوت حالانکہ عاد آئی ءِ قوم ءِ مورثِ اعلیٰ ءِ نام اَت وچوشکہ ہم ممکن انت کہ اخت ھارون ءِ ظاہری معنی مراد بہ بیت چوشکہ لہتے صحیحیں حدیث ظاہر کننت یعنی مریم ءِ براس ءِ نام ہارون اَت چوشکہ مرچی مئے زمانگءَ رواج ءُ دستور انت آ دورءَ ہم مردماں نبیاں وصالحیں مردمانی نام ءِ سرا نامش زُرتگنت. بیان کننت کہ مریم ءِ آبراس یک صالحیں مردے اَت. توگپ ءِ خلاصہ چوش بوت کہ تئی پت پاکبازیں مردے اَت، مات پارسائے اَت، برات چوشیں صالحیں مردے وترزا تئی نسب روت گوں ہارون علیه السلام ءَ سر بیت، گڑا چوشیں بدیں کار تو چونکائی سرانجام دات. ف۱۱ یعنی مریم ءَ گوں دستءَ اشارہ کت کہ وت چرے زھگءَ جست بگرات ف۱۲ یعنی ایڈو لیں شرمناکیں کار ءِ سرا پدا چوشیں ظلم کہ چہ چُکءَ جست بگرات. بارے یک کُٹ ءِ چُکے ءَ ماچونکائی سوال وجواب کت کنیں ؟ تنبیہ : ماں ”مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا“ ءَ ”کَانَ“ ءِ لفظ ہر شئی ءِ دلالت نکنت کہ آصبی نہ اَت ماں قرآن ءِ بازجاگہءَ مثلاً ماں كَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا یا لَا تَقْرَبُوا الزِّنٰىۤ اِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً یا اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهٗ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيْدٌ ءَ کَانَ ءِ کار مرزی پہ ہچیں مضمون ءَ بوتگ کہ آئی تعلق گوں زمانہ ماضی ءِ گوزگءَ منقطع نہ بوتگ

الْكِتٰبَ وَجَعَلَنِىْ نَبِيًّا ﴿۳۰﴾ وَّجَعَلَنِىْ مُبٰرَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ وَ
کتاب وکتگی منا پیغمبرے ف۱ وکتگی منا برکت دارے ہرجاگہ کہ بیوں و

اَوْصٰنِىْ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿۳۱﴾ وَّبَرًّاۢ بِوَالِدَتِىْ وَ
کڈّی کتگ منا پہ نماز ا وزکاتا دانکہ من زندگوں ف۲ ونیکی کنوک گوں وتی مات ءَ ف۳ و

لَمْ يَجْعَلْنِىْ جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿۳۲﴾ وَالسَّلٰمُ عَلَىَّ يَوْمَ وُلِدْتُّ وَيَوْمَ
نکتگی منا سرکشے بد بختے ف۴ وسلامتی اِن پہ منی سرا ہمار وچے کہ پیدا ک بوتوں وہمار وچے کہ

اَمُوْتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَيًّا ﴿۳۳﴾ ذٰلِكَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ
مِروں وہمار وچے کہ پاد کایوں زندگ بوں ف۵ ہمیش عیسیٰ مریم ءِ چُک راستیں حبر

الَّذِىْ فِيْهِ يَمْتَرُوْنَ ﴿۳۴﴾ مَا كَانَ لِلّٰهِ اَنْ يَّتَّخِذَ مِنْ وَّلَدٍ ۙ سُبْحٰنَهٗ ؕ
کہ ماں آئیے باریا مردم جیڑہ کننت ف۶ لائق نئیں پہ اللہ ءَ کہ اولاد بداریت ، آپاکیں ذاتے

اِذَا قَضٰۤى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُوْلُ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿۳۵﴾ وَاِنَّ اللّٰهَ رَبِّىْ وَ
وقتیکہ فیصلہ بکنت یک کار ئیے گڑا ہمے گوشیت آئیا راکہ بوگڑا آوت بیت ف۷ وبیشک اللہ منیگ وشمے

رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ؕ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿۳۶﴾ فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ
رب اِنت نوں آئیے بندگیا بکنت ۔ ہمیش اِنت راہ راستیں ۔ پدا مختلفیں فرقیاں اختلاف پیدا کت

مِنْۢ بَيْنِهِمْ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿۳۷﴾
وت ماں وتا ۔ پدا زار اِنت پہ کافراں سرا ہما وقتیکہ حاضر بنت ماں یک زنڈیں روچ ف۸

اَسْمِعْ بِهِمْ وَاَبْصِرْ ۙ يَوْمَ يَاْتُوْنَنَا لٰكِنِ الظّٰلِمُوْنَ الْيَوْمَ فِىْ ضَلٰلٍ
چوں شرا اشکننت وشر گندنت ہمار وچیکہ کا بنت مئے گورا بلے ظالماں مروچیگیں روچا ماں ظاہریں گمراہیءَ

مُّبِيْنٍ ﴿۳۸﴾ وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ اِذْ قُضِىَ الْاَمْرُ ۘ وَهُمْ فِىْ غَفْلَةٍ
تہا ئینت ف۹ وبترسین تو آیاں چہ ہما ہرنیگ بوگءِ روچا وقتیکہ کارءِ فیصلہ خلاص بیت ف۱۰ وآیاں ماں یک غفلتیا بنت

وَّهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۳۹﴾ اِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْاَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَاِلَيْنَا
وآیقین نہ کننت ف۱۱ ماوارث بیں زمین ءِ وہر چیکہ پہ زمین ءِ سرا انت وپہ مئے نیمگا

وقف لازم

ف۱ چہ قوم ءِ جانب ءَ اے گفتگو لوگائٹ کہ وت مسیح علیہ السلام ءَ حق تعالیٰ ءَ گوشگ ءِ توفیق دات واحد ءَ آ وهد ءَ ہرچے فرمائینت ماں آئیا تمام فاسد وغلطیں خیالانیٰ رَدّ ات کہ دیم ترءَ آئیءِ بابت ءَ قائم بیوک اَتنت «من اللہ ءَ بندہٗ ءِ آں» یعنی وت اللہ یا اللہ ءِ چُک نہاں ۔ چوشکہ مروچی نصاریٰ ءِ عقیدہ اِنت ۔ چنانچہ پہ ہمے عقیدہ ءِ تردید کنگ ءَ پیسرءَ حضرت مسیح ءِ ولادت وغیرہ ءِ تفصیلی احوال بیان فرمائینت و «منا راخدا ءَ نبی جوڑ کت» یعنی وتگڑیں دروغ بندے نہاں چوشکہ یہود گمان کننت ۔ (تنبیہ۱) ماں سورۃ آل عمران ومائدہ ءَ حضرت مسیح ءِ تکلم فی المھد ءِ بابت ءَ کلام کنگ نوتگ سہو داچارگ بہ بیت ۔ ماں بخاری ءِ حدیث ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ہما سئے چُکّانی کماں گوازنگ ءَ کلام کنگ ءِ ذکر بیان فرمائینتگ چرایاں یکے مسیح بن مریم اِنت ۔ مروچی ہرکس قرآن وحدیث ءِ برخلاف حضرت مسیح ءِ تکلم فی المھد ءِ انکار ءَ کنت آئیٰ ءِ دست ءَ ابید چہ نصاریٰ ءِ کورانہ تقلید ءَ دگہ ہچّی نیست اِنت ۔ ف۲ یعنی داں ہما وہد ءَ کہ من زندگ بیاں ہروهد وہرجاگہ ءِ مناسب ہر ہمیں صلوٰۃ وزکوٰۃ ءِ حکم ببیت گوں آئیٰ شرائط وحقوقانی رعایت ءَ داران ءِ برابر ادا کنوک باں چوشکہ دگہ جاہے مومنانی بارہ ءَ فرمائینت اَلَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلٰوتِهِمْ دَآئِمُوْنَ اشی مطلب چوش نہ انت کہ ہر ساعت ودمان ءَ نماز وانان بنت بلکیں مراد ایش اِنت کہ ہروقت ءَ ہرہمیں نماز ءِ حکم بہ بیت ہمیشہ گوں پابندی ءَ حکم ءِ تعمیل کننت وآئیٰ ءِ برکات وانوار دائم آیان ءَ احاطہ کنوک کنت ۔ اگں شخصے چو بگوشیت کہ دانکہ ماز ندگیں نماز، روزہ، زکوٰۃ ، حج وغیرہ ءِ ماموریں آیا اشی ءِ مطلب چوش گرگ نہ بیت کہ ہر مسلمانے ماموراِنت کہ ہر وھد ءَ نماز وانان بہ بیت ، ہر وھد زکوٰۃ ادا کنان بہ بیت (لوری نصاب ءِ خداوند بیت یا مبیت) وہر وھد روچگ داران بہ بیت ، ہر وہد ءَ حج کنان بہ بیت ۔ حضرت مسیح ءِ بابت ءَ ہن مَا دُمْتُ حَيًّا ءِ مطلب ہم ہمے ڈولا زانگ بہ بیت ۔ اے گپ یا دکنگ ءِ قابل اِنت کہ صلوٰۃ ءِ لفظ ایوک ءَ پہ وتی اصطلاحی معنیٰ ءَ مخصوص نہ اِنت ۔ قرآن ءَ چہ ملائکہ وبشر ءَ گوزان ءَ تمام جہان ءِ نیمگا صلوٰۃ ءِ نسبت کتگ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالطَّيْرُ صٰٓفّٰتٍ ؕ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهٗ وَتَسْبِيْحَهٗ (نور۔ ع ۶) دچوش ہن پیش داشت کہ ہمک چیز ءِ تسبیح وصلوات ءِ احوال ءَ اللہ وت زانت کہ کئیٰ صلوٰت وتسبیح کجام رنگ ءَ انت ہمے ڈول ءَ زکوٰۃ ءِ معنیٰ دراصل ءَ طہارت ، نما ، برکت ومدح ئیگنت کہ چرایاں ہریک معنا ءِ استعمال ماں قرآن وحدیث ءَ وتی جاگہ و موقع ءَ بوتگ ۔ ماں ہمے رکوع ءَ حضرت مسیح ءِ بابت ءَ غُلٰمًا زَكِيًّا ءِ لفظ گوست کہ آچہ زکوٰۃ ءَ مشتق انت ویحیٰ علیہ السلام ءِ ردا فرمائینت وَحَنَانًا مِّنْ لَّدُنَّا وَزَكٰوةً ۔ ماں سورۂ کہف ءَ انت خَيْرًا مِّنْهُ زَكٰوةً وَّاَقْرَبَ رُحْمًا ۔ ہمے ہیما عام معنیٰ ادا ہن زکوٰۃ ءِ زورگ بیت کنت وممکن اِنت کہ چہ اَوْصٰنِىْ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ ءَ وَاَوْصٰنِىْ بِاَنْ اٰمُرَ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مراد بہ بیت ۔ چوشکہ اسماعیل علیہ السلام ءِ بابت ءَ فرمائینت وَكَانَ يَاْمُرُ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ ۔ پدا اَوْصٰنِىْ ءِ لفظ گوں لغوی مدلول ءِ اعتبار ءَ ہرشی ءَ مقتضی نہ انت کہ ایصاء ءِ وقت ءَ چہ آئیٰ ءِ سرا عمل در آمد شروع بہ بیت وہن چوش ممکن انت کہ چہ مَا دُمْتُ حَيًّا ءَ ہمے زمینی حیاۃ مراد بہ بیت چوشکہ ماں ترمذی ءِ حدیث ءَ ہست کہ جابر ءِ پت ءَ شہادت ءَ پد زندگ کنان ءَ اللہ ءَ فرمائینت کہ چہ من چیزے بلوٹ آئیٰ ءَ لیتہ دات کہ منا را دوبارہ زندگ بکن کہ دوبارہ پہ تئی راہ ءَ قتل کنگ بباں ۔ چرے زندگی ءَ یقیناً زمینی زندگی مراد انت واگن نہ پہ شہید آں نفسِ حیات ماں قرآن ءَ دوت ماں ہمے حدیث ءَ گیش وگیوار موجود انت ہمے ہیما ماں لوکان موسیٰ وعیسیٰ حیّین ءَ حیات ءِ مطلب ءَ بفہم ات ۔ اگر بالفرض ایشی ءِ حدیث بوگ ثابت بہ بیت "بالفرض" ما ہمشکا گوشت کہ ماں حدیث ءِ کتاباں ہچ جاگہے ایشی ءِ اسناد ءِ نام ونشان نیست واللہ اعلم ۔ ف۳ چونکہ پت نیست اَت ہمیشکا مات ءِ نامی گپت ۔ ف۴ اے تمامیں جملہ کہ بہ صیغۂ ماضی یارگ بوتگنت بیشک ایشانی معنیٰ ہن ماضی ءِ گرگ بنت بلے اے ہیم کہ گویا مستقبل متیقن الوقوع ءَ را ماضی فرض کنگ بوتگ چوشکہ ماں اَتٰۤى اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوْهُ ءَ ۔ اے ہیما مسیح علیہ السلام ءَ ماں کسانی ءَ ماضی ءِ صیغہاں ءَ کار مرز کنان ءَ تنبیہ ئی کُت کہ اے تمامیں چیزانی آئندگ ءَ موجود بوگ ہنچوش یقینی اِنت ہمے فہمگ بہ بیت کہ گویا ایشاں موجود انت ۔ چہ اے خرق عادت گفتگو وچہ ہما اوصاف وخصلتاں کہ بیان بوتنت گوں مزن تلاعنت ءَ ہما ناپاکیں تہمت ءِ رد بوت کہ

آئی ءِ بزرگیں مادر ءِ سراجنگ بوتگت ۔ اول ءُ یک زھگے ءِ گپ جنگ و چشیں سرجمیں واثردار وکیں کلام وت دشمنٗ را خاموش کنوک اَت ءُ بیدا ماں آھستی ءُ کہ آئی تہ ءَ چشیں پاکیزہ ئیں حضلت موجود بہ بنت ظاہر انت کہ آالعیاذ باللہ ولدالزنا چون بوت کنت چو شکہ وت ماں آیانی اقرار " مَا کَانَ اَبُوْكِ امْرَاَسَوْءٍ وَّمَا كَانَتْ اُمُّكِ بَغِيًّا " ءَ ظاہر بیت کہ آیاں فروع بہ اصول ءِ موافق گِندگ لوٹت **ف۵** اے جملہ ءِ ہم معنی ساری ءَ ماں حضرت یحییٰ ءِ ذکرءَ گوست ۔ فرق ہمنکر انت کہ اوداوت چہ حق تعالیٰ ءِ نیگءَ کلام اَت اِداحق تعالیٰ ءَ چہ مسیح ءِ زبان ءَ ظاہر فرمائینت ۔ سَلٰمٌ ءُ اَلسَّلٰمُ ءِ فرق ہن قابلِ لحاظ انت ۔ **ف۶** یعنی حضرت مسیح ءِ شان و صفت ہمیش انت کہ بُرزا بیان بوت کماں یک راست و واضحیں خبرے ءَ مرداں مفت ناحق جیڑہ پیداکت ءُ قسما قسمیں اختلافات پیداکرت ، کسےءُ آئی خدا جوڑکت ، کسےءُ خداءِ چُک وکسےءُ کذّاب و مفتری گوشت کسےءُ نسب و غیرہ ءِ بِرداشگان جت ۔ راستیں خبر ھما انت کہ ظاہر کنگ بوت کہ آخدا نہ انت خداءِ مقربیں بندہ انت ، دروغ بند و مفتری ئے نہ انت ، برحقیں پیغمبرے آئی حسب و نسب پاک و صاف انت خداءُ وت آئرا کَلِمَةُ اللهِ فرمائینتگ وممکن انت کہ قول الحق ءِ معنی ہن ادا کلمۃ اللہ بہ بیت **ف۷** آذاتے کہ آئی ءِ کُنْ گوشگءُ ہر چیز موجود بہ بیت آئی ءَ چُک و نماسگانی چے حاجت انت (العیاذ باللہ) اولاد ماں ضعیفی ءِ وہدءَ مدد دنت یا ماں شکلیں وھدے ءُ دزکمک بیت ؟ یا آئی ءَ بعد آئی ءِ نام ءُ پُشت گیجیت ؟

يُرْجَعُوْنَ ﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ فِى الْكِتٰبِ اِبْرٰهِيْمَ ۚ اِنَّهٗ كَانَ صِدِّيْقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾

گردینگ بنت **ف۱** و یاد بکن ابراھیم ءَ ماں کتاب ءَ **ف۲** بیشک آ راست گوئیں پیغمبرے اَت **ف۳**

اِذْ قَالَ لِاَبِيْهِ يٰۤاَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِىْ

وقتیکہ گوشتی گوں وتی پتا اومنی پت ! پرچے تو عبادت کنے ہما چیز یا کہ نہ اشکنت و نہ گندیت و تئی کار ءَ

عَنْكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ يٰۤاَبَتِ اِنِّىْ قَدْ جَآءَنِىْ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ

ہچ نیئیت **ف۴** اومنی پت ! منا آتگ خبرھا چیزے کہ ترا نیتگگ

فَاتَّبِعْنِىْۤ اَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يٰۤاَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطٰنَ ۗ

نوں رند بیا منی کہ پیش داراں ترا راستیں راہا **ف۵** اومنی پت ! عبادت مکن شیطان ءِ

اِنَّ الشَّيْطٰنَ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يٰۤاَبَتِ اِنِّىْۤ اَخَافُ اَنْ

بیشک شیطان رحمان ءِ نافرمان اِنت **ف۶** اومنی پت ! من ترسوں کہ

يَّمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ فَتَكُوْنَ لِلشَّيْطٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ

برسیت ترا یک آفتے چہ رحمٰن ءِ نیمگا گڑا بئے تو شیطان ءِ دوست **ف۷** گوشتی

اَرَاغِبٌ اَنْتَ عَنْ اٰلِهَتِىْ يٰۤاِبْرٰهِيْمُ ۚ لَئِنْ لَّمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ

آیا روگردانی کنگ چہ منی معبوداں اے ابراھیم ؟ ۔ اگر تو دست نکشے گڑا تر ڈوک جین کنوں

وَاهْجُرْنِىْ مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلٰمٌ عَلَيْكَ ۚ سَاَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّىْ ۗ اِنَّهٗ

و برو چہ منی دیما تا یک مُدّتے **ف۸** گوشتی سلامت باتے من تئی گناہاں بخشائینوں چہ وتی ربّا ، بیشک آ

كَانَ بِىْ حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ وَاَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَ

پہ منی سرا مہربان اِنت **ف۹** و من انگار کنوں شمارا و شمے معبوداں بغیر چہ اللہ و

اَدْعُوْا رَبِّىْ ۖ عَسٰۤى اَلَّاۤ اَكُوْنَ بِدُعَآءِ رَبِّىْ شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا

من بندگیا کنوں وتی ربّ ءِ امید انت کہ نبوں پہ وتی ربّ ءِ بندگی کنگا بے نصیب **ف۱۰** پدا وقتیکہ

اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۙ وَهَبْنَا لَهٗۤ اِسْحٰقَ وَ

انگاری کتنت آ و آیانی معبود بغیر چہ اللہ ءُ ، داتیں آئیارا اسحٰق و

منزل ۴

اگں شبہ پیدا بہ بیت کہ عموماً مردم چہ مات و پت ءِ پیدا بیت گڑا حضرت مسیح ءِ پت کئے ءَ را بگوشیں آئی جواب ہن ما ہچے جملہ کُنْ فَیَکُوْن ءَ اھت یعنی بہ چشیں قادر یا چے مشکل انت کہ یک زھگے ءَ بے پت ءَ پیدا بکنت اگں عیسائی خداءَ را پت و مریم ءَ مات گوشنت تو آیا معاذ اللہ ایدگہ تعلقات زن و شوئی ءِ ہن اقرار کننت ؟ پت منّگ ءِ صورت ءَ ہن بہرحال تخلیق ءِ رھبند آ دَ نہ بیت کہ عموماً ماں والدین ءَ بیت ، گڑا بغیر چہ پت ءَ پیدا بوگ ءَ چے اشکال اِنت ! **ف۸** اے کئے ءَ گوشت ؟ بعضے ءِ نزیکءَ اے حضرت مسیح علیہ السلام ءِ مقولہ انت . گویا ساری ءَ حضرت مسیح ءِ ھر چ گفتگو ئے چہ قَالَ اِنِّىْ عَبْدُ اللّٰهِ الخ ءَ نقل کنگ بوتگت ایش آئی ءِ آخر انت . درمیان ءَ بہ مخاطبانی بیم ترا پے چہ ذٰلِكَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ ءَ حق تعالیٰ ءِ کلام اَنت منی خیال ءَ بہتر ایش اِنت کہ ایشراگوں وَاذْكُرْ فِى الْكِتٰبِ مَرْيَمَ الخ ءَ اوار کنگ بہ بیت یعنی اے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ماں کتاب ءَ مریم ءُ مسیح ءِ احوال ءَ اشکنا ءَ کہ بیان بوت بگوش کہ منی و شمے درستانی ربّ اللہ انت تہنا ھمائی ءِ بندگی ءَ بکن اِت چُک و نماسگ جوڑ مکن اِت تچکیں راہ خالص توحید ءِ گنت کہ ماں آئی ءَ ہیچ و تاب نیست تمام انبیاء ءَ ھمائی ءِ نیمگا رھنمائی کتگ لیکن مخلوق ءَ بازیں فرقہ جوڑکرت اَنت و جدا جدا راہش پرتادرگیتگگ نوں ہرکس کہ چہ توحید ءَ انکاری اِنت آیاں چہ مزنیں خطرناکیں روچ (روز قیامت) ءِ تباھی ءَ آگاہ بوگ لوٹیت کہ آیقیناً یک روچے کیت .

ف۹ یعنی مرو جیگیں روچ ءُ کہ اشکنگ و گندگ فائدہ دیوک اَت بالکل کر و کور بوتگنت قیامت ءِ روچ ءَ وہدیکہ اشکنگ و گندگ ھچ فائدہ نہ دنت چم و گوش بہ شرّی ءَ بچ بنت آ وقت ءَ ھما خبراں اشکننت کہ چرائی ءَ جگر بترکنت دھماندارگاں گندنت کہ چرائی دیم سیاہ ترنت نعوذ باللہ منہ **ف۱۰** کافراں ءُ پشومان بیگ ءِ بازیں مواقع دیما کاینت آخری موقع ھما بیت کہ دیمے موت ءَ راگوراندے ءِ صورت ءَ بہشت و دوزخ ءِ درمیان ءَ درستان ءَ پیشداراں ءُ ذبح کنگ بیت و توار جنگ بیت کہ بہشتی ماں بہشت و دوزخی ماں دوزخ ءُ مدام مانّنت چرائی ءَ کس ءَ موت نبیت ۔ ھما وہد ءَ کافر ناامید بوان ءُ وتی دستان گٹ پاچنت بلے گڈی پشومانی ھچ دردءُ نہ وارت . **ف۱۱** یعنی اے وہدا آیاں یقین نہ دارنت کہ حقیقتاً چشیں روچے آیوک اِنت آیاں ماں غفلت ءِ نشہ ءَ بے ہوش اَنت و ماں مزنیں شموشکاری ءَ گرفتار نت

دریچتا اشاں مرو چی وتی چماں پچ بکننت و وتی نفع و نقصان ءِ جاہ بیارنت ماں آ روچ ءُ ابید چہ حسرت و افسوس ورگ ءَ دگہ ھچ حاصل نہ بیت . الآن قد ندمت وما ینفع الندم (بھے صفحہ ءِ فوائد) **ف۱** یعنی کسے ءِ مُلک یا مِلک باقی نہ مانیت ہریک چیزے براہ راست مالکِ حقیقی ءِ نیمگ ءُ بحیثیت ھما وت حاکم و متصرف علی الاطلاق بیت ماں ہر چیزءَ ہر ڈول بواہیت بہ وتی حکمت ءِ روءَ تصرف کنت ، دنیاءِ ہراز باے ءَ کہ شماراں ماں غفلت ءَ دور داتگ درستانی یکیں وارث خداءِ ذات پُشت کپیت مُلک و مِلک ءِ مزنیں دعویدار دراہ ھلاک و فنا بنت . **ف۲** ماں گوستگیں رکوع ءِ حضرت مسیح و مریم ءِ قصہءَ بیان کنان ءُ نصاری ءِ رد کنگ بوتگت کہ آیاں یک مردے ءَ خدا جوڑ کنگا ئنت مرے رکوع ءَ مکہ ءِ مشرکاں شہرت (شرمندہ) کنگ ءِ واسطہ حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ قصہ اشکنائینگ بوتگ کہ آئی ءَ داں وتی پت ءَ راچونکائی چہ شرک و بُت پرستی ءَ دور دارگ ءِ جُہد کت و آخر کار وطن ، کس و وارثانءَ یل کنان ءَ یہ خدا ئیگی ہجرت اختیار کت . مکہ ءِ مشرکانی دعویٰ اَت کہ آ ابراھیم ءِ اولاد و ھمائی ءِ دین ءِ سرا انت . آیاں بیشدار گ بوت کہ بُت پرستی ءِ برداشے پت ابراھیم ءِ سلوک چہ پیما اَت اگں وتی پت پیرکانی رندگیری کنگ لوٹت تو ایڈول پت ءِ رندگیری ءَ بکن اِت ، چہ مشرکیں پت و پیرکاں بیزاری اظہار بکن اِت چوشکہ ابراھیم بوتگت . **ف۳** صدیق ءِ معنی اِنت مزن راست گوشوک کہ وتی خبرءَ چہ عمل ءَ راست بکنت و پیش بدار یت . یا ھما راست باز پاک عادت کہ ماں آئی ءِ قلب ءَ راستی ءَ قبول کنگ ءِ مزن اعلیٰ و کاملیں جوہر موجود بہ بیت کہ ہر چ خبرے چہ خداءِ نیمگا بہ آئی ءَ سر بہ بیت بغیر

يَعْقُوبَ ۗ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا

یعقوب، وہر دوکیں پیغمبر کتنت ول ودا تنتیں آیاں یک بہرے چہ وتی رحمتا وکتیں

لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ ۚ إِنَّهُ كَانَ

پرآیاں نیکنامی پہ بلندیں شانیا ول ویاد بکن موسا یا ماں کتابا ول بیشک ہست ات آ

مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾ وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ

گچتگیں وہستت آرسولے پیغمبرے ول وتواریں جت آ چہ کوہ طور ءِ

الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ مِن رَّحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ

راستی پہناتا ونزیکیں کت پہ خلوت کنگا ول ودا تیں آیارا چہ وتی مہربانیا آیئے برات ھارون

نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ ۚ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ

پیغمبر ول ویاد بکن اسماعیل ءَ ماں کتابا، بیشک آ ماں وعدیا راستت و

كَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَ

ہستت آرسولے پیغمبرے ول وحکمی کتنت وتی لوگ ءِ مردم پہ نمازا وزکوتا ول و

كَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ ۚ إِنَّهُ كَانَ

وتی پروردگار ءِ گورا پسندت ول ویادبکن ادریس ءَ ماں کتاب ءَ بیشک آ

صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ

راستیں مردے ات پیغمبرات ول وچستیں کت آ پہ بلندیں جاگہے ءَ ول آ ہماکسنت کہ انعام کتگ

اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ مِن ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ

اللہ ءَ پہ آیانی سرا چہ پیغمبراں چہ آدم ءِ اولاداں، وچہ ھمایاں کہ سواریں کتنت گوں نوح ءَ

وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا ۚ إِذَا

وچہ ابراھیم ءِ اولاداں واسرائیل ءِ ول وچہ ھمایاں کہ ہدایتیں داتنت ول وگچین کتنت، وقتیکہ

تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾ فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ

وانگ بنت آیانی دیما رحمٰن ءِ آیت گرّاکپنت ماں سجدیا وگریوان بنت ول پدا آیانی جاگاہ ءَ آتکنت

منزل ۴

چہ ھتلی ءَ ماں آئی ءِ دل ءَ جاگہ بکنت شک و تردد ءِ گنجائش ہچ بیَت مکپیت۔ ابراھیم علیہ السلام بہ ہر یک لحاظ ءَ صدیق ات وچونکہ بہ صدیقیت ءِ نبوت لازم نہ انت ہمیشکا دیما گوں "صِدِّيقًا" ءَ "نَبِيًّا" فرمائینت ونبوت ءِ تصریح ئی کت۔ وے یعنی ہر چیزے کہ گندیت و اشکنت وسکّی ءِ وھدءَ چیزے در دبوارت گمواجب الوجود مبیت، آئی ءِ عبادت ہن جائز نہ انت چہ جائیکہ یک سنگ ءِ بتے کہ آ نہ اشکنت و نہ گندیت و نہ مئے رد ءَ بوارت وآئی ءِ جندگوں مئے وتی دست ءَ تراشگ بوتگ آئرا معبود قرار دیگ یک عقل مندو زانوگرے ءِ کار بوت نہ کنت وہ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ منارا توحید و معاد و غیرہ ءِ صحیح علم داتگ وچہ شریعت ءِ حقیقتاں علومدار کتگ اگن تو منی رندگیری ءَ بکنے تو تچکیں راہ ءِ سرا ترا براں کہ چہ رھبند ءَ ترا رھنائے حق حاصل بیت چرشی ءَ ابید تمامیں راہ چپ وچوٹ انت کہ پہ چشیں راہانی سرا رووک نجات حاصل کت نہ کنت۔ وٹ بتانی پرستش ءِ ھماکس کنت کہ آئرا شیطان ءَ ردداتگ وشیطان چشیں عملاں گندیت سک گل بیت پہ چشیں حساب ءَ بتانی پرستش کنگ بزاں شیطان ءِ پرستش انت وشیطان ءِ پرستش رحمانیں خدا ءِ سکّیں مزنیں نافرمانی ایت۔ شاید ماں عصٰی ءِ لفظ ءَ اے نیمگ ءَ ہن اشارہ انت کہ شیطان ءِ

اولی نافرمانی ءِ اظہار ھما وقت ءَ بوتگ ات وھد یکہ شمے پت آدمؑ ءِ دیما سرءَ پہ سجدہ ءَ برگ ءِ حکم دیگ بوت لہذا پہ اولادِ آدم ءَ اے مزن شرمی گپے کہ رحمان ءَ ویل کنان ءَ وتی قدیمی وازلی دشمن ءَ معبود جوڑ بکنت وے یعنی رحمان ءِ مزن شانیں رحمت ءِ تقاضا ہمیش انت کہ تمام بندگانی سرا شفقت و مہربانی بہ بیت لیکن چہ تئی بدیں عملانی شامت ءَ ہمے ترس انت کہ چشیں حلیمیں و مہربانیں خدا ازہر مگریت وتئی سرا کتام سکّیں عذابے نازل مکنت کہ ماں آئی ءَ گرفتار بوان ءَ تو پہ مدامیگی شیطان ءِ دوست قرار بگرے یعنی چہ کفر و شرک ءِ گلائیشی ءَ آئندہ ءَ ترا ایمان وتوبہ ءِ توفیق نصیب مبیت واولیاء الشیاطین ءِ لوٹی ءِ شامل کنان ءَ ماں دائمی عذاب ءَ جگل دیگ مبئے۔ عموماً مفسراں ہمے معنی گپتگ مگر حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی چہ کفر ءِ وبال ءَ چیزے آفت بئیت وتو بد دبلوٹے چہ شیطان ءَ یعنی چہ بتاں اکثر مردم بہ ہمے موقع ءَ شرک کننت۔ واللہ اعلم وہ پت ءَ حضرت ابراھیم ءِ گشتانک (تقریر) اشکنان ءَ در انئینت معلوم بیت کہ تو چہ مئے معبوداں بدعقیدہ بوتگے شرانوں وتی وعظ و نصیحتاں گوں وت بدارواگن نہ چرشی ءَ گیشتر اشکنے بلکیں تو چہ منی دست ءَ ڈوک جین (سنگسار) کنگ بئے، اگں وتی خیرءَ لوٹے تو چہ منی دیما پہ مدامیگی بہ ٹگل من تئی دیم ءَ ہن گندگ نہ لوٹاں۔ چرشی ءَ پیش کہ من تئی سرا دست چست بکناں چہ اِد ابل و برو۔ سَلَامٌ عَلَيْكَ، اے رخصت یا جدائی ءِ سلام انت چوشکہ ما ماں وتی بتلاں چشیں موقع ءِ گوشیں کہ فلاں خبر خوش انت تو مئے سلاماں بزور۔ دگہ جاہے فرمائینت إِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ۞ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت: معلوم بوت اگرچہ دین ءِ گپ ءَ مات وپت نارضا ببنت وچہ لوگ ءَ در بکننت وچک مات وپت ءَ وشیں گپے گوشان ءَ در بکپیت تو آچک عاق حساب نہ بیت وہ امیت انت کہ خدا چہ وتی مہربانی ءَ منی پت ءِ گناہاں معاف کنت۔ حضرت ابراھیم ءَ استغفار ءِ وعدہ ابتداء ءَ کرتگ ات چنانچہ استغفار کنان بوت۔ وھدے اللہ ءِ رضا برشی نہ دیستی تو دعا لوٹگی بندکت۔ اے بحث ماں سورہ توبہ (براءت) مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ الخ ءِ گوستگ ہمودا جارگ بہ بیت۔ ونا یعنی منی نصیحت ءِ ہچ اثر تئی سرا نیست بلکیں برعکس منا بیم تراپ دیئے، تو نوں من وت شمے ملتگ ءَ نندگ نہ لوٹاں، شمارا و شمے دروغیں معبودان دیل کنان ءَ چہ وتی وطن ءَ ہجرت کناں تاکہ یک کر بوان ءَ گوں دل جمی ءَ وتی معبود ءِ بندگی ءَ بکناں چہ حق تعالیٰ ءِ فضل و رحمت ءَ منارا کامل امیت انت کہ آئی ءِ بندگی وغلامی ءَ کنان ءَ من زہیر و نامراد ہجبر نباں۔ من در ملکی دبزگی ءَ وھدے آئرا توار پرجناں چہ آنگو ضرور منی توارا گوش دارگ بیت منی خدا سنگ ءِ بتے نہ انت کہ ہر قدر شور و فریاد بکنے آ معلوم دار نہ بیت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ول یعنی ماں اللہ ءِ راہ ءَ ھجرت کت وچہ وتی کس و وارثاں دور کپتنت اللہ تعالیٰ چراپاں بہتر دات تاکہ غریب الوطنی ءِ وحشت دور بہ بیت و دل جمی و سکون حاصل بکننت۔ شاید ادا حضرت اسماعیل ءِ ذکر ہمشکا نہ کت کہ آ بہ آئی ءِ گور ءَ نہ بوتگ ات ماں حوردی ءَ جدا بوتگ ات و ہن آئی ءِ مستقل ذکر دیما پیداک انت (تنبیہ) حضرت اسحاق حضرت ابراھیم ءِ چک و حضرت یعقوب حضرت اسحاق ءِ چک انت چہ

همشاں بنی اسرائیل ءِ سلسلہ جاری بوت کہ ماں آیاں صداں حساب ءَ نبی پیدا بوت انت ۔ ف۲ یعنی وتی خاصیں رحمتاں آیان ءَ مزنیں بھرے عطا فرمائینت و ماں دنیاءَ آیانی نام و توار جکسِت و پہ مدامیگی آیانی ذکر قائم داشت چنانچہ تمام مِلل و مذاہب آیانی تعظیم و توصیف ءَ کننت و واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امت دائماً ماں وتی نمازاں وانت اَللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلٰی اِبْرَاھِیْمَ وَعَلٰی اٰلِ اِبْرَاھِیْمَ اِنَّكَ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ ٥ درحقیقت اے حضرت ابراھیم ءِ دعا وَاجْعَلْ لِّیْ لِسَانَ صِدْقٍ فِی الْاٰخِرِیْنَ ءِ مقبولیت ءِ ثمرہ اِنت ۔ ف۳ یعنی ماں قرآن کریم ءَ ہرچ احوالے حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ بیان بوگا ئنت مردمانی دیما ذکر بکن پہ چیا کہ آ چہ اسحاق و یعقوب ءِ نسل ءَ اسرائیلی سلسلہ ءَ مزن نامیں پیغمبر و مستریں شریعت ءِ واجہ بوتگ و چوشکہ ماں حضرت یحیٰی و عیسیٰ ءِ تذکرہ ءَ گوں خصوصیت ءَ عیسائیانی اصلاح و ماں ابراھیم ءِ ذکرءَ مکہ ءِ مشرکاں ہم و تراپ دیگ مقصود ات چہ حضرت موسیٰ و ہارون علیہما السلام ءِ تذکرہ ءَ شاید یہود ءَ پیشدارگی انت کہ قرآن چقدر گوں فراخدلی ءَ آیانی مزن شانیں پیشواءِ راستیں کمالات و خوبیان ءَ بیان کنت یہود ءَ را لازم اِنت کہ آہن دتی اے جلیل القدریں پیغمبرءِ صافیں پیشین گوئی ءِ روءَ اسماعیلی نبی (محمد صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ رسالت و نبوت ءِ گوں ہچیں دل ءَ اعتراف بکننت ۔ شاید ہمے سبب اِنت چہ حضرت موسیٰ ءَ بعد خبر دیم بہ حضرت اسماعیل علیہ السلام ءِ نیمگ ءَ تاب دیگ بوت ۔ ف۴ ہرکس ءَ کہ چہ اللہ تعالیٰ ءِ نیمگ ءَ وحی بئیت آ ءَ را نبی گوشنت ۔ چہ نبیاں ہرکس ءَ کہ امتیازی خصوصیات حاصل بہ بیت یعنی پہ مکذبین ءِ مقابلہ ءَ جداگانہ امت ءِ نیمگ ءَ مبعوث بہ بنت یا نوکیں کتاب و شریعت ءِ واجہ بہ بنت آ رسول گوشگ بنت ۔ ماں شرعیات ءَ جزئی تصرف مثلاً کتاب عام ءِ تخصیص یا مطلق ءِ تقیید وغیرہ گوں رسول ءَ مخصوص نہ انت عام انبیاء ہن کت کننت ۔ باقی غیرنبی ءِ سرا رسول یا مرسل ءِ اطلاق چوشکہ ماں قرآن ءِ بعض جاہاں گندگ بیت آ اے مصطلحیں معنیٰ ءِ اعتبار ءَ نہ اِنت اودا دگہ حیثیات معتبر انت ۔ واللہ اعلم

ف۵ موسیٰ علیہ السلام دہ یکہ آس ءِ شہم ءَ مادان ءَ کوہ طور ءِ مبارکیں جانبءَ سر بوت کہ آئی ءِ راستی دست ءِ مغربی پہنات واقع ات تو اللہ تعالیٰ ءَ آ ءَ را توار پرجت و ہمکلامی ءِ شرف بخشت ۔ زیادھیں گیش و گیوار ماں سورۃ طٰہٰ ءَ پیدا کنت ۔ گوشنت کہ موسیٰ علیہ السلام آ وھدءَ چہ ہر جانب وچہ ہرمود ءِ بُن ءَ خداءِ کلام ءَ اشکنگا ئت کہ بغیر فرشتہ ءِ وسیلہ ءَ سرانجام گرگا ئت و روحانی ڈول ءَ ہمے قدر قرب و بزرگی حاصل ات کہ غیبی قلمانی توار ماں گوشاں کپگا تنت کہ گوں آیاں تورات نقل بوگا ئت ۔ وحی ءَ را خلوت ہمیشکا فرمائینت کہ آ وھدءَ ہچ بشرے ماں اشکنگءَ ہور نہ ات اگرچہ رندا ایدگراں ءَ ہن خبر دیگ بوت ۔ واللہ اعلم

ف۶ یعنی ہارون علیہ السلام ماں حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ کارءَ مددگار جوڑ بوت چوشکہ آئی ءَ وت عرض پیش کرتگ ات وَاَخِیْ ھٰرُوْنُ ھُوَ اَفْصَحُ مِنِّیْ لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ مَعِیَ رِدْاً یُّصَدِّقُنِیْٓ (القصص رکوع ۴) وَاجْعَلْ لِّیْ وَزِیْرًا مِّنْ اَھْلِیْ ھٰرُوْنَ اَخِی (طٰہٰ رکوع ۲) حق تعالیٰ ءَ عرض قبول کت و ہارون ءَ نبی جوڑ کنان ءَ پہ مدد و اعانت دات ۔ چونائی ماں عمرءَ حضرت ہارون مستر ات ، گوشنت ماں دنیاءَ کسے ءَ پہ وتی برات ءَ چریشی ءَ مستریں سفارش نہ کتگ چوشکہ موسیٰ علیہ السلام ءَ پہ وتی برات حضرت ہارون ءَ کرتگ ف۷ چریشی ءَ حضرت اسماعیل ءِ فضیلت بہ حضرت اسحاق ءِ سرا پدرا بیت چیا کہ آ ءَ را الیوکا نبی گوشت و حضرت اسماعیل ءَ را رسول نبی فرمائینت ۔ صحیح مسلم ءِ حدیث انت اِنَّ اللّٰہَ اصْطَفٰی مِنْ وُّلْدِ ابراھیم اسماعیل (چہ ابراھیم ءِ اولادءَ واجہ خداءَ حضرت اسماعیل درچت) حضرت اسماعیل عرب حجاز ءِ بنیادی مورث اعلیٰ و چہ مئے پیغمبر علیہ السلام ءِ پیرکان اِنت کہ آ ءَ را ابراھیمی شریعت دیان ءَ بنی جرہم ءِ نیمگا مبعوث کنگ بوت ، آئی صادق الوعد بوگ سک مشہور ات ۔ گوں یک مردے ءَ وعدہ ئی کتگت کہ داں کہ تو بیلئے من ہمے جاگہ ءَ اوشتاتگوں گوشنت آ داں یک سالے ءَ نہ آہت اے واجہ ءَ ہمودا داشت ۔ چہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ لے ہن منقول اِنت کہ قبل از بعثت گوں واجہ عبداللہ بن الحمساء ءَ گوشت کہ شما اِدا بجلّت من ھنوں کایاں واجہ ءَ داں سے روچ ءَ اودا جلّت وھدیکہ آئی ءَ و اتر کت تو واجہ ءِ فرمائینت کہ تو مارا تکلیف دات من بہ وتی قول ءِ سرا سے روچ اِنت کہ ھمداوں ۔ حضرت اسماعیل ءِ وعدہ ءِ راستی ھما وہدا ظاہر بوت وھدے گوں وتی پت ابراھیم ءَ ءَ گوشتی یٰٓاَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِیْٓ اِنْ شَآءَ اللّٰہُ مِنَ الصّٰبِرِیْنَ ٥ (صفّٰت رکوع ۳) و ھما پیماکت و پیشی داشت ف۸ پہ چیا کہ لوگ ءِ مردم نزیک بوگ ءِ سببءَ ہدایت ءِ اول مستحق انت چراپاں دیم ترءَ کار راہ کبیت ہمیشکا دگہ جاہے فرمائینت وَاْمُرْ اَھْلَكَ بِالصَّلٰوۃِ وَاصْطَبِرْ عَلَیْھَا ۔ طٰہٰ رکوع ۸) و یٰٓاَیُّھَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا قُوْٓا اَنْفُسَکُمْ وَاَھْلِیْکُمْ نَارًا ٥ (تحریم ۔ رکوع ۱) و ت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ جند ءَ ہن ہمے ارشاد بوتگ وَاَنْذِرْ عَشِیْرَتَكَ الْاَقْرَبِیْنَ (شعراء ۔ ع ۱۱) لہتے گوشنت کہ ادا چہ "اھل" ءَ مراد آئی ءِ تمامیں قوم اِنت ۔ چنانچہ عبداللہ بن مسعود ءِ مصحف ءَ اَھْلَہٗ ءِ بدل قومہ ءِ لفظ ات ۔ واللہ اعلم ف۹ یعنی دگران ءِ سروسوج کنگ و وت ماں وتی قول و فعل ءَ دوستناک ، مستقیم الحال و جوانیں ھیل و عادتانی خداوند ات ف۱۰ راج ہمیش اِنت کہ ادریس علیہ السلام ماں حضرت آدم و نوح علیہ السلام ءِ درمیانی زمانگءَ بوتگ چوش گوشگ بیت کہ مرے دنیاءَ نجوم و حساب ءِ علم ، گوں قلم ءَ نبسگ ، گُدءِ دوچگ ، کیل و وزن ءِ ازباب و سلاحانی اڈ کنگ اول ءَ چہ ہمے واجہ ءَ رہ گپتگنت ۔ واللہ اعلم ۔ ماں معراج ءِ شپ ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گوں اِے واجہ ءَ ماں چارمی ءَ آسمان ءَ ملاقات بوت ۔ ف۱۱ یعنی قرب و عرفان ءِ بالائیں جاگہ ءَ سرکت ۔ لہتیں گوشنت کہ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ پیما آ ہم زندہ ماں آسمان ءَ برگ بوتگ و داں ہنوں زندگ اِنت لہتین ءِ خیال اِنت کہ پہ آسمان ءَ سرکنان ءَ آئی روح قبض کنگ بوت ایشی ءِ بابت ءَ مفسراں بازیں اسرائیلیات نقل کتگ ، ابن کثیر رحمۃ اللہ علیہ ءَ ایشانی سرا تنقید کتگ ۔ واللہ اعلم ۔

ف۱۲ یعنی ہما انبیاء کہ چہ ابتداءِ سورت ءَ داں ادا ذکر بوت ۔ ہمے قسم ءِ مردمانی سرا حق تعالیٰ ءَ وتی انعامات چوہور ءَ رتیلگ انت ، اے کل آدم ءِ اولاد انت ۔ وا بید چہ ادریس ءِ باقی کُل ھمایانی ہم اولاد انت کہ آیان ءَ گوں نوح علیہ السلام ءَ ماں بوجیگ ءَ سوار کتگت ولہتیں چہ حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ ذریات انت مثلاً اسحاق ، یعقوب و اسماعیل علیہم السلام ۔ ولہتیں چہ اسرائیل (یعقوب) علیہ السلام ءِ نسل ءَ انت ۔ مثلاً موسیٰ ، ہارون ، زکریا ، و یحیٰی علیہم السلام ف۱۳ یعنی حق ءِ رھبند ءِ نیمگا ھدایت دات و پہ نبوت ءِ منصبءَ درچت ف۱۴ یعنی اینکر برزیں مقام و کمال درجہ حاصل کنگ ءَ باوجود ماں وتی عبودیت و بندگی ءَ کامل انت اللہ ءِ کلام و آئی ءِ مضامین ءَ اشکنگ ءَ و چہ آیاں متأثر بواں ءَ گوں مزن عاجزی و انکساری ءِ ماں سجدہ ءَ کپنت و آ ءَ را یاد کنان ءَ گریونت ہمیشکا عالمانی اجماع اِنت کہ مرے آیت ءِ سرا سجدہ کنگ بہ بیت تاکہ ھما مقربانی طرز عمل ءَ یاد کنان ءَ یک گونہ مشابہتے حاصل بہ بیت ماں روایتاں ہست کہ حضرت عمر رضی اللہ عنہ ءَ سورۃ مریم ءِ وانگ ءَ رند سجدہ کت و فرمائینت ھذا السجود فاین البکی (اے و سجدہ بوت ، دیما گریوگ کجا اِنت) لہتیں مفسراں اِدا چہ اٰیٰت الرحمٰن ءَ خاص آیاتِ سجود و چہ سُجَّدًا ءَ تلاوت ءِ سجود مراد گپتگ ۔ مگر سرظاہر ءَ مراد ھما انت کہ پیش ءَ بیان بوت ۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ قرآن ءِ تلاوت بکن اِت و بگریوت واگر گریوگ نئیت تو کم ازکم گریوگ ءِ صورت ءَ اختیار بکن اِت ۔

ف۱ آ و پیشی مردمانی احوال اَت اے رَندی مردمانی احوال انت کہ ماں دنیاءِ لذّت و نفسانی خواہشاتاں کپان ءَ چہ خداتعالیٰءِ عبادتءَ غافل بوتنت۔ نماز کہ اہم العبادات انت آ ئرا ہبا داتش لہتیں مردم فرض نمازانی منکر بوتنت لہتیں ءَ نماز فرض زانت مگر اداءِ گی ءِ توکا کوتاہی اِش کت۔ لھتیں ءَ نماز وونت بلے جماعت و وقت وغیرہءِ شرائط و ایدکہ حقوقانی پرواہ اِش نکت۔ چریشاں ہریکے درجہ بدرجہ وتی گمراہی ءَ گندیت کہ چطور خسارہ و نقصان ءِ سبب جوڑ بیت و چطوریں سلیں عذاب ءَ گرفتار کنت حتیٰ کہ چرایشاں لھتے ءَ ماں جہنم ءِ ہما بدترین وادی (کَور) ءَ تیلانک دیگ بیت کہ آئی ءِ نام "غیّ" انت ف۲ یعنی توبہ ءِ دروازگ پہ چشیں مجرماں ہم بند نہ انت کہ آ گنہگارگوں صدق دلءَ توبہ کنان ءَ ایمان و عمل ءِ راہ ءَ اختیار بکنت، وتی کرداراں جوان بکنت بہشت ءِ دروازگ پہ آئیءَ ہچ انت توبہ ءَ پد ہرچ نیکیں عملے کنت پیشی گناہانی سببءَ ماں آئی اجرءَ ہچ کمی کنگ نہ بیت و نہ کتام قسم ءِ حقے ضائع بیت۔ ماں حدیث ءَ ہست التائبُ من الذنب کمن لا ذنب لہٗ (چہ گناہ ءَ توبہ کنوک ہنچوش انت گویا آئی ءَ گناہ نہ کتگ۔

خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿۵۹﴾

ناخلف انگار شس کُت نماز و رندا کپتنت خواہشانی نوں زوت اڈیک ورنت گمراہیا۔ ف۱

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَ

مگر ہماکہ توبہی کت و ایمانی آرت و نیکیں کاری کت گڑا آ داخل بنت ماں بہشت ءَ و

لَا يُظْلَمُوْنَ شَيْـًٔا ﴿۶۰﴾ جَنّٰتِ عَدْنِ ِۨالَّتِيْ وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهٗ

آیانی سرا ظلم کنگ نہ بیت ہچ ف۲ ماں باغاں ہمیشہ نندگ ءِ ہماکہ وعدہ کتگ رحمٰن ءَ گوں وتی بندیاں

بِالْغَيْبِ ۭ اِنَّهٗ كَانَ وَعْدُهٗ مَاْتِيًّا ﴿۶۱﴾ لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا لَغْوًا اِلَّا

پہ نادیدہ۔ بیشک آئی ءِ وعدہ رسگی اِنت ف۳ نیشکننت ماں آباغاں بیہودہ ئیں خبرے بغیر

سَلٰمًا ۭ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيْهَا بُكْرَةً وَّعَشِيًّا ﴿۶۲﴾ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِيْ

چہ سلام ءَ ف۴ پرایاں ہست اِنت آیانی روزی ماں اودا اصباح و بیگاہ ف۵ اے ہما بہشت اِنت کہ

نُوْرِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ﴿۶۳﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَ ۚ

وارث کنیں چہ وتی بندیاں ہماکساکہ پرہیزگار بیت ف۶ ما ایر نکپیں مگر پہ تئی پروردگار ءِ حکما،

لَهٗ مَا بَيْنَ اَيْدِيْنَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿۶۴﴾ۚ

ہمائی ئیگنت ہرچہ کہ ماں مئے دیما اِنت و ہرچیکہ مئے پشتا اِنت و ہرچیکہ ماں نیاما اِنت و تئی پروردگار شموشوکے نہ اِنت

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهٖ ۭ

رب آسمانیگ و زمین ءِ و چیزے کہ ماں آیانی نیاما اِنت نوں آئیئے بندگیا بکن و قائم بوپہ آئیئے عبادت ءَ ف۸

هَلْ تَعْلَمُ لَهٗ سَمِيًّا ﴿۶۵﴾ۧ وَيَقُوْلُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ

آیا تو زانئے آئی ءِ ہم نامے ف۹ و گوشیت انسان چے وقتیکہ من مروں گڑا

اُخْرَجُ حَيًّا ﴿۶۶﴾ اَوَلَا يَذْكُرُ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ وَ

درکنگ بوں زندگ ف۱۰ آیا یاد نکنت انسان کہ ما پیدا اَگ کت آئیرا چہ دو بیسر و

لَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿۶۷﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيٰطِيْنَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ

آ ہچ چیزے نیت ف۱۱ نوں تئی پروردگارءِ قسم اِنت کہ ما آدرستاں مُچ کنیں گوں شیطاناں رندا ما ضرور آہاں حاضر کنیں

ع ۷ ۱۵

اَللّٰهُمَّ تُبْ عَلَيْنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ۝

ف۳ وہدے اے بندگاں نہ دیستگیں چیزانی سرا پہ فرمانءَ ایمان آورت بغیر گندگ ءَ خداءِ عبادتش کت تو اللہءَ گوں نہ دستگیں نعمتانی وعدہ فرمائینت کہ ضرور بالضرور پورہ بیت پرچاکہ خداءِ وعدہ پکّا و محکم بنت۔
ف۴ یعنی ماں جنّت ءَ لغو و بیکاریں گپ و ناہودگیں شور و جگہ نہ بیت۔ البت چہ فرشتگانی نیمگا "سلام علیک" ءِ تواراش کنگ بیت ف۵ چہ صحب و بیگاہ ءَ، جنّت ءِ صحب و بیگاہ مراد نت اودا چو دنیاءِ ڈول ءَ طلوع و غروب نہ بیت کہ چرائی ءَ شپ و روچ و صحب و بیگاہ مقرر کنگ بہ بنت بلکیں خاص قسم ءِ انوارانی توار د بیت کہ چرائی ءَ صحب و بیگاہ ءِ حدبندی بیت عادت و معمول ءِ مطابق ءَ صحب و بیگاہ جنّت ءَ روزی سر بیت بہ یک لمحہ ئے ءَ ہن شُدءِ تکلیف پریشان کنت۔ آ روزی چے بیت؟ آئی ءِ کیفیت ءَ خدا بزانت۔ ماں حدیث ءَ ہست "یُسَبِّحُوْنَ اللّٰهَ بُكْرَةً وَّعَشِيًّا" (جنتی صُحب و بیگاہ ءَ حق تعالےٰ ءِ تسبیح ءَ کننت چوش بگوش کہ گوں روحانی غذاءَ جسمانی غذا ہن رسیت
ف۶ یعنی واجہ آدم ءِ میراث کہ اول سرا آئرا بہشت رستگ و شاید میراث ءِ لفظ پمیشکا اختیار فرمائینت کہ ماں مال و ملکیت ءِ قسماں اِے چہ درستاں گیشتر سرجم و محکم تریں قسمے کہ ماں ایشی ءَ نہ نسخ ءِ احتمال ہست و نہ واپسی ءِ و نہ الطال و اقالہ ءِ ف۷ یک برے جبریلؑ داں باز روچاں نیاھت واجہ دل ءَ تنگ بوت کافراں گوشگ شروع کت کہ محمد ءِ رب چہ محمد ءَ ناراض اِنت و آئی یلہ داتگ چرے ٹوک ءَ واجہ انگت گیشتر دلگیر بوت، آخر جبریل ءَ تشریف آورت و واجہ ءَ اینکر روچ نیایگ ءِ سبب معلوم کت، ماں یک حدیثے ءَ ہست کہ واجہ ءَ فرمائینت مَا يَمْنَعُكَ اَنْ تَزُوْرَنَا اَكْثَرَ مِمَّا تَزُوْرُنَا (ہر قدر کہ تو کائے چرائی ءَ زیات پرچا نیائے) اللہ تعالیٰ ءَ جبریل ءَ سر و سوج کت کہ ماں پسّہ ءَ چوش بگوش وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَ الخ اے کلام بوت اللہ ءِ چہ جبریل ءِ طرف ءَ۔ ہنچوش کہ ماں اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ مارا تعلیم ئی داتگ حالِ جواب چوش بوت کہ ما خالص اللہ ءِ ماموریں بندھیں ابید چہ خداءِ حکم ءَ ما وتی یک بازئے ہم سُرینت نہ کنیں مئے سرکیگ و مئے ایرکپگ تمام آئی ءِ حکم ءِ تابع انت آ ہر وہدءَ چہ وتی کاملیں حکمت ءَ مناسب بزانت مارا جہل ءَ آیگ ءِ حکم دنت پرچاکہ ہر زمانہ (ماضی، حال مستقبل) و ہر مکان (زمین، آسمان و آیانی میانجی) ءِ علم ءِ خداوند آوت اِنت، آوت ہرچیزءِ مالک و قابض اِنت آوت زانت کہ فرشتہءَ پیغمبر ءِ گورءَ کدی روان کنگی انت۔ مقرب تریں و معظم تریں پیغمبرءَ ہن اے اختیار نیست کہ ہر وھدءَ بلوٹیت جاہے شُت بکنت یا کسےءَ وتی گورءَ بلوٹائینی، خداءِ ہر کار بر محل و بر وقتءَ انت۔ رَدی یا شموشکاری و غفلت ءَ آئی ءِ بارگاہ ءَ رسائی نیست۔ مطلب ایشِ انت کہ واجہ جبریلؑ ءِ زوت یا بدیر آیگ ہن ھمائی ءِ حکمت و مصلحت ءِ تابع انت (تنبیہِ اول) "مئے دیما و پشتا" گوشتی آسمان و زمین ءَ۔ ایرکیگ ءِ وہدءَ زمیں دیما آزماں پشتا، سرکیگ ءِ وھدا آ دیما اے پشتا بیت۔ واگر دیم و پشتا چے مراد تقدم و تأخر زمانی مراد انت تو زمانہ مستقبل آیوکیں زمانہ و ماضی زمانہ پشتا گوستگ و زمانہ حال ہردوکانی میانجیءَ واقع اِنت (تنبیہِ دوم) ساری ءَ فرمائینتگ کہ جنّت ءِ وارث اتقیاء (چہ خداءَ ترسوکیں پرہیزگار) انت ماں اے آیت ءَ پیش داشت کہ ترسگ ءِ لائق ھما ذات

بیت کنت کہ ماں آئی ءِ قبضہ ءَ تمام زمان و مکان انت کہ بغیر چہ آئی ءِ حکم و اجازت ءَ مزن ءَ چہ مزن تریں فرشتہ ہن با نزل ءَ سُر بیت نہ کننت۔ انسانءَ لازم انت اگس آ جنّت ءِ میراث ءَ زورگ لوٹیت کہ مثل فرشتگاں حکم خداوندی ءِ تابع و رندگیری کنوک بہ بیت۔ وجوشس ہن اشارہ بوت کہ ھما خدا کہ اِداوتی مخلصیں بندگانءَ نہ شموشیت الّمءَ اِشان ءَ ماں جنّت ءَ سرکنت البیت ہر چیز ءِ یک وقتے مقرر انت ماں جنت ءَ ہن ہریکے ءِ نزدل بوتی وقت ءَ بیت وجوشکہ ادا فرشتہ بیغمبرءِ گورءَ مقرریں وقت ءَ کا ئینت ماں جنت ءَ جنّتیانی وراک جسمانی و روحانی صحب و بیگاہ ءَ بہ مقرریں وہدءَ سر بنت۔ ف۸ یعنی کسے ءِ ہن خبر انی غرض ءَ مدار و تی دل ءَ خداءِ بندگی ءِ سرا قائم بدار کہ ھمائی تمامیں جہان ءِ ربّ اِنت و چہ درستاں بے در دریں صفتانی داروک انت ف۹ اللہ ءِ نام آئی ءِ صفات اِنت یعنی کسے ہست چشیں کہ مثل آئی ءِ صفتانی داروک بہ بیت؟ وھدے کہ چشیں ہچ کسے نیست اِنت تو گڑا بندگی ءِ لائق دگہ کئے بیت کنت؟ ف۱۰ ماں پیشی رکوع ءَ نیک و بدانی انجام بیان فرما ئینتگت کہ آ مرگ ءَ پد بیت۔ ھما مردم کہ مرگءَ زندءَ محال گوشنت اِدا آیانی ہمے شبہ ءِ جواب دیگ بیت یعنی مردم چہ انکار و تعجب ءِ راہ ءَ گپ جنت و گوشیت کہ وھدے مئے ہڈاں سڑان ءَ ریزہ ریزہ بوتنت و ماں خاک ادار بوان ءَ خاک ترّنت چوں بارِیں حرائیءَ پد ہم ماچہ قبراں زندہ بوان ءَ درکنگ بئیں و چہ اندیمی ءِ پردگ ءَ درکپانءَ منصّہءَ وجود ءِ سرا جلوہ افروز بئیں؟ ف۱۱ یعنی مردم بوگ ءِ باوجود اینکر زندڑیں خبرے ءَ سر پد بیت نہ کنت کہ چینت روچ ساری ءَ آ ہیچ چیزے نہ اَت حق تعالیٰ ءَ آئرا چہ نیست ءَ ہست کت، ھما ذات کہ چہ لاشیءَ شئیءَ و چہ عدم محض ءَ بہ وجود ءَ بیاریت آ برشئیءَ قادر نہ اِنت کہ یک چیزے ءَ فنا کنان ءَ دوبارہ پیدا کت بکنت؟ مردم ءَ وتی اولی ہستی ءِ کیفیت یاد نہ بیت کہ آوتی دومی ہستی ءِ سرا مذاق کننت!

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ (الروم-ع ۳)

حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ

چپ و چاگرد ادوزخ ءِ پہ کونڈاں ایر جکتگیں ف۱ رندا درکشیں چہ ہر یک فرقہ ءَ ہر کجام یکے ءَ چہ آیاں کہ زیادہ تر

عَلَى الرَّحْمَٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾

سرکش انت پہ رحمٰن ءَ۔ رندا ما شرزانیں ھما کساں کہ آ حقدار ترنت پہ دوزخ ءِ پترگا ف۲

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ

و چہ شما یکّے نیں کہ آئیءِ سرا مگوزیت، پہ لشئیءِ سرا تئیءِ ربّ ءِ وعدہ اِنت ضروری فیصلہ بوتگیں۔ رندا

نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ

خلاص کنیں ھمایاں کہ ترسش بوتگ و الیں ماں آئیءِ تہا ظالماں پہ کونڈاں ایر جکتگیں ف۳ و وقتیکہ وانگ بنت پہ آیانی دیما

آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ

مئے آیات روشنیں، گوشنت کافراں گوں مسلماناں کہ چہ اے دوئیں فرقیا کئیءِ جاگہ شرتر

مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ

اِنت و کئیءِ مجلس وش تر اِنت ف۴ و چہ قدر فرقہ ما ھلاک کتگنت پیشءَ چہ آیاں کہ آ بہتر بوتگنت

أَثَاثًا وَرِئْيًا ﴿٧٤﴾ قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَٰنُ مَدًّا ۚ

پہ ساز و سامان و پہ نام و نمود ف۵ بگوش ہر کسیکہ ماں گمراہی ءِ تہا اِنت نوں مہلت دیان کنت آئیرا رحمٰن پہ دراجیں مہلتے

حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ

چہ ھما وقتیکہ گندنت ھما چیزیا کہ وعدہ دیگ بوتگنت یا آفتا و یا قیامتا۔ گڑا نوں معلوم کننت

مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾ وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا

کہ کئیءِ جاگہ خراب تر انت و کئیءِ فوج کمزورتر انت ف۶ و زیادہ کنان کنت اللہ ہدایت حاصل کتگینانی

هُدًى ۗ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

ہدایتا ف۷ و پشت کپتگیں نیکیانی ثواب شرترنت تئیءِ پروردگارءِ کرّا و انجامش بہتر انت ف۹

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾

چے تو نوں دیت ھما کسے کہ منکر بوت چہ مئے آیتاں و گوشتی منا رسیت (ماں آخرتا) مال و اولاد ف۱

منزل ۴

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی چہ ترس ءِ دھشت ءَ پادانی سرا اوشتات و کپنت و نندگ ءِ وھدءَ قرار ہم گپت کت نہ کننت ہمیشنت کونڈانی سرا کپگ ءِ معنی و مراد۔

ف۲ یعنی منکرانی ہر فرقہ ءِ تو کا ہر کس زیات بدمعاش سرکش و گُھرت اَت آیاں چہ اے دگہ عام مجرماں جدا کنگ بنت پدا ماں ایشاں ہن ہر کس کہ زیات سزاءِ لائق و دوزخ ءِ حقدار بیت آئرا خداوند کریم شرّی ءَ زانت آئرا چہ ایدگہ مجرماں پیسر ماں جہنم ءَ چگل دیگ بیت۔ ف۳ یعنی پہ ہر نیک و بد مجرم و بے جرم، مومن و کافرءَ حق تعالیٰ ءَ سوگند وارتگ کہ ضرور بالضرور دوزخ ءِ سرا آئرا گوزگی انت پرچا کہ جنت ءَ روگ ءِ راہ ہن بہ دوزخ ءِ سرا انت کہ آئرا عام محاورہ ءَ پلصراط گوشنت، لامحالہ ہر کس آئی ءِ سرا گوزیت چہ خداءَ ترسوکیں مومناں وتی وتی درجہ ءِ حساب ءَ چہ اودا صحیح و سلامتءَ گوزنت و گنہگار سرجنان ءَ ماں دوزخ ءَ کپنت۔ العیاذ باللہ پدا چُنت مدت ءَ پد وتی وتی عملانی روءَ و ہن چہ نبیاں ملائکہ و صالحانی شفاعت ءَ آخرا چہ ارحم الراحمین ءِ مہربانی ءَ ھما کلّیں گنہگاراں کہ آیاں گوں راستیں عقیدہءَ کلمہ وَنتگ چہ دوزخ ءَ درکنگ بنت ابو کا کافر ماں دوزخ ءَ باقی مانںت و پدا دوزخ ءِ دپ بند کنگ بیت۔ چہ بعضے روایتاں معلوم بیت کہ ماں دوزخ ءِ آس ءَ ہر یک شخصے ءَ داخل کنگ بیت مگر صالحیں مردمانی واسطہ آس برد و سلام (سارت بے ضرر) جوڑ بیت آ بے ترس ءَ ماں آئیءَ گوزنت و درونت۔ واللہ اعلم۔ امام فخر الدین رازیؒ ءَ ماں وتی تفسیرءَ اے دخول ءِ بازیں حکمتے بیان کتگ، فلیراجع ف۴ یعنی کافر قرآن ءِ آیتاں اشکنان ءَ کہ ماں آیاں آیانی بدیں انجام بیان کنگ بوتگ، ھندنت و بہ کلاگ و مسخرہ گوں غریبیں مسلماناں گوشنت کہ شمے خیال ءِ روءَ ماں آخرت ءَ ہر چیز بکہ پیش کیت آدوئیں فریق ءِ ھستیں حالت و دنیاوی جاورءِ سرا دپ نہ وارت آیا مرو چیگیں روچ ءَ مئے لوگ جاگہ، ساز و سامان چہ شمیگاں بہتر نہ انت؟ و مئے مجلس و دیوان شمے مجلس و دیواناں چہ شرتر نہ انت یقیناً ماکہ بہ شمے خیال ءَ باطل ءِ سرا ئیں چہ شما اہل حقءَ و شحال تر و راج دار تریں، ھمام دماں کہ آ چہ مئے ترس ءَ ماں کوہ صفاءِ پشت ءَ نظر بند بہ بنت آیا چوشیں گمان کنگ بیت کہ باندا آ دور کنان ءَ ماں جنت ءَ سر بنت و ما ماں دوزخ ءَ کپیں و سچیں ف۵ ایش آیانی خبرءِ پسّہ اِنت کہ چد و پیش باز

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

اَطَّلَعَ الْغَیْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًا ﴿۷۸﴾ كَلَّا ؕ سَنَكْتُبُ مَا
پے سری کشتگ دیتگنتی غیبی خبراں یا گپتگی چہ رحمٰن ءَ عہدے ف۱ ۔ چونہ اِنت، ما نبشتہ کنیں ہرچیکہ
یَقُوْلُ وَنَمُدُّ لَهٗ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا ﴿۷۹﴾ وَّنَرِثُهٗ مَا يَقُوْلُ وَيَاْتِيْنَا
آ گوشیت و پہ کناں کنیں آئیے عذابا پہ دراجیا ف۲ و ما وارث بئیں آ چیزیاں کہ آ گوشگا انت و کیت منی گورا
فَرْدًا ﴿۸۰﴾ وَاتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لِّيَكُوْنُوْا لَهُمْ عِزًّا ﴿۸۱﴾ كَلَّا ؕ
یک تنہا ف۳ و ٹاھینتگ مرداں اللہ ءَ چہ بغیر دگہ معبود تاکہ ببنت پرایاں مددتے ف۴ چو کدی نہ بیت
سَيَكْفُرُوْنَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُوْنُوْنَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿۸۲﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّا
آ وت منکر بنت چہ آیانی بندگی ءَ و آیانی مخالف بنت ف۵ تو ندیت چے کہ ما
اَرْسَلْنَا الشَّيٰطِيْنَ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ تَؤُزُّهُمْ اَزًّا ﴿۸۳﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ؕ
دیم دات شیطان پہ کافراں سر شوریننت آیان ءَ پہ آشوبینگ ۔ نوں تو اشتاپ مکن پہ آیانی سرا
اِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿۸۴﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِيْنَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا ﴿۸۵﴾
ما پورہ کنیں آیانی حسابا ف۶ روچیکہ مچ کنیں کاریں پرہیزگاراں رحمٰن ءِ گورا لوٹتگیں مہمان
وَّنَسُوْقُ الْمُجْرِمِيْنَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿۸۶﴾ لَا يَمْلِكُوْنَ الشَّفَاعَةَ اِلَّا
و ہکلیں و بریں گنہگاراں دیم پہ دوزخا تنیگہا ف۷ اختیار ندارنت مرداں سفارش ءِ مگر
مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًا ﴿۸۷﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا ﴿۸۸﴾
ہماکسیکہ گپتگی چہ رحمٰن ءَ وعدہ ف۸ و گوشنت مرداں، ساڑتگ پروت رحمٰن ءَ اولاد ف۹
لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا اِدًّا ﴿۸۹﴾ تَكَادُ السَّمٰوٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ
بیشک شما یارت چیزے گرانیں ۔ نزیک اِنت کہ آسماناں بہ پڑنت چہ اے خبرا و بترکیت
الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا ﴿۹۰﴾ اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿۹۱﴾ وَمَا
زمین و بکپنت کوہاں پہ ٹکر ٹکر بوگ پہ اے خبرا کہ نام گپت کنت پہ رحمٰن ءَ چکے ف۱۰ و نہ
يَنْۢبَغِيْ لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَّتَّخِذَ وَلَدًا ﴿۹۲﴾ اِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ
براھیت رحمٰن ءَ کہ بساز یت پروت اولاد ف۱۱ کسے نیست اِنت ماں آسماناں

قوم گوستگنت کہ آیاں بہ دنیاءِ ساز و سامان و شانداری ءَ چہ شما بازیات دیما تر اتنت لیکن و بدے آیاں نبیّانی مقابلہءِ سرکشی کت و ٹہل و تکبرش وتی رھبند جوڑ کت خداوند تعالیٰ ءَ آیانی ھنڈال ولگوج کت و ماں دنیاءِ نقشہ ءَ آیانی نشان ہن باقی نہ منت ۔ گڑا مردم ءَ لازم اِنت کہ بہ دنیاءِ فنا ہیوکیں شان و شوکت و بہار ءَ فریب موارت عموماً تکبّر کنوکیں زردار حق ءِ لگتمال کناں ءَ ھلاک و برباد بنت مال اولاد یا دنیاوی وشحالی مقبولیت و خوبیں انجام ءِ دلیل بوت نہ کنت ف۶ یعنی ہر کسے کہ ماں گمراھی ءَ کپیت آ ئراہبل اِت کہ ماں گمراھی ءَ بروت پرچیا کہ دنیا چیتاسگ ءِ جاگہ اِنت اِدا ہر یکے ءَ عمل ءِ تو کا کلّی آزادی دیگ بوتگ ۔ خداتعالیٰ ءِ عادت و حکمت ءِ تقاضا چوش اِنت کہ ہرکس بہ وتی کسب و ارادہ ءَ یک رائے اختیار بکنت آ ئراچہ نیک و بدءَ خبردار کنگا بعد بہ ہما راہ ءَ روگ ءِ واسطہ داں یک حدے ءَ آزادیل بدنت پیشکا ہر کسے بہ بدی ءِ راہ ءَ رھادگ بوت بہ آئی ءِ حق ءَ دنیاءِ آسودگی و درازی عمر وغیرہ تباہی نشان زانگ بہ بیت، لہذا نیک و بد ہور تہور اِنت ماں آخرت ءَ گوں سرجمی ءَ جدا بنت اصلی نیکی و بدی ہمودا دز کپیت ۔ ف۷ یعنی کافر مسلماناں ءَ ذلیل و کمزور و تارا عزت مند و زور آور زانت و تی شانداریں محلّات و مزن مزنیں فوج ڑاج ءِ سرا فخر ہندنت پرچیا کہ خداءَ دنیگہ اشانی مہار شل یلہ داتگ و بدیکہ اشانی گٹ پرنچگ بیت توری دنیاوی عذاب ءِ شکل ءَ یا قیامت ءَ بعد گڈا معلوم دار بنت کہ کئی ٹھکانہ بد اِنت و کئی راج نزور اِنت آ موقع ءَ ہنچیں سامان و ازباب ہنچیں ھچ درد ءَ نہ ورنت ف۸ یعنی چوش کہ گمراہاں ءَ ماں گمراہی ءَ بہ دراجیں مدتے ءَ یل دیگ بیت آیانی مقابل ءَ سر و سوج کنوکاں ہدایت ءِ راہ ءَ بگرنت تو گڈا خداوند کریم چشیں سر و سوج کنوکانی فہم و بصیرت ءَ شر تیز کنت کہ چرائی ءِ برکت ءَ آیاں حق تعالیٰ ءِ وشنودی ءِ راہانی سرا گوں تیزی ءَ رہوار بنت ف۹ یعنی دنیاءِ رونق و ڈولداری ءِ قیمت خداءِ گورءَ ھچ نہ انت نیکی پشت کپوکنت بلے دنیا نہ مانیت ماں آخرت ءَ ہر نیکی ءِ خوبیں بدلہ و جوانیں انجام دیگ بیت ف۱۰ یعنی کفر ءِ باوجود تو دیست کہ یک کافریں مالدارے ءَ یک مسلمانیں آہنگر ءَ را گوشت کہ تو مسلمانی ءَ یلہ بکن گڑا اتیءِ مزدوری ءَ دیاں آئی ءَ گوشت اگں تو بمرے و پدا زندگ ببئے پدا ہن من منکر نہ بیں یعنی چہ مسلمانی ءَ انکار نہ کناں آئی ءَ پسّہ دات اگں من مرگ ءَ پد زندگ بیاں تو مال و اولاد ءِ ہن بیت ترا را مزد ہمودا دیاں، ایشی ءِ سرا اے آیت نازل بوت ۔ یعنی اودا دولت حاصل بیت چہ ایمان ءِ برکت ءَ، کافر لوٹیت کہ اِد ءِ دولت اودا رسیت یا کفر ءِ باوجود اخروی عیش و عشرت ءِ مزہ ءَ بچشیت چوش ھجبر بوت نہ کنت ۔

(ھمے صفحہ ءِ فوائد)

ف۱ یعنی چوش یقینی والّی دعویٰ کنگا ئنت زانا چہ جاگہے غیب ءِ احوالے دستی کپتگ ؟ یا چہ خداءَ چیزے وعدہ ئی گپتگ ؟ ظاہر اِنت کہ چہ ہر دوئیناں یک خبرے ہن نہ انت یک گندھیں کافرے ءِ چے بساط کہ آ اے ہمیں غیبی گپان ءَ رسائی حاصل بکنت باقی پشت کپت خداءِ وعدہ، تو آ گوں ھماکساں بیت کنت کہ آیاں وتی عہد ءَ سرجم کنان ءَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ و صالحیں عمل ءِ امانت بہ خداءِ گورءَ ایر کرتگنت ۔ ف۲ یعنی اے قول ہن ماں مسل ءَ شامل کنگ بیت و مال و اولاد ءِ جاگہ ءَ آئی سرا گیش کنگ بیت ف۳ چیزیکہ پیش دارت یعنی مال اولاد چنانچہ آ کافر ءِ ہر دوئیں چکّاں مسلمان بوتنت ۔ کذ فی الموضح ۔ یا مطلبی چوش اِنت کہ اے چیزاں چرائی ءَ جدا کنگ بنت قیامت ءِ روچ ءَ تہنا حاضر بیت نہ مال آئی ءِ درد ءَ وارت نہ اولاد آئی ءِ کار ءَ کیت ۔
ف۴ یعنی چہ مال و اولاد ءَ زیات تر وتی وت گڑیں معبودانی مدّت ءِ اُمیت وارنت کہ آیاں ہمے معبوداں بہ خداءِ گورءَ مزن مزنیں درجہاں ءَ دیا ئینت حالانکہ ہجبر چوش بیت نہ کنت اِے مفتیں خیالے کہ ایشراماں وتی دماغاں گرادگا ئنت ف۵ یعنی آ معبود مدّت چے کنت وت چرائی ءِ بندگی ءَ بیزار بنت و اشانی مقابل ءَ اوشتان ءَ عزت زیات کنگ ءِ بدل ءَ ھنگت گیشیں رسوائی ءِ سبب جوڑ بنت چوشکہ ساری ءَ گوست وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَهُمْ اَعْدَآءً وَّكَانُوْا بِعِبَادَتِهِمْ كٰفِرِيْنَ ﴿الاحقاف رکوع ۱﴾ ف۶ یعنی شیطاں ہمے بدبختان ءَ گمراہی ءِ توکا سکیں دیان ءَ ناچ دیا ئینت کہ اشاں وت کفر و انکار ءَ رھبند اختیار کت اگں اے ڈولیں بے بخت چہ شیطان ءِ اغواء ءَ ماں گمراھی ءَ دراج کش بہ بنت تو بلی رونت شما اشان ءِ سزا دیگ ءَ تو کا عُم مکن اِت اللہ تعالیٰ ءَ اشانی مہار ءَ وت سست

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

یل داتگ تانکہ اشانی زندمانی ءِ حسابی ردچ سرجم بہ بنت آیانی یک یک ساہ، یک یک دمان ویک یک عمل بہ مئے گورءَ حساب بوان اِنت۔ آیانی ادنی ترین حرکتے ہن چہ مئے علم ءِ احاطہ (گیر) ءَ وچہ عملانی دفتران دربیت نہ کنت تمام عمرءِ اعمال یک پہ یک ءَ آیانی دیما ایرکنگ بنت ف۷ ہنچوشکہ دلوت ورمگ بہ تنءِ جاورءَ کورءِ جانءَ روان بنت بہ ہمے ڈولءَ مجرماں دوزخءَ ایر ریچگ بنت ف۸ یعنی ہماکسان ءَ اللہ تعالیٰ ءَ شفاعت ءِ وعدہ دات مثلاً ملائکہ وانبیاء صالحین وغیرھم درجہ بہ درجہ ءِ روءَ سفارش کننت۔ ابید چہ اجازت ءَ کسے ءَ زبان سُریگ ءِ طاقت نبیت وسفارش ہم پہ ہما مرداں کت کننت کہ بہ آیانی حق ءَ سفارش ءِ وعدہ دیگ بوتگ پہ کافراں شفاعت ہچ نہ بیت ف۹ بازیں مرداں وغیر اللہ معبود جوڑ کتگت لیکن یک جماعتے ہما انت کہ آئی ءَ پہ اللہ تعالیٰ ءَ اولاد تجویز کت مثلاً نصاریٰ ءَ مسیح علیہ السلام ولہتیں یہودءَ عزیر علیہ السلام را خداءِ چُک گوشت ولہتیں عرب ءِ مشرکاں فرشتگانءَ خداءِ جنیں چُک قرار داتنت العیاذ باللہ۔

وَالْاَرْضِ اِلَّآ اٰتِی الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿۹۳﴾ لَقَدْ اَحْصٰىهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿۹۴﴾

دماں زمین ءَ کہ آمییت رحمٰن ءِ گوراپہ بندگی ءِ حالت ءَ ف۱ چپ چاگردانی ترینگنت آپہ پورئیں حسابے

وَكُلُّهُمْ اٰتِيْهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿۹۵﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

وہریکے چہ آیاں کیت آئیءِ گرا ماں قیامت ءِ رچا تہناف۲ البتہ ہماکساں کہ ایمانش آرت ونیکیں عملش کت

سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ﴿۹۶﴾ فَاِنَّمَا يَسَّرْنٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ

گرڈا کنت رحمٰن پرایاں محبت ف۳ نوں ما آسان کت اے قرآن پہ تئی زباناتاکہ تو خوشخبری بدئیے

الْمُتَّقِيْنَ وَتُنْذِرَ بِهٖ قَوْمًا لُّدًّا ﴿۹۷﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ

پرہیزگاراں وبترسیینے اڑی کنوکیں مرداں ف۴ وباز فرقہ ما ہلاک کتگنت پیش چہ آیاں

هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِّنْ اَحَدٍ اَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿۹۸﴾

توگندے چہ آیاں یکیا یا اشکنے آیانی پلیز گارگے ف۵

سُوْرَةُ طٰهٰ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّخَمْسٌ وَّثَلٰثُوْنَ اٰيَةً وَّثَمَانُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ طٰہٰ ماں مکہ ءَ ایرہتگ وآیتے سی وپنچ آیات وہشت رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کنوں اللہ ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

طٰهٰ ﴿۱﴾ مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰٓى ﴿۲﴾ اِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَنْ يَّخْشٰى ﴿۳﴾

مادیم نہ داتگ پہ تئی سرا قرآن تاکہ تو تکلیف بہ بے مگر پہ نصیحت کنگ پہ ہماکسا کہ بترسیت ف۶

تَنْزِيْلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوٰتِ الْعُلٰى ﴿۴﴾ اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ

دیم داتگیں چہ کسے ءِ نیگا کہ پیدا کتگنت زمین وآسماں برزیں ف۷ ہماز بریں رحمٰن پہ عرش ءِ سرا

اسْتَوٰى ﴿۵﴾ لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ

قائم بوت ف۸ ہمائیگنت ہرچیکہ ہستنت ماں آسماناں وماں زمین ءَ وآہر دوکانی نیاما وچیڈیں زمین ءِ

الثَّرٰى ﴿۶﴾ وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَاِنَّهٗ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفٰى ﴿۷﴾ اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ

چیرا ف۹ واگر تو خبر بکنے سکا گڑا آ وزانت پوشیدئیں خبرا و پوشیدہ تریناف۱۰ اللہ انت کہ بغیر چہ آئیا دگہ کسے ءِ

ف۱۰ یعنی اے یک ہنچیں مزنیں دیارے ورگ بوتگ ویک ہنچیں گستاخانہ کلمہ ئے چہ دپا درکنگ بوتگ کہ چہ آئیءِ اشکنگ ءَ اگاں آسمان زمین وکوہ چہ ترس ءَ چُنڈ چُنڈ بہ بنت تو ہچ بعید نہ اِنت برے گستاخی ءِ سرا خداوندکریم ءِ اگر غضب جاہ بجنت تو عالم سروچیر بہ بیت محض آئیءِ حلم (اوپار) اے باروءَ مانع اِنت کہ پہ اے ناہودگیاں دنیاءَ را یکدم تباہ وبرباد نہ کنت۔ ہما خداوند قدوس کہ آئیءِ توحید ءِ سرا آسمان زمین کوہ غرض ہریک علوی وسفلی چیزے شہادت دیوک اِنت، انسان ءِ اے جسارت کہ پہ آئیءَ اولاد ءِ احتیاج ثابت کنت!! العیاذ باللہ۔ ف۱۱ آئیءِ پاکیں شان واعلیٰ درجہ ءِ لاغرضی ءِ برخلاف اِنت کہ کسے ءَ را اولاد جوڑ بکنت۔ نصاریٰ پہ ہرچ غرضے ءَ کہ اولادءِ قائل بوتگنت (یعنی کفارہ ءِ مسئلہ) خداتعالیٰ ءَ رحمان قبول دار بوان ءَ آئیءِ ضرورت باقی نمانیت

(ہمے صفحہ ءِ فوائد)

ف۱ یعنی کل خداءِ مخلوق وآئیءِ بندہ اَنت وبندہ بوان ءَ آئیءِ دیما حاضر بنت پہ ابندہ چُک جونکائی بیت وآذاتے کہ تمام آئیءِ محتاج بہ بنت آئیرا چُک جوڑ کنگ ءِ چے حاجت اِنت

ف۲ یعنی ہچ کسے چہ انساناں، چہ آئیءِ بندگی ءَ دز بیت نہ کنت درستاں آئیءِ دیما جریدہ وحاضر بوگی انت آدہ ءَ تمامیں تعلقات وسازوسامان یک کرا بنت، وت گرڈیں معبود وچُک وچلانگ درد نہ ورنت۔ ف۳ یعنی آیان ءَ وتی محبت عطا کنت یاگوں آیاں وت محبت کنت یاماں مخلوق ءِ دلاں پرایاں محبت مان کنت۔ ماں حدیثاں ہست کہ وہدے حق تعالیٰ یک بندھے ءَ دوست داریت تو اول سرءَ حضرت جبرئیل ءَ آگاہ کنت کہ من گوں فلاں بندہ ءَ محبت کناں تو ہن بکن۔ آماں آسمانءَ اے خبرءِ اعلان کنت، چہ آسماناں ایرکپانءَ آئیءِ محبت روئے زمین ءَ سر بیت وماں زمین ءِ نندوکاں آ بندہ ءَ مقبولیت ءِ جوانیں شرف حاصل بیت یعنی بے تعلقیں مردم کہ آیانی ہچ قسم ءِ خاصیں نفع وضرر گوں آیاں وابستہ نہ بیت گوں ہماکسءَ محبت بنا کننت لیکن چشیں حسنِ قبولیت ءِ ابتداء چہ صالحیں ومومنیں وخداپرستیں صالحین مرد ماں آیانی دلءَ اول سرا آئیءِ ماں کیجگ بیت پدا آئیرا قبولیتِ عام حاصل بیت واگں نہ ابتداءً محض عوامی طبقہ ءَ حسن قبولیت حاصل بوگ ورندترا لہتیں خداپرستیں صالحین ءِ ہن کتام یک غلط فہمی وغیرہ ءِ ردا بہ آئیءِ نیمگا لیٹ ورگ مقبولیت عنداللہ ءِ دلیل نہ اِنت۔ اے خبرءَ بہ بشریءَ سرید بہ بئیت۔ (تنبیہ) اے آیت مکی ایت وماں مکہ ءَ گوں ہرمسلمانے ءَ کہ لے وعدہ کنگ بوتگت چنت روچاں بعدا آ ہنچو سرجم کنگ بوت کہ دنیا ماں حیرت ءَ کپت۔ اللہ تعالیٰ ءَ آیانی محبت والفت ماں مخلوق ءِ دل ءِ جاگہ دات کہ آئیءِ دروزگرسگ مشکل اِنت ف۴ یعنی قرآن کریم ماں آسانیں وصافیں لفظاں گیش وکیوار کنان ءَ پرہیزگاران ءَ بشارت دنت وجیڑہ کنوکاں آیانی بدکردارانی خرابیں انجام ءَ آگاہ کنت۔ ف۵ یعنی چنکر بدبختیں قوم ہستنت کہ بہ وتی گناہانی پاداش ءَ ہلاک کنگ بوتنت کہ آیانی نام ونشان ہن مرے روئے زمین ءِ پُشت

نہ کپت، مروچی آیانی یا دانی برش یا آیانی بٹا کانی کمتیں زیملے ہن گوشتان ءَ نہ کپیت ۔ نوں ھما کساں کہ اے وھدی گوں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ مقابل بوان دیما درکپان ءَ خداءِ آیتانی انکار و استہزاء کننت آ بے غم مبنت ممکن انت آیان ءَ ہن کتام یک ھنچیں عذابے جک ءَ بکپیت کہ ماں دمانے ءَ آیان ءَ زیروز برکنان ءَ بے گواہ بکنت ۔ تمت سورة مريم بحسن توفيقه ۔ ف٦ یعنی قرآن کریم ہمیشکا دیم دیگ بوتگ کہ ھما کسانے کہ دلش نرم ببنت و چہ خداءَ ترسوک ببنت آیاں حیرانیءِ بیان ءَ نصیحت حاصل بکننت وچہ روحانی فیوض و برکتاں زبہر مبنت اے غرض نہ اِنت کہ قرآن کریم ءَ نازل کنان ءَ مفت و ناحق ترا دل سیاہ وگرانیں جنجالے ءِ گرفتار کنگ بہ بیت نہ آ ہنچوشیں چیزایت کہ آئیءِ حامل و عامل کدی ناکام و نامراد بہ بیت ۔ شما دروغ بندکنوکانی خبران ءَ اشکنان ءَ ملور و دل تنگ مبیت ۔ نہ آیانی دمب ءَ کپان ءَ زیات و تاجنجال بجن ات ۔ گڈسرءَ حق ءِ بیرق ءَ چست کنوک کامیابیءِ منزل ءَ سر بیت ۔ شما بہ میانجیئیں رھبندءَ عبادت بکن اِت ۔ ماں لہتے روایاتاں ہست کہ ابتداءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم شپءَ ماں نمازءَ اوشتان ءَ زیات قرآن وانگت کا فراں شے محبت و ریاضت ءِ گندان ءَ درائیتگتش کہ اے قرآن چے نازل بوت بزگیں محمد صلی اللہ علیہ وسلم تکلیف و جنجال ءَ کپت ۔ اشی ءِ جواب ماں سہے آیتاں دیگ بوت کہ درحقیقت قرآن محنت و جنجالے نہ اِنت رحمت و نورے ہرکس ءِ ہمنکر کہ آسان بہ بیت گوں نشاط و خوشیءَ بوانیت فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۔

ف٧ ہمیشکا ضروری اِنت کہ مخلوق گوں وشنودی آئرا سروچہانی سرا بدارنت و شاہانہ حکمانی برخلاف عمل مکننت ۔ ف٨ استواء علی العرش ءِ مفصل بیان ما سورہ اعراف ءِ فوائدءَ جارگ بہ بیت ۔ عرش ءِ بابت ءَ ماں نصوص ءَ اینکر ثابت اِنت کہ آئرا پادگ ہست اِنت و خاصیں فرشتہ آئیءِ چست کنوک انت و آسمانانی سرا قبہ ءِ پیما اِنت ۔ صاحب روح المعانی ءَ عرش ، و استواء علی العرش ءِ ہر دابرے آیت ءِ چیرا مزن مبسوطیں گپ و ٹال کتگ ۔ من شاء فليراجع ۔

ف٩ یعنی ھمایکیں خدا بلا شرکت غیرے چہ آسماناں بگرداں زمین ءَ و چہ زمین ءَ بگرداں تحت الثریٰ ءَ تماہیں کائنات ءِ خالق و مالک اِنت چہ ھمائی تدبیر و انتظام ءَ کلیں کاروبار انجام گرنت ۔

تنبیہ : چہ آسمان و زمین ءِ درمیانی مخلوق ءَ یا ھما کائنات مراد اِنت کہ آ دائما ماں ہردوئینانی میانجی ءَ جلوک انت مثلاً ہوا ، جنبر و غیرہ یا ھما چیزاں ہن شامل انت کہ آ اکثراں ہواءِ بال کننت چوش کہ بالی مرغاں ۔ وچہ "ثَرىٰ" (تریں زمین) ءَ زمین ءِ جہلی طبقہ مراد اِنت کہ آ آپ ءِ قرب و نزیکی ءِ سبب ءَ مدام ترمانیت ۔ ف١٠ ساری ءَ عموم قدرت و تصرف ءِ بیان ات ماں اے آیت خداوندی علم ءِ کشادگی ءِ تذکرہ انت یعنی ہرچ خبرے کہ برزیں آوازءَ گوشگ ببیت آ چہ علام الغیوبءَ چونکائی پوشیدہ بوت کنت کہ آئرا ہر یک ظاہر و پوشیدہ بلکہ چہ پوشیدہ ءَ پوشیدہ تریں چیزانی احوال معلوم انت ہرچ خبرے کہ ماں تہنائی ءَ آہستہ گوشگ بہ بیت و ہرچ ماں دل ءَ جاہ بجنت کہ دنیگہ زبان ءَ نرستگ دھا خبرے کہ ماں دل ءَ جاھی نہ جنگ دیمترا جاہ بجنت حق تعالیٰ ءِ علم اِے کلاں ءَ محیط اِنت ہمیشکا بے ضرورت ءَ گوں زورءَ ترندیں آوازءَ ذکر کنگ ءَ ہن شریعت ءِ عالماں مہن کتگ البت لہتے جاہاں ذکر بہ برزیں آوازءَ منقول اِنت یا لہتے معتبریں مصلحتانی رد اجرہ کارانی گورا نافع زانگ بوتگ آیاں چریشی ءَ مستثنیٰ بنت ۔

اِلَّا هُوَ ۚ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى ﴿٨﴾ وَهَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ مُوْسٰى ﴿٩﴾ اِذْ

بندگی نیستیں، ہمائیگنت دِرستیں نامان جوانیں ف٩ و آیا رستگ ترا موسیٰ ءِ خبر ف١٠ وختیکہ

رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوْٓا اِنِّيْٓ اٰنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّيْٓ اٰتِيْكُمْ مِّنْهَا

دیتی یک آسے گڑا گوشتی وتی لوگ ءَ کہ بجلت شما من دیتگ یک آسے شاید کہ بزوروں بیاروں شے گورا چہ آئیا

بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾ فَلَمَّآ اَتٰىهَا نُوْدِيَ يٰمُوْسٰى ﴿١١﴾ اِنِّيْٓ

یک اشگرے یا بگندوں آس ءِ سرا راہ نشان دیوکے ۔ پدا وختیکہ رست آئیءِ کرا آواز دیگ بوت کہ او موسیٰ ف١١ منوں

اَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ ۚ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾ وَاَنَا

تئی رب، نوں بکش وتی کوشاں ، تو ماں یک پاکیں میدانیئے کہ آئی نام طوا اِنت ف٤ و من

اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوْحٰى ﴿١٣﴾ اِنَّنِيْٓ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا

ترا گچین کتگ نوں تو گوش بدار ہر چیکہ حکم بیت ف٥ من کہ ہستوں اللّٰھوں کسے ءِ بندگی نیں بغیر چہ منی

فَاعْبُدْنِيْ ۙ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِيْ ﴿١٤﴾ اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ

نوں منی بندگیا بکن و قائم بدار نمازا پہ منی یاد کنگا ف٦ قیامت بیشک آیگی اِنت ، من

اُخْفِيْهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا تَسْعٰى ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ

آئیارا پوشیدہ دارگ لوٹوں ف٧ تاکہ جزا دیگ ببیت ہرکسے پہ کاریکہ کنت ف٨ نوں بچارے کہ ترا منع مکنت چہ آئیا ہما کسیکہ

لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ فَتَرْدٰى ﴿١٦﴾ وَمَا تِلْكَ بِيَمِيْنِكَ يٰمُوْسٰى ﴿١٧﴾

یقین نہ کنت پہ آئیا و رندا کپتگ وتی خواہشانی ، گڑا تو ہلاک بئے ف٩ ۔ و اے چیئے تئی راستیں دستا او موسیٰ ف١٠

قَالَ هِيَ عَصَايَ ۚ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَاَهُشُّ بِهَا عَلٰى غَنَمِيْ وَلِيَ فِيْهَا

گوشتی اے منی عصا اِنت تکہ دیوں پہ آئیءِ سرا و تاک شاپیئوں پہ وتی پساں و منا ماں اشیا

مَاٰرِبُ اُخْرٰى ﴿١٨﴾ قَالَ اَلْقِهَا يٰمُوْسٰى ﴿١٩﴾ فَاَلْقٰىهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ

جنتے دگہ کار ہست اِنت ف١١ گوشتی دوری دے او موسیٰ ، نوں دوری دات پدا ھما دمان ءَ مارے بوت

تَسْعٰى ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ ۟ سَنُعِيْدُهَا سِيْرَتَهَا الْاُوْلٰى ﴿٢١﴾

تچاناں ف١٢ فرمائینتی بگری و مترس ما آئیا را تر ریئیں پہ اولی حالت ءَ ف١٣

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف ماں برزی آیتاں حق تعالیٰ ہرچ صفاتے کہ بیان بوتنت (یعنی آئیءِ خالق الکل ، مالک علی الاطلاق ، قادر مطلق و صاحب علم محیط بوگ) اشانی تقاضا ہمشنت کہ الوہیت ہن تہنا ھمائیءِ خاصہ بہ بیت بجز چہ آئیءَ دگہ کسے ءِ دیما سرِ عبودیت ءِ جہل ترگ مبیت پر جاکہ نہ الوکا بیان بوتگیں صفات و جوانیں نام بہ ھمائی ذات منبع الکمالات ءِ مخصوص انت دگہ کتام ہستیءَ چشیں شان و صفتانی موجود نہ اِنت کہ معبود قرار دیگ بہ بیت نہ اے صفتانی و نامانی زیادتی ءَ آئی ذات ءَ زیادتی کپت ھنچوش کہ لہتیں جاھلیں عربانی خیال اَت کہ گوں مختلفیں ناماں خداءَ توار پرجنگ دعوائے توحید ءِ خلاف اِنت ۔ ف٢ چہ ادا حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ قصہ گوں مزن گیشی و گیوازءِ بیان فرمائینتگ تاکہ اشکنوک سرپد بہ بنت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ طرف ءَ قرآن کریم ءِ وحی دیم دیگ نیک نوکیں گپے نہ اِنت

چوشکہ ساری ءَ بہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ وحی سر بوتگ ہما ڈول ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ہن سر بوتگ، ہنچوش کہ موسیٰ علیہ السلام ءِ وحی توحید وغیرہ ءِ
تعلیم ءِ سرا شامل ات واجہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم ءِ وحی ءَ ہن بہ ہمے اصولانی سرا زور بہ دیگ بوتگ ۔ حضرت موسیٰؑ ءَ بہ دین ءِ تبلیغ ءَ ہرچ سکی و سوری برداشت
کت واجہ نبیؐ ہن آیان ءَ برداشت کنت و چوشکہ آئرا آخر ءَ کامیابی و غلبہ نصیب بوت و دشمن مقہور و برگ بوتنت واجہ نبیؐ ہن یقیناً غالب و کامران بیت و واجہ
نبیؐ ءِ دشمن ذلیل و رسوا کنگ بنت چونکہ سورت ءِ آغاز گوں قرآن نازل کنگ ءِ ذکر ءَ کنگ بوتگت بہ ہمائی مناسبت ءَ نبوتِ موسوی ءِ آغاز ءِ قصہ بیان فرمائینتگ ۔
ف۳ اے قصہ ءِ جدا جدا اجزاء سورہ قصص، سورۃ طٰہٰ، سورۃ اعراف ءَ جمع کنگ بوت کننت ۔ اداچہ مدین ءَ دیم پہ مصر ءَ واتری ءِ قصہ مذکور انت ۔ ماں مدین ءَ گوں
حضرت شعیب علیہ السلام ءِ دختر ءَ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ نکاح بوتگ ات چنت سال اودا مقیم بوگ ءَ پد حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ مصر ءَ روگ ءِ ارادہ کت
لاپ پُرّیں لوگ بانکی ہمراہ ات شپ تہار ات، زمستان ترند ات، پسانی رمگ ہن گوں و تار زرتگ ات ماں ہمے جاورا راہی شموشت، پس یک یک بوتنت و
لوگ بانک ناوشی (دردزہ) ءِ درداں گپت ماں تہاروکی ءَ سک پریشان ات ماں سارتی ءَ دستانی تاپگ ءِ واسطہ آس ہن موجود نہ ات ۔ چقماق ءَ راجتی بلے آس
نہ گپت ہمے مصیبتانی تہار ماھی ءَ اناگت ءَ چہ دور ءَ یک آسے نظر ءَ کپت آ در حقیقت ءَ دنیائی آسے نہ ات اللہ پاک ءِ جلال ءِ نور ات یا ناری حجاب ات (کہ
آئی ءِ ذکر مسلم ءِ حدیث ءَ ہست) حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ آئرا ظاہری آسے فہمت و گوں وتی لوگ بانک ءَ گوشتی کہ شما ہمدا بجل ات من رواں بلکیں اے
اس ءِ اشکرے پہ شما بیاراں یا اودا کسے مارا راہ ءِ کشکانی سرا سوج ءَ بکنت گوشنت کہ آ پاکیں میدان ءَ سر بوان ءَ آئی ءَ عجب ندارگ دیست کہ ماں یک
درختے ءَ ترندیں آسے روک انت و آس ہر قدر کہ ترندتر بیت و شہم جنت آ درخت شرتر سبزتر بیت و ہر قدر درخت ءِ سرسبزی و شادابی زیات بیت ہمنکر آس
گیشتر برانزجنگ بنا کنت ۔ موسیٰ علیہ السلام ءَ آس ءِ نزیک ءَ روگ ءِ قصد کت کہ درخت ءِ ٹالے بسچیت بکپیت تو ہمائی ءَ چیست بکنت لیکن ہر قدر آئی آس ءِ
نزیک ءَ شت آس ہمنکر پُشت ءَ کنزان بوت ۔ و ہدیکہ چہ ترس ءَ وت پُشت ءَ کنزگ لوٹتگت تو آس آئی دُمب ءَ کپتگت ہمے حیرانگی و ترس ءِ جاور ءَ آوازے رُست
اِنِّیْٓ اَنَا رَبُّکَ الخ ۔ گویا کہ آ درخت بلاشبہ آوہد ءَ غیبی ٹیلیفون ءِ کار دیگات ۔ امام احمد ءَ چہ وھب ءَ نقل کرتگ کہ موسیٰ علیہ السلام ءَ وہدے کہ
یا موسیٰ اشکت تو جنت برءَ لبیک گوشت و عرضی کت کہ من تئی آواز ءَ اشکنگاوں آئی ءِ برمش منی گوشاں کپگا ئنت مگر چوش نزاناں کہ تو کجا ئے ۔ آواز
آھت کہ من تئی سربراؤں گوں تہ اوں، تئی دیماؤں، تئی پشتاؤں و چہ تئی جان ءَ زیات گوں تو نزیکوں ۔ گوشنت کہ موسیٰ علیہ السلام ءَ چہ ہر نیمگا و چہ وتی ہر
یک موددے ءَ اللہ ءِ کلام اشکت ف۴ طُوًی ہما میدان ءِ نام انت، شاید آ میدان چہ پیش ءَ متبرک ات یا ھنوں متبرک بوت ۔ موسیٰ علیہ السلام ءِ
کوش ناپاک اتنت پمیشکا اشانی کشگ ءِ حکم دیگ بوت ۔ باقی موزہ یا کوش پاک ببنت تہ گوں آیاں نماز وانگ روا انت، سرجمیں مسئلہ ماں فقہ ءِ
کتاباں چارگ باید انت ۔ ف۵ "پسند کرتگ" یعنی تمام جہان ءَ بہ نبوت و رسالت و بہ گفت گوءَ درچتگ ۔ پمیشکا دیمترءَ ہر حکمے کہ دیگ بیت
آیاں گوں توجہ بکن ۔ ف۶ ماں اشی ءَ توحید و ہر ڈولیں بدنی و مالی عبادت ءِ حکم دات ۔ نماز چونکہ اہم تریں عبادت ات آئی ءِ ذکر گوں خصوصیت ءَ کنگ
بوت و ہن چوش بیم تراپ دیگ بوت کہ چہ نماز ءَ مستریں مقصود خداتعالیٰ ءِ یاد انت ۔ بزاں چہ نماز ءَ غافل بوگ ءِ معنی چہ خدا ءَ غافل بوگ انت
وذکراللہ ءِ بابت ءَ دگہ جاہے فرمائینت وَاذْكُرْ رَّبَّكَ اِذَا نَسِيْتَ یعنی کدی ردکیان ءَ شموشے تو وہدے یاد کپے آئرا یاد بکن ۔ نماز ءِ ھن حکم ہنچوش
انت کہ وقت ءِ سرا غفلت و نسیان بہ بیت تو یاد کپگ ءِ سرا قضاء ءَ بوان فلیصلہا اذا ذکرھا ۔ ف یعنی آئی آیگ ءِ وھد ءَ چہ ہر کس ءَ مخفی دارگ
اگرچہ و تاہم مخفی دارگ ممکن بوتیں تو من آئرا چہ و تا ھن مخفی داشتگت بلے چوش ممکن نہ انت ۔ وفیہ من المبالغۃ، کما فی الحدیث: "لا تعلم شمالہ ما
ینفق یمینہ" وکما قال الشاعر ؎ غیرت از چشم برم روی تو دیدن ندہم ✽ گوش را نیز حدیث تو شنیدن ندہم
واگر بازیں مصلحت اظہار ءِ سبب مبوتینت تو ہر قدر اجمالی اظہار کنگ بوتگ اے ہم ظاہر کنگ نہ بوتت ف۸ یعنی قیامت ءِ آیگ پمیشکا ضروری انت
کہ ہر شخص ءَ آئی ءِ نیک و بد ءِ بدلہ برسیت فرمانبردار و نافرمانیں شخص ءِ توکا ہچ اشتباہے باقی لیشت مکپیت ایش توحید و عبادت ءَ رند عقیدہ ءِ
معاد ءِ تعلیم بوت ف۹ مجلیت چہ آئیا ۔ یعنی بہ قیامت ءِ سرا الیقین دارگ ءَ چہ یا چہ نماز ءَ ۔ اللہ ءَ موسیٰ علیہ السلام چہ بدیں صحبت ءَ ھن کت تو اے دگہ
ماں کجا حساب ءَ انت (کذافی الموضح) مقصد ایشنت کہ دنیا داریں کافر ءِ خوشامد یا زیاتیں نرمی یا چشم پوشی اختیار کنگ مبیت واگرنہ اندیشہ انت کہ انسان چہ انسانی
چہ بلندیں مقام ءَ جہل ءَ دور دیگ ببیت (العیاذ باللہ) ف۱۰ چہ ادا منصب رسالت ءِ تمہید ءِ بنگیج بیت چونکہ آئرا معجزات دیان ءَ بہ فرعون ءِ نیمگا
دیم دیگی ات پمیشکا عصاء ءِ ذکر فرمائینت اے سوال کہ ماں تئی دست ءَ چہ چیزے بہ ہمے مطلب ءَ ات کہ موسیٰ علیہ السلام وتی لٹ ءِ حقیقت و آئی
کاران ءَ ماں وتی دل ءَ نزّ بیاریت تاکہ ہرچ خلاف عادت چیزے کہ پیش آیوک ات آیانی معجزہ بوگ سرجمی ءَ واضح، صاف و مستحکم بہ بیت یعنی ہنوں
ایشی ءَ بہ شرّی بچار و چّ وکیل کنان ءَ بگوش ماں شمے دست ءَ چہ چیزے؟ مبادا ماں بوگ ءِ حالت ءَ شما ماں دل ءَ شکّے بیار ات کہ من اے عصائے
نہ دگہ چیزے دست ءَ زرتگ، اللہ اکبر وللہ الحمد ۔ ف۱۱ یعنی ماں ایشی ءَ ہچے شک انت، اے ہما لٹ انت کہ مدام من ایشا وتی دست ءَ کنان ءَ
بریشی ءَ تکہ دیاں و بہ وتی پساں تاک جنڈاں، دشمن و موذی ئیں جانوراں گوں آئی ھکل دیاں و دگہ بازیں کارے چہ ایشی ءَ زیاں ف۱۲ یعنی لٹ ءِ
زمین ءِ سرا کپگ ءِ شرط ءَ آئی اژدھائے جوڑ بوت کہ مثل بارگیں مار ءَ گوں تیزی ءَ میدانی کت ۔ موسیٰ علیہ السلام اناگت ءَ اے انقلاب ءَ گندان ءَ تقاضائے
بشریت ءِ روءَ خوفزدہ بوت ف۱۳ یعنی دست ءَ آیگ ءَ رند پد الٹے بیت ۔ گوشنت کہ اول سرا موسیٰ علیہ السلام آئرا گرگ ءِ پیمانہ بوگا ات آخر دست ءَ
گدے پوشان ءَ گرگ ءَ لگت فرشتہ ءَ گوشت: موسیٰ اگں خدا ترا بچائینگ ملوٹیت تو اے گُد ءِ ٹکّر ترا بچائینت کنت؟ موسیٰ ءَ پیدہ دات اِنَّا
بلے من کمزوریں مخلوقیاں وچہ ضعف ءَ پیدا کنگ بوتگاں ۔ پدا حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ چہ دست ءَ گد دور کت ءِ اژدھا ءِ دپا دات، دست ءِ ماں
کنگ ات کہ ھما لٹّی ماں دست ءَ دلیست ۔

وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾
دیحّا بکن وتی دستا گوں وتی بغلا کہ در کپیت اسپیتہا بے عیبا اے دومی نشانیے ف۱

لِنُرِيَكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾
تاکہ ماپیش بداریں ترا وتی نشانیاں مزنیں ف۲ برو فرعون ءِ نیمگا کہ آباز گھرت بوتگ ۔

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً
گوشتی یارب کشادہ بکن منی سینیا ف۳ و آسان بکن منی کاراں ف۴ و بچ بکن گرنچا

مِنْ لِسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾
چہ منی زبانا کہ سر پہ ببنت منی خبراں ف۵ و بدے منارا یک مددت دیوکے چہ منی مردماں

هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ
منی برات ہاروں ءَ ف۶ محکم بکن پہ آئیے سببا منی پشتا و شریک بکن آئیارا گوں منی اے کاراں ۔ کہ

نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ
تئی پاکیا بیان کنیں باز ف۷ و تئی یادا بکنیں باز ۔ تو وتے کہ گندے ف۸ و فرمائینتی

قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ ﴿٣٧﴾
کہ منظور بوت تئی درخواست او موسیٰ ف۱۰ و ما احسان کتگ پہ تئی سرا دگہ برے ف۱۱

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ ﴿٣٨﴾ أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ
وقتیکہ ما حکم دات پہ تئی مات ءِ نیمگا آ گوں تو بیان کنگ بیت ف۱۲ ایکہ دور دے آئیارا ماں صندوقا پدا آئیا دور دے

فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ
ماں دریاءَ پدا دریا دور دنت آئیا ماں تیابا، چست گنت آئیارا یک دشمنے کہ منیگ و آئیے دشمن انت ف۱۳

وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي ۚ وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي ﴿٣٩﴾ إِذْ
و دور دات من پہ تئی سرا محبت چہ وتی نیمگا ف۱۴ و تاکہ رودینگ بیے تو منی نظر ءِ چیرا ف۱۵ وقتیکہ

تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَنْ يَكْفُلُهُ ۖ فَرَجَعْنَاكَ
رد گا لگت تئی گوھار و گوشگا لگت کہ من شمارا ستان بدیوں ھنچیں کسے کہ آئیارا بر دینیت، پدا ما رسینت ترا

منزل ۴

ف۱ یعنی دست ءَ ماں جیگءَ ماں کنان و گوں بغل ءَ اوار کنان ءَ در کنئے تو آئرا سک روشن اسپیت تریان ءَ گندئے وا اے اسپیتی برص وغیرہ ءِ نہ بیت کہ آئرا عیب زانگ بہ بیت ف۲ یعنی عصا و ید بیضاءِ معجزہ چہ ھما دو مزنیں نشانیان انت کہ ماشارا پیشدارگش لوٹیں ف۳ یعنی حلیم، بُردبار و مزن دلوں جوڑ بکن کہ تب ءِ خلاف ءَ چیزے گندان ءَ روت بدمبراں و بہ اداءِ رسالت ءَ ہرچ پہمیں سکّی دیم بیاینت چرایاں من پریشان مباں بلکیں گوں پراھیں دل و کُند و کس پیشانی ءَ بر داشتش بکناں ف۴ یعنی سنچیں ازبابان ءَ پیدا بکن کہ اے مزن شانیں کار سکّ ارزان ببیت ف۵ زبانی ماں حوردی ءَ سُتکگت (کہ آئی قصہ ماں تفسیر آں موجود انت) صاف خبری کت نہ کت اے دعائی لوٹت ف۶ اے واجہ ماں عمرءَ چہ حضرت موسیٰ ءَ مستر اَت ف۷ یعنی دعوت و تبلیغ ءِ کارءَ یکے دومی ءِ معین و مددگار ببیت ف۸ یعنی دوئیں کس ہور بوان ءَ دعوت و تبلیغ ءِ کاراں اَبید وہدیکہ یکّے ءَ چہ دومی ءِ ہمراہی ءَ دلی قوت حاصل بیت تو ماں وتی خلوت ءِ وھداں گوں دل جمعی ءَ تئی ذکرءَ بکثرت انجام دیئیں ۔

ف۹ یعنی مئے تمامیں احوالاں بہ شرّی ءَ گندگائے و ہرچ دعائے کہ من لوٹگایاں اے ہن ترا بخوبی معلوم انت کہ آئی ءِ قبول کنگ بہ مئے حق ءَ داں کجا حدءَ مفید بیت کنت اگں ترا لمئے احوال و حاور ءِ سرجنیں خبر مبوتیں تو پہ نبوت و رسالت ءِ کارءَ مارا پرچا گچین کرتگت و چشیں ترندیں دشمن (فرعون) ءِ نیمگا چو نکائی دیم داتگتے یقیناً شما ہرچے کہ تگ آئرا بہ شری گوں حار و بچار ءَ رندا انجام داتگ ۔ ف۱۰ یعنی ہرچے تو لوٹ اِت چہ خداءِ طرف ءَ دیگ بوت ف۱۱ یعنی یکبرے و ساری ءَ بے سوال ءَ تئی سرا مزنیں احسانے کتگ پدا ہنّوں یک مناسبیں چیزے ءِ لوٹگا پرچا نہ دئیں ۔

ف۱۲ یعنی واب یا آگاہی (بیداری) ءِ حاور ءَ بطورِ الہام یا ہماز مانگ ءِ کتام نامعلومیں نبی ءِ زبانی ءَ تئی مادرِ مہربان ءَ ھما حکم سر کت کہ آئی سرکنگ مناسب اَت (آئی ءِ تفصیل دیما مذکور نت «اَنِ اقْذِفِيهِ» الخ)

تنبیہ: چہ «ایحاء» ءَ حضرت موسیٰ ءِ والدہ ءِ نبیّہ بوگ ثابت نہ بیت چوشکہ چہ بالا ءِ تقریرءَ ظاہر نت نبی ہما انت کہ آئی ءِ طرف ءَ حکمانی وحی ببیت و آ بہ آیانی تبلیغ ءَ مامور ببیت ادا اے تعریف راست نہ او شتیت ۔ ف۱۳ یعنی موسیٰ ءَ (کہ آوھدءَ نوزائیدئیں زھگے اَت) ماں پیتی ءَ ماں کنان ءَ پیتی ءَ ماں دریاءَ ویل بکن دریاءَ مئے حکم اَنت کہ آئرا بہ حفاظت کنارہ ءَ سر بکنت کہ چہ اودا آئرا ھما کس چست کنت کہ آمنی ھم دژمن اِنت و آزھگ ءِ ھم ۔ داستان چوش اِنت کہ فرعون ھما سال ءَ کہ موسیٰ پیدا بوت نجومیانی گوشگ ءِ پدا بنی اسرائیل ءِ مردیں چکّاں درچیان ءَ قتل کنگا ئت وھدے موسیٰ پیدا بوت آئی مات ءَ ترس پیدا بوت کہ فرعون ءِ سپاہی معلوم دار بنت تو زھگ ءَ را کشنت و مات و پت ءَ ھن سوکی کننت کہ جبرءَ پہ چہ ظاہر نہ کت ھماوھدءَ چہ حق تعالیٰ ءِ جانب ءَ اے تدبیر الہام بوت موسیٰ علیہ السلام ءِ مادرءَ پیتی ماں نہرءَ ویل کت دریا ءِ یک شاخے ماں فرعون ءِ باغ ءَ تو کا گوستگت ماں ھمائی ءَ گوزانءَ پیتی یک کنارے ءَ سکّ بوت ۔ فرعون ءِ لوگ بانک حضرت آسیہ ءَ (کہ سکیں پاکباز اسرائیلی خاتونے اَت زھگءَ زوران ءَ فرعون ءِ روبرو ءَ پیش کت کہ بیامن و تو الیشیءَ وتی چکّ جوڑ کنیں فرعون ءَ گندگ ءِ وہدءَ دل ءَ محبّت پیدا بوت ۔

تنبیہ : فرعونءَ خداءِ دشمن بے واسطہ گوشگ بوت کہ آحق ءِ دشمن اَت و خداءِ بالمقابل خدائی ءِ دعویٰ دار اَت و موسیٰ ءِ دشمن ہمیشکا قرار دات کہ فی الحال گوں تمام اسرائیلی زھگاں سکّ دشمنی دارو ک اَت و دیمترا ماں آیوکیں رد چاں خاص گوں موسیٰ علیہ السلام ءَ علانیۃً دشمنی ءِ درشان کنوک اَت ۔

ف۱۴ یعنی ما چہ وتی طرف ءَ آوہدءَ ماں مخلوق ءِ دل ءَ تئی محبت پیدا کت کہ ہرکسءَ بدیستیں محبت و دوزواھی ظاہر کت یا وتی یک خاصیں محبتے تئی سرءَ ظاہر کت کہ تو محبوبِ خدا جوڑ بوتے، گڈا خدا گوں ہرکس ءَ کہ محبت بکنت مخلوق ھن گوں آئی محبت کنت ۔ ف۱۵ یعنی ماں مردمانی دل ءَ تئی محبت پہ اے غرض ءَ ماں کت کہ ماں مئے نگرانی و حفاظت ءَ تئی پرورش بہ بیت ۔ اِے ڈولیں ترندیں دژمنے ءِ لوگ ءَ ردوم گرانءَ ترا ارا تا دان مدنت ۔

ف۱ سرجمیں قصہ دگہ جاہے بیان بیت حضرت موسیٰ ءِ مہربانیں مادرءَ بیتیءَ ماں کورءَ دیل کنگ ءِ پدا انسانی فطرت ءِ تقاضا ءِ روءَ باز غمناک و پریشان مانت کہ چُک ءِ احوال
بارین چون بیت، معلوم نہ اِنت زندگ اِنت یا رستراں آرا اوارت حضرت موسیٰ ءِ گہاری گوشت کہ تو چیر کائی جُست و با واست بکن آنگو قدرت ءَ ہنچوش کارسازی
کت کہ حضرت موسیٰ ہچ جنینے ءِ شیر نہ مِتک بازیں شیر میچینوکیں دائی لوٹائینگ بوتنت کامیابی نہ بوت موسیٰ ءِ گہار کہ ہے توک و تلاں گون اَت درآئینتیءَ کہ من
یک جنینے کاراں امیت اِنت کہ آ گوں یک ڈولےءَ چُکءِ شیر میچینانءَ آئی ءَ رود بنیت۔ حکم بوت کہ ہے جنین ءِ بیارات آئی گوں واجہ موسیٰ ءِ مات ءَ حاضر بوت
دھدیگہ آخاتون ءَ چُک وتی کُٹ ءَ کت، چُک ءَ شیر مچگ شروع کت۔ فرعون ءِ لوگ ءِ مرداں مزن شادکامی و وشنودی کت۔ موسیٰ ءِ مات ءَ گوشت کہ من اِدا
جَلِت کت نہ کناں اجازت بدیٔت کہ اِے زھگءَ وتی لوگ ءَ براں و گوں مزن حفاظت و خیالداری ءَ چُک ءِ پرورش ءَ بکناں۔ آخر چہ فرعون ءِ جانبءَ بطور دایہ چُک ءِ

اِلٰٓى اُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۬ؕ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنٰكَ مِنَ
پہ تئی مات ءِ گورا تاکہ چمّی سارت ببنت ف۱ و غم مکنت۔ و تو کُشت یک کسے پدا ماخلاص کت ترا چہ
الْغَمِّ وَفَتَنّٰكَ فُتُوْنًا ۬ قف فَلَبِثْتَ سِنِيْنَ فِيْٓ اَهْلِ مَدْيَنَ ۬ ثُمَّ جِئْتَ
غما ف۲ و آزمائیت ترا پہ آزمائشے ف۳ پدا تو جَلِت چینے سال مدین ءِ مردمانی نیاما رندا تو آتکے
عَلٰى قَدَرٍ يّٰمُوْسٰى ﴿۴۰﴾ وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِيْ ﴿۴۱﴾ اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوْكَ بِاٰيٰتِيْ
پہ تقدیرا او موسیٰ ف۴ و ماسازت ترا پرو ف۵ (پہ وتی رسالت ءِ کارا) برو اِت تو و تئی برات گوں منی آیتاں
وَلَا تَنِيَا فِيْ ذِكْرِيْ ﴿۴۲﴾ اِذْهَبَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهٗ طَغٰى ﴿۴۳﴾ فَقُوْلَا لَهٗ
و سُستی مکنت ماں منی یادا ف۶ بروت فرعون ءِ نیمگا کہ آ باز گھرت بوتگ ف۷ نوں بگوشت آئیا را
قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهٗ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى ﴿۴۴﴾ قَالَا رَبَّنَآ اِنَّنَا نَخَافُ اَنْ يَّفْرُطَ
نرمیں خبر شاید کہ آ گوش بگریت یا بترسیت ف۸۔ گوشتش اے مئے ربّ ما ترسیں کہ نوں آ زیادتی بکنت
عَلَيْنَآ اَوْ اَنْ يَّطْغٰى ﴿۴۵﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ اِنَّنِيْ مَعَكُمَآ اَسْمَعُ وَاَرٰى ﴿۴۶﴾
پہ مئے سرا یا کہ ماں جوشا ببیت ف۹ فرمائینتی کہ مترسِت من گوں شماوں اشکنوں و گندوں ف۱۰
فَاْتِيٰهُ فَقُوْلَآ اِنَّا رَسُوْلَا رَبِّكَ فَاَرْسِلْ مَعَنَا بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ۬ۙ وَ
نوں بروت آئیے گورا و بگوشِت ما ہر دو دیم داتگینیں تئی ربّ ءِ نوں دیم بدئے گوں ما بنی اسرائیل ءَ و
لَا تُعَذِّبْهُمْ ؕ قَدْ جِئْنٰكَ بِاٰيَةٍ مِّنْ رَّبِّكَ ؕ وَالسَّلٰمُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى ﴿۴۷﴾
و آیاں ءَ تکلیف مدئے ف۱۱ ما اتکگیں تئی گورا گوں نشانیاں چہ تئی ربّ ءِ نیمگا و سلامتی اِنت پہ ہما کسا کہ بگریت ہدایت ءِ راہا ف۱۲
اِنَّا قَدْ اُوْحِيَ اِلَيْنَآ اَنَّ الْعَذَابَ عَلٰى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿۴۸﴾ قَالَ
مارا حکم رستگ کہ عذاب پہ ہما کس ءِ سرا اِنت کہ دروغ بند کنت و دیما بگردینیت ف۱۳ گوشتی
فَمَنْ رَّبُّكُمَا يٰمُوْسٰى ﴿۴۹﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِيْٓ اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهٗ
اِچہ کئے اِنت شمے ربّ او موسیٰ ف۱۴ گوشتی مئے ربّ ھما اِنت کہ داتی ہر چیزا را آئی ءِ صورت
ثُمَّ هَدٰى ﴿۵۰﴾ قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُوْنِ الْاُوْلٰى ﴿۵۱﴾ قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّيْ
رندا راھی سوج دات ف۱۵ گوشتی اِچہ حال اِنت بیشگیں قرنانی گوشتی آیانی خبر ربّ ءِ گورءَ نبشتہ انت

منزل ۴

رودینگ ءِ سرا مقرر بوان ءَ آ آرا بہ وتی لوگ ءَ آورت
وگوں شاہانہ عزت و شرف ءَ موسیٰ ءِ تربیت ءِ کار ءَ
گلائیش بوت۔ ف۲ اے سرجمیں قصہ ماں سورۃ قصص ءَ
کیت۔ خلاصہ چوش اِنت کہ ورنا بوگءَ رند چہ موسیٰ
علیہ السلام ءِ دست ءَ یک قبطی ءَ کُشگ بوتگت
موسیٰ علیہ السلام ترسیت کہ ماں دنیاءَ گرگ باں و
ماں آخرت ءَ ہن ما خوذ باں۔ چہ ہر دوئیں قسم ءِ
پریشانیاں خداءَ نجات دات۔ چہ اُخروی پریشانی ءَ
اے پیما ھلاس بوت کہ خداءَ توبہ ءِ توفیق دات کہ آ
قبول کنگ بوت وچہ دنیاوی ءَ اے ڈول کہ موسیٰ علیہ
السلام ءَ چہ مصرءَ کشّانءَ بہ مدین ءَ سر کنائینت
کہ اودا گوں حضرت شعیب ءِ دخترءَ آئی ءَ نکاح کت
تمامیں قصہ دگہ جاگہے بیان بیت۔ ف۳ یعنی پروردگارءَ
ترارا بازیں پیما چکاسِت کہ ماں آیاں تو صافیں کامیابی
حاصل کت۔ تنبیہ: ہرے موقع ءَ مفسّراں
گوں حدیث الفتون ءِ سرحال ءَ یک مزن دراجیں روایتے
ابن عباس رضؓ ءِ نقل کرتگ آئی ءِ بابت ءَ ابن کثیرؒ ءِ
الفاظ چوش انت: " وهو موقوف من كلام
ابن عباس وليس فيه مرفوع الا قليل منه و
كانه تلقاه ابن عباس رضي الله عنه مما ابيح
نقله من الاسرائيليات من كعب الاحبار
وغيره. والله اعلم. وسمعت شيخنا الحافظ ابا
الحجاج المزي يقول ذلك ايضًا.
ف۴ یعنی چہ ہنوں مدین ءَ درکپانءَ راہ اِت شُمُشت
وقسمت ءَ ترا اِدا آورت کہ اِدءِ آیگ ماں تئی وہم و گمانءَ
ھَن نہ اَت۔ راست انت، بقول اردو شاعرے ءِ ؎

خدا کی دین کا موسیٰ سے پوچھیے احوال
کہ آگ لینے کو جائیں پیغمبری مل جائے

ف۵ یعنی بہ وتی وحی و رسالت ءَ تیار کنانءَ ماں وتی
خاصیں مقرباں داخل کت و ہر ڈول لوٹا اِتوں تئی پرورش ءِ
بندوبست کنائینتوں۔ ف۶ یعنی پہ ہر ہچ کارے ءَ کہ
بنائینگ بوتگے، نوں آو ھدا اھتگ کہ وتی براتِ ہارون ءَ
ہمراہ زوران ءَ ہما کارءَ سرانجام بدئے و ہر پیمیں دلیل
ومعجزہ ترارا دیگ بوتگنت ضرورت ءِ وہدءَ اِشانءَ
ظاہر بکن۔ چونکہ موسیٰ علیہ السلام ءِ ساری ءَ دعاءِ وہدءَ
چوش گوشتگت: "كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا وَّنَذْكُرَكَ
كَثِيرًا" ادا وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي فرمان کنانءَ ھماخبرءَ رایاد دیائینت یعنی بہ اللہ ءِ نام ءِ تبلیغ ءَ وتی سرین ءَ سک محکم بہ بند، ماں تمام احوال و وھداں عموماً
ودعوت و تبلیغ ءِ وقت ءَ خصوصاً اللہ پاک ءَ باز زیات یادکنان ببوکہ پہ اھل اللہ ءِ کامیابی ءَ مستریں ذریعہ و دژمن ءِ مقابلہ ءَ خوب تریں سلاح ھمیش اِنت۔ ماں
حدیث ءَ ہست ان عبدی الذی یذکرنی وھو مناجز قرنہ ۔ ف۷ ساری ءَ سرگرگ ءِ حکم داتگت نوں ہما مقام ءِ شون دات کہ کتام جاگہ و بہ کئی گورءَ ترارا روگی
انت وا ے جملہ دیما آیوکیں جملہ ءِ تمہید انت ف۸ یعنی دعوت و تبلیغ و وعظ و نصیحت ءِ وہدءَ نرم، آسان، دل ءَ اثر کنوکیں و بلندیں خبر بکن اگرچہ آئی
تمردی و سرکشی ءَ چاراں ءَ چرائی ءَ خیر ءِ زیاتیں امیتے دارگ نہ بیت پدا ہم شما اِے خیال ءِ ماں دل ءَ داراں ءَ کہ ممکن اِنت آ چیزے فکر جنانءَ نصیحت حاصل بکنت
یا اللہ پاک ءِ جلال و جبروت ءِ دہشت آئی ءِ سرا اثر بکنت وچہ خدا بترسیت و فرمانبرداری ءِ نیمگا میل بداریت۔ گپ ورپءَ گوں نرمی بجن چریشی ءَ بہ دعوت و
تبلیغ ءِ کارءَ انجام دیوکاں مزنیں رھشونی یا دستور العمل معلوم بیت۔ چنانچہ دگہ جاہے صاف ارشاد انت اُدْعُ اِلٰى سَبِيْلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ

الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ (نحل رکوع ١٦) **ف٩** یعنی آئی ترسگ ءُ امیت رندی گپ ایت فی الحال وتی بے سروسامانی و آئی ءِ جاہ وجلال ءِ سرا نظر دار اُٹ ءُ ترس ھمیشنت کہ باریں آئی پہ مئے خبرانی گوشدارگ ءَ آمادہ ہن بیت یا نہ بیت ممکن انت کہ متے تماین گپ ءِ گوشدارگ ءَ پیسر آئی باھند بکنت یا چہ اشکنگ ءَ پد وتی زھرہ بھاراں گوں ترندی ءَ درشان بکنت و ماں تئی شان ءَ بے ادبی بکنت یا مئے سرا دست درازی یے بکنت کہ چہ آئی ءَ اصل مقصد فوت ببیت۔

تنبیہ: موسیٰ علیہ السلام ءِ اے خوف وشرح صدر ءِ درمیان ءَ ہچ منافات نیست، کاملانی داب ہمیش انت کہ آچہ بلاءِ آیگ ءَ پیسر ترس اُنت واستعاذہ (پناہ) لوٹنت لیکن دھدے کہ بلا ہے سر اکپت تو آوہد ءَ گوں مزن جوانمردی ءَ آئی ءِ مقابلہ ءَ کننت۔ **ف١٠** یعنی ہرچ گپ وربے شمے و آئی ءِ درمیان ءَ بنت یا ہر ہمیں معاملہ ے پیش بئیت آ کلاں ءَ من اشکنان وگنداں من کدی ھن چہ تو جدا نہاں۔ منی حمایت و نصرت تئی ہمراہ انت۔ ترسگ و پریشان بوگ ءِ ہچ ضرورت نہ انت **ف١١** مرشیئ ءَ سے خبرانی طرف ءَ دعوت دیگ بوتگ: (١) فرعون وکل مخلوقات ءِ یک ربے ہستنت کہ آ رسول دیم دنت (٢) ما ہر دوئیں آئی ءِ رسولیں لہذا مئے اطاعت و رب ءِ عبادت کنگ لازمی انت چوش بگوش کہ ماں اے جملہ ءَ اصل ایمان ءِ دعوت دیگ بوت ہمیشرا ماں نازعات ءَ چوش فرمان کنگ: فَقُلْ هَلْ لَّكَ اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰى وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰى. دیما (٣) سیمی چیز ھما انت کہ آئی ءِ آوہد ءَ خاص ضرورت ات یعنی بنی اسرائیل ءَ چہ فرعونیان ءِ رسوا کنوکیں ودرد دیوکیں غلامی ءَ نجات دیگ۔ مطلب چوش بوت کہ اے خانوادگیں نجیب الاصل خاندان ءِ سرا وتی ظلم وزوراں بند بکن وچہ رسوا کنوکیں غلامی ءَ اشاں ءَ آزاد کنان ءَ مئے ہمراہ بکن تا کہ اشاں ہر جاگہ ءَ بلوٹنت گوں آزادی تروتاب کُت بکننت۔ **ف١٢** یعنی دعویٰ بہ رسالت ءِ ردا بے دلیل نہ انت بلکیں بہ وتی صداقت ءِ ردا مارا خدائی دلیل ھن گون انت **ف١٣** یعنی ہر کسے کہ مئے خبراں گرانءَ تچکیں راہ ءَ گام جنوک بہ بیت پہ آئی ءَ ماں ہر دوئیں جہانان سلامتی انت وہر کسے تکذیب بکنت یادیم ءَ ترینیت پہ آئی ءَ عذاب الٰہی انت توری ایوک ءَ ماں آخرت ءَ یا ہن ماں دنیا ءَ۔ ہنوں وتی انجام ءِ سرا فکر جان ءَ ہرچ راہے لوٹے پروتا گچین بکن۔ **ف١٤** یعنی شما وتا ہمار بے ءِ کہ دیم داتگیں شمارکنے آرب کئے انت؟ د چونین ایت (چہ سوال ءَ پدرا بیت کہ فرعون دھری عقیدہ ءِ طرف ءَ میل وروک بوتگ یا محض پہ تنگ کنگ ءِ خاطرا چوشیں سوالی کت۔ **ف١٥** یعنی ہمک چیز ءَ آئی جوازت ءِ موافق شکل وصورت، قویٰ، خواص وغیرہ عنایت کُرتنت وگوں کمال دانائی ءَ ہنچوش اڈ کنگی ات اڈی کتنت پدا چہ مخلوقات ءَ پہ ہر چیزے ءِ وجود دارگ ءَ ہرچ ڈولیں از بابانی کہ ضرورت اَت آیاں ھن پیدا کت وہریک چیز ءَ چہ وتی مادی بناوٹ وروحانی قوتاں و خارجی از بابان کارگرگ ءِ راہ سوج دات پدا ہنچیں نظام پیش داران ءَ مارا ہوں سروسوج کت کہ چہ مصنوعات (اڈ کرتگینان) ءِ وجود ءَ صانع (اڈ کنوک) ءِ وجود ءِ سرا چونکائی استدلال کنگ بہ بیت۔ وللہ الحمد والمنۃ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ یعنی ورگ ونوشگ ءِ ہوشی دات، زھگ ءَ شیر ورگ ءِ سوج اگں آئی مدنت تو کسے ھن آئرا سوج دات نکنت۔

فِیْ كِتٰبٍ ۚ لَا یَضِلُّ رَبِّیْ وَ لَا یَنْسَى ﴿۵۲﴾ الَّذِیْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ

ماں کتابا غلط نہ کنت منی رب ونہ شموشیت **ف١** ھما کہ اڈی کت پہ شما زمین

مَهْدًا وَّ سَلَكَ لَكُمْ فِیْهَا سُبُلًا وَّ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً ؕ فَاَخْرَجْنَا

یک چیر گیج واڈی کتنت پہ شما ماں آئیے تھاراہ **ف٢** ودیمی دات چہ آسمانا آپ، پدا دریں کُت

بِهٖۤ اَزْوَاجًا مِّنْ نَّبَاتٍ شَتّٰى ﴿۵۳﴾ كُلُوْا وَ ارْعَوْا اَنْعَامَكُمْ ؕ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ

چہ آئیا ہر قسمیں سبزی رنگ پہ رنگیں **ف٣** بورت وبچار ینت دی دلوتاں **ف٤** بیشک ماں ایشیا

لَاٰیٰتٍ لِّاُولِی النُّهٰى ﴿۵۴﴾ مِنْهَا خَلَقْنٰكُمْ وَ فِیْهَا نُعِیْدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ

نشانی اَنت پہ عقلمنداں **ف٥** چہ ہمے زمینا ما شمارا پیدا کتگ و ماں آئیے تھا دوبارہ برین شمارا وچہ آئیا درکنیں شمارا

تَارَةً اُخْرٰى ﴿۵۵﴾ وَ لَقَدْ اَرَیْنٰهُ اٰیٰتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَ اَبٰى ﴿۵۶﴾ قَالَ اَجِئْتَنَا

یکبرے دگر **ف٦** وما پیش داشتنت فرعونا را وتی درستیں نشانیاں پدا دروغ بندی کُت ونمنتی **ف٧** دگوشتی چے تو اتکگے کہ

لِتُخْرِجَنَا مِنْ اَرْضِنَا بِسِحْرِكَ یٰمُوْسٰى ﴿۵۷﴾ فَلَنَاْتِیَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهٖ فَاجْعَلْ

در بکنے مارا چہ وتی ملکا پہ وتی سحر ءِ زورا او موسیٰ **ف٨** نوں ما ہم کاریں تئی مقابلیا ہنچوشیں سحرے نوں مقرر بکن

بَیْنَنَا وَ بَیْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهٗ نَحْنُ وَ لَاۤ اَنْتَ مَكَانًا سُوًى ﴿۵۸﴾

میگ وتی درمیانا یک وعدہ ءِ جاھے کہ نہ ما خلاف بکنیں آئیے ونہ تو یک میدانے صافیں **ف٩**

قَالَ مَوْعِدُكُمْ یَوْمُ الزِّیْنَةِ وَ اَنْ یُّحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿۵۹﴾ فَتَوَلّٰى

گوشتی شمے درلھے ءِ سر میڑہ ءِ روچ انت واے کہ مردماں مچ بہ بنت ماں چاشت ءِ وقتا **ف١٠** نوں تچیرت

فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَیْدَهٗ ثُمَّ اَتٰى ﴿۶۰﴾ قَالَ لَهُمْ مُّوْسٰى وَیْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوْا

فرعون پدا جمی کتنت وتی مکر پدا آتک **ف١١** گوشت گوں آیاں موسیٰ ءَ شمے بخت کپتگ دروغ مبندیت

عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا فَیُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ ۚ وَ قَدْ خَابَ مَنِ افْتَرٰى ﴿۶۱﴾ فَتَنَازَعُوْۤا

پہ اللہ ءِ سرا پدا غارت کنت شمارا پہ یک آفتے۔ ونامراد بوت ہر کسیا کہ دروغ بست **ف١٢** پدا جیڑہ اش کت

اَمْرَهُمْ بَیْنَهُمْ وَ اَسَرُّوا النَّجْوٰى ﴿۶۲﴾ قَالُوْۤا اِنْ هٰذٰنِ لَسٰحِرٰنِ یُرِیْدٰنِ

ماں وتی کارا دموتا وچیر کائی شورش کت **ف١٣** وگوشتش یقیناً اے ہر دوجا دوگرنت لوٹنت کہ

ع ٢ / ٣٠ / ١١

ھمے صفحہ ءِ فوائد: **ف١** یعنی اگں بہ اللہ تعالیٰ ءِ وجود ءِ سرا اے ہمیں روشنیں دلیل ہستنت وہر چیز ءِ نیمگا شما دعوت دئے اِت آ برحق اِنت تو پیشی قومانی بابت ءَ چیزے بیان بکن آخر چیر شاں بازکس ءَ چوشیں ظاہریں دلیلانی باوجود حق ءَ راپر جا قبول نہ کت وقبول نہ کنگ ءِ جاور ءَ اے کلاں تباہ وبرباد کنگ بوتنت اگں تو راستیں پیغمبرے یے تو درستیں قومانی تفصیلی احوال ترا الّم ءَ معلوم بوگ لوٹنت۔ اے تمامیں لا یعنی ونا ہودگیں قصہ فرعون ءَ پیش کا سر بنتنت کہ حضرت موسیٰ ءِ ھدایت ءِ مضمون ءَ چشیں ناہودگیں گپانی توک ءَ گار بکنت۔ حضرت موسیٰ ءَ پسہ دات کہ پیغمبر ءَ اے لازم نہ انت کہ آ ہر یک چیزے ءِ تفصیلی احوال بزانت، ہر قوم ءِ تفصیلی احوال ءَ واحد خداوت زانت کہ آ بعضے مخفی ئیں مصلحتانی بنا ءَ ماں کتاب (لوح محفوظ) ءَ ثبت کنگ بوتگ اَنت، چہ اللہ پاک ءِ علم ءَ نہ یک چیزے چہ ابتداء ءَ غائب بوت کنت ونہ ماں علم ءَ اھتگیں چیز ءَ را بہ یک دمانے ءَ شموشگا بیت کنت ہرچ عملے یک قومے ءَ بہ یک وھدے ءَ کرتگنت درستانی ذرہ ذرہ حساب نوشتگیں موجود نت کہ وقت ءِ سرا پیش کنگ بنت **ف٢** یعنی ماں کوراں، دریایاں وچہ کوہانی توک وتلاں زمین ءِ سرا کشکان ءَ کشت کہ بہ آیانی سرا دوان چہ یک ملکے ءَ

بہ دومی ملکءُ سربیت کن اِت ‌ ف۳ یعنی چہ آپ ءِ برکت ءَ قسما قسمیں سبزی، غلّہ، پُل و ثمر پیدا اکت ‌ ف۴ یعنی جوانیں غذایاں شما کار مرز کن اِت ، ہر چیکہ شما کار مرز کت نہ کن اِت آیاں وتی دلوتان ءَ وارین اِت کہ چہ ھمایانی محنت ءَ اِے تمام حاصلات شمارا دز کپیتنت ‌ ف۵ پہ بے دینانی چمانی پچ کنگا اے فرمائینتی۔ یعنی آئیءِ تدبیر و قدرتاں بچارِت اگر عقل دارِت تو فہمت کت کن اِت کہ چوشیں محکمیں و مضبوطیں انتظام ماں ہنچونائیءَ قائم بوت نہ کننت۔ چوش بگوش کہ مرے آیتاں وجودِ باری تعالیٰ و توحید ءِ نیمگا دلگوش گور کنا ئینگ بوتگ دیمترا معاد ءِ ذکر اِنت ‌ ف۶ درستانی پت حضرت ابراھیم علیہ السلام چہ خاک ءِ پیدا اکنگ بوت پدا ھما غذایاں کہ چرایاں انسانی بدن رددوم حاصل کنت آھس چہ خاکءَ در کپنت و مرگ ءَ بعد ہم مرداں زوت یا بدیر گوں خاک ءَ اوار بوگی انت ہے ڈول ءِ حشر ءِ وھدءَ ہن ھما اجزاء کہ گوں خاکءَ اوار بوتگنت دوبارہ جمع کنانءَ نوک سرءَ پیدا اکنگ بنت و ہر کس کہ ماں قبراں دفن انت آچرایاں دراکشّگ بنت ‌ ف۷ یعنی ہر نشانی یے کہ آئرا اپیشدار گی آکل پیشدارگ بوتنت مثلاً عصاءِ ذور دیگ و ید بیضاء وغیرہ گوں وتی تعلق داریں احوال و تفصیلاں بریشیءِ سراھن بے بخت ءَ نہ منّ اِت و انکار و تکذیب ءِ سرا ہُٹ کتی ۔ ف۸ فرعون ءَ اے گپ وتی قوم "قبط" ءَ چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ نیمگا نفرت و جوش درشان کنگ ءِ خاطرءَ گوشت یعنی موسیٰ ءِ غرض ہے معلوم بیت کہ چہ جادوءِ زورءَ ماراچہ وتی جاگہاں در بکنت و بگلین ایت و ساحرانہ قصّہ جوڑ کنانءَ مردمانی جمعیت ءَ وتی طرف دار بکنت واے بیما قبطیانی مال و ملکیت ءِ سرا قابض ببیت۔ ف۹ یعنی تو ماں وتی مقصدءَ چوش کامیاب بوت نہ کنئے مئے گوراھن کو اس وزانوگریں جادوگر موجود انت بہتر ھمیش اِنت کہ تئی گوں آیاں مقابلہ ببیت نوں ھمار وچ و ہر جاہ ءَ تو مقابلہ کنگ لوٹے ترا را آجاگہ ءِ گچین کنگ ءِ اختیار اِنت البت اے جر الّمی اِنت کہ ہرچ وقتے مقرر کنگ ببیت گڈا کسے آئیءَ سر و چیر کت نہ کننت و جاگہ ہنچیں جاگہے ببیت کہ ہر دوئیں فریق گوں آسانی و دلجمی ءَ نشت کت بکننت۔ نندگ ءِ وھدءَ راعی و رعایا یا حاکم و محکوم یا مزن و کسان ءِ سوال سر نبیت ہر یک فریقے گوں آزادی و وتی قوت ءَ ظاہر کنگ بتونیت و میدان ہن ہموار سر پچ و صاف ببیت کہ تماشا چاروک ہر چیزءَ سیلءَ بہ آسانیءَ کت بکننت ‌ ف۱۰ ماں پیغمبرانی کاراں ھچ ڈولیں ٹھگی نہ بیت آیانی معاملہ سر پچ و صاف بیت ۔ موسیٰ علیہ السلام ءَ پیتہ دات کہ جوان اِنت ! ہرچ جشن و مستریں میلہ ئے شمے گورا بیت ھمار وچءَ روچ ءِ روشنیءَ ھما وقتءَ ماں میدانءَ مقابلہ ببیت یعنی ماں میلہءَ اددا زیات مردم جمع بنت روچ ءِ روشنائیءَ اے کار انجام گرگ بہ بیت ۔ شاہ صاحبؒ ءَ بنشتہ کنت ماں پڑءَ مقابلہ کنگ ءِ غرض ھر دوئیناں داشت آئیءَ لوٹ اِت کہ اشانءَ درستانی دیما شکست بدنت اِشاں ہے لوٹِت کہ آوا جہ شکست بوارت ۔ جشن ءِ روچ ماں مصرءِ تمام شہراں مقرراتِ فرعون ءِ سال ءِ قبطی ءِ روچ (سالگرہ ءِ روچ) اَت ۔

ف۱۱ یعنی اے فیصلہ کنانءَ فرعون چہ دیوان ءَ پاداہت و ساحرانءَ جمع کنگ و مہمّءَ کامیاب جوڑ کنگ ءِ ردا ہمک پیمیں تدبیر و ہنر کنگ ءِ شوہاز ءَ بوت و آخر کار سرجمیں تیاریءَ پد گوں دبدبہءَ بہ مقرریں وھدءَ میدان ءَ بمقابلہ ءِ خاطرءَ سر بوت ساحرانی مزنیں لشکرے آئیءِ ھمراہ اَت داد و دھشانی قول و قرار بوگا ئت و ہر پیم منتگ موسیٰ ءَ شکست دیگ و حق ءَ راز یر کنگ ءِ فکر ماں دلءَ اَت ۔

ف۱۲ معلوم ہنچوش بیت کہ ماں آمچیءَ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ ہر شخص بہ آئیءِ جاور ءِ روءَ پند و نصیحت کت ۔ چونکہ جادوگراں حق ءِ مقابلہءَ گوں جادوءَ کنگا ئتنت آیانءَ بیم تراپ دات کہ بچارات دستِ وت و تارا ماں ھلاکتءَ چگل مدئے اِت خداءِ نشانیاں و نبیانی معجزہاںءَ جادو گشگ و بے بُنیں چیزانءَ ثابت بوتگیں حقائقانی مقابلہءَ پیش کنگ چوش نگوش کہ اے خداءِ سرا دروغ ءِ بندگ اِنت و دروغ بندکانی انجام کدی ہم شر نہ بیت بلکیں ترس اِنت کہ اے ڈولیں مردمانی سرا چہ آسمانءَ عذابے بئیت کہ آیانی بیخ و بُنءَ نیست و نابود کنت ۔

ف۱۳ چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ گشتانک (تقریر)ءَ ماں ساحرانی جماعتءَ یک شورشے چست بوت، وت ماں وتا جیڑہ کنگ اِش بنا کت کہ اے شخصءَ ما چہ کسے نگوشیں کہ ایشیءِ گپّاں جادوگریءِ گپ نہ اَنت ۔ غرض وت ماں وتا بحث و تکرار اِش کُت و چہ درستاں جدا بوانءَ وتی شور و مصلحت اِش کت ۔ آخرا اختلاف و جیڑہءَ پد چہ فرعون ءِ اثرءَ متاثر بوانءَ ھما گپّے اِش جت کہ آئیءِ بیان دیما پیدا اکنت ۔

اَنْ یُّخْرِجٰكُمْ مِّنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَ یَذْهَبَا بِطَرِیْقَتِكُمُ الْمُثْلٰى ﴿۶۳﴾

دربکننت شمارا چہ شمے ملکا پہ وتی سحر ءِ زورا و گار بکننت شمے شرتریں طریقا ف۱

فَاَجْمِعُوْا كَیْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوْا صَفًّا ۚ وَ قَدْ اَفْلَحَ الْیَوْمَ مَنِ اسْتَعْلٰى ﴿۶۴﴾

نوں جمع بکنت وتی درستیں مکراں رند ابیائیت (مقابلہ ءِ) میدانا۔ وکٹِت مروچیگیں روچا ہما کسیا کہ گیش بوت ف۲

قَالُوْا یٰمُوْسٰۤى اِمَّاۤ اَنْ تُلْقِیَ وَ اِمَّاۤ اَنْ نَّكُوْنَ اَوَّلَ مَنْ اَلْقٰى ﴿۶۵﴾ قَالَ بَلْ

گوشتش او موسٰی یا تو دور بدہ ویا مای بیں اولیگیں دور دیوک گوشتی نہ!

اَلْقُوْا ۚ فَاِذَا حِبَالُهُمْ وَ عِصِیُّهُمْ یُخَیَّلُ اِلَیْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ اَنَّهَا تَسْعٰى ﴿۶۶﴾

شما دور بدئیت ف۳۔ نوں ہما دمانا آیانی ساداں و لٹاں پہ آئیے خیالءَ اتک چہ آیانی جادوگری ءِ سببا کہ آتچانت ف۴

فَاَوْجَسَ فِیْ نَفْسِهٖ خِیْفَةً مُّوْسٰى ﴿۶۷﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰى ﴿۶۸﴾ وَ

پدا محسوس کت موسٰیءَ وتی دلءَ ترس ف۵ ما گوشت کہ مترس بلیشک توے کہ گیش بئے ف۶ و

اَلْقِ مَا فِیْ یَمِیْنِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوْا ؕ اِنَّمَا صَنَعُوْا كَیْدُ سٰحِرٍ ؕ وَ لَا یُفْلِحُ

دور بدے ہمائی کہ تئی راستی دستا انت لمپا رکنت آیانی اڈ کتگیںا و آیانی اڈ کتگیں جادوگری مکر انت ف۷۔ وجادوگر

السّٰحِرُ حَیْثُ اَتٰى ﴿۶۹﴾ فَاُلْقِیَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوْۤا اٰمَنَّا بِرَبِّ هٰرُوْنَ

راستکار نہ بیت ہر جاہے کہ برت ف۸۔ پدا کپتنت ساحراں ماں سجدیا گوشتش ما ایمان آرت پہ ربّ ءِ ہارون

وَ مُوْسٰى ﴿۷۰﴾ قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهٗ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ ؕ اِنَّهٗ لَكَبِیْرُكُمُ

و موسٰیءِ ف۹ گوشت فرعونا کہ شما ایمان آرت پرائیا پیسر چہ منی اجازہ دیگا۔ بیشک ہمائی شمے مستر نت

الَّذِیْ عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ ۚ فَلَاُقَطِّعَنَّ اَیْدِیَكُمْ وَ اَرْجُلَكُمْ مِّنْ خِلَافٍ

ہما کہ بیشی داشتگ شمارا سحر ف۱۰ نوں من بُرائینوں شمے دستاں و چہ دومی طرفا شمے پاداں ف۱۱

وَّ لَاُوصَلِّبَنَّكُمْ فِیْ جُذُوْعِ النَّخْلِ ۫ وَ لَتَعْلَمُنَّ اَیُّنَاۤ اَشَدُّ عَذَابًا وَّ

و دار اکشوں شمارا ماں مچ ءِ کُنٹاں ف۱۲ و زان اِت کہ چہ ماکئے عذاب سخت تر انت و

اَبْقٰى ﴿۷۱﴾ قَالُوْا لَنْ نُّؤْثِرَكَ عَلٰى مَا جَآءَنَا مِنَ الْبَیِّنٰتِ وَ الَّذِیْ فَطَرَنَا

پائدار تر انت۔ گوشتش کہ ما ترا دیما نکنیں ہما چیزیا کہ رستنت مارا چہ ظاہریں نشانیاں و چہ ہما کہ پیدا اگی کت مارا

ف۱ یعنی شمے پیشی دین ورھبنداں ءِ گارکناں ءَ وتی دین ورھبنداں ءَ جاری کنگ لوٹنت وجادو ءِ ھنر ہن کہ چرائی ماں ملک ءَ شمے عزّت و آمدن انت دوئیں برات لوٹنت کہ چہ شما پچ گراں ءِ وت ایشانی سرا قبضہ بکننت ۔ ف۲ یعنی موقع ءِ باریکی ءِ بزان اِت وچوش موہ چہ دست ءِ بباد مدے اِت گوں مزن ہمت وجوانمردی درست ہور بوان ءِ ایشاں ءَ شکست دیگ ءِ تدبیر بکن اِت و یکبارگی ایشانی سرا ہنچیں حملہ ئے بکن اِت کہ اولی زدءَ ایشانی قدم بلرزنت کہ مروچیگیں مقابلہ فیصلہ آروکیں مقابلہ ایت مروچیگیں کامیابی دائمی کامیابی ءِ چیدگ انت، ہرکسءَ مروچی میدان جت آئیءَ پہ مدامیگی باج برت ف۳ موسٰی علیہ السلام ءَ گوں مزن بے غرضی ءَ پسہ دات کہ اِنّا ۔ شما پیش بکپ اِت دوتی ہنراں ظاہر بکن اِت تاکہ باطل ءِ زور آزمائی ءِ پد حق ءَ کاملیں فتح حاصل بہ بیت ۔ اے قصہ ماں سورۃ اعراف ءِ ساری ءَ گوستگ باید اِنت کہ ہود ءِ فوائد ہم چارگ ببنت ف۴ یعنی چہ ساحرانی نظر بندی ءَ موسٰی علیہ السلام ءَ ہنچوش محسوس بوت کہ گوشے ساحرانی چگل داتگیں ساد و داراں مثل ماراں تچگ ءَ اتنت و حقیقت ءَ چوشس نہ اَت ۔ ف۵ جادوگرانی اے دغل بازی ءَ گندان ءَ بے وقوف و احمقیں مردم ردمہ کپینت دسحر ومعجزہ ءِ توک ءَ فرق کت مکننت بہ چوشیں جادو ءَ حق ءِ سر بلندی بیت ۔

ف۶ یعنی ترس ءَ چہ دل ءَ در بکن اے ڈول وسوسہ ماں دل ءَ میارہ ۔ اللہ تعالٰی حق ءَ سر افضل و بالا داروک اِنت ۔

ف۷ یعنی وتی عصا ءَ بہ زمین ءِ سرا چگل دے کہ ایشانی وتگڑیں مکراں یکدم ایر بارت ۔

ف۸ یعنی جادوگر ءِ مکراں توری ہر جاگہ ءَ بہ بنت ودواں ہر چ حدے ءَ سر بہ بنت بہ حق ءِ مقابلہ ءَ کامیاب بوت نہ کننت ونہ جادوگر نجات حاصل کنوک بنت ہمیشکا ماں حدیث ءَ ساحر ءِ قتل ءِ حکم دیگ بوتگ ۔

ف۹ ساحراں وتی فن ءِ زانوگر اتنت چہ وتی فن ءِ اعتبار ءَ فوراً اسرکچ اش وارت کہ اے سحر بوت نہ کننت یقیناً چہ سحر ءَ بالاد گہ یک حقیقت ایت ، ماں دل ءَ ایمان ءِ نور ءَ جاہ جت وماں سجدہ ءَ کپتنت ۔ اے قصہ ماں سورۃ اعراف ءَ گوستگ

ف۱۰ یعنی چہ منی جست ءَ بغیر شما ایمان یارت منی فیصلہ ءَ ھن شمارا چار نہ بوتے ۔ معلوم بوت کہ اے شمے وماں موسٰی ءِ میانجی ءَ یک سازش ایت جنگ زرگری ءِ رھبندءَ شما مخلوق ءَ رد دیگ لوٹ اِت ہنچوش کہ ماں سورۃ اعراف ءَ بیان بوت ۔

ف۱۱ یعنی راستیں دست وچپیں پاد یا چپیں دست راستیں پاد

ف۱۲ تانکہ شمے احوال ءَ گندان ءَ دراہیں مخلوق عبرت حاصل بکننت ۔

ف۱۳ یعنی شما ایمان یاراں ءَ دل ءِ سہے کار ات کہ نوں مارستگار بیوکیں وایدگر مردم (یعنی فرعون و آئی ءِ یار و بیل) درست ماں ابدی عذاب ءَ گرفتار بنت نوں سہے دماں ءَ شمارا معلوم بیت کہ کئے عذاب زیادہ ترند و تادیر اپشت کپوکنت ۔

فَاقْضِ مَآ اَنْتَ قَاضٍ ۭ اِنَّمَا تَقْضِيْ هٰذِهِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ۝ ۷۲ اِنَّآ اٰمَنَّا

نوں تو بکن ہر چیکہ ترا کنگی اِنت ۔ چیزے کہ تو کنئے ماں ہمے دنیاءِ زندگیا ۔ ما ایمان آرت

بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطٰيٰنَا وَمَآ اَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ ۭ وَاللّٰهُ خَيْرٌ

پہ وتی ربءِ سرا تاکہ بہ بخشیت پارا امئے گناہاں دُھا چیز یاکہ تو پہ زُبرستی کنائینت چما چہ ہمے جادوگریءَ ۔ ف۱ و اللہ شرتر

وَّاَبْقٰى ۝ ۷۳ اِنَّهٗ مَنْ يَّاْتِ رَبَّهٗ مُجْرِمًا فَاِنَّ لَهٗ جَهَنَّمَ ۭ لَا يَمُوْتُ فِيْهَا

اِنت و پائیدار ترِنت ف۲ بیشک ہر کسیکہ بیت آئیے گورا پہ گنہگاریءِ حالا گڑا پر ائیا جہنم انت نہ مریت ماں آئیے تہا

وَلَا يَحْيٰى ۝ ۷۴ وَمَنْ يَّاْتِهٖ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصّٰلِحٰتِ فَاُولٰۗىِٕكَ لَهُمُ

و نہ زندگ بیت ف۳ و ہر کسے کہ بیت آئیے گورا پہ ایمانداریءِ حالا نیکیں کاری ہم کتگ گڑا پہ ہمے کسا ننت

الدَّرَجٰتُ الْعُلٰى ۝ ۷۵ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ

بلندیں درجہ ماں باغاں نندگ جاگہ کہ تچنت چہ آیانی چیرا جُو، ہمیشہ مانَنت

فِيْهَا ۭ وَذٰلِكَ جَزٰۗؤُا مَنْ تَزَكّٰى ۝ ۷۶ وَلَقَدْ اَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰٓى ۵ اَنْ

ماں آیانی تہا ف۴ و اے جزا انت ھما کسےءِ کہ پاک بوت ف۵ و ما حکم دیم دات پہ موسیٰ ءِ نیمگا کہ

اَسْرِ بِعِبَادِيْ فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيْقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا ۙ لَّا تَخٰفُ دَرَكًا

بزور درکپ منی بندیاں ماں شپا پدا اڈ کن (پہ عصاءِ جنگا) پر ایاں ماں دریا یا راہے خشکیں فکر نکنئے (دشمنءِ) رسینگا

وَّلَا تَخْشٰى ۝ ۷۷ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُوْدِهٖ فَغَشِيَهُمْ مِّنَ الْيَمِّ مَا

و نترسے عرق بوگا ۔ پدا آیانی رندا کپت فرعون گوں وتی لشکرا پدا مانوشتنت آ دریایا ہر ہمیکہ

غَشِيَهُمْ ۝ ۷۸ وَاَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهٗ وَمَا هَدٰى ۝ ۷۹ يٰبَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ

مانی پوشتنت ف۶ و گمراہ کت فرعونءَ وتی قوم و راہی سوج نداتِ ف۷ او اسرائیلءِ زہگاں

قَدْ اَنْجَيْنٰكُمْ مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوٰعَدْنٰكُمْ جَانِبَ الطُّوْرِ الْاَيْمَنَ

ما خلاص کت شمارا چہ شمے دشمنءَ و وعدئیں کت گوں شما کوہ طورءِ راستیں پہنا تا

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ۝ ۸۰ كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ

و دمیں دات پہ شما ترنجبین و سیگ بورت چہ ساتئیں چیزاں ہما کہ شمے روزی کتگنت

ع ۲۲ ۳ ۱۲

ف۱ یعنی ما چوشیں صافیں دلیلاں پہ نشگی پلہ دات نکنیں ۔ و تی خالقءِ وشں کنگءِ مقابلہءَ تئی ہچ پرواہ نکنیں نوں ہر چی کت کنئے بکن ۔
ف۲ یعنی ہر چ اکرام و انعامے کہ تو مارا بداتیں چرائیءَ باز بہتر و پائیدار یں اجر مومنانءَ چہ خداءِ جانبءَ رستیں ۔
ف۳ یعنی انسانءَ لازم انت کہ پیسرا آخرتءِ فکرءَ بکنت ۔ مردمانی فرمانبرداریءَ و تارا خداوند کریمءِ مجرم جوڑ مکنت پرچاکہ آئی مجرمءِ جاگہ سک اِنت کہ چرائیءَ رستگاریءَ ہچ بوت نکنت ۔ دنیاءِ تکلیف بر قدر زیات بہ بیت موت آ درستانءِ ہلاس کنت بلے کافرءَ ماں دوزخءَ ہین موت نہ بیت کہ چرائیءِ تکلیف ہلاس بہ بنت و زندہوں چو زندءِ پیمانہ بیت ، زندی بہ ہمے رنگءَ گوزیت کہ چرا زندءَ موتءِ ہزار برءَ ترجیح دنت (العیاذ باللہ) ف۴ مجرمانءِ بالمقابل اے مطیع و فرمانبردارانی احوال بیان کت ۔ ف۵ یعنی پاک بوت چہ گندگیں خیالات و فاسدیں عقیدھاں ۔ ردی ایں حیل و عادتاں و چہ گندگیں عملاں ۔ ف۶ وہدیکہ فرعونیاں مقابلہءِ میدانءَ شکست وارت و ساحراں گوں ایمانءِ دولتءَ سرفدار بوتنت بنی اسرائیلءِ مسئلہ وزن دار بوت ۔ و موسیٰ علیہ السلامءَ سالہا سال اللہ تعالیٰءِ ظاہریں نشانیانءَ پیش داراتءَ ہمک ڈولیں حجت سر جم کت پرشیءَ سرا ہن فرعون پہ حقءِ قبول کنگءَ و بنی اسرائیل آزادی دیگءَ تیار نہ بوت گڑا حق تعالیٰءَ حکم دات کہ تمام بنی اسرائیلءَ ہمراہ زوران شپءِ وہدءَ چہ مصرءَ ہجرت بکن اِت تاکہ اے پیما بنی اسرائیلءِ مظلومیت و غلامی ہلاس ببیت ماں راہءَ دریا (بحر قلزم) دیما کپت لیکن شمے پہمیں مڑاہ داریں پیغمبرےءِ راہءَ دریاءِ چول بایدنہ اِنت کہ اڑوک بہ بنت چہ ہمے چولانی تہا پہ وتا راہ حاصل بکن اِت کہ آئی توکا گوزانءَ نہ اے ترس بہ بیت کہ ما غرق ببئیں و نہ اے ترس ببیت کہ دشمن چہ پشتا تعاقب کنانءَ مارا گرفتار کننت ۔ چنانچہ موسیٰ علیہ السلامءَ ہمے سرد سوجءِ روءَ ماں دریاءَ وتی عصا جت کہ چرائیءَ آپ دوبہر بوت راہاں ظاہر بوتنت خداءَ گواتءَ را حکم دات کہ زمینءَ ھما دمانءَ خشک بکنت چنانچہ ھما وہدءَ ما دریاءِ میانجیءَ خشکیں کِشک تیار بوت کہ آئیءِ دوئیں طرفءَ آپانی کوہ مِک اتنت فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيْمِ بنی اسرائیل کشکءَ وش وشءَ گوستنت چہ پشتءَ فرعون گوں وتی لشکرءَ دمبءَ کپانءَ بیدا اَکت خشکیں راہءَ گندانءَ ماں آئیءَ دورِش کت وہدیکہ بنی اسرائیل چہ دریاءَ سر گوستنت و فرعونی لشکر ماں دریاءِ میانجیءَ رستنت خداوند تعالیٰءَ دریا حکم دات کہ اے درستانءَ ماں وتی بغلءَ جاگہ بدے گڑا جستءَ ہچ ملکن کہ دریاءِ چولاں پہ مدامیگی اشانءَ مانوشت ف۷ یعنی گوں زبانءَ سک بازدعویٰ کتگت وَمَآ اَهْدِيْكُمْ اِلَّا سَبِيْلَ الرَّشَادِ ۔ لیکن آئیءَ قومءَ مداچو نیں جوانیں راہے پیش داشت ! ھما مثالیءَ راست کت کہ " ما وتءَ غرق بوتگیں شمارا ہم گوں وتا غرق کنیں " اشانی ہرچ احوالے ماں دنیاءَ بوت ہما حال اشانی بہ آخرتءَ بیت اداگوں درستاں ماں دریاءَ غرق بوت او داگوں درستاں ماں جہنمءَ داخل بیت ۔ يَقْدُمُ قَوْمَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَ ۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف ۱ اے حق تعالیٰ بنی اسرائیل ءَ پند و نصیحت فرمائینیت کہ بچار منی خداءِ پہ شما چونیں چونیں احسان و انعام کتنت بایدانت کہ شما اِشانی حق ءَ ادا بکنیت ۔ زانا اِے ادنائیں خبرے کہ ایڈولیس سک جابر و زوراکیں دشمن ءِ دستا چہ شمارا نجات دات و آئرا پہ چونیں عبرتناکیں طریقہ ءِ پہ تئے چمّانی دیما ہلاک کت بدا بہ حضرت موسیٰ ءِ معرفت ءَ گون شما بہ اے رھبندءَ وعدہ بوت کہ چہ مصرءَ شام ءِ طرف ءَ روگ ءِ وہدءَ کوہ طور ءِ ھما مبارک و برکت داریں حصہ کہ بہ راستیں دست ءَ کپیت او دا وتار اسر بکن اِت شمارا " تورات " دیگ بیت " تیہ " ءِ ھُشکا وگیں میدانءَ پہ شمے ورد وراکءَ منّ و سلویٰ دیم دیگ بوت کہ آئی ذکر ماں سورۂ بقرہ ءَ گوست ۔ اے احسانانی حق اِیشنت کہ اللہ تعالیٰ ءَ ہر چ حلال ، پاکیں و لذّت داریں چیزے کہ شمارا بخشا تگ اَنت آیاں بہ دل ءِ میل ءَ کار مرز بکن اِت بلے اے بابتءَ چہ حدءَ سر مگوز اِت ۔ مثلاً ناشکری یا فضول خرچی درشان بکن اِت یا اِے فنا بیوکیں چیزانی سر اپھر بہ بیند اِت یا ماں اشاں واجبیں حقوقاں ادا مکن اِت یا اللہءِ داتگیں زرّاں پہ گناہ ءِ کاراں خرچ بکن اِت یا جاہے کہ اودا جمع کنگ ءِ ممانعت

وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي ۖ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي

و مکنیت ماں آئیا زیادتی ف بدا اِیر کپیت پہ شمے سرا منی غصہ و پہ ہرکس ءِ سرا کہ اِیر کپیت منی غصہ

فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ

گڑا آ تباہ بوت ف ۲ و منی بریں بخشوکیوں پہ ھما کسا کہ توبہ بکنت و ایمان بیاریت و نیکیں عمل بکنت بدا

اهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ وَمَا أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ

پہ راہا ببیت ف ۳ و پرچے تو اشتاپ کت چہ وتی قوما او موسیٰ گوشتی آ اِشنت کہ بید اگنت

أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ

منی رند ا و من زوت آتکوں پہ تئی نیمگا تاکہ تو راضی ببے اے منی ربّ ف ۴ گوشتی ماں یک آزمائشتءِ تہا دورِات تئی قوم

مِن بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ

رند چہ تو و گمراہ کتنت آ سامری ءَ ف ۵ بدا پچتر ت موسیٰ دیم پہ وتی قوما

غَضْبَانَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ

چہ زہرا پُر اارمانی بوانا ۔ گوشتی او قوم آیا گوں شما وعدہ نکتگت شمے ربّ ءَ یہ وعدہے شرّیں

أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ

نوں دراجیں مدت گوست چے پہ شمے سرا یا شما لوٹِت کہ اِیر بکپیت پہ شمے سرا شمے ربّ ءِ قہر

فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِي ﴿٨٦﴾ قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا

پمشکا شما خلاف کت چہ منی وعدیا ف ۶ گوشتِش ماتئی وعدہ خلافی نکت پہ وتی اختیارا لیکن

حُمِّلْنَا أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى

بڑا جنگ بوتگ یک بارے چہ فرعون ءِ قوم ءِ زیوراں نوں ما آ چگل داتنت بدا ہمے ڈولا داتنت

السَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾ فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هَٰذَا إِلَٰهُكُمْ

سامری ءَ ف بدا اڈّی کت کشتی پر ایاں یک گوسک ءِ یک بدنے کہ گوک ءِ یا آوازی کت بدا گوشتش کہ اے شمے معبود ءِ

وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَ

و موسیٰ ءِ معبود ءِ نوں آئیا شموشتگ ۔ آیا نگندنت کہ آیانی جوابا ندنت پہ یک خبرے و

ببیت اودا اِشان ءَ جمع بکن اِت ۔ غرض ھمیشنت کہ خداءِ داتگیں نعمتاں بہ نافرمانی ءِ کاراں خرچ مکن اِت ۔

ف ۲ یعنی اگں گیشین کنئے تو خداءِ غضب شمئے سرا کپیت و رسوائی و عذاب ءِ کور چاتانی تو کا تیلانک دیگ بئِت ۔ ف ۳ مغضوبانی برخلاف اے مغفورانی بیان بوت یعنی توزی ہر قدر مزنیں گنہگارے ببیت اگں گوں صدق دل ءَ توبہ کنان ءَ ایمان و صالحیں عملانی سرا کاربند بہ بیت و داں موت ءَ بہ ہمے دستورءَ وتارا قائم بداریت تو اللہ تعالیٰ ءِ گورءَ بخشش و رحمتانی ہچ کمی نیست

ف ۴ حضرت موسیٰ قول و قرار ءِ مطابق گوں مزنیں حب و واھگے بہ کوہ طورءَ سر بوت شاید قوم ءِ لہتے معتبرانءَ ہمراہ زورگ ءِ حکم اَت آئیشتءَ مَننتنت حضرت موسیٰ وتی شوق ءِ بدا دیما پیش کپت حق تعالیٰ ءَ فرمائینت کہ موسیٰ تو اینکہ اِشتاپ پرچہ کرت کہ تئی قوم پُشت ءَ مَنْت عرضی کت اے پروردگارا بہ تئی وشنودی ءِ خاطرءَ زوت حاضر بوتوں و قوم ہن زیات دور نہ اِنت اے منی دمب ءَ پیداک اِنت کذا فی التفاسیر و یحتمل غیر ذلك . واللہ اعلم .

ف ۵ یعنی تو دیم اینگو کرت د ماتئی قوم ءَ ماں یک مزنیں چکاسے چگل دات و آئی سبب ماں اسبابانی دیناءَ سامری بوت چیاکہ ھمائی سکین و سرو سوجانی سرا بنی اسرائیل حضرت موسیٰ ءِ باپشتءَ گوسک ءِ پرستش بنا کرتگت ۔ کہ آئی قصہ ماں سورۃ اعراف ءَ بیان بوتگ .

تنبیہ : لہتے کس گوشنت کہ سامری ءِ نام ہن موسیٰ اَت لہتے اِیشا اسرائیلی گوشنت لہتے الیشیءَ قبطی قرار دینت بہ ہر حال ءَ جمہور ءِ گوشگ الیش اِنت کہ اے شخص موسیٰ علیہ السلام ءِ عہدءَ منافقے اَت و مثل منافقاں گوں فریب و ٹھگی ءَ مسلمانانءَ گمراہ کنگی لوٹ اِتگت ۔ ابن کثیر ءِ روایت ءِ روءَ ماں اسرائیلی کتاباں اے مرد ءِ نام ہارون اَت ف ۶ یعنی بہ منی رندگیریءَ ترا دینی و دنیاوی ہمک ڈولیں خیر رست ۔ چنانچہ بازیں عظیم الشانیں خیرءِ کاراں ماں ہمے زوتاں شما چمّانِ وت دیستگنت و چیزے کہ باقی اِنت آہن زوت شمارا رسنت ۔ زانا اے قول و قرارءَ زیات مدت گوستگت کہ شما گوستگیں احسانات ءَ شموشتکار بوتت و ودیم ءِ انعامانی راہ ءَ چاران ءَ دم بُرت اِت یا بہ زانتکاری شماگوں من وعدہ خلافی کت و توحیدءِ دین ءِ سرانہ اوشتان ءَ وتارا خداءِ غضب ءِ حقدار جوڑ کرت . (کذا فسّرہ ابن کثیر رحمہ اللہ) یا اِشی ءِ مطلب چوش گرگ ببت کہ گوں شما حق تعالیٰ ءَ سی چل روچ ءِ وعدہ کرتگت کہ اینکر مدتءَ موسیٰ علیہ السلام بہ کوہ طور ءِ سرا اعتکاف ءَ نندیت گڑا تورات شریف شمارا دست کپیت زانا مزن دراجیں مدتے گوست کہ شما راہ چاران ءَ شزار و بیزار بوت اِت و گوسالہ پرستی بنا کرت اِت یا بہ زانتکاری اے حرکت کت اِت تاکہ غضب خداوندی ءِ حق دار وتارا جوڑ بکن اِت وحیہ اَخْلَفْتُمْ مَّوْعِدِي ءِ ھما عہد مراد انت کہ بنی اسرائیل ءَ گوں موسیٰ علیہ السلام ءَ کرتگت کہ شمارا خداءِ کتاب ءَ سر بکن اِت ما بہ ھمائی ءِ سرا عمل کنیں و تئی رندگیریءَ ثابت قدم بئیں ف یعنی ماچہ دتی اختیارءَ وت اِے کار نہ کتگ بلکیں اے حرکت چہ ما سامریءَ کنائینتگ قصہ چوش اِنت کہ فرعون ءِ قوم ءِ سہت و زیورانی ہر چ بارے کہ مئے سرا لڈگ بوتگت و ما سر کچھ نہ وارتیں کہ اشان ءَ چون بکنیں چنانچہ ماوت ماں وتا شور و

مصلحت کُت و اے بارءِ چہ وتی سرا دور داتش ھمشاں سامریءَ ماں آس ءَ گرم کنان ءَ آپ کُت و گوسک ءِ صورت ءَ جوڑکنان آتراِلک کت ۔ اے قصہ ماں سورۂ اعراف ءَ ہن گوستگ اود ءِ فوائد چارگ بہ بنت ۔ تنبیہ : فرعون ءِ قوم ءِ سہت و زیوراں چونکائی بنی اسرائیلیانی دست ءَ کپتگنت آیا چرایاں اش مستعار لوٹتگنت یا مال غنیمت ءِ حساب دست ءَ کپتگنت یا دگہ صورتے پیش اھتگت مرشیءَ مفسرِ اختلاف دارنت ہرچ صورتے بہ بیت بنی اسرائیل آیانی استعمال ءَ جائز فہمت لیکن غضب ایشنت کہ آئی بُت جوڑکنان ءَ پرستش اِش جائز زانت ۔ ف۸ یعنی چہ موسیٰ ءَ ردی بوت کہ گوں خداءَ ہمکلام بوگ ءِ واسطہ کوہ طورءَ شُت خدا اَ ایش اِنت اِدا موجود اِنت یعنی اِے گوسک (العیاذ باللہ) شاید اے قول چرایاں سک غلو کنوکانی ببیت ۔

(ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ یعنی کوراں اینکر ہن سر کچ نہ وارت کہ ھما بُتے کہ گوں کسے ءَ جبر کُت مکنت نہ کسے ءَ را ادنائیں نفع و نقصان سر کنگ ءِ اختیار ببیت ، آمعبود یا خدا چونکائی بوت کنت ۔

لَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا ﴿۸۹﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هٰرُوْنُ مِنْ قَبْلُ

اختیاری نیست پہ آیانی ضرر دیگا و نہ فائدہ ءِ دیگا ف۱ و گوشتگت گوں آیاں ہارون ءَ چہ پیش ءَ

يٰقَوْمِ اِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖ ۚ وَاِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُوْنِيْ وَاَطِيْعُوْٓا اَمْرِيْ ﴿۹۰﴾

او قوم خبر اِشنت کہ شما آزمائش کنگ بوتگت پہ اے گوسکیگی و شمے رب رحمٰن اِنت نوں منی رندگیا بیات و منی خبرءَ بگرات ف۲

قَالُوْا لَنْ نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عٰكِفِيْنَ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَيْنَا مُوْسٰى ﴿۹۱﴾ قَالَ

گوشتش مایک ہمیا پشی ءِ سرا بندیں پہ مجیبر یا داں ھما وقتیکہ چہ تریت ببیت مئے نیگا موسیٰ ف۳ گوشت موسیٰ یا

يٰهٰرُوْنُ مَا مَنَعَكَ اِذْ رَاَيْتَهُمْ ضَلُّوْٓا ﴿۹۲﴾ اَلَّا تَتَّبِعَنِ ۭ اَفَعَصَيْتَ اَمْرِيْ ﴿۹۳﴾

او ھارون چہ چیزءَ تراھن کُت وقتیکہ تو دیتنت آوگمراہ بوتنت ، کہ منی رندا نیا تکے ۔ تو منی حکم گڈّات چے ف۴

قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَاْخُذْ بِلِحْيَتِيْ وَلَا بِرَاْسِيْ ۚ اِنِّيْ خَشِيْتُ اَنْ تَقُوْلَ

گوشتی او منی مات ءِ چُک مگر منی ریشاں و نہ منی سرءَ ف۵ من ترُست کہ تو بگوشے کہ

فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِيْ ﴿۹۴﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكَ

نا اتفاقی پیداگ کت تو بنی اسرائیل ءِ نیام ءَ و منی خبرت نگپت ف۶ گوشت موسیٰ یا کہ نوں تئی چہ حالت

يٰسَامِرِيُّ ﴿۹۵﴾ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوْا بِهٖ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ

او سامری ف۷ گوشتی دیست من ہما چیزے کہ اے دگراں ندیت پدا پیچ جت من یک پنچے خاک چہ

اَثَرِ الرَّسُوْلِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ لِيْ نَفْسِيْ ﴿۹۶﴾ قَالَ

پادانی پدا ہما قاصد ءِ پدا دور دات ھما (ماں قالب ءَ) و ہمے ڈول ءَ بِنت دات منا را منی دل ءَ ف۸ گوشتی

فَاذْهَبْ فَاِنَّ لَكَ فِي الْحَيٰوةِ اَنْ تَقُوْلَ لَا مِسَاسَ ۠ وَاِنَّ لَكَ

نوں بروتئی سزا تامیں عمرءَ اِشنت کہ گوشے تو کہ دست پہ مکنت ف۹ و پر تو یک

مَوْعِدًا لَّنْ تُخْلَفَهٗ ۚ وَانْظُرْ اِلٰٓى اِلٰهِكَ الَّذِيْ ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا ۭ

وعدہ جاہے ہستنت کہ ہرگز آئی ءَ رد نکنئے ف۱ بچار وتی معبود ءِ نیمگا ہما کہ دراھیں روچ آئی ءِ سرا مجیبر بوتگئے

لَنُحَرِّقَنَّهٗ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهٗ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ﴿۹۷﴾ اِنَّمَآ اِلٰهُكُمُ اللّٰهُ الَّذِيْ

ما آئی ءَ را سوچیں ندا دنزی دئیں ماں دریا یا بال دیان ءَ ف۱ شمے معبود ھما اللہ اِنت ھما اللہ کہ

منزل۴

ف۲ یعنی حضرت ہارون ءَ گوں نرمی ءَ اشانءَ بیم تراپ داتگت کہ آگوسکے ءِ سرا کہ شما چو فریفتہ اِت آ خدا بوت نہ کنت شمے پروردگار تھنا رحمٰن اِنت شما وت فکر بکن اِت کہ تاں ھنوں آئی ءَ چینکر شمے سرا رحمانی ھور گوارینتگ آئی ءَ وہل دیان ءَ کجا نگور وگا اِت من حضرت موسیٰ ءِ خلیفہ یاں و پدا من وت ھن نبیّ یے یاں اگں وتی خیرءَ لوٹ اِت تو پرشما لازم اِنت کہ منی راہ ءِ سرا بروِ اِت و منی خبرءَ بگرا ِت سامریءَ رد دیگ ءِ سرا رد موراِت ۔ ف۳ یعنی داں حضرت موسیٰؑ ءِ آیگ ءَ ما ایشرائیل دات نہ کنیں آئی آیگ ءَ پدگڈا ما چاریں کہ چے بکنیں ہرچے مناسب بیت ھما ڈول کنیں ۔ ف۴ یعنی من ترا وتی خلیفہ جوڑکنان ءَ اشانی ستری دات و شُتاں کہ منی پُشت ءَ تو ایشانی راہ برِی ءَ بکن و فسادی مردمانی خبرءَ مگر گڈا تو چونیں رہبری کُت ۔ پرچا تو گوں وتی ہمبلاں گوسک ءِ پرستارانی مقابلہ نہ کُت اگں تو چوش کنگ نتون ات تو گڈا چریشاں سر سِداں ءَ پرچا پہ منی گور ءَ نیا ھتے ۔ الغرض چوشیں صافیں گمراھی ءَ گندان ءَ تو پرچا منی رھبند ءِ سرا عمل نہ کت ۔

ف۵ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ زیادھیں جوش و جذبہ کنان ءَ وتی برات ءِ ریش و سرءِ مودان ءَ گپتگت اشی ءِ زیاتیں تفصیل ماں سورۂ اعراف ءَ گوستگ ۔

ف۶ یعنی بہ منی فہم ءَ ہنچوش اَھت کہ ماں راج و قوم ءَ فرقہ و ٹولی پیداکنگ ءِ بدل ءَ تئی راہ ءَ بچاراں پرچا کہ سرظاہری گپ ایت اگں مقابلہ یا سر سِدگ بہ بوتیں تو چیزے مردم ہمراہ بوتگنت و چیزے مخالف بوتگنت منا ماں دل ءَ ترس بوت کہ تو آیگ ءَ پد منا را چوش میار بار مکنے کہ تو پرچا منی انتظار نکت و ماراج ءَ چوشیں پارٹی بازی پرچا کرتے حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ سرگرگ ءِ وہد ءَ حضرت موسیٰ ءَ ہارون نصیحت کت کہ درستان ءَ یکجا بکن پمیشکا آئی ءَ گوسک ءِ پرستارانی مقابلہ نہ کت البت گوں زبان ءَ آسر بہری کتنت بلے آسر پدیہ نہ بوتنت ، بلکیں پہ آئی کُشگ ءَ لانکش بست ۔ وَكَادُوْا يَقْتُلُوْنَنِيْ

ف۷ چہ آنکو فارغ بوان ءَ موسیٰ علیہ السلام ءَ سامری گوھلاں ماں لبست و فرمائینتی کہ شر ! نوں تو وتی حقیقت ءَ بیان بکن کہ اے حرکت تو پرچاکت و چونیں اسباب پیش یا ھت کہ بنی اسرائیل ءَ تئی نیمگا دلگوش گور کُت ۔ ف۸ سامری ءَ لبتہ دات کہ منا یک ہنچیں چیزے نظرءَ کپت کہ ایدگراں آترانہ دیستگت یعنی خداءِ دیم داتگیں فرشتہ حضرت جبرئیل اسپ ءِ سرا سوار دیستوں ۔ شاید اِے ھما وہد ءِ گپتے و ہدءَ کہ بنی اسرائیل ماں دریاءَ داخل بوتنت و دُمب ءَ فرعون ءِ لشکرھن داخل بوت آ جاورءَ حضرت جبرئیل ہردوئیں جماعتانی میانجی ءَ اوشتات تاکہ یکے دومی ءَ او ار مبیت بہرحال سامری ءَ چہ یک محسوسیں دلیلے ءَ یا چہ وتی وجدان ءِ ذریعہ یا پیشی تعارف ءِ بناءَ فہمتی کہ اے واجہ جبرئیل اِنت چہ ھمائی ءِ پاد ءِ چیرءَ یا چہ اسپ ءِ پاد ءِ چیرا یک مشتے خاک بُ ءَ زرت و آماں شہر ءِ گوسک ءَ چگل داتنتی پرچاکہ آئی دل ءَ گوشت کہ ماں روح القدس ءِ پاد ءِ خاک ءَ ضرور یک تاثیرے بیت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ طلا چہ کافرانی مال ءَ گوں فریبءَ دزگیر کنگ بوتگت ماں آئی ءَ برکت داریں خاک اوار بوت ۔ حق و باطل اوار بوان ءَ یک عجبیں چیزے جوڑ بوت کہ

لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ؕ وَسِعَ كُلَّ شَیْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾ كَذٰلِكَ نَقُصُّ عَلَیْكَ مِنْ

بغیر چہ آئی ءَ دگہ کسے بندگی ءِ لائق نیتیں۔ ہر چیزءَ جاگہ ہستنت ماں آئی ءِ علم ءَ ف۱ ہمیڈول ءَ قصہ کنیں ما تئی ءَ سرا

اَنْۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ اٰتَیْنٰكَ مِنْ لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ ۖۚ مَنْ اَعْرَضَ

آیانی حالاں کہ پیشءَ گوستگنت ف۲ وما داتگ تراچہ وتی طرف ءَ یک نصیحت نامہ ئے ف۳ ہر کسے کہ دیما گردینیت

عَنْهُ فَاِنَّهٗ یَحْمِلُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ ۙ خٰلِدِیْنَ فِیْهِ ؕ وَسَآءَ لَهُمْ

چہ آئی ءَ گڑا آچست کنت ماں قیامت ءِ روچ ءَ یک بارے۔ ہمیشہ ماں آئی ءِ چیرءَ بنت وگران اِنت آیانی پرا

یَوْمَ الْقِیٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ ۙ یَّوْمَ یُنْفَخُ فِی الصُّوْرِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِیْنَ

ماں قیامت ءِ روچ ءَ پہ چست کنگ ءَ ف۴ ہما روچ کہ دمگ بیت صور ءَ و مُچ کنیں کاریں گنہگاراں

یَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ ۖۚ یَّتَخَافَتُوْنَ بَیْنَهُمْ اِنْ لَّبِثْتُمْ اِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾

آروچ شونز چمہاف۵ چیرکائی خبر کننت وت ماں وتا کہ شما نجلتگ مگر ف۶

نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا یَقُوْلُوْنَ اِذْ یَقُوْلُ اَمْثَلُهُمْ طَرِیْقَةً اِنْ لَّبِثْتُمْ

ماشر زانیں چیزیکہ آی گوشنت ف۷ وقتیکہ گوشیت آیانی شرتریں پہ راہ رہبند ءِ زانگءَ کہ شما نجلتگ

اِلَّا یَوْمًا ﴿١٠٤﴾ ع وَیَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ یَنْسِفُهَا رَبِّیْ نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ ۙ

مگر یک روچے ف۸ و جست کننت تراچہ کوھانی حال ءَ نوں تو بگوش کہ دزدنت آیان ءَ منی رب بال دیگ

فَیَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ ۙ لَّا تَرٰی فِیْهَا عِوَجًا وَّلَآ اَمْتًا ﴿١٠٧﴾ ؕ

پدا یِلشت گیجیت زمین ءَ یک پٹے سیرگیں نہ گندے ماں آئی ءَ چوٹ و نہ جُمپے ف۹

یَوْمَئِذٍ یَّتَّبِعُوْنَ الدَّاعِیَ لَا عِوَجَ لَهٗ ۚ وَخَشَعَتِ الْاَصْوَاتُ

ہما روچیکہ رندءَ گپنت توار جنوک ءِ نیست اِنت چوٹ آئی ءِ خبرءِ ف۱۰ و پست بنت آواز

لِلرَّحْمٰنِ فَلَا تَسْمَعُ اِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ یَوْمَئِذٍ لَّا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ اِلَّا مَنْ

چہ رحمٰن ءِ ترس ءَ پدا تو نیشکنے مگر برمشے ف۱۱ ہما روچ کارءَ نیست سفارش مگر ہما کس ءِ کہ

اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِیَ لَهٗ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ یَعْلَمُ مَا بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ

اجازت آرحمٰن ءَ و پسندی کت آئی ءِ خبر ف۱۲ ہمائی زانت ہر چیکہ ہستنت ماں آیانی دیم ءَ

ع ١٥ — ٥ — ١٤

مثل جانداریں روح و آوازماں آئی ءَ کپت۔ چہ چوشیں چیزاں پرہیز کنگ المی اِنت کہ چرشی ءَ بت پرستی ءِ راہ پچ بیت۔ **تنبیہ:** آیت ءِ ہرچ تفسیرے کُرزابیان بوت چہ صحابہ وتابعین وچہ تفسیرءِ عالماں بہ ہمے پیما منقول اِنت۔ لہتے کور باطناں اِے پرداہرچ طعنے کہ کتگ و آیت ءِ دور از صواب ہرچ تاویلے کہ کتگ آیانی سرجیں جواب صاحب روح المعانی ءَ داتگ۔ اِداگیشتر گیش وگیوار ءِ موہ نہ اِنت، من شاء فلیراجع ھناک۔ **ف۹** یعنی منارادست مجن اِت چہ منا و تارا دور بدارت چونکہ آئی ءَ گوسک ءِ وت گرٹیں داستان جوڑ کرتگت پہ حُبّ جاہ و سرداری حاصل کنگ ءِ واسطہ، آئی ءِ مناسب سزا ہست کہ کسے آئی ءِ گورءَ ھَن مروت اگں کسے نزیکءَ روگ بلوٹیت تو آوت ھدایت کنت کہ چہ منا وتادور بدار وماں دنیاءَ بالکل ذلیل ناپاکیں ووحشی جانورءِ ڈول ءَ زندگی بگوازینیت۔ **ف۱۰** حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ ماں دنیا دنیاءَ آئرا اے سزادیگ بوت کہ چہ بنی اسرائیل ءِ لشکرءَ وتا دور داشت اگں آئی گوں کسے ءَ دچار بہ کپتیں یا کسے پہ آئی گندگءَ بیاھتیں تو دوئیناں تپ ءَ گپتگت ہمیشکا آئی ءَ مردم دور داشتگتنت وا ے چیزے کہ فرمائینتی کہ اے وعدھے کہ ھچبر اشی خلاف نبیت شاید چرائی مراد آخرت ءِ عذاب اِنت وشاید چرائی مراد دجّال ءِ درکپگ اِنت آھن ماں یہود ءَ سامری ءِ فسادءَ سرجم کنت چوش کہ مئے واجہ پیغمبر مالٔ بہر کنگا ئت یک شخصے ءَ درّائینت گوں انصاف بہر بکن واجہ ءَ فرمان کت اشی ءِ جنس ءِ مردم درکپنت، آخارجی بوتنت درکپتنت کہ وتی پیشوا و سردکانی سرا اشاں ایراد گپت ہر کسے کہ دین ءِ پیشوایانی سرا طعن بکنت آئی انجام ہمیڈول بیت **ف۱۱** یعنی تئی عاقبت چوش بوت نوں تئی دروغیں معبودءَ من زوت یک راہے رواں۔ ہما گوسک کہ تو آئرا خدا جوڑ کت و تمام روچءَ اودا دل ءَ داران نشتگئے، ہے دمان ءَ تئی چمانی دیما تُش کناں وسوچانءَ پُری کناں و پدا اے پُران ءَ ماں دریاءَ تالان کناں تاکہ آئی ءِ پرستاران شرّی ءَ معلوم ببیت کہ آ اے دگرانءَ چے نفع ونقصان دات کنت آئی ءَ و نتونیت کہ وتی جرندءِ حفاظتءَ بکنت

ھمے صفحہ ءِ فوائد: **ف۱** باطل ءَ گمسار کنگ ءَ گوں ہور ہور حضرت موسٰی علیہ السلام وتی قوم ءَ حق ءِ نیمگا دعوت دیان انت۔ یعنی گوسک چہ چیزیت یک مستریں ءَ چے مستریں چیزے ھن معبود بیت نہ کنت برحقیں معبود وَ ھمایکیں انت کہ ابید چہ آئی کسے ءِ بندگی عقلاً ونقلاً وفطرةً روا نہ انت وھمائی ءِ لامحدودیں علم ذرّہ ذرّہ ءَ وتی گیرءَ یارؤک اِنت **ف۲** یعنی چہ موسیٰ و فرعون ءَ اے دگہ بازیں گوستگیں قومانی داستاناں ما ترا وچہ تئی ذریعہ ءَ تمام دنیاءَ اشکنائینکائیں کہ مرشیءَ بازیں فائدہ ئے پوشیدہ اَنت مثلاً علم ءِ بازی، معجزاتءَ گیشی ومسلمانانی تسلا پہ عقلمنداں عبرت ونصیحت وپہ بدواہانی حق ءَ بیم تراپ وترسگ ءِ ازباب پیدا کننت **ف۳** یعنی قرآن کریم کہ آعبرت ءِ شون دیوکیں قصہ وبُن گپانی سرا شامل اِنت۔ **ف۴** یعنی چہ اعراض وتکذیب ءِ سببا ہرچ گناہانی بارے قیامت ءِ روچا آیانی سرا لڈگ بیت کدی ہوں سبک نہ بیت مدام ہمائی ءِ چیرا بنت پدا آبارءَ چست کنگ ادنائیں گپتے نہ اِنت وہریکہ آئرا چست کننت گڈا وتی حال ءَ وت گندنت کہ چونیں سلیں وگرانیں کارے مئے گردن ءَ ایرنت **ف۵** یعنی ماں محشرءَ یارگ ءِ وھدءَ کور بنت یا شاید ھنچو کائی چمانش سبز بنت پہ بدنمائی ءِ خاطرا بہرحاور اگرادلی معنی مرادنت تو اے یک خاصیں وھدے ءِ ذکر انت۔ رندا چمانش پچ کنگ بنت تانکہ دوزخ وغیرہ ءَ وت بگندنت وَرَاَی الْمُجْرِمُوْنَ النَّارَ (الآیہ) الکہف رکوع، اَسْمِعْ بِهِمْ وَاَبْصِرْ یَوْمَ یَاْتُوْنَنَا (مریم رکوع ٢) **ف۶** یعنی آخرت ءِ دراجی واودہ ءِ ہولناکیں احوال ءِ شدتءَ گندان ءَ ماں قبرءَ یا ماں دنیاءَ جلگ اشانءَ اینکر کم نظر کیت چوش بگوش کہ چہ ہفتگے یا چہ دہ روچءَ گیشتر نہ جلتگش دنیا زوت ہلاس بوت اد ءِ عیش ودراجکشیں واھگان ءَ شموشتنت ناہودگیں کارانی تو کا عمرءِ بادیگ ءِ پردا میار بار بنت یا شاید عذر بیان کنگ ءِ پردا چوش گوشنت یعنی دنیاءَ بازکم روچ ھتل بوتیں مارا چوشیں موہے نہ رس اِت کہ پہ آخرت ءَ چیزے تیاری بکرتیں ھنچوش کہ دگہ جاہے ہم فرمان کنت: وَیَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ یُقْسِمُ الْمُجْرِمُوْنَ مَا لَبِثُوْا غَیْرَ سَاعَةٍ الی آخرہ (روم رکوع ٦) **ف۷** یعنی گوں چیرکائی ءَ گوشگ چہ ماچیر بوت نہ کنت آیاں وت ماں وتا ہرچ شکی ئے کننت آمارا پہ شری معلوم انت۔

ف۸ یعنی ہر کس کہ چرآیاں زیات عقلمند زانوگر وہوشیار بیت ہمائی درّائینیت کہ واجہ! دہ روچ ھن کجا؟ چوش بگوش تہنا یک روچے۔ ایشرا زیات عقلمند وجوانیں رھبندانی

خداوند ہمیشہ کا فرمائینت کہ دنیاءِ زوال وفنا و آخرت ءِ بقا و دائمی زندءَ و ہولناکیءِ شدّت ءَ آئی چہ ایدگراں شرتر سر پد بوت ف۹ یعنی قیامت ءِ بیان ءِ وہد ءَ محشر ءِ منکراں تُوک وٹالی کنان ءَ گوشتنت کہ چوشیں لکّیں و بُرز و بالائیں حشر باریں چوں بیت آیا اِشاں ہم پرشت پروش بنت؟ آئی پہ ذات کہ حق تعالیٰ ءِ لامحدودیں قدرت ءِ دیما اے کوہاں چے حقیقت دارنت اے درستاں ماں کتیں وھدے ءَ دُرشان ءَ ریزہ ریزہ کنان ءَ شنگینیں پشم ءِ ڈولا ماں گوات ءَ بالِش دئیں و زمین بالکل صاف و سر بہ سر (ہموار) کنگ بیت کہ ماں آئی ءَ ہچ چپّی و چوٹی یا جہلگ و بُرزگ باقی نہ مانیت کوہانی آڑ و جنجال ماں یک دمانے صاف کنگ بنت۔

ف۱۰ یعنی ھما نیمگا کہ فرشتہ توار جنت یا ہر نیمگے کہ لوٹائینگ بنت تچک ءَ چو تیرءَ ھما نیمگا تچان بنت نہ توار پر جنوک ءِ جہر چوٹ بیت و نہ تچوکانی تو کا چیزے چپّی و چوٹی بیت کاش اِشاں ماں دنیاءَ اللہ ءِ داعی ءِ آواز ءِ سرا لبیک بگوشتیں ادا اِشانی کارا یا ھتگت۔ ادا (دنیاءَ) ہمیشہ چہ وتی کجروی و بدبختی ءَ چپّ و چوٹ شتنت۔

وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ﴿۱۱۰﴾ وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ

وماں آیانی پُشتءَ ورست نکننت مردم گوں آئی ءَ پہ علم ف۱ وجہل بنت دیماں ہماز ندگ لیشت گیوک ءِ دیماف۲

وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿۱۱۱﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ

و بے مراد بوت ھما کسے کہ بڈّی لیٹینت ظلم ف۳ و ہما کسیکہ بکنت چیزے چہ نیکیاں و آ مومنے ببیت

فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿۱۱۲﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَ

گڑا آئی ءَ ترس نیستیں بے انصافی ءِ ونہ نقصان رسگ ءِ ف۴ دیمے ایر گہتما قرآن پہ عربی زبان ءَ و

صَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿۱۱۳﴾

رنگ رنگءَ بیانیں کتنت ماں آئی ءِ تہا ترسینگءِ خبر تا کہ آ پہ ہیز بکننت یا پیداگ بکنت پر ایاں فکرے ف۵

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ

نوں بلند انت اللہ ھما حقیں بادشاہ ف۶ واشتاپ مکن تو پہ قرآن ءَ تا وقتیکہ پورہ مبیت پہ

إِلَيْكَ وَحْيُهُ ۖ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿۱۱۴﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ

تئی سرا آئی ایر کپگ وبگوش کہ یا رب گیش بکن منی علم ءَ ف۷ و ما اقرار کتگ گوں آدم ءَ چہ

قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا ﴿۱۱۵﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا

پیش ءَ پدا آ بے خیال بوت و ندیت ما پرائی ءَ قصد ف۸ و وقتیکہ ما گوشت گوں ملائکتاں کہ سجدہ کن اِت

ع۱۱
۱۵

لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿۱۱۶﴾ فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَكَ

آدم ءَ پدا کیتنت پہ سجدہ یا مگر ابلیس کہ آئی ءَ نہ منّت۔ پدا ما گوشت کہ او آدم اِے تئی ءَ دشمن اِنت

وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰ ﴿۱۱۷﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ

وتئی جن ءِ پدا بچار کہ در مکنت شمارا چہ بہشت ءَ گڑا پہ تکلیف بیئے ف۹ پر تواے فائدہ انت کہ نہ شدیگ بیئے

فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿۱۱۸﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿۱۱۹﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ

ماں بہشت ءَ ونہ جاندر بیئے وایکہ نہ تو تنّیگ بیئے اودا ونہ روچ ءِ گرمی ءَ گندئے ف۱ پدا ماں آئی دل ءَ پند دات

الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلَىٰ ﴿۱۲۰﴾

شیطان ءَ وگوشتی او آدم من پیش بداروں ترا درچکے ہمیشہ زندگ لوگ ءِ؟ و بادشاھی یے کہ کہن نبیت

منزل۴

ف۱۱ یعنی محشر ءِ نیمگا روگ ءِ برجشءَ ابید آ وھدءَ چہ رحمٰن ءِ خوف و ترس ءَ ہچ کس ءِ توار اشکنگ نہ بیت اگں کسے خبرے وگیپے جنت تو ہنکہ نرم نرم ءَ خبر کنت کہ بزاں سک سکی کنگا ئنت۔ ف۱۲ یعنی ھما کس ءِ سفارش گوشدارگ بیت کہ آئرا چہ اللہ تعالیٰ ءِ طرفا سفارش ءِ اجازت بہ بیت آئی گپ خداءَ دوست بہ بنت وگپانءَ ھن بہ راھداءَ بکنت وہنچیں کسے ءِ سفارش ءَ بکنت کہ آئی گپ (لا الٰہ الا اللہ) خداءَ دوست بوتگ۔ درباہتءَ کافر ءِ ہیچ گوشست یا سفارش کار ندارنت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی خداءِ علم بہ کلّءَ محیط اِنت لیکن بندھانی علم آئرا یا آئی ءِ معلومات ءَ محیط نہ انت کہ کئیءَ را بہ کتگی شفاعت ءِ موہ دیگ لوٹیت۔

ف۲ یعنی آ روچ ءَ مزن مزن سرکشیں متکبرانی سرھن سر ظاہرءَ ہماحیّ وقیوم ءِ دیما تڑگیں قیدیانی ڈول ءَ جہل بنت کہ اشاں کدی ہم خداءِ دیماوتی سرءَ جہل نہ کت، آوہدءَ گوں مزن عاجزیءَ گردن ءَ جہل کنان ءَ کائینت

ف۳ یعنی ظالم ءِ احوال ءِ جُست ءَ مکن کہ چون بد بیت ماں ظلم ءِ لفظءَ شرک و ایدگہ گناہ ہم شامل انت چوش کہ فرمان کت : إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (لقمان ع۲) وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ الخ (آل عمران رکوع ۱۴) ہر یک ظالم ءِ خرابی آئی ظلم ءِ درجہ ءِ روءَ بیت۔ ف۴ بے انصافی ایشنت کہ نیکی یے ضائع کنگ بہ بیت یا اے کہ نہ کتگیں گناہے ءِ ردا گرگ ببیت ونقصان رسگ ءِ معنی ایشنت کہ چہ استحقاق ءَ کمتر بدلہ دیگ ببیت ف۵ یعنی چوشکہ ادا محشر ءِ احوال و نیک و بد ءِ انجام صاف صاف ءَ اشکنائینت ھمے پیما سرجمیں قرآن ماں صافیں عربی زبان ءَ نازل کت تا کہ ھما کس کہ آ قرآن ءِ اولگیں مخاطب انت آئی ءَ وانان ءَ چہ خداترسنت و تقویٰ ءِ راہ ءَ گام بجننت اگں اینکہ ہم مبیت تو کم ازکم ماں آیانی دلا وتی انجام ءِ بابت ءَ چیزکے فکر پیدا ببیت ممکن اِنت ہمے غور و فکر دیم ترا زیات بوان ءَ مردم ءَ پہ ھدایت ءِ کشک ءَ سر بکنت وپدا چہ اشاں ایدگراں ہدایت حاصل بہ بیت۔ ف۶ یعنی ھما ءَ کہ آئیا چوشیں مزن شانیں قرآن نازل کُت و وتی رعیت اے ڈولیں راستیں ونقدیں گپاں بہ ھمایانی فائدگ ءَ اشکنائینت۔ ف۷ یعنی وہدیکہ قرآن چوشیں فائدہ دیوکیں و عجبیں چیزے تو چوشکہ ما آئیا را لکم ءَ نازل کنیں شما ھن آئرا چہ جبریل ءَ زورگ ءِ وہدءَ اشتاپ کاری مکن اِت ھما وہدا کہ فرشتہ وحی ءَ وانان ءَ باشکنا ئینت تو شما جلدی کنان ءَ گوں آئی ءَ وانگ ءَ ملگیت ما ذمہ زُرتگ کہ قرآن چہ شمے سینگا درنکپیت گڑا اشما و تارا ماں چوشیں فکرے ءَ چیا چگل دیئت کہ من شموشاں اے فکر ءِ بدلءَ چوش دعا بلوٹ کہ اللہ تعالیٰ قرآن ءِ ہنگت زیات ءَ چہ زیات علم و معرفت عطا بکنت۔ بچار واجہ آدم ءَ ماں یک چیزے ءَ اشتاپ کاری کُت آئی ءِ انجام چون بوت حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت کہ جبرئیل ءَ وہدیکہ قرآن آورتگ ات واجہ ءَ گوں آئی وانگءَ ہور وانگ بنا کتگت کہ مہ شموشاں اشیءَ ساریءَ منع فرمائینتگت۔ ماں سورۃ قیامۃ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ وتلاداتگت کہ آئی ءِ یاد کنائینگ وداں مرد ماں سرکنائینگ مئے ذمہ ءَ انت لیکن بندہ بشر ایت بلکیں شموشتگ ہمیشہ کا یداچہ اے آیت ءَ تقید کت، وشموشگ ءِ سرا دیما حضرت آدم ءِ مثال بیان فرمائینت۔ ف۸ ھما دانگ کہ وار نگتی۔ شموشتی، یعنی وتی قول ءِ سرا قائم

نہ بوت دیمااے قصّہ ءِ چیزکے زیات گیش وگیوار نت ف۹ ظاہرگپ ایت کہ بہشت ءِ راحت وآرام دگہ کجا نصیب بیت کنت آخر ورگ ونوشگ نندگ وجلگ ءِ رہبرکپنت ف۱۰ انسان ءِ مزنیں ضرورت ہمیش انت ورگ ونوشگ وپہ نندگا لوگے کہ آچہ رُوچ وہَورءَ بپھریزیت ۔ ماں جنّتءِ اے ہمیں ہچ ہمیں تکلیفے نبیت ہر رابیں راحتی انت سہ بہشت آنجاکہ آزارے نباشد ¤ کسے رابکسے کارے نباشد ۔ ادا آرام ءِ ہچ ذکرنیست تہنا تکلیفانی نفی کت ۔ شاید پہ ہیم تراب دیگءَ کہ ھدے چہ ادا درکپیتے تواے چیزانی تکلیفاں گندئے ۔ ف۱۱ یعنی ترا ھنچیں یک درختے ءِ سوج ءَ بدیاں کہ چہ آئی ورگ ءَ موت کدی نئیت ولازوالیں بادشاہی دستا کپیت ۔

ہمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ اے درستیں قصہ ماں سورۃ اعراف وغیرہ ءَ گوں گیش وگیوارءَ گوستگ ماں اود ءِ فوائدءَ مالیشی ءِ گلیں بہرانی سرا پہ شری ءَ بحث وتران کتگ ف۲ یعنی وھدیکہ خدائی حکم ءِ منگ ءِ تہا کوتاہی وسستی ظاہربوت تو وتی شان ءِ موافق عزم واستقامت ءِ راہ ءِ سرا ثابت قدم نہ منت ہمے نبری گوں غوایت وعصیانءَ تغلیظاً تعبیرفرمائینت بقاعدۂ حسنات الابرارسیئات المقربین ۔ الیشی ءِ بحث ساری ءَ گوستگ ۔ یعنی شیطانءَ تسلط ءِ موہ نہ دات بلکیں فوراً توبہ ءِ توفیق بخشاتی وپدا توبہ ءَ راقبول ہم کتی ۔ گوں زیادھیں مہربانیءَ آئی ءِ نیمگا دلگوش گورکت ووتی وشنودی ءِ راہ ءِ سرا قائم داشتی ۔ ف۳ اگں اے خطاب تہنا پہ آدم وحواءَ انت تومراد چوش بیت کہ اشانی اولادوت ماں وتا دشمنی کننت چوشکہ رفاقت کنان ءَ گناہش کتگت آرفاقت ءِ بدلہ چوش پدرابوت کہ اولاد وت ماں وتا دشمن بوتنت واگں خطاب پہ آدم وابلیسءَ انت تومطلب چوش بیت کہ ماں ہردوئینانی ذریاتءَ اے دشمنی برابرقائم مانیت ۔ شیاطین مدام بنی آدمءَ ضرر دیگ ءِ کوشست ءَ کننت ف۴ یعنی چہ نبیانی وکتابانی ذریعہءَ ف۵ یعنی نہ چہ جنّت ءِ راہ ءَ رد وارت نہ چراییءَ زہیر بوانءَ ماں جنجالءَ کپیت ۔ چہ ھما اصلی وطنءَ درکتگت بےترس ءَ پدا ہمو دا سربیت ۔

ف۶ یعنی ہرکس چہ خدا ءِ یادءَ غافل بوانءَ محض دنیا ءِ کوڑویں زندءَ وتی قبلۂ مقصود بزانت آئی گذرانءَ خدا تنگ کنت بلی توری سرظاہرءَ پہ آئی گورءَ بازمال ودولت وعیش وعشرت ءِ ازباب نظرءَ بیایینت مگرآئی دل چہ قناعت وتوکلءَ ہورک بوگ ءِ سببءَ ہروھدءَ دنیا ءِ زیاتیں لالچ وحرص ءِ فکرءَ مدام بےآرام بیت ، مدام نوزدہ وبیست ءِ چکرءَ گرفتار بیت ۔ مرگ ءِ یقین وزرّانی زوال بوگ ءِ ترس پرائی رُوح ءَ سوہان ءِ کار کننت یورپ ءِ گیشتر مالداران ءَ بچار کسےءَ راشپ وروچءَ دوکلاک واب نصیب نہ انت اگں کسے سے چار کلاک واب بکپیت توہنچوش بزاں کہ آمزن بختاور یت ۔ مزن مزنیں کروڑانی خداہند چہ دنیا ءِ گرو چیلاں شزار وبزاربوانءَ موتءَ زندگی ءِ سرا ترجیح دینت ۔ اے ہمیں وت کشیءَ ہم بازمثال گندگ واشکنگءَ کاینت نصوص وتجربہ برشیءَ گواہ انت کہ مرے دنیاءَ قلبی سکون وحقیقی دلجمعی کسےءَ را ابید چہ خدا ءِ یادءَ کدی ہم حاصل نہ بیت اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوْبُ . ولیکن " ذوق این بادہ ندانی بخدا تانچشی " لہتے مفتراں معیشۃ ضنک ءِ معنی چوش گپتگ کہ ھما زندمانی کہ ماں آئیءَ خیر داخل بیت نہ بنت ۔ چوش بگوش کہ پہ خیر ءِ زورگءَ زندمانی تنگ بوت ۔

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفٰنِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَّرَقِ

پدا ہردوکاں وارت چہ آئیءَ گڑا آیانی شرمگاہ ولچینگءَ لگتنت پہ وتی جانءَ چہ بہشت ءِ تاکاں ف۱

الْجَنَّةِ وَعَصٰٓى اٰدَمُ رَبَّهٗ فَغَوٰى ﴿۱۲۱﴾ ثُمَّ اجْتَبٰهُ رَبُّهٗ فَتَابَ عَلَيْهِ وَ

ونافرمانی کت آدمءَ وتی ربّ ءِ گڑا چہ راہءَ ردبوت ۔ رندا برگزیدکت آئیءَ ربءَ پدا نظری نیک کت پہ

هَدٰى ﴿۱۲۲﴾ قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيْعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا

آئی سرا وپہ راہءَ ئی پرّینت ف۲ فرمائینتی کہ ایرکپ ات چہ ادا ایکجا، یکے دگرے ءِ دشمن ف۳ پدا اگر

يَأْتِيَنَّكُمْ مِّنِّيْ هُدًى ۙ فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقٰى ﴿۱۲۳﴾

برسیت شمارا چہ منی نیمگا ہدایت ف۴ گڑا ہرکسیکہ شت پہ منی نشانداتگیں راہ ءَ گڑا آراہ ءَ درنبیت ونہ زحمت گندیت ف۵

وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِيْ فَإِنَّ لَهٗ مَعِيْشَةً ضَنْكًا وَّنَحْشُرُهٗ

وہرکسےءَ کہ دیم گردینت چہ منی یادءَ گڑا آئی ءِ زندگانی تنگ بیت ف۶ وچست کنیں آئیءَ

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى ﴿۱۲۴﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِيْٓ اَعْمٰى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيْرًا ﴿۱۲۵﴾

ماں قیامت ءِ رُوچءَ کورہاف گوشیت یارب پرچے توچست کت منءَ را کورھا من چم بچے بوتگوں ف۸

قَالَ كَذٰلِكَ اَتَتْكَ اٰيٰتُنَا فَنَسِيْتَهَا ۚ وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسٰى ﴿۱۲۶﴾ وَ

گوشیت ھنچوش رستنت ترا مے آیات پدا تو آشموشتنت ۔ وہمے پیما مروچی تو شموشگ بئے ف۹ و

كَذٰلِكَ نَجْزِيْ مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِاٰيٰتِ رَبِّهٖ ۗ وَلَعَذَابُ

ہمے ڈولءَ جزا دئیں ھاکسءَ کہ چہ حدءَ گوست وایمانی نیارت پہ وتی ربّ ءِ خبراں ف۱۰ وضرور آخرت ءِ عذاب

الْاٰخِرَةِ اَشَدُّ وَاَبْقٰى ﴿۱۲۷﴾ اَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ

سک ترنت وزیاد پشت کپوک ترنت ف۱۱ آیا آں اے خبرءَ نفہمنت کہ چہ قدر قومیں غارت کتنت چہ آیاں

مِّنَ الْقُرُوْنِ يَمْشُوْنَ فِيْ مَسٰكِنِهِمْ ۗ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي

پیسر اشاں ترگرد کننت پہ آیانی جاگہاں ف۱۲ بیشک ماں اشیءَ ظاہریں نشانی انت پہ

النُّهٰى ﴿۱۲۸﴾ ع ۱۳/۱۶ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَّ

عقل منداں ۔ واگر مبوتیں خبرے کہ پیشا دراتک چہ تئی پروردگار ءِ نیمگا گڑا عذاب لگوگ بوتگت و

ظاہریں گپتے کہ یک کافرے کہ آماں دنیا ءِ نشہءَ بدمست انت آئی ءِ تمام مال وزر وعشرت ءِ ازباب پرائی حق ءَ وبال جوڑبنت ہمادشں حالی کہ آئی انجام دائمی تباہی وبربادی پہ بیت آئی وشحالی گوشگ چون براھیت لہتے مفسراں چہ معیشت ضنک ءَ قبر ءِ برزخی زند مراد گپتگ یعنی چہ قیامت ءَ پیش پرائی سرءَ سکیں تنگی ءِ دورے کیت وھدیکہ قبر ءِ زمین ہوں پرائیءَ تنگ کنگ بیت ۔ معیشۃ ضنک ءِ تفسیر لھتیں صحابہاں چہ عذاب قبرءَ کتگ بلکیں واجہ بزارءَ گوں جیدیں سندءَ چہ ابوہریرہ ءَ مرفوعا روایت کتگ ۔ بہرحال ورءَ معیشۃ ضنک ءِ چیزءَ اے تمامیں صورتاں داخل بیت کننت واللہ اعلم ۔ ف۷ چہ چماں کورکنان ءَ پہ محشر ءِ نیمگا برگ بیت ودلی ہم کور بیت کہ کتام چہتے ءِ نیمگا راہ نہ گندیت ۔ اے حشر ءِ بنگیجی ءِ ذکر نت پدا چمّانی ہچ کنگ بنت تانکہ دوزخ وغیرہ محشر ءِ ہولناکیانءَ گوں وتی چماں بگندیت ف۸ یعنی کافر کہ آماں دنیاءَ ظاہری چمّانی دار وک ات گوں تعجبءَ سوال کنت کہ آخر منی گناہ چی انت کہ منی چمّ چہ من گلگ بوتنت ۔ ف۹ یعنی ماں دنیاءَ مئے آیتانءَ گندان واشکنان ءَ ترا اوست

نہ بوت نہ برایانی سرا عمل کت ہنچوش شموشکار بوتے کہ براں تو ہیچ سہی نہ اتے مروچی ہما پیاترا اے خیال کنگ بیت ہنچوشکہ تو اوداچماں ءِ بند کرتگت اداھما مناسبت ءَ سزا رسگ وچمانی بند بوگ ءِ سرا پرچا حیران بوتگے ف۱ یعنی بہ ہمے داب ءَ ہر یک مجرمے ءَ آئی ءِ احوال ءِ مناسب سزا دیگ بیت ف۱۱ پیشکا اے مزن احمقی گپے کہ چہ اِد ءِ جنجال ءِ پریشان بئے وچہ اود ءِ عذاب ءَ رکینگ ءِ بابت ءَ ہچ فکر مکنئے۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت یعنی اے کور بوگ ءِ عذاب ماں محشر ءَ انت وماں دوزخ ءِ ھنگت گیشتر بیت ف۱۲ یعنی ماں آخرت ءِ ہرچ سزائے رسیت اگں پہ آئی ءَ یقین نہ بیت تو آیا چہ تواریخی داستاناں ھن عبرت حاصل نہ کننت ہمے مکہ ءِ کرّ وگورءَ چنکر قوماں بہ وتی کفر وسرکشی ءِ ردا تباہ وبرباد کنگ بوتگنت کہ اشانی قصہ مروچی ہم بہ مردمانی زباناں جاری انت کہ چرایاں لهتیں ڈمباں (کھنڈرات) ملک شام ءِ سفرءِ سرگران ءَ آبہ وتی چماں اِش گندنت کہ گوستگیں روچاں ہلاک بوتگیں قومانی یاد ءَ مردم ءَ پرینت کہ چونکائی ماں ہمے لوگ دجاگہاں تر وتاب کنان اے مرداں ہلاک دتباہ کنگ بوتنت :

اَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿۱۲۹﴾ فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُوْلُوْنَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

مبوتیں وقتے مقرر کتگیں ف۱ نوں تو دل ءَ بدار ہرچیکہ آ گوشنت ملو بوان وتی رب ءِ صفت ءَ

قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوْبِهَا ۚ وَمِنْ اٰنَآئِ الَّيْلِ فَسَبِّحْ

پیشں چہ روچ ءِ تِک کنگا وپیش چہ روچ ءِ ایر روگ ءَ ف۲ وچیزے چہ شپ ءِ وقت ءَ ہم بوان ف۳

وَاَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضٰى ﴿۱۳۰﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا

وروچ ءِ کناریاں ف۵ تاکہ تو راضی بیبے ف۶ وسک مکن وتی چماں پہ ہما چیز ءِ نیمگا کہ

مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۙ لِنَفْتِنَهُمْ

پہ فائدہ ءِ گرگا داتگنت ہر پیمیں مرداں پہ ڈولداری ءَ دنیا ءِ زندگانی ءِ تاکہ ما آیانی پدری ءَ بکنیں

فِيْهِ ۭ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ﴿۱۳۱﴾ وَاْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَ

ماں اِشی ءَ ۔ وتی رب ءِ داتگیں روزی شرتر وزیاد پشت کپوک تر انت ف۷ وحکم بکن وتی لوگ ءِ مرداں پہ نمازو

اصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۭ لَا نَسْئَلُكَ رِزْقًا ۭ نَحْنُ نَرْزُقُكَ ۭ وَالْعَاقِبَةُ

تووت ہم قائم بو پہ آئی ءِ سرءَ ف۸ ما نہ لوٹیں چہ تو روزی ما وت روزی دئیں ترا وانجام شر انت

لِلتَّقْوٰى ﴿۱۳۲﴾ وَقَالُوْا لَوْلَا يَاْتِيْنَا بِاٰيَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ ۭ اَوَلَمْ تَاْتِهِمْ

پرہیزگارانی ف۹ ومردم گوشنت کہ پرچے نیاریت اے مے گورءَ یک نشانیے چہ وتی رب ءَ ف۱۰ چے نیاتگ آیانی

بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْاُوْلٰى ﴿۱۳۳﴾ وَلَوْ اَنَّآ اَهْلَكْنٰهُمْ بِعَذَابٍ

گورءَ نشانی چہ قسم ءَ کہ ماں پیشی کتاباں اِنت ف۱۱ واگرما آ ھلاک بکتینت پہ یک عذابے

مِّنْ قَبْلِهٖ لَقَالُوْا رَبَّنَا لَوْلَآ اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُوْلًا فَنَتَّبِعَ اٰيٰتِكَ

چہ اِشی ءَ پیش گرا اگوشتش کہ یا رب پرچے تو دیم ندات مے نیمگا یک پیغمبرے کہ ما شتیں تئی حکمانی سرا

مِنْ قَبْلِ اَنْ نَّذِلَّ وَنَخْزٰى ﴿۱۳۴﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوْا ۚ

پیش چہ اے خبرءَ کہ وار ورسوا بیں۔ بگوش کہ ہر یکے راہ ءَ چاریت نوں شما ہم راہ ءِ بچارت

فَسَتَعْلَمُوْنَ مَنْ اَصْحٰبُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدٰى ﴿۱۳۵﴾ ع

نوں زوتا زان اِت کہ کئے اِنت راستیں راہ ءِ واھند وکئے پہ راہ ءِ سرا انت ف۱۲

منزل ۴

ہمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی حق تعالیٰ ءِ رحمت آئی ءِ غضب ءِ سرا بیش کپوک انت پمیشکا مجرم ءَ تاں دیرا اصلاح ءِ موہ دیگ بیت وسرجمی ءَ حجت ءِ تمام کنگ ءَ بغیر کسّ ءَ ھلاک نہ کنت بلکیں درباب ءَ اے امت ءِ چوش ہم فرمان کت : ” وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِيْهِمْ “ وچہ وتی مہربانی ءَ عمومی عذاب چرے امت ءَ دوردارگ بوتگ ہمے گپ انت کہ چہ تئی رب ءِ نیمگا درکپیت اگں چوش مبوتیں دہر یک مجرمے ءِ عذاب ءِ یک خاص مدتے مقرر مبوتیں تو جزمّا اشان ءَ عذاب پتاتگت پرچاکہ اشانی کفر وشرک وسرکشی ءِ تقاضا ہمیش انت کہ فورًا ھلاک کنگ بہ بنت الوک بُرزا بیان بوتگیں مصالح مانع انت کہ ایشانی سببا ایشکر توقف کنگ بیگا انت ۔ آخر ماں قیامت ءَ عذاب عظیم ءِ مزگ ءَ چشوک بنت ووھدے وقت کیت تو دنیا ءِ توکا ہم آ ہم ءَ گندنت چنانچہ ماں بدر ءِ جنگ ءَ گوں مسلماناں ڈیک اِش وارت تو اِشاں کمے نمونہ چماں وت دیست ف۲ یعنی عذاب بہ وتی وقت ءَ مقرریں ءَ کیت تاخیر یا مہلت ءَ گِندان ءَ اے مرداں چیزے ناہودگیں لفظاں ظاہر کننت تو بلی کننت شما اے ساعت ءَ اشانی گپّان ءَ برداشت بکن اِت وگوں صبر ودل جمی ءَ بہ گڈّی نتیجہ ءَ راہ چار ہبے ات پہ اشانی کفری گپّانی سرا زیات پریشان بوگ ءِ حاجت نیست ۔ ف۳ اے فجر وعصر ءِ نمازاں بوتنت ۔ یعنی احمق ءُ ناشرانی خبرانی سرا دلگوش گور مکن اِت گوں صبر ودل قرار یا بہ وتی رب ءِ عبادت ءَ گلائیش بو پرچاکہ خدا ءِ مدد گوں دو چیز (چہ صبر وصلوٰۃ) ءَ حاصل بیت ، اِسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ۔ ف۴ ماں اِشی ءَ مغرب وعشاء ءِ بلکیں لهتیں تفسیرانی روءَ تہجد ءِ نماز ہم شامل انت ف۵ اے ظہر ءِ نماز بوت پرچاکہ اے وہدا روچ ادلی نصف وآخری نصف ءِ حدّاں وت ماں وتا آوار بنت بلکیں صراح وقاموس ءَ گیش وگیوار کتگ کہ ” طرف “ طائفۃ من الشیء یعنی یک چیزے ءِ بہرءَ گوشنت خاص حدوکنارہ معنائی نہ اِنت مرے صورت ءَ نہار ءِ جنس قبول کنان ءِ مروچ یک خاصیں بہرے مراد بیت کنت کہ ادا روچ نصف بیت ۔ ف۶ یعنی ہمے داب ءَ عمل کنوک بئے تو ماں دنیا وآخرت ءَ سوب حاصل کنوک بئے بہ اِے عمل ءَ مزن گرانیں اجر رسیت ماں دنیا ءَ تئی امت مدت کنگ بیت وماں آخرت ءَ بخشش دیگ بیت بہ تئی سفارش ءَ ۔ کہ اشی ءَ گِندان ءَ تو خوش بئے ف۷ یعنی ماں دنیا ءَ قسم قسم ءِ کافراں مثلاً یہود ، نصاریٰ ، مشرکین ، مجوس وغیرہ ءَ ما عیش وعشرت ءِ چیزے ساماں کہ ما داتگنت اشانی طرف ءَ کدی ہن چماں چست مکن ومچار (کہ آ ترا شما دنیگہ بندیستگنت) اِے محض چنت روچی بہار یت کہ چرے رھبندءَ ما اشان ءَ چکاسیں کہ کئے احسان ومنت ءَ قبول کنت وکئے انکار کنت ۔ ہرچ عظیم الشانیں نعمتے حق تعالیٰ ءَ (اے پیغمبر) پر تو نزّ آورتگ انت مثلاً قرآن کریم ، پیغمبری ءِ منصب ، شاندارین فتوحات ، سرفرازی وسربلندی وآخرت ءِ اعلیٰ وبالائیں درجات بہ اشانی مقابلہ ءَ اے فانی وادنائیں ازباب ہچ حقیقت ندارنت وتئی چیزاں بذاتِ خود یا دی اثر ءِ اعتبار ءَ ہمیشہ باقی پشت کپوک انت بہرجا ءَ

شما چہ اشانی تکذیب و اعراض ءِ بے قرار مبیئے اِت و نہ اشانی مال وزر و سازواز بابانی طرف ءَ چمّاں شانک بدے اِت ۔ ف۸ یعنی بہ وتی متعلقین ور ند و رندءَ رُوْدکان ءَ ہم پہ نماز ءَ کنگءِ ہکم اِت ۔ ماں حدیث ءَ واجہءِ فرمان اِنت کہ وھدے چک ہفت سال ءِ بیت تو (پہ صیل دیگءَ) آہرانماز بوانین اِت و وھدیکہ دہ سال ءِ بیت تو لٹ و کُٹ کناں آہرانماز بوانین اِت ف۹ ماں دنیاءَ واجہاں غلامان ءَ کار بندنت تانکہ چریشانی برکت ءَ روزی حاصل بکننت بلے اللہ پاک ءِ مالک بندگی لوٹیت و غلاماں روزی وت سر کنت (کذا فی الموضح) خلاصہ ھمیش اِنت کہ چہ مئے نماز ءَ آئی ءَ ہچ فائدہ نیست البت مئے وتی جرند ءِ فائدہ اِنت کہ چہ نماز ءِ برکت ءَ بے گتیں روزی رسیت وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا وَّيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ (طلاق رکوع ۱) ہمیشا اگں ماں فرض نماز و کسبِ معاش ءَ تعارض ببیت تو اللہ تعالیٰ اجازت ندنت کہ روزی ءِ مقابلہ ءَ نماز ءَ ترک بکن اِت نماز بہرحاور ءَ وانگی اِنت روزی سر کنوک ھما خدا وت اِنت کہ پرائیگی ما نماز وانیں۔ خلاصہ ھمیش بوت کہ کسبِ معاش ءِ ہمار ہبندانی اجازت ءَ خدا ندنت کہ آ ھبند بہ فرض ءِ ادائیگی ءِ ردا اڑ ثابت بنت ۔ انسان ءَ باید انت کہ پرہیزگاری ءِ راہ ءَ اختیار بکنت بداوت گندیت کہ خدا چونکائی آئی ءِ مدت ءَ کنت ۔ ف۱۰ یعنی ہنچیں سر پچیں و واضحیں نشانی یے پرچا پیش ندارے کہ چرائی ءَ پد مارا انکار ءِ گنجائش پشت مکپیت واگں نہ چرے ہمک روچی ہیم تراپ و ترسینگ ءَ ہچ فائدہ حاصل بیت ۔ ف۱۱ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت یعنی ماں پیشی کتاباں نبی آخر الزمان ءِ احوال ہست ۔ یا اے معنی اِنت کہ پیشی پیغمبرانی نشانی بس اَنت ۔ اے واجہیں پیغمبر ہم اصولاً ھما خبرانی رھشونی کنت ، کتام عجبیں گپتے نیاریت یا اے نشانی کہ پیشی کتابانی موافق ءَ داستاناں بیان کنت و خوب تریں تفسیر منی نزءَ ھما انت کہ آہرا ابن کثیر وغیرہ ءَ اختیار کت ۔ یعنی اے مردم گوں گنتءَ گوشنت کہ کتام نشانی یے پرچا نیارتی ۔ آیا چہ صد ھا نشانیاں ابید چہ درستاں مستریں نشانی اے قرآن آیانی گورءَ موجود نہ اِنت! کہ آپیشی کتابانی ضروری مضامینانی محافظ و بہ آیانی صداقت ءَ چو حجت و گواہ ءِ ہیما اِنت و آئی ءِ اعجاز چہ آفتاب ءَ روشن تر اِنت ۔ وَقَالُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيٰتٌ مِّنْ رَّبِّهٖ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيٰتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاِنَّمَآ اَنَا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ۔ اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَّذِكْرٰى لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ (عنکبوت، رکوع ۵)

ف۱۲ یعنی چوشیں عظیم الشانیں نشان گندگ ءَ پد گوشنت کہ کتام یک نشانی یے اِے واجہ پرچا نیارت و بندِ خبر ءَ اشان ءَ ما پدش مداشتیں یعنی ما قرآن نازل مکتیں بس چہ انزالِ کتاب و ارسالِ رسل ءَ بیش اشان ءَ کفر و شرک ءِ سزا ءِ بدل ءَ گرفتار بکتیں اشان داویلا کرتگت کہ صاحب! چہ سزا دیگءَ پیشتر مئے گوراکتابے و یک سر پد کنوکے وَ دیم بداتین اَت کہ ماراچہ ذلت و رسوائی ءَ پیش آگاہ بکتیں گڑا اشما دیستگت کہ ماتئ حکمانی سرا چون عمل کرتگت عرض قرآن میاتکیں تو اشاں اے ڈولا گپ جتگت ۔ نوں کہ قرآن اھتگ تو آہرا ویل کنان ءَ قسما قسمیں ایدگہ ناہودگیں و دت گڑیں نشانیانی لوٹگش بناکت اشانی مقصود چہ اے گپاں ہدایت حاصل کنگ نہ اِنت ۔ ناہودگیں نیمونان ءَ دیما کارنت ۔ نوں خیر شماگوں اشاں بگوشت اِت کہ ما و شما ہر دوئیناں راھچار (منتظر) ببئیں کہ ہے زوتاں چہ غیب ءِ پردہ ءَ بارس چونیں فیصلہ بیت ، آوھدءَ کلّیں حقیقت وت پدرا بیت کہ کتام جماعت ءِ راہ تچکنت و کئے بہ آراہ ءِ سرا راستکائی گام جنوکنت ۔

تَمَّتْ سُوْرَةُ طٰهٰ بِتَوْفِيْقِهٖ وَعَوْنِهٖ فَالْحَمْدُ لِلّٰهِ اَوَّلًا وَّاٰخِرًا وَعَلٰى نَبِيِّهِ الصَّلٰوةُ وَالتَّسْلِيْمُ وَافِرًا مُتَكَاثِرًا

ف١ یعنی حساب وکتاب وجزا وسزاساعت آتک وسرءَ بانءَ اوشتاتگ بلے اے مرداں (مشرک وغیرہ) سکیں جہالت وغفلتءَ گرفتارنت ھچ تیاری ءِ بہ قیامتءِ حساب وداد انی پرِداکنگا نینت ووہدیکہ اللہ پاکءِ آیتاں وانیناں ءَ وانینانءَ اِے مرداں اشکنائینگ بنت تانکہ اشاں چہ کاھلی وبے پروائیءِ واب ءَ جاہ بسترنت تو نصیحتءَ اشکنانءَ جبرءَ پشت گوش کننت گوشئے اشانءَ کدی ہم اللہ پاکءِ دربارءَ پیش بوگءِ حساب دیگی نہ اِنت ف٢ یعنی قرآن پاکءِ مزن قیمتی ایں پنتانءَ ایوکا پہ لیب وتماشاءِ حسابءَ گوشدارنت کہ اگں اشانی سراگوں اخلاقءَ فکر بکتیں تو درستیں اشانی دین ودنیا جوان بوتگت لیکن وھدیکہ اشانی دل پہ اے طرفءَ غافل انت ومال لیب ولباءَ گرفتارنت تو فکرءِ نوبت چہ کجا نگوکیت ۔ ف٣ وہدیکہ اشاں وعظ وپنتانءَ اشکنانءَ دل سیاہ بوتنت توچینت ناانصافاں یک مچّی ئے چیرکانی کنانءَ واجہ پیغمبر وقرآنءِ بابتءَ چوش گوشگ بناکت کہ اے پیغمبر مثل مئے پیما یک مردمے، نہ فرشتہ ایت ونہ چہ ما زیات ظاہری فرقِ کنوکیں چیزے ءِ خداوند اِنت البتہ اے واجہءَ جادو کیت ہرچ کلامے وانیت واشکنائینیت الّمءَ جادوءِ کلام ایت گڑا شمارا چونیں ویلےءَ گپ تگ کہ چماں وت گندانءَ ماں آئیءِ جادوءَ مین لُوان اِت پہ شما لازم اِنت کہ بہ آئی نزیکءَ مرد اِت قرآنءَ جادو شاید آئیءِ مزنیں اثر کنوکیں قوت وحیرانیءَ چنگل دلوکیں طاقتءَ گنداںءَ گوشتش۔ وچیرکانی دلیوان ومچّی اِش ہمشکاکت کہ دیمترءَ حقءِ برخلاف ہرچے سازشئے اشان کنگی اَت اے آئیءِ ہنچیج اَت وظاہریں گپ ایت کہ ہوشیاریں دشمن وتی دشمنیءِ کاراں چہ وھدءَ پیش ظاہر کنگ پسند نہ کننت توک وتلاں وت ماں وتءَ زہر کنوکیں گپ شنگ کننت ۔ ف٤ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءَ فرمائینت کہ شما ہر قدر چیرکانی صلاح ومصلحت بکن اِت اللہ پاکءَ درستیں احوال معلوم انت آوزمین وآسمانءِ ہر یک خبرءَ معلومدار اِنت گڑا شمے راز وسازش چہ خداءَ چونکانی چیر بوت کننت ۔ ف٥ چہ قرآن پاکءِ اشکنگءَ وتی ضدّ وکُنتءِ سببا اِے مرداں ھمنکر نگیگ بوتگنت کہ کتام یک جبرےءِ سرا اوشتوک نہ بوتنت کدی آئرا جادو گوشتگ اِش، کدی دعویٰ اِش کتگت کہ واجہ چہ وتی دلءَ نہتیں دروغیں گپ سازت کہ آیانی نام آئیءَ قرآن ایرکتگ نہ ایوکا اے بلکیں آخوبیں شاعرے ہم وچوشیں شاعراں چہ وتی بلند پروازیءَ نہتیں مضمون اثر کنوکیں ماں نامداریں عبارتءِ پیش کننت اگں درحقیقتءَ چوش نہ اِنت تو باید اِنت کہ شما یک ہنچیں ظاہریں معجزہ ئے ظاہر بکن اِت کہ آ ڈولیں معجزات پیشی پیغمبراں پیش داشتگنت۔ چوش گوشگ ہم تہنا چہ گُنتءِ تنگ وسیہ دل کنگ مقصود اَت پرچاکہ اول ومکہءِ اِے ناسریدیں مشرک پیشی پیغمبرانءِ بازیں سرظاہریں نشانیاں اشاں وت دیستگنت کہ آیاں چہ پیشی پیغمبرانی معجزاتءَ ھچ بابتءَ کمتر نہ اتنت کہ چہ آدرستاں مستریں معجزہ وت اے قرآنءِ معجزہ انت آیاں ماں وتی دلءَ الّمءَ زانتگت کہ نہ اے جادوءِ مفتیں عبارت انت ونہ ناہودگیں واب وخیالات اَنت ونہ شاعری انت، بیشکا وہدیکہ اشانی یک خبرے راست مبوتیں تو آئرا ایل کنانءَ ماں دومی خبرءَ گلائیش بوتگنت ۔
ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ فَضَلُّوا۟ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا (فرقان رکوع ١)

سُورَةُ الْأَنْبِيَاءِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَاثْنَتَا عَشْرَةَ آيَةً وَسَبْعُ رُكُوعَاتٍ

سورۂ انبیاء ماں مکہءَ ایرتگگ وآئیءِ یک صد ودوازدہ آیات وہفت رکوع انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کناں گوں اللہءِ نامءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾

نزیک رست پہ مرداں آیانی حسابءِ وقت و آ ماں بے خبریءِ تہا پشت گوش کنوکنت ف١

مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾

نرسیت آیانءَ ہیچ نصیحتے چہ آیانی رب وطرفءَ نوکیں مگر اشکننت آئیءَ راوجا گولیب کنگا اینت

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَا

ودلش ماں لیبا ئنت ف٢ وچیرکائی اِش مشورہ کت اِے ظالماں نہ اِنت اِے

إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّي

مگر مردمے شمے پیمیں گڑا لوں انگت کائت شما پہ سحرءَ و پہ چماں وت گندگا ئت ف٣ گوشت پیغمبرءَ

يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٤﴾ بَلْ

منی رب زانت ہر خبرے کہ ماں آسمان بیبت یا ماں زمینءَ۔ وآ اشکنوک زانوکنت ف٤ بلکیں

قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا

گوشنت کہ پریشانیں وابنت ۔ بلکیں دروغی بستگت بلکیں آشاعر ایت ۔ اَچہ گڑا بیارت مئے گورءَ

بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَا آمَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ

یک نشانیے پیشگیں پیغمبرانی پیما ف٥ ایمان نیارت پیش چہ آیاں ہچ شہرےءِ مرداں

أَهْلَكْنَاهَا ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا

کہ ما تباہ کتنت، گڑا اِے ایمان کارنتءِ ف٦ وما رسول دیم نہ داتگ پیش چہ تو مگر کہ مردین

نُّوحِي إِلَيْهِمْ ۖ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَ

بوتگنت وحی دیم داتگ پہ آیاں۔ نوں جُست بکن اِت اہل علماں اگر شما نزان اِت ف٧ و

منزل ٤

ف٦ یعنی راج وقوماں فرمائشی نشان پیش دارگ بوتنت آیاں اشاں گنداںءَ ہم قبولدار نہ بوتنت آخرکار سُنّۃ اللہءِ مطابق ہلاک کنگ بوتنت ۔ اگں اے مکہءِ مشرکانی فرمائشات پیلو کنگ بہ بنت تو ظاہرنت اے منّوک وَنہ اَنت لامحالہ حق تعالیٰءِ عام دستورءِ پِداھلاک وتباہ کنگ بنت حالانکہ آیانی بالکلیہ تباھی مقصود نہ انت بلکیں قدرت لوٹیت کہ اِے باقی بمانَنت ف٧ اِے آیانی قول "هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ" ءِ جواب بوت یعنی ساریءَ ہم ہرچے پیغمبر اھتنت کہ ھمایانی پیما نشانیانءِ ظاہر کنگءِ مطالبہ چہ واجہءَ اشاں کنگائنت آیاں واجہءِ ڈولءَ بشراتنت فرشتہ نہ اتنت اگں اے اینکر مشہوریں خبرےءَ ہم چہ وتی ناسریدیءَ شما نزان اِت توچہ زانوگراں مُجست بکن اِت آخر یھود ونصاریءَ گوں شمے نند ونیاد ہست اینکر زندیں خبرءِ جُستءَ چہ آیاں بکن اِت کہ پیشی دور وباریءَ ہرچ پیغمبر ونبی ئے اھتگنت آیاں بشراتنت یا آسمانءِ فرشتہ اتنت ۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف۱ یعنی بشری خاصیت ماں آیاں موجود ات نہ چو فرشتگاں آیانی بدن اَت کہ کدی ورگش موارتیں و نہ آخدا اتنت کہ کدی اشاں موت و فنا مئیت ہمیشہ زندگ بمانت۔
ف۲ آیانی فرق و امتیاز چہ ایدگہ مرد ماں بہ اِے واب اَت کہ آیان چہ خدا تعالیٰ ءِ جانبءَ پہ مخلوق ءِ ہدایت و سر و سوج ءِ خاطرءَ دیم دیگ بوتگنت خدا اشانی سرا وحی دیم داتگت و باوجود بے سر و سامانیءِ جاورءَ بہ مخالفانی مقابلہءَ اشان مدد دیگءِ وعدہ کتگت چنانچہ خداوند تعالیٰءَ وتی وعدھانءَ راست کُت و پیش داشت آیانءَ گوں وتی ھمراہاں سلامت داشت و مزن مزنیں متکبریں دشمنانءَ ہر وقتیکہ گوں اشاں مقابلہ کُت تباہ و برباد کنگ بوتنت۔ بیشک واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ھن یک بشرے بلے چہ ھما قسم ءِ بشرءَ اِنت کہ آئی اعانت و نصرت پہ تمامیں دنیاءِ مقابلہءَ کنگ بیت آئیءِ مخالفانءَ لازم اِنت کہ وتی آسر (انجام) ءِ بابتءَ فکر بکننت و چہ پیشی راج و قومانی مثالاں عبرت بگرنت چو مبیت کہ چہ آخرت ءِ حسابءَ پیسر ماں دنیاءَ حساب کنگ بہ بیت۔

مَا جَعَلْنٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُوْنَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوْا خٰلِدِيْنَ ﴿۸﴾

ما اڈ نہ کتگ پرایاں اِے بیمیں بدن کہ آ ورگ مہ ورنت و آمدام پشت کپوک نہ اِتنت ف۱

ثُمَّ صَدَقْنٰهُمُ الْوَعْدَ فَاَنْجَيْنٰهُمْ وَمَنْ نَّشَآءُ وَاَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِيْنَ ﴿۹﴾ لَقَدْ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكُمْ كِتٰبًا فِيْهِ ذِكْرُكُمْ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۰﴾

رندا ما راستیں کُت گوں آیاں وعدہ پدا خلاصیں کتنت آ و دگہ ہرکسے کہ ما لوٹت و تباھیں کتنت ھما کہ چہ حدءَ گوستگنت ف۲ ما دیم داتگ پہ شمے نیمگا کتابے کہ ماں آئیءِ تہا شمے بیان اِنت۔ آیا شما ہوش نہ کن اِت ف۳

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَّاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا اٰخَرِيْنَ ﴿۱۱﴾

و چنکر شہر ما پروشتگ ھما کہ آ ظالم بوتگنت و پیدا اگیں کتگ رند چہ آیاں دگہ مردم ف۴

فَلَمَّآ اَحَسُّوْا بَاْسَنَآ اِذَا هُمْ مِّنْهَا يَرْكُضُوْنَ ﴿۱۲﴾

پدا وقتے دیت آیاں مئے عذاب آیگ انا گہ بجارے کہ آ چہ گا بینت۔

لَا تَرْكُضُوْا وَارْجِعُوْٓا اِلٰى مَآ اُتْرِفْتُمْ فِيْهِ وَمَسٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْــَٔـلُوْنَ ﴿۱۳﴾

مہ تچ اِت و بیچ ترّ اِت پہ ھما جاھیکہ شما عیش کتگ ماں اودا و دیم پہ وتی لوگاں تاکہ شما جُست کنگ بت ف۵

قَالُوْا يٰوَيْلَنَآ اِنَّا كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ﴿۱۴﴾ فَمَا زَالَتْ تِّلْكَ دَعْوٰىهُمْ حَتّٰى جَعَلْنٰهُمْ حَصِيْدًا خٰمِدِيْنَ ﴿۱۵﴾ وَمَا خَلَقْنَا

گوشتش زار پہ ما بات بیشک ما ظالم بوتگیں پدا ہمے بوت یک پیما آیانی فریات داں ھما حدیکہ کتنتیں ڈلنگ رتگگیں کشارے ایر مرتگگیں آس ءِ پیماں ف۶ و پیدا اگیں نکتگنت

السَّمَآءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لٰعِبِيْنَ ﴿۱۶﴾ لَوْ اَرَدْنَآ اَنْ نَّتَّخِذَ

آسمان و زمین و چیزیکہ آیانی نیامءَ اِنت لیب کنان ف۷ اگر ما بلوٹتیں کہ اڈ بکنیں

لَهْوًا لَّاتَّخَذْنٰهُ مِنْ لَّدُنَّآ ڰ اِنْ كُنَّا فٰعِلِيْنَ ﴿۱۷﴾ بَلْ نَقْذِفُ

یک لیبوے گُڑا ما اڈ کتگت آ چہ وتی نیمگا، اگر ما راکنگی بوتیں۔ بلکیں ما چگل دئیں

بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهٗ فَاِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۭ وَلَكُمُ الْوَيْلُ

حقءَ پہ باطلءِ چکا پدا آئیءِ مغزاں کشیت گڑا بجارئے کہ آ فنا بیت۔ و زار پہ شما بات

ف۳ یعنی چہ قرآن ءِ ذریعہءَ شمارا ہمک ہمیں نصیحت و فہمائش کنگ بوت و درستیں نیک و بدشر فہمائینگ بوتنت اگں کمکے ھم عقل ءِ خدا بند ببئت تو چہ خدائی عذابا و تارا رکھینگ ءِ سرجمیءَ جہد و کوشست کن اِت و قرآن ءِ قدر و قیمت ءَ زان اِت کہ آ درحقیقتءَ پہ شمے بزرگی و شرفءَ یک مزنیں دستاویزی ثبوتے پرچا کہ ماں شمے زبانءَ و بہ شمے قوم ءِ یکا ملیں فردے ءِ سرا نازل بوت و ماں دنیاءَ دائمی شہرت و عزّت شمارا بخشیت اگں شما وتی اے ڈولیں دوز واہءَ نہ منّ اِت تو گڑا اشما ماں دنیاءَ بزگ و ذلیل بئیت و آخرت ءِ عذابءَ جدا گندِت۔ دیمترا ھما قومانی دنیادی آسر (انجام) ءَ بیان فرمائینیت کہ آیاں گوں نبیاں دشمنی کنانءَ پہ وتی حقءَ ظلم کتگت۔ ف۴ یعنی چوش نہ اِنت کہ چرا یانی نیست و نابود کنگءَ اللہ پاک ءِ سرزمین بر باد و ویران بوت آشتنت تو آیانی بدلءَ ایدگہ مردم آباد کنگ بوتنت۔ ف۵ یعنی وہدیکہ خداوندی عذاب دیما پدرا بوت تو لوٹتش کہ زورءَ پاد ءِ پینزءِ سرا دیانءَ بہ تچنت و تچانءَ وتی جانءَ برگینت آ دھدءَ تکوینی طورءَ گوشگ بیت کہ تچت کجا نگو؟ بجلت و دیما ھما نگو بکن اِت کہ او دا تشما عیش کتگت و عیش و عشرتءَ بازیں اسباب نزّ آورتگت شاید اوداچہ شما کسے جُست بکنت کہ واجہ آماں و دولت و زرّ و زور و قوتءَ نشہ کجا در سپرّت ہما از بابانءَ چون بوت و ہرچ نعمتے ترارا خدا داتگت آیانی شکر داں کجا حدّا ادا کرتگت؟ یا ایش کہ تو مزن شانیں مردمے اتے ہرکس تئی جُست ءِ پدا پہ تئی سلامءَ اھتگت نوں ھم دیما ھما نگو بکن پرچا تچگائے، تا نکہ او دا مردم پہ وتی کمّانی گشاد کنگءَ چہ تو شور گپت کت بکننت و تئی شورءَ و تارا واقوب بکننت (اے تمامیں حبران تحکماً گوشگ بوتگنت)۔
ف۶ یعنی وہدیکہ عذابءَ گوں وتی چمّاں گندنت نوں وتی گناہانءَ قبولدار بنیت و برابر چوش جاک جان بنت کہ بیشک ما ظالم و گنہگاریں بلے اے وھدءِ پشومانی در دنہ وارت اِے وہد توبہ ءِ قبولیت ءِ نہ اَت، پشومانی و گناہانی اقرار آ وھدءَ کُل بیکار ثابت بنت۔ آسرءَ ہنچوش ختم کنگ بوتنت چوش کہ کشار رُنگ و نزّ آرگ بیت یا دارے کہ ماں آس ءَ سچگءَ رندبُر ببیت العیاذ باللہ ف۷ یعنی ماں آئی یک جوانیں حکمتے و راستیں غرضے مبیت ہمیشکا عقلمندءَ باید نت کہ عالم ءِ پیدائش ءِ غرض و مطلبءَ بزانت و دنیاءَ تہنا لیب و تماشا زانانءَ چہ وتی انجام ءَ بے خبر مبیت بلکیں شتری سرپد ببیت کہ دنیا پہ آخرتءَ جوڑ کنگ بوتگ ہر نیک و بدیں کارءِ جزا رسگی اِنت و ذرّہ ذرّہ ءِ حساب ہم دیگی اِنت۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

مِمَّا تَصِفُوْنَ ۝۱۸ وَلَهٗ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَمَنْ عِنْدَهٗ
چہ ہے خبراں کہ شما اِش گوش اِت ف۱ و ہمائی ءِ وتیگنت ہر چیکہ یاں آسمانان اِنت و ماں میانان اِنت ف۲ و ہما کہ آئی ءِ

لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَلَا يَسْتَحْسِرُوْنَ ۝۱۹ يُسَبِّحُوْنَ
نزیکا یت آنکبر نکننت چہ آئی ءِ بندگی ءَ و نہ آ سُستی کننت شپ و روچ (آئی ءِ)

الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُوْنَ ۝۲۰ اَمِ اتَّخَذُوْۤا اٰلِهَةً مِّنَ الْاَرْضِ
یاد اکننت ، دَم نبرنت ف۳ چے آیاں ٹاھینتگ دگہ معبودے چہ زمین ءَ

هُمْ يُنْشِرُوْنَ ۝۲۱ لَوْ كَانَ فِيْهِمَاۤ اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحٰنَ
کہ آ دوبارہ زندگ کننت آیاں ف۴ اگر بوتیں ماں زمین و آسمان ءَ دگہ معبودے بغیر اللہ ءَ گُڈا آ ہر دو (زمین و آسمان) خراب بوتنت

اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ۝۲۲ لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَ
نوں پاکنت اللہ عرش ءِ واجہ ، چہ ھما خبراں کہ آیش گوشنت ف۶ آجُست کنگ نبیت چہ ہر چیکہ آ ای کنت و

هُمْ يُسْئَلُوْنَ ۝۲۳ اَمِ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖۤ اٰلِهَةً ؕ قُلْ هَاتُوْا
اے دگر جُست کنگ بنت ف چے ٹاھینتگش بغیر چہ اللہ ءَ دگہ معبودے ؟ تو بگوش بیارت

بُرْهَانَكُمْ ۚ هٰذَا ذِكْرُ مَنْ مَّعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِيْ ؕ بَلْ اَكْثَرُهُمْ
وتی سندءَ ف۸ ھے خبرنت ہما کسانیکہ گوں من ہمراھنت و ہے خبرنت چہ من پیشیگانی ۔ بلکیں گیشتر آیاں

لَا يَعْلَمُوْنَ ۙ الْحَقَّ فَهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ۝۲۴ وَمَاۤ اَرْسَلْنَا مِنْ
نفہمنت حق ءَ و نوں آیاں دیم ءَ گردینت ف۹ و ما دیم نہ داتگ

قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا نُوْحِيْۤ اِلَيْهِ اَنَّهٗ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّاۤ اَنَا
پیش چہ تو ہیچ رسولے مگر پہ آئی ءَ ہے حکمیں دیم دات کہ خبر اِشنت کہ ہچ کسے بندگی ءِ لائق نہ اِنت

فَاعْبُدُوْنِ ۝۲۵ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا سُبْحٰنَهٗ ؕ بَلْ عِبَادٌ
بغیر چہ من ، بس منی بندگی ءَ بکن اِت ف۱۰ و گوشنت کہ رحمٰن ءَ ٹاھینتگ چُک ، پاکنت آ ذات ف۱۱ لیکن آ بندینت

مُّكْرَمُوْنَ ۝۲۶ لَا يَسْبِقُوْنَهٗ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِاَمْرِهٖ يَعْمَلُوْنَ ۝۲۷
شرف داتگیں ۔ پیش نہ کپنت چہ آئی ءَ پہ خبر و آیاں پہ آئی ءِ فرمان ءَ عمل کننت ف۱۲

ف۱ یعنی اگر چوشیں لہو ولعب (لیب و لبائی کار) بالفرض منئے شان ءِ لائق بوتیں و ما ارادہ ہم بکتیں کہ ھنچو کائی پہ شغل خاطر ایک لیبی تماشائے ما قائم بکتیں تو اے چیز ما چہ وتی قدرت ءَ کتگت گوں شمے سر و سوج و گرد چیلاں آئرا ہچ تعلقے نبوتگت بلے راستیں خبر ایشنت کہ دنیا تہنا لیب و تماشائے نہ انت بلکیں کارزار ءِ میدان انت کہ اِداحق و باطل ءِ میانجی ءَ جنگ بیت ، حق اورش کنان ءَ باطل ءِ سرا شیر چینیت ۔ ہمیشکا شما وتی مشرکانہ و احمقانہ خبرانی انجام ءَ سر بزان اِت کہ حق و راستی ءِ ایٹم بمب و ہدیکہ گوں تُرندی ءَ شمے چک ءَ کپیت آ وہدا چونیں خرابی و بربادی پر شما بیت و کتام طاقتے پہ شمے مدد ءَ کئیت ؟ (تنبیہ) "لَوْ اَرَدْنَاۤ اَنْ نَّتَّخِذَ لَهْوًا" الخ ءِ تقریر بازیں پیمے ءَ کنگ بوت منئے نزء َ سیاق و لحاق ءِ اعتبارءَ ہرچ معنائے زیات قریب و صاف انت ماھما اختیار کتنت و "مِنْ لَّدُنَّاۤ" و "اِنْ كُنَّا فٰعِلِيْنَ" ءِ قیود ءِ فوائد ءِ طرف ءَ لطیفیں اشارہ کت ۔ واللہ اعلم ف۲ گُڈا آ تباہ کنگ بلو ٹیت تو کئے رستگارکت کنت وکجا پناہ رست کنت ۔ ف۳ یعنی فرشتگاں خداوند کریم ءِ دربار ءِ مقرب بوگ ءِ باوجود مزنی نکننت وتی پروردگار ءِ بندگی و غلامی ءَ پہ وتا شان زانت و پرائی ءَ پہر بندنت ماں وظائفِ عبودیت ءَ ہچ ہمیں سستی و کاہلی نکننت ، شپ و روچ آئی ءِ تسبیح و یاد ءَ گلائیش انت نہ دم برنت نہ شزار و بیزار بنت بلکیں تسبیح و ذکر آیانی غذا انت چوشکہ ما ہر دمان ءَ ساہ کشیں و ایدگہ کاراں ہم گلائیش بئیں ۔ ہمے کیفیت آیانی تسبیح و ذکر ئیگ ءَ بزان اِت ۔ آیاں پہ کتام کارے ءَ مأمور بہ بنت یا کتام خدمتے ءَ انجام دیگ ءَ بہ بنت یک دمانے چہ وتی کار ءَ غافل نہ بنت و ہدیکہ معصوم و مقربیں فرشتگاں اے احوال انت تو خطا کاریں انسان ءَ لازم انت کہ آ زیات ءَ زیات تر وتی رب ءِ نیمگا بجکیت و آئی بندگی وعبادت ءِ کار ءَ گوں دل ءِ میل ءَ انجام بدنت ۔
ف۴ یعنی آسمان ءَ جلوکیں فرشتگاں چہ آئی ءِ بندگی ءَ سرا تاب نہ دینت بلکیں مدام پہ آئی ذکر و بندگی ءَ گلائیش انت گُڈا آیا ماں سرزمین ھنچیں ہستی یے موجود اِنت کہ خدا ءِ مقابل ءَ آ معبود بیت کت بکنت و دہدیکہ خداوند کریم آیانی پرستش کنوکان ءَ چہ وتی عذاب ءَ بکشیت تو ھما معبوداں اِشانءَ پدا زندہ کت کننت یا آیاں چہ ہلاکت ءَ رستگارکت کننت اِشاں ہجبر چوش کت نکننت ۔ ف۵ معبودانی گیشی ءَ باطل کنگ ءِ ردا اے یک مضبوط و محکمیں دلیلے کہ ایشرا قرآن کریم ءَ ماں وتی خاصیں انداز ءَ پیش کرتگ الیشرا چوش بفہمیت کہ عبادت کاملیں عاجزی ءَ گوشنت و کاملیں و سرجمیں عاجزی الیو کا ھما ذات ءِ دیما اختیار کنگ بیت کہ آماں وتی ذات و صفات ءَ ہر پیما کامل بہ بیت ھمائی ءَ ما اللہ یا خدا گوشیں ضروری اِنت کہ خدا ءِ ذات چہ ہر ہمیں عیب و نقصان ءَ پاک بہ بیت نہ آ چہ کتام حسابے ءَ ناقص نہ بیت نہ بیکار و نہ عاجز بہ بیت نہ مغلوب و نہ دگرے ءِ مقابل ءَ زیردست بہ بیت نہ کسے ماں آئی ءِ کاراں اڑ و جنجالے مان کت بکنت ۔ نوں اگں بالفرض ماں آسمان و زمین ءَ دو خدا ببنت تو دوئیں ہمے شان ءِ بنت نوں چارگی گپ ایشنت کہ عالم ءِ ودی کنگ و علویات و سفلیات ءِ بند و بوج چہ ہر دوئینانی کُلی اتفاق ءَ انجام گرنت یا کدی کدی وت ماں وتا اختلاف ہم پیدا بیت ، اتفاق ءِ صورت ءِ دو خبرانی احتمال انت یا وتہنا چہ یکے ءَ کار انجام گپت نہ کننت ہمشکا ہر دوئینان اتفاق کنان ءَ انتظام کت تو معلوم بوت کہ چہ دوئینان یکے ہم کاملیں قدرت ءِ خداوند نہ اِنت و اگں یکے گلیں عالم ءِ کاراں مکمل طور ءَ کت نیت انجام بدنت تہ دومی خدا بے کار قرار گریت حالانکہ خدا ءِ وجود بہ ہمے سببا منگ بوتگت کہ چہ آئی ءِ منگ ءَ ابید دگہ راھے نیست واگں اختلاف ءِ صورت ءَ قبول دار ببئیں تو لامحالہ ماں مقابلہ ءَ یا یکے مغلوب بوان ءَ چہ وتی ارادہ و تجویز ءَ دستبردار بیت تو آ خدا ایشت نہ کپیت ۔ یا ہر دوئینان بالکل برو بری ءِ طاقت ءَ کار گران ءَ یک دومی ءِ برخلاف وتی ارادہ و تجویز ءَ ماں عملی صورت ءَ یارگ لوٹیت اول وَ (معاذاللہ) خدایانی ماں لے گرد چیل ءَ پہکہ ہچ چیز نتون ایت کہ بہ وجود بئیت و موجودیں چیزانی سرا اگں گرد چیل کنگ بہ بیت تہ مرے کش مکش ءَ تمام چیزاں تش تش بوان ءَ نیست و نابود بنت ہمیشکا چہ ایشی ءَ اِے نتیجہ ظاہر بوت کہ اگں ماں زمین و آسمان ءَ دو خدا بوتین اِت تو زمین و آسمان ءِ اِے نظام دیر اِنت کہ پارہ پارہ بوتگت واگں نہ یک خدائے ءِ بیکار یا ناقص و عاجز بوگ لازم کیت کہ آ فرضی خبر ءِ خلاف انت ۔ ف۶ کہ آ عرش (بادشاھی تخت) ءِ

تہنا مالک اِنت ماں آئیءِ ملکءَ شراکتءِ گنجائش نیست دو خود مختار و وت سریں بادشاہ و ہدیکہ ماں یک اقلیمےءَ قرار گپت نکنںت کہ خود مختاری ہں ایوکا مجازی (ہدارکی) انت تو دو کاملیں مختار و وت سریں خدا ماں یک سلطنتےءَ چونکائی شریک بوت کننت ف یعنی خداوُ ہما ہستی ءِ نام اِنت کہ آ وت سرو سرجمیں احتیار دار وک ببیت آئیءِ قدرت و مرضیءَ دارگ و کجا کسے جُست و باواست ہم کت نہ کنت کہ شما فلاں کار چوش پرچا کت . البت آ حق دار بیت کہ آ چہ ہرکسءَ جُست و باداست و مؤاخذہ بکنت ف ساریءَ توحیدءِ بابتءَ عقلی دلیل قائم کنگ بوتگت نوں گوں شرکاں آیانی دعویءِ ہدا صحیحیں دلیلءِ مطالبہ اِنت یعنی ابید چہ خداءَ ہرچ معبودے شما تجویز کتگنت آیانی ثابتی چہ کتام عقلی یا نقلی دلیلءَ بوت . اگں موجود اِنت تو پیش بکن اِت ، ظاہری گپتے کہ آیانی گورا ابید چہ وہم و گمانءَ یا پت و پیرکانی کورانہ رندگیریءَ دگہ چے منتگ اَت . شرکءِ تائیدءَ نہ کتام عقلی دلیلے کار دات کنت نہ نقلی کہ آ ئرا ایشاں پیش کت بکتیں .

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُوْنَ اِلَّا لِمَنِ

آ زانت ہرچیکہ آیانی دیما اِنت و ہرچیکہ آیانی پدا اِنت ف۱ و سفارش نکننت مگر پہ ہماکسءَ

ارْتَضٰى وَهُمْ مِّنْ خَشْيَتِهٖ مُشْفِقُوْنَ ۝۲۸ وَمَنْ يَّقُلْ مِنْهُمْ

کہ اللہ راضی ببیت ف۲ و آیاں چہ آئیءِ بیمءَ پہ ترُس لرزنت ف۳ و ہرکسیکہ بگوشیت چہ آیاں

اِنِّيْٓ اِلٰهٌ مِّنْ دُوْنِهٖ فَذٰلِكَ نَجْزِيْهِ جَهَنَّمَ ۭ كَذٰلِكَ نَجْزِي

کہ منوں معبودے بغیر چہ اللہءَ گڑا آئیءَ را ما جزای دئیں جہنمءَ ہمے پیما جزای دئیں ما

الظّٰلِمِيْنَ ۝۲۹ اَوَلَمْ يَرَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنَّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ

ظالماناں ف۴ آیا ندیت اِے منکراں کہ آ آسمان و زمین

كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنٰهُمَا ۭ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاۗءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۭ

بند اِنتنت پدا پچیں کتنت ف۵ و پیدا اگیں کت چہ آپءَ ہر زندگیں چیز ف۶

اَفَلَا يُؤْمِنُوْنَ ۝۳۰ وَجَعَلْنَا فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَمِيْدَ بِهِمْ

گڑا ایمان نیارنت چے ف۷ و پیدا اگیں کتنت ماں زمینءَ کوہ کہ بلیبٹیت زمیں گوں آیاں ف۸

وَجَعَلْنَا فِيْهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ۝۳۱ وَجَعَلْنَا

و کتیں ماں آیاں کشادئیں راہ تاکہ آ راہءَ در برنت ف۹ و کتیں

السَّمَاۗءَ سَقْفًا مَّحْفُوْظًا ښ وَّهُمْ عَنْ اٰيٰتِهَا مُعْرِضُوْنَ ۝۳۲ وَ

آسمان یک قبّہ ئے محکمیں ف۱۰ و آ چہ آسمانءِ نشانیاں اعراض کنوک اِنت ف۱۱ و

هُوَ الَّذِيْ خَلَقَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۭ كُلٌّ فِيْ

آ ہما ذات اِنت کہ پیدا اگی کتنت شپ و روچ و روچ و ماہ ف۱۲ آ درست ماں

فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ ۝۳۳ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۭ

یک فلکیا ھُرناگ کننت ف۱۳ و نکتگیں پہ ھچ انسانےءَ پیش چہ تو مدام پشت کپگ

اَفَا۟ىِٕنْ مِّتَّ فَهُمُ الْخٰلِدُوْنَ ۝۳۴ كُلُّ نَفْسٍ ذَاۗىِٕقَةُ الْمَوْتِ ۭ

گڑا اگر تو بمرے گڑا چے آ ہمیشہ پشت کپنت . ہر ساہ دارےءَ چشگی اِنت مرگ ف۱۴

منزل ۴

ع ۱۹/۲

حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ساری ہما خدایانی بابتءَ گوشتی کہ آیانءَ خدا برو برکسے قرار بدنت کہ اے ڈولءَ اگں حاکم بوتیں انتنت تو دنیاءِ نظام خراب بوتگت ۔ نوں ہمایانی ذکر فرمائینیت کہ آیانءَ چہ خدا تعالیٰءَ جہل تر گونڈیں گونڈیں خدا لطور نائبیں وزیر دستیں حاکمانی ماتحت قرار دینت ۔ نوں آیاں مالکءِ سند لوٹ اِیت ابید چہ سندءَ آ نائب چون بیت کننت اگر شمے گورا سند ھست اِنت تو پیش بکن ات ف۹ یعنی منی امت و پیشی خدا پرستیں امتانی گپ ہمے یکیں بوتگ کہ آ ربّ العرشءَ بغیر دگہ ہچ کس خدا نہ انت کہ آئیءِ عقلی دلیل ساریءَ بیان بوت شما اگاں آسمانی ملتانی اے اجماعی عقیدہءِ برخلاف کتام دلیلے دار اِت تو آ ئرا پیش بکن اِت منی دعوی الیشنت کہ اے امت و پیشی امتاں اے امتءِ کتاب (قرآن کریم) و پیشی امتانی آسمانی کتاباں (تورات، انجیل وغیرہ) درست اے دعویءِ توحیدءِ ردا متفق بوتگنت چنانچہ مرد چی ہم بازیں تحریفانی باوجود، پیشی کتابانی تاکاں بلیتگیں اِت تو توحیدءِ اعلان و شرکءِ ردا صاف صافءَ گندِت نگرا اے جاھلاں اے خبرءَ چونکائی سر بدبہ بنت اگں اشاں زانگ بوتیں تو حقءِ خبرءِ اشکنگءَ بدگردنش تاب نہ داتگت ف۱۰ یعنی تمام انبیاء و مرسلینءِ اجماع توحیدءِ عقیدہءِ سرا بوتگ کتام یک پیغمبرےءَ کدی یک حرفے آئیءِ خلاف گوشت نہ کت مدام ہمے تلقین کنان بوتگنت کہ ابید چہ یکیں خداءِ کسےءِ بندگی کنگی نہ اِنت تو ہمیا چہ عقلی و فطری دلیلاں توحیدءِ ثبوت رسیت و شرکءِ ردّ بیت ہمے پیما چہ نقلی حیثیتءَ انبیاء علیہم السلامءِ اجماع توحیدءِ دعویءِ حقانیتءِ سرا محکمیں دلیل اِنت ف۱۱ عربءِ لہتیں قبیلہاں ملائکتاں خداءِ جنیں چک گوشتگت نوں پمشکا پتہ دات کہ خداءِ برز بالائیں شانءِ اے لائق نہ اِنت کہ پہ آ چک و جنک جوڑ بکننت ماں ہمیشیءَ نصرانیانی ہم ردّ بوت کہ اشاں حضرت مسیح علیہ السلامءَ "ابن اللہ" گوشتگت و ہم یہودءِ ہما ٹولی کہ آیاں حضرت عزیرءَ خداءِ چک قرار داتگت ۔ ف۱۲ یعنی ہما گچینی ھستیانءَ شما خداءِ اولاد پیش دار اِت آیاں اولاد نہ اَنت البت اشاں آئیءِ شرفداریں بندہ انت و باوجود انتہائی عزّت و شرف مند بوگءِ آیانی ادب و فرمانبرداریءِ حال الیشنت کہ دانکہ اللہءِ مرضی و اجازتءَ مگندنت آئیءِ دیما پیش کپانءِ لسّتان سرینت نہ کننت و نہ یک کارے ابید چہ آئیءِ حکما اشاں انجام دات کننت چوش نگوش کہ عبودیت و بندگیءِ کمال آیانی ھیل و عادتانی گیش و گیوار کنوک کننت

ہمے صفحہءِ فوائد : ف۱ حق تعالیٰءِ علم آیانی تمام ظاہریں و چیریں احوالانءَ چپ و چاگرد کنوک کننت آیانی ھچ حرکت ، قصہ و کار چراٹیءَ پوشیدہ منت نہ کنت پمشکا اِے ڈولیں قربت حاصل کنوکیں بندگاں اِے حقیقتءَ سرپد بوانءَ ہر وہد دقی جاورانی مراقبہءَ کننت کہ ھچ جاورے آئیءِ برخلاف مبیت ۔ ف۲ یعنی آئیءِ مرضی معلوم کنگءَ ابید کسےءِ سفارشءَ ہم نہ کننت چونکہ چہ موحدیں مومناں اللہ تعالیٰ راضی بیت پمشکا پہ آیانی حقءَ ماں دنیا

وآخرت ءَ استغفار کنگ آیا نی وظیفہ اِنت ۔ ف۳ گڈا آیان ءَ چونکائی خدا قرار دیگ بیت ۔ وہدیکہ خدا نہ اَنت تو اشاں خدا ءِ مردیں چُک و جنیں چُک ہم جوڑ بوت نہ کننت چیا کہ اولاد چہ مات و پت ءِ جنس ءَ باید بیت ۔ ف۴ یعنی ھما کساں کہ شما آیان ءَ خدایا خدا ءِ اولاد قرار دئیت اگر بفرض محال چریشاں کسے وتی بابت ءَ (معاذ اللہ) چوشیں گپّے ظاہر بکنت تو ھما دوزخ ءِ سزا کہ چہ حدءَ سر گوز وکیں ظالمان ءَ رسیت ما چوشیں سزا اشان ءَ ہم دئیں آچہ مئے لامحدودیں اقتدار و زوراکی ءَ نتو ننت کہ دربچینت نوں اشاں چوں خدا قرار گپت کننت ف۵ " رتق " ءِ اصل معنی ہور بوگ وماں یک دومی ءَ داخل بوگ اِ ابتداءَ زمین و آسمان ماں اندمی ءِ تہارو کی ءَ چہ یکدگرے ءَ جداو گستا نہ اتنت پدا بہ وتی وجود ءِ سرو عاتی دورءَ ہم ہر دوئیں گوں یک دگرءَ ہور تہور اتنت رند تر قدرت ءِ دست ءَ اے دوئیناں چہ یکدگرے ءَ جدا جدا کتنت اے گیش وگیوارءَ پد ہر یکے ءِ طبقات جدا جدا جوڑ بوتنت ۔ پدا ہم اشانی دپ بند اتنت نہ چہ آسمان ءَ ہورءَ گور تگت و نہ چہ

وَنَبۡلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلۡخَيۡرِ فِتۡنَةٗۖ وَإِلَيۡنَا تُرۡجَعُونَ ٣٥ وَإِذَا

دما آزمائش کنیں شمارا پہ بدی و نیکی پہ پدری کنگ ءَ ط ۔ و مئے نیمگا گردینگ شما بیت ف۲ وہروقت کہ

رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِي

ترا گندنت کافر گڈا دگہ کارش نیستیں گوں تو مگر کلاگ گرگءَ (گوشنت) ھیں ھے مرد اِنت کہ

يَذۡكُرُ ءَالِهَتَكُمۡ وَهُم بِذِكۡرِ ٱلرَّحۡمَٰنِ هُمۡ كَٰفِرُونَ ٣٦

نام ءَ گریت شئے معبودانی ۔ و آوت چہ رحمن ءِ نام ءَ منکر اَنت ف۳

خُلِقَ ٱلۡإِنسَٰنُ مِنۡ عَجَلٖۚ سَأُوْرِيكُمۡ ءَايَٰتِي فَلَا تَسۡتَعۡجِلُونِ ٣٧

پیداگ بوتگ انسان پہ اشتاپ کاری ۔ زوتا پیش داروں شمارا وتی نشانیاں ، نوں اشتاپ مکن اِت ۔

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلۡوَعۡدُ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ٣٨ لَوۡ يَعۡلَمُ

و گوشنت کہ کدیگ بیت اِے وعدہ اگر شما ہستت راستگو اگر بزانت

ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن

کافراں ھما وقت ءَ کہ دور کُت نہ کننت چہ وتی دیم ءَ آس ءَ و نہ چہ

ظُهُورِهِمۡ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ٣٩ بَلۡ تَأۡتِيهِم بَغۡتَةٗ فَتَبۡهَتُهُمۡ

پُشتاں و نہ آمدت کنگ بنت بلکیں آکیت پہ آیانی سرءَ ناگہانی پدا آیانی سرءِ ہوش

فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ٤٠ وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ

بارت ۔ پدا نہ آئی ءَ گردینت کننت و نہ آمہلت دیگ بنت ف۶ ۔ و بے شک کلاگ گرگ بوتگنت

بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنۡهُم مَّا كَانُواْ

پیغمبراں پیش چہ تو پدا کپیت اِتگ پہ کلاگ گروکانی سرا چہ آیاں ھما چیزے کہ

بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ٤١ قُلۡ مَن يَكۡلَؤُكُم بِٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ

کلاگش گپتگ اَنت ف ۔ تو بگوش کہ کئے شئے نگہبانی ءَ کنت ماں شپ ءَ و روچ ءَ چہ

ٱلرَّحۡمَٰنِۚ بَلۡ هُمۡ عَن ذِكۡرِ رَبِّهِم مُّعۡرِضُونَ ٤٢ أَمۡ لَهُمۡ

رحمن ءَ ف۸ بلکیں آچہ وتی رب ءِ یاد کنگ ءَ دیم ءَ گردینت ف۹ یا آیان ءَ

منزل ۴

ع ۳ ۱۲ ۲

زمینءَ چیزے رُستگت آخر کار خداوند تعالیٰ ءَ پہ انسانی جنس ءَ فائدگ ءَ اے ھر دوئینانی دپان ءَ پچ کتنت شہ برزا آپ ءِ دپ مُتک (پچ بوت) چہ جہلءَ زمین ءِ رگ و ریشگ پچ بوتنت چہ ہمے زمین ءَ حق تعالیٰ ءَ جوڑ و وڑ وڑیں معدن و سبز اوگ درکتنت ، آسمان گوں بے شماریں استاراں براھناک کُت کہ چریشاں ہر یکے ءِ لوگ جدا و رفتار ہم پہ وتی حساب ءَ جدا ایر کنگ بوتگ ۔ ف۶ یعنی عموماً ہر چے جانداریں چیزے کہ شمارا نظرءَ کئیت بالواسطہ و بلاواسطہ گوں آپ ءَ سازگ بوتگنت آپ ءِ چند آیانی مادہ اِنت کہ چرائی ءَ ر دوم گرنت البت ہنچیں مخلوقے کہ آئی ءِ بابت ءَ ثابت ببیت کہ پرِیشی ءِ پیدائش ءَ آپ ءَ واسطہ نیست انت آ بے شک مستثنیٰ اِنت یعنی چرے حکم ءَ در حساب بیت پدا ہم چہ للاکثر حکم الکل ءِ اعتبارءَ اے کلیہ وتی جاگہ ءَ صادق مانیت ۔ ف۷ یعنی قدرت ءِ چوشیں سرءَ پچیں نشان و محکمیں بند و بستاں گندان ءَ ھن آیا مخلوق خدا ءِ وجود و آئی ءِ وحدانیت ءِ سرا یقین نہ بیت؟ ف۸ ایشی ءِ تقریر ماں سورۂ نحل ءَ گوست ۔ ف۹ یعنی یک ملکے ءِ مردم گوں دگہ ملکے ءِ مردماں دوچار کپت بکنت ، اگر کوہانچیں دابے بوتین اتنت کہ رواءِ راھاں بند بوتین اتنت تو گڈا اے مقصد چون حاصل بوتگت (کذا فی الموضح) چہ ہمے پراہ و گشادگیں راہانی گندگا انساں تو نیت کہ حق تعالیٰ ءِ قدرت و حکمت و توحید ءِ نیمگا راہ بکپیت ۔ ف۱۰ یعنی نہ کپیت و نہ پرشیت و نہ بدل بیت و شیطانانی گوشانی دارگ ءِ جاورءَ ہم محفوظ انت ۔ و آسمان ءَ بان بمشکا گوشت کہ گندگا چو بان ءَ نظر کیت ف۱۱ کہ چونیں مضبوط و محکم ، پراہ و برزیں بان ابید چہ ڈکی و منگءَ اوشتاتگ کہ آئی ءِ تِتّے زنگ و روغن و پلاستر ہم نہ لمبیت و نہ کپیت ف۱۲ اے ھما آسمانی نشانیانی چیزے گیش وگیوار بیان بوت ف۱۳ یعنی روچ ماہ بلکیں ہر یک استارے پہ وتی مدار ءِ ارد گردا چکر دیت ۔ چہ یَسْبَحُونَ ءِ لفظ ءَ ہمے ظاہر بیت کہ استاراں چہ خدا ءِ حکما و تاوت ردکنت ف۱۴ یعنی چوشکہ بُرزا بیان بوتگیں مخلوقات ءِ وجود چہ حق تعالیٰ ءِ ایجاد ءَ ماں وجودءَ اھتنت تمام انسانانی زندمانی ہم ہمائی ءِ بخت تکیں اِنت ہر وہدءَ بلوٹیت پچ گپتی کنت موت پہ ہر یکے ءِ سرا ایشرا دت ثابت کنت کہ تئی زندمانی پہ تئی اختیارءَ نہ اِنت ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ کافراں واجہ پیغمبر صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ءِ گپاں اشکنان ءَ چوش گوشتگت کہ اے تمام دغدغہ داں ھما وہدءَ ماں ایت کہ اے واجہ زندگ انت اے کہ چہ دنیاءَ رخصت بوت گڈا ہیچ نہ مانیت چریشی ءَ اگں آیانی غرض ایشنت کہ موت ءِ آیگ نبوت ءِ برخلاف اِنت تو آئی ءِ لیپہ دیگ بوت وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ یعنی چہ نبیاں و مرسلاں ہاکتام کس اَنت کہ برائی موت وارد نہ بوت و ہمیشہ زندگ مانت ۔ و اگں اشاں ایوکا چہ تئی موت ءِ تصورءَ وتی دل ءَ سر کنگ لوٹنت تو آئی ءِ پسہ ماں أَفَإِن مِّتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ یعنی خوشی پہ چہ خبرا ، آیا واجہ چرے دنیاءَ بلڈیت و بروت نا شما ھبر چرے دنیاءَ نہ لڈِت نروت ؟ قیامت ءِ تکرءَ تیچگءَ دلمانگ اِت ؟ وہدیکہ پہ شئے سرا پدو پیش ءَ موت آیگی انت تو پیغمبر ءِ مرگ ءِ سرا الغلکی پر چاجن اِت اے ہاکشکنت کہ اشی ءِ سرا ہر کس ءَ روگی اِنت کئے انت ھما کس کہ آئرا کدی موت نیست چوش بگوش کہ توحید و دلائلِ قدرت ءِ بیان ءَ رند ماں اے آیتا مسئلہ نبوت ءِ نیمگا جبر ترینگ بوت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ماں دنیاءَ سکی و نرمی ، جان دراھی و ناد راھی دست پچی و دست تنگی ، رنج و عیش و غیرہ تہر تہریں جاوراں ءَ دیم دیان ءَ شمارا چکاسگ بیت تاکہ اصلی و نقلی جدا جدا بہ بنت و سرظاہرا ہر کس بزانت کہ کئے سکی و سوری ءِ وھدا صبر کنت و دا تگیں نعمتانی شکرءَ گریت ۔ وچیکہ مردم اَنت کہ آیاں نا امیدی یا شکوہ و گلہ و ناشکری ءِ

ناہودگیں مرض ءَ گرفتار انت ۔ ف۲ کہ او داشتے صبر و شکر و ہر یک نیک و بدیں عمل ءِ ثمرہ دیگ بیت ۔ ف۳ یعنی چہ وتی انجام ءَ بالکل بے غم بوان ءَ اے مردم وا جہ پیغمبر علیہ السلام ءَ
کلاگ گرنت و گوں آئی مسخرہ کننت چوش کہ بہ مسخرہ کلاگ گران ءَ گوشنت اَهٰذَا الَّذِيْ يَذْكُرُ اٰلِهَتَكُمْ آیا اے ہما و اجہ اِنت کہ شمے معبودانی نام ءَ گوں بدی ءَ گریت
حق تعالیٰ اشاں پتہ دیان ءَ فرمان کنت کہ اشان ءَ شرم نیست کہ اِشاں وت چہ حقیقی معبود ءِ ذکر ءَ و چہ رحمن ءِ نام ءَ گُنّت بنت آئی ءِ برحقیں کتاب ءِ منکرنت و دروغیں
معبودانی بدی ءَ اشکنان ءَ پیشانی ءِ سرا گرنچاں پذیرا کننت اے جاورءَ کلاگ ءِ قابل آوت اَت یا دومی ٹولی اِنت ! ف۴ شاید کافرانی کلاگ و مسخرہ ءَ اشکنان ءَ
ھمے مردمانی دل ءَ اھتگ کہ چوشیں ناہودگیں گپانی سرا عذاب فوراً ببیت تو خوب اِنت و وت کافراں ہم ٹٹولی کنان ءَ عذاب ءَ جلدی لوٹو کتنت کہ اگں درحقیقت ءَ ما
بہ شمے گورءَ عذاب ءِ مستحقیں تو آعذابا پہ اشتاپی پرچا نیارت حق تعالیٰ اے ہر دوئیناں ءَ چوش پتہ دنت کہ انساں سکیں اشتاپ کارے ۔ چوش بگوش کہ ماں آئی ءِ خمیر ءَ جلد بازی
مان اِنت آئرا بایدنت کہ کمیں صبر بکنت، من زوت وتی قہر
وانتقام ءِ نشانیاں شمارا پیش داراں ف۵ یعنی شما مدام
چوش درائین اِت کہ قیامت کیت و تمام کافراں مدام ماں
دوزخ ءَ سچنت آخرا ے وعدہ کدی سرجم بیت اگں شما
راست گوش اِت گڈا قیامت و جہنم ءَ ہنوں پرجا پش
ندارِت ۔ ف۶ اگں بریشاں حقیقت ظاہر ببیت و آہمنائیں
ساعت ءِ ردءَ پہ شتری ءَ سرپج بورنت تو ہچبر چُشیں
درخواست نکننت آو ھدیکہ آ ساعت دیما کیت کہ دیما
پُشتا و چاریں گُنڈاں آس مردم ءَ بہ گیرءَ کاریت تو نہ چہ
یک طرفے آئرا کسے دُور کت کنت و نہ چہ یک نیمگے ءَ آئرا
مدد سربیت و نہ مہلت دیگ بیت و نہ چہ ساری ءَ آئی ءِ
انسان ءَ سرجمیں اندازھے بیت ۔ یک اناگہ آئی ءِ آیگ
ہوش باختہ بنت گڈا آوتی زانت کہ ھماچیزے ءَ کہ
آیاں پہ کلاگ زُرتگت آیک حقیقتِ ثابتہ ایت ۔
ف۷ یعنی ہماچیز کہ آیاں آئرا پہ کلاگ زُرتگت ھمائی ءِ
سزاءَ آیان ءَ چپ و چاگرد کت و آیانی کلاگ ءِ وبال آیانی
جند ءِ سرا کپت ۔ ف۸ یعنی چہ رحمن ءِ قہر و غضب ءَ شمے
حفاظت کنوک دگہ کتام کس انت اِے ایوکا آئی رحمانی
برکت اِنت کہ فوراً عذاب ءَ دیم نہ دنت بلے چُشیں رحمت
داروکیں حلیم و بُردبارے ءِ غصہ ءَ چہ تُرسگ لوٹیت
نعوذ باللہ من غضب الحلیم ۔
ف۹ یعنی رحمن ءِ حفاظت ءِ آیاں احساس و زانگ
نیست اِنت، عیش و عشرت و دلجمی ءِ زندمانی ءَ چہ حقیقی
پروردگار ءِ یادا آیان ءَ غافل کتگ ہمیشکا دھدے کہ چہ
آئی ءِ جانب ءَ پنت و نصیحت کنگ بیت تو دیما تاب
دینت کہ اے چونیں گپّنت کہ شروع کنگ بوتنت ۔
ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی آیا اشاں وتی فرضی
معبودانی بابت ءَ خیال دارنت کہ آ اشانی حفاظت ءَ کننت
و موہ رسگ ءِ وہدءَ اشانءَ چہ خدا ءِ غضب ءَ رکینت ؟
تو آبیچارگ اشانی مدد و حفاظت وتی جاگہ ءَ اِنت آیاں
وتی جند ءِ حفاظت ءَ کت نہ کننت اگں کسے اشاں پرشت
پروشں بکنت یا چرپشاں چیزے پچ بگریت اینکہ ہِن
جوارت ندارنت کہ وتی جند ءِ حفاظت ءِ خاطرا دست
و پادے بجنت یا وتی جند ءِ رکینگ ءِ خاطرا امداد و
رفاقت طلب بکننت ف۲ یعنی رحمن ءِ چارو گند و
حفاظت و بتانی عاجزی و بزّگی چوشیں چیزے نہ اِنت
کہ مردم زات کت مکنت اصلی گپ ایشنت کہ چہ پشتانی پشت اے مرداں بے فکری ءِ زندمانی گوازینتگ، خداوندی عذاب ءِ یک گور گندے ہم اشاں نہ لگّتگ ہمشکا
غفلت ءِ نشہ ءَ مست بوان ءَ چہ حق تعالیٰ ءِ پیغام و پیغمبرانی پنتانی قبول کنگا دیمش دات ۔ ف۳ یعنی ماں عرب ءِ سرزمین ءَ اسلام شنگ و تالاں بوگ ءَ
لگت و کفر و شرک وت نزّ بوان بوت کم کم ءَ اود ءِ زمین پہ کافرانی سرا تنگ بوان ات آیانی حاکمی و سرداری پرشت پروش ءِ ویل ءَ گپت آیا نوں اے پیمیں واضحیں
علامات و نشانیان ءَ گندان ءَ ہم وتی بدیں انجام نظر نیست و آیا اے ڈولیں مشاہدات ءِ باوجود ھما امید دارنت کہ پیغمبر علیہ السلام و مسلمانانی سرا غلبہ
حاصل کنیں اگں اشاں عبرت ءِ چم ہست تو بایدنت کہ چہ عقل ءَ کار بگرنت و وتی احوال و جاور ءِ سرا نظر داران ءَ وتی مستقبل ءِ اندازہ ءَ وت بجنت ۔ آیا اشاں
نزانت کہ اشانی چاگرد ءِ بازار و میتگاں نبیانی تکذیب و عداوت ءِ سزاءَ تباہ کنگ بوتگنت و ہمیشہ آخرکار خدا ءِ وفاداراں بہ وتی مقصد و مراد ءَ کامیاب بوتگنت
گڈا ماں سید المرسلین و کاملیں مومنانی مقابلہ ءَ اشاں چون کائی غلبہ حاصل کنگ ءِ امیت داشت کننت وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيٰتِ

اٰلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِّنْ دُوْنِنَا ؕ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ نَصْرَ اَنْفُسِهِمْ
دگہ معبودے ھستنت کہ بچینیت آیانءَ بغیر چہ ما ۔ آ وتی جند ءِ مددت ءَ ہم کُت نہ کننت
وَلَا هُمْ مِّنَّا يُصْحَبُوْنَ ﴿۴۳﴾ بَلْ مَتَّعْنَا هٰۤؤُلَآءِ وَاٰبَآءَهُمْ
و نہ رسیت چہ مئے نیمگا آیاں پناہ ف۱ بلکیں ما آسودہ حال کتنت آ و آیانی پت پیرکاں
حَتّٰى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ؕ اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا نَاْتِي الْاَرْضَ
داں ھما حدّے کہ دراج گوست پہ آیانی سرءَ عمر ف۲ نوں آ نگندنت چے کہ ما دیم لوائیں ماں زمین ءَ
نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا ؕ اَفَهُمُ الْغٰلِبُوْنَ ﴿۴۴﴾ قُلْ اِنَّمَاۤ اُنْذِرُكُمْ
کم کنائیں آئی ءَ را چہ کناریاں ۔ نوں ھما گیش بنت چے ف۳ تو بگوش چیزے کہ من شمارا ترسینوں
بِالْوَحْيِ ۖ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَآءَ اِذَا مَا يُنْذَرُوْنَ ﴿۴۵﴾ وَلَئِنْ
آ پہ وحی ءِ موافق ءَ اِنت ۔ و نیشکننت کرّ توارءَ وقتیکہ آ ترسینگ بنت ۔ و اگر
مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُوْلُنَّ يٰوَيْلَنَاۤ اِنَّا
بلگیت آیان ءَ یک باپے چہ تئی رب ءِ عذاب ءَ گڈا گوشنت ہائے افسوس پہ ما بیشک ما
كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ﴿۴۶﴾ وَنَضَعُ الْمَوَازِيْنَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ
ظالم اتیں ف۵ وابرکنیں شاھیم ءَ انصاف ءِ قیامت ءِ روچ ءَ
فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ؕ وَاِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ
پدءَ ظلم نہ بیت کسے ءِ سرءَ ہچ ۔ و اگر ببیت قدر اسپتان ءِ دانگے
خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَا ؕ وَكَفٰى بِنَا حٰسِبِيْنَ ﴿۴۷﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسٰى
زورین کاریں آئی ءَ را ف۶ و ماوت بسّیں پہ حساب ءِ گرگ ءَ ف۷ و بیقین داتیں موسیٰ ءَ
وَهٰرُوْنَ الْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَّذِكْرًا لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿۴۸﴾ الَّذِيْنَ
و ھارون ءَ فیصلہ کنوکیں کتاب و روشنی و نصیحت پہ پرہیزگاراں ف۸ ھما کہ
يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُوْنَ ﴿۴۹﴾
تُرسنت چہ وتی پروردگار ءَ نادیدہ و آ چہ قیامت ءَ خوف کننت ف۹

وَهٰذَا ذِكْرٌ مُّبٰرَكٌ اَنْزَلْنٰهُ ؕ اَفَاَنْتُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ۝۵۰ وَلَقَدْ اٰتَيْنَآ
و اے یک نصیحتے برکت داریں کہ دیمیں دات آئی ءَ، نوں چے شما آئی ءَ نہ منّ ات ؟ و۱ و پہ تحقیق داتیں

اِبْرٰهِيْمَ رُشْدَهٗ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهٖ عٰلِمِيْنَ ۝۵۱ اِذْ قَالَ لِاَبِيْهِ
ابراھیم ءَ را آئی ءِ نیکیں راہ چہ پیش ءَ و۲ و مارا آئی ءِ خبر اَنت و۳ وقتیکہ گوشتی گوں وتی پت ءَ

وَقَوْمِهٖ مَا هٰذِهِ التَّمَاثِيْلُ الَّتِيْٓ اَنْتُمْ لَهَا عٰكِفُوْنَ ۝۵۲ قَالُوْا
و وتی قوم ءَ کہ چی اَنت اے بُتاں کہ شما آیانی سرا مجبیرات و۴ گوشتش

وَجَدْنَآ اٰبَآءَنَا لَهَا عٰبِدِيْنَ ۝۵۳ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ اَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ
ما دیتگنت وتی پت پیرکاں کہ آیانی عبادتش کتگ و۵ گوشتی یک پیما بوتگ اِت شما و شمے پت پیرکاں

فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۝۵۴ قَالُوْٓا اَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ اَمْ اَنْتَ مِنَ اللّٰعِبِيْنَ ۝۵۵
ماں ظاھریں گمراھی ءِ تہا و۶ گوشتش چے آرتگ تو مئے گورءَ حقیں گپّ یا تو گوش کند کنئے۔ و۷

قَالَ بَلْ رَّبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الَّذِيْ فَطَرَهُنَّ ۖ وَ
گوشتی بلکیں شمے رب ھما اِنت کہ آسمان ءِ و زمین ءِ ربّ انت ھما کہ پیدا اگی کتگنت ۔ و

اَنَا عَلٰى ذٰلِكُمْ مِّنَ الشّٰهِدِيْنَ ۝۵۶ وَتَاللّٰهِ لَاَكِيْدَنَّ اَصْنَامَكُمْ
من اِسے خبر ءِ گواھی دیوکاں و۸ و خداءِ قسم اِنت کہ من شمے بتانی علاج ءَ کنوں

بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوْا مُدْبِرِيْنَ ۝۵۷ فَجَعَلَهُمْ جُذٰذًا اِلَّا كَبِيْرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ
رند چہ اے خبر ءَ کہ لُیٹت ءَ ترّین اِت و۹ پدا آئی ٹکر ٹکر کتنت مگر مستریں بُت آیانی تاکہ

اِلَيْهِ يَرْجِعُوْنَ ۝۵۸ قَالُوْا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَآ اِنَّهٗ لَمِنَ
بہ ھمائی ءِ نیمگا رجوع بکنت و۱۰ گوشتش کے ءَ اِسے کار کتگ گوں مئے معبوداں آ یکے

الظّٰلِمِيْنَ ۝۵۹ قَالُوْا سَمِعْنَا فَتًى يَّذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهٗٓ اِبْرٰهِيْمُ ۝۶۰
ظالمیں مردے و۱۱ گوشتش ما اشکتگ یک ورنائے کہ ھمے بتانی نام ءَ گر ایت آئی ءَ ابراھیم گوشنت و۱۲

قَالُوْا فَاْتُوْا بِهٖ عَلٰٓى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُوْنَ ۝۶۱ قَالُوْٓا
گوشتش بیارات آئی ءَ را مردمانی رو بروءَ تاکہ آ بگندنت و۱۳ گوشتش

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ۝ (الاحقاف رکوع ٤) (تنبیہ) اے مضمون ءِ آیت ہاں سورۂ رعد ءِ آخر ءَ گوست اودا چارگ بہ بیت ۔ و۴ یعنی مئے کار خداوندی وحی ءِ روءَ نصیحت کنگی انت و چہ انجام ءَ خبردار کنگ انت دل ءِ گرّ اگں اے توار ءَ نہ اشکننت تو پہ اشی ءِ ما قصوروار نہ ئیں، وتی کرّی ءِ انجام ءَ وت گندنت ۔ و۵ یعنی اے مردماں کہ اشاں وتاگرّ کتگ اِشانی اے کرّی صرف داں ھماوھدا اِنت کہ اشاں پرنچگ نبوتگنت اگں عذاب خداوندی ءِ یک بر مشتے اِشانی گوشاں بکپیت یا خداءِ قہر و غضب ءِ یک ادنا ئیں گرمائشے ہم اشان ءِ بلگّیت تو چمّ و گوش درست پچ بنت آوھدءَ بدحواس بوان ءَ کو کار کننت کہ بیشک ما سکّ مزنیں گنہگار اتیں کہ اے ہمیں کمبختی بے مئے چکّا کپت ۔ و۶ یعنی کنجت ءِ دانگ ءِ کدّءَ کسے ءِ عمل ببیت آہم ماں شاھیم ءَ کشّگ بیت اینگر آنگر ضائع و برباد نہ بیت و نہ کسے ءِ سرا ظلم و زور کنگ بیت ذرہ ذرہ ءِ حساب برو بر کنگ بیت

تنبیہ : موازین جمع اِنت میزان ءِ شاید شاھیم باز بنت یا یکے بیت مگر جدا جدا عملاں و کار ستر انی اعتبارءَ باز قرار دیگ بوتنت ۔ واللہ اعلم ۔ عملانی میزان (شاھیم) ءِ بابتءَ پیسرءَ ماں سورۂ اعراف ءَ گپّ وتران بوتگ بایداِنت کہ ہمو داچارگ ببیت و۷ یعنی مئے حساب گڈّی و فیصلہ کنوکیں حسابے بیت کہ چرائی ءَ پد دگہ دومی حساب نہ بیت و نہ مارا پہ تمام مخلوق ءِ حساب گرگا کتام مددگار ءِ پکار ءِ نت دیمترا پیش داشت کہ اِدار و ترسینگ ءِ سلسلہ چہ پیسرا بوان و پیدا کنت مرچی چہ ھماخبران کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ترسینیت پیشی نبیاں ہم چہ ھماخبراں ترسیناں ءَ پیدا کنت و۸ یعنی تورات شریف کہ آ حق و باطل، ہدایت و گمراھی حلال و حرام ءِ جبڑھاں گیش و گیوار کنان جاھلی و کاھلی ءِ تہار و کیانی تہا روشنائی سرکنوک و چہ خداءِ ترسوکاں پند دیوکیں کتابے اَت ۔ و۹ قیامت ءِ ترس ہمشکا دارنت کہ ماں آیانی دل ءَ خداءِ ترس اِنت، مدام ماں دل ءَ ترس و لرزِنت کہ بچار باریں اوداگوں ماچہ نیں صورتے پیش کیت چو مبیت العیاذ باللہ حق تعالیٰ ءِ ناراضگی و عذاب ءِ سزاوار ببئیں ۔ ظاہریں گپّ ایت کہ ھنچیں مردم چہ پنت و نصیحتاں نفع و سیت حاصل کنوک بنت ۔

ہمے صفحہ ءِ فوائد : و۱ یعنی یک نصیحتی کتاب اے قرآن پاک شمے دیما موجود اِنت کہ آئی جلیل القدر مزن نفع و سیت دیوک و کثیر الخیر بوک چہ تورات ءَ ہم زیات روشنی دار دک اِنت آیا اے ڈولیں صافیں و روشنیں کتاب ءِ شما منکر بئیت کہ اوداھچ انکار ءِ ہم گنجائش نیست اِنت و۲ یعنی چہ واجہ محمّد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و چہ حضرت موسیٰ و ہارون علیہما الصلوٰۃ والسلام ءَ پیشتر ما واجہ ابراھیم ءَ آئی ءِ برزبالائیں قابلیت و شان ءِ مناسب ءِ نیکراھی و ہدایت داتگت بلکیں چہ ورنائی ءَ پیش ماں خوردی ءَ بہ ھمانیکیں کِشک ءِ سرا پرّینتگ کہ آ اے پیما مزن شانیں نبیانی شان ءِ روءَ بیت ۔ و۳ یعنی ما آئی ءِ قابلیت و لیاقت و علمی و عملی کمالات ءِ سرحمی ءَ خبردار و کیں ہمیشکا ہرچ ہرچ رشد و ہدایتے کہ آئی ءِ جاور ءِ مناسب اَت آ ئرا مادات و۴ یعنی کمیں اشانی اصلیت و حقیقت ءَ ظاہر بکن اِت آخر سنگ ءِ وت تراشتگیں بُت چونکائی خدا جوڑ بوتنت ! و۵ یعنی عقل ءِ دوزن داریں نقل ءِ کتام شہادتے مئے گپّ ءِ تائیدءَ نیست اِنت تو مبیت دلیکن مستریں دوزن داریں دلیل در بابت ءَ بت پرستی ءِ برحق بوگ ءِ الیشنت کہ چہ بُندرءَ مئے پت پیرکاں ہمیشانی پرستش کنان پیدا کنت گڈّا ما وتی مستر بنیانی دستورءَ چونکائی یلہ بدیئیں ۔ و۶ یعنی چرے دلیل ءَ شمے حقانیت و عقلمندی ثابت نبوت البت اے جرالّی اِنت کہ شمے پت و پیرکاں چو شمے پیما گمراہ و ناواقف اتنت کہ آیانی کورکائی رندگیری ءَ شما و تارا ہلاکت و بربادی ءِ کورجات ءَ چگل دیگا اِت و۷ تمام قوم ءِ عقیدہ ءِ برخلاف ابراھیم ءِ اے ڈولیں تندیں گفتگو ءِ اشکنان ءَ ماں آیانی دل ءَ بے قراری ءَ جاہ جت درّ ائینتش آیا راستکائی تئی عقیدہ و خیال ہمشنت یا صرف مسخرہ و وش گپّی کنگائے ۔ و۸ یعنی منی عقیدہ ھمیشنت و گوں کاملیں یقین ءَ بہ دل اے خبر ءِ گواھی ءَ دیاں کہ منی و شمے درستانی رب ہماکیں خدا اِنت کہ آئی ءَ زمین و آسمان پیدا کرتنت و آیانی چار و گذار کرت کتام دگہ کسے آئی ءِ خدائی ءِ شریک بوت کت نہ کننت و۹ اے خبری کئے نرم نرم ءَ گوشت کہ لہتے کسءَ اشکت و لہتے کسءَ نہ اشکت ہرکسءَ کہ اشکت اے خبر ءَ آئی ءَ ہیچ پرواہ نہ کت پرچاکہ آیانی خیال ہمیشت کہ تنہا یک ورنائے تمام قوم ءِ معبودان ءَ چے تاوان دات کنت و۱۰ وہد یکہ اے مردماں چہ شہرءَ دور ماں یک میلہ ئےءَ شتنت گڈّا ابراھیم ماں بتخانہ ءَ شت و تماں بُت ٹکر ٹکر کتنت ایوک یک بتے باقی دیلی دات کہ بہ

وتی جون ءِ حساب یا بہ عزت وشرف ءِ ردا آیانی گورا مستر اِت۔ وگوں ھما تپرے ءَ کہ اے بتی پرشت وپروش کتگنت آئرا ھمے مستریں بُت ءِ گُٹ ءَ لونچان کرت تاکہ آ مردماں وہدیکہ واتر کنان ءَ اے جاورءَ بگندنت تو قدرتی طورءَ آیانی خیال ءَ مستریں بُت ءِ نیمگا ببیت یا الزاما آئی ءِ طرف رجوع کنائینگ ببیت ف۱۱ یعنی چوشیں گستاخی وبے ادبی حرکت گوں معبوداں کتۂ ءَ کرتگ یقیناً ھرکس ءَ چوشیں کارے کرتگ آ مزن ظالم وناسٹریں مردے (استغفر اللہ) اے گپ شاید ھما کساں جتگ کہ آیانی گوشاں تَاللّٰهِ لَاَكِيْدَنَّ اَصْنَامَكُمْ ءِ توار کپتگت۔ ف۱۲ چوش گوشوک ھما کس اِنت کہ آیاں حضرت ابراھیم ءِ گپاں اشکتگت یعنی ھمایکیں شخص اِنت کہ آ مئے معبودانی پہ بدی ءَ نام گریت یقیناً اے ھمائی کار بنت ف۱۳ یعنی آئی ءَ لوٹائینان ءَ مخلوق ءِ دیما رسگ ببیت تاکہ معاملہ ءَ درستیں مردم بگندنت دآئیءِ خبران ءَ اشکنان ءَ معلوم دار ببنت وگواھی بدینت کہ باندا قوم ھرچ سزائے آئرا دنت تو گرڈا واقعی آ چوشیں سزاءِ حقدار اِت۔ اے وآیانی غرض ومراد اِت وحضرت ابراھیم ءِ مقصود ھمیش بیت کنت کہ ماں مجمّے ءَ آئی ءَ موہ برسیت کہ مشرکاں عاجز وبوس بکنت وماں مجمّے ءِ تو کا حق ءِ غلبہ پدرا ببیت۔

ءَاَنْتَ فَعَلْتَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يٰٓاِبْرٰهِيْمُ ﴿۶۲﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهٗ ۖ كَبِيْرُهُمْ

اے کار تو کتگ چے گوں مئے معبوداں او ابراھیم؟ گوشتی بلکیں کتگ آیانی اے مستر ءَ

هٰذَا فَسْئَلُوْهُمْ اِنْ كَانُوْا يَنْطِقُوْنَ ﴿۶۳﴾ فَرَجَعُوْٓا اِلٰٓى اَنْفُسِهِمْ

نوں شما پہ آیاں جُست بکن اِت اگر آ خبر کننت ف۱ پدءَ فکرش جت ماں وتی دلاں

فَقَالُوْٓا اِنَّكُمْ اَنْتُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۶۴﴾ ثُمَّ نُكِسُوْا عَلٰى رُءُوْسِهِمْ ۚ لَقَدْ

رندءَ گوشتش (وت ماں وتا) کہ اُڑے مرداں شما بے انصاف اِت ف۲۔ رندا جہل بوت آیانی سرچہ شرمندگیءَ ف۳ پہ تحقیق

عَلِمْتَ مَا هٰٓؤُلَآءِ يَنْطِقُوْنَ ﴿۶۵﴾ قَالَ اَفَتَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ

تو زانے کہ اے بُت خبر نکننت ف۴ گوشتی چے نوں شما عبادت کن اِت بغیر چہ اللہ ءَ

مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَّلَا يَضُرُّكُمْ ﴿۶۶﴾ اُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ

ھما چیزیکہ نہ فائدہ دنت شمارا چیزے ونہ نقصان۔ تُف اِنت شمارا وھمایاں کہ شما اِش عبادت کنت

دُوْنِ اللّٰهِ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۶۷﴾ قَالُوْا حَرِّقُوْهُ وَانْصُرُوْٓا اٰلِهَتَكُمْ

بغیر چہ اللہ ءَ انگت شما نفہمت چے ف۵ گوشتش (وت ماں وتا) بسوچینی ومدت بدیت وتی معبوداں

اِنْ كُنْتُمْ فٰعِلِيْنَ ﴿۶۸﴾ قُلْنَا يٰنَارُ كُوْنِيْ بَرْدًا وَّسَلٰمًا عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ ﴿۶۹﴾ۙ

اگر شمارا کنگی اِنت ف۶ ما گوشت کہ او آس ببو سارت وسلامتی پہ ابراھیم ءَ ف۷

وَاَرَادُوْا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنٰهُمُ الْاَخْسَرِيْنَ ﴿۷۰﴾ۚ وَنَجَّيْنٰهُ وَلُوْطًا

ولوٹتش آئی ءِ بدی پدا ماھما وت تاوان بار کتنت ف۸ و درخلاص کتنت آ و لوط

اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا لِلْعٰلَمِيْنَ ﴿۷۱﴾ وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ ۭ

پہ ھنچیں زمینے ءِ نیمگا کہ خیر وبرکتیں ایر کتگ ماں آئی ءَ تہا پہ جہان ءِ مردماں ف۹ وبخشتیں پرائی ءَ اسحٰق

وَيَعْقُوْبَ نَافِلَةً ۭ وَكُلًّا جَعَلْنَا صٰلِحِيْنَ ﴿۷۲﴾ وَجَعَلْنٰهُمْ اَئِمَّةً

ویعقوب زیاتی ف۱۰ وآ درستیں نیک بخت کتنت ف۱۱ وکتیں آ پیشوا کہ

يَّهْدُوْنَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَآ اِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرٰتِ وَاِقَامَ الصَّلٰوةِ

راھش سوجدات پہ مئے حکم ءَ ف۱۲ ودیمیں دات حکم پہ آیانی نیمگا نیکیں کارانی کنگ ءِ وقائم دارگ نماز ءِ

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی چہ من ءَ جُست مکرات بلکیں بندِ حبرنگی کہ اے کار اے مزنیں کماش وسترنگ اِنت کہ دنیکہ وت صحیح وسالم اوشتوکنت وپرشوکیں سلاح ہم آئی ءِ گورءَ موجود اِنت الّم ءَ اے ھمیشی ءِ کار بوت کننت البت بحث وتحقیق ءِ ردا بطورِ الزام من چوش گوشاں کہ اے مستریں بت ءَ اے تماہیں کسانیں بت پروشتگنت نوں شمے گورءَ دلیل چی اِنت کہ چوش نہ بوتگ آیاماں دنیاءَ چوش نہ بیت کہ مزنیں مارکسانیں ماراں مزنیں ماھیگ کونڈیں ماھیگان ءَ پلکیت ومزنیں بادشاہ خوردیں حکومتان ءَ زیر زیر کننت ہمیشکا مئے وشمے میانجیءَ بہتر وشرتریں فیصلہ الشنت کہ شمادت چہ ایشاں جُست بگرت کہ اے قصہ چون کائی پیش اھت اگر ایشان ءَ خبر کنگ ءِ توفیق ھست تو باید اِنت کہ پہ چوشیں مزنیں معاملہ ءِ گیشّ وگیوارءَ منی راست ودروغ ءِ ردا الیشاں وپ گپ بجننت (تنبیہ) چہ مئے تقریرءَ ظاہر بوت کہ چہ "بَلْ فَعَلَهٗ كَبِيْرُهُمْ هٰذَا" ءَ واقعہ ءِ برخلاف بیان کنگ مراد نہ اَت کہ کسے آئرا دروغ گوشت کت بکنت بلکیں آیانی کم عقلی وناہودگی ءَ بیان کنگ ءِ ردا یک فرضی احتمالے ءَ بصورت دعوا پدرا کنگ آیانی الزامی جواب دیگ مقصود اَت چوش کہ عموماً ماں بحث ومناظرہ ءَ کنگ بیت ایشرا کسے دروغ گوشت نہ کنت البت سرظاہرءَ اے دروغ معلوم بیت ہمیشکا ماں لہتے حدیثاں ایشی ءِ سرا لفظ کذب ءِ اطلاق صورتاً کنگ بوتگ۔ مفسّراں ایشی ءِ توجیہ ءِ ردا دگہ بازیں توجیلے بیان کتگ۔ مگر مئے گورا ھمے تقریر زیات صاف وروایتانی قریب اِنت کہ برزا بیان بوت۔ واللہ اعلم۔ ف۲ یعنی نوں سرپج اِتش وارت کہ چہ بیکاریں ڈوکانی بندگی ءَ چے حاصل بیت یا چوش مطلب ببیت کہ شما وتی سرا وت ظلم کت کہ باوجود ابراھیم ءِ بیم تراپ ءِ اشکنگءَ ہنچوشکائی بُت خانہ ءِ دپ بیچ یلہ دات وشت اِت شما وتی خدایانی حفاظت ءِ واسطہ ھچ بست وبند نہ کرت، کذا قال ابن کثیر۔ ف۳ یعنی چہ شہرتی ءَ چارِش بُرزانہ کتنت۔ ف۴ یعنی پہ نزانتکاری چہ ما چوشیں نوتگیں خبر ءِ تقاضا پرچا کن اِت ڈوک ہم گپ جت کت کننت! ف۵ یعنی گُڈا شمارا بُڈگ لوٹیت کہ ھابت کہ یک لفظے گوشت مکنت کتام مشکلے ءِ وہدءَ دردموارت تُشے نفع ونقصان آئی ءِ اختیارا مبیت شما آئرا خدائی درجہ دا تگت آیا چوشیں زنڈیں گپتے ہم شمے مغز ءَ نہ نندیت۔ ف۶ یعنی ماں بحث ومناظرہ ءَ چرپشی ءَ گیش بیت نکن اِت نوں ایوکا یک صورتے پشت کپتگ کہ ھرچ معبودے مئے بلکیں وتی جرندءِ مدت ءَ کت نہ کننت ما آیانی امدادءَ بکنیں وآیانی دژمن ءَ سک تریں سزائے بدئیں اگں ماہ ہے پیما مکنیں گڈا ازاں پہ ایشاں ھچ نہ کت۔ چنانچہ ھمے شور ءِ روءَ حضرت ابراھیم ءَ ماں آسءَ سوچگ ءِ تجویز بوت چوشش بگوش کہ ھنچوشکہ حضرت ابراھیم ءَ بتانءَ پروشت وآیانی دلان ءَ سوگی کت ایشان آئرا ماں آسءَ سوچینت آخر ظالماں جمع بوان گوں مزنیں بست وبندے وگوں بے رحمی ءَ حضرت ابراھیم مزن جنبلائیں آس ءَ چگل دات ف۷ یعنی تکوینا آس ءَ حکم بوت کہ اے آس ابراھیم ءِ سرا سرد ببو لیکن اینکر سرد مبو کہ چہ سارتی ءَ حضرت ابراھیم ءَ تکلیف ببیت یک ھنچوشیں معتدلیں سارتی بے

بہ بیت کہ آ جسم وجان ءَ وش معلوم ببیت (تنبیہ) آس ءِ حضرت ابراھیم ءِ سراسرد لوگ آئیءِ معجزہ ات۔ معجزہ ءِ حقیقت ھمیش انت کہ حق تعالیٰ وتی عمومی عادت ءِ خلاف، سبب عادی ءَ چہ مسبّبءَ یا مسبب ءَ چہ سبب ءَ جدا بکنت۔ اِدا احراق ءِ سبب (آس) موجود ات مگر مسبب آئی سرا مرتب نبوت۔ معجزہ وغیرہ سلسلہ ءِ گیشتریں گیش وگیوار ما مستقل یک مضمونے ءَ کرتگ کہ آماں رسالہ "المحمود" ءَ جُنت قسطاں چھاپ بوتگ کسے ءِ دل لو بیٹت ھمودا بچاریت۔

وہ یعنی اشاں پہ واجہ ابراھیم ءِ بدی ءِ شوہاز ءَ انت بلے اشاں وتی ناکامی ونامرادی ءَ گوں دُچار کپتنت حق ءِ صداقت صاف ظاہر بوت و اللہ پاک ءِ کلمہ سربلند بوت قال فی البحر المحیط "قد اکثر الناس فی حکایتہ ماجری لابراھیم علیہ السلام والذی صح ھو ماذکرہ اللہ تعالیٰ من انہ علیہ السلام اُلقی فی النار فجعلھا اللہ علیہ بَرْدًا وَّسَلَامًا" وہ یعنی حضرت ابراھیم ئی گوں واجہ لوط ءِ ہمراہی ءَ صحیح وسلامت ماں شام ءِ سرزمین ءَ سرکُت کہ اودا بازیں ظاہری وباطنی برکات ودیعت کنگ بوتگنت۔ ولا یعنی ماں پیراں سری ءَ مردیں چُکی لوٹتگت ما آئرا نواسگے ہم دات یعنی یعقوب علیہ السلام وال یعنی ابراھیم، لوط، اسحاق، یعقوب اے تمام چہ اعلائیں درجہ ءِ نیکیں بندگان انت بلکہ اے گُل نبی بوتنت وچہ نبیاں گیشتر نیکی ماں کتام کس ءَ بیت کنت۔

وَاِیْتَآءَ الزَّكٰوةِ ۚ وَكَانُوْا لَنَا عٰبِدِیْنَ ۝٧٣ وَلُوْطًا اٰتَیْنٰهُ حُكْمًا وَّ

و دیگ زکات ءِ ول وآ پہ مئے بندگی ءَ مشغول انت و۲ و لوط ءَ را داتیں حکم و

عِلْمًا وَّنَجَّیْنٰهُ مِنَ الْقَرْیَةِ الَّتِیْ كَانَتْ تَّعْمَلُ الْخَبٰٓىِٕثَ ؕ

علم وَ۳ ورستگاریں کت آ چہ ہما میتگے ءَ کہ گندگیں کارش کت۔

اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمَ سَوْءٍ فٰسِقِیْنَ ۝٧٤ۙ وَاَدْخَلْنٰهُ فِیْ رَحْمَتِنَا ؕ اِنَّهٗ

بیشک آ گندہ پیمیں بدکار تنت و۴ و داخلیں کت آماں وتی رحمت ءَ بیشک آ

مِنَ الصّٰلِحِیْنَ ۝٧٥ وَنُوْحًا اِذْ نَادٰی مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ

چہ نیک بختاں انت و۵ و نوح ءَ را وقتیکہ تواری جت چہ پیش و۶ گڑا ما قبول کُت آئی ءِ دعا

فَنَجَّیْنٰهُ وَاَهْلَهٗ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِیْمِ ۝٧٦ وَنَصَرْنٰهُ مِنَ الْقَوْمِ

پدا خلاصیں کننت آ و آئی ءِ مردماں چہ مزنیں غم ءَ و مدتیں دات پہ ھما مردمانی

الَّذِیْنَ كَذَّبُوْا بِاٰیٰتِنَا ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمَ سَوْءٍ فَاَغْرَقْنٰهُمْ

سرا ءَ کہ نمن اِتش مئے آیات۔ آبدیں مردم اتنت پدا غرقیں کتنت

اَجْمَعِیْنَ ۝٧٧ وَدَاوٗدَ وَسُلَیْمٰنَ اِذْ یَحْكُمٰنِ فِی الْحَرْثِ اِذْ نَفَشَتْ

آ درست و۷ و داؤد و سلیمان وقتیکہ فیصلہ کنگا لگتنت کشار ءِ جگڑیا، وقتیکہ لپاشت آ (کشار)

فِیْهِ غَنَمُ الْقَوْمِ ۚ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شٰهِدِیْنَ ۝٧٨ۙ فَفَهَّمْنٰهَا سُلَیْمٰنَ ۚ

ماں شپ ءَ یک قومے ءِ لیپاں۔ و مئے دیمایت آیانی فیصلہ پدا فہمینت ما ہما فیصلہ سلیمان ءَ را

وَكُلًّا اٰتَیْنَا حُكْمًا وَّعِلْمًا ۫ وَّسَخَّرْنَا مَعَ دَاوٗدَ الْجِبَالَ یُسَبِّحْنَ

و ہر یکے ءَ را ما داتگت حکم و علم و۸ و فرمانبرداریں کتنت گوں داؤد ءَ کوہاں ءَ تسبیح اِش گوشت

وَالطَّیْرَ ؕ وَكُنَّا فٰعِلِیْنَ ۝٧٩ وَعَلَّمْنٰهُ صَنْعَةَ لَبُوْسٍ لَّكُمْ

و بالی مرغ و۹ و ما ہمے بیاکت و۱۰ و ہیشیں داشت آئی ءَ را اڈ کنگ یک پوشاکے ءِ پہ شما (یعنی زرہ)

لِتُحْصِنَكُمْ مِّنْۢ بَاْسِكُمْ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ شٰكِرُوْنَ ۝٨٠ وَلِسُلَیْمٰنَ

تاکہ بچیّن اِت و تارا ماں وتی جنگاں و۱۱ نوں چے شما شکرگروک اِت و۱۲ و فرمانبرداریں کت پہ سلیمانؑ

ع ۵ / ۲۵ / ۵

و۱۲ یعنی سنجیں کاملیں واجہ انت کہ دگران ءَ تکمیل ءِ راہاں سوج دات کننت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : و۱ یعنی آیان ءِ سرا وحی دیم دات کہ ماں آئی ءَ پہ اے کارانی کنگ ءِ سرا کدّن کنگ بوتگت۔ اے خبر آیانی علمی کمال ءَ پدّر اکنت و۲ یعنی شپ و روچ مئے بندگی ءَ گلائتیش اتنت کتام دگرے ءِ نیمگا چمّانش چست کنگ ونچار تکنتش بیشک ہمیش نبیانی شان انت کہ آیانی ہریک کارے ءِ توک ءَ خدا ءِ بندگی ظاہر بیت۔ چوش بگوشس کہ اے نبیانی عمل ءِ کمال بوت و۳ یعنی حکمت وحکومت وعلم و فہمگ کہ نبیانی شان ءِ قابل ببیت و۴ چہ میتگ ءَ مراد سدوم و آئی کش و پہنات ءِ جاگہ مراد انت اود ءِ مردماں فطرت ءِ خلاف کارانی کنوک ودگہ بازیں بدیں کارانی تہا گرفتار اتنت۔ اشانی قصّہ ساری ءَ باز برا گوستگ و۵ یعنی وہدیکہ قوم لوط ءِ سرا عذاب دیم دات تو لوط و آئی ءِ ہمراہاں ما پہ وتی مہربانی ورحمت ءِ چادر ءَ ما نوشت تاکہ نیکاں وبدانی انجام دیرا دیرا ظاہر بہ بیت و۶ یعنی چہ ابراھیم ولوط ءَ پیسر و۷ حضرت علیہ السلام داں نُہ صد و پنجاہ سالاں وتی قوم ءَ سر پدکنان بوت اینکر دراجیں مدت سکیں زہرگ آپ کنوکیں جنجالانءِ سر داشت کت آخر گڈ سرا دعائی لوٹت رَبِّ اِنِّیْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ (قمر رکوع ۱) رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكٰفِرِیْنَ دَیَّارًا (نوح رکوع ۲) حق تعالیٰ ءَ واجہ نوح ءِ دعا ءَ را قبول کت کافران ءَ ماں طوفان ءَ غرق کرت ونوحؑ ءَ گوں ہمراہاں چہ طوفان ءِ سکّیاں وچہ کافران ءِ ایذاء دیگ ءَ رستگار کت ایشی ءِ تفصیلی قصّہ پیسرا بیان بوتگ۔ و۸ حضرت داؤد اللہ ءِ پیغمبر ات حضرت سلیمان علیہ السلام آئی ءِ فرزند ات ودت ہم نبی ات ہر دوئیناں ءَ حق تعالیٰ حکومت، فیصلہ ءِ قوت، علم وحکمت بخشا تگت۔ حضرت سلیمان ءَ چہ حوردئی اینکر خوبیں عقلمندی ءِ خبر کرتگت کہ اشکنوکاں پہ منتگتنت۔ حضرت داؤد علیہ السلام ءِ دیما یک مقدمہ ئے پیش بوت کہ ماں یک شخصے ءِ کشار ءَ شپ ءِ وھد ءَ دگہ مردمانی پس ءِ رمگ داخل بوتگ کشار ءَ نقصان رسِت حضرت داؤد ءَ چوش ماران ءَ کہ پسانی قیمت ھما مالیت ءِ برابر نت کہ کشار ءِ خداوند ءَ نقصان بوتگت، چوش فیصلہ دات کہ پساں کشار ءِ واجہ ءَ دیگ ببنت، حضرت سلیمان ءَ گوشت منی خیال ءَ کشار ءِ واجہ پساں ءَ وتی گورا بداریت واشانی شیران ءَ بوارت وپسانی خداوند کشار ءَ آپ بدینت وگوررسی بکننت وھدیکہ کشار ءِ وتی اولی حساب ءَ اھت وا وشتات تو پساں والس کنگ بہ بنت وکشار ءِ خداوند کشار ءَ دزبگیریت ماں ایشی ءَ ہیچ کس ءَ تاوان نہ بیت حضرت داؤد ءَ اے فیصلہ اشکنان ءَ حضرت سلیمان ءَ شاباشی دات وچہ وتی اجتہاد ءَ رجوع کتی چوش بگوش کہ اصولِ فقہ ءِ اصطلاح ءَ سلیمان علیہ السلام ءِ استحسان وتی قیاس ءِ مقابلہ ءَ قبول کت۔ پت وچک ءَ ہرچ

فیصلہ ئے مقدمہ ءِ شریکا نی حق ءَ دات آحق تعالیٰ ءِ دیما ساڑی اَت دہر دوئینان ءَ حق تعالیٰ ءَ چہ وتی طرفا فیصلہ کنگ ءِ قوت وزانگ ہم بخشتگ اَت لیکن اصل نکتہ ءِ خبر آئی ءَ حضرت سلیمان ءَ سوج دات آئی بہ ھما انجام ءَ سر بوت کہ اَللہ ءِ گورءَ زیات شر وزیات راست اَت و آخر کار حضرت داؤد علیہ السلام ءَ ہم اے فیصلہ قبول فرمائینت ۔ چرے داستان ءَ پدرا بوت کہ انبیاء علیہم السلام بادشاہ بوگ ءِ باوجود مخلوق ءِ خوردیں خوردیں کارانی نیمگا ہما اندازہ ءَ دلگوش گور کتگ ھنچو کہ مزنیں کارانی نیمگا توجہ داتگ ف۹ حضرت داود علیہ السلام بے حدّوش آوازے اَت پدا اشی ءِ سرا پیغمبرانہ تاثیر کہ چرائی برکت ءَ وہدے گوں جوش وجزگ ءَ زبور وانتی یا خداءِ تسبیح وتحمید ءَ گلائیش بوتگت توکوہ و بالی مرغاں ہم گوں آئی آواز تسبیح وانگ ءَ لگگتنت ف۱ یعنی مرپیشی ءَ حیراں مبو کہ ڈوک و جانوَر چونکائی خبر کننت و تسبیح وانت، اِے درستیں کارانی کنوک ماوتیں۔ بازیں مئے بے حساب و بے حدیں قدرت ءِ روءَ اِے خبر چونکائی مشکل زانگ بنت ۔

ف۱۱ حق تعالیٰ ءَ بہ حضرت داؤد ءِ دست ءَ آسن موم کرتگت آئی ءَ تاب دیان ءَ بازسکّیں محکمیں نوکیں قسم ءِ آھنی لباس تیار کرتگت کہ ماں جنگ ءَ کارش دات
ف۱۲ یعنی بہ شمے کار مرزی ماچہ داؤد ءِ ذریعہ ءَ چوشیں عجبیں چیز پیدا اکت نوں شما فکر بکن اِت کہ آیا شما چشیں قسم ءِ نعمتانی شکر ءَ ہم گراِت

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ حضرت سلیمان ءَ دعا لوٹتگت رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَّا يَنبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي (ص رکوع ۳) اللہ تعالیٰ ءَ گوات وجنّ آئی تابعدار جوڑ کرتنت حضرت سلیمان ءَ یک تختے اڈ کنائینتگت کہ آئی سرا گوں حکومت ءِ خاص وناسیں مردماں نشتگت و ضروری ازباب وسامان ہم ما آئی ءَ ایر کرتگنت پدا گوات ءَ کشتگت گوں تیزی ءَ آئی ءَ چہ زمین ءَ چست کرتگت گڈا بر زا بہ جاہے سرا زمین گوات کشان بوتگت چوشکہ ماں دومی جاگہ ءَ فرمان کنت «رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ» (ص رکوع ۳)
چہ یمن ءَ بہ شام ءَ و چہ شام ءَ بہ یمن یک ماہے ءِ راہ ءَ کدنیم روچ ءَ بُر تگتی ۔ حیرانی گپ ایشنت کہ مروچیگیں جوانیں دحیران کنوکیں بالی گرابانی دورءَ ہم بازیں کند ذھنیں مردم اے ہیمیں گپانی انکارءَ کننت آیا یورپ ہرچ کارے کہ گوں رسیم (بھاپ) و برق ءِ زورءَ کت کننت خدا تعالیٰ یک پیغمبرے ءِ خاطرا کت نکنت ! ف۲ کہ کتام چیز بہ کتام ہیم ءَ کیش وگیوار کنگ مناسب انت و چہ گوات و اے دگہ عنصراں چونکائی کار گرگ بہ بیت ۔
ف۳ چہ شیاطین ءَ مراد سرکشیں جنّ اَنت چرایاں حضرت سلیمانؑ ماں دریاءَ ٹُبک ورگ ءِ کار گپتگت تاکہ ماں دریاءَ مروارد وجواہر چہ آئی بُن ءَ دربکننت وماں جاگہانی تعمیر وبندگ ءَ چرایاں گرانیں کار گپتگت وکد حوض ءَ رود ءِ ھیران ومزنیں دیگ ولوھیگ انچیں مزنیں جوڑ کرتگت کہ اشانؑ چہ وتی جاگہ ءَ کسے ءَ سُرینت کت نکتگت وپدا چہ جنانی دستاں اشان ءَ چست کنائینتگت ودگہ بازیں سکّیں گرانیں کار چریشاں گپتگت معلوم بیت کہ ہرچ رنگ ءَ حیراں کنوکیں کار ماں اے دورءَ اللہ تعالیٰ چہ مادی قوتاں گر کائینت ماں آدوروباری ءَ ہمے رنگ ءِ کار چہ مخفی و روحی قوتاں کنائینگ بوتگنت ف۴ گوں وتی سرجمیں طاقت ءَ ھما شیاطین ءَ سلیمانؑ ءِ قیدوبند بہ اے ڈول ءَ داشتگت کہ چرایاں بیگاری گپتگت و آیاں

الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ۚ
یک ترندیں گولئے کشت بہ آئی ءِ حکم ءَ دیم بہ ھما ملکے ءَ کہ برکتیں ماں کت ماں آئی ءَ (یعنی ملک شام) ف۱
وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾ وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُ
و ما را بہ ہر چیزءَ خبر انت ف۲ و فرمانبردار ایں کُت چہ دیھاں کہ ٹُبکش وارت (ماں دریاءَ) پر ائیا
وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ﴿٨٢﴾ وَأَيُّوبَ
و دگہ باز کارش کرت بغیر چہ لے کارءَ و ما آیانی حفاظت کنوکیں ف۳ و ایوب ءَ را
إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾
وقتیکہ توار جت وتی ربّ کہ گپتگ من ءَ سکّی ءَ و تو چہ درستیاں رحم کنوک ترئے ۔
فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِن ضُرٍّ ۖ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَ
گڑا ما اشکت آئی ءِ فریات پدا دُور ایں کُت ہر تکلیفے کہ آئی ءَ پر اَت ودا تیں آئی ءَ وآئی ءِ لوگی ءَ و
مِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَ
دگہ ہمینچک ہور ھمایاں ف۵ مہربانی چہ وتی نیمگا و نصیحت بہ عبادت کنوکاں ف۶ و
إِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَ
اسماعیل وادریس و ذوالکفل ءَ و اِے درستاں صبر کنوک ءَ ف۷ و
أَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا ۖ إِنَّهُم مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا النُّونِ
داخلیں کتنت ماں وتی رحمت ءَ ۔ آ درست چہ نیک بختان اَنت ۔ وماہیگ ءِ واجہ (یعنی یونس) ءَ
إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي
وقتیکہ در کپت شُت بہ غصّہ ءَ ف۸ پدا خیال ءُ کُت کہ گپت کُت نکنیں ما آئی ءَ را پدا تواری جت ماں
الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ
ھما تہاریانی تہا ف۱ کہ ھچ معبودیں نیستیں بغیر چہ تو، تو بے عیبئے من وت
الظَّالِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِي
گنہگار توں ف۱۱ پدا ما آئی ءِ فریات اشکت وخلاصیں کت چہ غم ءَ ۔ و ہمے پیما خلاص کنیں

واجہ سلیمانؑ ءَ ھچ تاوانے ہم دات نہ کرتگت واگن نہ انسان ءِ چے طاقت انت کہ چوشیں زورمندیں مخلوقے ءَ وتی قبضہ ءَ داشت کت بکنت وماں زنجیرانی توکا بندش بکنت وَآخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ (ص رکوع ۳) ف۵ حضرت ایوب ءَ حق تعالیٰ ءَ ماں دنیاءَ ھمک رنگ ءَ آسودہ حال کتگت ۔ کِشار، دلوت، ٹیگ وغلام، نیکیں اولاد ولوگ بانک دلکشیں بخشاتگ ۔ حضرت ایوب مزن شکر گروکیں بندہے اَت بلے ربّ العالمین ءَ آ ترا ماں چکاس ءَ گرفتار کت ۔ کِشاری سُتک، دلوتی مرتنت و اولادی تمام یکجا چیر ترّت ءُ مرتنت، بیل وھمبلاں دیم ترینت ماں بدن ءَ ترامبل کپت وکرم گپتنت ۔ یکیں لوگ بانکی ھمراہ پشت کپت گڈ سرا آہم شزار بوت مگر حضرت ایوبؑ ھنچو کہ نازونعمتانی وہدا شاکر اَت ھمے پیما ماں ابتلاء وچکاس ءِ وھدا صابر اَت ۔ وھدیکہ رنج ودرد و دژمنانی شگان چہ حدّا زیات بوتنت بلکیں وتی دوستاں ہن دراتینت کہ یقیناً حضرت ایوبؑ ءَ ہچشیں گناہے کرتگ کہ آئی ءِ سزا اے ہیم سک بوت کننت نوں

نوں واجہ ءَ دعا لوٹ اِت رَبِّ اِنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ ۔ اللہ تعالیٰ ءَ مُرتگیں اولاد انی بدلءَ دومی اولاد دات، چہ زمیں چمّگے درکت کہ حرائیءَ آپ وران ءَ جان شودان ءَ جان دراہ بوت بدن ءِ تمامیں مرض ہلاکس بوتنت وجو شکہ ماں حدیث ءَ اِنت سُہر (طلا) ءِ مَدگ دیم دیگ بوتنت ۔ غرضیکہ ھمک رنگءَ آئیءِ جاورشر کنگ بوت ۔ ف٦ یعنی ایوب علیہ السلام ءِ سرا اے مہربانی بوت وتمام بندگی کنوکان یک سوجے ویادگارے قائم بوت کہ ہروقتیکہ بہ یک نیکیں بندہ ئے ءِ سرا یک بدیں وقتے بئیت تہ جو ایوبءَ صبر وپختگی پیش دارگ وایوکءَ گوں وتی ربءَ فریاد کنگ لوٹیت ۔ حق تعالیٰ آئیءِ سرا مہربان بوت وتہنا چوشیں چکاس (امتحان) ءَ گندانءَ کتام شخصے ءِ بار وا اے گمان کنگ نہ لوٹیت کہ آئیءِ سرا رب تعالیٰ ناراض اِنت ۔ ف۷ یعنی اِے تمامیں نیکیں بندھانءِ یاد بکن اِت ۔ اسمٰعیل و ادریس ءِ بیان پیسراماں سورۃ مریمءَ گوست، ذوالکفل ءِ بابت ءَ اختلاف اِنت کہ اِے واجہ نبی ئے ات یہ چاکہ آئرا ماں نبیانی رِدا بیان کنگ بوتگ یا ایوکءَ یک نیکیں مردے اَت، گوشنت کہ اِے واجہ یک مردے ءِ ضامن بوت وپدا باز سالاں قید خانہءَ بند بوت و پہ خدائیگی اِے جنجالی بہ وتی سرءَ زُرت

تنبیہ : مسند امام احمد وجامع ترمذیءَ یک مردے ءِ قصہ بیان بیت کہ آ اول سرا مزن فاسق و بدکارے ات رندترءَ توبہ کار بوت اللہ تعالیٰءَ آئیءِ مغفرت ءِ بشارت ماں ھمے دنیاءَ مخلوقءَ اشکنائینت آئیءِ نام ماں حدیثءَ "کفل" انت، سر ظاہرا اے ھما کفل نہ اِنت کہ ماں قرآنءَ آئرا "ذوالکفل" گوشگ بوتگ ۔ واللہ اعلم ۔ لھتیں مصنف گوشنت کہ ذوالکفل ھما انت کہ آئرا حزقیل ہم گوشنت ۔ واللہ اعلم بالصواب ۔

ف۸ "ماھیگ ءِ واجہ" حضرت یونس علیہ السلام ئی گوشت ۔ اِے واجہ ءِ مختصر قصہ چوش اِنت کہ اللہ تعالیٰءَ آئرا شہر نینوا ءِ طرفءَ کہ آ موصل ءِ نزیکءَ اِنت پیغمبر جوڑ کت ودیم داتگت واجہ یونس علیہ السلامءَ آیانءَ چہ بت پرستیءَ مہن کت وحق ءِ نیمگءَ آیگ ءِ دعوتی دات آیاں کجا منّو کتنت! بلکیں روچ بہ روچ آیانی سرکشی ودژمنی زیات بوان بوت، آخر بہ دعائی کت وزہرءَ پُر بوانءَ چہ شہرءَ درکپت خداوندی حکم ءِ انتظاری نہ کت ووعدہ ئی کت کہ سئے روچءَ پد بہ شمے سرا عذاب کیت ۔ آئی درکپگءَ پد قومءَ یقین بوت کہ نبی ءِ بد دعا خالی نہ روت، چیزے علامات ہم بلکیں عذاب ءِ دیستش چریشیءَ ماں آیانی دلءَ خوف پیدا بوت درستاں گوں وتی زھگ ءُ چک و جانوراں دیمش بہ جنگلءَ دات وماتانءَ چہ چکانش جدا کتنت، میدانءَ سربوانءَ درستاں گریوگ وفریاد بناکت زھگاں، ماتاں وجانوراں درست ھمینکر فریاد کنگا ئتنت گوشئے گوش ترکدنت ۔ میتگ ءِ کل مردماں بہ حق ودل توبہ کار بوتنت و وتی بتانش ہم پروشتنت خدا تعالیٰ ءِ فرمانبرداری ءِ قولش کرت وحضرت یونس ءِ شوھازءَ درکپتنت کہ اگں آ دوچار بہ کبیت تو آئیءِ گفت ءِ سرا کاربند بہ بنت، حق تعالیٰءَ آیانی سرا آیوکیں عذاب دور کُت "فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ اٰمَنَتْ فَنَفَعَهَآ اِيْمَانُهَآ اِلَّا قَوْمَ يُوْنُسَ لَمَّآ اٰمَنُوْا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنٰهُمْ اِلٰى حِيْنٍ ○ (یونس، رکوع ۱۰)

جا نگو یونس علیہ السلام چہ وتی میتگءَ درکپانءَ بہ یک جماعتے ءِ ھمراھیءَ ماں بوجیگءَ سوار بوت آ بوجیگ غرق بوگءَ لگت بوجیگ ءِ مردماں بارءَ سبک کنگ ءِ خاطرا ارادہ کت کہ یک نفرےءَ ماں دریاءَ چگل بدئینت یا بہ وتی فرضی دستور ءِ روءَ چوش فہمتش کہ یک تتکگیں غلامے شہ وتی واجہءَ تچانءَ ماں بوجیگءَ سوار نت ۔ بہرحال ورھما مردم ءِ درگیجگ ءِ فالش جت آ بہ واجہ یونس علیہ السلام ءِ نامءَ درکپت، دو سئے برا فالش جت ہر برا واجہ یونس علیہ السلام نام درکپت ۔ اِے نقشءَ گندانءَ واجہ یونس علیہ السلامءَ ماں دریاءَ دور کُت فوراً یک ماھیگے آہت وآئرا ایری بُرت اللہ تعالیٰءَ ماھیگءَ را حکم دات کہ واجہ یونس ءَ ماں وتی لاپءَ جاگہ بدے بلے بچار آئرا ھچ رنجے مرسیت، اِے تئی روزی نہ اِنت بلکیں تئی لاپ ما پرائی یک قید خانہ ئے جوڑ کرت، آئرا بہ وتی توکءَ گوں حفاظتءَ بجل ۔ ھما دمانءَ واجہ یونس علیہ السلامءَ وتی رب چو توار پہ جت لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ سُبْحٰنَكَ اِنِّيْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ○ وتی گناہءَ قبول دار بوت کہ بے شک من اشتاپ کت کہ تئی حکم ءِ رھچاریءَ ابید شہر ءِ مردمانءَ یل کنان چہ اودا درکپتاں اگرچہ واجہ یونس علیہ السلام ءِ اے رَدکاری اجتہادی اَت کہ بہ امّت ءِ حقءَ معاف اِنت مگر نبیانی تربیت وسرسوج چہ ایدگہ کساں گستا بیت بہ ہرچ معاملہ ئےءَ وحی آیگ ءِ امیت بہ بیت ابید چہ چاریءَ قومءَ یل کنانءَ روگ یک پیغمبرے ءِ شان ءِ برخلاف اَت بہ ھمے نامناسبیں صبر ءِ سرا اگرچہ چپل شروع بوت آخر چہ توبہءَ پد رستگار بوت ۔ ماھیگءَ تیاب ءِ سرا آیانءَ آئرا چہ وتی لاپءَ درکت وبہ ھما شہر ءِ نیمگءَ صحیح وسالم واپس کنگ بوت ۔ ف۹ یعنی چوش خیالی کت کہ ما بہ اے حرکت ءِ سرا ھچ گرودار نہ کنیں یا ھنچو شکائی درلگشت چوشکہ کسے ایش بزانت کہ نوں ما آئرا گرفتار کنان واترکت نہ کنیں بزاں چہ شہرءَ درلگوشاں چہ مئےءَ دستءَ درشُت اے مطلب نہ اِنت کہ معاذ اللہ یونس علیہ السلام درحقیقتءَ ہنچوش تران کنگا ئت اِے ڈولیں تران وایک ادنائیں قسم ءِ مومنے ہم کُت نہ کنت بلکیں غرض ایشنت کہ صورتِ حال ہمے رنگءَ اَت کہ حرائیءَ ہنچوش فہمگ بوتگت ۔ حق تعالیٰ ءِ عادت اِنت کہ آ کاملان ءِ یک ادنیٰ تریں رَدی ءِ سرا باز تر ندیں اندازےءَ بیان کنت چوشکہ ما باز برانشتہ کرتگ وچریشیءَ کاملیں مردمانی سُبکی ظاہر نہ بیت بلکیں واجہ خداءِ شان ءِ بزرگی وعظمت ظاہر بیت کہ اینکر مزن مرتبہ دار وکیں شخصءَ چہ یک خوردیں کوتاھی ئے چون ظاہر بوت ۔ ف۱۰ یعنی دریاءِ جُہلی، ماھیگ ءِ لاپ وشپ ءِ تہار وکیانی توکا ۔ ف۱۱ یعنی منی خطاءَ بہ بخش بے شک من ردکپتگاں ۔

الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۸۸﴾ وَزَكَرِيَّآ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗ رَبِّ لَا تَذَرْنِىْ فَرْدًا وَّ

مومنان ف۱ وزکریا دفتیکہ تواری جت وتی رب کہ میل من ءَ رالیوکا ف۲ و

اَنْتَ خَيْرُ الْوٰرِثِيْنَ ﴿۸۹﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ ۡ وَوَهَبْنَا لَهٗ يَحْيٰى وَاَصْلَحْنَا

تو چہ درستیں وارثاں شرترئے ف۳ پدا اشکتیں آئی ءِ فریات و بخشتیں پرائی ءَ یحیٰی واڈیں کت

لَهٗ زَوْجَهٗ ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا يُسٰرِعُوْنَ فِى الْخَيْرٰتِ وَيَدْعُوْنَنَا رَغَبًا

آئی ءِ زال ءَ راف۴ بیشک اشاں اشتاپ کت پہ نیکیں کاراں و تواریش پہ دات مارا پہ امید

وَّرَهَبًا ؕ وَكَانُوْا لَنَا خٰشِعِيْنَ ﴿۹۰﴾ وَالَّتِىْٓ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا

و بیم ءَ ۔ و بوتگنت چہ ماترسوک ف۵ و ہما زالے کہ نگاھی داشت وتی شرمگاہ ف۶ پدا ھُبیں کت

فِيْهَا مِنْ رُّوْحِنَا وَجَعَلْنٰهَا وَابْنَهَآ اٰيَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿۹۱﴾ اِنَّ هٰذِهٖٓ

ماں آئی ءَ چہ وتی روح ءَ ف۷ وکتیں ھما زال و آئی ءِ چُک نشانیے پہ جہان ءِ مردماں ف۸ بے شک اے مردم انت

اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً ۖ وَّاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْنِ ﴿۹۲﴾ وَتَقَطَّعُوْٓا

شمے دین ءِ، دیر ہا یکیں دین ءِ ومناں شمے رب، نوں منی بندگی ءَ بکن ات ف۹ وتُش تُش ءَ بہرش کت

اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ ؕ كُلٌّ اِلَيْنَا رٰجِعُوْنَ ﴿۹۳﴾ فَمَنْ يَّعْمَلْ مِنَ الصّٰلِحٰتِ

وتی کاروت ماں وتاف۱۰ درست مئے نیمگا پدا کاینت ف۱۱ نوں ہرکسے بکنت چہ نیکیں کاراں

وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهٖ ۚ وَاِنَّا لَهٗ كٰتِبُوْنَ ﴿۹۴﴾

وایمان دار بیت نوں بے قدری کنگ نبیت آئی ءِ کوشش و ما پرائی ءَ نبشتہ کنیں ف۱۲

وَحَرٰمٌ عَلٰى قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَآ اَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿۹۵﴾ حَتّٰٓى

ولازم بوتگ پہ ہر میتگے ءَ کہ برباد کتگنت اے کہ پدءَ بچترنت نیاینت ف۱۳ تا ہچے وفتیکہ

اِذَا فُتِحَتْ يَاْجُوْجُ وَمَاْجُوْجُ وَهُمْ مِّنْ كُلِّ حَدَبٍ

بیچ کنگ بنت یاجوج وماجوج و آ چہ ہر بُرزگے ءَ

يَّنْسِلُوْنَ ﴿۹۶﴾ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاِذَا هِىَ شَاخِصَةٌ اَبْصَارُ

ایر رچان بنت ف۱۴ ونزّیک رست حقیں وعدہ پدا ہما وقتی ٹنگرنت چمّ

ف۱ یعنی یونس ءَ مئے بخشش خاص نہ انت ہر ایمان دار وکے مارا توار پہ جنت ماآئی ءَ چہ بلا ھاں رستگار کنیں۔ ماں حدیثاں اِے دعاءِ مزن فضیلت بیان بوتگ و امت ءَ ماں سکّی وسوریان مدام الشرالنفع دیو یستگ ف۲ یعنی چہ اولادءَ کہ آچہ منا پد قوم ءِ خدمت کت بکنت ودینی تعلیم ءَ شنگ وتالان بکنت چوشکہ ماں سورۂ مریم ءِ فوائد ءَ نبیسگ بوت ف۳ پہ وت ءَ وارث ءِ سوال کنگا ئت ۔ يَرِثُنِىْ وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوْبَ (مریم رکوع ۱) گوں آئی ءِ مناسبیں نام ءَ اللہ ءَ یادکت۔ ف۴ یعنی سنٹیں لوگ بانک اولادءِ لائق جوڑ کت ۔ف۵ لہتے صوفیانی گوشگ انت کہ ہرکسے اللہ ءَ توار پہ بجنت گوں امید و ترس ءَ آ اصلی دوست نہ انت ۔ چہ اِد آیانی غلطی ظاہر بوت، چہ نبیاں دگہ مستریں دوست کئے بیت کنت ۔ ف۶ حلال وحرام دوئیں طریقیاں محفوظات ۔ ف۷ یعنی عیسٰی علیہ السلام ءَ کہ آگوں روح اللہ ءِ لقب ءَ نام کپتگت ماں آئی ءِ شکم ءَ رودینت ۔ف۸ آئی ءِ "نشانی" بوگ ءِ بیان ماں سورۂ آلِ عمران ءَ بیان بوت ف۹ یعنی خدا ہم یکے وشمے اصلی دین ہم یک انت تماں انبیاء ماں اصول ءَ یکنت کہ چریشاں یکے ءِ تعلیم کلانی تعلیم انت باقی مَنّت فروعانی اختلاف آ زمان و مکان ءِ اختلاف ءِ سبب ءَ عین مصلحت وحکمت انت ۔ ھما اختلاف بدوخراب اِنت کہ آماں اصولاں بہ بیت ہمیشکا لازم انت کہ درست ہور بوان ءَ خداءِ بندگی ءَ بکنیں وماں ہرچ اصولے ءَ کہ تمامیں نبیاں یک راہ ویک شور بوتگنت آیان ءَ درست ھور بوان ءَ محکم بداریں ف۱۰ یعنی مئے گورءَ آیانی تمامیں اختلافانی گیش وگیوار بیت وہرکیہ ہریکے ءَ را آئی ءِ کتگیں کارانی جزا رسیت دیم تراھما جزاءِ تفصیل انت ف۱۱ یعنی کسے ءِ محنت برباد نہ بیت نیکی ءِ شیر کنیں ثمرہ مومن ءَ ضرور رسیت کہ تام ادنی ءَ چہ ادنی تریں نیکی ہم ضائع نہ بیت ہریکے ءِ خوردیں و مزنیں عملاں ما بہ آئی ءِ نامۂ اعمال ءَ درج کنیں کہ آقیامت ءِ روچ ءَ ہچ کنگ بنت ۔

ف۱۲ بیسرا نجات حاصل کنوکیں مومنانی ذکرات ۔ بہ آئی مقابل ءَ ماں اِے آیت ءَ ھلاک بوکیں کافرانی ذکر انت یعنی ھماکسان ءَ کہ پرایاں ہلاک وبرباد بوگ مقدر بوتگ آیاں کدی ہم وتی کفر و عصیان ءَ ویل کنان وتوبہ کنان ءَ بہ خداءِ طرف ءَ رجوع کنوک نہ بنت نہ آیاں کدی ماں دنیاءَ بہ اے مطلب ءَ والپس کنگ بنت کہ دوبارہ ادا آیانءَ گوستگیں زندمانی ءِ کوتاھیان ءَ سرجم بکننت گڈا آیاں نجات وفلاح ءِ امیت ءَ چونکائی داشت کت کننت ۔ بہ آیاں بس یکیں وقت ہست وہرکیہ آدوبارہ زندگ بنت وخداءِ طرف ءَ واتر بکننت و وتی ناہودگیں کارانءَ قبول دار بوان ءَ پشومان بہ بنت بلے آوھد ءِ پشومانی ہچ دردنہ وارت آ وقت قیامتیگنت کہ آئی ءِ نزیکیں علامت یاجوج ماجوج ءِ لشکر ءِ تالاں بیگ انت ، اے وتی کثرت وبازی ءِ سبب ءَ تمام برزگ وجہلگ ءِ سراقبضہ کنان بنت ھرنیمگ ءَ چم ءَ شانک دئے ھمشانی محیّ نظر ءَ کیت کہ آیاں ہچ انسانی طاقتے داشت کت نہ کنت ھچوش معلوم بیت کہ چہ ہر جمپ ءِ کوھے ءَ اشانی لشکر لگشان ءَ لیٹ وران ءِ پیداکنت ۔ سورۂ کھف ءِ آخر ءَ لے قوم ءِ بابت ءَ چیزے نبشتہ کرتگیں باید انت کہ آئرا دوبارہ یک برے پداچارگ بہ بیت ۔

ف۱ یعنی جزاء وسزاءِ وعدہ وھدیکہ نزّیک ءَ کیت ھما وھدءَ منکرانی چمّاں چہ قیامتءِ ترس وبیمءَ بالا دونت ووتی غفلتءِ سرا البش بش ورنت کہ ھلئے افسوس مروچیگیں روچءِ باروا ما چنکر ناسرپدیہ بوتگیں کہ اے بیماشومی ءَ مارا گپتگ دریچتا مابہ دنیاءَ چرے آفتءَ رکّینگءِ کمّیں فکر بکرتیں ف۲ یعنی ناسرپدیءَ چوں ظاھر بکنیں آخر نبیان ءَ مارا بہ شرّی ءِ سراَ سرپدی داتگت بلے بہ وتی جانانی سرا ماوت ظلم کرت کہ ما آیانی خبرنہ گپت و وتی دلءِ تبءَ کنا ہانی سرا ماھُٹ کرت ف۳ اے دیم گوری (خطاب) بہ مکہءِ مشرکان انت کہ آیاں بتانی پرستش کرتگت یعنی شما وشمے معبوداں کُل جہنمءِ دار و اِشکرءِ پیماسچان بئیت وَقُوْدُھَا النَّاسُ وَالْحِجَارَۃُ (بقرہ رکوع ۳) استی معنی چوش نہ انت کہ اصنام (بتاں) عذاب بیت بلکیں غرض ایشنت کہ بت پرستانی سراَ حجت زیات لازم بہ بیت چوشکہ دیم ترا بیان فرمائینیت لَوْکَانَ ھٰؤُلَآءِ اٰلِھَۃً مَّا وَرَدُوْھَا وآیانی حسرت زیات بوان بہ بیت کہ چہ آکسءَ خیرءِ امیت کشتگت آیاں مروچی وتارا رکّینت کت نہ کت گڈا مارا چہ پیما رکینگ تو ننت۔

الَّذِیْنَ كَفَرُوْا یٰوَیْلَنَا قَدْ كُنَّا فِیْ غَفْلَةٍ مِّنْ هٰذَا بَلْ كُنَّا ظٰلِمِیْنَ ﴿۹۷﴾ اِنَّكُمْ وَ مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وٰرِدُوْنَ ﴿۹۸﴾ لَوْ كَانَ هٰۤؤُلَآءِ اٰلِهَةً مَّا وَرَدُوْهَا وَ كُلٌّ فِیْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۹۹﴾ لَهُمْ فِیْهَا زَفِیْرٌ وَّ هُمْ فِیْهَا لَا یَسْمَعُوْنَ ﴿۱۰۰﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِّنَّا الْحُسْنٰۤى اُولٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُوْنَ ﴿۱۰۱﴾ لَا یَسْمَعُوْنَ حَسِیْسَهَا وَ هُمْ فِیْ مَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ خٰلِدُوْنَ ﴿۱۰۲﴾ لَا یَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَ تَتَلَقّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ هٰذَا یَوْمُكُمُ الَّذِیْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ﴿۱۰۳﴾ یَوْمَ نَطْوِی السَّمَآءَ كَطَیِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَاْنَاۤ اَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِیْدُهٗ وَعْدًا عَلَیْنَا اِنَّا كُنَّا فٰعِلِیْنَ ﴿۱۰۴﴾ وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِی الزَّبُوْرِ مِنْۢ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ یَرِثُهَا

کافرانی (گوشنت) اوہ باتیں کہ ما بے خیال بوتیں چہ اِشیا ف۱ بلکیں ماوت ظالمیں ف۲ (گوشگ بنت کہ) بیشک شما وشمے خدایاں بغیر چہ اللہ ءَ اشکرت دوزخءِ شما درست ماں آئیءِ تہا گوزات ف۳ اگر بوتینت اے بُتاں خدا گڑا داخل نبوتاں ماں اودءَ۔ و درست ماں آئیءِ تہا ہمیشہ مانت ف۴ پہ آیاں ماں اودءَ چیہال اِنت و آماں اودءَ ہچ نیشکننت ف۵۔ ھماکساں کہ بیشءَ مقرر بوتگ پرایاں چہ مئے نیمگا نیکی گڑا آ چہ دوزخءَ دور بنت ف۶ نیشکننت آئیءِ برمشءَ۔ و آ ماں وتی دلانی واہشانی تہا ہمیشہ مانزت ف۷ غمگین نہ کنت آیان ءَ زندیں ترس ف۸ و آیانی دیمءَ کاینت ملائکہ ہبیشنت شمے روچ ھما کہ وعدہ دیگ بوتگ ات ف۹ ھمار وچیکہ پیچیں آسمان ءَ ہنچو کہ پیچینت قبضءِ کاگدءَ ف۱۰ ہنچو کہ ازسرنو پیدا اگیں کتگت اولی برءَ دوبارگئے پیدا گنیں، مارا وعدہ اِنت، مارا پورہ کنگی انت ف۱۱۔ و پہ تحقیق نبشتگیں ماں زبورءَ رند چہ نصیحتءَ کہ پہ زمینءِ سرءَ مالک بنت

تنبیہ : چہ ”مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ“ ءَ مراد اِدا ایوک اصنام (بُت) اَنت چیاکہ دیم گوری (خطاب) پہ ھمایانی پرستاران انت بلے اگں ”ما“ ءَ را عام دارگ بہ بیت تو ”بشرط عدم المانع“ ءِ قید معتبر شمار بیت یعنی ماں ھماوت ساچیں معبوداں چیزے چہ نارءِ دخولءَ مانع مبیت آیاں گوں وتی عابدینءَ دوزخءِ دار و اِشکر جوڑ کنگ بنت مثلاً شیاطین و اصنام۔ باقی حضرت مسیح وعزیر و ملائکۃ اللہ کہ اشانءَ بازکساں معبود قرار داتگ لے واجہانءِ مقبولیت و وجاہت مانع انت کہ (معاذ اللہ) مرے عمومءَ شامل دارگ بہ بنت ہمیشگا دیمترا گیش وگیوار (وضاحت) کت اِنَّ الَّذِیْنَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِّنَّا الْحُسْنٰۤى اُولٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُوْنَ ○ ف۴ یعنی کل عابد و معبود مدام ماں دوزخءَ مان انت ف۵ یعنی چہ ترسءِ شدّت و عذابءِ سکّیءَ وچہ وتی جاک و فریادءَ ہچ اشکنگ نہ بیت۔ وچہ ابن مسعودءَ منقول اِنت کہ یک وھدے کیت وہدیکہ ہریک دوزخیءَ ماں یک آسنءِ پیٹیءَ بندکنانءَ چہ بالامیخ جنگ بنت و جہنمءِ توکءَ دیل کنگ بنت۔ شاید ہچ نہ اشکنگ ہمے حالءَ بیان کنوک اِنت

ف۶ یعنی یک برے چہ پُہل صراطءَ گوزانءَ پدا مدام دُور مانںت دبہ آئیءَ سرا گوزانءَ ہم چہ دوزخءِ تکلیف ورنجاں دور مانںت ف۷ جنّتیاں چہ دوزخءَ ہمنکر دور بنت کہ داں آئیءَ برمشءَ نہ مارنت وگوں مزن عیش و آرام ہمیشہ جنتءِ لذتانءَ چشوک بنت ف۸ یعنی آروچءَ وہدیکہ مخلوق بہ ترس ولرزءَ بنت اللہ تعالیٰ اشانءَ چہ رنج وغمءَ محفوظ داریت ف۹ یعنی چہ قبراں پاد آیگ یا ماں جنتءَ داخل بوگءَ وہدءَ فرشتہ آیانی دیماوشءَ اھتءَ کاینت و گوشنت کہ ھما دائمی شادکامی و راحتءِ کہ گوں شما وعدہ کنگ بوتگت مروچی آئیءِ تمام کنگءِ وقت آتکگ۔ ف۱۰ یعنی وقتیکہ قیامت کیت آسمانءِ

صرف پیچگ بنت ہنچو شکہ نبشتگیں قبض وقبالہ پیچگ و ایر کنگ بنت وَالسَّمٰوٰتُ مَطْوِیّٰتٌۢ بِیَمِیْنِهٖ۔ ماں لہتے روایتاں کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ یک کاتبءِ نام ”سجل“ پیش دارگ بوتگ آ سرا حدیثءِ حافظانی یک جماعتءَ ضعیف بلکیں موضوع (ونگڑیں) قرار داتگ کما صرّح بہ ابن کثیرؒ فلا یُعتبر بتخریج ابی داؤد والنسائی فی سننھما۔ ف۱۱ یعنی ہنچو شکہ گوں آرامءَ دنیائی اول سرا پیدا کرتگ بہ ھما پیما دوبارہ پیدا کنگ بیت اے پُھتویں قول اِنت کہ آ یقیناً تمام کنگ بیت۔

عِبَادِیَ الصّٰلِحُوْنَ ﴿۱۰۵﴾ اِنَّ فِیْ هٰذَا لَبَلٰغًا لِّقَوْمٍ عٰبِدِیْنَ ﴿۱۰۶﴾ وَمَآ

نیکیں بندیاں ف۱ ، تحقیق ماں اشی ءَ پہ مطلبءَ رسینگ انت پہ ھماکساں کہ بندگی کننت ف۲ و

اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِیْنَ ﴿۱۰۷﴾ قُلْ اِنَّمَا یُوْحٰۤی اِلَیَّ اَنَّمَاۤ اِلٰهُكُمْ

ما دیمیں نہ داتگ ترا مگر رحمتے پہ جہان ءِ مردماں ف۳ تو بگوش کہ ہیے حکم آتک کہ شمے معبود (حقیقی)

اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿۱۰۸﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ اٰذَنْتُكُمْ

یک معبودے ۔ نوں چے شما منّت (باینہ) ف۴ پدا اگر آدیمءَ بگردینت نوں تو بگوش کہ من شمارا ڈاہ داتگ ف۵

عَلٰی سَوَآءٍ ؕ وَاِنْ اَدْرِیْۤ اَقَرِیْبٌ اَمْ بَعِیْدٌ مَّا تُوْعَدُوْنَ ﴿۱۰۹﴾

پہ ہردکیں طرفاں برابر ۔ و من نزانوں نزیک انت یا دور انت ہما چیز کہ شمارا وعدہ دیگ بوتگ ف۶

اِنَّهٗ یَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَیَعْلَمُ مَا تَكْتُمُوْنَ ﴿۱۱۰﴾ وَاِنْ اَدْرِیْ

ہماوت زانت ہر خبرے کہ سکّا گوشگ ببیت و آ زانت ہما چیزے ءَ کہ ماں دلے بدارِت ف۷ و من نزانوں

لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ اِلٰی حِیْنٍ ﴿۱۱۱﴾ قُلَ رَّبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّ ؕ

شاید کہ آ تاخیر عذاب ءَ آزمائشت پہ شما و فائدہ انت تا یک مدتے ف۸ گوشت پیغمبر کہ اے رب فیصلہ بکن انصاف ءِ ف۹

وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰی مَا تَصِفُوْنَ ﴿۱۱۲﴾

و مئے رب رحمٰن انت چہ ہمائی ءَ مدت لوٹیں پہ ما خبراں کہ شما ئش لوٹ اِت ف۱۰

سُوْرَةُ الْحَجِّ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانٌ وَّسَبْعُوْنَ اٰيَةً وَّعَشْرُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ حج مدینہ ءَ ایرھتگ و آئی ءِ ہفتاد و ہشت آیات و دہ رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں اللہ ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

یٰۤاَیُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمْ ۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَیْءٌ عَظِیْمٌ ﴿۱﴾

او مردماں بترس اِت چہ وتی رب ءَ بیشک زلزلہ قیامت ءِ یک زنڈیں چیزے

یَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّاۤ اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ

ہما روچ کہ گندت ئے بے خیال بیت ہر شیر میچینوکیں جنیں چہ وتی شیر مچوکیں چک ءَ و دور دنت ہر

ف گوں کامل وفاداریں بندھاں حق تعالیٰ ءِ وعدہ انت کہ آیانءَ دنیا و آخرت ءِ کامیابی و اے زمین و جنت ءِ زمین ءِ وارث جوڑ کنت چنانچہ فرمائینت اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ یُوْرِثُهَا مَنْ یَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ؕ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِیْنَ ۵ (اعراف ع ۵) وَاِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا فِی الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا وَیَوْمَ یَقُوْمُ الْاَشْهَادُ (مومن ع ٦) و وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَیَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِی الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۪ وَلَیُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِیْنَهُمُ الَّذِی ارْتَضٰی لَهُمْ (نور، ع ۷) اے ہنچیں المیں وبکائیں فیصلہ ایت کہ اشی خبر آئی ءَ ماں وتی شرعی کتاباں و قدری کتاباں داتگ ماں لوح محفوظ و اُم الکتاب ءَ اِے وعدہ درج کنگ بوتگ و نبیانی زبان ءَ اِے چیز ھمک برءَ جار جنائینگ بوتگ ماں داؤد ءِ کتاب زبور ۳۷ - ۲۹ ءَ ھست کہ صادق زمین ءِ وارث بنت چنانچہ اِے امت ءِ کامل و وفادار و صادقیں بندہ داں دراجیں مُدّتے ءَ زمین ءِ وارث بوتنت ماں شغرب و مغرب ءَ آیاں آسمانی بادشاہت برجاہ داشت ، عدل و انصاف ءِ بیرک اِش مِک کتنت، برحقیں دین ءِ نام و توار ماں عالم ءِ چاریں گنڈاں تالان کت و نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ پیشین گوئی چرایانی دست ءَ سرجم بوت انّ اللّٰہ تعالٰی زوی الارض فرأیتُ مشارقھا و مغاربھا و انّ امتی سیبلغ ملکھا مازُوی لی منھا. وہمے قسم ءِ ایندگہ پیشین گوئی امام مھدی و حضرت مسیح علیہ السلام ءِ زمانگ ءَ تمام بنت

ف۲ یعنی اے ڈولیں بشارت اشکنانگ خدائے واحد ءِ بندگی کنوک وتی مطلب ءَ سر بنت یاماں اے قرآن کریم ءَ کہ آچوشیں شانداریں بشارت و ہدایات ءَ شامل انت پہ بندگی کنوکاں مزن نفع و کامیابی انت ف۳ یعنی شمے ذات پہ کل عالم ءَ رحمت کنگ و دیم دیگ بوتگ اگں کتام بے بختے چرے عام رحمت ءَ سیت مگریت تو اِے ھمائی جند ءِ گناہ انت ، روچ کہ چرائی برکت جہان ءَ چہ ہر گنڈا روشنی و گرمی سر بیت بلے اگں یک شخصے پہ وتی سرا تمام دروازگا و ٹنگاں بند بکنت تو اِے ھمائی وتی کنوکی حساب بیت آفتاب یعنی روچ ءِ فیض ءِ تہا کس شک آورت کرت نہ کنت و اِدا رحمة للعالمین ءِ فیض ءِ حلقہ سہنکر دراج اِنت کہ ہرچ بے نصیبے چہ واجہ ءِ ذات فائدگ گرگ ملوٹیت آ ئرا تہم کتام نہ کتام درجہ ءَ بے اختیار رحمت ءِ ونڈ سر بیت چنانچہ ماں دنیاءَ نبوت ءِ علوم چہ تہذیب و انسانیت ءِ اصول ءِ عام ءِ شنگ و تالانی ءَ ہر یک مسلمان و کافر وتی وتی ذوق ءِ ردا فائدہ چت کنت و ہم حق تعالیٰ ءَ وعدہ فرمائینتگ کہ پیشی امتانی برخلاف اِے امت ءِ کافران ءَ چہ عام عذاب ءَ محفوظ دارگ بیت من دچوش گشاں کہ واجہ ءِ عام اخلاق و عادات ءَ بغیر ھما کافراں کہ گوں آیاں واجہ ءَ جہاد کرتگت آہم پہ کل عالم ءِ سرا رحمت اَت پرچاکہ چرائی برکت ءَ ھما رحمت کبریٰ ءِ حفاظت بوتگت کہ آئی ءِ واجہ حامل بوان ءَ اھتگت ۔ و بازیں کوراں کہ چہ جہادانی جوڑ کنگ ءَ وتارا دور رِش داشتگت اِے ردا آیانی چماں چم ہنچو شکائی وتا وت روشنی سر بوتگت ۔ ماں یک حدیثے ءَ ھست والذی نفسی بیدہ لَاُقَتِّلَنَّهُمْ وَلَاُصَلِّبَنَّهُمْ وَلَاَهْدِیَنَّهُمْ وَهُمْ كَارِهُوْنَ اِنِّیْ رَحْمَةٌ بَعَثَنِیَ اللّٰهُ وَلَا یَتَوَفَّانِیْ حَتّٰی یُظْهِرَ اللّٰهُ دِیْنَهٗ (ابن کثیر) گوں اے لفظاں واجہ ءِ رحمة للعالمین بوگ ءِ مطلب زبات شرّی ءَ فہم ءَ اھت کنت ۔ ف۴ اِے گوں رسالت ءَ توحید ءِ بیان بوت یعنی یعنی آ رحمت عظیمہ ئے داراں ءَ تو ماں اِے دنیاءَ ودی بوتگے آئی ءِ خلاصہ کاملیں توحید انت و اِے یک ہنچیں صاف و گیشتگیں بیان ایت کہ برشی ءِ قبول کنگ ءَ ہچ کس ءَ پس و پیش کنگ باید نہ اِنت ۔ بارے چوں شما پہ حکم ءِ منّگ ءَ و حق ءِ روبرو ءَ گردن ءَ لونجان کنگ ءِ واسطہ تیار اِت اگں تیار ھست اِت تو شر! واگں من و تبلیغ کناں ءَ وتارا آزات کرتگوں ، شما پہ وتی انجام ءِ بارو اوت فکر بکن اِت ف۵ یعنی اینکر حجت ءِ تمام کنگ ءِ باوجود قبولدار نہ بئت تو من و شمارا حال دات کہ من نوں چہ شما بیزار و شما چہ من دور! شمے عمل گوں شما و منی عمل گوں من انت ہر یکے ءِ ہرچ انجامے بیت دوئیں طرفاں برابر یعنی نوں شما ہر دوئیں خبراں کت کن اِت (قبولدار بئیت یار د بکن اِت)

ف۶ یعنی بہ شمے نہ منّگ ءِ ردا ہرچ عذابے ءِ کہ وعدہ انت آ وعدہ الّم ءَ سرجم بیت بلے چوش نہ زاناں کہ زوت بیت یا دیر ءَ بیت ف۷ ھما ذات ہر یک سرپچیں و چیریں خبران ءَ زانت و اِے ہم زانت کہ کتام جرءِ سرا چے بوگ لوٹیت و کدی دیگ بہ بیت ف۸ یعنی عذاب ءِ ٹالینگ ءِ تو کا ممکن اِنت کہ شمارا چکّا سگ مراد بہ بیت کہ مرگ دوران ءَ چیزے ہوش بکن اِت و چہ ناشریں کاراں دست ءَ بکشّے یا چوش مراد بیت کنت کہ شمارا ھملت دیگ بوتگ کہ داں یک مدتے ءَ ماں دنیاءَ گرفتار بوان ءَ زیات گناہ کتاں ءَ وتارا زرگ بکنے ف۹ یعنی چوشکہ ہر یک جیڑھے ءِ فیصلہ ءَ گوں انصاف ءَ کنگ تئی شان انت ھما حساب ءَ منی قوم ءِ میانجی ءَ فیصلہ زوت بکن ف۱۰ یعنی چہ ھمائی ءَ ما فیصلہ لوٹیں و کافرانی ناشریانی مقابلہ ءَ چہ ھمائی ما مدد طلب بکنیں ھمے پیما دعا انبیاء علیہم السلام ءَ کتگت رَبَّنَا افْتَحْ بَیْنَنَا وَبَیْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَیْرُ الْفٰتِحِیْنَ (اعراف رکوع ۱۱) ... توق و بروسہ داشتگت ۔

ف۱ قیامت ءِ بزن شانیں زمین جنبڑ دو اَنت یکے خاص قیامت ءِ ظاہری وقت ءَ یا دومی صور ءِ دمگ ءَ پد دومی چہ قیامت ءِ ظہور ءَ کمّیں بیشتر کہ آ ہم چہ قیامت ءِ علامتان اِنت اگن اِدا دومی زمین جنبڑ مراد بہ بیت تو اے جاور ءَ آیت وتی ظاہری معنیٰ ءَ پشت کپیت واگں اوّلی زمین جنبڑ مراد اِنت تو ھر دوئیں احتمال بیت کننت حقیقتاً زمین جنبڑگ بیت وشیر میچینوکیں زالک یا لاپ پُرّیں جنیں آدم وتی ھمے جاور ءَ چست کنگ بنت۔ یا چہ زمین جنبڑ ءَ مراد اود ءِ ہولناکیں واقعات وسکّیاں مراد اَنت، "یَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ" الخ تمثیل ءِ سر ا حمل کنگ بہ بیت یعنی ھمنکر ترس و لرزگ ءِ آ وھد بیت کہ اگن میچینوکیں زالک اودا موجود بہ بنت تو ترس و بیم و لرزگ ءِ سوب ءَ وتی چُکّاں لشموشنت ولاپ پُرّیں جنیں آدم چہ قیامت ءِ ہولناکی ءَ وتی چُکّاں ناوشس بوان ءَ چگل بدینت۔ آ وھدءَ مخلوق ھمنکر بے سار بنت کہ گندوک گوشنت کہ اشاں شراب ءِ نشہ ءِ توکا غرق اَنت حالانکہ آنشہ ءِ جاگہ نہ اِنت خدا ءِ عذاب ءِ شبینگ (تصور) شدائد ءُ ہولناکیانی سکی ءُ ترندی ہوش و ماش ءَ گار کنت

ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُم بِسُكَارَىٰ

لاپ پُرّیں جنیں وتی لاپ ءِ چُک ءَ وگندئے مردماں کہ مستنت وآمست نہ اَنت

وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي

ولیکن اللہ ءِ عذاب سک اِنت ف۱ و لہتے مردم ھمائینت کہ جیڑہ کننت مان

اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ

اللہ ءِ بارہ یا بے علمی ف۲ و رند ءَ کپینت ہر گُہرتیں شیطان ءِ ف۳ ماں آئی ءِ حقانیت ءَ نبیسگ بوتگ ایکہ

مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٤﴾

ہرکسیکہ آئی ءِ دوستی ءَ بکنت گڑا اگراہ کنت آئی ءَ را و بارتی دیم پہ دوزخ ءِ عذاب ءَ ف۴

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم

او مردماں اگر شما شک ءِ تہارات چہ دومی زندگی (ماں آخرت ءَ) بیشک گڑا ما شمارا پیدا اگ کتگ

مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ

چہ خاک ءَ ف۵، رند ءَ چہ آپ ءِ ترمپ ءَ ف۶، رندا چہ بستگیں خون ءَ، رند ءَ چہ گوشت ءِ ٹکرے ءَ

مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ

صورت داتگیں وغیر صورت داتگیں ف۷ تاکہ شر بیان بکنیں پہ شما ف۸ و داریں آئی ءَ راماں چکدان ءَ

مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا

ہرچند کہ ما بلوٹیں تا یک مُدّتے مقرریں ف۹ رند ءَ شمارا طفلے کنیں ڈن ءَ کشیں، رند ءَ تاکہ برسیت

أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ

پہ وتی ورنائی ءِ زور ءَ۔ ولہتے چہ شما ہاکسنت کہ پیش چہ ورنائی ءَ مرنت ولہتے ہاکسنت کہ رسینگ بنت بدتریں

الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ وَتَرَى الْأَرْضَ

عمر ءَ تا رند چہ زانگ ءَ ہیچ مزانت ف۱۰ وگندئے تو زمین ءَ

هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ

ھشکنت کپتگ پدا ہر تنیکہ دیم دئیں پہ آئی سر ءَ آپ گڑا جست بیت و بچرّ کیت و رودینیت

ف۲ یعنی اللہ ہر چ خرابی بابت ءَ احوال دنت ماں آیاں اِشاں جیڑہ کننت و ناہودگیں بحث و تران کننت و چہ وتی جاھلی و ناسرپدی ءَ عجبیں احمقانہ شبہات تالان کننت۔ چنانچہ قیامت، بعث بعد الموت و جزا و سزا ءِ رد ا اشانی مستریں ایراد ایشنت کہ وھدے مردم مرانگا سڑیت وحتی کہ آئی ھڈّاں ھم ریزہ ریزہ ببینت تو اے خبر چون بہ فہم ءَ ببیت کہ آپدا زندگ بوان ءَ وتی اصلی رنگ ءَ واتر کنت۔ ف۳ یعنی چہ جنّ یا انسان ہر شیطانے آئرا بہ وتی نیمگا دعوت دنت اِے ھما ساعت ءَ آئی ءِ دُمب ءَ روان بیت چوشس بگوش کہ گمراہ بوگ ءِ ھنچیں کاملیں استعدادے داریت کہ ہر شیطانے آئرا چہ نیمگے ءَ توار بجنت آھما نیمگا تچان بیت۔

ف۴ یعنی در بابت شیطانِ مَرید ءَ اِے گیشتگیں گپّے کہ ہر کس آئی ءِ ھمراہی و پیروی ءَ بکنت آئی ءَ گوں وتا غرق کنت و دوزخ ءَ سر کنت۔

ف۵ یعنی اگں دل شمارا چوش رَد بدنت کہ ریزہ ریزہ بوان ءَ ما چون کائی دوبارہ زندگ ببیں تو شمارا لازم اِنت کہ وتی پیدائش ءِ سرا کمّیں فکر بجن اِت کہ شما چون ودی بوتت ف۶ یعنی اول سرا شمے پت آدم چہ خاک ءَ پدا شمارا چہ یک پیڑے آپ ءَ جوڑ کت یا مطلبی چوشنت کہ چہ خاک ءَ ما غذا درکت کہ چہ آئی ءَ بازیں گر و چیلان رند نطفہ جوڑ بوت و شمارا پیدا کت۔ ف۷ یعنی چہ نطفہ ءَ بستگیں خون و چہ خون ءَ گوشت ءِ ٹکّرے اتیار بیت کہ آئی سرا یک وقتے کیت کہ مردم ءِ سر جمیں نقشہ (دست، پاد، چم و پونز وغیرہ) اڈ کنگ بنت و یک وھدے کیت کہ آئی نقشہ دنیگہ تیار کنگ نہ بیت۔ یا مطلب چوشس انت کہ لہتیں ءِ شکل و صورت سر جم کنگ بیت و لہتیں ھنچو شکائی ناتوام بوان ءَ در رگنت یا چوش بگوش کہ لہتیں بے عیب بنت و لہتیں عیب دار بنت ف۸ کہ تئی وتی اصل چی ءِ اِت و چینچو روچ ءَ پد مردمے جوڑ بوتِت، ہے گپ ءَ سرپد بوان ءَ بازیں حقیقتانی بارو ءَ شمارا سرپدی حاصل کت کن اِت و ہم چہ شبی ءَ بعث بعد الموت ءِ مسئلہ مغز ءَ نشت کت کنت ف۹ یعنی ھمنکر مدت ہر کس ءَ ماں مات ءِ چکدان ءَ جلّگ لوٹیں ما آئرا ھمودا جلّینیں، کم از کم ۶ ماہ و زیات ءَ چہ زیات دو سال یا چار سال علی اختلاف الاقوال ف۱۰ یعنی ھنچوش کہ ماں مات ءِ چکدان ءَ جلّان ءَ بازیں منزل سر بوتگنت چہ مات ءِ لاپ ءَ در کپان ءَ ہم مردم باز منزلاں برّان کنت یکے چکی ءِ زمانگ اِنت، اِے ھما وہد اِنت کہ مردم سکّ نزور و ناتوان اِنت و آئی ءِ تمامیں قوت پوشیدہ اَنت، پدا یک دورے کیت کہ پوشیدہ ئیں قوتاں سر و شاخ کشنت، جسمانی حیثیت ءَ ہر چیز ورنائی ءِ کمال ءَ سر بیت پدا لہتے ماں ورنائی ءَ بیران بنت و لہتے بہ ھما عمر ءَ سر بنت کہ آ وھد ءَ انسان ءِ تمام اعضاء و قوتی جواب دینت و ناکارہ بنت، آسرپدی ءَ بعد ناسرپد و کار آمد بوگ ءَ بعد بے کار بیت، یا دگیپتگیں چیزان ءَ شموشکار بیت و جاہ یارتگیں چیزان ءَ ہم جاہ نیاریت بزاں پیر بوان ءَ پدا دوبارہ چُک ءِ پیما بیت۔

مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيْجٍ ۝٥ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّهٗ يُحْيِ

ہر قسمیں رُدگی چیز ڈولدارین ف۱ اے تمام پہ ہمے سببءَ کہ اللہ وت برحقنت وہماوت زندگ کنت

الْمَوْتٰى وَاَنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝٦ وَّاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ

مردگاں وبےشک ہماوت ہر چیزءِ سرا قدرت داروک اِنت۔ و اے کہ قیامت بیداک اِنت

لَّا رَيْبَ فِيْهَا ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُوْرِ ۝٧ وَمِنَ

نیستیں ہچ شک ماں آئیءَ۔ واے کہ اللہ زندگ کنت ہمایاں کہ ماں قبرانِنت و لہتے چہ

النَّاسِ مَنْ يُّجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّلَا هُدًى وَّلَا كِتٰبٍ

مردماں ہماکس انت کہ جگڑہ کنت ماں اللہءِ بابتءَ بے علمءَ وبے دلیلءَ وبے روشنیں

مُّنِيْرٍ ۝٨ ثَانِيَ عِطْفِهٖ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ لَهٗ فِي الدُّنْيَا

کتابےءَ ف۳ وتی گشءَ تاب دیانءَ تاکہ رَدبدنت چہ اللہءِ راہءَ پہ آئیءَ ماں دنیایا

خِزْيٌ وَّنُذِيْقُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَذَابَ الْحَرِيْقِ ۝٩ ذٰلِكَ بِمَا

رسوائیں اِنت وچاشینیں آئیءَ راماں قیامتءِ روچءَ سوچوکیں عذاب ف۵ اے پہ ہماکردارانی

قَدَّمَتْ يَدٰكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ۝١٠ وَمِنَ

عوضءَ کہ پیشءَ دیم دانت تئی ہر دوکیں دستاں و اے کہ اللہ ظلم نہ کنت پہ بندیاں ف۶ و چیزے چہ

النَّاسِ مَنْ يَّعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ ۚ فَاِنْ اَصَابَهٗ خَيْرُ اطْمَاَنَّ

مردماں ہماکس انت کہ اللہءِ بندگیءَ کنت پہ کنارہءَ۔ پدا اگر رست آئیءَ را فائدہئے گڑا دلءَ پُر نت

بِهٖ ۚ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةُ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖ ۣ خَسِرَ الدُّنْيَا

پہ ہما عبادتءَ واگر رست آئیا را مصیبتے گڑا چہر دنت وتی دیمءَ۔ بہ بادے دات دنیا

وَالْاٰخِرَةَ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِيْنُ ۝١١ يَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ

وآخرت۔ ہمیش اِنت ظاہریں نقصان ف۷ توار جنت لغیر چہ اللہءَ

مَا لَا يَضُرُّهٗ وَمَا لَا يَنْفَعُهٗ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلٰلُ الْبَعِيْدُ ۝١٢

ہما چیزءَ کہ نہ آئیءَ را ضرر دنت و نہ آئیءَ را فائدہ دنت۔ ہمیش اِنت ماں دوریں گمراہی ف۸

ف۱ یعنی زمین مُردگ ءِ بیہا اَت رحمتءِ آپ آئی سرا کیگءِ شرطءَ زندگ بوت وتر وتازہ بوانءَ سرسبز تریت، تہر تہرءِ وش نداریں دل سارت کنوکیں نہالانءَ قدرتءَ چرے آپءَ پیدا کتنت۔ ف۲ چہ انسانءِ پیدائش وکشارءِ مثالاں کہ بُرزا بیان بوتنت چند خبر ثابت بینت: (۱) ایکہ یقیناً وبالتحقیق خدا موجود اِنت واگن اِے ڈولیں منظم، محکم وحکیمانہ ئیں کاریگری چونکائیءَ ظاہر بوتگنت (۲) ایکہ خداوند تعالیٰ مردگ وبے جانیں چیزانءَ زندگ وجاندار جوڑ کنت چنانچہ چہ مُچّی خاکءَ یا چہ آپءِ پچّےءَ انسان ودی کنگ وماں ویرانیں زمینءَ ردومءِ روحءَ ھپ کنگ برشیءَ شاہد اِنت، پدا دوبارہ پیدا کنگ برائیءَ ھچ مشکل نہ انت (۳) ایکہ آ بہ ہر چیزءِ سرا قدرت داروک اِنت، اگن ہر یک چیزے سرا آئیءَ قدرت مبوتیں تو آئیءَ ایڈولیں کار ھچبر کت نہ کت (۴) ایکہ قیامتءَ ضرور آیگ لوٹیت وچرے زندگیءَ پد کتام دومی زندگیءے ضرور بوگ لوٹیت چیاکہ اینکر مزن شانیں بندوبست ھنچوش مفت ونا ہودگءَ لوگ نہ لوٹیت ھما وت شرّیں حکیم وہر پیمیں قدرت داروکیں ذاتءَ چہ وتی بالغیں حکمت وکاملیں قدرتءَ انسان ئی گوں چوشیں جوانیں بے مٹّیں صفتءَ سازات آیا چوش خیال کنگ بیت کہ آ ذاتءَ انسان ھنچوش مفتءَ جوڑ کتگ چوش ھچبر بیت نہ کنت یقیناً انسانءَ مختصر وگونڈیں زندمانی کہ ماں آئیءَ سعادت وشقاوت نیکی، بدی، رنج وراحت وت ماں وتا ہور تہور اِنت و اِے چتکا سگ وبٹّر گرگءِ جاوراں چہ یک دومی سرجمیءَ گستاد جتا بیت نہ کننت اے خبرءِ لوٹوک انت کہ یک دگہ زندمانیے بہ بیت کہ اودا سعید وشقی، مجرم ووفادار صافیں طورءَ جدا جدا بہ بنت وہریکے بہ ھما جاگہءَ سر کنگ بہ بیت کہ بہ اودءِ سربوگءَ آ ئرا اودی کنگ بوتگ وآئیءِ جوھرءَ دتی توکا آ محسوس کنت۔ ماریت چہ مادی حسابءَ منیءِ ہر چ جزےءِ تہا نطفہ جوڑ بوگءِ جوھر ہست اَت چرائیءَ نطفہ جوڑ بوت ہمے ڈولءَ نطفہءِ چیریں توتاں ماں علقہ (لبستگیں خون) ءِ علقہ ماں مُضغہ (گوشتءِ ٹکر) ءَ ءِ مضغہءِ ماں طفلءَ اھتنت و ورنائیءِ وھدءَ آیاں ظاہر بوتنت یا زمینءِ چیریں قوتاں چہ ہورءِ ترنپ جنگا ظاہر بوتنت ہمے ڈولا ضروری انت کہ ماں انسانءَ سعادت وشقاوتءِ روحانی قوت کہ ایر کنگ بوتگنت یا نیکی وبدیءِ تہا ردومءِ زبردستیں استعداد ایر کنگ آ بہ شرّیءَ ظاہر بہ بیت وچریشیءَ کامل وسرجمیں شکل وصورت ظاہر بہ بنت، ھمیشیءِ نام بعث بعد الموت انت کہ آ دنیاءِ موجودیں دورءَ چہ پد ظاہر بیت۔ ف۳ یعنی چوشیں صافیں دلیلانی اشکنگءَ پد ہم لہتے کوردیدو گنتی مردم ماں اللہءِ خبراں ناہودگءَ بے ثبوتءَ جیڑہ کننت نہ آیانی گورا علم ضروری نہ عقلی دلیل نہ سمعی دلیل، ایوکا وہم وگمانانی دُمبش گپتگ داشتگ۔ ف۴ یعنی گوں اعراض (رُوگردانی) وتکبّرءَ ف۵ یعنی ہرکس ابید چہ دلیل وحجّت ایوکا گُتّت دارانءَ ماں خداءِ خبراں جیڑہ کنت وغرضی ایشیءَ بہ بیت کہ ایدگہ مردمانءَ چہ ایمان ولیقینءِ راہءَ دُور بداریت خداوند کریم آئرا ماں دنیاءَ رسوا کنت وآخرتءِ عذاب ھنگت رسواتر بیت ف۶ یعنی وھدیکہ سزا دنت تو گوشگ بیت کہ چہ خداءِ طرفءَ پہ کسیءَ سرا ظلم وزور نہ انت اے تئی وتی دستانی کتّگیں انت کہ آئیءَ تامءَ مروچی چشگا اِت ف۷ یعنی لہتے مردم ایوکا پہ دنیا داریءَ دینءِ سرا گام جنوک بیت وآئیءِ دل مذبذب بیت، اگں ماں دینءَ داخل بوانءَ دنیاءِ خیرءَ بگندیت تو سرظاھرءَ خداءِ بندگیءَ قائم مانیت واگر تکلیف بگندیت تو بندگیءَ ویل کنت، چانگو دنیا چہ دستءَ شت اینگو دین ہم شت یک کرءَ ا ادشتاتگ یعنی دلی نہ اینگرنت ونہ آنگرنت چوشکہ کسےلوگےءِ کنارہ یا اوشتاتگ ہروھدءَ بلوٹیت درزبُرّیت۔ ف۸ یعنی خداءِ بندگی ویل کت کہ دنیا بہ دستءَ بیایت نوں تواربہ جنت ھما چیزاں کہ نہ آیانی اختیارءَ تُشّے خیر ہست دنہ بدی۔ آیا چیزیکہ ترا خدا نہ دنت آئیءَ تو چہ سنگ وڈوکءَ حاصل کنگ لوٹے چریشیءَ مستریں بےوقوفی چے بیت کنت؟

ف۱ یعنی چہ بتاں سُوت حاصل کنگ ءِ اُمیت وھم ءِ سرا مبنی اِنت (بُت پرستانی لگُمان ءِ ردا) بلے اشانی پرستش ءِ تاوان یقینی گپ ایت پمیشکا فائدہ ءِ سوال رندی حبرءِ تاوان و الوّں ہمے دمان ءَ سرءَ کپیت ف۲ وھدے قیامت ءَ بت پرستی ءِ انجام دیما ظاھر بیت توبت پرست ھم گوشنت لَبِئْسَ الْمَوْلٰی وَ لَبِئْسَ الْعَشِیْرُ یعنی چہ ہرکسءَ ما مزن مزنیں امیت داشتگت آساتءَ بدیں ھمراہ و دوزواہ ثابت بوتنت کہ چیرشان نفع و وتی جاگہءَ برعکس حیرشان مارا نقصان رس اِت ف۳ منکر، جیڑہ کنوک و مذبذبیناں بد مخلصیں مومنانی انجام ءِ بیان انت ف۴ ہرکسءِ مناسب زانت آئرا سزادنت و ھرکسءَ بواھیت آئرا انعام دنت کسے آئی دست ءَ داروک نیست ف۵ لن ینصرہ اللہ ءَ ضمیر مفعول ءِ داجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ طرف ءَ راجع اِنت کہ آئی شبینگ قرآن وانوک ءِ ذھن ءَ مدام موجود بیت پرچاکہ قرآن ءِ اولی مخاطب داجہ ءِ جند انت یعنی مومنانی انجام ءَ بیان کنگ ءَ پد اِے آیانی پیغمبرءِ مستقبل

يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهٗۤ اَقْرَبُ مِنْ نَّفْعِهٖ ؕ لَبِئْسَ الْمَوْلٰى وَلَبِئْسَ الْعَشِيْرُ ﴿۱۳﴾ اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيْدُ ﴿۱۴﴾ مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَّنْ يَّنْصُرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى السَّمَآءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهٗ مَا يَغِيْظُ ﴿۱۵﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنٰهُ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ يَهْدِيْ مَنْ يُّرِيْدُ ﴿۱۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصّٰبِئِيْنَ وَالنَّصٰرٰى وَالْمَجُوْسَ وَالَّذِيْنَ اَشْرَكُوْۤا ۖ اِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ﴿۱۷﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهٗ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُوْمُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَ

توار جنت ھماکسے ءَ کہ آئی ءِ ضرر نزیک تر انت چہ آئی ءِ فائدہ ءَ ف۱ سکیں بدواجہ کارے و بازگند گیں یارے ف۲ بیشک اللہ گوازینیت ہماکسان کہ ایمانش آرت و نیکیں عملش کت ماں باغاں کہ تچنت چہ آیانی چیرءَ جُو ف۳ یقیناً اللہ کنت ہرچیکہ بلوٹیت ف۴ ہرکسے ءِ اِے خیال انت کہ ہجبر اللہ پیغمبرءِ مدت ءَ نہ کنت ماں دنیا و آخرت ءَ، گڑا باید نت کہ دراج بکشّیت یک ریزے داں آسمانءَ، رندا بہ بُرّیت، نوں بدا بچاریت بارین اے حیلہ آئی ءِ زہرءَ بُرت گنت ف۵ و ہمیڈول ءَ دمیں دات قرآن ظاہریں آیاتنت، و اے خبر انت کہ اللہ پہ راہ ءَ پرّ بنیت ہرکسے ءَ بلوٹیت ف۶ ھماکہ مسلمان انت و ھماکہ یہودی اَنت و ستارہ پرستاں و نصاریٰ و آتش پرستاں ف۷ و بُت پرستاں بیشک اللہ فیصلہ کنت درمیانِ آیاں ماں قیامت ءِ روچ ءَ بیشک اللہءِ دیم ءَ انت ہرچیز ف۸ تو ندیت کہ اللہ ءَ راسجدہ کننت ھماکہ ماں آسمانان انت و ھماکہ ماں زمین ءَ اَنت و روچ و ماہ و استار و کوہ و درچک و

(آیوکیں دور) ءِ بیان بوت حال ایش اِنت کہ حق تعالےٰ ءَ گوں وتی رسول ءَ دنیاوی و اخروی فتح و نصرت ءِ ہرچ وعدھے کرتگت آ الم ءَ تمام بنت بلّی توری کفّار و حاسداں ہر قدر وتی غیظ ءَ بنوشنت ربّانی نصرت ءَ دور دارگ ءَ ہر پیمیں تدبیر بکننت بلے داجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نصرت و کامیابی ہچ پیم جلگ بیت نہ کنت یقیناً آ پہ وتی وہد و موسم ءَ کیت اگن اِے کافر و حاسداں پریشی ءَ زیات بدکیت و جوش فہمنت کہ ما جہد و کوشست کنان خداءِ مشیت ءَ دور داشت کت کنیں نو اشاں وتی زور و قوت ءَ بچکاسنت و بچارنت دانکہ یک سادے بُرزا ماں بانءَ درنجان ءَ وتی گٹّ ءَ مان بکننت و اے پیما و تار الوپ دیان چہ غیظ (زہر) موت ءِ آغوش ءَ برونت یا اگن گوں اشاں بیت کنت تو آسمان ءَ سادءَ ساتدیان ءَ بالاد بہ آسمان ءَ برونت و چہ اودا آسمانی امداد ءَ بند بکنائینت گڈا بچارنت بارین کہ چیرے رھبنداں ھماچیزءِ آیگ بند بیت کہ برائی سرا آیان اینکر زھر کیت و پیچ تاب ورنت۔ اکثر مفسّراں آیت ءِ تفسیر ہمے داب ءَ کتگ لیکن حضرت شاہ صاحب ءَ آیت ءَ گوں « وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ » ءِ مضمون ءَ مرلوط کنان ءَ یک لطیفیں تقریرے کتگ۔ آئی ءِ نزّءَ « مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَّنْ يَّنْصُرَهُ » الخ ءَ ضمیر مفعول « مَنْ » ءِ نیمگ ءَ تریت۔ مطلب چوش اِنت کہ بہ دنیاءِ تکلیف ءَ ہرکسے چہ خداءَ ناامیت بوان ءَ آئی بندگی ءَ ویل بکنت و دنگرویں چیزانی بندگی ءَ بنا بکنت آبہ وتی دل ءِ دوش کنگ چوش خیال بکنت چوشکہ یک مردمے یک بُرزیں سادے ءِ سرا و تالونجان بکنت اگں آ بُرزا لِک بوت نکنت امیت داریت کہ ساد بُرزا کشگ بہ بیت توآ سر بکپیت، وہدے سادی سست نوں چے توقع بشت کپیت، آیا چہ خداءِ رحمتاں ناامید بوان ءَ کامیابی حاصل کت کنت؟ گویا اللہ پاک ءِ امیتی ساد گوشت، آئی سِندگ دُبرّگ ءَ چہ مراد ناامید بوگ انت و چہ آسمان ءَ مراد بلندی اِنت۔ واللہ اعلم

ف۶ یعنی چوشیں صاف صافیں مثال و سرپچیں گپ انت مگر سرپد ھماکس بیت کہ خدا آئرا سرپد کنگ بلوٹیت۔

ف۷ مجوسی آتش پرست اَنت و دو خالق ءِ منّو کنت یکے خیرءِ خالق اِنت کہ آئی ءِ نام « یزدان » اِنت و دومی شرّ (بدی) ءِ کہ آئرا « اھرمن » گوشنت و یک پیغمبرے ءِ نام ءَ ہم گرنت معلوم نہ اِنت کہ اِے رندا بد راہ بوتگنت یا چہ بنیادءَ غلط کار انت۔ شہرستانی ءَ ماں « ملل ونحل » ءَ اشانی مذہب ءِ باروءَ ہرچے گوشتگ آئرا چارگ لازمی اِنت۔ صابئین ءِ ذکرساری ءَ گوستگ۔ ف۸ یعنی تمام مذاہب و ٹولیانی جیڑھانی عملی و یکائیں فیصلہ چہ حق تعالےٰ ءِ بارگاہ ءَ ماں قیامت ءِ روچ ءَ بیت درستاں یک یک کنگ بینت و چہ وتی جاگہاں سرکنگ بینت، اللہ وت شر تر زانت کہ کئے کجام جاگہ ءِ یا کجام سزاءِ مستحق انت۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف یک سجدہ ھما انت کہ ماں آئی ءَ آسمان و زمین ءِ ہر یک مخلوق شامل انت آ اے بیا کہ اللہ پاکءُ قدرت ءِ دیما تکو بیا کل عاجز مطیع و فرمانبردار بے و ستت دلش بکشیت یا دلش مواھیت گلّاں آئیءِ دیما گردن جہل کنگ و سرءَ بہ سجدہ ءَ برگی انت ۔ دومی سجدہ ہر یک چیرے ءِ جدا جدا انت آچوش انت کہ ہر چیزے ءَ بہ ہر چ کارے ءَ کہ اڈ کتگ آ بہ ہما کارءَ گلائیس بہ بیت ایشرا باز مردم کننت و باز مردم نہ کننت مگر انسانءَ یل دیان اید گہ کل مخلوق سجدہ کننت ہمے بنیادءِ سراماں اِنَّ اللّٰہَ یَسْجُدُ لَہٗ الخ ءِ ہر چیزءِ بہ وتی شان ءِ رو ءَ سجدہ مراد بیت یا مَنْ فِی الْاَرْضِ ءَ چہ بعد دومی "یَسْجُدُ" مقدر در کنگ بیت (تنبیہ) اشی ءِ گوں اولی آیتءِ ربط ایش انت کہ جدا جدا مذہبانی مردم دِرت ماں وتا اختلاف دارنت حالانکہ ایدگہ کل مخلوق خداءِ مطیع و تابعدار انت انسانءَ کہ چہ ایدگہ مخلوقءَ گیشتر عقل مند انت آئرا لازم ات کہ آئی کل افراد چہ ایدگرانی مقابل ءَ زیات متفق بوتین انت ۔ ف۲ یعنی چہ سجدہ ءِ انکار کنگءِ سرا عذاب ءِ حقدار بوتنت ف۳ یعنی خدا تعالیٰ ہر کسءَ بہ آئی عملانی شومیءَ ذلیل کنگ بلوٹیت آئرا چہ ذلت ءِ جاتءَ در کنانءَ کسءَ بہ عزت ءِ جاگہءَ سر کت کنت ف۴ یعنی پیسراماں اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِیْنَ ھَادُوْا وَالصَّابِئِیْنَ الخ ءِ ہر چ فرقہانی ذکر بوت آ گلّاں ءِ حق و باطل ءِ سرلوگ ءِ رادا و فریق گوشت کنیں یکے مؤمنانی ٹولی کہ آ وتی رب ءِ کل خبراں منءُ و عن قبول دارانت و آئی حکمانی دیما سرا بہ سجدہ ءَ بارت، دومی کافرانی ٹولی کہ ماں آئیءَ یہود، نصاریٰ، مجوس، مشرکین و صابئین وغیرہم کل شامل انت کہ اشانی ربانی ھدایتءَ قبول نہ کننت و بہ آئیءَ فرمانبرداریءَ سرا بسجدہ ءَ نہ برت اے دوئیں ٹولیاں بہ وتی دعوایانی رِداماں بحث و مناظرہ و جنگ و قتال ءِ دہرءَ گوں) یک دگرے ءَ مقابلہ ہم کننت چوشکہ ماں جنگ بدر ءَ حضرت علی، حضرت حمزہ و عبیدہ بن الحارث رضی اللہ عنہم سہ کافراں عتبہ بن ربیعہ، شیبہ بن ربیعہ و ولید بن عتبہ ءِ مقابلہءَ در کپتگ اتنت دیما ہر دوئیں ٹولیانی انجام ءِ بیانءَ فرمائینیت ف۵ یعنی چوشکہ لباس انسان ءِ بدن ءَ مانپوشیت جہنم ءِ آس ہمے ڈولا ایشانءَ احاطہ کنت یا کتام ہنچوشیں چیزے ءِ گداشاں پوشائینگ بنت کہ اشاں چہ آس ءِ گرماسٹیءَ باز زیات مارگ بیت ۔

الدَّوَآبُّ وَکَثِیْرٌ مِّنَ النَّاسِ ؕ وَکَثِیْرٌ حَقَّ عَلَیْہِ الْعَذَابُ ؕ

جالوراں و بازینے چہ مردماں ف۱ و دگر بازکس انت کہ ثابت بوتگ آیاں عذاب ف۲

وَمَنْ یُّھِنِ اللّٰہُ فَمَا لَہٗ مِنْ مُّکْرِمٍ ؕ اِنَّ اللّٰہَ یَفْعَلُ مَا یَشَآءُ ؕ۩ ﴿۱۸﴾

و ہر کسیکہ اللہ آئیءَ رابے عزت بکنت گڑا نیستیں آئیءَ را عزت دیوکے ۔ بیشک اللہ کنت ہر چیکہ لوٹیت ف۳

ھٰذٰنِ خَصْمٰنِ اخْتَصَمُوْا فِیْ رَبِّھِمْ ؗ فَالَّذِیْنَ کَفَرُوْا قُطِّعَتْ

اے دو دعویٰ کنوکنت اڑتگنت ماں وتی رب ءِ بارہءَ ف۴ نوں ہماکہ منکر بوتنت بُرّگ بیت

لَھُمْ ثِیَابٌ مِّنْ نَّارٍ ؕ یُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوْسِھِمُ الْحَمِیْمُ ﴿۱۹﴾ یُصْھَرُ

پر آیاں گُد آس ءِ ف۵ پر ریچنت بہ آیانی سرءَ لہڑ داتگیں آپ لڑ نت

بِہٖ مَا فِیْ بُطُوْنِھِمْ وَالْجُلُوْدُ ﴿۲۰﴾ؕ وَلَھُمْ مَّقَامِعُ مِنْ حَدِیْدٍ ﴿۲۱﴾

رِچنت چہ آئیءَ ہر چیکہ ماں آیانی لاپءَ انت و پوست ہم و پہ آیانی سرکوبیءَ گرزانت آسنیں ف۶

کُلَّمَآ اَرَادُوْٓا اَنْ یَّخْرُجُوْا مِنْھَا مِنْ غَمٍّ اُعِیْدُوْا فِیْھَا ق وَذُوْقُوْا

ہر برا بلوٹنت کہ در بکپنت چہ دوزخ ءَ پہ دلاپ بوگ چہ غم ءَ پدا گردینگ بنت ماں آئیءِ تہا ۔ و گوشگ بنت کہ بچشت

عَذَابَ الْحَرِیْقِ ﴿۲۲﴾ ع اِنَّ اللّٰہَ یُدْخِلُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

سوچوکیں عذاب ءَ ف۷ بیشک اللہ داخل کنت ھماکساں کہ ایمانش آرت و نیکیں عملش

الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِھَا الْاَنْھٰرُ یُحَلَّوْنَ فِیْھَا

کُت، ماں باغاں کہ رنبنت چہ آیانی چیرا جو زیور پوشائینت آیاں ماں اودا

مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَھَبٍ وَّلُؤْلُؤًا ؕ وَلِبَاسُھُمْ فِیْھَا حَرِیْرٌ ﴿۲۳﴾

سنگ تلاھیں و مروارد ف۸ و آیانی پوشاک اودا آبریشم انت ف۹

وَھُدُوْٓا اِلَی الطَّیِّبِ مِنَ الْقَوْلِ ۚۖ وَھُدُوْٓا اِلٰی صِرَاطِ الْحَمِیْدِ ﴿۲۴﴾

و ھدایت دیگ بوتنت پہ جوانیں خبرءَ ف۱۰ و پڑینگ بوتنت پہ تعریف کتگیں خداءِ راہءَ ف۱۱

اِنَّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا وَیَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِیْلِ اللّٰہِ وَالْمَسْجِدِ

بے شک ہماکہ منکر بوتنت و بند کننت چہ اللہ ءِ راہءَ و چہ مسجد

ع ۲ ۱۲ ۹

ف۶ دوزخیانی سراگوں گدینگءَ جانءَ لہڑ داتگیں آپ چہ ترزاد ریچگ بیت کہ اے آپ چہ دماغ ءِ راہءَ ماں لاپءَ سر بیت کہ چرشیءَ تامیں رودت ءُ سکنداں ٹُنڈ ٹُنڈ بوانءَ در کپنت بدن ءِ سر پُری بھرءَ و بدے آپ لگیت تو اے موقع ءَ بدن ءِ پوست گلاں در تگشیت و کپیت پدا اشاں بہ وتی اصلی جاورءَ واتر کنگ بنت و ہر برءَ ہمے عمل بہ وجودءَ آیان بیت کُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُوْدُھُمْ بَدَّلْنٰھُمْ جُلُوْدًا غَیْرَھَا لِیَذُوْقُوا الْعَذَابَ (نساء) اللّٰھم اعذنا من غضبك وعذابك ۔

ف۷ یعنی ماں دوزخ ءَ گُٹ توس ءِ و ھدءَ اشاں لوٹنت کہ چرداوتی جندءَ بکشانت آس ءِ برانز اشانءَ چست کننت پدا چہ اودا فرشتہ اشاں آہنی گرزجنان ءَ جہلا ھترمال کننت و اشانءَ گوشگ بیت کہ دائمی عذاب ءِ لذت ءَ بچش ات کہ چرشیءَ شمارا ہچبر خلاصی نصیب نہ بیت العیاذ باللہ

ف۸ یعنی گوں آرائش و ڈولداری قسما قسمیں نعمتانی ظاہری بیت ف۹ پیسرءَ ماں قُطِّعَتْ لَھُمْ ثِیَابٌ مِّنْ نَّارٍ ءَ دوزخیانی پوشاک ءِ بیان بوت آئیءَ بالمقابل اِدا جنتیانی لباسءَ بیان فرمائینیت کہ اشانی پوشاک چہ ریشم ءُ بیت حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کننت اے ڈولءَ فرمائینگ کہ اودا سہت و زیور ءِ پوشاکءَ معلوم بوت کہ لے (ہر دوئیں چیز پہ مردیں آدماں) اِدا نہ انت ۔ سہت و زیوراں سنگ پیشکا پوشائینگ بیت کہ غلام ءِ خدمت و چاکری و بدیکہ واجہءَ دوست بہ بیت تو ماں آئیءَ دست ءَ کڑو ماں گیجگ بیت ۔ (تنبیہ) ماں حدیثءَ ہست کہ ہر چ مردیں آدمے اِدا ریشم ءِ لباسءَ پوشیت آئی ماں آخرتءَ ریشم ءِ گورءَ کُت نہ کنت اگں آ پوشوک کافرے تو گڈا ظاہر انت کہ آ ماں جنتءَ داخل نہ بیت کہ جنتیانی پوشاکءَ گور کنت البت اگں مومنے بہ بیت تو شاید تاں یک مدّتے چہ ریشم ءَ زبھر کنگ بیت پدا داں ابد الآباد گورءَ کناں بیت و آ لا متناھی مُدت ءِ مقابلءَ اے گونڈیں زمانہ غیر معتبر زانگ بیت ف۱۰ ماں دنیاءَ ہم کہ لا الٰہ الا اللہ گوشت قرآن و نت خداءِ تسبیح و تحمید کت و امر بالمعروف و نہی عن المنکرءِ عمل کت و ماں آخرتءَ ہم کہ فرشتہ چہ ہر نیمگءَ سلام سلام ءِ توارءَ کننت و جنتی وت ماں وتا گوں یک دومیءَ صاف و پلگاریں ترانان کنوک بنت یک بیکءَ جاک و صلوات بہ نامیگی ہم نہ بیت و جنت ءِ نعمتانی سرءَ خداوند کریم ءِ شکر و احسانءَ کنوک بنت مثلاً چوش گوشنت اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ صَدَقَنَا وَعْدَہٗ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ ۔ ماں سورہ فاطرءِ ہست یُحَلَّوْنَ فِیْھَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَھَبٍ وَّلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُھُمْ فِیْھَا حَرِیْرٌ ۔ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْٓ اَذْھَبَ عَنَّا الْحَزَنَ (الآیہ) چرشیءَ اے آیت ءِ تفسیر ہم بیت نبّہ علیہ الروح ف۱۱ یعنی اللہ ءِ راہ دست جت کہ آئیءِ نام اسلام انت اے راہ وت ہم حمید انت و راہءِ خداوند ہم حمید انت یا راہ دست جتی ہما جاگہءِ کہ اودا سر بوان مردمءَ خداءِ نعمتانی شکر گرگ بیت ۔

الْحَرَامِ الَّذِيْ جَعَلْنٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءَ ۨالْعَاكِفُ فِيْهِ وَالْبَادِ ؕ
حرام ءَ هماکہ اڈّیں کتگ پہ درستیں مردماں برابر نت همود ءِ نندوک وچہ درا آیوک ۱

وَمَنْ يُّرِدْ فِيْهِ بِاِلْحَادٍۢ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿۲۵﴾
وہرکسیکہ بلوٹیت ماں اودا چوٹیں راہ گوں ظلم ءَ گڑا ما چاشینیں آئی ءَ را چہ دردناکیں عذاب ءَ ۲

وَاِذْ بَوَّاْنَا لِاِبْرٰهِيْمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ لَّا تُشْرِكْ بِيْ شَيْئًا
و وقتیکہ نشانیں دات ابراہیم ءَ جاگہ خانہ کعبہ ءِ ۳ پہ اے شرطءَ کہ شریک مکن گوں من ہچ چیزے ءَ ۴

وَّطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِيْنَ وَالْقَآئِمِيْنَ وَالرُّكَّعِ السُّجُوْدِ ﴿۲۶﴾
و پاک بکن منی لوگ ءَ پہ طواف کنوکاں و اوشتوکاں و پہ رکوع سجدہ کنوکاں ۵

وَاَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَاْتُوْكَ رِجَالًا وَّعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ
و تواربجن مردماں پہ حج ءَ کہ کاینت تئی نیمگا پیادگہا و سوارہا پہ ہر لاغریں ہشترانی

يَّاْتِيْنَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيْقٍ ﴿۲۷﴾ لِّيَشْهَدُوْا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا
کاینت چہ ہر دوریں راہاں ۶ تاکہ حاضر ببنت پہ وتی فائدہ یاں ۷ و یاد بکنت

اسْمَ اللّٰهِ فِيْۤ اَيَّامٍ مَّعْلُوْمٰتٍ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِّنْۢ بَهِيْمَةِ
اللہ ءِ نام ءَ چلنے روچ معلومیں (حلال کنگ ءِ وخت ءَ) پہ گنگدامیں چارپاد انی سرا هماکہ داتگنت

الْاَنْعَامِ ۚ فَكُلُوْا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا الْبَآئِسَ الْفَقِيْرَ ﴿۲۸﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوْا
آیاں اللہ ءَ ۸ نوں بورات چہ آیاں و بوارین ات بدحالیں فقیراں ۹ رندا بایدانت دور بکنت

تَفَثَهُمْ وَلْيُوْفُوْا نُذُوْرَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوْا بِالْبَيْتِ الْعَتِيْقِ ﴿۲۹﴾
وتی چلّان ءَ و دربیارنت وتی قولاں و طواف بکننت قدیمی خانہ ءَ ۱۰

ذٰلِكَ ۗ وَمَنْ يُّعَظِّمْ حُرُمٰتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ ؕ وَ
خبر ہمیش وہرکسیکہ تعظیم بکنت اللہ ءِ احکاماں گڑا اے پہ آئی ءَ شرترانت آئی ءِ رب ءِ گورا ۱۱ و

اُحِلَّتْ لَكُمُ الْاَنْعَامُ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ
حلالنت پہ شما چارپاد ۱۲ مگر هماکہ وانگ بیت پہ شمے سرا ۱۳ نوں دور بدارت وتا چہ گندگیءَ

ع ۳ ۱۰

منزل ۴

ف پیسرماں هٰذٰنِ خَصْمٰنِ اخْتَصَمُوْا الخ ءِ مؤمنین و کافرانی اختصام (جیڑہ) ءِ ذکرات هما اختصام ءِ جنت جاوران ءِ ادا بیان فرمائینگ یعنی لہتے مردم هماانت کہ آ گوں وتی گمراهیءَ دگران ءَ ہم چہ دینءَ دور دارنت اِشاں لوٹنت کہ کتام ہم شخصے پہ اللہ ءِ راہ ءِ گام جنوک مبیت ءُ انگہ هما مسلمان کہ گوں وتی پیغمبر ءِ همراهیءَ پہ عمرہ ءِ اداکنگ ءِ نیّت ءَ مکہ معظمہ ءَ روگائنت آیانی راہش بست حالانکہ مسجد الحرام (یا حرم شریف ءِ هما حصہ کہ آ گوں مردمانی عبادت و مناسک ءَ تعلق داریت) پہ درستاں یکسان انت کہ اودا مقیمیں و مسافر ملکی و درملکی ءَ را جلگ و عبادت کنگ ءِ مساویانہ حقوق حاصل انت البت اگں چہ اودا کسے کتگ ءَ قابل بست انت تو آ هماکسانت کہ آ یا شرک و ناشرکاران کنان ءَ اے مبارکیں سرزمین ءِ بے ادبی کنگائنت (تنبیه) بیوت مکہ ءِ ملکیت و بیع وشراء وغیرہ ءِ مسئلہ یک جدائیں مسئلہ ایت کہ آئی ءِ جوانیں گیش و گیوار ماں روح المعانی وغیرہ ءَ کنگ بوتگ اداآئی بیان ءِ موقع نہ انت ۲ یعنی ہرکس پہ زانتکاری ءَ ماں حرم شریف ءَ بالارادہ بے دینی و ناشری ءِ کتام خبرے کنت آئی ءَ پرشئی ءَ زیادہ و گیشتر سزادیگ بیت کہ دگہ جاگہے ءَ پہ چوشیں ناہودگیں کارانی سزا دیگ بیت. چریشی ءَ آیانی احوال ءُ معلوم بکن ات کہ چہ وتی ظلم و ناشریں کاران مؤمنانءَ چہ اد ءِ آیگ ءَ منع کننت. ۳ گوشنت کہ کعبہ شریف ءِ جاگہ چہ پیش ءَ بزرگ ات پداداں دراجیں مدتے تاشی ءِ نشان هم پشت نہ کپتگنت. حضرت ابراهیم ءَ حکم دیگ بوت کہ بیت اللہ ءَ بہ بند. هما عظمت و اردکیں جاگہ ءِ نشان آ ءَ را سوج دیگ بوت. حضرت ابراهیم ءَ وتی چک حضرت اسماعیل ءِ همراهیءَ خانہ کعبہ بست (تنبیه) مسجد حرام ءِ ذکر پیسرءَ گوست ہمے ردا کعبہ ءِ بندگ ءِ احوال ءُ آئی ءِ بابت ءَ زیات اقوال بیان بوتگنت. ۴ یعنی اے لوگ ءِ بنیاد ءَ خالص توحید ءِ سرا ایر بکن کتام شخصے ادا آیان ءَ ابید چہ اللہ ءِ عبادت ءَ دگہ مشرکانہ کارانی تہا گلائیش مبیت مکہ ءِ کافران اے ردا عمل کت کہ اودا سے صد و شصت بت آورت ءُ ایر کتنتش العیاذ باللہ کہ چریشانی نجاست ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ خانہ خدا پہ مدامیگی پاک و صاف کت فلہ الحمد والمنة ۵ یعنی خالص بہ ہمے مردماں بما نیت وچہ اے دگراں پاک و صاف کنگ بہ بیت. حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ماں پیشی امتاں رکوع ءِ رواج نہ ات اے خاص ماں امتِ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نماز ءَ ہست. تو خبردات کہ دیم ءِ مردم ایشرا آباد کنوک بنت و فیہ نظر فتأمل ۶ وہدیکہ کعبہ شریف تعمیر (بندگ) بوت تو یک کوهے ءِ سرءَ لِک بوان سیّدنا ابراهیم ءَ توار پرجت کہ مردماں پہ شمے سرءَ اللہ ءَ حج فرض کتگ حج ءَ وتا برسین ات حق تعالیٰ ءَ اے توار ہرطرف ءَ ہر یک روحے ءَ سرکت (بلاتشبیه چوشکہ مروچاں ماں امریکہ یا ماں هندوستان ءَ نندان ءَ لندن ءِ آوازءَ اشکنیں) ہرکس ءِ نصیب ءَ حج مقدر ات آئی ءِ روح ءِ لبیک کت اے هما شوق ءَ چیرین اشکر ءِ سوزماں انت کہ ہزارانی حساب ءَ انسان یا پیادہ زحمت کشّان حاضر بنت وچہ سک باز دور دراجیں جاگہاں سوار بوان ءَ کاینت سفر جان ءَ راہ ءِ تُرّان ءَ مھری زند و پند بنت و چو دار ءِ لاغر تر بنت بلکیں عموماً حاجیاں جوانیں اشتر چہ کجا دست کپنت ہمے لاغریں اشترانی سرءَ وتی منزلاں تُرّان بنت. اے چوش نگوش واجہ ابراهیم علیہ السلام ءِ دعا ءِ مقبولیت ءِ اثرانت آئی ءَ چہ خداوند ذوالجلال ءُ لوٹت فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِيْۤ اِلَيْهِمْ (ابراهیم ع ۶) ۷ اصل مقصد وَ دینی واخروی نفع و سیت ءِ حاصل کنگ انت مثلاً حج وعمرہ وچہ دگہ عبادتاں خداوند ذوالجلال ءِ وشنودی حاصل کنگ و پہ روحانی بودناکی ءَ اعلیٰ و بالائیں جاگہاں فائز بوگ بلے پرے مزن شانیں اجتماع (مُحِیّ) ءِ ردءَ بازیں سیاسی، تمدنی و اقتصادی فائدگ ءُ موہم حاصل بیت کنت بایدانت کہ عقل مند اے نکتہ ءَ ہم بزانت ۸ چہ اَیَّامِ مَعْلُوْمٰت ءَ مراد لہتیں ءِ گورءَ قربانی ءِ سے روچ مرادانت بہرحال مرے روچاں اللہ ءِ ذکر مزن فضیلت دارو کنت. ہمے بیان ءِ چیرا خاص طورءَ اے ہم داخل انت کہ قربانی ءِ جانوران ءَ حلال کنگ ءِ وہدءَ اللہ ءِ نام گرگ بہ بیت و بسم اللہ واللہ اکبر گشگ بہ بیت ماں چوشیں مبارکیں روچاں شرتریں عمل همیش انت اللہ ءِ نام ءِ سرا ذبح کنگ ۹ لہتیں کافرانی خیال ات کہ قربانی ءِ گوشت ءَ وت قربانی کنوک موارت اے خیال ءِ اصلاح ءُ کت کہ شما قربانی ءِ گوشت ءَ وت ہم بورات ءُ مسکین ءُ احباباں ہم بدئیت و بے دریں محتاجاں ہم بوارین ات ۱۰ چہ اودا کہ لبیک گوشگ بناکننت، سراں نتراشنت، ناخن نہ چنت، موداں تیل نہ جنت، بدن ءِ سرا دنز عبار جاگہ کنت جان ءِ باز لگاشان ءَ غسل نہ کننت یک عجیب عاشقانہ و مستانہ احوالے اشانی بیت. نوں دہمی تاریخ ءَ چہرے بندشاں وتا را آزاد کننت مودان تراشان ءَ غسل کننت دوھتگیں گدان ءَ پوشنت و بہ طواف زیارت ءَ سرگرینت ہرکس ءَ قربانی کنگی انت سار ءِ قربانی ءَ ذبح کنت. وچہ وتی منت ءَ پورہ کنگ ءَ مراد ایش انت کہ پہ وتی مرادانی تمامی ءَ ہرچہ منتش منتگ آ ءَ را پورہ بکننت اصل منت اللہ ءَ گنت ودگہ ہچ کس ءِ نہ انت لہتیں ءِ نزیک ءَ چہ "نذور" ءِ لفظءَ مناسک حج و واجبات حج مرادانت و بہتر ہمے معلوم بیت واللہ اعلم.
(تنبیه) عتیق ءِ معنی قدیم و کوهنین انت و لہتے ءِ گورا بیت العتیق ہمیشکا گوشت کہ پہ اے لوگ ءِ برباد کنگ ءَ ہر طاقتے سرا لک کنت حق تعالیٰ آ ءَ را کامیابی نہ دنت تا آنکہ وت آئی جذء

چیست کنگ مطلوب و منظور بہ بیت ۔ و‍۱۱ یعنی حرامیں چیزانی گُراں سمجھائے ویل کنگ یا اللہ پاک ءِ ہر چیزے ءِ احترام ءِ قابل قرار داتگ آیانی ادب و تعظیم ءَ قائم دارگ مزن خوبی و نیکی ءِ
گپ ایت کہ آئی آسر بازجوان بیت ۔ ماں محترمیں چیزاں قربانی ءِ جانور، بیت اللہ، صفا و مروہ، منیٰ ءِ عرفات، مساجد، قرآن کریم بلکیں تمام الٰہی احکام او ادا انت ۔ گوں خصوصیت ءَ
ادا مسجد الحرام و ھدی ءِ جانور ءِ تعظیم ءِ سرا زور پہ دیگی انت کہ خدائے واحد ءِ یاد کنوکانی ءَ پہ اودءَ منع مکننت و نہ پہ قربانی ءَ اھتگیں جانوراں و اپس دیم دیگ ءِ سرا مجبور
بکننت بلکیں مزن بھائیں و برزیں جانورانی قربانی کنگ بہ بیت ۔ و‍۱۲ یعنی اشانی ذبح کنگ ءِ حکم ءِ تعظیم حرمات اللہ ءِ سرخلاف نہ انت پہ چاکہ ھما و اھندءِ کہ یک چیزے ءِ حرمت
بیان کنگت بہ ھمائی اجازت ءَ و بہ ھمائی ءِ نام ءِ سرا آ ترا قربان کنگ بیت ۔ و‍۱۳ یعنی ھما جانورانی حرام بوگ کہ وقتاً فوقتاً شمارا آ اشکنائینگ بوتگنت چوشکہ
آیانی گیش وگیوار ماں سورہ انعام ءَ گوست آیاں پر شما حلال نہ انت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : و‍۱ یعنی جانور اللہ ءِ مخلوق و ھمائی مال انت چہ ھمائی اجازت ءَ بہ ہمائی نام ءَ ذبح کنگ بنت و ہمائی ءِ کعبہ ءِ نیاز بیت کننت

مِنَ الْاَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوْا قَوْلَ الزُّوْرِ ﴿۳۰﴾ حُنَفَآءَ لِلّٰهِ غَيْرَ

بُتانی و‍۱ و پرہیز بکن ات چہ دروغیں خبر ءِ و‍۲ خالص بکن ات پہ اللہ ءَ نہ کہ

مُشْرِكِيْنَ بِهٖ ؕ وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَآءِ

شریک بکن ات گوں آئی ءَ و ہر کسے کہ شریک بکنت گوں اللہ ءِ نوں ہنچو شنت کہ بست کپت چہ آسمان ءَ

فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوِيْ بِهِ الرِّيْحُ فِيْ مَكَانٍ سَحِيْقٍ ﴿۳۱﴾

پدا چلامیت آئی ءَ را (مردارواریں) مُرغاں یا بُرت دور دات گوات ءَ ماں یک دوریں جاہے و‍۳

ذٰلِكَ ۗ وَمَنْ يُّعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوْبِ ﴿۳۲﴾

خبر ہمیش انت، و ہر کسے کہ تعظیم بکنت اللہ ءِ دین ءِ یادگارانی گڑا آ چہ دلانی پرہیزگاری انت و‍۵

لَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ اِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيْقِ ﴿۳۳﴾

پر شما ماں چارپاداں بازیں فائدہ یے ہست تا یک وقتے مقرریں، رندا آئی ءِ حلال کنگ ءِ جاگہ خانہ کعبہ ءِ نزیک انت و‍۶

ع ۸ / ۱۱

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ

و پہ ہر امت ءَ ما مقرر کتگ قربانی تاکہ بگرنت اللہ ءِ نام ءَ پہ حلال کنگ ءَ سرا گُن گدا ایں چارپایانی

مِّنْۢ بَهِيْمَةِ الْاَنْعَامِ ؕ فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَلَهٗٓ اَسْلِمُوْا ؕ وَ

ھما کہ ما آیان ءَ داتگنت ۔ نوں شمے خدا یکیں خدا انت، نوں ہمائی ءِ حکم ءَ بمنیت ۔ و‍۷ و

بَشِّرِ الْمُخْبِتِيْنَ ﴿۳۴﴾ الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوْبُهُمْ وَ

خوشخبری بدے عاجزی کنوکاں و‍۸ ھما کہ وقتے اللہ ءِ نام گرگ بیت گڑا ترس ماں آیانی دلاں بندیت، و

الصّٰبِرِيْنَ عَلٰى مَآ اَصَابَهُمْ وَالْمُقِيْمِي الصَّلٰوةِ ۙ وَمِمَّا

صبر کنوکاں پہ ہر سکّی یے کہ آیان ءَ رسیت و‍۹ و قائم دار وکاں نماز ءِ و چہ

رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَالْبُدْنَ جَعَلْنٰهَا لَكُمْ مِّنْ شَعَآئِرِ اللّٰهِ

مئے داتگیں چیزاں خرچ کننت و‍۱ و کعبہ ءِ نیاز ءِ اُشتر کتگنتیں پر شما چہ اللہ ءِ دین ءِ یادگاراں

لَكُمْ فِيْهَا خَيْرٌ ۖ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۚ فَاِذَا وَجَبَتْ

ماں آئی ءِ تہا شمے فائدہ انت ۔ نوں بگرِت آیانی سرا اللہ ءِ نام ءَ پہ قطارش بوشتارین ات ۔ پدا نوں وقتے کہ کپتنت

ہر جانورے کتام یک بتے ءِ نام ءَ ذبح کنگ بہ بیت آ مردار بوت اے ہیمیں شرکی کاراں و چہ سلیں کاراں پہریز کنگ الّمی انت ۔ و‍۲ دروغیں خبر چہ زبان ءَ کشّگ، دروغیں گواھی دیگ اللہ پاک ءِ پیدا کتگیں جانور ءِ پہ غیر اللہ ءَ نام دکنانءَ ذبح کنگ یک چیزے ءَ بغیر چہ شرعی دلیل ءَ حلال و حرام کنگ درست ماں "قول الزور" ءَ شامل انت ۔ "قول الزور" ءِ بدی ءِ اندازہ چہ ھیشی ءَ جنگ بیت کنت کہ حق تعالیٰ ءَ آ ترا اِداگوں شرک ءِ ہمراھی ءَ ذکر کرتگ و دگہ جاہے ارشاد بوت وَاَنْ تُشْرِكُوْا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطٰنًا وَّاَنْ تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ○ (الاعراف، ع ۴) ماں حدیثاں واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوں مزن ترندیءَ ایشرا منع کرتگ و‍۳ یعنی چہ ھر پہنات ءَ کنزان ءَ بہ اللہ ءِ نیمگا رجوع بکن ات شمے تمام افعال و نیات بالکلیہ بلا شرکت غیرے خالص پہ خدا ءِ ذات ءَ بوگ لوٹنت ۔ و‍۴ اے شرک ءِ یک مثلے بیان بوت کہ آئی ءِ خلاصہ چوش انت کہ توحید یک مزن اعلیٰ و بالائیں مقام ایت آئی ءَ یل دیان ءَ و بدے انسان یک مخلوقے ءِ دیما سرءَ بہ سجدہ ءَ بارت تو وتی جند ءَ ذلیل کنت و آسمانِ توحید ءَ پستی ءِ نیمگا دتارا چگل دنت ظاہر انت کہ چہ اینکر بہ برزی ءَ کپگا آسلامت پشت نہ کپیت نوں یا وَ واھگانی وردی نیں کار ءِ مردارخوریں جانور چہ چاریں طرفاں آئی ءِ بوٹیاں سنداں ءَ ورنت یا لعینیں شیطان یک تیزیں گواتے ءِ طوفان ءِ پیما آئی ءَ بال دنت و یدا ما یک ہنچیں کھڈّے ءِ تہا چگل دنت کہ اودا آئی ءِ ھڈّاں کس دیست مکنت یا چوش بگوش کہ ماں مثال ءَ دو قسم ءِ مشرکانی احوال بیان بوتگ ہر چ مشرکے کہ ماں وتی شرک ءَ پُھتہ نہ انت مذبذب انت کدی یک نیمگے لیٹ وارت کدی دومی نیمگا لیٹیت آ "فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ" ءِ، ءُ آ مشرکے کہ آ ماں وتی شرک ءَ پختہ و محکم انت آ "تَهْوِيْ بِهِ الرِّيْحُ فِيْ مَكَانٍ سَحِيْقٍ" ءِ مصداق انت ۔ یا چہ "فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ" ءَ چہ مردمانی دست ءَ ھلاک بوگ انت و چہ "تَهْوِيْ بِهِ الرِّيْحُ فِيْ مَكَانٍ سَحِيْقٍ" ءَ مراد وتی طبعی موت ءَ مرگ انت ۔ اکثر مفسراں چہ چیرے وجہ تشبیہ ءِ رداھے ڈولیں احتمالان ءَ بیان کرتگ ۔ بلے واجہ شاہ صاحب ؒ نبشتہ کنت کہ ھرکس ءِ نیت یکیں اللہ ءِ سرا انت آ قائم مانیت جاہیکہ نیت ٹگل مگل بوت آ درست آئی ءَ (پریشان کنان ءَ) راہ ءِ نیم ءَ چلا نینت ۔

و‍۵ یعنی شعائر اللہ ءِ تعظیم ماں شرک ءَ داخل نہ انت ماں ہرکس ءِ دل ءَ پرہیزگاری ءِ مضمون و خدائے واحد ءِ ترس بہ بیت آ خدا ءِ نام ءِ نمگ ءَ منسوبیں چیزانی ادب ءَ ضرور کنت اے ڈولیں ادب شرک نہ انت بلکیں چہ خاصیں توحید ءِ علامتان انت کہ خدا ءِ عاشق ہر ھما چیز ءِ قدر ءَ کنت کہ آ بالخصوص بہ ھمائی نیمگا منسوب بہ بیت و‍۶ قدیمی لوگ بیت اللہ شریف انت و اِدا شاید توسعاً تمامیں حرم مراد انت یعنی چہ اشتر، گوک، پس وغیرہ ءَ شما بازیں سوت حاصل کت کن ات مثلاً سواری بکن ات، اشانی شیراں بنوش ات، نسل ءَ قائم بدار ات، پشم وغیرہ ءَ بہ وتی کاراں کارمرز بکن ات مگر اشان ءَ شما داں ھما وہدءَ کت کن ات کہ اشان ءَ ھدی جوڑ مہ کن ات، ھدی جوڑ کنگ ءَ رند چہ ایشاں انتفاع (ابید چہ سکیں زگی ءَ)

کت نہ کن اِت ۔ نوں وَ ایشی ءِ عظیم اِنسانیں اُخروی فائدہ ھمیش اِنت کہ کعبہ ءِ گورا اشان ءَ براں ءَ خداتعالیٰ ءِ نام ءِ سرا قربانش بکنت ۔
ف یعنی اللہ ءِ نیاز ءِ خاطرا دلوتان ءَ قربان کنگ ھمک آسمانی دین ءِ توکا عبادت قرار دیگ بوتگ اگں اِے عبادت ءَ غیر اللہ ءِ نیاز ءِ خاطرا کن اِت تو اِے گوشگ بیت کہ جرشی ءَ پرہیز سکّ ضروری اِنت ۔ موحّد ءِ کار ایشں اِنت کہ قربانی ءَ تہنا پہ ھما خدا ءِ نام ءَ بکنت کہ پہ آئی ءِ نام ءَ قربانی کنگ ءِ ماں تمام شریعتاں حکم دیگ بوتگ جرائی حکم ءَ درمبیت ۔ ف۸ یعنی ھما مردمان ءَ خداوندی رضاء ءِ بشارت باشکنائیں کہ ایوکا ھما یکیں خدا ءِ منّوکنت ، ھمائی ءِ دیم ءَ سرءَ پہ سجدہ ءَ برنت پہ ھما ذات ءِ سرا اشانی دل ءَ قرار حاصل بیت وچہ ھمائی جلال وجبروت ءَ اشان مدام ترسنت ف۹ یعنی سکّی وسوریانی وھدءَ گوں صبر وجوانمردی ءَ برداشت بکنت کتام سکّی یے گندان ءَ قدم چہ حق ءِ راہ ءَ ٹگل مورنت

جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ
پہ کش ءَ کرّا بورات چہ آیاں ف۱ دبوارین اِت سوال نکنوکیں فقیراں وپنڈوکاں ف۲ ہمے ڈول ءَ
سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَ
شمے حکم ءِ چیرائیں کتنت آ جانور تاکہ شما شُکرگزار بِگرت ف۳ نرسیت اللہ ءَ را آیانی گوشت و
لَا دِمَاؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا
نہ خون لیکن رسیت آئی ءَ را شمے دلانی اخلاص ف۴ ہمے ڈول ءَ شمے حکم ءِ چیرائیں
لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ ۗ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ
کتنت تاکہ اللہ ءَ پہ بزرگی یاد بکن اِت پہ اے خبرءَ کہ ھدایتی دات شمارا ومژدہ بدہ نیکان ف۵ بے شک
اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ
اللہ گلینیت دشمناں چہ مسلماناں ف۶ اللہ دوست نداریت ہر یکے دغابازیں
كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ
ناشکرے ءَ ف۷ حکم دیگ بوت (غزاءِ) پہ ھما کساں کہ کافرگوں آیاں جنگ کنت پرچیکہ آیانی سرا ظلم بوتگ ف۸ و اللہ
عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ
پہ آیانی مدت دیگ ءَ قادر اِنت ف۹ ھما کہ درکنگ بوتنت چہ وتی لوگاں ہیچ گناہے نیستیں
إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم
بغیر چہ اے کہ گوشتنت کہ مئے رب اللہ اِنت ف۱۰ واگر دور مکتیں اللہ ءَ مردمانی زور لہتے ءِ پہ دگہ
بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ
لہتیے دست ءَ گرّا پروشگ بوتنت درویشانی چِلہ خانہ ونصارایانی عبادتخانہ ویہودانی عبادتخانہ ومسلمانانی مسیت
فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ
کہ ماں آیانی ھما اللہ ءِ نام گرگ بیت باز ، وضرور اللہ مدد ءَ کنت ھما کسے ءِ کہ اللہ ءِ مدت ءَ کنت ۔ بیشک اللہ
لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ
زبردست اِنت زوراک اِنت ف۱۱ ھما کسا کہ اگر حکومت بدئیں آیان ءَ ماں زمین ءَ گرّا قائم دارنت نماز ءَ

ف۱ داں بیت اللہ ءَ سر بوگ ءِ خاطرا راہ ءَ مزن اڑ وجنجال دیما کاینت ، سفر ءِ دوران ءَ اکثر نمازانی قضا بوگ ءِ فکر دل ءَ سوار بیت مال ہم باز خرچ کنگ کپیت شاید ہمے مناسبت ءَ اِے اوصاف واحوال اِدا بیان فرمائینت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد :

ف۱ پیش ءَ مطلق شعائر اللہ ءِ تعظیم کنگ ءِ بیان اَت نوں صاف صاف ءَ بیان کت کہ اشتر وغیرہ قربانی ءِ جانوراں ہم ماں شعائر اللہ ءَ داخل انت کہ اشان ءَ گوں ادب ءَ قربان کنگ ءِ توکا پہ شما باز دنیاوی واخروی خیر انت تو عام دستور ءِ روءَ باید انت کہ اللہ ءِ نام ءَ گِران ءَ اشان ءَ ذبح بکن اِت بالخصوص اشتر ءِ خوب تریں ذبح ءِ نمونہ نحر انت کہ آئرا قبلہ رُخ اوشتارینان ءَ ویک دستے راستیں یا چپیں گوں ساد وغیرہ ءَ بندان ءَ سینگ ءَ ٹپّی بکنیں وھدیکہ تمائیں خون در رچینت وآ کپیت گُڈا ایشرا جُنڈ جُنڈ کنان ءَ کار مرز بکنیں واگں اشتر نزیات اَنت تو آیان ءَ قطارہ ءِ سرا اوشتارینگ لوٹیت ف۲ اِے محتاج ءِ دو قسم ءِ بیان بوتنت یکے ھما انت کہ گوں صبر ءَ نشتگ سوال نہ کنت کمیں برسیتی تو قناعت کنت دومی ہما انت کہ بے قرار بوان ءِ سول کنت چیزے دست ءَ بکپتیں تو ہم پہ قرار ءَ نہ نندیت ف۳ یعنی اشاں ہمنکر مزنیں جانور انت کہ چہ شماں جون وقوت ءَ سکّ زیات انت بلے اشان ءَ پہ شمے قبضہ ءَ دات کہ شما چہ اشاں قسم قسم ءِ خدمات گپت کن اِت وپدا پہ ارزانی اشان ءَ ذبح ہم کت کن اِت اِے خدا ءِ مزنیں احسانے کہ آئی ءِ شکر گرگ لوٹیت نہ اِے کہ شرک کنان ءَ ناشکری بکن اِت ۔ ف۴ مریشی ءَ قربانی ءِ اصل فلسفہ بیان فرمائینت یعنی جانور ذبح کنان ءَ ایوک ءَ گوشت ءِ ورگ یا وارینگ یا آئی خون ریچگ ءَ چہ شمارا اللہ ءِ رضا کدی حاصل بیت نہ کنت ونہ اے گوشت وخون چیست لوانءَ پہ آئی ءِ بارگاہ ءَ سر بینت بلکیں آئی ءِ گورا شمے دل ءِ تقویٰ وادب سر بیت کہ چہ ہمیں وڑدلی وجوش ومحبت ءِ گوں ءَ یک قیمتی وپاکیزہ تریں چیزے چہ ھمائی ءِ اذن ءَ پہ ھمائی ءِ نام ءِ سرا آئی ءِ بیت ءِ نزیک ءَ براں ءَ قربان کن اِت جوش بگوش کہ چرے قربانی ءَ شما ظاھر کت کہ ماوت ہم ہمے ڈول ءَ تئی راہ ءَ قربان بوگ ءَ تیاریں ۔ پس ہمے ھما تقویٰ اِنت کہ آئی ءِ ذکر ماں " وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ " ءَ کنگ بوتگ اَت چہ آئی ءِ برکت ءَ خدا ءِ عاشق وتی حقیقی محبوب ءِ وشنودی حاصل کت کنت ۔
ف۵ یعنی بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ گوشان ءَ ذبح بکن اِت وخدا ءِ شکرادا بکن اِت کہ آئی ءَ وتی محبت وعبودیت ءِ ظاھر کنگ ءِ پرداچو نیں خوبیں راہے سوج دات ویک جانورے ءِ قربانی ءَ پہ شمے وتی جند ءِ جان ءِ قربانی ءِ قائم مقام جوڑ کت ۔
ف۶ ماں اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الخ ءَ ھما کافرانی ذکر اَت کہ آیاں مسلمانان ءَ چہ حرم شریف ءِ زیارت وحج وعمرہ ءَ مہن کرتگت میانجی ءَ مسجد الحرام وگوں آئی تعلق داریں جاگہانی تعظیم وادب ءِ حکمان ءَ بیان فرمائینت نوں پدا پیشی مضمون ءِ

نیمگ ءَ دیم گور کنگ بوتگ۔ یعنی مسلماناں دلجم بہ بنت اللہ ھمے نزوتاں چہ آیانی راہ ءَ دشمنان ءَ گارءُ گُسار کنت، داں مسجدالحرام ءَ سرلوگ ءُ وآئی بابت ءَ حکمانی تکمیل ءِ رِداہچ مخالفانہ بندش باقی نہ مانیت انشاءاللہ بے خوف وخطر ءَ حج وعمرہ اداکننت۔ چوش بگوش کہ ماں وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ءَ ہرچ بشارت ءِ دیگ ءِ حکم اَت چراِیاں یک بشارتے ہمے بوت ۔ ف۷ یعنی دغاباز دناشکران ءَ اگں داں یک خاصیں مُدّتے مہلت دیگ بہ بیت تو چوش گمان مبرات کہ اللہ تعالیٰ آیان ءَ دوست داریت، اِے مہلت چنت مصلحت وحکمتانی بناءِ بِرداِنت گُڈی انجام ھمیش اِنت کہ اھلِ حق غالب بہ بنت، دباطل ءِ سرءَ ھَٹ کنوکان ءَ چہ راہ ءَ صاف کنگ بہ بنت ف۸ دانکہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ماں مکہ ءَ موجوداَت حکم ھمیش اَت کہ کافرانی سکّیانی سرا مسلمان صبر بکننت و وتی دست ءَ بدارنت۔ چنانچہ آیاں داں سیزدہ سال سکّ تورینوکیں ظلم وستمانی مقابلہ ءِ رِدا بے مٹّیں صبر وتحمّل پیش داشت۔

دھد یکہ مدینہ " دارالاسلام " جوڑ بوت ومسلمانانی گونڈیں جماعت یک پکّائیں مُنجاھے ءِ سرا جمع بوت تو مظلومیں مسلماناں کہ کافراں مدام گوں ایشاں جنگ کرتگ، اجازت رست بلکیں حکمش بوت کہ اِے ظالمانی سرا زحم ءَ کارمرز بکننت و وتی راج و مذھب ءِ حفاظتءَ بکننت۔ ھمے ڈولیں بازیں آیات ھما دورءَ نازل بوتنت ۔ ف۹ یعنی بہ وتی نفرانی کمی و بے سروسامانی ءَ چہ پریشان مبئیت، اللہ تعالیٰ چہ وتی قدرت ءَ اِے کمّیں شُدحالیں مردمان ءَ دنیاءِ فوج وحکومتانی سرا غالب کنگ تونیت۔ درحقیقت ءَ اِے یک شہنشاہانہ طرزے ءِ مسلمانانی نصرت وامدادءِ وعدہ اَت چوشکہ ماں دنیاءَ بادشاہ وھستی دار وکیں مردم بہ وعدہ ءِ موقع ءَ وتی شان ومڑاداری ءَ ظاھر کنگ ءِ داسلہ ظاھر کننت کہ البت تئیءَ فلاں کار ءَ من کت کناں۔ شاید لِے سرحال (عنوان) ہمیشکا اختیار کنگ بیت کہ دیم ءِ مردم بزانت کہ یہ چوش کنگءَ ماچہ دگہ کسے ءَ مجبور نہ ایں ماہرچیکہ کنگ بلوٹیں آئرا ماچہ وتی اختیارءُ مرضی ءَ انجام دئیں ف۱۰ یعنی مسلمانیں مہاجراں کہ ایشاں چہ وتی لوگ وجاگہاں در کنگ بوتنت اشاں ھچ گناہے نہ کرتگت ونہ ایشانی سرا کسے ءِ دعویٰ ہست اَت ابید چرے گپّ ءَ کہ ایشاں تہنائیکیں خداءَ وتی رب پہ جاگوشنت، خِشت و ڈوکانی عبادتءَ پرجانہ کننت۔ چوش بگوش کہ ایشانی سرا شہ درستاں مستریں الزام ھمیش اِنت کہ اشاں وتاراچہ اِے دگراں سِستگ ویکّیں خدا اِش قبول کرتگ ف۱۱ یعنی ماں کتام وھد وکتام جاورءَ ہم یک جماعتےءَ گوں دومی جماعت ءَ جنگ کنگ ءِ اجازت مبیت تو اِے اللہ تعالیٰ ءِ فطرت ءِ قانونءُ مزن خلاف ورزی بیت۔ آئی ءَ اِے دنیاءِ نظام ہمیپا برجاہ داشتگ کہ ہریک چیز یا ہرشخص یا ہرجماعتے ءِ مقابلہءَ بہ وتی ہستی ءِ برجاہ دارگ ءِ واسطہ جنگ وجوپ ءَ بنا بکنت اگر چوش مبوتیں ونیکی ءَ اللہ تعالیٰ بہ وتی جماعت ءَ زوران ءَ بدی ءِ مقابلہءَ لِک مکرتیں تو روئے زمین ءَ نیکی ءِ نام ونشانءُ پشت نہ کپتگ اَت بے دین وناشریں مرداں کہ ہردورءَ اِنسانی تعداد زیات بوتگ تمام مقدسیں جاگہاں ویادگاران ءَ چہ روئے زمینءَ گاروگسار کرتگت یک عبادت گاہ مثل خانقاہ مسجد یا درّ محفوظ نہ مانتگت ہمیشکا ضروری بوت کہ بدی ءِ طاقتاں توری ہرقدروتارا یکجا جمع بکننت چہ قدرت ءِ جانبءَ یک وہدے بئیت وہدیکہ چہ نیکی ءِ پاکیں دست ءَ بدی ءِ اُرش ءِ مقابلہ کنائینگ بہ بیت وحق تعالیٰ وتی دین ءِ مدد کنوکان ءَ وت مدّت دیانءَ آیانءَ حق وصداقت ءِ دشمنانی سرءَ غالب بکنت بے شک آذات سہن کرقوی وزبردست اِنت کہ چہ آئیءِ امداد واعانت ءَ پد، کمزورءَ چہ کمزورتریں چیز مزن مزنیں طاقت دار وکیں ھستیانءَ شکست دات کُت کنت۔ بہرجاورآ ودہءَ مسلمانان ءَ بہ ظالمیں کافرانی مقابلہءَ جہاد وقتال ءِ اجازت دیگ قدرت ءِ ہمے قانود ءِ روءَ اَت و اِے ھما عام قانود اِنت کہ کتام عقل مندے نتونیت کہ آئیءِ انکارءَ بکنت۔ اگں مدافعت وحفاظتءَ اے قانود مبوتیں توماں وتی دَورءَ نہ عیسائی راھبان ءِ عبادت جاہ پشت کپتگنت ونہ نصارایانی کلیسا ونہ یہودیانی معبد ونہ مسلمانانی مسیتاں سلامت مانتگنت کہ ماں اوداخداءِ عبادت وبندگی گوں کثرت ءَ انجام گرِیت اے بد دینیں مرداں اے تمام عبادتجاہانءَ پروشان ءَ کروجانءَ گوں زمینءَ برد برکرتگت ہمیشکا اِے عام قانون ءِ روءَ مناسب ھمیش اَت کہ مسلمانانءَ گوں کافراں جنگ ءِ اجازتءَ دیگ بہ بیت ۔

ف اے ھما مسلمانانی بیان اِنت کہ بہ آیانی سرا ظلم بوت وآیاں چہ وتی لوگاں بے لوگ کنگ بوتنت یعنی خدا ایشانی مدد ءَ پرچہ نہ کنت کہ اے یک ھنچیں قوم ایت کہ اگں ما ایشرا زمین ءِ بادشاہت بدئیں بدءِ ھم ایشاں چہ خداوندکریم ءَ غافل نہ بنت کہ ایشاں وتی جنڈءِ بدنی ومالی نیکیاں تو کا مشغول دارنت واید گراں ءَ ھم بہ ہمے راہ ءَ گام گیجگ ءِ واسطہ جہد و کوشست کننت چنانچہ حق تعالٰی ءَ ایشانءَ زمین ءِ حکومت بخشت و ہرچ پیشینگوئی ءَ کنگ بوتگت آحرف بحرف راست بوت فللہ الحمد علی ذٰلک۔ ف۲ یعنی چونائی مروچی مسلمان کمزور و کافر غالب وقوی گندگا کاینت بلے اللہ ءِ قبضہ ءَ اِے اختیار ہست اِت گڈ سرءَ ایشاں سوب مندو غالب بخنت یا مطلبی چوش اِنت کہ اِے امت خداءِ دین ءَ قائم داریت داں یک مدتے ءَ پداواجہ خدا ہزانت کہ چے بیت
ف۳ کہ بہ ایشانی نیمگا حضرت شعیب علیہ السلام پیغمبردیم دیگ بوتگت ف۴ یعنی سرءِ قبطی قوم ءَ ف۵ یعنی گوں مسلماناں سوب مندی و نصرت ءِ ہرچ وعدہ ءَ کنگ بوگا ئنت کافراں وتی موجودہ قوت وکثرت ءِ سرا ٹہل کنانءَ آیانءَ دروغ بند مکننت پرچاکہ اِے خداءِ مہلت دیگ انت پیشی قوماں ءَ ہم خدا ءِ چندر وچ ءِ مہلت ءِ سرا ءَ دوران ءَ وتی پیغمبرانش دروغ بند کرت اَنت گڈ سرا وہ بیگہ گرفتار کنگ بوتنت تو چہاں ءَ شانک بدے اِت کہ آیانی حشر چونکائی بد بوت و خداءَ چہ وتی عذاب ءَ ترس پیش داران ءَ آیانی ناشریں کارانی سرا ہرچ انکارے ظاہر فرمائینت آ چونکائی اشانی دیما اھت۔ ماں دیمی ءَ آیت ءَ قدرے تفصیلی بیان اِنت۔

وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ وَاَمَرُوْا بِالْمَعْرُوْفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِؕ وَلِلّٰهِ

و درکننت زکات ءَ وحکم کننت پہ نیکیں کار ءَ و منع کننت بدیں کار ءَ ف۱ و اللہ ءِ واسطہ اِنت

عَاقِبَةُ الْاُمُوْرِ ۝۴۱ وَاِنْ يُّكَذِّبُوْكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ

درستیں کارانی انجام ف۲ واگر ترا دروغ بند بکننت گڑا اِپہ تحقیق دروغ بندش کنگ چہ آیاں پیسر ءَ نوح ءِ

نُوْحٍ وَّعَادٌ وَّثَمُوْدُ ۝۴۲ وَقَوْمُ اِبْرٰهِيْمَ وَقَوْمُ لُوْطٍ ۝۴۳ وَّاَصْحٰبُ

قوم ءَ و عاد و ثمود ءَ و ابراھیم ءِ قوم ءَ و لوط ءِ قوم ءَ و مدین ءِ

مَدْيَنَ ۚ وَكُذِّبَ مُوْسٰى فَاَمْلَيْتُ لِلْكٰفِرِيْنَ ثُمَّ اَخَذْتُهُمْ ۚ

مردماں ف۳ و دروغ بند کنگ بوتگ موسیٰ ف۴ پدا مہلتوں داتگنت کافرندءَ گرفتاروں کتگنت

فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ ۝۴۴ فَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ

گڑا چہ پیما بوتگ منی عذاب ف۵ چینچو شہر تباھیں کتگنت و آ ظالم اتنت کہ آ

فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَّقَصْرٍ مَّشِيْدٍ ۝۴۵

لمبتنت پہ وتی چیتانی سر ءَ ف۶ وچند چات بیکار کپتگنت وچند ماڑی گچ بستگیں ف۷

اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِى الْاَرْضِ فَتَكُوْنَ لَهُمْ قُلُوْبٌ يَّعْقِلُوْنَ

آیا تر گرد نکتگ آیاں ماں ملکاں چے تاکہ آیانءَ دل ببیت ہنچیں کہ ہوش بکننت

بِهَآ اَوْ اٰذَانٌ يَّسْمَعُوْنَ بِهَا ۚ فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ

گوں آئی ءَ یا آیاں گوش بہ بیت ہنچیں کہ گوش بدارنت گوں آئی۔ ف۸ اصل خبر ایشنت کہ چم کور نہ بنت و بلکیں

تَعْمَى الْقُلُوْبُ الَّتِىْ فِى الصُّدُوْرِ ۝۴۶ وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ

کور بنت (آیانی) دلاں ھماکہ ماں سینیان انت ف۹ و زوت لوٹنت چہ تو عذاب ءَ

وَلَنْ يُّخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهٗ ؕ وَاِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ

وخلاف نکنت اللہ وتی وعدہ ءَ ف۱۰ و یک روچے تئی پروردگار ءِ نزیک ءَ ہزار

سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ۝۴۷ وَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اَمْلَيْتُ لَهَا وَ

سال ءِ برابر انت ہما سالاں کہ شما لیش حساب کن اِت ف۱۱ و چینت شہر کہ مہلتوں داتنت آئی ءَ و

ف۶ یعنی بنیاد ءِ سرگا پیسر بانان اِش کپتنت پدا دیوار و رندا دراھیں لوگ جاگہ ءَ لڑان ءَ بان ءِ چکا سرپہ سر بوتنت مرشی ءَ آیانی سرو چیر بیگ ءِ نقشہ کشگ بوت ف۷ یعنی چاتاں کہ برتینانی سرا مزنیں مخلوقے پہ آپ ءِ کشگ ءَ جمع بوتگتنت مروچی اودا کسے وتی ڈول ءَ ماں چات ءَ لوٹجان کنوکے موجود نہ اِنت ومزن مزنیں پختہ گچیں بلند بالائیں، چون کتگیں محلات ویرانیں ڈمب ءِ ڈول ءَ باقی مانتگنت کہ مرتیشاں کسے نندوک نہ اِنت۔
ف۸ یعنی ھما تباہ بوتگیں جاگہانی ڈمب ءِ گندان ءَ کدی غور و فکر نہ کت واگن نہ راستیں گپ ماں اشانی دل ءَ نشتگت و ہم گوشان اِش ہیچ بوتگنت
ف۹ یعنی چہ چماں گندان اگں گوں دل ءَ غور و فکرش نہ کت تو چوش بزان کہ آیاں ہیچ ندیست بلی توری آیانی ظاہری چم ہیچ بہ بنت لیکن دل ءِ چمانش کور بنت و در حقیقت ءَ زیات خطرناک کوری ھما اِنت کہ دل کور بہ بنت (العیاذ باللہ)
ف۱۰ یعنی عذاب یقیناً بہ وتی وھدءَ کیت کلاگ گرگ و چہ استہزاء و دروغ بندی ءِ کشک ءَ اشتاپ کاری فضولیں گپ ایت۔
ف۱۱ یعنی شمے ہزار سال بہ آئی ءِ گورا یک روچے ءِ برابر انت ہنچوشکہ گنہگار مروچی ماں آئی ءِ قبضہ ءَ انت ہزار سال گوزگ ءَ پد ہم ھما پیم ماں آئی ءِ قبضہ واقتدار ءِ چیر ءَ اِنت، نتو بنیت نہ جاگہے بچیت و بروت یا مطلبی چوش اِنت کہ ھزار سال ءِ کار ءَ آماں یک روچے ءَ کت کننت مگر کننت ھما ڈول کہ آئی حکمت و مصلحت ءِ تقاضا بہ بیت کسے ءِ اشتاپ کاری بہ آئی گورا ہیچ اثر نداریت یا چوش گوشگ بہ بیت کہ قیامت ءِ عذاب ءِ وعدہ الم ءَ سرجم بیت و ہرکس ءَ پورا پورا سزا دیگ بیت۔ دیم تر ءَ قیامت ءِ روچ ءِ بیان انت کہ آ چہ وتی ترندی ءِ لحاظ ءَ قد ہزار سال ءَ اِنت گڈا چوشیں مصیبت ءِ لوٹگ ءَ پرچے اشتاپ کن اِت!

ع ١٠ ١٣ ٦

هِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ اَخَذْتُهَا ۚ وَاِلَيَّ الْمَصِيْرُ ﴿۴۸﴾ قُلْ يٰۤاَيُّهَا

آ ظالم اتنت رندا گپتوں آ و منی نیمگا (آیانی) پجترگ ءِ جاگا انت ف۱ تو بگوش او

النَّاسُ اِنَّمَاۤ اَنَا لَكُمْ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۴۹﴾ ۚ فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

مردماں من شمارا چہ خداءِ عذاب ءَ ترسینوں ظاہر ءَ ف۲ نوں ھماکساں کہ یقینش کت و نیکیں

الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ﴿۵۰﴾ وَالَّذِيْنَ سَعَوْا

کارش کت آیانی گن ہان بخشیں و پراایاں ہست روزی باعزتیں ف۳ و ہماکساں کہ کوشش کت ہا مئے

فِيْۤ اٰيٰتِنَا مُعٰجِزِيْنَ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿۵۱﴾ وَمَاۤ اَرْسَلْنَا

آیتاں پہ عاجز کنگ ءَ آ ھمیشنت دوزخی و دیمیں نہ داتگ

مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ وَّلَا نَبِيٍّ اِلَّاۤ اِذَا تَمَنّٰۤى اَلْقَى

پیش چہ تو ھچ رسولے و پیغمبرے مگر وقتیکہ ونت آئی ءَ (چیزے چہ اللہ ءِ احکاماں) گڑا دور دات

الشَّيْطٰنُ فِيْۤ اُمْنِيَّتِهٖ ۚ فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطٰنُ ثُمَّ

شیطان ءَ ماں آئی ءِ ونتگیں ءِ تہا شبہ ماں کافرانی دل ءَ ، پدا نیست نابود کنت اللہ شیطان ءِ دور داتگیں شبہاں

يُحْكِمُ اللّٰهُ اٰيٰتِهٖ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۵۲﴾ ۙ لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِي

رندا مضبوط کنت اللہ وتی آیتاں ۔ و اللہ دانا انت حکمتانی صاحب انت تاکہ بکنت ھا چیز کہ شیطان ءَ دور

الشَّيْطٰنُ فِتْنَةً لِّلَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ وَّالْقَاسِيَةِ

دات یک آزمائشے پہ ھماکساں کہ ماں آیانی دلاں بیماری انت و ھماکہ دلش

قُلُوْبُهُمْ ؕ وَاِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَفِيْ شِقَاقٍۭ بَعِيْدٍ ﴿۵۳﴾ ۙ وَّلِيَعْلَمَ

سکنت و بیشک ظالماں ماں مخالفت ءِ تہا دور کپتگنت ۔ و بایدکہ بزاننت

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوْا بِهٖ

ھماکس کہ آیاں علم دیگ بوتگ کہ اے حق انت چہ تئی رب ءِ نیمگا پدا آئی ءِ سرا ایمان بیارنت

فَتُخْبِتَ لَهٗ قُلُوْبُهُمْ ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِلٰى

و نرم ببنت آئی ءِ واسطہ آیانی دل ۔ و بیشک اللہ ھدایت دیوکنت ھمایاں کہ ایمانش یارتگ دیم پہ

ف۱ یعنی زانا چہ مہلت دیگ آیاں وتی سرکشی ءِ ات و دگہ نمگے شت انت ، آخر درستاں مئے نیمگا واترکنگ کپیت و پدءَ ما آیاں گپت و تباہ کت ف۲ یعنی منی کار آگاہ و ہشیار کنگ اِنت ، عذاب ءِ آرگ منی اختیار ءَ نہ اِنت آ خداءِ قبضہ ءَ انت کہ کل عاصی و مطیع ءِ فیصلہ ءَ کنت ہر یکے ءَ ھمائی ءِ احوال ءِ پد ھمائی جاگہ ءَ سرکنت ف۳ یعنی ماں جنت ءَ نیوگ ، جوانیں جوانیں و تہر تہرءِ نعمت و حق تعالیٰ ءِ دیدار نصیب بیت ف۴ ماں اے آیت ءِ تفسیر ءَ اختلاف انت ۔ حضرت شیخ الہند ءَ وتی پیشرو حضرت شاہ عبدالقادر رحمۃ اللہ علیہ ءِ رھبند اختیار فرمائیتگ کہ آئی نیمگا حضرت شاہ ولی اللہ قدس سرہ ءَ ہم ماں حجۃ اللہ البالغہ ءِ آخر ءَ اشارہ کتگ ۔ حضرت شاہ صاحب ماں موضح القرآن ءَ نبشتہ کنت کہ نبی ءَ یک حکمے (یا خبرے) چہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ کیت ماں آئی ءَ ھچبر تشئے ہم تفاوت بیت نہ کنت ۔ یکے وتی دل ءِ خیال (ورائے واجتہاد) اِنت آ کدی راست بیت و کدی نہ بیت چوش کہ مئے واجھیں نبی ءَ ماں واب ءَ دیست (ونبی ءِ واب چو وحی ءَ انت) کہ واجہ چہ مکہ ءَ بہ مدینہ ءَ سر بوت و عمرہ ئی کت ، خیال ئی اھت کہ بلکیں اِے سال ءَ چوش بیت (چنانچہ واجہ ءَ عمرہ ءِ نیت ءَ سفر شروع کت بلے میانجی ءَ احرام پچ کنگ کپت و دیم ءِ سال ءَ واب ءِ تعبیر تمام بوت یا وعدہ بوت کہ کافرانی سرا غلبہ بیت ۔ خیال ئی اھت کہ ماں ھنو گیں جنگ ءَ ، بلے ماں آئی ءَ نہ بوت رندترا بوت ، پدا اللہ تعالیٰ ءِ پیش داریت کہ ہر قدر حکم یا وعدہ اَت ماں آئی ءَ کد مود ءِ ٹالے ءَ تفاوت نیست ، البت ماں نبی ءِ ذاتی خیال و اجتہاد ءَ تفاوت بیت کنت اگرچہ نبی گوں اصل پیشنگوئی او ارکنان ءَ وتی ذاتی خیال ءِ تالانی ءَ نہ کنت بلکیں ہر دوئیناں جدا داریت ۔ باقی ماں اے جاورءَ "القاء" ءِ نسبت شیطان ءِ طرف ءَ ہنچوش بیت چوش کہ ماں "وَمَاۤ اَنْسٰنِيْهُ اِلَّا الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهٗ" ءَ "انسان" ءِ نسبت بہ ھمائی نیمگ ءَ کنگ بوتگ واللہ اعلم ۔ بندہ ءِ نزدیک ءَ بہتر و آسانتریں تفسیر ھما انت کہ آئی مختصریں اصل چہ سلف ءَ منقول اِنت یعنی "تمنّی" ءَ بمعنی قراءت وتلاوت یا تحدیث ءَ ۔ و "اُمنیت" ءَ بمعنی متلو یا حدیث گرگ بہ بیت ۔ مطلب الیشس اِنت کہ بن قدیم ءَ اے دستور پیدا کنت کہ ہر دین یا نبی یا رسولے یک خبرے بکنت یا اللہ پاک ءِ آیتان ءَ وانان ءَ مردماں ءَ اشکنائینیت شیطان ماں ھما کتگیں خبر یا ماں آیت ءَ قسما قسمیں شبہات پیدا کنت یعنی بہ لہتیں خبرانی رد ءَ ماں بازمردمانی دل ءَ وسواس چگل دیان ءَ شکوک وشبہات پیدا کنت مثلاً نبی ءَ آیت "حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ" الخ ونت و مخلوق ءَ اشکنائینت شیطان ءَ شبہ پیدا کت کہ بچار وتی کشتگیں وحلال انت بلے اللہ ءِ کشتگیں ءَ حرام گوشنت یا واجہ ءَ "اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ" ونت ، آئی شبہ پیدا کت کہ ماں "مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ" ءَ حضرت مسیح و عزیر و ملائکہ ہم شامل اَنت یا واجہ ءَ درباب ءَ مسیح ءِ ونت "كَلِمَتُهٗ اَلْقٰهَاۤ اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِّنْهُ" شیطان ءَ اے رداماں دل ءَ چو چگل دات کہ چریشی ءَ حضرت مسیح ءِ ابنیت و الوھیت ثابت بیت ۔ بہ اے شیطانی القاء ءِ رد ءَ پیغمبر علیہ السلام اللہ تعالیٰ ءِ ھما آیات اشکنائینیت کہ آبالکل صاف و محکم اَنت و ھمچیں پکائیں خبران ءَ پیدا کنت کہ چرایانی اشکنگ ءَ شک و شبہ ءِ ھچ گنجائشے نیست نہ کپیت چوش گوش کہ "متشابھات" ءِ ظاھری نقش ءَ زوران ءَ شیطان ہرچ اغوائے کنت "آیات محکمات" آئی ءِ ھنڈال ءَ چہ بن ءَ بُرتہ نت و چگل دینت کہ چریشانی اشکنگ ءَ تمامیں شکوک و شبہات یکدم گار و گمسار بنت ۔ اے دو قسم ءِ آیات پہ چے دیم دیگ بنت ، شیاطین ءَ اینکر وسوسہ چگل دیگ و سرچیری ءِ موہ پہ چا دیگ بیت ، آیات ءِ احکام کہ رندءَ دیگ بنت آیاں اول ءِ پہ چا دیگ نہ بنت؟ اے تمامیں امور چہ اللہ تعالیٰ ءِ لامحدودیں علم و حکمت ءَ ناشی (پیدا) بوتگنت اللہ تعالیٰ ءَ اے دنیا علماً و عملاً چکاس (امتحان) ءِ لوگ جوڑ کرتگ ۔ چنانچہ چہ اے قسم ءِ کارروائیاں بندہ ءِ چکاسگ مقصود اِنت کہ کجام شخص وتی دل ءِ بیماری یا سک دلی ءِ سوب ءَ شکوک و شبہہ ءِ چیڈان بیت و کتام ہوش مندیں مردم چہ وتی علم و زانگ ءِ قوت ءِ برکت ءَ ایمان و یقین ءِ برزر ءُ بالائیں مقام ءَ دست جنت ۔ راستیں گپ الیشس اِنت کہ مردم گوں نیک نیتی و ایمان داری ءَ فہمگ لوٹیت تو گڈا اللہ تعالیٰ دستگیری کنان ءَ آ ءَرا بہ تچکیں راہ ءِ سرا قائم فرمائینیت ۔ پشت کپتنت منکراں و شک یاروکاں آیان ءَ داں قیامت ءَ دل جمعی حاصل بیت نہ کنت ۔ ع ہرچہ گیرد علتے علت شود ۔ چہ مئے اِے تقریر ءَ بازیں آیتانی مطلب و مراد بیان بوت زانوگریں مردم آئی ءِ جزو ہرانی سرا بہ آسانی ءَ دپ دات کنت ۔ اِے آیتاں چوشکہ

صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۵۴﴾ وَلَا يَزَالُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِيْ مِرْيَةٍ مِّنْهُ
راستیں راہا وٓ ویک بیما کافراں شک ءِ تہا مانںت چہ ھاوتگیں حکم ءَ

حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً اَوْ يَاْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ
تاکہ بییت پہ آیانی سرا قیامت یک اناگہ ءَ یا تاکہ بییت پہ آیانی سرا عذاب ماں یک

عَقِيْمٍ ﴿۵۵﴾ اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلّٰهِ ؕ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ؕ فَالَّذِيْنَ
بدیں روچے وٓ ہما روچ ءِ بادشاھی اللہ ئیگنت ۔ فیصلہ کنت ماں آیانی تہا وٓ نوں ھماکساں کہ

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿۵۶﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا
ایمانش آرت ونیکیں کارش کت آماں نعمتانی باغان اَنت وھماکساں کہ منکر بوتنت

وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا فَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿۵۷﴾ وَالَّذِيْنَ
و دروغ بندِش کتنت مئے آیات گڑا ایرایاں ہست انت عذاب بے عزتی کنوکیں وہماکسانے کہ

هَاجَرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ قُتِلُوْٓا اَوْ مَاتُوْا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللّٰهُ
مُلکش انگار کت درکپتنت ماں اللہ ءِ راہ ءَ رندا کشگ بوتنت یا مُرتنت البتہ دنت آیان ءَ اللہ

رِزْقًا حَسَنًا ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ﴿۵۸﴾ لَيُدْخِلَنَّهُمْ
شرّیں روزی ۔ وبیشک اللہ چہ درستاں شرتریں روزی رسانے ضرور داخلش کنت

مُّدْخَلًا يَّرْضَوْنَهٗ ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَلِيْمٌ حَلِيْمٌ ﴿۵۹﴾ ذٰلِكَ ۚ وَمَنْ
ماں یک جاہے کہ پسندی کننت ۔ وبیشک اللہ زانوکیں اَنت اد بارکشوک اِنت وٓ اے حکم ہمیش اِنت وہرکسے

عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوْقِبَ بِهٖ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللّٰهُ ؕ
کہ وتی بیر گپت ہمے پیما کہ ایذا دیگ بوتگت رندا زیاتی کنگ بوت پہ آئی ءِ سرا گڑا اللہ ضرور آئی ءِ مدت کنت وٓ

اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُوْرٌ ﴿۶۰﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ يُوْلِجُ الَّيْلَ فِي
بیشک اللہ معاف کنوک بخشوک اِنت وٓ اے مدت پہ ہمے سببءَ کہ اللہ ماں پرّ بینیت شپ ءَ ماں

النَّهَارِ وَيُوْلِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ بَصِيْرٌ ﴿۶۱﴾
روچ ءِ تہا و روچ ءَ ماں شپ ءِ تہا وٓ وبیشک اللہ اشکنت گندیت وٓ

ع ۹ / ۱۴

ماساری ءِ سورۃ آل عمران ءِ اول سرءِ بیان کتگت چہ " هُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ الخ " ءَ بازمشابہت دارنت چنانچہ ماں " اِلَّآ اِذَا تَمَنّٰٓى اَلْقَى الشَّيْطٰنُ فِيْٓ اُمْنِيَّتِهٖ " ءَ متشابہات ءِ ماں " ثُمَّ يُحْكِمُ اللّٰهُ اٰيٰتِهٖ " ءَ محکمات ءِ ذکر بوت وماں " لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطٰنُ فِتْنَةً " ءَ زائغین (چوٹ رودکانی) ءِ دو قسم بیان بوتنت کہ ماں آیاں " الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ " ءِ کار تاویل ءِ شوہازی " وَالْقَاسِيَةِ قُلُوْبُهُمْ " ءِ غرض ومقصد فتنہ ءِ شوھازی انت ۔ دیم تر " لِيَعْلَمَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ " ءَ را آیت " وَالرّٰسِخُوْنَ فِي الْعِلْمِ الخ " ءِ جاگہ ءَ بفہم ات ءُ او دا ہرچ دعائے کہ چہ " رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا " ءَ بنگیج بوتگت اِدا آئی ءِ اجابت ءِ ذکر ماں " اِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ " ءَ کنگ بوت و " رَبَّنَآ اِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيْهِ " ءِ مناسب " وَلَا يَزَالُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِيْ مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ السَّاعَةُ الی قولہ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ " ءَ بوت ۔ (تنبیہ) موجودیں آیت ءِ ردا اِے موقع نہ اِنت شاید ماں سورہ نجم ءَ اِے بابت ءَ خبرے نبیتگ بہ بیت ۔ بہرجاور ءَ آیت ءِ مطلب سلف ءِ تفسیر ءِ روءَ بالکل صاف اِنت ۔ چوش بگوش کہ اِے گیش ءُ گیوار ھما آیت ءِ بوت کہ گُرزا ماں " وَالَّذِيْنَ سَعَوْا فِيْٓ اٰيٰتِنَا مُعٰجِزِيْنَ " ءَ ابطالِ آیات اللہ ءِ کوشش ءِ ذکر ہست اَت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : وٓ ماں موضح القرآنؒ ہست " یعنی مرشی ءَ گمراہ چہ راہ ءَ رَد بنت کہ آیانی کار اِنت رَد ورگ وایماندار چہ وزیات ماں ایمان ءَ مضبوط بنت کہ ماں اِے کلام ءَ بندہ ہچ دخل نداریت اگں ہوتیں گڑا اے ھم مثل بندہ ءِ خیال ئیگ ءَ کدی راست وکدی غلط درکپتگت وہرکسی نیت اعتقاد ءِ سرا بہ بیت ۔ اللہ اے گپ ءَ آئی ءِ ذہن ءَ سندا رینیت " حضرت شاہ صاحب ءَ اِے فائدہ بہ وتی ذوق ءِ روءَ نبشتہ کرتگ اِے ردا ما وتی خیال ءِ وضاحت گوستگیں فائدہ ءَ کرتگ واللہ اعلم وٓ یعنی قیامت ءِ جند ءِ خطرناکیں عذاب دیما ظاہر بہ بیت وممکن اِنت کہ چہ یوم عقیم ءِ عذابءَ دنیا ءِ عذاب مراد بہ بیت یعنی ماں دنیاءَ بہ عذابءَ گرفتار بہ بیت کہ چرائی ءَ ہچ پیما حلاصی حاصل نہ بیت وٓ یعنی قیامت ءِ روچ ءَ تہنا خداءِ بادشاھی بیت کسے ءِ ظاہری یا مجازی حکومت پہ نام ءَ ہم باقی نمانیت ھما وہدءَ کلیں دنیا ءِ بہ یکیں وقت ءَ عملی فیصلہ بیت کہ آئی ءِ گیش و گیوار دیما پیدا کنت وٓ مومنان ءِ انجام پیش ءَ بیان کرتگت اِدا چرایاں یک خاصیں جماعتے ءِ خصوصاً ذکر فرمائینتگ یعنی ہماکساں کہ خدا ءِ راہ ءَ وتی لوگ و جاگہاں ویل کنان ءَ درکپنت توری آیاں ماں جنگ ءَ شہید بہ بنت یا وتی موت ءَ وفات بکننت ماں ہردوئیں جاوراں اللہ ءِ گورا آیانی خاصیں مہمانی بیت ورگ ، نوشگ ، جلگ ودارگ کل بہ ھما یانی مرضی ءِ روءَ بیت اللہ ءَ شر معلوم اِنت کہ آیاں بہ کتام چیزءَ دشنود بنت وآئرا اِے ہم معلوم منت کہ کتام کساں خالص بہ ہمائی ءِ دوستی ءَ آئی ءِ راہ ءَ سرگران ءَ وتی لوگ وجاگہان ءَ ترک دات ۔ اِے ہمیں مہاجراں و مجاہدانی کوتاھیانی سرا حق تعالیٰ تحمل کنت وچہ وتی عفو ءِ شان ءَ کار گریت یا علیم وحلیم ءِ صفات چہ ہمے مطلبءَ ذکر کتنت کہ اللہ پاک گُلّانءَ زانت ، ھمایاںءَ ہم زانت کہ آیاں چوشیں نیکیں بندہانءَ زحمت دیان ءَ آیان ءَ وتی لوگ وجاگہ ویل کنگ ءِ سرا مجبور کت بلے چہ وتی بُردباری ءِ سببءَ اشان ءَ فوراً سزا نہ دنت وٓ یعنی مظلوم اگر، چہ ظالم ءَ واجبی بیر (بدلہ) بگریت ، پدا از سرنو ظالم آئی ءِ سرا زیادتی بکنت تو آیدا مظلوم قرار گپت گڑا حق تعالیٰ پدا مدد کنت ھنچوش کہ آئی ءِ عادت انت کہ مظلوم ءِ آخر حمایت ءَ کنت ۔ اتق دعوۃ المظلوم فانہ لیس بینہ وبین اللہ حجاب ؎ بترس از آہِ مظلوماں کہ ھنگام دعا کردن ؂ اجابت از درِ حق بہر استقبال می آید وٓ یعنی پہ بندھاں ہم لازم انت کہ وتی ذاتی ومعاشرتی معاملہانی تو کا عفو و درگذر کنگ ءِ ھیل ءَ در ببرنت ، ہروھدءَ بڑ گرگ ءِ شوہازءَ مبنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت " یعنی واجبی بدلہ گروک ءَ را خدا عذاب نہ دنت ۔ اگرچہ بدلہ نہ گرگ شرتر اَت ۔ ماں بدر ءِ جنگ ءَ مسلمانان بڑ گپت بہ کافرانی ایذاءِ سرا ، پدا کافراں اُحد واحزاب ءِ جنگ ءَ زیادتی کت گڑا پدا خداوند ذوالجلال ءَ مسلمانان ءَ سرجمی ءَ مدت دات وٓ کہ آ خدا ھمنکر زبردستیں قدرت ءِ واھند اِنت کہ شپ و

روچ ءِ عوض کنگ ۔ اشان ءَ کم وگیش کنگ بہ ھمائی ءِ اختیار ءَ اِنت بہ ھما سرو جیر کنگ ءَ کدی روچ مزن وکدی شپ مزن بنت گڈا آیا آ ذات برشیءَ قدرت نداریت کہ یک مظلومیں قوم یا شخصے ءَ امداد دیان ءَ آ ءَ را چہ ظالمانی پنجگ ءَ آزات بکنت بلکیں بہ آیانی سرا غالب و سرافضل بکنت ۔ پیسرا مسلمان مہاجرانی ذکر اَت ، ماں اِے آیت ءَ اشارہ کت کہ عنقریب حالات شپ و روچ ءِ ڈول ءَ بدل بنت ھنچو کہ اللہ تعالیٰ شپ ءَ ماں روچ ءَ زوریت ہمے ڈول ءَ کفر ءِ سرزمین ءَ اسلام ءِ تہا داخل کنت ف۸ یعنی مظلوم ءِ فریاد ءَ اشکنت و ظالم ءِ کرتوتاں گندیت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی چہ اللہ ءَ ابید اے قسمیں مزن شانیں انقلاب دگہ کسئے کت کنت ۔ درحقیقت ءَ برحقیں وراستیں خداوَ ھما یکیں ذات اِنت باقی آ ءَ را ویل کنان ءَ خدائیءِ ایدگہ وتگرڈیں بتاں کہ تا لان کنگ بوتگنت آ کل دروغ ، غلط و باطل اَنت ۔ ھما ذات ءَ خدا گوشگ و معبود جوڑ کنگ زیب دنت کہ آ چہ کلاں اعلیٰ و بالا اِنت وڑا ے شان بالاتفاق یکیں خدائیگنت ۔

ف۲ ہمے بیما کفر ءِ خشکا وگیں وویرانیں زمین گوں اسلام ءِ ہَور و باران ءَ سرسبز و آباد کنت ۔

ف۳ ھماوت زانت کہ چونکائی چہ ھَور ءِ آپ ءَ سبزہ درکیت ، قدرت ماں توک وتل ءَ ہنچیں تدبیر ورھبند جوڑ کنت کہ خشکیں زمین آپ وغیرہ ءِ اجزایاں وتی توکا چوسّان ءَ سرسبز وشاداب بیت ھمے ڈولا آ چہ وتی مہربانی ، لطیفیں تدبیر و تربیت ومزن زانت کاری ءَ بنی آدم ءِ قلوب ءَ اسلام ءِ فیضانی ہَور ءَ گواران ءَ سرسبز و آباد کنت

ف۴ یعنی زمین و آسمان ءِ تمامیں چیز آئی ءِ مال وملکیت وپیداکتگین اَنت کل چیزاں ھمائی ءِ محتاج اَنت و آ ذات بہ ھچ چیز ءَ احتیاج نہ داریت ہمیشکا آواجہ اختیار اِنت کہ ماں ایشاں سرہیم سرو جیر یا اَدلی بدلی بکنت کسے آئی ءِ دست ءَ گپت نکنت ۔ البت سرجمیں بے غرضی وکاملیں اقتدار ءِ باوجود کنت ھما کار ءَ کہ یہک ءَ حکمت و مصلحت ءِ روء ءَ انت آئی تمام کاراں ستا و توصیف کرزنت و آئی ءِ برکت داریں ذات تمام خوبیاں وجوانیں صفتانی خداوندانت ۔

ف۵ یعنی آئی ءَ شمے یادگہ کسے ءِ چے غرض ہست اَت ایوکا آئی ءِ مہربانی وشفقت ءَ بچار کہ چونکائی خشکی وتری ءِ چیزان بہ شمے اختیار ءَ داتنت بداھمائی ءَ چہ وتی قدرت ءَ آسمان ، ماہ ، روچ ءُ استاران ءَ ماں فضاءِ ہوائی ءَ بغیر چہ مینگ ءُ ڈیکیگءَ جلتگنت کہ آ چہ وتی جاہ ءَ کمیں ہم جہل تر نہ کنزنت ونہ آ لڑان وٹکروران ءَ شمے زمین ءَ تُش تُش کننت دانکہ آواجہ ءِ حکم نہ بیت اے کرّات (اگرد وگوئیں چیزاں) وتی جاگہ ءَ قائمُ مانِنت محال نہ اِنت کہ کدیک اینچے اے دیم آدیم بہ بنت اِلاّ باِذنِہ ءِ استثناء ایوکا قدرت ءِ زوراکی ءِ ردا پہ تاکید ءِ بیان انت یا چوش بیت کنت کہ بہ قیامت ءِ واقعہ ءِ نیمگا اشارہ بہ بیت واللہ اعلم ۔ ف٦ ہمے ڈول ءَ چہ کفر وجاھلی ءَ ہرچ قوم ءِ روحانی موت ءَ مُرتگ اَت آ ءَ را گوں ایمان و معرفت ءِ روح ءَ زندگ کنت ف۷ یعنی اینکر احسانات وانعامات گندگ ءِ باوجود ہم آئی حق ءَ نہ منّیت حقیقی خداوند ءَ یل دیان ءَ دگرانی دیم ءَ سرءَ بہ سجدہ ءَ بارت ۔

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ هُوَ الْبَاطِلُ

اے پہ ہمے سبب ءَ کہ اللہ وت برحق اِنت وہما کہ توارش پہ دینت بغیر چہ آئی ءَ ھما باطل انت

وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيْرُ ﴿٦٢﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ

واللہ وت اِنت چہ دُرستاں بُرزتر مستر ف۱ تو ندیت چے کہ اللہ ءَ ایر گپت چہ آسمان ءَ

مَآءً ؗ فَتُصْبِحُ الْاَرْضُ مُخْضَرَّةً ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ ﴿٦٣﴾

آپ بدا زمین سرسبز بیت ف۲ بیشک اللہ باریک بین دانا اِنت ف۳

لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ

ہمائیگنت ہرچیکہ ماں آسمانان اِنت وماں زمینان اِنت ۔ و بیشک اللہ وتنت بے حاجت

الْحَمِيْدُ ﴿٦٤﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْاَرْضِ

صفت کتگیں ف۴ تو ندیت چے کہ اللہ شمے دست ءِ جیر اکتگنت ہرچیکہ ماں زمین ءَ اِنت

وَالْفُلْكَ تَجْرِيْ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ ؕ وَيُمْسِكُ السَّمَآءَ اَنْ تَقَعَ

و بوجیگ کہ تچنت ماں زِر ءَ بہ ھمائی ءِ حکم ءَ ۔ وداشتگی آسمان چہ اے خبر ءَ کہ بکپیت

عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوْفٌ

بہ زمین ءِ سر ءَ مگر بہ ھمائی ءِ حکم ءَ بے شک اللہ بہ مردماں نرمی کنوکیں

رَّحِيْمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَحْيَاكُمْ ؗ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ؕ

مہربانیں ف۵ وھمائی ءَ زندگ کُت شمارا رندا کشیت ، بدا زندگ کنت شمارا ف٦

اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُوْرٌ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ

یقیناً انسان ناشکر اِنت ف۷ بہ ہریک اُمتے ءَ ما مقرر کتگ یک راہے عبادت ءِ کہ آ

نَاسِكُوْهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْاَمْرِ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ ؕ اِنَّكَ

بہ ھما بیما عبادت کننت ، نوں باید نت کہ آ گوں تو جیڑہ مکنت ماں اے کار ءَ ، تو توار جن وتی رب ءِ نیمگا بہ راستی ، بیشک تو

لَعَلٰى هُدًى مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٦٧﴾ وَاِنْ جٰدَلُوْكَ فَقُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ

بہ راستیں راہ ءِ سرا یے ۔ و اگر جیڑہ بکننت گوں تو گڑا بگوش کہ اللہ شرتر زانت

ف تمام نبیاں ماں دین ءِ اصولانی رِد ا متفق و یک بوتگنت. البتہ اللہ تعالیٰ ءَ پہ ہر اُمتے ءَ عبادت و بندگی ءِ صورت ماں ہر زمانگ ءَ مختلف مقرر کرتگنت کہ ھما دستورانی روءَ ھما امتاں خداءِ عبادت ءِ کار سرانجام داتگت پہ اے و اجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امتءَ ہم یک خاصیں شریعتے دیم دیگ بوت بلے اصل دین مدام یکے بوتگ ابید چہ اللہءَ کدی کجام دگہ چیزے ءِ عبادت مقرر کنگ نہ بوتگ ہمیشکا ماں توحید وغیرہ ءِ متفق علیہ کاراں ءَ جیڑہ کنگ ہچ کس ءَ ہچ ہیم زیب نہ دنت. وہدیکہ ماں چوشیں ظاہریں چیزانءَ ہم کسے حجت ظاہر بکنت. تو شما (اے محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) ہچ پرواہ مداراِت، شما بہ ہرچ تچکیں راہے ءِ سرا قائم اِت مخلوق ءَ بہ ھمائی نیمگا دعوت دیان ببو دمفت نا ہودگیں جیڑہ کنوکانی معاملہءَ خدائے واحد ءِ سرا ایر بکن آوت چریشانی حرکتاں بہ شتری ءِ معلومدارانت، قیامت ءِ روچ ءَ اشانی تمام اختلافات و جیڑیانی عملاً فیصلہءَ کنت شما دعوت و تبلیغ ءِ فرض ءَ سرانجام دیان ءَ اشانی بابت ءَ زیات سردردی مکن اِت اِے ڈول ھُٹّ کنوکیں دشمنانی علاج خداءِ گورءَ اِنت.

تنبیہ : فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ ءِ مطلب چوش ہم بیت کنت کہ وھدے پہ ہر یک امت ءَ خداوند کریم ءَ دستورالعمل جداگانہ مقرر کرتگ. پدا وہدیکہ پہ اے پیغمبرءَ نوکیں شریعتے اہت تو مردمءَ جیڑہ کنگ ءِ خبر چہ مقصد داریت لھتیں مفسراں « منسك » ءِ معنی ذبح و قربانی گپتگ مگر ترجمہ و بیان کرتگیں رھبند بہ عقل و قیاس ءَ قریب ترانت. واللہ اعلم

ف۲ یعنی ایوکا اشانی عملانی سرا مھتل نہ اِنت اللہ تعالیٰ ءِ علم زمین و آسمان ءِ تمام چیزان ءَ چاگرد کنوک اِنت و لہتیں مصلحتاں و حکمتانی رِد ا ھما علم ءِ روءَ تمام واقعات ماں « لوح محفوظ » ءَ و بنی آدم ءِ تمام عملاں و اعمال نامہ ہم نبیسگ بوتگنت ہیے حساب ءِ روءَ قیامت ءَ اشانی فیصلہ کنگ بیت و اینکر بے شمار چیزانی راست راستکائی زانگ و نبیسگ و بے حساب ءِ ردءَ ہر یک کسے ءِ فیصلہ کنگ چریشاں یک خبرے ھم پہ خداوند ذوالجلال ءَ مشکل نہ اِنت کہ ماں آئی ءَ تکلیف یا زحمت کشگ بہ بیت.

ف۳ ایوکا پہ پت و پیرکانی کورکائی زندگیری ءِ ردا چوش کننت، اشاں کتام نقلی یا عقلی دلیل ہم ندارنت.

ف۴ چہ درستاں مستریں ظلم و ناانصافی ایش اِنت کہ گوں خداءَ کسے ءَ شریک جوڑ کنگ بہ بیت ہمیشکا چوشیں ظالم و ناانصافیں مردم بہ شتری ءَ یاد بکننت کہ آیانی جوڑ کرتگیں شریکاں اشانی دردءَ ہچ نہ ورنت و نہ دگہ کسے آوھدءَ پہ اشانی مددءَ تیار بیت.

ف۵ یعنی قرآن ءِ آیتان ءَ (کہ آ توحید وغیرہ ءِ صافیں بیانانی سرا شامل انت) اشکنان ءَ کافراں و مشرکانی چہرہ ءِ رنگ بدل بیت و چہ زہرءَ پیشانی اشس چہ کرچک ءَ پُر بنت. حتی کہ چہ گیشیں غیظ و غضب ناکی ءِ سببءَ چو گنوک ترنت کہ لوٹنت آیتانی وانوکانی سرا اورش بکننت چنانچہ بازبرا کنگش ہم.

ف۶ یعنی چہ شمے غیظ و غضب ناکی ءَ مستریں چیز (کہ چہ آیتانی وانگ ءِ رِدا پیدا بوتگ) دگہ یک سِل تریں چیزے ہست کہ پہ آئی ءَ شما کدی صبر کُت نہ کن اِت وا آ دوزخ ءِ

بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنتُمْ

ہرچیکہ شما کن اِت — اللہ فیصلہ کنت شمے نیامءَ ماں قیامت ءِ روچءَ ہما چیزاں کہ شما

فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ

اختلاف کنگ ف۱ — تو نزانے چے کہ اللہ زانت ہرچیکہ ماں آسمانانن

وَالْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

و ماں زمینا ئن. اے درست نبیسگ بوتگ ماں کتابءَ — اے پہ اللہءَ آسان اِنت ف۲

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا

و عبادت کننت بغیر چہ اللہءَ ہما چیزاکہ ایری نگپتگ پہ آیا سندے (مدرکے) و

لَيْسَ لَهُم بِهِ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا

علمش ہم نیستیں پہ آیا ف۳ — و پہ ظالمان ہچ مددگارے نیستیں ف۴ — و وقتیکہ

تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا

وانگ بنت آیانی دیماءَ آیات ظاہریں — گڑا تو پجاہ کارے کافرانی چہریان کہ گشتگنت

الْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۗ

ہے نمنتگ کہ برانگیز بکننت پہ ہمایانی سرا — کہ وانںت آیانی دیماءَ آیتان ءَ ف۵

قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ

تو بگوش کہ من شمارا نشان بدیوں یک چیزے ءِ کہ چہ اشیا ہم گندہ تراِنت دوزخ کہ آئیے وعدہ کتگ اللہءَ

كَفَرُوا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ

گوں کافراں — و آ بدیں جاگہے ف۶ — او مردماں یک مثالے گوشگ بوتگ

فَاسْتَمِعُوا لَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا

نوں آیا شر گوشدارت ف۷ (آ ایش کہ) ہماکہ شما آیانی بندگیا کن اِت بغیر چہ اللہءَ — آ یک مکسکے ہم

ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا

پیدا کت نکننت اگہ آ درست ہم بنت پہ اے کارءَ — و اگہ بجلا مپیت مکسک چہ آیانی دیما چیزے

ع ۹ / ۸ / ۱۶

آس اِنت کہ آئی ءِ وعدہ گوں کافراں کنگ بوتگ، ہر دوئینانی مقابلہءَ کنان ءَ وت فیصلہ بکن اِت کہ کتام تہلیں و جوریں گٹ ءِ آپ ءِ نوشگ بہ شما آسان تر بیت ف۷ اِے توحید ءِ مقابلہءَ پہ شرک ءِ سِل تری و گندگی ءَ ظاہر کنگ ءَ مثال بیان فرمائینت کہ بایدیں اِنت آ ترا مردم گوشاں لِک کنان ءَ باشکنت و پدا آئی سرا غور و فکر بکنت تا کہ چہ چوشیں ناہودگیں و سُبکیں حرکت ءَ وتارا دور داشت کت بکننت .

ف یعنی مَکسک سک ادنیٰ وبے ارزشیں جانورے، آچیزاں کہ اینکر ہم قدرت ندارنت کہ درست بکراہ بوانی مَکسکے پیدا بکننت یا مَکسک چرایانی نذرانہ و منّت ءِ چیزاں یک چیزے ببارت تو اشاں چرائی ءَ وتی چیزءَ چرا مکسکءَ پدا پچ بگرنت، آیان ءَ گوں "خالق السمٰوات والارضین" ءَ معبودیت وخدائی ءِ کرسی ءِ سرا نادینگ چینکر بے حیائی، احمقی ومزن گستاخی ایت۔ راستیں گپ ایشنت کہ مکسک ہم نزور، چہ مکسکءَ زیات آیانی بتاں نزور وچہ بتاں گیش آیانی بندگی کنوک نزور و کمزورنت کہ آیاں ایڈولیس ادنائیں و نزوریں چیزےءَ وتی معبود وحاجتانی پورہ کنوک جوڑ کرت ف۲ زانگش بوتیں تو چوشیں گستاخی اِش پرچا بکرتیں! آیا اللہ ءِ بُزرگءِ بالائیں شان وآئی قدر وشرف ہمیش انت کہ اے ہمیں کمزوریں چیزاں ءَ آئی ءِ ہمسر جوڑ کنگ بہ بیت (العیاذ باللہ) آئی ءِ قوت وعزت ءِ دیما مزن مزنیں دوستناکیں فرشتہ وپیغمبر ہم مجبور وبے وس انت، دیما ہمانی ذکرانت۔ ف۳ یعنی چہ فرشتگاں قاصدی ءِ کارءَ (مثلاً جبریل علیہ السلام وچہ ھتیں انسانان کہ خداوندکریم پہ اے منصبءَ گچین کنت ظاہرانت کہ اِشانی درجہ چہ ایدگہ مخلوقاں اعلیٰ وبالا بوگ لوٹیت ف۴ یعنی آیانی تمام جراں وآیانی ماضی ومستقبل ءِ تمام احوال ءَ گندیت ہمیشکا ھمائی وتی جند حق داریت کہ ہرکس ءِ احوال وقابلیت ءِ سرءَ نظرداراتءَ رسالت ءِ منصبءَ آئرا بدنت تودات کنت اللّٰہُ یَعۡلَمُ حَیۡثُ یَجۡعَلُ رِسَالَتَہٗ (انعام رکوع ۵)

لَا يَسْتَنْقِذُوْهُ مِنْهُ ؕ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوْبُ ﴿۷۳﴾ مَا

بچگیتی نکننت چہ آئی ءَ۔ نابود انت عابد ومعبود ف۱ اللہ ءِ

قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِیٌّ عَزِیْزٌ ﴿۷۴﴾ اَللّٰهُ یَصْطَفِیْ

قدرِش نزانت ہنچو کہ آئی قدرانت۔ بیشک اللہ زوراکنت، زبردست انت ف۲ اللہ در چنت

مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَّمِنَ النَّاسِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَمِیْعٌۢ بَصِیْرٌ ﴿۷۵﴾

چہ فرشتیاں پیغام رسینوک وچہ مردماں ف۳ اللہ اشکنت گندیت ف۴

یَعْلَمُ مَا بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ؕ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ

زانت ہرچیکہ آیانی دیما انت وہرچیکہ آیانی بداانت۔ و اللہ ءِ نیمگا پیش کنگ بنت

الْاُمُوْرُ ﴿۷۶﴾ یٰٓاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا ارْكَعُوْا وَاسْجُدُوْا وَاعْبُدُوْا

درستیں کار ف۵ او ایمانداراں رکوع بکن اِت وسجدہ بکن اِت ووتی ربءِ

رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَیْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۷۷﴾ۚ وَجَاهِدُوْا فِی اللّٰهِ

بندگیءَ بکن اِت و خیریں کار بکن اِت تاکہ شما خیر بگندت ف۶ وکوشش بکن اِت ماں اللہ ءِ راہ ءَ

حَقَّ جِهَادِهٖ ؕ هُوَ اجْتَبٰىكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَیْكُمْ فِی الدِّیْنِ

ہنچو کوشش کنگءِ حق انت ف۷ ہمائی ءَ گچین کت شمارا ف۸ ونکت پہ شمے سراں دین ءِ تہا

مِنْ حَرَجٍ ؕ مِلَّةَ اَبِیْكُمْ اِبْرٰهِیْمَ ؕ هُوَ سَمّٰىكُمُ الْمُسْلِمِیْنَ ۙ۬

ہچ تنگی یے ف۹ دین شمے پت ابراھیم ءِ ف۱۰ ہمائی ءَ شمئے نام مسلمان ایر کنگ۔

مِنْ قَبْلُ وَفِیْ هٰذَا لِیَكُوْنَ الرَّسُوْلُ شَهِیْدًا عَلَیْكُمْ وَ

چہ پیشءَ وماں اے قرآن ءَ ف۱۱ تاکہ رسول گواہ ببیت پہ شمے سرءَ و

تَكُوْنُوْا شُهَدَآءَ عَلَى النَّاسِ ۚۖ فَاَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ

شما گواہ ببت پہ مردمانی سرا ف۱۲ نوں قائم دارِت نمازءَ ودربکن اِت زکات ءَ

وَاعْتَصِمُوْا بِاللّٰهِ ؕ هُوَ مَوْلٰىكُمْ ۚ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِیْرُ ﴿۷۸﴾

ومُہر بدارت وتارا گوں اللہ، ھما شمئے واھندانت (واجہس) نوں آشریں واھندے وشریں مددگارے ف۱۳

ع ۱۰/۶/۱۷

حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یعنی چہ تمامیں خلقتءَ اشاں بہتر وشرترانت ماں قاصدی کنوکیں فرشتگاں ھمّا فرشتہ اعلیٰ وبالا انت آیانءَ (یعنی آیانی ہدایاتءَ) یل دیانءَ بتاں قبول داربئیت۔ اے چینکر یک ناہودگیں گپ ایت
ف۵ یعنی اشاں ھمن اختیار نہ دارنت ماں ہر چیزءَ اختیار واجہیءِ اللہ ئیگنت کذا فی الموضح) ف۶ شرک ءِ خرابی و مشرکانی رسوائی ءِ بیان کنگءَ بعدنوں مؤمنانءَ دیم گوں (خطاب) فرمائینیت کہ شما تہناوتی ربءِ بندگیءِ گلائیش ببت، ھمائی دیما سراسجدہءَ ببرات ھمائی دربارءِ پیشانیءَ پہ زمینءَ ایر بکن اِت وپہ ھمائیءَ ایدگہ نیکیں کارانءَ سرانجام بدئیت تاکہ ماں دنیا وآخرتءَ شمارا خیر نصیب ببیت۔
ف۷ وتی نفسءَ راست دارگ و دنیاءَ پہ راستیءِ سرا یارگءِ واسطہ سرجمءَ محنت بکن اِت کہ آبہ ایڈولیں محنت ءِ شانءِ لائق پہ بیت آخر پہ دنیاوی مقصد وکارانی کامیابیءَ چینکر حیجاں برداشت کن اِت اے وَ دین وآخرت ءِ دائمی کامیابیءِ راہ اِنت کہ ماں آئیءَ ہر قدر محنت کنگ پہ بیت انصاف ہمیش اِنت کہ آھنگت کمترانت (تنبیہ) ماں لفظ "مجاھدہ" ءَ ہر قسم ءِ زبانی وقلمی مالی وبدنی کوشست شامل انت وجہادءِ تمام قسماں (جہاد مع النفس، جہاد مع الشیطان، جہاد مع الکفار، جہاد مع البغاۃ، جہاد مع المبطلین) اے ردا آوارانت۔
ف۸ کہ چہ درستاں اعلیٰ وبالائیں پیغمبردات وچہ تمام شریعتاں شمارا کاملیں شریعتے دات ماں دنیاءَ پہ خداءِ پیغام ءِ سر کنگءَ شمارا درچیتی وتمام امتانی سرا شمارا سرافضل جوڑکت
ف۹ ماں دینءَ چوشیں گرانیں کارے نیست کہ آئی کنگ مشکل بہ بیت۔ ماں حکماں ھمک ڈولیں سہولیت وآسانیءِ لحاظ ایر کنگ بوتگ اِے جدائیں گپّ ایت کہ شما وت یک آسانیں چیزےءَ راپہ وتی سرا بار بزان اِت۔ ف۱۰ ابراھیم علیہ السلام چونکہ چہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ پیرکان اِنت ہمیشکا آ تمام اُمت ءِ پت حساب بوت یا مراد چوش بیت کہ عربانی پت اِنت چیاکہ قرآن ءِ اولی مخاطب ھمے عرب اتنت۔
ف۱۱ یعنی اللہ پاکءَ ماں پیشی کتاباں وماں اے قرآنءَ شمے نام "مسلم"، ایر کت کہ آئی معنیٰ اِنت حکم بردار ووفاداری کنوک یا ابراھیمؑ ءَ ساری ءَ شمے نام ہمے بستگت وہدیکہ ماں وتی دعاءَ گوشتی وَمِنۡ ذُرِّیَّتِنَاۤ اُمَّةً مُّسۡلِمَةً لَّكَ (بقرہ ع ۱۵)
وماں اے قرآنءَ شاید چہ ھمائی دعاءَ اے نام کتگ۔ بہرحال شمے نام "مسلم"، اِنت اگرچہ ایدگہ مومناں ہم مسلم اتنت مگر اے لقب شمارا دیگ بوتگ ہمیشکا شمارا باید انت کہ لاجءِ گوں مضبوطیءَ بجلِت ف۱۲ یعنی شمارا ہمیشکا پسندی کت کہ شما ایدگہ امتانءَ سروسوج بکن اِت ورسول شمارا سروسوج بکنت واے امّت کہ چہ درستاں رندا آھت آئیءِ غرض ہمیش اِنت کہ اے تمامیں امتانی غلطیاں ورَدکاریانءَ راست بکنت ودرستاں تچکیں راہءِ سوجءَ بدنت چوش بگوش کہ ہرچ بزرگی وشرف ایشرا رستگ اے ھمے سببءَ انت کہ اے دنیاءِ معلّمیءِ کارءَ انجام دنت وتبلیغی جہادءَ کنت۔ (تنبیہ) اے دگہ مفسران "شہید" و "شہداء" ءَ بمعنی گواہ زرتگ۔ قیامتءِ روچءَ وہدیکہ ایدگہ امتاں انکار کننت کہ پیغمبراں مارا تبلیغ نکت وچہ پیغمبراں گواہ لوٹگ بیت تو آیاں واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ امتءَ بطورِ گواہ پیش کننت، اے امت گواہی دنت کہ بیشک پیغمبراں دعوت وتبلیغ کنانءَ خداءِ حجت قائم کرتگت وہدیکہ سوال کنگ بنت کہ شمارا چون معلوم بوت اشاں پسّہ دینت کہ مئے نبیءَ مارا حال دات کہ پہ آئیءِ صداقتءِ سرا خداءِ محفوظیں کتاب (قرآن کریم) گواہ انت یعنی فضل وشرف ہمیشکا اے امتءَ دیگ بوتگ کہ شمارا ماں یک عظیم الشانیں مقدمہءَ بطورِ شرف مندیں گواہءِ اوشتگی اِنت

سُوْرَةُ الْمُؤْمِنُوْنَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّثَمَانِيَ عَشَرَةَ اٰيَةً وَّسِتُّ رُكُوْعَاتٍ

سورہ مومنون مکیا نازل بوتگ وآئیءَ یکصد و ہژدہ آیات و شش رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہءِ نامءَ ھما کہ بے اندازہ مہرباں زبریں رحم کنوکے

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ① الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ② وَالَّذِيْنَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُوْنَ ③ وَالَّذِيْنَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فٰعِلُوْنَ ④ وَالَّذِيْنَ هُمْ لِفُرُوْجِهِمْ حٰفِظُوْنَ ⑤ اِلَّا عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوْمِيْنَ ⑥ فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعٰدُوْنَ ⑦ وَالَّذِيْنَ هُمْ لِاَمٰنٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رٰعُوْنَ ⑧ وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَوٰتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ⑨ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْوٰرِثُوْنَ ⑩ الَّذِيْنَ يَرِثُوْنَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ⑪ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلٰلَةٍ مِّنْ طِيْنٍ ⑫ ثُمَّ جَعَلْنٰهُ نُطْفَةً فِيْ قَرَارٍ مَّكِيْنٍ ⑬ ثُمَّ خَلَقْنَا

کامیاب بوتنت مسلمان ھما کہ ماں وتی نمازءَ عاجزی کنوکنت ف۱ وھما کہ بے ہودئیں خبراں دیما گرنت ف۲ وھما کہ یک پیما زکات درکننت ف۳ وھما کہ وتی شرمگاہاں نگاھدارنت مگر چہ وتی جناں یا مولداں کہ وتی ملکنتش گڑا آمیاری کنگ نہ بنت نوں ہرکسے کہ بلوٹیت بغیر چہ اِشیا گڑا آچہ حدءَ درکپوکنت ف۴ وھما کہ وتی گورءِ امانتانی و وتی قولانی خیالءَ دارنت ف۵ وھم کہ وتی نمازانی نگھبانیءَ کننت ف۶ ھما کہ بہشتءِ وارث بنت ف ھما کہ بہشتءَ میراث برنت آیاں ماں اودا ہمیشہ نندنت و بے یقین پیدا کیں کتگ انسان چہ گچین کتگیں خاکءَ ف۸ رندا آپءِ ترمپے ایر کت ماں یک ٹھہریں جاھے ف۹ رندا اڈیں کت

بے تئیءَ گواھیءِ اشکنگ و شرف ھن تئی پیغمبرءِ برکتءَ انت کہ آ ہمے تزکیہءِ کارءَ انجام دنت ۔ ف۱۳ یعنی خداوندی انعامانی قدرءَ بلِن اِت وتی نام و لقب و فضل و شرفءِ میارءَ بجل اِت وچوش بزاں کہ شما پہ یک مزن شانیں کارءَ اوشتار ینگ بوتگ اِت پیشکا اول سرا شمارا وتی جند پہ عمل نمونگ جوڑ کنگی اِنت ۔ ماں نماز، زکوٰۃ (ماں دومی لفظاں بدنی ومالی عباداتاں) ءَ کوتاھی مکن اِت پہ ہر یک کارءَ اللہءِ سادءَ محکم بدارات قدذرہ ئے شمے قدم چہ حقءِ راہءَ اینگر یا آنگر مبنت پہ آئیءِ فضل و رحمتءِ سرا بھروسہ بدارات تمام نزوریں ئشتاں ویل کن اِت تہنا ھمائیءَ وتی مولیٰ ومالک بزاں اِت چرائیءَ شرتریں مالک ومددگار کئے بیت کنت؟ ربّ اجعلنا مقیمی الصلاۃ وموتی الزکوٰۃ والمعتصمین بک والمتوکلین علیک فانت مولانا وناصرنا فنعم المولیٰ ونعم النصیر. ھمے صفحہءِ فوائد ف۱ خشوعءِ معنیٰ انت کسےءِ دیما گوں ترس و لرزءَ ساکن و تزگ اوشتگ، چنانچہ واجہ عباسؓءَ خٰشعون ءِ تفسیر گوں « خائفون ساکنون» کرتگ و آیت « وَتَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ »ھن دلالت کنت کہ ماں «خشوع »ءَ یک گونہ وتزگ معتبر اِنت ماں قرآن کریمءَ «خشوع »ءَ «ا» «وجوہ» ، «ابصار» ، «اصوات» ، وغیرہءِ صفت قرار داتگ و یک جائے آیت « اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ »ءَ قلبءِ صفت پیش داشتگ ۔ معلوم بیت کہ اصل خشوع قلب ٹیگنت و بدنءِ اعضایانی خشوع ھمائیءِ تابع انت وھدے ماں نمازءَ قلب خاشع، خائف ساکن و تزگ بیت تو خیالات اینگو آنگو شنگ و تالان نہ بنت پہ یکیں مقصودءِ سرا جمع بنت پدا خوف و لرزگ و سکون و خضوعءِ نشانیاں بدنءِ سرا ظاہر بنت، مثلاً باسک و سرءِ جہل بوگ، نگاہءِ جہل بوگ، گوں ادبءَ دستءِ بندگ واوشتگ اینگو آنگو نہ چارگ، گوں گد یا گوں ریش وغیرہءَ لیب کنگ، ننکانی نہ ترھکینگ وہمے قسمءِ بازیں کار و احوال چہ خشوعءِ لوازمات انت ۔ ماں حدیثءَ چہ حضرت عبداللہ بن زبیر و حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہماءَ منقول اِنت کہ اشاں ماں نمازءَ ہنچوش ساکن بوتگنت چو شکہ یک بے ساھیں دارے۔ وگوشگ بوتگ کہ اِے نمازءِ خشوع انت ۔ فقہاءِ مرے خبرءَ اختلاف دارنت کہ آیا نماز خشوعءَ بغیر قبول بیت یا نہ؟ روح المعانیءِ واجہ نبشتہ کنت کہ خشوع پہ اجزائے صلوٰۃءَ شرط نہ انت البت پہ نمازءِ قبولیتءَ شرط انت واللہ اعلم اِداگیش وگیوارءِ جاگہ نہ انت ۔ ماں احیاء العلوم و آئیءِ شرحءَ تفصیل چارگ بہ بیت ۔ بہر جاورءَ شاندار یں فلاح، مزنیں کامیابی ھما مومناںءَ حاصل بیت کہ آیاں گوں خشوع و خضوعءَ نمازاں ادا کننت وگوں ھماو صفاں شرفدارنت کہ آیانی دیما پیدا کنت ۔ ف۲ یعنی ماں ناہودگیں و مفتیں کاراں وقتءَ برباد نہ کننت کسے لغو وبے کاریں گپے بکنت تو گڑا اشاں وتی دیمءَ ترّ ینت ۔ اشاں چہ بندگیءِ کاراں اینکر فرصت نہ رسیت کہ ماں چوشیں بے فائدہ ئیں جیڑھاں و تاراگر فتار بکننت چہ خوش گفت بہلول فرخندہ خوی چو بگذشت بر عارف جنگجو گراین مدعی دوست بشناختی ؛ بہ پیکار دشمن نہ پرداختی ف۳ یعنی آیانی عادت اِنت کہ مدام زکوٰۃءِ اداکنوک اَنت چوش نہ اِنت کہ برے زکوٰۃ دات و برے نہ دات ۔ غالباً ہمیشکا «يُؤَدُّوْنَ الزَّكٰوةَ» ءِ بدلءَ «لِلزَّكٰوةِ فٰعِلُوْنَ» ءِ ترکیب کا رمز کرت ۔ چوش بگوش کہ نیشی داشت کہ زکوٰۃ اداکنگ آیانی دائمی کارانت ۔ واجہیں مترجم قدس اللہ روحہءَ « دیوک اَنت » گوشانءِ برشیءَ اشارہ کت ۔ لہتیں مفسراں اِدا زکوٰۃءَ « طہارت » (پاکیزگی) ءِ معنیءَ زرتگ چوش بگوش کہ اے موجودیں آیتءَ « قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى » و « قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰىهَا » ءِ مشابہ قرار داتگ اگر ھمیش مراد بہ بیت تو آئی مفہومءَ عام قرار دیگ بہ بیت کہ ماں آئیءَ بدل، دل و مالءِ پاک صاف دارگ داخل بہ بنت ۔ زکوٰۃ و صدقات ھن یک قسمءِ مالءِ طہارت اِنت خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيْهِمْ بِهَا (توبہ رکوع ۱۳) اِے گوشگ کہ اِے آیت مکّی ئے و مکہءَ زکوٰۃ فرض نہ بوتگ ابن کثیرءَ الشیءِ جواب داتگ کہ اصل زکوٰۃءِ شروعیت ماں مکہءَ بوتگت البت وزن و تورءِ انداز وغیرہ حساب داد ماں مدینہءَ رسگءِ پد بوتگ واللہ اعلم ف۴ یعنی وتی لوگی یا ٹینگءَ ابید

دگہ کتام راھے بہ وتی شہوت ءِ پورہ کنگ ءَ شوھاز بکنت آ چہ حلال ءِ حدءَ سرگوزوک اِنت ۔ ماں ایشی ءَ زنا، لواطت وغیرہ تمامیں صورت شامل انت بلکیں لھتیں مفسران متعہ ءِ حرام بوگ ءِ ردءَ چہ ھمے آیت ءَ استدلال کرتگ ایشی ءِ تہا دراجیں گفت گو ہستنت باید انت کہ اِے بارہ ءَ روح المعانی چارگ بہ بیت ف۵ یعنی امانت وقول قرارانی حفاظت ءَ کننت، خیانت و بدعہدی نہ کننت نہ اللہ ءِ معاملہ ءِ توکا و نہ بندھانی معاملہ ءَ ف۶ نماز ءَ بہ وتی وھد ءِ سرءَ گوں آداب وحقوق ءِ رعایت ءَ داران ءَ اداکننت، ماں بندھانی کاراں دست مان کنان ءَ چہ خداوندکریم ءِ ذکر ءَ غافل نہ بنت ۔ داں اِدا فلاح حاصل کنوکیں مومنانی شش خصلت بیان بوتنت (۱) گوں ادب وخشوع وخضوع ءَ نماز وانگ یعنی گوں بدن ودلءَ بہ اللہ ءِ طرف ءَ جکّگ (۲) چہ باطل و ناھودگیں کاراں دَارادور دارگ (۳) زکوٰۃ یعنی مالی حقوق اداکنگ یا وتی بدن، نفس ومال ءَ راپاک دارگ (۴) نفسانی شہوت ءِ قابوءَ دارگ (۵) امانت وعہد ءِ حفاظت کنگ یعنی معاملات ءَ راست کنگ (۶) وگڈسرءَ پدا نمازاں بہ شتری ءِ سرا حفاظت کنگ کہ وتی وھد ءِ سرءَ گوں آداب وشرطانی رعایت ءَ داران ءَ اداہ بنت ۔ چرشیءَ ظاہر بیت کہ نماز حق تعالیٰ ءِ گورءَ چنکر درجہ داریت وچنکرمزن شانیں چیزاِیت کہ چہ ھمائی ءَ شروع کت و بہ ھمائی ختم کت ۔ ف۷ جنّت ءِ میراث بوگ ءِ بارہ ءَ اسارءِ نبیسگ بوتگ ف۸ پرچاکہ گلانی پت واجہ آدم علیہ السلام چہ درچتگیں خاک ءَ پیدا بوت وچونائیءَ ہم تمام بنی آدم چہ نطفہءَ پیدا بنت و نطفہ ہم چہ خاک ءَ تیار بوتگیں خوراکانی خلاصہ انت ۔ ف۹ یعنی ماں مات ءِ رحم دانیءَ کہ چہ اودا سُرت کت مکنت

النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ

چہ ھما ترمپ ءَ بستگیں خون پدا اڈّیں کت چہ ہما بستگیں خونءَ گوشت ءِ ٹکرے پدا اڈّیں کُت چہ گوشت ءِ ٹکرءَ

عِظٰمًا فَكَسَوْنَا الْعِظٰمَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنٰهُ خَلْقًا اٰخَرَ ؕ فَتَبٰرَكَ

ہڈّ باز پدا ماں ہمیں پوشت پہ آھڈّانی سرءَ گوشت ف۲ رندا (روحیں ماں کُت) پیداگیں کُت پہ گہ صورتے ف۳ نوں اللہ باز برکت

اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخٰلِقِيْنَ ؕ﴿۱۴﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُوْنَ ؕ﴿۱۵﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ

والائیں کہ چہ درستاں شرتر اڈکنوک انت ف۴ پدا شمارند چہ اِشی ءَ ضرور مرت ف۵ رندا شما

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُوْنَ ﴿۱۶﴾ وَ لَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ ٭ۖ وَ مَا كُنَّا

قیامت ءِ روچ ءَ دوبارہ زندگ کنگ بت ف۶ وپیداگیں کتگ شُمے سرزا ہفت آسماں ف۷ و ما

عَنِ الْخَلْقِ غٰفِلِيْنَ ﴿۱۷﴾ وَ اَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَاَسْكَنّٰهُ

مخلوق ءَ بے خیال نئیں وایریں گپتگ چہ آسمانءَ آپ پہ اندازہ ف۸ پدا جاہیں دات آ

فِي الْاَرْضِ ٭ۖ وَ اِنَّا عَلٰى ذَهَابٍۭ بِهٖ لَقٰدِرُوْنَ ۚ﴿۱۸﴾ فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ

ماں زمین ءَ ف۹ وما بہ آئی ءِ برگ ءَ ھم قادریں ف۱۰ پدا رودینتیں پہ شما

بِهٖ جَنّٰتٍ مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّ اَعْنَابٍ ۘ لَكُمْ فِيْهَا فَوَاكِهُ كَثِيْرَةٌ وَّ مِنْهَا

چہ ھما آپ ءَ باغ چہ مچّاں وانگوراں ۔ پہ شماماں ھمایانی تہا میوہ اَنت باز وچہ آیاں

تَاْكُلُوْنَ ۙ﴿۱۹﴾ وَ شَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُوْرِ سَيْنَآءَ تَنْۢبُتُ بِالدُّهْنِ

وراِت ف۱۱ (ورودینتیں) دْرچکے کہ درکپیت چہ سینا ءِ کوہاں (یعنی زیتون ءِ درچک) رُدیت گوں روغن ءَ

وَ صِبْغٍ لِّلْاٰكِلِيْنَ ﴿۲۰﴾ وَ اِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً ؕ نُسْقِيْكُمْ

ونان رشت پہ وروکاں ۔ وپہ شماماں چارپاداں عبرت ءِ جاگہ اِنت ۔ نوش کنائینیں شمارا

مِّمَّا فِيْ بُطُوْنِهَا وَ لَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ كَثِيْرَةٌ وَّ مِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۙ﴿۲۱﴾ وَ

چہ آیانی لاپانی چیزاں وپہ شماماں آیانی تہا باز فائدہ ہستنت ولھتےءَ چہ آیاں ورت ف۱۲ و

عَلَيْهَا وَ عَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُوْنَ ﴿۲۲﴾ وَ لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖ

آیانی سرا وبوجیگانی سرا سوار بت ترِت ف۱۳ ودیمیں دات نوح پہ آئی ءِ قوم ءِ نیمگا

وقف لازم ع ۲۲ ۱

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی گوشت ءِ چیرے حصہ ترندکنان ءَ چراِئیءَ ماھڈ جوڑ کرت و پدا ہڈّانی سرا گوشت وپوست ءِ قالب پرکت ۔ ماں سورہ حج ءَ نزّھمے ڈول ءَ انسان ءِ تخلیق ءِ بیان گوست ۔

ف۲ یعنی روح مان گیجان ءَ یک ساہ داریں انسان جوڑ کت کہ دیم ترءَ ردوم گرانءَ آئی ءِ سرا جدا جدائیں دور گوزنت چوکہ طفلی، ورنائی، کہولت و پیری ۔

ف۳ ھما ذات کہ آئی ءَ گوں مزن خوبصورتیں ڈولے ءَ تمام اعضا وقویٰ بہ خوبیں قالبےءَ تیار کت و آئی ءِ صورت خاص حکمت ءِ روءَ باز براھناک وبہ حساب ءَ اڈ کت ۔ ف۴ یعنی شُمے وجود شُمے وتی جند ءِ نہ اِنت، مُستعار و دگرے ءِ داتگیں انت چنانچہ مرگ واقع بوانءَ تمام نقشہ ءَ بدل کننت تو آ وھدءَ چرائی ءِ زبردستیں ہنگ ءَ وتا را آزات کت نہ کنے، یقیناً دگہ زوراکیں طاقتے تئی سرا اِنت کہ آئی ءَ تئی وجود ءِ لگام بہ وتی دست ءَ داشتگ ہر وھدءَ بلوٹیت آئی ءَ سُست داریت و ھروھدءَ بلوٹیت آئی ءَ وتی نیمگا بچکیت ۔

ف۵ آ ذاتےءَ شمارا اول سرا پیدا کتگ ھما ذات شمارا دوبارہ ودی کنت تاکہ پیشی وجود ءِ چیریں قوتاں و عملانی نتیجھاں بہ وتی کاملتریں جاورءَ ظاہر بوان ءَ ثابت بکننت کہ اِے اینکر مزنیں کارجاہ ہنچو شکائی مفت و ناھودگیں راھبندءَ اڈ کنگ نبوتگ ۔

ف۶ طرائق ءِ معنی لھتیں مفسّراں و لغت ءِ واجہاں "طبقات" کتگ یعنی آسمان ءِ ہفت طبق انت فھٰذا کما قال: كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ طِبَاقًا. (نوح رکوع ۱) دلہتیں ءَ طَرَائِقَ بمعنی راہاں گپتگ یعنی ہفت آسمان جوڑ کتگنت کہ فرشتگانی روگ و آیگ ءِ راہ انت ۔ لہتیں ہمعصریں مصنّفاں چہ سَبْعَ طَرَائِقَ ءَ ہفت ستارہ آنی جلگ ءِ جاگہاں مراد گپتگ ۔ واللہ اعلم

ف۷ ہر چیزءَ گوں سرجمیں انتظام وخبرگیری ءِ جوڑ کرتگ وآئی ءِ حفاظت وخبرگیری ءِ رھبنداں ھم ما معلوم داریں، سماوی اجرام بہ بنت یا مخلوقات سفلیہ بہ بنت ھچ چوشیں چیزے نیست اِنت کہ آچہ مئے علم ءِ دسترس ءَ در بہ بیت واگرنہ تمامیں نظام پُرشت وپروش بوان ءَ تباہ وبرباد بوتگت يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيْهَا الخ (حدید رکوع ۱) ف۸ نہ اینکر زیات کہ دنیا چرے آپ ءَ تباہ وبرباد بہ بیت و نہ اینکر کم کہ ضرورتاں ہم چرائی ءَ پورہ مبنت ۔

ف۹ یعنی بورءِ آپ ءَ زمین وتی توکا جوسیت کہ پدا ماچات جنان ءَ ہے آپ ءَ چہ زمین ءَ کشیں ف۱۰ یعنی اگر ما ہے آپ ءَ دیم دیگ ملوٹیں تو ما آئی ءَ را دیم نہ دئیں ودیم دیگ ءَ پد شمارا چہ آئی ءَ نفع دیگ ملوٹیں تو شما آئی ءَ را چہ زمین ءَ کشّ گ نتون اِت یا ھما آپ ءَ خشک کنان ءَ ماں گوات ءِ بال بدئیں یا آپ ءَ سورچک وتہل جوڑ بکنیں تو اے

درستیں چیزاں ماکنگ تونیں ف۱۱ یعنی آیانی بہارءَ گندانءَ وشنود بئیت ولہتیءَ نیوگ ءِ حسابءَ ولہتیءَ غذاءِ حساب ءَ کارمرزکن اِت ۔ ف۱۲ یعنی زیتون ءِ درخت کہ چراہءَ روغن درکپیت کہ آمالشی و ایدگہ کاراں کارمرزبیت و بازملکانی مردم آئرا نارشت ءِ جاہ ءَ کارمرزکننت ۔ اِے درخت ءِ ذکر گوں خصوصیت ءَ فرمائینت چیاکہ ایشی ءِ فوائد بازاِنت وخاصیں شرف وفضل واریت ۔ ہمیشکا ماں سورۃ "التّین" ءَ اشی ءِ سوگندورگ بوت ۔ جبلِ طور ءِ نیمگا ایشی ءِ نسبت کنگ ہم ایشی ءِ فضیلت وبرکت ءِ ظاہرکنگ ءِ خاطرءَ اِنت ، اودا اِشی ءِ مزن پیداوار بیت ف۱۳ چہ نباتاتءَ رندا حیوانات ءِ ذکر بوت یعنی جانورانی شیرءَ ماشماراچہ وتی قدرت ءَ وارینیں ودگہ بازیں فائدہ شماچرایاں گیپت کن اِت داںکہ پرشمالہتیں جانورانی گوشت ہم حلال کت ۔ ف۱۴ یعنی بہ خشکی ءِ جانورانی بڈ ءِ سرءَ وماں دریاءَ آپی گراب و بوجیگانی سرءَ سوار بوانءَ چہ یک جاہے بہ دگہ جاہے سفرکن اِت ومزن مزنیں وزنی ازباب آیانی سرءَ بارکن اِت ۔ بوجیگ ءِ مناسبت ءَ

فَقَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ۝۲۳

گڑا گوشتی او قوم بندگی ءَ بکن اِت اللہ ءِ ، نیستنت شمارا ہچ معبودے بغیرچہ آئیءَ نوں شما ترسِت چے ؟

فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۙ

نوں گوشت سریں مرداں کہ کافرتنت چہ آئی ءِ قوم ءَ نہ اِنت اِے مگریک مردے شمے پیمیں ف۱

يُرِيْدُ اَنْ يَّتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً ۚۖ مَّا

لوٹیت کہ مستری بکنت شمے سرءَ واگربلوٹتیں اللہ ءَ گڑا فرشتہءَ دیم دات ف۲ ما اے

سَمِعْنَا بِهٰذَا فِيْٓ اٰبَآئِنَا الْاَوَّلِيْنَ ۝۲۴ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌۢ بِهٖ جِنَّةٌ

نیشکتگ ماں وتی پیشگیں پت وپیرکانی زمانہءَ ف۳ نہ اِنت اِے مگریک مردے کہ گنوکیاں گپتگ

فَتَرَبَّصُوْا بِهٖ حَتّٰى حِيْنٍ ۝۲۵ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِيْ بِمَا كَذَّبُوْنِ ۝۲۶

نوں شما آئی ءِ راہءَ بچارِت تایک مُدتےءَ ف۴ گوشتی اے رب منی مدتا بکن کہ منش دروغ بندکت ف۵

فَاَوْحَيْنَآ اِلَيْهِ اَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَاِذَا

پدا حکم دیم دات ماپہ آئی نیمگا کہ اَڈ بکن بوجیگا بہ مئے نگرانیءَ و بہ مئے حکمءَ وقتیکہ

جَآءَ اَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّوْرُ ۙ فَاسْلُكْ فِيْهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ

رسیت مئے حکم وجوش وارت تندور گڑا ماں بکن ماں بوجیگءَ چہ ہر یک جُفتےءَ

اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ ۚ وَلَا تُخَاطِبْنِيْ

دو دانہ (یک نرے یک مادگے) ف۶ وماں بکن وتی لوگءَ مردماں مگرھما کسے کہ پیشءَ ماں آئی ءِ قسمتءَ جہے فیصلہ بوتگ ف۷ وگوں من

فِى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ۚ اِنَّهُمْ مُّغْرَقُوْنَ ۝۲۷ فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ

گفتگومکن اِے ظالمانی بارہءَ ف۸ پرچیکہ آہان ءَ غرق بوگی اِنت پدا وقتیکہ سرکپتے تو

وَمَنْ مَّعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ نَجّٰىنَا مِنَ

وھماکہ گوں تو گونت ماں بوجیگءَ گڑا بگوش کہ شکر اِنت اللہ ءِ کہ چُٹینتی مارا چہ

الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۝۲۸ وَقُلْ رَّبِّ اَنْزِلْنِيْ مُنْزَلًا مُّبٰرَكًا وَّاَنْتَ

ظالمیں قومءَ ف۹ وبگوش اے رب ایرکیج منءَ ماں یک برکت داریں جاگہے وتو

دیمءَ حضرت نوح علیہ السلام ءِ قصہ ءِ ذکرءَ بیان فرمائینیت کہ چونکائیَ اللہ تعالےٰ ءَ چہ آئیءَ بوجیگ جوڑ کنائینت کہ عظیم طوفان ءِ وھدءَ مومنانی نجات ءِ ذریعہ بوت ۔ پدا نوح علیہ السلام ءِ مناسبتءَ لہتے دگہ نبیانی قصہ ہم ذکرکت ۔ شاید اِدا اِے قصہانی بیانءَ ہم اِے اشارہ بیت کہ ھنچوش ماں بُرز ءِ آیتانءَ شمے جسمانی ضروریات ءِ بست وبند مذکوراَت ھماپیما رحمانیں خداءَ پہ شمے روحانی حاجت وضرورتانءَ پورہ کنگءَ چہ دنیا ءِ ابتداءَ وحی ورسالت ءِ سلسلہ ہم قائم کت ۔ یا چوش بگوش کہ برزا قدرت ءِ نشانانءَ بیان فرمائینانءَ توحید ءِ نیمگا دلگوش گورکنائینگی اَت پہ آئی ءِ سرجمیءَ چہ اِدا نبوت ءِ ردا بیان شروع کت کہ ھمائی ءِ ضمن ءَ انبیاء وآیانی رندگیری کنوکانی وش انجامی ہم ذہنءَ نندارینت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ماں شمے و آئی ءِ توکا فرق وتفاوت چی انت ؟ کہ آ رسول ببیت وشما بیت مکن اِت ۔ ف۲ یعنی مزنی لوٹیت ہمشکا اِے درستیں وتگرایں خبراں کنت واگرنہ خدا کسےءَ رسول بکنت ودیم بدنت توبس بُرے کار ءِ واسطہ ہمے مردگچیں بوتگ زانا خداءَ فرشتہ دیم دات کت نہ کت؟ ف۳ یعنی ماچوشیں عجبیں گپ کدی نہ اشکتگ کہ یک مئے ڈولیں ادنائیں مردے خدا ءِ رسول بہ بیت وتمام معبودانءَ دورکنانءَ تھنا یکیں خدا ءِ حکومت ءَ قبول کنگ بہ بیت ف۴ معلوم بیت کہ اِے واجہ ءِ دماغ خراب اِنت ۔ شر! تمام قوم و وتی پت وپیرکانی برخلاف یک ھنچیں خبرے کنگ کہ آئرا کس باورکت مکنت صافیں کنوکیءَ نہ اِنت تودگہ چی اِیت؟ شرتر ھمیش انت کہ چیزے روچ ھنگت صبربکن اِت وراہ چار بے اِت شاید پَشت برءَ مردہوش ءَ بئیت وچہ گنوکیءَ مرد سار بہ بیت یا وتاوت موت ءِ دپءَ بروت وقصہ ھلاس بہ بیت (العیاذ باللّٰہ)

ف۵ یعنی دبہرے واجہ نوح ءِ تمام کوشستاں بےکار ثابت بوت اَنت نہُ صد وپنجاہ سال سگیاں برداشت کنانءَ ہم آیانءَ بہ راستیں راہءَ یارگ ءِ توکا کامیاب نہ بوت توگوں خداءَ فریادی کت کہ نوں اِے بدبختانی مقابلہءَ منی امدادءَ بکن چیاکہ سرظاہریءَ اِے مرداں چہ منی تکذیبءَ دستءَ نہ کشّنت ودگراں ہم خراب کننت ف۶ اِے قصہ ساریءَ ماں سورہ ھود وغیرہ ءَ گوستگ اودا اِے لفظانی تفسیرچارگ بہ بیت ۔

ف۷ یعنی کافرانءَ ، توری چہ تئی خاندانءَ بہ بنت سوارِش مکن ف۸ یعنی پراشاں عذاب ءِ پکّائیں حکم بوتگ ، اِے فیصلہ آخری اِنت المؔءَ اِے کاربیت نوں بہ ظالماں گوں ماہچ کسے ءِ سفارش ءِ گوشست ءَ مکن ۔ ف۹ مارا چہ آیاں جداکنانءَ چہ عذابءَ ایمن کت ۔

خَيْرُ الْمُنْزِلِيْنَ ﴿۲۹﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ وَّاِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِيْنَ ﴿۳۰﴾ ثُمَّ

چہ درستاں شرتریں ایر گیجوکیئے ف۱ ماں اِشی ءَ بازنشانی اَنت وما آزمودہ کنیں ف۲ گرڑا

اَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِيْنَ ﴿۳۱﴾ فَاَرْسَلْنَا فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ

پیداکیں کت رند چہ آیاں دگہ قومے (عاد یا ثمود) ف۳ پدا دیمیں دات ماں آیاں یک رسولے چہ آیاں (ہود یا صالح) ف۴

اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿۳۲﴾ وَقَالَ

اِے کہ اللہ ءِ بندگی ءَ بکن اِت نیستیں شمارا دگہ معبودے بغیر چہ آئی ءَ۔ نوں شما ترسِت ءَ چے؟ وگوشت

الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِلِقَآءِ الْاٰخِرَةِ

سرتریں مردماں چہ آئی ءِ قوم ءَ ھماکہ کافر تنت ودروغ بندِش کتگ قیامت ءِ دیما آیگ

وَاَتْرَفْنٰهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۙ مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۙ يَاْكُلُ مِمَّا

وآسودہ حالیں کتگ تنت ماں دنیاءِ زندگی ءَ ف۵ کہ نیئں اِے مگر یک مردمے شمے ہمیں وارت چہ ہما چیزاں

تَاْكُلُوْنَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُوْنَ ﴿۳۳﴾ۙ وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا

کہ شما اِش ورِت ونوشیت چہ ہما چیزاں کہ شما نوشِنت ف۶ واگہ شما بگرِت خبرءَ یک انسانے ءِ

مِّثْلَكُمْ اِنَّكُمْ اِذًا لَّخٰسِرُوْنَ ﴿۳۴﴾ۙ اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ

شمے ہمیں گڑا بیشک شما تاواں بار بِت ف۷ شمارا وعدہ دنت چے کہ وقتیکہ شما مرات وخاک

تُرَابًا وَّعِظَامًا اَنَّكُمْ مُّخْرَجُوْنَ ﴿۳۵﴾ۙ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوْعَدُوْنَ ﴿۳۶﴾ۙ

بت وھڈ بت گڑا دوبارہ شما زندگ کنگ درکنگ بت؟ کدی بوت کنت کدی بوت کنت آچیز کہ شمارا وعدہ دیگ بیت ف۸

اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوْتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوْثِيْنَ ﴿۳۷﴾ۙ

نہ انت مگر مئے دنیاءِ زندگی کہ ما مریں وزندگ بیں وما دوبارہ پادکنگ نہ بیں ف۹

اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلُ ۨافْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَّمَا نَحْنُ لَهٗ

اِے نئیں مگر یک مردے کہ بڈ بندیت اللہ ءِ سرا ف۱۰ وما آئی ءَ را

بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿۳۸﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِيْ بِمَا كَذَّبُوْنِ ﴿۳۹﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيْلٍ

نمنتیں گوشتی اے رب منی مدتا بکن کہ منِش دروغ بند گت ف۱۱ فرمائینتی کمے رد چ ءَ رند

ع ۱۰/۲

ف۱ یعنی ماں آپ ءِ جہازءَ خوبیں آرام دیوکیں جاگہ بدئے وچہ جہازءَ ہر جاھے کہ ایر گیجگ ببئیں اودا ھچ درد ورنج مامگندیں ہر پیماو ہر جاگہ ءَ کہ تئی رحمت وبرکت بہ مئے جاورءَ شامل بہ بیت۔ ف۲ کہ کئے اِے نشانی اِشکنگ ءَ پد نصیحت وعبرت حاصل کنت وکئے عبرت ونصیحت نہ گریت کما قال تعالیٰ: وَلَقَدْ تَّرَكْنٰهَآ اٰيَةً فَهَلْ مِنْ مُّدَّكِرٍ (قمر، رکوع ۱)

ف۳ اے بیان "عاد" ئیگنت یا ثمود ءِ۔

ف۴ یعنی حضرت ہود یا حضرت صالح علیہما السلام۔

ف۵ یعنی اشاں چوشیں اعتقادے نہ داشت کہ چہ مرگ ءَ رند مایک رو چے گوں خداوندکریم ءَ دوچار کبیں بس دنیاءِ زندو آئی ءِ عیش وآرام آیانی زندءِ مقصد ومرادات ف۶ یعنی سرظاہرءَ ہچ خبرے ماں آئی ءَ چہ شما گیشں نیست ف۷ یعنی چریشی ءَ مستریں خرابی وبزگی چے بیت کنت کہ وتی ہمیں یک ادنائیں مردمے ءَ مفت ناحق ءَ وتی واجہ وحاکم جوڑ کنگ بہ بیت۔

ف۸ یعنی چونیں گپ جنت کہ آیان ءَ عقل ہم قبول دار نہ بیت کہ ھڈان ءِ ریزگاں گوں خاک ءِ ذرات ءَ ہور بوگا رند پدا چہ قبراں مردم جاہ بسرنت، چوشیں نابکاریں گپ ءِ منگ ءَ کئے تیار بیت؟

ف۹ یعنی چونیں آخرت وچونیں حساب وکتاب! ماوا ھمنکر زانیں ھمے یکیں دنیاءِ کرڈی ءَ وکیں ھمے مرگ وزندگ بوگ ءَ کہ مئے کلانی چمانی دیما ہمے قصہ وکار بوگا انت یکے پیدا بوت دیکے چہ دنیاءَ فنا بوت بس دیمترا ھچ نیست۔ ف۱۰ کہ من آئی ءِ پیغمبراں وآمردگان ءَ دوبارہ زندگ کنان ءَ عذاب وثواب دنت۔ اِے ہر دوکیں دعوایاں ھنچیں انت کہ ما اِشانی منگ ءَ ھجبر تیار نہ بئیں، مفت ناحق ءَ شدت کنگ وبے دردیں سرا درد دیگ ءَ چے فائدہ رسیت۔

ف۱۱ یعنی آخر پیغمبرءَ چہ کفارءَ نا امید بوان ءَ دعا کت۔

ف۱ یعنی عذاب پہ آیگءَ بالکل تیار انت کہ حرائیءَ پد اشاں پشومان بنت بلے گُڈّی پشومانی ہیچ درد نہ وارت ف۲ چریشیءَ سر ظاھرءَ سنچوش معلوم بیت کہ اِے قصّہ ثمود ئیگنت کہ آیاں چہ چیہال ءِ توارءَ مُرتنت واللہ اعلم ف۳ چوشکہ آپ ءِ ہارکاہ و بوچان ءَ رُمبینیت و بارت ہمے پیما اِشاں ماں خداوندی عذاب ءِ ھار و طوفانءَ رُنبانءَ روْنت ف۴ یعنی چہ خداءِ رحمتءَ ۔ ف۵ یعنی ہر یک قومےءَ کہ آئیءَ وتی پیغمبران دروغ بندکت وتی وتی وعدہ ءِ سرا برحق ھلاک کنگ بوتنت ہر مدّتے کہ پہ یک قومےءَ مقرر اَت چہ آمد تا نہ یک دمانے دیما بوت نہ پُشتا ۔ ف۶ یعنی پیغمبرانی قطار آیگءَ شروع بوتنت چہ یکے ءَ پد دگرے آیان بوت و ھمے ڈولءَ دروغ بندوکاں ہم یکے چہ دومیءَ رند ھلاک کنگ بوتنت اِنگو پیغمبرانی بعثت (دیم دیگ) ءِ و آنگو ھلاک بیوکانی نمبر جنگ بوت ۔ چنانچہ بازیں قومے سنچوش تباہ و برباد کنگ بوتنت کہ آیانی قصّھان ءَ ابید دگہ ہیچ چیز نہ مننگ ، مردم آیانی داستانانءَ مردم ایوکءَ پہ عبرت حاصل کنگءَ وانت و اشکننت ف۷ یعنی چہ اللہ ءِ رحمتءَ ۔ ف۸ ہمیشہ خداوندکریم ءِ پیغام ءِ غرض نداشتش کبر و مزنی ءِ نشہءَ آیانی دماغ پہک بےکار کتگت ۔

لَيُصْبِحُنَّ نٰدِمِيْنَ ﴿٤٠﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنٰهُمْ غُثَآءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْۢ بَعْدِهِمْ قُرُوْنًا اٰخَرِيْنَ ﴿٤٢﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُوْنَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا ۗ كُلَّمَا جَآءَ اُمَّةً رَّسُوْلُهَا كَذَّبُوْهُ فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَّجَعَلْنٰهُمْ اَحَادِيْثَ ۚ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى وَاَخَاهُ هٰرُوْنَ ۙ بِاٰيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿٤٥﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا عَالِيْنَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عٰبِدُوْنَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوْهُمَا فَكَانُوْا مِنَ الْمُهْلَكِيْنَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهٗٓ اٰيَةً وَّاٰوَيْنٰهُمَآ اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَّمَعِيْنٍ ﴿٥٠﴾ يٰٓاَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوْا مِنَ الطَّيِّبٰتِ

ماں صباح ءِ سرا ضرور پشومان بنت ف۱ پدءَ گپتنت ترندیں چیہالءَ پہ حق ف۲ پدا کتنتیں بتاروف۳ نوں لعنتیں پہ ظالمیں قوماں ف۴ رندا پیدا کیں کتنت رند چہ آیاں دگہ قوم نہ دیما روت یک قومے وتی مدتءَ و نہ رندا پشت کپیت ف۵ رندا دیم دیا نیں کتنت پیغمبر ریدیاں پد ۔ ہر بر کہ رست یک امتے ءِ گورءَ آئیءِ رسول گڈا دروغ بندش کت پدا دیم دیان کتنت یکے پہ دگرے ءِ پدا و کتنتیں قصہ ف۶ نوں لعنت انت پہ ھماکساں کہ یقین نہ کننت ف۷ رندا دیمیں دات موسیٰ و آئیءِ برات ھاروں گوں نشانیاں و روشنیں دلیلاں فرعون ءِ و آئیءِ سردارانی نیمگا گڈا مزنی کنگا لگتنت و آ گہرتیں مردم اِتنت ف۸ نوں گوشتش چے ما ایمان کاریں پہ دو مردمءِ سرا مئے پیمیں و آیانی قوم مئے غلامیءَ کننت ف۹ پدا آہر دوکش دروغ بند کتنت پدا آ بوتنت چہ پرکپتگیناں و بیشک داتیں موسیٰءَ راکتاب تاکہ آ (بنی اسرائیل) ھدایت حاصل بکننت ف۱۰ و کتیں مریم ءِ بچ گوں وتی ماتءَ یک نشانی یے ف۱۱ پدا جاگہیں داتنت ماں بُرزگے ءِ دیہے کہ نندگ ءِ جاگہ ہستنت و نچوکیں آپ ف۱۲ او پیغمبراں بوریت چہ ساتئیں چیزاں

ع ۳ ۱۸ ۳

ف۹ یعنی موسیٰ و ھارون ءِ قوم (بنی اسرائیل) وَ مئے غلامیءَ کنگا ئنت چرایاں دکسءَ ما چہ پیما وتی سردار جوڑ کت کنیں ف۱۰ یعنی چہ فرعونیانی ھلاکتءَ پد ما آیانءَ تورات نامیں کتاب دات تانکہ مردم آئیءِ سرا عمل کنان داں جنّت و خداوندی رضا ءِ منزلءَ سر بہ بنت ف۱۱ یعنی خدائی قدرت ءِ نشانی انت کہ تہنا چہ ماتءَ ، ابید چہ پت حضرت عیسیٰ علیہ السلامءَ را پیدا کت چوشکہ ماں آل عمران و سورہ مریمءَ آئیءِ تقریر گوست ف۱۲ شاید اِے ھما بُرزگ جمیں زمین بہ بیت کہ اودا چُک مات بوگ ءِ وھدءَ حضرت مریم جلوک ات چنانچہ سورۃ مریم ءِ آیات فَنَادٰىهَا مِنْ تَحْتِهَآ اَلَّا تَحْزَنِيْ قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ۝ وَهُزِّيْٓ اِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ۝ دلالت کننت کہ آ جاگہ بُرزات جہلءَ آپ ءِ چمگ یا جُو رُنبگت و مچ ہم نزّیکت (کذا فسرہ ابن کثیر رحمہ اللہ) بلے عموماً مفسّرین نبشتہ کننت کہ اِے حضرت مسیح ءِ جوردی ءِ واقعہ اِنت کہ ھیردوس نامی ظالمیں بادشاھےءَ چہ نجومیاں اشکنانءَ کہ حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءَ پہ سرداری رسیت، چہ جوردیءَ آئیءِ دشمن بوتگت و آئیءِ کُشگ ءِ شوہازءَ ات ۔ حضرت مریمءَ چہ وتی رب ءِ الہام ءِ روءَ آئیرا ازوران پہ مصرءَ شُت و آ ظالم ءِ مرگءَ رند پدا شامءَ واتر ی کُت ۔ چنانچہ ماں انجیل متیّٰءَ اِے ذکر موجود انت ۔ و مصر ءِ بُرز بیگ باعتبار رودنیلءَ اِنت وگرنہ غرق بوتگت ۔ و چہ "ماء معین" ءَ مراد نیل ءِ رود انت ۔ لھتیں مفسّراں چہ "ربوہ" (بُرزیں جاگہ) ءَ مراد شام یا فلسطین گپتگ ۔ و ہیچ بعید نہ اِنت ھما بُرزگ ءِ سرا کہ ولادت ءِ وقتءَ موجود ات ھمودا اِے خطرہ ءِ وقتءَ ہم آئیرا پناہ دیگ بوتگ ۔ واللہ اعلم بہرحال، چہ اھل اسلام ءَ کسےءَ چہ "ربوہ" ءَ مراد کشمیر نہ گپتگ، نہ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ قبر ماں کشمیرءَ شون داتگ ۔ البت مئے دورءِ لھتیں کورمغزاں چہ "ربوہ" ءَ مراد کشمیر زُرتگ و ہمودا حضرت مسیح ءِ قبرءَ شون دینت کہ آئیءِ ہیچ ثبوتے ماں تاریخءَ نیست اِنت، اِے محض کذب و دروغ بیانی ایت ۔

ماں سری نگرءَ "خان یار" سیتگءَ پہ "یوزآسف" ءِ نامءَ مشہور انت و آئیءِ بابتءَ "تاریخ اعظمی" ءِ مصنفءَ ایوکا یک عام افواھے نقل کتگ کہ مردم اِے قبرءَ یک نبیءَ ءِ قبر گوشنت ۔ آ یک شہزادگے اَت و چہ یک دگہ ملکےءَ اِدا سر بوتگت ، آئیرا حضرت عیسیٰ ءِ قبر قرار دیگ مستریں درجہ ءِ بے حیائی و احمقی ایت ، چہ چوشیں و تگڑیں خبراں حضرت مسیح علیہ السلام ءِ حیاتءَ باطل قرار دیگ ابید چہ خبط الحواسیءَ دگہ ہیچ نہ اِنت ۔ اگہ اِے قبرءِ تحقیق مطلوب بہ بیت و ایکہ یوزآسف کئے بوتگ تو اِے پدا واجہ منشی حبیب اللہ امرتسری ءِ رسالہءَ بچار اِت کہ خاص پہ ہمے موضوع ءِ سرا گوں مزن تحقیق و تدقیقءَ نبیسگ بوتگ کہ ماں آئیءَ اِے ناہودگیں خیال ءِ ردّ کنگ بوتگ فجزاہ اللہ تعالٰی عنا وعن سائر المسلمین احسن الجزاء ۔

وَاعْمَلُوْا صَالِحًا ۭ اِنِّیْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ عَلِیْمٌ ﴿۵۱﴾ وَاِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ
وعمل کنت نیکیں ف۱ ۔ ہرچے شما کنت من زاناں ف۲ واے شمے دین ءِ مردمنت

اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُوْنِ ﴿۵۲﴾ فَتَقَطَّعُوْٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۭ
درست پہ یک دینے و من شمے رباں نوں چہ من بترسِت ۔ پدا بُرّ بُرّش کتٔ وتی کارگوں یکدگرءِ پہ ٹکر ٹکرءَ ف۳

كُلُّ حِزْبٍۢ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ ﴿۵۳﴾ فَذَرْهُمْ فِیْ غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى حِيْنٍ ﴿۵۴﴾
ہر فرقے بہ ہما چیزے کہ آیانی گورا ہستنت خوشنت ف۴ ۔ نوں بلّش توکہ وتی غافلیءِ تہا غرقنت تا یک وقتے ف۵

اَيَحْسَبُوْنَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهٖ مِنْ مَّالٍ وَّبَنِيْنَ ﴿۵۵﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ
چے آگمان کننت کہ آچیز یکہ چہ مال و اولاداں ما آیانءَ دیانیں ، گڑا ما کوشش کنگائیں پہ آیانی

فِی الْخَيْرٰتِ ۭ بَلْ لَّا يَشْعُرُوْنَ ﴿۵۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ هُمْ مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ
خیر رسینگا ؟ چو نہ اِنت ، بلکہ آ نفہمنت ف۶ بیشک ہماکہ چہ وتی پروردگارءِ بیمءَ پہ ترس

مُّشْفِقُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَالَّذِيْنَ هُمْ بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُوْنَ ﴿۵۸﴾ وَالَّذِيْنَ
لرزنت ف۸ وہماکہ آپہ وتی ربءِ آیتانی سرءَ یقین کننت ف۹ وہماکہ

هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُوْنَ ﴿۵۹﴾ وَالَّذِيْنَ يُؤْتُوْنَ مَآ اٰتَوْا وَّقُلُوْبُهُمْ
گوں وتی ربءَ ہیچ کسےءَ شریک نکننت ف۱۰ وہماکہ دینت (پہ اللہءِ راہءَ) ہرچیکہ دینت و دلش

وَجِلَةٌ اَنَّهُمْ اِلٰى رَبِّهِمْ رٰجِعُوْنَ ﴿۶۰﴾ اُولٰۗىِٕكَ يُسٰرِعُوْنَ فِی
پہ ترس انت کہ آیانءَ وتی ربءِ نیمگا گردگ روگی اِنت ف۱۱ ہمیشاں تچانت پہ نیکیانی

الْخَيْرٰتِ وَهُمْ لَهَا سٰبِقُوْنَ ﴿۶۱﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا
حاصل کنگا و آپیش کپنت پہ آنیکیانی کنگءَ ف۱۲ و ما بار ایر نکنیں ہچ کسءِ سرا گراںئیءِ جواز یا

وَلَدَيْنَا كِتٰبٌ يَّنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿۶۲﴾ بَلْ قُلُوْبُهُمْ فِیْ
و مئے گورا کتابے کہ خبر کنت پہ راستی و پہ آیانی سرا ظلم نہ بیت ف۱۳ بلکیں دلش ماں

غَمْرَةٍ مِّنْ هٰذَا وَلَهُمْ اَعْمَالٌ مِّنْ دُوْنِ ذٰلِكَ هُمْ لَهَا عٰمِلُوْنَ ﴿۶۳﴾
غفلتءَ اِنت چہ اشیءَ و آیانءَ دگہ کار ہم ہستنت اشیءَ چہ بغیر کہ ہما کاراں کننت ف۱۴

ف۱ یعنی ماں درستیں پیغمبرانی دینءَ ہمے یکیں حکم بوتگ کہ حلال بوراِت چہ حلالیں رھبندءَ کسب کنانءَ و نیکیں کار بکن اِت ۔ نیکیں کاراں تمام خلقت زانت انت چنانچہ تمام پیغمبراں گوں مزن مضبوطی و محکمیءَ اکلِ حلال ، صدق مقال (راستگوئی) ءِ سرا مواظبت و وتی امتانءَ ہر پشیءَ تاکید کنان بوتنت ۔ ماں قرآن کریمءَ دگہ جاہے ہمے ہمیں حکم کہ اِداں رسولاں دیگ بوت ، تمام مومناں ہم دیگ بوت ۔ مرشیءَ نصاریٰءِ رہبانیتءِ ہم رد بوت کہ اے بہ حضرت عیسیٰ علیہ السلامءِ ذکرءَ خاصیں مناسبتے داریت ۔ چہ حدیثاں معلوم بیت کہ ہر کسءِ ورگ و نوشگ چہ حرامءِ کمائیءَ بہ بیت آئرا وتی دعاءِ قبول بوگءِ امیت دارگ نہ لوٹیت ۔ و ماں لہتے حدیثاں ہست کہ آ گوشتے کہ چہ حرامءِ کمائیءَ رُدیت دوزخءِ آس پہ آئیءَ زیات حقدار انت (العیاذ باللہ) ف۲ یعنی حلالیں رزق وروکاں و نیکیں کار کنوکانءَ اِے خیال گور کنگ لوٹیت کہ اللہ چہ آیانی تمام سر ظاھریں و چیریں احوال و کاراں معلومدار انت ۔ بہ ہمیشیءِ روءَ گوں ہر یکےءَ معاملہ کنت ۔ اِے دیم گوری (خطاب) رسولانءَ کنانءَ امتانءَ اشکنا ئینگ بوت ۔ ف۳ یعنی اصولءِ اعتبارءَ تمام نبیانی دین و مذہب یک ، و درستانی خدا ہم یک انت کہ مردم مدام چرائیءِ نافرمانیءَ ترسوک بہ بیت ، بلے مردماں تفرقہ پیدا کنانءَ دین چُند چُنڈ کت و جدا جدائیں راہاں گام جنان بوتنت اسے ڈول وتی جندءِ واھگانی رندگیری کنانءَ جدائی حسابءَ فرقہ و مذاہب جوڑ بوتنت اے فرقہ بندیءِ سوج نبیاں ندات ، آیانی گورا چہ ازمنہ و امکنہءِ اختلاف ایو کا فروعی اختلاف ہست اَت ، ماں دینءِ بنیادی گپاں درست بالکلیہ متفق بزاں یکراہ اتنت ۔ عموماً مفسراں آیتءِ تفسیر ہمے پیما کتگ ۔ لیکن حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ " چہ ہر یک پیغمبرےءِ دستءَ اللہ تعالیٰءَ آوقتءَ ہرچ فسادے ہست اَت آئیءِ اِصلاح کت ، رندی مردماں فہمت کہ آیانی حکم جدا جدا انت آخرءَ مئے واجھیں پیغمبرءِ معرفتءَ درستیں فسادانی اصلاح و علاج یکبارگی پیش داشت نوں تمام ادیان آوار بوانءَ یک دینے بوت و تمام قوماں یک بہرکےءِ چیرا جمع کنگ بوتنت ۔ ف۴ یعنی ھنچوش فہمنت کہ ما برحقیں و مئے راہ تچکیں راہ ایت ۔ ف۵ یعنی ھماکساں کہ نبیانی متفقہ ھدایتانی توکا خلل پیدا کنانءَ جدا جدا فرقہ و ملت قائم کرت ہر فرقہ وتی عقیدھانی سرا دلجم بوانءَ نشتگ ہچ پیما چرایاں دست نہ کشیت توری تو ہر قدر نصیحت و سرسوج بجن نوں تئیں واجہ پہ اشاں و تارا زیات غمناک مکن بلکس اشانءَ کمتیں ھنگت مہلت بسے کہ اشاں بہ وتی جہالت و غفلتءِ توکا گیشتر غرق بہ بنت دانکہ ھماساعت بئیت و برسیت کہ آیانی چماں بٹنگرنت یعنی اشانءَ موت بئیت یا خداوندی عذاب اشانی چکءَ بکپیت ۔ ف۶ اشانی خیال ہمیش اَت چنانچہ اشاں گوشتگ نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا ۙ وَّمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِيْنَ (سبا، رکوع ۴) یعنی اگن ما خداءِ گورءَ مردود و مبغوض بوتینیں تو اینچو مال و دولت وغیرہ مئے گورا چیطور بوتگت ۔ ف۷ یعنی سر پد نہ بنت کہ مال و دولتءِ اے زیادتی آیانی فضیلت و کرامتءَ ظاھر نکنت اِے بہ ھمے سوبءَ اِنت کہ اشاں مہلت و رخصت دیگ بوتگ ھمنکہ اشاں مہلت رسیت ھما قدرءَ اشانی بدبختیءِ کیلو سر ریچ بیت سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُوْنَ ۚ وَاُمْلِیْ لَهُمْ ۭ اِنَّ كَيْدِیْ مَتِيْنٌ ۔ (اعراف رکوع ۸) ف۸ یعنی ایمان و احسانءِ باوجود اشاں مثل کافرو مغروراں چہ مکر اللہءَ دلجم نہ انت ہمیشہ چہ خوفِ خداءَ ترس و لرزءَ انت کہ نہ معلوم پہ ما اِے دنیاءِ انعامات چو استدراجءَ نہ انت ۔ حسن بصریؒءِ قول انت اِنَّ الْمُؤْمِنَ جَمَعَ اِحْسَانًا وَّشَفَقَةً وَاِنَّ الْمُنَافِقَ جَمَعَ اِسَاءَةً وَّاَمْنًا (مومن نیکی کنت و ترسیت و منافق بدی کنت و بے غم نندیت ف۹ یعنی پہ آیاتِ شرعیہ و کونیہ دوئینانی سرا یقین دارنت کہ ہرچی چہ آنگو بہ مئے دیما کئیت آبالکل عین حکمت و ہرچ خبرے دیگ بہ بیت آبلکل برحق انت و ہرچ حکمے سر بہ بیت آ راست و معقول انت ف۱۰ یعنی خالص توحید و ایمانءِ سرا قائم انت ہر یک عملےءَ گوں صدق و اخلاصءِ ادا کننت کدی ہم چریشاں خفی یا جلی شرک ظاہر نہ بنت ف۱۱ یعنی کئےءَ زانت کہ اودا قبول بنت یا نہ بنت دیم ترا کار بدبنت یا کہ مدبنت ، خداءِ راہءَ زرّانءَ خرچ کنانءَ مدام ترسنت کہ باریں خیرات و صدقات قبول بیت یا نہ بیت مجبور وتی عملءِ سرا غرور ناک نہ بنت نیکیءِ باوجود ماں دلءَ خداءِ ترسءَ دارو کانت ۔ ف۱۲ ماں دنیاءَ ہم و ماں آخرتءَ ہم کما قال تعالیٰ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

فَاٰتٰىهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ (آلِ عمران رکوع ۱۵) تو درحقیقت اصلی خیر مان صالحیں عملاں، خوبیں ھیل وعادتاں وشرف دیوکیں کاراپوشیدہ اَنت نہ کہ مان مال واولادءَ ھنچوش کہ کافراں گماں داشتگ اَت وسلا یعنی بُرزا ہرچ اعمال وخصائل بیانگ بوتنت چوشیں گرانیں کار نہ اَنت کہ آیانی زورگ چہ انسان ءِ طاقت ءَ درءَ بیت مئے اے ڈول عادت نہ اَنت کہ انسانءَ چہ آئی ءِ طاقت ءَ زیات ماں جنجال ءَ جگل بدئیں اِے کلیں خبر ھما اَنت کہ اگراشانی سرا دلگوش گور بکنت توا اے کاراں بخوبی کت کنت وہرکسے کاملیں بیش دستی کنوکانی درجہ ءَ حاصل کنگ نتونیت آئی ءَ ہم بایدانت کہ وتی ہمت ءِ روءَ سرجمیں کوشست بکنت کہ پرشیءِ کنگ ءِ ردا آ مکلّف قرار دیگ بوتگ ۔ مئے گوراماں عملانی کتاب ءَ درجہ بدرجہ ہریکے ءِ عمل نبشتگیں موجودانت کہ آیاں قیامت ءِ روچ ءَ ہرکس ءِ دیما پیش کنگ بنت و بہ ھمیشانی روءَ آیان ءَ جزا (بدلہ) دیگ بیت کہ ماں آئیءَ قدرذرّھے ظلم نہ بیت نہ کسے ءِ نیکی برباد بنت نہ اجر کم کنگ بیت ونہ بے سبب دبے گناہ ءَ دومی ءِ بار بہ آئیءِ جک جلل دیگ بیت ۔

ف۱۴ یعنی بہ آخرت ءِ حساب کتابءَ اشاں غافل اَنت وماں دنیاءِ اے دگہ کارو باراں گلائیش اَنت کہ حریشاں درکیگ ءِ فرصت اشان ءَ نیست تانکہ بہ آخرت ءِ نیمگا چیزکے دلگوش گور بکنت یا مطلبی چوش اِنت کہ آیانی دلاں ماں شک وشبہ وغفلت وجہالت ءِ موجان غرق اَنت مستریں گناہ ہمے بوت باقی حریشاں اے دیمترا ہنگت دگہ بازیں گناہ اَنت کہ آیاں بہ وتا نزاراں اَنت یکپارگی حراِیاں وتارا بست نہ کننت وچونکانی وتارابستنت کہ ہرچ بدیں کارے آیانی گندگیں تب ءِ ذریعہ بہ آیاں مقدر بوتگ ہرچیم منتگ آھماکاراں کننت، لامحالہ آئی ءِ سزاءَ ہم گندنت ۔

حَتّٰٓى اِذَآ اَخَذْنَا مُتْرَفِيْهِمْ بِالْعَذَابِ اِذَا هُمْ يَجْــَٔرُوْنَ ﴿۶۴﴾

داں ہما وقتے کہ گریس آیانی ھستی مندراں پہ عذاب گرڈا آ فریاد کننت ۔

لَا تَجْــَٔرُوا الْيَوْمَ ۣ اِنَّكُمْ مِّنَّا لَا تُنْصَرُوْنَ ﴿۶۵﴾ قَدْ كَانَتْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى

فریاد مکن اِت مرچی ۔ شما چہ مئے عذاب ءَ چھٹینگ نہ بت ف۱ پہ تحقیق منی آیات وانگ بوتنت

عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُوْنَ ﴿۶۶﴾ مُسْتَكْبِرِيْنَ ۖ بِهٖ

پہ شمے سرءَ شما پہ وتی پادانی پونزاں پُشتکانی شتگت ف۲ تکبر کنانءَ چہ آئیءَ

سٰمِرًا تَهْجُرُوْنَ ﴿۶۷﴾ اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَآءَهُمْ مَّا لَمْ يَاْتِ

قصہ گوئے خیال کنگ وانکار کتگ ف۳ آیا آیاں فکر نہ کت ماں ھما کلام ءَ کہ آنک آیانی گوراچیں چیزےکہ نیاتگ

اٰبَآءَهُمُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۶۸﴾ اَمْ لَمْ يَعْرِفُوْا رَسُوْلَهُمْ فَهُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ﴿۶۹﴾

آیانی اولیگیں پت ءُ پیرکانی گورءَ ف۴ یا پجاہش نیارت وتی رسول کہ نوں آئیءَ را نمننت ف۶

اَمْ يَقُوْلُوْنَ بِهٖ جِنَّةٌ ۭ بَلْ جَآءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ

یا گوشنت کہ آئیءَ را گنوکیاں گپتگ ۔ چونہ اِنت بلکیں آورتگی آیانی گورءَ حق وگیشترآیاں حق ءَ را

كٰرِهُوْنَ ﴿۷۰﴾ وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ اَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ

دوست ندارنت ف واگر حقیں خدا آیانی خواہشانی رندا گریت گڈا فساد بیت ماں آسمان وزمین ءَ

وَمَنْ فِيْهِنَّ ۭ بَلْ اَتَيْنٰهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿۷۱﴾

وہرکسیکہ اِشانی تہا اِنت ف بلکیں دادنت ما آیانی نصیحت ف۹ نوں چہ وتی نصیحت ءَ روگردانںت ف

اَمْ تَسْــَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ڰ وَّهُوَ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ﴿۷۲﴾ وَ

یا تو چہ آیاں محصول لوٹے گڑا اتئ ربءِ محصول شرتر اِنت ۔ وآ شرتریں روزی رسانے ف۱۱ و

اِنَّكَ لَتَدْعُوْهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۷۳﴾ وَاِنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

تو آیانءَ لوار جنے بہ راستیں راہ ءِ نیمگا وھما کہ نہ منّنت

بِالْاٰخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنٰكِبُوْنَ ﴿۷۴﴾ وَلَوْ رَحِمْنٰهُمْ وَكَشَفْنَا

آخرت ءَ آ چہ راہ ءَ رد بوتگنت ف۱۲ واگر ما آیانی سرءَ رحم بکنیں ودور بکنیں

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی وھدے اے دنیوی یا اُخروی عذاب ءَ گرفتار کنگ بنت تو چیہال جننت وفریاد کننت کہ مارا چرے جنجال ءَ رستگار بکن اِت ۔ شترّ! اودا کئے اِنت رستگار کنوک؟ آئرا حکم دیگ بیت کہ چیہال مکن اِے درستیں شور وفریاد بے کارنت مرچی پہ تئی مدد ءَ کس نہ دراتئینیت ونہ چہ مئے عذاب ءَ کسے ھلاس کت کنت ۔ چنانچہ اے ڈولیں عذاب ءِ یک نمونگے مکہ ءِ کافراں ماں بدر ءِ جنگ ءَ پیش دارگ بوت کہ اودا اشانی مزن مزنیں سردار کُشگ بوتنت یا قید کنگ بوتنت جنیں آ دماں داں بازماہاں پہ اِشانی مرگ ءَ گریوان بوتنت سرءِ موداں تراشان ءَ پُرسش داشت، گریت ووتارا روتینتش شور و واویلاش کُت بلے ہیچ حاصل نہ بوت یک برے واجہیں نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ دل سیاہ بوان ءَ بددعا فرمائینت سال ءَ قحط بوت مردار ءِ ھڈانی ورگ و پوستءُ ورگ وخون ءِ تنگگ ءِ نوبت بہ سرش کپت آخر کارگوں رحمۃ للعالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ءَ رحم ءِ واسطہ دیان ءَ بہ دعائش عرض کت گڈا اللہ تعالےٰ ھما قحط ءِ عذاب جست کرت، چوشیں وھدءَ نہ "لات" و"منات" کارءَ اھت نہ "ھُبل" و"نائلہ"

ف۲ نوں پرچے شور وفریاد کن اِت ھما وھدا یاد بکن اِت وھدیکہ خدا ءِ پیغمبر آیتان ءَ وانان ءَ شمارا اشکنائینگءَ ات تو شما پُشتکانی جھتِنت شما کلام اللہ ءِ اشکنگ ھم پروت گوارا نہ کت وشمے مزنی وتکبّرءَ شمارا نئشت کہ حق ءَ قبول بکن اِت وپیغمبران ءِ گپّانی سرا دلگوش گور بکن اِت ۔ ف۳ یعنی چہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دیوان ءَ اِشاں ھنچوش جہتگنت انچوش بگوش کہ یک ناہودگیں قصہ ئے ویلش کت ورفتنت یا کہ سَامِرًا تَهْجُرُوْنَ ءِ مطلب الیش اِنت کہ شپ ءِ وھدءَ ماں حرم ءِ ننداں ءَ پیغمبر علیہ السلام وقرآن کریم ءِ بابت ءَ خرانش بندپہ بند داتنت وقسم قسمیں قصہ اِش جوڑ کرتگت کسےءَ آئی گپاں جادوگوشتگت کسے شاعری کسے نجومی ودگہ دگہ ہمے پیمیں ناہودگیں گپ ومفتیں ٹوک ٹالی اِش کرتگت نوں مرچی وتی دپ ءِ تام ءَ بچش اِت چہ شور وفریاد ءَ ہچ حاصل نہ بیت

ف۴ یعنی ماں قرآن ءِ خوبیاں فکر نہ کن اِت واگر نہ بہ شما حقیقت پدرا بوتگت کہ بے شک اِے خدائے پاک ءِ کلام اِنت کہ ماں آئیءَ اشانی نادراھیانی علاج ہم شون دیگ بوتگ ۔
ف۵ یعنی نصیحت کنوکءَ مدام نصیحت کنگ پیغمبر بوتگنت یا پیغمبر ءِ رندگری کنوک ۔ ہمے پیما آسمانی کتاب ہم مدام نازل بوتگنت برے یک جاہے وبرے دگہ جاہے ۔ نوں اے یک عجیبیں گپے نہ اِنت کہ آئی ءِ نمونگ پیش ءَ نہ بوتگ ۔ البت ہرچ کامل واشرف تریں کتابے نوں اھتگت اِے شان ودرجہ ءِ کتاب چہ دو پیش نہ بیتگ تو اِشیءِ تقاضا ہمیش اَت کہ چہ دونیات ماں اے نعمت ءِ قدردانی بکنیں وآئی ءِ آواز ءِ سرا لبیک بکنیں چوشکہ صحابہاں کت (تنبیہ) شایدادا چہ آباء اوّلین ءَ آباء ابعدین مراد بہ بنت وماں سورہ یٰسین ءَ چوش گوشتگ "لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّآ اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ" اودا آباء اقربین ءِ ارادہ کنگ بوتگ ۔ واللہ اعلم ف۶ یعنی سودائی ودیوانہ ءِ خبراں کدی چوش نقد وراست بیت کننت! حقیقت الیش اِنت کہ اِے مردمانی

اے دپی خبر تنت آیانی دل ءَ زانتگت کہ بے شک ہر چیزے کہ تو آورتگ آ برحق انت بلے حقیں خبر چونکہ واھگانی دمطلبانی پورہ کنوک نہ ات میشکا اِے خبر آیاں بدمارتگت وبہ قبول کنگ ءَ تیار نہ بوتگنت ف۸ یعنی راستیں خبر خراب لگیت تو بلّی لگیت، راستیں خدا اِشانی واھگ و مرضی ءِ تابع بوت نہ کنت، اگر خدا آیانی خوشی وخواہش ءِ روءَ کاران ءِ انجام بدنت تو آ خدا چون خدا ایشت کپیت معاذ اللہ گڈا بہ وتی بندھانی دست ءَ لیبوئے بوت اِے جاور ءَ آسمان و زمین ءِ اِے محکمیں بست وبندان چونکائی قائم بوت کننت . اگں یک خوردیں متیگے ءِ بست و بند محض مردمانی واھگانی تابع کنگ بہ بیت آ ہم چار روچ ءَ قائم دارگ نہ بیت چہ جاھیکہ زمین وآسمان ءِ قائم دارگ انت پرچاکہ عام خواہشات عقلی نظام ءِ مزاحم دوت ماں وتاھم متناقض واقع بوتگنت . عقل وخواہشاتانی کشمکش ومختلفیں واھگانی جنگ ءَ تمام انتظاما درہم برہم بنت .

ف۹ کہ آیاں اِشی ءِ واھگ داروک اتنت لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ لَكُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ (صافات رکوع ۵) ف۱۰ وھدیکہ اھت کہ چرائی ءِ برکت ءَ اشان ءَ بہ وتی قومی حیثیت ءَ مزن شرف وعزت حاصل بوت تونوں اِشاں بدبختی ءَ گپتگ کہ دیم ءَ تر ینگا ئنت دوتا چہ چوشیں شرف وفضل ءَ زہیر کنگا ئنت ف۱۱ یعنی شما اشان ءَ دعوت وتبلیغ یا نصیحت وسر سوج کناں چرِ اشاں چیزے مزد ہم نہ لوٹت خدا تعالیٰ ءَ دوئیں جہانانی دولتے کہ ترا مرحمت کتگ وداتگ آ چیرے مزد ءَ بازبہتر انت ف۱۲ یعنی شمے صدق وامانت ءِ احوال ءَ درست زانت ہر چ کلامے کہ تو آورتگ آئی ءِ خوبیاں چو روچ ءَ روژنا انت معاذ اللہ شمے دماغ خراب نہ انت ونہ شما چریشاں چیزے مزد ءِ طلبگار ات، راہیکہ پرائی تو اشان ءَ دعوت دیگا ئے آصاف وتچکیں راہے کہ ایشرا ہر یک عقلمندے گوں شتری ءَ سر بہ بیت کنت مرشی ءَ ہچ حیتی یا چوٹّی مان نہ انت البت اِشی ءِ سرا روگ ھما یاتی دتی کار انت کہ چہ مرگ ءَ بعد دومی زند ءَ منّنت وچہ بدیں انجام ءَ ترسنت کسے ءَ را انجام ءِ ترس وعاقبت ءِ فکر مبیت آ کدی بہ تچکیں راہ ءَ گام جنت ؟ آ یقیناً چوٹ بیت دتچکیں راہ ءَ ہم چہ وتی چوٹّیں ذہن ءَ چوٹ کنت .

مَا بِهِمْ مِّنْ ضُرٍّ لَّلَجُّوْا فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۷۵﴾ وَلَقَدْ اَخَذْنٰهُمْ

ھما تکلیفے کہ رستگش گڑا ڈک بادینت ماں وتی گمراھی ءِ سرگردانت ف۱ وما گپتنت

بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوْا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُوْنَ ﴿۷۶﴾ حَتّٰۤى اِذَا فَتَحْنَا

بہ عذاب گڑا نہ زیر منّتی اِش منّت وتی رب ءِ دیما ونہ عاجزی اِش کت داں ھما وقتیکہ ہچ بکنیں

عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيْدٍ اِذَا هُمْ فِيْهِ مُبْلِسُوْنَ ﴿۷۷﴾ وَهُوَ الَّذِيْۤ

آیانی سرا یک سختیں عذابے ءِ دروازگ ءَ گڑا ھما وقتی آماں اِشی ءَ دل اکیم بنت ف۳ دھمائی ءَ

اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٕدَةَ ؕ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿۷۸﴾ وَ

پیداگ کتنت شمے گوش دچم ودل شما بالکل کمے شکر گرات ف۴ و

هُوَ الَّذِيْ ذَرَاَكُمْ فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۷۹﴾ وَهُوَ الَّذِيْ

ھمائی ءَ شنگ کتگ شاراں زمین ءَ وہمائی ءِ نیمگا مچ کنگ برگ بت ف۵ دھا وتنت

يُحْيٖ وَيُمِيْتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۸۰﴾ بَلْ

کہ زندگ کنت وکشیت وبہ ہمائی ءِ اختیار ءَ انت کم وگیش بوگ شپ ءُ روچ ءِ نوں شما نفہمت چے ف۶ بلکیں

قَالُوْا مِثْلَ مَا قَالَ الْاَوَّلُوْنَ ﴿۸۱﴾ قَالُوْۤا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا

گوشنت ھچو کہ گشتگ پیشیگیں مردماں . گوشنت کہ چے وقتیکہ ما مُرتیں وخاک و ھڈ بوتیں

ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ﴿۸۲﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَاٰبَآؤُنَا هٰذَا مِنْ قَبْلُ

گڑا چے دوبارہ پادکنگ بیں . وعدہ دیگ بوتگیں ما ومئے پت پیرکاں ھمے ، چہ اِشی ءَ پیش

اِنْ هٰذَاۤ اِلَّاۤ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۸۳﴾ قُلْ لِّمَنِ الْاَرْضُ وَمَنْ

نہ انت اِے مگر قصہ پیشیگیں مردمانی ف۷ بگوش کئیگنت زمین وہر کسیکہ

فِيْهَاۤ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۸۴﴾ سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ؕ قُلْ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿۸۵﴾

ماں آئی ءِ تہا انت اگر شما زانت . زوت گوشنت کہ اللہ ئیگنت گڑا بگوش کہ شما نوں فکر نہ کنت چے ف۸

قُلْ مَنْ رَّبُّ السَّمٰوٰتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ ﴿۸۶﴾ سَيَقُوْلُوْنَ

بگوش کئے انت واجہ ہفتیں آسمانانی و واجہ مزنیں عرش ءِ زوت گوشنت کہ

ع ۴ ۲۷ ۴

منزل ۴

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی رنج ءَ دورکنان ءَ آرام بدنت بداہم احسان ءَ قبول نہ کننت وناشریں و سلیں کاران ءَ دست ءَ نہ کشّنت . چہ واجہ ءِ دعا ءَ یکبرے مکہ ءِ مردماں گوں قحط ءَ دوچار کیتنت پدا چہ واجہ ءِ دعا ءِ برکت ءَ قحط ھلاس بوت ، شاید اِے بہ ھمے نیمگا اشارہ اِنت یا مطلب چوش اِنت کہ اگں ما چہ وتی مہربانی ءَ آیانی نقصان ءَ دور بکنیں یعنی آیان ءَ قرآن ءِ فہم بدئیں بداہم اشاں چہ وتی ابدی خران وبدیں ذھن ءِ سوب ءَ اطاعت وتابعداری اختیار نہ کننت کما قال تعالیٰ : وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ فِيْهِمْ خَيْرًا لَّاَسْمَعَهُمْ ؕ وَلَوْ اَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَّهُمْ مُّعْرِضُوْنَ (انفال رکوع ۳)
ف۲ مثلاً قحط وغیرہ آفتاں اشان ءَ چکیر وش کت بداہم عاجز بوان ءَ خدا ءِ حکمش نہ گپت . ف۳ چہ ایشی ءَ یا وَ آخرت ءِ عذاب مراد انت یا شاید جنگانی دروازہ ہچ بوت کہ تڑگ بوان عاجز ماننت . ف۴ چہ گوشاں آئی تنزیلیہ آیتان ءَ باشکن اِت وگوں چماں تکوینیہ آیتان ءَ . اِے نعمتانی شکر ایش اِنت کہ اللہ ءِ داتگیں قوتان ءَ ماں ھمائی ءِ کاران کار مرز بکنیں بلے چوش نہ بیت . گیشتر مردماں زیادہ وقت ءَ اِے قوتاں ماں ناہودگیں کاران خرچ کرتگ ف۵ اودا ہر یکے ءِ شکرگزاری وناشکری ءِ بدلہ رسیت آ وھد ءَ ہچ شخصے یا ہچ عملے غیر حاضر بیت نہ کنت . ہر کس ءَ اشان ءَ تالان کت پرائی ءَ نزیارگ ہچ مشکل نہ اِنت . ف۶ چہ زندگ ءَ مرگ ءَ یا چہ تہاری ءَ روژنائی وچہ روژنائی ءِ تہارگ ہر کس ءِ قدرت ءَ بہ بیت آئی ءِ عظیمیں قدرت ءِ دیما چہ مشکل انت کہ شما را دوبارہ زندگ بکنت وچہ چمانی دیما ظلمت وجاہلیت ءِ پردگاں دور بکنت کہ چرائی ءَ بعد چیزانی حقیقت راست راستکائی گندگا کائیت چوشکہ ماں قیامت ءَ بیت فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيْدٌ ف۷ یعنی عقل وفہمگ ءِ گپ ءِ ظاہر نہ کننت اے کا کوھنیں مردمانی کورکائی رندگیری ءَ کنان انت ھما دقیانوسی شکوک ءَ پیش کننت کہ پیشی مردماں کتگنت یعنی ماں خاک ءَ اوار بوان وپارازیزہ ریزہ بوان ما دوبارہ چونکائی زندگ بیت کنیں چوشیں چہ عقل ءَ دوریں گپان ءَ کہ مارا اشکنائینگ بنت پیش ءَ کہ گوں مئے پت وپیرکاں ہم کنگ بوتگنت ولیکن داں روچ مروچی ماندیستگ کہ خاک ءِ ذرہ ورزتگیں ھڈاں انسانے جوڑ بہ بیت الم ءَ اِے درست قصہ وتگرڑیں گپ انت کہ پیشی مردماں ظاہر کتگنت ونوں انسان ھمایانی گیگا ناں کنگا ئنت ف۸ کہ ہر کس ءِ قبضہ بہ زمین وزمینی چیزانی سرا بہ بیت گڈا زانا شمے مشتِ خاک چہ آئی ءِ قبضہ ءَ قدرت ءَ در بیت ؟

فٹ کہ اینکر مزنیں شہنشا شے اے ڈولیں گستاخیاں وناشریں کارانی سرا شماراماں عذاب ءَ گرفتار بکنت ، آیا اے ستریں گستاخی ئے نہ اِنت کہ آ شہنشاہِ مطلق ءَ چہ یک بے مقداریں ذرہ ئے ءَ عاجز قرار بدے اِت فٹ یعنی بہ ہر چیزء سرا آ ذات اختیار داریت ہرکس ءَ بواہیت آئرا پناہ دات کت کنت بلکن دگہ کسے آئی ءِ مجرم ءَ پناہ دات کت نہ کنت ۔ فٹ کہ چرے سحرءَ بے ہوش بوان ءَ شے ہوش ہم درسیتر تگ کہ زندیں گپتے ءَ سر بہ نہ بئے وھدیکہ کل زمین و آسمان ءِ خداوندھاوت بوت وہر یک چیزے ءِ سرا آئی ءِ تصرف واختیار بوت تو آخر کارشے بدن ءِ ھڈاں وسڑتگیں ریزہ چہ آئی ءِ قبضہ ءُ اختیارءَ درکپان ءَ کجا نگورَوَنت کہ بہ آیانی سرا آ قادرِ مطلقیں خداوتی مرضی ءَ نافذکت نہ کنت ۔ فٹ یعنی چہ دلیلاں وثبوتاں ظاہر بوت کہ ہر چیز یکہ گوں آیاں گوشگ بوگا ئنت آیک یک ءَ راست وصحیح انت وآمر دماں الوکا دروغیں خیالانی دُمب ءَ تچکائنت فٹ یعنی زمین وآسمان وذرہ ذرہ ءِ تہنا خداوند ومالک ھماوت انت نہ آئرا چُک پکارنت ونہ مددگار نہ کسے بہ آئی حکومت وفرمان ءِ توکا شریکنت کہ آکد

لِلّٰهِ ؕ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنْۢ بِيَدِهٖ مَلَكُوْتُ كُلِّ شَيْءٍ وَّهُوَ
کہ اے (درست) اللہ ئیگنت گرڑا بگوش کہ نوں شما نترسِت چے فٹ بگوش کہ کئی دستءَ اِنت ہر چیزءِ حکومت و آ
يُجِيْرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ؕ قُلْ
میار جلیت وآئی ءِ بر خلاف کسے میار جلّگ نہ بیت اگر شما زان اِت ۔ زوت گوشنت کہ درستیں صفت اللہ ئیگنت فٹ
فَاَنّٰى تُسْحَرُوْنَ ﴿٨٩﴾ بَلْ اَتَيْنٰهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ
گرڑا بگوش نوں شے سرءِ ہوش کجا شتگ فٹ بلکیں ما آیانی گورءَ رسینتگ حق وآ دروغ بندنت فٹ نساز تگ
اللّٰهُ مِنْ وَّلَدٍ وَّمَا كَانَ مَعَهٗ مِنْ اِلٰهٍ اِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍۭ
اللہ ءَ پروت ہیچ چُکّے ونہ گوں آئی ءَ دگہ خدائے ہست ، چو ببوتیں گرڑا زُرت شُت ہر یک خدائے ءَ
بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ؕ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿٩١﴾ لا
وتی مخلوق واورسَش بُرت یکے ءَ پہ دگرے ءِ سرءَ ۔ پاگنت اللہ چہ آ چیزے ءَ کہ اے گوشنت فٹ
عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٩٢﴾ قُلْ رَّبِّ اِمَّا
زانوکنت پوشیدہ ئیں وظاہرینا ۔ نوں سک بلندنت چہ آ چیزے ءَ کہ آ شریک کننت فٹ بگوش اے رب اگر تو
تُرِيَنِّيْ مَا يُوْعَدُوْنَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِيْ فِي الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٩٤﴾
پیش بداریے منارا آ چیزءَ کہ اے وعدہ دیگ بوتگنت ۔ گرڑا اے رب ہور مکن منا گوں آ ظالمیں قوماں فٹ
وَاِنَّا عَلٰۤى اَنْ نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقٰدِرُوْنَ ﴿٩٥﴾ اِدْفَعْ بِالَّتِيْ هِيَ
وما را قدرت ہستنت پہ اے خبرءَ کہ پیش بداریں ترا آ چیز یکہ گوں آیانیں وعدہ کنگ ۔ بدیءِ خبرءِ جواب ءَ ہنچوشیں ہیے بدے کہ
اَحْسَنُ السَّيِّئَةَ ؕ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَصِفُوْنَ ﴿٩٦﴾ وَقُلْ رَّبِّ اَعُوْذُ بِكَ
چاشتر تر اِنت ماشرزانیں ھما چیزے ءَ کہ آ بیان کننت فٹ وبگوش اے رب تئی پناہ ءَ لوٹاں
مِنْ هَمَزٰتِ الشَّيٰطِيْنِ ﴿٩٧﴾ لا وَاَعُوْذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَّحْضُرُوْنِ ﴿٩٨﴾ حَتّٰۤى
چہ شیطانءِ وسوسیاں فٹ وتئی پناہ ءَ لوٹاں چہ اے خبرءَ کہ منی گورا بیاینت فٹ دان ھما وقتے
اِذَا جَآءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُوْنِ ﴿٩٩﴾ لا لَعَلِّيْۤ اَعْمَلُ
بلبیت برسیت یکے ءَ راچہ شما موت گرڑا گوشیت اے ربّا پدا دیم دے (مان دنیایا) تاکہ من نیکیں عمل

ع ۵ ۱۵ ۵

ذرہ ھے ءَ اختیار دار وکیں حاکم وتی رعیت ءَ دستءَ گران ءَ یک گورالوتگت ووتی راج ولشکرءَ جمع کناں بہ دومی ءِ سرا حملہ اش کرتگت وکل عالم ءِ اے مضبوط ومُہریں نظام بہ جنت روچ ءَ قائم نہ منتگت ۔ سورہ انبیاء ءِ آیت " لَوْ كَانَ فِيْهِمَآ اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا " ءِ فوائد ءَ اشی تقریر بیان کنگ بوتگ ہوداجارگ بہ بیت فٹ آیا خداءِ شان ھمیش انت کہ دیما کسے ساہ بکشیت یا یک ذرہ ھے چہ آئی ءِ حکم ءَ در بہ بیت فٹ یعنی ہرکس ءِ عاقبہ وسرجمیں قدرت ءِ احوال بیش ءَ بیان بوتگ وچاگرد کنوکیں علم ھمنکرنت کہ ہچ ظاہریں وچیریں واندیم وحاضریں چیزانی ءَ پوشیدہ بیت نہ کننت ماں آئی ءِ بادشاہی ءَ آیا ہمے چیزاں شریک بنت کہ آیانی قدرت وعلم وغیرہ صفتاں محدود نت یا دگراں پنڈ تگیں انت ؟ استغفر اللہ فٹ یعنی چہ حق تعالیٰ ءِ بارگاہ ءَ چوشیں بے ادبی کنگا ئنت تو جزما یک تر ندیں آفتے آیگ لوٹیت بمشکا بہ ہر یک مومن ءَ گوشگ بوت کہ چہ اللہ پاک ءِ عذاب ءَ ترسان ءَ چوش دعا بلوٹیت کہ وھدے بہ ظالمانی سرءَ عذاب بیت تو یا الٰہی منارا گوں اشانی حساب ءَ شامل مکن ھنچو کہ ماں حدیث ءَ اھتگ " وَاِذَآ اَرَدْتَّ فِتْنَةً فِيْ قَوْمٍ فَاقْبِضْنِيْ غَيْرَ مَفْتُوْنٍ " مطلب چوش بوت کہ خداوندا ! مارا ایمان واحسان ءِ راہ ءِ سرا محکم بدار چہ ماچوشیں کوتاہی بے ظاہر مبیت کہ العیاذ باللہ ماتئی عذاب ءِ بہیگ ببئیں چوشکہ دگہ جاہے ارشاد بوت " وَاتَّقُوْا فِتْنَةً لَّا تُصِيْبَنَّ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْكُمْ خَآصَّةً " (انفال رکوع ۳) اداوا چہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ دیم گور (خطاب) کنان ءَ اے دگراں اشکنا ئینگ انت واے قرآن کریم ءِ عام عادت انت ۔ فٹ یعنی مارا قدرت نیست کہ شمے چمّانی دیماں دنیاءَ آیان ءَ سزا بدئیں ولیکن شمے بالائیں درجہ واعلائیں اخلاقانی تقاضا ایشں اِنت کہ آیانی بدی ءِ جواب ءَ گوں نیکی ءَ بدے اِت داں حدیکہ اے بیما خر بڑگلیت ۔ وچہ آیانی ناہودگیں گپاں زہر بگرآت اِشان ءَ ما بجوں زانیں وھدءِ سرا سرجمیں سزادیگ بنت تئی چشم پوشی ونرمیں سلوک ءِ اثر چوش ظاہر بیت کہ بازیں مردم اثر زوران ءَ تئی نیمگا لیٹ ائنت وچرے رھبندءَ دعوت واصلاح ءِ مقصد حاصل بیت فٹ ساری ءَ گوں انسانیں شیطاناں ، سلوک ءِ رھبند سوج داتگت ، لیکن جنّیں شیطاناں چرا رھبند اثر گیت نہ کننت ونہ کتام تدبیر یا زمی آیان ءَ رامگ کت نہ کنت آئی ءِ علاج الوکا استعاذہ اِنت یعنی اللہ ءِ پناہ ءَ روگ انت تاکہ آ قادرِ مطلق چرا یانی ناشری وبدی ءَ محفوظ بداریت ۔ واچہ شاہ صاحب نبشتہ کننت کہ شیطان ءِ سکیں ھمیش اِنت کہ دین ءِ رِداسوال وجواب ءِ وھدا مفت ءَ خشم بگریت وجنگ برپا بہ بیت ھمیشی ءِ سرا فرمائینیت کہ بدی ءِ جواب ءَ گوں نیکی ءَ بدے فٹ یعنی بہ ہچ جاورءَ شیطان ءَ چوشیں موہ مرسیت کہ منی گورءَ بئیت وحملہ بکنت .

ف یعنی شما اے کافرانی بدیان گوں شَتَّریں رھبندے ءَ دفع بکن ات وہرچ خبرے کہ اشاں سازنت آیاں مۓ حوالہ بکن دانکہ جریشاں طھتین ءِ موت ءِ وھد بئیت وماں نزع ءِ حاورءَ عذاب ءِ رنگ ءَ گندان ءَ پشومان بہ بیت، آوھدءَ آ واھگ کنت کہ اے پروردگارا قبرءِ نیمگا برگ ءِ بدل ءَ مارا پدا دنیاءِ نیمگا واتربکن تاکہ ماں گوستگیں زندءَ چہ ماہرچ کوتاھی بے بوتگ نوں گوں نیکیں عملاں آ کوتاھیاں مٹ کت بکنیں آئندہ ھجبر چہ ماچوشیں خطا نہ بیت کما قال تعالیٰ :
وَ اَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُوْلَ رَبِّ لَوْلَآ اَخَّرْتَنِيْٓ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ
(المنافقون رکوع ۲) ف۲ یعنی چہ مرگ ءِ پرے کارئگی ھجبر واترکنگ نہ بیت۔ بالفرض اگر واترکنگ بہ بیت تو ہرگز نیکیں کار نہ کنت پدا وتی ھما پیشی کاریدان ءَ بناکنت۔
وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ (انعام رکوع ۳) اے محض ھمائی گپ انت کہ چہ زبان ءَ خرانءَ بندنت وزیادھیں افسوس وپشومانی ءِ سببءَ خاموش بیت نہ کنت ھمائی چہ وتی جانب ءَ چوشیں گوشان بیت بلی گوشیت ماآئیءِ خبرءِ غرضءَ نداریں: ف۳ یعنی دنیگہ تو چے دیستگ، چہ مرگ ءَ اینکہ ترس ولرزگائے دیمترا چریشیءَ بعد یک دگہ عالمے کیت کہ نامی برزخ انت کہ اودءِ رسگ ءَ تو چہ دنیاءِ مردماں پردگ بیۓ وپہ آخرتءَ ہم جم نہ کپیت، البت آخرتءِ عذاب ءِ لکمیں نمونہ دیما کیت کہ آئی ءِ تام ءَ تاں قیامتءَ چشان بیت ف۴ یعنی چہ برزخ ءَ بعد قیامت ءِ وھدو ساعت کیت دومی رندءَ صور دمگ ءَ رند تمام مخلوق ماں یک میدانے ءَ مچ کنگ بنت آساعت ءَ ہرشخص ءَ وتی فکروغم بیت اولاد چہ مات وپت برات چہ برات ءَ دلوگ و اِچ گوں لوگ بانک ءَ ہیچ غرض نہ داریت چہ یک دگرے ءَ شزار وبیزار بنت کسے بہ دومی کس ءِ جُست وباواست نہ بیت
يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيْهِ وَاُمِّهٖ وَاَبِيْهِ وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنِيْهِ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَاْنٌ يُّغْنِيْهِ۔
(عبس رکوع ۱) (تنبیہ) ماں لہتیں حدیثاں واجھیں نبی ءَ فرمائینتگ کہ ماں قیامت ءِ روچ ءَ تمام نسب و زاماتی ءِ رشتگ دردنہ وارت الا نسبی وصِھری (بجز منی نسب وسانگبندی) معلوم بوت کہ واجھیں نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رشتگ چہ عموم ءَ مستثنیٰ انت۔ اے حدیثءَ اشکنان ءَ حضرت عمر رضی اللہ عنہ ءَ گوں اُم کلثوم بنت علی بن ابی طالبءَ نکاح کت وچھل ہزار درہم حق مہر بست، واجہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت اودا پت وچک یکدگرے شامل نہ انت ہرکس ءِ حساب داد جدا بیت۔
ف۵ سچان سچان ءَ بدن اِش گوات گرنت جھلی لوس لونچان نوان داں ناپگءَ سر بیت و برزی لوس گڑان ءَ زاں سرءَ سر بیت وزبان درآیان ءَ زمین ءِ سرءَ درنگ بیت کہ آیرا دوزخی گوں وتی پاداں لگت کننت اللّٰھم احفظنا منہ ومن سائر انواع العذاب۔
ف۶ یعنی آساعت ءَ گوں آیاں چوش گوشنت گو یاہرچ خبرے ءَ اشان ماں دنیاءَ دروغ بندکرتگت نوں گوں چمانش بگندنت کہ اے گپاں راست انت یا دروغ؟
ف۷ یعنی قبولدار بنت کہ بے شک مۓ بدبختیءَ مارا رھلانک دات کہ ماچہ تچکیں راہ ءَ سرلیٹ وران ءَ ماں اے دائمی بربادی ءِ چات ءَ کپتیں، نوں ہر یک چیزءَ ما گوں وتی چماں دیست مۓ سر اکرم کنان ءَ یکبرے مارا

صَالِحًا فِيْمَا تَرَكْتُ كَلَّا ؕ اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ؕ وَمِنْ وَّرَآئِهِمْ
یکناں ھمود اکہ پشتوں گہتگ ف۱ چو ھجبر نہ بیت اے لوں خبرے کہ آ گنتی ف۲ و آیانی دیم ءَ
بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ﴿۱۰۰﴾ فَاِذَا نُفِخَ فِى الصُّوْرِ فَلَآ اَنْسَابَ
یک دیمپانے (یعنی قبر) داں ھما روچیکہ پاد کنگ بنت پدا وقتیکہ صور دمیت گڑا نہ بیت سیادی
بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَّلَا يَتَسَآءَلُوْنَ ﴿۱۰۱﴾ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ
آیانی درمیان ءَ آروچی و نہ یکدگرءَ جُست کننت ف۳ گڑا ہرکسی پارسنگ سرگران بوت گڑا ھمیشان
هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۱۰۲﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ
کامیاب انت وہرکسی پارسنگ سرسُبک بوت گڑا ھمیشنت ہارائینتگش
خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فِيْ جَهَنَّمَ خٰلِدُوْنَ ﴿۱۰۳﴾ تَلْفَحُ وُجُوْهَهُمُ النَّارُ
وتی جاناں ماں دوزخ ءَ مانںت پیلوشیت آیانی دیم ءَ آس
وَهُمْ فِيْهَا كٰلِحُوْنَ ﴿۱۰۴﴾ اَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا
وشکلش گردیت ماں اودا ف۵ شمے دیما وانگ نبوتگنت چے منی آیات گڑا شما آیاں
تُكَذِّبُوْنَ ﴿۱۰۵﴾ قَالُوْا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا
دروغ بندکتگنت ف۶ گوشنت کہ اے ربگیش بوت مۓ سرا مۓ بدبختی وبوتیں یک قومے
ضَآلِّيْنَ ﴿۱۰۶﴾ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظٰلِمُوْنَ ﴿۱۰۷﴾ قَالَ
گمراھیں اے رب دربکن مارا چہ اِدا اگر ما دوبارہ ہنچو کت گڑا ما ظالمیں ف۷ فرمائینت
اخْسَئُوْا فِيْهَا وَلَا تُكَلِّمُوْنِ ﴿۱۰۸﴾ اِنَّهٗ كَانَ فَرِيْقٌ مِّنْ عِبَادِيْ
برئیت گم بئیت ماں اودءَ وخبر مکن اِت گوں من۔ یک فرقئے ہستنت چہ منی بندگاں
يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرّٰحِمِيْنَ ﴿۱۰۹﴾ ۚ
گوشتش اے مۓ رب ما ایمان آرت نوں بہ بخش مارا درحم بکن پہ مۓ سرا تو چہ درستاں شرتریں رحم کنوکیئے ف۸
فَاتَّخَذْتُمُوْهُمْ سِخْرِيًّا حَتّٰٓى اَنْسَوْكُمْ ذِكْرِيْ وَكُنْتُمْ مِّنْهُمْ
پدا کلا گوگپتنت داں کہ بیخیالش کنائینت شما را چہ منی ذکرءَ و پہ آیانی سرءَ

چہ اِدا دربکن پدا کدی چوش کت گڑا برابر ما گنہ گاریں، ہرچ سزائے بلوٹے مارا بدے ات ف۸ یعنی بک بک مکن اِت ہرچے شما کتگ آئی ءِ تام ءَ بچش اِت۔
چہ آثارءَ معلوم بیت کہ چرے جواب ءَ پد فریاد منقطع بیت۔ ابد چہ زفیر وشھیق ءَ دگہ ہچ کلام کنگ نہ توں انت (العیاذ باللہ)

تَضْحَكُوْنَ ﴿۱۱۰﴾ اِنِّیْ جَزَیْتُهُمُ الْیَوْمَ بِمَا صَبَرُوْۤا اَنَّهُمْ هُمُ الْفَآئِزُوْنَ ﴿۱۱۱﴾

کندتو ۱ من آیان جزادات مروچی پہ آیانی صبرءِ عوض ءَ کہ ھمشنت ہما کہ مرادءَ رسنت ۲

قٰلَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِی الْاَرْضِ عَدَدَ سِنِیْنَ ﴿۱۱۲﴾ قَالُوْا لَبِثْنَا یَوْمًا اَوْ بَعْضَ

فرمائینتی کہ چند مدت ءَ مھتل بوتگت ماں زمین ءَ بہ سالانی حساب ءَ گوشنت کہ مھتل بوتگیں یکروچے یا

یَوْمٍ فَسْـَٔلِ الْعَآدِّیْنَ ﴿۱۱۳﴾ قٰلَ اِنْ لَّبِثْتُمْ اِلَّا قَلِیْلًا لَّوْ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ

چیزے کم چہ روچے ءَ ۳ نوں جست بکن چہ حساب کنوکاں فرمائینت کہ مھتل بوتگت نگرکے، شرت کرشما دہا دمتی

تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۱۴﴾ اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنٰكُمْ عَبَثًا وَّ اَنَّكُمْ اِلَیْنَا

بزانتیں ۴ چے گمانو کتگ کہ پیدا گیں کتگ شمارا بے فائدہ وشما پہ مئے نیمگا دوبارہ

لَا تُرْجَعُوْنَ ﴿۱۱۵﴾ فَتَعٰلَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۚ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ رَبُّ

گردینگ نہ بت؟ ۵ نوں بلندنت اللہءِ شان ہما حقیں بادشاہے نیستیں ھچ معبودے بغیر چہ ھمایا واجہیں

الْعَرْشِ الْكَرِیْمِ ﴿۱۱۶﴾ وَ مَنْ یَّدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ ۙ لَا بُرْهَانَ

عزت داریں تخت ءِ ۶ وہرکسیکہ توار بجنت گوں اللہ ءَ دگہ معبودے ءَ کہ آئی ءَ ثبوتے نیستیں

لَهٗ بِهٖ ۙ فَاِنَّمَا حِسَابُهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ ؕ اِنَّهٗ لَا یُفْلِحُ الْكٰفِرُوْنَ ﴿۱۱۷﴾

پرائیا گڑا آئی ءِ حساب آئی ءِ ربّ ءِ گورءَ انت ۷ بیشک کامیاب نہ بنت کافر

وَ قُلْ رَّبِّ اغْفِرْ وَ ارْحَمْ وَ اَنْتَ خَیْرُ الرّٰحِمِیْنَ ﴿۱۱۸﴾ ع ۶

وبگوشس اے رب بخش ورحم بکن وتوچہ درستاں شرتریں رحم کنوکیئے ۸

ع ۲۶ ۶

سُوْرَةُ النُّوْرِ مَدَنِیَّةٌ وَّهِیَ اَرْبَعٌ وَّسِتُّوْنَ اٰیَةً وَّتِسْعُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ نورماں مدینہ ءَ نازل بوتگ وآئی ءِ تہا شصت وچار آیات ونہ رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

سُوْرَةٌ اَنْزَلْنٰهَا وَ فَرَضْنٰهَا وَ اَنْزَلْنَا فِیْهَاۤ اٰیٰتٍۭ بَیِّنٰتٍ لَّعَلَّكُمْ

اے سورتے کہ ایریں گہتگ وفرضیں کتگ وایریں گہتگ ماں آئی ءِ تہا احکام انت روشنیں تاکہ شما

ف۱ یعنی ماں دنیاءَ وہدے مسلمان وتی ربّ ءِ دیما دعا واستغفارءَ گلائیش بوتنت توشما کندت ءُ ہمیچو کلاگو گپتنت وآیانی نیکیں خصلتانی سرا ہمنکر مسخرہ کت کہ اشانی دُمب ءَ کپان ءَ منا راھم شماکدی یادنہ کت چوش بگوش کہ بہ شمے خیال ءَ شمے سرءَ کس حاکم ہم نیست کہ کدی بہ شمے حرکتاں بچارت وچوشیں ناہودگیں ناشرانی ردا سزا بدنت ف۲ بزّگیں مسلماناں ءَ شمے زبانی تڑک ٹالیاں ودستی سکیان ءَ گوں صبرءَ برداشت کتگت مروچی چماں پچ بکن ات وبچارت کہ آیان ءَ شمے مقابلءَ صبرءِ بر وردحاصل بوت آیانءَ بہ ھما جاگہءَ سرکنگ بوت کہ اودا آیاں ہمک ڈول سوب مندوگوں ہرپیمیں لذّتاں ووشیاں گلائیش انت ۔ ف۳ یعنی چہ فرشتگاں کہ آیاں ہرنیکی وبدیءِ حساب داشتگ اشی حساب اش ہم داشتگ "ماں زمینءَ نندگ" یعنی ماں قبرءَ جلگ یا دنیاءِ عمروا ہے ہم اودا کم نظرءَ کیت اے جست کنگ پمشکا انت کہ ماں دنیاءَ اِشاں پہ عذاب انشتاپ کتگت نوں مارنت کہ اے عذاب زوت اھت ۔ کذا فی موضح القرآن ف۴ یعنی پہ راستی (واقعی) دنیاءِ عمرکم اَت بلے اگں اے خبرءَ پیغمبرانی گوشگ ءِ پداماں دنیاءَ سرپچ بوارتیں تو کدی ہم اے فانی متاع ءِ سرا مغرور بوانءَ چہ وتی انجامءَ بے خبرنہ بوتگے وشما گستاخیاں وبے ادبیان ءَ نہ کتگت کہ دنیائے فانی توکا گرفتار بوان ءَ لے رَدکاریان کنوک بوتت ۔ ف۵ یعنی ماں دنیاءَ دَنیکی وبدیءِ سرجمیں انجام نہ رسیت اگرچہ زندگیءِ پد دومی زندگی مبیت توگڑا چوش بگوش کہ اے تمام کارخانہ محض لہو ولعب وتماشا وبے نتیجہ اَت پمشکا زاں کہ حق تعالیٰ ءِ ذات چہ ے خبرءَ سک بالا انت کہ آئیءِ بابتءَ چوشیں سبکیں خیالے کنگ بہ بیت ف۶ وہدے آ بالا واعلائیں شہنشاہ ومالک علی الاطلاق انت تو اے خبرھجبر بیت نہ کنت کہ وفاداراں وگنہ گاران ءَ ہچوشکائی ماں کس مرسیءَ جاورءَ ویل بکنت ف۷ یعنی اودا حساب داد بوانءَ جرم ءِ روءَ سزادیگ بیت ف۸ یعنی چہ مئے کوتاہیاں درگذر بکن وچہ مہربانی ورحمت ءَ ماں دنیا وآخرتءَ سرفرازی وسوب مندی عطا بکن ۔ تئی بے حسابیں رحمتانی مقابلءَ ہچ چیز مشکل نہ انت چہ اَفَحَسِبْتُمْ ءَ داں سورہ ءِ ھلاسیءَ اے تمام آیتاں مزن فضیلت داردک وتاثیرداروک انت کہ اشیءِ ثبوت چہ لہتیں حدیثاں بوتگ ومشائخءَ تجربہ ہم کتگ ۔ باید انت کہ انسان اے آیتانی وردءَ جاری بداریت ۔ آخرءَ ہما دعاءَ پہ برکتءَ نقل کناں کہ واجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ تلقین کت چیاکہ آیانی الفاظ اے آیتانی مناسب انت اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ ظَلَمْتُ نَفْسِیْ ظُلْمًا كَثِیْرًا وَّاِنَّهٗ لَا یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّاۤ اَنْتَ فَاغْفِرْ لِیْ مَغْفِرَةً مِّنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِیْ اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف١ اے سورت ئِ تہیں مزن ضروری احکام و حدود، مثالاں و نصیحتاں، راستیں استاناں، توحید و گڑ بازیں اہمیّتیں ہیم تراپاں (تنبیہات) و اصلاحات ئِ سرا شامل انت۔ ایشئ ءِ چہ درستاں گیشتگیں و عبرت دیوکیں بھرھما انت کہ آئی ءِ تعلق گوں "افک" ءِ قصہ ءَ انت۔ ام المومنین حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا ءِ سرا منافقاں ہرچ دروغیں تہمتے جتگ ماں آئی ءَ لھتے سادہ و مخلصیں مسلمانی محکمیں پاد ہم قدرے لگشتنت کہ آئی خطرناکیں اثر نہ ایوکا عائشہ صدیقہ ءِ عزّت ءِ سرا کپتگت بلکیں چہ یک حسابے ءَ وت واجہیں نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام ءِ بزرگی و عزت ءِ سرا ہم اثر کپتگت ہمشکا ضروری بوت کہ قرآن پاک یہ خاصیں طریقہ ءَ گوں ترندی ءُ جوشیں خوفناکیں رُدکاری یا غلط فہمی ءِ اصلاح ءَ بکنت کہ دیم تراکدی ہم دشمنانی خبراں اثر گران ءُ جوشیں سرپادمونت، واجہ پیغمبر علیہ السلام ءِ مزنیں شان یا اُتہات المومنین ءِ پاک و قابلِ احترامیں حیثیت چوش نہ انت کہ ماں آئی زانگ و فہمگ ءَ کتام یک مسلمانے کدی ہم کمّ کیں تساھل ءُ روا بداریت شاید ہمے سوب انت کہ سورت ءِ ابتدا ءَ گوں اے لفظاں فرمائینت سُوْرَةٌ اَنْزَلْنٰهَا وَفَرَضْنٰهَا الخ تاکہ مخاطب سرپد بوریت کہ اشی ءِ ہنتاں (مضامین) یک خاصیں اہمیتے ءِ داروک اَنت و بازیات دلءَ محفوظ دارگ ءُ یاد کنگ ءِ مستحق اَنت و ہرچ صاف صافیں نصیحت و نقدیں گپتے ماں اے سورت ءَ بیان کنگ بوتگنت اشاں لائق اَنت کہ ہر مسلمانے اشاں ءَ سینگ ءَ یا دیداریت و یک دمانے ہم اے بارہ کوتاہی مکنت و اگرنہ دین و دنیا ءِ بربادی اِنت۔

تَذَكَّرُوْنَ ۝١ اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِيْ فَاجْلِدُوْا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا
گوش بگرات ف١ سیہ کاریں جنیں و سیہ کاریں مردیں نوں بجن اِت ہر یکے ءَ راچہ آ دوئیناں

مِائَةَ جَلْدَةٍ ۪ وَّلَا تَاْخُذْكُمْ بِهِمَا رَاْفَةٌ فِيْ دِيْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ
صد تازیانہ ف٢ و باید یں کہ مبیت شمارا پہ آیانی سرا رحم ماں اللہ ءِ حکم ءِ جاری کنگا۔ اگر شما

تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۚ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ
یقین کنیت پہ اللہ ءِ سرءَ و پہ قیامت ءِ روچ ءَ ف٣ و باید نت کہ حاضر بہ بنت پہ آیانی سزا دیگ ءَ و قتا یک جماعتے

الْمُؤْمِنِيْنَ ۝٢ اَلزَّانِيْ لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةً ۡ وَّالزَّانِيَةُ
چہ مسلماناں ف٤ بدکاریں مرد نکاح نکنت مگر بدکاریں جنین ءَ یا مشرکیں جنین ءَ و بدکاریں جنین ءَ

لَا يَنْكِحُهَآ اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ ۝٣
نکاح نکنت مگر گوں بدکاریں مرد یا مشرکیں مرد ف٥ و حرام بوتگ اِے پہ مسلماناں ف٦

وَالَّذِيْنَ يَرْمُوْنَ الْمُحْصَنٰتِ ثُمَّ لَمْ يَاْتُوْا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ
و ھما کہ تہمت بندنت پاکدامنیں جنینانی سرا رندا نیاریتش چار مردیں شاھد ف

فَاجْلِدُوْهُمْ ثَمٰنِيْنَ جَلْدَةً وَّلَا تَقْبَلُوْا لَهُمْ شَهَادَةً اَبَدًا ۚ وَ
گڑا بجن اِت آیان ءَ ہشتاد تازیانہ و قبول مکن اِت آیانی گواھی ءَ ہچبر ف٨ و

اُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ۝٤ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ وَ
ہمیشنت فاسقاں ف٩ مگر ھمایاں کہ توبہ اِش کُت رند چہ اِے خبر ءَ و

اَصْلَحُوْا ۚ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝٥ وَالَّذِيْنَ يَرْمُوْنَ اَزْوَاجَهُمْ
وتی اصلاحش کُت گڑا اللہ بخشوک مہربان اِنت ف١٠ و ہما کہ تہمت بندنت وتی جنانی سرا ف١١

وَلَمْ يَكُنْ لَّهُمْ شُهَدَآءُ اِلَّآ اَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ اَحَدِهِمْ اَرْبَعُ شَهٰدٰتٍۢ
و نیستنت آیان ءَ گواہ مگر وتی جند گڑا اِے ہمیں کسانی گواہی دیگ ءِ صورت ایشنت کہ چار برءَ

بِاللّٰهِ ۙ اِنَّهٗ لَمِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝٦ وَالْخَامِسَةُ اَنَّ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَيْهِ
گواھی بدنت اللہ ءِ قسم ءَ بوارت کہ بیشک من راست گوشاں و پنچمی برءَ چو بگوشیت کہ اللہ ءِ لعنت انت منی سرا

ف٢ اِے سزا ھما زانی (زناکنوکیں مردیں آدم) و زانیہ (زناکنوکیں جنیں آدم) ئیگنت کہ آ آزاد، عاقل و بالغ بہ بیت و نکاحی نہ گُتگ یا نکاحی کرتگ بلے ہمبستری ءِ موھے نہ رستگ و آکس کہ آزاد مبیت آنچاہ شلاک جنگ بیت آئی ءِ حکم پنچمی جز ءِ اوّلی رکوع ءِ آخر ءَ مذکور انت و ہر کسے عاقل و بالغ مبیت آ وَ مکلّف نہ انت۔ و ماں ہر مسلمانے ءَ تمامیں صفات موجود نت (حُرّیت، بلوغ، عقل، نکاح و چہ ہمبستری ءَ فراغت) چوشیں شخص ءَ را "محصن" گوشنت آئی ءِ سزا رجم (سنگسار کنگ) انت چوشکہ ما سورۂ مائدہ ءَ پہ تورات ءِ حوالہ ءَ فرمان کُت وَكَيْفَ يُحَكِّمُوْنَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰىةُ فِيْهَا حُكْمُ اللّٰهِ الخ و آحکم اللہ رجم اَت چوشکہ ماں اود ءِ فوائد ءَ بیان کنگ بوت چنانچہ نبی کریم صلے اللہ علیہ وسلم ءَ ھمائی مطابق ءَ فیصلہ کت اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَوَّلُ مَنْ اَحْيَا اَمْرَكَ اِذَا اَمَاتُوْهُ (خدایا من اولی کساں کہ آئی ءَ تئی حکم زندگ کُت وھدیکہ اشاں آ را بے نشان و بیگواہ کرتگت) گڈا نہ ایوک ءَ ھما یھودیانی بلکیں ہر واقعات ایڈو لیں پیش بوتنت ماں آ کلّیں سرجم بوتگیں کاراں واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ محصنیں زانی ءَ رجم ءِ سزا دات و چہ واجہ ءَ بعد صحابہ رضی اللہ عنہم ءِ دستور برابر ہمے رجم ءِ قانون ءِ سرا برجاہ اَت بلکیں ماں اہل سنّت والجماعت ءَ کتام یک شخصے ءَ گوں ایشی ءَ اختلاف کنگ ءِ جرأت نہ کُت چوشں بگوش کہ متواتریں سنت و اہل حق ءِ اجماع ءِ پیش داشت کہ ماں اِے مسئلہ ءَ ماں شریعت محمدیہ ءَ تورات ءِ حکم پشت کپتگ چوشکہ قتل عمد ءِ سزا قتل کنگ ءَ قرآن کریم ءَ تورات ءِ حوالہ ءَ بیان فرمائینتگ اَت۔ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيْهَآ اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ الخ و مرتدانی قتل کنگ ءِ بنی اسرائیل ءَ حکم دیگ بوت ماں سورہ بقرہ ءَ بیان کنگ بوت فَتُوْبُوْٓا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ہمے حکماں پہ واجہیں نبی ءِ امت ءِ حق ءَ قائم دارگ بوتنت۔ شاید محصن ءِ رجم و قصاص ءِ مسئلہ ءِ بیان کنگ ءَ بعد گوں مزن ترندی ءَ ترک بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ ءِ خرابی بیان فرمائینت و آخر ءَ ارشاد بوت وَاَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ الخ چہ ایشی ءَ غرض اِے بہ بیت کہ تورات ءِ اے حکماں نوں گوں قرآن ءِ حفاظت ءَ موجودنت کہ بہ اشانی قائم دارگ ءَ واجہیں پیغمبر (صلے اللہ علیہ وسلم) کسے ءِ دل ءِ واہگانی پرواہ مکنت۔ چنانچہ نہ واجہ خدا ءَ اِے ردا کسے ءِ غرض داشت و نہ واجہ ءِ خلیفیاں حتی کہ حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ ءَ وہدیکہ محصن ءِ رجم ءِ ردا اِے فکر سوار بوت بلکیں بہ آئی ءِ سرا کشف بوت کہ دیم ترا لھتے زانتیں و کور باطنیں مردم ایشی ءِ انکار ءَ کننت (چنانچہ خوارج و ہمے دور ءِ مسیح بوتگیں یک فرقہ ئے ءَ کت) تو واجہ منبر ءِ سرا سرکپان ءَ صحابہ و تابعین ءِ مجّی ءِ تو کا اِے خداوندی حکم گوں ترندی ءَ اعلان فرمائینت و ماں آئی ءَ قرآن پاک ءِ یک آیتے ءِ حوالہ ئی دات کہ ماں آئی ءَ رجم محصنہ ءِ صریح حکم اَت و آئی ءِ تلاوت اگرچہ رند ترا منسوخ بوت مگر برابر آئی ءِ حکم باقی مانت ف٣ یعنی اگر اللہ ءِ سرا یقین دارات تو آئی ءِ حکماں و حدوداں جاری دارگ ءِ ردا کوتاہی مکن اِت، چو مبیت کہ مجرم ءِ سرا ترس وران ءَ سزاء ءَ بالکل بند بکن اِت یا ماں آئی ءَ چیزے کمی بکن اِت یا سزا دیگ ءِ سنجیں شُبکیں و مفتیں رھبند ءَ اختیار بکن اِت کہ سزا سزا پشت مکپیت۔ سر زان اِت کہ اللہ تعالیٰ حکیم مطلق و چہ شما زیات تر بہ وتی بندھانی سرا

مہربان انت آئی کتام حکمے ترندءُ بیت یا نرمءُ کُلیں عالمءِ حقءِ چہ حکمت و رحمتءَ خالی بیت نہ کنت اگں شما ماں آئیءِ حکماں و حدودانی جاری کنگا کوتاھی کن اِت تو آخرتءِ روچءَ شمارا جُست و باواست بیت **ف۴** یعنی سزا ماں تھنائیءَ دیگ مبیت بلکیں مسلمانانی مچیءَ دیگ ببیت چیا کہ ماں آ رسوائیءَ سزا کاملیں رنگءَ بیت و پدا گندوکانءَ ہم عبرت حاصل بیت و شاید اِے غرض ھم ببیت کہ گندوکیں مسلمان بہ آئیءِ جاورءَ رحم وران ءَ پرائی عفو و مغفرتءِ دعا بلوٹنت ، واللہ اعلم **ف۵** چہ زناءِ سزاءِ ذکر کنگءَ بعد اِے فعلءِ مزن خرابیءِ بیان فرمائینیت یعنی ہر مرد یا جنیں آدمے ماں اے گندیں عادتءَ گرفتار بہ بیت آنوں اِے لائق نہ انت کہ گوں کتام پاکدامنیں مسلمانےءَ آئیءَ وتی جنی و مردیءِ ھمبستریءِ تعلق قائم داروک بہ بیت پہ آیانی پلیدیں تب و دل کشیءِ ردءَ مناسب ھمیش انت کہ ھمیں کتام بدکاریں و رسوا احوالیں مرد و جنیں آدم یا چرایاں ہم گندگ تریں کتام مشرکیں مرد و مشرکیں جنینءِ گوں آیانی تعلق بہ بیت کما قال تعالیٰ : اَلْخَبِیْثٰتُ لِلْخَبِیْثِیْنَ وَالْخَبِیْثُوْنَ لِلْخَبِیْثٰتِ وَ الطَّیِّبٰتُ لِلطَّیِّبِیْنَ وَالطَّیِّبُوْنَ لِلطَّیِّبٰتِ (سورۂ نور) کند ہم جنس باہم جنس پرواز ؛ کبوتر با کبوتر ، باز با باز ۔ آیانی چوشیں گندگیں کارءِ تقاضا وَ ہمے رنگءَ بوگ لوٹگت ، نوں اِے جدائیں گپے کہ حق تعالیٰءَ ایدگہ مصلحتاں و اسرارانی بناءَ کتام نام گپتیں مسلمانءِ گوں مشرکیں مرد و مشرکیں جنینءَ نکاح جائز قرار نہ دات یا مثلاً بدکاریں مردءِ گوں پاکبازیں جنینءَ نکاح بہ بیت تو آئرا بالکل باطل قرار نہ دات ۔

تنبیہ : آیتءِ ہر چ تقریرے ما بیان کُت آ بالکل سہل و صاف انت مریشیءَ « لَا يَنْكِحُ » ءِ معنی ھما زورگ بوتگنت کہ آماں « السلطان لا یکذب » وغیرہ گفتارانءَ زورگ بنت یعنی لیاقتِ فعلءِ نفیءَ نفی فعلءِ حیثیت دیگ بوتگ فافہم ۔

ف۶ یعنی زنا پہ مؤمناں حرام اِنت یک مؤمنے بہ وتی مؤمنیءِ حیثیتءَ چوشیں کاراں چون کت کنت ۔ حدیثءَ ہست « لا یزنی الزانی حین یزنی وھو مؤمن » مطلب چوش بیت کہ گوں زانیہءَ نکاح کنگ ھما پاکبازیں مردیں آدمانی سرا حرام کنگ بوتگ کہ آماں صحیح و حقیقی معنیءَ مؤمن گوشگءِ مستحق انت یعنی تکوینی ڈولءَ آیانی پاکیں نفوسءَ بہ چوشیں گندگیں جاگہءِ نیگا میل دارگءَ چہ منع کنگ بوتگ اِے وقت « حرّم » ءِ معنی ھما انت کہ ماں « حَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ » ءَ یا ماں « حَرَامٌ عَلٰى قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا » ءَ زورگ بوتگنت واللہ اعلم

ف۷ یعنی ہچیں پاک دامنیں جنینانءَ زناءِ تھمت بجنت کہ آیانی بدکار بوگ کتام دلیل یا چہ شرعی قرینہءَ ثابت نہ اِنت آئیءِ سزاءَ بیان فرمائینیت ۔ و ہمے حکم پاکبازیں مردینانی سرا تھمت جنگ ئیگنت ۔ چونکہ اِے آیات یک جنینءِ ذاتےءِ قصہءِ پرا نازل بوتگنت پمشکا ھمائیءَ ذکر کنگ بوت ۔ اگر چار گواہ پیش کتنتی و آیانی شہادت بہ شریعتءِ دستورءِ سرا پورہ بوتنت تو مقذوف یا مقذوفہءِ سرا زناءِ حد جاری کنگ بیت ۔ **ف۸** اِے سزا قاذف (تھمت جنوک)ءِ بوت ، مقذوفءِ لوٹ (مطالبہ)ءَ پد ھشتاد چابک جنگ بہ بیت و پہ آیندگ پہ ھمیشگی ماں معاملاتءَ آئیءِ شہادت مردود قرار دیگ بہ بیت حنفیہءِ نزیکءَ چہ توبہءَ رند آئیءِ شہادت ماں معاملاتءَ قبول کنگ نہ بیت **ف۹** اگر درحقیقتءَ پہ زانتکاری دروغیں تھمت جتگی گڈا آئیءِ فاسق و نافرمان بوگ ظاہر انت و اگں درحقیقتءَ راست بیان کتگی بلے چوش اِش زانتگت کہ گوں چاریں گواہاں ماوتی دعویءَ ثابت کنگ نتونیں تو چہ چوشیں گپءِ ظاہر کنگا ابید چریشیءَ کہ یک مسلمانےءِ آبروریزی و پردہءِ پاشک کنگءَ دگہ ہچ مقصود بوت کہ ہم بہ وتی جاگہءَ یک مزنیں گناہ اِیت و عالماں آئرا ماں کبیرہ گناہاں شمار کتگ ۔ **ف۱۰** یعنی توبہ و احوالءِ راستیءَ چہ رند ماں اللہ پاکءِ نازءَ ماں نیں بندھا آئرا شمار کنگ نہ بیت اگرچہ گوستگیں قذفءِ سزاءِ پرا مردود الشھادۃ پدا ہم پُشت کپیت ، ھمے مذھب انت چہ سلفءَ قاضی شریح ، ابراھیم نخعی ، سعید بن جبیر ، مکحول ، عبدالرحمٰن بن زید بن جابر ، حسن بصری ، محمد بن سیرین و سعید بن المسیّب رحمھم اللہ و اجمعانی (کما فی الدر المنثور و ابن کثیر)

ف۱۱ یعنی زناءِ تھمت بجنت یا بہ وتی چکءِ بابتءَ بگوشیت کہ اِے چک چہ منی نطفہءَ نہ انت ۔

إِنْ كَانَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ۞ وَيَدْرَؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ اَنْ تَشْهَدَ

اگر من دروغ بنداں ۔ و دور بیت چہ آجنیں ءِ سرءَ عذاب پہ اے ہیما کہ گواھی بدنت

اَرْبَعَ شَهٰدٰتٍ بِاللّٰهِ ۙ اِنَّهٗ لَمِنَ الْكٰذِبِيْنَ ۙ۞ وَالْخَامِسَةَ اَنَّ

چار برءَ اللہ ءِ قسمءَ بوارت کہ بیشک آمرد دروغ بندیت و پنچمی برءَ چہ بگوشیت کہ

غَضَبَ اللّٰهِ عَلَيْهَآ اِنْ كَانَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۞ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ

اللہ ءِ غضبنت بئیت پہ آجنیں ءِ سرا اگن آمرد راست گوشیت ف ١ و اگر مبوتیں اللہ ءِ مہربانی

عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ وَاَنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ حَكِيْمٌ ۞ اِنَّ الَّذِيْنَ جَآءُوْ

پہ شمے سرءَ و آئی ءِ رحمت و اے کہ اللہ معاف کنوک و حکمتانی صاحب انت ف ٢ بیشک ھما کساں کہ بستش

بِالْاِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ ۗ لَا تَحْسَبُوْهُ شَرًّا لَّكُمْ ۗ بَلْ هُوَ

اِے بہتان ف ٣ آیک جماعتے چہ شماں گمان مکن اِت آئیءَ رابد درحقِ وت ۔ بلکیں آ

خَيْرٌ لَّكُمْ ۗ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ مَّا اكْتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِ ۚ وَالَّذِيْ

شر تر انت پہ شماں ف ٤ پہ ہریک مردمےءَ چہ آیاں ھما چیزاں کہ کٹتگے چہ گناہءَ ۔ و ھما کسے کہ

تَوَلّٰى كِبْرَهٗ مِنْهُمْ لَهٗ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۞ لَوْلَآ اِذْ سَمِعْتُمُوْهُ ظَنَّ

چستی کت اِے خبرءِ مزنیں بار چہ ھمایاں پرائیءَ زنڈیں عذابنت ف ٥ وقتیکہ شما اِے خبر اشکت گڑا پرچے

الْمُؤْمِنُوْنَ وَالْمُؤْمِنٰتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًا ۙ وَّقَالُوْا هٰذَآ اِفْكٌ

مردیں و جنیں مسلماناں پہ وتی مردمانی سرءَ نیکیں گمان نکننت و پرچے نگوشتش کہ اِے دروغے ف ٦

مُّبِيْنٌ ۞ لَوْلَا جَآءُوْ عَلَيْهِ بِاَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَاِذْ لَمْ يَاْتُوْا

ظاہریں و پرچے نیارتش پہ اِے خبرءِ سرءَ چار شاھد پدا بلوں وقتیکہ نیارتش

بِالشُّهَدَآءِ فَاُولٰٓئِكَ عِنْدَ اللّٰهِ هُمُ الْكٰذِبُوْنَ ۞ وَلَوْلَا فَضْلُ

شاھد ھے مردماں اللہ ءِ نزّیکءَ ھمیش انت دروغ بند ف ٨ و اگر مبوتیں اللہ ءِ

اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِيْ مَآ اَفَضْتُمْ

احسان پہ شمے سرءَ و آئی ءِ مہربانی ماں دنیا و آخرتءَ گڑا کپت شمے سرءَ پہ ھے خبر یگی کہ شما

ف ١ یعنی کسے کہ پہ وتی لوگ بانگءِ سرا زناءِ تہمت بجنت اوّلاً چہ آئی چار گواہ طلب کنگ بنت اگر پیش اِش بکنت تو جنین ءِ سرا حدِ زنا جاری کنگ بیت اگں گواہ پیش مکنت تو آئرا گوشگ بیت کہ چار برءَ سوگند وران ءَ بیان بکنت کہ آ پہ وتی دعوی ءِ تو کا راست اِنت (یعنی ہرچ تہمتے پہ وتی لوگ بانگءِ جتگی ماں آئیءِ آ دروغ بندنہ اِنت) چوش بگوش کہ چارءَ گواہانی بدلءَ آئی وتی جندءِ اِے چار حلفیہ شہادت بوتنت ۔ آخرءَ آئرا اِے لفظ گوشگی اَنت : " اگں آ پہ وتی دعوی ءِ توکا دروغ بند انت تو آئی ءِ سرا خداءِ لعنت و پٹ اِنت " اگں آ برُزا بیان بوتگیں لفظانی گوشگ ءِ پدا انکار بکنت تو آئرا حبس (قید) کنگ بہ بیت و حاکم آئرا مجبور بکنت کہ یا وَ آئی دروغ بندگ ءِ اقرارءَ بکنت تو آئرا قذف ءِ حد جنگ بنت کہ آئی بیان بالا گوست و یا پنچ برا ھما لفظان بگوشیت کہ بالا بیان بوتنت اگں آ اے لفظانءَ ظاہر بکنت و بگوشیت تو گڈا اگوں جنیں آدم ءَ گوشگ بیت کہ آ چار رندا قسم بوارت و بیان بکنت کہ " اِے مرد تہمت جنگ ءِ پدا دروغ بندیت و پنچمی برا اِے لفظاں بگوشیت کہ " اللہ پاک ءِ غضب بئیت ھما جنین ءِ سرا اگں اے مرد پہ وتی دعوی ءَ راست اِنت " تاوہدیکہ جنیں آدم اِے لفظانءَ نہ گوشیت آئرا ماں قیدخانہءَ بند کننت و مجبور کننت کہ یا وَ صاف صاف مردءِ دعوی ءِ تصدیقءَ بکنت گڈا زناءِ حد پہ آئی ءِ سرا جاری بیت و یا گوں بالا بیان بوتگیں لفظاں آئرا دروغ بند بکنت اگر آئیءَ چو مردءَ اِے لفظانءَ گوشتنت و چہ " لعان " ءَ فارغ بوت تو گوں آ جنیں آدم ءَ صحبت و صحبت ءِ اے دگہ رھبند کل حرام بوتنت ۔ پدا اگر مردءَ آئی طلاق دات فبہا و اگں نہ قاضی آیاں سون برات کنائینیت بلّی توری ہر دو برءِ شی ءَ رضامند مبنت یعنی چہ زبانءَ بگوشیت کہ من ماں ایشانی توکا فرق جدائی کت اے فرق و جدائی طلاق بائن ءِ حکمءَ بیت ۔ **تنبیہ :** گوں زوجینءَ اِے ڈولیں لفظاں ظاہر کنائینگءَ ماں شریعتءَ " لعان " گوشنت و لعان تہنا گوں قذفِ ازواج ءَ مخصوص انت عام محصنات ءِ قذف ءِ ھما حکم اِنت کہ آماں سری آیتاں بیان بوت ۔

ف ٢ یعنی اگن اے لعان مشروع مبوتیں تو قذف ءِ عام دستورءِ روءَ زوج ءِ سرا قذف ءِ حکم لاگو بوتگت و یا تمامیں عمر ماں غم و درداں بوتیں پرچا کہ بیت کنت کہ آ پہ راست نہ بیت ، برخلاف شوہرءِ کہ آماں ظاہر کنگءَ مضطر (مجبور) نہ اِنت ہمیشکا ماں آئی ءِ قالودءَ اِے خبرانی رعایت ضروری نہ انت دومی نیمگا اگر محض پہ لوگ واجہ ءِ سوگندورگ ءِ سرا زنا ثابت بوتیں تو جنیں آدم سک جنجالی بوتگت حالانکہ ممکن اِنت کہ آ راست گوشگءَ ببیت ہمے ڈولءَ اگر جنیں آدم پہ سوگندورگ ءِ سرا یقینا بری (بےگناہ) زانگ بوتیں تو گڈا مردک ءِ سرا قذف واجب بوتگت باوجودیکہ آئی ءِ صادق بوگ ءِ ہم مساوی احتمال موجود اِنت نوں پہ چوشیں حالتاں لعان مشروع کنگ کہ درستانی رعایت دارگ پہ بیت اِے اثر اِنت حق تعالیٰ ءِ فضل و رحمت و آئی ءِ حکمت ءِ ، چیا کہ چہ دوئیں کساں ہرکس پہ راست پہ بیت آ چہ مفتیں سزاءَ محفوظ بوت و دروغ بندءِ ماں دنیاءِ پردہ پوشی کنانءَ آئرا مہلت دیگ بوت کہ شاید توبہ بکنت ، پدا آئی ءِ توبہ ءِ قبول کنگ پہ توابیت ءِ صفت ءِ اثر بوت

ف ٣ چہ ادا ہما طوفان ءِ ذکر اِنت کہ آ پہ حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا ءِ سرا لچینگ بوتگت ۔ واقعہ چوش اِنت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ٦ھ ءَ چہ غزوہ بنی المصطلق ءَ واپس مدینہ ءَ آیگا ئت ، حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا ہم ہمراہ اَت آئی ءِ سواری ءِ ھشتر ھم جدا اَت ۔ آماں کجاوہءَ پردہ ءِ حالت ءَ نشتگت ساربان ءَ کجاوہ گوں ھشترءَ بستگت یک منزلےءَ قافلہءَ داشتگت چہ روانگیءَ پیش حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا جنگل ءِ کارءَ روگ کپت ہمیشکا چہ قافلہءَ یک گوربوانءَ دیم پہ جنگلءَ رھادگ بوت اودا چہ قضاءِ خداوندیءَ آئی ءِ ھار سست و کپت آئی ءِ شوہاز کنگ ءِ سوبءَ زیات دیر بوت ۔ چانگو دومی نیمگا قافلہ روانہ بوت ھشترءِ ساربانءَ وتی دستورءِ روءَ ھشترءِ کجاوہ بندگءَ اھتنت و پردہ چونکہ ساریءَ بستگتنت آیاں ہمے گمان کت کہ بی بی ماں کجاوہءَ نندوکنت ، چست کنگ ءِ وہدءَ کسءَ شبہ ہم نہ بوت چیا کہ آئی عمرءَ خورد و جانءَ سبک اَت ۔ غرض سارباناں کجاوہ بنداںءَ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ھشتر رھا دگ کت حضرت عائشہؓ ءَ وھدیکہ واترکت تواو دا ہیچ کس موجود نہ ات آئیءَ گوں دلیری ءَ اِے فیصلہ کُت کہ نوں چہ اِدا روگ مصلحت نہ اِنت ، وھدیکہ دیمترا آیاں منارانہ گندنت توگڈا پہ منی ستوہلءَ پدا ھمدا کاینت ، آخرا آئی ھمودا دراج بوت ووپت ۔ حضرت صفوان بن معطل رضی اللہ عنہ راہ ءَ کپتگیں چیزانی خبرگیری ءِ بِرا چہ قافلہءَ کمّیں دور پُشت ءَ مدام وتارا داشتگی آئی بہ ہمے جاگہ ءَ سر بوت دیستی کہ کسے وپتگ ووا اِنت ، وھدے نزّیک ءَ اھت زانتی کہ حضرت عائشہؓ اِنت (چیا کہ پردہ ءِ حکم ءِ آیگ ءَ پیش آئیءَ بی بی ءَ را دیستگت) اشرا گندان ءَ آپریشان بوت و اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّآ اِلَیْہِ رَاجِعُوْن وانتی بریشی ءِ سرا آئی ءِ چم پچ بوتنت فورا دیمی گوں وتی چادرءَ پوش دات ۔ حضرت صفوان ءَ ہشترا آئی نزیک ءَ نندارینت اِے آئی ءِ سرا پردہ ءِ چادرءَ سوار بوت آئیءَ ھشترءِ مہار داران نیم روچ ءِ وھدءَ وتارا بہ قافلہءَ سرکُت ۔ عبداللہ بن اُبی مزن خبیث ، کورباطن و واجہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم ءِ دشمن ات ، آئرا ایک خبر دست ءَ کپت و آید سحت ءَ ناھودگیں گپّانی جنگ شروع کُت ولہتے ساد گیں مسلمان ہم (مثلاً چہ مردیں آدماں حضرت حسّان حضرت مسطح و چہ جنیں آدماں حضرت حمنہ بنت جحش) چہ منافقانی ناھودگیں گپّاں اثر گران ءَ ایڈولیں ذکر واحوالءَ مشغول بوتنت ۔ عموماً مسلمانان و وت واجہ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ چہ اِے ڈولیں ناھودگیں گپ ورپاں سک پدرد اتنت ، داں یک ماہے ہمے گپ ہر جاگہ تالان اتنت ۔ واجہ ءَ اِے گپ اشکتگنت بلے بغیر تحقیق ءَ ہچ نہ گوشتگی البت ماں دلءَ پدرد بوتگت ۔ یک ماہے ءَ پد بی بی عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا ءَ اِے بدنامی ءِ حال سر بوت ، چہ بازیں غم ورنجاں بے ورگ بوت وکپت نادراہ بوت ۔ شپ ءُ روچ آئی ءَ گریوگ بناءکت ، یک دمانے ھم آئی ءِ ارس نہ اوشتاتگنت ۔ ھمے دوران ءَ دگہ بازیں واقعات پیش اھتنت وگفتگو بوتنت کہ اِشاں ماں صحیح بخاری وغیرہ ءِ کتاباں موجود اَنت و وانگ ءِ قابل اَنت آحضرت صدّیقہؓ ءِ پاکدامنی ءِ بِرا وت حق تعالیٰ ءَ ماں قرآن کریم ءَ سورۂ نور ءِ اِے آیتاں چہ «اِنَّ الَّذِیْنَ جَآءُوْ بِالْاِفْكِ» الخ ءَ تاں دورءَ نازل فرمائینت کہ بریشی ءِ سرا حضرت عائشہ صدّیقہ ءَ فخر کتگت و بے شک ہر قدر فخر بکنت آھنگت کم انت ف۴ یعنی اِے طوفان ءِ چیت کنوک ھما مردم انت کہ بہ دروغ یا راست اسلام ءِ نام ءَ گروک انت ووتارا مسلمان ظاہر کننت چریشاں لہتے مرداں وت ماں وتا ہمشور بوان ءَ اِے سازش اِش کرتگ ولہتے مردم چہ نا بزانتی آیانی چالبازیانی شکار بوتنت بدا ہم خداوند کریم ءِ مزن احسان اِنت کہ جمہور مسلمان آیانی دام ءِ شکار نہ بوتنت ف۵ یعنی اے دیم گوری (حطاب) پہ ھما مسلمانانی تسلاّ انت کہ آیاں برے داستان ءَ پدرد اتنت ، بالخصوص حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالےٰ عنہا و آئی ءِ خاندان کہ ظاہریں گپ ایت کہ آسک غمزدہ و پریشان اتنت یعنی اگرچہ سر ظاہرا اِے سُرتُر باز مکروہ و ناپسندیدہ ات لیکن درحقیقت ءَ پہ شما اشی ءِ توکا مزن خیر ءِ رازپوشیدہ ات ۔ آخر داں اینکر مدّت ءَ چوشیں حجّوبّریں گپّانی سرا صبر و برداشت کنگ زانا مفت ءَ برباد بیت کنت ، زانا اِے کمّکیں شرف ایت کہ وت حق تعالےٰ ءَ ماں وتی پاکیں کلام ءَ شمے پاکدامنی و بے گناھی بیان فرمائینت وشمے دشمنانءَ رسوا کت و داں قیامت ءَ شمے خیر ءِ ذکر قرآن وانوکانی زبان ءِ سرا جاری کُت و مسلمانان ءَ پیغمبر علیہ السلام ءِ لوگ بانکاں وایدگہ لوگ ءِ مردمانی حق ءَ جاہ یارگ ءِ بِرا اِنچیں سبق دات کہ آ کدی شموشگ بیت نہ کنت فللّٰہ الحمد علی ذالک ۔ ف۶ یعنی ہر کس ءَ ماں اِے فتنہ ءَ ہر قدر بہر گپت آئیءَ ھما قدرءَ پہ وتا گناہ جمع کُت و سزاءِ مستحق جوڑ بوت ۔ مثلاً لہتے وشی کناں ولذّت گران ءَ اِے ناھودگیں گپّان تالان کنگءَ گلائیش اتنت ، لہتے وتی پدردی درشان کنگ ءِ ڈول ءَ ، لہتے پہ سکین دیگ ءِ خاطرا ماں دیواناں ہمے گپّ ءَ را بنائش کرتگ وپداوت خاموش بوانءَ ندارگ (نظارہ) اِش کرتگت ، لہتے چہے گپّانی اشکنگ ءَ شک وشبہ ءِ آماچ بوتگتنت ، باز کس خاموش منتگت و باز کس ءَ اِے گپّان ءَ دروغ قرار داتگت ۔ خدا تعالیٰ ہمے رندی مردمان ءَ پسند فرمائینت و باقی کُلاّن ءَ درجہ بدرجہ کم وگیش الزام جت و زیادہیں بار چیت کنوک منافقانی سردار عبداللہ بن اُبیؔ ات چوشکہ ماں بازیں روایتاں صراحت موجود انت ہمے خبیث ءَ مردمان ءَ مچ کرتگت و پدا آیان ءَ سکین داتگت و گوں مزن چالاکی ءَ وتی دامن ءَ رد دیان ءَ چہ دگرانی دست ءَ اِے گپّان ءَ تالان کرتگی پرائیءَ ماں آخرت ءَ مستریں عذاب الٰہی انت ۔ ماں دنیاءَ ہم ملعون سکّ رسوا و ذلیل بوت ، داں قیامت ءَ گوں ہمے ذلت ءُ رسوائی ءَ اِشی ءِ نام گرگ بیت ۔

ف۷ مسلمان ءَ باید اِنت کہ گوں وتی برات وگہاراں نیکیں گمان بداریت و وھدے بہ اشکنت کہ مردم یک نیکیں شخصے ءِ سرا ھنچوش ناھودگیءَ بدیں تہمت جنگا ئنت تو ماں وتی دل ءَ چوشیں خیالاتاں جاگہ مدنت بلکیں اِے گپّان ءَ دروغ بکنت ۔ واجہ پیغمبر علیہ السلام ءَ فرمائینت ہر کسے یا پُشت ءَ وتی یک مسلمانیں براتے ءِ مدت ءَ بکنت اللہ بائیشت ءَ آئی ءِ مدت ءَ کنت بے تحقیق ءَ تہمت تراشگ چہ ایمان ءَ دور کنت ، باید اِنت کہ مردم بہ وتی آبرو ءِ سرا دگرانی آبروءَ قیاس بکنت چوشکہ حضرت ایوب انصاری رضی اللہ عنہ وغیرہ ءَ ماں «افک» ءِ قصہءَ کت و پیش داشت ، یک روچے آئی ءِ لوگ بانک ءَ گوشت کہ مردم عائشہ صدّیقہ ءِ بابت ءَ چوش گپ جنگا ئنت آئی ءَ پسہ دات کہ دروغ بندنت ، آیا تو چوشیں کار کت کنئے ؟ جوابی دات ھچبر من چوشیں کار نہ کنان فرمائینتی توگڈا (واجہ صدّیق ءِ جنک و نبی ءِ لوگ بانک) عائشہ صدیقہؓ چہ ترا بازیات پاک وصاف وطاہر ومطہر اِنت آئی ءِ بابت ءَ مفت ناحق ءَ چوشیں گمان پرچا کنگ بہ بیت ۔ ف۸ یعنی اللہ ءِ حکم و آئی ءِ شریعت ءِ رُوءَ آ مردم دروغ بند قرار دیگ بوتگنت کہ آ کسے ءِ سرا تہمت جنان ءَ چار گواہ ہم پیش کت مکننت و ابید چہ جوانیں ثبوتے ءَ چوشیں گرانیں خبرے چہ زبان ءَ درشان بکنت ۔

فِيْهِ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۴﴾ اِذْ تَلَقَّوْنَهٗ بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُوْلُوْنَ

ماں آئی ءِ تہاچیست ایرکتگت یکے زندیں قھرے ف۱ وقتیکہ گرگالگتت ہمے خبرءَ ماں وتی زباناں وگوشگا لگتت

بِاَفْوَاهِكُمْ مَّا لَيْسَ لَكُمْ بِهٖ عِلْمٌ وَّتَحْسَبُوْنَهٗ هَيِّنًا ۖ وَّهُوَ

پہ وتی دپاں ھما چیزے کہ شمارا آئی ءِ خبر نیستت و وہماکہ شما آئی ءَ آسان خیال کن اِت و اِے

عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمٌ ﴿۱۵﴾ وَلَوْلَآ اِذْ سَمِعْتُمُوْهُ قُلْتُمْ مَّا يَكُوْنُ لَنَآ

اللہ ءِ نزیک ءَ زندیں خبرے ف۲ ووقتیکہ شما اِے خبراشکت گڑا شما پرچے نگوشتو کہ مئے باید نہ اِنت

اَنْ نَّتَكَلَّمَ بِهٰذَا ۖ سُبْحٰنَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۶﴾ يَعِظُكُمُ

کہ پہ زبان ءَ بیاریں اِے خبرءَ ۔ اللہ تو پاکئے اِے زندیں بھتانے ف۳ نصیحت دنت شمارا

اللّٰهُ اَنْ تَعُوْدُوْا لِمِثْلِهٖۤ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۷﴾ وَيُبَيِّنُ

اللہ کہ دوبارہ نکن اِت چُشیں کار ہرگز اگر شما ایمان دار اِت ف۴ وبیان کنت

اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۱۸﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يُحِبُّوْنَ

اللہ پہ شما وتی آیتاں ۔ و اللہ دانا اِنت حکمت ءِ صاحب اِنت ف۵ ھماکساں کہ دوست دارنت

اَنْ تَشِيْعَ الْفَاحِشَةُ فِى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۙ فِى الدُّنْيَا

اِے خبرءَ کہ پاشک ببیت بدکاری ءِ خبر ماں ایماندارانی تہا ف۶ گڑا پراِیاں عذاب اِنت دردناکیں ماں دنیا

وَالْاٰخِرَةِ ۗ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ

وآخرت ءَ ف۷ و اللہ زانت و شما نزان اِت ف۸ و اگرمبوتیں اللہ ءِ احسان

اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ وَاَنَّ اللّٰهَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۲۰﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ

پہ شمے سرءَ و آئی ءِ رحمت وایکہ اللہ نرمی کنوک مہربان اِنت ف۹ او

اٰمَنُوْا لَا تَتَّبِعُوْا خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ ۗ وَمَنْ يَّتَّبِعْ خُطُوٰتِ

ایمانداراں مروت شیطان ءِ قدمانی سرءَ ۔ وہرکسیکہ بروت پہ شیطان ءِ

الشَّيْطٰنِ فَاِنَّهٗ يَاْمُرُ بِالْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ

قدمانی سرءَ گڑا آ امرکنت پہ بےحیائی وبدیں کار ءَ ف۱۰ واگرمبوتیں اللہ ءِ مہربانی

ع ۱۰ / ۸

ف۱ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ اِے امت واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دعا (برکت) ءَ چہ دنیاءِ عذابءَ رکینتگ ، اگں نہ اے خبر عذاب ءِ قابل اَت (موضح القرآن) وہم چہ شما مخلصیں مردمانءَ توفیق دیان ءَ خطا معاف کتنت ۔ واگں نہ چو منافقاں آیاں ھم قیامت ءِ روچ ءَ ماں مستریں عذابءِ گرفتار بوتیں اِتنت (العیاذ باللہ) ف۲ یعنی عذاب عظیم ءِ مستحق بوتیں چا ہنت وہر یکہ شما یک مفتیں بے تحقیق و سراسر باطلیں خبرے ءَ یک دگرے ءِ نیمگا چگل دیگا ئتے وچہ زبانءَ ہما ناہودگیں خبراں کنگا ئتے کہ آیانی ئندر ءِ بابت ءَ شما ہیچ واقفیت ھم نہ داشتگت پدا عجبیں گپ الیشنت کہ چوشیں ترندیں خبرءَ را ۔ (یعنی کتام محصنہ ئے ءَ خصوصاً واجہ پیغمبر علیہ الصلاة والسلام ءِ پاکبازیں لوگ بانک ومؤمنانی روحانی والدہ ءَ تہمت جنگ) کہ آبہ اللہ پاک ءِ نزورا یک سنگینیں جرمے کہ آئرا محض یک سبکیں ومعمولی گپے قرار دیگ اِے چہ اصلی جرم ءَ ہم مستریں جرمے اَت ف۳ یعنی اول تو نیکیں گمان ءِ تقاضا ایش اَت کہ ماں دل ءَ ہم چوشیں ناہودگیں خیال جاگہ مکنت چوشکہ بالا ارشاد بوت لیکن اگر، چہ شیطانی اغواء فرض بکن ماں کسے ءِ دل ءَ کتام یک بدیں وسوسہ ئے جاگہ بکنت تو گڑا اِے روانہ اِنت کہ چوشیں ناپاکیں گپے چہ زبان ءَ بکشّیت باید اِنت کہ چوشیں وہدءَ مومن وتی حیثیت ودیانت ءِ سرا نگاہ بکنت وصاف صافءَ بگوشیت کہ چوشیں ناہودگیں گپ ءِ اظہار مارا زیب نہ دنت ، اَے اللہ تو پاکئے چونکائی مردم چوشیں ناپاکیں گپ چہ دپ ءَ کشّگا ئنت ۔ ہما پاکبازیں بانک ءَ راکہ تو پہ سید الانبیاء ورأس المتقین ءِ زوجیت ءَ گچین کرتگ آیا معاذ اللہ وت بے آبرو بوان و اجہیں پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ آبروءَ داغدار کت کنت (حاشا ثم حاشا) الّمءَ دشمنان ءَ یک بے گناھے ءِ سرا بہتان بستگ و بس ف۴ یعنی مؤمنان ءَ لازم اِنت کہ اِے بابت ءَ شری ءِ ہوشیاری بکننت ، کور دلیں منافقانی ریکانی تو کاکدی ہم وتار اگرفتار مکننت باید اِنت کہ آیاں مدام واجہیں پیغمبر علیہ السلام وآئی اھل بیت ءِ بزرگی ءِ خیال ئَداِرنت ف۵ یعنی احوال اِے گپ ءِ کہ اِے طوفان چیست کئے ءَ کُت ۔ معلوم بوت کہ اِے کار منافقانیگ اِنت کہ اشاں مدام چیریں دشمن بوتگنت ۔ دیم ءِ آیت ءَ آئی احوال بیان فرمائینت (کذا فی الموضح) عموماً مفسّران چہ آیاتءَ نصائح ، حدود و قبول توبہ وغیرہ ءِ مضامین مراد گپتگ ۔ اِے وھدی چہ علم وحکمت ءِ صفت ءِ ذکرءَ غرض اِے بیت کہ اللہ تعالیٰ چہ شما مخلصیں مردمانی دل ءِ پشومانی ءِ احوال ءَ خوب زانت ہمشکا شمے توبہ ئُ قبول کُت وچو نکہ آحکم مطلق اِنت ہمشکا گوں مزن حکمت و دانائی ءَ شمے رہ شونی کنگ بوتگ ۔ ف۶ یعنی بدکاری تالان بہ بیت یا بدکاری ءِ خبراں شنگ بہ بنت ۔ چوش لوٹوکیں مردم منافق اتنت بلے چہ آیانی تذکرہ ءَ مؤمنانءَ سراپ دیگ بوت کہ سند خبرءَ ماں کسے ءِ دل ءَ یک سلیں خنّرے چیست بوت وگوں بے پروائی یک لفظے چہ آئی دپ ءَ ہم درکپیت تو نوں آئرا لازم اِنت کہ چوشیں ناہودگیں گپ ءَ ہرجاگہ شنگ و تان مکنت اگں مفت ناحق ءَ آ یک مومنے ءِ آبروریزی کنت تو آشرّی ءَ بزانت کہ گڑا آئی ءِ آبرو ہم محفوظ یا سلامت نہ ما نیت ۔ حق تعالیٰ آئرا ذلیل ورسواکنان ءَ ہلّیت ۔ کما فی حدیث احمد رحمہ اللہ ف۷ ماں دنیاءَ قذف ءِ حد، رسوائی وتہر تہر ءِ سزا و ماں آخرت ءَ دوزخ ءِ سزا ۔ ف۸ یعنی چوشیں فتنہ روک کنوکان ءَ خدا شرّتر زانت اگرچہ شما مزان اِت وآئی الشرا ہم زانت کہ کئی جرم چنکر اِنت و کئے اِے گپ ءَ بہ چے مطلب ءَ کنت ؟ (تنبیہ) بےحیائی ءِ کارانی تالانی ءِ واھگ دارگ مثل حسد و کینگ وغیرہ قلبی عمل ءَ چہ تعلق دارنت اشانی تعلق چہ مراتب قصدءَ نہ اِنت ہمشکا اشی ءِ سرا ماخوذ بوگ ءِ بردا اختلاف بوگ نہ لوٹیت ۔ اِے بابتءَ شری ءِ سرا سرچ بور ف۹ یعنی اِے طوفان ءَ ھنچوش سروشاخ کتگت کہ نہ معلوم چنکر مردم اشی ءِ وڈالی بوتیں اتنت لیکن اللہ تعالیٰ ءَ محض چہ وتی فضل ورحمت ومہربانی وشفقت ءَ چہ شما توبہ کنوکانی توبہ ئُ قبول کت ولہتینانی سرا شرعی حد جاری کنان ءَ پاک کت وچراِیاں ہرکس زیاد خبیث اتنت آیان ءَ یک حسابےءَ مہلت دیگ بوت ۔ ف۱۰ یعنی چہ شیطان ءِ ریکاں ہوشیار بے اِت مسلمانانءَ چوش باید نہ اِنت کہ آشیاطین الانس والجن ءِ قدم بہ قدم رندگیری بکننت ۔ چوشیں ملعونانی مقصد ومراد ہمیش اِنت کہ مردمانءَ بےشرمی وبےحیائی ءِ کاراں مشغول بکننت شما پہ زانتکاری پرچا آیانی رعب ءَ یائیت ، بچاراِت کہ شیطانءَ گوں کتیں شرّبازیءَ چنکر مزنیں طوفانے مک کرت وچنکر سادگیں مسلمان چونکائی آئی ءِ دُمب ءَ شتنت ۔

عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ مَا زَكٰى مِنْكُمْ مِّنْ اَحَدٍ اَبَدًا ۙ وَّلٰكِنَّ اللّٰهَ
پہ شمے سرءَ وآئیءِ رحمت گڑا پاک نہ بوت یکّے چہ شما ھچبر ولیکن اللہ

يُزَكِّيْ مَنْ يَّشَآءُ ۭ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۱﴾ وَلَا يَاْتَلِ اُولُوا الْفَضْلِ
پاک کنت ہرکسے ءَ کہ بلوٹیت ۔ و اللہ ہرچیزا اشکنت زانت ف۱ ۔ سوگند مَورنت مزنیں مرتبہءِ مردمان

مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ اَنْ يُّؤْتُوْٓا اُولِي الْقُرْبٰى وَالْمَسٰكِيْنَ وَالْمُهٰجِرِيْنَ
چہ شما وھما کہ جوازہ اِش ہستنت پہ اِے خبرءَ کہ بدینت وتی سیاداں وغریباں وجلاوطنیں مردمان

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ښ وَلْيَعْفُوْا وَلْيَصْفَحُوْا ۭ اَلَا تُحِبُّوْنَ اَنْ
مان اللہءِ راہءَ ۔ و بایدنت معاف بکننت وسرپگوزنت ۔ شما دوست ندارِت چہ اِے خبرءَ

يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۲۲﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَرْمُوْنَ
کہ اللہ معاف بکنت شمارا ۔ و اللہ بخشوکنت مہربانانت ف۲ بیشک ھما کساں کہ ٹُمپ جننت

الْمُحْصَنٰتِ الْغٰفِلٰتِ الْمُؤْمِنٰتِ لُعِنُوْا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۠ وَ
ھما جنیناں کہ پاکدامن اَنت ، چہ اِے کاراں بیخبرنت ، ایماندارنت گڑا آیانی سرءَ لعنت اِنت مان دنیا وآخرتءَ

لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۲۳﴾ يَّوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَيْدِيْهِمْ
وپرایاں مزنیں عذابنت ف۳ ھمارو چی کہ گواھی دینت پہ آیانی سرءَ آیانی زبان ودست

وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۲۴﴾ يَوْمَىِٕذٍ يُّوَفِّيْهِمُ اللّٰهُ
وپادان پہ ھما چیزیکہ آیاں کتگ ف۴ ھمارو چی پورہ دنت آیاں اللہ

دِيْنَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُوْنَ اَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِيْنُ ﴿۲۵﴾ اَلْخَبِيْثٰتُ
آیانی حقیں جزا یا وزانت کہ اللہ ھماوتنت حقیں بیان کنوک ف۵ گندھیں جناں

لِلْخَبِيْثِيْنَ وَالْخَبِيْثُوْنَ لِلْخَبِيْثٰتِ ۚ وَالطَّيِّبٰتُ لِلطَّيِّبِيْنَ وَ
پہ گندھیں مرداننت وگندھیں مرداں پہ گندھیں جنانت وپاکیں جناں پہ پاکیں مردانت و

الطَّيِّبُوْنَ لِلطَّيِّبٰتِ ۚ اُولٰۗىِٕكَ مُبَرَّءُوْنَ مِمَّا يَقُوْلُوْنَ ۭ لَهُمْ
پاکیں مرداں پہ پاکیں جنانت ف۶ آیاں پاک کنت چہ ھما خبراں کہ ایش گوشنتش ف۷ پرایاں

ف۱ یعنی شیطانءَ درست گمراہ کنگ اتنت وبیکّے ہم پہ راستیں راہءِ سرانہ اشتگت ۔ اِے دَ خداءِ فضل وآئیءِ مہربانی اِنت کہ آوتی مخلصیں بندگانی دستگیری کنانءَ پدا توبہ کنگءِ توفیق دیانءَ پہ راہءَ پرّ بینیت اِے خبر پہ ھمایکیں خداءِ اختیارءَ اِنت وھما چہ وتی جاگرد کنوکیں علم وکاملیں حکمتءَ زانت کہ کجام بندہ اصلاحءِ قابل اِنت وکئی توبہ قبول کنگی اِنت آکلاّنی توبہ وغیرہءَ اشکنت وچہ آیانی وتی رازءَ بخوبی معلوم دار اِنت ف۲ حضرت عائشہؓءِ سرا طوفان آرِدکانی تو کالہتے مسلمان ہم گوں نادانیءَ شامل اتنت چرایاں یکے حضرت مسطحؓ ات کہ ابید چہ مخلصیں مہاجرے لوگا حضرت ابوبکر رضی اللہ عنہءِ گُہار زاتک یا تُروزاتک اَت کہ چہ "افک" ءِ قصّہءَ پیسر حضرت صدیق اکبرؓ اِشیءِ امداد ومالی تعاون کُرتگت ۔ وھدے قصّہ ھلاس بوت وحضرت عائشہ صدّیقہؓءِ پاک دامنی چہ آسمانءَ نازل بوت تو حضرت ابوبکر صدیقءَ سوگند وارت کہ چہ دو بعد آ مسطحءِ امداد نہ کنت ۔ شاید لہتے دگہ صحابیانءَ ہم چوشیں صورت دیما اتکگ برشیءِ بردا اِے آیت نازل بوت ۔ یعنی شما ہرکسءَ اللہ تعالیٰءَ دینءِ بزرگی ودنیاءِ کشائش داتگ آیاں چوش لائق نہ اِنت کہ اِے ڈولیں سوگند بورنت ، آیانی ظرف بازمزن وآیانی اخلاق باز بالا بوگ لوٹیت مسترین جوان مردیءَ ایشش اِنت کہ بدیءِ بدلہ گوں نیکیءَ دیگ بہ بیت ، چہ محتاجیں وارثاں پہ خدائیگی وطنءَ ویل دیوکءِ مددءَ دستءَ جَنڈگ بزرگیں وبہادریں مردمانی کار نہ اِنت اگر سوگند وارتگ تو چوشیں سوگندءَ پورہ مکن اِت آئیءِ کفّارہءَ ادا بکن اِت ۔ شمے شان اِے بوگ لوٹیت کہ چہ خطاکارانی خطاءَ چمّاں بند بکن اِت ودرگذر بکن اِت چوشش کن اِت تو گڈا خدا ہم چہ شمے کوتاہیاں درگذر کنت زانا شما چہ حق تعالیٰءَ درگذر وعفوءِ امید وواھگ ندار اِت ، اگں دار اِت تو شمارا لازم اِنت کہ آئیءِ بندگانی معاملہءِ تو کاہم ہے رہ بندءَ اختیار بکن اِت چوش بگوشش کہ مریشیءَ تخلّق باخلاق اللہءِ تعلیم بوت مان حدیثاں ہست کہ حضرت ابوبکر صدیقءَ وھدیکہ اشکت اَلَا تُحِبُّوْنَ اَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ (زانا شما نہ لوٹِت کہ اللہ شمارا معاف بکنت) تو ھما دمانءَ گوشتی بلیٰ یا ربّنا نحبّ (بیشک مئے پروردگار! ما ضرور واہگ داریں) چوش گوشانءَ حضرت مسطحءِ امدادیءَ چہ پیش ٹیگءَ جاری داشت ۔ بلکیں چہ لہتے روایتاں معلوم بیت کہ آئیءِ امدادیءِ دوسرکت ، رضی اللہ عنہ ۔

ف۳ مان صحیحینءِ حدیثءَ ھست "اِجْتَنِبُوا السَّبعَ الْمُوبِقَاتِ الشرك بالله وقتل النفس التي حرّم الله الّا بالحقّ واكل الربا واكل مال اليتيم والتولّي يوم الزحف وقذف المحصنات الغافلات" چرشیءَ ظاہر بیت کہ محصناتءِ قذف مطلقاً چہ مہلکاتءَ شمار بیت ، پدا چرایاں ہم ازواج مطہرات بالخصوص ام المؤمنین حضرت عائشہ صدّیقہؓءِ سرا قذف جنگ چنکر درجہءِ مسترین گناہ ایت ۔ عالماں گیشّں دگیوار کرتگ کہ چرے آیانی نزولیءِ پد ہرکسے عائشہ صدّیقہ یا چہ ازواج مطہراتءَ کسےءِ سرا تہمت بجنت آ کافر ، مکذّب قرآن وچہ اسلامءِ دائرہءَ خارج اِنت ۔ وماں طبرانیءِ حدیثءَ ہست "قَذْفُ الْمُحْصَنَةِ تَهْدِمُ عَمَلَ مِائَةِ سَنَةٍ" (محصنہءِ سرا تہمت جنگ صد سالانی عملءَ برباد کنت العیاذ باللہ ف۴ یعنی مجرم چہ دیءَ خبر درشان کنگءَ لوٹیت مگروت زبان ، دست وپاد خبر کننت وچرایاں ہر یک عضوے ھما عملءَ ظاہر کنت کہ آ عمل چرایانی ذریعہءَ کنگ بوتگ (لطیفہ) قاذفءَ چہ زبانءَ تہمت جتگت وچرائیءَ لوٹ (مطالبہ) اَت کہ چار گواہ پیش بکن کہ آئیءَ پورہ کت نکت آئیءِ بالمقابلءَ اِدا پنچ چیزانی ذکر بوت کہ آقذفءِ آلہ انت وچاری دست وپاد کہ پہ آئیءِ ناشریءَ گواہی دینت ۔ ف۵ آذرہ درہ عملءِ سرپچ کنانءَ دیما آیر کنت وآئیءِ حساب بالکل صاف اِنت پہ آئیءِ گورءَ ہچ ڈول ظلم وتعدّی نیست اِنت ۔ اِے مضمون قیامتءِ روچءَ درستانی دیما سرپچ وموجود بیت ۔

ف۶ یعنی بدکار وگندگیں جنیں آدمان گندگیں وبدکاریں مردانی لائق انت ، ہے ڈولءَ بدکار وگندگیں مرد اِے قابل انت کہ آیانی تعلق وتی ہمیں گندگیں وبدکاریں جنیں آدمانءَ بہ بیت ، پاک وصافیں مردینانءَ گوں ناپاک وبدکاراں چہ مطلب؟ حضرت ابن عباسؓءَ فرمائینت کہ پیغمبرءِ لوگی بدکار (زانیہ) نہ بیت ۔ یعنی اللہ تعالیٰ آئیءِ ناموسءِ حفاظتءَ کنت ۔ نقلہ فی موضح القرآن ۔ (تنبیہ) آیتءِ اِے مطلب ترجمہءِ روءَ بوت مگر چہ لہتیں سلفءِ مفسّراں منقول اِنت کہ چہ "الخبیثات" و "الطیبات" ءَ اِدا جنیں آدم مراد نہ انت بلکیں اقوال وکلمات مراد انت یعنی گندگیں خبراں پہ گندگیں مردمان زیب دینت وصافیں گپاں صاف وپاکیں مردمانءَ زیب دینت ، پاکباز وصافیں مردم وجنیں آدم چہ چوشیں تہمتءَ بَری بیت چوشکہ دیم تراچہ "اُولٰٓئِکَ مُبَرَّءُوْنَ مِمَّا يَقُوْلُوْنَ" ءَ ظاہر انت یا چوش گوشگ بہ بیت کہ گندیں خبراں چہ گندگیں مردمانی زبانءَ درکپنت ۔ تو ہرکسءَ کہ تام یک پاکبازےءِ بابتءَ یک گندگیں حبرے گوشت گڈا زان اِت کہ آوت گندگ اِنت

ع ٣ / ٦ / ٩

مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا
بخشش وعزت ءِ روزی اِنت ف١ او مسلماناں داخل مبت

بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلٰٓى اَهْلِهَا ط
دگرانی لوگ ءَ بغیر چہ وتی لوگ ءَ تاکہ اجازت بگریت وسلام بدئیت پہ لوگ ءِ مردماں

ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَاِنْ لَّمْ تَجِدُوا فِيهَآ اَحَدًا
اِے شرترنت پر شما تاکہ شما یاد بکن اِت ف٢ پدا اگر شما نگندت ماں اودا ہچ کسے ءَ

فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتّٰى يُؤْذَنَ لَكُمْ ج وَاِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا
گڑا داخل مبت آئی ءِ تہا تاکہ شمارا اجازت برسیت ف٣ و اگر شمارا گوشگ بوت کہ پچترِت

فَارْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ ط وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ
گڑا پچترِت، اِے پر شما بہترنت ف٤ و اللہ ہر چیزے کہ شما بکن اِت آزانت ف٥ نیستنت

عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ
پہ شمے سرءَ گناہ پہ اِے خبرءَ کہ داخل ببت ماں ھنچیں لوگانی تہا کہ اودا کس نہ نشتگ ف٦ ماں آیانی تہا شمے

لَّكُمْ ط وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لِّلْمُؤْمِنِينَ
چیزے اِیرنت ۔ و اللہ زانت ہر چیکہ ظاہر کنت و ہر چیکہ چیر دئیت ف٧ بگوش مسلماناں

يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ط ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ ط
کہ جہل بکننت وتی نگاہاں ف٨ و نگہبدارنت وتی شرمگاہاں ف٩ اِے پاکیزہ ترنت پہ ایاں

اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنٰتِ يَغْضُضْنَ
بے شک اللہ باخبرنت ہر چیکہ آ ئی کننت ف١٠ و بگوش مسلمانیں جنیناں کہ جہل بکننت

مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ
وتی نگاہاں و نگہبدارنت شرمگاہ ءَ و سر مجننت وتی زینت ءِ جاہ ءَ

اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ ص وَلَا يُبْدِينَ
مگر ھماکہ ظاہرنت چر ائیا ف١١ و ماں بترینت وتی سریگاں پہ وتی جیگاں ف١٢ و ظاہر مکننت

منزل ٤

ف١ یعنی پہ خراب گوشگا آخراب نہ بنت، بلکہ وھدے آ آشی ءِ سرا صبر کننت تو اِے چیز آیانی خطایا لغزشانی کفارہ جوڑ بنت ۔ و اوا مفسدیں مردم آیاں ہر قدر ذلیل کنگ لوٹنت اودا آئی بدل ءَ ھما قدر آیاں عزت ءِ روزی رسیت ف٢ یعنی خاص پہ وتی جرند ءِ ندگ ءِ لوگ ءَ ابید دگہ کسے ءِ لوگ ءَ ہنچوش پہ بے خبری ءَ داخل مبیت کئے بزانت باریں لوگ مردم ماں چونیں حالے ءَ انت دا وھدءَ کسے ءِ آیگ ءَ دوست داریت یا نہ داریت ہمشکا چہ داخل بوگا پیش آواز دیان ءَ اجازت حاصل بکنت وچہ درستاں شرتریں آواز سلام نشگنت ماں حدیث ءَ ہست کہ سئے رند اسلام بکنت و پہ داخل بوگ ءَ اجازت بگریت اگں سئے برا سلام کنگا پد ھم اجازت نہ رست تو واتر بکنت درحقیقت ءَ اِے یک ھنچیں حکیمانہ سر و سوج ایت کہ اگں بریشی ءَ پابندی کنگ پہ بیت تو لوگ ءِ واجہ و دوچار کپوک ہر دوئینانی حق ءَ بہتر انت مگر افسوسی گپ ایت کہ مروچی مسلمان اِے جوانیں ھدایتاں ءَ یل دیگا انت کہ اشان ءَ دگہ قوماں چہ ہمے مسلماناں در برت و دیم پہ بودناکی ءَ گام جننت (ربط) چہ سورت ءِ شروع ءَ زنا قذف وغیرہ ءِ احکام بیان بوتگنت چونکہ بازبرا اجازت ءَ بغیر کسے ءِ لوگ ءَ رودگ ءَ انسان سرا پہ ہمے خرابی نیمگا کشیت ہمیشکا ماں اِے آیتاں استئذان ءِ مسائل بیان فرمائنیت ف٣ اگر چوش معلوم بوت کہ لوگ ءَ کسے موجود نہ انت پدا ہم ماں دگرے ءِ لوگ ءَ لوگ ءِ خداوند ءَ اجازت ءَ بغیر روگ نہ لوٹیت چیاکہ ماں غیر ءِ ملک ءَ ابید چہ اجازت ءَ تصرف ءِ حق کس ءَ نیست نہ معلوم چہ بے اجازت ءَ روگ ءَ چونیں جیڑھے سر و شاخ بکشیت البتہ صراحۃً یا دلالۃً اجازت پہ بیت تو گڑا اماں روگ ءَ ھچ باکے نیست ۔ ف٤ یعنی پہ چوشیں گپ ءَ بدمرات بازبر انسان ءِ تب کسے ءِ دوچار کپگا نوا ھیت یا آبد بارت یا آدھا ہنچیں گپے کنگا اِنت کہ آ نہ لوٹیت دگہ کسے اِے گپ ءَ معلوم دار پہ بیت تو ترا چے ضرورت اِنت کہ مفت ناحق ءَ دگرے ءِ سرا بار بلڈئے پہ چوشیں بارلڈگا تعلقات صاف نہ بنت ف٥ آچہ شمے تمام عملاں قلبی یا قالبی ءَ معلوم دار اِنت ہر ہیماکن اِت و پہ ہرچ نیت ءَ کن اِت حق تعالیٰ ھمائی مناسب ءَ جزا دنت دا آئی ءَ چہ وتی جاگرد کنوکیں علم ءِ ذریعہ ءَ تمام امرانی رعایت ءَ داران ءَ اِے احکام داتگنت ف٦ یعنی ھما جاگہاں کہ ماں آیاں خاصیں کسے مقیم نہ انت و نہ اود ءِ روگ ءِ توکا دگہ اڑ ءُ جنجالے ہست مثلاً مسیت، مدرسہ، خانقاہ، مسافرخانہ وغیرہ اگر اودا شمے چیزے ہست یا چنت روچ ءَ تو ہما جاگہ ءَ کارمرز کنگ ءِ حاجت دارے تو بیشک اودا توشت کنئے برائی استئذان ءِ حاجت نہ انت ۔ زیاتیں گیش و گیوار ماں فقہ ءِ کتاباں چارگ لوٹیت ۔ ف٧ یعنی آئی ءَ شمے تمام چیریں و سرپچیں احوالانی رعایت ءَ داران ءَ اِے احکام مشروع کتگنت کہ چریشاں مقصود فتنہ و فساد ءِ ٹنگان ءَ بند کنگ اِنت مومن ءَ رالازم اِنت کہ ماں وتی دل ءَ ہمے غرض ءَ دیما داران ءَ عمل بکنت ف٨ بدنظری عموماً زنا ءِ اولی پدانک انت چریشی ءَ بے حیائی ءِ مزن مزنیں دروازگ ءِ دپ پچ بیت، قرآن کریم ءَ پہ بدکاری و بے حیائی ءِ گرودار کنگ ءَ اول ءَ ٹنگ بند کنگ لوٹ اِت ۔ یعنی مسلمان مرد و جنین ءَ حکم دات کہ چہ بدنظری ءَ وتارا دور بدارنت و وتی شہوت ءَ پہ وتی عنان ءَ بکننت، اگں یکبرے و تاوت مردین ءِ کتام اجنبی جنینے ءِ سرا یا جنین ءَ کتام اجنبی مرد ءِ سرا نظر بکپیت تو دومی براگوں ارادہ آنیمگا نظر ءَ شانک مئیت چیاکہ اِے دومی رند ءِ چارگ گوں آئی ءِ اختیار ءَ بیت کہ مریشی ءَ معذور زانگ نہ بیت اگں انسان نگاہ ءَ جہل دارگ ءِ عادت ءَ پیدا کنگ بلوٹیت دگوں اختیار و ارادہ ءَ ناجائزیں کارانی نیمگا نظر ءَ بالا مکنت و مچاریت تو باز زوت آئی ءِ نفس ءِ تزکیہ و صفائی بیت کنت چونکہ اولی برا وتاوت دفعۃً (اناگہ) نظر کپیت آچہ شہوت و نفسانیت ءِ راہ ءَ نہ بیت ہمشکاماں حدیث ءَ آئرا معاف قرار دیگ بوتگ ۔ شاید ادا ہم ماں "مِنْ اَبْصَارِهِمْ" ءَ "مِنْ" ءِ تبعیض ءِ معنیٰ ءَ گراں پہ ہمے نیمگا اشارہ پہ بیت ف٩ یعنی چہ حرام کاری ءَ وتارا دور بدارنت و ستر ءَ دگرے ءِ دیما پچ مکننت الاعند من اباحہ التابع من الازواج وما ملکت ایمانہم ف١٠ یعنی چم ءِ دزی و دلانی راز و نیتانی احوال گلان ءَ آزانت لہٰذا اِے ءِ داخیال داران ءَ چہ بدنگاھی و چہ ہر قسم ءِ بدکاری ءَ پہ بیہیز اِت داگں نہ آ وتی زانت ءِ روءَ شمارا سزا دنت ۔ يَعْلَمُ خَآئِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُوْرُ (مومن رکوع ٢) حضرت شاہ صاحب ءَ چہ "مَا يَصْنَعُوْنَ" ءَ مراد غالباً جاہلیت ءِ ناراھیں کار گپتگنت یعنی ہرچ ناراھیں کاران ءَ چہ پیش ءَ کنان بیداگ اِت اللہ ءَ کل معلوم انت ہمشکا نوں آئی ءَ چہ وتی پیغمبر ءِ دست ءَ

زِيْنَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ اٰبَآئِهِنَّ اَوْ اٰبَآءِ بُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ
زینت ءِ جاہ ءَ مگر وتی مردانی دیم ءَ یا وتی پتانی ف۱ یا وتی مردانی پتانی دیم ءَ یا

اَبْنَآئِهِنَّ اَوْ اَبْنَآءِ بُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِیْٓ اِخْوَانِهِنَّ
وتی چکّانی یا وتی مردانی چکّانی یا وتی براتانی یا وتی برازہتانی

اَوْ بَنِیْٓ اَخَوٰتِهِنَّ اَوْ نِسَآئِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ
یا گوھارزہتانی یا وتی جنینانی ف۲ یا وتی مولدانی دیم ءَ ف۳

اَوِ التّٰبِعِيْنَ غَيْرِ اُولِي الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذِيْنَ
یا اے دگہ خدمت گزارانی کہ حاجتش نیست (پہ جنیناں) ف۴ یا ھما بچکانی کہ (دنیگا)

لَمْ يَظْهَرُوْا عَلٰى عَوْرٰتِ النِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ
واقف نہنت جنینانی رازءَ ف۵ و مجنت وتی پاداں پہ زمین ءَ

لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِيْنَ مِنْ زِيْنَتِهِنَّ ۗ وَتُوْبُوْٓا اِلَى اللّٰهِ جَمِيْعًا
تاکہ زانگ بیت ھما چیز بکہ پوشیدگی دارنت چہ وتی سہتاں ف۶ و توبہ بکنت اللہ ءِ دربار ءَ شما درستاں موریگا

اَيُّهَ الْمُؤْمِنُوْنَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۳۱﴾ وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى مِنْكُمْ
او مسلماناں تاکہ شما کامیاب ببیت ف۷ و نکاح بدئیت نشتگینانءَ چہ شمے تہا ف۸

وَالصّٰلِحِيْنَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَآئِكُمْ ۗ اِنْ يَّكُوْنُوْا فُقَرَآءَ
و نیکیناں چہ غلام و مولداں وتی ف۹ اگر آ محتاج اَنت

يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۗ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿۳۲﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ
گڑا غنی کنت آیان ءَ اللہ چہ وتی گیشیں نعمت ءَ ف۱۰ و اللہ دزگشادے خبردارے ف۱۱ و وتی نفس ءَ بدارنت

الَّذِيْنَ لَا يَجِدُوْنَ نِكَاحًا حَتّٰى يُغْنِيَهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۗ
ھما کہ نکاح ءِ جوازہ ئِش نیست تاکہ غنی بکنت آیان ءَ اللہ چہ وتی گیشیں نعمت ءَ ف۱۲

وَالَّذِيْنَ يَبْتَغُوْنَ الْكِتٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوْهُمْ
و ھماکہ لوٹنت (آزادی ءِ) نبشتیا چہ ھمانی کہ شمے دست ءِ مالنت گڑا نبشتہ بکن اِت و بدئیتش

منزل ۴

ے حکماں ءِ پرّینتگنت تاکہ شمے دل پاک وصاف ببنت ف۱۱ سینگار یا سمبہینگ ماں عرف ءَ خارجی وکتام آرائش و براہناکی ءَ گوشنت کہ آ مثلاً چہ لباس یا سہت ءَ حاصل بیت ۔ اِدا «زینت» ءِ ترجمہ «سینگار» ءِ جاہ ءَ «زیبائش» کنگ بوتیں تو گیشتر جامع و مناسب بوتگت چیاکہ «زیبائش» ءِ لفظ ہر ہمیں خلقی وکسبی زینت ءَ شامل اِنت خواہ اِے جسم ءِ ساخت ءِ صورت ءَ بہ بیت یا چہ پوشاک وغیرہ ءِ ظاہری ٹُشش و پش ءَ بہ بیت ۔ خلاصہ مطلب چوش اِنت کہ جنیں آدم ءَ کجام قسم ءِ خلقی وکسبی زیبائش ءِ اظہار بجز محرم ءَ کہ آیانی بیان دیما پیدا کنت کسے ءِ دیما جائز نہ اِنت البت ہمینکر زیبائش ءِ ظہور الّی اِنت و آئی ءِ ظہور بہ سبب ءَ بے وسی ءِ جلگ بیت نہ کنت آئی ءِ درحالتِ مجبوری و بے وسی سرپچ دارگ ءَ باکے نیست اِنت (بشرطیکہ فتنہ ءِ خوف مبیت) چہ حدیث و آثاراں ثابت اِنت کہ چہرہ وکفّین (دوئیں دست دلاں) ماں «اِلَّا مَا ظَھَرَ مِنْھَا» ءَ داخل اَنت چیاکہ دینی و دنیاوی بازیں ضرورتاں انسان ءَ بہ اشانی سرپچی ءَ مجبور کننت اگں اشانی پوشگ ءِ مطلقاً حکم دیگ بہ بیت تو پہ جنیں آدماں ماں کاروبار ءَ سک تنگی و جنجال پیش کیت دیم ترا فقہاء ءَ «قدماں» ءَ ہم بہ ہمے اعضاء ءِ سرا قیاس کتگ و ہدیکہ اے اعضاء مستثنیٰ بوتنت تو اشانی متعلقات مثلاً مُندریک، چھلّو یا حنّی، کاجل وغیرہ ءَ را ہم ماں استثناء ءَ داخل منّگ کپیت بلے واضح بوگ لوٹیت کہ چہ «اِلَّا مَا ظَھَرَ مِنْھَا» ءَ ایو کا جنیں آدمان ءَ ضرورت ءِ خاطر ءَ سرپچ دارگ ءِ اجازت بوت نا محرمیں مردیں آدمان ءَ را اجازت دیگ نہ بوت کہ چم ءَ گوں چم ءَ سک بکننت و اِے اعضایانی سیل و تماشا بکننت ۔ شاید چرے اجازت ءَ پیش حق تعالیٰ ءَ غضّ بصر ءِ حکم مومنان ءَ دات ۔ معلوم بوت کہ یک طرفے ءَ کتام عضوے ءِ سرپچی ءِ اجازت ءِ پرے خبر ءَ لازم نہ بیت کہ چہ دومی طرف ءَ آئی چارگ جائز بہ بیت ۔ آخر مرد کہ پہ آیاں پردہ ءِ حکم نیست ماں ہمے بُرزی آیت ءَ جنیں آدمان ءَ آیانی نیمگا چارگ ءَ چہ منع کنگ بوتگ ۔ و ہم اِے یادکنگی خبر ایت کہ مرے آیتاں محض ستر ءِ مسئلہ بیان بوتگ یعنی چرے خبر ءَ دورداران ءَ کہ ماو تی لوگ ءِ تہا یا ڈنّ ءَ جنیں آدم ءَ کتام بدن ءِ حصّہ ءَ کئیء دیما ماں چوئیں جاوراں سرپچ دارگ جائز انت ۔ باقی مسئلہ حجاب یعنی شریعت ءَ آئرا ماں چوئیں جاوراں چہ لوگ ءَ در کپگ و سیل تروتاب کنگ ءِ اجازت داتگ، اِے اِدا مذکور نہ انت ۔ آئی چیزے تفصیل انشاءاللہ ماں سورۃ احزاب ءَ کیت ۔ ف۱۲ ماں بدن ءِ پیدائشی براہناکی ءَ چہ درستاں زیات ظاہریں چیز سینگ ءَ چست ببگ اِنت آئی ءِ چیردیگ ءِ خاص طور ءَ کُڈّن فرمائینت و جاھلیت ءِ رسم ءِ گار و گمسار کنگ ءِ رھبند ہم پیش داشت ۔ ماں جاھلیت ءِ دور ءَ جنیں آماد ماں گشان سر ءِ سرا چگل دیان ءَ آئی ءِ ہردوئیں سران ءَ پُشت ءِ نیمگا لونجان کرتگت اے ڈول ءَ سینگ ءِ مستی صاف طور ءَ ظاہر بوتگت چوشں بگوش کہ اے وتی حسن ءِ اظہار ءِ نمونگے اَنت قرآن کریم ءَ سوج دات کہ گشان سر ءَ ایرکنان ءَ آئی ہردوئیں سران ءَ پہ وتی سینگ ءِ سرا لونجان کنگ بہ بنت ۔

همے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ ناکو، پت، مات و برات ءِ ہم حکم ھمیش انت و اے محرمانی توکا درجہانی فرق و تفاوت چارگی انت مثلاً ہرچ زینتے لوگ واجہ ءِ دیما ظاہر کنگی انت دومی محرمانی دیما ظاہر کنگ نہ بنت ۔ زینت ظاہر کنگ ءِ درجات اَنت کہ اشانی بیان تفاسیر و فقہ ءِ کتابانی تہا چارگ بہ بنت ۔ اِدا ایوکا اِے پیش دارگی اِنت کہ ہر قدر تستر ءِ اہتمام اجنبیانی واسطہ انت آ قدر محرمانی واسطہ نہ انت اشی ءِ مطلب چوش ہم نہ اِنت کہ ہر یک عضوے ءَ حریشاں ءِ ہرچیے ءِ دیما سرپچ کت کنت ۔ ف۲ یعنی ھما جنیں آدماں کہ گوں آئی ءَ نندو نیاد کننت بشرطیکہ نکیں کردارانی خداہند بہ بنت بدراھیں جتیں آدمانی دیما وتی زینت ظاہر مکننت ۔ و چہ بازیں سلف ءَ روایت انت کہ حریشاں مسلمانیں جنیں آدم مراد اِنت کافریں زالک اجنبی مردین ءِ حکم ءَ انت ۔ ف۳ یعنی وتی ٹیٹگان و لہتیں سلف ءِ قول ءِ روءَ مملوکیں غلام ہم بہ ہمے حکم ءَ ادا رنت و بسرظاہر ءَ قرآن ہم ایشی ءِ تائید کنت بلے جمہور ائمہ و سلف ءِ مذہب اِے پیما نہ انت ف۴ یعنی هنچیں کاروبارگوں کیں خدمتگار کہ آیاں محض گوں وتی کارءَ کار بدارنت و درگ و نوشگ ءَ گلائیش بہ بنت بشوخی داروک مبنت یا فاترالعقل گنوک کہ آیاں وتی جندءِ ہوش نیست ایوکا بہ ورگ و چرگ ءَ لوگ ءَ رونت و کاینت ۔ ف۵ یا ھما بچکاں کہ دنیگہ آیاں چہ جنیں آدمانی رازاں نا واقف انت و نہ نفسانی واھگ دارک اَنت ف۶ یعنی رفتارش اِے ڈول مبیت کہ چہ زیور وغیرہ ءِ توار ءَ اجنبی مرد ءِ خیال

آنگو بہ ٹگلیت باز برءِ اے بیماتوار چہ صورت ءِ گندگا زیات انسان ءِ نفسانی واہگان ءَ جاہ ءَ سترّ بنیت ۔ ف یعنی چہ بیئتی کاراں توبہ بکن ات و پہ آئندگ ءَ مردو جنیں آدم ءَ چہ خداءَ ترسان ماں وتی تمام سُرُپراں و رفتاراں تقویٰ و انابت الی اللہ ءِ راہ ءَ اختیار بکنت ماں ھمیشی ءَ دارین ءِ کامیابی اِنت ۔
ف برزا استیذان، غضِّ بصر و تسترّ وغیرہ ءِ احکام بیان بوتگ اتنت تاکہ بے حیائی و بدکاری چہ بُن ءُ بیخ ءَ ھلاکس بہ بیت ۔ مرے آیت ءَ اے حکم دات کہ ہرکس ءِ نکاح نہ بوتگ یا بوگ ءَ چہ بد آ جنوزام و سروزام بوتگنت تو مناسبیں دھدءَ آیانی نکاح ءَ بجنائین اِت ۔ ماں حدیث ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینتگ اے علی رضؓ! ماں سے کاراں دیر مکن : ۱- فرضیں نمازءِ وھدیکہ وقت داخل بہ بیت ۲- جنازہ وھدیکہ موجود بہ بیت ۳- جنوزامءَ وھدیکہ آئی ءِ کفو برسیت ۔ ہماقوماں کہ جنوزامانی نکاح ءَ بدبرنت آیاں زانگ لوٹیت کہ آیانی ایمان سلامت نہ انت ۔ ف۹ یعنی ٹینگ و غلام ءِ توکا اگر اے لائقی ءَ گندات کہ زوجیت ءِ حقوق اداکنگ تونت و نکاح ءَ بدمغرور بوان دست ءَ چہ تئی خدمت ءَ نہ کشنت تو گڑا اِشانی نکاح ءَ ہم بکن اِت ۔

إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَآتُوهُم مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي
اگر شما ماں آیانی تہا خیر گندات ف و بدئیتیش چہ اللہ ءِ مال ءَ ھما کہ

آتَاكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا
داتگی شمارا ف۲ و زور مفرمائین اِت وتی مولداں پہ بدکاریاں اگر آ پاکدامنی لوٹنت

لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ اللَّهَ
تاکہ شما کمّی لوٹ اِت سامان دنیاءِ زندگانی ءِ ف۳ و ہرکسیکہ پہ زورش بفرمائیت گڑا اللہ

مِن بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ
رندچہ آیانی لاچار بوگ ءَ بخشوکنت مہربانت ف۴ و دیمیں داتنت پہ شمے نیمگا

آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَ
ظاہریں آیات و چیزے حال چہ ھماکساں کہ گوستگ شتگنت چہ شما پیسرءَ و

مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ مَثَلُ
نصیحت پہ خداترساں ف۵ اللہ نور ءِ نت آسمانانی و زمین ءِ ف۶ آئی ءِ

نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۖ
نور ءِ مثال ہنچو کہ یک دریچے ماں آئی ءِ تہا یک چراغے، ہما چراغ ماں یک شیشگے ءِ تہا ئنت

الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ
ھما شیشگ گوشے یک استارے تر پوکیں روکنت ھما چراغ چہ یک مبارکیں درختے ءِ تیل ءَ

زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَ
کہ آ زیتون اِنت، نہ روچ تک ءِ نیمگا اِنت نہ روچ ایرشت ءِ ۔ نزّیکنت کہ آئی ءِ تیل و تادت روک بیت

لَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن
اگرچہ کہ مہ لگیت آئی ءَ راکسے (وقتیکہ آسے بلگیت) گڑا روشنی پہ روشنائی چکّائنت ۔ اللہ پیش داریت وتی نورءَ

يَشَاءُ ۚ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
ہرکس ءَ لوٹیت ۔ و بیان کنت اللہ اے مثالاں پہ مردماں ۔ و اللہ ہرچیزءَ شر

ف۱۰ لہتیں مردم ماں نکاح ءَ پٹ کاحجت کننت کہ نکاح ءَ پد جن و چکّانی باربارین چون جیست کنگ بیت مرے آیت ءَ آیان ءَ سرپد کنگ بوتگ کہ چوشیں وہم پیداکنوکیں گپّاں ءَ ماں دل ءِ میار اِت روزی تئی جن و چکّانی اللہ پاک ءِ دست ءَ انت کئے بزانت کہ اگر خدا بلوٹیت تو چہ ھما یانی قسمت ءِ ذریعہ ءَ ماں شمے رزق ءَ زیادھی بیاریت ۔ نہ مجرّد بوگ غنا و مالداری کاریت و نہ نکاح کنگ فقیری و تنگی ءَ گوں وت لازم داریت اے ہرانی تعلق گوں حق تعالیٰ ءِ مشیت ءَ انت ۔
چوشکہ دگہ جاگہے فرمائینتی وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ إِن شَاءَ (توبہ ع)
و چہ ظاہری سببانی روءَ ہم لے چیر معقول انت کہ چہ نکاح کنگ ءَ یا چہ نکاح کنگ ءِ ارادہ ءَ انسان ءَ سرءَ زور پر بیت و آ چہ پیشءَ گیشتر پہ کمائی ءِ نیمگا دست پاد جنت چانگو لوگ بانک و اولاد بہ بیت تو آیاں وت بلکیں بازوقتاں لوگی ءِ خاندان ءِ مرداں ہم پہ روزگار ءَ آئی ءِ مدد ءَ کننت ۔ بہر حال روزی ءِ تنگی یا کشادگی پہ نکاح یا لنڈی ءِ سرا موقوف نہ اِنت گڑا چوشیں خیال چہ نکاح ءَ پر چاکسے ءَ منع کنوک بہ بیت
ف۱۱ ہرکس ءِ حق ءَ مناسب زانت روزی ءَ زیات کنت
ف۱۲ یعنی کسے ءَ فی الحال اینکر ہم قدرت نیست کہ یک زالکے ءَ پہ وتی نکاح ءَ آدرت بکنت تو دانکہ خداوند تعالیٰ آئرا قدرت بدنت باید اِنت کہ آ پہ وتی نفس ءِ سرا قابو بکنت و وتی پاکدامنی و نفس ءِ دارگ ءِ جہد بکنت ہچ مشکل نہ انت کہ چہ ہمے پاکدامنی و نفس ءِ دارگ ءِ ذریعہ ءَ حق تعالیٰ آیان ءَ غنی بکنت و نکاح ءِ بہتریں مواقع پیداکنت ۔
ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی کسے ءِ غلام یا ٹینگ بگوشیت یا پہ گیشیں تاکید ءِ خاطرءَ نبسائینگ لوٹیت کہ من ماں اینکر مدت ءَ اینکر مال کمائینان ءَ تراد یاں تو منارا آزاد بکن تو مالک ءَ را باید اِنت کہ قبولدار بہ بیت و نبشتہ بکنت (اے معاملہ ءَ "مکاتبہ" گوشنت و اے غلامانی آزاد کنائینگ ءِ یک خاصیں صورت ایت) بلے مالک ءَ اے خبر ھما وہد ءَ قبول کنگ لوٹیت کہ آ چوش بفہمیت کہ حقیقۃً غلام یا ٹینگ ءِ حق ءَ آزادی بہتر اِنت چہ غلامی ءِ قید ۔ آزاد بوان ءَ دزّی یا بدکاری یا دگہ ڈولیں بدمعاشی ءِ توکا گرفتار نہ بیت اگر چوشیں دل جمعی ءِ گندیت تو بیشک آیان ءَ آزادی ءِ موقع دیگ بہ بیت تاکہ آزاد بوان ءَ وتی فلاح ءِ میدان ءَ شرتر بودناک بہ بیت و جاھے کہ نکاح کنگ بہ لوٹیت تو وتی جرندءِ اختیارءَ نکاح بکنت غلامی ءِ سببءَ پرائی ءَ میدان تنگ مبیت ۔ ف۲ اے اشارہ زرداریں و اجہانی نیمگا اِنت کہ چوشیں غلام و ٹینگ ءِ مالی امداد بکن اِت توری چہ زکات ءِ مال ءَ یا چہ عام صدقات و خیرات وغیرہ ءَ تاکہ آ زوت آزادی حاصل کت بکننت و اگن آئی ءِ واجہ بدل کتابت ءِ یک ونڈے معاف بکنت اے مزنیں امداد ایت ۔
تنبیہ : ماں زکوٰۃ ءِ مصرفاں چیزیکہ وَفِي الرِّقَابِ» ءِ یک مدّے ایرکنگ بوتگ آ ہمے غلامانی آزاد کنائینگ ءِ فنڈ اِنت ۔ ماں خلفاء راشدین ءِ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

دورءَ چہ بیت المال ءَ یہ جوشیں غلاماں امداد رستگ اَت ۔ وٚ ماں جاھلیت ءِ زمانگ ءَ لہتیں مرداں چہ وتی ٹینگاں بدکاری ءِ ذریعہ ءَ زرکمائینتگ اَت ۔ عبداللہ بن اُبی رئیس المنافقین ءِ گورءَ بازیں ٹینگ اتنت کہ آیاں ءَ بدکاری فرماتگتی وزرّی کمائینگت چرایاں لہتیں مسلمان بوتنت وآیاں چوشیں بدفعل ءِ کنگ ءَ انکار کت ،ہیشکا آ ملعون ءَ آشاں ءَ جتگت ، اِے آیت ہم یہ ہمے قصّہ ءَ نازل بوت وگوں ہمے شانِ نزول ءِ رعایت ءَ زیات گندگی ظاہر کنگ ءِ ردا " اِنۡ اَرَدۡنَ تَحَصُّنًا لِّتَبۡتَغُوۡا عَرَضَ الۡحَیٰوۃِ الدُّنۡیَا " ءِ بندش گیش کرتنت وا گرنہ چہ ٹینگاں بدکاری کنائینگ بہر حاورءَ حرام اِنت وا ے ڈول ہرچ کمائی ئے بیت آ کُل ناپاکنت توری ٹینگ اِے کارءَ گوں رضا و دل کشی ءَ بکننت یا یہ زبردستی و نادلکشی ءَ ۔ البت اگر ٹینگ ملوّثنت واشاں محض یہ دنیاءِ ادنائیں فائدگ زبردستی بکنائینت توہنگت اے زیات وبال و مزن بے شرمی ءِ دلیل اِنت ۔ خدا چہ بدکاری و بے شرمی ءَ ہرکس ءَ برگینیت

عَلِيۡمٌ ﴿۳۵﴾ فِيۡ بُيُوۡتٍ اَذِنَ اللّٰهُ اَنۡ تُرۡفَعَ وَيُذۡكَرَ فِيۡهَا اسۡمُهٗ

زانت وٚ ماں ھما لوگاں (یعنی مسیتاں) کہ اللہءَ حکم داتگ کہ آیانی عزت کنگ بیت وٚ و یاد کنگ بیت ماں آیانی تہا آئی ءِ نام

يُسَبِّحُ لَهٗ فِيۡهَا بِالۡغُدُوِّ وَالۡاٰصَالِ ﴿۳۶﴾ رِجَالٌ ۙ لَّا تُلۡهِيۡهِمۡ

آئی ءَ یہ پاکی یاد کنت صباح و بیگاہ ءَ وٚ ایڈولیں مرد کہ بے خیال نکنت آیان ءَ

تِجَارَةٌ وَّلَا بَيۡعٌ عَنۡ ذِكۡرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيۡتَآءِ الزَّكٰوةِ

سوداگری و بہا چہ اللہ ءِ یاد ءَ و نماز ءِ قائم کنگ ءَ و زکات ءِ دیگا وٚ

يَخَافُوۡنَ يَوۡمًا تَتَقَلَّبُ فِيۡهِ الۡقُلُوۡبُ وَالۡاَبۡصَارُ ﴿۳۷﴾ لِيَجۡزِيَهُمُ

ترسنت چہ ھما روچ ءَ کہ ٹگل ورنت ماں آئی ءِ تہا دلاں و چمّاں وٚ تاکہ جزا بدنت آیانءَ

اللّٰهُ اَحۡسَنَ مَا عَمِلُوۡا وَيَزِيۡدَهُمۡ مِّنۡ فَضۡلِهٖ ؕ وَاللّٰهُ يَرۡزُقُ

اللہ آیانی شرتریں کارانی و گیشینش بدنت چہ وتی مہربانی ءَ وٚ و اللہ رزق دنت

مَنۡ يَّشَآءُ بِغَيۡرِ حِسَابٍ ﴿۳۸﴾ وَالَّذِيۡنَ كَفَرُوۡۤا اَعۡمَالُهُمۡ كَسَرَابٍۢ

ہرکسے ءَ راکہ بلوٹیت بے حساب ءَ وٚ و ھما کہ کافرنت آیانی عمل ہنچوش کہ تروکیں ریکا ینت

بِقِيۡعَةٍ يَّحۡسَبُهُ الظَّمۡاٰنُ مَآءً ؕ حَتّٰۤى اِذَا جَآءَهٗ لَمۡ يَجِدۡهُ شَيۡـًٔـا

ماں یک پٹیں زمینے ءَ کہ گمان کنت آئی ءَ تنیگیں مردم آپے ۔ تاحدیکہ وھدے رسیت آئی ءِ کرّا نہ دیتی چیزے

وَّوَجَدَ اللّٰهَ عِنۡدَهٗ فَوَفّٰٮهُ حِسَابَهٗ ؕ وَاللّٰهُ سَرِيۡعُ الۡحِسَابِ ﴿۳۹﴾

و دیتی اللہ وتی گورا پدا پورہ کت آئی ءِ حساب ، و اللہ زوت گریت حسابءَ وٚ

اَوۡ كَظُلُمٰتٍ فِىۡ بَحۡرٍ لُّـجِّىٍّ يَّغۡشٰٮهُ مَوۡجٌ مِّنۡ فَوۡقِهٖ مَوۡجٌ مِّنۡ

یا ہنچوش کہ تہاماں جُہلیں دریائے ءَ کہ ماپوشیت آئی ءَ راچول یہ آئی ءِ چکّ ءَ دگر چول یہ آئی ءِ

فَوۡقِهٖ سَحَابٌ ؕ ظُلُمٰتٌۢ بَعۡضُهَا فَوۡقَ بَعۡضٍ ؕ اِذَاۤ اَخۡرَجَ يَدَهٗ

چکّ ءَ جنبر نت یکے یہ دگر ءِ چکّ ءَ ۔ تہاری اِنت یکے یہ دگر ءِ چکّ ءَ وٚ و تنیکہ درکنت وتی دستءَ

لَمۡ يَكَدۡ يَرٰٮهَا ؕ وَمَنۡ لَّمۡ يَجۡعَلِ اللّٰهُ لَهٗ نُوۡرًا فَمَا لَهٗ مِنۡ نُّوۡرٍ ﴿۴۰﴾

نزیک نہ اِنت کہ بگندیت آئی ءَ راوٚ و ہرکسیکہ نداتہ اللہ ءَ روشنی گڑا چہ ہچ نیمگا نیستیں یہ آئی ءَ روشنی وٚ

ع ۵/۲ ۱۱

وٚ یعنی زنا ہنچوش بد اِنت کہ جبر و اکراہ ءَ بعد ہم بد مانیت بلے حق تعالیٰ محض چہ وتی رحمتاں "مکرھہ" ءِ بے وسی و برّگی ءَ گندان ءَ درگذر فرمائینیت ۔ مرے جاورءَ زبردستی کنوکءَ سکّیں عذاب دیگ بیت و زبردستی کتگین ءِ سرا رحم کنگ بیت ۔

وٚ یعنی ماں قرآنءَ نصیحت ، احکام و پیشی قومانی عبرتناکیں داستان بیان کنگ بوتگنت تاکہ چہ خدا یا ترسوکیں مردم اشاں استکنان ءَ عبرت حاصل کت بکننت و وتی انجام ءِ بابت ءَ فکر بجننت یا چہ "مَثَلًا مِّنَ الَّذِيۡنَ خَلَوۡا" ءَ مراد چوش بہ بیت کہ پیشی امتانی سرا ہم ہمے ڈول ءَ حدود و احکام جاری کنگ بوتگنت کہ آیاں ہمے رنگءَ مذکور بوتنت و لہتے قصّہ ہم چو "افک" ءِ قصّہ ءِ ڈول ءَ پیش اھننت کہ آمرے سورت ءَ بیان کنگ بوتگ گڑا چوشکہ اللہ تعالیٰ ءَ حضرت مریم صدّیقہ و حضرت یوسف صدیق ءِ دشمنانی بھتان و براءت ظاھر فرمائینت عائشہ صدیقہ بنت الصدیق ءِ براءت ونزرگی ھم داں قیامت ءِ قائمی ءَ صادقان ءِ قلوبءَ نوکا نقش فی الحجر فرمائینت و دشمنان سیاہ رُو کت ۔

وٚ یعنی چہ اللہ ءِ ذات ءَ زمین و آسمان ءِ رونق و آبادی اِنت آئی ءِ مدد بیت توگُل ویران بنت (موضح) درست مخلوق ءَ نور چہ ھمائی وجودءَ رستگ ماں ماہ روچ استاراں ، فرشتگاں ، نبیاں و ولیاں ہرچ سرظاہری یا باطنی روشنی ہست انت اشاں چہ ھما نور ءِ منبع ءَ استفادہ کرتگ ، ھدایت و معرفت ءِ ہرچ روشنی یے کسے ءَ سر بیت چہ ھما بالائیں بارگاہ ءَ سر بیت ۔ تمام علویات و سفلیات چہ ھمائی آیاتِ تکوینیہ و تنزیلیہ ءَ منوّر انت ۔ حسن و جمال یا خوبی و کمال ءِ چیزے جلوہ جاہے اگر بہ نظرءَ کیت آھائی نورانی دیم و مبارکیں ذات ءِ جمال و کمال ءِ شہرابیت ماں سیرت ابن اسحٰق ءَ نبشتہ اِنت کہ ماں طائف ءَ وھدیکہ مرداں و اجہیں نبی سوکی کت تووا چہ ءِ زبان ءِ سرا اِے دعا اَت "اَعُوۡذُ بِنُوۡرِ وَجۡهِكَ الَّذِىۡۤ اَشۡرَقَتۡ لَهُ الظُّلُمٰتُ وَصَلُحَ عَلَيۡهِ اَمۡرُ الدُّنۡيَا وَالۡاٰخِرَةِ اَنۡ يَّحِلَّ بِىۡ غَضَبُكَ اَوۡ يَنۡزِلَ بِىۡ سَخَطُكَ لَكَ الۡعُتۡبٰى حَتّٰى تَرۡضٰى وَلَا حَوۡلَ وَلَا قُوَّةَ" اِلَّا بِاللّٰہِ ۔ ماں تہاریں شپاں واجہ وتی رب " اَنۡتَ نُوۡرُ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ " ، گوشان ءَ توار برجتگ اَت و وتی گوش چم و دل ہر ہر عضو بلکیں ماں مود مودءَ چرائی ذات ءَ نور طلب فرمائینتگ ۔ و آخرءَ بطور خلاصہ فرمائینتگی " وَاجۡعَلۡ لِّىۡ نُوۡرًا " ، یا " وَاَعۡظِمۡ لِىۡ نُوۡرًا " یعنی منی نورءَ زیات بکن بلکیں منا را نور درنور جوڑ بکن ۔ و ماں یک حدیثے ءَ ہست " اِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ خَلۡقَهٗ فِىۡ ظُلۡمَةٍ ثُمَّ اَلۡقٰى عَلَيۡهِمۡ مِّنۡ نُّوۡرِهٖ فَمَنۡ اَصَابَهٗ مِنۡ نُّوۡرِهٖ يَوۡمَئِذٍ اهۡتَدٰى وَمَنۡ اَخۡطَاَهٗ ضَلَّ " ، (فتح الباری ۴۳/۶) یعنی ہرکسءَ آدھدءَ چہ اللہ ءِ نور (توفیق) ءَ بہرے رست آئی ءَ ھدایت رست و ہرکس ردکپت آگمراہ بوت معلوم بہ بیت کہ چوشکہ اللہ تعالیٰ ءِ دگر صفات مثلاً سمع ، بصر وغیرہ ءِ چیزے کیفیت ءَ کس بیان کت نہ کنت ہمے بیما آئی ءِ نور ءِ صفت انت ، ممکنات ءِ نور ءِ سرا قیاس کنگ مبیت ۔ یہ زیاتیں گیش وگیوارءَ امام غزالی ؒ ءِ رسالہ "مشکوٰۃ الانوار" چارگ و وانگ بہ بیت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : وٚ یعنی چونائی ءَ چہ اللہ پاک ءِ نورءَ و تمام موجودات ءِ وجود قائم انت بلے ھما مومناں کہ ھدایت ءِ کشک ءِ سرا انت

آیاں چہ خداوندی نورءَ ھدایت و عرفان ءِ ہرچ خاسیں وتڑیں رسیت آئی مثال ءَ اے ڈول ءَ بغہمت چوشکہ یک مومن قانت ءِ جسم چو یک طاقے ءِ
بیما انت کہ آئی تو کا یک استارے ترپوکیں ماں قندیل (شیشگ) ءَ ایر انت، اے شیشگ آئی ءِ قلب (دل) بوت کہ آئی ءِ تعلق گوں عالم بالا
انت ماں آ قندیل (شیشگ) ءَ معرفت و ھدایت ءِ چراغ روشن انت، اے روشنی چہ ھنچیں صاف و صفائیں ولطیفیں تیل ءَ حاصل بوگا ئنت کہ آ چہ
مزن مبارکیں درخت (زیتون) ءَ درکپان انت۔ زیتون ھم ھما کہ چہ کتام حجابے ءَ نہ مشرق ءَ انت نہ مغربءَ یعنی ھچ طرف ءَ روتاپ ءِ رکاوٹ نیست
ماں سرپچیں میدانے ءَ اوشتوک انت کہ آئی ءِ سر اصحب و بیگاہ ہردوئیں وھداں روچ ءِ شہم کپنت۔ چہ تجربہءَ معلوم بوتگ کہ اے ڈولیں زیتونءَ
تیل ھنگت زیات لطیف و صاف بیت۔ **الغرض** آئی ءِ تیل اینکہ صاف و ترپوک انت کہ چہ آس ءِ پیش دارگءَ ھنچوش معلوم بیت کہ وتاوت روشن بیت۔
اے تیل منی خیالءَ ھما حسنِ استعداد و توفیق ءِ نور انت کہ آ چہ مبارکیں نورءِ القاءَ چہ بد ءِ فطرتءَ مومن ءَ دست کپت چوشکہ سُرزءَ ماں فائدہءَ گوست
و چوشکہ شجرۂ مبارکہ ءَ را "لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ" فرمائینتگ ات۔ آ ربانی نور ہم چہ جہت قیدءَ آزاد انت۔ خلاصہ چوش بوت کہ مومن ءِ دل ءِ شیشگ
باز صاف بیت وچہ خداء ِ توفیق ءَ ماں آئی ءَ حق ءِ قبولیت ءِ یک ھنچیں قابلیتے پیدا بیت کہ بأکس ءِ ڈیل ءِ پیش دارگءَ ابید بہ روک بوگءَ تیار بیت۔ نوں
جاھیکہ کمیں آس ظاہر بیت یعنی وحی و قرآن ءِ تیزیں روشنی ءَ آ ءَ را مس کت ھما دمان ءَ آئی ءِ فطری روشنی شہم گریت ہمیشی ءَ را **نُوْرٌ عَلٰى نُوْرٍ**
فرمائینت۔ باقی اے گُل اللّٰہ تعالیٰ ءِ قبضہءَ انت ہرکس ءَ بواھیت وتی روشنی ءَ بدنت و آوت شرزانت کہ کیا اے روشنی سربوگ لوٹیت
کیا سربوگ نہ لوٹیت۔ اے عجیب و غریب مثالانی بیان کنگءَ مقصد ھم ھیش انت کہ قابلیت دار وکیں مردمان ءَ **بصیرت** ءِ یک روشنیءَ
دست بکپیت حق تعالیٰ وت تمثیل ءِ مناسب موقع و محل ءَ بخوبی زانت دگہ کتام کسے ءَ چوشیں قدرت حاصل بیت کنت کہ اے ہمیں موزون و جاہیں
مثال پیش کت بکنت دیمترا فرمائینت کہ آ روشنی دست کپیت چہ ریشیءَ کہ ماں ھما مسیتاں کہ ملیں مردم صحب بیگاہ عبادت و بندگی کننت اودا
دلگوش گور بکننت۔ (**تنبیہ**) مفسراں اے تشبیہ ءِ تقریر باز ہمیا کرتگ۔ حضرت شاہ صاحبؒ ءَ ماں موضح القرآنءَ مزن عمیق ولطیفیں تقریرے
کتگ مگر بندہ ءِ خیالءَ ہرچ توجیہے اھت آئنتہ کنگ بوت وللنّاس فيما يعشقون مذاهب۔ واضح بہ بیت کہ ماں "یوقد" و "وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ
نَارٌ" ءَ ہرچ تشبیہے ءِ طرف ءَ اشارہ انت من ماں مشتبہءَ آئی ءِ جاگہءَ وحی و قرآن زرتگ۔ آئی ءِ ماخذ ھما فائدہ انت کہ آ ءَ را واجہ شاہ صاحبؒ ءِ
ماں مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا ءَ کرتگ و آئی ءِ تائید چہ صحیحین ءِ یک حدیثے ءَ بیت کہ آئی ءِ الفاظ واجہ ءَ چوش فرمان کننت اِنَّمَا
مَثَلِي وَمَثَلُ النَّاسِ كَرَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهٰذِهِ الدَّوَابُّ الَّتِي يَقَعْنَ فِيهَا الخ

ف۲ آیانی تعظیم و تطہیر ءِ حکمی بیان کت یعنی آیانی حال شونی کنگ لوٹیت وچہ ہر قسم ءِ گندگی و چہ ناھودگیں کارباراں دور دارگ لوٹیت ماں مسیتانی تعظیم
اے ہم داخل انت کہ اودا سر بوان ءَ دو رکعت تحیۃ المسجد بوانیت ف۳ تسبیح و تہلیل، تلاوتِ قرآن وغیرہ گُلیں ذکر ماں ریشیءَ شامل انت ف۴ یعنی ماں تمام
مناسبیں وھداں خداء یاد کننت لہتیں مفسراں گوشتگ کہ چہ "غدو" ءَ صحب ءِ نماز مراد انت و چہ "اصال" ءَ باقی چاریں وھدانی نماز مراد انت چیاکہ
اصیل ءِ لفظ چہ روچ ءِ زوالءَ بگر دانکہ دومی صحبءَ گوشگ بیت ف۵ یعنی روزگار ءِ گرد چیل آیانءَ چہ خداء ِ ذکرءَ غافل کت نہ کنت و نہ آیاں لہ احکامِ
خداوندی ءِ سر اعمل کنگءَ حیان ءَ دزنت۔ مزنءَ چہ مزنیں سوداگری یا دنائیں خرید فروخت ہچ چیز آیانءَ چہ خداء ِ ذکرءَ دور داشت کت نہ کنت۔ حضرات صحابہؓ ءِ شان
ھمیش ات ف۶ یعنی آ روچ ءَ دل ھما ٹہراءَ زانت کہ چہ پیش آیاں نہ زانتگ۔ چم ہم ھما ہیناکیں چیزاں گندنت کہ اشانی سرا چم ہچبر نہ کپتگنت، ماں قلوبءَ برے نجات ءِ توقع
پیدا بیت و برے ھلاکت ءِ خوف پیدا بیت، چم برے راستیں نیمگا و برے چپیں نیمگا چارنت کہ باریں چونکائی مارا دزگیر کننت یا چہ کجام نیمگا اعمالنامہ دستءَ دیگ بیت۔
ف۷ یعنی نیکیں کارانی واسطہ ہرچ دادے مقرر انت آ رسیت وچہ حق تعالیٰ ءِ فضل ءَ ہنگت زیات دیگ بیت کہ آئی ءِ گیش دیگوار وحد بندی ھنوں بیت نہ کنت ف۸ یعنی آئی
گور ا ہچ کمی نیست انت اگں چنتیاںءَ بے حد وحساب عنایت بکنت ھچ مشکل نہ انت ف۹ کافر دو قسمیگنت یکے ھما یاں کہ وتی عقیدہ و خیال ءِ روءَ آیاں جوانیں کار
کننت و ہنچوش فہمنت کہ چہ مرگءَ پد اے آیانی کارءَ کاینت حالانکہ سرظاہرءَ یک کارے خوبیں ھم بہ بیت بلے چہ کفر ءِ شومی ءِ سببءَ آ اللّٰہ ءِ گورءَ مقبول و معتبر نہ بیت
اے ردکپتگیں کافرانی مثال اے ڈول انت کہ نیمروچ ءَ ماں یک بیڑے ءَ چہ دورءَ یک تنّگیں مردےءَ آپ ءَ را دیست کہ درحقیقت ءَ آ ھما پٹ ترپوکیں ریکے ات تنّگیں
مردءَ چہ تُن ءِ ھلاھوشی ءَ وتارا پہ آپءَ رسینت تو گندیت کہ اودا آپ ھچ نیست البت نوں پرائی ءَ ھلاکت ءِ ساعت سربوتگت واللّٰہ تعالیٰ تمام عمر ءِ حساب
و داد ءِ واسطہ آئی ءِ دیما موجود ات چنانچہ ہے حتروار مانانی وھدا اللّٰہ پاکءَ آئی ءِ تمام زند ءِ حساب ماں دمانے ءَ گیش وگیوار کت چیاکہ آئی ءِ گورءَ
حساب و داد دیر نہ بیت۔ ھما دمان ءَ تمایں عمر ءِ غفلت و ناشریانی حساب ءَ آئی چکءَ جنگ بوت۔ دومی قسم ھما انت کہ آ چہ سرا بگر دان پاد ءِ پنڑکءَ
دنیاءِ لذتانی توکا غرق و جہل و کفر و ظلم و نافرمانی ءِ تہار و کیانی تہاتگ ورگائنت آیانی مثالءَ دیم ترءَ بیان فرمائینت۔ آیانی گورءَ روشنی ءِ اینکہ ہم شہم نیست ہمینکہ سرابءَ
سرءَ زرد دروک ءَ نظر آتکگت۔ اے مردم خالص تہار و کیانی و تل ماں تلبں لنجانی توکا بند انت چہ ہچ جانبءَ روشنی ءِ شہم داں اشاں سر نہ بیت۔
ف۱۰ یعنی زرد ءِ توکا، دت دریاء ِ تہاری پر آئی سرا طوفانی موجاں کہ یکے آدگر ءِ سرا سرکپان بنت۔ پدا اے درستانی سر برءَ سیاھیں جمبر، وشپ ءِ وھد فرض کنگ
بہ بیت گڑا ماں اے تہاریاں اضافہ بیت ف۱۱ یعنی وتی دستءَ چست کنانءَ وتی چمانی دیما بداریت تو تہاروکی ءِ سببءَ آوتی جرندءِ دستءَ دیست کت نہ کنت۔
ف۱۲ مزاماں مومنانی ذکرءَ کہ "يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ" فرمائینتگ اے جملہ ھمائی مقابلہءَ بوت یعنی ہرکسءَ خدا تعالیٰ توفیق نور نہ دنت آ ءَ را دگہ کتام کس
روشنی سر کت کنت۔ اشانی استعداد و ہدایت توفیق اِشس نہ بوت و ماں زرد ءِ لنجاں کپان ءَ اشاں روشنی ءِ تمایں دروازگان ءِ دپ بر وَ تا بند کرتنت نوں روشنیءِ
نور بئیت تو چہ کجا ست۔

ف شاید بالی مرغانی ذکر حدا ہمیشکا فرمائینت کہ اے ماں ھما وھدءَ ماں زمین وآسمان ءِ میانجیءَ معلّق بنت و اشانی اے دابءَ ماں گوات ءَ بال کنگ قدرت ءِ یک مزنیں نشانی ایت ف۲ یعنی حق تعالیٰ ءَ ہر یک چیزے ءَ آئیءِ حاورءِ مناسب ہرچ دستورے انابت وبندگی وتسبیح خوانیءِ الہام فرمائینت آئرا سر بدیوان آیاں وتی وظیفہءِ وردکنوک اَنت بلے افسوس وارمانی گپ ایشں انت کہ بازیں انسانے غرور وغفلت وظلمت ءِ تہار وکیاں عزق بوان ءَ حقیقی مالک ءِ یاد و غلامیءِ وظیفہءِ اداکنگا زہر اَنت ۔ (تنبیہ) مخلوقات ءِ تسبیح ءِ ردا ماں پانزدہمی جزءِ ربع ءِ قریب ءَ چیزے مضمون گوستگ باید انت کہ ھمودا چارگ بہ بیت ۔

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهٗ مَنْ فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالطَّيْرُ

تو ندیت چے کہ پہ پاکی اللہءَ یاد کننت ہرچیکہ ماں آسماناں وزمینا اینت وبالی مرغ

صٰٓفّٰتٍ ؕ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهٗ وَتَسْبِيْحَهٗ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِمَا

کہ بالش پَیشا نتگنت ف۱ ہریکے ءَ زانتگ وتی عبادت ف۲ و اللہ شر زانت ہرچیکہ

يَفْعَلُوْنَ ﴿۴۱﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ ﴿۴۲﴾

آ کننت ف۳ و اللہ ءِ بادشاہی اِنت ماں آسماناں وزمین ءَ ۔ وپہ اللہ ءَ نیمگا پچترگی انت ف۴

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُزْجِىْ سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهٗ ثُمَّ يَجْعَلُهٗ رُكَامًا

تو ندیت چے کہ اللہ ھکلیت جنبرءَ پدا آیان ءَ ہور بندیت پدا کنت آیاں چکّ پہ چکّ

فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلٰلِهٖ ۚ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ جِبَالٍ

گرڈا تو گندے ھورءَ کہ درکپیت چہ آئیءِ تہا ف۵ وایردنت چہ برزا چہ کوھاں

فِيْهَا مِنْۢ بَرَدٍ فَيُصِيْبُ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ وَيَصْرِفُهٗ عَنْ مَّنْ

کہ ماں آئیءِ تہا اینت چہ ترونگل ءَ پدا دوری دنت بہ ہرکسے سرا کہ بلوٹیت ف۶ وبہ بچینیت چہ ہر کسے ءَ

يَّشَآءُ ؕ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهٖ يَذْهَبُ بِالْاَبْصَارِ ﴿۴۳﴾ يُقَلِّبُ اللّٰهُ الَّيْلَ

کہ بلوٹیت ، کمے ممنتگ کہ آئیءِ گروک ءِ شہم ببارت چمّانی بینائیءَ ف۷ بدل کنت اللہ شپ ءَ

وَالنَّهَارَ ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّاُولِى الْاَبْصَارِ ﴿۴۴﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ

وروچ ءَ ف۸ ماں اِشیءِ تہا گوش گرگءِ جاگہ اِنت پہ چم پچاں ف۹ و اللہءَ پیداکتگ ہر

دَآبَّةٍ مِّنْ مَّآءٍ ۚ فَمِنْهُمْ مَّنْ يَّمْشِىْ عَلٰى بَطْنِهٖ ۚ وَمِنْهُمْ مَّنْ

سرندہ ئے چہ آپ ءَ ف۱۰ لہتے چہ آیاں ھمائنت کہ پہ لاپ رَوت ف۱۱ ولہتے چہ آیاں

يَّمْشِىْ عَلٰى رِجْلَيْنِ ۚ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّمْشِىْ عَلٰٓى اَرْبَعٍ ؕ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا

پہ دو پاد روت ف۱۲ ولہتے چہ آیاں پہ چار پاد روت ف۱۳ پیداکنت اللہ ہرچیکہ

يَشَآءُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۴۵﴾ لَقَدْ اَنْزَلْنَآ اٰيٰتٍ مُّبَيِّنٰتٍ ؕ

بلوٹیت ۔ بیشک اللہءَ پہ ہرچیزءَ قادرنت ف۱۴ پہ تحقیق دیمیں داتگنت آیات روشنیں ۔

ماں یک حدیثےءَ ہست کہ حضرت نوح علیہ السّلامءَ وتی چُکّان ءَ تسبیح وانگ ءِ باروءَ وصیت کت و فرمائینتی « وانّہا لَصَلوٰۃُ الخَلقِ » ہمیش انت اے دگہ مخلوق ءِ نماز ف۳ یعنی آیانی بندگی وتسبیح ءَ توری شما سر پدمبئیت ۔ لیکن حق تعالیٰ ءَ درست معلوم انت کہ کئے چے کننت ف۴ یعنی ہنچوش کہ آئیءِ علم ہرچیزءَ احاطہ کنوکنت آئیءِ حکومت ہم تمام علویات وسفلیات ءِ سرا حاوی انت وکُلّانءَ آخرکار بہ ھمائیءِ گورا واتری کنگی انت ۔ دیم ترا آوتی حاکمانہ وقادرانہ کارگزاریاں بیان کنت

ف۵ یعنی اول سرا جمبرانی کسانیں ٹکر جست بنت پدا اشاں یکجا بوان ءَ مزنیں جمبر بنت ۔ پدا جمبرانی تل ءِ سرا تل یک جاہ کنت ۔

ف۶ یعنی چوشکہ ماں سرزمین ءَ سنگ وڈوکانی کوہ اَنت لہتیں سلف ءِ قول اِنت کہ ہمے ڈولءَ ماں آسمان ءَ ترونگلانی کوہ انت واجہیں مترجمءَ بہ ہمے روءَ ترجمہ کتگ لیکن زیات راجح وقوی قول ایش اِنت کہ چہ "سماء" ءَ جمبر مراد انت ۔ مطلب چوش بوت کہ چہ جمبراں کہ آ چو کوہاں کثیف وگران انت ترونگلاں گوار ینیت کہ چہ آیاں بازکسءَ جانی و مالی تاوان بیت وبازکس سلامت دارگ بنت ۔

ف۷ یعنی گروک ءِ روشنی اینکر تیز بیت کہ چم خیرہ بنت قریب انت کہ چمّانی روک ھلاس بہ بیت ۔

ف۸ یعنی روچ ءَ پدشپ وشپءَ پد روچ بہ ہمائی قدرت ءَ کیت ھمائیءَ وتی جند کدی شپءَ کدی روچ ءَ کم یاگیش کنان بیت وآیانی گرمی ءَ چہ سردیءَ وسارتیءَ چہ گرمیءَ بدل کنت

ف۹ یعنی باید انت کہ قدرت ءِ چوشیں مزنیں نشانیاں ءَ گندانءَ انسان بصیرت وعبرت حاصل بکنت وبہ ہما شہنشاہ حقیقی ءِ نیمگا گوں راستیں دل ءَ رجوع بکنت کہ ماں ھمائیءِ قبضہءَ اے تمام تصرّفات وسروچیریں کارانی مہار اِنت ۔

ف۱۰ اِے ردا ہفدھمی جزءِ سیومی رکوع ءَ آیت وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ءِ فائدگ چارگ بہ بیت ۔ ف۱۱ چوشکہ مار وماھیگ ۔

ف۱۲ چوشکہ انسان وبالی مرغ ف۱۳ چوکہ گوک وگامیش ف۱۴ یعنی کتام جانورےءَ چہ چارءَ زیات پاد بدنت توہیچ بعید نہ اِنت آئیءِ لامحدود قدرت ومشیت ءَ کس محصور کت نہ کنت ۔

وَاللّٰهُ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۴۶﴾ وَيَقُوْلُوْنَ

واللہ ھدایت دنت ہرکسے ءَ کہ بلوٹیت پہ تچکیں راہ ءَ ف۱ دگوشنت کہ

اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُوْلِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ

ما ایمان آرت پہ اللہ ءَ و پہ رسول و حکمیں منّ ات رندا پشتءَ ماندنت روت یک جماعتے چہ آیاں رند چہ اے

ذٰلِكَ ۭ وَمَآ اُولٰۗىِٕكَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۴۷﴾ وَاِذَا دُعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ

خبرءَ ۔ و اِشاں مؤمن نھنت ف۲ و وقتیکہ توار جنگ بنت پہ اللہ و رسول ءِ نیمگا

لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿۴۸﴾ وَاِنْ يَّكُنْ لَّهُمُ

تاکہ آیانی درمیان ءَ فیصلہ بکنت، ناگہاں بچارے یک جماعتے چہ آیاں سرردی کننت ۔ واگن آیان ءَ چیزے

الْحَقُّ يَاْتُوْٓا اِلَيْهِ مُذْعِنِيْنَ ﴿۴۹﴾ ۭ اَفِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ اَمِ ارْتَابُوْٓا

حق برسیت گرا کاینت آئی ءِ نیمگا گردنءَ جہل کناں ف۳ ۔ ماں آیانی دلاں بیماری انت ف۴ چے یا ماں شکءَ کپتگنت

اَمْ يَخَافُوْنَ اَنْ يَّحِيْفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُوْلُهٗ ۭ بَلْ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ

یا ترسنت چہ اے خبرءَ کہ ناانصافی کننت پہ آیانی سرءَ اللہ و آئی ءِ رسول بلکہ ھما وتنت

الظّٰلِمُوْنَ ﴿۵۰﴾ ۧ اِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذَا دُعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ وَ

ناانصاف ف۵ بیشک مؤمنانی خبر ھمشنت وقتیکہ توار جنگ بوتنت پہ اللہ ءِ

رَسُوْلِهٖ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اَنْ يَّقُوْلُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا ۭ وَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ

و رسول ءِ نیمگا تا فیصلہ بکنت ماں آیانی درمیانءَ ہمیشش گوشت کہ اِشکتیں و حکمیں منّت و ہمشنت

الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۵۱﴾ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَاُولٰۗىِٕكَ

کامیابنت ف۶ ۔ و ہرکسے حکمءِ منّیت اللہ و آئیءِ رسولءِ و بترسیت چہ اللہءَ و ردءِ بدنت و تارا چہ آئیءِ نافرمانیءَ گرا

هُمُ الْفَاۗىِٕزُوْنَ ﴿۵۲﴾ وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَىِٕنْ اَمَرْتَهُمْ

ھمشنت پہ مرادءَ رسنت ف۷ و اللہءِ قسمءَ وارنت پہ محکمیں سوگندءَ کہ اگر تو آیانءَ حکم بکنئے

لَيَخْرُجُنَّ ۭ قُلْ لَّا تُقْسِمُوْا ۚ طَاعَةٌ مَّعْرُوْفَةٌ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا

یکدم درکپنت (چہ وتی جاگہءَ) بگوش قسم موَرت ۔ فرمانبرداری کنگنت ہنچو کہ دستورنت ۔ بیشک اللہ خبردارنت ہرچے

ف۱ تکوینی و تنزیلی نشانیان اینکر صاف و ظاہر اِنت کہ آیانءَ گندان و اشکنانءَ بایدانت کہ ہچ کس رد مکپیت لیکن تچکیں راہءَ ھماکس قدم جنت کہ آئرا خداتعالیءَ ہدایتءِ توفیق داتگ کہ ہانی حسابءَ مردم اے سرپچیں نشانیان گندیت بلے انجامءِ اعتبارءَ آیانی گندگ نہ گندگ برابرانت ۔ ف۲ اِے منافقانی ذکرانت کہ آیاں گوں زبانءَ ایمان و اطاعتءِ دعویٰ ظاہر کنوک انت و وھدیکہ عملءِ وقت آتکگت تو بدا انکارش کتگت حقیقت ایش اِنت کہ ماں آیانی دلءَ چہ شروعءَ ایمان و انقیاد موجود نہ اَت سرزبانی چیزیکہ دعویٰ اِش کتگت آئیءِ حقیقت ھما وھدءَ معلوم بوتگت کہ آیاں چکاس و امتحان گِرگ بوتیں ف۳ یعنی اگر آیانی جیڑہ گوں کسےءَ بوت و چوش فہمنت کہ ما ناحقیں، ھما وہدا اگں دومی فریق بگوشیت کہ بیا بروین واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءِ خدمتءَ اِے معاملہءِ فیصلہءَ کنیں تو اِے منافق برِیشیءَ رضامند نہ بنت چیاکہ اشاں زاننت کہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم زور رعایتءَ بغیر حقیں فیصلہ کننت کہ مرشیءَ آیاں تاوان بیت حالانکہ چہ پیشءَ دعویٰ کنوکتنت کہ ما اللہ و رسولءِ سرا ایمان آرگ و آئیءِ حکمءِ منّگءَ تیارِیں ۔ نوں آ دعویٰ کجاشت ۔ البت بندجہرءَ اگں کتام یک معاملےءَ حق اشانی جانبءَ بہ بیت تو آ وقتءَ گوں اشتاپی گردنءَ جہل کنانءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءِ بارگاہءَ حاضر بنت و فیصلہءِ دار و مدار واجہءِ ذاتءِ سرا اِر کننت چیاکہ آ المءِ زاننت کہ چہ عدالتءَ فیصلہ بہ منءَ حقءَ بوگی انت گڈا اِے چونیں ایمان و اسلامے بوت اِے وَ محض ہواپرستیءِ یک رنگے بوت ۔
ف۴ مرض ایشنت کہ خدا و رسولءَ راست اِش منّت لیکن حرص اِش نئیلیت کہ حکمءِ روءَ عمل بکننت چوشکہ نادراہ لوٹیت کہ پاد بجنت بلے پاد چست نہ بنت ۔
ف۵ یعنی خدا و رسولءِ بابتءَ اشاں رد وارتگ دو واجہ نبیءِ صداقت یا اللہءِ وعدہ و وعیدءِ تو کا اشانءَ شک و شبہ اِنت یا چوش گمان دارنت کہ اللہ و آئیءِ رسول آیانی معاملاتءِ انصافءِ برخلاف فیصلہ کننت ہمشکا ماں آئیءِ عدالتءَ جیڑہءِ برگءَ تیار نہ بنت ۔ نوں باید اِنت کہ اشاں یاد بدارنت اود او ظلم و بےانصافیءِ احتمال ہچ نیست البت اشاں وت ظلم کنگءِ سرا لانک بستگ دل مانگ اَنت کہ وتی حقءَ سرجمیءَ وصول بکننت و دگرانءَ یک پیسہءَ ہم مدینت ہمشکا چوشیں معاملہانءَ ماں خدائی عدالتءَ برگءَ چہ ترس و لرزنت کہ ماں اے رداآیاں الّم زاننت کہ رسولءِ فیصلہ منءَ برخلاف بیت ۔ اے احوال منافقانءِ باردءَ اَت دیم ترءَ اشانی مقابلہءَ مخلصیں مردمانی اطاعت و فرمانبرداریءَ بیان فرمائینیت ۔ ف۶ یعنی راستیں مسلمانءِ کار چوش اِنت و باید اِنت کہ ہنچوش بہ بیت کہ ہروقتے کہ بہ کتام کارےءِ بردا آیاں خدا و رسولءِ طرفءَ توار جنگ بہ بیت توری سر ظاہر مریشیءَ آیاں نفع برسیت یا نقصان یک دمانے ہم دیر نہ کننت ھما ساعتءَ «سمعًا و طاعةً» گوشانءَ خبرءِ منّگءَ بنت ماں حمیشیءَ آیانی اصلی خیر و حقیقی نجاتءِ راز پوشیدہ اِنت ف۷ یعنی ہرکسے اے ساعتءَ فرمانبردار بہ بیت گوستگیں ردکاریانی سرا پشومان بوانءَ و چہ خداءَ ترسانءَ توبہ بکننت و آئندہ چہ بدیں راہءَ یک گور بوانءِ گام بجنت پہ ھمائیءَ دنیا و آخرتءَ سوبمندی اِنت ۔

تَعْمَلُوْنَ ﴿۵۳﴾ قُلْ اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَ اَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا

کہ شما کن اِت ف۱ بگوش اللہ ءِ حکم ءَ و آئی ءِ رسول ءِ ہمّن اِت ۔ پدا اگر پُشت ماننت بینت گڑا

عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَ عَلَيْكُمْ مَّا حُمِّلْتُمْ ؕ وَ اِنْ تُطِيْعُوْهُ تَهْتَدُوْا ؕ وَ

آئی ءِ چکّا ہما بارنت کہ پر کنگ بوتگ و شمے چکّا ہما بارنت کہ شمارا پر کنگ بوتگ و اگر آئی ءِ خبر ءَ گرت گڑا راہ گندت ۔ و

مَا عَلَى الرَّسُوْلِ اِلَّا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿۵۴﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

نہ اِنت پیغمبر ءِ سرا اگر رسینگ صاف صاف ءَ ف۲ وعدہ کتگ اللہ ءَ گوں ہماکساں کہ ایمانش آرت

مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ

چہ شما و نیکیں کارش کُت کہ ضرور جانشین کنت آیان ءَ ما زمین ءَ ہنچو کہ جانشینی کتگنت

الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۪ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِيْنَهُمُ الَّذِى ارْتَضٰى لَهُمْ

ہماکہ چہ آیاں پیش بوتگنت و پہ محکمی ءَ جاگہ دنت پر آیاں آیانی ہما دین ءَ کہ پر آیاں پسند کتگ

وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا ؕ يَعْبُدُوْنَنِىْ لَا يُشْرِكُوْنَ

و آیانی خوف ءِ بدل ءَ آیان ءَ امان دنت ۔ منی بندگی ءَ کننت، شریک نکننت

بِىْ شَيْــًٔا ؕ وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿۵۵﴾ وَ

گوں من ہچ کسے ءَ ف۳ و ہر کسیکہ ناشکری بکنت رند چہ اِشی ءَ گڑا اہشنت نافرمان ف۴ و

اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَ اٰتُوا الزَّكٰوةَ وَ اَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۵۶﴾

قائم بدارِت نماز ءَ و بدئیت زکات ءَ و پہ رسول ءِ حکم ءِ سرا بروت تاکہ پر شما رحم کنگ ببیت ف۵

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مُعْجِزِيْنَ فِى الْاَرْضِ ۚ وَ مَاْوٰىهُمُ النَّارُ ؕ

تو گمان مکن کہ اے کافراں دمبرائینت مارا پہ تچگ ماں زمین ءَ و آیانی جاگہ دوزخ ءِ آس اِنت ۔

وَ لَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿۵۷﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِيَسْتَاْذِنْكُمُ الَّذِيْنَ مَلَكَتْ

و آبدیں جاگہے ف۶ او مسلماناں بایدنت کہ اجازت بگرنت چہ شما ہماکہ شمے غلام و

اَيْمَانُكُمْ وَ الَّذِيْنَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلٰثَ مَرّٰتٍ ؕ مِنْ قَبْلِ

مولدنت ف۷ و ہماکہ پہ بلوغت نرستگنت چہ شما سے وقت ءَ ۔ پیش چہ

ع ۷ / ۱۳

ف۱ یعنی منافقاں سکّیں تُرندیں سوگند وارنت ءَ تراِ یقین دیائینگ لوٹنت کہ مارا شما حکم بکن اِت تو کُلّیں لوگ و جاگہانءَ یل کنانءَ ما خداءِ راہ ءَ در کپگءَ بالکل تیار یں، بلکیں واجہ اشارہ بکنت تو کُلّیں مال و زراں اللہ ءِ راہ ءَ خرچ کنانءَ یک گور بئیں اِے ءِ رِدا اِیشہ دیگ بوت کہ اِنچکیں نڈیں دیار ورانءَ مفتیں قسم ورگ ءِ ہچ حاجت نیست شمے فرمانبرداری ءِ حقیقت معلوم بوت کہ سرزبانی دعویٰ کن اِت و عمل ءِ وقت و ھدے بئیت تو زم زم ءَ کنزگ بناء کنیت بایدانت کہ شمارا سیں مسلمانانی داب حکم برداری کنانءَ پیش بدارات زبانی سوگند ہچ در دنہ ورنت بندِ خبرءَ کہ شما سوگند ورانءَ ایدگہ بندیاں وتی خبرءِ بابت ءَ یقین بدیائین اِت لیکن اللہ پاک ءِ گوراکسے ءِ چالاکی و فریب کاری در دنہ وارت آ و تمام ظاھریں و چیریں خبرانی احوال ءَ زانت ۔ دیم ترءَ شمے لے مکّاری و منافقی ءِ پردگ ءَ پاشک کنت ف۲ یعنی پیغمبرءِ ذمّہ ءَ تبلیغ ءِ بار لدّگ بوتگ بوں آئی گوں سرجمیءَ وتی حق ادا کت و شمے ذمہ ءَ ہرچ بارے لدّگ بوتگت آ تصدیق و حق ءِ قبولیت ءِ بار انت و ایکہ آئی ءِ فرمان ءِ رِدا اگام بجن اِت اگر شما وتی ذمہ داری ماران ءَ آئی ءِ حکمانی رندگیریءَ کن آت تو دارین ءِ سوب مندی کشکءَ حاصل کن اِت و ماں دنیا و آخرت ءَ و شنود بئیت و اگن نہ پیغمبرءَ ہچ تاوان نہ رسیت شمے ناشری و سرکشی ءِ تاوان پہ شمے چکّ ءَ کپیت پیغمبرءَ وتی فرض اداکنانءَ عنداللہ چہ وتی ذمّہ داری ءَ آزات بوت

دیم ترا رسول ءِ فرمانبرداری ءِ چیزے ثمرہ و فوائدءِ بیان فرمائینیت کہ آیانی سلسلہ چہ دنیاءَ بُنگیج بیت.

ف۳ اے دیم گوری (خطاب) واجہیں نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ وقت ءِ مردمانءَ فرمائینت ۔ یعنی چرایاں ہرکس اعلائیں درجہ ءِ نیک و رسول صلی اللہ علیہ وسلم ءِ کاملیں رندگیری کنوک اِنت چہ رسول ءَ رند اشاں زمین ءِ حکومت دنت و ہرچ دینِ اسلام خداءَ دوست بیت چہ ھمایانی دستءَ ماں دنیاءَ آئرا قائم کنت ۔ چوش بگوش کہ ہنچوش ماں استخلاف ءِ لفظءَ اشارہ انت کہ آمردماں محض دنیاوی بادشاہانی ڈول ءَ نہ بنت بلکیں واجہیں نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ جانشین بوان ءَ آسمانی بادشاہت ءِ اعلانءَ کننت و برحقیں دین ءِ بنیاداں مضبوط و محکم کننت و خشکی و تری ءَ ھمائی ءِ دھشت ءِ پرچم دارانت آوقت ءَ مسلمانانءَ کافرانی خوف مرعوب کت نکنت آگوں سرجمیں دلجمعی و امن وامینی پہ وتی پروردگار ءِ عبادت ءَ گلائیتش بنت و ماں دنیاءَ امن و امینی ءِ دور دورہ بیت ۔ شرف مند و مقبولیں بندیانی ممتازیں شان اِے بیت کہ آخالص یکتائیں خداءِ بندگی ءَ کننت کہ ماں آئی قد ذرّہ ئے ھم شرک آوار نہ بیت، شرکِ جلی ءَ وَ بل شرکِ خفی ءِ گوات ہم آیانی گورءَ نہ گوزیت ۔ الوک یکیں خداءِ غلام بنت، چہ ھمائی ءَ ترسنت، چہ ھمائی ءِ ذات ءَ امیدکش انت بہ ھمائی ءِ سرا بھروسہ کننت، آیانی زند و مرگ بہ ھمائی رضا انت کتام دگہ ھستی ءِ خوف و ترس آیانی گورءَ چتّر ہم نہ جنت و نہ کتام دگہ کسے ءِ وشی و ناوشی ءِ غرض ءَ دارنت ۔ الحمدللہ کہ پاکیں ربّ ءِ اِے وعدہ چاریں خلفاء رضی اللہ عنہم ءِ دست ءَ سرجم بوت و دنیاءَ اِے عظیم الشانیں پیشین گوئی ءِ یک یک حرفءِ مصداق چاں وت دلیست ۔ چہ چاریں خلفاءَ پد ہم چند اسلامی بادشاہاں وقتاً فوقتاً اے ہمیراں دنیاءَ آیان بوتنت و ہدیکہ اللہ پاک بلوٹیت دیم ترا ہم آیاں بنت چہ احادیث ءَ معلوم بوت کہ آخری خلیفہ امام مہدی رضؓ بیت کہ در بابت ءَ آئی عجب بشارات بیان کنگ بوتگنت آخداءِ سرزمین ءَ گوں عدل و انصاف ءَ پُر کنت و خارقِ عادت جہاد فی سبیل اللہ ءِ رھبند ءَ اسلام ءِ کلمہءَ بالا کنت اللّٰھم احشرنا فی زمرتہ وارزقنا شہادۃً فی سبیلک انک واسع المغفرۃ وذوالفضل العظیم ۔ (تنبیہ) چرے استخلاف ءِ آیت ءَ خلفاءِ اربعہ ءِ مزن شانداریں فضیلت و منصب ظاہر بیت ۔ ابن کثیرءَ اِے رِدا چہ نبوّت ءِ دورءُ باری ءَ بگرداں کہ عثمانی عہد و باری ءِ فتوحات ءَ درجہ بدرجہ بیان کتگ و آخرءَ اِے الفاظ نبشتہ کرتگ "وجُبی الخراج من المشارق والمغارب الی حضرۃ امیرالمؤمنین عثمان بن عفّان وذلک ببرکۃ تلاوتہ ودراستہ وجمعہ الامۃ علیٰ حفظ القرآن ولھذا ثبت فی الصحیح ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال: ان اللہ زوی الارض فرأیت مشارقھا ومغاربھا وسیبلغ ملک امتی ما زُوی لی منھا فھا نحن نتقلب فیما وعدنا اللہ ورسولہ وصدق اللہ ورسولہ فنسأل الایمان بہ وبرسولہ والقیام بشکرہ علی الوجہ الذی یُرضیہ عنّا "

ف۴ یعنی چوشیں مزن شانیں انعامانی ناشکری ظاہر کنگ سکّیں مزنیں نافرمان ءِ کار انت حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینیت کہ ہرکسے خلفاءِ اربعہ ءِ خلاف و چہ آیانی فضل و شرف ءَ منکر بوت ۔ چرے لفظاں آئی ءِ احوال فہمگ بوت رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِىْ قُلُوْبِنَا غِلًّا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا رَبَّنَآ اِنَّكَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ. ف۵ یعنی چہ خداءِ رحمت ءَ

صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَحِيْنَ تَضَعُوْنَ ثِيَابَكُمْ مِّنَ الظَّهِيْرَةِ وَمِنْۢ بَعْدِ
صباح ءِ نماز ءَ د و وقتیکہ کش اِت ایرکن اِت وتی پُچّان ءَ ماں نیم روچ ءَ و رَند چہ

صَلٰوةِ الْعِشَآءِ ۛ ثَلٰثُ عَوْرٰتٍ لَّكُمْ ۭ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌۢ
عشاءِ نماز ءَ ۔ اے سئیں وقت جاندریٹیگنت ول ہچ گُنہ نیستیں پہ شمے سرا ونہ پہ آیانی سرا

بَعْدَهُنَّ ۭ طَوّٰفُوْنَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلٰي بَعْضٍ ۭ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ
رند چہ اے وقتاں تَر پِتّر کننت شمے گوراگوں یکدگر ءَ ول ھمیڈول ءَ شر بیان کنت اللہ

لَكُمُ الْاٰيٰتِ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۵۸﴾ وَاِذَا بَلَغَ الْاَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ
وتی آیتاں ماں شمے دیم ءَ و اللہ شرزانت پختہ کارانت ۔ و وقتیکہ برسنت نابالغاں چہ شما پہ بلوغت ءَ

فَلْيَسْتَاْذِنُوْا كَمَا اسْتَاْذَنَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ
گڑا آیانءَ اجازت گرگ لوٹیت ہنچوکہ اجازت گپتگ ہمایاں کہ چہ آیاں پیش بوتگنت ول ھمیڈولءَ شر بیان کنت اللہ

لَكُمْ اٰيٰتِهٖ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۵۹﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَآءِ الّٰتِيْ لَا يَرْجُوْنَ
گوں شما وتی آیتاں واللہ شرزانت پختہ کارنت ۔ وھما جنیناں کہ لوگ ءَ نشتگنت ہمایاں کہ نکاح ءِ امیدش

نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ اَنْ يَّضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجٰتٍۢ
نیستیں گڑا پہ آیانی سرا گناہ نہ اِنت پہ اے خبراکہ بکشنت ایرکننت وتی گیشیں پُچّاں، چو مبیت کہ ڈنءَ گوں

بِزِيْنَةٍ ۭ وَاَنْ يَّسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۭ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۶۰﴾ لَيْسَ
زینت ءَ ظاھر بنت وچہ اے خبرءَ ہم پرہیز بکننت گڑا پہ آیاں شرترانت ول واللہ اشکنوکءَ زانوکنت نہ اِنت

عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْمَرِيْضِ حَرَجٌ
پہ کورءِ سرءَ تنگی ونہ پہ لنگ ءِ سرءَ تنگی ونہ پہ نادراہ ءِ سرءَ تنگی

وَّلَا عَلٰٓي اَنْفُسِكُمْ اَنْ تَاْكُلُوْا مِنْۢ بُيُوْتِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اٰبَاۗىِٕكُمْ اَوْ
ونہ پہ شمے جندانی سرا تنگی پہ اے خبرءَ کہ بورت چہ وتی لوگاں یا چہ وتی پتانی لوگ ءَ یا

بُيُوْتِ اُمَّهٰتِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اِخْوَانِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اَخَوٰتِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اَعْمَامِكُمْ
چہ وتی ماتانی لوگاں یا براتانی لوگاں یا وتی گوھارانی لوگاں یا چہ وتی پت ءِ براتانی لوگاں

ونڈگرگ لوٹ اِت ۔ توشماہم ہمے دوستاں کیں بندیانی راہ ءَ اختیار بکن اِت وآراہ ھمیش اِنت نماز قائم کنگ، زکوٰۃ ءِ ادا کنگ و ماں زندگی ءِ تمامیں راھبنداں و احدنبی ءِ حکمانی سرا گام جنگ اللّٰھم ارزقنا متابعۃ رسولك صلی اللہ علیہ وسلم وتوفّنا علیہ والحقنا بالصّالحین آمین ول اے نیکیں بندیانی بالمقابل مغضوب ور دکاریں مردمانی انجام وآخرانت ۔ یعنی وھدیکہ نیکانءَ ملکءَ حکومت وزمین ءِ خلافت عطا کنگ بیت کا فر وبدکارانی تمام مکروتدابیر پرشت و بروش بنت اللہ ءِ ارادہ ءَ کس ٹگلینت کت نکنت ۔ اگرماں تمام خدائی ءَ اینگر وآنگر تچانءَ سرگرداں بہ بنت بدا ہم آوتاراچہ خداءِ سزاءَ رکھینت کت نکنت یقیناً آئراں جہنم ءِ بندی خانہ ءَ رَوگی بیت ول یعنی مولدوغلام ۔ چارر کوع ساری ءَ استیذان ءِ مسئلہ ءِ ذکراِت، اِے ھمائی ءِ آخرانت ماں میانجی ءَ خاص خاصیں جاورانی ردا دگہ مضمون بیان بوتنت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ول یعنی ماں اے سئیں وھداں عموماً زاندیں گُڈ کنگ بنت یا ویسگ وآگاھی ءِ لباس تبدیل کنگ بنت وگوں لوگ بانک ءَ مخالطت ہم گیشتر ہمے وھداں بیت، کدی چہ فجرءَ پیش یا نیمروچ ءِ وھدءَ مردم غسل کنگ ءِ ارادہ کننت ولوٹیت کہ کسے پرشئیءَ معلوم دار مبیت پمشکا حکم دیگ بوت کہ ماں اے سئیں وھداں نابالغیں بچک مولدوغلام ءَ ہم اجازت گرگ وآیگ لوٹیت ۔ اے دگہ وقتاں آیاں مثلِ اجنبیاں اجازت گرگ ءِ حاجت نیست البت لے دگہ گپ ایت کہ کدام شخصے وتی مصلحت ءِ روءَ ایدگہ وھداں ہم اجازت حاصل کنگ ءِ جارءَ بجنت ول یعنی برزا بیان بوتگیں وقتاں چہ بغیر ایدگہ باقی وھداں عادۃً مردم یکدگر ءِ گورءَ رووآ کننت چرایاں نابالغیں بچک یا ٹینگ و غلام ءَ ہر وھدءَ اجازت گرگ ءِ حاجت نیست انت چیاکہ اے پیما پابندی جنگءَ باز تنگی وکاروبار باز مہتل بیت کننت کہ چوشیں گپ حق تعالیٰ ءِ مصلحت ءِ برخلاف انت ۔ ول یعنی بچک دانکہ نابالغ انت اے سئیں وقتاں چہ ابید باقی وقتاں اجازت ءَ بغیر رووآ کُت کنت ہر وقتیکہ بلوغت ءِ سنءَ سربوت گڈا آئی ءِ حکم بالغیں مردمانی پیما انت کہ آئی حکم ماں ساری ءِ آیت ءَ چوش اھتگ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوْا وَتُسَلِّمُوْا عَلٰٓي اَهْلِهَا ۔ ول یعنی حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی پیرزالاں ماں لوگ ءِ توکا کمتیں گد پوشنت تورواِنت وپورا پردہ داری بکننت تو بہتر انت وچہ لوگءَ درآیگ ءِ وھدءَ ہم زیاتیں گداں مثلاً برقع وغیرہ ءَ بکشنت تو ھچ بلکے نیست بشرطیکہ ھما زینت ظاہر کنگ مبیت کہ آئی سرپوشی ءِ حکم ماں آیت " وَلَا يُبْدِيْنَ زِيْنَتَهُنَّ " الخ ءَ دیگ بوتگ ۔ چرپیشی ءَ اندازہ جنگ بیت کہ ورنائیں جنینانی پردہ داری ءِ خیال ءَ اسلام چنکر دارگا اِنت ۔ ول یعنی اے وفتنہ ءِ گرودار ءِ ظاہری بست وبند اِنت باقی پردہ توک وتلاں ہرچ گتے جنگ بیت وہرچ ڈولیں فتنہ برپا کنگ بنت یا ددارگ لوٹیت کہ خداتعالےٰ آدرستاں شرّ اشکنت وزانت ہمائی روءَ گوں ہرکسءَ حساب دادکنت ول یعنی ہرکارے کہ زحمت ٹیگنت آیاں معاف انت (یہل اَنت) مثلاً جہاد، حج، جمعہ وجماعت ودگہ ہمے ڈولیں چیزاں (کذافی الموضح) یا مطلب ایش کہ لے معذوروں محتاجیں مردمانی گوں سلامتیں مردماں ہور ورگءَ چہ وتا رادور داشتگ اَت اِشاں ہمے ماں دل ءَ آورتگت کہ بلکیں چہ مئے ہور ورگءَ مردماں بد بئیت وچہ مئے لہتیں حرکت (سُرسُراں) وشکل وصورت ءَ اشان ءَ ایذا بہ بیت وا اے راست اَت کہ لہتے کسءَ وحشت ونفرت بوتگت اے گپ ہم ہست کہ لہتیں مومنیں مردمانءَ چہ وتی تقویٰ داری ءِ سببءَ دل ءَ اے خیال پیدا بوت کہ چوشیں معذور ومرض دارد کیں مردماں گوں ورگ ورگءَ شاید عدل ومساوات ءِ اصول قائم دارگ مبنت، کور تمام ورگاں دیست نہ کنت، لنگیں مردم بلکیں دیرءَ سربیت وشرّیں جاگھے دست گرگ نتونیت، نادراھیں مردم ءِ حال چاوَ بدترانت پمشکا اشان ءَ ہور وارینگ ءِ توکا احتیاط اِش کرتگت تاکہ اشانی حق جنگ مبیت ۔ دگہ ہم یک جاورے پیش اھتگت کہ اے معذور وبیوس یک مردے ءِ گورا شتگنت آمردءَ اشان ءَ ورگ وارینگ ءِ توفیق نہ داشت چہ بے تکلفی ءِ رھبندءَ اشانءَ بہ وتی پت، برات، گوہار، ناکو وغیرہ کدام یک سیادے ءِ لوگ ءَ بُرتنت برپشی ءَ اے معذور وبے وسان ءَ خیال کتگت کہ ما اھتنس اے مردءِ گورءَ بلے ایشی ءَ مارا بہ دگرانی گورءَ برت چو مبیت کہ آمئے ورگ وارینگءَ دل ءَ گران وناوش اِنت ۔ اے تمام احوالانی اصلاح مرے آیت ءَ بیان بوتنت کہ چوشیں مفتیں خیالانی توکا وتا گرفتار مکن اِت اللہ تعالےٰ ءَ ماں اے معاملہ ءَ آسانی کتگ گڈا شما پردتا پرچا تنگی کن اِت ۔

ف۱ یعنی شمے زیرِ تصرف ءَ دیگ بوتگ مثلاً کسے ءَ وتی جیزءِ وکیل یا نگران جوڑ کت و بقدرِ معروف ترا چہ آئی ورگ ءِ اجازت دات ۔
ف۲ یعنی چہ وتی مردمانی جاگہاں پہ ورگ ءِ چیزاں ہر وھدءَ جُست کنگ ءِ حاجت نیست نہ وروک شرم و حجاب بکنت و نہ لوگ ءِ واہند دریغ بکنت ۔ البت اگر لوگ جنیں آدم ءِ مردءِ گنت گڑا آئی ءِ رضا حاصل کنگ الّمی اِنت ، ہور لوّ ائے ورگ بور اِت یا جدا جدا بوان ءَ ۔ اگر یک شخصے ءِ مرضی مبیت تو گڑا چوشیں شخصے ءِ ورگ ءِ ورگ ہرگز روا نہ اِنت ۔ و وھدیکہ دو چار بکپ اِت تو دومی ءَ سلام بگوش اِت چیا کہ چریشی ءَ شرتریں دعا نیست کسے کہ اے لفظ یل دیان ءَ دگہ لفظے وتگرڑیں ظاہر کنت چہ اللہ ءِ رھبندءَ آئی ءِ رھبند بہتر بوت نہ کنت ۔
تنبیہ : چہ آیت ءَ تہنا ورگ ءِ جواز ہم بدرا بوت ، لہتیں و اجہانی بابت نبشتہ کنگ بوتگ کہ داں مھانے بہ آیانی گورءَ میا تکیں ورگش نہ وارتگ معلوم بوت کہ اِے غلو اِیت ۔ البت اگر ورگ بازنت و یکجا بورنت تو اِے حالت برکت آروک اِنت ، کما ورد فی الحدیث .

اَوْ بُيُوْتِ عَمّٰتِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اَخْوَالِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ خٰلٰتِكُمْ اَوْ مَا مَلَكْتُمْ
یا چہ وتی پتءِ گوھارانی لوگاں یا چہ وتی ماتءِ براتانی لوگاں یا چہ وتی ماتءِ گوھارانی لوگاں یا چہ ھما یانی لوگاں کہ آیانی کلیتانی

مَّفَاتِحَهٗۤ اَوْ صَدِيْقِكُمْ ۭ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَاْكُلُوْا جَمِيْعًا اَوْ
واھندِت ف۱ یا چہ وتی دوستانی لوگاں ۔ نیستیں پہ شمے سر گناہ پہ اے خبرءَ کہ بورِت یکجا ہور یا

اَشْتَاتًا ۭ فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوْتًا فَسَلِّمُوْا عَلٰٓي اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ
جدا جدا ۔ پدا وقتیکہ گوزِت ماں لوگاں گڑا اسلام بدئیت پہ وتی مردماں شرّیں دعائے چہ اللہ ءِ

اللّٰهِ مُبٰرَكَةً طَيِّبَةً ۭ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ
طرفءَ برکت داریں وشّیں ۔ ہمیڈول ءَ بیان کنت اللہ پہ شما وتی آیتاں تا کہ شما

تَعْقِلُوْنَ ﴿۶۱﴾ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَاِذَا
سر پد ببت ف۲ بیشک مومن ھما اِنت کہ ایمانش آرتگ پہ اللہ و آئی ءِ رسول ءَ و وقتیکہ

كَانُوْا مَعَهٗ عَلٰٓي اَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوْا حَتّٰى يَسْتَاْذِنُوْهُ ۭ اِنَّ
گوں آئی ءَ گون بنت پہ یک کارےءَ کہ پہ آئی ءَ جمع کنگ بوتگنت گڑا آ نروِنت تا وقتیکہ چہ آیاں اجازت نگرنت ۔ بیشک

الَّذِيْنَ يَسْتَاْذِنُوْنَكَ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ۚ فَاِذَا
ھماکساں کہ اجازت گرنت چہ تو گڑا آ ھمشنت کہ منّنت اللہ و آئی ءِ رسول ءَ ف۳ و وقتیکہ

اسْتَاْذَنُوْكَ لِبَعْضِ شَاْنِهِمْ فَاْذَنْ لِّمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ
اجازت گرنت چہ تو پہ وتی کارےءَ گڑا اجازت بدے چہ آیاں ہر کسےءَ کہ تو بلوٹے و معافی بلوٹ

لَهُمُ اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۶۲﴾ لَا تَجْعَلُوْا دُعَاۗءَ الرَّسُوْلِ بَيْنَكُمْ
پر ایشاں چہ اللہ ءَ ۔ بیشک اللہ بخشوکنت مہربان اِنت ف۴ مکن اِت رسول ءِ توار جنگ ءَ ماں وتی درمیانءَ

كَدُعَاۗءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا ۭ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ يَتَسَلَّلُوْنَ مِنْكُمْ
ہنچو توار جنگءَ وتیگ ءِ گوں یکدگرءَ ف۵ بیشک اللہ زانت ھماکساں کہ درکشنت و تارا چہ شما

لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِيْنَ يُخَالِفُوْنَ عَنْ اَمْرِهٖٓ اَنْ تُصِيْبَهُمْ
پہ چم دوچم کنگ ف۶ نوں بایدنت کہ بترسنت ھماکساں کہ آئی ءِ حکم ءِ نافرمانی ءَ کننت چہ اے خبرءَ کہ بکپیت پہ آیانی سرءَ

ف۳ ماں برزءِ آیتاں آیگ ءِ وھدءَ استیذان ءِ ذکر اَت ، اِدا روگ ءِ وھدءَ استئذان ءِ ضرورت بیان کت ، یعنی پورہ ئیں ایماندار ھماکس اَنت کہ آیاں رسول صلے اللہ علیہ وسلم ءِ لوٹائینگءَ حاضر بنت و وھدیکہ یک اجتماعی کارےءَ شریک بنت مثلاً جمعہ ، عیدین ، جہاد و شور و مصلحت ءِ دیوانے وغیرہ تو بے اجازت ءَ آیاں نہ رونت ہمے مردم اَنت کہ کامل و راستیں پہ اللہ و رسول ءَ منوکنت
ف۴ یعنی غور و فکرءَ بعد ہر کسءَ مناسب زانے اجازت بدے ۔ چونکہ اے اجازت ءِ سرا عمل کنگ ءَ تہا چہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صحبت ءَ زہری و تقدیم الدنیا علی الدین ءِ شائبہ موجود اِنت ہمیشکا ئتیں نبی (صلی اللہ علیہ وسلم) چوشیں مخلصیں بندیانی حق ءَ استغفار طلب بکن تا کہ چہ تئی استغفار ءِ برکت ءَ اِے کمزوری ءِ تلافی بہ بیت و حساب برابر بہ بیت ۔ ف۵ یعنی واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ توار ءِ سرا حاضر بوگ فرض بیت ، واجہ ءِ توار مثل اِے دگہ مردمان ءِ ڈول ءَ نہ اِنت کہ بلوٹ اِت لبیّک بکن اِت یا مکن اِت ۔ اگر واجہ نبی ءِ توار ءِ سرا کسے حاضر مبیت تو باید اِنت کہ چہ آئی بد دعائی ءَ تُرسگ بہ بیت چیا کہ واجہ ءِ رعب و عظمت ءِ سرجمیءَ خیال دارگ بہ بیت چو عام مردماں "یا محمد" وغیرہ کنگ مبیت بلکیں یا نبیّ اللہ و یا رسول اللہ ءِ تعظیمی لقباں توار جنگ بہ بیت ۔
حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ واجہ ءِ توار جنگ ءِ سرا حاضر بوگ فرض بوتگت توری بہ ھرچ کلارےءَ ۔ پدا اِے خبر ہم الّمی اَت کہ چہ اودا بے اجازت ءَ کسے یا دمئیت و مروت ۔ نوں ہم تمام مسلماناں باید اِنت کہ گوں وتی مستر و برادراں ہمے داب ءَ بکنت .
ف۶ اِے منافقانی احوال اِنت کہ اشان ءَ واجہ نبیؐ ءِ دیوان ءَ نندگ و وعظ و نصیحت ءِ گوشدارگ بازگران محسوس کرتگت آیاں زیات ترمو ہمے ءِ رسگ و چم دوچم کنان ءَ بے اجازت ءَ چہ دیوان ءَ درسپتر تگنت مثلاً یک مسلمانے جُست گران پادا ھت اشی ہم بہ ہمے مردے ءِ پناہ گران ءَ درشتگت ہمے ردا فرمائینت کہ شما چہ پیغمبرءَ چے چیر دئیت اللہ تعالیٰ ءَ شمے کُل احوال معلوم اَنت ۔

فِتْنَةٌ اَوْ يُصِيْبَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۶۳﴾ اَلَآ اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ

یک مصیبتے یا رسیت آیاں ءَ یک عذابے دردناکیں ف۱ دلگوش کن اِت بیشک اللہ ءِ ونیگنت ہر چیکہ ماں آسماناں اِنت

وَالْاَرْضِ ؕ قَدْ يَعْلَمُ مَآ اَنْتُمْ عَلَيْهِ ؕ وَيَوْمَ يُرْجَعُوْنَ اِلَيْهِ

وماں زمین ءَ اِنت ۔ پہ یقین آ ئیارا معلوم اِنت پہ ہر حالتے کہ شما آئی ءِ سرا ہستت ۔ وآ روچی شما گردینگ بت ہمائی ءِ نیمگا

فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا ؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۶۴﴾

گڑا خبر دارش کنت پہ ہر کاریکہ کتگ ش ۔ واللہ پہ ہر چیز ءَ زانتیں ف۲

ع ۳ ۹ ۱۵

سُوْرَةُ الْفُرْقَانِ مَكِّيَّةٌ وَّهِىَ سَبْعٌ وَّسَبْعُوْنَ اٰيَةً وَّسِتُّ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ فرقان ماں مکہ ءَ ایرہتگ وآئی ءِ ہفتاد وہفت آیات وشش رکوعنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں اللہ ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

تَبٰرَكَ الَّذِىْ نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلٰى عَبْدِهٖ لِيَكُوْنَ لِلْعٰلَمِيْنَ نَذِيْرًا ﴿۱﴾

مزن برکت دارنت ہما ذاتیکہ ایر گیتگ قرآن ف۳ پہ وتی بندہ ءِ سرا ف۴ تاکہ آ پہ تمامیں جہان ءِ مردماں یک ترسینوکے ببیت ف۵

الَّذِىْ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ لَّهٗ

ہماکہ آسمانانیگ وزمین ءِ بادشاہی ہمائییگنت وناں مزدی نکتگ پہ روت مچے وہچ کسے آئی ءِ

شَرِيْكٌ فِى الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهٗ تَقْدِيْرًا ﴿۲﴾ وَاتَّخَذُوْا

شریدار نہ اِنت ماں بادشاہی ءَ وپیدا کت ہر چیز پدا برابری کت پہ اندازہ ءَ ف۶ ٹاہینتگ مردماں

مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً لَّا يَخْلُقُوْنَ شَيْـًٔا وَّهُمْ يُخْلَقُوْنَ وَلَا يَمْلِكُوْنَ

پہ روت بغیر چہ آئی ءَ دگہ معبودے ایڈلیں کہ پیداگ نکننت ہچ چیزے ءَ راو آوت پیداگ کنگ بوتگنت وقدرتش

لِاَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا وَّلَا يَمْلِكُوْنَ مَوْتًا وَّلَا حَيٰوةً وَّلَا نُشُوْرًا ﴿۳﴾

نیستیں پہ روت نقصان ءِ ونہ فائدہ ءِ وقدرتش نیستیں پہ مرگ ءَ وزندہ بوگ وپہ دوبارہ جیست بوگا ف۷

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اِفْكُ ِۨافْتَرٰىهُ وَاَعَانَهٗ عَلَيْهِ قَوْمٌ

وگوشگ لگتنت کافراں کہ نہ اِنت اِے مگروت گڑی یے کہ اڈی کتگ و مدت داتگ پہ آئی ءِ اڈ کنگا دگہ

منزل ۴

ف۱ یعنی اللہ ورسول ءِ نافرمانی کنوکاں تُرسگ لوٹیت، چو مبیت کہ ماں اشانی دل ءَ کفر ونفاق وغیرہ ءِ فتنہ ہمیشہ ءِ واسطہ جوڑ ہنڈ الئے محکم بہ بیت واے ڈول ءَ ماں دنیا ءِ یک سکیں مصیبتے ءَ تا قیامت ءِ دردناکیں عذاب ءَ گرفتار ببنت العیاذ باللہ۔ ف۲ یعنی جوش بیت کنت کہ چہ مردماں چم دوچم کناں شما کارے بکن اِت لیکن چہ حق تعالےٰ ءَ شمے ہچ حالے چیر بوت نہ کنت ونہ چہ آئی ءِ زمین وآسمان ءَ درکپت کن اِت۔ آ ہنچوش کہ شمے سہوگیں احوال ءَ سرپد انت ہمے پیما آ ہما روچ ءِ حساب داد ءِ احوال ءَ سرجمی ءَ معلوم دارانت وہدیکہ تمام دنیا پہ حساب داد ءَ آئی طرفا ترکنائینگ بیت وہریکے ءِ دیما آئی ذرہ ذرہ حساب داد سرپیچ کناں ءَ پیش کنگ بیت۔ اے ہمیں علیم الکل ومالک الکل ءِ سزا ءَ چہ گنہگار جونکائی وتار ار دے پدے کت کنت۔

ف۳ «فرقان» (فیصلہ کنوکیں کتاب) اے اشارہ بہ قرآن کریم ءِ طرف ءَ اِنت کہ آ حق وباطل ءِ فیصلہ کنوکیں آخری کتاب اِنت وہم حلال وحرام ءَ صاف صاف ءَ یکے چہ دومی ءَ جدا کنت ہمے کتاب انت کہ آئی ءَ وتی نازل کنوک ءِ شان ءِ عظمت عالی صفتان واعلائیں درجہ ءِ حکمت ورأفت ءَ مزن جوانیں شکلے ءِ پیش کرتگ وتمام جہان ءِ ہدایت واصلاح ءِ ذمہ وآیان ءَ خیر کثیر ونہ سدوکیں برکت عطا کنگ ءِ سامان ودلیعت کرتگ۔

ف۴ یعنی وتی ہما کامل واکملیں بندہ (محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم) ءِ سرا کہ آئی ءِ ممتازیں لقب چہ کمال عبودیت ءِ برکت ءَ «عبداللہ» بوت۔ صلوات اللہ وسلامہٗ علیہ۔

ف۵ یعنی قرآن کریم کہ تمام جہانءَ چہ کفر وعصیانءَ بدیں انجام ءَ آگاہ کنوک اِنت چونکہ مرے سورت ءَ مکذبین ومعاندین ءِ ذکر زیات بوتگ شاید پمشکا ادا «نذیر» ءِ صفت بیان کت «بشیر» ءِ ذکر نہ کت وچہ للعالمین ءِ لفظ ءَ پیش داشت کہ اِے قرآن تہنا پہ عرب ءِ امتیاں نہ انت بلکیں پہ تمامیں جن وانس ءِ ہدایت ءِ ردا اہتگ۔

ف۶ یعنی ہر چیزئی بہ یک خاصیں حسابے ءَ داشت کہ چرائی ءَ ہما خواص وافعال ظاہر بنت کہ پرایاں ودلیعت کنگ بوتگ چہ وتی دائرہ ءَ ڈن قدم ایر کت نہ کنت ونہ چہ حدود ءَ عمل وکار کنگ ءَ عاجز مانیت غرض ہر چیزے پہ ہما کیلو وماپ ءَ اڈ کت چہ آئی ءِ فطری موزونیت ءِ لحاظ ءَ کمکے ہم کمی بیشی یا لنکگ ایر کنگ ءِ گنجائش ہم نہ منت وآخر کار آ ہمے گوشنت صُنْعَ اللّٰهِ الَّذِىْٓ اَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ و «فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخٰلِقِيْنَ»۔

ف۷ یعنی چنکر ظلم وتعجب ءِ گپ ایت کہ چوشیں قادر مطلق مالک الملک حکیم علی الاطلاق ءِ زبردستیں ہستی ءَ کافی نہ زانان ءَ دگہ معبود وحاکمانی شوہازا انت کہ آیاں گویا ماں خدا ءِ حکومت ءَ شریک انت حالانکہ آ بزکارانی وتی وجود ہم وتی لوگ ءِ نہ اِنت نہ آیاں یک ذرہے ءَ پیداکنگ ءِ توفیق دارنت نہ مرگ ونہ حیاتی پہ آیانی دست ءَ انت ونہ چہ وتی خودسری ءَ کسے ءَ را ادنائیں نفع ونقصانے دات کت کننت بلکیں آوتی جند ءَ ہم قدر ذرہے فائدہ حاصل کنگ یا چہ نقصانے ءَ محفوظ دارگ ءِ قدرت نہ دارنت۔ اِے ڈولیں عاجز وبزگیں ہستیان ءَ خدا ءِ شریک قرار دیگ چنکر احمقی وبے حیائی ایت۔

ربط: اِے قرآن نازل کنوک ءِ صفات واحوال ءِ ذکرات وآئی ءِ بابت ءَ مشرکاں ہرچ بے تمیزی کنگا اَنت آئی ردکنگ بوت۔ دیما وت قرآن وحاملِ قرآن ءِ بابت ءَ احمقانہ ایرادانی جواب انت

اٰخَرُوْنَ ۚ فَقَدْ جَآءُوْ ظُلْمًا وَّزُوْرًا ۚ وَقَالُوْٓا اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ
یک قومے ءَ ف لگتنت پہ ناانصافی کنگءَ و دروغ ءِ بندگءَ ۲ و گوشگءَ لگتنت کہ اے پیشگیں دمانی قصہ انت

اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلٰى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ۝۵ قُلْ اَنْزَلَهُ الَّذِيْ يَعْلَمُ السِّرَّ
کہ نبشتہ ای کنگنت۔ نوں ھما اینت کہ وانگ بنت آئی ءِ دیما صباح و بیگاہ ۳ تو بگوش کہ ایر گیتگ آ ھما ذاتءَ کہ زانت پوشیدگیں

فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ اِنَّهٗ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۝۶ وَقَالُوْا مَالِ هٰذَا
رازءَ مان آسمانان و زمین ءَ، بیشک کہ آ بخشوکنت مہربان انت ف ۵ و گوشگءَ لگتنت کہ اے چونیں

الرَّسُوْلِ يَاْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِيْ فِي الْاَسْوَاقِ ؕ لَوْلَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ
پیغمبرے کہ ورگ وارت و بازاران تریت ف ۶ پر چیا ایر گیجگ نہ بوتگ پہ آئی ءِ نیمگءَ

مَلَكٌ فَيَكُوْنَ مَعَهٗ نَذِيْرًا ۝۷ اَوْ يُلْقٰٓى اِلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ تَكُوْنُ لَهٗ جَنَّةٌ
یک فرشتہئے تاکہ گوں آئیءَ گوں بوتیں پہ ترسینگءَ یا دور دیگ بوتیں آئیءِ دیما خزانئے یا آئیءَ یک باغے بوتیں

يَّاْكُلُ مِنْهَا ؕ وَقَالَ الظّٰلِمُوْنَ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا ۝۸
کہ بوارتینی چہ ھمائیءَ ف ۷ و گوشت ظالماں کہ شما (مسلماناں) پیروی ءَ نکن ات مگر یک جادوگریں مردے ءِ ف ۸

اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوْا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوْا فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَبِيْلًا ۝۹ ع ۱ ۹ ۱۶
بچار کہ چہ پیم ءَ مثال جننت پہ تئی سرا نوں آ گار بوتنت پدا راہءَ در گیت نہ کننت ف ۹

تَبٰرَكَ الَّذِيْٓ اِنْ شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّنْ ذٰلِكَ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ
مزن برکت دارین ھما ذاتے کہ اگر بلوٹیت اڈ کنت پہ تو چہ اشیا شرتریں بہشتیں باغے کہ رُنبنت چہ

تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۙ وَيَجْعَلْ لَّكَ قُصُوْرًا ۝۱۰ بَلْ كَذَّبُوْا بِالسَّاعَةِ ۣ وَاَعْتَدْنَا
آیانی چیرا جُو و اڈ کنت پہ تو محل ف ۱۰ بلکیں آ قیامت ءَ نہ مننت و ما تیار کتگ

لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيْرًا ۝۱۱ۚ اِذَا رَاَتْهُمْ مِّنْ مَّكَانٍۭ بَعِيْدٍ سَمِعُوْا
پہ ھما کسءَ کہ قیامت ءَ نہ منیت جہنم ف ۱۱ وقتیکہ گندیتش چہ دوریں جاگاھےءَ اشکننت

لَهَا تَغَيُّظًا وَّزَفِيْرًا ۝۱۲ وَاِذَآ اُلْقُوْا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِيْنَ دَعَوْا
آئیءِ زہر گرگءَ و جوش ورگءَ ف ۱۲ و وقتیکہ دور دیگ بنت مان آئیءِ تہا تنکیں جاگھے دست پادش بستگنت توار جننت

ف ۱ یعنی اے درست مفتیں خبر انت کہ قرآن اللہ ءِ کتاب انت، معاذ اللہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ چہ یہودیانی مددءَ یک کلامے تیار کرتگ و آ را پہ دروغ الزام جانءَ خداءِ کلام گوشیت، پدا آئیءِ ہمراہ بہ آئیءِ تالانی ءَ گلائیش انت و بس چد و آ دیم ہچ نیست ف ۲ یعنی چرپشی ءِ مسترین ظلم و دروغ چے بیت کنت کہ چوشیں بے مٹیں کلام و حکمت دارد کیں کتاب کہ آئیءِ عظمت و صداقت چہ روچ ءَ زیات روشن انت دروغ و وتگڑیں گوشگ ببیت۔ آیا چہ چند یہودی غلامانی مددءَ اے ہمیں کلام اڈ کنگ بیت کہ بہ آئیءِ مقابلہ کنگءَ تمام دنیاءِ فصیح و بلیغ، عالم حکیم بلکیں جن و انس پہ مدا ہیگی عاجز بمانت و آئیءِ علوم و معارف ءِ ادنائیں شہےہ مزن مزنیں دماغ دارد کیں و عقل مند و دانایانی چمان ءِ روک ءَ بارت۔ ف ۳ یعنی محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ چہ اھل کتابءَ چیزے قصہ و داستان اشکنان ءَ نبشتہ کت گنت یا چہ دگہ کسےءِ نبشتہ کنائینتگنت ہمشان ءَ شپ و روچ آیانی دیمءَ وانینت و رٹیت، نوکیں رسیندءَ اشان ءَ جہل بُرز کنت دگہ ہچ ہم نیست۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ اول سرءَ نمازءِ دو وقت مقرر اتنت صحب و بیگاہ مسلمان واجہءِ گورءَ مچ بوتنت و ہرچ نوکیں قرآنے کہ ایر اھت آئیش نشت پہ یاد کنگءَ۔ کافران ہمے گپ بہ وتی رنگءَ ظاہر کُت۔ ف ۴ یعنی کتاب وت پلیش داریت کہ کتام یک انسان یا کتام انجمنے ءِ جوڑ کرتگیں نہ انت بلکیں ھما خداءِ نازل کرتگین انت کہ چہ آئیءِ علمءِ چاگرد یءَ زمین و آسمانءَ یک ادنائیں چیزے در بیت نہ کنت۔ اے کلام ءِ معجزانہ فصاحت و بلاغت، علوم و معارف، اخبارِ غیبیہ، احکام و قانونانی ھما سربستگیں رازان کہ بہ آیانی بُنءَ بغیر چہ خداءِ توفیق ءَ کسے ءِ عقول و افہام رست نہ کننت، صاف صاف ظاھر کننت کہ اے یک محدود علم دارد کیں شخص یا سازشی جماعتے ءِ کار نہ انت۔ ف ۵ یعنی چہ وتی بخشش و مہرءَ اے قرآنی ایر گیتگ (موضح القرآن) گڈا ھما کس بہ چوشیں حقیقت ءَ انکار کننت، باوجود آیانی گناہان ءِ تفصیلی علم دارگ ءِ آیانءَ فوراً سزا نہ دنت اے ھم آئیءَ ءِ بخشش و مہرءِ یک جلوہ ایت ف ۶ یعنی وھدے چو مئے ڈول ءَ ورگ وارت و چو مئے پیم ءَ پہ سنج و سودائی باراں تر و تاب کنت تو مئے و آئیءَ ءِ درمیان ءَ دگہ چونیں فرق و تفاوتے بوت اگں حقیقتاً آ رسولے ات تو بایدات کہ چو فرشتگانی پیما چہ ور دو نوش و چہ زندگی ءِ ایدگہ اڑ و جنجالاں آزاد بوتیں۔ ف ۷ یعنی اگں واجہ ءِ گورءَ فرشتگانی فوجے نیست انت تو کم از کم خداءِ یک فرشتہئے گون بوتیں تاکہ آئیرا راست ثابت بکنت و چیزے رعب داب پہ بیت کہ چہ آئیءِ گندگا ناکام ءِ مردمان آنگو دلگوش گور کرتگت۔ اے چونیں بزگیں جاورےءَ تہنا دعوت دیان ءِ تر و تاب کنت۔ یا اگں فرشتہئے ہم ھمراہ مبیت تو کم از کم چہ آسمان ءَ سُہر و نقرہ ءِ یک غیبی خزانہئے واجہ ءِ دست ءَ بکپتیں کہ مردمان زر دیان ءَ وتی نیمگا لیٹ بداتیں و خیر اگر چوش نبیت تو کم از کم ادنائیں زمینداراں ڈولا آئیرا انگور و کجّانی باغے بوتیں کہ چہ آئیءَ دگرانءَ و بِل وتی جندی سیراپ بوتگت و ھدیکہ اے خبرہم نیست تو کسے چون یقین بکنت کہ اللہ تعالیٰ ءَ رسالت ءِ مزن شانیں درجہ ءِ سرا (معاذ اللہ) چوشیں ادنائیں مردےءَ را مقرر کرتگ ف ۸ یعنی واجہ ءِ اے جاورءَ پدا اینکر مزنیں دعویٰ، ابید چرپشیءَ دگہ چے گوشگ بیت کنت کہ واجہ ءِ سرءِ ہوش شتگ یا چہ کسے ءِ سحرءِ زورءَ واجہ ءِ دماغ خراب بوتگ کہ چوشیں سرابرائیں گپّاں کنت (العیاذ باللہ) ف ۹ یعنی کدی گوشنت کہ اشی ءِ کل خبراں وتگڑین انت، کدی دعویٰ کننت کہ اے واجہءِ اے گپانءَ چہ دگراں در بُرتگنت پدا مان وتی سنجگءَ سازتگنتی کدی گوشنت کہ واجہ ءِ سرا سحرءِ اثر انت ہمیشکا عجب عجبیں گپانءَ بیان کنت، کدی واجہءَ ساحر، کدی نجومی، کدی شاعر، کدی مجنون گوشنت۔ اے پنیں پریشانی وت ظاہر کنت کہ چریشاں یک خبرے ہم پہ واجہءَ چسپان نہ بیت ہمیشکا اشاں بہ یک خبرے ءِ سرا نہ اوشتنت و الزام جنگ ءِ راہ اشان ءَ دست نہ دنت۔ ہر کس نبیانی بارگاہ ءَ اے ڈولیں گستاخی و بے ادبی کنانءَ بدراہ و گمراہ بنت آیاں ہجر بہ راستیں راہ ءَ گام گیجوک نہ بنت۔ ف ۱۰ یعنی مان اللہ ءِ خزانگءَ چے کمی انت آ اگر بلوٹیت تو یک باغے چی ایت بازیں باغ چریشیءَ شرتریں دات کنت کہ آئیءَ اشان لو منگا ینت۔ بلکیں آئیرا قدرت حاصل انت کہ مان آخرتءَ ہرچ باغ، جوانیں حور و قصور واجہءَ رسوک انت آ کلاں واجہءَ ہنوں مان دنیاءَ بدنت لیکن خداوندی حکمت فی الحال اے چیزءَ نہ لوٹیت و معاندینءِ اگر تمام تقاضا و مطالبہاں ہنوں سر جم کنگ بہ بنت پدا ہم اشان حق و صداقت ءِ منوک نہ انت واجہ پیغمبر علیہ السلام ءِ صداقتءَ ثابت کنگءَ واسطہ ہرچ دلیل و معجزہئے بطور ثبوت پیش کنگ بوتگنت آیاں پہ عقلمنداں بس انت بلکیں بازنیا انت ف ۱۱ یعنی آ

مردماں ہرچیزے کہ لوٹگا یتنت درحقیقتءَ اشانءَ حق ءِ طلب ءِ نیت ندارنت محض وتی ناشریءَ ظاہرکننت و اشانی ناشری ءِ سبب ایشنت کہ اشاں دنیگہ قیامت ءِ حزاو سزا یقین نیست ہمشکا یا ددارگ لوٹیت کہ حرت ءِ ائی دروغ بندکنگءَ ہچ نہ بیت، قیامت الم ءَ کیت و پرے دروغ بندکنوکاں آس ءِ بندی خانہ جوڑ کنگ بوتگ ماں آئیءَ اشانءَ ضرور جلگی اِنت ف۱۲ یعنی دوزخ ءِ آس ماں محشرءَ جہنمیانءَ چہ دورءَ گندانءَ چہ مستیءَ جوش وران بیت وچہ آئی ءِ غضبناکیں توار وخوفناکیں چیہالاں مزن مزنیں دلیرانی زہرگ ترکیت ۔ ھے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ماں دوزخءَ پہ ہریک گنہگارءَ خاصیں جاگہے بیت کہ چہ اودا آئی ہچ سُرت نہ کنت وکیں وڑا بازیں گنہگار ماں یکیں زنجیرءَ بندکنگ بنت آساعت ءَ چہ مصیبت ءِ شزار وبیزار بوانءَ موت ءِ را توار پہ جننت کہ دریچیا موت بیائیت مئے اے دردناکیں مصیبتانءَ ہلاس بکنت ۔ ف۲ یعنی یکءِ ندے بمریں تو مئے جند بچیٹیت ماں رد چے چہ ہزار رند ءِ مرگءَ جاور ہنگت بدتر بیت (موضح القرآن) ف۳ یعنی دروغ بندکنوکانی انجام اشکت نوں وت فیصلہ بکن اِت کہ اے دوست بیت یا ھاکہ آئی ءِ وعدہ گوں تقویٰ داردکیں مؤمناں کنگ بوتگ ۔ ف۴ ولوٹنت

هُنَالِكَ ثُبُوْرًا ﴿۱۳﴾ لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُوْرًا وَّاحِدًا وَّادْعُوْا ثُبُوْرًا كَثِيْرًا ﴿۱۴﴾

ھمودءَ مرگءَ ف۱ توار مجن اِت مروچی یک مرگےءَ ولوار بجن اِت بازیں مرگےءَ ف۲

قُلْ اَذٰلِكَ خَيْرٌ اَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِيْ وُعِدَ الْمُتَّقُوْنَ ؕ كَانَتْ لَهُمْ

بگوش کہ ہمے شرتر انت یا ہمیشگی ءِ بہشت ھاکہ پہریزگاراں دیگ بونگنت ف۳ واے آیانی

جَزَآءً وَّمَصِيْرًا ﴿۱۵﴾ لَهُمْ فِيْهَا مَا يَشَآءُوْنَ خٰلِدِيْنَ ؕ كَانَ عَلٰى

جزا ئنت وندگ ءِ جاھنت ۔ پہ آیاں اودا ھست ہرچیکہ لوٹنت ہمیشہ مانت ماں اودا ۔ بوت پہ

رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُوْلًا ﴿۱۶﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ

تئی پروردگار ءِ ذمہءَ وعدہ سوال کنگیں ۔ وھاروچی کہ مچ کنت کاریت آیاں وہمایاں کہ آیانی عبادتش کتگ بغیر چہ

اللّٰهِ فَيَقُوْلُ ءَاَنْتُمْ اَضْلَلْتُمْ عِبَادِيْ هٰٓؤُلَآءِ اَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيْلَ ﴿۱۷﴾ؕ

اللہءَ پدا جُستش کنت کہ شما گمراہ کتگنت منی اے بندہ یاں یا آیاں وت راہ گارکتگ ف۶

قَالُوْا سُبْحٰنَكَ مَا كَانَ يَنْۢبَغِيْ لَنَآ اَنْ نَّتَّخِذَ مِنْ دُوْنِكَ مِنْ اَوْلِيَآءَ

جواب دیئت کہ تو پاکئے لے مئے لائق نبوتگ کہ بغیر چہ تو دگہ کسےءَ دوست بجُریں ف۷

وَلٰكِنْ مَّتَّعْتَهُمْ وَاٰبَآءَهُمْ حَتّٰى نَسُوا الذِّكْرَ ۚ وَكَانُوْا قَوْمًۢا بُوْرًا ﴿۱۸﴾

لیکن تو آسودہ حال کتنت آ وآیانی پت پیرکاں تاکہ چہ تئی یادءَ بے خیال بوتنت وبربادیں قومے بوتنت ف۸

فَقَدْ كَذَّبُوْكُمْ بِمَا تَقُوْلُوْنَ ۙ فَمَا تَسْتَطِيْعُوْنَ صَرْفًا وَّلَا نَصْرًا ۚ وَ

نوں دروغ بندش کت شمارا پہ شمے خبراں ف۹ نوں شما دورکُت نہ کن اِت (عذابءَ) ومدت کُت نکن اِت ف۱۰ و

مَنْ يَّظْلِمْ مِّنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيْرًا ﴿۱۹﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ

ھماکس کہ ظالمنت چہ شما چاشینیں آیاں مزنیں عذابے ف۱۱ ودیمیں نداتگنت پیش چہ تو

الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّآ اِنَّهُمْ لَيَاْكُلُوْنَ الطَّعَامَ وَيَمْشُوْنَ فِي الْاَسْوَاقِ ؕ

پیغمبر مگر کہ آ درستاں ورگ ہم وارتگ وترّ گردِش ہم کتگ ماں بازاراں ف۱۲

وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً ؕ اَتَصْبِرُوْنَ ۚ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيْرًا ﴿۲۰﴾ ع ۲ / ۱۱ / ۱۷

کتگیں شمارا یکے پہ دگرےءَ آزمائشے ، باریں صبر کن اِت؟ وتئی پروردگار ہرچیزءَ گندیت ف۱۴

ھما چیزءَ کہ آیانی شان ءِ مناسب بیت ف۵ چہ وَعْدًا مَّسْئُوْلًا ءَ مراد پکائیں وعدہ اِنت کہ آئرا خداوند تعالیٰ محض چہ وتی فضل وکرم پہ وتی ذمہءَ زُرتگ یا مطلب چوش اِنت کہ اے وعدہ ءِ سرجمی ءِ بارو اتقویٰ داریں مؤمناں سوال کننت کہ آ یقیناً پوراکنگ بیت چوشکہ ماں دعاءَ ہم ہست رَبَّنَا وَاٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ ف۶ یعنی عبادت گزارانءَ اشکنائینانءَ چہ معبوداں جُست کنگ بیت کہ زانا شما اشانءَ شرک ووتی پرستش کنائینگ ءِ ترغیب داتگت یا اشاں چہ وتی جہالت واحمقی وکوتاھیءَ چہ راہ ءَ رد بوتنت ف۷ یعنی مارا چہ مجال ہست اَت کہ ترا یل دیان ءَ کتام دگہ کسےءَ وتی رفیق ودوزواہ بزانیں گڑا ادھدیکہ ما پہ وتی نفس ئیگی ابید چہ تو دگہ ہچ کسے نداشتگتیں گڑا دگراں چوں حکم دات کہ تگتیں کہ مارا معبود وحاجت روا قرار بدے اَت ۔ ف۸ یعنی اصل ایش انت کہ اے بے نصیب چہ وتی بدیں کرداراں وت پہ تباہ لوگءَ سوڑاتنت ہلاکت اشانی مقدرءَ الٰہی اَت ظاہری سوب چوش بوت کہ اشاں ماں عیش وآرام ءَ کپانءَ ماں غفلت ءِ نشہءَ سرمست بوانءَ تراشموشکار بوتنت کسے ءِ نصیحت ءِ سرا عملش نہ کت چہ پیغمبرانی ہدایت ووعظ ءِ نیمگا وتی چماتش نزآور تنت ودنیا وی جاہ وجلال ءِ سرا مغرور بوتنت تئیں واجہءَ چہ وتی مہربانیءَ ہر قدر اشانءَ واشانی پت پیرکاں مال ومتاع دات اشاں ھما قدر ماں غفلت وکوتاھیءَ ٹِک وران بوتنت باید و ہمیش اَت کہ خداوندی انعام واکرامءَ گندانءَ وتی حقیقی واجہ ءِ بندگی وشکرگزاری اِش ظاہر بکتیں چیکائی مغرور بوانءَ کفر ونافرمانی ءِ سرا سرین اِش بست ووتارا جہنمی جوڑش کت ۔ ف۹ اِے چہ حق تعالیٰ ءِ نیمگا فرمان بیت کہ ھماکسے ءِ اعانت ومدد ءِ سرا شما بھروسہ داشتگت آیاں وت شمے خبرانءَ ردکنگائنت وچہ شمے کاراں جارجنانءَ وتی شزاری وبیزاریءَ ظاہر کنگائنت ف۱۰ یعنی نوں نہ خداوندی عذابءَ بدل کت کن اِت ونہ وتی خیرءِ ترّینگ گوں شما بیت کننت ونہ یک دگرے ءِ مدد کت کن اِت ہر سزائے پہ شما مقدر بوتگ نوں ھمائیءَ بچش اِت ۔ ف۱۱ شاید اِدا چہ ظلمءَ مراد شرک پہ بیت وممکن اِنت ہر قسم ءِ ظلم وگناہ مراد پہ بیت ف۱۲ اِے پسّہ بوت مَالِ هٰذَا الرَّسُوْلِ يَاْكُلُ الطَّعَامَ الخ ءِ یعنی چہ شما سار ہرچ پیغمبرے ماں دنیاءَ آتکگ کُل انسان بوتگنت ، مثل مردماں اشاں وارتگ ونوشتگ وپہ وتی جند ءِ سٹّ وسودائےءَ ماں بازاراں شتگنت ۔ ما آیانءَ جوڑکنانءَ دیم نہ داتگت کہ آیاں چہ ورگ ونوشگ وانسانی کاراں مستغنی پہ بنت ۔ چہ ایشیءَ معلوم بوت کہ پہ ضرورت ءِ کاراں بازارءَ روو آکنگ تقدس و بزرگی ءِ شان ءِ برخلاف نہ اِنت بلکیں اگہ بازارءَ تر وتاب ءِ مقصد کبر وخود بینی پہ بیت تو اے البت بزرگی ءِ برخلاف اِنت ف۱۳ یعنی پیغمبرانی وجود پہ ھمیشی اِنت کہ کافراں چکاسگ پہ بنت وکافرانی وجود پہ ھمیشی اِنت کہ پیغمبرانی صبر چکاسگ پہ بیت نوں جاہ گی خبر ایش اِنت کہ شما کافرانی احمقی ونا ہودگیں ٹوک ٹالیاں اشکنانءَ شما داں کتام حدءَ صبر واستقلال پیش دارِت ف۱۴ یعنی کافرانی کفر وایذا دیگ وھا برانی صبر وتحمل گُلاں ھمائیءَ نظرانی چیرا اَنت ، ہر کسءَ آئیءِ کتگیں کارانی بر ورد دست کپیت ۔

ف یعنی ہرکس ءَ اے اُمیت نیست کہ یک روچے مئے روبرو ءَ حاضر بوان ءُ حساب کتاب دیئی اِنت آیان چہ سزاءِ حوف ءَ بالکل بے غم بوان ءَ معاندانہ ولستاخانہ حبران ءَ چہ دپ ءَ ظاہر کنت مثلاً گوشنت کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ڈول ءَ مئے سرا فرشتہ وحی ءَ زوران ءَ پرچیا ایر نہ کپیت یا خدا تعالیٰ مئے دیما آیان ءَ پرچیا گوں ما ہمکلام نہ بوت کام ناکام ءَ فرشتے بیاتکیں پہ تئی تصدیق ءَ یا خداوند کریم ءِ جند ءَ ما بدستیں کہ آ مئے دیما شمئے دعوٰی ءِ تائید و تصدیق ءَ کنگا ئنت کما فی موضع آخر "وَقَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَاۤ اُوْتِیَ رُسُلُ اللّٰهِ (انعام رکوع ۱۵) وَفِی سُورۃ الاسرٰی" اَوْ تَاْتِیَ بِاللّٰهِ وَ الْمَلٰٓىِٕكَةِ قَبِیْلًا (اسریٰ رکوع ۱۰) ف۲ یعنی آیان وتارا ماں دل ءَ مزنیں شمار کتگ کہ وحی و فرشتگانی آیگ ءِ واہگ دارنت اشانی ناشری و سرکشی چہ حد ءَ گوستگ کہ باوجود اے ہمیں سیاہ کاریانی باوجود گوں اِے چمّاں خداوند قدّوس ءِ گندگ و ہمکلامی ءِ تقاضا کننت ف۳ یعنی پریشان میت آروچ پیداک اِنت و ہدیکہ شمے چمّان پہ فرشتگانی سرا کپنت بلے خرا یانی گندگ ءَ شمے ہمیں گنہ گاران ءَ ہچ راحت حاصل نہ بیت بلکیں گوں سکیں ہولناکیں مصیبتان دوچار کپ اِت کہ ہمامردم مروچی فرشتگانی نزول ءِ تقاضا کنگا ئنت آ وھد ءَ "حِجْرًا مَّحْجُوْرًا" گوشان ءَ پناہ لوٹنت و دل مانگ بنت کہ آیانی و فرشتگانی درمیان ءَ یک پردگے قائم بہ بیت کہ آیانی دست گوں اشاں مرسیت لیکن خداءِ فیصلہ ءَ گوں کدی جنگ بیت کنت فرشتہ ہم حِجْرًا مَّحْجُوْرًا، گوشان ءَ اشان ءَ پیش دارنت کہ مروچی وشی و شادکامی پہ مدامیگی چہ دور دارگ بوت (تنبیه) ممکن انت کہ اے تذکرہ احتضار (مرگ) ءِ وھد ءَ بہ بیت کما قال تعالیٰ وَلَوْ تَرٰۤى اِذْ یَتَوَفَّى الَّذِیْنَ كَفَرُوا الْمَلٰٓىِٕكَةُ یَضْرِبُوْنَ وُجُوْهَهُمْ وَ اَدْبَارَهُمْ (انفال رکوع ۷) وقال تعالیٰ "وَلَوْ تَرٰۤى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ فِیْ غَمَرٰتِ الْمَوْتِ وَ الْمَلٰٓىِٕكَةُ بَاسِطُوْۤا اَیْدِیْهِمْ اَخْرِجُوْۤا اَنْفُسَكُمْ اَلْیَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ. (انعام رکوع ۱۱) چوش بگوش اِے کیفیت آئی بالمقابل بیت کہ دگہ جاہے پہ مؤمنانی حق ءَ بیان بوت اِنَّ الَّذِیْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلٰٓىِٕكَةُ اَلَّا تَخَافُوْا وَ لَا تَحْزَنُوْا وَ اَبْشِرُوْا بِالْجَنَّةِ الَّتِیْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ الخ (حٰم سجدہ رکوع) و چوش ہم بیت کنت کہ ادا قیامت ءِ ذکر مراد بہ بیت. واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم ف۴ یعنی آیان مارا توار پر جتگ اَت تو ما ہم مروچی سر بوتگیں بلے آیانی عزّت ءِ گیش کنگ ءِ واسطہ اِتا، بلکیں پمشکا کہ آیان بہ وتی ردیں گمان ءِ ردا ہرچ نیکیں کارے کرتگت کہ بریشانی سرا آیان مزن فخر بستگت ما اشانی اِے عملان ءَ بالکل سرو چیر بکنیں وا اِے ہمّا اِشان بے حقیقت ظاہر کنان ہنچوش بال بدئیں چوشکہ خاک ءِ ذرّات ماں گوات ءَ بال کنان بنت چیا کہ اِے عملان چہ اخلاص و ایمان ءِ روح ءَ یکسر ہورک و خالی انت یا برحقیں رہبندءَ بالکل متضاد اَنت قال تعالیٰ مَثَلُ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادِ نِ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّیْحُ فِیْ یَوْمٍ عَاصِفٍ (ابراھیم رکوع ۳) وغیر ذالك من الایات.
ف۵ یعنی اِے مردمان وَ آروچ ءَ ماں اِے مصیبت ءَ گرفتار بنت و ہماکسان ءَ اِشان پہ کلاگ زرتگت آیان ماں جنت ءِ شر عیش و آرام کننت ف۶ قیامت ءِ روچ ءَ آسمانانی ترکگ ءَ پد چہ برزا چو جنبرءِ یک چیزے ایر کپان ءَ بہ نظر ءَ کیت کہ ماں آئی ءَ حق تعالیٰ ءِ یک خاصیں تجلّی ئے بیت کہ بندہ ءَ خبرا ما آئی ءَ بادشاہی چتر ءِ نام دات کُت کنیں شاید اِے ہما چیز بہ بیت کہ آ ءَ را ماں ابو رزین ءِ حدیث ءَ چہ "عماء" و ماں نسائی ءِ یک حدیثے ءَ کہ آ گوں معراج ءَ تعلق داریت چہ "غیایہ" ءَ تعبیر کرتگ واللہ اعلم.

وَقَالَ الَّذِیْنَ لَا یَرْجُوْنَ لِقَآءَنَا لَوْلَاۤ اُنْزِلَ عَلَیْنَا
ءُ گوشت ہما یاں کہ مے ملاقا تیے اُمیتا نکشنت کہ پرچے ایر کپگ نہ بوتنت مے سرا
الْمَلٰٓىِٕكَةُ اَوْ نَرٰى رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوْا فِیْۤ اَنْفُسِهِمْ وَ عَتَوْ عُتُوًّا
فرشتہ یا بدیتیں ما وتی پروردگار ف۱ بازمزن زانت وتارا ماں وتی دلان ءُ سرکشی کننت پہ زندیں
كَبِیْرًا ﴿۲۱﴾ یَوْمَ یَرَوْنَ الْمَلٰٓىِٕكَةَ لَا بُشْرٰى یَوْمَىِٕذٍ لِّلْمُجْرِمِیْنَ وَ
سرکشیے ف۲ ہما روچی کہ گندنت فرشتیان ہچ وشدلی نبیت آروچی پہ گنہگاران ءُ
یَقُوْلُوْنَ حِجْرًا مَّحْجُوْرًا ﴿۲۲﴾ وَ قَدِمْنَاۤ اِلٰى مَا عَمِلُوْا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنٰهُ
گوشنت کجاہے یک بندے دیمان بیت ف۳ ءُ ما آتک رستیں پہ آیانی کتگیں کارانی سرا پدا کتنیں آ
هَبَآءً مَّنْثُوْرًا ﴿۲۳﴾ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ یَوْمَىِٕذٍ خَیْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَّ اَحْسَنُ
دنزشنگ کتگیں ف۴ بہشتیانی آروچی جاگاہش وشترانت وآرامگاہش
مَقِیْلًا ﴿۲۴﴾ وَ یَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَآءُ بِالْغَمَامِ وَ نُزِّلَ الْمَلٰٓىِٕكَةُ تَنْزِیْلًا ﴿۲۵﴾
شترانت ف۵ ءُ ہما روچی کہ ترکیت آسمان چہ جنبرا ایر کپگ بنت ملائکہ قطار در قطار ف۶
اَلْمُلْكُ یَوْمَىِٕذِ ﹰالْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ ؕ وَ كَانَ یَوْمًا عَلَى الْكٰفِرِیْنَ عَسِیْرًا ﴿۲۶﴾
حقیقی بادشاہی آروچی رحمان ءِ کنت ۔ و پہ کافرانی سرا آگرانیں روچے بیت ف۷
وَ یَوْمَ یَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى یَدَیْهِ یَقُوْلُ یٰلَیْتَنِی اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُوْلِ
ءُ آروچی گٹ پاچیت ظالم وتی دستان گوشیت دریچتیں بگپتیںوں گوں پیغمبرا
سَبِیْلًا ﴿۲۷﴾ یٰوَیْلَتٰى لَیْتَنِیْ لَمْ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِیْلًا ﴿۲۸﴾ لَقَدْ اَضَلَّنِیْ
راہے ف۸ اُوہ من بات دریچتیں کہ وتی دوستوں مگپتیں فلانی ف۹ آئیا منا گمراہ کُت
عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَآءَنِیْ ؕ وَ كَانَ الشَّیْطٰنُ لِلْاِنْسَانِ خَذُوْلًا ﴿۲۹﴾
چہ نصیحتا رند چہ اے خبرا کہ منا رست ۔ ءُ شیطان گوں انسان ءَ دغا کنوک اِنت ف۱۰
وَ قَالَ الرَّسُوْلُ یٰرَبِّ اِنَّ قَوْمِی اتَّخَذُوْا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُوْرًا ﴿۳۰﴾
ءُ گوشت رسول ءَ کہ ای منی رب منی قوم ءَ اے قرآن انگار کُت ف۱۱

گوں آئی بے شمار فرشتگانی ہجوم بیت و آسمانانی فرشتگان آروچ ءَ رند پہ رند بہ مقام محشر ءَ نزول فرمائینت. دومی جُز ءِ نصف ءِ قریب ماں آیت "هَلْ یَنْظُرُوْنَ اِلَّاۤ اَنْ یَّاْتِیَهُمُ اللّٰهُ فِیْ ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَ الْمَلٰٓىِٕكَةُ الخ ءَ ہوں ہمے ہمیں مضمونے گوشتگ ف۷ یعنی ظاہراً و باطناً صورۃً و معنیً بہ ہر داب ءَ تہنا رحمان ءِ بادشاہت والیوک ءَ ہمائی حکم جاری بیت لِمَنِ الْمُلْكُ الْیَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (مؤمن رکوع ۲) گڑا و ہدیکہ رحمان ءِ حکومت بُوت تو ہر کسے کہ رحمت مستحق بنت پہ آیان رحمت ءِ چہ کمّی، اِشان گوں بے حساب رحمتان وشنود کنگ بنت مگر اینگر لامحدود رحمتانی باوجود پہ کافران آروچ سک مشکل و گرانیں روچے بیت کہ بازار چندان کہ آگندہ تر ءُ تہی دست را دل پراگندہ تر. ف۸ یعنی چہ زیادھیں پشومانی ءِ سوب ءَ وتی دست ءَ جائیت و افسوس وارت کہ من پرچا ماں دنیا ءَ خدا ءِ رسول ءِ رہبند اختیار نہ کُت و چیاکہ من جن و انسان ءِ شیطانانی راہ ءَ گران ءَ زرد وارتوں کہ مروچی چوشیں بدیں روچ ءَ منی چم گندگا ینت ف۹ یعنی چہ ہرکس ءِ دوستی و اغواء ءَ گمراہ بوتگتاں یا ماں گمراہی ءَ دیما شتگتاں آوھد ءَ پشومان بیت کہ افسوس چوشیں مردمان ءَ من پرچا وتی دوزواہ فہمتنت دریچتا منی و آیانی میانجی ءَ کدی دوستی و ہمراہی مبوتیں۔

......(تنبیہ) مفسران ءَ اِدا عقبہ بن ابی مُعیط و اُبیّ بن خلف ءِ ہرچ داستانے بیان کرتگ چنداں لازم نہ اِنت کہ آیت ءِ مدلول ءَ بہ آئی مُقصر کنگ بہ بیت البت ہرچ تقریرے ما کتگ ماں آئی ءَ آہم شامل و داخل اِنت ف۱ یعنی واجہ پیغمبر ءِ نصیحت منارا سر بُوتگ اَت کہ آ پہ ہدایت ءَ بس اَت و ممکن اَت کہ آ نصیحت منی دل ءِ سرا اثر بکنت مگر اِے بدنصیب ءِ دوستی ءَ منارا برباد کُت و دل ءِ نہشتی کہ آ نگو ر دل گوش گوُر بکنت بے شک شیطان مزن دغاباز اِنت مردم ءَ عین وقت ءَ فریب دنت و مزن رسوا کنت. ف۱ یعنی کنّت دارو کیں دشمنان ءَ وھدے ہیچ ڈول بہ نصیحت اشکنگ ءَ دلگوش گور نہ کُت گڑا واجہ پیغمبر ءَ ماں بارگاہ ءِ خداوندی ءَ شکایت کت کہ خداوندا! منی قوم نہ اشکنت آیان ءَ قرآن ءِ ہمیں عظیم الشان ئیں کتاب (العیاذ باللہ) ناہودگیں گپ قرار دات و ہدیکہ قرآن وانگ بیت تو ملک ءَ پہ سرزورنت بک بک و دپ دڑی کنت تانکہ کسے ہم اشکت مکنت و سر پد مبیت اے ڈول اِے بے نصیبان ءَ قرآن ءِ ہمیں قدر ءِ لائق کتاب ءَ بالکل ترک داتگ وجہ و ناپستگ (تنبیہ) ماں آیت ءَ اگن چہ مذکور تہنا کافر اِنت پدا ہم قرآن ءِ تصدیق نہ کنگ ماں آئی ءَ تدبر نہ کنگ آئی تلاوت نہ کنگ آئی قرأت ءِ تصحیح ءِ نیمگ ءَ دلگوش گوُر نہ کنگ چہ آئی دیما تاب دیان ءَ ایدگہ ناہودگیں کاران یا دنائیں چیزانی نیمگ ءَ دلگوش گوُر کنگ اِے کل جاوران درجہ بدرجہ بہ قرآن ءِ ترک دیگ ءِ تہا بیت کننت فنسأل اللہ الکریم المنان القادر علی مایشاء ان یخلصنا ممایسخطہ ویستعملنا فیما یرضیہ من حفظ کتابہ وفھمہ والقیام بمقتضاہ اٰناء اللیل واطراف النھار علی الوجہ الذی یحبہ و یرضاہ انہ کریم وھاب۔

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِيْنَ ۭ وَكَفٰى بِرَبِّكَ هَادِيًا

ؤ ھمیڈولا پیدا اگیں کتگ پہ ہریک پیغمبر یا دشمن چہ گنہگاراں ف۱ ؤ تئی پروردگار وت بس اِنت پہ ہدایت

وَّنَصِيْرًا ۝ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً

دیگا و مدت کنگا ف۲ ؤ گوشت کافران کہ پرچے ایر گیجگ نہ بوت پہ آئی ءِ سرا قرآن درست

وَّاحِدَةً ۚ كَذٰلِكَ ۚ لِنُثَبِّتَ بِهٖ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنٰهُ تَرْتِيْلًا ۝ وَ

پہ یکپارگی ف۳ ہمیڈولا (کم کمیں دیم دات) تا کہ مضبوط بکنیں پہ آئیاں تئی دل ءَ ؤ ونتیں ا دیر دیرا ف۴ ؤ

لَا يَاْتُوْنَكَ بِمَثَلٍ اِلَّا جِئْنٰكَ بِالْحَقِّ وَاَحْسَنَ تَفْسِيْرًا ۝ اَلَّذِيْنَ

بیان نکننت پہ تئی سرا مثالے مگر کہ ما کاریں تئی گوُر ءَ حقیں جوابے و بیانے شریں ف۵ ہما کہ

يُحْشَرُوْنَ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ اِلٰى جَهَنَّمَ ۙ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَّاَضَلُّ

مچ کنگ بر گ بنت دیم پہ جیرا پہ جہنم ءِ نیمگا۔ آ ہمشنت کہ جاگاہش خراب تر اِنت و راہش

سَبِيْلًا ۝ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَجَعَلْنَا مَعَهٗٓ اَخَاهُ هٰرُوْنَ

گار تر اِنت ف۶ ؤ داتیں موسا یارا کتاب ؤ کتیں گوں آئیا آئیے برا تا ہارون ءِ را

وَزِيْرًا ۝ فَقُلْنَا اذْهَبَآ اِلَى الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ۭ فَدَمَّرْنٰهُمْ

مددگارے۔ پدا گوشتیں کہ بروت شما ہر دو پہ ہما قومے ءِ نیمگا کہ دروغ بندش کتنت ف۷ آیاتک پدا چیں کتنت آ

تَدْمِيْرًا ۝ وَقَوْمَ نُوْحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ اَغْرَقْنٰهُمْ وَجَعَلْنٰهُمْ

پہ تباہ کنگ۔ و نوح ءِ قوم ءَ وقتیکہ دروغ بندش کتنت پیغمبر ف۸ غرقیں کتنت و کتنتیں

لِلنَّاسِ اٰيَةً ۭ وَاَعْتَدْنَا لِلظّٰلِمِيْنَ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝ وَّعَادًا وَّثَمُوْدَا۟

پہ مردمان یک نشانے۔ ؤ تیاریں کتگ پہ ظالماں دردناکیں عذاب ؤ عاد ءَ و ثمود ءَ

وَاَصْحٰبَ الرَّسِّ وَقُرُوْنًۢا بَيْنَ ذٰلِكَ كَثِيْرًا ۝ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ

و جات ءِ مردمان ف۹ ؤ دگہ بازیں قومے اے درمیان ءَ ؤ پہ درستاں بیانیں کتگ

الْاَمْثَالَ ۡ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيْرًا ۝ وَلَقَدْ اَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِيْٓ

قصہ و درستیں چٹ کتنت پہ غارت کنگ ف۱۰ ؤ اِے مردماں شتگنت ہما میتگیے گوُرا

منزل ۴

ع ۳/۱۴ ۱

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ ہرکسے ماں نبی ءِ خبر ءِ گرگ ءَ اڑ و جنجال پیدا بکننت و مردمان ءَ پہ حق ءِ قبول کنگ ءَ منع کننت ف۲ یعنی کا زبلی مردمان ءَ بد راہ بکننت ہرکس ءَ اللہ واہیت بہ تچکیں راہ ءِ سرا گام گیجی کنت یا مطلبی جوش اِنت کہ اللہ ہرکس ءَ بلوٹیت آ ترا ہدایت دنت و ہرکس ءَ ہدایت نصیب نہ بیت آ کلا ّنی مقابلہ ءَ تئی مدد ءَ کنان ءَ ترا بہ تئی منزل ءَ سر کنت و ہچ اڑ و جنجالے دیما نہ ئیت ف۳ یعنی نبی ءِ دشمن پہ مردمانے گمراہی ءَ چوشیں ایرادان ءَ دیما کارنت کہ واجہ چو ایدگہ کتابان تمام قرآن یکپارگی پہ چا نازل کنگ نہ بوت ماں چنت سالاں کم کم ءَ نازل بوت زانا واجہ خدا ءَ چیزے فکر کنگ کپتگ اَت چریشی ءَ ھمے شبہ بیت کہ وت واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم فکر جنان ءَ اِے گپان ءَ ظاہر کنت پدا وھد ءِ مطابق ءَ موہ ءِ گندان ءَ کمے کمے مخلوق ءَ اشکنائینیت ف۴ یعنی زانا اِے المی اِنت کہ کم کم ءَ قرآن ءِ نازل کنگ ءِ سوب ہما بیت کہ شما فہمتگ۔ اگن شما کمیں فکر بکن اِت تو ماں اے ڈول ءَ نازل کنگ ءَ مزن فائدگ ہست اِنت کہ بہ یکپارگی نازل کنگ ءِ جاور ءَ سرجمی ءَ اِے حاصل نہ بوتگنت مثلاً ماں اے حالت ءَ قرآن ءِ حفظ کنگ سک آسان بُوت ماں فہمگ ءَ سہل بُوت، کلام سرجمی ءَ نبیسگ بوان بُوت و بہ ہرچ مصلحت و حکمتانی رعایت ماں آئی ءَ دارگ بُوتگت مردمان وھد بہ وھد اشانی سرجمیں احوالان ءَ معلوم دار و سرپد بوُان بُوتنت، ہریک آیت ءِ جدا جدائیں شان نزول ءَ زانان ءَ آئی راستیں مطلب ءَ بیان کنگ ءِ کار مزن آسان بُوت ہمک ضرورت ءِ وھد ءَ ہریک خبر ءِ بروقت جواب سر بوُگ ءَ چہ پیغمبر و ایدگہ مسلمانانی قلوب ءَ تسلا رسان بوت و ہریک آیت ءِ نزول ءِ سرا چوش بگوش قرآن ءِ اعجاز ءِ دعوی ءِ تجدید و تادت بوُان بُوت۔ اے ردا واجہ جبرئیل ءِ ہمک دمان و ساعت ءَ رو و آ بوُت کہ آوتی جاگہ ءَ مزن برکت داروکیں عملے اَت و دگہ بازیں فوائد مرلیشی ءَ پوشیدہ اَنت کہ چرایان لہتے برزا بیان بوُت ف۵ یعنی کافر وھدیکہ یک ایرادے بہ قرآن ءِ بابت ءَ ظاہر کننت یا یک مثالے بہ تئی ذات ءِ سرا چسپان کنگ لوٹنت تو اے بابت ءَ قرآن پاک آئی پستہ ءَ راست راست ءَ وت دیان کنت کہ ماں آئی ءَ ہچ ڈولیں سروچیرے نہ بیت بلکیں صافیں گیشتگیں و توکی راہ ءَ بے جہل و بُرزا خبر ءِ گیش و گیوار کنگ بیت البت ہرکس ءِ عقل چپ تر تگ آ تچکیں و صافیں خبر ءَ ہم چوٹ قرار دنت، اِے جدائیں گپ ایت، چوشیں مردمانی انجام ءِ احوال ماں دیمی آیت ءَ ظاہر کنگ بُوتگ ف۶ اے ہما مردم اِنت کہ اشانی عقل چپ تر تگ و علویات ءَ یل دیان ءَ سفلی و اہگانی سرا کپتگ اَنت اِے ہمیں لہتیں قومانی ہرچ احوالے بوُت پہ عبرت ءِ خاطر ءَ آ ترا دیما بیان فرمائینیت ف۷ یعنی تکوینی آیاتان ءَ کہ اللہ پاک ءِ توحید ءِ سرا دلالت کنوک اَنت و بیشی نبیانی متفقیں بیانان ءَ کہ آیانی کمے بازڈاہ شور چہ بیش ءَ موجود اَت اشان دروغ بند کنان ءَ خدائی داعوئی اش کرتگ اَت ف۸ یک پیغمبرے ءَ دروغ بند کنگ درستیں پیغمبران ءَ......

..... دروغ بند کنگ انت چیا کہ ماں دینی بنیادیں گپاں درستیں نبی متفق ویک راہ انت ف۹ اصحاب الرس چات ءِ خدا بند کئے انت مریشی ءِ سکّیں اختلاف ایت ماں روح المعانی ءَ بازیں قولان ءَ نقل کنان ءَ نبشتہ کرتگ وملخص الاقوال اِنَّھُمْ اَھْلَکَھُمُ اللّٰہُ بِتَکْذِیْبِ مَنْ اَرْسَلَ اِلَیْھِمْ (یعنی خلاصہ جوش بیت کہ آیک قومے اَت کہ آبہ وتی پیغمبر ءِ تکذیب ءِ پاداش ءَ ہلاک بُوت، حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یک اُمّتے ءَ وتی رسول ماں چات ءَ بندگُت پدا اشانی سرا عذاب آہت گڑا آ رسول آزات بُوت ف۱ یعنی ساری ءِ درستان ءَ بہ تری ءِ سرا سر پدی دات وھدیکہ ھچ قبول دار نہ بوتنت توا ے قوم ہلاکت ءِ غار ءَ تہلانک دیگ بُوت ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی لوط ءِ قوم ءِ میتگ و بازاران کہ آیانی ڈمبانی سرا مکہ ءِ مردم شام ءِ سفر ءِ دوران ءَ گوسْتگ انت ف۲ یعنی آیان اے ڈمبان ءَ بہ عبرت ءِ چمّان نہ چارِات ف۳ یعنی عبرت اِش چہ کجا بوتیں وھدیکہ بہ اشانی نزدیک ءَ اے احتمال نیست اَت کہ چہ مرگ ءِ پد دوبارہ زندگ بوگ انت و خدا ءِ روبرو ءَ حاضر بوگی اِنت، عبرت ہماکس حاصل کُت کنت کہ ماں آئی دل ءَ کمّیں باز ترس بہ بیت وچہ وتی عاقبت ءَ بلکل بے فکر مبیت ف۴ یعنی عبرت حاصل کنگ ءِ

اُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ۭ اَفَلَمْ يَكُوْنُوْا يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوْا لَا يَرْجُوْنَ
کرگوارگ بوتگ پہ آئی ءِ سرا بدیں ہور ف۱ اپہ ندیتگش چے ف۲ چونیں بلکیں دوبارہ زندگ بوگ ءِ

نُشُوْرًا ﴿۴۰﴾ وَاِذَا رَاَوْكَ اِنْ يَّتَّخِذُوْنَكَ اِلَّا هُزُوًا ۭ اَهٰذَا الَّذِيْ
اُمیتا نکشنت ف۳ ءُ وقتیکہ ترا گندنت دگہ کارش نیست گوں تو مگر کلاگ کرگ۔ آیا ہمے مردانت کہ

بَعَثَ اللّٰهُ رَسُوْلًا ﴿۴۱﴾ اِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا لَوْلَآ اَنْ صَبَرْنَا
اللہ ءِ رسول کنگ دیم داتگ کے نمنتگت کہ مارا برگشتہ بکنت چہ وتی خدایان اگر وتی بادیں سک مکتینت

عَلَيْهَا ۭ وَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ حِيْنَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ اَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿۴۲﴾
پہ آیانی سرا ف۴ ءُ زوتا زانت وقتیکہ گندنت عذاب ءِ کہ گنترز رانت چہ راہ ءِ ف۵

اَرَءَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ هَوٰىهُ ۭ اَفَاَنْتَ تَكُوْنُ عَلَيْهِ وَكِيْلًا ﴿۴۳﴾ اَمْ
شتریں تو بچار ہما ئیا کہ وتی نفس ءِ پرستشی اختیار کتگ۔ نوں چے تو آئی ءِ سرا ذمہ وار بوت کنئے ف٦ یا

تَحْسَبُ اَنَّ اَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُوْنَ اَوْ يَعْقِلُوْنَ ۭ اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ
گمان کنئے کہ گیشتر آیانی اشکننت یا سرپد بنت۔ نھنت آ مگر جانورانی ڈولا

بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿۴۴﴾ اَلَمْ تَرَ اِلٰى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ ۚ وَلَوْ شَاۗءَ
بلکیں آ گنتر رَدنت چہ راھا ف۷۔ آیا تو ندیت وتی پروردگار ءِ نیمگا کہ چہ پیا دراج کش اِت سائگ۔ واگر بلو لوٹتیں

لَجَعَلَهٗ سَاكِنًا ۚ ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيْلًا ﴿۴۵﴾ ثُمَّ قَبَضْنٰهُ
گڑا اپہ ہمے حالتا داشتگتی۔ رندا کتیں روچ پہ آئیے سرا یک نشانئیے۔ رندا نزّیں چت

اِلَيْنَا قَبْضًا يَّسِيْرًا ﴿۴۶﴾ وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِبَاسًا وَّالنَّوْمَ
پہ وتی نیمگا پہ کمّ کمّیں نزّ چنگے ف۸ ءُ ہما وت اِنت کہ گتی پہ شما شپا را یک پوشاکے ءُ وابا را

سُبَاتًا وَّجَعَلَ النَّهَارَ نُشُوْرًا ﴿۴۷﴾ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ الرِّيٰحَ بُشْرًۢا
یک آرامے ءُ روچا را پاد آیگے ف۹ ءُ ہما وت اِنت دیمی داتنت گوات پہ خوشخبری دیگا

بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهٖ ۚ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً طَهُوْرًا ﴿۴۸﴾ لِّنُحْيِۦ بِهٖ
وتی رحمت ءِ پیش پیش ءَ۔ ءُ ایریں گیت چہ آسمان ءَ آپ پاک کنوکیں۔ تاکہ زندگ بکنیں چہ آیا

ع ۴ ١٠ ٢

بدل ءَ آیانی کار ایش اَت کہ پیغمبر ءِ کلاگ بگرنت چنانچہ ترا گندان ءَ گوشتگ اَتش زانا اِے ہما واجہ اِنت کہ ایشرا اللہ ءِ رسول جوڑ کنان ءَ دیم داتگ، مرد ءِ اِے حیثیت کجا و پیغمبری ءِ منصب کجا، زانا ماں تمام خدائی ءَ بہ رسولی ءِ واسطہ ھمے واجہ پیشت کپتگ اَت، الم اِدا خبرے ہستِ اِنت کہ آئی گفتارانی توکئے جادو ءِ اثر ماں اِنت چہ وتی فصاحت ءِ قوت و تام داریں گپانی برکت ءَ اِے واجہ ءَ یک ہنچیں فضائے قائم کرتگ اَت کہ مزن ہوشیاریں مردمانی قدمان لغزش بوارتیں قریب اَت کہ چریشی ءِ گپان ما چہ وتی معبودان برگشتہ بوتینیں بلے ما ہم پختہ ایں مردم اَتیں کہ وتی دین ءِ سرا پادان ءَ محکم داشتیں وچہ آئی گپان ما ہچ اثر قبول نہ کرتیں واگن نہ اِے واجہ ءَ دیر انت کہ مارا گمراہ بکرتیں (العیاذ باللہ) ف۵ یعنی خدائی عذاب ءَ گوں وتی چمّان گندنت گڑا زان انت کہ درحقیقت ءَ کئے گمراہی ءِ سرا اَت ف٦ یعنی شما چشیں ہوانارد کان ءِ چونکائی باریں بہ ھدایت ءِ کشک ءِ سرا یارگ ءِ ذمہ زور اِت کہ آیانی معبود ابوک ءِ واہگ بہ بیت کہ ہرچ طرف ءَ واہگ ءَ اشان ءَ کش اِت ہما طرف ءَ لیٹ وارتش ہرچ گپّے بہ اشانی واھگ ءَ ڈک وارت آ ترا قبول اش کرت وہرچے مخالف بُوت آ ترا رَد کُرتش، مروچی سِنگے اشان ءَ دوست بُوت بہ ہمائی بندگی ءِ گلائیش بوتنت باندا دگہ خوبصورتینے دست ءَ کپتش بہ ہمائی عبادت ءَ لگنت۔ ف۷ یعنی ہرہمیں نصیحت تو اِشان بکن اِے مثل چارپادیا دلوت ءَ اَنت بلکیں چہ آیان ھم بدتر اَنت اِشان ءَ گوں اشکنگ یا گوں زانگ ءَ چے تعلق؟ چارپادان وہر جاور ءِ وتی رودینوکیں خداوند ءِ دیما وتی گردن ءَ جہل ءَ برنت وتی محسن ءِ جاہ کارنت نفع دیوک یا نقصان دیوک ءِ بابت ءَ سرپدی ہم دارنت ہنچوش کہ اے دلوتان ءَ ویل بکن اِت تو وتی کدیم ءِ بنجاہ و آپ ءِ ورگ ءِ جاگہ ءَ و تارا سرکننت بلے اِے بے بختانی احوال ایش اِنت کہ نہ وتی خالق و رازق ءِ حق اِش جاہ یارت و نہ آئی احسانات ءَ سرپد بوتنت نہ نیک و بد ءِ فرق اِش زانت نہ ماں دوست و دشمن ءِ فرق اِش جاہ یارت و نہ روحانی غذا و ہدایت ءِ چمّگ ءِ نیمگ ءَ اشانی پادان جست بوتنت بلکیں چرائی ءَ باز دور و تارا داشت اِش واشان ءِ ہرچ قوتے خداوند کریم ءَ داتگت چرایان کارش نہ گیت بلکیں اِشان ءَ ہنچوش برباد دات، اگن اِشان کمّیں گوں عقل ءَ کار بگپتیں تو ماں قدرت ءِ کارخانہ ءِ بے شمار نشانیان موجود اتنت کہ آیان ءَ صانیں رھبندءَ اللہ تعالیٰ ءِ توحید و تنزیہہ و دین ءِ اصولانی صداقت و حقانیت ءِ طرف ءَ راہ دربری کنوک انت کہ چرایان لھتینانی ذکر ماں دیم ءِ آیتان کنگ بوتگنت ف۸ چہ صحب ءِ بگرداں روچ ءِ طلوع بوگ ءِ ہرجاگہ ءَ ساہگ ساھیل کنان بیت اگن حق تعالیٰ روچ ءِ طلوع بوگ ءِ میلیت تو ھمے ساہگ قائم بوتیں مگہ آذات ءَ چہ وتی قدرت ءِ روچ درکُت کہ چرائی ءِ روتاپ تالان بوگ ءِ لگ اِت وساھگ کم کم ءَ یک طرفے ءَ نز آیان بُوت اگن روتاپ میا تکیں تو ساھگ ما زانت ہم کُت نہ کُت چیا کہ چہ یک ضدّے ءِ وجود ءَ دومی ضدّ زانگ بیت۔ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيْكُمْ بِضِيَاۗءٍ الخ (قصص رکوع ۷) حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ اوّل سر ءِ ہمک چیز ءِ ساھگ دراج بیت گڑا ہر نیمگے ءِ روچ روان بیت آئی مقابل ساہگ نزّ بوان بیت دانکہ وتی ھنداں ءَ برسیت رو وتی نیمگ ءَ کشّیت ءِ، مطلب ایش اِنت کہ وتی اصل ءِ .....

سربیت درستانی اصل (بُن مال) اللہ انت" (موضح القرآن) پدا چہ زوال ءِ رَندچہ یک طرفے ءِ روچ نزبوان بیت و چہ دومی طرف ءِ ساھگ دراج بوان بیت داں کہ ماں روچ ءِ آخرءَ روتاپ غائب بیت ہمے مثال اِنت دنیا ءِ ہستی ءِ۔ بیسرا عدم اَت پدا نور بہ وجود ءَ اَہت پدا آخر کار ماں عدم ءِ کتم ءِ روپوش بیت و ہمے جسمانی نور و ظل ءِ ردا ءِ رحانی نور و ظلمت ءَ قیاس بکن اگن کفر و عصیان و جہل و طغیان ءِ ظلمات ءَ نبوت ءِ روچ ءِ روشنی اللہ پاک ءَ دیم مداتیں تو ھچ کسے ءَ راستیں معرفت ءِ کِشک دست ءَ نہ کپتگ اَت۔
ف۹ یعنی شپ ءِ تہاروکی چو چادرے ءَ درستان ءَ مانپوشیت کہ آئی ءَ مردم کاروبار ءَ ویل کنان ءَ آرام کننت، پدا روچ ءِ روشنی ءِ چہ واب ءَ پاد کاینت و اینگو آنگو تر و تاب ءَ بنا کننت، ھمے پیماموت ءِ واب ءَ چہ رند قیامت ءِ صحب کیت کہ ماں آئی ءَ دراھیں جہان پاد کیت اوشتیت وہمے جاور ہما وھدءَ بیش کیت وھدیکہ انبیاء علیہم السلام چہ وحی والہام ءِ روشنی ءَ دنیاءَ روشنی ءَ تالان کننت۔ تو جاہل و غفلت ءِ واب ءَ وپتگیں مخلوق یکدم چہ آن اتاران ءَ جاہ بیرآنت۔

بَلۡدَةً مَّيۡتًا وَّنُسۡقِيَهٗ مِمَّا خَلَقۡنَاۤ اَنۡعَامًا وَّاَنَاسِىَّ كَثِيۡرًا ﴿۴۹﴾ وَلَقَدۡ
مرتگیں شہرءَ وسیراب بکنیں وتی بازیں مخلوقیا چہ جانوران و بازیں انسانان ف۱ وٗ پہ

صَرَّفۡنٰهُ بَيۡنَهُمۡ لِيَذَّكَّرُوۡا ۖ فَاَبٰٓى اَكۡثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُوۡرًا ﴿۵۰﴾ وَلَوۡ
قسم قسما بہر کتہ ہما آپ آیانی درمیانا تا کہ شرخیال بکننت۔ پدا ہم گیشتریں مردم ٹمننت بغیر چہ ناشکری کنگا ف۲ وٗ اگر ما

شِئۡنَا لَبَعَثۡنَا فِىۡ كُلِّ قَرۡيَةٍ نَّذِيۡرًا ﴿۵۱﴾ ۖ فَلَا تُطِعِ الۡكٰفِرِيۡنَ وَجَاهِدۡهُمۡ
بلوٹتیں دیمیں داتگت ماں ہر یک شہریا یک ترسینوکے۔ نوں تو مگر کافرانی خبرا ومقابلہ بکن گوں آیاں

بِهٖ جِهَادًا كَبِيۡرًا ﴿۵۲﴾ وَهُوَ الَّذِىۡ مَرَجَ الۡبَحۡرَيۡنِ هٰذَا عَذۡبٌ فُرَاتٌ
پہ ہمشیا پہ زندٗیں مقابلہ ف۳ وٗ آ ہما انت کہ ھوری کتنت دوئیں دریا اے وش انت تنا پروشیت

وَّهٰذَا مِلۡحٌ اُجَاجٌ ۚ وَجَعَلَ بَيۡنَهُمَا بَرۡزَخًا وَّحِجۡرًا مَّحۡجُوۡرًا ﴿۵۳﴾ وَهُوَ
واے سور انت نکا زہر کنت وایری کت آیانی درمیان ءَ پردہ وٗ بستگیں بندے ف۴ وٗ آ ہما

الَّذِىۡ خَلَقَ مِنَ الۡمَآءِ بَشَرًا فَجَعَلَهٗ نَسَبًا وَّصِهۡرًا ؕ وَكَانَ رَبُّكَ
اِنت کہ پیداگی کت چہ آپ ءَ انسان پدا ایرا رتی پہ آئیا سیاد و سانگبندی۔ وتئی پروردگار پہ ہر چیزءَ

قَدِيۡرًا ﴿۵۴﴾ وَيَعۡبُدُوۡنَ مِنۡ دُوۡنِ اللّٰهِ مَا لَا يَنۡفَعُهُمۡ وَلَا يَضُرُّهُمۡ ؕ وَكَانَ
قادر انت۔ وٗ عبادت کننت بغیر چہ اللہ ءَ ہما چیزءِ کہ نہ آیان ءَ فائدہ دات کنت وٗ نہ نقصان۔ وٗ

الۡكَافِرُ عَلٰى رَبِّهٖ ظَهِيۡرًا ﴿۵۵﴾ وَمَاۤ اَرۡسَلۡنٰكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَّنَذِيۡرًا ﴿۵۶﴾
کافرءِ چہ وتی رب ءِ نیمگا پشت گردینگ ف۵ وٗ دیمیں نداتگ ترا مگر پہ خوشخبری دیگا و ترسینگءَ

قُلۡ مَاۤ اَسۡـئَلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ اَجۡرٍ اِلَّا مَنۡ شَآءَ اَنۡ يَّتَّخِذَ اِلٰى رَبِّهٖ
بگوش کہ من نلوٹاں چہ شما پہ اشی ءِ سرا مزد مگر ہر کسیکہ بلوٹیت بگریت پہ رب ءِ نیمگا یک

سَبِيۡلًا ﴿۵۷﴾ وَتَوَكَّلۡ عَلَى الۡحَىِّ الَّذِىۡ لَا يَمُوۡتُ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِهٖ ؕ وَكَفٰى
راھے ف۶ وٗ توکل بکن پہ ہما زندگینے سرا کہ ھچ نمریت وٗ وآئی ءِ خوبیانی یادءَ بکن وآ وت بس

بِهٖ بِذُنُوۡبِ عِبَادِهٖ خَبِيۡرًا ﴿۵۸﴾ ۛۚ الَّذِىۡ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضَ
اِنت پہ وتی بندگانی گناہانی خبرداری وٗ ف۸ ہماکہ پیداگ کتنت آسماناں و زمین

ع

منزل ۴

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی اول سرءِ بارانی گوات ہورءِ مژدہ ءَ کارنت پدا چہ آسمان ءِ نیمگ ءَ آپ رچیت کہ آوت پاک و دگران پاک کنوک اِنت چہ آپ ءِ سربوگ ءَ مرتگیں زمینان ءَ ساہ کپیت و کِشار سرسبز بنت جاہیکہ خاک و دنز جست بوگا نتنت اودا سبزگ تالان بیت و چنکر جانور و انسان چہ آپ ءَ و تارا سیر کننت ہمے داب ءَ قیامت ءِ روچ ءَ چہ یک غیبی ہور ءِ ذریعہ ءَ مرتگیں جسمان کہ آ گوں خاک ءَ ادار توار بوتگ اَنت زندگ کنگ بنت و ماں دنیاءَ ہم ہمے پیم ءَ ہرچ دلے چہ جاہلی و عصیان ءِ مرک ءَ بیران بوتگنت خداوندی وحی ءِ آسمانی ہور آیان ءَ زندگ کنت ہرچ روحیکہ ماں پلیتی ءَ گرفتار بوتگنت چہ روحانی ہورءِ آپ ءَ شو دان ءَ پاک وصاف بنت و معرفت و وصول الی اللہ ءِ طلب دار وک ہمیشی نوش جان کنان ءَ دتا سیراپ کننت ف۲ یعنی ہورءِ آپ تمام زمینان و مردمان ءَ یکیں حساب ءَ سرنہ بیت بلکیں جاھے کم و جاھے زیات، جاھے اشتاپی و جاھے دیرءَ ہر ڈول کہ اللہ ءِ حکمت بلوٹیت سربوان بیت تا کہ مردم بزاننت کہ اشی ءِ بہر و بانگ یک قادر مختار و حکیم ءِ دست ءِ انت لیکن بازکس پدا ہم سرپدنہ بنت و خداوندی نعمتانی شکرءَ نہ کننت چیکانی سرءَ بہ کفر و ناشری ءَ کشتنت ہمے جاور نت روحانی ہورءِ کہ ہرکس ءَ وتی استعداد ءِ ظرف ءِ ردءَ ہر قدر بہر رسگی اَت آئرا رسِات و بازکسان اے عظمت داروکیں نعمت ءِ ناشکری کنان بوتنت ف۳ یعنی نبی ءِ آیگ حیران کنوکیں گپے نہ اِنت اللہ بلوٹیت تو ھنو ھم بازیں نبیان جمع بکنت کہ ہر میتگ ءِ نبی جدا بہ بیت مگر آئرا منظور ہمے داب ءَ بوت کہ نوں پہ تمام عالم ءَ ایوک ءَ واجہ پیغمبر محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نبی جوڑ کنان دیم بدنت پمشکا احمقی، ٹوک و ٹالیں و ناہودگیں امیدانی طرف ءَ دلگوش گوْر مکن اِت وتی کارءِ گوں مزن جوش و جذبگ ءِ انجام دیان ببے اِت و قرآن ءِ بدست ءَ داران ءَ اے منکرانی مقابلہ ءِ گوں ترندی کنان ببے اِت اللہ تعالیٰ شمارا مرادءِ سرکنوک اِنت ف۴ ماں بیان القرآن ءَ دو معتبریں بنگالی عالمانی شہادت نقل اِنت کہ چہ "اراکان" دانکہ "چاٹگام" ءَ دریاءِ شان چوش اِنت کہ آئی ءِ دوئیں جانب ءَ بالکل جدا جدا قسم ءِ دو دریا گندگ بنت یکے ءِ آپ اسپیت اِنت و دومی ءِ آپ سیاہ اِنت ماں سیاھیں ءِ سوریں دریاءِ ڈول ءَ طوفانی چول و موج چست بنت و اسپیت بالکل ساکن مانیت بوجیگ ماں اسپیت ءَ رونت و ہر دوئینانی میانجی ءَ یک لیکائے گندگ بیت کہ ہر دوئینان ءَ ادار کنت مردم گوشنت کہ اسپیت ءِ آپ شیرکن اِنت و سیاھین سور و تہل اِنت اھ وگوں من باریسال ءَ دو کوران کہ چرایان یکے ءِ نام مبشر انت چہ پکیں دریاءِ درکاینت یکے ءِ آپ سور و بالکل تہل اِنت و یکے ءِ آپ باز شیرین و لزیذ اِنت۔ ادا ماں گجرات ءَ کہ راقم الحروف مروچاں جاہ منند انت (ڈابھیل سملک ضلع سورت) در یادہ و دوازدہ میل دور انت اِد ءِ کورانی تہا مد و جزر ہم بیت معتبریں بازیں مردمانی بیان اِنت کہ مدءِ وھدءَ وھدیکہ سوریں دریاءِ آپ ماں کورءَ کیت تو شیرکنیں آپ ءِ سطح ءِ سرا سوریں آپ گوں ترندی ءَ سرکپیت لیکن اے جاورءَ ہم ہر دوئیں آپ وت ماں وت ءَ وار نہ بنت بُرزا سوریں آپ اوشتیت و جہل ءِ شیرکنیں آپ، جزر ءِ وھدءَ بُرزءِ (سوریں) آپ ایر کپیت و شیرکنیں آپ وتی جاگہ ءَ باقی مانیت و اللہ اعلم۔ چرے گپانی اظہار ءِ آیت ءِ مقصد و مراد صاف ظاہر انت یعنی خداءِ قدرت ءَ بگند کہ سوریں و وشیں دوئیں دریایانی آپ کجام نہ کجام جاگہے ءَ ہور بوگ ءِ باوجود چو نکانی چہ یک دگرے ءَ جدا جدا انت یا مطلب چوش بہ بیت کہ اللہ تعالیٰ ءَ ہر دوئیں دریایان ءَ جدا جدا بہ وتی وتی رُمبگ ءِ جاہ ءَ رہوار کتنت و ماں ہر دوئینانی میانجی ءِ بازجاگہ ءَ زمین چو پردگ ءَ کُتہ اِشان ءَ اے پیما آزاد ویل....

۔۔۔ ۔کت کہ ہردوئیں زورجنان ءَ چہ میانجی ءَ زمین ءَ بہ ٹگلینت وآئی وجود ءَ گار و گمسار بکننت پداماں ہردوئینان ہریکے ءِ ہرج مزّگے ہست اِنت آ پہ ھمائی لازم اِنت
جوش نہ اِنت کہ وشّیں دریا سور و سوریں دریاوش بہ بیت جوش بگوش کہ بہ وتی وصف ءِ اعتبارءَ ہریکے چہ دومی ءَ بالکل و تاجدارگ لوٹیت وقیل غیر ذالك والراجح
عندی ھوالاول واللہ اعلم ف۵ بگند! چونکائی چہ وتی سرجمیں قدرت ءَ یک آپے ءِ ترنپ ءَ عاقل و کامل انسان جوڑ کت پدا دیم تراچرائی انسانی نسل ءَ تالان
کُت و زاماتی و ناکو و وسوگ ءِ رشتگ قائم داشت یک اذنائیں ترنپ ءَ چہ کُجا کجا بُرت و سرکُت بلے اِے واجہ انسان ءَ بیاد بچار کہ ماں کمّیں دیرءَ وتی ءَ شموشکار بُوت
و آ قدرت داروکیں ربّ یل کنان ءَ عاجزیں مخلوق ءَ خدا گوشتش . وتی پروردگارءِ حق آیاں چون بزانتیں چرائی ءَ دیم ءَ تاب دیان ءَ وپشت ءَ ترّینان ءَ ماں شیطان ءِ فوج ءَ
شُت و شامل بُوتنت تانکہ بہ اغواء و گمراہی ءَ آئی راستیں دست ثابت بہ بنت نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَیِّئَاتِ اَعْمَالِنَا ف۶ یعنی شمے کار خداتعالیٰ ءِ
وفاداری ءِ سرا مژدہ و مستاگ اشکنائینگ و غدّاران ءَ چہ حراب و بدیں انجام ءَ آگاہ کنگ اِنت دیم ترّ کسے بمنّیت یامہ منّیت شمارا ھچ تاوان نہ اِنت شما چریشان چیزے

وَمَا بَيْنَهُمَا فِیْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ۚ اَلرَّحْمٰنُ فَسْـَٔلْ
ءُ ہرچیکہ ماں آیانی درمیان اِنت شش روچ ءِ تہا پدا قائم بوت پہ (بادشاہی) تخت ءِ سرا ف۱ آ مزنیں مہربانے نوں

بِهٖ خَبِيْرًا ﴿۵۹﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمُ اسْجُدُوْا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوْا وَمَا الرَّحْمٰنُ
تو آئیے شان ءَ چہ یک عالمے ءَ جُست بکن ف۲ ءُ وقتیکہ گوشگ بنت کہ سجدہ بکن اِت پہ رحمٰن ءَ گوشنت کہ کئے اِنت رحمٰن .

اَنَسْجُدُ لِمَا تَاْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُوْرًا ﴿۶۰﴾ تَبٰرَكَ الَّذِیْ جَعَلَ فِی السَّمَآءِ
چے ما سجدہ بکنیں ہرچیا کہ تو فرمائیئے مارا ءُ گیش بیت آیانی ترّشتی ف۳ مزنیں برکت وارے ہماکہ اَڈّ کتنت ماں آسمان ءَ

بُرُوْجًا وَّجَعَلَ فِيْهَا سِرٰجًا وَّقَمَرًا مُّنِيْرًا ﴿۶۱﴾ وَهُوَ الَّذِیْ جَعَلَ
بُرج ف۴ ءُ اِیری کُت ماں آئی ءِ تہا چراغ ف۵ ءُ ماہ روشنائیں۔ و آ ھما اِنت کہ کتننی

الَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ اَرَادَ اَنْ يَّذَّكَّرَ اَوْ اَرَادَ شُكُوْرًا ﴿۶۲﴾ وَ
شپ و روچ باری باری ف۶ پہ ہماکسءَ کہ لوٹیت خیال کنگا یا لوٹیت شکر گرگ ءَ ف۷ ءُ

عِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِيْنَ يَمْشُوْنَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا وَّاِذَا خَاطَبَهُمُ
رحمان ءِ بندہ ہماینت کہ رونت زمین ءِ سرا پہ نرمی ف۸ ءُ وقتیکہ خبر کننت گوں آیاں

الْجٰهِلُوْنَ قَالُوْا سَلٰمًا ﴿۶۳﴾ وَالَّذِيْنَ يَبِيْتُوْنَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَّقِيَامًا ﴿۶۴﴾
جاہل گڑا گوشنت کہ مارا اسلام اِنت ف۹ ءُ ہماکہ شپا گوازینت پہ وتی پروردگارءِ سجدہ کنگا و قیام کنگا ف۱۰

وَالَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ اِنَّ عَذَابَهَا
و ہماکہ گوشنت ای رب بترین چہ ما دوزخ ءِ عذاب ءَ بیشک آئی ءِ عذاب

كَانَ غَرَامًا ﴿۶۵﴾ اِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَّمُقَامًا ﴿۶۶﴾ وَالَّذِيْنَ اِذَا
یک چٹّیے . آ بدیں جاگہے پہ آرام کنگا و نندگا ف۱۱ ءُ ہماکہ وقتیکہ

اَنْفَقُوْا لَمْ يُسْرِفُوْا وَلَمْ يَقْتُرُوْا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا ﴿۶۷﴾ وَ
خرچ کننت نہ فضول خرچی کننت و نہ تنگی کننت ءُ ہستیں ہمے درمیان ءَ یک سادیں گزرانے ف۱۲ ءُ

الَّذِيْنَ لَا يَدْعُوْنَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُوْنَ النَّفْسَ الَّتِیْ
ہماکہ توار نجننت گوں اللہ ءَ دگہ یک معبودیا ءُ نکشنت ہما نفسیا کہ

فیس یا مُزد زانا طلب کنگا نیت کہ اشانی نہ منّگ ءَ
شمارا اے زرّنہ رسنت شما چریشان ایوک ءَ اینکہ
طلبگار اِت کہ ہر کسے کہ چریشان بلوٹیت خداءِ توفیق ءَ
حاصل کنان ءَ وتی ربّ ءِ کشک ءَ گام بجنت نوں شما
تب دار اِت ہمیشی ءَ فیس بگوش اِت یا مُزد ف۷ یعنی
شما بہ خداءِ ذات ءِ سرا بھروسہ کنان ءَ وتی فرض (تبلیغ
دعوت وغیرہ) ءَ اداکنوک ببے اِت کسے ءِ مخالفت یا
موافقت ءِ پرواہ ءَ مدارِت فانی چیزان ھچ دردنہ ورنت
کارءَ ھما ذات کیت کہ آمدام زندگ بمانیت کدی مہ مریت
ف۸ یعنی ہما ذات ءِ سرا توکل بکن اِت و ہمائی عبادت و
حمد و ثنا کنان ببے اِت . اِے گناہ گاران ءَ آوت جُست
کنت ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ اشی ءِ بیان ماں سورۃ
اعراف ءَ گوست ف۲ یعنی اللہ تعالیٰ ءِ شان و رحمتانی
بابت ءَ چہ کجام زانوگرے ءَ بپرس . اِے جاہلیں مشرک آئی
بابت ءَ چے زانت کننت . وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ
وتی شان و کمالات ءِ بابت ءَ سرجم ءِ علم ءَ داروک
خداوت اِنت "كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ". لیکن ماں
مخلوق ءَ چہ درستاں زیات زانوگر واجہ محمد صلی اللہ
علیہ وسلم اِنت کہ اللہ ءِ رسول اِنت و ماں ہمائی مزن
شانیں ذات ءَ حق تعالیٰ ءَ اوّلین و آخرین ءِ تمام
علوم جمع کتگ اَنت، خدا تعالیٰ ءِ شانانی بابت ءَ کسے چہ
ہمائی ءَ جُست بکنت ف۳ یعنی اِے جاھلیں مشرک
رحمان ءِ بزرگین شان ءِ بارہ ءَ چے زانت کننت
کہ آیان ءَ پہ اے نام ءَ گُنّت اِنت و ھدبکہ اِے نام ءَ
اشکننت تو مزن جاہلی و بے غیرتی و ضدّ ءَ چے وتا ناسرپد
کنان ءَ پُرس اَنت کہ رحمان کئے اِنت کہ مارا پرائی سجدہ
کنگ ءَ سوج دیگ بیت زانا ایوک ءَ پہ تئی گوشگ ءَ ما
تئی گپّ ءِ سرا عمل کنیں؟ بس تو یک نامے گپت و ما پہ آئی
سجدہ ءَ سرءِ جہل بُرت غرض ہما قدرا شانی دلگوش ءَ
رحمان ءِ اطاعت و فرمانبرداری ءِ نیمگ ءَ کنگ بہ بیت
آ ہما قدر سٹّ کنان ءَ دَرّ رونت ف۴ یعنی مزن مزنیں
استاران یا آسمانی قلات کہ ماں آیان فرشتہ چوکیداری
یا پاسبانی جننت یا ممکن اِنت کہ روچ ءِ دوازدہ
منزل مراد بہ بنت کہ علم ھیئت ءِ زانوگران بیان
کتگنت حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ آسمان ءَ
دوازدہ بہر اَنت ہریکے ءَ بُرج گوشنت ہریکے ءِ سرا
استارانی نام و نشان انت ، اِے حدّانی گیش و گیوار کنگ بُوتگ پہ حساب داد ءِ غرض ءَ ف۵ یعنی روچ ، شاید و حرارت ءِ جمع بُوگ و سوچگ ءِ صفت دارگ ءِ سوب ءَ
آ ئرا چراغ فرمائینت ، وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيْهِنَّ نُوْرًا وَّجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ، ف۶ کم و گیش بُوگ ءَ یا آیک و روگ ءَ بدل واول فرمائینت یا مطلب چوش اِنت
کہ یکے ءَ را دومی ءِ بدل جوڑ کُرت مثلاً روچ ءِ چیزے کار پشت کپت آ ئرا ماں شپ ءَ تمام کُت چوشکہ ماں حدیث ءَ وارد بُوتگ ف۷ یعنی ماں روچ وغیرہ ءِ سروچیری و شپ و
روچ ءِ بدلی اَدلی بمشکا انت کہ مریشی ءَ خیال گوُر کنان ءَ مردم قدرت داروکیں خداوند ءِ معرفت ءِ شوہاز ءَ بہ بنت کہ اِے کلیں عظمت داروکیں سروچیری و بدلی ادلی ھمائی
دست قدرت ءِ قصہ ءُ کار انت وشپ و روچ ءِ فائدگ و انعامان ءَ گندان ءَ بہ آئی شکر ءِ گرگ ءِ نیمگ ءَ دلگوش گوُر بکننت چنانچہ رحمان ءِ مخلصیں بندگاں کہ آیانی ذکر
نوکی کیت ہمے ڈول کننت ف۸ یعنی چو مشرکان رحمان ءِ نام ءَ اشکنان ءَ دیم ءَ تُرّپش و تہار نہ کننت بلکیں چہ وتی ہریک قول و فعل ءَ بندگی و غلامی ظاہر کننت چہ آیانی چال و
رفتار ءَ تواضع ، سنگینی ، خاکساری و بے شانی ظاہر بیت مثل متکبّران بہ زمین ءِ سرا گوں گھُرتی ءَ تہ و تاب نہ کننت اے مطلب نہ اِنت کہ چہ ریا و بناوٹ ءَ چونادراہاں ......

.....گامان ءَ گیجنت۔ چیاکہ واجہ ءِ ہر رفتارے ماں احادیث ءَ منقول انت اشی ءِ تائید ءَ نہ کنت ف۹ یعنی کم عقل و بے ادبیں مردمانی جبر ءِ جواب ءَ گوں عفو وبخشش ءَ دینت ہر وھدءَ
کسے جہالت ءِ گفتگوءَ لگیت تو شیں گپ و واہ سلامت باتے اِے ہمیں لفظان گوشان ءَ یک گوری اختیار کننت گوں جوشیں کساں دَپ دڑی نہ کننت نہ گوں آیاں او ابنت نہ
گوں آیاں جنگ وجیڑہ بناء کننت آیانی دستورا ڈول نہ انت کہ ماں جاہلیت ءِ دور ءَ کسے ءَ گوشتگ اَت ؎ اَلَا لَا یَجْھَلَنْ اَحَدٌ عَلَیْنَا ۞ فَنَجْھَلَ فَوْقَ جَھْلِ الْجَاھِلِیْنَا۔ اِے
احوال و رحمان ءِ مخلصیں بندگانی روچ ءِ بابت ءَ اَت، دیم ترءَ آیانی شپ ءِ حالت ءِ بابت ءَ فرمائینیت ف۱ یعنی شپ ءَ وہدیکہ غافلیں بندہ وآب و آرام ءِ لذت ءَ گرنت اِشان
خداء ءِ دیما اوشتان ءَ و ماں سجدہ ءَ کپان بنت ءُ گوازین آنت۔ رکوع چونکہ قیام و سجود ءِ درمیان ءَ کیت شاید ہمیشکا آ ترا جدا بیان نہ کت جوش بگوش کہ آمرے ہر دوئینانی توک ءَ آتک
ف۱۱ یعنی اینکر بندگی و غلامی ءِ باوجود اینکر زیات ترس ہم ماں دل ءَ دارنت جوش نہ انت کہ تہجد ءِ ہشت رکعت وانان ءَ چہ خداءِ عذاب و قہر ءِ بے غم بنت ف۱۲ یعنی موقع ءَ ترئ
چاران ءَ گوں میانہ روی ءَ خرچ درچ کننت نہ مال ءِ محبت ءَ ظاہر کننت و نہ آئی بربادی ءَ گلائیش انت۔ کماقال تعالیٰ ،، وَلَا تَجْعَلْ یَدَكَ مَغْلُوْلَةً اِلٰی عُنُقِكَ وَلَا
تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ (بنی اسرائیل رکوع ۳)۔

حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا یَزْنُوْنَ ۚ وَمَنْ یَّفْعَلْ ذٰلِكَ یَلْقَ اَثَامًا ﴿۶۸﴾

حرام کتگ اللہ ءَ مگر بہ حق ف۱ و بدکاری نکننت۔ و ہرکسیکہ چو بکنت گرا ڈیک دارت گوں یک زندیں گناہیا ف۲

یُّضٰعَفْ لَهُ الْعَذَابُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَیَخْلُدْ فِیْهٖ مُهَانًا ﴿۶۹﴾ اِلَّا مَنْ تَابَ

دو چندبیت آئیا عذاب قیامت ءِ روچ ءَ پشت کپیت ہمیشہ ماں آئی ءَ تہا خوار ف۳ مگر ہماکسیکہ توبہی کت

وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ یُبَدِّلُ اللّٰهُ سَیِّاٰتِهِمْ حَسَنٰتٍ ؕ وَ

و یقینی کت و نیکیں کاری کت گرا ہمشنت کہ بدل کنت اللہ آیانی بدیان بہ نیکی۔ و

كَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِیْمًا ﴿۷۰﴾ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهٗ یَتُوْبُ

اللہ غفور رحیم اِنت ف۴ و ہرکسیکہ توبہ بکنت و نیکیں کار بکنت گرا رجوع کنت

اِلَی اللّٰهِ مَتَابًا ﴿۷۱﴾ وَالَّذِیْنَ لَا یَشْهَدُوْنَ الزُّوْرَ ۙ وَاِذَا مَرُّوْا بِاللَّغْوِ

بہ اللہ ءَ نیمگا بہ جوانیں رجوعے ف۵ و ہماکہ گوں نبنت بہ دروغیں کاران ف۶ و وختیکہ گوزنت بہ بیہودگیں کارانی گرا

مَرُّوْا كِرَامًا ﴿۷۲﴾ وَالَّذِیْنَ اِذَا ذُكِّرُوْا بِاٰیٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ یَخِرُّوْا عَلَیْهَا

گرا گوزنت بہ عزت ف۷ و ہماکہ وختیکہ نصیحت کنگ بنت بہ وتی پروردگار ءِ حکمان گرا نہ کپنت آیانی سرا

صُمًّا وَّعُمْیَانًا ﴿۷۳﴾ وَالَّذِیْنَ یَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا

کر و کور ف۸ و ہماکہ گوشنت اے رب بدے مارا چہ مئے وتی جنانی نیمگا

وَذُرِّیّٰتِنَا قُرَّةَ اَعْیُنٍ وَّاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِیْنَ اِمَامًا ﴿۷۴﴾ اُولٰٓئِكَ

و زہرات ءِ نیمگا چمانی سارتی ف۹ و بکن مارا پرہیزگارانی پیشوئنک ف۱۰ آیانی

یُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوْا وَیُلَقَّوْنَ فِیْهَا تَحِیَّةً وَّسَلٰمًا ﴿۷۵﴾

جزا آیان ءَ بادگیر رسیت ہمے سبب ءَ کہ صبرش کت آیانی پیش وازی کنگ بیت ماں اودا بہ دعا و سلام ف۱۱

خٰلِدِیْنَ فِیْهَا ؕ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَّمُقَامًا ﴿۷۶﴾ قُلْ مَا یَعْبَؤُا بِكُمْ

ہمیشہ مانںت ماں اودا۔ شتریں جاگہے بہ آرام کنگا و بہ نندگا ف۱۲ بگوش کہ شمے پرواہی نیستیں

رَبِّیْ لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ ۚ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ یَكُوْنُ لِزَامًا ﴿۷۷﴾

منی رب ءَ اگر آئیا تواریہ مدئیت ف۱۳ نوں شما دروغ بندکت نوں عنقریب شمے گٹ ءَ لوپ بیت ف۱۴

ع ۶ / ۱۷ / ۴

منزل ۴

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ مثلاً قتل عمد ءِ بدل ءِ قتل کنگ، یا ماں بدکاری ءِ سزاء زانی محصن ءَ سنگسار کنگ، یا ہرکسے کہ دین ءَ یل دیان ءَ چہ جماعت و راج ءَ گستا بہ بیت آنرا کشگ، اِے کل صورتان ماں ،، اِلَّا بِالْحَقِّ ،، ءَ شامل اَنت۔ کماورد فی الحدیث ف۲ یعنی سکّیں مزنیں گناہی کت کہ آئی سزا الم ءَ دیگ بہ بیت چہ لہتیں روایتان معلوم بیت کہ آ نام جہنم ءِ یک شیپے ءِ نام انت کہ آئی ءَ مزن بیمناکیں عذاب بیان کنگ بوتگ اَنت اَعاذنا اللہ منہا ف۳ یعنی چہ دگہ گناہانی مقابلہ ءَ اے مستریں گناہ اَنت اِشانی ردا عذاب ہم سکّیں بیت و ساعت بہ ساعت زیات بوان بیت۔
ف۴ یعنی گناہانی بدل ءَ نیکیانی توفیق دنت و کفر ءِ گناہان ءَ معاف کنت۔ یا ایکہ بدیان ءَ دور کنان ءَ توبہ و نیکیں عمل ءِ برکت ءَ چہ ہمایا شمار ءِ مناسب ءَ نیکی دنت کما یظہر من بعض الاحادیث ف۵ ساری ءِ کافر ءِ گناہانی بیان اَت کہ رند ءَ آمسلمان بوت۔ اِے بیان ماں اسلام ءَ گناہ کنگ ءِ وَ آہم وھدیکہ توبہ بکنت یعنی چہ بدیں کاران وتارا دور بداریت تو اللہ ءِ گور ءَ جاگہ حاصل کت کنت معلوم بوت کہ ماں سورۃ نساء ءَ چیزیکہ فرمائینت ،، وَمَنْ یَّقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهٗ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِیْهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَلَعَنَهٗ وَاَعَدَّ لَهٗ عَذَابًا عَظِیْمًا ۞ (نساء رکوع ۱۳) اِے آیت بہ ہماکس ءِ حق ءَ اِنت کہ آ توبہ کارنہ اَنت واللہ اعلم ف۶ یعنی نہ دروغ بندنت و نہ دروغیں گواہی دینت و نہ ماں باطلیں کاران و گناہانی مجلسان حاضر بنت ف۷ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی ماں گناہ ءَ شامل نہ انت ولیب ولبا ءِ نیمگا دلگوش گور نہ کننت نہ ماں آیاں شامل بنت و نہ جیڑہ کننت
ف۸ بلکیں گوں مزن تدبر و خیالداری ءَ گوش دارنت و پدا اشکنان ءَ اَثر ہم قبول کننت مثل مشرکان سنگ ءِ بُت جوڑ نہ بنت ف۹ یعنی جن و چک ھنچیں عنایت بکن چرایانی گندگ ءَ چمان سارت و دل وشنود بہ بیت و ظاہرانت کاملیں مؤمن ءِ دل ہما وھدءَ سارت بیت وہدیکہ آوتی اہل و عیال ءَ خداوندی فرمان برداری ءِ کشک ءِ گام جنوک و نفع دیوکیں علم ءِ حاصل کنگ ءِ ردا گلائیش بہ گندایت۔ دنیاء ءِ تمام وشنودیان و تمام نعمتان چہ اشان رند انت ف۱۰ یعنی اشان ہنچوش بکن
کہ مردمان مئے رندگیری کنان ءَ متقی جوڑ بہ بنت حاصل ایش اِنت کہ ماوت نہ ایوک ءَ ہدایت ءِ کشک ءَ گام بجنین بلکیں بہ ایدگران ہادی یعنی ہدایت ءِ سوج دیوک
ببئیں و مئے خاندان ماں تقویٰ و طہارت ءِ بابت ءَ مئے رندگیری کنوک بہ بیت ف۱۱ یعنی ماں جنت ءَ اشان ءَ بالاخانہ دیگ بیت و فرشتہ دعا و سلام گوشان ءَ اشانی
استقبال کننت وُوت ماں وتی دوچار کیگ ءِ وھدءَ ہمے کلمات سلام و دعا بریشانی تکریم و عزت ءِ ظاہر کنگ ءِ ردا کارمرز کنگ بنت ف۱۲ یعنی بہ جوشیں جاگہ ءَ کسے کئیں دیر
بجلیت توہم غنیمت زانگ ءِ بیت اِشانی دآ لوگ بنت ف۱۳ یعنی شمے نفع و نقصان ءِ خبران ءَ شمارا پیش بداریت۔ بندہ ءَ لازم اِنت کہ آمغرور و لاغرض مبیت خداء ءَ
برائی ہچ غرض نیست، البتہ آئی ذہندی ءِ سرا رحم دارت، نہ ذہندی کن اِت وَ تامزن حساب کن اِت تو گوں آئی بہ مقابلہ ءَ وتارا تیار بکن اِت کہ زوت ہماروچ آیوک اِنت۔
ف۱۴ یعنی کافران کہ آیان حق ءَ را قبول دارنہ بوتنت۔ اِے تکذیب زوت اِشانی گٹ ءِ بار جوڑ بیت، چرنیشی سزاء اشان ہچبر رستگار نہ بنت۔ آخری ءِ اَبدی ہلاکت بہ اشان وہست
انت ماں دنیاء ہم زوت گوں اشان ڈیک دیگ بیت۔ یعنی جہاد ءِ جنگ۔ چنانچہ ماں غزوہ ،، بدر ،، ءَ اِے ڈیک ءِ انجام اِشان وت دیست۔ تمت سورۃ الفرقان وللہ الحمد والمنۃ

سُوْرَةُ الشُّعَرَاۗءِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَتَانِ وَسَبْعٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّاَحَدَ عَشَرَ رُكُوْعًا

سورۃ الشعراء ماں مکیا ایر اہتنگ ؤ آئیے دوصد و بیست ہفت آیات ؤ یازدہ رکوع اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

طٰسۗمّۗ ۝ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ۝ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ اَلَّا

طسم اِے آیت اَنت روشنیں کتاب ءِ وا شاید کہ تو دلا پ بکنئے وتارا پہ اے خبرا

يَكُوْنُوْا مُؤْمِنِيْنَ ۝ اِنْ نَّشَاْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِّنَ السَّمَاۗءِ اٰيَةً فَظَلَّتْ

کہ آ ایمان نیارنت و۲ اگر ما بلوٹیں ایر گیجیں پہ آیانی سرا چہ آسمان ءَ یک نشانیے گڑا آ آیانی

اَعْنَاقُهُمْ لَهَا خٰضِعِيْنَ ۝ وَمَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمٰنِ

گردن ہملئیے دیما جہل بنت و۳ ؤ نیئیت آیانی گورءَ هچ نصیحتے چہ رحمان ءِ نیمگ ءَ

مُحْدَثٍ اِلَّا كَانُوْا عَنْهُ مُعْرِضِيْنَ ۝ فَقَدْ كَذَّبُوْا فَسَيَاْتِيْهِمْ اَنْۢبٰۗؤُا

نوکیں مگر کہ چہ آئیا دیما گردینںت و۴ نوں دروغ بندش کت نوں زوت رسیت آیانا

مَا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ۝ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الْاَرْضِ كَمْ اَنْۢبَتْنَا فِيْهَا

ہما خبرانی حقیقت کہ پہ آئیءِ سرا کلاگش زرت و۵ نگندنت چے زمین ءِ نیمگ ءَ کہ رودینتگیں ماں آئیءِ سرا

مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيْمٍ ۝ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ۭ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ

چنکر چہ ہر قسما شرتریں چیز۔ بیشک ماں اِشیا نشانی ہستیں۔ وگیشتر چہ آیاں

مُّؤْمِنِيْنَ ۝ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ۝ وَاِذْ نَادٰي رَبُّكَ

ایمان نیاریت و۶ و تئی رب ہماوت اِنت رحم کنوک و۷ ؤ وتنتیکہ توار جت تئی ربا

مُوْسٰٓي اَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۭ اَلَا يَتَّقُوْنَ ۝

موسیٰ کہ برو ہما گنہگاریں قوم ءِ نیمگا۔ فرعون ءِ قوم ءِ گورءَ۔ آ نترسنت چے و۸

قَالَ رَبِّ اِنِّىْٓ اَخَافُ اَنْ يُّكَذِّبُوْنِ ۝ۭ وَيَضِيْقُ صَدْرِيْ وَ

گوشتی اَی رب من ترساں کہ منا دروغ بند کننت ؤ منی دل تنگ بیت ؤ

نصف ۵ — ع ٩/١ ٥

و۱ یعنی اے کتاب ءِ معجزہ بالکل ظاہر اَنت اشی ءِ احکام صاف اَنت کہ اشان ءَ چہ باطل ءَ جدا کنوک اَنت و۲ یعنی پہ اِے بدبختان تئیں واجہ اینکر غمناک مبو، تو دتارا زانا پہ اشان ہلاک کنئے۔ دوزواہی و شفقت ءِ آخر کاریک حدے ہست و۳ یعنی اے دنیا چکاس ءِ جاگہ اِنت کہ اودا بندگانی فرمان برداری و تسلیم و سرکشی چکاسگ بیت پمشکا خداوندی حکمت ایشرانہ لوٹیت کہ اشانی اختیار بالکل سلب کنگ بہ بیت و اگن نہ خدا ءَ بلوٹتیں تو یک ہنچیں آسمانی نشانے پیشی بداشتیں کہ آئیء دیما زبردستی درستانی گردن جہل بوتگنت مزن مزنیں سرداران ءَ ہم انکار یا گردن تاب دیگ ءَ قدرت نہ بوتگت اللہ تعالیٰ ءَ چوش وَ نہ کت بلے البت ہما نشان داتنت کہ چرایانی گندگ ءَ مردم حق ءَ جاہ یارگ بلوٹیت تو گڑا اگوں آسانی ءَ سر پد بہ بیت و کدی مغلوب بؤان ءَ چہ گردن ءِ جہلی ءَ دگروا بے پروتا مہ گندیت و۴ یعنی شما پہ ہرکس ءَ غمناک اِت آیانی احوال ایش اِنت کہ رحمان و ہدے چہ وتی مہربانی و شفقت ءَ پرا یان ینت و نصیحتے دیم دنت اِشان بہ آ جانبءَ دلگوش گور نہ کننت بلکیں دیم ءَ تاب دیان ءَ درروںت گوشیگاں یک سکیں بدیں چیزے آیانی دیما آہتنگ۔ و۵ یعنی ایوک ءَ دیم ءَ تاب نہ دینت بلکیں تکذیب و استہزاء ہم کننت نوں زوت ماں دنیا و آخرت ءَ وتی کرتگیں کارانی سزاء چشنت گڑا ہما چیز ءِ حقیقت ءَ سر پد بنت کہ آئی ءَ ہنوں پہ کلاگ ءَ زور گاتنت۔ و۶ یعنی اگن اِشاں پہ یک خشکاوگیں زمین ءِ احوال ءِ سر فکر بکرتیں تو پہ مبدا و معاد ءِ معرفت ءِ حاصل کنگ ءَ بس بوتگت۔ زانا اِشان نہ گندنت کہ چہ ھمے تل تلیں وادنائیں خاک ءَ چونیں عجب عجبیں رنگ برنگیں پل و نیبگ و قسم وقسم ءِ غلہ و میوہ یک مضبوطیں تکوینی نظام ءَ چیر ءَ پیداگ بنت زانا ایش اِے خبر ءِ دلیل نہ اِنت کہ لامحدود قدرت داروکیں و حکمت داروکیں کاریگر ءَ اِے رونق داریں چمن سرسبز و آباد کرتگ کہ بہ آئی قبضہ ءَ اِے ہستی ءِ لگام اِنت و ہما وہدیکہ بلوٹیت آ ئرا ویران کت کنت و چہ ویرانی ءَ پدا دوبارہ آ ئرا آباد و سرسبز کت کنت گڑا اِے تکوینی نشانیانی سرپدی ءَ رند بہ ایر گہتگیں نشانیانی تصدیق ءِ بابت ءَ کجام اشکال باقی مانیت البت اگن چہ بُن ءَ مَنگ ءَ نامنظور انت تو گڑا اِے دگہ گپ ایت و۷ یعنی زبردست و ھمنکر انت کہ نہ منگ ءِ ردا عذاب ئُ فوراً دیم دات کرتنگ اَت مگر رحم وران ءَ تاخیر کنت کہ ممکن اِنت نوں اشان ایمان بیارنت و خیر ءَ بہ مَنّ اَنت۔ دیم ترءَ پہ عبرت ءِ خاطر ءَ مکذبانی لہتیں قصہان بیان فرمائینیت کہ چرایاں ظاہر بیت کہ خداء آیان ءَ چنکر مہلت داتگ وہدیکہ ہچ رنگ ءَ قبول دارنہ بوتگنت تو گڑا اشان چونکائ تباہ کنگ بوتگنت چرایاں اوّلی قصہ ءِ فرعون ءَ قوم ئیگنت کہ آساری ءَ ماں سورۃ "اعراف"، وسورۃ "طٰہٰ" ءَ بالتفصیل گوستگ اود ءِ فوائد چارگ بہ بنت و۸ یعنی شما بردات و آیان ءَ چہ خداء غیظ و غضب ءَ بترسین اِت۔

ف یعنی چہ سرجمیں خبرءَ اشکنگ ءَ پیش دروغ بند کننت وماں دیوان ءَ کسے تائید کنوک ہم نہ بیت ممکن اِنت چوشیں وہدءَ دل گران وغمناک بؤان تب وبے وس وبے واک بہ بیت،
دل ءَ ہیمات مبیت وبہ زبان ءَ لکنت چہ پیش ءَ موجود اِنت تنگدل بؤان ءَ ماں گپت ورپ ءَ بے تامی پیدا مبیت بشکا منی دل بڈی وتائید ءَ اگن ہارون ءَ کہ آچہ من زبات فصاحت
داروکیں زبان ءِ خداوند اِنت منی شریک بہ بیت تومزن مہربانی بیت ف۲ یک قبطی ءِ خون ءِ دعوی کہ آئی گیش وگیوار ماں سورۃ قصص ءَ بیداک اِنت ف۳ یعنی چہ دعوت و
تبلیغ ءَ پیش منارا مکشینت کہ اے ہما شخص اِنت کہ چہ مئے مردم ءِ کُشگ ءَ پد درشتگ اَت، بہ چوشیں جاور ءَ تبلیغ ءِ فرض چون اَدا بیت کنت ف۴ یعنی چے مجال اِنت کہ کسے
ترارا دست بجنت بروو تی دست بندی ءِ روءَ وتی برات ہارون ءَ ہم گوں وت ہمراہ بکن وگوں مئے داتگیں نشانان ومعجزہان ہمو دا سر ببئیت۔ اے نشانان کہ گوں تو ہستنت
تو ہچ مترس ونشان چی اَنت منی ذات وت ہروہد وہر جاگہ گوں تو ہمراہ اِنت ہر دوئیں فریقانی گفتگوءَ گوش داروک اِنت ف۵ یعنی بنی اسرائیل ءِ وطن چہ حضرت ابراھیم ءِ
زمانگ ءَ ملک شام اَت چہ حضرت یوسف علیہ السلام سوب ءَ اِشانی سر مصرءَ کپت اودا اِشان داں مُدتے جلّ اِت نوں حق تعالیٰ ءَ اِشان ءَ شام ءِ ملک دیگ لوٹِت۔

لَا يَنْطَلِقُ لِسَانِيْ فَأَرْسِلْ إِلٰى هٰرُوْنَ ﴿۱۳﴾ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ

منی زبان روان نہ اِنت اِچہ وحی دیم بدے ہارون ءِ نیمگا ہم ف۱ ءُ آیان پہ منی سرا یک جُرمیے دعویٰ ہستیں ف۲ نوں من

أَنْ يَّقْتُلُوْنِ ﴿۱۴﴾ قَالَ كَلَّا ۚ فَاذْهَبَا بِاٰيٰتِنَآ إِنَّا مَعَكُمْ مُّسْتَمِعُوْنَ ﴿۱۵﴾

ترساں مناکشنت ف۳ گوشتی ترا کُشت نکننت نوں زوت بروِت شما ہردو گوں مے نشانیان ماہم گوں شما گوشداریں ف۴

فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُوْلَآ إِنَّا رَسُوْلُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۶﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا

نوں بروِت فرعون ءِ گورا ءُ بگوشِت کہ ما رب العلمین ءِ قاصدیں اے کہ دیم بدے گوں ما

بَنِيْٓ إِسْرَآءِيْلَ ﴿۱۷﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِيْنَا وَلِيْدًا وَّلَبِثْتَ فِيْنَا مِنْ

بنی اسرائیل ءَ ف۵ گوشتی چے نرو دینتگیں ترا ماں وتی تہا ماں بچکیا ف۶ ءُ نشتگ ءِ مے تہا چہ وتی

عُمُرِكَ سِنِيْنَ ﴿۱۸﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِيْ فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ

عمرءِ چنتے سال ف۷ ءُ کُتت وتی ہما کار کہ کُتت ف۸ ءُ تو

الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۹﴾ قَالَ فَعَلْتُهَآ إِذًا وَّأَنَا مِنَ الضَّآلِّيْنَ ﴿۲۰﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ

ناشکریئے ف۹ گوشتی من ہما کار کہ کُت آ وقتی من بے علم جاھل اَتوں ف۱۰ پدا جِھتاں چہ شما

لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِيْ رَبِّيْ حُكْمًا وَّجَعَلَنِيْ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۲۱﴾ وَتِلْكَ

وقتیکہ ترستوں چہ شما پدا بخشِت پہ من منی ربّ حکم ءُ یک رسولے کُتی منا ف۱۱ ءُ اے یک

نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتَّ بَنِيْٓ إِسْرَآءِيْلَ ﴿۲۲﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا

اِحسانے اِیر کنئے پہ منی سرا کہ بنی اسرائیلت وتی غلام کُتگ ف۱۲ گوشت فرعون ءَ کہ

رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۳﴾ قَالَ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ إِنْ كُنْتُمْ

رب العلمین چی ئے ف۱۳ گوشتی پروردگار آسمانانیگ وزمین ءِ ءُ آچیز یکہ ماں اِشانی درمیان ءَ اِنت اگن شما

مُّوْقِنِيْنَ ﴿۲۴﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهٗٓ أَلَا تَسْتَمِعُوْنَ ﴿۲۵﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ

باور کن اِت ف۱۴ گوشتی گوں وتی کرّ وکش ءِ مردمان کہ شما نیشکنیت چے ف۱۵ گوشتی کہ شمے پروردگار ءُ شمے پیشگیں

اٰبَآئِكُمُ الْأَوَّلِيْنَ ﴿۲۶﴾ قَالَ إِنَّ رَسُوْلَكُمُ الَّذِيْٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُوْنٌ ﴿۲۷﴾

پت وپیرکانی پروردگار اِنت ف۱۶ گوشتی شمے ہے رسول کہ پہ شمے نیمگا دیم دیگ بوتگ پہ کا گنوک اِنت ف۱۷

فرعون اِشان یل دیوک نہ اَت چیاکہ چہ ایان مثلِ غلام ءَ
بیگار ءِ ڈول ءَ کاری گپتگ اَت، حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ
آیانی آزادی ءِ مطالبہ پیش کُت ف۶ یعنی تو ہما کس نئے
کہ آترا ماگوں مزن نازوشان رود بینت وپہ ورشس
کنان اینکہ مزن بالاد کُت نوں تئی دماغ ہنچوش برزشتگ
کہ چہ ما مطالبات کنان ءَ وتی بزرگی ءَ ظاہر کنگ لوٹئے
ف۷ اینکہ سال گوستنت تو چوشیں دعویٰ ئے نہ کت نوں
چہ ادا درکپگ ءِ شرطءَ رسول جوڑ بوتے ف۸ یعنی ہرچ
کارے کنان ءَ تو درشتگئے (قبطی ءِ خون) آترا ما نہ شموشتگ
ف۹ یعنی مئے درستیں نیکیان ءَ شموشان ءَ پیغمبری ءِ
دعویٰ کنگا ئے آوہد ءَ تو ہم (العیاذ باللہ) چہ ہماکسان
یکے اَتے کہ نوں تو آیان ءَ کافر قرار دئے ف۱۰ یعنی قبطی ءِ
خون من زانتکاری ءَ نہ کرتگتوں چہ منی دست ءَ بس
خطائے بوت منارا چے معلوم اَت کہ بہ یک مشتے ءِ جنگ ءَ
مرد ءِ ساہ درکپیت وآمریت واے مُشت ہم پہ ادب ءِ
خاطرءَ آترا جتوں فَوَكَزَهٗ مُوْسٰى فَقَضٰى عَلَيْهِ
(قصص رکوع ۲) ف۱۱ یعنی بے شک من چہ ترس ءَ چہ ادا
درشتاں بلے اللہ تعالیٰ ءَ منظور بوت کہ منارا نبوت و
حکمت عطا بکنت آئی ءَ چہ وتی فضل وکرم ءَ منارا
چوشیں عزتے بخشِت ورسول جوڑ کنان ءَ تئی گورءَ دیم
داتی اے گپ بہ وتی جاگہ ءَ منی صداقت ءِ یک دلیل ایت
کہ ہرکس چہ تو ترسان ءَ تچیت پدا اے ڈول بے خوف و
خطر تہنا تئی دیما بئیت وبوشتیت ف۱۲ یعنی بہ خوردی ءَ
منی رودینگ ءِ شِگان جتگ ترا زیبے نہ دنت آیا چہ
یک اسرائیلی زہگ ءِ تربیت ءَ آئی جواب ہمیش بیت کنت
کہ تو تمام بنی اسرائیل ءِ قوم ءَ وتی غلام جوڑ بکنئے خصوصاً
وہدیکہ چُکت ءِ تربیت ہم چہ تئی ناہودگیں ظلم وزورانی
ذریعہ ءَ واقع بُوتگ۔ نہ تو بنی اسرائیل ءِ زہگان ذبح
بکرتیں نہ چہ ترس ءِ سوب ءَ منی مات ءَ ماں تابوت ءَ
بندکنان ءَ منارا ماں دریاءَ چگل بداتیں، ونہ من تا قلات ءَ
سر بوتگتاں، اے جاورانی یاد ءَ کیان ءَ ترا چوشیں شگان
جنگ ءِ وہد ءَ شرم باید اِنت، بیباکیں وصافیں خبر
ایش اِنت کہ ہما پروردگار ءَ تئی ہمیں دشمن ءِ لوگ ءَ
منی پرورش کُرتگ ہمائی ءَ مروچی پہ تئی دوزواہی ءَ منارا
رسول کُت دیم دات ف۱۳ یعنی موسیٰ علیہ السلام ءَ
فَقُوْلَآ إِنَّا رَسُوْلُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ءِ رندگیری ءَ

وتارا " رب العلمین " ءِ پیغمبر ظاہر کُت برلشی ءَ فرعون ءَ چہ جحود، ہٹ وکُنت ءِ رد اگوشت (العیاذ باللہ) رب العلمین چہ چیزایت؟ منی موجودگی ءَ کجام دگہ رب ءِ نام
گرگ چے معنیٰ داریت چیاکہ آ ازلی شقی ءِ دعویٰ بہ وتی قوم ءِ روبروءَ ایش اَت مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِّنْ إِلٰهٍ غَيْرِيْ (من ابید چہ وتا بہ شما دگہ معبود کس ءَ نزانان) " وَ أَنَا
رَبُّكُمُ الْأَعْلٰى " (شمے مستریں پروردگار من وتاں) چنانچہ آئی قوم ءِ لہتیں مردمان چہ جاہلی وکُنٹ ذہنی ءَ ولہتین ءَ چہ ترس یا طمع ءَ بندگی کرتگت اگن چہ ماں دل ءَ آ ملعون ءَ ہم
خداوند کریم ءِ ہستی ءِ یقین اَت چوشکہ ماں " لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنْزَلَ هٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ بَصَآئِرَ " (بنی اسرائیل رکوع ۱۲) ءَ ظاہر بیت ف۱۴ یعنی آسمان
وزمین ءِ کل چیزان ہرکس ءِ تربیت ءِ چیرءَ اَنت ہما رب العلمین اِنت اگن ماں شمے قلوب ءَ کجام چیزءِ سرا یقین کنگ ءِ قابلیت موجود بہ بیت تو انسانی فطرت چہ درستان ءَ
پیش اے چیزءِ یقین دیا ٹینگ ءَ بس اِنت ف۱۵ فرعون ءَ بہ زانت خبرٹالینگ لوٹتگ اَت وتی چپ وچاگرد ءِ مردمان ءَ سکیں دیگ وموسیٰ علیہ السلام ءِ گپ ءَ سُبک کنگ ءَ
رد اگوشگ ءَ لگ اِت، اِشکنگا اِت موسیٰ چونیں ناہودگیں گپان ءَ جنگا اِنت آیا چہ شما کسے باور کنت کہ ابید چہ منا ماں آسمان وزمین ءَ دگہ یک ربّے ہست اِنت ؟....

...... ف۱۶ یعنی او احمق من ہرچ رب العالمین ءِ ذکرءَ کنگاوں آہما ذات اِنت کہ آئی ءَ ترا و تئی پت و پیرکان ءَ پیدا کُت و ہدیکہ تئی تخم ہم تیار نہ بوتگت ھما وہدءَ زمین وآسمان ءِ تدبیر و تربیت ءَ کنگا اَت ف۱۷ یعنی (العیاذ باللہ) چو نیں گنوکے رسول ئی جوڑ کُرتگ و دیم داتگ کہ آ منی و منی پت و پیرکانی بابت ءَ گپ جنت و منی شان و شوکت ءَ گِندان ءَ کمّیں ہیبہ (خفہ) نہ بیت چوش زانگ بیت کہ مردءِ دماغ چہ عقل ءَ بالکل ہورک اِنت ۔

قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَ

گوشتی مشرقیگ و مغرب ءِ پروردگار و آ چیز یکہ ماں اِشانی درمیان ءَ اِنت اگر شما سرپد بت ف۱ گوشتی

لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ أَوَ

کہ اگر تو تاہینت یک دِگہ خدائے بغیر چہ من گڑا ضرور بندکناں ترا ماں یک جیلے ءِ تہا ف۲ گوشتی اگرچہ

لَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾

پیش بکناں ترا چیزے ظاہریں ف۳ گوشتی پیشی بکن اگر تو راست گوشئے

فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ

پدا دوری دات وتی عصا نوں ہما دمان ءَ یک اژدہائے بوت ظاہریں و کشتی (چہ بغل ءَ جیرا) وتی دست نوں یک ناگا اسپیت

لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن

بوت پہ چاروکانی نظرا گوشتی گوں وتی کرءِ مردمان اِے و یک جادوگرے وانندئیں لوٹیت کہ

يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوا أَرْجِهْ وَ

بگلینیت شمارا چہ شمے مُلکا چہ وتی سحرءِ زورا نوں شما چے حکم دئیت ف۴ گوشتش بدار آئیا و آئی ءِ

أَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

براتءَ و دیم بدے ماں شہران قاصداں کہ کارنت حاضر کننت تئی دیما ہر یک زبردستیں ساحر یا وانندئیں

فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم

پدا جمع کنگ بوتنت ساحر ماں یک مقرریں وقتے ف۵ و گوشگ بوت مردماں کہ شما ھم

مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِن كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا

مُچ بت تاکہ پہ جادوگرانی راہ ءَ بروئیں اگہ ہما گیش بنت ف۶ پدا ہروقتیکہ

جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿٤١﴾

آتکنت جادوگر گوشتش گوں فرعون ءَ کہ شر اِنت مارا مزدوری رسیت اگر ما گیش بئیں

قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ أَلْقُوا مَا

گوشتی ہو (مزدوری رسیت) و شما آ وقتی چہ دیما تریں مردمان بت ف۷ و گوشت گوں آیاں موسیٰ یا کہ دور بدیت ہرچیکہ

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ حضرت موسیٰ یا پدا یک خبرے گوشت ہما پیما کہ حضرت ابراھیم ءَ نمرود ءِ دیما گوشتگ اَت یعنی ربُّ العٰلمین ہما ذات اِنت کہ آ مشرق و مغرب ءِ خداوند و تمام سیارات (استرو تاب کنوکیں استاران) طلوع و غروب ءِ تدبیر و یک محکمیں نظام ءِ روءَ انجام دیوک اِنت ، اگں شما کمیں ہم عقل داروک اِت تو شما گوشت کُت کن اِت کہ اِے عظیم نظام ءِ قائم داروک ابید چہ خداءَ دگہ کئے بیت کنت آیا کسے ءَ قدرت ہست کہ آئی قائم کرتگیں نظام ءَ پہ یک دمانے ءَ بپروشیت تبدیل بکنت ، اِے گڈی خبرءِ اشکنگ ءَ چہ فرعون ھبکہ بوت و چہ بحث و تکرارءَ سرگوزان ءَ بیم تراپ شروع کُتی چوشکہ دیم ترءَ پیدا اِنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ "حضرت موسیٰ گوشان وروان اَت اللہ ءِ قدرتانی ظاہر کنگ ءَ و فرعون درمیان ءَ وتی سرداران ءَ سکین دیگا اَت کہ آ اِے مرد ءِ گپانی سرا یقین مکننت .

ف۲ چیرا فرعون ءَ وتی مطلب صاف بیان کُت کہ اِدا ماں "مصر" ءَ دگہ ہیچ خدا نیست اگں چہ من ءَ ابید دگہ کجام ہم معبودے ءِ حکومت ءَ قبول دارئے تو گڑا یاد بکن کہ پہ تو بندی خانہ تیار انت ف۳ یعنی اشتاپیءَ فیصلہ مکن اِے وتئی خرابی پستو اَت نوں بلے کمّیں ہما سرچپیں نشانیان ءَ ہم بگند کہ چرا یان اللہ تعالیٰ ءِ قدرت و منی صداقت ہر دوکیں و تادت ظاہر بینت اگں من ترا اے ڈولیں نشانانی شون ءَ بدیان تو گڑا باریں تئی فیصلہ ھنگت ھمے بیت ف۴ یا و فرعون خدائی ءِ دعویٰ دارا اَت یا چو زوت بدحواس ترِت کہ وتی غلام و پرستارانی حکمانی سرا عمل کنگ ءِ واسطہ آمادہ بُوت ف۵ یعنی عیدءِ روچ ءَ چاشت ءِ وہدءَ ف۶ یعنی درستان ءَ جمع بوگ لوٹیت پکا اُمّیت اِنت کہ منی جادوگر غلبہ حاصل کننت آ وھدءَ ما موسیٰ ءِ شکست و ناتوانی ءَ بیش دارگ ءِ خاطرءَ وتی ساحرانی راہ ءَ گام گیجیں ۔ چوش بگوش کہ چوش ظاہر کنگ مقصود اَت کہ مریشیءَ ما پہ وتا ہیچ غرض و مطلبے نداریں ۔ و ہدیکہ پہ مقابلہءَ ما سرا فضل بئیں تو انصافاً کسےءَ راچہ منی رھبندءَ دیم ترّینگ ءِ گنجائش ہم پشت نہ کپیت ف۷ یعنی نہ تہنا شمارا مالی انعام و اکرام رسیت بلکیں شما چہ منی خاص و ناسیں درباری ہم بئے اِت اِے آیتانی زیات گیش و گیوار ماں "اعراف" و "طٰہٰ" ءَ گوستگ ۔

اَنْتُمْ مُّلْقُوْنَ ﴿۴۳﴾ فَاَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوْا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ اِنَّا
شمارا دو دیگی اِنت ف۱ پدا دوردا انت آیان وتی سادان و لٹان و گوشتش کہ پہ فرعون ءِ شرف و آبروءِ قسم اِنت کہ
لَنَحْنُ الْغٰلِبُوْنَ ﴿۴۴﴾ فَاَلْقٰى مُوْسٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَاْفِكُوْنَ ﴿۴۵﴾ فَاُلْقِيَ
ضرور ما گیش بئیں ف۲ پدا دوردات موسیٰ یا وتی عصا پدا یک انا گرا پر گا لگت ہر گیجے کہ آیان اڈ کتگت ف۳ پدا دیم پہ چیر
السَّحَرَةُ سٰجِدِيْنَ ﴿۴۶﴾ قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۴۷﴾ رَبِّ مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ﴿۴۸﴾
کپتنت ساحر ماں سجدہ یا. گوشتش کہ ایمانیں آرت پہ جہان ءِ ربّ ءِ سرا. ہما کہ موسیٰ ءِ و ہارون ءِ ربّ اِنت
قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهٗ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهٗ لَكَبِيْرُكُمُ الَّذِيْ عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ
گوشتی کہ شما ایمان آرت پرا پیش چہ اے خبر اکہ من شمارا اجازت بدیان اَچہ بزان آ شمے مستر اِنت ہما کہ پیشی داشتگ شمارا جادوگری ف۴
فَلَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿ۥ﴾ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِّنْ خِلَافٍ وَّ
نوں زوت زانت شما. ضرور گڈاں شمے دستان و دومی نیمگ ءِ پادان و
لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۴۹﴾ قَالُوْا لَا ضَيْرَ اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُوْنَ ﴿۵۰﴾
پہ دار کشاں شما درستان. گوشتش ہچ پرواہ نیست مارا دیم پہ وتی پروردگار ءِ نیمگا روگی اِنت ف۵

ع ۳ ۱۸ ۷

اِنَّا نَطْمَعُ اَنْ يَّغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطٰيٰنَآ اَنْ كُنَّآ اَوَّلَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۵۱﴾ وَ
ما امیت کشیں کہ ببخشیت مارا مے پروردگار مے گناہان پہ ہیے سببا کہ ما چہ درستان پیشا مسلمان بوتیں ف۶ و
اَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادِيْٓ اِنَّكُمْ مُّتَّبَعُوْنَ ﴿۵۲﴾ فَاَرْسَلَ
حکمیں دیدات پہ موسیٰ ءِ نیمگا کہ ماں شپا شپ زور بر دمنی بندیان البتہ شمے رند زیننت ف۷ پدا دیم دا انت
فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَآئِنِ حٰشِرِيْنَ ﴿۵۳﴾ اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيْلُوْنَ ﴿۵۴﴾
فرعون ءَ ماں شہران قاصد ف۸ کہ اے مردمان یک کمّیں ٹولی ئے بنت ف۹
وَاِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُوْنَ ﴿۵۵﴾ وَاِنَّا لَجَمِيْعٌ حٰذِرُوْنَ ﴿۵۶﴾ فَاَخْرَجْنٰهُمْ مِّنْ
و آیان مارا باز زہر برائینتگ ف۱۰ و ما درست خطرہ کنیں ف۱۱ پدا کشت ما و دریں کتنت آ چہ
جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿۵۷﴾ وَّكُنُوْزٍ وَّمَقَامٍ كَرِيْمٍ ﴿۵۸﴾ كَذٰلِكَ وَاَوْرَثْنٰهَا
باغان و چمّگان و خزانیان و شریں جاگہان ف۱۲ ہمیڈولا. و اے چیزانی وارثیں کتنت

ف۱ یعنی وہدیکہ ساحران گوں موسیٰ ءَ گوشت کہ شما ساری ءَ وتی لٹ ءَ چگل دے اِت یا ما چگل بدئیں، آئی ءَ پسہ دات کہ شما پیسرا وتی زور ءَ بچکاس اِت ف۲ لہتین ءَ بعزّۃ فرعون ءَ بہ قسم ءِ معنیٰ ءَ زرتگ یعنی فرعون ءِ سرءِ قسم اِنت کہ ما سرا فضل بئیں ف۳ شیخ اکبرءِ نبشتہ کتگ کہ اِشان تہنا ساد و لٹانی وار دک اتنت کہ اشان وتی جادوءِ زورءَ آیان ءَ چو مارا کتگتنت حضرت موسیٰ ءِ عصاءَ آ درست ایر بُرتنت۔ ف۴ یعنی موسیٰ شمے مستریں استاذ اِنت شما وت ماں وتا سازباز کُرتگ وا ہتگے کہ تو جوش بکن و ما جوش گُشیں و حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کتگ کہ شمے مستریں ربّ ءَ گوشت یعنی موسیٰ و شمایکیں استاذ ءِ اِت واللہ اعلم ف۵ یعنی ہر جاورءَ مرگ ءَ یدمارا خداءِ گورءَ روگی اِنت چہ اے ڈولیں مرگ ءَ مارا شہادت ءِ درجہ نصیب بیت اے درست مضامین سورۂ اعراف وغیرہ ءَ گوستگنت ہمو اچارگ بہ بنت ف۶ یعنی موسیٰ علیہ السلام ءِ دعوت و تبلیغ ءَ یدماں پُرتریں مجّیءَ ظالم فرعون ءِ روبروءَ چہ درستان پیش ما حق ءِ قبول کتگ ءَ جارجتیں چرپیشی ءَ ما اُمیت دار یں کہ حق تعالیٰ مے پیشی خطایانءَ معاف کنت ف۷ یعنی وان یک دراجیں مدتے ءَ سرپدی دیگ و نشانیانی پیش دارگ ءِ باوجود ہم فرعون ءَ حق ءَ را قبول نہ کت و بنی اسرائیل ءِ سرا چوشیں ظلم و زور کنان ءَ اشان ءَ سوکی کُت تو گڑا اما موسیٰ ءَ حکم دات کہ وتی قومءَ زوران ءَ شپ ءَ چہ اے ملک ءَ ہجرت بکن و برو و بگند کہ اے فرعونی راج و مردم شمے پُشت ءَ ارش کننت بلے ہچ مترس اِت ف۸ تانکہ تمام قبطیان ءَ مچ کنان ءَ بنی اسرائیل ءِ دمب ءَ بکپیت ف۹ یعنی اے کمّیں مردمانءَ شمارا چوش دلسیاہ کرتگ حالانکہ اشانی ہستی ہچ نہ اِنت کہ بہ شمے مقابلہءَ پادانءَ داشت کُت بکننت اے خبران ءَ پمشکا جت تانکہ آ قوم ءَ جوش بئیت و آ غیرت بکنت ف۱۰ یا مئے زہرءَ جُست کنگ لوٹنت معلوم بیت کہ اشانی کم بختیءَ اشان ءَ ما نیوشتگ ف۱۱ تو اے روچی خطرہ ءَ چہ بُز بیخ ءَ گوجگ مناسب اِنت۔ لہتین مفسران ءَ اشی ءِ ترجمہ چوش کُرتگ کہ مئے جمعیت مستر انت کہ آ ہوشیار یا سلاح بند اِنت تو اے لفظان ءَ آئیءَ پہ وتی مخلوق ءِ دل بڈیءِ واسطءَ کار مرز کتگنت ف۱۲ یعنی ھمے ڈول ءَ قبطیان لوگ جاگہ، مال و دولت، باغ و کشاران ءَ یل کنان ءَ بنی اسرائیل ءِ دمب ءَ یکبارگی رمبش کُت کہ اشان ءَ دوبارہ واتری ہم نصیب نہ بوُت بزاں چرے تدبیرءَ اللہ تعالیٰ ءَ آ دریءَ چگل دا تنت۔

بَنِیٓ اِسْرَآءِیْلَ ﴿٥٩﴾ فَاَتْبَعُوْهُمْ مُّشْرِقِیْنَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَآءَ الْجَمْعٰنِ قَالَ

بنی اسرائیل ف۱ رُنبینتش ماں آیانی رندا ماں روچ ءِ ٹِکا ۔ پدا وقتیکہ مقابل بوتنت ہر دوکیں فوج گوشگا

اَصْحٰبُ مُوْسٰٓی اِنَّا لَمُدْرَكُوْنَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّا ۚ اِنَّ مَعِیَ رَبِّیْ سَیَهْدِیْنِ ﴿٦٢﴾

لگتنت موسیٰ ءِ مردم کہ ما وَ گرگ بوتیں ف۲ گوشتی ہرگز نہ ۔ گوں منن منی رب آ منا راھنوگ راہ پیش داریت ف۳

فَاَوْحَیْنَآ اِلٰی مُوْسٰٓی اَنِ اضْرِبْ بِّعَصَاكَ الْبَحْرَ ؕ فَانْفَلَقَ فَكَانَ

پدا حکمیں دیمدات موسیٰ ءِ نیمگا کہ بجن پہ وتی لٹ ءَ دریا یا ۔ پدا آں بوت دریا پدا بوت

كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِیْمِ ﴿٦٣﴾ وَاَزْلَفْنَا ثَمَّ الْاٰخَرِیْنَ ﴿٦٤﴾ وَاَنْجَیْنَا مُوْسٰی

ہر یک تلے مثال زنڈیں کوہے ف۴ و نزیکا رسینتنتیں ہماجاہا آ دگران ءُ رستگاریں کتنت موسیٰ

وَمَنْ مَّعَهٗٓ اَجْمَعِیْنَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرِیْنَ ﴿٦٦﴾ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَاٰیَةً ؕ وَ

و ہر کسیکہ گوں آئیا گوں اَت درستان رندا غرقیں کتنت آ دگہ (فرعون ءِ مردم) ف۵ بیشک ما اشی ءِ تہا نشانی اِنت و

مَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِیْنَ ﴿٦٧﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ ﴿٦٨﴾

نھتنت گیشتر آیانی باور کنوک ف۶ ءُ بیشک تئی رب ہماوت اِت زوراک مہربان ف۷

وَاتْلُ عَلَیْهِمْ نَبَاَ اِبْرٰهِیْمَ ﴿٦٩﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِیْهِ وَقَوْمِهٖ مَا تَعْبُدُوْنَ ﴿٧٠﴾

ءُ بوان آیانی دیما ابراھیم ءِ قصّیا وقتیکہ گوشتی گوں وتی پت ءَ وگوں آئی ءِ قوما کہ شما چونینیں بندگیا کن اِت ف۸

قَالُوْا نَعْبُدُ اَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عٰكِفِیْنَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ یَسْمَعُوْنَكُمْ

گوشتش کہ ما بتانی بندگیا کنیں پدا دستیں روچا آیانی سرا ججیبریں نندیں ف۹ گوشتی شترا انت چیزے اشکننت

اِذْ تَدْعُوْنَ ﴿٧٢﴾ اَوْ یَنْفَعُوْنَكُمْ اَوْ یَضُرُّوْنَ ﴿٧٣﴾ قَالُوْا بَلْ وَجَدْنَآ اٰبَآءَنَا

وقتیکہ شما آیانا توار جن اِت ف۱۰ یا فائدہ یا نقصان دینت شمارا ف۱۱ گوشتش ناں بلے ما دیتگنت وتی پت و پیرک

كَذٰلِكَ یَفْعَلُوْنَ ﴿٧٤﴾ قَالَ اَفَرَءَیْتُمْ مَّا كُنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ﴿٧٥﴾ اَنْتُمْ وَ

کہ ھنچوش کتگ ف۱۲ گوشتی شرّن اَچہ شما گندت ہما چیز یا کہ عبادت کنگا بوتگت شما و

اٰبَآؤُكُمُ الْاَقْدَمُوْنَ ﴿٧٦﴾ فَاِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّیْٓ اِلَّا رَبَّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿٧٧﴾ الَّذِیْ

شمے پت و پیرکاں پیشگیں ف۱۳ اچہ آ منی دشمن اَنت مگر پروردگا عالم ہما کہ

ع ٤ ١٧ ٨ وقف لازم

ف۱ یا وچریشی ءِ پد اِے چیزان بنی اسرائیل ءِ دست ءَ کپتنت و یا یک مدتے ءِ پد ماں سلیمان علیہ السلام ءِ عہد ءَ و ہدیکہ ملک مصر ہم بہ آئی حکومت ءَ شامل بوت واللہ اعلم، بیش ءِ اِے ردا اختلاف ءِ بیان گوشتگ ف۲ یعنی بحر قلزم ءِ کنارہ ءَ سربوان ءَ بنی اسرائیل دوی کنارہ ءَ روگ ءِ فکر کنگا ئتنت کہ چہ پشت ءَ فرعون ءِ لشکر ءِ سرا چم کپتنت پریشان بوان ءَ گوں موسیٰ ءَ درائینت اِش کہ نوں چریشانی دست ءَ ماچونکائی رستگار بئیں دیما دریا راہ ندنت و چہ پشت ءَ دشمن سرءَ کپان اِنت ف۳ یعنی مترس اِت بہ اللہ ءَ وعدھانی سرا دل جم بیے اِت آئی مدد و نصرت گوں من اِنت آ الم ءَ بمارا ھے درگیجیت کدی بیت نکنت کہ دشمن مارا دزگیر بکنت ف۴ آپ سک جھل اَت چہ دوازدہ جاگہ ءَ ترکت وُ خشکیں راہ جوڑ بوتنت، دوازدہ ٹک و قبیلہ بنی اسرائیل ءِ جدا جدا چہ ھمے راھان گوستنت و میانجی ءَ آپ ءِ کوہ اوشتاتگ اتنت (کذا فی الموضح القرآن)

ف۵ یعنی فرعونی لشکر ھم نزیک ءَ اَہت وماں دریا ءَ تیاریں راھان ءَ گندان ءَ فکر و تدبیر ءَ بغیر بنی اسرائیل ءِ رند ءَ کپت و ھدیکہ تمام لشکر بہ دریا ءِ گیر ءَ اَہت فوراً چہ خدا ءِ حکم ءَ آپ ءِ کوہ گوں یکدگر ءَ اوار بوتنت۔ اے قصہ ساری ءَ ھم گوشتگ ف۶ یعنی وھدیکہ اکثر مردم حق ءَ قبول دارنہ بوتنت تو آخر ءَ قدرت ءِ اِے نشان پیش داشت کہ چرائی صادق و مکذب ءِ انجام ءَ ماں اِے دنیا ءَ جدا جدا کُت و پیش داشت ف۷ اِے اشکنائینت منئے واجھیں پیغمبر ءَ کہ مکہ ءَ فرعون ھم بہ مسلمانانی دُمب ءَ رُمب بندنت پہ جنگ ءَ گرا چہ وتی وطن ءَ دُور تباہ بنت ماں بدر ءِ روچ ءَ ھنچوشکہ فرعون تباہ بوت (موضح القرآن) ف۸ یعنی اے چیز چی ایت کہ شما اشی ءِ بندگی ءَ کن اِت؟ ف۹ یعنی شما منئے معبودان ءَ نزان اِت کہ گوں چوشیں حقارت ءَ جُست کنگا ئے ما اِے بتانی پرستش ءَ کنیں و اینکہ قدر و عقیدت بہ اشانی بابت ءَ منئے دل ءَ اِنت کہ تمامیں روچ ءَ بہ اشانی گور ءَ اَمیت ءَ داران ءَ نندیں۔ ف۱۰ یعنی اینکہ توار پہ جنگ ءِ سرا کدی شمے خبر ءَ اشکننت؟ اگن نہ اشکننت (چوشکہ چہ اشانی جماد بوگ ءَ ظاہر اِنت تو توار پہ جنگ فضول اِنت ف۱۱ یعنی آیا بندگی ءِ وہد ءَ چیزے نفع و بندگی نہ کنگ ءِ سرا چیزے نقصان دات کننت؟ ظاہر اِنت وھدیکہ اشان چہ وتی دست ءَ مکسکے بال دات نہ کننت آ دگران چے نفع یا نقصان دات کُت کننت؟ پدا چوشیں عاجز و بے عقلیں چیز ءَ معبود جوڑ کنگ کُجے عقل مندی اِنت ف۱۲ یعنی چوشیں منطقی بحث و ناھودگیں گپان ءَ ما نزانیں نہ منئے عقیدت و پرستش ءِ دار و مدار اِے گپانی سرا اِنت بس صد جرانی یک جرے ایش اِنت کہ منئے بزرگان ہمے داب ءَ کنان و پیداک اَنت آیا نوں آ درستان ءَ ما احمق حساب بکنیں ف۱۳ یعنی اشانی پرستش یک کوہنیں احمقی ایت و اگن نہ ہر کس ءِ اختیار و قبضہ قدرتے نفع و نقصان مبیت آئی عبادت چے معنی داریت؟ ف۱۴ یعنی دلگوش گور کن اِت کہ من بے خوف و خطر ءَ اِعلان کنان کہ منی گرں شمے اِے معبودان جنگ اِنت من اَلم ءَ پہ اشان راھے روان۔ "وَتَاللّٰهِ لَاَكِیْدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوْا مُدْبِرِیْنَ" (انبیاء رکوع ٥) اگر اشان طاقت دارنت تو بلی منارا تاوان بار بکننت بارین! کما قَالَ تَعَالٰی فِیْ مَوْضِعٍ آخَرَ۔ "وَلَآ اَخَافُ مَا تُشْرِكُوْنَ بِهٖٓ اِلَّآ اَنْ یَّشَآءَ رَبِّیْ شَیْئًا، اَلْاٰیَة (انعام رکوع ٩) وقال نوح علیہ السلام "فَاَجْمِعُوْٓا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ"، (یونس رکوع ٨) وقال ھود علیہ السلام "فَكِیْدُوْنِیْ جَمِیْعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُوْنِ"، (ھود رکوع ٥) و لہتیں مفسران گوشتگ کہ اے جوانیں اثر داروکیں رھبند ءَ بہ مشرکانی سرا ایراد اِنت یعنی ہر کس ءِ شما بندگی ءَ کن اِت من آیان ءَ وتی دشمن قرار دیان اگن نعوذ باللہ من اشانی پرستش بکنان تو سراسر تاوان اِنت۔ چریشی ءَ بزان اِت کہ شما ہم اشانی عبادت کنان ءَ تاوان بار بوگا اِت ف۱۵ کہ ہمائی منی معبود، دوست و مدد کنوک اِنت۔

خَلَقَنِیۡ فَهُوَ یَهۡدِیۡنِ ﴿۷۸﴾ وَ الَّذِیۡ هُوَ یُطۡعِمُنِیۡ وَ یَسۡقِیۡنِ ﴿۷۹﴾ وَ اِذَا
پیدا اَگی کتگ منا نوں هماوت راه پیش دارینت مناں۔ ؤ هما که منا واریننیت ؤ هما منا آپ دنت ؤ وهدیکه

مَرِضۡتُ فَهُوَ یَشۡفِیۡنِ ﴿۸۰﴾ وَ الَّذِیۡ یُمِیۡتُنِیۡ ثُمَّ یُحۡیِیۡنِ ﴿۸۱﴾ وَ الَّذِیۡۤ
نادراه باں گڑا هماوت منا شفا دنت ؤ هما که منا کُشیت رندا زندگ کنت ف۲ ؤ هما که

اَطۡمَعُ اَنۡ یَّغۡفِرَ لِیۡ خَطِیۡٓـَٔتِیۡ یَوۡمَ الدِّیۡنِ ﴿۸۲﴾ رَبِّ هَبۡ لِیۡ حُکۡمًا وَّ اَلۡحِقۡنِیۡ
من اُمیت کناں که منی گناهاں بخشیت قیامت روچا ف۳۔ او منی ربّ بدے منا حکمت ؤ شامل بکن منا

بِالصّٰلِحِیۡنَ ﴿۸۳﴾ وَ اجۡعَلۡ لِّیۡ لِسَانَ صِدۡقٍ فِی الۡاٰخِرِیۡنَ ﴿۸۴﴾ وَ اجۡعَلۡنِیۡ
گوں نیکاں ف۴ ؤ بکن پر من نیکنامی ماں گڈ یگیناں فی تهاں ف۵ ؤ بکن منا

مِنۡ وَّرَثَۃِ جَنَّۃِ النَّعِیۡمِ ﴿۸۵﴾ وَ اغۡفِرۡ لِاَبِیۡۤ اِنَّهٗ کَانَ مِنَ الضَّآلِّیۡنَ ﴿۸۶﴾
چه وارثان بهشت ءِ نعمت ءِ ف۶ ؤ بخش منی پت ءَ که آ چه گمراهاں یکے ف۷

وَ لَا تُخۡزِنِیۡ یَوۡمَ یُبۡعَثُوۡنَ ﴿۸۷﴾ یَوۡمَ لَا یَنۡفَعُ مَالٌ وَّ لَا بَنُوۡنَ ﴿۸۸﴾ اِلَّا مَنۡ
ؤ رسوا مکن منا هما روچی که دوباره زندگ کنگ بنت مخلوق هما روچی که کار نیاینت مال و اولاد مگر هما که

اَتَی اللّٰهَ بِقَلۡبٍ سَلِیۡمٍ ﴿۸۹﴾ وَ اُزۡلِفَتِ الۡجَنَّۃُ لِلۡمُتَّقِیۡنَ ﴿۹۰﴾ وَ بُرِّزَتِ
زرت آرتی الله ءِ گورءَ یک دلے پاکیں ف۸ ؤ نزیک کنگ بیت بهشت په پرهیزگاران ؤ ظاهر کنگ بیت

الۡجَحِیۡمُ لِلۡغٰوِیۡنَ ﴿۹۱﴾ وَ قِیۡلَ لَهُمۡ اَیۡنَ مَا کُنۡتُمۡ تَعۡبُدُوۡنَ ﴿۹۲﴾ مِنۡ دُوۡنِ
دوزخ په گمراهاں ف۹ ؤ گوشگ بیت آیان ءَ که کجا اینت هما که شما آیانی عبادت کتگ بغیر چه

اللّٰهِ ؕ هَلۡ یَنۡصُرُوۡنَکُمۡ اَوۡ یَنۡتَصِرُوۡنَ ﴿۹۳﴾ فَکُبۡکِبُوۡا فِیۡهَا هُمۡ وَ الۡغَاوٗنَ ﴿۹۴﴾
الله ءَ شمے مدت ءَ کننت یا بیرا گیت کننت چے ف۱۰ پدا دیم په چیر دور دیگ بنت ماں جهنم ءَ آ دستیں گمراه

وَ جُنُوۡدُ اِبۡلِیۡسَ اَجۡمَعُوۡنَ ﴿۹۵﴾ قَالُوۡا وَ هُمۡ فِیۡهَا یَخۡتَصِمُوۡنَ ﴿۹۶﴾ تَاللّٰهِ
ؤ شیطان ءِ لشکر درست یبترا۔ گوشنت ؤ آنجا لیکه ماں آئی ءِ تها جیڑه کنگا لگنت که قسم بخدا

اِنۡ کُنَّا لَفِیۡ ضَلٰلٍ مُّبِیۡنٍ ﴿۹۷﴾ اِذۡ نُسَوِّیۡکُمۡ بِرَبِّ الۡعٰلَمِیۡنَ ﴿۹۸﴾ وَ مَاۤ اَضَلَّنَاۤ
ما ماں ظاهر ءُ ظاهریں گمراهی ءِ تها بوتگیں، وهدیکه ما شمارا گوں پروردگار ءِ عالم ءَ برابر کتگ، گمراه نکتگ مارا

ف۱ یعنی دارین ءِ فلاح ءِ کشک ءَ پیش دارنت و اعلیٰ و بالائیں درجه ءِ فائدگان و سیت ءِ نیمگ ءَ راهشونی کننت ف۲ یعنی وارینگ پوشائینگ کُشگ زنده دارگ وچه نادراهی ءَ دراه کنگ کل به هما ئی قدرت ءِ قبضه ءَ انت ف۳ یعنی ماں کجام معامله ءَ ردکاری وشموشکاری یا قدروتی درجه ءَ کوتاهی و غلطی ئے به بیت تو چه آئی مهربانیءَ معافی ءِ اُمیت ءَ کسے داشت کُت کنت کجام دگه کسے معاف کُت نه کنت۔ دیم ترءَ حق تعالیٰ ءِ کمالات و مهربانیان ذکر کنان ءَ حضرت ابراهیم ءَ چه زیادهیں شوق ءِ ردا دعا شروع کُت که آ چه عبدیت ءِ کمال ءِ نشانیان انت ف۴ یعنی زیات علم و حکمت و قرب قبولیت ءِ درجه به بخش و ماں اعلیٰ درجه ءِ نیکیں مردمان یعنی ماں نبیّانی ٹک ءَ شامل بدار کَمَا قَالَ نَبِیُّنَا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ فِی الرَّفِیۡقِ الۡاَعۡلٰی چرے دعاءَ وتی کامل احتیاج وحق تعالیٰ ءِ غنا ءِ اظهار مقصود انت۔ یعنی نبی ئے به بیت یا ولی ئے حق تعالیٰ کسے ءِ معامله ءَ لاچار و بے وس نه انت، مدام و هردمان ءَ چه آئی فضل و رحمت ءَ تمام کار به انجام ءَ سر به بنت ف۵ یعنی هنچیں جوانیں عملان و نیکیں کارانی توفیق منا بدے که رندی نسل ءِ مردم مدام منی ذکر ءَ گوں شری ءَ بکننت و منی کشک ءِ سرا روگ ءِ واهگ بدارنت۔ واشی ءِ معنی چوشی هم بیت کنت که گڈی زمانگ ءَ چه منی خاندان ءَ نبی به بیت و امت به بیت، و اشان منی دین ءَ نوک بکننت چنانچه بوت هم هنچوش که حق تعالیٰ ءَ ابراهیمؑ ماں دنیاءَ عام قبولیت ءِ شرف دات و چه آئی نسل ءَ خاتم الانبیاء صلی الله علیه وسلم راهی کُت که آئی ءَ ابراهیمی ملت ءَ نوکیں زندمانی ئے بخشات و فرمائینیت که من ابراهیم ءِ دعاؤں مروچی هم ابراهیم ءِ ذکر خیر مذهبی مردمانی زبان ءِ سرا جاری انت و اُمتِ محمدیه ماں هر نماز ءَ "کَمَا صَلَّیۡتَ عَلٰۤی اِبۡرَاهِیۡمَ" و "کَمَا بَارَکۡتَ عَلٰۤی اِبۡرَاهِیۡمَ" وانیت ف۶ یعنی جنّت ءَ که آدم ءِ میراث انت۔ ف۷ چه ترجمه ءَ ظاهر بیت که اے دعائی پت ءِ مرگ ءَ پد کُت۔ مگر دگه جاهے گیش وگیوار بُوت که وهدے آئی ءِ خدا دشمنی ظاهر بُوت تو چه آئی برأت بزاری ظاهر کُتی کَمَا قَالَ تَعَالٰی وَمَا کَانَ اسۡتِغۡفَارُ اِبۡرٰهِیۡمَ لِاَبِیۡهِ اِلَّا عَنۡ مَّوۡعِدَۃٍ وَّعَدَهَاۤ اِیَّاهُ ۚ فَلَمَّا تَبَیَّنَ لَهٗۤ اَنَّهٗ عَدُوٌّ لِّلّٰهِ تَبَرَّاَ مِنۡهُ "(توبه رکوع ۱۴) و اگن ماں "اِنَّهٗ کَانَ مِنَ الضَّآلِّیۡنَ"ءَ "کَانَ"ءِ ترجمه "اَت" بدل ءَ چه "هست"ءَ کنگ به بیت تو اے جاورءَ هچ اشکالے نیست، چیا که ماں زندگی ءَ ایمان آرگ ءِ امکان هست اَت، تو دعاءِ حاصل اے بُوت که یا الٰهی اشی ءَ گوں ایمان ءَ شرف دیان ءَ کفر ءِ دور ءِ خطایان ءَ به بخش۔ اشی ءِ چیرے زیادهیں تفصیل پیش ءَ گوشت هموداباید انت که چارگ به بیت۔ ف۸ یعنی خوبیں وسلامتیں دل که آ چه کفر و نفاق وگندگیں عقیدهاں پاک وصاف به بیت هماودءَ کاردات کنت۔ خشکیں مال و اولاد هچ کارءَ نیاینت اگن کافر بلوٹیت که ماں قیامت ءَ مال و اولاد ءِ فدیه دیان ءَ وتی جندءَ رستگار بکنت تو ممکن نه انت۔ اِدءِ صدقات و خیرات و چه نیکیں اولادءَ چیزے نفع ءِ اُمیت هماوهدءَ بیت کنت و هدیکه وتی دل چه کفر ءِ پلید (پلیتی) ءَ پاک به بیت ف۹ یعنی ماں محشرءَ جنّت گوں وتی جوانیں آرائش وڈولداری ءَ متقی مردمان نزیک نظرءَ کیت آئی ءَ گندان ءَ داخل بوگ ءَ پیسر وشنود بینت هے ڈول ءَ دوزخ ءَ گنهگارانی گورءَ کاریں تا که چه آئی ءِ داخل بوگ ءَ پیسر شرترسان ءَ لرزگ ءَ بلگنت ف۱۰ یعنی هما نقلی معبود کجا شتنت که نه شمے مدد کنان ءَ چرے عذاب ءَ نجات دات کننت و نه بدله گیت کننت بلکیں وتی جندءِ مددءَ هم کت نه کننت۔

إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾

مگر ہمے گنہگاراں — نوں نیستیں مارا یک سفارش کنوکے — ؤ نہ دوستے غمواریں ف١

فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا

نوں دریحتیں کہ مارا دوبارہ گردگے بوتیں (دیم پہ دنیایا) گڑا ماچہ مومناں بوتیں ف٢ ماں اے خبرؤ ضرور نشانی ہستیں، ؤ گیشتر

كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

آیانی نمننت ف٣ — ؤ بیشک تئی رب ہماوت اِنت زور آور مہربان

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾

دروغ بندکتنت نوح ءِ قوم ءَ پیغمبران — وقتیکہ گوشت آیانی براتا نوح ءَ کہ شمارا ترس نیستیں چے

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ

من پہ شما یک پیغمبریوں امانت داریں — نوں بترس اِت چہ اللہ ءَ ؤ منی خبرا بگرات ف٤ ؤ من نہ لوٹاں چہ شما

عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ

پہ اے خبر ءِ سرا مزدے۔ نہ اِنت منی مزد مگر عالمانی پروردگار ءِ سرا — نوں بترس اِت چہ اللہ ءَ

وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ قَالُوا أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾ قَالَ وَمَا

ؤ منی خبرا بگرات ف٥ گوشتیں چے ما پہ تو ایمان بیاریں وتئی رندا کپتگنت کمذاتیں مردم ف٦ گوشتی من چے

عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي ۖ لَوْ

زاناں ہما کارے کہ آ کنگا اینت — آیانی حساب داد نہنت مگر منی رب ءِ گور ءَ، اگر

تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١١٥﴾

شما سرپدبت — ؤ من گلینوک نہاں اے مومنانی ف٧ نہاں من مگر ترسینوکے ظاہرا ظاہر ف٨

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ

گوشتش کہ اگر تو بس نکنئے او نوح — گڑا تو ضرور سنگسار کنگ بیئے ف٩ گوشتی ای رب

إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ

منی قوما ؤ منا دروغ بندگت۔ نوں تو فیصلہ بکن منی ؤ آیانی درمیانا یک فیصلہ ف١٠ ؤ رستگار بکن منا ؤ

ف١ یعنی بُت ؤ بُت پرست ؤ ابلیس ءِ تمامیں لشکر درست ماں دوزخ ءَ دیم پہ دیم چگل دیگ بنت او داسر بوان ءَ وت ماں وتا جیڑہ کننت یکے دومی ءَ الزام دنت ؤ آخرکار وتی گمراہی ءِ اعتراف ءَ کننت کہ چہ ما مزنیں ردکاری بوتگ کہ شمارا (یعنی بتان ءَ یا ایدگہ چیزان ءَ کہ آیان ما خدائی حقوق ؤ اختیارات دا تگنت) گوں رب العلمین ءَ ہمسر کت۔ چونکائی بگوشیں کہ اے ردکاری مارا اے مزنیں شیطانان فرمائینتگ، نوں مارے مصیبت ءَ گرفتاریں نہ بت درد ورنت ؤ نہ شیطان پہ ما چیزے کت کننت۔ آیانی وتی جاگہ دوزخ اِنت کسے ہم نیست کہ بہ خدا ءِ گور ءَ کمئیں سفارش بکنت یا کم ءَ چہ کم مرے جنجال ءِ وہد ءَ کجام یک ھمبلے غم واری ؤ ھمدردی ءَ ظاہر بکنت راست اِنت الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ (زخرف رکوع ٦)

ف٢ یعنی اگن یک برے پدا مارا ماں دنیا ءِ نیمگ ءَ واتری ءِ موہ دیگ بہ بیت تو نوں چہ اودا یکائیں ایمان دار جوڑ بوان ءَ واتر بئیں، بلے جوش گوشنگ ھم دروغ اِنت وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (انعام رکوع ٣) ف٣ یعنی ابراھیم ءِ ماں اِتے قصّہ ءَ توحید وغیرہ ءِ دلیلان ؤ مشرکانی عبرتناکیں انجام پیش دارگ بوتگ مگر مردم قبول دار نہ بنت ف٤ یعنی گوں مزن راستی ؤ امانت ءِ ڈول ءَ حق تعالیٰ ءِ پیغام ءَ چہ کمی ؤ بیشی ءَ ابید شمارا سرکنان۔ پمشکا الّمی اِنت کہ خداوندی پیغام ءَ اشکنان ءَ چہ آئی بترس اِت۔ ؤ منی رندگیری ءَ بکن اِت ف٥ یعنی یک بے طمعیں مردے ءِ خبر اشکنگ بہ بیت ف٦ یعنی لھتے (کمّے) کمینہ ؤ کم ذاتیں مردم بہ وتی پیش دارگ ءِ گوں تو ہمراہ بوتگنت گوں اشان جوائیں کار چو نکائے بوت کنت ؤ مارا مئے شرف ؤ عزّت چونکائی اجازت دنت کہ گوں کمینہ ؤ کم ذاتیں مردماں کش پہ کش بنندیں پیسرا تو اشان ءَ چہ وتا دور بکن گڑا گوں ما گپ ؤ تران بکن ف٧ یعنی منا را اشانی صِدق ؤ ایمان قبول اِنت آیانی پیشہ ؤ کسب ؤ کار یا نیت ؤ دل ءِ کاران چہ منا ھچ مطلب نیست۔ اشی ءِ فیصلہ ؤ حساب داد و پروردگار ءِ گور ءَ، باقی پہ شمے خاطر ءَ من اے غریبیں ایمانداران چہ وتا دور کت نہ کنان ف٨ یعنی منی فرض ھمیش اُت کہ شمارا آگاہ بکنان نوں من وتی فرض پورہ کت شمے ناھودگیں فرمائشان ءَ سرجم کنگ منی کار نہ اِنت ف٩ یعنی نوں چہ ھمیدا بدار مارا زیات نصیحت مکن اگن چرے کار ءَ دست نہ کشئے تو سنگسار کنگ بیئے ف١٠ یعنی منی ؤ اشانی میانجی ءَ عملاً فیصلہ بکن۔ نوں اشان ھجبر راستیں راہ ءَ قبول نہ کننت۔

مَّعِیَ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ ﴿۱۱۸﴾ فَاَنْجَیْنٰهُ وَمَنْ مَّعَهٗ فِی الْفُلْكِ الْمَشْحُوْنِ ﴿۱۱۹﴾

ہرکسیکہ گوں من گون اِنت چہ مومنان ف۱ پدا رسنگار یں کُت آ وَ ہرکسیکہ گوں آئیا گوں اَت ماں پُر یں بوجیگ ءِ تہا

ثُمَّ اَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبٰقِیْنَ ﴿۱۲۰﴾ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَاٰیَةً ؕ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ

پدا غرقیں کتنت رند چہ اشیا ہما پشت کپتگیناں ف۲ بیشک ماں اشیئے تہا نشانی اِنت ۔ وُ چہ آیاں بازکس

مُّؤْمِنِیْنَ ﴿۱۲۱﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ ﴿۱۲۲﴾ كَذَّبَتْ عَادُ

ایمان دار نہنت وبیشک تئی پروردگار ھما وت اِنت زورا ک مہربان دروغ بند کت عاد ءِ قوم ءَ

الْمُرْسَلِیْنَ ﴿۱۲۳﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوْهُمْ هُوْدٌ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿۱۲۴﴾ اِنِّیْ لَكُمْ

پیغمبران ۔ وقتیکہ گوشت گوں آیاں آیانی برات ءَ ہود ءَ کہ شما اَترس نِیستیں چے من پہ شما یک

رَسُوْلٌ اَمِیْنٌ ﴿۱۲۵﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِیْعُوْنِ ﴿۱۲۶﴾ وَمَاۤ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَیْهِ مِنْ

پیغمبرے یاں امانت داریں ۔ نوں بترس اِت چہ اللہ ءَ ومنی جرا بگراِت ۔ ومن نلوٹاں چہ شما پہ اے جبر ءِ سرا

اَجْرٍ ۚ اِنْ اَجْرِیَ اِلَّا عَلٰی رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿۱۲۷﴾ اَتَبْنُوْنَ بِكُلِّ رِیْعٍ اٰیَةً

مزدے ، نئیں منی مزد بلکہ پروردگار جہان ءِ سرا شما اڈ کن اِت چے ماں ہر یک بزرگئے سرا یک

تَعْبَثُوْنَ ﴿۱۲۸﴾ وَتَتَّخِذُوْنَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُوْنَ ﴿۱۲۹﴾ وَاِذَا بَطَشْتُمْ

نشانیئے پہ گوازی کنگا ۔ وُ اڈ کن اِت کاری گریئے مکان گوشئے شما ہمیشہ نِشت کپ اِت ف۳ وُ وقتیکہ دست جنت

بَطَشْتُمْ جَبَّارِیْنَ ﴿۱۳۰﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِیْعُوْنِ ﴿۱۳۱﴾ وَاتَّقُوا الَّذِیْۤ اَمَدَّكُمْ

دست جنت پہ بے رحمی ءَ نوں بترس اِت چہ اللہ ءَ ومنی خبر ابگر اِت ف۴ وُ بترس اِت چہ ہما ذاتیا کہ مدتی دات شمارا

بِمَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳۲﴾ اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَّبَنِیْنَ ﴿۱۳۳﴾ وَجَنّٰتٍ وَّعُیُوْنٍ ﴿۱۳۴﴾ اِنِّیْۤ

پہ ہما چیز اکہ شمارا معلوم اِنت مدتی دات شمارا پہ دلوت وُ اولاد وُ باغ وُ چشمہ من

اَخَافُ عَلَیْكُمْ عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیْمٍ ﴿۱۳۵﴾ قَالُوْا سَوَآءٌ عَلَیْنَاۤ اَوَعَظْتَ

ترساں پہ شمے سرا چہ یک مزنیں روچ ءِ عذاب ءَ ف۵ گوشتش برابر اِنت پہ مے سرا کہ تو نصیحت بکنے

اَمْ لَمْ تَكُنْ مِّنَ الْوٰعِظِیْنَ ﴿۱۳۶﴾ اِنْ هٰذَاۤ اِلَّا خُلُقُ الْاَوَّلِیْنَ ﴿۱۳۷﴾ وَمَا

یا مبے تو چہ نصیحت کنوکاں نہ اِنت اے (وعظ و نصیحت) مگر پیشگیں مردمانی عادت وُ ما

ع ۱۸/۶ ۱۰

ف۱ یعنی منارا ومنی ہمراہان ءَ جدا کنان ءَ اشان ءِ ماں زر ءَ غرق بکن ف۲ اِے قصہ ءِ گیش وگیوار بیسرا بازبر ءَ گوشتگ ف۳ اِشان ءَ مزن شوق اَت کہ برز زوَر منسبوطیں منارہ اڈ کنگ ءِ کہ چرائیَ ھچ کار شرنہ بیت البت نام دتوارش جکسینت وھے داب ءَ اشاں وتی نندگ ءِ لوگ وجاگہان ءَ گوں مزن ہیلے ءَ بستگ اَت پہ مال ءَ برباد کنگ ءَ وتی ھنرمندی دُ کاریگری ءِ تمام زور وقوتش ھمیشانی توک ءَ ظاہر اشان ھیخوش فہمتگ اَت کہ مارا پہ مدامیگی ماں ھمے جاگہاں نندگی اِنت ۔ اِے یادگاراں وماڑیاں ھجبر برباد نہ بنت لیکن مروچی بگندات تو آیانی ڈمبانی نام ونشان ھم باقی نہ منتگ ف۴ یعنی چہ وتی ظلم و زوراکی ءَ شما بزگ ونزورانی زند برباد کرتگ چوش بگوش کہ شما انصاف ورحمدلی ءِ سبق ھم کدی نہ ونتگ گوں خدا ءِ ضعیف وکمزوریں مخلوق ءَ مدام ترندی وگہرتی پیش کائت باید کہ شما چہ اللہ ءَ بترس اِت چہ ظلم وغرورناکیں کاران دست ءَ بکش اِت ومنی رندگیری ءَ بکن اِت ف۵ یعنی اینکر فکر بکن اِت کہ آخر اِے ساز وسامان شمارا کے ءَ داتگنت آیا حقیقی واجہ ءِ شمے ذمہ ءَ ھچ حق نیست ۔ اگن شما چہ وتی ناشریں کاران دست نہ کش اِت تو منارا ترس اِنت کہ چو پیشی قومان شما ھم ماں مزنیں آفتے ءِ گرفتار مبئت بگندات من شمارا پنت ونصیحت کُت نوں شمارا لازم اِنت کہ وتی انجام ءِ بابت ءَ وتی فکر ءَ بکن اِت ۔

نَحْنُ بِمُعَذَّبِيْنَ ﴿۱۳۸﴾ فَكَذَّبُوْهُ فَاَهْلَكْنٰهُمْ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ؕ وَمَا
ہجبر عذاب ویگ نبئیں ف۱ نوں آئش دروغ بندکنت گڑا ابا ہی کنت ف۲ بیشک ماں اشیٔ بہا نشانی اِنت و چہ
كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳۹﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۴۰﴾ كَذَّبَتْ
آیاں باز کس ایمان دار نہتنت وبیشک تئی پروردگار ہماوت اِنت زوراک مہربان۔ دروغ بند کنت
ثَمُوْدُ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۱۴۱﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوْهُمْ صٰلِحٌ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿۱۴۲﴾ اِنِّيْ
ثمود ءِ قوم ءِ پیغمبران وختیکہ گوشت گوں آیاں آیانی برات صالح ءَ کہ شما نترسِ اَتے؟ من
لَكُمْ رَسُوْلٌ اَمِيْنٌ ﴿۱۴۳﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿۱۴۴﴾ وَمَآ اَسْـَٔلُكُمْ
پر شما یک رسولیاں امانت داریں۔ نوں بترس اِت چہ اللہ ءَ و منی خبرا بگرت و من نلوٹاں چہ شما
عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ ۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۴۵﴾ اَتُتْرَكُوْنَ فِيْ
پہ اے خبر ءِ سرا مزدے نئیں منی مزد مگر پروردگارِ جہان ءِ سرا شما یلہ کنگ بیت چہ ماں
مَا هٰهُنَآ اٰمِنِيْنَ ﴿۱۴۶﴾ فِيْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿۱۴۷﴾ وَّزُرُوْعٍ وَّنَخْلٍ طَلْعُهَا
ہمدے چیزانی تہا پہ بے فکریا۔ ماں باغان و چشمیاں و کشاران و مچّان کہ خوشگش
هَضِيْمٌ ﴿۱۴۸﴾ وَتَنْحِتُوْنَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوْتًا فٰرِهِيْنَ ﴿۱۴۹﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَ
نازرک اَنت۔ و تراش اِت اڈ کن اِت چہ کوہان لوگ پہ آسودہ حالی نوں بترست چہ اللہ ءَ و
اَطِيْعُوْنِ ﴿۱۵۰﴾ وَلَا تُطِيْعُوْٓا اَمْرَ الْمُسْرِفِيْنَ ﴿۱۵۱﴾ الَّذِيْنَ يُفْسِدُوْنَ
منی خبرا بزور اِت ف۳ و نافرمانانی حکم ءَ مَمنِت ہماکہ کارہ خرابی کننت
فِي الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُوْنَ ﴿۱۵۲﴾ قَالُوْٓا اِنَّمَآ اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِيْنَ ﴿۱۵۳﴾
ماں ملک ءَ و کار شر نکننت ف۴ گوشتش کہ تو و جادو کنگ بوتگے
مَآ اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ۚ فَاْتِ بِاٰيَةٍ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۱۵۴﴾
تو وت یک مردمیے ے ہمیں ف۵ نوں بزور بیار یک نشانیئے اگر تو چہ راست گوشو کانے ف۶
قَالَ هٰذِهٖ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَّلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿۱۵۵﴾ وَ
گوشتی اے یک ڈاچی ے پرا ئیا آپ ورگ ءِ یک بارے و پر شما بارے یک مقرریں روچے ءِ ف۷ و

ع ۱۸ / ۱۱

ف۱ یعنی تئی نصیحت بیکار اِنت تئی جادو مئے سرا کار نہ کنت چہ بُن قدیم ءَ ھمے دستور پیداک اِنت کہ ہتیں مردم نبی جوڑ بُوان ءُ مخلوق ءَ چہ عذاب ءَ ترسیننت مرگ و زند ءِ اے سلسلہ چہ بُندر ءَ جاری اِنت تو چہ پیشی ءَ مارا چو نیں ترس ماں دل ءَ نندیت پشت کپت مئے رہبند ھمے رہبند مئے گوستگیں پت و پیر کانی بوتگ۔ چرے رہبند ءَ ما ہجبر دست ءَ نہ کشیں و نہ ما عذاب ءِ ترس ءَ ماں دل ءَ دات کت کنیں ف۲ یعنی تُرندیں گوَاتے دیم دیان ءَ۔ اِشانی قصہ ہم ساری ءَ ماں اعراف وغیرہ ءَ مفصل گوستگ ف۳ یعنی آیا شمے ھمے خیال اِنت کہ مدام ماں عیش و عشرت ءَ کپان چہ دنیا ءِ لذتاں بہرے گراِت و کوہان تراشان ءَ ہر چ ڈول داریں جاگہے تیار کن اِت چرائی ءَ زانا ہجبر درنہ کپ اِت؟ یا اے مضبوط و مُہریں بان شمارا چہ خدا ءِ عذاب ءَ رستگار کننت۔ اِے حامگیں خیال ءَ چہ دِل ءَ در بکن اِت و چہ خداوند کریم ءَ ترسان ءَ منی خبر ءَ گوش بدار اِت من پہ شمے دوزواہی ءَ اِے گپان ءَ جنان ف۴ اِے دیم گوری پہ ہر کس ءَ اِنت کہ شما اِے ناشریں لعینیں شیطانانی ڈمب ءَ کپان ءَ و تابرباد مکن اِت اِے اِشانی کار اِنت ماں زمین ءَ فساد شنگ و تالان کنگ، اصلاح کنوک یا نیکیں سروسوج کنوک اِے نہنت ف۵ یعنی مئے مقابل ءَ ترا چو شیں چو نیں خوبی ئے ہست کہ وتارا نبی کنئے معلوم بیت کہ ترا کسے ءَ جادو کتگ کہ چو شیں ناہودگیں گپان ءَ جنئے (العیاذ باللہ) ف۶ یعنی اگن تو راستکائی نبی ئے ءِ و چہ ماتئی درجہ مزن اِنت تو چہ اللہ ءَ دزبندی کنان مارا یک ھنچیں نشانے پیش دار کہ ما ھم آئرا قبول دار بئیں پیدا فرمائش کتش کہ چرچینے سنگ ءَ یک مادگیں ھُشترے دربکن کہ آئی رنگ و روغن و قد و صورت چوش چوش ببیت۔ حضرت صالح علیہ السلام ءَ دعا فرمائینت حق تعالیٰ ءَ چہ وتی سرجمیں قدرت ءَ اِے نشانی پیدا فرمائینت ف۷ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ”مادگیں ہُشتر پیدا بُوت چہ سنگ ءَ گوں اللہ ءِ قدرت ءَ حضرت صالح ءِ دُعاءِ برکت ءَ آئی ماں ہر چ جنگلے ءَ تر و گرد کُت یا ہر چ گوڈم (تالاب) ءِ سرا پہ آپ ءِ ورگ ءَ شتگ اَت دِرستیں دلوتان ورگ زوران چہ آئی یک گوڑ بُوتنت پمشکا فیصلہ چوش بوت کہ یک روچے ہُشتر آپ بوارت و یک روچے اے دگہ دلوت آپ بوَرنت۔

لَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْٓءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۵۶﴾ فَعَقَرُوْهَا
دستی پہ مکن اِت پہ بدی گڑا اگر بیت شمارا عذاب یک مزنیں روچیئے ف۱ پدا گڈ تش ہماڈا چی
فَاَصْبَحُوْا نٰدِمِيْنَ ﴿۱۵۷﴾ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا
گڈا اصباح ءِ سرا بوتنت پشومان ف۲ پدا رست پہ آیانی سرا عذاب البتہ ماں اے خبرا نشانی انت، و
كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۵۸﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۵۹﴾
بازیں کسے ءِ چہ آیاں ایمان نیاوُرت۔ وبیشک تئی پروردگار ہماوت اِنت زوراک مہربان
كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوْطِ ِۨالْمُرْسَلِيْنَ ﴿۱۶۰﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوْهُمْ لُوْطٌ اَلَا
دروغ بند کتنت لوط ءِ قوم ءَ پیغمبران وقتیکہ گوشت گوں آیاں آیانی برات ءَ لوط ءَ کہ شما
تَتَّقُوْنَ ﴿۱۶۱﴾ اِنِّيْ لَكُمْ رَسُوْلٌ اَمِيْنٌ ﴿۱۶۲﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿۱۶۳﴾
نترسیت چے؟ من پہ شما یک پیغمبر یاں امانت داریں نوں بترسیت چہ اللہ ءَ ومنی خبرءَ بزورات
وَمَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۶۴﴾
ومن نلوٹاں چہ شما پہ اے خبرءِ سرا مزدے نئیں منی مزد مگر پروردگار جہان ءِ سرءَ
اَتَاْتُوْنَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۶۵﴾ وَتَذَرُوْنَ مَا خَلَقَ لَكُمْ
ہیں شما کائیت مردینانی گورءَ (پہ بدفعلی لنگا) چہ درستیں جہان ءِ مردماں ف۳ وانگار کن اِت ہما یاں کہ پیدا گ کتگنت شمے
رَبُّكُمْ مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ عٰدُوْنَ ﴿۱۶۶﴾ قَالُوْا لَئِنْ لَّمْ
پروردگارءَ پہ شما چہ شمے جنینان۔ بلکیں شما ہنچوشیں قومے اِت کہ چہ حدءَ گوستگت ف۴ گوشتش کہ اگر تو بس
تَنْتَهِ يٰلُوْطُ لَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِيْنَ ﴿۱۶۷﴾ قَالَ اِنِّيْ لِعَمَلِكُمْ مِّنَ
نکنے او لوط گڑا تو ضرور گلینگ بے ف۵ گوشتی کہ چہ شمے کارءَ البتہ من
الْقَالِيْنَ ﴿۱۶۸﴾ رَبِّ نَجِّنِيْ وَاَهْلِيْ مِمَّا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۶۹﴾ فَنَجَّيْنٰهُ وَاَهْلَهٗٓ
بیزاراں ف۶ ای پروردگار رستگار کن مناو منی لوگ ءِ مردماں چہ ھمے کارءَ کہ کننتش۔ پدا رستگاریں کتنت آو آئیے
اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۷۰﴾ اِلَّا عَجُوْزًا فِي الْغٰبِرِيْنَ ﴿۱۷۱﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَرِيْنَ ﴿۱۷۲﴾ وَ
لوگ ءِ مردم درست۔ مگر یک پیرزالے کہ منت ماں پشتکپوکانی تہا ف۷ رند ا تباہیں کتنت آ دگران و

ف۱ یعنی گوں ہُشترءَ بدی مکن اِت واگن نہ ماں سکّیں مصیبتے ءِ گرفتار بیئے اِت ف۲ یک بدکاریں زالے ءِ گوءَ دلوت باز اتنت کاہ و قدیم ءِ تکلیف ءِ سوب ءَ ھمے زالک ءَ وتی یک آشنائے ءَ سکیں دات پمشکا آئی ءَ ہُشترءِ پاد گڈِ اِت انت (بُرّ اِت انت) چریشی ءَ سے روچ ءَ پد عذاب آہت (موضح القرآن) اِے ھم ساری ءَ مفصّل گوستگ ف۳ یعنی ماں کلّیں جہان ءَ ایوک ءَ مردیں پہ شمے شہوت ءِ تمام کنگ ءَ مانتگ انت یا کہ چہ کلّیں جہان ءَ شما مانتگ پہ اے سلیں کارءِ کنگ ءَ ف۴ یعنی فطرت ءِ خلاف چرے کارءِ کنگ ءَ شما چہ مردم گری ءِ حدءَ سر گوستگ اِت ف۵ یعنی اِے پنت و نصیحتان ءَ گوں وت بدار۔ اگن دیم ترا تو مارا اشزار و بیزار کنے گڑا ما ترا چہ وتی مینگ ءَ ہم در کنیں ف۶ پمشکا من الم ءَ آئی سرا وتی نفرت ءَ ظاہر کنان و چہ نصیحت ءَ دست ءَ نہ کشاں ف۷ یعنی مارا چریشانی شومی ءِ دیال ءَ نجات بدے و اشان ءَ تباہ و برباد بکن۔ ف۸ اِے زالک آئی لوگ بانک اَت کہ گوں آ بدکرداران ھم شور اَت و ہدیکہ عذاب آہت تو اِے ھم ہلاک بوت۔

ع ۸ ۱۹ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

أَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
گوارینتیں پہ آیانی سرایک گوارگے نوں چونیں بدیں گوارگیت ہمارتسینتگینانی ف١ بیشک ماں ہے خبرا
لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
نشانی اِنت۔ وبازیں کسے ءِ چہ آیاں ایمان نیاوُرت وبیشک تئی پروردگار ہماوت اِنت زوراک
الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ
مہربان دروغ بند کتنت ایکہ ءِ مردماں پیغمبر ف٢ وقتیکہ گوشتنت شعیبا کہ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾
شما نترسِت چے من پہ شما پیغمبرے یوں امانت داریں نوں بترسِت چہ اللہ ءِ ومنی خبرا بزورات
وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾ أَوْفُوا
ومن نلوٹوں چہ شما پہ اے جبرءِ سرا مزدے نئیں منی مزد مگر پروردگار جہان ءِ سرا پورہ
الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾
کیل کن اِت بدے اِت ومبت چہ نقصان دیوکان وکش اِت بدے اِت پہ راستیں شاہیمیا ف٣
وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾
وکم مکن اِت مدے اِت مردمان آیانی چیزان ومگردت ماں ملکاں پہ خراب کاریٔ ف٤
وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مِنَ
وبترس اِت چہ ہما ذاتیا کہ پیدا اگی کتگ شمارا و پیشگیں مخلوقات ءَ گوشتنش کہ تو و
الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَا أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿١٨٦﴾
جادو کنگ بوتگے ونیے تو مگر یک مردے مے ہمیں وپہ مے خیال ءَ تو و دروغ بندیے ف٥
فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٧﴾
نوں دور بدے پہ مے سرا ایک ٹکرے چہ آسمان ءَ اگر تو چہ راست گوشوکانے ف٦
قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ
گوشتی منی رب ترزانت ہما کاریا کہ شما ئی کن اِت ف٧ پدا دروغ بندش کت آرند گیتنت ہورسائیں روچے

ع ١٦ ٩ ١٣

ف١ یعنی آیانی میتگ جہی کنگ بوتنت وچہ آسمان ءَ سنگانی ہور گوارینگ بوت اِے ڈول اِشان چو جُجبے ءَ سرپسر بوتنت اشانی قصہ ھم گون گیش وگیوار ءَ ماں اعراف وغیرہ ءَ بیان بوتگ ف٢ ابن کثیر ءَ نبشتہ کتگ کہ "اصحاب ایکہ" ھماوت مدین ءِ قوم وراہ انت "ایکہ" یک درختے اَت کہ اشان آئی پرستش کتگت چہ ھمے نسبت ءَ اِشان "اصحاب الایکہ" گوشگ بوت وہمشکا شعیب ءِ ذکر ءَ راچہ "اخوھم" ءَ بغیر کُت چیا کہ نبیانی اخوت محض پہ قومی ونسبی تعلقانی سرا قائم اَت۔ اگہ "مدین" بگوشتیں تو گڑا "اخوھم" گوشگ موزون اَت وبدے اِدا "اصحاب الایکہ" گوشان، گوں یک مذہبی رشتگ ءَ ذکری کُت تو بہ اِے حساب ءَ "اخوھم" فرمان کنگ حضرت شعیب ءِ شان ءِ مناسب نہ اَت بہر جاور ءَ "مدین" و "اصحاب ایکہ" یکیں قوم اِنت وواجہ شعیب علیہ السلام بہ ھمے قوم ءِ نیمگ ءَ دیم دیگ بوتگت، ساری ءَ ھم اے ردا چیزے بحث گوستگ ف٣ یعنی ماں کاروباران خیانت وبے انصافی مکن اِت چوشکہ شما زورگ ءِ وہد ءَ گوں پورہ ییں ماپ وتور ءَ چیزان ءَ وصول کن اِت ھمے ڈول ءَ دیگ ءِ وھد ءَ ماپ وتور ءَ پورہ پورہ دیان بیے اِت۔ ف٤ یعنی ماں ملک ءَ رہزنی مکن اِت ومردمانی حقان ءَ مجن اِت ف٥ یعنی ماں ثبوت ءِ دعوی ءَ وماں عذاب وغیرہ ءِ بیم وترِاپ ءَ ف٦ اگہ تو برحقیں پیغمبرے ءِ تو آسمان ءِ یا جبرانی یک ٹُنڈے جگل دیان ءَ پہ جامارا ہلاک نہ کنے ف٧ یعنی ھماوت زانت کہ کجام جُرم ءِ سرا کجام دہد ءَ وچنکہ سزا رسگ لوٹیت عذاب دیگ منئے کار نہ اِنت منئے کار اَت ہوشیار کنگ ٹو آ کارما انجام دات۔

فل مثل ساهیل ءِ چیرے جست بُوت وچراتی آس گوُرت چه چیرگ ءِ زمین چنڈ بُوت ویک سکیں تُرندیں چیهالے اَهت اِے ڈول ءِ تمام قوم تباه بُوت، اشانی قصه من ساریءِ گوُستگ یک نگاهے اود ءِ فوائد ءِ شانک دیگ بہ بیت ف٢ ماں سورت ءِ ابتداءِ قرآن کریم ءِ ذکرات و بہ آئی تکذیب ءِ ردا بیم تراپ ہم دیگ بُوتگ اَت ماں میانجیءِ حق ءِ مکذبانی داستان بیان بُوتنت چراِدا پدا بیشی سرحال ءِ نیمگ ءِ واتری بُوتگ یعنی قرآن کریم ھما برکت دار وکیں و مزن شانیں کتاب اِنت کہ آ ترا رب العالمین ءِ ایرکپتگ جبریل امین آ ئ آروک اِنت وتیء پاک و صافیں قلب ءِ سرا آ ایرکپتگ بُوت چیاکہ اِے ھما قلب اَت کہ بہ اللہ ءِ علم ءِ روءِ آ اِے گرانیں امانت ءِ جست کنگ و حفاظت کنگ ءِ قابل اَت چنانچہ وحی قرآنی اَہت وتچکا تچک ماں تئی دل ءِ ایرکپان بُوت تو ھم ایشرا گوں وتی دل ءِ اشکت و فہمت و پدا محفوظ داشت شاید بہ «علیٰ قَلْبِكَ» ءِ لفظ ءِ اِے ھَن اشارہ بہ بیت کہ وحی ءِ نزول ءِ ہر دو جاورانی بیان ماں صحیح حدیثان اَہتگ (یعنی کدی چو «صَلصَلة الجرس» ءِ ڈول ءِ آیگ و کدی فرشتہ ءِ چو مردم ءِ شکل ءِ دیم ءِ آیگ و گپ جنگ، چرلیشان قرآن ءِ وحی اغلباً گوں اوّلی جار ءِ اَہتگت. چیاکہ ماں ہر دوئیں جاوران بہ محققانی نزیک ءِ فرق اینکر اَت کہ ماں پیشی جاور ءِ چہ بشریت ءِ درکپان ءِ ملکیت ءِ روگ کپتگت چوش بگوش اِے ساعت ءِ جسدی جان ءِ بہکہ مہتل داران ءِ ایوک ءِ گوں روحی قوتان و قلبی احساسان کار ءِ گیتگت، چہ دل ءِ گوشان وحی ءِ توار اشکتگتی و چہ دل ءِ چمان فرشتہ ءِ دیستگتی و چہ دل ءِ خداوندی بخشاتگیں قوتان ہما علوم ءِ نقش کنان ءِ محفوظ داشتگتی بخلاف دومی جاور ءِ کہ ماں آئی ءِ فرشتہ چہ ملکیت ءِ ایرکپان ءِ بشریت ءِ نیمگ ءِ آتگت آساعت ءِ پیغمبر ءِ چہ ھمے ظاہری چمان فرشتہ دیستگ و چہ ہمے ظاہری گوشانی توار ءِ اشکتگتی ھمے سوُب اِنت کہ وحی ءِ اوّلی قسم ءِ ماں حدیثان چوش ظاہر کُت کہ «ھُوَ اَشَدُّهٗ عَلَیَّ». (آ منی سرا مزن گران بُوتگت) چیاکہ بہ آ جاور ءِ واجہ ءِ چہ بشریت ءِ درکپان مَلَکِیّت ءِ نیمگ ءِ لِک بوُگ کپتگت واللہ تعالیٰ اعلم

الظُّلَّةِ ؕ اِنَّهٗ كَانَ عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیْمٍ ﴿١٨٩﴾ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَاٰیَةً ؕ وَ مَا	
عذابا ۔ بیشک آ عذابے اَت مزنیں روچیئے ف١ البتہ ماں اِے خبرانشانی اِنت و بازیں	
كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِیْنَ ﴿١٩٠﴾ وَ اِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ ﴿١٩١﴾ وَ	ع ١٠ ١٦ ١٤
کسے چہ آیان ایمان نیاریت و بیشک تئی رب ہماوت اِنت زبردست مہربان. وَ	
اِنَّهٗ لَتَنْزِیْلُ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿١٩٢﴾ ؕ نَزَلَ بِهِ الرُّوْحُ الْاَمِیْنُ ﴿١٩٣﴾ ۙ عَلٰى قَلْبِكَ	
اِے قرآن دیمداتگیں اِنت پروردگار عالمانی. زرتگ ایرکپتگ امانتداریں فرشتیا. ماں تئی دل ءِ	
لِتَكُوْنَ مِنَ الْمُنْذِرِیْنَ ﴿١٩٤﴾ ۙ بِلِسَانٍ عَرَبِیٍّ مُّبِیْنٍ ﴿١٩٥﴾ ؕ وَ اِنَّهٗ لَفِیْ زُبُرِ	
تاکہ تو بیے چہ ترسینوکان ف٢ بہ صافیں عربی زبان ءِ ف٣ و اشیءِ بیان ماں پیشگیں کتابان	
الْاَوَّلِیْنَ ﴿١٩٦﴾ اَوَ لَمْ یَكُنْ لَّهُمْ اٰیَةً اَنْ یَّعْلَمَهٗ عُلَمٰٓؤُا بَنِیْۤ اِسْرَآءِیْلَ ﴿١٩٧﴾ ؕ	
تہاہستیں ف٤ ایا نیستیں پر آیان یک نشانیے اِے خبرکہ زانتت آئیا را بنی اسرائیل ءِ عالم ف٥	
وَ لَوْ نَزَّلْنٰهُ عَلٰى بَعْضِ الْاَعْجَمِیْنَ ﴿١٩٨﴾ ۙ فَقَرَاَهٗ عَلَیْهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ	
و اگر ما دیم داتیں اِے کتاب بہ یک عجمیے (غیر عربیے) سرا. پدا بوانتیں بہ آیانی دیما تاہم ایمان اش	
مُؤْمِنِیْنَ ﴿١٩٩﴾ ؕ كَذٰلِكَ سَلَكْنٰهُ فِیْ قُلُوْبِ الْمُجْرِمِیْنَ ﴿٢٠٠﴾ ؕ لَا یُؤْمِنُوْنَ بِهٖ	
نیارت بہ آئیا ف٦ ہمیڈول ءِ گوازینتگیں ہمے نمگ ماں نافرمانانی دل ءِ. ایمان نیارنت بہ اشیا	
حَتّٰى یَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِیْمَ ﴿٢٠١﴾ ۙ فَیَاْتِیَهُمْ بَغْتَةً وَّ هُمْ لَا یَشْعُرُوْنَ ﴿٢٠٢﴾ ۙ	
تاکہ نگندنت دردناکیں عذاب ءِ ف٧ پدا کیت بہ آیانی سرا ناگہ و آیا ناخبر ھم نکیت.	
فَیَقُوْلُوْا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُوْنَ ﴿٢٠٣﴾ ؕ اَفَبِعَذَابِنَا یَسْتَعْجِلُوْنَ ﴿٢٠٤﴾ اَفَرَءَیْتَ	
پدا گوشنت کہ مارا چیزے مہلت دیگ بیت ف٨ اِیہ مے عذابا زوت لوٹنت چے؟ شرانت تو بچار کہ	
اِنْ مَّتَّعْنٰهُمْ سِنِیْنَ ﴿٢٠٥﴾ ۙ ثُمَّ جَآءَهُمْ مَّا كَانُوْا یُوْعَدُوْنَ ﴿٢٠٦﴾ ۙ مَاۤ اَغْنٰى	
اگر ما آیانا بہ عیش کنگا وقت بدئیں تا چند سال ءِ رند بیت بکیت بہ آیانی سرا ہما عذاب کہ وعدہ دیگ بوتگنت گڑا چہ کار اکیت	
عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا یُمَتَّعُوْنَ ﴿٢٠٧﴾ ؕ وَ مَاۤ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْیَةٍ اِلَّا لَهَا	
آیانی ہما عیشے کہ دیگ بوتگنت ف٩ و ما غارت نکتگ ہچ شہرے مگر کہ پر آئیا	

منزل ۵

ف١ یعنی نازل کُت ما مزن فصیح، صافیں و تامداریں عربی زبان ءِ. چہ اِدا معلوم بوت کہ چہ «عَلٰى قَلْبِكَ» ءِ مراد اِے نہ اِنت کہ ایوک ءِ قرآن ءِ مضمونان بہ شمے دل ءِ سرا نازل کرتنت پدا اشان ءِ شما بہ وتی لفظان ادا کرتنت بلکیں لفظان و مضمونان تمام چہ وحی ربانی مبارکیں قلب ءِ سرا القاء کنگ بوتنت ف٤ یعنی قرآن ءِ و آئی آروک ءِ احوال ماں پیشی آسمانی کتابان موجود اَنت پیشی تمام نبیان اِشی ءِ پیشین گوئی ءِ کدان بوتگنت چنانچہ بازیں تحریف و تبدیلی ءِ باوجود داں ہنوگ ءِ ہم یک انبارے اِے ڈولیں پیشین گویانی وت کپیت واِے ہم مطلب بیت کنت کہ اِے قرآن ءِ زیات تر مضامین اجمالاً یا تفصیلاً ماں پیشی کتابان دست کپنت خصوصاً قصص توحید، رسالت معاد وغیرہ مضمونان کہ بر آیانی سرا تمام آسمانی کتاب و انبیاء و مُرسلین اتفاق دارنت ف٥ یعنی بنی اسرائیل ءِ علماء شرزانن کہ اِے ہما کتاب و پیغمبر اِنت کہ آئی خبر ماں پیشی آسمانی کتابان موجود اَت چنانچہ چرایان لہتین ءِ علانیہ و لہتین ءِ ماں خاصیں دیوانان حقیں گپ ءِ اقرار کتگ و لہتیں انصاف پسندیں مردم ھمے علم ءِ برکت ءِ مسلمان بُوتنت مثلاً عبداللہ بن سلام وغیرہ غرض بہ یک فہمیدہ ایں انصاف دوستے ءِ کہ آئی دل حق ءِ طلب دار وک و چہ خداءِ ترسوک اِنت، ماں اشیا مزن نشانی اِنت کہ دومی مذہب ءِ عالمان ہم ماں وتی دلان قرآن ءِ حقانیت ءِ شرّی ءِ سر پد بینت اگرچہ بہ کجام سوُبے ءِ بازبرءِ اعلان و اقرار ءِ جراَت کُت نہ کننت ف٦ یعنی تئیں واجہ ءِ عربانی فصیحان یکے اَت ممکن اِنت کہ مکہ ءِ مشرک چوش بگوشنت کہ قرآن ءِ تو وت تصنیف کُرتگ (حالانکہ قرآن بہ وتی معجزہ ءِ روا بہ ھما حد ءِ سر بُوتگ کہ آئی مثل ءِ تمام جن و انس ہم جوڑ کُت نہ کننت پدا ہم بہ گوشگ ءِ ردا اِے احتمال پیدا بیت کنت لیکن اشانی ضد، شقاوت و بے نصیبی ءِ احوال ایش اِنت کہ اگن اِے قرآن بہ بند ءِ خبر ءِ ما بہ کجام عجمی انسان ءِ سرا نازل بکرتیں کہ آ عربی زبان ءِ یک حرفے ءِ گوشگ ءِ سرا ہم قادر مبوتیں بلکیں بفرض محال کجام حیوان لایعقل ءِ سرا نازل بوتیں پدا ہم اشان منوک نہ اَنت آ و ہدءِ چیزے دگہ احتمال و شبہ اش کُرتگ اَت. حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کافران گوشتگت کہ قرآن نازل بُوت ماں عربی زبان ءِ اِے نبی ءِ زبان ہم عربی اِنت شاید وت اشی ءِ جوڑ کنت اگن غیر زبان زانوکے ءِ سرا عربی قرآن نازل بوتیں گڑا ما یقین کُتگ اَت، فرمائینت کہ فریبی ءِ دل ءِ قرار کدی حاصل نہ بیت گڑا دگہ شبہ اِش در گیتگت کہ دگہ کسے اِے واجہ ءِ شون دنت (موضح القرآن) ف٧ یعنی ہر مردے و تا جرم و گناہانی عادت دنت و وتی دست و پادان ءِ بہ ناشریں و ناجائزیں کاران کار مز کنت تو اللہ تعالیٰ ھن بہ وتی عادت ءِ روءِ آئی واگ ءِ شُل کنت و بہ آئی دل ءِ انکار و تکذیب ءِ اثران جاگہ دنت. اِے تقریر ترجمہ ءِ ردا بُوت لیکن بازیں مفسران ءِ «سلکناہ» ءِ ضمیر ءِ قرآن ءِ طرف ءِ راجع کتگ یعنی قرآن ءِ ما بہ اِے رنگ ءِ گنہ گارانی دل ءِ داخل کتگ کہ آ ماں وتی دل ءِ شرزانت کہ اِے بشری کلام بیت نہ کنت پدا ھم چہ وتی ضد و کُنت ءِ ایمان آرت نہ کننت....

...... وتکذیب ءِ سرا ہُٹّش کنگ تانکہ ماں دنیا یا آخرت ءَ دردناکیں عذاب ءَ چماں ءِ وت بگندنت آوہدءَ قبول دار بنت کہ بلے پیغمبر راستی ءِ سرا اَت وہرچ کتابے آورتگی آہم برحق اَت مگر آوہد ءِ منگ ہچ دردءِ وارت ف۵ یعنی خداوندی عذاب وہدے یکدم سرءِ بان ءَ سر بیت آوہد ءَ گوشنت آیا مارا گمیں مہلت دیگ بیت کہ نوں توبہ کنان ءَ وتی رفتار ءَ جوان بکنیں و پیغمبرانی رندگیری کنان ءَ پیش بداریں۔ ماں دنیاءَ عذاب ءِ آیگ ءَ اشتابی اِنت نوں مہلت لوٹ اَنت ف۹ یعنی سالانی سال ءَ مہلت کہ دیگ بوتگ اَت آوھدءَ ہچ دردءِ وارت آوہدءَ اے چندھا سالانی مہلت ہنچوش معلوم بیت کہ بزاں ہچ مہلت دیگ نہ بُوتگ وہنچوش معلوم داربنت کہ زوت گرگ بوتیں کَاَنَّھُمْ یَوْمَ یَرَوْنَھَا لَمْ یَلْبَثُوْٓا اِلَّا عَشِیَّۃً اَوْ ضُحٰھَا (نازعات رکوع ۲)۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی کجام قومے ءِ تختہ ہنچوشکائی یک دم چپّی کنگ نہ بُوتگ۔ چہ عذاب ءِ سر بُوگ ءَ پیش باز مہلت دیگ بُوتگ وآگاہ کنوکیں پیغمبر روان دیگ بُوتگنت تانکہ مردم بے خبر مبنت وہدیکہ ہچ ڈول ءَ سر پدنہ بُوتنت آخر اِشاں تباہ کنگ بوتنت (العیاذ باللہ) ف۲ ماں میانجی ءَ مکذبانی احوال ءَ بیان کنان ءَ پدا اصل مضمون وَاِنَّہٗ لَتَنْزِیْلُ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ نَزَلَ بِہِ الرُّوْحُ الْاَمِیْنُ ءِ تکمیل وآخرءَ بیان فرمائینت۔ یعنی اِے کتاب چہ خدا تعالیٰ ءِ جانب ءَ جبریل امین ءَ آورتگ شیطانانی سوج داتگیں چیز قرآن نہ اِنت بارین چہ شیطانان چون ممکن اِنت کہ چوشیں کتابے جوڑ کت بکننت آیانی تب ءِ خاصیت تو گمراہی فساد وتہاروتکی ماں شانگ اِنت واے کتاب چہ اوّل بگر داں آخرءَ چہ رُشد وصلاح و ہدایت ءِ نورءَ پُر اِنت کہ چہ آئی تعلیم ءِ برکت ءَ ہما جماعت تیار بُوت کہ چرائی زیات بہ آسمان ءِ چیرءَ نبیان چہ ابید دگہ پاک باز صادق خداترس وخداپرست جماعت نیست تو اِے کتاب ءِ علوماں وشیطانانی تب ءَ ہچ مناسبت نیست نہ اشاں بریشی ءَ لائق اِنت کہ اِے عظیم الشانیں امانت ءِ بارءَ چست کت بکننت لَوْ اَنْزَلْنَا ھٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰی جَبَلٍ لَّرَاَیْتَہٗ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْیَۃِ اللّٰہِ (حشر رکوع ۳) ماں روایتان اِنت کہ لہتیں مشرکانی خیال اَت کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گوَرءَ کجام یک جنّے کیت واِے قرآن ءِ آئرا تعلیم دنت ماں بخاری ءَ اِنت کہ یک برے بہ وحی ءِ آیگ ءَ دیر بُوت تو یک زالکے ءَ گوں واجہ نبی ءَ گوشت کہ تئی شیطان ءَ ترا ایل داتگ (نعوذ باللہ) ماں اے آیتان ھمے خیالانی تردید اِنت کہ چوشیں خیال ھامگین وباطل اَنت ف۳ یعنی قرآن ءِ نزول ءِ دوران ءَ پہ آئی حفاظت ءَ ہنچیں غیبی چوکیدار نندینگ بُوتگنت کہ شیطان اودا ہچ رفت نہ کننت ونہ یک حرفے چلانیت کت کننت کما قال تعالیٰ وَاَنَّا کُنَّا نَقْعُدُ مِنْھَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ یَّسْتَمِعِ الْاٰنَ یَجِدْ لَہٗ شِھَابًا رَّصَدًا (جن رکوع ۱) وقال تعالیٰ فَاِنَّہٗ یَسْلُکُ مِنْۢ بَیْنِ یَدَیْہِ وَمِنْ خَلْفِہٖ رَصَدًا (جن رکوع ۲) وقال تعالیٰ لَا یَاْتِیْہِ الْبَاطِلُ مِنْۢ بَیْنِ یَدَیْہِ وَلَا مِنْ خَلْفِہٖ تَنْزِیْلٌ مِّنْ حَکِیْمٍ حَمِیْدٍ (حٰم السجدۃ رکوع ۵) (تنبیہ) شیاطین ءِ غیبی خبران اشکنگ ءِ کوشستانی رداو ناکام بُوگ ءِ بابت ءَ ماں سورہ حجر ءِ ابتداءَ تفصیل وار بیان گوشتگ اودا مطالعہ کنگ لازمی اِنت۔ ف۴ اِے فرمائینت رسول ءَ بلے اشکنائینت دگران ءَ یعنی وہدے اے کتاب بلاشک دشبہ خدا ءِ دیم داتگیں اِنت شیاطین ءِ مریشی ءَ قدیک تُشے ہم دخل نیست اِنت تو لازم اِنت کہ اِشی ءِ تعلیم ءِ سرا عمل بہ بیت کہ ماں آئی ءَ اصل

مُنْذِرُوْنَ ﴿۲۰۸﴾ ذِکْرٰی ۛ وَمَا کُنَّا ظٰلِمِیْنَ ﴿۲۰۹﴾ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِہِ الشَّیٰطِیْنُ ﴿۲۱۰﴾

ترسینوک (دیم دیگ) بوتگ پہ نصیحت کنگا۔ ومے کارظلم کنگ نہیں ف۱ ؤ اے قرآن ززنگ ایرنگہتگ شیطانان

وَمَا یَنْۢبَغِیْ لَھُمْ وَمَا یَسْتَطِیْعُوْنَ ﴿۲۱۱﴾ اِنَّھُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُوْلُوْنَ ﴿۲۱۲﴾

ؤ آاے خبرءِ لائق نہ اَنت۔ وآیا ناطاقت ہم نیست ف۲ آیہ اشکنگ ءِ جاھا دور کنگ بُوتگنت ف۳

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰہِ اِلٰـھًا اٰخَرَ فَتَکُوْنَ مِنَ الْمُعَذَّبِیْنَ ﴿۲۱۳﴾ وَاَنْذِرْ

نوں تو توار مکن گوں اللہ ءَ دگہ معبودیا گڑا تو ماں عذاب ءَ کپے ف۴ وبترسین

عَشِیْرَتَکَ الْاَقْرَبِیْنَ ﴿۲۱۴﴾ وَاخْفِضْ جَنَاحَکَ لِمَنِ اتَّبَعَکَ مِنَ

وتی نزیکیں سیادان ف۵ ؤ جہل بکن وتی بانزل ءَ پہ ھماکسیا کہ تئی پیرویا کنت چہ

الْمُؤْمِنِیْنَ ﴿۲۱۵﴾ فَاِنْ عَصَوْکَ فَقُلْ اِنِّیْ بَرِیْٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۲۱۶﴾ وَتَوَکَّلْ

مومنان ف۶ پدا اگر آتئی نافرمانیا بکننت گڑا بگوش کہ من بیزاراں چہ شمے کاراں ف۷ وتوکل بکن

عَلَی الْعَزِیْزِ الرَّحِیْمِ ﴿۲۱۷﴾ الَّذِیْ یَرٰىکَ حِیْنَ تَقُوْمُ ﴿۲۱۸﴾ وَتَقَلُّبَکَ فِی

پہ ہماز بردستیں رحم کنوک ءِ سرا ف۸ ہماکہ گندیت ترا وتیکہ تو اوشتے وتئی چست ایرا ماں

السّٰجِدِیْنَ ﴿۲۱۹﴾ اِنَّہٗ ھُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ ﴿۲۲۰﴾ ھَلْ اُنَبِّئُکُمْ عَلٰی مَنْ

سجدہ کنوکانی تہا ف۹ بلشک ہماوت اِنت اشکنوک زانوک من خبر بدیاں شمارا کہ پہ کئی سرا

تَنَزَّلُ الشَّیٰطِیْنُ ﴿۲۲۱﴾ تَنَزَّلُ عَلٰی کُلِّ اَفَّاکٍ اَثِیْمٍ ﴿۲۲۲﴾ یُّلْقُوْنَ السَّمْعَ

ایرکینت شیطان۔ ایرکینت پہ ہریک دروغ بندیں گنہگارے ءِ سرا ف۱۰ کارنت دوردینت اشکتگیں

وَاَکْثَرُھُمْ کٰذِبُوْنَ ﴿۲۲۳﴾ وَالشُّعَرَآءُ یَتَّبِعُھُمُ الْغَاوٗنَ ﴿۲۲۴﴾ اَلَمْ تَرَ

خبرا وگیشتر آیانی دروغ بندنت ف۱۱ وپہ شاعرانی خبرانی سرا رونت ہماکہ گمراہ اَنت ف۱۲ تو نگندے چے؟

اَنَّھُمْ فِیْ کُلِّ وَادٍ یَّھِیْمُوْنَ ﴿۲۲۵﴾ وَاَنَّھُمْ یَقُوْلُوْنَ مَا لَا یَفْعَلُوْنَ ﴿۲۲۶﴾ اِلَّا

کہ آماں ہر میدانیا سرجننت ف۱۳ ؤ اِے کہ آگوشنت ہما کاریا کہ نکننت ف۱۴ مگر

الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَذَکَرُوا اللّٰہَ کَثِیْرًا وَّانْتَصَرُوْا مِنْ

ہماکہ ایمانش آرت ونیکیں کارش کت واللہ اش یاد کت باز ودیرش گپت رند چہ اِے

منزل ۵

توحید اِنت شرک وکفر وتکذیب ءِ شیطانی راھبندان ءَ اختیار مکن اِت واگن نہ چہ خداوندی عذاب ءَ ھچبر رستگار بُوت نہ کن اِت ف۵ یعنی چہ دگران ءَ پیسر وتی سیادوارثان ءَ سرزنش بکن اِت کہ دوزواہی ءِ ردا آیانی حق گیشتر انت وچونائی ءَ ہم مردم ءِ صداقت (راستی) وحقانیت چہ سیادوارثانی معاملہ ءَ جکّاسگ بنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ وھدے اِے آیت نازل بُوت واجہ نبی ءَ تمام قریش ءَ اعلان کنان ءَ اشکنائینت وداں وتی دختر وتی ناکو ءَ اشکنائینت کہ اللہ ءِ گورءَ وتی فکرءَ بکن اِت بہ خدا ءِ گوَرءَ شمے بابت ءَ من ہچ کت نہ کنان ف۶ یعنی دوزواہی بکن درحق ءَ مؤمنانی وتی بہ بنت یا کہ درآمد ف۷ یعنی خدا ءِ حکم ءِ برخلاف کسے عمل بکنت چرائی ءَ تو دتی بیزاری وشتزاری ءَ ظاہر بکن وتی بہ بیت یا کہ درآمدے بہ بیت (موضح) ف۸ یعنی نافرمانی کنوک ہرکس بہ بنت وہرقدر بہ بنت ترا ہچ تاوان دات کت نہ کننت، چہ گلّاں بیزاری بؤان ءَ یکتیں خدا ءِ سرا بھروسہ بکن آئی مقابلہ ءَ کسی زور نہ روت ھمے پیم ءَ آمہربانی کنوک اِنت ہم، چنانچہ آچہ وتی مہربانی ءَ مُدام تئی حال ءِ سرا عنایت ءِ نظرءَ داران اِنت ف۹ یعنی تو وھدے پہ تہجّد ءَ پاد کائے ومتوسلین ءِ حال شونی ءَ کنئے کہ اِشان خدا ءِ یاد ءَ گلائیش اَنت یا کہ غافل اَنت (موضح) یا وھدے تو پہ نماز ءَ....

.....اوشتے وماں جماعت ءِ نمازءِ نقل وحرکت (رکوع وسجود وغیرہ) کنئے ومقتدیانی سرانگاہ دارے۔ وَ لہتین ءَ گوشتگ کہ چہ ساجدین ءَ واجہ نبی ءِ پت و پیرُک مراد اَنت یعنی واجہ ءِ نور ءَ چہ یک نبی ءِ پُشت ءَ داں دومی نبی ءِ پُشت ءَ منتقل بوگ وآخر واجہ ءِ نبی بوگ آیگ بلکیں لہتیں مفسران چرے لفظ ءَ واجہ نبی ءِ والدین ءِ ایمان ءِ سرا استدلال کتگ واللہ اعلم ف۱۰ اِدا پدا قرآن ءِ صدق وبزرگیں شان ءِ رِدا تنبیہ فرمائینت یعنی چوشیں ساجدین وتہجد گذارانی امام ءَ کہ آماں اللہ پاک ءِ معاملہ ءَ وتی وددرآمدے ءِ ہچ پروا مداریت وچہ کُلّیں جہان ءَ سِدان ءَ یکّیں خدا ءِ سرا بروسہ بداریت آچوش گوشگ بوت کنت کہ (معاذ اللہ) شیطان ءَ آئی ءَ وحی آورتگت؟ بیاات من شمارا پیش داران کہ شیطانی وحی چونیں کسانی سرا کیت، آکیت دروغ بندانی سرا بدمعاشان وبدکارانی سرا چیا کہ شیطان وت چہ راستیں مردمان بیزار اِنت کہ اشان آ ترا بد حساب کننت چہ دروغ بند ودغابازان رضامند اِنت کہ اِشان بہ ہمائی تب ءَ زندگی گوازینت۔ خوب! چہ کُلّیں راستان زیات راست باز وچہ تمام نیکان گیشتر نیکیں انسان ءَ گوں شیطانی وحی ءَ چے نسبت ہست؟ واجہ ءِ صدق وامانت، تقویٰ پاکبازی خداتُرسی وھما وصف اَنت کہ آیان چہ حوردی ءَ بگرداں نبوّت ءِ دعویٰ ءَ واجہ ءِ کُلّیں قوم ءَ تسلیم کنگتت دانکہ الصادق الأمین ءِ لقب ءَ واجہ نامدار ھم بُوتگت ف۱۱ یعنی شیطانان کجام یک کپّی چُنڈی گپّے غیبی خبرانی بابت ءَ ہرچیکہ اشکننت ماں آئی ءَ دگہ صد دروغیں گپّ اُوار کنان ءَ وتی وتی کاھنیں دوستان ءَ سرکننت آیانی وحی ءِ حقیقت ھمیش اِنت۔ برخلاف اشی ءِ کہ نبیانی وحی ءِ یک حرفے ویک نقطۂ ھم دروغ بیت نہ کننت۔ لہتین یُلْقُوْنَ السَّمْعَ ءِ معنیٰ چوش کُرتگ کہ شیطان ملائے اعلیٰ ءِ نیمگ ءَ گوشان ءَ دارنت کہ کجام غیبی توارے بہ اشانی گوشان بکپیت یا دروغ بندیں گنہ گارشیطانانی طرف ءَ گوشان ءَ سکّ کننت کہ یک چیزے چہ آنگو دست ءَ دست ءَ بکپیت کہ آ ترا دیم ترءَ رھادگ بکننت ف۱۲ کافران برے واجہ نبی ءَ کاھن گوشتگت برے شاعر پمشکا فرمائینت کہ شاعری گپّ خُشکیں خیالات بنت گوں حقیقت ءَ آ ہچ تعلق ندارنت پمشکا چہ شاعر ءِ گپّان بجز محفل ءِ گرمی یا وقتی جوش ءُ واہ واہ ءَ کس ءَ را پکائیں ھدایت نہ بیت حالانکہ اے یک حقیقت ایت کہ ماں اِے پیغمبر ءِ مجلس ءَ چہ قرآن ءِ اشکنگ ءَ ہزاران مردمان بہ نیکی وپرہیزگاری ءِ راہ ءَ کپتگنت ف۱۳ یعنی ہرچ مضمونے کہ دست جنت آ ترا دیما کشان ءَ بارت کسے ءِ توسیپ ءَ بناء کنت آ ترا توسیپ دیان ءَ بہ آسمان ءَ سرکنت یا کسے ءِ مذمّت وخرابی ءَ بیان کنت تو کُلّیں جہان ءِ عیبان ماں آئی ذات ءَ جمع کنت ہست ءَ نیست ونیست ءَ ہست ثابت کنگ پرایان ہچ مشکل نہ انت غرض دروغ مبالغہ وخیالات ءِ ہرچ جنگلے ءَ درکپنت پدا چک جنان ءَ نہ چارنت پمشکا شعر ءِ نسبت ءَ مشہور اِنت کہ «اکذب اُو احسن اُو»۔ ف۱۴ یعنی شعر ءَ بوان تو معلوم بیت کہ چہ رستم ءَ زیات بہادر وچہ شیر ءَ گیشتر دلیرانت ووھدیکہ آ ترا دوچار بکپے تو مزن درجہ ءِ ترسوک ونامرد انت کدی بچارش تو چوگاڈ میش ءَ چنڈ انت وشعران ءَ بوان ءِ تو خیال بیت کہ نبضان ساہ مان نہ انت روح ءِ قبض بوگ ءِ انتظار (راہ چاری) اِنت واجہ حالی ءَ ماں وتی مسدس نامی کتاب ءَ اشانی نقشہ ءَ خوب گیش وگیوار کرتگ الغرض یک خدا ءِ پیغمبر وَ آہم خاتم الانبیاء ءَ راگوں اِے جماعت ءَ چے رِشتگ پمشکا فرمان کُت وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ، واجہ ءِ ہرچ خبرے ہست اَت راست پُختہ۔ تو رکتگیں اکشّ اِتکیں تحقیق ءِ شاھیم ءَ وزن کتگین ءِ ڈول اَت پدا ہرچ گپے چہ واجہ ءِ زبان ءَ مردمان اشکتگت ھما گپ ماں عمل ءَ مردمان گوں وتی چمّان دیستگت نوں بارین شاعر ہنچوش بنت؟ وھمیشی ءِ نام شاعری اِنت حاشا ثم حاشا۔

ف مگر کسے ماں شعرء اللہ پاک ءِ حمدءِ بیان بکنت یا نیکیءِ نیمگ ءَ ترغیب بدنت یا کفرءِ مذمت یا گناہ ءِ بدیءَ ظاہر بکنت یا کافر اسلام ءِ نام ءَ پہ سُبکی بگر بیت ءِ نے آئیءِ پستہءَ بدنت یا کسے ءَ آئیرا ایذاء دات آئی جواب بہ میانہ روی ءَ دات اِے ہمیں شعر عیب نہ انت چنانچہ حضرت حسّان بن ثابت رضی اللہ عنہ وغیرہ ءَ ھنچیں شعر پربستگ ہمشکا واجہ نبیءَ فرمائینت کہ اِے کافرانءَ جواب بدے روح القدس گوں تو ھمراہ اِنت ف۲ اِے گوں «مِنۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُوۡا» ءِ مناسبت ءَ فرمائینت کہ ظالمانءَ زوت وتی کتگیں کارانی انجام معلوم بیت کہ ہُشتر کجام کش ءَ نندیت۔ چہ درستان مستریں ظلم ایش اِنت کسے اللہءِ کتابان و پیغمبرانءَ کاھن و شاعر گوشانءَ دروغ بند بکنت ف۳ یعنی ہرکسءَ وتی عاقبتءِ ہچ فکرے و مستقبلءِ مبیت آھمے فانی دنیاءِ فکرءَ گار و گمسار مانِنت آیانی تمام کوشستانی بُن جاہ ہمے چُنت روچی زندمانی اِنت ہرچ کتابے یا پیغمبرے چریشیءَ دلءَ ٹگلینانءَ عاقبتءِ نیمگءَ دلگوشءَ گوربکنائین اِیت آ نگو پرچا گوشاں یلہ بکنت آ بہ دنیاءِ عشقءَ سرمستی کنانءَ راہ شونی دیوکانءَ بہ کلاگان زورنت آسمانی صحیفہ و کتابانی ردا ٹوک و ٹالی کنت پیغمبرانی سرا مسخرہ کننت و ھمے کار اَنت کہ اِشانءَ آشرزانت و وتارا ماں گمراہیءِ کورچاتءَ غرق کننت۔

(تنبیہ) تزیینءِ نسبت حق تعالیٰءِ نیمگءَ برے حیثیتءَ اِنت کہ ہرچیزءِ ودی کنوک ھماوت اِنت کجام سببءِ ردا مسبّبءِ ترتّب ابید چہ آئی ارادہ و مشیّتءَ بیت نہ کنت چوشکہ ماں دگہ جاگہان اضلال و ختم طبع وغیرہءِ نسبت بہ ہمائی نیمگءَ بُوتگ سورۂ نملءِ اِے آیتانی مضمون گوں سورۂ بقرہءِ ابتدائی آیاتان بازہ مشابہت دارنت آیانءَ یک برے پدا چارگ لوٹیت ف۵ یعنی اِے بدبختانءَ ماں ضلالتءِ میدانءَ بہ سرگردانیءَ ویل بکن اِت و ہدیکہ اشان صاف صافءَ بیان کنوکیں قرآنءِ قدر نزانت و چہ آئی ہدایات و بشاراتءَ فائدگ نزُرت تو گڑا اِشانءَ ھمے بیار سوا بوگی اَت۔ شما وَ خداءِ شکرءَ بگراِت کہ آ علیم و حکیمءِ چہ درستان زیات عظیم الشان کتاب شمارا دیگ بُوت کہ چرائیءِ برکتءَ ہر دمان و ہر ساعتءَ تازہ بتازہ فوائد حاصل بوگا ئنت کہ ماں آئیءَ پہ مؤمنان مستاگ ماں اِنت و دروغ بند کنوکانءَ عبرت ناکیں قصہ و داستان اشکنائینگ بوتگنت تانکہ راستیں مردمانی دل مضبوط و محکم بہ بیت و دروغءِ پلہ دارک وتی بدیں انجامءَ آگاہ بہ بنت چنانچہ پہ ھمے مقصد و مراداں دیما حضرت موسیٰ علیہ السّلام و فرعونءِ قصہ بیان بیت ف۶ اِے چہ مدینءَ سرگرانءَ بہ وادی «طوٰی»ءَ گرّ و گورءَ سر بوگءِ وھدءَ گوشتی و ہدیکہ ماں سکّیں سارتیں تہاروکیں شپءَ راہ شموشتگتی۔ زیات بیان ماں سورۂ «طٰہٰ»ءِ فوائدءَ گوشتگ ہمو داچارگ بہ بیت ف۷ یعنی راہءِ بابتءَ جُست باواست کنان اگن آسءِ گورءَ کسے موجود بُوت و اگن نہ کم چہ کم پہ دستانی تاپگءَ یک اشکرے کاران ف۸ اوداسر بوانےءَ معلوم داربوت کہ اے دُنیائی آسے نہ اِنت بلکیں غیبی و نورانی آس اِنت کہ چرائی توکءَ خدائی نور ظاہر بوگا ئنت یا آئی تجلّی شہم دیگا ئنت شاید ہما بہ بیت کہ آئیرا ماں حدیثءَ فرمائینت «حِجَابُہُ النَّارُ» یا «حِجَابُہُ النُّوۡرُ» پدا چہ غیبءَ توار اَہت «اَنۡۢ بُوۡرِكَ مَنۡ فِی النَّارِ وَمَنۡ حَوۡلَہَا» یعنی زمینءِ اِے جُنڈ مبارک، ماں آسءَ ہرچ تجلّی ئے ہست آہم مبارک، و آئی توکءَ یا آئی کش و گورءَ ہر کسے موجود اِنت مثلاً فرشتہ یاوت موسیٰ علیہ السّلام آ کل مبارک اَنت۔ اِے غالباً موسیٰ علیہ السّلامءَ پہ دل بڈی دیگءَ بہ عزّت و شرفءِ خاطرءَ فرمائینت ف۹ یعنی مکان طرف، جسم، صورت و رنگ وغیرہ چہ سمتان (طرفان) بیانءَ اللہءِ ذات پاک اِنت۔ ماں آسءَ آئی تجلّیءِ معنی چوش نہ اِنت کہ معاذ اللہ آئی پاکیں ذاتءَ ماں آسءَ حلول کُتہ؟ آفتاب (روچ) کہ کُلّیں جہانءَ روشنی دنت اگن ھمے آفتاب ماں قلعی دارو کیں آدینکءَ تجلّی بکنت گڑا کجام احمق گوشت کنت کہ اینکہ مزنیں شمسی کرہءَ گونڈیں آدینکءَ جاگہ کتگ؟۔

ف۱ یعنی او دا چہ درستاں زیات خسارہءِ توکءَ ہمے مردم بنت۔

ع ۱۱ / ۳۶ / ۱۵

بَعۡدِ مَا ظُلِمُوۡا ؕ وَسَیَعۡلَمُ الَّذِیۡنَ ظَلَمُوۡۤا اَیَّ مُنۡقَلَبٍ یَّنۡقَلِبُوۡنَ ﴿۲۲۷﴾

خبر اکہ پہ آیانی سرا ظلم بوت ف۱ و زوت زانت ظالمان کہ آ پہ کجام نیمگا گردنت ف۲

سُوۡرَۃُ النَّمۡلِ مَکِّیَّۃٌ وَّھِیَ ثَلٰثٌ وَّتِسۡعُوۡنَ اٰیَۃً وَّسَبۡعُ رُکُوۡعَاتٍ

سورۂ نمل ماں مکّیا ایر آہتگ و آئیے تہا نود و سے آیات و ہفت رکوع اَنت

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

شروع کناں گوں اللہءِ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان باز رحم کنوک اِنت

طٰسٓ ۟ تِلۡكَ اٰیٰتُ الۡقُرۡاٰنِ وَكِتَابٍ مُّبِیۡنٍ ۙ﴿۱﴾ ھُدًی وَّبُشۡرٰی

اے آیات اَنت قرآنءِ وَ روشنیں کتابءِ ہدایت کنوک و بشارت دیوک اِنت

لِلۡمُؤۡمِنِیۡنَ ۙ﴿۲﴾ الَّذِیۡنَ یُقِیۡمُوۡنَ الصَّلٰوۃَ وَیُؤۡتُوۡنَ الزَّکٰوۃَ وَھُمۡ

پہ مومنان ہما کہ قائم دارنت نمازءَ و دینت زکاتا و ھمشنت

بِالۡاٰخِرَۃِ ھُمۡ یُوۡقِنُوۡنَ ﴿۳﴾ اِنَّ الَّذِیۡنَ لَا یُؤۡمِنُوۡنَ بِالۡاٰخِرَۃِ زَیَّنَّا

کہ پہ آخرتءَ یقین کننت ہماکسان کہ نمننت آخرتءَ ذوالدارین کتگنت

لَھُمۡ اَعۡمَالَھُمۡ فَھُمۡ یَعۡمَھُوۡنَ ؕ﴿۴﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِیۡنَ لَھُمۡ سُوۡٓءُ الۡعَذَابِ

پہ آیانی نظرءَ آیانی کار نوں آ سرگردان انت ف۳ اے ہماکس اَنت کہ پہ آیان سِلّیں عذاب اِنت

وَھُمۡ فِی الۡاٰخِرَۃِ ھُمُ الۡاَخۡسَرُوۡنَ ﴿۵﴾ وَاِنَّكَ لَتُلَقَّی الۡقُرۡاٰنَ مِنۡ لَّدُنۡ

و ہما اینت کہ ماں آخرتءَ خراب حال ترنت ف۴ وَ بیشک ترا رسگی اِنت قرآن چہ ہما ذاتیے نیمگا کہ آ

حَکِیۡمٍ عَلِیۡمٍ ﴿۶﴾ اِذۡ قَالَ مُوۡسٰی لِاَھۡلِهٖۤ اِنِّیۡۤ اٰنَسۡتُ نَارًا ؕ سَاٰتِیۡکُمۡ مِّنۡھَا

دانا اِنت خبردار اِنت ف۵ وختیکہ گوشت موسا یا گوں وتی لوگیا کہ من آسے دیت ف۶ زوت کاراں چہ اودا

بِخَبَرٍ اَوۡ اٰتِیۡکُمۡ بِشِھَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّکُمۡ تَصۡطَلُوۡنَ ﴿۷﴾ فَلَمَّا جَآءَھَا

خبرے یا زوراں کاراں گُٹنگے روکیں تاکہ شما وتارا پتاپیت ف۷ پدا وختیکہ رست آئیءِ گورا

نُوۡدِیَ اَنۡۢ بُوۡرِكَ مَنۡ فِی النَّارِ وَمَنۡ حَوۡلَھَا ؕ وَسُبۡحٰنَ اللّٰہِ رَبِّ الۡعٰلَمِیۡنَ ﴿۸﴾

توار جنگ بُوت کہ برکت اِنت پہ ہمایان کہ ماں آسءَ تہا اَینت و ہمایاں کہ آئیے گرد کشا اَینت ف۸ و پاک اِنت اللہ ہما کہ تماہیں جہانءِ پروردگار اِنت

النصف

ف یعنی اے ساعت ءِ گوں تو کلام کنوک من وتان اے کُل واللہ گوں گیش گیوار ماں سورۂ "طٰہٰ" ءِ گوشگ ف۲ شاید اول سرءِ بارگ بُوتگ یا بہ حرکت ءِ ترندی ءِ تشبیہ دیگ بُوتگ جون ءِ خوردی مراد نہ اِنت ف۳ اِے طبعی تُرس اَت کہ نبوّت ءِ منافی (برخلاف) نہ اِنت ف۴ یعنی چوشیں جاگہ ءِ سربوان ءِ چہ چوشیں چیزاں ترسگ چی مطلب داریت رسولانءِ لائق نہ اِنت کہ مئے قرب ءِ بارگاہ ءِ سربوان ءِ چہ عصایا چہ مار یا چہ دگہ مخلوقے ءِ بترسنت بایدانت کہ اودا دل ءِ مزن سکون و قرار حاصل بہ بیت ف۵ اِے استثنا منقطع اِنت. یعنی خداء دربارءِ سربوان ءِ خوف و ترس ایوک ءِ ہمائی ءِ بہ بیت کہ آئی ءِ زیادتی و خطائے و گناھے زرتگ و آ چتگ. آئی ءِ بابت ءِ ھم مئے گوڑ ءِ اِے دستور اِنت کہ بدی ءِ چہ بعد اگاں کسے گوں دل ءِ توبہ بکنت وُ وتی راہ ءِ راست بکنت و نیکی کناں بدی ءِ نشانان گار بکنت تو گڑا حق تعالیٰ چہ وتی رحمت ءِ معاف کنوک اِنت. حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "موسیٰ علیہ السلام ءِ ز دوران یک کافرے کُشت، آئی ءِ ترس اَت موسیٰ ءِ دل ءِ، اللہ تعالیٰ ءِ آ معاف کُت ف۶ نہ نشانیانی بیان سورۂ بنی اسرائیل ءِ آیت "وَلَقَدۡ اٰتَيۡنَا مُوۡسٰى تِسۡعَ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ فَسۡـَٔلۡ بَنِىۡۤ اِسۡرَآءِيۡلَ اِذۡ جَآءَهُمۡ الخ" ءِ چیرگ ءِ بجارات آنہ نشانیان ایش اَنت (۱) یدِبیضا (۲) عصا (۳) قحط (۴) نقص ثمرات (۵) طوفان (٦) جراد (۷) قمّل (۸) ضفادع (۹) دم۔

يٰمُوۡسٰۤى اِنَّهٗۤ اَنَا اللّٰهُ الۡعَزِيۡزُ الۡحَكِيۡمُ ۙ‏ ﴿۹﴾ وَاَلۡقِ عَصَاكَ‌ ؕ فَلَمَّا رَاٰهَا

او موسیٰ اے (کہ خبر کنگی اِنت) مناں اللہ زبردست حکمتانی واجہ ف۱ و دور بدے وتی لٹا. پدا وقتیکہ دیتی آ

تَهۡتَزُّ كَاَنَّهَا جَآنٌّ وَّلّٰى مُدۡبِرًا وَّلَمۡ يُعَقِّبۡ‌ ؕ يٰمُوۡسٰى لَا تَخَفۡ اِنِّىۡ

سُرِیت گوشے کہ آمارے ف۲ پشتی دات تچانا وُ چکّی پدا نگر دینت ف۳ او موسیٰ مترس. من کہ ہستاں

لَا يَخَافُ لَدَىَّ الۡمُرۡسَلُوۡنَ ‌ۖ ﴿۱۰﴾ اِلَّا مَنۡ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسۡنًۢا بَعۡدَ

چہ منی گوڑ ءِ نترسنت پیغمبراں ف۴ مگر ہما کسیکہ ظلمی کُت پدا آئی ءِ بدل ءِ نیکیئے کُت رند چہ

سُوۡٓءٍ فَاِنِّىۡ غَفُوۡرٌ رَّحِيۡمٌ‏ ﴿۱۱﴾ وَاَدۡخِلۡ يَدَكَ فِىۡ جَيۡبِكَ تَخۡرُجۡ بَيۡضَآءَ

بدی ءِ گڑا من بخشوکوں مہربانان ف۵ وُ بگوازین وتی دستا ماں وتی جیگا درکپیت اسپیت اسپیتا

مِنۡ غَيۡرِ سُوۡٓءٍ‌ فِىۡ تِسۡعِ اٰيٰتٍ اِلٰى فِرۡعَوۡنَ وَقَوۡمِهٖ‌ ؕ اِنَّهُمۡ كَانُوۡا قَوۡمًا

بغیر چہ عیبیا. اے دوئینانی ہوریا نہ نشانی اَنت زورش بر دفرعونیگ وُ آئی قوم ءِ نیمگا. بیشک آنا فرمانیں

فٰسِقِيۡنَ‏ ﴿۱۲﴾ فَلَمَّا جَآءَتۡهُمۡ اٰيٰتُنَا مُبۡصِرَةً قَالُوۡا هٰذَا سِحۡرٌ مُّبِيۡنٌ‌ ۚ‏ ﴿۱۳﴾ وَ

مردم اتنت ف۶ پدا وقتیکہ رسِتنت آیانی گوراِ مے آیات روشنائیں گوشتش اے ظاہریں سحرے. وُ

جَحَدُوۡا بِهَا وَاسۡتَيۡقَنَتۡهَاۤ اَنۡفُسُهُمۡ ظُلۡمًا وَّعُلُوًّا‌ ؕ فَانۡظُرۡ كَيۡفَ كَانَ

منتنتش آ چہ ظالمی ءِ وُ گہرتی ءِ حالانکہ یقینش زانتنت آماں وتی دلاں. نوں بچار کہ چہ پیما بوت

عَاقِبَةُ الۡمُفۡسِدِيۡنَ‏ ﴿۱۴﴾ وَلَـقَدۡ اٰتَيۡنَا دَاوٗدَ وَسُلَيۡمٰنَ عِلۡمًا‌ ۚ وَقَالَا الۡحَمۡدُ

انجام مفسدانی ف۷ وُ دات ما داؤد ءِ وسلیمانا علم ف۸ وُ گوشتش شکر

لِلّٰهِ الَّذِىۡ فَضَّلَنَا عَلٰى كَثِيۡرٍ مِّنۡ عِبَادِهِ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ‏ ﴿۱۵﴾ وَوَرِثَ

اللہ ءِ ہما کہ بزرگی داتگ مارا ف۹ وتی بازیں ایمانداریں بندیانی سرا ف۱۰ وجانشین بوت

سُلَيۡمٰنُ دَاوٗدَ‌ وَقَالَ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمۡنَا مَنۡطِقَ الطَّيۡرِ وَاُوۡتِيۡنَا

سلیمان داؤد ءِ ف۱۱ وُ گوشتی او مردمان بیش دارگ بوتگ مارا مُرغانی زبان ف۱۲ وُ دیگ بوتگیں

مِنۡ كُلِّ شَىۡءٍ‌ ؕ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الۡفَضۡلُ الۡمُبِيۡنُ‏ ﴿۱۶﴾ وَحُشِرَ لِسُلَيۡمٰنَ جُنُوۡدُهٗ

چہ ہر چیز یا ف۱۳ بیشک ہمشنت ظاہریں بزرگی وُ مُچ کنگ بوتنت سلیمان ءِ کرا آئی لشکر

ع ١٤/١٦

ف۷ یعنی وھدیکہ برے برے بہ اشانی چمانی پچگ ءِ آ نشان پیش دارگ بُوتنت تو دز ا ئینتش کہ اِے کُل جادو اَنت حالانکہ آماں دل ءِ صدق اتنت کہ موسیٰ علیہ السلام برحقیں پیغمبرے وہر نشانے کہ پیش دارگا ئنت یقیناً خدائی نشان اَنت. جادو ٹھگی وچم بندی نہ اَنت مگر تہنا گوں بے انصافی و غرور و تکبر ءِ بہ زانت کاری ءِ وتی ضمیر ءِ برخلاف حق ءِ تکذیب و راستی ءِ انکارش کرتگت رندا چی بُوت چُنت روچ ءِ پد معلوم بُوت کہ چوشیں کُنتی مفسدانی انجام چون بیت درستان ءِ بحر قلزم ءِ موجان وتی دپا رُگت کسے ءِ گور و کفن ھم نصیب نہ بُوت ف۸ حضرت سلیمان حضرت داؤد علیہ السلام ءِ صاحبزادہ اِنت چہ پت و چک ءِ ہر یکے ءِ را قدآئی شان ءِ، اللہ تعالیٰ ءِ علم ءِ خاصیں بہرے بخشاتگ اَت شرائع و احکام و سیاستی اصول و حکمرانی وغیرہ ءِ علوم کُل اِے لفظ ءِ چیرگ ءِ داخل بُوتنت ف۹ حق تعالیٰ ءِ ہر چ علمے داؤد و سلیمان علیہما السلام ءِ داتگ آئی اثر ھمیش اَت کہ حق تعالیٰ ءِ نعمتانی شکرش گیتگت کجام نعمتِ خداوندی ءِ سرا شکر اداکنگ چہ اصل نعمت ءِ مستریں نعمت ایت ف۱۰ کثیر ءِ لفظ پیشکا گوشت کہ خداءِ بازیں بندگان ءِ اشانی سرا فضیلت دیگ بُوتگ باقی تمام مخلوق ءِ سرا کُلّی فضیلت ماں کُلیں جہان ءِ یکیں بندہ ءِ حاصل بُوتگ کہ آئی مبارکیں نام اِنت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ف۱۱ یعنی چہ داؤد ءِ چُکّان آئی ءِ اصل جانشین حضرت سلیمان علیہ السلام بُوت کہ ماں آئی ذات ءِ اللہ تعالیٰ ءِ نبوت و بادشاہت ہر دو جمع کُتنت و ہما ملک بخش اِت کہ چہ آئی پیش یا رند ءِ کسءِ نہ رَس اِت. جن، گوات و بالی مُرغان ءِ پرائی مسخر کُت چوشکہ ماں سبا ءِ کیت ف۱۲ چرے خبر ءِ الکار سر ظاہریں خبر ءِ انکار کنگ اِنت کہ مرغ ہرچ بولئے گوشنت ماں آیان داں یک خاصیں حدّے ءِ افہام و تفہیم ءِ شان پیدا بیت یک مُرغ ہر وہدیکہ وتی جُفت (جوڑی) ءِ توار کنت یا بہ دان و رگ ءِ وتی چُکّان ءِ آواز دنت یا چہ کجام چیزے ءِ ترسان ءِ اشان ءِ خبردار کنت ماں اے تمام جاوران آئی بولی و لب و لہجہ یک پیمانہ بیت چنانچہ آئی مخاطب اِے فرق ءِ شرّی ءِ مارنت، چریشی ءِ مازانت کہ کنیں کہ ایدگہ جاوران وحاجتانی وھد ءِ ھم ما اشانی صوتان (اگن چہ اشان بہ مئے خیال ءِ متشابہ وچہ یک دومی ءِ قریب قریب اَنت) ہچیں لطیف و سبکیں تفاوت درابیت کہ آ ترا اشان وت ماں وت ءِ سر پد بیت کنت تو کدی یک پُستی دفترے ءِ برد و تار ءِ مشابہت کٹ کٹ ءِ توار ءِ چہ دیراں باشکن بہ تہئی گوڑ ءِ ایوک ءِ لہتیں بے معنی و بے مقصدیں حرکات و تواران چہ زیات دگہ ہیچ نہ اَنت لیکن تلغراف ءِ استاد ہمادمان ءِ گوشت کنت کہ چہ فلان جاگہ ءِ فلان مردم اے گپ ءِ جنگا ئنت یا فلان استاد تقریر چہ ھمے تلغراف ءِ کٹ کٹاہٹ ءِ صاف صاف اشکنگ بیت چیا کہ آ اِے تلغرافی فقرات ءِ جوڑ کتگیں رھبندان بخوبی معلوم دار اِنت علیٰ هٰذا القیاس چہ بعید بیت کنت کہ حقیقی جوڑ کنوکیں کاریگر ءِ مرغانی صوتان ءِ ھم بہ جدا جدا معنی و مطلبانی ظاہر کنگ ءِ جوڑ کرتگنت. وچو شکہ انسانی چُکّے چہ وتی مات و پت ءِ زبان ءِ آہستہ آہستہ واقف بُوان بیت، بالی مرغانی چُک ھم چہ وتی فطری استعداد ءِ وتی بنی نوع ءِ بولیان فہمت کُت کن اَنت و بہ نو نگ ءِ یک پیغمبری معجزہ ءِ حق تعالیٰ کجام وتی نبی ءِ اشانی علم ءِ عطاء بکنت. بہ حیوانان جزئی ادراک ءِ حصول چہ ساری ءِ ہر کسءِ منتگ اَت لیکن یورپ ءِ نوکیں تحقیقات نوں حیوانانی عقل مندی ءِ چہ انسانانی سرحد ءِ قریب کنگ ءِ گلائیش اِنت وانکہ حیوانانی لفظ و بولیانی "ابجد" تیار بوگا ئنت. قرآن کریم ءِ خبرداتگ کہ "ہر چیز وتی پروردگار ءِ تسبیح و تحمید ءِ کنت کہ شما آ ترا فہمت نہ کُنزات و ہر یک مرغ چہ وتی صلوٰۃ و تسبیح ءِ راھبندان واقف اَنت" ماں صحیح حدیثان حیوانانی خبرو حال بلکیں جمادات ءِ خبر و حال کنگ و تسبیح وانگ ثابت اِنت. چریشی ءِ ظاہر بُوت کہ وتی خالق ءِ اجمالی مگر راستیں معرفت ماں ھمک چیز ءِ فطرت ءِ نندا رینگ بُوتگ نوں آیانی تسبیح و...

مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوْزَعُوْنَ ﴿۱۷﴾ حَتّٰٓى اِذَآ اَتَوْا عَلٰى وَادِ
چہ جنّاں ؤ مردماں ؤ مرغاں پدا آیانی جماعت بندی کنگ بوت تاہماو فتیکہ رستنت پہ مورانی

النَّمْلِ ۙ قَالَتْ نَمْلَةٌ يّٰٓاَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوْا مَسٰكِنَكُمْ ۚ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ
جنگل ءَ ف۲ گوشت یک مورے ءَ او موراں بگوزت ماں وتی ہوڈاں تاکہ مشیر حینیت شمارا

سُلَيْمٰنُ وَجُنُوْدُهٗ ۙ وَهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۱۸﴾ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا
سلیمان و آئی ءِ لشکر وآیانا خبرہم مبیت ف۳ نوں بچکندی کت پہ کندگ چہ آئی ءِ خبر ءَ ف۴

وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِيْٓ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ
ءُ گوشتی ای رب منارا توفیق بدے کہ تئی نعمت ءِ شکرءَ ادا بکناں ہماکہ تو احسان کنگ پہ منی سراو پہ منی ماتیگ و پت ءِ سرا

وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰىهُ وَاَدْخِلْنِيْ بِرَحْمَتِكَ فِيْ عِبَادِكَ
وا ے کہ بکناں نیکیں کارہماکہ ترا پسند بہ بیت ومنا داخل بکن چہ وتی رحمت ءَ ماں وتی نیکیں بندہانی

الصّٰلِحِيْنَ ﴿۱۹﴾ وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَآ اَرَى الْهُدْهُدَ ۖ اَمْ
جماعت ءَ ف۵ ؤ مرغانی حال گیری کت گڑا گوشتی کہ چہ خبرے کہ نگنداں من ھُدھُدءَ یا

كَانَ مِنَ الْغَآئِبِيْنَ ﴿۲۰﴾ لَاُعَذِّبَنَّهٗ عَذَابًا شَدِيْدًا اَوْ لَاَاذْبَحَنَّهٗٓ
آ غیر حاضر انت ف۶ آئیا من سزا دیاں سختیں سزا ف۷ یا حلاری بکناں

اَوْ لَيَاْتِيَنِّيْ بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿۲۱﴾ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيْدٍ فَقَالَ اَحَطْتُّ بِمَا
یا بیش بکنت منی دیما سندے ظاہریں ف۸ نوں باز دیر نگوست کہ رست گوشتی کہ من معلوم کتگ آں چیزاں

لَمْ تُحِطْ بِهٖ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَاٍ ۢ بِنَبَاٍ يَّقِيْنٍ ﴿۲۲﴾ اِنِّيْ وَجَدْتُّ امْرَاَةً
ہنچوشیں خبرے کہ ترا آئی ءِ خبر نبوتگ و زرتگ آتگوں تئی گورءَ چہ سبا یا خبرے یقینی ف۹ من دیت یک جنینے

تَمْلِكُهُمْ وَاُوْتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَّلَهَا عَرْشٌ عَظِيْمٌ ﴿۲۳﴾ وَجَدْتُّهَا
کہ آیانی سرا بادشاہی کنت و آ دیگ بوتگ چہ ہر چیز یا ف۱۰ وُ آئیا را یک تختے مزنیں ہستیں ف۱۱ دیتوں کہ آ

وَقَوْمَهَا يَسْجُدُوْنَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ
وآئیے قوم سجدہ کننت روچ ءَ بغیر چہ اللہ ءَ وڈولدار کتگ پہ آیانی نظرءَ شیطان ءَ

منزل ۵

..... تمید یا لھتے محاورات وخطابات ءِ ردا لھتیں خداءِ بندگانی بطور عادت ءِ برخلاف سربدی حاصل کنگ عقلاً محال نہ انت. البتہ عام عادت ءِ برخلاف ضرور ہست انت چونائی ءَ اعجاز و کرامت اگن عام عادت و معمول ءِ موافق ءَ ظاہر بہ بیت تو آ اعجاز و کرامت چونکائی بیت کنت (خوارقِ عادت ءِ ردا علامہ عثمانی ءَ یک مستقل رسالہ ئے نبشتہ کتگ آ ئرا چارگ دوانگ لازم انت) بہر حال ماں اے رکوع ءَ بازیں معجزہ اے قسم ءِ بیان بوتگنت کہ ماں آیاں چوٹ تبیں مردماں عجب رنگ ءِ رکیک و ناہودگیں تحریفات بناء کرتگ چیاکہ لھتیں مرغانی ماں وتی بولی ءِ مردمانی لھتیں علوم ءَ ادا کنگ یا مورانی وت ماں و تا یک دومی ءَ مخاطب کنگ و پیغمبر سلیمان ءِ آیان ءَ سربد بوگ اے گلیں خبر آیانی نزیک ءَ ھنچیں لغو و احمقانہ انت کہ اشانی سرا یک چکے ھم یقین کت نہ کنت لیکن من گوشاں کہ لکھاں محققان و سلف و خلف عالمانی نسبت ءَ اے خیال کنگ کہ آ چوشیں حاملیں لغو و بدیہی البطلان خبران ءَ کہ آیان ءَ یک زھگے و یک جنگلی بدوے ءِ ہم قبول دار نہ بوتگت بلا تردید و تکذیب بیان اِش کُت وا ے وھمان ءَ رد کنان آیتانی مضمون ءِ صحیح حقیقت کہ مرو چی بہ شمے سرا ظاہر بوتگ کسءَ بیان نہ کُت اِے خیال چرا گیان ھم زیات لغو و احمقانہ انت کہ آیانی لغویت ءَ شما تسلیم کنائینگ ءَ گلائیش اِت. چہ عالمان ماں ہر زمان ءَ غلط فہمی یا خطا و کوتاہی بیت کنت مگر چوش بیت نہ کنت کہ شپ و روچ ءِ ہر چ محسوسات و نابکاریں حقیقتان ءَ انسان ءِ چکّ مُچکّ ترا نت آ داں ھزارہا سالان مزن مزن عقل مند و محقق عالمان ءَ یک روچ ھم بہ نظرءَ نہ گوستنت۔ اِے خبر زانگ لوٹیت کہ ما اسرائیلی خرافات ءِ تائید نہ کنگا ئیں البت داں ھما حدءَ کہ سلف ءِ اکابرین ءَ بلا اختلاف ءَ کلام الٰہی ءِ مدلول بیان کتگ آ ئرا ضرور تسلیم کنیں توری آ اسرائیلی روایتانی مطابق بہ بنت یا مخالف ف۱۱ یعنی چوشیں مزن شانیں سلطنت و نبوت ءَ ہر چیزے و سامانے درکار اَت آ دست ماد انت ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی سلیمان علیہ السلام وہدے جاگہے سر گیتگ اَت جن، انس، طیور چہ سئیں قسم ءِ لشکران قد وتی مطلب ءَ ہمراہ برتگتی۔ وماں اے جماعتاں خاصیں نظم و ضبط قائم دارگ بوتگ مثلاً پشتی جماعت تیز روانءَ یا بال کنان ءَ چرا ید گہ جماعتاں دیما نہ شنگتنت نہ کجام سپاہی ءَ وتی مقام و بستگیں کارءَ یل کنان درشتگت چوشکہ مرو چی بری، بحری و ہوائی فوج ءَ راگوں یک خاصیں رھبندے ءَ کار مرز کنگ بیت ف۲ یعنی سلیمان ءِ گوں وتی لشکراں یک ھنچیں جاگہے سر کپت کہ اودا مورانی یک مزنیں میتگے اَت (تنبیہ) جاھیکہ مور لوار بوان ءَ گوں خاصیں دستورے وتی لوگے جوڑ کننت آ ئرا ماں عربی زبان ءَ "قریۃ النمل" گوشنت (مورانی میتگ) مفسراں باز ملکاں لھتے ھنچیں گیا بانانی نشان داتگ کہ اودا مورانی میتگ باز اَنت چمشاں یکے ءِ سرا اتفاقاً حضرت سلیمان ءَ سر کپت ف۳ یعنی اشاں چوشیں کس وَ نہ انت کہ شمارا پہ زانت ہلاک بکننت البت ممکن اِنت ماں بے خبری ءَ شما لگت مال ببے اِت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت مور ءَ توار ءَ کجام مردے اشکت نہ کنت آئی (سلیمان علیہ السلام) ءَ معلوم بُوت ایش آئی معجزہ اَت (تنبیہ) حیوانات ءِ علم دارو کان چہ سالانی سال ہر چ تجربہ ئے کرتگ چرا یان ظاہر بیت کہ اِے حقیر تریں جانوراں وتی اجتماعی حیات و سیاسی نظام ءَ باز مزن عجیبیں ڈول ءَ گوں انسانی جاوران باز قریب واقع انت مثل انسانان مورانی وند و بہر کنگ ءِ رھبند و حکومتی نظام ءِ دستور گوں انسانی دستوران مشابہت دارنت یورپی محققان ءَ دراجیں مدتے ءَ ھما جاگہان قیام کتگ کہ اودا مورانی میتگ بوتگنت باز قیمتی احوال معلوم کرتگنت افسوس اِنت کہ مرے مختصر فوائد ءَ اشان جاگہ کُت نہ کننت محض چہ جاگہ ءِ مناسب ءَ دائرۃ المعارف المصریہ ءِ آخری جملہان ءَ نقل کنان "فمتیٰ داھم عدو قریۃ النمل اختفت العملۃ وخرجت الجنود للقتال والنضال فیخرج اولاً واحد منہا للاستطلاع ثم یعود مخبرا بما رأی وبعد ھنیئۃ تخرج ثلاثۃ او اربعۃ یتبعھا عدد کثیف من الجیوش بادیۃ علیھم علائم الحنق فتلدغ کل ما صادفتہ ولا تفلت من تلدغہ ولو قطعت اربا اربا فاذا انتھی القتال رجع الفعلۃ فاعادوا بناء ما تھدم یتخللھا عدد من الجنود للحراسۃ لا للعمل۔ مرئیشی ءِ پیش دارگ بوتگ کہ خطرہ ءِ نشان ءِ برمش ءَ معلوم کنان ءَ یک مورے چہ ہونڈ ءَ در کپیت و پدا واتر کنان ءَ وتی قوم ءَ وتی معلومات ءِ ردا رپورٹ پیش کنت باقی سلیمان علامت و نشان ءِ زانگ و سلیمان ءِ بہ آیانی گپ ءَ سربد بوگ اے تو خرقِ عادت رھبندءَ اَت ف۴ آ مور ءِ گپ ءَ سربد بوان ءَ بہ منت و چہ زبایتیں و شنودی و شادکامی ءَ شکر گرگ ءِ جذبہ ءَ جوش جست بُوت ف۵ یعنی حیرانان تئی مزن شانیں نعمتانی شکرءَ چون کائی ادا بکنان پشکا گون تئی ذات ءَ دزبندی کنان کہ منا راپورہ ئیں شاکریں بندہ جوڑ بکن زبان ءَ و چہ عمل ءَ ہم و ماں وتی اعلائیں درجہ ءِ نیکیں بندگان (کہ انبیاء و مرسلین انت) منا محشور بفرما ف۶ بہ کجام یک مطلبے ءَ واجہ سلیمان علیہ السلام ءَ بال کنوکیں فوج ءِ سرا چمشانکے دات آیانی توک ءَ ہُدہُد موجود نہ اَت فرمائینت کہ چونیں.....

...... حبرایت کہ من ہُدہُد (مُرغِ سلیمان) ءَ نہ گندگایاں ۔ آیا مُرغانی مجّی ءِ توکءَ منی چم پرآئی نہ کپیت یا درحقیقت ءَ آغیر حاضرانت ؟ (تنبیہ) چہ مرغان حضرت سلیمان ءِ بازرنگءَ کارگیتگ مثلاً ماں ہوائی سفرءَ آیان وتی بانزلانءَ بساھگ ءِ خاطرءِ بیچ کرتگ یا بوقت حاجت آپ ءِ شوہازءَ اشان دیم دیگ بوتگنت یا نامہ بری کنگءَ کہ کاگدے ببرنت و سربکنت وغیرہ ۔ ممکن انت کہ آساعت ءَ یہ ہُدہُدءَ خاصیں کارے پیش اہتگتی ۔ مشہورانت کہ ہرجاہیکہ ماں زمین ءَ آپ ہُدہُدءَ محسوس بیت واے چوشیں مزنیں گپے نہ انت کہ حق تعالیٰ کجام یک جانورےءَ کجام یک قوتِ حاسّہ چہ انسانان و دگہ جانوران تیز تر عطا بفرمائینیت ۔ ھمے ہُدہُدءِ بارو ءَ مزن معتبریں مردمانی بیان انت کہ ماں زمین ءَ ہرجاگہے ءِ کھجو (ایک کرمےءِ نام انت) ببیت آئرا محسوس کنانءَ فوراً درکنت دانکہ برے برے یک دوبجیل زمینءَ پشکو نذیت گڑا آئرا درکنت ف۷ مثلاً آئی پٹ و بانزلانءَ دُورکنان ف۸ یعنی وتی غیر حاضری ءِ رد اصافیں عذرے پیش بکنت ف۹ حضرت سلیمان ءَ آملک ءِ زیاتیں احوال سرنہ بوتگت ۔ نوں آئرا حالءَ گپت سبایک قومے ءِ نام انت آیانی وطن ماں عرب ءَ ات ''یمن '' ءِ طرفءَ (موضح القرآن) چوش بگوش چہ ہُدہُدءِ ذریعہ ءَ حق تعالیٰ ءَ متنبہ کت کہ متر چہ مستریں انسان ءَ ہم محیط علم حاصل بیت نہ کنت و نہ آئرا علم غیب حاصل بیت کنت بجار آئی بابت ءَ وت فرمان کنت وَلَقَدۡ اٰتَيۡنَا دَاوٗدَ وَسُلَيۡمٰنَ عِلۡمًا آئیءَ یک خبرے ءِ احوال ہُدہُدءَ دات ف۱۰ ماں ہر چیزءَ ۔ حال ازباب فوج جنگی ساز و سامان وحسن وجمال کل مریشی ءَ شامل انت ف۱۱ یعنی ملکہءِ نندگ ءِ تخت ہنچوش مکلف مرصع وبیش قیمت ات کہ آوھدءَ کجام بادشاھے ءِ گورءَ چوشیں تخت نیست ات مفسرانءَ ملکہءَ نام بلقیس نبشتہ کرتگ ات واللہ اعلم ۔

اَعۡمَالَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ السَّبِيۡلِ فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُوۡنَ ۝٢٤ اَلَّا يَسۡجُدُوۡا

آیانی عمل نوں بندی کتگنت چہ راہا نوں آ راہا نگندنت ف۱ پرچے سجدہ نکننت

لِلّٰهِ الَّذِىۡ يُخۡرِجُ الۡخَبۡءَ فِى السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُخۡفُوۡنَ

پہ اللہءَ ہماکہ درکنت پوشیدئیں چیزا ماں آسمانان و ماں زمینءَ و زانت ہما چیزاں کہ چیری دئیت

وَمَا تُعۡلِنُوۡنَ ۝٢٥ اَللّٰهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الۡعَرۡشِ الۡعَظِيۡمِ ۝٢٦ (السجدة) قَالَ سَنَنۡظُرُ

و ظاہری کن اِت شما ف۲ اللہ (ہما ذات انت کہ) نیست ھچ معبودے بغیر چہ ہمائیا کہ عظمیں عرشءِ واجہ انت ف۳ گوشت سلیمانءَ

اَصَدَقۡتَ اَمۡ كُنۡتَ مِنَ الۡكٰذِبِيۡنَ ۝٢٧ اِذۡهَبْ بِّكِتٰبِىۡ هٰذَا فَاَلۡقِهۡ

ہنوں ماچاریں باریں کہ تو راست گوشت یا تو دروغ بندے ف۴ بزور بر منی اے خطءَ و دوری بدے

اِلَيۡهِمۡ ثُمَّ تَوَلَّ عَنۡهُمۡ فَانْظُرۡ مَاذَا يَرۡجِعُوۡنَ ۝٢٨ قَالَتۡ يٰۤاَيُّهَا الۡمَلَؤُا

آیانی نیمگا رندا تو کرّ کن چہ آیان پدا بچار کہ آترا چے جواب دینت ف۵ گوشت بلقیسءَ کہ او دربارءِ مردمان

اِنِّىۡۤ اُلۡقِىَ اِلَىَّ كِتٰبٌ كَرِيۡمٌ ۝٢٩ اِنَّهٗ مِنۡ سُلَيۡمٰنَ وَاِنَّهٗ بِسۡمِ اللّٰهِ

دور دیگ بوتگ منی نیمگا یک عزت داریں خطے ۔ اے خط چہ سلیمانءِ طرفا انت ف۶ و آ اش انت کہ بسم اللہ

الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ۝٣٠ اَلَّا تَعۡلُوۡا عَلَىَّ وَاۡتُوۡنِىۡ مُسۡلِمِيۡنَ ۝٣١ قَالَتۡ يٰۤاَيُّهَا

الرحمٰن الرحیم (دگہ اے کہ) سرکشی مکن اِت پہ منی مقابلیا و بیائِت منی گورا پہ فرمانبرداری حالتا ف۷ گوشتی او دربارءِ

الۡمَلَؤُا اَفۡتُوۡنِىۡ فِىۡۤ اَمۡرِىۡ ۚ مَا كُنۡتُ قَاطِعَةً اَمۡرًا حَتّٰى تَشۡهَدُوۡنِ ۝٣٢

مردمان مشورہ بدے اِت منا پہ منی کارا ۔ نہاں من فیصلہ کنوک ھچ کارءِ تاکہ شما حاضر مبِت ف۸

قَالُوۡا نَحۡنُ اُولُوۡا قُوَّةٍ وَّاُولُوۡا بَاۡسٍ شَدِيۡدٍ ۙ وَّالۡاَمۡرُ اِلَيۡكِ فَانْظُرِىۡ

گوشت ہما درباریان کہ ما زورآوریں و سکیں جنگجوئیں مردمیں و کارءِ اختیار تئیگنت نوں تو بچار

مَاذَا تَاۡمُرِيۡنَ ۝٣٣ قَالَتۡ اِنَّ الۡمُلُوۡكَ اِذَا دَخَلُوۡا قَرۡيَةً اَفۡسَدُوۡهَا وَ

ہرچے کہ حکم تو دئے ف۹ گوشتی کہ بیشک بادشاہ وقتیکہ داخل بنت ماں یک شہرے خراب کننت آئیا و

جَعَلُوۡۤا اَعِزَّةَ اَهۡلِهَاۤ اَذِلَّةً ۚ وَكَذٰلِكَ يَفۡعَلُوۡنَ ۝٣٤ وَاِنِّىۡ مُرۡسِلَةٌ اِلَيۡهِمۡ

اودے عزت داریں مردمان بےعزت کننت ۔ و اشان ہم ہمیڈولا کننت و من دیم دیوں آیانی نیمگا

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی آ قوم مشرک و آفتاب پرست انت شیطانءَ آیانءَ چہ راہءَ رد داتگ و مشرکانہ راہ ورھبندان ورسمانءَ بہ آیانی نگاہءَ ڈولدار پیش داشتگنت ہمشکا آ ہدایت ءِ راہ ءَ نہ گندنت ہُدہُدءَ اے ڈولیں خبر کنانءَ چوش بگوش کہ سلیمانءَ سکینی دات تا کہ گوں اے قومءَ جہاد بکنت ف۲ غالباً اے ھُدھُدءِ گڑی خبرات معلوم بیت کہ جانور وتی خالق ءِ راستیں معرفت ازروئے فطرت دارنت یا پہ خرق عادت ءِ ہمیا ہیے ہُدہُدءَ اے رنگ ءِ تفصیلی معرفت عطاء کنگ بوتگ خداوند ذوالجلال بلوٹیت تو چوشیں معرفت ماں یک خشکیں دارےءَ ہم پیدا بکنت باقی ماں جانورانءَ فطرةً اے قسم ءِ عقل و معرفت ءِ موجود بوگ کہ آئرا صدر شیرازی ماں '' اسفار اربعہ '' ءَ چہ ''علم حضوری'' یا ''شعور بسیط'' ءَ تعبیر کرتگ الیشرا مستلزم نہ انت کہ بہ آیانی نیمگءَ انبیاء مبعوث بہ بنت چیاکہ اے فطری کسبی نہ انت جبلّی انت و نبیّانی بعث ءِ تعلق گوں کسبیات انت وہم اے صحیح نہ انت کہ ماں ہرچیزءَ کجام درجہ ءِ عقل و شعور ببیت آ مکلف ہم ببیت مثلاً شریعتءَ صبیءَ را مکلف قرار نہ داتگ حالانکہ چہ بلوغءَ پیش ماں آئیءَ جوانیں درجہ ئے ءَ عقل موجود انت چہ ہمیشیءَ حیوانانی عقل مندی ءِ اندازہءَ بجن اِت ۔

(تنبیہ) حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ہُدہُد ءِ روزی انت کہ چہ ریکان کرم ءِ کشگ و ورگ ۔ نہ دان وارت و نہ نیبگے ۔ آئرا چہ اللہ پاک ءِ ھمے قدرتءَ کارانت ، شاید ہمشکا یخرج الخبء ءَ خاص رنگ ءَ ذکر کت واللہ اعلم ف۳ یعنی آئیءَ عرش عظیمءَ گوں بلقیس ءِ تخت ءَ چہ نسبت ہست ف۴ یعنی راست و دروغ ءِ امتحانءَ ہنوں من کنان ف۵ یعنی سلیمانؑ یک کاگدے نبشتہ کت و ہُدہُدءَ را دات کہ الیشرا بہ ملکہ سباءِ سر سربکنت و جواب ءَ بیاریت و بچار وہدے کہ کاگدءَ دئے تو پدا یک کرّ ببو ۔ چیاکہ قاصدءِ ہمودا سرءِ بانءَ اوشتگ شاہانہ آداب ءِ برخلاف انت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یعنی وتا را چیر بدے بلے اودءِ احوال ءِ سرانگاہ بدار ۔ ہُدہُدءَ کاگد برت بلقیس کہ ہمودا ایوکءَ وپتگت چہ دریچہ ءِ روزن ءَ شت و کاگدءَ بہ آئی سینگ ءِ سرا ایرکتی (موضح) ف۶ بلقیسؑ کاگد ونت و وتی مشیروں درباریانءَ جمع کت و گوشتی کہ منی گورءَ اے خط عجبیں رھبندءَ سربوتگ کہ چہ یک مزن عزت مندیں و شرفداریں بادشاہ (سلیمان) ءِ نیمگءَ اہتگ ۔ غالباً آئیءَ حضرت سلیمان ءِ نام و آئی بے مٹیں حکومت و نام آوری ءِ داستان پیشءَ اشکتگت و چوشیں گونڈیں سرجیں و عظمت داروکیں خط شاید ماں دنیاءَ کسےءَ نبشتہ کرتگ مطلب چوش ات کہ گوں مقابلہءَ بہ زور آزمائیءَ ترا ہچ حاصل نہ بیت ۔ خیریت ہمیش انت پر تو کہ اسلام ءَ قبول دار ببو و حکمبردارئوان مثل مردمان تچکءَ تچک بہ منی دربارءَ حاضر ببو ۔ تئی شان و شوکت و تکبر منی مقابلہءَ پر تو سود مند نہ بیت ۔ ف۸ نوں بگوشِ اِت کہ شمے شور و مصلحت چی انت و چے کارروائی کنگ بہ بیت شما شریءَ زان اِت کہ من ابید چہ شمے صلاح و مشورہءَ ھچ کارگوں وتی مرضیءَ نہ کنان ف۹ یعنی بہ مئے گورءَ زور و طاقت و جنگی سامان ءِ ھچ کمی نیست نہ کجام بادشاھے ءِ دیما عاجزی ءِ ضرورت انت تو حکم بکن ماگوں سلیمانءَ جنگ کنگءَ تیاریں دیما تئی مرضی وت فکر جنانءَ حکم بکن مئے گردن تئی حکم ءِ دیما جھل بیت معلوم ھنچوش بیت کہ درباریان پہ جنگ کنگءَ آئرا اصلاح دات مگر ملکہءَ اے رد ا شتاپ نہ کت و یک توکی راھے اختیار کتی کہ آئی ذکر دیما پیداک انت ۔

وا معلوم بیت کہ کاگدءِ مضمونءِ عظمت وشوکت وجہ دگہ علامتان بلقیسءَ یقین بوتگ اَت کہ ما اے بادشاہءِ سراغلبہ حاصل کُت نہ کنیں و کم ازکم اِے خبرءِ احتمال توضرورہست اَت. آئیءِ درائینت کہ گوں اے ہمیں شان وشوکت داروکیں بادشاہان جنگ کنگ بیت نہ کنت اگں آبہ جنگءَ باج بیارت (جوشکہ قوی امکان اِنت) تو ملوکءِ سلطانانی عام دستورءِ رودءَ شہر و بازارءَ زیروزبرکنت وَ آیک ہنچیں انقلابے بیت کہ ماں آئیءِ مزن عزت داروکیں سرداران رسوا و ذلیل بوگ کپیت پمشکا منی نزءَ بہتروشرترہمیش انت کہ ماپہ جنگءَ اشتاپ مکنیں. بلکیں آیانی طاقت طبعی واھگ، یا دشاہی داب واے خبرءِ شوہازءِ بہ بیّیں کہ آئی ہیم ترا پانی پُشتءِ کجام طاقت کارکنگا ئنت واے ھم کہ واقعہ آچہ ماچے چیزلوٹیت اگں چیزے سوغات وتحفہ دیانءِ ماآیوکیں مصیبتءَ چہ وتی سرءِ دور بدار یں توچہ ہیشیءَ شرتریں دگہ سوداھچ نہ اِنت و اگں ہرچیں رھبندے پدرا بیت ھمائی مناسبءَ کاروائی کنیں. حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت بلقیسءَ لوٹِت کہ بادشاہءِ شوقءِ معلوم بکنت کہ گوں کجام چیزءِ اِنت. مال. خوبصورتیں مردم یا بے مٹیں ازباب ھمک ڈولیں چیزماں سوغاتءِ دیمی دانگت وا یعنی اے تحفہ وسوغات ترا مبارک بہاتان زانا تو مناتحض یک دنیاوی بادشاھے حساب کتگ کہ منا را مال ومتاعءِ لالچ دئے ترا معلوم بوگ لوٹیت کہ حق تعالیٰءَ منا ہرچ روحانی و مادّی مال و دولت داتگ آچہ تئی ملکءِ دولتءِ باز زیات ترا انت پرے ازباباں ما ھچ غرض ندار یں وا یعنی قیدی بنت جلاوطن بنت وگوں ذلّت و خواریءِ چہ دولت و بادشاہتءِ دست بردار بنت. حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "کجام پیغمبرءِ اے ڈولیں گپ نہ کت واجہ سلیمانءَ حق تعالیٰءِ زور وقوّت گوں اَت پمشکا پرے دابءِ گپی جت" وا قاصدءَ دا ترکنانءِ جنگءِ پیغام سرکُت بلقیسءَ یقین بوت کہ اِے یک ادنا ئیں بادشاھے نہ اِنت آئیرا خدائی قوّت گوں اِنت چہ جدال وقتالءِ ھچ سیت نرسیت نہ کجام حیلہ یا زورے بہ آئیءَ دیما نفع دات کت کنت آخر پہ فرمانبرداریءِ پدرائیءِ خاطرءَ گوں مزن ساز وسامانءِ چہ وتی ملکءَ حضرت سلیمانءِ طرفءَ رھادگ بوت، و ہدیکہ ملک شامءِ نزیکءَ رس اِت، حضرت سلیمانءَ گوں وتی درباریاں گوشت کسے ھست کہ بلقیسءِ شاہی تختءَ چہ آئیءِ رسگءَ چے پیسر منی دیما حاضر بکنت. چہ اشیءَ ھن حضرت سلیمانءِ بلقیسءِ سرا وتی خدادادعظمت وقوّتءِ پیشدارگ (ظاہرکنگ) مقصود اَت. تاکہ آبزانت کہ اے تہنا یک بادشاھے نہ اِنت بلکیں دگہ یک فوق العادت و باطنی قوتے ھم گوں وت داریت (تنبیہ) "قَبۡلَ اَنۡ یَّاۡتُوۡنِیۡ مُسۡلِمِیۡنَ"ءِ چے معلوم بوت کہ اسلام وانقیادءِ چے پیسر حربیءِ مال مباح اِنت.

وا حضرت سلیمانءِ دربارءَ ھمک روچ داں یک مقرریں وہدءِ وہدےءِ برجم بوتگت مطلب چوش اِنت کہ چہ ہیشیءِ پیش کہ توچہ اِے دربارءِ پادبیائے بروءَ من تختءِ حاضرکت کناں. مگہ اشیءِ کمیں مدّت پکار اَت و حضرت سلیمانءَ لوٹ اِت کہ اِے کارھنگت زوت تربہ بیت وا "زورآور" آں یعنی چہ وتی بازدءِ قوّتءِ بازءَ زوت آیرا زوران وسرکت کناں اللہءَ منا قدرت داتگ و "معتبراں" ھم یعنی مرئیشیءِ خیانت نہ کناں. گوشنت کہ تخت باز مزن قیمتی اَت طلاء، ونقرہ ولعل وجواہر ماں آئیءِ جوڑینگ بوتگنت وا راجح ھمیش اِنت کہ اِے شخص حضرت سلیمانءِ صحابی ووزیر آصف بن برخیا اِنت کہ اِے آسمانی کتابانی عالمے اَت وچہ اللہءِ اسماء وآئیءِ کلامءِ تاثیرءِ واقف اَت آئیءَ درائینت کہ ھمیچوک تئی چم بجنت من تختءِ حاضرکت کناں تئیں واجہ یک نیمگے چمءِ شانک بدئے پیش چہ ہیشیءَ کہ تو وتی نگاہءِ چہ آئیمگءَ ترینے تخت تئی دیما ایر بیت وا یعنی چہ ظاہری ازباباں اِے نیا ہنتگ، اللہءِ فضل اِنت کہ منی ھمبل ترے درجہءِ سربوتگ کہ چرائیءِ چوشیں کرامات ظاہر بہ بیت. وچونکہ ولیءِ خصوصاً صحابیءِ کرامت آئیءِ نبیءِ معجزہ وآئیءِ زندگیءِ برورد بیت پمشکا حضرت سلیمانءِ سرا ھم آئیءِ شکرگذاری لازم کپیت (تنبیہ) معلوم بوت کہ معجزہ وکرامت درحقیقتءِ

بِهَدِيَّةٍ فَنٰظِرَةٌۢ بِمَ يَرۡجِعُ الۡمُرۡسَلُوۡنَ ﴿۳۵﴾ فَلَمَّا جَآءَ سُلَيۡمٰنَ قَالَ
چیزے تحفہ پدا چاراں کہ چے جواب زورنت کارنت قاصدان وا پداوختیکہ آتک (قاصد) سلیمانءِ گورءَ گوشت

اَتُمِدُّوۡنَنِ بِمَالٍ فَمَاۤ اٰتٰٮنِۦَ اللّٰهُ خَيۡرٌ مِّمَّاۤ اٰتٰٮكُمۡ‌ۚ بَلۡ اَنۡتُمۡ بِهَدِيَّتِكُمۡ
سلیمانءِ کہ شما منا پہ مال امداد دئیت چے؟ گوں ہما کہ منا اللہءَ داتگ شرتر انت چہ ہما چیزیکہ شمارءِ داتگ بلکیں شما پہ وتی تحفہءَ

تَفۡرَحُوۡنَ ﴿۳۶﴾ اِرۡجِعۡ اِلَيۡهِمۡ فَلَنَاۡتِيَنَّهُمۡ بِجُنُوۡدٍ لَّا قِبَلَ لَهُمۡ بِهَا وَ
گل کنِ ات وا پچتر بروآیانی نیمگا نوں مازوریں کاریں پہ آیانی سرا ایکہ ہنچیں لشکرے کہ آئیئے مقابلیا کت نکننت

لَنُخۡرِجَنَّهُمۡ مِّنۡهَاۤ اَذِلَّةً وَّهُمۡ صٰغِرُوۡنَ ﴿۳۷﴾ قَالَ يٰۤاَيُّهَا الۡمَلَؤُا اَيُّكُمۡ
و درش کنیں چہ اودا پہ بے عزتی وآ وار بنت وا گوشتی اے دربارءِ مردماں چہ شما کے

يَاۡتِيۡنِىۡ بِعَرۡشِهَا قَبۡلَ اَنۡ يَّاۡتُوۡنِىۡ مُسۡلِمِيۡنَ ﴿۳۸﴾ قَالَ عِفۡرِيۡتٌ مِّنَ
کاریت منی گورءَ بلقیسءِ تختءَ پیش چہ اے جہرا کہ مسلمان بنت بیاینت بانگ منی وا گوشت یک دیہےءَ چہ

الۡجِنِّ اَنَا اٰتِيۡكَ بِهٖ قَبۡلَ اَنۡ تَقُوۡمَ مِنۡ مَّقَامِكَ‌ۚ وَاِنِّىۡ عَلَيۡهِ لَقَوِىٌّ
جنّاں کہ منی زوران کاراں پیش چہ اشیا کہ تو پادائے چہ وتی جاہا وا۔ ومن پہ آئیا زور منداں

اَمِيۡنٌ ﴿۳۹﴾ قَالَ الَّذِىۡ عِنۡدَهٗ عِلۡمٌ مِّنَ الۡكِتٰبِ اَنَا اٰتِيۡكَ بِهٖ قَبۡلَ اَنۡ
امانت داراں وا گوشت ہماکسیا کہ آئیا را علم ہست چہ کتابءَ کہ منی زوراں کاراں پیسر چہ اے جرا

يَّرۡتَدَّ اِلَيۡكَ طَرۡفُكَ‌ؕ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسۡتَقِرًّا عِنۡدَهٗ قَالَ هٰذَا مِنۡ فَضۡلِ
(نظرے شانک دیگا پہ رند) چما بجنئے وا پداوختے دیتی کہ تخت آئیئے دیما ایر انت گوشتی اِے چہ منی ربءِ مہربانیا

رَبِّىۡ ۖ لِيَبۡلُوَنِىۡۤ ءَاَشۡكُرُ اَمۡ اَكۡفُرُ‌ؕ وَمَنۡ شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشۡكُرُ لِنَفۡسِهٖ‌ۚ
اِنت وا تاکہ منی آزمائشتا بکنت کہ من شکرگراں یا ناشکری کناں وا وہرکسیا کہ شکرکت آپہ وتی ذاتءِ شکرگریت

وَمَنۡ كَفَرَ فَاِنَّ رَبِّىۡ غَنِىٌّ كَرِيۡمٌ ﴿۴۰﴾ قَالَ نَكِّرُوۡا لَهَا عَرۡشَهَا نَـنۡظُرۡ
وہرکسیکہ ناشکری کنت گڑا منی ربّ بے حاجت انت بزرگ اِنت وا گوشتی کہ شکلا بگردینت بیش بدارت آئیئے تختءَ بگندیں بارین

اَتَهۡتَدِىۡۤ اَمۡ تَكُوۡنُ مِنَ الَّذِيۡنَ لَا يَهۡتَدُوۡنَ ﴿۴۱﴾ فَلَمَّا جَآءَتۡ قِيۡلَ
پجّاد کاریت یا چہ ہماکساں بیت کہ پجّاہ نیاریت وا پداوختیکہ آتک رست یکیا گوشت

خداوندقدیرءِ فعل اِنت کہ چہ ولی یا نبیءِ دستءِ معمولءِ برخلاف ظاہرکنگ بیت نوں چہ ہرکسءِ قدرتءِ روچ یا زمینءِ کرہ ماں یک دمانے ہزارانی میلءِ فاصلہءِ برّیت پرآئیءِ چے مشکل اِنت کہ بلقیسءِ تختءِ چمانی بندوبج کنگءِ سراچہ "مارب"ءِ چے "شام"ءِ سربکنت حالانکہ بلقیسءِ تخت چہ روچ وزمینءِ ذرہ وکوہءِ نسبت اِنت وا حضرت سلیمانءَ ہرہر قدمءِ سرا حق تعالیٰءِ نعمتانءِ جاہ یارتگی و مدام پہ شکرگذاریءِ تیار بوتگت چوش بگوش "اِعۡمَلُوۡۤا اٰلَ دَاوٗدَ شُكۡرًا"ءِ حکمءِ تعمیل اَت وا یعنی شکرگذاریءِ نفع شاکرءِ جندءَ رسیت کہ ماں دنیا وآخرتءِ زیات انعامات دیگ بنت ناشکری کنت تو خداءِ چے نقصان دنت آچہ مئے شکراں پہک بے نیاز انت وآبذات خود کامل الصّفات ومنبع الکمالات انت. چہ مئے کفرانِ نعمتءِ ماں آئیءِ کمالیہ صفتان ھچ کمی نہ بیت اِے ہم ھمائی کرم اِنت کہ ناشکرانءِ فوراً سزا نہ دنت چوشیں کریمءِ ناشکری کنوک مزن درجہءِ احمق وبے شرم اِنت وا یعنی تختءِ رنگ وشکلءِ تبدیل بکن اِت. کہ چہ آئیءِ گندگءَ بلقیس بآسانی زانت گُتی مکنت. چہ ہیشیءِ بلقیسءِ عقل وفہمءِ چکاسگ مقصود اَت کہ ماں آئیءِ ہدایت حاصل کنگءِ قابلیت چنکہ ہست اِنت.

اَهٰكَذَا عَرْشُكِ ؕ قَالَتْ كَاَنَّهٗ هُوَ ۚ وَ اُوْتِيْنَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَ كُنَّا

کہ نی تخت ہمیڈ لاانت؟ جوابی دات کہ گوشے اِے ہمانت وا مارا معلوم بوتنگ (تنی پیغمبری) پیش چہ اے معجزہ یا ؤ ما

مُسْلِمِيْنَ ﴿٤٢﴾ وَ صَدَّهَا مَا كَانَتْ تَّعْبُدُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ اِنَّهَا كَانَتْ

مسلمان بوتنگیں وٹ وبندی کُت بلقیس چہ ہما چیز یا کہ عبادتی کتگت بغیر چہ اللہ ءِ ہر چیکہ آ چہ

مِنْ قَوْمٍ كٰفِرِيْنَ ﴿٤٣﴾ قِيْلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ ۚ فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ

کافریں قوم ءِ بوتگت وٹ گوشگ بوت بلقیسا کہ بگوز ماں بنگلیا پدا وقتیکہ دیتی خیالی کُت آ

لُجَّةً وَّ كَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا ؕ قَالَ اِنَّهٗ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّنْ قَوَارِيْرَ ؕ

جُہلیں آپے ولانچتی چہ وتی ہردو کیں ٹانگاں وٹ گوشت سلیمان ءِ اے بنگلے شیشہ بندیں وٹ

قَالَتْ رَبِّ اِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ وَ اَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ

گوشت بلقیسا ای ربّ من ظلم کتگ پہ وتی نفسا ؤ فرمان بردار بوتاں گوں سلیمان ءِ پہ اللہ تماہیں

الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٤﴾ وَ لَقَدْ اَرْسَلْنَاۤ اِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صٰلِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ

جہان ءِ ربّ اِنت وٹ ؤ دیمیں داتگت ثمود ءِ نیمگا آیانی (قومی) برات صالح کہ اللہ ءِ بندگیا بکن اِت

فَاِذَا هُمْ فَرِيْقٰنِ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُوْنَ بِالسَّيِّئَةِ

بدا آدو فرقہ بوتنت جیڑ کنگا لگتنت وٹ گوشتی او قوم پرچے اشتاپ کن اِت پہ بدی ءِ لوٹگا

قَبْلَ الْحَسَنَةِ ۚ لَوْ لَا تَسْتَغْفِرُوْنَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا اطَّيَّرْنَا

پیش چہ نیکیا پرچے توبہ نکن اِت اللہ ءِ گورا تاکہ شمے سرا رحم کنگ ببیت وٹ گوشتش ماشوم

بِكَ وَ بِمَنْ مَّعَكَ ؕ قَالَ طٰٓئِرُكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُوْنَ ﴿٤٧﴾

ترا زانیں و ہمایاں کہ گوں اَنت گوں تو وٹ گوشتی شمے شوم قالی اللہ ءِ گورا اِنت وٹ بلکیں شما مردم پہ عذاب گرفتار یت وٹ

وَ كَانَ فِي الْمَدِيْنَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُّفْسِدُوْنَ فِي الْاَرْضِ وَ

وہستت ماں آ شہر ءِ نہما نہ کس کہ خرابی اِش کت ماں مُلک ءِ ؤ

لَا يُصْلِحُوْنَ ﴿٤٨﴾ قَالُوْا تَقَاسَمُوْا بِاللّٰهِ لَنُبَيِّتَنَّهٗ وَ اَهْلَهٗ ثُمَّ لَنَقُوْلَنَّ

شری اِش (ہیچ) نکُت وٹ گوشتش گوں یکدگر ءِ کہ شبخون کنیں آئیا و آئی ءِ لوگ ءِ مردمانی سرا والبتہ فرور گوشیں

منزل ۵

ع ٣ / ١٣ / ١٨

وٹ چوش نہ گوشتی کہ ہمائی انت و نہ بالکل نفی کتی چیز یکہ حقیقت ءِ آت ہمائی ءِ راراست بیان کتی کہ تخت ہما اِنت مگر آئی وصفانی توک ءِ چیزے فرق مارگ بیت و فرق چونکہ زیات نہ اِنت پمشکا گوشت کنیں کہ بزاں انت وٹ یعنی اِے معجزہ ءِ حاجت نہ آت مارا چہ پیش ءِ یقین بوتگت کہ سلیمان ایوک ءِ بادشاہ نہ اِنت اللہ ءِ مقرب بندہ ہم ہست اِنت و پمشکا فرمانبرداری و تسلیم ءِ راہ ءِ اختیار کتیں وٹ یعنی حق تعالیٰ ءِ یا سلیمان علیہ السلام ءِ حق تعالیٰ ءِ حکم ءِ ملکہ بلقیس ءِ آفتاب و غیرہ ءِ پرستش مہن کُرت کہ ماں آئی ءِ گوں وتی قوم ءِ گرفتار آت۔ یا اِے مطلب انت داں سلیمان علیہ السلام ءِ خدمت ءِ حاضر بوگ ءِ آئی سرظاہر ءِ اسلام ءِ اعلان نہ کُت آئی سوْب ایش آت کہ دروغیں معبودانی خیال و کافریں قوم ءِ تقلید و ہمراہی ءِ چہ اسلام ءِ وتارا دور داشتگ آت۔ ماں پیغمبر ءِ صحبت ءِ سربوان ءِ آدوری نوں پشت نہ کپت و اگن سلیمان علیہ السلام ءِ صداقت ءِ اجمالی علم آئرا ساری ءِ سربوتگت وٹ یعنی ماں آپ ءِ ماں دیگ ءِ واسطہ شلواری لانچت چونکہ عام دستور اِنت کہ آپ ءِ جہلی بہ تری و خوبی معلوم مبیت گڑا ماں آپ ءِ ماں دیوگ پیسر اشلوار ءِ لانچیت وٹ حضرت سلیمان علیہ السلام ماں دیوان جاہ ءِ نندوک آت ماں آئی ءِ ڈو کانی بدل ءِ شیشگ ءِ فرش آت صافیں شیشگ چہ دور ءِ ہنچوش ترپیت کہ گوشے آپ چول جنگ اِنت و ممکن اِنت کہ شیشگانی چیر ءِ حقیقۃً آپ بہ بیت، یعنی حوض ءِ دپ گوں شیشگ جوڑینگ بوتنگ آئی ماں آپ ءِ ماں دیگ ءِ واسطہ کونڈان ءِ دراکت واجہ سلیمان ءِ توار پر دات کہ اِے شیشگ ءِ فرش اِنت ادا آپ نیست چہ ہیشی ءِ آئرا وتی عقل ءِ قصور و آئی عقل ءِ کمال ءِ اندازہ معلوم بوت نوں زانتی کہ ماں دین ءِ ہرچیکہ اِے سرپد بوتگ ہما صحیح بیت۔ داشی ہم زانت کہ بہ ہر چیزے ءِ آئی قوم و راج ءِ ناز کرتگ آت اِدا چرایاں زیات ساز و سامان موجود انت۔ چوش بگوش کہ واجہ سلیمان علیہ السلام ءِ آئرا ہوشیار کُت کہ آفتاب و استارانی چمک ءِ دیوانہ بوان ءِ آیان ءِ خدا اقرار دیگ ہنچوش ردکاری ایت ہنچوش کہ انسان شیشہ ءِ چمک ءِ گندان ءِ آپ ءِ گمان ءِ کنت وٹ یعنی اَے پروردگار! من تئی حکم بردار بوان سلیمان ءِ راھبند ءِ اختیار کنان دانکہ ہنوگ ءِ من وتی نفس ءِ سرا باز ظلم کتگ کہ وتارا ماں شرک و کفر ءِ گرفتار کتگتوں نوں چرائی ءِ توبہ کنان ءِ تئی بارگاہ ءِ رجوع کنان وترا را وتی رب قبول کنان وٹ یعنی یکے ایمان دار وک و یکے دین ءِ منکر، چونکہ مکہ ءِ مردم کہ پیغمبر ءِ آیگ ءِ سرا وت ماں وتا جیڑہ کنگ ءِ لگتنت۔ "ثمود" ءِ قوم ءِ جیڑہ ءِ قدرے تفصیل ماں سورۂ اعراف ءِ مرے آیتان گوْست قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ لِلَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ الخ (اعراف رکوع ١٠) وٹ حضرت صالح علیہ السلام ءِ آیاں سرپد کتنت و آخر ءِ عذاب ءِ بیم تراپ دات۔ بریشی ءِ آیان درائینت۔ يٰصٰلِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَاۤ اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ (اعراف رکوع ١٠) یعنی تو راست ءِ گڑا خداوندی عذاب ءِ مئے سرا بیار، پرچیا مہتل ءِ۔ حضرت صالح ءِ پشتہ دات کہ بے بختاں! ایمان و توبہ و نیکی ءِ راہ قبول دارئیے کہ آ شمارا ماں دنیا و آخرت ءِ کاردنت چیکائی وتی بدی ءِ شوہاز ءِ اشتاپ، کنگا ئت بدیں ساعت کیت گڑا شمے تمام مزنی بال کنت نوں ہنگت شمارا موہ ہست اِنت کہ چہ گناہان توبہ کنان و تارا چہ عذاب ءِ سلامت بدار اِت شما توبہ و استغفار پرچا نہ کن اِت کہ حق تعالیٰ عذاب ءِ بدل ءِ وتی رحمتان ءِ پہ شما نازل بکنت وٹ یعنی داں روچے کہ تئی شومیں قدم اِدا کپتگنت و اِے گیان شروع بوتگنت مئے سرا ڈکال وغیرہ جنجال روچ پہ روچ گیش لوان اَنت و ماں ہریک لوگ ءِ جنگ و جیڑہ شروع بوتگنت وٹ یعنی اِے سکیاں یا خرابیاں چہ منی سوْب ءِ نہ اَنت۔ چہ شمے بدبختی ءِ اِنت کہ اشان ءِ اللہ تعالیٰ ءِ چہ شمے ناشریں کاران و بدیں عملانی سوْب ءِ شمے مقدر ءِ کُرتگنت وٹ یعنی چہ کفر ءِ گرانی ءِ شمے سرا سکیاں کپتگنت کہ باریں شما سرپد بیئے اِت یا نہ۔ بہ گناہان و نافرمانیانی سرا ہٹ کن اِت وٹ اِے نہ شخص شاید نہ جماعتانی سردار اتنت کہ اشانی کار ابید چہ ہیشی ءِ دگہ ہچ نیست آت کہ ماں ملک ءِ فساد و جنگ و جیڑہ ءِ آس روک ببیت اصلاح و شرّی ءِ طرف ءِ اشانی قدم کدی ہم چست نہ بوتگنت ماں مکہ ءِ کافرانی ہم نہ سردار اتنت کہ اِے ہم مُدام اسلام دشمنی و پیغمبر ءِ دلسیاہ کنگ ءِ گلائیش اَتنت لہتیں مفسران ءِ اشانی نام ہم بنشتہ کرتگنت۔

وٍ یعنی وت ماں وتا قول و قرار و سوگند واری اِش کُت کہ درست ہور بوّان ءِ شپ ءَ حضرت صالح ءِ لوگ ءِ سرا اُرِش بکنیں وکسءَ سلامت پشت مکیجیں گڑا ہر وقت اشانی خون ءِ دعویٰ دارے درکپیت تو گوشگ بہ بیت کہ ما ہچ نزانیں و ما راست راست ءَ بیان کنیں کہ آئی لوگ ءِ تباہی ءَ ما بہ وتی چماں نہ دیستگیں چوش بگوش مادت چوشیں ناشریں کار کنوکیں و پدا آساعت ءَ ما موجود ہم نہ اَتیں چہ اے ڈول متفقہ سازش و دروغ ءَ چہ ماکسے ملزم قرار دیگ نہ بیت کہ چرایاں خون بہا وصول کنگ بہ بیت وٍ۲ آیانی مکر و ہمادریں سازش اَت و خداءِ مکر اَت کہ اشانی واگءَ سُست بداویت تانکہ اشان زیات ناشریں کار بکننت و سکیں عذاب ءَ گرفتار کنگ ءِ ردا بریشان ہچ عذرے یا حجتے پشت مکیت آیاں ھمے خیال داشتگت کہ ما حضرت صالح ءِ نام و نشان ءَ چہ دنیاءَ گار کنگا ئیں آیان ءَ اِے خبر نہ اَت کہ قدرت توک دتل ءَ اشانی ہنڈال ءَ بُرگ ءِ بند و بست کنگا ئنت و ھمیشانی جند ءِ نام و نشان چہ دنیاءَ ہلاس بوگا ئنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ اشانی ھلاکت ءِ تمام از باب سرجم بُوتگنت ناشریں کار وانکہ چہ حدءَ سرمگوزنت عذاب نہ بیت وٍ۳ ہمانہ کسان یک شور بوّان ءِ اوّل سرءَ ھما ہنترش کُشت۔ حضرت صالح ءَ فرمائینت کہ نوں چہ سَہ روچ ءَ زیات مہلت دیگ نہ بیت عذاب اَتمءَ کیت۔ وت ماں وتا شور اِش

لِوَلِيِّهٖ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ اَهْلِهٖ وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿۴۹﴾ وَمَكَرُوْا مَكْرًا
گوں آئی وارثاں کہ ما حاضر نبوتگیں آئی ءِ لوگ ءِ تباہی ءِ وقتا ما بیشک راست گوشیں وٍ ۱ ءُ آیاں اڈ کت یک مکرے

وَّمَكَرْنَا مَكْرًا وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۵۰﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ
و ما (ہم) اڈ کت یک مکرے و آیان ءَ خبر نبیت وٍ۲ نوں بچار کہ چہ پیما بوت آیانی مکر ءِ انجام

اَنَّا دَمَّرْنٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۵۱﴾ فَتِلْكَ بُيُوْتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا
کہ تباہیں کتنت آ و آیانی قوم درست وٍ۳ نوں اے لوگنت کہ کپتہ پرشتگنت پہ آیانی

ظَلَمُوْا ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۵۲﴾ وَاَنْجَيْنَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
ظلم ءِ سبب وٍ۴ بیشک ماں اشی ءَ نشانی اِنت پہ ہما مردماں کہ زانت وٍ۵ ءُ رستگاریں کتنت ہما کہ ایمانش آرتگت

وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿۵۳﴾ وَلُوْطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖۤ اَتَاْتُوْنَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ
و پرہیزگاریش کنگت وٍ۶ ءُ لوط ءَ وقتیکہ گوشتی گوں وتی قوم ءَ کہ چے شما بدکاری کن ات حالانکہ شما

تُبْصِرُوْنَ ﴿۵۴﴾ اَئِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّنْ دُوْنِ النِّسَآءِ ؕ
گندگا ئیت وٍ۷ چے شما پردرکت مردینانی سرا پہ شہوت رانی بغیر چہ جنینان۔

بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُوْنَ ﴿۵۵﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖۤ اِلَّاۤ اَنْ قَالُوْۤا
بلکیں شما جاہلیں مردم اِت وٍ۸ پدا دگہ جواب نیست اَت آئیے قوم ءَ مگر ہمے کہ گوشتش

اَخْرِجُوْۤا اٰلَ لُوْطٍ مِّنْ قَرْيَتِكُمْ ۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ ﴿۵۶﴾ فَاَنْجَيْنٰهُ
در کن اِت لوط ءِ لوگ ءِ مردماں چہ وتی شہر ءَ کہ اے ہچیں مردم اَنت کہ پارسائی لوٹنت وٍ۹ پدا رستگاریں کتنت آ

وَاَهْلَهٗۤ اِلَّا امْرَاَتَهٗ ؗ قَدَّرْنٰهَا مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿۵۷﴾ وَاَمْطَرْنَا
و آئیے لوگ ءِ مردم وٍ۱۰ مگر آئیے جن و مقرریں کت آئیا را چہ پشتکپتگیناں وٍ۱۱ و گواریں تیں

عَلَيْهِمْ مَّطَرًا ۚ فَسَآءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِيْنَ ﴿۵۸﴾ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ
پہ آیانی سرا ایک گوارگے۔ پدا چونیں بدیں گوارگے اَت اے ترسینتگینانی وٍ۱۲ بگوش ثنا صفت اللہ ءِ وُ

سَلٰمٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى ؕ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۵۹﴾ ؑ
وسلامتی پہ آئیے ہما بندیانی سرا کہ گچینی کتگنت وٍ۱۳۔ شرّیں اللہ شر ترانت یا ہما کہ آ شریک کننت

ع ۴ ۱۴ ۱۹

کُت کہ ما خیر چہ سَہ روچ ءَ پد ہلاک کنگ بئیں اِشی ءِ کار ءَ چہ سَہ روچ ءِ پیش تمام بکنیں چنانچہ شپ ءَ حضرت صالح ءِ لوگ ءِ سرا اُرِش کنگ و آئی ءَ گوں جن و چکان کشگ ءِ ارادہ اِش کت اِے نہ ایں مردم قتل کنگ ءِ ارادہ ءَ تیار بوان ءَ درکپتنت باقی کافر اشانی زندگیری کنوک یا کمک کار اَنت حق تعالیٰ ءَ حضرت صالح ءِ حفاظت کت اودا فرشتگان پہرہ جت آخر ھماتھیں مردم چہ خداءِ عذاب ءَ ہلاک بوتنت وگوں وت وتی قوم ءِ را ھم ہلاک و برباد کُت وٍ۴ مکہ ءِ مردم شام ءِ سفر ءِ ہر وھد یکہ شتگنت تو راہ ءِ سرا ماں وادی القریٰ ءَ ثمود ءِ میتگانی ڈمب اِش دیستگ اَنت ماں "فَتِلْكَ بُيُوْتُهُمْ خَاوِيَةً" الخ ءَ بہ ھمے طرف ءَ اشارہ اِنت وٍ۵ یعنی زانوگران ءَ باید انت کہ چرے ہلاک کنوکیں داستانان عبرت حاصل بکننت وٍ۶ یعنی حضرت صالح ءِ ھمراہان کہ آیان ایمان یارت و چہ کفر و عصیان ءَ سلامت بوتنت ما آیان ءَ چہ عذاب ءِ جنجال ءَ رستگار کُت خداءِ قدرت ءَ سیل بکن مؤمن و کافر ہور ماں یکیں بازار ءَ نندوک اَنت مگر وھدے عذاب کیت تو آ کافران ءَ گچین کنان ءَ یک یک ءَ موت ءِ دپا سر کنت مؤمن ءَ دست نہ جنت وٍ۷ یعنی گندات کہ چونیں سل و بدیں کار انت وٍ۸ یعنی شما نزان اِت کہ چوشیں بے حیائی سرءَ کجا کشیت، نہ ڈیں احمق و جاہل معلوم بئے اِت۔
وٍ۹ یعنی وتارا پاک و صاف و مزن لیکھت گڑا مئے ڈولیں ناپاکیں مردمانی توک ءَ آیان چے غرض دارنت وٍ۱۰ یعنی آیان تباہ و برباد کنان اشان ما رستگار کتیں وٍ۱۱ یعنی حضرت لوط علیہ السلام ءِ لوگ بانک کہ آ بدمعاشانی مددگار اَت آ ہم گوں ایدگران ھلاک بُوت وٍ۱۲ یعنی چہ آسمان ءَ سنگانی ہور ءَ گوَرت و شہر ءِ تخت چپ کنگ بُوت۔ حضرت شاہ صاحبؒ اے سئیں قصّہانی سرا تبصرہ کنان نبشتہ کنت کہ ماں حضرت سلیمان ءِ قصّہ ءَ فرمائینت کہ "مالشکرے کاریں کہ آئی مقابلہ ءَ کُت نہ کن اَنت، ہما خبر بوت ماں رسول و مکّہ ءِ مردمانی میانجی ءَ۔ و حضرت صالح سرا نہ کس ہم شور بُوتنت کہ شبخون بجننت اللہ ءَ آ نجات دات و اِشان ءَ ھلاک کُت۔
مکّہ ءِ مردمان ھم ھمے لوٹ اِت لیکن آیانی دست ءَ ہچ نہ بوت ہما شپ ءَ کہ واجہ ءَ ہجرت فرمائینت جنکہ کافران واجہ نبی ءِ لوگ دَورہ کتگت کہ صحبءَ تہار وکی ءَ درکپیت تو درست آوار بوّان ءَ واجہ ءَ کُشیں (کسے ءِ را خون بہا دیگ نہ کپیت)
واجہ صاف درکپت و شت و آیان ءَ خبر ھم نہ بُوت و لوط ءِ قوم ءَ لوٹ اِت کہ پیغمبر ءَ چہ شہر ءَ در بکنیں مکّہ ءِ مردمان ہم ہمے لوٹتگت اللہ ءَ اشان ءَ پیش داشت کہ درکپگ چوش اِنت چہ وتی اختیار ءَ چہ شہر ءَ درکپ و برو و ھمے ڈول کار بُوت وٍ۱۳ چہ قصّہانی یارگ ءُ پد دیم ترءُ چہ "آللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُوْنَ" ءِ توحید ءِ بیان ءَ فرمائینت اِے لفظان ءِ بطور خطبہ تعلیم دات کہ چہ بیان ءِ شروع کنگ ءِ پیش الحمد ءُ بوگ لوٹیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ "اللہ ءِ توسیپ و پیغمبر ءِ سرا سلام راہ دیان ءِ دیم ءِ گپ ءِ سرو سوج ءِ مردمان ءِ کُت (موضح) و لہتیں مفسّر گوشنت کہ اللہ تعالیٰ ءِ ہر زاہر چ کمالات و احسانات قصّہانی ردا بیان بوتنت بہ آیانی سرا پیغمبر ءِ حکم بوت کہ اللہ ءِ حمد و ثنا بکنت و شکر و منّت ءُ بگریت و آئی مقبولیں بندگانی سرا کہ لہتیں کسانی نام بُرنہ اگرگ بُوتنت سلام دیم بدے اِت وٍ۱۴ چہ اِدا توحید ءِ وعظ ءِ بیان شروع اِنت یعنی بُرزا بیان بوتگیں قصّہان ءِ اشکنان ءَ و ماں تکوینیہ و تنزیلیہ دلیلان غور و فکر کنان ءَ شما وت بگوش اِت کہ یکیں خدائے وحدہٗ لاشریک لہٗ منّگ بہتر و نافع اِنت یا ماں اِے خدائی ءَ آئی عاجز تریں مخلوقے ءَ آئی شریک قرار دیگ، اِے مسئلہ نوں چندان مشکل نہ مانتگ کہ بہ آئی فیصلہ کنگ ءَ چیزے مدت پکار بہ بیت۔ پدا ھم زیاتیں وعظ دیبت و ہیم تراپ ءِ ردا دیما اللہ تعالیٰ ءِ چِنت صفات و احوال بیان بنت کہ آ بہ آئی....

اَمَّنۡ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضَ وَاَنۡزَلَ لَکُمۡ مِّنَ السَّمَآءِ
شَرّن کیا پیدا اگ کتنت آسمانان و زمین ودیمی دات پرشما چہ آسمان ءَ

مَآءً فَاَنۡۢبَتۡنَا بِہٖ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَہۡجَۃٍ مَا کَانَ لَکُمۡ اَنۡ تُنۡۢبِتُوۡا شَجَرَهَا
آپ پدا رودینتیں چہ آئیا باغ رونق داریں شمے طاقت نہت کہ برودینت آیانی درختان وا

ءَاِلٰـهٌ مَّعَ اللّٰهِ ؕ بَلۡ هُمۡ قَوۡمٌ يَّعۡدِلُوۡنَ ﴿۶۰﴾ اَمَّنۡ جَعَلَ الۡاَرۡضَ
نون دگہ معبود ہستیں گوں اللہ ءَ؟ (دگہ کس نیست) بلے اے مردمان چہ راہ ءَ رد انت وی شَرّن کیا کُت زمین

قَرَارًا وَّجَعَلَ خِلٰلَهَاۤ اَنۡهٰرًا وَّجَعَلَ لَهَا رَوَاسِىَ وَجَعَلَ بَيۡنَ
قرار جاہے وی واڈی کتنت ماں آئی ءِ تہا کور و ملّی کتنت پہ آئی ءِ سرا کوہ وی وایری کت ماں

الۡبَحۡرَيۡنِ حَاجِزًا ؕ ءَاِلٰـهٌ مَّعَ اللّٰهِ ؕ بَلۡ اَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُوۡنَ ﴿۶۱﴾ اَمَّنۡ
دو دریاءِ درمیان ءَ پردہ وی نون دگہ معبود ہستیں گوں اللہ ءَ؟ (دگہ کس نیست) بلے گیشترنت آیانی کہ آنزانت وی شرّن

يُّجِيۡبُ الۡمُضۡطَرَّ اِذَا دَعَاهُ وَيَكۡشِفُ السُّوۡٓءَ وَيَجۡعَلُكُمۡ خُلَفَآءَ
کے گوش داریت عاجزءِ فریاد ءَ وختیکہ آئیا ترا کنت و دور کنت سختیاں وی کنت شمارا پیشگینانی جانشین

الۡاَرۡضِ ؕ ءَاِلٰـهٌ مَّعَ اللّٰهِ ؕ قَلِيۡلًا مَّا تَذَكَّرُوۡنَ ﴿۶۲﴾ اَمَّنۡ يَّهۡدِيۡكُمۡ فِىۡ
ماں زمین ءَ وی نون دگہ معبود ہست گوں اللہ ءَ؟ شما بالکل کم خیال کن اِت وی شرّن کے شمارا راہ سوج دنت ماں

ظُلُمٰتِ الۡبَرِّ وَالۡبَحۡرِ وَمَنۡ يُّرۡسِلُ الرِّيٰحَ بُشۡرًاۢ بَيۡنَ يَدَىۡ رَحۡمَتِهٖ ؕ
تہاریان خشکیے و دریاءِ وا ۱۰ وکے دیم دنت گوا تاں خوشخبری دیوکیں آئی ءِ رحمت ءِ دیما وا ۱۱

ءَاِلٰـهٌ مَّعَ اللّٰهِ ؕ تَعٰلَى اللّٰهُ عَمَّا يُشۡرِكُوۡنَ ﴿۶۳﴾ ۱۲ اَمَّنۡ يَّبۡدَؤُا الۡخَلۡقَ ثُمَّ
نون دگہ معبود ہستیں گوں اللہ ءَ؟ اللہ باز بلند انت چہ ہما چیز یاں کہ آ شریک کننت۔ شرّن کے اولی برا پیدا اگ کُت مخلوق ءَ پدا

يُعِيۡدُهٗ وَمَنۡ يَّرۡزُقُكُمۡ مِّنَ السَّمَآءِ وَالۡاَرۡضِ ؕ ءَاِلٰـهٌ مَّعَ اللّٰهِ ؕ
کے دوبارہ پیدا اگ کنت آئیا را وا ۱۳ وکے رزق دنت شمارا چہ آسمانان و زمین ءَ وا ۱۴ نون دگہ معبود ہستیں گوں اللہ ءَ؟

قُلۡ هَاتُوۡا بُرۡهَانَكُمۡ اِنۡ كُنۡتُمۡ صٰدِقِيۡنَ ﴿۶۴﴾ قُلْ لَّا يَعۡلَمُ مَنۡ فِى
تو بگوش کہ بیارِت وتی ثبوت ءَ اگہ شما راست گوش اِت وا ۱۵ بگوش کہ نزانت ہرکسیکہ ماں

وا چہ اصل ءَ درختانی رودینگ ما شمے اختیار ءَ نہ انت چہ جاہیکہ آ بر و ثمرہ بدینت وا ۲ یعنی تمام دنیا زانت و وت اے مشرک ہم اقرار کننت کہ زمین و آسمان ءِ پیدا کنگ ہور گوار ینگ، درچکانی رودینگ ابید چہ اللہ ءَ دگہ کسی کار نہ انت چنانچہ ماں قرآن ءَ دگہ جاہے آیانی اقرار و اعتراف مذکور انت گڑا دان اِدا سربڈان ءَ چیا چہ راہ ءَ وتی سرءَ تاب دئیت و ہدیکہ چہ اللہ ءَ بغیر دگہ چوشیں ہستی ءَ نیست کہ آ خلق و تدبیر گت بکنت یا کجام چیزے ءِ مستقل اختیار بداریت تو ماں آئی الوھیت و معبودیت ءَ آ چون شریک بیت عبادت مزن ذلت و بزرگی ءِ ظاہر کنت پشکا اے ھمائ ءَ کنگ ببیت کہ آ بہ انتہائی درجہ ءَ کامل و با اختیار ببیت کجام یک ناقص یا عاجزیں مخلوق ءَ را ماں معبودیت ءَ خالق ءِ ھمسر کنگ سک ظلم و ھٹ کنگ اِنت وا ۳ یعنی انسان و جانورانی قیام جاہ انت گوں آرام ءَ آئی سرا زندءَ گوازینت و چہ آئی حاصلاتان نفع زورنت وا ۴ یعنی کوہ ایر کتنت تا کہ قرار بگریت و مچنڈیت وا ۵ اے رد ءِ تحقیق ماں سورہ فرقان ءَ گوست آیت وَهُوَ الَّذِىۡ مَرَجَ الۡبَحۡرَيۡنِ هٰذَا عَذۡبٌ فُرَاتٌ وَّهٰذَا مِلۡحٌ اُجَاجٌ ۚ وَجَعَلَ بَيۡنَهُمَا بَرۡزَخًا وَّحِجۡرًا مَّحۡجُوۡرًا ءِ فائدہ چارگ ببیت وا ۶ یعنی دگہ چوشیں اختیار دارو کیں ہستی کہ آئی اے کاران ءَ کُت بکنت و ہمے رد ءَ آئی معبود جوڑ بوگ ءِ قابل ببیت و ہدیکہ چوشیں کس نیست اِنت تو معلوم بیت اے مشرک محض چہ جہالت و نادانی شرک و مخلوق پرستی ءِ جھلیں غارءَ و تاراچگل دیان اَنت وا ۷ یعنی اللہ وہدیکہ بو اھیت و ہم مناسب بزانت تو بے وس و بے قرارءِ فریاد ءَ اشکنان ءَ سکی ءِ دور کنت چوشکہ دگہ جاہے فرمائینتگ فَيَكۡشِفُ مَا تَدۡعُوۡنَ اِلَيۡهِ اِنۡ شَآءَ (الانعام رکوع ۴) چوش بگوش ھمائ ءَ دعاءَ را ھم چہ سببان یک سببے جوڑ کنگ کہ چریشی ءَ مسبب ءِ ترتیب خداوندی مشیت ءِ روءَ شرطانی جمع آوری و رکاوٹانی (بندانی) دوری ءَ بعد بیت و علامہ طیبی وغیرہ ءَ گوشتگ کہ مرے آیت ءَ مشرکان ءِ تنبیہ کنگ بوتگ کہ سکیں مصیبتاں و جنجالانی وھدءَ وَ شما ھم بے وس بوان ءَ ھمائ ءِ توار پر جن اِت و اید گہ معبودان ءَ شموش اِت گڑا فطرت و ضمیرءِ اے شہادت ءَ امن ءُ ایمنی ءِ وہدءَ پرچا یاد نہ کن اِت وا ۸ یعنی قوم و نسل ءِ چست کنت و آئی جاگہ ءَ دومی ءَ آباد کنت کہ آ ماں زمین ءَ مالکانہ و بادشاھانہ تصرف (سرجیری) کنت وا ۹ یعنی شرّی ءِ سرءَ غور و فکر ش بکرتیں تو دور چارگ ءِ حاجت نہ بوتگت ہمے و تی حاجت و دز گٹیان و قوم و راجانی مٹ بدل ءَ گندان ءَ سرپچ اِش وارتگت کہ ھماکس کہ بہ آئی دست ءَ اشانی واگ اِنت تہنا ہمائ ءِ عبادت کنگ لوٹیت وا ۱۰ یعنی ماں خشکی و دریاءِ تہاروکیان استارانی ذریعہ شمارا رھشونی کنت توری بلا واسطہ یا بواسطہ قطب نما وغیرہ از بابانی وا ۱۱ یعنی چہ باران رحمت ءَ پیش گوات ءَ دیم دنت کہ آ ہور ءِ آیگ ءِ مستاگ دنت وا ۱۲ یعنی کجا آ قدرت دارو کیں واھند و برحقیں کارساز و کجا عاجز و نزوریں مخلوق کہ آ ترا خدا ءِ شریک جوڑ کننت وا ۱۳ ابتداءَ پیدا کنگ ءَ دست قبول دارنت کہ اللہ ءِ کار انت چہ موت ءَ بعد پیدا کنگ ہم چہ ھمائ ءِ بزان اِت بعث بعد الموت ءِ منکران ہم اینکر زانتگت کہ اگن بند خبرءَ دوبارہ پیدا کنگ بہ بنت تو گڑا اے کارءَ ایوک ءَ ھما کُت کنت کہ آئی ءَ اول سرءَ پیدا کتگت وا ۱۴ یعنی کئے اِنت کہ آسمانی و زمینی از بابانی ذریعہءِ بہ وتی حکمت ءِ روءَ شمارا روزی سر کنت وا ۱۵ یعنی اگن اینکر صافیں نشانان و سرپچیں دیلانی اشکنگ ءَ پدھن شما خدا تعالیٰ ءِ وحدانیت و شرک ءِ خرابی ءَ قبول دار نہ بت گڑا شما ہرچ دلیلے پہ وتی باطلیں دعویٰ ءِ ثبوت ءَ دارات آئرا بیارات و پیش بکن اِت ہنوں شمے دروغ راست ظاہر بیت مگہ بہ اشانی گورءَ دلیل و برھان چہ کجا کیت اِشان ایوک کورکانی سرجنان اَنت۔ وَمَنۡ يَّدۡعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ ۙ لَا بُرۡهَانَ لَهٗ بِهٖ ۙ فَاِنَّمَا حِسَابُهٗ عِنۡدَ رَبِّهٖ (مؤمنون رکوع ۶)

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الْغَيْبَ اِلَّا اللّٰهُ ۭ وَمَا يَشْعُرُوْنَ اَيَّانَ
آسمانان وماں زمین ءَ اِنت پوشیدتیں کاران مگہ اللہ ف١ ءُ آیان ءِ خبر نہ انت کہ کدی

يُبْعَثُوْنَ ۝ بَلِ ادّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ ۣ بَلْ هُمْ فِيْ شَكٍّ
زندگ کنگ بنت ف٢۔ بلکیں عاجز بوت کپت آیانی فکر ماں آخرت ءِ بارہ ءَ۔ بلکیں ماں شک ءِ تہا اینت

مِّنْهَا ۫ بَلْ هُمْ مِّنْهَا عَمُوْنَ ۝ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا ءَاِذَا كُنَّا تُرٰبًا
چہ آئیا بلکیں آچہ آئیا کورنت ف٣ و گوشت ہما یان کہ منکرنت بے وقتیکہ ما خاک بئیں

وَّاٰبَاۗؤُنَآ اَىِٕنَّا لَمُخْرَجُوْنَ ۝ لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَاٰبَاۗؤُنَا
وَ مے پت پیرکان ہم، چے ما چہ زمین ءَ در کنگ بئیں؟ اے خبر ءِ وعدہ دیگ بوتگ مارا وَ مے پت پیرکان

مِنْ قَبْلُ ۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ۝ قُلْ سِيْرُوْا فِي
چہ پیش ءَ دگہ ہچ خبر نیست اِے پیشگینانی قصہ ینت وبس ف٤ تو بگوش کہ بگردت ماں

الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِيْنَ ۝ وَلَا تَحْزَنْ
ملکا گرڈا بگند اِت چہ پیما بوتگ انجام گنہگارانی ف۵ غم مور

عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِيْ ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُوْنَ ۝ وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى
پہ آیاں ڈ تنگ دل مبو چہ آیانی مکاریاں ف٦ و گوشنت کہ کدیگ بیت

هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝ قُلْ عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ
اے وعدہ اگر شما راست گوش اِت ف٧ تو بگوش کہ چہ عجبیں کہ شمے

رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِيْ تَسْتَعْجِلُوْنَ ۝ وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ فَضْلٍ
پشتا رستگ چیزے چہ ہما عذاب ءُ کہ شما آئیا زوت لوٹوک اِت ف٨ وتی پروردگار باز مہربان اِنت

عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُوْنَ ۝ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ
پہ مردمانی سرا لیکن گیشتریں آیانی شکر نہ گرنت ف٩ وتی پروردگار ضرور زانت

مَا تُكِنُّ صُدُوْرُهُمْ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ۝ وَمَا مِنْ غَاۗىِٕبَةٍ فِي السَّمَاۗءِ
ہما چیز کہ پوشیدئیں ماں آیانی سینیان وہما چیز کہ ظاہر کنت۔ وہیچ چوشیں پوشیدئیں چیزے نیست ماں آسمان

ف١ مرے آیت ءِ پیش ءُ گوشتگیں مضمون ءِ سرجمی وآیوکیں مضمون ءِ تمہید اِنت چہ جزء ءِ شروع ءَ بگرداں اِدا حق تعالیٰ ءِ کاملیں قدرت عمومی رحمت وسرجمیں ربوبیت ءِ بیان اَت یعنی وہدیکہ آماں اِے صفتان واحوالاں ایوک اِنت تو لازم کہ آماں الوہیت ومعبودیت ءُ ایوک بہ بیت ماں اے آیت ءُ آئی الوہیت ءِ رداچہ دگہ حیثیتے ءُ استدلال بوگا ئنت یعنی معبود ہما ذات بیت کہ آگوں کاملیں قدرت ءُ سرجمیں واحاطہ کنوکیں علم ءِ واجہ بہ بیت ءُ اے ہما صفت انت کہ ماں زمین ءُ آسمان ءُ بجام مخلوق ءُ حاصل نہ انت گوں ہما رب العزت ءُ خاص اِنت پمشکا چہ اے اعتبار ءُ ہم معبود بوگ ءِ حقدار تہنا ہمائی ذات بوت (تنبیہ) کل غائبین چیزانی علم بجز خدا ءُ دگہ کس ءُ حاصل نہ انت نہ بجام یک غیبی چیزے ءِ علم بجام شخصے ءُ بالذات ابید چہ خدائی عطاء ءُ بیت کنت ونہ غیب ءِ کلیتان (مفاتیح) کہ آیانی ذکر ماں سورۃ انعام ءَ گوشتگ اللہ پاک ءُ بجام یک مخلوقے ءُ راداتگنت۔ البت لہتیں چیزانی علم بہ وتی اختیار ءُ عطا کنت کہ چرائی سؤب ءُ چوش گوشگ بیت کنت کہ فلان کس ءُ حق تعالیٰ ءُ غیب ءِ خبر داتگ یا غیب ءِ احوال ءُ چہ آئرا معلوم دارکتگ بلے بچوشیں گپ ءِ سؤب ءُ قرآن وسنت ءُ بجام جاھے بہ چوشیں کس ءُ «عالم الغیب» یا «فلان یعلم الغیب» ءِ اطلاق نہ کرتگ بلکیں حدیثانی توک ءُ اِے ردا انکار کنگ بوتگ چیا کہ سرظاہر ءُ اِے لفظ مردم ءُ ماں وہم ءُ چگل دینت کہ علم غیب ءِ اختصاص گوں باری تعالیٰ ءِ ذات ءُ نہ اِنت پمشکا محققیں عالم اجازت نہ دینت کہ اِے ہمیں لفظ بہ یک بندھے ءِ بابت ءُ کنگ بہ بنت اگن چہ باعتبار لغت صحیح بہ بنت چوشکہ کسے بگوشیت کہ «اِنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ» (اللہ ءُ علم غیب نیست) بلے تورے آئی مراد چوش بہ بیت کہ چہ اللہ تعالیٰ ءِ اعتبار ءُ ہچ چیزے غیب نہ اِنت اِے ہمیں لفظانی اظہار ناروا ومزن بے ادبی اِنت یا کسے ءِ چہ حق ءُ چہ موت وفتنہ ءُ چہ اولاد ورحمت ءُ ہور (باران) مراد گران چوش گوشگ «اِنِّيْ اَكْرَهُ الْحَقَّ وَاُحِبُّ الْفِتْنَةَ وَاَفِرُّ مِنَ الرَّحْمَةِ» (من حق ءُ بدزانان وفتنہ ءُ دوست داران وچہ رحمت ءُ دور تچان) سک مکروہ وقبیح اِنت حالانکہ بہ نیت ءِ اعتبار ءُ قبیح نہ اَت ہمے ڈول ءُ فلان یعلم الغیب وغیرہ لفظان ءُ بفہم اِت وسرپد بے اِت کہ چہ غیب علم ءُ مئے مراد ایوک ظنون وتخمینات مراد نہ اِنت ونہ آعلم کہ قرائن ودلیلان حاصل کنگ بہ بیت بلکیں ھما کہ پرائی دلیل وقرینہ موجود مبیت ھما مراد بہ بیت ماں سورۃ اعراف وانعام ءُ اِے ردا چیزے نبشتہ کنگ بوتگنت اودا چارگ بہ بیت ف٢ یعنی قیامت کدی بیت کہ چرائی ءُ بعد مردگ دوبارہ زندگ کنگ بنت اے خبر ءُ کس نزانت چہ بیش ءُ مبدء ءِ ذکر اَت چہ اِدا معاد ءِ بیان شروع بوت ف٣ یعنی عقل ءِ ٹٹو ءُ تاچینان ءُ ثند وبند بوتنت آخرت ءِ رازش نزانت برے شک بارنت برے انکار کننت (موضح) و لہتیں مفسران چوش تقریر کتگ کہ داں آخرت ءِ ادراک ءُ آیانی علم ءُ نتون اِت کہ رسائی حاصل بکنت وعلم نہ بوگ ءِ سؤب ءُ ایوک ءُ اشان خالی الذہن بوتنت بلکیں اِے بابت ءُ اشان شک وتردد ءِ توک ءُ کپتنت نہ تہنا شک وتردد بلکیں چہ ھما دلیلاں ھم چمانش نز آدرتنت کہ ماں آیان اگن اشاں چیزے غور وفکر بکرتیں بلکیں اشانی شک چہ دل ءُ درکپتگ اَت ف٤ یعنی ساری ءُ گوں مئے مستریں مردمان ھمے وعدہ کنگ بوتگت ہرچ دانکے پیشی مردمان درشان کتگت اِے پیغمبر ھم ھمایانی نقل کنگا ئنت ولیکن چنکر قرن درمانگ گوشتگ کہ ماداں روچ مردچی ءُ نہ دیستگیں وَ نہ اشکتگیں کہ بجام مُردگے گوں خاک ءُ اوار بوگ ءُ پد دوبارہ زندگ بوتگ وآئرا سزا رستگ ف۵ یعنی چنکہ مردمان ءُ ماں دنیا ءُ عبرتناکیں سزا رستگت وپیغمبرانی گپ پورہ بوت۔ بہ ھمیشی ءُ قیاس بکن اِت کہ بعث بعدالموت واخروی عذاب ءِ ردا ہرچ احوالے نبیان بیان کنان آیگائنت یقیناً سرجم بنت اے کارجاہ ہیچوش مفتیں نہ انت کہ خدا بندے مداریت آخرا بندوتی رعیتان ءُ ہیچو شکائی ویل نہ کنت وہدے اداکل مجرمان سرجمیں سزا نہ رسیت تو جزماً دگہ یک زندمانی ءُ بیت کہ اوداہر کس وتی کتگیں کارانی مزد ءُ گندیت اگن شمے تکذیب ھمے ڈول ظاہر بوت تو گڑا ماں دنیا ءُ ہرچ بدیں انجامے مکذبانی بوت شمے انجام ھم چو ھمایانی پیما بیت ف٦ یعنی آیان سوج وسرکنان ءُ وبدکاری ءِ انجام ءِ بارو ءُ ہم تراپ دیان ءُ یک گوڑ بہ بئیت اگن اِے مردم تئی سروسوج ءُ نگرنت تو شما پریشی ءِ سرا زبات رنج وغم مکن اِت ونہ چہ اشانی مکروفریب وچہ اشانی حق ءِ برخلاف سازشان تنگدل ودل تہر بے اِت شما وتی فرض سرانجام دات اللہ تعالیٰ گوں چوشیں....

..... ہٹ کنوکیں گناہ کاران ءِ وت حساب داد کنت وہنچوش کہ سارتیں ءِ مجرمان سزا دیگ بوتگ اِشان ءِ ھم دنت ۓ یعنی آخر قیامت کدی کیت ؟ بہ ہرچ عذابے ءِ کہ ہم تراب دیگ بیت آکدی نازل بیت ؟ ۵ یعنی پریشان مبئے اِت وعدہ الّمءِ سرجم بیت وہنچو حساب بکن کہ وعدہ ءِ چیزُکے بہ نزیک ءِ تمام بیت (چنانچہ زیات نہ گوُستنت کہ ماں «بدر» ءِ میدان ءِ سزاءِ یک قسطے سربُوت باقی پشت کیت قیامتِ کُبرٰی آئی ءِ ھم لہتیں آثار و علامتان ظاہر بوُگ شروع بوتگنت۔
ف۹ یعنی حقّ تعالٰی اگن چہ وتی مہربانی ءِ عذاب ءِ چیزے روچ مُہتل بکنت تو ایشراغنیمت زانگ بہ بیت و آئی اِے مہربانی ءِ شکرءِ اداکنان ءِ ایمان ونیکیں کاران گلائیش بوتہین آتنت لیکن اشان دستورءِ برخلاف ناشکری ءِ گلائیش بنت ودیانے وت عذاب ءِ لوٹنت۔
ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی شمے ظاہریں وچیریں عملان، دلانی راز، نیت وارادہ وہم زمین وآسمان ءِ سربستگیں اسرا کُلّ ماں خداءِ علم ءِ حاضر و ماں آئی دفترءِ نبشتہ اَنت ہریک خبرے بہمائی روءِ وتی وہدءِ ظاہر بنت اشتاپ کنگ یا چہ دیر بوُگ ءِ ھچ حاصل نہ بیت و ہر چیز یکہ ماں خدائے پاک ءِ علم ءِ فیصلہ بوتگ زوت یا دیرءِ وہدءِ سرا ظاہر بیت و ہرکس ءِ آئی عمل ونیت وارادہ ءِ روءِ ثمرہ (بروردہ) الّمءِ رسیت۔

وَالْاَرْضِ اِلَّا فِیْ کِتٰبٍ مُّبِیْنٍ ﴿۷۵﴾ اِنَّ ھٰذَا الْقُرْاٰنَ یَقُصُّ عَلٰی

و زمین ءِ کہ آماں لوحِ محفوظ ءِ تہا مبیت ف۱ بےشک اے قرآن بیان کنت

بَنِیْٓ اِسْرَآءِیْلَ اَکْثَرَ الَّذِیْ ھُمْ فِیْہِ یَخْتَلِفُوْنَ ﴿۷۶﴾ وَاِنَّہٗ لَھُدًی

بنی اسرائیل زیادہ ہما خبران کہ ماں آیان اختلاف کننت و بے بیشک آ ہدایت اِنت

وَّرَحْمَۃٌ لِّلْمُؤْمِنِیْنَ ﴿۷۷﴾ اِنَّ رَبَّکَ یَقْضِیْ بَیْنَہُمْ بِحُکْمِہٖ ۚ وَھُوَ

و رحمت اِنت پہ ایمانداران ف۲ بےشک تئی رب ماں آیان فیصلہ کنت چہ وتی حکم ءِ و ہما اِنت

الْعَزِیْزُ الْعَلِیْمُ ﴿۷۸﴾ فَتَوَکَّلْ عَلَی اللّٰہِ ؕ اِنَّکَ عَلَی الْحَقِّ الْمُبِیْنِ ﴿۷۹﴾

زبردست ہمک چیزءِ زانوک ف۳ گڑا تو اللہ ءِ سرا بھروسہ بکن بیشک توے راستیں سرچپیں کشک ءِ سرا ف۴

اِنَّکَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰی وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَآءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِیْنَ ﴿۸۰﴾

البت تو مردگان ءِ اشکنائینت نکنے و نہ تو کرّان ءِ اشکنائینت کنے وتی توارءِ وہدیکہ آ پُشت ماں دینت

وَمَآ اَنْتَ بِھٰدِی الْعُمْیِ عَنْ ضَلٰلَتِہِمْ ؕ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ یُّؤْمِنُ

و نہ تو پیش داشت کت کنے کوران ءِ وہدیکہ آچہ راہ ءِ سرسِندہ بنت ف۵ تو ہمائی ءِ اشکنائینے کہ آ یقین داریت

بِاٰیٰتِنَا فَھُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿۸۱﴾ وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَیْہِمْ اَخْرَجْنَا لَھُمْ

مئے خبرانی سرا گڑا ہما اَنت فرمان بردار ف۶ و وہدیکہ بہ کپیت خبر آیانی سرا ۔ ما درکنیں آیانی دیما

دَآبَّۃً مِّنَ الْاَرْضِ تُکَلِّمُہُمْ ۙ اَنَّ النَّاسَ کَانُوْا بِاٰیٰتِنَا لَا یُوْقِنُوْنَ ﴿۸۲﴾

یک جناورے چہ زمین ءِ گوں آیان خبر کنت پمشکا کہ مردم مئے نشانیانی سرا یقین داروک نہ اَتنت ف۷

وَیَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ کُلِّ اُمَّۃٍ فَوْجًا مِّمَّنْ یُّکَذِّبُ بِاٰیٰتِنَا فَھُمْ

و ہما روچ ءِ کہ ماچّ کنیں چہ ہریک اُمّتے (ٹولی) ءِ یک فوجے ءِ چہ ہمایان کہ دروغ بندش کت مئے نشانیان گڑا

یُوْزَعُوْنَ ﴿۸۳﴾ حَتّٰٓی اِذَا جَآءُوْ قَالَ اَکَذَّبْتُمْ بِاٰیٰتِیْ وَلَمْ تُحِیْطُوْا

آمان ٹولیان ہبر لنگ بنت، تا وہدیکہ حاضر بنت فرمائیت پرچا دروغ بندکت شما منی خبران ءِ و سرپچ نہ وارت

بِھَا عِلْمًا اَمَّاذَا کُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۸۴﴾ وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَیْہِمْ بِمَا ظَلَمُوْا

شمے فہم ءِ یا بگوش اِت کہ شما چے کرتگت ف۹ و آیانی چکا کپتنت خبر پرچاکہ آیان گیشی لتگت

منزل ۵

ع ۶ ۲

زوت یا دیرءِ وہدءِ سرا ظاہر بیت و ہرکس ءِ آئی عمل ونیت وارادہ ءِ روءِ ثمرہ (بروردہ) الّمءِ رسیت۔
ف۲ یعنی ہنّوں عملاً فیصلہ ءِ وہد نہ آتگگ۔ البتہ قرآن قول وعمل ءِ فیصلہ ءِ واسطہ آتگگ۔ آوہدءِ سماوی علوم ومذہبی چیزانی چہ درستان مستریں عالم «بنی اسرائیل» زانگ بوتگنت مگہ عقائد واحکام وقصص وروایتانی بابت ءِ آیانی سکّیں اختلافات ءِ فیصلہ ءِ ظاہر کنوک ہم قرآن اِنت۔ درحقیقت ءِ قرآن ہما کتاب اِنت کہ آئی ءِ دنیاءِ راخداوند قدوس ءِ گڈّی پیغام سرکت و ایمان یاروکان ءِ راہ پیش داشت تانکہ مردم ہما روچ ءِ تیاری ءِ بکننت وہدیکہ ہریک معاملہ ءِ گیش وگیوار بیت۔
ف۳ یعنی قرآن وآتکگ پہ سروسوج کنگ ءِ وآگاہ کنگ ءِ باقی تمامیں معاملہانی حکیمانہ وحاکمانہ فیصلہ خدائے قادر وتوانا وت کنت ف۴ یعنی شما ھچ کسے ءِ تکذیب یا اختلاف دارگ ءِ پرواہ ءِ مکن اِت خداءِ سرا بروسہ کنان وتی کارءِ بکن بہ ہرچ صاف وتچکیں راھے ءِ سرا شما روگ ءِ اِت آئی ءِ ھچ جوٹّی ماں نیست انسان وہدے بہ تچکیں راہ ءِ سرا روگ ءِ انت وخدائے واحد سرا بروسہ ھم بکنت گڑا آپرچا غم بکنت ف۵ یعنی چوشکہ یک مُردگے ءِ دیم گور کنگ یا کجام کرّے ءِ توار پہ جنگ خصوصاً ہما وہدءِ کہ آئی ءِ پُشت ماندا تگ روگائنت وتوار پہ جنوک ءِ نیمگا ہچ دلگوش گوَر مکنت بہ آیانی حقّ ءِ ھچ سودمند نہ اِنت ہمے احوال انت ھما دروغ بندکنوکانی کہ آیانی دل مُرتگنت ودل ءِ گوشانش کرّ بوتگنت واشکنگ ءِ ارادہ ھم ندارنت کہ بہ آیانی حقّ ءِ ھچ نصیحت نفع دیوک نہ انت۔ یک شومیں کورے ءِ دان کہ آوتی چمّان ءِ شرّ مکنت شما چونکائی آئرا راہ ءِ سوج دات کن اِت یا آئرا چیزے پیش داشت کن اِت اِشانی دل کور انت ونہ ہم لوٹنت کہ چہ کوری ءِ آزاد بلبئیں گڑا چہ تئی رھشونی ءِ آبچارنت تو چونکائی بچارنت۔
ف۶ یعنی نصیحت کنگ بہ ہمایانی حقّ ءِ نفع دیوک اِنت کہ چہ اشکنگ ءِ آ اثر قبول بکننت واثر قبول کنگ ھمیش اِنت کہ خداءِ گفتارانی سرا یقین داران ءِ فرمان بردار بہ بنت ف۷ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت «چہ قیامت ءِ پیش مکّہ ءِ کوہ صفا ترکّیت چرائی ءِ یک جانورے درکّیت کہ آگوں مردمان خبر کنت کہ نوں قیامت نزّیک اِنت وراستیں ایمانداران وچیریں منکرانی نشان ءِ دیان ءِ جُدا کنت،» (موضح) چہ روایتان پدرا بیت کہ واقعہ بلکل ماں آخری زمانگ ءِ طلوع الشمس من المغرب ءِ روچ ءِ بیت، قیامت و ھمے چیزءِ نام اِنت کہ عالم ءِ تمامیں موجودیں نظام درھم برھم کنگ بہ بیت لہذا اِے ڈولیں خوارق ءِ ردا مردم تعجب مکنت کہ آ قیامت ءِ نزّیکی علامتان وچہ آئی ءِ سربوکیں نشانیانی پیما ظاہر کنگ بنت شاید چہ دابۃ الارض ءِ ذریعہ ءِ اے پیش دارگ مقصود بہ بیت کہ ھماگپّ کہ شما بہ پیغمبرانی گوشگ ءِ قبول نہ کت مروچی ھماگپ چہ یک جانورے ءِ زبانی ءِ قبول کنگ کپیت مگہ آوہدءِ قبول کنگ نافع نہ اِنت چرلیشّی ءِ ایوک ءِ مکذّبانی جاھلی واحمقی مقصود اِنت قبول داری ءِ وتت پیش ءِ گوَست و شُت (تنبیہ) دابۃ الارض ءِ بابت ءِ بازیں خشک وتر اقوال وروایت ماں تفسیرءِ کتابان نبشتہ اَنت مگرچہ معتبر روایتان ایوک ءِ ھمنکر ثابت اِنت کہ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کرتگ واللہ اعلم ف۸ ہر گناہ گارانی ٹولی وجماعت جُدا جُدا اِنت (تنبیہ) عموماً مفسّران «فَھُمْ یُوْزَعُوْنَ» ءِ معنی دوردارگ ءِ زرتگ یعنی ہریک اُمّتے ءِ مکذّبان ءِ بہ محشرءِ نیمگا برنت وآھمنکر زیات بنت کہ پُشت روکان دیمار وک ءِ مُہتل کننت ودوردارنت چوشکہ ماں «انبوہ کثیر» ءِ انتظام قائم دارگ ءِ کنگ بیت.....

...ف۹ یعنی سرجمی ءَ فہگ وجپ وراست ءَ نظر دور دیگ ءِ جہدیم نہ کُت بیسرا دروغ بند کنگ شروع کُرت یا بگوش اِت گپ چوش نہ اَت گڑا اشما چے کُرتگت یعنی ابید چہ ریشی ءَ شمے کار دگہ چی اَت۔ و ممکن اِنت مطلب چوش نہ بیت کہ بے ترانگ ویے فکر ءَ شما پیغمبران دروغ بند کُرتگت یا بگوش اِت اشی ءَ ابید دگہ ہم گناہ پہ و تا کُتگ اَت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی آیانی رَد کاریانی یقینی ثبوت دز کپت و خدا ءِ حُجت تمام بُوت. نوں دیم ترءَ آپے گوُشت کننت، باقی ماں چُنت آیتان آیانی عذر پیش کنگ ءِ بابت ءَ ہر چیکہ مذکور اِنت آشاید چہ ریشی ءَ پیش بہ بیت ف۲ یعنی چونیں صاف و سرپچیں نشان اللہ تعالیٰ ءَ ماں دنیاءَ پیش داشت پرینشی ءِ سرا تُشے غور فکر ھم اشان نہ کت یک شپ و روچ ءِ ھمک روچ ادل بدل ءِ ردا غور و فکر ش بکرتیں تو اللہ ءِ توحید، پیغمبرانی ضرورت و بعث بعد الموت ہر یک چیزءِ راپہ شری سرپد بوتگنت آخر ھما کجام ہستی اِنت کہ آ چو شیں مضبوط و محکمیں انتظام ءِ برابر روچ ءَ پدشپ و شپ ءَ پد روچ درکنت و آ ئی ءَ پہ مئے ظاہری گندگ ءَ شپ ءِ تہاری ءَ بعد روچ ءِ روشنائی جوڑ کُت آیا آ ئی ءَ پہ مئے باطنی بصیرت (گندگ) ءَ او ھام و اھواء ءِ تہار و کیان معرفت و ہدایت ءِ روشنی دیم مداتیں۔ پدا شپ چہ چیز ایت؟ و اب ءِ وہدا نت

فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَ

نوں آ خبر کت نہ کننت ف۱ چون آ نہ گندنت کہ بے شک ما اڈ کت شپ ءَ را کہ ماں آ ئی ءَ آرام بکننت وُ

النَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾ وَيَوْمَ يُنْفَخُ

روچ اڈ کت پہ چارگ ءَ بے شک ماں ایشی ءَ البت نشانی انت پہ ہما کسان کہ یقین داروک انت ف۲ وُ ہما روچ ءَ

فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ

کہ صور دمگ بیت ف۳ تو گڈا بیم زدہ بنت ہر کسے کہ ماں آسمانان اِنت وُ ہر کسے کہ ماں زمین ءَ انت مگر ہر کس ءَ کہ

اللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً

خدا لوٹِت ف۴ وکل کاینت آ ئی ءِ گورا گوں عاجزی ءَ ف۵ وُ تو گندے کوھان ءَ پہ ئی خیال ءَ آ اوشتوک اَنت

وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ۚ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ ۚ إِنَّهُ

وُ آ رونت چو جنبر ءِ روگ ءَ ف۶ کاریگری اللہ ئیگنت کہ آ ئی ءَ ہمک چیز پہ رھبند شرکتگ ف۷ بے شک آ

خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا ۖ وَ

خبرداروک اِنت شمے کارانی ف۸ ہر کس آتک گوں نیکی ءَ تو آئرا رسیت چہ آئی ءَ شرتر ف۹ ، وُ

هُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ

آ چہ بیمناکی ءَ آ روچ ءِ سلامت بنت ف۱۰ وُ ہر کس آتک گوں بدی ءَ تو دیم پہ چیر

وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا

مان کنگ بنت ماں آس ءَ ہما جزا دیگ بئیت ہرچے شما کرتگیت ف۱۱ منارا

أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ

وا اے حکم اِنت کہ بندگی ءَ بکنان اے شہر ءِ مالک ءِ، کہ آ ئی ءَ حرمت دات آئرا وُ ہمائی گنت

شَيْءٍ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوَ الْقُرْآنَ ۖ

ہر چیز ف۱۲ و منارا حکم دیگ بُوتگ کہ بباں من چہ فرمان برداران ف۱۳۔ وُ ایکہ بوانان قرآن ءَ ف۱۴

فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ

پدا ہر کس پہ راہ ءَ آتک، تو گڈا پہ راہ ءَ کیت پہ وتی جند ءِ خیر ءَ، و ہر کس گمراہ بُوت تو بگوش

کہ آئرا اموت ءِ یک نمونگے قرار دات کت کنیں چرائی ءَ پد روچ درکپت پدا چماں ءِ بچ کنان اِنگو آ نگو تر و تاب شروع کُت ھمے ڈول ءَ اگں حق تعالیٰ ءَ بہ مئے سرا موت ءَ بیاریت و چہ موت ءَ پد دوبارہ زندگ کنان پدا جست بکنت تو مریشی چے استحالہ اِنت الغرض پہ یقین داروکان ماں ھمے یکیں نشان ءَ تمام ضروری چیزانی حل (گیش و گیوار) موجود اِنت ف۳ صور دموکیں فرشتہ اسرافیل اِنت کہ آ بہ خدا ءِ حکم ءَ راہ چاری ءَ صور ءِ زوران ءَ اوشتاتگ ف۴ ماں لہتیں روایتان اِنت کہ اِلاّ ماشاء اللہ ءَ چہ مراد جبرئیل، میکائیل اسرافیل و ملک الموت اَنت و لہتین ءَ شہیدان ءَ اشی ءِ مصداق قرار داتگ واللہ اعلم ف۵ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ”یک برے صور دمیت کہ چرائی ءَ مخلوق مریت دومی ءَ دمیت تو زندگ بنت چرائی ءَ پد دمیت تو پریشان ترنت پدا دمیتی گڑا بے ہوش بینت دگہ برے دمیتی تو ہوشیار بینت، صور دمگ چنت برءَ انت“ (موضح) و باز عالم دو صور دمگ بیان کننت یعنی کُل دو برءَ صور دمیت و کُل احوال ءَ ماں ھمے دوئیناں اَوار کِننت واللہ اعلم ف۶ یعنی ہرچ مزن مزنیں کوہان ءَ شما اِے وہد ءَ گندان ءَ خیال کن اِت کہ پہ مدا میگی پہ زمین ءِ سرا ایر انت کدی ھم چہ وتی جاگہ ءَ اِے سُر اِت نہ کننت قیامتؒ روچ ءَ اشان چو کہ پاس ءِ پٹان ماں گوات (فضا) بال کنان بنت و چو تیرءِ رفتار ءَ تیز بنت وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ۝ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا (واقعہ رکوع ۱) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ (القارعۃ رکوع ۱) فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا (طٰہٰ رکوع ۲) (تنبیہ) اِے آیت ءَ گوں زمین ءِ حرکت و سکون ءَ ھچ علاقہ نیست چو شکہ لہتیں زانکاران فہمتگ ف۷ یعنی ھما ذات ءِ کہ آ ئی ءَ ھمک چیز ءَ گوں وتی حکمت ءَ جوڑ کرتگ ھمائی ءَ مروچی اے کوہان ءَ اینقدر گران و مضبوط اڈ کُرتگ و ہمایک روچے آیان ءَ ریزہ ریزہ کنان ءَ بال دنت آبال دیگ ایوک ءَ بہ تباہ کنگ ءِ غرض ءَ نہ بیت بلکیں عالم ءِ چُنڈ چُنڈ کنان ءِ ھما حدءَ سرکنگی اِنت کہ بہ اودءِ سر کنگ ءَ آئرا پیدا کرتگ اِے ھما حقیقی کاریگر ءِ کاریگری بُوت کہ آئی ءِ ہر یک سر دیرے چہ حکمت ءِ خالی نہ اِنت ف۸ پُرشت و پروش و عظیم القلاب ءِ بعد بندگانی حساب کتاب شروع بیت و چونکہ حق تعالیٰ چہ بندگانی ذرّہ ذرّہ عمل ءَ معلوم دار اِنت تو ہر یکے ءَ راست راست ءَ آئی گتگیں عملانی جزا و سزا دیگ بیت نہ گوں اشان ظلم بیت و نہ اشانی حقّ جنگ بیت۔ دیم ترءَ ھمے گپ ءِ چیزے زیات تفصیل اِنت ف۹ یعنی یک نیکی ءِ بدلہ کم از کم بہ دہ نیکیانی حساب ءَ دیگ بیت کہ اشان کدی ھم ہلاس نہ بنت ف۱۰ یعنی چہ مزنیں پریشانی ءَ، کما قال تعالیٰ، لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ (انبیاء رکوع ۷) اگں کم درجہ ءِ پریشانی بیت تو اِے آیت ءِ برخلاف نہ اِنت ف۱۱ یعنی چہ اللہ تعالیٰ ءِ جانب ءَ ھچ ہمیں ناحقی نہ بیت ہرچے کن اِت شمارا پیش آیگی انت خود کردہ را چہ علاج ف۱۲ چہ شہر ءَ مراد مکہ معظمہ انت کہ آئرا اللہ تعالیٰ ءَ معظم و محترم جوڑ کت ھمے تخصیص و شرف ءِ ردا رب ءِ اضافت بہ آئی طرف ءَ کنگ بُوتگ و چونائی ءَ آ ہمک چیز ءِ رب و مالک اِنت ف۱۳ یعنی من گوں ہما کسان ندو بنیاد بجنان کہ آ حقّ تعالیٰ ءِ کامل فرمانبرداری کنوک و ہر بابت ءَ وتارا بہ آئی سپارت کنوک انت ف۱۴ یعنی بذات وت اللہ ءِ بندگی و فرمان برداری کنوک بیان و ایدگران ءَ قرآن اشکنائینان ءَ اللہ ءِ راہ ءَ پیش داروک بہ بان۔

اِنَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُنْذِرِيْنَ ﴿۹۲﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ

من وهمیشان ترسینوک وا ڈ بگوش توصیف کل پہ اللہ انت وا زوت پیشدار یت شمارا وتی

فَتَعْرِفُوْنَهَا ۭ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۳﴾

نشانیاں ءُ گڈا شما آیاں ءُ جاہ کارت وٖ۳ ۔ ڈ شمے رب غافل نہ انت چہ ہما کاراں کہ شما ئش کن اِت وٖ۴

ع ۱۱ ۷ ۳

سُوْرَةُ الْقَصَصِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانٌ وَّثَمَانُوْنَ اٰيَةً وَّتِسْعُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ قصص ماں مکہ ءَ نازل بوت وآئی ءِ ہشتاد وہشت آیات انت و نُہ رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان باز رحم کنوک اِنت

طٰسٓمّٓ ﴿۱﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ﴿۲﴾ نَتْلُوْا عَلَيْكَ مِنْ نَّبَاِ مُوْسٰى

اے آیات انت ظاہریں کتاب ءِ ما اشکنائینیں ترا لہتیں احوال موسیٰ

وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۳﴾ اِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْاَرْضِ

وفرعون ءِ راست راست پہ ہما قوم ءَ کہ یقین دارگ اَنت وٖ۶ بے شک فرعون بُرز رو گائٹ ماں ملک ءَ

وَجَعَلَ اَهْلَهَا شِيَعًا يَّسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ اَبْنَآءَهُمْ

و کتگتی اودءِ مردماں ءَ ٹولی ٹولی، کمزور کنگتی چہ ایشاں یک ٹولی ءَ وٖ۷ کُشتگتی آیانی چکاں ءَ

وَيَسْتَحْيٖ نِسَآءَهُمْ ۭ اِنَّهٗ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿۴﴾ وَنُرِيْدُ اَنْ نَّمُنَّ

و زندگ پشت گیتگگتی آیانی جنیناں ءَ وٖ۸ بے شک آ ہستت چہ فساد کنوکاں وٖ۹ ڈ ما لوٹیں کہ احسان بکنیں

عَلَى الَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا فِي الْاَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً وَّنَجْعَلَهُمُ

کمزوریں مردمانی سرا ماں ملک ءَ، و بکنیں آیاں ءَ امام (سردار) ڈ بکنیں آیاں ءَ

الْوٰرِثِيْنَ ﴿۵﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامٰنَ

وارث و محکم بداریں آیاں ءَ ماں ملک ءَ وٖ۱۰ ڈ پیش بداریں فرعون و ھامان ءَ وٖ۱۱

وَجُنُوْدَهُمَا مِنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَحْذَرُوْنَ ﴿۶﴾ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اُمِّ مُوْسٰٓى

و آدوئینانی لشکراں ءَ چہ ایشانی دست ءَ ہما چیز ءَ کہ چہ آئی ءَ آیاں ءَ خطرہ ات وٖ۱۲ ڈ ما حکم دیم دات پہ موسیٰ ءِ مات ءَ

وٖ۱ یعنی من نصیحت کناں ءَ چہ وتی کار ءَ سبکدوش بوتاں شما سرپدنہ بت تو تارا تاوان بارکن اِت وٖ۲ یعنی اللہ ءِ ہزار ہزار شکر و منت کہ آئی ءَ منارا ھادی و مہتدی جوڑ کت۔ درحقیقت ءَ تعریف و توصیف ءِ لائق ہمائی ذات اِنت، ہرکس ءَ خوبی یا کمال حاصل بوت چہ ھمائی ذات ءَ حاصل بُوت وٖ۳ یعنی دیم تر ءَ حق تعالیٰ شمے توک ءَ یا چہ شما دَر وتی قدرت ءِ ہمانونگ و منی صداقت ءِ ہنچیں نشان ظاہر کنت کہ چہ آیانی گندگ ءَ شما وَت زان اِت کہ بے شک اِے اللہ ءِ ھما اِنت کہ آیانی خبر پیغمبر ءَ داتگت باقی آ دھر ءَ زانگ شمارا نفع بدنت یا مدنت اِے جدائیں گپ ایت قیامت ءِ علامات وغیرہ درست ماں اشی ءَ شامل انت وٖ۴ یعنی ہرچ عمل و معاملہ تے شما کن اِت کل بہ آئی نظر ءَ دیما اِنت ھمائی مطابق ءَ آخر کا بدلہ رسیت اگں سزا وغیرہ ءَ چیزے تاخیر بہ بیت تو چوش مزان اِت کہ اللہ تعالیٰ چہ مئے کاریداں معلوم دار نہ انت۔ تم سورۃ النمل وللّٰہ الحمد والمنہ

وٖ۵ یعنی مسلمانیں مردم وتی احوال ءَ قیاس بکننت بہ ظالمیں مردمانی مقابلہ ءَ (موضح) ھنچوش چہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ ذریعہ ءَ اللہ تعالیٰ ءَ بنی اسرائیل ءَ کمزوری ءِ باوجود فرعونیانی طاقت ءِ مقابلہ ءَ سودمند و کامیاب کُت، ہمے پیم ءَ مسلمان کہ اِشان اِے وقت ءَ ماں مکہ ءَ بہ حساب ءَ کم و پدا ضعیف و ناتوان نظر ءَ کاینت وتی بازیں زبردستیں دشمنانی مقابلہ ءَ کامیاب و سوب مند بَینت۔

وٖ۶ یعنی ماں مصر ءَ قبطی ہم آباد اَنت کہ اشان چہ فرعون ءِ قوم ءَ انت و سبطی ہم کہ ہمیشان ءَ "بنی اسرائیل" ھم گوشتگتش لیکن فرعون ءَ چہ وتی ظلم و زوراکی ءَ رھبندان نہ ھِشتگت کہ بنی اسرائیل بود ناک و زورمند بوتیں اَنت۔ چوش بگوش کہ قبطی واجہ و سردار اَنت و پیغمبرانی اولاد بنی اسرائیل ءَ راوتی غلام جوڑ کرتگت چریشان سلّیں کار بیگارش گپتگت و ہچ ڈول اشان ءَ چوشیں موہ اِش نداتگت کہ اشان سربکشنت یا زور و قوت حاصل کُت بکننت وٖ۷ گوشنت کہ فرعون ءَ واب دیستگت کہ آئی تعبیر زنوگران چوش کُت کہ چہ یک اسرائیلی ءِ دست ءَ تئی بادشاہت ءَ تاوان رسیت۔ پمشکا پیش بندی ءِ ردا اِے احمقانہ و ظالمانہ تدبیری کُت کہ بنی اسرائیل مُدام کمزور و ناتوان بمانت آیان ءَ چوشیں ہملے مبیت کہ آ حکومت ءِ مقابلہ ءَ بکننت و دیمترا آیانی ہرچ مردیں اولاد ے پیدا بہ بیت آیان ءَ ذبح کنگ بہ بیت کہ چرے رھبند ءَ آیو کیں مصیبت و تاوت گار گسار بیت، البت چہ جنیں چکاں چونکہ ہچ ترس نیست آیان زندگ بہ بیت تانکہ مزن بوان ءَ چرایان ٹینگانی ڈول ءَ کار گرگ بہ بیت، و ابن کثیر نبشتہ کنت کہ بنی اسرائیل ءَ وت ماں و تا حضرت ابراھیم خلیل ءِ یک پیشین گوئی ءِ تذکرہ اِش کرتگت کہ ماں آئی ءَ چوش خبر دیگ بوتگت کہ یک اسرائیلی ورنائے ءِ دست ءَ مصر ءِ سلطنت تباہ و برباد بیت کم کم ءَ تالان بوان ءَ اے تذکرہ ماں فرعون ءِ گوش ءَ کپت آ احمق ءَ قدرت ءِ قضا و قدر ءَ دارگ ءِ خاطر ءَ ظلم و ستم اِے رھبند ءَ اختیار کُت وٖ۸ یعنی آئی کار اَت ماں زمین ءَ فسق و فساد تالان کنگ پمشکا پہ چوشیں ناروائیں کار ءَ کنگ ءَ چہ آئرا کئے ءَ داشت نہ کُت بس ہرچی آئی دل ءَ گوشتگ اَت بہ وتی غرورناکی ءِ ردا بغیر چہ غور و فکر ءَ آ کار ءَ راکُتی۔ وٖ۹ یعنی آ ملعون ءِ بند و بست آوڑ ءَ انت و مئے ایش اَت کہ نزوراں ءَ قوی و کیتگیناں ءَ بالا کنگ بہ بیت ھما قوم ءَ کہ فرعون و آئی راج ءَ غلام ءِ پیم ذلیل کرتگت پہ ھمایانی سر ءِ سرا دین ءِ امامت و دنیا ءِ سرداری ءِ تاج ءَ ایر بکنیں چہ ظالم و متکبّران جاگہ ءَ خالی کناں ءَ چہ ھما مظلوم و مصیبت زدہ قوم ءَ اِے سرزمین ءَ آباد بکنیں و دینی سروکی ءِ ہمراہی ءَ اشانی دنیاوی حکومت ءَ ھم بہ اِے مظلوم و بزگیں قوم ءِ بدئیں وٖ۱۰ ھامان فرعون ءِ وزیر ءِ نام اَت کہ بہ ناحقیں ظلم و زوران گون آئی شریک و ہمنوا اَت وٖ۱۱ یعنی چہ آ خطرہ ءِ ردا کہ آئی ءَ بنی اسرائیل ءِ ہزاراں چکان ءَ ذبح کرتگت مالوٹ اِت کہ ہما خطرہ بہ آیانی دیما بیت فرعون ءَ وتی زور ءِ سرجمی ءَ خرچ کُت و مزن کوشست کُتی کہ ہرچ بیم مانتگ آ بنی اسرائیل ءِ چرے چُک ءَ ایمن بہ بیت کہ بہ آئی دست ءَ فرعون ءِ تباہی مقدر اَت لیکن خداوندی تقدیر چونکائی ٹگلیت خدا وند قدیر ءَ ھما چُک ءَ راماں ھمائی کُٹ ءَ بہ ھمائی بنیادانی سرا ھمائی قلاّت و ماڑی ءِ توک ءَ چہ پادشاہی داب ءَ رودینت و پیش داشت کہ خدا ہرچ انتظامے کنگ لوٹیت ہچ طاقت ءَ آئی دارگ ءِ مجال نیست۔

ف آئی مات ءَ الهام بوت یا واب دیستی یا چہ دگہ رهبندے ءَ آئیا معلوم دار کنگ بُوت کہ دانکہ چُکّ ءِ قتل ءِ تُرس نیست برابر چُکّ ءَ شیر بمیچین و ہدیکہ تُرس مارتے تو چُکّ ءَ ماں پیٹی ءَ مان کنان ءَ آئیا ماں نیل ءِ دریاءَ یل ءَ بکن ماں سورۃ «طٰہٰ»، ءَ اے قصہ گوَستگ ف۲ مات اے ڈول ءَ تسلاّ دیگ بوت کہ هچ مترس دل ءَ پُر کنان ءَ زهگ ءَ ماں دریاءَ ویل بکن چُکّ هجر بربادنہ بیت و چہ زیگ ءِ جُدا بیا غم ہم مکن مازوت اِشیا بہ تئی ماتی شفقت ءِ آغوش ءَ سرکنیں چرے زهگ ءَ خدا مزن کار گرگ لوٹیت آئرا پیغمبری ءِ منصب ءِ سرا فائز کنگ بیت هچ طاقتے بہ خداوند کریم ءِ ارادہ ءَ اڑ و جنجال مان کنگ ءِ ہمات نداریت تمام اڑ و جنجالان ءَ دور کنان ءَ هما مقصد ءَ سرجم کنگی اِنت کہ آئی گوں اِے عزت مندیں چُکّ ءِ تعلق داریت ف۳ آخر مات ءَ چُکّ ماں دارے پیٹی ءَ مان کنان ءَ دریاءَ یل کُت پیٹی آپ ءَ بُرت بہ ہما جاگہ ءَ سر کُت کہ چہ اودا آئی بہ فرعون ءِ لوک بانک حضرت آسیہ ءِ دست ءَ کپت آئرا اِے دوستناکیں چُکّ ءِ دوستناکیں صورت سک خوب معلوم بوت چہ آئی صورت ءَ شرافت و بزرگی ءِ آثار پیدا و راتنت پہ رودینگ ءِ اُمیت ءَ چُکّ ءِ رازتی مگر اے زورگ ءِ انجام چوش درکپگی اَت کہ اِے چُکّ مزن بُوان ءَ پہ فرعون ءِ آئی راج ءِ دشمن ثابت بہ بیت و آیانی حق ءَ روح ءَ

اَنْ اَرْضِعِيْهِ ۚ فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْقِيْهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِيْ

کہ آئی ءَ شیر بمیچین پدا ہدیکہ ترا پہ آئی ترس پیدا بوت تو گڑا آئرا ماں دریاءَ دور بدے ف۱ وُ مترس

وَلَا تَحْزَنِيْ ۚ اِنَّا رَآدُّوْهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوْهُ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ۝۷

وُ غم مور، ما آئرا پدا ترا واتر کنیں تئی نیمگ ءَ وجوڑ کنیں آئرا چہ پیغمبران ف۲

فَالْتَقَطَهٗٓ اٰلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُوْنَ لَهُمْ عَدُوًّا وَّحَزَنًا ۭ اِنَّ فِرْعَوْنَ

پدا چست کت آئرا فرعون ءِ لوگ ءِ مردمان تاکہ ببیت پہ آیان دژمن و غم آروک۔ بے شک فرعون

وَهَامٰنَ وَجُنُوْدَهُمَا كَانُوْا خٰطِـــِٕيْنَ ۝۸ وَقَالَتِ امْرَاَتُ فِرْعَوْنَ

وُ ھامان وآدوئینانی لشکر خطا کار اتنت ف۳ وُ گوشت فرعون ءِ لوگی ءَ

قُرَّتُ عَيْنٍ لِّيْ وَلَكَ ۭ لَا تَقْتُلُوْهُ ڰ عَسٰٓى اَنْ يَّنْفَعَنَآ اَوْ نَتَّخِذَهٗ

اے منی چمانی سارت کنوک اِنت وُ تئی ہن ف۴، ایشرا مکشِت، بلکیں مئے کارءَ بییت یا ما آئرا بکنیں

وَلَدًا وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ۝۹ وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوْسٰى فٰرِغًا ۭ اِنْ

چُک وآیان ءَ شعور نیست ات ف۵ وُ صُبح ءِ سرا موسیٰ ءِ مات ءِ دل بے قرار بوت، نزیک

كَادَتْ لَتُبْدِيْ بِهٖ لَوْلَآ اَنْ رَّبَطْنَا عَلٰي قَلْبِهَا لِتَكُوْنَ مِنَ

اَت کہ آوتی بے قراریءَ ظاہر بکنت اگر گرنچ مکتیں ما آئی ءِ دل ءِ سرا تاکہ آ بہ بیت چہ

الْمُؤْمِنِيْنَ ۝۱۰ وَقَالَتْ لِاُخْتِهٖ قُصِّيْهِ ۡ فَبَصُرَتْ بِهٖ عَنْ جُنُبٍ

یقین داروکان ف۶ وُ گوشتی پہ آئی گوھارءَ کہ آئی ءِ رندگیری بکن گڑا آئی ءَ چاران کت اجنبی بوان ءَ

وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ۝۱۱ۙ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ

وُ آیان ءَ خبر ہن نہ بوت ف۷ وُ حرام کت ما پہ آئی ءَ شیر میچینوکان ءَ چہ پیسرا پدا گوشتی

هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰٓي اَهْلِ بَيْتٍ يَّكْفُلُوْنَهٗ لَكُمْ وَهُمْ لَهٗ نٰصِحُوْنَ ۝۱۲

من پیش بداراں شمارا یک لوگی مردمے کہ آئرا برودینیت پہ شما وآ انت پہ آئی دوزواہ ف۸

فَرَدَدْنٰهُ اِلٰٓى اُمِّهٖ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ اَنَّ

پدا ما سر کت آئرا آئی ءِ مات ءِ گورءَ تانکہ آئی چم سارت ببنت وغم مکنت وتا کہ بزانت کہ

سوهان جوڑ بہ بیت پمشکا اللہ تعالیٰ ءَ آئرا زورگ ءِ موہ دات فرعون لعین ءَ چے خبر اَت کہ بہ هما دشمن ءِ تُرس ءَ من ہزارانی حساب ءَ چُکّ کُشتگنت آ چُکّ همیش اِنت کہ آئرا گوں مزن دوزواہی و خیر خواہی ءَ چہ مئے دست ءَ رودینگ ءِ بندوبست بوگا ئنت درحقیقت ءَ فرعون و آئی وزیر و مشیران چہ وتی ناپاکیں مقصد ءِ اعتبار ءِ ردا سک رَد کپتنت کہ بے شمار اسرائیلی چُکّان ءَ بہ یک شبہ ءِ سرا قتل کنگ ءِ باوجود موسیٰ ءَ را زندگ یل ءَ داتش لیکن رَد مَورنت تو دگہ چے کُت کننت زانا اشان خدا ءِ تقدیر ءَ بدل کننت یا مشیتِ ایزدی ءَ جلگ گوں اشان بُوتگت اشانی مستریں ردکاری ایش اَت کہ قضا و قدر ءِ فیصلیاں ءَ ہنچوش فہمتش کہ بزان اشان گوں انسانی تدبیر ءِ بدل بیت کننت ف۴ یعنی دوستناکیں چُکّ ایت ما را چُکّ نیست اِنت بیا گوں همیشی ءَ وتی دلا تسلاّ دئیں و وتی جمّان ءَ سارت کنیں۔ ماں لہتیں روایتاں هست اِنت کہ فرعون ءَ درائینت «لَكِ لَا لِيْ» یعنی (تئی جمّان سارت کنوک بیت پہ من نہ بیت) ازلی تقدیر اے لفظان ءَ چہ هما ملعون ءِ زبان ءَ درکنگا یت آخر بُوت هم ہنچوش، ف۵ یعنی کم ازکم مزن بوان ءَ مئے کار ءَ کیت یا مناسب بُوت وتی نام گیتیں چُکّ ئی جوڑ کنیں ف۶ یعنی اشان ءَ چوش خبر نہ اَت کہ مزن بوان ءَ چونیں کارسازی کنت فہمتش کہ چہ بنی اسرائیل ءَ یکے ءَ چہ تُرس ءَ ماں دریاءَ جنگل دا اتگ یکے کُشگ نہ بُوت تو چے بُوت آیا ضروری اِنت کہ اِے هما چُکّ بہ بیت کہ چرائی مارا تُرس اِنت پدا ہدیکہ ما آئرا پرورش کنیں آوت چہ ما شرم و حیا کنت چون ممکن اِنت کہ گوں ما دشمنی بناء بکنت۔ آیان ءَ چے معلوم اَت کہ اِے هما ءِ دوست بیت کہ آ تمامیں جہان ءِ پرورش کنوک اِنت و تو چونکہ آئی دشمن ءِ پمشکا مجبور بیت کہ چہ حقیقی پروردگار ءِ حکم ءِ تئی مخالفت ءَ بکنت تو بہ وتی ظاہری تربیت ءِ ردا چوشیں جوانیں اُمیت دارے بلے ترا شرم نئیت کہ آ حقیقی ربّ ءِ مقابلہ ءَ «اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى» توار کنئے ف۷ موسیٰ علیہ السلام ءِ مہربانیں مات ءَ چُکّ ماں دریاءَ ویل کت و لوگ ءَ آہت مگر مات ءِ ماتی دوزواہی ءَ آئیا بے قرار کُت۔ ساعت پہ دمان موسیٰ ءِ تمانگ ءَ کپتگت چہ دل ءَ قرار ءَ بال کُت موسیٰ ءِ یاد ءَ بغیر دگہ هچ چیز بہ آئی خیال ءَ نہ پہتگت قریب اَت کہ صبر و ضبط ءِ رشتگ چہ دست ءَ بہ لکشیت و جار ءَ بجنت کہ من وتی چُکّ ماں دریاءَ جنگل دا اتگوں کسے ءَ را معلوم بیت گڑا منی چُکّ ءَ بیاریت لیکن خدائی الهام «اِنَّا رَآدُّوْهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوْهُ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ»، ءَ یادکنان ءَ دل ءَ را تسلاّ داتگی اے خدا ءِ وتی کار اَت کہ آئی دل ئی چو مہر کُرتگت کہ خدائی راز چہ وھد ءَ پیش ظاہر مبیت و کمیں دیر ءَ پد موسیٰ ءِ مات ءَ عین الیقین حاصل بہ بیت کہ اللہ ءِ وعدہ الم ءَ سرجم بیت ف۸ یعنی وھدیکہ ماں فرعون ءِ محلات ءِ پیٹی ہچ بُوت و چُکّ چہ آئی ءَ درکپت تو ماں شہر ءَ هے خبر تالان بوت، موسیٰ ءِ مات ءَ وتی جنک (موسیٰ ءِ گہار) ءَ حکم دات کہ چُکّ ءِ حال و احوال ءَ معلوم کنگ ءِ واسطہ ماں محلات ءِ بر و ویک گور ءَ اوشتان ءَ بچار کہ چُکّ ءِ چون کننت، جنک چالاکے اَت همو دا کہ مردم چُکّ ءَ چپ و چاگرد ءَ هچ آتنت چہ اودا و تارا بے تعلق پیش داران چو اجنبی ءَ تماشاچاران بُوت کس ءَ چو نزانت کہ اِے هے چُکّ ءِ گہار اِنت ف۹ یعنی فرعون ءِ لوگ بانک آملعون هم پہ چُکّ ءِ پرورش کنگ ءِ ردا راضی کُت تو آئرا شیر میچینوک ءِ فکر بُوت و شیر میچینوکیں دائی طلب کنگ بُوتنت مگر قدرت ءَ چہ پیش ءَ بندستگ اَت کہ.....

......موسیٰ ابید چہ وتی مات ءِ دگہ ہچ کس ءِ شیر ءَ نہ وارت سک حیران بوتنت کہ نوں شیر میچینوک چہ کجا بیارنت کہ چُک ھمائی شیر ءَ وپ بجنت، موسیٰ ءِ ایدگہ جنینانی شیر نہ مِنگ اَت فرعون ءِ مردم ھمے گروچیل ءَ شوھاز ءَ اَتنت کہ موسیٰ ءِ گہار ءَ گوُشت کہ من شما را یک خاندانے ءِ نام ونشان ءِ سوج ءَ دیان کہ اُمیت اِنت اشان چُک ءَ رود ینت و دان حدّ یکہ اے مردمانی ڈیل ڈول ءِ اندازہ اِنت اشان چُک ءَ گون مزن خیالداری و دوزواہی رودینت چیا کہ اے خاندان ءِ مردم خانوادہ اَنت و پداِ اشان ءَ چہ بادشاہ ءِ نیمگ ءَ ھم مزن انعام و داد تے ءِ دلمانگ بنت گڑا اماں تربیت ءِ بابت ءَ چون سُستی کننت، آخر چہ ھمے جنک ءِ مشورہ ءِ حضرت موسیٰ ءِ مات طلب کنگ بُوت بس مات ءِ چُک وتی سینگ ءِ سرا اِیر گُت کہ آئی ءَ شیر ورگ شروع گُت فرعون ءِ مردم پہ اے خبر ءَ سک وش بوت اَنت کہ چُک آخر کار یک جنینے آدمے ءِ شیر ءَ مچگ ءَ لگِت. اے رداشا دکامی کنگ بُوت و مزنیں داد و بخششے دیگ بُوت شیر میچینوکیں دائی ءَ عذر گُت کہ من اِداداشت گُت نکنان من اے چُک ءَ وتی لوگ ءَ بَران و رودینان. چنانچہ موسیٰ علیہ السلام گوں امن و ایمنی ءَ پدا وتی مہربانیں مات ءِ آغوش بُوت وچہ فرعون ءِ جانب ءَ پہ آئی مات ءَ ہر روزینہ ئے مقرر بوت آمفت رس اِت۔

ھمے صفحہ فوائد وا یعنی ماں "اِنَّا رَآدُّوۡهُ اِلَيۡكِ وَ جَاعِلُوۡهُ مِنَ الۡمُرۡسَلِيۡنَ"۔ ءَ ہرچ دو وعدہ کنگ بُوتگنت پہ چرایان یکے سَرجم وت دیستی کہ چونکائی یک عجبیں رنگے ءَ آ وعدہ سرجم بُوت و دومی ءَ پہ ہمیشی ءِ سرا قیاس کنگ ءِ موہ رستی کہ بے شک آہم بہ وتی وھد ءِ سرا پورہ بیت وا یعنی اللہ ءِ وعدہ بہ وتی وہد ءِ سرا سرجم بیت البت ماں میانجی ءَ مزنیں گردش پدرا بیت کننت کہ چریشی ءَ بازکسانی یقین سُست تربیت (موضح) وسا یعنی موسیٰ علیہ السلام وہدیکہ وتی ترندیں ورنائی ءَ سر بُوت تو ما آئرا حکمت ءِ بازیں خبر پیش داشتنت و خاصیں علم وفہم عطا گُت چیا کہ چہ خوردی ءَ آنیکیں ھیل و عادتانی خداوند اَت چوشیں قابلیں مچک ءَ ما ھمے ڈول ءَ داد وبخشش دئیں وا یعنی حضرت موسیٰ ورنا بُوان یک روچے ماں شہر ءَ شُت کہ آ وھد ءَ شہر ءِ مردم غافل و وپتگ اَنت شاید شپ ءِ وھد اَت یا نیم روچ وھ حضرت موسیٰ علیہ السلام وہدے ورنا بُوت چہ فرعون ءِ راج وقوم ءَ بسوب آیانی ظلم وزورانی چرایان شزاری اَت البت بنی اسرائیل ءَ گوں ھمائی ءَ نند ونیا دگت۔ آئی مات ءِ لوگ ھم چہ شہر ءَ دور اَت حضرت موسیٰ برے ماں وتی مات ءِ لوگ ءَ رفتگ اَت وکدی فرعون ءِ محلات ءَ۔ فرعون ءِ قوم (قبطی) آئی دشمن اَت کہ آ چہ غیر قوم ءَ اَت چو مبیت کہ باندا ایشرا زور و قوّت حاصل بہ بیت۔ یک روچے حضرت موسیٰ ءَ دیست کہ دو کس وت ماں وتا جنگ اَنت چرایان یکے اسرائیلی اَت و دومی قبطی، اسرائیلی ءَ موسیٰ کہ دیست فریادی گُت کہ منا چرے قبطی ءِ ظلم ءَ آزاد بکن۔ گوُشنت کہ قبطی چہ فرعون ءِ نان پچوکان اَت۔ موسیٰ چہ پیش ءَ قبطیانی ظلم وزوراکی ءَ معلوم دار اَت آ ساعت ءَ بہ وتی چمان آئی زیادتی ءَ گندان ءَ آئی زہرگ ءَ جاہ جت ممکن اِنت کہ سر پد کنگ ءِ وھد ءَ قبطی ءَ موسیٰ علیہ السلام بدیں لفظے گوُشتگ۔ ہنچوشکہ ماں تفسیران نبشتہ اِنت الغرض موسیٰ علیہ السلام ءَ بہ آئی تادیب وگوشمالی ءَ یک مُشتے آئرا جت ماشاء اللہ مزن طاقت دار وکیں ورنائے اَت گوں یکیں مُشت ءَ آ ہمو دا سر د بُوت موسیٰ علیہ السلام ءَ وتی جند ءَ اے اندازہ نہ اَت کہ گوں یکیں مُشت ءَ اے مرد ءِ کار چو تمام بیت پشومان بُوت کہ ناحق ءَ چہ آئی دست ءَ خون بُوت،

وَعۡدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّلٰـكِنَّ اَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُوۡنَ ﴿۱۳﴾ وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهٗ وَ

اللہ ءِ وعدہ راست اِنت وا بلے آیانی گیشتر مردم نہ زانت وا۔ و وہدیکہ رست وتی جوانی ءَ و

اسۡتَوٰٓى اٰتَيۡنٰهُ حُكۡمًا وَّعِلۡمًا ؕ وَكَذٰلِكَ نَجۡزِى الۡمُحۡسِنِيۡنَ ﴿۱۴﴾ وَ

ردوم ءِ تمام بوت دات ما آئرا حکمت و فہم و ھمیڈولا ما عوض دئیں نیکوکاران ءَ وسا و

دَخَلَ الۡمَدِيۡنَةَ عَلٰى حِيۡنِ غَفۡلَةٍ مِّنۡ اَهۡلِهَا فَوَجَدَ فِيۡهَا رَجُلَيۡنِ

آ داخل بوت ماں شہر ءَ ہنچیں وہدے کہ بے خبر اتنت اود ءِ مردم وا گڈا دیستی ماں آئی ءَ دو مرد

يَقۡتَتِلٰنِ هٰذَا مِنۡ شِيۡعَتِهٖ وَهٰذَا مِنۡ عَدُوِّهٖ ۚ فَاسۡتَغَاثَهُ الَّذِىۡ

جنگ کنان ءَ، اے یک چہ آئی ٹک ءَ اَت واِ دومی چہ آئی دژمن ءَ گڈا مدت لوٹت چرائی ہما کس ءَ

مِنۡ شِيۡعَتِهٖ عَلَى الَّذِىۡ مِنۡ عَدُوِّهٖ ۙ فَوَكَزَهٗ مُوۡسٰى فَقَضٰى عَلَيۡهِ

کہ چہ آئی ٹک ءَ اَت ہمائی سرا کہ چہ آئی ءِ دژمن ءَ اَت گڈا مُشتے جت آئرا موسیٰ ءَ و آئی کاری تمام کت

قَالَ هٰذَا مِنۡ عَمَلِ الشَّيۡطٰنِ ؕ اِنَّهٗ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِيۡنٌ ﴿۱۵﴾ قَالَ

گوُشت موسیٰ ءَ اے شیطانی کارے، بے شک آ دژمن اِنت گمراہ کنوک زاہریں۔ آئی ءَ گوُشت

رَبِّ اِنِّىۡ ظَلَمۡتُ نَفۡسِىۡ فَاغۡفِرۡ لِىۡ فَغَفَرَ لَهٗ ؕ اِنَّهٗ هُوَ الۡغَفُوۡرُ

ای منی ربّ من بدگُت گوں وتی جان ءَ منا را بہ بخش، گڈا آئی ءَ بخشت آ، بے شک آ بخشوک و

الرَّحِيۡمُ ﴿۱۶﴾ قَالَ رَبِّ بِمَاۤ اَنۡعَمۡتَ عَلَىَّ فَلَنۡ اَكُوۡنَ ظَهِيۡرًا

مزن رحم کنوکے وھ۔ گوُشت (موسیٰ ءَ) ای منی ربّ چوش کہ تو فضل کرت منی سرا، گڈا من ہچبر نہ بان مدد گار

لِّلۡمُجۡرِمِيۡنَ‏ ﴿۱۷﴾ فَاَصۡبَحَ فِى الۡمَدِيۡنَةِ خَآئِفًا يَّتَرَقَّبُ فَاِذَا الَّذِى

پہ گناہ گاران وا پدا صبح ءَ بادا اتک ماں شہر ءَ ترسان ءَ راہ چاران ءَ وا گڈا ناگہانی ہما کس کہ

اسۡتَـنۡصَرَهٗ بِالۡاَمۡسِ يَسۡتَصۡرِخُهٗ ؕ قَالَ لَهٗ مُوۡسٰٓى اِنَّكَ لَـغَوِىٌّ

آئی مدت اِی لوٹت زی گوں آئی ءَ پدا فریادی کت چہ آئی ءَ وھ گوُشت موسیٰ ءَ بے شک توئے بے راہ

مُّبِيۡنٌ ﴿۱۸﴾ فَلَمَّاۤ اَنۡ اَرَادَ اَنۡ يَّبۡطِشَ بِالَّذِىۡ هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا ۙ

سرظاہریں وا گڈا وہدیکہ ارادہ کُتی کہ دست بجنت ہما کس ءَ کہ دژمن اَت آ دوئینانی،

بے شک قبطی کافر حربی اَت ظالم اَت و موسیٰ علیہ السلام ءِ نیّت محض ادب دیگ اَت کُشگ نہ اَت مگر ظاہر اِنت اے ساعت بہا د ءِ جنگ ءِ ہم نہ اَت موسیٰ علیہ السلام ءِ قبطی راج وقوم ءَ ہم وتراپ ھم نہ داتگ اَت بلکیں ماں مصر ءَ واجہ موسیٰ ءِ نند ونیا د چہ شروع ءَ ھمے ہیم ءَ اَت کہ مخلوق چہ آئی ذات ءَ ایمن و دلجم اتنت کہ اے واجہ مفت ءَ کسے تاوان ونقصان دیوکے نہ اِنت پدا ممکن اِنت ماں غیظ وغضب ءِ جوش ءِ ساعت ءَ معاملہ ءِ تحقیق سرسری بُوتگ و مُشت جنگ ءِ وھد ءَ پورہ اندازہ نہ بُوتگ کہ چینکر ضرب پہ تادیب ءَ بس بیت کنت آنگو چرے بلا ارادہ قتل ءَ ترس اَت کہ فرقہ واری اشتعال پیدا بُوان ءَ دگہ اڑ و جنجالانی واسطہ راہے ہچ مبیت پمشکا واجہ موسیٰ علیہ السلام پشومان بوت و زانتی کہ مریشی ءَ داں یک درجہ ئے شیطان ءِ دخل اِنت نبیانی فطرت ہمنکر پاک وصاف و آیانی قابلیت ہمنکرا اعلیٰ بیت کہ چہ نبوت ءَ سرا و تی ذرہ ذرہ عمل ءِ حساب داد ءَ کننت و چہ ادنائیں ردی یا اجتہادی خطاء ءِ رد ا ہم چہ حق تعالیٰ ءَ گریوان ءَ معافی لوٹنت چنانچہ موسیٰ علیہ السلام ءَ چہ اللہ تعالیٰ ءَ وتی کوتاہی یا نی اعتراف کنان معافی طلب گُت کہ آ دیگ بُوت و غالب گمان ہمیش اِنت کہ اے معافی ءِ علم آئرا بذریعہ الہام وغیرہ بُوتگ آخر پیغمبرانی ذات چہ نبوت ءَ پیش چو ولی ءَ بنت وا یعنی تی ذات...

.....چوشکہ چہ وتی فضل و کرمءَ منارا عزت، راحت، قوت عطا کُتگ و منی کوتاہیانءَ درگذر کُت آئی شُکرانہ ھمیش انت کہ من دیم ترءَ ھچ مجرمانی مددگار نہ بیاں۔ شاید اے فریادی (اسرائیلی) ءَ چیزے تقصیر بلکیں معلوم بوتگ، چہ مجرم ءَ مراد ھما بیت۔ یا چہ مجرمءَ کافر و ظالم مراد بہ بنت۔ یعنی تئی دا اتکگیں قوت و طاقتءَ دیم ترءَ کدی ہم آیانی حمایت و اعانتءَ خرچ نہ کناں۔ یا چہ مجرمءَ شیاطین مراد بہ بنت یعنی بہ شیطانی کارانی ردا آیانی مددءَ نہ کنان آیان وسوسہ ماں دلءَ جگل دیانءَ چہ منا ہنچیں کارے بکنائینت کہ رندا منارا پشومانی حاصل بہ بیت۔ یا اسرائیلیءَ مجرم پشکا گوشت کہ آ جُرمءَ سوب جوڑ بوت واللہ تعالیٰ اعلم ف۷ یعنی راہ چارات کہ مقتولءَ وارثانءَ فرعونءَ گورءَ دتی فریاد بُرتگ بچاریں باریں جرم بہ کئی سرا ثابت بہ بیت و اشان گو من چونیں سلوک روا دارنت ف۸ یعنی ھما اسرائیلی مرد چی گوں دگہ کسےءَ جنگءَ گلائیش اَت۔
ف۹ یعنی ہر روچ گوں ظالمان سرو چیر بیئے و منارا گوں مرداں جنگ دیئے۔
ھے صفحہءِ فوائد ف۱ دستی چست کرتنت بہ آ ظالمءَ، مظلومءَ فریاد کُت زانتی کہ چہ زبانءَ منی سرا نہ ہر گپتگ دستانءَ ہم کار بندیت آئی نزیکیں خونءَ احوالءَ چیر دیگا نت کہ کئے کرتگ مرد چی چہ آئی زبانءَ مشہور بُوت (موضح) ف۲ یعنی گوں زور زبردستیءَ قتل کنگ زانتے جوش گُت نہ کئے کہ دوئیں ٹولیان سرو سوج کنانءَ صلح بکنائینے ف۳ یعنی کُشک (خون) ءِ احوال فرعونءَ سر بُوت، اودا مشورہ بُوت کہ غیر قومءَ مردےءَ چوش جرأت کُت کہ شاہی قومءَ مردمان و سرکاری نوکرانءَ قتل بکنت۔ سپاہی تا چینگ بوتنت کہ موسیٰءَ بگرنت و بیارنت۔ اگن دستش بکپتیں بلکیں کُشتگتش، ہما مجّیءَ توکءَ چہ یک نیکیں مردےءِ دلءَ اللہ تعالیٰءَ حضرت موسیٰءِ دوزداہیءِ جذبہ پیدا کُت آئیءَ اشتاپ اشتاپءَ دتا را موسیٰءِ گورءَ رسینت و حضرت موسیٰءَ را تمام قصہءَ حالی دات و آئرا سروسوجی کُت کہ چہ شہرءَ زُوت در بکپیت و بروت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ اے اشکنائینت منے واجھیں پیغمبرءَ کہ مردم آئیءِ ساہءِ رندا کپنت و آ ہم چہ وطنءَ در کپیت، چنانچہ درستیں کافر یکجا بوتگنت کہ اے دراھیں ہور بہ بنت ءُ واجہءَ سرا حملہ بکننت و بکُشنت۔ چنانچہ ہما شپءَ واجہءَ ہجرت کُت و چہ مکہءَ در کپت و مدینہءَ شت۔
ف۴ حضرت موسیٰ چہ مصرءَ در کپت راہ رہبندانی نزانت چہ اللہءَ دزبندی کُت کہ منارا تچکیں راہءِ سرا ھدایت بکن آئیءَ بہ "مدین" ءِ تچکیں راہءِ سرا رہنمائی کُت کہ اودا سر کنانءَ آئرا گوں امن و ایمنیءَ عیال دار جوڑ کنگی اَت۔ ایوک اے نہ بلکیں داں باز دور دورءَ آئرا بہ تچکیں راہءِ راہءِ سرا رہنمائی کنگی اَت۔
ف۵ "مدین" چہ مصرءَ ہشت وده روچءِ راہ اِنت اودا سر بُوت بہ شُد و تنءَ جاورءَ۔ دیستی کہ مردمان وتی وتی دلوتانءَ چہ چاتءَ آپ وارینگا اِنت
ف۶ آ دو ئیناں وتی پسانءَ زورانءَ گوں شرم و حیاءِ یک گورءَ ادشتاتگ اَنت اینکر قوتش نیست اَت کہ مجّیءَ دور کنانءَ وتی پسانءَ آپش بداتیں۔ بیت کنت کہ ایدگرانی سرا آتگیں آپ وتی پسان وارینتگتش ف۷ یعنی مئے پت ورنا و زورمند بہ بوتیں تو مارا آیگ نہ کپتگت آئیءَ وت گوں اے مخلوقءَ وتی حساب دا دکرتگت ف۸ پیغمبرانی فطری جذبہ و ملکوتی صفت ھنچوش انت۔ ژند و بند و گوں شُد و تنءَ اَت مگر غیرتءِ بوت کہ منی موجودگیءَ اے نازرکیں انسانی جنس چہ منی ہمدردیءَ زہر بہ بنت، چست بوت و مجّیءَ دور کنانءَ یا چہ ایانی روگءَ پد چہ چاتءَ تازگیں آپ کشانءَ جنکانی دلوتانءَ وارینت ف۹ یعنی اے اللہ کجام عملءِ مزدءَ چہ مخلوقءَ نہ لوٹان البت اگن چہ تئی نیمگءَ نیکیءِ سر بہ بیت من ہر دم ھمائی محتاج آں۔
حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت جنکان فہمت کہ ساھگءِ جلوک یک مسافر ایت چہ دورءَ آھتگ المءَ شدیگ و تنیگ بیت۔ شت اَنت وتی پت اِش حال دات (آحضرت شعیب علیہ السلام اَت بہ مشہوریں قولءِ روءَ) آئیءَ در کار اَت کہ یک مردے آئیءَ دستءَ بکپیت نیک بختیں کہ پسانءَ چار و گند بکنت و جنکءَ ھم گوں آئیءَ آروس بکنت (موضح) ف۱ چوشکہ شریف و پاکبازیں جنین آدمانی دستور اِنت گوشنت کہ چہ حیاءِ سوبءَ وتی دیمی چیر دیانءَ گپ جت۔

قَالَ يٰمُوْسٰٓى اَتُرِيْدُ اَنْ تَقْتُلَنِيْ كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا بِالْاَمْسِ ۖ اِنْ
گوشتی اے موسیٰ! آیا تو لوٹے کہ منارا بکُشے ہنچوش کہ تو کُشت یک جانے زیءَ ف۱ تئی
تُرِيْدُ اِلَّآ اَنْ تَكُوْنَ جَبَّارًا فِى الْاَرْضِ وَمَا تُرِيْدُ اَنْ تَكُوْنَ مِنَ
دل کش ہمیشنت کہ تو زوراکی بکنے ماں ملکءَ و نہ لوٹے تو کہ بیے تو چہ
الْمُصْلِحِيْنَ ﴿۱۹﴾ وَجَآءَ رَجُلٌ مِّنْ اَقْصَا الْمَدِيْنَةِ يَسْعٰى ۡ قَالَ يٰمُوْسٰٓى
صلح کنوکان ف۲ و آتک یک مردے چہ یک کرےءَ شہرءِ میدان کنانءَ گوشتی اے موسیٰ
اِنَّ الْمَلَاَ يَاْتَمِرُوْنَ بِكَ لِيَقْتُلُوْكَ فَاخْرُجْ اِنِّىْ لَكَ مِنَ
دربارءِ مردم شور و تران انت تئی بابتءَ تاکہ ترا بکُشنت گڈا در منے پہ تو چہ
النّٰصِحِيْنَ ﴿۲۰﴾ فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَّتَرَقَّبُ ۡ قَالَ رَبِّ نَجِّنِىْ مِنَ الْقَوْمِ
خیر لوٹوکاں ف۳ پدا در آتک چہ اودا گوں ترس و لرزءَ راہءِ چارانءَ، گوشت (موسیٰءَ) اے منی رب رستگار کن
الظّٰلِمِيْنَ ﴿۲۱﴾ وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسٰى رَبِّىْٓ اَنْ يَّهْدِيَنِىْ
منا چہ قومءَ نا انصافیں۔ و بدیکہ دیمی کت پہ مدینءِ کشکءِ طرفءَ گوشتی اُمیت اِنت کہ منی رب بیارت منارا
سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿۲۲﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةً مِّنَ النَّاسِ
بہ تچکیں کشکءِ سرا ف۴۔ و بدیکہ سر بوت مدینءِ آپءَ دیستی اودا یک جماعتے چہ مردمان
يَسْقُوْنَ ۫ وَوَجَدَ مِنْ دُوْنِهِمُ امْرَاَتَيْنِ تَذُوْدٰنِ ۚ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا ۭ
آپ دیانءَ ف۵۔ و دیستی چہ آیان دو جنین آدمانءَ کہ وتی پسانش نزا آورتگنت، گوشتی شمے حال چی اِنت
قَالَتَا لَا نَسْقِىْ حَتّٰى يُصْدِرَ الرِّعَآءُ ۫ وَاَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيْرٌ ﴿۲۳﴾ فَسَقٰى
آیان گوشت کہ ماں آپ نہ وارینیں دانکہ یک کرمبنت شپانکءَ مئے پت پیر مرد اِنت مزن عمرءِ ف۷، گڈا آئیا آپ
لَهُمَا ثُمَّ تَوَلّٰىٓ اِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ اِنِّىْ لِمَآ اَنْزَلْتَ اِلَىَّ مِنْ
وارینت آیانی جناورانءَ ف۸، رندا گستا بوت ساھگءِ نیمگءَ گوشتی اے رب تو ہر چیزے کہ دیم بدےءِ پہ من جوانیں
خَيْرٍ فَقِيْرٌ ﴿۲۴﴾ فَجَآءَتْهُ اِحْدٰىهُمَا تَمْشِىْ عَلَى اسْتِحْيَآءٍ ۡ قَالَتْ اِنَّ
من آئیءِ محتاجاں ف۹ گڈا آتک آئیءِ گورءَ چہ آ دوئیناں یکے کہ راہءَ شت گوں شرمءَ ف۱ گوشتی منی

اِنَّ اَبِیۡ یَدۡعُوۡکَ لِیَجۡزِیَکَ اَجۡرَ مَا سَقَیۡتَ لَنَا ؕ فَلَمَّا جَآءَہٗ وَ قَصَّ عَلَیۡہِ
بیت ترا را لوٹیت کہ عوض ءُ بدنت حق ءُ ہمائی ءَ کہ آپ وا ینت تو مئے جناوران، ف۱ گڈا وہدے رست آئی ءِ گوڑ

الۡقَصَصَ ۙ قَالَ لَا تَخَفۡ ٝ نَجَوۡتَ مِنَ الۡقَوۡمِ الظّٰلِمِیۡنَ ﴿۲۵﴾ قَالَتۡ اِحۡدٰىہُمَا
ءُ بیان کتی گوں آئی احوال، گوشتی مترس. رستگار بوتے تو چہ نا انصافانی قوم ءَ ف۲ گوشت چہ آ دوئیناں یکے

یٰۤاَبَتِ اسۡتَاۡجِرۡہُ ۫ اِنَّ خَیۡرَ مَنِ اسۡتَاۡجَرۡتَ الۡقَوِیُّ الۡاَمِیۡنُ ﴿۲۶﴾ قَالَ اِنِّیۡۤ
اے ابا پہ مزدوری بگر ایشرا البت شرتریں کس کہ تو آئرا نوکر بدارے ہما انت کہ زورمند و امانت دار بہ بیت ف۳ گوشتی کہ من

اُرِیۡدُ اَنۡ اُنۡکِحَکَ اِحۡدَی ابۡنَتَیَّ ہٰتَیۡنِ عَلٰۤی اَنۡ تَاۡجُرَنِیۡ ثَمٰنِیَ حِجَجٍ ۚ
لوٹاں کہ نکاح بدیاں ترا گوں یکے ءِ چہ اے دوئیں وتی جنکان پہ اے شرط ءَ کہ تو منی مزدوری بکن ہشت سال ف۴

فَاِنۡ اَتۡمَمۡتَ عَشۡرًا فَمِنۡ عِنۡدِکَ ۚ وَ مَاۤ اُرِیۡدُ اَنۡ اَشُقَّ عَلَیۡکَ ؕ سَتَجِدُنِیۡۤ
گڈا اگن تو تمام کرتے دہ سال تو آ چہ تئی جانب ءَ انت ف۵ ءُ من نہ لوٹاں کہ ترا دل سیاہ بکناں، تو زوت منا گندے

اِنۡ شَآءَ اللّٰہُ مِنَ الصّٰلِحِیۡنَ ﴿۲۷﴾ قَالَ ذٰلِکَ بَیۡنِیۡ وَ بَیۡنَکَ ؕ اَیَّمَا
اگن خدا ءِ لوٹیت چہ نیکو کاراں ف۶ گوشت موسیٰ ءَ ہمیش انت عہد میانجی ءِ منی ءُ تئی، ہر چے چہ

الۡاَجَلَیۡنِ قَضَیۡتُ فَلَا عُدۡوَانَ عَلَیَّ ؕ وَ اللّٰہُ عَلٰی مَا نَقُوۡلُ وَکِیۡلٌ ﴿۲۸﴾
دوئیں مدتاں من تمام بکناں، گڈا زیادتی نہ بیت بہ منی سرا، ءُ اللہ ءِ سرا بھروسہ آ چیز ءِ کہ ما گوشیں ف۷

فَلَمَّا قَضٰی مُوۡسَی الۡاَجَلَ وَ سَارَ بِاَہۡلِہٖۤ اٰنَسَ مِنۡ جَانِبِ الطُّوۡرِ
ءُ گڈا وہدیکہ تمام کت موسیٰ ءِ آ مدت دروان بوت گوں وتی لوگی ءَ، دیتی چہ کوہ طور ءِ نیمگ ءَ

نَارًا ۚ قَالَ لِاَہۡلِہِ امۡکُثُوۡۤا اِنِّیۡۤ اٰنَسۡتُ نَارًا لَّعَلِّیۡۤ اٰتِیۡکُمۡ مِّنۡہَا بِخَبَرٍ
آسے، گوشت موسیٰ ءِ گوں وتی لوگی ءَ بجلت بے شک من دیتوں آسے بلکیں من چہ اودا پہ شما حالے بیاران

اَوۡ جَذۡوَۃٍ مِّنَ النَّارِ لَعَلَّکُمۡ تَصۡطَلُوۡنَ ﴿۲۹﴾ فَلَمَّاۤ اَتٰىہَا نُوۡدِیَ مِنۡ
یا اشکرے چہ آس ءَ تانکہ شما ؤ تارا ابتا بیت گڈا وہدیکہ آسر بوت آس ءَ توار رست چہ

شَاطِیَٴ الۡوَادِ الۡاَیۡمَنِ فِی الۡبُقۡعَۃِ الۡمُبٰرَکَۃِ مِنَ الشَّجَرَۃِ اَنۡ یّٰمُوۡسٰۤی
میدان ءِ راستی گوڑ ءَ ماں برکت داریں جاگہ ءَ چہ یک درختے ءَ ف۸ اے موسیٰ!

ع ۳/۷

ف۱ حضرت موسیٰ چہ اللہ تعالیٰ ءِ خیر طلب کنگا یت آئی ءِ چہ وتی فضل ءُ نا امیدی ءِ جماور ءَ، خیر دیم دات تو قبول پر جا مکرتیں، چست بوت گوں جنیں آدم ءِ رہادگ بوت. نبشتہ کننت کہ سرگرگ ءِ وہدءُ ہدایت کت کہ من دیما روان بیان تو پشت ءِ آیان بیو مبادا در آمدیں جنیں ءِ سرا پہ نا انت چم بکپیت. چنا بجہ آ پشت ءِ پشت ءَ راہ ءِ شون دیان آئرا بہ وتی لوگ ءِ سر گت ف۲ موسیٰ ءَ حضرت شعیب ءِ وتی تمامیں سرگذشت اشکنائینت آئی ءِ تسلا دات و فرمائینتی کہ نوں تو چہ ے ظالم قوم ءِ پنجگ ءِ درشتگئے انشاء اللہ ترا نوں ہچ تاوان دات نہ کننت، مدین چہ فرعون ءِ سلطنت ءَ در آت ف۳ یعنی ماں موسیٰ ءَ ہر دوئیں خیر موجود انت زور و قوت ہما وہدی دیستش کہ چی ءِ پاک کرکنان ءَ چہ چات ءِ آپ کش اِت و امانت دار زانتش چہ آئی بے طمعی ءُ و پاکدامنی ءَ ف۴ شاید ھمے خدمت جنک ءِ حق مہر آت. مئے حنفیانی گوڑ ءَ ہنوں ہم اگن بالغہ راضی بہ بیت تو اے ڈول ءِ سیادوارتانی خدمت حق مہر بوت کنت (کذا نقلہ الشیخ الانور) ایوک ءِ ادا نکاح ءِ ابتدائی گفتگو بیان بوتگ. ظاہر یگیں ایت حضرت شعیب ءِ نکاح دیگ ءِ وہد ءِ یک جنکے گچین کرتگ وہم آئی رضا مندی گپتگتی ف۵ یعنی کم چہ کم ہشت سال ترا منی خدمت ءِ جلگ ضروری انت اگن دو سال زیات بدارے گڈا ابزاں تو گوں من نیکی کت ف۶ یعنی من چہ ترا تر ندیں کار نہ گران تو منی گوڑ ءِ داران انشاء اللہ وت تجربہ کنے کہ من بدیں تب ءِ مردمے نہاں بلکیں چہ خدا ءِ فضل و کرم ءِ نیک بختیں مردمیان بہ منی صحبت ءِ تو دل تنگ نبئے بلکیں جوائیں تب ءِ برکت ءَ دوزواہی گندے. یعنی منارا اختیار بیت کہ ہشت سال بنداں یا دہ سال بہر جاور ءِ ہر چ قول و قرارے بوتگ خدا ءِ سرا منارا منظور انت اللہ ءِ گواہ جوڑ کنان خبر ءِ چہ ھمیدا کٹینان. ماں حدیثان اِنت کہ حضرت موسیٰ ءِ زیاتیں مدت بزان دہ سال سرجم کرتنت حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کننت مئے دتریں پیغمبر ہم چہ ملک ءِ در کپت پدا ہشت سال ءِ پدا آیان ءِ مکہ فتح کت اگن بلوٹتی ہما وہد ءِ چہ شہر ءِ کافران ءِ در کتگتی لیکن چہ وتی مرضی ءِ دہ سال ءِ پد ملک ئی چہ کافران پاک و صاف کت ف۸ اے ہما درخت اَت کہ آئی سرا آس چست بوان ءِ دیستی.

إِنِّيٓ أَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِينَ ﴿۳۰﴾ وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ

بے شک منان اللہ عالمءِ پروردگار ۔ ءُ ایکہ دوربدے وتی لٹءَ ۔ گڑا وہدیکہ آئیا دیت کہ لٹ حرکت

كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَّلّٰى مُدْبِرًا وَّلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يٰمُوسٰىٓ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ

کنت کہ گوشے آمارے دیمی تریت پشت دیانءُ پدا چکی نہ رَحت ۔ اے موسیٰ بیا دیما و مترس ۔

إِنَّكَ مِنَ الْاٰمِنِينَ ﴿۳۱﴾ اُسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ

بے شک ترا ہچ ترس نیست ۔ مان بکن وتی دستءَ ماں وتی جیگءَ ۔ آ دربئیت اسپیت بوانءَ

مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ وَّاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذٰنِكَ

بغیر چہ خرابیءَ ف۱ وَ ھور بکن وتی نیمگ وتی باسکءَ چہ ترسءَ ف۲ گڑا اے دوئیں

بُرْهَانٰنِ مِنْ رَّبِّكَ إِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فٰسِقِينَ ﴿۳۲﴾

نشانی اَنت چہ تئی پروردگارءَ پہ فرعون و آئیءِ جماعتءَ ف۳ بے شک بوتگنت آ قوم بدکارین

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَّقْتُلُونِ ﴿۳۳﴾ وَ

گوشت موسیٰءَ اے منی پروردگار من چہ آیاں یک شخصے کُشتگ ۔ گڑا من ترساں کہ آ منءَ بکشنت ف۴ و

أَخِي هٰرُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْاً يُّصَدِّقُنِيٓ ۖ

منی برات ہارون کہ آئی زبان زیات فصیح تر اِنت چہ من ، گڑا آ را دیم بدے گوں من پہ مددءَ کہ منی تصدیقءَ بکنت

إِنِّيٓ أَخَافُ أَنْ يُّكَذِّبُونِ ﴿۳۴﴾ قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ

منا ترسنت کہ آ منا دروغ بند بکننت ف۵ گوشت خداءَ محکم کنیں ما تئی باسکءَ گوں تئی براتءَ

وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطٰنًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا ۚ بِاٰيٰتِنَآ ۚ أَنْتُمَا وَ

ءُ ماکنیں شمارا سرافضل گڑا نتون انت کہ برسنت (بہ ارادہءِ ایذاءِ) شمے نیمگءَ بہ سببءِ نشانیان مئے شما و

مَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغٰلِبُونَ ﴿۳۵﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمْ مُّوسٰى بِاٰيٰتِنَا بَيِّنٰتٍ

شمے رندگیری کنوک سرافضل بئیت ف۶ گڑا وہدیکہ آتک آیانی گورءَ موسیٰ گوں مئے ظاہریں نشانیان

قَالُوا مَا هٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى وَّمَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِيٓ اٰبَآئِنَا

گوشتش اے ہچ نہ اَنت مگر جادو وت گڑھیں ف۷ و نہ اشکتگ ما ایشرا ماں وتی اوّلگیں پت و

منزل ۵

ف۱ چہ رکوعءِ شروعءَ بگر دان اِدءَ گیش وگیوار مال سورہ "طٰہٰ" وغیرہ بیان بوتگنت ہمودا چارگ بہ بنت ف۲ یعنی وتی باسکءَ گوں وتی پہنائءَ ہور بکن مار وغیرہءِ ترس چہ دلءَ در کپیت شاید یہ دیمترا ہم خوفءَ دور کنگءِ ردا اے رہبند سوج دیگ بوتگ ف۳ یعنی معجزہ "عصا" و "یدبیضا" بطور سند نبوتءِ ردا دیگ بوتگنت تانکہ فرعون و آئی راجءِ سرا وتی حجتءَ قائم کُت بکنت ف۴ یعنی گوں منی سربوگءِ وھدءَ منا بگریت و بکُشیت گڑا من تئی دعوتءَ چون سرکُت کنان ف۵ یعنی کسے بہ تصدیق و پلہ داریءَ منی همراہ بہ بیت تو خطرۃً دل قوی و مظبوط ما نیت و آیانی دروغ بندکنگءِ ساعتءَ اگن بحث و مناظرہءَ نوبت بکپیت تو منی زبانءِ مَلَلّ ممکن اِنت گُٹ ربیگ وھدءَ کاردات کُت مکنت گڑا چوشیں وہدءَ ہارونءَ همراہی فائدہ مند بیت چیا کہ آئی زبان زیات صاف و تیز اِنت ف۶ یعنی تئی ہر دوئیں درخواست منظور انت ھارون تئی قوت و باسک انت و فرعونیانءَ ھیمات نبیت کہ دستءَ بہ تئی نیمگءَ دراج بکننت چہ مئے نشانیانی برکتءَ تو و تئی همراہ غالب و منصور بئیت ف۷ یعنی معجزھانءَ گندانءَ گوشتی کہ اِے جادوگرایت و ہرچ خبرے کہ آیانءَ بہ خداءِ طرفءَ منسوب کنانءَ گوشیت آ ہم جادوی گپ و ربّ اَنت کہ آئیءَ رو و بند دا تگنت و آ رتگنت و دعوئی کنت کہ خداءَ بہ منی سرا وحی کُرتگ درحقیقتءَ وحی وغیرہ اِدا ہچ نیست فقط ساحرانہ خیالات و وت گڑھیں گپ اَنت ۔

الْاَوَّلِيْنَ ۝۳۶ وَقَالَ مُوْسٰى رَبِّيْٓ اَعْلَمُ بِمَنْ جَآءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِهٖ

پیرکاں ف۱ ، ؤ گوشت موسیٰ ءَ منی رب شر زانت ہر کس ءَ کہ آورتگی ہدایت چہ آئی ءِ گورءَ

وَمَنْ تَكُوْنُ لَهٗ عَاقِبَةُ الدَّارِ ۭ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ ۝۳۷ وَقَالَ

ؤ ہر کسے ءَ کہ پہ آئی اِنت آخرت ءِ لوگ ۔ بے شک رستگار نہ بنت ناانصاف ف۲ وگوشت

فِرْعَوْنُ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَاُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرِيْ ۚ فَاَوْقِدْ لِيْ

فرعون ءَ آے دربار ءِ مردان ! من سرپد نہاں پہ شما معبودے ابید چہ وتا ، گڈا آس ءَ روک کن پہ منگی

يٰهَامٰنُ عَلَى الطِّيْنِ فَاجْعَلْ لِّيْ صَرْحًا لَّعَلِّيْٓ اَطَّلِعُ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوْسٰى

آے ہامان خشت اڈ بکن پدا بندین یک قلاتے تاکہ من سرک بکناں و بچاراں موسیٰ ءِ خدا ءَ

وَاِنِّيْ لَاَظُنُّهٗ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ۝۳۸ وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُوْدُهٗ فِي

ؤ من گمان کناں کہ آ دروغ بندے ف۳ ، تکبر کت آئی ءَ و آئی ءِ لشکر ءَ ماں

الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوْٓا اَنَّهُمْ اِلَيْنَا لَا يُرْجَعُوْنَ ۝۳۹ فَاَخَذْنٰهُ

روئے زمین ءَ ناحق ءَ و گمانش کت کہ آ منئے نیمگ ءَ گردینگ نہ بنت ۔ گڈا اگپت ما آئرا

وَجُنُوْدَهٗ فَنَبَذْنٰهُمْ فِي الْيَمِّ ۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظّٰلِمِيْنَ ۝۴۰

و آئی لشکر ءَ را پدا دور دات ما آیان ءَ ماں دریا ءَ ، نوں بچار چون بوت انجام ظالمانی ف۴

وَجَعَلْنٰهُمْ اَىِٕمَّةً يَّدْعُوْنَ اِلَى النَّارِ ۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَا يُنْصَرُوْنَ ۝۴۱

ؤ اڈ کت ما آیان ءَ پیشوا کہ دعوت دینت مخلوق ءَ آس ءِ نیمگ ءَ ف۵ ؤ قیامت ءِ روچ ءَ آمدد دیگ نہ بنت ف۶

وَاَتْبَعْنٰهُمْ فِيْ هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً ۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ هُمْ مِّنَ

ورندا کت ما آیانی سرا ماں اے دنیا ءَ لعنت ، ؤ قیامت ءِ روچ ءَ آ چہ وار و

الْمَقْبُوْحِيْنَ ۝۴۲ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ مِنْۢ بَعْدِ مَآ اَهْلَكْنَا

بزگاں بنت ف۷ ؤ تحقیق مادات موسیٰ ءَ را کتاب رند چہ پیشی ءَ کہ ما اولگیں

الْقُرُوْنَ الْاُوْلٰى بَصَاۗىِٕرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَّرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ

جماعتان ءَ را ہلاک کت ف۸ پہ مردمانی فہمائش ءَ و راہ سوج دیوک ؤ رحمت تانکہ آ

ع ۴ / ۱۴

ف۱ یعنی ہرچ گپے اِے درشان کنت (مثلاً یکیں خدا ءِ اِے کُل دنیا پیدا کُت و یک وھدے درستان ءَ فناکنان ءَ دوبارہ زندگ کنت پدا حساب کتاب بیت و منارا آئی ءِ پیغمبر جوڑ کنگ و دیم داتگ وغیرہ وغیرہ) چہ وتی پیشی بزرگان چوشیں گپ ما ہچ برنہ اشکتگ ف۲ یعنی خدا شر زانت کہ من ماں وتی دعویٰ ءَ راستان و چہ ہمائی ءِ ہدایت آورتگوں پشکا آ سر منی اُمیت اِنت کہ خوب بیت ھما مردمان کہ اللہ تعالیٰ ءِ سرپچیں نشانیان گندان ءِ وصداقت ءِ دلیلان اشکنان ءِ گوں ناانصافی ءِ حق ءِ دروغ کننت آ سؤب مندی نہ گندنت آخر ءِ آیان ناکام و نامراد بنت.

ف۳ یعنی گوں وتی وزیر ھامان ءِ گوشتی کہ شرّ خشتان ءِ آتش کدہ ءِ مان بکن تانکہ پہتگیں خشتانی یک برزیں بانے بادگیرے بندان ءِ و آسمان ءِ نزیک بوان ءِ من موسیٰ ءِ خدا ءِ سرک کنان بگندان کہ باریں کجا اِنت و چونیں انت چیاکہ بہ سرزمین ءِ من چہ وتی جند ءِ بغیر دگہ خدا نہ گندان بہ منی خیال آسمان ءِ ہم خدائے نہ بیت پدا ہم اے ڈول ءِ موسیٰ پسترسیت اِے خرملعون ءِ پہ کلاگ و مسخرہ کُت و ممکن اِنت کہ اینکہ بدحواس و بددماغ بوتگ کہ چوشیں ناہوگیں گپیان چہ وتی دپ ءِ دراکنگ بنا کُتی ف۴ یعنی چہ وتی عاقبت ءِ بے خبر بوان ءِ تکبر کُتی چوش گمان نہ کُرتی کہ آئی گردن ءِ پر دشوک و سر ءِ پر وشوک ھم موجود انت آخر خداوند قہار ءِ آئرا گوں وتی لشکر و سازمان ءِ ماں بحر قلزم ءِ غرق کُت تانکہ یادگار پشت بکپیت کہ بدبختیں ظالمانی عاقبت چوش بدوخراب بیت . غرق وغیرہ ءِ بیان چہ دو پیش بوتگ ف۵ یعنی اِے اِدا ماں گمراہی و سرکشی ءِ پیش پیش آت و مردمان ءِ دوزخ ءِ نیمگا دعوت داتگی اودا ھم آئرا دوزخیانی سروک جوڑ کنگ بیت کہ چہ درستان دیما بہ بیت «یَقْدُمُ قَوْمَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَ ۭ وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُوْدُ» (سورۃ ھود رکوع ۹).

ف۶ یعنی اِدا ءِ فوج و لشکر اودا ءِ درونہ ورنت نہ کجام یک نیمگے ءِ مددے کیت گوں وتی لشکر و سازوسامان ماں جہنم ءِ چگل دیگ بنت اودا کسے پہ اشان در نبیت ف۷ یعنی آخرت ءِ گندگی و بدانجامی وتی جاگہ ءِ انت ماں دنیا ءِ دانکہ دنیا ہست بیت بریشان ہر کس لعنت دیم دیوک بیت ف۸ تورات ءِ نزول ءِ پد ماں دنیا ءِ اِے ڈول برباد کنوکیں عذاب کم اہتنت سماوی ہلاکت ءِ بدل ءِ شریعت ءِ جہاد دستور دات چیاکہ ہتیں مردمان شریعت ءِ حکمانی سرا ادتارا قائم داشت و عملش کُت ۔

يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٤٣﴾ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ اِذْ قَضَيْنَآ اِلٰى مُوْسَى
نصیحت حاصل بکننت ف١ ۔ ؤ تو نہ آتے روچ ایرشتی پہنات ءَ وہدیکہ مادیم دات حکم

الْاَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشّٰهِدِيْنَ ﴿٤٤﴾ وَلٰكِنَّآ اَنْشَاْنَا قُرُوْنًا
پہ موسیٰ ءَ ف٢ ؤ نہ اَتے تو چہ گندوکاں ۔ ؤ لیکن ما پیدا کت بازیں جماعتے

فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِيْٓ اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوْا
گڈا دراج کش بوت آیانی سرا مُدت ف٣ ؤ تو نندوک نہ اَتے ماں مدین ءِ مردماں، کہ تو بوانتیں

عَلَيْهِمْ اٰيٰتِنَا ۙ وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِيْنَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّوْرِ
آیانی سرا مئے آیتاں ءَ، بلے ما دی رسولاں ءَ دیم دیان کُت ف٤ ؤ نہ اَتے تو کوہ طور ءِ کرّ ءَ

اِذْ نَادَيْنَا وَلٰكِنْ رَّحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّآ اَتٰىهُمْ مِّنْ
وہدیکہ ما توار پر دات لیکن اے انعام اِنت تئی رب ءِ ف٥ تاکہ تو بترسینے ہما مخلوق ءَ کہ آیانی گورءَ نہ یاتک

نَّذِيْرٍ مِّنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْلَآ اَنْ تُصِيْبَهُمْ
ترسینوک چہ دو پیش تاکہ آ پنت حاصل بکننت ف٦ ؤ اگر اے مبوتیں کہ برستیں آیاں ءَ

مُّصِيْبَةٌ ۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ فَيَقُوْلُوْا رَبَّنَا لَوْلَآ اَرْسَلْتَ
آ فتے بہ سببءِ ہما چیزءِ کہ دیما دیم دات آیانی دستاں، گڈا اگوشتنت ای مئے رب پرچا تو دیم نہ دات

اِلَيْنَا رَسُوْلًا فَنَتَّبِعَ اٰيٰتِكَ وَنَكُوْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا
پیغمبرے مئے نیمگ ءَ تاکہ ما رندگیری بکتیں تئی آیتانی و بوتیں ما چہ مومناں ف٧ گڈا وہدیکہ

جَآءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوْا لَوْلَآ اُوْتِيَ مِثْلَ مَآ اُوْتِيَ مُوْسٰى ۭ
سر بوت آیاں حقیں خبر چہ مئے گورءَ، گوشتش پرچا دیگ نہ بوتگ اے پیغمبرءِ چوشکہ دیگ بوتگ اَت موسیٰ ءَ

اَوَلَمْ يَكْفُرُوْا بِمَآ اُوْتِيَ مُوْسٰى مِنْ قَبْلُ ۚ قَالُوْا سِحْرٰنِ تَظَاهَرَا ۣ
آیا انکارش نہ کتگ چیزیکہ دیگ بوت موسیٰ ءَ چہ دو پیش ف٩ گوشتش دوئیں سحر انت وت ماں وتا یک دوئیے

وَقَالُوْٓا اِنَّا بِكُلٍّ كٰفِرُوْنَ ﴿٤٨﴾ قُلْ فَاْتُوْا بِكِتٰبٍ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ
ؤ گوشتش ما ہر دوئیناں ءَ نہ منّیں ف١٠ بگوش تو نون شما بیارات کتابے چہ اللہ ءِ گورءَ کہ آ

ف١ یعنی تورات کہ موسیٰ علیہ السلام ءَ دیگ بوتگت مزن فہم و بصیرت عطاء کنوک مردمانءَ ہدایت ءِ کشک ءِ سرا پرینوک و رحمت ءِ مستحق جوڑ کنوکیں کتابے اَت. تاکہ آ ئیءَ بوانت ءُ اللہ ءَ یاد بکننت، احکام خداوندی ءَ در بیرنت و پنت و نصیحت حاصل کنوک بہ بنت، راستیں گپ ھمیش اِنت کہ چہ قرآن کریم ءِ پدھدایت ءِ ردا تورات ءِ درجہ اِنت و مردچی وہدیکہ آئی رندگیری کنوکان ءَ آئرا ضائع کرتگ ایوک ءَ قرآن آئی ضروری علوم و ہدایتانی حفاظت کنوک اِنت ف٢ یعنی کوہ طور ءِ روچ ایرشتی جانب ءَ کہ اودا واجہ موسیٰ ءَ نبوّت و تورات دیگ بوتنت ف٣ یعنی تو آوھدءَ داستانانءَ گوں ھنچیں گیش و گیوارے ءَ راست راست بیان کنگائے گوشیگا تو وت کوہ طور ءِ کش ءَ اوشتاتگ ءُ گندگاتے حالانکہ ظاہریں گپ ایت کہ تو موجود نہ اَتے ؤ چو ءَ ہرکس زانت کہ تو اُمّیءَ ئے کجام یک عالمے ءِ صحبت ھم ترا نصیب نہ بُوتگ نہ چوشیں داستانانی راست راست ءَ زانوکیں جیدعلمے ماں مکّہ ءَ موجود اَت، پدا غور کنگ ءِ گپ ایش اِنت کہ اے علم چہ کجا اَہت حقیقت ایش اِنت کہ دنیاءِ قومانی سرا مُدت و قرن گوستگ شتگنت وچہ دراجیں وقت ءِ گوزگ ءَ ہما علم ہم کم کم ءَ اَدل بدل بوگا ئتنت وھما ھدایتان ھم بے گواہ بوان اتنت پمشکا علیم و خبیر خداءِ ارادہ بوت کہ چہ یک اُمّی ئیے زبان ءَ شموشتگیں سبق یاد دیائینگ بہ بنت و ھما عبرتناکیں سروسوج دیوکیں پنت و نصیحتانی یک ہنچیں راستیں عکسے بہ دنیا ءِ دیما پیش کنگ بہ بیت کہ آئی سرا نظرءَ دور دیانءَ بے اختیار منگ بہ کپیت کہ اشی ءِ پیش کنوک آدمانءَ ہر وقت موجود اَت گوں وتی چماں ہر یک چیزءَ چہ اول تاں آخرءَ گندوگ اَت بلے سر ظاہریں گپ ایت کہ تو اودا موجود نہ اَتے ابید چہ ایشی ءَ دگہ چے گوشگ بیت کہ ہما خدائے کہ چہ تئی زبانءَ گپ جنگائنت وھما ذات کہ آئی دیما تمام غائب ھم حاضر انت اے ھما خداءِ بیان گوشگ بیت.

ف٤ یعنی موسیٰ علیہ السلام ءِ ‹‹مدین›› ءَ ردگ ءِ حالتا ہر چ نقشہ ئے دیما آتک آیاں گوں چوشیں خوبی ءُ راست بیانی بیان کنت کہ گوشیگاں آساعت ءَ شما گوں پیغمبری شان و شوکت ءَ ہمودا نندوک اَتے وچوشکہ مروچی ماں وتی ماتیں وطن مکّہ ءَ اللہ ءِ آیتاں ءَ وانان ءَ مخلوق ءَ اشکنائینے. آوھدءَ مدین ءِ نندوکان ءَ اشکنائینگ ءَ گلائیش بوتگے حالانکہ اے چیز صاف صاف ءَ حقیقت ءَ نفی کنت خبرایوک ھمکر اِنت کہ ما مدام پیغمبران ءَ دیم دیان بُوتگیں کہ آیاں دنیاءِ مردمان ءَ چہ واب ءَ آگاہ کرتگ و گوستگیں عبرتناکیں نقشہان ءَ مخلوق ءَ یاد دیائینتگ ہمے عام دستورءِ ردا ماترا اِہم رسول کُت و دیم دات کہ مخلوق ءَ پیشی قصہانی یادءَ بیرین وچہ غفلت ءِ واب ءَ مردمان ءَ ہوشیار بکن پمشکا ضروری بُوت کہ راست راستیں قصہانی صحیح علم ترا دیگ بیت و اشان ءَ چہ تئی دپا بیان کنائینگ بہ بیت ف٥ یعنی موسیٰ علیہ السلام ءَ را توار پہ جت ‹‹اِنِّيْٓ اَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ›› تو اودا اوشتاتے ءَ نہ اشکنگاتے اے حق تعالیٰ ءِ انعام اِنت کہ ترا برے احوال و جاوران معلوم دارکُت وگوں شما ہما پیمیں سلوک روا داشت ہماکہ گوں موسیٰ علیہ السلام ءَ کنگ بوتگ اَت چوش بزان ‹‹جبل نور›› (کہ اودا غار حرا اِنت) و ماں ‹‹مکّہ›› و ‹‹مدینہ›› ءَ جبل طور ›› و ‹‹مدین›› ءِ تاریخ ءِ پدا تکرار کنگ بوت ف٦ یعنی عرب ءِ مردمان ءَ اے چیزان ءَ پیش داران ءَ آیان ءِ چہ ترسناکیں انجام ءَ آگاہ بکن ممکن اِنت کہ اِشانءَ اشکنان ءَ یادش بکننت و نصیحت بگرنت (تنبیہ) چہ ‹‹مَآ اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ›› ءَ مراد شاید آبائے اقربین مراد بہ بیت واللہ اعلم ف٧ یعنی پیغمبران ءَ اشانی نیمگ ءَ دیم دیگ نیک بختی ایت اگن پیغمبر دیم دیگ ءَ بغیر اللہ تعالیٰ آیانی ظاہریں کم عقلیان و بے ایمانیانی سرا سزا دیگ ءَ بلگتیں پدا ہم ظلمے نہ بُوتگت لیکن آئی ءَ احسان کُت و کجام قسم ءِ معقولیں عذرداری رھبندان ءَ ترک نہ دات ممکن اِنت سزا دیگ ءِ وھدءَ بگوشتیں اِش کہ وا بر! مئے گورءَ پیغمبرے دیم دیگ نہ بُوت کہ آئی ءَ بہ مئے ردیں کارانی سرا مارا ایہم تراپے بداتیں یکپارگی مارا گپت وجہنم ءِ چگل داتے اگن یک پیغمبرے بیاتکیں تو گڈا تو وت دیستگت کہ ما چونیں نیکیں کرتگت ف٨ یعنی رسول اگن دیم داتیں تو گڈا اگوشتگش کہ رسول پرچا دیم دیگ نہ بُوت نوں وھدے رسول آہتگ کہ ماں شان و مرتبہ ءَ چہ گلیں رسولاں اعلیٰ و افضل تر اِنت تو گوشنت واجہ ما ہما دھدءَ قبول دار بوتگتیں وہدیکہ ما بدیستیں کہ چراہی ءَ چو موسیٰ علیہ السلام ءِ بیما ‹‹عصا›› و ‹‹ید بیضا›› ءِ معجزات پدراہ بنت و بہ آئی گورا تورات ءِ ڈول ءَ یکدم یک کتابے نازل بوتیں اے چے کہ دو دو چار چار آیتاں پیش کنت ف٩ یعنی موسیٰ ءِ معجزات و کتابءَ کجا درست قبول دار بوتگنت شبہ کنوکان ھم آئرا ‹‹سحر مفتری›› ءِ نام داتگت چوشکہ ہنوں یک دورکوع ساری ءَ گوست. بس ہرکس ءَ قبول داری منظوری نہ بیت آئی ماں ہر یک خبرے ءَ چیزے عیب کشّیت و گیشت ءَ پچکّے بندایت ف١٠ حضرت صاحبؒ نبشتہ کنت ‹‹مکّہ ءِ کافران حضرت موسیٰ ءِ....

أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ

زیات ہدایت دیوک اِنت چرے دوٹینان کہ من آئی ءِ رندگیری کناں اگن شما راستگوات ف۱۔ گڈا اگن تئی جبرءِ مہ من اَنت

فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ

گڈا تو بزان کہ آ رندگیری کننت وتی واہگانی۔ وَ کئے اِنت زیات گمراہ ترچہ آئی ءَ کہ رندگیری کُتی وتی واہگ

بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾ وَ

ابید چہ ہدایت ءَ اللہ ءِ ۔ بے شک اللہ راہ پیش نداریت ناانصافیں قوم ءَ ف۲ وُ

لَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ ٱلْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ

تحقیق ما رندبہ رند دیم دیان کت وتی کلام پہ آیان تاکہ آ پنت حاصل بکننت ف۳ ہما کسان کہ ما آیان ءَ داتگ

ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِهِۦ هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوٓا۟

کتاب پیسر چہ قرآن ءَ آ ہَن پہ اِشی ءَ منّوک اَنت ۔ وُ وہدیکہ قرآن وانگ بیت آیانی سرا گوشنت

ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾

ما ایمان آرت پہ آئی ءَ، بے شک آ حقیں کتاب اِنت چہ مئے ربءِ ما چہ قرآن ءِ نزول ءِ پیش ہَن فرمان بردار اَتیں ف۴

أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيَدْرَءُونَ

آیان وتی ثواب دیگ بیت دوسر بسبب آیانی صبرءِ ف۵ و دفع کننت

بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِذَا سَمِعُوا۟

بدی ءَ گوں نیکی ءَ ف۶ وچہ مئے داتگیں روزی ءِ خرچ کنوک اَنت ف۷ وُ وہدیکہ اشکننت

ٱللَّغْوَ أَعْرَضُوا۟ عَنْهُ وَقَالُوا۟ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ سَلَٰمٌ

ناشریں گپان ءِ چہ آیان دیما تر بنت و گوشنت پما انت مئے کردار و پہ شما اِنت شمئے کردار، سلامت

عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِى ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ

باتے ، مارا درکار نہ اِنت ناسرپد ف۸ تو راہ ءِ سرا آرت نہ کنے ہر کس ءَ کہ بلوٹے

وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

و لیکن اللہ راہ ءِ سرا کاریت ہر کسا بلوٹیت ف۹ ۔ وُ آ شرتر زانت راہ ءِ سرا آیوکان ءَ ف۱۰

ع ۵ ۸ ۸ — النصف

......معجزهان اشکنگ ءِ پد گوشگ بنا کُت کہ اے ہمیں معجزه اگن اِسے نبی ءِ بوتین توماہم قبول دار بوتگتیں، وھدے چہ یہود ءِ جُست بیت و تورات ءِ گپ بِاے۔ نبی ءِ موافق و وتی مرضی ءِ برخلاف اشکتنت مثلاً ایکہ بُت پرستی کفرانت آخرت ءِ زندگی برحق اِنت وہرچ جانورے بہ خدا ءِ نام ءِ ذبح مبیت تو آ مُردار اِنت (ماں عرب ءِ سرزمین ءِ یک نبی آخر الزمان ئے کیت و آ ئی نشانی ایش بنت وغیرہ وغیرہ) گڈا ہر دوٹینان ءِ جواب دیگ بنا ئش کُت کہ تورات و قرآن ہر دوئیں جادو اَنت و موسیٰ و محمد (علیہما الصلوٰۃ والسلام) دوئیں جادوگر اَنت (العیاذ باللہ) کہ اشان یکدگرے ءِ تصدیق ءِ کننت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی چہ آسمانی کتابان نامداریں و مزنیں کتاب ھمے دوئین اَنت کہ اشانی ہمسری ءِ ہیچ کتابے کُت نہ کنت اگن اے ہر دوئیں کتاب جادو اَنت گڈا شما یک خداوندی کتابے پیش بدارِت کہ آچر یشان بہتر و چریشان زیات ہدایت دیوک بہ بیت، بندہ ءِ خبرءِ اگن چوشیں کتابے آورتش تومن آئی ءِ پیروی کنگ ءِ بنا کنان و لیکن شما دان قیامت ءِ اِے ڈولیں کتاب آورت گُت نہ کن اِت، چریشی ءِ زیات بدبختی چے بیت کنت کہ شما وت چہ ربانی ھدایت ءِ جز ماتہ بہرات دھدایت ءِ ہرچ کتابے کیت آئیا جادو گوشان ءِ رد قرار دے اِت وہدیکہ اِے یک انسانے ءِ جوڑ کُرتگیں جادو وایت تو شمارا لازم اَت کہ شما کل جہان ءِ جادوگران جمع بکرتیں و چریشی ءِ یک مستریں جادوے بیارتیں آخر جادو چوشیں چیزے نہ اِنت کہ آ ئی مقابلہ کنگ مبیت ف۲ یعنی وھدیکہ نہ اشان ہدایت ءِ قبول کننت و نہ بہ آ ئی مقابلہ ءِ کجام یک چیزے پیش کُت نہ کن اَنت تو ہمے اے خبرءِ دلیل اِنت کہ اشان ءِ بہ ھدایت ءِ راہ ءِ سرا روگی نہ اِنت اشان ایوک ءِ وتی جند ءِ واہگانی دُمب ءِ کپوک انت دلءِ ہر چیزے لوٹ اِت آ ترا قبول کت وہر چیزءِ وتی مرضی و واھگ ءِ برخلاف دیست آترا رد کُت گڈا اِے ڈولیں واھگ ءِ دُمب ءِ کپوکان ءِ چونکائی ہدایت. حاصل بیت کنت، اللہ ءِ عادت ہما قوم ءِ را ہدایت ءِ نعمت ءِ دنت کہ آ ارادہ پہ ہدایت ءِ بداریت و تہنا ہوا وہوس ءِ حق ءِ معیار مکنت ف۳ یعنی مئے وحی ءِ سلسلہ چہ پیش ءِ جاری اِنت بہ یک وحی ءِ تصدیق و پلہ داری ءِ دومی وحی ءِ برابر دیم دیان بوتگیں و قرآن ءِ ھم ما کم کمءِ نازل کُرتگیں یک آیتے ءِ رندا دومی آیت آیوکہ بُوتگ چیے رھبندءِ مقصد اِے بُوتگ کہ پہ غور و فکر و زانگ و ترانگ ءِ واسطہ شرّی ءِ موہ برسیت و بہ یاد کنگ ءِ ھم آسانی بہ بیت ف۴ یعنی جاھل مشرکانی احوال ایش اِنت کہ نہ پیشی کتابان منّ اَنت و نہ رندگینان۔ واشانی مقابلہءِ انصاف دار وکیں کتابانی واھندان ءِ بچارات کہ آیان ہر دوئینان ءِ تسلیم کنوک و منّوک اَنت، ساری ءِ تورات وانجیل ءِ سرا یقین اِش داشتگت وہدیکہ قرآن آہتگ تو درّ اَینتش کہ بے شک اے کتاب برحق اِنت مئے ربءِ دیم داتگیں کتاب اِنت ما ریشی ءِ سرا وتی یقین و اعتقادءِ جار جنیں ما و پیش ءِ ہم اللہ ءِ کلامانی منّوک بوتگیں مروچی ہم آ ئی کلام ءِ قبول کنیں درحقیقت ءِ ما چہ مروچی ءَ مسلمان نئیں بلکیں ما باز ساری ءِ مسلمانیں چیاکہ پیشی کتابانی سرا مئے ایمان ہست اَت کہ ماں آیان پیغمبر آخر الزمان و قرآن کریم ءِ بابت ءِ صاف صاف ءِ بشارت و مستاگی موجود اَنت پمشکا آ پیشین گوئیانی سرا سرا ھم ما چہ پیش ءِ اجمالی ایمان داشت کہ مروچی آ ئی تفصیل ءِ گوں وتی چمّان گندگا ئیں ف۵ یعنی مغرور و بے غرض بوان ءِ چہ حق ءِ قبولی ءِ ماسرتاب نداتیں بلکہ ہردین ہر ہمیں حق ءِ گپٹ سر بوت چہ تأمل کنگ ءِ بغیر ما آئیا قبول دار بوتیں (تنبیہ) شیخ اکبرءِ ما فتوحات ءِ بنشتہ کرتگ کہ اِے اہل کتاب ءِ ایمان بہ وتی پیغمبرءِ دو برءِ بُوت اوّلی برءِ بالاستقلال ایمانش آورت و دومی برءِ بہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا ایمان آرگ ءِ ردا۔ چیاکہ وا جہیں نبی صلی اللہ علیہ وسلم تمام پیشی نبیانی تصدیق کنوک اِنت و آیانی سرا ایمان آرگ ءِ فروری قرار دیوک انت ودا جہیں نبی ءِ سرا اشانی ایمان دو برءِ بوت یکے ہنوں بالذات و بالاستقلال و دومی بہ وتی پیغمبرءِ سرا ایمان آرگ ءِ ردا چیاکہ ہر یک پیغمبرے ءِ واجہیں نبی ءِ بشارت داتگ و پیشگی تصدیق ہم کُرتگ اَت پمشکا اشان ءِ ہم اجر و ثواب دو رندءِ رسیت باقی ماں حدیث شریف ءِ ہر چیکہ ثلاثۃ یُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ، آہتگ آ ئی گیش وگیوار ءِ اِے موقع نہ اِنت ما ماں صحیح مسلم ءِ شرءِ اِے ردا مزن تفصیل ءِ بحث کرتگ تمام اشکالان ءِ رفع کنگ ءِ جہد کرتگ فللہ الحمد والمنۃ وبہ التوفیق والعصمۃ۔

ف۶ یعنی کجام دگہ کسے گوں آئیا بدی بکنت تو اِے کس بہ آئی جواب ءِ مروّت و شرافت ءِ کار بندان ءِ نیکی و احسان کننت یا مطلب ایش اِنت کہ کدی چریشان....

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

...... کجام بدیں کارے بہ بیت تو آئی تدارک گوں نیکیں کارءَ کنت تانکہ حسنات ءِ بار چہ سئیات ءَ گران تر بہ بیت ف یعنی اللہ تعالیٰ ءَ ہر چ مالے داتگ چرائی زکوٰۃ ادا کننت صدقہ خیرات دینت وسیاد وارثانی ہم خیال داری ءَ کننت غرضیکہ حقوق العباد ءَ بادا ندینت ف۸ یعنی اگں جاہلیں مردے ناہودگیں گپے درشان بکنت تو آئی کارءَ کار ندارنت بس چوش گوشنت کہ واجہ تئی گپان ءَ ماچہ دور ءَ سلام کنیں اے جاہلی ءِ پیالک تئی نصیب ببات چہ مئے سرا بکپ ما وتی کارءَ وت شرتر زانیں۔ تئی کہ تگیں کار تئی دیما و مئے کہ نگیں کار مئے دیما کاینت ما ہچ غرض نداریں کہ گوں تئی ہمیں نادان ءَ کار بداریں۔ محمد بن اسحاق ءَ ماں سیرت ءَ نبشتہ کرتگ کہ مکہ ءِ قیام ءِ دوران ءَ تقریباً بیست نفر چہ حبشہ ءَ واجہیں نبی ءِ احوال ءَ اشکنان ءَ مکہ ءَ اہتنت تانکہ پٹ و پول بکننت کہ واجہ چونیں کس ایت، گوں واجہ ءَ گپ و تران اِش کت، واجہ ءَ اشان ءَ قرآن پاک اشکنائینت چرا یانی چمان ارس رُمبگ ءَ لگتنت وگوں زور و قوت واجہ اش پیغمبر زانت وھدیکہ اشان مسلمان ءَ واتر بوتنت تو ابو جہل و غیر ذالک ءَ مشرکان آیان ءَ پہ کلاگ زُرت و شورش کت کہ چوشیں احمقانی قافلہ ماہچ جاگہ ءَ ندیستگ کہ اشان یک مردے ءِ پٹ و پول ءِ واسطہ اہتنت و آئی غلام جوڑ بوان ءَ و وتی دین ءَ یل دیان پدا واتر کنگا ئنت آیان پتہ دات «سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نُجَاهِلُكُمْ لَنَا مَا نَحْنُ عَلَيْهِ وَلَكُمْ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ لَمْ نَأْلُ أَنْفُسَنَا خَيْرًا»، (بس ماشمارا سلام کنیں پہل بکن اِت! ماشمے جہالت ءِ پسہ ءَ گوں جہالت ءَ دیگ نہ لوٹیں ما و شما ہر کس بہ ہر جاور ءِ سرا اِنت آئی نصیب ہما اِنت ماچہ وتی جند ءِ شری ءِ ردا ہچ کوتاہی نہ کت) ہمے بابت ءَ اِے آیتان نازل بوتنت واللہ تعالیٰ اعلم۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ہما جاہل کہ سر پد کنگ ءِ ردا چرائی ءَ ہچ خیر نہ گندے چرائی کنارہ کشی بہتر اِنت ف۹ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ واجہیں پیغمبر ءَ وتی ناکو (ابو طالب) ءَ مزن کوشست کت کہ مرگ ءِ ساعت ءَ کلمہ بوانیت آئی ءَ قبول نہ کت برے ردا اِے آیت نازل بوت (موضح) یعنی گوں ہر کس ءَ تئی محبت بہ دل ءِ تب ءَ بہ بیت یا کہ تئی دل بکشیت کہ فلاں کس ءَ ہدایت بہ بیت لازم نہ انت کہ ہنچوش بہ بیت شمے کار ایوک ءَ راہ سوج دیگ اِنت دیم تر ءَ کئے راہ ءِ سرا کپان بہ وتی منزل مقصود ءَ سر بہ بیت و کئے سر نہ بیت اِے گپ چہ تئی اختیار ءَ خارج اِنت اللہ پاک اختیار داریت کہ ہر کس ءَ بواھیت آئیا حق ءِ قبول کنگ و واصول الی المطلوب ءِ توفیق بدنت (تنبیہ) چیزیکہ حضرت شاہ صاحبؒ ءَ فرمان کتگ آماں صحیح حدیثان موجود اَنت چریشی ءَ زیات ماں اِے مسئلہ ءَ کلام کنگ و ابو طالب ءِ ایمان و کفر ءَ خاص بنگپ (موضوع) پہ بحث ءَ جوڑ کنگ غیر ضروری اِنت۔ بہتر ھمیش اِنت کہ اِے ہمیں غیر ضروری و چہ خطرہ ءَ پُریں بحثانی ردا زبان بند کنگ بہ بنت ف۱۰ یعنی کسے ءَ را بہ کجام شخصے ءِ راہ ءِ سرا یارگ ءِ اختیار چے بیت کنت آئیا را اِے ردا علم ہم نیست کہ کجام کس بہ ہدایت ءِ راہ ءِ سرا آیوک اِنت یا آیگ ءِ قابلیت ولیاقت داروک اِنت بہر حال مرے آیت ءَ واجہیں نبی ءَ تسلا دیگ بوت کہ شما جاہلانی ناہودگیں گپان و دشمنانی شور و شارانی یا وتی خاص و ناسیں سیاد وارثانی ایمان نہ یارگ ءِ ردا غمناک مبے اِت ہر قدر شمے سرا فرض اِنت آئرا سرانجام بدے اِت مردمانی استعداد و قابلیت ہر یکے بہ وتی حساب ءِ ردءَ اِنت اِے گپ بہ اللہ ءَ اختیار ءَ زانگ ءَ اِنت کہ چہ اشان کجام کس ءَ ہدایت ءِ راہ نصیب بہ بیت۔

ف۱ انسان ءِ چہ ھدایت ءَ دور داروکیں چیز باز اَنت مثلاً نقصانِ جان و مال ءِ خوف، چنانچہ مکّہ ءِ لہتیں مشرکان ءَ گوں واجہ پیغمبر ءَ گوشت کہ بیشک ما سرپد بئیں کہ شمابہ حق ءِ سراِت لیکن اگن ما اسلام ءِ دین ءِ قبول کنان ءَ تئی ہمراہ ببئیں تو کل عرب مئے دشمن بیت چپ و چاگرد ءِ تمام ٹک و راج مئے سرا اُرش کننت و اَوار بڈان ءَ مارا وتی دیار جوڑ کننت نہ مئے جان سلامت مانیت و نہ مئے مال۔ اشی ءِ جواب دیما پیداک اِنت ف۲ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ''مکّہ ءِ مردمان درائینت کہ اگن ما مسلمانی ءِ قبول بکنیں تو کل عرب بہ مئے دشمنی ءَ لانک بندنت، اللہ ءِ پتہ دات ہنوں چرا یانی دشمنی ءَ بہ کئی ءِ پناہ ءَ نندوک اِت۔ ھمے حرم ءِ ادب مانع (داروک) اِنت کہ وت مان وتی سکیں دشمنی ءِ باوجود درآمد بہ شمے سرا حملہ نہ کننت و شمارا چہ مکّہ ءَ در نہ کننت ہما اللہ کہ آئی ءِ اے جاگہ حرمت داروک جوڑ کرتگ پدا ہم شمارا پناہ دیوک اِنت ''(موضح) آیا شرک و کفر ءِ سرا شمارا پناہ داتی گڈا ایمان و تقویٰ اختیار کنگ ءِ سرا شمارا پناہ ندنت۔ البت پہ ایمان و تقویٰ چکاسگ ءِ روا بہ چنت روچ امتحان ءِ طور ءَ کجام خبرے پیش بئیت تو پریشان بوگ نہ لوٹیت '' فَاِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِيْنَ۔ ف۳ یعنی چہ عرب ءِ دشمنی ءِ پہ چا ترس اِت، شمارا باید اِنت کہ چہ اللہ ءِ عذاب ءَ بترس اِت شمانہ گند اِت چنکر قوم گوستگنت کہ اشان بہ وتی عیش و عشرت ءِ و شنود و مغرور اتنت و ھدے اشان تکبر و سرکشی ءِ راہ اختیار کُت اللہ تعالیٰ ءَ اشان چونکائی تباہ و برباد کُت دپیش داشت کہ مرچی بہ روئے زمین ءَ اشانی نام و نشان ھم پشت نہ کپتگ بلے اے ڈمب آیانی میتگانی کپتگ اَنت کہ اشانی توک ءَ کس نندوک ہم نیست ابید چہ اِشی ءَ کہ یک مسافرے ءِ سرا دا بکپیت دیک دو روچ بدا ربیت یا خدا ءِ قدرتان ءِ پہ عبرت ءِ خاطر ءَ ندارگ کنگ ءِ روا ادا بجلیت ف۴ یعنی گُل مُرتنت و بے گواہ بُوتنت، ہمے ڈول ءَ کسے ءِ پُشید اوارثے نہ مانت بس اللہ ءِ نام باقی مانوک اِنت ف۵ یعنی اللہ تعالیٰ دان ہما وھد ءَ میتگان ءَ گارگمسار نہ کنت وانکہ اودے مستریں جاگہ (صدر مقام) ءَ یک آگاہ کنوکیں پیغمبرے رِدان نہ کنت (صدر مقام ءِ نام پمشکا گرگ بوت کہ اود ءِ اثردان دور ءَ روت و سر بیت و پدا شہرستان ءِ مردم اید گرانی نسبت ءَ زیات فہمیدہ و خبر گوشداروک اَنت تمام روئے زمین ءِ آبادیانی صدر مقام مکّہ معظمہ اَت لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا (شوریٰ رکوع ۱) ہمے سوب اِنت کہ اودا چہ درستان مستریں پیغمبر وگڈی نبی دیم دیگ بُوت ف۶ یعنی ہوشیار کنگ ءِ سرا ہم مردم دست نہ کشنت برابر مان ظلم و سرکشی ءَ ہنگت زیات ناشری کنوک بنت گڈا اللہ پاک اشان ءَ بگیر آران ءَ ہلاک کنت۔ یعنی پہ انسان ءَ لازم اِنت کہ چہ وتی عقل ءَ کار گران ءَ اینکر بزانت کہ آ ترا مان دنیا ءَ چنت روچ زندگوازینگی اِنت واد ءِ راحت و آرام یا بہارانی لذّت چشتگی اِنت فرض بکن کہ مان دنیا ءَ عذاب ھم منیت پدا ہم موت ءِ دراجیں دست چہ ترا اے تمام ساز و سامان ءَ جدا کنت پدا ترا خدا ءِ روبرء حاضر بوگی اِنت ذرہ ذرہ عمل ءِ حساب داد گیشینگی اِنت اگن ترا اود ءِ عیش و آرام دست کپت تو اِد ءِ عیش بہ آئی مقابلہ ءَ ہچ ارزشے یا قیمتے ندا ربیت کجام عقل مند چو شینے بیت کنت کہ یک تنگ ترپشیں زندءَ

وَقَالُوْٓا اِنْ نَّتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ اَرْضِنَا ۭ
گوشت آیان اگن ما ہدایت ءِ رندگیری ءَ بکنیں گوں تو ما پلگ بئیں چہ وتی زمین ءَ ف۱

اَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَّهُمْ حَرَمًا اٰمِنًا يُّجْبٰٓى اِلَيْهِ ثَمَرٰتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا
آیا جاگہ ندات ما آیان ءَ مان حرم ءَ گوں امن ءَ، کشان ءَ کایت آئی ءِ نیمگ ءَ نیک ہمک چیز ءِ روزی

مِّنْ لَّدُنَّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝۵۷ وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ
چہ مئے نیمگ ءَ لیکن چرا یان گیشتر نزانت ف۲ وچنکیں میتگ ما برباد کتنت کہ

قَرْيَةٍۭ بَطِرَتْ مَعِيْشَتَهَا ۚ فَتِلْكَ مَسٰكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِّنْۢ
حدا گوستگنت مان وتی گزران ءَ، نوں ایشنت آیانی لوگ و جاگہ کہ آباد نبوتنت چہ آیان

بَعْدِهِمْ اِلَّا قَلِيْلًا ۭ وَكُنَّا نَحْنُ الْوٰرِثِيْنَ ۝۵۸ وَمَا كَانَ رَبُّكَ
پد مگر کمیں ف۳ و ما بوتیں بدست ءَ آروک آیانی میراث ءِ ف۴ و تئی رب نہ اِنت

مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فِيْٓ اُمِّهَا رَسُوْلًا يَّتْلُوْا عَلَيْهِمْ
میتگانی برباد کنوک تاکہ دیم مدنت آ مستریں میتگ ءِ طرف ءَ پیغامبرے بوانینت آیانی سرا

اٰيٰتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰٓى اِلَّا وَاَهْلُهَا ظٰلِمُوْنَ ۝۵۹ وَمَآ
مئے آیتان ءَ ف۵ و ما نہیں برباد کنوک میتگان ءَ مگر ہما وھد ءَ کہ اود ءِ مخلوق گنہگار بہ بنت ف۶ و چیز کہ

اُوْتِيْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَزِيْنَتُهَا ۚ وَمَا عِنْدَ
شمارا دیگ بوتگ گڈا فائدہ زورگی اِنت مان دنیا ءِ زند ءَ و آئی ءِ زینت اِنت، و ہر چے خدا ءِ

اللّٰهِ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝۶۰ ع اَفَمَنْ وَّعَدْنٰهُ وَعْدًا
گوراِنت آ شرتر و پائدار تر اِنت۔ آیا شما سرپد نہ بیت ف۷ آیا گڈا کسے ءَ کہ قول دات ما قولے

حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيْهِ كَمَنْ مَّتَّعْنٰهُ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ
شریں گڈا آ رسوک اَنت آ ترا، آ مثل ہما کس اِنت کہ آ ترا ما فائدہ دات دنیا ءِ زندءَ، رند

هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِيْنَ ۝۶۱ وَيَوْمَ يُنَادِيْهِمْ فَيَقُوْلُ
آمان قیامت ءِ روچ ءَ حاضر کنگ بنت ف۸ ڈ روچ کہ توار جنگ بنت آ، گڈا فرمان

بہ یک صاف و لتئیں زند ءِ سرا و ناقص و فانی لذّتان ءَ کامل و باقی پُشت کپوکیں نعمتانی سرا ترجیح دنت۔ ف۸ یعنی مؤمن و کافر بہ وتی انجام ءِ روا چونکا ءَ برابر بیت کننت۔ پہ یکے ءَ دائمی عیش و راحت ءِ وعدہ کہ آ یقیناً سرجم بیت و پہ دومی ءَ چنت روچ ءِ عیش ءَ پد گرفتاری ءِ پروانہ و دائمی بندی خانہ (جیل خانہ، زندان) العیاذ باللہ! یک مردے واب ءَ بگندیت کہ منی سرا بادشاہی تاج ایر اِنت خدام و چاکر قطار ءَ اوشتاتگنت و ہمک رنگ ءِ نعمت (ورد وراک) دسترخوان (سُفرہ) ءِ سرا پہ ڈولے ءَ ایر اَنت کہ چہ اشان من ورگاؤں وشری ءَ لذّت حاصل کنگاؤں، چمّانی بچ بوتنت تو دیستی پولیس افسر گوں گرفتاری ءِ پروانہ ءَ و زہر یلان اوشتوک اِنت بس آیان آ پیا گپت گوں و تا برتش د فوراً پیش بڈان ءَ عمر قید ءِ سزا ءَ شت نوں وت بگوش اِت کہ آ ترا آ پادشاہی ءِ واب و بریانی دگوشتانی لذّت چونکائی یاد بیت۔

ف۱ یعنی ھما خداۓ شریکان کجا اَنت کہ ئیں اشان ءَ پہ وتی مدد و نصرت ءَ بیارات ف۲ یعنی سوال وَ چہ مشرکان ءَ ات مگر گمراہ کنوکیں شریکان بزانت کہ درحقیقت مارا ہم بیم تراپ دیگ بوتگ بشکا پیش گپتان ءَ پستہ دینت کہ خداوندا! بیشک اشان ءَ ما گمراہ کُت واے گمراہ کنگ ہنچوش ات چوش بزان کہ ماوت گمراہ بوتیں ورد واتیں یعنی ہرچ سرپادے کہ رد کپگ ءَ وہدءَ ماوارت آئی سرجمی ماءِ اے ڈَول کُت کہ دگران ءَ گمراہ کرتیں چیاکہ دگران ءَ گمراہ کنگ ورد یگ گمراہ بوگ ورد ورگ ءَ آخری منزل اِنت چرے رھبند ءَ اشان مئے پرستش نہ کتگت بلکیں اشان وتی واہگ وول ءِ بستگیں گمانانی پرستش کرتگت ماچریشانی عبادت ءَ مروچی شمے ردبرءَ وتی بیزاری ءَ ظاھر کنیں، کذا قال بعض المفسرین۔ وحضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ "اشی ءَ شیطان گوشیت۔ گمراہ کنگ اشی ءَ وت لیکن نام ءَ گریت نیکیں مردمانی بشکا گوشتش کہ اشان مئے بندگی نہ کرتگ واللہ اعلم (تنبیہ) چہ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ ءَ مراد انت "لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ۔

ف۳ یعنی نون گوشگ بیت کہ پہ مدد ءَ توار پر جن اِت مگر آیان چون مدد کُت کنت آیان وت بہ وتی مصیبت ءَ گرفتار بنت کذا قال المفسرون۔ وحضرت شاہ صاحبؒ ءَ نبشتانک ءَ حاصل چوش انت کہ شیاطین وھدے نیکانی نام ءَ گرنت تو گوں مشرکان گوشگ بیت کہ ہما نیکان ءَ توار پر جن اِت۔ آیان ہچ پستہ نہ دینت چیاکہ آیان وت چرے مشرکانہ کاران رضامند نہ اتنت یا خبرش نہ داشتگت۔

ف۴ یعنی آدھرءَ عذاب ءَ گندان ءَ واہگ کننت کہ دریچتا ماں دنیاءَ تچکیں راہ ءَ سرا گام گیجوک بوتیں تو مصیبت ءَ گرفتار نہ بوتگتیں ف۵ ساری ءَ سوالان توحید ءَ بابت ءَ اتنت اِے سوال رسالت ءَ ردا بوت یعنی چہ وتی عقل ءَ شما اگں حق ءَ زانت کُت نہ کُت تو کم از کم چہ پیغمبرانی پیش دارگ ءَ شما سرپد بوتین اِت بگوش اِت بارےں شما گوں پیغمبران چونیں سلوک کت آ ساعت ءَ کس جواب دات۔ نہ کننت وگپ ورپ ءَ تمام راھان بند بنت ف۶ یعنی اودءَ کامیابی و سوب مندی ایوک ءَ گوں ایمان و عمل صالح ءَ تعلق داریت ہنوں ھم ہرکسے ءَ چہ کفر و شرک ءَ توبہ کنان ءَ ایمان آورت و نیکی ءِ راہ ءَ اختیار کُت حق تعالیٰ آئی پیشی خطایان ءَ معاف کنان آئرا سوب مندی عطا کنت (تنبیہ) عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ مِنَ الْمُفْلِحِيْنَ، شہنشاہانہ رھبندءَ وعدہ اِنت۔ یعنی سوب مندی ءِ اُمیت آئی ءَ دارگ لوٹیت اگرچہ مئے سرا کسے ءِ ظلم و زور نیست اِنت کہ گوں لاچاری ءَ چوش بکنیں، محض چہ فضل و کرم ءَ چوشیں وعدہ بوگ ءَ اِنت ف۷ یعنی چیز ءِ پیدا کنگ ہم بہ ہمائی مشیت و اختیارءَ اِنت و کجام چیزے ءَ پسند کنگ یا درچنان ءَ گچین کنگ ءِ حق ہم ہمائی ءَ حاصل اِنت ہرچی آئی مرضی بہ بیت ہما رھبند ءَ حکمان ءَ دیم بدنت ہر شخص ءَ مناسب بزانت آئرا خاصیں منصب و عہدہ ءِ سرافراز بکنت، ماں ہرکس ءَ استعداد و ہانچ بگندیت آئیا ہدایت ءِ کشک ءَ رہنمائی کنان ءَ سوب مند بکنت و چہ مخلوقات ءِ ہمک جنس ءَ ہر نوع ءَ یا چہ ہما نوع ءِ ہر فردے ءَ بلوٹیت بہ وتی حکمت ءِ روءَ چہ ایدگہ انواع و فردان اعلیٰ و بالا بکنت ابید چرائی ءَ دگہ ہچ کس ءَ چوشیں اختیارات حاصل نہ انت۔ حافظ ابن القیم ءَ ماں زاد المعاد ءِ اوائل ءَ اے بابت ءَ شر گیش و گیوار کرتگ۔ فلیراجع ف۸ یعنی ماں تخلیق و تشریح و بیان بوتگیں اختیار ءَ ردا حق تعالیٰ ءِ کس شریک نہ انت مردمان ءَ چہ وتی دستور و گچین کاری ءَ ہرچ تشریح قرار داتگنت کل باطل و بے دلیل اَنت ف۹ یعنی ماں دل ءِ توک ءَ ہرچ فاسد عقیدھے یا بدیں نیتے دارنت و چہ زبان، دست و پادان وغیرہ ءَ ہرچ کارے انجام دینت آ کل بہ خداءِ علم ءَ ہست اَنت و ہمادت چہ ہریک شخصے ءِ چیریں استعداد و قابلیت ءَ معلوم دارنت ہمائی روءَ آئی معاملہ ءِ گیش و گیوار کنت ف۱۰ یعنی ہنچوشکہ بہ تخلیق و اختیار و احاطہ کنوکیں علم ءَ آ وتی مٹ وت اِنت ماں الوہیت ءَ ہم آیک و یکتا اِنت بجز آئی دگہ کسے ءِ بندگی بیت نہ کنت پرچاکہ ھمائی ذات کہ کمالات ءِ سرچمگ اِنت تمام خوبیان جمع انت۔ ماں دنیا و آخرت ءَ ہرچ ہمیں توسیپ و تعریف بہ بیت بلے توری آ پہ بہ ہرکسے ءِ نام ءَ بندان کنگ بہ بیت درحقیقت آ خداءِ تعریف اِنت ہمائی حکم جاری اِنت آئی نیصلہ قائم بیوک اِنت ہمائی وتارا کلی اقتدار و زوراکی حاصل اِنت و آخرءَ دستیں عالم ءَ بہ ہمائی دیما حاضر بوگی اِنت۔ دیم ترءَ بیان کنت کہ شپ و روچ ءَ ہر قدر نعمت و خیر ترا اراسر بنیت اے گُل چہ ہمائی جانب ءَ انعام و اکرام و آئی فضل و کرم انت بلکیں شپ و روچانی ادلی بدلی اے ہم آئی یک زندیں احسان ایت۔

اَيْنَ شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تَزْعُمُوْنَ ﴿۶۲﴾ قَالَ الَّذِيْنَ حَقَّ

کنت کجا اِنت مئی ہما شریدار کہ پہ آیان شما گمان کرتگت ف۱ گوشت ہماکسان کہ ثابت بوت

عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هٰٓؤُلَآءِ الَّذِيْنَ اَغْوَيْنَا ۚ اَغْوَيْنٰهُمْ كَمَا

پہ آیان عذاب ءِ حکم مئے پروردگار اِیشنت ہما مخلوق کہ ما آیان ءَ گمراہ کت، ما آیان ءَ گمراہ کت چوشکہ

غَوَيْنَا ۚ تَبَرَّاْنَآ اِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوْٓا اِيَّانَا يَعْبُدُوْنَ ﴿۶۳﴾ وَقِيْلَ

ماوت بدراہ بوتیں، ما تئی دیما بے تعلق بوتیں آیان مئے پرستش نہ کت ف۲ و گوشگ بیت

ادْعُوْا شُرَكَآءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَهُمْ وَرَاَوُا الْعَذَابَ ۚ

توار بکن اِت وتی شریکان ءَ گڑا آیان ءَ توار پر جنت تو آ پستہ نہ دینت آیان ءَ ف۳ و گندنت عذاب ءَ

لَوْ اَنَّهُمْ كَانُوْا يَهْتَدُوْنَ ﴿۶۴﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيْهِمْ فَيَقُوْلُ مَاذَآ اَجَبْتُمُ

دریچتا آیان سر و سوج بگپتیں ف۴ و ہما روچ ءَ کہ خدا آیان ءَ توار پر جنت گوشیت کہ شما چے جواب

الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۶۵﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْاَنْۢبَآءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُوْنَ ﴿۶۶﴾

دات پیغمبران ءَ، گڑا اندیم بنت پہ آیان خبر آ روچ ءَ گڑا آوت ماں وتا یکدگر ءَ جست ہم نہ کننت ف۵

فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ مِنَ

گڑا ہرکس ءَ کہ توبہ کُت و ایمان آرت و خوبیں عملی کُت گڑا اُمیت اِنت کہ آ بہ بیت چہ

الْمُفْلِحِيْنَ ﴿۶۷﴾ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ

رستگاران ف۶ و تئی رب پیدا کنت ہرچیکہ بلوٹیت و پسند کنت ہرکس ءَ بلوٹیت، نیست اِنت آیان ءَ

الْخِيَرَةُ ۗ سُبْحٰنَ اللّٰهِ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۶۸﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ

اختیار ف۷ پاکی پہ خدا اِنت و بالا اِنت چہ ہما چیزءَ کہ آ شریک کننت ف۸ و تئی پروردگار زانت

مَا تُكِنُّ صُدُوْرُهُمْ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿۶۹﴾ وَهُوَ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۖ

چیزیکہ ماں وتی سینگان چیر دینت و چیزیکہ درشان کننت ف۹ و ہما اِنت خدا نیست اِنت معبودے ابید چہ آئی ءَ

لَهُ الْحَمْدُ فِى الْاُوْلٰى وَالْاٰخِرَةِ ۖ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۷۰﴾

پہ ہمائی اِنت توصیف ماں دنیا و آخرت ءَ، و ہما اِنت حکم ءِ خداوند و ہمائی نیمگ ءَ شما گردینگ بیت ف۱۰

ف۱ مثلاً روچ ءَ درکپگ ءَ میلیت یا آئی روشنی ءَ سلب بکنت تو گڑا شما بہ وتی کار و بارءَ چوشیں روشنی چہ کجا کارات ف۲ یعنی خبرءَ ہنچوش روشن و صاف اِنت کہ گوں اشکنگ ءَ فہم ءَ کیت تو زانا شما نہ اشکن اِت ف۳ یعنی اگن آفتاب (روچ) ءَ ایر روگ (غروب بوگ) ءَ میلیت مدام بہ شپے سرا آترا بہ اوشتاربنیت تو ہرچ راحت و آرامے و دگہ لہتیں فائدہ شما شپ ءِ ذریعہ ءَ حاصل کنگنت آیانی بست و بندءُ دگہ کجام طاقتے کُت کنت۔ آیا چوشیں روشنیں حقیقت ہم شمارا نظر نئیت (تنبیہ) اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ۔
"اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا"۔ ءِ مناسب اِنت چیا کہ گوں چمّ ءَ گندگ ءِ دار و مدار عادۃً روشنی ءِ سرا اِنت آ ماں روچ ءِ بہ شرّی ءِ پورہ بیت۔ ماں شپ ءِ تہار وکی ءَ چونکہ ہچ گندگ نہ بیت، البت اشکنگ ممکن اِنت بشکا گوں "اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا"، ءَ "اَفَلَا تَسْمَعُوْنَ"، زیات موزون آت واللہ اعلم ف۴ یعنی شپ و روچ ءَ سر و چیر کنت ماں شپ ءِ تہار وکی و خنکی ءَ سکون و راحت ہم حاصل بکن اِت و پہ روچ ءِ روژنائی ءَ وتی روزگار و ایدگہ کاران ءَ ہم بکن اِت و روچ و شپ ءِ قسما قسمیں نعمتانی رد احق تعالیٰ ءِ شکرءَ ہم بگراِت ف۵ احوال بیان کنو کیں پیغمبر یا آئی نائب یا ہر یک نیک بختے کہ ہست اَت (موضح) آ پیش دارنت کہ مردمان ءَ گوں آسمانی شریعت و خداوندی حکمان چونیں سلوک روا داشت ف۶ یعنی خدا تعالیٰ ءِ شریک بہ کجام سند و دلیل ءَ قرار دات اِت و حلال و حرام وغیرہ ءِ حکمان چہ کجا راستیں مأخذءَ زرت اِت شما و پیغمبران ءَ قبول دار نہ بوت اِت گڑا شمارا کئے ءَ سرحال گُت کہ اِے خدا ءِ حکم اِنت و اِے نہ اِنت ف۷ یعنی ہما وھدءَ شمارا پہ نظرءَ کیت کہ حقّیں خبر اللہ ئیگنت و معبودیت ایوک ءَ ہمائی ءِ حقّ اِنت ہچ کس آئی شریک نہ اِنت ماں دنیا ءَ پیغمبران ہرچے گوشتگت ہما راست اِنت مشرکان ءَ ہرچ عقیدھے وت گرتگ آتنت و ہرچ خبرے چہ وتی دل ءَ جوڑش کرتگت آ روچ ءَ درست کافور بنت ف۸ ماں پیشی رکوع ءِ آغازءَ دنیا ءِ بے ثباتی ءَ بہ آخرت ءِ مقابل ءَ بیان کنگ بُوتگ اَت چرائی ءَ بعد چہ آخرت ءِ ذکر ءِ مناسبت ءَ چیزے احوال عالم آخرت ءِ بیان بوت آنت ماں اِے رکوع ءَ دوبارہ اصل مضمون ءِ طرف ءَ دیم ترینگ بُوت و بہ ہمائی دعویٰ ءِ ثبوت ءَ قارون ءِ قصہ اشکنائینگ بیت گوشنت کہ قارون حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ ناکوزات اَت و مدام فرعون ءِ دربارءَ نندوک اَت چوشکہ ظالمیں حکومتانی دستور اِنت کہ بہ کجام راج و قوم ءِ خون ءِ چوشگ ءَ چہ ہمایان لہتیں نفرءَ وتی کارندہ جوڑ کننت فرعون ءَ چہ بنی اسرائیل ءَ ھمے ملعون گُرتگ اَت، قارون ءَ آ وھدءَ یک پُلے زانان ءَ گوں دوئیں دستاں مال جمع کنگ شروع کُت و دنیا دار بُوت و ہدے بنی اسرائیل ءِ سروکی حضرت موسیٰ ءِ دست ءَ اَہت و فرعون ماں دریاءَ غرق بُوت تو آئی مالی دیمروی ءِ راہان بند بُوتنت و سرداری ہم چہ دست ءَ شُت پہ حسد و کینگ ءِ سوب ءَ پہ حضرت موسیٰ ئیگی آئی دل صاف نہ آت پدا ہم سر ظاہر و تارا چو مؤمن ءَ پیش داشتگی. تورات ءِ بازیات وانتگی و علم حاصل کنگ ءَ زیات گلائیش اَت مگر دل ءَ دغا اَت حضرت موسیٰ و ہارون ءِ خداداتگیں عزت و منصب ءَ گندان ءَ زہری آہتگت وَ گوشتگی کہ آخر من ہم اشانی ناکو ءِ زھگاں اِے چونیں گپ اِیت کہ اِے ہر دوئیں کس نبی و مذہبی سردار جوڑ بہ بنت و منارا ہچ بگیر مئیت برے برے بڑاک جنگتی کہ اگن

قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ
تو بگوش بچارت اگن بکنت خدا شمے سرا شپ ءَ پہ مدامیگی داں قیامت ءِ روچ ءَ ف۱

مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيْكُمْ بِضِيَآءٍ ۭ اَفَلَا تَسْمَعُوْنَ ۝۷۱ قُلْ اَرَءَيْتُمْ
کئے اِنت ہما حاکم ابید چہ خدا کہ بیاریت پہ شما روشنی، آیا گڑا شما نہ اشکن اِت ف۲ تو بگوش بچارات

اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ
اگن بکنت خدا پہ شمے سرا روچ ءَ پہ مدامیگی داں قیامت ءِ روچ ءَ کئے اِنت ہما حاکم

غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيْكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُوْنَ فِيْهِ ۭ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ ۝۷۲ وَمِنْ
ابید چہ خدا ءَ کہ بیاریت پہ شما شپ ءَ کہ آرام بکن اِت ماں آئی ءِ تہا، آیا گڑا شما نہ گندات ف۳ وُ وتی

رَّحْمَتِهٖ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوْا فِيْهِ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ
مہربانی ءَ جوڑ کت پہ شما شپ و روچ ءَ را تاکہ شما ماں آئی ءَ آرام بکن اِت و تاکہ شما شوہاز بکن اِت.

فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝۷۳ وَيَوْمَ يُنَادِيْهِمْ فَيَقُوْلُ اَيْنَ
روزی چہ آئی فضل ءُ و تاکہ شما شکرءَ بگرات ف۴ وُ روچیکہ توار پہ جنت آیان ءَ گڑا آ گوشیت کجا اینت

شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تَزْعُمُوْنَ ۝۷۴ وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ
منی شریک کہ بہ آیان شما گمان داشتگ اَت وُ جدا کنیں ما چہ ہر اُمتے ءَ یک

شَهِيْدًا فَقُلْنَا هَاتُوْا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوْٓا اَنَّ الْحَقَّ لِلّٰهِ وَضَلَّ
گواہے ف۵ گڑا گوشیں بیارات وتی دلیل ءَ ف۶ نوں سر پہ ورنت کہ حقّ پہ خدا اِنت وُ گار گمسار

عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ۝۷۵ ع اِنَّ قَارُوْنَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوْسٰى
بیت چرایان آیانی وت گرتھیں خبر ف۷ بے شک قارون چہ موسیٰ ءِ قوم ءَ اَت

فَبَغٰى عَلَيْهِمْ ۠ وَاٰتَيْنٰهُ مِنَ الْكُنُوْزِ مَآ اِنَّ مَفَاتِحَهٗ لَتَنُوْٓاُ
گڑا گیشی ئی کُت آیانی سرا ف۸ وُ داتگت ما آئرا ہمنقدر خزانہ کہ چرائی کلیتانی زورگ ءَ ذم بارت

بِالْعُصْبَةِ اُولِي الْقُوَّةِ ۤ اِذْ قَالَ لَهٗ قَوْمُهٗ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللّٰهَ
ٹولی ءَ زورمندیں ف۹ وہدیکہ گوشت آئرا آئی ءِ قوم ءَ غرورناکی مکن کہ خدا

ع ۱۵/۷ ۱۰

اشان ءَ نبوت دست کپتگ تو چے بُوت. منی گوڑءِ مال و دولت ءِ ہمنکرا انبار اَنت کہ کسی گوڑءَ مال ءِ اینکرا انبار نیست، حضرت موسیٰ علیہ السلام ءَ یک برے اشی ءَ زکاۃ ادا کنگ ءِ حکم دات تو گوں مردماں گوشتی کہ داں ہنوگ ءَ واجہ ءَ موسیٰ ءِ ہرچ حکمے آورتگ ماں شما آیان ءِ قبول گُت مگر بارین شما اشیا ہم قبول کن اِت کہ آ مئے مال ءَ ہم چہ شما وصول بکنت، لہتیں مردمان ءَ آئی پلہ داری کنان ءَ درائینت اِنا ما برداشت کُت نہ کنیں آخر ملعون ءَ حضرت موسیٰ ءَ بدنام کنگ ءِ یک سلیں تجویزے ماں دل ءَ جوڑ کُت، یک جنیں آدمے ءَ رد دیان ءَ سکین دات کہ بُرّیں مجّی ءِ توک ءَ وھدے موسیٰ علیہ السلام زنا ءِ حدّ ءَ بیان کنت تو آ خرءَ گوں وت ءَ آئیا پولنگ بکن چنانچہ اِے جنیں آدم ءَ ماں مجّی ءِ توک ءَ ھمے گپ ءَ درشان کنان ءَ حضرت موسیٰ علیہ السلام ءِ سرا تہمت جت وھدے حضرت موسیٰ ءَ آئیا ترندیں سوگند دات و آئیا چہ اللہ ءِ قہر ءَ ترسینت تو آئی ءَ ماں دل ءَ ترس پیدا بُوت گڑا آئی ءَ صاف صاف ءَ گوشت کہ قارون ءَ منارا چوش گوشگ ءِ ردا سکین داتگ اَت، ہما وھدءَ چہ حضرت موسیٰ ءِ بددعا ءَ آئی اہل و عیال و خزانہ ءَ ماں زمین ءَ ایر بکان شُت ف۹ لہتیں سلف ءَ "مفاتح"، ءِ تفسیر گوں خزانگان کُرتگ یعنی آئی گوڑءِ ہمنکر کلدار ہست اَت کہ....

...... طاقت داروکیں مردانی یک جماعتے ھم آنرا بمشکل جست کُت بکنت لیکن گیشتر مفسران ءِ مفاتح ءِ تفسیر گوں کنجیاں کتگ۔ یعنی مالانی صندوق (پیتی) ہمینچو باز اتنت کہ آیانی کنجیانی جست کنگ ءِ بازیں زور و توت داروکیں مردمان دم ببرنت۔ واے چنداں مشکل نہ اِنت چو شکہ ماں ہنیں تفسیران گیش و گیوار بُوتگ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی پہ اے فانی و زوال بیوکیں مال و دولت ءِ سرا چیا ٹہل کنئے کہ اشّی ءِ قدر و قیمت اللہ ءِ گوْرءِ پٹ گ (شاشک) ءِ بانزل ءِ قدرءِ ھم نہ انت، شر بزان کہ خدا تعالیٰ ءِ ٹہل و ناز کنوکیں بندہ شر نہ لگنت و ہر چیزیکہ آمالک ءِ شر ملگیت آئی انجام ابید چہ تباہی و بربادی ءِ دگہ ہیچ نہ انت ف۲ یعنی خداءِ داتگیں مال بمشکا اِنت کہ انسان آنرا آخرت ءِ توشگ جوڑ بکنت نہ ایکہ غفلت ءِ نشہءِ بدمست بوْان ءِ تکبّر و غرورناگی ءِ راہ ءِ گام گیجوک بہ بیت ف۳ یعنی وتی بہرءِ بحساب ءِ روءِ، بوْر و بپوش بلے زیاتیں مال ءِ پہ آخرت ءِ توشگ جوڑ بکن و گوں مخلوق ءِ نیکیں سلوک ءِ بکن ف۴ یعنی ماں دل ءِ بحضرت موسیٰ ءِ بُغض و کینگ مدار بہ خداءِ

لَا يُحِبُّ الْفَرِحِيْنَ ﴿۷۶﴾ وَابْتَغِ فِيْمَآ اٰتٰىكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ

غرورناکءِ دوست نداریت ف۱ ءُ چیزیکہ تراخداءِ داتگ چرائی ءِ گڈی لوگ ءِ شوہازءِ بوف۲

وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَآ اَحْسَنَ اللّٰهُ

و شموش وتی بہرءِ چہ دنیاءِ ءُ شری بکن پچو شکہ اللہءِ گوں تو

اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْاَرْضِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ

کتہ ف۳ و ماں زمین ءِ خرابی ملوٹ ۔ بے شک اللہ خرابی کنوکان

الْمُفْسِدِيْنَ ﴿۷۷﴾ قَالَ اِنَّمَآ اُوْتِيْتُهٗ عَلٰى عِلْمٍ عِنْدِيْ ۭ اَوَلَمْ يَعْلَمْ

دوست نداریت ف۴ گوْشتی منارا مال دیگ بوتگ دانائی ءِ برکت ءِ کہ گوْرمن اِنت ف۵ ۔ آیا نزانت آئیا

اَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهٖ مِنَ الْقُرُوْنِ مَنْ هُوَ اَشَدُّ

کہ خداءِ ہلاک کتنت چہ آئیا پیش چنکر جماعتانءِ کہ چرائی ءِ زیات

مِنْهُ قُوَّةً وَّاَكْثَرُ جَمْعًا ۭ وَلَا يُسْـَٔـلُ عَنْ ذُنُوْبِهِمُ الْمُجْرِمُوْنَ ﴿۷۸﴾

زورمند وزیات داروک اتنت مال ءِ مچی ف۶ ءُ جُست کنگ نہ بنت گنہ گار چہ وتی گناہان ف۷

فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهٖ فِيْ زِيْنَتِهٖ ۭ قَالَ الَّذِيْنَ يُرِيْدُوْنَ

گڈا درآتک وتی قوم ءِ دیم ءِ گوں نَش و پشّءِ، گوْشت ہما کسان کہ لوٹوک اتنت

الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا يٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ اُوْتِيَ قَارُوْنُ ۙ اِنَّهٗ

دنیائی زندءِ دریچتا مارا بیوتیں ہما چیزیکہ قارون ءِ دیگ بوتگ، آ

لَذُوْ حَظٍّ عَظِيْمٍ ﴿۷۹﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ

مزنیں بختاورے ف۸ ءُ گوْشت زانوگریں مردمان وائے پہ شما اللہ ءِ داتگیں

اللّٰهِ خَيْرٌ لِّمَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ۚ وَلَا يُلَقّٰىهَآ اِلَّا

ثواب شر اِنت پہ ہمایاں کہ ایمانش آورت و کارش کت خوبیں ف۹، ءُ اے خبر ماں ہمایانی دل ءِ داخل

الصّٰبِرُوْنَ ﴿۸۰﴾ فَخَسَفْنَا بِهٖ وَبِدَارِهِ الْاَرْضَ ۣ فَمَا كَانَ لَهٗ

بیت کہ صبرءِ خدا بندانت ف۱۰ پدا ما آنرا و آئیءِ لوگ ءِ ماں زمین ءِ ایر بکینتنت، گڈا آنرا چشیں

سرزمین ءِ تچکیں رہبندءِ زندءِ بگوازین! مفت ناحق ءِ ماں ملک ءِ فساد کنگ و آس روک کنگ خوب نہ اِنت ف۵ یعنی منی گوْرءِ ھُنر ہست اَت مال کتگ ءِ دستورمن زانتگتوں بہ وتی لیاقت و قابلیت یا چہ کجام خاصیں علمی دستورے ءِ منارا اے دولت حاصل بُوت اللہءِ ھم منی قابلیت ءِ گندان منارا لائق زانان ءِ اے مالانءِ منارا دات زانا ھیچ وش مفت ءِ نشتگیں جاگہ و تاوت اے مال منارا رستگنت کہ موسیٰ ءِ حکم و شمے مشورہ ءِ ردا اشان ءِ خداءِ نام ءِ خرچ بکنان۔ ف۶ یعنی دولت کتگ ءِ لیاقت کنئےءِ دات۔ افسوس اِنت کہ نعمتانی خدابندءِ شموشان ءِ بہ آئیءِ داتگیں مال دولت ءِ سرا مغروری ظاہر کُت۔ زانا ھمے دولت ءِ آئی وتی نجات ءِ ضامن زانتگ۔ آئیا معلوم نہ اِنت چنکر راج و جماعتان وتی ناشری و سرکشی ءِ ذریعہءِ ساری ءِ تباہ و برباد بُوتگنت کہ آیانی گوْرءِ بادشاہی اَت و چہ اے ملعون ءِ زیادتیں مال و دولت ءِ خدابند اتنت آیانی انجام ءِ معلوم دار بوْان ءِ آئی ءِ عبرت حاصل نہ بوْت ف۷ یعنی جُست کنگ ءِ حاجت چونکائی بیت۔ اللہ پاک ءِ اشانی یک یک گناھے معلوم اِنت گوں فرشتگان درست نبشتہ وایرنت، البت بہ ھکل و بیم تراپ ءِ ردا اگن کجام وھدءِ سوال بکنت تو آدگہ گپ ایت۔ یا اے کنایہ اِنت کہ گناہ باز زیات اَنت یعنی اشانی شمار ہمنکر بیت کہ یک یک خبرے ءِ جُست و باواست ءِ ضرورت باقی پشت نہ کپیت۔ وحضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ "جُست نبیت گناہانی، یعنی گناہ گارءِ عقل راست بہ بیت تو گناہ پرچا بکنت۔ وھدے عقل چپ بہ بیت توالزام جنگ مفتیں خبر ایت کہ اے بدیں کارءِ پرچا کنئے کہ آئیءِ خرابیءِ زانت کُت نہ کنت (موضح) ف۸ یعنی مزن قیمتی پوشاک پوشانءِ گوں بازیں نوکر و چاکران گوں مزن شان و شوکت و ٹہل ءِ درکیت کہ آئیءِ گندانءِ زرلوٹوکانی چمان ءِ کوراسنگیءِ گیت دراتینتش دریچتا مارا ھم ماں دنیاءِ چو اے واجہءِ بودناکی و مزنی حاصل بیوتیں بے شک اے واجہ مزن بختاور و مزن جوانیں قسمت ءِ خدابند اِنت۔ ف۹ یعنی زانوگر و علم داروکیں مردمان گوْشت کہ بے بختان! اے زوال بیوکیں چمک و دمگ کجام دردءِ ورنت کہ شمے وپ آپ دیئنت نیکوکاریں مؤمنانءِ بہ اللہءِ گوْرءِ ہرچ دولتے رسوک اِنت بہ آئی مقابلہءِ اے مزن شانی و براہداری ہیچ ارزشے نداریت اینکر ھم نسبت نداریت کہ یک ذرّہ ءِ گوں روچ (آفتاب) ءِ ہست اِنت ف۱۰ یعنی دنیاءِ مقابل ءِ آخرت ءِ ہماکس بہتر زانت کہ اشان محنت ءِ برداشت کنوک اَنت۔ و بے خبریں مردم چہ لالچ ءِ زورءِ دنیاءِ چکٹ کپنت۔ نادانیں مردم دنیاءِ آسودگی ءِ گندانءِ فہمنت کہ اشّی مزن قسمت ءِ خدابند اِنت آئی شپ و روچ ءِ فکر و پریشانی دردسری آخرت ءِ رسوائی و بزگی و صد جاگہانی چاپلوسیءِ دیست نہ کنت و پدا چونچاریت کہ ماں دنیاءِ چیزکے آرام ہست اِنت تو آ ایوک ءِ ذہ و بیست سال ءِ آرام اِنت و چہ مرگ ءِ پد عذاب کشگی اِنت ہزارانی ہزار سال (موضح بتعبیر یسیر)۔

ف۱ یعنی نہ کجام کسے بہ آئی مددءَ اہت ونہ کسےءَ توار پرجت کُتی نہ وتی جندءَ قوت آتیاد زگیر بُوت نہ ایدگرا فی ف۲ یعنی ہماکسان کہ زیکیں روچءَ قارونءَ عظمت ومال و دولتءَ گندانءَ ماں دلءَ آرزو داشتگتش کہ دریچتا مارا ہم چو آئیءَ بزرگی حاصل بہوتیں مرو چی آئی چوشیں بدیں انجامءَ گندانءَ وتی گوش اِش گیتنت نوں آیان زانت کہ چوشیں زرّو مال درحقیقتءَ یک خوبصورتیں مارایت کہ آئیءَ ہلاک کنوکیں زہرمان اِنت یک شخصےءَ دنیاوی مزنی وبزرگیءَ گندان مارا بجز چوشیں فیصلہ کنگ باید نہ اِنت کہ بہ اللہ پاکءَ گورءَ آچیزے عزّت وشرف داروک اِنت،اِے چیز یک بندھےءَ مقبول یا مردود بوگءَ ذریعہ بیت نہ کنت اللہ پاکءَ حکمت اِنت کہ بہ ہرکسےءَ سرا بلوٹیت روزیءَ درواز گانءَ پچ بکنت وہرکسءَ سرا بلوٹیت تنگ بکنت مال وزرءَ بازی مقبولیتءَ دلیل نہ اِنت بلکیں بازبرءَ آئی نتیجہ تباہی وبربادیءَ صورتءَ پدرا بیت راست گوشتگ کسےءَ سہ کَمْ عَاقِلٍ عَاقِلٍ اَعِيَتْ مَذَاهِبُهٗ ؛ وَكَمْ جَاهِلٍ جَاهِلٍ تَلْقَاهُ مَرْزُوْقًا
هٰذَا الَّذِىْ تَرَكَ الْاَوْهَامَ حَائِرَةً ؛ وَصَيَّرَ الْعَالِمَ النِّحْرِيْرَ زِنْدِيْقًا

مِنْ فِئَةٍ يَّنْصُرُوْنَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۗ وَمَا كَانَ مِنَ
جماعتے نبست اَت کہ آئیءَ مددگار بہوتیں ابید چہ خداءَ، وُ نہ توں اِت آئیا کہ بہ وت
الْمُنْتَصِرِيْنَ ﴿۸۱﴾ وَاَصْبَحَ الَّذِيْنَ تَمَنَّوْا مَكَانَهٗ بِالْاَمْسِ
مدت بیاریت ف۱ وُ صحب کُت ہماکسان کہ پہ آئیءَ ڈولیں واہگش واشت زی
يَقُوْلُوْنَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ مِنْ
چوش گوشان اَے عجب کہ خدا کشادہ کنت روزی پہ ہرکسءَ بلوٹیت چہ وتی
عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ ۚ لَوْلَآ اَنْ مَّنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۗ
بندگان وُ تنگ کنت ف۲ اگن خداءَ مئے سرا احسان مکتیں تو مارا ہن ایری بکینتگ اَت
وَيْكَاَنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الْكٰفِرُوْنَ ﴿۸۲﴾ تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ
اَے عجب کہ کافر رستگار نہ بنت ف۳ آ آخرتءِ لوگءَ
نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا يُرِيْدُوْنَ عُلُوًّا فِى الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۗ
ماپہ ہمایان اڈ کنیں کہ آماں زمینےءَ نہ لوٹنت مزنی وُ نہ فساد
وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿۸۳﴾ مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ خَيْرٌ مِّنْهَا ۚ
وعاقبتءِ خوبی پہ پرہیزگاران اِنت ف۴ ہرکس بیاریت نیکیءَ گڈا پہ ہمائی اِنت شرتر چہ آئیا ف۵
وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِيْنَ عَمِلُوا السَّيِّاٰتِ
وُ ہرکسے بیاریت بدی گڈا جزا دیگ نہ بنت ہماں کہ بدیں عمل کرتگتش
اِلَّا مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۸۴﴾ اِنَّ الَّذِىْ فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ
مگر ہمینچک کہ آیان کرتگ ف۶ بے شک ہما خدائے کہ دیمی دات پہ تئی سرا قرآن
لَرَآدُّكَ اِلٰى مَعَادٍ ۗ قُلْ رَّبِّىْٓ اَعْلَمُ مَنْ جَآءَ بِالْهُدٰى
البت گردینوک اِنت ترا آخرتءِ نیمگءَ ف۔ بگوش تو منی پروردگار شرتر زانت ہماکسءَ کہ آرتی ہدایت
وَمَنْ هُوَ فِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۸۵﴾ وَمَا كُنْتَ تَرْجُوْٓا اَنْ يُّلْقٰٓى
وُ ہماکسءَ کہ ماں ظاہریں گمراہیءَ اِنت ف۸۔ وُ تو اُمیت نہ داشتگ اَت کہ ایرا رگ بہ بیت

ع ۸ / ۱۱

ف۳ یعنی خداتعالیٰءَ مزن احسان اِنت کہ آئیءَ مارا چو قارونءَ جوڑ نہ کُت واگن نہ ما چو ہمائیءَ برباد بوتگتیں چہ وتی جانبءَ مایہ لالچ بیگی ہو يٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ اُوْتِىَ قَارُوْنُ، ءَ داہگ کرتگیں خداءَ خیر کُت کہ مئے واہگءَ سرجم نہ کُت و نہ مئے حرصءَ سرا سزا دات بلکیں قارونءَ انجامءَ مارا گوں وتی چماں پیش داران ءَ ہوشیار کُت نوں بہ شرّیءَ سرپد بوتیں کہ ایوکءَ مال وزرءَ بازیءَ حقیقی سوب مندی حاصل بیت نہ کنت وایکہ پہ ناشکرگذاریں منکران چہ خداوندی عذابءَ رستگاری نیست ف۴ یعنی قارونءَ مال زرّانءَ گندانءَ مردمانءَ درائینت کہ اشی مزنے قسمتءَ واجر اِنت۔ مزن قسمت اشیا نہ گوشنت آخرتءَ دست کپگءَ مزن قسمتی اِنت پشکا اِے بہ ہمایان اِنت کہ آیان ماں اللہءَ سرزمینءَ ناشری کنگ وفساد تالان کنگ نہ لوٹنت واے شوہازءَ نہ اِنت کہ وتی جندءَ چہ درستان مستر وبالا بکنت بلکیں اشان تواضع، عاجزی وپرہیزگاریءَ راہءَ اختیار کنت وتی جندءَ برز و بالا کنگءَ بدلءَ اشانی جہد وکوشست ہمیش بیت کہ وتی دینءَ اعلیٰ وبالا جوڑ بکنت حقءَ را سربلندی حاصل بہ بیت و وتی مسلمانیں قومءَ راسکیں دیگ و آ ترا بلندیءَ معراجءَ سر کنگءَ ردا وتی تمامیں زورءَ کاربندنت آیان پہ دنیاءَ حرص ندارنت بلکیں آخرتءَ عاشق ولوٹوک اَنت دنیا دت بہ آیانی قدمانی سرا کپیت۔ نوں وت فکر بکن اِت کہ آیا دنیاءَ مطلوب چہ دنیاءِ طالبءَ شرتر نہ اَنت؟ صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہمءَ بچاراِت کہ آ چہ درستان گیشتر تارک الدّنیا اَنت مگر متروک الدّنیا نہ اِنت بہرجاورءَ مؤمنءَ اصلی مطلوب آخرت اِنت دنیاءَ ہرچ بہرے اِے مقصدءَ ذریعہ جوڑ بہ بیت بس ہما مبارک اِنت واگن نہ ہیچ اِنت ف۵ یعنی ہرچ نیکیں کارے ادا کنت چرائی باز زیات نیکی اودا کنگ بیت۔ یک نیکیءَ بدلءَ کم از کم چرائی دَہ سر ثواب دیگ بیت ف۶ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت نیکیءَ سرا نیکیءَ وعدہ دیگ بُوت آیقیناً رسگی اِنت وبدیءَ سرا بدیءَ وعدہ نہ فرمائینت کہ الّمءَ رسیت چیا بیت کنت کہ بہل کنگ بہ بیت۔ البت چوش فرمائینت کہ چہ وتی کتگیںءَ زیات سزا دیگ نہ بیت ف۷ ساریءَ فرمائینگ " وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ"، کہ عاقبت پہ پرہیزگارانی شر بیت یعنی ماں آخرتءَ چوش کہ برزا معلوم بُوت نوں فرمان کنت کہ ماں دنیاءَ گڈی فتح وسوب مندی ہمایانی بیت کہ بچاراِت مروچی چہ کافرانی ظلم وزوراکیءَ تنگ بوان شما مکہ یل کنگ مگر ہما خداءَ کہ ترا راجوڑی کُت و قرآنءَ ڈولیں کتابے دات آیقیناً گوں فتح وسوب مندی ترا پدا ہما جاگہءَ بارت وسر کنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت اِے آیت نازل بُوت بہ ہجرتءَ وہدءَ واجہ نبیءَ را تسلا دیگ بُوت کہ تو دوبارہ ماں مکہءَ کاتے پشکا واجہ بہ شریءَ وایس بُوت سرافضل وغالب بوّانءَ لہتیں مفسّرانءَ چہ "معاد"ءَ مراد موت زرتگ۔ لہتیںءَ آخرت لہتیںءَ جنت لہتیںءَ شامءَ ملکءَ سرزمین کراوداپیسرا واجہءَ معراجءَ شپءَ برتگتی۔ حافظ عماد الدین ابن کثیرءَ ماں اِے قولانی ردا بازجوانیں جہلیں وبارگیں تطبیق داتگ یعنی چہ معادءَ مراد اِے جاگہءَ مکہ معظمہ اِنت (کما فی البخاری) مگر مکہ فتح علامت اَت مرگءَ نزیکیءَ چوشکہ ابن عباس وعمر رضی اللہ عنہما اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُءَ تفسیر کنانءَ فرمائینت۔ دیم ترءَ مرگءَ بعد حشرءَ وحشرءَ بعد آخرتءَ گڈی منزل جنت اِنت۔ مطلب چوش بوت کہ اللہ تعالیٰ گوں مزن شان وشوکتءَ ترا دوبارہ مکہءَ کاریت....

اِلَيْكَ الْكِتٰبُ اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُوْنَنَّ ظَهِيْرًا

کتاب تئی سرا مگر چہ تئی پروردگار ءِ مہربانی ءَ ف۱ گڑا تو ہجبر کافرانی پشت

لِّلْكٰفِرِيْنَ ﴿۸۶﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ بَعْدَ اِذْ اُنْزِلَتْ

مبو ف۲ ءُ دور مدارنت ترا چہ اللہ ءِ تبلیغ ءَ رندچریشی ءَ کہ پہ تئی سرا

اِلَيْكَ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ وَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۸۷﴾

نازل بوتنت و دعوت بدے (مخلوق ءَ) وتی ربّ ءِ نیمگ ءَ ءُ ہجبر مبو چہ مشرکان ف۳

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ ۘ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ كُلُّ شَيْءٍ

ءُ توار پہ مجن گوں اللہ ءَ دگہ معبود یا ف۴۔ نیستنت ہچ معبودے برحقیں کہ بندگی ءِ لائق بہ بیت ابید چہ آئی۔ ہر چیز

هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ ۚ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۸۸﴾

ہلاک بیوک اِنت ابید چہ آئی ذات ءَ ف۵۔ خاص پہ ہمائی اِنت حکم و ہمائی ءِ نیمگ ءَ گردینگ بئیت ف۶

وقف لازم — ع ۹ / ۶ / ۱۲

سُوْرَةُ الْعَنْكَبُوْتِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعٌ وَّسِتُّوْنَ اٰيَةً وَّسَبْعُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ عنکبوت ماں مکہ ءَ نازل بوت و آ شصت و نہ آیت و ہفت رکوع اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

الٓمّٓ ﴿۱﴾ اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُّتْرَكُوْٓا اَنْ يَّقُوْلُوْٓا اٰمَنَّا وَ

آیا گمان کننت مردمان کہ یلہ کنگ بنت پہ چو گوشگ ءَ کہ ما ایمان آرت ءُ

هُمْ لَا يُفْتَنُوْنَ ﴿۲﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ

آیان چکاسگ نہ بنت ف۷ ءُ ما چکاستگ ہمایان ءَ کہ چہ آیان پیش بوتگنت ف۸

فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكٰذِبِيْنَ ﴿۳﴾

پدا البت اللہ معلوم کنت راست گوشوکان ءَ ءُ البت معلوم کنت دروغ بندان ءَ ف۹

اَمْ حَسِبَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السَّيِّاٰتِ اَنْ يَّسْبِقُوْنَا ؕ

آیا گمان کننت ہمایان کہ خطا کار اَنت ایکہ پیش کپنت مئے سرا۔

منزل ۵

.....چرائی ءَ بعد اجل کیت پدا شام ءِ سرزمین ءِ طرف ءَ حشر بیت (چوشکہ ماں حدیثان ثابت اِنت) پدا ماں آخرت ءَ گوں مزن شان و شرف ءِ تشریف آوری کنت و آخری ءَ ماں جنت ءِ چہ درستان اعلیٰ و بالائیں مقام ءَ سر بیت ف۸ یعنی حق تعالیٰ منی ھدایت و دروغ بندو کانی و بدواہانی گمراہی ءَ خوب زانت یقیناً آ گوں ہریکے ءَ بہ آیانی احوال ءِ روءَ معاملہ کنت چوش بیت نہ کنت کہ منی محنت و کوشستان ءَ برباد بکنت یا گمراہان ءَ رسوا و ذلیل مکنت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی پہ پیغمبری ءَ راہ چار نہ اَتے، الیوک ءَ رحمت و خداوندی داد و بخشش اِنت کہ حق تعالیٰ ءَ گوں پیغمبری و وحی ءَ ترا شرفدار کُت۔ ہمادت ترا چہ وتی مہربانی و رحمت ءَ ماں دنیا و آخرت ءَ سوب مندی دنت لہٰذا مدام ہمائی ءِ امداد ءِ سرا بھروسہ بدارِت ف۲ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یعنی وتی قوم ءِ وتی مزان کہ آئی ءَ گوں تو اے بدی کُت (کہ ترا لاچار ءِش کُت کہ تو وتی وطن ءَ ویل بکنے) لوں ہر کس تئی ہمراہی ءَ بکنت ہمائی ءَ وتی قوم دراج بزان ف۳ یعنی ماں دین ءِ کاران وتی قوم ءِ خاطرداری و لحاظداری ءَ مکن اِت وَ نہ و تار اگوں ھمایان حساب بکن اِت بلّی توری وتی نزیکیں مردم بہ بنت۔ البت آیان ءَ وتی ربّ ءِ نیمگ ءَ دعوت ضرور بدے اِت و وت خدا ءِ حکمانی سرا ثابت قدم بے اِت ف۴ اے واجہ نبی ءِ دیم گوْر کنان ءَ ایدگران ءَ اشکنائینگ بوت ماں بُرز ءِ آیتانی بارو ءَ ھم لہتیں مفسران ءَ ھمے توجیہ کنگ ف۵ یعنی ھمک چیز چہ وتی ذات ءَ معدوم اِنت تقریباً تمام چیزان فنا بوگی اِنت توری ہر دیں بہ بیت۔ مگر آئی دیم یعنی آئی وتی جند نہ کدی معدوم اَت نہ کدی فنا بیت کنت راست انت ءِ اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ"۔ قَالَ تَعَالٰى "كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَّ يَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلٰلِ وَ الْاِكْرَامِ"، و لہتیں سلف ءَ اِشی معنی چوش گپتگ کہ کُلیں کاروبار تمام بیوک و فنا بیوک اَنت بجز ھما کار ءِ کہ آ خالصۃً لوجہ اللہ کنگ بہ بیت و اللہ تعالیٰ اعلم ف۶ یعنی درستان ءَ بہ ھمائی عدالت ءَ حاضر بوگی اِنت کہ اودا تہنا ہمائی حکم جاری بیت صورۃً و ظاہراً ھن کسے ءِ حکم و اقتدار باقی نہ مانیت۔ اَی اللہ آ وھدءَ اِے گناہ کاریں بندہ ءِ سرا رحم بفرمائیں و چہ وتی قہر و غضب ءَ پناہ بدے۔ تمّت سورۃ القصص و للہ الحمد و المنّۃ۔

ف۷ یعنی گوں زبان ءَ ایمان ءِ دعویٰ کنگ چو ارزان نہ اِنت ہر کسے دعویٰ کنت آ پہ امتحان و چکاسگ ءَ تیار بہ بیت اے ہما کسوٹی (سنگ) اِنت کہ گوں اِشی ءَ اصلی و نقلی جاہ یارگ (معلوم دار) بنت۔ ماں حدیث ءَ اِنت کہ چہ درستان سکیں امتحان نبیانی بیت چرایاں بعد صالحین ءِ پدا درجہ بدرجہ ہما مردمانی کہ گوں آیان مشابہت داروک اَنت و ہم مردم ءِ امتحان آئی دینی حیثیت ءِ روءَ بیت ہر قدر مردم ماں دین ءَ مضبوط و پختہ بیت ہما قدر ماں امتحان ءَ ترندی کنگ بیت ف۸ یعنی نبیانی رندگیری کنوک ماں مزن مزنیں چکاساں (امتحاناں) چگل دیگ بوتگنت۔ ماں بخاری ءَ اِنت کہ صحابہؓ ءَ یک رندے واجہ نبی ءِ خدمت ءِ فریاد کُت کہ واجہ! پہ مئتگی چہ اللہ ءَ مدد بلوٹ و دعا بکن۔ اے ہما زمانگ اَت کہ مکّہ ءِ مشرکان ءَ مسلمانانی سرا ترندی و ظلم و زوراکی چہ حد ءَ زیات کنگ اَت۔ واجہ ءِ پسّہ دات کہ چہ شما ساری ءَ یک (زندگیں) مردے ماں زمین ءَ کل کنان اودشتکائی بارو یگ بوتگت پدا آئی سر ءَ گوں ہرگ ءَ برّان دو جاگہ کُتگنتش ماں لہتین ءِ بدن آسن ءِ شکّان داخل کنان پوست و گوشتش جدا جدا کرتگت پدا ہم اے ہمیں سکّیانی باوجود آ چہ وتی دین ءَ نہ کنزتنت ف۹ یعنی اللہ تعالیٰ علانیۃً ظاہر کنت و چار یت کہ بہ ایمان ءِ دعویٰ ءَ کئے ثابت قدم بیت و کئے دروغ بند بیت۔ ہما حساب ءَ ہر یکے ءَ جزا دیگ بیت۔ (تنبیہ) چہ "فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الخ"، باری تعالیٰ ءِ علم ءِ ردا ہر چ حدوث ءِ شبہ بیت آئی مزن محققانہ جواب مترجم علامؒ قدس سرّہ ءَ داتگ اے روا چارگ بہ بیت دومی جزء اوّلی رکوع "اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَّتَّبِعُ الرَّسُوْلَ مِمَّنْ يَّنْقَلِبُ عَلٰى عَقِبَيْهِ"، ءِ چیر ءَ۔ ما اِے جاگہ ءَ توجیہات بارو ءَ اشارہ کرتگ چیزیکہ مفسّران ءَ قلم بند کرتگنت۔

ف۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ "پیشی دو آیتان ماں ہما مسلمانانی بابت ءَ انت کہ کافران آہانی سرا ظلم کنگ اَت و اے آیت ہما کافرانی بارہ ءِ انت کہ اے تکلیف دیوک اتنت (موضح) یعنی مؤمنانی امتحانات ءِ گندان ءَ چوش مزانت کہ ماگوں مڑاہ داری ءِ ظلم کنان ہبیں و وت چہ سکیّاں دور رمانیں۔ آ چہ مئے گیرءِ درنگشان ءَ گجا پناہ زرت کننت چیزے ترندیں سزا کہ آیان رسگی انت آئی مقابل ءَ مسلمانانی امتحان ءِ سکّی ہچ حقیقتے نداریت۔ اگن چہ ھنوگیں ہدارکی مہلت ءَ آیان چیزے فکر جتگ کہ ما مدام گوں امن ءِ جاہ منند ہبیں و سزاءِ وہدءَ بہ خداءِ گیرءِ نیائیں تو درحقیقت ءَ اشان مزن بدیں فیصلہ ئے کرتگ۔ چوشیں احمقانہ فیصلہ آیوکیں مصیبت ءَ چہ اشان دور کت نہ کنت ف۲ یعنی ہر شخصے برا اے امیت ءَ سکیان برداشت کنت کہ یک روچے منا رابہ اللہ ءِ دیما حاضر بوگی انت کہ او دا خیر خبرءِ سرا گرفت بیت ناکامیاب بوتاں تو چہ اِسے سکیاں باز گرانیں سکیّاں برداشت کنگی بنت و سوب مند بوتاں تو تمام درد و رنج شودگ بنت۔ اللہ ءِ وشنودی و آئی ءِ دیدار نصیب بیت۔ اللہ ءِ وعدہ آیگ ءِ انت ہچ طاقتے آ ترا تہ ینت نہ کنت آئی جوانیں واہگان سرجم کنگ بنت و آئی پچمان پکا سارتی حاصل بیت اللہ کلاّنی خبران ءِ اشکنت و معلوم دار انت ہچ کسے ءِ محنت ءَ بباد نہ دنت ف۳ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ کسے ءِ اطاعت ءِ چے نفع و چہ کسے ءِ معصیت ءِ چے نقصان آ تو ہر رنگ ءِ بے نیاز انت البت بندہ بہ وتی پروردگار ءِ طاعت ءَ ہر قدر محنت کنت آئی بروردآنیا ماں دنیا و آخرت ءَ رسیت پشکا مجاہدہ کنوک کدی چوشیں خیال ماں دل ءَ میارنت کہ ما خداءِ راہ ءَ اینکر محنت کنان ءَ بہ آئی سرا احسان لڈ گائیں (العیاذ باللہ) بلکیں اِے ہمائی احسان انت کہ آئی ءَ پہ تئی جند ءِ فائدہ ءِ طاعت و ریاضت ءِ توفیق بدنت ۔

سَآءَ مَا يَحْكُمُوْنَ ﴿۴﴾ مَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَآءَ اللّٰهِ فَاِنَّ

بدانت آ چیز کہ آ فیصلہ کننت ف۱ ہرکس امیت داروک بہ بیت اللہ ءِ ملاقات ءِ گڑا اللہ ءِ

اَجَلَ اللّٰهِ لَاٰتٍ ۭ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۵﴾ وَمَنْ جَاهَدَ

وعدہ البت آیوک انت۔ و ہما انت اشکنوک زانوگر ف۲ و ہر کسے جہاد کنت

فَاِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهٖ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۶﴾

گڑا پہ وتی جند ءِ سیت ءِ جہاد کنت۔ بے شک خدا چہ عالمان بے نیاز انت ف۳

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ

و آ کسان کہ ایمان آرت و جوانین کارش کت البتہ ما دور کنیں چہ آیان

سَيِّاٰتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذِيْ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۷﴾

آیانی بدیان ءَ و البت ما جزا دئیں آیان ءِ شرتریں پہ آیانی کاران ف۴

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ۭ وَاِنْ جَاهَدٰكَ

و ما حکم کت انسان ءَ کہ گوں وتی مات و پت ءَ شرّی بکنت و اگن آ تئی سرا زور بدئینت

لِتُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۭ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ

کہ تو گوں من شریک بکنے ہما چیزءِ کہ تو آ ترا نہ زانے ف۵ گڑا آیانی خبرا مگر ف۶ شمے واتری منی نیمگ ءِ انت

فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۸﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

گڑا من خبر دیان شمارا شمے کتگیں کارانی ف۷ و ہما کسان کہ ایمانش آرت و خوبیں

الصّٰلِحٰتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصّٰلِحِيْنَ ﴿۹﴾ وَمِنَ النَّاسِ

کارش کت البت ضرور ما داخل کنیں آیان ءَ ماں نیکیں بندگان ف۸ و لہتے چہ مردمان

مَنْ يَّقُوْلُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَآ اُوْذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ

گوشنت کہ ما اللہ ءِ سرا ایمان آرت گڑا وہدے آ ترا ماں اللہ ءِ راہ ءَ ایذا رسیت جوڑ کنت مخلوق ءِ

النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِ ۭ وَلَىِٕنْ جَآءَ نَصْرٌ مِّنْ رَّبِّكَ

رنج ءَ مثل خداءِ عذاب ءَ ف۹ و اگن بییت مدت چہ تئی رب ءَ

منزل ۵

من نکردم خلق تا سودی کنم ؛ بلکہ تا بر بندگاں جودی کنم ۔

ف۴ یعنی چہ جہان ءِ بے نیاز و لاغرض بوگ ءِ باوجود چہ وتی رحمت و شفقت ءَ شمے محنت ءِ برجا داریت حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی چہ ایمان ءِ برکت ءَ نیکیان دست کپنت و بدیان معاف بنت (موضح القرآن) ف۵ یعنی ماں تمام کائنات ءَ ہنچیں ہچ چیزے ءِ وجود نیست انت کہ آ خداءِ شریک بوت بکنت گڑا چوشیں حال کسے ءِ چہ کجا سر بوتیں۔ ہرکس گوں خداءِ شریک سازنت اشان ھن محض جاھلانہ اوہام و بے بنیادیں خیالات ءِ رندگیری ءَ کنگا ئنت۔ حقیقت ءِ خبر اشان ہچ نہ دارنت ف۶ ماں دنیاءِ چہ مات و پت ءَ کسے ءِ حق زیات نہ انت۔ مگر اللہ ءِ حق چہ اشان ھن زیات تر انت۔ پرا یانی خاطرداری ءِ وتی دین ءَ یل مکنت (موضح) ماں حدیث ءِ انت کہ حضرت سعد بن ابی وقاص ءِ مات ءَ کہ آ مشرکہ ئے اَت چک ءِ اسلام آرگ ءِ احوال ءَ اشکنان ءَ قول کت کہ ورد وراک ہچ نہ چشان نہ بان ءِ چیر ءَ آرام کنان داں وہدیکہ سعد (معاذ اللہ) چہ اسلام ءَ واتر مکنت چنانچہ آئی ءَ ورد وراک یل داتنت و بالکل کمزور بوت مردمان پہ زور آئی دپ پچ کنگت ءُ نان آپ داتگت۔ بریشی ءَ اے آیتان نازل بوتنت۔ چوش بگوش کہ پیش داشت کہ والدین ءِ اے ڈول ءِ حق ءِ برخلاف مجبور کنگ اِے ھن یک چکاس و امتحان ایت بایدانت کہ اِے ردا مؤمن پاد لغزش مورنت ف۷ یعنی درستان ءَ منی عدالت ءَ حاضر بوگی انت ہما وھد ءَ پیش دارگ بیت کہ چہ اولاد و مات و پت ءَ کئے ناحق اَت و کئے حق ءِ سرا اَت ف۸ یعنی ہرکس اے ہمیں زبردست اڑ و جنجالان باوجود ھن بہ ایمان و نیکی ءِ کشک ءِ سرا قائم بمانیت حق تعالیٰ آئی حشر ءَ ماں وتی خاصیں نیکیں بندگان ءَ کنت۔ ابن کثیرؒ نبشتہ کنت یعنی اولاد ءَ اگن ماں ناحقیں خبر ءَ مات پت ءِ خبر نہ گپت و والدین بہ ناحق ءِ سرا قائم بمانِنت تو اولاد ءِ حشر ماں صالحین ءِ زمرہ ءَ بیت۔ ماں ہما مات و پت ءِ زمرہ ءَ نہ بیت اگن چہ طبقی و نسبی رشتگانی ردا آ چہ آیان باز زیات نزیک اَت۔ معلوم بوت کہ ماں "اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ" ءِ حب دینی مراد انت
ف۹ اِے ہما مردمانی ذکر انت کہ گوں دپ ءَ و تا را مؤمن درشان اش کتگت۔ ماں اشانی دلانی توک ءَ پکائیں ایمان موجود نہ اَت۔ آیان ءَ ماں اللہ ءِ راہ ءَ کجام دردے رس اِت یا دین ءِ خاطرءَ اشان دل سیاہ کنگ بوتنت تو چوشیں امتحان ءَ اشان خدائی عذاب قرار دات۔ چوشکہ انسان چہ خدا دنزی عذاب ءِ ترس ءَ وتی جان ءَ رکھینگ لوٹیت وچہ وتی پیشی دعوایان ءَ دست برداری درشان کنت وگوں لاچاری ءِ قبول کنت کہ من بردین راہ ءَ اتان، ھمے احوال ہما کمزور دلیں مردمانی ئیگ انت کہ ہروقتیکہ اشان ءَ دین ءِ راہ ءَ کئیں سکّی پیش اہت بس پریشان بوان چہ ایمان ءَ دست کشگ ءَ بناء کننت وگوں زبان یا عمل ءَ بزاں اقرار کنگ ءَ لگنت کہ ما بہ چوشیں دعویٰ ءَ غلطی گر تگ یا ما چوشیں دعویٰ ہبجر نہ کرتگیں ۔

ف۱ یعنی اگر بجنگنت کہ مسلمانان ءِ سوب و کامیابی دست کپت تو گڈا اجران ءِ بند دینت کہ ما ہم گوں شما بوتگیں وہنوں شمے مسلمانیں برات ایں خصوصاً اگن مسلمانان ءِ مان جنگ ءَ فتح حاصل بہ بیت و بندے خبرءِ اِسے مردمان کافران ءَ مدد کنان ءِ مسلمانانی دست ءِ بندی بہ بنت گڈا اشانی منافقی و چاپلوسی چہ حدءِ در بیت۔
ف۲ یعنی گوں ہر دلیے ءِ اشاں گوں مسلمانان گون اَنت، اللہ ءِ کل احوال معلوم انت زانا زبانی دعویٰ کنان ءِ اشان چہ اللہ ءِ وتی دل ءِ حال ءَ چیر دات کت کننت۔
ف۳ یعنی آیا چہ پیش ءِ ہر چیز معلوم اِنت بلے نون شمے اعمال و افعال ءِ ھم چاریت بارین کئے و تارا راستیں مؤمن ثابت کُت کنت و کئے دروغ بند دغا بازیں منافق اِنت (تنبیہ) مان اے پیمیں جاگہاں ”لَیَعْلَمَنَّ اللّٰہُ“، ءِ معنی ”لَیُمِیْزَنَّ اللّٰہُ“ گرگ چہ ابن عباس ءِ منقول اِنت کما فی تفسیر ابن کثیر۔
ف۴ یعنی مسلمان ءِ باید اِنت کہ بہ وتی ایمان ءِ سرا مضبوط بہ بیت نہ کجام درد و رنجے آئرا چہ استقامت ءِ رہبندان دور بداریت و نہ چہ کافرانی دل بڑیالے اثر بگریت مثلاً کافر گوں مسلمانان چوش بگوشنت کہ شما اسلام ءِ یل کنان ءِ پدا بہ وتی دزبرادری ءِ بیاِات و بہ مئے کشک ءِ رؤوک ببے اِت شما چہ کلیں درد و دوران و پریشانیاں رستگار ببےِ اِت مفت ءِ پرچا وتارا اینکر جنجالی کرتگو۔ و اگن شما اِے ڈول کنگ ءِ گناہ زان اِت و چہ بانداتگیں گرود دار ءِ ترس اِت تو خداءِ گوزر، مئے نام ءِ بگراِت کہ اِشان مارا چوشیں سوج و سر کتگ اگن اِے پیمیں صورتے پیش اَہت تو کُلّ جواب داری ءِ زورگ ءِ ما وشتا تگیں و شمے گناھانی بار ءِ بہ وتی گردن ءِ زوروکیں کما قال الشاعر۔

ع تو مشق ناز کر خون دو عالم میری گردن پر

ف۵ یعنی اِے دروغ بند اَنت شمے بار ءِ اے ذرّہے ھم سبک کُت نہ کننت البت وتی بار ءِ گران کنگ لوٹنت یکے آیانی وتی جندءِ گناھانی بار اَت نون ایدگرانی اغواء و گمراہ کنگ ءِ بار ءِ آئرا گران ترکُت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ کجام کسے بلوٹیت کہ ہمراہ بوان ءِ کسے ءِ گناہان ءِ بہ وتی سرءِ بزوریت چوش نہ بیت۔ مگر ہر کس ءِ گمراہی کت و چہ آئی گمراہی ءِ چرائی دست ءِ گناھے بوُت تو گناہ گار اِے ہم بُوت (کذا فی الموضح)۔ چوشکہ مان حدیث ءِ اِنت کہ مان دنیاءِ کسے یکّے ءِ (بہ ناحق ءِ) قتل بکنت آئی گناہ ءِ یک بہرے آدم ءِ اوّلی چکّ قابیل ءِ سرءِ بیت کہ درستان پیش ہمائی ءِ اِے بدیں کار بنگیج کُت ف۶ یعنی دروغیں خبر جوڑ کننت کہ ما شمے بارءِ چست کنیں اِے خبر وت مستقل گناہ ایت کہ بہ ریشی ءِ آجواب دار بنت۔ دیم ترءِ لہتیں قصّہانی ردا بیم تراپ دیگ بہ حقیں مردمانی مقابلہ ءِ چہ مُدامیگی دروغ بندوکیں مردم اغوا و ناشری کنان ءِ پیداک انت و راستیں مردمان دان دراجیں مدّتے ءِ چہ چکاس و امتحان ءِ دور ءِ گوُستگنت مگر آخر انجام ہمایانی حقّ ءِ بہتر بوتگ منکر و ناشریں مردم مدام ناکام و نامراد بُوتگنت راستیں مردم بہ سوب مندی و کامرانی ءِ رستنت بدبختانی تمام مکر و فریب چو موکو ءِ کدام (تار) ءِ بے گواہ بوتنت۔
ف۷ چہ ابن عباس ءِ منقول اِنت کہ حضرت نوح چہل سال ءِ عمرءِ نبی جوڑ بُوت نُہ صد و پنجاہ سال ءِ دعوت، تبلیغ و اصلاحِ احوال ءِ کار ءِ گلائیش بُوت پدا طوفان اھت۔ طوفان ءِ رند دگہ شصت سال زندگ مانت۔ اِے پیم ءِ آئی عمر یکہزار پنجاہ سال بُوت ف۸ یعنی وہدے چہ گناہان و ناشریں کاران وتی دستش نہ کش اِت تو کلان ءِ طوفان ءِ بہ وتی گیرءِ آورت بجز چند نفران ایدگہ کُل ہلاک بُوتنت ف۹ یعنی ہر چ مردمے یا جانورے بوجیگ (جہاز) ءِ سوار اَنت ما آیان ءِ گوں نوح علیہ السلام ہمراہی ءِ رستگار کُت مان سورۂ ہود ءِ اِے قصّہ گوں زیاتیں گیش و گیوار ءِ گوُستگ ف۱۰ گوُشنت حضرت نوح ءِ بوجیگ (جہاز) دان دراجیں مدتے ءِ جودی ءِ سرا و شتوک اَت تا نکہ گندوکان ءِ عبرت حاصل بہ بیت و مروچی ہر چ جہاز و بوجیگے موجود اِنت اِے ہم یک نشانی اَنت کہ آئرا گندان، وا چہ نوح ءِ یاد نوک بیت و قدرت خداوندی ءِ نمونگ چمّان ءِ بہ نظرءِ کیت یا شاید مراد بہ بیت کہ بوجیگ ءِ اِے داستان ءِ ما بہ مردمان مُدامیگی عبرت ءِ نشان جوڑ کُت، حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ہر وہدیکہ اِے سورۃ نازل بُوت وا چہ پیغمبر ءِ بازیں اصحاب چہ کافرانی دل سیاہی ءِ تنگ بڈان ءِ بوجیگ ءِ سوار بوان ملک حبشہ ءِ نیمگ ءِ رہادگ بوتنت وہدیکہ وا چہ پیغمبر ہجرت کنان ءِ مدینہ ءِ سر بُوت گڈا ہما بوجیگ ءِ صحابہان ھم گوں سلامتی ءِ واجہ ءِ اوار بوتنت (موضح بتغییر یسیر) چوش بگوش نوح ءِ بوجیگ ءِ تاریخ اِے رنگ ءِ تکرار کنگ بُوت۔

لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ

البت گوشنت بیشک ما گوں شما ئیں ف۱ آیا اللہ زیات زانوک نہ انت چیزیکہ مان مخلوق ءِ

الْعَالَمِينَ ⑩ وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ⑪

سینگان انت ف۲ و البت معلوم کنت اللہ ہما کسان کہ ایمان آورتگ و البت معلوم کنت منافقان ءَ ف۳

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ

و گوشت کافران بہ مسلمانان کہ مئے کشک ءِ رندگیری بکن ات و ما بار ءِ زوریں

خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ ۖ إِنَّهُمْ

شمے گناہانی ف۴ و آ بار ءِ نہ زورنت آیانی گناھانی چیزے ھم بے شک آ

لَكَاذِبُونَ ⑫ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَ

دروغ بند انت و البت زورنت وتی بار ءِ و دگہ باران ءِ گوں وتی بار ءِ ف۵ و

لَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ⑬ وَلَقَدْ

البت ضرور سوال کنگ بنت قیامت ءِ روچ ءِ چیزیکہ وت گڑھنت ف۶ و بے شک

أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ

ما دیم دات نوح پہ آئی قوم ءِ نیمگ ءِ گڈا جلتی مان آیاں ہزار سال

إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ⑭

مگر پنجاہ سال ف۷ گڈا گپت آیان طوفان ءِ و آ ظلم کنوک اَتنت ف۸

فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ⑮

رندا ما نوح رستگار کت و بوجیگ ءِ مردمان ءِ ف۹ و ما بوجیگ ءِ را جوڑ کت نشان پہ مخلوق ءِ ف۱۰

وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ۖ ذَٰلِكُمْ

و ما دیم دات ابراھیم وہدیکہ آئی وتی قوم ءِ را گوشت خداءِ بندگی ءِ بکن ات و چہ ھمائی ءِ بترس اِت۔ اِے

خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ⑯ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

پہ شما شر تر انت اگن زان اِت شما وا بندگی ءِ کن اِت ابید چہ خداءِ

ع ١/١٣ ١٣

اَوْثَانًا وَّ تَخْلُقُوْنَ اِفْكًا ؕ اِنَّ الَّذِيْنَ تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ
بتانی ءُ بندِ ات دروغ ف۱ بیشک ہماکسان ءِ کہ شمائش بندگیءَ کن ات ابید چہ
اللّٰهِ لَا يَمْلِكُوْنَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوْا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ
خداءَ آ مالک نہ ینت شمے روزی ءِ گڈا شما شوھازبکن ات اللہ ءِ گورءَ وتی روزیءَ
وَ اعْبُدُوْهُ وَ اشْكُرُوْا لَهٗ ؕ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۱۷﴾ وَ اِنْ تُكَذِّبُوْا
ہمائیءِ غلامیءِ بکن ات و آئیءَ منتءَ بگرات شما ہمائیءِ نیمگءَ گردینگ بہ ات ف۲ اگن دروغ بندش کن ات
فَقَدْ كَذَّبَ اُمَمٌ مِّنْ قَبْلِكُمْ ؕ وَ مَا عَلَى الرَّسُوْلِ
گڈا دروغ بندکت بازیں جماعتان ءَ چہ شما پیش وُ نیست اِنت پیغمبرءِ سرا
اِلَّا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿۱۸﴾ اَوَ لَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللّٰهُ
مگر پیغام رسینگ ظاہریں ف۳ آیا ندیتش چہ بیما شروع کنت اللہ پیدائش ءَ
الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ؕ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿۱۹﴾ قُلْ
پدا تکرار کنت آئی ءَ ف۴ ، بیشک اے پہ خداءَ ارزان اِنت ف۵ تو بگوش
سِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ بَدَاَ الْخَلْقَ ثُمَّ
تروتاب بکن ات ماں ملکءَ گڈا بچار ات چہ بیما شروع کنگی پیدائش پدا
اللّٰهُ يُنْشِئُ النَّشْاَةَ الْاٰخِرَةَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
خدا پیدا کنت گڈّی پیدائش ءَ ف۶ بے شک خدا ہر چیزءِ سرا قدرت داروک
قَدِيْرٌ ﴿۲۰﴾ يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ وَ يَرْحَمُ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَ اِلَيْهِ
اِنت عذاب دَنت ہرکسا بلوٹیت وُ رحم کنت بہ ہرکسءَ کہ بلوٹیت ف۷ و ہمائی نیمگءَ
تُقْلَبُوْنَ ﴿۲۱﴾ وَ مَاۤ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ فِي الْاَرْضِ وَ لَا فِي
پدا گردینگ بیت وُ شما عاجز کنوک نہ اِت ماں زمینءَ و نہ ماں
السَّمَآءِ ؗ وَ مَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّ لَا نَصِيْرٍ ﴿۲۲﴾
آسمانءَ وُ نیست شمارا بغیر خدائے ہچ دوستے و نہ مددگارے ف۸

ع ۲ (۹) ۱۴

ف۱ یعنی دروغیں خیال و وہمانی رندگیری ءَ کن اِت چنانچہ گوں وتی دستاں اے بتان اڈ کنان ءَ او شتارین اِت کہ آیان ءَ دروغ مروغیں خدا زان اِت

ف۲ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ،، اکثر مخلوق پہ روزیءَ پُشت ءَ ایمان ءَ بباد دَنت نوں یاد بکن اِت کہ چہ اللہ ءَ ابید دگہ کس روزی ندنت ہماوت دنت بہ وتی مرضی ءَ سرا ایمشکا ہمائی شکرءَ بگر اِت و ہمائی بندگیءَ بکن اِت شمارا دوبارہ ہمائی دیما حاضر بوگی اِنت آ وھدءَ چہ بیما وتی دیمءَ پیش داشت کُت کن اِت ف۳ یعنی چہ دروغ بند کنگ ءَ منارا ہچ تاوان نہ رسیت من صاف صاف ءَ تبلیغ و نصیحت کنان ءَ وتی فرض سرانجام دات نیک و بد شمارا پیش داشت اگن قبول نہ کن اِت گڈا تاوان ءَ دیم گوں شمادت اِنت چوشکہ قومِ عاد و ثمود چہ شما پیش تاوان بار بوتنت۔

ف۴ یعنی بہ وتی ذات ءِ سرا فکر بجن اِت ساری ءَ شما ہچ نہ اتے اللہ پاک ءَ شمارا پیدا کُت ھمے بیما چہ مرگ ءَ پد شمارا دوبارہ پیدا کنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت شروعات ءَ وتی بگندات۔ تکرار ءَ ہم ہمے داب ءَ بزان اِت ف۵ یعنی اللہ ءِ گورءَ ہچ چیز مشکل نہ اِنت البت شمے فہمگ و ترانگ ءِ گپ اِنت کہ ہرکسءَ اوّل سرءَ نمونگ ءَ چہ بغیر یک چیزے پیدا کُت نمونگ قائم بوگ ءَ پد جوڑ کنگ وَ ھنگت آسان بوگ لوٹیت

ف۶ یعنی وتی ذات ءَ یل کنان ءَ ماں اید گہ چیزانی پیدائش ءَ ھَن غور و فکر بکن اِت و تروتاب کنان ءَ وت بگندات کہ چون چونیں مخلوق خداوند کریم ءَ پیدا کرتگنت ہمے داب ءَ دومی زندءِ بارو ءَ قیاس بکن اِت آئی قدرت نوں چیزے محدود نہ بوتگ ف۷ یعنی دوبارہ پیدا کنانءَ ہرکس ءَ بہ وتی حکمت ءِ روءَ لوٹیت سزا دنت و ہرکس ءَ لوٹیت چہ وتی فضل و کرم ءَ آئیءِ سرا مہربانی کنت ف۸ یعنی ہرکس ءَ اللہ تعالیٰ سزا دیگ بواہیت آ نہ ماں زمین ءِ ہونڈان ءَ داخل بوان ءَ چہ سزاءَ سلامت بیت کنت نہ ماں آسمان ءِ بال کنان ءَ، کجام بلندی و پستی خداءِ مجرم ءَ پناہ کُت نہ کنت نہ کجام طاقتے برائی حمایت و مددءَ درائینیت۔

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَلِقَآئِهٖٓ اُولٰٓئِكَ يَئِسُوْا
وہماکسان کہ کافر بوتنت بہ خداءِ آیتان وبہ آئی دوچار کپگ ءَ ہمانا امیت بوتنت
مِنْ رَّحْمَتِيْ وَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۲۳﴾ فَمَا كَانَ
چہ منی رحمت ءَ ف۱ ؤ پہ ہمایان اِنت دردناکیں عذاب گڈا نہ اَت ابراھیم ءِ
جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوا اقْتُلُوْهُ اَوْ حَرِّقُوْهُ فَاَنْجٰىهُ
قوم ءِ جواب مگر ایکہ گوشتش کہ آئرا بکش اِت یا آئرا بسوچ اِت ف۲ گڈا آئیا
اللّٰهُ مِنَ النَّارِ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۲۴﴾
خداءِ چہ آس ءَ نجات دات ف۳۔ بیشک ماں اشی ءَ مزنیں نشانی اِنت پہ ہما مردمان کہ ایمان کارنت ف۴
وَقَالَ اِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَوْثَانًا ۙ مَّوَدَّةَ
ؤ گوشت ابراھیم ءَ ف۵ شما بُتان ءَ پہ وت گپتگت ابید چہ خدا پہ دوستی ءِ خاطر ءَ
بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُ
شمے میانجی ءَ ماں دنیاءِ زندگانی ءَ رندا قیامت ءِ روچ منکر بیت
بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَّيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ۡ وَّمَاْوٰىكُمُ
ہتیں چہ شما گوں ہتیں ءَ ؤ لعنت کنت یکے دومی ءَ را ف۷ وشمے جاگاہ
النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿۲۵﴾ ۖ فَاٰمَنَ لَهٗ لُوْطٌ ۘ وَقَالَ
دوزخ اِنت وکس نہ بیت شمے مددگار ف۸ گڈا منّت لوط ءَ ابراھیم ءَ را ؤ گوشتی
اِنِّيْ مُهَاجِرٌ اِلٰى رَبِّيْ ۭ اِنَّهٗ هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۲۶﴾ وَوَهَبْنَا
کہ من ملک ءَ یلہ دیوک آں پہ وتی ربّ ءِ نیمگ ءَ بے شک آ زبردست وحکمت ءِ خداوند اِنت ف۹ و دات
لَهٗٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَجَعَلْنَا فِيْ ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَ
ما آئرا اسحٰق ویعقوب ف۱۰ وایرکُت ما آئی اولادا نتہا پیغمبری ءَ ؤ
الْكِتٰبَ وَاٰتَيْنٰهُ اَجْرَهٗ فِي الدُّنْيَا ۚ وَاِنَّهٗ فِي الْاٰخِرَةِ
کتاب ف۱۱ ؤ دات ما آئرا آئی ثواب ماں دنیاءَ وآ ماں آخرت ءَ اِنت

منزل ۵

ف۱ یعنی ہر کس اللہ ءِ خبرانی منکر بوت ؤ گوں آئیا دوچار کپگ ءِ ہچ امیدے نہ داریت (چیا کہ آ بعث بعد الموت ءِ منوک نہ انت) آیان ءِ چونکائی خدائی رحمت ءِ امیت بیت کنت پمشکا آ ماں آخرت ءِ تہن زہیرو ناامیت مانت چوش بگوش اِے «مَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَآءَ اللّٰهِ فَاِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ لَاٰتٍ» ءِ عکس بوت ف۲ یعنی ابراھیم ءِ تمام خبران ودلیلان ءِ اشکنان ءَ وہدیکہ آئی ہم قوم وراج چہ جواب دیگ ءَ عاجز مانتنت تو گڈا اشان چہ وتی قوّت ءَ کار گرگ ءِ واسطہ لانک بست ؤ وت ماں وتا شور ؤ مصلحتش کُت یا ءَ ایشرا قتل کنان یکبارگی اشی ءِ قصّہ ءِ چُٹ ءِ ہلاس بکن اِت یا ایشرا ماں آس ءَ چگل دیان سوچ اِت۔ شاید چیزے تکلیف ءَ ماران ءَ چہ وتی جبران دست ءِ بکشیت گڈا اشی ءَ چہ آس ءَ درکنیں واگن نہ وت ماں آس ءِ سُچان ءِ پُرانی جُمپے جوڑ بیت ف۳ یعنی آیان مشورہ کنان ءَ حضرت ابراھیم ماں آس ءَ چگل دات مگر حق تعالیٰ ءَ چہ وتی مہربانی ءَ آس گلزار جوڑ کت چوشکہ ماں سورۃ انبیاء ءَ گوں تفصیل ءِ بیان گوست ف۴ یعنی چرے داستان ءَ سرپد کنائینت کہ اللہ تعالیٰ وتی راستیں بندگان ءَ چونکائی سلامت وآ حقّ ءِ مخالفان ءَ چونکائی ناکام ونامراد جوڑ کنت وہم اِے معلوم بوت کہ ہر چیزءِ تاثیر گوں آئی حکم ءِ تعلق داریت۔ وہدیکہ واجہ خداءِ حکم نہ بوت تو آس ءِ ہمیں چیزءِ ہم سوتک نہ کُت ف۵ یعنی چہ آس ءَ درکپان ءِ پدا وعظ و نصیحت ءِ کار شروع کُتی ف۶ یعنی بُت پرستی ءِ کجام عقل مند جائز قرار دات کنت وت بُت پرستاں ماں دل ءَ شرزا انت کہ اِے یک ناہودگیں کار ایت مگر وتی قومی جمعیّت ءِ شیرازہ ءَ نزّآرگ ءِ ردا یک مذہبے جوڑش کتگ کہ بہ آئی نام ءَ تمام قوم متفق و متحد بمانیت ؤ گوں یک دگرے ءَ دوزواہی ظاہر بکننت، چوشکہ مروچی مایورپی عیسائی قومانی رہبند ءَ گند گائیں۔ یا اِے مطلب اِنت کہ بُت پرستی ءَ رواج پمشکا راہ نہ گپت کہ آیک جوانیں (معقول) چیزایت بلکیں کورانہ تقلید و قومی لحاظ داری ؤ وت ماں وتی رشتہ داری ءِ زوران سری اشی ءِ مستریں سوَب اِنت۔ یا غرض چوش بہ بیت کہ بُت پرستی ءِ بُنداں وت ماں وتی دوستی و خیر خواہی اَت ماں قومے ءَ چُنت نیکیں مردم کہ مخلوق ءَ اشان ءَ دوست داشتگ اَت اشان بیران بوتنت مردمان ءَ چہ زیاتیں دوستی ءَ آیانی تصویران ءَ پہ یادگار ءِ صورت ءَ جوڑ کنان ءَ ایرکُت پدا تصویران (عکسان) ءَ مردمان ءَ تعظیم دات ہما تعظیم کم کم ءَ زیات بوان ءَ سر پہ بُت پرستی ءَ کش اِت اِے کلیں احتمالان ءَ مفسران بیان کرتگنت وممکن اِنت چہ «مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ» ءَ بُت پرستانی گوں وتی بُتاں ہرچ ڈولیں محبت ہست ہما مراد بہ بیت چوشکہ ماں دگہ جاھے ءَ «اَنْدَادًا يُّحِبُّوْنَهُمْ كَحُبِّ اللّٰهِ» فرمائینتگ واللہ اعلم ف۷ یعنی اِے کلیں دوستی چُنت روچ ءَ گنت ماں قیامت ءِ روچ ءَ یک دگرے ءِ دشمن جوڑ بیتے اِت وہتیں ہتیں ءَ لعنت و ملامت کن اِت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت «یعنی ہما شیطان کہ پدا یانی نام ءَ بُت اَنت اللہ ءَ روبرو ءَ منکر بنت کہ ما شمارا نگوشتگ کہ مئے عبادت ءَ بکن اِت گڈا اِے عبادت کنوک آیانی سرا لعنت کننت کہ مئے نذر و نیازان ءَ زوران ءَ سکّی ءِ وھد ءَ دیم ءَ تاب دے اِت» (موضح) ف۸ کہ آ چہ دوزخ ءِ آس ءَ شمارا برکینت چوشکہ منی پروردگار ءَ چہ شمے آس ءَ منارا رکینت ف۹ حضرت لوط حضرت ابراھیم ءِ برازہت اَت۔ ابراھیم آ قوم ءِ یک مردے ءَ ہم نہ منّات البت لوط ءَ ہمادمان ءَ توقف نہ کنان ءَ تصدیق کُت۔ ہر دوئینانی وطن ماں عراق ءِ شہر بابل اَت۔ خداءِ توکّل ءِ سرا چہ وطن ءَ درکپت اللہ پاک ءَ ماں شام ءِ سرزمین ءَ سرکنان ءَ آباد کُت (تنبیہ) «وَقَالَ اِنِّيْ مُهَاجِرٌ الخ» ءِ احتمال ہست اِنت قائل ابراھیم بہ بیت یا لوط علیہما السلام ف۱۰ یعنی اسحاق چک ویعقوب نماسگ دات کہ آئی نسل ءِ نام بنی اسرائیل کپت ف۱۱ یعنی حضرت ابراھیم ءِ پد ابید چہ آئی اولادان دگہ ہچ کس ءَ آسمانی کتاب و پیغمبری ءِ منصب نہ رس اِت چنانچہ ہرچ نبی بیے چرائی بعد ماں دنیاءَ آہتگنت آ کل چہ ہمائی اولادان بوتگنت پمشکا حضرت ابراھیم ءَ «ابو الانبیاء» ءِ لقب ہم دیگ بوتگ۔

لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۲۷﴾ وَلُوْطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ
چہ نیکیں بندگان ف۱ وہیم دات لوطءَ را وہدیکہ آ ئیا وتی قومءَ را گوشت بیشکہ شما البت آیوک اِت

الْفَاحِشَةَ ۡ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۸﴾
پہ بے حیائیءِ کارءَ پیش نہ کتگ چہ شما اے بابتءَ کسے چہ جہانءَ ف۲

اَئِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُوْنَ السَّبِيْلَ ۥ وَ
آیا شما درکّان زورات مردینانی سرا وراہءَ پُل و پانچ کنے اِت ف۳

تَاْتُوْنَ فِيْ نَادِيْكُمُ الْمُنْكَرَ ۭ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ
کن اِت ماں وتی دیوانءَ سلیں کار ف۴ ہچ بستہ نہ اَت آئی قومءَ ابید چریشی

اَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۲۹﴾
کہ گوشتش اللہءِ عذابءَ بیارات اگن تو راست گوشوکے ف۵

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِيْ عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿۳۰﴾ وَلَمَّا
گوشتی اے منی ربّ منارا فساد کنوکیں قومءِ سرا مدد بدے ف۶ دُو ہدیکہ

جَآءَتْ رُسُلُنَآ اِبْرٰهِيْمَ بِالْبُشْرٰى ۙ قَالُوْٓا اِنَّا مُهْلِكُوْٓا
اَہتنت مئے قاصد پہ ابراھیمءَ رستاگی، گوشتش بے شک ما ہلاک کنوکیں

اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ ۚ اِنَّ اَهْلَهَا كَانُوْا ظٰلِمِيْنَ ﴿۳۱﴾
اے میتگءِ مردمانءَ بیشک آئیءِ نندوک ظلم کنوک بُوتگنت ف۷

قَالَ اِنَّ فِيْهَا لُوْطًا ۭ قَالُوْا نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَنْ فِيْهَا ۫
گوشتی ماں اودا لوط ھن ہست اِنت ف۸ گوشت آبان ما شرزانیں آکسءَ کہ اودا اِنت

لَنُنَجِّيَنَّهٗ وَاَهْلَهٗٓ اِلَّا امْرَاَتَهٗ ۡ كَانَتْ مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿۳۲﴾
البت ضرور مارستگار کنیں آئرا و آئیءِ عیالءَ مگر آئیءِ لوگیءَ کہ بیت چہ پشت کپوکاں ف۹

وَلَمَّآ اَنْ جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوْطًا سِيْٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ
دُو ہدیکہ اَہتنت مئے قاصد لوطءِ گورءَ غمناک کنگ بُوت آیانی سببءَ وماں دلءَ تنگ

ف۱ یعنی ماں دنیاءَ حق تعالیٰءَ مال اولاد، عزت و چہ مُدامیگی نیکیں نام دات و شامءِ ملک پہ ہمیشہ آئی اولادءَ بخش اِت (کذا فی الموضح) وماں آخرتءَ اعلائیں درجہءِ صالحینءِ جماعت (کہ آمزن شانیں نبیانی جماعت اِنت) ءَ شامل کُت ف۲ یعنی اے بدیں فعل چہ شما ساری کسءَ نہ کتگ اَت ھمے بریشیءَ دلیل اِنت کہ انسانی فطرت چرے کارءَ سِٹ نہ اِنت چوشیں فطرت و شریعتءِ برخلاف کارءِ بنیاد اوّل سرءَ شما ایر کُت ف۳ وراہ جنگءَ چہ مُراد ممکن اِنت چو دُزّان پُل و پانچ کنگ اِنت اے کار ہم ماں ہمایاں جاری بیت یا چہ ھمے بدکاریءَ مسافرانءِ جتگلتش کہ چہ تُرسءَ آراہءَ یل بکننت۔ یا چہ "تَقْطَعُوْنَ السَّبِيْلَ"ءَ مقصد چوش بیت کہ فطری و راستیں راہءَ یل کنانءَ توالد و تناسلءِ رہبندءَ بُروک اَتنت ف۴ شاید ھمے بدکاری سرظاہرءَ مردمانءَ دیما کرتگلتش کہ چرے کارءَ شرم اِش ہم وتی بباد داتگت یا بے شرمیءِ گپ و ریپ جتگلتش و سازش کُرتگت ف۵ یعنی اگن تو برحقیں نبیّ ئے و حقیقۃً راست گوشئے کہ مئے اے کار خراب و عذابءِ لائق اَنت توگڈا برچا مہتل ئے ہماعذابءَ بیار۔ دگہ جاھے فرمائینیت "وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اَخْرِجُوْهُمْ مِّنْ قَرْيَتِكُمْ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ"، (اعراف رکوع ۱۰) یعنی آئی قومءِ جواب ہمیش اَت کہ لوطءِ اہل خانہءَ چہ وتی میتگءَ درکن اِت اے وتارا مزن پاک بازظاہر کنگ لوٹنت شاید چہ قومءَ لہتینءَ اے جواب و لہتینءَ آجواب بلکیں داتگ یا یک وقتے یک خبرے و دومی برءَ دومی جرش کرتنگ مثلاً ساریءَ عذابءِ ترسینگءِ رداءَ مسخرہ اش کُت پدا گڈی فیصلہ چوش کُرتگ کہ اشانءَ چہ وتی میتگ و بازارءَ بکشّنت بہر جاورءَ ثابت بُوت کہ آ قوم نہ ایوکءَ اے بدیں کارءَ کنوک و سروک اَت بلکیں پہ آئی جاری دارگءِ رداہم اینکہ مرگ اش مَنّ اِتگ اَت کہ نصیحت کنوکیں پیغمبرءَ چہ وتی میتگءَ درکنگءِ واسطہ تیار اَتنت آیانی فطرت و طبیعت ہمنکہ مسخ بوتگ اَتنت کہ خداءِ تُرسءِ یک ذرّہ ھمے ماں اشانی دلان پشت نہ کپتگ اَت، عذابءِ بیم ترابءِ سرا مسخرہ کرتگلتش و پیغمبرءِ مقابلہءِ سرا تیار اتنت۔ جرمءِ تہنا ھمے نوعیت پہ اشانی ہلاکتءَ کافی بزاں بس اَت ف۶ چرے قومءِ ناامّیت بُوان چوش گوشتی۔ شاید فہمتگی کہ اشانی آیوکیں نسل ہم ہدایتءِ راہءَ نہ ئیت آ ہم ہمشانی پیما اِے بدیں فعلءَ جاری دارنت چوشکہ نوح علیہ السلامءَ فرمائینتگ "اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوْا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوْٓا اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا" (نوح رکوع ۲) کذا قال النیشابوری فی تفسیرہ ف۷ واجہ لوط علیہ السّلامءِ دعاءِ ردا فرشتگانءَ ہما میتگءِ تباہ کنگءِ حکم بوت، فرشتہ اول سرءَ حضرت ابراھیمءِ گورءَ شُتنت آئرا پیرانءِ سریءَ چکّءِ پیدائشءِ بشارت دات و حال اِش دات کہ پہ اے میتگ (سدوم) ءِ تباہ کنگءَ روگائیں۔ چیاکہ اودءِ مردم ہچ ڈولءَ چہ وتی گندگیں کاران دستءَ نہ کشّنت۔ اے داستانءِ زیاتیں گیش وگیوار سورۂ اعراف ہود، وحجر وغیرہءَ گوستگنت (تنبیہ) شاید گوں ہلاکتءَ چکءِ پیدائشءِ خبر دیگءِ مطلب چوش بہ بیت کہ چہ یک قومےءَ اگن خداءِ زمین خالی کنگ بوگی اِنت تو دومی طرفءَ حق تعالیٰ یک عظیم الشانیں قوم "بنی اسرائیل"ءِ بنیادءَ ایر کنوک اِنت۔ نبہ علیہ النیشابوری فی تفسیرہ۔ ف۸ یعنی آیا لوطءِ موجودگیءَ میتگ تباہ کنگ بیت؟ یا آئیءَ چہ اوداجدا کنانءَ تعذیبءِ کاروائی برحم کنگ بیت؟ غالباً حضرت ابراھیمءِ بشفقت ٹیکّی خیال اَہت کہ اگن حضرت لوطءِ چمّانی دیما اِے عذاب نازل بُوت تو عجب نہ اِنت کہ چہ عذابءِ ہولناکیں ندارگانی گندگءَ بہ آئی سرا وحشت و پریشانی جاری بہ بیت، فرشتگانءَ ماں وتی جوابءَ ہچ استثناءَ نہ کرتگت چہ اشیءَ ماں آئی دلءَ ھمے خبر چیست بُوت کہ لوطءِ موجودگیءَ اِے کاروائیءِ سرا عمل بیت واللہ اعلم ف۹ یعنی فرشتگانءَ واجہ تسلّا دات کہ ما اودءِ نندوکان درستان زانیں وماں آیاں ہرکس خداءِ مجرم اِنت تہنا لوط نہ بلکیں آئی لوگءِ مردمان ہم ہچ تاوان نہ رسیت گلّانءَ عذابءِ ساعتءِ یک گورءَ کنگ بیت ایوکءَ آئی یک جنیں آدمے ہمودا باقی مانیت چیاکہ بہ آئی سرا ہم عذاب آیگی اِنت۔

ذَرۡعًا وَّ قَالُوۡا لَا تَخَفۡ وَ لَا تَحۡزَنۡ ۟ اِنَّا مُنَجُّوۡكَ وَ

بُوت ف۱ وُ گوشت آیان مترس وُ نہ غم بکن ما ترا رستگار کنوکیں وُ

اَهۡلَكَ اِلَّا امۡرَاَتَكَ كَانَتۡ مِنَ الۡغٰبِرِيۡنَ ﴿۳۳﴾ اِنَّا مُنۡزِلُوۡنَ

تئی عیالا مگر تئی لوگی کہ بیت چہ پشت کپوکان بیشک ما ایر آروکیں

عَلٰۤى اَهۡلِ هٰذِهِ الۡقَرۡيَةِ رِجۡزًا مِّنَ السَّمَآءِ بِمَا كَانُوۡا

اِے میتگ ءِ مردمانی سرا آفتے چہ آسمان ءَ براِے سبب ءَ کہ آیان

يَفۡسُقُوۡنَ ﴿۳۴﴾ وَلَقَدۡ تَّرَكۡنَا مِنۡهَاۤ اٰيَةً ۢ بَيِّنَةً لِّقَوۡمٍ

بدکار انت ف۲ وُ پشت گیتگ ما چہ آمیتگ ءَ نشانی سر ظاہریں پہ قوم ءَ

يَّعۡقِلُوۡنَ ﴿۳۵﴾ وَاِلٰى مَدۡيَنَ اَخَاهُمۡ شُعَيۡبًا ۙ فَقَالَ يٰقَوۡمِ

عاقلیں ف۳ وُ دیم دات ما مدین ءِ نیمگ ءَ آیانی برات شعیب ءَ گڑا گوشتی اے منی قوم

اعۡبُدُوا اللّٰهَ وَارۡجُوا الۡيَوۡمَ الۡاٰخِرَ وَلَا تَعۡثَوۡا فِى

خدا ءِ عبادت ءَ بکن اِت وَ امیت ءَ بدار اِت گڈی روچ ءِ ف۴ و تروگرد مکن اِت مان

الۡاَرۡضِ مُفۡسِدِيۡنَ ﴿۳۶﴾ فَكَذَّبُوۡهُ فَاَخَذَتۡهُمُ الرَّجۡفَةُ

ملک ءَ فساد کنان ءَ ف۵ گڑا آیان شعیب دروغ بند کت. گڑا گپت آیان ءَ زمین چنڈے ءَ

فَاَصۡبَحُوۡا فِىۡ دَارِهِمۡ جٰثِمِيۡنَ ﴿۳۷﴾ وَعَادًا وَّ ثَمُوۡدَا۠ وَ

گڈا اصبحش کُت مان وتی لوگان دیم پہ چیر وُ ھلاک کت عاد و ثمود ءَ وُ

قَدۡ تَّبَيَّنَ لَـكُمۡ مِّنۡ مَّسٰكِنِهِمۡ ۟ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيۡطٰنُ

تحقیق پہ تو اشانی حال ظاہر بوتگ چہ آیانی لوگان وڈولدار کتگ پہ آیان شیطان ءَ

اَعۡمَالَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ السَّبِيۡلِ وَكَانُوۡا مُسۡتَبۡصِرِيۡنَ ﴿۳۸﴾ ۙ

آیانی کاران ءَ گڈا دور داشتی آیان ءَ چہ راہ ءَ و آیان بینا انت ف۶

وَقَارُوۡنَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَامٰنَ ۟ وَلَقَدۡ جَآءَهُمۡ مُّوۡسٰى

و ہلاک کُت ما قارون وُ فرعون و ہامان ءَ وُ پہ تحقیق آورت موسیٰ ءَ ظاہریں

ف۱ فرشتہ سکت حسین و جمیل ماں نوک ورنایانی صورت ءَ اودا سر بوتنت حضرت لوط ءَ اول سر ءَ اے جاہ نیا زتنت۔ زیات تنگدل وَ ناراحت بوت کہ نوں اِے مہمانانی عزت ءَ چہ قوم ءِ دست ءَ چونکائی من سلامت داشت کت کنان۔ اگن اشان ءَ بہ وتی جاگہ ءَ مداران گڈا اِے اخلاق ءِ مڑاہ داری و مہمان داری ءِ برخلاف انت و اگن دارانش تو چرے بدکاریں قوم ءَ آبرو چونکائی سلامت مانیت۔ ف۲ یعنی چہ وتی قوم ءِ ناشری ءَ مترس اشانی دست ءَ ہچ بیت نہ کنت و پہ منتگی ہچ غم ہم مکن ما مردم نئیں ما فرشتگیں ما اہتگیں کہ ترا تئی اہل خانہ و تئی ایدگہ پیروکاران ءَ سلامت داران ءَ باقی منتگیں قوم ءَ گارو گمسار بکنیں۔ اے قصہ چیدو بیش باز جاگہان بیان بُوتگ ف۳ یعنی چپت کرتگیں آیانی میتگانی نشانان مکہ ءِ مردم ملک شام ءِ سفر ءَ دیست کننت ف۴ یعنی چہ آخرت ءِ نیمگ ءَ غافل مبئت۔ تہنا یکیں خدا ءِ عبادت ءَ بکن اِت۔ ف۵ چہ فساد کنگ ءَ شاید مراد انت ماں گرودے ءَ دغا بازی کنگ، سود ورگ چونکہ آیانی ھیل و عادت اَت و بیت کنت رھزنی ھم اشانی پیشگ بہ بیت وقیل غیر ذلك ف۶ یعنی آیانی میتگانی ڈمب شما گوں وتی چماں دیستگنت۔ چرایان عبرت حاصل بکن اِت ف۷ یعنی ماں دنیا داری ءَ چالاک اَتنت و بہ وتی خیال ءَ عقل مند اتنت بلے چہ شیطان ءِ زود یگ ءَ و تارا رکینت اِش نہ کُت۔

بِالْبَيِّنٰتِ فَاسْتَكْبَرُوْا فِى الْاَرْضِ وَمَا كَانُوْا سٰبِقِيْنَ ﴿٣٩﴾
نشانیانٔ گڈا مزنی کرتش ماں روئے زمینٔ و نہ بوتنت پیش دست کنوکان ف۱

فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْۢبِهٖ ۚ فَمِنْهُمْ مَّنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا ۚ
گڈا ہریکۓ راگرفتار کتیں ما بسببِ آیانی گناہ ءِ ف۲، چرایان لہتینءِ سرا دیم دات ما ڈُوکانی گوات ف۳

وَمِنْهُمْ مَّنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ ۚ وَمِنْهُمْ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ
و لہتینٔ گپت چیھالٔ ف۴ و لہتینءِ ما ایر بکتنت ماں

الْاَرْضَ ۚ وَمِنْهُمْ مَّنْ اَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ
زمینٔ ف۵ و لھتینٔ ما غرق کُت ف۶ و ھچبر خدایا آیانی سرا ظلم نہ کت

وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٤٠﴾ مَثَلُ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا مِنْ
ولیکن آیان وت وتی جانانی سرا ظلم کُت ف۷ مثال ھما کسانیکہ گپت اِش

دُوْنِ اللّٰهِ اَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوْتِ ۖ اِتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَاِنَّ
ابید چہ اللۂ دوست چوشکہ موکوءِ مثال اِنت کہ آئیٔ اَڈ کت یک لوگے و بیشک

اَوْهَنَ الْبُيُوْتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوْتِ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿٤١﴾
چہ نزورتریں لوگان موکوءِ لوگ اِنت، اگر آیان بزانتیں ف۸

اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ مِنْ شَيْءٍ ۖ وَهُوَ
بیشک خدا زانت ہرکسٔ کہ آنوار پہ جننت ابید چہ آئیٔ ہرچی بہ بیت ف۹ و آ

الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۚ
زبردست حکمتانی خداوندانت ف۱۰ و اِے مثالانٔ ما بیان کنیں پہ مردمان،

وَمَا يَعْقِلُهَآ اِلَّا الْعٰلِمُوْنَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ
و نہ فہمنت اِشان مگر دانا ف۱۱ خداءِ پیدا کت آسمانانٔ

وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۗ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٤٤﴾
و زمینٔ گوں حقیں رہ بندءِ ف۱۲ بیشک ماں اِشیٔ نشانی انت پہ مومنان ف۱۳

ف۱ یعنی سرظاہریں نشانیانءِ گندگ ءِ باوجود حقءِ مقابلٔ ایر دستی قبول اِش نکت ف۲ یعنی چرایان ہریکۓ بہ آیانی جُرم ءِ ردءٔ سزا دیگ بوت ف۳ اِے لوطءِ قوم اِنت و لہتینءٔ "عاد"، ءِ ہم مریشیٔ داخل کنگ ف۴ اِے ثمود اَنت واھل مدین ہم ف۵ یعنی قارونءٔ چوشکہ ماں سورۂ قصصءٔ بیان بوت ف۶ اِے فرعون وھامان بوتنت و لہتینءٔ نوح ءِ قوم ھم مریشیٔ داخل کرتگ ف۷ یعنی اللہ تعالیٰ ءِ شان چوش نہ اِنت کہ کجام ناانصافی یا کارےءِ بے وھدءِ بکنت آئیٔ بارگاہ چہ نقص و عیبءٔ بکلّی پاک و منزہ اِنت اودا ظلمءِ شبینگ ہم روا نہ اِنت البت بندہ بہ وتی جانانی سرا وت ظلم کننت یعنی ہنچیں کاران گلائیش بنت کہ آیانی نتیجہ پہ اشانی حقءٔ لامحالہ خراب بیت۔

ف۸ یعنی لوگ پمشکا اَنت کہ چرائی وجہءٔ جانءِ و مالءِ حفاظت بہ بیت نہ کہ موکوءِ لوگ کہ چہ دامنءِ چنڈگءٔ پرُشیت ھمے مثال ھما کسٔ تگنت کہ اللہ تعالیٰءٔ ابید کسےءٔ وتی رستگار کنوک یا محافظ قرار بدنت چہ خداوندی مشیّتءٔ بغیرِ ہچ کس رستگار بوت نہ کنت ف۹ یعنی ممکن اَت کہ اشکنوک تعجب بکنت کہ درستانءٔ یکّیں ردا پوست جنگ بُوت کسےءٔ را مستثنیٰ نہ کُرت لھتیں مردم بُتءِ بندگیٔ کننت لہتیں آس و آپءِ لہتیں ولیانی لہتیں نبیانی یا فرشتگانی پمشکا اللہ پاکءٔ فرمان کت کہ اللہءٔ کُلّ معلوم انت اگن چریشان یکےءٔ ھم مستقل قدرت و اختیار بداشتیں تو اللہ تعالیٰءٔ بہ یک جنبش قلم درستانی نفی نہ کتگ اَت ف۱۰ یعنی اللہ تعالیٰ کسی ہمراہیءِ حاجت نہ داریت آوت زبردست و زوراک انت ونہ ھم آئیرا مشورہ پکار انت چیا کہ آوت مطلقاً حکمتءِ خداوند اِنت ف۱۱ مکہءِ مشرکان گوشتگ اَت کہ اللہ تعالیٰ "موکو"ءِ و "پشگ"، وغیرہ اذنائیں چیزانی مثالان پرچا بیان کنت کہ اشان آئیٔ عظمتءِ برخلاف اَنت آئیٔ یستہ دات کہ مثالان بہ وتی جاگہءِ حسابءٔ مزن زیات موزون اَنت و بہ مثال داتگینءِ حقءٔ چیان بنت مگہ زانوگر ایوکءٔ چہ چوشیں مثالان راستکائیٔ سر پدبیت کننت جاھلیں بےدقوف چے زانت کننت۔ مثالءِ چیانیٔ گوں مثال دیوکءِ حیثیتءِ چارگ مبیت بلکیں ہر چیزءِ مثال دیگ بوتگ ھمائیٔ حیثیتءٔ چارگ بہ بیت اگن آ حقیر و کمزور انت تو تمثیل ھم ھنچیں حقیر و کمزوریں چیزانی دیگ بیت گوں مثال دیوکءِ عظمتءٔ اِے خبر چے تعلق داریت ف۱۲ یعنی گوں مزن حکمتءٔ جوڑ کت مفتءٔ پیدا نہ کُت ف۱۳ یعنی آسمان و زمین وھدے آئیءٔ تہنا پیدا کرتنت تو ماں حوردیں کارانی جوڑ کنگءِ ردا آئیا شریک یا مددگارےءِ حاجت چونکائیٔ بیت کنت اگن آئیا حاجت ببوتیں تو ماں مزنیں کارانی وھدءٔ ببوتیں۔

ف یعنی قرآن پاک ءِ تلاوت ءَ وناراد لگوش بکن تا نکہ دل مضبوط و محکم بہ بیت و تلاوت ءِ اجروثواب جدا حاصل بہ بیت آئی معرفت و حقیقتانی پدرائی زیاتءَ
چہ زیات معلوم بہ بیت ایدگہ مردمان ھم اشکنان ءَ چرائی وعظ و برکتان و علم ءَ سیبت گروک بہ بنت و ہر کسے کہ نہ منّیت بر آئی سرا خدا ءِ حجّت تمام
بہ بیت و دعوت و تبلیغ ءِ فرض گوں جوانی ءَ و تی آخرءَ برسیت ف۲ نمازءَ چہ بدیان دور جلگ ءِ معنی دو بیت کنت یکے چہ تسبب بزان سبب بوگ ءِ
رھبندءَ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ مان نمازءَ اے تاثیر و خاصیت ایر کنگ کہ آنمازی ءَ چہ گناہان و بدیں کاران مھن بکنت چوشکہ تجام یک درمانے ءِ کارمزیءَ
تپ و غیرہ مرض ہلاس بیت. مرے صورت ءَ یاد دارگ لوٹیت کہ پہ درمان اے ضروری نرانت کہ چہ آئی یکّیں خوراک ءَ مرض ہلاس بہ بیت لھتیں درمان

اُتۡلُ مَاۤ اُوۡحِیَ اِلَیۡكَ مِنَ الۡكِتٰبِ وَ اَقِمِ الصَّلٰوةَ ؕ اِنَّ
بوان (اے محمد) چیزیکہ وحی کنگ بوت تئی نیمگ چہ کتاب ءَ ف۱ و قائم بدار نمازءَ بیشک
الصَّلٰوةَ تَنۡهٰى عَنِ الۡفَحۡشَآءِ وَ الۡمُنۡكَرِ ؕ وَ لَذِكۡرُ اللّٰهِ اَكۡبَرُ ؕ
نماز منع کنت چہ بے حیائی و بدیں کاران ف۲ و البت اللہ ءِ یاد چہ درستان مستر انت
وَ اللّٰهُ یَعۡلَمُ مَا تَصۡنَعُوۡنَ ﴿۴۵﴾ وَ لَا تُجَادِلُوۡۤا اَهۡلَ الۡكِتٰبِ اِلَّا بِالَّتِیۡ
و خدا زانت ہرچے شما کن ات ف۳ و جیڑہ مکن ات گوں کتابیان مگر پہ دستورے
هِیَ اَحۡسَنُ ٭ۖ اِلَّا الَّذِیۡنَ ظَلَمُوۡا مِنۡهُمۡ وَ قُوۡلُوۡۤا اٰمَنَّا بِالَّذِیۡۤ
کہ شرتر انت ابید چہ ہماکسان کہ شمے سرا بے انصاف انت ف۴ و چوش بگوش ات کہ مامنّیں چیزیکہ
اُنۡزِلَ اِلَیۡنَا وَ اُنۡزِلَ اِلَیۡكُمۡ وَ اِلٰـهُنَا وَ اِلٰـهُكُمۡ وَاحِدٌ وَّ نَحۡنُ لَهٗ
مئے سرا نازل کنگ بوت و چیزیکہ شمے سرا نازل کنگ بوتگ ف مئے و شمئے معبود یکّیں انت و ما ہمائی حکمان
مُسۡلِمُوۡنَ ﴿۴۶﴾ وَ كَذٰلِكَ اَنۡزَلۡنَاۤ اِلَیۡكَ الۡكِتٰبَ ؕ فَالَّذِیۡنَ اٰتَیۡنٰهُمُ
قبول داریں ف و ھمے ڈول ماکتاب تئی سرا دیم دات ف۵ گڈا ہر کس ءَ ماکتاب دات
الۡكِتٰبَ یُؤۡمِنُوۡنَ بِهٖ ۚ وَ مِنۡ هٰۤؤُلَآءِ مَنۡ یُّؤۡمِنُ بِهٖ ؕ وَ مَا یَجۡحَدُ
آ آئی ءَ را منّوک انت و چہ مکہ ءِ مردمان لھتیں ایشرا منّوک انت و انکار نہ کننت
بِاٰیٰتِنَاۤ اِلَّا الۡكٰفِرُوۡنَ ﴿۴۷﴾ وَ مَا كُنۡتَ تَتۡلُوۡا مِنۡ قَبۡلِهٖ مِنۡ كِتٰبٍ
مئے آیتان مگر نافرمان ف۹ و نہ ونتگ تو پیش چہ قرآن ءِ نزول ءَ ہچ کتابے
وَّ لَا تَخُطُّهٗ بِیَمِیۡنِكَ اِذًا لَّارۡتَابَ الۡمُبۡطِلُوۡنَ ﴿۴۸﴾ بَلۡ هُوَ اٰیٰتٌۢ
و نہ نبشتہ کت آرا پہ وتی راستیں دستءَ آ وہدی البت شکی بوت انت اے دروغ بندن۱۰ بلکیں اے قرآن و آیات
بَیِّنٰتٌ فِیۡ صُدُوۡرِ الَّذِیۡنَ اُوۡتُوا الۡعِلۡمَ ؕ وَ مَا یَجۡحَدُ بِاٰیٰتِنَاۤ اِلَّا
انت صافیں مان ہماکسانی سینگان کہ آیان علم دیگ بوتگ ف۱۱ و نہ کننت انکار پہ مئے آیتان مگر
الظّٰلِمُوۡنَ ﴿۴۹﴾ وَ قَالُوۡا لَوۡ لَاۤ اُنۡزِلَ عَلَیۡهِ اٰیٰتٌ مِّنۡ رَّبِّهٖ ؕ قُلۡ اِنَّمَا
بے انصاف ف۱۲ و گوشتش پرچا نازل نہ بوت پہ آئی ءِ سرا چیزے نشانی چہ آئی ءِ پروردگار ءِ نیمگ، تو بگوش

ماں خاصیں مقدار ءَ داں مدّتے ءَ گوں التزام ءَ
ورگ بہ بیت گڈا آیانی اثر ظاہر بیت بلے شرط
ہمیش انت کہ مریض چوشیں چیزے کار مز مکنت
کہ آئی درمان ءِ خاصیت ءَ بے کار بکنت ہمشکا
نماز ھن بلاشبہ مزن اثر داروکیں درمانے ءِ
مثال ءَ انت کہ آروحانی مرضان ءَ دور دارگ ءِ
رداکسیر ءِ حکم داریت البت اے خبر ضروری
انت کہ مان راستیں مقدار ءَ گوں احتیاط و
خیالداری ءَ پہ روحانی طبیبانی سروسوج ءِ رو ءَ
ادا کنگ بہ بیت و داں یک خاصیں مدتے ءَ اے
رھبند ءَ محکم بداریت چرائی ءَ بعد مریض وت
ماریت کہ نماز چہ نکانی آئی کو ھنیں نادراہیان و
دراج کتیں علت ءَ دور کنت دومی معنی اے ھم
بیت کنت کہ نمازءَ چہ بدیان دور دارگ بہ اقتضاءِ
رھبند ءَ بہ بیت یعنی نماز ءِ ہریک کارے و آئی
ہریک ذکرے و انگ ءَ ظاہر کنوک بہ بیت کہ ہرچ
انسانے ہنّوں ھنوں مان خدا ءِ بارگاہ ءَ وتی
بندگی، فرمانبرداری، بزّگی و عاجزی و حقّ تعالیٰ ءِ
ربو الوہیت و حکومت و شہنشاہی ءِ اقرار ءَ
کنان اھنگ چہ مسجد ءَ در بؤان ھن بدعہدی و
ناشری مکنت و چہ آشہنشاہ مطلق ءِ حکمان
دیم ءَ تاب مدنت چوش بگوش کہ نماز ءِ ہریک
ادائے نمازی ءَ پنج وقت ءَ حکم دنت کہ او
بندگی و غلامی ءِ دعویٰ ءَ کنوک حقیقۃً تو چو
غلام ونوکران نہ ندءَ بگوازیں دگوں زبان ءِ
حال تقاضا کنت کہ چہ بے حیائی، شرارت و ناشری ءِ
کاران دست ءَ بکش! لوں کسے دست بکشیت
یا مکشیت مگہ نماز بلاشبہ آئرا مھن کنت و چہ
سلّیں کاران آئرا دور داریت چوشکہ اللہ تعالیٰ
وت مھن کنت و دور داریت کما قال تعالیٰ
"اِنَّ اللّٰهَ یَاۡمُرُ بِالۡعَدۡلِ وَ الۡاِحۡسَانِ وَ اِیۡتَآئِ ذِی الۡقُرۡبٰی وَ یَنۡهٰی عَنِ الۡفَحۡشَآءِ وَ الۡمُنۡكَرِ" (نحل رکوع ۱۳) گڈا ہرچ بدبختے چہ
اللہ پاک ءِ مھن کنگ و دور دارگ ءِ باوجود چہ
بدی ءَ دست نہ کشّیت نماز ءِ دور دارگ ءِ سرا
آئی دست ءِ نہ کشّگ حیران کنوکیں گپّے نرانت
البت اے زانگ بہ بیت کہ ہریک نماز ءِ دور دارگ و مھن کنگ داں ہمادرجہ ءَ اثر داروک بیت داں حدّیکہ مان آئی ادا کنگ ءَ خدا ءِ یاد ءَ غفلت و
سستی مبیت چیاکہ نماز تہنا چند برءَ پاد آیگ و نندگ ءِ نام نرانت چہ درستان مستریں چیز مان نماز ءَ خدا ءِ یاد انت نمازی صلوٰۃ ءِ رکنان ءِ ادا
کنگ ءِ وھدءَ و قرآن ءِ قرأت یا مان دعا و تسبیح ءِ وانگ ءِ جاور ءَ ہر قدر حق تعالیٰ ءِ عظمت و مزنی ءَ دیما کاریت و زبان و دل ءَ یک قرار ءَ
داریت ھما قدر ءَ آئی دل نماز ءِ مھن کنگ ءِ نوار ءَ اشکنت و ہما قدر ءَ آئی نماز چہ گندگیں کاراں رستگار کنگ ءِ ردا اثر کنوک ثابت بیت و
اگن نہ ہرچ نمازے کہ گوں غافلیں دل ءَ وانگ بہ بیت آنماز منافق ءِ نماز ءِ پیما بیت کہ آئی بابت ءَ مان حدیث ءَ اھتگ "لَا یَذۡكُرُ اللّٰهَ فِیۡهَا
اِلَّا قَلِیۡلًا"، ھمے نماز ءِ بارو ءَ "لَمۡ یَزِدۡ بِهَا مِنَ اللّٰهِ اِلَّا بُعۡدًا"، ءِ وعید آھتگ ف۳ یعنی نماز چہ سلّیں کاراں پرچا مھن مکنت و ہدیکہ

......آ اللہ تعالیٰ ءِ یاد کنگ ءِ شرتریں صورت ایت کما قال تعالیٰ اَقِمِ الصَّلٰوۃَ لِذِکْرِیْ (طٰہٰ رکوع ۱) و اللہ ءِ یاد سک مزنیں چیزایت اِے ھما چیزایت کہ آ ئیا نمازہ و جہاد وغیرہ تمام عبادتانی روح گوشگ بیت، اے مبیت تو عبادت یک جسدے کہ روحی مان نیست و یک لفظے کہ ھچ معنائے ندار یت حضرت ابو درداءِ وغیرہ ءِ حدیثانی وانگ ءَ پد عالمان ھمے فیصلہ داتگ کہ چہ ذکر اللہ ءَ مستریں عبادت ھچ نیست اِنت، اصلی فضیلت ھمیشی ءَ حاصل اِنت۔ چونائی ءَ ھدارکی و وقتی طور ءَ کجام یک عملے چہ ذکر اللہ ءَ پیش دستی (سبقت) حاصل بکنت آ دگہ خبرایت لیکن فکر جنگ بہ بیت تو منگ کپیت کہ مرے عمل ءَ ھم فضیلت ھمے ذکر اللہ ءِ برکت ءَ اَھتگ بہرجاورءِ ذکر اللہ چہ تمامیں عملان افضل اِنت و وھدیکہ آ مان نمازہ ءِ ضمن ءَ بہ بیت تو ھنگت افضل تر شمار بیت، پمشکا پہ بندہ ءَ لازم اِنت کہ کجام ھم وقت ءَ چہ خداءِ ذکر ءَ غافل مبیت خصوصاً ھما وھد ءَ کہ کجام سلّیں کارءِ طرف ءَ میل بداریت ھما دمان ءَ خدا تعالیٰ ءِ عظمت و جلال ءَ یاد کنان ءَ چرائی ءَ دست ءَ بکشیت مان قرآن و حدیث ءَ اِنت کہ بندہ وھدے اللہ تعالیٰ ءَ یاد کنت اللہ تعالیٰ آ ئرا یاد کنت۔ لھتیں چہ سلف ءِ آیت ءِ مطلب ھمے گیتگ اِش کہ مان نمازءَ بندہ اینگو خداءَ یاد کنت پمشکا نماز مزنیں چیزے حساب بوت لیکن مان اشی ءِ جواب ءَ چہ آنگو اللہ تعالیٰ وتی بندہ ءَ یاد کنت اے چہ درستان مستریں چیزایت کہ اشی ءِ قدر سک زیات کنگ لوٹیت و اِے شرف و کرامت ءِ ماران ءَ ھنگت زیات تر بہ ذکر اللہ ءِ نیمگ ءَ ھدوناک بوگ لوٹیت۔ یک شخصے ءَ گوں واجہ پیغمبر ءَ عرض کت کہ اسلام ءِ احکام چونائی ءَ بازاَنت منا تو یک چیزے کہ کلاّن جمع کنوک بہ بیت سوج بدے۔ واجہ ءَ فرمائینت «لَا یَزَالُ لِسَانُکَ رَطْبًا مِّنْ ذِکْرِ اللّٰهِ» (تئی زبان مدام گوں اللہ ءِ ذکر ءَ تربانیت)۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ءِ ہر قدر مان نماز ءَ دیر کنت ھما قدر آ دا الم ءَ چہ گناھان رستگار بیت امیت اِنت کہ دیم تر ءَ ھم پہریزیت و اللہ ءِ یاد ءَ برپشی ءِ زیات اثر اِنت یعنی چہ گناھان بہ پہریزیت و اعلائیں درجھانی سرا سر بہ بیت (موضح) اے «لَذِکْرُ اللّٰهِ اَکْبَرُ» ءِ یک دگہ خوبیں تفسیرے بوت ف۴ یعنی ہر انسانے ہر قدر خداوند کریم ءَ یاد کنت یا یاد نہ کنت خدا تعالیٰ کلّ ءَ معلوم دارنت پمشکا چہ ذاکر و غافل گوں ہر یکے ءَ آئی معاملہ یا حساب واد جداگانہ بیت ف۵ یعنی مشرکانی دین بنیاد ءَ رد اِنت و اہل کتاب ءِ دین دراصل ءَ برحق اَت تو گوں اشان آیانی پیاجیڑہ مکن کہ اشانی خبرءَ چہ ھنڈال ءَ بگوجئے بلکیں گوں نرمی، دوزواہی و صبر و تحمل ءَ و اجبی گپءَ سرپد بکن البت چرایان ہر کسے صافیں ناانصافی کنت و ضدءَ ظاہر بکنت گوں آئی مناسبیں ترندی ءَ گوں کار گرگ بہ بیت دیم تر ءَ بہ وھدءِ سرءَ چوشیں مردمان ءَ سزا دیگ بہ بیت (تنبیہ) پیسرءِ قرآن ءِ تلاوت ءِ حکم اَت زیات گمان ھمیش اِنت کہ چرائی اشکنگ ءَ منکرانی بخت جاہ بجننت، تو سوج دات کہ بحث ءِ وقت ءَ دوی فریق ءِ علمی و دینی حیثیت ءِ خیال ءَ ھم بدارات مان مناظرہ ءِ دوران ءَ چہ جوش ءِ سوب ءَ چہ حدءَ سر مگوزات ہرجاگا ھے راستیں گپے کنگ بہ بیت آ ئیا قبول دار بہ بے اِت ف۶ یعنی متے ایمان ھنچوش بہ قرآن ءِ سرا اِنت ما اے ھم ایمان داریں کہ اللہ ءَ پہ شمے ھدایت ءَ حضرت موسیٰ و مسیح علیہما الصلوٰۃ والسلام و ایدگہ نبیانی سرا ہرچ کتابے کہ نازل کرتگ اَت بیشک آ برحق اَنت آیانی یک حرفے ردنہ اَت (اگرچہ آ آسمانی کتاب مان وتی اصلی صورت و جاور ءَ باقی پشت نہ کپتگنت) ف۷ یعنی اصلی معبود منیگ و شمیگ یک ایت۔ فرق ھمنکر اَنت کہ ما تہنا بہ ھمائی حکم ءِ سرا رُوکیں، شما چرا رھبندءَ کنزان ءَ ایدگران ءَ ھن خدائی حقوق و اختیارات داتگنت مثلاً حضرت مسیح یا حضرت عزیر علیہما السلام ءَ یا احبار و رجبان ءَ۔ و ھم ما آئی کلّیں حکمان ءَ قبول دار بوتیں، درستیں پیغمبرانی تصدیقیں کت، درستیں کتاب برحقّیں زانتنت آئی گڈّی حکم ءِ دیما وتی سریں جہل کت۔ شما لھتے منّ اِت و لھتے نہ منّ اِت و چہ آخری پیغمبر ءِ صداقت ءِ منّگ ءِ بہک ءَ منکر بوت اِت۔ ف۸ یعنی مان اِے کتاب ءَ آخر چہ شمے کتابان کجام خبر کم تر اِنت کہ بہ آئی قبول کنگ ءَ شمے دل جنت چوشکہ پیشّی نبیانی سرا کتاب و صحیفہ یکّے دومی رندا ایر کپان بوتگنت گڈّی نبی ءِ سرا اِے بے دروریں کتاب نازل بوت پہ آئی منّگ ءِ آخر شما پرچا انکار کنگا اِت ف۹ یعنی چہ اہل کتابان ھماکسان ءَ کہ وتی کتاب ءَ برحقّیش زانت آ اِے کتاب ءِ ھن منّنت و انصافاً آیان ءَ منّگ لوٹیت چنانچہ چرایان ہر کسے انصاف پسند اِنت آیان اِشی صداقت ءَ گوں دل ءَ قبول دار اَنت و نہ ایوک ءَ اہل کتاب بلکیں لھتیں عرب ھن کہ آیان پیشّی کتابانی بابت ءَ ھچ نزانت بے قرآن ءِ سرا وتی ایمان ءَ ظاہر کنان اَنت۔ درحقیقت ءَ قرآن کریم صداقت ءِ دیلان ھمنکر صاف و روشن اَنت کہ ابید چہ مزن حق ءَ چیر دیوکیں نافرمان ءِ دگہ ھچ کس چہ آئی قبول کنگ ءَ انکار کت نہ کنت ف۱۰ چہ قرآن ءِ نزول ءَ پیش چہل سال واجہ ءِ زندمان ءِ گوں ھمے مکّہ ءِ مردمان گوست اشان شر زانت کہ مان اِے مدّت ءَ نہ واجہ کجام یک استاذے ءِ گور ءَ نشت و نہ یک کتابے ءِ درس گیت و نہ کدی واجہ ءَ قلم مان دست ءَ گِت چوش بوتیں تو گڈا اِے باطل ءِ دمب ءَ کپوکان ءَ شبہ کنگ ءِ موہ رستگت کہ شاید واجہ ءَ پیشّی کتابانی وانگ ءَ چہ اِے گپان ءِ قلم بند کرتگنت ہمایان ءَ نون کم ءَ مان وتی لفظان تریننان ءَ مارا اشکنائین ایت اگرچہ آ ساعت ءَ چوش گوشگ ھم ردبوتگت چیا کہ کجام یک وانندھیں انسان بلکیں دنیاءِ کل وانندھیں مردم ہمشور بوان ءَ و کلّ مخلوقات ءِ طاقت ءَ گوں وت شامل کنان ءَ ھن چوشیں بے مٹّیں کتاب تیار کنگ نتونتش بدا ھم دروغ بندان ءَ خبرءَ ریس دیگ ءِ یک موھے دست ءَ کپتگ لیکن وھدے واجہ ءِ آئی بوگ ءَ ہر کس قبول دارنت تو چوشیں ادنائیں شبہ ءِ ھنڈال ہم ولگوج بوت و چونائی ءَ ھُٹ کنوکیں مردمان چوش ھم گوشتگ اَت «اَسَاطِیْرُ الْاَوَّلِیْنَ اکْتَتَبَهَا فَهِیَ تُمْلٰی عَلَیْهِ بُکْرَةً وَّ اَصِیْلًا» (فرقان رکوع ۱) ف۱۱ یعنی واجہ پیغمبر ءَ چہ ھچ کس ءَ درس نہ گیت بلکیں اے وحی کہ برائی سرا نازل بوت پہ مُدامیگی ءَ ابید چہ نبیسگ ءَ سینہ بہ سینہ جاری بیت گوں اللہ ءِ فضل و کرم ءَ علماء و حفاظ و قاریانی سینگ اشی ءِ لفظان و معنایانی حفاظت کنوک بیت ایدگہ آسمانی کتاب سرزبان یاد کنگ نبوتگنت اے کتاب چہ حفظ ءِ برکت ءَ باقی اِنت۔ نبیسگ اے رواز یاتیں کاروائی اِنت (موضح گوں کمّیں گیشی ءَ) ف۱۲ یعنی ناانصافی ءِ علاج چے بوت کنت یک مردے مان دل ءَ ھمے فیصلہ بکنت کہ من کدی ھم راستیں گپ قبول دار نہ بان گڑا آ روشن ءِ چہ روشن تریں چیزءَ ھم انکار کنت۔

الْاٰیٰتُ عِنْدَ اللّٰهِ ؕ وَ اِنَّمَاۤ اَنَا نَذِیْرٌ مُّبِیْنٌ ﴿۵۰﴾ اَوَ لَمْ یَكْفِهِمْ
نشانیاں وَ خداءِ اختیارءَ انت، وَمن ایوکءَ ترسینوکاں ظاہریں ف۱ آیا بس نہ انت آیان ءَ

اَنَّاۤ اَنْزَلْنَا عَلَیْكَ الْكِتٰبَ یُتْلٰی عَلَیْهِمْ ؕ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَرَحْمَةً
چیزیکہ ما نازل کتگ تئی سرا کتاب کہ آیانی سرا وانگ بیت، بیشک ماں آئیءَ البت رحمت انت

وَّ ذِكْرٰی لِقَوْمٍ یُّؤْمِنُوْنَ ﴿۵۱﴾ قُلْ كَفٰی بِاللّٰهِ بَیْنِیْ وَ بَیْنَكُمْ شَهِیْدًا ۚ
و پنت انت پہ ہماکسان کہ منوک انت ف۲ تو بگوش کہ بس اِنت اللہ مئے وشمے درمیانءَ گواہ

یَعْلَمُ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ؕ وَ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا بِالْبَاطِلِ وَ كَفَرُوْا
آزانت چیزیکہ ماں آسمانان و ماں زمینءَ انت ف۳ وَکسانیکہ منوک اَنت دروغ ءِ ، وَمنکر بوتنت

بِاللّٰهِ ۙ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۵۲﴾ وَ یَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ ؕ وَ لَوْ لَاۤ اَجَلٌ
خداءِ ہمائینت تاوان بارف۴ وُ زوت طلب کنوک اَنت چہ تو عذابءِ ف۵ وُ اگن مبوتیں مدتے

مُّسَمًّی لَّجَآءَهُمُ الْعَذَابُ ؕ وَ لَیَاْتِیَنَّهُمْ بَغْتَةً وَّ هُمْ لَا یَشْعُرُوْنَ ﴿۵۳﴾
مقرریں البت بیاتکیں عذاب پہ آیان وَ البت کیت پہ آیان اناگتیءَ وَ آیان خبر نہ بیت ف۶

یَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ ؕ وَ اِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِیْطَةٌۢ بِالْكٰفِرِیْنَ ﴿۵۴﴾ یَوْمَ
زوت طلب کنت چہ تو عذابءَ ف۷ وبے شک جہنم چپ وچاگرد کنوک اِنت کافرانءَ ف۸ ہمارو چءَ

یَغْشٰهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ وَ یَقُوْلُ
کہ آیانءَ ماں پوشیت عذاب چہ بُرزا وچہ آیانی پادانی چیرا وُ گوشیت خدا

ذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۵۵﴾ یٰعِبَادِیَ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اِنَّ اَرْضِیْ
بچش اِت جزاءَ وتی کتگیں کارانی ف۹ اے بندگان منی مسلمانیں، بیشک منی زمین

وَاسِعَةٌ فَاِیَّایَ فَاعْبُدُوْنِ ﴿۵۶﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ۫ ثُمَّ
براہ اِنت گڈا مخصوصاً منی عبادتءَ بکن اِت ف۱۰ ہرجاندار مرگءِ چشوک اِنت پدا

اِلَیْنَا تُرْجَعُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ
مئے نیمگءَ گردینگ بیت شما ف۱۱ وُ ہماکسان کہ ایمان آرت وخوبیں کارش کُت، البت ما آیانءَ جاگہ دیئ

ع ۵ / ۱

ف۱ یعنی من چوش اختیار نہ داراں کہ ہرچ نشانے شما طلب بکن اِت ھمائیءَ من پیش داراں نہ کجام نبیءِ تصدیقءِ دار و مدار پیشیءَ بیت کنت، منی کار وا ایش اِنت کہ چہ گندگیں کارانی انجامءَ شمارا آگاہ بکناں باقی حق تعالیٰ اختیار داروک اِنت کہ پہ منی تصدیقءَ ہرنشانے بلوٹیت پیش اے خبرءِ اختیار داروک آوت اَنت ف۲ یعنی آیا اے نشانی بس نہ انت ہرچ کتابے کہ شپ و روچ وانانءَ آیانءَ اشکنائینگ بیت چرائیءَ مستریں نشان دگہ چے بیت کنت کمیں وت بچار کہ اے کتابءِ منوکان چونکائی فہم و زانگءِ خدا بند بوان اَنت وچہ اللہءِ رحمتان وتی نصیبءَ حاصل کنگا آنت ـ
ف۳ یعنی خداءِ زمینءِ سرا و آئی آسمانءِ چیرءَ من سرظاہرءَ پیغمبریءِ دعویٰ کنگایان کہ ایشرا آ اشکنت و گندیت پدا روچ پہ روچ منا رادمنی ہمراہانءَ

بہ خاصیں دابءَ گیش کنان اِنت اے چیز برابر منی دعویٰءِ فعلاً تصدیق کنت بہ منی زبانءِ سرا وچہ منی دستان قدرتءِ ہمانشان ظاہر کنگ بوان انت کہ چہ آئی مثالءِ پیش کنگءَ تمام جن و انس عاجز اَنت زانا بہ منی صداقتءَ اللہءِ اے گواہی بس نہ اِنت ف۴ انسانءِ مستریں بدبختی و تادان ایش اِنت کہ دروغیں خبرءَ تودری سرظاہرءَ ہر قدر رد بہ بیت آئیا فوراً قبول بکنت وچہ راستیں خبرءَ اگن چہ مزن روشن بہ بیت انکار بکنت ف۵ یعنی اگن ما بہ حقءِ سرانئیں توگڈا ماں دنیاءَ پرچا مئے سرا عذاب نہ بیت ف۶ یعنی ہر چیز بہ وتی مقرریں وھدءَ کیت وظاہر بیت، سر سر مجن اِت آ عذاب ہم المءَ کیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ اے اُمتءِ عذاب ہمیش آت کہ چہ مسلمانانی دستءَ کُشگ بہ بنت یا گرفتار کنگ بہ بنت پشکا مکہءِ فتحءِ وھدءَ مکہءِ مردم بے خبر اتنت کہ واجہ نبیءِ لشکر سرءِ بانءَ اہت و اوشتات .
ف۷ اداچہ عذابءَ شاید آخرتءِ عذاب مراد بہ بیت چوشکہ جواب وت ظاہر کنت ف۸ یعنی اشان آخرتءِ عذابءِ نزولءَ لوٹنت ماں آ عذابءَ آ گرفتار اَنت اے کفر و بدیں کار دوزخ نہ انت توگڈا چے اِنت کہ چہ ہر نیمگءَ اشانءَ پتا تگش چہ موتءَ رندحقیقت وت دیماکیت کہ دوزخ چون سوچیت و ھدیکہ ھمے اعمال جہنمءِ آس ماروزوم جوڑ بوانءَ اشانءِ پہ وتی گیرءَ کارنت ف۹ اے گفتار اللہ تعالیٰءِ وتیگنت یا ھما عذاب وت گوشیت چوشکہ زکوٰۃ نہ دیوکءِ بارہءَ ماں حدیثءَ کیت کہ آئی مال سیاہ مار بوانءَ ماں انسانءِ گٹءَ لوپ بیت جاک جنانءَ گشیت کہ من تئی وتی مالوں تئی خزانیوں ف۱۰ یعنی اے مکہءِ کافرا دل سیاہ کننت تو خداءِ زمین تنگ نہ اِنت دگہ جاھے سرگردانءِ خداءِ عبادتءَ گلائیش بے اِت ف۱۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت وھدے کافران مکہءَ زیات زوراکی کُت تو گڈا مسلمانانءَ ہجرتءِ حکم بُوت چنانچہ قد ہشتاد لوگءِ مرد ماں حبشہءِ ہجرت کُت۔ ھمائی

فرمان کت کہ چندر وچءِ زندمانی اِنت ہرجاگہءَ موہ گندات ھمودا زندءَ بگوازین اِت پدا مئے گوڑا شما کل جمع کنگ بہ اِت مرلیشیءَ مہاجرانءِ تسلاّ دیگ بُوت تانکہ وطنءِ یل دیگ وچہ واجہ نبیءَ جدا بوگ ماں اشانی دلءَ گران محسوس مبیت چوش بگوش اشان پیش دارگ بوتنت کہ وطن سیاد و وارث ھمراہ و خورد و مزن مروچی نہ تو باندا ویل کنگ کپنت بندِ خبرا اے وقتءَ شما چہ مکہءَ ہجرت نہ کُت تو یک روچے کپت کہ شما المءَ چہ دنیاءَ ہجرت کن اِت مگر آ بہ شمے اختیارءَ نہ بیت بندگی ہمے چیزءِ نام اِنت کہ چہ وتی رضاد وشیءَ ہما چیزانءَ ویل بدنت کہ آیان بہ حقیقی پروردگارءِ بندگیءَ اڑ و جنجال ثابت بنت۔

مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ نِعْمَ
ماں جنّت ءُ برزیں محلات زنبنت جوچہ آیانی چیرا مدامیگی بنت ماں اودا خوب اِنت
اَجْرُ الْعٰمِلِيْنَ ۝ الَّذِيْنَ صَبَرُوْا وَعَلٰي رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ۝ وَكَاَيِّنْ
مزد کارکنوکانی کہ آیاں صبرکت وَ بہ وتی پروردگارءِ سرا توکّل کننت ف۱ وُ چنکر
مِّنْ دَاۗبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ڰ اللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاِيَّاكُمْ ڮ وَهُوَ السَّمِيْعُ
جناورانت کہ چست نہ کننت وتی روزیءَ خدا روزی دنت آیانءَ وشمارا ہم وُ ہما اِنت اشکنوک
الْعَلِيْمُ ۝ وَلَىِٕنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَ
زانوگر ف۲ وُ اگں تو آیاں بپُرسے کہ کیا پیدا کتگ آسمانان و زمینءَ وَ
سَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ ۚ فَاَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ۝ اَللّٰهُ يَبْسُطُ
وکارمرز کننت روچ وماہءَ را تو البت گوشنت خُداءَ گڈا کجا آسرگردان بنت ف۳ خدا براہ کنت
الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَاۗءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهٗ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ
روزی پہ ہرکسءَ کہ بلوٹیت چہ وتی بندیانءَ وتنگ کنت پہ ہرکسے کہ بلوٹیت ف۴ بیشک خدا ہر چیزءَ
عَلِيْمٌ ۝ وَلَىِٕنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً فَاَحْيَا بِهِ
زانوک اِنت ف۵ وُ اگں تو بپُرسے چہ آیان کئے ایر دات چہ آسمانءَ آپ پدا زندگ کت چہ آئیا
الْاَرْضَ مِنْۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ ۭ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ ۭ بَلْ اَكْثَرُهُمْ
زمینءَ رندچہ آئیءِ مرگءَ تو البت گوشنت کہ خداءَ تو بگوش کل توصیف پہ خدا اِنت بلے زیات مردم
لَا يَعْقِلُوْنَ ۝ وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَهْوٌ وَّلَعِبٌ ۭ وَاِنَّ الدَّارَ
سرپد نہ بنت ف۶ وُ اے دنیاءِ زند وُ بس دل ءِ ساڑینگ ولیب کنگ اِنت ۔ وُ بیشک گڈی
الْاٰخِرَةَ لَهِىَ الْحَيَوَانُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ۝ فَاِذَا رَكِبُوْا فِي
لوگ البت ہما انت دوبارہ زندگانیءِ اگں آیاں بزانتیں ف۷ پدا وہدیکہ سوار بوتنت ماں
الْفُلْكِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ڬ فَلَمَّا نَجّٰىهُمْ اِلَى الْبَرِّ
بوجیگءَ توار پر جننت خداءَ خالص کناں ءَ پہ ہمائی عبادتءَ گڈا اودتیکہ مانجات دات آیاں خشکیءِ نیمگءَ

ع ۱۲ / ۲ — نصف الحزب

ف۱ یعنی ہر کس گوں صبر و دلجمعیءَ اسلام و ایمانءِ راہءَ گام جنان بوتنت و خداءِ اعتمادءِ سرا وتی لوگ و جاگاھانش اِشت اَنت وچہ وتی وطنءَ درکپتنت آیانءَ اے وطنءِ بدلءَ ہما وطن رسیت وچہ ادءِ لوگ وجاگہانءَ شرترین لوگ وجاگہ دیگ بیت
ف۲ اے دربابتءَ روزیءِ دلجمعی دیگ بوت کہ اکثر جانورانی ہنکینءَ پہ آیوکیں روچءَ روزی موجود نہ بیت پہ نوکیں روچءَ خدا نوکیں روزی دنت (موضح) گڈا ہما خدا کہ جانورانءَ روزی سر کنت گڈا ازانا آدمی و نادارین عاشقانءَ روزی سر نہ کنت ۔ شر سرپد بیے اِت حقیقی روزی رسان ہما ذات اِنت کہ آدرستانی جران اشکنت و دلانی اخلاصءَ معلوم دار اِنت ہر کسی ظاہر و باطن آئیءِ دیما اِنت ۔ کسی محنت اودا ببا درفت نہ کنت گوں وتا وَرد و وراک برگءِ حاجت نیست اِنت ، اینکہ جانور انت کہ آدمی روزیءَ وتی بڈءِ سرءَ ایر نہ کننت بلے تروگرد کننت اے پیما حقیقی رزاق اشانءَ روزی سر کنت ف۳ یعنی رزقءِ تمام رھبندان (سماویہ و ارضیہ) ءَ ہمادت ودی کنت تمام زانت پدا ھم بہ آئی سرا بروسہ ندارنت کہ آ روزیءَ سرھم کنت مگہ روزی ہما قدر رسیت کہ آ بلوٹیت نہ ہرقدر کہ شما وت بلوٹ اِت ، اے خبرماں دیمی آیتءَ بیشدارگ بوتگ ف۴ بہ تورءِ حساب ءَ روزی دنت ، چوش نہ انت کہ ھچ مَدنت ف۵ یعنی اے خبرءَ دت زانت کہ چنکر دیگ بہ بیت ف۶ یعنی ہور ہم ہر کسءِ سرا نہ گوازیت و ھمے پیما بہ احوالانی مٹءَ وعوضءَ یا مٹ و سٹءَ دیر نہ بیت ، ماں یکّیں دمانءَ یک غریبےءَ مالدار بکنت ف۷ یعنی مردمءَ باید انت کہ ادءِ چُنت روچی زندمانیءِ بدلءَ آخرتءِ فکرءَ گیشتر بکنت کہ اصلی و دائمی زندمانی ھمائی انت ماں دنیاءِ لیب و تماشایان مست بوانءَ چہ وتی عاقبتءَ شموشکار مبیت بلکیں ادا جلانءَ اودءِ تیاری دبہ آخرتءِ سفرءَ توشگ نڈ بیاریت ۔

ف۱ یعنی بایدتو همیش اَت انسان ماں دنیاءِ لذّتان کیانءَ خدا و آخرتءَ فراموش مکنت لیکن مردمانی احوال ایش اِنت کہ وھدے بوجیگ ماں طوفانءِ گیرءَ بئیت توگوں مزن نیازمندیءَ اللہءَ توار پرجنت پداہر وقتیکہ طوفان ٹگل اِت و قدم خشکیءِ سرا کپتنت چہ اللہءِ احسانانءَ دیمءَ تاب دیانءَ دروغیں خدایانءَ توار پرجنگ بناءَ کُت چوش بگوش کہ اشان اِے ڈول خداءِ نعمتانی ناشکری کنگءَ لگتنت و دنیاءِ عیشءِ دُمبءَ کپتنت، خیر شرانت چُنت روچ اشان وتی دلءِ ارمانءَ بکشنت. زوت اشانءَ معلوم بیت کہ اِے سرکشی و ناشُکری احسان فراموشی و ناشکریءِ آسر چے بیت ف۲ مکہءِ مردمان اللہءِ لوگءِ برکتءَ چہ دشمنان پناہ رستگت حالانکہ ماں کُلّیں عربءِ سرزمینءَ فساد کُشت و خونءِ بازار گرم اَت بتانی دروغیں احسانءَ قبول دارنت اللہءِ اے برحقّیں احسانءَ قبول دارنہ انت ف۳ یعنی چہ درستان مستریں ناانصافی ایش اِنت کہ اللہءِ شریک کسیءَ اقرار بدنت یا بہ آئی نیمگءَ هماجیرانءَ ظاہر بکنت کہ آیان خداءِ شانءِ لائق نہ انت یا پیغمبر ہرچ حقّیں پیغامے بیان بکنت آئرا دروغ بند بکنت زانا اِے ظالمان نہ زانت کہ منکرانی ھنکین دوزخ اِنت کہ اشان بہ اِے رنگءَ گوں بے حیائی و بے شرمیءَ عقل و انصافءِ گُٹءِ سرا کارچ ترینگءَ تیار بوتگنت ف۴ یعنی ہرکس پہ اللہءَ ہیگی محنت کنت و سکیانءَ برداشت کنت و قسما قسمیں مجاہدہءَ گلائیش انت اللہ تعالیٰ آیانءَ یک خاصیں بصیرتءِ نورے عطا کنت و آیانءَ بہ جنتءِ کشکءَ پرینیت ہر قدر آیان بہ وتی ریاضت و مجاہدہءَ دیما روان بنت آیانی معرفت و انکشافءِ درجہ بالا روان بیت و آیانءَ هماجیرانی ترانگ حاصل بیت کہ اِے دگران آجیران مارِات نہ کنت ف۵ یعنی اللہءِ نصرت و مدد گوں نیکوکاران اِنت. تَمَّتْ سُوْرَۃُ الْعَنْکَبُوْتِ فَلِلّٰہِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّۃُ

إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ

ناگہی آیان بناءَ کننت شرکءَ، تاکہ ناشکری بکننت مئے داتگیں نعمتانی و تاکہ فائدہ بگرنت، گڈا زوت

يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ

زانت ف۱ آیا نہ گندنت کہ ما اڈ کت حرم گوں امنءَ و جنگ و پلگ بنت مردم

مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ

چہ آیانی چپ و چاگردءَ آیا بہ دروغءِ سرا یقین دارنت و خداءِ احسانءَ نہ منّنت ف۲ و چہ آئیءَ

أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۚ

زیات بے انصاف کے اِنت کہ بہ بندیت دروغ خداءِ سرا یا کہ دروغ بند بکنت راستیں گپءَ وھدیکہ آئرا سر بیت

أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا

آیا نیست اِنت ماں دوزخءَ جاگہ پہ کافران ف۳ ، و آکسانکہ جہاد کُت ماں مئے راہءَ

لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

پیش داریں آیانءَ وتی راہان ف۴ و بیشک خدا گوں نیکی کنوکان اِنت ف۵

ع ۲

سُورَةُ الرُّومِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ سِتُّونَ آيَةً وَسِتُّ رُكُوعَاتٍ

سورۂ روم ماں مکہءَ نازل بوت و آئیءِ شصت آیات و شش رکوع انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کنان گوں اللہءِ نامءَ هماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

الم ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ

ایر دست کنگ بوتنت رومی ماں نزیک تریں زمینءَ ف۶ و آ چہ وتی ایر دستیءَ

غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِي بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ

پد بالادست بنت ماں چُنت سالان ف۷ حکمءِ واجہ خدا وت اِنت چہ دو پیش

وَمِنْ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ ۚ يَنْصُرُ

و چہ ورندھن ف۸ و آ روچءَ گل و شادان بنت مسلمانی، بہ خداءِ مددءَ ف۹ خدا مدد کنت

ف۶ چہ اَدْنَی الْاَرْض (نزیک یا کشءَ اوارین ملک) ءِ مراد "اذرعات" و "بُصری" ءِ درمیانی علاقہ انت کہ آئی شامءِ سرحدءِ سرا گوں "حجاز" ءَ آوار بوانءِ مکہءِ نزیکءَ واقع اِنت یا چہ پشیءَ فلسطین مراد بہ بیت کہ آئی رومیانی ملکءِ نزیکءَ اَت یا "جزیرہ ابن عمر" کہ آ چہ فارسءَ زیات قریب اِنت. ابن حجرءَ اولی قولءَ راراست قرار داتگ ف۷ یعنی نہ سالانی توکءَ رومی غلبہ حاصل کننت چیاکہ ماں لغت و حدیثءَ "بضع" ءِ لفظ چہ ۳ءَ بگر داں ۹ءَ گوشگ بیت ماں اِے آیتان قرآنءَ یک عجبیں پیشنگوئی بے کرتگ کہ اِے بہ آئی صداقتءَ مستریں دلیل اِنت، قصہ چوش اِنت کہ هما دورءِ باریءِ دو سلطنت فارس (کہ آئرا مروچاں ایران گوشنت) و "روم"، چہ دراجیں مدّتےءَ وت ماں وت مدام جنگءِ جوپ بوتگنت چہ ۶۰۲ءَ تا ۶۱۴ءَ پد آیانی مخالفانہ جنگانی ردچاری مانت. چوشکہ چہ انسائیکلوپیڈیا برطانیہءِ گیش و گیواران ظاہر بیت ماں ۵۷۰ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ ولادت و چہل سالءَ پد ماں ۶۱۰ءَ واجہءِ بعثت بوت مکہءِ مرد ماں روم و فارسءِ جنگءِ احوال برے برے سر بوتگت. ہمے میانجیءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ نبوتءِ دعویٰ و اسلامی تحریکءَ بہ اے مرد ماں مرے جنگی احوالان یک خاصیں دلچسپی بے پیدا کُت فارسءِ آتش پرست مجوسءَ را مکہءِ مشرکانءَ مذہباً چہ وت نزیک تر فھمتگت و رومءِ نصاریٰ اہل کتاب بوگءِ سوبءَ مسلمانانی براس یا اگم از کم آیانی قریبی دوست زانگ بوتگنت و ھدیکہ فارسءِ غلبہءِ احوال سر بوت مکہءِ مشرکان مزن گل بوتنت و چرائیءَ فال اِش زُرت کہ اشاں ھم مسلمانانی سرا غلبہ حاصل کننت و بہ وت نیکیں اُمّیت اِش بستگت اِے خبر بہ مسلمانانی جانبءَ وش نبوتگت کہ عیسائی اہل کتاب چہ مجوسی آتش پرستانی مقابلہءَ مغلوب بہ بنت و آنگو آیان مکہءِ مشرکانی شگانانی دیما بہ بنت آخر کار ۶۱۶ءَ بعد (وھدیکہ پیغمبرءِ پیدائش چہ قمری حسابءَ ۴۵ (چہل و پنچ) و پیغمبریءِ پنچ سال گوستگت) ماں خسرو پرویز (کیخسرو ثانی) ءَ

.... عہدءَ فارس ءَ روم ءَ یک تباہ کنوکیں وزوراکیں شکست دات شام، مصر، ایشیائے کوچک وغیرہ کل علاقہان چہ رومیانی دست ءَ در کپتنت، ہرقل روم ءِ قیصرءَ را ایرانی لشکرءَ ھمنکر لاچار کُت کہ آئی ءَ ماں قسطنطنیہ ءَ پناہ گپت ورومیانی دارالسلطنت ھن ماں خطرہ ءَ کپت مزن مزنیں پادری (عیسائیانی مُلاّ وعالم) قتل یا قید کنگ بُوتنت۔ چہ بیت المقدس ءَ عیسائیانی چہ کلاں مستریں صلیب ھَن ایرانی فاتحین ءَ گوں وتا برُت۔ قیصر روم ءِ زور پہمک پُرشت وپروش بُوت سرظاہرءَ ہچ چوشیں صورتے پشت نہ کپت کہ روم پدا چست بہ بیت وچہ فارس ءِ تسلط ءَ آزات بہ بیت اِے جادران ءَ گندان ءَ مکہ ءِ مشرکان ءَ مزن بغلگ جت ومسلمانان ءَ دلسیاہ کنگ بنا کُت مزن مزنیں بٹاک وامیتانی قلات ءِ بندگ ءَ گلائیش بُوتنت دانکہ لہتیں مشرکان ءَ گوں ابوبکر رضی اللہ عنہ ءَ گوشت کہ مروچی مئے ایرانی براتان ءَ شمئے رومی براتان ءَ نیست ونابود کُت۔ اَمیت اِنت باند اشماہم چہ مئی دست ءَ ہمے پیم ءَ نیست ونابود بیت ہماوقت ءَ قرآن ءَ ظاہری سببانی برخلاف عام جار جت کہ بے شک اے ساعت ءَ رومی چہ فارس ءَ بالکل مغلوب بُوتگنت لیکن نہ سالانی مُدّت ءِ توک ءَ آیان دوبارہ غالب ومنصور بنت ھمے پیشنگوئی ءِ سرا حضرت ابوبکر صدیق ءَ گوں لہتیں مشرکان شرط ھَن بست (آوہدءَ دوطرفہ شرط جنگ حرام نہ بوتگت) کہ اگن داں اینکہ سال ءَ رومی غالب نہ بوتنت تومن ترا یک صد اشتر دیان واگن نہ ھمنکرا اشتر تو مَنا دئے۔ ماں شروعات ءَ حضرت ابوبکرءَ چہ وتی خیال ءَ ”بضع سنین“ ءِ میعاد چیزکے کم ایر کرتگت۔ رندترءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ فرمان ءِ ردءَ بضع لغوی معنی یعنی نہ سال ءِ مدت ءِ سرا معاہدہ بُوت چانگو ہرقل قیصر روم ءَ وتی رنتگیں اقتدارءَ دوبارہ حاصل کنگ ءِ فیصلہ کُت وقول ئی کُت کہ اگن اللہ تعالیٰ ءَ منا فارس ءِ سرا فتح نصیب کُت تو حمص ءَ پادان سرگران ءَ ایلیا (بیت المقدس) ءَ سرباں۔ اَمرالٰہی قرآن ءِ پیشنگوئی ءِ ردءَ برابر نہ سال ءِ مدّت ءِ تہا یعنی چہ ھجرت ءَ یک سالے بعد) خاص بدرءِ جنگ ءِ روچ ءَ وہدیکہ مسلمانان چہ اللہ ءِ فضل وکرم ءَ مشرکانی سرا فتح حاصل کنگ ءِ روا شادھی ظاہر کنگءَ اتنت چہ اِے حال ءِ اشکنگ ءَ زیات وشنود بُوتنت کہ رومی اہل کتاب ءَ را خدا تعالیٰ ءَ ایران ءِ مجوسیانی سرا غلبہ دات واے روا مکہ ءِ مشرکان ءَ زیات خجالت وشرمندگی رس اِت۔ قرآن ءِ اے عظیم الشان وعقل حیران کنوکیں پیشنگوئی ءِ صداقت ءَ گندان ءَ بازمرداں اسلام قبول کُت وحضرت ابوبکرءَ چہ مکہ ءِ مشرکان یک صد اشتر وصول کُت کہ اشانی بابت ءَ واجہ پیغمبرءَ صدقہ کنگ ءِ حکم دات۔ فَلِلّٰہِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّۃُ عَلٰی نَعْمَائِہِ الظَّاہِرَۃِ وَآلَائِہِ الْبَاہِرَۃِ“

ف۸ یعنی ساری ءَ فارس ءِ غلبہ دیگ، روم ءَ مغلوب کنگ ورندترءَ احوالان ءَ چپّکا کنگ کُل بہ اللہ ءِ قبضہ ءَ اَنت ایوک ءِ بچوشیں خبرے ءَ کجام یک قومے ءِ مقبول ومردود بوگ ءِ فیصلہ بیت نہ کنت۔ ”وَتِلْکَ الْاَیَّامُ نُدَاوِلُہَا بَیْنَ النَّاسِ“

ف۹ یعنی یکے تو آروچ ءَ وتی فتح ءِ شادکامی وبہ آئی سرا زیات وشنودی اِے حاصل بُوت کہ رومی اہل کتاب (کہ اشان نسبتہً گوں مسلمانان زیات نزیک اتنت) ءَ فارس ءِ مجوسیانی سرا غلبہ حاصل کُت قرآن ءِ پیشنگوئی ءِ راستی ءَ را مردمان دیست واِے ڈول ءَ مکہ ءِ کافران ءَ ذلت ورسوائی نصیب بُوت۔

مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ۙ﴿۵﴾ وَعْدَ اللّٰهِ ؕ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ
ہرکسءَ کہ بلوٹیت ءُ ہما انت زبردست مہربان ف۱ اے خداءِ وعدہ انت، خدا خلاف نہ کنت
وَعْدَهٗ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۶﴾ يَعْلَمُوْنَ ظَاهِرًا
وتی وعدہءِ، بلے زبات تر مردم نہ زانت ف۲ زان انت سرظاہری
مِّنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚۖ وَهُمْ عَنِ الْاٰخِرَةِ هُمْ غٰفِلُوْنَ ﴿۷﴾
دنیاءِ زندءَ را ءُ آ چہ آخرتءَ بے خبر انت ف۳
اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوْا فِيْۤ اَنْفُسِهِمْ ۫ مَا خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ
آیا آ فکر نہ کنت ماں وتی دلاں، پیدا نہ کتگ خداءَ آسمانان ءُ زمینءَ
وَمَا بَيْنَهُمَاۤ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ وَاِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ
و چیزیکہ اشانی درمیان انت مگر پہ راستیں رہ بندءَ و پہ مدّتءِ مقرّریں ءُ بیشک گیشتر مردم
بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكٰفِرُوْنَ ﴿۸﴾ اَوَلَمْ يَسِيْرُوْا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا
پہ وتی ربءِ ملاقاتءَ البت منوک نہ انت ف۴ آیا ترءُ گردش نہ کُت آیاں ماں زمینءَ گڈا بگندنت
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ كَانُوْۤا اَشَدَّ مِنْهُمْ
چہ پیم بوت عاقبت پیشی مردمانی آ زورمند انت چہ آیان
قُوَّةً وَّاَثَارُوا الْاَرْضَ وَعَمَرُوْهَاۤ اَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوْهَا وَ
پہ طاقتءَ ننگارش کت زمین و آبادش کُت آئرا زیات تر چہ آیانی آباد کتگیں زمینءَ ءُ
جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ؕ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ
آتکنت آیانی گورءَ آیانی رسول گوں معجزہ یاں ف۶ گڈا نہ اَت خدا کہ پہ آیا ظلم بکنت ولیکن
كَانُوْۤا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ؕ﴿۹﴾ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِيْنَ اَسَآءُوا
آیاں گوں وتی جنداں ظلم کننت ف۷ پدا بوت عاقبت بدی کنوکانی
السُّوْۤاٰۤى اَنْ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَكَانُوْا بِهَا يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۰﴾
بدی بہ سبب ایکہ دروغ بندش کُت خداءِ آیتانءَ ءُ آیانءَ گلاگِش گیت ف۸

ع ۱۰/۴

ف۱ یعنی خدا ہرکسءَ مغلوب کنگ بلوٹیت تو کسے زبردستی کنان آئیا مہن کت نہ کنت و ہرکسءِ سرا مہربانی کنگ بلوٹیت آئیا ہما دمانءَ غالب کنت ف۲ یعنی باز مردم سرپد نہ بنت کہ ماں غالب یا مغلوب کنگءَ اللہ تعالیٰءِ چے چے حکمت پوشیدہ انت وایکہ ہر وقتیکہ قدرت یک کارے کنگ بواھیت تو کل ظاہری بندان و تاوت پُرشان بنت پمشکا زیات تر ظاہرءَ چار وکیں مردم ظاہری سوبانءَ ابید خداءِ ذاتءِ سرا بروسہ نہ کننت و کسےءِ ھدارکی (عارضی) غلبہءَ گندان ہے فہمنت کہ ھے اللہءِ گورءَ مقبول بیت ف۳ یعنی اے مردماں دنیاوی زندمانیءِ ظاہری کشنکءَ رازانت اِدءِ آرام وراحت ورگ و نوشگ پوشگ وپر دیگ۔ کشگ و رُنگ زر جمع کنگ۔ عیش وعشرتءَ گلائیش بوگ۔ بس ھمے آیانی علم و تحقیقءِ گڈی جہلی اِنت۔ اے خبرءَ نزانت کہ مرے زندءِ تل وتوکاں یک دگہ زندمانیءِ راز پوشیدہ انت کہ گوں اودءِ سربوگءَ اے دنیاوی زندءِ نیک و بدءِ نتیجہ جو آدینکءَ ہرکسے دیما موجود بیت۔ الّمی نہ اِنت کہ ہرکس اِدا وشحال گندگ بیت اودا ہم وشحال بہ بیت۔ آخرتءِ معاملہ و دور انت ہمدا بگندات کہ یک شخصے یا یک قومے کدی ماں دنیاءَ عروج حاصل کنت لیکن آئی گڈی انجام ابید چہ ذلت و رسوائی دگہ ہچ نہ بیت ف۴ یعنی عالمءِ اینکر زبردستیں نظام اللہ تعالیٰءِ بیکار پیدا نہ کتگ الّمءَ جرشیءَ جیزے مقصد حاصل کنگی اِنت و آ ماں آخرتءَ ظاہر بیت البت اگن اے رفتار پہ مُدامیگی روان ودوان بہ بوتیں تو گڑا دگہ گپے اَت لیکن ایشیءِ جادرانی تبدیلی و سرو جیرءِ ردا غور و فکر کنگءَ اے خبر الّمی اِنت کہ اشیءِ کتام یک حدے و گڈی روچ ضرور مقرر اِنت۔ پمشکا یک مقرریں وعدہءِ رُوءَ اے عالم فنا بیت و دومی عالمے اشیءِ بدلءَ بہ وجودءَ کیت ف۵ آ ہنچوش خیال دارنت کدی خداءِ دیما روگی نہ اِنت کہ اودا کسے چہ شما حساب دادے بکنت ف۶ یعنی مزن مزنیں طاقتوریں قومان (مثلاً عاد و ثمود) کہ آیانءَ زمین کشار کنانءَ گل وگلزار کُت آئی سینگءَ دِران جمگ و معدن اِش درکنت جرے منکران اشان زیات تمدنءَ بودناکی کُت، دراج کشّیں زندش گوازینت و زمینءَ چہ اِشان زیات تر آبادش کرت مروچی آیاں کجا انت و ھدے اللہءِ پیغمبرءَ سرظاہریں نشان و احکام آورتنت و آیانءَ دروغ بندش کُت تو گڑا اشانی بدیں انجامءِ احوالءَ اشان معلوم دار نہ انت کہ چونکائی تباہ و برباد کنگ بوتنت اشانی ویرانیں ڈمب مروچی ہم بہ ترد تاب کنگءَ گندگ بنت زانا مرے جران پہ اے بے فکران ھچ عبرتءِ گنجائش نیست ف۷ اللہ تعالیٰءِ بارگاہءِ ظلمءِ امکانے نیست اِنت البت اشان دستانءِ وت وتی ہنڈالءَ تیر جنگائنت وھما کاران گلائیش انت کہ آیانی بربادی اِنت تو چوش بگوش کہ اشان وتی جانانی سرا وت ظلم کُت واگن نہ اللہ تعالیٰءِ عدل ورحمءِ جاور اے ڈول انت کہ رسول دیم دیگءِ بغیر، ہوشیار کنگءَ بغیر کسءِ ماں عذابءَ گرفتار نہ کنت ف۸ آ نتیجہ وماں دنیاءَ ظاہر بوتگت پدا ماں آخرتءَ تکذیب و کلاگ کرگءِ ہرچ سزائے ہست انت آجدا ایر انت۔ موجودیں قومانءَ باید انت کہ گوستگیں قومانی احوالءَ عبرت حاصل بکننت چیا کہ یک قومےءَ پہ ہرچ کارےءَ سزا رسیت درستانءَ ھما سزا الّمءَ رسیت کلاّنی فناءَ ہم چو یکےءِ فناءَ زانگ بہ بیت و ھمے پیما درستانی سزا ہم چہ یکےءِ سزا زانگ بہ بیت۔

اَللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ⑪ وَيَوْمَ
خدا نوک پیدا کنت مخلوق ءَ پدا آ را تکرار کنت پدا ہمائی ءِ نیمگ ءَ شما گردینگ بئیت۔ ؤ روچیکہ

تَقُوْمُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُوْنَ ⑫ وَلَمْ يَكُنْ لَّهُمْ مِّنْ شُرَكَآئِهِمْ
بر پا بیت قیامت دل پروش بنت گنہ گار ؤ نہ بیت، پہ آیاں چہ آیانی شریکان

شُفَعٰٓؤُا وَكَانُوْا بِشُرَكَآئِهِمْ كٰفِرِيْنَ ⑬ وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ
سفارش کنوک ؤ نوں بنت گوں وتی شریکاں انکار کنوک ف۱۔ ؤ ہما روچ ءَ کہ قیامت بیت

يَوْمَئِذٍ يَّتَفَرَّقُوْنَ ⑭ فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
آ روچ ءَ مخلوق بنت ٹولی ٹولی ف۲ گڈا ہما کسان کہ ایمانش آرت ؤ کتگش خوبیں کار

فَهُمْ فِيْ رَوْضَةٍ يُّحْبَرُوْنَ ⑮ وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا
آ ماں باغ ءَ وش آہت کنگ بنت ف۳ ؤ ہماکسان کہ منکر بوتنت ؤ دروغ بندش کت

بِاٰيٰتِنَا وَلِقَآئِ الْاٰخِرَةِ فَاُولٰٓئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُوْنَ ⑯
منی آیاتان ؤ آخرت ءِ ملاقات ءَ گڈا آ ماں عذاب ءَ حاضر کنگ بنت

فَسُبْحٰنَ اللّٰهِ حِيْنَ تُمْسُوْنَ وَحِيْنَ تُصْبِحُوْنَ ⑰ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي
پمشکا پاکیں خدا ءِ یاد ءَ بکن ات وہدیکہ شما بیگاہ کن ات و وہدیکہ شما صبح کن ات، ؤ پہ ہمائی اِنت توصیف ماں

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَّحِيْنَ تُظْهِرُوْنَ ⑱ يُخْرِجُ الْحَيَّ
آسمانان ؤ زمین ءَ وشپ ءَ و وہدیکہ بہ بیت نیمروچ ف۴ در کنت زندگ ءَ

مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ
چہ مردگ ءَ ؤ در کنت مردگ ءَ چہ زندگ ءَ ؤ زندگ کنت زمین ءَ رند چہ آئی مرگ ءَ

وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُوْنَ ⑲ وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ
وہمے پیا شما در کنگ بئیت ف۵ ؤ چہ ہمائی ءِ نشانیان اِنت ایکہ شمارا چہ خاک ءَ پیدا کتی

ثُمَّ اِذَآ اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُوْنَ ⑳ وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِّنْ
رند انوں شما انسان اِت تالان بت ف۶ ؤ چہ ہمائی ءِ نشانیان اِنت کہ اڈی کُت پہ شما چہ

ع ۹ ۲ ۵

ف۱ یعنی ہماکسان اللہ ءِ شریک جوڑش کرتگت وہدیکہ اشان سکی ءِ وہد ءَ کارنہ دئینت تو منکر بوان ءَ دترائینت کہ " وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِيْنَ "، (قسم بخدا مامشرک نہ اتیں) ف۲ یعنی نیک و بدھمک ڈولیں مردم جدا جدا کنگ بنت و ہر یکے پہ وتی جاگہاں سرکنگ بنت کہ آئی تفصیل ماں دیمی آیت ءَ پیداک اِنت ف۳ یعنی اشان ءَ انعام واکرام دیگ بیت وچہ ہر قسم ءِ لذت ءَ و وشنودی وتی نصیب ءَ گرد ک بنت اے نیکیں مردمانی جاگہ ونہکین بوت، دیمابدیں مردمانی جاگہ شون دیگ بوت مطلب چوش بوت کہ ماں ہر دوئینان ھلمکہ فرق وجدائی کنگ بیت کہ چرائی ءَ مستریں جدائی ہچ بیت نہ کنت ف۴ یعنی جنت لوٹ اِت تو اللہ پاک ءَ تران ءَ بہ لگ اِت کہ آچہ دل، زبان وا عضاء گلاں بیت۔ ماں نماز ءَ اے سہ ایں قسمے یاد (تران) جمع کنگ بوتگنت و فرض نماز ءِ اوقات ھمیش اِنت کہ ماں آیت ءَ بیان بوتنت یعنی صحب و بیگاہ (کہ مرشبی ءَ مغرب و عشاء ہور بنت) روچ ءِ گڈی وقت ءَ (عصر) و نیمروچ ءَ پد (ظہر) ءِ نماز اِنت۔ ماں اے وقتاں حق تعالی ءَ رحمت یا قدرت و بزرگی ءِ آثار و علامات باز شر ظاہر بنت۔ روچ ماں جسم داروکیں عالم ءَ چہ درستان مزن روشنیں کرّہ انت کہ چہ آئی بلاواسطہ یا بالواسطہ فیض وتاثیر ءَ ماں اسبابانی دنیا ءَ شاید کجام یک مادی مخلوقے مستثنٰی بہ بیت (چوشکہ ارض النجوم ءِ مصنف ءَ گوں جوانیں گیش وگیوار ءَ اے چیز ثابت کتگ) ھمے بناء ءِ سرا ستارہ پرستان آئی ءَ وتی مستریں معبود قرار داتگت کہ بہ آئی نیمگ ءَ ماں حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ قول " هٰذَا رَبِّيْ هٰذَا اَكْبَرُ " ءَ اشارہ موجود اِنت۔ آئی پے وسی و بزگی و آفتاب پرستانی چہ آئی فیض ءَ زبہری (محرومی) ءِ سر پچیں نذارگ ھن ماں ھمے وقتاں در ابیت صحب ءَ دانکہ روچ طلوع نہ بوتگ ونیمروچ ءَ پد وہدیکہ ماں آئی عروج ءَ کمی آیگ شروع بیت و عصر ءِ وقت ءَ وہدیکہ ماں آئی حرارت و روشنی ءَ صافیں نزدری پدرابیت وچہ غروب ءَ رند وہدیکہ چہ آئی نورانی شہمانی سربوگ ءَ آئی ءِ پرستار زہر مانتنت پدا وہدیکہ عشاء ءِ وقت ءَ آسمان ءِ سہری ھن اندیم بوت و روشنی ءِ ادنی ترین علامات ماں آسمان ءَ ھن پشت نہ کیت۔ ماں ھمے وقت ءَ موحّدان ءَ حکم بوت کہ خدائے اکبر ءِ بندگی ءَ بکننت وماں نماز ءِ شروعات ءَ " اللہ اکبر " گوشان ءَ ہما مستریں موحّد (ابراھیم خلیل اللہ) ءِ رندگیری ءَ کنان بہ اِت کہ آئی ءَ " هٰذَا رَبِّيْ هٰذَا اَكْبَرُ " ءَ پد فرمائینتگ " اِنِّيْ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِيْفًا وَّمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ "، (انعام رکوع ۹) شاید ماں اے آیت ءَ " وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ " فرمان کنان ءَ ھمے یاد دیائینگ بوتگ کہ تسبیح وتنزیہ ویاد ءِ لائق تہنا ھما بیت کنت کہ آئی توسیف ءَ آسمان و زمین ءِ کل کائنات بہ زبان حال وقال بیان کنگا ئنت کجام عاجز و بے وسیں مخلوق اے استحقاق ندار یت توری گندگ ءَ آسکت مزن نظر ءَ بئیت دیمترا ھما خدائے اکبر ءِ لہتیں مزن شانیں جاوران وکاملیں وصفانی بیان اِنت تانکہ معبودیت ءِ استحقاق ہنگت زیات صاف بہ بیت ھمے ردا بعث بعد الموت ءِ مسئلہ ءِ سرا ھن بہ شرّی ءَ گیش وگیوار کنگ بوتگ ف۵ یعنی انسان ءَ چہ نطفہ ءَ، ونطفہ ءَ چہ انسان ءَ، وجانور ءَ چہ ھیک وھیک ءَ چہ جانور ءَ را پیدا کت، ھمے پیما مؤمن ءَ چہ کافر ءَ وکافر ءَ چہ مؤمن ءَ پیدا کنت و وہدیکہ زمین خشک تران مُردگ بیت تو آ را چہ رحمت ءِ آپ ءَ پدا زندہ کنان سرسبز وشاداب کنت۔ الغرض موت وحیات حقیقی بہ بیت یا مجازی۔ حسّی بہ بیت یا معنوی درستانی مہار ھمائی ءِ دست ءَ اِنت گڈا شمارا زندہ کنان چہ قبران در کنگ بہ آئی گورا چون مشکل بیت ف۶ یعنی انسان ءَ چہ خاک ءَ جوڑ کنت پدا بجار قدرت ءَ آ را چینکہ تالان کُت کہ کلیں زمین ءِ سرا آئی ذریات شنگ بوتنت وماں زمین ءَ تالان بوان چونیں چونیں عجیب وحیران کنوکیں ہشیاریان ءَ اے انسانی قالب ءَ پیش داشتنت۔

اَنۡفُسِكُمۡ اَزۡوَاجًا لِّتَسۡكُنُوۡۤا اِلَيۡهَا وَجَعَلَ بَيۡنَكُمۡ مَّوَدَّةً وَّرَحۡمَةً ؕ
شمے جندان جفتے کہ قرار حاصل بکن اِت شما آئی ءِ گور ءَ وایر کتی شمے درمیان ءَ دوستی و مہربانی

اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يَّتَفَكَّرُوۡنَ ﴿۲۱﴾ وَمِنۡ اٰيٰتِهٖ خَلۡقُ السَّمٰوٰتِ
بیشک ماں اشی ءَ نشانی اَنت پہ ہما کساں کہ دلگوش گور کنت ف۱ و چہ ہمائی نشانیاں اَنت پیدا کنگ آسمانانی

وَالۡاَرۡضِ وَاخۡتِلَافُ اَلۡسِنَتِكُمۡ وَاَلۡوَانِكُمۡ ؕ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ
و زمین ءِ و قسما قسمیں شمے زبانانی و رنگانی بیشک ماں اشی ءَ بازیں نشانیان اَنت

لِّلۡعٰلِمِيۡنَ ﴿۲۲﴾ وَمِنۡ اٰيٰتِهٖ مَنَامُكُمۡ بِالَّيۡلِ وَالنَّهَارِ وَابۡتِغَآؤُكُمۡ مِّنۡ
پہ زانوگراں ف۲ و چہ ہمائی ءِ نشانیاں اَنت شمے وپسگ ماں شپ و روچ ءَ و شوہاز کنگ روزی ءِ چہ

فَضۡلِهٖ ؕ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يَّسۡمَعُوۡنَ ﴿۲۳﴾ وَمِنۡ اٰيٰتِهٖ يُرِيۡكُمُ
آئی ءِ فضل ءَ ف۳ بے شک ماں اشی ءَ البت نشانی اَنت پہ ہما کساں کہ اشکننت ف۴ و چہ ہمائی ءِ نشانیاں اَنت کہ پیش وارینت

الۡبَرۡقَ خَوۡفًا وَّطَمَعًا وَّيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَيُحۡىٖ بِهِ الۡاَرۡضَ
شمارا گروک ءَ ف۵ پہ ترسینگ ءَ و پہ اُمیت ءَ و ایر ریچیت چہ آسمان ءَ آپ ءَ پدا زندگ کنت چرائی زمین ءَ

بَعۡدَ مَوۡتِهَا ؕ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يَّعۡقِلُوۡنَ ﴿۲۴﴾ وَمِنۡ اٰيٰتِهٖۤ اَنۡ
رند چہ آئی مرگ ءَ، بے شک ماں اشی ءَ البت نشانیان اَنت پہ قومیکہ فہم دارنت و چہ ہمائی ءِ نشانیان اَنت

تَقُوۡمَ السَّمَآءُ وَالۡاَرۡضُ بِاَمۡرِهٖ ؕ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمۡ دَعۡوَةً ۖ مِّنَ الۡاَرۡضِ ۖ
ایکہ اوشتاتگ آسمان و زمین گوں آئی ءِ حکم ءَ ف۶، پدا وہدیکہ توار کنت شمارا یک برے چہ زمین ءَ

اِذَاۤ اَنۡتُمۡ تَخۡرُجُوۡنَ ﴿۲۵﴾ وَلَهٗ مَنۡ فِى السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ ؕ كُلٌّ لَّهٗ
شما ہما وہدی در کائیت ف۷ و ہمائیگنت ہر چیزیکہ ماں آسمانان و زمین ءَ انت کل آئی ءِ

قٰنِتُوۡنَ ﴿۲۶﴾ وَهُوَ الَّذِىۡ يَبۡدَؤُا الۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيۡدُهٗ وَهُوَ اَهۡوَنُ عَلَيۡهِ ؕ
فرمان بردارنت ف۸، و آ ہما اِنت کہ اول سرءَ پیدا کنت مخلوق ءَ پدا دوبارہ اڈی کنت ف۹ و آ ارزان تر انت پہ آئی ءَ

وَلَهُ الۡمَثَلُ الۡاَعۡلٰى فِى السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ ۚ وَهُوَ الۡعَزِيۡزُ الۡحَكِيۡمُ ﴿۲۷﴾ ع ۸ ۳
و ہمائی ءِ شان چہ درستاں بالا اِنت ماں آسمانان و زمین ءَ و ہما انت زبردست دانا ف۱۱

ف۱ یعنی اوّل سرءَ چہ خاک ءَ آدم ءَ پیدا کت پدا چہ ہمائی آئی جُفت در کُت تانکہ چہ آئی اُنس و سکون حاصل بکنت و پیدائشی رھبند ءَ روءَ بہ ہر دوئیں صنفان (مردین و جنین) ءِ میانجی ءَ خاصیں قسم ءِ محبت و مہر ایر کت تاکہ ازدواجی مقصود سرجم بہ بیت چنانچہ چہ ہر دوئینانی جفتی ءَ انسانی نسل ماں دنیاءَ تالان بوت ہما قال تعالیٰ ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوۡا رَبَّكُمُ الَّذِىۡ خَلَقَكُمۡ مِّنۡ نَّفۡسٍ وَّاحِدَةٍ وَّخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالًا كَثِيۡرًا وَّنِسَآءً﴾ (نساء رکوع ۱) ف۲ کل انسان چہ یک مات و پت ءَ جوڑ کنت اوار توار ربڈان ءَ آباد کنتنت پدا کل روئے زمین ءَ آئی تالان کنتنت۔ درستانی بولیان ءِ ھن جدا جدا کت یک ملکے ءِ مردم ماں دومی ملک ءَ روان ءَ چہ زبان ءِ اعتبار ءَ یہک اجنبی حساب بوت پدا اسیل بکن کہ چہ دنیاءِ شروعات ءَ بگر دان مروچی ءَ چنکر بے شمار مردم پیدا بوتنت مگر چوشیں دو کس تو پیش داشت کت نہ کننے کہ آیانی لب و لہجہ، لفظانی ادائیگی یا گفتگو ءِ رھبند یک ڈول بیت ھنچوش ہر مردمے ءِ شکل و صورت و رنگت و غیرہ چہ دومی ءَ جدا انت توار و جرھن یہک گستا انت۔ ترا دو کس اے قسمیں نظر ءَ نئیت کہ ماں آیانی آواز رنگ و صورت ءَ چنے نہ چیزے اختلاف موجود مبیت چہ عالم ءِ اوّل سرءَ بگر دان روچ مروچی ءَ برابر نوکیں صورت و گپ و رپ ءِ نوکیں نمونہ دیما ظاہر بڈان اَنت۔ ماں اے خزانہ ءِ ھچ نقصان نیا ھتگ درحقیقت ءَ اے چنکر مزن شاندارین نشان اَنت حق تعالیٰ ءِ مڑاہ دارین قدرت ءِ ف۳ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ انسان ءِ دو جاور مٹ سٹ بنت، واب کیت تو آ جو ڈوک ءَ بے خبر بیت و روزی ءِ شوہاز ءَ در کیت تو آئی کس ءَ ہوشیار نہ گندے۔ اصل ءَ شپ انت پہ واب ءَ و روچ اِنت نان ءِ شوہاز ءَ پدا ہر دوئیں وقتان ہر دوئیں کار بنت ف۴ یعنی خبران ءَ اشکنان ءَ آیان ماں دل ءَ جاگہ دینت۔ کما فی تفسیر ابن کثیر۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ وتی واب ءِ احوال گندگ نہ بیت البت الیشرا چہ مردمانی زبان ءَ اشکننت (موضح) ف۵ گروک ءِ شہم ءَ گندان ءَ مردم ترسنت کہ کسے ءِ سرءَ مکپیت یا ہور و باران زیات مبیت کہ چرائی جان و مال ءِ تاوان بہ بیت و اُمیت ھن دارنت کہ ہور بگواریت تو دنیاءِ کار و بار دیما برونت، مسافر برے برے ماں تہار و کی ءَ آئی شہم ءِ بلے (غنیمت) زانت کہ دان کمے دُور ءَ گندیت و برے برے ترسان ءَ پریشان بیت ف۶ یعنی چہ ہمیشی ءَ سرپج بوارت کہ مرگ ءَ پد شمے پیدا کنگ چون مشکل اِنت ف۷ ساری ءَ آسمان و زمین ءِ پیدا کنگ ءِ احوال بیان بوت اِدا آیانی بقاء و قائم دارگ ءَ بیان کت کہ اے ھن چہ ھمائی حکم ءَ قائم اِنت مجال نبست کہ یکے چہ وتی نقل ءِ مرکز ءَ ڈنگل بوارت یا یکے بہ دومی ءِ جک ءَ کیان ءَ کائنات ءِ نظام ءَ تباہ و برباد بکنت۔ ف۸ یعنی زمین و آسمان دانکہ ہمائی حکم بیت قائم مانت گڈا وھدیکہ دنیاءِ مدت ہلاس بیت چہ اللہ تعالیٰ ءِ یکیں توار ءَ شما درست چہ قبران جہ سران ءَ بہ محشر ءِ میدان ءِ نیمگ ءَ رھادگ بنیت ف۹ یعنی آسمان و زمین ءِ تندوک کل ھمائی مملوک بندہ اَنت و ھمائی رعیت اَنت کسی طاقت اِنت کہ چہ آئی حکم ءَ سرءَ تاب بدنت ف۱۰ یعنی خداوندی قدرت ءَ دیما کل برابر اَنت لیکن شمے ترانگ و مارگ ءِ حساب ءَ چہ اوّلی برءَ پیدا کنگ ءَ دومی برءَ پیدا کنگ آسان تر بہ بیت بلے اے مزن حیران کنوکیں گپ ایت کہ اولی پیدائش ءِ ردا آ ترا قادر بزان اِت و دومی برءَ پیدا کنگ ءَ مشکل بزان اِت ف۱۱ یعنی اعلیٰ ءَ چہ اعلیٰ صفات و بالاءَ چہ بالا تر آئی شان اِنت آسمان و زمین ءِ بجام چیز ماں وتی حسن و خوبی ءَ آئی شان و صفت ءَ دپ ماں دپ بیت نہ کنت مساوی بوگ تو کجا آ و چرائی ہم بالا و اعلیٰ تر انت دان حدیکہ مخلوق آئی جلال و جمال ءِ تصور کت کنت بلکیں ہرچ خوبی ئے بہ ہر جاگہے موجود انت آ ہمائی کمالات ءِ ادنیٰ ترین عکس ایت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت دہ آسمان ءِ فرشتہ نہ درنت و نہ نوشنت نہ انسانی حاجت دارنت۔ ابید چہ بندگی ءَ آیان دگہ ھچ کار ندارنت و زمین ءِ مردم ماں کلیں چیزان گرفتار انت لیکن اللہ تعالیٰ ءِ صفت نہ گوں آیاں ڈک وارت و نہ گوں اشاں۔ آئی ذات پاک اِنت" (موضح)

اے برتر از خیال و قیاس و گمان و وہم ؛ وز ہر چہ گفتہ ایم شنیدیم و خواندہ ایم ؛ منزل تمام گشت و بپایاں رسید عمر ؛ ما ہمچنان در اوّل وصف تو ماندہ ایم۔

و دگہ اجہے ءَ سک خوب گوشتگ ؎ اے برون از وہم و قال و قیل من ؛ خاک بر فرق من و تمثیل من۔

ف۱ یعنی شرک ءِ خرابی و ناشری ءِ سرپد کنگ ءِ ردا اللہ تعالیٰ وت چہ وتی احوالان یک مثالے پیش داران ءِ بیان فرمائینیت آ چوش کہ شمئے مال (یعنی ٹینگ و غلام) کہ آیانی شما سرظاہری و مجازی خداوندات آیا شماں وتی روزی و مال و متاع ءِ کہ آھن اللہ تعالیٰ ءِ داتگنت شما آیان برابر ءِ شریک قبول کت کن ات چوشکہ ماں ہوریں اموال و جائداد ءِ وت برات وکس حصہ داربنت و ہر وقت ھمے ترس بیت کہ ماں ہوریں چیزے ءِ دست اندازی کنگ ءِ ردا ز ہر بگرنت یا مال ءِ بہر و بانگ بکننت یا کم از کم اے جُست ءِ بگرنت کہ مئے جُست و مرضی ءِ ابید فلان کار پر چا کُت ۔ چوں ھمیں ترس یک خداوندے ءِ چہ وتی نوکر یا غلام ءِ طرف ءِ بیت ۔ اگن نہ تو زانگ لوٹیت کہ وہدے یک دروغیں مالکے ءِ احوال چوش اِنت آ برحقیں مالک ءِ وتی غلام ءِ چونکائی بے پرواہ بیت کنت کہ آیاں اشما گوں وتی احمقی ءِ آئی ءِ شریدار شمار کن اِت ۔ یک غلامے ماں واجہ ءِ بلک ءِ شریک بیت نہ کنت حالانکہ دوئیں خدا ءِ مخلوق اَنت و ہمائی داتگیں روزی ورنت مگہ یک مخلوق بلکیں مخلوق در مخلوق ماں خالق ءِ خدائی ءِ شریدار بہ بیت چوشیں ناہودگیں گپ ہچ عقل مند قبول کت نہ کنت ف۲ یعنی اے ناانصافیں مردم چوشیں صافیں و تچکیں خبران ءِ چونکائی نزانت آدرا اصل ءِ زانگ نہ لوٹنت بلکیں چہ جاہلی و ہوا پرستی ءِ محض وا ہشانی رندگیری ءِ گلائیش اَنت ف۳ یعنی ہرکس ءِ اللہ تعالیٰ ءِ آئی بے انصافی جاہلی و ہوا پرستی ءِ ردا حقیں راہ ءِ سرا روگ یا سرپد بوگ ءِ توفیق نہ دات نوں ھما کجام طاقت اِنت کہ آ ئرا سرپد کنان ءِ حق ءِ کشک ءِ سرا گام گیج بکنت یا آئی ءِ مدد کنان ءِ چہ گمراہی ءِ و تباہی ءِ برکینیت پہ چوشیں کسان غم کنگ و افسوس ورگ ءِ ہچ ضرورت نہ اِنت ۔ چریشان دیم ءِ تاب دیان ءِ تو گوں دلجمعی ءِ بہ وتی پروردگار ءِ نیمگ ءِ دلگوش ءِ گور بکن و فطرت ءِ دین ءِ سرا و تارا قائم بدار ف۴ یعنی ہرکس چہ گمراہی ءِ ہچ بیم ءِ درکپگ نہ لوٹیت آئیا ویل بکن کہ ماں شرک ءِ چڈان مین بہ بیت و تو ہر نیمگ ءِ دیم ءِ ترینان ءِ دلے ءِ بہ یکیں خدا ءِ ذات ءِ بہ بند و آئی برحقیں دین ءِ گوں مزن دلگوشی ءِ محکم بدار ف۵ اللہ تعالیٰ ءِ چہ شروعات ءِ انسان ءِ تراش و فطرت ءِ ھمے رنگ ءِ جوڑ کرتگ کہ اگن آ حق ءِ فہمگ و قبول کنگ بلوٹیت تو آئیا کُت بکنت ابتداء ءِ چہ فطرت ءِ وتی اجمالی معرفت ءِ یک شہے ماں آئی دل ءِ بہ ہدایت ءِ تخم ءِ ڈول ءِ مان کتگ کہ اگن گرد و پیش ءِ احوال و چہ چپ و چاگرد ءِ خرابیں کاران اثر مگر بیت و وتی اصلی تب ءِ ردا ایل کنگ بہ بیت تو آ یقیناً حقیں دین ءِ اختیار کنت دگہ ہچ نیمگ ءِ دلگوش ندنت ماں ”عہد الست“ ءِ قصہ ءِ ہمے طرف ءِ اشارہ اِنت ماں صحیحینؓ حدیثان بیان اِنت کہ ہر یک چُکے فطرۃ (اسلام) ءِ سرا پیدا بیت رند تر ءِ مات پت آ ئرا یہودی نصرانی، مجوسی جوڑ کننت ۔ ماں یک قدسی حدیثے ءِ اِنت کہ ”من وتی بندھان ءِ حنفاء پیدا کُت پدا شیطان ءِ آیان ءِ بدراہ کُت، بہر جاور ءِ دین حنیفیں و دین تچکیں ھما اِنت کہ اگن انسان ءِ آئی فطرت ءِ ردا خالی الذہن یل دیگ بہ بیت پدا وتی تب ءِ ہما نیمگ ءِ لیٹیت ۔ تمام انسانی فطرت ءِ اللہ تعالیٰ ءِ ہمے داب ءِ ساز تگ کہ ماں آئی ہچ فرق و تفاوتے نیست اِنت پہ بند خبر ءِ اگن ماں فرعون یا ابوجہل ءِ اصلی فطرت ءِ اِے صلاحیت مبوتیں تو آیان ءِ حق ءِ قبول داری ءِ مکلف جوڑ کنگ صحیح نہ بوتگ اَت چوشکہ خشت ڈوک و جانوران ءِ شریعتانی مکلف ساز گ نبوتگ، انسانی فطرت ءِ ھمے یکسانیت ءِ اثر اِنت کہ دین ءِ بازیں مزنیں اصولان ءِ کجام نہ کجام رنگ ءِ تقریباً کل انسان تسلیم کننت آجدا ئیں گپ ایت کہ آئی ءِ سرا براستی قائم نہ بنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ”یعنی اللہ کلاّنی مالک حاکم، چہ کلاّں بے درور، ہچ کس آئی مٹ مہ اِنت کسے ءِ زور بہ آئی سرا نہ اِنت، اے گیان ءِ کل زانت ۔ برپشانی سرا عمل بوگ لوٹیت ہمے داب ءِ کسے ءِ جان و مال ءِ دست جنگ، ناموس ءِ عیب دار کنگ، ہرکس خراب زانت ۔ ھمے داب ءِ اللہ ءِ یاد کنگ، غریب ءِ سرا رحم ورگ، ہرکس ءِ حق ءِ پورہ دیگ، دغا نہ کنگ ءِ ہرکس شر گوشیت ۔ ھمے کشک ءِ سرا عمل کنگ ءِ نام دین اِنت برحقیں (اے کار فطری اِنت مگہ) اشانی بند و بست چہ پیغمبرانی زبان ءِ اللہ تعالیٰ ءِ سوج داتنت ف۶ یعنی چہ اصل پیدائش ءِ اعتبار ءِ ہچ فرق و تبدیلی نیست ہر یک انسانے ءِ فطرت پہ حق ءِ قبول کنگ ءِ تیار و جریدہ کنگ بُوتگ یا مطلب چوش کہ اللہ ءِ بہر ج فطرت ءِ سرا پیدا کُت آ ئرا شما بہ وتی مرضی ءِ بدل

ضَرَبَ لَكُمْ مَّثَلًا مِّنْ اَنْفُسِكُمْ ۭ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ

بیان کتی پہ شما یک مثالے چہ شمئے جند ان بچار چیز یکہ شمئے دستانی مال اِنت ماں آیان

مِّنْ شُرَكَاۗءَ فِيْ مَا رَزَقْنٰكُمْ فَاَنْتُمْ فِيْهِ سَوَاۗءٌ تَخَافُوْنَهُمْ كَخِيْفَتِكُمْ

ہست اِنت کسے شریک شمئے ماں مئے داتگیں روزی ءِ کہ شما کل ماں آئی ءِ برابر ایت ترس اِت شما چہ آیان چوشکہ ترسگ

اَنْفُسَكُمْ ۭ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ۝۲۸ بَلِ اتَّبَعَ الَّذِيْنَ

شمئے چہ وتیگاں، ہمے پیما ماگیش وگیوار کنیں نشانیان پہ قومیکہ عقل دارنت ف۱ بلکیں رندگیری کننت

ظَلَمُوْٓا اَهْوَاۗءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ فَمَنْ يَّهْدِيْ مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ ۭ وَمَا لَهُمْ

اِے بے انصاف وتی واھگانی ابید چہ زانگ ءِ ف۲ گڈا کئے اِنت سوج دیوک ہما کسے کہ آ ئرا خدا ءِ گمراہ کتگ ۔ وکسے نہ اِنت

مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ۝۲۹ فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّيْنِ حَنِيْفًا ۭ فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِيْ

آیانی مددگار ف۳ ، نوں تو تچک بدار وتی دیم ءِ پہ دین ءِ سرا یک کرتوان ءِ ف۴ ہما اِنت تراش خدا ءِ

فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۭ لَا تَبْدِيْلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ ڎ

کہ آئی ءِ سرا تراشتی مخلوق ءِ ف۵ بدلگ نیست چہ خدا ءِ سازتگیں ءِ ف۶ ، ہمیش اِنت دین تچکیں

وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝۳۰ڎ مُنِيْبِيْنَ اِلَيْهِ وَاتَّقُوْهُ وَاَقِيْمُوا

لیکن زیات تر مردم سرپد نہ بنت ف۷ کل رجوع کنوک اِنت پہ ہمائی نیمگ ءِ و ہمائی ءِ بترس اِت و قائم بدار اِت

الصَّلٰوةَ وَلَا تَكُوْنُوْا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ۝۳۱ۙ مِنَ الَّذِيْنَ فَرَّقُوْا دِيْنَهُمْ

نماز ءِ و مبیئت چہ مشرکان ھما کسان کہ تش تش کُت وتی دین

وَكَانُوْا شِيَعًا ۭ كُلُّ حِزْبٍۢ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ ۝۳۲ وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ

و بوتنت فرقہ فرقہ ہمک فرقہ چیز یکہ آئی ءِ گور ءِ اِنت پہ آئی ءِ نازان اِنت ف۹ ؤ وہدیکہ برسیت مردمان ءِ

ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُّنِيْبِيْنَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَآ اَذَاقَهُمْ مِّنْهُ رَحْمَةً اِذَا

ضرر توار جننت وتی رب ءِ رجوع کنان ءِ پہ آئی نیمگ ءِ پدا وہدیکہ چاشینیت آیان ءِ چہ وتی نیمگ ءِ کمیں مہربانی، ہما

فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُوْنَ ۝۳۳ۙ لِيَكْفُرُوْا بِمَآ اٰتَيْنٰهُمْ ۭ فَتَمَتَّعُوْا ۪ وقفۃ

وہدی چرا یان یک جماعتے گوں وتی رب ءِ شریک بنا کننت ۔ تا کہ ناشکری بکننت مئے داتگیں چیزانی نوں عیش بکن اِت

..... کنان ءِ خراب مکن اِت تہم ماں شمے جبیں ءَ ماں گیجگ بوتگ آ ئیا چہ وتی نادلگوشی ءَ برباد بوگ ءِ میّل اِت ف۷ یعنی تچکیں دین ہمے فطرت ءِ توار اِنت بلے بازیں مردمے اے نکتہ ءَ سرپدیت نہ کننت ف۸ یعنی اصل دین ءَ محکم بدار اِت بہ آ ئیءِ طرف ءَ رجوع کنان ءَ اگن محض بہ دنیاوی لالچ ءَ جوشیں کاران ءَ کن اِت تو شمے دین صحیح نہ بیت۔ دیم ترءِ دین ءِ لھتے خاصیں اصولانی رداد لگوش کنائینگ بوتگ مثلاً اتقاء (چہ خداء ترسگ) نماز ءِ قائم دارگ، چہ شرک ءَ بیزاری توری جلی ءُ بیت یا خفی ءُ وچہ مشرکان کنارہ کشی اختیار کنگ، ماں وتی دین ءَ تفرقہ پیدا نہ کنگ ف۹ یعنی چہ فطرت ءِ دین ءِ اصولان گستا بوان ءَ اے مردمان ماں وتی دین ءَ تفرقہ پیدا کت اِے رداباز یں فرقہ قائم بوتنت ہریکے ءِ عقیدہ جدا، راہ ورھبند گستا، ہر کسے ءَ چہ غلط کاری یا ہواپرستی ءَ کجام یک عقیدہ تے قائم کُت یا کجام دستورے پرّینت، یک جماعتے بہ ہمیشانی رنداکیت، لھتے روچ ءَ رند آیک فرقہ ئےءِ شکل ءَ ظاہر بوُت پدا ہر فرقہ ئے وتی بستگیں اصول و عقائدانی رداتوری بلے آ ناہو دگیں بہ بنت بر آیانی سرا ہمنکہ فریفتہ و گنوک ترّیت کہ وتی ردکاریءِ امکان ماں آ ئی شبیگ ءَ دراہم نہ بیت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی چوشکہ نیکیں کاران انسان ءِ فطرت جاہ کاریت بہ اللہ ءِ طرف ءَ رجوع بوگ ءَ ھن ہر کس ءِ فطرت زانت چنانچہ خوف و سکّی ءِ وہدءَ آ ئی ظاہر کنگ بیت۔ مسترءِ چہ مستریں سرکش ماں مصیبت ءَ گرفتار بوان ءَ یکتائیں خداءَ توار کنگ ءَ لگیت آ ساعت ءَ دروغیں خیال کلّ چہ ذھن ءَ در کپنت ھما برحقیں مالک یا دکپیت کہ بہ آ ئی نیمگ ءَ انسانی فطرت شون دیوک انت مگر افسوس کہ انسان تان دیرّ برے حالت ءِ سرا قائم نہ ماںیت جاہیکہ چہ خداءِ مہربانی ءَ مصیبت ٹگل اِت پدا آ ئیا ویل دیان ءَ دروغیں خدایانی یادءَ گلائیش بوگ بنا کنت جوش بگوش ہر چیکہ بہ آ ئی گورءَ انت گوشے اے کل ھمایانی داتگین انت خداءَ آ ئیا ھچ نہ دات (العیاذ باللہ) شرچینت ردچان ھیش بکن دیم ترءَ وت معلوم بیت کہ اے کفرو ناشری ءِ انجام چون بیت اگن آدمیت بہوتیں تو فہمتگ اَت کہ آ ئی ضمیر ہرچ خداءَ مصیبت و سکّی ءِ ساعت ءَ توار پہ جنگائت ھمائی جند ھمے لائق اِنت کہ مدام آیاد کنگ بہ بیت۔

ف۲ یعنی سلامتیں عقل ءُ انسانی فطرت ءِ شہادت شرک ءَ پہک رد کننت تو زانا اشی ءِ برخلاف آ کجام حجت و سند دارنت کہ آ پیش دارنت کہ ماں خداءِ خدائی ءَ دگہ بازیں کس شریک دارنت (معاذ اللہ) اگن چوش نہ انت گڑا آیان ءَ معبود جوڑ بوگ ءِ استحقاق چہ کجا حاصل بوُت ف۳ یعنی آمردمانی جاور عجیب انت وہدے چہ اللہ ءِ مہربانی و احسان ءَ عیش ءَ وشنود بنت تو چہ ڈھول ءَ گرّنت و گوات گرنت و ہمنکہ فخر بندنت و ٹہل کننت کہ چہ وتی حدءَ ہن سرگوزنت کہ حقیقی محسن ءِ ہم شموشکار بنت و اگن کدی چہ عملانی شامت ءَ مصیبت ءِ چابک ماں بڈءَ توار بکنت تو بالکل نا اُمیت بوان دست ءِ سرا دست ءَ ایر کننت و خاموش نندنت چوش بگوش کہ نون چوشیں ھچ کسے نیست اِنت کہ اے مصیبت ءَ دور کت بکنت مؤمن ءِ جاور اشی ءِ برعکس اِنت آ ماں عیش و راحت ءَ وتی حقیقی منعم ءَ یاد داریت بہ آ ئی فضل و رحمت ءَ وشنود بوان ءَ گوں زبان و دل ءَ

فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿۳۴﴾ اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوْا

گڈا زوت زان اِت ف۱ آیا ما دیم داتگ بہ آیان یک دلیلے گڈا آ خبر کنت گوں ہما چیزءَ کہ آ

بِهٖ يُشْرِكُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَاِذَآ اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوْا بِهَا ۭ وَاِنْ تُصِبْهُمْ

شریک کننت ف۲ و وہدیکہ بہ چاشینیں مردمان کمیں مہربانی پہ آ ئی ءَ آ گل بیت پمائی۔ و اگن بہ کپیت آیانی چکا

سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُوْنَ ﴿۳۶﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا

مصیبتے بہ سبب اِشی ءَ کہ چیزے آیانی دستان دیم داتنت تو نا اُمیت بنت ف۳ زانان آیان ندیت

اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَيَقْدِرُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ

کہ بیشک اللہ تالان کنت روزی ءَ پہ ہر کسیکہ بلوٹیت و تنگی کنت پہ ہر کس ءَ کہ بلوٹیت۔ بے شک ماں اشیءَ نشانی انت

لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۳۷﴾ فَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهٗ وَالْمِسْكِيْنَ وَابْنَ

پہ قومیکہ یقین داروک اِنت ف۴ گڈا بدے و تیگا آ ئیءِ حقّ ءَ و محتاج ءَ و مسافرءَ

السَّبِيْلِ ۭ ذٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَ اللّٰهِ ۡ وَاُولٰۗىِٕكَ

اے شرتر انت پہ ہما کسان کہ خداءِ رضاءَ لوٹوک انت، و ہمے مردم

هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۳۸﴾ وَمَآ اٰتَيْتُمْ مِّنْ رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِيْٓ اَمْوَالِ النَّاسِ

رستگاری حاصل کنوک انت ف۵ و چیزیکہ شما دئیت بہ بیاج ءَ کہ گیشی بہ بیت ماں مردمانی مالان

فَلَا يَرْبُوْا عِنْدَ اللّٰهِ ۚ وَمَآ اٰتَيْتُمْ مِّنْ زَكٰوةٍ تُرِيْدُوْنَ وَجْهَ اللّٰهِ

گڈا اللہ ءِ گورءَ گیش نہ بیت و چیزیکہ شما دئیت زکواۃ لوٹوک اِت خداءِ رضاءَ

فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُضْعِفُوْنَ ﴿۳۹﴾ اَللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ

گڈا اے ہماینت دوسر حاصل کنوک ف۶ خدا ہما انت کہ کُتی شمارا پیدا پدا روزی داتی شمارا

ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ۭ هَلْ مِنْ شُرَكَاۗىِٕكُمْ مَّنْ يَّفْعَلُ

پدا موت دنت شمارا پدا زندگ کنت شمارا۔ آیا چہ شمے شریکان کسے ہست اِنت کہ بکنت

مِنْ ذٰلِكُمْ مِّنْ شَيْءٍ ۭ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۴۰﴾ ظَهَرَ

چہ ایشان یک کارے۔ پاک اِنت آ ذات و بالا انت چہ چیزان کہ شما شریک اِش کن اِت ف۷ شنگ

ع ۴ / ۷

شکر ادا کنت و اگن کدی ماں مصیبت ءَ گرفتار بہ بیت تو گوں صبر و تحمل ءَ چہ اللہ پاک ءُ مدد طلب کنت و امیت ھن داریت کہ ہر چینت سکّیں مصیبتے بہ بیت و سر ظاہری نمونگ ہر چینت خراب بہ بنت چہ آ ئی مہربانی ءَ فضا یکدم بدل بیت (تنبیہ) چہ یک آیتے ءَ سرپیش ءَ فرمائینتگت کہ مردم سکّی ءِ ساعت ءَ خالص خداءَ توار پہ دیگ ءَ لگنت۔ ادا فرمائینیت کہ خرابی سرا کپیت تو نا اُمیت بوان ءَ خاموش نندنت ماں ہر دوئینان ھچ اختلاف نیست اوّلی حالت یعنی خداءَ توار پہ دیگ ابتدائی منزل انت پدا وہدے سکّی و مصیبت دراج کش بیت تو آخر کار پریشان بوان ءَ نا اُمیت بیت یا لھتیں مردمانی احوال اے بیت و لھتیں مردمانی احوال اے بیت واللہ اعلم۔
ف۴ یعنی ایمان و یقین داروکان زانت کہ دنیاءِ سکّی و نرمی و روزی ءِ کمّی بیشی کل ہما قدرت دار دکیں ربّ ءِ اختیارءَ انت پمشکا ہر چ جاور بیئیت بندہ ءِ لازم اِنت کہ گوں صبر و شکرءَ رضا بقضاء بہ بیت و پدا ترس ھم بداریت کہ مبادا اے روزی چہ من پچ گرگ مبیت و سکّی ءِ وھدءَ گوں صبرءَ کار بگریت و اُمیت بکنیت کہ حق تعالیٰ گوں چہ وتی و عنایت ءَ سکّیان ءَ دور کنت ف۵ وہدے چہ فطرت ءِ شہادت ءَ ثابت بوُت کہ حقیقی مالک و ربّ ہما وت اللہ انت دنیاءِ دراہیں نعمت ہمائی ءِ بخشتگین انت تو

الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ

بوت فساد ماں خشکی و دریاءَ پہ وجہءِ مردمانی دستءِ کٹّانی تاکہ بچاشینیت آیان

بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿۴۱﴾ قُلْ سِيرُوا فِي

تامءَ آیانی کتگیں کارانی بلکیں آ رجوع بکننت ف۱ تو بگوش تر و تاب بکن اِت ماں

الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ

ملکءَ پدا بچاراِت چہ بیم بوت انجام پیشی مردمانی چہ

اَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿۴۲﴾ فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ

آیان گیشتر شریک کنوک اتنت ف۲ پمشکا تو بدار تچک وتی دیمءَ بہ دینءَ تچکیں ف۳ پیش چہ اشیءَ

اَنْ يَاْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿۴۳﴾

کہ بئیت ہمارو چ کہ پہ آئیءَ گردگ نیست اِنت چہ اللہءِ نیمگءَ ف۴ آ روچءَ مردم جدا جدا بنت ف۵

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِاَنْفُسِهِمْ

ہرکسءَ انکار کُت گُڈا ہمائیءِ چکا اِنت آئیءِ انکار ف۶ وُ ہرکسءَ خوبیں عمل کُت آوتی جندءِ ذاتءَ

يَمْهَدُونَ ﴿۴۴﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْ فَضْلِهٖ

سیاہ دار کنت ف۷ تاکہ آ عوض بدنت ھماکسانءَ کہ ایمانش آرت و نیکیں عملش کرت چہ وتی فضلءَ ف۸

اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِينَ ﴿۴۵﴾ وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ يُّرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرٰتٍ

بیشک آ دوست نداریت انکار کنوکانءَ ف۹ و چہ ہمائیءِ نشانیان انت ایکہ روان کنت گواتانءَ مژدہ دیوک

وَّلِيُذِيقَكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوْا

وُ تاکہ آ شمارا بچاشینیت کمیں تام وتی مہربانیءِ ف۱۰ وُ تاکہ بروننت بوجیگ گوں آئیءِ حکمءَ ف۱۱ وُ تاکہ شما شوہاز برئیت

مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿۴۶﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ

چہ آئیءِ فضلءَ وُ تاکہ شما منت وار بہ بئیت ف۱۲ وُ البت مادیم داتگ چہ تو پیش

رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآءُوْهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ

بازیں پیغمبر وتی قومانی گورءَ پدا سر بوتنت آیانی گورءَ گوں نشانیان گڈا مابدلہ گپت چہ ھماکسان کہ

منزل ۵

...... ہرکس آئیءِ وشنودیءِ طلبگار اِنت و آئیءِ لقاء و دیدارءِ واہگ دار وک اِنت آیانءَ بایداِنت کہ چہ آئیءِ داتگیں مالان خرچ بکننت مسافر، محتاج و غریب سیاد و وارثانی مددءَ بکننت اہل قرابتءِ حقوقیءَ درجہ بدرجہ ادا بکننت ھمے ڈول بندھانءَ دنیا و آخرتءِ خیر نصیب بیت۔

ف۶ یعنی چہ سود و بیاجءَ چہ سرظاہرءَ مال گیش لوٹان بیت لیکن درحقیقت مال کم بڑان بیت چوشکہ یک مردءِ بدن چہ گوات گرگءَ بگتئیت. نادراہی یا مرگءِ پیغام اِنت وچہ زکوٰۃ کشگءَ معلوم بیت کہ مال فی الحقیقتءَ آئیءَ زیات بیت چوشکہ یک مریضءِ بدن چہ مسہل و تنقیہءَ نزور گندگ گیت مگر انجام آئیءِ صحت انت سود و زکوٰۃءِ حالءَ ھَن بہ انجامءِ اعتبارءَ ھمے ڈول بزان "يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِي الصَّدَقٰتِ" (بقرہ رکوع ۳۸) ماں حدیثءَ انت یک دانگے نار (خرما) کہ مؤمن آئیءَ صدقہ بکنت قیامتءِ روچءَ گیش بوانءَ قدکوہءِ نظرءَ کیت (تنبیہ) لہتیں مفسران ءَ چہ "رِبَا"ءَ ادا سود بیاج مراد نہ گپتگ بلکیں آیتءِ مطلب چوش گپتگش کہ ہر مردے کسےءَ را چیزے بدنت بہ اے غرضءَ کہ دومی چرائیءَ زیات احسانءِ بدلہءَ دنت تواے دیگ بہ اللہءِ گورءَ برکت و ثوابءِ سوب نہ اِنت البت مباح بہ بیت و واجہ پیغمبرءِ حقءَ مباح ھَن نہ اِنت لقولہ تعالیٰ "وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ" (مدثر رکوع ۱) واللہ اعلم۔ ف۷ یعنی کشگ زندہ دارگ، روزی دیگ کلّیں کار تہنا ماں ہمائیءَ قبضہءَ اَنت گڈا اے دگہ شریدار چہ کجا سربوانءَ الوھیتءِ حقدار جوڑ بوتنت۔ ھمے صفحہءِ فوائد ف۱ یعنی مردم دینے فطرتءِ سرا قائم نہ مانت کفر و ظلم ماں دنیاءَ تالان بوت وچہ آئیءِ شامتءَ ماں ملکان و جزیرگان خرابیءَ جاگاہ گُت نہ ماں خشکاوگءَ امن و ایمنی مانت و نہ ماں تریءَ۔ سرزمینءَ فتنہ و فسادءِ پہ وتیءَ گیرا آرت چہ زرباری جنگ و جہازانی مالءِ پلگ و ورگءَ زربارءَ ہَن طوفانءَ گپت اے کُلّ پمشکا کہ اللہ تعالیٰءَ لوٹ اِت کہ بندگان بدیں عملانی کمیں سزا ماں دنیاءِ بچشائینیت سرجمیں سزاءَ ما آخرتءَ رسیت مگر چیزکے کہ بہ نمونگءِ حسابءَ ادا ھم پیش بداریت ممکن اِنت کہ لہتیں مردم ترسان بہ راستیں راہءِ بیاینت، (تنبیہ) چہ بندگانی بدکاریءِ سوبءَ ماں خشکی و تریءَ خرابیءِ تالانی مدام بوان و پیداک انت وہم دیم ترءَ بہ بیت لیکن گوں ہرچ خوفناکیں احوالان چہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلمءِ بعثتءِ پیش اے تہاریں جبرانءَ مشرق و مغرب و بر و بحرءَ ماں بوشتگت ماں دنیاءِ تواریخءَ آئیءِ مثال گندگ نہ بیت. یورپءِ محققین عالم وزانت کارانءَ آدورءِ تہاریں جاورانی ہرچ نقشہءَ کہ کشتگ چرائیءَ گندگءَ اندازہ بیت کہ غیر مسلمانیں مؤرخ ھَن اِے مشہور و نامداریں صداقتءِ ایرادش گپت نہ کُت (بچارت دائرۃ المعارف فریدی وجدی مادہ محمد) شاید ھمے عمومی فتنہ و فسادءَ دیما داران قتادہ رحمہ اللہءَ آیتءِ محمل زمانہ جاہلیت قرار داتگ ف۲ یعنی اکثر مردمانی شامت چہ شرکءِ سوب آہت لہتینانی سرا چہ دگہ قسمءِ گناہانی سوبءَ بلکیں اہتگ ف۳ یعنی ماں دنیاءِ فساد تالان بوت شما قیمءِ دینءِ سرا قائم راستُنائی بےاِت کہ ہما فطرتءِ دین اِنت کل خرابیانی علاج ایوک ھمیشی رھبند انت ف۴ یعنی چہ اللہءِ جانبءَ آ روچءِ آیگ الّمی اِنت نہ کجام طاقتے آئیءَ ترتینت کنت نہ وت اللہ تعالیٰ آئیءَ ملتوی کنت. بزان پشت گیجیت ف۵ یعنی نیکیں مردم ماں جنتءَ و بدیں مردم ماں دوزخءَ دیم دیگ بنت فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ (شوریٰ رکوع ۱) حضرت شاہ صاحبءَ اشیا دنیاءِ احوالانءِ سرالڈانءِ بنشتہ کنت "یعنی دین غالب بیت۔ سزاوارانی جاگہ جُدا بنت و اللہءِ مقبولیں بندھانی جاگہ جُدا بنت. ف۶ یعنی انکارءِ وبال بہ ہمائیءِ چکءَ کپیت ف۷ یعنی ماں جنتءَ آرام کنگءِ تیاریءَ گلائیش بنت۔ ف۸ یعنی ہر قدر مزنیں نکوکارے بہ بیت آئرا جنت ہم چہ اللہءِ فضلءَ رسیت ف۹ ہرکسءَ آ برحقیں واجہ دوست مداریت تو گڑا المءَ آئیءِ جاگہ سلّیں جاگہے بیت ف۱۰ یعنی رحمتءِ ہورانی مستاگیءَ دنت. پدا خداءِ مہربانیءِ ہور گوَاریت ف۱۱ یعنی بادبانی جہاز و بوجیگان چہ گواتءِ ذریعہءَ جاری بنت و ماں دخانی جہازانی رفتارءَ موافقیں گوات مدد کنت ف۱۲ یعنی چہ بوجیگانی ذریعہءَ تجارتی مالان ایدگہ ولایتان دیم بدئیت وچہ اللہءِ مہربانیءِ لفع وکٹ حاصل بکن اِت پدا اے نعمتانی رِدا خداءِ شکرءِ بگراِت (تنبیہ) ساریءِ خشکی و تریءِ توکءَ فسادءِ تالانیءِ ذکر اِت آئیءِ مقابلءَ ادا بشارت و خداوندی نعمتانی بیان بوت شاید ادا ھَن اشارہ بہ بیت کہ طوفانی گوات و دنزانی تالانیءِ بعد اُمیت بداراِت کہ خداءِ رحمتانی ہور گائینت. ساریءِ گوات شروع بوتگنت کہ اشان رحمت و خدائی مہربانیءِ مژدہءَ دیگائنت. کافران بایداِنت کہ چہ ناشری و نعمتانی ناشکریءَ دستءَ بکش اَنت و خداءِ مہربانیان ءَ گندانءَ آئیءِ شکر گذاریں بندہ جوڑ بہ بنت۔

اَجۡرَمُوۡا ؕ وَ كَانَ حَقًّا عَلَيۡنَا نَصۡرُ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ ۝۴۷ اَللّٰهُ الَّذِىۡ
آگنہ گار اَتنت ءُ حق اِنت پہ مئے سرا مدد ایماندارانی ف۱ خدا ہما انت کہ
يُرۡسِلُ الرِّيٰحَ فَتُثِيۡرُ سَحَابًا فَيَبۡسُطُهٗ فِى السَّمَآءِ كَيۡفَ يَشَآءُ
روان کنت گواتان پدا آچست کننت جمبران ءَ پدا تالان کنت آئرا مان آسمان ءَ ہرپیم کہ بلوٹیت ف۲
وَيَجۡعَلُهٗ كِسَفًا فَتَرَى الۡوَدۡقَ يَخۡرُجُ مِنۡ خِلٰلِهٖ ۚ فَاِذَاۤ اَصَابَ بِهٖ
ءُ اَڈ کنت آئرا تل مان تل، پدا تو گندے ہورءَ کہ درکیت چہ آئی ءِ درمیان ءَ گڑا وہدیکہ سرکنت آئیارا
مَنۡ يَّشَآءُ مِنۡ عِبَادِهٖۤ اِذَا هُمۡ يَسۡتَبۡشِرُوۡنَ ۝۴۸ وَاِنۡ كَانُوۡا
ہرکس ءُ کہ بلوٹیت چہ وتی بندیان گڑا آوہدی آوشیان درشان کننت ف۳، ءُ حالانکہ آیاں چہ
مِنۡ قَبۡلِ اَنۡ يُّنَزَّلَ عَلَيۡهِمۡ مِّنۡ قَبۡلِهٖ لَمُبۡلِسِيۡنَ ۝۴۹ فَانۡظُرۡ اِلٰٓى
آئی ءِ ایر گیجگ ءَ پیش البتہ نا امید اتنت ف۴ نوں ندارگ بکن اِت
اٰثٰرِ رَحۡمَتِ اللّٰهِ كَيۡفَ يُحۡىِ الۡاَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَا ؕ اِنَّ ذٰلِكَ
خدا ءِ رحمت ءِ نشانیان چون زندگ کنت زمین ءَ رند چہ آئی مرگ ءَ ف۵ بیشک ہما اِنت
لَمُحۡىِ الۡمَوۡتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىۡءٍ قَدِيۡرٌ ۝۵۰ وَلَئِنۡ اَرۡسَلۡنَا رِيۡحًا
البتہ زندگ کنوک مردگان ءُ ءُ آ ہمک چیز ءِ سرا قدرت داروک اِنت ف۶ ءُ اگن مادیم بدئیں گواتے
فَرَاَوۡهُ مُصۡفَرًّا لَّظَلُّوۡا مِنۡۢ بَعۡدِهٖ يَكۡفُرُوۡنَ ۝۵۱ فَاِنَّكَ
پدا بگندنت آ کشار ءَ کہ زرد بوتگ البت آبنت چہ آئی رند ناشکری کنوک ف۷ بیشک تو
لَا تُسۡمِعُ الۡمَوۡتٰى وَلَا تُسۡمِعُ الصُّمَّ الدُّعَآءَ اِذَا وَلَّوۡا مُدۡبِرِيۡنَ ۝۵۲
اشکنائینت نکنے مردگان ءَ ءُ اشکنائینت نکنے کرّان ءَ توار وہدیکہ آ بترنت پشت دیان ءَ
وَمَاۤ اَنۡتَ بِهٰدِ الۡعُمۡىِ عَنۡ ضَلٰلَتِهِمۡ ؕ اِنۡ تُسۡمِعُ اِلَّا مَنۡ يُّؤۡمِنُ
ءُ نہ تو راہ سوج دات کنئے کوران ءَ چہ آیانی گمراہی ءَ تو ءُ اشکنائینئے ہما کس ءَ کہ ایمان کاریت
بِاٰيٰتِنَا فَهُمۡ مُّسۡلِمُوۡنَ ۝۵۳ اَللّٰهُ الَّذِىۡ خَلَقَكُمۡ مِّنۡ ضُعۡفٍ ثُمَّ
مئے آیتانی سرا پشکا ہمایَنت مسلمان ف۸ خدا ہما اِنت کہ پیدا کتی شمارا چہ کمزوری ءَ پدا

ع ۵ / ۱۳ / ۸

منزل ۵

ف۱ ساری ءَ فرمائینتگ کہ مقبول و مردود جدا کنگ بنت منکرانی جَلَک ءَ آیانی انکار ءِ وبال کیت اللہ آیان ءَ دوست نہ داریت نوں پیش داریت کہ اشی ءِ ظاہری مان دنیاءَ کنگ بیت چیا کہ اللہ ءِ دستور و وعدہ اِنت کہ چہ مجرمان و مکذبان انتقام بگریت و کاملین مؤمنان ءَ چہ وتی امداد و اعانت ءَ دشمنانی سرا غالب بکنت میانجی ءَ گوات ءِ ذکر بیشکا آہت کہ چوش کہ چہ رحمت ءِ ہوران پیش گوات کشنت ھمے پیما دین ءِ سرا فضلی و غلبہ ءِ نشانی روش بوان بنت ف۲ یعنی ساری ءَ چہ یک نیمگے و پدا چہ دگہ نیمگے ءَ ھمے داب ءَ دین ءِ ھَن شِنگ کنت چنانچہ شِنگ ھم بوت ف۳ ھمے پیما ہرکس چہ ایمانی و روحانی ہوران نفع و سیت گندنت آ وشنودی ظاہر کننت ف۴ یعنی چہ ہور ءَ پیش مردم نا اُمیت بوگا ئتنت دانکہ چہ ہور ءِ گوارگ ءَ کمیں ساری ءَ ھَن اُمیتش نداشت کہ ہور گواران ءَ دنیاءِ شاد کام کنت۔ انسان ءِ احوال ہم عجیب انت۔ ماں کمیں دیرءِ نا امیت بیت ءُ نندیت پداساعتے نہ گوزیت کہ چہ گل ءَ بال کنگ ءَ لگیت۔
ف۵ یعنی چنت ساعت پیسر ءَ ہر نیمگ ءَ خاک و دَنز چست بوگا ئتنت و زمین خشک بے رونق و مردگ ءِ ڈول ءَ ات ناگت ءَ چہ اللہ ءِ مہربانی ءَ زندہ بوان ءَ سرسبز بوت ہور ءَ آئی پوشیدہ ایں قوتان ءَ چنکہ زوت تچ دات و درءَ درگت ہمے جاور روحانی ہور ءَ ٹیگنت چرائی برکت ءَ مرتگیں دلانی توک ءَ ساہ مان بیت و خدا ءِ سرزمین ظَهَرَ الۡفَسَادُ فِى الۡبَرِّ وَالۡبَحۡرِ ءِ دابیں مرگ ءَ بعد دوبارہ زندگ بیت چاریں نیمگ ءَ خداوندی رحمت ءِ نشان و دینے ءِ علامات نظر ءَ کاینت ہرچ رِدومی قابلیت چہ دراجیں مدتے ءِ ماں خاک ءَ ہور تہور اَتنت رحمتی ہورانی یک ترمپے ءِ تچ دیان ءَ آ ترکنت چنانچہ حق تعالیٰ ءَ بعثت محمدی ءِ برکت ءَ اے جلوہ ءَ دنیاءَ را پیش داشت و دین ءِ تالان کت ف۶ یعنی اِدا مُرتگیں دلاں ءَ روحانی زند عطا کنت و قیامت ءِ روچ ءَ ماں مرتگیں لاشان دوبارہ ساہ مان گیجیت۔ آئی کاملیں قدرت ءِ دیما ہچ کار مشکل نہ اِنت ف۷ یعنی ساری ءَ نا اُمیت اَتنت ہور ءَ گوَرت زمین ءَ زندگی حاصل بوت وشنودی ءِ کت نوں اگن مایک گواتے دیم بدئیں کہ چرائی ءَ کشار خشک بوان ءِ زرد بترنت تو اے مردمان ہماساعت ءَ پدا بدل بہ بنت و اللہ ءِ تمام احسانات فراموش کنان ءَ ناشکری بکننت الغرض اشانی شکر و ناشکری کل دنیاوی مطلب ءِ واسط انت و اِدا ہمے ردا فرمائین اِیت کہ چہ اللہ پاک ءِ مہربانی ءَ وتی مراد ءَ سربوان بندہ سرکشی مکنت آئی قدرت ہمک رنگ ءَ زوراک اِنت معلوم نہ انت کہ داتگیں نعمت ءَ باریں کدی پچ بگریت و شاید اے ہم اشارہ بہ بیت کہ دین ءِ کشار مان دنیاءَ سرسبز بوگ ءِ پد مخالف گوات ءِ کشگ ءِ سوب ءَ دوبارہ گیمران ءِ زرد ترتیت آساعت ءَ نا امیت بوان ءَ انسان دلپروش مبیت ف۸ یعنی اللہ کامل قدرت داروک انت مُردگ ءَ زندہ بکنت شمارا اے قدرت نیست کہ چہ مردگان وتی وتی جبر ءَ بمنائینے یا کرّان ءَ باشکنائینے یا کوران ءِ پیش بدارے خصوصًا ہما وہد ءَ کہ آیاں بہ اشکنگ ءُ گندگ ءَ تیار ھَن مبنت نوں ترا باید نہ انت کہ چہ ایشانی کفر و ناشکرگذاری ءَ غمناک و ملور بیئے۔ تئی کار تہنا دعوت و تبلیغ اِنت یک بدبختے اگن نہ منّیت ترا ہچ تاوان اِنت تئی گپّان ءَ ھما کس گوش دارنت کہ آیان مئے گپّانی سرا یقین داران ءَ فرمان برداری و قبول داری ءِ رھبند ءَ اختیار کننت (تنبیہ) ھمے قسم ءِ آیتے ماں سورۃ «نمل»، ءِ آخر ءَ گوستگ باید انت کہ آئی سرا چشانکے دیگ بہ بیت مفسران ءَ براے موقع ءِ ردا «سماع موتی»، ءِ بحث ءَ سُرینتگ ماں اے مسئلہ ءَ چہ صحابہانی عہد ءَ اختلاف بوان و بیداک اِنت و چہ ہر دوئیں جانبان نصوص قرآن و حدیث پیش کنگ بوتگنت اِدا یک خبرے زانگ لوٹیت کہ چونائی ءَ ماں دنیاءَ ہچ کارے چہ اللہ ءَ مرضی و ارادہ ءِ بغیر بیت نہ کنت مگر انسان ہرچ کارے ماں عادیہ ءِ سوبانی دائرہ ءَ و نارادارن ءَ گوں وتی مرضی ءَ اختیار بکنت ہما کار بہ ہمائی نیمگ ءَ منسوب بیت و ہرچ کارے عام ءِ برخلاف بہ خاصیں رھبندے ءَ قرار بگریت آئیا براہِ راست حق تعالیٰ ءِ طرف ءَ نسبت دینت مثلاً کسے ءِ تیر جنان ءَ یک مردے ءَ راکشت اے ھما قاتل ءِ فعل شمار بیت و فرض بکن یک مُشتے ڈل (رِشن) چِگل دائنت کہ چرائی ءَ لشکر تباہ بوت آئیا گوشنت کہ اللہ پاک ءَ چہ قدرت ءَ تباہ کنت باوجودیکہ چہ تیر ءَ ہلاک کنگ ھَن ہمائی قدرت ءِ کار اِنت و اگن نہ چہ آئی مرضی ءَ بغیر تیر یا گولہ ہچ اثر ھَن نہ کنت۔ ماں قرآن کریم ءَ دگہ جاھے فرمائینیت : فَلَمۡ

جَعَلَ مِنْۢ بَعْدِ ضُعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْۢ بَعْدِ قُوَّةٍ ضُعْفًا
کتی رندچہ کمزوری ءَ زور پدا دنت رندچہ زورءَ کمزوری

وَّشَيْبَةً ۭ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَهُوَ الْعَلِيْمُ الْقَدِيْرُ ﴿۵۴﴾ وَيَوْمَ
وموداسپیتیں پیدا کنت چیزے کہ بلوٹیت وہما انت زانوگر وقدرتانی داروک ف۱ وہما روچ ءَ

تَقُوْمُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُوْنَ ڏ مَا لَبِثُوْا غَيْرَ سَاعَةٍ ۭ
قائم بیت قیامت سوگند ورنت گنہ گار کہ آ پشت نہ کپت انت زیات چہ یک دمانے ءَ ف۲

كَذٰلِكَ كَانُوْا يُؤْفَكُوْنَ ﴿۵۵﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ وَ
ہمے پیم ءَ آیان دروغ بست ف۳ ، ءُ گوشنت ہماکس کہ آیان ءَ دیگ بوتگ فہم و

الْاِيْمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْبَعْثِ ۡ فَهٰذَا
ایمان پہ تحقیق شما دارگ بوتگے ماں اللہ ءِ کتاب ءَ داں زندگ بوگ ءِ روچ ءَ، توں ہمیش اِنت

يَوْمُ الْبَعْثِ وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۵۶﴾ فَيَوْمَىِٕذٍ لَّا يَنْفَعُ
زندگ بوگ ءِ روچ لیکن شما نزانتگت ف۴ نوں آ روچ ءَ کارآمد نہ بیت

الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا
ظالمان ءَ آیانی عذر پیش کنگ ءُ نہ کسے آیانی گلائینگ ءَ بلوٹیت ف۵ ءُ پہ تحقیق ما بیان کت

لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۭ وَلَىِٕنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ
پہ مردمان ماں اے قرآن ءَ ہمک ڈولیں مثال ءُ اگن تو بیارے آیانی گورءَ یک آیتے

لَّيَقُوْلَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُوْنَ ﴿۵۸﴾ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ
تو ضرور گوشنت منکر شما درست دروغ گڑھت ف۶ ہمے پیم ءَ مہر جنت

اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۵۹﴾ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ
خدا ہما کسانی دلا کہ فہم ندارنت ف۷ گڑا تو دتا ہم بدار بیشک خدا ءِ وعدہ

حَقٌّ وَّلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِيْنَ لَا يُوْقِنُوْنَ ﴿۶۰﴾
برحق اِنت ءَ مہ لکشائین انت ترا ہماکس کہ یقین ندارنت ف۸

ع ۶ ۷ ۹

منزل ۵

تَقْتُلُوْهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى (انفال رکوع ۲) اِدا عادتِ جاریہ ءِ برخلاف بوگ ءِ سوب ءَ چہ پیغمبر و مسلمانان قتل و رمی ءِ نفی کنان ءَ براہ راست اللہ تعالیٰ ءِ طرف ءَ نسبت دیگ بوتگ بلکل ہمے داب ءَ "اِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى" ءِ مطلب ءَ سرپچ بورِات یعنی شما اِشرا گُت نہ کن اِت کہ چیزے سخن بکش اِت وَ وتی توار ءَ مُردگ ءَ باشکنائین اِت چیاکہ اے چیز ظاہری و عادی سوبانی برخلاف اِنت۔ البتہ چہ حق تعالیٰ ءِ قدرت ءَ ظاہری سوبانی برخلاف ہمے یک خبرے مردہ بشکنت آئی انکار ءَ یک مؤمنیں مردمے کُت نہ کنت نوں چہ نصوص ءِ ہرچ خبرے چیرے خاصیں رھبند ءَ اشکنگ ثابت بیت داں ہما حدءَ ما راسماع موتیٰ ءِ قائل بوگ اِنت محض قیاس کنان ءَ ایدگہ گپان ءَ ماں سماع ءِ چیرءَ یارت نہ کنیں۔ بہرحال ءَ ماں آیت ءَ "اسماع" ءِ نفی ءَ مطلقاً سماع ءِ نفی نہ بیت۔ واللہ اعلم۔

ہمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی چُکّ ابتدائے پیدائش ءِ وقت ءَ سک کمزور و ناتوان بیت پدا کم کم ءَ قوت گران بیت دانکہ وتی ورنائی ءِ وقت ءَ آئی ءِ زور و قوّت بہ عروج ءَ سر بیت وتمام قوتان دتا راجوان مارنت پدا عمر ٹگلگ شروع کنت و زور و قوّت ءَ پد ءَ کمزوری و ناتوانی ءِ آثار و علامات سرکشان بنت کہ آئی آخری حدّ پیری اِنت آوہد ءَ تمام انسانی اعضاء سُست و نزور ترنت و قوی بمشکل ءَ وتی کارءَ انجام دات کُت کننت قوّت و کمزوری ءِ سروچیر تمام اللہ ءِ دست ءَ انت آ ہر پیم بلوٹیت یک چیزے ءَ جوڑ بکنت و قوت و ضعف ءِ مختلف دوران تہا آئیا بگوازینیت ہمائی ءَ قوّت حاصل اِنت ءُ آوت زانت کہ کجام چیزءَ دان کجام وھدءَ ماں چونیں جاوران دارگ مناسب اِنت بمشکا ہماخداء و آئی پیغمبرانی گپان ءَ مار اگوشدارگ لوٹیت شاید مریشی ءَ ھن اشارہ بوت کہ ہنچوش شمارا کمزوری ءَ پد قوّت دات مسلمانان ءَ ھن کمزوری ءَ پد قوّت عطا کنت وہمادین کہ مروچی سرظاہرءَ اے وھدءَ کمزور گندگ ءَ کیت لھتے روچان رند زور بگریت و وتی شباب و عروج ءَ رسیت پدا بیت کنت کہ یک زمانگے مسلمانانی کمزوری ءِ بئیت، نوں یاد دارگ لوٹیت کہ قادر و توانائیں خدا ہردم ضعف ءَ چہ قوّت ءَ بدل کُت کنت البت پہ چوشیں جاوران خاصیں صورت ءَ سوبانی بوگ المّی اِنت۔ واللہ اعلم ف۲ یعنی ماں قبر ءَ یا ماں دنیاء دارگ آیان کم معلوم بیت پدا وھدے مصیبت ءَ وتی سرءَ گندنت تو دزّائینت کہ ہائے افسوس بانہ زوت دنیا و برزخ ءِ زندگی ہلاس بوت چیزے ہم مہلت مارا دیگ نہ بوت کہ پہ کمیں وھدءَ چہ دردناکیں عذاب ءَ ما آزات بوتگتیں یا ماں دنیاء چیزے زیات مدّت دارگ نصیب بوتیں تو پہ اے روچ ءَ ما چیزکے تیاری بکرتیں اے و یکبارگی رنج و غم ءِ ساعت دیم ءَ ادشتات ف۳ یعنی چوشکہ آوہدءَ گوشگ دروغ و ردبیت ہمے داب ءَ بزان کہ ماں دنیاء ہن اے مردمان غلط وردی ایں خیال داروک اَنت ومدام حبران چپکائی درشانش کتگت ف۴ یعنی مومنان و فرشتگان آساعت ءَ آیانی تردید ءَ کننت کہ شما دروغ بند اِت یارد کپتگ اِت کہ ماں قبرءَ یا ماں دنیاءَ چہ یک دمانے ءَ گیش مۓ دارگ نہ بوتگ شما بلکل راست ءَ راست (ترجکّ) بہ اللہ ءِ علم و آئی حکم و لوح محفوظ ءِ نبشتہ ءِ روءَ داں قیامت ءِ روچ ءَ داشتگ یک دقیقہ ءِ ہم کم نہ بوتگ مروچیں خاصیں وعدہ ءِ ردءَ ہمارو چ سر بوت نوں بچار اِت آ اِنت ہما چیز کہ آئرا نہ شما زانتگت و نہ اقرار کتگت اگرچہ ساری ءَ شما اے روچ ءِ بابت ءَ یقین براشتیں و تیاری کنان بیاتکین اِت وا دہ ءَ وشیان ءَ گندان ءِ بگوشتیں کہ اے روچ ءِ ماں آیگ ءَ باز دیر بوتگ مزنیں راہ چاری و واہگانی پدا اے روچ آہتگ چوشکہ ہمے رنگ ءِ مومن خیال دارنت ف۵ یعنی نہ چوشیں زورا کیں عذرے پیش کُت کننت کہ درد بوارت و نہ آیان ءَ چوش گوشگ بیت کہ شرا نوں چہ تو بہ و فرمانبرداری ءِ وتی رب ءَ راضی بکن اِت چیاکہ آئی وقت گوست نوں دگہ ہچ راہ بند نیست ابید چہ سزاء ءِ برداشت کنگ ءَ ف۶ یعنی آساعت ءَ پشومان بنت و مروچی وہدیکہ خداء ءِ وشنودی حاصل کنگ ءِ موقع اِنت قرآن کریم چونیں عجبیں مثال و دیلان بیان کنان ءَ ہمک ڈول گیش وگیوار کنت بلے اشان ہچ سرپچ نہ ورنت ہرپیمیں آیتان دا نان ءَ اشان ءَ سرپد کنگ بہ بیت یا صاف صاف معجزہ اشان ءِ پیش دارگ بہ بیت اشان ءَ اشکنان ءَ آیان ہمے گوشنت کہ شما (پیغمبر و مسلمانان) کلّی ہور بوان ءَ دروغ ٹاھینتگ و آورتگ اِت

..... یکے ءِ چنت آیت اڈ کنت ودومی ءَ آئی ءِ تصدیق کُت، یکے ءَ جادوئے بیش داشت ایدگران آئی ءِ سرا ایمان آرگ ءِ تیار بُوتنت واپے ڈول سازباز کنان کنان وتی مذہب ءِ تالان کنگ لوٹنت ف۷ یعنی ہرکس نہ سرپد بہ بیت ونہ سرپد بوگ ءِ کوشست بکنت وگوں ضد وکُنّت ءَ ہر یک خبرے ءِ انکار بکنت ہمے داب ءَ کم کم ءَ آئی دل ءِ سرا مہر لگیت وآخرہ کارہ چہ ضد وکُنّت ءِ دل ہمنکہ سک بیت کہ حق ءَ قبول کُت نہ کنت. العیاذ باللہ۔ ف۸ یعنی وہدیکہ اِے بے نصیبانی ضد وکُنّت بہ اِے درجہ ءِ سر بوُت گڈا تئیں واجہ پیغمبر پہ اشانی ناشریانی پدا دل ءَ مُلور مبو بلکیں گوں پیغمبرانہ صبر وتحمل ءَ بہ وتی دعوت ءِ کارہ ءَ گلائیش ببو، اللہ ءَ گوں تو چیزیکہ فتح ونصرت ءِ وعدہ کتگ آ یقیناً سرجم بیت ماں آئی ءِ یک ذرتے ہم فرق وتفاوت بیت نہ کنت وتی کارانی سرا پادان ءَ محکم بدار بدعقیدہ وبے ایمانیں مردم شمارا چہ وتی مقام ءَ ہچ سُرینت نہ کن انت. تمّت سورۃ الروم وللہ الحمد والمنۃ۔

سُوۡرَةُ لُقۡمٰنَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اَرۡبَعٌ وَّثَلٰثُوۡنَ اٰيَةً وَّاَرۡبَعُ رُكُوۡعَاتٍ

سورۂ لقمان ماں مکہ نازل بوت واشی ءِ سی وچہار آیات انت وچار رکوعات

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع کنان گوں نام ءَ اللہ ءِ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

الٓمّٓ ۞ ﴿۱﴾ تِلۡكَ اٰيٰتُ الۡكِتٰبِ الۡحَكِيۡمِۙ ﴿۲﴾ هُدًى وَّرَحۡمَةً لِّلۡمُحۡسِنِيۡنَۙ ﴿۳﴾

اے خبر انت کتاب ءِ پُر حکمتیں ءِ سروسوج انت ومہربانی انت پہ نکوکاران ف۱

الَّذِيۡنَ يُقِيۡمُوۡنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤۡتُوۡنَ الزَّكٰوةَ وَهُمۡ بِالۡاٰخِرَةِ

ہماکہ قائم دارنت نماز ءَ ودینت زکوٰۃ وآ انت پہ آخرت ءَ

هُمۡ يُوۡقِنُوۡنَؕ ﴿۴﴾ اُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِّنۡ رَّبِّهِمۡ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ

یقین داروک، آیان سروسوج گپتگ چہ وتی رب ءَ وہماینت پہ وتی

الۡمُفۡلِحُوۡنَ ﴿۵﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنۡ يَّشۡتَرِىۡ لَهۡوَ الۡحَدِيۡثِ لِيُضِلَّ

مراد ءَ رسوک ف۲ ۔ ؤ لہتیں ہما مردم انت کہ خریدار انت لیب ءِ گپانی تاکہ گمراہ بکنت

عَنۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٍ ۖ وَّيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ

چہ خدا ءِ راہ ءَ چہ نازانتی وبگرنت آئرا گوں مسخرہ پہ ہمایان انت عذاب

مُّهِيۡنٌ ﴿۶﴾ وَاِذَا تُتۡلٰى عَلَيۡهِ اٰيٰتُنَا وَلّٰى مُسۡتَكۡبِرًا كَاَنۡ لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا

رسوا کنوکیں ف۳ وہدیکہ اشکنائینگ بیت آئرا مئے آیتان پُشت ءَ ترینیت گوں غرور ءَ گوشیکہ آئرا نہ اشکتی

كَاَنَّ فِىۡۤ اُذُنَيۡهِ وَقۡرًا ۚ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ اَلِيۡمٍ ﴿۷﴾ اِنَّ الَّذِيۡنَ

گوشے کہ آئی ءِ ہر دوئیں گوشاں ڈاٹ است۔ گڑا مزدہ بدے آئرا دردناکیں عذاب ءِ ف۴ بیشک ہماکسان کہ

اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمۡ جَنّٰتُ النَّعِيۡمِۙ ﴿۸﴾ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَا ؕ

ایمان آرت ونیکیں عملش کت پہ ہمایان اِنت باغ نعمتانی پہ مدامیگی مانِنت ماں ہمائی ءَ

وَعۡدَ اللّٰهِ حَقًّا ؕ وَهُوَ الۡعَزِيۡزُ الۡحَكِيۡمُ ﴿۹﴾ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ بِغَيۡرِ

اللہ ءِ قول اِنت برحق وہما انت زبردست حکمتانی خداوند ف۵ پیدا کت انت آسمانان ابید چہ

ھے صفحہ ءِ فوائد ف۱ اِے کتاب خاص پہ نیکی اختیار کنوکاں سرمایہ رحمت وہدایت اِنت چیاکہ ہمیشاں ماں ایشی ءَ سیت گروک اَنت واگن نہ نفس نصیحت وفہمائش ءِ ردا اِے کتاب بہ تمام جن وانس ءِ حق ءَ ہدایت جمت ءَ جوڑ بُوتگ واَھتگ ف۲ ماں سورۂ بقرہ ءِ ابتداء ءَ ھے قسم ءِ آیات گوستگنت اود ءِ فوائد چارگ لوٹنت ف۳ فلاح ونجات حاصل کنوکیں نیک بختانی مقابلہ ءَ اِے ھمابدبختانی احوال ءِ ذکر اِنت کہ آیان چہ وتی جہالت وناعاقبت اندیشی ءِ ردا قرآن کریم ءَ یل دیان ءَ ناچ ودوگانہ لیب ولبارہ یا ایدگہ ناہودگیں کاران گلائیش اَنت کہ ایدگران ءَ ھَن ھمے کاران مشغول کنان ءَ چہ اللہ ءَ دین آئی یاد ءِ برگشتہ بکننت ودین ءِ خبرانی سرا شرّی ءَ کلاگ ومسخرہ بکننت حضرت حسن "لہوالحدیث" ءِ بابت ءَ فرمائینیت "كُلُّ مَا شَغَلَكَ عَنۡ عِبَادَةِ اللّٰهِ وَذِكۡرِهٖ مِنَ السَّمَرِ وَالۡاَضَاحِيۡكِ وَالۡخُرَافَاتِ وَالۡغِنَاءِ وَنَحۡوِهَا (روح المعانی) (یعنی "لہوالحدیث" ہر ہما چیز اِنت کہ آ چہ اللہ ءِ عبادت وذکر ءَ انسان ءَ نادلگوش کنوک انت. مثلاً فضولیں قصہ کنگ، کندگ ومسخرہ ءِ ڈولیں گپ ورپ ناہودگیں کار شعروشاعری وساز وزیملانی تہا سروجیر بوُگ وغیرہ) ماں روایتان انت کہ نضر بن حارث کہ چہ کافرانی سروکے اَت پہ تجارت ءَ فارس ءِ شتگ اَت توچہ اودا عجم ءِ بادشاھانی قصص وتواریخ پہ بہا زوران ءَ گوں وت آورتگ اَت وگوں قریش ءَ گوشتگ اَت کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم شمارا عاد وثمود ءِ قصہان ءَ اشکنائین ایت بیا اِت من شمارا رستم واسفندیار وایران ءِ شاہانی قصہان ءَ اشکنائیناں، لہتیں مردم آیان دلچسپ زانان ءَ آنگو دلگوش بُوتگت وھَن آئی ءِ صوت جنوکیں یک مولدے پہ بہا زرتگ اَت کہ ہرکس دیستگتی کہ دلی نرم ترتگ وبہ اسلام ءِ نیمگ ءَ میل داروک اِنت ھمائی ءِ مولد ماں آئی ءِ لوگ ءَ بُرتگ وگوشتگتی کہ ایشرا نان بوارین وصوت باشکن بدا گوں آشخص ءَ گوشتگتی بچار اے چرائی بہتر اِنت کہ آنگو محمد صلی اللہ علیہ وسلم دعوت دنت کہ نماز بوان اِت روچگ بدار اِت وقتل مکن اِت برلیشی ءَ اے آیت نازل بُوت (تنبیہ) شان نزول توری خاص بہ بیت مگر لفظانی عمومیت ءِ سوُب ءَ حکم عام بیت ہرچ شغلے چہ دین اسلام ءَ بترلینیت یا ترینگ ءِ سبب بہ بیت حرام بلکیں کفر انت وہرچ کارے چہ شریعت ءِ ضروری حکمان مردم ءَ دور بداریت یا معصیت ءِ سوُب جوڑ بہ بیت آ معصیت اِنت البت ہرچ کارے کجام داجبیں عملیے فوت کنگ ءِ سوُب جوڑ نہ بیت وکجام شرعی غرض ومصلحتے ھَن ماں آئی تہا مبیت آمباح اِنت لایعنی بوگ ءِ سوُب ءَ خلافِ اولیٰ اِنت اسپ تاچی یا تیر اندازی ونشانہ بازی وجن ومرد ءِ ملاعبت (کہ ماں شریعت ءِ حد ءَ بہ بنت) چوشکہ زیات تر شرعی غرض ومصلحتانی داروک اَنت پمشکا اشان ءَ چہ لہو باطل ءَ مستثنیٰ قرار دیگ بُوتگ باقی پشت کپت صوت وسماع ءِ مسئلہ آئی گیش وگیوار ماں فقہ ءِ کتاباں چارگ بہ بیت. مزامیر (ساز وسرود) وملاہی ءِ حرمت ءِ ردا ماں صحیح بخاری ءَ حدیث موجود انت البت صوت ءِ جند ءَ تایک حدّے ءَ مباح بلشتہ کننت آئی بابت ءَ ماں کتاباں چارگ بہ بیت. روح المعانی ءِ واجہ ءَ غناء وسماع ءِ تحقیق ءِ بابت ءَ مزن گیش وگیوارے کتگ بایدانت کہ ہمودا رجوع کنگ بہ بیت ف۴ یعنی چہ غرور وتکبر ءِ سوُب ءَ مئے آیتان ءَ اشکنگ نہ لوٹیت پہک وتارا کرّ کنت ف۵ یعنی کجام طاقتے آئرا بہ وتی وعدہ ءِ وفا کنگ ءَ دور داشت کت نہ کنت ونہ گوں کسے ءِ بے موقع وعدہ کنت ۔

ف۱ اے لفظ «تفسیر ماں» رعد ءِ ابتداءِ گوشت ف۲ یعنی چہ سورین دریاءِ موجان و ترندین گوا تانی چنڈگ ءَ یا ایدگہ طبعی سؤبانی ردالرزان ءَ جہل مروت آئی ءِ بند وبست گوں مزن مزنیں کوہان ءَ یک کنگ ءَ سرجم کنگ بوت ماں سورہ «نحل» ءِ شروعات ءَ اے مضمون گوستگ باقی گوہانی پیدا کنگ ءِ حکمت تہنا ھمے یکیں خبر بیت نہ کنت دگہ بازیں حکمت ماں اشانی پیدا کنگ ءَ ہست انت کہ آ اللہ پاک ءَ معلوم انت ف۳ یعنی ھمک قسم ءِ رونق وش زیدیں جوانیں و کارآمدیں درخت چہ زمین ءَ رودینت سورہ شعراء شروعات ءَ ھمے ڈولیں آیتے گوستگ ف۴ وہدے شما بیش داشت نہ کن ات تو حوں شمارا دپ گریت کہ آیان ءَ خدائی ءِ شریک و معبودیت ءِ مستحق قرار دے اِت معبود وہا بیت کنت کہ ماں آئی دست ءَ پیدا کنگ رزق سر کنگ ءِ قدرت ھن بہ بیت اِدا و اشان یک ذرہ ھم پیدا کنگ ءِ اختیار ندارنت ف۵ یعنی اِے ظالمان چوشیں توفیق ندارنت کہ چیزے فکر بجننت و چہ عقل و ہوش ءَ کار بگرنت ماں تہارو کی ءَ مفت ءَ سرسرجنان انت۔ دیم ترءَ شرک و عصیان ءِ خرابی ءَ ظاہر کنگ ءِ ردا حضرت لقمان ءِ نصیحتان نقل فرمائینت کہ آئی ءَ چہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ روشنائی حاصل کنان ءَ وتی چک ءَ را گوشت۔

عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ

چہ پاپیل (رمنگ) کہ شما گندت آئرا۔ وا ایر کتنی زمین ءِ سرا کوھان ءَ تا نکہ مہ جلبیت گوں شما ف۲ و تالان کتی

فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَتْنَا فِيهَا

ماں آئی ءَ ھمک ڈولیں جانور۔ و نازل کت ما چہ آسمان ءَ آپ پرا رودینت ما ماں زمین ءَ

مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ

ہر ڈولیں جفت جوانیں ف۳۔ اے کل خداءِ پیدا کتگین انت نوں پیش بدارے منارا چے پیدا کتگ ایدگران کہ آ

مِن دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ

ابید چہ آئی ءَ انت ف۴ بلکے ناانصاف ماں گمراہی ءَ انت ظاہریں ف۵ والبت ما دات لقمان ءَ

الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن

دانائی ف۶ شکر بگر اللہ ءَ و کسے کہ شکر گروک بیت گڈا آئی ءِ شکر ءِ سیت بہ ہمائی انت و کسے ءَ

كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ

ناشکری کت تو گڈا اللہ بے پرواہ انت کلیں توسیپانی خدابندک ف۷ و ہر کہ گوشت لقمان ءَ گوں وتی چک ءَ و آئیا سر و سوج کرے

يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ ۖ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا

اے منی چک گوں خدا کسے شریک مکن ف۸ بیشک شرک مستریں ناانصافی ءِ ف۹ و ما کڈن کت

الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ

انسان ءَ پہ آئی مات و پتان ءَ۔ ماں لاپ ءَ جست کرت آئرا آئی مات ءَ دم برگ ءِ سرا دمبران ءَ و گورا تی سندگ انت

فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن

ماں دو سالان، کہ حق ءِ بمن منی و وتی مات و پتانی۔ آخرشیے وا تہی منی نیمگ ءَ انت ف۱۰ و اگن آگوں تو

جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَن تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ

اڑ بکننت کہ تو شرک بکن گوں من ہما چیز کہ ترا معلوم نہ انت گڈا آیانی رندگیری مکن ف۱۱

وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ۚ

و ہمراہی بکن آیانی ماں دنیاءِ دستور ءِ روءَ ف۱۲ و رندگیری بکن راہ ءِ ہماکس ءَ کہ آئی رجوع کت منی نیمگ ءَ ف۱۳

ع ۱۰ / ۱۱

وقف النبی صلی اللہ علیہ وسلم

النصف

منزل ۵

ف۶ اکثر عالم ھمے گوشنت کہ حضرت لقمان پیغمبرے نہ بوتگ البت یک پاکبازیں تقویٰ داریں مردے اَت کہ آئرا حق تعالیٰ ءَ اعلیٰ درجہ ءِ عقل و ہوش و فہم و تر انگ و دانائی بخشا تگت آئی ءَ چہ عقل ءَ کارگران ھما خبران ءَ بیان کت کہ اشان گوں پیغمبرانی ہدایات دحکمان دپ وارتگ آئی عقل مندانہ نصیحتان و دانائی ءِ گپان مخلوق ءِ دپ ءَ تالان بوتگ ءَ لگتنت پروردگار عالم ءَ ماں قرآن ءِ یک بہرے آئی ءِ گفتاران ءَ نقل کنان ءَ آئی مرتبہ ءَ ہنگت بالا تر کت شاید چہ ایشی ءِ مقصود اے بہ بیت کہ شرک وغیرہ ءِ بدبوگ ہنچو شکہ انسانی فطرت ءِ شہادت و چہ نبیانی وحی ءَ ثابت اِنت دنیاءِ گچینی عقل مندیں مردم چہ وتی عقل ءَ آئی تائید و تصدیق کنوک اَنت۔ نوں توحید ءَ ترک دیان ءَ شرک ءَ اختیار کنگ صافیں گمراہی ءِ نہ اِنت تو گڈا اِے دگہ چے بیت کنت (تنبیہ) واجہ لقمان ءِ بابت ءَ چوش زانگ نہ بیت کہ آئی علاقہ ءِ نندوک بوتگ یا ماں کجام زمانگ ءَ پیدا اگ بوتگ اکثر ءِ قول ایش انت کہ حبشی یے اَت و ماں حضرت داؤد علیہ السلام ءِ دور ءَ بوتگ آئی بازیں قصہ و قولان ماں تفسیران نقل کنگ بوتگ اَنت فاللہ اعلم بصحتہا۔

ف۷ یعنی اِے زندٹی احسان وایدگہ بازیں احسانانی ردا حقیقی نعمتانی واجہ ءِ شکر گرگ وحق ءَ منگ ضروری اِنت ولیکن معلوم بہ بیت کہ چرے حق شناسی و شکرگذاری ءَ خداءَ ھچ فائدہ نہ رسیت ہر چ فائدہ رسیت آ شکر گروک ءِ جند ءَ رسیت کہ ماں دنیا ءَ زیاتیں انعام و ماں آخرت ءَ اجر و ثواب ءِ مستحق قرار گریت اگن ناشکری کنت تو و تارا نقصان دنت اللہ تعالیٰ آئی شکر گرگ ءِ پرواہ چونکائی داریت آئی حمد و توسیپ ءَ تو کلیں مخلوق چہ وتی زبان ءَ گرگ ءَ اِنت بغرض محال کجام توسیپ دیوکے مبیت پدا ھم جامع الصفات و شرف و کمال ءِ سرجنگ بوگ ءِ ردا آ بہ وتی ذات ءَ وت محمود (توسیپ کتگیں) اِنت چہ کسے ءِ حمد و شکر گرگ ءَ یا نہ گرگ ءَ ماں آئی شرف و کمال ءَ تیئے ھن کمی بیشی نہ بیت ف۸ معلوم بیت نہ کنت کہ آئی چک مشرک اَت؟ آئیا سر پدکنان بہ راستیں راہ ءَ آرگ لوٹتی یا موحدے اَت کہ آئیا توحید ءِ درس دیان ءَ ہمے لوٹت کہ آ توحید ءِ سرا وتی پادان ءَ محکم و مضبوط بداریت ہمشکا اے وصیت کتی ف۹ چہ ایشی ءَ مستریں ناانصافی چے بیت کنت کہ عاجزیں مخلوق ءَ اختیار داروکیں خالق ءِ ہمسر کنگ بہ بیت و چہ ایشی ءَ زیات احمقی و وتی جانی ءِ سرا ظلم دگہ چے بیت کنت کہ اشرف المخلوقات بوگ ءِ باوجود خسیس تریں چیزانی دیما وتی سرءَ بہ سجدہ ءَ بیارت لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ ف۱۰ یعنی مات ءِ حق چہ پت ءَ ھن زیات اِنت آئی داں چنت ماہان آئی بوج ءَ وتی لاپ ءَ داران ءَ ترو تاب کنت پدا چک مات بوگ ءَ رند داں دو سال ءَ چک ءَ شیر میچینیت اے دوران ءَ بازیں چنکر تکلیف و جنجالان ءَ برداشت کنان ءَ آئیا رودینیت وتی آرام ءَ و دپت و اب ءَ پہ آئی آرام ءَ قربان کنت ہمشکا ضروری اِنت کہ اول سرءَ انسان خدا تعالیٰ ءِ و پدا مات و پت ءِ خصوصاً مات ءِ حق ءَ جاہ بیاریت یعنی اللہ تعالیٰ ءِ عبادت ءَ بکنت و مات و پت ءِ خدمت و اطاعت ءَ بہ وتی توفیق ءِ قدءَ کلا ئیش بہ بیت ھچ چرائی ءَ اللہ پاک ءِ نافرمانی مبیت چیا کہ آئی حق چہ کل ءَ دیما تر انت و ہما دیما کلا آن ءَ حاضر بوگی انت انسان ماں وتی دل ءَ وت بجاریت کہ گوں کجام دپ و دیم اللہ ءِ دیمارءَ حاضر بیت (تنبیہ) شیر چیچ کنگ ءِ مدت کہ ادا دو سال بیان بوت بہ اعتبار زیات اکثر عادت ءِ یگنت امام ابوحنیفہ ؒ کہ اکثر مدت دو سال و نیم....

.... پیش داریت بہ آئی گورءَ دگہ دلیل بیت کنت جمہورءِ گورءَ شیر پچ کنگءِ مدت ہمے دوسال انت واللہ اعلم ف۱۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ "شریک مہ مَنّ کہ آئرا معلوم نہ انت یعنی ماں شبہءِ ہم مکپ ویقین ءِ سرا عمل بکن ویقین ءِ جاور ھجبر پہ شرکءَ قبول دار مبو ف۱۲ یعنی دین ءِ برخلاف مات پتءِ خبرءِ ھم مگر البت ماں دنیاوی کاروباران گوں آیان نیکی وجوانیں سلوک روابدار ھے مضمون ءِ آیت ماں سورۂ عنکبوتءِ گوستگ اودءِ فائدہ چارگ بہ بیت ف۱۳ دین ءِ برخلاف مات پتءِ رندگیری یا فرمانبرداریءَ مکن۔

ھے صفحہءِ فوائد ف۱ یعنی خداءِ گورءَ سربوانءِ اولاد ءِ مات پتان ءِ درستان معلوم دارنت کہ کئےءِ ناحقی یا کوتاہی کتگت (تنبیہ) وَوَصَّیْنَا الْاِنْسَانَ دان اِدا حق تعالیٰءِ کلام انت ساریءِ لقمانءِ وصیت پہ وتی چُکءَ ات ودیم ترءَ ھَن چہ یٰبُنَیَّ اِنَّہَآ اِنْ تَکُ الخ ءِ بہ ھما وصیتءِ ہمگر بچ اِنت ماں میانجیءَ اللہ تعالیٰءَ یک ضروری سرنبشتے فرمائینت یعنی شرک ایںکہ بدیں چیز ایت کہ مات پتءِ مجبور کنگءِ ھَن اختیار کنگ نہ بیت حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "لقمانءِ چُکءِ راپتءِ حق پیش نداشتگت کہ چرائیءِ وتی مطلہ درابوتگت اللہ تعالیٰءَ چہ توحیدءِ نصیحتءِ بعد وچہ ایدگہ نصیحتانءِ پیش مات پتءِ حقءِ رابیا فرمائینت کہ بعد چہ اللہ تعالیٰءِ حقءِ مات پتءِ حق اِنت۔ پتءِ اللہءِ حق پیش داشت اللہ پت حق۔ باقی پیغمبر یا مرشد یا ھادیءِ حقءِ ھَم حق اللہءِ ذیلءِ بزان اِت کہ اشان ھمائیءِ نائب بینت (موضح بتغیر یسیر) ف۲ یعنی کجام چیزے یا کجا خصلتے شرّیں یا بدیں اگن قد کُنجتےءِ دانگءِ خورا بہ بیت وفرض بکن کہ سنگءِ کجام سکیں کوھےءِ توکءَ یا ماں آسمانانی بلندیءِ سرا یا ماں زمینءِ تہاریں جہلانکیانی توکءَ ایر بہ بیت آہم چہ اللہءِ چیر بیت نہ کنت وہدیکہ آئیءِ وھد کیت چہ ہمود کارانءِ حاضر کنتی پمشکا انسانءَ لازم انت کہ عمل ءِ وھدءَ اے خیالءِ بداریت کہ ماں ہزاران پردگانی نوکءَ چیر کائی ہرچ کارے کنت، آ کارءِ اللہ معلوم دارِنت چنانچہ نیکی یا بدی ہمنچو ھَن چیر کائی کنگ بہ بیت آئی اثر المءِ ظاہرءِ گندگ بیت کہ آئرا اہل نظر بخوبی محسوس کننت ف۳ یعنی دتءِ اللہءِ توحید و بندگیءِ سرا قائم بدار دا دگرانءِ ھَن نصیحت بکن کہ نیکیں خبر درہ برنت وچہ بدیں خبران وتا را دوربدارنت ف۴ یعنی ماں دنیاءِ ہرچ سکّیے دیما بئیت کہ آیان زیات ترچہ امر بالمعروف ونہی عن المنکرءِ کارانی ردا پیش کاینت آیان گوں تحمل وگوں محکمیں ارادھاں برداشت بکن چہ سکیاں پریشان بوانءِ دلءِ دوردیگ بہادرانی کار نہ اِنت ف۵ یعنی گوں غرورناکیءِ بچارہ مردمانءِ حقیر حساب کنانءِ چو غرورناکیں مردمان خبر مکن بلکیں گو مردمان وتی روءَ ہچ بکن ف۶ یعنی چہ فخر کنگ و بٹاک جنگءِ مردمءِ عزت زیات نہ بیت بلکیں ذلیل ورسوا بیت دیما بلکیں مردم ہچ مگوشنت بلے باپشتءِ خرابی گوشنت ف۷ یعنی تواضع، جوان مردی ددرمیانہ رفتارءِ ببو۔ بے ضرورتءِ گپ وتران مکن، خبر جالءِ وھدءِ گوں ترندیءِ آوازءِ مکش اگن چہ ترندیں آواز کشگءِ کجام شرفے بداشتیں تو خیالءِ بہ خرءِ آوازءِ نیمگءِ برا گوں مزن ترندیءِ آوازءِ کشیت

ثُمَّ اِلَیَّ مَرۡجِعُکُمۡ فَاُنَبِّئُکُمۡ بِمَا کُنۡتُمۡ تَعۡمَلُوۡنَ ﴿۱۵﴾ یٰبُنَیَّ اِنَّہَاۤ اِنۡ

پدا منی نیمگءَ اِنت شمے گردینگ گڈا من حال دیاں شمارا شمے کتگیں کاراں ف۱ اے چکءَ منی اگن کجام

تَکُ مِثۡقَالَ حَبَّۃٍ مِّنۡ خَرۡدَلٍ فَتَکُنۡ فِیۡ صَخۡرَۃٍ اَوۡ فِی السَّمٰوٰتِ

چیزے بہ بیت برابر کُنجتے دانگءِ گڈا بہ بیت ماں یک ڈوکےءِ یا ماں آسمانءِ

اَوۡ فِی الۡاَرۡضِ یَاۡتِ بِہَا اللّٰہُ ؕ اِنَّ اللّٰہَ لَطِیۡفٌ خَبِیۡرٌ ﴿۱۶﴾ یٰبُنَیَّ اَقِمِ

یا ماں زمینءِ حاضر کنت آئرا خدا، بے شک اللہ چیر پہ چیزانی زانوک و خبردار انت ف۲ اے منی چکءَ قائم بدار

الصَّلٰوۃَ وَ اۡمُرۡ بِالۡمَعۡرُوۡفِ وَ انۡہَ عَنِ الۡمُنۡکَرِ وَ اصۡبِرۡ عَلٰی مَاۤ

نمازءِ وحکم بکن پہ کاراں خوبیں و مھن بکن چہ کاران بدیں ف۳ و صبر بکن ہرچیکہ تئی سرا

اَصَابَکَ ؕ اِنَّ ذٰلِکَ مِنۡ عَزۡمِ الۡاُمُوۡرِ ﴿۱۷﴾ وَ لَا تُصَعِّرۡ خَدَّکَ

بہ کپیت، بے شک ہمیش انت ہمیماتءِ کار ف۴ و تاب مدے وتی روءِ چہ مردمانی

لِلنَّاسِ وَ لَا تَمۡشِ فِی الۡاَرۡضِ مَرَحًا ؕ اِنَّ اللّٰہَ لَا یُحِبُّ کُلَّ مُخۡتَالٍ

نیمگءِ ف۵ و مرو ماں زمینءِ ملّانءِ، بیشک اللہ دوست نداریت ہریک نازکنوک

فَخُوۡرٍ ﴿ۚ۱۸﴾ وَ اقۡصِدۡ فِیۡ مَشۡیِکَ وَ اغۡضُضۡ مِنۡ صَوۡتِکَ ؕ اِنَّ

وپہر بندوکءَ ف۶ و درمیانی چالءِ بگر ماں وتی رفتارءِ وجھل بکنے وتی دپءِ توارءِ - بیشک

اَنۡکَرَ الۡاَصۡوَاتِ لَصَوۡتُ الۡحَمِیۡرِ ﴿۱۹﴾ اَلَمۡ تَرَوۡا اَنَّ اللّٰہَ سَخَّرَ لَکُمۡ مَّا فِی

بدترین آواز ف۷ البت آواز انت خرءِ ف۸ آیا شما نہ گندت کہ اللہءِ پہ شما کارمز کتگنت ہرچیکہ ماں

السَّمٰوٰتِ وَ مَا فِی الۡاَرۡضِ وَ اَسۡبَغَ عَلَیۡکُمۡ نِعَمَہٗ ظَاہِرَۃً وَّ بَاطِنَۃً ؕ

آسمانان انت و آچیزیکہ ماں زمینءِ انت ف۸ و تمام کتگنتی پہ شمے سرا وتی نعمتان ظاہریں و چیریں ف۹

وَ مِنَ النَّاسِ مَنۡ یُّجَادِلُ فِی اللّٰہِ بِغَیۡرِ عِلۡمٍ وَّ لَا ہُدًی وَّ لَا کِتٰبٍ

و ھستیں چہ مردمان ہنچیں اَنت کہ جیڑہ کننت خداءِ بارءِ بے زانگءِ ابید چہ دانشءِ وابید چہ کتابءِ

مُّنِیۡرٍ ﴿۲۰﴾ وَ اِذَا قِیۡلَ لَہُمُ اتَّبِعُوۡا مَاۤ اَنۡزَلَ اللّٰہُ قَالُوۡا بَلۡ نَتَّبِعُ مَا وَجَدۡنَا

روشنیں ف۱۰، و وہدیکہ گُشگ بیت آیانءَ رندگیری بکن اِت چیزیکہ نازل کت خداءِ گوشنت اِتا بلکیں رندگیری کنیں

ع ۲ ۸ ۱۱

مگر آچنکر دل خراب وترندیں بیت، گوں سکءِ خبرکنگءِ چہ بازبرءِ انسان ءِ آوازھَن ہنچوش بے تام وبے سُر ترییت۔ (ربط) واجہ لقمانءِ کلام دان اِدا ھلاس بوت دیم ترا پدا اصل مضمونءِ نیمگءَ واتر کنگ بوتگ یعنی حق تعالیٰءِ عظمت وجلال واحسان ءِ داد ودہشءِ یاد دیائینانءِ توحید وغیرہءِ نیمگءِ دلگوش گوَر کنائینگ بوتگ ف۸ یعنی آسمان و زمین ءِ سرجمیں مخلوق پہ تئی کار مشغول کتگنت گڈا انو پہ چابہ آئی کارءِ گلائیش نبیےَ ف۹ سرجمیں نعمت ھما اَنت کہ آچہ حواسءِ محسوس بنت یا بغیر محنتءِ فہمگ بنت۔ پوشیدہ ہما اَنت کہ چہ عقل و فکرءِ ذریعہءِ زانگ بہ بنت یا چہ سرجمینءِ مادی ومعاشی وچہ باطنیءِ روحانی معادی نعمتان مراد ومقصود بہ بنت بلی توری پیغمبر دیگ کتاب نازل کنگ نیکیءِ توفیق دیگ کل باطنی نعمت حساب بنت واللہ اعلم بالصواب ف۱۰ یعنی چوشیں سرجمیں انعام واحسانءِ باوجود ھستیں مردم چشانءِ نہ یارانءِ ماں اللہ یکءِ وحدانیتءِ یا یاں آئی شئون وصفتانءِ یا ماں آئی حکم وشریعتان جیڑہ کننت وبالکل بے ثبوتءِ جیڑہ بنا کننت نہ کجام علمی وعقلی اصول بہ آیانی گورءِ ہست انت نہ کجام برحقیں ھادی وشونکارےءِ ھدایت وہ کجام معتبر وروشنیں کتابءِ

عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ۭ اَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطٰنُ يَدْعُوْهُمْ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيْرِ ﴿۲۱﴾
ہمارہ بندانی کہ آئی سرا مئے پت وپیرک بوتگنت آیا رندگیری کنت اگرچہ شیطان دعوت دنت آیان ءُ دوزخ ءِ عذاب ءِ نیمگ ءَ ف۱

وَمَنْ يُّسْلِمْ وَجْهَهٗٓ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
وہرکس بہ سپاریت وتی دیم خداءِ نیمگ ءَ وآ بہ بیت پہ نیکیا، گڈا بیشک دستی جتگ گوں مضبوطیں

الْوُثْقٰى ۭ وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُوْرِ ﴿۲۲﴾ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهٗ ۭ
کڑی ءَ ف۲ وخداءِ نیمگ ءَ انت کارانی عاقبت ف۳ وَ کسے ءَ انکار کُت تو ترا غمناک مکنت آئی ءِ انکار۔

اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿۲۳﴾
مئے نیمگ ءَ انت آیانی واتری گڈا ما آیان ءَ حال دئیں چیزیکہ آیان عمل کُتگ، بے شک خدا زانوک اِنت دلانی خبرءِ ف۴

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيْلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ غَلِيْظٍ ﴿۲۴﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ
بہرگرگ ءِ موہش دئیں پہ کمّیں وھدءِ پدا گوں بڑگی بریں آیان ءَ ترندوبڑیں عذاب ءِ نیمگ ءَ ف۵ وُ اگن تو جُست بکنے آیان ءَ

مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ ۭ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ ۭ بَلْ
کئے انت کہ پیدا اِی کتنت آسمان و زمین ءَ البت ضرور گوشنت اللہ، تو بگوش کل توصیف پہ خدا انت، بلے

اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۲۵﴾ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ
گیشترچہ آیان نزانت ف۶ خدائیگنت ہرچیکہ ماں آسمانان وزمین ءَ انت۔ بیشک خدا ہما انت

الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ﴿۲۶﴾ وَلَوْ اَنَّ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَّ
بے نیاز کل خوبیانی داروک ف۷، وُ اگہ ہرچیکہ ماں زمین ءَ انت چہ درختان بہ بنت قلم وَ

الْبَحْرُ يَمُدُّهٗ مِنْۢ بَعْدِهٖ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمٰتُ اللّٰهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ
دریا بہ بیت پہ آئی مَس (سیاہی) چہ آئی ءَ رند بہ بنت ہفت دریا نوں ہلاس نہ بنت خداءِ خبر، بیشک خدا اِنت

عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۲۷﴾ مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَّاحِدَةٍ ۭ اِنَّ اللّٰهَ
زبردست حکمتانی خداوند ف۸ نہ اِنت شمے پیدائش وشمے مرگ ءِ پد زندگ بوگ مگر پیدائش ومرگ ءِ پد زندگ بوگ یک جان ءِ ف۹۔ بیشک اللہ

سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ ﴿۲۸﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوْلِجُ النَّهَارَ
ہرچیزءِ اشکنوک وگندوکنت ف۱۰ آیا تو ندیت کہ بیشک اللہ داخل کنت شپ ءَ ماں روچ ءَ و داخل کنت روچ ءَ

...... حوالہ دا رنت محض وتی پت وپیرُ کانی کوراسکی ءِ رندگیری ءَ کننت وبس کہ آئی ذکر ماں دیمی آیت ءَ پیداک اِنت (تنبیہ) چہ ترجمہ ءَ چوش معلوم بیت چہ علم ءَ چہ عقل ءَ فہمگ مراد گرگ بوتگ وچہ ھدٰی ءِ لفظ ءَ یک ڈولیں بصیرت ءَ مراد گرگ بوتگ کہ اشان چہ ذوق ءِ سلامتی وچہ عقل وفکر ءِ وجدان ءِ پیدا بینت ا مطلب چوش دراہت کہ اے مردمان نہ اذنائیں فہم دارنت ونہ اشان وجدانی بصیرت ءِ خداہندانت نہ روشنیں کتاب ءِ یعنی نہ نقلی دلیل بہ اشانی گورءَ ہست۔ ھمے صفحہ ءِ فوائد ف۱ یعنی اگن شیطان شمے پت وپیرُکان ءَ دوزخ ءِ نیمگ ءَ بگریت بیاریت. پدا ہم شما آیانی دمب ءَ داران بئیت وجاھے کہ آ کینت شما ھن بہ ھود اکپ اِت ف۲ یعنی ہرکس ءَ گوں راستی ءِ نیکی ءِ کشک گیت ووتا راخداءِ حوالہ ئی کت گڑا بزان کہ آئی ءِ یک محکمیں کنڈی ءَ دست جت داں وھدیکہ اے کنڈی ءَ داران بیت کپگ یا ٹپی بوگ ءِ ہیچ ترسی نہ بیت ف۳ یعنی ہرکس ءَ اے کنڈی محکم داشت آخر بہ ھمیشی ءِ مدد ءَ آ خداوندکریم ءَ سربیت وخُدا آ ئی ءِ عاقبت ءَ شر کنت ف۴ یعنی تو وتی دل ءَ تنگ ءُ گوں خداءِ قائم بدار، کجام کسے ءِ انکار یا تکذیب ءِ پرواہ ءَ مدار۔ منکران ءِ ھَن آخر کار بہ مئے گورءَ آیگی اِنت آساعت ءَ تمام کرتگیں کار دیما موجود بنت. بکام یک جُرمے ءِ چہ خداوندکریم ءِ چیر دات نہ کنت۔ آ دلانی رازان ہم زانت۔ ذرہ ذرہ ءِ گیش وگیوار کنت ف۵ یعنی کمّیں روچانی عیش وآرام اِنت مہلت ہلاس بوگ ءِ پد سک تریں سزا دیگ بنت کہ چرائی ءُ وتا رارستگار کُت نہ کن اَنت ف۶ یعنی الحمدللہ چہ زبان ءَ اینکر قبول دار اِت کہ زمین وآسمان ءِ پیداکنوک بغیرچہ خداءِ دگہ کس نہ اِنت پدا نوں کجام توسیپ پشت کپت کہ آ ماں خداءِ ذات ءَ موجود نہ اِنت آیا اے چیزانی پیداکنگ ویک خاصیں نظامے جاری کنگ بغیرچہ اعلیٰ درجہ ءِ علم وحکمت وزور وقوّت ءَ ممکن اِنت؟ لامحالہ ماں ”خالق السمٰوٰت و الارض“ ءِ تمام شرف وکمالات منگ کپنت واے ہم آئی قدرت ءِ یک نمونئے کہ شمے ہمیں منکران چہ وتی عظمت و قدرت ءِ اقرار ءَ کنائین ایت کہ چرائی ءَ پد شما ملزم وگناہ گار قرار گرات کہ دھدے بہ شمے گورءَ خالق تہنا آ وت انت تو ایدگہ چیطور معبود جوڑ بوتنت، خبرو صاف اِنت و لیکن بازکس سرپد نہ بنت وَاِد ءَ سربوان ءَ اڈا انت۔ ف۷ یعنی چوشکہ آسمان وزمین ءِ پیداکنوک اللہ اِنت ہمے داب ءَ ہرچیکہ ماں آسمان وزمین ءَ موجود انت کل بغیرچہ دومی ءِ شراکت ءَ ہمائی مخلوق ومملوک وہمائی احتیاج داروک اَنت آ ترا کسے ءِ احتیاج نیست۔ وجود ووجود توابع یعنی شرافت ءِ جملہ صفتانی مخزن وچمگ ھما دت اِنت آئی کجام کمال وشرافت چہ دگہ کسے ءَ حاصل کنگ بوتگ اَنت۔ آ بالذات تمام عزت وخوبیانی خداہند اِنت گڈا آئی ءَ کسے ءِ چے پرواہ بوتیں ف۸ یعنی اگن تمام دنیا ءِ درختان ءِ تراشان ءَ قلم جوڑ کنگ بہ بنت وہنو گیں سوریں دریا ءِ مَس (سیاہی) تیار کنگ بہ بیت پدا گڈتر ءَ ہفت دریا دگہ پہ کمک ءَ بیائینت وبندِ خبر ءَ تمام مخلوق وتی وتی طاقت ءِ روءَ نبیسگ شروع بکننت پدا ہم آ تمام خبران ءَ نوشت کت نہ کننت کہ آ حق تعالیٰ ءِ شرافت وعظمت وجلال ءَ بیان کنوک انت نبیسوکانی عمر تمام بینت۔ قلم چوگان ءِ پرشت ءُ پروش بینت مَس کٹنت بلے اللہ ءِ توسیپ وآئی خوبیان کدی ہم تمام بیت نہ کننت۔ کدی چہ محدود و متناہی قوتان لامحدود ولامتناہی ذات ءِ کار سرانجام گیت کننت ”اَللّٰهُمَّ لَا اُحْصِیْ ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَيْتَ عَلٰى نَفْسِكَ“ ف۹ یعنی تمام جہان ءِ پیداکنگ ویک مردمے ءِ پیداکنگ خداءِ گورءَ ہردوئیں برابر انت نہ مرشی ءَ چیزے وقت بلگیت ونہ ماں آئی ءَ چیزے محنت چہ یک لفظ ”کن“ ءَ ہرچے بلوٹیت کُت کننت و لفظ کن ءِ سرا ہم دار ومدار نہ انت اے مارا سر پد کنگ ءِ یک رھبند ایت پس چانگو ارادہ بوت اِدا آ چیز موجود۔ ف۱۰ یعنی چوشکہ یک توار ءِ اشکنگ وبہ یکیں وقت ءَ تمام توارانی اشکنگ یا یک چیزے ءِ گندگ وبہ یکیں وقت ءَ جہان ءِ تمام چیزانی گندگ پہ آئی ءَ برابر انت. ہمے داب ءَ یک مردمے ءِ مرگ دیگ یا زندہ دارگ وتمام جہان ءَ موت دیگ یا زندگی دیگ پہ آئی قدرت ءِ دیما یکسان اَنت پدا دوبارہ زندگی دیگ ءِ پد بہ یکیں وقت ءَ تمام اوّلی وگڈّی مردمانی پیشی یا رندی عملانی ذرّہ ذرّہ حساب داد گرگ ءَ آ ترا ہچ مشکل دیما نئیت چیاکہ آ سنتے تمام گفتاران ءِ اشکنت وتمام کاران ءِ گندیت کجام سرچپیں یا چیریں خبرچہ آئی پوشیدہ بیت نہ کننت۔

ف۱ چہ نام گپتگیں وقت ءَ مراد قیامت ءِ روچ اِنت یا چہ ماہ و روچ ہریکے ءِ دورہ و گردش مراد اِنت چیا کہ یک دَوْرھے ءِ سرجم بوگ ءَ پد چوش بزان اِشان از سرِ نو دتی رفتار ءَ شروع کننت ف۲ یعنی ہرچ طاقتے شپ ءَ روچ و روچ ءَ شپ جوڑ کنت و ماہ روچ ءِ ڈولیں مزنیں کرّات ءَ چو دنائیں مزدور ءَ کار گرِیت پہ آ ئی شمارا چہ مرگ ءَ پد زندہ کنگ چونکائی گران بیت وو ھدے چہ ہر یک خوردیں و مزنیں عمل ءَ سرجمی خبردار اِنت تو گڈا پرائی حساب دا دچون مشکل بیت ف۳ یعنی حق تعالیٰ ءِ اے شاندارین کار و زور ایکیں صفات پمشکا ذکر کنگ بوتنت کہ اشکنوک بزاننت کہ یکتیں خداءَ منّگ وایوک ءَ ہمائی عبادت کنگ تچکیں راہ اِنت آئی ءَ برخلاف ہرچیکہ گوشتگ بہ بیت یا کنگ بہ بیت باطل و دروغ اِنت یا مطلب چوش بیت کہ اللہ تعالیٰ ءِ بالذات موجودگی و واجب الوجود بوگ کہ آ چہ «بانّ اللہ ھو الحق» ءَ ماں فہم ءَ کیت اید گرانی باطل ھالک الذات بوگ آ ئرا مستلزم اِنت تہنا پہ خداءَ شئوون و صفات ثابت بہ بنت گڈا پہ ہرکس ءَ اے شئوون صفات بنت ہمائی معبود بوگ ءَ مستحق بیت ف۴ پمشکا بندہ ءِ مستریں بزگی و ذلیل بوگ (کہ آئی نام عبادت اِنت) پہ ھمائی بوگ لوٹیت ف۵ یعنی جہاز (میل) گران گرانیں سامانان ءَ زوران ءَ

فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى

ماں شپ ءَ و کار مزکتگی روچ و ماہ ءَ را، ہریکے روان اِنت تاں مدت نام گپتگیں ف۱

وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا

و بے شک خدا خبردار اِنت بہ شمے کتگیں کاران ف۲، اے پمشکا اِنت کہ خدا وت اِنت برحق و ہرکس ءَ

يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

کہ توار جننت چہ آئی ءَ اید آ بے اصل اِنت ف۳ و بے شک اللہ وت بلند مرتبہ و مزن قدر اِنت ف۴

۳ ع ۱۱ ۱۲

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ ۚ

آیا تو ندیت بے شک بوجیگ روان بیت ماں دریا ءَ گوں خداءِ مہربانی ءَ تا کہ پیش بداریت شمارا چہ وتی نشانیان ف۵

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ

بے شک ماں اشی ءَ البت نشانی اَنت پہ ہمک صبر کنوک شکر کروک ءَ ف۶ و وہدیکہ پوشیت آیانی سرا موج

كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ

مثل جمبر ءَ توار کننت خداءَ خالص کنان ءَ پہ آئی عبادت ءَ ف۷ گڈا وہدیکہ نجات داتی آیان پہ خشکی ءَ

فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

لہتیں چہ آیان بنت درمیانی رفتار ءِ ف۸، و انکار نہ کننت مئے آیتان ءِ مگر ھما کہ وتی قول ءَ پروشوک و ناشکر اِنت ف۹

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ

ای مردمان! بترسِ اِت چہ وتی ربّ ءَ و بترسِ اِت چہ ہما روچ ءَ کہ کار نہ دنت پتے پہ وتی

وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا ۚ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ

چک ءِ بدل ءَ و نہ یک چُکّے کہ آ کار دنت وتی پت ءِ بدل ءَ چیزے ف۱۰ بیشک اللہ ءِ وعدہ

حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٣٣﴾

برحق اِنت گڈا ارد مدنت شمارا زندمانی دنیا ءِ، و فریب مدنت شمارا گوں خداءِ نام ءَ دغاباز ف۱۱

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي

بے شک خداءِ گورءَ اِنت علم قیامت ءِ و نازل کنت ہور ءَ و زانت ہرچیکہ ہست اِنت ماں

چہ خداءِ و رحمتان چونکائی دریاءِ موجان ءَ دڑّان ءَ روت۔ ف۶ یعنی مرے دریائی سفر ءِ احوال و جاوران غور و فکر جنگ انسان ءَ صبر و شکر ءِ راہ ءَ پرینیت و ھدے طوفانی گوات چست بوان انت و جہاز ماں آپ ءِ چولانی گیر ءَ بہ بیت آ ساعت ءَ مزن صبر و تحمل پکار اِنت و وھدے اللہ ءَ موت و زند ءِ چرے گرو چیل ءَ گوں سلامتی ءَ در کُت تو المی اِنت کہ آئی احسان ءَ قبول دار بہ بیت ف۷ بزاگوں دلیل و ثبوت ءَ سرپدی دا تگت کہ یکتیں اللہ ءِ منّگ برحق انت اشی ءِ برخلاف تمام گپ دروغ اَنت اِدا پیش داشت کہ ماں طوفانی موجان کیان ءَ سک ءَ چہ سکّ تریں مشرکے ھَن گوں مزن عقیدت مندی و اخلاص ءَ اللہ ءَ لوار پہ جنگ ءَ لگیت معلوم بوت کہ انسانی ضمیر و فطرت ءِ اصلی توار ہمیش اِنت باقی کُل ٹھگی و وت گڑھیں دروغیں داستان اَنت ف۸ یعنی وھدے خدا تعالیٰ ءَ چہ طوفان ءَ درکنان ءَ پہ خشکی ءَ سرکُت تو چوشیں مردم بازکم اَنت کہ آ درمیانی و توکی راہ ءَ بگرینت داگن نہ اکثر مردم ہچین اَنت کہ چہ دریاءِ یادان ءَ پہ خشکی ءَ سرا ایر کنان ءَ ناشریں کاران ءَ گلائیش بنت پمشکا «فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ» ترجمہ چوش کنگ بوتگ «تو کسے بیت اِنت ماں آیان توکی راہ ءِ سرا» حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت۔ یعنی ترس ءِ جاور ءَ ہرچ حالتے ہست اَت آ دا ماں کسے ءَ باقی نہ ماننت، مگہ پہک ثموشگ بایدنہ اِنت چو مردم ہم کم اِنت اگن نہ اکثر قدرت ءِ منّوک نہ انت وتی رستگاری ءَ وتی تدبیر ءِ زیر منّت کننت یا گجام ارواح وغیرہ ءِ امیدوار بنت ف۹ یعنی ہنّوں کمیں دیرساری ءَ ماں طوفان ءَ کیان ءَ ہرچ قول و قرارے گوں اللہ پاک ءَ کرتگتش ماں آئی ءَ کُل دروغ بندگ بوتنت۔ چنت روچان ہم بہ آئی احسان و انعام ءِ حق ءَ قبول دار نہ بوتنت وا ہنکر زوت وت چہ قدرت ءِ نشانیاں منکر بوتنت ف۱۰ بہ طوفان ءِ جاور ءَ ماں آپی جہاز ءَ مسافران سک گنوک ترنت ہر یکّے وتی ساہ ءِ رکینگ ءِ فکر ءَ بیت پدا ہم مات پت چہ اولاد ءَ، اولاد چہ مات پت ءَ پہک غافل بہ بیت یک دگرے ءِ رکینگ ءِ تدبیر کنت بلکیں بازبرءَ والدین ءِ دوزواہی وانگ کنت کہ چکّ ءِ مصیبت ءَ بہ وتی سرءَ زوران ءَ آئرا بر کینبیت لیکن قیامت ءِ خطرناکیں و ہوش ماش ءَ گار کنوکیں روچ آیوک اِنت وہدے چاریں

گنڈان نفسی نفسی ءِ توار چست بیت او داچہ اولاد و والدین ءَ ہچ کس یک دگرے ءِ مصیبت ءِ زورگ ءِ واسطہ تیار نہ بیت و تیار ھن بہ بیت تو اے خبرگوش دارگ نہ بیت باید اِنت کہ انسان چہ ہما روچ ءَ ترسان ءَ چہ خداوندی غضب ءَ رستگار بوگ ءِ ردا بند و بست بکنت مروچی اگن چہ دریاءِ موجاں رکینگ بوت اِت تو باندا چونکائی ءَ وتا رستگار کُت کن اِت ف۱۱ یعنی آ روچ الّم ءَ کیت اے اللہ پاک ءِ وعدہ اِنت آئرا اٹگلگ نیست پمشکا دنیاءِ چنت روچی عیش و بہار ءِ گندان ءَ ردمکپ اِت کہ اے مدام بہ ھمے داب ءَ مانیت و ادا گوں آرام ءَ نند و نیاد کن اِت اودا ھم آرام ءَ گندارت؟ وھم چرا دغابازیں شیطان ءِ اغواء ہوشیار بہ بت کہ اللہ ءِ نام ءَ گران ءَ فریب دنت آ گوشیت کہ وا چکار اللہ غفور رحیم ایت شر گناہی کاران بکن۔ عیش بکن و ہدے پیر ترتے تو آ ساعت ءَ یکپارگی توبہ بکن۔ اللہ درستان ءَ معاف کنت ماں تقدیر ءَ اگن جنت ھست انت تو بلّے توری گناہ بانہ بہ بنت توضرور بہ اودا سر بئے واگن دوزخ بہ تئے نصیب ءَ نبشتہ اِنت تو گڈا پر تو ہچ پیما رستگاری بیت نہ کنت گڈا چونکائی دنیاءِ عیش ءَ یلہ کنے۔

الْاَرْحَامِ ؕ وَمَا تَدْرِیْ نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ؕ وَمَا تَدْرِیْ

مات ءِ لاپ ءُ ، ءُ نہ معلوم دارنت یک نفسے کہ باندا چے کنت ءُ نہ زانت

نَفْسٌ بِاَیِّ اَرْضٍ تَمُوْتُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِیْمٌ خَبِیْرٌ ﴿۳۴﴾

ھچ کسے کہ ماں کجام یک سرزمین ءَ مریت ۔ بے شک خدا دانا و خبردار انت ف۱

ع ۴ / ۱۳

سُوْرَةُ السَّجْدَةِ مَكِّیَّةٌ وَّهِیَ ثَلٰثُوْنَ اٰیَةً وَّثَلٰثُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ سجدہ ماں مکہ ءَ نازل بوت اِشی ءِ سی آیت اَنت و ۳ رکوع اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

الٓمّٓ ﴿۱﴾ تَنْزِیْلُ الْكِتٰبِ لَا رَیْبَ فِیْهِ مِنْ رَّبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿۲﴾ اَمْ

نازل کنگ کتاب ءِ ماں اشی ءِ ھچ شبہ نیست چہ کل عالم ءِ پروردگار ءِ نیمگ ءَ انت ف۲ آیا

یَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّاۤ اَتٰىهُمْ

گوشنت کہ اے وت گڑھتگ آئی ءَ (انا) بلکیں آ برحق انت چہ تئی پروردگار ءِ طرف ءَ تاکہ تو بترسینے ھما قوم ءَ کہ نیا ھتگ

مِّنْ نَّذِیْرٍ مِّنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ یَهْتَدُوْنَ ﴿۳﴾ اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ

آیانی گورءَ یک ترسینوکے چہ تو بیش تاکہ آ بہ کشک ءِ سرا بیاینت ف۳ خدا ھما انت کہ پیدا اگی کت

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِیْ سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى

آسمانان و زمین ءَ و چیز یکہ ماں ہر دوئینانی میانجی اَنت ماں شش روچ ءُ پدا قائم بوت پہ

الْعَرْشِ ؕ مَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّلِیٍّ وَّلَا شَفِیْعٍ ؕ اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۴﴾

عرش ءِ سرا ف۴ ھچ کس نہ انت پہ شما ابید چہ آئی ءَ دوستے و نہ سفارشی ءِ آیا شما پنت حاصل نہ کن اِت ف۵

یُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَآءِ اِلَى الْاَرْضِ ثُمَّ یَعْرُجُ اِلَیْهِ فِیْ یَوْمٍ كَانَ

گوں تدبیرا ایر کاریت کار ءَ چہ آسمان ءَ پہ زمین ءِ نیمگ ءَ پدا سر کپیت آ کار آئی ءِ نیمگ ءَ ماں یک روچے کہ

مِقْدَارُهٗۤ اَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ﴿۵﴾ ذٰلِكَ عٰلِمُ الْغَیْبِ وَالشَّهَادَةِ

آئی ءِ مقدار انت ہزار سال چہ ھما حساب ءَ کہ شما شمار کن اِت ف۶ ایشنت صفت زانوگر ءِ چیر و سر ظاہر ءِ

ف۱ یعنی قیامت کیت بلے کدی کیت آئی علم خدا ءِ گورءَ اِنت نہ معلوم کدی اے دنیا ءِ کارخانہ تُش تُش کنان ءُ یک پیما کنگ بہ بیت۔ انسان دنیا ءِ باغ و بہار و وقتی عیش ءِ سرا گنوک تہ بیت آیا آ نہ زانت کہ ابید چہ فنا بوگ ءُ اے دمان ءَ ھن اے چیزو آئی اسباب کُل خدا ءِ قبضہ ءَ انت زمین ءِ تمام رونق و مادی برکت (اکہ برائی ءَ تئی وشنودی ءِ دار و مدار انت) آسمانی ہور ءِ سرا موقوف انت۔ سال دو سال ءُ ھور مگوار یت تو چاریں کُنڈان دنز چست بوان بیت۔ نہ معیشت ءِ چیزان بمانت نہ راحت ءِ سامان وزکینت، پدا تعجب انت کہ انسان دنیا ءِ زینت و سرسبزی ءِ سرا فریب وران ءُ ھا ھستی ءِ شموشکار بیت کہ آئی ءِ چہ رحمت ءِ ہوران آ سرا سرسبز و رونق دار کرتگ ابید چریشی دگہ مردے ءِ چے معلوم انت کہ ماں دنیا ءِ عیش و عشرت ءِ آئی بہر چینکہ ہست انت۔ بازکس دست و پاد جنان ءُ کوشست کنان ءُ مرگ ءُ انباز کننت لیکن زند ءُ اشان دلجمعی و سکون حاصل نہ بیت بازکس ہنچیں ہست انت کہ آیان ءَ بے محنت ءَ دولت دست کپیت، اشی ءِ گندان ءُ ھن یک مردے کہ آ ماں دین ءِ معاملہ ءُ خداوندی تقدیر ءِ سرا بروسہ کنوک اِنت ماں دنیاوی جد و جہد ءِ ردا تقدیر ءِ سرا قناعت کنان ءُ ھچ بہ ءُ سستی نہ کنت آ چوش فہمیت کہ انسان ءُ تدبیر کنگ باید انت چیا کہ خوبیں تقدیر عموماً ماں کامیابیں تدبیر ءُ حاصل بیت اے علم خدا ءُ ہست اِنت کہ درحقیقت ءَ منے تقدیر چونیں بیت و راستیں تدبیر کارگر بیت یا کہ نہ بیت ہمے خبر ءُ اگن ما ماں دین ءِ معاملہ ءُ بفہمیں تو شیطان ءُ فریب ءُ ما کدی اَہت نہ کنیں بے شک جنت و دوزخ ہر چے رسگی انت آ ماں تقدیر ءُ نبشتہ انت کہ آئی علم ایوک ءُ خدا ءُ ہست انت مگہ عموماً خوبیں یا بدیں تقدیر ءِ چہرہ ماں خوبیں یا بدیں تدبیر ءِ آدینک ءُ نظر ءُ کیت پمشکا تقدیر ءِ حوالہ دیان ءُ ما تدبیر ءُ ترک دات کت نہ کنیں چیا کہ اے حال کسی ءُ معلوم نہ انت کہ ماں اللہ پاک ءُ علم ءُ آ سعید انت یا شقی جنتی انت یا دوزخی، مفلس انت یا غنی پمشکا ظاہری عمل و تدبیر ھما چیز بوت کہ چرائی ءُ عادۃً مارا تقدیر ءِ نوعیت ءِ ردا چیزے احوال معلوم بیت واگن اِے علم ایوک ءُ حق تعالیٰ ءُ حاصل انت ماں جنین چُک لاپ ءُ بچک ایت یا جنک ایت و پیدا بوگ ءُ پد آئی عمر چینکر بیت روزی چنکر وارت سعید بیت یا شقی ہمیشی ءِ نیمگ ءُ ماں "وَیَعْلَمُ مَا فِی الْاَرْحَامِ" ءُ اشارہ کنگ بیشت کیت شیطان ءِ اے فریب کہ فی الحال تو ماں دنیا ءُ عیش بکن پدا توبہ کنان ءُ نیک ببو آئی پسہ ماں "وَمَا تَدْرِیْ نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا" ءُ دیگ بُوتگ یعنی ھچ کس معلوم دار نہ انت کہ باندا آ چے کنت ؟ و چیزے کنگ ءِ واسطہ زندہ ہم مانیت؟ کدی موت کیت و کجا کیت ؟ پدا اے یقین چون بیت کنت کہ مروچیگیں بدی ءِ ردا باندا فرو رنیکیں کار انجام دیگ بیت و توبہ ءِ توفیق آ ئرا الّم ءُ حاصل بیت ؟ اے چیزانی خبر تہنا ھما علیم و خبیر ءُ انت۔

(تنبیہ) زانگ لوٹیت کہ مغیبات چہ احکام جنس یا اکوان ءِ جنس ءُ۔ پدا اکوان غیبیہ زمانی انت یا مکانی انت، و زمانی ءِ باعتبار ماضی، حال، مستقبل ءِ ۳ قسم کنگ بوتگنت ماں چریشان احکام غیبیہ ءِ کُلی علم واجہ پیغمبر علیہ السلام ءِ عطا کنگ بوتگ فَلَا یُظْهِرُ عَلٰى غَیْبِهٖۤ اَحَدًا اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَّسُوْلٍ الیٰ اخر الآیۃ (جن رکوع ۲) آئی جزئیات گیش و گیوار والبواب بندی ءِ کار ءُ اُمّت ءِ ذکی الذہن دار و کیں واجہان ءُ انجام دات و اکوان غیبیہ ءِ کلیات و اصول ءِ علم ءُ حق تعالیٰ ءُ خاص گوں وت ءُ داشت البت شنگ و تالائیں جزئیات ءِ چہ بازکسان ءُ حسب استعداد معلوم دار کُت و واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ چریشی ءِ ہمن اینکہ زیات و عظیم الشانیں بہر دزکیت کہ کسے آئی ءِ اندازہ ءُ جت کُت نہ کنت۔ پدا ہم اکوان غیبیہ ءِ کلی علم وت گوں رب العزت ءِ خاص انت مرے آیات ءُ ہر چے پنچ چیزانی بیان اِنت ماں حدیثان ءُ آیان مفاتیح الغیب فرمائینتگ کہ آیانی کلی علم بجز چہ اللہ ءُ دگہ کسی ءُ نیست اِنت۔ درحقیقت ءَ مرے پنچ چیزان ءُ کل اکوان غیبیہ ءِ قسمانی طرف ءُ اشارہ بوتگ ماں "بِاَیِّ اَرْضٍ تَمُوْتُ" ءُ غیوب مکانیہ، ماں "مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا" ءُ زمانیہ مستقبلیہ، ماں "مَا فِی الْاَرْحَامِ" ءُ زمانیہ حالیہ، و ماں "یُنَزِّلُ الْغَیْثَ" ءُ غالباً زمانیہ ماضیہ ءِ سرا تنبیہ انت یعنی ھور آیان ءُ معلوم بیت و لیکن کسے ءُ اے معلوم نہ انت کہ چہ پیسرءَ آیا چوشیں اسباب ظاہر بوگا ئتنت کہ راستکائی ہمے دمان ءُ ہمے جاگہ ءُ بہ ھمے مقدار ءُ ہور بوت۔ مات چُک ءُ ماں وتی لاپ ءُ زوران ءُ تر و تاب کنت لیکن آ زانت گُت نہ کنت کہ ماں لاپ ءُ چُک بچک ایت یا جنک ایت۔ انسان لوٹیت کہ گوں آیوکیں جاوران و تارا معلوم دار بکنت مگہ اے۔

...... نزانت کہ باندا من وت چے کار کنان منی موت کجام جاگہ ءَ کیت اِے جاہلی و بزّگی ءِ باوجود تعجب اِنت کہ بہ دنیاوی زندءِ سرا گنوک بوان ءِ
حقیقی خالق ءِ وہماروچ ءِ شموشکار بہ بیت وھدیکہ پروردگارءِ دربارءَ کشان کشان ءِ حاضر کنگ بیت، بہر جاورءَ چرے پنچیں چیزانی ذکرءِ تمام اکوانِ
غیبیہ ءِ کلّی علم ءِ طرفءَ اشارہ کنگ مقصود و مراد انت حصر کنگ مقصود نہ اِنت و غالباً ماں ذکرءَ اِے پنچیں چیزانی تخصیص بہ ھمے ردا اِنت کہ یک سوالی یےءَ
ھمے پنچیں چیزانی بابت ءَ سوال کُرتگت کہ بہ آئی جوابءَ اِے آیت نازل بوُت کماورد فی الحدیث۔ چہ پیش ماں سورۃ انعام و سورۃ نمل ءَ ہم در بابت ءَ
علم غیب چیزے نبیسگ بوُتگ باید اِنت کہ اودا دوبارہ نظر شانک دیگ بہ بیت۔ تمّت سُوْرَۃُ لُقْمَانَ بِمَنِّہٖ وَکَرَمِہٖ۔

ف۲ بلاشبہ اِے مقدّسیں کتاب ربّ العالمین ءِ نازل کُتگ نہ ماں ایشی ءَ چیزے فریب ہست اِنت و نہ ماں اِشی ءَ شکّ و شبہ ءِ چیزے گپ و ریپ ماں اِنت
ف۳ یعنی ہرچ کتاب ءِ بے مثّی و چہ خداءِ بوُگ اینکر ظاہر اِنت کہ شکّ و شبہ ءِ ہچبر گنجائش نیست آیا ہمائیءِ بابت ءَ کفار گوُشنت کہ پیغمبرءَ چہ وت ساز تگ و آوُرتگ
و معاذاللہ اِے دروغ بہ خداءِ طرف ءَ نسبت دینت۔ واقعۃً اشانءَ چہ حدّءَ سرگوُزوک اَنت کہ وہدے چوشیں روشنیں چیزءَ ہم شبہات کننت اشاں کمّیں
غور و فکر بکتیں تو معلوم اِش بوتگت کہ اِے کتاب راست راستءَ چہ پروردگارءِ نیمگءَ اَہتگ تانکہ شما چریشیءِ برکتءَ اِے قومءِ بوُھین اِت
دتچکین راہ ءِ سرا یارگءَ جُہدءَ بکنِ اِت کہ چہ قرنانی قرن اشانی ھچ ٹوھینوکیں پیغمبر نیا ہتگ۔ چارگی گپ ایش اِنت کہ انسان چہ وتی جانبءَ ھما چیزءَ جوڑ
کنت و کاریت کہ آئی کجام نظریے یا زوراکیں واھگے برائیءَ چپ و چاگرد (ماحول) ءَ موجود بہ بیت ماں کجام ملکءِ یکبارگی چہ دپءَ ہنچیں خبرےءِ
کشگ کہ آ آیانی صدہا سالانی پولنگیں تب و ذھنیت ءِ بالکل برخلاف بہ بیت و سرظاہرءَ آئی قبول کنگ ءِ ادنایں استعداد یا صلاحیتے ہم گندگ
مبیت چوشیں کارءِ ھچ عقل مند کُت نہ کنت البت اللہ پاک ءِ زوراکیں قدرت کسےءِ را بہ اِے کارءَ مقرر بکنت آ دگہ گپ ایت بمشکا بنی اُمّی صلی اللہ
علیہ وسلم کہ آئیءِ زیبات عقل مند بوگ ءَ آکافران ہم تسلیم کتگ کہ شمارا اشان (معاذاللہ) افتراءِ کنوک قرار دینت اگن وا جہءَ چہ وتی جانب ءِ یک خبرے
وت گرھیں بکرتیں تو یقیناً وا جہءَ ہنچیں خبرے بجوڑینتیں و بیارتیں کہ آ جزعرب ءِ ھما فضاءَ سازگار مناسب ببوتیں کہ آئی نمونگ ہم بہ آیانی چپ و
چاگردءِ گندگءَ بیاتکیں۔ ھمے یکّیں خبر یک انصاف دوستءِ یقین دات کُت کنت کہ آدت بہ وتی ذاتی واھگ ءِ ردا برے کارءَ نہ اوشتاتگ
و نہ ہرچ پیغامے واجہ پیغمبرءَ آورتگ آ پیغام ہمائی وتی تصنیف کرتگیں اَت۔ ف۴ اشیءِ بیان ماں سورہ اعراف ءِ ہشتمی پارہ ءِ آخرءَ گوُستگ ھمودا
چارگ بہ بیت ف۵ یعنی فکر نہ کننت کہ آئی پیغام و پیغامبریءَ دروغ کنانءَ کجا رَوِ اِت تمام زمین چہ عرش ءِ بگرہ دانکہ فرش ءَ اللہءِ حکومت اِنت
اگن گرفتار کنگ بوُت اِت تو آئی اجازت و رضاءَ بغیر شمارا کسے حمایتی و سفارشی ہم دست نہ کپیت ف۶ مزنیں کار دا اہمیت داروکیں انتظاماتءَ
بابت چہ عرش عظیم ءَ مقرر بوانءِ جہل ءِ حکم نازل بیت کلّ اسباب حِسّی و معنوی و ظاہری و باطنی چہ آسمان و زمینءَ جمع بوانءَ ماں بست بندءَ
گلائیش بنت آخر ہما کار دا انتظام چہ اللہءِ مشیّت و حکمت ءَ مدّتانی مدّت جاری بیت پدا دراجیں زمانگءَ بعد ھلاس تریت آوقتءَ چہ
اللہءِ طرف ءَ دگہ ڈولیں حکم نازل بیت۔ چوشکہ مزن مزنیں پیغمبر کہ آیانی اثر قرنانی قرن پشت کپیت یا ماں مزنیں قومےءَ سرداری کہ آداں بازنسلءَ
جاری بوُت آ ہزار سال اللہءِ گورءَ یک روچے اِنت (موضح بہ کموکیں تبدیلیءَ)۔ مجاہدؒ فرمائینیت کہ اللہ تعالیٰ ہزار سال ءِ انتظامات و دستوران ءَ
بہ فرشتگان القاء فرمائینیت اِے سلسلہ داں قیامت ءَ جاری بیت لہتیں مفسر آیت ءِ مطلب ءَ چوش گرنت کہ اللہءِ حکم چہ آسمانانی برزیءَ داں
زمینءَ سر بیت پدا ہرچ کارگزاری بے اِے ردا بہ سرزمینءَ بینت آماں عملانی دفترءَ نبیسگ ءِ خاطرءِ بالا سر کپینت کہ دنیا وی آسمان ءِ محدّب ءِ
سرا واقع اِنت و چہ زمینءَ بگرہ دانکہ ہمودءِ فاصلہ انسان ءِ درمیانی رفتارءَ حساب ءَ یک ہزار سال ئیگنت کہ آ خداءِ گورءَ یک روچے قرار دیگ بوُتگ۔
فاصلہ و ہمنکہ اِنت بلے اِے جدائیں گپ ایت کہ فرشتہ یک کلاکے یا چریشیءَ ہم کمتر وھدءَ اِے فاصلہءَ بُرّیت۔ لہتیں مفسر چوش معنیٰ کننت کہ یک
کارے اللہ تعالیٰ ءِ کنگی اِنت تو آئی مبادی و اسبابانی سلسلہ (رِد) ءَ چہ ہزار سالءَ ساری شروع کنت پدا آ کاملیں حکمت ءِ ردءَ ماں مختلف
دوران گوزانءَ و مختلف صورتان اختیار کنانءَ کم کمءَ وتی کمال ءِ آخرءَ سر بیت آ وقت ءَ ہرچ نتیجہ و علامات ءَ آئیءِ سرکشوک بینت ماں خداوند
کریم ءِ بارگاہءَ پیش بوگ ءِ ردا بالا رونت۔ لہتینءِ نزیک ءَ چہ یومءَ مراد یوم القیامت اِنت یعنی اللہ تعالیٰ چہ آسمان داں زمین ءَ تمام دنیاءِ
بندوبستءَ کنت پدا یک وقتے کیت وھدیکہ اِے تمام قصّہ ھلاس بوانءَ اللہءِ طرف وا تری کنت و آخری فیصلہءَ پیش بیت ہمائیءَ را
قیامت گوُشنت قیامت ءِ روچ ہزار سال ءِ برابر اِنت بہر جاور "فِیْ یَوْمٍ" ءَ لہتینءَ یُدَبِّرُ ءِ و لہتینءَ یَعْرُجُ ءِ متعلق قرار
داتگ واللہ اعلم بالصواب۔

ف۱ یعنی اے پیمیں اعلیٰ ومزن شانیں انتظام وتدبیرءِ قائم دارگ ہما پاکیں ہستیءِ کارانت کہ آ ہر یک ظاہر و پوشیدہءِ احوالءَ معلوم دارانت زبردست
ومہربان بہ بیت ف۲ یعنی نطفہ کہ آ بازیں خوراکاں پر نچگ بُوتگ ف۳ یعنی شکل صورت اعضایانءَ موزون و برابر جوڑ کنتت ف۴ حضرت شاہ صاحبؒ
نبشتہ کنت کہ مخلوق ہرچی ہست انت ہمائی مال ملکیت انت مگر ہر کسءِ عزت دات آئرا وتیگ فرمائینیت چوشکہ فرمائینتی "اِنَّ عِبَادِیْ لَیْسَ
لَكَ عَلَیْهِمْ سُلْطَانٌ"، حالانکہ کُل خداءِ بندہ انت کماقال "اِنْ كُلُّ مَنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اِلَّاۤ اٰتِی الرَّحْمٰنِ عَبْدًا"، ہمشکا انسانءِ
ارواح چہ غیبءِ عالمءَ آہتگ آ چہ خاک و آپءَ جوڑ نہ بوتگ آئرا وتی فرمائینیت واگن نہ اللہءِ ارواحءِ اگن ہما مطلب زورگ بہ بیت کہ آ مثلاً انسانءِ
ارواحءِ گرگ بیت لو بایدانت کہ روح ماں کجام بدنءَ بہ بیت بدن بُوت تو ترکیب اہت وقتیکہ ترکیب اہت تو حدوث کیت گڈا ذات پاک
پچون بوت (موضح بہ کموکیں تبدیلیءَ)

الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ ۝۶ الَّذِیْۤ اَحْسَنَ كُلَّ شَیْءٍ خَلَقَهٗ وَبَدَاَ خَلْقَ
ہماکہ زبردست مہربان انت ف۱ ہماکہ شر پیداکتی ہر چیزیکہ پیداکتی وبنگیج کتی انسانءِ

الْاِنْسَانِ مِنْ طِیْنٍ ۝۷ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهٗ مِنْ سُلٰلَةٍ مِّنْ مَّآءٍ مَّهِیْنٍ ۝۸
پیدائش چہ گلءَ پداکُرتی آئیءِ نسلءَ راچ چکتگیں بے قدریں آپءِ ف۲

ثُمَّ سَوّٰىهُ وَنَفَخَ فِیْهِ مِنْ رُّوْحِهٖ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ
پدا آئیءِ قدوکساس برابر کت ف۳ وہبت کتی ماں آئیءَ وتی یک جانے ف۴ واڈ کتنتی پہ شما گوش و چم

وَالْاَفْـِٕدَةَ ؕ قَلِیْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ۝۹ وَقَالُوْۤا ءَاِذَا ضَلَلْنَا فِی الْاَرْضِ ءَاِنَّا
و دل باز کم شکر گریت ف۵ و گوشتش وہدیکہ ما گار وگم بئیں ماں زمینءَ آیا مارا

لَفِیْ خَلْقٍ جَدِیْدٍ ؕ۬ بَلْ هُمْ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ كٰفِرُوْنَ ۝۱۰ قُلْ یَتَوَفّٰىكُمْ
نوک پیدا بوگی انت۔ بلکیں آ پہ وتی ربءِ ملاقاتءَ منکر انت ف۶ تو بگوش قبض کنت شمارا

مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِیْ وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُوْنَ ۝۱۱ وَلَوْ تَرٰۤى
فرشتہ موتءِ ہماکہ مقرر انت شمے سرا پدا وتی ربءِ نیمگءَ گردینگ بئیت ف۷ واگن تو بگندے

اِذِ الْمُجْرِمُوْنَ نَاكِسُوْا رُءُوْسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ رَبَّنَاۤ اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا
وہدیکہ گنہ گار جہل کنوک وتی سراں وتی ربءِ دیما ف۸ اے مئے رب مادیت وما اشکت

فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوْقِنُوْنَ ۝۱۲ وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَیْنَا كُلَّ نَفْسٍ
نوں مارا پدا وات بکن ما خوبیں عمل کنیں بے شک ما یقین داروکیں ف۹ و اگن ما بلوٹتیں تو البت ما بیش بداشتیں ہر شخصءَ را

هُدٰىهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّیْ لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ
آئیءِ کشک لیکن ثابت بُوتگ وعدہ چہ منی نیمگءَ البت من ضرور پُر کناں دوزخءَ چہ جناں و مردماں

اَجْمَعِیْنَ ۝۱۳ فَذُوْقُوْا بِمَا نَسِیْتُمْ لِقَآءَ یَوْمِكُمْ هٰذَا ۚ اِنَّا نَسِیْنٰكُمْ وَ
کلانءِ یک جاگہ ف۱۰ ہمشکا نوں بچشں ات تامءَ چوشکہ فراموش کُت شما ہمارو چءِ ملاقات وت ما ہم شمارا فراموش کت ف۱۱ و

ذُوْقُوْا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝۱۴ اِنَّمَا یُؤْمِنُ بِاٰیٰتِنَا الَّذِیْنَ
بچشں ات دائمی عذابءَ وتی کتگیں کارانی بدلءَ مئے آیتانءَ ہماکس منّ انت کہ

ع ۱ ۱۱ ۱۴

ف۵ اے نعمتانی شکرانہ ایش آت کہ گوں چماں آئی تکوینی آیتان بہ جہلیں نگاھے بچارتیں گوں گوشاں تنزیلی آیتانءَ بہ شوق و دل گوزکنگءَ باشکتیں و بہ دلءِ یقینءَ اے ہر دوئینانءَ راست راست فہمگءِ کوشست بکرتیں۔ پدا سر پدبوانءَ بہ آئیءِ سرا عمل بکتیں مگہ شما شگرگروگ باز کم اِت۔
ف۶ یعنی بریشیءَ غور و فکرہ نہ کُت کہ اللہءَ اول سرءَ آیانءَ چہ خاکءَ پیدا کتگ چیکائیءَ شبہ ظاہر کنگءِ لگتنت کہ ماں خاکءَ اوار بُوگءَ پد ما چونکائی دو بارہ جوڑ کنگ بئیں اشاں ایوکءِ شبہ نہ کت بلکیں چہ بعث بعد الموتءَ پہک منکر بُوتنت۔
ف۷ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی شما وتارا ایوک بدن وجون چون زانت کہ ماں خاکءَ ہور تہور بوان برابر بوت اِت چوش نہ اِنت شما در حقیقتءَ جان (ساہ) اِت کہ آئرا فرشتہ گوں وتءَ بارت پہک فنا نبے اِت (موضح) ف۸ یعنی چہ ذلت دپشومانیءِ سوبءَ ماں محشرءِ روچءَ ف۹ یعنی مروچی مئے گوش وچم پچ بُوتنت پیغمبرءَ ہرچے گوشتگت نوں مارا یقین بُوت بلکیں ما بہ وتی چماںءَ حقیقتءَ دیتیں ایمان ونیکیں عمل بہ خداءِ گوڑءَ کار دینت یک برے پدا مارا بہ دنیاءَ دیم بدے بچارکہ چون نیکیں کاراں کنیں ف۱۰ دگہ جاھے فرمائینیت "وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ" (انعام رکوع ۳) یعنی یعنی دروغ بندنت اگن اشاں بہ دنیاءِ طرفءَ دیم دیگ بہ بنت پدا ہم ہما ناشریں کاراں گلائیش بنت آیانی تبءِ تہا ھمے نزوری ہست انت کہ شیطانءِ اغواءَ قبول بکننت وچہ اللہءِ رحمتءَ دتا دور بدارنت بے شک مارا قدرت ہست آت ما بلوٹتیں تو چہ یک طرفءَ تمام مردمانءَ زبردستی بہ ہما ہدایتءِ سرا قائم بداشتیں کہ بہ آئیءَ نیمگءَ انسانءِ دل فطرۃ راہ شونی کنت لیکن اِے ڈولا درستانءَ بہ یکّیں رھبندءَ دستور اختیار کنگءِ بے وس کنگ حکمتِ خداوندیءِ برخلاف آت کہ آئی بیان بازیں جاگہءَ ساری (پیسرءَ) گوستگ لہذا ہما گپ سرجم بوگی آت کہ آ ابلیسءِ دعویٰ لَاُغْوِیَنَّهُمْ اَجْمَعِیْنَ

اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِیْنَ (ص رکوع ۵) ءِ جوابءَ فرمائینگ آت فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ اَقُوْلُ لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ
مِنْهُمْ اَجْمَعِیْنَ (ص رکوع ۵) معلوم بوت کہ اِدا چہ جنّ وانسءَ مراد ہما شیاطین وآیانی رندگیری کنوک مراد انت ف۱۱ ما ہم شمارا شموشکار بوتیں یعنی
ہجبر گوں رحمتءَ یاد کنگ نہ بئیت۔ دیم ترءَ مجرمانی مقابلہءَ مومنانی احوال وانجامءِ بیان فرمائینیت۔

إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾
وہدیکہ بیت دیگ پہ آئی ءِ کینت سجدہ کنان ءُ و بہ پاکی یادکنت توسیپءُ وتی ربءِ وآ تکبر نہ کننت ف۱

تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا
دورمانت آیانی کش وپہنات چہ داب جاہاں ف۲ توار کننت وتی ربءِ ترسانءُ وامیدواراں وچہ مئے

رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ
داتگیں مالءِ خرچ کننت، پدا نہ زانت کسے چیزیکہ پوشیدہ ایر کنگ بوتگ پہ آیاں چمانی سارتی

جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ
بدلہ آیانی کتگیں کارانی ف۴ آیا کسے کہ بہ بیت مؤمن مثل ہماکسءِ بیت کہ نافرمان اِنت

لَّا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾ أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ
برابر نہ بنت ف۵ نوں ہماکسان کہ ایمان آرت وجوانیں کارش کت گڈا پہ ہمایان اَنت باغ دارگءِ جاگہ

نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۖ كُلَّمَا
مہمانی اَنت چیزے کہ آیان عمل کرتگت ف۶ وہماکسان کہ نافرمان اَنت گڈا آیانی جاگہ دوزخ اِنت۔ ہروہدے کہ

أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ
چہ آئی درآیگ لوٹنت پدا ترینگ بنت مان آئیءُ و آیاں گوشتگ بیت کہ بچش اِت دوزخءِ عذابءَ

الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ
کہ آئرا شما دروغ بند کُت ف۷ و البت ما ضرور چاشینیں آیانءُ نزیکیں عذاب مان دنیاءُ

دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ
ابید چہ مستریں عذابءُ تانکہ پدا آواتر بکننت ف۸، ءُ کئے اِنت زیات ناانصاف چہ آئیا کہ پنت دیگ بوت

بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا ۚ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ
پہ وتی ربءِ آیتان پدا دیم تاب بدنت چہ آئیا ف۹۔ بے شک ما چہ گنہ گاران بدلہ گروکیں ف۱۰ و البتہ

آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُن فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَائِهِ ۖ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى
داتگ ماموسیٰءِ کتاب گڈا امبو مان شکیا چہ آئیءِ دوچار کپگءَ ف۱۱ واڈ کُت ماموسیٰءُ را راہشون دیوک

ف۱ یعنی چہ خوف وخشیت وخشوع وخضوعءُ مان سجدہءُ کپنت گوں زبانءُ اللہءِ تسبیح وتحمیدءُ کننت مان دلءُ کبروحزنیءِ گپءُ جاگہ نہ دینت کہ آ آیات اللہءِ دیما سجدہ کنگءُ تہن کنوک بہ بیت ف۲ یعنی وشیں واب ونرمیں گندلانءُ یل کنانءُ بہ اللہءِ روبروءُ اوشتنت مراد تہجدءِ نمازءُ ادا کننت چوشکہ مان حدیثءُ اِنت۔ و ہتینءُ فجرءِ یا عشاءِ نماز یا مغرب وعشاءِ درمیانءِ نفل مراد گیتگ اَنت اگر چہ مان لفظان اشیءِ گنجائش ہست اِنت لیکن راجح ہما پیشی تفسیر اِنت واللہ اعلم ف۳ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "چہ اللہءِ طمع وخوف بدنہ انت دنیاءِ بہ بیت یا آخرتءِ۔ وبہ ہیے حسابءُ بندگی بکننت تو قبول اِنت البت اگن چہ دگہ کسےءِ ترس وامیتءُ بندگی بکننت توریاءِ حساب بیت اِے بندگی قبول نہ بیت ف۴ ہنچوش مان تہاریں شپاں چہ مخلوقءِ چمّاں وتا اندیم کنانءُ آیان بے ریا عبادت کت بہ آئی عوضءُ اللہ پاکءُ ہرچ نعمتے پوشیدہ ایر کتگنت آیانی کیفیتءُ کس نزانت ہروہدیکہ اشانءُ گندنت چمانش سرد بنت مان حدیثءُ انت کہ من پہ وتی نیکیں بندگان مان جنّتءُ ہماچیز چیر داتگنت کہ نہ چمانءُ دیستگنت دنہ گوشان اشکتگنت ونہ کجام بشرءِ دلءِ آیانی خیال اَہتگت (تنبیه) سرسیّد وغیرہءِ چہ اے حدیثءُ حجّت گرانءُ جنّتءِ نعمتانی جسمانی وجودءِ منکر بوتگنت منی (یعنی مولانا شبیر احمد عثمانیؒ) ءِ یک مضمونے "ہدیۃ سنیۃ"ءِ نامءُ چھاپ بوتگ بایدانت کہ آئرا وانگ بہ بیت چہ آئیءِ جوابءُ سرپدی حاصل کنگ بہ بیت ف۵ اگن یک ایماندار و بے ایمانےءِ انجام برابر بہ بیت چون بزان کہ بہ خداءِ بلکل کوراسکی اِنت (العیاذ باللہ) ف۶ یعنی چہ اللہ تعالیٰءِ فضل وکرمءُ آیانی عمل جنّتءِ مہمانیءِ سبب جوڑ بنت ف۷ کدی کدی آسءِ شمالہ (شعلہ) جہنمیانءُ دروازہءِ نیمگءُ چگل دینت آ وقتءُ شاید اشان پہ درکنگءُ دل مانگ بنت فرشتہ اشانءُ ہمانگو تہلانک دینت کہ کجانگو روگ لوٹ اِت چیزیکہ شما دروغ زانتگ اَت آئی تامءُ شتریءُ بچش اِت (اَللّٰهُمَّ اَعِذْنِیْ مِنَ النَّارِ وَ اَجِرْنِیْ مِنْ غَضَبِكَ) ف۸ یعنی چہ آخرتءِ مزنیں عذابءُ پیش مان دنیاءُ کمیں کم درجہءِ عذاب دیم دیں تاکہ ہرکسءُ رجوع کنگءِ توفیق بہ بیت ترسان بہ خداءِ طرفءُ رجوع کنوک بہ بیت کم درجہءِ عذابءُ مراد ہیے دنیاءِ جنجالان بیماری۔ ڈکال، قتل۔ قید مال واولاد وغیرہءِ تباہی وبربادی مراد انت اعرض عنها ف۹ سرپد بوگءُ رند دیمءُ تاب دنت۔ ف۱۰ وہدے چہ تمام گناہ گاران وظالمیں مجرمان بدلہ گرگی اِنت تو اے مستریں ظالم چونکائی رستگار بوت کننت۔ دیم ترءُ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلمءُ تسلا دنت کہ شما چریشانی ظلم واعراضءُ دلءُ تنگ مبیت۔ بیسرءِ ماموسیٰءُ کتاب داتگ اَت کہ چرائیءِ برکتءُ بنی اسرائیلءِ ھدایت نصیب بوت۔ دمان آئی رندگیری کنوکان مزن مزنیں دینی پیشوا و امام گوستگ اَنت، شمارا ہم چہ اللہءِ فضل وکرمءُ بلاشبہ مزن شانیں کتاب رستگ کہ چرائیءِ برکتءُ بازیں مخلوقءُ ہدایت نصیب بیت وچہ بنی اسرائیلءُ گیشتر مان شمے اُمتءِ امام وسردار جاہ یارگ بنت باقی مانتنت منکران آیانی فیصلہءُ حق تعالیٰ وت کنت ف۱۱ اِے مان میانجیءِ جملہ معترضہ اِنت یعنی بے شک وشبہ واجہ موسیٰءُ کتاب دیگ بوت وشمارا ھم ہیے دابءِ کتاب دست کپت مان اِشیءُ ہچ ھگی یا فریب کاری نیست اِنت یا موسیٰءِ ذکرءِ ردا فرمائینیت کہ شما گوں موسیٰءُ مان معراجءِ شپءُ دپ کپت اِت آ راستیں حقیقت اِت اے کجام فریب یا نظر بندی یے نہ اِنت۔

لِبَنِیْٓ اِسْرَآءِیْلَ ﴿۲۳﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَىِٕمَّةً یَّهْدُوْنَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوْا ۣ۟ؕ
پہ بنی اسرائیل وکُت ما چہ آیان سروگ کہ راہ ءِ سروسوج کتش پہ مئے فرمان ءَ وہدیکہ آیان صبر ءِ کار گپت

وَكَانُوْا بِاٰیٰتِنَا یُوْقِنُوْنَ ﴿۲۴﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ یَفْصِلُ بَیْنَهُمْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ فِیْمَا
ؤ بوتنت پہ مئے آیتان یقین داروک ف۲ بے شک تئی رب اِنت آوت فیصلہ کنت آیانی میانجی ءَ قیامت ءِ روچ ءَ ماں

كَانُوْا فِیْهِ یَخْتَلِفُوْنَ ﴿۲۵﴾ اَوَلَمْ یَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ
اے چیزے ءَ آیاں اختلاف کرتگت ف۳ آیا آیان ءَ راہ نہ سُجیت چرے چیزءَ کہ چینکر ما ہلاک کرتہ چہ آیان پیش

الْقُرُوْنِ یَمْشُوْنَ فِیْ مَسٰكِنِهِمْ ؕ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَاٰیٰتٍ ؕ اَفَلَا یَسْمَعُوْنَ ﴿۲۶﴾
جماعتان ءَ کہ تروگرد کننت اِے ماں آیانی لوگان۔ بے شک ماں اشی ءَ البت باز نشانی انت زانا آنہ اشکننت ف۴

اَوَلَمْ یَرَوْا اَنَّا نَسُوْقُ الْمَآءَ اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا
زانا ندیت آیان کہ بیشک ما ھکلیں آپ ءَ پہ نیمگ ءَ زمین ءِ بے کاھیں ف۵ گڈا ما درکنیں چر ہشی کشار

تَاْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَ اَنْفُسُهُمْ ؕ اَفَلَا یُبْصِرُوْنَ ﴿۲۷﴾ وَیَقُوْلُوْنَ مَتٰى
کہ ورنت ماں آئی ءَ آیانی دلوت وآیانی جرندھن۔ زاناگڈا نہ گندنت ف۶ وَ گوشنت کدی گنت

هٰذَا الْفَتْحُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ﴿۲۸﴾ قُلْ یَوْمَ الْفَتْحِ لَا یَنْفَعُ الَّذِیْنَ كَفَرُوْۤا
اِے فیصلہ اگن شما راست گوش اِت ف۷ تو بگوش فیصلہ روچ ءَ فائدگ نہ دنت کافران ءَ

اِیْمَانُهُمْ وَ لَا هُمْ یُنْظَرُوْنَ ﴿۲۹﴾ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ انْتَظِرْ اِنَّهُمْ مُّنْتَظِرُوْنَ ﴿۳۰﴾
آیانی ایمان وَ نہ آ مہلت دیگ بنت ف۸، تو چہ آیان دیما تاب بدے وراہ چار بو بیشک آھن راہ چاراَنت ف۹

ع ۳ ۸ ۱۶

سُوْرَةُ الْاَحْزَابِ مَدَنِیَّةٌ وَّهِیَ ثَلٰثٌ وَّسَبْعُوْنَ اٰیَةً وَّتِسْعُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ احزاب ماں مدینہ ءَ نازل بُوت وآئی ءِ ہفتاد وسہ آیات وَ نُہ رکوع اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

یٰۤاَیُّهَا النَّبِیُّ اتَّقِ اللّٰهَ وَ لَا تُطِعِ الْكٰفِرِیْنَ وَ الْمُنٰفِقِیْنَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ
اے نبی بترس چہ خدا ءَ وخبر ءِ مگر کافرانی ودغا بازانی بے شک اللہ

ف۱ اِشان دنیا ءِ سکّی وسوریان ومنکرانی ظلم وزوراکیانی سرا صبر ش کتگ اَت ف۲ یعنی مسلمان اللہ ءِ وعدہ ءِ سرا یقین ءِ محکم بدارنت وسکّیانی ردا صبر کنان ءِ وتی کار ءِ گلائیش بہ بنت تو گوں آیان ھَن خدا ءِ معاملہ بہ ہمے پیما بیت چنانچہ ہمخوش بوت وسک بُوت ف۳ یعنی اہل حقّ ومنکرانی میانجی ءِ عملی وبرحقیں فیصلہ ماں قیامت ءِ روچ ءِ بیت البت ماں دنیا ءِ چوشیں بازیں مثال پیش دارگ بنت کہ انسان آیان ءِ گندان ءِ عبرت وترانگ حاصل کت کنت زانا عاد و ثمود ءِ میتگانی تباہ بوتگیں ڈمب ونشان اِے منکران ءِ ندیتگ اَنت کہ شام ءِ سفر ءِ وھد ءِ آیانی سرا اشانی رو وآ اِنت وزانا آیانی ہلاک بوگ ءِ داستان اشانی گوشاں نہ کپتگ اَنت عجب حیرانی گپ ایت کہ اے چیزانی گندگ وداستانانی اشکنگ ءِ پدہم اشان گوشمالی نہ بُوت ونجات وسوب مندی ءِ کِشک نظر ءِ نہ یہت ف۴ یعنی کورانی، دریایانی آپ یا ہور وباران ءِ آپ ف۵ چہ ارضِ جُرُز ءِ ہر ہماخشکیں زمین کہ آچہ نباتات ءِ ہور گ بہ بیت مرادانت لہتین خاص مصر ءِ سرزمین ءِ اشی ءِ مصداق قرار داتگ وچہ " نَسُوقُ الْمَاءَ " ءِ دریا ءِ نیل ءِ آپ مراد زُرتگ۔ اے تخصیص ءِ حاجت نیست اِنت چوشکہ ابن کثیر رحمہ اللہ ءِ اے بابت ءِ تنبیہ کتگ ف۶ یعنی اے نشانان ءِ گندان ءِ، بایداَت کہ حق تعالیٰ ءِ قدرت ورحمت وحکمت ءِ قائل بوتین اَتنت وسرکچش بوارتیں کہ ہمے داب ءِ ماں مُرتگیں لاشان ءِ دوبارہ ساہ مان کنگ ہم پرائی گران نہ اِنت وہم اللہ تعالیٰ ءِ نعمتانی گوں دل وجان ءِ قدردان بوتین اَتنت ف۷ پیش ءِ فرمائینتگ اَت کہ اشانی فیصلہ قیامت ءِ روچ ءِ بیت برپشی ءِ منکران گوشنت کہ قیامت قیامت اینکر پرچا کنئے اگن تو برحقّ ءِ تو بگوش کہ آروچ کدی کیت۔ مطلب ایش اِنت کہ اے خشکیں بیم وتراپ انت قیامت وغیرہ ھچ نیست اِنت ف۸ یعنی ھنگت موقع ہست اِنت کہ اللہ ورسول ءِ گوشگ ءِ سرا یقین بکن اِت وچہ ھما روچ ءِ عذاب ءِ رکینگ ءِ تیاری ءِ گلائیش ببے اِت واگن نہ بہ آئی سربوگ ءِ ردا نہ ایمان یارگ کاردات کنت نہ ماں سزادیگ مہلت رسیت کہ دیم ءِ وتی ھیل وعادت ءِ جوان کنان ءِ حاضر بوواے وبد ءِ مہلت ءِ غنیمت بزان۔ ایشرا ماں استہزاء وتکذیب ءِ برباد مکن ہرساعتے آیگی اِنت آ الّم ءِ کیت کسے ٹگلینگ ءِ آنہ ٹگلیت۔ گڈا اے گوشگ فضول اِنت کہ کدی کیت وفیصلہ چہ وھد ءِ بیت ف۹ یعنی ہرکسے کہ اے ڈول ءِ بے زانگ وبے فکر بہ بیت کہ مستریں گنہ گار بوگ وسزا ءِ حقدار بوگ ءِ باوجود وسزا ءِ روچ ءِ پہ کلاگ ومسخرہ بزورنت اشان چونکائ پہ راستیں راہ ءِ آتک کُت کننت لہذا شما دعوت وتبلیغ ءِ فرض ءِ ادا کنگ ءِ پد اشانی خیال ءِ چہ دل ءِ بکش اِت واشانی تباہی ءِ راہ چاروک ببے اِت چوشکہ معاذاللہ اشان بہ تئی تباہی ءِ راہ چاروک انت۔ تمّت سُوْرَةُ السَّجْدَة وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّة۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱﴾ وَّاتَّبِعْ مَا يُوْحٰٓى اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ

ہست دانا حکمت ءِ خداوند ، و رندگیری بکن چیزیکہ وحی دیم دیگ بوتگ تئی نیمگ ءَ چہ تئی رب ءَ . بے شک اللہ

بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿۲﴾ وَّتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿۳﴾ مَا

شُمے کارانی خبردارو ک اِنت و توکل بکن پہ خدا ءِ سرا . و بس انت اللہ پہ کارسازی ءَ . اللہ ءَ

جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهٖ ۚ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـِٔيْ

نہ کتگ پہ ہچ مردے ءَ دو دل ماں آئی ءِ لاپ ءَ و نہ کتگی شُمے ہما لوگ بانکانے ءَ

تُظٰهِرُوْنَ مِنْهُنَّ اُمَّهٰتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَآءَكُمْ اَبْنَآءَكُمْ ؕ ذٰلِكُمْ

کہ شما آیانءَ مات قرار دئیت حقیں مات و نہ کتگی شُمے نام گپتگیں چُکّان ءَ شُمے چُکّ . اے

قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَقُوْلُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيْلَ ﴿۴﴾

شُمے دَت گڑھیں قولیں پہ شُمے دیان . و اللہ گُشیت حقیں ءَ و ہما پیش داریت راہ ءَ ف۲

اُدْعُوْهُمْ لِاٰبَآئِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ فَاِنْ لَّمْ تَعْلَمُوْٓا اٰبَآءَهُمْ

توار بجن اِت و تی نام گپتیں چُکّان ءَ آیانی پتانی نسبت ءَ ہمیش اِنت بوہیں انصاف خدا ءِ گور ءَ ف۳ گڈا اگن شما نزان اِت آیانی پتان ءَ

فَاِخْوَانُكُمْ فِى الدِّيْنِ وَمَوَالِيْكُمْ ؕ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيْمَآ اَخْطَاْتُمْ

گڈا ایش اَنت شُمے برات ماں دین ءَ و ہمبل اَنت شُمے آزات کتگیں ف۴ و نہ انت شُمے سر اگناہ ماں ہما لفظ ءَ کہ چہ شما خطاءَ

بِهٖ ۙ وَلٰكِنْ مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوْبُكُمْ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۵﴾ اَلنَّبِىُّ

بُوتگ . لیکن آ گناہ اِنت کہ پہ زانت گُت شُمے دلان . و ہست اِنت خدا بخشوک و مہربان ف۵ نبی

اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهٗٓ اُمَّهٰتُهُمْ ؕ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ

زیات حقدار انت پہ تصرف ءَ مسلمانانی کارانی چہ آیانی جند ءَ ف۶ و آئی لوگ بانک آیانی مات حساب اَنت ف۷ و قرابت دار و ک

بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِىْ كِتٰبِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُهٰجِرِيْنَ اِلَّآ

لہتیں چہ آیان نزیک تر اِنت چہ لہتیں ءَ ماں خدا ءِ حکم ءَ زیات تر چہ دگہ تیں مومنان و ہجرت کنوکان مگر ایکہ

اَنْ تَفْعَلُوْٓا اِلٰٓى اَوْلِيٰٓـِٕكُمْ مَّعْرُوْفًا ؕ كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتٰبِ مَسْطُوْرًا ﴿۶﴾

شما کنگ لوٹے پہ وتی رفیقان احسان ف۸ . اے ہست انت ماں لوح ءِ محفوظ ءَ نوشتہ بوتگ ف۹

ف۱ یعنی چو پیشی داب ءَ آئندہ ھم چہ یکیں اللہ ءِ بترس اِت و کافرانی و منافقانی جران ءِ ھچبر گوش مدارات اے کُلّ یک جا بوان توری ہر قدر مستریں مچّیے بکننت سازش بکننت دروغیں مطالبات ءِ پہ زور منّینگ بلوٹنت مشورہ پہ ریک و ہنر ءِ بہ دینت ، لوٹنت کہ مردمان بہ آیانی نیمگ ءَ میل بدارنت شما اصلاً غرض ایر مکن اِت و چہ خدا ءَ ابید دگہ چہ ہچ کس ءَ مترس اِت ھمایکیں پرور دگار ءِ خبر ءِ بگر اِت ھمائی دیما سر ءَ بہ سجدہ ءِ ببرات توری کُلّ مخلوق جاہ جنانءَ بہ مقابلہ ءِ بئیت آئی بر خلاف ہچبر کسے ءِ گپ ءَ گوش مدارات اللہ تعالیٰ کُلّ احوالانی زانوگر انت آہر وھدءِ ہر چ ہمیں حکم دنت گوں مزن دانائی ءَ و خبرداری ءَ دنت ماں ھمائی ءِ پر شما بہتری بیت و ھدے بہ ھمائی حکم ءِ سرا روک بت و بہ ہمائی سرا بروسہ کن اِت گڈا آچہ وتی قدرت ءِ شُمے کُلّ کاران ءَ سرانجام دنت تہنا ھمائی ذات بروسہ کنگ ءِ لائق اِنت ہر کسے گوں حق و دل ھمائی بہ بیت گڈا آئی دل دگہ نیمگ ءَ ٹگل نہ وارت دومی دل اگن کسے ءِ بہ بیت تو دومی نیمگ ءَ آمیل بداریت لیکن کسے ءِ سینگ ءَ دو دل نہ بنت . حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کننت کافران لوٹتگت بہ وتی نیمگ ءَ نرم کنگ و منافقان و اھگ داشتگت وتی رفتار ءِ سرا مائل کنگ و وا چہ پیغمبر ایوک ءَ خدا ءِ ذات ءِ سرا بروسہ کنت چرائی ءَ زیات تر دانا کئے بیت ۔

ف۳ ہنچوشکہ ماں یک کسے ءِ سینگ ءَ دو دل نہ بنت ہمے داب ءَ یک شخصے ءِ حقیقۃً دو مات یا یک چُکّے ءِ دو پت نہ بنت . ماں جاہلیت ءِ دور ءَ کسے ءَ وتی لوگی ءَ مات بگوشتیں تو ہمیکیں عمر ءَ چہ آئی جدا بوتگت چوش بگوش کہ چرے لفظ ءِ گوشگ ءَ آ حقیقی مات جوڑ بوت . و کسے ءَ بہ دیے درشان کتگیں چُکّ جوڑ بکتیں تو راستکائی آ چُکّ فہمگ بوتگت و کُل احکام بہ آئی سرا چُکّ ءِ جاری بوتگنت قرآن کریم ءَ اے لفظی و دت گڑیں رشتگ ءَ چہ حقیقی و قدرتی رشتگ ءَ جدا کنگ ءِ خاطر ءَ اے رسماں و دت سازتگیں جرانی مزن تردید فرمائینت آئی ءَ پیش داشت کہ لوگی ءَ مات گوشگ ءَ اگن نے واقعۃً مات جوڑ بوتیں تو زانا آچہ دو ماتانی شکم ءَ پیدا بوتگ یکے ہماکہ چہ آئیا ادل سرا پیدا بوتگ و دومی ایکہ ہماکس ءَ مات گوشان ءَ تو ار پر جنت ہمے ڈول ءَ کسے ءَ زید ءَ را وتی چُکّ جوڑ کت ، پیتے چہ ساری ءَ آ ترا ہست اَت کہ چہ ہمائی نطفہ ءَ آ پیدا بوتگ زانا واقعۃً نوں اے منّگی گپ اِت کہ اے چہ دو جدائیں پتاں پیدا بوتگ و ہدیکہ چوش نہ اِنت تو حقیقی مات پت و اولاد ءِ حکم ایشانی سرا جاری بیت نہ کننت چنانچہ لوگی ءَ مات گوشگ ءَ حکم سورۂ مجادلہ ءَ کیت و دت رو دینتگیں چُکّ ءَ حکم دیما پیدا ک اِنت . گوں اے دوگیاں ہور سیمی گپ (بطور تمہید و تشریح ءَ) اے ہم اشکنائینت کہ چوشیں خبر کہ چہ زبان ءَ در کنگ بنت بازیں اَنت کہ آیانی حقیقت در اصل ءَ آ نہ اِنت کہ آ ماں اے لفظاں ادا کنگ بیت چوشکہ کجام یک شخصے کہ از روئے مزاج غیر مستحکم بہ بیت یا دوتل دو پوستیں مردے ءَ یا کجام قوی الحفظ و قوی القلب ءَ را یا یک ہنچیں مردے ءَ کہ بہ یکیں و ھدءَ دو جدائیں چیزانی طرف ءَ دلگوش گور بکنت گڑا چوشیں کسے ءِ بابت ءَ گوشگ بہ بیت کہ آئی ءِ دو دل اَنت حالانکہ اگن سینگ ءَ چاک جنان ءَ کسے بچاریت تو اودا دل یکیں اِنت و بس . ہمے داب ءَ مات ءَ چہ ابید کسے ءَ مات یا پت ءَ چہ ابید کسے ءَ پت یا چُکّ ءَ چہ ابید کسے ءَ چُکّ گوشگ ءَ چہ در اصل ءَ آ نسبت ثابت نہ بیت کہ چہ زبان ءِ درشانی ءَ بغیر قدرت ءَ قائم کرتگ بمشکاوت سازتگیں (مصنوعی) و حقیقی تعلقانی توک ءَ خلط ملط (ہور تہوری) نباید کنگ بہ بیت ف۳ یعنی بہ راستکائی انصاف ءَ گپ ایش اِنت کہ ہر شخص ءِ نسبت گوں آئی حقیقیں پت ءَ کنگ ءَ بہ بیت کسے ءَ را رو دینت و چُکّ جوڑ کت تو گڈا آ اصلی پت جوڑ بوت نہ کنت چونکائی کسے گوں شفقت و محبت ءَ کسے ءَ را مجازی چُکّ یا پت گوشان بکنت تو آدگہ گپ اِت مطلب ایش اِنت کہ مانسبی رشتگ و آئی حکمانی توک ءَ ہچ ڈولیں اشتباہ و التباس واقع مبیت ماں اسلام ءِ شروعات ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ

...... علیہ وسلم ءِ زید بن حارثہ ءَ آزاد کنان وتی متبنّیٰ (نام گپتگیں زھگ) جوڑ کُرتگ اَت چنانچہ دستور ءِ روءَ مردمان آئیا زید بن محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ نام ءَ توار کنگ شروع کُرت دھدے اے آیت نازل بُوت درستان آئی ءَ زید بن حارثہ گوشگ ءَ لگتنت ف۴ یعنی اگن پت معلوم نہ انت تو بہرجا ورآیان شمے دینی برات و بیل و ہمبل انت گوں ہمے لقب ءَ اشان ءِ توار پہ بجن اِت چنانچہ واجھیں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ زید بن حارثہ ءِ را گوشت "اَنت اخونا ومولانا"۔ ف۵ یعنی شموشان ءِ یا پہ زانت کاری اگن غلط گوشان ءَ فلاں چُک فلاں کس ءِ چُک انت آ معاف انت شموشکاری ءِ رداھچ گناہ پہ نہ بیت البت پہ ارادہ وزانتکاری ءَ گوشگ ءِ رداھَن اگن اللہ پاک بواھیت تو بخشیت ف۶ مؤمن ءِ ایمان اگن گوں فکر وہوش ءَ چارگ بہ بیت تو آ یک شہم ایت ھمانورِ اعظم ءِ کہ چہ نبوّت ءِ روچ ءَ شنگ و تالان بیت بنوت ءِ روچ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام بوت پہ شکا مؤمن (من حیث ھو مؤمن) اگن بہ وتی حقیقت ءَ جاہ یارگ ءِ واسطہ فکری حرکت ءَ کار بہ بندیت تو وتی ایمان ءَ چہ پیشتر آئیا واجہ پیغمبر علیہ السلام ءِ معرفت حاصل کنگ کپیت بہ اے اعتبارءَ چوش گوشگ بیت کنت کہ نبی ءِ سعیدیں وجود چہ مئے وتی جرند ءِ ہستی ءِ ہم چہ مازیات نزیک انت واگن اے روحانی رشتگ ءِ رداچوش گوشگ کہ نبی مومنانی روحانی پت اِنت بلکیں بمرتبہ ءِ حساب ءَ چہ پت ءِ ہم دیماتر انت تو اے گپ بالکل برحق انت چنانچہ ماں سنن ابوداؤد ءَ "انما انا لکم بمنزلۃ الوالد" الخ وابی بن کعب وغیرہ ءِ قرأت ءِ روءَ "ھٰذَا النَّبِیُّ اَوْلٰی بِالْمُؤْمِنِیْنَ" ءَ گوں وَھُوَ اَبٌ لَّھُمْ ءِ جملہ ہے حقیقت ءَ ظاہر کنت ماں پت چُک ءِ رشتگ ءِ رداگن چہ فکر وہوش ءَ کارگرگ بہ بیت تو معلوم ہے بیت کہ چُک ءِ جسمانی وجود چہ پت ءِ جسم ءَ درکپتگ وپت ءِ تربیت و طبعی شفقت بہ دگرانی مقابلہ ءَ زیات تر انت لیکن نبی و امتی ءِ رشتگ زانا چہ اشی ءَ کم تر انت ؟ یقیناً امتی ءِ ایمانی وروحانی وجود نبی ءِ روحانیت کبریٰ ءِ یک شہم وساہگ حساب اِنت وہرچ شفقت و تربیت چہ نبی ءِ طرف ءَ ظاہر بیت مات پت ءِ وبل ماں تمامیں مخلوق ءَ آئی مثال دست نہ کپیت چہ پت ءِ ذریعہ ءَ اللہ ءَ مارا دنیا ءِ عارضی زند عطا فرمائینت ...... نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم مئے ھما اندازہ ءَ ہمدردی دوزواہی دار وکیں شفقت و تربیت کنت کہ آ اندازہ ءِ مئے وتی جرندھم پہ وتا کُت نہ کنت پہ شکا واجہ پیغمبر ءَ ماں مئے جان و مال ءَ تصرف کنگ ءِ ھما حق حاصل انت کہ آ ماں دنیا ءَ کس ءَ را حاصل نہ اِنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ بنشتہ کنت کہ "نبی اللہ پاک ءِ نائب اِنت ماں وتی جان و مال ءَ وتی تصرف اینکر کارکت نہ کنت ہمنکر کہ نبی ءِ تصرف کارکنت وتی جان ءِ ماں جنبلاسیں آس ءَ چگل دیگ روا نہ اِنت واگن نبی حکم بکنت تو فرض بیت"۔ ہمے حقیقتان ءَ دیما داران ءَ ماں حدیث ءَ فرمائینت کہ چہ شما ھچ کس مؤمن بیت نہ کنت دانکہ من بہ آئی گورءَ چہ پت و چک و کلیں فردمان بلکیں چہ آئی جان ءَ زیات محبوب مباں۔ ف۷ یعنی دینی مات اِنت ماں تعظیم و احترام ءَ وماں لہتیں حکمان کہ برایاں چہ شریعت ءَ ثابت بہ بنت نہ کہ ماں کلّیں حکماں ف۸ گوں واجہ ءَ ہرکس ءَ وتی لوگ و جاگہان ءَ یل دات و تاراچ سیاد وارثان بست واجہ نبی ءَ چہ مہاجر و انصارءَ دو کس ءَ وت ماں وتا برات جوڑ کنگ اَت۔ رندتر ءَ مہاجرانی اے دگہ سیاد و وارث مسلمان بُوتنت نوں واجہ ءَ فرمان کُت کہ قدرتی رشتگ چہ بے براتی ءَ دیماتر انت میراث ءِ بہروبانگ رشتگ ءِ حساب ءَ تقسیم بیت البت خوبی واحسان گوں اے بیل و ھمبلاں کنگ الّمی اِنت ف۹ یعنی ماں قرآن ءِ اے حکم بہ مدامی بُوت یا ماں تورات ءَ ہم بہ بیت یا چہ "کتاب" ءَ مراد "لوح محفوظ" بہ بیت ۔:

وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مِيْثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُّوْحٍ وَّ
وَ وہدیکہ ماگپت چہ نبیانءِ عہد آیانی وَچہ تو وچہ نوح ءَ وَ

اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۪ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيْثَاقًا
ابراھیم ءَ وموسیٰ ءَ وعیسیٰ چُکّ مریم ءِ وگپت ماچہ آیان عہد

غَلِيْظًا ۙ لِّيَسْـَٔلَ الصّٰدِقِيْنَ عَنْ صِدْقِهِمْ ۚ وَاَعَدَّ لِلْكٰفِرِيْنَ
محکمیں ف۱ تاکہ جُست بکنت اللہ چہ راستان آیانی راستی ءِ، وکتگ تیار پہ کافران

عَذَابًا اَلِيْمًا ۧ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ
توربیوکیں عذاب ف۲ اے ایمانداران یاد کن اِت احسان ءِ خداءِ پہ وتی سرا وہدے

جَآءَتْكُمْ جُنُوْدٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيْحًا وَّجُنُوْدًا لَّمْ تَرَوْهَا ۭ وَكَانَ
آتک اَنت شمے سرا بازیں فوج گڈا مادیم دات پہ آیانی سرا گواتے ونچیں فوجان کہ شما ندیستنت آیان ف۳ وہست اِنت

اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرًا ۚ اِذْ جَآءُوْكُمْ مِّنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ اَسْفَلَ
خدا پہ شمے کنگیں کاران گندوک ف۴ وہدیکہ اَرش کُت چہ بُرزی نیمگ ءَ شمے وچہ جھلی نیمگ ءَ

مِنْكُمْ وَاِذْ زَاغَتِ الْاَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوْبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّوْنَ
شمے ف۵ وَوہدیکہ ٹگلنت چم ف۶ ورستنت دل ھیکیگ ءَ ف۷ وگمان بست شما

بِاللّٰهِ الظُّنُوْنَا ۝ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُوْنَ وَزُلْزِلُوْا زِلْزَالًا
خداءِ بابت ءَ قسما قسمیں گمان ف۸ اودا چکاسگ بوتنت ایمانداران وجُنبینگ بوتنت آیان سکیں

شَدِيْدًا ۝ وَاِذْ يَقُوْلُ الْمُنٰفِقُوْنَ وَالَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ
جنبینگ ف۹ وَ وہدیکہ گوشت منافقان وہما کسان کہ ماں آیانی دل مرض انت

مَّا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗٓ اِلَّا غُرُوْرًا ۝ وَاِذْ قَالَتْ طَّآئِفَةٌ
ہرچ قولیکہ کتگت گوں ما اللہ ءَ وآئی ءِ رسول ءَ کل فریب اَت ف۱ وَ وہدیکہ گوشت جماعتے ءَ

مِّنْهُمْ يٰٓاَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوْا ۚ وَيَسْتَاْذِنُ فَرِيْقٌ
چہ آیان ءَ اے یثرب ءِ ندوکان ف۱ نیست ھنکین پہ شما گڈا پدا واتر کن اِت واجازت گریت یک ٹکّے

ع ۱ ۸ ۱۷

منزل ۵

ف۱ یعنی اِے قول وقرار کہ یک دومی ءِ تائید وتصدیق ءَ کنت وبہ دین ءِ قائم دارگ وحق تعالیٰ ءِ پیغام ءِ سرکنگ ءِ رداھچ ہمیں کوتاہی نہ کنت ماں ال عمران ءَ اِے میثاق ءِ بیان گوشتگ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت " برزاماں پیغمبر ءِ حق ءِ فرمائینتگ کہ بہ مؤمنانی سرا چہ آیانی زیات تصرّف داریت ادا اشارہ کُت کہ اِے شرف نبیان ءَ ہمشکا حاصل بوت کہ برآیانی سرا محنت (وذمہ داری ہم) چہ کلاّن گیشتر انت تہناگوں تمام مخلوق ءِ مقابل بوگ وچہ ہچ کس ءِ ترس وامیت نہ دارگ " ابید چہ پیغمبران دگہ کئے کُت کنت، اے پنچ پیغمبران کہ آیانی نام ادا گوں خصوصیت ءَ گرگ بوتگنت مزن اولوالعزم پیغمبر گوشگ بنت آیانی ہدایت ءِ اثر تاں ہزاران سال مانت ودانکہ دنیا ہست انت و مانیت چرایاں ساری ءَ مئے پیغمبر ءِ نام گرگ بوت حالانکہ ماں شہادت ءِ عالم ءِ واجہ ءِ ظاہری چہ درستان ءَ پد بوتگ مگہ ماں شرف ءَ واجہ چہ درستان پیسرترانت وواجہ ءِ وجود ہم ماں عالم غیب ءَ چہ کلاّن مقدم ترانت کما ثبت فی الحدیث ف۲ یعنی قول وقرار ءِ رد ءَ چہ ہما پیغمبرانی زبان ءَ چہ ہما وتی بہ مخلوق ءَ سربکنت وحجت ءَ تمام بکنت پدا چہ ہریکے ءَ جُست کنت تانکہ راستیں مردمانی راستی ءِ قائم دارگ ظاہر بہ بیت ومنکران ءَ چہ راستی ءَ دیم تاب دیگ ءِ سرا سزا بہ سیت۔ دیما احزاب ءِ جنگ ءِ واقعہ ءَ یاد دیائینانءَ بہ حقیں پیغمبر ومؤمنان وآیانی مقابل ءَ دروغ بندیں منافقان ومنکرانی چیزے احوال وآیانی ظاہری ثمرہ وانجام ءِ ذکر اِنت ف۳ یعنی فرشتگانی لشکر کہ بہ کافرانی دل ءَ رعب وبیم مان کنگا ئتنت ف۴ ھجرت ءِ چارمی پنچمی سال ءَ بنی نضیر یہودی کہ چہ مدینہ ءَ درکنگ بوتگنت (اشی ءِ بیان ماں سورۂ حشر ءَ انشاء اللہ کیت) ماں ہرچ قومے ءَ شتنت واشان ءَ مزن سکین وحشو دیان ءَ مکّہ ءِ قریش بنی فزارہ وغطفان وغیرہ عرب قبیلہانی متحدہ طاقت ءَ یارگ ومدینہ ءِ سرا اُرش کنگ ءِ رداسوب مند بوتنت تقریباً دوازدہ ہزار ءِ تتاریں لشکر گوں وتی ساز وسامانان ماں وتی طاقت ءِ نشہ ومدہوشی ءَ غرق اَت، یہود "بنی قریظہ" کہ آیانی یک مضبوطیں قلاتے مدینہ ءِ رودراھت نیمگ ءَ اَت اشان چہ پیسر ءَ گوں مسلمانان عہد وپیمان اَت بنی نضیر یہودیانی ترغیب وہشودیگ ءَ آخرکار اشان ہم تمام عہد وپیمان ءَ پُشت ءَ چگل دیان ءَ اُرش کنوکانی مدت ءَ یک بوتنت۔ مسلمانانی کُل جمعیت ۳ ہزار اَت کہ ماں آیان مزنیں تعدادے منافق ہم ہوراتنت کہ سکی ءِ وھدءَ دروغیں نیمون کنان ءَ چہ جنگ ءِ میدان ءَ کنزگ ءَ لگتنت واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوں صحابہ ءَ مشورہ فرمائینت آخر چہ حضرت سلمان فارسی ءِ مشورہ ءَ شہر ءِ ہما حصہ ءَ کہ چہ اودا دشمن ءِ حملہ کنگ ءِ ترس ہست اَت خندق جنگ بوت زوراکیں سردی ءِ ہم موسم اَت غلّہ ہم سک گران اَت چہ شد ءِ سوٹ ءَ صحابہ رضی اللہ عنہم ووت سردار دوعالم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ لاپ ءَ ڈوک بندوک اتنت مگہ خداوندی عشق ءِ توک ءَ مستیں سپاہی وآیانی سالار اعظم آ زمین ءِ کل جنگ ءَ گوں مزن بہادری وہیمات ءَ گلائیش آتنت مجاہد سنگ داروکیں زمین ءِ زمین ءِ سرا وتی ٹیکم ءَ جنگائتنت وگوشگا ئتنت نَحْنُ الَّذِيْنَ بَايَعُوْا مُحَمَّدًا ، عَلَى الْجِهَادِ مَا بَقِيْنَا اَبَدًا ۔ جانگو چہ واجہ محمد ءِ ددبار ءَ پسہ چوش ا ھتگت اَللّٰهُمَّ لَا عَيْشَ اِلَّا عَيْشُ الْاٰخِرَة ، فَاغْفِرِ الْاَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَة ۔ خندق تیار بوت اسلامی لشکر بہ دشمن ءِ مقابلہ ءَ وتی سنگران سر بوتنت باندازہ بیست یابیست وپنچ روچ ءَ ہر دوئیں فوج دیم پہ دیم بوتنت مبابجی ءَ خندق اَت وبس۔ زیات تعداد ءِ باوجود کافران ءَ چوشیں توفیق نہ بوت کہ شہر ءِ سرا اُرش بکننت البت چہ دور ءِ تیر ازی بوتگ اَت وبرے برے چہ دوئیں طرفاں خاص خاصیں....

......بہادران وت ماں وتادو بدو جنگش کرتگت۔ مشرکان و یہود بنی قریظہ ءِ درمیان ءَ مسلمانانی جمعیت محصور اَت پداشان ءَ کُلّیں زالبولان وخوردین چُکّاں ءَ شہر ءِ مضبوطیں و محفوظیں جاگہاں سرکنان وت گوں جوانمردی و بہادری ءَ دشمن ءِ مقابلہ ءَ میدان ءَ اوشتاتنت۔ آخرکار نعیم ابن المسعود الاشجعی رضؓ ءِ یک عقل مندانہ تدبیرے ءَ چہ مشرکان و یہود بنی قریظہ ءِ میانجی ءَ نااتفاقی ءَ سرکش اِت چانکہ ماں کافرانی دلان خداءِ اندیم بوتگیں لشکر ءِ بیم جاگہ کنگا ئت ہے دوران ءَ یک شپے یک مزنیں طوفانیں گواتے خداءَ دیم دات کہ چرے گوات ءِ تُندی ءَ ریک و سنگریزہ کافرانی دیما لگّنت آیانی آس جاہ سرد بوتنت ورگانی دیگ زمین ءِ سرا کپتنت ورگ گرادگ ءِ ہچ صورتے پشت نہ کپت چہ تُندیں گوات ءِ سبب ءَ تنبو (گدان) دیم پہ چیر کپتنت اسپانی ساد بِست اَنت و اسپ سروت تچگ ءَ لگّتنت کہ چرے جاوران لشکر پریشان بوت، سردی و تہاری ءَ ناقابل برداشت حدءَ اشان ءَ ماپنوش اِت آخر ابوسفیان ءَ کہ ماں ھمائی دست ءَ مستری اَت کوچ ءِ طبل ئی جت ہے پیمابے وس بوان ءَ ناکام و نامراد بوان ءَ اشان واتر بوت انت وَكَفَى اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللّٰهُ قَوِيًّا عَزِيْزًا۔ ہے جنگ ءِ نام "جنگ احزاب" اِنت وایشرا خندق ءِ جنگ ہم گوشتنت۔ سکّیں سردی ءِ موسم و شُدلاپی ءِ حالت ءَ خندق ءِ کوچگ وایکہ بازیں دشمنانی توک ءَ بندبوان ءَ جنگ کنگ اے ہما حوال اتنت کہ ماں جوشیں وھدءَ منافقان وتی دل ءِ جبرچہ دپ ءَ کشتنت و مؤمنان وتی یادان محکم داشت ماں ہے جنگ ءَ واجہ ءَ جارجت کہ نوں چدو دیم ءَ ما کافرانی سرا اُرش کنیں اشان نتوننت کہ مئے سرا یلغار بکننت چنا نچہ ہے پیما ہم بوت ف۵ یعنی چہ مدینہ ءِ رودراتکی جانب ءَ کہ آبُرزانت وروایرشت ءِ جانب ءَ کہ آجہلگ اِنت ف۶ یعنی چہ وحشت و تُرس ءَ چمانش ہچ تُرتنت و مردمانے بیشانی کُرچک بوتنت (یعنی مُجتنت) دوستی ظاہر کنوکان ہم وتی دیم تاب دات ف۷ یعنی چہ بیم و تُرس ءَ دلان ءَ درھگ ولرزگے پر اَت ہنچوش بزان کہ چہ وتی جاگہ ءَ ٹگل وران بہ گُٹّ ءَ رستگ اِتنت ف۸ یعنی مردماں قِسما قسمیں گپ جت لہتیں مردمان یک رنگے ءَ فہمائتنت لہتیں دگہ رنگے ءَ اٹکلان جنگائتنت۔ مسلمانان ماں وتی دل ءَ ھمے زانت کہ چیرا مئے چکاس سک ترندا اَت بگندیں باریں اشی ءِ انجام چون بیت کمزور ایمان داران ھمے خیال گُت کہ چیرا ما سلامت پشت نہ کپیں، منافقانی حال دا سک بد اَت چنانچہ ھیشانی بیان بیداگ اِنت ف۹ حضرت حذیفہ واجہ پیغمبرءَ دیم دات کہ برو دشمن ءِ خبرءَ بیار کہ باریں چون اِنت۔ آئی تفصیلی داستان ماں حدیث انت تانکہ اے رنگ ءِ لاچاری و بے وسی ءِ کیفیت ءِ چیزے اندازہ جنگ بہ بیت ف۱۰ لہتیں منافق گوشگ ءَ لگّتنت کہ پیغمبر صاحب ءَ گوشتگ کہ منی دین مشرق و مغرب ءَ تالان بیت و فارس، روم و صنعاءِ قلات و بان و بادگیر منا دیگ بوتگنت ادا وَ مسلمان لانک بوج ءَ ھن رفت کُت نہ کننت ھما وعدہ چون بوتنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ فرمائینت "مسلمان ءَ لازم اِنت ھنوں ہم ناامیدی ءِ جادرءَ بے ایمانی ءِ گپ ءَ چہ زبان ءَ مکش اَنت"۔ ف۱۱ یثرب مدینہ طیبہ ءِ کہنیں نام اَت چہ واجہ نبی ءِ تشریف آوری ءَ اے شہر مدینۃ النبیؐ گوشگ بوت۔

ف۱ یعنی اگن تمام عرب مئے دشمن بُوتنت تو ماراہچ جاگہ ھنکین نصیب نہ بیت چہ درستیں لشکرء جدا بوْان ءُ لوگ ءَ واتر کنگ ببیت۔ وواجہ نبی لشکرہ ہمراہی ءَ ڈنّ ءَ اوشتانگ اَت، ماں شہرءَ محکمیں لوگانی تہا جنین آدم جاگہ دیگ بُوتنت۔ ایشان نیمون ءَ لگتنت کہ مئے لوگ سرپچ اَنت دُزّے مئیت و مئے کُلّیں اُردان ءَ مبارت واے محض دروغیں گپے اشان جوڑینتگ اَت غرض ایش اِت کہ نیمون کنان ءَ چہ میدان ءَ تچنت چنانچہ ہرکسے اجازت لوٹگ ءَ آہت واجہ نبی ءَ آئرا اجازت دات دشمن ءِ لشکرءِ زیادتی ءِ ھچ پرواہ نہ کُتی۔ چہ لہتیں رِوایتان معلوم بیت کہ آخرءَ ایوک ءَ سَہ صد جان نثار گوں واجہ ءَ باقی ماننت ف۲ یعنی دروغیں نیمون جوڑ کنگا ئنت۔ اگن بندءِ خیرءَ اشان ماں شہرءَ ببنت وکجام دشمنے ماں شہرءَ چہ اینگو یا چہ آنگو داخل ببیت پدا چریشان تقاضا بکنت کہ دین اسلام ءَ یل بدے اِت۔ کہ سر ظاہرءَ اشان بہ ھمے دین ءِ سرا انت،

مِّنۡهُمُ النَّبِیَّ یَقُوۡلُوۡنَ اِنَّ بُیُوۡتَنَا عَوۡرَةٌ ۛؕ وَمَا هِیَ بِعَوۡرَةٍ ۚۛ اِنۡ

چہ آیان نبی ءَ گوشنت کہ بے شک مئے لوگ وجاگہ سرپچ اَنت۔ ونہ اَنت آ سرپچ آیان ءَ

یُّرِیۡدُوۡنَ اِلَّا فِرَارًا ﴿۱۳﴾ وَلَوۡ دُخِلَتۡ عَلَیۡهِمۡ مِّنۡ اَقۡطَارِهَا ثُمَّ

ھچ غرض نیست ابید جہگ ءَ ف۱ وُ اگن ماں ببیت آیانی سرا چہ آئی ءِ کرّان پدا

سُئِلُوا الۡفِتۡنَةَ لَاٰتَوۡهَا وَمَا تَلَبَّثُوۡا بِهَاۤ اِلَّا یَسِیۡرًا ﴿۱۴﴾ وَلَقَدۡ

طلب کنگ ببیت چہ آیان خانہ جنگی تو البت قبول دارنت و دیر نہ کننت مگر کمّیں ف۲ وُ البت

کَانُوۡا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنۡ قَبۡلُ لَا یُوَلُّوۡنَ الۡاَدۡبَارَ ؕ وَکَانَ عَهۡدُ اللّٰهِ

قول اِش کتگ گوں اللہءَ چہ و بیش کہ نہ ترّینت پُشتءَ واللہءِ وعدہءِ بارو ءَ

مَسۡـُٔوۡلًا ﴿۱۵﴾ قُلۡ لَّنۡ یَّنۡفَعَکُمُ الۡفِرَارُ اِنۡ فَرَرۡتُمۡ مِّنَ الۡمَوۡتِ اَوِ الۡقَتۡلِ

جُست بیت ف۳، تو بگوش ھچ فائدگ نہ دنت شمارا جہگ اگن جہت شما چہ موت ءَ یا چہ کُشگ ءَ

وَاِذًا لَّا تُمَتَّعُوۡنَ اِلَّا قَلِیۡلًا ﴿۱۶﴾ قُلۡ مَنۡ ذَا الَّذِیۡ یَعۡصِمُکُمۡ مِّنَ اللّٰهِ اِنۡ

و پدا ھن آو ہدءَ ثمرہ نہ گندنت مگر پہ چُنت روچ ف۴ تو بگوش کئے اِنت کہ رکّینیت شمارا چہ خداءَ اگن

اَرَادَ بِکُمۡ سُوۡٓءًا اَوۡ اَرَادَ بِکُمۡ رَحۡمَةً ؕ وَلَا یَجِدُوۡنَ لَهُمۡ مِّنۡ دُوۡنِ اللّٰهِ

آ بلوٹیت پہ شما بدیءَ یا بلوٹیت پہ شما مہربانیءَ ف۵ وُ نہ گندنت پہ وتا بغیر چہ خداءَ

وَلِیًّا وَّلَا نَصِیۡرًا ﴿۱۷﴾ قَدۡ یَعۡلَمُ اللّٰهُ الۡمُعَوِّقِیۡنَ مِنۡکُمۡ وَالۡقَآئِلِیۡنَ

دوست و نہ مدد گار ف۶ بے شک خدا زانت مَہن کنوکان چہ شما وُ گوشوکان

لِاِخۡوَانِهِمۡ هَلُمَّ اِلَیۡنَا ۚ وَلَا یَاۡتُوۡنَ الۡبَاۡسَ اِلَّا قَلِیۡلًا ﴿۱۸﴾ اَشِحَّةً

پہ وتی براتان ءَ کہ بیائیت پہ مئے نیمگءَ وحاضر نہ بنت جنگءَ مگر کمّیں ف۷، بخیل کنانءَ

عَلَیۡکُمۡ ۚۖ فَاِذَا جَآءَ الۡخَوۡفُ رَاَیۡتَهُمۡ یَنۡظُرُوۡنَ اِلَیۡکَ تَدُوۡرُ اَعۡیُنُهُمۡ

دربارہ ءِ شمے ف۸ پدا وہدے بئیت ترس تو گندے آیان ءَ نگاہان ءَ سک کننت تئی نیمگ ءَ گردش کننت چم آیانی

کَالَّذِیۡ یُغۡشٰی عَلَیۡهِ مِنَ الۡمَوۡتِ ۚ فَاِذَا ذَهَبَ الۡخَوۡفُ سَلَقُوۡکُمۡ

چو شکہ کسے ءِ سرا بے ہوشی بئیت موت ءِ گڈا وہدے بروت ترس زبان درازی کننت پہ شما

یا بگوشیت کہ گوں مسلمانان جنگ بکن اِت و فتنہ و فساد ءِ کاران گلائیش بیے اِت۔ آوھدءَ آیانی دروغ صاف ظاہر بیت۔ ھما دمان ءِ ہمے جراتی تائید کنان ءَ چہ لوگان درکپنت نہ لوگانی سرپچی ءِ عذرءَ بیارنت نہ دُزّی ءِ نیمون ءَ پیش کننت بس ھمینچو دیر بیت کہ لوگ ءِ مردمان ءَ حال بدینت و وسلاحان ءَ زوران ءَ چہ لوگ ءَ دریکپنت۔ اِے ڈول ءَ اشان چہ اسلام ءِ ظاہری دعوئ ءِ ہم دست ءِ چنڈان ءَ ماں فتنہ و فساد ءِ آس ءَ دور کنگ ءَ تیار بنت ف۳ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کتت کہ "اُحدءِ جنگ ءِ چہ پد اِشان اقرار کتگ اَت کہ دیم ترءِ ماچو شیں ناہودگیں حرکت نہ کنیں"، نون اللہ چریشان ءِ جُست کنت کہ شمے آ قول وُ قرار کُجا شتنت ف۴ یعنی بہ ہرکس ءِ قسمت ءِ موت ہست اِنت آ تچان ءَ وتارا ھچ جاگہ ءَ بیر دات نہ کنت قضائے الٰہی ہر جاگہ وتا رسینیت واگن ھنوں موت ءِ وھد نہ اِنت تو چہ میدانِ جنگ ءَ تچگ بے سیت اِنت۔ کہ ماں جنگ ءِ میدان ءِ زانان دُرست (تمامیں) کُشگ بنت و بالفرض اگن تچگ ءَ چہ تئی جان رکینگ بُوت تو دگہ چُنت روچ تو زندگ مانئے آخر موت کدی نہ کدی کیت و پدا چہ ہم معلوم نہ اِنت کہ موت چونکائی بئیت گوں سکّی ءَ بئیت یا گوں ذلّت و رسوائی ءَ بئیت ف۵ یعنی اللہ پاک ءِ ارادہ ءَ ھچ طاقتے داشت کُت نہ کنت و نہ کجام حیلہ یا نیمونے آئی مقابلہءِ کاردات کُت کنت۔ انسان ءَ باید انت کہ خداءِ سرا توکل بکنت و بہ ہر جاورءَ آئی ءِ مرضی ءِ طلب گار ببیت۔ واگن نہ دنیا ءِ خیر و بد یا سکّی و نرمی و الم کیت و سر بیت۔ گڈا بہ آئی راہ بزدلی پیش دارگ چہ معنی داریت و کارءِ ساعت ءَ جان ءَ پرچے بُدزّیت کہ عاقبت خراب ببیت و دنیا ءِ درد و رنج وتی جاگہءَ آنت ف۶ یعنی چہ عرب ءِ مخالفت ءَ ترس اِت اگن اللہ حکم بکنت تو مسلمان نون شمارا قتل بکننت ف۷ یعنی ظاہری ڈول داری ءَ قائم داران ءَ و پیش دارگ ءَ ظاہرءَ شرما شرمی ءَ بہ جنگ ءِ میدان ءَ کابنت واوشتنت واگن نہ عموماً ماں لوگان نندان ءَ وتی عیش و آرام ءَ مست اَنت و وتی وتی برادری ءِ مردمان ءَ ہم کہ آ راستیں مسلمان اَنت ماں جہاد ءَ شامل بوْگ ءَ مہن اش کننت ف۸ یعنی مسلمانانی ہمراہی ءَ وتارا دور دارنت و بہ ہر قسم ءِ ہمدردی و دوزواہی ءِ رِداگوں بخیلی ءَ کار گرنت البت مال غنیمت ءِ تقسیم کنگ ءِ وھدءَ اشان ھمنکہ حرص دارنت کہ ھچ کس ءَ دانگے ہم رسیت و تمامیں مالِ غنیمت ہمیشانی دست ءَ سر ببیت وھمے اُمّیت ءِ سرا برے برے ماں جنگ ءَ شرکت ھن کننت۔

ف۱ یعنی سکّی ءُ وہدءُ ہمراہ نہ بنت چہ ترس ءَ اشانی ساہ درکپیت وجنگ ءِ فتح ءَ چہ بعد آیان ءُ لاف زنی کننت وبٹاک جننت ومردانگی ءِ جوہرءُ زیات ظاہرکنوک وتارا فہمنت وچہ وتی حرئیصی ءِ سؤب ءَ غنیمت ءِ مال ءِ سرا کپنت یا مطلب چوش انت کہ اسلام ومسلمانانی بابت ءَ ٹوک وٹالی کنان زبان درازی کننت ف۲ یعنی وہدے اشان بہ اللہ و رسول ءِ سرا ایمان ندارنت توگڈا اشانی ھچ عمل مقبول بیت نہ کنت. حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "جاھیکہ عملانی حبط ءِ ذکر انت تو فرمائینیت کہ اے کار بہ اللہ پاک ءَ آسان انت یعنی سرظاہرءَ اللہ تعالیٰ ءِ عدل وحکمت ءَ گندان تعجب بیت واِے خبرگران معلوم بیت کہ آکسے ءِ محنت ءَ برباد بکنت لیکن پشکاگران زانگ نہ بیت کہ عمل ءِ وتی جند ءَ تہا یک ہنچیں خرابی یے پوشیدہ انت کہ چرائی ءَ آئی عمل راست بیت نہ کنت چوشکہ بے ایمان ءِ عمل کہ ایمان شرط وروح انت ہر یک عمل ءِ. ابید چہ ایمان ءَ عمل مردہ لحساب انت گڈا قبول چون بیت کافر ھمنکر پہ نیکیں کارءَ محنت بکنت درست بے کار بنت ف۳ یعنی کافرانی فوج ناکام بؤان ءَ واپس بوتنت لیکن اِے بزدلیں منافقان ءَ یقین نہ بیت کہ کافرانی لشکر چدا درکپتگ وشتگنت و بالفرض اگن کافرانی لشکر واتر کنان ءَ حملہ بکننت تو اشان اِے واھگ کننت کہ نوں اشان مان شہرءَ ہم مجلّنت دانکہ جنگ جاری بیت اشان چہ شہرستان ءَ دور یک کسانیں میتگےءَ جاہ منند بہ بنت وہمودا دور ننداں ءَ رؤوک وآیوکان ءَ چہ معلوم بکننت کہ مسلمانانی احوال چون انت وجنگ ءِ نقشہ چہ پیما انت ف۴ یعنی مان خبروحال ءَ گوں تو دوزواہی ظاہر کننت وماں جنگ ءِ ساعت ءَ ھچ درد مہ ورنت ایوک ءَ بے وس بؤان مان جنگ ءَ شریک بنت ف۵ یعنی واجہ پیغمبرءَ بگندات بہ سکّی وسوری ءِ وھدءَ چون استقلال ظاہر کنت حالانکہ چہ درستان زیات فکر وغم ءِ بوجھ بہ ھمائی سرا انت مگر مجال انت کہ چیزکے نزوری چہ آئی عمل ءَ ظاہر بہ بیت کسانیکہ گوں اللہ پاک ءَ دوچار کپگ و آخرت ءِ ثواب ءِ طلبگار انت وگوں کثرت ءَ اللہ پاک ءِ ذکرءَ گلائیش اِنت پہ ایشان رسول اللہ ءِ ذات برکاتی جمگ بہترین نمونہ اِنت بایدانت کہ ماں ہمک معاملہ، ہر یک کاروبارے ءَ تروتاب و نندگ و پادآیگ ءَ واجہ ءِ نقش قدم سرا گام گیج ببئیں وماں ہمت وجوان مردی ءِ ردا آئی رفتار و کردارءَ معلوم دار ببئیں ف۶ یعنی پختگیں مسلمانان ءَ وھدیکہ دیست کہ کافرانی لشکر یک جا بؤان چہ چاریں کنڈاں یلغار کنگا ئنت تو مذبذب وپریشان بؤگ ءِ بدل ءَ آیانی اطاعت شعاری ءِ جذبہ و آیانی یقین اللہ و رسول ءِ وعدھانی سرا زیادہ محکم بوت آیان چوش ظاہر کُت کہ اِے دَہ ھما منظر انت کہ آئی خبرءَ اللہ و رسول ءَ چہ ساری ءَ دا انگت وبہ آئی بابت ءَ آیانی وعدہ سرجم بوتگ ات چوشکہ ماں سورہ بقرہ ءَ فرمائینیت اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَاْسَآءُ وَالضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوْا حَتّٰى يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ اَلَآ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ (بقرہ رکوع ۲۶)

بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَمْ يُؤْمِنُوْا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ

گوں زبانان تیزیں چکّءَ کپان ءَ مال ءِ سرا آیان ایمان تیار تگ پمشکا نابود کت خداءَ

اَعْمَالَهُمْ ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا ۝۱۹ يَحْسَبُوْنَ الْاَحْزَابَ

آیانی عملان وہست اِنت اِے پہ خداءِ سرا آسان ف۲ گمان کننت کہ کافرانی فوج

لَمْ يَذْهَبُوْا ۚ وَاِنْ يَّاْتِ الْاَحْزَابُ يَوَدُّوْا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُوْنَ فِي

نہ رفتگنت و اگن بیا ینت آ فوج توواھگ دارنت دریحیّا بہ بنت نندوک ماں

الْاَعْرَابِ يَسْاَلُوْنَ عَنْ اَنْۢبَاۗىِٕكُمْ ۭ وَلَوْ كَانُوْا فِيْكُمْ مَّا قٰتَلُوْٓا اِلَّا قَلِيْلًا ۝۲۰

جنگلاں سوال کننت شے خبرانی بارو ءَ ف۳ واگن بہ بنت شے درمیان ءَ جنگ نہ کننت مگر کمّیں ف۴

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَنْ كَانَ يَرْجُوا

بے شک ہست اِنت پہ شما بہ خداءِ پیغمبرءَ رندگیری نیکیں پہ ہماکسءَ کہ امیتءَ داریت

اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيْرًا ۝۲۱ۭ وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُوْنَ

خداءِ قیامت ءِ روچ ءِ وَ یادگُتی خداءَ سک باز ف۵ ووہدیکہ دیت مسلمانان

الْاَحْزَابَ ۙ قَالُوْا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ وَصَدَقَ اللّٰهُ

فوجان ءَ گوشتش اِے ھما انت کہ قول داتگ ات مارا خداءَ و آئی ءِ رسولءَ وراست گوشت خداءَ

وَرَسُوْلُهٗ ۡ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّآ اِيْمَانًا وَّتَسْلِيْمًا ۝۲۲ۭ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ

و آئی ءِ رسولءَ وزیادتی نہ کت اِے خبر آیانی حق ءَ مگر یقین کنگ و اطاعت کنگ ف۶ چہ مومنان

رِجَالٌ صَدَقُوْا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ ۚ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضٰى نَحْبَهٗ

بازمردم ہنچین اَنت کہ راست کُت وپیش داشتش چیزیکہ آیان گوں خداءَ قول کتگ ات گڈا چہ آیان بازے ہماینت کہ تمامش کننت قولانءَ

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّنْتَظِرُ ڮ وَمَا بَدَّلُوْا تَبْدِيْلًا ۝۲۳ۙ لِّيَجْزِيَ اللّٰهُ الصّٰدِقِيْنَ

وچہ آیان ہماکس انت کہ انتظار کننت وبدلش نہ کُت ھچ بدل کنگ ءَ تانکہ بدلہ بدنت خدا راست گوشوکان ءَ

بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنٰفِقِيْنَ اِنْ شَاۗءَ اَوْ يَتُوْبَ عَلَيْهِمْ ۭ

آیانی راستی ءِ وتانکہ عذاب بدنت دغابازان ءَ اگن بلوٹیت یا توبہءَ مان بگیجیت آیانی دل ءَ

وماں سورہ "ص" ءَ انت کہ آمکی اِنت فرمائینتگت "جُنْدٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُوْمٌ مِّنَ الْاَحْزَابِ (ص رکوع ۱) ف۷ یعنی منافقان ہرچ عہدے کتگت آماں پیشی رکوع ءَ گوشت "وَلَقَدْ كَانُوْا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّوْنَ الْاَدْبَارَ" آ ترا پروشان ءَ گوں بے شرمی ءَ چہ جنگ ءِ میدان ءَ واتر بوتنت اشانی برعکس جنکہ پختہ ایں مسلمان انت کہ آیان بہ وتی عہد ءِ سرا قائم بوتنت مزن مزنیں سکیانی و ھدءَ بہ دین ءِ مدد و چہ پیغمبرءِ ہمراہی ءَ یک قدمے پشت ءَ نہ کنزتنت اشان اللہ و رسول ءَ ہرچ قولے داتگت چوکوہ ءَ بہ آئی سرا اوشتا تنت چرایان لہتیں ہماکسان انت کہ وتی قولش موک ات و بہ اللہ ءِ راہ ءَ جنگ کنان ءَ شہادت ءِ جام اش نوش ات چوشکہ بدر واحد ءِ شہیدان کہ چرایان نضر بن عبد اللہ ءِ قصہ سک مشہور انت وباز مسلمان ہماینت کہ آیان گوں مزن شوق ءَ موت فی سبیل اللہ ءِ راہ چار انت کہ کدی جنگ ئے بہ بیت کہ ماں آئی ءَ مارا ہم شہادت ءِ شرف ....

.... ماں شہرءَ موجود بہ بنت گُلی پہ تئیگی غنیمت ءِ مال قرار دیگ بنت، اِے فیصلہ ءِ روءَ صد ہانی حساب ءَ یہودی ورنا قتل ۱ آنگ بوتنت وصد ہانی حساب ءَ جنیں آدم و زھگ قیدی جوڑ کنگ بوتنت و آیانی مال و ملکتانی سرا مسلمانان قبضہ گُت ف۵ اِے زمین کہ چہ مدینہ ءَ نزیک اِنت مسلمانانءَ دست کپیت واجہ نبی ءَ اِے زمین مہاجرانی سرا بہر و بانگ گُت کہ چرے دستورءَ آیان ءَ گُزران ءِ موہ دست کپیت و انصارءِ سرا آیانی خرچ ءِ بار ہم سبک بُوت و دومی زمین ءَ مراد خیبرءِ زمین انت کہ چہ دو سال ءَ پد مسلمانانی دست ءَ کپیت چرائی ءَ واجہ نبی ءِ کل اصحاب آسودہ حال بُوتنت، ہتیں گوشنت اے دومی زمین مکہ ئیگ اِنت ہتیں ءَ فارس و روم ءِ زمینانان ءَ مراد گپتگ کہ چہ واجہ نبی ءَ پد چہ آئی خلیفہانی دست ءَ فتح بُوتنت و ہتیں گوشنت کہ داں قیامت ءَ ہر زمینے کہ فتح کنگ بہ بیت آ گُلّ ماں اشی ءَ شامل اَنت واللہ اعلم ف۶ واجہ نبی ءِ لوگ بانکان ءَ مارت کہ مردم آسودہ حال بوتگنت اشان ھم لوٹ اِت کہ ماں مئے لوگان ھم آسودگی و وشنودی بئیت چہ اشان ہتیں لوگ بانکان گوں واجہ پیغمبرءَ گفتگو گُت کہ ما را ہم قدرے زیات نان و نفقہ دیگ بہ بیت تانکہ ماہم قدرے وش حال بہ بئیں۔ واجہ پیغمبرءَ چرے جرءَ گرانی محسوس گُت۔ سوگند وارتی کہ داں یک ماہے ماں لوگ ءَ نہ روان۔ مسیت ءِ نزیک ءَ ماں یک بالاخانہ ئے ءَ جاہ مِنند بُوت، واجہ ءِ اصحاب پریشان بُوتنت۔ ابوبکرؓ و عمرؓ ءَ فکر دامنگیر بُوت کہ ہرپیما منتگ اِے مشکلیں اڑءِ فیصلہ بہ بیت اشان ءَ گیشتر فکر وتی چُکّانی ف (عائشہ و حفصہ) ئیگت کہ واجہ پیغمبرءَ دل تہر کنان ءَ وتی عاقبت ءَ خراب مکننت ہر دوئینان آ ہر دوئینان ءَ بیم تراپ و سرپدی دات پدا واجہ نبی ءِ خدمت ءَ حاضر بوان ءَ چیزے وش گپیان ءَ درشانش کُتنت کہ چرے گپان واجہ ءِ دیم کمیں روشن تر بُوت چہ یک ماہے ءَ پد اِے اختیار دیوکیں آیت نازل بُوت یعنی وتی لوگ بانکان ءَ صاف صاف ءَ بگوش کہ آ چہ دو راہ ءَ یک راھے پروتا گچین بکننت اگن دنیاءِ عیش و بہار و امیرانہ زندءَ لوٹنت تو شما اشان بگوش اِت کہ منی گوں شما گذران بیت نہ کنت بیا اِت من شما را چیزے سامان (یعنی پوشاکی جوڑی ئے کہ مطلقہ ءَ دیگ بیت) حوالہ کنان ءَ شما را گوں شری ءَ رخصت بکنان (یعنی بہ شرعی دستورءَ طلاق بدیان) و اگن شما را اللہ و رسول ءِ وشنودی و آخرت ءِ مزن شانیں شرفانی طلب ہست اِنت تو پیغمبرءِ گورءَ و تارا بدار اِت۔ ہرکس واجہ ءِ خدمت ءَ گوں شری ءَ بجلیت گڈا بہ اللہ ءِ گورءَ پہ آئی ءَ مزنیں اجر تیار اِنت چہ زیات تر دگہ چے لوٹنت کہ ماں جنت ءَ اعلائیں جاگہانی توک ءَ گوں واجہ پیغمبرءَ جاہ مننت بہ بنت، چہ آیت ءِ نزول ءَ پد واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ماں وتی لوگ ءَ شُت اوّل ءَ عائشہ ءَ اللہؓ حکم وۓ۔ اشکنائینت آئی ءَ اللہ و رسول ءِ مرضی ءَ را پسند گُت پدا اِے وگہ لوگ بانکان ءَ ہم ہمے دستور پسند گُت، اشان دنیاءِ عیش و عشرت ءِ شبینگ ءَ چہ وتی وتی دلان در گُت، واجہ نبی ءِ لوگ ءَ چہ و بعد اختیاری فقر و فاقہ ءِ زند شروع بُوت ہر چیکہ رستگت آ ترا اشتاپ اشتاپ ءَ خرچ و درچش کتگت پدا قرض زوران ءَ وتی زندش گوازینتگت بہ ہمے زندہانی ءِ سرا واجہ ءِ ازواجِ مطہرات راضی اَنت و اِے گوشگ "کہ ہرکس بہ نیکی ءِ سرءَ زندءَ بگوازینیت پہ آیان ثواب اِنت"، واجہ ءِ ازواج گُل نیک انت "الطیبات للطیبین" مگر حق تعالیٰ ماں قرآن ءَ صافیں بشارت کس ءَ رانذنت تا کہ چہ ترس ءَ بے مبیت، داں گڈی ساعت ءَ خدا ءِ ترس ماں دل ءَ پشت بکپیت، اے داب بہتر و شرتر انت۔ دیم ترءَ گوں ہماجنیں آدم ءَ دلگوش گور کنگ بُوتگ کہ آ نبی ءِ ھمراہی ءِ لوٹوک اَنت کہ آیانی درجہ چہ اِے نسبت ءِ حساب ءَ باز بلند و بالا اِنت باید اِنت کہ آیانی اخلاقی و روحانی زندگی ءِ معیار بہ ہما حدءَ بہ بیت کہ آ اِے ہمیں اعلائیں جاگہے ءِ مناسب اِنت چیا کہ چہ آیانی ذاتی بزرگی ءَ ابید آ اُمّہات المؤمنین ہم ہست اَنت، ماتان داں یک حدّے ءَ وتی اولادءِ ھن ذمہ وار قرار دیگ بنت۔ پمشکا لازم اِنت کہ آیانی اعمال و جوانیں ھیل و عادت پہ اُمّت ءَ اسوۂ حسنہ جوڑ بہ بنت ف۷ مزنینے ءِ رد کاری ہم مزن شمار کنگ بیت اگن بندِ خبرءَ چہ شما کسے ءِ دست ءَ یک رد کاری یا بد اخلاقی ئے کاری سرزد بہ بیت تو ہرچ سزائے ایدگران پہ اِے کارءِ بستین تو گڈا آئیا دو سر سزا دیگ بیت و اللہ ءِ واسطہ اِے کار آسان اِنت، یعنی وجاہت وگوں واجہ نبی ءَ زوجیت ءِ نسبت ءَ شما و تارا چہ اللہ ءِ سزاءَ رکینت گُت نہ کن اِت۔

..... حاصل بہ بیت بہرجاور ہرقسم ءِ مسلمانان ءَ کہ (اشان بہ اللہ ءِ راہ ءَ شہید بوتنت یا بہ شہادت ءِ شوق ءَ راہ چارد کَ اَنت) اشان وتی قول و قرار ءِ سرجمی ءِ حفاظت کُت و چہ وتی جبر ءِ یک تکّے ہم بدل نہ بوتنت (فائدہ) ماں حدیث ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوں حضرت طلحہ ءَ فرمان کُت ھٰذا مِمَّنْ قَضٰی نَحْبَهٗ (اے چہ ہماکسان اِنت کہ آئی ءَ وتی ذمّہ ءَ سرجم کُت) چوش بگوش کہ آ ترا ماں ہمے زندءَ شہید قرار دات۔ اے واجہ ہما بزرگ اِنت کہ آئی ءَ ماں اُحد ءِ جنگ ءَ پہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ حفاظت ءِ رداوتی دست ئی تیرانی دیمپان کُت دا ئنکہ آئی دست شل و بیکار بُوت (رضی اللہ تعالےٰ عنہ وارضاہ)۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد، ف۱ یعنی ھماکہ وتی عہد ءِ سرا و قول و قرار ءِ سرا استکائی قائم ماننت آیان ءَ راست ءِ سرا برجم بوگ ءِ رد ابدلہ بر سیت و بدعہد غا بازیں منافقان ءَ توری سزا بدنت و توری توبہ ءِ توفیق دیان ءَ معافش بکنت چہ آئی ءِ مہربانی ءَ ہچ بعید نہ اَنت ف۲ یعنی کافرانی لشکر گون

إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ

بیشک خدا ہست اِنت بخشوک مہربان ف۱ وردکُت اللہ ءَ کافران ءَ پہ آیانی زہرپُرّی ءَ

لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ

نہ رستش ہچ خیر ف۲ و وتی سرا زرت اللہ ءَ مسلمانانی جنگ ءَ و ہست اِنت اللہ

قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ

زورمند زبردست ف۳ دا ایر گھت اَنت ہماکسان کہ آیانی پُشت پناہ اتنت چہ اہل کتاب ءَ

مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ

چہ آیانی قلاتان۔ و دوردات ماں آیانی دلان ترس یک ٹولی ئیے شما کُشت

وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ

و دگہ جماعتے ءَ شما قیدی کرتنت ف۴ دات شمارا آیانی سرزمین و آیانی لوگ جاگہ و آیانی مال

وَأَرْضًا لَّمْ تَطَئُوهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا

ؤیک ہمیں زمینے کہ لگت نہ کتگ شمے قدمان آ ترا و ہست اِنت خدا پہ ہر چیز ءَ قدرت داروک ف۵ اے

النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا

نبی تو بگوش وتی لوگ بانکان اگن شما لوٹکرات دنیاءِ زندمانی ءَ و آئی زینت ءَ

فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ

گڈا بیائیت۔ چیزے فائدہ بدیاں شمارا و رخصت بکناں شمارا رخصت خوبیں و اگن شما

تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ

لوٹوک اِت اللہ ءَ و آئی ءِ رسول ءَ و آخرت ءِ لوگ جاگہ ءَ گڈا بے شک خدا ءَ تیار کتگ پہ نیکو کاریں جنینان

مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ

چہ شما مزنیں ثواب ف۶ اے نبی ءِ لوگ بانکان ہرکس کارے کت چہ شما بدکاری ظاہریں

يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

دوچنت کنگ بیت پہ آئی ءَ عذاب دوسری۔ و ہست اِنت اے پہ خدا ءِ سرا آسان ف۷

ع ۳ / ۱۹

منزل ۵

ذلت و رسوائی ءِ پیچ و تاب وران و چہ زہر کنگی ءَ دنتانان درشان ءَ میدان ءَ یل دیان ءَ واتر بوت نہ سوب مند بوتنت نہ چیزے سامان بہ اشانی دست ءَ کپت البت عمرو بن عبدود ءِ ہمیں نامداریں سوار کہ مردمان آ ترا ایک ہزار سوارانی برابر حساب کرتگت ماں اے جنگ ءَ چہ حضرت علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ءِ دست ءَ کُشگ بُوت مشرکاں عرض کُت کہ ڈہ ہزار ءِ بدل ءَ آئی لاش مارا دیگ بہ بیت واجہ نبی ءَ پستہ دات کہ لاش ءَ بزوراِت مامردگانی زربہا ءِ وروک نہیں ف۳ یعنی مسلمانان ءَ عام جنگ و جدل ءِ نوبت سر ءَ نہ کپت۔ اللہ تعالیٰ ءَ چہ وتی قدرت ءَ طوفانیں گواتے و فرشتگانی لشکرے دیم دیان ءَ ہما اثر پیدا کُت کہ کافر نا وت بدحال و پریشان بؤان چہ میدان ءَ درشتنت اللہ پاک ءِ زبردست قوّت ءِ دیما کئے اوشتات کنت ف۴ اے یہود "بنی قریظہ" اَت کہ مدینہ ءِ مشرقے جانب ءَ اشانی محکمیں قلات اَت ءُ چہ پیسر ءَ گوں مسلمانان اشان صلح ءِ معاہدہ کتگت احزاب ءِ جنگ ءِ موقع ءَ چہ حُیَیّ ابن اخطب ءِ اغوا ءَ تمام معاہدات پُشت ءَ کنان ءَ اشان مشرکان ءَ مدد دات۔ چریشان ہتین ءَ مسلمانیں زالبولانی سرا بُزدلانہ حملہ کنگ ہم لوٹ اِت کہ آئی جواب ءَ حضرت صفیہ رضی اللہ عنہا ءَ گوں مزن بہادری ءَ دات وھدے کافران قریش وغیرہ بے وس بؤان ءَ درشتنت تو "بنو قریظہ" ماں محکمیں قلات ءَ داخل بوتنت۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم چہ احزاب ءِ جنگ ءَ دست پیچ بؤان ءَ غسل وغیرہ ءَ مشغول اَت کہ حضرت جبریل اَہت کہ آئی چہرہ ءَ دنز ءِ اثر ہستت گوشتی یا رسول اللہ! شما زانا سلاحان ءَ بوتگنت حالانکہ فرشتگان ھنگت گوں سلاحان اوشتا تگنت اللہ پاک ءَ حکم داتگ کہ "بنو قریظہ" ءِ سرا حملہ کنگ بہ بیت۔ ہمادمان ءَ جنگ ءِ جار جنگ بُوت کہ "بنو قریظہ" ءِ بدعہدیں یہودیانی سرا حملہ کنگی گوں مزن اشتاپی ءَ اسلامی فوج ءَ آیانی قلاتانی محاصرہ کُت بیست و چار و بیست و پنچ روچ ءِ حساب ءَ محاصرہ جاری

بوت آخر کار محاصرہ کتگیں مردم بے وس بوتنت واجہیں نبی ءِ خدمت ءَ قاصد دیم دیگ شروعش کُت۔ گڈ سر ءَ چہ آیانی نیمگ ءَ اے خبر ءِ سرا فیصلہ بوت کہ ما چہ قلاتاں درکپیں و قبیلہ اوس ءِ سردار حضرت سعد بن معاذ ءَ حَکَم قرار دئیں (چیاکہ آ اشانی حلیف اَت) ہرچ فیصلہ ئے بہ مئے حق ءَ حضرت سعد کنت مارا منظور انت۔ واجہیں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ھم قبول کُت قصہ مختصر حضرت سعد ءَ تشریف آورت و بہ حیثیت ءَ یک حکمے ءِ فیصلہ کُت کہ بنی قریظہ ءِ تمام ورنا قتل کنگ بہ بیت و جنین بچگان ءَ بہ قید غلامی آرگ بہ بنت و آیانی جائداد و مالانی خداوند مہاجر بہ بنت خدا و آئی رسول ءِ مرضی و آیانی بدعہدی ءِ سزا ہمیش اَت و اے فیصلہ بالکل آیانی مَنّ اتگیں آسمانی کتاب "تورات" ءِ رِد ءَ اَت چنانچہ تورات ماں کتاب اصحاح بیست آیت ڈہ ءَ انت " وھدے کجام شہر ءِ سرا حملہ کنگ ءِ ارادہ ءَ تو بروے تو پیسر ءَ صلح ءِ پیغام ءَ بدے۔ اگن آیان صلح ءِ تسلیم بکننت و بہ تئیگی دروازگ ءَ پچ بکننت تو ہر قدر مردم بہ بنت درستان ءَ قتل بکن اِت باقی زھگ و جنین آدمان و جانور و ہر قدر چیز...!

ف یعنی نیکی و اطاعتِ رداہر قدر حزاء ایدگران ءَ رسیت چرائی ءَ دو سرا اجر ءِ مستحق جوڑبنیت دچریشیءَ زیات آئرا ایک خاص وناسیں روزی عزّت ءِ عطابیت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت اے مزنیں درجہ ءِ لازمہ انت کہ نیکی ءِ ثواب دوسر و بدی ءِ عذاب دوسر ۔ وت پیغمبر علیہ السلام گوشگ بوت اِذًا لَّاَذَقْنٰكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ (اسراء رکوع ۸) ف۲ یعنی شمے شرف و درجہ چو ھمک کسءَ نہ اِنت آخر اللہ تعالیٰ ءَ شمارا سیّد المرسلین ءِ لوگ بانک ءِ حساب ءَ گچین فرمائینتگ و اُمّہات المؤمنین جوڑ کتگ بمشکا اگر تقویٰ و طہارت ءِ بہترین نمونہ پیش کن اِت چو شکہ چہ شما ھمے امیت دارگی اِنت، آئی ءِ وزن اللہ ءِ گورءَ زیات بیت و بندِ خبرءَ اگر بدیں کارے چہ شمے دست ءَ سرزد بیت تو ہمے نسبت ءَ ہم زیات گراں و بد حساب کنگ بیت ۔ خلاصہ چو ش بوت کہ نیکی ءِ جانب بہ بیت یا بدی ءِ چہ عام مومناتاں شمے حیثیت جدا گانہ اِنت ف۳ یعنی اگر شما ماں دل ءَ تقویٰ و خداءِ ترس دار اِت تو گوں غیراں گپ و رپ ءِ وھدءَ کہ اُمّہات المؤمنین ءَ خصوصًا اشی ءِ ضرورت پیش اھتگت وشّیں و حریپیں توارءَ خبر مکن اِت ۔ بے شک ماں جنیں آدم ءِ شان ءَ چو ش لوگ لوٹیت کہ حتّی المقدور گوں غیر مرداں خبر کنگ ءِ ساعت ءَ بہ تکلّف توارءَ ہنچو ش در بکنت کہ آئی ءِ توکا ترندی و بے غرضی ظاہر بہ بیت وکتام کور باطنے ءِ دل ءِ میل ءَ وتی جانب ءَ مکشّیت ۔ اُمّہات المؤمنینؓ اے ردا وتی برز و بالائیں منصب ءَ ھنگت زیات تر خیالداری کنگ باید اِنت تانکہ کتام بیماریں دل ءِ خدا ابند بالکل وتی عاقبت ءَ برباد مکنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ اے یک ادب ءِ درس اِنت کہ کتام مردیں آدم ءَ گپ کنگ ءِ ساعتءَ خبرءَ ہنچو ش ظاہر بکن کہ مات گوں وتی چُکءَ گپ بجنت و خبر ہم خوبیں و معقولیں بہ بنت ۔ ف۴ یعنی چہ اسلام ءَ پیش ماں جہالت ءِ دورءَ زالبولاں بے پردگ ءَ ترّ و تاب کتگت و وتی بدن و پوشاک ءِ دلکشی ءِ سر ظاہرا ندارگش پیش داشتگت، چو شیں بداخلاقی و بے حیائی ءِ رھبند چونکائی اسلام ءَ بر داشت بکتیں آئی ءَ جنیں آدمان ءَ حکم دات کہ ماں وتی لوگاں جاہ منند ببت و چو جاھلیت ءِ دور ءِ جنیں آدماں وتی حسن و جمال ءَ ہر کسءَ پیش مدارِت و اُمّہات المؤمنین ءِ فرض اِے بابت ءَ ھن چہ ایدگراں زیات تر بیت چو شکہ ماں « لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِّنَ النِّسَاۗءِ » ءِ ذیلءَ ساری ءَ گوست ۔ باقی کتام شرعی یا طبعی ضرورتے ءِ ردا زیب و زینت ءِ ظاہر کنگءَ بغیر سترءَ قائم داران ءَ برے برے درءَ درکپگ بشرطیکہ ماحول ءِ اعتبارءَ فتنہ ءِ گمان مبیت بلا شبہ اشی ءِ اجازت چہ قرآنی نصءَ ظاہر بیت و خاص ازواجِ مطہرات ءِ بابت ءَ اشی ءِ ممانعت ثابت نہ بیت بلکیں چہ بازیں قصّھاں اِے ڈول درکپگ ءِ ثبوت درکپیت لیکن چہ شریعت ءِ یاروک ءِ گپاں سرظاہرءَ ہمے معلوم بیت کہ آئرا ہمے گپ دوست انت کہ یک مسلمانیں جنیں آدمے ہرداب منتگ وتی لوگ ءِ زیب و زینت جوڑ بہ بیت و درکپان ءَ شیطان ءَ چارگ و سرک کنگ ءِ موہ مدنت اے بارو ءَ زیات تفصیل ماں رسالہ « حجابِ شرعی » ءَ وانگ بہ بیت ۔ باقی سترءِ بابت ءَ زیات گیش و گیوار ماں سورہ نورءَ گوستگ ۔

وَمَنْ يَّقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَتَعْمَلْ صَالِحًا

وہر کس فرمانبرداری کنت چہ شما جنیناں اللہ و آئی ءِ رسول ءِ و عمل کنت خوبیں

نُّؤْتِهَآ اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ ۙ وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيْمًا ﴿۳۱﴾ يٰنِسَاۗءَ

آئرا ما دئیں آئی ثواب ءَ دوبرءَ وتیار کتگ ما پہ آئی روزی خوبیں ف۱ اے نبی ءِ لوگ بانکاں

النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِّنَ النِّسَاۗءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ

نہ اِت شما مثل یکے چہ ایدگر جنیناں ف۲ اگر شما پرہیزگاری دار اِت گڑا ماں آوازءَ نرمی در شان مکن اِت

بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِيْ فِيْ قَلْبِهٖ مَرَضٌ وَّقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوْفًا ﴿۳۲﴾

پہ خبر کنگءَ پدا طمع کنت ہماکس کہ آئی ءِ دل ءِ تہا مرض اِنت، و بگوش اِت شما خبر نیکیں ف۳

وَقَرْنَ فِيْ بُيُوْتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُوْلٰى

و بجلت شما ماں لوگاں و پیش مدار اِت چو شکہ پیش دارگ ءِ دستورات پیشی جہالت ءِ وہدءَ ف۴

وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاٰتِيْنَ الزَّكٰوةَ وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۭ

و قائم بدار اِت نمازءَ و بدئیت زکوٰۃ ءَ و فرمانبرداری بکن اِت اللہ و آئی ءِ رسول ءِ ف۵

اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَ

ابید چہ اشی ہیچ نیست کہ خدا لوٹیت تانکہ دور بکنت چہ شما پلیتی ءَ اے نبیؐ لوگ ءِ مردماں و

يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا ﴿۳۳﴾ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِيْ بُيُوْتِكُنَّ مِنْ اٰيٰتِ

تانکہ پاک بکنت شمارا پاک کنگے ف۶ و یاد بدار اِت چیز یکہ وانگ بیت ماں شمے لوگاں چہ خداءِ آیتاں

اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطِيْفًا خَبِيْرًا ﴿۳۴﴾ اِنَّ الْمُسْلِمِيْنَ

و حکمتاں ف۷ بیشک خدا ہست انت لطف کنوک خبردار ف۸ بے شک مردین مسلمان

وَالْمُسْلِمٰتِ وَالْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ وَالْقٰنِتِيْنَ وَالْقٰنِتٰتِ

و جنین مسلمان و مردین مؤمن و جنین مؤمن و مردین فرمانبرداری کنوکاں و جنیں فرمانبرداری کنوکاں

وَالصّٰدِقِيْنَ وَالصّٰدِقٰتِ وَالصّٰبِرِيْنَ وَالصّٰبِرٰتِ وَالْخٰشِعِيْنَ

و مردیں راست گوشوکیں و جنیں راست گوشوکیں و مردیں صبر کنوکیں و جنیں صبر کنوکیں و مردیں عاجزی کنوکیں

منزل ۵

تنبیہ : ہر حکمے کہ مرے آیتاں بیان بوتگنت اِشاں پہ تمام جنیں آدمان اَنت، ازواجِ مطہرات ءِ حق ءَ چونکہ تاکید و اھتمام گیشتر مقصودات بمشکا ماں لفظاں گوں خصوصیت ءَ آیان ءَ دیم گور (خطاب) کنگ بوتگ ۔ منی خیال ءَ چہ « يٰنِسَاۗءَ النَّبِيِّ مَنْ يَّاْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ » ءِ بگرداں « لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِّنَ النِّسَاۗءِ » اِے حکمانی تمہیدات ماں تمہیدءَ دو خبر بیان کنگ بوتگ یکے بے حیائی ءِ خبر ءِ کنگ و آئی ءِ گرودار ۔ چہ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ ءَ بگرداں « تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُوْلٰى » کنگ بوت ۔ دومی گپ اللہ و رسول ءِ اطاعت و عملِ صالح دیم ترا چہ « وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ » ءَ بگرداں « اَجْرًا عَظِيْمًا » ءَ اشی ردا بوتگ ۔ خلاصہ چو ش بوت کہ چہ سلیں موقعاں پہریزگ و بہ نیکی ءِ کاراں پیش کنگ پہ گلاں ضروری اِنت مگر پہ ازواج مطہرات ءَ اِے دگہ کلانی مقابل ءَ زیات ضروری اِنت آیانی ہر یک نیکی یا بدی ماں وزن ءَ دوسر قرار دیگ بوتگ ۔ اِے تقریر ءِ روءَ

" فَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ " ءِ تفسیر هم شری ءَ فهمگ بیت ۔ ف۵ یعنی چه دگرانی مقابل ءَ اے جیزانی سرا زیات دلگوش گور بکن اِت پرچیا که چه نبی ءَ زیات و په امت ءَ نمونه اِت ۔ ف۶ یعنی الله ءِ اراده همیش اِنت که نبی ءِ لوگ ءِ مردمان ءَ په اے حکمانی سرا عمل کنان ءَ خوب پاک و صاف بکنت و آیانی درجه ءِ موافق ءَ هنچین قلبی صفائی و اخلاقی پاکیزگی عطا بکنت که چه دگران زیات ممتاز و بالا به بیت (که به آئی ءِ طرف ءَ چه يُطَهِّرَكُمْ ءَ بعد " تَطْهِيرًا " زیات کنان ءَ اشاره کت) اے پاکیزگی و پلیدی ءِ دور کنگ هما رنگ ءَ نه اِنت که آماں وَلٰكِنْ يُّرِيْدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكُمْ (مائده ع۲) ءَ چه یا بدر ءِ قصه لِيُطَهِّرَكُمْ بِهٖ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطٰنِ (انفال رکوع ۱) ءَ مراد اِنت، بلکیں اداچه تطهیر ءَ مراد نفس ءِ تهذیب، تصفیه ءِ قلب و باطن ءِ پاکیزگی ءِ هما اعلائیں درجه انت که آ کاملیں اولیاء الله ءَ حاصل ءَ بیت و چه آئی ءِ حصول ءَ بعد آ چو نبیّان معصوم بیت نه کنت البت محفوظ گوشگ بنت ۔ چنانچه چه يُرِيْدُ اللهُ الخ ءِ لفظ ءَ اهل بیت ءِ پاکیزگی و باطنی طهارت مراد اِنت، معصوم بوگ چه انبیاء علیهم السلام ءَ ابید په دگه هچ کس ءَ ثابت نه انت ۔ (تنبیه) ماں قرآن ءِ نظم و ترتیب ءَ په فکر و تدبر کنوک ءَ یک دمانے ءَ مریشی ءَ شک و شبه بیت نه کنت که اداماں اہل بیت ءِ مدلول ءَ ازواج مطهرات یقیناً داخل اَنت چیا که چه اے آیت ءَ پیش و رندتراماں تمام رکوع ءَ تمامتر دیم گوری (خطاب) گوں همایاں بوتگ اَنت و " بیوت " ءِ نسبت پسرا هن ماں " وَقَرْنَ فِيْ بُيُوْتِكُنَّ " ءَ و دیم ترا ماں " وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِيْ بُيُوْتِكُنَّ " ءَ به همایانی طرف ءَ کنگ بوتگ ۔ چه یشی ءَ ابید ماں قرآن ءَ اِے لفظ عموماً ماں همے سیاق ءَ کارمرز بوتگ ۔ حضرت ابراهیم ءِ لوگی ساره ءَ دیم گور (خطاب) کنان ملائکه ءَ فرمائینت اَتَعْجَبِيْنَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ (هود ۔ رکوع ۷) مطلقه ئیں جنیں آدم، باوجودیکه چه نکاح ءَ درکپتگ مگر چه عدّت ءِ هلاسی ءَ پیش بیوت ءِ نسبت به همائی ءِ طرف ءَ کنگ بوتگ، چنانچه فرمائینت وَلَا تُخْرِجُوْهُنَّ مِنْ بُيُوْتِهِنَّ (طلاق رکوع ۱) ماں حضرت یوسف علیه السلام ءِ قصه ءَ " بیت " ءَ را به زلیخا ءِ نیمگا منسوب کُت ۔ " وَرَاوَدَتْهُ الَّتِيْ هُوَ فِيْ بَيْتِهَا " (یوسف رکوع ۳) بهر حا ورءَ ماں اہل بیت ءَ اِے جاگه ءَ اہل بیت ءِ داخل بوگ یقینی اِنت بلکیں آیت ءِ دیم گوری اولا به همایاں اِنت ۔ لیکن چونکه اولاد و زامات هم وتی جاه ءَ ماں اہل بیت ءَ شامل اَنت بلکیں چه لهتے حیثیت ءَ آ اے لفظ ءِ زیاد مستحق اَنت چو شکه چه مسند امام احمد ءِ یک روایتے ءَ چه احق ءِ لفظ ءَ ظاهر بیت پمشکا واجه نبی صلی الله علیه وسلم ءَ حضرت فاطمه، علی، حسن و حسین رضی الله تعالیٰ عنهم ءَ ماں یک چادرے ءَ زوران ءَ اللّٰهُمَّ هٰؤُلَاءِ اهلِ بَيْتِيْ وغیره ءِ فرمائینگ یا حضرت فاطمه ءِ لوگ ءِ نزیک ءَ گوزاں چه " الصَّلٰوةُ اَهْلَ الْبَيْتِ يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ الخ " ءَ خطاب کنگ اِے حقیقت ءِ اظهار اَت که اگرچه آیت ءِ نزول، سر ظاهر ءَ به ازواج ءِ حق ءَ اَت و دیم گوری گوں همایاں بوگا ئنت مگر اے حضرات هم شرترا اے لقب ءِ مستحق و فضیلتِ تطهیر ءِ اهل اَنت ۔ باقی ازواج مطهرات چونکه قرآنی خطاب (دیم گوری) ءِ ردا اوّلی دیم گور کتگین اتنت پمشکا نی به آیانی نسبت ءَ اِے قسم ءِ اظهار و تصریح ءِ ضرورت زانگ نه بوت ۔ والله اعلم بالصواب

ف۷ یعنی ماں قرآن و سنت ءَ الله ءِ هرچ احکام و دانائی ءِ گپ و تران انت آیاں در ببرات یاد ءِ ش بگرات دگران ءَ هم پیش بدارات و الله ءِ عظیمیں احسان ءِ شکر ءَ بگرات که شمار اماں یک هنچیں لوگے ءَ جاگه دات که آ حکمت ءِ خزانه و هدایت ءِ سر چمگ اِنت ۔

ف۸ ماں آئی ءِ آیتاں مزن بارگیں اسرار و معلوماتی گپ اَنت و هما وت زانت که کتام کس اِے امانت ءِ بار ءَ چست کنگ ءِ توفیق دار یت آئی ءَ محض چه وتی مهربانی ءَ محمد صلی الله علیه وسلم ءَ په وحی ءَ یگی و شمارا په آئی زوجیت ءَ گچین کرتگ چیا که آ ذات هر کس ءِ احوال و آئی ءِ استعداد ءَ زانت آ هچ کارے ءَ بے ربط و بے مقصد ءَ نه کنت ۔ ف۹ یعنی تکلیفان ءَ بر داشت کنان و سکیان ءَ به گٹ ءَ لوپ کنان ءَ شریعت ءِ حکمانی سرا وتا قائم دارورک

وَالْخٰشِعٰتِ وَالْمُتَصَدِّقِيْنَ وَالْمُتَصَدِّقٰتِ وَالصَّآئِمِيْنَ
وجنین عاجزی کنوکیں ف۱ ومردیں صدقہ دیوکیں وجنیں صدقہ دیوکیں ومردیں روچگ داروکیں

وَالصّٰٓئِمٰتِ وَالْحٰفِظِيْنَ فُرُوْجَهُمْ وَالْحٰفِظٰتِ وَالذّٰكِرِيْنَ
وجنیں روچگ داروگیں ومردیں حفاظت کنوکیں وتی شرم جاہانی وجنین آدم حفاظت کنوکیں ومردیں یادکنوکیں

اللّٰهَ كَثِيْرًا وَّالذّٰكِرٰتِ ۙ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۳۵﴾
خداءَ سکت باز وجنیں یادکنوکیں، تیار کتگ اللہءَ پہ آیاں بخشگ و ثواب مزنیں ف۲

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَّلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗٓ اَمْرًا اَنْ
وکار نہ انت کہ تام ایماندارین مردیں و نہ ایماندارین جنین ءِ وہدیکہ فیصلہ بکنت اللہ و آئی ءِ رسول یک کارے ایکہ

يَّكُوْنَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ ۭ وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ
بہ بیت آیاں اختیار تاں وتی کارءَ ۔ وہر کسے نافرمانی کنت اللہ و آئی رسول ءِ گڈا تحقیق

ضَلَّ ضَلٰلًا مُّبِيْنًا ﴿۳۶﴾ۭ وَاِذْ تَقُوْلُ لِلَّذِيْٓ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ
آگمراہ بوت گمراہیءِ ظاهریں ف۳ ویاد بگر وہدیکہ تو گوشت ہما شخصءَ کہ انعام کنگ اللہءَ آئی ءِ سرا و انعام

عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْفِيْ فِيْ نَفْسِكَ
تو پہ آئی سرا بدار وتی گورءَ وتی لوگ بانکءَ و بترس چہ خداءَ و چیر داتے تو ماں وتی دلءَ

مَا اللّٰهُ مُبْدِيْهِ وَتَخْشَى النَّاسَ ۚ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰىهُ ۭ فَلَمَّا
ہما چیزءَ کہ اللہ آئرا ظاہر کنگ لوٹیت و تو ترسے چہ مردماں، و اللہ زیات حق دار انت ایکہ تو بترسے چہ آئی گڈا وہدیکہ

قَضٰى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنٰكَهَا لِكَيْ لَا يَكُوْنَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ
تمام کت زیدءَ چہ آجنیں (زینب) ءَ وتی حاجت، ما آئرا ماں تئی نکاحءَ دات تانکہ مبیت مومنانی سرا

حَرَجٌ فِيْٓ اَزْوَاجِ اَدْعِيَاۗىِٕهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ۭ وَكَانَ اَمْرُ
ہیچ تنگی ءِ ماں نکاح کنگءَ جنینانی وتی نام گپتگیں مچکانی، وہدیکہ آ تمام بکننت چہ آیاں وتی حاجتءَ ۔ وہستنت حکم

اللّٰهِ مَفْعُوْلًا ﴿۳۷﴾ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيْمَا فَرَضَ اللّٰهُ لَهٗ ۭ
خداءِ بُوگی ۔ نیست اِنت بہ نبی ءِ سرا ہیچ تنگی ماں ہما چیزءَ کہ مقرر کتگ اللہءَ پہ آئیءَ

ف۱ یعنی تواضع و خاکساری اختیار کنوک یا نمازءَ گوں خشوع و خضوع ءَ اداکنوک ۔

ف۲ یعنی واجہ ءِ لہتے لوگ بانکاں گوشتگت کہ ماں قرآن ءَ اکثر و گیشتر مردینانی ذکر انت مئے جنیں آدمانی ذکر نیست اِنت و لہتے بجاوریں جنینانءِ دل ءَ خیال پیدا بوت کہ ماں پیشی آیتاں ازواجِ نبی ءِ ذکر بوت و لیکن عام جنینانی باروءَ ہیچ بیانے نہ بوت اِے باروءَ ہے آیت نازل بوت تاکہ اشاں تسلا حاصل بہ بیت کہ جنینے بہ بیت توری مرد بیئے ہیچ کس ءِ محنت ءَ اللہ تعالےٰ بر باد نہ کنت و ہنچوش کہ مردینان روحانی و اخلاقی بودناکیءِ وسائل دارنت پہ جنیں آدماں ہم اِے میدان پراہ اِنت البشرا پہ ذالبولانی طبقہ ءِ دجمی ءَ گیش گیوارکت، ورنہ ہما احکامے کہ پہ مردینان قرآن پاک احکام بیان کنت ہما احکام پہ جنین آدماں ہم بنت جداگانہ نام گرگ ءِ حاجت نہ اِنت البت خصوصی احکام جداگیشینگ بوتگنت ف۳ حضرت زینب رضی اللہ تعالیٰ عنہا امیمہ بنت عبد المطلب ءِ دنتر، واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ تروزا تکیں گوہار دچہ قریش ءِ اعلائیں خاندانءَ ات ۔ واجہءَ لوٹِت کہ آئیءِ نکاحءَ گوں زید بن حارثہءَ بکنت ۔ اے زید دراصل ءَ چہ عرب ءِ شریفیں مردمان اَت لیکن الیشرا ظالمیں مردے ءَ ماں جوردیءَ وتی قابوءَ آورت و غلام جوڑ کنانءَ آئرا بہ مکہ ءِ بازارءَ بہاکت ۔ حضرت خدیجہءَ آئی پہ بہا گپت و چیزے مدتءَ پد آئیا پہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ہبہ ئی کت و وھدے کہ اِے قدرے ہوشیار بوت تو یک تجارتی سفرے ءِ دوران ءَ آئی چہ وطن ءِ کرّد گوءَ گوست، اودا آئی ءِ عزیزانءَ اشی ءِ حال سر بوت ۔ آئی ءِ پت ناکو و برات واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ سر بوتنت کہ واجہ زرّانی بدلءَ زوران ءَ زیدءَ حوالہ بکنت واجہءَ فرمائینت زرّانی بدلءَ یل دئیت اگر زید گوں شما آیگ لوٹیت تو ابید چہ معاوضہءَ شما آئرا برت کن اِت چہ منی طرف ءَ اجازت اِنت، آیاں چہ زیدءَ جُست گپت، حضرت زیدءَ پسّہ دات کہ من واجہءَ یل دات نہ کناں منی واجہ من ءَ راچہ اولادءَ گیشتر دوست داریت وچہ مات وپتءُ زیات محبت درشان کنت ۔ واجہءَ زید آزاد کت و وتی نام گپتیں چک جوڑ کت چنانچہ مخلوق ءَ آزمانہ ءِ رواج ءِ روءَ آئیءَ زید بن محمد ءِ نام ءَ توار پر جتگت تانکہ آیت " اُدْعُوْهُمْ لِاٰبَاۗىِٕهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ " نازل بوت ۔ چہ آوھدءَ زید بن محمد ءِ بدلءَ آئی مردماں گوں زید بن حارثہ ءِ نام ءَ توار پر دیگ بناکت چونکہ قرآن ءِ حکم ءِ روءَ چہ آئی ءِ نام ءَ اِے مزنیں نسبت ءِ شرف جداکنگ بوتگت پشاید پہ ہمیشی ءِ تلافی ءِ ردا ماں تمایں صحابیانی مچّی ءَ ایوک ہے واجہ ءَ اِے شرف حاصل بوت کہ آئی ءِ نام ماں قرآنءَ تصریحاً گرگ بوت چوشکہ دیما آیت پیداگنت فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا ۔ بہر حاورءَ چونکہ حضرت زینبءَ خاندانی درجہ چونکہ باز بلند اَت و زید بن حارثہءَ سرظاہرءَ غلامی ءِ داغ برات، آزاد بوتگت ہمشکا آئی و ہم آئیءِ برات ءِ مرضی نہ اَنت کہ حضرت زینب ءِ نکاح گوں زیدءَ ببیت لیکن اللہ ءِ رسول ءِ مرضی ھمیش اَت کہ اِے ورڑ ءِ موہومیں فرق و تفاوت پہ نکاح ءِ راہ ءَ اڑ و جنجال ثابت مبنت ہمشکا واجہ نبی صلے اللہ علیہ وسلم ءَ زینب و آئی ءِ برات ءِ سرا زور پہ دات کہ آیاں اِے نکاح ءَ قبول دار بہ بنت ہما دمانءَ اِے آیت ایر کپیت و آیاں اللہ و رسول ءِ مرضی ءِ مقابل ءَ وتی مرضی قربان کت و زینب ءِ نکاح گوں زید بن حارثہءَ بوت ۔

ف۴ یعنی زیدءَ طلاق دات و عدّت ہم گوست، گوں زینبءَ دگہ غرض و مطلب باقی نہ منت ۔ ف۵ حضرت زینبؓ، زیدؓ ءِ نکاحءَ اھت تو زینب ءَ آ گوں حقارت ءَ چارتگت، مزاج ءِ ہمرنگی نہ بوت، وھدے وت ماں وتاکدی جنگ کتنت تو زیدءَ گوں واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ شکایت کرتگت و گوشتگتی کہ من اِے زالءَ یل دیاں، واجہءَ منع کتگت کہ منی خاطرءَ وچہ اللہ و رسول ءِ حکم ءَ آئی ءَ وتی مرضی ءِ برخلاف ترا قبول کت نوں یل دیگ ءَ واید گہ وارث الیشرا پہ وت ءَ دومی رسوائی زانت ہمشکا چہ خداءَ بترس و بہ دائمی نبرانی سرا زھر مگر دہر قدر تو بتونے روچان ءَ

تہلانک دیگ ءِ جہدءَ بکن ۔ وھدے معاملہ ہچ رنگءَ شرنہ بوت وھک روچءِ تکرار و جیڑہ سرکشان بوت اَنت تو ممکن انت کہ واجہ ءَ
ماں وتی دل ءَ سوڑگ کُرت کہ اگں لاچار بوان ءَ زیدؓ زینبؓ ءَ طلاق بدنت تو اے ردا زینبؓ ءِ خاطرداری دلجوئی ھچبر بیت نہ گنت
دانکہ من وت گوں آئی ءَ نکاح مکناں لیکن واجہ چہ جاھل و منافقانی بدگوئی ءَ ترستگت کہ مبادا اگو شنت کہ واجہ نبی ءَ وتی نشار
ماں لوگ ءَ داشتگ ۔ حالانکہ چہ پیش ءَ معلوم بوتگ کہ اللہ پاک ءِ گورءَ نام گپتگیں چُک ءِ حکم چو وتی اصلی چُک ءِ حکم ءِ ڈول ءَ
نہ انت ۔ چانگو اللہ ءَ ہم ہے منظور اَت کہ اے جاھلانہ خیال ءَ چہ وتی پیغمبرءِ ذریعہ ءَ عملاً پرشت و پروش بکنت تاکہ دیمترا مسلمانانءَ
اے ردا ہچ ہمیں وحشت و ترسے ماں دل ءَ پیدا مبیت ۔ اللہ ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم معلوم دارگُت کہ من زینبؓ ءَ تئی نکاحءَ
دیگاؤں، پرچا ؟ ۔ ایشیءَ وت قرآن ءِ الفاظ «لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ» صاف صافءَ
گیش وگیوار کننت یعنی آئرا ماں تئی نکاح ءَ یارگ ءِ غرض و مطلب ھمیش اَت کہ چہ دلاں دور جاھلیت ءِ ھما باطلیں خیالءَ
چہ ھُنڈال ءَ گوجگ وچگل دیگی انت کہ دیمترا ہچ رنگءِ تنگی وارڑ و جنجالے اے ردا باقی پشت مکپیت و شاید ہمے بوتگ کہ
اول سرا زینبؓ ءِ نکاح گوں زیدؓ ءَ کنگ ءِ سرا زور پہ دیگ بوت چیا کہ اللہ ءَ معلوم اَت کہ اے نکاح داں باز روچاں پشت
کپوک نہ انت ۔ چند ضروری مصلحتانی ردا اے عقد کنگ بوت ۔ خلاصہ چوش بوت کہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم وت گوں وتی
ذاتی خیال و جیڑے آسمانی پیش گوئی ءِ عام مخلوق ءِ ٹوک و ٹالیاں خیالءَ آرانءَ میاری کرت و زیدءَرا طلاق دیگ ءِ سوج
دیگ ءِ ردا ہم حیا دامن گیر بوتگت لیکن خداءِ خبر راست بوگی اَت و ضروری اَت کہ آئیءِ تکوینی و تشریعی حکم نافذ العمل یا کارمرز بہ بیت
آخرکار واجہ زیدؓ ءِ طلاق دات و عدت ءِ سرجمیءَ پد اللہ پاک ءَ زینب ءِ نکاح ءِ پیشین گوئی وہمے واھگت کہ رندترا اللہ پاک ایشرا
ظاہر فرمائینیت چوشکہ چہ زَوَّجْنٰكَهَا ءِ لفظءَ معلوم بیت ۔ واِے ردا ترس ایشَت کہ لھتے مردم پرے جیڑءِ سرا بدگمانی یا بدگوئی
کنانءَ وتی عاقبت ءَ برباد مکننت ، یا ماں گمراھی ءَ زیات مکپنت چونکہ شریعت ءِ مہتیں مصلحتانی مقابلہءَ اے ہمیں سرد
جیڑی ہم واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مزن شانیءِ ردا مناسب نہ اَت ہمشکا بہ دستور حسنات الابرار سیئات المقربین
آئیا ماں عتاب آمیزیں رنگےءَ گوں گرانی ءَ ظاہر فرمائینگ بوتگ چوشکہ عموماً انبیاء علیہم السلام ءِ لغزشانی ذکر واقع بوتگ ۔
(تنبیہ) اے بارو ءَ ماچیزے نبشتہ کرتگ کہ اللہ تعالیٰ ءَ واجہ ءِ نکاح ءِ احوال چہ پیشءَ داتگت آئی روایات ماں
فتح الباری ءَ سورۂ احزاب ءِ تفسیرءَ موجود انت ۔ باقی ہرچ ناھودگیں و نابکاریں داستان کہ اے ردا لھتے مفسران و مؤرخاں درج
کرتگنت آیانی بابت ءَ حافظ ابن حجرؒ نبشتہ کنت : لا ینبغی التشاغل بہا ۔ ابن کثیرؒ نبشتہ کنت احببنا ان نضرب عنہا
صفحاً لعدم صحتہا فلا نوردھا ۔

سُنَّةَ اللّٰهِ فِی الَّذِیْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ؕ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا
مثل دستورءَ خداءِ ماں هماکساں کہ گوستگنت چدوپیش ۔ وہست انت خداءِ امرانداز ہ مقرر بوتگیں
مَّقْدُوْرَا ۟ۙ الَّذِیْنَ یُبَلِّغُوْنَ رِسٰلٰتِ اللّٰهِ وَیَخْشَوْنَهٗ وَلَا یَخْشَوْنَ
(چہ وجودءَ پیش) هاکس کہ سرکننت خداءِ پیغام ءَ و چہ آئی ءَ ترسنت و نترسنت
اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ ؕ وَكَفٰی بِاللّٰهِ حَسِیْبًا ۟ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَاۤ اَحَدٍ مِّنْ
چہ ہیچ کسءَ ابید چہ اللہءَ ، وبس اِنت خدا حساب کنوک ف۱ واجہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) نہ اِنت پت کسےءِ چہ
رِّجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَّسُوْلَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِیّٖنَ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ
شما مردیناں لیکن اللہءِ رسول انت ف۲ و مہر انت کلّیں نبیانی سرا ف۳ وہستنت خدا بہ ہر
شَیْءٍ عَلِیْمًا ۟۠ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِیْرًا ۟ۙ وَّ
چیزءَ داناف۴ اَے ایمانداراں یاد بگر اِت خداءَ باز یاد کنگ و
سَبِّحُوْهُ بُكْرَةً وَّاَصِیْلًا ۟ هُوَ الَّذِیْ یُصَلِّیْ عَلَیْكُمْ وَمَلٰٓىِٕكَتُهٗ
پاکی یاد کن اِت آئیءِ صحب و بیگاہ ءَ ف۵ آھا ذات اِنت کہ رحمت دیم دنت شمئے سرا و آئیءِ فرشتہ
لِیُخْرِجَكُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَی النُّوْرِ ؕ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِیْنَ رَحِیْمًا ۟
تانکہ در بکنت شمارا چہ تہاریءَ پہ نورءِ نیمگءَ وہست اِنت گوں موٗمناں مہربان ف۶
تَحِیَّتُهُمْ یَوْمَ یَلْقَوْنَهٗ سَلٰمٌ ۖۚ وَاَعَدَّ لَهُمْ اَجْرًا كَرِیْمًا ۟ یٰۤاَیُّهَا النَّبِیُّ
دعا آیانی هماروچ ءَ کہ گوں آئیءَ دوچار کپنت ، سلام انت و تیار کتگ آیاں ثواب عزتءِ ف۷ اے نبی
اِنَّاۤ اَرْسَلْنٰكَ شَاهِدًا وَّمُبَشِّرًا وَّنَذِیْرًا ۟ۙ وَّدَاعِیًا اِلَی اللّٰهِ بِاِذْنِهٖ
ما بلیشک دیم دات ترا گواھی دیوک ف۸ و مژدہ دیوک و ترسینوک ف۹ و دعوت دیوک اللہءِ نیمگا چہ آئی حکمءَ
وَسِرَاجًا مُّنِیْرًا ۟ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِیْنَ بِاَنَّ لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ فَضْلًا
و چراغ روشنیں ف۱۰ و مژدہ بدے موٗمناں ءَ ایکہ پہ آیاں انت چہ خداءِ نیمگا بخشش
كَبِیْرًا ۟ وَلَا تُطِعِ الْكٰفِرِیْنَ وَالْمُنٰفِقِیْنَ وَدَعْ اَذٰىهُمْ وَ
مزنیں ف۱۱ و رندگیری مکن کافرانی و منافقانی ف۱۲ و انگار بکن آیانی دل سیاہیانءَ و

ف اللہ پاک ءِ حکم محکم اِنت ہرحسابءِ فیصلہ بکنت آ حبرالمءَ بیت ۔ گڑا پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ پہ چوشیں کارءِ انجام دیگءَ مضائقہ (تاوان) چی انت کہ آماں شریعت ءَ روا اِنت ۔ نبیاں و پیغمبراں اللہ پاک ءِ پیغام وکلام سرکنگءَ ابید چہ همائیءَ دگہ چہ ہچ کسءَ نہ ترستگنت چنانچہ مئے واجہ نبیءَ ہم ماں کلوانی سرکنگءَ داں مروچی ہچ چیزءِ غرض نہ داشت نہ چہ کسی بدگوشگ و اشکنگءِ خیالءِ کدی بہ دلءَ جاگہ دات گڑا برے نکاحءِ معاملہءَ اڑد جنجال پرچا بہ بیت ۔ حضرت داؤد علیہ السلام ءِ لوگ بانکاں لیک صد (ننانوے) اتنت ہمے داب ءَ سلیمان علیہ السلام ءِ بارہءَ مشہور انت کہ آئیءِ لوگ بانگ باز زیات اتنت احمقیں مردم ہرچ الزامے کہ واجہءَ دات کننت ماں پیشی نبیانی زندءَ چریشیءَ مستریں نظیر (مثال) موجود انت ۔ لہذا بہ اے رنگءَ جاھلانہ و احمقانہ ایرادانی سرا دلگوش نباید کنگ بہ بیت ۔ دیمتر اپیش داریت کہ زیدبن حارثہ واجہءَ نام گپتگیں
چک جوڑ کرتگت آ واجہؐ ءِ حقیں چک نہ اَت کہ گوں آئیءِ مطلقہءَ واجہؐ ءِ نکاح روانہ اَت ۔ دگہ یک زیدے ءِ خبر اینکر نہ انت ۔ واجہؐ چہ مردیں آدماں کسے ءِ پت نہ اِنت پرچیا کہ واجہ ءِ اولاداں یا و بچک پیدا بوتنت بلے ماں خوردیءَ بیراں بوتنت و لہتے اے آیت ءِ نزول ءِ وھدا پیدا نہ بوتگنت یا و اولاد واجہ ءِ جنیں چک اتنت کہ چہ آیاں حضرت فاطمۃ الزہراء رضی اللہ تعالیٰ عنہا ءِ اولاد ماں دنیاءَ تالاں بوت ۔
ف۲ یعنی کسےءَ آئیءِ چک حساب مکن اِت ، البت اللہءِ رسول اِنت ، اے حسابءَ کل آئیءِ روحانی چک اَنت چوشکہ ماں "اَلنَّبِیُّ اَوْلٰی بِالْمُؤْمِنِیْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ" ءِ حاشیہ ءَ نبشتہ کرتگیں ۔
ف۳ یعنی چہ واجہ ءِ تشریف آوریءَ نبیانی ردءِ سرا مہر جنگ بوت ، نوں کسءَ نبوت ءِ منصب نہ رسیت ہرکس ءَ رسگی اَت آ شیا رس اِت بمشکا واجہؐ ءِ نبوتءِ دورءَ چہ تمام نبیانءَ پدا ایرکت کہ آ داں قیامت ءَ جاری بیت حضرت مسیح علیہ السلام ہم اخیر زمانہ ءَ بہ نبی ءِ امتی ءِ حساب ءَ کیت وت آئیءِ نبوت و رسالتءِ عمل آ وھدا جاری نہ بیت چوشکہ مروچی تمام نبیاں وتی وتی جاگہاں موجود انت مگر ماں شش جہتءَ عمل ایوکا نبوتِ محمدیہ ءِ جاری اِنت ۔
ماں حدیث ءَ ہست کہ اگں مروچی حضرت موسیٰ علیہ السلام (زمین ءِ سرا) زندگ بوتیں تو آئیا دگہ ہچ راہ نیست اَت بجزاے خبرءِ کہ آئیءَ منی پیروی بکرتیں ۔
بلکیں لہتے محققانی نزیکءَ پیشی نبیاں ماں وتی وتی دورءَ ہم چہ خاتم الانبیاء ءِ مزن شانیں روحانیتءَ مستفید بوتگنت چوشکہ شپءَ ماہ و استار چہ روچ ءِ نورءَ مستفید بینت حالانکہ روچ آ وقتءَ گندگ نہ بیت ہنچوش کہ روشنی ءِ تمام درجہ ماں عالم اسباب ءَ بہ آفتاب ءِ سرا ھلاس بنت ہمے دابءَ نبوت و رسالت ءِ تمام درجات و کمالات ءِ رد ہم بہ روحِ محمدی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا کاینت و ھلاس بنت کہ واجہ رتبی و زمانی
ھمک حساب ءَ خاتم النبیین اِنت و ہرکسءَ نبوّت حاصل بوتگ واجہ ءِ مہر بہ آئیءِ سرا لگان ءَ حاصل بوتگ ۔ واللہ اعلم بالصواب ۔
(تنبیہ) ختم نبوت ءِ ردا چہ قرآن و حدیث و اجماع دغیرہءَ صدہا دلیلاں جمع کناں ءَ لہتے موجودہ دورءِ عالماں مستقل کتاب نبشتہ کتگ ایشانی مطالعہ بدتئے ہم تردداتی نمانیت کہ اے عقیدہ ءِ منکر قطعًا کافر و چہ اسلام ءِ ملت ءَ خارج انت ۔ ف۴ یعنی ھماوت زانت کہ رسالت یا ختم نبوّت ءَ بہ کتام محل ءَ ایرکنگ بہ بیت ۔ ف۵ یعنی حق تعالیٰ ءَ اینکہ مزنیں احسان فرمائینت کہ چوشیں مزن شانیں پیغمبر و پیغمبرانی سردار محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلمءَ پہ شمئے ھدایت ءَ دیم دات پرپیشیءَ آئیءِ منت وار بہ اِت و برحقیں نعمتانی دیوکءَ ہم شموشکار مبے اِت ننندگ و پاد آیگ تروتاب کنگ ءِ و ھدءَ شپءُ روچ ، صباح و بیگاہ ءَ ھمک ساعت ءَ آئیءَ یاد بکن اِت ف۶ یعنی اللہءَ زیات یاد کنگ ءِ نتیجہ چوش بیت کہ اللہ وتی رحمت ءَ تئی سرا

نازل کنت کہ فرشتگانی ذریعہ ءَ ترا اسر بیت اِے ھما رحمت و برکت اِنت کہ تئی دست ءَ محکم داران چہ جہالت وضلالت ءِ
تہاردکیان ءَ علم و تقویٰ ءِ روشنی ترا اسر کنت ۔ اگر اللہ تعالےٰ ءِ خاصیں رحمت و مہربانی مؤمنانی سرا مبیت تو دولتِ ایمان
مومنان چطور رسیت و چطور محفوظ بنت چہ ھمائی ءِ مہربانی ءَ مومناں رشد و ہدایت ، ایمان و احسان ءِ راہاں دیمروی (ترقی)
کننت ۔ اِے شرف و عزت ءِ احوال دنیا ءِ حساب ءَ بوت ، آخرت ءِ شرف و عزت ءِ احوال ہم لوک بیان بوگا اِنت یعنی
اللہ تعالےٰ اشانی سرا سلام دیم دنت و فرشتہ سلام کنانءَ آیانی گورا کایت و مومنانی وت ماں وتا ہمے دعا بیت چوشکہ
ماں دنیا ءَ انت ۔ ف۸ یعنی اللہ ءِ توحید ءَ پیش داران آئی ءَ راہ ءِ سوج ءَ دینت ، ہرچے گوشت چہ دل ءَ
گوشت و چہ عمل ءَ آئی ءِ سرا گواہ انت و محشر ءَ ہم امت ءِ نسبت ءَ گواھی دینت کہ خدا ءِ پیغام کئے ءَ چنکر قبول کتگ ۔
ف۹ یعنی نافرمانانءَ ترسینت و فرمانبرداراں ستاگی دینت ۔ ف۱۰ پیسرءَ چیزے گوشگ بوتگت کہ اللہ پاک ءِ رحمت مومنانءَ چہ تہاردکیاں
درکنان ءَ ماں روشنائی ءَ کاریت اِدا پیش داشت کہ آ روشنائی چرے روشنائیں چراغ ءَ تالان بوتگ ۔ شاید چراغ ءِ لفظ اِے جاگہءَ
بہ ھما معنیٰ ءَ بہ بیت کہ ماں سورۃ نوح ءَ فرمائینت وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَّجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا (اللہ ءَ ماہ ءَ را
نور و روچ ءَ چراغ جوڑ کت) یعنی واجہ نبوت و ھدایت ءِ آفتاب انت کہ چہ آئی ءِ طلوع بیگءَ پد کتام دگہ روشنائی ءَ
حاجت پشت نہ کپت تمام روشنائیاں ماں ھمستریں نورءَ شامل بوان ءَ یک جا بوتنت ۔ ف۱۱ یعنی ماں دنیا و آخرت ءَ اللہ تعالےٰ ءَ
اے امت ءَ را واجہ نبی ءِ برکت ءَ بہ کل امتانی سرا بزرگی و برتری دات ۔ ف۱۲ یعنی وھدے اللہ ءَ شمارا چوشیں کمالات و اِے پیمیں درجگیں
جماعتے کتگ تو شمارا بایدانت کہ چو پیشی ڈول ءَ فریضۂ دعوت و اصلاح ءَ گوں دلجمی سرانجام دیاں بہ اِت واللہ ہرچ حلکے
بدنت آئی ءِ سرانجام دیگ ءِ ردا کتام کافر و منافق ءِ ناہودگیں خبرانی پرواہ ءَ مدارات ۔

تَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿٤٨﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِذَا

بروسہ بکن پہ خداءِ سرا وبس انت خدا پہ کارسازیءَ ف۱ اے ایمانداراں وھدیکہ

نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوْهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوْهُنَّ فَمَا لَكُمْ

ماں نکاحءَ بیارات شما مسلمان جنیں آدمانءَ پدا آیاں طلاق بدئیت پیشی چہ دست جنگءَ آیانی پدا

عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّوْنَهَا ۚ فَمَتِّعُوْهُنَّ وَسَرِّحُوْهُنَّ سَرَاحًا جَمِيْلًا ﴿٤٩﴾

آجنینانی سرا ہچ عدّتے نیست کہ شما آئیءِ حسابءَ بدارت، گڑا چیزے بدئیت آیاں ورخصت بکن ات آیاں رخصت کنگے خوبیں ف۲

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّاۤ اَحْلَلْنَا لَكَ اَزْوَاجَكَ الّٰتِيْۤ اٰتَيْتَ اُجُوْرَهُنَّ وَ

اے نبی بے شک ما حلال کتگ پہ تو تئی ھما لوگ بانکانءَ کہ تو اداکتگ آیانی مہر ، و

مَا مَلَكَتْ يَمِيْنُكَ مِمَّاۤ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنٰتِ عَمِّكَ وَبَنٰتِ

ھما خادماں کہ مالک بوتگ آیانءَ تئی راستی دست کہ آئرا خداءَ تئی دستءَ داتگ ف۳ وجنکاں تئی ناکوءِ وجنکاں

عَمّٰتِكَ وَبَنٰتِ خَالِكَ وَبَنٰتِ خٰلٰتِكَ الّٰتِيْ هَاجَرْنَ مَعَكَ ۫

تئی تروّانی وجنکاں تئی ناکوءِ وجنکاں تئی تروّانی ھمایاں کہ ھجرتش کُت تئی ھمراہیءَ ،

وَامْرَاَةً مُّؤْمِنَةً اِنْ وَّهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ اَنْ

وحلالنت پہ تو جنینے مسلمانیں اگں بہ بخشیت وتی جندءَ را پہ نبیءَ اگں نبی بلوٹیت کہ

يَّسْتَنْكِحَهَا ۗ خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ؕ قَدْ عَلِمْنَا مَا

آئرانکاح بکنت۔ خاص پہ تئیگی ابید چہ مسلماناں ۔ مارا معلومنت چیزیکہ

فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِيْۤ اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُوْنَ عَلَيْكَ

ما مقرر کتگ آیانی سرا ماں آیانی لوگ بانکانی حقءَ وھما مال کہ آیانی دستءَ انت تانکہ مبیت پہ تئی سرا

حَرَجٌ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٥٠﴾ تُرْجِيْ مَنْ تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِيْۤ

تنگی وہست انت اللہ بخشوک مہربان ف۵ پشتءَ تیلانک بدے توہرکسءَ بلوٹے چہ آیاں وجاگہ بدے تو

اِلَيْكَ مَنْ تَشَآءُ ؕ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ؕ

وتی کرا ہرکسءَ بلوٹے وہرکسءَ کہ تئی دل کشّت چرائیءَ تو یک کرا البوتے تو گڑا نہ انت گناہ پہ تئی سرا

ف۱ یعنی اگر اے بےنصیب گوں زبان وعملءَ ترا دل پسیاہ بکننت تو اشانی خیالءَ چہ دلءَ کشّانءَ تو خداءِ ذاتءِ سرا بھروسہ بکن، آچہ وتی قدرت و رحمتءَ گل کاراں سرکنان منکرانءَ ھدایت دیگ یا سزا دیگ کل بہ ھمائیءِ اختیارءَ انت تو بریشیءَ نہ غم بکن ونہ پریشان ببو آیاں فقط ہمے مطلب دارنت کہ چہ بازیں ٹوک وطالیاں پریشان بوانءَ وتی کارءَ یل بدے اِت بندِ خبرءَ شما جوش بکن اِت تو جوش نگوش کہ شما ھمایانی مطلبءَ پورہ کن ات وھمایانی خبرءَ گرات (العیاذ باللہ) ف۲ ہر مرد بینے بغیر چہ صحبتءَ وتی نوگیءَ طلاق بدنت اگر آئیءِ مہری بستگ تو آئیا نصف مہر دیگ کپیت واگر نہ چیزے فائدہ سرکنانءَ (یعنی عرف ووتی حیثیتءِ روءَ یک جوڑی گد پوشاک دیانءِ گوں شرّیءَ رخصت بکنت وجنیں ھما وقتءَ بلوٹیت نکاح کت کنت مرے صورتءَ عدّت واجب نہ اِنت (حنفیہءِ نزیکءَ صحیحیں خلوت ہم ماں صحبتءَ داخل انت۔ گیش وگیوار ماں فقہءِ کتاباں چارگ بہ بیت) اے مسئلہ ادا بیان فرمائینت واجہءِ ازواجءِ ذکرءِ تو کاکہ آئیءِ سلسلہ چہ دورءَ جاری اَت ماں میانجیءَ چند آیات ضمنی مناسبتءَ بیان بوتنت چہ ادا پدا پیشی مضمونءِ طرفءَ واترکنگ بوتگ۔ ماں روایتاں ہست کہ واجہءَ گوں یک جنیں آدمےءَ نکاح کت وھدے واجہ آئیءِ گورءَ شُت آئیءَ درّائینت اللہ چہ ترا پناہ بدنت واجہءَ پتو دات کہ تو سک مزنینےءِ پناہ گیت بریشیءَ ھمے حکم سرلوت ودیم گور (خطاب) ایمان داراںءَ کت تاکہ معلوم بہ بیت کہ اے حکم خاص پہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءَ نہ اِنت پہ کلیں مسلماناں ہمے حکم اِنت ہمے حکمءِ روءَ واجہءَ آئیا جوڑیئے پوشاک دات ورخصت گت۔ پدا آئیا پہ وتی زہیری (محرومی)ءِ سرا تمام عمرءَ افسوس دارت۔

ف۳ یعنی غلام وکنیزکاں کہ آ مالِ غنیمتءِ حسابءَ دزبجینت۔

ف۴ تئی لوگ بانکاں کہ آیانی مہر تو اداکتگ یعنی آیاں کہ ہنوں ماں تئی نکاحءَ ینت چہ قریشءَ ببنت، مہاجر ببنت یا مبنت کل حلال اَنت، چہ اشاں یکے ہم ویل کنگ ضروری نہ انت۔ ناکو، ترو، ماتءِ برات، ماتءِ گوھارءِ جنکاں یعنی چہ قریشءَ کہ آیاں چہ پتءَ یا ماتءِ طرفءَ سیاد وارث بہ بنت بشرطِ ہجرت حلال اَنت، گوں آیاں نکاح کت کن اِت۔ وہرزالے کہ وتی جانءَ پہ نبیءَ بہ بخشیت یعنی بےمہرءَ بہ نکاحءَ آیگ لوٹیت آ ہم حلال اِنت بشرطیکہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم اِے رنگءَ بہ نکاحءِ یارگءَ دوست بدارایت۔ اِے اجازت خاص پہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءَ انت، بلے واجہ پیغمبرءَ کدی ہم اشیءِ سرا عمل نہ کت۔ (کما فی الفتح) شاید چہ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ ءِ شرطءَ اباحتِ مرجوحہ فہمگ بوتگ۔ بہرحالءَ پہ اِے دگہ مسلماناں ھما حکم اِنت کہ معلوم بوت اَنْ تَبْتَغُوْا بِاَمْوَالِكُمْ (نساء رکوع ۴) یعنی بغیر مہرءَ نکاح نہ بیت توری عقدءِ وھدءَ ذکر کنگ بہ بیت یا رندترا مقرر کنگ بہ بیت۔ یا مقرر کنگ نہ بوت تو اے صورتاں مہر مثل (ہرچے آئیءِ قومءِ مہر بہ بیت) واجب بیت۔ چہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءِ سرا اللہ تعالیٰءَ اِے مہرءِ قید چست کتگت، مؤمنانی برخلاف کہ آیاں نہ چارءَ زیات نکاح کت کننت ونہ مہرءَ ابید آیانی نکاح صحیح بیت کننت (تنبیہ م) واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم بیست پنچ سالءِ عمرءَ کہ آورنائیءِ اومانانی اَصلی روچ بنت ایوکا گوازینتنت پدا سیادانی زور پہ دیگءَ ودومی جانبءِ درخواستءِ سرا حضرت خدیجہ رضی اللہ عنہاءَ گوں (کہ آئیءَ عمرءَ نیم ذات بوتگت و دوررند اجنوزام بوتگت) نکاح کت داں پنجاہ وسے سالءِ عمرءَ گوں دلجمیءَ گوں اِے پاکدامنیں لوگیءَ وتی زند گوازینت۔ اِے ھما زمانہ اَت کہ واجہ چہ کلیں دنیاءَ وتاسندانءَ ماں غار وکوہاں روانءَ خدائے واحدءِ عبادتءَ گلائیش بوتگت واِے اللہءِ نیکیں انسانءَ پہ واجہءَ توشہ تیار کتگت وماں خداوندی عبادت وقلبی سکونءِ حصولءِ ردا واجہ اعانت و امداد کتگت زندمانیءِ اِے دراج کشّیں مدتءَ کہ آ پہ دگہ مرداں عموماً نفسانی حذباتءِ زور دارءِ سرو چیراں چست بوانءَ سارت لوگءِ زمانہ بیت کدام مستریں دشمن، ناہودگءَ چہ ناہودگ تریں متعصب

بدخواہ ہم یک حرفے، یک نقطئے ءِ یک شوشئے واجہ ءِ پیغمبرانہ عصمت و خرقِ عادت و پاکبازی ءِ خلاف نقل کنگ نتونیت۔ دشمن معلومدار بہ اِت کہ اِے ھما کامل تریں بشر ءِ ھیل و عادت ءِ ذکر اِنت کہ آوت وتی بابت ءَ گوشت کہ منا اِھرچ جسمانی قوت دیگ بوتگ آ چہ جنّت ءِ مرداں چہل مردینانی برابر اِنت کہ چرایاں یک مردے ءِ قوت صد کس ءِ برابر بیت۔ چوش بگوش کہ چہ اے حساب ءَ دنیا ءِ چارھزار مردانی برابر قوت مئے واجہ ءَ عطا کنگ بوتگت و بے شک دنیا ءِ کامل تریں بشر ءِ تمام روحانی و جسمانی قوتّاں ھمے داب ءَ اعلیٰ و اکمل انداز ءَ بوگ لوٹنت۔ چرے حساب ءَ اگر بندہ خبر ءَ چارہزار لوگ بانکاں ماں واجہ ءِ نکاح ءَ بتوینتنت تو واجہ ءِ قوت ءِ اعتبار ءَ ھمے ہیم اِت کہ یک مردینے ءَ گوں یک جنینے ءَ سانگ بکتیں لیکن اللہ اکبر! اِے ترندیں ریاضت و نفس ءِ سرا قابو دارگ ءِ اندازہ ءَ کے بجنت کہ پنچاہ و سے سال ءِ عمر ءَ بہ اِے تجرّد و زھد ءِ جاور ءَ گوازینت پدا حضرت خدیجہؓ ءِ وفات ءَ بعد گوں وتی مستریں دوزواہ و وفاداریں رفیق ءِ دختر حضرت عائشہ صدّیقہ رضؓ ءَ سانگ کت۔ چہ ایشی ءَ ابید دگہ ہشت جنوزام واجہ ءِ نکاح ءَ اھتنت، چہ وفات ءَ پد چریشاں نُہ کس موجود اتنت کہ آیانی نام چوش اَنت: (۱) حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا (۲) حضرت حفصہ رضی اللہ عنہا (۳) حضرت سودہ رضی اللہ عنہا (۴) حضرت اُمِ سلمہ رضی اللہ عنہا (۵) حضرت زینب رضی اللہ عنہا (٦) حضرت ام حبیبہ رضی اللہ عنہا (۷) حضرت جویریہ رضی اللہ عنہا (۸) حضرت صفیہ رضی اللہ عنہا (۹) حضرت میمونہ رضی اللہ عنہا (چریشاں آخری سہ کس قریشی نہ اَنت) دنیا ءِ چہ درستاں اعلیٰ و بے مثالیں انسان کہ آوتی فطری قوتانی حساب ءَ کم از کم چارہزار لوگ بانکان ءَ دارگ ءِ حقدار بہ بیت آیانہ ءِ عدد ءَ گندان ءَ کتام انصاف پسند آئی سرا کثرتِ ازدواج ءِ الزام ءَ جت کنت! پدا وقتے ما یک طرفے چاریں کہ واجہ ءِ عمر چہ ۵۳ سال ءَ گوستگ اَت۔ باوجود عظیم الشانیں فتوحات ءَ یک روچے ہم لاپ ءِ سیری ءَ ورگی نہ وارت ہرچیکہ اھتگت خدا ءِ راہ ءَ داتگی، گوں اختیاری فقر و فاقہ ءَ لاپ ءِ سرا سنگی بستگت، ماہانی ماہ گوستگنت بلے واجہ ءِ لوگ بانکانی لوگاں چہ آس ءِ دوت درانہ بوت۔ واجہ ءَ زیات تر آپ و خرماگ ءِ سرا گزارہ کتگت، روچگ ءِ سرا روچگ داشتگتی و پدا روچانی روچ گوستنت کہ واجہ ءَ افطار نہ کتگ اَت، شپ ءَ اللہ ءِ عبادت ءِ خاطر ءَ ھمنکرا وشتاتگت کہ پادانی گوات گپتگ و گڑ تگنتنت کہ وھدے مردمان ءَ چم بریشاں کپتگت تو آیانی دل ءَ رحم وارتگت۔ عیش و عشرت ءِ سامان کجا، واجہ گوں تمام لوگیاں صاف صاف گوشتگت کہ ھرکس ءَ آخرت ءِ زندپکار اِنت آ گوں من جامنند بیت ہرکس دنیا ءِ عیش لوٹیت آ رخصت بیت۔ اے جاورانی باوجود دومی طرف ءَ اگر دلگوش گور کنگ بیت کہ تمام لوگ بانکانی حقوق بہ ھنچیں خوبیں پیمے ءَ اداکتگنت کہ چوشیں تحمّل ھچ اعلا و بالائیں مرد ءَ ہم نہ بوتگ و جنگ ءِ میدان ءَ دشمن ءِ لشکر ءِ مقابلہ ءِ وھد ءَ وھدیکہ مزن مزنیں جوان مرد و بہادر ہم دل پروش بوتگنت واجہ چو کوہ ءَ اوشتوک بوتگ گوشتگتی "الیّ عبادَ اللہ! اَنَا رَسُولُ اللّٰہ" "اَنَا النَّبِیُّ لَا کَذِب اَنَا ابنِ عبدالمطّلب" لوگ بانکانی تعلق ءَ ماں عبودیت و رسالت ءِ فرائض ءِ پوراکنگا یک ذرّہ ئے ءِ برابر ہم فرق دور نہ داتگ، نہ ماں کتام گران ءَ چہ گران تریں کار ءَ یک ساعتے ءَ ہم سُستی و ترندی لاحق نہ بوتگ۔ آیا اِے ڈولیں خارق العادتیں عادت و احوال اہل بصیرت ءِ نزدیک چہ معجزہ ءَ کم ترانت۔ درحقیقت ءَ ھنچوشکہ واجہ ءِ جوانی یک معجزہ ئے اَت پیری ہم یک معجزہ ئے حقیں خبر و الشنت کہ حق تعالیٰ ءَ اِے واجہ ءِ پاکیں زندگی ءِ ہر دورے ءِ تہا پاکبازیں متقیانی واسطہ چینترے نمونگ لیشت گیتگ اَنت کہ آیاں ما انسانی زند ءِ ھر شعبہ ءَ آیانی رھبری ءَ عملاً گُت بکنت۔ ازواجِ مطہرات ءِ آ نام نہادیں کثرت ءِ سرا مخالفاں ایراد گرنت ھما وت پہ امّتِ مرحومہ ءَ آئی دریعہ جوڑ بوت کہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ زندگیری کنوکاں مردیں توری جنیں آدماں چہ ھما حکماں و نمونیاں بہ آسانی واقف و معلوم دار بہ بنت کہ آیاں خصوصًا بہ باطنی احوال و خانگی زند ءَ تعلق دارنت چوش بگوش کہ ماں کثرتِ ازدواج ءَ یک مصلحتے ایش بوت کہ خانگی معاشرت و نسوانی مسئلہانی بِدا واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ احکام و اسوۂ حسنہ ءِ شنگ و تالانی بخوبیں حدے ءَ بہ شرّی ءَ انجام بگرنت و ہم مختلف قبائل و طبقات ءِ جنیں آدمانی واجہ ءِ خدمت ءَ جلگ ءِ سبب ءَ آ قبائل و جماعتاں واجہ ءِ زاماتی ءِ شرف حاصل بوت ولے ڈولا آیا چہ اسلام ءَ نفرت و بیزاری ھم کم بوت و پدا اشانی رغبت زیات بوت، شیطانی شکوک و وھم و بدگمانی دور بوتنت و اِے حساب ءَ خدا ءِ عاشقاں واجہ ءِ فداکاراں و دنیا ءِ اماماں ھما عظیم الشانیں جماعت تیار بوت کہ چریشاں زیادہ پرہیزگار و پاکباز کتام یک جماعتے (چہ انبیاء ءَ بغیر) آسمان ءَ چیر ءَ ھچ گندگ نہ بوت کہ چیشیں جماعتے ءِ یک بدکرداریں شخصے ءِ تربیت ءَ تیار بوگ محال اَت۔

ذٰلِكَ اَدْنٰۤى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَاۤ
اے قریب ترانت ایکہ سرد ببنت آیانی چم ونہ غم لوڑنت و وشنود ببنت پہ ہما چیزءَ

اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِيْ قُلُوْبِكُمْ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ
کہ دات تو آیان ءَ درستان ۔ و خدا زانت ہر چیکہ ماں شمے دلاں ہستیں ۔ و ہست اِنت اللہ

عَلِيْمًا حَلِيْمًا ﴿۵۱﴾ لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْۢ بَعْدُ وَلَاۤ اَنْ تَبَدَّلَ
زانوگر بُردبار ف۱ حلال نہ انت پہ تو جنین جد و لعد و نہ حلال انت ایکہ تو بدل بکنئے

بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَّلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِيْنُكَ ؕ
آیان ءَ گوں دگہ جنینان ، اگر چہ شر بلگیت ترا آیانی حُسن ف۲ مگر ھما کہ مالک بیبت دست آ تئی ءَ ف۳

وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ رَّقِيْبًا ﴿۵۲﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
و ہست انت خدا ہر چیز ءِ سر ا نگہبان ف۴ اے ایمان داران

لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتَ النَّبِىِّ اِلَّاۤ اَنْ يُّؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ
مَروت ماں پیغمبر ءِ لوگاں ابید چہ ہر پیشی کہ شمارا اذن دیگ بہ بیت پہ ورگ ءِ ورگ ءَ نہ

نٰظِرِيْنَ اِنٰىهُ ۙ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيْتُمْ فَادْخُلُوْا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوْا
راہ چارگ آ ئی ایراناں ءَ ولیکن وہدیکہ شما لوٹائینگ بہ بیت تہ گڈا برورات ف۵ پدا وہدیکہ شما ورگ وارت یک یکا

وَلَا مُسْتَاْنِسِيْنَ لِحَدِيْثٍ ؕ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى النَّبِىَّ
بروت ونہ آرام گرانء بننت پہ گپ ورپ ءَ ف۶ بیشک آ تکلیف دنت نبی ءَ را

فَيَسْتَحْىٖ مِنْكُمْ ؗ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْىٖ مِنَ الْحَقِّ ؕ وَاِذَا سَاَلْتُمُوْهُنَّ
پدا حیا گیر بیت چہ شما و خدا حیا گیر نہ بیت چہ حق ءَ گوشگ ءَ ف۷ و وہدیکہ شما بلوٹات چہ بیبیان

مَتَاعًا فَسْـَٔلُوْهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍ ؕ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوْبِكُمْ وَ
سامانے گڈا بلوٹت چہ آیاں چہ پردہ ءِ پُشت ءَ ، اے ھیل زیات پاک انت پہ شمے دلاں و

قُلُوْبِهِنَّ ؕ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَاۤ اَنْ تَنْكِحُوْۤا
پہ آیانی دلاں ف۸ و بایدنہ انت پہ شما ایکہ برنجین اِت خداء رسول ءَ و نہ ایکہ نکاح بکن اِت

ف۱ یعنی واھبۃ النفس ءِ بابت ءَ اختیار اِنت کہ قبول بکیے یا مکنئے وچہ لوگ بانکاں ہر کسءَ بولھے بدارے یا طلاق بدے ، و ہم ہر چ لوگ بانکے گوں تو و تادارگ لوٹیت تئی سرالازم اِنت کہ اشانی باری باری حساب ءَ بدارے ہر کسءَ و اچہ بلوٹیت ماں باری ءَ پُشت دیم کت کنت و ہر کسی کہ یک کرتگ آئیا دوبارہ زورگ ءِ واجہ اختیار دار یت ۔ اے ہما حقوق واختیار واجہ ءَ دیگ بوتگنت نگر واجہ پیغمبر ءَ تمام زندءَ چہ اشاں کار نہ گپت ۔ واجہ معاملات ءِ رد ا ھمنکر عدل و مساوات ءِ رعایت داشتگت کہ مستر ءَ چہ مستریں احتیاط داروکیں مردے چوش کنگ نتو نیت پرپشی ءِ سر ا ہم اگر کسے ءِ نیمگءَ قلبی میل ءَ جاہ جتگت تو واجہ ءَ فرمائینگت اللّٰھم ھٰذا قسمی فیما املك فلا تلمنی فیما تملك ولا املك (اے اللہ اِے منی تقسیم انت ماں ھما چیزاں کہ منی اختیار ءَ انت ہر چیز یکہ ایو کا تئیءَ قبضہ انت بہ منی اختیارءَ نہ انت برائی سرا منا ملامت مکن) شاید ماں وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِيْ قُلُوْبِكُمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَلِيْمًا ءَ بہ ہمے نیمگا اشارہ بہ بیت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یک مردے ءِ لوگ بانکاں باز ببنت تو آئیءِ سرا واجب اِنت کہ ہر یکے ءِ گورا باری باری ءَ بروت ، البت اے جبریہ واجہ نبی ءَ واجب نہ اَت بہ ھمیشی ءَ کہ جنیں آدماں ایشرا دی حق مزانت ہر چیز یکہ بدنت برائی رضامندی ظاہر بکننت (واگرنہ ھمک روچ گرو جیل پاد اھتگت کہ چرپشی ءَ ماں دین ءِ کاراں خلل پیدا بوتگت و لوگ بانکانی نظر چہ دنیا ءَ بالکل یک کر بوان ءَ اصلی مقصد ءِ نیمگا پُشت نہ کپتگت ۔ ماں ہمے فکر و غم ءَ مبتلا بوتگت) بلے واجہ ءَ چہ وتی طرف ءَ فرق و تفاوت نہ کت ، درستانی باری برابر برابر مقرر کت بچیں حضرت سودہؓ ءَ وہدیکہ آئی ءِ عمر زیات بوت وتی باری حضرت عائشہؓ ءَ بخشت ۔ ف۲ یعنی ہر قدر قسم کہ ماں اِنَّآ اَحْلَلْنَا لَكَ اَزْوَاجَكَ اللّٰتِيْ الخ ءَ فرمائینت ، چرائی ءَ زیات حلال نہ انت و ہر چیکہ ھنوں موجود اِنت آیان ءَ بدل کنگ حلال نہ اِنت یعنی چوشکہ چر یشاں یکے بہ ہمے واسطہ یل دیگ بہ بیت کہ آئی ءِ جاگہ ءَ من دگرے کاراں ۔ چہ حضرت عائشہؓ و اُم سلمہؓ ءَ روایت اِنت کہ اے ممانعت آخر ءَ پُشت نہ کپت مگر حقیقت حال ایش انت کہ واجہ نبی ءَ نہ چر پشیءَ پد سانگے کت ونہ کسے ءَ را بدل کت واجہ ءِ وفات ءِ وقت ءَ تمام لوگ بانکاں برابر موجود اتنت ف۳ یعنی غلام و کنیز ۔ حضرت ءِ دو حرم مشہورنت یکے ماریہ قبطیہ کہ چرائی ءِ شکم ءَ صاحبزادہ ابراھیم پیدا بوتگت ماں خوردی ءَ آئی بیران بوت ، دومی ریحانہ اِنت رضی اللہ تعالیٰ عنہا ف۴ یعنی ماں اللہ ءِ نگاہ ءَ انت کہ کئے آئی ءِ حدود و احکام ءِ پابندی ءَ کنت یا نکنت ہمے خیال داران ءَ کار کنگ بہ بیت ف۵ یعنی چہ اجازت و حکم ءَ بغیر ماں دعوت ءَ شامل مبے اِت و دانکہ توار پہ مجننت پیسراپیش کپان ءَ منندت کہ اودا نندان ءِ انتظار کنگ بکپیت و لوگ ءِ مردمانی کار و بار ءِ تہا نقصان ببیت ف۶ یعنی چہ ورگ ءَ فارغ بوان ءَ وتی وتی لوگانی راہ گرگ ببیت اودا دیوان جاہ جوڑ کنگ ءَ چہ مہماندار (میزبان) وایدگہ لوگ ءِ مردمانءَ تکلیف بیت ۔ اِے خبران اگر چہ واجہ نبی ءِ لوگانی بابت ءَ فرمائینگ بوتگنت چیا کہ شان نزول ءِ تعلق گوں ھمائی ءَ اَت مگر ءِ دعوت ءَ کتام کسے ءِ گودءِ بہ ورگ ءِ نیت ءَ روگ و نندگ یا طفیلی جوڑ بوانءَ ماں ورگ ءَ شامل بوگ یا چہ ورگ ءَ پیش مفت ءَ دیوان برپاکنگ یا چہ ورگ ءَ فارغ بوان گشینگ روانہ انت ۔ ف۷ یعنی واجہ نبی حیاء سببءَ وتی نفس ءِ سرا تکلیف برداشت کنت لحاظ ءِ سببءَ کس ءَ گوشت نہ کنت کہ چر دا پاد بیا اِت و بروات کہ منا تکلیف بیت ۔ اِے واجہ ءِ اخلاق و مروت ءِ جبر بوتنت مگر اللہ تعالیٰ ءَ شمے تادیب و اصلاح منظور اَت پمشکا آئی ءَ حقیں خبران ءَ بیان فرمائینت و چہ واجہ پیغمبر ءِ زبان وتی احکام اُشکنائینت ف۸ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت اِے اللہ تعالیٰ مسلمانان ءَ ادب سوج دات ۔ کدی پہ مبارک ءَ ماں واجہ ءِ لوگ ءَ جمع بوتگنت تو ماں گپ و شپ ءَ گلا پیش بوتگنت ۔ واجہ ءِ آرام کنگ ءِ لوگ ھمائی اَت چہ شرم ءَ نہ گوشتگتی کہ پاداِت ۔ پرایاں اللہ ءَ حکم دات و مرے آیت ءَ پردہ ءِ حکم آھت کہ مردیں آدم واجہ ءِ لوگیانی دیم ءَ مکپنت اگر آیاں چیزے لوٹگی بہ بیت تو چہ پردہ ءِ پُشت ءَ طلب بکننت مرے رھبند ءَ ہر دو جانب دل صاف و پاک بنت و شیطانی خیالات و لگوج بنت ۔

اَزْوَاجَهٗ مِنْۢ بَعْدِهٖٓ اَبَدًا ؕ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًا ﴿۵۳﴾

گوں آئیءِ جنیناں چہ آئیا رندھبر، البت اے شمے خبر خداءِ گورءَ مستریں گناہ انت ف۱

اِنْ تُبْدُوْا شَيْـًٔا اَوْ تُخْفُوْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ﴿۵۴﴾

اگں ظاہر بکن اِت شما چیزے رایا کہ پوشیدہ بدار اِت آئرا، گڈا بیشک خدا انت پہ ہر چیزءَ زانوگر ف۲

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِيْٓ اٰبَآئِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ اِخْوَانِهِنَّ

گناہ نہ اِنت جنینانی سرا دیم ءَ کپگ وتی پتانی ونہ وتی چُکّانی ونہ وتی براتانی

وَلَآ اَبْنَآءِ اِخْوَانِهِنَّ وَلَآ اَبْنَآءِ اَخَوٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا

ونہ وتی براتزاتکانی ونہ وتی گہارزاتکانی ونہ چہ وتی وڑیں جنینانی ونہ

مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ ۚ وَاتَّقِيْنَ اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

وتی دستءِ مالانی ف۳ و بترس اِت اے جنیں آدمانی چہ خدا، بیشک خدا انت پہ ہر چیزءِ سرا

شَهِيْدًا ﴿۵۵﴾ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ ؕ يٰٓاَيُّهَا

گواہ ف۴ بیشک خدا و آئی فرشتہ رحمت دیم دینت نبیءِ سرا۔ اے

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ﴿۵۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

ایمانداراں شما درود دیم بدئیت آئی سراو سلام دیم بدئیت سلام گوشان ءَ ف۵ ہما کسانے کہ

يُؤْذُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَ

رنجینینت خدا و آئیءِ پیغمبرءَ لعنت آیانءَ خداءِ ماں دنیا و آخرت ءَ و

اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِيْنًا ﴿۵۷﴾ وَالَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَ

تیار کت پہ آیاں اللہءَ عذاب رسواکنوکیں ف۶ و ہماکساں کہ رنجینینت مومنیں مردینانءَ و

الْمُؤْمِنٰتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوْا فَقَدِ احْتَمَلُوْا بُهْتَانًا وَّاِثْمًا

مومنیں جنیں آدماں ابید چہ گناہے سرزد بوتگیں گڈا آیاں وتی حکتءَ زرت بار بہتانءِ و پدرائیں

مُّبِيْنًا ﴿۵۸﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ وَبَنٰتِكَ وَنِسَآءِ الْمُؤْمِنِيْنَ

گناہءِ ف۷ اے نبی بگوش پہ وتی لوگ بانکاں و وتی جنکّاں و پہ مسلمانانی جنینانءَ

ع ۷

ف۱ یعنی کافر و منافق ہر چے بلوٹنت ناہودگیں گپّانءَ تالان بکننت و ایذارسانی بکننت۔ مؤمنان کہ آ دلیل و ثبوتانی روشنیءَ آیان پیغمبر علیہ السلام ءِ مزن پاکبازی و راستبازیءَ معلوم دار بوتگنت۔ نبایدکہ آیاں ماں واجہءِ زندیا چہ مرگءَ پد کتام یک ہنچیں گپے بجننت یا کارے بکننت کہ ماں ادنیٰ چہ ادناتریں درجہءَ واجہءِ ایذاءِ سبب جوڑ بہ بیت لازم انت کہ مومنان وتی دوستناکیں و پاکبازیں پیغمبرءِ مزن شانیءِ خیالءَ مدام بدارنت مباداچہ سستی یا لاپرواہیءَ کتام دردیار وکیں حبرے بکشنت و دنیا و آخرتءِ تاوان برداشت کنگ بہ بیت، چیرے تکلیف دیوکیں حرکتاں یکے مزن گران و گناہءِ کارے ایشنت کہ کتام کسے گوں ازواج مطہراتءَ چہ تو رند نکاح بلوٹیت یا چوشیں نالائقیں ارادہءَ بہ واجہءِ موجودگیءَ ظاہر بکنت۔ ظاہریں گپ ایت کہ ازواج مطہراتءِ خاصیں عظمت چہ پیغمبر علیہ السلامءِ تعلقءِ سببءَ قائم بوتگ کہ روحانی اعتبارءَ آیاں تمام مومنانی مات قرار دیگ بوتگنت آیا کتام امتیءِ نکاحءَ آیگءَ بعد آیانی موجودیں احترامءِ لحاظ کما حقہ منتءِ کنت؟ یا چہ واجہءَ بعد آماں لوگی اڑ و جنجالاں کپان دینءِ تعلیم و تلقینءِ ہما اعلائیں کارءَ گوں آزادیءَ سرجم کت کننت کہ پرائیَ درحقیقتءَ بہ نبیؐ زوجیتءَ آمیا گچیں کرتگ و اشیءَ مستریں درجہءِ بےحس و بےشعوریں انسانے ہم باور کنت کہ سیّد البشر، امام المتقین و خلق عظیمءِ خداوندءِ خدمتءَ عمر گوازینوکیں خاتون بہ دمانےءَ کتام جاگہے ننداءَ قلبی مسرت و وشنودی حاصل کنگءِ امیتءَ داشت کت کننت؟ خصوصاً وہدیکہ معلوم بوتگ کہ اشاں ہما گچین کتگیں خاتون انتنت کہ آیانی دیما دنیا و آخرتءِ چہ دوراہاں یک راہے بہ گچیں کنگءَ پیش کنگ بوت تو آیاں گوں مزن وشنودی و آزادیءَ دنیاءِ عیش و بہار لگت جنانءَ اللہ و رسولءِ وشنودی و آخرتءِ راہءَ اختیار کنگءِ جارجت۔ چنانچہ تاریخ پیش داریت کہ واجہءِ وفاتءَ پد چونیں بےمثالیں زہد و ورع و صبر گوں اے پاکبازیں جنتی خاتوناں ماں خداوندی عبادتءَ وتی زمانہ اِش گوازینت و دینی حکمانی اشاعت و اسلامءِ زوراکیں خدمتءِ واسطہ وتی جندش وقف کتگت و کسےءَ ہم دنیاءِ لذتانءَ ماں دلءَ جاگہ نہ دات و جاگہ چوشش بداتیں و وہدیکہ چہ پیسرَ حق تعالےٰءَ "يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا"، فرمان کنانءَ آیانی تزکیہ و تطہیرءِ پدا کفالت فرمائینتگ اَت فرضی اللّٰه عنهنّ وارضاهنّ وجعلنا ممّن يعظّمهنّ حق تعظيمهنّ فوق مانعظّم امّهاتنا التي ولدتنا آمین۔ اے مسئلہءِ گیش و گیوار مولانا محمد قاسم نانوتویءَ ماں وتی کتاب (آبِ حیات) ءَ کرتگ باید اِنت کہ اودا رجوع کنگ بہ بیت۔

ف۲ یعنی گوں زبانءَ گوشگءَ و بل، ماں دلءَ ھن چوشیں وسوسہ یارگ نہ لوٹیت۔ اللہءِ دیما ظاہر و باطن کل یک حسابےَ انت ھچ رازے چرائی چیر نہ اِنت

ف۳ برزا ازواج مطہراتءَ گوشگ بوت کہ مردینانی دیما مکپینت، نوں پیش داشت کہ جنیں آدم وتی محرمانی دیما کپت کننت۔ اے باروءَ ہرچ حکمے عام مستوراتءِ ماں سورۂ نورءَ گوست ھما ازواج مطہراتءِ باروا ہم ہست اِنت وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ ءِ تفسیر ماں سورۂ نورءَ گوستگت اودا مطالعہ کنگ ببیت

ف۴ پردہءِ بابتءَ ہرچ احکامے بیان بوتنت و اے پدا ہرچ استثنائے کنگ بوتگ آئیءِ خیالداریءَ برابر بکن اِت کمیں گرٹڑ اِے بابت ھچ کنگ مبیت ماں ظاہر و باطنءَ حدود اللہ یاد دارگ لوٹتنت چہ اللہ پاکءَ شمے ہچ احوال پوشیدہ نہ انت

ف۵ صلوٰۃ علی النبیءِ مطلب اِنت نبیءِ ثنا و تعظیم گوں رحمت و مہربانیءَ۔ بداہرکسءِ طرفءَ صلوٰۃ منسوب بیت ہمائیءِ شان و مرتبہءِ لائق ثنا و تعظیم، رحمت و عطوفت مرادگریں۔ چوشکہ گوشنت بت چکءِ سرا، چکءِ وتی پتءِ سرا، براتءِ وتی براتءِ سرا مہربان اِنت یا ہریکے گوں دومیءَ محبت کنت تو ظاہر اِنت ھما ڈولیں محبت و مہربانی پتءِ پہ چکءِ سرا انت ھمانگءِ چکءِ محبت و مہربانی پتءِ سرا نہ اِنت۔ و براتءِ گوں براتءَ محبت چہ ہر دوئیناں جدا

رنگئے بیت ہے رنگئے اِدا لغیم ۔ اللّٰہم پہ نبی کریم صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءَ صلوٰۃ دیم دنت یعنی گوں رحمت وشفقت واجہ ءِ ثنا ۔ واعزاز واکرام ءَ کنت ۔ وفرشتہ ہم صلوٰۃ دیم دینت مگر ہر یکے ءِ صلوٰۃ ورحمت وتکریم وتی شان ودرجہ ءِ موافق ءَ بیت ۔ دیمترا مومنان ءَ حکم اِنت کہ شما ہم صلوٰۃ ورحمت دیم بدے اِت آئی ءِ حیثیت چراہر دوئیناں جدا بوگ لوٹیت ۔ عالمانی گوشگ اِنت کہ اللّٰہ ءِ صلوٰۃ ءِ معنیٰ رحمت دیم دیگ اِنت وفرشتگانی صلوٰۃ استغفار کنگ اِنت ومؤمنانی صلوٰۃ دعا کنگ انت ۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ دھدے اِے آیت نازل بوت صحابہ رضی اللّٰہ عنہم ءَ عرض کُت یا رسول اللّٰہ اسلام ءِ طریقہ ورھبند مارا معلوم بوتگ (یعنی نماز ءِ تشہد ءَ چیزیکہ وانگ بیت اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ ۔ صلوٰۃ ءِ رھبند ءَ ہم مارا سوج بدے کہ آییا ماں نمازاں بوانیں ، واجہ ءَ اے ہیم ءَ درود تلقین کت : اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰٓى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰٓى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰٓى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰٓى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰٓى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰٓى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ۔ عرض ایشنت کہ اللّٰہ تعالیٰ ءَ مومنان ءَ حکم دات کہ شما نبی ءِ سرا صلوٰۃ (رحمت) دیم بدے اِت اے نبی ءَ سوج دات کہ شمے درود دیم دیگ ءِ مطالب چوش اِنت کہ چہ اللّٰہ ءَ دربندی بکن اِت کہ زیات ءَ زیات وتی رحماں داں اید الآباد نبی ءِ سرا دیم دیان بہ بیت چیا کہ آئی ءِ رحمتانی حد وحساب نیست اِنت ، اِے ھن اللّٰہ ءِ رحمت اِنت کہ پہ اِے دزبندی ءِ سرا ہر چے گش رحمت دیم بدنت آچو مٹے پیمیں عاجز ونابودیں بندگانی طرف ءَ منسوب کنگ بہ بیت ۔ چوش بگوش کہ آیانءَ مادیم داتنت حالانکہ ہر جاورءَ رحمتانی دیم دیوک آذات ایوکا وت اِنت ۔ یک بندہ ئے چے طاقت داریت کہ ماں سیدالانبیاء ءِ بارگاہ ءَ آئی ءِ شان ءِ قابل تحفہ پیش کت بکنت ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ فرمائینیت کہ چہ اللّٰہ ءَ رحمت طلب کنگ پہ واجہ پیغمبر صلی اللّٰہ علیہ وسلم وآئی ءِ خاندان ءِ واسطہ مزن قبولیت داریت آئی ءِ سرا آئی ءِ شان ءِ قابل رحمت نازل بیت وبیک برے لوٹگ ءَ دہ رحمت نازل بنت لوٹوک ءِ سرا ، نوں ہر کسے ءِ ہر قدر دِل بواھیت ھما قدر حاصل بکنت ۔

تنبیہ : صلوٰۃ علی النبی ءِ بابت ءَ گیشیں گپش وگیوار ماں اے مختصریں فوائد ءَ جاگہ گُت نہ کنت حدیث ءِ شرحانی توکا بایدانت کہ مطالعہ کنگ بہ بیت ۔ واِے ردا شیخ شمس الدین سخاوی ءِ رسالہ "القول البدیع فی الصلوٰۃ علی الحبیب الشفیع " وانگ ءِ قابل اِنت ۔ اِے بابت ءَ شرح صحیح مسلم ءَ چیزے گیشی گیوار گرتگ ، علم دوستانءَ لازم اِنت کہ آئی ءَ ہم بچارنت فالحمد للّٰہ علی کل حین وآن ۔

ف یزا حکم ات پہ مسلماناں کہ نبی کریم صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءَ ایذا دیگ ءِ سبب جوڑ مبنت بلکیں آئی ءِ مزن تکریم وادب بکننت کہ آئی ءِ یک صورتے صلوٰۃ وسلام ءِ دیم دیگ اِنت نوں پیش داشت کہ اللّٰہ ورسول ءَ ایذا ۔ دیوک ماں دنیا وآخرت ءَ ملعون دماں سک ترندیں عذاب ءَ گرفتار بنت یا ماں آئی ءِ بارگاہ ءَ نالائقیں گپانءَ ظاہر بکننت ۔

ف اے منافق اتنت کہ باپُشتءَ واجہ پیغمبر صلی اللّٰہ علیہ وسلم ءَ بد رَدگوشتنش یا واجہ ءِ ازواجِ مطہرات ءِ بابت دروغ طوفان اِش تالان کرتگت چوشکہ ماں سورۃ نور ءَ بیان بوت ۔ دیمترا لھتیں ایذایاں گِر ودار ءِ رِدا بست وبند کنگ بوتگ کہ مسلمانیں جنیں آدمانءَ چہ اشانی طرف ءَ پیش اھتگت ۔ ماں روایتاں ہست کہ مسلمانیں جنیں آدم وھدے پہ یک حاجتے ءِ رِداماں پیٹے ءَ شتگنت بدمعاشیں منافق اِشانی چاروک بوتگنت وگوں اشاں دست دراجی کوشش اِش کتگت پدا دھدے گرگ بوت انت گڑا گوشتش کہ ما نزانتگ ، ماگوشتہ زاناں مولد انت ۔

ف۱ یعنی گوں بدن ما بپوشگ ءَ چیزے کے بہر جیسرءَ جہل چہرہ ءِ سرا ہم لونجان بکن اِت۔ ماں روایتاں ہست کہ اِے آیت ءِ نزول ءِ پدا مسلمانیں جنیں آدماں بدن ءُ دیم
چیر دیان ءَ ہنچوش چہ لوگ ءَ درکپتگنت کہ اوک یک چمّے بہ جارگ ءَ بیچ منتگت چرلیشی ءَ ثابت بوت کہ فتنہ ءِ زمانگ ءَ آزاتیں جنیں آدم باید اِنت کہ وتی دیم ءَ چیر بدنت مولد
سکّیں ضرورت ءِ سوبءَ اِشی ءِ مکلف کنگ نہ بوتگ کہ ماں کار و بار ءَ مزن نقصان واقع بیت۔ ف۲ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی جاہ یارگ بہ بنت کہ مولد
نہ انت بی بی انت و عزّت مندے بدکردارے نہ انت بختاور و نیک بخت انت تو بدیں نیّت داروکیں مردم گوں آئی کار مدارنت۔ اِے بہتری ءِ حکم انت دیمترا فرمان کت کہ
اللہ ہست انت بخشوک و مہربان، یعنی اہتمام ءِ باوجود اگر چیزے کوتاہی بہ بیت تو چہ اللہ ءِ مہربانیں ذات ءَ مغفرت ءِ امید دارگ بہ بیت (تکمیل) اِے دَ آزاتیں جنیں آدمانی متعلق ءَ
انتظام اَت کہ آیان ءَ جاہ یاران ءَ ہر کس ءَ دست درازی ءِ ہمّت مبیت و دروغیں نیمون ءِ عذر لپشت مکپیت دیمترا عام دست دراجی ءِ ردا بیم تراپ دیگ بوتگ کہ توری آزادیں جنیں آدم ءَ
دست درازی بہ بیت یاگوں مولد ءَ

يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ
لونجان بکننت وتی سرا چہ وتی چادراں ف۱ آ نزیک ترانت ایکہ آجاہ یارگ بہ بنت
فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿۵۹﴾ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ الْمُنَافِقُونَ
گڈّا ایذا دیگ نہ بنت، و ہستنت اللہ بخشوک مہربان ف۲ البت اگن باز نہ اھتنت منافق
وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ
و ھما کساں کہ ماں آیانی دلاں مرض انت ف۳ و بدیں خبراں کنوکاں ماں مدینہ ءَ ف۴ تو ماضرور ترا مسلط کنیں
بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿۶۰﴾ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا
پہ آیانی سرا پدا نہ کننت گوں تو ھمسایگی ماں مدینہ ءَ مگر کمّیں زمانگ، لعنت کرتگینت، ہر جاگہے ءَ کہ
ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿۶۱﴾ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ
دست بکپنت گرفتار کنگ بنت و کُشگ بنت مزنیں کُشتگے ف۵ مثل سنّت ءَ خدا ءِ ماں ھما کساں کہ
خَلَوْا مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿۶۲﴾ يَسْأَلُكَ
گوستگنت چہ و پیش ءَ ۔ و ہچبر نہ گندے تہ خدا ءِ سنّت تبدیلی ف۶ سوال کننت چہ تو
النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ
مردم چہ قیامت ءَ، تو بگوش کہ آئی علم اِنت خدا ءِ گورءَ ۔ و تو چے زانے
لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿۶۳﴾ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَ
شاید قیامت ہست اِنت قریب ف۷ بیشک خداءَ لعنت کرتگ کافراں ءَ و
أَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿۶۴﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا
جوڑ کتگی پہ آیاں دپ جنوکیں آس ف۸ مدامیگی بنت ماں آئی ءَ مدام، نہ گندنت دوستے
وَلَا نَصِيرًا ﴿۶۵﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ
و نہ مددگارے روچیکہ گردینگ بنت آیانی دیم ماں آس ءَ ف۹ گوشنت
يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿۶۶﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا
اے دریغا کہ ما فرمانبرداری بکتیں خدا ءِ و فرمانبرداری بکتیں رسول ءِ ف۱۰ و گوشنت اے مئے رب بیشک

منزل ۵

ف۳ یعنی آ کسے ءَ کہ بدنظری و شہوت پرستی ءِ مرض ءَ گپتگ
ف۴ اے غالباً یہود انت کہ اکثر دروغیں خبراں تالان کنان ءَ
اسلام ءِ بدنامی ءِ شوہاز ءَ اتنت و ممکن اِنت کہ منافق مراد
بہ بنت۔ ف۵ یعنی اگر اشاں چہ وتی اِے بدیں کاراں دست
نہ کشّ اِت تو ماترا اشانی سرا مسلط کنیں تا کہ ماں چنت
روچ ءَ اشاں چہ مدینہ ءَ درکنگ بہ بنت و ہمنکر روچ
پشت بکپنت ماں ترس و لرزءَ بہ بنت چنانچہ یہود چہ مدینہ ءَ
کشّگ بوتنت و منافقاں چہ بیم تراپ ءِ اشکنگا شاید وتی
رھبندءِ شِ بدل کتگت پمشکا چہ سزاءَ رستگار بوتنت
حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت ھما مردماں کہ بدنیّت اَنت
ماں مدینہ ءَ زالبولان ءَ دست اندازی کتگت شگاں پگاں
کتگت و دروغیں خبراں شنگش کرتگت کہ مخالفاں
زورمندنت و مسلمان کمزورنت اے ھمایانی بابت ءَ اِنت
ف۶ یعنی عادت اللہ ھمیش بوان بیدا کنت کہ ماں پیغمبرانی
مقابلہ ءَ ھما کساں کہ ناشری کت و فتنہ و فساد تالانش
کرت ہمے ڈول ءَ وار و ذلیل یا ھلاک کنگ بوتنت، یا
مطلب چوش اِنت کہ مفسدان ءَ چہ وتی میانجی ءَ بکشّ
اِت و دور چگلش بدئت چوشکہ حضرت شاہ صاحب
چہ تورات ءَ نقل کنت ف۷ اگرچہ قیامت ءِ وھدءَ
متعین کنان ءَ اللہ پاک ءَ کس ءَ را حال نداتگت مگر ادا
اشارہ کنگ بوتگ کہ آ قریب انت۔ حدیث ءَ ھست
کہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ وتی شہادت و توکی لنک ءَ
برزکنان ءَ فرمائینت اَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ (من و
قیامت اِے دوئیں لنکانی پیمائیں یعنی توکی لنک ءِ
قدر دیما انت من چہ قیامت ءَ بس ہمنکر پیسر ترہتگاں
قیامت باز نزیک بوان و بیدا کنت۔ حضرت شاہ صاحب
نبشتہ کنت شاید اِے ہم منافقاں یک سرُو سازے
جوڑ کتگت کہ ھما چیزءِ ماں دنیاءَ کسے ءِ گورا جواب
مبیت ھما سوال ھمک برءَ کنگ بہ بیت بریشی ردا اِدا
ذکر کت و ممکن اِنت ساری ءَ چیزے کہ فرمائینتگت
" لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ
عَذَابًا مُّهِينًا "، بریشی ءِ سرا استہزاء و تکذیب ءِ
وڑا درشانش کتگت کہ آ قیامت و آخرت کدی کیت
کہ آئی ءِ ترس مارا پیشدارگا ئُت ؟ آخر آئی ءِ وقت ءِ
بارو ءَ چیزکے ما ہم بزانیں۔ ف۸ اے ہمے لعنت ءِ
اثر انت کہ نا ہودگیں سوالاں کنگا ئُت دتی عاقبت ءِ بارو ءَ ہچ فکر نہ کننت ف۹ یعنی دیم بہ چیر چگل دیان ءَ آیانی چہرہ ماں آس ءَ اِے دیم آ دیم کنگ بیت۔
ف۱۰ آ ساعت ءَ حسرت کننت کہ دریغا ما ماں دنیاءَ اللہ و رسول ءِ خبر بگپتیں تو مروچی اے بدیں روچ ما نہ دیستگت۔

أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ

ما رندگیری کُت دتی سردارانی و کدخدایانی گڈا آیاں مارا گمراه کت چه راهٔ، اے مئے رب

اٰتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَآأَيُّهَا

بدے آیانء دوسر چه عذابء ولعنت آیانء مستریں لعنت ف۱ اے

الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ اٰذَوْا مُوسٰى فَبَرَّاَهُ اللّٰهُ مِمَّا

ایمانداراں شما مه بئیت چو هما کساں که آیاں رنجینت موسیٰء گڈا بے عیب کت اللهء آ

قَالُوا ۚ وَكَانَ عِنْدَ اللّٰهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾ يَآأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا

چه آیانی گوشتگیں خبراں، وهست ات خداءِ گورءَ عزت دار ف۲ اے ایمانداراں چه خداءَ بترس

اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَ

اِت وبگوش اِت خبرءَ تچکیں تانکه ڈولدار بکنت شمے کاراں و

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا

تانکه به بخشیت په شما شمے گناهانءَ۔ وهرکس رندگیری کنت خداءِ وآئیءِ رسولءَ گڈا تحقیق سرلوت

عَظِيمًا ﴿٧١﴾ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَ

مستریں مرادءَ ف۳ بے شک ما پیش کت امانتءَ آسمانا و زمین و

الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ۖ

کوهانی سرءَ گڈا قبولدار نبوتنت ایکه آئرا چست بکنت وترستنت چرائیءَ وچست کت آئرا انسانءَ

إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَ

بیشک آهستنت مزن ظالم نادان ف۴ تانکه عذاب بکنت خدا منافق مردینانءَ و

الْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

منافق جنیں آدماں و شرک کنوکیں مردیں شرک کنوکیں جنیں آدمانءَ وبهل بکنت خدا ایماندار وکیں مردیں

وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

آدمانءَ وایماندار وکیں جنیں آدمانءَ۔ وهستنت خدا بخشوک مهربان ف۵

ع ۱۰ د ع ۵ ۶

ف۱ اے لفظان ءَ زیادهیں زهرءَ گوشت که مئے اے دنیا دی سرداراں و مذهبی سروکاں فریب دیانءَ و دروغ کائی رَد دیانءَ مارا ماں چوشیں گیچلءَ دور دات۔ همشانی اغواءِ ردا ما چه حقیں راهءَ سستگیں اگر مارا سزا دیگ بیت تو اشانءَ دوسر سزا بدے وهرچ لعنتےءِ توکا ماگرفتار یں مستریں لعنت برشان جکّل دیگ به بیت۔ چوش بگوش آیانءَ دوسر سزا دیائینانءَ وتی دلءَ سرد کنگ لوٹنت۔ همے مضمونءِ یک آیتے سوره اعرافءِ ماں چارمی رکوعءَ گوستگ همودا اشانی فریادءِ پسّه هم دیگ بوتگ همودا چارگ به بیت۔ ف۲ یعنی شما چوشیں کتام کارے یا خبرے مکن اِت که حرکتیءَ شمے نبیءَ ایذاءِ برسیت، نبیءَ هچ تاوان نبیت چیا که اللهءِ گورا آئیءِ مزن آبروانت آ کل نقصان دیوکیں خبران رَد کنت البت شمے عاقبت برباد بیت بچارت حضرت موسیٰ علیه السلامءِ بابتءِ مردماں چونیں ایذا دیوکیں خبر کت مگر اللهٔ تعالیٰءَ آئی وجاهت و مقبولیتءِ سببءَ درستیں گپانءَ باطل قرار دات و موسیٰءِ بے خطا و بے داغی ثابت کت وپیش داشت ماں روایتاں هست که لهتے مفسدیں مردماں حضرت موسیٰءِ سرا تهمت جت که حضرت هارون جنگلءَ بُرتگ وکشتگی اللهٔ تعالیٰءَ یک دستوری رهبندءِ خلاف آئی تردید کت۔ وماں صحیحینءَ هست که حضرت موسیٰءَ چه حیاءِ سببءَ دستورءِ برخلاف چیر کائی غسل کتگت مردماں گوشت که واجه موسیٰءِ بدنءَ عیبے ماں اِنت، برصءِ داغ انت یا خصیه گوات انت یک روچے حضرت موسیٰ ایوکا غسل کنگءَ لگت گدانءَ زُرت به یک سنگےءِ سرا ایر کتنت، آسنگءَ گدانءَ زُرت وتچگءَ لگت حضرت موسیٰءَ عصا زُرت آئیءِ دُمبءَ کپت که اودا درستیں مردماں نذارگ چارگا ئتنت سنگ اوشتات کلاں آئرا برهنگءَ دیست و معلومدار بوتنت که واجهءِ بدن بے عیب انت۔ شاعرےءَ باز خوب گوشتگ ؎

پوشاند لباس هرکرا عیبے دید
بے عیبان را لباس عریانی داد

لهتے مفسراں نبشته کتگ که قارونءَ یک فاحشه ئیں زالےءَ چیزے زر دیانءَ ماں مجّیءِ چرائی گوشائینتی که موسیٰ علیه السلامءَ (نعوذ بالله) گوں من مبتلا انت حق تعالیٰءَ آخرکار قارونءَ اِماں زمینءِ ایر بُرت وچه هما زالءَ اِے تهمتءِ تردید کنائینت چوشکه ماں سوره قصصءَ گوست

تنبیه : موسیٰ علیه السلامءِ سنگءِ برهنه تچگ چه مجبوریءِ سببءَ اَت وشاید اِے خیال نیءَ هم نه اَت که سنگ مجمعءِ توکا روت و اوشتیت۔ پشت کپت سنگءِ اِے حرکت آ بطور خرقِ عادت اَت خرق عاداتءِ سرا عالماں مستقل مضمون نبشته کرتگ که آئیءِ وانگءَ پدا پیدا نه اِنت که مردماں ماں چوشیں جزئیءَ خبرانی توکا مبتلا مبنت۔ بهر جاورءَ چرے قصه معلوم بیت که اللهٔ تعالیٰءِ گورءَ انبیاء علیهم السلامءَ جسمانی ورو حانی عیبانی پاک کنگءِ چنکرا اهتمام هست تاکه مردمانی دلءَ آیانی بابتءَ نفرت و سُبکیءِ جذبات جاه جنانءَ ماں حقءِ قبولداریءَ اڑو جنجال ثابت مبنت ف۳ یعنی چه اللهءَ ترسانءَ راستیں وتچکیں خبر گوشوکءَ خوبیں ومقبولیں عملانی توفیق بیت وتقصیر و کوتاهیانش درگذر کنگ بنت دراصل ماں الله ورسولءِ اطاعتءَ حقیقی کامیابیءِ راز پوشیده انت هرکسءَ اِے راه گپت وتی منزلِ مرادءَ سرلوت۔ ف۴ یعنی ظلم به کنت۔ آبارے که گوں آسمان و زمین وکوهاں چست کنگ نه بوت اِے نادانءَ به وتی کوپگانی سرا زُرت ؎ آسمان بارِ امانت نتوانست کشید :: قرعهٔ فال به نامِ منِ دیوانه زدند۔ حضرت شاه صاحب نبشته کنت یعنی به وتی جانءِ سرا بزگی نه بوت۔ امانت چے چیزاتِ دگرےءِ چیزءَ اِے دابءَ نگهدارگ وخیال کنگ که وتی واهگ یک گور به بیت ماں آسمان و زمین وغیرهءَ وتی واهگ هچ نیست اِنت یا هست انت توبس همنکرا انت که آیاں به وتی جاهءَ قائم انت۔ ماں انسانءَ واهگ و جذبات هست انت وآئیءِ برخلاف هم کت کنت۔ آ دگرءِ چیز (یعنی حکم) ءَ وتی مرضیءِ برخلاف دارگ مزن زور لوٹیت۔ نوں آئیءِ عاقبت چوش انت که منکرانءَ گناهءِ سرا گرگ به بیت و منوکانی قصور معاف کنگ به بیت، هنوں هم هچ حکم اِنت که کسےءِ امانت کسے به زانت ضائع بکنت تو بدله (ضمان) دیگ کپیت و بے اختیارءَ ضائع به بیت تو

بدلہ دیگ نہ لوٹیت (موضح) **اصل گپ** چوش اِنت کہ حق تعالےٰ ءَ وتی یک خاصیں امانتے ءَ ماں مخلوقؔ ءِ سرا یک نوعے ایر کنگ ءِ ارادہ کت کہ آ ہمے امانتءَ اگر بلوٹیت تو چہ وتی کوشست و محنت و وتی باسکانی قوت ءَ محفوظ داشت کنت بلکیں آئیا زیات دیما برگ ہم تونیت تانکہ ماں اِے پدا اللہ پاک ءِ ھمک ڈولیں شئون و صفات ظاہر بہ بنت مثلاً ہمے قسم ءِ مردماں کہ اے امانت ءَ شتری ءَ محفوظ بدارنت و دیما برنت آیاں ءَ انعام و اکرام کنگ بہ بیت وھا مرداں کہ اے بابت ءَ چہ غفلت یا چہ شرارت ءَ آئیا ضائع بکننت آیانءَ سزا دیگ بہ بیت وھا مرداں کہ اے بابت ءَ قدرے سُستی و کوتاھی بکننت گوں آیاں عفو و درگذر کنگ بہ بیت۔ منی خیال ءَ اِے امانت ایمان و ھدایت ءِ یک تخمے کہ ماں بنی آدم ءِ قلوب ءَ شنگ و تالان کنگ بوتگ کہ آئرا "مابہ التکلیف" ہم گوشت کنیں "لا ایمان لمن لا امانۃ لہ" چہ ھمیشی نگہداشت و گرو دار ءَ ایمان ءِ درخت رُدیت گو یا کہ بنی آدم ءِ قلوب چہ اللہ ءِ زمیناں انت تخم ھمائی وت ماں کتگ یہ ہور ءِ گوارگا رحمت ءِ جبراں ہم وت دیم دنت کہ چرایانی سینگءَ خداوندی وحی ءِ ہور گوارت انسان ءِ فرض ایشنت کہ ایمان ءِ اِے تخم ءَ کہ اللہ ءِ امانت انت ضائع و برباد مکنت بلکیں گوں مزن جھد و کوشست، گرو دار و خیالداری ءَ آئی ءِ پرورش بکنت مبادا چہ غلطی یا چہ غفلتءَ درختءُ ردوم ءِ بدل ءَ تخم ہم بُسچیت برباد بہ بیت بہ ہمے طرف ءَ اشارہ انت ماں حذیفہ ءِ حدیثءَ انّ الامانۃ نزلت من السماء فی جذر قلب الرجال ثم عملوا من القرآن (الحدیث) اے امانت ھما ھدایت ءِ تخم اِنت کہ آ چہ اللہ ءِ طرف ءَ ماں مردمانی دلاں جاگہ دیگ بوتگ پد اقرآن و حدیث ءِ علوم ءِ ہور و باراں بوت کہ اگر چرائی ءَ بہ شتری نفع زورگ بہ بیت تو ایمان ءِ درخت رُدیت و مزن بیت و زور آور و قدآور و انسان ءَ چرائی ءِ شیرکنیں ثمرہ ءَ لذّت گرگ ءِ موہ دست کپیت و اگر چہ نفع گرگ ءَ کوتاھی بکنت تو ھما اندازہ ءَ ماں درخت ءِ ردوم و مزن بوگءَ نقصان پیدا بیت یا بالکل چہ غفلت ءَ کار گرگ بہ بیت تو گڑا تخم ہم برباد و بیگواہ بیت اے امانتے اَت کہ آئرا اللہ تعالیٰ ءَ زمین، آسمان و کوہان ءَ پیش کُت مگر کئےءَ چوشیں استعداد و قابلیت ہست اَت کہ اے امانتِ عظیم ءَ چست کنگءَ ہر یکے ءَ بہ لسانِ حال یا زبانِ قال چہ ناقابلِ برداشت ذمّہ داریاں ترسانءَ انکار کت کہ گوں ما اِے بار زورگ نہ بیت، ہرکس بایدانت کہ وت بچاریت کہ بجز انسانءَ دگہ کتام مخلوق اِنت کہ آ چہ وتی کسب و محنت ءَ ایمان ءِ تخم ءِ حفاظت و پرورش کنان ءَ ایمان ءِ درخت ءَ چہ ثمرہ حاصل کت بکنت۔ درحقیقتءَ اِے مزن شانیں امانت ءِ حق ءَ ادا کنگ ہمے ظلوم و جہول انسان ءِ کار بیت کنت کہ آئی ءِ گورءَ ملکیں ڈگار موجود اِنت، محنت و غم زوران ءَ کتام چیزے ءِ دیما برگ ءِ قدرت خداوند تعالیٰ ءَ آئرا عطا فرمائینتگ "ظلوم" و "جہول" ظالم و جاھل ءِ اسم مبالغہ انت۔ ظالم و جاھل ھماکس اِنت کہ آ بالفعل چہ عدل و علم ءَ ھورک (خالی) بہ بیت مگر اِے صفتانی حاصل کنگ ءِ صلاحیت داریت۔ گڑا ہر چ مخلوقے چہ وتی فطرت ءِ اول سرءَ گوں علم و عدل ءِ صفتاں متصف انت و یک دمانے ہم صفات چہ آئیءَ جدا نہ بنت، مثلاً ملائکۃ اللہ یا ہر چ مخلوقے اِے چیزانی حصول ءِ صلاحیت ءَ نداریت مثلاً زمین، آسمان، کوہ وغیر ذٰلک۔ ظاہریں گپّے کہ اِے ہر دوئیں امانتِ خداوندی ءِ بار ءِ چست کنگءَ نتونٹ۔ بیشک انسان ءَ چہ ابید "جنّ" یک نوعے ءِ مخلوقے کہ ماں آئی ءَ فی الجملہ اشی ءِ تحمّل ءِ استعداد ہست بشکاماں وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ ءَ ہر دوئیناںءَ یک جا جمع کنگ بوتگ لیکن انصاف ایشنت کہ امانت ءِ ادا کنگ ءِ حق ماں اِے مخلوق ءَ ہمنکر ضعیف و نزوراَت کہ امانت ءِ بار ءِ چست کنگ ءِ وھدءَ زیات قابلِ ذکر نہ گ نہ بوت چوشں بگوش کہ اِے بابءَ جنّ، انسان ءِ تابع قرار دیگ بوت کہ جداگانہ حیثیت ءَ اشانی نام ءِ گرگ ءِ حاجت پیشت نہ کپت۔ واللہ تعالےٰ اعلم بالصواب۔

ف۵ منی خیال ءَ اے جاگہ ءَ وَيَتُوْبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ الخ ءِ معنیٰ معاف کنگ ءِ زورگ مناسبءَ اِنت بلکیں بہ آیانی جاور ءِ سرا دلگوش گور کنگ و مہربانی کنگ ءِ بکنیں تو بہتر اِنت چوشکہ ماں لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ ءَ گرگ بوتگنت۔ اے وکاملیں مومنانی بیان بوت وماں "كَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا" ءَ قاصریں و مقصّرین ءِ جاور ءِ طرف ءَ اشارہ فرمائینت، وَاللّٰهُ تَعَالٰى اَعْلَم نسأل اللہ تعالٰی اَنْ يَتُوْبَ عَلَيْنَا وَيَغْفِرَ لَنَا وَيُثَبِّتَنَا بِالْفَوْزِ الْعَظِيْمِ انّہ جلّ جلالہ وعمّ نوالہ غفورٌ رّحیمٌ

تمّت سورۃ الاحزاب وللّٰہ الحمد والمنّۃ

ف لعني تمام تعريف وتوصيف په هما خدا انت که آ تهنا بغیر گوں کسے ءِ شریداریءَ تمام آسمانی وزمینی چیزانی خدابند وخالق انت، آگوں مزن حکمت وخبرداریءَ په آیانی تدبیرءَ گلائیش انت آئی اے سلسله مفتءَ پیدانه کتگ اِے وڑیں حکیم ودانا ءِ بابتءَ چوشیں گمان ہم بیت نه کنت - لازم انت که اِے تمامیں نظام گڈ سرءَ یک جوانیں نتیجه ئے ءَ منتهی ببیت هما ئیءَ آخرت گشنت وچوشکه ماں دنیاءَ آ ذات تنها تمام توصیف وتعریفاں کرزیت ماں آخرتءَ ہم ایوکا هما ئیءِ تعریف بیت کنت بلکیں اداو سرظاهرءَ دگه کسے ءِ ہم تعریف چه زبانءَ کنگ بیت چیا که مخلوقءِ فعل خالقءِ فعلءِ عکس وآئی ءِ کمال آئی ءِ حقیقی کمالءِ عکس انت ولیکن ادا تمام پوش وپرده چست کنگ بنت هرچیکه بیت آئیءَ کل به شرّیءَ گندنت که تمام کاروبار به هما ئیءِ جانبءَ انجام کرگائنت بمشکا صورةً وحقیقةً چه ہر حسابءَ تهنا هما بے حساب خوبیانی دار وکیں ذات په توصیفءَ کشت کپیت - ف۲ لعني آسمان وزمینءِ یک ادناتریں چیزے ہم چرائی علمءَ درنه انت ہر چیزے که ماں زمینءِ توکا روت مثلاً جانور، کرم، لوگک، نباتاتءِ تخم، هوَرو بارانءِ آپ، مُردگءِ لاش وہر چیزیکه چه آئیءِ توکا درکپیت مثلاً کشار، بهتریں کاه، معدنیات وغیره وہر چیزے که چه آسمانءِ طرفءَ نازل بیت مثلاً باران، وحی، تقدیر، فرشته وغیره وہر چیزیکه بالاسر کپیت مثلاً روح، دعا، عمل وملائکه وغیره اے تمام انواع و جزئیاتءِ سرا اللهءِ علم جاگر دگنوک انت -

ف۳ لعني اے تمام میتگ ورونق داری چه هما ئی رحمت وداد دهشانی برکتءَ انت واگرنه چه بندگانی ناشکری وحق ناشناسیءِ ردا اگر هما دانءَ لوپ ماں گرّءَ دور دیگ به بیت تو تمام رونق هما دانءَ بیگواه بیت وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوْا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ ـ (فاطر ـ ع ۵)

ف۴ لعني قیامت پرچا نه بیت آئی منشا دیمابیان بوگائنت اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ اِنَّكُمْ لَفِيْ خَلْقٍ جَدِيْدٍ -

ف۵ لعني هما معصوم ومقدسیں انسان که آئیءِ صدق و امانتءِ اقرار درستاں چه ساری کرتگت وهنوں گوں محکمیں ثبوتاں آئیءِ صداقت سرجیءَ روشن بوتگ به کُرّن سوگندورانءَ چه اللهءِ جانبءَ خبر دنت که قیامت ضرور کیت پدا تسلیم نه کنگءِ سبب چی انت البت اگر کتام محال یا حکمتءِ برخلاف گپّی بجتیں تو اِے صورتءَ انکارءِ گنجائش بوتگت لیکن نه اِے محال انت ونه حکمتءِ برخلاف اِنت گڈا انکار کنگءِ معنی هٹ کنگ اِنت - ف۶ لعني هما عالم الغیبءِ قسم که چه آئیءِ محیطیں علمءَ زمین وآسمانءِ هچ ذرّه ئے یا چه ذرهءَ کستر یا کتام مستریں چیزے ہم غائب بیت نه کنت ـ شاید چوش بمیشکا فرمائینت که قیامتءِ وقتءِ تعیّن ماکنگ نتونیں، آئی هما انت که چه آئیءِ علمءَ هچ چیز درنه انت مارا ہر قدر خبر دیگ بوت ما آئیءَ کمی وگیشیءَ بغیر سرکت وایشیءِ جواب ہم بوت که آیا چوش گوشتگت ءَاِذَا ضَلَلْنَا فِي الْاَرْضِ الخ لعني وهدے مئے بدنءِ ذرّات شنگ شانگ بوانءَ ماں خاکءَ آوار بوتنت گڈا چون کائی دوباره پیدا کنگ بئیں تو پیشیں دانشت که هچ ذرّه ئے چه آئی علمءَ غائب نه انت وساریءَ پیش دارگ بوتگ که آسمان وزمینءِ همک چیزءِ سرا قبضه هما ئیءِ وتیگنت لهذا آئیءَ چون مشکل بیت که شمے شنگ وتالانیں ذرات ءَ ماں یک دمائے جمع بکنت (تنبیه) چه بچیں کتابءَ مراد لوح محفوظ انت که ماں آئیءَ همک چیز اللهءِ علمءِ مطابقءَ ثبت انت .

سُوْرَةُ سَبَاٍ مَّكِّيَّةٌ وَّهِيَ اَرْبَعٌ وَّخَمْسُوْنَ اٰيَةً وَّسِتُّ رُكُوْعَاتٍ

سورهٔ سبا ماں مکهءَ نازل بوت واِے پنجاه وچار آیت اِنت وشش رکوع ـ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللهءِ نامءَ هما که بے اندازه مهرباں زریں رحم کنوکے

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَلَهُ

توصیف په خدا انت که هما ئیگنت ہر چیکه ہست ماں آسماناں وزمینءَ وهما ئیگنت

الْحَمْدُ فِي الْاٰخِرَةِ ۭ وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْخَبِيْرُ ① يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي

توصیف ماں آخرتءَ وهما اِنت حکمتءِ خداوند ہر چیزءِ زانوک ف۲ زانت ہر چیکه داخل بیت ماں

الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاۗءِ وَمَا يَعْرُجُ

زمینءَ وہر چیکه درکیت چه آئیءَ وہر چیکه ایر کپیت چه آسمانءَ وہر چیکه سر کپیت

فِيْهَا ۭ وَهُوَ الرَّحِيْمُ الْغَفُوْرُ ② وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

ماں آئیءَ ف۳ وهما انت رحم کنوک بخشوک ف۴ وگوشت کافراں

لَا تَاْتِيْنَا السَّاعَةُ ۭ قُلْ بَلٰى وَرَبِّيْ لَتَاْتِيَنَّكُمْ ۙ عٰلِمِ الْغَيْبِ ۚ

نه بیت مئے سرا قیامت ف۵ تو بگوش بلے سوگند انت منی ربءِ البت کیت شمے سرا (هما رب که) زانوک انت

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ

غیبءَ ف۶ غائب نه بیت چه آئیءَ ہم وزن ذرّه ئے ماں آسماناں ونه ماں زمینءَ

وَلَآ اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْبَرُ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ③ ۙ

ونه کستریں چه آئیءَ ونه مستریں مگر درج اِنت ماں کتابءَ ظاهریں ف۷

لِّيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ

تا که بدل بدنت هما کسانءَ که ایمانش آرت وخوبیں عملش کت په همشان انت

مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ④ وَالَّذِيْنَ سَعَوْ فِيْٓ اٰيٰتِنَا مُعٰجِزِيْنَ

بخشش وروزی عزت داریں، وهما کساں که کوشست کت مئے آیتانی تها عاجزیءِ لوٹانءَ

ف۱ یعنی قیامت ءِ آیگ ہمشکا ضروری اِنت کہ مردمانءَ آیانی نیکی وبدی ءِ بروردیگ ببیت وحق تعالےٰءِ جملہ صفاتانی اظہار بہ بیت (تنبیہ) ھمامردماں کہ دِرکش زُرتنت بہ مئے آیتانی شکست دیگ یعنی مئے آیتانی ابطال دمردمانءَ قولاً وعملاً چرایاں دوردارگا گلائیش انت وھنچوش فہمنت کہ ماآئیءِ دستءَ نہ کپیں۔ ف۲ یعنی ہمشکا قیامت آیگی اِنت کہ ھرکسےءَ کہ یقین اِت آئیءَ عین الیقین حاصل ببیت وچمّانِ وت بگندنت کہ قرآن کریم ءِ خبراں بالکل صحیح وبرحق انت وبیشک قرآن ھما کتاب اِنت کہ آ ہما زبردست خوبیانی داردکیں خداءَ سرلوگ ءِ راستیں راہ ءِ سوجءَ دنت۔ لہتے مفسّراں "وَيَرَى الَّذِينَ" الخ ءِ مطلب خوش گیتگ کہ "وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ" ءِ برخلاف ھماکساں کہ اھلِ علم اَنت (توری مسلمان یا اھل کتاب) آ زانت ودت گندنت کہ قیامت وغیرہ ءِ بابتءَ قرآن کریم ءِ بیان بالکل صحیح انت وآمردمءَ را وصول الی اللہ ءِ تچکیں راہ ءِ سرا گا مگیج کننت

أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ۝٥ وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا

بہ ھمایاں انت عذاب چہ عذابءَ دردناکیں ف۱ وگندنت ھماکس کہ دیگ بوتگنت

الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي

علم آ چیزءِ کہ نازل کنگ بوتگ تئی طرفءَ چہ تئی ربّ ءِ طرفءَ آ برحق انت وپیش داریت

إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۝٦ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ

بہ طرفءَ راہءِ خدائیکہ زبردست، خوبیانی داروکنت ف۲ وگوشت کافراں آیا

نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ

پیش بداریں شمارا مردے کہ خبردنت شمارا وھدیکہ شما چُندچُنڈ کنگ بئیت سرجمیں چُنڈ بوگ، بیشک

لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۝٧ أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِ جِنَّةٌ

شما نوک پیدا کنگ بئیت آیا بستی خداءِ سرا دروغ یا اِسے گنوک اِنت ف۳

بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ

بلکیں ھماکساں کہ ایمان نیارنت بہ آخرتءَ ماں عذابءَ انت وگمراھیءَ

الْبَعِيدِ ۝٨ أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم

دوریں کپتنت ف۴ آیا نہ گندنت چیزیکہ آیانی دیما اِنت وچیزیکہ آیانی پُشتءَ انت۔

مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ

چہ آسمانءَ وزمینءَ۔ اگں ما بلوٹیں ببگّلینیں اشاں گوں زمینءَ یا

نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّكُلِّ

دوربدئیں آیانی سرا ایک ٹُکرے چہ آسمانءَ ف۵ تحقیق ماں اشیءَ نشانی انت پہ ہر

عَبْدٍ مُّنِيبٍ ۝٩ وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلًا ۖ يَا جِبَالُ أَوِّبِي

بندہءَ توبہ کاریں ف۶ وتحقیق ما دات داؤدءَ چہ وتءَ شرف ف۷ اے کوہاں گوں وشیں توارءَ

مَعَهُ وَالطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ۝١٠ أَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَ

تسبیح بوانے گوں آئیءَ ف۸ ومسخر کتنت ما پرائیءَ بالی مرغاں ونرم کت ما پہ آئی آھن کہ اڈ بکن زرہ پراھیں و

ع ۹ / ۷

ف۳ قریشی کافراں واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ شانءَ چوش گستاخی کتگنت یعنی بیایت شمارا یک مردے ءِ شونءَ دئیں کہ آ گوشیت کہ شمئے جون گلّان وسڑان وریزہ ریزہ بوان ءَ وھدے کہ بہ خاکءَ ادار بیت گڈا شمارا دوبارہ دراہ وسلامت جوڑ کنان اوشتارینگ بت۔ چوشیں بےکاریں خبرءَ کئے قبولدار بیت کنت۔ اِے گپ چہ دوحالتءَ خالی نہ اِنت یا ھمشکہ اِے شخص پہ زانت اللہءِ سرا دروغ بندیت کہ آئیءَ چوش حال داتگ، اگں نہ الّم سودائی ایت، واجکارءِ دماغ کارنہ کنت ہمشکا چہ گنوکاں ناھودگیں گپّاں درشان کنت (العیاذ باللہ) ف۴ یعنی نہ دروغ ایت نہ جنوں، البت اے مردماں چہ عقل ودانش وراستیں راہءَ ٹگل دراںءَ بازدور شتگ وکپتگنت وناھودگیں گپّاں کنانءَ وتارا ماں بلاہءَ گرفتار کنگا ئنت۔ درحقیقتءَ اِے یک مزنیں عذابے کہ انسان ءِ دماغ چوشلیگ بہ بیت کہ خداءِ پیغمبرانءَ مفتری یا مجنون بگوشنت (خدا پناہ بدنت) ف۵ یعنی زانا اِے مردم کور بوتگنت کہ اشاں آسمان وزمینءَ ہم نہ گندنت کہ اے دیم آدیم ھمک طرفءَ چہ نظرشانک دیگءَ گندگ بنت اشانءَ وَ آ ہم مَنّنت کہ خداءَ جوڑ کتگنت۔ گڈا ھماذات کہ اشانءَ جوڑ کت کنت، اشانی پرشت پردش کنگ چہ مشکل انت؟ آ ذاتے کہ چوشیں عظیم الشانیں جہانءَ جوڑ کنت وہم اشانءَ پروشت کنت پرائیءَ انسانءِ جسم ءِ سارڑینگ واڈ کنگ چونکائی مشکل بیت! اِے مردماں نہ ترسنت کہ ھمائی ءِ آسمان ءِ چیرگءَ وزمین ءِ سرانندانءَ چوشیں گستاخانہ کلمات چہ زبانءَ دربکننت! حالانکہ اگر خدا بلوٹیت تو ھنو اشانءَ ماں زمینءَ ایر ٹکّیناںءَ یا چہ آسمانءِ یک چنڈے چگل دیانءَ نیست وناپود بکننت وقیامت ءِ یک گونڈیں نمونگے پیش بداریت ف۶ یعنی آ بندگانے کہ چہ عقل وانصافءَ کار گرنت واللہ پاک ءِ طرفءَ رجوع کننت ماں ہمے آسمان وزمینءَ پرایاں مزن قیمتی نشان موجود انت آ اِے خوبیں نظم وپُرحکمتیں نظامءَ گندانءَ بہ شرّی فہمنت کہ ضرور اِے نظام یک روچے بہ کمال اعلیٰ وبالا نتیجہءَ سرکشوک بیت کہ آئیءَ "دارالآخرۃ" گوشنت۔ اے شبینگءَ دارانءَ آ زیاتءَ چہ زیات بہ وتی واھندءِ طرفءَ مچکنت وہرحیت آسمانی وزمینی نعمت بہ اشاں سربنت گوں دلءِ جُھلائکی آئیءِ شکرو منتءَ گرنت کہ چرایاں لہتے بندگانی ذکر دیما پیدا اکنت۔ ف۷ یعنی گوں نبوت ءِ ھمراہءَ یک جوانیں سلطنتے بخشتی۔ ف۸ حضرت داؤد علیہ السلام برے برے دیم بہ جنگلءَ دراتکگت، خداءِ ذکرءَ گلائیش بوتگت وچہ خداوندی خوفءَ گریتگی ماں تسبیح وتھلیلءَ مشغول بوتگت وگوں وتی ضرب المثل وش الحانیءَ زلور دانتگی کہ چہ آئیءِ عجبیں تاثیرءَ کوہ ہم گوں آئیءَ تسبیح وانگءَ لگتگنت ومرغاں آئیءِ چپ وچاگردءَ جمع بوانءَ ھما بیما توارش کشتگت۔ حق تعالےٰءَ محض چہ وتی فضل وکرمءَ آئیرا خاصیں بزرگی عطا فرما تگینتگت۔ يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ ءِ حکم تکوینی انت۔

قَدِّرْ فِى السَّرْدِ وَاعْمَلُوْا صَالِحًا ۭ اِنِّىْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۱۱﴾

پہ اندازہ بجن ف۱ و بکن اِت خوبیں کار، بے شک من ہما کہ شما عمل کن اِت گندوگاں ف۲

وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيْحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَّرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۚ وَاَسَلْنَا لَهٗ

و مسخر کت ما پہ سلیمان ءَ گوات ءَ را آئی ءِ صحب ءِ منزل یک ماھے راھیگنت و آئی بیگاہ ءِ منزل یک ماھے راہ ئیگت

عَيْنَ الْقِطْرِ ۭ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَّعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ رَبِّهٖ ۭ

و رُنبینت ما پہ آئی ءَ چمگ آپ بوتگیں رود ءِ ف۳ و مسخر کت ما چہ جنّاں بازینے کہ کارش کت آئی ءِ دیما گوں حکم ءَ آئی ربّ

وَمَنْ يَّزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيْرِ ﴿۱۲﴾

و ہر کسے سرتابی بکنت چہ ایاں چہ مئے حکم ءَ بچاشینیں ما آئرا آس ءِ عذاب ءَ ف۴

يَعْمَلُوْنَ لَهٗ مَا يَشَاۗءُ مِنْ مَّحَارِيْبَ وَتَمَاثِيْلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ

تیار کننت پہ آئی ہرچیے بلوٹیت چہ قلاتاں و عکساں و کاسگاں چو تالاب ءِ ہم ءَ

وَقُدُوْرٍ رّٰسِيٰتٍ ۭ اِعْمَلُوْٓا اٰلَ دَاوٗدَ شُكْرًا ۭ وَقَلِيْلٌ مِّنْ

و دیزاں کہ محکم انت آسچاہانی سرا ف۵ کار بکن اِت اے داؤد ءِ لوگ ءِ مردماں شکرگرانءَ و کم اَنت چہ

عِبَادِيَ الشَّكُوْرُ ﴿۱۳﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى

منی بندیاں شکرگر وک ف۶ گڈا وہدیکہ مقرر کت ما پہ آئی سرا موت ءَ، نہ راہ بری کت آیانءَ پہ آئی ءِ

مَوْتِهٖٓ اِلَّا دَاۗبَّةُ الْاَرْضِ تَاْكُلُ مِنْسَاَتَهٗ ۚ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ

موت ءِ سرا مگر زمین ءِ کرم ءَ کہ وارتی سلیمان ءِ عصاءَ را، گڈا وھدیکہ آکپت تو معلوم بوتنت

الْجِنُّ اَنْ لَّوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوْا فِي الْعَذَابِ

دیہاں کہ اگں آیاں بزانتیں غیب ءَ را نہ جلبت اَشں وت ءَ را ماں عذاب ءَ

الْمُهِيْنِ ﴿۱۴﴾ لَقَدْ كَانَ لِسَبَاٍ فِيْ مَسْكَنِهِمْ اٰيَةٌ ۚ جَنَّتٰنِ عَنْ

رسواکنوکیں ف۷ بیشک ہستت پہ سباءِ قوم ءَ ماں آیانی میتگ ءَ نشانی ہست انت دو باغ یکے

يَّمِيْنٍ وَّشِمَالٍ ڛ كُلُوْا مِنْ رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوْا لَهٗ ۭ بَلْدَةٌ

راستی نیمگ ءَ ف۸ دومی چپّی نیمگ ءَ۔ بور اِت روزی ءَ وتی ربّ ءِ و آئی شکر ءَ بگر اِت۔ شہرے

ف۱ یعنی حضرت داؤد علیہ السلام ءِ حق ءَ ما آسن چو موم ءَ نرم کت کہ بغیر چہ آس ءَ و کاریگری ءِ ساز و ساماں آسن ئی ہر ڈول بلوٹتین گوں دست ءَ تاب و پیچ داتگت و چہ آئی (آسن) ءَ آہنی پوشاک تیار کنان بہائی کت تاکہ چہ وتی باسکانی قوت ءَ وتی روزی ءَ حاصل بکنت۔ گوشنت کہ کڑیانی زرہ چہ درستاں پیش چہ ھمائی ءِ دست ءَ جوڑ بوت کہ کشادہ بہ بنت، حق تعالیٰ ءَ آئیا ھدایت داتگت کہ پراھیں و کشادھیں زرہ تیار بکنت و آیانی حلقہ و کڑیان ءَ بہ شتریں اندازے ءَ دپ ماں دپ بدے کہ آمزن و کسان و زنڈی و بارگی ءِ ردا متناسب (براہ ذار) بہ بنت ف۲ یعنی ماں اِے صنعت و ھنراں کپان ءَ چہ وتی حقیقی نعمتانی دیوکیں واجہ ءَ شموشکار مبو، ہمیشہ نیکیں کاران گلائیش ببو و اِے خبر ءَ یاد بگر کہ خدا درستیں کارانءَ گندیت۔ ف۳ حضرت سلیمان ءِ تخت ءَ ماں آسمان ءَ بال کتگت، ہنچوش کہ مروچیاں بالی گراب ماں فضاءَ بال کننت۔ گوات ءَ آئی چہ شام ءَ بہ یمن و چہ یمن ءَ پدا بہ شام ءَ سر کتگت، اللّٰہ تعالیٰ ءَ چہ وتی قدرت ءَ گوات ءَ را پرائی مسخر کتگت، یک ماہے ءِ مسافت آئی ءَ گوات ءِ ذریعہ ءَ ماں نیم روچ ءَ بُرتگت۔ ماں سورۂ انبیاء و سورۂ نحل ءَ اِے بابت ءَ چیزے بیان گوستگ و چیزے ماں سورہ صٓ ءَ پیدا کننت۔ و آپ بوتگیں رود ءِ چمگ گوشنت کہ اللّٰہ تعالیٰ ءَ یمن ءِ پہنات ءَ کشتگت آئرا ماں سانچواں جاگہ دیاں جنّاں مزن دوھیں ھیران و دیگ تیار کتگت کہ آیانی تو کا یک لشکرے ءِ ورگ گرادگ بوتگت کہ مخلوق ءَ وارتگت ف۴ یعنی چہ جنّاں بازینے کہ آیاں دگہ جاہے گوں شیاطین ءَ تعبیر کنگ بوتگ چو ادنائیں قلی و خدمت گاراں آئی ءِ کاراں مشغول بوتگنت اشانءَ اللّٰہ ءِ حکم اَت کہ حضرت سلیمان ءِ فرمانبرداری ءَ بکننت، کمیں سرکشی بکننت تو آیان ءَ ماں آس ءَ چگل دیگ بیت ف۵ یعنی مزن مزنیں محلات، میتگ و قلات جنّاں بستگنت و جسم دارو کیں تصویرش تیار کتگت کہ اشاں چہ وتی جاگہ ءَ سر بیگ ھم نہ بوتگنت بلکیں یکیں جاگہ ءَ ایر بوتگنت ف۶ یعنی اِے ڈولیں مزن شانیں انعامات و احسانات ءِ شکر و منّت ءَ بگر اِت ایوکا گوں زبانءَ نہ بلکیں عملاً ھما کاراں بکن اِت کہ چرایاں حق تعالیٰ ءِ شکرگزاری معلوم بہ بیت خبر در اصل ءَ چوش اِنت کہ احسان ءَ خداکم و گیش بہ درستانی سرا کننت لیکن سرجمیءَ شکرگزاریں بندہ باز کم انت و ھدے کمین انت تو قدر زیات بیت لہٰذا کاملیں شکرگذار جوڑ بوانءَ وتی قدر و شرف ءَ زیاد بکن۔ اِے دیم گوری (خطاب) پہ حضرت داؤد ءِ خاندان و ٹک ءَ اِنت چیاکہ ابید چہ مستقلیں احسانءَ داؤد علیہ السلام ءِ سرا احسان مِن وجہٍ بہ درستانی سرا احسان اِنت۔ گوشنت کہ داؤد علیہ السلام ءَ تمام لوگ ءِ مردمان ءِ سرا اوقات تقسیم کتگ اَت، ماں روچ و شپ ءِ بیست و چار ساعتاں چوشیں وقتے اِے داب ءَ نہ اَت کہ واجہ ءِ لوگ ءَ کتام شخصے ماں عبادت ءَ مشغول مبیت ف۷ حضرت سلیمان چہ جنّانی دست ءَ مسجد بیت المقدس ءَ نوک بندگا نت و ھدے معلوم بوتی کہ منی مرگ ءِ ساعت اھتگ تو جنّان ءَ نقشہ پیش داراں وت ماں یک شیشگ ءِ لوگے ءَ دروازگ ءَ بندکتانءَ ماں عبادتِ خداوندی ءَ مشغول بوت چوشکہ آئی ءِ عادت اَت کہ مالہی ماہ ماں خلوت ءَ نندان ءَ عبادت کتگی ماں ھمے جاور ءَ فرشتہ ءَ روح قبض کت و آئی ءِ نعش مبارک دار ءِ ذریعہ ءَ ادشتوک اَت کسےءَ احساس نہ بوت کہ واجہ سلیمان علیہ السلام بیران بوتگ۔ آئی ءِ وفات ءَ پد جنّاں داں مزنیں متے ءَ ماں کار ءَ گلائیش اتنت و ھدیکہ تعمیر ءِ کار ھلاس بوت کہ عصاءِ ذریعہ ءَ واجہ ءَ تکیہ داتگت چہ وردکیں کرم ءِ ورگ ءَ عصا کپت و اجہ ءِ لاش ھم کپیت، گڈا درستان ءَ معلوم بوت کہ واجہ سلیمانؑ ءَ وفات کتگ چرِیشی ءَ جنّان ءِ وتی غیب دانی معلوم بوت و آیانی معتقد انسانانءَ ہم خبر کپیت کہ اگر اشانءَ غیب ءِ خبر معلوم ببوتیں تو گڈا اشاں ماں رسواکنوکیں تکلیف ءَ گرفتار نہ بوتگنت حضرت سلیمان ءِ وفات ءَ محسوس کنان ءَ دستش چہ کار ءَ کشتگت۔ چرِیشی ءَ اِے ہم ظاہر بوت کہ شیاطین و غیرہ ءِ تسخیر حضرت سلیمان ءِ کسبی کمال نہ اَت اِے ایوکا خداوندکریم ءِ فضل و کرم اَت کہ وھدے اللّٰہ بواھیت تو موت ءَ پد ماں یک لاشے ءِ حق ءَ ہم قائم دارگ تو نیت و ہم سلیمان علیہ السلام ءِ سرا ماں آئی ءِ زندمانی ءَ ہرچ انعامات بوتگنت اِے آنعمتانی تکمیل و سرجمی بوت کہ چہ موت ءَ بعد ھم داں یک ضروری ئیں حدّے ءَ آیان ءَ جاری

دارگ بوت د پیش داشت کہ پیغمبرانی بنا کرتگیں کاران ءَ اللہ تعالیٰ گوں چونیں تدبیرے ءَ سرجم و تمام کنت ۔ (ربط) داں ادا لہتے نیکیں و شکرگردیں بندھانی ذکرات دیما یک ناشُکریں و ناشکرنہ گروکیں قومے (سبا) ءِ ذکر کنگ بیت کہ آمزنیں عیش و عشرت ، وشحالی و دلجمی ءَ پدماں کُفر و ناشکری ءِ پاداشس ءَ تباہ کنگ بوت اِے قوم یمن ءِ مزن دولت مند و منصب داریں قومے اَت کہ داں صدانی سال گوں مزن دغدغہ ملک ءِ سرا حکومت کناں بوت چہ ھمیشاں یکے ھا ملکہ (بلقیس) اَت کہ آئی ءِ حضرت سلیمان ءِ دربار ءَ حاضر بوگ ءِ داستان ماں سورۂ نمل ءَ گوستگ ۔ شاید ادا سلیمانؑ پد "سبا" ءِ ذکر یہ ہمے مناسبت ءَ ہم بوتگ ۔ ف۸ یعنی باغانی دو دراجیں قطار راستیں و چپیں پہنات ءَ داں بازمیلاں شنگت اگر سرید ءِ مردم بوتینت توخداءِ رحمت و قدرت ءِ ہمے نشانی یہ ایمان آرگ د شکرگزار بوگ ءَ بس اَت ف۹ چوش بگوش آنشانی گوں زبانِ حال ءَ گوشگا اتنت کہ چہ وتی ربّ ءِ

طَيِّبَةٌ وَّرَبٌّ غَفُورٌ ⑮ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ

پاکیں و ربّ انت گناہانی بخشوک ف پدا مہش ترتینت ، گڈا ما دیم دات آیانی سرا تندیں

الْعَرِمِ وَبَدَّلْنٰهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَّ

طوفان و عوض دات ما آیان ءَ یہ آیانی دوئیں باغاں کہ آیانی نیبگ بے تا ہیں و

أَثْلٍ وَّشَيْءٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ⑯ ذٰلِكَ جَزَيْنٰهُمْ بِمَا كَفَرُوا ۖ

لہتیں گز ءِ درچ و چہ کُنراں کمے ف اے سزا دات ما آیان ءَ بہ سوب ناشکری ءِ

وَهَلْ نُجٰزِيٓ إِلَّا الْكَفُورَ ⑰ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى

و بدیں سزا ماندئیں مگر ناشکران ءَ ف۳ وادیں کُت ما میانجی ءَ آیانی و میانجی ءَ ھما میتگانی

الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا قُرًى ظٰهِرَةً وَّقَدَّرْنَا فِيْهَا السَّيْرَ ۖ سِيْرُوْا

کہ ما او دا برکت کُتگ ، ھنچیں میتگ کہ راہ ءِ سرا ظاہر انت ، و منزلیں مقرر کت ماں آیاں تہ دوتاب ءَ ۔ تر تر گردیکن

فِيْهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا اٰمِنِيْنَ ⑱ فَقَالُوْا رَبَّنَا بٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا

اِت ماں آیاں شپاں و روچان ءَ گوں ایمنی ف۴ پدا گوشتش اے مئے ربّ دوری بکن میانجی ءَ مئے سفرانی ف۵

وَظَلَمُوْٓا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنٰهُمْ أَحَادِيْثَ وَمَزَّقْنٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۗ

و ظلمش کت یہ وتی جانانی سرا گڈا جوڑ کت ما آیان ءَ داستان و چُنڈ چُنڈ کت ما آیان ءَ سرجمیں چُنڈ کنگ ف۶

إِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ⑲ وَلَقَدْ صَدَّقَ

بیشک مریشی ءَ البت نشانی اَنت یہ ہریک صبر کنوکیں شکرگروک ءَ ف و بلیشک راست کت و پیش داشت

عَلَيْهِمْ إِبْلِيْسُ ظَنَّهٗ فَاتَّبَعُوْهُ إِلَّا فَرِيْقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ⑳

آیانی سرا شیطان ءَ وتی اٹکل ءَ گڈا رند گیری کُتش آئی ءِ مگر یک جماعتے چہ مسلماناں ف۸

وَمَا كَانَ لَهٗ عَلَيْهِمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُّؤْمِنُ

و نہ اَت شیطان ءَ را آیانی سرا ہچ مستری یے مگر تانکہ ما معلوم بکنیں ھماکس ءَ کہ ایمان کاریت

بِالْاٰخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِيْ شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

بہ آخرت ءَ چہ ھماکس ءَ کہ آماں شبہ ءَ انت ۔ و وتیءِ ربّ بہ ہرچیز ءِ سرا

داتگیں نعمتاں وتی بھر ءَ بگرات و آحقیقی نعمتانی واجہ ءِ شکر ءَ گراں بیے اِت ، کفر و عصیان ءَ اختیار کناں ءَ ناشکر مبئت یا چوشکہ لہتے سلف ءِ قول اِنت ۔ نبیانی زبانی اللہ تعالیٰ ءَ اِے ھدایت اِشان ءَ سر کتگ گوشتنت کہ سیزدہ نبی برے قوم ءِ نیمگا دیم دیگ بوتگنت اگر اِے صحیح اِنت تو بلکیں چہ حضرت ءَ پیش زانا دیم دیگ بوتگنت و آیانی وارثاں رندتر ءَ ہم داں اِے قوم ءِ بربادی ءَ اِشان ءَ سر بدکناں بوتگنت ۔
واللہ اعلم

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ ارض القرآن ءِ مصنف "سبا" ءِ عمارتان (لوگ و جاگہان) ءِ ذکر کنان ءَ نبشتہ کنت کہ ماں ھمے عمارات ءِ قطار ءَ یک چیزے بند آب انت کہ آئیا حجاز ءِ عرب "سدّ"، یمن ءِ عرب "عرم" گوشنت ۔ ماں عرب ءِ ملک ءَ دائمی دریا نیست ، آپ چہ کوہاں رِچان ماں ریگستان ءَ خشک و بے گواہ بیت اِے آپ یہ کشار ءَ ہچ دردنہ وارت "سبا" ءَ جداگانہ مناسبیں موقعاں ماں کوہاں و شیپانی میانجی ءَ مزن مزنیں بند بستگت کہ آپ دارگ یہ بیت و بقدرِ ضرورت کشاراں کارمرز بہ بیت ۔ ماں "سبا" ءِ حکومت ءَ اِے ڈولیں صدانی حساب ءَ موجود اتنت چہ ایشاں زیات نامداریں بند "بند مآرب" انت کہ ماں آیانی دارالحکومت "مآرب" ءَ واقع اَت ۔ شہر مآرب ءِ جنوب ، راست و چپ ءَ دو کوہ انت کہ آیانی نام کوہ ابلق انت ۔ سبا ءَ ماں اِے دوئیں کوہانی میانجی ءَ تقریباً ۸۰۰ ق م ءَ سدّ مآرب ءِ تعمیر (بندگ) بناء کت اِے بند تقریباً صد و پنجاہ فٹ دراج و پنجاہ فٹ پھنات یک دیوار ایت اشی ءِ زیادہیں بھر ھنوں کپتگ و پرشتگ بدا ہم یک سہ یک دیوار ھنگت ہم باقی اِنت ۔ "ارناڈ" یک یورپین سیاح (جہان گولے ءَ) اشی ءِ ہنوگیں موجودیں احوالانی بابت ءَ یک نبشتانکے ماں فرنچ ایشیاٹک سوسائٹی ءِ مجلّہ ءَ نبشتہ کتگ و آئی ءِ موجودہیں نقشہ گوں مزن جوانی تیار کتگ ۔ اِے دیوار ءِ سرا جاگہ بہ جاگہ کنتات ہست آیاں ہم و انگ بوتگنت ماں سدّ ءِ برز و جہلا باز دریچہ انت کہ ضرورت ءِ وہدا اشاں ہچ یا بند بوتگنت ۔ سدّ ءِ راست و چپ ماں مشرق و مغرب ءَ دو مزنیں درواز گ بوتگنت کہ چرایاں آپ تقسیم بوان چپ و راست ءَ اِے زمیناں سیراب کنگ چرے آپ رسانی نظام ءَ چپ راست ہر دوئیں جانب ءَ اِے ریگستانی و شوریں ملک ءِ تو کا سہ صد مربع میل ءَ داں صدانی کوس بہشت ڈولیں سرسبزی جوڑ بوتگت کہ ماں اشاں رنگ برنگیں میوہ دو شبوداریں درخت اوار تنت ۔ قرآن کریم جَنَّتٰنِ عَنْ يَّمِيْنٍ وَّشِمَالٍ فرمان کنان ءَ بہ ہمے باغانی طرف ءَ اشارہ ، کنت ۔ یونانی مؤرخ "اگاتھر شیڈس" کہ ماں ۱۲۵ھ ق م ءَ "سبا" ءِ ہمعصر اَت آئی بیان کنت : سبا ماں عرب ءِ سرسبز و آبادیں حصہ ءَ سندوک انت کہ اودا باز خوبیں و بیشمار میوہ حاصل بینت ماں دریا ءِ کنارہ ءَ ہرچ زمینے ہست اِنت ماں آئی ءَ باز ڈولداریں درخت انت ماں ملک ءِ توکا دارچینی ، بخورات و ہارگ ءِ باز برزیں درخت و بزیں جنگل انت و چرے درختاں مزن شیرکنیں و شبو تالان بیت درختانی قسمانی کثرت و قسما قسمیں بوگ ءِ سبا چہ ہمک قسم ءِ نام و وصف مشکل انت ہرچ و شبوئے کہ چرایشاں در آیان بیت آچہ

ست ءِ وشبوءِ م ترنہ اِنت کہ آئی ءِ تعریف وتوصیف ماں لفظاں اداکنگ نہ بیت وہرکسے چہ زمین ءِ دور چہ تیاب ءِ گوزنت آہم وہدے چہ تیاب ءِ دپ ءِ گوات
توچہ ے وسبوءَ لذّت گرنت آیاں حوش بگوش کہ آب حیات ءِ لذّت ءِ گرنت و اِے تشبیہ ھم آئی ءِ قوت و لطافت ءِ مقابل ءَ ناقص اِنت ۔ آرٹی میڈوس کہ
کہ سبا ءِ عہد ءِ آخرءِ موجوداں نبشتہ کنت کہ سبا ءِ بادشاہ وآئی ءِ قلات ماں مآرب انت کہ چہ درختاں پُریک کوہے ءِ سراعیش وخشنودی (جنتی شادکامی)
ءَ واقع انت خلاصہ ھمیش اِنت کہ سرسبزی، وشحالی، عیش وشادکامی وآب وہوا ءِ ردا "مآرب" وتی مثّ وت اَت بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ۔ چہ
"ربّ غفور" ءَ اِے نیمگا اشارہ کت کہ چہ وتی جانب ءَ شکر گروک جوڑ بیے اِت اگر بشری تقاضا ءِ روءَ چیزے کوتاہی بَبِیت بکبیت تو اللہ تعالیٰ بہ
حوردیں جبرانی سرا سک گرفت نہ کنت چہ وتی مہربانی ءَ پہل کنت آئی نعمتانی شکرءِ کما حقہ کئے اداکت کنت ۔

ف۲ یعنی اشاں نصیحتاں ءَ پُشت گوشاں کت و بہ حقیقی نعمتانی واجہ ءَ دیم اِش تاب دیاں کت، گڈا ما اشانی سرا آپ ءِ عذاب دیم دات ھما بند پُرشت، تمام باغان
وزمیناں ماں آپ ءَ غرق بوتنت وھما اعلیٰ درجہ ءِ جوانیں نیبگانی بروردانی بدل ءَ بے کاریں درخت گز وبیش باقی منتنت، جاھیکہ اوداھارگ وقسم قسم ءِ
نعمت پیدا بوتگنت نوں اوداں بے کاریں کنٹر وترپشیں شرگ وگڈّگ وڑیں بے تامیں بر یاروکیں درختاں ابید دگہ ہچ نیست اَت ۔ آیانی بہتریں چیز لیتے بیتاملی
کنراِتنت ۔ اِے قصہ حضرت مسیح و واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ درمیان ءِ دور ئیگنت ۔ آثارِ قدیمہ ءِ محققان ءَ ابرہۃ الاشرم ءِ زمانگ ءِ یک مزنیں کتبہ
سدِ عرم باقی منتگیں دیواراں چہ دست کپتگ ماں آئی ءَ ہم اِے بند ءِ پرشگ ءِ احوال مانتنت مگر اِے غالباً چہ ہما واقعہ ءَ رند بوتگ کہ آئی ءِ بیان ماں قرآن پاک ءَ
موجود اِنت، واللہ اعلم ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت وھدے اللہ پاک ءَ واھت کہ عذاب دیم بدنت تو ھما آپ ءِ بند ءَ کاہے ہنچیں پیدائی کت کہ چرائی
آئی ھُنڈال کروحگ بوتنت یکبارگی آپ ءَ زور بست بندی پروشت آ آپ عذابیگنت ۔ ہرجاہے کہ ہمے آپ شت آ زمین بیکار بوت ۔ گوشنت کہ بند ءِ
پرشگ ءِ پیش گوئی یک نجومی ءَ ہم کتگت کہ چہ شیی ءِ اشت کنگا بازکساں وتی وطن ءِ یل دیان ءَ دگہ جاہاں شتنت ہرکس پُشت کپتنت آیاں باغانی بدل ءَ اِے
بے کاریں زہریں وزہریں ترپشک دست کپتنت ۔ واللہ اعلم ۔

ف۳ اے ڈولیں ترندیں عذاب ناشکراں ءَ دیگ بیت ۔ چہ کفرءِ مستریں ناشکری دگہ چے بیت کنت ۔ ماں سورہ نمل ءَ گوست وَجَدْتُّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُوْنَ
لِلشَّمْسِ الخ (نمل ع ۲) سرظاہر ءَ اِے رنگ ءِ شرک مرے قوم ءَ چہ بلقیس ءَ پد ہم بلکیں باقی منتگت ۔

ف۴ برکت داروکیں میتگ شام ءِ ملک ئیگنت یعنی چرایانی ملک ءَ بگر دانکہ شام ءِ ملک ءِ راہ ءَ امن وامینی اَت، راہانی کر ءِ وگوراں ڈیہ ءِ میتگانی قطار بہ ہنچیں دابے ءَ
بستگنت کہ مسافرانءَ ھمک منزل ءَ ورگ، آپ وآرام کنگ ءِ موہ دست کپتگنت ۔ چہ آبادیانی قریب بوگا وزوتا زوت اشانی سرا جم کنگا مسافرءِ ماں دل ءَ ہچ
ترس پیدا نہ بوتگت ونہ دُزو ڈنگانی خوفے ءَ ماں دل ءَ جاہ جتگت ۔ ہنچوش بزاں کہ کسے بہ سیل وترّ وتاب ءَ درکپتگت ۔ ارض القرآن ءِ مصنف نبشتہ کنت :
سبا ءِ دولت وزرانی بازی ءِ بنیاد تیو کا سوداگری اَت ۔ یمن یک نیمگ ءَ ھندوستان ءِ تیاب ءِ بالمقابل واقع انت و دومی طرف ءَ افریقہ ءِ تیاب دپ ءِ طلاء قیمتی
سنگ، مسالہ وشبویاں ءُ پیل ءِ دنتان وغیرہ چیزاں چہ حبش وہندوستان ءَ تچکا تچک بہ یمن ءَ سر بوتگنت، چہ اودا سبا ءِ مردماں اشاں بہ اشتراں بارکنان ءَ
بحراحمر ءِ کنارہ کنارہ ءَ چہ خشکی ءِ راہ ءَ حجاز ءَ سرگوز کنان ءَ شام ومصر ءَ سرکنگت ۔ قرآن مجید ءَ ہمے راہ "امام مبین" (پچیں راہ) وہمے سفرءِ نام رِحْلَةَ الشِّتَآءِ
وَالصَّيْفِ بستگ کہ قریش ءَ اِے راہ جاری کتگت اِے تجارتی کاروانانی رووآ ءِ سبب ءَ چہ یمن ءَ داں شام ءَ آبادیانی یک قطارے گندگا اھتگت کہ اودا ہرکس ءَ بے
ترس وخطرءِ سفر کرتگت ۔ یونانی مؤرخ اراٹوستہنس ۱۹۴ھ ق م بیان کنت کہ چہ حضرموت ءَ داں سبا ءِ ملک ءَ چہل روچ ءِ راہ انت وچہ معین ءَ سوداگراں ہفتاد
روچ ءَ ایلہ (عقبہ) ءَ سر بینت ف۵ بلکیں گوں زبانِ حال ءَ گوشتگش وممکن انت گوں زبانِ قال ءَ درشانش کتگت کہ اے اللہ! اِے سفرءَ لطف نیست،
بایدنت کہ منزلاں دور دورءَ بینت کر ءِ وگوراں مخلوقانی ہم مبنت تُنّ وشُد بے وس بکنت گڈا سفر تامدار بیت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت آرام ءَ گندانءِ شوخیءَ
دل ءَ جاگہ کت پمشکا تکلیف ءِ لوٹگ ءَ لگتنت کہ ھنچوش ما دگہ ملکانی خبراں اشکنیں کہ اشان ءَ آپ دست نہ کپیت، بہ آبادی ءِ چم نہ کپیت ہمے داب ءَ
گوں ما ہم بیت ۔ اے مزن ناشکری یے اشاں کت چوشکہ بنی اسرائیل ءَ چہ منّ وسلویٰ بیزار بوان ءَ چہ خداءَ پیماز وسیرک ءِ سوال کت ۔

ف۶ یعنی آیانی شیرازہ ءَ ما منتشر کت وآیانی وجود چُنڈ چُنڈ کت گیشتر خاندان اینگر وآنگر یک یک بوتنت، یکے ءَ دیم بہ یک نیمگ ءَ کُت و دومی ءَ دیم بہ دگہ یے
دات، آبادیانی نام ونشان چہ دورءَ ھم نظرءَ نہ کپت البت نوں آیانی داستان لیشت کپتگنت تاکہ مخلوق بشکنت و عبرت حاصل بکنت آیانی ھما مزن شانیں
تمدّن (شہری زندمانی) شان وشوکت پہک بے گواہ بوت ۔ ارض القرآن ءِ خداوند آیانی زوال وبربادی ءِ توجیہ ءَ چوش بیان کنت کہ یونانی ورومیاں مصر و
شام ءِ سرا قبضہ کنان ءَ ہندوستان وافریقہ ءِ تجارت ءَ چہ خشکی ءِ راہ ءِ بدل ءَ دریائی راہ بدل کت وتمام مال چہ بوجیگانی ذریعہ ءَ بحراحمر ءِ راہ ءَ مصر و
شام ءِ تیاباں ایرکنگ بنا کت ۔ اے سفرءِ رھبندءَ چہ یمن ءَ داں شام ءَ تجارت ءِ بدل ءَ دنز ولوڑ ءَ بال کت، سبا ءِ نو آبادیاں تباہ وبرباد بوتنت ۔ اِے
کتاب ءِ واجہ ءَ اِے توجیہ چہ مولنا میں مردے ءِ نبشتانک ءَ زرتگ ۔ ممکن اِنت تباھی وبربادی ءِ ظاہری یک سببے ہمیش بیت مگر بریشی ءِ سرا حصر کنگ صحیح
نہ اِنت ۔ ف۷ یعنی اِے احوالاں اشکنان ءَ باید اِنت کہ عقلمند عبرت حاصل بکننت ۔ وھدے اللہ فراوانی وعیش بدنت تو شری ءِ سرا آئی ءِ شکر ومنت گرگ
لوٹیت وتکلیف ومصیبت ءِ جاورءَ صبر وتحمّل پیشداران ءَ چہ اللہ پاک ءَ مدد حاصل کنگ ببیت ف۸ اولی روچ ءَ ابلیس ءَ اندازہ جان ءَ گوشتگت
لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهٗۤ اِلَّا قَلِيْلًا (اسراء ع ۷) ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِّنْۢ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ
اَكْثَرَهُمْ شٰكِرِيْنَ ۝ (اعراف ع ۲) اشاں ہمے داب ءَ وتی پدرائی کت ۔

ع ۲/۱۲ ۸

حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ
نگہبان ف۱ توبگوش توار بکن اِت ھاکسان ءَ کہ گمان کن اِت ابید چہ خداءَ ف۲ آ خدا ابُد نہ انت

مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا
ہموزنءَ یک ذرہ ئےءِ ماں آسمانان ءَ و نہ ماں زمین ءَ و نیست آیان ءَ راماں آسمان و زمین ءَ

مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ
ھچ شریکے و نہ اِنت چہ آیاں کسے خداءِ مددگار۔ و نہ فائدگ دنت سفارش

عِندَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ ۚ حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا
آئیءِ گورءَ مگر پہ ھاکس ءَ کہ حکم بکنت آئرا ف۳ دانکہ وہدیکہ دور کنگ بہ بیت تلوسگ چہ آیانی دلاں گوشنت

مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا الْحَقَّ ۖ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾ قُلْ
چے فرمان کت شمے ربّ ءَ۔ آ گوشنت حقین ءَ۔ وھما اِنت چہ درستاں بُرز مسترو ف۴ توبگوش

مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قُلِ اللَّهُ ۖ وَإِنَّا
کئے روزی دنت شمارا چہ آسمانان و چہ زمین ءَ توبگوش پداکہ اللہ ف۵ و بیشک ما

أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُل لَّا تُسْأَلُونَ
یا کہ شما البت بہ ھدایت ءِ سرا اِت یا ماں گمراھی ءَ ظاھریں ف۶ توبگوش چہ شما جُست نبیت

عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا
چہ مئے گناہاں و نہ مارا جُست کنگ بیت چیزیکہ شما کن اِت ۔ توبگوش جمع کنت ما درستان ءَ

رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾ قُلْ أَرُونِيَ
مئے رب پدا فیصلہ کنت مئے میانجیءَ بہ انصاف ءَ۔ وھما اِنت فیصلہ کنوک زانوگر ف۷ بگوش منا پیش بدارِت

الَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِ شُرَكَاءَ ۖ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ
ھاکسان ءَ کہ اوار اِش کن اِت شریک قرار دیانءَ ف۸ ھچبر نا۔ بلکیں ھما اِنت خدا زبردست

الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَ
حکمتانی خدا ابُد ف۹ و دیم نہ دات ما ترارا مگر پہ کل مردمان ءَ مژدہ دیوک و

منزل ۵

ف۱ یعنی شیطان ءَ اے قدرت حاصل نہ اَت کہ لٹّ ءَ دست ءَ کنان ءَ زورکائی آیان ءَ چہ حق ءَ دور بداریت البت آیاں رَد دات کُت کنت و اینکر قدرت پہ ہمے حساب ءَ دیگ بوتگ کہ خداتعالیٰ وتی بندھانی امتحان گرگ لوٹیت و چارگ لوٹیت کہ کئے آخرت ءِ سرا یقین داران ءَ خداءَ یاد کنت و کئے بہ دنیاءَ گرفتار بوان ءَ چہ وتی انجام ءَ غافل و احمق بوانءَ ماں شک یا فریبءَ و تارا چگل دنت اللہ ءِ حکمت ءِ تقاضا ہمیش اَت کہ ماں دنیاءَ پہ انسان ءَ ہر دوئیں طرفانی راہاں ہچ کنگ بہ بنت ، چوشکہ پیسرا باز جاگہ ءَ اِے بِر دا نبیسگ بوتگ ۔ چوشس نہ اِنت کہ (معاذ اللہ) خداءَ راخبر نہ بیت ماں بے خبری ءِ جاورءَ شیطان کتام یک بندھے ءَ راچپلا نپیت ، شر بزان اِت کہ ہمک چیز اللہ ءِ نگاہ ءَ انت و تمام احوال و جاورانی چار و گندءَ ہماوت ہر وقت و ہر دمان ءَ کنت۔ ہرکس ءَ ہر قدر آزادی داتگی آ چہ بےوسی و نزوری ءَ سببءَ نہ انت بلکیں حکمت و مصلحت ءِ ردا انت۔ ف۲ چہ ادا مکہ ءِ مردماں دیم گور (خطاب) کنگ بوتگنت پہ ہمایانی سرزنش ءَ "سبا" ءِ داستان اشکنائینت یعنی چہ اللہ ءَ ابید ھما چیزانی سرا کہ شمارا خدائی ءِ گمان اِنت کدی حیجال و مصیبت ءِ ساعت ءَ آیانءَ توار پر بجن اِت و بچار اِت کہ آیاں شمئے کتام دردءَ ورنت ؟

ف۳ یعنی اِے تز کار چے درد ورنت کہ اشانءَ ماں زمین و آسمان ءَ یک ذرے ہے مستقل اختیار حاصل نہ اِنت (بلکیں بتان ءَ و غیر مستقل ہم نیست) نہ ماں زمینءَ نہ ماں آسمانءَ آیانی بہرے گون انت نہ خداءَ اشانی مدد بکار اِنت کہ اشاں آئیءِ معین و مددگار بوانءَ چیزے حقوق ظاہر بکن تیں۔ آئیءِ بارگاہ وَ ہما اِنت کہ اودا مزن مزنیں مقربانءَ ہم اِے طاقت نیست کہ چہ اذن و رضاءَ ابید کسے ءِ بابت ءَ یک حرفے سفارش ءِ چہ زبانءَ درکت بکننت۔ انبیاء ، اولیاء و ملائکۃ اللہ ءِ شفاعت ہم تیوگا پہ ہماکسانی حق ءَ نفع دیوک بیت کہ پرایاں چہ ہما جانبءَ سفارش ءِ اذن حاصل بہ بیت ف۴ اِے فرشتیانی حالت بیان بوت کہ ہمہ وقت بہ ھمائی ءِ دربارءَ حاضری دیوکنت و ہدے چہ بالا اللہ ءِ حکم کیت ، یک ہنچیں توارے کیت چوشکہ صافیں لسّہیں سنگے ءِ سرا زنجیرے کشّگ بہ بیت شاید اتصال و بساطتءَ فہم ءِ نزّیارک ءِ رِدا اِے تشبیہ کنگ بوت۔ فرشتہ چہ ترس و بیم و رعب ءَ لرزگءَ لگنت و تسبیح واناں ءَ سرءَ بہ سجدہ ءَ برنت ۔ وھدے اِے حالت دور بواں بیت ، دل ءَ تسکین بیت و کلام نازل بوت نوں چہ یک دگرءَ جست گرنت کہ چے حکم بوت۔ بالاءِ فرشتہ جہل ءِ فرشتگاں درجہ بدرجہءَ شون دینت کہ ہرچیکہ اللہ ءِ حکمت ءِ موافق انت و چہ پیسرا دستور معلوم انت ھما حکم بوت۔ ظاہریں گپّ ایت کہ چہ آئیءِ بارگاہ ءَ معقول و واجبی گپّ ءَ ابید دگہ چے بیت کنت ۔ نوں آ ذاتےءِ مزن شانی و بزرگیءَ کیفیت اِے ڈول بہ بیت کہ وھدے آ حکم بکنت تو مقربانی چہ ترس و جلال ءَ اِے جاور بیت ، اوداکءَ ہمت اِنت کہ چہ وت پہ سعی و سفارش ءَ یاد بئیت

تنبیہ : آیت ءِ تفسیر دگہ پیمءَ ہم کنگ بوتگ کہ آیانی نسبت ءَ حافظ ابن حجرؒ نبشتہ کنت ہ وجمیع ذٰلك مخالفٌ لهٰذا الحديث الصحيح الذى فى البخارى والاحاديث كثيرة تؤيّده" (فتح البارى ص ۳۸۱/۱۳)

ف۵ یعنی چہ آسمان و زمین ءَ روزی ءِ ازبابانی سرکنگ تیوگا اللہ پاک ءِ دستءَ انت پرشی ءَ شرکاں ہم متوکننت لہٰذا شما اشاں بگوشِت کہ الشرا شما ہم متوکت پدا ماں الوھیت ءَ اے دگہ چونکائی شریک بوتنت ف۶ یعنی ہر دوئیں فریق راست نہ گشنت (ورنہ ضدین ءَ اجتماع لازم کیت) یقیناً چہ دوئیناں یکے راست انت و دومی دروغ انت تو لازم اِنت کہ شما اے بابت ءَ فکر بکن اِت و راستی ءَ اختیار بکن اِت مرشیءَ ہمایانی جواب اِنت کہ حیرتیشاں لھتے گوشنت کہ واحکار! اِے ہر دوئیں فرقہ چہ سُندرءَ ہستنت ، زانا جیڑہ کنگ الّی انت ۔ ہمشکا صاف صاف ءَ بیان کت کہ چہ اے دوئیناں یکے یقیناً خطاکار و گمراہ انت۔ باقی اِدا ماں تعین نہ کنگءَ حکیمانہ حسنِ خطاب اِنت۔ یعنی بگندکہ اِے ہر دا ما چہ وتی جانب ءَ ہچ نہ گوشیں بہر جاور یکے وَالم ءَ غلطی ءِ سرا بیت نوں بُرزءِ دلیلان ءَ اشکنان شما وت فیصلہ بکن اِت کہ کئے ردکار اِنت چوشس بزان کہ مخالف ءَ گوں نرمی ءَ جبر کنان ءَ آئراماں وتی دل ءَ غور و فکر کنگ ءَ موہ دیگ بہ بیت۔ ف۷ یعنی ہر یکے ءَ وتی انجام ءِ فکر دارگ لوٹیت ہچ کس پہ دومی ءِ گناہ و ردکاری ءَ جواب دار نہ بیت ۔ اگرا اینکہ صافیں خبرانی اشکنگا پدھن شما پہ وتی

حالت ءَ فکرِ جنگ ءَ تیار نہ بت توگڈا یا دبدارت ماحجت سرجم کت وکلمہِ حق شمارا سرکت لوٗں شما وتی عملانی جواب ءِ دلوک وت اِت ، مئے سرا نوں ہچ ڈولیں ذمّہ داری نیست نہ کپیت ، نہ بہ جوشیں جاورءَ مئے و شمے میانجی ءَ واسطہ باقی مانیت ۔ خداءِ دربارءَ حاضری دیگ ءِ ہرکس وتی فکرءَ وت بکنت ، آذات وت درستانءَ مچ کنانءَ برحقیں فیصلہءَ وت کنت ۔ ۸ آنرا کمیّں پیش بدارات کہ آ کتام ہستی اِنت کہ ماں آئی ءِ خدائی شرکیءَ دلمانگ اِنت ماہم آئی ءَ چیّانِ وت بگندیں کہ آئی چنکر اختیار دار وک اِنت ۔ زانا اے سنگ ءِ بے جانیں وت تراشتگیں بتان ءَ پیش کن اِت ! ۹ یعنی ہچبر نتون اِت کہ اے ہمیں ہستی ئے پیش بکن اِت آ و تنہا یکیں خدا اِنت کہ آ زبردست زورآکیں اعلائیں درجہ ءِ حکمت و دانائی ءِ واجہ اِنت ، کُل آئیءِ دیما مغلوب و بے وس اَنت ۔

نَذِيْرًا وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۲۸﴾ وَيَقُوْلُوْنَ
ترسینوک لیکن زیات تر مردم سرپد نہ بنت ۱ دگوشنت

مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۲۹﴾ قُلْ لَّكُمْ مِّيْعَادُ
کدی اِنت اے وعدہ اگں شما راست گوشوک اِت ۲ توبگوش پہ شما اِنت وعدہ

يَوْمٍ لَّا تَسْتَاْخِرُوْنَ عَنْهُ سَاعَةً وَّلَا تَسْتَقْدِمُوْنَ ﴿۳۰﴾ وَ
یک روچ ءِ ، نہ تاخیر کن اِت چہ آئیءَ یک دمانے ونہ پیش کپ اِت ۳ و

قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِيْ بَيْنَ
گوشت کافراں ھچبر ایمان نیاریں پہ اے قرآن ءَ ونہ بہ آ کتاب ءَ کہ پیش

يَدَيْهِ ؕ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ مَوْقُوْفُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚۖ
چہ آئیءَ اَت ۴ واگں توبگندے وہدیکہ گنہگار اوشتارینگ بنت وتی ربّ ءِ گورءَ

يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضِ ِۨالْقَوْلَ ۚ يَقُوْلُ الَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا
گردینت لہتیں چہ آیاں دگرانی سرا خبرءَ ۵ گوشنت ھماکس کہ ناتوان زانگ بوتنت

لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا لَوْلَآ اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِيْنَ ﴿۳۱﴾ قَالَ
بہ ھماکساں کہ سرکشی کنوک اتنت اگں مبوتیں اِت شما البت ما ایماندار بوتگتیں ۶ گوشت

الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا لِلَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْٓا اَنَحْنُ صَدَدْنٰكُمْ
سرکشاں گوں ھماھاں کہ کمزورش زانتنت زانا ما دورداشت شمارا

عَنِ الْهُدٰى بَعْدَ اِذْ جَآءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُّجْرِمِيْنَ ﴿۳۲﴾ وَقَالَ
چہ ہدایت ءَ رندءَ وھدیکہ آتک شمے گورءَ بلکیں شما اِتت گناہگار ۷ دگوشت

الَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا بَلْ مَكْرُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ
ناتواناں گوں سرکشاں اِنّا بلکیں دورداشت مارا فریب شپ وروچ ءِ

اِذْ تَاْمُرُوْنَنَآ اَنْ نَّكْفُرَ بِاللّٰهِ وَنَجْعَلَ لَهٗٓ اَنْدَادًا ؕ وَاَسَرُّوا
وہدیکہ شما مارا حکم کتگت ایکہ ما کفر بکنیں بہ خدا وسازیں پہ آئی شریدار ۸ و بدِل دارت آیاں

منزل۵

ھے صفحہ ءِ فوائد : ۱ اِداگوں توحیدءَ رسالت ءِ ذکر بوت یعنی شمے فرض و شمے بعثت ءِ غرض ہمیش اِنت کہ نہ تیو گا عربءَ بلکیں دنیا ءِ مرداں چرایانی نیک و بدءَ آگاہ بکن اِت نوں شما وتی کار کت ، ہر کس سرپد نہ بیت وت وتیگءَ وت بزانت بژاریں مردم وَ وتی نفع و نقصان ءَ سرپد لوانءَ تنءِ خبرءَ ضرور گریت البت ماں دنیاءَ گیشتر مردم جاھل و ناسرپد انت ، ماں آیانی دماغاں اینکر گنجائش کجا اِنت کہ کارمدی خبرانی قدرءَ بکننت

۲ یعنی چہ ھما ساعت ءَ کہ مارا ترسینے آکدی کیت اگر راست گوشے تو مہتل مبو زوت بیار و پیشی بدار

۳ یعنی پریشان مبے اِت کہ آ روچ الّم ءَ کیت بہ آئی آیگ ءِ وعدہ کتگ بوتگ وھدے کیت تو یک دمانے ءِ مھلت کسءَ نہ رسیت اشتاپ کنگ ءِ بدلءَ ضرورت اِے خبر گنت کہ چہ آئیءِ آیگا پیش چیزے تیاری بکنت ۔ ۴ یعنی ما نہ قرآنءَ قبول کنیں نہ پیشی کتابانءَ کہ آیاں تو آسمانی کتاب قرار دئے مثلاً تورات انجیل وغیرہ اِے گلانی حساب کتاب بک ڈدل انت ہر جاگہے بچار ہمے حساب داد و قیامت ءِ مضمون انت پمشکا اِے چیزانءَ ھچبر قبول نہ کنیں

۵ یعنی چو شکہ ناکامیابی ءِ وھدءَ بیت کہ ہر یکے دومی ءَ را ناکامیابی ءِ سدب ظاہر کنت ، ماں محشرءَ ہن کافراں یک دگرءَ را میار بار کننت کہ آئی ءِ گیش و گیوار دیما پیدا کنت ۔ ۶ ماں دنیاءَ ہرکس کہ نزور و جہل ءِ طبقہءَ شمار لوتگنت و آیاں دگرانی دُمبءَ رووک بوتگنت آیاں وتی مزنیں سرداراںءَ میار بار کننت کہ شما مارا مروچی ماں اے مصیبت ءَ چگل داتگ اگں شمے مہن کنگ مبوتیں تو ما الّم ءَ نبیءَ خبرانءَ گپتگ و اِے بدیں روچ ماندیستگت ۔

۷ گڈا مزنیں مردم گوشنت کہ زانا ما زبردستی شمارا چہ ایمان ولیقین ءَ دور داشتگت ! یعنی وھدے شمارا حقیں خبر سر بوت وبدا شما آئرا اسر پدھن لوتگت برجا قبول نہ کت ۔ باید ہمیش اَت کہ ہچ کسے ءِ غرض نہ داران ءَ حق ءَ را قبول بکتیں ۔ نوں وتی گناہ ءَ دگرانی سرءَ پرجا لڈّات ۔

۸ یعنی بیشک شما مارا پہ زبردستی مجبور نہ کتگت مگر شپ و روچ چہ مکر و فریب و مغو یانہ تدبیراں مارا رد دات وہر وھد کہ گوں شما ڈیک وار تگت شما مارا ہمے سروسوج کت کہ ما پیغمبرانی گوشگ ءِ روءَ خداءَ یک مہ منّیں بلکیں مخلوق ءَ آئیءِ درور و برابر ءِ شریک بزانیں ، آخر شمے شپ و روچ ءِ کڈّن وسکیناں داں چینچکءَ اثر مکرتیں ۔

النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ ؕ وَجَعَلْنَا الْاَغْلٰلَ فِیْۤ اَعْنَاقِ

پشومانی ءَ وھد یکہ گندنت عذاب ءَ ف۱ ودوردا تگنت ما طوقاں ماں گردناں

الَّذِیْنَ كَفَرُوْا ؕ هَلْ یُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوْا یَعْمَلُوْنَ ﴿۳۳﴾ وَمَاۤ

کافرانی ف۲ نہ سزا دیگ بنت مگر بہ موافق ءَ وتی عملانی ف۳ ودیم نداتہ

اَرْسَلْنَا فِیْ قَرْیَةٍ مِّنْ نَّذِیْرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوْهَاۤ ۙ اِنَّا بِمَاۤ

ماں یک میتگے ءَ یک ترسینوکے مگر گوشت اود ءِ آسودہ حالیں مرداں بیشک چیزیکہ

اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿۳۴﴾ وَقَالُوْا نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا ۙ

پہ شمے دستاں دیم دیگ بوت ما آئرا نہ منّیں ف۴ وگوشتش ما زیات تریں یہ مال واولاداں

وَّمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِیْنَ ﴿۳۵﴾ قُلْ اِنَّ رَبِّیْ یَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ

ومارا عذاب دیگ نہ بیت ف۵ تو بگوش بے شک منی رب براہ کنت روزی ءَ پہ ہر کسے ءَ کہ

یَّشَآءُ وَیَقْدِرُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا یَعْلَمُوْنَ ﴿۳۶﴾ وَمَاۤ اَمْوَالُكُمْ

بلوٹیت وتنگ کنت ولیکن زیات تر مردم سر پد نہ بنت ف۶ ونہ شمے مال

وَلَاۤ اَوْلَادُكُمْ بِالَّتِیْ تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰۤی اِلَّا مَنْ اٰمَنَ

ونہ شمے اولاد ھما چیزنت کہ تر نزیک بکننت مئے گوَر ءَ شمے درجہ ءَ مگر ھما کسءَ کہ یقین آرت

وَعَمِلَ صَالِحًا ۫ فَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوْا وَ

وخوبیں کاری کُت ف۷ گڑا آھما اینت کہ پہ آیاں جزاء دو سرا انت بہ عوض آیانی عملانی ف۸ و

هُمْ فِی الْغُرُفٰتِ اٰمِنُوْنَ ﴿۳۷﴾ وَالَّذِیْنَ یَسْعَوْنَ فِیْۤ اٰیٰتِنَا مُعٰجِزِیْنَ

آماں بُرزیں ماڑیاں دل جمع بنت ۔ وھما کساں کہ کننت کوشش مئے آیتانی رد کنگ ءِ تہا مقابلہ کناں ءَ

اُولٰٓئِكَ فِی الْعَذَابِ مُحْضَرُوْنَ ﴿۳۸﴾ قُلْ اِنَّ رَبِّیْ یَبْسُطُ الرِّزْقَ

ھما انت ماں عذاب ءَ حاضر کنگ بنت ف۹ تو بگوش بے شک منی رب براہ کنت روزی ءَ

لِمَنْ یَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَیَقْدِرُ لَهٗ ؕ وَمَاۤ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَیْءٍ

پہ ہر کس ءَ کہ بلوٹیت چہ وتی بندیاں وتنگ کنت پہ ہر کسءَ کہ بلوٹیت ۔ وہر چیکہ خرچ کنت شما چہ ہر چیز یا

ع ۴ ۶ ۱۰

ف۱ یعنی ہر وھدیکہ ہولناکیں عذاب دیماکیت، تابعین (رندگیری کنوکاں) ومتبوعین (رندگیری کتگیناں) ہر دوئیناں ماں وتی دل ءِ پشومان بنت ہریکے ماریت کہ واقعۃً من مجرم وگناھگاراں ولیکن چہ شرمندگی ءَ بہ یک دگرے ءِ سرا ظاہر نکننت ۔ وزیادھیں ترس وبیم ءِ سببءَ شاید گوشگ ءِ قدرت ہم مبیت ف۲ ماں اشانی گردناں طوق وماں دست وپاداں زنجیر ماں بیت ف۳ یعنی ہرچ عملے کتگش مروچی آیاں اے سزاءِ شکل ءَ ظاہر لوگا ئنت ۔ ہر چی کشتے ھمائی رون موش ءَ کنے ف۴ اِے دلبڈی اَت پہ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ کہ شما چہ مکہ ءِ امیر وسرداراتی سرکشی وکجروی ءَ غم مکن اِت ۔ ماں ہر دور ءَ پیغمبرانی مقابلہ گوں اِے رنگیں بے بختیں سرداراں بوتگ ۔ زر ومال ءِ نشہ ووت واجہی ءِ جذبہ انسان ءَ کور کنت ۔ آکسے ءِ دیما گردن ءَ جَہل کنگ وادنائیں مردمانی کش ءِ نندگا قبولدار نہ بیت ہمیشکا بنیانی اول سرءَ رندگیری کنوکیں مردم عموماً ضعیف ومسکینیں مردم بوتگنت کما ورد فی حدیث ھرقل

ف۵ یعنی معلوم بوت کہ خدا چہ ماوشش وراضی اِنت مارا ہیچ ترس وخطرہ نیست اِنت شما مفت ءَ مارا عذاب ءِ بیم تراپ دئیت ۔ ف۶ یعنی روزی ءِ فراوانی یا تنگی اللہ ءِ یا نہ وش لوگ ءِ دلیل نہ اِنت ۔ زاناں نہ گندے کہ ماں دنیاءِ چنکر بدمعاش، ناشر وملحد (بے دین) عیش وعشرت ءِ زندگی گوازینگا ئنت حالانکہ اِشان ءَ کتام ہم مذہبے شرنہ گوشیت وباز چہ خداءِ دوستاں، پرہیزگار ونیکیں بندھاں سرظاہرءَ فاقہ (شُد) ءِ زند گوازینگا ئنت تو معلوم بوت کہ زرّ ودولت وافلاس (بے زری) یا تنگی وفراوانی عنداللہ مقبول لوگ ءِ دلیل نہ اِنت اِے معاملات دراصل ءَ دگہ مصلحت وحکمتانی سرا مبنی انت کہ اشاں اللہ پاک وت شرتر وبہتر زانت مگر باز مردم اِے نکتہ ءَ سرپد نہ بنت ؎

ومن الدلیل علی القضاءِ وحکمہ
بؤس اللبیب وطیب عیش الاحمق

ف۷ یعنی مال وزرّ ءِ گیشی نہ خداوندی قرب ءِ علامت انت چوشکہ ماں بُرز ءِ آیت ءَ بیان لوت و نہ قرب حاصل کنگ ءِ ذریعہ انت بلکیں اِشی ءِ برعکس کافر ءِ حق ءَ زیات بربادی ءِ سبب جوڑ بیت البت مؤمن اگر مال وزر ءَ ماں شریں کاراں کارمرز بکنت واولاد ءَ جوانیں تعلیم وتربیت دیان ءَ نیک وجوان اڈ بکنت گڑا چوشیں مال واولاد بہ یک حسابے ءَ خداوندی قرب ءِ سبب جوڑ بیت بہ ِجاوِر اودا مال واولاد ءِ جست وباواست نہ بیت تیوکا ایمان وصالحیں عمل ءِ جُست بیت ۔
ف۸ یعنی کار ءِ پِردا ہر قدر اجر ءِ حقدار بیت چرائیءَ گیشں بدلہ رسیت کم ازکم دہ سر وزیات بیت تو ہفتصد سر بلکیں اللہ پاک بو اھیت تو چریشیءَ ہم زیات کہ آئی ءِ ہیچ حد نیست انت ۔ وَاللّٰہُ یُضٰعِفُ لِمَنْ یَّشَآءُ (بقرہ رکوع ۳۶)
اِداچہ ضعف ءَ مطلقاً زیادتی مراد اِنت ۔
ف۹ یعنی آبد بختے کہ اللہ ءِ آیتانءَ رد کننت ورایاں ٹوک ٹالی کنانءَ مردمانءَ چرایاں دُور دارنت چوشں بگوش کہ اشاں وتی دل ءَ اللہ ورسول ءَ عاجز وبے وس کنگ لوٹنت آ کُل بہ عذابءَ گرفتار لوانءَ دربار ءَ حاضر کنگ بنت چرایاں یک کسے ہم وتی جندءَ کشّان جھگ نتونیت ۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف یعنی اے خبر مسلمانانی گوشئ جنگ بوت کہ شما پہ خیرء کاراں خرچ کنگ ء وھدء دل تنگ مبے اِت کہ چہ خرچ کنگا رزق کم نہ ترتیت ہر چیکہ تئی نصیبء ہست آ الم ء دست کپیت، اللہ پاک چہ وتی حکمت ء ہر قدر دیگ لواھیت ماں آئی ء چہ خرچ کنگ یا نہ کنگء فرقے پیداگ نہ بیت بلکیں ماں خیرء کاراں خرچ کنگ ء برکت حاصل بیت وحق تعالےٰ آئی بدل ء ہم دنت لوری ماں مال ء شکل یا ماں قناعت وغناء قلبی ء شکل ء وپدا ماں آخرت ء بدل رسگ ؤ یقینی اِنت ۔ خلاصہ ہمیش اِنت کہ ماں آئی خزانگاں ہیچ قسم ء کمی نیست ۔ مسلمان ء لازم اِنت کہ گوں اللہ پاک ء نیکیں گمان بہ بندیت وآئی ء مرضی ء مقابلہء فقروفاقہ ء ترس ء ماں دل ء جاگہ مدنت وَلَا تَخْشَ مِنْ ذِي الْعَرْشِ إِقْلَالًا ۔ تنبیہ : ماں آیت ء جوش بگوش کہ اِے طرف ء ہم اشارہ فرمائینت کہ ھنچوش ماں دنیاء تنگی وفراوانی ء اعتبارء مردمانی احوال ء توکءِ فرق وتفاوت ہست ماں آخرت ء ہم بہ ثواب ء اعتبارء ثواب وعذاب ء پدا ہم فرق وتفاوت بیت ۔

فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٣٩﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا

گڈا خدا عوضء دنت آئی ء، وھا اِنت شرتریں روزی رسان ف ۱ ودروچے کہ مچ کنت آیاں درستان ء

ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَٰؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا

پدا گوشیت فرشتیانا آیا ایشاں شمے عبادت کتگ ف ۲ ۔ آ گوشنت

سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ ۖ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ ۖ

تئی ذات پاک اِنت توئے مئے کارساز ابید چہ آیاں، بلکیں آیاں عبادت کتگ جنّانی

أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ

زیات تر آیاں بہ جنّان اعتقاد دارگ اَنت ف ۳ نون مروچی شما مالک نہ اِت نفع ونہ زیان ء

نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي

پہ یک دگرا ف ۴ وماگوشیں ھما ہاں کہ ظلمش کت بچش ات عذابء ھما آس ء کہ

كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا

آئرا شما دروغ زانتگت ۔ ووھدیکہ وانگ بہ بینت آیانی سرامئے آیات سرظاہریں گوشنت

مَا هَٰذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ

نہ اِنت اِے پیغامبر مگر مردے کہ لوٹیت ایکہ دور بکلیت شمارا چہ ہمایاں کہ آیانی عبادت کتگت شمے پت ؤ پیرکاں ف ۵

وَقَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى ۚ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

وگوشنت اِے ہیچ نہ اِنت مگر یک دروغے ف ۶ ۔ وگوشنت کافر

لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٤٣﴾ وَمَا آتَيْنَاهُمْ

حقیں گپ ء راوہدیکہ سر بیت بہ آیاں، کہ نہ اِنت اِے مگر جادو سرظاہریں ف ۷ ونہ دات ما عرب ء مشرکاں

مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا ۖ وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ ﴿٤٤﴾

چہ کتابءِ کہ وانت آئی ء راونہ دیم دات ما آیانی نیمگ ء چہ تو پیش ہچ ترسینوکے ف ۸

وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ

ودروغ بند کتگت ہماکساں کہ چہ آیاں پیش اَتنت ونہ رسگ اِے مشرکاں سر بوتنت بہ دہ یکءِ آ چیز ء کہ ما داتگت پیشی مردماں

ف ۲ بازمشرکاں فرشتگان ء خدا ء جنیں چُک قرار داتگت بازکس ء آیانی ھیکل (شکل وصورت) اڈکنان ء بندگی کرتگتش بلکیں لہتے زانوگرانی گوشتگ اِنت کہ اصنام پرستی ء بُنگیجی چہ ملائکہ پرستی ء لوتگ عمرو بن لحیّ ء اِے بدیں رسم چہ شام ء ماں حجاز ء آورت بہرحال درقیامت ء روچ ء کافرانی گوشاں جنگ ء پدا چہ فرشتگاں سوال کنگ بیت کہ آیا اشاں شمے پرستش کتگ ؟ شاید چریشی ء مطلب جوش بہ بیت کہ شما د اشان ء جوش نہ فرمائینتگت یا شما چریشانی اِے عمل ء راضی ونہ اَتے جوش کہ چہ حضرت عیسیٰ ء ہم سوال کنگ بیت انت ء أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ (مائدہ رکوع ۶) وماں سورۃ فرقانء انت ء أَأَنْتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ (فرقان رکوع ۲)

ف ۳ یعنی تئی ذات چرے خبرء پاک انت کہ کسے بہ کتام درجہ ئے ء آئی ء شریک بہ بیت (العیاذ باللہ) ما چونکائی گوں اشاں اِے خبر بگوشتیں یا بہ چوشیں ناہودگیں حرکت ء راضی بہوتین اتیں مئے رضا دتئ رضاء تابع وغلام انت پدا اِے بے بختان درحقیقت ء مئے ہم پرستش نہ کتگت دراصل ء اشانی عقیدتمندی گوں ھمشاں وت اِنت شیطاناں اشان ء بہ ہرچ طرفے ء تیلانک دیگ لوٹنت آیاں وتی دیم ء ھانگو ترنیتگ توری فرشتگانی نام ء گرانء یا کتام نبی و ولی ء، بلکیں لہتے وسرظاہرء شیطان ء جندء عبادت ء کننت، جوش کہ ساری ء غالباً ماں سورۃ انعام ء مفصّل نبیسگ بوتگ ۔

ف ۴ یعنی مرد چی عابد ومعبود ہردو ئیانی پڑگی صاف معلوم بوت کہ ہیچ کسے دومیء قدذرّھے ء تاوان دات نہ کنت ھما معبوداں کہ اِشاں آیان ء پدا وتا یک ڈیکی ئے زانتگت آیانءَ وَ اِے رنگ ء اِے وھدء وتی بیزاری ظاہرکت

ف ۵ اِے رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم ء بابت ء وت ماں وتا گوستگتش کہ اِے شخص رسول نبی ہیچ نہ اِنت بس اِے واجہ ء مطلب ھمیش انت کہ مارا چہ مئے وتی پت دپیرکانی رھبندء سِندانءُ (کہ الیشرا ماچہ بُن قدیم ء حق زانان ء بہ اِے رھبندء سرا عمل کنگ) بہ وتی راہ ء بیاریت ووت حاکم وسردار جوڑ بہ بیت جوش بگوشتس کہ اِے واجہء حکومت وسرداری پکار اِنت (العیاذ باللہ) ف ۶ یعنی قرآن چے ایت (العیاذ باللہ) چِنت دروغیں خبرنت کہ اشانی نسبت خداء طرف ء کنگ لوتگ اَنت ۔ ف ۷ یعنی اِے نبوت ء دعویٰ کہ گوں آئی چند معجزات وخلافِ عادت ھیل دعادتانی ظاہری اِنت یا اسلام ء مذہب کہ آئی ء سرکشان ء لوگ واجہ چہ لوگ بانکءِ وپت چہ چُک ء جدا کت یا قرآن کہ آئی اثر بہ مردمانی دلانی سرا غیرمعمولی بیت اِے کل صاف صافیں جادوگری انت وبس (العیاذ باللہ) ف ۸ یعنی بعضے امّی اتنت نہ آسمانی کتابے آیانی دست ء ہست ات ونہ چہ اینچکیں دراجیں مدّتے ء آیانی گورا کتام نبی یے آتگگت، اللہ تعالےٰ ء چوشیں عظیم الشانیں پیغمبرے وچوشیں شاندارین کتابے دات باید انت کہ اشانء غنیمت حساب بکننت دخداوندی نعمت ء قدرء بزانت خصوصاً وہدیکہ چد وپیسرء اشاں وت ہمے گوشتگت کہ اگر مئے میانجیءِ یکے پیغمبر بیاتکیں یا کتام کتابے مئے سرا نازل ہوتیں توگڈا چہ اِے دگراں ماگیشتر فرمانبرداری کرتگت نوں وھدے کہ ہما چیز سرلوت تو لگتنت انکار وتکبّر کنگا ۔ یا اِے مطلب اِنت کہ ما اشانی گورءِ جوشیں [illegible] اِے ڈولیں دیم نہ دات کہ آئی شمے تعلیم ء برخلاف کسے ء تعلیم بدنت گڈا کتام عقلی یا نقلی دلیلے ء بناء ء اشاں تئی مخالفت ء کننت ۔

ف۱ چوشیں دراجیں عمر، جسمانی قوت ، مال و زر و وشحالی کہ آیاں دیگ بوت شمارا آئی ءِ دہی وڈ ہم دیگ نہ بوت لیکن وھدے اشاں پیغمبراں دروغ بند
کناں اشانی مخالفت کت بچار اِت کہ اشانی انجام چیطور بدبوت ۔ تمام ساز و سامان اشانی ھمدا پُشت کپتنت یک دمانے ھم اشاں خداوندی عذاب دُور
داشت کت نہ کت گڈا ابرچا آینکر مزنیں ٹہل کن اِت ۔ اِے پیمیں نزوری و پدا چوشیں مزنی، اِے چونیں احمقی ایت ف۲ یعنی ضد و کُنّت ءِ یل کناں ءَ گوں
انصاف و اخلاص ءَ اللہ پاک ءِ نام ءِ سرا پاد بیات و بازکس یک جانندان ءَ گپ وٹال و شور و صلاح بکن اِت وجدا جداماں تہنائی ءَ خیال کناں ءَ فکر بکن اِت
کہ شمے اِے بیل (محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم) کہ چہ چہل سال ءَ زیات بہ شمے چمّانی دیما بوتگ کہ چہ آئی ءِ حوردی ءَ بگر داں پیراں سالی ءِ ذرہ ذرہ ءِ احوالان ءِ سما
وت دیستگنت کہ آئی ءِ امانت و دیانت ، راستی پاکدامنی و زانت و فہم ءِ شما کل متوکت کدی ہم شما بہ آئی سرا کتام یک معاملہ ئے ءِ تو کا نفس پرستی یا خودغرضی ءِ
الزام نہ جت آیا شما چوشیں لگمان داشت کت کن اِت

ع ۵ / ۹ / ۱۱

فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ
گڈا آیاں دروغ بند کت منی پیغامبراں ءَ وا گڈا چون بوت منی انکار ۔ تو بگش من شمارا نصیحت ءِ

بِوَاحِدَةٍ ۖ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا ۚ مَا
یک گپے کناں آ ایکہ شما پاد بیائے بوشتے پہ خدائیگی دو دو و یک یک پدا شما فکر بکن اِت کہ نیست اِنت

بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ
شمئے اِے ہمراہ ءَ جنونے ۔ نہ اِنت آ مگر ترسینوکے پہ شما ، پیش چہ آیگ ءِ تردیں عذاب ءِ

شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا
ف۲ تو بگوش ہر چیکہ من لوٹتگ چہ شما مزدے گڈا آ شمیگنت ۔ نہ اِنت منی مزد مگر

عَلَى اللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ
پہ خداءِ سرا ف۳ و ہر چیز پہ ھمائی دیما انت ف۴ تو بگوش بیشک منی پرور دور دنت

بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ
تچکیں دین ءَ ، زانوگر غیبانی ف۵ تو بگوش آتک دین راستیں و پیداک نہ کنت باطل چیز یا را

وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي ۖ وَإِنِ
دناں دوبارہ پیدا کت کنت ف۶ تو بگوش اگں من گمراہ بوتوں تو من گمراہ باں پہ وتی جندءِ تاوان ءَ واگن

اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي ۚ إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ وَلَوْ تَرَىٰ
من پہ کشک ءِ سرا بوتاں گڈا بہ ھما سببءَ کہ وحی دیم دنت پہ من منی رب ، بیشک آ اشکنوک نت نزیک ، و تو بگندے

إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوا
وہدیکہ اِے تلوسنت گڈا رستگار نہ بنت تچان ءَ و گرفتار کنگ بنت چہ نزیکیں جاگہ ءَ ف۹ و گوشتش

آمَنَّا بِهِ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا
ایمان آورت ما بہ قرآن ءَ و نوں چہ پیم بیت پہ آیاں دست آرگ ایمان ءِ چہ دوریں جاگہ ءَ ف۹ و حالانکہ کفر کنوک اتنت

بِهِ مِنْ قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ
بہ قرآن ءَ چد و پیش ۔ و دُور دیانش کت ابید چہ گندگ ءِ چہ دوریں جاگہ ءَ ف۱۰ و جدائی پیدا کنگ بوت

کہ العیاذ باللہ آئی ءَ نندان ءَ سر بہ گنوکی ءَ کشت کہ
مفت ناحق ءَ کل راجی وتی دشمن جوڑ کت یا کدی گنوک
چوشیں حکمت و دانائی ءِ گپ ءَ جت کت کنت یا
کتام گنوکے وتی قوم ءِ اینکر دوز واھی و آیانی اخروی
سوب مندی و دنیاوی دیم روی ءِ ردا چوشیں زبردستیں
دستور شون دات کنت آ شمارا سکیں ھلاک کنوکیں
جا دراں و برباد بیوکیں مستقبل ءَ آگاہ کنگا ئنت
شمارا پیشی راج و قومانی تاریخ ءَ اشکنا ئینیت گوں
دلیلاں و مثالاں شمارا شمے نیک و بدءِ سرپد کنت
اِے کار گنوکانی نہ اِنت ، ھما اولوالعزم پیغمبرانی بنت
کہ آیان ءَ احمق و ناشریں کسا مدام دیوانہ گُتتگ ۔
ف۳ یعنی من چہ شما دتی محنت ءِ مزدءَ نہ لوٹاں اگر شمے
خیال ءَ چیزے مزد طلب کرتگوں آ کل ءَ شما وت بدار اِت
منارا پکار نہ اِنت منی مزد منی خداءِ گورءَ اِنت چہ شما
چیزے کہ من طلب کناں یعنی ایمان و اسلام آ درست
پہ شمے جندءِ نفع ءِ خاطرءَ ، چہ ایشی ءَ آدیم منی غرض
چھ نہ اِنت ف۴ یعنی منی راستی و نیت خداءِ دیما
ظاہرانت ف۵ یعنی چہ بُرزا وحی ایر کپگا اِنت و دین ءِ
ہورہ و باران بوگا اِنت چوشیں موہ ءَ چہ دست ءَ مدے اِت
چرائی ءَ فائدہ بگر اِت ۔ گوں ھما زور و تُرندی ءَ کہ اللہ تعالیٰ
حق ءَ را باطل ءِ سرءَ چگل دیان ءَ جنگا اِنت چرائی
اندازہ بکن اِت کہ باطل پاداں کجا داشت کنت ۔ الّمی
انت کہ آفنا و گارگم بیت و ماں عالم ءَ دین ءِ غلبہ
بہ بیت آ علام الغیوب ءَ شرجا گند کنان ءَ خاص موقع ءِ
سرا حق ءَ را باطل ءِ سرءِ گاری ءَ دیم داتگ ۔
بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا
هُوَ زَاهِقٌ ۔
ف۶ یعنی حقیں دین سر بوتگ نوں آئی زور دارگ
نہ بیت بہ گلانی سرا غالب بوان ءَ و باطل ءَ زیر
کنان ءَ قرار گریت دروغ ءَ کدی پادر نہ بیت کہ حق ءِ
مقابلہ ءَ بوشتیت چوش بگوش کہ نوں حق ءَ میدان گپت
و مکہ ءِ فتح ءِ روچ ءَ اِے آیت واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ
وسلم ءِ زبان ءِ سرا اَت ۔ ف۷ یعنی اگرا اِے ہنر من
وت پاد کتگ تو اِے داں چینچو روچ ءَ قائم مانیت ،
مرشیں ءَ آخر منا دتا نقصان اِنت دنیاءِ دشمنی ءِ پہ بہا
زورگ ، واری چست کنگ و آخرت ءِ رسوائی ءَ قبول کنگ (العیاذ باللہ) لیکن اگر بہ تچکیں راہ ءِ سرایاں چوشکہ واقعی ہستاں تو بزان اِت کہ اِے کل چہ اللہ ءِ
مدد و خدائی وحی ءِ برکت و ھدایت ءَ انت کہ ھجبر منارا ویل دیوک نہ اِنت منی خدا ہمک چیزءِ اشکنت و بانکل نزیکنت آ مدام منی دزگیری ءَ کنت و وتی پیغام ءِ ماں دنیا
روشن کنت شما قبولدار بیے اِت یا میے اِت ف۸ یعنی اِے کافراں اِداں ٹک جنت مگر ھما ساعت عجب نداراگ ءِ قابل بیت وہدیکہ اِے مردماں محشر ءِ بیمناکیں احوالاں
گنداں ءَ پریشان بنت و ہیچ نیمگا اشاں تچگ ءِ موہ نہ رسیت ، آ وقت ءَ پہ گرفتاری ءَ آہان ءَ چہ دُور دزگیر کنگ ءِ حاجت نبیت بلکیں گوں مزن آسانی ءَ ہما دمانءَ گرفتار کنگ بنت
ف۹ یعنی آساعت ءَ گشنت کہ ما پیغمبرءِ جرانی سرا یقین انت نوما ایمان یاریں ، حالانکہ نوں ایمان یارگ کتام وردءَ وارت آموقع بادا دیگ بوت وہدیکہ ایمان ءَ قبول کنا ءَ و تاراجہ
عذاب ءَ رستگار کنگ توں اَت ۔ نوں آیانی دست اینکر دور کجا رست کنت کہ چہ اودا ایمان ءَ چست کناں بیارنت مطلب چوش بوت کہ ایمان مقبول ھما انت کہ آ تا چہ
موت ءِ پیش مرے دنیاءِ حاصل کنگ بہ بیت و ماں آخرت ءَ ہر چیزءَ گوں چماں وت گنداں ءَ ہرکس ءَ یقین بیت کنت ، اِے کمال ءِ گپے نہ اِنت ف۱۰ یعنی پیسرءُ وہدیکہ ایمان آرگ ءِ
وقت اَت انکار ءِ سرا ضد کتش و مفت ءَ اٹکل ءِ تراں چگل دیان کت ماں دنیاءِ ... قبول نہ کت نوں پشومانی درد نہ وارت ۔

ف۱ یعنی ہر چیکہ واھگ دارنت مثلاً مقبولیں ایمان یا نجات یا بہ دنیاءِ طرفءَ والپس روگ یا دنیاوی عیش و لذّتاں اے چیزانی و کافرانی میانجیءَ نوں ہچیں رکاوٹ قائم کنگ بوتگ کدی بہ آیاں رست کت نکننت۔ ف۲ یعنی بیسترءَ ہے ہمیں مردم ہر قدر گوستگ اَنت ہر ہمیں معاملہ گوں آیاں کنگ بوتگ گوں اشاں ہم بوت چیا کہ مردم ہم ماں ہچیں ناہودگیں شبہات وبے کاریں شکوکاں گرفتار اتنت کہ ہچ داب ءَ اشانءَ بہ قرار گرگءَ نہ ھشتگنش

تمّت سُورة السَّبا بحمد الله وعونه

بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ
میانجیءَ آیانی و میانجیءَ آیانی واھگانی ف۱ ہنچوش کہ کنگ بوت بہ آیانی ہمیں مردمانی گونءَ چہ دو بیش

إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾
بیشک آ اتنت ماں شکءَ مبتلا ف۲

ع ۶ / ۹ / ۱۲

سُورَةُ فَاطِرٍ مَّكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسٌ وَّأَرْبَعُونَ آيَةً وَّخَمْسُ رُكُوعَاتٍ

سورہ فاطر ماں مکہءَ نازل بوت و آئیءِ چل و پنچ آیت و پنچ رکوعنت۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
شروع کناں گوں اللہءِ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا
تمامیں توصیف پہ خداءَ انت کہ پیدا کنوکنت آسمانانی و زمینءِ ف۳ جوڑ کنوکنت فرشتیانی پہ قاصدیءَ ف۴

أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ ۚ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ ۚ
کہ آیانی خداوند اَنت بانزلانی دو دو، سہ سہ و چار چارءِ ف۵ زیاد کنت ماں پیدا کنگءَ ہر چیکہ بلوٹیت

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ مَّا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن
بیشک خدا ھمک چیزءِ سرا قدرت داروکنت ف۶ ہر چیکہ پچ بکنت خدا پہ مردماں چہ

رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن
رحمتءَ گڈا اکس نہ اِنت آئیءِ داروک ف۷ و ہر چیکہ بداریت گڈا نہ اِنت آئیءَ دیم دیوک

بَعْدِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ
ابید چہ آئیءَ، و ھما انت غالب حکمتانی خداوند ف۸ او مردماں یاد بکنت نعمتاں

اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ
خداءِ وتی جندءِ سرا۔ آیا ہست پیدا کنوکے ابید چہ خدا روزی دنت شمارا چہ آسمانءَ

وَالْأَرْضِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ
و چہ زمینءَ۔ نیست ہچ معبودے ابید چہ آئی، گڈا کجا شما سرگردان بئیت ف۹ واگں ترا دروغ بند بکننت

ف۳ یعنی آسمان و زمین بُندرءَ چہ عدمءِ درکناںءَ باوجودءَ آورت اے بِرداچہ پیسر اکتام یک نمونہ و تخلیق (پیدائش) ءِ قانونے ہم موجود نہ اَت۔
ف۴ یعنی لہتے فرشتہ نبیانی گورءَ اللہءِ پیغامءَ سر کننت و لہتے ایدگہ جسمانی روحانی نظامءِ تدبیر جوڑ کنگءَ سرا مقررنت فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا۔
ف۵ یعنی لہتے فرشتگانی دو بانزل اَنت لہتینءِ سہ لہتینءِ چار چار اَنت۔ اے بانزلانی کیفیت اللہ پاک وت شرتر زانت یا پہ اہرکس اشانءَ دیستگ آ چیزے گوشت بکنت۔ ف۶ یعنی اللہ تعالےٰ ماں ہر مخلوقءَ ہر عضوے وصفتے کہ بلوٹیت بہ وتی حکمتءِ روءَ گیش کت کنت چنانچہ ماں حدیثءَ ہست کہ حضرت جبریلءِ شش صد بانزل یا بازو اَنت و چہ جَاعِلُ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا ءَ چو مفہمت کہ اللہ تعالیٰ اے وسیلہانی احتیاج داریت ہرگز چوش نہ اِنت، آئیءِ ذات وت بہ ہر چیزءِ سرا قادرانت محض حکمتءِ روءَ اِے ازباب و وسیلہانی سلسلہ قائم داشتگ۔
ف۷ رحمت جسمانی بہ بیت چو ہور و باران، روزی وغیرہ۔ یا روحانی چوشکہ کتابانی نزول یا رسولانی ارسال۔ خلاصہ ہمیش اِنت وہدے اللہ بہ مردمانی سرا وتی رحمتانی دروازگءَ پچ بکنت گڈا اکئےءَ آ ترا بند کنگ تونیت۔
ف۸ یعنی وتی کاملیں حکمتءِ روءَ ہر چیکہ بلوٹیت ھما دمانءَ آئیا بکنت، ہے اندازہءَ آ زوراک و زبردست اِنت کہ آئیءَ کسے مہن کت نہ کنت۔
ف۹ یعنی چوش قبول کن اِت کہ پیدا کنگ و روزیءِ ازبابانءَ سر کنگ زندہ دارگ کلّ بہ اللہءِ قبضہ و اختیارءَ انت گڈا معبودیتءِ حقدار دگہ کسے چونکا ئی بوت کنت۔ ہما ذات کہ حقیقی خالق و رازق انت باید اِنت کہ معبود ھمائی ببیت۔

فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ ۗ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ④ يَا أَيُّهَا
گڑا تحقیق دروغ بند کنگ بوتگنت پیغامبر چہ تو پیش و بہ خداءِ نیمگ ءَ گردینگ بنت تماہیں کار۔ اے

النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۖ وَ
مردماں ! بلیشک خداءِ وعدہ برحق اِنت گڑا فریب مدنت شمارا زندمانی دنیاءِ ۔ و

لَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ⑤ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ
دغا مدنت شمارا بہ خداءِ نام ءَ دغاباز ۔ تحقیق شیطان اِنت پہ شما دشمن

فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ
گڑا بفہمت آئرا دشمن ۔ آ ءَ لوٹار پر جنت وتی جماعت ءَ تانکہ بہ بنت چہ دوزخیاں

السَّعِيرِ ⑥ الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا
ف۲ ھماکساں کہ کافر بوتگنت پہ آیان انت عذاب سگیں ۔ وہایاں کہ یقین اِش آرت

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ⑦ أَفَمَنْ زُيِّنَ
وخوبیں کارِش کُت پہ آیاں اِنت بخشش و مزنیں مُزد آیا آکسے کہ ڈولدار کنگ بوتگ

لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا ۖ فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَ
پرائی ءَ آئیءِ بدیں عمل پدا گندیت آرا جوان ، گڑا بلیشک خدا گمراد کنت ہرکس ءَ کہ بلوٹیت و

يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ ۚ
راہ سوج دنت ہرکس ءَ کہ بلوٹیت ۔ گڑا بایدِ انت کہ ھلاک مبیت تئی جان پہ آیانی سرا افسوس وران ءَ

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ⑧ وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ
بلیشک خدا زانوگر نت ہر چیز یکہ آ کننت ف۳ وخدا ھما اِنت وہمی دات گو اتان ءَ

فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ
گڑا آ چست کننت جمبر ءَ گڑا آئرا گلت ءِ بُرت ما بہ نیگ ءَ مرتگیں شہر ءَ گڑا زندگ کت ما بہ آئی زمین ءَ

بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ⑨ مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ
پد چہ آئی مرگ ءَ ، ہمے ڈول ما مردگاں چست کنیں ف۴ ہرکس کہ واھگ داریت شرف ءِ گڑا پہ خداءِ واسطہ ہستن

ف۱ یعنی اینکرسے بدکنگ وحجت ءِ سرجم کنگ ءَ پدھم اِے مردم ترا دروغ بند بکنت تو شماغم مکن اِت گوں پیشی نبیاں ہم ہمے داب ءَ مرداں پیش اھتگنت اِے یک نوکیں گپے نہ اِنت ، تعصبی وضدّی مردم کدی ہم چہ وتی ھٹ ءَ کنگا دست ءَ نہ کشتنت اِے ہمیں مردمانی معاملہ ءَ خداءِ حوالہ ءَ بکن ، ہمو داسر بوان کل خبرانی گیش وگیوار بیت

ف۲ یعنی قیامت آئگی انت ویقیناً درستاں اللہ تعالیٰ ءِ مستریں عدالت ءَ حاضر بوگی اَنت اے دنیاءِ زیب وزینت وفنا بیوکیں عیش وبہارانی وجہ ءَ و نامی ئیں دغابازیں شیطان ءِ فریب ءَ مکپ اِت آشیے ازلی دشمن انت کدی ہم شمارا نیکیں سروسوج نہ دنت آئی ءِ کوشست ہمیش اِنت کہ گوں وتا ہور شمارا ہم بہ دوزخ ءَ سر بکنت ، تہرتہریں خبر جوڑ بنان ءَ چہ خدا و آخرت ءِ نیمگا غافل کنان بیت ، باید نت کہ شما وتی دشمن ءَ وتی دشمن حساب بکن آت وآئی ءِ خبرءَ مگرت آئی سرا ثابت بکن اِت کہ تئیں شیطان مارا چہ وتی مکاری ءِ لوپ ءَ چنگل دات کت نہ کنئے ، ماخوب زانیں کہ توماں دوستی ءِ جامگ ءَ ہم دشمنی کنئے

ف۳ یعنی شیطان ءَ ماں ہرکس ءِ لنکاہ ءَ بدیں کار ءَ ششتریں کار کت و بیش داشت آیا آشخص ھماکس ءَ برابر بیت کنت کہ آ چہ خداءِ فضل وکرم ءَ نیک وبد ءَ میانجی ءَ فرق وتفاوت ءَ زانت آنیکی رانیک وبدیءَ رابد زانت ۔ وھدے ہر دو برابر بیت نہ کننت تو لے ہر دوئینانی انجام چونکائی یکساں بیت کنت دچو خیال مکن اِت کہ کتام مردمے گوں گندوکیں چماں بدیءَ رانیکی چونکائی فہمیت اللہ ہرکس ءَ کہ آئی ءِ بدیں استعداد وسوءِ اختیار ءِ سبب ءَ بدراہ کنگ بلوٹیت آئی ءِ عقل ہمے پیماچپ بیت و ہرکس ءَ نیکیں استعداد و نیکیں اختیار ءِ سبب ءَ ہدایت ءِ سرا گامگیج بکنت گڑا ہچ شیطان ءِ طاقت نیست انت کہ آئی ءَ بہ رَدیں کشکا ببارت ، یا چیہیں خبر آئیا سوج بدنت ۔ بہرحال ءَ ہر شخصے چہ اغواءِ شیطانی ءَ نیکی ءَ رابدی وبدی ءَ رانیکی وزہر ءَ تریاق بفہمیت آئی ءِ راستیں راہ ءِ سرا آیگ ءِ امید ہست؟ وہدے کہ نیست وہدایت وضلالت ءِ سلسلہ تمام اللہ پاک ءِ مشیت وحکمت ءِ تابع انت گڑا ائیں نبی اشانی غم ءَ وتارا پرچا پریشان کنئے ، ماں اے افسوس ءَ کہ اِے بدبخت دتی فائدہ ءِ گپ ءَ پرچا قبولدار نہ بنت زانا تو پہ اشان دتی جان ءَ قربان کنگ لوٹئے ۔ تو اشانی داستان ءَ یک کرا ایرکن اللہ اے درستانی کاریدان ءَ شرزانت آوت اشانی فیصلہ ءَ کنت وگوازینیت شما دلگیر وملور مبئیت ف۴ چہ اللہ پاک ءِ حکم ءَ گوات جنبراں چست کنان کارنت وآ ملکے ءِ علاقہ کہ ہشگا وگ اَت یعنی اودا کشار وسبزی نیست اَت چاریں گنڈاں دنزبال کنگائت چہ ھور ءِ آپ ءَ ماں آئی ءَ زندگی کیت ہمے پیما بفہمت کہ اللہ تعالیٰ شمارا ہم چہ مرگ ءَ پد زندگ کنت ۔ ماں روایتاں ہست کہ وھدے اللہ پاک مردگانءَ زندگ کنگ لوٹیت چہ عرش ءِ چیرگ ءَ یک خاصیں قسم ءِ ھورے بیت کہ چہ آ آپ ءِ ریچگ ءَ مردگ زندگ بنت چوشکہ ظاہریں ہور دباران ءِ برکت ءَ چہ زمین ءَ دانگ ردوم زیربیت زیاتیں تفصیل ماں حدیثاں چارگ ببیت ۔

الْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ

خاص شرف تمامیں ۔ ف۱ بہ ھمائی نیمگ ءَ بالا روت خبر پاکیں ف۲ و نیکیں کار

يَرْفَعُهُ ۚ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ

آئرا بالا بارت ف۳ و ھماکساں کہ مکر کننت پہ بدیں کاراں پہ آیاں اِنت عذاب تُرندیں ۔ وڈھگی

أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ

آیانی ھما نابود بیت ف۴ و اللہ پیداکت شمارا چہ خاک ءَ پدا چہ آپ ءِ پٹّ ءَ

ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا ۚ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا

پدا جوڑ کت شمارا جُفت (مرد و جن) و ماں شکم ءَ نہ زوریت ھچ مادگینے و نہ زائیت مگر

بِعِلْمِهِ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي

بہ خدا ءِ علم ءَ ف۵ و عمر دیگ نہ بیت ھچ مزن عمرے و نہ کم بیت چہ آئی ءِ عمر ءَ مگر نوشتہ

كِتَابٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا

انت ماں کتاب ءَ ۔ بیشک اے بہ خدا ءِ سرا ارزان اِنت ف۶ و برابر نہ انت دو دریا ۔ اے یکے

عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ

شیرکن اِنت، تُن پروشوک اِنت، دل کش اِنت آئی آپ و اے سور انت تہل اِنت ۔ و چہ ہر دو کاں

تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى

ورات گوشت تازگیں و در کن اِت شما سہت و زیور کہ پوش اِت آئرا ف۷ و تو گندئے

الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾

بوجیگان ءَ ماں آئی ءَ کہ آپ ءَ دِرّان ءَ تانکہ روزی شوھاز کن اِت چہ آئی مہربانی ءَ و تانکہ شما شکر بکر اِت ف۸

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ

ماں کنت شپ ءَ ماں روچ ءَ و داخل کنت روچ ءَ ماں شپ ءَ و رام کت روچ ءَ

وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ

و ماہ ءَ ہر یکے روان بیت پہ مدت ءَ نام گپتیں ف۹ اے اللہ انت شمے پروردگار پہ ہمائی انت

منزل ۵

ف۱ کافراں دگہ معبود پمشکا جوڑ کتگنت کہ اللہ پاک ءِ گورا اشاں عزت داروک بنت وَاتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِّيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا (مریم ع۵) بازکس مسلمانانی یل کنانءَ گوں کافراں دوستی کتگنت کہ چریشاں آیانی عزت سرجم بیت الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا (نساء ع۲۰) ایڈو لیس مردمانءَ سرسوج کرت کہ ہر کسے دنیا و آخرت ءِ عزت ءِ طلبگار نت باید اِنت کہ آ ایشرا چہ اللہ پاکءَ طلب بکنت کہ عزیزِ مطلق ھما وت اِنت چہ ھمائی فرمانبرداری و یادگاری ءَ اصلی عزت حاصل بیت تمام عزتانی مالک تھنا آوت اِت عزت رسیت یا نہ رسیت چہ ہمائی ءِ نیمگا، دگہ چہ کس ءَ نہ رسیت ۔
ف۲ پاکیزہ کلام، اللہ پاک ءِ ذکر، تلاوتِ قرآن علم و نصیحت ءِ گپ اَنت اِے گُل چیزاں خداوند کریم ءِ بارگاہ ءِ نیمگا سرکپنت و قبول و دلگوش ءِ عزت حاصل کننت
ف۳ پاک و صافیں کلام (ذکر اللہ وغیرہ) ءِ ذاتی تقاضا ہمیش اِنت بُرزا سرکپگ، دومی گوں آئیا صالحیں عملانی توشگ گون کپنت تو آئی ءَ چست کنانءَ زیات بُرزا و بالا بران بنت ۔ جوانیں کلام ءَ ابید چہ جوانیں کاراں سرجمیں بلندی و شان حاصل بیت نہ کنت ۔ لہتیں مفسراں وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ءِ ضمیرانی مرجع ءَ بدل کنانءَ اے معنی گپتگنت کہ پاکیزہ ئیں کلام خوبیں کار ءَ بلند و بالا کنت اِے ہم راست اِنت و دگہ لہتین ءَ یرفع ءِ ضمیر اللہ پاک ءِ طرف ءَ تاب داتگ یعنی اللہ پاک عمل صالح ءَ بالا کنت و قبولیت ءِ معراج ءَ سر کنت ۔ بہرحال ءَ خلاصہ ہمیش اِنت کہ جوانیں کار و خوبیں کلام ہر دوئیں بلندی و رفعت ءِ لوٹو کنت لہذا ہر شخصے کہ چہ اللہ پاکءَ عزت لوٹیت آئیا باید اِنت کہ اِے چیزانی ذریعہ ءَ حاصل بکنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی عزت اللہ ءِ دست ءَ انت، تئی ذکر و خوبیں کار بالا روان بنت و یہ ے وتی حدءَ سر بنت گڑا ابدیءَ سرا اشاں (سرجمیءَ) غلبہ (حاصل) کننت، کفر تگلیت اسلام ءَ عزت بیت مکارانی کل مکر و فریب بے کار و بے سوت ثابت بینت ۔ ف۴ یعنی ھماکساں پہ بدیں تدبیر و کاراں گلائیش لوانءَ حق ءِ برخلاف فریب کاری کننت آخر نامراد بوان تادان بار بینت ۔ بگندگہ قریش ءَ ماں "دار الندوہ"، ءَ مجلس کنان ءَ واجہ پیغمبرءَ قید کنگ یا قتل کنگ یا چہ وطن ءَ کشگ ءِ شور کرت نتیجہ اِے بوت کہ جنگِ بدر ءِ وھدءَ اشاں چہ وطنءَ در کپتنت و بہ مسلمانانی دست ءَ کُشگ و قید کنگ بوتنت ف۵ یعنی واجہ آدم ءَ چہ خاکءَ پدا آئی ءِ آولادءَ چہ آپ ءِ ترمپءَ پیدا کت پدا مردیں و جنین ءِ جفت سازت کہ چرائی ءَ انسانی نسل شنگ و تالان بوت مرمیانیچی ءَ چہ حمل ءِ قرار گرگءَ بگر دانکہ مُچک ءِ پیدائش ءَ ہر ہمیں دور و جاورے گوست آ کل ءِ خبر خداءَ ہست انت مات ءِ پت ہم نزانت کہ توک و تل ءَ چونیں صورت پیش اھتنت ۔ ف۶ یعنی ہر کس ءِ ہر قدر کہ عمر نت ماں لوحِ محفوظ ءَ نوشتہ اِنت و ہرچ ازبابے عمر ءِ کمی یا گیشی گیگنت یا کہ کئےءِ طبعی عمرءَ سر بیت کئے سرنہ بیت کل ماں اللہ پاک ءِ علم ءَ ہستنت و پہ اللہ پاکءَ اِے جزئیات ءِ ردا چپ و چاگرد (احاطہ) کنگ چہ بندھاں ہچ مشکل نہ انت آئی ءَ و تمام ماکان و مایکون جزئی، کلّی، غیب و حاضر ءِ علم چہ ازلءَ حاصل اِنت آ ذات ءَ پہ وتی سرا قیاس مکن اِت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت ہر کارے کم کم پہ وجود ءَ کیت چوش کہ مردم ءَ جوڑ بوگ و وتی مقدر کتگیں عمرءَ سر بوگ ہمے داب ءَ بزاں کہ اسلام ہم کم کم ءَ بودناک بیت و آخرکار کفر ءَ مغلوب وزیر کنان ھلیت ف۷ چہ بزا توحید ءِ دلائل و قدرت ءِ کارانی بیان پیدا کنت ہمے بابت ءَ توک و تل ءَ اسلام ءِ سر افضلی ءِ ردا لطیف اشارہ ہم بوان اِنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت یعنی کفر و اسلام ہر دو ہمسر نہ انت خدا کفرءَ مغلوب (زیر) کنت اگر چہ ترا چہ ہر دوئیناں فائدہ رسیت، چہ مسلمانان دین ءَ قوت حاصل بیت و چہ کافراں جزیہ و خراج، دگوشت چہ وشیں دریا و چہ سوریں دریاءَ دست کپیت یعنی ماھیگ و سہت و زیور یعنی مروارد گوہر قیمتی اگر چہ سوریں آپ ءَ دست کپنت ف۸ اکثر مزن مزنیں تجارت گوں آئی جہازاں انجام گرنت چرایاں ہرچ نفعے حاصل بہ بیت آ بزاں چہ اللہ پاک ءِ مہربانی ءَ اِنت ۔ اے تمام انعامانی سرا انسانءَ لازم اِنت کہ وتی واھندءِ شکر ءَ ادا بکنت ۔
ف۹ اے بیان پیسرا باز جاگہ ءَ گوستگ ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یعنی چو شپ و روچ ءِ پیماکدی کفر غالب انت کدی اسلام و روچ و ماہ ءِ پیما ہر چیز ءِ مدت مقرر انت، دیر و زوت ءِ گپ نہ انت ۔ بہرحال حق سر ظاہر و سوب مند بیت ۔

ف یعنی آذاتے ءِ صفات واحوال کہ بُرزا بیان بوتنت درحقیقت ءَ ھمیش اِنت شمے پرحقیں پروردگار و کُلّ زمین و آسمان ءِ بادشاہ، باقی شما ہماکسءَ خدا قرار دیان ءَ تواربرجن اِت آمسکین بادشاہ جہ بیم بیت، خرماءِ گُدّگ ءِ سرا تنکّیں پوشےہست آئی ءِ مالک ھم نہ اَنت ف۲ یعنی ھما معبودانی کہ شما چہ آیاں مدت لُوٹ اِت آیاں شمے توارءَ نہ اشکننت ودلگوش گوُرکُت ہم نکننت توہچ درد وارت کت نکننت بلکیں قیامت ءِ روچ ءَ چہ شمے مشرکانہ حرکتاں صاف بیزاری ءِ اظہارءَ کننت و مدد گار رجوڑ بوگ ءِ بدل ءَ دشمن ثابت بینت۔ ف۳ یعنی چہ اللہ پاک ءَ گیشترا حوال کئے زانت۔ ھمائی ءِ فرمان اِنت کہ اِے شریک رَد اَنت، ہچ کارءَ اہت کت نہ کننت چوشیں راستیں والمیں خبرانءَ دگہ کئے پیش داریت ف۴ یعنی کل مردم ھما اللہ پاک ءِ محتاج اَنت کہ آپہ کسءَ احتیاج نداریت چیاکہ تمام کمالات و خوبیاں ماں ھما ذات ءَ جمع انت پس ھمائی دت عبادت واستعانت ءِ مستحق بوت۔

الْمُلْكُ ۚ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن

بادشاھی۔ وھاکسان ءَ کہ شما تواربرجن ات ابید چہ آئی ءَ، مالک نہ انت بہ مقدار ناءِ گُدّگ ءِ

قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا

سرے پوشں ءِ ف۱ اگن شما آیاں تواربرجن اِت آشمے توارءَ نہ اشکننت واگن آباشکننت قبولدار نہ بنت شمے

لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ

دعایانی۔ وقیامت ءِ روچ ءَ منکر بنت بہ شمے شرک کنگ ءَ ف۲ وخبر نہ دنت ترا چوشکہ

خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ۖ وَاللَّهُ هُوَ

خبردنت خبرداروک ف۳ او مردماں ! شما اِت محتاج پہ نیمگ ءَ اللہ ءِ۔ واللہ ھما اِنت

الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا

غنی کل توصیفانی خداوند انت ف۴ اگن بلوٹیت بارت شمارا و کاریت نوکیں خلقتے۔ ونہ اِنت

ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن

اے کار پہ خداءَ گران ف۵ وبڈّءِ نہ کنت بار بڈکنوک دگرءِ بارءَ۔ واگن

تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا

تواربجنت گران بارکے را بہ وتی بارءِ نیمگا پہ مدد ءَ (گڈا) چست کنگ نہ بیت چرائی ءِ ہیچ چیز اگرچہ بہ بنت سیادوارث ف۶

تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ وَمَن

تو دترسینے ھماکسان ءَ کہ آترسنت چہ وتی رب ءَ ابید گندگءَ ف۷ وقائم دارنت نمازءَ، وہرکس

تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ وَمَا يَسْتَوِي

کہ پاک بوت گڈا آپاک بیت پہ وتی جند ءِ فائدگ ءَ وبہ اللہ ءِ نیمگ ءَ اِنت کلانی واتری ف۸ ونہ انت برابر

الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَ

کور وچم پچ، ونہ تہاری وروژنائی ونہ ساھگ و

لَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ

نہ لوار ونہ برابر اَنت زندگ ونہ مردگ ف۹ بیشک خدا اشکنائینیت

ف۵ یعنی شما قبولدار نہ بیٹیت تو آذات بر شیء ءَ قادر انت کہ شمارا دورکنان ءَ دگہ خلقتے آباد بکنت کہ آبہ ہمک داب ءَ آئی ءِ فرمانبردار واطاعت گذار بہ بیت چوشکہ فرشتہ ماں آسماناں۔ چوش کنگ پہ اللہ پاک ءَ مشکل نہ اِنت لیکن آئی ءِ حکمت ءِ تقاضا ہمیش اِنت کہ زمین ءِ سرا اے تمام کاروبار جاری بہ بنت آخرءَ ہر یکّے وتی عمل ءِ نیک و بد ءِ بدلءُ بگندیت تاکہ اِے رنگءَ آئیءَ تمامی صفتانی اظہار بہ بیت

ف۶ یعنی نہ کسے وتاوت کسے ءِ بارءَ بہ وتی سرا ایر کنت کہ آئیءَ گناہانءَ بہ وتی سرءَ بزوریت ونہ یہ دگرے ءِ توارءَ چیزے مدت کت کنت بلّی توری آکسے ءِ وارث ہم بہ بیت ہر کس نفسی نفسی ءِ توارءَ کنت تیو کا چہ اللہ پاک ءِ مہربانی ءَ مشکل آسان بیت۔

ف۷ یعنی چہ تئی ترسینگا ہماکس راستیں راہ ءَ زورانءَ سیت حاصل کنت کہ خداءِ گندگا ابید چہ خدا ترسیت وترسانءَ بہ آئی ءِ بندگیءَ گلائیش بیت۔ ماں ہرکس ءِ دل ءَ خداءِ خوف مبیت آچرے بیم ترایاں چہ اثرگریت؟

ف۸ یعنی چہ تئی نصیحت ءَ کسے بہ راہ ءَ بکپیت دوتی احوال ءَ راست بکنت تو تئی سرا وخداءِ سرا ہچ احسان نہ کنت بلکیں برے رھبندءَ آئی ءِ وتی فائدہ انت واے فائدہ سرجمیءَ ھما وہدءَ ظاہر بیت وھدے درست بہ اللہ ءِ گوراواپس جمع بہ بنت۔

ف۹ یعنی مؤمن کہ اللہ پاکءَ دل ءِ چم داتگنت بہ حق ءِ روشنائیءَ وخداوندی وحی ءِ برکت ءَ بے ترسءَ رہءَ بُرّانءَ ماں جنّت ءِ باغاں وخداوندی رحمتانی ساھگءَ سربیت آیانی برابری ءَ آکافرکت کننت کہ کور دل، ماں واھگ ودھمانی تہاروکیاں سرگردان بوانءَ جہنم ءِ آسءَ آئی ءِ سوچوکیں برانزانی طرف ءَ درکانءَ ردت، ہچبر بیت نہ کنت۔ درحقیقت ماں مومن وکافرءَ چریشیءَ ہم زیات فرق وتفاوت ہست انت ہنچوشکہ ماں یک زندگ سلامتیں مردے مرتگیں لاش ءِ میانجیءَ انت۔ اصلی ودائمی زندمانی چہ ایمان ءِ روح ءَ حاصل بیت ابید چریشیءَ انسان ءَ راچہ ہزار مُرتگیناں بدتر مُردہ زانگ لوٹیت

ف۱ یعنی اللہ پاک اگر بلوٹیت تو مردگانءَ ہم بہ اشکنائینیت، چوشیں قدرت دگراں نذارنت ہیے دابءَ بزان اِت کہ پیغمبرءِ کار خیرءِ سرکنگ وجہ بدونیکءَ ہوشیار کنگ اِنت کتام یک مردہ دلیں کافرے آئیءِ خبرءَ مہ اشکنت تولے خبر چہ آئیءِ وسءَ درا انت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت، یعنی کل مخلوق برابر نہ انت ہرکسءِ نصیبءَ ایمان ببیت آئیءَ الّمءَ ایمان رسیت۔ تو اگر زیادہیں آرزو وکنئےِ تو چے بیت کنت۔ دا ایکہ فرمائینتی "نہ تہاری نہ روشنائی" یعنی نہ تہاروکی برابر انت روشنائیءِ ونہ روشنائی برابرنت تہاروکیءِ (اے "لا" ءِ تکرارءِ فائدہ بوت) پدا فرمائینت "تو ماں قبرءَ کپتگینانءَ اشکنائینت کت نہ کنئے" ماں حدیثءَ اھتگ کہ گوں مردگاں سلام علیک بکن اِت وباز جاگہاں مردگانءَ دیم گور کنگ بوتگ، آئیءِ حقیقت اِے دابءَ اِنت کہ مردگءِ روح اشکنت وماں قبرءَ جون کپتگ کہ آنہ اشکنت اِے بحث پیسرءَ ماں سورہ نمل ءِ آخرءَ گوستگ، باید انت کہ اوداچارگ بہ بیت۔ ف۲ ترسینوک دت نبی بہ بیت یا نبیءِ قائمؔ مقام کہ بہ آئیءِ راہءِ طرفءَ دعوت بدنت اِے ردا ماں سورہ نمل ءِ چہارمی رکوعءَ چیزے نبیسگ بوتگ۔

مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَآ اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَّنْ فِی الْقُبُوْرِ ﴿۲۲﴾ اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيْرٌ ﴿۲۳﴾

ہرکسءَ کہ بلوٹیت ونہ ئے تو اشکنائینوک ھماکساں کہ ماں قبران انت۔ تو دَ لبس ترسینوکے یے ف۲

اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا ۭ وَاِنْ مِّنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيْهَا

بیشک ما دیم دات تراگوں حقیں دینءَ، مژدہ دیوک وترسینوک۔ ونیست ہیچ امتے مگر گوستگ ماں آئیءَ

نَذِيْرٌ ﴿۲۴﴾ وَاِنْ يُّكَذِّبُوْكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ جَآءَتْهُمْ

ترسینوک ف۲۔ واگن آیاں ترا دروغ بند بکنت، گڈا تحقیق دروغ بندءِ کتگ ھماکہ پیش چہ آیان اتنت، اتکنت پہ آیاں

رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتٰبِ الْمُنِيْرِ ﴿۲۵﴾ ثُمَّ اَخَذْتُ

پیغامبر آیانی گوں سرپچیں دلیلاں وگوں صحیفہاں وگوں کتاباں روشنیں ف۳ پدا من گپت

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ ﴿۲۶﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ

کافرانءَ گڈا چون بوت منی انکار ف۴ آیا تو ندیت کہ بیشک خدا، ایرگیتگ چہ آسمانءَ

ع ۳ ۱۲ ۱۵

مَآءً ۚ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ ثَمَرٰتٍ مُّخْتَلِفًا اَلْوَانُهَا ۭ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌۢ

آپ، پدا ما درکت چہ ہیشیءَ نیبگ، تہر تہرین اَنت رنگ آیانی ف۵ وماں کوہاں کش انت

بِيْضٌ وَّحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيْبُ سُوْدٌ ﴿۲۷﴾ وَمِنَ النَّاسِ

اسپیتیں وسُہریں تہر تہرین اَنت آیانی رنگ وسکیں سیاھیں کوہ اَنت ف۶ وچہ مردماں

وَالدَّوَآبِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ كَذٰلِكَ ۭ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ

وجناوراں ودلوتاں جدا جدا انت رنگ آئی ہمے ہیمءَ، ف نیست ابید چریشیءَ کہ ترسنت چہ خداءَ

عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ غَفُوْرٌ ﴿۲۸﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَتْلُوْنَ

عالم چہ آئیءِ بندہاں۔ تحقیق اللہ زبردست اِنت بخشوک ف بیشک ھماکساں کہ وانِنت

كِتٰبَ اللّٰهِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً

خداءِ کتابءَ وقائم دارنت نمازءَ وخرچ کننت چہ مئے داتگیں روزیءَ چیرکائی وسرظاھرءَ

يَّرْجُوْنَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُوْرَ ﴿۲۹﴾ ۙ لِيُوَفِّيَهُمْ اُجُوْرَهُمْ وَيَزِيْدَهُمْ مِّنْ

امیت دارنت یک تجارتےءِ کہ بے تاوان انت ف۹ تانکہ بہ تمامیءَ بدنت مزدءَ آیانی وزیاد بدنت آیانءَ چہ

منزل ۵

ف۳ یعنی روشنیں تعلیمات یا سرپچیں معجزات زورانءَ اھتگنت وہم چرایاں لہتیںءَ مختصر کسانیں صحیفہ دیگ بوتگنت یا لہتیںءَ مزن گیش وگیوار کنوکیں کتاب۔ ف۴ یعنی وہدے چہ تکذیبءَ دستش نہ کش اِت تو بچارات اشانی انجام چون خراب بوت ہمابدیں انجام شمے ہم بیت کنت ف۵ یعنی قسم قسمءِ نیبگاں (میوہ) پدا ماں ھمک قسمءَ ہمک رنگءِ میوہ پیدا کت، چہ یکیں زمینءَ چہ یکّیں آپءَ یا چہ یکیں گواتءِ اینکر مختلفیں چیزانءَ پیدا کنگ عجیب وغریب قدرتءَ ظاہر کنت۔ ف۶ یعنی اسپیتیں ہم ہمک درجہءِ (لہتے سک باز اسپیت لہتے کم اسپیتیں لہتے چرائیءَ ہم کم تر اسپیتیں) وسُہریں ہم باز درجہءِ وسیاھیں ہم باز بزیں سیاھیں گوراگءِ بازنلءِ بیما۔

ف۷ اے کل قدرتءِ نیرنگیانی بیان انت بس ہنچوشکہ ماں نباتات وحیوانات ءَ رنگ برنگءِ مخلوق ہستنت ماں انساناں ہم ہریکےءِ نمونہ جدا جدا انت، مؤمن و کافر یک بیما بہ بنت وکل انسان یکیں رنگءَ اختیار بکننت اِے چوں بیت کنت مریشیءَ واجہ نبیءَ تسلا دیگ بوت کہ چہ مردمانی اختلاف دارگءَ غم مکن۔

ف۸ یعنی ماں بندھاں گُہرتی گنوک ہم ہست انت وچہ اللہءَ ترسوک ہم مگر ترسنت ھماکس کہ آ اللہ پاکءَ عظمت وجلال وآخرتءِ لقاءِ ودوام ودنیاءِ بے ثباتیءَ زانِنت ودتی پروردگارءِ احکام وہدایتانی علم حاصل کنانءَ آیوکیں زندءِ باردءَ فکرمند اَنت ماں ہرکسءَ اِے علم وزانگ ہردرجہ ئے بیت بہ ھما درجہءَ آچہ خداءَ ترسیت، ماں ہرکسءَ خداءِ خوف مبیت آ درحقیقتءَ عالمِ (زانوگر) گوشگءِ مستحق نہ انت حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "یعنی کل مردم ترس نہ دارنت، چہ اللہ پاکءَ ترسگ اِے زانگ داریں مردمانی صفت اِنت واللہءِ معاملہ ہم بہ دو پیما انت آ زبردست ہم ہستنت کہ ہمک خطاءِ سرا گرفت بکنت وغفور ہم کہ گناہ گارءَ بہ بخشیت بس بہ ہر دوئیں حسابءَ بندہءَ ترسگ باید انت چیاکہ نفع وضرر ہر دوئیں ماں ھمائیءِ اختیارءَ اَنت۔ تو ہر وہدءَ بلوٹیت نفعءَ بدا ریت وضررءَ راہ بدنت ف۹ یعنی ہرکس چہ اللہ پاکءَ ترسانءَ آئیءِ خبرانءَ قبولدار بیت وآئیءِ کتابءَ گوں عقیدتءَ وانیت وہم ماں بدنی ومالی عبادتءَ کوتاھی نہ کننت آ درحقیقتءَ یک ہنچیں زبردستیں بیپارےءِ امیدوارنت کہ ماں آئیءَ ہیچ نقصان وتاوانءِ شبہہ ئے نیست اِنت۔ بلاشبہ وہدے خداوت آیانی عملانی خریدار بہ بیت تو ماں اے امیتءَ آیقیناً حقءِ سرا انت نقصانءِ ترس چہ ہیچ جانبءَ بیت نہ کنت پرچا کہ سرتاپا دا تمام نفع انت۔

فَضْلِهٖ ۭ اِنَّهٗ غَفُوْرٌ شَكُوْرٌ ۝۳۰ وَالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتٰبِ

وتی مہربانی ءَ ، بہ تحقیق هما انت بخشوک قدردان ف۱ و چیزیکہ ما وحی کت بہ تئیءَ نیمگءَ کتاب

هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيْرٌۢ

آ بر حق انت تصدیق کنوک اِنت عما چیزیکہ پیش چہ آئیءَ انت ۔ بیشک خدا وتی بندیاں خبردار انت

بَصِيْرٌ ۝۳۱ ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتٰبَ الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۚ فَمِنْهُمْ

گندوک اِنت ف۲ ۔ پدا ما کتاب ءِ وارث کُتنت ہماکسانءَ کہ آیانءَ درچِت ما چہ وتی بندیاں پدا لھتے چہ آیاں

ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ ۚ وَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ ۚ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِالْخَيْرٰتِ

بدکنوکنت بہ وتی جانانءَ ۔ ولھتے چہ آیاں میانہ رفتار اَنت ۔ ولھتے چہ آیاں پیش کپوکنت گوں نیکیاں

بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيْرُ ۝۳۲ۭ جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا

بہ حکمءَ خداءِ ۔ ہمیش انت مستریں شرف ف۳ باغ انت مدامیگی کہ داخل بنت ماں آئیءَ

يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّلُؤْلُؤًا ۚ وَلِبَاسُهُمْ فِيْهَا

سہبت وزیورپوش ئینگ بنت آیاں آئیءَ چہ سنگایاں طلاءِ و مرواردءِ ۔ و لباس آیانی اودا

حَرِيْرٌ ۝۳۳ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ ۭ اِنَّ

آبریشم انت ف۴ و گوشنت شکر انت خداءِ کہ آئیءَ دور کُت چہ ما غم ۔ بے شک

رَبَّنَا لَغَفُوْرٌ شَكُوْرُۨ ۝۳۴ۙ الَّذِيْٓ اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ

مئے رب البت بخشوکنت قدردان ف۵ کہ آئیءَ سرکنا نینتگ مارا ہنکینءَ دائمی جلگ ءِ چہ وتی فضلءَ

لَا يَمَسُّنَا فِيْهَا نَصَبٌ وَّلَا يَمَسُّنَا فِيْهَا لُغُوْبٌ ۝۳۵ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا

نہ رسیت مارا اودا ہچ رنجے و نہ رسیت مارا اودا اژنذی ف۶ و ہماکساں کہ کافر بوتنت

لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ ۚ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوْتُوْا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ

پہ آیاں انت آس دوزخ ءِ ۔ آہانی سرا موت ءِ فیصلہ کنگ نہ بیت کہ بمرنت و نہ سُبک کنگ بیت پہ آیاں

مِّنْ عَذَابِهَا ۭ كَذٰلِكَ نَجْزِيْ كُلَّ كَفُوْرٍ ۝۳۶ۚ وَهُمْ يَصْطَرِخُوْنَ

دوزخ ءِ عذاب ، ہمے ڈول ءَ ما سزا دئیں ہر یک ناشکرےءَ ف۷ و آ فریاد کننت

ف۱ یعنی بازیں گناہانءَ معاف کنت و کمتیں طاعت ءِ قدرءَ کنت و دستور ءِ روءَ ہرچ ثوابے رسگی انت لطور بخشش چراٸیءَ زیادتر دنت ۔

ف۲ یعنی بندہانی احوالءَ شرزانت ، خوبیں موقعےءَ اِے کتاب نازل کت ۔ ف۳ یعنی چہ پیغمبرءَ پد اِے کتاب ءِ وارث هما امت ءَ را جوڑ کت کہ مجموعی حسابءَ چہ تمام امتاں بہتر و شرتر انت البت امت ءِ تمام افراد یکسان نہ انت ماں اشاں ہماکس ہم گون انت کہ صحیح ایمان ءِ باوجود ماں گناہاں گرفتار بنت (اشاں ظالم لنفسہ بوتنت) و ہماہن ادا رنت کہ توکی راہءَ گرنت نہ ماں گناہاں سر و چیرنت نہ مزنیں بزرگ و ولی (اشانءَ مقتصد فرمائینت و لھتے هما کاملیں بندہ انت کہ آیاں چہ اللہ پاک ءِ فضل و کرمءَ دیما قدم جناں نیکیاں حاصل کنگ و کمال ءِ درجہءَ سربوگ ءِ واسطہ چہ مقتصدینءَ دیما درکینت و مستحبیں چیزانءَ ہم یل نہ کننت و چہ گناہ ءِ ترس ءَ مکروہ تنزیہی بلکیں داں انچیک کہ چہ مباحاں ہم پرھیز کننت ۔ اعلی و بالا درجہ ءِ فضیلت و اشانءَ حاصل اِنت چونائیءَ ماں درجتگیں بندھاں بہ یک حسابے درستانی شمار کت چیا کہ درجہ بدرجہ کل بہشتی انت ، گنہگار ہم اگر مومن انت تو بہر جاورءَ کتام نہ کتام وہدءَ ضرور ماں جنت ءَ داخل بیت ماں حدیثءَ فرمان کت کہ مئے گنہگار معاف اَنت یعنی آخرکار معافی حاصل بیت و میانجی ءِ واجہاں سلامت انت وکسے روت گڈا چہ درستاں دیمءَ بروت ، اللہ پاک کریم اِنت ۔ آئیءَ گورا بخیلی نیست ۔

ف۴ طلاء و ریشم پہ مسلمانیں مردیناں اودا (ماں جنتءَ) ہست ۔ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمان کت ہرچ مردیں آدمے ریشمی گُد بپوشیت ماں دنیاءَ نپوشیت ماں آخرتءَ ۔

ف۵ یعنی دنیا و محشر ءِ غم دور کُت و گناہانءَ بخشت و از روئے قدردانی طاعتی قبول کت ۔

ف۶ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت منندجاہ چراٸیءَ بیش ہچ نیست اَت ہر جاگہ کارءَ دیم دیگی اَت ۔ و روزی ءِ فکر ، دشمنانی ترس و رنج و درد اودا رسگ ءِ شرطءَ کُل گار بوتنت

ف۷ نہ کافرانءَ ماں جہنم ءَ موت کیت کہ چراٸیءَ تکلیف ءَ ہلاس بہ بنت و نہ عذاب ءِ تکلیف کدی ہم کم بیت ۔ اے قسمیں ناشکرانی سزا مئے گورا ہمیش انت

فِيهَا ۚ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ
اودا، اے مئے رب بہ کش مارا کارکنیں خوبیں ابید چرایاں کہ ما کتگنت ف۱

أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ۖ
آیا ماعمر نہ داتگت شمارا این کر کہ پنت بگپتیں ماں آئی ءَ ھاکسءَ کہ پنتی لوٹت وآتک شمے کرا ترسینوک

فَذُوقُوا۟ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيْبِ
گڈا بچش اِت ونیست پہ ظالماں ہچ مددگارے ف۲ بیشک خدا زانوکنت اسراران ءَ

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى
آسمانانی وزمین ءِ ۔ بیشک ھا زانوکنت دل ءِ حبرانی ف۳ آھا اِنت کہ

جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا يَزِيدُ
کتی شمارا خلیفہ ماں زمین ءَ ف۴ گڈا ہرکس ناشکری کنت تو ہمائی سرانت ناشکری ونہ زیات کنت

ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ
کافران ءَ کفر آیانی گورا آیانی ربّ ءِ مگر سزاہا ونہ گیش کنت کافران ءَ

كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ
کفر آیانی مگر تاوان ف۵ تو بگوش شر بچارِت شما وتی شریکان ءَ کہ شما توار پہ جن اِت

مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ
ابید چہ خداءَ ، پیش بدارِات من ءَ را چہ زمین ءَ آیاں چے پیدا کتگ ؟ یا پہ آیان ءَ

شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ
شریداری ہست ماں آسماناں ؟ ف۶ یا ما آیاں داتگ کتابے گڈا اے سند دارنت آئی ءِ ف۷ انا بلکیں

إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ
وعدہ نکننت ظالمءَ لہتیں گوں لہتین ءَ مگر فریب دیگ ءِ رھبندءَ ف۸ تحقیق خدا نگاہ داریت

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا
آسمانان ءَ وزمین ءَ ایکہ بٹگلنت آدویں ۔ واگن آدویں بٹگلنت نیست آیانی نگاہدار وک

منزل ۵

ف۱ یعنی آوھدءَ ہمائیں شرزانتنت بلے نوں آکاراں نہ کنیں یک برے مارا چہ دوزخ ءَ در بکن تو ما خوب نیکی جمع کنان وفرمانبردار بوانءَ تئ خدمت ءَ حاضر بئیں
ف۲ اے جواب دوزخیان ءَ دیگ بیت یعنی ما شمارا عقل وہوش داتگت کہ حرائیءَ شما نیک وبدءَ پوہ بوتگت وشمارا دراجیں عمرے دات کہ ماں اے عمرءَ اگر شما بلوٹتیں تو کل نیک وبد ءِ سراءِ فکرجنان ءَ تچکیں راہ ءِ سرا روک بوتگئے حتی کہ چہ شما بازکس شصت وہفتاد سال ءِ عمرءَ سربوان ءَ رندءَ چہ دنیاءَ لڈ تو پدا چہ سرہ اہنچوشیں مرداں وجاوراں گوں شما ڈیک وارتگت کہ آیاں شما چہ بدیں انجام ءِ بابت ءَ مزن ترسینتگت ۔ نوں مزنیں عذاب ءِ تام بچشت دچہ ہچ کسءَ پہ مددشیگی دلمانگ مبے ات ۔

ف۳ یعنی آئرا بندھانی کل ظاہریں چیریں احوال و کاراں ودلانی اسرار معلوم اَنت دانکہ ہچ کس ءِ نیت واھگ حرائیءَ لوشیدہ نہ انت ھمائیءِ روءَ آمعاملہ کنت وآئرا اے ہم معلومنت ہماں کساں کہ دِلش ہچ نگوشتگ کہ مارا ایں بکن پداچوشیں ردکاری نہ کنیں آیاں ماں وتی دعوٰیءَ دروغ بندوک انت ۔ اگں اشاں ہفتاد رندءَ ہم واپس کنگ بہ بنت پدا ہم چہ وتی ناشریں کاراں دست کشوک نہ بنت آیاں چہ وتی عادت ءَ مجبورنت وَلَوْ رُدُّوا۟ لَعَادُوا۟ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ (انعام رکوع ۳)
ف۴ یعنی پیشی امتانی جاگہءَ شمارا بہ زمین ءِ سرا آباد کت ودا سرداری دات بایدنت کہ نوں آئیءِ حق ءَ ادا بکنیں ف۵ یعنی چہ کفر وناشکری وچہ اللہ پاکءِ آیتانی انکارءَ خداءِ ہچ کار خراب نہ بیت آذات چہ مئے توسیپ وشکرءَ بے غرض اِنت البت ناشکری کنوکانی سرا ناشکری ءِ وبال المءَ کپیت کفرءِ انجام چریشیءَ ابید دگہ ہچ نہ اِنت کہ چہ اللہ پاک ءِ جانب ءَ برابر ناراضی وبزاری زیات بوان بہ بیت وماں کافرءِ نقصان وتاوانءَ ہر روچ گیشی آیان بہ بیت ۔
ف۶ یعنی ماں وتی معبودانی احوال ءَ فکرجنان ءَ منا رابگوش اِت کہ زمین ءِ کتام بھراشاں جوڑ کت یا ماں آسمانانی جوڑ کنگ ودارگءَ آچہ قدرءَ شریدارنت ، اگں اشانی ہچ ونڈے گون نہ اِنت تو آخر اشاں چونکائی خدا جوڑ بوتنت بایدنت کہ شماکے عقل وہوش ءَ کار بگراِت ۔
ف۷ یعنی عقلی دلیل ندارنت تو گڈا نقلی معتبریں دلیل بیاراِت کہ ھا دلیل ءِ روءَ شما اے ہمیں مشرکانہ دعوٰی کن اِت ۔
ف۸ یعنی شمے گورا عقلی یا نقلی دلیل ھچ نیست قصہ تیو کا ھمنکراِنت کہ اشانی مستریں مرداں وتی کستریادان ءَ وپیشی مرداں گڈی مرداں ءَ چہ شیطانءِ اغواءَ اِے وعدہ کنان ءَ پیدا کنت کہ ھٰٓؤُلَآءِ شُفَعَآؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ (اے بت وغیرہ اللہ پاک ءِ گورا مئے سفارشی انت) ومارا آئیءِ قرب عطا کنوک اَنت حالانکہ اِے پہک فریب وردکاری ایت ، اشاں چونکہ سفارش کت کننت من ءَ چہ مستریں مقرب ہم اودا انتونت کہ پہ کافرانی سفارش ءَ وتی زبان بسر بینت ۔

مِنْ اَحَدٍ مِّنْۢ بَعْدِهٖ ؕ اِنَّهٗ كَانَ حَلِيْمًا غَفُوْرًا ﴿۴۱﴾ وَاَقْسَمُوْا
کسے ابید چہ آئی ءَ وا　　ھما انت تحمّل ءِ خدا بُند بخشوک وا　و سوگند

بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَآءَهُمْ نَذِيْرٌ لَّيَكُوْنُنَّ اَهْدٰى
بہ خدائش وارت وتی ترندیں سوگند کہ اگن بئیت آیانی گورءَ ترسینوکے البت ضرور بنت شرتر راہ گپوک

مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ ۚ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيْرٌ مَّا زَادَهُمْ اِلَّا
چہ ہریک امتےءَ - گڈا اوھد یکہ آتک آیانی گورءَ ترسینوک زیات نکنت آیان مگر

نُفُوْرَا ﴿۴۲﴾ لَا اسْتِكْبَارًا فِى الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ ؕ وَلَا يَحِيْقُ
بیزاری، بہ سبب ءَ سرکشی ماں زمین ءَ　وزیات نکت مگر ٹھگی بہ بدیں کارءَ و نہ کپیت وبال

الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ ؕ فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلِيْنَ ۚ
مکرءِ بدیں کارءِ مگر آیانی جندءِ سرا ۳　گڈا انیست انت رہ چاروک مگر رہ بندءَ پیشی مردمانی

فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدِيْلًا ۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ
گڈا ہچبر تو نگندے پہ رہ بندءَ اللہ ءِ تبدیلی ،　وتو ہچبر نہ گندے پہ رہ بندءَ خداءِ

تَحْوِيْلًا ﴿۴۳﴾ اَوَلَمْ يَسِيْرُوْا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
ٹگلگ ۴　آیا ترو تاب اِش نہ کت آیان ماں زمین ءِ سرا تاکہ چمّانِ وت بگندنت کہ چوں انجام بوت

الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوْٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ؕ وَمَا كَانَ اللّٰهُ
ھما کسانی کہ آچرایاں پیش اتنت وہست اتنت زیات ترچرایاں زورمند - ونہ اِنت خدا کہ

لِيُعْجِزَهٗ مِنْ شَيْءٍ فِى السَّمٰوٰتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ ؕ اِنَّهٗ كَانَ
عاجز بکنت آئرا ایک چیزے ماں آسمانان　ونہ ماں زمین ءَ -　ھما ہست اِنت

عَلِيْمًا قَدِيْرًا ﴿۴۴﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوْا مَا تَرَكَ
زانوگر، قدرتانی داروک ۵　واگر گرفتار بکنت خدا مردمان ءَ بہ سزاءَ آیانی کتگیں کارانی یل نہ کتی

عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَّلٰكِنْ يُّؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ
ماں زمین ءِ پُشت ءَ ہچ سُرندھے ۶　ولیکن مہلت دنت آیان ءَ پہ مقرریں مُدّتے ءَ ،

وا یعنی اے ھمائی قدرت ءِ دست اِنت کہ آ اینکہ مزن ڈُھین گُرات ءَ چہ وتی مرکزءَ کینزگ وچہ جاگہءَ اِنگر دا آنگر سُرگ نیلیت ، واگن بند خبرءَ اِے چیزاں چہ وتی جاگہءَ نہ ٹگلنت توگڈا بغیر چہ خداءَ دگہ کئی طاقت انت کہ اِشان ءَ ماں قابوءَ بداریت چنانچہ ماں قیامت ءَ وھدے کہ اللہ تعالیٰ اے تمامیں نظام ءَ سرچیر کنت تو ہچ طاقتے آئرا داشت کت نہ کنت ۔ وا یعنی مخلوق ءِ کفر وعصیان ءِ لوٹ ہمیش انت کہ اے تمام نظام ماں یک دمانے ءَ سرچیر کنگ بہ بیت لیکن بہ آئی تحمّل و بُردباری ءِ برکت ءَ اِے نظام پشت کپتگ آئی ءِ مہربانی مبیت تو تمام دنیا ویران بیت ۔

وا۳ عرب ءِ مخلوق ءَ وھدے اشکتگت کہ یہود وغیرہ اید گہ قومان ءَ وتی نبیانی اِے داب ءَ نافرمانی کتگ تو اشاں گشتگت کہ کدی مئے میانجی یک نبی یے بئیت توما چہ آقوماں شرتر نبی ءِ اطاعت وہمراہی ءَ کنیں ، وھدے اللہ پاک ءَ نبی دیم دات کہ آ چہ کلّیں نبیاں ماں عظمت وشان ءَ زیات ترانت تو اشاں چہ حق ءِ راہ ءَ گیشتر دور بوتنت ۔ اشانی غرور وتکبرءَ اشان ءَ چونکائی اجازت بداتیں کہ نبی ءِ دیما وتی گردن ءَ جہل بکننت ۔ اطاعت وہمراھی ءِ بدل ءَ اشاں بہ دشمنی ءِ سرا لانک بست وقسما قسمیں سلّیں تدبیر وردکاری وفریب دیگءَ لگتنت مگر یاد کنگ بہ بیت کہ بدیں تدبیر چپکائی بدیں تدبیر کنوکانی چک ءَ کپیت بلے توری چینت روچ ھدارگی ماں وتی دل ءَ وتی مکروفریب ءِ سرا وشنود بہ بنت کہ ماتدبیر کنان ءَ اِے رنگ ءَ مسلمانان ءَ نقصان دات لیکن انجام کا اشانءَ معلوم بیت کہ حقیقتءَ مستریں تاوان کجام کسان ءَ چست کنگ کپیت ۔ بالفرض اگر اے تاوان ماں دنیاءَ ہم ٹگل اِت تو ماں آخرتءَ یقیناً اِے تاوان ءَ چمّانِ وت گندنت ۔ وا۴ یعنی اشاں بہ ہمے خبرءَ راہچارنت کہ ہر چیکہ گوں گوستگیں گناہ گاراں معاملہ (حساب دادے) بوت گوں ھمیشاں ہم بہ بیت نول اگرا شاں چہ دی ناشریں کاراں دست نہ کشنت تو گوں اِشاں ہم چو ہمایاں حساب داد بیت ۔ اللہ ءِ دستور مجرمانی سزا دیگ ءِ بابت ءَ ہر داب ءَ لوان و پیدا کنت آنہ بدل بوگی انت کہ سزاءِ بدل ءَ پہ چوشیں گناہ گاراں انعام واکرامے بہ بیت ونہ ٹگلگیگ انت کہ چہ مجرم ءَ سزا ٹگلیناںءَ غیر مجرم ءَ سزا دیگ بہ بیت ۔ وا۵ یعنی مزن مزنیں زوراکیں مدعیاں چہ اللہ پاک ءِ گرفت ءَ وتارا رستگار کت نہ کت مثلاً عاد وثمود وغیرہ ۔ اِے بزّگ چہ چیزانت ، شر بفہم اِت کہ آسمان وزمین ءِ ہچ طاقت اللہ پاک ءَ عاجز کت نہ کنت آئی ءِ علم چاگرد کنوک وقدرت آئی ءِ کامل اِنت گڈا معاذاللہ عاجز بہ بیت تو چہ کجام پہنات ءَ !

وا۶ یعنی مردم ہر چ گناہے بہ دتا کنگیت اگر چہ اِشاں ہر ہر جزئی ءِ سرا گرگ شروع بکنت تو ہچ ساہ دار روئے زمین ءِ سرا باقی نہ مانیت نافرمان چہ وتی نافرمانی ءِ ردا تباہ کنگ بنیت وکاملیں فرمان بردار کہ عادۃً بازکم مردم بنت بہ سبب ءَ قلت ءِ چست کنگ بہ بنت چیاکہ عالم ءِ نظام بہ ہنچیں دابےءَ قائم کنگ بوتگ کہ تیوکا حسابی چینت انسانی اِدا آباد بوگ خداوندی حکمت ءِ برخلاف انت بدا وھدیکہ انسان آباد مبنت تو گڈا حیوانات بہ کتیگی دارگ بہ بنت آیانی وجود بلکیں تمام عالم ءِ وجود بہ ہمے واجکاریں انسان ءَ قائم انت ۔

ف۱ یعنی داں یک مقرریں مدتے وگیشّینتگیں حدے ءَ اللہ ءَ سُست داشتگ، کہ ہریک گناھے ءِ رِدا ہما دمانءَ نہ گِریت وہدے کہ وعدہ کتگیں وقت کیت تو یاد بدارِت کل بندہ بہ آنگاہ ءِ چیرءَ اِنت کتام کسے ءِ یک ذرّہ یے نیکیں یابدیں عمل چہ آئی ءِ علم ءَ در نہ اِنت بس ہریک کسے ءِ بہ وتی احاطہ کنوکیں علم ءِ روءَ راست فیصلہ فرمائینت نہ گناہ گار جاہے وتا چیر دات کت کنت ونہ فرمانبردار ءِ حق جنگ بیت۔ اَللّٰھُمَّ اجْعَلْنَا مِمَّنْ یُّطِیْعُكَ وَاغْفِرْلَنَا ذُنُوْبَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ۔ تمّت سُوْرَۃُ الفَاطِر بفضل اللہ ورحمتہ۔

ف۲ یعنی قرآن کریم وتی معجزانہ شان، پُرحکمتیں تعلیمات وپختہ ایں مضمونانی حساب ءَ زبردست گواہ بہ رے خبرءَ انت کہ آئی ءَ نبی اُمّی ءَ آورتگ یقیناً اللہ پاک ءِ دیم داتگیں وبےشک وشبہ بہ تچکیں راہ ءِ سرا انت آئی ءِ رندگیری کنوکاں ہچ ترسے نہ بیت کہ آ ردوران ءَ چہ وتی منزل ومقصد ءَ دور بنت۔

ع ۵ ۸ ۱۷

فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهٖ بَصِیْرًا ﴿۴۵﴾

گڈا وھدیکہ کیت ھما وقت ومدّت گڈا بیشک خدا ہست اِنت وتی بندیانی گندوک ف

سُوْرَةُ یٰسٓ مَكِّیَّةٌ وَّهِیَ ثَلٰثٌ وَّثَمٰنُوْنَ اٰیَةً وَّخَمْسُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ یٰسٓ ماں مکہ ءَ نازل بوت وآئی ءِ ہشتاد وسے آیت وپنچ رکوع انت۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں نام ءَ اللہ ءِ ھماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے۔

یٰسٓ ﴿۱﴾ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِیْمِ ﴿۲﴾ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِیْنَ ﴿۳﴾ عَلٰی

سوگند بہ قرآن انت حکمت داروکیں۔ بیشک توئے چہ پیغامبراں۔ بہ

صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ ﴿۴﴾ تَنْزِیْلَ الْعَزِیْزِ الرَّحِیْمِ ﴿۵﴾ لِتُنْذِرَ قَوْمًا

تچکیں راہ ءِ سرا ف۲ ایر گیتگگیں انت زبردست رحم کنوک ءِ ف۳ تاکہ تو بترسینے یک قومے ءَ

مَّاۤ اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ فَهُمْ غٰفِلُوْنَ ﴿۶﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰۤی

کہ ترسینگ نہ بوتگنت آیانی پت وپیرکاں گڈا آیاں سر بدینا انت۔ تحقیق ثابت بوت بہ آیاں وعدۂ عذاب

اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴿۷﴾ اِنَّا جَعَلْنَا فِیْۤ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلٰلًا

بازینانی سرا۔ گڈا آیاں ایمان نیارنت ف۴ بیشک ما دور دات ماں آیانی گردناں طوق

فَهِیَ اِلَی الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُوْنَ ﴿۸﴾ وَجَعَلْنَا مِنْۢ بَیْنِ

گڈا آ انت داں زنوکاں، گڈا آیاں سربرز کنوکنت ف۵ وآڈ کت ما دیما

اَیْدِیْهِمْ سَدًّا وَّمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَیْنٰهُمْ فَهُمْ لَا یُبْصِرُوْنَ ﴿۹﴾

آیانی دیوالے وپُشت آیانی دیوالے بداما چہ بُرزا آیان ءَ چیر دات گڈا آیاں ہچ نہ گندنت ف۶

وَسَوَآءٌ عَلَیْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۰﴾ اِنَّمَا

وبرابر انت بہ آیانی سرا کہ تو بترسینے آیان ءَ یا مترسینے آیاں ایمان نیارنت ف۷ تو ءَ

تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِیَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَیْبِ فَبَشِّرْهُ

ترسینے ھماکس ءَ کہ رندگیری بکنت نصیحت ءِ وبترسیت چہ رحمان ءِ بے گندگ ءَ۔ گڈا مژدہ بدہ آئیا

ف۳ یعنی اِے دین ءِ تچکیں راہ یا قرآن حکیم ھما خداء نازل کتگیں انت کہ آ زبردست ہم ہست اِنت کہ منکر ءَ بغیر چہ سزاء یل ندنت ورحم کنوک ہم ہست اِنت کہ ایمان آروکان ءَ چہ داد وبخشش ءَ مالامال کنت نمشکا ماں قرآنی آیتاں لہتے آیتاں لطف ءِ شان ءَ ولہتے غضب وقہر ءِ شان ءَ ظاہر کنوک اَنت۔

ف۴ یعنی مزن گرانیں کارے تئی حوالہ کنگ بوتگ کہ آ قوم (عرب) ءَ تئیں واجہ قرآن ءِ معرفت ءَ ہُشیار وآگاہ بکنئے کہ آئی گورءَ چہ صدھا سالاں کس لوٹھینوکے دیم نہ داتگ اَت آجاہل وغافلیں قوم کہ آنہ خداء بارو ءَ زانت ونہ آخرت ءِ نہ چہ ماضی ءَ عبرت حاصل کنوکنت ونہ مستقبل ءِ فکر ءَ داریت نہ وتی بندر ءِ سرا نظر داریت ونہ انجام ءِ بارو ءَ فکر جنوکنت، نہ نیک وبد ءِ میانجیءَ فرق وتفاوت ءَ زانت ونہ شر وگندگ ءِ رِدا شعور داریت آئیا اینکر دراج کشیں جہالت وغفلت ءِ تہار وکیاں درکنان ءَ رُشد وہدایت ءِ تچکیں راہ ءِ سرا آرگ واوشتارینگ ارزانیں کارے نہ اِنت، بلاشبہ شما گوں سرجمیں قوت وطاقت ءَ آیاں چہ رے ترسناکیں انجاماں وبیمناکیں مستقبل ءَ خوف دیان ءَ فلاح وسوبمندی ءِ بالائیں درجاتاں سرکنگ ءِ رِدا جہد وکوشست کن اِت تاکہ اِے قوم چہ وتی اعلائیں کامیابی ءَ بہ کلیں جہان ءَ کامیابی ءِ درواز گءَ پچ بکنت لیکن بازکس تراھما ڈولیں دوچار کینت کہ آیاں ہچ رنگ ءَ نصیحت ءِ سرا دلگوش گوش نہ کنت بمشکا آیانی سرا شیطان ءَ پورہ پورہ وتی قبضہ محکم کتگ کہ آ اشانی ناہودگیں وناشریں کاران ءَ ڈولدار کنت واشانی دیما ایر کنت وبیشی ورندی احوال ءَ توری ہر قدر سِل بہ بنت آیانی دیما خوبصورت کنت وپیش داریت، نتیجہ چوش بیت کہ مردماں چہ آیوکیں زندگی ءَ یھک منکر بوان ءَ وتی فانی واہگاں وتی قبلۂ مقصود قرار دینت آساعت ءَ یک نیمگے شیطان ءِ قول لَاُغْوِیَنَّهُمْ اَجْمَعِیْنَ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِیْنَ (ابید چہ مخلصیں مردماں من درستاں بدراہ کناں) راست بیت ودومی نیمگا حق تعالیٰ ءِ قول لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اَجْمَعِیْنَ (چہ ترا وچہ تئی رندگیری کنوکاں دوزخ ءَ پُرکناں) ثابت بیت۔ باقی ماں خداوندی علم ءَ وچہ ازل ءَ ثابت اِنت کہ فلاں قوم ءِ فلاں فلاں مردم چہ وتی بدراہی دلا پردا ہی ءَ ماں شیطان ءِ دام ءَ گرفتار بوان ءَ خداوندی عذاب ءِ مستحق قرار گرنت چہ اِے ہمیں مردماں ءِ راہ راست ءِ سرا آیگ ءِ طور توقع کنگ بیت پس شمارا در بابت ءَ انذار واصلاح ءِ اگر کتام ڈولیں دل پروشیں واقعات دیما بیاینت توماں دل ءَ ملور وغمناک مبو، شما وتی فرض ءِ سرانجام بدے اِت وانجام ءَ بہ خداء بسپارے۔ بُرزی تقریر ءَ پوہ بوگ ءِ رِدا اِے آیتاں بہ وتی نگاہ ءِ چیرءَ دارگ بہ بنت (۱) وَمَنْ یَّعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَیِّضْ لَهٗ شَیْطٰنًا فَهُوَ لَهٗ قَرِیْنٌ وَاِنَّهُمْ لَیَصُدُّوْنَهُمْ عَنِ السَّبِیْلِ وَیَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ۝ (زخرف رکوع ۴) معلوم بوت کہ شیطان بندر ءَ کسے ءِ سرا مسلط کنگ نہ بیت بلکہ کور بوان ءَ چہ بیت ونصیحت ءَ دیما ترینگ ءِ اثر چوش بیت کہ آخر کار شیطان انسان ءِ سرا مسلط بیت چوشکہ اگر کسے چہ دست و پاداں داں دراجیں مدّتے ءَ کار مگریت تو آعضو بے کار کنگ بیت۔ قال تعالیٰ: فَلَمَّا زَاغُوْۤا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ (الصف رکوع ۱) وَنُقَلِّبُ اَفْـِٕدَتَهُمْ

وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوْا بِهٖۤ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّ نَذَرُهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ (انعام رکوع ۱۳)
(ب) وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ فَزَيَّنُوْا لَهُمْ مَّا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِيْۤ اُمَمٍ (حم السجدة رکوع ۳)
تسلطءَ رندشیطان اے کارءَ کنت آئیءِ نتیجہ «حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ» انت (ج) وَالَّذِيْ قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَّكُمَاۤ اَتَعِدَانِنِيْۤ اَنْ
اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُوْنُ مِنْ قَبْلِيْ وَهُمَا يَسْتَغِيْثٰنِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَيَقُوْلُ مَا هٰذَاۤ اِلَّاۤ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ
اُولٰٓئِكَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِيْۤ اُمَمٍ (الاحقاف رکوع ۲) هما مردمانءِ سرا صادق بیت کہ آ چہ موتءَ بعد دگہ زندگیءِ یقین ندارنت۔ آ بدیءَ
بدی نفہمنت بلکیں چہ اغوائے شیطانیءَ وتی بدیانءَ نیکی وگمراھیءَ ھدایت فہمنت اشانءَ ہر ڈولیں جوانیں دلائل پیش بکنے واضحیں نشانش پیش بدارے
کلاں ءَ دروغ کننت وناہودگیں دلیل بازی کننت بظاہر اشاں ھادیانی وپیغمبرانی طرفءَ گوشانءَ جہل کننت مگر یک حرفءِ پوہ بوگءِ جہدءَ نہ کننت
تیوگءَ ہوا وہوسءَ وتی معبود وخدا سازنت نہ عقلءَ کار بندنت ونہ چمانءَ۔ اشاں چہ ھاکان انت کہ اشانی اعراض وبغضءِ نتیجہءَ آخر کار خداوندکریم
بہ اشانی دلانی سرا مہر جنت کہ نوں ما آیاں خیرءِ داخل بوگءِ گنجائش باقی پشت نہ کپیت چوشکہ کسے وتی سرا روشنیءِ تمامیں دروازگانءَ بند بکنت تو اللہ تعالے
ہم آئیا ماں تہاروکیءَ ویل کنت یا یک مریضے بہ درمان ورگءِ بدءَ اسوگند وارت بلے گوں حکیمءَ دشمنی داریت وہمک ڈولیں بدپرہیزی کنت تو اللہ تعالے
آئیءِ مرضءَ مہلک جوڑ کنت وناامیتیءِ جہلیں جاتءَ دوری دنت۔ فرمان کنت " تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْۢبَآئِهَا وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْا بِمَا كَذَّبُوْا بِهٖ مِنْ قَبْلُ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِ الْكٰفِرِيْنَ (اعراف رکوع ۱۲) ثُمَّ بَعَثْنَا
مِنْۢ بَعْدِهٖ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآءُوْهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْا بِمَا كَذَّبُوْا بِهٖ مِنْ قَبْلُ كَذٰلِكَ نَطْبَعُ عَلٰى قُلُوْبِ
الْمُعْتَدِيْنَ (یونس رکوع ۸) وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ لَّيَقُوْلَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْۤا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا
مُبْطِلُوْنَ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ (روم رکوع ۶)
كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ۝ (مومن رکوع ۴) وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّسْتَمِعُ اِلَيْكَ حَتّٰۤى اِذَا خَرَجُوْا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوْا لِلَّذِيْنَ
اُوْتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ اٰنِفًا اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ (محمد رکوع ۲) بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا
يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا (النساء رکوع ۲۲) كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ (مطففین رکوع ۱) اَفَرَءَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ
اِلٰهَهٗ هَوٰىهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَّخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشٰوَةً فَمَنْ يَّهْدِيْهِ مِنْۢ بَعْدِ اللّٰهِ (الجاثیۃ ع ۳)
وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوْبٌ لَّا يَفْقَهُوْنَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُوْنَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَّا يَسْمَعُوْنَ بِهَا
اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغٰفِلُوْنَ (اعراف رکوع ۲۲) يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ مِنْۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهٖ يَقُوْلُوْنَ اِنْ
اُوْتِيْتُمْ هٰذَا فَخُذُوْهُ وَاِنْ لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوْا وَمَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهٗ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهٗ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ
لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُّطَهِّرَ قُلُوْبَهُمْ (المائدہ رکوع ۶)

ف ۵ اے ھما مردمانی حقءَ انت کہ آیانی ذکر ماں گوستگیں فائدہءَ بیان بوت۔ اے رسم ورواج، حب جاہ ومال وپت وپیرکانی تقلیدءِ طوق انت کہ
اشانی گٹ گوں ترندیءَ پرنچگت ومزن شانی وتکبرءِ سببءَ آیانی سر جہلءَ نہ چکتنت ف ۶ نبیءِ دشمنیءَ آیانی ھدایتءِ قبول کنگءِ میانگیءَ
دیوار مک کرتگت۔ ماں جاھلانہ رسم ورواج ودلی واھگ وہواءِ سلیں خیالانی تہاروکیاں اشاں اے دابءَ گرفتار انتنت کہ پشت ودیم وبد
ونیک اشانءَ ہچ نظرءَ نہ کپتگت نہ اشانی نظرءِ ماضیءِ سرا ات ونہ مستقبلءِ سرا۔ باقی اے افعالءِ نسبت پشکا حق تعالےءِ طرفءَ کنگ بوتگ کہ خیر
وشرءِ خالق آوت انت واسبابانی سرا مسببانی ترتیب چہ ھمائیءِ مشیتءَ بیت۔ امام رازی فرمائینت کہ چرے آیتءَ ماں آفاقی دلیلاں غوروفکر
کنگءِ نفی بوت چوشکہ ماں " فَهُمْ مُّقْمَحُوْنَ " ءَ دلائل انفسیہءِ طرفءَ التفات نہ کنگءِ ردا اشارہ ات چیاکہ وقتیکہ سرگ برز درنگ
بہ بیت وچکت مکنت تو وتی بدنءَ دلیت کت نہ کن ات۔ ف ۷ یعنی پرایاں برابر انت لیکن تئی حقءَ برابر نہ انت بلکیں چوشیں مزنیں دشمن وسرکشیں
قومءَ نصیحت کنگ واصلاحءِ شوھازءَ بوگ مزنیں درجاتءِ حصولءِ سبب انت وپرے اے خوبیں ھیل وعادت دگرانی ھدایتءِ سبب جوڑ
بیت۔ ہمے ڈولیں سورہ بقرہءِ شروعاتءَ گوستگنت۔

ف۱ یعنی ترسینگ ءِ فائدہ ھمائیءِ حق ءَ ظاہر بیت کہ آنصیحتءَ قبول کنان آئیءِ سرا عمل بکنت وہم چہ اللہ پاکءَ بترسیت، کسے کہ چہ خدا مترسیت و نہ نصیحت ءِ پرواہ ءَ داریت آچہ نبی ءِ ہیم تراپ و وعظ ءَ چون فائدہ زُرت کنت۔ چوشیں مردم مغفرت و عزّت ءِ بدل ءَ سزا و رسوائی ءِ مستحق جوڑ بنت دیم ترا اشارہ کنت کہ دوئیں ٹولیانی اے عزّت و ذلت ءِ سرجمیں اظہار ماں زندگی ءِ دومی دورءَ بیت کہ آئیءِ بُنگیجی چہ مرک ءَ بعد شروع بیت۔

ف۲ یعنی چہ مرک ءَ پد دومی زندگی یقینی اِنت کہ او داکُلانءَ وتی کُتگیں کارانی بدلہ رسیت و شاید چوش اشارہ ہم بہ بیت کہ اِے قوم (عرب) کہ آئیءِ روحانی قوّت پہک مردگ بوتگنت حق تعالےٰ قدرت داریت کہ دوبارہ ماں اشاں زندگی ءِ روح مان بکنت کہ آ ماں دنیا ءَ مزن مزنیں کارانءَ انجام بدنت و بہ آیوکیں نسل ءَ وتی عظیم الشانیں نشانان ءَ یل بدنت و بمریت۔

بِمَغْفِرَةٍ وَّاَجْرٍ كَرِيْمٍ ﴿۱۱﴾ اِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوْا

بخشش ءِ و ثواب ءِ شرف دارین ف۱ بیشک ما زندگ کنیں مردگانءَ ف۲ و نبیسیں آیانی کنگینان و پادانی

وَاٰثَارَهُمْ ؕ وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنٰهُ فِيْٓ اِمَامٍ مُّبِيْنٍ ﴿۱۲﴾ وَاضْرِبْ

پدان ف۳ و ہر چیزءِ ما حساب داشتگ ماں پچیں کتاب ءَ ف۴ و بیان بکن

لَهُمْ مَّثَلًا اَصْحٰبَ الْقَرْيَةِ ۘ اِذْ جَآءَهَا الْمُرْسَلُوْنَ ﴿۱۳﴾ اِذْ

پہ آیاں مثال میتگ ءِ نندوکیں مردمانی ف۵ وھدیکہ آتکنت میتگءِ پیغامبر ف۶ وھدے

اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوْهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوْٓا

ما دیم دات آیانی نیمگ ءَ دوکس، گڈا آیان ءَ دروغ بندش گُشتنت پدا ماقوت دات بہ سومیءَ گڈا گوشتش

اِنَّآ اِلَيْكُمْ مُّرْسَلُوْنَ ﴿۱۴﴾ قَالُوْا مَآ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ۙ وَمَآ اَنْزَلَ

بے شک ما پہ شمے نیمگءَ دیم دیگ بوتگیں۔ میتگ ءِ مردماں گوشت کہ نئیت شما مگر مئے وڑیں مردم و نہ دیم داتگ

الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍ ۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُوْنَ ﴿۱۵﴾ قَالُوْا رَبُّنَا يَعْلَمُ

خداءَ ھچ چیزے، نہ اِت شما مگر دروغ بندوک ف۸ جوابش دات مئے رب زانت

اِنَّآ اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُوْنَ ﴿۱۶﴾ وَمَا عَلَيْنَآ اِلَّا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿۱۷﴾

کہ ما بیشک پہ شمے نیمگءَ البت دیم دیگ بوتگیں ف۹ و نیست بہ مئے سرا ابید چہ پیغام رسینگ ءَ ظاہر یں ف۱۰

قَالُوْٓا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۚ لَئِنْ لَّمْ تَنْتَهُوْا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ

گوشتش بیشک ما بدفالی گریں چہ شما اگں دست نہ کشِ اِت البت ما شمارا سنگسار کنیں و البت برسیت شمارا

مِّنَّا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۸﴾ قَالُوْا طَآئِرُكُمْ مَّعَكُمْ ؕ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ ؕ بَلْ اَنْتُمْ

چہ ما دردناکیں عذاب ف۱۱ گوشتش شمے بدفالی گوں شما اِنت اگں بنت دیگ بہ بیت شمارا شما آرا بدفالی ہت

قَوْمٌ مُّسْرِفُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَجَآءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدِيْنَةِ رَجُلٌ يَّسْعٰى قَالَ

بلکیں شما اِت یک قومے چہ حدءَ سرگوزوکیں ف۱۲ و آتک چہ آخری سرحدءَ شہرءِ یک مردے جہان ءَ ف۱۳ آئیءَ گوشت

يٰقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۲۰﴾ اتَّبِعُوْا مَنْ لَّا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَّهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿۲۱﴾

او منی قوم رندگیری بکن اِت پیغامبرانی۔ رندگیری بکن اِت ہما کسءَ کہ نہ لوٹیت چہ شما مُزد و آ بجکیں راہ ءِ سرا انت ف۱۴

ف۳ یعنی نیک و بدیں اعمال ہر چیکہ دیما دیم داتنت و لہتیں عملانی نیک و بدیں اثرات یا نشان ہر چیکہ پشت گیجیت مثلاً کتام کتابے تصنیف کت یا کسےءَ علم و انینت یا مکانے بنداتینت یا کتام رسمے جاری کت خوبیں یا بدیں، کل مرپشیءَ داخل اَنت۔ بلکیں ماں لفظانی عموم ءَ پادانی ھما پد (نشان) ہم شامل بیت کننت کہ پہ کتام عبادتےءَ روگ ءِ وھدءَ زمین ءِ سرا ایکینت چنانچہ ماں لہتے صحیحیں حدیثاں گیشں و گیوار ہست انت دیارکم تکتب آثارکم۔

ف۴ یعنی ھما ہیمءَ کہ تمام اعمال و آثار سرزد بوگا بعد پہ دستورءِ مطابق نبیسگ بنت چہ سرزدیءَ پیشں ہم یک یک چیزے ماں لوح محفوظ ءَ نبشتہ انت و آنبیسگ ہم محض انتظامی دستور و مصلحتانی رِ دا انت و اگں نہ اللہ پاک ءِ علم قدیم ءَ ہر ہمیں حوردیں و مزنیں چیز چہ ساریءَ موجود و حاضر انت بہ ھمائی روءَ ماں لوح محفوظ ءَ نقل کنگ بوتگنت۔

ف۵ اِے میتگ، گیشتر مردمانی گوشگ ءِ روءَ انطاکیہ اِنت۔ و ماں بائیبل ءِ کتاب الاعمال ءِ ہشتمی و یازدھمیءَ باب ءَ یک قصہے ہے قصہ ءِ ہمرنگیں گوں چیزے تفاوت انطاکیہ شہرءِ بیان بوتگ۔ لیکن ابن کثیرؒءَ چہ تواریخی حیثیت و قرآن ءِ سیاق ءِ روءَ ایشی ءِ سرا چیزے اعتراضات کرتگ اگں اِے صحیح ببنت تو گڈا دگہ میتگے منگ کبیت۔ واللہ اعلم۔ اِے قصہ ءِ ذکر پہ مومناں بشارت و پہ مکذّباں عبرتے

ف۶ اشانی نامانی صحیحیں تعیین بوت نکنت و نہ یقیناً چوش گوشگ بیت کنت کہ اشاں بلا واسطہ اللہ پاکءِ دیم داتگیں پیغمبر انت، شاید چہ حضرت مسیح علیہ السلامءَ پیش دیم دیگ بوتگنت کہ آئیءِ نائب بوان ءَ فلاں میتگءَ برواِت ہر دوئیں احتمال ہست انت اگرچہ زیات ہمے فہمگ بیت کہ اشاں پیغمبر انت۔ شاید چہ حضرت مسیح علیہ السلام ءَ پیش دیم دیگ بوتگنت۔

ف۷ یعنی اول سرءَ دوکس شُتنت پدا پہ آیانی کمکءَ سومی کس دیم دیگ بوت، سئیناں یک زبان بوان گوشت کہ ما وت نیا تکگیں مارا اللہ پاک ءَ دیم داتگ بمشکا ما ہر چیکہ بگوشیں ہزاں آھانیءِ پیغام انت

ف۸ یعنی شمارا سرخاب ءِ بانزُل نہ لگتگ کہ ما الّمءَ ہزانیں شمارا خداءَ دیم داتگ، چہ ما زانا شما بہ کتام خبرءَ دیما ترات، بس خبرءَ چہ ھمدا بدارات مفت ءَ خداءِ نامءَ توکا میارات، آئیءَ ہچ چیز نازل نہ کتگ شما ہر سئیناں سازباز کنان یک دروغے سازتگ و آئیا بہ خداءِ طرفءَ نسبت دات۔

ف۹ یعنی اگں ما خداءِ سرا دروغ بندگا ئیں تو آوت گندگا ئنت زانا آچہ وتی فعل ءَ برابر دروغ بندانی تصدیق کنان بیت، چوش بیت نہ کنت نوں شما معلوم بیے اِت یا معلوم بیے اِت اللہ تعالےٰ شرزانت کہ ما بہ وتی دعویٰ ءِ رِ داراست گوشگا ئیں و کتام خبرے چہ وتی جانبءَ گوشگا نئیں بمشکا آذات فعلاً مئے تصدیق ءَ کنگا ئنت۔

ف۱۰ یعنی ما وتی فرض انجام دات خداءِ پیغام شر واضح کنانءَ صاف دجوانیں راھبندےءَ شمارا سرکت نوں حجت ءِ سرجم بوگ ءَ بعد وت فکر بجن اِت

کہ تکذیب وعداوت ءِ انجام چون بیت ف۱۱ شاید پیغمبرانی تکذیب ءِ ردا وہم چہ کفرءِ شامت ءَ ملکءَ قحط (ڈکال) کپتگ یا پیغمبرانی سرپدیءَ بعد وت ماں وتا اختلافش کتگت ، لہتیں ءَ قبول کت ولہتیںءَ قبول نہ کت ۔ ہمیشیءَ را " نامبارک "، گوشتش ۔ یعنی چہ شمے پادانی قدم ءَ ناتپاقی ءِ بلاہ مئے سرا کپت اِے کل شمے شومی انت (العیاذ باللہ) واگرنہ ساریءِ ماجوانیں وتامداریں زندے گوں آرام ودلجمیءَ گوازینگا اتیں بس شما چہ وتی وعظ ونصیحت مارا ایہل بکن اِت ۔ واگن چرے کارا دست نہ کشّ اِت توماسک ترندیں تکلیف وعذاب شمارا دئیں وشمارا سنگسار (ڈوک جین) کنیں ۔

ف۱۲ یعنی چہ شمے کفر وتکذیب ءِ سببءَ عذاب اہت، اگں حق وصداقت درستاں ہوربوان ءَ قبول بکتیں نہ چوشیں مذہبیں اختلافءَ سرکشتگت ونہ چوماں آفتاں گرفتار بوت اِت ۔ بس نامبارکی ونحوست ءِ ازباب وت شمے توکا موجود انت گڈا آبہ ھمنکریں خبرے ءِ سرا کہ شما مارا چیزکے خوبیں نصیحت کت ویاد تراپ دات ونیک دبدءِ نیمگا شمارا رہنمائی کت شما چپّکا وتی شومیءَ مئے سرا چگل دیگ لوٹِت ومارا قتل ءِ بیم تراپ ھم دیگ لوٹت ۔ حقیقت چوش اِنت کہ شما چہ عقل ومردم گریءَ حدءَ درکپتگت نہ چہ عقلءَ کارگرات ونہ انسانی گپّ شمے وجودءَ جاگہ کنت ۔

ف۱۳ بیان کنوک گوشنت کہ اِے نیکیں مردءِ نام حبیب اَت ، میتگ ءِ یک کرّےءَ ماں عبادت ءَ گلائیش اَت وچہ حلالیں کسبءَ نانی وارتگت ۔ فطری صلاحیتءَ مردیہ بندگا نہ ھشت ھے قصہءِ اشکنگا رند قاصدانی دزمکّی و مکذّبانءَ سرو سوج کنگ ءِ نیتءَ درکپت ودتاری بہ ھایانی گورءَ سرگُت کہ مبادا اِے بے بختاں انے نیکیں مردانءَ ڈوک جین بکننت یا دگہ تاوانے بدینت ۔ چرّیشیءَ معلوم بیت کہ قاصدانی آوازتاں دور دورءَ تالان بوتگت ۔

ف۱۴ یعنی پاکیں پروردگارءِ دیم داتگین اَنت ، آئیءِ پیغام اِشّ گون اِنت ۔ ہرچ نصیحتے کننت بہ آئی سرا وت ہم عمل کنوکنت ۔ اشانی اخلاق واعمال وعادات وکار پدکُل شرّ اَنت ۔ بے لالچءَ خیرخواھی کننت ، چہ شما ہچ مزدے طلب نہ کننت گڈا چوشیں بے طمعیں بزرگانی رندگیری پرچا کنگ مبیت و اللہ پاک چہ اشانی ذریعہءَ ہرچ پیغامے راھی بکنت آ پرچا قبول کنگ مبیت !

وَمَالِیَ لَآ اَعْبُدُ الَّذِیْ فَطَرَنِیْ وَاِلَیْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۲۲﴾ ءَاَتَّخِذُ
وچی اِنت مناکہ عبادت ءَ نہ کناں ھما ذات ءِ کہ منا را پیدا کتگ ف۱ و بہمائی طرفءَ شما گردینگ بیت ف۲ آیا من بگراں
مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً اِنْ یُّرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّیْ شَفَاعَتُهُمْ
ابید چہ آئیا معبوداں ءَ اگن بمن بلوٹیت رحمٰن تاوانے تو کار ندنت منا را آیانی سفارش
شَیْـًٔا وَّلَا یُنْقِذُوْنِ ﴿۲۳﴾ اِنِّیْٓ اِذًا لَّفِیْ ضَلٰلٍ مُّبِیْنٍ ﴿۲۴﴾ اِنِّیْٓ اٰمَنْتُ
ہیچ و نہ رستگار کننت منا را ۔ بے شک من آ وھدءَ باں ماں گمراہی سرا ظاہر ءَ ف۳ من ایمان آرت
بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُوْنِ ﴿۲۵﴾ قِیْلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ ؕ قَالَ یٰلَیْتَ قَوْمِیْ یَعْلَمُوْنَ ﴿۲۶﴾
بہ شمے ربّ ءَ گڑا باشکن اِت منیگءَ ف۴ حکم بوت بر و ماں بہشت ءَ ف۵ گوشتی اے درپچا منی قوم بزانت
بِمَا غَفَرَ لِیْ رَبِّیْ وَجَعَلَنِیْ مِنَ الْمُكْرَمِیْنَ ﴿۲۷﴾ وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰی
کہ بچیا پہ بخشت منا را منی ربّ ءَ و کتی منا را چہ عزت داراں ف۶ و ما دیم ندات آئی ءِ
قَوْمِهٖ مِنْۢ بَعْدِهٖ مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِیْنَ ﴿۲۸﴾ اِنْ
قوم ءِ سرا چہ آئی رند کجام فوجے چہ آسمان ءَ و ما فوج ایر گیجوک نئیں ۔ بس
كَانَتْ اِلَّا صَیْحَةً وَّاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خٰمِدُوْنَ ﴿۲۹﴾ یٰحَسْرَةً عَلَی الْعِبَادِ ۚ مَا
ہمیش اَت آیک چیہالے انا گتی بدا آ درست بوتنت ف۷ اے افسوس بہ بندہانی سرا نہ ییت
یَاْتِیْهِمْ مِّنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ یَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۳۰﴾ اَلَمْ یَرَوْا كَمْ
آیانی گورا یک پیغمبرے مگر آیاں بہ آئی ءَ مسخرہ کننت ۔ آیا نہ گندنت کہ چینکر
اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنَ الْقُرُوْنِ اَنَّهُمْ اِلَیْهِمْ لَا یَرْجِعُوْنَ ﴿۳۱﴾ وَاِنْ
ما ھلاک کتگ چہ آیاں پیش جماعتاں ءَ بے شک آیاں بہ آئی نیمگءَ نیاینت ف۸ و نیست
كُلٌّ لَّمَّا جَمِیْعٌ لَّدَیْنَا مُحْضَرُوْنَ ﴿۳۲﴾ وَاٰیَةٌ لَّهُمُ الْاَرْضُ الْمَیْتَةُ ۚۖ
کسے چہ آیاں مگر مئے گورءَ حاضر کنگ بنت ف۹ و نشانی انت بہ آیاں زمین مُرتگیں ،
اَحْیَیْنٰهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ یَاْكُلُوْنَ ﴿۳۳﴾ وَجَعَلْنَا فِیْهَا
کہ آئی ءَ ما زندگ کتگ و درکت ما چہ آئی ءَ دانگ گڑا چہ آ دانگءَ آ ورنت ۔ و پیدا ما ماں زمین ءَ

ف۱ اے خبرءَ دتی سرءَ ایر کنان ءَ ایدگہ مردمان ءَ اشکنائینت یعنی آخر شما را چون اِنت کہ ھما ذات ءَ کہ شما را پیدا کت آئی ءِ شما بندگی ءَ نہ کن اِت ۔
ف۲ یعنی چوش گمان مدار اِت کہ پیدا کنان شماری ویل کتگ نوں بہ آئی ءَ ہچ مطلب ندار اِت ، درستانءَ چہ مرکءَ لبد ھمائی ءِ دربارءَ حاضر بوگی اِنت ھما ساعت ءِ فکرءَ بکن اِت ف۳ یعنی چینکر صافیں گمراھی ایت کہ آ مہربان و قادریں پروردگارءَ ویل کنان ہچیں چیزانی پرستش کنگ بہ بیت کہ آ چہ خداءِ دیم داتگیں عذابءَ رستگار کت مکننت نہ سفارش کنان آزاد کنگ توانت ۔ ف۴ یعنی ماں مُچّی ءَ بے ترس و خطر اعلان کنان کہ من بہ خدائے واحد ءِ سرا ایمان آورت ایشا باید نت کہ ہر کس بہ اشکنت ۔ شاید مرسلین ءَ پیشکا گوشان حبت کہ باندا خداءِ دربارءَ گواھی بدینت و قوم وراج پیشکا اسکنائینت کہ بلکیں چیزے اثر زوران ایمان بیارنت یا کم از کم دنیا یک مومنےءِ ایمانی قوت ءَ گوں چماں گندان ءَ چیزے دلگوش گور بکننت ۔

ف۵ یعنی فوراً بہشت ءِ راھداری دست کپت ، دیم ترا نقل کننت کہ قوم ءَ گوں مزن بے دردی آئیا شہید کت اینگو شہادت واقع بوت چانگو حکم رس اِت کہ فوراً ماں بھشت ءَ داخل بو ہنچو شکہ بہ شہیدانی ارواحانی نسبتءَ ماں حدیثاں ثابت اِنت کہ آیاں چہ محشرءَ پیش ماں جنّتءَ داخل بنت ۔
ف۶ قوم ءَ گوں آئی دشمنی کت کہ کُشتش ۔ آئیا ماں بھشت ءَ سر بوان ءَ ہم قوم ءِ دوزاھی ءِ خیال دل ءَ جاہ جت کہ اگر اشاں منی احوال و سرچ انعام و اکرامے کہ حق تعالےٰ ءَ بہ من کتگ آ بزانت تو کُلّ ایمان بیارنت ف۷ یعنی چرائی ءَ بعد آئی ءِ قوم کفر و ظلم و مرسلین ءِ تکذیب ءِ پاداش ءَ ھلاک کنگ بوت و پرے ھلاک کنگءَ زیادھیں بست و بندے کنگ نہ بوت کہ چہ آسمان ءَ فرشتگانی یک لشکرے دیم دیگ ببوتیں و نہ حق تعالےٰ ءِ اے دستور انت کہ چہ قومانی ہلاکت ءَ مزن مزنیں لشکرانءَ دیم بدنت (چونائی ءَ کجام خاصیں موقعے ءَ پہ خاص مصلحتے ءِ سببءَ فرشتگانی لشکر دیم بدنت تو آ دگر خبرایت) اودا تو مزن مزنیں دعوی داران ءَ سرد کنگ ءِ واسطہ یک ھکلے بس اِنت ۔ چنانچہ اے قوم ءِ احوال ہم ہنچوش بوت کہ فرشتگاں یک چیہالے کش اِت آ کلّانی کل ھما دمان ءَ مُرت وشتنت ۔
ف۸ یعنی گندنت و اشکننت کہ ماں دنیاءَ چینکر اقوام پیسر اگوں پیغمبرانی کلاگ گرگءَ برباد بوتگنت کہ آیانی نام و نشان ہم پشت نہ کپتگ چرایاں کسے واتر لوان ءَ بدا ہم نیاھت ، ماں عذاب ءِ جنترءَ کل درشگ بوتنت کہ برپشی ءَ ہم اشان ءَ عبرت نہ بیت و ھدے یک نوکیں رسولے کیت بدا ھما مسخرہ و کلاگ گرگءَ شروع کننت کہ آ پیشی کافرانی عادت اَت ۔ چنانچہ مروچی گوں خاتم الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ہمراہی ءَ مکہ ءِ کافرانی ہمے معاملہ اِنت ۔
ف۹ یعنی آ و دنیاءِ عذاب اَت ، آخرت ءِ عذاب چرپشی ءَ جدا اِنت ۔ چوش گمان مکن اِت کہ ھلاکتءَ بعد آنگو واتری نہ بیت تو بس قصہ چہ ھمدا گٹت اِنّا چوش نہ انت بلکیں درستاں یک روچے خداوند کریم ءِ دربارءَ حاضر بوگی اِنت کہ اودا ابید چہ استثناءِ کُل گنہگار لوان ءَ کا اینت ۔

فا یعنی شاید شبہ بیت کہ مرگ ءَ بعد پدا چو نکائی زندہ بوان ءِ حاضر کنگ بنت ایشرا چوش سر بدکنائینت کہ زمین خشک و مُردہ کپتگ پدا خدا زندہ کنت کہ یکدم سرسبز بیت چونیں باغ و بہار، غلّہ و میوہ چرائی پیدا بینت کہ آیان ءَ کار مرز کن اِت بے حساب ءَ خیال کن اِت کہ ماں مرتگیں بدنءَ حیات ءِ روح مان گیجگ بیت ۔ بہرحال مرتگیں زمین پرایاں یک نشانی ایت کہ ماں آئی فکر جنگ ءَ چہ بعث بعد الموت و حق تعالیٰ ءِ وحدانیت وعظمت و آئی ءِ انعام و احسان ءِ مسئلہان بخوبی فہمگ بنت ۔

تنبیہ : ماں بُرزی آیتاں ترھیب (ترسینگ) ءِ پہلو نمایان اَت کہ چہ خدائی عذابءَ ترسائ ہدایت ءِ راہ ءَ اختیار بکننت، ماں اِے آیتاں ترغیب ءِ صورت اختیار فرمائینگ ۔ یعنی اللہ تعالیٰ ءِ نعمتان ءَ جاہ یاران ءَ شکرگزار ءِ طرف ءَ دلگوش گور بکننت وایشرا ہم معلوم بہ بنت کہ ہما خدا مرتگیں زمین ءَ زندگی دات کنت ۔ آیانی حیثیت ءَ یک مرتگیں قومے ءَ زندہ بکنت اے چون مشکل انت ۔

جَنّٰتٍ مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ وَّفَجَّرْنَا فِيْهَا مِنَ الْعُيُوْنِ ﴿۳۴﴾ لِيَاْكُلُوْا مِنْ

باغ چہ مچّاں وانگوراں وروان کت ماماں آیاں چمگان ءَ تانکہ بورنت چہ

ثَمَرِهٖ ۙ وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيْهِمْ ۭ اَفَلَا يَشْكُرُوْنَ ﴿۳۵﴾ سُبْحٰنَ الَّذِيْ خَلَقَ

آئی ءِ نیبگاں ف۱ و اَڈ نہ کتگ میوہ ءَ آیانی دستاں آیا گڈا شکر نہ گرنت ف۲ پاک انت ہما ذات کہ آئی ءَ اَڈ کت

الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْۢبِتُ الْاَرْضُ وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا

درستیں چیزانی جُفت چہ ہما قسم ءَ کہ رودینیت زمین و چہ آیانی جنداں و چہ ہما چیزاں

لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۳۶﴾ وَاٰيَةٌ لَّهُمُ الَّيْلُ ښ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَاِذَا هُمْ مُّظْلِمُوْنَ ﴿۳۷﴾

کہ آیانش نزانت ف۳ ویک نشانی انت پہ آیاں شپ، کشیں ما چہ آئی ءِ روچ ءَ گڈا اناگتءَ آبنت ماں تہاریءَ

وَالشَّمْسُ تَجْرِيْ لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۭ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ ﴿۳۸﴾ وَالْقَمَرَ

و روچ رہادگ بیت پہ وتی مقرریں کشک ءَ ف۴ ایشنت اندازہ خدا ءِ زبردست زانوکیں ف۵ و ماہ ءَ

قَدَّرْنٰهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُوْنِ الْقَدِيْمِ ﴿۳۹﴾ لَا الشَّمْسُ

ما اندازہ کتگ پہ آئی ءَ منزل تا آنکہ پدا واتر بکنت مثل کا نزگ ءَ کہنیں ف۶ نہ روچ ءَ

يَنْۢبَغِيْ لَهَآ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ۭ وَكُلٌّ فِيْ

باید اِنت پہ آئی ءَ کہ بگریت ماہ ءَ را و نہ شپ پیش دستی کنوکنت چہ روچ ءِ ۔ و ہریکے ماں

فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ ﴿۴۰﴾ وَاٰيَةٌ لَّهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُوْنِ ﴿۴۱﴾ۙ

وتی چکرءَ گردش کنت ف۷ ویک نشانی پہ آیاں کہ چست کتگ آیانی نسل ءَ ماں بوجیگاں پُر کتگیں،

وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِّنْ مِّثْلِهٖ مَا يَرْكَبُوْنَ ﴿۴۲﴾ وَاِنْ نَّشَاْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيْخَ

و پیدا کت ما پہ آیاں ہمیشی پیمیں چیزے کہ سوارش بنت ف۸ واگن مابلوٹیں ماغرق بکنیں آیان ءَ گڈا ہیچ فریادرسوک

لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُوْنَ ﴿۴۳﴾ۙ اِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَاعًا اِلٰى حِيْنٍ ﴿۴۴﴾ وَ

نہ بیت پہ آیاں و نہ آیاں رستگار کنگ بنت ۔ لیکن رحمت کت ما چہ وتی نیمگءَ و پہ آیانی کارانی در برگءَ تا یک وقتےءَ ف۹ و

اِذَا قِيْلَ لَهُمُ اتَّقُوْا مَا بَيْنَ اَيْدِيْكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۴۵﴾

دھدیکہ گوشگ بہ بنت کہ بترسیت چہ ہمائیءَ کہ شمے دیما آیوکنت و چہ ہمائیءَ کہ شمارا پُشتءَ یلہ داتگ شاید پہ شما رحم کنگ بہ بیت ۔

ف۲ یعنی اے ثمرہ و میوہ چہ خدائی قدرت ءَ پیدا بنت، آیانی دست ءَ اے طاقت نیست کہ یک انگور یا خرما ءِ دانگے پیدا بکننت ہرچ محنت و دلسیاہی بے باغ جنگ و ماں آئی ءِ پرورش ءِ پدا زورگ بیت آ ہیا حاصلات دیگ تیوگا اللہ ءِ قبضۂ قدرت ءَ انت وگوں فکرءَ جارگ تو سرظاہرءَ ہرچ کارے چہ آیانی دستءَ سرزد بیت آ ہم درحقیقت ءَ حق تعالیٰ ءِ عطاکتگیں قدرت و طاقت و چہ ہمائی مرضی و ارادہ ءَ بیت پمشکا بہ ھمک بابت ءَ انسان ءِ سرا آئی ءِ شکرگزاری و احسان شناسی واجب بوت ۔ اکثر ترجمہ کنوکیں و اجہاں وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيْهِمْ ءِ " ما " ءَ را نافیہ ءِ معنی زرتگ ہنچوشکہ متاخرینانی داب انت لیکن چہ سلف ءَ عموماً "ما" ءِ موصولہ بوگ منقول اِنت و آئی ءِ تائید چہ ابن مسعود ءِ قرأت وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيْهِمْ ءَ بیت ۔

ف۳ یعنی ماں نباتات ءَ ماں انساناں و ماں ایدگہ مخلوقاتءَ کہ اشاں آیانی سرجمیءَ علم ہم نہ اِنت اللہ تعالیٰ جوڑی (جفت) جوڑ کتگنت توری تقابل ءِ حساب ءَ چوشکہ زال و مرد، نر و مادہ، تریش و وش، سیاہ اسپیت روچ شپ، تہاردکی، روشنائی یا چہ تماثل ءِ حسابءَ چوشکہ یک رنگ و مزہ ءِ ثمرہ یکیں شکل و صورت ءِ دو جانور ۔ ماں مخلوقات ءَ ہیچ چوشیں مخلوقے نیست کہ آئی ءِ مماثل یا مقابل مبیت اے فقط خدا ءِ ذات انت کہ آئی ءَ نہ مماثل ہست و نہ مقابل پہ چیکہ مماثلت یا مقابلہ ماں ہما چیزاں بوت کنت کہ ماں کتام یک درجہ یےءَ فی الجملہ اشتراک دارنت خالق و مخلوق ءِ ماں ہیچ حقیقتےءَ اشتراک نیست ۔ ف۴ سلخ ءِ معنی انت جانور ءِ پوست ءِ جنگ بزاں آئی ءِ پوست ءِ کشگ ءَ ماں عربی ءَ سلخ گوشنت کہ چرائی ءِ کشگ ءَ جانور ءِ گوشت ظاہر بیت ہمے داب ءَ بزان اِت شپ ءِ تہاردکی سرا روچ ءِ چادرءَ پوشتگ وھدے اے نور ءِ چادر بُرزا دور کنگ بیت، مخلوق ماں تہاردکی ءَ کپنت، چرائی ءَ بعد روچ گوں وتی مقرریں رفتارءَ بستگیں وقتءَ آیاں عالمءَ روشنا کنت شپ و روچ ءِ اے ادلی بدلیءَ پدا قیاس بکن اِت چوش بفہم اِت کہ ہمے داب ءَ اللہ تعالیٰ عالم ءَ رافنا کنان دوبارہ زندہ کت کنت دبے شک ہمائیکیں خدا سجدہ ءِ قابل اِنت کہ ماں ہمائیءِ دست اِے عظیم الشانیں تبدیلیانی واگ انت کہ چرے رھبندءَ مارا مختلف قسم ءِ فوائد حاصل بنت و ہم ہما قدرت داروکیں ذات شپ ءَ را بہ روچءَ بدل کنت بے مشکل انت کہ پیغمبری روچ ءِ برکت ءَ چہ دنیاءَ جہالت ءِ تہاروکیان ءَ گار و گمسار بکنت ۔ لیکن شپ و روچ و ماہ و روچ ءِ طلوع و غروب ءَ ڈول ءَ ہمک کار وتی وھدءَ انجام گریت ۔ ف۵ روچ ءِ رفتار و راہ مقررنت بہ ہمائی ءِ سرا روانت یک اِنچ یا دقیقہ یے اینگو آنگو بیت نہ کنت ۔ بہ ہرچ کارے ءَ مقرر کنگ بوتگ ہروقت بہ ہمائیءَ گلائیش اِنت ساعتے قرار نہ گریت، شپ روچ ءِ گردش و تمام سال ءِ چکرءِ پدا آ ہیا ہر جاگھے رسگی انت اودا و تا ارسینیت پدا چہ اودا چہ خدا ءِ اذن ءَ نوکیں دورہ ءَ شروع کنت، داں قیامت ءِ نزیکیءَ ہمے داب ءَ گردش کنان بیت تا آنکہ یک وقتے کیت کہ آ ہیا

حکم دیگ بیت کہ چہ ھمودا غروب بوتگئے چہ ہمودا چیّکائی واتر بکن ۔ اے ھا وقت انت کہ توبہ ءِ درواز گ بندبیت ۔ کما ورد فی الحدیث الصحیح ۔

اصل خبر اِیشنت کہ آئیءِ طلوع و غروب ءِ اِے کُل نظام ھما زبردست و زوراکیں ہستی ءِ قائم کرتگین اِنت کہ آئیءِ انتظام ءَ کتام دگہ کسے پرشت پروش کت نکنت و نہ آئی حکمت و دانائیءِ سراکتام قسمے ءِ حرف گیری کت کنت، آوت ھر وھدءَ بلوٹیت و ہر داب ءَ بلوٹیت اے دیم پرا دیم بکنت کسءَ را مجالِ انکار نیست ۔ تنبیہ :- ماں اِے آیت ءِ تفسیر ءَ یک حدیثے ءَ اھتگ کہ ماں آئیءَ شمس ءِ عرش ءِ چیرءَ سجدہ کنگ ءِ ذکر اِنت ادا ایشیءِ گیش و گیوار ءِ موقع نہ اِنت اِے رِدا مستقل نبشتانکے «سجود الشمس» ءِ نام ءَ چھاپ بوتگ ، بایدانت چارگ ببیت ۔

ف۶ چو روچ ءَ ماہ مدام یک پیم ءَ نہ مانیت بلکہ ھمک روچ کم و گیش تریت ، اللہ پاکءَ پہ آئیءَ بیست و ھشت منزل ساز تگنت آیان ءَ گوں یک بستگیں نظامے درجہ بدرجہ بُرّان ءَ دیمارُوت ۔ ماں پیشی آیت ءَ شپ روچ ءِ بیان ات پدا روچ ءِ ذکر کت کہ چراغیءِ ذریعہ ءَ سال و موسم تشکیل بنت یعنی جوڑ بنت نوں ماہ ءِ ذکر اِنت کہ چراغیءِ رفتار ءَ قمری ماہانی وجود وابستہ اِنت ۔ ماہ و روچ ماں ماہ ءِ آخرءَ دُچار کپنت تو ماہ چیر تریت ۔ وھدے کمیں دیمترءَ کنزیت تو گِندگ پدا منزل بہ منزل دیماروان بیت و چہاردھمی شپ ءَ پورہ دُرندا کم بوگ بنا کنت آخر کم کمءَ ھما پیشی حالت کیت و سر بیت دمچّ ءِ کوھنیں کانزک ءِ ڈول ءَ بارگ خمدار (چوٹ) و بے رونق پشت کپیت ۔

ف۷ روچ ءِ بادشاھی ماں روچ ءَ انت و ماہ ءِ بادشاھی ماں شپءَ اِنت ۔ چوش بیت نکنت کہ ماہ ءِ روشنائیءِ وھدءَ روچ آتراَ الگمال بکنت یعنی روچ دیما کنزان ءَ شپ ءِ یک ونڈے ءِ سرا قبضہ بکنت یا شپ پیش دستی کنانءَ چہ روچ ءِ ھلاس بوگءَ ساریءَ بئیت ، ماں ہر زمانگ و ہر ملکءَ ہرچ اندازءِ شپ روچ ءِ مقرر کتگ ہمے کرات ءَ مجال نہ اِنت کہ یک دقیقہ ءِ پدو پیش ببنت ۔ ہر یک ستارہ ئے ماں وتی مدار ءَ گردش کنانءَ وتی کارءَ انجام دنت چراغیءَ یک قدے اینگو آنگو کنزگ نتونیت و اینکر گوں تیزیءَ حرکت کنگ و پراھیں فضاءِ باوجود اشاں نہ گوں یک دگرءَ دروچّ ورنت و نہ چہ مقرریں حساب ءَ زیات تیز یا سُست رفتاری کنت آیا اِے گپ ءِ شیئ صاف صاف ءَ نشان نہ دنت کہ اِے کُل عظیم الشانیں مشیناں و آیانی تمام پرزہ ماں یک زوراکیں مدبّر و دانائیں ھستی ءِ قبضہءَ اقتدارءَ وتی کارءَ سرانجام دیگا ئنت ۔ پدا ھما ھستی کہ شپ و روچ و ماہ روچ ءَ را ادل بدل کنت آشِمے فنا کنگ و چہ فنا کنگءَ بعد دوبارہ پیدا کنگا عاجز مانیت ؟ (العیاذ باللہ) (تنبیہ) حضرت شاہ صاحب لَا الشَّمْسُ يَنۢبَغِیْ لَهَآ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ ءِ تعبیر ءِ ردا ایک نکتہ ئے بیان فرمائینت کہ روچ و ماہ ماں ماہ ءِ آخرءَ وت ماں وتا دوچار کپنت تو ماہ روچ ءَ دست جنت گریت ، روچ ماہ ءَ نگریت ہمشکا "لَا الْقَمَرُ يَنۢبَغِیْ لَهَآ اَن تُدْرِكَ الشَّمْسَ" نکت واللہ اعلم ف۸ یعنی حضرت نوح علیہ السلام ءِ زمانہءَ وھدیکہ طوفان اھت تو آدم ءِ نسل ھما بُرّیں بوجیگءَ سوار کت جوڑ کنگ بوتگنت کہ مروچی شما آیانی سرا وت سوار بیئت و وتی مال وازبایاں ہم لڈّات یا چو بوجیگاں دکہ سواریاں پیدا کت کہ پر آیاں شما سوار کن اِت مثلاً اشتر کہ اشاں ءَ عرب سفائن البرّ (خشکی ءِ بوجیگ) ءِ نام بستگت ۔ ف۹ یعنی اے چنکے ھڈانی انسان ، بچارچونیں ترسناکیں دریابانءَ بوجیگانی ذریعہ ءَ عبور کنت کہ اودا مزن مزنیں جہازانی حقیقت قدیک لڈّے ءِ برابر نہ اِنت ۔ اگر اللہ آساعت ءَ غرق کنگ بلوٹیت تو گُڈا کئے رکّینت کنت وکئے اِنت کہ فریاد ءِ وھدءَ حاضر بہ بیت مگر اِے ہمائیءِ وتی مہربانی و مصلحت اِنت کہ اِے قسم ءِ کل بحری سواریان ءَ غرق نہ کنت چیا کہ آئیءِ حکمت و رحمت ءِ تقاضا ہمیش اِنت کہ داں یک مقرریں وھدے ءَ دنیاءِ کار جاری بہ بیت ۔ افسوس اِنت کہ باز مردم اِے نشانیانءَ سرپد ہم نہ بنت و نہ آئیءِ نعمتانی قدردانیءَ کنت ۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ آيَةٍ مِّنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿۴۶﴾
ونہ بیت آیانی گورءَ ہچ حکے چہ آیانی ربّ ءِ حکماں مگر چہ آئی ءَ دیم ترّینت ف۱

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
ووھدیکہ گوشگ بہ بنت کہ خرچ بکن اِت چیزے چہ خداءِ داتگیں روزیءَ گوشنت کافر

لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي
ایمانداران ءَ آیا ما بوارینیں ہماکسءَ کہ اگرخداءَ بلوٹتیں توآئرا وارینتگی ف۲ نہ اِت شما مگر ماں

ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿۴۷﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿۴۸﴾
گمراھیءَ ظاہریں ف۳ وگوشنت کدی کیت اے وعدہ اگر شما راست گوشوک اِت ف۴

مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿۴۹﴾
اِے وَ راہ چاروکنت یک چیھلےءِ کہ گِریت آیانءَ و حالانکہ آ وت ماں وتا جیڑہ کنوک بنت۔

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿۵۰﴾ وَنُفِخَ
گڈا آ نتونت پہ یک وصیتے ونہ وتی لوگءِ مردمانی نیمگءَ پجترنت ف۵ ودمگ بیت

فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿۵۱﴾ قَالُوا
ماں صورءَ گڈا اناگتءَ چہ قبراں پہ وتی ربّءِ نیمگءَ ڈرکاں زورنت ف۶ گوشنت

يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ
اَے ویل پما کئےءَ جست کت مارا چہ مئے وابجاہاں ف۷ اے ھما اِنت کہ وعدہ کتگت رحمانءَ وراست گوشتگ

الْمُرْسَلُونَ ﴿۵۲﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا
اَت پیغمبراں ف۸ بس یک چیھالے، گڈا اناگءَ آ گل مئے گورا

مُحْضَرُونَ ﴿۵۳﴾ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا
حاضرکنگ بنت ف۹ نوں مروچی ظلم نہ بیت ھچ جانءِ سرا کمّیں وھما جزا دیگ بئیت کہ آئیا

كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۵۴﴾ إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿۵۵﴾
شما کتگت ف۱۰ بیشک جنّتءِ مردم مروچی ماں یک کارےءَ شادان اَنت۔

ع ۳ ۱۸ ۲

ف۱ دیماکیت اِنت جزاءِ ردج وپُشتءَ یل داتنت وتی اعمال یعنی وھدے گوشگ بیت کہ چہ قیامتءِ سزا و بدیں عملانی شومیءَ رستگار بوگءِ ردا فکربکن اِت تاکہ خداوندکریمءِ رحمت شمے نیمگا دلگوش گور بکنت تو نصیحتءَ ھچ نہ اشکننت مدام چہ خدائی حکمان دیما تاب دینت۔ ف۲ یعنی خداوندی دگہ حکماں چونکائی قبولدار بوتین اَتنت۔ فقیراں ومسکینانی سرا خرچ کنگ تو آیانی گورا ہم ثواب انت لیکن ہے قبول کتگیں گپّءَ وھدے پیغمبرو مومن بجننت تو مزن ناھودگیں رھبندےءَ مسخرہ کنانءَ چوش گوشانءَ انکار کننت کہ آ کسےءَ واجہ خداءَ وت پہ ورگءَ نداتگ ما آیانءَ پہ چاورگ بوارینیں، ما خداوند کریمءِ مرضیءِ برخلاف کارکنگءَ نہ لوٹیں۔ اگں آئیءِ رضا بوتیں تو آیانءَ فقیرو محتاج و مارا غنی ومالدار جوڑ نہ کت، چارگ لوٹیت کہ اِے چینکر بےحیائی وبےشرمیءِ گپّے کہ اشاں درشانش کنگا ئنت۔ زانا خدا کسےءَ چیزے دیگ بلوٹیت تو آئیءِ دیگءِ فقط ہمے یکّیں صورت اِنت کہ روزیءَ بلا واسطہ آئیءِ سرا ایر بکنت؟ اگر واسطیانی ذریعہءَ ہم دیگ چہ آئیءِ مشیتءَ انت گڈا شما اے فیصلہءَ چونکائی کن اِت کہ اللہ اشانءَ نان پہ ورگءَ دیگ نہ لوٹیت۔ اِے وآئیءِ چکاسگ اِنت کہ مالدارءَ حکم دنت کہ محتاجءِ مددءَ بکنت وچہ ھمشانی وسیلہءَ رزق سرکنگءِ ازباب پیدا کت ہرکس ماں اے چکاسءَ ناکام بوت گڈا باید اِنت آ پہ وتی بدبختی وشومیءِ سرا چار ترمپ ارس پہ بچیت۔

(تنبیہ) چہ لہتے سلفءِ اقوالءَ معلوم بیت کہ اے قول مسخرہ زانگ مبیت بلکیں حقیقت فہمگ ببیت۔ ف۳ اگر اے جملہ کافرانی گڈی گپّ اِنت تو مطلب چوش بیت کہ اَے مومنانی جماعت! شما صاف گمراھیءِ توکا کپتگئے کہ شما ہنچیں کسانی لابءَ پُرکنگ لوٹ اِت کہ خدا آیانی لابءَ پُرکنگ نہ لوٹیت لیکن ظاہر چوش انت کہ اِے چہ حق تعالیٰءِ جانبءَ پہ کافراں خطاب انت کہ ناھودگیں گپّانءَ جننت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کننت کہ اے گمراھی ایت کہ ماں نیکیں کارانءَ تقدیرءِ حوالہ کنگ وپہ وتی مزہءِ گرگءَ پہ لالچءِ طرفءَ تچگ۔ ف۴ یعنی اِے قیامت وعذابءِ ہم ترا پیاں کدی سرجم بنت؟ اگن تو راست گوشئے گڈا اھتل مبو بیار عذابءَ ومارا پیش بدار ف۵ یعنی قیامتءِ وھدیکہ اولی صور دمیت، کلیں ہوش وماش درسپترنت وآخر موتءَ اناز کنانءَ لاشں سرپہ سر بنت، ہمنکر اشانءَ موہ نبیت کہ بندِ خرا کہ چہ مرگءَ پیش چیزے وصیت کنگ بلوٹنت تو آئرا گوشت مکننت یا ہرکسے چہ لوگءَ دراھت آئیءَ ہمنکر موہ دیگ ببیت کہ وتا را پہ لوگءَ سربکنت۔

ف۶ یعنی دومی رندءَ وھدیکہ صور دمیت تو تمائیں مردگ زندگ بوانءَ چہ وتی قبراں پاد کائینت وفرشتہ آیانءَ زوت زوت تہلانک دیانءَ پہ محشرءِ میدانءَ جمع کننت ف۷ شاید ماں اولی صور دمگ ودومی صور دمگءِ میانجیءَ آیانی سراوابءِ حالت جاری بیت یا قیامتءِ گرانیں ندارگانءَ گندانءَ قبرءِ عذابءَ سست ترخیال کننت وآئرا گوں وابءَ تشبیہ دینت یا مرقدءِ معنی پہ بیت مضجع کہ وابءِ جاورءَ پیش داروک پہ بیت واللہ اعلم ف۸ اے جواب چہ اللہ پاکءِ طرفءَ ھماوہدءَ دیگ بیت یا مستقبلءَ حاضر قرار دیانءَ نوں جواب دیگا ئنت۔ یعنی چے جُست کن اِت کئےءَ شمارا چہ وابءَ نگڑینت ممکن اِنت وتی جپان پچ کن اِت اِے ھما چست کنگنت کہ آئیءِ وعدہ چہ خدائے رحمانءِ طرفءَ کنگ بوتگت وپدا پیغمبراں مدام آئیءِ خبر دیان بوتگنت۔ ف۹ یعنی مروچی نہ ھچ ساہ دارے جھت کنت ونہ روپوش بوت کنت ف۱۰ یعنی نہ کسےءِ نیکی ضائع بیت۔ نہ جرمءِ حسابءَ زیات سزا دیگ بیت، راست راستءِ معاملہ بیت وہرچیکہ ماں دنیاءَ نیک وبدِش کرتگت درحقیقتءَ ھماں ثواب وعذابءِ صورتءَ دیماکیت۔

ف ماں بہشت ءَ ہر قسم ءِ عیش و شادکامی ءِ ازباب حریدہ بنت۔ چہ دنیا ءِ مکروہات ءَ آزاد بوانءَ مروچی اشانی شغل ھمیش بیت، آوت وآیانی لوگ بانکاں وت ماں وتا ہور تہور بوان ءَ اعلائیں درجہ ءِ ماں دل تبیں ساھگاں پلنگانی سرا آرام کنگا بنت، ھمک قسم ءِ میوہ و ثمرہ وغیرہ پر ایاں حاضر کنگ بیت۔ بس خلاصہ چوش اِنت کہ ہر چیزے جنتی طلب بکننت وآیانی دل بکشیت ھما چیز آیانءَ دیگ بیت و ہر چیکہ چہ دپ ءَ بلوٹنت ھمائش سر بیت اِے وجسمانی نعمتانی احوال بوت دیم ترا روحانی نعمتانی طرفءَ سَلٰمٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ ؈ ءَ کمتیں اشارہ بوت ف۲ یعنی چہ آ مہربانیں پروردگار ءِ طرف ءَ جنتیانءَ سلام گوشگ بیت توری چہ فرشتگانی ذریعہءَ یا چوش کہ ماں ابن ماجہ ءِ روایت ءَ انت بلا واسطہ وت رب تعالیٰ سلام ارشاد فرمائینیت، آساعت ءِ عزت و لذّت و تی مٹ وت اِنت اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا هٰذِهِ النِّعْمَةَ الْعُظْمٰى بِكَرَمِكَ وَفَضْلِكَ ف۳ یعنی ماں جنتیانی عیش و آرامءَ

هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِيْ ظِلٰلٍ عَلَى الْاَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔوْنَ ۝٥٦ لَهُمْ فِيْهَا فَاكِهَةٌ

آیاں و آیانی جنیناں ماں ساھگاں تختانی سرا ٹندوک بنت تکہ دیانءَ پہ آیاں ماں اودا نیبگ انت

وَّلَهُمْ مَّا يَدَّعُوْنَ ۝٥٧ سَلٰمٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ ۝٥٨ وَامْتَازُوا

و پہ آیاں انت ہر چیکہ طلب بکننت ف۱ سلام گوشگ بیت چہ ربّ ءَ مہربانیں ف۲ وشما یک گور ببت

الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُوْنَ ۝٥٩ اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ اَنْ لَّا تَعْبُدُوا

مروچی اے گناہ گاراں ف۳ آیا فرمان دیم نہ داتگت من بہ شمے نیمگءَ اے آدم ءِ اولاداں ایکہ عبادت مکن اِت شَا

الشَّيْطٰنَ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ۝٦٠ وَّاَنِ اعْبُدُوْنِيْ ۚ هٰذَا صِرَاطٌ

شیطان ءِ بے شک آ شمے دشمن اِنت ظاہریں، و ایکہ عبادت بکن اِت منی۔ اِے راہ اِنت

مُّسْتَقِيْمٌ ۝٦١ وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيْرًا ۗ اَفَلَمْ تَكُوْنُوْا

تچکیں ف۴ و تحقیق آئی ءَ گمراہ کُت چہ شما بازیں مخلوقےءَ را، گڑا چوں شمارا

تَعْقِلُوْنَ ۝٦٢ هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتِيْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ۝٦٣ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ

عقل نیست اِنت، اِے ھما دوزخ اِنت کہ آئی ءِ وعدہ دیگ بوتت شما۔ برو بکپ اِت ماں آئی ءَ مروچی

بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ۝٦٤ اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيْهِمْ

بہ سببءَ وتی کفر کنگ ءِ ف۵ مروچی ما مہر جنیں بہ آیانی دپانی سرا و خبر کننت گوں ما آیانی دست

وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ۝٦٥ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلٰٓى

و گواھی دینت آیانی پاد چیزے کہ آیاں کٹّ کتگ اَت ف۶ واگر ما بلوٹیں گڑا ما نابود کنیں

اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُوْنَ ۝٦٦ وَلَوْ نَشَآءُ

آیانی چماں پدا بہ تچنت پہ راھےگی بلے نوں کجا گندنت۔ واگر ما بلوٹیں

لَمَسَخْنٰهُمْ عَلٰى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوْا مُضِيًّا وَّلَا يَرْجِعُوْنَ ۝٦٧

صورتءَ مسخ بکنیں آیانی ھمشانی جاگھانی سرا گڑا اشت نہ کننت آ دیما و نہ پشت ءَ واتر کت کننت ف۷

وَمَنْ نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ ۗ اَفَلَا يَعْقِلُوْنَ ۝٦٨ وَمَا عَلَّمْنٰهُ الشِّعْرَ

و ہر کسءَ ما پیر مرد بکنیں پیچ تر ینیں ما آئیءَ ماں پیدائش ءَ گڑا چون آ فہم ندارنت ف۸ وسوج نداتگ ما آئی شعر بند

شمارا ہیچ بھرے نیست شمے منند جاہ دگرے کہ اودا شمارا جلگی اِنت ف۴ یعنی پہ ہیے روچیگی شمارا چہ انبیاء علیہم السلام ءِ زبانی جندھا برءَ سر پد کنگ بوتگت کہ لعینیں شیطان ءِ رندگیری ءَ مکن اِت کہ آ شمے صافیں دشمن اِنت آ شمے دمبءَ یل نہ کنت دانکہ شمارا ماں جہنم ءَ سر مکنت۔ اگں شمارا ابدی و دائمی نجات پکار نت تو لے تچکیں راہ اِنت آئی ءِ سرا بروِت و تہنائیکیں خدا ءِ عبادت ءَ بکن اِت ف۵ یعنی افسوس کہ اینکر نصیحت و بیم ترائیءِ سرا ہم شما ہوش و ماش نہ کن اِت و آملعونءَ مزنیں خلقتے گمراہ و برباد کت شمارا اینکر عقل نیست اَت کہ وتی دوست و دشمنءَ جاہ بیار اِت و وتی نفع و نقصانءَ بزان اِت۔ ماں دنیائی کاراں شما مزن عقل مندی و ہوشیاری ظاہر کتگت آخرت ءِ معاملہءَ شمے ذہن کُنٹ اِنت کہ زنڈ زنڈیں خبرانءِ سر پد نہ بت۔ نوں وتی احمقیں کارانی نتیجہءَ بچش اِت اے دوزخ پہ شما تیار اِنت کہ گوں شما قول و قرار کنگ بوتگت کہ کفرءِ راھبندءَ اختیار کنگءَ چہ شمے منند جاہ دوزخ بیت، کفرءِ ھنکیں ھمیش اِنت بایدیں کہ پہ وتی ھنکینءَ سر بیے اِت۔

ف۶ یعنی مروچی اگں اِے مردماں وتی گناہانءَ چہ زبانءَ اقرار ہم مکننت تو چے بیت ما اشانی دپءِ سرا مُہر جنیں و دست پاد، گوش چم دانکہ بدن ءِ پوستءَ حکم دیگ بیت کہ چہ آیانی ذریعہ ہر چ ہر چ گناہے کرتگت بیان بکن اِت چنانچہ ہر عضوے چہ اللہ پاک ءِ قدرتءَ گویا بیت وآیانی گناہانی شہادتءَ دینت۔

كما قال تعالىٰ: حَتّٰٓى اِذَا مَا جَآءُوْهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُوْدُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝ (حم السجدہ ع ۳)

وقال تعالى في موضع آخر قَالُوْٓا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِيْٓ اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ (حم السجدہ ع ۳)

ف۷ ہنچوشکہ اِشانءَ چہ مٹےٴ آیتاں چم بند کتگنت ما بلوٹیں تو ماں دنیاءَ بطور سزا آیانی ظاہریں چمانی بینائیءَ ہیچ گرانءَ یہک کورش بکنیں کہ ایگو آنگو روگءِ راہءَ ہم مگندنت چوشکہ اشاں چہ شیطانی راہاں یک کر بوانءَ اللہ ءِ راہءَ روگ نہ لوٹ اِت مارا قدرت حاصل اِنت کہ اشانی صورتانءَ خراب کنانءَ بالکل لنگش بکنیں کہ اشانءَ نہ موہے دیم ببیت و نہ موہے پد لیکن ما چوش نہ لوٹت و اشانءَ چرے دست و پاداں زہیر نہ کت۔ اِے چہ مٹےٴ جانءَ اشانءَ مہلت اَت مروچی ھما دست و پاد و گوش و چم گواھی دینت کہ اِے ناہودگاں مارا کتام ناقابلیں کاراں کار مرز کتگت۔ ف۸ یعنی چمانی ہیچ گرگ و صورتءَ ترینانءَ خراب کنگءَ مشکل مزان اِت زانا شما نہ گندات یک جان سلامتیں و مضبوطیں مردمے زیات پیر بوانءَ چون کائی چہ گندگ، اشکنگ و ترو تابءَ بےوس کنگ بیت۔ چوش بگوش چوشکہ ماں کسانیءَ کمزور و ناتوان و دگہ مردمانی دزکمکیءِ محتاج اَت ماں پیراں سالیءَ پدا بہ ہما حالت ءِ طرف واگ ترینگ بیت تو زانا ھا خدائے کہ ماں پیرانہ سالیءَ آیانی قوتاں سلب کنت (پچ گریت) ماں ورنائیءَ ہیچ گیت نہ کنت؟

وَمَا يَنۢبَغِي لَهٗ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَّقُرْاٰنٌ مُّبِيْنٌ ﴿٦٩﴾ لِّيُنْذِرَ مَنْ

و نہ اِے لائق اِنت پہ آئیءَ نیست اِنت اِے مگر پنتے و قرآنے ظاہر بیوا تانکہ بترسین ایت ھما کسءَ

كَانَ حَيًّا وَّيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ﴿٧٠﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ

کہ ساہ دار اِنت و ثابت بہ بیت الزام پہ کافرانی سرا ف٢ آیا نگندنت آ کہ ما پیدا اَکت پہ آیاں

مِّمَّا عَمِلَتْ اَيْدِيْنَآ اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مٰلِكُوْنَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنٰهَا لَهُمْ

چہ ھمایاں کہ اڈکت مئے دستاں دلوتانءَ گڈا آ آیانی خداوند اَنت ف٣ و عاجز کُت ما ھمایاں آیانی دیما

فَمِنْهَا رَكُوْبُهُمْ وَمِنْهَا يَاْكُلُوْنَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ ۖ

گڈا لہتے آیانی سواری اَنت و لہتینءَ ورنت ۔ و پہ آیاں ماں دلوتاں فائدہ اَنت و نوشگ ءِ جاگہ

اَفَلَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٧٣﴾ وَاتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لَّعَلَّهُمْ

گڈا پر چا شکر نہ گرنت ف٤ و گپتش ابید چہ خداءَ ایدگران معبود تاکہ آ

يُنْصَرُوْنَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ نَصْرَهُمْ ۙ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُّحْضَرُوْنَ ﴿٧٥﴾

مدت کنگ بہ بنت ۔ نتوننت کہ آیانی مدتءَ بکننت ، و آ بُتاں چو فوجءَ حاضر کنگ بنت ف٥

فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ ۘ اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿٧٦﴾ اَوَلَمْ يَرَ

ترا غمءِ توکا دور مدنت آیانی خبر ۔ بیشک ما زانیں ہر چیکہ آ چیر دینت و ہر چیکہ ظاہر کننت ف٦ ۔ آیا نگندیت

الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنٰهُ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ﴿٧٧﴾ وَ

انسان کہ بیشک ما پیدا اکت آئیا چہ یک پٹے آپءَ گڈا اناگتءَ آ جیڑہ کنوک اِنت ظاہریں ۔ و

ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَّنَسِيَ خَلْقَهٗ ۖ قَالَ مَنْ يُّحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيْمٌ ﴿٧٨﴾

بیان کتی پہ ما داستان و شموشتہ کار بوت وتی پیدائشءَ ۔ و گوشیت کئے زندگ کنت ہڈانءَ و ہیکہ ریزہ ریزہ بنت ف٨

قُلْ يُحْيِيْهَا الَّذِيْٓ اَنْشَاَهَآ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۗ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيْمٌ ﴿٧٩﴾

تو بگوش زندگ کنت آیاں ھما ذات کہ آئیءَ اڈکت آیانءَ اولی برءَ و آ ہر ڈولیں پیدائش ءِ زانوگر اِنت ف٩

الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمْ مِّنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَآ اَنْتُمْ مِّنْهُ تُوْقِدُوْنَ ﴿٨٠﴾

ھما ذات کہ آئیءَ اڈکت پہ شما چہ درختءِ سبزنءَ آسءَ را گڈا اناگتءَ شما چہ آئیءَ آسءَ روک کن اِت ف١٠

ف١ یعنی برزا ہر چیکہ بیان بوت آ حقائق و واقعیہ انت شاعری گپ و تران نہ اَنت ۔ اِے پیغمبرءَ ما قرآن داتگ کہ آ چہ نصیحتاں و روشنیں تعلیماتءَ دیادپ اِنت ، کتام شعر و شاعریءِ دیوان ما آئرا نداتگ کہ ماں آئیءَ ھُشکیں تبءِ چنگاسگ و خیالی مُتک بندی بہ بنت بلکیں واجہ نبیءِ مبارکیں تبءَ فطرةً حیرے شاعریءِ فنءَ ھمنکر دور دارگ بوتگ کہ واجہ چہ قریشءِ ھما اعلیٰ تریں خاندانءَ بوگءِ باوجود کہ آئیءِ ادنائیں درجہءِ ٹلینگاں ہم آ وقتءَ شعر بندگءِ طبعی سلیقہ داشتگت واجہءَ داں مزنیں مدّتے ہچ شعرے پر نہ بست ۔ چونائیءَ رجز و غیرہءِ موقعءَ کدی یک دو برءَ چہ مبارکیں زبانءَ مقفٰی عبارت چہ دپءَ دتاوت شعرءِ قالبءَ درکپتگ آ جدائیں گپے آئرا شاعری یا شعرءِ پر بندگ کس نہ گوشیت ۔ واجہءَ وت شعرے بہ بستیں کتام دگہ شاعرےءِ شعر یا پر بند (مصرع) ءَ ہم تمام زندگیءَ چہ دو چار برءَ زیات نہ وانت و پدا وانگءِ وہدءَ آئیا ھنچوش تبدیلی یارانءَ ونت کہ آ شعر باقی پشت نہ کپت ۔ تیوکءَ شاعرءِ مقصد سرجم بہ بیت ۔ خلاصہ ھمیش انت کہ واجہءِ شریفیں تبءَ گوں شاعریءَ ہچ مناسبت دیگ نبوتگت چیاکہ اِے چیز واجہءِ مزن شانیں منصبءِ برخلاف اَت ۔ واجہءِ کار حقیقتءِ ترجمانی کنگ اَت و واجہءِ بعثتءِ مقصد دنیاءَ را گوں اعلائیں حقیقتاں ، ابید چہ ادنیٰ تریں کذب و غلوءَ معرفی کنگ اَت ظاہر اِنت کہ اِے کار یک شاعرےءِ کار بیت نہ کنت چیاکہ شاعریءِ حسن و کمال دروغ و مبالغہ ، خیالی بلند پروازی و وتگڑیں نکتہءِ اظہارانیءَ دگہ ہچ نہ اِنت ۔ ماں شعرءَ اگں توصیفی چیزے موجود انت تو آ تاثیر و دل نشینی بیت کنت و اے چیز ماں قرآن پاکءِ نثرءَ ھما درجہءَ موجود اِنت کہ تمام دنیاءِ شاعر متحد بوانءَ ہم چوشیں گفتار درشان کت نکننت ۔ قرآن کریمءِ رنگا رنگی رھبنداں گنداںءَ ما گوشت کنیں کہ بزاں نظمءِ اصل روحءَ درکنانءَ ماں نثرءَ یارگ بوتگ ۔ شاید ہمے سبب انت کہ مزن مزنیں فصیح و عاقل ماں حیرتءَ کپانءَ قرآنءَ شعر یا سحر گوشتگتش حالانکہ قرآنءَ گوں شعر و سحرءَ چے نسبت ہست ۔ زاناں شاعری و جادوگریءِ بنیادءِ سرا ماں سرزمینءَ کدی قومیت و روحانیتءِ عظیم الشان و زوال نہ بوکیں عمارت اوشتارینگ بوتگنت کہ آیاں قرآنءِ تعلیمءِ اساسءِ سرا داں مروچیءَ قائم گندا اَت اے کار شاعرانی کار نہ اِنت اِے خداءِ پیغمبرانی کار اِنت کہ چہ خداءِ حکمءَ مرتگیں دلاں ابدی زند عطا کننت ۔ حق تعالےءَ عربءَ چوش گوشگءِ موہ ندات کہ تئیں واجہ چہ پیشءَ شاعرے اَتے ، چہ شاعریءَ دیمروی کنانءَ نبی جوڑ بوتگے ۔

ف٢ یعنی زندہ دلیں مردم قرآنءَ اشکنانءَ چہ خداءَ بترسیت و منکرانی سرا حجّت سرجم ببیت یعنی نیکیں اثر گروک ببیت پہ آئیءَ فائدہ و منکرانی سرا الزام دور کنگءِ نہ دا ۔

ف٣ چہ تنزیلیہ آیتاں بعد پدا تکوینی آیتانی طرفءَ دلگوش گور کنت یعنی یک طرفے قرآن پاکءِ پنت و نصیحتاں گوش بدارت و دومی طرفءَ گوں فکرءَ بچارت کہ اللہ پاکءِ چونیں چونیں احسان و انعام پہ شمے سرا بوتگنت اشتر ، گوک ، پس ، اسپ ، کاتل و خچر و غیرہ جانورانءَ شما پیدا نہ کرتگنت اللہءَ چہ وتی قدرتءِ دستءَ اشانءَ پہ وجودءَ آورتگ ، پدا شمارا تیوگا چہ وتی فضلءَ آیانی خداوند سازتگ کہ ہر جاہے بلوٹت کہ آیانءِ بہا بکن اِت و ہر پیمے کہ بلوٹت آیانءَ کاربند اِت ۔ ف٤ بچارت کہ چونیں چونیں پرزوریں ، قوت داروکیں و قوی ھیکلیں جانورانءَ کمزوریں بند و بوگ داروکیں انسانءِ دیما عاجز و تزگ کتگنت ۔ ہزارانی اشترءِ قطارءَ یک خوردسالیں زھگے مہارءِ گرانءَ ہر جاھیکہ بلوٹیت ببارت ھچ گوشانءَ ہم نہ سُریننت ۔ چونیں چونیں زوردارکیں جانورانی سرا مردم سواری کنت و لہتینءِ چنڈ چنڈ کنانءَ وتی غذا جوڑ کنت ۔ گوشت ورگءَ چہ ابید چہ آیانی پوست ، ہڈ ، پشم و غیرہءَ چنکر فوائد حاصل کنگ بنت آیانی مایگ چے انت گوشئے شیرءِ چمگ اَنت ، چہ ہمے شیرءِ چمگاں چنکر مردم سیر لاپ بینت

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

لیکن شکر گروکیں بندہ باز کم انت ف۵ یعنی ھما خدائیکہ اے نعمت داتنت آئی ءِ شکر ءِ اے داب ءَ گیت کہ آئی ءِ مقابل ءَ دگہ معبود وحاکم جوڑکت کہ اشانی بابت ءَ ہچے خیال داراِت کہ گرانیں وھدءَ اشاں شمارا دزگیر بنت وکار دیئنت ۔ بس یادبکن اِت! آ شمارا چے مدد بکننت دتی جند ءِ ہم مدد ءَ کت نکننت البت وھدے شمارا مدد یکار بیت آساعت ءَ شمارا ضرور گرفتار کنائینت ، گڈا شمارا معلوم بیت کہ آ کسے ءِ حمایت ءَ ماں تمام زندگی ءَ جنگ وشدّت کت مردچی آ چونکائی ٹیلگاں پیش دار گائنت !

ف۶ دھدے گوں ما اشانی معاملہ اے داب ءَ انت تئیں پیغمبر حریش ءِ نی خبراں غمناک مبردتی فرض ءَ انجام دیان ءِ اشان ءَ مئے حوالہ ءَ بکن ماچہ اشانی ظاہری وباطنی احوال ءَ شر معلوم داریں ، شرّی ءِ سرا گوں اشاں جُست و باداست کنیں ۔

اَوَلَيْسَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِقٰدِرٍ عَلٰٓى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ ۭ

آیا نہ انت ھما ذات کہ آئی ءَ پیدا اکتنت آسمانان وزمینءَ قادر بہ اشی ءَ کہ پیدابکنت ھما یانی ڈولیں

بَلٰى ۤ وَهُوَ الْخَلّٰقُ الْعَلِيْمُ ۝۸۱ اِنَّمَآ اَمْرُهٗٓ اِذَآ اَرَادَ شَـيْـــــًٔا اَنْ يَّقُوْلَ لَهٗ كُنْ

بلے و آ انت اصل پیدا کنوک ، زانوگر وا بہ تحقیق آئی ءِ حکم ھمیش انت وھدیکہ ارادہ کنت پہ چیزے ءِ لنگا ایکہ بگوشیت پہ آئی

فَيَكُوْنُ ۝۸۲ فَسُبْحٰنَ الَّذِيْ بِيَدِهٖ مَلَكُوْتُ كُلِّ شَيْءٍ وَّاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ۝۸۳

بیو گڈا آ چیزاں جود ءَ کیت ، ہمیشکا پاکنت ھما ذات کہ آئی دستءَ اِنت حکومت ہر چیزءِ وپہ ھمائی نیمگا شما گردینگ بُیت ف۳

سُوْرَةُ الصّٰٓفّٰتِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ مِائَةٌ وَّاثْنَانِ وَّثَمَانُوْنَ اٰيَةً وَّخَمْسُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ صافات ماں مکہ ءَ نازل بوت و آئی ءِ ۱۸۲ آیات انت و پنچ رکوع

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہرباں زبریں رحم کنوکے .

وَالصّٰٓفّٰتِ صَفًّا ۝۱ فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا ۝۲ فَالتّٰلِيٰتِ ذِكْرًا ۝۳ اِنَّ

قسم صف بندوکانی صف بندان ءَ ف۴ گڈا قسم اِنت ہکّل دیوکانی ہکل دیان ءَ ف۵ گڈا قسم اِنت وانوکانی یاد ءَ ف۶

اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ۝۴ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ

بیشک حاکم شے درستانی یکے ف۷ کہ رب اِنت آسمانانی وزمین ءِ وہر چیکہ ماں آیانی میانچی ءَ اِنت و آ ربّ اِنت

الْمَشَارِقِ ۝۵ اِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاۗءَ الدُّنْيَا بِزِيْنَةِۨ الْكَوَاكِبِ ۝۶ وَحِفْظًا

مشرقانی ف۸ (رود رھتانی) بیشک ما زیبدارکت دنیاءِ آسمان ءَ پہ زینت استارانی ف۹ ونگاہ دارگ ءَ

مِّنْ كُلِّ شَيْطٰنٍ مَّارِدٍ ۝۷ لَا يَسَّمَّعُوْنَ اِلَى الْمَلَاِ الْاَعْلٰى وَيُقْذَفُوْنَ

چہ ہریک شیطان ءَ سرکشیں ف۱۰ گوشان سک داِت نہ کننت بہ نیمگا برزیں مجلس ءِ وگلینگ بنت

مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ۝۸ دُحُوْرًا وَّلَهُمْ عَذَابٌ وَّاصِبٌ ۝۹ اِلَّا مَنْ خَطِفَ

چہ ہر نیمگا پہ تاچینگ ءَ ف۱۱ وپہ آیان اِنت عذاب دائمی ف۱۲ مگر کسے کہ بجا نیت

الْخَطْفَةَ فَاَتْبَعَهٗ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ۝۱۰ فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَّنْ

چانپکے گڈا رندا بکپیت آئی ءِ کٹّنگے برمشوکیں ف۱۳ نوں تو جُست بکن چہ آیان آیا آسان تر انت ماں پیدائش ءَ یا کسے

منزل ۶

ف۷ یعنی وتی اصل ءَ یاد نہ کنت کہ آ یک ادنائیں آپ ءِ ترمپے اَت خداءَ آ ءَ را چہ دتی قدرت ءَ چہ رنگ ءَ ظاہر کت ہچے آپ ءِ پٹّ ھما زور د گویائی ءِ قوت دات کہ خبر خبر ءِ سرابحث ومباحثہ و جنگ وجیڑہ بناء کنت ، دانکہ مردچی چہ دتی حدّ ءَ سرگوزان ءَ گوں وتی خالق ءَ ہم مقابل وسر پہ سرانت ۔

ف۸ یعنی بچار اِت! خداءِ سرا چونیں دیاران ءَ درشان کنت بگوشں کہ آ قدرت دارو کیں واجہ ءَ عاجزیں مخلوق ءِ ڈول ءَ حساب کنت و یدا گوشیت کہ آخر وھدے بدن سڑان ءَ تیوگ ءَ ھڈ پشت کپنت آ ھم پوھٹکیں وکوھنیں وریزہ ریزہ لڑتکیں تو نوں آیان ءَ دوبارہ کئے پیدا اکت کنت ۔ چوشیں سوال کنگ ءِ ساعت ءَ آئی ءَ وتی پیدائش یاد نیاتک واگں نہ اِے ادنائیں آپ ءِ قطرہ ءَ چوشیں الفاظ گوشگ ءِ ھیمات نبوتگ اَت ، ضرور وتی اصل ءِ سرا نگاہ داران ءَ کمتیں میاری لوتگت وچیزے چہ عقل ءَ کارگران ءَ وتی سوال ءِ جواب ءَ ھم گیتگت کہ آماں دیمی آیت ءَ بیداک انت ف۹ یعنی ھما ذات ءَ کہ اول اول سرءَ ماں اِے ھڈّاں ساہ مان کُت پہ آئی ءَ دوبارہ ساہ مان گیجگ چونکائی مشکل بیت بلکیں چہ پیش ءَ ھنگت آسان تر بہ بیت (وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ) وپہ آ قدرت داروکیں واجہ ءَ ھمک چیز ارزان انت ، اولی بر بہ بیت یا دومی بر بہ بیت آھمک ڈول ءَ اڈ کنگ تونیت وبدن ءِ اجزاءِ وھڈّان ءِ ریزگ ہر جاگہے شنگ وتالان بہ بنت آیانی یک یک ذرّہ ماں آئی ءِ علم ءَ انت .

ف۱۰ یعنی اول سرءَ چہ آپ ءِ ذریعہ ءَ سبزءُ شادابیں درخت تیار کت پدا ھما تر و تازہ ئیں درخت ءَ خشک جوڑ کنان ءَ سوچگی دار اڈ کت کہ چراٹی ءَ نوں شما آس در کنگا اِت ، بس ھما خدا کہ چوشیں متضاد صفتان ءَ ادل بدل کنگ تونیت ، زانا آ یک چیزے ءِ موت و حیات ءِ ردا جہل برز کنگا قادر نہ اِنت ؟

تنبیہ : لہتے سلف ءَ چہ شجر اخضر (سبزیں درخت) ءَ خاص ھما درخت مراد زرتگ کہ چہ آیانی شاخان ءَ وت ماں ونا لگا شگا آس در کپیت چوشکہ بنبوءِ درخت انت یا ماں عربستان ءَ مرخ وعفار اتنت

واللہ اعلم ۔ ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی ھما کس ءَ کہ آئی ءَ آسمان وزمین ءِ ہمیں مزن مزنیں چیزاں پیدا اکتنت آ ءَ را چہ اے کا فرانی ہمیں گونڈیں چیزانی پیدا کنگ چون گران انت ف۲ یعنی کتام کسانی یا مزنیں چیزے ءِ اول سر یا دوبارہ پیدا کنگ ءِ ردا پہ آئی ءَ چونکائی مشکل بیت ، آئی ءَ بس ارادہ کت وگوشتی ببو فوراً ھما چیز دیما ایر بیت ، یک دمانے ءِ تاخیر بیت نہ کنت .

تنبیہ : پہ منی خیال ءَ اے آیت ءَ گوں اولی آیت ءَ ہوار کنان ءَ چوش ھم گوشگ بیت کہ ساری ءَ بدن ءِ خلق کنگ ءِ ذکر اَت ادا روح ءِ نفخ کنگ ءِ مطلب سرپد کنائینت واللہ اعلم ۔ ماں سورۃ الاسراء ءَ روح ءِ بحث ءِ ردا چارگ لوٹیت ۔

ف۳ یعنی ھما اعلیٰ ترین ھستی کہ فی الحال ہم ماں ھمائی دست ءَ چہ بالا داں جہلا تمام مخلوقات ءِ حکومت ءِ واگ انت ودم ترءَ ہم بہ ھمائی طرف ءَ درستان ءِ واتر کنگی

انت آذات چہ ہر قسم ءِ برّگی نزوری، عیب و نقص ءَ پاک اِنت ۔ تمت سورۃ یٰسٓ وللہ الحمد والمنۃ ۔

ف۴ یعنی ھماکہ صف بندان ءَ قطاد درقطار اوشتنت توری فرشتہ بہ بنت کہ آ خداوندی حکم ءِ اشکنگ ءَ بہ وتی جاگہ ءِ سرا درجہ بہ درجہ اوشتنت یا عبادت کنوکیں انسان کہ آ ماں نماز و جہاد وغیرہ ءَ صف بندی کننت ۔

تنبیہ : ماں محاوراتاں سوگند ورگ پہ تاکید (کدّن) ءَ انت کہ اکثر منکر ءِ مقابل ءَ کارمرز کنگ بیت لیکن بازبرءَ تیوگا یک مضمونے ءِ شان ءِ زوراکی ءَ ظاہر کنگا کارمرز بیت و قرآن کریم ءِ قسمانی تتبّع (پٹ ءُ پاس) ءَ چہ ظاہر بیت کہ عموماً مقسم بہ پہ مقسم علیہ ءَ یک شاہد یا دلیل ءِ ڈول ءَ بیت، واللہ اعلم ۔ ف۵ یعنی ھما فرشتیاں کہ شیطان ءَ ھکّل دیان ءَ گلینت تاکہ ماں خبرانی اشکنگ ءِ ارادہ ءَ کامیاب مبنت یا بندھان ءِ نیکی ءِ خبران ءَ سرپدکنان ءَ چہ گناہاں دُور دارنت یا ھمانیکیں مردم کہ آ وتی نفس ءَ چہ بدی ءَ دور دارنت و اِے دگراں ھم بہ ناشریں کارانی رداھکّل و ہوکل کننت خصوصاً ماں جہاد ءِ میدان ءَ کافرانی مقابلہ ءِ وہدءَ آیانی ھکّل ھوکل بازتر ند بیت ۔

ف۶ یعنی ھما فرشتگاں یا مرداں کہ آ اللہ پاک ءِ احکام ءَ اشکنگا بعد وانتت و یاد کننت، یک دومی ءَ پیش دارگ ءِ واسطہ ۔

ف۷ بیشک آسمان ءِ فرشتہ زمین ءِ سرا خدا ءِ نیکیں بندہ ماں ہر زمان ءَ قولاً و عملاً شہادت دیان بوتگنت کہ کلّانی مالک و معبود یکّے وما تمام ھمائی ءِ رعیت ایں ۔ ف۸ چہ شمال ءَ داں جنوب یک طرف ءَ مشرقین انت روچ ءِ ہر روچ جدا، و ہر استارے ءِ جدا۔ یعنی ھما نقطہ کہ چہ اوداطلوع کننت و دومی طرف ءَ ھمیشو مغربین انت ۔ شاید اِدا مغارب ءِ ذکر میشکانہ کت کہ مشارق ءَ بطور مقابلہ و تاوت ماں فہم ءَ کیت و چہ حسابے ءَ شمس و کواکب ءِ طلوع ءَ ماں حق تعالٰے ءِ حکومت ءِ عظمت و شان ءَ ثابت کنگ ءَ بہ نسبت غروب ءَ گیشتر دخل ہست ۔ واللہ اعلم

ف۹ یعنی ماں تہاریں شپاں اے آسمان گوں بے حسابیں استارانی ترپگ ءَ پہ گندوکاں چوں خوبصورت ، ڈولدار معلوم بیت ۔

ف۱۰ یعنی چہ استاراں آسمان براہناک و ڈولدار نت و چہ لہتیں استارانی ذریعہ ءَ کہ آ سدنت پہ شیطانانی دوردارگا و چراپان گلینگ ءِ کار ہم گرگ بیت اے سدوکیں استارے انت آیا چہ نوریہ کواکب ءَ علاوہ دگہ استارانی مستقل نوع ایت یا چہ نوریہ کواکب ءِ شہماں گوات ءِ صورت گران ءَ یک قسمے ءِ سوچوکیں آسے بیت یا وت کوکب ءِ اجزاء پرآیانی سرا کپنت ۔ ماں اشی ءَ علماء و حکماء ءِ مختلف اقوال اَنت بہر حاور اشانی حقیقت ہرچے بہ بیت شیطانانی رجم ءِ کار ہم چریشاں گرگ بیت ۔ اے ردا چیزے تفصیل ماں سورہ "حجر" ءِ فوائد ءَ ہم گوستگ ادوا چارگ بہ بیت

ف۱۱ چہ برز ءِ مجلس ءَ مراد فرشتیانی مجلس انت یعنی شیطانان ءَ اِے قدرت دیگ نبوتگ کہ ماں فرشتیانی مجلس (دیوان) ءَ سربوان ءَ کتام خبرے خداوندی وحی ءِ بہ اشکننت ۔ وھدے چوشیں ارادہ داراں برزا آسمانانی نزیک ءَ رسگ ءِ جہد ءَ کننت تو چہ ہر طرف ءَ اشاں روت آ حدا ایرنت ف۱۲ یعنی ماں دنیاءَ مدام ہیے داب ءَ جنگ بنت و آخرت ءِ دائمی عذاب ہیے تگ و تاچ ءَ اشتاپی ءَ کتام یک نیم بُنڈیں گپتے چلا نبینت اشی سرا ہم فرشتہ گوں شہاب ثاقب ءَ آئی ءِ دُمب ءَ کپنت ۔ اشی ءِ گیشتریں تفصیل ماں سورہ حجر ءِ شروعات ءَ گوستگ ۔

ف۱ یعنی چہ بعث ءِ منکراں جُست بکن کہ آسمان، زمین، استاراں، فرشتگاں، شیاطین و غیرہ مخلوقات ءِ پیدا کنگ ماں آیانی خیال ءَ باز مشکلیں کار ایت یا آنی وتی جندءِ پیدا کنگ و آہم یکبرے پیدا کنگ ءَ بعد، ظاہر انت کہ ھما خدائے کہ چوشیں عظیم الشانیں مخلوقات ءِ پیدا کنوکنت پرائی ءَ اشانی دوبارہ پیدا کنگ چون مشکل بیت ف۲ یعنی آئی ءِ اصل حقیقت کل مارا معلوم انت چہ یک لچّوکیں چِڈءَ کہ آئی ءِ قالب ماوت جوڑ کُت مروچی آ چوشیں دعویٰ کننت کہ آسمان و زمین ءِ سازندہ آئرا دوبارہ پیدا کنگ ءِ سرا قادر نہ انت۔ ھنچوشکہ ترا اپیسر (ساری) ءَ چہ خاک جوڑ کت دوبارہ ہم ترا چہ خاک ءَ جست کننت۔ ف۳ یعنی تو پرایانی سرا تعجب کنئے کہ اشاں چوشیں صافیں خبراں پہ چا سر پد نہ بنت و آ مسخرہ کننت کہ اے (نبی) چونیں چہ ہمیں بے سرو پادیں گپ جنت (العیاذ باللہ)

ف۴ یعنی نصیحت ءَ اشکنان ءِ بجزے غور و فکر نہ جننت و ہرچ معجزات و کرامات گندنت آیان ءَ سحر قرار دیان ءَ ھندگ ءِ لگنت۔

ف۵ ھما وتی یکیں دار ءِ سرِاش گیتگ کہ واحہ وھدے مئے بدن ماں خاک ءَ ھوار لوان پُلک بوت تو گا ھڈ مانت و چرشی ءَ آدیم مئے پت و پیرکاں کہ آیانی مرک ءَ قرنے گوستگ بلکیں آیانی ھڈاں ہم نہ مانتگنت ما چونکائی قبول دار بئیں کہ اے کل پدا لوک زندہ لوان اوشتارینگ بلنت۔

ف۶ یعنی ھو، الم ءَ چست کنگ بئیت و آ ساعت ءَ ذلیل و رسوا لوان ءَ اے انکار ءِ سزاءَ چش ات

ف۷ یعنی ماں یکیں ھکّل ءَ کُل پاد کائینت و اوشتنت و چہ حیرانگی و ترس و لرزءَ اینگو آنگو چارنت، اے ھکل یا ہم صور ءِ دمگ ئیگ انت۔

ف۸ یعنی اے راست راست جزاءِ روچ اھت و سر بوت کہ نبیاں آئی آئی ءِ بابت ءَ گپ جتگت و ما آئی پہ کلاگ زرتگ۔

ف۹ اے چہ حق تعالیٰ ءِ طرف ءَ خطاب بیت۔

ف۱۰ اے حکم فرشتیاں دیگ بیت کہ اِے کلّاں جمع کنان ءَ دوزخ ءَ راہ پیش بداراِت۔

تنبیہ: چہ "ازواج" ءَ (جفت) مراد انت یک قسم ءِ گناہ گار یا آیانی کافریں لوگ بانک و چہ مَا یَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ءَ اصنام، شیاطین وغیرہ ذالک مراد انت۔

ف۱۱ چہ حکم ءَ بعد کمّیں دیر اشاں جلّنت تاکہ چرایاں یک سوالے کنگ بیت کہ آدیم تراماں مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُوْنَ ءَ مذکور انت۔

ف۱۲ یعنی ماں دنیاءَ شما و "نَحْنُ جَمِيْعٌ مُّنْتَصِرٌ" گوشتگت (کہ ماں وت ءَ یکدگرے ءِ مددگاریں)

خَلَقْنَا ؕ اِنَّا خَلَقْنٰهُمْ مِّنْ طِيْنٍ لَّازِبٍ ⑪ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُوْنَ ⑫

ما پیدا کت ف۱ بیشک ما پیدا کت آیان ءَ چہ گل ءَ لچّوکیں ف۲ بلکیں تو تعجب کنے و آ کلاگ کرنت ف۳

وَاِذَا ذُكِّرُوْا لَا يَذْكُرُوْنَ ⑬ وَاِذَا رَاَوْا اٰيَةً يَّسْتَسْخِرُوْنَ ⑭ وَقَالُوْٓا

و وہدیکہ پنت دیگ بنت آیان ءَ پنت قبول نہ کننت، و وہدیکہ گندنت یک نشانی ئے کلاگ بناء کننت و گوشنت

اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ⑮ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا

نیست اے قرآن مگر جادو ئے ظاہریں ف۴ آیا وھدیکہ ما مُرتیں و بوتیں خاک و ھڈ آیا ما

لَمَبْعُوْثُوْنَ ⑯ اَوَاٰبَآؤُنَا الْاَوَّلُوْنَ ⑰ قُلْ نَعَمْ وَاَنْتُمْ دَاخِرُوْنَ ⑱

پاد کنگ بئیں، آیا مئے پیشی پت و پیرکاں ہم ف۵ تو بگوش بلے و شما بئیت ذلیل

فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَّاحِدَةٌ فَاِذَا هُمْ يَنْظُرُوْنَ ⑲ وَقَالُوْا يٰوَيْلَنَا هٰذَا

گڈا آ یاد کنگ ہمیش انت یک ھکلے گڈا ھما وہدءَ آیاں بناء کننت چارگءَ ف۶ و گوشنت وائے افسوس پہ ما اے

يَوْمُ الدِّيْنِ ⑳ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُوْنَ ㉑

روچ جزاءِ ف۷ اے روچ انت فیصلہ ءِ کہ آئی ءَ شما دروغ بند کتگت ف۸

اُحْشُرُوا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوْا يَعْبُدُوْنَ ㉒ مِنْ

مُچ بکن ات گناھگاراں و آیانی ھمراھاں و ہر چیکہ آیاں عبادت کتگت ف۹ ابید چہ

دُوْنِ اللّٰهِ فَاهْدُوْهُمْ اِلٰى صِرَاطِ الْجَحِيْمِ ㉓ وَقِفُوْهُمْ اِنَّهُمْ

خداءَ گڈا سوں دئیت آیان ءَ کشک ءَ دوزخ ءِ ف۱۰ اوشتارین ات آیان ءَ کہ چہ ایاں

مَّسْـُٔوْلُوْنَ ㉔ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُوْنَ ㉕ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُوْنَ ㉖

جُست پُرس کنگی انت ف۱۱ چی انت شمارا کہ یکدومی ءِ مدءَ نہ کن ات بلکیں آیاں مروچی وتارا پیش کتگ پہ گرفتاری ف۱۲

وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَّتَسَآءَلُوْنَ ㉗ قَالُوْٓا اِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَاْتُوْنَنَا

و دیم ترینت لهتیں ءَ پہ لهتینانی سرا یکدگرءَ سوال کنان ءَ گوشنت بیشک استگتے مئے گورا

عَنِ الْيَمِيْنِ ㉘ قَالُوْا بَلْ لَّمْ تَكُوْنُوْا مُؤْمِنِيْنَ ㉙ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ

چہ راستیں جانبءَ ف۱۳ گوشنت بلکیں شما وت مسلمان نہ بوتگے۔ و نیست ات مارا شمے سرا

ع ۱ / ۲۱ / ۵ — الربع

مروچی چون اِنت کہ کسے وتی ہمراہ ءَ مدد نہ کنت بلکیں ہریکے ابید چہ گوستانی سُرینگ ءَ گوں رسوائی ءَ گرفتار لوان ءَ پیدا کنت۔
ف۱۳ ماں "یمین" (راستیں دست) ءَ عموماً زور و قوت گیشتر بیت یعنی شما اتت کہ وتی زور و قوت ءَ ظاہر کنان مارا چہ راہ ءَ رد داتگت یا چہ یمین ءَ خیر و برکت ءِ طرف ءَ مراد گرگ بہ بیت کہ مئے سرا شما اودرش کتگت کہ ما نیکیں و خیریں کارہ مکنیں۔ اے گفتگو زبردستان و زیردستانی میانجی ءَ بیت کہ اے دنیاءَ زبردست و زوراک نزوریں مردمان ءِ سرا رعب کنان ءَ آیاں پہ وتی راھبندءَ کشّنت و برنت۔

ف۱ یعنی شماوت ایمان بیارت وبدا مارا میاری کن اِت مئے زانا چینچو شمے سرا زور ہست ات کہ ماں شمے دل ءَ ایمان داخل بوگ ءَ مہ ھشتیں ! شماوت چہ عقل **وانصاف** ءِ حدءَ سرگوستگ اِت کہ وعظ کنوکانی خبرگوش نداشتنت و مئے رد دیگ ءَ رد کیتِت اگں شما گوں عقل وفہم ءَ کار گران وتی عاقبت اندیشی ظاہر بکرتیں تو شما ھجبر مئے خیرانی سرا دلگوش گورنہ کتگت پشکپتیں ما ، ظاہر انت کہ ما وَوت گمراہ اتیں وچہ گمراھیں مردم ءَ ابید چہ بدراھی وگمراھی دگہ چے امید دارگ بیت ۔ ماھما کارکت کہ مئے حال ءِ مناسب اَت بلے شمارا کام مصیبت ءَ گپت کہ شما مئے حکمانی رندگیری کت ووتارا ءِ گ کت بہرجا ورءَ ہرچیکہ بوگی اَت آبوت ، خداوند تعالیٰ ءِ حجت مئے سرا قائم بوت وآئی ھماکہ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ الخ ءَ ثابت بوت مروچی مارا وتی غلط کاری وبدمعاشیانی مزہ چشگی انت ۔

مِّنْ سُلْطٰنٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طٰغِيْنَ ﴿۳۰﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَآ ۖ اِنَّا

ہیچ زورے بلکیں ہستت شما یک قومے چہ حدءَ سرگوز وکیں ، ہمیشہ کا ثابت بوت مئے سرا خبر مئے رب ءِ بیشک مارا

لَذَآئِقُوْنَ ﴿۳۱﴾ فَاَغْوَيْنٰكُمْ اِنَّا كُنَّا غٰوِيْنَ ﴿۳۲﴾ فَاِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِى الْعَذَابِ

عذاب ءَ چشگی اِنت ۔ گڈا ما شمارا گمراہ کُت بیشک ماوت گمراہ اتیں ف۱ گڈا آ درستیں آروچ ءَ ماں عذاب ءَ

مُشْتَرِكُوْنَ ﴿۳۳﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِيْنَ ﴿۳۴﴾ اِنَّهُمْ كَانُوْٓا اِذَا

شریکانت ف۲ بے شک ماہمے ڈول کنیں گوں گنہ گاراں ۔ بیشک اَیش ہما اتنت وہدیکہ

قِيْلَ لَهُمْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ۙ يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَيَقُوْلُوْنَ اَئِنَّا لَتَارِكُوْٓا

گوشگ بوت پہ اشاں کہ ابید چہ خدا دگہ ھچ کس بندگی ءَ نہ کرزیت تو گڈا تکبرش کرت ف۳ وگوشتش آیا مایلہ دیوک بیئیں

اٰلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُوْنٍ ﴿۳۶﴾ بَلْ جَآءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۳۷﴾

وتی معبودان پہ یک شاعرے دیوانگیں ۔ بلکیں آتک پیغمبر گوں برحقیں دین ومنّتی تمامیں پیغمبران ءَ ف۴

اِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيْمِ ﴿۳۸﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۳۹﴾

بے شک البت شمارا چشگی عذاب دردناکیں ۔ وجزاء دیگ نہ بئیت مگر ہرچیکہ شما عمل کرتگت ف۵

اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۴۰﴾ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُوْمٌ ﴿۴۱﴾ فَوَاكِهُ ۚ

مگر خداءِ ھما بندہ کہ مخلص اَنت ف۶ آھا ہینت کہ پہ اشاں روزی مقرر انت ف۷ نیبگاں

وَهُمْ مُّكْرَمُوْنَ ﴿۴۲﴾ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿۴۳﴾ عَلٰى سُرُرٍ مُّتَقٰبِلِيْنَ ﴿۴۴﴾

وآہستنت شرفدار ف۸ ماں باغان نعمتانی تختانی سرا یکدگر ءِ روبروءَ ۔

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ ﴿۴۵﴾ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشّٰرِبِيْنَ ﴿۴۶﴾

طواف کننت پہ آیاں گوں کاسگاں چہ صافیں شراب ءَ ، اسپیتیں رنگ ءَ لذت دیوکنت پہ نوشوکان ۔

لَا فِيْهَا غَوْلٌ وَّلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ

نہ آئی ءِ تہا سر ترگ انت ونہ آئی ءِ تہا بیہودگی کننت ف۹ وآیانی گور ءَ انت جنیں آدم جہل کنوک بنت نگاہ ءَ

عِيْنٌ ﴿۴۸﴾ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُوْنٌ ﴿۴۹﴾ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ

مزن چم ف۱۰ گوشے کہ ھیک اَنت سرپوشتگیں ف۱۱ گڈا دیم کت لہتے ءَ گوں دگرے ءَ

ف۲ یعنی کل گناہ گار درجہ بہ درجہ ماں عذاب ءَ شریدار بنت ہنچوشکہ ماں جرم ءَ ہم شریک اتنت

ف۳ یعنی آیانی کبر وغرور آیان ءَ مہن کنت کہ چہ نبی ءِ گوشگ ءِ سرا اے کلمہ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ بہ زبان ءِ سرا بیارنت کہ چرائی ءَ آیانی دروغیں معبودانی نفی بیت توری ماں دل ءَ آئی ءَ راست بزانت ۔

ف۴ یعنی شاعرانی دروغ مشہور انت گڈا آراستباز ئیں ہستی ءَ چونکائی شاعر گوش اِت کہ آئی ءَ ماں دنیاءَ تیوگیں راستی آورتگ وکلیں جہاں ءِ راستیں مردمانی تصدیق ءَ ہم کنت آیا مجنون وکنوکیں مردم چوشیں راستیں برحقیں وپختہ این اصول پیش کننت ؟ ۔

ف۵ یعنی توحید ءِ انکار واے گستاخیانی مزہ ءَ چیش اِت کہ ماں رسول ءِ بارو ءَ ظاھر کن اِت شما ہرچیکہ کتگت یک روچے کل شما دیما کیت ۔

ف۶ یعنی اشانی ذکر ءَ چے کنئے اشاں ودگہ مردم انت کہ اشانی سرا حق تعالیٰ مہربانی وکرم کنت ۔

ف۷ یعنی عجیب وغریبیں میوہ پہ ورگ ءَ دیگ بنت کہ آیانی سر جمیں صفت تیوگا اللّٰہ پاک ءَ معلوم انت البت چیزے مختصر احوال وتی بندیان ءَ پیش داشت چوشکہ فرمائینتی لَا مَقْطُوْعَةٍ وَّلَا مَمْنُوْعَةٍ (سورۃ واقعہ رکوع ۱)

ف۸ خداوت شرتر زانت کہ اشان ءَ چونیں عزت وشرف رسیت ۔ ف۹ یعنی مزہ ولذّت حاصل بیت وماں دنیاءِ شراب ءَ ہرچے خرابی ئے ماں انت آیانی نام ونشان نہ بیت نہ سرگرانی بیت ونہ نشہ کنت نہ شانگ کیت ونہ پیٹ وغیرہ خراب بنت ونہ آئی ءِ جوکدی خشک بنت ۔

ف۱۰ یعنی چہ شرم ونازءَ نگاہ ءَ جہل کنوکیں حوراں کہ اشاں بغیر چہ وتی ازواج ءَ دگہ ھچ کس ءَ چماں چست نہ کننت ونہ چارنت ۔

ف۱۱ یعنی صاف وترپوکیں رنگ بیت مثل ھیک ءَ کہ آئی ءَ مرغ وتی بازلانی چیرگا چیر دنت کہ نہ داغدار بیت ونہ دنزی لگیت ، یا ھیک ءِ توک ءِ اسپیدگ کہ سکتیں پوش ءِ چیرگ اِنت ولہتے ءَ گوشتگ کہ اشترمرغ ءِ ھیک مراد انت کہ باز شررنگ بنت بہرجاور تشبیہ ماں صفائی وشررنگی ءَ انت ماں اسپیتی ءَ نہ اِنت چیاکہ دگہ جاہے فرمان انت كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوْتُ وَالْمَرْجَانُ (الرحمٰن رکوع ۲)

يَتَسَآءَلُوْنَ ۝٥٠ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ اِنِّیْ كَانَ لِیْ قَرِیْنٌ ۝٥١ یَّقُوْلُ
کہ سوال جواب کننت ۔ گوشت یک گوشوکے ءَ چرایاں منارا ھستت یک سنگتے گوشتگی

اَىِٕنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِیْنَ ۝٥٢ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا
آیا تو ہم چہ باور کنوکاں ئے آیا وھدیکہ بمریں وبئیں خاک و بڈ آیا بدا ما

لَمَدِیْنُوْنَ ۝٥٣ قَالَ هَلْ اَنْتُمْ مُّطَّلِعُوْنَ ۝٥٤ فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ فِیْ سَوَآءِ
جزا دیگ بئیں ف۱ بدا گوشتی شمئیں شما سرک کن ات وچارات ف۲ ۔ گڈا سرکش کت وچارت گڈا دیستی آراماں

الْجَحِیْمِ ۝٥٥ قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَّ لَتُرْدِیْنِ ۝٥٦ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّیْ لَكُنْتُ
میانجی ءَ دوزخ ءِ ۔ گوشتی قسم بخدا تو گلائیش اَنے کہ منءَ ھلاک بکنئے ۔ واگر مبوتیں رحمت منی رب ءِ البتہ بوتاں من

مِنَ الْمُحْضَرِیْنَ ۝٥٧ اَفَمَا نَحْنُ بِمَیِّتِیْنَ ۝٥٨ اِلَّا مَوْتَتَنَا الْاُوْلٰی وَمَا
چہ حاضر کرتگیناں ف۳ آیا گڈا نہیں ما مروک بغیر اولی ئیں موت ءَ و نہیں

نَحْنُ بِمُعَذَّبِیْنَ ۝٥٩ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِیْمُ ۝٦٠ لِمِثْلِ هٰذَا
ما چہ عذاب داتگیناں تحقیق اے البتہ کامیابی یے مزنیں چوشیں چیزانی واسطہ

فَلْیَعْمَلِ الْعٰمِلُوْنَ ۝٦١ اَذٰلِكَ خَیْرٌ نُّزُلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّوْمِ ۝٦٢ اِنَّا
عمل بکننت عمل کنوک ف۴ آیا اے بہتر انت پہ مہمانی ءَ یا درخت زقوم ءِ بیشک ما

جَعَلْنٰهَا فِتْنَةً لِّلظّٰلِمِیْنَ ۝٦٣ اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِیْۤ اَصْلِ الْجَحِیْمِ ۝٦٤
کتگ آئی ءَ آزمائش پہ ظالماں ۔ بیشک آیک درختے کہ درکئیت چہ بُن ءَ دوزخ ءِ ف۵

طَلْعُهَا كَاَنَّهٗ رُءُوْسُ الشَّیٰطِیْنِ ۝٦٥ فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُوْنَ مِنْهَا فَمَالِــُٔوْنَ
آئی ءِ خوشگ شیطان ءِ سرگ ءِ ڈول ءَ انت ف۶ گڈا تحقیق آورنت چہ آئی ءَ گڈا پُرکنوک بنت

مِنْهَا الْبُطُوْنَ ۝٦٦ ثُمَّ اِنَّ لَهُمْ عَلَیْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِیْمٍ ۝٦٧ ثُمَّ اِنَّ
چہ آئی ءَ وتی لاپاں ۔ پدا تحقیق بیت واسطہ آیانی یک وارین شربتے چہ گرمیں آپاں ف۷ پدا تحقیق

مَرْجِعَهُمْ لَاِلَی الْجَحِیْمِ ۝٦٨ اِنَّهُمْ اَلْفَوْا اٰبَآءَهُمْ ضَآلِّیْنَ ۝٦٩ فَهُمْ عَلٰۤی
واترسی آیانی دوزخ ءِ نیمگا بیت ف۸ تحقیق آیاں دیتگ وتی پت پیرکان گمراہ ۔ گڈا آھمایانی

ف۱ یعنی ماں دیوان ءَ یا ردبیل جمع بنت وپاکیں شراب ءِ پیالہ ہرکس ءِ دست ءَ بیت آعیش وعشرت ءِ وھدءَ وتی لہتیں گوستگیں سرگزشتءَ بیان کننت ۔ یک جنتی یے گوشیت کہ واجہان منارا ماں دنیاءَ سنگتے ھست ات کہ منارا مدام ملامتی کتگت کہ تو یہ آخرت ءِ سرا یقین دارئے وگوشتگی کہ تو احمق ونادانیں مردمے ئے ۔ آئی ءِ نزیک ءَ اے بالکل یک ناھودگیں گپے ات کہ یک شخصے ماں خاک ءَ ھوار بہ بیت وآئی ءِ گوشت وپوست ھچ باقی مہ مانت محض سڑتگیں ھڈان پشت بکپنت پدا آئیا پہ حساب داد ءِ بدلہ ءِ واسطہ لوک سرءَ زندگ کنگ بہ بیت چوشیں بے معنائیں گپ ءِ سرا کئے یقین بکنت ف۲ یعنی آسنگت الم ءَ ماں دوزخ ءَ بیت ، بیاات لمتیں سرک کنان ءَ چاریں بارین چون انت ؟ (اے ھماجنتی ءِ گفتار انت ولہتیں گوشنت کہ اے اللہ پاک ءِ قول انت یعنی حق تعالیٰ فرمائینیت کہ زانا تو سرک کنان آئیا گندگ لوٹے ؟)

ف۳ یعنی ھماجنتی ءَ راوتی سنگت ءِ احوال پیشدارگ بیت کہ بالکل ماں دوزخ ءِ آس ءَ کپتگ اے احوالءَ گندان آئرا عبرت بیت وآبہ وتی سرا اللہ پاک ءِ فضل واحسان ءَ یاد کنت ودرائینیت اوکم بخت! تو ھما کسے کہ منارا ہم برباد کنگ لوٹیتے ، محض اللہ پاک ءِ احسانءَ دستگیری کت کہ من چرے عذاب ءَ رستگار بوتوں ومنی قدماں چہ ایمان وعرفان ءِ کشک ءَ نہ لگشتنت واگرنہ مروچی من ہم چوتو ماں عذاب ءَ گرفتار بوتگاں ف۴ آساعت ءَ چہ زیاتیں وشی ءَ گوشیت زانالے حقیقت کہ چہ آپیشی مرک ءَ ابید کہ آماں دنیاءَ اہت نوں مارا مرک کدی نئیت ونہ چرے عیش وبہارءَ در کپان ءَ بدا بہ تکلیف وعذاب ءِ طرف ءَ روگی انت چہ خداتعالےٰ ءِ فضل ورحمت ءِ برکت نوں ماں ہمے نعمتاں وعیشانی توکا زندءَ گوازینیں ۔ بیشک درستاں چہ مستریں سوب مندی ھمیش انت وہمیش انت ھما اعلائیں مقصد کہ یہ آئی ءِ حاصل کنگءَ ھمک ڈولیں قربانی یا محنت برداشت کنگ بہ بیت ۔

ف۵ بالا بہشتیانی مہمانی ءِ ذکرات چہ ادا دوزخیانی مہمانی ءِ احوال بیان بیت " زقوم " درختے ءِ نام انت کہ آسک تہل بے تام بیت چوشکہ مئے گورءَ جور ءِ پُل انت ماں دوزخ ءِ توک ءَ حق تعالےٰ ءَ وتی قدرت ءَ یک درختے رودینتگ آئیا ادا شجرۃ الزقوم ءِ نام دیگ بوتگ آیہ ظالماں چو بلاہ ءَ انت ماں آخرت ءَ چیاکہ وھدے دوزخی چہ شُدءَ بے قرار بنت تو ہمے آیانی وراک بیت وآئی چہ حلق ءَ ایر گیجگءَ یا ایرکنگا بعد یک خاصیں اثر پیداکنگ سکیں تکلیف ومستقل عذاب بیت وماں دنیاءَ ہم یک قسم ءِ بلاہ وچاسگ انت کہ ماں قرآن ءَ آئی ذکرءَ اشکنان ءَ گمراہ بینت کسے بگوشیت کہ سبزیں درخت ماں دوزخ ءِ میانجءَ چونکائیءَ رُست (حالانکہ ممکن انت کہ آئی ءِ مزاج ناری بہ بیت چوشکہ آس ءِ کرم " سمندر " ماں آسءَ زندگ مانیت ۔ سہارنپور ءِ کمپنی باغ ءِ تہا بعضے درختانی تربیت ماں آس ءَ بیت ۔

ف۶ یعنی سک بدنما چوشیطان ءِ صورت ءَ باچہ شیاطین ءَ مراد مارنت یعنی آیانی خوشگ چومار ءِ سرءَ انت ۔ ف۷ چہ " زقّوم " ءِ نوشگءَ تُنّ گریت تو سکّیں لہڑ داتگیں آپ آئیا نوشائینگ بیت کہ چرائیءَ روت سڑان کینت فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ (سورۃ محمد رکوع ۲) اعاذنا اللہ منہا ف۸ یعنی شدیگ بنت تو چہ آس ءَ یک کرکنان ءَ اے ورگ وآپ وارینان ونوشائینان ءَ بدا اشاں ءَ ماں آس ءَ چگل دینت ۔

اٰثٰرِهِمْ يُهْرَعُوْنَ ﴿۷۰﴾ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ اَكْثَرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۷۱﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا

قدمانی نشانانی سرا میدان کنوک بنت ولے ۔ والبتہ گمراہ بوتگنت چرایاں پیسرزادلیگیناں ۔ والبتہ ما دیم دات

فِيْهِمْ مُّنْذِرِيْنَ ﴿۷۲﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِيْنَ ﴿۷۳﴾ اِلَّا عِبَادَ

آیانی تہا ترسینوک گڈا بچار کہ چہ ڈول ءَ بوتہ انجام ترسینتگینانی مگر خداءِ ھما

اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۷۴﴾ وَلَقَدْ نَادٰىنَا نُوْحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيْبُوْنَ ﴿۷۵﴾ وَنَجَّيْنٰهُ

بندھاں کہ مخلص انت وٓ وبہ تحقیق توار جت ما را نوح ءَ گڈا چوں خوب جواب دیوکیں ما تواری ۔ و نجات دات ما آئی ءَ

وَاَهْلَهٗ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيْمِ ﴿۷۶﴾ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهٗ هُمُ الْبٰقِيْنَ ﴿۷۷﴾ وَتَرَكْنَا

و آئی ءِ مردمان ءَ چہ مزنیں شدت ءَ وکت ما آئی ءِ اولادان ءَ ھما ینت باقی پشت کپوک وپشت گیتک ما

عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرِيْنَ ﴿۷۸﴾ سَلٰمٌ عَلٰى نُوْحٍ فِي الْعٰلَمِيْنَ ﴿۷۹﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي

آئی ءِ سرءَ توسیپاں گڈیگاں وٓ کہ سلام انت نوح ءِ سرءَ ماں کل عالم ءَ بیشک ما ہمیڈول ءَ بدلہ دئیں

الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۸۰﴾ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۸۱﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرِيْنَ ﴿۸۲﴾

نکوکاران ءَ ۔ بے شک آ انت چہ مئے بندیاں ایماندارین پدا ما غرق کت اے دگران ءَ

وَاِنَّ مِنْ شِيْعَتِهٖ لَاِبْرٰهِيْمَ ﴿۸۳﴾ اِذْ جَآءَ رَبَّهٗ بِقَلْبٍ سَلِيْمٍ ﴿۸۴﴾ اِذْ قَالَ

وبیشک چہ ہمائی ءِ ٹک ءَ انت ابراھیم وٓ وھدیکہ آتک وتی رب ءِ گورءَ گوں سلامتیں دلے ءَ ۔ وھدیکہ آئی ءَ گوشت

لِاَبِيْهِ وَقَوْمِهٖ مَاذَا تَعْبُدُوْنَ ﴿۸۵﴾ اَئِفْكًا اٰلِهَةً دُوْنَ اللّٰهِ تُرِيْدُوْنَ ﴿۸۶﴾

گوں وتی پت ءَ و وتی قوم ءَ چے چیزءِ عبادت شما کن ات ۔ آیا پہ دروغ گر تگیں خدایانءَ ابید اللہ ءَ شما لوٹوک ات وٓ

فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۸۷﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُوْمِ ﴿۸۸﴾ فَقَالَ اِنِّيْ

گڈا چی انت شمے گمان پہ پروردگار عالم ءِ بارو ءَ ، گڈا نگاہ کتی یک برے ماں استاراں ، پدا گوشتی من

سَقِيْمٌ ﴿۸۹﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِيْنَ ﴿۹۰﴾ فَرَاغَ اِلٰۤى اٰلِهَتِهِمْ فَقَالَ اَلَا

مریضاں ، گڈا دیمش تر بینت چہ آئی پشت دیان ءَ ، گڈا آیانی بتانی طرف ءَ دیم دات پدا گوشتی پرچا

تَاْكُلُوْنَ ﴿۹۱﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُوْنَ ﴿۹۲﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًۢا بِالْيَمِيْنِ ﴿۹۳﴾

شما نہ ورات وٓ چو بنت شما راکہ گپ ورپ نہ کن ات وٓ پدا گلائیش بیت آیاں جنانءَ بہ راستیں دست ءَ وٓ

ولے یعنی رندی کافرپیشی کافرانی کورکائی دمبءَ کپانءَ گمراہ بوتنت ہرچ راہے ءِ سرا آیانءَ رووک دیست ھما راہ ءَ اشاں ھم رہادگ بوتنت چات وکدی ہچ نہ چارات ولے یعنی ماں ہر دورءَ چہ انجام ءَ آگاہ کنوک و چہ آخرتءَ ترسائینوک آیان بوتنت ہرکسءَ کہ نہ اشکت و نہ منّ اِت بچارات کہ آیانی انجام چون بد بوت بس اللہ ءِ ھما درچگیں بندہاں سلامت منتنت کہ آیان خداءِ ترس و آخرتءِ فکر ہست ات ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت : ترس درستاں اشکنائینتنت چرایاں نیکیں مردم رکنت و بدوتی تب ءِ راہ ءَ روتنت ۔ دیمترءَ لھتے مُنْذِرِيْن (بالکسر) و مُنْذَرِيْن (بالفتح) ءِ قصّہاں اشکنائینگ بنت پہ مکذّبین ءِ عبرت پہ مومنانی تسلّاءَ ۔ وٓ تقریباً داں ہزار سالءَ حضرت نوح علیہ السلام وتی قوم ءَ سر بدی کنان و نصیحت دیان بوت مگر آیانی ناشری و ایذا رسانی گیش بوان بوت آخر حضرت نوح ءَ یے وس بوان ءَ وتی دیم دلیوک ءِ طرفءَ دیم گور کنان عرض کت رَبِّ اَنِّيْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ (قمر رکوع ۱) اے پروردگار ! من بے وساں تو منی مددءَ بکن ۔ بچار اکہ اللہ پاکءَ آئیءِ توار چون اشکت و مددءَ چون سر بوت ۔ نوح علیہ السلام گوں آئی خاندانءَ چہ شپءُ روچ ءِ ایذاءَ رستگار کت پدا بیمناکیں طوفان ءِ وھدءَ آئیءِ حفاظت کت و تہنا چہ ہمائیءِ اولادءَ زمین ئی آباد کت و دانکہ دنیا ھست آئیءِ نیکیں نام ئی پشت گیتگ ۔ چنانچہ داں روچ مردچی خلقت آئیءِ سرا سلام دیم دنت و ماں کلیں جہانءَ نوح علیہ السلام گو شانءَ یاد کننت اے و نیکیں بندھانی انجام بوت ۔ دومی طرفءَ آئیءِ دشمنانی احوالءَ بچار اِت کہ کلانی کُل زیر دستیں طوفانءَ غرق کنگ بوتنت مردچی دانکہ آیانی نام و نشان ہم باقی نہ منت چہ وتی احمقی و ناشریں کارانی سببءَ دنیاءِ بوجیگش ماں آپءَ غرق کت و ھشتیش ۔

تنبیہ : اکثر عالمانی قول ہمیش انت کہ مردچی تمام دنیاءِ مردماں حضرت نوح علیہ السلام ءِ سئیں چکاں (سام ، حام ، یافث) ءِ اولاد انت چہ جامع ترمذیءِ لھتے حدیثاں ہم اِشیءِ ثبوت رسیت ۔ وٓ انبیاء علیہم السلام ماں دین ءِ سلسلہ کل پہ یک راہ ءَ انت و ہر یک رندا آیوکیں اولیءِ تصدیق و تائیدءَ کنت ہمیشکا حضرت ابراہیم علیہ السلام ئی چہ نوح علیہ السلامءِ ٹکءَ فرمائینت اِنَّ هٰذِهٖۤ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُوْنِ (مؤمنون رکوع ۴) وٓ یعنی چہ ھمک قسم ءِ اعتقادی و اخلاقی مرضءَ وتی دلءَ پاک و صاف کنانءَ و چہ دنیاوی جنجالاں آزاد بوانءَ گوں تواضع و بزرگیءَ پہ وتی ربءِ طرفءَ جُکِت و وتی قوم ئی چہ بُت پرستیءَ دُور دارگ ءِ پدا نصیحت کت وٓ یعنی آخر اے سنگءِ بتاں چہ چیز انت کہ آیانءَ شما اینکر دوست دارات کہ اللہ پاکءَ یل دیانءَ اشانی دُمبءَ کپتگت زانان حق و دل ماں اشانی دستءَ انت جہان ءِ پادشاہی یا اشاں خوردیں یا مزنیں ءِ خداہ بندنت آخر برحقیں واجہءَ یل کنانءَ اے دروغیں حاکمانی اینکر خوشامد و حمایت چہ مقصد دارت وٓ یعنی زانا شما را پہ آئیءِ وجودءَ شک اِت یا شما آئیءِ شان و رتبہءَ فہمت کُت نہ کن اِت کہ (معاذ اللہ) سنگاں آئیءِ شریک قرار دیگا اِت یا شما آئیءِ غضب و انتقامءِ ردا ہیچ نہ زان اِت کہ شما پہ چوشیں گستاخیءِ سرا دلیری کن اِت آخر کار چیزے بگوش اِت کہ شما عالمءِ پروردگارءِ باروءَ چے خیال دارات ۔

وٓ آروچاں ماں آئیءِ قومءَ نجومءِ زور ات حضرت ابراہیمءَ پہ اشانی پیش دارگءَ استارانی نیمگا نظر شانک دیانءَ گوشت کہ منی تب نلیگ اِت (و چوشیں کس ماں دنیاءَ ہے انت کہ آئیءِ تب ءِ مدام جوان بہ بیت چیزے نہ چیزے ظاہریں یا چیریں عوارض دمبءَ گون انت ہچے تکلیف و بے تامی زانا کم ات کہ ہر وقت قومءِ بدیں جاورءَ گندانءَ ماں دلءَ گرستگت) یا مطلب چوش انت کہ من بیمار بوکاں (بیماری نام انت کہ تب چہ راستیں راہءَ بکنزیت تو چہ موتءَ پیش ہر کسءَ اے صورت دیماکیت) بہر جاور حضرت ابراہیمءِ مقصد و مراد برحق ات لیکن استارانی نیمگا چماں شانک دیانءَ چہ " اِنِّيْ سَقِيْمٌ " گوشگءَ مخلوقءَ چوش فہمت کہ واجہءَ چہ نجومءِ علمءِ معلوم کرتگ کہ آ ھبے زوتاں نادراہ بیت ۔ تنبیہ : چریشیءَ معلوم بیت کہ حضرت ابراہیم علیہ السلامءِ اے گپ کہ من بیماراں اے شریعتءِ مطابقءَ " توریہ " ات و اے جائز انت چوش کہ ھجرتءِ وھدءَ یکےءَ جُست کت کہ " مِنَ الرَّجُل " یعنی اِے مرد کئے اِنت واجہءَ جواب دات کہ مِنَ الْمَاء یعنی چہ آپءَ انت ۔ و ابوبکر صدیق رضءَ یک سوالےءِ جوابءَ فرمائینت رَجُلٌ يَّهْدِيْنِي السَّبِيْل کہ اِے یک مردے کہ منا راہ سوج دنت ۔ البت چونکہ اے توریہ ہم حضرت ابراہیم علیہ السلامءِ مزن شانیں رتبہءِ لحاظءَ خلافِ اولیٰ ات ہمشکا بہ دستورءَ ماں حَسَنَاتُ الْاَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِيْن ءِ حدیثءَ الیتزا

ذنب قرار دیگ بوتگ واللہ اعلم ف۹ وھدے چہ بتانی جانبءَ دربابت ورگانی ورگ ءِ ہچ جوابی نہ رَس اِت توفرمائینتی شما پرچا خبر نہ کن اِت۔ یعنی دست پاد، شکل وصورت شمے چو انسانءَ انت لیکن انسانی روح اشاں ماں شمے تو کامان کت نہ کت پدا عجبی گپّ ایت کہ وروک نوش جان کنوک وچو بلبلءَ خبر کنوکیں انسان چہ وتی بے عقلیءَ ھما انبان ءِ دیما سر پہ سجدہ ءَ بیارت کہ آ ہچ نہ ماریت ونہ حرکت کت کنت و پدا وتی سکّی و سوری ءِ وہدءَ چرایاں مدد ہم طلب بکنت۔ ف۱ چہ وتی دستانی قوت ءَ بُتان ءَ پروشگءَ لگّت۔ ساری ءَ غالباً ماں سورۃ انبیاءءَ اِے قصّہ گوں تفصیل ءَ بیان بوتگ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ مردماں وھدے چہ میڑہ ءَ واتر بوتنت تو دیستش کہ بُت پرُشتگ ءُ جہل کپتگنت، ہمتش کہ ابید چہ ابراھیم ءَ اِے کارءَ دگہ کس کت نہ کنت۔ چنانچہ درستاں وتی دیم ھمائیءِ طرف ءَ کت ف۲ یعنی تو دی ہر کس ءَ پرُشتگنت بلے شما اِے نادان ءَ کارءَ پرچا انجام دئے اِت؟ گوشتی ذانا سنگ ءِ بے معنائیں بُت کہ آئیءَ شما دست وت تراشان ءَ تیار کت عبادت ءِ لائق بوت کننت؟ وھما اللہ کہ شمئیگ و شمے ہر یک کار وعمل وہم اِے سنگانی پیدا کنوک انت گوں آئیءَ شما ہچ غرض نہ دار اِت ھمک چیزءِ پیدا کنوک ھما اللہ اِنت و بندگی و غلامی دگرانی کنگ نہ بیت پدا آ دگہ ہم چونیں انت آیاں مخلوق در مخلوق انت۔ آخرا اے چونیں بے راہ روی و گمراھی ایت؟ ف۳ وہدے ابراھیم علیہ السلام ءِ وزن داریں گپانی جواب اشان دات کت نہ کت تو وت ماں وتا شور رش کت کہ مزنیں آتش خانہ ئے جوڑ کنگ و ابراھیم ماں آئیءَ چگل دیگ بہ بیت۔ چنے تدبیرءَ ماں مردمانی دلاں تبانی بابت ءَ عقیدہ پختہ تر بیت و پداماں مردمانی دلءَ ھیبت جاہ کنت کہ اشانی برخلاف کنوکانی انجام چوش بد بیت و آئندہ کسے ہم اِے ہمیں جرأت کت نکنت۔ مگر اللہ پاکءَ اشانی جند میارہ بارکت و پیش داشت کہ ابراھیم علیہ السلام ءِ سرا آس ئی گلزار کت کہ چرشیءَ ہر کس ءِ سرا اے خبر ثابت بوت کہ شما و شمے دروغیں معبودکل ہوار بوان ءَ حدائے واحد ءِ یک مخلصیں بندہ ئےءَ تاوان دات کت نہ کننت۔ آسءَ چوشیں مجال نیست ات کہ رب ءِ اذن ءَ بغیر واجہ ابراہیم ءِ یک ناخنےءِ سرا ہم لسو چیت ف۴ وہدے چہ قوم و راج ءَ دل پروش بوتے و پت ءَ ہم ترندی درستان کت تو حضرت ابراہیم ءَ ہجرت ءِ ارادہ کت اللہ تعالیٰ ءَ واجہ ءَ را "شام" ءِ راہ پیش داشت۔ ف۵ یعنی خاندان و وطن چہ دستءَ شت اَنت تو نیکیں اولاد عطا کن کہ آماں دینی کاراں گوں من دز کمک بہ بیت و اے سلسلہءَ باقی داشت بکنت ف۶ چہ ادا معلوم بوت کہ حضرت ابراہیم ءَ پہ اولادءَ دعا لوٹ اِت و خداءَ دعا قبول کت وھما چک پہ قربانیءَ پیش کنگ بوت۔ چہ ھنوگیں تورات ءَ ثابت انت کہ ھما چُک کہ چہ حضرت ابراہیم ءِ دعاءَ پیدا بوت آ اسماعیل انت و ہمیشکا آئیءَ ءِ نام اسماعیل چہ دو لفظاں مرکب انت "سمع" و "ایل"، سمع ءِ معنی انت اشکنگ و "ایل" ءِ معنیٰ انت خدا۔ یعنی واجہ خداءَ حضرت ابراہیم ءِ دعاء اشکت۔ ماں تورات ءَ انت کہ خداءَ گوں ابراھیم ءَ گوشت کہ دربابت ءَ اسماعیل ءِ من تئی دعا اشکت ہمے بناء ءِ سرا مرے آیت ءَ آ کسے ءِ کہ ذکر انت آ حضرت اسماعیل انت حضرت اسحٰق مراد نہ انت

فَاَقْبَلُوْٓا اِلَيْهِ يَزِفُّوْنَ ۝۹۴ قَالَ اَتَعْبُدُوْنَ مَا تَنْحِتُوْنَ ۝۹۵ وَاللّٰهُ

گڑا آیان دیم کت ابراہیم ءَ میدان کنان پریشان بوان ف۱، گوشت ابراہیم ءَ آیا عبادت کن اِت شما چیزے کہ وت تراش اِت۔ وخداءَ

خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُوْنَ ۝۹۶ قَالُوا ابْنُوْا لَهٗ بُنْيَانًا فَاَلْقُوْهُ فِي الْجَحِيْمِ ۝۹۷

شمارا پیدا کتگ و ہر چیکہ شما سازات ف۲ گوشتش ببندات پہ ابراہیم ءَ یک بانے گڑا چگل بدے اِت آ ترا ماں آس ءَ

فَاَرَادُوْا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنٰهُمُ الْاَسْفَلِيْنَ ۝۹۸ وَقَالَ اِنِّيْ ذَاهِبٌ اِلٰى

پدا دلمانگ بوتنت پہ آئیءِ منکر کنگءَ، گڑا ما ہمایانءَ کُت چیرتر توبگیں ف۳ و گوشت ابراہیم ءَ من رودکاں وتی

رَبِّيْ سَيَهْدِيْنِ ۝۹۹ رَبِّ هَبْ لِيْ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝۱۰۰ فَبَشَّرْنٰهُ بِغُلٰمٍ

رب ءِ نیمگا زوت آ سوج دنت منا کشکءَ ف۴۔ اے منی رب ببخش منا نیکیں چکے ف۵ گڑا مژدہ دات ما آئیءَ یک چکے ءِ

حَلِيْمٍ ۝۱۰۱ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يٰبُنَيَّ اِنِّيْٓ اَرٰى فِي الْمَنَامِ اَنِّيْٓ

بُرد باریں ف۶ گڑا وہدیکہ سر بوت آ چُک گوں ابراہیم ءَ بہ ترہ و تابءَ گوشتی اے منی چُک من گنداں ماں اب ءَ کہ من

اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰى ۭ قَالَ يٰٓاَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۡ سَتَجِدُنِيْٓ

ذبح کنگا یاں ترا نوں تو بچار کہ تو چے گندے۔ گوشتی اے منی پت بکن ھر چیکہ تو حکم دیگ بوتگے، زوت تو گندے من ءَ

اِنْ شَاۗءَ اللّٰهُ مِنَ الصّٰبِرِيْنَ ۝۱۰۲ فَلَمَّآ اَسْلَمَا وَتَلَّهٗ لِلْجَبِيْنِ ۝۱۰۳ وَ

اگں خدا بلوٹیت چہ صبر کنوکاں ف گڑا وقتیکہ ہر دوئیں قبولدار بوتنت و دوری دات آئیءَ بہ جانب پیشانی ف۸

نَادَيْنٰهُ اَنْ يّٰٓاِبْرٰهِيْمُ ۝۱۰۴ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا ۚ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي

و توار پرحت ما ابراھیم ءَ کہ اے ابراھیم! تحقیق تو راست کت واب ف۹ بیشک ما ہمے داب ءَ بدلہ دئیں

الْمُحْسِنِيْنَ ۝۱۰۵ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْبَلٰۗـؤُا الْمُبِيْنُ ۝۱۰۶ وَفَدَيْنٰهُ بِذِبْحٍ عَظِيْمٍ ۝۱۰۷

نیکوکاران ءَ بیشک ھمیش اِنت البت چکاسگ ظاہریں ف۱۰ و بدلہ دات ما آئیءَ یک جناورے پہ ذبح کنگءَ مزنیں

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرِيْنَ ۝۱۰۸ ښ سَلٰمٌ عَلٰٓي اِبْرٰهِيْمَ ۝۱۰۹ كَذٰلِكَ نَجْزِي

و باقی پشت گیتک آئیءِ سرءَ ماں گڈّی مردماں۔ سلام بات ابراھیم ءِ سرءَ ف۱۱ ہمے داب ءَ ما بدلہ دئیں

الْمُحْسِنِيْنَ ۝۱۱۰ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِيْنَ ۝۱۱۱ وَبَشَّرْنٰهُ بِاِسْحٰقَ

نیکوکاران ءَ بیشک آ ہستنت چہ مئے ایمانداریں بندیاں ف۱۲ و بشارت دات ما آئیءَ بہ اسحٰق ءَ

و چونائیءَ ہم ذبح وغیرہ ءِ قصہ ءِ ھلاسی ءَ رند حضرت اسحٰق ءِ بشارت جداگانہ ذکر کنگ بوتگ چوشکہ دیم ترءَ بیان بوگا اِنت فَبَشَّرْنٰهُ بِاِسْحٰقَ نَبِيًّا الخ۔ معلوم بوت کہ ماں فَبَشَّرْنٰهُ بِغُلٰمٍ حَلِيْمٍ ءِ چرائیءَ ابید دگہ زھگے ءِ بشارت مذکور انت ہم اسحاق ءِ بشارت ءَ دیانءَ آئیءَ نبی ءِ مرتبہ دیگ ءِ مژدہ دیگ بوت۔ وماں سورہ ھودءَ گوں آئیءَ ہور ہورءَ حضرت یعقوب ہم مژدہ اشکنائینگ بوت کہ آ حضرت اسحٰق ءِ چُک بیت وَمِنْ وَّرَاۗءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوْبَ (ھود دکوع ۷) گڑا چونکائی گمان کنگ بیت کہ حضرت اسحٰق ذبیح بہ بیت چوش بگوش کہ چہ نبی جوڑ کنگ و اولاد عطا کنگ ءَ پیش ذبح کنگ بہ بیت لامحالہ منتگ کپیت کہ ذبیح اللہ حضرت اسماعیل انت کہ آئیءِ بابت ءَ بشارت ولادت ءِ وقت ءَ نہ نبوت عطا کنگ ءِ وعدہ بوت ونہ اولاد عطا کنگ ءِ۔ ہمے سبب انت کہ قربانی ءِ یادگار و آئیءِ متعلقہ رسوم ماں بنی اسماعیل ءَ برابر بطور وراثت چہ یک دگرےءَ منتقل بوان پیدا کنت و مروج ہم حضرت اسماعیل ءِ روحانی

اولاد (کہ آیان ءِ مسلمان گوشتنت) آ مقدسیں یادگارانی سراعمل کنوکنت ۔ ماں موجودہ تورات ءَ گیش وگیوار انت کہ قربانی ءِ جاگہ "مورا" یا "مُریا" ات یہود و نصاریٰ اے جاگہ ءِ اصل ڈس ونشان ءِ پیشدارگ ءِ رداگوں لہتیں بیکاریں احتمالاں کارگیتگ حالانکہ بازراستیں گپ ایش انت کہ اے مقام "مروہ" بہ بیت کہ آبالکل خانہ کعبہ ءِ دیما نزیکءَ واقع انت کہ ہمودا سعی بین الصفا والمروہ ءَ ھلاس کنانءَ معتمرین حلال بنت ۔ و ممکن انت کہ ماں "فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ" بہ ہمے سعی ءِ طرف ءَ اشارہ بہ بیت ماں موطا مالک ءَ روایت ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ "مروہ" ءِ طرف ءَ اشارہ کنانءَ گوشتت کہ قربانی گاہ ھمیش انت غالباً آ ہمے ابراہیم واسماعیل ءِ قربانگاہ ءِ طرف ءَ اشارہ انت واگرنہ واجہ نبی ءِ زمانگ ءِ مرداں عموماً چہ مکہءَ سے میل دورماں منیٰ ءَ قربانی کنوک اتنت ہنچوشکہ داں روچ مروچی ءَ ہم ہمودا قربانی بوگا انت ، چریشیءَ معلوم بیت کہ واجہ ابراہیم ءِ اصل قربانگاہ "مروہ" ات ، پدا حاجیانی و قربانیانی بازی ءَ گندانءَ ایشرا داں منیٰ ءَ مقرر کنگ بوت ۔ ماں قرآن کریم ءَ ہم "هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ" و "ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ" فرمائینتگ کہ چریشی ءَ کعبہ ءِ قرب ظاہر بیت ۔ واللہ اعلم ۔

بہرحال ور قرائن و آثار ہمے پیش دارنت کہ "ذبیح اللہ" اسماعیل ءِ وتی جندات کہ اھت وماں مکہءَ جاہ منند بوت و ھمودا آئی ءِ نسل شنگ وتالان بوت ۔ ماں تورات ءَ اے گیش وگیوار ہم ہست انت کہ حضرت ابراہیم ءَ وتی یکلیں و دوستناکیں چُک ءِ ذبح کنگ ءِ حکم دیگ بونگ واے خبر الٰہی انت کہ حضرت اسماعیل چہ حضرت اسحٰق ءَ ماں عمرءَ مستر انت پدا حضرت اسحٰق علیہ السلام ماں حضرت اسماعیل ءِ موجودگی ءَ چون یکیں چُک بیت کنت عجبیں گپ ایش انت کہ ادا حضرت ابراہیم ءِ دعاءِ جوابءَ ھما رنگ ءِ بشارت دیگ بوت آئرا "غلام حلیم" گوشگ بوت لیکن حضرت اسحٰق علیہ السلام ءِ بشارت و ھدیکہ فرشتیانءَ شروعات ءَ خداءِ طرف ءَ دات تو آئیا گوں غلام علیم ءَ تعبیرکت ۔ چہ حق تعالیٰ ءِ طرف ءَ حلیم ءِ لفظ بہ آئی سرا یاکتام دگہ نبی ءِ سراماں قرآن ءَ ہچ جاگہءَ ظاہرکنگ نہ بوتگ تیوکا بہ ہمے رنگءَ کہ آئی بشارت ادادیگ بوت و آئی ءِ پت واجہ ابراہیم ءَ اے لقب دیگ بوتگ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ (ھود رکوع ۷) و إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ۝ (توبہ رکوع ۱۴) چریشی ءَ ظاہر بیت کہ ھمے دوئیں پت وچُک گوں اے خاصیں لقب ءَ ملقب کنگ ءِ مستحق بوتنت ۔ حلیم و صابر ءِ مفہوم قریب قریب انت ۔ چہ ہمے غلام حلیم ءِ زبان ءَ ادا چو نقل کت سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ۝ دگہ جاھے ءِ صاف صاف ءَ فرمائینت وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ ۝ (انبیاء رکوع ۶) شاید ہمیشکا ماں سورہ مریم ءَ حضرت اسماعیل ئی صادق الوعد فرمائینت سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ءِ وعدہ ئی چونکائی راست کت و پیش داشت بہرحال ور حلیم ، صابر ، صادق الوعد ءِ لقبانی مصداق یکیں کس معلوم بیت یعنی حضرت اسماعیل علیہ السلام ۔ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ۔ ماں سورہ بقرہءَ کعبہ ءِ بندگ ءِ وھدءَ حضرت ابراہیم واسماعیل ءِ زبان ءَ ہرچ دعائے کہ نقل فرمائینتگ ماں آئی ءَ اے الفاظ ہم شامل انت وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ بعینہ ھما مسلم ءِ لفظ ءِ نبشتہ ءَ را اداماں قربانی ءِ ذکرءَ فَلَمَّا أَسْلَمَا الخ ءِ لفظءَ چہ ادا کُت و ھمے ہردوئینانی ذریت ءَ بہ خاصیں حسابءَ گوں مسلم ءِ لقب ءَ نامزد کت ۔ بیشک چریشی ءَ مترین اسلام تفویض وصبر و تحمل چہ بیت کنت کہ ھر دوئیں پت وچک ءَ ذبح کنگ و ذبح لوگ ءِ رداکت و پیش داشت ۔ اِے ھما أَسْلَمَا ءِ بدلہ انت کہ اللہ تعالیٰ ءَ ہمے ہر دوئینانی ذریت ءَ أُمَّةً مُسْلِمَةً جوڑ کت ، فللہ الحمد علی ذلک

ف یعنی وھدے اسماعیل مزن بوان ءَ لے قابل بوت کہ گوں وتی پت ءَ تنگ بکنت و آئی ءِ کارءَ بئیت ھما ساعت واجہ ابراہیم ءَ وتی واب چُک ءِ دیما بیان کت تاکہ آئی ءِ خیال و ارادہ ءَ زانت بکنت کہ بہ وتی مرضی ءَ بہ اے کارءَ تیار بیت یا چیزے زبردستی کنگ کپیت ۔ گوشنت کہ سے شپ پدماں پدواجہ ابراہیم ءَ ہمے واب دیست سومی روچ ءِ وتی ہمے واب ءِ حال ئی وتی چکءَ رادات ، چک ہچ مھتل نہ بوت و بریشی ءَ راضی بوت و گوشتی اباجان ! (دیر پہ جاکنئے) مالک ءِ ہرچ حکمے بہ بیت آئیا سرجم بکن (ماں چوشیں کارءَ مشورہ بہ کار نہ انت ، خداوندی حکم ءِ پورہ کنگ ءِ پدا نباید کہ پتی دوز واھی مھن کنوک بہ بیت) پشت کپیت منی جند ! بس تو وت انشاء اللہ گندے کہ چون گوں صبر و تحمل ءَ اللہ پاک ءِ حکم ءِ سرا عمل کنان ۔ ہزاراں ہزار رحمت بہ بنت اے ڈولیں چُک دیتءَ

سرا ۔ ف۸ تاکہ چُک ءِ چہرہ دیما مبیت مبادا پدری دوزواہی جوش بجنت ۔ گوشنت کہ اے گپ چُک ءَ گوشت ۔ دیم ترءَ اللہ پاکءَ احوال بیان فرمائینت کہ قصہ چون کائی دیما شُت یعنی اے احوال بیان کنگ نہ بیت کہ چونیں احوالے گوست آئی سرا و فرشتہ گانی سرا ف۹ یعنی نوں بس کن خبر دتی حدءَ سر بوت تو واب راست کت و پیش داشت، مقصد چُک ءِ ذبح کنائینگ نہ اِنت فقط تئی چکاسگ مارا منظور اَت نوں توماں آئیءَ سوب مند بوتے ۔
ف۱۰ یعنی چوشیں گرانیں حکم دیان ءَ چکاسیں پدا آیاں ثابت قدم کنیں پدا بلند و بالائیں درجات بخشیں ۔ ماں تورات ءَ انت کہ وہدے ابراھیم ءَ چُک قربان کنگ لوٹ اِت و فرشتہ ءَ جارجت کہ دست ءَ بجل، تو فرشتہ ءَ جوش گوشت خدا گوشیت کہ چونکہ تو یک ہچیں کارے کت و دوتی یکّلیں چُک نہ رکّینت من ترا برکت دیاں و تئی نسل ءَ آسمان ءِ استار و تیاب دپ ءِ ریکانی ڈول ءَ شنگ و تالان کناں (تورات تکوین اصحاح ۲۲ آیت ۱۵)
ف۱۱ مزن شرف داروک کہ آچہ بہشت ءَ دیم دیگ بوتگ یا مزن قیمتی، پرزور ۔ تیاریں ۔ پدا ہمے رسم قربانی ءِ، اسماعیل علیہ السلام ءِ عظیم الشان یادگارءِ طورءَ یہ مدا ہمیشگی قائم دارگ بوت ۔ ف۱۲ داں مروچی ءَ دنیا ابراھیم ءَ گوں نیکیں نام ءُ عزت ءَ یاد کنت علی نبیّنا و علیہ الف الف سلام و تحیۃ
ف۱۳ یعنی ماں مئے اعلائیں درجہ ءِ ایمانداریں بندھاں ۔

ف۱ چہ ایشیءَ معلوم بوت کہ آ اولی لبشارت اسماعیل ئیگت وتمایں قصہ ذبح ءِ بابت ءَ ھمائیءَ ئیگت ف۲ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت لے دوئیناں چہ مراد دوئیں جک انت، چہ ہر دوئیناں اولاد باز تالان بوت ماں واجہ اسحاق ءِ اولاداں انبیاء وبنی اسرائیل بوتنت وماں اسماعیل ءِ اولاداں عرب اَنت کہ ماں آیاں پیغمبر مبعوث بوت۔ یعنی ماں اولاداں کل یک حسابءَ نہ انت نیکیں ہم ہست کہ بزرگانی نامءَ روشن کننت وبدیں ہم کہ آچہ وتی بدکاریاں وتی خاندان ءِ نامءَ رسوا کننت۔

تنبیہ: مفسراں عموماً وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا ءِ ضمیر ابراھیم واسحاق ءِ طرف ءَ ترینتگ۔ مگر واجہ شاہ صاحب ءَ اے ضمیر اسماعیل واسحاق ءِ طرف ءَ ترینان ءِ ماں مضمون ءَ گیشتر وسعت پیدا کتگ۔

نَبِيًّا مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۱۱۲﴾ وَبٰرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَ ؕ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا

پیغمبرے چہ نیک بختاں ف۱ وبرکت دات ما آئیءَ واسحق ءِ سرا وچہ آیانی اولاداں لھتے

مُحْسِنٌ وَّظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ مُبِيْنٌ ﴿۱۱۳﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلٰى مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ﴿۱۱۴﴾

نیکوکار ولھتے گنہگار اَنت پہ وتی جند ءِ سرءَ ظاہرءَ ف۲ وتحقیق احسان کرتیں ما پہ موسیٰ وہارون ءِ سرا

وَنَجَّيْنٰهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيْمِ ﴿۱۱۵﴾ وَنَصَرْنٰهُمْ فَكَانُوْا هُمُ

ونجات دات ما آیانءَ وقومءَ آیانی چہ شدت ءَ مزیں ف۳ ومدد دات ما آیانءَ گڑا آیاں بوتنت

الْغٰلِبِيْنَ ﴿۱۱۶﴾ وَاٰتَيْنٰهُمَا الْكِتٰبَ الْمُسْتَبِيْنَ ﴿۱۱۷﴾ وَهَدَيْنٰهُمَا الصِّرَاطَ

سرافضل ف۴ ودات ما آیانءَ کتاب وش بیانیں ف۵ وسوج داتیں آیانءَ راہ

الْمُسْتَقِيْمَ ﴿۱۱۸﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِى الْاٰخِرِيْنَ ﴿۱۱۹﴾ سَلٰمٌ عَلٰى مُوْسٰى وَ

تچکیں ف۶ وباقی پشت گیتکیں پہ آیاں توسیپ ماں گڈی مردماں سلام بہات بہ موسیٰ و

هٰرُوْنَ ﴿۱۲۰﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۲۱﴾ اِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا

ہارون ءِ سرا بیشک ما ہمے داب ءَ بدلہ دئیں نکوکاران ءَ۔ بیشک آیِنت چہ مئے ایمانداریں

الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۱۲۳﴾ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ

بندیاں ف۷ وبے شک الیاس ھست اَت چہ پیغمبران۔ وھدیکہ گوشتی قومءَ وتی

اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿۱۲۴﴾ اَتَدْعُوْنَ بَعْلًا وَّتَذَرُوْنَ اَحْسَنَ الْخٰلِقِيْنَ ﴿۱۲۵﴾ اللّٰهَ

آیا شما دلءَ ترس ندارات۔ آیا توار پرجن اِت بعل بُت ءَ ویلہ دئِت شرتریں پیدا کنوک ءَ ف۸ اللہ ءَ

رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۱۲۶﴾ فَكَذَّبُوْهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُوْنَ ﴿۱۲۷﴾

وتی ربءَ وربءَ وتی پت پیرکانی اولیگینانی ف۹ گڈا آیاں دروغ بندکت آ، گڈا ہمیشنت کہ حاضر کنگ بنت ف۱۰

اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۱۲۸﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى الْاٰخِرِيْنَ ﴿۱۲۹﴾ سَلٰمٌ عَلٰٓى

مگر خداءِ ہما بندہ کہ مخلصین اَنت ف۱۱ وباقی پشت گیتک ما آئی ءِ سرا توسیپ ماں گڈی مردماں۔ سلام بہات

اِلْ يَاسِيْنَ ﴿۱۳۰﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۳۱﴾ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا

الیاس ءِ سرا ف۱۲ بے شک ما ہمے پیم ءَ بدلہ دئیں نکوکاراں۔ بیشک آھستنت چہ مئے بندیاں

ف۳ یعنی چہ فرعون وآئی ءِ قوم ءِ ظلم وزوراکیاں نجات دات وچہ بحر قلزم ءَ گوں مزن آسانی ءَ شمارا راہ دات وگوازینت ف۴ یعنی فرعونیانءَ ماں دریاءَ غرق کنان ءَ بنی اسرائیل ءَ غلبہ وکامیابی دات وھلاک بیوکانی مال وملکتانی وارث جوڑکت۔

ف۵ یعنی تورات شریف کہ ماں آئی خداوندی احکام گوں مزن تفصیل ءَ بیان کنگ بوتگنت۔

ف۶ یعنی ماں قول وفعل ءَ استقامت بخشت و ماں ھمک معاملہءَ تچکیں راہ ءِ سرا گام گیجوک کت کہ آ چہ عصمتِ انبیاء ءِ لازمی کاراں یک ایت۔

ف۷ یعنی چہ مئے کامل ایمانداروکیں بندھان اَت۔

ف۸ یعنی حضرت الیاس لہتے مفسرانی قول ءِ روءَ چہ حضرت ہارون ءِ نسل ءَ انت۔ اللہ پاک ءَ آئیءَ شام ءِ سرزمین ءِ یک شہرستان "بعلبک" ءَ دیم دات کہ اشی ءِ جاہ منندیں مردماں "بعل" نامیں بتے ءِ پرستش کتگت حضرت الیاس ءَ اشان ءَ چہ خدائے پاک ءِ غضب ءُ بُت پرستی ءِ بدیں انجام ءَ ترسینتگت۔ ف۹ یعنی چونائیءَ ماں دنیاءَ ہر انسانے تحلیل وترکیب ءَ کارگران ءَ بازیں چیزے جوڑکت کنت مگر شرتریں جوڑکنوک ھما ذات اِنت کہ آتمام اصول و فروع، جواھر وعوارض وصفات وموضوعات ءِ حقیں خالق اِنت کہ آئیءَ شمارا وشمے پت پیرکان ءَ پیدا کت گڈا اے چونکائی جائز بیت کہ آ احسن الخالقین ءَ یل کنان ءَ "بعل" بُت ءِ پرستش وعبادت کنگ بہ بیت کہ آیک ذرھے ءَ پیدا کنگ نتونیت بلکیں آئی ءَ وتی جند ءِ وجود ہم وتی پرستارانی برکت ءَ انت کہ آیاں ہر داب ءَ کہ لوٹ اِت اِے بت جوڑکت۔

ف۱۰ یعنی دروغ بندکنگ ءِ سزا الم ءَ اشاں رسیت۔ ف۱۱ یعنی درستاں دروغ بندکت مگر اللہ ءِ گچین کتگیں بندھاں تکذیب نہ کت ہمیشکا ھمشاں چہ عذاب ءَ رستگار بنت۔

ف۱۲ الیاس ءَ را الیاسین ہم گوشنت چوشکہ طور سیناءَ را طور سینین گوشنت یا چہ الیاسین ءَ ھما مردم مراد انت کہ حضرت الیاس ءِ رندگیری کنوکنت ولھتے ایشرا آل یاسین ءِ ہم وانتگ۔ تو اے حساب ءَ یاسین آئی ءِ پت ءِ نام بیت یا آئی ءِ وتی جند ءِ نام یاسین بہ بیت ولفظ آل بہ ھما معنی ءَ زورگ بہ بیت ہنچوشکہ ماں كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ ءَ گرگ بوتگ یا کہ چوش ماں اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى اٰلِ اَبِىْ اَوْفٰى ءِ مراد زورگ بوتگ۔

ف۱ یعنی آئی ءِ لوگ بانک کہ گوں عذابءَ گرفتاریں مرداں سازبازکتگت ف۲ یعنی چہ لوط و آئی لوگ ءِ مردماں ءَ ابید دگہ کلیں مردمانی سرا ئیتگ چپ کا کنگ بوت ۔ اے قصہ ساری ءِ بازجاگہ ءَ گوں تفصیل ءَ گوستگ ف۳ اِے دیم گوری (خطاب) گوں مکہ ءِ مردمان اِنت چیا کہ چہ مکہ ءَ شام ءِ ملکءَ ہرچ قافلئے رو آکنت آیاں لوط ءِ قوم ءِ چپ کتگیں میتگان ءَ گوں وتی چماں گندنت ، یعنی شپ وروچ چہ ہمے راہ ءَ گوزان ءَ اِے جاگہاں گندنت بلے افسوس انت کہ اشاں انگت ھم عبرت حاصل نہ کننت و اینکر ہم نزانت کہ اِے قوم نافرمانی ءِ سببءَ خدائی غضب ءِ مستحق قرار دیگ بوت ۔ اگر ما چہ ھمایاں خداءِ نافرمانیءَ بکنیں بلکیں ما ہم ماں اِے عذابءَ گرفتار بوت کنیں ف۴ بوجیگءَ یک علاقے سوار اِنت کہ چہ وتی واجہ ءِ جُست ءَ بغیر جہتگ ، درستانی نامانی سرا فال جنگ بوت ھمک برہمے واجہ ءِ نام درکپتگ وا اے قصہ ماں سورۂ یونس و انبیاء ءَ گوں تفصیل ءَ بیان بوتگ ھمودا ایشی ءِ تحقیق چارگ بہ بیت ف۵ الزام ھمیش اَت کہ چہ اجتہادی خطاءَ خداوندی حکم ءِ ودارءَ بغیر چہ میتگءَ درکپت و عذاب آیگ ءِ روچ ئی متعین کت ف۶ یعنی چونکہ ماں ماھیگ ءِ لاپءَ ہم وماہیگ ءِ لاپ ءَ روگ ءَ بیسر ہم اللہ پاکءَ خوب یاد کنگا ئت ہمیشکا ما آئرا زوت نجات دات واگرنہ داں روچ قیامت چہ آئی ءِ لاپ ءَ درآیگ نصیب نہ بوتگت بلکیں وت ماھیگ ءِ بوتگت ۔

الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳۲﴾ وَاِنَّ لُوْطًا لَّمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۱۳۳﴾ اِذْ نَجَّيْنٰهُ وَاَهْلَهٗٓ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۳۴﴾

ایماندارین ۔ وبیشک لوط ہستت چہ پیغمبراں ۔ وھدیکہ ما نجات دات آئیا و آئی ءِ آکلیں لوگ ءِ مردماں

اِلَّا عَجُوْزًا فِى الْغٰبِرِيْنَ ﴿۱۳۵﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَرِيْنَ ﴿۱۳۶﴾ وَاِنَّكُمْ لَتَمُرُّوْنَ

مگر پیرزالے کہ ہستت ماں پشت کپوکاں ف۱ پدا ما ھلاک کت اے دگراں ءِ ف۲ وبے شک شما البت گوز ات

عَلَيْهِمْ مُّصْبِحِيْنَ ﴿۱۳۷﴾ وَبِالَّيْلِ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۳۸﴾ وَاِنَّ يُوْنُسَ لَمِنَ

آیانی سرءَ صُحب کناں وشپ ھن ، آیا گڑا شما نہ فہمت ف۳ وبیشک یونس ، ھستت چہ

الْمُرْسَلِيْنَ ﴿۱۳۹﴾ اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُوْنِ ﴿۱۴۰﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ

پیغمبراں ۔ وھدیکہ جہاں بوت بہ طرف بوجیگ ءَ پُرّیں گڑا فال جنائینت گڑا اثابت بوت چہ

الْمُدْحَضِيْنَ ﴿۱۴۱﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوْتُ وَهُوَ مُلِيْمٌ ﴿۱۴۲﴾ فَلَوْلَآ اَنَّهٗ كَانَ مِنَ

حطاکاراں ف۴ گڑا ایر برُت آئرا ماہیگءَ وھا اَت مَلامتی ۔ گڑا اگاں مبوتیں اے خبرکہ آہستت چہ

الْمُسَبِّحِيْنَ ﴿۱۴۳﴾ لَلَبِثَ فِىْ بَطْنِهٖٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ﴿۱۴۴﴾ فَنَبَذْنٰهُ بِالْعَرَآءِ وَ

تسبیح وانوک ، باکیں ذات ءِ البت بمنتیں ماں آئی ءِ لاپءَ داں ھا روچ ءَ کہ مرگ زندگ بنت ف۷ گڑا دور دات ما آئرا ماں ننیں

هُوَ سَقِيْمٌ ﴿۱۴۵﴾ وَاَنْۢبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَّقْطِيْنٍ ﴿۱۴۶﴾ وَاَرْسَلْنٰهُ اِلٰى

پٹے ءِ وآہستت نادراہ ۔ درو دینت ما آئی ءِ سرءَ یک درختے وَل داریں ف وما دیم دات آئیءَ بہ

مِائَةِ اَلْفٍ اَوْ يَزِيْدُوْنَ ﴿۱۴۷﴾ فَاٰمَنُوْا فَمَتَّعْنٰهُمْ اِلٰى حِيْنٍ ﴿۱۴۸﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ

صد ہزار ءِ نیمگا بلکیں زیات تر چہ ہراں ف۸ گڑا آیاں ایمان آورت گڑا ما آیانءَ فائدہ زورگ ءِ موہ دات تاں یک مدتے ءَ ف۹ نوں چراں جُست

اَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُوْنَ ﴿۱۴۹﴾ اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِكَةَ اِنَاثًا وَّهُمْ

بکن آیا پہ تئی ربءَ جنیں چُک اَنت وپہ آیاں مردیں چُک اَنت ، آیا ما پیدا کت فرشتگانءَ جنین وآ

شٰهِدُوْنَ ﴿۱۵۰﴾ اَلَآ اِنَّهُمْ مِّنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُوْلُوْنَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَدَ اللّٰهُ ۙ وَاِنَّهُمْ

حاضر اتنت ۔ آگاہ بو بیشک آیاں پہ دروغ گوشنت ، کہ یراں اللہ تعالے ءِ اولاد بوت وآ بے شک

لَكٰذِبُوْنَ ﴿۱۵۲﴾ اَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِيْنَ ﴿۱۵۳﴾ مَا لَكُمْ ۫ كَيْفَ تَحْكُمُوْنَ ﴿۱۵۴﴾

دروغ بندنت ف۱۰ آیا آئی پسند کت جنکاں بچکانی سرا ۔ چے بوت شمارا ، چہ پیمیں فیصلہ شما کن ات

منزل ۶

تنبیہ : لَلَبِثَ فِیْ بَطْنِهٖ الخ کنایہ انت کدی درنہ کپگ ءَ ۔ ذ اِے واقعہ دریاءِ فرات بُتگنت علامہ محمود آلوسی بغدادیؒ ءَ نبشتہ کتگ کہ ماوت مرے دریاءَ سک مزن مزنیں ماہیگ دیستگنت پہ ایشیءَ حیران بوگ نہ لوٹیت ساری ءَ گوستگ کہ ماں ماہیگءِ شکمءَ اِے واجہ ءِ تسبیح ایش اَت : لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ سُبْحٰنَكَ اِنِّیْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ ۔

ف۷ ماہیگ ءَ حکم بوت آئی حضرت یونس چہ وتی شکمءَ کشان ءَ یک میدانے ءَ چگل دات غالبًا جوانیں مقدارے ءَ غذا وگوات نہ رسگ ءِ سببءَ نادراہ و نزور بوت ۔ گوشنت کہ روچ ءِ ترانز و مکسک وغیرہ ءِ بدن ءِ سرا نندگ ئی ہم تورتگت ۔ چہ اللہ پاکءَ قدرت اودا کوسیچ ءِ وتے رُست آئی ءِ تاکان ءَ واجہ ءِ جسم ءِ سرا سا ھگ کت و ہمے ڈول ءَ چہ خداوندی قدرت ءَ غذا وغیرہ ءِ بست بند بوت ۔

ف۸ یعنی اگر تیوگا عاقل حساب بہ بنت تو لک (صد ہزار) اتنت واگر کل خوردیں و مزنیں شامل حساب بکتیں اتنت توزیات اتنت ۔ یا چوش بگوش کہ چہ یک لک (صد ہزار) ءَ حساب بکن ، واگر وَنڈ ءِ حساب ءَ اوار کنئے تو لک ودگہ چیزے ہزار حساب بکن ، واللہ اعلم ۔

ف۹ یعنی ایمان ویقین ءِ برکت ءَ چہ خدائی عذابءَ رستگار بوتنت وداں وتی مقدر بوتگیں عمرءَ چہ دنیاءَ وتی بہرش گپت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبیس ایت ھا قوم کہ چہ آئی ءَ تتکگت ، نوں ایمان کارگا ئت ۔ قوم واجہ ءَ شوھاز کنگا ئت کہ ہمودا شُت و سربوت آئی سک وش بوت ۔ اے قصہ ساری ءَ گوستگ ۔ ماں سورہ یونس و ماں سورہ انبیاء ءَ چارگ بہ بیت ۔ ف۱۰ یعنی نبیانی احوال وَ اشکت کہ حضرت نوح ، ابراہیم ، اسمٰعیل ، موسیٰ ، ہارون ، الیاس ، لوط ، یونس علیہم السلام کلانی مشکلیں کاراں چہ اللہ پاک ءِ مدد و دزگیری ءَ آسان بوتنت کتام یک مزنیں ءَ چہ مزنیں قربت دارد کے کہ چہ آئی ءِ دزگیری ءَ بے حاجت نہ بوت ۔ نوں دیم ترءَ چیزے احوال فرشتہ و جنانی ہم اشکنگ بہ بیت کہ آیانی بابت ءَ خدا بزانت چونیں سلیں وگندھیں عقیدہ تراشان ءَ جوڑ کتگنت ۔ چنانچہ عرب ءِ لہتے قبائلءَ گوشتگت کہ فرشتہ خداءِ جنیں چُک انت و ھدیکہ چراشیاں سوال بوتگت کہ شترا ! اشانی مات چونیں انت تو مزن لُڈھیں جنانی جنکانی نامش گپتگت اے دابءَ (العیاذ باللہ) خداءِ سیادی وو ارئی گوں جن ءُ فرشتیاں جوڑ بنتگت ۔ دیم ترءَ ہر دوئینانی احوال بیان بوگا ئنت مگر چراءِ بیش بطور تمہید و مُنکیجی عرب کافرانی اِے سلیں عقیدہ رد کنگ بوتگ چنانچہ چہ سورت ءِ شروعات ءَ وتی عظمت و وحدانیت ءِ دلائل و قصہانی ضمن ءَ وتی قدرت ءِ علامتاں بیان کنگءَ پد فرمان کنت کہ نوں باریں چرے احمقاں جُست کنگ بہ بیت کہ آیا اینکر مزن عظمت و قدرت دارو کیں خدا (معاذاللہ) وھدیکہ پہ وتا اولاد تجویز کنت تو گڑا پہ وتا جنیں چُک شات کنت و شمارا مردیں چُک عطا کنت ؟ یکے وَ اِے گستاخی کہ پہ خداوند قدوس ءَ اولاد تجویز کت پدا اولاد ہم کمزور و ادنیٰ تریں و پرشئیءَ مستزاد اِے کہ فرشتہ اِش مؤنث (جنین) تجویز کتنت ۔ آیا دفتیکہ ما فرشتیاں پیدا کنگا ئتیں اشاں ھمودا حاضر اتنت وسیل کنگا ئتنت کہ اشاں جنین جوڑ کنگ بوتگنت لاحول ولاقوۃ الا باللہ ۔ واقعی جہالت ءِ حد تمام بوت ۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف یعنی چیزے فکر بکن اِت۔ عیب جنگءَ ہم ہنرالٰہی اِنت یک غلطیں عقیدہءِ جوڑ کنگی اَت تواے داب ہکیں نا ہودگیں عقیدہءِ جوڑ کنگ ہبوتیں اِے کتام انصاف اِنت کہ بہ وتی جندءَ مردیں مُحکّ شات کن اِت وبہ خداءَ جنیں مُحکّ شات کنائیں اِت ف۲ یعنی اے نا ہودگیں ومفتیں خبر شما چہ کجا آورت گوں عقل وفہم و علمی رھبنداں اِے گپّاں ہچ تعلّقے نیست انت گڈا زانا چیزے نقلی ثبوت بہ اِے عقیدہءَ شما دار اِت ؟ اگں ھنچوش اِنت گڑا بسم اللہ بیاراِت پیش بدار اِتی ۔

ف۳ یعنی احمقاں گوں جنّاں معاذ اللہ زاماتی ءِ رشتگ قائم کت۔ سبحان اللہ چونیں گپ کننت۔ اگں آہاں موہ برسیت توکمیں چہ آجنّاں جست بگراِت کہ درباتءَ وتی چے گوشنت ؟ آیاں شرّ معلوم انت کہ چو ایدگہ گناہ گاراں آیاں ہم اللہءِ روبروءَ حاضر کنگ بنت زانا زاماتءِ گوں سا نگبنداں معاملہ ہمے دابءَ بیت ۔ لھتے سلفءَ چہ نسبءَ مراد چوش زرتگ کہ آمردماں شیاطین الجنّ ءَ را اللہ پاکءِ حریف مقابل زانتگتش چوشکہ مجوس یزداں واہرمن ءِ قائل (منّوک) انت۔ یعنی نیکیءِ خدا ویکے بدیءِ خدا۔ ف۴ یعنی چہ جنّاں بہ بنت یا چہ مردماں، اللہ پاکءِ درچٹگیں بندگاں چہ اے گرفتاریءَ آزاد بنت۔

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنتُمْ

آیا کمتیں فکر نہ کن اِت ف۱ آیا ہستنت بہ شما حجّتے ظاہریں، گڈا بیار اِت وتی کتابءَ اگں ہستیت شما

صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ

راست گوشوک ف۲ وقرار دات کافراں میانجیءِ خداءِ وجنّانی سیادی۔ وتحقیق جنّاں زانت کہ

الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ

آبندیانی ڈولءَ حاضر کنگ بنت۔ پاکنت خدا چہ ہرچیکہ آیاں بیان کننت ف۳ مگر اللہءِ ھما بندیاں

الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ﴿١٦٢﴾

کہ مخلص انت ف۴ بیشکا شما وہر چیکہ شما ئش عبادت کن اِت، نہ برُت کن اِت شما خداءَ کسےءِ گمراہ کنانءَ

إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ

مگر ھماکسءَ کہ داخل بوکنت دوزخءَ ف۵ ونیست چہ ماکسے مگر آئرا وتی جاگہ معلوم منت ف۶ وبے شک ما

الصَّافُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾

صف جوڑ کنوکیں ف۷ وبے شک ما پاکی بیان کنوکیں ف۸ وایکہ کافراں گوشتگت

لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾

اگر تحقیق مئے گورءَ احوال ہبوتیں پیشی مردمانی البت ماخداءِ گچینی بندہ بوتگتیں۔

فَكَفَرُوا بِهِ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا

پدا منکر بوتنت آئیءِ نوں زوت معلوم دار بنت ف۹ وتحقیق بیسر گوستگ مئے وعدہ بہ مئے وتی ھما بندیاں

الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾

کہ پیغمبر انت کہ بیشک آیاں ہستنت مدد داتگیں۔ وبے شک مئے لشکر انت غالب ف۱۰

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا

گڈا نودیم بترین چہ آیاں ادّاں یک مُدّتےءَ وبگند آیانءَ، گڈا آیاں ھن زوت گندنت ف۱۱ آیا گڈا مئے عذابءَ

يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ

زوت لوٹ کننت۔ پدا دھدیکہ ایرکیت عذاب آیانی میدانءَ گڈا بدنت آصحب بیم داتگینانی۔ ودیمءَ بترین

معلوم بوت کہ اودا کسےءِ سیادوواریءِ نیست انت نیوگا اخلاص وبندگیءِ جُست وباواست بیت۔

ف۵ بازکسانی خیال انت کہ ماں جنانی دستءَ بدیءِ وماں فرشتگانی دستءَ نیکیءِ مہار اِنت۔ اِے ہرکسءِ بلوٹنت گوں آیاں خیر بکننت وبیدا مقربیں بندہ جوڑ بکننت وآہرکسءَ بواھنت ماں بدی وتکلیفءَ چگل بدئیت یا گمراہ بکننت۔ شاید ہمے وت گرڑیں اختیارانی ردا آیانءَ اولاد یا سانگ بندش جوڑ کتگ۔ آئیءِ لیتہ دیگ بوت کہ ماں شمے وآیانی دستءَ ہچ ہمیں اختیار نیست انت شما وہرچ شیاطینءِ عبادتءَ کن اِت آ کلّ ھوا بوانءَ اِے قدرت ندارات کہ بغیر چہ خداءِ مرضیءَ یک سا ھدارےءَ ہم بہ زبردستی گمراہ کُت بکن اِت گمراہ ھماکس بیت کہ آئیا اللہ پاکءَ آئیءِ بدیں استعدادءِ بناءِ سرا دوزخی نبشتہ کُرتگ وچہ وتی بدکاریءِ سببءَ آزوت ماں دوزخءَ سر بوت۔

ف۶ اِے قول اللہ پاکءَ چہ فرشتگانی طرفءَ نزاں چہ ھمایانی زبانءَ فرمائینت چوشکہ باز جاگہ چہ مردمانی زبانءَ دعا کنائینت یعنی ہریک فرشتہءِ یک حدّے مقرر انت چرائی آدیم رفت کُت نہ کنت۔ اے برے خبرءَ فرمائینت کہ کافر گوشنت کہ فرشتیاں اللہ پاکءِ جنیں مُحکّ اَنت چہ جنّانی جنیں آدماں پیدا بوتگنت نوں جنّاں وتی حالءَ وت شرتر زاننت وفرشتہ چوش گوشنت آیانءَ ہم چہ خدائی حکمءَ تیسے تجاوز کنگءِ گنجائش نیست اِنت ف۷ یعنی وتی وتی حدءَ ہرکس بہ اللہ پاکءِ بندگی وآئیءِ حکمءِ اشکنگءَ اوشتاتگ مجال نہ اِنت کہ دیما بکنزیت ف۸ داں چدا فرشتیانی کلام ختم بوت دیم ترمکہءِ جاہ مندیں مردمانی احوال بیان بیت ف۹ عرب مخلوقءَ نبیانی نام اشکتگ اَت بلے چہ آیانی علمءَ واقف نہ اتنت تواشاں چوش گوشتگت یعنی اگر مارا چہ بیشءَ چیزے علم حاصل بوتیں یا مئے گورءَ یک کتابے ونصیحتی گپّے نازل بوتیں توما بہ شرّیءَ عمل کت وبیش داشت وماں معرفت وعبادتءَ دیما روانءَ ماں اللہءِ خاص وناسیں بندیاں وتا راشامل کت نوں وہدے ماں آیاں نبی اھتگ توچہ وتی قولءَ دیمش ترینتگ وچہ وتی قول وقراراں شموشکار بوتگنت بس اے انکار ودیم تاب دیگءِ انجامءَ اشاں زوت معلوم دار بنت ف۱۰ یعنی اے خبر ماں خداءِ علمءَ الٰہی اِنت کہ منکرانی مقابلءَ خداتعالیٰ وتی پیغمرانی مددءَ کنت وآخر کارءَ خدائی لشکر غالب وسوب مند بیت توری بلّی ماں میانجیءَ حالات ہرقدر سروچیر بہ بنت گڈی کٹ وسوب تہنا بہ مخلصیں بندھان انت بہ حساب حجت ودلیلءَ ہم وبہ حساب ظاہری قبضہ وغلبہءَ ہم، البت شرط ہمیش اِنت کہ لشکر درحقیقت خدائی لشکر بہ بیت ف۱۱ یعنی ہنوں چیزے روچ اشانءَ مہلت بدے ہچش مگوش گوں صبرءَ اشانی احوالءِ سیلءَ بکن انشاء اللہ اشاں وتی انجامءَ وت گندنت چنانچہ اشاں وتی انجام وت دیست۔ ف۱۲ شاید فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ اشکنانءَ گوشتگش کہ گڈا پرچا مہتل اِت مارا مئے انجامءَ زوت پیش بدار اِت آئیءِ جواب ائشنت کہ بُرزا بہ آفتءِ سربوگءَ ہرقدر شما اشتاب کت وھدیکہ آسر بیت تو آسکیں بدیں ساعتے بیت خدائی عذاب بہ ہمے دابءَ کیت چوشکہ یک دشمنے ماں کمین گاہءَ وتارا بٹپینیت وصبحءِ سرا اناگتءَ میدانءَ درکپانءَ دشمنءِ سرا یلغار بنت عذابءِ آیگءِ وھدءَ اشانی حشر چہ ھمایانءَ بیت کہ اشاں چہ ساریءَ ترس پیش داراں آگاہ کنگ بوتگت چنانچہ ماں فتح مکّہ وغیرہءَ سنجہ بوت۔

عَنۡهُمۡ حَتّٰى حِيۡنٍ ۝١٧٨ وَّاَبۡصِرۡ فَسَوۡفَ يُبۡصِرُوۡنَ ۝١٧٩ سُبۡحٰنَ رَبِّكَ رَبِّ الۡعِزَّةِ

چہ آیاں دا انکہ یک مدّتے ءَ و بگند، گڑا زوت آیاں ھن گندنت ف۱ پاک انت تئی رب، عزت ءِ خداوند

عَمَّا يَصِفُوۡنَ ۝١٨٠ وَسَلٰمٌ عَلَى الۡمُرۡسَلِيۡنَ ۝١٨١ وَالۡحَمۡدُ لِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ۝١٨٢

چہ آیانی بیان کتگیں خبراں و سلام بات پیغمبرانی سرا۔ و کل توسیپ پہ خدا انت کہ کلیں عالم ءِ واجہ انت ف۲

ع ۵ / ۹

سُوۡرَةُ صٓ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانٌ وَّثَمَانُوۡنَ اٰيَةً وَّخَمۡسُ رُكُوۡعَاتٍ

سورہ ص ماں مکہ ءَ نازل بوت۔ آئی ءِ ۸۸ آیات و ۵ رکوعنت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

صٓ وَالۡقُرۡاٰنِ ذِى الذِّكۡرِ ۝١ بَلِ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا فِىۡ عِزَّةٍ وَّشِقَاقٍ ۝٢

سوگند انت اے پند دیوکیں قرآن ءِ، بلکہ ھما کساں کہ کافر بوتنت یا سرکشی ءَ انت و مقابلہ ءَ ف۳

كَمۡ اَهۡلَكۡنَا مِنۡ قَبۡلِهِمۡ مِّنۡ قَرۡنٍ فَنَادَوْا وَّلَاتَ حِيۡنَ مَنَاصٍ ۝٣

چنکر بازیں ما ہلاک کت چہ آیاں پیش چہ امتاں، گڑا فریاد کت و نہ ات آ وہد خلاصی ءِ وھد ف۴

وَعَجِبُوۡۤا اَنۡ جَآءَهُمۡ مُّنۡذِرٌ مِّنۡهُمۡ وَقَالَ الۡكٰفِرُوۡنَ هٰذَا سٰحِرٌ

و حیران مانتنت ایکہ آتک آیانی گورءَ ترسینوکے چہ آیانی قوم ءَ۔ و گوشت کافراں اے جادوگرے

كَذَّابٌ ۝٤ اَجَعَلَ الۡاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَّاحِدًا ۖ اِنَّ هٰذَا لَشَىۡءٌ عُجَابٌ ۝٥

دروغ بندیں ف۵ آیا گردینتی بازیں خدایان ءَ یک خدائے۔ بیشک ایش انت یک گپے حیران کنوکیں

وَانۡطَلَقَ الۡمَلَاُ مِنۡهُمۡ اَنِ امۡشُوۡا وَاصۡبِرُوۡا عَلٰٓى اٰلِهَتِكُمۡ ۖ اِنَّ هٰذَا

و رفتنت معتبر چہ آیاں سرگرات و محکم بہ بیت دی خدایانی سرا ف۶ بیشک اِے

لَشَىۡءٌ يُّرَادُ ۝٦ مَا سَمِعۡنَا بِهٰذَا فِى الۡمِلَّةِ الۡاٰخِرَةِ ۖ اِنۡ هٰذَاۤ اِلَّا

گپ ءَ مرادے دارنت ف۷ ما نہ اشکت ایشراں دومی دین ءَ نہ انت اے مگر

اخۡتِلَاقٌ ۝٧ ءَاُنۡزِلَ عَلَيۡهِ الذِّكۡرُ مِنۡۢ بَيۡنِنَا ؕ بَلۡ هُمۡ فِىۡ شَكٍّ مِّنۡ

وت گڑیں خبرے ف۸۔ آیا نازل کنگ بوت بہ آئی ءِ سرءَ قرآن چہ مئے میانجی ءَ۔ بلکیں آ چہ آئی ءِ ماں شک ءَ انت

ف۱ شاید پہ دنیا ءِ عذاب ءَ اولی وعدہ ات و اے آخرت ءِ عذاب بہ بیت۔ یعنی شما ھنوں نداراگ بکن اِت، بازیں دیم ترءَ اِے کافراں آخرت ءَ دگہ چے بگندنت ف۲ سورۃ ءِ آخرءَ تمام اصولی مضمونانی خلاصہ ءَ را بیان کت۔ یعنی اللہ ءَ ذات چہ تمام عیب و نقص ءَ پاک اِنت و تمام خوبی و کمالات ءِ نزہ آروک وت اِنت، تمام قسم ءِ خوبیاں ماں ھمائی ءِ ذات ءَ جمع اَنت و نبی و رسولانی سرا چہ آئی ءِ طرف ءَ سلام سر بیت۔ اِے آیانی عظمت و عصمت و سلامتی و سرافضلی ءِ دلیل اِنت۔ (تنبیہ) چہ حدیثاں، نماز ءَ لعد و دیوان ءَ چہ پاد آیگ ءِ وہد ءَ اِے آیتان ءَ وانگ ءِ فضیلت ثابت انت، ہمیشکا اے سورۃ ءِ فوائد ءَ بہ ہیے برکت داریں آیتاں ختم کناں۔ اَے اللہ! منی خاتمہ ءَ ھن بہ ہیے محکمیں معتیدہ ءِ سرا بکن سُبۡحٰنَ رَبِّكَ رَبِّ الۡعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوۡنَ ۝ وَسَلٰمٌ عَلَى الۡمُرۡسَلِيۡنَ ۝ وَالۡحَمۡدُ لِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ۝ ف۳ یعنی اِے مزن شانیں، اعلیٰ درجہ ءِ قرآن کہ آ چہ خوبیں نصیحتاں پُر اِنت و جوانیں اندازے ءَ مردمان ءَ هدایت و معرفت ءِ راہاں سوج دنت، گوں بُرزیں تواریءَ شہادت دیگا ئنت کہ ہرکس قرآنی صداقت و حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ رسالت ءِ منکر اِنت آئی ءِ سبب اِے نہ اِنت کہ یاں قرآن ءِ تعلیم و تفہیم ءَ چیزے کوتاھی ہست یا واجہ دُردانگیں نبی صلے اللہ علیہ وسلم ماں آئی ءِ تبلیغ کنگ ءَ معاذ اللہ سُست کارتت بلکیں انکار و دیم تاب دیگ ءِ اصلی سبب چوش اِنت کہ اِے مردمان دروغیں بٹاک، جاھلی غرورناکی، مزن شانی و دشمنی دار و کیں مخالفتی جذبات ءَ گرفتار انت۔ اگر کلے ھم چرے چڈ و میناں و تا رابکشنت تو حق و صداقت ءِ صافیں گشگ ءَ اِشاں وت بگندنت۔ ف۴ یعنی اِشان ءَ زانگ لوٹ اِیت کہ چہ ہیے غرورناکی و تکبّر ءِ رھبند ءَ گوں اللہ ءِ نبیاں مقابلہ کنان ءَ بازیں جماعتاں ساری ءَ تباہ ءُ برباد بوتگنت آ مردماں ہم مزنیں مدّتے ءَ گوں خدا ءِ پیغمبراں جنگ قائم داشت بلا وھدے اشان ءَ بدبختی ءَ گیت و خدائی عذاب ءَ چہ چپ و راستیں نیمگاں اِشان ءَ بہ وتی پیچ ءَ آورت تو سرگردان بوان ءَ آہ ءُ فریادِش کت و خداءَ توار جنگ ءَ لگتنت مگر چوشیں ساعت ءَ چہ فریاد و واویلاء ہیچ حاصل نہ بیت نجات و رستگاری ءِ سوب اشان چہ دست ءَ بباد داتگت و نوں چوشیں موقع پشت نہ کپتگت کہ اشانی فریاد و واویلاء نیمگ ءَ دلگوش گور کنگ بہ بیت۔ ف۵ یعنی چہ آسمان ءَ یک فرشتہ ءَ بیاتکیں تو خیر یک بک گپے زانگ بوتیں، چہ ما وت یک مردے پاد کیت و اوشتیت کہ من نبیاں و شمارا چہ خدا ءِ عذاب ءَ ترسیناں دبگوشتیت کہ آسمان ءِ واھند واجہ خدا من ءَ را دیم داتگ اِے مزن عجبیں گپے کہ مئے سری پر نبیت۔ نوں بس ماہمنکر گوشت کہ یک جادوگرے ءَ چیزے وت گڑیں خبر ساز تگنت، جادو ءِ زور ءَ چیزے ھنر پیش داران ءَ آیان ءَ معجزہ ءِ نام دنت و چیزے قصہ و داستان جمع کنان دروغیں دعواے کتگ کہ اِے اللہ ءِ دیم داتگیں علوم اَنت و من آئی ءِ دیم داتگیں قاصدوں ف۶ یعنی دگہ نداراگ بکن اِت اینکر بے شمار خدایانی دربارءَ یلہ دیان ءَ تہوگ ءَ یکیں خدا ءِ سرءُ سوج ءَ دیگا ئنت۔ حریشی ءَ متریں حیرانی گپ دگہ چے بیت کنت کہ اینکر بڈھیں دنیا ءِ انتظام تہنا یکیں خدا ءِ سپرد کنگ بہ بیت۔ و جدا جدا کار بارانی و حساب دادانی و ہرج خدایانی بندگی چہ قرنہا قرن بوان و پیدا کنت، آ کل یکپاری ہلاس دیگ بہ بنت۔ چوش ءَ گوش کہ مئے پت و پیرکاں پہکیں جاھل و احمق اتنت کہ آیاں اینکر بازیں خدایانی دیما سر بسجدہ ءَ بوتگت۔ اِے گپ ماں روایتاں ہست کہ ابوطالب ءِ بیماری ءِ وھدءَ ابوجہل وغیرہ چند قریشی سرداراں گوں ابوطالب ءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ شکایت کت کہ اِے (واجہ محمد) مئے خدایان ءَ بد و رد گوشیت و مارا بہ ھک داب ءَ احمق کنت، شما ایشرا سرید بکن اِت۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت اَے منی ناکو! من چرے واجہاں توگ ءَ یک گپے لوٹاں کہ چرائی ءَ بید تمام عرب وت اشانی فرمانبردار بیت و عجمی مردم بہ اسانی خدمت ءَ جزیہ پیش کننت، آچرے گپ ءَ سک گل بوتنت و گوشتش کہ نوں بارین آگپ کتام اِنت تو یک گپے کنگ لوٹے، ماتئ دہ گپانی گوشداراگ ءَ حاضریں! واجہ ءَ فرماں کت زیادہ اِنّا بس یک

ونیوگا یکیں گپ کلمہ انت " لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللہ " اشی ءِ اشکنگ ءَ زھر گران ءَ چست بوتنت دَرّ ائینتش کہ زانا اینکر خدایان ءَ ھلاس دیان ءَ تہنا یکیں خدا ! بیا رَوس، اِے شخص چہ وتی شورءَ عجبر دست ءَ نہ کشس ایت اِے وَمئے معبودانی پُشت ءَ دستی شُشتگ و خراب کپتگ شما ہم گوں مضبوطی ءَ بہ وتی معبودانی حمایت و عبادت ءِ سرا پاداں محکم بدارات ۔ مبادا نی اِشانی بازیں گوشگ ءَ کتام کمزور یقین دار وکیں مردم ءِ پاداں چہ پت پیرکی قدیم رھبندءَ ٹگلینگ ءِ توکا کامیاب بہ بیت ۔ اِے واجہ ءِ مزنیں کوششانی مقابلہ ءَ ماراباید انت کہ مزن صبرو مضبوطی ظاہر بکنیں ۔ ف یعنی واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم کہ آ گوں اینکر زور شورءَ و مزنیں ھیمات ءَ مئے خدایانی برخلاف جہاد کنگ ءَ تیار انت ماں اِے کارءَ آئی ضرور مطلبے دار بیت و آ ہمیش اِنت کہ یکیں خداءِ نیمون ءَ مارا درستان ءَ وتی غلام و محکوم جوڑ کنگ لوٹیت و دنیاءِ حکومت و سرداری ءَ دلمانگ انت ۔ ہمیشکا لازم اِنت کہ ما آئرا بہ وتی مقصد و مرادءَ کامیاب بوگ ءِ مئیلیں ۔ لہتے مفسران ءَ "اِنَّ ھٰذَا لَشَیْءٌ یُّرَادُ" ءِ مطلب چوش بیان کتگ کہ بے شک اِے ھما چیزانت کہ آئی ارادہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ کتگت ہچ داب ءَ اِے شخص ٹگل و مگل ءَ قبول نکنت ۔ اِے چوش گوشگ ببیت کہ اِے جبر (معلوم بیت) الما بوگی اِنت ، اللہ پاک ءَ ہمے منظور انت کہ ماں دنیاءَ انقلاب بئیت ہمیشکا داں ہر قدر شما تون اِت گوں صبرو تحمل ءَ وتی قدیمی دین ورھبندان ءِ حفاظت ءَ بکن اِت یا ممکن اِنت کہ اِے ازراہِ تحقیر شس گوشت کہ بے شک محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ارادہ بازانت بلے ضروری نہ اِنت کہ انسان ءِ ہر یک مراد و مقصدے تمام ببیت مارا باید اِنت کہ اِے واجہ ءِ مقابلہ ءَ پُشتءَ مکنزیں ۔ ف۸ حضرت شاہ صاحب ؒ نبشتہ کنت کہ چہ گُڈی دین ءَ مراد آیانی پت و پیرکانی دین اِنت ۔ یعنی چہ ساری ءَ اشکتگیں کہ پیشی مردماں چوش گوشتگت بلے مئے بزرگاں چوشیں گپ نہ کتگ ۔ و ممکن اِنت چہ گُڈی دین ءَ عیسائی مذھب مراد بہ بیت چوشکہ اکثر سلف ءِ قول انت ۔ یعنی نصاریٰ کہ اھل کتاب انت چرایاں ھم مانہ اشکتگ کہ درستیں خدایان ءَ یل کنان یکیں خداءَ محکم بدارات ۔ آخر آیاں ہم سئے خدایانی منوکنت و آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ءَ رسول قبول نہ کننت اگاں ماں پیشی کتاباں چیزے اصل بوتیں تو آیاں الما قبول بکتیں ۔ معلوم بوت کہ محض وت گڑتیں گپ اَنت (العیاذ باللہ) ف۹ یعنی چو شربکن اِت کہ قرآن ءَ اللہ پاک ءِ کلام بمن اِت و اِشی ءَ یلہ بکن اِت کہ چہ آسمان ءَ کتام فرشتہ ئے ءَ نبی جوڑ کنان ءَ دیم بداتیں مگر اِے چونیں ظلم ءِ گپتے کہ چہ ماکلاں محمد صلی اللہ علیہ وسلم گچین کنگ بوت زاناں ماں تمامیں ملک ءَ ہمے کس بہ اِے منصب ءَ پشت کپتگ اَت وکتام دگہ مزنیں مالداریں شخصے خداءَ دزنہ کپتگت کہ آئی ءِ سرا وتی کُلھاں نازل بکتین اَنت ۔

ف۱ چہ حق تعالیٰ ءِ طرفءَ آیانی ناہودگیں گپ ءِ پیسہ بوت یعنی اِنسانی اِے نابکاریں گپ ہچ ارزشے نداریت خبر توگ ہمنکرانت کہ تنیگہ مئے نصیحت ءِ بابتءَ اشاں دوارتگ اشاں یقین ندارنت کہ چہ ھما خوفناکیں مستقبل ءَ آگاہ کنگ بوگا ئنت آاں ما پیش کیت چیاکہ اشاں تنیگہ خدائی عذاب ءِ تام نہ چشتگ و بدے خدائی عذاب سربیت تمام شک و شکواکی دور بنت

ف۲ یعنی رحمت ءِ خزانہاں و زمین و آسمان ءِ بادشاہی کُل اللہ پاک ءِ قبضہءَ اَنت آ زبردست اِنت و مزن بخشوک اِنت ہرکس ءِ سرا ھرچ انعامے کنگ بلوٹیت آ کت کنت آئی ءِ دستءَ کئے گپت کنت یا ایراد گرگ بتونیت اگرآ چہ و تی حکمت و دانائی ءَ کتام بشرءَ نبوت و رسالت ءِ منصب ءِ سرا بائل کنت تو گڈا تو چون دستءَ توکءَ مان کنانءَ دخل دات کت کنئے کہ واجہ اشی سرا مہربان بوتے منی سرا پرچا چوشیں مہربانی ئے نہ کتے ۔ زانا رحمت ءِ خزانہاں و زمین و آسمان ءِ حکومت ءِ اختیار شمے دستءَ اَنت کہ اِے داب ءِ نابکاریں اعتراضات دیما کارات ۔ اگر اختیار دارات تو گڈا چہ و تی تمام وسائل و رھبنداں کار گرات و ساداں بنداں ءَ آسمانءَ سر بکپ اِت تاکہ چہ آنگو محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا وحی ءِ آیگءَ بند بکن اِت و عالم علویات ءِ سرا قبضہءَ محکم داراں ئے بہ و تی مرضی و واھگءَ روءِ آسمان و زمین ءِ انتظام و تدبیر ءِ کاراں ءَ انجام دات کت بکن اِت اگر چوش کنگ شما نتون اِت تو آسمان و زمین ءِ حکومت و رحمت ءِ خزانہانی ملکیت ءِ دعوئے بے کار اِنت ۔ گڈا ماں خدائی بست و بنداں دست مان کنگ یا دخل دیگ ءِ ابید چہ بے حیائی یاگنوکی ءَ دگہ چے بیت کنت ۔ ایاز بایدِ انت و تی قدرءَ وت بزانت ۔

ف۳ یعنی اشاں ہچ بھر نہ بیت، زمین و آسمان ءِ حکومت و خزانہانی خداوند اِے چہ پیم بہ بنت، چند شکست وارتگیں مردمانی یک مجی اِیت کہ چو پیشی تباہ و برباد بوتگیں قوماں و تا راں تباہ و برباد کنگءَ دلمانگ اَنت چنانچہ اِے ندارگ چہ "بدر" ءَ بگر داں "فتح مکہ" ءَ مردمان ءَ دیست ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت: "یعنی پیشی قوماں برباد بوتنت اگر زوراکی بکننت توگوں ھمایاں اِے ہم برباد بنت چو بگوش کہ اِے آیت ءِ ربط گوں و تی ماقبل ءَ بیان کت ۔ واللہ اعلم ۔

ف۴ یعنی مزن زور و قوت و لشکرانی خداوند کہ آئیءَ ماں دنیاءَ و تی سلطنت ءِ میخ ہر جاگہ کل کتنت ۔ و لہتے گوشنت کہ آئیءَ مردمانی دستان ءَ میخ جتنت، چہ اِشیءَ آئی ءِ نام ذوالاوتاد (میخانی خداوند) کپت واللہ اعلم

ف۵ یعنی شعیب علیہ السلام کہ بہ اشانی طرفءَ آدیم دیگ بوت

ف۶ یعنی مزن مزنیں طاقت دار و کیں فوجاں ہم رسولانءَ دروغ بندکنانءَ چہ عذابءَ رستگاری حاصل کت نہ کت کہ آیانی مقابل ءَ شما ہچ ارزش نداراَت ۔ ف۷ یعنی صور ءِ دمگ ءِ راہ چار اَنت سر جمیں سزا اِشان ءَ ھما وقت ءَ دیگ بیت دممکن اِنت کہ چہ "صیحۃ" ءَ مراد ہمے دنیا ءِ یک ھکلے بہ بیت ف۸ یعنی قیامت ءِ وعدہ ءِ بابتءَ وھدیکہ چیزے اشکتگش تو مسخرہ کنانءَ چوش اِش گوشت کہ مارا چہ آ وقت ءِ بہرءَ ہرچے رسگی اِنت آئیءَ مارا ہنوں سربکن ! کہ ہنوں ما و تی اعمال نامہءَ بگندیں و دست بہ دست چہ سزا و جزاءَ آزات ببیں ف۹ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت اِے جاگہ آیان ءَ (داؤد ءِ قصہ) یاد دیا ئینیت کہ آیاں ہم طالوت ءِ حکومت ءِ عہد باری ءَ گوں مزن صبرءَ کار گپت آخر کار حکومت بہ آئی دستءَ کپت و جالوت وغیرہ مخالفاں گوں جہاد ءِ ذریعہءَ زیر کُت ۔ ہمے نقشہ بوت مئے واجہیں پیغمبر ءِ ۔ **تنبیہ**: "ذَا الْاَيْدِ" ءِ ترجمہ حضرت شاہ صاحبؒ ءَ دست ءِ واھند کتگ یعنی سلطنت ءِ قوت ۔ یا اِے طرفءَ اشارہ بہ بیت کہ ماں آئی دستءَ آسن نرم بوتگت ۔ یا دست ءِ واجہ بہ مقصدءَ اِنت کہ آئیءَ سلطنت ءِ ماں نہ وارتگت چہ و تی دستاں کار کنانءَ نانی وارتگت ۔ و "اَوَّاب" یعنی ماں ھمک معاملہءَ اللہ ءِ طرفءَ رجوع کنوک اَت ف۱۰ یعنی صحب و بیگاہ وھدے واجہ داؤدءَ تسبیح وانتگت گڑا کوہاں ھم بہ آئی ہمراھی ءَ تسبیح وانتگت ۔ اِے بابتءَ چیزے مضمون ماں سورۃ سباءَ گوستگ اِنت و دا چارگ ببیت ف۱۱ یا کُل گوں آئیءَ ھوار بوانءَ بہ اللہ ءِ طرفءَ رجوع اِش کرتگت کما قال بعض المفسرون ۔

ف۱۲ یعنی ماں آئی دنیاءَ آئیءَ ءِ سلطنت ءِ رعب ماں مخلوق ءِ دل ءَ جاگہ دات و چہ و تی اعانت و نصرت ءَ جدا جدا قسم ءِ کثیر التعداد فوج دیانءَ جوانیں و تواجہی آئیءَ داتگتیں ف۱۳ یعنی مزن مُدبر و دانائیں شخصے اَت ہر خبر ءِ فیصلہ گوں مزن جوانی ءَ کرتگتی و وھدے گپ جتگتی تو مزن گیشیں و گیوار کنوکیں تقریر کتگتی بہر حال و رحق تعالیٰءَ آئیءَ نبوت، حسن تدبیر، فیصلہ کنگ ءِ قوت و تہر تہر ءِ علمی و عملی کمالات بخشاتگتنت ولیکن چہ ابتلاء و چکاسگءَ آئی ہم رستگار نہ بوت کہ آئی ءِ قصہ دیما پیدا کنت ۔

ذِكْرِيْ ۚ بَلْ لَّمَّا يَذُوْقُوْا عَذَابِ ۝۸ اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ

ماں منی بلکیں ھنگت آیاں نہ چشتگ عذاب ف۱ یا آیانی گورءَ اَنت خزانہ تئی رب ءِ مہربانی ءِ

الْعَزِيْزِ الْوَهَّابِ ۝۹ اَمْ لَهُمْ مُّلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۣ

کہ آزبردست بخشوک اِنت ۔ یا آیانی بادشاہی اِنت ماں آسماناں و ماں زمین ءَ و ہرچیکہ ماں آیانی میانجءَ اَنت

فَلْيَرْتَقُوْا فِي الْاَسْبَابِ ۝۱۰ جُنْدٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُوْمٌ مِّنَ الْاَحْزَابِ ۝۱۱

گڈا باید اِنت کہ اشاں سر بکپنت ساداں داراںءَ ف۲ یک لشکرے کہ اِے ھم اودا تباہ بوت ماں کلیں لشکراں ف۳

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوْحٍ وَّعَادٌ وَّفِرْعَوْنُ ذُو الْاَوْتَادِ ۝۱۲ وَثَمُوْدُ وَقَوْمُ

دروغ بندش کت چہ آیاں پیش نوح ءِ قوم ءَ و عاد و فرعون میخانی واجہءَ ف۴ و ثمود و قوم

لُوْطٍ وَّاَصْحٰبُ لْـَٔيْكَةِ ۭ اُولٰۗئِكَ الْاَحْزَابُ ۝۱۳ اِنْ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ

لوط و ایکہ ءِ مردماں ف۵ آ مزن مزنیں فوجاں نیست ہچ کس چہ آیاں مگر دروغ بندش کت پیغمبراںءَ

فَحَقَّ عِقَابِ ۝۱۴ وَمَا يَنْظُرُ هٰٓؤُلَاۗءِ اِلَّا صَيْحَةً وَّاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ

گڈا ثابت بوت منی سزا ف۶ و راہ چارنہ بنت اِے مردم مگر یک چیہالے ءِ کہ نیست پہ آئیءَ ہچ

فَوَاقٍ ۝۱۵ وَقَالُوْا رَبَّنَا عَجِّلْ لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ۝۱۶ اِصْبِرْ عَلٰي

تاخیرے ف۷ گوشتش اے مئے رب زوت بدے مارا مئے دفترءَ پیش چہ حساب ءِ روچءَ ف۸ تو صبر بکن پہ

مَا يَقُوْلُوْنَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوٗدَ ذَا الْاَيْدِ ۚ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ ۝۱۷ اِنَّا سَخَّرْنَا

آیانی گفتارانی سرا و یاد بکن مئے بندہ داؤدءَ قوت ءِ واجہءَ بیشک ھما اَت رجوع کنوک ف۹ بیشک ما تابع کت

الْجِبَالَ مَعَهٗ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِ ۝۱۸ وَالطَّيْرَ مَحْشُوْرَةً ۭ كُلٌّ

اَنت کوہانءَ کہ گوں آئی تسبیح گوشتگش بیگاہ و صحب ءَ ف۱۰ و بالی مرغ مچ بوانءَ ہر یکے

لَّهٗٓ اَوَّابٌ ۝۱۹ وَشَدَدْنَا مُلْكَهٗ وَاٰتَيْنٰهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ ۝۲۰

بہ آئی فرمانبردار اتنت ف۱۱ و قوت دات ما آئی ءِ بادشاہیءَ ف۱۲ و آئیءَ دات ما علم و تدبیر و فیصلہ کنگءَ خبر ءِ ف۱۳

وَهَلْ اَتٰىكَ نَبَؤُا الْخَصْمِ ۘ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ ۝۲۱ اِذْ دَخَلُوْا عَلٰي

و آیا سر بوتگ پہ تو خبر دعوی دارانی وھدیکہ دیوارءَ کپ کنانءَ اتکنت ماں عبادت خانہءَ، وھدیکہ داؤد ءِ گورءَ سر بوتنت

ع ۱۴ / ۱۰

نصف

دَاوٗدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوْا لَا تَخَفْ ۚ خَصْمٰنِ بَغٰى بَعْضُنَا عَلٰى بَعْضٍ
گڈا ترست چہ آیاں وا گوشتش مترس مادو دعوی دارین زیادتی کتگ یکے ءَ په دومی ءَ سرا

فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَآ اِلٰى سَوَآءِ الصِّرَاطِ ﴿۲۲﴾ اِنَّ هٰذَآ
نون تو مئے میانجی ءَ فیصلہ بکن گوں انصاف ءَ زیادتی مکن خبرءَ و سوج بدے مارا بہ تچکیں راہ طرف ءَ وٓ بیشک اے

اَخِيْ ۟ لَهٗ تِسْعٌ وَّتِسْعُوْنَ نَعْجَةً وَّلِيَ نَعْجَةٌ وَّاحِدَةٌ ۟ فَقَالَ اَكْفِلْنِيْهَا وَ
منی برات اِنت پہ اِشیءَ نود و نُہ میش انت و منی یک میشے پدا گوشیت حوالہ بکن آئرا منی و

عَزَّنِيْ فِي الْخِطَابِ ﴿۲۳﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهٖ ۭ وَاِنَّ
زبردستی کنت گوں من گپ و تال ءَ وٓ. گوشتی تحقیق ناانصافی کُت آئی ءَ پہ تو پہ تئی میش ءَ لوٹگ ءَ پہ اوار کنگ ءَ ماں وتی میشاں وٓ و بیشک

كَثِيْرًا مِّنَ الْخُلَطَآءِ لَيَبْغِيْ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا
گیشتر شریک البت زیادتی کننت پہ یکے دومی ءَ سرا، مگر ہما کسان کہ ایمان و یقین اِش

الصّٰلِحٰتِ وَقَلِيْلٌ مَّا هُمْ ۭ وَظَنَّ دَاوٗدُ اَنَّمَا فَتَنّٰهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهٗ وَخَرَّ
آرت و کارش کت جوانیں و کم انت چشیں مردم وٓ و گمان بُرت داؤد ءَ کہ آئرا چکاستگ گڈا بخشش لوٹی چہ وتی ربّ ءَ و کپت

رَاكِعًا وَّاَنَابَ ﴿۲۴﴾ ۩ فَغَفَرْنَا لَهٗ ذٰلِكَ ۭ وَاِنَّ لَهٗ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿۲۵﴾
سجدہ کنان ءَ و واتری کت بہ خداءٓ. گڈا بخشت ما آئرا ہما کار، بے شک پہ آئی مئے گورءَ شرف انت و ترّی و اتری جاگہ

يٰدَاوٗدُ اِنَّا جَعَلْنٰكَ خَلِيْفَةً فِي الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ
اے داؤد بے شک ما جوڑ کُت ترا بادشاہ ماں سرزمین ءَ گڈا حکم بکن میانجی ءَ مردمانی گوں راستی ءَ

وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ اِنَّ الَّذِيْنَ يَضِلُّوْنَ عَنْ
ورندگیری مکن وتی نفس ءَ و اہگانی کہ گمراہ و بیراہ بکنت ترا چہ خدا ءِ راہ ءَ، تحقیق ہما کس کہ گمراہ بنت چہ

سَبِيْلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌۢ بِمَا نَسُوْا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿۲۶﴾ وَمَا خَلَقْنَا
خدا ءِ راہ ءَ پہ آیان اِنت ترندیں عذاب وٓ بہ اے سبب ءَ کہ آیان بے خیال کُت حساب ءِ روچ وٓ و بیدا نہ کتگ

السَّمَآءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ۭ ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۚ فَوَيْلٌ
آسمان و زمین ءَ و ہر چیکہ ماں آیانی میانجی ءَ انت بے کار، اے گمان اِنت کافرانی، گڈا وائے

رکوع ۱۲ / ۱۱ — السجدة

وٓ حضرت داؤد ءَ وتی کار بہ سٔہ روچ اے رنگ ءَ بہر کتگ اِنت کہ یک روچے دربار کنگ و جیڑھانی فیصلہ کنگ، یک روچے وتی اھل و عیال ءِ گورءَ دارگ و دگہ یک روچے تیوگ ءَ خداوند کریم ءِ عبادت کنگ. آروچ ءَ ماں خلوت ءَ جلوک بُوتگت دربان ءَ کس ءَ اجازت پہ گندگ ءَ نہ داتگت، یک روچے عبادت ءِ مشغول اَت کہ ناگت ءَ چند مردم چہ دیواراں سرگوزان ءَ بہ آئی دیما اوشتاتنت داؤد علیہ السلام وتی قوت و شوکت ءِ باوجود اے ناگتیں قصہ ءِ گندان ءَ حیران و پریشان بُوت کہ اے انسان انت یا کجام دگہ مخلوق ایت، انسان اَنت تو اِشان ءَ چون ہمت بوت کہ ناوقت ءَ بیاینت؟ دربانان ءَ اے پہ چا نہ داشت اَنت؟ اگن اے چہ دروازگان نیاہتگنت تو اینکہ بُرز و بالائیں دیواران ءَ سرگوزگ ءِ رواچہ کارساز تگ، خدا بزانت چوشیں داب ءَ بہ کجام غرض و نیت ءَ وتا را داءَ سرش کتگ. خلاصہ ھمیش اِنت کہ چوشیں عجبیں و بیمناکیں واقعہ ءِ گندان ءَ خیال ءَ بہ دگہ نیمگے ٹگل وارت و ماں عبادت ءَ چوشکہ گوں یکسوئی ءَ گلائیش اَت آ قائم پشت نہ کپت وٓ آیوکیں مردماں گوشت کہ واجہ تو پریشان مبو و چہ ما ہم مترس، ما تو فریق و دیّ یک جیڑھے ءِ روا بہ تئی گورءَ فیصلہ ءِ واسطہ آہتگیں شما گوں انصاف ءَ مئے جیڑہ ءِ فیصلہ ءَ بکن اِت، کجام بے راہی یا خیرءِ سرءَ گوازینگ ءَ گپ مبیت ما پہ عدل و انصاف ءِ تچکیں راہ ءِ شوہازءَ و تارا بر تو رسینتگ (شاید گفتگو ءِ چہ اے سرحال ءِ گندگ ءَ حضرت داؤد ہنگت زیات حیران و پریشان بُوتگ وٓ یعنی جیڑہ چوش اِنت کہ منی اے برات ءِ نود و نُہ (99) میش اَنت و منی گورءَ تہنا یک میشے ہست اے دل مانگ اِنت کہ آئرا چہ من ہچ بگریت ءُ وتی صد ءِ حساب ءَ سرجم بکت و دومی گرانیں گپ ایش اِنت کہ چوشکہ اے ماں مال ءَ چہ من گیش اِنت ہنچوش ماں گپ ءَ چہ من ءَ گیش اِنت و ہدے خبر کنت تو منا ہچ موہ (وار) نہ دنت و مردم ہم گوں ھمائی ہو کنگ ءَ ہو کننت، مطلب ہمیش اِنت کہ منی حق ءِ پِل و پاچ کنگ ءَ گوں من زبردستی کنگ لوٹیت. وٓ حضرت داؤد ءَ بہ شریعت ءِ رھبند ءِ رو ءَ ثبوت وغیرہ طلب کتگنت و آخرءَ فرمائینتگی کہ بیشک (اگن تئی اے برات ہمے داب ءَ کنگ لوٹیت) گڈا اے گوں تو گیشی و ناانصافی کنت. لوٹیت کہ اے ڈول وتی غریبیں برات ءِ مال ءَ ہضم بکنت. مطلب ایش اِنت کہ ماچوش بوگ ءَ نیلیں وٓ یعنی شریکانی کار ہمیش اِنت کہ یک دگرے ءِ سرا ظلم بکننت، زوراکیں شریدار نزوریں شریدار ءِ بہرءَ ورگ لوٹیت، ایوک ءَ اللہ پاک ءِ ایماندار و نیکیں بندہ چوشیں ناروائیں کاران و تارا دور دارنت مگر چوشیں بندہ حسابی کمّک اَنت. وٓ یعنی اے قصہ ءِ پد واجہ داؤد ءَ آگاہی حاصل بُوت کہ اے قصہ بہ منی حق ءَ فتنہ و چکاسے اَت بہ اے خیال ءِ آیگ ءَ بہ وتی خطاءِ معاف کنگ ءَ سر بسجدہ ءَ بُرتی آخر خداوند کریم ءَ آئی ءِ اے خطاء معاف کت. داؤد علیہ السلام ءِ آ خطاء کجام اَت؟ کہ بہ آئی نیمگ ءَ مرے آیتان اشارہ اِنت اِے بابت ءَ مفسران ءِ بازدراج کشّیں قصہ بیان کتگنت مگر حافظ عماد الدین ابن کثیرءَ آیانی بابت ءَ نبشتہ کنت ”قَدْ ذَكَرَ الْمُفَسِّرُوْنَ هٰهُنَا قِصَّةً اَكْثَرُهَا مَاْخُوْذٌ مِنَ الْاِسْرَائِيْلِيَّاتِ وَلَمْ يَثْبُتْ فِيْهَا عَنِ الْمَعْصُوْمِ حَدِيْثٌ يَجِبُ اِتِّبَاعُهٗ“ و حافظ ابو محمد ابن حزم ءَ ماں کتاب الفصل ءَ گوں ترندی ءَ اے تمام قصھان ءَ رد قرار داتگ. باقی ابو حیان وغیرہ ءَ چہرے قصھان ءَ گستاہوان ءَ آیتانی ہرچ بنیادے بیان کتگ آہم چہ تکلف ءَ ہورک نہ اَنت بہ مئے خیال ءَ اصل خبر ہما انت کہ آچہ واجہ ابن عباس ءَ نقل انت یعنی واجہ داؤد علیہ السلام ءَ اے چکاس یک ڈولے مزنی بیان کنگ ءِ سرا بیش اہت آئی واستان چوش اِنت کہ داؤد علیہ السلام ءَ ماں خداوندی بارگاہ ءَ عرض کُت کہ اے پروردگار! شپ و روچ ءَ چوشیں ساعت نیست اِنت ماں آئی ءَ چہ داؤد ءِ خاندان ءَ کسے نہ کسے بہ تئی عبادت (یعنی نماز، تسبیح و تکبیر) ءِ مشغول مبیت (اے گپ بمشکاجت کہ آئی ءَ شپ و روچ ءِ بیست و چار کلاکان بہ وتی لوگ ءِ مردمان ءَ نوبت بہ نوبت (باری باری) ہنچوش بہر کتگنت تانکہ آئی عبادت خانہ چہ عبادت ءَ خالی مبیت) و دگہ ھمے داب ءِ چیزان ءَ عرض کُت شاید وتی انتظام ءِ خوب ءِ بابت ءَ گپّی جتگ اللہ تعالیٰ ءَ اے گپ پسند نہ بوت......

... ارشاد بوت کہ اَے داؤد اِے کلّ بہ منی توفیق ءَ ترا حاصل اَنت اگن منی مدد سر مبیت تو برپشی ءَ قدرت حاصل کُت نہ کنئے (ہزار کوشست بکنئے اشان کُت نہ کنئے) قسم اِنت منی جلال ءِ من ترا ایک روچے بتیٔ نفس ءِ حوالہ ءَ کنان (یعنی وتی مدد و توفیق ءَ دور کنان چاریں باریں آساعت ءَ تو دان کجا حدّ ءَ بہ وتے عبادت ءَ مشغول بُوت کنئے و وتی نظام ءَ قائم داشت کنت کنئے) داؤد علیہ السلام ءَ عرض کُت کہ اِے پروردگار منا ھما روچ ءِ خبر ءَ بدے۔ بس ھما روچ ءَ ماں فتنہ ءَ گرفتار بُوت (اخرج ھذا الاثر الحاکم فی المستدرك وقال صحیح الاسناد واقربہ الذھبی فی التلخیص) اے روایت پیش داریت کہ فتنہ ءِ نوعیت ایوک ءَ ہماقدر بؤک لوٹیت کہ آساعت ءَ داؤد ماں عبادت ءَ مشغول بہ بیت تمام کوشست ءِ باوجود آ بہ عبادت ءَ مشغول بوت مکنت و وتی انتظام ءَ قائم داشت مکنت چنانچہ ہنوں شما دنت کہ گوں چونیں بے قاعدگی و خاصیں رھبندے ءَ لہتیں مردمان اناگت ءَ ماں عبادت خانہ ءَ داخل بوان ءِ حضرت داؤد اِش حیران و پریشان کُت و آ نیا چہ آئی خاصیں شغل ءَ مہتل کنان ءَ ماں وتی جیڑہ ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور کنائینتش مزنے مزنیں چوکیدار و انتظامان ءَ آیان ءَ چہ داؤد ءِ گور ءَ روگ ءَ داشت کُت نہ کت۔ گڈا داؤد ءَ خیال پیدا بُوت اللہ پاک ءَ چہ منی ہما دعوی ءِ سوب ءَ منا ماں اے فتنہ ءَ گرفتار کُت۔ لفظ "فتنہ" ءِ اِے جاگہ ءَ کارمرزی ءَ بہ ھماداب ءَ بزاں ہیچوشکہ ماں حدیثے ءَ اِنت کہ حضرت حسن حسین رضی اللہ عنہما ماں خوردی ءَ پشک ءَ گور کنان ءَ کپان اہتنت و اچہ بنی ءَ چہ منبر ءَ اشان ءَ دیست و خطبہ ءِ وانگ ئی بندکُت آیانی چست کُت و فرمائینت "صَدَقَ اللّٰهُ اِنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ"، ماں لہتیں آثار ءَ اِنت کہ بندہ کجام نیکیں کارے ءَ کنان ءَ گوشیت کہ "اَے پروردگار من اِے کار کُت، من صدقہ کت، من نماز وانت، من ورگ وارینت تو اللہ تعالیٰ فرمان کنت کہ "من تئی مدد کت و من ترا توفیق دات"، و ہدے بندہ گوشیت کہ "اَی پروردگار تو من ءَ مدد کت تو من ءَ توفیق دات و تو منی سرا احسان کُت"، تو اللہ فرمان کنت و تو عمل کُت تو ارادہ کُت تو اے نیکی پہ وت ءَ کٹ اِت" (مدارج السالکین ج۱ ص۹۹) چہ ھمیشی ءَ بزاں اِت کہ حضرت داود علیہ السلام ءِ ہمیں جلیل القدر پیغمبر ءِ وتی جوائیں انتظام ءِ ظاہر کنان ءَ اے گوشتگ کہ اَے پروردگار! ماں شپ و روچ ءَ ھچ ساعتے نیست کہ من یا منی متعلقین تئی عبادت ءَ مشغول مبئیں، چطور دوست بوتگ اَت۔ مزنینانی کسانیں کسانیں خبرانی سرگرفت بیت۔ پمشکا ماں یک آزمائشتے ءَ دوردیگ بُوت تاکہ متنبہ بہ بیت و وتی غلطی ءِ تدارک ءَ بکنت۔ چنانچہ تدارک ئی کت بلے خوبی کُت۔ منی نزیک ءَ آیت ءِ بے تکلفیں تقریر ھمیش اِنت باقی حضرت شاہ صاحبؒ ءَ ھما مشہوریں قصہ دیما ایر کُتگ و ہر چیکہ نبشتہ کتگی آ ماں موضح القرآن ءَ چارگ بہ بنت۔

ف۷ یعنی چو بیشی دستور ءَ خداوند کریم ءِ بارگاہ ءِ قُرب اشان ءَ حاصل اِنت چرے غلطی ءَ ماں تقرب و مرتبہ ءَ ھچ فرق و تفاوت نہ بیت ایوک ءَ کمیں تنبیہ کنگ بُوتگ چیاکہ دربار ءِ خاصیں مردمانی ادنائیں ردکاری ہم مزن شمار کنگ بیت حَسَنَاتُ الابرار سیئاتُ المقربین ؎

؎ گرچہ یک مُو بدگُنہ کو جستہ بُود ٭ لیک آن مُو در دو دیدہ رستہ بود ٭ بُود آدم دیدۂ نور قدیم ٭ مُوی در دیدہ بود کوہ عظیم۔

ف۸ یعنی خداوند کریم ءَ ترا ماں سرزمین ءَ وتی نائب کُت پمشکا پہ تو الّمی انت کہ بہ ہمائی حکم ءِ سرا عمل بکن و معاملیانی فیصلہ ءَ گوں عدل انصاف ءَ خداوندی شریعت ءِ موافق ءَ انجام بدے کدی بہ کجام معاملہ ءَ وتی نفس ءِ واہگ ءَ نزیک ءَ آیگ ءَ مَیل۔ چیاکہ اِے چیز مردم ءَ چہ اللہ ءِ راہ ءَ گُسر کنت۔ و ہدا و ہدیکہ انسان چہ اللہ ءِ راہ ءَ گُسر بُوت آئی ءَ ٹھکانہ کجا بیت۔ ف۹ یعنی عموماً انسانی واہگانی رندگیری پمشکا کنگ بیت کہ انسان ءَ حساب داد ءِ روچ یاد نہ بیت، یعنی اگن ہمے گپ آ ترا یاد بہ بیت کہ یک روچے خدا ءِ گور ءَ روگ و ذرہ ذرہ ءِ حساب دیگی اِنت تو انسان کدی ھم بہ اللہ پاک ءِ مرضی ءِ مقابل ءَ وتی واھگ ءَ دیم ترا (پیسرترا) نہ کنت (تنبیہ) مُمکن اِنت کہ "یوم الحساب" ءِ تعلق گوں "لَھُمْ عَذَابٌ شَدِیْدٌ" ءَ بہ بیت گوں "نسو" ءَ مبیت۔ یعنی چہ اللہ ءِ حکمانی شموشکاری ءَ بر آیانی سرا سکّیں عذاب بیت حساب داد ءِ روچ ءَ۔

ف۱ یعنی دیما آئی ءِ نتیجہ ھچ درمکیت بلکیں اِے دنیاءِ نتیجہ آخرت انت۔ پمشکا ماں اِدءِ زندءَ پہ اُودیگی چیزے عمل کنگ بہ بیت و آ عمل ہمیش انت کہ انسان وتی واھگانی زندگیریءَ یل کنان ءَ بہ حق و عدل ءِ اصولانی سرا کاربند بہ بیت۔ وگوں خالق و مخلوق ءَ وتی معاملہءَ راست بکنت چوش گمان مکنت کہ بس دنیاءِ زندگی اِنت ایشرگوں ورد ونوش ءَ تمام کنیں۔ دیم ترءَ حساب کتاب ھچ نیست۔ اِے خیالات وہماکسانی ٹیگنت کہ آیان ءَ مرگ ءَ پد دومی زندءِ یقین مبیت بزان آدومی زندءِ منکر انت۔ بس پہ چوشیں منکران جہنم ءِ آس تیار انت ف۲ متے عدل و حکمت ءِ تقاضا چوش نہ اِنت کہ نیک ؤ ایمانداریں بندیان ءَ ناشر و بدکاریں مردمانی برابر وہمسر بکنیں، یاگوں متقی ایں مردمان ہما معاملہءَ بکنیں کہ آگوں ہُٹ کنوکان و بے دینیں مردمان رووارگ بیت پمشکا ضروری بوت کہ یک وقتے پہ حساب دادءَ و جزاءُ سزاءَ ایر کنگ بہ بیت، بلے ماں دنیاءَ ماگندیں کہ بازنیکیں وایمانداریں مردم ماں قسم قسم ءِ درد ؤ رنجاں گرفتار انت و چنکہ ناشریں و بدمعاشیں مردم عیش و عشرت کننت، لازماً مارا منّگ کپیت کہ مرگ ءَ چہ پد دومی زندگی ءِ ہرچ احوالے راست گوشیں مخبرءَ داتگ آ بالکل حکمت ءِ روا بر حق اِنت بس ہمودا ہر نیک و بدءَ آئی ءِ نیکیں یا بدیں کارءِ بدلہ رسیت گڑا "یوم الحساب" ءِ احوال ءِ انکار چون صحیح بیت کنت ف۳ یعنی وہدے نیک و بد ءِ انجام یک پیم بیت نہ کنت تو الّمی اَت کہ یک کتابے ہدایت دیوکیں چہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ بیاتکیں کہ آ مردمان ءَ بہ جوانیں رھبندءَ آیانی انجام ءِ روا احوال ءَ بیان بکنت، چنانچہ ہمے زوتان اِے کتاب نازل بوتگ کہ آئیا قرآن مبین گوشنت کہ آئی لفظان، حرفان، نقشہان ومعنایان ونبشتانکان ماں ہر ہر چیزءَ برکت اِنت و آیہ ہمے مطلب ءَ دیم دیگ بوتگ کہ مردم بہ آئی آیتانی سرا فکر بجن اَنت و عقل مندیں مردم چہ آئی نصیحتان سیت حاصل بکننت، چنانچہ چرے آیت ءَ پیش آیوکیں آیت ءَ چنکہ صاف، فطری و جوانیں دستورءَ معاد (واتری) ءِ مسئلہءِ گیش وگیوار کنگ بوتگ کہ کمّیں عقل داروکیں مردم اگن فکر بجنت تو راستیں نتیجہءَ سر بیت کنت (تنبیہ) شاید چہ "تدبّر" ءَ قوّت علمیہ ءِ وچہ "تذکّر" ءَ قوت ءِ عملیہ ءِ نیمگ ءَ اشارہ بہ بیت۔ اِے کل احوال حضرت داؤدءِ بیانءِ ذیل ءَ گوشگ بوتگنت، دیما پدا ہمائی قصہءِ گڈّی بہر بیان بیت ف۴ یعنی سلیمان نامیں یک چُکّے آترا دات کہ مثل ہمائی نبی و ہم بادشاہ بوت ف۵ یعنی اصلیں شرّیں وتیزیں وسبک رفتاریں اسپ کہ جہاد ءِ خاطرءَ رودینگ بوتگنت آئی دیما پیش کنگ بوتنت آیانی چارگ وچکاسگ ءِ روا دیر بوت دانکہ روچ ایرنشت۔ شاید ماں اِے کارءِ گلائیشی ءِ سوَبءَ عصرءِ وقت ءِ وظیفہ ئی ونت نہ کت، بریشیءَ فرمائینتی ھچ حرجے نیست اگن یک نیمگے چہ ذکر اللہ ءَ سرظاہرءَ زبہر بوت تو دومی نیمگ ءَ جہاد ءِ اسپانی محبت و چارگندھَن گوں ہمائی یادءَ وابستہ انت و ہدیکہ جہاد ءِ مقصد کلمۃ اللہ ءَ بالا برگ اِنت تو بہ آئی تیاری وبنگیجی کارانی خبرگیری چونکا ئی ذکر اللہ ءِ چیرءَ اہنت نہ کنت آخر اللہ تعالیٰ ءَ جہاد ءِ اسبابانی تیاریءَ ترغیب مدائیں تو گوں اِے نیکیں مال ءَ مارا پہ چا اینکر زیات دوستی بوتگ آت، ماں ھمے جہاد ءِ جذبہ ءِ جوش وآئی بازیءِ روا حکم دات کہ اِے اسپان ءَ پدا دوبارہ حاضر بکن اِت چنانچہ اِشان حاضر کنگ بوتنت وحضرت گوں زیادھیں دوستی واکرام ءَ آیانی گردنان وکونڈانءَ مُشگ وصاف کنگ ءَ لگت، آیت ءِ اِے تقریر لہتیں مفسران کنگ، و چہ لفظ "حب الخیر" ءَ آئی تائید بیت چوش بگوش خیرءِ لفظ ھما مضمون ءِ نیمگ ءَ اشارہ کنگا ئنت کہ آئی بابت ءَ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ماں حدیث فرمائینت اَلْخَیْلُ مَعْقُوْدٌ فِیْ نَوَاصِیْھَا الْخَیْرُ اِلٰی یَوْمِ الْقِیَامَۃِ لیکن ایدگہ عالمان ءَ اشی ءِ مطلب چوش گپتگ کہ حضرت سلیمان اسپانی چارہ وگذارءَ مشغول بؤان ءَ چہ ھماوقت ءِ نمازیا چہ وظیفہءَ ذہول بوت (ذہول وشموشگ بہ نبیانی حقّ ءَ محال نہ اِنت) فرمائینتی کہ بگندات مال ءِ دوستیءَ منا راچہ خدا ءِ یادءَ غافل کت دانکہ روچ ءِ ایرروگ ءَ من وتی وظیفہ ہم ادا کت نہ کُت....

لِلَّذِیْنَ کَفَرُوْا مِنَ النَّارِ ﴿۲۷﴾ اَمْ نَجْعَلُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

پہ کافران اِنت چہ آسءِ دوزخ ءِ ف۱ آیا ماکنیں ہماکسان ءَ کہ ایمانش آرت ونیکیں کارش کت

کَالْمُفْسِدِیْنَ فِی الْاَرْضِ اَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِیْنَ کَالْفُجَّارِ ﴿۲۸﴾ کِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ

برابر ہماکسانی کہ فساد کنوک اَنت ماں زمین ءِ سرا یا کہ ماہمسر کنیں خدا ترسان بدکارانی ف۲ یک کتابے کہ ما دیم داتگ

اِلَیْکَ مُبٰرَکٌ لِّیَدَّبَّرُوْٓا اٰیٰتِهٖ وَلِیَتَذَکَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿۲۹﴾ وَوَهَبْنَا

آترا تئی طرفءَ برکت داریں تاکہ مردم فکر بکننت ماں آئی آیتان وتاکہ پنت حاصل بکننت عقلمند ف۳ وبخشات ما

لِدَاوٗدَ سُلَیْمٰنَ ۭ نِعْمَ الْعَبْدُ ۭ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ ﴿۳۰﴾ اِذْ عُرِضَ عَلَیْهِ بِالْعَشِیِّ

پہ داؤدءَ سلیمان، بازجوان اِنت آبندہ بے شک آرجوع کنوک انت، یادگہ وہدے کہ پیش کنگ بوتنت بہ آئی دیما بیگاہءَ

الصّٰفِنٰتُ الْجِیَادُ ﴿۳۱﴾ فَقَالَ اِنِّیْٓ اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَیْرِ عَنْ ذِکْرِ رَبِّیْ

اسپ وتیز رفتاریں وشرّیں پدا گوشتی بے شک من دوست داشت اِے اسپان ءَ بہ مال ءِ دوستگی چہ وتی ربّ ءِ یادءَ

حَتّٰی تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿۳۲﴾ رُدُّوْهَا عَلَیَّ ۭ فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِالسُّوْقِ وَ

دانکہ روچ ایرشت ماں پردگ ءَ۔ بترینیت بیارِت اسپان منی گورءَ، گڈا شروع کتی دست لگاشان ءَ بہ کونڈان و

الْاَعْنَاقِ ﴿۳۳﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَیْمٰنَ وَاَلْقَیْنَا عَلٰی کُرْسِیِّهٖ جَسَدًا ثُمَّ

گردنان ءَ ف۵ و تحقیق ما چکاست سلیمان دداور دات ما آئی ءِ کرسی ءِ سرا جون ءِ پدا

اَنَابَ ﴿۳۴﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِیْ وَهَبْ لِیْ مُلْکًا لَّا یَنْۢبَغِیْ لِاَحَدٍ مِّنْۢ

کتی واتر ف۶ گوشت سلیمان ءَ اَے منی ربّ بخش پہ من و بدے منا را یک بادشاہی ءَ مناسب مبیت پہ کسے چہ منا

بَعْدِیْ ۚ اِنَّکَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿۳۵﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّیْحَ تَجْرِیْ بِاَمْرِهٖ رُخَآءً

رَند بے شک توئے بخشوک ف۷ پدا تابع کت ماپہ آئی ءَ گوات ءَ کہ ردان اَت پہ آئی حکم ءَ دش وشی

حَیْثُ اَصَابَ ﴿۳۶﴾ وَالشَّیٰطِیْنَ کُلَّ بَنَّآءٍ وَّغَوَّاصٍ ﴿۳۷﴾ وَّاٰخَرِیْنَ مُقَرَّنِیْنَ

دہر جاگاہے کہ آترا رسگی اَت، وتابع کت ماشیطان ھر بان بندوک ءَ وہر آپ ءَ ٹبک دروک ءَ ف۸ ودگہ بازیں کہ دست و پادش

فِی الْاَصْفَادِ ﴿۳۸﴾ هٰذَا عَطَآؤُنَا فَامْنُنْ اَوْ اَمْسِکْ بِغَیْرِ حِسَابٍ ﴿۳۹﴾ وَاِنَّ

ماں زمزیلاں بستگنت، اشنت مئے بخشش نوں احسان بکن یا نگاہ بدار بے حساب ءَ ف۱۰، بے شک پہ

......اے خبر راست اِنت کہ ماں اے مال ءِ محبت ءَ ہم بہ یک حسابے عبادت ءِ و خدا ءِ یاد ءِ ہست اَت مگر خاصیں و مقرّبیں بندھان ءَ اِے فکر بیت کہ ہر چ عبادتے ءِ ہر چ وہدے مقرر اِنت کہ آ وہد مٹ گلیت اگں مٹ گلیت تو چہ صدمہ و رنج ءِ بے قرار بنت (توری گوں عذر ءَ بہ بیت) ے گر زباغ دل خلالے کم بود ءِ بر دلِ سالک ہزاران غم بود۔ ماں غزوۂ خندق ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بازیں نماز قضا بوتنت باوجود واجہ ماں خاص جہاد ءَ مشغول اَت و ہچ قسم ءِ گناہ واجہ ءِ سرا نہ اَت بلے چہ ہر چ کافرانی سوب ءَ چوش پیش آہت واجہ ءَ برآیانی حق ءَ "مَلَاَءَ اللّٰهُ بُيُوْتَهُمْ وَقُبُوْرَهُمْ نَارًا" وغیرہ لفظان گوں بددعا دیگا ئت، حضرت سلیمان ہم چہ یک مقربیں وہدے ءِ عبادت ءِ فوت بوگ ءَ بی قرار بوت۔ حکم دا تی کہ اے اسپان ءَ پدا حاضر بکن اِت (کہ اشان خداوندی یاد ءِ فوت بوگ ءِ سوب جوڑ بوتگنت) وہدے کہ اے اسپ آرگ بوتنت ماں غیرت ءِ بازی وحبّ خداوندی ءِ غلبہ ءِ ردا تلوار ءَ دست ءَ گران آیانی گردنان و گونڈان ءَ بُرگ شروع کُت تانکہ غفلت ءِ سوب ءَ چہ و تا ہچوش دور بکنت کہ فی الجملہ اے غفلت ءِ کفّارہ جوڑ بہ بیت شاید بہ آیانی شریعت ءَ اسپ ءِ قربانی روا بیت و آیانی گوڑءَ اسپ وغیرہ ہمنکر زیات بنت کہ چرے چنت اسپانی قربان کنگ ءَ ماں جہاد ءِ کاران ہچ تاوانے نہ بوتگت و لفظ "فَطَفِقَ مَسْحًا" ءِ اِے ہم لازم نہ بیت کہ درستیں اسپان ءَ قتل کرتگنتی، محض ہمنکر انت کہ اے کار دیع شروع کُت واللہ اعلم۔ اے تقریر ءِ تائید چہ یک مرفوع حدیثے ءَ بیت کہ آ ئرا طبرانی ءَ گوں خوبیں سندان چہ واجہ ابی بن کعبؓ روایت کتگ (راجع روح المعانی وغیرہ) ف۶ ماں حدیث صحیح ءَ اِنت کہ حضرت سلیمان ءَ یک روچے سوگند وارت کہ انشپی من وتی تمام لوگ بانکانی گوڑءَ روان (کہ آ ہفتاد یا نود یا صد ءِ نزیک ءَ اتنت) وہریک جنینے یک بچّے کاریت کہ اللہ ءِ راہ ءَ آ جہاد کنت، فرشتہ ءَ القا ہم کُت کہ ان شاء اللہ بگوش! مگر (ماں دل ءَ موجود بوگ ءِ باوجود) چہ زبان ءَ درشان نہ کتی، خدا ءِ شان ءَ بچارات کہ ماں اے وبت واب (مباشرت) ءِ نتیجہ ءَ یک زالکے ءَ ہم چک نہ بوت تیوگ ءَ چہ یک جنیں آدمے ءَ یک ناتماہیں چکّے پیدا بوت۔ لہتیں مفسّر گوشنت کہ دینبوگ ءَ ہما ناتماہیں چک آورت آئی تخت ءِ سرا ایرکُت کہ بزور! اے تئی سوگند ءِ بر وردانت (آ ئرا اِداگوں جسد (جون) ءِ تعبیر کتگ) اے نداگ ءَ گندان ءَ حضرت سلیمان ءِ گوں شومانی ءَ بہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ رجوع کُت، و "انشاء اللہ" نہ گوشگ ءِ ردا توبہ و استغفار کت، نزدیکان رابیش بود حیرانی۔ ماں حدیث ءَ اِنت کہ اگں واجہ ءَ انشاء اللہ بگوشتیں تو بے شک قدرت دار وکیں اللہ ءَ ہما ہیم بکتیں ہچوشکہ آئی دل ءِ واھگ و مراد اَت۔ (تنبیہ) اکثر مفسران ءَ آیت ءِ تفسیر یک دگہ ڈولے ہم کتگ واِے درگت ءَ بے سرو پادیں قصّہ سلیمان علیہ السلام ءِ مندریک و جنّانی قصّہ نقل کتگنت ہرکس شوق داریت ماں تفسیر ءِ کتابان بچاریت ابن کثیر اے بابت ءَ نبشتہ کنت وقد رویت هٰذه القصة مطولة عن جماعة من السلف رضی اللہ عنهم وکلها متلقاة من قصص اهل الکتاب . واللہ سبحانه تعالیٰ اعلم بالصواب۔ ف۷ یعنی ہمنکر مزن شانیں حکومتے بدے کہ آ ابید چہ من دگہ کس ءَ مرسیت و نہ دگہ کسے آئی اہل ثابت بہ بیت یا مطلبی چوش اِنت کہ کسے ءَ چوشیں ہیماتے مبیت کہ حکومت ءَ چہ من پیچ گیت کُت بکنت (تنبیہ) ماں حدیثان اِنت کہ ہرنبی ءِ یک دعائے ہست کہ آئی بابت ءَ اللہ تعالیٰ ءَ اجابت ءِ وعدہ کتگ یعنی آ دعاءَ ضرور اللہ پاک قبول کنت شاید حضرت سلیمان ءِ اِے دعا ہما بہ بیت آخر نبی زادہ و ہم بادشاہ زادھے اَت ماں آئی دعاءَ ھمے رنگ ہم موجود بوت کہ بادشاہی برسیت وبہ ہما داب ءَ برسیت کہ تمام دنیا ءِ حکومات بہ آئی دیما عاجز بمانت۔ آ زمانہ ملوک و زور آوریں مردمانیگ اَت چرے حساب ءَ ھم اے دعا ہما دور ءِ ذوق و شوق ءِ ردءَ اَت وظاہر انت کہ انبیاء علیھم السلام ءِ مقصد مُلکانی گرگ ءَ چہ وتی شوکت و حشمت ءِ پیشدارگ نہ اِنت۔ بلکیں ہما دین ءِ ظاہر و غالب کنگ و آسمانی قانونانی شنگ و تالانی اِنت کہ آ ھمے بار ءِ خاطر ءَ نبی جوڑ کنگ و دیم دیگ بنت، ہمشکا باید نہ اِنت ایشرا گوں دنیا دارانی دعا ءِ سرا قیاس کنگ بہ بیت ف۸ یعنی جنّاں چہ آئی حکم ءَ مزن مزنیں عمارت وجاگہ اِش جوڑ کت دمروارد وغیرہ درکنگ ءِ ردا ما دریایان بکش وارتگت۔ گوات و جنّانی تابعداری ءِ بابت ءَ بیسرا ماں سورہ "سبا" وغیرہ ءَ چیزے تفصیل گوستگ ف۹ یعنی لھتیں دگہ بازیں جنّات اتنت کہ آیان ءَ سرکشی و گھرتی ءِ سوب ءَ ماں زنجیراں (زمزیلاں) قید کنگ بوتگنت ف۱۰ یعنی کسے ءَ بخشش بدے یا مدے مستردت ءَ، اینکہ بے حساب دات و حساب داد ءِ رِدا جُست و باو اُست ہم نہ بیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "اے دگہ مہربانی کتی کہ اینکہ دنیا دات و مختار کت۔ حساب داد ءَ معاف کنان بلے آئی ءَ نان وار تگت چہ وتی دست ءِ کدّ ءِ یات گوبان ءَ"۔

لَهٗ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ عَبْدَنَآ اَيُّوْبَ ۘ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ

آئی ءَ مئے گوْرءَ شرف اِنت و شریں جاگہ ف١ ءُ یاد بکن مئے بندہ ایوبءَ را وہدیکہ توار پر جت آئیءَ وتی ربّ

اَنِّىْ مَسَّنِىَ الشَّيْطٰنُ بِنُصْبٍ وَّعَذَابٍ ﴿٤١﴾ اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ ۚ هٰذَا مُغْتَسَلٌۢ

بے شک چہ شیطانءِ دستءَ منا رَست رنج و درد ف٢ لگت بجن زمینءَ گوں وتی پادءَ اے پہ جان شودگ

بَارِدٌ وَّشَرَابٌ ﴿٤٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اَهْلَهٗ وَمِثْلَهُمْ مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَ

سردیں آپ اِنت و پہ نوشگءَ ءُ بخشات ما آئیءَ را آئیءِ لوگءِ مردمانءَ ءُ مثل آیان ہمراہیءَ آیانی چہ وتی رحمتءَ و

ذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿٤٣﴾ وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِّهٖ وَلَا تَحْنَثْ ۭ

و پنتے پہ عقل منداں ف٣ ءُ ما گوشیں کہ بگر مان وتی دستءَ یک بنڈلے گرا بجن پہ آئیا و وتی سوگندءَ

اِنَّا وَجَدْنٰهُ صَابِرًا ۭ نِعْمَ الْعَبْدُ ۭ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ وَاذْكُرْ عِبٰدَنَآ اِبْرٰهِيْمَ وَ

دروغ بند نبے بیشک ما دیت آئیءَ صبر کنوک جوانیں بندہ ئے ات ایوب بیشک آ رجوع کنوک ات ءُ یاد بکن مئے بندگانءَ ابراهیم و

اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ اُولِى الْاَيْدِيْ وَالْاَبْصَارِ ﴿٤٥﴾ اِنَّآ اَخْلَصْنٰهُمْ بِخَالِصَةٍ

اسحاق و یعقوبءَ کہ خداوند اَنت دستانی و چمّانی ف٤ بیشک ما درچت آیانءَ پہ گچتگیں خبرے کہ

ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَاِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَاذْكُرْ

یاد گرگیں آخرتءِ لوگءِ ف٦، و البتہ آ مئے گوْرءَ درچتگیں نیکیں کس اَنت یاد بکن

اِسْمٰعِيْلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ ۭ وَكُلٌّ مِّنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هٰذَا ذِكْرٌ ۭ وَ

اسماعیلءَ و یسعءَ و ذوالکفلءَ ءُ ہریکے چہ نیکان اَنت ف٧، اے قرآن پنتے اِنت ف٨ ءُ

اِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ لَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٤٩﴾ جَنّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ الْاَبْوَابُ ﴿٥٠﴾

بیشک پہ پرہیزگاران البت جوانیں جاگہ اَنت واتری، باغنت دائمی پچ اَنت پہ آیان دروازہ ف٩

مُتَّكِـِٕيْنَ فِيْهَا يَدْعُوْنَ فِيْهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ وَّشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ

تکیہ دیانءَ نشتگنت مان آئیءَ، طلب کننت مان آئی نیبگ باز یں ءُ نوشگی چیز ف١٠ و آیانی گوْرءَ اَنت جنیں آدمءَ کہ

الطَّرْفِ اَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هٰذَا مَا تُوْعَدُوْنَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ اِنَّ هٰذَا

چمّانءَ جہل کنوک اَنت ہمسریں ف١١ ہمیشنت ہر چیکہ وعدہ دیگ بوتگ شمارا پہ حسابءِ روچءَ، تحقیق ایشنت

ف١ یعنی بادشاہتءِ باوجود آئیءَ را روحانی تقرب و درجہے پہ مئے گوْرءَ حاصل اِنت و مان فردوسءِ بریںءَ ہرچ اعلیٰءَ چہ اعلیٰ تریں ھنکین تیار اِنت آ ہنگت برائی جدا ایر اِنت ف٢ چہ قرآن کریمءِ پٹ و لوٹءَ معلوم بیت کہ ہما کاران کہ مان آیان کجام حسابے ناشری یا ایذا یا کجام راستیں مقصدءِ فوت بوگی بہ بیت آیانءَ شیطانءِ طرفءَ نسبت دیگ بیت چوشکہ مان موسیٰ علیہ السلامءِ قصہءَ آہت "وَمَآ اَنْسٰنِيْهُ اِلَّا الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهٗ" (کہف رکوع ٩٤) چیا کہ اکثرا اے قسمءِ چیزانی سوْب نزیک یا دور بہ کجام درجہءَ شیطان بیت چہ ھمے دستورءَ حضرت ایوبءَ وتی نادراہی یا تکلیف و رنجءِ نسبت شیطانءِ نیمگءَ کت چوش بگوش کہ تواضع کنان و ادب کنانءَ اے ظاہر کت کہ الماچہ منی طرفءَ چیزے کوتاہی یا کجام ردکاری ئے بہ وتی درجہءِ روءَ سرزد بوتگ کہ بہ آئی نتیجہءَ مان چوشیں آزاران گرفتار بوتان یا مان مرضءِ جاورءَ شیطانءَ وسوسہانءَ کارمرز کنگءِ کوشست بلکیں کتگ وا ے واجہءَ مان تگلینگءَ دل سیاہی ودردانءَ برداشت کتگ آئیءَ را گوں نصب و عذابءَ تعبیر کت، واللہ اعلم (تنبیہ) حضرت ایوبءِ قصہ مان سورۂ "انبیاء"ءَ گوْستگ اوداچارگ بہ بیت مگر معلوم بہ بیت کہ قصہ یاردکانءَ حضرت ایوبءِ نادراہیءِ بابتءَ ہرچ داستانے بیان کتگ مان آئیءَ مبالغہ زیات انت چوشیں مرض کہ عمومی رھبندءَ مان مردمانی حقءَ نفرت و شزاریءِ موجب بہ بیت انبیاء علیہم السلامءِ شانءِ برخلاف اِنت کما قال تعالیٰ: وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ اٰذَوْا مُوْسٰى فَبَرَّاَهُ اللّٰهُ مِمَّا قَالُوْا ۭ وَكَانَ عِنْدَ اللّٰهِ وَجِيْهًا (احزاب رکوع ٩٤) پمشکا لازم اِنت کہ بیانءَ ہما اندازہءَ قبول کنگ بہ بیت کہ آ نبوّتءِ منصبءِ برخلاف مبیت۔ ف٢ وہدے اللہ پاکءَ لوٹ اِت کہ آئیءَ را تندرستی عطاء بکنت، حکمی دات کہ وتی پادان زمینءَ بجنت، پادءِ جنگ اَت کہ قدرتءَ چہ اودا سارتیں آپ چنگے درکت چہ ہمائیءَ جان ئی شُشتگت و آپ ئی وارتگت و ہمائی آئیءِ شفاءِ سوْب جوڑ بوت۔ و آئی خاندانءِ مردمان کہ چہ بانءِ کپگءِ سوْبءَ مرتگنت اللہءَ چہ وتی مہربانیءَ چرا یان دوسر (دوچند) عطاء فرمائینت تا نکہ عقل مندیں مردم اے ہمیں داستانانءَ گندانءَ بفہمنت کہ ہرچ بندہ ھے مان رنج و دردان گرفتار بوانءَ صبر کننت و خداءِ واحدءِ طرفءَ رجوع کننت حق تعالیٰ چونیں ہیمے ءَ آئیءِ کفالت و اعانتءَ کنت ف٣ حضرت ایوبءَ بہ مرضءِ جاورءَ بہ کجام جبرےءَ نہرگران سوگندوارت کہ اگن آ دش (تندرست) بوت تو وتی لوگیءَ صد دار جنت آ بی بی آئیءِ ہما جاورءِ ہمراہ اَت و زیات میار بارہم نہ اَت اللہ تعالیٰءَ چہ وتی مہربانیءَ سوگندءَ راست کنگءِ آئیءَ را ایک حیلہ ئے سوج دات کہ اے تہنا پہ ہمائیءَ مخصوص اَت مروچی اگن کجام کسے اے دابیں سوگندءَ بوارت تو بہ آئیءِ راست کنگءَ اینکر خبر بس نہ بیت (تنبیہ) چہ ہرچ دابءِ حیلہءَ کجام شرعی حکم یا دینی مقصدءِ باطل کنگ مراد بہ بیت آ روا نہ اِنت چوشکہ بہ زکوۃءِ اسقاطءِ ردا مردمان حیلہ کشتگنت البت ہرچ حیلہ ئے شرعی حکمءَ باطل مکنت بلکیں کجام معروف کارےءِ ذریعہ جوڑ بیت برائی اجازت اِنت والتفصیل یطلب من مظانہ ف٥ یعنی عمل و معروفءِ واہند کہ آ گوں دست و پادان بندگی بکنت و گوں چمّان خداوندکریمءِ قدرتانءَ گندانءَ وتی یقین بصیرتءَ زیات کنت ف٦ نبیانی شان اِے دابءَ سہرا بیت کہ آیانی برابریءَ کسے خداءَ و آخرتءَ یاد کنوک نہ بیت، چہ ھمے خصوصیتءِ ذریعہءَ بہ اللہ پاکءِ گوْرءَ آیان چہ درستان زیات اعلائیں مرتبہ حاصل انت ف٧ حضرت اسماعیل و ذوالکفلءِ ذکر ساریءَ گوْستگ والیسع گوْشنت کہ حضرت الیاسءِ خلیفہ اَت آئیا ہم اللہ پاکءَ نبوّتءِ منصب عطاء فرمائینت ف٨ یعنی اے بیان و نبیانی ئیگت دیم ترءَ عام متقی ایں مردمانی انجامءَ گوش بدار اِت ف٩ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت، وہدے مان بہشتءَ داخل بنت ہریکے شون دیگءَ بغیر وتی لوگءَ رونت، توار کنانءَ دروازگءِ پچ کنگءِ حاجت نہ بیت ف١٠ یعنی قسم قسمءِ نیبگ، ثمرہ ونوشگءِ چیزان دلءِ تبءَ غلمان حاضر کننت ف١١ یعنی کلّ جنین آدم ورنا و یک عمرءِ بنت یا مان شکل و صورتءَ ھیل و تبءَ وتی لوگ واجہانی ہم عمر معلوم بنت۔

لَرِزْقُنَا مَالَهٗ مِنْ نَّفَادٍ ﴿۵۴﴾ هٰذَا ؕ وَاِنَّ لِلطّٰغِيْنَ لَشَرَّ مَاٰبٍ ﴿۵۵﴾ جَهَنَّمَ ۚ

روزی مئے دانگیں ہچ نیست اِنت آئرا زوال ف۱ ، ھمیش اِنت جزاء ف۲ ؤ بے شک حدئے سرگوزوکانی بدانت جاگہ داتری ، دوزخ اِنت

يَصْلَوْنَهَا ۚ فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿۵۶﴾ هٰذَا ۙ فَلْيَذُوْقُوْهُ حَمِيْمٌ وَّغَسَّاقٌ ﴿۵۷﴾ وَّ

کہ ماں آئی آیان ماں بنت گڈا بدیں آرام ءِ جاہ اِنت ۔ اِے عذاب لہڑدانگیں آپ ف۳ و ریم گڈا بایدانت کہ بچشنت ف۴ وُ

اٰخَرُ مِنْ شَكْلِهٖٓ اَزْوَاجٌ ﴿۵۸﴾ هٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۚ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ ۭ

دگہ عذابے ہست اِنت ہے شکل ءِ تہر تہریں ۔ اِے یک فوج کہ ایر روان اِنت گوں شما ، زہین براہ مبات پہ آیان

اِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ ﴿۵۹﴾ قَالُوْا بَلْ اَنْتُمْ ۟ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ۭ اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوْهُ

بیشک آماں آس ءَ داخل بووک اَنت ، آ گوشنت بلکیں شما اِت کہ زہین براہ مبات پہ شما ، شما ساری ءَ دیم داتگ آئرا

لَنَا ۚ فَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿۶۰﴾ قَالُوْا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا

پہ ما گڈا سلیں جاگھے دوزخ ف۵ گوشنت اے مئے رب ہرکس ءَ کہ ساری ءَ آرت پہ ما ایشرا گڈا زیات بکن آئرا عذاب

ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿۶۱﴾ وَقَالُوْا مَا لَنَا لَا نَرٰى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ الْاَشْرَارِ ﴿۶۲﴾ ؕ

دو سری ماں آس ءَ ف۶ و گوشنت چون اِنت ما راکہ ہما مردماں نگندیں کہ حساب کتگت ما آیان چہ بدیں مردمان ۔

اَتَّخَذْنٰهُمْ سِخْرِيًّا اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ ﴿۶۳﴾ اِنَّ ذٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ

آیان ءَ گپت پہ مسخرہ یا ٹگلتنت چم چہ آیان ف۷ بے شک اے حقیں گپ ایت کہ جنگ و جیڑہ

اَهْلِ النَّارِ ﴿۶۴﴾ ؏ قُلْ اِنَّمَآ اَنَا مُنْذِرٌ ۖ وَّمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ

کننت وت ماں دوزخی ف۸ تو بگوش من ؤ ترسینوکیاں ؤ نیست ہچ خدا ابید چہ یکیں خدا ءَ

الْقَهَّارُ ﴿۶۵﴾ ۚ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ ﴿۶۶﴾ قُلْ هُوَ

زوراکیں ءَ رب اِنت آسمانانی و زمین ءِ و ہر چیکہ آیانی میانجی ءَ اِنت زبردست گناہ بخشوک ف۹ ، تو بگوش

نَبَؤٌا عَظِيْمٌ ﴿۶۷﴾ ۙ اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُوْنَ ﴿۶۸﴾ مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍۢ بِالْمَلَاِ

اے مزنیں جرے اِنت شما چہ آئی ءَ دیم ترینوک اِت ف۱۰ من ءَ نیست اِنت ہچ علم پہ دیوان ءَ

الْاَعْلٰٓى اِذْ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿۶۹﴾ اِنْ يُّوْحٰٓى اِلَيَّ اِلَّآ اَنَّمَآ اَنَا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۷۰﴾ اِذْ

برز یں آسمان ءِ وہدیکہ آیان جیڑہ کننت وحی کنگ نہ بیت منی نیمگ ءَ مگر ایکہ ترسینوکیاں سرظاہریں ف۱۱ ، وہدیکہ

ف۱ یعنی جنت ءِ نعمتانی سلسلہ نہ ھلاس بنت و نہ کُٹنت رَزَقَنَا اللّٰهُ مِنْهَا بِفَضْلِهٖ وَكَرَمِهٖ فَاِنَّهٗ اَكْرَمُ الْاَكْرَمِيْنَ وَاَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ف۲ یعنی تقوٰی دارانی عاقبت ءِ احوال ءَ معلوم دار بوت اِت نوں دیم ترءَ ناشر و بدکارانی انجام ءِ احوال ءَ گوش بدارات ف۳ یعنی بزدر! ایش انت حاضرانت نوں آئی تام ءَ بچش اِت ف۴ چہ "غساق" ءَ لھتیں مردمانی گوشگ ءِ روءَ دوزخیانی ٹپانی ریم و آیانی گند و گسرٹ مراد انت کہ ماں آیان مار و زومانی زہر اوار بیت ولھتین ءِ زبگ ءَ چہ حدءِ زیات سارتیں آپ ءَ گوشنت کہ چہ آئی ورگ (نوشگ) ءِ سکّ اذیت رسیت چوش بگوش کہ غساق بالکل حمیم ءِ جپ اِنت واللّٰہ اعلم ف۵ اِے گفتگوءَ دوزخی وت ماں وت ءَ کننت ، ہر وہدیکہ فرشتہ آیان ءَ یک یک ءَ یاران ءَ دوزخ ءِ کنارہ ءِ جمع کننت اوّلی جماعت سردارانی بیت ، چرا یان پد آیانی رندءَ رُؤ کانش و دُمب ءِ پکیوکانی جماعت بیت ۔ آئرا چہ دورءَ آیان ءَ گندنت اول سرءَ آیوکیں مردم گوشنت کہ ایش انت اِے یک دگہ فوجے کیا ن وُ پرشان گوں شمے ھمراہی ماں دوزخ ءَ کپگ ءِ واسطہ سری کپتگ ءَ پیداک انت ، خداءِ عذاب بریشانی سرءَ بکپات! اشان ءَ ھم ہمدا آیگ و مرگی ات ۔ خدا بکنت کہ اشان ءَ دگہ ہچ جاگہے کشادھیں دست مکپات! بریشی ءِ سرا آیسّہ دینت کہ کم بختان! خدا ءِ عذاب شمے سرءَ بکپات ، خدا ہچ جاگہ آرام شمے نصیب ءَ مکنات! شما ہما اِت کہ شمے اغوا و گمراہی ءِ سبب ءَ مروچی ما ، ماں چوشیں عذاب ءَ گرفتاریں ، نوں شما وت بگوش اِت کہ ما کجا برویں ہرچے ہست مئے جلگ ءُ دارگ ءِ جاگہ ہمیش ہریم ما نتگ ما درست ہمدا یکدگرے ءِ سرءَ کپیں و غرق بیٔیں ف۶ یعنی وت ماں وتا ھِٹ و پٹ کنان ءَ پداگوں حق تعالیٰ ءَ دزبندی کننت کہ اَئ پروردگار ہرکس ءَ چہ وتی شومی ءَ اِے بلاہ و مصیبت مئے گٹ ءَ لوپ کتگ آئرا ماں دوزخ ءَ دو سر عذاب بدئے ، شاید ہمے فہمنت کہ آیانی دو سر عذاب ءَ گندان کمیں دل مئے سارت بیت حالانکہ اودا دل ءِ سارتی ءِ سامان کجا دست کپیت ؟ یک دگرے ءَ ملامت کنگ و ہٹ پٹ کنگ ھن اودا ایک مستقل عذابے بیت ف۷ اودا گندنت کہ کلّ وت ماں وت ایک دگرے ءِ جاہ یاروکیں مردم ادنٰی و اعلائیں ماں دوزخ ءَ روگ ءِ واسطہ جمع بوتگنت ۔ مگر ہما مسلمانان کہ اشان آیان ءَ جاہ آدرتگ اَت و چہ درستان زیات آیان ءَ پہ کلاگ و مسخرہ زرتگ اَت آ اِے جاگہ ءَ نظر ءَ نہ کپنت تو حیران بوّان ءَ گوشنت کہ زانا مارد کیان ءَ آیان ءَ پہ کلاگ ءَ زرتگ اَت آ اِے قابل نہ اتنت کہ مروچی دوزخ ءِ نزیک ءَ بہ بنت یا ہمدا بہ دگہ جاگہے ءَ انت کہ برا یان مئے چم نہ کپنت ف۸ یعنی سرظاہر ءَ اے خرقیاس ءِ برخلاف اِنت کہ ماں آگرو جیل ءَ گوں یک دگرے ءَ جیڑہ بکننت ، عذاب ءِ بیمناکیں ندارگ چوں دگہ دیمے ءَ دلگوش گوُر کنگ ءَ کلیت ۔ بلے یاد بکن اِت! چوش الم ءَ بوگی اِنت ۔ اے بالکل یقینی گپ ایت کہ مریشی ءَ ہچ شک و شبہے نیست ۔ و درحقیقت ءَ اِے ہم آیانی عذاب ءِ تکمیل و سرجمی اِنت ف۹ منی کار تو بس ہمنکہ اِنت کہ ترا راچہ آیوکیں بیمناکیں ساعت ءِ ردا ہُشیار بکنان و ہرچ ترسناکیں آیوکیں دورے پیداک اِنت بایدانت کہ چرا یان شمارا معلوم دار بکنان ، باقی شمارا گوں ہما حاکم ءَ کار کپیت آ تو بس یکیں خدا اِنت کہ آئی دیما کجام خورد و مزن ہچ کس ساہ کشّ اِت کت نہ کنت ہمک چیز آئی ءِ دیما پہ ترس و لرزبیت آسمان و زمین و آیانی میانجی ءَ چو شیں چیز نیست کہ بہ آئی تصرّف ءِ چیرءَ مبیت ، داں ہر وہد ءَ بواھیت آیان ءَ قائم پشت بگیجیت و ہر وہدے بواھیت آیان پرشت و پروش کنان برابر سرا بر بکنت آزوراک و زبردست ءِ دست ءَ تکئے گپت کنت ، چہ آئی زبردستیں قبضہ ءَ کجام کس اِنت کہ تچان ءَ درکپت کت بکنت و گوں اشی ءَ ہور آئی ءِ بے حساب و بے حدیں رحمتان و بخششان کجام کس ءِ مجال اِنت کہ محدود بکنت یا کم اش بکنت ف۱۰ یعنی قیامت و آئی احوال کجام ادنائیں گپے نہ اِنت مزن گرانئیں و الّمی خبر ایت کہ من بہ شمارا سر کنگا یان ۔ عَمَّ يَتَسَآءَلُوْنَ عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيْمِ الَّذِيْ هُمْ فِيْهِ مُخْتَلِفُوْنَ ہ (نباء رکوع ۱) مگر بدوری گپ ہمیش اِنت شما بالکل چہ آئی طرف ءَ بے فکر اِت ہرچ گپے کہ پہ شمے دوزواہی ءَ بیان کنگ بیت آئی ءَ ماں دل ءِ جاگہ ندے اِت بلکیں چیکائی کلاگ گرگ شروع کن اِت کہ قیامت کدی کیت چونکائی کیت واینکہ دیر پہ چا بوگا ئنت آئرا پہ جاروت تر حاضر نہ کن اِت وغیر ذالک ف۱۱ "مَلَاُ اَعْلٰی" (برزءِ مجلس) مقربیں ملائکہ وغیرھم ءِ مجلس اِنت کہ چرا یانی ذریعہ ءَ خدائی تدابیر و عالم ءِ تصریفات کونیہ ظاہر بنت یعنی ماں ملأ اعلٰی ءَ عالم ءِ نظام ءِ بقاء ءِ بابت ءَ ہرچ تدبیر یا بحث و قیل قال بنت منا رآیانی بابت ءَ چے خبر اَت

..... کہ گوں شما بیان بکتیں اللہ تعالیٰ ءَ ہر چیزے ءِ بابت ءَ منارا معلوم دارگُت ہمایان ءَ من بیان کنت و ہر چیکہ من گوشان چہ ہمائی وحی و احوال دیگ ءَ بیان کنان، منارا ہے حکم سر بوتگ کہ درستان ءَ چہ ہما آیوکیں خوفناکیں مستقبل ءَ شری ءَ بیان کنان ءَ آگاہ بکنان باقی پشت کپت ہے گپ کہ آ وقت کدی کیت و قیامت کدی قائم بیت؟ نہ پہ اندازہ اِشی ضرورت اِنت نہ اشی احوال کسے ءَ راسر کنگ بوتگ۔ ماں یک حدیثے ءَ اِنت کہ ماں ھفتے نبیانی (علیہم السلام) اجتماع ءَ قیامت ءِ ذکر جاری بوت کہ کدی کیت کلاں ءَ بہ حضرت ابراھیم ءَ حوالہ دات آئی ءَ فرمائینت کہ منارا معلوم نہ انت پدا کلاں ءَ حضرت موسیٰ ءِ سرا حوالہ کت چہ آئی طرف ءَ ہم ہے جواب بوت آخر درستان ءَ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ نیمگ ءَ رجوع کت آئی ءَ فرمائینت ”وجہ الساعۃ“، (عین قیامت ءِ وقوع ءِ ساعت) تو منارا ھم معلوم نہ انت البت حق تعالیٰ ءَ گوں من اے وعدہ کتگ الخ۔ وماں دگہ حدیثے ءَ اِنت کہ حضرت مسیح ءَ حضرت جبرئیل ءَ قیامت ءِ آیگ ءِ وقت ءِ بابت ءَ جُست گپت فرمائینتی ”مَا الْمَسْئُوْلُ عَنْهَا بِاَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ“، من چہ تو گیشتر معلوم دار نیاں، معلوم بُوت کہ ماں ملأ اعلیٰ ءَ قیامت ءِ بابت ءَ اے ہمیں چیزے بحث و تکرار برے برے بیت و چریشیءَ ابید دگہ باز مسائل انت کہ آیان یک دابے ءِ تکرار و قیل و قال بیت۔ چوشکہ ماں یک حدیثے ءَ اللہ تعالیٰ ءِ چہ واجہ ءَ چند مرتبہ سؤال کتگ ”فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَاُ الْاَعْلٰى“ ، دواجہ ءِ جواب دیگ ہم مذکور انت مگر اودءِ مباحثات ءِ علم ابید چہ وحی الٰہی ءِ دگہ کجام رہبند ءَ بیت کنت ہے یکیں رہبند انت کہ چرائیءَ اَھل النّار ءِ جیڑھے ترا معلوم دارکنگ بُوت۔ چہ ھمیشی ءَ ملأ اعلیٰ ءِ اختصام ءِ حال معلوم بُوت و ھما جیڑہ کہ ابلیس ءَ گوں آدم ءِ معاملہ ءِ بابت ءَ بُوت کہ آئی ذکر دیم ترا پیداک اِنت آ ہم چہ ھمے رھبند ءَ معلوم بُوت ۱۲ ھمے صفحہ ءِ فوائد

قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ خَالِقٌۢ بَشَرًا مِّنْ طِيْنٍ ﴿۷۱﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهٗ وَنَفَخْتُ

گوْشت تئی ربّ ءَ گوں فرشتیاں کہ من پیداکنوکاں انسانے چہ گِل ءَ ف۱ گڈا وہدیکہ من آئرا برابر بکناں ودم بجناں

فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ فَقَعُوْا لَهٗ سٰجِدِيْنَ ﴿۷۲﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُوْنَ ﴿۷۳﴾

ماں آئی چہ وتی روح ءَ ف۲ گڈا ایکپ اِت آئی دیم ءَ سجدہ کناں پدا سجدہ کُت فرشتیاں درستیں ہوری ءَ

اِلَّآ اِبْلِيْسَ ۭ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۷۴﴾ قَالَ يٰٓاِبْلِيْسُ مَا مَنَعَكَ

ابید ابلیس ف۳۔ وسرکشی ئی کُت و بُوت چہ کافران ف۴۔ گوْشت خدا ءَ آ ای ابلیس کجام چیز ءَ دور داشت

اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ۭ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِيْنَ ﴿۷۵﴾

ترا ایکہ سجدہ بکنے ہما چیز ءَ کہ من جوڑ کت گوں وتی دوئیں دستاں ف۵۔ آیا تو تکبر کت یا تو ہستے درحقیقت چہ مزن شانان ف۶

قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ ۭ خَلَقْتَنِيْ مِنْ نَّارٍ وَّخَلَقْتَهٗ مِنْ طِيْنٍ ﴿۷۶﴾ قَالَ

گوْشت شیطان ءَ من شرتراں چہ آئی، شما پیدا کت منارا چہ آس ءَ و پیدا کُت آئرا چہ گِل ءَ ف۷ گوْشت خدا ءَ

فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجِيْمٌ ﴿۷۷﴾ۚۖ وَّاِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِيْٓ اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ﴿۷۸﴾

تو درکپ چہ اِدا کہ تو مردود بوتے ف۸، و تحقیق تئی سرا اِنت منی لعنت داں روچ ءَ جزا ءِ ف۹

قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنِيْٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ﴿۷۹﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِيْنَ ﴿۸۰﴾ۙ

گوْشت ابلیس ءَ اے منی ربّ گڈا منارا مہلت بدے داں ہما روچ ءَ کہ مردگ پاد کنگ بنت ف۱۰۔ گوْشت خدا ءَ تحقیق تو مہلت داتگے

اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُوْمِ ﴿۸۱﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۸۲﴾ۙ اِلَّا

داں ہما روچ ءَ کہ آئی وہد معلوم اِنت ف۱۱ گوْشت ابلیس ءَ تئی عزت ءِ سوگند اِنت البت من گمراہ کنان درستان ءَ مگر

عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۸۳﴾ قَالَ فَالْحَقُّ ۡ وَالْحَقَّ اَقُوْلُ ﴿۸۴﴾ۚ لَاَمْلَئَنَّ

تئی ہما بندیان ءَ کہ مخلص اَنت۔ گوْشتی گڈا ہمیش اِنت حقیں گپ، من حقیں گپ ءَ گوشاں۔ البت من فرد ءَ پر

جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۸۵﴾ قُلْ مَآ اَسْــَٔــلُكُمْ

پُرکنان دوزخ ءَ چہ تو وچہ تئی تابعداری کنوکاں ءَ درستان ءَ۔ تو بگوش من نہ لوٹاں چہ شما

عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِيْنَ ﴿۸۶﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ

پہ آئی ءَ سرا ہچ عوض و نیاں من چہ ہنرسازان، نہ اِنت آ (قرآن) مگر پنت

ف۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ اِے ہم یک تکرارے اَت فرشتگانی بابت ءَ فرمائینت ف۲ یعنی قالب ءَ شر تیار کنان ءَ چہ وتی طرف ءَ یک روحے ھپ بکنان، حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ”روحی“، (وتی ساہ) پمشکا فرمائینت کہ آ چہ آپ و خاک ءَ جوڑ نہ بُوت چہ عالم غیب ءَ اَہت۔ چیزے مضمون روح ءِ بابت ءَ ماں سورہ بنی اسرائیل ءَ گوْستگ اودا روح ءِ اے اضافت ءِ سرا قدرے روشنی دیگ بُوتگ بایداِنت کہ چارگ بہ بیت ف۳ اِے قصہ ماں ”سورۂ بقرہ“ و ہم ماں ”اعراف“ وغیرہ سورتان ءَ گوْستگ ماں اعراف ءِ فوائد ءَ مفصّل بحث کنگ بُوتگ آئرا یک برے پدا چارگ بہ بیت ف۴ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت اِے (ابلیس چہ بندر ءَ) یک جنے اَت کہ اشان اگرچہ خدا ءِ حکم ءَ منکر انت بلے ہنّوں (چہ وتی عبادت وغیرہ ءِ کثرت سوب ءَ) ماں فرشتگان آئی نند و نیاد بوت“، ف۵ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ”یعنی بدن ءِ گوں سر ظاہری دست ءَ و روح ءَ را چہ غیب (باطن) ءِ دست ءَ۔ اللہ پاک غیب ءِ چیزان بہ یک دابے ءِ قدرت ءَ و ظاہری چیزان گوں دومی داب ءِ قدرت ءَ جوڑ کنت ماں اِے انسان ءَ دوئیں ہمیں قدرت ئی خرچ کُت“ (ماں ”سورۂ مائدہ“ ءَ جز ششم ءِ ختم ءِ نزیک ءَ ”بَلْ يَدٰهُ مَبْسُوْطَتٰنِ ۙ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاۗءُ“ ءِ فوائد چارگ بہ بیت) بہ مئے گور ءَ ماں اللہ تعالیٰ ءِ نعوت وصفات ءَ سلف ءِ مسلک زیات قوی و زیات احتیاط دار وک انت ف۶ یا پہ زانت و تارا مزن جوڑ کنگ لوٹ اِت یا حقیقۃً تو وتی مرتبہ ءَ برز و بالا فہم اِت ف۷ ماں سورۂ اعراف ءَ اشی ءِ بیان گوْستگ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کہ ”آس اِنت گرم و پُر جوش و خاک سرد انت و خاموش۔ ابلیس ءَ آس بہتر زانت اللہ پاک ءَ اے خاک پسند کُت“ ف۸ یعنی ماں بہشت ءَ فرشتگانی دیوان ءَ رنتگ اَت نوں چہ اودا درکنگ بوتگ ف۹ یعنی داں ہما ودہ ءَ تئی عملانی ذریعہ ءَ لعنت گیش بُوان بیت۔ آئی ءَ رندچی بیت؟ آئی ءِ وَجُست ءَ مکن۔ دیم تر ءَ کیت لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ اَجْمَعِيْنَ اودا ہر چ لعنے بیت اِد ءِ لعنت آئی مقابلہ ءَ دنز ءِ ڈول ءَ بنت ف۱۰ یعنی صور ءِ داں دومی دمگ ءَ ف۱۱ یعنی داں اوّلی دمگ ءِ نزیک ءَ۔ نہ چرائی ءَ بعد ف۱۲ یعنی منی کُل خبر بہ حق و راست بنت۔

ول یعنی چہ نصیحت ءِ غرض ہمیش اِنت کہ وتی دوست و دشمن ءِ میانجی ءَ فرق و تفاوت ءَ جاہ بیارات ۔ شیطان لعین کہ آ ازلی دشمن اِنت آئی راہ ءَ
مروات ۔ نبیانی خبرء ، بگرات کہ آیہ شمے دوزواہی ءَ دیم دیگ بُوتگنت ۔ من پرے نصیحت ءِ چہ شما ہچ مُزدے یا عوضے ءَ دلما نگ نیان نہ چہ وتی
طرف ءَ من وت گرھبیں خبر (خودساختہ) کنان ، اللہ پاک ءَ یک بیم وترا پے کُت آئیا بہ شما سرکنوں کمیں مدت ءَ چہ بعد شمارا معلوم بیت کہ ہرچ احوالے
شمارا سرکنگ بُوتگ اَت آ دان کجا حدء ءَ راست اَنت وہرچ نصیحتے کنگ بُوتگت چون راست و فائدہ مند اَت ۔ تمت سورۃ صٓ بعون اللہ وحسن توفیقہ وللہ الحمد والمنۃ
ول چونکہ زبردست انت بشکا اِے کتاب ءِ حکم المءَ تالان و کارمرز کنگ بنت ہچ مقابلہ کنوکے آئی شنگ و تالانی یا کارمرزی ءَ بندگُت نہ کنت ، وحکیم اِنت
بشکا دنیاءِ ہچ کتابے آئی خوبیاں و حکمتانی مقابلہ ءَ کُت نہ کنت ول یعنی چوپیش ءَ وترا بہ اللہ پاک ءِ بندگی ءَ مشغول بدار کہ آچہ شبہ و شرک و ریا

لِّلْعٰلَمِیْنَ ﴿۸۷﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَاَهٗ بَعْدَ حِیْنٍ ﴿۸۸﴾ ع
وسوج پہ کلّیں عالم ءَ والبت شما معلوم داربئیت چہ آئی احوال ءَ کمیں زمانگ ءَ رند ول ۔

سُوْرَةُ الزُّمَرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسٌ وَّسَبْعُوْنَ اٰيَةً وَّثَمَانُ رُكُوْعَاتٍ
سورۃ الزمر ماں مکّہ ءَ نازل بُوت و آئی ءِ ہفتاد و پنچ آیات انت وہشت رکوع

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

تَنْزِیْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِیْزِ الْحَكِیْمِ ﴿۱﴾ اِنَّاۤ اَنْزَلْنَاۤ اِلَیْكَ الْكِتٰبَ
نازل کنگ اِنت کتاب ءِ چہ اللہ ءَ کہ آ زبردست اِنت حکمتانی داروک ول ۔ بیشک ما نازل کت پہ تئی طرف ءَ کتاب

بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّیْنَ ﴿۲﴾ اَلَا لِلّٰهِ الدِّیْنُ الْخَالِصُ ؕ وَ
پہ راستی ءَ گڈا عبادت بکن خداءِ خالص کنوک بیئے پہ ہمائی عبادت ءَ ۔ آگاہ بہ کہ بندگی خالص پہ خدا انت ول و

الَّذِیْنَ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖۤ اَوْلِیَآءَ ۘ مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِیُقَرِّبُوْنَاۤ اِلَى اللّٰهِ
ہماکساں کہ گپتش ابید چہ خداءَ دوست گوشتش ما آیانی عبادت ءَ نہ کنیں مگر پہ اے سببءَ کہ نزیک کننت مارا

زُلْفٰى ؕ اِنَّ اللّٰهَ یَحْكُمُ بَیْنَهُمْ فِیْ مَا هُمْ فِیْهِ یَخْتَلِفُوْنَ ؕ۬ اِنَّ اللّٰهَ
گوں خداءِ مرتبہ ءَ ۔ بے شک خدا فیصلہ کنت آیانی میانجی ءَ ماں ہرچیکہ آ جیڑہ کننت ول بیشک اللہ

لَا یَهْدِیْ مَنْ هُوَ كٰذِبٌ كَفَّارٌ ﴿۳﴾ لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ یَّتَّخِذَ وَلَدًا
راہ دنت ہماکسءَ کہ آ دروغ بند وک اَنت ول اگن خداءَ بلوٹتیں ایکہ بگریت چُک

لَّاصْطَفٰى مِمَّا یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ ۙ سُبْحٰنَهٗ ؕ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿۴﴾
البت درچنتگی چہ وتی مخلوق ءَ ہرکسءَ بلوٹتیں ، پاک اِنت آ ذات ول آ خدا تہنا اِنت زوراکیں ول

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ یُكَوِّرُ الَّیْلَ عَلَى النَّهَارِ وَیُكَوِّرُ
پیدا کرتنت آسمانان و زمینءَ پہ راستیں رہبند ءَ پتائیت شپءَ را بہ روچ ءِ سرا و پتائیت

النَّهَارَ عَلَى الَّیْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ؕ كُلٌّ یَّجْرِیْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ
روچ ءَ پہ شپ ءِ سرا ول و تابع کتگی روچ ءِ و ماہ ءَ ہریکے روان بیت پہ مدت ءَ مقررین

وغیرہ ءَ پاک بہ بیت بہ ہے طرف ءَ مردمانءَ قولاً و فعلاً دعوت ہم بدے و جار بجن کہ اللہ ہما بندگیءَ قبول کنت کہ خالص پہ ہمائی ذات ءَ کنگ بہ بیت عملے کہ چہ اخلاص ءَ ہورک اِنت اللہ ءِ گورءَ آئی ءِ ہچ قدرے نیست ول چونائیءَ مشرکیں مردمانی قول ایش اِنت کہ ما اے خوردیں خدایانی و بتانی پرستش کنانءَ گوں مزنیں خداءِ قریب بئیں ، و گڈا آ مئے سرا مہربان بیت کہ چرائی برکت ءَ مئے کار شر بنت ہے گپ ءِ جواب دات کہ شما اے نابکاریں حیلیاں ماں خالصیں توحید ءِ ہرچ جیڑے ماں کنگ لوٹ اِت وگوں اھل حق ءَ اختلاف داران ءَ شرک و بُت پرستیءَ دیما آرگ ءِ واھگ دارات آئی عملی فیصلہ چہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ دیم تر ءِ کنگ بیت ول یعنی ہرکسءَ ماں دل ءَ پکّا ارادہ کتگ کہ ھچبر راستیں گپءَ قبول دار نباں ، مدام دروغ و ناحقی ءِ سرا ہِنٹ کنان حقیقی نعمتانی دیوکیں واجہ ءِ یل کنانءَ دروغیں محسنانی بندگیءَ کنانءَ اللہ پاک ءِ عادت اِنت کہ اے ہمیں کوردلانءَ فوز و کامیابی ءِ راہءَ نہ پیش دنت ول چہ اِدا آیانی ردّ اِنت ہرکسے پہ اللہ پاک ءَ اولاد تجویز کنت چو شکہ نصاریٰ ءَ حضرت مسیح خداءِ چُک قرار دات و گون اِشیءَ ھُور چہ سہ خدایان یکے ہمائیءَ منّوک اَنت یا عرب ءِ لہتیں قبائلءَ فرشتگانءَ خداءِ جنین چُک کُتگت مطلب ہمیش اِنت کہ اگن بندے جبرءَ اللہ پاک ءَ ہمے ارادہ بکتیں کہ آئیا اولادے بہ بیت تو ظاہر اِنت آئیءَ چہ مخلوق ءَ کسے ءَ پرے مطلب ءَ گچین کتگت چیا کہ چہ دلیلاں اے ثابت بُوتگ کہ ابید چہ یکیں خداءَ دگہ کل چیز آئی مخلوق انت نوں ظاہر انت کہ ماں خالق و مخلوقءَ کجام درجہءَ نوعی یا جنسی اشتراک نیست گڈا ایک دگرے ءِ بیت یا چُک چون بوت کننت وودھدے ماں خالق و مخلوقءَ اِے رشتگ ءِ بوگ محال اِنت تو اللہ پاک ءِ طرفءَ چہ چوشیں ارادہ ہم محال بیت ۔ ابید چریشیءَ فرض بکن اِے چیز محال مبوتیں بدا ہم فرشتگانءَ جنین چُک قرار دیگ تو ھچبر مان فہمءَ ہم نہ یہتگ اَت وہدے چہ مخلوقءَ گچین کنگی اَت تو اشی ءِ مطلب چی اِنت کہ خدا پرو تا ادنائیں چیزءِ انتخاب ءَ بکنت و اعلائیں اولادءَ یک یک ءَ گچین کنان شمارا بدنت ول یعنی ہمک چیز آئی دیما مغلوب و زیردست انت ، چہ آئیءَ ہچ کس زبردست تر نہ اِنت نہ آ پہ یک چیزے ءَ حاجت داریت آخر اولاد پہ کجام مطلب ءَ پروتا جوڑ بکنت ول مغرب ءِ وہدءَ دیم ءِ مشرق ءَ بکن تو معلوم ہنچوش بیت کہ چہ افق ءَ تہارو کی ءِ یک چادرے چست بُوان ءَ پیداک اِنت چہ وتی دیما روچ ءِ روشنی ءَ مغرب ءِ نیمگ ءِ چوصف ءَ پیچان ءَ روان اِنت ہمے داب ءَ بہ گوڑ بام ءِ وہدءَ نظرءَ کیت کہ روچ ءِ روشنائی شپ ءِ تہاری ءَ چہ مشرق ءَ تہلانک دیان ءَ پیداک اِنت ۔

ف۱ یعنی چہ ھمے زبردستیں قدرت ءِ اِے بست وبندءَ قائم کنگ وداشتگی مردمانی گستاخیان وناشریں کاران وہنچوش انت کہ اِے کلّ نظام درہم برھم کنگ بہ بیت لیکن آمزن بخشوک ودرگذرکنوک انت چہ وتی عفو ومغفرت ءِ شان ءِ برکت ءَ یکّیں دمان ءَ اِے دنیاءَ پرْشت وپُرْدش نہ کنت ف۲ یعنی آدم علیہ السلام وآئی ھمسر حوّا علیہا السلام ف۳ یعنی پہ شمے نفع ٹیگی چہ دلوتان ہشت نر وماده پیدا کتنت اشتر، گوک، میش وپس، کہ آیانی ذکر مان

اَلَا هُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا

آگاہ بیو ہما انت زبردست بخشوک ف۱ پیدا کتی شمارا چہ یک شخصے ءَ پدا کرتی چہ آئی ءَ آئی

زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِّنَ الْاَنْعَامِ ثَمٰنِيَةَ اَزْوَاجٍ ؕ يَخْلُقُكُمْ فِيْ بُطُوْنِ

لوگی وار ف۲ وایرکپتگی پہ شما چہ دلوتان ہشت جُفت ف۳ اڈ کنت شمارا مان شکم ءَ

اُمَّهٰتِكُمْ خَلْقًا مِّنْۢ بَعْدِ خَلْقٍ فِيْ ظُلُمٰتٍ ثَلٰثٍ ؕ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ

شمے ماتانی یکبہیں پیدا کنگ ءَ رند چہ دگہ پیدا کنگے ف۴ مان سے تہاریانی توک ءَ ف۵ آ خدا رب انت شمے پہ ہماییٔ انت

الْمُلْكُ ؕ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُوْنَ ﴿٦﴾ اِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ

بادشاہی، نیست ہچ حاکمے ابید چہ آئی ءَ گڑا شما سرگردان بئیت ف۶ اگن شما منکر بئیت گڑا تحقیق خدا ءَ

غَنِيٌّ عَنْكُمْ ۟ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ۚ وَاِنْ تَشْكُرُوْا يَرْضَهُ

حاجت نیست انت شمے، ءُ پسند نہ کنت پہ وتی بندیان انکارءَ ف۷ ءُ اگن شما آئی ءِ حق ءِ جاہ یارات تو آئرا پسند

لَكُمْ ؕ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ؕ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ

دارت پہ شما ف۸ وبڈءَ نہ کنت بڈءِ کنوک بارءَ دگرے ءِ ف۹ پدا وتی رب ءِ نیمگ ءَ شمے واتری انت گڑا حال دنت شمارا

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿٧﴾ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ

ہرچیکہ شما کُتگ ۔ تحقیق آ زانوک انت دلانی خبران ءَ ف۱۰ ءُ وہدیکہ برسیت انسان ءَ

ضُرٌّ دَعَا رَبَّهٗ مُنِيْبًا اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهٗ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ

رنج دعا کنت مان بارگاہ ءَ وتی رب ءِ رجوع کنان ءَ بہ آئی نیمگ ءَ پدا وہدیکہ عطا کنت آئرا نعمتے چہ وتی پہناءَ آشموشیت ہرچیکہ

يَدْعُوْۤا اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِّيُضِلَّ عَنْ سَبِيْلِهٖ ؕ

دعا لوٹتی پہ آئی نیمگا چہ دو پیش وکُتی پہ خداءَ ہمسران ءَ تا کہ گمراہ بکنت چہ خدائی راہ ءَ ف۱۱

قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيْلًا ۖ اِنَّكَ مِنْ اَصْحٰبِ النَّارِ ﴿٨﴾ اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ

تو بگوش سیت حاصل بکن بہ وتی کفرءَ کمّیں زمانگءَ۔ تحقیق توئے چہ دوزخیاں ف۱۲ آیا کسیکہ آ عبادت کنوک انت

اٰنَآءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَّقَآئِمًا يَّحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوْا رَحْمَةَ رَبِّهٖ ؕ قُلْ

ساعتان شپ ءِ سجدہ کنان ءُ اوشتان ءَ ترسیت چہ آخرت ءَ وامیت داریت پہ وتی رب ءِ رحمتاں، تو بگوش

سورۂ انعام ءَ گوستگ ف۴ یعنی درجہ بدرجہ کم کم ءَ پیدا کُت مثلاً چہ نطفہ ءَ علقہ جوڑ کُت چہ علقہ ءَ مضغہ اڈ کُت پدا ہڈ جوڑ کُتنت وآیانی سرا گوشت پوش اِت آخرءَ روحی مان کت ف۵ یکّے لاپ دومی رحم سیمی ہما تنکّیں پوش کہ مان آئی ءَ چک بیت۔ ہمے پوش گوں چک ءَ ہور در کپیت۔
ف۶ یعنی وہدے خالق، رب، مالک، حاکم ھما وت اِنت تو معبود چہ آئی ءَ ابید دگہ کئے بیت کنت بہ خدائے واحدءَ اے صفتانی اقرار کنگ ءَ پد دومی ءِ بندگی چہ معنا داریت مقصدءِ اینکر نزیکءَ سربوان ءَ کجا نگو دیم ءَ تاب دیگا اِت ف۷ یعنی کافر بوان چہ آئی انعامات وحقوق ءِ انکار کن اِت تو تاوان پہ شماوت اِنت آئرا ہچ نقصان نہ بیت البت اے ضرور اِنت کہ آ چہ کفرءَ راضی نہ بیت چہ وتی بندھانی کافر ومنکر جوڑ بوگ ءَ وش نہ بیت واے چیزءَ پہ آیان ناپسند کنت ف۸ یعنی پہ بندھان لازم اِنت کہ آئی حق ءَ جاہ یاران ءَ مطیع وفرمان گذار بہ بنت اِے خبر آئرا پسند بیت کہ آئی نفع ہمایانءَ رسیت ف۹ یعنی ناشکری یکّے بکنت وگرفتار دگہ کسے بہ بیت چوشیں کوراسکی بہ آئی گور انیست اِنت ہرچیکہ گندھیں کنت، جواب داروت بیت۔
ف۱۰ یعنی اودا سر بوان ءَ کلّانی نیکیں وبدیں عمل دیما ایر کنگ بنت بجام خوردیں ومزنیں کارگار نہ بیت چیا کہ چہ خداءِ علم ءَ ہچ چیز دَر نہ اِنت مان دلانی بُن تل ءَ ہر خبرے پوشیدہ بہ بیت آئرا ھم زانت ف۱۱ یعنی انسان عجبیں جاورءِ خداوند اِنت، مصیبتے بہ آئی سرا بکپیت تو مارا یاد کنت چیا کہ وت گندیت کہ ہچ کسے مصیبت ءَ نہ ٹگلینیت پدا جاھیکہ اودا اللہ ءِ مہربانی ءَ چہ ذرّھے آرام ودلجمعی نصیب بوت ہمادمان ءَ گوں اشی ءَ ہور آدمی اوّلی جاورءَ شموش کار بیت کہ پراٹیگی ہنوں ہنوں مارا توار پہ جنگا ئُت عیش و عشرت ءِ نشہ ءَ ہمنکہ مست وغافل تریت چوش بگوش کہ کدی ہم مارا جاہی نیا ورتگت، اللہ پاک ءِ داتگیں نعمتان ءَ دومی در وغیں دوت گرتیں خدایانی طرف ءَ منسوب کنگ ءَ لگیت وگوں ہمایان ہما معاملہ ءَ

کنت کہ آگوں خدائے واحد ءَ کنگ لوٹتگت اِے رنگ ءَ وت ہم گمراہ وبدراہ بیت وچہ وتی قول وفعل ءَ ابد گہ مخلوق ءَ گمراہ وبدراہ کنت ف۱۲ یعنی خوب اِنت کفرءِ زندءِ گوازینان ءَ ادا چنت روچ ءَ عیش بکن وخداءَ داں ہماوھدءَ ترا مہلت داتگ چہ دنیاءِ نعمتان وتی بہرءَ بہ بجن وعیش بکن چراکہ بعد تئی جاہ مند دوزخ اِنت کہ چہ اودا کدی رستگاری نصیب نہ بیت - ۱۲

وا یعنی ہر بندھے کہ شپ ءِ واب وآرام ءَ یل کنان ءَ اللہ ءِ عبادت ءَ لگت کدی آئی دیما دست بندان ءَ اوشتات کدی سری بہ سجدہ ءَ بُرت یک نیمگے آخرت ءِ خوف ءَ آئی دل ءَ رابیقرار کتگ ودومی نیمگ ءَ اللہ ءِ رحمت ءَ دل ڈڈی داتگ آیا اے سعیدیں بندہ وآ بدبخت انسان کہ آئی ذکر بُرز ءَ

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ

چون برابر اَنت ہما کس کہ زان اَنت ؤ ہما کس کہ نزان اَنت، خبرہمیش اِنت کہ پنت ؤ

أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾ قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ لِلَّذِينَ

عقل مند گرنت وا تو بگوش اے منی ہما بندیان وٓ کہ یقین دارِات بترسِ اِت چہ وتی ربّ ءَ پہ ہماکسان کہ

أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۗ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ ۗ إِنَّمَا

آیان نیکی کُت مان اے دنیا ءَ پہ آیان اِنت خوبیں جزا وٓ وخدا ءِ زمین پراہ اِنت ۔ بیشک تمامی

يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ

دیگ بیت صبر کنوکان آیانی مزد بے حساب وٓ تو بگوش! من حکم بوتگا ایکہ من بندگی بکنان

اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾

اللہ ءِ خالص کنوک بیان پہ ہمائی عبادت ءَ ء دمنا حکم انت ایکہ ببان اوّلی فرمان بردار وٓ

قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ

تو بگوش من ترساں اگن نافرمانی بکنان وتی ربّ ءِ چہ عذاب ءَ مزنیں روچ ءِ وٓ تو بگوش خدا ءِ من عبادت

مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ﴿١٤﴾ فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ ۗ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ

کنان گوں اخلاص ءَ پہ ہمائی اِنت منی عبادت۔ نوں عبادت بکنِ اِت ہرچیکہ شمے دل کشیت ابید چہ خدا ءَ وٓ تو بگوش بے شک تاوان یار بوتنت

الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ

ہماکس کہ وتی جندِش تاوان دات ؤ وتی لوگ ءِ مردمان قیامت ءِ روچ ءَ ۔ آگاہ ببو ہمیش اِنت سرظاہریں

الْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۚ ذَٰلِكَ

تاوان وٓ پہ آیان چہ بُرز ءَ جمبر اَنت آس ءِ وچہ جہل ءَ آیانی جمبر اَنت وٓ اِے عذاب ءَ

يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ ۚ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾ وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ

ترسینیت خدا وتی بندیان ءَ ۔ اومنی بندیان گڈا چہ من بترس اِت وا وہماکسان کہ پہریز کتش چہ شیطان ءِ

أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ ۚ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ

عبادت ءَ ؤ رجوع کتش بہ خدا ءِ نیمگ ءَ پہ آیان مژدہ اِنت وا گڈا تو مژدہ بدے منی ہما بندیان کہ

گوْست کہ سکّی ءِ وہد ءَ خدا ءَ توار پرجنت وہردیں سکّی ءِ ساعت ٹگل اِت خدا ءَ یل دا آتی اِے دوئیں بر وبر بیت کننت، ہجبرنہ بنت چوش بہ بیت تو چوش بگوش کہ مان یک عالم و جاہل یا فہمیدہ وبے وقوف ءَ ہیچ فرق وتفاوت نہ بُوت مگہ اے خبر ءِ ہم ہماکس فکر کننت کہ آیان ءَ اللہ پاک ءَ عقل داتگ وٓ یعنی چہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ اِے کلہو ءَ سربکن اِت وٓ یعنی ہرکس ءَ مان دنیا ءَ نیکی کُت مان آخرت ءَ پراِے خیرانت یا مطلب چوش اِنت کہ ہرکس ءَ نیکی کُت آ ترا اِچہ آخرت ءَ پیش مان ہمے دنیا ءَ دست کپیت ظاہری یا باطنی وٓ یعنی اگن مان یک مُلکے ءَ مردم بہ نیکیں راہ ءَ روگ ءَ مہن کنوک بہ بنت تو خدا ءِ سرزمین مزن پراہ . انت مان دومی ملک ءَ بروِات کہ اودا اگوں آذاتی ءَ آئی حکمان ءَ سرجم کُت کنِ اِت بیشک مان اِے داب ءَ وطن ءِ ترک دیگ ءَ بازیں جنجال برداشت کنگ بنت قسما قسمیں عادت ءِ برخلاف کارانی سرا صبر کنگ کپیت بلے یاد دارگ لوٹیت کہ بے شمار ثواب ہم برسیت تو تیوگ ءَ صبر کنوکان رسیت مان آئی مقابلہ ءَ دنیا ءِ تمام سکّیان وتو لیخان ہچ ارزشے ندارنت وٓ چنانچہ واجہ نبی مان عالم شہادت ءَ براِے اُمّت ءِ لحاظ ءَ ومان عالم غیب ءَ چہ تمام اوّلین وآخرین ءِ اعتبار ءَ اللہ پاک ءَ چہ درستان اوّلی حکم برداریں بندہ اِنت صلی اللہ علیہ وسلم وٓ یعنی چومنی پیمیں مقرّب و معصوم ہم اگن بفرض محال نافرمانی بکنت تو چہ آ روچ ءِ عذاب ءَ ایمن نہ بیت گڈا دگرانی احوال چون بیت وآیان ءَ چے رسیت وٓ یعنی من و خدا ءِ حکم ءِ روء ءَ گوں مزن اخلاص ءَ ہمایکیں ذات ءِ بندگی ءَ کنان شمارا اختیار اِنت ہرکسے ءَ لوٹے آئی پرستش ءَ کنان بے اِت البت اینکر وت بچار اِت کہ آئی انجام چون بیت۔ دیم ترءَ وت گیش وگیوار کنت وٓ یعنی مشرکان نہ وتی جان ءَ چہ خدا وندی عذاب ءَ رستگار کنگ تو نتش نہ وتی لوگ ءِ مردمان ءَ، کلاّن مان جہنم ءِ شعلہانی دیمپان کُت چریشی ءَ مستریں خسارہ چے بیت کنت وٓ یعنی چہ ہمک نیمگ ءَ آس چپ و چاگرد

کنوک بیت چوشکہ جنبر مانپوشنت وٓ یعنی شر بزان اِت کہ اِے چیز ترسگ ءِ قابل اِنت یاکہ نہ اگن قابل اِنت تو مدام چہ اللہ پاک ءِ غضب ءَ ترسگ لوٹیت وا یعنی ہماکس کہ آیان چہ شیطان ءَ وتارا دور داشت وآئی گفت ءِ سرا عملش نہ کت وچہ تمام شریکان دیم ءَ تاب دیان ءَ بہ اللہ ءِ نیمگ ءَ رجوع بُوتنت پہ ایان مزن شانداریں مژدہ اِنت۔

فا یعنی ہرچ ہمیں حیران اشکننت پدا ماں آیان ہرچ خیرے کہ خوب بیت آئی ءِ سرا عمل کننت یا چوش مطلب اِنت کہ خداءِ خبرءِ گوش دارنت وماں آیاں ہرچ اعلیٰ ءُ چہ اعلیٰ تر اِنت آیانی سرا عمل کننت مثلاً آیانی بابت ءُ معلوم اش کت کہ اشی ءِ کارمزیءِ اجازت اِنت وآمباح اِنت، وددومی عزیمت ءِ اشکت تو عزیمت ءِ نیمگ ءُ دِر کانش زُرت اجازت ورخصت ءِ رندگیری اِش نہ کت۔ یا ترجمہ چوش کنگ بہ بیت کہ اللہ ءِ کلام ءُ اشکنان ءُ آئی بہترین خبرانی اتباع ءُ کننت چیا کہ آئی کل خبران بہتر اِنت کذا قال المفسرون الکرام۔ واجہ شاہ صاحبؒ ءُ بہ یک دِگہ داب ءُ مطلب گپتگ «ء رونت آئی ءِ نیکی ءِ سرا۔ یعنی حکم ءِ سرا روگ کہ آئی ءِ انجام دینت۔ وہمن ءِ سرا روگ کہ آئی ءِ انجام نہ دینت۔ آئی ءِ کنگ نیک اِنت اشی ءِ نہ کنگ نیک اِنت فا یعنی کامیابی ومراد ءُ سر بوتنت چیا کہ آیان چہ عقل ءُ کار گران ءُ خالص توحید وانابت اِلی اللہ ءِ راہ ءُ اختیار کت فا یعنی ہمانی سرا کہ آیانی ضد وعناد وبد اعمالیانی سبب ءِ عذاب ءِ حکم ثابت بوت۔ چے آ کامیابی ءِ راہ ءُ سر بوت کننت۔ نوں چشیں بدبختان کہ چہ شقاوت ازلی ءِ سبب ءُ ماں آس ءُ کپتگنت، کجام مردمے اشان راہ ءُ پرتینت کنت وکئے اشان چہ آس ءُ کش اِت کنت فا اے جنت ءِ درجات ءِ طرف ءُ اشارہ بوت وایکہ آ کل تیار اَنت چوش نہ اِنت کہ آ بہ قیامت ءِ روچ ءُ اڈ کنگ بنت فا یعنی ہوروباران ءِ آپ ماں کوہ وزمین ءِ مسام ءُ

يَسْتَمِعُوْنَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُوْنَ اَحْسَنَهٗ ؕ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ هَدٰىهُمُ

کہ آ اشکننت خبرءِ گڈا رندگیری کننت چہ آئی شرترین ءِ فا اے ہماکس اَنت کہ راہ سوج دات آیان ءُ

اللّٰهُ وَاُولٰٓئِكَ هُمْ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿۱۸﴾ اَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ ؕ

خداءُ و ہما اینت عقل مند فا ، گڈا پہ کسے کہ ثابت بوت پہ آئی سرا وعدہ عذاب ءِ

اَفَاَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِى النَّارِ ﴿۱۹﴾ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ

گڈا تو، تو نے کہ ہلاس بکنے ہماکس ءُ کہ آس ءُ اِنت فا۔ لیکن ہماکس کہ ترسنت چہ وتی ربّ ءُ پہ آیانے

غُرَفٌ مِّنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ ۙ تَجْرِىْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ وَعْدَ

بُرزیں ماڑی اَنت کہ بالائے اِشان دگہ بُرزیں ماڑی اَنت بستگیں فا کہ رُنبنت آیانی چیرا جُو۔ وعدہ کرتگ

اللّٰهِ ؕ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ الْمِيْعَادَ ﴿۲۰﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً

خداءُ خلاف نہ کننت خدا وعدہ ءِ آیا تو نہ گندے کہ بیشک خداءُ نازل کُت چہ آسمان ءُ آپ ءُ

فَسَلَكَهٗ يَنَابِيْعَ فِى الْاَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا اَلْوَانُهٗ ثُمَّ

پدا کنت آ آپ ءُ ماں چمگان زمین ءِ فا پدا در کنت چہ آئی ءُ کشار تہر تہریں رنگانی ہما فا پدا

يَهِيْجُ فَتَرٰىهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهٗ حُطَامًا ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَذِكْرٰى

ترتازہ بیت پدا تو گندے آئی ءِ رنگ ءُ زرد پدا کُت آئی ءُ راشتش۔ بیشک ماں اشی ءُ البت پنت اِنت

لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿۲۱﴾ اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى

پہ عقل مندانے فا۔ آیا پدا کسے کہ پچ کتگ خداءُ آئی سینگ ءُ را پہ اسلام ءِ دین ءُ گڈا ہما اَنت

نُوْرٍ مِّنْ رَّبِّهٖ ؕ فَوَيْلٌ لِّلْقٰسِيَةِ قُلُوْبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ؕ اُولٰٓئِكَ

بہ روشنی ءِ سرا چہ وتی ربّ ءُ گڈا اوائے افسوس اِنت پہ ہماکسان کہ سخت دل اَنت چہ خداءِ یاد ءُ ہمیش اَنت

فِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۲۲﴾ اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيْثِ كِتٰبًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِىَ

ماں گمراہی ءِ سرظاہر ءِ فا اللہ ءُ نازل کت وش گپیں کتابے فا کہ لہتیں گوں لہتیں ءِ ہم وڑنت آیات انت بیرہ واتگیں

تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُوْدُ الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ۚ ثُمَّ تَلِيْنُ جُلُوْدُهُمْ

مود لک بنت چہ آئی ءُ پوست ءِ سرا ہماکسانی کہ ترسنت چہ وتی پروردگار ءُ پدا نرم ترنت پوست آیانی

ع ۲/۱۶

جذب بوان ءُ چمگانی صورت ءُ دَر رچیت باقی اگن چمگانی حدوث ءِ دگہ یک سبب ہم بہ بیت تو گڈا چرے آیت ءُ آئی نفی نہ بیت فا یا مختلف قسم ءِ کشاران مثلاً غلّہ، برنج وغیرہ فا یعنی عقل مندیں مردم کشار ءِ حال ءُ گندان ءُ نصیحت حاصل کننت کہ ہنچوش آئی رونق وسرسبزی پہ چنت روچ ءُ اَت پدا تش لش کنگ بوت ہمے حال دنیاءِ رونق وبہار ءُ ٹیگنت باید اِنت کہ مردم اشی ءِ ھدارکی بہار ءِ سرا اگنوک بڑان ءُ چہ وتی انجام ءُ غافل مبیت ہنچوش کہ کشار بازیں اجزاء ءُ مرکب اِنت مثلاً ماں آئی ءِ دانہ ہست اِنت کہ آمر دمانی غذا جوڑ بیت ٹیگ ہم ہست اِنت کہ آ دلوتانی ورد وراک اِنت وچہ ہر یک جُزے سیت گرگ بغیر چر لیشی ءُ ممکن نہ اِنت کہ چہ ددومی جز ءُ آئرا جدا بکنیں و پہ وتی جاگہاں آیان ءُ سر بکنیں، ہمے داب ءُ دنیاءِ مثال اِنت کہ ماں اشی ءُ نیکی بدی راحت، ناراحتی وغیرہ کل آوار توار اَنت۔ یک وہرے کیت کہ اے کشار رون موش بہ بیت وخوب چورا چورا کنگ بہ بیت پدا چرائی ہر یک جُزے ءُ آئی مناسبیں جاگہ ءُ سر کنگ بہ بیت، نیکی وراحت وتی مستقر ءُ سر بہ بیت وبدی وناراحتی ماں وتی جاہ ءُ بردہور بہ بیت، الغرض کشار ءِ وڑ وڑ ءِ احوالان ءُ گندان ءُ عقل مندیں مردم باز خوبیں سبق حاصل کت کننت۔ وہم ماں آیت ءِ مضمون ءُ اے ہم اشارہ بوت کہ ہما خداءُ کہ چہ آسمانی ہوروباران ءُ ماں زمین ءُ چمگان ءُ رُنبینت ہما ذات ماں جنت ءِ محلات ءُ گوں جوانیں دابے ءُ نہرانی رو ءُ (سلسلہ) جاری کنت فا یعنی ہر دوئیں چون برابر بوت کننت یکے ہما اِنت کہ آئی سینگ اللہ پاک ءُ پہ اسلام ءِ قبول کنگ ءُ پچ کتگ نہ آئرا درباب ءُ اسلام ءِ چیزے شک وشبہ ہست اِنت نہ اسلام ءِ حکمانی قبول داری ءِ ردا آئی دل تنگ ترّیت حق تعالیٰ ءُ آئرا توفیق وبصیرت دات عجبیں چراغے بخشاتگ کہ ماں آئی روشنی ءِ گوں مزن سکون ودلجمی ءُ اللہ پاک ءِ راہ ءُ درک درک ءُ گام جنوک انت ودومی ہما بدبخت اِنت کہ آئی ءِ دل چوسنگ ءُ سک بہ بیت نہ کجام نصیحتے بہ آئی دل ءُ اثر بکنت نہ خیر ءِ کجام یک ترمپے ماں آئی دل ءُ داخل بیت کدی ھم آئی ءُ خدا ءِ یاد ءِ توفیق مبیت بس ہنچوش مفت ءُ ماں وھم وداھگ ورسم ورواج وبیت و پیرکی کورانہ تقلید ءُ سرگردان ءُ بہ بیت فا یعنی ماں دنیاءِ ہچ خبرے چرے کتاب ءِ حبران بہتر نہ اِنت فا یعنی ماں صحیح، صادق، مضبوط، نافع، جوان وفصیح وبلیغ بوگ ءُ یک آیتے کم نہ اِنت۔ گوں یک دگرے ءُ مشابہت دارنت ماں مضمونان وت ماں وتا ہچ اختلاف وتعارض ہم نیست اِنت بلکیں باز آیتانی مضمونان ہمنگر گوں یکدگرے ءِ مشابہ انت کہ یک آیتے ءُ راگوں ددومی آیت ءُ رجوع کنگ ءِ وہد ءُ تفسیر صحیح معلوم بیت اَلْقُرْاٰنُ یُفَسِّرُ بَعْضُهٗ بَعْضًا و «مثانی» تکرار کتگیں ءِ مطلب ایش اِنت کہ بازیں احکام ومواعظ وقصص ءُ راماں جدا جدا رھبندان تکرار کنگ بوتگ تانکہ بخوبی ماں دل ءُ جاگہ کت بکننت وہم ماں تلاوت ءُ آیتان باربار وتکرار ءِ صورت ءُ وانگ بنت ءُ لہتیں عالمان ءُ «متشابہ» و «مثانی» ءِ مطلب چوش گپتگ کہ ماں باز آیتان یکیں مطلب ءِ مضمون ءِ ردا دور ءُ شتگ آمشابہ بوتنت وباز جاگہ گوں یکیں نوعیت ءِ مضمون ماں ددومی جملیان آئی مقابل ءِ نوعیت ءِ مضمون بیان کنگ بیت مثلاً «اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِیْ نَعِیْمٍ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِیْ جَحِیْمٍ» یا «نَبِّئْ عِبَادِیْٓ اَنِّیْٓ اَنَا الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ، وَاَنَّ عَذَابِیْ هُوَ الْعَذَابُ الْاَلِیْمُ» یا «وَیُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهٗ وَاللّٰهُ رَءُوْفٌۢ بِالْعِبَادِ» اے ہمیں آیت مثانی گوشگ بنت کہ مرشیا دو مختلف قسم ءِ مضمون بیان بوتنت۔

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف۱ یعنی کتاب اللہ ءِ اشکنان ءَ اللہ ءِ خوف وچہ آئی کلام ءِ عظمت ءَ آیانی دل لرزآنت وجان ءِ پٹ پاد کاینت وبدن ءِ پوست نرم بنت. مطلب چوش اِنت کہ ترُس ولرز ءِ جاور ءِ جاری بوان ءَ آیانی قلب ءُ قالب ءُ ظاہر وباطن بہ اللہ ءِ یاد ءِ دیما وتا جُکینینت واللہ پاک ءِ یاد آیانی بدن وروح ہر دوئینانی سرا یک خاصیں آثرے پیدا کنت اِے احوال کاملیں قوّت دار وکیں مردمانی بوت. اگن کدی کمزوریں وتزوریں مردمانی سرا دگہ قسم ءِ کیفیت واحوالے جاری بہ بیت مثلاً غشی یا صعقہ (بے ہوشی) وغیرہ تو آئی نفی چرے آیت ءَ ثابت نہ بیت. ونہ اشانی فضیلت پر آیان لازم بیت. بلکیں اے ڈول چہ وتی ہست وپست ءَ کپگ وبے قابو بوگ عموماً وارد ءِ قوّت ومورد ءِ نزوری ءِ دلیل اِنت. ماں جامع ترمذی ءَ یک حدیثے بیان کنگ ءِ ساعت ءَ ابوہریرہ رضی اللہ عنہ ءِ سرا اِے رنگ ءِ چیزے احوال ءِ جاری بوگ دت صراحت (گیش وگیوار کنوک) انت. واللہ اعلم ف۲ یعنی پہ کارے ءَ کہ ماں آئی خداوندی حکمت ءِ تقاضا بہ بیت پر آئی کامیابی وسوب مندی ءِ راہ پچ کنگ بنت وگوں مزن شان ءَ پہ مقصد ومراد ءَ سر کنگ بنت. کسے ءِ بدی ءِ استعداد ءِ سوب ءَ خداوند تعالےٰ ہدایت ءِ توفیق نہ دنت دیما تر گڈا کئے اِنت کہ پہ آئی کمک ءَ درائینیت ف۳ انسان ءِ اِے دستور اِنت کہ وہدے چہ دیما کسے بہ آئی سرا حملہ کنت تو آئی ءَ گوں دستان داریت لیکن ماں محشر ءِ ظالمانی دست بندگ بنت پمشکا عذاب ءِ جانیٹ تچکا تچک ءَ دیما لگنت تو اِے داب ءِ شخص کہ بدترین عذاب ءَ بہ وتی دیما داریت وگوں آئی گوشگ بہ بیت کہ نوں ہما کارانی تام ءِ بچش کہ تو ماں دنیاءَ کتگنت. آیا اے شخص ہما مومن ءَ ڈول ءَ بیت کنت کہ آئرا ماں آخرت ءَ ہچ تکلیفے وتاوانے رسگ ءِ ترس مبیت گوں اللہ پاک ءِ مہربانی ءَ دل جمع وساکن اِنت اِے دوئیں ہچبر ہمسر بیت نہ کننت ف۴ یعنی باز قوم نبیانی تکذیب ءِ ردا ماں دنیاءَ ہلاک ورسوا کنگ بوتگ اَنت و آخرت ءِ عذاب دتی جاگہ ءَ ایر انت تو زانا ہنوگیں تکذیب کنوک دل جم انت کہ گوں آیان چوشیں معاملہ نہ بیت البت زانگ وترانگ اِش ہبوتیں الم ءَ چیزے فکرش کنگ اَت.

وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ

و دل پہ نیمگ ءَ خدا ءِ ذکر ءِ ف۲ ایش اِنت ہدایت خدا ءِ راہ سوج دنت چہ اشی ءِ ہر کس ءَ کہ بلوٹیت

وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾ أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ

و ہر کس ءَ کہ خدا گمراہ بکنت گڈا پہ آئی نیستنت ہچ ہدایت دیوک ف۳ آیا کسیکہ پہریزیت پہ وتی دیم ءَ بدیں

الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾

عذاب ءَ قیامت ءِ روچ ءَ ، و گوشیت بے انصافان ءَ بچش اِت ہر چیکہ شما کٹ اِنگت ف۴

كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾

دروغ بند کُت ہماکسان ءَ کہ پیش چہ آیان اَتنت گڈا آتک عذاب پہ آیانی سرا چہ ہنچیں جاگہے ءَ کہ آیان گمان ہم نیست آت

فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ

گڈا چشینیت آیان ءَ خدا رسوائی ماں دنیاءِ زندءَ و البت آخرت ءِ عذاب مستر انت.

لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِنْ

اگن آیان بزانتیں ف۵ و تحقیق ما بیان کُت پہ مردمان ماں اے قرآن ءِ ہمک

كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي

پہمیں داستان تانکہ آ پنت حاصل بکننت قرآن اِنت ماں عربی زبان ءَ نیست ماں آئی ءَ

عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ

چپی ورونی تاکہ آ پرہیزگاری بکننت ف۵ بیان کت خدا ءَ داستانے یک مردے ءِ کہ ماں آئی ءَ شریک اَنت

مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ

دت ماں وتا جیڑہ کنوک و یک مردے تمامی ءَ یک کس ءِ گنت - آیا برابر اَنت دوئیں مثل ف۶

الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ

تمام توصیف خاص پہ خدا اِنت بلے گیشتر مردم نہ زاننت ف۷ بے شک تو ہم مرے و آ ہم

مَيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

مرنت پدا شما ماں قیامت ءِ روچ ءَ دتی رب ءِ گورا گوں یک دگرے ءَ جیڑہ کن اِت ف۸

نصف الزمر

ع ۳ ۱۰ ۱۷

ف۵ یعنی آیانی نہ فہمگ چہ وتی غفلت واحمقی ءِ سوب ءَ اِنت ماں قرآن ءِ فہمائینگ ءَ ہچ کوتاہی نیست قرآن کریم تو ہمک خبر ءَ گوں مثال ودیلان سر پد کنت تاکہ مردم مرپشان فکر کنان وتی عاقبت ءَ شر بکننت قرآن یک صافیں عربی زبان ءِ کتاب اِنت کہ اِے ہما اوّل اول سرا دیم گوز کتگیں مردمانی مادری زبان اَت ماں اشی ءَ دگہ ہچ دابے چپی یا چوٹ نیست اِنت، تچکیں وصافیں گپ اِنت کہ اشان ءَ عقل سلیم ہم قبول کنت ہچ ڈولیں نقص وچوٹ ماں آئی مضمونان دیا عبادت ءَ نیست اِنت. ہما خبران کہ آیان ءَ منّینگ واھیت، نہ آیانی منّگ مُشکلیں کاراِیت. وہما کارانی سرا عمل کنائینگ لوٹیت نہ آیانی سرا عمل کنگ گران اِنت، مطلب چوش اِنت کہ مردم گوں آسانی ءَ چہ آئی استفادہ کت بکننت چہ اعتقادی وچہ عملی رَدکاریان وتارا پہریزنت، وصاف صافیں نصیحتان ءَ گوشداران ءَ چہ اللہ پاک ءَ بترسنت ف۶ یعنی باز حصّہ دار ماں یک غلام یا نوکر ءَ شریک انت. وہر حصّہ دار اتفاقاً بے مروّت بدکردار ومزن ضدی انت ہر یک حصّہ دارے ہمے لوٹیت کہ غلام تہنا بہ ہمائی کار ءَ مشغول بہ بیت گوں اِے دگہ شریکان حصّہ ءَ واسطہ مداریت ظاہر اِنت کہ مرے گردچیل ءَ غلام سک پرشان ودل پدر دبیت برخلاف اشی ءِ کہ یک غلامے کہ سرجمی ءَ آئی واھند یک ایت آ یک وڑے ءِ سکون ودلجمی نصیب بیت وبازیں واھندان ءَ راضی کنگ ءِ کشمکش ءَ گرفتار نہ بیت نوں ظاہریں گپ ایت کہ اِے دوئیں غلام برابر بیت نہ کننت ہمے داب ءَ مشرک وموحّد ءِ حساب اِنت مشرک ءَ دل بازجاگہان بہرو بانگ اِنت وچنکر دروغیں خدایان ءَ راضی دارگ ءِ فکر ءَ گرفتار اِنت اشی ءَ برخلاف موحّد ءِ کُلّ دلگوشی وخیالانی وردرد و درمانانی مرکز یک اِنت آگوں کاملیں دلجمی ءَ ہمائی ءَ راضی دارگ ءَ فکر ءَ اِنت وشرزانت کہ جیرائی وشنودی ءَ پر منا وگرے ءِ شنودی بکار نہ اِنت، اکثر وگیشتر مفسّران ءَ اِے مثال ءِ تقریر ہمے داب ءَ کتگ، مگر واجہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ، یک غلامے کہ واجہی باز اَنت و ہچ کس آئرا وتی مز انت و آئی خبرداری ءَ سرجمی ءَ مکنت ودگہ یک غلامے کہ آئی ءِ واجہ سرجمی ءَ یک ایت ویدا آئرا وتی بزانت وکامل رھبند ءَ آئی خبر ءَ بگریت اے مثال اِنت ہما یانی کہ آیکیں رب ءِ بندہ اَنت وآ دگہ بازیں ربانی بندہ اَنت ف۷ یعنی تمام خوبی پہ اللہ پاک ءَ خاص اَنت کہ چونیں اعلائیں مطلبان وحقیقتان ءَ چونکائی صاف ودل ءَ اثر کنوکیں مثالان سر پد کنت مگر اشی ءَ سرا باز بدنصیب ہنچیں اَنت کہ آیان ءَ چوشیں صافیں مثالان ءَ سر پد بوگ ءَ توفیق نہ بیت ف۸ یعنی چوشکہ ماں مشرک وموحّد ءَ اختلاف انت آئی اثر بہ قیامت ءِ روچ ءَ تمام مخلوق ءِ دیما ظاہر بیت کہ آ وہد ءَ پیغمبر وامّتی کُل جمع کنگ بنت وکافر انبیاء ومؤمنانی مقابلہ ءَ حجّت وتکرار کننت. حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت «کافر منکر بنت کہ مارا کسی ءَ حکم سر نہ کتگ پدا فرشتگانی گواہی وزمین وآسمان ءِ ودست وپادانی گواہی ءَ ثابت بیت» کہ ماں اے دعویٰ ءَ اِے دروغ بند انت. ہما داب ءَ ایدگہ کُل جیڑھانی فیصلہ ہم ہما روچ ءَ پروردگار ءِ ردبرو ءَ بیت. بہتر ہمیش اِنت کہ «اختصام» ءِ لفظ ءَ عام دارگ بہ بیت تانکہ احادیث وآثار ءَ ہم برخلاف مبیت.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ

گڈا کئے اِنت مستریں ظالم چہ آئی ءَ کہ دروغ بستی خداءِ سرا و دروغ بندکُتی راستیں دین وہدیکہ

جَآءَهُ ۚ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكٰفِرِينَ ﴿۳۲﴾ وَالَّذِي جَآءَ بِالصِّدْقِ

سربوت آئرا۔ آیا نیست اَنت ماں دوزخ ءِ جاگہ کافرانی ف۱ وہماکس ءَ کہ آ رت راستیں دین

وَصَدَّقَ بِهٖ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿۳۳﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ

وہماکسءَ کہ باور داشتا ئرا ھمایان اَنت خداترس ف۲ پہ آیان انت ہرچیکہ لوٹنت چہ وتی

رَبِّهِمْ ۚ ذٰلِكَ جَزَآءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿۳۴﴾ لِيُكَفِّرَ اللّٰهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي

پروردگارا۔ ھمیش اِنت جزا نیکو کارانی تا نکہ دور بکنت خدا چہ آیان ہما بدیں کاراں کہ آیاں

عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۳۵﴾

کنگ انت وبدلہ بدنت آیان ءَ آیانی مزدءَ پہ ہما شریں کاران کہ آیان کنگ اَنت ف۳

أَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهٖ ۚ وَ

آیا نہ اِنت خدا کارساز پہ وتی بندہءَ و ترسینت ترا پہ ہمایان کہ غیر چہ خدا انت ف۴

مَن يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿۳۶﴾ وَمَن يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِن

ہرکسءَ کہ خدا گمراہ کنت گڈا نیست انت آئی ءِ راہ سوج دیوک۔ وہرکسءَ کہ خدا راہ سوج دنت گڈا آئی ءَ

مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِي انتِقَامٍ ﴿۳۷﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ

کس بدراہ کت نہ کنت۔ آیا نہ اِنت خدا زبردست بیرگروک ف۵ واگر بپرسے تو آیان ءَ کہ

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ ۚ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ

زمین و آسمانان ءَ کئے ءَ پیدا کُت البت ضرور گوشنت خداءَ۔ تو بگوش گڈا دیت شما ہمایاں کہ تو ار جنِت

مِن دُونِ اللّٰهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كٰشِفٰتُ ضُرِّهٖٓ

شما ابید چہ خداءَ اگر ارادہ بکنت خدا بہ منی حق ءَ سختی ءِ آیا آھست انت دورکنوک سختی ءَ آئی ءِ

أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكٰتُ رَحْمَتِهٖ ۚ قُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ ۖ

یا ارادہ بکنت بہ منی حق ءَ مہربانی ءِ آیا آھست اَنت دور داروک مہربانی ءَ آئی ءِ۔ تو بگوش بس انت منا اللہ

ف۱ بہ اللہ ءِ سرا دروغ بست یعنی پہ آئی شریک جوڑ کُت یا اولاد تجویز کُت یا ھما صفتان ءَ بہ آئی طرف ءَ منسوب کُننت کہ آئی شان ءِ لائق نہ اَنت و دروغ بند کُت راستیں خبر وھدیکہ سربوت بہ آئی گورءِ یعنی انبیار علیہم السلام ءَ ہرچ برحقیں خبر چہ خداءِ نیمگ ءَ آورتنت آیان ءَ اشکنگ ءِ شرطءَ دروغ قرار داتنت فکر جنگ و چارگ ءِ بابت ءَ ھچ زحمتش ہم نہ کش اِت بلاشبہ ہر شخصے راستی ءِ اینکر دشمن بہ بیت چہ آئی ءَ مستریں ظالم کئے بیت کنت و چوشیں ظالمیں مردمانی ھنکین ابید چہ دوزخ ءَ دگہ کُتام جاگہ بیت کنت عموماً تفسیر کنوکان آیت ءِ تفسیرءَ بہ ھمے داب ءَ کتگ مگر واجہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت۔ یعنی اگن نبی ءَ (معاذ اللہ) پہ دروغ خداءِ نام ءَ گپت نوچہ آئی بدیں مرد دگہ کئے انت واگن آ برحق اَت و تو آئرا دروغ بند کُت توچہ ترا دگہ بدیں مرد کئے اِنت۔ (چوش بگوش من کذب علی اللہ وکذب بالصدق ءِ مصداقءَ جدا جدا قرار دات ڈُ ھمے داب ءَ دیم ترا ماں "والذی جاء بالصدق الخ" ءَ اھتگ)۔ ف۲ یعنی چہ خداءِ ترسوکانی شان بہ ھمے پیم ءَ بیت کہ راستیں خبرءَ بزورنت و بیاریت۔ مدام راست بگوشنت و راستیں گپ ءِ تصدیق ءَ بکننت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "ہرکسے راستیں گپ ءَ آورت ہما نبی انت و ہرکس ءَ راست منت اِت آ مومن انت (چوش بگوش کہ ہر دوئیں جملہانی مصداق گِسنا انت)۔ ف۳ یعنی اللہ تعالیٰ تقویٰ دار و نیکو کاران ءَ را آیانی شریں کارانی مزدءَ دنت و چہ ردکاری ءَ ہرچ بدیں کارے کنگ آئرا معاف کنت (تنبیہ) شاید "اَسْوَأ" و "اَحْسَن" (صیغۂ تفضیل) پمشکا اختیار فرمائینت کہ مزن درجہ داروکانی ادنائیں خیر چہ اے دگرانی خیرءَ و ادنائیں بدی چہ اے دگرانی بدیان گران زانگ بنت واللہ اعلم۔ ف۴ چنت آیات پیسر ماں "ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَآءُ الخ" ءَ شرک ءِ رد و مشرکانی جاھلی بیان کنگ بوتگت نہ اشی ءِ سرا مشرکان واجہ پیغمبر علیہ السلام چہ بتان ءِ ترسیننگ اَت کہ بچار اشما مئے خدایانی توہین ءَ کنان ءَ آیان ءِ زہر مبرائین اِت چو مبیت شما را (معاذ اللہ) بالکل خبطی و گنوک بکننت بہ ھمائی پسہ دات کہ ہر شخصے یک زبردستیں خداءِ بندہ جوڑ بوت آئرا چہ اے عاجز و بے وسیں خدایان چے ترس بیت کنت زانا ھما زوراکیں بیرگروکیں ذات ءِ امداد و حمایت آئرا بس نہ انت کہ آچہ دگران بترسیت یا دوستی بداریت۔ اے ھم ھمے مشرکانی خبط و بدراہی و مستقل و گمراہی انت کہ خدائے واحد ءِ پرستاران ءَ گوں اے داب ءِ روباہی بیم ترا یاں خوف زدہ کنگ بلوٹنت۔ برحقیں خبر ھمیش انت کہ ہچکیں راہ ءِ سرا ترسینگ یا نہ بترسینگ گل بہ اللہ ءِ قبضہءَ انت و ھدے یک کسے ءَ چہ آئی ناھود گیں کارانی رد اللہ پاک آئرا کامیابی ءِ راہ ءَ مہ پینیت آ ھمے داب ءَ خبطی و گنوک بیت و زندیں زندیں خبران ءَ زانگ ءِ قوت ماں آئی ءَ پشت نہ کپیت آیا اے احمقان اینکر ھم نزانت کہ ہرچ بندھے بہ خداءِ پناہ ءَ شُت آکتام طاقت انت کہ آئرا نقصان دات کت بکنت، ہرچ طاقتے بہ مقابلہءِ کپت آ دت تَش تَش کنگ بیت خداوندی غیرت مخلص و فاداران بدلہ گرگ ءَ بغیر ھچ کس ءَ رابطہ نہ کنت۔ ۱۲

عَلَيۡهِ يَتَوَكَّلُ الۡمُتَوَكِّلُوۡنَ ﴿۳۸﴾ قُلۡ يٰقَوۡمِ اعۡمَلُوۡا عَلٰى مَكَانَتِكُمۡ اِنِّىۡ

بہ آئی ءِ سرا توکل کننت توکل کنوک وا   تو بگوش ای منی قوم ! عمل بکن ات بہ سرا وتی رہ بندءِ، من ھم

عَامِلٌ ۚ فَسَوۡفَ تَعۡلَمُوۡنَ ﴿۳۹﴾ مَنۡ يَّاۡتِيۡهِ عَذَابٌ يُّخۡزِيۡهِ وَيَحِلُّ عَلَيۡهِ

وتی رہ بندءِ عمل کنان۔ گڈا زوت شما معلوم دار بیت۔ کسے ءِ کہ بئیت عذابے کہ آئرا رسوا کنت وا ابر کپیت آئی ءِ سرا

عَذَابٌ مُّقِيۡمٌ ﴿۴۰﴾ اِنَّاۤ اَنۡزَلۡنَا عَلَيۡكَ الۡكِتٰبَ لِلنَّاسِ بِالۡحَقِّ ۚ فَمَنِ

عذاب دائمی وا   بیشک ما ابر گیتگ تئی سرا کتاب   پہ مردمان   بہ راستی ءِ   گڈا ہر کسیکہ

اهۡتَدٰى فَلِنَفۡسِهٖ ۚ وَمَنۡ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَا ۚ وَمَاۤ اَنۡتَ عَلَيۡهِمۡ

پہ راہ ءِ آتک گڈا پہ وتی جندءِ فائدہ ءِ۔ وہر کسیکہ گمراہ بوت گڈا آ گمراہ بوت پہ وتی جندءِ نادان ءِ۔ و نہے تو آیانی سرا

بِوَكِيۡلٍ ﴿۴۱﴾ اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الۡاَنۡفُسَ حِيۡنَ مَوۡتِهَا وَالَّتِىۡ لَمۡ تَمُتۡ فِىۡ

نگہبان وا   اللہ   کشیت ساہان ءِ   آیانی مرگ ءِ وھدءِ وہماکہ نہ مرتگ انت (ساہان ءِ کشیت) ماں

مَنَامِهَا ۚ فَيُمۡسِكُ الَّتِىۡ قَضٰى عَلَيۡهَا الۡمَوۡتَ وَيُرۡسِلُ الۡاُخۡرٰٓى

واب ءِ آیانی۔ گڈا اگر وت دار بیت ہمائی ءِ کہ حکم کتگی بہ آئی ءِ سرا موت ءِ   و یلہ کنت دومی ءِ را

اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يَّتَفَكَّرُوۡنَ ﴿۴۲﴾ اَمِ اتَّخَذُوۡا

داں وھدءِ مقرریں۔ بے شک ماں اشی ءِ البت نشانی انت پہ قومے کہ فکر کنوک انت وا   آیا گپتیش

مِنۡ دُوۡنِ اللّٰهِ شُفَعَآءَ ؕ قُلۡ اَوَلَوۡ كَانُوۡا لَا يَمۡلِكُوۡنَ شَيۡـًٔا وَّ

ابید چہ خدا ءِ   سفارشی وا   تو بگوش اگرچہ آ اختیار ندارنت ہچ چیزءِ و

لَا يَعۡقِلُوۡنَ ﴿۴۳﴾ قُلۡ لِّلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيۡعًا ؕ لَهٗ مُلۡكُ السَّمٰوٰتِ

عقلش نیست وا   تو بگوش اللہ ءِ اختیار ءِ انت سفارش درستیں۔ پہ ہمائی انت بادشاہی آسمانانی

وَالۡاَرۡضِ ؕ ثُمَّ اِلَيۡهِ تُرۡجَعُوۡنَ ﴿۴۴﴾ وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحۡدَهُ اشۡمَاَزَّتۡ

و زمین ءِ   پدا آئی ءِ ونی نیمگ ءِ پچتر بنگ بئیت وا   و وھدیکہ یاد کنگ بیت خدا تہنا   تنگ ترنت

قُلُوۡبُ الَّذِيۡنَ لَا يُؤۡمِنُوۡنَ بِالۡاٰخِرَةِ ۚ وَاِذَا ذُكِرَ الَّذِيۡنَ مِنۡ

دل ہماکسانی کہ   ایمان نیارنت بہ آخرت ءِ   و وھدیکہ یاد کنگ بنت ہماکسان کہ

ع ۱۰ / ۱

منزل ۶

وا یعنی یک نیمگے تو خداوند قدوس کہ آبہ شمے جندءِ اقرار ءِ روءِ تمام زمین و آسمان ءِ پیدا کنوک انت و دومی نیمگ ءِ ڈوکانی بے ساھیں بتان یا عاجزیں مخلوق کہ آکل ہم شور بوان ءِ خداءِ دیم دا تگیں ادنیٰ ءِ چہ ادنیٰ تکلیف و راحت ءِ چہ آئی جاگہ ءِ دور کت نہ کننت نوں شما وت بگوش ات چہ اے دوئینان بہ کئی سرا بھروسہ کنگ بہ بیت و کئے ءِ بہ وتی مدد ءِ گی توار پر جنگ بہ بیت حضرت ہود علیہ السلام ءِ قوم ءِ ھم گوشتگت «اِنۡ نَّقُوۡلُ اِلَّا اعۡتَرٰىكَ بَعۡضُ اٰلِهَتِنَا بِسُوۡٓءٍ» کہ آئی ءِ پسہ حضرت ہود ءِ چوش دات «اِنِّىۡۤ اُشۡهِدُ اللّٰهَ وَاشۡهَدُوۡۤا اَنِّىۡ بَرِىۡٓءٌ مِّمَّا تُشۡرِكُوۡنَ مِنۡ دُوۡنِهٖ فَكِيۡدُوۡنِىۡ جَمِيۡعًا ثُمَّ لَا تُنۡظِرُوۡنِ اِنِّىۡ تَوَكَّلۡتُ عَلَى اللّٰهِ رَبِّىۡ وَرَبِّكُمۡ ؕ مَا مِنۡ دَآبَّةٍ اِلَّا هُوَ اٰخِذٌۢ بِنَاصِيَتِهَا ؕ اِنَّ رَبِّىۡ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسۡتَقِيۡمٍ» (ھود رکوع ۵) و حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ گوں وتی قوم ءِ چوش فرمائتگت. «وَلَاۤ اَخَافُ مَا تُشۡرِكُوۡنَ بِهٖۤ اِلَّاۤ اَنۡ يَّشَآءَ رَبِّىۡ شَيۡـًٔا ؕ وَسِعَ رَبِّىۡ كُلَّ شَىۡءٍ عِلۡمًا ؕ اَفَلَا تَتَذَكَّرُوۡنَ وَكَيۡفَ اَخَافُ مَاۤ اَشۡرَكۡتُمۡ وَلَا تَخَافُوۡنَ اَنَّكُمۡ اَشۡرَكۡتُمۡ بِاللّٰهِ» الخ (انعام رکوع ۹)

وا یعنی ھمے زوناں حال ءِ وت معلوم بنت کہ خداءِ واحد ءِ بندہ غالب بیت یا صدھا در واز گانی پنڈوک کامیاب بنت۔ واقعات زوت پیش دارنت کہ ہر چ بندھے ماں اللہ پاک ءِ حمایت و پناہ ءِ داخل بوت آئی مقابلہ کنوک آخرکار کل دار و بزگ بوتنت (تنبیہ) چہ «عَذَابٌ يُّخۡزِيۡهِ» ءِ دنیاءِ عذاب و «عَذَابٌ مُّقِيۡمٌ» ءِ آخرت ءِ عذاب مراد انت۔ وا یعنی بہ تئی زبان ءِ سرا چہ اے کتاب ءِ برکت ءِ راستیں گپ نصیحت گوشگ بوت و دین ءِ راہ راست راست ءِ پیش دارگ بوت دیم ترءِ ہر دمے وتی نفع و نقصان ءِ بابت ءِ وت فکر بجنت و نصیحت ءِ سرا عمل بکنت تو پہ ہمائی ءِ شرآنت واگن نہ وتی عاقبت ءِ برباد کنت. تئیں نبی ءِ سرا ہچ جواب داری نیست کہ زبردستی آیان ءِ بہ راہ ءِ سرا بیارے۔ ایوک ءِ حق ءِ پیغام ءِ سر کنگ تئی کار ات آکار تو انجام دات۔ دیم ترءِ معاملہ ءِ خداءِ حوالہ ءِ بکن کہ ماں ہمائی دست ءِ کشگ، زندہ دارگ و واپینگ و آگاہ کنگ کل چیز ھست انت۔ وا حضرت شاہ صاحب ءِ نبشتہ کنت «یعنی ماں واب ءِ ہر روچ ساہ ءِ در کنت پدا ونیں دیم دنت ہمے نشان انت آخرت ءِ. معلوم بوت کہ ماں واب ءِ ساہ در کپیت چوشکہ ماں مرگ ءِ حالت ءِ. اگن ماں واب ءِ ساہ در کپان ہمود ا مانت۔ تو بزاں موت انت مگر اے ساہ ہمائنت آئرا (ظاہر ءِ) ہوش ءِ تام دیگ بیت و دگہ یک ساھے ہمائنت کہ چہ آئی ءِ ساہ رَوت و کپیت و نبض حرکت کننت و رگ ہضم بنت آ ہمادمی ساہ انت آچہ مرگ ءِ پیش کشگ نہ بیت. (موضح القرآن) چہ حضرت علی کرم اللہ وجہہ ءِ بغوی ءِ نقل کتگ کہ «ماں واب ءِ روح در کپیت مگر آئی خاصیں تعلق گوں بدن ءِ شعایانی ذریعہ ءِ باقی مانیت کہ چہ آئی ءِ حیات باطل نہ بیت (چوشکہ آفتاب (روچ) چہ لکھا میل دور بوان ءِ زمین ءِ گرم داریت) چہ اشی ءِ ظاہر بیت ماں واب ءِ ھم ہماچیز در کپیت کہ آموت ءِ وقت ءِ در کپیت لیکن تعلق ءِ انقطاع واب ءِ نہ بیت، چوشکہ موت ءِ وھدءِ ببت۔ واللہ اعلم۔ وا یعنی بتانی بابت ءِ مشرکان دعویٰ کننت کہ آ (بت) اللہ پاک ءِ بارگاہ ءِ آیانی سفارشی انت چہ ھمشانی سفارش ءِ کار شر بنت پہ ہمے سبب ءِ اشانی عبادت کنگ بیت۔ بلے اول و پہ شفیع بوگ ءِ معبود بوگ لازم نہ انت دومی شفیع ہما بوت کنت کہ آئرا اللہ پاک پہ شفاعت ءِ اجازت بدنت و ایوک ءِ پہ ہمائی حق ءِ سفارش کت کنت کہ اللہ پاک آئرا پسند بکنت، خلاصہ چوش بوت کہ پہ شفیع ءِ ضروری انت آ ماذون (اجازت داتگیں) بہ بیت و ھمے داب ءِ پہ مشفوع ءِ ضروری انت کہ خداوند کریم آئرا پسند بکنت واے جاگہ ءِ ہر دوئیں گپ موجود نہ انت نہ بتانی ماذون بوگ ثابت انت نہ کافرانی مرتضیٰ بوگ۔ پمشکا آیانی دعویٰ غلط بوت۔ وا یعنی نہ بت اختیار دارنت و نہ عقل۔ گڈا آیان ءِ سفارش کنوک حساب کنگ بیک عجبیں گپے وا یعنی اے وھدءِ ھم ماں زمین و آسمان ءِ ہمائی ءِ حکومت انت و دیم ترءِ ھم بہ ہمائی نیمگ ءِ گلان ءِ وا تر کنگ در وگی انت تو آئی ءِ اجازت و وشنودی ءِ بغیر کئے مجال داربیت کہ زبان ءِ حرکت بدنت۔ واجہ شاہ صاحب نبشتہ کنت «یعنی اللہ ءِ روبرءِ سفارش ھست بلے گوں اللہ پاک ءِ حکم ءِ نہ چہ شمے گوشگ ءِ۔ وھدے موت کپیت بہ کسے ءِ گوشگ ءِ حضرت عزرائیل آئرا یلہ نہ کنت۔ ۱۲

دُوْنِهٖۤ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُوْنَ ﴿۴۵﴾ قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

خدا ءِ چہ غیر انت انا گت ءَ آشادمان بیت وا تو بگوش ای اللہ پیدا کنوک آسمانانی و زمین ءِ

عٰلِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيْ مَا كَانُوْا فِيْهِ

زانوک چیریں و سر ظاہریں ءِ تو فیصلہ کنے میانجی ءَ وتی بندیانی۔ ماں ہما خبر ءِ تہا کہ

يَخْتَلِفُوْنَ ﴿۴۶﴾ وَلَوْ اَنَّ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ

آیاں جیڑہ کنگت ول۲ و اگر گناہ گارانی گورا بہ بیت ہر چیکہ ماں زمین ءَ ہست درست، و بداہمنکر دگہ

مَعَهٗ لَافْتَدَوْا بِهٖ مِنْ سُوْٓءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ وَبَدَا لَهُمْ

گوں آئی ءَ البت بہ وتی عوض ءَ بدنت آئرا بہ سبب ءَ سکی ءَ عذاب ءِ قیامت ءِ روچ ءِ وظاہر بوت پہ آیاں

مِّنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُوْنُوْا يَحْتَسِبُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوْا

چہ خدا ءِ جانب ءَ کہ آئی ءِ گمانش ہم نداشتگت۔ وظاہر بوت پہ آیاں جزائے بد بہ وتی کتگیں کاران

وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۴۸﴾ فَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ

وشکون بوت آیانی سرا ہما چیز کہ بہ آئی کلاگ اش گپتگت ول۳ گڈا و بدیکہ برسیت انسان ءَ سلی

دَعَانَا ۡ ثُمَّ اِذَا خَوَّلْنٰهُ نِعْمَةً مِّنَّا ۙ قَالَ اِنَّمَآ اُوْتِيْتُهٗ عَلٰى عِلْمٍ ۭ بَلْ هِيَ

مارا توار ءَ جنت ول۴۔ بداو بدیکہ ما آئی ءَ بخشیں چہ وتی نیمگ ءَ نعمتے۔ گوشیت کہ منا اے نعمت دیگ بوتگ منی علم ءِ برکت ءَ ول۵ بلکیں

فِتْنَةٌ وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۴۹﴾ قَدْ قَالَهَا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ

اے نعمت یک چکاسگے، لیکن چہ آیاں زیادت زناسر پدانت ول۶ تحقیق گوشتگ اِے گپ ءَ چہ آیاں پیشی مردمان

فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿۵۰﴾ فَاَصَابَهُمْ سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوْا ۭ

گڈا ہچ فائدہ ندات آیانا ہر چیکہ آیاں کمائی کتگت گڈا رست آیاں بدیں وبال پہ آیانی کاران ول۷

وَالَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْ هٰٓؤُلَاۗءِ سَيُصِيْبُهُمْ سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوْا ۙ وَمَا هُمْ

وہما کس کہ گناہ گار انت چہ اشان، زوت سر بیت آیاں ءَ بدیں وبال پہ آیانی کتگیں کاران، و نہ انت آ

بِمُعْجِزِيْنَ ﴿۵۱﴾ اَوَلَمْ يَعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَ

عاجز کنوک ول۸ آیاں نزاننش کہ خدا کشادہ کنت روزی ءَ پہ ہر کس ءَ کہ بلوٹیت، و تنگ کنت پہ

منزل۶

ول۱ مشرک ءِ اے خاصہ انت کہ توری بلی باز بر ءِ چہ زبان ءَ اللہ پاک ءِ عظمت و محبت ءِ اقرار کنت بلے آئی ءِ دل ابوک ءَ چہ خدا ءِ ذکر و حمد و ثنا ءَ و شنود نہ بیت البت اید گہ بتیں خدایان یا دُر غیں معبودانی توصیف کنگ بہ بیت تو چہ گل ءَ سِٹّیت کبیت کہ آئی ءِ علامات چہ آئی ءِ چہرہ ءَ لِندگ بنت، افسوس و ارمانی گپتے کہ مروچیگیں دور ءِ مسلمانانی ھم ہے حالت انت کہ خدائے واحد ءِ قدرت و عظمت و آئی بے حد و بے حسابیں علم ءِ و ھدیکہ بیان بیت تواشانی دیم ءِ ننگی و تہاری ءَ ماں شانینت مگر و ھدے کہ تام پیر فقیر ءِ نام گرگ بہ بیت و دروغ و راستیں کرامات بیان کنگ بہ بنت تواشانی دیم نیچ پُلنت و ماں دلان اش وشنودی و شادمانی ءِ لہر جوش و ران بیت بلکیں چند ھار ءَ خالصیں توحید ءِ بیان کنوک اشانی گور ءَ اولیا ءِ منکر زانگ بیت فالی اللہ المشتکی وھو المستعان۔ ول۲ یعنی و ھدے کہ ماں چُشیں زنڈیں خبران ہم جیڑہ با دبیت وا اللہ پاک ءِ اینکر و قار و بزرگی ہم ماں دلان لپشت مکپیت نوں چہ تہی جر ندر ءَ فریاد انت کہ تو دت اے جیڑھانی فیصلہ ءَ عملاً بکن۔ ول۳ یعنی قیامت ءِ روچ ءَ و ھدیکہ اے جیڑھانی فیصلہ اشکنا ئینگ بیت آساعت ءَ ہر چ ظالمے شرک کنان ءَ خدا تعالیٰ ءِ شان ءَ جہل جنوک انت آیانی حال سک بد بیت اگں آ روچ ءَ بند جنبر ءَ کل روئے زمین ءِ خزانہ بلکیں چہ آیاں ہنگت گیشتر بہ آیانی گور ءَ موجود بہ بیت تو ھمے واھگ دار نت کہ اے گلیں زر و مالان ءَ دیان یک دابے ءَ وتی جند ءَ رسنگار بکننت۔ ماں دنیا ءَ کتگیں یک یک نا شریکار بہ ہما یانی دیما بیش کنگ بنت و اشان ھنچیں قسم قسم ءِ خطرناکیں عذابان چشنت کہ کدی ہم اے دابیں عذاب ماں آیانی وھم و خیال ءَ ہم نہ اھتگت۔ مطلب چُش انت کہ اشان خالص توحید و دین ءِ ردا ہر چ کلاگ و مسخرہ کتگت آئی وبال بہ اشانی چک ءَ الم ءَ کپیت و ہر چ عذابے ءَ بہ کلاگ زُرنگتش آئی چیکائی ہمایانی سرا جنگ بیت ول۴ یعنی چہ ہر کس ءِ ذکر ءَ گنت لو تنگت مصیبت ءِ و ھدءَ ھمائی ءَ توار پر جنت و چہ ہر کس ءِ ذکر ءَ وشنود بو تنگت آیان ءَ شموشنت۔ ول۵ یعنی قیاس ءِ تقاضا ہمیش اَت کہ اے نعمت منارا رسیت چیا کہ منی توک ءَ اشی ءِ حاصل کنگ ءِ لیاقت ھست اَت و آئی کمائی ءِ رھبندانی منارا علم ھست اَت و خدا ءَ منی استعداد و قابلیت معلوم اَت گڈا اے نعمت منارا پر جاہ رسنیں۔ مطلب ہمیش انت کہ آئی ءَ وتی لیاقت و عقل ءِ سرا نگاہ داشت اللہ پاک ءِ فضل و قدرت ءِ سرا خیال نہ داشت۔ ول۶ یعنی چوش نہ انت بلکیں اے نعمت چہ خدا ءِ طرف ءَ یک امتحانے کہ بندہ آئرا دست جنان دان کجام حد ءَ وتی حقیقی نعمتانی دیوک ءَ جاہ کاریت و آئی شکر ءَ ادا کنت۔ اگں ناشکری کنگ بوت نو ہمے نعمت پہ آئی جان ءِ وبال ثابت بیت۔

حضرت شاہ صاحب بنشتہ کنت "اے چکاس انت کہ عقل آئی ءِ تچگ ءَ لگیت تانکہ چہ وتی عقل ءِ ذریعہ ءَ ردبکپیت۔ ہما عقل آئی ءَ گون انت کہ آفت بہ آئی ءِ چک ءَ کپیت گڈا چہ کسے ءِ ٹگلینگ ءَ نہ ٹگلیت. ول۷ چنانچہ قارون ءَ ہمے داب ءَ گوشتگت۔ آئی ءِ ہر چ بدیں انجام بوت آئی ءِ بیان بیسرا گوستگ۔ ول۸ یعنی چوشکہ بیشی مجرمانی سرا آیانی ناشریں کارانی وبال کپت موجودیں وقت ءِ مشرکانی سرا ہم ءَ وبال کپگی انت ھر و ھدیکہ اللہ تعالیٰ اشان سزا دیگ بلوٹیت اے رو پوش بوان ءَ باچہ دگہ سرو سازے ءَ آئرا عاجز کت نہ کننت ۱۲

ف۱ یعنی ماں دنیا ءَ محض روزی ءِ گشادہ بوگ یا تنگ بوگ کتام شخصے ءِ مقبول یا مردود بوگ ءِ دلیل بوت نہ کنت و نہ روزی ءِ رسگ بہ عقل و ذہانت و علم و لیاقت ءِ سرا موقوف انت۔ بگندات چنکر بے وقوف بانا تریں مردم عیش و آرام ءِ زند ءَ گوازین انت و چنکر عقل مند و نیکیں مردم شُد لاپ ءُ تُشنگ انت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی عقل ءِ تا چینگ و تدبیر کنگ ءَ ہچ کوتاہی نہ کنت پدا ھم یکے ءِ روزی پراھ و گشادہ انت دومیءِ روزی تنگ انت اے خبرءِ شر بزان اِت کہ نبوگ ءِ عقل ءِ کار نہ انت کہ پروت ءَ روزی ءِ گشادہ بکنت بلکیں روزی ءِ اے تقسیم حقیقی رزاق ءِ حکمت و مصلحت ءِ تابع و ماں ہمائی دست ءَ انت۔ ف۲ اے آیت "ارحم الرّاحمین" ءِ بے حسابیں رحمت و عفو و درگذر کنگ ءِ شاندارین اعلان انت و سِل ءِ چہ سِل تریں مایوس العلاج مریضانی حق ءَ یک ٹکیں شفا دیوک انت۔ مشرک، ملحد، زندیق، مرتد، یہودی، نصرانی، مجوسی، بدعتی، بدمعاش، فاسق، فاجر،

ع ۵ ۱۱ ۲

يَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ

ہر کسءِ کہ لوٹیت۔ بے شک ماں اشی ءَ البت نشانی انت پہ قومیکہ ایمان کاریت ف۱ تو بگوش اے منی ہما بندھاں کہ

أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ

زیادتی اش کتگ بہ وتی جانانی سرا، نا امیت مہ بئیت چہ خداءِ رحمتاں بے شک خدا کُلّیں

الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ

گناہاں ءَ بخشیت بے شک ہماوت انت بخشوک مہربان ف۲ و رجوع بکن اِت وتی ربّ ءِ نیمگ ءَ

وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ﴿٥٤﴾

و آئی ءِ حکمانی فرمان برداری ءَ بکن اِت پیش چہ اشی ءَ کہ شمے سرا عذاب بئیت پدا شما مدد دیگ نہ بئیت ف۳

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ

و رندگیری ءَ بکن اِت جوانیں گپے ہما کہ ایر ارگ بوتگ شمے نیمگ ءَ چہ شمے ربّ ءَ پیش چہ اشی ءَ کہ بئیت پہ شما

الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَىٰ

عذاب اناگت ءَ و شما خبردار نہ بئیت ف۴ ایکہ بگوشیت یک شخصے ہائے افسوس

عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ﴿٥٦﴾

منی کوتاھیانی سرا در بابت ءَ خدا ءِ و تحقیق من اَناں چہ مسخرہ کنوکاں ف۵

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾ أَوْ تَقُولَ

یا بگوشیت اگر خدا ءَ منا راہ سوج بدا تیں البت من بوتگاں چہ پہریزگاراں ف۶ یا کہ بگوشیت

حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾

وھدیکہ بگندیت عذاب ءَ، دیچنا بوتیں پہ من واتری، گڑا من بوتگاں چہ نیکوکاراں ف۷

بَلَىٰ قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ

بلے ہو تحقیق آتکگ انت تئی گورا منی آیات گڑا تو آیان ءَ دروغ بند کُرت و تکبر کُرتے، و تو بوتے چہ

الْكَافِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ

کافراں ف۸ و قیامت ءِ روچ ءَ تو بگندے ہماکساں کہ دروغش بست خدا ءِ سرا

ہر کس بہ بیت چہ اے آیت ءِ اشکنگ ءَ بعد چہ خدا ءِ رحمتاں ہیکہ نا اُمیت بوگ ءِ ہچ سبب پشت نہ کپیت۔ چیاکہ اللہ تعالیٰ ہر کسءِ بلوٹیت آئی ءِ تمامیں گناھاں معاف کت کنت۔ کسے آئی دست ءَ داشت کُت نہ کنت گڑا بندہ پرچا نا اُمیت بہ بیت البت اے ضرور انت کہ ماں آئی ءِ دگہ اعلاناں اے صاف صاف ءَ گیشینگ بوتگ کہ کفر و شرک ءِ جرم ءَ بغیر چہ توبہ ءَ معاف نہ کنت لہٰذا "إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا" ءَ گوں "لِمَنْ يَشَاءُ" ءِ مقید فہمگ ضروری انت کما قال "إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ"۔ (نساء رکوع ۱۸) چہ اے قید کنگ اے لازم نئیت کہ ابد چہ توبہ ءَ اللہ تعالیٰ کتام خوردیں مزنیں کوتاہی ءَ معاف کت نہ کنت و نہ مطلب چوش بوت کہ پہ کتام خبرے ءَ توبہ ءِ حاجت نیست بغیر توبہ ءَ کل گناہ معاف کنگ بنت قید ا لوک ءُ مشیت بگنت و در بابت ءَ مشیت ءِ ماں دومی آیت ءَ پیش دارگ بوتگ کہ آ چہ کفر و شرک ءَ ابد توبہ ءِ ردانہ بیت۔ چنانچہ اے آیت ءِ شانِ نزول ہم بہ اشی ءِ راھشونی کنت۔ چوشکہ ماں دیمی آیت ءَ فائدہ ءَ معلوم بیت۔ ف۳ مغفرت ءِ اُمیت ءِ دیان چہ ادا توبہ ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور کنائینت یعنی چہ گوسنگیں ردکاریاں پشومان بوان ءَ و چہ اللہ پاک ءِ بے حسابیں داد و کرم ءَ بشّل بوان ءَ کفر و عصیان ءِ کشک ءَ یلہ بکن اِت و ہما کریم ربّ ءِ طرف ءَ رجوع کنان ءَ ذارا ہیکہ بہ ہمائی حوالہ ءَ بکن اِت آئی ءِ حکمانی دیما گوں مزن بزگی و اخلاص ءُ گردن ءَ جہل بکن اِت و شری ءِ سرا بزان اِت کہ درحقیقت ءَ رستگاری تہنا چہ ہمائی مہربانی ءَ حاصل بیت مئے رجوع کنگ و توبہ کنگ ہم بغیر چہ آئی فضل و کرم ءَ دستءَ آھن کُت نہ کنت۔ وا چہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "وھدے اللہ تعالیٰ ءَ اسلام غالب کت ہما کافراں کہ ماں دشمن داری ءَ دیما اتنت زانتش کہ بے شک ہمانیمگ ءَ اے سر پد بوان ءَ پہ وتی رد کاری ءَ پشومان بوتنت بلے چہ خجالتی ءِ سبب ءَ مسلمان نہ بوتنت کہ نوں مئے مسلمانی چون قبول بیت ما دشمن داری کُت گوں جنگاں مقابلہ کرتیں و چنکر خدا دوستان ءَ ما قتل کُت۔ اے ردا اللہ پاک ءَ فرمائینت کہ چشیں ہچ گناھے نیست کہ اللہ آئی توبہ ءَ قبول مکنت نا اُمیت مبئت توبہ بکن اِت و رجوع بیے اِت نوا الّم ءَ بخشگ بئیت مگر وھدے عذاب سرءَ بکپیت یا موت ءَ چماں وت بگندات آ وھد ءَ توبہ قبول نہ بیت نہ آ وھد ءَ کسے مدد دات کنت۔

ف۴ چہ خوبیں گپ ءَ مراد قرآن کریم اِنت۔ یعنی قرآنی ھدایتانی سرا عمل کنان ءَ چہ عذاب ءِ آیگ ءَ پیش وتی آپوکیں زند ءِ گرو دار ءَ گلائیش بیے اِت و اگن نہ عذاب ءِ کندگ ءَ پدا آئی علاج ہچ بوت نہ کنت و نہ تدبیران کار دات کنت خداوندی عذاب بہ ہمے داب ءَ یکپاری گیت و پچیت کہ ترا را خبر ھم نہ بیت کہ اے عذاب چہ کجا اھت۔ ف۵ یعنی ھوا و ہوس، رسم و رواج ءِ دمب ءَ بکپان ءَ و دنیاءِ لذتانی ذوک ءَ گرفتار بوان ءَ خدا ءِ ہچ حساب نہ کُت آئی دین ءِ و پیغمبرانی و چہ ہما خوفناکیں انجام ءَ کہ آیان چہ آئی ءَ ترسینتگ مارا۔ کلاّن ءَ ما پہ مسخرہ زرتگت اے چیزانی حقیقت ءَ ما سرپد بوتگیں۔ افسوس و ارمان کہ ماں خدا ءِ جاہ یارگ ءَ

وماں آئی حق ءِ زانگ ءِ ، ما چنکر کوتاہی کُت آئی انجام چوش بوُت کہ ما مرچی ما عذاب ءِ گرفتار بو گائیں ۔ (اے گپ ءِ کافراں محشرءِ کنت واگن آیت ءِ مضمونءَ بہ کافر ونافرمانان عام دارگ بہ بیت نو ، اِنْ كُنْتُ لَمِنَ السّٰخِرِيْنَ ، ءِ معنی ، عَمِلْتُ عَمَلَ سَاخِرٍ مُّسْتَهْزِئٍ ، ءِ بیت کما فسر بہ ابن کثیرءِ) ف۲ وھدے حسرت وارمانے دردنہ درأنت تووتی تسلاّ دیگ ءِ اے لنگیں عذرءِ دیما کاریت ، چے بگوشاں خداءِ منارا ھدایت نہ دات اگں آئیءِ ھدایت کنگ بلوٹتیں تومن ھم مرچی تقویٰ داریں مردمانی درجہءِ سربوتگناں (اشیءِ جواب دیما پیداک انت ، بَلٰى قَدْ جَآءَتْكَ اٰيٰتِيْ الخ) وممکن اِنت کہ اے کلام بہ عذر پیش کنگ یا حجت کنگ ءِ ردا مبیت ۔ بلکیں اِیوک ءِ مایوسی ظاہر کنگ ءِ بارہ ءِ بہ بیت یعنی من چہ استعداد ءِ خرابی وبدتمیزیءِ سبب ءِ اے لائق نہ اتاں کہ اللہ پاک منارا راہ ءِ شون دیان داں منزل ءِ سربکتیں اگں منارا اھلیت وقابلیت بوتیں واللہ پاک ءِ ہم منی دستگیری بکرتیں تومن ھم مرچی ماں تقویٰ داریں مردمانی جماعت ءِ شامل بوتگناں ۔

وُجُوْهُهُمْ مُّسْوَدَّةٌ ۭ اَلَيْسَ فِيْ جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِيْنَ ۝۶۰

دیم اش سیاہ اَنت ف۱ آیا نہ اِنت ماں دوزخ ءِ جاگہ تکبر کنوکانی ف۲

وَيُنَجِّي اللّٰهُ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ ۡ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوْۗءُ وَلَا هُمْ

وَ نجات دنت اللہ متقیان ءِ بہ سبب آیانی رستگاری ءِ ، نہ رسیت آیان ءِ بدی وَنہ آ

يَحْزَنُوْنَ ۝۶۱ اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۡ وَّهُوَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ وَّكِيْلٌ ۝۶۲

غمگین بنت ف۳ اللہ پیداک کنوک انت ہر چیزءِ وآ ھمک چیزءِ سرا خبرداروک اِنت ۔

لَهٗ مَقَالِيْدُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ

ہمائی ءِ گورا انت کلیتان آسمانانی و زمین ءِ وہمایاں کہ منکر بوتنت اللہ ءِ آیتانی

اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝۶۳ قُلْ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَاْمُرُوْۗنِّىْٓ اَعْبُدُ اَيُّهَا

ھما بنت تاوان بار ف۴ بگوش ! آیا تو غیر خداءِ شما حکم کن اِت منا راکہ من عبادت بکناں اے

الْجٰهِلُوْنَ ۝۶۴ وَلَقَدْ اُوْحِيَ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ لَىِٕنْ

نادانان ف۵ وَ تحقیق وحی دیم دیگ بوت تئی نیمگ ءِ وہمایانی نیمگ ءِ کہ چہ تو پیش اَنت ۔ اگر

اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۝۶۵ بَلِ اللّٰهَ

تو شرک کُت البت بربادبنت تئی عمل والبت تو بئے چہ تاوان باران بلکیں اللہ ءِ

فَاعْبُدْ وَكُنْ مِّنَ الشّٰكِرِيْنَ ۝۶۶ وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ ڰ

عبادت ءِ بکن وبُو چہ شکر گروکاں ف۶ و نہ جاہ یارتش خداءِ ہچوش کہ حق اِنت جاہ یارگ ءِ

وَالْاَرْضُ جَمِيْعًا قَبْضَتُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوٰتُ مَطْوِيّٰتٌۢ

وَ زمین درستیں یک مشتے آئیءِ ماں قیامت ءِ روچا وآسمانان پیچگ بنت

بِيَمِيْنِهٖ ۭ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ۝۶۷ وَنُفِخَ فِي الصُّوْرِ فَصَعِقَ

ماں آئی راستیں دست ءِ ۔ پاک انت آو برز بالا انت چہ ہما چیزاں کہ آ شریک کننت ۔ ودمگ بیت صور گڈا بیہوش بیت

مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَاۗءَ اللّٰهُ ۭ ثُمَّ نُفِخَ فِيْهِ

ہر چیکہ ماں آسمانان اِنت وہر چیکہ ماں زمین ءِ اِنت مگر ہر کس ءِ بلوٹیت اللہ ۔ پدا دمگ بیت ما آئیءِ

ع ۱۱ / ۲

منزل ٦

ف وھدے حسرت وارمان بے کارثابت بنت ودوزخ ءِ عذاب ءِ گوں وتی چم ءِ گندیت آساعت ءِ گوں بے وسی ولاچاری ءِ گوشیت کہ یک برے بدا ، یک ڈولے ءِ منارا ماں دنیاءِ دیم دیگ بہ بیت تو بگندائت من نیکی کنان ءِ بدا حاضر باں ۔ ف۵ یعنی تو غلط گوشئے زانا اللہ ءِ ترا راہ سوج ندا تگت وتی پیغامبران ءِ نشان واحکام دیان ءِ دیم نہ داتگت ۔ مگر تو ہما کس ءِ کہ تو ہچ چیزے ءِ گوشدارگ ءِ تیار نہ اَتے ۔ ہر چیز یکہ ترا گوشگ بوت تو چہ غرور وتکبرءِ آئرا دروغ بندکت تئی مزنی ءِ ترا رانہ ھشت کہ تو حق ءِ را قبول بکنے و دگہ گپ ایش انت کہ اللہ ءِ چہ ازل ءِ معلوم اَت کہ تو آئیءِ آیتانی انکار ءِ کنے وتکبر وسرکشی ءِ پیش کائے تئی مزاج وتب ءِ ساخت ہمے داب ءِ اَت اگں ترا ھزار رندءِ ماں دنیاءِ طرف ءِ دیم دیگ بہ بیت تو چہ وتی سلیں حرکتان دست ءِ کش اِت کُت نہ کنے ۔ وَلَوْ رُدُّوْا لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ (انعام رکوع ۳) بہ چشیں مردمانی بابت ءِ خداءِ عادت نہ انت کہ آیان گوں کامیابی ءِ سرفرازی بدنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ چہ اللہ ءِ جانب ہرچ راستیں خبرے بئیت آئرا دروغ کنگ ہمیش انت اللہ ءِ سرا دروغ بندگ ۔ ہر جاکہ دروغ بندکنوک دعویٰ کنت کہ اللہ ءِ فلاں گپ نہ جتگ حالانکہ درحقیقت ءِ گوشتگی ھمے دروغ ءِ سیاہی قیامت ءِ روچ ءِ آیانی چہرہ ءِ سرا ظاہر بیت ۔ ف۲ پیسرءِ ماں فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ ءِ کافرءِ دو صفت بیان بوتنت ، تکذیب کہ آ کذب ءِ شامل اِنت ودومی استکبار وغرورناکی ۔ اِدا پیش داشت کہ چہ کذب ودروغ ءِ آیانی دیم سیاہ بنت وغرورناکی ءِ ھنکین ابد چہ دوزخ ءِ دگہ جاگہ نہ انت ۔ ف۳ یعنی اللہ تعالیٰ متقیان ءِ آیانی ازلی سوب مندی ونیک بختی ءِ برکت ءِ کامیابی ءِ ہما برز وبلندیں مقام ءِ سرکنت کہ اودا چہ ھمک قسم ءِ بدیاں محفوظ وچہ ہمک ہمیں رنج وغماں آزا دبنت ۔ ف۴ یعنی ہمک چیز ہمائی ءِ پیدا کننت وچہ پیدا کنگ ءِ پدا آئی ءِ بقاءِ وحفاظت ءِ ذمہ دار ہم ہما وت بوت و ماں زمین وآسمان ءِ تمام چیزان سروچیر کنگ (تصرف) واقتدار ہم ہمائی ءِ حاصل اِنت چیا کہ تمام خزانگانی کلیت ہمائی ءِ گورءِ اَنت ۔ گڈا بخشیں خداءِ یلہ کنان ءِ مردم دیما کجا نگو برنت ۔ باید انت کہ چہ ہمائی ءِ غضب ءِ بترسیت وھمائی رحمتاں امیدوار بہ بیت ، کفر وایمان جنت ودوزخ کل بہ ہمائی تصرف ءِ توک ءِ انت چہ آئی جبران ءِ انکار کنان ءِ مردم ءِ ہچ جاہ ءِ ٹکانہ نہ رسیت ۔ زانا چہ واجہ خداءِ وتارا سندان ءِ مردم کتام فلاح ءِ اُمیت ءِ داشت کت کننت ۔ ف۵ یعنی مستریں نادانی احمقی وجاھلی ایش اِنت کہ مردم خداءِ یلہ دیان دگرانی پرستش ءِ بکنت وچہ خداءِ پیغمبرءِ (معاذاللہ) اے طمع ءِ بداریت کہ آ اشانی راہ ءِ گیت ۔ ماں لھتیں روایتان ھست کہ مشرکان ءِ واجہ نبی ءِ راوتی خدایانی پرستش ءِ دعوت داتگت بہ ھمیشی ءِ جواب ءِ آیتان نازل بوتنت ۔ ف۶ یعنی عقلی حیثیت ءِ چارگ بہ بیت کہ تمام چیزانی پیدا کنگ باقی دارگ وماں آیاں ہمک رنگ ءِ سروچیر کنگ اِیوک ءِ اللہ پاک ءِ وتی کار اِنت تو عبادت ءِ مستحق ہم بغیر چہ آئی ءِ دگہ کس بوت نہ کنت ونقلی حیثیت ءِ بچاریں تو تمام انبیاء اللہ وآسمانی ادیان توحید ءِ برحقی وشرک ءِ ناحقی ءِ

اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَّنْظُرُوْنَ ﴿۶۸﴾ وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُوْرِ رَبِّهَا وَ

دوبارہ گڈا ناگت ءِ اوشتوک بنت چاران ءِ ف۱ و روشن بیت زمین چہ وتی پروردگارءِ نورءِ و

وُضِعَ الْكِتٰبُ وَجِايْٓءَ بِالنَّبِيّٖنَ وَالشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ

ایر کنگ بنت نامہ اعمال و حاضر کنگ بنت نبی و گواہ ف۲ و فیصلہ بیت ماں آیانی میانجی ءَ گوں انصاف ءُ

وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿۶۹﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ اَعْلَمُ

و نہ بیت ظلم آیانی سرا ف۳ و سرجمیءَ دیگ بیت ہر ساہ دارءِ ہر چیکہ آئی ءَ کُتگ ف۴ و آ خوب زانت

بِمَا يَفْعَلُوْنَ ﴿۷۰﴾ وَسِيْقَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا ۭ حَتّٰٓى اِذَا

ہر چیکہ آ کننت ف۴ و ھکلگ بنت کافر دوزخ ءِ نیمگ ءَ بُر بُرءَ ف۵ داں وھدیکہ

جَآءُوْهَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ رُسُلٌ

برسنت بہ آئی ءِ سرا پچ کنگ بنت آئی ءِ دروازگ ف۶ و گوشیت آیاں ءَ دوزخ ءِ داروغہ، آیا نیا تکگنت شمے گورا پیغمبران

مِّنْكُمْ يَتْلُوْنَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُوْنَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۭ

چہ شمے جنداں ف۷ کہ وانتگش شمے سرا آیتاں شمے ربّ ءِ و ترسینتش شمارا پہ دوچار کپگ ءَ اے روچ ءِ

قَالُوْا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ﴿۷۱﴾ قِيْلَ

گوشنت بلے ولیکن ثابت بوت عذاب ءِ حکم کافرانی سرا ف۹ حکم دیگ بنت

ادْخُلُوْٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴿۷۲﴾

داخل بہ بیئت ماں دروازگاں دوزخ ءِ پہ مدامیگی ماں آئی ءَ گڈا بدیں جاگہے دوزخ پہ سرکشاں ف۱۰

وَسِيْقَ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ۭ حَتّٰٓى اِذَا جَآءُوْهَا

و سر دیگ بنت ھماکس کہ ترس اِنت چہ وتی ربّ ءَ، جنت ءِ نیمگ ءَ بُر بُرءَ ف۱۱ داں وھدیکہ برسنت بہ آئی ءِ سرا

وَفُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوْهَا

و پچ کنگ بنت آئی ءِ دروازگ و گوشیت آیاں جنت ءِ نگہپان سلام بہ شمے سرا وش آتکے شما گڈا داخل بہ بیئت

خٰلِدِيْنَ ﴿۷۳﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ صَدَقَنَا وَعْدَهٗ وَاَوْرَثَنَا

ماں جنت ءِ پہ مدامیگی ف۱۲ و گوشنت آیاں شکر خداءِ کہ آئی ءَ راست کت گوں ما وتی وعدہ ءِ ف۱۳ و وارث کتی مارا

سرا منفق انت بلکیں ہر یک نبی ءَ را بذریعہ وحی گوشگ بوتگ کہ (ماں آخرت ءَ) مشرک ءِ تمام اعمال برباد بنت و شرک ءِ عاقبت تہنا محرومی و ناوان ءِ ابید دگہ ہچ نہ انت پمشکا انسان ءِ سرا فرض انت کہ آ چہ ھمک طرف ءَ و نارا دور داران ءَ یکیں خدائے قدوس ءِ بندگی ءَ بکنت و آئی ءِ شکر گر وکیں و وفا دارین بندہ جوڑ بہ بیت آئی ءِ عظمت و جلال ءَ ماں دل ءِ جاگہ بدنت عاجز و بے وسیں مخلوق ءَ گوں آئی ءِ شریک قرار مدنت آئرا ھما داب ءِ بزرگ و اعلیٰ قبول بکنت ھنچو شکہ آ حقیقتہً بزرگ و اعلیٰ انت۔ ف۷ یعنی مشرکان ءَ آئی ءِ عظمت و جلال بزرگی و برتری داں ھما حد ءِ نہ فہمت و نہ خیال گورکت داں حدیکہ یک بندھے ءِ فہمگ و خیال گور کنگ لازم اَت آئی ءِ بلندیں شان و اعلائیں مرتبہ ءِ اجمالی شبینگ دار وک زانا عاجز و بے وسیں مخلوق ءَ و دانکہ سنگ ءِ بے ساھیں بتان ءَ آئی ءِ شریک تجویز کُت کنت حاشا وکلا (ھچبر چوش نہ کنت) دیمترا آئی ءِ چیزے عظمت و جلال ءِ بیان پیداک انت۔ ف۸ یعنی آئی ءِ عظمت ءِ شان ءِ احوال چوش انت کہ ماں قیامت ءِ روچ ءَ کل زمین ماں آئی ءِ یک مشتے ءَ و کُل آسمان چو کاغذ ءِ پیچان ءَ ماں آئی ءِ راستیں دست ءِ بیت۔ ماں آئی ءِ عبادت ءِ بے جانیں وبے وسیں مخلوق ءَ شریک کنگ داں کجا حد ءَ روا بیت سما شریکاں آئی ءِ وتی مُشت ءِ توک ءِ بنت ہر دابے ءِ بلوٹیت آیانی سرا تصرف کُت کنت کمیں ہم گوشان ءِ یا زبان ءِ سُرینگ توفیق ندارنت۔ (تنبیہ) مَطْوِيّٰتٌۢ بِيَمِيْنِهٖ ءِ بابت ءَ، سورۃ انبیاء ءِ آیت يَوْمَ نَطْوِي السَّمَآءَ الخ ءِ حاشیہ چارگ بہ بیت و "یمین" وغیرہ لفظان چہ متشابہات انت کہ اشانی سرا بلا کیف ایمان یارگ واجب انت ماں لھتیں حدیثان ھست وکلتا یدیہ یمین (آئی ءِ دوئیں دست راستیں انت) چہ اشی ءِ تجسم و تحیز و جہت وغیرہ ءِ نفی بیت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یک برے صور ءِ نفخ انت پہ عالم ءِ فنا کنگ ءَ۔ دومی برمردگانی زندگ کنگ ءَ انت۔ اے سیمی چہ حشر ءِ بعد انت پہ بے ہوشی ءِ ردا۔ وچھارمی نفخ انت پہ خبردار کنگ ءَ چہ آئی ءَ رندنما ہیں مردم اللہ پاک ءِ دیما بپش بنت۔ لیکن اکثر تحقیق کنوکیں عالمانی نزیک ءَ صور ءِ نفخ دو بنت اوّلی برءَ درستانی ھوش بال کننت گڈا زندگ و مُردگ بنت وہر چیکہ مرتگنت آیانی ارواح ءِ سرا بے ہوشی ءِ کیفیت طاری بیت چہ آئی ءَ رند دومی نفخہ بنت کہ چہ آئی ءَ مردگانی ارواح بدنانی طرف ءَ واتر کننت و بے ہوشیں مرد ماں سار بنت آ ساعت ءَ محشر ءِ عجب عجبیں ندارگ ءَ حیران ءِ چارنت پدا خداوند قدوس ءِ دربار ءَ اشتاپ اشتاپ ءَ حاضر کنگ بنت۔ (تنبیہ) چہ "اِلَّا مَنْ شَآءَ اللّٰهُ" ءِ لھتیں ءَ جبریل، میکائیل، اسرافیل و ملک الموت مراد گپتگنت، لھتیں گوں اشان عرش خداوندی ءِ حمالان ءِ ہم شامل کنگ۔ لھتیں گوشتنت انبیاء و شہداء مراد انت۔ واللہ اعلم۔ بہر جاوراے استثناء ھما نفخہ ءِ وھدءِ بیت چہ آئی ءِ بعد ممکن انت بہ آیانی سرا ہم فنا طاری کنگ بہ بیت۔ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۭ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (المؤمن رکوع ۲) ف۲ چہ آئی ءِ بعد حق تعالیٰ پہ حساب گرگ ءَ بہ وتی شان ءِ مناسب ءِ جلوہ افروز بیت۔ (کما ورد فی بعض روایات الدر المنثور) ہما ساعت ءَ چہ حق تعالیٰ ءِ تجلی وبے کیف نور ءَ محشر ءِ زمین ترپک ءَ لگیت حساب ءِ دفتر پچ کنگ بیت کلانی نامہ اعمال دیما ایر کنگ بنت انبیاء علیہم السلام و دگہ گواھان ماں دربار ءَ حاضر بنت وہر شخص ءِ اعمال ءِ گوں مزن انصاف ءَ راست راست ءَ فیصلہ اشکنائینگ بیت ہچ کسے ءِ سرا ہچ ہمیں زیادتی کنگ نہ بیت (تنبیہ) چہ شہداء ءَ مراد انبیاء علیہم السلام ءِ ابید فرشتہ، اُمّتِ محمدیہ ءِ مردم و انسان ءِ دست و پاد وغیرہ کُل مراد بیت کننت۔ و حضرت شاہ صاحبؒ ءِ چہ اشی ءَ ہر یک اُمّت ءِ نیکیں مردم مراد گپتگنت۔ ف۳ یعنی ماں نیکی ءِ بدلہ ءَ کمی و ماں بدی ءِ بدلہ ءَ گیشی نہ بیت ہر یکے ءِ ہر قدر نیک یا بد عمل اَنت کُل ماں خدا ءِ علم ءَ اَنت ہمائی رو ءَ بدلہ رسیت کہ آئی ءِ چیزے تفصیل دیما پیداک انت۔ ف۴ یعنی گواہ کا بنت پہ آیانی الزام دیگ ءَ وا گرنہ چہ اللہ پاک ءِ کنام چیز پوشیدہ (چیر) انت؟ (کذا فی الموضح) ف۵ یعنی تمام کافران ءِ نہلانک دیان ءَ گوں مزن رسوائی و بزگی ءَ دوزخ ءِ نیمگ ءَ ھکلینگ بنت و چونکہ کفر ءِ درجہ باز انت پمشکا ہر قسم و ہر درجہ ءِ کافرانی ٹولی جدا جدا کنگ بنت۔ ف۶ چوشکہ ماں دنیا ءِ بندی خانہ (جیل) ءِ دروازگ ہچ نہ ما بنت وھدیکہ یک قیدی ءَ ماں

تَن دا خل کنگ بیت آ را پیچ کننت و پدا بندی کننت ہسے داب ادو دا ہروھدیکہ دوزخی دوزخ ءِ کرا رسیت دروازگ ءِ پیچ کنان ءُ آ را ماں آ ئی ءِ نہلانک دیگ بیت چہ آئی ءِ
پد دروازگ بند کنگ بیت۔ کما قال تعالیٰ عَلَیۡهِمۡ نَارٌ مُّؤۡصَدَةٌ (ھُمَزَہ) ف۷ یعنی ہما فرشتگان کہ دوزخ ءِ محافظ انت آ کافران ملامت کننت ءُ گوشنت۔ ف۸ یعنی چہ آیان
شمارا اِسبب ہم جنس بوگ ءِ فیض گرگ باز آسان اَت۔ ف۹ یعنی پیغمبر چو نہ اھتنت۔ الّمۡ ءُ اھننت آیان مارا اللہ پاک ءِ خبران ءُ اشکنائینت و مرچیگیں روچ ءِ بابت ءَ
مارا مزن تُرس و بیم دات لیکن مے وتی نالائقی و بدبختی اَت کہ آیانی خبران ءُ ماقبول نہ کُت۔ آخر خدا ءِ محکمیں تقدیر مے دیما اھت و عذاب ءِ حکم مے کافرانی سرا ثابت بُوت
فَاعۡتَرَفُوۡا بِذَنۡۢبِهِمۡ فَسُحۡقًا لِّاَصۡحٰبِ السَّعِیۡرِ۔ ف۱۰ یعنی شما مزنی و تکبر کنان ءُ اللہ پاک ءِ خبر ءُ گیت نوں مدام ماں دوزخ ءُ بہ بیت ءُ آئی ءِ نام ءِ بجش اَت۔ ف۱۱ یعنی چوشکہ
ایمان و تقوٰی ءِ درجہاں جدا جدا اَنت۔ ہریک درجھے ءِ تقویٰ داریں مومنانی جماعت گستا بیت و آ کل جماعتان ءُ مزن شوق دیائینان ءُ اشتاپ اشتاپ ءِ جنت ءِ طرف ءُ روانہ
کنگ بینت۔ ف۱۲ یعنی چوشکہ پہ مہمانان چہ آیانی آیگ ءُ

الۡاَرۡضَ نَتَبَوَّاُ مِنَ الۡجَنَّةِ حَیۡثُ نَشَآءُ ۚ فَنِعۡمَ اَجۡرُ الۡعٰمِلِیۡنَ ﴿۷۴﴾

زبین ءِ ف۱ کہ جاگہے دِرگیر بکنیں ماں بہشت ءِ ہر جاگہے کہ مابلوٹیں ف۲ خوبیں مُزدانت پہ محنت کنوکان

وَتَرَى الۡمَلٰٓئِكَةَ حَآفِّیۡنَ مِنۡ حَوۡلِ الۡعَرۡشِ یُسَبِّحُوۡنَ

و تو گندے فرشتیان گردا گرد بوان ءُ نزیک ءُ عرش ءِ پاکی گوشنت

بِحَمۡدِ رَبِّهِمۡ ۚ وَقُضِیَ بَیۡنَهُمۡ بِالۡحَقِّ وَقِیۡلَ الۡحَمۡدُ لِلّٰهِ

وتی رب ءُ توسیپ دیان ءُ و فیصلہ بیت ماں آیانی میانجی ءُ گوں انصاف ءُ و گوشگ بیت تمایں توسیپ پہ

رَبِّ الۡعٰلَمِیۡنَ ﴿۷۵﴾

خدا یا کہ آ رب انت کلیں عالم ءِ ف۳

سُوۡرَةُ الۡمُؤۡمِنِ مَكِّیَّةٌ وَّهِیَ خَمۡسٌ وَّثَمَانُوۡنَ اٰیَةً وَّتِسۡعُ رُكُوۡعَاتٍ

سورۃ مؤمن ماں مکہ ءُ نازل بوت اشی ءِ تہا ھشتا دو پنچ آیات و نُہ رکوع انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءُ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

حٰمٓ ﴿۱﴾ تَنۡزِیۡلُ الۡكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الۡعَزِیۡزِ الۡعَلِیۡمِ ﴿۲﴾ غَافِرِ الذَّنۡۢبِ وَ

ایر گیجگ کتاب ءِ چہ خدا ءِ نیمگ ءُ انت ہما کہ زبردست انت خبردار انت، بخشوک گناہ ءِ و

قَابِلِ التَّوۡبِ شَدِیۡدِ الۡعِقَابِ ۙ ذِی الطَّوۡلِ ؕ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ؕ اِلَیۡهِ

قبول کنوک توبہ ءِ ف۴ سک عذاب دیوک قدرتانی داروک ف۵ نیست ہچ معبودا بید چہ آئی ءُ، ہمائی ءِ نیمگ

الۡمَصِیۡرُ ﴿۳﴾ مَا یُجَادِلُ فِیۡۤ اٰیٰتِ اللّٰهِ اِلَّا الَّذِیۡنَ كَفَرُوۡا فَلَا یَغۡرُرۡكَ

انت واتری ف۶ جیڑہ نہ کننت ماں خدا ءِ نشانیان مگر ہما کس کہ کافر بوتنت ف۷ گڈا انزا را فریب مدنت

تَقَلُّبُهُمۡ فِی الۡبِلَادِ ﴿۴﴾ كَذَّبَتۡ قَبۡلَهُمۡ قَوۡمُ نُوۡحٍ وَّالۡاَحۡزَابُ

آیانی ترو گرد ماں شہر و بازاران ف۸ دروغ بندش کُت چہ آیان پیش نوح ءِ قوم ءُ و ابدگہ ٹکان

مِنۡۢ بَعۡدِهِمۡ ۪ وَهَمَّتۡ كُلُّ اُمَّةٍۭ بِرَسُوۡلِهِمۡ لِیَاۡخُذُوۡهُ وَجٰدَلُوۡا

چہ آیان پد۔ و ارادہ کُت ہریک اُمتے ءُ بہ وتی رسول ءِ سرا کہ آئی ءِ دزگیر بکننت و جیڑہ اِش بنا کُت

منزل۶

بیش مہمان خانہ ءِ دروازگ پیچ کنگ بیت۔ جنتی اودا سربوان جنت ءِ دروازگان پچی صورت ءُ گندنت مُفَتَّحَةً لَّهُمُ الۡاَبۡوَابُ (ص رکوع ۴)۔ و خدا ءِ فرشتگان گوں مزن مڑاہ داری و شرف مندی ءُ کلماتِ سلام و ثنا ءِ و غیرہ گوشنان ءُ آیان ءُ "وش اھت" کننت و ماں جنت ءُ مقیم بوگ ءِ مستاگ اِش دبنت۔ ف۱۳ یعنی خدا ءِ شکر ءُ گرنت کہ واجہ نبیانی زبانی ہرچ وعدھے ماں دنیا ءُ کنگ بوتگت مرچی آ ترا ماگوں وتی چماں گندگائیں۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی جنت ءِ سرزمین ءِ۔ ف۲ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت آیان حکم انت ہر جاھیکہ بلوٹنت اودا بجلنت بلے ہرکس ہما جاگہ ءُ لوٹیت کہ آئی چہ بہشتؒ پہ ہمائی تیار کنگ بوتگ و لھتین ءِ گو ر ءُ مراد ابش انت کہ ماں جنت ءُ پہ سیل ءُ ملاقات روگ ءُ آیگ ءِ رداھچ ڈولیں بندش نہ بیت۔ ف۳ یعنی وھدیکہ حق تعالیٰ پہ حساب و کتاب ءُ شاھانہ انداز ءُ نزول فرمائینیت آ ساعت ءُ فرشتگان عرش ءُ چپ و چاگرد ءِ حلقہ بندان وتی رب ءِ تسبیح و تحمید ءُ گلائیش بنت و ماں تمام بندھان راست راست ءُ انصاف ءِ فیصلہ کنگ بیت کہ بُرشتی ءِ سرا چہ ہر طرف ءُ گوں جوش و جذبہ ءُ "الحمد للہ رب العالمین" ءِ تواز جیست بیت یعنی تمام صفت و ثنا ہما خدا ءُ زیب دینت کہ آ کل عالم ءِ پروردگار انت (آئی ءُ پہ تمام جہان ءُ اے ڈولیں خوبیں فیصلہ داتگ) ہمے جوانیں نعرہ ءِ سرا دربار برخاست بیت۔ عموماً مفسرینؒ آیت ءِ مطلب ہمے داب ءُ بیان کنگ۔ بلے حضرت شاہ صاحبؒ آیت ءُ را راھنہ ءِ جاور ءِ سرا حمل کتگ و "قُضِیَ بَیۡنَهُمۡ" ءِ ضمیر ملائکہ ءِ طرف ءُ راجع کتگ آ نبشتہ کنت کہ ماں فرشتگان فیصلہ ایکہ ہریک فرشتھے (ماں ملائے اعلیٰ ءُ) چہ وتی دستور ءُ یک تدبیرے ظاہر کنت (کما یشیرُ الیہ اختصام الملاء الاعلیٰ و تفصیلہ فی حجۃ اللہ البالغہ) پدا اللہ تعالیٰ یکے ءِ خبر ءُ کنت ہما خبر انجام گربیت بہ حکمت ءِ رو ءُ۔ اے ماجرا ھنوں ھم ھست انت و ماں قیامت ءُ ھم بیت۔ واللہ تعالیٰ اعلم بالصواب۔ تمت سورۃ الزمر بعون اللہ تعالیٰ و توفیقہ۔ و للہ الحمد۔

ف۴ یعنی توبہ ءُ قبول کنان چہ گناہان ہمے رنگ ءُ پاک و صاف کننت چوش بزان کہ کدی ھم گناہ گار نہ بوتگ۔ و چہ اشیءُ گیش ایکہ توبہ ءُ گستائیں طاعت قرار دیان ءُ پہ آئی ءُ اجر و ثواب دنت۔ ف۵ یعنی بے حد قدرت و دست ہچ و لاغرضیں واجہ کہ بندھانی سرا احسان ءِ ہور و باران کنت۔ ف۶ کہ اودا سربوان ہر یکے ءِ وتی کتگیں کارانی بدلہ دست کپنت۔ ف۷ یعنی اللہ تعالیٰ ءِ خبر و آئی عظمت و قدرت ءِ نشانان چشیں انت کہ ماں آیان جیڑہ کنگ بہ بیت۔ مگر ہما مردمان کہ پختہ ارادہ اِش کتگ کہ روشن ءُ چہ روشنیں و صاف صافیں دلیلانی ھم انکار کنگ بہ بیت۔ ہما انت کہ راستیں خبرانی توک ءُ ناحق ءُ جیڑہ کننت۔ ف۸ یعنی چشیں منکرانی عاقبت تباہی و بربادی انت بلی توری اے ساعت ءُ آیاں ماں شہر و بازاران ترزناب کننت عیش و نوش کننت چہ اشی ءُ کسے رد بکپیت اے چہ اللہ پاک ءُ طرف ءُ مہلت دیگ و استدراج انت کہ چینت روچ سیل و گردش کنان دنیا ءِ لذت ءُ حاصل بکننت پدا یک روچے ماں غفلت ءُ نشہ ءُ مستی و بے ہوشی ءِ حالت ءُ گرفتار کنگ بنت۔ پیشی قومانی حالت ھم ہمے داب ءُ بوتگ۔ ۱۲

ول یعنی ہر یک اُمتے ءَ ناشریں مردمان ءِ وتی پیغمبرءِ گرفت ءُ کنائے قتل کنگ یا ستائینگ ءِ ارادہ کُت ولوٹتش کہ دروغیں جیڑھان ءِ طول دیان ءُ راستیں دین ءِ نزور بکننت وحق ءِ توار ءِ سوب مندی مرسیت ۔ لیکن ما اشان ءِ چوشیں سوب ندات کہ اے وتی مقصد ءِ کامیاب بہ بنت ۔ جاھیکہ اشان پیغمبران ءِ بگرینت ما اشان ءِ مانِ تر ندیں عذاباں گرفتار کُت گڈا مئے سزاءِ انجام چوش بوت کہ اشانی نام ونشان ہم باقی پشت نہ کپت ۔ مروچی ھم ہما تباہ وبرباد بوتگیں قومانی چیزے علامات وآثار جاھے جاھے ءَ گندگ بنت ہمایاں گندان ءُ انسان آیانی تباہی ءِ شبینگ ءِ بخوبی ءُ گُت کنت ۔ و۲ یعنی بہ ھماداب ءُ کہ پیشی قومانی سرا عذاب آیگ ءِ گپ سرجمیءُ نازل بوت ۔ ھنچوش بزان کہ ھنوگیں منکرانی سرا ھم کپگی انت وچوشکہ پیغمبرانی جارءِ رد اکافرانی سرا دنیاوی عذاب الم ءُ کپت ۔ چہ تئی رب ءِ طرف ءُ اے ھم یک ثابت بوتگیں حقیقتے کہ ماں آخرت ءُ اشانی ھنکین دوزخ بیت ۔ (تنبیہ) لھتیں اجہان "اَنَّهُمْ اَصْحٰبُ النَّارِ" ءُ ماں "لِاَنَّهُمْ" ءِ معنیٰ ءُ گران ءُ مطلب چوش بیان کت کہ گوستگیں منکرانی ہما ھنوگیں منکرانی سرا ہم اللہ پاک ءِ خبر راست انت چیا کہ اے ہم چہ اصحاب النار ءُ انت ۔ و۳ ماں پیشی آیتان گناہ کارانی ومنکرانی بدیں احوال بیان بوتگ آنت ادا بہ آیانی مقابل ءُ توبہ کنوکیں مومنانی فضل وشرف ءِ بیان کننت یعنی عرش عظیم ءِ چست کنوک وآئی چپ و جاگرد ءُ طواف کنوکیں بے شمار فرشتیان کہ آیانی غذا تہنا حق تعالیٰ ءِ تسبیح وتحمید انت ودربارءِ قرب حاصل کنگ ءِ سبب ءُ اعلائیں درجہ ءِ ایمان ویقین دارک انت آیان بہ وتی پروردگارءِ دیما بہ مؤمنان استغفار کننت سبحان اللہ ! اے ہمیں عزت افزائی وشرف ومڑاہ داری ءِ چے مقام انت کہ خاکی فرش ءِ سراندکیں مومنان چہ ہرچ خطا وردکاری بوتگنت ملائکہ کروبین ماں خداوندی بارگاہ ءُ بہ آیان غائبانہ معافی لوٹنت وھدے ماں آیانی توصیف ءَ "وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ" ۔ اھتگ تو یقیناً آیان چہ حق تعالیٰ ءِ جانب ءُ بہ اے کارءُ مامورانت ۔ و۴ اے فرشتیانی استغفار ءِ صورت پیش دارگ بوت ۔ یعنی فرشتیان بارگاہِ احدیت ءُ اے داب عرض کننت کہ ای مئے پروردگار تئی علم ورحمت ہمک چیزءُ جاگرد کنوک انت گڈا ہرکسے ماں تئی جاگرد کنوکیں علم ءُ بدیاں بلہ دیان ءُ گوں راستیں دل ءُ تئی نیمگ ءُ چوءِ بکنت وتئی شون داتگیں کشک ءِ سرا روگ ءِ کوشست ءَ بکنت اگں انسانی تقاضاءِ پدا چہ آئی دست ءُ خطائے بوت یا جاھیکہ چہ آئی ءِ کمزوری سرزد بوت تئیں واجہ چہ وتی فضل ورحمت ءُ آئرا معاف بکن اِنت نہ ماں دنیاءِ آئی جنجالی بہ بیت ونہ دوزخ ءُ دوچار بکیبت باقی ہرچ مسلمانے کہ توبہ وانا بنت ءِ راہ ءُ اختیار مکننت آئی ءِ ادا ذکر نیست ۔ اے آیت درباب اے خبر ءِ ساکت انت ۔ سرظاہرءُ عرش ءِ حمالاں ماں آیانی حق ءُ دعا نہ کننت ۔ اللہ گوں آیاں چوں معاملہ کنت اے خبرءِ فیصلہ چہ دگہ آیتان گشینگ بہ بیت ۔ و۵ یعنی اگں چہ ہرکسءُ چہ آئی عملانی برکت ءُ بہشت دست کپیت

بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوْا بِهِ الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿۵﴾

بہ ناحقی ءُ تانکہ زوال بکننت چہ اشی ءُ حقیں دین ءُ، گڈا من آیان ءُ دزگیر کرت، گڈا چون ات منی عذاب و۱

وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنَّهُمْ اَصْحٰبُ

وھمے بیما ثابت بوت حکم تئی رب ءِ کافرانی سرا کہ آیان

النَّارِ ﴿۶﴾ اَلَّذِيْنَ يَحْمِلُوْنَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهٗ يُسَبِّحُوْنَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

دوزخی انت و۲ ہمایان کہ چست کنوک انت عرش ءُ وہمایاں کہ گرداگرد انت عرش ءِ تسبیح گوشنت ہمراہی ءِ توسیف ءُ وتی رب ءِ

وَيُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَيَسْتَغْفِرُوْنَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ

وایمان کارنت بہ آئی وگناہانی بخشش لوٹنت بہ ایماندار ان ۔ و۳ (چوش گوشنت) ای مئے رب شامل انت ہر

شَيْءٍ رَّحْمَةً وَّعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِيْنَ تَابُوْا وَاتَّبَعُوْا سَبِيْلَكَ وَقِهِمْ

چیزءُ تئی رحمت وعلم گڈا ببخش ہمایاں کہ توبہ کارنت وزندگیری کنش تئی راہ ءِ وبہ پہریزآیان ءُ

عَذَابَ الْجَحِيْمِ ﴿۷﴾ رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنّٰتِ عَدْنِ الَّتِيْ وَعَدْتَّهُمْ وَ

چہ دوزخ ءِ عذاب ءُ و۴ ای مئے رب وداخل بکن آیان ءُ ماں باغان بہ مدامیگی ہماکہ وعدہ کتگ تو گوں آیان و

مَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَآئِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ ۭ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ

ہرکس کہ نیک بہ بیت چہ آیانی پتان وچہ لوگ بانکان وچہ چُکّان ۔ بے شک توئے زبردست

الْحَكِيْمُ ﴿۸﴾ وَقِهِمُ السَّيِّاٰتِ ۭ وَمَنْ تَقِ السَّيِّاٰتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ

حکمتانی داروک و۵ وبہ پہریز آیان ءُ چہ بدیان وہرکساکہ بہ پہریزے تو چہ بدیاں ماں آروچ ءُ گڈا تحقیق

رَحِمْتَهٗ ۭ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿۹﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

تو رحم کت آئی ءِ سرا ۔ وھمیش انت مستریں مراد و کامیابی و۶ بے شک ہماکس کہ کافر بوتنت ۔

يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَّقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ

آواز دیگ بنت کہ تحقیق خدا زیات تر بیزار بوتگ چہ شمے بیزاری ءِ چہ شمے وتی جندءُ وھدیکہ شمارا دعوت دیگ

اِلَى الْاِيْمَانِ فَتَكْفُرُوْنَ ﴿۱۰﴾ قَالُوْا رَبَّنَآ اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا

بوتگ ات ایمان ءِ نیمگ ءُ گڈا شما منکر بوتگیت و۷ گوشنت ای مئے رب موت دات مارا دوبرا و تو زندگ کت مارا

ع ۹ ‏ ۶

(چوشکہ ادا ہم چہ "وَمَنْ صَلَحَ" ءِ قید ءُ ظاہر انت) وتی ایمان وصلاح ءِ چہ ابید لوگ بانک، چک مات وپت کار ندینت بلے تئی حکمتاں ھنچیں ھم ھست انت کہ جہ یکے ءِ سبب ءُ جنکر کسان ءُ چہ آیانی عمل ءُ زیات اعلائیں درجہ ءِ سرکنگ بیت کما قال تعالیٰ "وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاِيْمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ اَلَتْنٰهُمْ مِّنْ عَمَلِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ" ءِ (طور رکوع) وگوں جھلیں نگاہ ءِ چارگ بہ بیت تو درحقیقت ءُ آہم ہمائی ءِ کتام قلبی عمل ءِ بدلہ بیت مثلاً آ وا ھگ دارنت کہ ما ھم ھمے صالح مردءِ رفتارءِ بروین اے نیت ونیکی ءِ حرص بہ اللہ پاک ءِ گورءِ مقبول بہ بیت یا ہما مرد صالح ءِ اکرام وخاطرمدارات ءِ یک شکلے ہے بہ بیت کہ آئی مات پت ولوگی وچک ہم ماں آئی درجہ ءِ جاگہ دیگ بہ بنت ۔ و۶ یعنی ماں محشرءِ چے ہمیں رنج (مثلاً ترس ولرز وپریشانی وغیرہ) اشان

نہ گندتت دا اے دا ہیں عظیم الشان سوب مندی نیوگ ءِ، چہ تئی خاص مہربانی ءِ دست کپت کنت لھتیں مفسران ءِ چہ ”سیئات“ ءِ اعمال ءِ سیئہ مراد گپتگنت یعنی دیم ترءِ آیان ءِ چہ سلیں کاران محفوظ بدارے واشان ءِ ھیلءَ تب ھنچیں عطا بکن کہ بدی ءِ نیمگ ءِ ھچ مجاڑ نت ظاھریں گپتے کہ ہر چے مروچی اِدا چہ بدکاری ءِ رکینگ بوت آئی ءِ سرا تئی فضل وکرم بوت ہماکس ماں آخرت ءِ مزن شانیں کامیابی حاصل کنت۔ اے تفسیر ءِ ردا ”یومئذ“ ءِ ترجمہ ”آروچ“ ءِ بدل ءِ ”اے روچ بوگ لوٹیت۔ واجہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت یعنی تئی مہربانی بہ بیت کہ چہ بدی ءِ رستگار ببیت چہ دتی عمل ءِ ھچ کس رستگار بوت نہ کنت کم وباز چہ بدی ءِ کتام کس ہورک انت۔ اے لفظان بہ ہردوئیں تفسیر ان چسپان بوت کننت۔ فٹ اے خبر ءِ ماں قیامت ءِ روچ ءِ کننت واجہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ”یعنی مروچی شما وتی نفس ءَ بیزار و شزار ات ءُ وتی جند ءِ ملامت کن اِت ماں دنیا ءِ وھدے شما کفر کتگت (آساعت ءِ) اللہ چہ اشی ءِ زیات شمارا ملامت کتوک اَت (وچہ شمے حرکتان بیزار اَت) ہمائی ءِ بدلہ ءِ مروچی گندات۔ ولھتیں مفسران ءِ ”مقتین“ ءِ زمانہ یکیں مراد گپتگ ومعنا ءِ چوش کتگ کہ شمارا ماں دنیا ءِ ہمک برا ایمان ءِ نیمگ ءِ دعوت دیگ بوتگت وشما ہمک بر ءِ کفر کتگت مروچی آئی ءِ سزا ءِ برداشت کنگ ءِ وھد ءِ شما ہر قدر چہ وتی جانان بیزاری ظاہر کنگا ئے اللہ پاک چہ آئی ءِ گیش چہ شما بیزار انت ۱۲

اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾

دو برا فل پدا ما اقرار کت وتی گناہانی فٹ آیا گڑا در آیگ ءِ یک راہے ہست انت فتے

ذَٰلِكُم بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِ

اے عذاب پمشکا انت کہ وھدے توار جنگ بوت خدا نہنا شما منکر بوتے واگر توار جنگ بوت گوں آئی ءِ شریکے

تُؤْمِنُوا ۚ فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ

تو شما یقین کرتگت، نون حکم خدا ءِ یگنت بلند مرتبہ و مزن شان ءِ فٹ آہما ذات اِنت کہ پیش داریت شمارا وتی نشانیان

وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ السَّمَاءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾

و دیم دنت پہ شما چہ آسمان ءِ روزی و نصیحت حاصل نہ کنت مگر ہما کہ رجوع کنت فٹ

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ

گڑا توار بکن اِت اللہ ءِ گوں اخلاص ءِ ہمائی ءِ عبادت ءِ کنان ءِ۔ واگرچہ بد ببرنت کافر فلا ہمائی اِنت بلند

الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ

و بالائیں مرتبہانی خدا بند عرش ءِ مالک ایر گیجیت روح ءِ چہ وتی فرمان ءِ ہر کسے سرا کہ بلوٹیت

مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَارِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ

چہ وتی بندہان فٹ تاکہ بترسینیت آبندہ ءِ چہ ملاقات ءِ روچ ءِ فٹ ہما روچ ءِ کہ آیان در رچنت فٹ چیر نہ بیت

عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۚ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

بہ خدا ءِ سرا چہ آیان ھچ چیز فا کئی بادشاہی انت آ روچ ءِ (پدا وت پسو دنت) خدا ءِ یگنت کہ آہنا انت زوراک فٹ

الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۚ إِنَّ اللَّهَ

مروچی بدلہ دیگ بیت ہر ساہ دار ءِ ہر چیکہ آئی ءِ کمائی کتگ، نیست انت ظلم مروچی بے شک خدا

سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى

زوت حساب گروک انت۔ و بترسین آیان چہ قیامت ءِ روچ ءِ، وھدیکہ دل ماں گلوان

الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ

سربنت گٹے گبر بوان ءِ۔ فٹ نیست اِنت پہ گناہ گاران ھچ دوستے و نہ سفارشی ئے

ھے صفحہ ءِ فوائد

فل حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ”پیسر ءِ خاک اَت یا نطفہ بلے مرگ اَت پدا آئی ءِ ساہ مان بوت و زندگ بوت پدا مرت، پدا زندگ کنگ و یاد کنگ بوت۔ ہمیش انت دو مرگ و دو حیات قال تعالیٰ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ٥ (بقرہ رکوع ۳) وقیل غیر ذالک الاظہر ھو ھذا۔ فٹ یعنی انکارش کتگت کہ چہ مرگ ءِ بعد دوبارہ زندگی نیست انت و نہ حساب وکتاب ھست و نہ دگہ قصہ ھست انت پمشکا چہ گناھان و دگہ ناشریں کارانی سرا دلیری در شانش کتگت نون ما وت دلیست کہ ھنچوش اولی مرگ ءِ بعد تئیں واجہ ءِ مارا زندگ کت وچہ عدم ءِ در کنان ءِ وجود بخشت دومی مرگ ءِ بعد ھم پیغامبرانی گفت ءِ روءِ دوبارہ زندگی دات مروچی بعث بعد الموت ءِ آتمام ندارگ کہ چہ آیان ما انکار کتگت مے دیما موجود اَنت و پہ ما دگہ ھچ پشت نہ کپتگ ابید چہ اے خبر ءِ کہ ما وتی رد کاریان و غلطیان ءِ قبول بکنیں۔ فٹ یعنی افسوس نون سر ظاہر ءِ چہ ادا رستگار بوان ءِ پہ در کپگ ءِ ھچ راہ نظر ءِ نہ ئیت۔ البت تئیں واجہ قدرت دارے کہ جاھیکہ تو دو بر ءِ موت وحیات دا تگ سیمی بر ءِ پدا مارا ماں دنیا ءِ دیم بدے تانکہ چیری ما چہ ادا مزن نیکیان ءِ نزکاران ءِ گوں وت بیاریں۔ فٹ یعنی بیشک نون دنیا ءِ نیمگ ءِ واتری ءِ ھچ صورتے نہ ماتنگ نون لازماً شما وتی بیشی کنگیں کارانی تاوان ءِ لسگت اِت پر شما ابدی ھلاکت ءِ اے فیصلہ پمشکا کنگ بوتگ شما یکیں برحقیں خدا ءِ توار ءِ سرا گوشان ءِ لک نہ کت مدام ہمائی یا ہمائی ءِ وحدانیت ءِ انکاری بوتت اِت۔ البت کدی در وغیں خدا ءِ طرف ءِ دعوت دیگ بوت اِت تو ہما دمان ءِ آمنا وصدقنا گوشان ءِ آئی دُمب ءِ روان بوت اِت۔ چہ اشی ءِ شمے ھیل وتب ءِ نزوری شری ءِ سرا پدر ابیت کہ اگن ہزار رند ءِ شما دا پس کنگ بیے اِت پدا ہما کفر و شرک ءِ کنان ءِ بروتا کار اِت بس مروچی شمے جرم ءِ راستیں سزا ھمیش حبس دوام (دائمی بندی) اِنت کہ چہ آمزن شانیں خدا ءِ عدالت ءِ جاری کنگ بوتگ کہ دیم ترءِ آئی اپیل ھم اشکنگ نہ بیت چہ اشی ءِ رستگاری ءِ تمنا کنگ معنیٰ نیں گپے۔ فٹ یعنی آئی ءِ عظمت و وحدانیت ءِ نشانیان ماں ہر چیز ءِ ظاہر انت۔ یکیں وتی روزی ءِ مسئلہ ءِ اگن انسان بفہمیت کہ آئی ءِ بست و بند چہ آسمان ءِ بیت تو ھمک چیز ماں فہم ءِ اَھت کت کنت بلے وھدیکہ آطرف ءِ کسے رجوع مکنت وچہ غور و فکر ءِ کار مگریت تو زانا خاک ماں فہم ءِ کیت۔ فلا یعنی بندھان ءِ بابد انت کہ چہ ہوش و ماش ءِ کار بگرنت و یکیں خدا ءِ طرف ءِ رجوع بکننت و ہمائی ءِ توار پر بجننت، ماں آئی ءِ بندگی ءِ کسے ءِ شریک مکننت بیشک چہ مخلصیں بندھانی طرز ءِ عمل ءِ کافر و مشرک چہ زہر ءِ

تر لگی بنت کہ کُل معبود ختم کنگ و ایوک ئیکیں خُدا لشت گیجگ بونگ مگر پکائیں موحد ہما انت کہ آ ماں مشرکانی مچی ءِ توحید ءِ نعرہ ءِ بجنت و آیانی بدبرگ ءِ سرا اصلاً پرواہ مکنت۔
ف۷ چہ "راز ءِ گپ" ءِ وحی مراد انت کہ آ اوّل سرا انبیاء علیہم السلام ءِ سرا نازل بیت۔ وچہ ہمایانی معرفت ءِ اے دگہ بندھان ءِ سر بیت چنانچہ داں قیامت ءِ ہمے داب ءِ سر بوان بیت۔ ف۸ یعنی ہمار وچ ءِ کہ تمام اوّلی و آخری آوار بوان ءِ اللہ تعالیٰ ءِ دیما حاضر بنت و ہر یک شخصے گوں وتی نیکیں یا بدیں عمل ءِ ملاقات کنت۔ ف۹ یعنی چہ قبران درکپان ءِ ماں یک میدانے ءِ حاضر بنت کہ اودا ہچ پردگے توک ءِ حائل نہ بیت۔ ف۱۰ یعنی شری ءِ سرچکِ لو راتِ کہ چہ آئی ءِ شمے ہچ حالت پوشیدہ نہ انت۔ کُل احوال ظاہر و چیریں پیچ کنگ و ایر کنگ بنت۔ ف۱۱ یعنی آ روچ ءِ تمام حجاب و پردہ دور بنت ماں ظاہری و مجازی رنگ ءِ ہم کسے ءِ بادشاہی نہ ما نیت، ہمایکیں شہنشاہِ مطلق ءِ راج بیت کہ آئی ءِ دیما کسے پیسلگ ہم نہ کنت۔ ف۱۲ یعنی چہ خوف و ترس ءِ دل لرزان ءِ دا نکہ گُٹ ءِ سر بنت، و مردم گوں دوئیں دستاں آیانی ءِ گران ءِ توک ءِ زور دینت کہ مبادا گوں ساہ ءِ کشگ ءِ در بکپنت۔ ۱۲

يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ

کہ آئی ءِ خبر منتگ بہ بیت ف۱ خدا زانت خیانت ءِ چمّانی و ہر چیکہ چیر دیئنت سینگ و اللہ

يَقْضِي بِالْحَقِّ ۖ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ

فیصلہ کنت گوں انصاف ءِ ف۲، و ہمایاں کہ (کافر ش) توار کننت اید چہ آئی ءِ فیصلہ کت نہ کننت

بِشَيْءٍ ۗ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ

ہچ چیز ءِ، بے شک خدا انت اشکنوک گندوک ف۳ آیا سیل اش نہ کُت ماں زمین ءِ

فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا هُمْ

تاکہ بہ چمّاں وت بگندنت کہ چون بوت عاقبت ہماکسانی کہ آیاں پیش انت۔ ا چہ آیاں

أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَ

سک تر انتنت ماں زور ءِ و نشانیاں ماں زمین ءِ ف۴ گڈا گرفتار کُت آیاں ءِ خدا آیانی گناہانی سرا و

مَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ

نیست اَت پہ آیاں چہ خدا ءِ کسے ھلاس کنوک ف۵ اے پہ ہمے سبب ءِ کہ آتکگتنت آیانی گورء

رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ

پیغامبر آیانی گوں نشانیاں گڈا آیاں کفر کُت پدا گپت آیاں ءِ خدا ءِ۔ بے شک خدا زورمند سک

الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ

عذاب دیوک انت۔ ف۶ و تحقیق مادیم دات موسیٰ گوں وتی نشانیاں و حجت ءِ ظاہریں ف۷ نیمگ ءِ

فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ

فرعون و ھامان و قارون ءِ ف۸ گڈا آیاں گوشت یک جادوگرے دروغ بندے۔ ف۹ گڈا وہدیکہ سر بوت

بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَ

آیانی گورا گوں حق ءِ چہ مئے گورا گوشتش کہ بکُشِ اِت ہمایانی مردیں چُکّاں کہ ایمانش آرتگ گوں آئی ءِ و

اسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ

زندگ یلہ کنِ اِت آیانی جنیں چُکّاں ءِ ف۱۰ و نہ انت حیلہ سازی کافرانی مگر ماں بربادی ءِ ف۱۱ و گوشت

همے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی چوشیں ہچ سفارشی نہ بیت کہ آئی ءِ خبر آلم ءِ گِرگی انت۔ سفارش ہماکس کت کنت کہ آئیرا اجازت بہ بیت و بہ ہمائی حق ءِ سفارش کنت کہ بہ آئی بواھبیت۔ ف۲ یعنی چہ مخلوق ءِ نظر ءِ رَد دیان ءِ گوں دُزّ کائی کسے ءِ سرا نگاہ چگل دات یا کش کائی گوں چمان چارِت یا ماں دل ءِ نیتے کُتی یا بہ کتام خبر ءِ ارادہ یا خیال اَھتی چہ اشان ہر یک چیز ءِ خدا معلوم دارانت و فیصلہ گوں انصاف ءِ کنت۔ ف۳ یعنی فیصلہ کنگ ہمائی ءِ کار بیت کہ آ اشکنوک و زانوک بہ بیت نوں بلے سِنگ و بے جانیں بُتان کہ شما آیان ءِ خدا گوشان ءِ توار بُرجِن اِت خاک فیصلہ کننت گڈا ہر کسیکہ ہچ فیصلہ کت مکننت آخدا چون بُوت۔ ف۴ یعنی مزن محکمیں قلات، عالیشانیں مکانات و جاگہان و جدا جدا قسم ءِ یادگاران۔ ف۵ یعنی وھدے چہ دنیا ءِ عذاب ءِ کسے ءِ رکینت کُت نہ کت نو گڈا ماں آخرت ءِ کئے رکّینیت۔
ف۶ یعنی شما ہم آیانی بیما رسول ءِ تکذیب کنان ءِ فلاح حاصل نہ کن اِت آخر رسوا و ہلاک بے اِت و خداوند قدوس چہ وتی زور و قوت ءِ وا چہ پیغمبر ءِ غالب و کامیاب کنت چہ ھمے مناسبت ءِ دیترا حضرت موسیٰ و فرعون ءِ قصہ ءِ بیان فرمائینیت۔ ف۷ چہ "نشانیان" معجزات و چہ "ظاہریں سند" مراد چہ آیانی مخصوص و ممتازیں معجزات اَنت یا "ظاہریں سند" چہ معجزات ءِ ابید دومی قسم ءِ دلائل و براہین مقصود بہ بنت یا چہ "آیات" ءِ تعلیمات و احکام و چہ "سلطان مبین" ءِ معجزات مراد بہ بنت یا "سلطان مبین" ھما قدسیہ قوت و ربانی تائید ءِ نام انت کہ آئی آثار ماں پیغمبران ہر یک گندوک ءِ صاف صاف ءِ نظر کا بینت۔ ف۸ ھامان فرعون ءِ وزیر اَت و قارون ماں بنی اسرائیل ءِ چہ گلّاں مستریں مالدار و تاجرے اَت کہ موسیٰ علیہ السلام ءِ برخلاف فرعون ءِ رضا ءِ رند ءِ کپتگت۔ اشی ءِ قصہ پیسر ءِ گوستگ۔ ف۹ یعنی جادوگر انت ماں معجزات ءِ و دروغ بند انت ماں رسالت ءِ، اے گپ چند مردماں گوشتگ و دگہ لھتین ءِ آئی ءِ تصدیق کتگ۔
ف۱۰ اے حکم نوں دومی بر ءِ چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ تشریف آوری ءِ بعد دات تانکہ بنی اسرائیل ذلیل و رسوا بہ بنت و ہم آیانی نفری کم بہ بیت و ماں آیانی دل ءِ اے گپ ندار بنگی اَت کہ اے تمام مصیبتانی یاروک وا چہ موسیٰ انت کہ چہ اشی ءِ اشکنگ ءِ مردم آئی ءِ رندگیری ءِ یلہ دینت و دھشت گردی ءِ پالیسی سوبمند بیت۔ دیم تر ءِ معلوم نہ بوت کہ اے حکم ءِ سرا عمل بوت یا نہ بوت ف۱۱ یعنی چہ چوشیں فریب کاری و تدبیران چے بیت اللہ تعالیٰ وتی مخلصیں بندھانی مددکنان ءِ منکرانی تمام سازشان ناکام کنت۔ ۱۲

ف حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "فرعون ءِ گوْشت کہ منا بل اِت "۔ شاید آئیءِ حکومت ءِ باسکان آئرا بہ کشگ ءِ مشورہ نہ داتگ۔ چیا کہ بوت کنت کہ معجزات ءِ گندگ ءِ
بزُست چو بیت واجہ موسیٰ ءِ رب چہ بدلہ بگریت وت فرعون ءِ جندماں دل ءِ ترس و لرزاَت لیکن مردمانی سرا پہ وتی قوت و بہادری ءِ ظاہر کنگ ءِ گوں مزن بے حیائی ءِ
چوش گوْشگ ءِ اَت نانکہ ماں مردمانی دل ءِ بندیت کہ چہ آئی کشگ ءِ ہچ کس آئی دست ءِ داشت کُت نہ کنت وآئی ارادہ ءِ ہچ طاقتے جل اِت کت نہ کنت۔ ف۲ یعنی آئرا
زندگ بلہ دیگ بوت تو دینی و دنیاوی ہر دوئیں قسم ءِ نقصان اندیشہ انت ممکن انت کہ اے شخص چہ وتی وعظ و پنت ءِ شمے مذہبی پیشی رھبندانی توک ءِ تبدلی بیارت
یا آیان ءِ جھل و برز بکنت یا سازش ءِ دام تالان کنان ماں ملک ءِ بدامنی پیدا بکنت کہ انجام چوش بہ بیت کہ شمے یعنی قبطیانی بادشاہی ہلاس بہ بیت و ملک ءِ حکومت
بنی اسرائیل ءِ دست ءِ بکپیت۔ ف۳ حضرت موسیٰ علیہ

فِرْعَوْنُ ذَرُوْنِیْٓ اَقْتُلْ مُوْسٰی وَلْیَدْعُ رَبَّهٗ ۚ اِنِّیْٓ اَخَافُ اَنْ
فرعون ءِ کہ بل ات منا کہ من بکشاں موسیٰ ءِ و نانکہ آ توار بجنت وتی رب ءِ۔ من ترساں کہ
یُّبَدِّلَ دِیْنَكُمْ اَوْ اَنْ یُّظْهِرَ فِی الْاَرْضِ الْفَسَادَ ﴿۲۶﴾ وَقَالَ مُوْسٰٓی
آ بدل بکنت شمے دین ءِ یا کہ تالان بکنت ماں زمین ءِ فساد ءِ ف۲ و گوْشت موسیٰ ءِ کہ
اِنِّیْ عُذْتُ بِرَبِّیْ وَرَبِّكُمْ مِّنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا یُؤْمِنُ بِیَوْمِ
من پناہ گپتگوں بہ وتی و شمے رب ءِ چہ خرابی ءِ ہر یک متکبر ءِ ف۳ کہ یقین نداریت بہ
الْحِسَابِ ﴿۲۷﴾ ع وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ ۖ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ یَكْتُمُ اِیْمَانَهٗٓ
حساب ءِ روچ ءِ ف۴ و گوْشت یک مردے ءِ ایماندارین چہ فرعون ءِ سیاداں کہ چیر دیگ اَت وتی ایمان ءِ
اَتَقْتُلُوْنَ رَجُلًا اَنْ یَّقُوْلَ رَبِّیَ اللّٰهُ وَقَدْ جَآءَكُمْ بِالْبَیِّنٰتِ
آیا شما کُش اِت یک مردے ءِ کہ آ گوْشیت کہ اللہ منی پروردگار انت و تحقیق سرکتی شمے گوْر ءِ ظاہرین نشانیان ءِ
مِنْ رَّبِّكُمْ ؕ وَاِنْ یَّكُ كَاذِبًا فَعَلَیْهِ كَذِبُهٗ ۚ وَاِنْ یَّكُ
چہ شمے رب ءِ نیمگ ءِ و اگں بہ بیت دروغ بند گڑا بہ ہمائی ءِ سرا انت وبال آئی ءِ دروغ ءِ۔ و اگں بہ بیت
صَادِقًا یُّصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِیْ یَعِدُكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا یَهْدِیْ
راست گوْشوک البت رسیت بہ شما چیزے نہ چیزے ہر چیکہ وعدہ دنت شمارا ف۵ بے شک خدا راہ پیش نداریت
مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿۲۸﴾ یٰقَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْیَوْمَ ظٰهِرِیْنَ
ہما کسءِ کہ بے پرواہ و دروغ بند کنوک اِنت ف۶ اے منی قوم مروچی پہ شما انت بادشاہی سرکشی کنان اِت
فِی الْاَرْضِ ۫ فَمَنْ یَّنْصُرُنَا مِنْۢ بَاْسِ اللّٰهِ اِنْ جَآءَنَا ؕ قَالَ
ماں زمین ءِ گڑا کئے مدد کنت مارا چہ خدا ءِ عذاب ءِ اگں بئیت بہ مئے سرا ف۷ گوْشت
فِرْعَوْنُ مَآ اُرِیْكُمْ اِلَّا مَآ اَرٰی وَمَآ اَهْدِیْكُمْ اِلَّا سَبِیْلَ
فرعون ءِ شور و مصلحتے نہ دیاں شمارا مگر ہر چیکہ من فہماں و راہے سوج نہ دیاں شمارا مگر راہ ءِ
الرَّشَادِ ﴿۲۹﴾ وَقَالَ الَّذِیْٓ اٰمَنَ یٰقَوْمِ اِنِّیْٓ اَخَافُ عَلَیْكُمْ
دوزواہی ءِ ف۸ و گوْشت ہمائی ءِ کہ ایمان آرتگتی اے منی قوم تحقیق من ترساں بہ شمے سرا

السلام ءِ وھدے آیانی شور و مصلحتانی احوال سر بوت
تو گون وتی قوم ءِ گوْشتی کہ من اے بیم ترا پانی غرض ءِ
نہ داراں فرعون نہ تہناوت بلکیں دنیا ءِ تمام متکبر و
ظالم جم بہ بنت بداھم منی و شمے پروردگار چہ آیانی
ناھو دگیں کاراں مئے حفاظت ءِ کنت من و نا تہنا
بہ ہمائی ءِ پناہ ءِ دا تگوں ہما وت منی حامی و مددگار انت
کما قال تعالیٰ قَالَ لَا تَخَافَآ اِنَّنِیْ مَعَكُمَآ اَسْمَعُ
وَاَرٰی۔ (طٰہٰ رکوع ۲) چہ اللہ پاک ءِ مدد و حمایت ءِ
پد کنام یک مغرورین انسان ءِ چہ ترسگ نہ لوٹِیت۔
ف۴ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ ہر کس حساب دا دءِ
یقین بہ بیت آ ھچبر ظلم نہ کنت۔ ف۵ یعنی یک مومنیں مردے ءِ
کہ آئی ءِ دنیگہ چہ فرعون وآئی قوم ءِ وتی ایمان مخفی داشتگت
"ذرونی اقتل موسیٰ" ءِ جواب ءِ گوْشت آیا شما یک شخصے ءِ
ناحق خون کنگ لوٹ اِت بہ لے خبر ءِ سرا کہ آ ابوک ءِ
یکیں اللہ ءِ وتی رت پرچا گوْشیت حالانکہ آئی ءِ وتی
صداقت ءِ رد اظاہرین نشانلن ءِ شمارا پیش داشتگنت
وشمارا آئی قتل کنگ ءِ حاجت ہم ہچ نہ اِنت بلکیں
بوت کنت کہ پہ شما ناداں بہ بیت بند خبر ءِ آماں وتی
دعویٰ ءِ دروغ بند ثابت بوت توا بنگہ مزنیں دروغ ءِ
سرا اللہ پاک ضرور آئرا ہلاک یا رسوا کنت ویل دنت
خدا ءِ اے دستور نہ انت کہ آ اِے ڈولیں دروغ بند ءِ
سرسبز و آباد بکنت دبنا ءِ چہ شک و شبہ ءِ رکینگ ءِ
واسطہ یقیناً یک ردچے آئی ءِ راز پاشک بیت ھنچیں
جاد رسر و شاخ کشنت کہ دبنا سرظاہر ءِ آئی ءِ رسوائی
و نامرادی و کذب و دروغ ءِ تماشہ ءِ گندیت و ترا
مفت ءِ ماں آئی ءِ خون ءِ وتی دستان رنگ دیگ ءِ
ضرورت نہ انت و اگں درحقیقت ءِ آ برحق انت تو دنیا
و آخرت ءِ ہرچ عذابے ءِ چہ آ وتی مکذبان ءِ ترسینیت
یقیناً آئی ءِ چیزے نہ چیزے بہر شمارا الّم ءِ رسیت بمشکہ
آئی ءِ قتل کنگ ءِ اشتاپ مکن و دومی گپ ءِ ردا آئی
قتل کنگ سراسر نقصان و ناوان آروک اَنت۔ حضرت
شاہ صاحب نبشتہ کنت "یعنی اگں دروغ بندوک انت
تو ہر کس ءِ بابت ءِ دروغ بندیت آوت آئرا جستان کنت
و راست بہ بیت تو شما وتی فکر ءِ وت بکن اِت۔
(تنبیہ) اے تقریر ہما صورت ءِ بیت وھدے

کنام مفتری ءِ کذب صریحاً ظاہر مبیت و اگں نبوت ءِ مدعی ءِ کذب و افتراء گوں دلائل و براہین ءِ ظاہر بہ بیت تو بلاشبہ آ واجب القتل انت ماں اے دور
و باری ءِ وھدیکہ پیغمبر عربی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خاتم النبیین بوگ چہ محکمیں دلیلان ثابت بوتگ اگں نون کنام یک شخصے دعویٰ ءِ نبوت ءِ بکنت تو چونکہ
آئی ءِ اے دعویٰ یک پکائیں عقیدہ ءِ تکذیب ءِ کنت لہذا بہ آئی بابت کنام قسم ءِ تأمل و تردد و مہلت دیگ ءِ ہچ گنجائش باقی نہ ماننت۔ ف۶ یعنی واجہ
بالفرض اگں دروغ بندے بوتیں تو ھچبر آئی اللہ آئرا راہ نداتگت کہ آ برابر چوشیں معجزات بپیش داران بہ بیت و سوب مندی ءِ دیم ترءِ، کام جنان
بیت دا اگں شہادت دروغ بندات کہ یک راستین ءِ دروغ بندکن اِت تو انجام کار اللہ تعالیٰ شمارا ذلیل و نامراد کنت۔ ف۷ یعنی پروتی ساز و سامانان فوج

دلشکرءِ سرا غرور مکن اِت مروچی بیشک شما شان وشوکتءِ واجہ اِت بلے اگں باندا خداءِ عذابءَ شمارا جبءِ وچاگردکت تو شمارا کس رسنگار کنوک دست نہ کپیت اے تمام ساز وسامان ھنچو شکائی ہمدا مانت کہ ہیچ دردءَ نہ درنت ۔ ﻑ یعنی بہ نتی گپاں منی خیال بدل نہ بنت ہر چیزےءِ توکءَ من مصلحت گنداں من ترا ہمائی سوچ وسر کناں بہ منی خیالءَ ہنریءِ راہ ھمیش انت کہ اے مردءِ نصیحہ بہ اوّلی قدمءِ سرا ختم کنگ بہ بیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد :۔ ﻑ۱ یعنی اگں شما بہ ھمے دابءَ گوں تکذیب و عداوتءَ کار گرات تو مزن خطرہ انت کہ مبادا شمارا ہم ہمار وچ گندگ مبیت کہ پیشی قوماں گوں وتی نبیاں مقابلہ کنانءَ دیستگت یادارگ بہ بیت کہ اللہ پاکءِ گورءَ بے انصافی نیست ، اگں پہ چشیں مزنیں جُرمانی ردا شمارا یادگہ قومانءِ آئیءَ تباہ وبرباد کنت تو اَ بالکل گوں عدل و انصافءِ تقاضاءِ روءَ بیت کہ تمام حکومت انت کہ آوتی سفیران قتل ورسوا بوگءَ بگندیت وچہ قاتل ودشمنان بدلہ مگریت ۔ ﻑ۲ عموماً مفسران چہ "یَوۡمَ التَّنَادِ" (ھکل وتوارءِ روچ) ءَ قیامتءِ روچ مراد گرنت وہدیکہ ماں محشرءَ بہ ہچّ بوگ وحساب دادءَ درست توار جنگ بنت واہلِ جنت اہل نار واہل اعراف یک دگرےءَ توار جنت و آخرءَ نداکیت "یَا اَھۡلَ الۡجَنَّةِ خُلُوۡدٌ لَا مَوۡتَ وَیَا اَھۡلَ النَّارِ خُلُوۡدٌ لَا مَوۡتَ" کما وردفی الحدیث۔ بلے واجہ شاہ صاحبؒ چہ "یوم التناد" ءَ ہمار وچ مراد گپتگ کہ فرعونیانی سرا عذاب آھت ۔ چنانچہ نبشتہ کنت کہ "ھکل وتوار پرد یکءِ روچ پہ آیاں آھت ہمار وچءَ کہ ماں بحر قلزمءَ غرق بونت آوقتءَ بڈوران یک دومیءَ توار پر جت (شاید) اے ہما مومنیں مردءَ چہ کشفءَ معلوم بوتگ یا چہ قیاسءَ کہ ہر قومءِ سرا عذاب بہ ھمے دابءَ کیت ۔ ﻑ۳ یعنی چہ محشرءَ پُشتءِ تریںانءَ دوزخءِ ہنگءَ تا چینگ بئے اِت یا نزول عذابءِ ساعتءَ چہ آئیءِ نچگءِ ناکام کوشست کن اِت ﻑ۴ یعنی من شمارا جہل ویُرز کُل بہ شریءَ سر پدکُت ۔ بدا ہم اگں شما سر پد مبئے اِت تو بزان اِت کہ چہ شمے عناد وھٹ کنگءِ شومیءَ اللہ تعالیٰءَ ارادہ کتگ کہ شمارا ماں شمے پسند کرتگیں غلطی وگمراہیءَ بلہ بدنت گڈا چہ چشیں کسءَ سر پد بوگءِ امیت دارگ مفتیں گپے ۔ ﻑ۵ یعنی شر بوت کہ قصہ ہلاس بوت نہ اے رسول اِت نہ ھنوں چد وبعد کتام رسول آیوک انت ۔ چوشیں بگوش کہ چہ بُنءَ رسالتءِ انکار بوت ۔ بلے واجہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ۔ ماں حضرت یوسفءِ زندگیءَ (مصرءِ مردماں آئیءِ نبوّتءِ) منوک نہ بوتنت ۔ چہ آئیءِ مرگءَ پد وھدیکہ مصرءِ حکومتءِ بست وبند حراب تراب بوت گوشتنش کہ یوسفءِ قدم پہ اے ملکءَ بازمبارک اتنت چوشیں نبی (آئندہ) کس نئیت یا آانکار یا اے پیمیں اقرار ، ھمیش اسراف ومفتیں گپانی درشانی اِنت ۔ مردءِ مومنءِ غرض ایش اَت کہ نعمتءِ قدر چہ زوالءَ بعد بیت فی الحال شما موسیٰءِ قدرءَ نزاناِت ۔ ﻑ۶ یعنی چہ عقلی ونقلی حجتانءَ ابید ماں اللہ تعالیٰءِ خبران جیڑہ کن اِت چہ اشیءَ مستریں زیادتی وبے غرضی دگہ چے بوت کنت ۔ بمشکا اللہ تعالیٰ وآئیءِ نیکیں بندھان چہ اے مردمان سک شزار وبیزار انت اے پہ ھمے سببءَ انت کہ اے مردم مزن ملعون انت ۔ ﻑ ہر کس چہ غرور ناکیءَ حقءِ دیما گردنءَ جہل مکنت وپیغمبرانی خبرانءَ اشکنانءَ سرءَ جہل مبارت آخر کار اللہ تعالےٰ اشانی دلانءَ ھنچیں مُہر جنت کہ اشان ھچ حقءَ قبول دار نہ بنت ۔ ۱۲

مِّثۡلَ يَوۡمِ الۡاَحۡزَابِ ۝۳۰ مِثۡلَ دَاۡبِ قَوۡمِ نُوۡحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوۡدَ

مثل روچءَ پیشی جماعتانی مثل حالتءَ لوحءِ قوم وعاد وثمودءِ

وَالَّذِيۡنَ مِنۡۢ بَعۡدِهِمۡ‌ؕ وَمَا اللّٰهُ يُرِيۡدُ ظُلۡمًا لِّلۡعِبَادِ ۝۳۱

وہما کسانی کہ چہ آیاں رند آتنت و اللہ نہ لوٹیت ظلم پہ بندگان ﻑ۱

وَيٰقَوۡمِ اِنِّىۡۤ اَخَافُ عَلَيۡكُمۡ يَوۡمَ التَّنَادِ ۝۳۲ يَوۡمَ تُوَلُّوۡنَ

وُمنی قوم تحقیق من ترساں بہ شمے سرا چہ روچءَ فریاد وجیہالءِ ﻑ۲ آروچءِ جہت

مُدۡبِرِيۡنَ‌ۚ مَا لَـكُمۡ مِّنَ اللّٰهِ مِنۡ عَاصِمٍ‌ۚ وَمَنۡ يُّضۡلِلِ

پُشت دیانءَ ﻑ۳ نہ بیت پہ شما چہ خداءَ ہیچ رستگار کنوکے ۔ وہر کسءَ گمراہ بکنت

اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنۡ هَادٍ ۝۳۳ وَلَقَدۡ جَآءَكُمۡ يُوۡسُفُ مِنۡ قَبۡلُ

خدا گڈا نیست کسے آئیءَ راہ سوج دیوک ﻑ۴ وتحقیق آتک شمے گورءَ یوسف پیسرا

بِالۡبَيِّنٰتِ فَمَا زِلۡتُمۡ فِىۡ شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُمۡ بِهٖ‌ؕ حَتّٰۤى اِذَا هَلَكَ

گوں نشانیاں ، گڈا مدام بوتے ماں شکءَ چہ ہما چیزاں کہ آئیءِ شمے گورا آورتنت داں وھدیکہ آمرت ،

قُلۡتُمۡ لَنۡ يَّبۡعَثَ اللّٰهُ مِنۡۢ بَعۡدِهٖ رَسُوۡلًا‌ ؕ كَذٰلِكَ يُضِلُّ

شما گوشت ہجبر دیم نہ دنت خدا چہ آئیءَ رند یک رسولے ﻑ۵ ھمے دابءَ گمراہ کنت

اللّٰهُ مَنۡ هُوَ مُسۡرِفٌ مُّرۡتَابُ ۝۳۴ۚ ۖ الَّذِيۡنَ يُجَادِلُوۡنَ فِىۡۤ اٰيٰتِ

اللہ ہما کسءَ کہ آ انت حدءَ سر گوزوک شک آروک ۔ ہماکہ جیڑہ کننت ماں خداءِ

اللّٰهِ بِغَيۡرِ سُلۡطٰنٍ اَتٰٮهُمۡ‌ؕ كَبُرَ مَقۡتًا عِنۡدَ اللّٰهِ وَعِنۡدَ الَّذِيۡنَ

خبران بغیر چہ دلیلءَ کہ سر بوتگ بہ آیان ۔ مزن بیزاری انت اللہءِ گورءَ وایماندارانی

اٰمَنُوۡا‌ ؕ كَذٰلِكَ يَطۡبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلۡبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ۝۳۵ وَ

گورءَ ﻑ۶ ھمے دابءَ مُہر جنت خدا بہ ہر یک دلءِ سرا تکبر کنوکیں سرکشیں ﻑ و

قَالَ فِرۡعَوۡنُ يٰهَامٰنُ ابۡنِ لِىۡ صَرۡحًا لَّعَلِّىۡۤ اَبۡلُغُ الۡاَسۡبَابَ ۝۳۶

گوشت فرعونءَ اے ھامان بہ بند پہ من یک برزیں قلاتے تاکہ من سربباں ماں راھاں ۔

ف اے ہما ملعون ءِ مزن بے شرمی و بے شعوری اَت، چہ واجہ موسیٰ علیہ السلام ءَ شاید اللہ تعالیٰ ءِ برز و بالائیں تو سبیپ ءَ اشکنان ءَ آ ئی ءَ زانا چوش فہمتگ اَت کہ موسیٰ ءِ خدا ماں آسمان ءَ نندیت۔ پمشکا اے ڈولیں مسخرہ و کلاگ گرگ بنا کُتی۔ عہدی مردان راست گوشتگ کہ وھدے مور ءِ موت کیت توآئی ءَ بانزل پر بیت ماں سورہ قصص ءَ اے جاگہ ءِ تقریر گوشتگ۔ ف۲ یعنی ماں رسالت ءِ دعویٰ ءَ ہم و ماں اے دعویٰ ءَ ہم کہ کل عالم ءِ معبود دگہ کس انت، منا تو ابید چہ و نا دگہ کس ماں نظر ءَ نیست
کماقال مَاعَلِمۡتُ لَكُمۡ مِّنۡ اِلٰهٍ غَيۡرِيۡ (قصص رکوع ۴)

اَسۡبَابَ السَّمٰوٰتِ فَاَطَّلِعَ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوۡسٰى وَاِنِّىۡ لَاَظُنُّهٗ
راہاں آسمانانی گڑا اُرک بکناں بچاراں موسیٰ ءِ معبود ءَ ف۱ و بہ منی گمان ءَ آ

كَاذِبًا ؕ وَكَذٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرۡعَوۡنَ سُوۡٓءُ عَمَلِهٖ وَصُدَّ عَنِ
دروغ بندے ف۲ و ھمے پیما ڈول دار کنگ بوتنت پہ فرعون ءَ آ ئی ءِ بدیں کار و دور دارگ بوت چہ

السَّبِيۡلِ ؕ وَمَا كَيۡدُ فِرۡعَوۡنَ اِلَّا فِىۡ تَبَابٍ ۞ ۳۷ وَقَالَ الَّذِىۡۤ اٰمَنَ
تچکیں راہ ءَ ف۳ و نہ اَت حیلہ سازی فرعون ءِ مگر پہ تباہی ءَ ف۴ و گوشت ہما ایمانداراء

يٰقَوۡمِ اتَّبِعُوۡنِ اَهۡدِكُمۡ سَبِيۡلَ الرَّشَادِ ۞ ۳۸ يٰقَوۡمِ اِنَّمَا هٰذِهِ
اَی منی قوم رندگیری ءَ بکن ات منی براں من شمارا کشک ءَ نیکی ءِ ف۵ اَی منی قوم! اے

الۡحَيٰوةُ الدُّنۡيَا مَتَاعٌ وَّاِنَّ الۡاٰخِرَةَ هِىَ دَارُ الۡقَرَارِ ۞ ۳۹ مَنۡ
زندگی ءَ دنیا ءِ کمیں فائدہ زورگ اِنت و بے شک آخرت ہما اِنت لوگ دائمی ف۶ ہر کس ءَ

عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجۡزٰٓى اِلَّا مِثۡلَهَا ۚ وَمَنۡ عَمِلَ صَالِحًا مِّنۡ
کت بدیں کارے مُزد دیگ نہ بیت مگر ہمائی برابر، و ہر کس ءَ کہ کت نیکیں کارے چہ

ذَكَرٍ اَوۡ اُنۡثٰى وَهُوَ مُؤۡمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدۡخُلُوۡنَ الۡجَنَّةَ يُرۡزَقُوۡنَ
مردیناں یا جنیناں و آ یقین دارو ک اِنت گڑا آ داخل بنت ماں بہشت ءَ روزیگ دیگ بنت

فِيۡهَا بِغَيۡرِ حِسَابٍ ۞ ۴۰ وَيٰقَوۡمِ مَا لِىۡۤ اَدۡعُوۡكُمۡ اِلَى النَّجٰوةِ وَ
اودا ابید چہ حساب ءَ ف۷ و اَی منی قوم! چون اِنت منا کہ من دعوت دیاں شمارا نجات ءِ نیمگ ءَ و

تَدۡعُوۡنَنِىۡۤ اِلَى النَّارِ ؕ ۞ ۴۱ تَدۡعُوۡنَنِىۡ لِاَكۡفُرَ بِاللّٰهِ وَاُشۡرِكَ بِهٖ
شما منا دعوت دئیت آس ءِ نیمگ ءَ ف۸ شما دعوت دئیت منا تانکہ من منکر بباں خدا ءِ و شریک بکناں گوں آئی ءَ

مَا لَيۡسَ لِىۡ بِهٖ عِلۡمٌ وَّاَنَا اَدۡعُوۡكُمۡ اِلَى الۡعَزِيۡزِ الۡغَفَّارِ ۞ ۴۲
ہما چیزے کہ منا آئی ءِ علم نیست اِنت ف۹ و من شمارا دعوت دیاں، نیمگ ءَ زبردست بخشوک ءِ ف۱۰

لَا جَرَمَ اَنَّمَا تَدۡعُوۡنَنِىۡۤ اِلَيۡهِ لَيۡسَ لَهٗ دَعۡوَةٌ فِى الدُّنۡيَا
بے شبہ چیزے کہ شما دعوت دئیت منارا آئی ءِ نیمگ ءَ نیست انت پہ آئی چشیں لوٹگ ماں دنیا ءَ

ع ۴/۱۰/۹ — النصف

ف۳ بدیں کارکنان ءِ ھمے داب ءَ انسان چہ عقل و ہوش ءَ زہر بیت و ھمے پیمیں گلاگی حرکتان ءَ کنت کہ آئی ءَ رند تچکیں راہ ءِ سر ءَ آیگ ءِ ھچ اُمیت پشت نہ کپیت۔ ھمے حال فرعون ءِ بوت۔ ف۴ یعنی فرعون ءِ ہر قدر فریب کاری، ساز و باز یا شور مصلحت آتنت آ کل بے حقیقت اَتنت و ت پہ وتی تباہی ءَ آئی ءَ اے کاران کتنت، واجہ موسیٰ علیہ السلام ءَ ھچ تاوانی دات کت نہ کتنت۔ ف۵ چونکہ فرعون ءَ گوشتگ اَت۔ وَمَاۤ اَهۡدِيۡكُمۡ اِلَّا سَبِيۡلَ الرَّشَادِ، ماں ھمائی پشتہ ءَ مرد مومن ءَ گوشت کہ سَبِيۡلَ الرَّشَادِ (خیر و بہتری ءِ راہ) آنہ انت کہ فرعون تجویز کنت بلکیں شما منی راہ ءَ آیاں بیئے اِت بہتری ءِ راہ ءِ سرا رسگ نصیب بیت۔ ف۶ یعنی ماں فانی و ناپائدارین زندگی و ماں جنت روچی علیش و بہاران کیان ءَ آخرت ءَ مہ شموش اِت دنیا ءِ زند ہرچار ءَ شر یا خراب زوت گیٹت چہ آئی ءَ بعد ہما زندگی شروع بیت کہ آ ھچبر ہلاس نہ بیت، عقل مند ءِ کار انت کہ ادا اندان ءَ ہمائی ءِ بہتری ءِ شوھاز ءَ بہ بیت و اگن نہ ماں دائمی رنج و تکلیف ءَ گرفتار منیت۔ ف۷ اے اخروی زندگی ءِ بابت ءَ چیزے گیش و گیوارکت و پیش داشت آ زند چونکاری جُوان بیت کنت معلوم بوت کہ ادا ایمان و صالح عمل بکارانت مال و متاع اودا ھچ ارزشتے نداریت و اے ھم ظاہر بوت کہ اللہ پاک ءِ رحمت بہ آئی غضب ءِ سرا غالب انت عقل مند ءَ بایدانت کہ چہ چشیں سوب ءَ دتاز بہر مکنت۔ ف۸ یعنی منیگ و شمئیگ معاملہ ھم عجیب انت من لوٹاں کہ شمارا پہ ایمان ءِ کشک ءَ گام گیج بکناں تانکہ شما چہ عذاب ءَ رسنگار بیئے اِت و شمے کوشست ایش انت کہ گون و تا ھور من ءَ ہم دوزخ ءِ آس ءَ تہلانک بدئے اِت چہ یک نیمگے چوشیں دشمنی و چہ دومی جانب ءَ اے پیمیں دوزواہی۔ ف۹ یعنی شمے کوشست ءِ مقصد ایش انت کہ من (معاذ اللہ) خدائے واحد ءِ منکر بباں آئی پیغامبران ءَ و آیانی گفتاران ءَ قبول دار مباں و چونادانین جاہلان ہما چیزان ءَ خدا بہ منّاں کہ آیانی الوھیت چہ کتام عقلی دلیل و عملی اصول ءَ ثابت نہ انت۔ نہ منارا خبر انت کہ چونکال اے چیزان خدا قرار گپتنت بلکیں من اینکر زانان کہ اشانی برخلاف ءَ مضبوطیں دلیلان موجود انت۔

ف۱۰ یعنی منی مقصد ایش انت کہ تئی سر ہما خدائے واحد ءِ دیما جہل بہ بیت کہ آ ذات باز زبردست ھم ھست انت و باز زیات خطایان معاف ھم کنوک اِنت (گناہ گار ءَ گرفتار بکنت تو کس نتو نیت کہ چہ آئی دست ءَ بیچ بگریت و اگن معاف بکنت تو کسے آئرا داشت کُت نہ کنت) ہمائی ابوک پہ ہاشی ءَ استحقاق داریت کہ مردم چہ آئی ءِ نزسیت و اُمیت داران ءَ سر ءَ سجدہ ءَ بہارت، یا دبدارت کہ من وت ھما خدائے پناہ ءِ جاگہ کنگون پمشکا شمارا ھم آئی ءِ نیمگ ءَ دعوت دبگایاں۔ ۱۲

وَلَا فِي الْاٰخِرَةِ وَاَنَّ مَرَدَّنَآ اِلَى اللّٰهِ وَاَنَّ الْمُسْرِفِيْنَ هُمْ
وَنہ ماں آخرت ءُ وا اَو بے شک مئے واترى خدا ءِ نیمگ ءَ انت وُ تحقیق گیشی کنوک هما

اَصْحٰبُ النَّارِ ﴿۴۳﴾ فَسَتَذْكُرُوْنَ مَآ اَقُوْلُ لَكُمْ ؕ وَاُفَوِّضُ اَمْرِيْٓ
دوزخی انت وا پمشکا زوت یا دکن اِت ہرچیکہ من گوشاں پہ شما وا وُ من سپرد کناں وتی کار ءَ

اِلَى اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بَصِيْرٌۢ بِالْعِبَادِ ﴿۴۴﴾ فَوَقٰىهُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِ مَا مَكَرُوْا
بہ خداءَ بے شک خدا گندوک اِنت بندھاں ءُ وا گڑا نگاہ داشت موسیٰ، اللہ ءَ چہ سکیاں، ہرچیکہ آیاں مکرکت

وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوْٓءُ الْعَذَابِ ﴿۴۵﴾ ۚ اَلنَّارُ يُعْرَضُوْنَ عَلَيْهَا
وُ چپی بوت فرعون ءِ مردمانی سرا سلّیں عذاب ۵ آس انت کہ پیش کنگ بنت پہ آئی ءَ

غُدُوًّا وَّعَشِيًّا ۚ وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ ۫ اَدْخِلُوْٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ
صحب و بیگاہ وا وہما روچ ءُ کہ قائم بیت قیامت (حکم بیت) کہ داخل بکن اِت فرعون ءِ مردماں

اَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿۴۶﴾ وَاِذْ يَتَحَآجُّوْنَ فِي النَّارِ فَيَقُوْلُ الضُّعَفٰٓؤُا
ماں سک تریں عذاب ءُ وُ وھدیکہ جیڑہ کننت وت ماں وت ءُ ماں آس ءِ نہا، گڑا گوشنت نزوریں

لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُّغْنُوْنَ عَنَّا
زوراکاں ءُ بے شک ماشمے "تابع اَتیں گڑا آیا شما دورکت کن اِت چہ مئے سرا

نَصِيْبًا مِّنَ النَّارِ ﴿۴۷﴾ قَالَ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا كُلٌّ فِيْهَآ
یک بہرے چہ آس ءُ ے گوشنت زوراکاں مادرست کپتگیں ماں ھمیشی ءِ نہا

اِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿۴۸﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ فِي النَّارِ
بے شک خدایا فیصلہ کت درمیان ءِ بندھانی ے وگوشنت ھماکہ آس ءِ نہا انت

لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوْا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ ﴿۴۹﴾
گوں دوزخ ءِ نگہپاناں کہ عرض بکن اِت گوں وتی رب ءَ کہ سُبک بکنت چہ مئے سرا یک روچے چہ عذاب ءُ و۹

قَالُوْٓا اَوَلَمْ تَكُ تَاْتِيْكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ؕ قَالُوْا بَلٰى ؕ
آیاں گوشت (نگہپاناں) زانا نیا تلگنت شمے گوراشمے رسول گوں ظاہریں نشانیاں، گوشنت بلے -

وا یعنی چہ خداءِ ابید دگہ چوشیں ہچ ذاتے ماں دنیا یا ماں آخرت ءَ نیست انت کہ ادنی تریں نفع وضرر ءِ خدا بند بہ بیت بلا ھم آئی بندگی و غلامی ءِ دعوت دیگ احمقی ونادانی نہ انت گڑا دگہ چی انت؟ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَّدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ لَّا يَسْتَجِيْبُ لَهٗٓ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَآئِهِمْ غٰفِلُوْنَ وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَهُمْ اَعْدَآءً وَّكَانُوْا بِعِبَادَتِهِمْ كٰفِرِيْنَ (احقاف رکوع ۱) آخراے ہمیں عاجز و بے وسیں چیزانی طرف ءُ انسان کتام چیز ءِ سرید بوان ءُ دعوت بدنت و بدا ندارگی گپ اَیش انت کہ ماں اشاں باز چیزان ھما انت کہ وت ھم وتی نیمگ ءُ دعوت نہ دینت بلکیں دعوت دیگ ءِ قدرت و توفیق ھم ندارنت۔ وا یعنی انجام تردتاب کناں ءُ مارا ھما خداءِ واحد ءِ طرف ءُ روگی انت اودا سربوان درستان ءُ وتی ناجائزیں کارانی نتیجہ معلوم بیت، شرشمادت بگوش اِت کہ چہ اشی ءُ مستریں ناجائزیں کنام بیت کنت کہ عاجزیں مخلوق ءُ خالق ءِ درجہ دیگ بہ بیت۔ وا یعنی دیمتر ءُ گام گیجان وھدیکہ شما وتی ناروا ئیں کارانی نام ءُ جیش اِنت آساعت ءُ منی نصیحت ءُ شما یادکن اِت کہ ھو یک مومنیں مردے ءُ ہرچیکہ مارا سر بدکتگت آئی ءُ راست گوشتگت لیکن آوھد ءِ پشومانی ہچ دردنہ وارنت۔ وا یعنی من خدا ءِ حجت تمام کُت و نصیحت ءِ گپ ءِ بیان کُت۔ شما قبول نہ کن اِت تو منی گوں شما ہچ دگہ مطلب نیست نوں من وتارا پہلہ خدا ءِ سپردکناں بہ ہمائی ذات ءُ من بھروسہ کناں۔ شما اگں منا دل سیاہ کنگ لوٹ اِت تو ہما خدا وت منی حامی و ناصر اِنت کل بندھاں ماں ہمائی نگاہ ءُ اَنت آمیک وُ شمے معاملہ ءُ گندوک اِنت کسے ءِ کتام سُربُرے چہ آئی ءُ پوشیدہ نہ اِنت یک مومن تہانت ءِ کار ہمیش اِنت کہ امکانی سعی کنگ ءُ بدنتیجہ ءُ خدا ءِ حوالہ ءُ بکنت وا یعنی حق و باطل ءِ اے گروچیل ءِ گڈی نتیجہ چوش بوت کہ اللہ تعالیٰ ءُ واجہ موسیٰ (وآئی ءِ ہمراہاں ءُ کہ ماں آیان اے مومن آلِ فرعون ھم گوں اَت) چہ فرعونیانی سازو بازاں محفوظ داشت آیانی ہچ فریب ءُ کارگُت نہ کُت بلکیں آیانی فریب کاریاں چیکائی ہمایانی وتی جک ءُ کیتنت کہ ہرکس ءُ حق پرستانی تعاقب کُت آدت کُشگ بُوت ونما ہیں قوم ماں بحر قلزم ءُ غرق بوت۔ وا یعنی دوزخ ءِ ٹکانہ کہ ماں آئی ءُ قیامت ءِ روچ ءُ داخل کنگ بنت ھمک صحب و بیگاہ آیان ءُ پیش دارگ بیت تانکہ پہ نمونگی ہما آپوکیں عذاب ءِ چیزکے تام ءُ بچشنت اِے عالم برزخ ءِ جادر بوت چہ احادیث ءُ ثابت انت کہ ھمے داب ءُ کہ ہمک کافر ءِ دیما دوزخ ءِ وہمک مومن ءِ دیما جنت ءِ ٹکانہ ھمک روچ صحب و بیگاہ ءُ پیش کنگ بنت۔ (تنبیہ) چہ اے آیت ءُ ایوک ءُ فرعونیانی ماں عالم برزخ ءُ معذب بوگ ثابت بوتگت چہ آئی ءُ پدواجہ معلوم کنا نینگ بوت کہ جملہ کافران بلکیں گناھگاریں مومن ہم ماں برزخ ءُ عذاب دیگ بنت (اعاذنا اللہ منہ) کما ورد فی الاحادیث الصحیحہ۔ وچہ لھتیں آثار ءُ ظاہر بیت کہ چوشکہ ماں جنتیان ءُ شہیدانی روحان "طیورخضر" ءِ "حواصل" ءِ گداخل بوان ءُ جنت ءِ سیل ءُ کننت ہمے داب ءُ ماں دوزخیاں فرعونیانی ارواح ءُ "طیورسود" ءِ "حواصل" داخل کناں ءِ صحب ءُ وبیگاہ دوزخ ءِ طرف ءُ برگ بنت (البت ارواح ءِ گوں اجساد ءُ ماں جنت یا دوزخ ءُ اقامت پذیر بوگ ءُ اے ماں آخرت ءُ بیت) اگں اے صحیح بہ بیت تو فرعونیانی بابت ءُ اَلنَّارُ يُعْرَضُوْنَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَّعَشِيًّا وعام دوزخیانی بابت ءُ حدیث عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهٗ والغداۃ والعشی ءِ لفظانی تفاوت شاید بہ ھمے رداہ بیت واللہ تعالیٰ اعلم۔ وا یعنی ماں دنیاءِ چہ ماوتی اطاعت و رندگیری کنا ئینے کہ چہ ہمیشی سبب ءُ ما مروچی گرگ بوتگیں نوں اِدا چیزکے مئے کار ءُ بیاِت آخر مستریناں ءُ بابداِنت کہ وتی کستریناں چیزے مدد ءُ بکننت وت بچارات کہ ماماں چنکر مصیبت ءُ گرفتاریں، زانا چوش بوت نہ کنت کہ اے مصیبت ءِ بار ءُ کمیں سبک ترکن اِت۔ وا یعنی دنیا ءُ ہماکسان کہ ونارا مزن زانتگنش جواب دینت کہ مروچی ما وُ شما کل ماں ھمے مصیبت ءُ گرفتاریں اللہ تعالیٰ ءُ چہ ماہریکے ءِ جرم ءِ فیصلہ اشکنائینتگ کہ آبالکل محکم و یکا انت نوں موہ نہ مانتگ کہ کسے دومی ءِ درد ءِ کاردات بکنت ماوتی مصیبت ءُ سبک کت نہ کنیں تو گڈا انتی مدد ءِ چون کت کنیں۔ وا یعنی چہ وتی مستر وسردارانی طرف ءُ نا امیت بوان ءِ چہ ہما فرشتیاں دزبندی کننت کہ آیاں دوزخ ءِ انتظام ءِ سرا مقرر انت کہ شما وت چہ وتی رب ءُ سفارش کناں ءُ یک روچے ءِ بارہ ءِ پرما سبک بکنائین اِت۔ ۱۲

قَالُوْا فَادْعُوْا ۚ وَمَا دُعٰٓؤُا الْكٰفِرِيْنَ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ ﴿۵۰﴾ اِنَّا
آ پد الوشنت گڈا عرض بکن اِت۔ و نہ انت عرض و گوزار کافرانی ابید چہ سر سر جنگ ءِ ف۱ بے شک ما

لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُوْمُ
مدد کنیں وتی پیغمبرانی ءُ ایمانداران ماں زندمانی ءِ دنیا ءِ ف۲ ءُ ہماروچ وہدیکہ اوشتنت

الْاَشْهَادُ ﴿۵۱﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظّٰلِمِيْنَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ
شاہداں ف۳ آ روچ ءِ فائدگ نہ دنت گناہ کاران ءِ آیانی عذر و معذرت، پہ آیان انت لعنت

وَلَهُمْ سُوْٓءُ الدَّارِ ﴿۵۲﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْهُدٰى وَاَوْرَثْنَا
و پہ آیان انت لوگ و جاگہ بدیں ف۴ ءُ تحقیق ما دات موسیٰ ءِ راہ ءِ سوج و سر، ءُ ما وارث کت

بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ الْكِتٰبَ ﴿۵۳﴾ هُدًى وَّذِكْرٰى لِاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿۵۴﴾
بنی اسرائیل کتاب ءِ پہ راہ پیش دارگ و پنت دیگ ءِ پہ عقلمندان ف۵

فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّاسْتَغْفِرْ لِذَنْۢبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ
گڈا صبر بکن بے شک خدا ءِ وعدہ برحق اِنت و بخشش بلوٹ پہ وتی گناہان، ءُ پاکی بیان بکن وتی ربّ ءِ

رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ ﴿۵۵﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يُجَادِلُوْنَ فِيْٓ اٰيٰتِ اللّٰهِ
توسیپانی بیگاہ ءُ وصحب ءِ ف۶ بے شک ہما کس کہ جیڑہ کننت ماں خدا ءِ آیتان

بِغَيْرِ سُلْطٰنٍ اَتٰىهُمْ ۙ اِنْ فِيْ صُدُوْرِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ بِبَالِغِيْهِ ۚ
ابید چہ حجت ءِ کہ سر بوتگ آیان ءِ نیست اِنت ماں آیانی دل ءِ ابید چہ مغروری کہ ھچبر آئی ءِ سر نہ بنت ف۷

فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ۭ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ ﴿۵۶﴾ لَخَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَ
گڈا پناہ بلوٹ چہ خدا ءِ، بے شک آ اشکنوک و گندوک انت ف۸ البت پیدا کنگ آسمانانی و

الْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ
زمین ءِ مستر اِنت چہ مردمانی پیدا کنگ ءِ لیکن گیشتر مردم

لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيْرُ ۥ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
سر پد نہ بنت ف۹ و برابر نہ انت کور و چم بیچ و نہ ایماندار

ف۱ یعنی آ ساعت ءِ شما آیانی خبر نہ گپت و انجام ءِ فکر نہ کُت کہ مروچی چیزے کارشر بوتگت نوں آ موہ چہ دست ءِ در کپت ھچ کوشستے، سفارشے با خو شاھدے کار دات نہ کنت۔ ہمدا بہ کپ اِت ءُ کوکار ءُ جیہال بکن اِت نہ ماجوش ءِ بیں کاراں سفارش کُت کنیں و نہ چہ شمے کوکار ءُ و جیہالاں شمارا فائدھے رسیت۔ واجہ شاہ صاحب بشنہ کنت ”دوزخ ءِ فرشتہ گوشنت سفارش کنگ مئے کار نہ انت ما ءُ دا نشتگیں پہ عذاب ءِ دیگ ءِ سفارش رسولانی کار انت بلے رسولانی شمادت برخلاف بوتگے۔ (تنبیہ) چہ اے آیت ءِ معلوم بوت کہ ماں آخرت ءِ کافرانی دعاء اثر ھچ نہ بیت باقی ماں دنیا ءِ، کافر ءِ لوٹگ ءِ سرا اللہ تعالیٰ چیزے بدنت تو آ دگہ گپے، چوشکہ ابلیس ءِ دان قیامت ءِ مہلت دات۔ ف۲ یعنی ماں دنیا ءِ آیان ءِ مزن عزت و مرتبہ دنت پہ ھما مقصد ءِ کہ آیان دیم دیگ بنت چہ اللہ ءِ مدد ءِ برکت ءِ آ کامیاب و سوب مند بنت حق پرستانی قربانی و محنت ھچبر برباد نہ بنت۔ ماں میانجی بلی ہر قدر جہلگ و بُرزگ دیما بیا بینت و چونیں چکا سگ سرءِ بکپنت مگر آخرکار آیان ءِ وتی مقصد ءِ کامیابی حاصل بیت۔ چہ علم و ادب ءِ حیثیت ءِ ماں حجت و بُرھان ءِ پیش کنگ ءِ تو آیان مدد دیگ بوتگنت لیکن مادی فتح و ظاہری عزت و رفعت ہم آخرکار ہمیشان ءِ حاصل بیت راستی ءِ دشمن کدی ہم سوب مند بوت نہ کننت آیانی مزنی و عروج ایوک ءِ چو دیگ ءِ گجان و سوڈا ءِ جوشانی پیما انت، آخر ءِ فانتیں مومنانی مقابلہ ءِ آیانی نصیب ءِ ذلت و رسوائی انت و اللہ تعالیٰ چہ آیان وتی دیلانی انتقام گرگ ءِ بغیر یلہ نہ دنت بلے زانگ بہ بیت کہ ماں آیت ءِ پہ ہما مومنان وعدہ کنگ بوتگ شرط ہمیش انت آیان حقیقی مومن و رسول ءِ رندگیری کنوک بہ بنت کما قال تعالیٰ فی موضع آخر وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ (آل عمران رکوع ۱۴) مومنانی ھیل و خصلت ماں قرآن ءِ جاہ بجاہ بیان بوتگنت بایدانت کہ مسلمان و تارا پہ ھما حساب ءِ بچکاسنت و حقیقت ءِ معلوم بہ بنت۔ ف۳ یعنی ماں محشر ءِ میدان ءِ وھدیکہ اوّلی و آخری آیوک کل جمع بنت حق تعالیٰ علیٰ رؤس الاشہاد آیانی سربلندی و عزت و شان ءِ ظاہر فرمائینت ماں دنیا ءِ تو چیزے کے شبہ ہم باقی مانیت و شک ھم پیدا بوت کننت بلے او دا ءِ آ نشتے ھم ابہام و شک باقی نہ مانیت ف۴ یعنی آیانی ھچ مدد و دستگیری ھم نہ بیت اے مقبولانی مقابل مردودانی انجام بیان بوتگ۔ ف۵ یعنی ماں دنیا ءِ سیل بکن اِت و بچارِت کہ فرعون و آئی ءِ قوم ءِ اینکر زبردستیں طاقت و قوت ءِ باوجود حق ءِ دشمنی ءِ چو نکائی ہلاک و برباد کُت ءُ ھنت، و چہ موسیٰ علیہ السلام ءِ برکت ءِ و سروکی ءِ بنی اسرائیل ءِ مظلوم و کمزوریں قوم ءِ چو نکائی چست کت و شرفدار کت و آئرا ہما عظیم الشان کتاب (توراۃ) ءِ وارث جوڑ کت کہ آ پہ عقلمنداں ھدایت ءِ نور ءِ کار ءِ دیوک اَت۔ ف۶ یعنی شما ہم دل جم بے اِت ہر چ وعدھے کہ گوں شما کنگ بوتگ آ الم ءِ سرجم بیت خداوند قدوس ہر دوئیں جہان (دنیا و آخرت) ءِ شمارا و چہ شمے ذریعہ ءِ شمے اتباع کنوکان ءِ سربلند کننت۔ ضرورت اِے خبر ءِ بگنت کہ پہ اللہ تعالیٰ ءِ وشنودی حاصل کنگ ءِ ھمک قسم ءِ سگی و سوریانی ردا صبر کنگ بہ بیت و چہ ہر کس ءِ ہر چ درجھے ءِ کوتاہی ءِ امکان بہ بیت آئی معافی ءِ چہ خداوند کریم ءِ لوٹان بہ بنت و مدام شب روچ صحب و بیگاہ وتی پروردگار تسبیح و تحمید ءِ قولاً و فعلاً وردیدارنت ماں ظاہر و باطن ءِ چہ آئی یاد ءِ غافل مبنت

گڈا اللہ پاک ءِ مدد یقینی انت۔ اے حضور ءِ دیم گورکنان ءِ تمام اُمّت ءِ معلوم کنگ بُوت واجہ شاہ صاحبؒ بشنہ کنت کہ واجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ماں یک روچ ءِ صد صد برء استغفار کُرنگ ہر یک بندھے ءِ تقصیر بہ ہمائی درجہ ءِ رُوءِ انت پمشکا بہ ہر کس ءِ استغفار ضروری انت۔ ف۷ یعنی ہر کس ماں اللہ ءِ توحید ءِ ردا دلیلان و آسمانی کتابان پیغمبرانی معجزات و ہدایات ءِ ناحق ءِ جیڑہ کننت و بے بنیادیں گپان ءِ درشان کنان ءِ حق ءِ آوازءِ زیر کنگ لوٹنت ماں آیانی دست ءِ چیزے حجت و دلیل ھم نیست نہ درحقیقت ءِ ماں اِے ظاہریں جیزان ءِ شک و شبہ ءِ موقع ہست۔ ایوک ءِ وت سری و مغروری ہن کنوک انت کہ حق ءِ دیما بجکنت و پیغمبر ءِ اتباع (رندگیری) ءِ بکننت آ وتارا سک مزن لیکنت (حساب کننت)۔ چوش دلمانگ انت کہ چہ پیغمبر ءِ بُرزتریں زندگوازینت یا کم ازکم آئی ءِ دیما جُلگ وسر جھل کنگ مکیبیت۔ بلے بایدانت کہ

اشان یا دبدارنت کہ اشان ماں وتی مقصد و مرادءَ ھچبر کامیاب بوت نہ کننت باپیغمبرءِ دیما اشانءَ سرءِ اطاعت جہل کنگ کپیت واگں نہ یسک ذلیل و رسوا بنت ۔
ف بعنی اللہ پاکءِ پناہءَ بلوٹ کہ ہمانزا چہ اے جیڑہ کنوکاں نجات بدنت وچہ آہانی ناشرب کاراں دور بداریت ۔ دیمترا ھتیں مسئلہانی تحقیقی بیان انت کہ ماں آیاں اشان جیڑہ کنگ اَت مثلاً بعث بعد الموت (مرگءَ پد دوبارہ زندہ بوگ) کہ آیاں اشیءَ محال (مشکل) زانتگت یا توحید باری تعالیٰ کہ آئیءِ انکار کنوک اتنت ۔ ۹ یعنی سرظاہرءَ مادی حیثیتءَ آسمان و زمینءِ عظمت و دراجیءِ دیما انسان

چے حقیقت داریت لیکن مشرکان ھم تسلیم کننت کہ زمین و آسمانءِ پیدا کنوک ہما خداوند قدوس انت گڈا ہرکسءَ کہ اینکر مزنیں مخلوقاتے پیدا کتگ پہ آئیءَ مردمانی اول سرا پادوی برءَ پیدا کنگ چو نکائیءَ مشکل بیت ۔ حیرانی گپے کہ مردماں چوشیں زندیں گپاں ۔ ہم سرپد نہ بنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد

ف۱ یعنی یک کورے کہ آنچکیں راہءَ دلیست کت نہ کنت و یک چم دارکیں مردے کہ آ گوں مزن بصیرتءَ صراطِ مستقیمءَ گندیت و فہمیت آیا اے دوئیں برابر و ہمسر بوت کننت یا یک نکو کاریں مومنے و یک بدکاریں کافرءِ انجام یک ڈول بوت کننت اگں چوش بوت نہ کننت تو الّمی انت کہ یک روچے بیئیت و ھدیکہ اشانی فرق و تفاوت ظاہر بہ بیت و دوئینانی علم و عملءِ حاصلات ماں وتی کامل تریں صورتءَ ظاہر بہ بنت مگر افسوس کہ شما اینکر ہم فکر نہ کن ات ۔ ف۲ یعنی منی چندءِ بندگیءَ بکن ات کہ شمارا آئیءِ جزاءَ دیاں و البوکءَ چہ من بلوٹ ات کہ شمے لوٹگ ھورک نہ بیت ۔ ف۳ بہ بندگیءَ چہ وتی ربءَ سوال کنگ شرط انت ۔ سوال نہ کنگ مغروریءَ ظاہر کننت ۔ وچہ اے آیتءَ معلوم بوت کہ اللہ وتی بندھانی لوارءَ اشکنت ۔ اے گپ تو بیشک برحق انت مگر آئیءِ مطلب چوش نہ انت کہ ہریک بندہءِ ہریک دعاءَ قبول بکنت یعنی ہرچیز بجہ بلوٹیت کہ آئیءَ بدنت چوش نہ انت، آئی اجابت (دعاءِ قبول کنگءِ رنگ) ءِ بازانت کہ آیاں ماں حدیثان بیان کنگ بونگنت یک چیزےءِ دیگ بہ ہمائی مشیتءِ سرا موقوف و ہمائیءِ حکمتءِ تابع انت ۔ کما قال فی موضع آخر فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَاءَ (انعام رکوع ۴) بہ ہرجا دربندہءِ کار انت لوٹگ و اے لوٹگ وت یک عبادتے بلکیں عبادتءِ مجگ انت ۔ ف۴ ماں شپءَ سارتی و نہار وکیءِ چونائیءَ مردم ویسنت و آرام کننت و ھدے روچ بیت تو تازہ دم بوانءِ ماں روچءِ روشنیءَ وتی کاردبارءَ لگنت آونتءَ بہ چارءِ گندو ترنابءَ نقلی روشنیءِ حاجت نہ مانیت ۔ ف۵ یعنی حقیقی نعمتانی واجہءِ حقءَ جاہ یارگءِ رھیند چوش اَت کہ چہ وتی قول و فعل وچہ جان و دلءَ آئیءِ شکر ادا بکنیں بلے بازمردم شکرءِ بدلءَ شرک اختیار کننت ۔ ف۶ یعنی شپ و روچءِ تمام نعمتانی خداوند واجہ خداءَ قبول کن ات تو بندگی ہم ایوکءَ ہمائیءِ بوگ لوٹیت اے جاگہءَ

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَلَا الْمُسِيْٓءُ ۭ قَلِيْلًا مَّا تَتَذَكَّرُوْنَ ۝۵۸ اِنَّ

کہ کننت نیکیں کار و نہ بدکار کمیں شما پند حاصل کن ات ف۱ تحقیق

السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيْهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُوْنَ ۝۵۹

قیامت البت آیگی انت، نیست شک ماں آئیءَ تہا ۔ لیکن گیشتر مردم ایمان نیارنت

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُوْنِيْٓ اَسْتَجِبْ لَكُمْ ۭ اِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ

و گوشت شمے ربءَ، توار بکن ات منا را قبول کناں شمے توارءَ ف۲ بے شک ہماکس کہ تکبر کننت

عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دٰخِرِيْنَ ۝۶۰ اَللّٰهُ الَّذِيْ

چہ منی عبادتءَ زوت داخل بنت ماں دوزخءَ رسوابیانءَ ف۳ خدا ہما ذات انت

جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوْا فِيْهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۭ اِنَّ اللّٰهَ

کہ پیدا کتی پہ شما شپ تانکہ آرام بکن ات ماں آئیءَ، و روچی پیدا کت، یک گرےءِ گندگءَ ف۴ ۔ بے شک اللہ

لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ۝۶۱

البت فضلءِ خداوند انت بہ سرا مردمانی و لیکن زیات تر مردم شکر نہ گرنت ف۵

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۘ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۡ فَاَنّٰى

ہمیش انت خدا شمے ربّ پیدا کنوک ہرچیزءِ، نیست ھچ معبودے ابید چہ آئیءَ ۔ گڈا شما

تُؤْفَكُوْنَ ۝۶۲ كَذٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِيْنَ كَانُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ

کجا نگو سر جن ات ف۶ ھمے پیما برگردینگ بنت ہماکس کہ خداءِ آیتانی

يَجْحَدُوْنَ ۝۶۳ اَللّٰهُ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَّالسَّمَاۗءَ

انکار ش کنت اللہ ہما انت کہ اڈ کت پہ شما زمین قرارءِ جاگہ و آسمانءَ

بِنَاۗءً وَّصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ ۭ

بان ف۷ و صورت بستی شمارا گڈا شرّی اڈ کت شمے صورت و روزیگی دات شمارا چہ دلکشیں چیزاں ۔

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ ښ فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ۝۶۴ هُوَ الْحَيُّ لَآ اِلٰهَ

ہمیش انت خدا شمے پروردگار، گڈا بازبرکت دارک انت خدا کل عالمءِ پروردگار ف۸ آ انت زندگ ف۹ نیست ھچ معبودے

بارءَ شما چو نکائی سرگرداں برت کہ شمے حقیقی مالک یکے بہ بیت و عبادت و بندگی دگرےءِ بہ بیت ۔ ف۷ یعنی چونیہءِ جوڑ کت ۔ ف۸ چہ کل جانوران انسانءِ صورت بہتر وچہ گلائی روزیءَ آئیءِ روزی پاک صاف و شرتر انت ۔ ف۹ آئیءِ سرا بہ کتام دابےءَ فنا و موت طاری بوت نہ کنت و ظاہر انت و ھدے آئیءِ حیات ذاتی بوت تو حیاتءِ تمام لوازم ہم ذاتی بنت ۔ ۱۲

إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۗ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾
ابید چہ آئی. گڑا آئیءِ توار بکن اِت گوں اخلاص ءِ، آئیءِ بندگیءِ کنان ءِ. تمام توسیب اللہءِ ؤ گنت ھما رو دینگ کل عالم ءِ ف۱

قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
تو بگوش کہ بے شک من مہن کنگ بوتگاں ایکہ عبادت بکنان ہمایانی کہ شما آنش توار کن اِت ابید چہ خدا ءِ،

لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ
وھدیکہ آتکنت منی گورا ظاہریں نشانیاں چہ منی رب ءِ. ؤ منا حکم دیگ بوتگ ایکہ من تابعداری بکنان پہ رب ءِ

الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ
کل عالم ءِ ف۲ اللہ ھما انت کہ پیدا کتی شمارا چہ خاک ءِ ف۳ پدا چہ ترمپے آپ ءِ

ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ
پدا چہ بدنگیں خون ءِ ف۴ پدا در کنت شمارا یک کودکے، (پدا پلدنت شمارا) تانکہ شما سر بیئت بہ وتی زبادھیں وات

لِتَكُونُوا شُيُوخًا ۚ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّىٰ مِنْ قَبْلُ ۖ وَلِتَبْلُغُوا
پدا پلدنت شمارا تانکہ شما بیئت پیر کلان. ؤ لھتیں چہ شما ھما کس انت کہ آیانی روح قبض کنگ بیت چہ پیسرا (باقی پلدنت)

أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ ۖ
تانکہ شما برس اِت مدت ءِ مقرریں ف۵ ؤ تا شما غور بکن اِت ف۶ آ ھما ذات اِنت کہ زندگ کنت ؤ کُشیت

فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى
گڑا وہدے حکم بکنت پہ یک کارے ءِ گڑا تحقیق گوشیت آئرا بو گڑا آ بیت ف۷ آیا نہ دیت تو ھما

الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ الَّذِينَ
کسان ءِ جیڑہ کننت ماں خدا ءِ آیتان، کجا گردینگ بنت. ھما کسان کہ

كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ
دروغ بند کُتش کتاب ءِ ؤ ھر چیکہ ما دیم دات گوں وتی پیغمبران. گڑا زوت

يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾
زانت (حقیقت ءِ) ف۸ وھدیکہ طوق بنت ماں آیانی گردنان ؤ زمزیل ہم ف۹ کشکان کنگ بنت

ع ۷ ۸ ۱۲

ف۱ کمالات ؤ خوبی تمام وجودیات ءِ تابع انت ھما ذات کہ علی الاطلاق حیّ (زندگ) انت ہمائی ءِ جند عبادت ءِ مستحق ؤ تمام کمالات ؤ خوبیانی مالک انت پمشکا چہ هو الحی ءِ بعد اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ فرمائینت چوشکہ ماں اوّلی آیت ءِ نعمتانی ذکر ءِ کنان ءِ، فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِیْنَ فرمائینتگت. چہ لھتیں سلف ءِ منقول انت کہ چہ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ءِ پدا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ گوشگ بہ بیت آئی ماخذ ھمے آیت انت ف۲ یعنی واضحیں ؤ ظاہریں نشانیانی گندگ ءِ بعد کسے چے حق داریت کہ یکیں خدا ءِ دیما سر ءِ بسجدہ ءِ عبادت ؤ خالص ہمائی ءِ حکمانی تابعداری ءِ مکنت. ف۳ یعنی شمے پت آدم ءِ، یا شمارا اے داب ءِ کہ نطفہ ہرچ غذا ءِ خلاصہ انت آ چہ خاک ءِ جند ءِ پیدا بوتگ. ف۴ یعنی بنی آدم ءِ اصل یک ترمپے آپ (منی ءِ قطرہ) انت کہ دیم تر ءِ ہمائی بستگیں خون جوڑ کنگ بوت. ف۵ یعنی چہ چُک ءِ ورنا ؤ چہ ورنائی ءِ پد پیر بیت. ؤ لھتیں مردم چہ ورنائی ؤ پیری ءِ پیسر مرگ ءِ انباز کننت بہرحال کلان ءِ دال یک مقرریں مدتے ؤ نام گپتیں وعدے ءِ رسگی انت چہ موت ؤ حشر ءِ کسے ہم مستثنیٰ نہ انت. ـــ

ہر آنکہ زاد بناچار بایدش نوشید
زجام دھر مے کُلُّ مَنْ عَلَیْهَا فَانٍ

ف۶ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ءِ یعنی فکر بکن اینکہ احوال (و دَوَر) تئی سرا گوستنت بوت کنت کہ تئی سرا دگہ یک حالے بگوزیت ؤ ہمائی مرگ ءِ پد زندگ بوگ انت آخر آ ئرا پرچا مشکل زان اِت. ف۷ یعنی بہ آئی ءِ کاملیں قدرت ؤ شان ءِ "کُنْ فَیَکُوْنُ" ءِ دیما اے خبر چوں مشکل انت کہ موت ءِ بعد دوبارہ شمارا زندگ بکنت. ف۸ اشی ءِ تکذیب ءِ انجام چوش بیت. ف۹ زنجیر ءِ یک سرے گوں طوق ءِ بندگ بیت ؤ دومی سر ماں فرشتیانی دست ءِ بیت اے داب ءِ چہ مجرمان ؤ قیدیان بار گ بہ ئینت - ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

فِي الْحَمِيمِ ۙ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا

ماں لہڑدانگیں آپ ءِ پدا ماں آس ءِ تاپگ بنت ۔ ف۱ پدا آیاں ءِ گوشگ بیت کجا بوتنت

كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَل لَّمْ

ہرچیکہ شما شریک قرار دا تگت چہ خدا ءِ ابید ف۲ گوشنت آنگار بوتنت چہ مئے دیما ف۳ بلکیں ہچبر

نَكُن نَّدْعُو مِن قَبْلُ شَيْئًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾

ما توار نہ کتگ پیسرا یک چیزے ءِ ف۴ ھمے داب ءَ گمراہ کنت خدا کافران ءَ ف۵

ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ

اے سزا بہ ھمے سبب انت شما پہٹھل تروگرد کتگت ماں زمین ءَ نا حق ءَ ، و بہ ھمے سبب انت کہ شما

تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ

ناز و نخرہ کتگت ف۶ مان بہ بیت دروازگاں دوزخ ءِ ف۷ پہ مدامیگی ماں آئی ءَ ، گڈا بدیں

مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۚ فَإِمَّا

جاگہے دوزخ پہ تکبر کنوکاں گڈا صبر بکن تو (اے محمد) بیشک خدا ءِ وعدہ راست انت ۔ گڈا اگں

نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا

ما پیش بدارین ترا لھتے ہر چیکہ وعدہ کنیں ما گوں آیاں ، یا اگں تئی روح ءَ قبض بکنیں گڈا مئے نیمگ ءَ

يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن

پدا واتر کنگ بنت ف۸ و تحقیق ما دیم دات پیغمبران ءَ چہ تو پیش چہ آیاں لھتیں ہما انت کہ

قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ

آیانی قصہ ما گوشتگنت ترا و لھتیں ہما انت کہ آیانی قصہ ما نہ گوشتگنت گوں تو ف۹ و نہ بایدانت

لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ

پہ یک پیغمبرے ءِ کہ بیاریت یک نشانی ءَ مگر بہ خدا ءِ حکم ءَ ف۱۰ وھدیکہ آتک اللہ ءِ حکم

قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ

فیصل بوت گوں انصاف ءَ و ماں ناداں ءِ کپتنت اودا دروغ بند ف۱۱ خدا ہما انت کہ آئی ءَ پیدا کت

ع ۸/۱۰ ۱۲

ف۱ یعنی ماں دوزخ ءِ برے گرمیں آپ ءِ و برے آس ءِ عذاب دیگ بیت (اعاذنا اللہ منہما) ف۲ یعنی اے وقت چہ آیانِ کسے ءِ کار ءَ نئیت ۔ اگں بوت کنت تو آیاں بہ مددگی توار پہ بجن اِت ۔ ف۳ چہ مئے دست ءَ درشتنت شاید آ ونت ءَ عابدین و معبودین چہ یک دگرے ءَ جدا جدا کنگ بہ بنت یا ضَلُّوا عَنَّا ءِ مطلب اے بہ بیت کہ نلی نوری موجود بہ بنت مگر وہدے چہ آیاں ہچ فائدہ ھے نہ رسیت تو آیانی بوگ یا نہ بوگ ہر دو برابر انت ۔ ف۴ اکثر مفسران اشی ءِ مطلب چوش گیتگ کہ ما ہر کسے ءَ ماں دنیا ءَ توار پہ جتگت نوں اے خبر ظاہر بوت کہ درحقیقت ءَ آ ہچ نہ انت چوش بگوش کہ آ اشی ءَ بہ حسرت وارمان ءِ ڈول ءِ درشان کنان وتی رد کاریانی اعتراف ءَ کننت ۔ واجہ شاہ صاحبؒ ءِ کلام ءِ حاصل چوش انت کہ مشرکان اول سر ءَ منکر بونگ ننت کہ ما کسے ءَ شریک جوڑ نہ کتگت نوں حیران بوان ءَ چہ اشانی دپ ءَ در کپیت ضَلُّوا عَنَّا کہ ماں اشی ءَ شریک قرار دیگ ءِ اعتراف و قبولی انت ، پدا چیزے خیال کنان ءَ انکار کننت کہ ما بغیر چہ خدا ءَ دگہ ہچ کس ءَ توار پہ نہ جتگت ۔ ف۵ یعنی چوش کہ ادا انکار کنان ءَ چہ راہ ءَ رد بوننت و پدا حیران بوان ءَ اقرار ش کُت ھمے حال اے کافرانی ماں دنیا ءَ ات ۔ ف۶ یعنی دلیست شما نا حقیں بٹاک و مزنی و غرور ناکی ءِ انجام چوش بیت نوں شمے آسٹگ و پگ کجا نگوشت ۔ ف۷ یعنی ہر قسم ءِ مجرم چہ ہما دروازہ ءُ کہ پہ آیاں تجویز کنگ بوتگ ماں جہنم ءَ داخل کنگ بنت ۔ ف۸ یعنی اللہ پاک ءَ آیاں ءَ عذاب دیگ ءِ ہرچ وعدہ ھے فرمائینتگ آ یقیناً سر جم بیت ، ممکن انت کہ کتام وعدہ ماں واجہ نبی ءِ موجودگی ءَ تمام بہ بیت (چوشکہ "بدر" و فتح مکہ ءَ بوت) یا واجہ نبی ءِ وفات ءَ پد بہر جاو راشان ردے بدے کنان ءَ ہچ جاہ درشت نہ کننت کلاّنی انجام بہ مئے دست ءُ انت چہ اے زندگی ءَ بعد عذاب ءِ سرجمی ماں دومی زندگی ءُ بیت نجات چہ ہچ داب ءَ نہ بیت ۔ ف۹ یعنی لھتینانی تفصیلی احوال بیان کُت لھتین ءِ نہ کت (ممکن انت کہ چہ اے آیت ءِ نزول ءَ رند آیانی ہن مفصل احوال بیان کتگ) بہر جاو رہر کس ءِ نام معلوم انت بہ آیاں تفصیلاً و ہر کس ءِ نام وغیرہ معلوم نہ انت بہ آیاں اجمالی ایمان آرگ الّمی انت ، لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۔ ف۱۰ یعنی اللہ پاک ءِ دیما کُلّ عاجز انت رسولان ءَ ہم اے اختیار نیست انت کہ ہرچ رنگ ءِ معجزہ ھے بلوٹنت مخلوق ءِ پیش بدار نت ایوک ءَ ہما نشانیاں ءَ پیش داشت کننت کہ آئی ءِ اجازت چہ حق تعالیٰ ءِ جانب ءَ بہ بیت ۔ ف۱۱ ھروھدیکہ اللہ ءِ حکم سر بیت ماں رسولان و آیانی قومانی میانجی ءَ گوں حق و انصاف ءَ فیصلہ کنگ بیت آ وھدءَ رسول شرفدار و سوب مند بیئنت و ماں باطل پرستانی نصیب ءَ ابید چہ ذلت و رسوائی ءَ دگہ ہچ نہ بیت ۔ ۱۲

لَكُمُ الْاَنْعَامَ لِتَرْكَبُوْا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ﴿۷۹﴾ وَلَكُمْ فِيْهَا

پہ شما ۔ د لوتان ءِ تاکہ سواری بکن اِت لهتین ءِ سرا و لهتین ءِ بور اِت و شمارا ماں دلوتاں

مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوْا عَلَيْهَا حَاجَةً فِيْ صُدُوْرِكُمْ وَعَلَيْهَا وَ

باز فائدہ ہست انت ف۱ و تاکہ شما سر بہ بِئِت آ ئی ءِ سرا سوار بیان ءِ بہ یکے کارے ءِ کہ آماں شمے دل ءِ انت ۔ و دلوتانی سرا و

عَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُوْنَ ﴿۸۰﴾ وَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ ۖ فَاَيَّ اٰيٰتِ اللّٰهِ

بوجیگانی سرا باران لڈ اِت ف۲ و پیش داریت شمارا وتی قدرتان ءِ گڈا کتام کتام نشانیان ءِ خداءِ

تُنْكِرُوْنَ ﴿۸۱﴾ اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ

شما منکر بئِت ف۴ آیا گڈا آیان نرو گرد نہ کت ماں سرزمین ءِ گڈا بدیتین اِش کہ چون بوت

عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۗ كَانُوْا اَكْثَرَ مِنْهُمْ وَاَشَدَّ قُوَّةً وَّ

انجام چہ آیاں پیشی مردمانی آ اَنت گیشتر چہ آیان و زیات تر ماں قوت ءِ و

اٰثَارًا فِي الْاَرْضِ فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿۸۲﴾

کاربدان کہ هشتنت اِش ماں زمین ءِ گڈا آ نیا تک آیانی کارءِ ہر چیکہ آیان کمائی کتگت ف۵

فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَرِحُوْا بِمَا عِنْدَهُمْ مِّنَ

گڈا وہدیکہ آتکنت آیانی گورءِ پیغمبر آیانی گوں نشانیاں ظاہریں گل و سادہ بوت انت بہ ہر چیکہ آیانی گورا

الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۸۳﴾ فَلَمَّا رَاَوْا

هستنت چہ علم ءِ و چک ءِ کپت آیانی ہما چیز کہ بہ آ ئی کلاگ اِش گپتگت ف۶ پدا وہدیکہ آیان دیت

بَاْسَنَا قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهٗ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهٖ مُشْرِكِيْنَ ﴿۸۴﴾

مئے عذاب گوشتش کہ مایکیں خداءِ سرا ایمان آورتگیں و منکر بوتیں چہ ہما چیزان کہ ماگوں آ ئی شریک کرتگیں ف۷

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا ۗ سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتِيْ

گڈا فائدہ نہ دات آیان ءِ ایمان ءِ آیانی وہدیکہ دیتش مئے عذاب ف۸ ۔ خداءِ دستور انت کہ

قَدْ خَلَتْ فِيْ عِبَادِهٖ ۚ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكٰفِرُوْنَ ﴿۸۵﴾

گوستگ ماں آ ئی ءِ بندہان و تاوان بار بوتنت اودا کافران ف۹

ع ۹ / ۱۴

ف۱ مثلاً چہ آیانی پوست، مود و پشم ءِ قسما قسمیں فائدہان حاصل کن اِت ۔ ف۲ سواری کنگ ماں وتی جاگہ ءِ یک مقصدے داریت و چہ سواری ءِ ذریعہ ءِ انسان بازیں دینی و دنیاوی مقصدان حاصل کنت ۔ ف۳ یعنی ماں خشکی ءِ جانورانی پشت ءِ و ماں دریا ءِ بوجیگان سوار بوان ءِ نرو گرد کن اِت ۔ ف۴ یعنی اینکر سر ظاہریں نشانیانی گندگ ءِ سرا ہم انسان داں کتام حدءِ انکار کنان بیت ۔ (و دنیگہ کئے بزانت کہ اللہ پاک دگہ چنکر نشان پیش بداریت)۔ ف۵ یعنی چدو پیش بازیں قوم گوستگ و شتگنت کہ آیان ماں راج و زور و قوت ءِ حساب ءِ چہ اشان باز زیات تر اَنت آیان چہ اشان باز گیش بہ زمین ءِ سرا وتی یادگاران و نشانیان ہشت و شتنت بلے وہدے خداوند کریم ءِ عذاب آہت تو آ زور و قوت و طاقت یا ساز و سامان ءِ ہچ درد نہ وارت ہنچوش بس تباہ و برباد بوان ءِ بیگواہ بوتنت ۔ ف۶ یعنی روزگار ءِ ازباب و مادّی ترقیات ءِ ردا آیانی گورءِ ہر قدر علم ہست اَت و ہر ہچ قسم ءِ ردیں عقیدہانی سرا وتی دلش بستگنت بہ ہمائی فخرش کرتگت و ٹہل و نازش کتگت وانبیار علیہم السلام ءِ علوم و ہدایات ءِ حقیر و ادنیٰ حساب کنان ءِ کلاگ گرگ بنا کتگت آخر یک وقتے اہت وہدیکہ وتی کندگ (ھندگ) و کلاگ گرگ ءِ حقیقت معلوم بوت و آیانی کلاگ و مسخرہ چیتکا آیان وتی چک ءِ کپت ۔ ف۷ یعنی ہر وہدیکہ عذاب جہانی دیما آہت و آئی گندگ ءِ موہ رس اِت نوں اشان ءِ ہوش آہت و ایمان و توبہ ءِ فکر ءِ ماں دل ءِ جاہ جت نوں زانتش کہ ایوک ءِ چہ یکّیں خداءِ ذات ءِ کار شر بیئنت، ہر کس ءِ ما خدائی درجہ داتگت آیان کل عاجز و بے کار انت ۔ اے مئے مزن احمقی و گستاخی اَت کہ آ چیزان ءِ ما ہمنکر بالا برت کہ ما اشان ءِ خدائی تخت ءِ سرا ندارینت ۔ ف۸ یعنی نوں چہ پشومانے بوگ و گناہانی اعتراف (منّگ) کنگ ءِ ہچ فائدہ نیست ایمان و توبہ ءِ ساعت گوست و شت بہ عذاب ءِ گندگ ءِ سرا تو ہر کس ءِ بے اختیار یقین وت کیت مگر اے یقین نجات دیوک بوت نہ کنت، نہ چہ اے یقین ءِ آیگ ءِ ذریعہ ءِ آہنگیں عذاب ٹگلیت ۔ قال تعالیٰ وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السَّيِّاٰتِ حَتّٰىٓ اِذَا حَضَرَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ اِنِّيْ تُبْتُ الْـٰٔنَ وَلَا الَّذِيْنَ يَمُوْتُوْنَ وَهُمْ كُفَّارٌ ۔ (نساء رکوع ۳) وقال فی قصہ فرعون آٰلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِيْنَ ۔ وفی الحدیث "ان اللہ تعالیٰ یقبل توبة العبد ما لم یغرغر"، ف۹ یعنی چہ بندہ ءِ ہمے داب ءِ بوان انت کہ اول سرءِ گوں انکار و کلاگ ءِ کار گرت وہدیکہ ماں عذاب ءِ گرفتار بہ بیئنت تو گڈا آ ساعت ءِ شور و کوکار کننت و وتی ردکاریان ءِ قبول کننت ۔ اللہ پاک ءِ عادت چوش انت کہ آ بے وقت ءِ توبہ ءِ قبول نہ کنت ۔ آخر کار منکرین ماں وتی گناہانی پاداشن ءِ خراب و برباد بہنت ۔ اللھم احفظنا من الخسران واحفظنا من غضبك وسخطك فی الدنیا والاٰخرة (تمت سورة المؤمن ولله الحمد والمنة ۔)

سُوْرَةُ حٰمٓ السَّجْدَةِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اَرْبَعٌ وَّخَمْسُوْنَ اٰيَةً وَّسِتُّ رُكُوْعَاتٍ

سورۃ حٰمٓ سجدہ ماں مکہ ءَ نازل بوت ایشی ءِ تہا پنجاہ وچار آیت و شش رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

حٰمٓ ① تَنْزِيْلٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ② كِتٰبٌ فُصِّلَتْ اٰيٰتُهٗ

ایر گیتگیں انت چہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوک ءِ نیمگ ءَ وا۔ اے کتابے کہ گیشینگ بوتگنت آئی ءِ آیات

قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ③ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا ۚ فَاَعْرَضَ

درحالیکہ قرآن وا عربی ءَ انت پہ قومیکہ زانوک انت وا مژدہ دیوک و ترسینوک وا گُڈا دیم ترینت

اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُوْنَ ④ وَقَالُوْا قُلُوْبُنَا فِيْٓ اَكِنَّةٍ مِّمَّا

زیاتیں مردماں گُڈا آ نہ اشکننت وہ وگوشتنش مئے دل ماں پوشا انت چہ ہما خبرے ءَ

تَدْعُوْنَآ اِلَيْهِ وَفِيْٓ اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَّمِنْۢ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ

کہ تو ادیر جنے مارا پہ آئی ءِ نیمگ ءَ۔ و مئے گوش گران انت و مئے و تئی میانجی ءَ پردہ انت

فَاعْمَلْ اِنَّنَا عٰمِلُوْنَ ⑤ قُلْ اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوْحٰٓى اِلَيَّ

گُڈا تو وتی کار ءَ بکن ما وتی کار ا کنیں وا تو بگوش بے شک من یک انسانیاں شمے ڈولیں کہ وحی کیت منی نیمگ ءَ

اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ فَاسْتَقِيْمُوْٓا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوْهُ ۗ

کہ شمے پروردگار معبود انت یکتائیں گُڈا اِنچک ءَ دیم ءِ بکن ات ہمائی ءِ نیمگ ءَ و بخشش بلوٹ چہ آئی ءَ وا

وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِيْنَ ⑥ الَّذِيْنَ لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ

و زار پہ مشرکان کہ آ نہ دینت زکوٰۃ و آیاں

بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كٰفِرُوْنَ ⑦ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

آخرت ءِ منکر انت وا بے شک ہماکساں کہ ایمانش آرت و خوبیں کارش کُت

لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ ⑧ قُلْ اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُوْنَ بِالَّذِيْ

پہ آیان انت ثواب بند نہ بیوکیں وا تو بگوش آیا شما انکار کنوک اِت ہما ذات ءِ

ع ۱۸ ۱۵

وا یعنی اللہ تعالیٰ ءِ مزن مہربانی و رحمت بندگانی سرا انت کہ پہ آیانی ھدایت ءَ چوشیں عظیم الشان و بے درورین کتاب نازل فرمائینت۔ وا لفظانی حساب ءَ آیتانی جدا جدا بوگ تو ظاہر انت مگر چہ معنوی حیثیت ءَ ہم صدھا قسم ءِ علوم و مضمونانی گیش و گیوار ماں مختلف آیتاں کنگ بوتگنت وا یعنی قرآن کریم ماں اعلائیں درجہ ءِ صاف صافیں عربی زبان ءَ نازل کنگ بوتگ کہ آئی اولی مخاطبانی ماتی زبان اَت تانکہ آ مردماں اشی ءِ سربوگ ءِ رداجخال ءَ مکپینت و ت ہم سرپد بہ بنت و ایدگران ءَ بہ سَری ءَ سروسوج کُت بکننت مگر اشی ءِ باوجود ہم ظاہر بیں گپے کہ ہماکس چہ اشی ءَ نفع گیپت کننت کہ سمجھ دار انت نزانکاریں جاہل اشی ءِ قدر ءَ ہچ زانت کُت نہ کننت۔ وا یعنی قرآن وتی منوکان ءَ نجات و فلاح ءِ مژدہ (مستاگ) دنت و منکران چہ بدیں انجام ءَ ترسینیت۔ وہ یعنی اے کُل خیرانی باوجود ہم حیرانی گپے کہ چہ اشان باز مردم اے کتاب ءِ گیش قیمتی نصیحتانی طرف ءَ دلگوش گور نہ کننت۔ وو ھدے اے طرف ءَ دلگوشی مدینت تو اشکنگ ءِ سوال پیدا نہ بیت و بندِ خبر ءَ اگں چہ گوشاں گوش ہم بدارنت بلے چہ دل ءِ گوشان نہ اشکننت و قبول کنگ ءِ توفیق نہ بُوت تو اشکنگ با نہ اشکنگ برابر انت۔ وا یعنی تیوگ ءَ نہ ہمنکہ نصیحت ءِ طرف ءَ دلگوش گوُر نہ کننت۔ بلکیں ھنچیں گپ جننت کہ ناصح بالکل دل پروش بیت و دیم ترد ءَ نصیحت کنگ ءَ ہم ترک بدنت مثلاً اشاں گوشت کہ مئے دلانی سرا چہ تئی طرف پوش پوشینگ بوتگنت ہمشکا او دا ہچ خبرے سر نہ بیت و بدے تو گپ جنے تو مئے گوشاں سک بُرزیں توار ان اشکنگ ءَ لگنت اشکنگ ءِ گرانی ءِ سبب ءَ ہچ اشکنگ نہ بیت و مئیگ و شمے میانجی ءَ یک ھنچیں پردھے لوچان انت کہ گوں آیک دگرے ءَ بہ ملاقات نہ بیت، یعنی دشمنی و علادت ءِ آدیوار کہ درمیان ءَ انت آ دہر ءَ دور کنیت گڈا ماگوں یک دگرے ءَ دوچار بیت کنیں بلے چوشی بوگ ناممکن انت بدا نوں تو چیا وتی مغز ءَ ترند بند کنے مارا بہ مئے حال ءِ سرا بِل بکن تو وتی کار ءَ کنان بہو، ماگوں وتی کار ءِ گلائیش بئیں اے آمینت ءَ ھجبر مدار کہ تئی خبر مئے سرا اثر کننت۔ وے یعنی نہ من خدایان کہ زبردستی شمے دلاں بترینان و نہ من فرشتہ ئے آں کہ پہ آئی دیم دیگ ءَ شما مدام فرمائش کنگا ئت و نہ من دگہ یک مخلوقے آں بلکیں چہ شمے جنس و قسم ءِ یک انسانے آں کہ آئی ءِ خبر ءِ اشکنگ ہم جنسی ءِ سبب ءَ آسان بوگ لوٹیت، و من ھما مرد ماں کہ آئرا حق تعالیٰ ءَ وتی آخری و پہ کامل نزیں دحی ءَ درچتگ۔ ہمشکا توری شما ہر قدر دیما بترین اِت و ہر قدر دیر و شیں گپ بکن اِت من خدائی پیغام ءِ ضرور شمارا سرکنان۔ منا بہ وحی ءِ معرفت ءَ گوشتگ بوتگ کہ شمے کلانی معبود و حاکم یکے کہ ابید چہ آئی ءَ کسے ءِ بندگی کنگی نہ انت لہٰذا کلان ءَ لازم انت کہ ماں کُل احوالاں و جاوراں تچک ءَ ہما یکیں خدا ءِ نیمگ ءَ دیما بترینیں چہ آئی ءِ راہ ءَ نشے ہم قدمان ءَ اینگر یا آنگر مکنیں و پیسرا اگں ماچپ و چوٹ بوتگیں تو چہ وتی پروردگار ءَ معافی بلوٹیں و پیشی وگڈی خطایان بہ بخشائینیں۔ وہ ہماکسانی معاملہ گوں اللہ پاک ءَ اے داب ءَ انت کہ عاجز و بے وسیں مخلوق ءَ ماں آئی ءِ بندگی ءَ شریک کننت و گوں بندھاں اشانی معاملہ چوش انت کہ صدقہ و زکوٰۃ ءِ زرّان ءَ بہ کتام محتاج و مسکین ءِ سرا خرچ کنگ ءِ روادار ہم نہ انت گوں اشی ءَ ہور اشان چہ وتی انجام ءِ طرف ءَ ہم پہکہ غافل و بے فکر انت چیا کہ اشان تسلیم نہ کننت کہ مرگ ءَ بعد دگہ زندگی ھست اِنت و ہر کس ءِ حساب داد ہم بیت چوشیں مردمانی مستقبل ہلاکت و بربادی ءَ بغیر دگہ چے بیت کنت۔ (تنبیہ) لھتیں سلف ءَ اداچہ الزکوٰۃ ءَ مراد کلمہ طیبہ زرتگ۔ و لھتین ءَ الزکوٰۃ ءِ معنیٰ پاکیزگی و صفائی گپتگ، مطلب چوش بیت کہ اے مردماں وتی نفس ءَ چہ فاسدیں عقیدھاں و چہ بدیں کرداراں پاک و صاف نہ کننت ماں اشی ءَ کلمہ طیبہ ءِ ترک دیگ و زکوٰۃ وغیرہ ءِ ادا نہ کنگ ہم آھت وھذا کما قال "قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى"۔ وقال "قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰهَا"۔ وقال "وَحَنَانًا مِّنْ لَّدُنَّا وَزَكٰوةً" وغیر ذالک۔ شاید اے معنیٰ ہمشکا ادا زرگ بوتگنت کہ کافران مخاطب بالفروع نہ انت یا ہمشکا کہ آیت مکی بے و زکوٰۃ وغیرہ ءِ تشخیص ماں مدینہ ءَ بوت واللہ اعلم۔ وہ یعنی آیانی مزد ءِ پد ءَ (سلسلہ) کدی بند نہ بیت داں ابد الآباد ءَ جاری بیت۔ ماں جنت ءَ سربوان ءَ نہ پہ آیان فنا و نہ پہ آیانی ثواب ءَ

۱۲

ف۱ یعنی چنکر حیرانی گیّے کہ ربّ العالمین ءِ وحدانیت وصفاتِ کمالیہ ءِ انکار کن اِت واہدگہ چیزان ءِ آئی برابر زان اِت حالانکہ اِے چیزان یک ذرہ ءِ کدّا ہم اختیار زدا ننت۔ ف۲ دماں آئی ءِ توک ءِ برکت ماں کُتی۔ یعنی قسم قسم ءِ معدن۔ درچک، میوہ، نیبگ، غلّہ، وحیوانات چہ زمین ءِ درکپنت۔ و مقدّر کُت ماں آئی ءِ خوراک آئی ءِ۔ یعنی ماں سرزمین ءِ آبادبیوکانی وراکان (خوراکان) ءِ گوں یک خاصیں مقدارے ءِ وحکمت ءِ ماں زمین ءِ توک ءِ ایرکننت چنانچہ ماں ھمک اقلیم و ملک ءِ اود ءِ باشندھانی تب وضروریات ءِ روءِ وراک جربدہ کنگ بوتگنت۔ ف۳ اے کُل کار ماں چار روچ ءِ سرجم بوُت، ماں دو روچ ءِ زمین پیدا کنگ بوُت و ماں اید گہ دو روچاں آئی ءِ متعلقات (تعلق دار وکیں ازباب وسامان) ءِ بند وبست لوُت ہر کس جُست بگریت یا جُست کنگ ءِ ارادہ بداریت آئرا بگوُش اِت کہ اِے کُل اَوار بوان ءِ سرجمیں چار روچ بوتنت بغیر چہ کمّی چُنڈی ءِ دکمی گیشی ءِ واجہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت،، یعنی (جُست کنوکانی) پسّہ پورا بوُت۔

خَلَقَ الْاَرْضَ فِيْ يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُوْنَ لَهٗۤ اَنْدَادًا ؕ ذٰلِكَ
کہ آئی ءِ پیدا کُت زمین ماں دو روچ ءِ و ہمسر کن اِت گوں آئی ءِ دِگران ءِ۔ و آہستنت

رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ۚ﴿۹﴾ وَجَعَلَ فِيْهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبٰرَكَ
پروردگار کُل عالم ءِ ف۱ و پیدا اِگ کُت ماں زمین ءِ کوہ آئی ءِ سرءَ ا و برکت ماں کُتی

فِيْهَا وَقَدَّرَ فِيْهَاۤ اَقْوَاتَهَا فِيْۤ اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ ؕ سَوَآءً لِّلسَّآئِلِيْنَ ﴿۱۰﴾
ماں آئی ءِ وایرکت آئی ءِ تہا وردو وراک آئی ءِ ف۳ ماں چار روچ ءِ۔ بیان گیشینگ بوت پہ سوال کنوکان

ثُمَّ اسْتَوٰۤى اِلَى السَّمَآءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ
پدا دلگوش گوُرکُتی آسمان ءِ نیمگ ءِ و آدوت ءِ بیاات ف۴ پدا گوُشتی آئرا و زمین ءِ

ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا ؕ قَالَتَاۤ اَتَيْنَا طَآئِعِيْنَ ﴿۱۱﴾ فَقَضٰىهُنَّ
بیاات شما ہر دوئیں پہ وشی ءِ یا پہ نا وشی ءِ، گوُشت آیان ءِ ما آتکیں پہ وشی ءِ ف۵ گڈا جوڑ کنتنی آیان

سَبْعَ سَمٰوٰتٍ فِيْ يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فِيْ كُلِّ سَمَآءٍ اَمْرَهَا ؕ
ہفت آسمان ماں دو روچ ءِ ف۶ و وحی دیم دات ماں ہر آسمان ءِ تدبیر آئی ءِ و

وَزَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيْحَ ۖۗ وَحِفْظًا ؕ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ
ماسپہ دارکت دنیا ءِ آسمان گوں چراغان و محفوظیں کُن۔ ھمیش اِنت تدبیر

الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ ﴿۱۲﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوْا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صٰعِقَةً
زبردست دانا ءِ ف پدا اگں روگردانی کننت تو گڈا بگوُش ترسینت من شمارا چہ یک ترندیں عذابے ءِ

مِّثْلَ صٰعِقَةِ عَادٍ وَّثَمُوْدَ ﴿۱۳﴾ؕ اِذْ جَآءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْۢ
مثل ترندیں عذاب ءِ عاد و ثمود ءِ وھدیکہ آتکنت آیانی گورءِ پیغمبر چہ

بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُوْۤا اِلَّا اللّٰهَ ؕ قَالُوْا
آیانی دیما و آیانی پُشت ءِ ف۱ ایکہ شما عبادت مکن اِت مگر خدا ءِ، گوُشتش

لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَاۤ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿۱۴﴾
اگں بلوٹتیں مے ربّ ءِ نوالبت دیم داتی فرشتیان، گڈا ا نتی آورتگیں ءِ ما قبول نہ کنیں ف۱

(تنبیہ) اداچہ،، روچان،، مراد ظاہر اِنت مئے ہمے معروف روچ بیت نہ کننت چیاکہ چہ زمین و روچ وغیرہ ءِ پیدائش ءِ پیش اشانی وجود ءِ شبینگ ھم نیست اَت لامحالہ ھمے روچانی مقدار مراد بیت یا ہما روچ مراد بہ بیت کہ آئی ءِ بابت ءِ قرآن مجید ءِ فرمائینتگ وَاِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ (حج رکوع ۶) و الله اعلم۔ ف۴ یعنی پدا آسمان ءِ نیمگ ءِ دلگوش گوُرکُت کہ آ ساعت ءِ کُل بیّے اَت چہ دُوتاں آئرا بہروبانگ کنان ءِ ھفت وَنڈ جوڑ کُت کہ ھفت آسمان تیار بوُتنت چوشکہ دیمترا پیداک اِنت۔ (تنبیہ) بوت کنت کہ چہ،، دخان،، ءِ آسمانانی مادّہ ءِ نیمگ ءِ اشارہ بہ بیت۔ ف۵ یعنی ارادہ کُت کہ چہ اِے دوئینانی (آسمان و زمین) ءِ اَوار کنگ ءِ دنیا ءِ آباد بکنت نوری اشان چہ وتی تب ءِ روءِ اَوار بہ بنت یا پہ زور و زبردستی ءِ اَوار بہ بنت (بہ ہر جاورءِ ہر دوئینانءِ اوار کنان ءِ یک نظامے جوڑ کنگی اَت) آدوئیں چہ وتی وتی تب ءِ حساب ءِ یک جاہ بوتنت چہ آسمان ءِ روچ ءِ برانز (شعاع) آتک گرما گرمی ءِ آ بیگ شروع بوُت۔ گوات جست بوتنت چہ آیاں دنز (گرد و غبار) وبھاپ بالا بوتنت۔ پدا اشان آپ ءِ شکل اختیار کُت دھور گوارگ ءِ، لگت کہ چہ آئی ءِ ذریعہ ءِ ماں زمین ءِ قسما قسمیں چیز پیدا بوتنت، وپیسرءِ چیز بچہ گوشتگت کہ،، ماں زمین ءِ آئی ءِ خوراک ءِ ایر کننت،، یعنی ماں آئی ءِ قابلیت اِے چیزانی درکنگ ءِ ایر کتگت۔ والله اعلم۔ ف۶ یعنی آچار روچ اِنت وماں دو روچ ءِ آسمان ئی جوڑ کُت کُل شش روچ بوتنت۔ چوشکہ دگہ جاھے،، سِتَّةِ اَيَّامٍ،، ءِ تصریح موجود اِنت۔ (تنبیہ) ماں ہر چ احادیث مرفوعہ ءِ کائنات ءِ تخلیق ءِ رداردچانی تعین وترتیب آھتگ کہ فلاں فلاں چیز الله پاک ءِ ھفتگ ءِ فلاں فلاں روچ ءِ پیدا کُت ماں آیان کتام صحیح حدیث دنبگہ چہ نگاہ ءِ نہ گوُستگ حتیٰ کہ ابوہریرہ ءِ حدیث ءِ بابت ءِ کہ ماں صحیح مسلم ءِ اِنت ابن کثیر نبشتہ کنت،، وهو من غرائب الصحيح وقد علله البخاري في التاريخ فقال رواه بعضهم عن ابي هريرة عن كعب الاحبار وهو الاصح،، وماں روح المعانی ءِ چہ قفال شافعی،، نقل کتگ تفرد به مسلم وقد تكلم عليه الحفاظ على ابن المديني والبخاري وغيرهما وجعلوه من كلام كعب وان ابا هريرة انما سمعه منه ولكن اشتبه على بعض الرواة فجعله مرفوعًا۔ باقی چہ قرآن کریم ءِ اے آیت وسورہ بقرہ ءِ آیت ثُمَّ اسْتَوٰۤى اِلَى السَّمَآءِ فَسَوّٰىهُنَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ،، ءِ چہ ھر چیکہ ظاہر بیت کہ ھفت آسمان چہ زمین ءِ پیدائش ءِ بعد جوڑ کنگ بوتنت وماں سورہ،، نازعات،، ءِ،، وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰىهَا،، ءِ چہ ظاہر بیت کہ زمین چہ آسمان ءِ بد چیر گیجگ بوُت اشی ءِ جواب بازڈول ءِ دیگ بوتگ۔ احقر ءِ ابوحیان ءِ تقریر پسند انت یعنی ضروری نہ انت کہ ماں ہیبشی آیت ءِ وماں دومی ءِ،، بَعْدَ ذٰلِكَ،، تراخی پہ زمان ءِ بہ بیت ممکن انت چہ اے لفظان تراخی فی الاخبار یا تراخی رتبی مراد گرگ بہ بیت چوشکہ ماں،، ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوْا فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوْا مَنْ
پدا عاد ءِ قوم ءُ تکبر کت ماں زمین ءُ بنا حق ءُ و گوشتش کئے انت

اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ؕ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِىْ خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ
چہ مازیات زر ماں قوت ءُ ف آیا نگندنت ہما خدا ئیکہ پیداگی کتنت آیا ن ءُ آ ماں قوت ءُ

مِنْهُمْ قُوَّةً ؕ وَكَانُوْا بِاٰيٰتِنَا يَجْحَدُوْنَ ﴿١٥﴾ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
گیش انت چہ آیاں ۔ و آیاں مئے نشانیانی منکر انت ف گڈا ما دیم دات آیانی سرا

رِيْحًا صَرْصَرًا فِىْۤ اَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيْقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْىِ فِى
گواتے ترندیں ماں روچاں شومیں تاکہ ما بچاشینیں آیاں ءُ عذاب ءُ رسوائی ءِ ماں

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ؕ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُوْنَ ﴿١٦﴾
دنیا ءِ زندگانی ءِ ف والبت آخرت ءِ عذاب زیات رسواکنوک انت و آیان مدد دیگ نہ بیت ف

وَاَمَّا ثَمُوْدُ فَهَدَيْنٰهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَاَخَذَتْهُمْ
ولیکن ثمود ءُ ما راہ سوج دات آیان گڈا آیان دوست کت کوربوگ چہ ہدایت ءِ راہ ءِ گندگا ف گڈا گپت آیانءُ

صٰعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُوْنِ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿١٧﴾ۚ وَنَجَّيْنَا
عذاب ءُ گروگ ءِ رسواکنوکیں بہ سبب ءُ ہرچیکہ کتگتش ف و نجات دات ما

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَآءُ اللّٰهِ
ہماکساں کہ ایمانش آرت و پہریزگار انت ف و ہما روچ ءُ کہ جمع بنت خدا ءِ دشمن

اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوْزَعُوْنَ ﴿١٩﴾ حَتّٰۤى اِذَا مَا جَآءُوْهَا شَهِدَ
دوزخ ءِ سرا گڈا آماں جماعتاں ہر کنگ بنت داں وھدیکہ بہ آئیءِ سر بنت گواہی دینت

عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُوْدُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٢٠﴾
آیانی سرا آیانی گوش و آیانی چم و آیانی پوست ہرچیکہ آیاں کتگت ف

وَقَالُوْا لِجُلُوْدِهِمْ لِمَ شَهِدْتُّمْ عَلَيْنَا ؕ قَالُوْۤا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِىْۤ
و گوشنت گوں وتی پوستاں ، شما پرچا گواہی دات مئے خلاف ف ، آ گوشنت کہ تبر پر مائیتنگ مارا ہما خدا ءُ

ع ۲ ۱۰ ۱۶

وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ،، ءُ یادومی جاگہءُ ماں ،، عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيْمٍ ،، ءُ ہے معنی مراد گرگ بونگنت ۔ ہرجا دءِ قرآن کریم ءِ ترتیب زمانی ءِ گیش دگیوارنہ کرتنگ البت ماں نعمتانی تذکرہ ءُ زمین ءِ و عظمت و قدرت ءِ تذکرہ ءُ آسمان ءِ ذکر مقدم کنگ کہ آئی ءِ نکتہ چہ ادنا ئیں و معمولی تدبر و فکر جنگ ءُ بعد معلوم بیت کنت زیات تفصیل ءِ اے موقع نہ انت ۔ اے جنت لفظاں پہ اہل علم ءِ تنبیہ ءِ ردا نبیسگ بونگنت ۔ فٹ یعنی ہرچ حکمے پہ ہرچ آسمان ءُ مناسب اَت ، داچہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ،، اے رب ءُ معلوم انت کہ اودا کنام مخلوق مقیم انت و آیانی چےچے راہ و رھبند انت ماں اینکریں زمین ءُ ہزارانی ہزار کارخانہ انت تو اینکریں مزنیں آسمان چون خالی بوت کننت ۔ فٹ یعنی چہ گندگ ءُ معلوم بیت کہ گوشئے کل استارماں ہمے آسمان ءُ لچتگ اَنت ۔ شپ ءِ وھد ءُ چہ اے قدرتی چراغاں آسمان چون روتق دار معلوم بیت پدا محفوظ ہمنکہ کنتگی کہ کسے ءِ دست داں اودا نہ رسیت ، فرشتیانی اودا زبردست پہرہ موجود انت ھچ طاقتے ماں اے محکمیں نظام ءُ دست جنی کُت نہ کنت چیاکہ آچہ دستاں زبردستیں و خبرداریں ھستی ءُ قائم کتگ ۔ ف۹ یعنی مکہ ءِ کافران اگں چوشیں عظیم الشانیں آیتانی اشکنگ ءُ پدہم چہ نصیحت ءِ قبول کنگ و توحید و اسلام ءِ راہ ءُ اختیار کنگ ءُ دیم ءُ ترہینت ، تو فرمان بکن کہ من شمارا آگاہ کنان کہ شمے انجام ہم چو عاد و ثمود وغیرہ قوماں بد بوت کنت ۔ ف۱۰ یعنی چہ ھمک طرف ءُ ۔ شاید رسول بازا ھتگنت مگہ مشہور رسول ھے دو بیناں اَنت ۔ حضرت ھود و حضرت صالح علی نبینا و علیہما الصلوٰۃ والسلام ، و باچہ ،، مِنْۢ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ ،، ءِ مراد چوش بہ بیت کہ آیان ءُ ماضی و مستقبل ءِ خبران ءُ سر ید کنان بونگنت ۔ کنام یک جہتے و کنام یک کش و بہانتے و فہمائشے نہ ھشنت ۔ ف۱۱ یعنی خدا ءِ رسول چون بشر بوت کنت اگں اللہ ءُ واقعی رسول دیم دیگی اَت تو چہ آسمان ءُ یک فرشتے دیم ئے بداتیں ہرجا و رشماوتی گمان ءِ زور ءُ ہرچ گیتے کہ چہ خدا ءِ طرف ءُ پیش کنگائے ما بہ آیانی منگ ءُ تیار نئیں ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ شاید رسول ءُ اشان ءُ عذاب ءِ بیم تراپ دانگ بہ ہمائی ءِ پہتہ ءُ چوش گوشتگتش کہ چہ ما دگہ کنام کس زورمند تر انت کہ چہ آئی ءُ ماترسیں آیا مئے ہمیں طاقتوریں انسانانی سرا شمے رعب طاری بوت کنت ، حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ،، آیانی جسم مزن مزنیں بوتگنت وتی بدن ءِ قوت ءُ سرا مغروری کُتنش ۔ مغروری کنوک ءِ سرا اللہ پاک ءِ وبال کپیت ۔ ف۲ یعنی ماں دل ءُ الم انت کہ اشاں برحق اَنت مگہ کُتنت و ھٹ کنگ ءِ سبب ءُ انکارش دتی دستور جوڑ کرتگت ۔ ف۳ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ،، آیانی مغروری ءُ پروشگ ءِ ردا چہ یک کمزوریں مخلوقے ءُ آیان تباہ کنائینت ہفت شپ و ھشت روچ مسلسل (بند بوگ ءُ بغیر) گوات ءِ طوفان ءُ کُشتنت ۔ درخت ، مردم ، لوگ جاگہ ، دلوت یک چیزے ھم پشت نہ کپت ۔ ف۴ یعنی آخرت ءِ رسوائی نو باز گیشتر انت چہ ھچ کسے ٹگلینگ ءُ نہ ٹگلیت ۔ نہ اودا کسےتئی مدد ءُ کُت کنت ۔ ہر کس ءُ وتی جند ءِ فکر بیت ، دوزواہی و ہمدردی ءِ مزن مزنیں دعوٰی کنوک ہم چپّان تاب دینت ۔ ف۵ یعنی نجات ءِ راہ کہ مئے پیغمبر ءُ سوج دانگت چہ آئی ءُ چمانش بند کرتنت و کوراسکی ءُ دوستش داشت آخر اللہ تعالیٰ ءُ آیان ءِ ماں ہمایانی پسند کتگیں جاور ءِ سرا بلہ رات ۔ ف۶ یعنی زمین چنڈ آتک کہ گوں آئی ءُ ترندیں آوازے ہم ھست اَت کہ چہ آئی ءِ آواز ءُ جگر چنڈ چنڈ بوتنت ۔ ف۷ یعنی ہماکساں کہ ایمانش آورت و چہ بدی ءِ کشک ءُ فنارا دورش داشت آیان ءُ اللہ پاک ءُ صاف صاف ءُ رسنگار کُت ۔ عذاب ءِ کپگ ءِ ساعت ءُ آیان ءُ تاوان یا نقصان نہ بوت ۔ ف۸ یعنی ہر قسم ءِ مجرمانی جتا جتا جماعت بیت و اے کل جماعتاں بہ یک دومی ءِ انتظار ءُ جہنم ءِ گور ءُ دارگ بنت ۔ ف۹ ماں دنیا ءُ گوں گوشاں آیاتِ تنزیلہ اشکت و گوں چماں آیات تکوینہ دیستنش مگہ کسے ءُ قبول دارہ بونت ، چہ ہرچ موّدے ءِ بُن ءُ خداوند کریم ءِ نافرانی کتنش چوش اش ہم نہ زانت کہ گناھانی اے تمام ریکارڈ ماں آئی ءِ

دتی جرندءِ بدن ءُ محفوظ انت کہ ہروتی دقت ءِ سرا ہچ کنگ بیت چہ روایتاں معلوم بیت کہ ماں محشرءُ کافراں ہروتی گناھانی بابت ءُ چہ زبان ءُ انکار کننت آ ساعت ءُ حکم بیت کہ اشانی عضوانی (اعضاءِ) شہادت پیش کنگ بہ بیت کہ چہ آیانی ذریعہ ءُ گناہ کنگ بوتگت چنانچہ ہر یک عضوے وت شہادت دنت واے ہیم ءُ زبان دروغ بند بیت نون جیران بیت دُ وتی اعضاءِ ءُ دیم گوَرَ کنان گوَشیت کہ (اوکم بختاں!) ٹگل اِت! چہ منی دیما، پہ شمیگی من جیڑہ کنگا اتاں (شہادت وتی گناھانی اقرار ءُ کنگا ئت) ۔ فا یعنی وھدے من چہ زبان ءُ انکار کنگا ئتاں کہ نزا کتام دردءُ، گپتگ کہ مفت ناحق ءُ تو چیریں رازءُ باشک کتَ آخر نزا چوش گوشگ ءِ سکین کُے ءُ دات ۔ ۱۲

اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَّهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۲۱﴾

خبر پرمائینتگ آئی ءُ ہر چیزا ۔ ولی دہمائی ءُ پیدا کُت شمارا اولی برا وہمائی ءِ نیمگ ءُ تر ینگ بیٹ وا

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُوْنَ اَنْ يَّشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَآ اَبْصَارُكُمْ

و شما پردہ نکتگت چہ اے خبرا کہ گواہی دینت شمے سرا شمے گوش و نہ شمے چم

وَلَا جُلُوْدُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيْرًا مِّمَّا

و شمے پوست وا و لیکن شما گمان داشتگت کہ خدا نہ زانت بازیں چیزے کہ

تَعْمَلُوْنَ ﴿۲۲﴾ وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِيْ ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰىكُمْ

شما کُش کن اِت وا و اِے شمے ہما گمان اِنت کہ شما داشتگت وتی رب ءِ بارہ ءُ ہمائی ءُ شمارا ہلاک

فَاَصْبَحْتُمْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۲۳﴾ فَاِنْ يَّصْبِرُوْا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ۚ

کُت گڈا بوتے شما چہ تاوان باراں ۔ پدا آیاں اگہ صبر بکن اَنت گڈا آس آیانی لوگ اِنت ۔

وَاِنْ يَّسْتَعْتِبُوْا فَمَا هُمْ مِّنَ الْمُعْتَبِيْنَ ﴿۲۴﴾ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ

واگں منت وسماجت لوٹنت گڈا کس نہ بیت آیانی منت وسماجت ءِ گوش دارو ک۵ ۔ و دُمب ءُ دات ما آیاں ءُ ہم مجلسیں سنگت

فَزَيَّنُوْا لَهُمْ مَّا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ

گڈا ڈولدار کُت آسنگتاں پہ آیاں ہر چیکہ آیانی دیما انت وہر چیکہ آیانی پشتءُ انت وا و ثابت بوت آیانی سرا

الْقَوْلُ فِيْٓ اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۚ

قول عذاب ءِ ماں ہما اُمتاں کہ تحقیق گوستنت چہ آیاں پیش چہ جناں وا انساناں وا

اِنَّهُمْ كَانُوْا خٰسِرِيْنَ ﴿۲۵﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَسْمَعُوْا لِهٰذَا

بے شک آزیان کار انت ف و گوشت کافران گوش مدارت اِے

الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُوْنَ ﴿۲۶﴾ فَلَنُذِيْقَنَّ الَّذِيْنَ

قرآن ءُ و نابودگیں گپ بجن اِت اِشیءِ وانگ ءِ دہدءُ تاکہ شما سرا فضل بہ بیت وا گڈا ما چاشینیں ضرور

كَفَرُوْا عَذَابًا شَدِيْدًا ۙ وَّلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِيْ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۲۷﴾

کافران ءُ عذاب ترندیں و آیان ءُ بدلہ دئیں بدتریں کارانی کہ آیاں کرتگتنت فا

ع ۳ / ۱۷

ھمے صفحہ ءِ فوائد

وا یعنی ہما ذات کہ آئی ءُ چہ وتی قدرت ءُ ہر ناطق چیزءُ گوشگءِ قوت داتگ مروچی ہمائی ءُ مارا جبر کنگ فرمائینت ما نگوشتیں و پیش مداشتیں تو دگہ ماچے بکنیں وھدے آوت وا جہیں قادریں بادشاہ یک چیزے ءُ گپ کنگ بفرمائینی تو گڈا کئی ءُ مجال اِنت کہ گپ مجنت ہما ذات ءُ ماں زبان ءُ گپ جنگ ءِ قوت ایر کتگ نزا تا آماں دست و پاداں اے قوت ءُ ایر کُت نہ کنن ۔ وا اے قول یا اللہ تعالیٰ بِگنت یا جلو دیگنت دوئیں احتمال بیت کنت ۔ وا یعنی چہ غیر جیبر بوان ءُ گناہ کارِش کنگت، چوش خبرش ناات کہ دست و پاداں وت پیش دارنت با یداات کہ چہ اِشاں ھم پردہ اش بکرتیں واگں اشاں اِے ڈول ءُ کنگ ھم بواھتیں تو چوشیں قدرت چہ کجا بیارنت ۔ وا یعنی در اصل چشے عملانی رھندءُ ھنچوش معلوم بیت کہ گوشتے شما خداوند کریم ءِ چاگردِ کنو کیں علم ءِ بابت ءُ یقین نداشتگت شما ھنچوش فہمنگت کہ ہر چے کنگ لوٹ اِت کنان بیے اِت کئے اینکر چارو گذار کنت اگں سرجمی ءُ شمارا یقین بیوتیں کہ خداوند کریم چہ ھمے تمام حرکتاں خبردار اِنت و بہ آئی ءِ گوَرءُ مے تمام کارانی مسل محفوظ اِنت تو ھجبر چوشیں ناشریں کارِش نہ کنگت ۔ ف۵ وا چہ شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ،، یعنی ماں دنیاءُ لھتیں بلاہ چہ صبرے ءُ سبک بنت، او دا صبر کنگ بہ بیت یا مبینت دوزخ اشانی ھنکیں بوت (کہ چہ اودا ھجبر درکپگ نیست) و لھتیں بلاہ چہ منت و خوشامد ءُ ٹگلیت اودا ہر قدر بلوٹیں کہ منت و سماجت بکنیں کسے ھم گوشدارگ ءُ تیار نہ بیت ۔ وٌ یعنی پہ آیاں شیطان مقرر کنگ بوتگنت کہ آیان ءُ بدیں کار کہ آیاں پیش ءُ کرتگنت یا دیم ترءُ کنگی اِنت آیان ءُ ھمے کاراں براھناک و ڈولدار بکننت و پیش بدارنت و تباہ و برباد کنو کیں ماضی و مستقبل ءُ خوب صورت جوڑ کنان ءُ آیانی دیم ءُ پیش بکننت واے شیطانانی تقرری بہ ھمے سبب ءُ اَت کہ آیان چہ اللہ پاک ءِ ذکرءُ دیم تاب دات کما قال تعالیٰ ،، وَمَنْ يَّعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهٗ شَيْطٰنًا فَهُوَ لَهٗ قَرِيْنٌ (زخرف ع) ف یعنی ہما خبر کہ ماں شروعات ءُ گوشگ بوتگت ،، لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ۔ (ھود رکوع ۱۰)

ف وھدے انسان ءُ ناوان بیت تو ھمے داب ءُ بیت ۔ وھمے رنگ ءُ سبیان جوڑ بنت ۔ و۹ قرآن کریم ءِ توار ءِ چوگردک ءُ ماں اشکنوکانی دل ءُ اثر کرتگت ہر کس ءُ باشکنیں فریفتہ بوتیں چہ آئی (قرآن) ءُ دور جلگ ءِ ردا کافراں اِے کُت کہ وھدے قرآن پاک وانگ بہ بیت ۔ گوشان آنگو مدارت وھمنکہ شور و غل بکن اِت کہ دگہ کس ھم اشکت مکنت ۔ اے داب ءُ چہ مئے بک بک (جاک وصلوات) ءُ قرآن ءِ توار چیر تر بیت ۔ مروچیگیں دورءُ ھم جاھلیں مردماں ھمے دنگ ءُ تدبیر و ساز با زکننت کہ کار و مقصدءِ خبر چہ جاک وصلوات ءُ لکت ماں بہ بیت بلے صداقت ءِ استون چہ شاشک و مکسکانی ہنزارگ ءُ ھجبر مغلوب نہ بیت ۔ اے ہمیں کل تدبیر و ساز بازانی باوجود حق ءِ توار داں دلانی جہلانکیان ءُ پر کپان ءُ وتی اثرءُ پیش داربت ۔ فا چہ اشی ءُ زبات بدیں کارِ کجام انت کہ وت ھم نصیحت ءِ خبرءُ مہ اشکنت و ایدگہ کسانءُ ھم اشکنگءُ میلیت ۔ ۱۲

ذٰلِكَ جَزَآءُ اَعۡدَآءِ اللّٰهِ النَّارُ ۚ لَهُمۡ فِيۡهَا دَارُ الۡخُلۡدِ ؕ جَزَآءًۢ
ہمے آس اِنت مُزد خداء دژمنانی ، پہ آیان ماں آس ءَ لوگ اِنت دائمی، اے جزا ء پہ

بِمَا كَانُوۡا بِاٰيٰتِنَا يَجۡحَدُوۡنَ ﴿۲۸﴾ وَقَالَ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا رَبَّنَاۤ اَرِنَا
ہمے سبب اِنت کہ مئے ءِ خبران انکارش کتگت ۱ ءَ گوشت کافران اے مئے رب پیش بدار مارا

الَّذَيۡنِ اَضَلّٰنَا مِنَ الۡجِنِّ وَالۡاِنۡسِ نَجۡعَلۡهُمَا تَحۡتَ اَقۡدَامِنَا
ہمادوئیناں کہ گمراہ کتش مارا چہ جنانی جنسءَ ءَ انسانی جنسءَ کہ لگتمال کنیں آیان ءَ ماں وتی پادانی چیرا

لِيَكُوۡنَا مِنَ الۡاَسۡفَلِيۡنَ ﴿۲۹﴾ اِنَّ الَّذِيۡنَ قَالُوۡا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ
تاکہ بہ بنت چہ درستان چیر تر ۲ بے شک ہماکسان کہ گوشتش کہ مئے رب خدا اِنت پدا

اسۡتَقَامُوۡا تَتَنَزَّلُ عَلَيۡهِمُ الۡمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوۡا وَلَا تَحۡزَنُوۡا
ہمائی ءِ سرا قائم بوتنت۔ ایر کپنت آیانی سرا فرشتہ کہ شما مہ ترس اِت و غم مکن اِت

وَاَبۡشِرُوۡا بِالۡجَنَّةِ الَّتِىۡ كُنۡتُمۡ تُوۡعَدُوۡنَ ﴿۳۰﴾ نَحۡنُ اَوۡلِيٰٓـؤُكُمۡ
و مژدہ بہ بیت شمارا ہما جنت ءِ کہ آئی ءِ بابت ءَ گوں شما وعدہ اَت ۳ ماشمے دوستیں

فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا وَفِى الۡاٰخِرَةِ ۚ وَلَـكُمۡ فِيۡهَا مَا تَشۡتَهِىۡۤ
ماں دنیاءِ زندگانی ءَ وہں ماں آخرت ءَ ۴ و پہ شما اِنت ماں جنت ءَ ہر چیکہ شمے

اَنۡفُسُكُمۡ وَلَـكُمۡ فِيۡهَا مَا تَدَّعُوۡنَ ﴿۳۱﴾ نُزُلًا مِّنۡ غَفُوۡرٍ رَّحِيۡمٍ ﴿۳۲﴾
دل بکشیت وہں پہ شما انت ماں آئی ءَ ہر چیکہ بلوٹ اِت ۵ مہمانی اِنت چہ ہما بخشوکیں مہربان ءِ نیمگ ءَ ۶

وَمَنۡ اَحۡسَنُ قَوۡلًا مِّمَّنۡ دَعَاۤ اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَّقَالَ
ءَ کئے شرتر انت گپ ءِ لحاظ ءَ چہ ہماکس ءَ کہ دعوت داتی خداءِ نیمگ ءَ وکتی جوانیں کار و گوشتی

اِنَّنِىۡ مِنَ الۡمُسۡلِمِيۡنَ ﴿۳۳﴾ وَلَا تَسۡتَوِى الۡحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ؕ
بے شک مناں چہ مسلمانان ۷ و برابر نہ انت نیکی و نہ بدی

اِدۡفَعۡ بِالَّتِىۡ هِىَ اَحۡسَنُ فَاِذَا الَّذِىۡ بَيۡنَكَ وَبَيۡنَهٗ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهٗ
جبرءِ جواب ءَ بدے ہمارھبندے ءَ کہ شرتر انت۔ گڈا تو بگند کہ ہماکس میانجی ءَ تئی و آئی ءِ دژمنی اَت گوشیکہ آ

ع ۴ / ۷ / ۱۸

ف۱ یعنی ماں دل ءَ شر فہمتگنش بلے چہ ضد و کینت ءَ انکاری بوتگنت۔ ف۲ یعنی خیرما و مصیبت ءَ گرفتار بوتیں بلے چہ مرد ماں و جناں ھمے شیطانان مارا ردیبان ءَ ماں اے کورجات ءَ چگل دا تگ (گرفتار کنائینتگ)۔ پہ دمانے آیان ءَ مارا پیش بدار تاکہ ما آیان ءَ وتی پادانی چیرءَ لگتمال بکنیں و گوں مزن ذلت و رسوائی ءَ آیان ءَ ماں جہنم ءِ جہل تریں طبق ءَ تہلانک بدئیں، تاکہ بیر گران ءَ مئے دل لکیں سارت بہ بیت۔ ف۳ یعنی گوں دل ءَ اقرار کنان ءَ بہ آئی قائم مانتنت ماں آئی الوھیت و ربوبیت ءَ کسے ءَ را شریک جوڑش نہ کُت و نہ چہ اے یقین و اقرار ءَ پشت ءَ کنزانتنت و نہ چو۔۔ کرٹیل ءَ دتی رنگ و شیپ اش بدل کُت ہر چیکہ چہ زبان ءَ گوشتگنش آئی ءِ نقاضاءِ سرا اعتقاد داران ءَ و عمل کنان ءَ قائم بوتنت اللہ ءِ ربوبیت ءِ کاملہ ءِ حقیش جاہ یارت ہر چ عملش کت خالص پہ ھمائی ءِ وشنودی و شکر گذاری ءَ کُت وتی رب ءِ نام گپتیں حقوق و فرضان ءِ شری ءَ سرپد بوت آیان ءَ انجام دات غرض چہ کلان دیم ءَ ترینان ءَ ابوک ءَ ہمایکیں خداءِ بندگی کُت و بہ ہمائی ءِ شون داتگیں راہ ءَ روان بوت۔ بہ چو شیں مستقیم الحال بندھانی سرا موت ءِ نزیک ءَ وماں قبرءِ سر بوان ءَ و چہ آئی ءَ بعد چہ قبران پاد آیگ ءِ وھد ءَ اللہ ءِ فرشتہ ایرکپنت کہ اشان تسکین و دلاسہ دینت و جنت ءِ مژدہ (مستاگ) اشکنائینت۔ گوشنت کہ نوں پہ شما ترس و پریشان بوگ ءِ وھد نہ مانت۔ خانی دنیاءِ تمام رنج و غم ہلاس بوتنت دکنام آیوکیں عذاب ءِ ترس ہم پشت نہ کپت۔ نوں ہمیشہ ءِ واسطہ ھمک قسم ءِ جسمانی و روحانی شادکامی و عیش پہ شما انت و جنت ءِ ہر چ وعدہ گوں انبیاء علیہم السلام ءِ زبانی کنگ بوتگنت نوں آیان ءَ پورہ کنگ ءِ وھد اھنگ، اِسے ہمادولت انت کہ آئی ءِ دست کپگ ءِ یقین حاصل بوگ ءِ سرا ہچ غم و فکرے مردم ءِ نزیک ءَ نئیت۔ (تنبیہ) بازممکن انت کہ تقوی داران و نیکیں بندھانی سرا ماں اے دنیاوی زندءَ ہم یک قسم ءِ نزول فرشتیانی بہ بیت کہ چہ اللہ پاک ءِ حکم ءَ آیانی دینی و دنیاوی کارانی نوک ءَ خوبیں خبران ماں دل ءَ الہام بکننت کہ چہ اشی ءَ آیان شرح صدر و تسکینِ قلبی حاصل بہ بیت چوشکہ اشانی بالمقابل یک دو آیت ساری ءَ گوستنت کہ کافرانی سرا شیطان مسلط کنگ بنت کہ بدیں کاران ءَ پہ آیان ڈول دار و زینت دار کنان ءَ آیانی اغوا و گمراہی ءِ ساماں تیار کننت چنانچہ دومی جاگہ ءَ ماں شیطانانی حق ءَ ہم لفظ "تنزل" کارمرز کنگ بوتگ: قال تعالیٰ تَنَزَّلُ عَلٰى كُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيۡمٍ يُّلۡقُوۡنَ السَّمۡعَ وَاَكۡثَرُهُمۡ كٰذِبُوۡنَ (شعراء رکوع ۱۱) بہرحال ءَ لھتیں مفسرانی گوز ءَ اے معنی ہم بوت کننت و پہ اے تقدیر ءِ ردا دیمی آیت "نَحۡنُ اَوۡلِيٰٓـؤُكُمۡ فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا" زبات چسپان بیت واللہ اعلم۔ ف۴ لھتیں ءَ ایشرا اللہ پاک ءِ کلام گوشتگ یعنی فرشتیانی کلام چہ اشی ءَ پیش ھلاس بوت، واکثر واجھانی گوشگ ءِ روءَ اے ھم فرشتیانی گفتار انت چوش بگوش کہ فرشتہ اے نول ءَ ماں ہمایانی دل ءَ الہام کننت و آیانی دل ءَ ڈڈ کننت ممکن ماں اے زندمانی ءَ گوں لھتیں بندھان مشافہۃً ہم اینکر لفظان گوشوک بہ بنت و ممکن انت کہ موت ءِ ساعت یا چہ آئی ءَ پدا اے لفظان گوشگ بہ بنت آوفت ءَ، "نَحۡنُ اَوۡلِيٰٓـؤُكُمۡ فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا وَفِى الۡاٰخِرَةِ" ءِ مطلب چوش بیت کہ ماں دنیاءَ ہم ماشمے رفیق بوتگیں کہ چہ اللہ پاک ءِ حکم ءَ باطنی رھبندءَ شمے اعانت کتگتیں و ماں آخرت ءَ ہم شمے دوست (رفیق) بئیں کہ اودا پہ شمے شفاعت یا اعزاز و اکرام ءِ بند و بست ءَ کنیں۔ ف۵ یعنی ہر چیز سے ءِ واھگ و رغبت ماں دل ءَ پیدا بیت یا ہر چیکہ زبان ءَ چہ طلب کن اِت درست رسیت ماں خداوند کریم ءِ خزانگان ءَ ہچ کمی نیست انت۔ ف۶ یعنی سرپد بے اِت! آ غفور و رحیمیں ذات گوں وتی مہمان ءَ

وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا

دوستناک اِنت نزیک تریں و۱ ءُ دیگ نبینے اے ڈولیں ھیل وعادت ابید چہ ہماکسان کہ صبر کنوک انت، ءُ نہ دیگ بیت اے مگر

ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ

مزن بختاوران ءَ و۲ ءُ اگں برسیت ترا چہ شیطان ءِ وسوسہ ئے گڑا پناہ طلب

بِاللَّهِ ۖ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ

بکن چہ خدا ءَ، بے شک ہما انت اشکنوک زانوک و۳ ءُ چہ ہمائی ءِ نشانیان انت شپ ءُ روچ

وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا

ءُ روچ ءُ ماہ و۴ سجدہ مکن اِت پہ روچ ءَ، ءُ پہ ماہ ءَ ءُ سجدہ بکن اِت

لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا

ہما خدا ءَ کہ آئی ءَ آیان ءَ پیدا کُت اگں شما آئی جندءَ عبادت کن اِت و۵ بیدا اگں مغروری بکننت اکافران

فَالَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ

گڑا ہماکس کہ تئی ربءِ گورءَ انت پاکی ءَ بیان کننت آئی ءِ شپ ءُ روچ ءُ آ

لَا يَسْأَمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا

دم نہ برنت و۶ ءُ چہ ہمائی ءِ نشانیان یکے ایش انت کہ تو گندے زمین ءَ کہ کپتگ . گڑا وہدیکہ

أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي

ایر گِپت ما آئی ءِ سرا آپ ، تازہ بوت ءُ دُودمی زُرت بے شک ہما ذات کہ زندگ کت آئرا البت زندگ

الْمَوْتَىٰ ۚ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ

کنت مردگان ءَ، بے شک آ بہ ہر چیزءِ قدرت داروک اِنت و۷ بے شک ہماکساں کہ چپ ءُ چوٹ رونت

فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۗ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِي النَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن

ماں مئے نشان چہ ما چیر نہ انت ۔ آیا گڑا ہرکس کہ کپیت ماں آس ءَ، بہتر انت یا کہ ہماکس کہ

يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ ۖ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

کیت گوں ایمنی ءَ ماں قیامت ءِ روچ ءَ، بکن اِت ہرچیکہ لوٹ اِت بے شک آ شمے کاران ءَ

چو نیں سلوک کنت وا ءُ چنکر مزنیں عزت وشرف دیگ انت کہ یک نزوریں بندھے وتی رب ءِ مہمان بیت ۔ و۲ پیسرءَ ماں اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا الخ ہما خاصیں مقبولیں بندھانی ذکر اَت کہ آیان ءِ تیوگ (صرف) ءَ یکیں اللہ پاک ءِ ربوبیت ءِ سرا اعتقادءَ محکم داران ءُ وتی استقامت ءِ ثبوت دات ادا پہ آیان یک دگہ اعلائیں مقام ءِ ذکرءَ کنت، یعنی بہتریں شخص ہماکس انت کہ آ بس وتی اللہ ءِ ببیت ہمائی ءِ حکم برداری ءِ اعلان ءَ بکنت، ہمائی ءِ پسند کرتگیں راھبندءَ رؤک بہ بیت ءُ دنیاءَ بہ آئی ءِ طرف ءَ آیگ ءِ دعوت بدنت آئی ءِ قول وفعل ءِ تہا ھمنکر اثر بہ بیت کہ بندھانی دلان بہ وتی رب ءِ طرفءَ گِشک بہ بنت ۔ ہرچ نیکیں کارے ءِ واسطہ ہرکسءَ دعوت بدنت ۔ پیسرا وت آئی ءِ سرا عامل بہ بیت ۔ خداءِ نسبت ءَ چہ وتی بندگی وفرماں برداری ءِ اعلان ءَ پس وپیش کنوک مبیت آئی ءِ قومیت ءِ چیدگ تہنا مذہب اسلام بہ بیت وچہ ہمک قسم ءِ تنگ نظری وچہ فرقہ وارانہ رشتنگاں یکسو بوان ءَ وتی خالص مسلم بوگ ءِ جارءَ بجنت وبہ ہما اعلا وبالائیں مقام ءِ طرف ءَ مخلوق ءَ دعوت بدنت کہ بہ آئی دعوت دیگ ءَ شئے واجہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم چہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ ادشتاتگت ءُ واجہیں صحابہان (رضی اللہ عنہم) ءَ وتی تمام عُمر پہ اے کارءَ خرچ کننت ۔ ۱۲

ھے صفحہ ءِ فوائد

و۱ ماں اے آیتاں یک برحقیں داعی الی اللہ ءَ ہرچ خوبیں اخلاقے پکارنت ہمائی ءِ تعلیم دیگ بونگ ۔ یعنی تئرِ بزان اِت کہ نیکی، بدی ءِ ویدی، نیکی ءِ ہمسر بوت نہ کنت ہردوئینانی تاثیر جدا جدا انت بلکیں یک نیکی بے چہ دومی نیکی ءَ ویک بدی بے چہ دومی بدی ءَ ماں اثرءِ گیشتر بیت، پشکا یک عبادت گزاریں مومنے وخصوصاً یک داعی الی اللہ ءِ راھبندءِ جوش بوگ لوٹیت کہ بدی ءِ پسہ ءَ گوں بدی ءَ مدنت بلکیں دانکہ وس بہ بیت بدی ءِ مقابلہ ءَ گوں نیکی ءَ بیش بئیت اگں کسے یکے ءَ ترندیں خبرے بگوشیت یا بدیں معاملہ ئے بکنت تو ماں آئی ءِ مقابلہ ءَ آیگ ءَ ہنچیں طرزے اختیار بکنت کہ چہ آئی ءَ بہتر بہ بیت مثلاً ماں غصہ ءِ جواب ءَ بُردباری ۔ زاہ ءِ جواب ءَ مُراہ داری وشائشتگی، و ترندی ءِ جواب ءَ گوں نرمی ومہربانی ءَ پیش بئیت ۔ چہ اے داب ءِ نتیجہ ءَ شماوت گندات کہ سکتیں ترندیں دشمن ہم نرم تربیت و بلی گوں دل ءَ دوستی توری مکنت پدا ہم یک وقتے ھنچیں کیت کہ آ سرظاہرءَ چو یک دلی دوستے ءِ پیما گوں تو گرمجوشی ءَ خوبیں سلوک کناگ ءَ لگیت بلکیں ممکن اِنت کہ چند روچان بعد گوں راستیں دل ءَ دوست بہ بیت ودشمنی وعداوت ءِ خیالات ہکہ چہ دل ءَ دربکنت کما قال تعالیٰ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً (ممتحنہ ع۲) البت اگں کسے ءِ دل چو مار دزدم ءَ بہ بیت کہ کتام نرمیں ھیل وتب وخوش اخلاقی آئی ءِ سرا اثر مکنت آ جتائیں گپے، مگر اے دابیں مردم باز کم بنت بہرحال دعوت الی اللہ ءِ منصب ءِ داران ءَ باز زبات صبر وجوان مردی وحُسن اخلاق پکار انت ۔ و۲ یعنی بازمزنیں جوان مردی ءِ پکار اِنت کہ بدیں سخن ءِ برداشت کنان ءَ گوں خوبی ءَ جواب بدنت چوشیں اخلاق وا علائیں ھیل وعادت اللہ پاک ءِ گورءَ مزن قسمت ءِ واھندان، نیک بخت وبختاوران نصیب بیت ۔ (ربط) داں ادا گوں ہما حریف ودشمن ءِ معاملہ ءِ رھبند پیش داشتگت کہ چہ حسنِ معاملہ وشریں ھیل وعادتان متاثر بیت، بلے یک دشمنے ہما اِنت کہ آ بہ ھچ جاورءَ چہ دشمنی ءَ دست نکشیت تو ہرقدر خوشامد ونرمی بکن آئی ءِ نصب العین ھمیش انت کہ ہر بیم منتنگ ترا نقصان بدنت چہ اے دابیں شیطان ءَ دنا رکینگ ءِ واسطہ رھبند دیم ترءَ شون دیگ بیت ۔ و۳ یعنی چوشیں شیطان ءِ مقابلہ ءَ چہ نرمی دعفو ودرگذرءَ کار سر نہ بنت بس چہ آئی ءَ ونا رکینگ ءِ رھبند یکے کہ خداوند

قدوس ءِ بناه ءَ بیاائے ہما مضبوطیں قلات انت کہ اودا شیطان ءِ رسائی نیست اگں تو بہ حق و دل گوں اخلاص وزاری ءَ اللہ پاک ءَ نوار بہ جنے آ الّم ءَ ترا پناه دنت چیاکہ آئی ءِ وعدہ انت کہ من ہر کس ءِ نوار ءَ اشکناں ؤ آئی ءَ شر معلوم انت کہ کتام کس ءَ گوں چنکر اخلاص وزاری ءَ آئیرا نوار بہ جنگ ۔ حضرت شاہ صاحبؒ اے آیت ءِ گوں پیشی آیت ءِ ربط ءَ پیش داران ءَ نبشتہ کنت ءِ یعنی کدی بے اختیار غصہ بئیت تو اے شیطان ءِ دخل انت آنہ لوٹیت کہ تو حسن اخلاق ءَ سرا کارکنان ءَ ماں دعوت الی اللہ ءِ مقصد ءَ سوب مند بہ ئے ۔ وٖ گوں دعوت الی اللہ ءَ چنت سماوی و ارضیہ دلیلان ءَ بیان فرمائینیت کہ چہ آیانی برکت ءَ داعی الی اللہ ءَ اللہ تعالیٰ ءِ عظمت و وحدانیت و بعث بعد الموت وغیرہ زندیں مسئلہاں سر پد بوگ ءِ رد امدد دست بکپیت ماں اے بابت ءَ اینگو ہم

بَصِيرٌ ﴿۴۰﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ

بگندوک انت وٖ تحقیق ہما کس کہ منکر بوتنت بہ نصیحت ءَ وھدیکہ سر بوت آیان ءَ وٖ وَ بے شک آ البت کتاب انت

عَزِيزٌ ﴿۴۱﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ۖ

مزن شانیں، رست نہ کنت آئیرا دروغ چہ دیمی نیمگ ءَ و نہ چہ پشتی نیمگ ءَ ۔

تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿۴۲﴾ مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ

ایر گیتگیں انت چہ دانائیں تو سیپانی واھندیں خدا ءِ گور ءَ وٖ ۔ ہی محمد ترا گوشگ نہ بیت مگر ہر چیکہ گوشگ بوت

لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿۴۳﴾

پہ پیغمبران چہ تو پیش بے شک تئی رب خدا بند انت بخشش ءِ و خدا بند انت دردناکیں عذاب ءِ وٖ

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۖ أَأَعْجَمِيٌّ

واگن ما بکتیں آئیرا قرآن عجمی زبان ءَ البت گوشتگنش پرچا نہ گیشینگ بوتگنت آئی آیات، آیا قرآن عجمی انت

وَعَرَبِيٌّ ۗ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ ۖ وَالَّذِينَ

و دیم گوری عرب انت ۔ تو بگوش آ قرآن پہ ایمانداران سر و سوج انت و شفا انت وٖ و ہما کس کہ

لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۚ أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ

ایمان نیارنت ماں آیانی گوشاں گرانی انت وٖ اے پہ آہاں کورچمی انت وٖ اے مثل ہما کسان انت

مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿۴۴﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ

توار کنگ بنت چہ دوریں جاگہے ءَ وٖ تحقیق دات ما موسیٰ ءَ کتاب گڈا اختلاف کنگ بوت

فِيهِ ۗ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَ

ماں آ کتاب ءَ وٖ واگر مبوتیں یک خبرے کہ پیسر ادرا آتکگ چہ تئی رب ءَ تو البت فیصلہ کنگ بوتگنت آیانی میانجی ءَ و

إِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿۴۵﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ

وائے کافر ماں قرآن ءِ بارہ ءَ یک شکیا مبتلا انت وٖ ہر کس ءَ کت خوبیں کارے پہ وتی جند ءِ فائدہ ءَ

وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿۴۶﴾

و ہر کس ءِ بدی کت گڈا اوبال ہمائی ءِ سرا انت ۔ و نہ انت تئی پروردگار ظلم کنوک پہ بندہانی سرا وٖ

اشارہ بوتہ کہ یک نیمگے خدا ءِ خاصیں بندہ چہ وتی قول ءِ عمل ءَ خدا ءِ طرف ءَ دعوت دینت و دومی نیمگ ءَ ماہ و روچ و آسمان و زمین ءِ عظیم الشان نظم و نسق ءِ ردا فکر جنوکان ہمایکتیں خدا ءِ طرف ءَ رجوع کنگ ءِ دعوت دیگا ئنت ۔

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ
تَدُلُّ عَلَىٰ أَنَّهُ وَاحِدٌ

انسان ءَ لازم انت کہ ماں اے تکوینی نشانیانی گرد چیل ءَ ونارا چگل مدنت چو شکہ باز قوماں ماں اے شرت ءَ مبتلا بوتگننت بلکیں آئی ءِ باید انت کہ ہما لا محدود قدرت داروکیں مالک ءِ دیما سر ءَ بسجدہ ءَ بیارت کہ اے ہما ذات ءِ نشانیان انت و چہ ہمائی ءِ حکم ءَ اشانی وجود قائم انت و ممکن انت کہ اشی ءِ سرا ہم تنبیہ کنگ بوتگ کہ ہچوش شپ و روچ و اے ہر دوئیںانی نشانیان ماہ و روچ یک دگرے ءِ مقابل انت و اللہ تعالیٰ اشانی توک ءَ تبدیلی مروھد ءَ کنان انت ہمے داب ءَ آذات قدرت دارینت کہ دعوت الی اللہ ءِ روشنائی و داعی ءِ علو ءِ ھمت و جوان اخلاقی ءِ برکت ءَ مخاطبانی جاور ءَ بالکل بدل بکنت و تہاریں ماحول ءَ گوں روشنیں ماحول (جاگرد) ءَ تبدل بکنت وٖ روچ و ماہ وغیرہ ءَ پرستش کنوکان ہم چہ زبان ءَ گوشتگت کہ مے غرض و مطلب چہ اشانی پرستش ءَ اللہ ءِ پرستش انت مگر اللہ پاک ءَ شون دات کہ اے چیزان عبادت ءِ لائق نہ انت عبادت ءِ مستحق ایوک ءَ بکتیں اللہ انت کتام غیر اللہ ءِ عبادت کنگ ءَ چہ خدائے واحد ءَ بغاوت کنگ حساب بیت ۔ وٖ یعنی اگں غرور و تکبر چہ حق ءِ قبول کنگ ءَ مھن کنوک انت و توحید ءِ صاف و گیشتگیں دلیلانی باوجود خدائے واحد ءَ عبادت کنگ ءَ قبول دار نہ بنت تو قبول مکننت بلے وتارا نقصان دینت اللہ پاک ءَ پہ اشان غرضے نہ کپنگ ۔ شر بچارت ہما ذات کہ آئی ءِ عظمت و جبروت ءِ جاور چوش بہ بیت کہ بے شمار ملائکہ مقربیں شپ و روچ ماں آئی ءِ تسبیح و تقدیس ءَ مشغول انت نہ کدی دم برنت نہ ژند و بند بنت آئی ءِ دیما اے ترگان چہ حیثیت دارنت و اشانی غرور ناکی چہ چیز ایت مفت ناحق ءَ دروغیں مزنی ءِ ظاہر کنان ءَ وتارا تاوان بار کننت ۔ وٖ یعنی زمین ءَ بچارت کہ بیچارگ چپ چاپ بزگ و واریں جاور ءَ ماں باران (بوجھان) ءَ لگت مال حشکاد گ ءِ و ھد ءَ مدام ماں دنز و خاکان نظر ءِ کیت بلے وھدے ہور ءِ یک ترمپے اشی ءِ سرا بکپیت گڈا آئی ءِ ترو تازگی، رونق و مستی ندارگ ءِ قابل انت آخر اے انقلاب بار وکیں دست کئیگنن، ہما خدا ءَ اے داب ءَ اے مرتگیں زمین ءَ زندگی بخشات زانا آماں مرتگیں انسان ءِ بدن ءَ ساہ مان کت نکننت وزانا آ قادر مطلق مرتگیں دلان ءَ چہ دعوت الی اللہ ءِ تاثیر ءَ نوک سر تازہ حیات یا زندمانی عطا کت نہ کنت ! بے شک آذات ہر چیکہ بواھیت پہ آئی ءِ کنگ ءَ مزن قدرت داروک انت آئی ءِ قدرت ءِ دیما ہچ اڑ و جنجال نہ اوشتیت ۱۲ ھمے صفحہ ءِ فوائد :۔ وٖ یعنی اللہ پاک ءِ طرف ءَ دعوت دیو کانی زبان ءَ چہ تنزیلی آیتان اشکنان ءَ و دہر ءِ قرطاس ءِ سرا خداوند کریم ءِ کونیہ آیتان ءَ گندان ءَ ہم ہما کسان چہ وتی چوٹیں کاران دست ءَ نہ کش آنت و صاف و تچکیں خبران ءَ نابکاریں شبہات کنان چپ و چوٹ کننت با مفت ناحق ءَ خبران ءِ جہل

بُرزکنان ءِ آیانی ردیں مطلب گِرنت یا ہنچو شکائی دروغیں عذر دیما کاران ماں آبتانی منگ ءِ سروچیر کننت چوشیں چوٹیں کردار ءِ مردمان ءِ اللہ پاک شرزانت ممکن اِنت کہ اے مردمان بہ وتی مکاری وچالاکیانی سرا مغرور بہ بنت مگر چہ خداءِ اشانی ہچ کردارے چیر نہ انت ہر وختیکہ دیما پیش بنت وت گندنت اے ساعت ءِ اللہ پاک ءِ اشانی واگ سُست داشتگ ۔ مجرم ءِ یکبارگی گرفتار نہ کننت پمشکا دیم تر ءِ فرمائینتی ،، اِعمَلُوا مَا شِئتُم اِنَّہٗ بِمَا تَعمَلُونَ بَصِیرٌ ،، یعنی خوب انت ہر چیکہ ماں شمے فہم ءِ کیت ہمائی ءِ بکن اِت ، مگر اے خبر ءِ یاد بدارِت کہ شمے تمام سُر و پر ماں آئی ءِ نگاہ ءِ انت یک روچے کیت کہ اے کُلّانی تاوان ءِ وتی سرءِ لڈّاِت نوں وت بچارِت کہ یک مردے کہ چہ وتی ناشریں کاراں ماں جنجلاسیں آس ءِ بکپیت و یکے ہماکس انت کہ چہ وتی شرافت و سلامت روی ءِ ذریعہ ءِ مدام گوں امن و ایمنی ءِ زند ءِ بگوازین اِیت ، گڈا چہ ہر دوئیناں کئے بہتر انت ۔

ف۲ یعنی آیاں مفت ءِ چہ وتی چوٹیں رفتار ءِ ماں نصیحتی گپان شبہ پیدا کننت حالانکہ ماں آئی ءِ دروغ ءِ گنجائش چہ ہچ جانب ءِ نیست آ نصیحت کتام چیز انت ، یک صاف ، ظاہر و محکم و مضبوطیں کتاب کہ آئی ءِ انکار ءِ ابید چہ یک ناشریں واحمقیں مردے ءِ دگہ کس نہ کنت ۔

ف۳ یعنی ماں آئی ءِ نازل کتگیں کتاب ءِ دروغ اگں بئیت نوں چہ کجا بئیت و ہر چ کتاب ءِ آوت ذمہ دار بہ بیت تو گڈا باطل ءِ چہ مجال انت کہ آئی ءِ نزیک ءِ ہم بُروت ۔

ف۴ یعنی دین منکرانی ہر چ حساب دادے گوں تئیں پیغمبر انت ۔ ہمے حساب داد اے مخلوق ءِ گوں بیشی پیغمبران ہم کتگ اَت ۔ پیغمبران ءِ مدام دوزواہی کتگ اَت آ مخلوق ءِ دوزواہی ءِ بدل ءِ مدام نبیان ءِ تکلیف دات وسوکی کُت ، گڈا ہماداب ءِ کہ پیغمبران اے تکلیفانی سرا صبر کُت بایدانت کہ تئیں رسول ہم کافرانی تکلیفانی سرا گوں صبر ءِ کار بگر ۔ اشی ءِ نتیجہ چوش بیت کہ چیزے مردم توبہ کنان ءِ راستیں راہ ءِ سرا گام جنوک بنت کہ پہ آیان خداءِ گوَر ءِ معافی انت وچیزے بہ وتی چوٹ وھُٹ ءِ سرا قائم مانت کہ اشان آخر کار دردناک سزاءِ مستحق قرار گرنت ۔

ف۵ یعنی وھدیکہ یک جبرے قبول کنگی نہ انت تو انسان ہزاراں نیمون وبہانہ پیش کنت ۔ مکہ ءِ کافران ءِ اے دگہ ایرادان ءِ بل بلے چوش گوشگش شروع کُت کہ واجہ ! پیغمبر ءِ معجزہ ءِ ماہماوھد ءِ قبول دار بوتگیں کہ قرآن ابید چہ عربی ءِ ماں دگہ زبانے ءِ بیوتیں ، لیکن بندجبر ءِ اگں ہمے داب بیوتیں تو گڈا بہ دروغ بندکنگ ءِ اشان چوش گوشتگت کہ شرواجہ ! کدی چوشیں بے ربطیں خبر ہم کسے ءِ دیستگ کہ رسول عربی و آئی ءِ قوم کہ اوّلی مخاطبین انت آیان ہم عرب ، مگر کتاب دیم دیگ بہ بیت ماں یک ھنچیں زبانے ءِ کہ آئی ءِ یک حرفے ءِ ہم عرب ءِ مخلوق سرپد مبنت ۔

ف۶ یعنی بے کاریں وناہو دگیں شبہات تو کدی ہم خلاص نہ بنت ، البت اینکر تجربہ ہر یک انسانے کُت کننت کہ اے مقدّسیں کتاب وتی سرا ایمان آروکان وعمل کنوکان ءِ چہ پیمیں عجبیں ھدایت وبصیرت وزانگ وترانگ عطا کنت و آیانی قدیمیں دکھنیں مرضان ءِ گار کنان ءِ چونکائی جان ڈراہی وراحت دنت ۔

ف۷ یعنی ہماداب ءِ کہ چیچل (خفاش) ءِ چم ماں روچ ءِ روشنائی ءِ کوراسک بنت اے منکران ہم باں قرآن پاک ءِ روشنی ءِ ہچ نظر ءِ نئیت ماں اشی ءِ قرآن ءِ مبارچی انت ۔ بایدانت کہ منکران وتی نگاہانی نزوری وخرابی ءِ بمارنت و آیانی علاج ءِ ییمگ ءِ دلگوش گوَر بکننت ۔

ف۸ یعنی کسے ءِ چہ دُور ءِ توار بجن تو آ نہ اِشکنت واگں بہ اِشکنت تو شری ءِ سرپد نہ بیت ، ھمے داب ءِ قرآن ءِ منکر ھم چہ راستی و راستی ءِ چمگ ءِ ہمنکر دور شتگ و کپتگنت کہ حق ءِ توار داں آیانی دل ءِ گوشان نہ روت وسر نہ بیت واگں کدی سرہم بہ بیت تو راستکائی آئی ءِ مطلب ءِ سرپد نہ بنت ۔

ف۹ یعنی چوشکہ مردچی ماں قرآن ءِ منوکاں ونہ منوکان ءِ اختلاف پیدا بوگائنت ، بیسرا تورات ءِ بابت ءِ ہم ہمے دابیں اختلاف پیدا بونگ ، گڈا وت بچارِت اودا بجام چون بونگت ۔

ف۱۰ خبر ہما انت کہ چہ دپ ءِ درکیت کہ فیصلہ ماں آیامت ءِ روچ ءِ بیت ۔

ف۱۱ یعنی بے کاریں شک وشبہات اشان ءِ بہ آرام ءِ نندگ ءِ نیلنت ۔ ہر دم ماں دل ءِ جیڑنت ووسواس ءِ کپتگنت ۔

ف۱۲ یعنی خداءِ گوَر ءِ ظلم نیست ہر یک انسانے ءِ بایدانت کہ وتی عمل ءِ بچاریت ہر چیکہ کنت ہما عمل آئی ءِ دیما حاضر بیت نہ کسے ءِ نیکی ماں آئی ءِ دربار ءِ برباد بیت نہ یکے ءِ بدی دگرے ءِ سرا مُشگ بیت ۔ (ربط) چونکہ نیکی بدی ءِ پورہ پورہ بدلہ ماں قیامت ءِ روچ ءِ رسیت و کافران ءِ گیشتر ہمے جُست کتگت کہ قیامت کدی کیت پمشکا اے بابت ءِ دیم ءِ ارشاد بیت ۔ ،، اِلَیہِ یُرَدُّ عِلمُ السَّاعَۃِ الخ ،، ۱۲

فل یعنی ہماوت زانت کہ قیامت کدی کیت ۔ مزنءَ چہ مزن تریں نبی و فرشتہ ہم آئی وقت ءِ معیّنی ءَ زانت کت نہ کننت چہ ہر کسءِ جُست گرے آ ہیے پسّہ ءَ دنت ۔ مَا الْمَسْئُوْلُ عَنْهَا بِاَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ ۔ ول یعنی خداوندی علم بہ ہر چیزءِ چپ وچاگرد کنت کدام دانگ خرماءِ چہ وتی ہوشگ وکتام دانءِ چہ خوشہءِ وکتام نیگےچہ وتی پوشءِ درنئیت کہ آئی خبر خداءَ مبیت ۔ ہم ماں کتام جنیں آدم یا مادگیں جانورےءِ لاپءَ ہر چُکّے موجود انت وہر چیزیکہ آئی زائیت کل اللہ پاک ءَ معلوم انت ہے داب ءَ بزان اِت کہ موجود ہیں دنیاءِ نتیجہءِ رِدا آخرتءِ ہر چے پیداوری وقیامتءِ وقوع بوگی اِنت آئیءِ وقت ہم خداءَ معلوم اِنت کہ کدی کیت کتام یک انسانے یا فرشتہ ئے اِے بابت ءَ ہچ خبر ندارِیت و نہ آئرا اشیءِ خبردارگءِ حاجت اِنت ۔ ضرورتءِ گپ ایش اِنت کہ انسان قیامتءِ خبرءِ باروءَ اللہ پاکءِ فرمانءِ روءَ وتی یقین ءَ بدارِیت

اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۭ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرٰتٍ مِّنْ

ہمائیءِ نیمگءَ ترینگ بیت قیامتءِ علم ول و درنیاینت میوہ چہ

اَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ۭ وَيَوْمَ

وتی پوشاں و نہ لاپ پُر بنیت یک مادگینےءِ و نہ زائیت مگر کہ معلوم اِنت آئرا ول وہارچا

يُنَادِيْهِمْ اَيْنَ شُرَكَاۗءِيْ ۙ قَالُوْٓا اٰذَنّٰكَ ۙ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيْدٍ ۝ وَضَلَّ

کہ خدا آیانءَ توار جنت کہ کجنت منی شریدار وس گوشنت ماسہی کت تراکہ چہ ما ہچ کس اِنت اقراری وک وگار بوت

عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَدْعُوْنَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوْا مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيْصٍ ۝

چہ آیانی نظرءَ آ چیزے کہ عبادت کنگتش چہ وپیش و فہمتش کہ نیست آیانءَ ہچ خلاصی ف

لَا يَسْـَٔــمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَاۗءِ الْخَيْرِ ۡ وَاِنْ مَّسَّهُ الشَّرُّ فَيَـــُٔوْسٌ

دم نبارت انسان چہ لوٹگءَ خیرءِ ۔ داگر آئرا برسیت سکّی گڈا دلپروش بیت

قَنُوْطٌ ۝ وَلَىِٕنْ اَذَقْنٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنْۢ بَعْدِ ضَرَّاۗءَ مَسَّتْهُ لَيَقُوْلَنَّ

ناامیت بیاءَ داگر بچاشینیں آئیءَ دادے چہ وتا رند چہ سکّیءَ کہ کپتگت آئی سرا ۔ توالبت ضرور گوشنت

هٰذَا لِيْ ۙ وَمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَاۗىِٕمَةً ۙ وَّلَىِٕنْ رُّجِعْتُ اِلٰى رَبِّيْٓ اِنَّ لِيْ

کہ من حقدارا اشیءِ و من گمان نکناں کہ قیامت قائم بیت و اگر من اتر کنگ بوتاں وتی ربءِ نیمگءَ بیشک منی واسطہ

عِنْدَهٗ لَلْحُسْنٰى ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِمَا عَمِلُوْا ۡ وَلَنُذِيْقَنَّهُمْ

آئیءِ گورءَ شرّی اِنت ول گڈا ضرور خبر دئیں کافرانءَ ہر چیکہ آیاں کتگ ، والبت چاشینیں آیانءَ

مِّنْ عَذَابٍ غَلِيْظٍ ۝ وَاِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ

ترندیں عذاب ف و وھدیکہ ماداد و دھش کنیں انسانءِ سرا دیمءَ گردینیت و وتی

بِجَانِبِهٖ ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُوْ دُعَاۗءٍ عَرِيْضٍ ۝ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ

کشءَ مانتریت ۔ و وہدیکہ برسیت آئیءَ بدی بے گڈا دعا لوٹوک اِنت دراجیں ف تو بگوش آیا دیت شما اگر

كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهٖ مَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِيْ شِقَاقٍۢ

ببیت قرآن چہ خداءِ نیمگءَ پدا منکر بے شما بہ آئیءَ ، کئے اِنت زیات گمراہ چہ ہما شخصءَ کہ آماں دور بیں اختلافءَ

و آروچءَ فکر بکنت و ہدے ہچ شریدار کارءَ نہ ییت و ہچ جاہءِ ہلاسی دست نہ کپیت ۔ وس یعنی ہماکسانءَ ماں منی خدائیءَ شما شریک قرار داتگنت نوں آیانءَ توار پہ بجن اِت ، نوں آیاں کجا نگوراَنت ۔ وک یعنی ماگوں تو صاف صافءَ عرض کت کہ چہ ماکسے ہم بہ وتی جرم (شرکءَ) قبول دار نہ انت (چوش بگوش آ وقتءَ گوں مزن دلیریءَ دروغ بندانءَ اِے واقعہءِ انکار کننت) ولہتیں واجہاں شہیدءَ شاهدءِ معناءَ زُرتگ کہ اِے ساعتءَ چہ ما کسے آ شریکانءَ را حاضر نہ گندیت ۔ ف یعنی ماں دنیاءَ ہماکسانءَ خداءِ شریک جوڑ کنانءَ توار پہ جنگت مروچی آیاں بیگواہ انت وپہ وتی پرستارانی مدتءَ نیاینت و چہ پرستارانی دلاں ہم ہما توار پہ جنگءِ خیالات نوں غائب بوتگنت آیانءَ ہم سرپچ وارتگت کہ چہ خدائی سزاءَ رستگار بوگءِ رِدا دگہ ہچ راہ پشت نہ کپتنگ وتی جند ہلاسیءِ ہچ وسیلہ ہم نیست آخر ناامیت بوانءَ ابرلوج کننت و پہ ہمایانی طرفداریءَ آیاں گوں پیغمبراں جیڑہ کتگت مروچی چہ آیاں پھکہ بے تعلقی و بیزاری اظہار کننت ۔ ول یعنی انسان عجبیں تبءِ خداوند اِنت وہدے دنیاءِ کمیں خبر برسیتی و چیزے عیش و آرام و جان دراھی نصیب بہ بیت نو لالچ تہمنکر کنت کہ ھنگت زیات عیش و آرامءِ شوھازءَ لگیت داں ہچ حدےءَ ہم آئیءِ لالچی لاپ پُر نہ بیت اگر واک بی بکنت توکلیں دنیاءِ مال و زرانءَ ترآرانءَ ماں وتی لوگءَ جمع بکنت ۔ بلے جاہے کہ تُشے مصیبتے بہ سری بہ کپیت و ظاہری سبابانءَ بہ وتی برخلاف بگندیت تو گڈا ناامیت و دل پروش ہم زوت بیت ۔ آ ساعتءَ اشیءِ دل فوراً ناامید بیت چیاکہ آئیءِ نگاہ ایوکءَ دیمءَ آیوکیں ازبابانی سر امحدو د بیت آئی بہ ہما قادر مطلق سببانی پیداکنوکءِ سرا بھروسہ ندارِیت کہ آئی بواهیت تو ماں یک دملےءَ ازبابانی رِدءَ زیر و زبر کنت چیرے ناامیتیءِ بعد اگر بالفرض اللہ پاک تکلیف و مصیبت دور کنانءَ چہ وتی مہربانیءَ دوبارہ عیش و راحتءِ سامان پیداکت تو نوں گوشیت "هٰذَا لِيْ" یعنی فلاں تدبیر کُت چہ منی تدبیر و لیاقتا و فضیلتءَ ہے داب ءَ بایداِنت کہ بوتیں ۔ نوں آئرا نہ خدائی مہربانی دیماکنت و نہ وتی ناامیتیءَ یادکت کنت کہ چنت عت ساری بہ آئی دلءِ سرءَ سوار اِت نوں بہ عیش و آرامءِ نشہءَ ہمنکر مدہوش بیت کہ دیم ترءَ ہم بہ کدام مصیبت و تکلیفءَ گرفتار بوگءِ ترسی ہم ماں دلءَ نہ مانیت ۔ ہے خیال کنت کہ مدام بہ ہے حالتءَ پشت کپاں و اگر کدی بہ اِے تاثراتءِ دورانءَ قیامتءِ نام بشکنت تو گوشیت کہ من تو خیال نکناں کہ کدی اشیءِ نوبت کیت و اگر بند خبرءَ چشیں نوبتے اھت و منا را واترکنانءَ وتی ربءِ دیما پیش کنگ بوت پدا ہم منءَ یقین اِنت کہ اودا منی انجام شرتر بیت ۔ اگر من خداءِ گورءَ بدیں و نالائقیں مردے بوتیناں تو ماں دنیاءَ منءَ را چوشیں عیش و آرامءِ موہ چون رستگت ۔ ہمیشکا اودا ہم من امیت داراں کہ گوں من ہے معاملہ بیت ۔ ف یعنی وشنود بیئے اِت کہ اِے کفر و غرورءِ باوجود اودا ہم عیش کن اِت ؟ اودا سر بوانءَ دت معلوم دار بیئت کہ منکراں چونیں ترندیں سزا رسیت و چونکائی تماہیں عمرءِ کرد دیما حاضر بنت ۔ ف یعنی چہ اللہءِ نعمتاں نفع زورگءِ وقتءَ نو چہ نعمتانی دیوکءَ حق شناسی و شکرگزاریءَ اعراض کنت و بالکل بے غرض بوانءَ چہ آنگو وتی پہناتءَ بدل کنت بلے وھدیکہ تکلیف و مصیبتے چکءَ کپنت گڈا ہما خداءِ دیما دستانءَ دراج کنانءَ دراج کشیں دعا لوٹگ بناکنت شرم ہم نئیت کہ نوں گوں کتام دپءَ وتی ربءَ توار پہ جنت و تماشہ ایشنت کہ بازبرءَ وتی چمانءَ بہ سببانی سرا شانک دیانءَ چہ دلءِ تہا مایوس

بیت ماں اِے جاورءَ ہم پریشان وبےساربوان دعاءِ دستاں بےاختیار بہ خداءِ طرفءَ چست بنت۔ ماں دلءَ نا امیدی ہم ہست وزبانءِ سرا یا اللہ! حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "اِے کل بیان انت انسانءِ نقصان (وکوتاہی) ءِ نہ سکّی وسوری ءِ وھدءَ صبر کنت ونہ ترقی ءِ وھدءَ شکر"۔

ھمے صفحہءِ فوائد :۔ ف۱ بُرزا انسانءِ تبءِ عجب ڈُولءَ نقشہ بیان کنانءَ بہ آئیءِ کمزوری وکوتاہیانی ردا مزن جوانیں رہ بندےءَ دلگوش گور کنا نینت۔ نوں ہم ترا پدیگ بیت کہ اِے کتاب ہما اِنت کہ شمے کمزوری وکوتاہیانی بابتءَ شمارا آگاہ کنانءَ انجامءِ بابتءَ دلگوش گور کنت اگر اِے چہ خداءِ طرفءَ اِنت (ھنچوش کہ حقیقت ہم ھمیش اِنت) پدا شما آئرا قبولدار نہ بوتے وچوشیں خوبیں وچہ مزن قیمتی نصیحتاں انکار کنانءَ وتی عاقبتءِ فکر نہ کت بلکیں حقءِ مخالفتءَ تادُور شتیت توگڈا ازانا چریشیءَ مستریں دگہ خسارہ وتاوان بوت کنت۔

بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ

تہاینت ف۱ نوں ما آیاں پیش داریں وتی نشانیاں ماں دنیاءَ وماں آیانی وتی جانانی تہا تاکہ اِے حقیقت ظاہر ببیت

لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَا

پہ آیاں کہ اِے خبر حق انت ف۲ آیا بس اِنت پہ تئی ربءَ کہ آ ہر چیزءَ خبر داروک اِنت۔ ف۳ خبردار

إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَاءِ رَبِّهِمْ ۗ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ ﴿٥٤﴾

کہ بےشک آیاں ماں شکءَ تہا انت بہ دوچار کپگءَ وتی ربءِ خبردار ببو ہر چیز بہ آئیءِ گیرءَ انت ف۴

سُورَةُ الشُّورَىٰ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ ثَلَاثٌ وَخَمْسُونَ آيَةً وَخَمْسُ رُكُوعَاتٍ

سورۃ الشوریٰ ماں مکّیا نازل بوتگ۔ ماں ایشیءَ پنجاہ وسے آیات و پنچ رکوع انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ھماکہ بےاندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

حم ﴿١﴾ عسق ﴿٢﴾ كَذَٰلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ

ہمے دابءَ وحی دیم دنت تئیءَ نیمگءَ وچہ ترا پیسر یگانی نیمگءَ

اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ

اللہ، زبردست حکمتانی داروک ہمائیگنت ہرچیکہ ماں آسماناں وہرچیکہ ماں زمینءَ انت۔ وھما انت

الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿٤﴾ تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِن فَوْقِهِنَّ ۚ وَالْمَلَائِكَةُ

بلند مرتبہ ومزن قدر ف۵ نزیک اِنت کہ آسماں بترکّ انت چہ بُرزءَ ف۶ و فرشتیاں

يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِي الْأَرْضِ ۗ أَلَا إِنَّ

تسبیح گوشنت وتی ربءَ توسیپ دیانءَ وبخشش طلب کننت پہ ھمایاں کہ ماں زمینءَ انت ف۷ خبردار ببو بیشک

اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ

خدا انت بخشوک، مہربان ف۸ وھماکاں کہ گپتش ابید چہ اللہءَ کارساز، اللہ

حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا

وت چاروگنت آیانی سرا۔ ونئے تو آیانی سرا نگھبان ف۹ وہمے دابءَ وحی کت ما

ف۲ یعنی قرآنءِ حقانیتءِ ایدگہ دلیل وثبوتاں وَ وتی جاگہءَ انت نوں ما اِے منکرانءَ وت اشانی جندانی توکءَ واشانی چپ وچاگردءِ تمام عرب بلکیں ماں کلیں دنیاءَ وتی قدرتءِ ھماھما نمونیانءَ پیش داریں کہ چرایانی برکتءَ قرآن وقرآنءِ داروکیں واجہءِ راستبازی بالکل چو روشنیں روچءَ گوں چماں گندگ بہ بیت آ کتام نمونگ انت آ اسلامءِ ہما عظیم الشان وہوشءَ سرگردان کنوکیں فتوحات انت کہ ظاہری ازبابانی ردءَ پہکہ برخلاف قرآنی پیشنگوئیانی عین مطابقءَ بہ وجودءَ اھتنت چنانچہ ماں بدرءِ جنگءَ مکہءِ کافراں وت ماں وتی جانانی تہا، ومکہءِ فتحءِ وھدءَ عربءِ مرکزءِ تہا وخلفائے راشدینءِ دَوروبارءَ تمام جہانءِ تہا اِے نمونیانءَ گوں وتی چماں دیستنت وچوش ہم ممکن اِنت کہ چہ "آیات" ءَ قدرتءِ عام نشانیاں مراد بہ بنت کہ فکر جنوکانءَ وچہ وتی وجودءَ دَرءَ ماں تمام دنیاءَ گندگءَ کاینت کہ چرایاں حق تعالیٰ ءِ وحدانیت وعظمتءِ ثبوت دست کپیت وقرآنءِ بیانانی تصدیق بیت وھدیکہ آیاں خداوندی دستوراں وفطری رھبندانی رودءَ ثابت بنت کہ آیاں ماں تکوینی عالمءَ وتی کارانءَ انجام دیوک انت اِے قسمءِ تمام کونیہ حقیقتاں وآفاقیہ وانفسیہ نشانیانی ظاہری چونکہ مخلوقءَ یکبارگی نہ بیت بلکیں وقتاً فوقتاً کم کمءَ چرایانی دیمءَ پردہ چست بیت ہمیشکا چہ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَاءِ لفظاں اِے مقصدءَ بیان کت۔ ف۳ یعنی قرآنءِ حقانیتءَ بندخبرءَ کس مہ منّیت توتہنا زانا خداءِ گواھی کم اِنت کہ آئیءِ ذات بہ ہر چیزءِ سرا گواہ اِنت وماں ھمک چیزءَ فکر کنگءَ چہ آئیءِ گواہیءِ ثبوت دست کپیت۔ ف۴ یعنی اِشاں اِے دابءَ رَد کپتگنت کہ کدی گوں خداءَ دوچار کپگ وآئیءِ دیما حاضر بوگی نہ اِنت حالانکہ خداتعالیٰ ءِ ہر وھدءَ ہمک چیزءَ چاگرد کنوک انت کتام ہم وھدءَ یک چیزے چہ آئیءِ قبضہءِ چاگردیءَ دراھت نہ کنت اگرچہ مرگءَ پد آیانی بدنءِ ذرات ماں خاکءَ ادار بنت یاماں آپءَ گُزنبینگ بہ بنت یاماں گواتءَ نالانءَ پد ہم یک یک ذرہءِ سرا اللہ پاکءِ علم وقدرت چپ وچاگردی کنوک انت آیانءَ جمع کنانءَ نوکسرءَ زندہ کنگ ہیچ مشکل نہ اِنت۔

ف۵ یعنی ھنچوش کہ اِے سورت (کہ آ مزن اعلیٰ وکامل مضمونانی سرا شامل انت) بہ تئیءَ طرفءَ وحی کنگ بوگا ئنت ہمے دابءَ اللہ پاکءِ عادت بہ تئیءَ طرفءَ واِے دگہ نبیانی طرفءَ ہم وحی دیم دیگ بوتگ کہ چہ اشیءَ آئیءِ حکمتءِ شان وبادشاہی ظاہر بیت۔ ف۶ یا آسمان بترکّنت چہ اللہ پاکءِ عظمت وآئیءِ جلالءِ زورءَ۔ یا چہ بےشمار فرشتیانی بارءَ یا چہ آیانی باز ذکرءَ خاصیں اثرے پیدا بہ بیت وبترکّیت واجہ پیغمبرءَ فرمائینت کہ ماں آسمانءَ چار لنکگءِ قدءَ جاگہ نیست کہ اودءَ یک فرشتے سربسجود مبیت۔ و لھتینءَ آیتءِ مطلب چوش زُرتگ کہ وھدے مشرکاں پہ خداتعالیٰ ءَ شریک، زھگ وجنک قرار دینت توخداوند قدوسءِ بارگاہءَ اِے یکھنچیں گستاخی ایت کہ چریشیءَ ہیچ بعید نہ اِنت کہ آسمانءِ داں سریءَ سطح ترکّانءَ مُچڈ چُنڈ بہ بیت کما قال تعالیٰ فی سورۃ مریم "تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا"۔ مگرچہ اللہ پاکءِ شانِ مغفرت وملائکیانی تسبیحءِ برکتءَ اِے نظام قائم اِنت ف۷ یعنی اللہ تعالیٰ مومنانی خطا وردیانءَ معاف

بکنت وکافران ءَ ماں دنیاءَ گرفتارکنان ءَ پہکہ تباہ وبرباد مکنت ف۵ یعنی چہ وتی مہربانیءَ فرشتیانی دعایان ءَ قبول کنان ءَ مؤمنانی خطایان ءَ معاف وکافران ءَ یک مدتے ءَ مہلت دینت واگر نہ دنیاءِ کلّیں نظام چم پہ سری کوسءَ نہ رسیت کہ درھا زیروزبر بیت۔ ف۹ یعنی ماں دنیاءَ مشرکان ءَ مہلت وَ عطا کنت، بلے چوش مفہم اِت کہ آیاں پہ مدامیگی رستگار بوتنت آیانی تمام اعمال واحوال بہ خداوندکریم ءِ گورءَ محفوظ انت کہ بہ وتی وھدءَ ہچ کنگ بنت۔ تئیں نبی اِے غم ءَ مؤرکہ اشاں پرچا ایمان نیارنت وایمان نیارگ ءِ جاورءَ فوراً پہ چے تباہ وبرباد کنگ نہ بنت، اِے تئی جوابداری نہ انت شما ایوک ءَ حقیں پیغام ءِ سر کنگ ءِ جوابدار اِت۔ دیمترءَ مابزانیں ومئے کارب وہدوموہ ءِ ردا ماچریشاں کل حساب جُست باواست ءَ کنیں۔ (ھمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ اُمّ القُریٰ (مزنیں میتگ) مکہ معظّمہ ءَ گوشگ بوت کہ کل عربءِ مُچّی ومیٹری ہمو ابیت وماں تمام دنیاءَ اللہ ءِ لوگ ہمو اِنت وہما لوگ روئے زمین ءِ سرا چہ درستان ءَ سرا اوّلی عبادت جاہ قرارگیت بلکیں چہ روایتاں معلوم بیت کہ دنیاءِ پیدائش ءِ وہدءَ اللہ تعالیٰ ءَ زمین ءَ چہ ہمے جاگہ ءَ تالان کنگ بناکت ہموداکہ خانہ کعبہ اِنت وچہ مکہ ءِ چپ وجاگرد اوّل عرب وچرائی ءَ بعد تمام دنیا مراد انت۔ ف۲ یعنی آگاہ بکن کہ یک روچے پیدا کنت وہدے تمام پیشی وگُڈّی مخلوق ماں خداءِ دربارءَ پہ حساب داد ءَ پیش بہ بنت اِے یک یقینی وقرار گیتگیں گپّ ایت کہ مرشیءَ ہچ فریب، ہنروشک وشبہ ءِ گنجائش نیست۔ بایدانت کہ انسان وتارا پہ ہما روچ ءَ تیار بکنت آساعت ءَ کل مردم بہ دو فرقہاں بہر و بانگ بنت یک فرقہے جنّتی ویک فرقہے دوزخی، نون ءَ فکربکن کہ تراماں کتام فرقہا شامل بوگی انت و ماں آئی ءَ شامل بوگ ءِ ردا چے تیاری کنگ آ بیت۔

ف۳ یعنی بیشک آ ءَ را قدرت حاصل اَت کہ اگر بلوٹتی تو کلاّن ءَ یک داب ءَ جوڑ بکرتیں وبہ یکیں کِشکءَ بکرتیں بلے آئی ءِ حکمت ءِ تقاضا چوش بوت کہ وتی رحمت وغضب دوئیں قسم ءِ صفتاں ظاہر بکنت۔ ہمیشکا ماں بندہانی احوال ءَ اختلاف وفرق ونفاوت ایرکت کسےءَ را بہ آئی ءِ فرمانبرداری ءِ سبب ءَ رحمت ءِ حقدار جوڑکت وکسےءَ را ظلم و عصیان ءِ بناءَ چہ وتی رحمتاں دور داشت ہرکسے چہ رحمتاں دور بوان ءَ غضب ءِ حقدار قرارگیتنت وخداوندی حکمت برایاں سزاجاری کنگ ءِ مقتضی بوت آیان ءَ دوار (ٹھکانہ) ھچ نہ بوت نہ کتام رفیق ومددگارے دست بکپیت کہ آیان ءَ چہ اللہ ءِ عذاب ءَ رستگار بکنت۔ ف۴ یعنی رفیق ومددگار اگر لوٹے تو اللہ ءَ بلوٹ کہ تئی تمام گڈّءَ گشادکنگ تو نیت وانکہ مردگان ءَ زندگ کنگ تو نیت و بہ ہر چیزءِ سرا قدرت داریت اِے بزکاریں عاجز وبے وسیں رفیق شمے کتام دردءَ نہ ورنت

ف۵ یعنی تمام جیڑہانی فیصلہ بہ ہمائی ذمّہ ءَ دیگ بہ بنت عقائد بہ بنت یا احکام عبادات بہ بنت یا معاملات ماں ہرچیزءَ اختلاف پیدا بہ بیت شرتریں فیصلہ اللہ پاک ءِ حوالہ ءَ انت آچہ کونیہ دلیلان ءِ ذریعہءَ یا ماں وتی کتابءَ یا بہ وتی رسولانی زبانءَ گوں صراحت ءَ یا اشارہ ءَ ہرچ مسئلے ءِ فیصلہءَ بکنت بندہءَ حق نیست کہ ماں آئی ءَ دگہ چون وچرا ءِ بکنت، توحید کہ آ اصل اصول انت۔ اللہ تعالیٰ وھدے قولاً وفعلاً برابرآئی حکم ءَ بیان کنان انت گڈّا چونکائی جائز بیت کہ بندہ ماں اِے ہیم ءِ قطعی ویکّاہیں فیصلہءَ جیڑہ ماں بکنت وناہودگیں شبہات پیدا کنائی چرائیءِ فیصلہءَ دیم ءَ تاب بدنت۔ ف۶ یعنی من بہ ہمائی ذات ءِ سرا مدام بھروسہ داران ءَ وماں ہریک معاملہءَ ہمائی طرف ءَ رجوع کنوک باں۔ ف۷ یعنی چہ دلوتاں آیانی جفت نرومادہ جوڑ

اِلَیۡکَ قُرۡاٰنًا عَرَبِیًّا لِّتُنۡذِرَ اُمَّ الۡقُرٰی وَ مَنۡ حَوۡلَهَا وَ تُنۡذِرَ

تئی نیمگءَ قرآن ماں عربی ءَ تاکہ تو بترسینے مکہءِ مردمان وہماکسا کہ گرداگرد نت آئی ءِ ف۱ وتاکہ تو بترسینے

یَوۡمَ الۡجَمۡعِ لَا رَیۡبَ فِیۡهِ ؕ فَرِیۡقٌ فِی الۡجَنَّةِ وَ فَرِیۡقٌ فِی السَّعِیۡرِ ۞

مُچ بوگ ءِ روچ ءَ کہ ہچ شک نیست ماں آئی ءَ۔ یک ٹولی ءِ ماں جنّت ءَ ویک ٹولیءِ ماں دوزخ ءَ ف۲

وَ لَوۡ شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمۡ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّ لٰکِنۡ یُّدۡخِلُ مَنۡ یَّشَآءُ

واگرخداءَ بلوٹتیں کتگتی آیان ءَ یک اُمّتے ولیکن داخل کنت ہرکس ءَ کہ لوٹیت

فِیۡ رَحۡمَتِهٖ ؕ وَ الظّٰلِمُوۡنَ مَا لَهُمۡ مِّنۡ وَّلِیٍّ وَّ لَا نَصِیۡرٍ ۞ اَمِ اتَّخَذُوۡا

ماں وتی رحمتاں۔ وبہ گنہگاراں نیست انت ہچ کس دوست ونہ مددگارے ف۳ آیا گپتش

مِنۡ دُوۡنِهٖۤ اَوۡلِیَآءَ ۚ فَاللّٰهُ هُوَ الۡوَلِیُّ وَ هُوَ یُحۡیِ الۡمَوۡتٰی ۫ وَ هُوَ عَلٰی

ابید چہ خداءَ کارساز۔ گڈّا اللہ وت اِنت کارساز وہما زندگ کنت مردگان ءَ وآ بہ

کُلِّ شَیۡءٍ قَدِیۡرٌ ۞ وَ مَا اخۡتَلَفۡتُمۡ فِیۡهِ مِنۡ شَیۡءٍ فَحُکۡمُهٗۤ اِلَی اللّٰهِ ؕ

ہرچیزءِ سرا قدرت داروکنت ف۴ وماں ھرچ خبرءَ شما جیڑہ کن اِت گڈّا آئیءِ فیصلہ خداءِ نیمگ ءَ انت ف۵

ذٰلِکُمُ اللّٰهُ رَبِّیۡ عَلَیۡهِ تَوَکَّلۡتُ ٭ۖ وَ اِلَیۡهِ اُنِیۡبُ ۞ فَاطِرُ السَّمٰوٰتِ

ھمیش اِنت اللہ منی پروردگار بہ ھمائیءِ سرا من توکل کتہ وبہ ھمائیءِ نیمگءَ واتری اِنت ف۶ پیداکنوک اِنت آسمانانی

وَ الۡاَرۡضِ ؕ جَعَلَ لَکُمۡ مِّنۡ اَنۡفُسِکُمۡ اَزۡوَاجًا وَّ مِنَ الۡاَنۡعَامِ

وزمین ءِ واڈ کت پہ شما چہ شمے جنداں جنینان ءَ ف۷ وچہ دلوتاں

اَزۡوَاجًا ۚ یَذۡرَؤُکُمۡ فِیۡهِ ؕ لَیۡسَ کَمِثۡلِهٖ شَیۡءٌ ۚ وَ هُوَ السَّمِیۡعُ الۡبَصِیۡرُ ۞

جوڑکتی جُفت، تالاں کنت شمارا ہمائی تہا ف۸ نیست آئی پیما ھچ چیز ف۹ وھما اِنت اشکنوک گندوک ف۱۰

لَهٗ مَقَالِیۡدُ السَّمٰوٰتِ وَ الۡاَرۡضِ ۚ یَبۡسُطُ الرِّزۡقَ لِمَنۡ یَّشَآءُ وَ

ھمائیگنت کلیتاں آسمانانی وزمین ءِ۔ وکشادہ کنت روزیءَ پہ ھرکسءَ بلوٹیت و

یَقۡدِرُ ؕ اِنَّهٗ بِکُلِّ شَیۡءٍ عَلِیۡمٌ ۞ شَرَعَ لَکُمۡ مِّنَ الدِّیۡنِ مَا وَصّٰی بِهٖ

وتنگ کنت پہ ہرکسءَ بلوٹیت۔ بیشک آ بہ ہرچیزءَ زانوگر انت ف۱۱ راہ بنا کتی پہ شما دینءَ ھما خبرانی کہ حکم کتی بہ آئیءَ

کت چہ آیاں ہم شماکارگرات۔ ف۸ یعنی مردمانی جدا ودلوتانی جفت جدا جوڑکنان ءَ آیانی چینکر نسلاں ءَ ماں عالم ءَ تالان کت کہ اشاں بہ کل روئے زمین ءِ سراماں وتی روزی و روزگارءِ فکرءَ گلائیش بنت۔ ف۹ یعنی نہ ماں ذات ءَ آئی ءِ مثل ہست نہ ماں صفات ءَ نہ چو آئی احکام وفیصلہاں کسے ءِ حکم وفیصلہ اِنت نہ چو آئیءِ دین ءَ کسےءِ دین اِنت نہ آئی ءَ جفت ہست نہ ہمسر۔ ف۱۰ یعنی بیشک ہمک چیزءَ گندیت واشکنت مگر آئیءِ گندگ واشکنگ ہم چو مخلوق ءِ پیم ءَ نہ اِنت، کمالات کل ماں آئیءِ ذات ءَ موجود انت بلے کتام یک کمالے اِے ڈول ءَ نہ انت کہ آئی ءِ قدرے کیفیت بیان کنگ بہ بیت چیا کہ ہچ جاگہ آئیءِ نظیر موجود نہ انت آچہ مخلوق ءِ مشابہت ومماثلت پہکہ پاک ومقدس وصاف انت گڈّا آئی صفات ءِ کیفیت ءَ کسے چونکائی زانت کت کنت۔ ف۱۱ تمام خزانگانی کنجیاں ماں ہمائی دست ءَ انت ہمائی ءَ اختیار وقبضہ حاصل انت کہ ماں ہرچے خزانہ ءَ ہرکسءَ ہرقدر

بلوٹیت عطا بکنت تمام جانداران ءِ ہما روزی دنت بلے کمی و گیشی ءِ تعین ءَ بہ وتی حکمت ءِ روءَ کنت ہمائیءَ معلوم اِنت کہ کتام چیز چنکر عطاءِ مستحق انت و آئی حق ءِ چہ قدر دیگ ءَ مصلحت بیت ہرچ حال روزی ئیگنت ہما ماں دومی داد ودھش ءِ حساب ءِ زانگ بہ بیت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف۱ چہ آدم علیہ السلام ءِ بعد چہ کلاں ساری ئیں پیغمبر واجہ نوح علیہ السلام اِنت بلکیں چو گوشگ مناسب انت کہ درحقیقت ءِ تشریعی حکانی ردءِ چہ سہے واجہ ءِ شرع بوت و آخری نبی مئے واجہیں نبی اِنت کہ پہ آئی رسالت و نبوت ءِ سلسلہ ہلاس بوت ماں میانجی ءِ ہرچ نبی و رسولاں اتکنت حضرت ابراھیم ، حضرت موسیٰ و حضرت عیسیٰ علیہم السلام اِے سئیں زیات مشہور بوتنت کہ اشانی نام گروک ماں ہر دورءُ باری ءَ بکثرت موجود منتگنت اِے پنچیں کساں اولوالعزم پیغمبر شمار بنت بہرحاورءَ بہ اِے جاگہ حق تعالیٰ ءَ صاف صافءُ پیش داشت کہ اصل دین چہ ہمیشہ ءَ ہمے یکیں بوتگ پرچے کہ ماں عقائد، اخلاق و اصول و دیانات ءَ تمام متفق منتگنت البت ماں لھتیں فروعاتاں زمانہ ءِ مصلحت ءِ ردا چیزے تفاوت بوتگ و دین ءِ قائم دارگ ءِ بابتءُ راہ و رھبنداںءُ اللہ تعالےٰ ءِ ہر وقت جدا اقرار داتگنت کہ آئرا دگہ جاہے چوش فرمائینتگ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَّ مِنْهَاجًا۔ ف۲ یعنی تمام نبیاں و آیانی امتان ءَ حکم بوت کہ خداوندی دین ءَ چہ وتی قول و عمل ءَ قائم بدارنت و ماں اصل دین ءِ ہیچ قسمیں تفریق و اختلاف ءَ روا مدارنت ۔ ف۳ یعنی تئیں پیغمبر بہ ہرچ دین ءِ توحید ءِ طرف ءَ مردمانءُ دعوت دئے بہ مشرکانی سرا اِے خبر گران گوزیت ۔ چوش بگوش شما یک نوکیں و عجبیں چیزے پیش کنگا ئت کہ چہ و پیش ایشرا کس ءَ پیش نہ کت ۔ شر بچار اِکہ توحید ءِ ہمیں صاف و معقول و متفق علیہ چیز ہم بہ مردمانی دلءَ گران گوزیت و ماں اِشی ءَ مخلوق اختلاف کنگ ءَ چک ویدنہ بنت تو الم ءَ جہالت و بدبختی ءِ حد تمام بوت راستیں گپ ہمیش انت کہ ھدایت و غیرہ اللہ پاک ءِ دست ءَ انت ہرکس ءَ بلوٹیت چہ وتی بندہاں گچین کنان ءَ وتی طرف ءَ بکشیت و چہ وتی رحمت و داد ودہش ءِ برکت ءَ وتی قرب و دل پسندیں مقام ءَ بائل بکنت و ہرکس چہ وتی استعداد ءِ خوبی بہ آئی طرف ءَ رجوع کننت و دینءُ سرا محنت کننت آیانی محنت ءَ قبولیت ءِ شرف بخشتگ و دستگیری کنان ءَ بہ کامیابی ءِ سرکنوک ہم ہمادت انت کما قال اللہ تعالےٰ : وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ (القصص رکوع ۷) وقال : اَللّٰهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَّمِنَ النَّاسِ (حج رکوع ۱۰) وقال : وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا (عنکبوت ع ۷) بہرحاورءَ خداوندی حکمت ہرکسے ھدایت ءِ لوٹوک بیت ہمائی ھدایت حاصل کت کنت و سوب مندی ءُ دست جنوک بیت ۔ ف۴ یعنی ہماکساں کہ توحید و دینءُ اصولانی توکءُ اختلاف کت و ماں آسمانی کتاباں تحریف (ردو بدل) کتش یا چیزے غلط فہمی یا چہ اشتباہ ءِ سببءُ نہ اَت چشیں صافیں و گیش و گیوار کتگیں و تسلیم بوتگیں تعلیمات ءِ توک ءَ اشتباہ یا شک چے بیت کتگت ۔ ایوک ءَ نفسانیت ۔ ھٹ ۔ دشمنی و مال ءِ لالچ وغیرہ ہما ازباب اتنت کہ اِشاں درحقیقت ءَ اِے تفریق و بدیں اختلاف ءُ سبب جوڑ بوتنت ۔ پشت ترءَ وہدے اختلاف قائم بوتنت و جدا جدا مذھباں وتی شکار جاہانءُ تا دور دورءُ شنگ کننت تو رندا آیوکیں نسلاں ماں عجبیں خیط و فریبےءَ کپتنت و ہمے دابیں شک و شبہات پیدا کنگ بوتنت کہ ہچ جاورءَ اِشاں مخلوق ءَ پہ گوم و گیگءُ بندگءُ میلنت ، مگر اِے درستیں کار ہمیشکا بوتنت کہ اللہ پاک ءَ چہ وتی حکمت ءَ مخلوق ءِ واگ سُست یلہ دات اگر آئی ءَ بلوٹتیں تو کل اختلافات ماں یک دماںےءَ ختم بوتینتنت بلے چوش کنگ تکوین ءِ اصلی غرض ءِ برخلاف اَت آئی ءِ کا ملیں تقاضا ہمیش اَت کہ اِے اختلافات ءِ عملی نمونہ یک ٹکیّں فیصلہ یک مقرریں وھد ءِ سرا ماں زندبانی ءِ دومی دورءَ کنگ بہ بیت اگن اِے خبر چہ ساری ءَ قرار دیگ مبوتیں تو کلیں جیڑہ و قصہءُ ہما دماں دست بدست ہلاس کنگ بوتگنت ۔ ف۵ یعنی وہدے برحقیں دینءُ

نُوحًا وَّالَّذِيٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهٖٓ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى

نوح ءَ و ہرچیکہ حکم دیم دات ماتی نیمگ ءَ و ہرچیکہ ما حکم کت آئی ءِ ابراھیم و موسیٰ

وَعِيْسٰٓى اَنْ اَقِيْمُوا الدِّيْنَ وَلَا تَتَفَرَّقُوْا فِيْهِ ۭ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِيْنَ

و عیسیٰ ءَ ف۱ اِے کہ محکم بکن اِت دین ءَ را و اختلاف مکن اِت ماں آئی ءَ ف۲ گران اِنت مشرکانی سرا

مَا تَدْعُوْهُمْ اِلَيْهِ ۭ اَللّٰهُ يَجْتَبِيْٓ اِلَيْهِ مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَهْدِيْٓ اِلَيْهِ مَنْ

ہرچیکہ شما دعوت دئیت آیان ءَ بہ آئی نیمگ ءَ ۔ اللہ گچین کنت وتی نیمگ ءَ ہرکس ءَ بلوٹیت و راہ سوج دنت وتی نیمگ ءَ ہماکس ءَ

يُّنِيْبُ ۝۱۳ وَمَا تَفَرَّقُوْٓا اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَاۗءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۭ

کہ واتر کنت ف۳ و نہ اڑتنت مگر رند چہ اِے خبرءَ کہ آتک آیانی گورءَ علم دتی میانجی ءِ حسد ءِ سبب ءَ

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۭ وَ

و اگر مبوتیں خبرے کہ پیسرا گوستگت چہ تئی ربّ ءَ داں مقرریں وعدہ ءَ تو البت فیصلہ بوتگت آیانی میانجیءَ و

اِنَّ الَّذِيْنَ اُوْرِثُوا الْكِتٰبَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيْبٍ ۝۱۴

و بے شک ھماکساں کہ کتاب دیگ بوتگنت رند چہ آیاں آ البت ماں شکءَ مبتلا اَنت چہ آئی ءَ ف۴

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ ۚ وَاسْتَقِمْ كَمَآ اُمِرْتَ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاۗءَهُمْ ۚ وَقُلْ

گڑا بہ دین ءِ نیمگءَ دعوت بدئے و وت قائم ببو ہما داب ءَ کہ ترا حکم بوتگ و رندگیری مکن آیانی واھگانی و تو بگوش

اٰمَنْتُ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتٰبٍ ۚ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ ۭ اَللّٰهُ

کہ من ایمان آرتگ ہرچیکہ نازل کتگ اللہ ءَ کتابے ۔ و منءَ حکم بوتگ کہ من انصاف بکناں شمے میانجیءَ ۔ اللہ

رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۭ لَنَآ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ۭ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ ۭ

مئے و شمے رب اِنت ۔ پہ ما اَنت مئے اعمال و پہ شما اَنت شمے اعمال ۔ نیستنت ہیچ جیڑہ مئے و شمے میانجیءَ

اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۚ وَاِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ۝۱۵ۭ وَالَّذِيْنَ يُحَاۗجُّوْنَ فِي اللّٰهِ

اللہ جمع کنت مارا و شمارا و بہ ھمائی نیمگءَ اِنت واتری ف۵ و ھماکساں کہ جیڑہ کننت خداءِ دین ءِ باردءَ

مِنْۢ بَعْدِ مَا اسْتُجِيْبَ لَهٗ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ

رند چہ آئی ءَ کہ قبول کنگ بوتگ آئیا آیانی جیڑہ باطل انت آیانی ربّ ءِ گورءَ و آیانی سرا انت

غَضَبٌ وَّلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ اللَّهُ الَّذِي أَنزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ

غضب و پہ آیاں ہست سکّیں عذاب ف۱ خدا ہما انت کہ ایرگیتگی کتاب گوں راستی ءَ

وَالْمِيزَانَ ۗ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾ يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ

و ہن شاہیم ءَ ف۲ و چہ چیز ءَ ترا خبردات بہ اے حقیقت ءَ کہ شاید قیامت نزیکت ف۳ اشتاپ کننت پہ قیامت ءَ ہاکس کہ

لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا

بہ آئی ایمان ندارنت ۔ وھاکسان کہ ایمان دارنت چہ آئی ءَ ترسوک اَنت و زانتنت کہ قیامت

الْحَقُّ ۗ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾

برحق انت ۔ خبردار بو بہ تحقیق ھاکساں کہ جیڑہ کننت ماں قیامت ءِ بابت ءَ آ البت ماں گراھی ءِ دور درشتنت ف۴

اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ ۖ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَن

خدا مہربان انت پہ وتی بندھاں ف۵ روزی دنت ہرکس ءَ کہ بلوٹیت و آ ہست انت زورمند زبردست ف۶ ہرکس کہ

كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ ۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ

واھگ داریت آخرت ءِ کشار ءِ زیات کنیں ما پہ آئی ءَ ماں آئی کشار ءَ ف۷ و ہرکس کہ واھگ داریت

حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمْ

دنیا ءِ کشار ءِ ما دئیں آئی ءَ کمے چہ آئی ءَ و نیست پہ آئی ءَ ماں آخرت ءَ بھرے ف۸ آیا

لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ ۚ وَلَوْلَا

پہ کافراں شریک ہست انت کہ راہ بناکتش آیاں چہ دین ءَ کہ اذن نداتت بہ آئی ءَ خدا ءَ ف۹ و اگر مبوتیں

كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۗ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ

قول فیصلہ کنگ ءَ تو البت فیصلہ کنگ بوتگ ات میانجی ءَ آیانی ۔ و بیشک پہ گناہ گاراں دردناکیں عذاب

أَلِيمٌ ﴿٢١﴾ تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ ۗ

انت ف۱۰ تو گندے گناہ گاراں کہ ترسوک بنت چہ وتی کتگیں کاراں و آ البت رسوک انت بہ آیاں ف۱۱

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ ۖ لَهُم مَّا

وھاکساں کہ ایمانش آرت و نیکیں کار اش کُت ماں بہشت ءِ باغاں ۔ پہ آیاں ہست ہرچیکہ

ع ۲ / ۱۰ / ۳

بابت ءَ چہ چاریں طرفاں تفریق و اختلاف ءِ طوفان چست بوگ ءَ لگّنت تو گڈا تئی فرض ایشنت کہ گوں محکمیں عزم و ارادہ ءَ ہما دین و دستور ءِ طرف ءَ مردمان ءَ دعوت دیان بلبئت کہ آئی ءِ دعوت ءَ واجہ آدم و واجہ نوح و چہ آیاں بعد اے دگہ نبیاں ہمے دعوت ءَ دیان و پیداکنت تو چہ وتی پروردگار ءِ حکم ءَ تُشے اینگو و آنگو مبو، قولاً، فعلاً و عملاً و حالاً برابر بہ ہما راہ ءِ سرا گام بجن ات کہ ھمائی سرا شہداداں مروچی بوتگے ۔ دروغ بندوکان و دشمنانی واھگانی ہچ غرض مدار ات و صاف جار بجن ات کہ من اللہ پاک ءَ نازل کتگیں ہر کتابے ءِ سرا توری آ تورات بیت یا انجیل یا قرآن یا دگہ کتام صحیفئے کہ آ کتام یک زمانہے ءَ بہ کتام یک پیغمبرے ءِ سرا نازل بوتگ، گوں راستیں دل ءَ یقین داران ۔ منی کار پیشی برحقیں خبران ءَ دروغ بیشدارگ نہ اِنت بلکیں منی کار آ کلّان ءَ تسلیم کنگ و باقی دارگ اِنت و منارا اے حکم اِنت کہ من شمے میان جی ءَ گوں انصاف ءَ کاربگراں ہر اختلافی خبرے کہ شما پیدا کرتگ آیانی فیصلہ ءَ گوں انصاف ءَ بکناں ماں شرعی کاراں و دین ءِ حکمانی تبلیغ ءَ یا جیڑھانی گیش و گیوار ءِ ردا عدل و مساوات ءِ اصول ءِ سرا و تا قائم بداراں، ہر یک ھمار استیں رھبندے کہ چہ ہر جاہے ءَ یا ماں کتام مذھبے ءَ دست بکپیت آئی ءَ بے حجت ءَ تسلیم بکناں ۔ ہنچو شکہ شمارا بہ خدا ءِ بندگی و فرمان برداری ءِ طرف ءَ دعوت بدیاں چہ شما ساری من وت خداوندکریم ءِ حکمانی سرا سرجمی ءَ عمل کنوک و آئی ءِ کامل فرمانبرداریں بندہ و تارا ثابت بجناں پرچے کہ من شر زاناں کہ شمے و مئے کلّانی رب یک انت ہمیشکا باید انت کہ ما کلّاں بہ ہمائی ءِ وشنودی ءَ کار بکنیں اگر شما چوش کنگ ءَ تیار نہ اِنت تو گڈا مارا گوں شما ہچ تعلقے نیست ما دعوت و تبلیغ ءِ فرض ءَ ادا کنان ءَ و تارا بے میار کُتگ، چہ ماکسے دومی کس ءِ عمل ءِ ذمہ دار نہ اِنت ھرکس ءِ عمل گوں ھمائی وت اِنت ھمائی ءِ کتگیں عمل آئی ءِ دیم ءَ پیش کنگ بنت باید اِنت کہ آئی وتی عملانی نتیجہ ءَ برداشت کنگ ءِ واسطہ تیار بہ بیت دیتر امنارا گوں شما جیڑہ و بحث و تکرار ءِ حاجت نیست انت، کلّاں ماں خدا ءِ عدالت ءَ حاضری دیگی اِنت اودا ہرکس ءَ سرجمی ءَ معلوم بیت کہ آئی ءَ چہ دنیا ءَ چے کٹ کُتگ و پہ وتا جمع کتگ و آورتگ

تنبیہ :- اے آیات مکّی انت، قتال ءِ آیات ماں مدینہ ءَ نازل بوتگنت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی اللہ ءِ دین و کتاب و آئی ءِ خبرانی راستی وھدے سر ظاہر ءَ معلوم بوت دانکہ باز فہمبدیں مردماں پہ آئی قبولدار ہم بوتنت و باز کس قبول نہ کنگ ءِ باوجود آئی ءِ برحقی ءِ اقرار کنگ ءَ لگّننت اینکر حق ءِ ظاھری و گیش و گیوار ءَ بعد ہر کسے ناہود گ ءَ جیڑہ کنت یا گوں منتوکاں مانگیشگ لوٹیت آ اللہ تعالےٰ ءِ غضب و سکّیں عذاب ءِ مستحق انت و آیانی کل خبر دروغ و درستیں بحث و تکرار مفتیں و باطل انت ۔ ف۲ اللہ پاک ءَ مادی شاہیم ہم دیم دات کہ ماں آئی ءَ اجسام کشّگ بنت و علمی شاہیم ہم کہ آئرا عقل سلیم گوشنت و اخلاقی شاہیم ہم کہ آئرا صفت عدل و انصاف گوشگ بیت و چہ کلّاں مستریں شاہیم دین برحق اِنت کہ آخالق و مخلوق ءِ حقوق ءِ راست راست ءَ فیصلہ کنت کہ ماں آئی خبر یوہ کشّگ بنت نہ کم نہ زیادہ ۔ ف۳ یعنی وتی عملاں و قصہ کاراں کتاب اللہ ءِ جکّاس ءِ پردا گستان ءَ و برحقیں دین ءِ شاہیم ءَ تورکنان ءَ بچار ات کہ داں کتام حد ءَ بکدریں نفدو حساب و اذء پورہ اِت ۔ کئے بزانت کہ قیامت ءِ ساعت بالکل قریب اھتگ گڈا آ ساعت ءَ ہچ بوت نہ کنت ہرچ فکرے کنگی انت چہ آئی آیگ ءَ پیش بکن کہ گڈی پشومانی ہچ درد نہ وارت ۔ ف۴ یعنی ہرکس ءَ قیامت ءِ سرا یقین نیست آپہ کندگ و کلاگ ءِ رھبند ءَ گوں مزن بے فکری ءَ جُست کننت کہ بلے واجہ اھمے قیامت کدی کیت ؟ آخر چیا دیر بوگا ئنت ۔ آ پہ چا زوت زوت ءَ نئیت ۔ بلے ہرکس ءَ کہ خداوندکریم ءَ گوں ایمان و یقین بہرے داتگ آ چہرے بیمناکیں ساھت ءِ شبینگ ءَ لرزنت و بچدرھنت و شری ءَ زانت کہ اے چیز الم ءَ بوگی انت کسے ءِ ٹگلینگ ءَ نہ ٹگلیت ہمیشکا بہ آئی ءِ تیاری ءَ مدام گلائیش انت چہ ہمیشی ءَ بفہم ات کہ اے جیڑہ کنوکیں منکرانی انجام چے بوگی انت و ھدے یک شخصے ءَ قیامت ءِ آیگ ءِ یقین مبیت آ پرشی چون تیاری کنت ۔ البت ہر قدر اے حقیقت ءِ سرا مسخرہ کن ات تو گڈا آئی ماں گمراھی و بدراھی ءَ باز دور روت و کپت ۔ ف۵ یعنی تکذیب و انکار ءِ باوجود خداوندکریم ھمنکر باز مہربان اِنت کہ کسے ءِ

روزیءَ بندنہ کنت بلکیں بندھانی بارگ ءَ چہ بارگ تریں احوالانی رعایت کنت وگوں مزن نرمی و لطیفیں تدبیرءَ آیانی تربیت فرمائینیت ۔ ف۶ ہرکسءَ ہمنکر بلوٹیت آترا بدنت ۔
ف۷ پہ یک نیکیءَ دہ سر ثواب بدنت بلکیں ہفتصد سرو چہ اشی ءَ ہم گیش بدنت وماں دنیاءَ ایمان و نیکیں کارانی برکت ءَ ہرچ فراوانی و برکت دست بکپیت آ انگت جدا ئنت ۔
ف۸ پہ دنیائیگی ہر قدر محنت کنت آترا روزی وتی نصیب ءِ حساب ءَ رسیت ۔ پدا آ محنت ءِ فائدہ ماں آخرت ءَ ہچ نبیت کما قال اللہ تعالٰی : عَجَّلْنَا لَهٗ فِیْهَا مَا نَشَآءُ لِمَنْ نُّرِیْدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهٗ جَهَنَّمَ (بنی اسرائیل ۔ رکوع ۲) ف۹ یعنی اللہ تعالٰی ءَ چہ نبیانی زبان ءَ آخرت ءِ و دین ءِ راہ سوج دات زانا چہ آئی ءَ بغیر دگہ ہنچیں ہستی ئے ہست کہ آترا دومی راہ مقرر کنگ ءِ حق و اختیار حاصل اِنت کہ آ اللہ ءِ حرام کتگیں چیزان ءَ حلال و حلال کتگیں چیزان ءِ حرام بکنت گڈا آخر اِے مشرکاں اللہ پاک ءِ ہمار راہ ءَ یلہ دیان ءَ

يَشَآءُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيْرُ ﴿۲۲﴾ ذٰلِكَ الَّذِىْ
بلوٹنت چہ وتی ربّ ءِ گورءَ ۔ ھیش اِنت مستریں داد دھش ف۱ اِے ھا ثواب اِنت
يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ؕ قُلْ لَّآ اَسْئَلُكُمْ
کہ بشارت دنت خدا وتی ھما بندھاں کہ ایمانش آرت و نیکیں کارش کُت ف۲ تو بگوش کہ من نہ لوٹاں چہ شما
عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى ؕ وَمَنْ يَّقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ
آئی ءِ سرا ہچ مُزدے لیکن دوستی لوٹاں سیادی و وارثی ءَ ف۳ و ھرکس کمائی بکنت نیکی ءِ مازیات کنیں
لَهٗ فِيْهَا حُسْنًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ شَكُوْرٌ ﴿۲۳﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰى
پہ آئی ماں آئی تہا خوبی ءَ ۔ بیشک اللہ معاف کنوک قدرشناس انت ف۴ آیا آیاں گوشنت کہ بستی
عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ۚ فَاِنْ يَّشَاِ اللّٰهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَ ؕ وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ
اللہ ءِ سرا دروغ ۔ گڈا اگر خدا بلوٹیت مُہر بجنت تئی دل ءِ سرا ۔ و نابود کنت خدا باطل ءَ
وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمٰتِهٖ ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿۲۴﴾ وَهُوَ الَّذِىْ
و ثابت کنت حق ءَ گوں وتی خبراں ۔ بیشک آ زانت سینگانی خبراں ف۵ و آھا اِنت
يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَعْفُوْا عَنِ السَّيِّاٰتِ وَيَعْلَمُ مَا
کہ قبول کنت توبہ ءَ را چہ وتی بندھاں و درگذر کنت چہ بدیاں ۔ و زانت ہرچیکہ
تَفْعَلُوْنَ ﴿۲۵﴾ وَيَسْتَجِيْبُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَيَزِيْدُهُمْ
شما کن اِت ۔ و قبول کنت ھاکساں کہ ایمانش آورت و نیکیں کارش کت و گیش دنت آیان ءَ
مِّنْ فَضْلِهٖ ؕ وَالْكٰفِرُوْنَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ﴿۲۶﴾ وَلَوْ بَسَطَ
چہ وتی مہربانی ءَ ف۶ و پہ کافراں ہست عذاب سکّیں و اگر پراہ بکتیں
اللّٰهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِى الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُّنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا
خداءَ روزی پہ وتی بندھاں البت فساد اِش کت ماں زمین ءَ لیکن ایر گیجیت بہ اندازہ ہمنکہ
يَشَآءُ ؕ اِنَّهٗ بِعِبَادِهٖ خَبِيْرٌۢ بَصِيْرٌ ﴿۲۷﴾ وَهُوَ الَّذِىْ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ
کہ بلوٹیت ۔ بیشک آ پہ وتی بندھاں خبردار و گندوکنت ف۷ و آھا اِنت کہ دیم دنت ھوران ءَ

کہ آترا انبیاء علیہم السلام ءَ سوج داتگت دومی راہ چونکائی شوھازکت ۔ ف۱۰ یعنی فیصلہ ءِ وعدہ اِنت بہ وتی وھدءَ ۔
ف۱۱ یعنی چہ وتی بدیں کارانی نتیجہ ءَ توری مردچی مترسنت مگر آروچ پہ تُرس و لرزبنت و اِے ترس ءَ آ الّم ءَ گندنت ۔ اِشاں پہ تچگ ءَ یا وتا آزاد کنگ ءَ ہچ رلبے نہ بیت ۔ ۱۲

(ھمے صفحہ ءِ فوائد)

ف۱ یعنی ماں جنت ءَ ھک قسم ءِ جسمانی و روحانی راحت و وتی ربّ ءِ نزیکی ۔ اِے مستریں فضل اِنت کہ دنیاءِ عیش پہ اِشی ءِ دیما ہچ حقیقت نداریت ۔ ف۲ یعنی اللہ پاک ہرچ مستاگ بدنت گڈا آخر لامحالہ واقع بیت ۔ ف۳ یعنی قرآن ءَ ہمیں دولت شمارا دیگایاں وابدی نجات و سوبمندی ءِ کشک ءَ شون دیان ءَ جنت ءِ مستاگ ءَ اشکنائیناں اِے کل کاراں ایوک پہ اللہ ءِ رضاءَ کنگایاں پہ اے دوزواھی و احسان ءِ بدا چہ شما ہچ مُزدے ہم نہ لوٹاں البت ایوک ءَ یک خبرے ءِ واھگ داران کہ گوں شما منی ہرچ نسبی و خاندانی تعلقات و سیادی است انت کم ءَ چہ کم آیان ءَ نظرانداز مکن اِت آخر شمے معاملہ گوں سیاد و وارثاں چونکا انت ۔ بازبرءَ شما آیانی بے وھدءَ (بے موقع) حمایت ہم کن اِت منی گوشگ چوش اِنت کہ اگر شما منی خبرءَ قبول دار نبئیت قبولی مکن اِت ، منی دین ءَ قبول نہ کن اِت ، یا منی مددءَ وتی لانکءَ نہ بنداِت پرواہ نیست مکن اِت بلے کم از کم سیادی و ماتی رشتنگ ءِ خیال ءَ داران ءَ چہ ظلم و ستم ءَ دست ءَ بکش اِت و منارا اینکر موہ بدئیت کہ من وتی پروردگار ءِ کلوہ ءَ دنیاءَ سر بکناں ، زانا اینکر دوستی و فطری محبت ءِ ہم من مستحق نہاں ۔
(تنبیہ) آیت ءِ اِے گیش و گیوار چہ حضرت ابن عباسؓ ءَ ماں صحیحین ءَ منقول انت لھتیں سلف ءَ اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى ءِ مطلب چوش زرتگ کہ شما وت ماں وتا یک دگرے ءَ دوست بدار اِت و سیادی ءِ حق ءَ جاہ بیار اِت و لھتیں ءَ چہ قُربیٰ ءَ اللہ پاک ءِ قرب و نزیکی مراد گپتگ ۔ یعنی ہما کارانی محبت کہ آیاں گوں خداءَ نزیک کنوک اَنت ۔ مگر راستیں و راجح تفسیر ہما اِنت کہ ما اول ءَ بیان کت ۔ لھتیں عالماں چہ الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبٰى ءَ اہل بیت نبوی ءِ محبت مراد گران ءِ یعنی چوش بیان کتگ کہ من تبلیغ کنگ ءِ بدا چہ شما بدلہ نہ لوٹاں بس ہمنکر چہ شما من لوٹاں کہ گوں منی سیاد و وارثاں دوستی بکن اِت ۔ ہیچ شک نیست کہ اہل بیت و نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سیاد و وارثانی محبت و تعظیم و حقوقانی جاہ یارگ امت ءِ سرا لازم و واجب انت و ہم ایمان ءِ جزء اِنت و گوں آیاں درجہ بدرجہ محبت و دوستی کنگ درحقیقت ءَ گوں واجہیں نبی ءَ دوستی کنگ اِنت بلے اِے آیت ءِ تفسیرءَ اِے داب ءَ کنگ شان نزول ءِ و راستیں روایتانی خلاف اِنت و ہم بہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ برز بالائیں شان ءِ مناسب معلوم نہ بیت ۔ ف۴ یعنی انسان دوزواہی و نیکی ءِ کشک ءَ اختیار بکنت تو اللہ تعالٰی آئی نیکی ءَ زیات کنت ماں آخرت ءَ آ اجر و ثواب ءِ رِدءَ ۔ وماں دنیاءَ نیکیں ھیل و عادت عطا کنان ءَ ، و ہم چوشیں مردمانی خطایان ءَ معاف کنت بشاید اِے جاگہ ءَ اِے مضمون ءِ ذکر ہمیشکا فرمائینت کہ کم ءَ چہ کم سیادی و وارثی دوستی پکار اِنت کہ آئی خلاصہ چہ ظلم و رنج دیگ ءَ دھن کنگ اِت ۔ بلے ہرکسیکہ چریشی ءَ زیات نیکی و دوستی بجنت تو آ آرا اشی ءَ زانگ لوٹیت کہ خداوندکریم ءِ گورءَ کسے ءِ نیکی برباد نہ بیت بلکیں ھنگت زیات کنگ بیت ۔ ف۵ یعنی بفرض محال اگر یک خبرے ہم خداءِ بابت دروغ جوڑ کنان ءَ بکنت تو اللہ پاک ءَ قدرت ہست کہ تئی دل ءِ سرا مُہر بجنت پدا فرشتہ اِے کلام ءَ زوران ءَ

پہ تئیٔ دل ءِ سرا نازل بوگ نہ بنت و وحیٔ سلسلہ بند بہ بیت بلکیں ساری ءَ داتگیں ان ءِ سلب (بیج رگ) بکنت کما قال وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا وَكِيْلًا اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ اِنَّ فَضْلَهٗ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيْرًا (بنی اسرائیل۔ رکوع ۱۰) بلے چونکہ درحقیقت ءَ کذب و افتراء شبہ پہکہ نیست ہمیشکا محض بدبختانی ناقدرشناسی و شگان و پگانانی روءَ اے فیض بند کنگ نہ بیت۔ بیشک اللہ پاک ایشرا اجاری کنت، راست ثابت کنت و پیش داریت آساعت ءَ۔ کلان ءَ صاف صاف ءَ معلوم بیت کہ ماں ہردوئیناں دروغ بند و افترا۔ کنوک کے اِنت و کئی دل ءِ سرا راستکانی اللہ ءَ مہر جتگ کہ خیرءِ نازل بوگ وحق ءِ قبول کنگ ءِ ماں آئی ءَ پہکہ گنجائش نہ مُنت نوں اِے سوال پشت کپت کہ ہماگپّاں کتام اَنت کہ چرایانی ذریعہ ءَ دروغ بیگواہ وگار بیت وحق ثابت بہ بیت تو منی خیال ءَ اِشاں ہما دلیل و برہان انت کہ اللہ پاک ءَ اِے ردا قرآن و پیغمبرءِ صداقت ءِ بابت ءَ قائم کتگنت خصوصًا ہما آیاتِ انفسیہ و آفاقیہ کہ آیانی ذکر سورہ حٰم السجدہ ءِ آخرءَ سَنُرِيْهِمْ اٰيٰتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفِيْٓ اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ ءِ حاشیہ ءَ کنگ بوتگ۔ اِے آیتان ءِ ظاہر بوگ ءِ سرا کل راستیں و دروغیں دلانی احوال سرظاہرءَ معلوم بیت۔ (تنبیہ) اِے آیت ءِ تفسیرءَ دگہ باز قول اَنت بلے منی نزیک ءَ بے تکلف مطلب ھمیش انت کہ بُرزا بیان بوت۔ اِے تفسیرءِ روءَ وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ جملہ مستانفہ بوت چوشکہ چہ ترجمہ ءَ ظاہر انت۔ واکثر محققاں ہمے رھبند اختیار کتگ واللہ اعلم۔

حضرت شاہ صاحب قدس سرہ "وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ" ءِ عطف "يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَ" ءِ سر کنگا ئنت چنانچہ گوشیت: "یعنی اللہ مردمان ءَ چوشیں موہ پر جابدنت کہ آئی ءِ سرا دروغ بہ بندنت، اِشانی دل ءَ بند بجنت و بلوٹیت تو کفرءَ گار بکنت پیغام دیگ ءَ بغیر۔ مگر آچہ وتی گپّاں دین ءَ ثابت کنت ہمیشکا نبی ءِ سرا وتی کلام ءَ راہی کنت۔ ف۶ یعنی نبی خداءِ پیغام ءَ سر کنت شما آئرا دروغ بزان اِت یا راست، چرا ئی ءَ بعد بندھانی کل معاملہ (حساب داد) گوں خدا انت، گوں ہریک بندھے ءَ ماں دنیا و آخرت ءَ آئی حال و قابلیت ءِ روءَ حساب داد بیت، تو بہ کنوکانی توبہءَ قبول کنت و کل چیزانی زانگ ءِ باوجود چہ انسان ءِ چنکر بدیں کاراں درگزر کنت۔ ہما ایماندار و نیکیں بندھے کہ آئی ءِ فرمان ءَ اشکننت و عمل کننت خدا آیانی دعایاں اشکنت و عملان ءَ قبول کنت و ہر قدر اجر و ثواب آیاں عام دستورءِ روءَ مستحق بنت چہ وتی مہربانی ءَ چرائی ءَ آیان ءَ ھنگت باز زیات مرحمت فرمائینیت۔ باقی پشت کپتنت منکر و پگائیں کافر کہ اِشاں داں مُرت وشتنت توبہ ءِ توفیقش نہ بوت آیانی انجام ماں دومی جملہ ءَ پیدا کنت۔ ف۷ ماں خداوندکریم ءِ خزانہ ءَ ہچ چیزءِ کمی نیست۔ اگر آبلوٹیت تو وتی کل بندہان ءَ غنی و مالدار بکنت لیکن آئی ءِ حکمت ءِ تقاضا چوش نہ اِنت کہ کلان ءَ بے اندازہ روزی دیان ءَ ماں عیش ءِ وشیاں بداریت۔ اگر چوش کنگ بوتیں تو عمومًا مردماں سرکشی و غرورناکی اختیار کنان ءَ تمام دنیا بہ سرش زرتگت نہ خداءِ دیما سرش بسجدہ ببرتیں و نہ آئی ءِ مخلوق ءِ غرضش بداشتیں ہرچ سامانے اِشاں دیگ بوتیں یہ آئی ءِ سرا قناعت اِش مکتیں۔ حرص ھنگت زیات تر بوتگت چوشکہ مروچی موجودہ جاورءَ ہم عمومًا ماوش حالیں مردمانی توک ءَ گندگائیں ہر قدر اشانی کورءَ بیت ھنگت زیات ترءِ شوھازءَ لگنت اشانی کوشست و ادمّا ایش بیت کہ کلانی لوگ ءَ خالی کنان ءَ وتی لوگاں پُر بکننت۔ ظاہر انت کہ اِے ڈولیں جذبات ءِ روءَ عام سیرلاپی و شہالیءِ صورت ءَ چونیں بیڈنگی ءَ ءِ سرکشتگت دیکے چہ دومی ءَ ہجبر زبردستی ءَ قبول ارنہ بوتگت۔ البت دنیا ءِ ڈول و رجحان ءِ برخلاف بند چیرکمان کتام وقت ءَ خاصیں رھبندے ءِ مصلح اعظم و ماموزمن اللہ ءِ چارگزارءَ عام وشہالی و سیرلاپی ءِ باوجود وت ماں وتی گُروچیل و سرکشی و غرورناکی ءِ نوبت مئیت قیچہ زمانہ ءِ شاندار یں انقلاب ءَ دنیاءِ تب ھیل و عادتانی توک ءَ انقلاب یارگ بہ بیت آ چرے رواجی و اکثری دستورءَ مستثنی حساب بیت بہر حال وءَ دنیاءَ ہَوگیں نظام ءِ سرا ہوار کنگی اِنت آئی ءِ اقتضا ہمیشنت کہ غنا عام کنگ مبیت بلکیں ہریک کسےءَ آئی ءِ استعداد و قابلیت ءِ رعایت ءَ داران ءَ ہمنکر مناسب بیت گوں حساب داد کیل مائےءَ دیگ ببیت و اِے خداءَ معلوم اِنت کہ بہ کئی حق ءَ کتام صورت زیات سود مند اِنت چیا کہ کل ادلی و آخری احوال بہ ہمائی ءِ دیما اَنت۔ ۱۲

مِنْۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوْا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهٗ ؕ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيْدُ ۝ وَمِنْ
رند چہ ءِ خبرءَ کہ نا امیت بوتنت و تالان کنت وتی رحمت ءَ و ھما اِنت کارساز تو سیپانی لائق ف۲ و یکے چہ
اٰيٰتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيْهِمَا مِنْ دَآبَّةٍ ؕ وَهُوَ
آئی ءِ نشانیاں اِنت پیدا کنگ آسمانانی و زمین ءِ و۳ و ہر چیکہ شنگ کتنت ماں آیاں چہ جناوراں و۳ و آ
عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَآءُ قَدِيْرٌ ۝ وَمَآ اَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيْبَةٍ فَبِمَا
بہ آیانی مچ کنگ ءَ وہد یکہ بلوٹیت قدرت دار و کنت ف۴ و ہر چیکہ رسیت بہ شما سگی یے گڈا آ بدلہ اِنت ہر چیکہ
كَسَبَتْ اَيْدِيْكُمْ وَيَعْفُوْا عَنْ كَثِيْرٍ ۝ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ فِي
کمائی کت شمے دستاں و معاف کنت بازیں گناہے ف۵ و نہ اِت شما عاجز کنوک ماں
الْاَرْضِ ۚ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ۝ وَمِنْ
سرزمین ءَ و نیست پہ شما ابید چہ خداءَ کارساز و نہ مددگارے ف۶ و یکے چہ
اٰيٰتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ۝ اِنْ يَّشَاْ يُسْكِنِ الرِّيْحَ فَيَظْلَلْنَ
آئی ءِ نشانیاں بوجیگ اَنت ماں دریاءَ کوھانی ڈول ءَ ف اگر بلوٹیت بند کنت گوات ءَ گڈا بہ بنت
رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهٖ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ۝ اَوْ
اوشتوک بہ دریاءِ پُشت ءَ ف۸ تحقیق ماں اشی ءَ البت نشانی انت پہ ہر صبر کنوک و شکر گروک ءَ ف۹ یا
يُوْبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوْا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيْرٍ ۝ وَّيَعْلَمَ الَّذِيْنَ يُجَادِلُوْنَ
اگر بلوٹیت ہلاک بکنت آیان ءَ بسبب ءَ ہر چیکہ کسب اِش کت و معاف کنت بازینے فا و تاکہ بزانت ھما کس کہ جیڑہ کننت
فِيْٓ اٰيٰتِنَا ؕ مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيْصٍ ۝ فَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ
ماں مئے نشانیاں کہ نیست پہ آیاں جھگ ءِ جاگاہ ف۱۱ گڈا ہر چیکہ شمارا دیگ بوتگ ہر جنسے کہ بہ بیت کیں بھرے انت
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى
دنیاوی زندءِ۔ و ہر چیکہ خداءِ گورءَ اِنت آ بہتر انت و پائدار تر انت پہ ھما کساں کہ ایمانش آورت و آ بہ
رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ۝ وَالَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبٰٓئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ
وتی رب ءِ سرا توکل کننت ف۱۲ و بہ ھما کساں کہ پہریز انت چہ کبیرہ گناہاں و چہ بے حیائی ءَ

ع ۴ ۱۰ ۳

ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔ ف۱ یعنی باز برءَ ظاہری سبباں و احوالانی سرا نظر کنان ءَ دھکے مردم چہ ھور و باران ءَ نا امیت بنت آساعت ءَ حق تعالے

رحمت ءِ ہوران ءَ نازل فرمائینت ــ ودتی مہربانیءِ علامات ونشانیان ءَ چارین کہ ڈراں تالان کنت تاکہ بندھانی سرا ثابت بہ بیت کہ چو رزقءِ اسبابِ رزق ہم ہمائیءِ قبضہءِ قدرت ءَ اَنت ہنچو شکہ روزی آ بہ یک خاصیں اندازہ تےءَ عطا کنت ہور ہم ماں خاصیں وقت وخاصیں حسابے ءَ مرحمت کنت ۔ اصل گپ ایش انت کہ کل کارءِ ہمائیءِ اختیارءَ انت وھرچیکہ آ کنت آ عین حکمت وراست انت چیا کہ تمام خوبیاں وکمالاتاں ماں ھمائیءِ ذات ءِ جمع اَنت وہک دابءِ کارسازی، امداد ودزگیری چہ ہمود ابوت کنت ۔

(تنبیہ) چہ اللہ پاکءِ رحمت وچہ آئیءِ قدرت ءَ ناامیت بوگ کافرانی دستورانت بلے یک مومنءِ نگاہ ءَ سببانی ردءَ نااُمیتی یا روک بیت کنت چو شکہ فرمائینت فَلَمَّا اسْتَيْأَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا (یوسف رکوع ۱۰) و حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ (یوسف رکوع ۱۲)

ف۲ یعنی ہنچو شکہ رزقءِ سرکنگ ماں ھمائیءِ قبضہءَ انت ہما سببانی زمینی وآسمانی سبباں وآیانی علامات ونتیجھاں ہم ہمائیءِ مخلوق وپیدا کتگین اَنت

ف۳ چہ آیت ءَ سرا ظاہر ہو چوش معلوم بیت کہ مثل زمین ءَ آسمانانی سرا ہم چہ جانورانی قسم ءِ تمام مخلوقے موجود انت ۔

ف۴ یعنی ہرکس ءَ انسان ءَ شنگ وتالان کنتن ہمائی وت اشاں کلان ءَ یک جا جمع کت کنت واے قیامتءِ روچ ءَ بیت ۔

ف۵ یعنی ھنچو شکہ نمتاں یک خاصیں حسابے وخاصیں وقتے گوں احوالانی رعایت ءَ دیگ بنت بلکی وسوریانی نزدل ہم خاصیں اسباب ودستورانی ردءَ بنت مثلاً بندھان ءَ ہرچ سکی ومصیبتے پیش بئیت آئی سبب زوت یا بدیر بندہانی وتی لھتیں عمل وکار بنت بالکل ہمے داب ءَ چو شکہ یک مردے ماں غذا وغیرہ ءَ خیال گورنہ کنگ ءَ چہ ناد راہ بیت بلکیں بازبرءَ ہلاک بیت یا بازبرءَ مات ءِ بدپرہیزی چُک ءَ را ماں مصیبت ءَ چگل دنت یا کہ کدی کدی یک میتگ وبازارے ءِ مردمانی بےزانگی واحمقی ءَ تمام میتگءِ مردماں نقصان بار بنت ہمے احوال روحانی وباطنی بدپرہیزی وبے تدبیری ءَ بزان اِت چوش بگوش دنیاءِ ہریک سکی وسوری بندھانی پیش ءَ کتگیں چینت کارانی نتیجہ اِنت وآئندہ پرایاں تنبیہ وچیکس ءِ موہ ءَ سرکنگ انت واے پیشکا اِنت کہ اللہءِ رحمت چہ بندھانی بازگناہاں درگزر کنت اگر ہریک جرم ءِ سرا گرفت بکنت تو زمین ءِ سرا یک ساھدارے باقی پشت نہ کپتگت ۔

حضرت شاہ صاحب ؒ نبشتہ کنت "اے دیم گوری (خطاب ءَ عاقل وبالغیں مردمان انت گناہ گار بہ بنت یا کہ نیک بہ بنت ۔ مگر نبی ماں اشی ءَ داخل نہ اِنت (گونڈیں زھگ ہم شامل نہ اَنت) پرایاں دگہ چیزے بیت ـ سکی دنیاءِ ہم اَھت وقبرءِ وآخرت ءِ ـ

ف۶ یعنی تہنا چہ وتی مہربانیءِ معاف کنت ۔ واگر ہرجرمءِ سرا سزا بدنت مجرم تچان ءَ روپوش بوت نہ کنت ونہ پرائی دگہ کسے ابید چہ آئی ءَ بہ آئی ءِ مدد واعانت ءَ تیار بوت نہ کنت ۔ ف۷ یعنی چوشکہ ماں زمین ءِ سرءِ کوہ چست اَنت دریاءِ سرءِ مزن مزنیں بوجیگ چست بوان ءَ گندگ بنت ۔

ف۸ یعنی گوات ہم اللہ پاکءِ قبضہ ءَ اَنت، اگر گوات ءَ بداریت کشگ ءَ میلیت تو تمام بادبانی جہاز دریاءِ پُشت ءَ ترپّل بنت ۔غرض آپ وگوات کل بہ ہمائیءِ دست ءِ چیرءَ اَنت ۔ ف۹ ماں دریائی سفرءَ موافق وناموافقیں گوات ہردوئیں قسمءِ جاوران واسطہ کپیت ہمیشکا باز ضروری اِنت کہ انسان موافقیں جاورانی وھدءَ شگریت وناموافقیں جاورانی ردا صبر کنان ءَ اللہ پاکءِ نعمت وقدرت ءَ جاہ بیاریت ۔

ف۱۰ یعنی بلو ٹیٹ تو مسافرانی بدیں اعمالانی پاداشءِ ردا جہازءَ راتباہ بکنت دہے تباھیءِ وھدءِ ہم لہتین ءَ بہل بکنت ۔

ف۱۱ یعنی تباہ ہمیشکا کنگ بنت کہ آیانی لھتیں عملانی بدلہ برسیت وایدگہ جیڑہ کنوکاں ہم بگندبنت کہ ھو ! چہ خداءِ گرفت ءَ درکپگ وجھگءِ واسطہ ہچ جاگہ نیست ۔ واجہ شاہ صاحب نوشتہ کنت کہ ہرکس ہرچیزءَ چہ وتی تدبیرءِ وھبندءَ زانت، آساھت ءَ عاجز بنت کہ ہچ تدبیرکار نہ دنت ۔ ف۱۲ یعنی اِے تمامیں خبرانی اشکنگ ءَ بعد انسانءَ لازم اِنت کہ اللہءَ راضی کنگءِ فکرءَ بکنت اِے چینت روچی زندگانی دُھلاس بیوکیں عیشءِ سرا مغرور مبئت وشری ءَ بزان اِت کہ ایماندارانءَ ہرچ عیش وآرامے چہ اللہءِ جانب ءَ رسیت چہ اِے دنیاءِ عیش وآرام ءَ بہتر انت وہم پائدار انت نہ ماں آئی ہچ قسمےءِ دل تنگی بیت ونہ فنا وزوالءِ ترس بیت ۔ ۱۲

وَاِذَا مَا غَضِبُوْا هُمْ يَغْفِرُوْنَ ۝۳۷ وَالَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِرَبِّهِمْ وَ
و وھدیکہ زھر گرنت تو آ معاف کننت ف۱ وھماکساں کہ قبولش کت فرمان ءِ وتی پروردگار ءِ و

اَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۠ وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى بَيْنَهُمْ ۠ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ
قائم اِش کت نماز ءَ و کار آیانی گوں مشورہ بنت گوں یکدگرے ءَ ف۲ وچہ مئے دانگیں روزی ءَ

يُنْفِقُوْنَ ۝۳۸ وَالَّذِيْنَ اِذَآ اَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُوْنَ ۝۳۹ وَ
خرچ کننت۔ وھماکساں وھدیکہ برسیت بہ آیاں زیادتی، آیاں بیٹر گرنت ف۳ و

جَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۚ فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهٗ عَلَى
سزا بدی ءِ بدی اِنت ھمائی ڈول ءَ ف۴ گڑا ہر کسءَ درگزر کت و اصلاح کت گڑا آئی ءِ مزد بہ

اللّٰهِ ؕ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِيْنَ ۝۴۰ وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهٖ فَاُولٰٓئِكَ
خدا ءِ سر اِنت۔ بیشک خدا دوست نداریت ظالمان ءَ ف۵ وہر کسیکہ بیٹر بگریت وتی بے وسی ءَ رند گڑا ھما اِنت کہ آیانی

مَا عَلَيْهِمْ مِّنْ سَبِيْلٍ ؕ ۝۴۱ اِنَّمَا السَّبِيْلُ عَلَى الَّذِيْنَ يَظْلِمُوْنَ
سرا نیست اِنت میار ف۶ میار پہ ھماکسانی سرا اِنت کہ ظلم کننت

النَّاسَ وَيَبْغُوْنَ فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
پہ مردماں ف۷ و فساد ءِ شوھاز ءَ انت ماں سر زمین ءَ پہ ناحق ءَ۔ پہ ھمایان اِنت عذاب

اَلِيْمٌ ۝۴۲ وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ ۝۴۳ وَ
دردناکیں۔ وہر کسءَ برداشت کت و پہل کت بیشک اِے کار البت جواں مردی یے ف۸ و

مَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ وَّلِيٍّ مِّنْۢ بَعْدِهٖ ؕ وَتَرَى الظّٰلِمِيْنَ
ہر کس ءَ گمراہ کنت خدا گڑا نیست پہ آئی ھچ کارسازے بغیر چہ آئی ف۹ و تو گندے ظالمان ءَ

لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُوْلُوْنَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِّنْ سَبِيْلٍ ۝۴۴ وَتَرٰىهُمْ
وھدے کہ گندنت عذاب ءَ گوشنت آیا ھست انت بہ واتری ءَ ہن یگ راھے ف۱۰ و تو گندے

يُعْرَضُوْنَ عَلَيْهَا خٰشِعِيْنَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُوْنَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ ؕ وَ
اشانءَ کہ پیش کنگ بنت بہ دوزخ ءَ چماں جہل جنان ءَ رسوائی چاران بنت بہ نیم چمے ف۱۱

ع ۴ / ۵

ف۱ اشی ءِ بیان ماں سورۃ نساء ءِ آیت اِنْ تَجْتَنِبُوْا كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ ءِ فوائد ءَ گوستگ ہمودا چارگ بہ بیت شاید اِدا چہ کبائر الاثم ءَ ھمستریں گناہ مراد بہ بنت کہ اشاں چہ قوت نظریہ ءِ غلط روی ءَ پیدا بنت۔ مثلاً بدعتی عقائد "فواحش" ہماں گناہ کہ ماں آیاں قوتِ شہوانی ءِ بے راہروی ءَ دخل بہ بیت۔ دیمترا ماں " وَاِذَا مَا غَضِبُوْا هُمْ يَغْفِرُوْنَ ءَ ءَ ظاھرانت کہ چریشی قوتِ غضبیہ ءِ راہ بند کنگ بوتگنت۔ واللہ اعلم۔ ف۲ گوں مشورہ ءَ کار کنگ اللہ رب العزت ءَ دوست بیت۔ دین ءِ ببیت یا دنیا ءِ، واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ماں لوڑھیں کاراں برابر گوں صحابہ رضی اللہ عنہم ءَ مشورہ کتگ و صحابہاں وت ماں وت ءَ شور و صلاح کتہ۔ جنگانی بابت ءَ ھم لہتیں مسائل و احکام ءِ ردا ہم بلکیں خلافت راشدہ ءِ جند ءِ بنیاد بہ شوریٰ ءِ سرا قائم اَت۔ اِے ظاھریں گپے کہ مشورہ ءِ ضرورت ماں ھما کاراں کپتگ اَت کہ لوڑھیں کار بہ بیت کہ قرآن و سنت اِشانی بابت ءَ نص داروک نہ اِنت و خاموش اِنت چیزیکہ نص بیان بکنت ماں آئی مشورہ کنگ ھچ مقصدے نداریت و اگر ماں ہمک خوردیں و لوڑھیں کار ءَ مشورہ کنگ بہ بیت تو گڑا ھچ کار سرجم بوت نہ کنت۔ چہ احادیث ءَ معلوم بیت کہ مشورہ چہ ہماکسءَ کنگ بہ بیت کہ عاقل و عابد بہ بیت، و اگر نہ چہ آئی ءِ بے وقوفی یا بددیانتی ءَ کار ءِ خراب بوگ ءِ خطرہ پیدا بوت کنت۔

ف۳ لیعنی جاہے کہ معاف کنگ مناسب اِنت اودا معاف بکنت۔ مثلاً یک مردے ءِ حرکتے ءِ سرا زہر گیت و آئی ءَ پشومان بوان ءَ وتی بے وسی و بیوقوفی قبول کت تو آئرا معاف کنگ بوت اِے رہ بند خوب اِنت۔ و جاہے کہ بدلہ گرگ مصلحت ببیت، مثلاً یک مردے مفت ناحق ءَ کسے ءِ سرا وتی تمردی ءَ درشان بکنت و گوں ظلم و زور ءَ لگمال کنگ ءِ کوشست ءَ بکنت یا جواب نہ رسگ ءِ صورت ءَ آمر دھنگت شیرک بیت یا چہ مئے شخصی حیثیت ءَ نظر ءَ تاب دیان ءِ چرائی دست ءَ دین ءِ سبکی یا مسلمانانی جماعت ءِ بے عزتی بیت۔ ماں چوشیں جاور ءَ بدلہ گرنت آہم بہ اندازہ ہمائی جرم ءِ۔ چہ جرم ءَ زیات سزا ندینت۔ ف۴ بدلہ گرگ ءِ ردا ہرچ بدی ءَ کنگ بہ بیت آ حقیقتاً بدی ءَ نہ اِنت البت صورتاً بدی اِنت۔ اِدا سیئۃ ءِ گوشگ بہ آئی ءِ سرا مشاکلۃ (ہمشکل بوگ) کنگ بوتگ۔

ف۵ یعنی ظلم و ناحقی تو اللہ پاک ءِ گور ءَ ھچ جاور ءَ پسندیدہ نہ اِنت بہترین خصلت ایش اِنت کہ انسان ہر قدر بدلہ گیت کنت چرائی ءَ ہم دست بکشیت بلے شرط ہمیش اِنت کہ چرے دست کشگ ءَ حساب داد بہتر بہ بیت۔

ف۶ یعنی مظلوم چہ ظالم ءَ بدلہ گرگ بلوٹیت تو ماں اشی ءَ نہ گناہ اِنت و نہ الزام۔ البت پہل کنگ بہتر و افضل اِنت۔

ف۷ یعنی ابتداءً (اوائل ءَ) ظلم بنا کننت یا ماں بدلہ گرگ ءَ چہ حد ءَ زیات سر گوزنت۔ ف۸ یعنی زہر ءَ ایر برگ و ظلم ءَ برداشت کنان ءَ ظالم ءَ معاف کنگ مزنیں ہمت و جواں مردی وڑیں کار ایت۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ ہر بندہ ءِ سرا ظلم و زورا کی بہ بیت و آئی صرف اللہ پاک ءِ دوستی ءَ آئرا پہل بکنت تو ضرور انت کہ اللہ پاک آئی ءِ عزت ءَ گیش بکنت و مدد بکنت۔ ف۹ یعنی محض چہ اللہ ءِ توفیق و دستگیری ءَ انسان ءَ عدل و انصاف و صبر و بخشش ءِ ڈولیں اعلائیں عادت حاصل بیت کننت آ بہ اِے خوبیں اخلاق و عادتانی طرف ءِ راہ شونی مکنت تو گڑا کتام کس انت کہ دست ءِ گران ءَ چہ اخلاقی نزوری و رسوائی چات ءَ کشان ءَ مارا در بکنت۔ ف۱۰ یعنی اِے ڈولیں کتام سبیل ہم ہست کہ ما پدا دنیا ءِ دیم دیگ بہ بئیں و چیبرا چہ اودا خوب نیک جوڑ بوان ءَ حاضر بہ بئیں۔

ف۱۱ یعنی یک ہیم گیت گبیں مجرمے ءِ بیم ءَ شرمندہ و میاری بوان چماں جہل کنان چارنت چوش نہ بنت کہ کسے ءَ چماں لک کنان ءَ بچارنت

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

قَالَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ الْخٰسِرِيْنَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ وَ
گوشنت مؤمن کہ بیشک تاوان بار ھمایان اَنت کہ تاوان بار اِش کت وتی جنداں و

اَهْلِيْهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اَلَآ اِنَّ الظّٰلِمِيْنَ فِيْ عَذَابٍ مُّقِيْمٍ ﴿۴۵﴾ وَمَا
وتی لوگ ءِ مردماں قیامت ءِ روچ ءَ ۔ ف۱ خبردار بے کہ بیشک ظالم بنت ماں دائمی عذاب ءَ ۔ و نہ

كَانَ لَهُمْ مِّنْ اَوْلِيَآءَ يَنْصُرُوْنَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ وَمَنْ يُّضْلِلِ
بیت پہ آیاں کارسازے کہ آیانی مدد ءَ بکنت چہ خدا ءَ بغیر و ہر کس ءَ خدا

اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ سَبِيْلٍ ﴿۴۶﴾ؕ اِسْتَجِيْبُوْا لِرَبِّكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ
گمراہ کنت گڈا نیست پہ آئی ہچ راہے ف۲ قبول بکن اِت فرمان ءَ وتی پروردگار ءِ چہ آئی ءَ پیش کہ بئیت

يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهٗ مِنَ اللّٰهِ ؕ مَا لَكُمْ مِّنْ مَّلْجَاٍ يَّوْمَئِذٍ وَّمَا لَكُمْ مِّنْ
یک روچے کہ آئی ءَ واتری نیست چہ خدا ءِ نیمگ ءَ ف۳ نیست پہ شما ہچ پناہ ءِ جاگہ آ روچ ءَ و نہ بیت چہ شمے نیمگ ءَ

نَّكِيْرٍ ﴿۴۷﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوْا فَمَآ اَرْسَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا ؕ اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا
کسے انکار کنوک ف۴ گڈا اگر آدیم ءَ تتر بنت گڈا ما دیم نداتگ ترا آیانی سرا نگہبان ۔ نہ اِنت تئی ذمہ ءَ مگر

الْبَلٰغُ ؕ وَاِنَّآ اِذَآ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ
رسینگ ف۵ و بیشک ما وھدے کہ بچاشینیں انسان ءَ چہ وتی نیمگ ءَ رحمت آئی خوش بیت واگر برسیت پہ آیاں

سَيِّئَةٌ ۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ كَفُوْرٌ ﴿۴۸﴾ لِلّٰهِ مُلْكُ
مصیبتے پہ عوض ءَ آ چیز ءِ کہ پیسر ادیم دات آیانی دستاں، گڈا بیشک انسان ناشکر اِنت ف۶ پہ خدا اِنت بادشاھی

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ؕ يَهَبُ لِمَنْ يَّشَآءُ اِنَاثًا وَّيَهَبُ
آسمانانی و زمین ءِ ۔ پیدا کنت ہر چیکہ بلوٹیت ۔ دنت ہر کس ءَ کہ بلوٹیت جنک و دنت

لِمَنْ يَّشَآءُ الذُّكُوْرَ ﴿۴۹﴾ اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَّاِنَاثًا ۚ وَيَجْعَلُ مَنْ يَّشَآءُ
ہر کس ءَ کہ بلوٹیت بچک یا دنت آیان ءَ بچک و جنک و کنت ہر کس ءَ کہ بلوٹیت

عَقِيْمًا ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ ﴿۵۰﴾ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُّكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا
سنڈ ۔ بیشک ہما اِنت زانوگر قدرت دار وک ف۸ و نتوانیت ہچ انسانے کہ خدا گوں آئی خبر بکنت مگر پہ اشارہ

ف۱ یعنی بے بخت گوں وتا وتی جن و چُکان ءِ ہم غرق کننت بزاں کلاّن ءَ تباہی و بربادی ءِ چات ءَ چگل دنت ۔ ف۲ یعنی نہ ماں دنیا ءَ ھدایت ءِ و نہ ماں آخرت ءَ نجات ءِ ۔
ف۳ یعنی چوشیں ماں دنیا ءَ عذاب مؤخر (پُشت ءَ ٹگلینگ) بیت و ٹگلینان ءَ پُشت ءَ تیلانک دیان بیت آ روچ ءَ عذاب نہ ٹگلیت ۔ ف۴ یعنی چہ انکار کنگ ءَ ہچ سیت حاصل نہ بیت ۔ ابن کثیر ءَ معنیٰ چوش کتگ کہ چوش موہے نرسیت کہ شما جاہ بارگ بئیت ۔ ف۵ یعنی شما ذمہ دار نہ اِت کہ زبردستی اِشان ءَ قبولدار بکنائیں اِت شمے سرا فرض خداوندی پیغام ءِ سر کنگ اِنت آئی ءَ شماوت سرانجام دیگا ئِت ۔ اگر اِشاں قبولدار نہ بنت تو بل اِشان ءَ کہ ماں جہنم ءَ بروںت ۔ ف۶ یعنی چہ پریشانی دیم تاب دیگ ءَ تو غمناک مبو ۔ انسان یک ھنچیں تبے ءِ و اھند اِنت (اِلّا مَنْ شَآءَ اللّٰہ) کہ اللہ پاک احسان و انعام دنت تو گہرتی و ٹہل کنت ۔ پدا وھدے چہ وتی بدیں کارانی ذریعہ ءَ ماں جنجالے ءَ کپیت بس تمام احسان و نیکیان ءَ شموشکار بیت و ھنچیں ناشکری کنت گوشے آئی ءَ کدی وشیں روچ نہ دیتگنت ۔ خلاصہ ایشنت کہ فراخی و عیش ءِ جاور بہ بیت یا تنگی و نزپشی ءِ حالت بہ بیت انسان وتی حد ءِ سرا قائم نہ مانیت ۔ البتہ فائتیں مومناں کہ سکی وھد ءَ صبر و کشادگی ءِ جاور ءَ حقیقی نعمتانی واجہ ءِ شکر ءَ گرنت و ھجبر آئی ءِ انعام و احساناں فراموش نہ کننت ۔ ف۷ یعنی سکی بہ بیت یا نرمی کل احوال خدا ءِ دیم داتگیں اَنت، ماں آسمان و زمین ہر جاگہ ہمائی ءِ سلطنت و حاکمی اِنت ہر چیکہ بلوٹیت پیدا کنت و ہر چیکہ بلوٹیت ہر کس ءَ دات کنت و ہمے ڈول ندنت اگر ملوٹیت ۔ دنیا ءِ رنگ برنگیں جاوراں سیل بکن اِت لھتیں چہ پریشان بازیں کس ءَ اولاد نہ بیت لھتین ءِ اولاد فقط جنیں چک بنت لھتین ءَ ایوک مردیں چُک بیت ۔ لھتین ءَ ھر دوئیں، بچک و جنک عطا فرمائینیت جوڑی یا جدا جدا ۔ ما اِشی ءَ ہچ کس ءَ دعویٰ تے نیست آ حقیقی مالک وت زانت کہ کتام کس ءَ بہ کتام جاور ءَ دارگ مناسب اِنت و ھماوت وتی علم و حکمت ءِ رُو ءَ تدبیر کنت کیسے ءَ مجال نیست کہ آئی ءِ ارادہ ءَ ٹہتل بکنت یا آئی ءِ تخلیق و تقسیم ءِ ردا ایرادے بگریت ۔ عقل مند ءِ کار ایش اِنت کہ ھمک ڈولیں گرم و نرمیں جاوراں ہمائی طرف ءَ رجوع بکنت و مدام وتی بزگی ءَ دیم ءَ داران ءَ چہ تکبر و ناشکری ءَ وتا را دور بدارنت ۔ ۱۲

اَوْ مِنْ وَّرَآئِ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ رَسُوْلًا فَيُوْحِيَ بِاِذْنِهٖ مَا يَشَآءُ ؕ اِنَّهٗ
یا چہ پردہ ءِ پُشت ءَ یا کہ دیم بدنت یک قاصدے گڈا برسینیت چہ آئی حکم ءَ ہرچیا آبلوٹیت ف۱ تحقیق خدا

عَلِيٌّ حَكِيْمٌ ﴿۵۱﴾ وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ رُوْحًا مِّنْ اَمْرِنَا ؕ مَا كُنْتَ
مزن شان حکمت دارکنت ف۲ و ہمے داب ما دیم دات تئی نیمگ ءَ یک فرشتئے چہ وتی حکم ءَ ف۳ نزانتگت

تَدْرِيْ مَا الْكِتٰبُ وَلَا الْاِيْمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنٰهُ نُوْرًا نَّهْدِيْ بِهٖ مَنْ
تو کہ چی یے کتاب و نزانتگت تو کہ چی یے ایمان ف۴ لیکن کت ما آ وحی ءَ را روشنی کہ راہ سوج دیئیں پہ آئی ءَ ہرکس ءَ کہ

نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ؕ وَاِنَّكَ لَتَهْدِيْٓ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۵۲﴾ صِرَاطِ اللّٰهِ
بلوٹیں چہ وتی بندہاں ف۵ و بیشک البت راہ سوج دئے تو بہ تچکیں راہ ءِ طرف ءَ ف۶ راہ ہما خدا ءِ

الَّذِيْ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ اَلَآ اِلَى اللّٰهِ تَصِيْرُ الْاُمُوْرُ ﴿۵۳﴾
کہ ہما ئیگنت ہرچیکہ ماں آسماناں و زمین ءَ انت ف۷ خبردار بہ کہ خدا ءِ نیمگ ءَ سربنت تمائیں کار ف۸

ع ۵ / ۱۰ / ۶

سُوْرَةُ الزُّخْرُفِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعٌ وَّثَمَانُوْنَ اٰيَةً وَّسَبْعُ رُكُوْعَاتٍ
سورۂ زخرف مکہ ءَ نازل بوت واے ہشتاد و نہ آیات و ہفت رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

حٰمٓ ﴿۱﴾ وَالْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ﴿۲﴾ اِنَّا جَعَلْنٰهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ
قسم انت گیشّ و گیوار کنوکیں کتاب ءَ۔ بیشک ما جوڑ کت آ ءَ را قرآن عربی زبان ءِ تا شما آ ءَ را

تَعْقِلُوْنَ ﴿۳﴾ وَاِنَّهٗ فِيْٓ اُمِّ الْكِتٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيْمٌ ﴿۴﴾ اَفَنَضْرِبُ
بفہم ات ف۹ و بتحقیق آ ماں لوح محفوظ ءَ مئے گور ءَ البت مزن محکم انت ف۱۰ آیا گڈا ما دور داریں

ع ۱۱ م

عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِيْنَ ﴿۵﴾ وَكَمْ اَرْسَلْنَا مِنْ
چہ شما پنت ءَ دیم ترینان ءِ باشئے کہ شما ہستت یک قومے چہ حدءَ گوزوکیں ف۱۱ چینچو دیم دات ما چہ

نَّبِيٍّ فِي الْاَوَّلِيْنَ ﴿۶﴾ وَمَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ نَّبِيٍّ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۷﴾
پیغمبراں ماں پیشی مردماں۔ و نیاتگگ آیانی گورءَ ہچ پیغمبرے مگر آیاں آ ءَ را کلاگ گپتگت ف۱۲

ف۱ کنام یک بشرے وتی عنصری جاورءَ و ہستیں قوتی ءِ اعتبار ءَ اِے طاقت نداریت کہ خداوند قدوس ماں اِے دنیاءَ آئی ءِ دیما دراَیان ءَ گوں آئی ءَ دوبدو کلام بفرمائینت وآ تحمل کت بکنت۔ ہمیشکا گوں کدام بشرے ءَ آئی ءِ ہمکلام بوگ ءِ سئے صورت تنت (الف) بلا واسطہ چہ پردہ ءِ پُشت ءَ کلام بکنت، یعنی واجہ نبی ءِ قوتِ سامعہ چہ کلام ءِ اشکنگ ءَ لذت حاصل بکنت مگر بہ اِے صورت ءَ چماں چہ دیدار ءِ دولت ءَ ہیت کرگ نتون انت، چوشکہ واجہ موسیٰ علیہ السلام ءَ کوہ طور ءِ سرا و خاتم الانبیاء صلے اللہ علیہ وسلم ءَ ماں لیلۃ الاسراء ءَ پیش اھت۔ (ب) فرشتہ ءِ ذریعہ ءَ حق تعالےٰ کلام بفرمائینیت مگر فرشتہ گوں وتی جسد ءِ صورت ءَ چمانی دیما مئیت بلکیں تچک ءَ تچک نبی ءِ قلب ءِ سرا نزول بکنت وچہ قلب ءَ فرشتہ ءِ صورت ءِ ادراک بہ بیت۔ ظاہری حواس ءَ چوشیں دخلے مبیت۔ منی خیال ءَ ہمے صورت انت کہ آ ءَ را ماں عائشہ صدیقہؓ حدیث ءَ چہ یأتینی فی مثل صلصلۃ الجرس ءَ تعبیر کتگ وماں صحیح بخاری ءِ ابواب بدء الخلق ءَ بہ وحی ءِ اِے صورت ءَ ہم اِتیانِ ملک ءِ گیش وگیوار موجود اِنت ہمیشی ءَ را ماں حدیث ءَ وھو اشدہ علیّ فرمائینت وشاید قرآنی وحی بکثرت ماں ہمے صورت ءَ آیاں بوتگ چوشکہ ماں "نَزَلَ بِهِ الرُّوْحُ الْاَمِيْنُ عَلٰى قَلْبِكَ"۔ "فَاِنَّهٗ نَزَّلَهٗ عَلٰى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللّٰهِ" ءَ چہ قَلْبِكَ ءِ لفظ ءَ اشارہ بیت، وچوشکہ اِے معاملہ بالکل پوشیدہ رھبنت ءَ توک توک ءَ بوتگت چہ واجہ پیغمبر ءِ وجود ءَ ابید کتام ہستی ئے نظر ءَ نیاھتک و نہ اِے داب ءَ کلام بوتگت چوکہ یک مردمے گوں دومی ءَ خبر بکنت کہ گِشں ءِ نند وکیں اشکنوکاں ہم سرپدمہ بنت ہمیشکا اِے قسم ءَ را گوں خصوصیت ءَ ف۱ اِے آیت ءَ چہ "وَحْيًا" ءِ لفظ ءَ بیان فرمائینتگ پرچے کہ ماں لغت ءَ وحی ءِ لفظ اخفاء واشارۂ سریعہ ءِ سرا دلالت کنت۔ (ج) سیُمی صورت ایش اِنت کہ فرشتہ وتارا جسد پوشان ءَ واجہ نبی ءِ دیما بئیت و اِے داب ءَ خدا ءِ کلام و پیغام ءَ سر بکنت چوش کہ یک مردمے گوں دومی ءَ گپ بجنت۔ چنانچہ حضرت جبریل ءَ یک دوبرہ ماں وتی اصلی صورت ءَ آتکگت وبازبراں حضرت دحیہ کلبی ءِ صورت ءَ آتکگ وکدی ماں کتام غیر معروفیں مردمے ءِ شکل ءَ ہم تشریف آورتگی۔ اِے ساعت ءَ چماں بہ فرشتہ ءَ گپتگنت و گوشاں آئی ءِ توار ءَ اشکنوک بوتگنت وکش ءَ نندوکیں مردماں ہم بازبر گفتگو اشکتگلتش وسرپدہم بوتگنت۔ ماں صدیقہؓ ءِ حدیث ءَ ھما دوئیں قسم کہ بیان بوتگوت چرایاں اِے دومی صورت اَت۔ ومنی خیال ءَ ہمیشی ءَ را ماں اِے آیت ءَ چہ "اَوْ يُرْسِلَ رَسُوْلًا فَيُوْحِيَ بِاِذْنِهٖ مَا يَشَآءُ" ءَ تعبیر فرمائینگ بوتگ۔

وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ

باقی حجاب ءِ صورت بالکل نادر بلکہ نہ بوگ ءِ برابر اَت ہمیشکا ماں عائشہ ءِ حدیث ءَ گوں آئی ءَ تعرض کنگ نہ بوتگ

ف۲ یعنی آئی ءِ مزن شانی مانع اِنت کہ بے حجاب ءَ کلام بکنت وحکمت ءِ تقاضا ہمیشنت کہ چینت صورت ہمکلامی ءِ اختیار کنگ بہ بنت۔ ف۳ اِذا لھتین ءَ چہ روح ءَ فرشتہ مراد زُرتگ۔ یعنی جبریلِ امین لیکن سرظاھر ءَ اِدا چہ روح ءَ مراد قرآن کریم اِنت پرچے کہ چہ آئی ءِ تاثیر ءَ مُرتگیں قلوب زندہ بنت وانسان ءَ ابدی نجات نصیب بیت دت بچارت کہ ہر قومے کہ ماں کفر وظلم وبداخلاقی ءِ موت ءَ مُرتگنت چونکائی قرآن کریم ماں آیاں تازہ ونوکیں جان مان گیجیت۔

ف۴ یعنی ایمان وایمانیہ عملانی اِے تفصیل کہ نوں چہ وحی ءِ برکت ءَ معلوم بوتنت پیش ءَ نزانتگتنت بلّی توری ایمان ءِ جندءِ صفت گوں آیاں گون اَت۔

ف۵ یعنی ماں قرآن ءِ روشنی ءَ ما ہماکساں ءَ کہ ما بلوٹیں سعادت وکامرانی ءِ راہ ءِ ھدایت کنیں۔ ف۶ یعنی تئیں نبی وکل بندھاں ءَ چہ قرآن کریم ءِ برکت ءَ داں اللہ پاک ءَ سربوگ ءِ تچکیں راہ ءِ بیش داران اِت۔ نوں وت بزانت کہ بہ ہمے کشکءَ گام بجنت یا مجنت۔ ف۷ یعنی تچکیں راہ ھما انت کہ آئی ءِ سرا گام جناں مردم داں خدا ءَ سربیت ہرکس چہ اِے راہ ءَ لگشت آبدراہ وگمراہ بوت۔ ف۸ یعنی وہدے کہ کل کارانی انجام پہ ھمائی ءِ نیمگ ءَ انت تو بایدءَ انت کہ مردم چہ بُندر ءَ اِے انجام ءِ

باروءَ فکر بجنت وچہ وتی اختیارءَ ہماراہءِ سراگام بجنت کہ آتچکءَ تچک انسانءَ بہ ہمائیءِ بارگاہءَ سر بکنت اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ وَثَبِّتْنَا عَلَيْهِ
ف۹ چیاکہ عربی شئے ماتی زبان اِنت وچہ شئے ذریعہءَ دنیاءِ قوماں اِے کتابءَ دربرنت۔ ف۱۰ یعنی وجوہِ اعجاز ءِ مزنیں اسرارانی شامل بوگءِ سببءَ مزن درجہ داروک وہم چہ تحریف (ادلی بدلی) ءَ سلامت بوگءِ وجہءَ چہ حدءَ زیات مستحکم انت اِشیءِ دلائل وثبوتاں مزن مضبوط وآئیءِ احکام چہ منسوخیءَ محفوظ اَنت۔ واجہ خداءِ ہیچ حکمے چہ حکمتءَ خالی نہ اِنت

وقرآنءِ تمام مضامین اصلاحِ معاش، ومعادءِ اعلیٰ تریں ہدایتانی سرا مشتمل وچہ حکیمانہ خوبیاں پُراَنت وقرآنءِ اِے تماہیں خوبیانی سراوت پاکیں قرآن شاہداِنت۔

آفتاب آمد دلیلِ آفتاب

(تنبیہ) قرآن وتمام آسمانی کتب چہ نزولءَ پیش ماں لوحِ محفوظءَ نبشگ بوتگنت۔ ف۱۱ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت "چرے سببءَ کہ شما قبولدار نہ بئِت زانا حکمءِ دیم دیگءَ بندکنیں یعنی چشیں امیتءَ مدارات۔ اللہ پاکءِ رحمت وحکمتءِ تقاضا ہمیشنت کہ شئے زیادہیں ظلم وزورانی باوجود خداوندی کتابءِ نزول ودعوت ونصیحتءِ اِے کار بندکنگ مبیت چیاکہ چہ شئیءَ باز سعید روحاں سیت ونفع حاصل کننت وپدامنکرانی سرا نیز حجت ہم تمام بیت۔

ف۱۲ یعنی گوں پیشی رسولاں ہم استہزاء کنگ بوت وآیانی تعلیمات رد کنگ بوتنت مگر بہ اِے سببءَ پیغمبریءِ سلسلہءِ بند بوتءَ آ آجا نہ بوت

ہمے صفحہءِ فوائد:۔ ف۱ یعنی بہ عبرتءِ تکذیب کنوکانی بربادیءِ مثالاں ہر کسءَ دینت کہ آ پیشءَ بیان ہم بوتنت کہ آ آیاں زور وقوتءَ چہ شما باز گیش اتنت۔ وہدے آیاں ہم چہ اللہءِ گرفتءَ رستگار نبوتنت تو باریں شما بہ کجام خبرءِ سرءَ مغروری درشان کنت

دیمترا اللہ تعالیٰءِ عظمت وقدرت وگروداری مزن شانیءِ ذکر انت کہ داں یک حدےءَ ہم اِشاں اللہ پاکءِ ذاتءِ منوک اَنت۔

ف۲ یعنی داں حدیکہ انسان آباد اَنت وت ماں وتءَ دوچار بکینت یک دگرےءِ گورءَ رو آ بکننت وتر وتاب کنانءَ ماں دنیاءِ واخروی مقصداں کامیابیءِ رشکاں معلوم بکننت۔

ف۳ یعنی بہ یک خاصیں حسابےءَ کہ آئیءِ حکمتءِ مناسب وماں آئیءِ علمءَ مقدر اَت۔ ف۴ یعنی ہنچوش کہ مرتگیں مینءَ ہور وبارانی برکتءَ زندگ وآباد کنت ہمے حسابءَ ماں شئے مرتگیں جہماں جان ماں کنت وچہ قبراں درکناںءَ ماں محشرءِ میدانءَ اوشتار ینیت

ف۵ یعنی ماں دنیاءَ ہر قدر چیزانی جوڑی انت ومخلوقءِ ہر قدر جوڑی اَنت ومخلوقءِ ہر قدر قسم ومتماثل یا متقابل انت اِے درستانءَ خداءَ پیدا اکتگنت۔ ف۶ یعنی ماں خشکیءَ الھتیں چارپادانی پُشتءِ سرا وماں دریاءَ بوجیگءَ سوار بئِت۔

ف۷ یعنی چارپاداں یا بوجیگءِ سراسواریءِ وقتءَ اللہءِ احسانءَ چہ دلءَ یادبکن اِت کہ آئیءَ مارا ہمنکر قوی وہنر مندساز تگ کہ ما چہ وتی عقل وتدبیر وغیرہءَ اِے چیزانءَ بہ وتی قابوءَ یاریں دا اِے محض خدا پاکءِ فضل اِنت واگرنہ مئے توکءَ اینقدر طاقت وقدرت کجا ہست اَنت کہ چشیں چشیں چیزانی سرا قدرت حاصل بکنیں وآیانءَ وتی زیردست بسازیں وہم گوں دلءِ یادءَ چہ

فَاَهْلَكْنَآ اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَّمَضٰى مَثَلُ الْاَوَّلِيْنَ ۝۸ وَلَئِنْ

گڑا ہلاک کت ما چہ آیاں زیات زورمنداںءَ وگوست داستان پیشی مردمانی ف۱ واگر

سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُوْلُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيْزُ

تو سوال بکنئے چہ آیاں کہ کئے پیدا اکت آسماناں وزمینءَ تو البت گوشنت پیدا اکت آیانءَ زبردستیں

الْعَلِيْمُ ۝۹ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَّجَعَلَ لَكُمْ فِيْهَا سُبُلًا

زانوگرءَ آہاذات انت کہ اڈکتی پہ شما زمین چیر گیجے واڈکتی پہ شما ماں زمینءَ راہانءَ

لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ۝۱۰ وَالَّذِيْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَاَنْشَرْنَا

تاکہ شما راہءَ بگندات ف۲ وآہاذات اِنت کہ نازل کتی چہ آسمانءَ آپ اندازہءِ سرا ف۳ گڑا ما زندہ کت

بِهٖ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذٰلِكَ تُخْرَجُوْنَ ۝۱۱ وَالَّذِيْ خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا

چہ آئیءَ یک مردگیں شہرے ہمے داب شماہم درگنگ بِت ف۴ وآہاذات اِنت کہ پیدا اکتی جُفت جُفت تماہیناں ف۵

وَجَعَلَ لَكُمْ مِّنَ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ مَا تَرْكَبُوْنَ ۝۱۲ لِتَسْتَوٗا عَلٰى

واڈکت پہ شما چہ بوجیگان واولاکاں کہ آیانی سرا سواری کن اِت۔ تاکہ بہ خوبی بندات سرا

ظُهُوْرِهٖ ثُمَّ تَذْكُرُوْا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُوْلُوْا سُبْحٰنَ

آیانی پُشتا ف۶ پدا یادبکن اِت وتی ربءِ نعمتءَ دھدے بخوبی نشتیت شما آئیءِ سرا وبگوش اِت پاک اِنت

الَّذِيْ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِيْنَ ۝۱۳ وَاِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ ۝۱۴

ہماذات کہ تابعدار کتی پہ ما اِے شترا وما نبوتنت کہ اشیءَ بیاریں وتی قابوءَ ف۷ وبیشک ما اوتی ربءِ طرفءَ البت واتر کنگی اِنت ف۸

وَجَعَلُوْا لَهٗ مِنْ عِبَادِهٖ جُزْءًا ۭ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُوْرٌ مُّبِيْنٌ ۝۱۵ ع۱۵ اَمِ

وجوڑاش کت پہ خدا چہ آئیءِ بندھاں بہر (یعنی اولاد) بیشک انسان البت مزن ناشکرے ظاہریں یا

اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنٰتٍ وَّاَصْفٰىكُمْ بِالْبَنِيْنَ ۝۱۶ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ

گپت خداءَ چہ وتی مخلوقءَ دختر انءَ ودرچتی پہ شما بچکانءَ؟ ف۹ ووھدیکہ مژدہ دیگ بیت یکے چہ آیاں

بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهٗ مُسْوَدًّا وَّهُوَ كَظِيْمٌ ۝۱۷ اَوَمَنْ

بہ ہما چیزءَ کہ شات کتی پہ رحمنءَ مثال خبرءَ تریت آئیءِ دیم سیاہ وآماں دلءَ تنگ بیت ف۱ آیا ہماکس کہ

زبانءَ سوار بوگءِ وقتءَ اِے لفظاں گوشنگ بہ بنت سُبْحٰنَ الَّذِيْ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِيْنَ وَاِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ ودگہ ہم اذکار وادعیہ ماں حدیثءَ بیان بوتگنت کہ ماں تفسیر وحدیثءِ کتاباں مذکوراَنت۔ ف۸ یعنی چرے سفرءَ آخرتءِ سفرءَ یاد بکن اِت۔ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم سواریءِ وہدءَ ہمے تسبیح وانتگ۔
ف۹ یعنی بایدات اللہءِ نعمتانءَ جاہ یاداں شکرادا بکن اِت بلے اشی بہ کہ ناشکریءِ راہ گپت وماں آئیءِ بابتءَ گستاخی کنگءَ لگت چریشیءَ مستریں گستاخی وناشکری چے بوت کنت کہ برائیءَ اولاد تجویز کنگ ببیت وآہم چہ بندھاں و پداآہم جنس حک۔ اولءَ اولاد توپتءِ وجودءِ یک بہرے بیت، پہ خداوند قدوسءَ اولاد تجویز کنگءِ مقصد چوش بوت کہ آچہ جز اں مرکب اِنت ومرکبءِ حادث بوگ الّیٰ اِنت، دوئمی ماں ولد ووالدءَ ہم جنسی لازمی اِنت دوہیں ہم جنس مبنت تو بہ ولد ووالدءِ حقءَ عیبءَ انگ بیت اِداماں مخلوق وخالقءَ مجانستءِ شبینگ ہم بوت نکنت، سوم جنگ جسمانی وعقلی قوتیءِ اعتبارءَ ناقص وکمزور بیت، چوش بگوش کہ خداءَ پہ وتا اولاد ہم گپت توا دنائیں وناقصیں۔ آیا شمارا اشرم نئیت کہ پہ وتی بہر خوبیں واعلائیں چیز گیشینیت وپہ خداءِ حصہءَ ناقصیں وادنائیں چیزءَ شات کن اِت۔ ف۱ یعنی سرمادگیں اولادے چہ خداءَ تجویز کنگاانت آبہ ہمایانی وتی لگماءَ اینکر عیب دار وذلیل وحقیر انت کہ اگر اشانءَ وت ہمادگیں ءِ پیدا بوگءِ خوشخبری اشکنائینگ بہ بیت توچہ رنج وغمءَ وتی پیشانیءَ مجینینت وماں ءَ

يُنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ⑱ وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ
رودینگ بیت ماں سہت وزیوران وآماں گرِ وچیل ءَ دل ءِ جبرءَ درشان کت نکنت ف۱ و اڈکت آیاں فرشتیان ءَ

الَّذِينَ هُمْ عِبٰدُ الرَّحْمٰنِ إِنٰثًا ۚ أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ
ھاکہ آھست انت رحمٰن ءِ بندہ، جنیں آدم ف۲ آیا حاضر اتنت آیاں فرشتیانی پیدائش ءَ؟ نوں نوشتہ کنگ بیت

شَهٰدَتُهُمْ وَيُسْئَلُونَ ⑲ وَقَالُوا لَوْ شَآءَ الرَّحْمٰنُ مَا عَبَدْنٰهُمْ ۗ مَا
آیانی گواھی وچہ آیاں جُست بیت ف۳ وگوشنت اگر رحمٰن ءَ بلوٹتیں ما آیانی بندگی نہ کتگ ات نیستنت

لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ⑳ أَمْ اٰتَيْنٰهُمْ
آیاں اِے بابت ءَ ہچ علم، اِے کُل گُمان ءَ کار بندنت ف۴ آیا ما داتگ آیان ءَ

كِتٰبًا مِّنْ قَبْلِهٖ فَهُمْ بِهٖ مُسْتَمْسِكُونَ ㉑ بَلْ قَالُوٓا إِنَّا وَجَدْنَآ
کتابے چدو پیش گڈا آیاں آئی ماں پنجگاں مُہر گپتگ۔ بلکیں گوشنت تحقیق ما دیت

اٰبَآءَنَا عَلٰٓى أُمَّةٍ وَّإِنَّا عَلٰٓى اٰثٰرِهِمْ مُّهْتَدُونَ ㉒ وَكَذٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا
وتی پت و پیرکان ءَ یک رہ بندے ءِ سرا بے بیشک ما آیانی رند پدان رووگیں ف۵ و ہمے داب ءَ ما دیم نہ دات

مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ ۙ إِنَّا وَجَدْنَآ
چہ تو پیش ماں یک میتگے ءَ ترسینوکے مگر گوشتگ بنا کت اود ءِ آسودہ حالیں مرداں بیشک ما دیتہ

اٰبَآءَنَا عَلٰٓى أُمَّةٍ وَّإِنَّا عَلٰٓى اٰثٰرِهِمْ مُّقْتَدُونَ ㉓ قٰلَ أَوَلَوْ جِئْتُكُمْ
وتی پت و پیرکان ءَ یک ہبندے ءِ سرا و بے شک ما آیانی پدانی سراھستیں رندگیری کنوک۔ گوشت پیغامبر اگر من بیاراں پہ شما

بِأَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُّمْ عَلَيْهِ اٰبَآءَكُمْ ۗ قَالُوٓا إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُمْ بِهٖ
چہ اِے رہ بندءِ شر تریں راہے کہ دیت شما آئی ءِ سرا وتی پت و پیرکاں ف۶ گوشت آیاں کہ تحقیق ماشمے آورتگین ءَ

كٰفِرُونَ ㉔ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ㉕
منوک نہ ئیں ف۷ گڈا ما بدل گپت چہ آیاں، گڈا بچار کہ چون بوت انجام دروغ بند کنوکانی

وَإِذْ قَالَ إِبْرٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهٖٓ إِنَّنِي بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ㉖
وھنتیکہ گوشت ابراھیم ءَ گوں وتی پت و گوں وتی قوم ءَ کہ بے شک من بری و بیزاراں چہ آئی کہ شما عبادت کن ات

ع ۱۰ / ۲

منزل ۶

ف۱ یعنی زانا خداءَ پہ وتی اولاد ءَ ئیگی جنک پسند کتگ کہ آوتی عادت ءِ ردا ماں زیبناکی و سنبھینگ ءَ ردوم حاصل کنت و سہت و زیورانی شوق ءِ بے سار بہ بیت کہ اِے دلیل اِنت کہ آئی ماں وتی فکر و عقل ءَ نزور اِنت و آوتی قوتِ فکر ءِ کمزوری ءِ سبب ءَ مباحثہ ءِ وقت ءَ بیان ءِ قوت ءَ ہم دارگ نتو نیت چنانچہ جنیں آدمانی تقریران ءَ توک ءَ کمیں ہم غور و فکر جنگ ءَ چہ معلوم بیت کہ نہ وتی دعوئ ءَ گوں خوبیں بیان ثابت کت کنت نہ دومی کس ءِ دعوئ ءَ جہل جت کنت مدام نیم بُندھیں گپ کنت یا فدویں گپ ماں آئی ءَ آوار کنت کہ آیان ءَ گوں مطلب ءَ ہچ تعلقے مبیت کہ چرے رھبند ءَ ماں مقصود ءِ بیان ءَ تاوان بیت و مباحثہ ءِ تخصیص چرے حیثیت ءَ اِنت کہ ماں آئی ءَ بیان ءِ احتیاج زیات بوگ ءِ سوب ءَ آیانی عجز گیشتر ظاہر بیت ہمیشہ کاھک دراجیں کلام ملبے حکم ءَ کیت و اڈ ناتیں جملہان ءَ اداکنگ مثلاً "من اھتگاں"، "آشتگت" اِے ڈولیں جملہ قوتِ بیانیہ ءِ دلیل نہ اَنت۔ ف۲ یعنی اِے آیانی دگہ یک دروغے کہ فرشتیان ءَ ماں جنیں آدمانی صف ءَ شامل کنت، آنہ جنیں اَنت و نہ مردیں انت بلکیں آیانی جنس پہکہ جدا انت۔ ف۳ یعنی کتام عقلی و نقلی دلیلے پہ اِے دعوئ ءَ آیاں ندارنت۔ پدا زانا اللہ ءَ وھدے فرشتگان ءَ جوڑ کت تو اشاں ہما ساعت ءَ ہمود ءَ اوشتوک اتنت کہ اِشاں مردین ءِ بدل ءَ جنین جوڑ کنگ بوتنت۔ باز خوب! اِشانی اِے گواہی ماں اعمالنامہ ءِ دفتر ءَ نبیسگ بنت۔ ماں خدائی عدالت ءَ وھدے پیش بنت تو گڈا اِے ردا چہ آیاں جُست کنگ بیت کہ شما چوش پہ چا گوشتگ؟ وچہ کجا گوشتگ۔ ف۴ دسیل بکن وتی اِے مشرکانہ گستاخیانی ردا ایک عقلی دلیلے ہم پیش کننت کہ اگر اللہ ءَ بلوٹتیں تو مارا ابید چہ وتی عبادت ءَ دگرانی عبادت ءَ چہ دور بداشتیں و ہدے کہ ما برابر اشانی عبادت کنوک اتیں و ما دور دارگ نبوتیں تو ثابت بوت کہ اِے کار شر اِنت و آئی ءَ دوست اِنت۔ ف۵ یعنی اِے گپ راست انت کہ ابید چہ خداءِ واھگ ءَ ہچ چیز بوت نہ کنت بلے آچیزءِ بہ مئے حق ءَ شر تر بوگ چیرشی ءَ درا نہ بیت۔ چوش ببوتیں تو ماں دنیاءَ ہچ کار و چیز بد نہ بوت۔ کل عالم خیرِ محض بہ بیت، خرابی ءِ تخم ہیکہ بیگواہ بہ بیت ہر یک ظالم و خون وروک ءَ چوش بگوشتیں کہ خداءَ ملوٹتیں تو منا را چہ چشیں ظلم و زوراکی ءَ مہ ھشتیں۔ وھدے کہ اِشانی کنگ ءِ موہی دات تو معلوم بوت کہ آچرے کار ءَ وش و راضی انت۔ بہر حاور ماں مشیت و رضاءَ لزوم ثابت کنگ کتام علمی اصولے نہ اِنت۔ ایوک ءَ اٹکل ءِ تیر اَنت کہ آئی ءِ بیان ماں ھشتمی جزء ءِ چہ نصف ءَ ساری ءِ آیت سَيَقُولُ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا لَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكْنَا الخ ءِ حواشیءَ گوست۔ ف۶ عقلی دلیل ءِ حال دَ اشکنگ بوت آ رَا یلہ کنان ءَ زانا کتام نقلی دلیلے پہ وتی دعوئ ءِ بابت ءَ دارنت؟ یعنی خداءِ دیم داتگیں کتام یک کتابے بہ آیانی دست ءَ اِنت کہ ماں آئی ءَ شرک ءِ ردا نبشتہ اِنت کہ آپسندیدہ ئیں کارے۔ ظاہر اِنت کہ چوشیں سند اشاں ندارنت۔ گڈا دیمترءَ ابید چہ پت پیرکانی کورا سکیں رندگیری دگہ اِشانی کور ءَ باقی چے پشت کپت بس ہمیشی اِشانی چہ درستاں مستریں دلیل انت کہ ھمک زمانہءِ مشرکاں ہمیشی ءَ پیش کنان ءَ پیداک اَنت۔ دیمترءَ ہمے ردا بیان اِنت۔ ف۷ یعنی واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت کہ چہ شمے پت و پیرکانی راہ ءَ شرتریں راہے شمارا سوج بدیاں تو گڈا زانا شما پدا بہ ہما کوھنیں کشک ءِ سرا ہُٹ کن اِت۔ ف۸ یعنی ہر چے بہ بیت ما تئی خبر ءَ گوش نداریں ما وتی پت پیرکی قدیمی رھبند ءَ بلہ دات نہ کنیں۔ ۱۲

ڡ۱ یعنی منی رشتگ تہنا گوں یکیں خداءَ قائم اِنت کہ ہمائیءَ منا را پیدا کتگ و ہماوت منا رامنزلِ مقصود ءِ کشک ءِ سرا داں آخرءَ بارت و سرکنت ۔
(تنبیہ) اِدا اِے قصہ ہمیشکا بیان کنگ بوتگ کہ سِیل بکن اِت کہ شمے منتگیں سروک ءِ پت ءِ کشکءَ غلط گندان ءَ آ ترا ابلہ دات شما ہم ہمائی ءِ داب ءِ بکن اِت
و اگر شما پت پیرکانی رندگیری ءِ سرا مرگ لوٹِت تو ہما پت ءِ راہ ءَ گام ہیچ اِت کہ آئیءَ ماں دنیاءَ حق و صداقت ءِ بیرک لِک کتگت و وتی اولادءَ وصیتی کُت و شت کہ چہ منا
بعدا ابید چہ یکیں خداءِ دگہ ہیچ کس ءِ پرستش مکن اِت کما قال اللہ تعالیٰ: وَوَصّٰى بِهَآ اِبْرٰهٖمُ بَنِيْهِ وَيَعْقُوْبُ (البقرہ رکوع ۱٦) ڡ۲ یعنی چہ یک دگرے ءَ توحید ءِ
بیان و دیلان گوشداران ءَ حق ءِ طرف ءَ رجوع کنوک
بہ بنت ۔ ڡ۳ یعنی افسوس ابراہیم ءِ میراث ءَ حاصل نہ کُت
و آئی ءِ وصیت ءِ سرا عمل نہ کُتش بلکیں اللہ پاکءَ دنیاوی
ہر ساز و سامان داتگت ماں ھمائی ءِ لذتاں کپان ءَ چہ
خداوند قدوس ءِ طرف ءَ بہک غافل بوتنت دانکہ اشان ءَ
چہ غفلت ءِ واب ءَ ٹُوھینگ ءِ واسطہ حق تعالیٰ ءَ وتی
ہما پیغمبر دیم دات کہ آئی ءِ پیغمبری بالکل روشن و صاف اِنت ۔
آئی ءَ شمارا برحقیں دین سرکت، قرآن بی ونت و شمارا
اشکنائینت و اللہ ءِ حکمان ءَ بخوبی شمارا سرکنت ۔

اِلَّا الَّذِيْ فَطَرَنِيْ فَاِنَّهٗ سَيَهْدِيْنِ ﴿۲۷﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً
مگر ھما کس کہ پیدا اکتی من ءَ گڈا آبے شک راہ سوج دنت من ءَ ڡ۱ و جوڑکت خداءَ آئی ءِ خبرءَ خبرے پشت کپتگیں
فِيْ عَقِبِهٖ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿۲۸﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هٰٓؤُلَآءِ وَاٰبَآءَهُمْ
ماں آئی ءِ رندی پُچّاں تاکہ آ رجوع بکننت ڡ۲ بلکیں من نفعے دات آیان ءَ و آیانی پت و پیرکان
حَتّٰى جَآءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُوْلٌ مُّبِيْنٌ ﴿۲۹﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ
دانکہ آتک بہ آیاں راستیں دین و پیغمبر صاف بیان کنوکیں ڡ۳ و و ھدیکہ سربوت بہ آیاں راستیں دین
قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ وَّاِنَّا بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿۳۰﴾ وَقَالُوْا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا
گوشتش اِے جادوئے و بتحقیق ما اشیءَ نہ منّیں ڡ۴ و گوشتش پرچا ایر نہ کپت اے
الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيْمٍ ﴿۳۱﴾ اَهُمْ يَقْسِمُوْنَ
قرآن یک مزنیں مردے ءِ سرا چہ اِے دوئیں میتگانی ڡ۵ ایا آیاں بہر و بانگ کننت
رَحْمَتَ رَبِّكَ ۭ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيْشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَ
تئی ربّ ءِ رحمت ءَ ڡ۶ ما بہر و بانگ کتگ آیانی میانجی ءَ روزیءَ آیانی ماں دنیاءِ زندءَ و
رَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا ۭ
بُرز کُت ما لھتے بہ سرا لھتینانی درجہ تاکہ بگرنت لھتے دگہ لھتے ءَ را خدمت گار ڡ۷
وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿۳۲﴾ وَلَوْلَآ اَنْ يَّكُوْنَ النَّاسُ اُمَّةً
و تئی ربّ ءِ رحمت بہتر انت چہ آ چیزے ءَ کہ آ نزکا رنت ڡ۸ و اگر مبوتیں اِے حبر کہ کل مردم بہ بنت بہ یکیں دین ءِ
وَّاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَنْ يَّكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوْتِهِمْ سُقُفًا مِّنْ فِضَّةٍ
سرا تو البت ما داتگ بہ ھماکساں کہ منکر انت رحمٰن ءِ پہ آیانی لوگاں چھت چہ نقرہءَ
وَّمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُوْنَ ﴿۳۳﴾ وَلِبُيُوْتِهِمْ اَبْوَابًا وَّسُرُرًا عَلَيْهَا
و پدانکاں کہ بہ آیانی سرا سر کپنت ۔ و پہ آیانی لوگاں دروازگ و تخت کہ آیانی سرا
يَتَّكِـُٔوْنَ ﴿۳۴﴾ وَزُخْرُفًا ۭ وَاِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۭ
تکہ دینت و طلاءِ ڡ۹ و نیست انت اِے کل ابید چہ کمیں فائدگ زورگ چہ دنیاءِ زندءَ

ڡ۴ یعنی قرآن ءَ جادو گوشتش و چہ پیغمبر ءِ خبر ءِ منّگ ءَ
انکاری بوتنت ۔ ڡ۵ یعنی اگر قرآن ءَ نازل بوگی ات
تو گڈا مکہ یا طائف ءِ یک سردارے ءِ سرا نازل بوتیں
اِے خبر چو نکائی باور کنگ بیت کہ مزن مزنیں سرداران
یلہ کنان خداءَ یہ رسالت ءِ منصب ءَ یک ھنچیں شخصے
درچِتگ کہ آئی ریاست و دولت ءِ اعتبار ءَ چیزے
نام و توار نداریت ۔ ڡ۶ یعنی نبوت و رسالت ءِ منصب ءِ
بہر و بانگ نہ انا شمے دست ءَ دیگ بوتگ کہ آئی گچینی ءِ
سرا بحث و تکرار کن اِت ۔ ڡ۷ یعنی کسے ءَ غنی کسے ءَ فقیر
جوڑ کت، یکے ءَ بیشمار مال و زر دات یکے ءَ چراتی ءَ کمتر
دات، کسے زیر دست اِنت و کسے بالا و افسر اِنت
ڡ۸ یعنی نبوّت و رسالت ءِ شرف تو چہ ظاہری مال و
جاہ و دنیاوی ٹیپ و ٹاپ ءَ باز اعلیٰ و ارفع انت و بدے
کہ اللہ تعالیٰ ءَ دنیاوی روزیءَ بہ آیانی گوشگ ءِ سرا
بہر بانگ نہ کت گڈا پیغمبری ءَ چونکائی بہ آیانی گوشگ ءِ
سرا کسے ءَ دیگ بیت ۔ دیمترا دنیاءِ مال و زر و مادی
ازباباں اللہ ءِ گورءَ بے وقعتی و فقیر بوگ ءَ بیان کنت ۔
ڡ۹ یعنی اللہ پاک ءِ گورءَ اِے دنیاوی مال و دولت ءِ
ہیچ قدر نیست نہ اشی دیگ ءِ معنی ایشنت کہ مال و زر
داراں اللہ ءِ گورءَ قرب و وجاہت ءِ داروک انت، و
ایشرا بطور دلیل پیش کننت اِے ہمنکر حقیر و بے قدریں
چیز ایت کہ اگر یک خاصیں مصلحتے مہن کنوک مبوتین تو اللہ تعالیٰ
کافرانی لوگانی بان ۔ زینہ، دروازگ، قفل و تختان ءَ کلاں
نقرہ و سُہرءَ بکرتیں بگرماں اِے صورت ءَ مردم اِسے
گندان ءَ کہ کافراں اِے داب ءِ ازباب رسیت عموماً اشاں
کفرءِ راہ اختیار کتگت (اِلّا ماشاءاللہ) و اِے چیز
خداوندی مصلحت ءِ برخلاف بوتگت ہمیشکا اِے رھبند
اختیار کنگ نہ بوت ۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ اگر اللہ پاک ءِ نزیک ءَ دنیاءِ قدر و قیمت یک شاشکے ءِ بانزل ءِ برابر بوتیں تو کافرءَ یک گُٹّ آپ ہم مداتیں۔
شرا ہر چیز یکہ خداءِ گورءَ ابنکرادنی بہ بیت آ ترا اللہ ءِ گورءَ سیادت (سرداری و حاکمی) و وجاہت و بہ نبوّت و رسالت ءَ معیار قرار دیگ داں کتام حدءَ صحیح بیت
و اچہ شاہ صاحب نبشتہ کننت "یعنی کافرءَ اللہءَ پیدا اکت جاہے تو آ ترا راحت بر سیت، ماں آخرتءَ و دائمی عذاب ءَ گرفتار بیت اگر ادا آرام دیگ
بہ بیت تو کل مردم کفرءِ راہ ءَ گام گیجوک بنت ۱۲

وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿٣٥﴾ وَمَنْ يَّعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ
وآخرت تئی رب ءِ گور ءَ پہ متقیان انت ۔ ف۱ و ہر کس کہ بے خیال بوت چہ رحمن ءِ یاد ءَ

نُقَيِّضْ لَهٗ شَيْطٰنًا فَهُوَ لَهٗ قَرِيْنٌ ﴿٣٦﴾ وَاِنَّهُمْ لَيَصُدُّوْنَهُمْ عَنِ
مقرر کنیں ما پہ آئی یک شیطانے گڑا آ شیطان آئی ءِ سنگت اِنت ف۲ و تحقیق شیطان منع کننت مردمان ءَ چہ

السَّبِيْلِ وَيَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿٣٧﴾ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَنَا قَالَ
راہ ءَ و مردماں گمان کننت کہ آیاں ہدایت یافتہ اَنت ف۳ دانکہ و ہدے کیت پہ مئے گورءَ گوشیت

يٰلَيْتَ بَيْنِيْ وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِيْنُ ﴿٣٨﴾ وَلَنْ
وتی شیطان ءَ اے درتچتا بہ بوتیں منی وتئی میانجی ءَ دوری مشرق و مغرب ءِ گڑا بدیں ہمراہے ف۴ و ہچ

يَّنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَّلَمْتُمْ اَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُوْنَ ﴿٣٩﴾ اَفَاَنْتَ
فائدہ ندنت شمارا مروچی پرچاکہ شما ظلم کتگت بیشک شماں عذاب ءَ یکدگرے ءِ شریک اِت ف۵ آیا گڑا تو

تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٤٠﴾ فَاِمَّا
اشکنا ئینے کراں ءَ راہ بار راہ سوج دئے کوراں ءَ و ھما کس ءَ کہ ماں ظاہریں گمراہی انت گڑا اگر

نَذْهَبَنَّ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُّنْتَقِمُوْنَ ﴿٤١﴾ اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِيْ وَعَدْنٰهُمْ
کدی ما ببرین ترا چہ ادا گڑا بیشک ما چرا ایاں بیر گرگی انت یا کہ پیش بدار یں ترا ہر چیکہ ما وعدہ کت گوں آیاں

فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُّقْتَدِرُوْنَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِيْٓ اُوْحِيَ اِلَيْكَ اِنَّكَ
تحقیق ما پہ آیانی سرا زور مندیں ۔ گڑا مضبوط بدار ہر چیکہ وحی کنگ بیت تئی نیمگ ءَ ۔ توئے بیشک

عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٤٣﴾ وَاِنَّهٗ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْئَلُوْنَ ﴿٤٤﴾
تچکیں راہ ءِ سرا ف۶ بیشک اے قرآن پنتے پہ تو و پہ تئی قوم ءَ ف۷ و دیما شمارا جست کنگ بیت ف۸

وَسْئَلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُّسُلِنَآ اَجَعَلْنَا مِنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ
و بہ پُرس احوال ءَ ھما کسانی کہ ما دیم دات چہ تو پیش چہ وتی پیغمبراں آیا ما مقرر کتگ ابید چہ خدا

اٰلِهَةً يُّعْبَدُوْنَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰى بِاٰيٰتِنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ
معبوداں کہ آیانی عبادت کنگ بیت ف۹ و تحقیق ما دیم دات موسیٰ گوں وتی نشانیاں فرعون و آئی ءِ سردارانی نیمگ ءَ

ف۱ یعنی ماں دنیاءِ عیش و راحت ءَ کل شریک اَنت مگر آخرت گوں وتی دائمی نعمتاں و داداں پہ تقویٰ داریں مردماں مخصوص اَنت ۔ ف۲ یعنی ہر شخصے چہ راستیں نصیحت و خداوندی یاد ءَ دیم ءَ تاب دیان بیت بہ آئی سرا یک شیطانے چہ خاصیں رھبندءَ مقرر کنگ بیت کہ آئی ھر وہد آرا چہ دین ءِ دستور ءَ تگلینیت و مال دل ءَ ہمک داب ءِ وسواس چگل دنت ۔ اِے شیطان داں دوزخ ءَ اِے شخص ءِ رفیق و همراہ اِنت ۔ ف۳ یعنی شیطاناں آیاں ءَ چہ نیکی ءِ راہ ءَ دور داران بنت مگر اشاں عقل عنچوش مسخ بنت کہ ھمار دیں راہ ءَ صواب زانںت بدی و نیکی ءِ میانجی ءَ فرق و تفاوت ءَ گیش و گیوار کت نہ کنت ۔ ف۴ یعنی خدائے پاک ءِ گورا سربواں نوں آیانی چم تچ بنت کہ مئے ہمراہ چونیں بدیں اَنت آساعت چہ زہر و حسد ءَ گوشیت کہ درتچتا منی و تئی درمیان ءَ مشرق و مغرب ءِ فاصلہ بوتیں و یک دمانے ہم من تئی ہمراہی مکتیں ۔ کم بخت! نوں چہ منی دیم ءَ بٹگل ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی ماں دنیاءَ شیطان ءِ مشورہ ءِ سرا کاربند بوت و اوداچہ ہمراہی ءَ پشومانی اظہار کنت اِے رنگ ءِ ہمراہ لہتیں ءِ جن بنت و لہتیں ءِ مردم ۔

ف۵ دنیاءِ دستور اِنت کہ ماں ہر چ مصیبتے ءَ خوردیں و مزنیں کل شریک بہ بنت تو آ مصیبت چیزے سبک معلوم بوگ ءَ لگیت ۔ مثل مشہور انت "مرگ انبوہ جشنے دارد"۔ مگر ماں دوزخ ءَ تمامیں جن و انسانیں شیطاناں و رندگیری کنوکاں و رندگیری کتگینانی ماں عذاب ءَ شریک بوگ ہچ کسءَ فائدہ ندنت ۔ عذاب ءِ ترندی ہمنکر بیت کہ چہ اِے داب ءِ سطحی خبراں تسلی یا کمی بیت نہ کنت حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی کافر گوشنت کہ آیاں ءَ ماں عذاب ءَ گرفتار کت ۔ خوب بوت اِشاں وت ہم سلامت نہ منتنت بلے اگر دگہ کسے ءِ گرگ بیت تو آرا چے فائدہ رسیت ۔ ف۶ یعنی کوران ءَ حق ءِ راہ سوج دیگ یا کراں ءَ حق ءِ توار اشکنا ئینگ و ہما کساں کہ ماں صافیں غلطی و گمراھی ءَ سرگردان انت آیاں چہ تہاروکی ءَ درکنا ن ءَ راستی ءِ صافیں کِشک ءِ سرا کنگ ماں تئی اختیار ءَ نہ اِنت البت خدا تعالےٰ ءِ اختیار ءَ اِنت ۔ آہر چیکہ بلو ئٹیت ماں تئی توار ءَ تاثیر پیدا کنت ۔ بہر حاور تو اِے غم ءَ مور کہ اِے کلاں پرچا حق ءَ قبول دار نبنت و پرچا وتی انجام ءَ برباد کنگا ئنت اِشانی معاملہ ءَ بہ خدا ءِ حوالہ بکن ہماوت اِشانی عملانی سزاءَ دنت ۔ اگر تئی وفات ءَ پد داتی تو ہم شر ۔ و ترا اپیش دارا ءَ سزا دات تو ہم شر! بہر رنگ ءَ نہ اِشاں چہ مئے قابو ءَ در شُت کننت و نہ ما اِشان ءَ سزاءَ بغیر یلہ دئیں ۔ تئی کار ایوک ءَ ایش اِنت ہر وحی ءَ بئیت و ہر چ حکمے کہ سر بہ بیت آئی ءِ سرا گوں مضبوطی ءَ و تارا قائم بدار و برا وتی فرض ءَ ادا کنا ن بو پرچا کہ دنیا بلکیں دگہ جاہے پہ دگہ کِشکے ءَ سر بگریت ۔ شما چہ اللہ پاک ءِ مہربانی ءَ پہ تچکیں راہ ءِ سرا اِت کہ چرائی ءَ یک قدمے اینگو آنگو کنگ ءِ حاجت نیست و نہ کتام ہواپرست ءِ واھگ واومانانی طرف ءَ دلگوش گور کنگ ءِ حاجت اِنت ۔

ف۷ یعنی قرآن کریم پہ تئی و تئی قوم ءَ خاص فضل و شرف ءِ سبب اِنت ۔ چہ ایشی ءَ مستریں عزت و نیک بختی چے بیت کہ اللہ ءِ کلام و تمام دنیاءِ نجات و فلاح ءِ ابدی دستور العمل بہ ہمایانی زبان ءَ نازل بوت ، و آیاں اِے قرآن ءِ اولی مخاطب قرار گپتنت ۔ اگر عقلمند نت تو اِے مردماں اِے مزن شانیں نعمت ءِ قدر ءَ کننت و قرآن کہ آئی پہ ایاں مزن قیمتی نصیحت نامہ ئے بہ آئی ءِ ہدایت ءِ سرا عمل کنان ءَ چہ درستاں بیش دنیاوی واخروی سعادتانی خداوند بنت ۔ ف۸ یعنی دیم ترءَ سوال بیت کہ عظیم الشانیں نعمت ءِ قدر شما چہ ہیم کتگ و اِے فضل و شرف ءِ چے شکر گپتگ ؟ ف۹ یعنی تئی ءَ کِشک ھما اِنت کہ آ پیشی نبیانی ئگنت ۔ شرک ءِ تعلیم ہچ نبی ءَ نہ دات نہ اللہ تعالیٰ ماں کتام دین ءَ اِے گپ جائز قرار دات کہ چہ آئی ءَ ابید دگہ کسے ءِ پرستش ءَ بکن اِت وِ اے ارشاد کہ "جُست کنان ءَ بچار اِت یعنی ہر وقتیکہ گوں آئی ءَ ملاقات بیت (چوشکہ شبِ معراج ءَ بوت) یا آیانی احوال ءِ چہ کتاباں تحقیق بکن اِت ۔ بہر حاور تحقیق و تفتیش ءِ ہر داہر چ وسائلے کہ ہستنت آیان ءَ کار مرز کنگ ءَ چہ صاف ثابت بیت کہ ماں کتام آسمانی دینے ءِ ہم کدی شرک ءِ اجازت نہ ات ۱۲

فَقَالَ اِنِّیْ رَسُوْلُ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿۴۶﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمْ بِاٰیٰتِنَآ اِذَا هُمْ

گڈا گوشتی کہ من تمام عالم ءِ ربّ ءِ قاصداں گڈا وھدے اھت آیانی گورءَ مئے نشان انا گت چہ آ

مِّنْهَا یَضْحَكُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَمَا نُرِیْهِمْ مِّنْ اٰیَةٍ اِلَّا هِیَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَا ؗ

نشانیاں آیاں کندگ بنا رکت ف۱ و ہرچ نشانی یے کہ ماپیش داشت آ چہ اوّلی ءَ مستراَت ف۲

وَاَخَذْنٰهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُوْنَ ﴿۴۸﴾ وَقَالُوْا یٰۤاَیُّهَ السّٰحِرُ

و گپت ما آیان ءَ گوں عذاب ءَ تا کہ آ واتر بکننت ف۳ و گوشتش اے جادوگر ف۴

ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ ۚ اِنَّنَا لَمُهْتَدُوْنَ ﴿۴۹﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا

توار پہ بجن پہ مئیگی وتی ربّ ءَ ہنچوش کہ وحی کنت تئی گورءَ ما الّم ءَ پہ راہ ءِ سر اکائیں ف۵ گڈا وہدے کہ ما

عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِذَا هُمْ یَنْكُثُوْنَ ﴿۵۰﴾ وَنَادٰی فِرْعَوْنُ فِیْ قَوْمِهٖ

چراباں عذاب دور کت آیاں وتی عہدءَ پرو شت ف۶ و توار پرجت فرعون ءَ وتی قوم ءَ

قَالَ یٰقَوْمِ اَلَیْسَ لِیْ مُلْكُ مِصْرَ وَهٰذِهِ الْاَنْهٰرُ تَجْرِیْ مِنْ

گوشتی اے منی قوم آیا نہ انت منی دست ءَ مصر ءِ بادشاھی و اے جُواں کہ رنبنت منی

تَحْتِیْ ۚ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ ﴿۵۱﴾ ؕ اَمْ اَنَا خَیْرٌ مِّنْ هٰذَا الَّذِیْ هُوَ

(محلانانی) چیرءَ۔ آیا گڈا اشمانہ گندات ف۷ چون من ہن ھستاں بہتر چہ اے شخص ءَ کہ آ

مَهِیْنٌ ۙ وَّلَا یَكَادُ یُبِیْنُ ﴿۵۲﴾ فَلَوْلَآ اُلْقِیَ عَلَیْهِ اَسْوِرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ

بزگ و وارِنت و صاف خبر کت نہ کنت ف۸ گڈا پرچا دور دیگ نہ بوت آئی ءِ سرا سنگھ طلا ءِ

اَوْ جَآءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِیْنَ ﴿۵۳﴾ فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهٗ فَاَطَاعُوْهُ ؕ

یا پرچا نیا تکنت گوں آئی فرشتگیاں جمع بوان ءَ ف۹ گڈا بیوقوف جوڑ کتی وتی قوم گڈا قبولش کت آئی ءِ فرمان

اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا فٰسِقِیْنَ ﴿۵۴﴾ فَلَمَّآ اٰسَفُوْنَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنٰهُمْ

بیشک آیاں مردم اتنت نافرمانیں ف۱۰ گڈا وہدے آیاں زہر پرا ئینت مارا ف۱۱ ما چرایاں بیر گپت گڈا ما غرق کُت

اَجْمَعِیْنَ ﴿۵۵﴾ ۙ فَجَعَلْنٰهُمْ سَلَفًا وَّمَثَلًا لِّلْاٰخِرِیْنَ ﴿۵۶﴾ ع وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ

درستان ءَ۔ گڈا ما جوڑ کت آیان ءَ پیش رووک و داستانیے پدی مردماں ف۱۲ و وہدیکہ پیش کنگ بوت مریم ءِ

ع ۵ / ۱۱

منزل ۶

ف۱ یعنی معجزہ یان ءَ پہ کلاگش زُرتنت۔ ف۲ یعنی یکے چہ دومی ءَ مستریں نشان وتی قدرت و موسیٰ ءِ صداقت ءِ پیشدا اشت۔ ف۳ یعنی آخرءَ ہما نشان دیم داتنت کہ یک حسابے ءَ آیاں عذاب ءِ رنگ ءِ داروک اتنت۔ چوشکہ ماں سورۃ اعراف ءَ گوست فَاَرْسَلْنَا عَلَیْهِمُ الطُّوْفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰیٰتٍ مُّفَصَّلٰتٍ (اعراف رکوع ۱۶) مطلب ایش اَت کہ ترسان ءَ چہ وتی کاراں دست ءَ بکشنت۔ ف۴ "ساحر" بہ آیانی گفتگو ءِ محاورہ ءَ "عالم" ءَ گوشتگش۔ چیا آ دور ءَ مستریں علم ہمایانی گورءَ جادو اَت۔ شایدا اے خوشامد و نرمی ءِ وہدءَ حضرت موسیٰ ءَ را ظاہرءَ گوں ادب و احترام ءَ لقب اِش دات وچہ وتی باطنی خباثت ءَ اشارہ بہ اے طرف اِش ہم کت کہ ما ترا انی ھنگت ہم قبول نہ کنیں ایوک ءَ ترا یک استادیں جادوگرے زانیں۔ ف۵ یعنی تئی ربّ ءَ ہرچ دستورے دعاءِ ترا سوج داتگ و ہرچیکہ گوں تو عہد کرتگ بہ ھمائی ءِ روءَ مئے حق ءَ دعا بکن کہ اے عذاب چہ ما دور بہ بنت اگرچہ تئی دعاءِ برکت ءَ ہنچوش بوت تو ما ضرور بر کشک ءِ سرا رھادگ بتیں وتئی خبرءَ ضرور قبول کنیں۔

ف۶ یعنی وہدیکہ تکلیف دور بوت و مصیبت ءِ ساعت ٹگل اِت یکدم چہ وتی قول و قرار ءَ پدر تتنت۔ چوش بگوش کہ اشاں ہچ قول و قرار نہ کتگت۔ ف۷ ماں ہماچاگرد ءِ ملکاں مصر ءِ حاکم ءَ مزن عزت و شرفے ہستت و جوءِ و نہراں ہم ہمائی ءَ جوڑ کتگتنت، دریائے نیل ءَ آپ ءَ تراں ءَ ماں وتی باغ ءَ آورتگت۔ مطلب چوش انت کہ ماں اینکر ٹوھیں ازبابانی موجودگی ءَ زانا مئے حیثیت ہمنکرا انت کہ موسیٰ ءِ ڈولیں مردمے ءِ دیما وتی گردن ءَ بجگلینیں

ف۸ یعنی موسیٰ ءِ گورءَ نہ پیسہ ہست نہ حکومت نہ عزت نہ چوشیں سرظاہری کمالے گوں آئی ءَ ہست دانکہ خبر کنگ ءِ وھدءَ ہم خبران ءَ صاف نہ گیشینیت۔

ف۹ گوشنت کہ آئی ءَ وت جواہرات سنگہ دست ءَ کتگت و ہروزیر و امیر ءِ سرا کہ مہربان بوتیں آئی ءِ دست ءَ ہم طلا ءِ سنگہ ماں کتگتی و آئی ءِ دیما فوج قطار بندان ءَ اوشتاتگت۔ مطلب چوش اَت کہ ما ہرکس ءَ عزت دتیں تو ما اِے داب ءَ کنیں۔ زانا خدا کسے ءَ وتی نائب جوڑ کنان ءَ دیم بدنت تو آئی دست ءَ طلا ءِ سنگہ وکش ءَ فرشتگانی فوج ہم مبیت

ف۱۰ یعنی چہ وتی احمقی گپّاں قوم ءَ را بے وقوف جوڑ کُت آ کلاں احمق امی ءِ خبرش گپت۔ حقیقت چوش انت کہ ماں آمردمانی تباں خدا ءِ نافرمانی چہ پیش ءَ داخل بوتگت ہمیشکا زوت زوت ءَ فرعون ءِ دُمب ءَ کپتنت

ف۱۱ یعنی ہماکارش کتنت کہ پرایاں عادۃ خدا ءِ غضب نازل بیت۔

ف۱۲ یعنی بہ رندءَ آیوکیں نسلاں آیانی قصہ یک عبرتناکیں مثالے ءِ ڈول ءَ بیان بیت۔

ف۱ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ وہدے ذکر بیائگیں تو عرب ءِ مشرکاں ملک پہ سر زُرتگت و تہر تہریں توارش چست کُرتگت ۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ قرآن کریم ءِ اے آیت و نت " اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ (انبیاء۔ رکوع ۷) گوشگءَ لگتنت نصاریٰ حضرت مسیح ءِ عبادت ءَ کننت نوں بگوش! کہ مئے معبود شر انت یا مسیح علیہ السلام، ظاہر انت کہ شما مسیح ءَ شر گوش اِت وھدے ہما (معاذ اللہ) ماں آیت ءِ عموم ءَ داخل بوت تو مئے معبوداں ہم گون انت۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ یک برے فرمائینت " لیس احدٌ یُعبدون من دون اللہ فیہ خیر " درّائینتش زاناں ماں مسیح ءَ ہم ہیچ خیر و خوبی نیست۔ ظاہر انت کہ آیت ءِ و واجہ نبی ءِ اے لفظانی مطلب چہ ہما چیزانی بابت ءَ اِت کہ مرداں آیانی بندگی ءَ کننت و اشاں آیان ءَ چرے کار ءَ مہن نہ کننت و نہ وتی بیزاری ءَ اظہار کننت مگر اے ایراد گروکانی منشا تو محض جیڑہ پیداکنگ و ہُٹ کنان ءَ حق ءَ دور دارگ اِت ہمیشکا پہ زانت چوشیں معنائش گیتگت کہ آیاں متکلم ءِ مراد ءِ برخلاف انت کدی گوشتش کہ بس ما معلوم دار بوتیں شما ہم بہ ہما داب ءَ وتی پرستش کنائینگ لوٹ اِت ہنچوش کہ نصاریٰ ءَ مسیح ءَ پرستش کننت۔ شاید کدی چوش ہم گوشتگش کہ وت قرآن ءَ حضرت مسیح ءِ مثل چوش بیان کتگ اِنَّ مَثَلَ عِيسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَ خَلَقَهٗ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ (ال عمران رکوع ۶) نوں وت بچارت کہ مئے معبود شر انت یا مسیح۔ آئی ءَ پرجاگوں خیر ءَ یاد کن اِت و مئے معبوداں ءَ بدگوش اِت و خدا بزانت اِشاں دگہ ہے چے گوشتگت اے تماہیں خبرانی جواب ماں دیم ءِ آیت ءَ پیداکنت۔ ف۲ یعنی نہ تیوگ ءَ ہے یکیں مسئلہ ءَ اِشاں گرو دار کننت بلکیں اِشاں بہ وتی تب ءَ اڑ و جنجال دار وک انت تچکیں و صافیں خبر ءَ اشانی دماغ کدی ہم قبول نہ کنت ھنچو ناءَ مفتیں بحث و بے کاریں جیڑھاں مخلوق ءَ دلگوش کننت باریں کجا ہما شیاطین کہ آیاں مردمان ءَ بہ وتی عبادت ءَ سکیں دینت یا کجی آ سنگ ءِ بتاں کہ کسے ءَ راچہ کفر و شرک ءَ دور دارگ ءِ اصلاً قدرت ندارنت و کجا خدا ءِ ہما مقبولیں بندہ کہ برائی ءَ اللہ پاک ءَ خاص فضل فرمائینت و بہ اسرائیل ءِ ہدایت ءَ آئرا اوشتارینت کہ آئی بہ وتی بندہ بوگ ءِ ردا اقرار کنوک اَت و آئی وتی امت ءَ بہ ہمے چیز ءِ طرفا دعوت دیوک اَت اِنَّ اللّٰهَ رَبِّيْ وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ آیا آ مقبولیں بندہ ءَ العیاذ باللہ حصب جهنم یا لیس فیہ خیر گوشگ بوت کنت؟ یا اِے سنگانی بتاں آئی ءِ ہمسری ءَ کت کننت؟ یا دبدار اِت! قرآن کریم کتام بندہ ئے ءَ ہم خدائی درجہ نہ دنت آئی ءَ کلیں جہاد بہ ہمے مضمون ءِ برخلاف انت۔ ھو چوش ہم کت نہ کنت کہ تیوگ ءَ چہ احمقانی خدا جوڑ کنگ ءَ یک مقرب و مقبولیں بندہ ءِ ءَ را سنگانی و ناشزانی برابر بکنت ف۳ یعنی ماں عیسیٰ علیہ السلام مثل فرشتیاں آثار و علامات موجود اتنت (چوشکہ ماں سورۂ مائدہ، آل عمران و کہف ءِ فوائداں اشارہ کنگ بوت) گوں اینگر خبر ءَ کس معبود بوت نہ کنت اگر ما بہ لوٹیں تو چہ شمے نسل ءَ ہمے داب ءِ مردم پیدا بکنیں یا بہ شمے جاگہ ءَ چہ آسمان ءَ فرشتیان ءَ آران ءَ

مَرْيَمَ مَثَلًا اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّوْنَ ﴿۵۷﴾ وَقَالُوْٓا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ

چُکّ ءِ مثال انا گت ءَ تئی قوم چہ آئی ءَ صدا بالا کنت۔ و گوشنت آیا مئے معبوداں بہتر انت

اَمْ هُوَ ۭ مَا ضَرَبُوْهُ لَكَ اِلَّا جَدَلًا ۭ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُوْنَ ﴿۵۸﴾

یا کہ عیسیٰ ف۱ پیش نہ کننت اے مثال ءَ مگر تئی واستا مگر پہ جیڑہ ءِ نیت ءَ۔ بلکیں آ قومے جنگولیں

اِنْ هُوَ اِلَّا عَبْدٌ اَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنٰهُ مَثَلًا لِّبَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ ﴿۵۹﴾ ۭ

نہ انت آ مگر یک بندہ ئے کہ ما آئی سرا فضل کُت و کت ما آئی ءَ یک مثالے پہ بنی اسرائیل ءَ ف۲

وَلَوْ نَشَاۗءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَّلٰۗىِٕكَةً فِي الْاَرْضِ يَخْلُفُوْنَ ﴿۶۰﴾ وَاِنَّهٗ

و اگر ما بلوٹیں دربکنیں بدلا شمے فرشتیان ءَ ماں سرزمین ءَ خلیفہ بنت ف۳ و بتحقیق آ (عیسیٰ)

لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُوْنِ ۭ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿۶۱﴾

البت نشانی اِنت قیامت ءِ ف۴ گڑا ماں آئی ءَ شک مکن اِت و منی رندگیری ءَ بکن اِت۔ اِے یک تچکیں راہے۔

وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطٰنُ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿۶۲﴾ وَلَمَّا جَاۗءَ

و مہ جلّیت شمارا شیطان بیشک آ شمے دشمن اِنت ظاہریں ف۵ و وہدے کہ آتک

عِيْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ

عیسیٰ گوں نشانیاں گوشتی تحقیق آرتگوں پہ شما فائدہ مندیں خبر ف۶ تا کہ من بیان بکناں پہ شما

بَعْضَ الَّذِيْ تَخْتَلِفُوْنَ فِيْهِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿۶۳﴾ اِنَّ اللّٰهَ

ہما لھتے خبراں کہ ماں آئی ءَ شما اختلاف کن اِت ف۷ گڑا چہ خدا بترس اِت و منی حبراں بگر اِت۔ بیشک اللہ

هُوَ رَبِّيْ وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ۭ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿۶۴﴾ فَاخْتَلَفَ

آوت اِنت منی رب و شمے رب گڑا ہمائی ءِ عبادت ءَ بکن اِت ہمیش اِنت راہ تچکیں ف۸ گڑا جیڑہ کت

الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ

جماعتاں وت ماں وت ءَ ف۹ گڑا زار اِنت پہ ہماہاں کہ ظلمش کت چہ عذاب ءَ

اَلِيْمٍ ﴿۶۵﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَّهُمْ

درد دیوکیں روچ ءِ۔ آیا انتظار نہ کننت مگر قیامت ءِ ایکہ بئیت آیانی گور ءَ انا گت ءَ و آیاں

بہ زمین ءِ سرا آباد بکنیں ما راکل قدرت حاصل انت ف۴ یعنی حضرت مسیح ءِ اول سر ءَ آیگ و خاص پہ بنی اسرائیل ءَ یک نشانیے اَت کہ چہ پت ءَ بغیر پیدا بوت، و غجب عجبیں معجزات نی پیشدا اشت و آئی ءِ دوبارہ پیدا بوگ قیامت ءِ نشان بیت۔ چہ آئی ءِ نزول ءَ مردم معلوم کننت کہ قیامت بائل نزیک آتگ۔ ف۵ یعنی بہ قیامت ءَ آیگ ءَ ماں دل ءَ شک میارات فہ ہر چ تچکیں راہے ایمان و توحید ءِ شمارا سوج دیگایاں بہ ہمائی ءِ سرا بروت مبادا شمارا شمے ازلی دشمن شیطان چرے راہ ءَ دور بدارت۔ ف۶ یعنی پختہ ئیں خبر دانائی و حکمت ءَ ف۷ یعنی دینی گپ و رب یالھتیں ھما چیزاں کہ موسوی شریعت ءَ آیان ءَ حرام قرار داتگت آیانی حلال بوگ ءَ من بیان کناں کما قال: وَلِاُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِيْ حُرِّمَ عَلَيْكُمْ (آل عمران ع ۵) ف۸ اِے تعلیم اَت واجہ مسیح علیہ السلام ءِ بچار اِت چونکا گوں صفائی ءَ خدائے واحد ءِ ربوبیت و معبودیت ءَ بیان فرمائینتگ و ہمے توحید، انقاد و اطاعت رسول ءَ صراط مستقیم قرار داتگ ف۹ یعنی اختلاف ءَ جاگہ کت یہود آئی ءِ منکر بوتنت و نصاریٰ قائل بوتنت۔ پہ انصاریٰ دیمترا ماں بازوں ٹولیاں (فرقہاں) تقسیم بوتنت کسے حضرت مسیح ءَ خدا ءِ چک پیشداریت، کسے آئی ءَ چہ سے خدایاں یکے قرار دنت، کسے دگہ گپے جنت۔ واجہ مسیح علیہ السلام ءِ تعلیم ءَ سراچہ ایشاں یکے ہم اوشتوک نہ انت ۱۲

ف یعنی چوشیں صافیں بیانات و ظاهریں ہدایات ءِ باوجود ہم ہرکس کہ نہ منّیت آخرا کئیٔ راہ چاروک اِنت آیانی احوال پیش دارنت کہ بس اِشاں ہماساعت ءَ منّوک بنت کہ قیامت یک دم اِشانی سرءِ بان ءَ بوشتیت، حالانکہ آوھدءِ منّگ ہچ سودمند نہ بیت ۔ ف۲ آروچ ءَ دوست چہ دوست ءَ دور جھیت کہ مباداچہ آئیءِ سبب ءَ من گرفتار بباں، دنیاءِ تماہیں دوستیاں و دوزواھیاں سِندگ بنت (سدرنت) انسان پشومان بیت کہ گوں فلاں ناشریں مردءَ پرچا دوستی اِکت کہ مروچی چہ ھمائیءِ سکین ءَ ماں عذاب ءَ گرفتار بوتے ۔ آساعتءَ محبت ءِ مزن جوشس دار وکیں واجہ چہ دتی محبوب ءِ صورت ءَ سخت بیزاری درشان کنت ۔ البت ہرکس ءِ دوستی و محبت پہ خداءِ واسطہ اَت و آئیءِ بنیاد خداترسی اَت ہماکارءَ کیت و بس ۔ ف۳ یعنی نہ دیم ءِ ترس و نہ پُشت ءِ غم ۔

لَا یَشۡعُرُوۡنَ ﴿۶۶﴾ اَلۡاَخِلَّآءُ یَوۡمَئِذٍۭ بَعۡضُہُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوٌّ اِلَّا

جبرھن نہ بیت ف۱ ھمبلاں آروچ ءَ یک دگرے ءِ دشمن بنت مگر

الۡمُتَّقِیۡنَ ﴿۶۷﴾ یٰعِبَادِ لَا خَوۡفٌ عَلَیۡکُمُ الۡیَوۡمَ وَ لَاۤ اَنۡتُمۡ تَحۡزَنُوۡنَ ﴿۶۸﴾

پرہیزگاران ف۲ اَے منی بندگاں نیست اِنت ترس پہ شما مروچی و نہ شما غمناک بیئت ف۳

الَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡا بِاٰیٰتِنَا وَ کَانُوۡا مُسۡلِمِیۡنَ ﴿۶۹﴾ اُدۡخُلُوا الۡجَنَّۃَ اَنۡتُمۡ

ہماکساں کہ ایمانش آرت بہ منیٔ آیتاں وہست اَنت فرماں بردار ف۴ داخل ببِن ماں جنّت ءَ شما

وَ اَزۡوَاجُکُمۡ تُحۡبَرُوۡنَ ﴿۷۰﴾ یُطَافُ عَلَیۡہِمۡ بِصِحَافٍ مِّنۡ ذَہَبٍ

وشمے لوگ بانُک بہ وش حالی ءَ چپّ و چاگرد تر ینگ بنت آیانی کاسگاں طلاءِ

وَّ اَکۡوَابٍ ۚ وَ فِیۡہَا مَا تَشۡتَہِیۡہِ الۡاَنۡفُسُ وَ تَلَذُّ الۡاَعۡیُنُ ۚ وَ

وکوزلکاں ف۵ وھست ماں بہشت ہرچیء دل بکشّیت و لذّت بگرنت چم چہ آیانی گندگ ءَ ف۶ و

اَنۡتُمۡ فِیۡہَا خٰلِدُوۡنَ ﴿۷۱﴾ وَ تِلۡکَ الۡجَنَّۃُ الَّتِیۡۤ اُوۡرِثۡتُمُوۡہَا بِمَا

شماماں آئیءَ پہ مدامیگی بیئت ۔ و اِے ھما بہشت اِنت کہ شمارا میراث دیگ بوتگت بہ عوضءِ

کُنۡتُمۡ تَعۡمَلُوۡنَ ﴿۷۲﴾ لَکُمۡ فِیۡہَا فَاکِہَۃٌ کَثِیۡرَۃٌ مِّنۡہَا تَاۡکُلُوۡنَ ﴿۷۳﴾

شمے عملانی ف۷ پہ شما ہست ماں آئیءَ نیبگ بازیں کہ چہ آیاں شما وراِت ف۸

اِنَّ الۡمُجۡرِمِیۡنَ فِیۡ عَذَابِ جَہَنَّمَ خٰلِدُوۡنَ ﴿۷۴﴾ لَا یُفَتَّرُ عَنۡہُمۡ

بے شک گناہ گار ماں دوزخ ءِ عذاب ءَ اَنت دائمی ۔ سُست کنگ نہ بیت چہ آیاں

وَ ہُمۡ فِیۡہِ مُبۡلِسُوۡنَ ﴿۷۵﴾ وَ مَا ظَلَمۡنٰہُمۡ وَ لٰکِنۡ کَانُوۡا ہُمُ الظّٰلِمِیۡنَ ﴿۷۶﴾

وآیاں ماں دوزخ ءَ کپنت ناامیت بوانءَ ف۹ و ما پہ آیاں ظلم نہ کت لیکن آیاں وت ناانصاف اَنت ف۱۰

وَ نَادَوۡا یٰمٰلِکُ لِیَقۡضِ عَلَیۡنَا رَبُّکَ ؕ قَالَ اِنَّکُمۡ مّٰکِثُوۡنَ ﴿۷۷﴾ لَقَدۡ

و توار کننت اَے مالک ! بایداِنت کہ بہ مرگ ءَ حکم بکنت پہ مائی رب، ف۱۱ آگوشیت بیشک شما پہ مدامی جلو کت ف۱۲ تحقیق

جِئۡنٰکُمۡ بِالۡحَقِّ وَ لٰکِنَّ اَکۡثَرَکُمۡ لِلۡحَقِّ کٰرِہُوۡنَ ﴿۷۸﴾ اَمۡ اَبۡرَمُوۡۤا اَمۡرًا

ما سرکت شمارا راستیں دین لیکن گیشتر چہ شما حق ءَ ناپسند کنوک اَنت ف۱۳ آیا آ پکّائیں ارادہ دارنت پہ کارءِ

ع ۶ / ۱۱ / ۱۲

ف۴ یعنی گوں دل ءَ یقین اِشس کُت و گوں وتی دست و پاد چم و گوشاں وغیرہ آئیءِ حکم ءِ فرمانبردار بوتنت چہ ہمد ایمان واسلام ءِ میانجیءَ فرق ظاہر بیت چوش کہ ماں حدیث جبریل ءَ اِشیءِ مفصل بیان بوتگ ۔ ف۵ یعنی نوک ورنائیں بچک ہمیشان ءَ زوران ءَ روآ کننت ۔

ف۶ چہ درستاں اعلائیں و افضلتریں چیز کہ چرائیءِ چمّانءَ راحت حاصل بیت آدیدار اِنت حق سبحانہ و تعالےٰ ءِ (رزقنا اللّٰہ بفضلہ ومنّہ) ۔ ف۷ یعنی شمے پت آدم ءِ میراث پدا شمارا دست کپیت چہ شمے عملانی برکت ءَ و چہ اللّٰہ پاک ءِ مہربانی ءَ ۔ ف۸ یعنی پسند کنان ءَ درچن اِت ۔

ف۹ یعنی نہ عذاب دمانے ھُھتل بیت و نہ سبک کنگ بیت دوزخی پہکہ ناامیت بنت کہ نوں چہ ادا درکپگ ءِ راہے نیست ۔ ف۱۰ یعنی ماماں دنیاءَ نیک و بدءِ تمام چیزانءِ سوج اِشان ءَ داتگت وگوں پیغمبرانی دیم دیگ ءَ ما حجت ہم تمام کت ۔ کتام جوائیں عذریں پہ اِشاں پشت نہ کپتگت ۔ بداہم اِشاں قبول نہ کت و چہ وتی ناشریں کاراں دستش نہ کش اِت ۔ چوشیں کسانءَ سزادیگ بہ بیت نو آ نزاکئے ظلم گوشت کت کنت

ف۱۱ مالک فرشتہئےءِ نام اِنت کہ آجہنم ءِ داروغہ اِنت، دوزخی ہمائیءَ توار پہ جننت کہ نہ مارا موت کیت و نہ ماچرے عذاب ءَ رستگار بئیں، گوں وتی ربءَ بگوش کہ یک برے عذاب دیان ءَ منیٔ قصہءَ تمام بکن چوش بگوش کہ چہ نجات ءَ ناامیت بوان ءَ موت ءِ واہگ ءَ کننت ۔

ف۱۲ یعنی چہ شور و واویلاءَ شمارا ہیچ فائدہ نہ سیت شمارا مدام ہمے داب ءَ زندگوازینگی اِنت ۔ گوشنت کہ دوزخی ہزار سال ءَ چیہال جننت گڈا آ ہمے جواب ءَ دنت ۔ ف۱۳ یعنی آ سزا بہ ہمے جرم ءِ سرا رسیت کہ چہ شما باز کس حق ءِ نام ءَ چِڑ تگت ۔ ۱۲

ف۱ عرب کافراں واجہ پیغمبرءِ مقابلہءِ پہ داماں تہرتہریں فریب کاریاں گلائیش اتنت وتدبیرش کتگت مگر اللہ پاک ءِ چیر اندریں تدبیرءِ روءَ اِشانی کُل تدبیرے کار کتگتنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ " کافراں وت ماں وتا شور و مصلحت کت کہ چہ مئے کوتاہیءَ اے نبیءِ کار دیماسِنت آئندہ ہر کسے اے دینءِ قبول بکنت آئیءَ ہمنکر ٹُٹ و کُٹ بکننت کہ آبیزار بوان ءَ پداماں وتی اولی دینءَ واتر بکنت وہر اجنبی مردے ماں مئے بازارءَ بئیت آئیءَ ساریءَ ڈاہ بدے اِت کہ اے شخصءِ گوءَ منندیت اے خبرءِ شور اِشاں کت واللہءَ وت شور کُت اِشانی ذلیل و رسوا کنگءِ ۔ ووتی دین وپیغمبرءِ سربلندی دیگءِ ۔ آخر اللہ پاکءِ ارادہ غالب بوت ۔ ف۲ یعنی آیانی دلانی رازاں ما زانیں وہم آیانی چیریں مشوریاں ما اشکنیں و حکومتی انتظامی دستورءِ روءَ مئے فرشتہ (کراماً کاتبین) آیانی کُلِ کاراں و عملانءَ نوشتہ کنان انت ۔ اِے تمام ماں قیامتءَ پیش بنت ۔

فَاِنَّا مُبْرِمُوْنَ ﴿۷۹﴾ اَمْ يَحْسَبُوْنَ اَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰىهُمْ ؕ

گڑا ما ہم پکا ارادہ داریں ف۱ آیا آگمان کننت کہ ما نزانیں آیانی اسراراں وآیانی خلوتاں

بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُوْنَ ﴿۸۰﴾ قُلْ اِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ ۖ

بلے، ما زانیں و مئے قاصد آیانی گورءَ نوشتہ کننت ف۲ تو بگوش اگر بہ بیت پہ رحمٰنءَ اولاد

فَاَنَا اَوَّلُ الْعٰبِدِيْنَ ﴿۸۱﴾ سُبْحٰنَ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ رَبِّ

گڑا من اوّلی عبادت کنوک باں ف۳ پاک ذات اِنت آسمانانی وزمینءِ ربءِ و عرشءِ

الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿۸۲﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوْضُوْا وَيَلْعَبُوْا حَتّٰى يُلٰقُوْا

خداوند چہ ہر چیکہ آیاں بیان کننت ف۴ نوں یلہ بدے آیانءَ کہ بڈّبورنت بے فائدیں جرانی تہا دانکہ دوچار

يَوْمَهُمُ الَّذِيْ يُوْعَدُوْنَ ﴿۸۳﴾ وَهُوَ الَّذِيْ فِي السَّمَآءِ اِلٰهٌ وَّفِي الْاَرْضِ

بکپنت ہما روچءِ کہ آئیءِ وعدہ کنگ بوتگ آیاں ف۵ وآ ہما ذات اِنت کہ معبود اِنت ماں آسماناں وماں زمینءِ

اِلٰهٌ ؕ وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْعَلِيْمُ ﴿۸۴﴾ وَتَبٰرَكَ الَّذِيْ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ

وہما اِنت حکمت داروک زانوگر ف۶ وبازبرکت دارنت کہ پہ ہمائی اِنت بادشاہی آسمانانی و

الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ وَعِنْدَهٗ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۸۵﴾ وَ

زمینءِ و ہر چیکہ ماں آیانی میانجیءَ انت وہمائیءِ گورءَ اِنت قیامتءِ علم ف۷ وہمائیءِ نیمگءَ شما گردینگ بیئت ف۸

لَا يَمْلِكُ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهِ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنْ شَهِدَ

واختیار ندارنت ہما کس کہ توارش پہ جننت ابید چہ آئی سفارشءِ مگر پہ ہمائی کہ گواہی دا تی

بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۸۶﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ

حقّیں وآیاں زانںت ۔ ف۹ واگر تو چہ آیاں جُست بکنئے کہ آیاں کئیءَ پیدا کتگ البت ضرور گوشنت اللہءَ

فَاَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ﴿۸۷﴾ وَقِيْلِهٖ يٰرَبِّ اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۸۸﴾ۘ

وگڑا چہ بیمارگرد ینگ بنت ف۱۰ وقسم بہ رسولءِ اے قولءِ اے منی رب اے ہما مردم انت کہ یقین ندارنت ف۱۱

فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلٰمٌ ؕ فَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ ﴿۸۹﴾

گڑا تو دیم ترّین چہ آیاں وبگوش کہ سلام اِنت ف۱۲ گڑا زوت معلوم دار بنت ف۱۳

ربع ۷ ع ۲۲ ۱۳

ف۳ یعنی چریشیءَ مستریں ظلمے بیت کہ پہ اللہءَ بچک و جنک تجویز کنگ بہ بنت ۔ تئیں نبی اِشانءَ بگوش کہ اگر بفرض محال خداءَ اولاد بہ بیت تو من اوّلی شخص اوں کہ آئیءِ اولادءِ پرستشءَ کناں چیا کہ من ماں دنیاءَ چہ درستاں زیات ترخداءِ بندگی کنوکاں وہر کسءَ ہر قدر تعلق گوں خداءَ بیت ہما نسبتءَ گوں آئیءِ اولادءَ بوگ لوٹیت ۔ پدا وھدے من چہ اول العابدین بوگءِ کتام ہستیءَ آئیءِ اولاد نہ منّاں تو شما کدام اللہءِ حقءِ منّوک اِت کہ آئیءَ داں فرضی اولادءِ حقوقءَ جاہ کارِت ۔

تنبیہ : لھتیں مفسّراں آیتءِ مطلب چوش گپتگ کہ اگر ماں شمے اعتقادءَ اللہءِ کتام اولادے ہست تو یاد بدارِت کہ من بہ شمے مقابلہءَ ہما ایوکیں خداءِ عبادت کنوکاں کہ آئی چہ اولاد و نواسگاں مقدس و پاک اِنت ۔ لھتیںءَ عابدءِ معنیٰ لغتءَ جاحد (منکر) پیش داشتگ یعنی اِے فاسدیں عقیدہءِ اوّلی انکار کنوک و رد کنوک من وتاں ۔ لھتیںءِ نزیکءَ " اِنْ " نافیہ اِنت ، یعنی رحمانءِ کس اولاد نہ اِنت مگر اِے زیات قوی نہ اِنت و دگہ ہم احتمالات ہست اَنت کہ آیانی کلانی بیانءِ اِدا موقع نہ اِنت واللہ تعالیٰ اعلم ۔

ف۴ یعنی ہر چ خرانی نسبتءَ اِے مردماں خداءِ طرفءَ کننت مثلاً اولاد و غیرہ ۔ چریشاں اللہ تبارک وتعالیٰ پاک و منزّہ انت ۔ ماں آئیءِ ذاتءَ چوشیں امکان نیست کہ معاذاللہ کسےءِ پت یا چُک جوڑ بہ بیت ۔ ف۵ یعنی ماں غفلت و حماقتءِ نشہءَ ہرچے چہ دیءَ گشّنت بِلی بکشّنت اِے مردماں دگہ چینت روچ ماں دنیاءِ لیب و تماشہءَ بگوازینت آخر ہما وعدہ کتگیں روچ آیگی انت کہ ماں آئیءِ یک یکءَ اِشانی وتی گستاخی و ناشریں کارانی تامءَ چشّنت ۔ ف۶ نہ ماں آسمانءَ فرشتہ و روچ و ماہ معبود جوڑ بوت کننت وماں زمینءَ بت و غیرہ کل زمین و آسمانی خلقتءِ تہنا خداوت معبود اِنت کہ ہمائی چہ فرشءَ تا عرشءِ مالک اِنت وماں تمام ہستیں عالمءَ گوں وتی علم و اختیارءَ سرو چیر کنت ۔ ف۷ یعنی قیامت کدی کیت ؟ آئیءِ علمءَ ایوکءَ ہما خداوند وت زانت ۔ ف۸ یعنی اودا سر بوانءَ کلانی نیکی و بدیءِ حساب داد بیت ف۹ یعنی اینکر سفارش کُت کننت کہ ہر کسءَ آئیءِ علمءِ روءَ کلمۂ اسلامءَ گوشت و آئیءِ گواہیءَ یدنت کلمۂ اسلامءَ بغیر بہ کسےءِ حقءَ سفارشی گوشت نہ کننت و ہمنکر سفارش ہم صالحیں مردم کننت کہ آراستیءَ سرپد بنت و آ ہراگوں زبان و دلءَ اقراری انت ایدگرانءَ اجازت نہ بیت ۔ ف۱۰ یعنی وھدے کہ شمے پیدا کنوک یکیں اللہ انت تو بندگیءِ حقدار دگر کس چون کائی بوت ۔ عبادت نام اِنت و تا راسک ذلیل کنگءَ آباید اِنت کہ ھمائیءِ حقءَ بہ بیت کہ سک مزن عظمت داروک اِنت ۔ عجیب گپ ایت کہ مقدماتءَ قبول کننت بلے چہ نتیجہءِ قبول کنگءَ انکار کننت ۔ ف۱۱ یعنی نبیءِ اِے گوشگ ہم اللہءَ معلوم اِنت و آئیءِ اِے مخلصانہ دزبندی و چہ دردءَ پُر توارءِ اللہ پاک سوگندءَ وارت کہ آئیءِ منی مددءَ ضرور کنت و چہ رحمتءِ برکتءَ آءَ را سر افضل و منصور کنت ۔ ف۱۲ یعنی غم مور و زیات تر اشانی دمبءَ مکپ تبلیغءِ فرضءِ تمام کنانءَ چہ آنگو دیمءَ بترّین و اشانءَ بگوش شر اشما نہ منّ اِت تو مئے سلامءَ بزور اِت ف۱۳ یعنی آخرتءَ اشانءَ وت معلوم بیت کہ اِشاں ماں کتام ردکاریءَ رد وارتگ ۔ چنانچہ چیزے اِشاں ماں دنیاءَ دیست و سرجمیں گیش گوار ماں آخرتءَ بیت ۔ تمت سورۃ الزخرف بعونہ تعالیٰ وتوفیقہ فللہ الحمد والمنۃ

ف برکتءِ شپ ۔ شبِ قدر انت کما قال تعالیٰ : اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ فِیْ لَیْلَةِ الْقَدْرِ (القدر رکوع ۱) کہ آماہ رمضانءَ واقع انت لقوله تعالیٰ : شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیْٓ اُنْزِلَ فِیْهِ الْقُرْاٰنُ (بقرہ رکوع ۳) ماں اے شپءَ قرآن کریم چہ لوح محفوظءَ ماں دنیاءِ آسمانءَ آرگ بوت پدا کمءَ ماں ۲۳ سال پیغمبرءِ سرا نازل بوت وہم ماں ہمے شپءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمءِ سرا نازل بوت وہم ماں ہمے شپءَ واجہ پیغمبرءِ سرا آئیءِ نزولءِ شروعات بوت ۔ ف۲ یعنی خبرءَ ظاہر کنگ وگوشگ مدام مئے دستور بوتگ ۔ بہ ہما حسابءَ اے قرآن نازل کنگ ۔
ف۳ یعنی تمامیں سالءِ ردا قضا وقدرءِ حکیمانہ ومحکمیں فیصلہ ماں ہمے عظیم الشانیں شپءَ چہ لوح محفوظءَ نقل کنانءَ ہما فرشتنیانءِ حوالہ کنگ بنت کہ آیاں ماں تکوینیاتءِ شعبہ یاں کار کنوک انت ۔ چہ لطتیں روایاں معلوم بیت کہ آ شعبانءِ پانزدہمی شپ انت کہ آ ”شب برأت“ گوشنت اگرچہ اے حدیث ضعیف گوشگ بوتگ ممکن انت چہ اوداءَ اے کار بنگیج بہ بیت و شب قدرءَ تمام بہ بیت واللہ اعلم
ف۴ یعنی فرشتگانءَ بہ ہمک کارءِ سرا کہ برایاں مناسب بہ بیت ۔ چنانچہ حضرت جبرئیلءَ را قرآن دیانءَ واجہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلمءِ گورءَ دیم دات ۔ ف۵ یعنی چہ کل عالمءِ جاوران معلوم دار

سُوْرَةُ الدُّخَانِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعٌ وَّخَمْسُوْنَ اٰيَةً وَّثَلٰثُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ دخان مکہءَ نازل بوت و اے پنجاہ و نُہ آیات و سے رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

حٰمٓ ۞ۚ ۱ وَالْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ۞ۙ ۲ اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ فِيْ لَيْلَةٍ مُّبٰرَكَةٍ اِنَّا

قسم اے گیش وگیوار کنوکیں کتابءِ ما بیشک آ ترا نازل کت ماں برکت داریں شپےءَ ف۱ بیشک ما

كُنَّا مُنْذِرِيْنَ ۞ ۳ فِيْهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيْمٍ ۞ۙ ۴ اَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَاۗ

اَتیں ترسینوک ف۲ ماں آں شپءَ فیصل کنگ بیت ہر کارے محکمیں حکم چہ مئے گورءَ ف۳

اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِيْنَ ۞ۚ ۵ رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ ۭ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ۞ۙ ۶

بیشک ما اتیں دیم دیوک ف۴ رحمتاں تئی ربءِ ۔ بیشک آ ہما انت اشکنوک زانوک ف۵

رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۘ اِنْ كُنْتُمْ مُّوْقِنِيْنَ ۞ ۷ لَآ اِلٰهَ

پروردگار انت آسمانان وزمینءِ وہر چیکہ ماں آیانی میانجیءَ انت اگر شما یقین دار ات ف۶ نیست ہچ معبودے حقیں

اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۭ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَاۗىِٕكُمُ الْاَوَّلِيْنَ ۞ ۸ بَلْ هُمْ

مگر ہما ، زندگ کنت وکُشیت رب انت شئے و شئے پیشی پتانی ف۷ بلکیں کافراں

فِيْ شَكٍّ يَّلْعَبُوْنَ ۞ ۹ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَاْتِي السَّمَاۗءُ بِدُخَانٍ مُّبِيْنٍ ۞ۙ ۱۰

ماں شبہءَ گوازی کننت ف۸ گڈا توره چار بہ بوہما روچءِ کہ بیاریت آسمان دوتاں ظاہریں

يَّغْشَى النَّاسَ ۭ هٰذَا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۞ ۱۱ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ اِنَّا

کہ آماں پوشیت مردماں ۔ ہمیش انت عذاب دردناکیں ف۹ گوشنت اے مئے رب دور بکن چہ ما عذابءَ بیشک ما

مُؤْمِنُوْنَ ۞ ۱۲ اَنّٰى لَهُمُ الذِّكْرٰى وَقَدْ جَاۗءَهُمْ رَسُوْلٌ مُّبِيْنٌ ۞ۙ ۱۳ ثُمَّ

ایمان کاریں ف۱۰ چہ پیما بیت پہ آیاں پنت گرگ وتحقیق آتکگت آیانی گورءَ پیغمبر صاف بیان کنوکیں ۔ پدا

تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوْا مُعَلَّمٌ مَّجْنُوْنٌ ۞ۘ ۱۴ اِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيْلًا اِنَّكُمْ

دیم اش ترینت چہ آئی وگوشتش اے شخص سوج داتگیں دیوانگے ف۱۱ بیشک ما دور کنیں عذابءَ تانکے دیرءَ بیشک شما

منزل ۶

انت و آیانی فریادءَ اشکنت ، ہمیشکا خاص ضرورتءِ وہدءَ خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وسلمءَ را قرآنءَ دیانءَ دیہ عالمءَ سترین رحمت جوڑ کنان دیم دات ۔ ف۶ یعنی اگر ماں شما کتام چیزءِ سرا یقین دارگءَ قابلیت ہست تو چہ کلاں اولی چیز یقین دارگءَ قابل اللہءِ عام ربوبیت انت کہ آئیءِ آثار وعلامات ماں ذرہ ذرہءَ چو روشنائیں روچءِ پیدا ورانت ۔ ف۷ کہ ماں آئی قبضہءَ موت دیگ زندہ دارگ ووجود وبے وجودی (عدم) ءِ مہار انت وکل اولین وآخرین ہمائیءِ تربیتءِ چیرگءَ بنت آیا ابید چہ ہمائیءَ دگرےءِ بندگی جائز بوت کنت ؟ اے یک ہنچیں صافیں حقیقتے کہ ماں آئیءَ شک وشبہءِ ہچ گنجائش نیست ۔ ف۸ یعنی اے صافیں نشانانءِ دلیلانی تقاضا ایش ات کہ اے مردماں قبولدار بوتنینت مگر پدا ہم قبولدار نہ بنت بلکیں اشاں ماں توحید وغیرہ عقائدءِ ردا ماں شکءَ کپتگنت وماں دنیاءِ لیب وتماشہءَ سروچیر انت ، آخرتءِ فکرش نیست کہ حقءَ طلب بکننت وماں آئی باتءَ غور وفکرءَ چہ کار بگرنت اشاں چوشیں رد وارتگ کہ مدام ماں ہمے دابءَ پشت کپنت ۔ خداءِ روبرءَ کدی پیشی نہ بیت ۔ ہمیشکا نصیحتءِ گپ وتران ءَ بہ کندگ ومسخرہ زورگءَ انت ف۹ چہ ”دوت“ءَ ادا چے مراد انت ۔ ماں اشیءَ سلفءِ دو قول انت ۔

ابن عباس وغیرہ گوش انت کہ نزّ قیامتءَ یک دوتے چست بیت کہ آ کل مردمانءَ جاگر دکنت ۔ نیکیں مردماں آئیءِ اثر سک سکءَ گریت کہ آیانءَ چوز کام (ریشانک) ءَ مارنت وکافر ومنافقءِ دماغءَ داخل بوانءَ آیانءَ بے ہوش کنت ۔ ہمے چیز ادا مراد انت شاید اے دوت ہما سماداتءِ مادہ بہ بیت کہ آئیءِ ذکر ماں ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَاۗءِ وَهِيَ دُخَانٌ ءَ بوتگ چوش بگوش تحلیل بوانءَ بہ دوتی پیشی جاودرءِ طرفءَ واتری اختیار کنت و اے آئیءِ شروعات بیت ۔ واللہ تعالیٰ اعلم ۔
وابن مسعود گوں زور وشورءَ دعوی کنت کہ چیرے آیتءَ مراد ہما دوت نہ انت کہ آ چہ قیامتءِ علامتان انت ، بلکیں واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم چہ قریشءِ غرورناکی وظلم وزورانءَ دل تنگ بوانءَ دعائی فرمائینت کہ پہ اشاں ہم ہفت سالءَ قحط دوربدے چوشکہ حضرت یوسف علیہ السلامءِ زمانگءَ بہ مصرءِ مردمانی سرا قحط مسلط بوتگت ، چنانچہ ملکءَ قحط بوت کہ مکہءِ مردماں لاچار بوانءَ مردار ، پوست و ہڈانءِ سرا الگزارہ کنگءَ لگتنت غالباً ہما دورانءَ ”یمامہ“ءِ رئیس ثمامہ ابن آثال رضی اللہ عنہ مسلمان بوت وچہ اودا بہ مکہءِ مردماں غلہءِ دانءَ مکہءَ شتگت آ ترا بندی کت ۔ خلاصہ ہمیش بوت کہ اہل مکہ چہ شدءِ مرگءَ لگتنت ودستور انت کہ چہ زیادھیں شدو رندیہ رندی خشک سالیءِ دورءَ ماں فضا یعنی زمین وآسمانءِ درمیانءَ جماںءِ دیمءَ مثل دوتءَ نظرءَ کیت وچونائیءَ ہم داں دراجیں مدتےءَ ہور دباران نہ بوگءِ سببءَ خاک ودیز چست بوانءَ ماں آسمانءَ چو دوتءَ نظرءَ کایت ہمیشیءَ ادا گوں دخانءَ تعبیر فرمائینت ۔ چیرے تقدیرءَ ماں ”یَغْشَی النَّاسَ“ءَ چہ مردماں مراد مکہءِ مردم انت ۔ چوش بگوش کہ اے یک پیشنگوئیے ات کما یدلّ علیه قوله ”فَارْتَقِبْ“ ، کہ آ سر جم بوت ۔ ف۱۰ یعنی ماں آ عذابءَ گرفتار بوانءَ چوش گوشنت کہ نوں تو چیرے آفتءَ رستگار بکن دیم ترا مئے توبہ ! نوں مارا پکا یقین

بوت ۔ دوبارہ ناشریں کار نہ کنیں، پکائیں مسلمان بوان ءَ وتی زندءَ گوازینیں ۔ دیما ھمیشی ءِ جواب اِنت ۔ ف۱۱ یعنی نوں موہ سرپد بوگ ءِ و چہ نصیحت ءَ فائدہ گرگ ءِ کجا پشت کپت ۔ آوقت ءَ نہ شما قبول کُت ۔ وھدیکہ مئے پیغمبرگوں واضحیں نشاناں و ظاہریں ھدایتاں آتکگت آوقت ءَ شما گوشتگت کہ اِے گنوک ایت، کدی شما گوشنت کہ چہ دگہ کسے ءَ دربران ءَ آئی ءَ اِے کتاب جوڑ کنگ (ابن عباس ءِ تفسیر ءِ روءَ اِے مطلب بوت) و ابن مسعود ءِ تفسیر ءِ روءَ معنی چوش بیت کہ اہل مکہ ءَ چہ قحط و غیرہ ءَ تنگ بوان ءَ دزبندی کت کہ اِے آفت ءَ چہ ما دور بکن ۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ ابوسفیان و غیرہ ءَ واجہ پیغمبر ءِ خدمت ءَ فریاد کت کہ تو گوشئے کہ من رحمتے اوں و تئی اِے راج چہ ڈکال و قحط سالی ءَ تباہ بوگا اِنت ماترا رحم و سیادی ءِ واسطہ دئیں کہ پہ اِے مصیبت ءِ دور بوگ ءَ دعا بلوٹ اگر ھنچوش بوت ما ایمان کاریں چناچہ چہ واجہ ءِ دعا ءَ ھورءَ گورت و ثمامہ ءَ ہر چ غلہ ءِ دیم دیگ بند کتگت بہ واجہ ءِ گوشگ ءَ آئی دوبارہ دیم دیگ شروع کت پدا ہم آئی مسلمان نہ بوت پہ ہمیشی گوشگ بوت "وَاَنّٰى لَهُمُ الذِّكْرٰى" الخ یعنی اِے مردماں اِے گپّان ءَ چہ نکائی قبول کننت ۔ ماں اِے دابءَ چیزاں و ہزاراں وت گڑیں تاویل کننت ہر چیزے کہ چو آفتاب ءَ روشن اَت یعنی واجہ پیغمبری، آئی ءَ قبولدار نہ بوتنت کسے ءَ مجنون گوشت و کسے ءَ گوشت کہ چہ فلاں رومی علام ءَ چیزے گپ ئی در بُرتگ و پدا آیاں ماں وتی عبارت ءَ بیان کنت ۔ اِے ڈولیں کینگ داریں مردمانی سرپد بوگ ءِ امید ءَ چون کسے بداریت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی اگر ما پہ کمّیں وھدے ءَ عذاب ءَ دور ہم بکنیں پدا دوبارہ ہماکاراں گلائیش بیت کہ ساری کتگنتش ۔ ابن مسعود ءِ تفسیر ءِ روءَ مطلب چوش بیت کہ ہاں اما پہ کمّیں مدتے ءَ اِے عذاب ءَ چہ شما دور کنیں پداوت گندات ہما ئی ءَ کننت کہ کتگنتش ۔ ف۲ ابن عباس ؓ ءِ گوشگ ءِ روءَ مستریں جنجال ماں قیامت ءِ روچ ءَ بیت ۔ خلاصہ چوش انت کہ آخرت ءِ عذاب نہ نگلیت و ابن مسعود ءِ نزیک ءَ چہ مستریں جنجال ءَ مراد بدر ءِ جنگ مراد اِنت ۔ ماں بدر ءَ چریشاں بدلہ گرگ بوت ۔ ف۳ یعنی چہ حضرت موسیٰ ءِ ذریعہ ءَ اِشاں چکاسگ بوتنت کہ اللہ ءِ پیغام ءَ قبول کننت یا نہ کننت ۔ ف۴ یعنی خدا ءِ بندگانءَ وتی بندہ جوڑ مکن بنی اسرائیل ءَ چہ غلامی ءَ آزادی بدے و اِشان ءَ پہ منی حوالہ بکن ماہر جاہے بلوٹاں اِشان ءَ ببراں ۔ ف۵ ظاہریں سندہا معجزات ءِ نام انت کہ واجہ موسیٰ علیہ السلام ءَ پیش داشتنت "عصا" "ید بیضا" وغیرہ ف۶ ہما یا نی بیم ترا پانی بیتہ اِنت ۔ یعنی من چہ شُمے ظلم و زوراکی ءَ خدا ءِ پناہ حاصل کتگ ہما وت منی مددگار اِنت و بہ ہمائی ءِ حفاظت ءِ سرا منا بھروسہ اِنت ۔ ف۷ یعنی اگر شما منی خبر ءَ اشکنگ نہ لوٹت تو کم ازکم منارا ایذا دیان ءَ وتی جرم ءَ زیات مکن اِت ۔ "مرا بخیر تو امید نیست بد مرسان" حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت یعنی من وتی قوم ءَ گوں وت براں شما منی کار ءَ کار مدارات و منا نیم راہ مہ جل اِت ۔ ف۸ یعنی آخر بے وس بوان ءَ گوں اللہ ءَ فریادی کت کہ اِے مردماں چہ وتی ناشریں ناکاراں دست ءَ نہ کشنت نوں تو وت منی و اِشانی درمیان ءَ فیصلہ بکن بس چہ اوداچ دیر نہ بوت حضرت موسیٰ ءَ حکم بوت کہ فرعونیان ءَ ابید چہ حال ءِ دیگ ءَ بنی اسرائیل ءَ گوں وت زوران ءَ شپی شپ چہ مصر ءَ دربکپ ۔ چیا کہ روچ ءَ وہدے کہ مردءَ حال گریت آوقت ءَ تئی دمب ءَ کپیت ۔ بلے یاد بکن کہ راہ ءِ میانجی ءَ دریا کپیت، آئی ءِ سرءَ چہ لٹ ءِ جنگ ءَ آپ اینگور آنگور بیت و درمیان ءَ خشک و صافیں راہ درکپیت ہما راہ ءِ سرا وتی قوم ءَ زوران ءَ درکپ ۔ ف۹ یعنی اِے غم ءَ مکن کہ ماں دریاءَ چہ خدا ءِ قدرت ءَ ہر چ راہے جوڑ بوتگ آباتی مانیت ۔ آئرا بہ ھما جاورءَ دیل بکن ۔ ہے کشک ءَ گندان ءَ فرعون ءِ لشکر ماں آئی ءَ داخل بوگ ءِ ہمت کننت ۔ چناچہ آیاں حشکیں راہ ءَ گندان ءَ توک ءَ داخل بوتنت چرائی ءَ بعد چہ خدا ءِ حکم ءَ دریا ءِ آپ چہ چاریں نیمگاں اتک و یک جا بوت تمام لشکر اِے داب ءَ غرق بوت ۔ ف۱۰ یعنی ماں اسرائیل ءِ دست ءَ دات چوشکہ ماں سورۃ الشعراء ءَ انت چریشی ءَ معلوم بوت کہ فرعون ءِ

عَآئِدُوْنَ ﴿۱۵﴾ یَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرٰى ۚ اِنَّا مُنْتَقِمُوْنَ ﴿۱۶﴾

واتری گنوک اِت ماں کفر ءَ ف۱ روچیکہ ما گیر کاریں گیرآرگے مزنیں تحقیق ما بیر گروکیں ف۲

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَآءَهُمْ رَسُوْلٌ كَرِيْمٌ ﴿۱۷﴾ اَنْ اَدُّوْٓا

و بیشک ما چکاس اِت چہ آیاں پیش فرعون ءِ قوم و سر بوت آیانی گورءَ پیغمبرے مزن شانیں ف۳ ایکہ حوالہ بکن اِت

اِلَیَّ عِبَادَ اللّٰهِ ؕ اِنِّیْ لَكُمْ رَسُوْلٌ اَمِیْنٌ ﴿۱۸﴾ وَّاَنْ لَّا تَعْلُوْا عَلَى اللّٰهِ ۚ

منی خدا ءِ بندھاں ف۴ بیشک من پہ شما یک پیغمبریاں امانت داریں و اِے کہ سرکشی مکن اِت خدا ءِ سرا

اِنِّیْٓ اٰتِیْكُمْ بِسُلْطٰنٍ مُّبِیْنٍ ﴿۱۹﴾ وَاِنِّیْ عُذْتُ بِرَبِّیْ وَرَبِّكُمْ اَنْ

بیشک من کاراں شمے گورءَ حجتے ظاہریں ف۵ و تحقیق من پناہ گپت بہ وتی رب و شمے رب ءَ چہ اِے خبرءَ

تَرْجُمُوْنِ ﴿۲۰﴾ وَاِنْ لَّمْ تُؤْمِنُوْا لِیْ فَاعْتَزِلُوْنِ ﴿۲۱﴾ فَدَعَا رَبَّهٗٓ اَنَّ

کہ شما منءَ سنگسار بکن اِت ف۶ و اگر شما یقین ندار اِت بہ من گڈا یک کرپیت چہ من ف۷ گڈا تواری جت وتی رب بیشک

هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُوْنَ ﴿۲۲﴾ فَاَسْرِ بِعِبَادِیْ لَیْلًا اِنَّكُمْ مُّتَّبَعُوْنَ ﴿۲۳﴾ وَ

اِے قوم انت گنہگارائی ۔ گڈا ببر منی بندھاں ءَ شپ ءِ وھدے ءَ بیشک شما رندگیتگے نوں ف۸ و

اتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا ؕ اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُوْنَ ﴿۲۴﴾ كَمْ تَرَكُوْا مِنْ جَنّٰتٍ وَّ

یلہ بکن اِت دریاءَ راوشتوک ۔ بیشک آ لشکرے غرق بیوکیں ف۹ بازیلہ اِش دات باغاں و

عُیُوْنٍ ﴿۲۵﴾ وَّزُرُوْعٍ وَّمَقَامٍ كَرِیْمٍ ﴿۲۶﴾ وَّنَعْمَةٍ كَانُوْا فِیْهَا فٰكِهِیْنَ ﴿۲۷﴾

چمّگاں وکشاراں ولوگاں جوانیں ونعمتاں کہ ماں آیانی تہا وش حال اَتنت

كَذٰلِكَ ۫ وَاَوْرَثْنٰهَا قَوْمًا اٰخَرِیْنَ ﴿۲۸﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَیْهِمُ السَّمَآءُ وَالْاَرْضُ وَ

ہے داب ءَ بوت ۔ و ما وارث کت آیانی دگہ قومے ءَ ف۱۰ گڈا نہ گریت پہ فرعون ءِ قوم ءَ نہ آسمان و نہ زمین ف۱۱

مَا كَانُوْا مُنْظَرِیْنَ ﴿۲۹﴾ وَلَقَدْ نَجَّیْنَا بَنِیْٓ اِسْرَآءِیْلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِیْنِ ﴿۳۰﴾

و نہ آہملت دیگ بوتنت و تحقیق ما رستگار کت بنی اسرائیل چہ عذاب ءَ رسواکنوکیں

مِنْ فِرْعَوْنَ ؕ اِنَّهٗ كَانَ عَالِیًا مِّنَ الْمُسْرِفِیْنَ ﴿۳۱﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنٰهُمْ عَلٰى

کہ چہ فرعون ءِ جانبءَ اَت ف۱۲ بیشک فرعون ہست اَت سرکشے چہ حدءَ سرگوزوکاں ف۱۳ و تحقیق درچت آیاں (بنی اسرائیل ءَ) پہ

غرق بوگ ءَ پدبنی اسرائیل ماں مصرءَ داخل بوت واگرا ے ثابت مبیت تو مطلب چوش بیت کہ ہر رنگ ءِ ساز و سامان مابنی اسرائیل ءَ دات ۔ واللہ اعلم
ف۱۱ ماں روایتاں ہست کہ مومن ءِ مرگ ءِ سرا آسمان ءِ ھما درواز گریت کہ چہ آئی ءِ ہمائیءِ روزی ایرکپتگ ات یا چہ آئی ءَ نیکیں عمل برزا سر کپتگ انت و زمین گریت جاہے آئی ءَ نماز وتتگ ۔ یعنی افسوس کہ اِسے سعادت چہ ماپچ گرگ بوت ۔ کافرءِ گورءَ عمل صالح ءِ تخم نیست گڈا آئی ءِ سرا آسمان یازمین پرچا گریونت بلکیں شاید وش بینت کہ شر بوت گناہ ءِ ھنڈال چہ بُن ءَ بِست ۔ خس کم جہاں پاک ۔ ف۱۲ بلکیں فرعون ءِ جندءِ دجود یک قسمے ءِ مصیبتے ات ۔ ف۱۳ یعنی مزن متکبر و سرکش ات ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی اگر چہ بنی اسرائیل ءِ نزوریاں ہم مارا معلوم انت پدا ہم آیاں ءَ ما ہما زمانگ ءِ تمام مردماں چہ فضیلت دات ولہتیں فضائل ءِ جز ہما انت کہ آیاں داں روچ مروچی ءَ ہچ قوم ءِ نصیب ءَ نہ بوتنت مثلاً اینکہ بے شمار نبیاں ءَ ماں ہمے قوم ءَ پیدا کنگ ۔ ف۲ یعنی چہ حضرت موسیٰ ءِ ذریعہ ءَ مثلاً من وسلوٰی ءِ ایرگیجگ ، جمرانی ساھگ کنگ وغیرہ ۔ ف۳ ماں میانجی ءَ حضرت موسیٰ ءِ قوم ءِ ذکر استطراداً آتکگت چہ ادا پدا ادا چہ پیغمبرءِ قوم ءِ تذکرہ بیت ۔ یعنی چوش گوشنت : مے گڈی جاور بس ہمیشنت کہ موت بئیت ، موت ءَ چہ پد تمام قصہ ھلاس ۔ ابید چہ ہنوگیں زندمانی ءَ دگہ زندگی نیست ، چونیں حشر و چونیں حساب داد ۔ ف۴ یعنی گوں پیغمبر و مومناں گوش انت کہ اگر شما بہ وتی عقیدہ ءَ راست اِت کہ چہ مرگ ءَ بعد دوبارہ مُردگ زندگ بنت تو شر مے مُرتگیں پت و پیرکان ءَ باریں زندگ کن اِت و مارا پیش بدار اِت گڈا ما زانیں کہ شما راست گوشِت ۔ ف۵ تُبّع یمن ءِ بادشاہ ءِ لقب اَت ۔ کہ آئی ءِ حکومت سبا و حضرموت وغیرہ کُلّانی سرا ہست اَت ۔ تُبّع چونائیءَ بہ حساب ءِ ردا باز گوستگنت اللہ زانت اِدا کتام کس مراد اِنت بہرحال اینکہ ظاہر بوت کہ آئی ءِ قوم مزن قوت و طاقت داروکیں قومے اَت کہ چہ وتی سرکشی ءِ سبب ءَ اِے قوم تباہ کنگ بوت ابن کثیرءَ چرے قوم ءَ ”سبا“ مراد زرتگ کہ آئی ءِ ذکرماں سورۃ سباءَ گوست ۔ واللہ اعلم ۔
ف۶ مثلاً عاد و ثمود وغیرہ ۔ اِے کُلّاں ءَ اللہ پاک ءَ بہ ھمیشانی گناہانی پاداش ءَ ھلاک کت آیا شما چہ آیاں شترات یا چہ آیاں زبات زوراک و طاقتورات کہ شمارا ھلاک نہ کنت یا ہلاک کنگ نتونیت ۔ ف۷ یعنی اینکہ لوٹھیں کارخانہ لیب و تماشا نہ اِنت بلکیں گوں مزن حکمت ءَ جوڑ کنگ بوتگ کہ آئی نتیجہ یک روچے وت ظاہر بیت ۔ ہما نتیجہ ءِ دومی نام آخرت انت ۔ ف۸ یعنی آروچ ءَ درستانی حساب داد بہ بیکیں و بدءَ گرگ بیت ۔ ف۹ یعنی نہ چہ دگہ جانبے ءَ مدد سر بیت ۔
ف۱۰ یعنی بس ہرکس ءِ سرا اللہ ءِ رحمت بیت ہما رستگار بیت چوش کہ ماں حدیث ءَ ہست الاان یتغمدنی اللہ برحمتہ ۔ ف۱۱ بہ کتام ادنائیں مشابہت ءِ ردا آئرا زقوم گوشگ بوتگ ۔ واگرنہ دوزخ ءِ زقوم ءِ راستیں جاورءَ اللہ وت بزانت چوش کہ ھتیں جنّت ءِ نعمتاں و دنیاوی نعمتانی میانجی ءَ آواری فقط نام ءَ گنت ۔ ہمیڈول ءَ جہنم ءِ بابت ءَ بزان اِت ۔
ف۱۲ اِے حکم فرشتگان ءَ دیگ بیت کہ اِشاں بہ مجرماں ءَ عذاب دیگ ءَ مامور انت ۔ ف۱۳ ہما آپ چہ دماغ ءَ

عِلْمٍ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۳۲﴾ وَاٰتَيْنٰهُمْ مِّنَ الْاٰيٰتِ مَا فِيْهِ بَلٰٓؤٌا مُّبِيْنٌ ﴿۳۳﴾ اِنَّ
بزانت ءَ چہ جہان ءِ مردماں ف۱ و دات ما آیاں چہ ہما نشانیاں کہ ہست ات ماں آیاں ظاہریں آزمائش ف۲ بیشک
هٰٓؤُلَآءِ لَيَقُوْلُوْنَ ﴿۳۴﴾ اِنْ هِىَ اِلَّا مَوْتَتُنَا الْاُوْلٰى وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِيْنَ ﴿۳۵﴾
البت آگوشنت نیست دگہ ہچ مگر مے مرگ اوّلی و ما دوبارہ پاد کنگ نہ بیں ف۳
فَاْتُوْا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۳۶﴾ اَهُمْ خَيْرٌ اَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ ۙ وَّالَّذِيْنَ
گڈا بیارات مے پت و پیرکاں اگر شما راست گوشوک اِت ف۴ آیا آیاں بہتر انت یا تبع ءِ قوم ف۵ و ہمایاں کہ
مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ اَهْلَكْنٰهُمْ ۫ اِنَّهُمْ كَانُوْا مُجْرِمِيْنَ ﴿۳۷﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ
پیش چہ آیاں انت ما ہلاک کتنت آیاں ءَ ۔ تحقیق آ گنہگار اتنت ف۶ و ما پیدا نہ کت انت آسماں
وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لٰعِبِيْنَ ﴿۳۸﴾ مَا خَلَقْنٰهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ
و زمین و ہرچیکہ ماں آیانی میانجی ءَ انت گوازی کناں ف۷ و پیدا نہ کت ما اِے دوئیناں ءَ مگر پہ حق ءِ قائم کنگ ءَ ولیکن
اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۳۹﴾ اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيْقَاتُهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۴۰﴾ يَوْمَ
گیشتر مردم سرپد نہ انت ف۸ بیشک فیصلہ ءِ روچ مُدّت اِنت آ کُلّانی ف۹ آروچ ءَ
لَا يُغْنِىْ مَوْلًى عَنْ مَّوْلًى شَيْـًٔا وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿۴۱﴾ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ
کار نہ دنت دوستے پہ دوستے ءِ ہچ و نہ آیاں مدد کنگ بنت ف۱۰ مگر ھما کس کہ رحم کت
اللّٰهُ ؕ اِنَّهٗ هُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿۴۲﴾ اِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّوْمِ ﴿۴۳﴾ طَعَامُ الْاَثِيْمِ ﴿۴۴﴾
خدا بہ آئی ءَ ۔ بیشک خدا زبردست مہربان اِنت ف۱۱ تحقیق درخت زقوم ءِ ورد وراک اِنت گنہ گارانی ف۱۱
كَالْمُهْلِ ۛ يَغْلِىْ فِى الْبُطُوْنِ ﴿۴۵﴾ كَغَلْىِ الْحَمِيْمِ ﴿۴۶﴾ خُذُوْهُ فَاعْتِلُوْهُ
کہ آپ کتگیں روددءِ ڈول ءَ ، جوش وارت ماں لاپاں چو جوش کنگ ءَ آپ ءِ لہڑداتگیں ۔ بگرات آئی ءَ گڈا تیلانک دیات آئرا
اِلٰى سَوَآءِ الْجَحِيْمِ ﴿۴۷﴾ ثُمَّ صُبُّوْا فَوْقَ رَاْسِهٖ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيْمِ ﴿۴۸﴾
ببرات بہ توک و تلاں دوزخ ءِ ف۱۲ پدا بریچ اِت آئی ءِ سر ءِ برءَ لہڑداتگیں آپے عذاب ءَ ف۱۳
ذُقْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ الْكَرِيْمُ ﴿۴۹﴾ اِنَّ هٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهٖ تَمْتَرُوْنَ ﴿۵۰﴾
بچش تو ، بیشک تئی جند اَت مزن عزت داریں سردار ف۱۴ بے شک اِے ھما اِنت کہ بہ آئی شما شک کتگت ف۱۵

ع ۱۳ / ۲ ۱۵ — معانقہ ۱۲

ایرکیان ءَ روتاں چُنڈ چُنڈ کناں درکپیت (اعاذنا اللہ منہ) ف۱۴ یعنی تو ہما کس ئے کہ آئی ماں دنیاءَ مزن عزت مند حساب بوتگت و تارا سردار ثابت کتگی ۔ نوں باریا تئی ہما عزّت و سرداری کجا شُت ۔ ف۱۵ یعنی ترا کجا یقین اَت کہ اِے روچ ہم گندگ بیت ۔ ہمے پہ دلڑ ءَ دوارت کہ بس اِے زند ہنچوش ماں لیب و لباءَ گوزیت آخر خاک گوں خاک ءَ اوار بیت دیم نزءَ ہچ نیست ۔ نوں ماوت دیت کہ آ گپّاں راست اتنت کہ آیاں پیغمبران گوشتگنت ۔ ۱۲

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ

بیشک پرہیزگارہاں وتی جاگہاں ایمن بنت ولے ماں باغاں وماں چمّگاں پوشاک گورءَکنت چہ

سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ

ریشم ءَتنکیں وبزیں یکدگرے ءِدیم پہ دیم ءَ ولے ہمے داب ءَبیت ۔ وسانگ دئیں آیان ءَگوں حوراں

عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا

مزن چمّیں ولے طلب کنت اودا ہریک نیبگے گوں دل جمعی ءَ ولے نہ چشّ انت آیاں اودا

الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ ۖ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن

مرگ ءَمگراولی مرگ کہ چشتگتش ولے ورکینت آیان ءَپہ دوزخ ءِعذاب ءَ چہ تئی رب ءِ

رَّبِّكَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ

مہربانی ءَ۔ ھیشی انت کامیابی مستریں ولے بیشک ما آسان کت قرآن پہ تئی زبان ءَ تاکہ آیاں

يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

پنت حاصل بکننت ولے نوں توراہ چار بوآیانی بیشک آہم رہ چارنت ولے

سورۃ الجاثیۃ مکیۃ وھی سبع وثلثون آیۃ واربع رکوعات

سورۃ جاثیہ مکہ ءَنازل بوتہ۔ ۳۷ آیات ۴ رکوعنت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کناگوں خدا ءِنام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان بریں رحم کنوکے

حم ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ

ایرگیجگ انت کتاب ءِچہ اللہ ءِنیمگ ءَ کہ آزبردست انت حکمتانی داروک ۔ بیشک ماں آسماناں

وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَابَّةٍ

وماں زمین ءَالبت نشانی انت پہ موماناں ولے وماں شمے پیدائش ءَوآچیز یکہ تالان انت چہ حیواناں

آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ

نشانی انت پہ ھما مردماں کہ یقین دارنت ولے وماں بدل کنگ ءَشپ وروچ ءِ وہرچیکہ ایرگیتگ اللہ ءَ

مِنَ السَّمَاءِ مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ

چہ آسمان ءَروزی ولے پدا زندگ کتی پہ آئی ءَزمین رند چہ آئی ءِمرگ ءَ وماں گردینگ ءَ

ولے یعنی ہرکس اِدا چہ اللہ ءَترسیت آیان اوداگوں امن وامینی ءَبنت، ہچ داب ءِغم وگرست آیانی گورءَ گاہے نئیت۔

ولے یعنی آیانی پوشاک بارگ وبزیں ریشم ءِبنت و یک جنتی ءَگوں دومی ءَدیماتاب ندنت، بے تکلف چہ سنگتاں یک دگرے ءِ دیمانندنت۔

ولے یعنی آیانی جوڑی پہ حور ءِشکل ءَ تاھینگ بیت۔

ولے یعنی ہرچ نیبگے ءَدل بلوٹیت فوراً حاضر کنگ بیت ہچ فکرِ شس نہ بیت گوں سرجمیں دل جمعی ءَورنت و نوشنت

ولے یعنی ھما موت کہ ساری ءَاتکگت بس آ اِنک، نوں دیم ترءَ ہچ موت نیست دائماں ہمے وشّیاں وشادھالی رد چاں گوازین اِت نہ اِشاں وت فنا بنت ونہ اِشانی سازد سامانان ۔ ولے چریشی ءَدگہ مستریں کامیابی کتام بیت کنت کہ اِشاں چہ خداوندی عذاب ءَ ماموں ورستگار بنت و پہ ابدالآباد ءَ اللہ پاک اِشانی سرءَوتی لطف وکرم ءَظاہر کنت۔ ولے یعنی ماں وتی زبان ءَشری ءَسرپد بنت ویادِ شس بدارنت۔ ولے یعنی اگراِشاں سرپد نہ بنت تو چوش بجن کہ کمتیں روچاں راھچارہبو، اِشانی بدیں انجام وت اِشانی دیماکیت اِشاں ہمے چیزءِ راہ چارو کنت کہ توماں مصیبتے ءَگرفتار ببیئے بلے تو وت زوت گندے کہ اِشانی جاوَرچوں سِل بیت ۔

تمت سورۃ الدخان بفضل اللہ ورحمتہ فللہ الحمد والمنۃ

ولے یعنی اگراِنسان حق ءَمنّگ بلوٹیت توماں ہمے آسمان و زمین ءِپیدائش ءَماں آیانی محکمیں نظام ءَفکرجان ءَمنّت کت کنت کہ الّم ءَکسے اِشانی پیداکنوک وچلوکے ہستنت کہ آئی ءَگوں مزن کمال وخوبی ءَاِشان ءَجوڑ کت وگوں وتی بے شماریں قدرتاں اِشانی حفاظت ئی کت ۔ البعرۃ تدل علی البعیر واثار الاقدام تدل علی المسیر فکیف لا یدل ھذا النظام العجیب الغریب علی الصانع اللطیف الخبیر ۔

ولے یعنی انسان ءَباید انت کہ ماں وتی جندءِ ساخت وماں ایدگہ دلوناں ءِساخت ءَغور وفکر بجنت تو آرادان عرفان وایقان ءِدرجہ ءَسرکنگ ءِ بِدا ہزارانی نشان دست کپیت

ولے یعنی آپ ئی چہ آسمان ءَایرگیتگ کہ آئی ءِروزی ءِمادہ انت ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

الرِّيٰحِ اٰيٰتٌ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ۝٥ تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ
گوا تانی نشانی انت پہ ھامردماں کہ عقل دارانت ف۱ اِے حبرانت خداءِ ما وانیں آیاں تئی سرا پہ راستی

فَبِاَيِّ حَدِيْثٍۢ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيٰتِهٖ يُؤْمِنُوْنَ ۝٦ وَيْلٌ لِّكُلِّ اَفَّاكٍ
گڑا کتام حبرءَ رند چہ خداءِ وآئیءِ نشانیءَ ایمان کارنت ف۲ تباہی اِنت پہ ہریکیں دروغبند

اَثِيْمٍ ۝٧ يَّسْمَعُ اٰيٰتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا ۚ
گنہ گارءَ اشکنت خداءِ آیتاں کہ وانگ بنت آئیءِ سرا پدا ہمیشہ بیت تکبر کنوک گوشئے کہ نہ اشکتی آئرا ف۳

فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ۝٨ وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيٰتِنَا شَيْئَـاۨ اتَّخَذَهَا هُزُوًا ۭ
گڑا مژدہ بدے آئرا بہ عذابے دردناکیں۔ ودہ ہریکہ واقف بوت چہ مئے آیتاں چیزے گیپت آئیا بہ مسخرہ

اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ۝٩ۭ مِنْ وَّرَاۗىِٕهِمْ جَهَنَّمُ ۚ وَلَا يُغْنِيْ عَنْهُمْ
پہ ھاہاں ہست عذاب رسواکنوکیں ف۴ چہ آیانی پشتءَ دوزخ انت۔ دکار ندنت آیانءِ

مَّا كَسَبُوْا شَيْـــًٔا وَّلَا مَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَوْلِيَاۗءَ ۚ وَلَهُمْ
آچیزیکہ گٹگتش ہمیں ہن ونہ آچیزے کہ آیاں گپتگ ابید چہ اللہءَ وتی کارساز ف۵ وہست پہ آیاں

عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۝١٠ۭ هٰذَا هُدًى ۚ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ
عذابے مزنیں۔ اے قرآن ھدایتے، وھاکس کہ منکر بوتنت وتی پروردگارءِ آیتانی پہ آیاں ہست

عَذَابٌ مِّنْ رِّجْزٍ اَلِيْمٌ ۝١١ۧ اَللّٰهُ الَّذِيْ سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ
دردناکیں بلاہےءِ عذاب ف۶ خدا ھا ذات اِنت کہ رامگی کُت پہ شما دریا تاکہ رواں ببنت بوجیگ

فِيْهِ بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝١٢ۚ وَسَخَّرَ لَكُمْ
ماں آئیءَ چہ آئیءِ حکمءَ ف۷ تاکہ شوہاز بکن اِت چہ آئیءِ فضلءَ وتاکہ شما شکر بگر اِت ف۸ ورامگی کت پہ شما

مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا مِّنْهُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ
ہرچیکہ ماں آسماناں وماں زمینءَ ہست درستاں چہ وتی جانبءَ ف۹ بیشک ماں اشیءَ البت نشانی انت

لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ۝١٣ قُلْ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يَغْفِرُوْا لِلَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ
پہ ہما مردماں کہ فکر دار وکنت ف۱۰ تو بگوش پہ مسلماناں کہ درگذر بکن اِت ھاکسانءَ کہ امیت ندارنت

ع ۱۱
۱۷

ف۱ یعنی لکیں ہم گوں عقل وہوشءَ کار بگرنت تو اشانءَ معلوم بیت کہ اِے کلیں کاراں ابید چہ ہما زبردست قادر وحکیمءَ دگہ کس کت نکنت چوشکہ ساریءَ بازجاگہاں اِے تقریر گوستگ۔ ف۲ یعنی اللہءَ ویل کنانءَ دگرکے اِنت وآئیءِ خبراں انکارکنانءَ کئی خبر گرگءِ قابل انت وہدے آمستریں خداوندءِ اِے دابیں راستیں وصافیں خبرانءَ کتام یک بے بختے قبول دار مبیت تو آخر آکتام چیزءِ راہ چارانت کہ آئرا قبول بکنت۔ ف۳ یعنی چہ وتی ھُٹ وغرورناکیءَ اللہ پاکءِ خبرءَ گوش دارگ نہ لوٹ اِت آئیءَ مزنی اجازت نہ دنت کہ چہ وتی جہالتءَ بکنزیت۔ حقءِ اشکنانءَ دیما ھچوش تاب دنت کہ بزاں ھچی نہ اشکت۔ ف۴ یعنی ہمے دابءَ کہ آگوں آیات اللہ بے عزتی وسبکی کنت آئرا سزا ہم سکیں بے عزتی ورسوائیءِ دیگ بیت کہ آئیءِ بیان دیما پیداک انت۔ ف۵ یعنی مال وزر یا اولاد وغیرہ ہیچ کس دردنہ وارت ونہ ھاکساں کارءَ کاینت کہ آیانءَ اللہ پاکءَ چہ ابید وتی معبود یا کارساز جوڑش کتگت وچرایاں اِشاں بازیں امداد ودزلکیءِ امید بستگت۔ ف۶ اِے قرآن عظیم الشان ھدایت انت کہ آہمک دابءَ نیکی وبدیءِ سروسوج انسانءَ کنت ہرکس آئرانہ منّیت آئرا ابید اِنت کہ سک تندیں ودردناکیں عذابءِ زورگءَ تیار بہ بیت۔ ف۷ یعنی دریاءِ ہمیں مخلوقءَ ہمے دابءَ زیردست کت کہ شما بغیراڑ وجنجالءَ وتی بوجیگاں وجہازاں ماں ہمائیءَ ھرجاگہ لوٹ اِت بُرات وکارات۔ میلانی جہلانکیءَ بہ وتی گیرءَ آورتگو۔
ف۸ یعنی دریائی تجارت بہ بیت یا شکارءِ لیب بہ بیت یا چہ ہمائی بُنءَ موتی دربکن اِت ولے سیت دفوائداں حاصل کنگءِ وھدءَ وتی حقیں نعمتانی خداوندءَ شموشکار مبیت آئیءِ حقءَ جاہ بیار اِت۔ گوں زبان وقلب وقالبءَ شکرءَ ادابکن اِت۔ ف۹ یعنی چہ وتی حکم وقدرتءَ کل چیزانءَ شمے کارءَ جنگنت اِے ہمائیءِ مہربانی اِنت چوشیں چوستیں عظیم الشان مخلوقات انسانءِ خدمتءَ گلائیش اَنت ف۱۰ انسان فکر بکنت تو زانت کنت کہ اِے چیزانءِ حاصل کنگ آئیءِ وسءَ نہ اَت محض اللہ پاکءِ فضل وچہ آئیءِ سرجمیں قدرتءَ اِے چیزاں بہ مئے کاراں سروچیراَنت تہ لامحالہ بایداِنت کہ ماہم دگہ ہیچےءِ کارءَ گلائیش ببیتیں وآکارہمیش اِنت کہ اصلی نعمتانی واجہ ومحسن علی الاطلاقءِ فرماں برداری و اطاعت گزاریءَ وتی لوٹتگیں زندھاتیءِ ساعتاں بگوازینیں، تانکہ دیمترا مئے عاقبت شر بہ بیت۔ ۱۲

اَیَّامَ اللّٰہِ لِیَجْزِیَ قَوْمًا بِمَا کَانُوْا یَکْسِبُوْنَ ﴿۱۴﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا
خداءِ روچانی ف۱ تاکہ سزا بدنت یکءَ قومءَ چہ آیانی کتگیں کارانی بدلءَ ف۲ ہرکسءَ نیکیں کار کت

فَلِنَفْسِہٖ ۚ وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَیْہَا ۫ ثُمَّ اِلٰی رَبِّکُمْ تُرْجَعُوْنَ ﴿۱۵﴾ وَلَقَدْ
گڈا پہ وتی جندءِ نفعءَ وہرکسءَ بدی کت گڑا وبال ہمائی سرا انت ف۳ پدا شما وتی ربءِ نیمگا ترینگ بیت ف۴ وتحقیق

اٰتَیْنَا بَنِیْٓ اِسْرَآءِیْلَ الْکِتٰبَ وَالْحُکْمَ وَالنُّبُوَّۃَ وَرَزَقْنٰہُمْ مِّنَ الطَّیِّبٰتِ
ما دات بنی اسرائیلءَ کتاب وحکومت وپیغمبری وروزی دات ما آیانءَ چہ پاکیزہ ئیں نعمتاں ف۵

وَفَضَّلْنٰہُمْ عَلَی الْعٰلَمِیْنَ ﴿۱۶﴾ ۚ وَاٰتَیْنٰہُمْ بَیِّنٰتٍ مِّنَ الْاَمْرِ ۚ فَمَا اخْتَلَفُوْٓا
وشرف داتیں آیانءَ جہانءِ مردمانی سرا ف۶ ودا تیں آیانءَ سرظاہریں احکام دینءِ ف۷ نہ کتش جیڑہ

اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَہُمُ الْعِلْمُ ۙ بَغْیًۢا بَیْنَہُمْ ؕ اِنَّ رَبَّکَ یَقْضِیْ بَیْنَہُمْ
مگر رند چہ فہمءِ آیگءَ چہ ضدءِ بناءِ وت ماں وت ۔ بیشک تئی رب فیصلہ کنت آیانی میانءَ

یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ فِیْمَا کَانُوْا فِیْہِ یَخْتَلِفُوْنَ ﴿۱۷﴾ ثُمَّ جَعَلْنٰکَ عَلٰی شَرِیْعَۃٍ
قیامتءِ روچءَ ماں آچیزے کہ آیاں جیڑہ کتگت ف۸ رندا ماکت ترا یک رہ بندےءِ سرا

مِّنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْہَا وَلَا تَتَّبِعْ اَہْوَآءَ الَّذِیْنَ لَا یَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸﴾ اِنَّہُمْ لَنْ
چہ دینءَ گڈا تو گام بجن آئیءِ سرا و رندگیری مکن واھگاں ہما کسانی کہ نا سرپدنت ف۹ بیشک دور

یُّغْنُوْا عَنْکَ مِنَ اللّٰہِ شَیْـًٔا ؕ وَاِنَّ الظّٰلِمِیْنَ بَعْضُہُمْ اَوْلِیَآءُ بَعْضٍ ۚ وَاللّٰہُ
نکننت چہ تو چہ اللہءِ عذابءَ ہچ چیزے ف۱۰ و بیشک ظالم یک دومیءِ دوست انت ۔ و اللہ

وَلِیُّ الْمُتَّقِیْنَ ﴿۱۹﴾ ہٰذَا بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ وَہُدًی وَّرَحْمَۃٌ لِّقَوْمٍ یُّوْقِنُوْنَ ﴿۲۰﴾
دوست انت متقیانی ف۱۱ اے قرآن بینائیءِ سبب انت پہ مردماں وھدایت و رحمتے پہ ہما مرد ماں کہ یقین اِر کنت ف۱۲

اَمْ حَسِبَ الَّذِیْنَ اجْتَرَحُوا السَّیِّاٰتِ اَنْ نَّجْعَلَہُمْ کَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ
آیا گماں کت ھماکساں کہ کتگش گناہ ۔ اِے کہ ما بکنیں آیانءَ مثل ہما مردمانی کہ ایمانش آرت و

عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ سَوَآءً مَّحْیَاہُمْ وَمَمَاتُہُمْ ؕ سَآءَ مَا یَحْکُمُوْنَ ﴿۲۱﴾ وَخَلَقَ اللّٰہُ
نیکیں کارش کت، یک دابءَ بیت زند آیانی و مرگ آیانی بد اِنت چیز کہ آیاں فیصلہ کننت ف۱۳ وپیدا کتنت اللہءَ

ع ۲ ‏ ۱۰ ‏ ۱۸

ف چہ ایام اللہ (خداءِ روچاں) مراد ہما روچ انت کہ ماں آئیءَ اللہ وتی دشمنانءَ کتام خاصیں سزائے بدنت یا وتی فرمانبرداریں بندھانءَ گوں کتام خاصیں انعام واکرامءَ شرفدار بکنت ہمیشکا چہ اَلَّذِیْنَ لَا یَرْجُوْنَ اَیَّامَ اللّٰہِ ءَ مراد ہما کافر بوتنت کہ آیاں چہ آئیءَ رحمتءَ نا امیت وچہ آئیءَ عذابءَ بے فکر انت ۔ ف۲ یعنی مسلمان وت چہ آیانی بدلہ گرگءِ فکرءَ مکننت ۔ اِے کارءَ پہ اللہءِ سرءَ یل بکننت آوت اِشانی ناشریں کارانی سرا بازسزا و مومنانءِ صبر وتحمل، عفو ودرگزرءِ رِدا مناسبیں صلہ (بدلہ) دنت ۔ ف۳ نیکیں کارءِ فائدہ وت کارکنوکءَ رسیت ۔ اللہءَ آئیءِ ہچ ضرورت نیست وبدی کنوک دت بہ وتی حقءَ بدیءِ تخانءَ کشیت یکےءِ بدی دومیءِ چک ءَ نہ کپیت ۔ خلاصہ ہمیشنت کہ ہرانسانے وتی نیکی وبدیءِ فکرءَ وت بکنت وہرعملے کہ کنت چوش دلءَ صدق بہ بیت کہ اِے عملءِ سود وزیان ہمائیءِ وتیگنت ۔ ف۴ یعنی اودا سرلوانءَ کل نیکی وبدی دیما حاضر بنت وہرکس وتی کتگیں کارانی تامءَ چشیت ۔ ف۵ یعنی تورات دات وسلطنت یا فیصلہءِ قوت یا دانائیءِ گپاں یا دینءِ فہم عطاکت وچنکر بازیات پیغمبر چہ آیاں مبعوث کت اِے تو روحانی غذا بوت ۔ جسمانی غذاءِ رِدا ہم اگر بچارے تو آیانءَ ہم اِے نعمت بازیات دیگ بوت حتیٰ کہ مَنّ وسلویٰ پہ اشاں نازل کنگ بوت ۔ ف۶ یعنی ماں ہما دورءَ کلیں جہانءِ سرا اِشانءَ شرف وفضیلت حاصل اَت وچنت جزئی فضیلتانی روءَ دَ ہما "دور"ءِ قید جنگءِ ہم حاجت نیست اِنت ۔
ف۷ یعنی مزن صافیں دگیش وگیوارکتگیں احکام یا سرظاہریں معجزات کہ اشاں بہ دینءِ رِدا حجت ودلیل پیش کنگ بنت ۔ ف۸ یعنی چہ وت ماں وتی ضد وواہگانی پدا اصل کتابءَ یل کناں بازفرقہ جوڑ بوتنت کہ اِشانی عملی فیصلہ قیامتءِ روچءَ کنگ بیت آساعتءَ وت معلوم بیت کہ اِشانی مقصد ومراد نفس پروری وواھگانی رندگیریءَ بغیر دگہ ہچ نہ اَت ۔ ف۹ یعنی ماں اِے اختلافات وفرقہ وارانہ گروچیلءِ موجودگیءَ ما ترا بہ دینءِ تچکیں راہءِ سرا قائم داشت نوں ترا ونئیءُ امتءَ بایداِنت کہ اِے راہءِ سرا تچک تچکءَ وتا بدار اِت کدی شموشانءَ ہم جاہل د حمقانی واھگانی رندگیریءَ مکن اِت مثلاً آیاں واھگ اِر انت کہ شما چہ آیانی ٹوک وٹالیاں وشگان پگاناں شزاربوانءَ چہ تبلیغءِ کارءَ دستءَ بکش اِت یا کہ ماں مسلماناں ہم ہے دابیں اختلاف وفرقہ جوڑ بہ بنت ہنچوش کہ اشاں وت ماں ہے مرضءَ گرفتار انت اِے دابیں جاورءَ واجب اِنت کہ آیانی واھگاں بالکل پامال کنگ بہ بنت ۔
ف۱۰ یعنی بہ آیانی طرفءَ میل دارگءَ ترا بہ خداءِ گورءَ ہچ فائدہ نہ بیت ۔ ف۱۱ یعنی انصاف لوٹوکیں وراستیءَ دوست داروکیں مسلمان ظالم وبدراھیں کافرانی ہمراہ بوت نہ کننت آیاں تو اللہ پاکءِ فرماں برداری کنوکیں بندہ انت و اللہ وت آیانی ہمراہ ومددگار انت ، لازم اِنت کہ ما بہ ھمائیءِ کشکءَ روؤک ببئیں و بہ ھمائیءَ ذاتءَ بھروسہ بکنیں ۔
ف۱۲ یعنی اِے قرآن جہانءَ ہچ کنوکیں حقیقتانی سرا مشتمل اِنت ، مخلوقءَ کارآدیں گپ وکامیابیءِ راہ پیشداریت ۔ دہربختاورے کہ بہ اشیءِ ھدایتاں ونصیحتانی سرا عمل کنوک بیت بہ آیانی حقءَ خصوصی طورءَ اِے قرآن رحمت وبرکتے ف۱۳ یعنی اللہ تعالےٰءِ حکمتی کاراں دیمءَ داراںءَ یا کتام یک عقلمندے چوش گمان کت کنت کہ یک بدکرداریں مرد ویک صالحین مردے گوں خداوند تعالیٰ یکساں معاملہ کنت و آہر دو ئینانی انجامءَ برابر کنت چوش ھچبر نہ بیت نہ مرے زندھاتی ہر دوئیں برابر بوت کننت ونہ چہ مرکءَ پد ۔ ہر پاکیزہ ئیں زندگی صالحیں مومنءَ اِدا نصیب بیت وہرچ نصرت ودرجھانی بلندیءِ وعدہ ءَ گوں آیاں ماں دنیاءَ کنگ بوتگ آہمیں سلوک کافرءَ چہ کجا حاصل بیت پرائیءَ ماں دنیاءَ روزگار تنگ وماں آخرتءَ ابید چہ لعنت وتاوانءَ دگہ ہچ حاصل نہ بیت ۔ خلاصہ چوش بوت کہ اِے دعوٰی بالکل رد و اِے خیال بیہکہ مفتین اَنت کہ اللہ تعالےٰ نیکان وبدانءِ مرک وزندءَ یکبر کنت ۔ آئیءِ حکمت ھچبر چوش نہ لوٹیت بلکیں ضروری اِنت کہ ہردو ئینانی عملانءِ نتیجہ راست راستءَ ظاہر بہ بیت وہریکےءِ نیکی یا بدیءِ علامات چیزے اِدا ہم جم ظاہرءَ کنگ بہ بنت و آیاں سرجمیءَ مرگءَ بعد کنگ بہ بنت ۔

۱۲

ف لیعنی زمین و آسمان ہنچو شکائی مفت ءُ بیدانہ کت گنت بلکیں گوں لوٹیں حکمت ءُ پہ خاصیں مقصدے ءُ ساز تگنت تا انکہ ماں آیانی احوالاں غور و فکر کنان ءُ مخلوق معلوم کت بکننت کہ بلشک ہرچے کہ جوڑ کنگ بوت گوں شریں حسابے جوڑ کنگ بوت و تا کہ انداز ہ جنگ بہ بیت کہ الم ءُ یک روچے اِے موجودیں کارخانہ ءِ کتام مزن شانیں نتیجہ ظاہر بیوک اِنت ہمائی ءُ آخرت گوشنت کہ اودا ہر کس ءُ آئی ءِ محنت ءِ بر وردحاصل بیت و ہرچے کشگ بوتگ ھمائی ءِ رون موش بیت۔

ے گندم زگندم بروید، جوز جو :: از مکافاتِ عمل غافل مشو ۔ ف۲ لیعنی اللہ ءُ معلوم اَت کہ اشی استعداد خراب اِنت و اِے مرد ہمے قابل اِنت کہ چہ تچکیں راہ ءُ اِنگو آنگو سرگردان بہ بیت یا حقلبی چوش انت کہ آبے بحت علم دارگ ءِ باوجود وسرپدی ءُ گمراہ بوت ۔

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزٰی كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ
آسمانان وزمین ءُ ہنچوش کہ بایدانت و تا کہ بدلہ دیگ بہ بیت ہرکس ءُ وتی کٹ ءِ و اشانی سرا

لَا یُظْلَمُوْنَ ﴿۲۲﴾ اَفَرَءَیْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ هَوٰىهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰی
ظلم کنگ نہ بیت ف۱ آیا دیت تو ھاکس کہ گپتگی وتی معبود وتی نفس ءِ واھگانءِ و گمراہ کت آئرا خداءُ

عِلْمٍ وَّخَتَمَ عَلٰی سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ وَجَعَلَ عَلٰی بَصَرِهٖ غِشٰوَةً ؕ فَمَنْ
بزانت ف۲ و مُہری جت آئی گوش و دل ءِ سرا و دور دات آئی ءِ چم ءِ سرا پوش ۔ گڑا کئے

یَّهْدِیْهِ مِنْۢ بَعْدِ اللّٰهِ ؕ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿۲۳﴾ وَقَالُوْا مَا هِیَ اِلَّا حَیَاتُنَا
ہدایت دنت آئرا رند چہ خداءُ ۔ آیا شما نصیحت نہ گرات ف۳ و گوشنت نیست دگر چیزے بغیر مئے دنیاءِ

الدُّنْیَا نَمُوْتُ وَنَحْیَا وَمَا یُهْلِكُنَاۤ اِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۚ
زندگی ءُ مامریں و ما زندگ بیں و ھلاک نہ کنت مارا مگر زمانہ ف۴ حالانکہ ندارنت آیان اشی ہچ معلومات

اِنْ هُمْ اِلَّا یَظُنُّوْنَ ﴿۲۴﴾ وَاِذَا تُتْلٰی عَلَیْهِمْ اٰیٰتُنَا بَیِّنٰتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ
نیست آ مگر کہ گمان کننت ف۵ و وھدیکہ وانگ بنت آیانی سرا مئے آیتاں ظاھریں، دگہ ہچ دلیل نہ انت آیانی

اِلَّاۤ اَنْ قَالُوا ائْتُوْا بِاٰبَآىِٕنَاۤ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ﴿۲۵﴾ قُلِ اللّٰهُ یُحْیِیْكُمْ
مگر ہمے کہ گوشنت بیارات مئے پت و پیرکاں اگر شما راست اِت ف۶ تو بگوش کہ خدا زندہ کنت شمارا

ثُمَّ یُمِیْتُكُمْ ثُمَّ یَجْمَعُكُمْ اِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ لَا رَیْبَ فِیْهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ
پدا موت دنت شمارا پدا جمع کنت شمارا قیامت ءِ روچ ءُ کہ ماں آئی ءُ ہچ شکے نیست لیکن زیات تر

النَّاسِ لَا یَعْلَمُوْنَ ﴿۲۶﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَیَوْمَ تَقُوْمُ
مردم نہ زانت ف۷ و خاص پہ خدا انت بادشاہی آسمانانی و زمین ءِ و ہما روچ ءُ کہ قائم

السَّاعَةُ یَوْمَىِٕذٍ یَّخْسَرُ الْمُبْطِلُوْنَ ﴿۲۷﴾ وَتَرٰی كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِیَةً ۫ قف
بیت قیامت آروچ ءُ زیان کار بنت دروغ بندکنوک ف۸ و گندے تو ہر جماعتے ءُ کہ کپتگنت پہ کونڈانی سرا ف۹

كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰۤی اِلٰی كِتٰبِهَا ؕ اَلْیَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۲۸﴾ هٰذَا
ہر جماعت لوٹائینگ بیت وتی دفتر ءِ نیمگ ءُ ۔ مروچی شمارا بدلہ دیگ بیت شمے کتگیں کارانی ف۱۰ اِشنت

منزل ٦

ع ۳ / ۵ / ۱۹

ف۳ ہرکس ایوک ءُ نفس ءِ واھگ ءُ وتی حاکم و معبود بساز بیت ہر جاگہ آئی واھگ آئرا اگرّان بکنت و ببارت آہانگو دیم ءُ بکنت و حق و ناحق ءِ چکاسگ ءِ معیار پہ آئی گور ءُ ہمے نفس ءِ واھگ بہ بیت اللہ تعلٰے ہم آئرا بہ آئی اختیار کتگیں گمراہی ءُ یل کنت گڑا آئی حالت چوش بیت کہ نہ گوش نصیحت ءِ خبر ءُ اشکننت نہ دل حقیں خبر ءُ سرپد بیت و نہ چہ چم ءُ بصیرت ءِ روشنی نظر ءُ کیت، ظاھر انت اللہ ہر کس ءُ آئی ءِ کرد ءِ ذریعہ ءُ بہ چوشیں جاور ءُ سر بکنت کتام طاقت اِنت کہ چہ و بعد آئی مخر بہ راہ بہ برینیت

ف۴ لیعنی اِے دنیا ءِ زندمانی ءُ بغیر دگہ کتام زندمانی بیے نیست بس ہمے یکیں جہان اِنت کہ ماں ھمیشی ءُ مئے مرک و زند اِنت چوش کہ ماں ہور و باران ءُ سبزہ چہ زمین ءُ رُست، خشک ترت تو و تا وت ختم بوت ہمے احوال انسان ءِ نیگنت یک وھدے کیت کہ آپیدا بیت پدا دو مقرریں وقتے ءُ زندگ بیت آخر زمانگ ءِ گردش آئرا ہلاس کنت ہمے رداد بیا ءِ موت و حیات ماں دنیا ءُ جاری اِنت، دیم تر ءُ ہچ نیست ۔ ف۵ لیعنی زمانہ نام اِنت دھر ءِ، آھچ کارکنوک نہ اِنت چیا کہ نہ ماں آئی حس ہست نہ شعور و نہ ارادہ ۔ لامحالہ آکتام دگہ چیز اِیت کہ آ معلوم نہ بیت بلے ماں دنیاءُ ھمائی ءِ عمل دخل اِنت گڑا ہما ذات ءُ اللہ پرچا مکشیں ۔ کہ ھمائی وجود و عمل، دخل علی الاطلاق بوگ چہ فطری دلیلاں و عقلی و نقلی رھبنداں ثابت بوتگ ۔ و زمانہ ءِ سرو چیر و شپ و روچ ءِ ادلی بدلی کنگ ماں ھمائی دست ءُ انت بہ ہمے معناءُ ماں حدیث ءُ پیش دارگ بوتگ کہ دھر اللہ اِنت آئرا بدگوشگ نہ لوٹیت چیا کہ وھدے مردم دھر ءُ را بدگوشیت تو بیہمے نیت ءُ گوشیت کہ دھر ءِ حوادث گوں اللہ ءِ ارادہ و مشیت ءُ وابستہ اَنت نو گڑا چہ دھر ءِ بد گوشگ ءُ درحقیقت ءُ بہ اللہ ءِ جناب ءِ گستاخی بیت اعاذنا اللہ منہ ۔ ف۶ لیعنی وہدے قرآن ءِ آیات یا بعث بعدالموت ءِ دلیلاں آئرا اشکنائینگ بنت تو گوشیت کہ من ہچ دلیل ءُ قبول نہ کناں بس اگر تو ماں وتی دعوی ءُ راست گوشے تو مئے مرتگیں پت و پیرکان ءُ زندگ بکن و پیش بدار پدا ما قبول کنیں کہ بیشک چہ مرک ءِ پد زندگ بوگ برحق اِنت

ف۷ لیعنی ہرکس ءُ یک برے زندہ کت پدا گشتی پرائی چوں مشکل اِنت کہ دوبارہ زندہ کنان کُلّان ءُ یک جاہ بکنت ۔ ف۸ آروچ ءُ ذلیل و وار بوان ءِ معلوم دار بیت کہ اشاں چون کائی رد کپتگنت ۔ ف۹ لیعنی چہ ترس و لرز ءُ ۔ ف۱۰ لیعنی اعمالنامہ ءِ طرف ءُ توار جنگ بیت کہ بیارات وتی اعمال نامہ ءِ روءُ وتی حساب ءُ بدے اِت ۔ مروچی ہرکس ءُ آئی ءِ بدلہ رسیت کہ آئی ءُ ماں دنیا کٹ کتگت ۔ ۱۲

كِتٰبُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ۭ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝۲۹

مئے دفتر کہ حقیقت ءَ بیان کنت شمے سرا بہ راستی ءَ ف۱ بیشک ما نبشتہ کنیں ہرچیکہ شما کت گت ف۲

فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِيْ رَحْمَتِهٖ ۭ

گڑا ھاکاں کہ ایمان اِش آرت و نیکیں کارِش کُت گڑا داخل کنت آیان ءَ ربِ آیانی ماں وتی رحمت ءَ

ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِيْنُ ۝۳۰ وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۣ اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى

ھمیش اِنت کامیابی ظاہریں ف۳ و لیکن ھاکاں کہ کفرِش اختیار کت آیا وانگ نہ بوتنت منی آیات

عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ۝۳۱ وَاِذَا قِيْلَ اِنَّ وَعْدَ

شمے سرا، گڑا شما تکبر کت و بوتت شما گنہ گاریں قوم ف۴ و وھدے گوشگ بیت بیشک وعدہ

اللّٰهِ حَقٌّ وَّالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيْهَا قُلْتُمْ مَّا نَدْرِيْ مَا السَّاعَةُ ۙ اِنْ نَّظُنُّ

خداءِ برحق اِنت و ماں قیامت ءَ ہچ شکے نیست شما گوشتگت ما نزانیں قیامت چی یے ما گمان نکنیں آیرا

اِلَّا ظَنًّا وَّمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِيْنَ ۝۳۲ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّاٰتُ مَا عَمِلُوْا وَحَاقَ بِهِمْ

مگر خیالی گمانے و نئیں ما یقین کنوک ف۵ و ظاہر بیت پہ آیاں بدی آیانی کارانی و چپ چاگرد کنت آیاں ءَ

مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ۝۳۳ وَقِيْلَ الْيَوْمَ نَنْسٰىكُمْ كَمَا نَسِيْتُمْ لِقَاۗءَ يَوْمِكُمْ

وبال ھما چیزءِ کہ آئی کلاکِ اِش گیتگت ف۶ و گوشگ بیت مروچی ما شموشیں شمارا ہنچوش کہ شموشت شما ملاقات ءَ وتی

هٰذَا وَمَاْوٰىكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ۝۳۴ ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ

مروچیگیں اِے روچ ءِ ف۷ و جاگہ شمے دوزخ انت و نیست پہ شما ہچ مددگارے ۔ اے پمیشکا کہ شما گپتگت

اٰيٰتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَّغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُوْنَ مِنْهَا وَلَا هُمْ

خداءِ آیتان ءَ کلاگ و فریب دات شمارا دنیاءِ زندءَ ف۸ گڑا مروچی درکنگ نبنت آیاں چراہی و نہ چہ اِشاں

يُسْتَعْتَبُوْنَ ۝۳۵ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝۳۶

توبہ طلب کنگ بیت ف۹ گڑا پہ خدا اِنت توسیپ کہ آسمانانی و زمین ءِ رب انت، رب اِنت کل عالم ءِ

وَلَهُ الْكِبْرِيَاۗءُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۠ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝۳۷

و پہ ھما اِنت مزنی ماں آسماناں و ماں زمین ءَ و ھما اِنت زبردست حکمتانی واجہ ف۱۰

ع ۴ / ۱۱

ف۱ یعنی شما ہرچ کارے کتگت اِے اعمال نامہ راست راست ءَ آئرا ظاہر کنوک اِنت ۔ ف۲ یعنی بہ مئے علم ءَ ہمک چیز چہ ازل ءَ انت ۔ مگر دستور ءِ ہر دا مئے فرشتہ بہ نبیسگ ءِ مقرر انتت ہمایانی نبشتہ کتگیں دفتر مروچی شمے دیما حاضر اِنت ۔ ف۳ یعنی ماں جنت ءَ کہ اودا اعلائیں درجہ ءِ رحمت و ہمک رنگ ءِ مہربانیان بنت ۔ ف۴ یعنی چہ مئے جانب ءَ پنت و وعظ و سرزنش و اِتمام حجت ءِ ہر داہچ قسمیں کوتاہی ظاہر نہ بوتگ ۔ بلے بیا بچار اِت کہ اینکر جہد و کوششانی بعد ہم شمے مغروری ءِ گردن نہ جُکت ۔ آخر کار ریچانیں مجرم جوڑ بوتت یا "وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ" ءِ مطلب چوش گرگ بہ بیت کہ شما چہ شرعات ءَ وتی پیشگ ءَ جرائم کنوک اِت ۔

ف۵ یعنی ما نزانیں کہ قیامت چونیں ۔ شما بہ ہر داب ءَ قیامت ءَ عجب عجب احوالاں بیان کن اِت ما بہ ہچ ڈول ءَ پہ اِشاں یقین کُت نہ کنیں ۔ ہنچوش چہ اشکتگیں گپ و تراناں کمیں سُستیں امکان و کوراسکیں خیال برے برے ماں دل ءَ بئیت آدگہ گپ ایت ۔ ف۶ یعنی وہدے قیامت برپا بیت اِشانی تمام بدکاریاں و آیانی نتیجہاں دیما کاینت و عذاب وغیرہ ءِ ہم ترا پانی ہر دا اِشاں ہرچ کلاگ و مسخرہ ئے کتگت آوت ھیتانی چک ءَ کپیت ف۷ یعنی ماں دنیاءَ مروچیگیں روچ توپہکہ چہ دل ءَ کُشتگ و شموشتگتے ۔ مروچی ما ہم ترارا شموشان ءَ گوں مہربانی ءَ یا دنہ کنیں پہ مدامیگی ہما داب ءَ ماترا راماں عذاب ءَ یل دئیں ۔ ہچوشکہ تو وتارا ماں دنیاءِ عیش و عشرتاں گرفتار کنان ءَ چہ مئے یاد ءَ غافل بوتگتے ۔ ف۸ یعنی ماں دنیاءِ لذتاں سر و جیر بوان ءَ کدی چوش ہم خیال نہ کت کہ مارا چیرے دنیا ءَ لڈّگی اِنت و خداءِ روبروءَ حاضری ہم دیگی اِنت ۔ واگں کدی شمارا چیزے خیال ہم اتکگت تو ہمے رنگ ءَ وتی دل ءَ راتسلا دات کہ چوشکہ ما ماں دنیاءَ گوں مسلماناں دیم پہ دیم ایں ۔ اودا ہم ما بہ ہمے داب ءَ چرایاں گیش بئیں ۔

ف۹ یعنی نہ آیاں چہ دوزخ ءَ در کنگ بنت نہ آیان ءَ چُشیں موہے دیگ بیت کہ آیاں نوں خداءَ راضی کنگ ءِ جُہد ءَ بکننت ۔

ف۱۰ بایدءِ انت کہ مردم بہ خداءِ طرف ءَ دلگوش ءَ گور بکننت ، ھمائیءِ احسانات و دادانی قدر ءَ بکننت ، بہ ھمائیءِ شون داتگیں رھبندءَ گام گیجوک بہ بیت ، کلاّن ءَ ترک دیان ءَ بہ ھمائیءِ وشنودی ءِ حاصل کنگ ءَ جُہد بکننت و بہ ھمائیءِ بزرگی و عظمت ءِ دیما مدام بہ وتی اختیار ءَ اطاعت گزار و فرمانبردار بہ بیت ۔ گاہے سرکشی و مغروری ءَ ماں دل ءَ جاگاہ مدنت ۔ ماں حدیثِ قدسی ءَ ہست الكبرياء ردائى والعظمة ازارى فمن نازعنى واحدا منهما قذفته فى النار (کبریا منی چادر اِنت و عظمت منی لانگ بند انت پمیشکا ہرکس مرے دوئیناں چہ ماں کتام یکے ءَ گوں من رگر و چیل کنت من آئرا چست کناں ماں آس ءَ جگل دیاں ۔ اللّٰهم اجعلنا مطيعين لامرك وجنّبنا غضبك وقنا عذاب النار .

سُوْرَةُ الْاَحْقَافِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسٌ وَّثَلٰثُوْنَ اٰيَةً وَّاَرْبَعُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ احقاف مکہ ءَ نازل بوت و اِے سی و پنچ آیات و چار رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبہریں رحم کنوکے

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا

اے کتاب نازل کنگ بوتگ چہ خداءِ نیمگ ءَ کہ آ زبردست، حکمتانی خداوندنت۔ نہ کت پیدا ما

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ وَ

آسمانان ءَ و زمین ءَ و ہرچیکہ اِشانی میانجی ءَ انت ابید چہ راستی و مدّت ءِ مقرریں ف۱ و

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَمَّآ اُنْذِرُوْا مُعْرِضُوْنَ ﴿٣﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ مَّا تَدْعُوْنَ

کافر چہ ہر چیزءِ کہ ترسینگ بنت دیم ءَ ترینت ف۲۔ تو بگوش! شرّ بچارِ ہر چیزءِ کہ شما توار پہ جن اِنت

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَرُوْنِيْ مَاذَا خَلَقُوْا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ

ابید چہ خدا، پیش بدار اِت من ءَ را آیاں چے پیداکت چہ زمین ءَ یا اِشاں شریدار انت

فِي السَّمٰوٰتِ ؕ اِيْتُوْنِيْ بِكِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ هٰذَآ اَوْ اَثٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ اِنْ

ماں آسماناں، ف۳ بیار اِت منی گورءَ کتابے چہ پیشی ءِ پیش ءِ یا نقش و پدے چہ علم ءَ اگں

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٤﴾ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَّدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ

شما راست گوشوک اِت ف۴ وکئے اِنت زیات ترگمراہ چہ ہماکسءَ کہ توار پرکن اِت ابید چہ خداءَ ہنچیں

لَّا يَسْتَجِيْبُ لَهٗٓ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَآئِهِمْ غٰفِلُوْنَ ﴿٥﴾ وَ

کسیا کہ آ توارءِ جواب ءَ نہ دنت داں روچ قیامت ءَ و آیاں سہی نہ انت چہ آیانی تواراں ف۵ و

اِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَهُمْ اَعْدَآءً وَّكَانُوْا بِعِبَادَتِهِمْ كٰفِرِيْنَ ﴿٦﴾ وَاِذَا

و وھدیکہ مُچ بنت مردم آ بنت دشمن پہ آیاں و بہ آیانی عبادت ءَ انکار کننت ف۶ و وہدیکہ

تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا بَيِّنٰتٍ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۙ هٰذَا

وانگ بنت پہ آیاں مئے آیات سر ظاہریں، گوشنت کافر حقیں خبرءِ بابت ءَ وھدیکہ سر بوت پہ آیاں، اِے

ف۱ یعنی آسمان و زمین و اِے کلّیں گارگاہ اللہ تعالٰی ءَ بیکار جوڑ نہ کتگ پہ کتام خاصیں غرض و مقصدے ءَ پیدا کتگ کہ آداں یک مقرریں مدّتے ءَ و قرارگیپتگیں عدہ ئے ہے داب ءَ بیت تا آنکہ اشی ءِ آخر (نتیجہ) پیداور بہ بیت ہمائی ءَ آخرت گوشنت۔

ف۲ یعنی چہ بدیں انجام ءَ نہ ترسنت و آخرت ءِ تیاری ءِ گلائیش نہ انت و ھدے آخرت ءِ گپ اِشانی گوش ءَ کیت، چہ یک گوشے ءَ اشکننت و چہ ددمی ءَ آ را درکننت۔

ف۳ یعنی خداوند قدوس ءَ تو آسمان زمین و کل مخلوقات جوڑ کتت آیا گوں راستیں دل ءَ گوشت کن اِت کہ زمین ءِ کتام چُنڈے یا آسمان ءِ کتام حصّہ ئے دگہ یک کسے ءَ ہم جوڑ کتگ یا جوڑ کننت، پدا آیان ءَ گوں خدا بلکیں چہ آئی ءَ زیات تر چیا توار پہ جنگ بنت۔

ف۴ یعنی اگر ما وتی دعویٰ شرک ءَ و تا را راست فہم اِت تو کتام یک آسمانی کتاب ءِ سندے بیار اِت یا چہ ہنچیں علمی اصول ءَ ثابت بکن اِت کہ آ عقلاءِ نزدیک ءَ مسلّم انت و پیداک اِنت۔ آ چیزے ءِ سر کہ کتام نقلی یا عقلی دلیلے مبیت آ فرآ غرا چون کائی قبول کنگ بہ بیت۔ ف۵ یعنی چہ ریشی ءِ مستریں بیہودگی و گمراہی چے بیت کہ خداءَ بلہ کنان ءَ یک ھنچیں بے جان یا بے اختیاریں مخلوقے ءِ پہ وتی حاجتانی پورہ کنگ ءَ توار پہ جز اِت کہ آ چہ وتی جندءِ اختیارءَ کسے ءِ توارءَ دلگوش گور کت مکنت، بلکیں اِے ہم لازم نہ اِنت کہ آیاں توار پہ جنگ ءِ حال معلوم بہ بیت۔ سنگ ءِ بتان ءَ انگار کن اِت فرشتہ و پیغمبر ہم ہماخبرءِ اشکنگ نہ تونت و ہماکارءِ کنگ نہ تونت کہ آئی ءِ اجازت و قدرت چہ حق تعالیٰ ءِ طرف ءَ عطا بوتگ۔ ف۶ یعنی ماں محشرءَ وہدیکہ امداد و دزگیری ءِ زیات حاجت کیبت اِے تزکاریں معبود وتی عابدانی مددءَ چون کُت کننت البت اِشانی دشمن بوان بہ اشانی مقابل ءَ لانک بندنت و سکّیں بیزاری و شزاری ءِ اظہار کننت بلکیں چوش گوشنت کہ مَا كَانُوْٓا اِيَّانَا يَعْبُدُوْنَ (قصص رکوع ۷) اِے مردماں مئے پرستش گا ہے ہم نہ کتگ۔ آساعت ءَ وت فکر بکن اِت کہ آ ساعت ءَ مردم چینکر حسرت و افسوس کننت ١٢

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

سِحۡرٌ مُّبِيۡنٌ ۝ اَمۡ يَقُوۡلُوۡنَ افۡتَرٰٮهُ ؕ قُلۡ اِنِ افۡتَرَيۡتُهٗ فَلَا تَمۡلِكُوۡنَ

جادوے ظاہر ریں ؑ ایاآیاں گوشنت کہ شما وت آئرا جوڑ کتگ ف۲ تو بگوش اگں من اشی جوڑ کتگ گڑا او ھند ؤ نیت شما

لِىۡ مِنَ اللّٰهِ شَيۡـئًا ؕ هُوَ اَعۡلَمُ بِمَا تُفِيۡضُوۡنَ فِيۡهِ ؕ كَفٰى بِهٖ شَهِيۡدًا ۢ

پہ من چہ خداءِ گورءَ ھچ ف۳ آ زیات تر زانت شمے سر جیڑانءَ قرآنءِ بارہءَ ۔ بس اِنت خدا پہ گواہیءَ

بَيۡنِىۡ وَبَيۡنَكُمۡ ؕ وَهُوَ الۡغَفُوۡرُ الرَّحِيۡمُ ۝ قُلۡ مَا كُنۡتُ بِدۡعًا مِّنَ

منی و شمے میانجیءَ ف۴ و ھما اِنت بخشوک ، مہربان ف۵ تو بگوش کہ من نہاں نوک آتکگیں چہ

الرُّسُلِ وَمَاۤ اَدۡرِىۡ مَا يُفۡعَلُ بِىۡ وَلَا بِكُمۡ ؕ اِنۡ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوۡحٰٓى اِلَىَّ

پیغمبراں ف٦ و نہ منءَ معلوم اِنت کہ چے کنگ بیت گوں منؑ گوں شما ، نہ کناں من ندگیری مگر ہما چیزءِ کہ وحی کنگ بیت منی نیمگءَ

وَمَاۤ اَنَا اِلَّا نَذِيۡرٌ مُّبِيۡنٌ ۝ قُلۡ اَرَءَيۡتُمۡ اِنۡ كَانَ مِنۡ عِنۡدِ اللّٰهِ وَ

و نہاں من مگر ترسینوکے سرظاھریں ۔ ف٧ تو بگوش آیا گندِ اِت شما اگں بہ بیت قرآن چہ خداءِ جانبءَ و

كَفَرۡتُمۡ بِهٖ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۡۢ بَنِىۡۤ اِسۡرَآءِيۡلَ عَلٰى مِثۡلِهٖ فَاٰمَنَ

منکر بہ بئے بہ آئیءَ و شاھدی دات چہ بنی اسرائیلءَ یک شاھدے ءَ یک ہمے پمیں کتابےءِ پدا ایمانی آورت

وَاسۡتَكۡبَرۡتُمۡ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهۡدِى الۡقَوۡمَ الظّٰلِمِيۡنَ ۝ وَقَالَ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا

و شما سرکشی کت ۔ بیشک اللہ راہ سوج نہ دنت گمراھیں مردمانءَ ف۸ و گوشت کافراں

لِلَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا لَوۡ كَانَ خَيۡرًا مَّا سَبَقُوۡنَاۤ اِلَيۡهِ ؕ وَاِذۡ لَمۡ يَهۡتَدُوۡا بِهٖ

پہ ایمان داراں اگں اِے دین ہوتیں بہتر اِشاں پیش نہ کپتگنت چہ ما برآئی نیمگءَ ف۹ و وہدیکہ نہ رستگ آیاں ءَ ہدایت برآئی

فَسَيَقُوۡلُوۡنَ هٰذَاۤ اِفۡكٌ قَدِيۡمٌ ۝ وَمِنۡ قَبۡلِهٖ كِتٰبُ مُوۡسٰٓى اِمَامًا وَّرَحۡمَةً ؕ

گڑا گوشنت اے دروغے کوھنیں ف١٠ و چہ آئیءِ پیش موسٰیءِ کتاب اِنت کہ آرہبر و رحمت اِنت

وَهٰذَا كِتٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنۡذِرَ الَّذِيۡنَ ظَلَمُوۡا ۖ وَبُشۡرٰى

و اِے کتاب ہستنت باور دارو ک ف١١ ماں عربی زبانءَ تاکہ بترسینیت ہمایاں ءَ کہ ظلمش کرتگ و مژدہ دیوکنت

لِلۡمُحۡسِنِيۡنَ ۝ اِنَّ الَّذِيۡنَ قَالُوۡا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسۡتَقَامُوۡا فَلَا خَوۡفٌ

پہ نکوکاراں ۔ بیشک ھماکاں کہ گوشت اللہ مئے رب اِنت پدا ثابت قدم بوتنت گڑا نہ اِنت ترس

ف۱ یعنی اِے مردمانءَ نی الحال وتی انجامءِ فکر نیست و نہ کتام کسےءِ نصیحت و فہائشءِ سرا دلگوش گورکنت بلکیں وھدے اِشانی دیما قرآنءِ آیات وانگ بنت تو آئرا جادو قرار دیانءَ چہ وتی سرا ٹگلینگءِ جہدءَ کننت ۔ ف۲ یعنی جادو قرار دیگءَ چہ زیات خراب و بدتر آیانی اِے دعویٰ اِنت کہ ایرے قرآن تو جوڑ کتگ و آورتگ ۔ و دروغءِ طوفان بہ خداءِ طرفءَ نسبت دئے العیاذ باللہ ف۳ یعنی خداءِ سرا دروغ بندگ مستریں گناہ اِنت ۔ اگر بندخیرءَ من چشیں دلیری ئے ہم بکناں تو چوش بگوش کہ من پہ زانت وتارا اللہءِ غضب و ہیآئیءِ ترندیں سزاءَ پیش کنگایاں ۔ شر خیال بکن کہ ہر شخصے ماں وتی تمام زندھاتیءَ بندھانی سرا دروغ مبندیت و چہ ادنی ادنیٰ ہیں معاملہءَ چہ خداءِ ترسءَ بلرزیت ، آیا آ مفت ناحقءَ بنداںءَ بہ اللہءِ سرا دروغءِ طوفان بنداںءَ وتی جندءَ چہ چوشیں مستریں آفت و مصیبتءَ گرفتار بکنت کہ چراییءَ رستگار کنوکیں و پناہ دیوکیں طاقت ماں دنیاءَ موجود نہ اِنت اگر من دروغ راست جوڑ کناںءَ بند خیرءَ ترا راوتی تابع بکناں تو گڑا زاناں تو چہ خداءِ قہر و غضبءَ کہ آ بہ دروغیں نبوتءِ دعویٰ دارانءِ سرا کپیت منا را رستگار کنگ تونے ۔ و وہدے اللہ پاک منا را تاوانے دیگ بلوٹیت تو منا را نفعے دات کت کنئے ؟ آخر من وتی عمرءِ چہل سال ماں شمے میانجیءَ گوازینتگ چہ منی احوالاں و زندھاتیءِ کاراں شما اینکر الّمءَ زانِ اِت کہ من اینکر بے خوف و بے غرضی ظاہر کنوک نہاں و نہ چوشیں بے عقلیں مردے آں کہ لھتیں انساناں وش کناں خداوند کریمءَ چہ وتا نا رضا بکناں ۔ بہرحالءَ اگر من دروغ بند و افترا کنوکے آں ، تو آئیءِ وبال منی جکتءَ کپیت

ف۴ یعنی ہر قصہ دکارے شما شروع کتگ اللہ چہ آئیءِ شریءَ معلومدار انت ، ہمیشکا ناھودگیں و بیکاریں گپاں ءَ یل کناں وتی عاقبتءِ فکر و غمءَ بور اِت اگر خداءِ راستیں رسولءَ دروغ بند و تنگڑیں انسانے قرار دئے اِت تو گڑا اشرزانِ اِت کہ آئیءِ انجام چون بیت چہ خداءَ نہ منی و نہ شمے کتام خبرے پوشیدہ اِنت آوتی راستیں و احاطہ کنوکیں علمءِ برکتءَ گوں ھرکسءَ معاملہ کنت من ہمائیءَ وتی و شمے میانجیءَ گواہ قرار دیاں آ وت چہ وتی قول و فعلءَ پیش داروک انت و آئندہ ہم پیش داریت کہ کتام کس بہ حقءِ سرا انت و کتام کس دروغ بندوک انت و آئندہ ہم پیشداروک یا وت گڑیں خبراں اظہار کنوک انت ۔ ف۵ یعنی ہنوں ہم وتی دستاں بجل اِت تو شما بخشگ بیئے اِت و اشیءَ ہم ہمائی بردباری و مہربانی بزان اِت کہ باوجود شمے جرم و گناہانءَ زانت و کامل قدرت داریت شما را فوراً ہلاک و برباد نہ کنت ف٦ یعنی چہ منی حیرانی اشکنگءَ شما پرچا اینکر ستانءَ وتا دور دور جیگل دئیت ؟ من گورشما کتام یک نوکیں عجبیں چیزے بیاورتگ ، چہ من ساری ہم ماں دنیاءَ رسول و پیغمبر آیان بوتگنت ھماگپءَ من ہم کناں کہ اِے کل رسولانءَ دیرا منا را خداوند کریمءَ وتی رسول جوڑ کنانءَ دیم داتگ کہ آئیءِ خیر پیشی رسولاں ہم داتگ ۔ چرے حسابءَ ہم یک نوکیں گپّے نہ بوت بلکیں بازکوھنیں بشارتءِ مصداق بہ شمے دیما روجی موجود اِنت گڑا ابارین کجا ارڈ و جنجال شمے دیما آیگا نت کہ شما منا پیغمبر قبول نہ کن اِت

ف٧ یعنی من اِے خبرءِ غرضءَ نداراں کہ منی کارءِ گڈی انجام چے بیت گوں من اللہ پاک چے معاملہ کنت و بارنیں گوں شما چون کنت و نہ من اِے ساعتءَ سرجمیں تفصیل وتی یا شمے انجامءِ بابتءَ گوشت کناں کہ ماں دنیا و آخرتءَ چونیں چونیں صورت دیما کاینت ۔ البت من یک خبرے کناں کہ منی کار ایوک خداوندی وحیءِ رندگیری و خداوندی حکمءِ فرماں برداری کنگ و کفر و عصیانءِ سکیں خطرناکیں انجامءَ چہ شتریءَ گیشں و گیوار کنانءَ مخلوقءَ سر پدی دیگ اِنت ۔ دیم ترءَ ماں دنیا یا آخرتءَ گوں من و گوں شما چونیں احوال پیش کیت آئیءِ تفصیلءِ بابتءَ اِے ساعتءَ من ہچ گوشت نہ کناں و نہ مرے بحثءَ کپگءَ چہ من غرض داراں منی کار چہ نتیجہءَ بے تعلق بوانءَ وتی واجہءِ حکمانی رندگیری اِنت و بس ۔ ف۸ ماں آزمانگءَ عربءِ جاھل و مشرکاں چہ بنی اسرائیلءِ علم و زانتءَ متاثر اتنت ۔ وہدے

واجہ پیغمبرءِ نبوت ءِ شور جیست بوت تو مشرکاں لوٹ اِت کہ باریں بنی اسرائیل واجہ پیغمبرءِ بابت ءَ چونیں خیالات دارنت اِشانی مقصد ھمیش اَت کہ اِے مردماں پیغمبرءَ دروغ بندبگوشنت ۔ تو جیت کنگ ءِ رداماداجرے دست بکپیت کہ بجار اِت کہ عالم وزانت کاریں اہل کتاب ہم اِے پیغمبرءِ گپان ءَ دروغ گوشگا ئنت مگرماں اِے مقصدءَ مشرکاں مدام نامراد بوتگنت خداتعالیٰ ءَ چہ ہے بنی اسرائیل ءِ زباناں واجہ پیغمبرءِ تصدیق و تائید کنائینت ۔ نہ ایوک ءَ چرے گپ ءَ کہ اِے مردماں چہ قرآن ءَ وتورات ءَ آسمانی کتاب وجو واجہ پیغمبرءِ حضرت موسیٰ پیغمبر گوشتگنتش واِے داب ءَ واجہ ءِ پیغمبری ءِ دعویٰ و قرآن ءِ خداوندی وحی بوگ اِے نوکیں وعجبیں گپے نہ اِنت بلکیں اِے بِرِدا لھتیں یہودی عالماں صریحاً اقرار کت وگواہی داتش کہ بیشک ماں ہمے کتاب ءَ چرے ملک (عرب) ءَ یک عظیم الشانیں رسول وکتاب ءِ آیگ ءِ خبر دیگ بوتگ ۔ واِے

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝١٣ أُولَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ الْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا

آیانی سرا و نہ غمناک بنت ۔ ول ہے جنتی انت مدام ماں آئی ءَ جاہ منند بنت

جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝١٤ وَوَصَّيْنَا الْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَٰنًا

بدلہ انت ہر چیکہ کتگنتش ۔ ول وما حکم کت انسان بہ وتی مات وپتانی نیکی ءِ ول

حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُۥ وَفِصَٰلُهُۥ ثَلَٰثُونَ

مالاپ ءَ چستی کتگ آئی ءَ آئی ءِ ماتءَ پہ تکلیف وایر کت پہ تکلیف ول وآئی ءِ لاپ پُرّی وشیر سِندگ سی

شَهْرًا حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ

ماہ انت ول دانکہ وہدے رسیت وتی جوانی ءَ ووہدے سربوت بہ چہل سال ءَ ول گوشتی اِے منی رب توفیق بدے منءَ

أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ

کہ من شکرءَ بگران تئی نعمت ءِ کہ تو انعام کت منی سرا و منی مات وپتانی سرا واِے کہ من نیکیں

صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ ۖ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ

عمل بکناں راضی ببئے تو چہ آئی وشر بکن پہ من منی اولاداں ۔ من توبہ کت تئی نیمگ ءَ ومناں چہ

الْمُسْلِمِينَ ۝١٥ أُولَٰٓئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ

حکم برداراں ول اِے ھما مردم انت کہ ما قبول کنیں چہ آیاں شرتریں کار کہ آیاں کتنت وسرگوزیں

عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَٰبِ الْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِى كَانُوا

چہ اِشانی بدیاں ماں جنت ءِ مردماں ۔ اِے ہما راستیں وعدہ ءِ روءَ اِنت کہ گوں آیاں

يُوعَدُونَ ۝١٦ وَالَّذِى قَالَ لِوَٰلِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَآ أَتَعِدَانِنِىٓ أَنْ أُخْرَجَ

کنگ بوتگت ول وہر کس ءَ گوشت وتی مات پتءَ اوہ پہ شمے سرا ول آیا وعدہ دیئت منءَ ایکہ من درکنگ باں چہ قبرءَ

وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِن قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ ءَامِنْ

وبتحقیق گوستگنت بازیں جماعت چہ من ءَ پیش ول وآہر دوئیں فریاد کننت بدبار ءَ خداءِ اوہ پہ تو ایمان بیار

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝١٧ أُولَٰٓئِكَ

بے شک خداءِ وعدہ برحق اِنت ول پدا گوشیت ، نہ انت اِے مگر نقل پیشی مردمانی ۔ اِے

رسول چو گندگ ءَ ہما معلوم بیت واِے کتاب ہم چو ہما کتاب ءِ ڈول ءَ اِنت کہ آئی ءِ خبر پیش ءَ دیگ بوتگ ۔ یہودی عالمانی اِے گواھیاں درحقیقت ءَ ھما پیشگوئیانی سرا مبنی انت کہ آبازیں تحریف وتبدیلی ءِ باوجود مروچی ہم ماں تورات وغیرہ ءَ موجود بوان وپیداکنت کہ چریشاں ظاھر بیت کہ بنی اسرائیل ءِ چہ کلاں مستریں گواہ (حضرت موسیٰ علیہ السلام) ہزاراں سال ساری ءَ وت داتگ کہ چہ بنی اسرائیل ءِ کس وارثاں وآئی ءِ براتاں (بنی اسماعیل) چو ھمائی مثل ءَ یک رسولے آیوک انت اِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا (المزمل ۔ رکوع ۱) ہمے سبب اَت کہ لھتیں راستیں وحق پرستیں یہودی عالماں مثلاً عبداللہ بن سلام وغیرہ واجہ ءِ چہرہ ءَ گندان ءَ اسلام قبول کت وگوشتش کہ انّ ھذا الوجہ لیس بوجہِ کاذب (اِے چہرہ دروغیں مرد ءِ چہرہ بوت نہ کنت) آیان ءَ قرآن ءِ ڈولیں واضح الاعجاز کتاب ءِ برحق بوگ ءِ گواھی دات ۔ پدا وھدے واجہ موسیٰ علیہ السلام اِے چیزءِ سرا بہ آئی پدرائی ءِ ردا چہ ہزاراں سال پیش ایمان بیاریت یہود ءِ عالماں بر آئی صدق ءِ بارہ ءَ گواھی بدینت لھتیں یہودی احبار زبانی وقلبی شہادت دیان ءَ اسلام ءَ قبول بکننت ۔ بلے سیل کنگی گپ الّش اِنت کہ اِے کلّیں شہادتانی باوجود شماوتی سرکشی ومغروری ءِ سبب ءَ اشی ءَ قبول مکن اِت تو گڈا الّی گپ ایت کہ چریشی ءَ مستریں دگہ ظلم وگناہے بیت کنت وپدا چو شیں ظالم وگناہ گار ءِ نجات ورستگاری ءِ امیت چونکا دارگ بہ بیت ۔

ول یعنی کمزور وبزگیں ٹینگ وغلام مسلمان بنت ۔ اگراِے دین بہتر بوتیں تو بہتریں مردماں آئی ءِ طرف ءَ درکاں بوتینت آیا اِے چیز شرتر بوتیں تو بہ اشی ءِ حال کنگ ءَ مے ڈولیں عقل مند وعزت ودولت خداوندچرے ٹینگ وغلاماں پُشت ءَ منتگنت

ول یعنی چہ عہد قدیم ءَ چینت مردم اِے دابیں گپاں جنان وبیداانت شاید اِے جواب بہ بیت "وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ" "وَمَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ" ءِ

ولا یعنی اِے کوھنیں دروغے نہ اِنت بلکیں باز کوھنیں راست ایت چہ قرآن ءِ نزول ءَ صدانی سال پیش تورات ءَ ہم اصولی تعلیم ہمے داتگت کہ آئی ءِ رندگیری ءَ انبیاء واولیاء کنان ءَ پیداکنت ۔ وآئی ءَ یہ رندءَ آیوکیں نسلاں چہ وتی تعلیمات وبت راتءَ راستی وھدایت ءِ راہ ءَ شون دات ورحمت ءِ دروازگان ءَ پچ کت ۔ نوں کہ قرآن نازل بوت تو آئرا ہم راست ثابت کت ۔ خلاصہ ہمیش اِنت کہ ھر دوئیں کتاباں یک دگرے ءِ تصدیق کننت وہمے احوال اید گہ آسمانی کتابانی ءِ ٹیگنت ۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ول اِے قسم ءِ آیت ماں حٰمٓ السجدۃ بیست چارمی جزء ءَ گوستگ ہمودءِ فوائد چارگ ببنت ۔ ول۲ یعنی بہ وتی نیکین کارانی سبب ءَ چہ حق تعالیٰ ءِ رحمانی برکت ءَ مدام ماں بہشت ءِ جاہ منند بنت ول۳ ماں قرآن ءَ باز جاگہاں اللہ تعالیٰ ءَ گوں وتی حق ءَ مات وپت ءِ حق ءَ بیان فرمائینتگ حقیں موجد تو اللہ پاک ءِ ذات بلے ماں اسبابانی دنیاءَ والدین اولاد ءِ وجود ءِ ظاہری سبب ءِ حق تعالیٰ ءِ ربوبیت ءِ نشان ءِ خاصیں مظہر قرار گرت اِداہم ساری ماں "إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَٰمُوا" ءَ اللہ تعالیٰ ءِ حقوق ءِ ذکر ات نوں

والدین ءِ حقوق پیش داشت ۔ یعنی آسمان ءَ حکم دیگ بوت کہ گوں والدین ءَ خوبیں سلوک بکنت، آیانی تعظیم، محبّت و خدمتگزاری ءَ پروت ءَ سعادت بزانت ۔ دگہ جاہے شون داتگ کہ اگر والدین مشرک ببنت پدا ہم بایدانت کہ ماں دنیاءَ گوں آیاں خوبیں سلوک رواداری بہ بیت ۔ خصوصاً مات ءِ خدمتگزاری کہ چہ چنت وجوہات ءَ آئی حق چہ پت ءِ حق ءَ بالاتر انت ۔ چوش کہ احادیث صحیحہ برشیءَ دلالت کنوکنت ۔ ف۴ یعنی حمل ءَ وھدے چنت ماہ گوزیت تو آئیءِ ثقل (گرانی) محسوس بوگ لگیت ۔ ماں چوشیں جاورءَ و تولد ءِ وقت ءَ مات چونیں چونیں تکالیف ءَ برداشت کنت پدا شیر میچینیت و داں چنت سال آئیءِ ہر ڈول ءَ نگہپانی کنت، وتی راحت و آرام ءَ بہ آئیءِ راحت و آرام ءَ قربان کنت ۔ واجہیں پت ہم داں مزنیں حدّے ءَ ماں اِے تکلیفاں شریدار انت و ورد وراک ءِ ساماناں جریدہ کنت ۔ بیشک اِے تمامیں کاراں چہ فطرت ءِ تقاضاءِ روءَ انجام گرنت مگر ہما فطرت ءِ تقاضا چوش انت کہ اولاد مات پت ءِ شفقت و محبّت ءَ بماریت و آیانی محنت ءِ قدر ءَ ہم بزانت ۔

(تنبیہ) ماں حدیث ءَ مات ءِ خدمتگزاری ءِ سہ مرتبہ حکم کنان ءَ پت ءِ خدمتگزاری ءِ یک مرتبہ ئے حکم فرمائینتگ ۔ عجبیں گپ الّیش اِنت کہ ماں اِے آیت ءَ والدءِ ذکر تیوگ ءَ یک برے ماں لفظ "وَالِدَیْہِ" ءَ بوت و والدہ ءِ ذکر سے براں اتک ۔ یک برے ماں لفظ وَالِدَیْہِ ءَ پدا ماں حَمَلَتْہُ اُمُّہٗ ءَ و سومی براماں وَضَعَتْہُ ءَ ۔ ف۵ شاید اِے اکثر مردمانی عادت ءِ روءَ بیان فرمائینت ۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "چُک اگر قوی بہ بیت تو آئی ماں بیست و یک ماہ ءَ شیر مچگ ءَ یلہ کنت و نُہ ماہ انت حمل ءِ" یا چوش بگوش کہ کم ازکم حمل ءِ مدّت شش ماہ اَنت و ماں دو سال ءَ عموماً چُکّانی شیر مچگ ءَ بندکننت ۔ اِے حساب ءَ کُل سی۳۰ ماہ بوتنت ۔ شیر مچگ ءِ مدت چہ شیءَ زیات بوگ باز قلیل و نادر انت

ف۶ ماں چہل سال ءِ عمرءَ عموماً انسان ءِ عقلی و اخلاقی قوتاں پُختہ بنت ۔ ہمیشکا انبیاء علیہم السلام ءِ بعثت چہ چہل سال ءَ پیش نہ بوتگت ۔

ف۷ یعنی سعادت مندیں مردم ءِ کار انت کہ ہرچ احسانات اللہ تعالیٰ ءِ برائی و برائی مات پت ءَ بوتگنت آیانی شکرءَ گرگ و آئندہ نیکیں کار ءِ توفیق چہ خداوند کریم ءَ بلوٹیت و ماں اولاد ءِ حق ءَ ہم نیکی ءِ دعا طلب بکنت ۔ ہر ڈولیں کوتاھی ماں حقوق اللہ یا حقوق العباد ءَ چہ آئیءِ دست ءَ بوتگ چرائی توبہ بکنت چہ تواضع و بندگی ءِ رھبندءَ وتی مخلصانہ عبودیت و فرمان برداری ءِ اعتراف ءَ بکنت

(تنبیہ) ماں صحابہ رضی اللہ عنہم ءَ حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ مزن بختاورے اَت کہ آئی و تی جندءَ آئی مات پت ءَ و آئیءِ اولاد ءَ گوں ایمانءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صحبت ءِ شرف حاصل بوت ۔ ماں صحابہاں چوشیں شرف دگہ ہیچ کس ءَ حاصل نہ بوت ۔

ف۸ یعنی اِے دابیں مردمانی نیکیاں قبول و کمزوریاں معاف بنت و آیانی مقام اللہ ءِ راستیں وعدہ ءِ روءَ ماں جنّت ءَ انت ۔

ف۹ ماں بختاوریں اولاد ءِ مقابلہ ءَ اِے بے ادب، نافرمان و نالائقیں اولاد ءِ ذکر فرمائینت کہ مات پت آئیءَ ایمان ءِ گپّ ءَ سر پدکننت بلے آ سر پد نہ بیت و مزن گستاخانہ انداز ءَ گپ جنان ءَ آیان ءَ آزار دنت

ف۱۰ یعنی چہ مرگ ءَ پد دوبارہ زندگ بوگ ءِ بیم تراپاں من نہ ترساں، بیل کن اِت کہ چہ من ءَ پیش چنکر قوم و جماعت گوستگنت چرایاں یک کسے ءِ ہم دوبارہ زندگ بوان ءَ واتر کت ؟ آدگہ گپّ ایت کہ مردم چوشیں گپّاں مدام اشکنان ءَ پیداک انت مگر داں روچ مروچی اِے بابت ءَ تحقیق نہ بوتگ ۔ گڑا من چونکا ئی اعتبار بکناں ۔

ف۱۱ یعنی آئی ءِ گستاخیانی سرا یک نیمگے چہ اللہ پاک ءَ فریاد کننت و دعا لوٹنت کہ اِے چُک ءَ حق ءِ قبول کنگ ءِ توفیق برسیت و دومی نیمگ ءَ آئرا سرپدکننت کہ ادبے بخت، تراویل بگرات اھنوں توبہ بکن، یاد بکن کہ اللہ ءِ وعدہ برحق انت ۔ بعث بعد الموت ءِ ہرچ خبرے آئیءَ داتگ الّم ءَ بہ وتی وھد ءِ سرا تمام بنت آ ساعت ءَ مروچیگیں ترئ انکار ترا رنگ پیش داریت ۔

ف۱۲ یعنی چوشیں قصہ ئں باز اشکتگ ۔ کُوھنیں وھد ءِ قصھاں ہے داب ءَ مشہور بنت و حقیقت ءَ آیانی مصداق ہیچ نیست ۔

الَّذِيْنَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِيْٓ اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ

هما مردم انت کہ ثابت بوت آیانی سرا عذاب ءِ وعدہ گوں تما میں امتاں کہ گوستگنت چہ آیاں پیش چہ

الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا خٰسِرِيْنَ ۝۱۸ وَلِكُلٍّ دَرَجٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوْا ۚ وَ

جنّاں و انساناں ف۱ بہ تحقیق آیاں انت تاوان بار ف۲ و بہ ہریکے ءَ درجہ انت وتی عملانی روءَ ف۳ و

لِيُوَفِّيَهُمْ اَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ۝۱۹ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

تاکہ اللہ بہ تمامی ءَ بدنت ایشانی عملانی جزاءَ و ایشاں ظلم کنگ نہ بیت ف۴ و ہما روچ ءَ کہ پیش کنگ بنت کافر

عَلَى النَّارِ ؕ اَذْهَبْتُمْ طَيِّبٰتِكُمْ فِيْ حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا ۚ

آس ءِ سرا ابادداتنت شما وتی نعمتانی ماں دنیا ءِ زندءَ و شما فائدہ گپت چہ آیاں ف۵

فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُوْنَ فِي الْاَرْضِ

گڑا مروچی سزا دیگ بیت شمارا ذلت ءِ عذاب، بہ عوض ءَ اِشی ءِ کہ شما گھرتی کتگت ماں سرزمین ءَ

بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُوْنَ ۝۲۰ وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ ؕ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهٗ

بہ ناحق ءَ و بہ اشی کہ شما بدکاری کتگت ف۶ و یاد بکن عاد ءِ برات ءَ ف۷ وہدیکہ ترسینت آئی ءَ وتی قوم

بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖٓ اَلَّا

ماں احقاف ءَ ف۸ و بتحقیق گوستگنت ترسینوک چہ آئی ءِ دیم ءَ و چہ آئی ءِ پُشت ءَ و اِے کہ

تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ ؕ اِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ۝۲۱ قَالُوْٓا

مکن اِت عبادت ابید چہ خداءَ بیشک من ترساں پہ شما مزنیں روچ ءِ عذاب ءَ ف۹ آیاں گوشت

اَجِئْتَنَا لِتَاْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا ۚ فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ

آیا آتکگے تو مئے گورءَ کہ بترینے مارا چہ مئے معبوداں گڑا دیر مکن بیار ہما عذاب ءَ ہرچیکہ تو وعدہ کنے پہ ما اگں تو

الصّٰدِقِيْنَ ۝۲۲ قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ۖ وَاُبَلِّغُكُمْ مَّآ اُرْسِلْتُ بِهٖ

راست گوشے ف۱۰ گوشتی اِشی ءِ علم گوں خدا اِنت ۔ و رسیناں من شمارا ہرچیکہ من دیم دیگ بوتگاں بائی

وَلٰكِنِّيْٓ اَرٰىكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُوْنَ ۝۲۳ فَلَمَّا رَاَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ

لیکن من گنداں شمارا ہنچیں قومے کہ نادانی کن اِت ف۱۱ گڑا وہدیکہ آیاں دیت آئرا ایک جنبرے کہ دیم کنان اِنت

ع ۱۰ / ۲ / ۲

ف۱ "عذاب ءِ گپ" ہما انت لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ (السجدہ۔ رکوع ۱) یعنی چو شکہ بازیں جماعتے ءَ جنّاں و مردمانی چہ ایشاں پیش جہنم ءِ مستحق قرار گپتگنت اِے بے بخت ہم ماں ہمایاں شامل اَنت ۔ ف۲ اللہ تعالیٰ ءَ چہ وتی رحمت ءَ ہاں ہر انسان ءِ دل ءَ فطری رھبندءَ ایمان و سعادت ءِ ہر تخمے کہ تالان کتگت آئرا ہم اے بے بختان ءَ برباد کت چریشی ءَ زیات ترخسارہ و تاوان دگہ چے بیت کنت کہ یک شخصے ماں سوداگری ءِ نفع حاصل کنگ ءِ بدل ءَ وتی بُن مال ءَ چہ وتی احمقی و بے پروائی ءَ ضائع بکنت ف۳ یعنی چہ عملانی تفاوت ءِ سببءَ جنتیانی درجہ باز بنت و ہے داب ءَ دوزخیانی ہم۔ ف۴ نہ کتام نیکی ءِ ثواب کم کنگ بیت و نہ کتام جرم ءِ سزا چہ حدءَ زیات کنگ بیت ف۵ کافر ءِ کتام نیکیں کارءَ ایمان ءِ روح نہ ما نیت تیوگ صورت و قالب نیکی ءِ بیت چوشیں فانی نیکیانی اجر ہم فانی انت کہ ماں ہے زندھاتی ءَ مال، اولاد، حکومت، جاہ درا ہم (صحت)، عزت و شہرت و غیرہ ءِ شکل ءَ دست کپیت ہمشی فرمائینت کہ شما وتی صُوری نیکیانی تام ماں دنیا ءَ گپت و چہ اودءِ لذّتاں وتی بھر گپت ۔ ہرچ عیش و آرامے کہ چہ ایمان آرگ ءَ شمارا ماں آخرت ءَ برستیں آئی بدل ءَ ہم شما ماں دنیاءَ وتی نصیب گپت۔ ہمیشکا نوں ماں آخرت ءِ عیش ءَ شمارا ہچ بہر نہ سیت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت " ھما مرداں کہ آیاں آخرت ءِ لوٹ اِت فقط دنیا ءَ تِش لوٹ اِت آیانی نیکیانی بدلہ آیاں ماں ہے دنیاءَ دست کپیت ۔ ف۶ یعنی مروچی بہ شتے دروغیں مزنی و نافرمانیانی سزاءَ ذلیل و رسوا کنوکیں عذاب دیگ بیت ۔ تیوگ ءَ ہمے کیں چیز پہ شما ادا باقی منتگ ۔ دیم ترا لھتیں زوراکیں و متکبّریں قومانی احوال ءَ بیان فرمائینیت کہ چہ آخرت ءَ پیش ماں دنیاءَ آیانی احوال چون بد بوت ۔ ف۷ یعنی حضرت ہود علیہ السلام کہ آ عاد ءِ قومی برات اَت ف۸ ارض القرآن ءِ مؤلف ماں "بلاد الاحقاف" ءِ چیرءَ نبشتہ کنت : یمامہ، عمّان، بحرین، حضرموت و ماں مغربی یمن ءِ میانجی ءَ ہرچ صحرائے اعظم "الدہنا" یا "ربع خالی" ءِ نام ءَ واقع انت اگرچہ آ آبادی ءِ قابل نہ اِنت بلے آئی ءِ چاریں کنڈاں آبادی ءِ قابل کمیں کمیں زمین موجود انت ۔ خصوصاً ماں ھما علاقہءَ کہ آ چہ حضرموت ءَ نگرداں نجران ءَ تالان اِنت اِے ساعت ءَ آہم آباد نہ اِنت تاہم ماں عہد قدیم ءَ ہے حضرموت و نجران ءِ درمیانی حصہ ءَ "عادِ اِرم" ءِ نامداریں قبیلہ آباد اَت کہ آئرا خداءَ بہ آئی ءِ نافرمانی ءِ پاداشس ءَ نیست و نابود کت وہشت ۔ ف۹ یعنی چہ ہود علیہ السلام ءَ پیش و چہ آئی ءَ پد ہم باز ترسینوک آتکگنت، درستاں ہما گوشت ہرچیکہ واجہ ہود علیہ السلام ءَ گوشتگت یعنی یکتائیں خدا ءِ بندگی ءَ بکن اِت و چہ کفر و معصیت ءِ بدیں انجام ءَ بترس اِت ممکن اِنت ماں عاد ءِ قوم ءَ ہم چہ حضرت ہودءَ ابید دگہ نذیر آتکگنت ۔ واللہ سبحانہ وتعالےٰ اعلم ۔ ف۱۰ یعنی ما وتی پیرکی رھبندءَ یلہ دیوک نئیں اگر تو ماں وتی ہم ترا پانی ردءَ حق ءِ سرائے تو مھتل مبو ہرچے چہ زبانءَ درکنے آئرا بکن و پیش بدار ۔ ف۱۱ یعنی اِے داہیں مطالبہ کنگ شتے نادانی و جاھلی ءِ شون ءَ دیوکنت ۔ من خدا ءِ پیغام آروکاں ہرچ پیغامے بہ منی دمہءَ دیگ بوتگ آئرا من سرکنوکاں چریشی ءَ زیات تر ءِ نہ منا علم ھستنت و نہ من اختیار داراں ۔ اِے علم گوں خدا وت اِنت کہ منکریں قوم کتام وھدءَ سزاءِ حقدار بیت و داں کتام وہرءَ آئرا مہلت دیگ بہ بیت ۔ ۱۲

اَوْدِيَتِهِمْ قَالُوْا هٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۭ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ

آیانی کورانی نیمگ ءَ، آیاں گوشت کہ اے جنبر انت مئے سرا گوار وگنت ف۱ اِنّا، بلکیں اے ہما چیز انت کہ پہ آئی شما اشتاپ

بِهٖ ۭ رِيْحٌ فِيْهَا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۲۴ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍۢ بِاَمْرِ رَبِّهَا فَاَصْبَحُوْا

کتگت گواتے کہ ماں آئی ہست دردناکیں عذاب ف۲ ولگوج کنت ہمک چیزءَ بہ وتی ربءِ حکمءَ گڈا آیاں صبحءَ بیتو بوتنت

لَا يُرٰٓى اِلَّا مَسٰكِنُهُمْ ۭ كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِيْنَ ۲۵ وَلَقَدْ

کہ ہیچ نظرءَ نیاھت ابید چہ آیانی لوگاں ہمے داب ءَ ما سزا دئیں گناہ گاریں مردمانءَ ف۳ وبہ تحقیق

مَكَّنّٰهُمْ فِيْمَآ اِنْ مَّكَّنّٰكُمْ فِيْهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَّاَبْصَارًا وَّ

قدرت داتگت ما آیان بہ ہما چیزاں کہ قدرت نداتگ ما شمارا بہ آیاں ف۴ و جوڑ کت ما پہ قوم عادءَ گوش و چم و

اَفْـــِٕدَةً ڮ فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ اَبْصَارُهُمْ وَلَآ اَفْـــِٕدَتُهُمْ

دل۔ گڈا کار ندات پہ آیاں آیانی گوشاں ونہ آیانی چماں ونہ آیانی دلاں

مِّنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوْا يَجْحَدُوْنَ ۙ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ

ہیچ چیزے ف۵ پر چاکہ آیاں منکر بوتگتنت بہ اللہءِ آیاتاں ولمبت آیانی سرا ہر چیکہ آیاں

يَسْتَهْزِءُوْنَ ۲۶ۧ وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيٰتِ

کلاگ گپتگت ف۶ وبہ تحقیق ہلاک کُت ما ہر چیکہ شمے کرّ وگورءَ میتگنت ف۷ وقسم قسمءَ ما پیشداشت وتی قدرتءِ نشانیاں

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ۲۷ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ

تاکہ آرجوع بکننت ف۸ گڈا پرچا مدد ندات آیانءَ ھاکساں کہ گپتنش معبود ابید

اللّٰهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةً ۭ بَلْ ضَلُّوْا عَنْهُمْ ۚ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوْا

چہ خدا نزیکیءَ خداءِ لوٹانءَ ف۹ بلکیں گار بوتنت چہ آیاں ف۱۰ اے دروغت آیانی وہر چیکہ جوڑ وتی دلءَ

يَفْتَرُوْنَ ۲۸ وَاِذْ صَرَفْنَآ اِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُوْنَ الْقُرْاٰنَ ۚ

تراشتگتش ف۱۱ ویاد بگر وھدیکہ ما دلگوش کنائینت تئی نیمگءَ لھتے نفر چہ جناں کہ اشکنتش قرآنءَ

فَلَمَّا حَضَرُوْهُ قَالُوْٓا اَنْصِتُوْا ۚ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ

گڈا وھدیکہ حاضر بوتنت اودا گوشتنش خاموش ببیت۔ گڈا وہدے ہلاس بوت پتر تنت وتی قومءِ نیمگءَ

ف۱ یعنی چہ دیما جبرانءَ دیستنتش کہ بالا چیست بوان اتنت ہمے گمانش کت کہ تمام کور وجوچہ آپءَ پُر بنت۔ گوشتش کہ سیاہ وبزیں جبراں بالا انت نوں مئے کار شر بنت آوھدءَ بازیں خشک سالیءِ سببءَ آپ سک بازبکار ات۔ ف۲ یعنی اے گوار وکیں جبر نہ انت بلکیں خداوندی عذابءِ طوفان انت کہ پرائیءَ شما مزن اشتاپ کنگا اتت۔ ف۳ ہفت شپ وھشت روچ رندا رند گوات ءِ ہما زوراکیں طوفانءَ کش اِت کہ آئیءَ دیما درخت۔ انسان وجانورانی حقیقت چہ کاہءِ ولاڑءَ زیات ترنہ ات۔ ہمک چیز گواتءَ چہ ہنڈالءَ کشّ اِت وجنگل دات وجاریں کنڈراں تباھی نازل بوت آخر لوگانی ڈمبءَ چہ بغیر دگہ چیز نظر نیاتکگت۔ دیستو! اللہ پاکءِ مجرمانی احوال اِے ڈول بیت۔ باید انت کہ اِے داستانانءَ اشکنانءَ بہ ہوشءَ بیا اِت واگرنہ شمے احوال ہم ہمے داب بوت کنت۔ ف۴ یعنی مال واولاد وراج وجسمانی طاقت کہ آیانءَ دیگ بوتگت چرایاں آدابءِ ہیچ چیز بہ شما دیگ نہ بوتگ مگر وھدے عذاب سر بوت چہ اِشاں ہچ چیزءَ دردنہ وارت۔ گڈا اباریں شما بہ کتام جبرءِ سراغرورناکی بیش دار اِت۔ ف۵ یعنی پہ نصیحتءِ اشکنگءَ گوش وپہ قدرتءِ نشانیانی چارگءَ چم وپہ سرپدیءِ ردا دل دیگ بوتگتنت بلے چریشاں چیکےءَ ہم کار نہ گیت۔ کور، کرّ وگنگی کنانءَ گوں پیغمبراں مقابل بوتنت آخر انجام چریش بوت کہ بہ اِشانی گورءَ اِے تمام قوتاں موجود اتنت وخداوندی عذابءَ اِشانءَ احاطہ کت۔ کتام یک اندرونی یا بیرونی قوتءَ آئرا دفع کنگ نتون اِت

ف۶ یعنی ہما عذاب کہ اِشاں آئرا پہ کلاگ زُرتگت ہمائی بہ اِشانءِ چکءَ کیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "آیانءَ دل وگوش وچم داتگت، یعنی ماں دنیاوی کاروباراں عقل مند اتنت بلے آیانءَ اِے عقل نہ بوت کہ وتی آخرتءَ ہم جوان بکننت۔

ف۷ یعنی چہ "عاد"ءَ ابید "قوم ثمود" و"قوم لوط" وغیرءِ میتگانءَ ہم ہمے دابءَ تباہ کنگ بوتگنت کہ اِشاں شمے چپ وچاگردءَ قائم اتنت۔ اِے گپ گوں مکہءِ مردماں جنگ بوت۔ چیاکہ ماں سفرءِ دورانءَ اِشاں بہ اِے جاگہاں رد وآکرتگت۔

ف۸ مگر ایفقدر سرپدیءَ بعد ہم اِشاں چہ وتی ناشریں کاراں دست نہ کشّ اِت۔

ف۹ یعنی بہ ھما بتانی بابت کہ شما گوشتگت کہ ما اِشانی بندگیءَ بہ ھمے حسابءَ کنیں کہ اِشاں مارا گوں اللہءَ قریب بکننت وما را مزن شانیں درجہانی دیوک بنت آیاں گڈا بہ چوشیں سکیں وھدءَ پرچا ہچ مدد نہ کت نوں بابداَت کہ شما اشانءَ پہ وتی مدد دیگی توار پر بجتیں۔

ف۱۰ یعنی مروچی آیانی ہچ نام ونشان درا نہ دنہ عذابءِ ساعتءَ آیانءَ توار پر جنگ بیت آخر آیاں کجا شتنت کہ بہ چوشیں سکیءِ وھدءَ ہم ہچ دردنہ ورنت

ف۱۱ یعنی ظاھر بوت کہ بتانءَ خدا جوڑ کنگ وچرایاں امید دارگ پھکہ دروغ ووت گڈیں خبر اتنت۔ دروغءَ یادیرنبیت گڈا آچون راھوار بہ بیت۔

(ربط) ماں بُرزءِ آیتاں انسانءِ سرکشی وغرورناکیءِ داستان اَت دیم ترءَ بہ آئی مقابلءِ جنّانی اطاعت وفرماں برداریءِ احوال بیان بیت تانکہ معلوم بہ بیت کہ ھما قوم کہ بہ وتی تبءِ حسابءَ سک سرکش وغرورناک اَت آئیءِ لھتیں افراد اللہ پاکءِ کلامءَ اشکنانءَ چونکائی موم ونرم بنت

ف۱ چہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بعثت ءِ پیش جنّان ءَ چیزے آسمانی احوال معلوم بوتگنت وھدے کہ پیغمبرءِ سراوحی ءِ نزول شروع بوت توآرِ دقریباً بست وبند بوت دگوں کثرت ءَ شہب ظاہر بوتنت۔ جنّان ءَ وت خیال پیدا بوت کہ الّم ءَ یک نوکیں خبرے بوتگ کہ چیائی ءِ سببءَ آسمانی احوالانی سرا منءِ تیاری بوگا ئنت پہ ھمے پٹ ولوٹ ءَ جنّانی بازیں ٹولیاں (جماعتاں) ماں مشرق ومغربءَ تالاں بوتنت چرایاں یک جماعتے "بطن نخلہ" ءِ نیمگءَ گوست اودا اناگت ئے ھمے ساعتءَ واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فجرءِ نمازءَ وانینگا ئت اللہ تعالیٰ ءَ جنّانی ھمے جماعت ءِ دیم ہانگوتاب دات نانکہ اشاں قرآن ءَ بشکننت قرآن ءِ آوازاشان ءَ بازعجیب، اثر دار وکا دلکش معلوم بوت وآئی عظمت وبزرگی ماں ہمیشانی دل ءَ جاہ منند بوت وت ماں وتا درّا ئینتش کہ خاموش ببیت دگوں بے ترک وتوارءَ اے کلام ءَ گوش بدارات آخر قرآن کریم ءَ ماں اِشانی دل ءَ جاگہ کُت نوں آسرپد بوتنت کہ اِے ہمے نوکیں چیزاِنت کہ آئی ءَ جنّاں چہ آسمانی خبراں دور داشتگت۔ بہرحال ءَ وھدے کہ واجہ نبی چہ قرآن ءِ وانگءَ بعد فارغ بوت اشاں ماں وتی دلاں ایمان ویقین زوران ءَ واتر بوتنت ووتی قوم ءَ راپند ونصیحتش کت آیانی تفصیلی بیان ماں سورۂ جنّ ءَ کیت۔ چہ حدیثاں معلوم بیت کہ اِے مرتبہ واجہ نبی ءَ اِشانی روگ وآیگ واشکنگ واشکنائینگ ءِ حال معلوم نہ بوت یک درختےءَ چہ اللہ پاکءِ اذن ءَ چیزے گونڈیں احوالے واجہ ءَ رادات وتفصیلی احوال چرائی ءَ بعد وحی ءِ ذریعہ معلوم کنائینگ بوت کما قال تعالیٰ : قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ الخ (جن رکوع۱) رندترا باز جنّاں گوں مزنیں حلبے ءَ مسلمان بوتنت وگوں واجہ نبی ءَ ملاقات کنگ وپہ دین ءِ حاصل کنگ ءَ آیانی وفود حاضر بوتنت خفاجی ءَ روایتانی ردا دعویٰ کتگ کہ واجہ ءَ شش رندءَ گوں جنّاں ملاقات کتگ ہمیشکا ماں روایتاں ہرچ اختلافے آیانی تعداد یا دگہ خبرانی بابت ءَ معلوم بوتگ آئرا تعدّدِ واقعات ءِ سرا حمل کنگ بہ بیت۔

مُّنْذِرِيْنَ ﴿۲۹﴾ قَالُوْا يٰقَوْمَنَآ اِنَّا سَمِعْنَا كِتٰبًا اُنْزِلَ مِنْۢ بَعْدِ مُوْسٰى

ترس پیشداران ءَ ف۱ گوشتش اے مئے قوم بیشک ما اشکتگ یک کتابے کہ نازل کنگ بوتگ رند چہ موسیٰ ءَ ف۲

مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِيْٓ اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرِيْقٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۳۰﴾

باور کنائینوک انت ہر چیکہ پیش چرائی اَت ف۳ راہ پیش داریت راستیں دین ءِ نیمگءَ وراستیں راہ ءِ نیمگءَ ف۴

يٰقَوْمَنَآ اَجِيْبُوْا دَاعِيَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوْا بِهٖ يَغْفِرْ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوْبِكُمْ وَ

اے مئے قوم قبول بکن ات جبرّ اللہ ءِ نیمگ ءَ دعوت دیوک ءَ وآئی ءَ ایمان بیارت ف۵ تاکہ ببخشیت خدا شمے لہتے گناہاں ف۶ و

يُجِرْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿۳۱﴾ وَمَنْ لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ فَلَيْسَ

برکینیت شمارا چہ عذاب ءَ دردناکیں۔ وہرکسے قبولدار مبیت جبرءَ خداءِ نیمگ ءَ دعوت دیوک ءَ گڑا آنہ اِنت

بِمُعْجِزٍ فِى الْاَرْضِ وَلَيْسَ لَهٗ مِنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَآءُ ۚ اُولٰٓئِكَ فِيْ

کسے ءَ عاجز کنوک ماں زمین ءَ۔ ونیست پہ آئی ءَ ابید چہ خداءَ مددگارے ف۷ ھمیشنت ماں

ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۳۲﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَ

گمراھیے ظاہریں ایا ندیتش کہ ھما خدا کہ آئی ءَ پیدا کتگنت آسماناں وزمین ءَ و

لَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقٰدِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُّحْيِۦَ الْمَوْتٰى ۚ بَلٰٓى اِنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

ودمی نبُرت بہ آیانی پیدا کنگ ءَ ف۸ آ قدرت داریت کہ زندگ بکنت مردگان ءَ۔ بلکیں آ ہر چیز کت

قَدِيْرٌ ﴿۳۳﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَلَى النَّارِ ۗ اَلَيْسَ هٰذَا

کنت ف۹ وروچے پیش کنگ بنت کافراں بہ آس ءَ آیا نہ اِنت اِے

بِالْحَقِّ ۗ قَالُوْا بَلٰى وَرَبِّنَا ۗ قَالَ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ﴿۳۴﴾

وعدہ برحق۔ گوشنت ھو قسم بہ مئے ربّ ءَ ف۱۰ گوشتی گڑا بچش اِت عذابءَ بسببءَ ایکہ شما منکر بوتگتت ف۱۱

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ اُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَّهُمْ ۗ

گڑا تو صبر بکن ہنچوش کہ صبر کتگت ہمت داردکیں پیغامبراں۔ ومکن اشتاپ پہ آیانی عذاب ءَ ف۱۲

كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوْعَدُوْنَ ۙ لَمْ يَلْبَثُوْٓا اِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ ۗ

روچے کہ آیاں بگندنت ہما چیزءَ کہ وعدہ دیگ بوتگنت پہ آئی ءَ گوشیگا آیاں مہلت دیگ نہ بوتگ مگر یک ساعتے چہ روچ ءَ

ف۲ ماں پیشی کتاباں حضرت موسیٰ ءِ کتاب (تورات) ءِ برابرءَ ہچ کتاب شریعت ودین ءِ حکمان ءَ حاوی نہ اَت۔ بنی اسرائیل ءِ نبیانی عمل بہ ھمے کتاب ءِ سرا اَت۔ حضرت مسیح علیہ السلام ءَ ہم ہنچوش فرمان کت کہ من بہ تورات ءِ بدل کنگ ءَ نیاتکگاں بلکیں من بہ آئی تکمیل ءَ آتکگاں وحضرت سلیمان ءِ دورباری ءَ ماں جنّاں تورات ءِ نام ونوار شنگ ونالان اَت ہمیشکا اِے موقع ءَ ہم آیاں بہ ہمائی ءِ طرف ءَ اشارہ کُت وت ماں تورات ءَ ہم ہرچ پیشنگوئی نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بابت ءَ اتکگ آئی الفاظ ہنچوش اَنت کہ (اِی موسیٰ تئی ڈولیں یک نبی ءَ پادکناں (مبعوث کناں) ف۳ شاید آوھدءَ قرآن ءِ ہرچ بہرے واجہ نبیءَ تلاوت فرمائینگ ماں ہمائی ءَ ہنچوشیں مضمونے بلکیں آتکگ یا چہ قرآن ءَ فہمتگی۔ ف۴ یعنی راستیں عقیدہ و عمل ءِ چکیں راہ ف۵ یعنی ہمائی ءِ گپّ ءَ بشکن اِت کہ آ شمارا اللہ ءِ طرف ءَ لوٹگا ئنت وبہ آئی ءِ پیغمبری ءِ سرا یقین بکن اِت ف۶ یعنی ہرچ گناہے شما بہ کفرءِ دوران ءَ کتگ چہ اسلام ءِ برکت ءَ کل معاف بنت آئندہ نوکیں فرو ہچ بنت بلے یاددارگ بہ بیت کہ اِدا ذنوب ءِ ذکر اِنت، حقوق العباد ءِ معاف بوگ چرپیشی ءَ درا نہ بیت۔ ف۷ یعنی نہ وت جھان ءَ چہ خداءِ جنگءَ وتا رکینیت کُت کنت نہ دگہ یک کسے اِشان ءَ برکینیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ فِي الْاَرْضِ ءِ قید ءِ بابت ءَ نبشتہ کنت کہ (شیاطینءَ چہ بُرزا فرشتہ جننت وگلینت تو آیاں دیم ءَ بہ زمین ءِ نیمگءَ دینت۔ ف۸ برے لفظءَ "یہود" ءِ عقیدہءِ رداِنت کہ اِشاں گوشتگت کہ ماں شش روچ ءَ اللہ ءَ زمین وآسمان پیدا کتنت ثمّ استراح (بداھفتمی روچءَ آرام کنگ ءَ لگت) العیاذ باللہ ف۹ یعنی مزنیں عذاب چہ مرکءَ بعد بیت وچوش ردمہ ورت کہ مرکءَ پد زندھانی چوں بیت، بہ اللہ ءَ اِے کار مشکل نہ اِنت آکس کہ چہ زمین وآسمان ءِ پیدائش ءَ دمی نہ بُرت پہ آئی ءَ شمے دوبارہ پیدا کنگ ہچ مشکل نہ اِنت۔ ف۱۰ یعنی آساعت ءَ گوشگ بیت کہ دوزخ ءِ وجود وآئی ءِ عذاب چوں برحق نہ اِنت؟ آخر کل ذلیل بوان ءَ اقرار کننت کہ بیشک برحق اِنت (ماوت رد وارتگ کہ دوزخ ءِ وجود قبول نہ کتگت۔ ف۱۱ یعنی آوھدءَ اِشانءَ گوشگ بیت کہ شرنوں وتی انکار ودوزخ ءِ عذاب ءِ تام ءَ بچش اِت ف۱۲ یعنی وھدے معلوم بوت کہ منکران ءَ سزا الّم ءَ رسگی اِنت ماں آخرت ءَ برسیت یا ہم ماں دنیاءَ۔ توتئیں نبی بہ اشانی معاملہءَ اشتاپ مکن بلکیں

داں یک مقرریں مدّتے ءَ صبر بکن اِت ھنچوش کہ مزنِ جگریں پیغمبراں صبر کتگ (تنبیہ) لہتیں سلف ءَ گوشتگ کہ کل رسول مزن جگر (اولوالعزم) اَنت وماں عرف ءَ پنچ پیغمبر خاص طورءَ بہ اولوالعزمی ءِ رِدا نامدارِنت: حضرت نوح، حضرت ابراھیم، حضرت موسیٰ، حضرت عیسیٰ و حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ ف۱۳ مہلتش نہ رستگت ماں دنیاءَ۔ یعنی ھنوں ہے درشاں کنگا ئنت کہ عذاب جلدی پہ چا ئنیت۔ آروچ ءَ فہمنت کہ باز اِشتاپی ءَ عذاب آتک، ماں دنیاءَ مایک دمانے منتیں۔ یا قبرءِ مدّت ءَ یک دمانے معلوم کننت۔ دستور اِنت کہ گوستگیں مدت مدام کم معلوم بیت، خصوصاً سکّی و مصیبت ءِ وھدءَ عیش و راحت ءِ زمانہ چم ءِ نظرءَ کم زانگ بیت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی ما نصیحت ءِ گپ سر کُت و کل نیک و بد ءِ گیش و گیوار کُت۔ نوں ھرکس کہ نہ منّیت و ناتباہ و برباد کنت، چہ مئے طرف ءَ حجّت تمام بوت و ماہیچ کس ءَ بے گناہ ءَ گرفتار نہ کنیں۔ البت ماہمائی ءَ گار و تباہ کنیں کہ آئی پہ تباھی ءِ لانک بستگ۔

بَلٰغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿۳۵﴾

اے پیغام سرکنگی انت۔ گڈا ہلاک کنگ نہ بنت مگر ہما مرد ماں کہ بدکار انت ف۱

سُوْرَةُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانٌ وَّثَلٰثُوْنَ اٰيَةً وَّاَرْبَعُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ محمد مدینہ ءَ نازل بوت و اِے سی و ہشت آیات و چار رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿۱﴾ وَالَّذِيْنَ

ہماکساں کہ کافر بوتنت و دور داشتش مردماں ءَ چہ خدا ءِ راہ ءَ ف۲ برباد داتنت خدا ءَ آیانی عملاں ف۳ و ہماکساں

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَاٰمَنُوْا بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّهُوَ الْحَقُّ مِنْ

کہ ایمان آرت و کتش نیکیں اعمال و ایمانش آرت ہر چیکہ نازل کنگ بوت بہ محمد ءِ سرا ہما اِنت برحقیں دین چہ

رَّبِّهِمْ ۙ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَاَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿۲﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ الَّذِيْنَ

اشانی رب ءِ نیمگ ءَ، دور کت چہ آیاں بدیاں آیانی و براھناک کت آیانی حالت ءَ ف۴ اِے بہ ہے سبب ءَ اِنت کہ بیشک

كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَاَنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۭ

کافراں زندگیری کت ناراستین ءِ و بیشک ایمان داراں زندگیری کت راستیں گپ ءِ چہ وتی رب ءِ نیمگ ءَ

كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ ﴿۳﴾ فَاِذَا لَقِيْتُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

ہمے داب ءَ اللہ بیان کنت پہ مردماں آیانی احوالاں۔ ف۵ پدا وھدیکہ دوچار بکپ اِت کافران ءَ

فَضَرْبَ الرِّقَابِ ۭ حَتّٰٓى اِذَآ اَثْخَنْتُمُوْهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ ۙ فَاِمَّا مَنًّۢا

گڈا بجن اِت گردنان ءَ۔ داں وھدیکہ بازکُشت شما آیاں گڈا محکم کن اِت قید ءَ۔ پدا یا احسان بکن اِت

بَعْدُ وَاِمَّا فِدَاۗءً حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا ڗ ذٰلِكَ ڔ وَلَوْ يَشَاۗءُ

رندا و یا مال بعوض ءَ بگر اِت ف۶ داں اِیکہ ایر بکنت جنگ وتی سلاحان ءَ ف۷ ہمیش انت حکم، و اگر بلوٹتیں

اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلٰكِنْ لِّيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ ۭ وَالَّذِيْنَ

خدا ءَ البت وت بیر گپتگی چہ آیاں لیکن لوٹیت کہ بچکاسیت شمے لہتے ءَ گوں لہتیناں ف۵ و ہماکساں کہ

تمّت سورۃ الاحقاف بفضل اللہ وحسن توفیقہ فللہ الحمد والمنّۃ

ع ۹/٤

سورۃ محمد صلی اللہ علیہ وسلم،

ف۲ چوشکہ کافرانی سردارانی ھیل دتب اَت کہ چہ جان، مال و ھمک داب ءَ بریشی ءَ دست و پادش جنگت۔ ف۳ یعنی ہرچ کارے ءَ کہ آ نیک زانت ایمان ءِ نہ بوگ ءِ ردا۔ آ عمل مقبول نہ بیت بلکیں چرایاں لھتیں کارچیکائی عذاب ءِ آرگ بنت چوش کہ اشاں چہ اسلام ءَ دور دارگ ءِ خاطرا مردمانی سراوتی مال و زرّان ءَ خرچ کتگت۔ ف۴ یعنی چہ گندگیں عادتاں رستگار کنان ءَ اللہ تعالیٰ آیانی جاورءَ بہ گوم دگیگ کنت کہ روچ پہ روچ ماں نیکیں کاراں زیات دلگوش گورکنوک بنت و ماں آخرت ءَ چہ آیانی کوتاہیاں درگذر کنان ءَ گوں آیاں نیکیں معاملہ کننت۔ حضرت شاہ صاحب نوشتہ کنت: "کہ ماں پیشی زمانہ ءَ تمامیں مخلوق بہ یکیں شریعت ءَ مکلّف نہ اتنت بلے نوں کل جہان ءَ یکیں حکم اِنت کہ برحقیں دین ھمیش اِنت و نیکیں و بدیں کار مسلمان ہم کنت و ہم کافر بلے برحقیں دین ءِ منّگ ءِ برکت ایش انت کہ نیکی ثابت و بدی معاف۔ و نہ منّگ ءِ جاورءَ سزا چوش بیت کہ نیکی برباد و گناہ لازم۔ ف۵ یعنی اِے داب ءَ گیش و گیوار کنان ءَ خداوند کریم ءَ آیانی نیک و بدیں جاورءِ ردا خبردار کنت تاکہ بت پرستی ءِ گرانی و شومی و حق پرستی ءِ برکت بہ آیانی دل ءَ گوں شرّی ءَ جاگہ کُت بکنت۔ ف۶ یعنی حق و باطل ءِ مقابلہ وت ماں وتا مدام بوان و پیدا کنت۔ ہر وقتیکہ ماں مسلماناں و کافرانی میانجی ءَ جنگ بہ بیت تو مسلماناں باید اِنت کہ گوں سرجمیں مضبوطی و بہادری کار بگرنت، باطل ءِ زورھا وھدءَ پُرشت و پروش بیت کہ اشانی مستریں ناشریں مردم کُشگ بہ بنت و اشانی جماعت پہکہ نزور و بے واک بہ بیت ہمیشکا جنگ ءِ ساعت ءَ کسل و سُستی، بزدلی، دست ءِ دارگ و وسواس ءَ راہ دیگ نہ لوٹیت و ماں خدا ءِ دشمنانی گردن ءِ جنگ ءَ ہچ ڈولیں کوتاہی مکن اِت۔ مزنیں کُشت و خون ءَ پد وہدے شمے ہم دشمن ءِ سرا بہ نندیت د آیانی زور پہ پرشیت آ وھدءَ قید کنگ ہم خوب اِنت۔ قال تعالیٰ: مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗٓ اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِي الْاَرْضِ (انفال رکوع ۹) اِے قید و بند مکن اِنت کہ پرایاں گوش ءِ تاب دیگ ثابت بہ بیت۔ و بہ مسلمانانی گورءَ جلّان ءَ آیان ءَ بہ وتی و شمے جاورءِ چکاسگ و اسلامی

تعلیمات ءِ سرا غور و فکر جنگ ءَ موہ دست بکپیت تاکہ کم کم ءَ مردم حق و راستی ءِ کشگ ءَ اختیار بکننت۔ یا مصلحت گندات تو معاوضہ ءَ بغیر آیانی سرا احسان کنان ءَ چہ قید و بند ءَ آزادش بکن اِت ماں اِے جاورءَ باز کس ممکن اِنت چہ شمے خوبیں اخلاق و احسان ءَ اثر زوران ءَ شمے نیمگ ءَ دل ءَ نزیک بکننت و گوں دین ءَ دوستی دارگ ءَ بلگنت۔ و چوش ہم اجازت اِنت کہ زر فدیہ ءِ گران ءَ یا بہ مسلمان قیدیانی عوض ءَ اِے قیدیان ءَ یل بدے اِت کہ مرے رھبندءَ باز فوائد ہست اِنت۔ ہر جاورءَ اگر اِے جنگی قیدیان ءَ آیانی وطن ءِ طرف ءَ واپس بکن اِت تو اِے رِدا دو صورت بوت کننت معاوضہ گران ءَ یلہ دیگ یا بلامعاوضہ آزاد کنگ مرایاں ہرچ صورتے امام ءِ نزیک ءَ شرتر بہ بیت ہما پیما عمل کنگ بہ بیت۔ حنفیہ ءِ گورءَ ہم ماں فتح القدیر، شامی وغیرہ ءَ اِے داب ءِ روایت موجود انت۔ البت اگر قیدیان ءَ بہ آیانی وطن ءِ طرف ءَ واپس کنگ مصلحت نہ اِنت تو گڈا ۱۳

صورت بوت کننت : ذمی جوڑکنان بطورِ رعیت دارگ یا غلامٔ جوڑکنگ یا پدا آشانءَ قتل کنگ ۔ چہ احادیث ءَ قیدی ءِ قتل کنگ ءِ ثبوت ایوک ءَ خاص خاصیں حوالاں دست کپیت ۔ وہدے کہ آئی یک ھنچیں مزنیں جرمے ءِ مرتکب بوتگ کہ آئی ءِ سزا چہ قتل ءَ کم تربیت نہ کنت البتہ غلام یا رعیت جوڑ کنگ ءِ تہا ہچ بندش نیست ۔
ﮯ یعنی اِے جنگ وچوپ وقید وبند ءِ رد وبرابر جاری بیت تاآنکہ جنگ دتی سلاحان ءَ ایر بکنت وجنگ وچوپ بند بہ بیت ۔ ﮨ۸ یعنی خدا قدرت داریت کہ پہ اے کافراں کتام یک آسمانی عذابے دیم بدنت وچو عاد وثمود وغیرہ ءِ ڈول ءَ ھلاک بکنت ، بلے جہاد وقتال ءَ مشروع قراردیان ءَ آئی ءِ بندگان ءَ چکاسگ لوٹگت کہ چینکر مسلمان پہ اللہ ءِ نام ءَ وتی جان ومال ءَ قربان کنگ ءَ تیار انت وچہ کافراں چینکر مردم چرے بیم ترانی کاراں آگاھی حاصل کننت وچرے ہلت ءَ فائدہ زورنت کہ اللہ تعالیٰ ءَ آیان ءَ موہ دات کہ چو پیشی قوماں یکدم اشان ءَ گرفتارکنان ءَ اِشانی بُن وبیخ ہلاس نہ کت ۔

قُتِلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ فَلَنْ یُّضِلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿۴﴾ سَیَهْدِیْهِمْ وَ یُصْلِحُ
کہ کشگ بوتنت ماں خدا ءِ راہ ءَ گڈا ہچبر برباد نہ دنت آیانی عملانؑ زوت راہ پیشداریت آیان ءَ ودوُلدارکنت

بَالَهُمْ ﴿۵﴾ وَ یُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿۶﴾ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اِنْ
آیانی حالتؑ علہ وداخل کنت آیان ءَ جنتے ءَ کہ پیش داشتگ آیان آئی ءَ ﮮ۲ ۔ اے مومناں اگر

تَنْصُرُوا اللّٰهَ یَنْصُرْكُمْ وَ یُثَبِّتْ اَقْدَامَكُمْ ﴿۷﴾ وَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا فَتَعْسًا
خدا ءِ مدد ءَ کن اِت ﮮ۳ توآشمے مدد ءَ کنت ومضبوط کنت شمے قدماں ﮮ۴ وھماکہ منکر بوتنت گڈا ہلاکی بات

لَّهُمْ وَ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿۸﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوْا مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاَحْبَطَ
پہ آیان وبرباد دانت آیانی عملاں ﮮ۵ اے بہ ہمے سبب ءَ انت کہ آیان ناپسند کت ہرچیکہ خدا ءَ نازل کت گڈا برباد کنت

اَعْمَالَهُمْ ﴿۹﴾ اَفَلَمْ یَسِیْرُوْا فِی الْاَرْضِ فَیَنْظُرُوْا كَیْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
اللہ ءَ آیانی عملانؑ ﮮ۶ ایا آیان تر وتاب نہ کت بہ سرزمین ءَ تاکہ بگندنت چوں بوت عاقبت

الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَیْهِمْ ۫ وَ لِلْكٰفِرِیْنَ اَمْثَالُهَا ﴿۱۰﴾
ہمایانی کہ چہ آیان پیش اتنت ، ہلاکت آورت خدا ءَ آیانی سرا وپہ کافراں ہلاکت انت ہمے تمثال ءَ ﮮ

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ اَنَّ الْكٰفِرِیْنَ لَا مَوْلٰى
اے بہ ہمے سبب ءَ انت کہ خدا کارساز انت پہ مسلماناں وبیشک پہ کافراں نیست انت ہچ کارسازے

لَهُمْ ﴿۱۱﴾ اِنَّ اللّٰهَ یُدْخِلُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ
ﮨ۸ بہ تحقیق اللہ داخل کنت ھماکساں کہ آیان ایمان آورت ونیکیں عمل اِش کت ماں باغان کہ

تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ وَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا یَتَمَتَّعُوْنَ وَ یَاْكُلُوْنَ
رنبنت چیر ءَ آیانی جُو وھماکساں کہ کافر بوتنت آعیش کننت وورنت

كَمَا تَاْكُلُ الْاَنْعَامُ وَ النَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿۱۲﴾ وَ كَاَیِّنْ مِّنْ قَرْیَةٍ
ھنچوش کہ ورنت چارپاد وآس جاہ مند انت آیانی ﮨ۹ وچینکر میتگ اتنت

هِیَ اَشَدُّ قُوَّةً مِّنْ قَرْیَتِكَ الَّتِیْۤ اَخْرَجَتْكَ ۚ اَهْلَكْنٰهُمْ
کہ آزور مند اتنت چہ تئی اِے میتگ ءَ کہ دراں ڈیہہ کتی ترا را ماھلاک کت آیان ءَ

ع ۱ — ۱۱ — ۵

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ﮮ۱ یعنی ھما مردم کہ اللہ ءِ راہ ءَ شہید بوتنت توری سرظاہر ءَ اِ داکامیاب گندگ مبنت بلے درحقیقت ءَ آ کامیاب وبامراد انت اللہ تعالےٰ آیانی کار ءَ برباد نہ کنت بلکیں آیانی محنت ءِ بروردءَ آیان ءَ عطا فرمائینیت آیان ءَ بہ جنت ءِ طرف ءَ راہ دنت وبہ آخرت ءِ تمام منزلاں ودارگ ءِ جاگہاں آیانی حاورءَ جوان کنت ۔ ﮮ۲ یعنی ہما جنت ءِ احوال کہ آیان چہ انبیاء علیہم السلام ءِ زبان ءَ یا چہ وتی وجدان ءَ معلوم بوتگت اِشاں ماں ھمائی ءَ داخل کنگ بنت و اودا سربوان ءَ ہریک جنتی وتی وتی ھنکین ءَ وناوت جاہ کاریت ۔ آئی ءِ دل ءِ کشش آئرا ھانگو کشان کنت و بارت کہ اودا آئرا مقیم بوگی اِنت ۔

(تنبیہ) ابن عباسؓ ءَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ءِ معنی طَیَّبَهَا لَهُمْ زُرتگ ۔ یعنی جنت پرایان چہ خوشبواں بو دار وتا مدار کنگ بیت ۔ ﮮ۳ یعنی اللہ ءِ دین ءِ وآئی ءِ پیغمبر ءِ ﮮ۴ یعنی ماں جہاد ءَ چہ اللہ ءِ مہربانی ءَ شمے قدم نہ لرزنت وشما بہ اسلام و اطاعت ءِ سرا شمے قدم محکم بنت کہ چرائی برکت ءَ پل صراط ءِ سرا شمے قدمان ءَ محکمی نصیب بیت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت : "اللہ اگر بواھیت تو کافران ءَ مسلمان بکنت بلے آئرا اِے ہم قبول نہ اِنت ، اِشان ءَ چکاسگ منظور انت ۔ نوں خلاصہ ھمیش بوت کہ بندہ پہ خدائیگی سرین ءَ بہ بندیت اللہ آئی ءِ تمام کاراں شر کنت ۔ و آئرا عزت دنت ۔ ﮨ۵ یعنی ہنچو شکہ مومنانی قدم محکم کنگ بنت آئی ءِ برعکس منکراں دیم پہ چیر چیگل دیگ بنت وچو شکہ چہ خدا ءِ جانب ءَ مومنانی مدد کنگ بیت آئی ءِ برخلاف کافرانی کار برباد کنگ بنت ۔

ﮮ۶ یعنی وہدے آیاں اللہ ءِ خبران ءَ ناپسند کت تو اللہ پاک آیانی کار ءَ چونکائی پسند کنت وہر چیزے کہ خدا ءَ ناپسند بہ بیت آ عمل یہکہ برباد انت ۔ ﮮ۷ یعنی ماں دنیا ءَ سیل بکن اِت وبچار اِت کہ منکرانی انجام چون بد بوت وچونکائی آیان ماں وتی منصوبہاں (سازشتاں) ناکام ونامراد بوتنت ۔ زانا مروچگیں دور ءِ منکران ءَ اِے ڈولیں سزا رست نہ کنت ﮨ۸ یعنی اللہ نیکو کاریں مومنانی رفیق اِنت کہ سکی ءِ ساعتءَ آیانی مدد ءَ کنت ۔ کافرانی اِے داب ءِ رفیق کئے اِنت کہ اللہ ءِ مقابلہ ءَ آیان ءَ کار دات بکنت ۔ ماں غزوہ اُحد ءَ سفیان ءَ کو کار جنان ءَ گوشتگت لنا العزّیٰ ولا عزّیٰ لکم واجہیں نبی ءَ گوشت کہ جار بجن اِت اللہ مولانا ولا مولیٰ لکم ﮨ۹ یعنی چہ دنیائی ساز وساماناں سیت حاصل کننت ولالچ ءِ سبب ءَ چو دلوت ءَ درگان ءَ گاجیل کننت وتی عاقبت ءِ خبر ءَ نہ دارنت کہ اِے گاجیل کتگیں ورگ چونکائی درکپنت ، شر اِنت ھنگت چیزے روچ ءَ عیش بکن اِت پہ شما آس ءِ لوگ تیار انت ۔

ف لعینی ایدگہ قوماں کہ آیاں ماں زور و طاقت ءَ چہ مکہ ءِ مردماں باز زیات اتنت ما آیانءَ تباہ و برباد کُت و هِشت، و نہ کسے پہ آیاں درآئینت ۔ بارین پدا اِشاں پہ کتام خیرءَ ٹہل کنت (تنبیه) چہ قَرْیَتِكَ الَّتِیٓ اَخْرَجَتْكَ ءَ مراد مکہ معظمہ اِنت ۔ اودءِ مردماں هنچیں سُر و سازکت کہ واجهیں نبیءَ وتی دوستناکیں وطن بلہ دیگ کپت ۔ ماں حدیثءَ هست کہ واجہ رخصت بوگءِ وهدءَ مکہ معظمہءَ دیم گور (خطاب) کنانءَ گوشت کہ قسم بخدا! تو چہ تمام شهراں اللہ پاکءِ گورا و هم پہ منی گورءَ زیات دوستناکیں شهرے ئے و اگن منی قوم ءَ منا اچہ تئی میانجیءَ مکشتیں تو من ترا بلہ نداتگت ۔ ولے لعینی مردے گوں مزن شرح صدر و فهم و بصیرت ءَ راستیءِ صاف و پراهیں کشءَ بے ترس و لرزگءَ روان انت و دومی مردماں تهارویءَ سرپاد وران ءَ کپان و پُرشاں انت کہ آئرا اسیاهی و اسپیتی یا نیک و بدءِ هچ تمیز نیست دانکہ چہ وتی بے تمیزیءَ بدیءَ نیکی حساب کنت و واهگانی رندگیریءَ کوراسک بوگا ئنت زانا اِے دوئیں کسانی مرتبہ و عاقبت برابر بیت چوش هچبر بوت نہ کنت چیا کہ حق تعالیٰءِ حکمت و عدلءِ شانءِ برخلاف نہ اِنت ۔ ولا لعینی چہ کوهن ترّگءَ یا چہ یک چیزےءِ هوریءَ آئیءِ تام نہ بدلتگ ۔ چہ بلینگءَ زیات شیرکن و چہ شیرءَ زیات اسپیت اِنت آهچ دابءَ ادل بدل نہ بیت ولا لعینی آئرا دنیاءِ شیرءِ حسابءَ قیاس مکن اینکر مدت گوزگءِ باوجود هم پہ آئی مزهءَ فرقے درانہ بوت ولے لعینی ماں اودءِ شرابءَ خالصیں لذت و مزه انت نہ نشہ کنت و نہ زندو بند کنت، نہ دپءَ تهل کنت، نہ سرءَ گرانی دنت و نہ دگہ عیب و نقصانے ماں بیت ول لعینی صاف و لذت داریں بینگ کہ ماں آئیءَ هچ هم گندگ نبیت (تنبیه) اِدا چارقسمءِ جوانی (نهرانی) ذکر بوت کہ ماں آیاں آپ یک هنچیں چیزے انت کہ انسانی زندچیرانی برکتءَ قائم اِنت و شیر لطیفیں غذائے کارءَ دنت و شراب سُرور و وشّی پیداکوک اِنت و بینگءَ را شِفَاءٌ لِلنَّاسِ فرمائینگ بوتگ ول زندگی چیزانءَ بعد اِے ورگی چیزانی بیان فرمائینت ول لعینی درست خطایانءَ معاف کنانءَ ماں جنتءَ داخل کنت ۔ پدا اودا اِے خطایانی بارءَ کدی هم ذکرکنگ نبیت کہ چیرانیءَ نت ناگیگ بیت و نہ آینده کتام یک خبرےءِ سرا جُست و باواست کنگ بیت ولا لعینی وهدے لہڑ داتگیں آپ دوزخیانءَ وارینگ بیت تو اشانی روتاں چُنڈ چُنڈ بوانءَ ڈن تئیءَ کپینت (اعاذنا اللہ منہ) فل گرزا مومناں و کافرانءِ احوال بیان بوتگت ۔ کافرانی یک قسمے هما اِنت کہ آئرا منافق گوشنت لعینی سرظاهرءَ اسلامءِ دعویءَ کنت و ماں باطنءَ اسلامءِ برخلاف انت ماں اِے آیتءَ همایانی بابتءَ ذکر اِنت لعینی اِے مردماں سرظاهرءَ پیغمبرءِ گپّانی گوشدارگءَ گوشانی خدابند اَنت مگر گوں دلءَ نہ دلگوش گور کننت نہ زانگ دارنت و نہ تران، و هِرے چہ دیوانءَ پاد کایینت و رها دگ بنت تو گوں علمءِ خدابنداں گوشنت کہ اِے واجہ (لعینی پیغمبر علیہ السلام) ءَ هنوں هنوں چے بیان کتگت ۔ شاید چرے جُست دباواستءَ آیانی مقصد ایرادگرگ و اِے ظاهرکنگ اِنت کہ ماں اِے واجہءِ گپّانءَ مزن ارزشے نہ دئیں و نہ گوں دلگوشیءَ گوش داریں ول لعینی چوشیں ناهودگیں حرکتانی اثر چوش ظاهر بوت کہ اللہ پاک پہ اشانی دلانی سرا مُهرجت پدا نیکیءِ توفیق اشانءَ هچ نہ بیت ایوکءَ پہ اِشاں و اهگانی رندگیری باقی مانیت و بس ول لعینی راستیءِ کشکءَ بوگءِ اثر چوش ظاهر بیت کہ انسان روچ پہ روچ ماں هدایتءِ راهءَ گیش گام جناں

فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ⑬ اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ كَمَنْ زُيِّنَ لَهٗ

گڈا کسے نہ اَت آیانی مددگار ولے آیا هماکس کہ پہ بیت پہ رہ بندءَ روشنیں چہ وتی ربءَ مثل هماکسا انت کہ ڈولدار

سُوْٓءُ عَمَلِهٖ وَاتَّبَعُوْٓا اَهْوَآءَهُمْ ⑭ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِیْ وُعِدَ الْمُتَّقُوْنَ

کنگ بوتگ آئی نظرءَ آئیءِ بدیں عمل و رندگیری کننت وتی واهگانی ولا مثال هما بهشتءِ کہ وعده کنگ بوتگ متقیانءَ

فِيْهَآ اَنْهٰرٌ مِّنْ مَّآءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ ۚ وَاَنْهٰرٌ مِّنْ لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهٗ ۚ

ماں آئیءَ جو اَنت آپءِ کہ بودار نہ انت ولا و جو انت شیرءِ کہ بدل نہ گشتہ آئیءِ تام ول

وَاَنْهٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشّٰرِبِيْنَ ۚ۬ وَاَنْهٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۗ

و جو انت چہ شرابءَ کہ آ لذت دارنت پہ نوشوکاں ول و جو انت چہ بینگءَ صاف کتگیں ول

وَلَهُمْ فِيْهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ ۗ كَمَنْ هُوَ

و پہ آیان انت ماں آئیءَ همک ڈولیں نیبگ ول و بخشش اِنت چہ آیانی ربءَ ول اِے جمّاعت مثل هماکسا انت

خَالِدٌ فِی النَّارِ وَسُقُوْا مَآءً حَمِيْمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ ⑮ وَمِنْهُمْ

کہ مدام پہ بیت ماں آسءَ و نوشائینگ بنت آپ گرمیں گڈا بُرّتی آیانی روتانءَ ول و چہ آیاں

مَّنْ يَّسْتَمِعُ اِلَيْكَ ۚ حَتّٰٓی اِذَا خَرَجُوْا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوْا لِلَّذِيْنَ

لطے هما انت کہ اشکننت تئی خبرءَ دان کہ وهدے درکپنت چہ تئی گورءَ گوشنت هماکسانءَ کہ

اُوْتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ اٰنِفًا ۟ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ

دیگ بوتگ انت علم، چی گوشت آئیءَ هنوں ف اِے هماکس اَنت کہ مُهرجت خداءَ پہ آیانی دلاں

وَاتَّبَعُوْٓا اَهْوَآءَهُمْ ⑯ وَالَّذِيْنَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَّاٰتٰهُمْ

و رندگیری کتش وتی واهگانی ولا و هماکساں کہ راهءَ آتکنت زیات کت خداءَ پہ آیاں هدایت و بخشتا آیانی

تَقْوٰىهُمْ ⑰ فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً ۚ فَقَدْ

تقوی آیانءَ ولا گڈا ره چارنہ انت مگر قیامتءِ کہ بئیت آیان اناگتءَ گڈا تحقیق

جَآءَ اَشْرَاطُهَا ۚ فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرٰىهُمْ ⑱ فَاعْلَمْ اَنَّهٗ

آتکگ نشانیاں آئیءَ ۔ گڈا چہ کجا بیت پہ آیاں پنت گرگ آیانی وهدے کہ بئیت قیامت ولا بزان کہ

بیت و آئیءِ زانگ و ترانگ و هم پرهیزگاری کم کمءَ زیات بوان بیت ولا لعینی قرآنءِ پند و نصیحت پیشی قومانی عبرت دیوکیں مثالاں ۔ جنت و دوزخءِ وعده و وعید درست اشکننت نوں پہ قبول داریءِ رِداکتام وقتءِ راهچاروک اِت کہ قیامتءِ ساعت سرءِ بانءَ اناگتءَ لک پہ بیت نوں بلے قیامتءِ بازیں نشانیءِ ظاهر بوتگنت و وهدے قیامت وت قائم بیت آ ساعتءَ پہ آیاں سرپدی حاصل کنگ و منگءِ موه چونکائے باقی مانیت لعینی چوشیں وهدءَ سرپدی حاصل کنگ و قبول داریءِ ظاهر کنگ تهم بےکار اِنت چیا کہ پہ بشیءِ نجات حاصل بوت نہ کنت ۔ حضرت شاه صاحبؒ نبشتہ کنت ": مستریں نشانی قیامتءِ مئے نبیءِ پیدائش اِنت ۔ درستیں نبیاں خاتم النبیینءِ راه چاروک اننت وهدے کہ آ سر بوت (مقصود تخلیق عالمءِ حاصل بوت) نوں توگءَ قیامت باقی منتگ ۔ ماں حدیثءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءَ شهادتءِ لنکگ و توکی لنکءِ طرفءَ اشاره کنانءَ گوشت انا والساعة کهاتین (من و قیامت چو اِے بیمائیں) چوش بگوش کہ من چہ قیامتءَ اینکر دیمترا ں همنکر کہ توکی لنک چہ شهادتءِ لنکگءَ دیم ترءَ اِنت ۔ ماں شرح صحیح مسلمءَ من اشیءِ زیات گیش و گیوار کتگ ۔ اِدا زیات گنجائش نیست ١٢

ف ہر یک ءِ گناہ بہ آئیءِ مرتبہءِ روءَ بیت کتام کارءِ چونیں خوبیں کشءَ یل دیانءَ کم خوبیں کشءَ اختیار کنگ بلّی توری آماں جواز و استحسانءِ حدودءَ بہ بیت برے برے بہ خدادوستانءِ حقءَ ذنب (گناہ) زانگ بیت۔ حسنات الابرار سیئات المقربین ءِ معنی ہمیش انت۔ ماں حدیثءَ ہست کہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ماں روچءَ صد بر استغفار فرمائینتگ۔ (تنبیہ) فَاعْلَمْ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ءِ خطاب پہ ہر یک مخاطبءَ انت۔ و اگر خاص نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم مخاطب بہ بیت تو مطلب چوش بیت کہ اِے علمءِ سرا وتارا محکم بدار و مدام استغفار گوشان بیئے اِت۔ فَاعْلَمْ ءِ تفریع گوں وتی ماقبلءَ اِے دابءَ انت کہ چہ قیامتءِ آیگءَ پدکسءَ را ایمان و توبہ نفع نہ دنت توانسانءَ لازم اِنت کہ چہ آئیءِ آیگءَ پیش راستیں معرفت حاصل بکنت و ایمان و استغفارءِ رھبندءَ قائم ببیت ف۲ یعنی ماں ہر قدر پوشانی توکءَ تروتاب بکن اِت پدا ہم ماں بہشت یا دوزخءَ سر بیئے اِت کہ شمے اصلی ھنکین انت۔ ف۳ یعنی سورتے کہ ماں آئیءَ جہادءِ اجازت بہ بیت۔ ف۴ یعنی یک قدے و کساس دچکاستگیں احکامءِ سرا دار اِنت کہ آ غیر منسوخ (بدل کتگیں) انت و جزماً پہ وتی وھدءِ سرا نازل بنت ف۵ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت " مسلمان سورتءِ لوٹوک انت یعنی چہ کافرانی دل سیاہیاں شزار بوانءَ واھگش کت کہ اللہ جہادءِ حکمءَ بدنت تو ہرچے کہ چہ مابوت کنت ماگوں کافراں ڈیکے دئیں وہدے جہادءِ حکم سر بوت تو منافق و نزور ایمانیں مردمانی سرا اِے حکم چو کوہءَ گران بوت گوں ترسوکیں و بے رونقیں چمّاں پیغمبرءِ طرفءَ چارگش بنا کت کہ دریچیا مارا چرے حکمءَ معاف کنگ بہ بیت۔ زیادہیں خوفءِ ساعتءَ چمّانی رونق ہیکہ گار بیت ھنچو شکہ مرکءِ ساعتءَ چمّانی نور بال کنت ف۶ یعنی سرظاھرءَ اِے مردم فرمان برداریءِ اظہار وچہ زبانءَ اسلام و اسلامءِ حکمانی اقرارءَ کننت مگر اصلی گپ الّیش انت کہ عملاً خدا و رسولءِ حکمءَ قبولدار ببنت و گپ جوانیں و خوبیں بگوشنت پدا وہدے ماں جہاد وغیرہءَ کارءِ کڈّن و زور جنگءِ موہ بکپیت آ ساعتءَ اللہءِ روبروءَ راست رلست و ثابت بہ بنت تو اِے ڈول پر ایاں بہتر و خیر انت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی شریعتءِ حکمءِ نہ منّگءَ چہ انسان کافر بیت اللہ پاکءِ حکم ہر بابتءَ منّگ بہ بیت پدا رسولءَ ہم شر زانت کہ نامرادانءَ پرچا بہ جنگءَ دیم بدنت البت وھدے مزن کڈّن بہ بیت تو آعیت جنگ ضروری والّی انت نہ تو چونائیءَ جنگ کنوک بازانت ف۷ یعنی ماں حکومت و اقتدارءِ نشہءَ مردم چونائیءَ بہ اعتدال و انصافءِ سرا قائم نہ مانن دنیاءِ حرص ھنگت زیات تریت پدا جاہ و مالءِ گرو چیل، و وتی مطلبءِ نزارگءِ واسطہ جیڑہ سروشاخ کشنت کہ آیانی آخر چوش بیت کہ فتنہ و فساد زیات بیت و مردم چہ یک دگرءِ سیادی رشتگانءَ سِندنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی چہ جانءَ بیزار بوانءَ جہادءِ واھگءَ کن اِت و اگر اللہ پاک شمارا غالب و سر افضل بکنت تو فسادءَ تالان مکن اِت۔ (تنبیہ) واجکار مترجم محقق قدس اللہ روحہءَ " تَوَلَّيْتُمْ ءِ ترجمہ گوں حکومات دست کپگءَ کتگ چوشکہ باز مفسرانی رائے ہمیش اِنت۔ اید گہ عالماں

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ۭ

نیست ہیچ معبودے برحقیں بجز خدا و معافی بلوٹ پہ وتی گناہاں و پہ مؤمنیں مردیناں و مؤمنیں جنیناں ءَ و

وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰىكُمْ ﴿19﴾ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَوْلَا

و خدا شر زانت جاگہءَ شمے رواءِ و جاہ منندءِ شمے ف۲ و گوشنت ایمان دار پرچا

نُزِّلَتْ سُوْرَةٌ ۚ فَاِذَآ اُنْزِلَتْ سُوْرَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَّذُكِرَ فِيْهَا الْقِتَالُ ۙ

نازل کنگ نہ بوتگ یک سورتے ف۳ پدا وہدیکہ نازل بوت یک سورتے چکاستگیں ف۴ و بیان بوت ماں آئیءَ جنگءِ،

رَاَيْتَ الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ يَّنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ

تو گندئے ہماکسانءَ کہ ماں آیانی دلءَ مرض ہست چمّاں شانک دینت تئی نیمگءَ مثل چم شانک دیگءَ کسےءِ کہ بیہوش

عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۭ فَاَوْلٰى لَهُمْ ﴿20﴾ طَاعَةٌ وَّقَوْلٌ مَّعْرُوْفٌ ۣ فَاِذَا

کپیتہ موتءِ وھدءَ۔ گڑا تباہی اِنت پہ آیانی حالءَ ف۵ فرماں برداری انت و گپ رپانت نیکیں۔ گڑا وھدے

عَزَمَ الْاَمْرُ ۣ فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿21﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ

ارادہ پکّا بوت پہ کارءَ۔ پدا اگن وتی عہد اش راست کت گوں خداءِ تو البت پہ اِشان شر تری انت ف۶ پدا چہ شما امید ھمیش اِنت

اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوْا فِي الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوْٓا اَرْحَامَكُمْ ﴿22﴾

اگر شمارا حکومت دستءَ بیئیت تو فساد کن اِت ماں ملکءَ و بُر و سِند کن اِت وتی سیادی رشتگءَ ف۷

اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰٓى اَبْصَارَهُمْ ﴿23﴾ اَفَلَا

اِے ھما مردم انت کہ آیاں خداءَ لعنت کُت پدا کتی اشان کر و کور کتی اِشانی چمّانءَ ف۸ آیا

يَتَدَبَّرُوْنَ الْقُرْاٰنَ اَمْ عَلٰي قُلُوْبٍ اَقْفَالُهَا ﴿24﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ ارْتَدُّوْا

فکر نہ کننت ماں قرآنءَ یا آیانی دلانی سرا قفل انت۔ ف۹ بیشک ہماکساں کہ پتر ترتنت

عَلٰٓي اَدْبَارِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى ۙ الشَّيْطٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ ۭ

بہ وتی پُشتانی نیمگءَ رندچریشیءَ کہ ظاھر بوت آیانی سرا تچکیں راہ، شیطانءَ ڈول دارکت بدیں کاراں پہ آیاں

وَاَمْلٰى لَهُمْ ﴿25﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوْا لِلَّذِيْنَ كَرِهُوْا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ

و ڈھلتی داتگ آیانءَ ف۱۔ اِے پمیشکا کہ آیاں گوشت بہ ہماکساں کہ بیزار انت ہرچیکہ خداءَ نازل کتگت

نولیءَ را بہ اعراضءِ معنیءَ زورانءَ مطلب چوش کتگ کہ اگر شما بہ اللہءِ راہءَ چہ جہاد کنگءَ دیما تاب دے اِت تو ظاہر انت کہ ماں دنیاءَ امن و انصاف قائم نبیت تو ظاہر انت کہ فساد و بدامنی و حق ناشناسیءِ دور دورہ بیت و ھنیں ءَ تفسیر چوش کتگ کہ اگر شما چہ ایمان آرگءَ اعراض کن اِت تو زمانہءَ جاھلیتءِ جاور پدا سر گشنت ہرچ خرابی و فسادے آ وھدءَ موجود اتنت و ادنی ادنائیں خرابیانی سرا سیادی دوارتی رشتنگ پہ وڈنگ بوتگنت آ کل نقشہ پدا قائم بیت و اگر ماں آیت خاص گوں منافقاں خطاب مراد گرگ بہ بیت تو یک مطلبے چوش ہم بوت کنت کہ اگرچہ جہادءَ دیمءَ تاب دے اِت تو گڈا چہ شما اِے امیت ہم دارگ بیت کہ چہ وتی منافقانہ و ناشریں کاراں ماں ملکءَ خرابی تالان کن اِت و گوں ہر مسلمانےءَ شما سیادی دار اِت آیانی ہیچ غرضءَ نہ داران ءَ سر ظاھرءَ گوں کافراں لانکءَ بند اِت۔ ف۵ یعنی ماں حکومتءِ

غرورناکی ءَ کرّہ وکور بوان ءَ ظلم کنگ ءَ گلائیش بیۓ اِت پداکسے ءِ سرپد کنگ ءَ سرپدہم میۓ اِت۔ خداءِ لعنت ھنچوش بہ اشانی چک ءَ کپتگ کہ دلش چوسنگ ءَ ترند بوتگنت واے تمام خرابیان ءَ آیان چیرتی مرضی وجہ وتی ناہودگی ءَ بہ وتی سرا آورتگنت۔ ف۹ یا منافق ماں قرآن ءَ فکر نہ کننت یا پدا چہ آیانی ناہودگیں کارانی ردا آیانی دلانی سرا مہر لگتگنت کہ نصیحت بہ اشانی دلانی سرا اثر نہ کنت۔ اگر اشاں قرآن ءِ فہمگ ءِ توفیق بوتیں توگڑا اِشاں بہ آسانی سرپد بوتگنت کہ ماں جہاد ءَ چنکر دنیاوی واخروی فوائد گون انت۔ ف۱ یعنی منافقاں اسلام ءِ اقرار کنگ و آئی ءِ برحقی ظاہر بوگ ءَ پد وقت ءِ سرا چہ وتی قول وقرار ءَ دیم ءَ تاب دبینت وماں جہاد فی سبیل اللہ ءَ شامل نہ بنت۔ شیطان ءَ آیان ءَ اِے خبر چوش ماں دل ءَ نندارینتگ کہ ماں جنگ ءَ شامل نہ بیۓ اِت توتاں دیرءَ سلامت و زندگ مانِت، مفت ناحق ءَ جنگ ءَ شامل بوان ءَ وتارا موت ءِ دپ ءَ دیگ ءَ

سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ ۖ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا

زوت ماشمے جراں گریں ماں لھتے کاراں ۔ واللہ شر زانت آیانی رازان ءَ ف۱ گڑا احال چون بیت وہدیکہ

تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ

ساہ ءَ کشنت فرشتہ، جنان بنت آیانی دیماں وآیانی بڈّان ءَ ف۲ اِے پمیشکا کہ آیاں

اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾ أَمْ حَسِبَ

رندگیری کت ھاراہ ءِ کہ چیرائی بیزار انت اللہ و ناپسند کتش آئی ءِ رضامندی گڑا خداءِ برباد کنت آیانی اعمالا ف۳ یا گمان دانت

الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ نَشَاءُ

ہماکساں کہ آیانی دلاں مرض ہست ایکہ ظاہر نہ کنت اللہ آیانی کینگ ءَ ف۴ واگر ما بلوٹیں

لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ ۚ

ترا پیش بدارین آیان گڑا توجاہ آرت آیاں بہ چہرہ ءَ آیانی۔ والبت جاہ کارئے آیان ءَ ماں رہ بند ءَ خبرانی ف۵

وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ

واللہ شر زانت شمے عملان ءَ ف۶ والبت ماچکاسیں شمارا دانکہ ما معلوم بکنیں مجاھدان ءَ چہ شما

وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ

وصابران ءَ ف۷ وچکاسیں شمے احوالان ءَ ف۸ بیشک ہماکس کہ کافر بوتنت و دور داشتش چہ

سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ

خداءِ راہ ءَ ومخالفت کتش پیغمبرءِ رند چہ اشی ءَ کہ ظاہر بوت پہ آیان راہ تچکیں، ہچ

يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا

ضرر دات نہ کننت خداءَ ۔ وغارت کنت آیانی عملان ءَ ف۹ اے ایمانداراں فرمانبرداری بکن اِت

اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ

اللہ ءِ وفرمانبرداری بکن اِت رسول ءِ وبرباد مکن اِت وتی عملاں ف۱ بیشک ہماکس کہ کافر بوتنت و

صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾

مہن اِش کت چہ خداءِ راہ ءَ رند مُرتنت وحالانکہ آیاں کافر انت گڑا ہچبر نہ بخشیت خدا آیان ءَ ف۱۱

منزل ۶

چے سیت حاصل بیت و نہ معلوم دگہ بازیں خبران ءَ ماں دل ءَ چیگل دنت و دور دراجیں وعدہ اِش دنت وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ منافقاں گوں یہود وغیرہ ءَ گوشت کہ بلّی توری ماسرظاہرءَ مسلمان بوتگیں بلے ماگوں مسلماناں آوار بوان ءَ گوں شما جنگ نہ کنیں بلکیں اگر ماراموہ برسیت تو شمارا کمک ہم کنیں واے دابیں کاراں شمے خبرانی سرا عمل ہم کنیں۔ ف۲ یعنی آساعت ءَ چہ مرگ ءَ چونکائی وتارا رستگار کت کننت۔ بیشک آوھدءَ وتی منافقی ءِ تام ءَ چشوک بنت۔ ف۳ یعنی اللہ پاک ءِ وشنودی ءَ راھش دوست نہ کت ہما راہ ءَ گام گیجوک بوتنت کہ چیرا راہ ءَ آئی ناراض بوتگت، پمیشکا مرگ ءِ وقت ءَ اِے ترسناکیں جاور گندگ ءَ کیت و اللہ ءَ آیانی کفر وکشّی ءِ وجہ ءَ کل عملان ءَ بیکار کتنت کہ تام یک عملے ءَ ہم آیان ءَ ماں دوئی زندھاتی فائدہ نہ دات۔ ف۴ یعنی منافقاں کہ آماں وتی دلاں پہ اسلام ومسلماناں ہرچ حاسدانہ دشمنی و کینگ ایر کننت زانا اِے خیال کننت کہ آیاں ماں دلاں پوشیدہ مانِنت، اللہ پاک آیان ءَ ظاہر نہ کنت ومسلماناں چہ آیانی مکروڈگیاں معلوم دار نہ بنت ھچبر چوش نہ بیت آیانی باطنی پلیتی الّم ءَ ظاہر کنگ بیت و ماں یک ھنچیں آسے ءَ چیگل دیگ بنت کہ اودا اصلی ونقلی بالکل جدا جدا بنت۔ ف۵ یعنی اللہ بواھیت تو تمام منافقان ءَ گوں آیانی جندءِ ٹِک ونشان کنان ءَ ترا پیش بداریت وہریکے ءِ نام ءَ ترا معلوم دار بکنت کہ ماں دیوان ءَ فلاں فلاں کس منافق اَنت بلے آئی ءِ حکمت علاچوشیں یک ٹکیں گیش وگیوارءَ لوٹوک نہ اِنت چونائی ءَ اللہ پاک ءَ واجہیں نبی ءَ اعلیٰ درجہ ءِ زانگ وترانگ ءِ نورعطا کتگت کہ چہ آیانی چہرہ و رنگ ءَ آیان ءَ جاہ کاریت ودیم ترا چہ آیانی گفتگو ءِ ڈول ءَ ترا زیات معرفی بیت چیاکہ منافق ومخلص ءِ خبرءِ داب جدا جدا بیت کہ ہرچ زور، وزن، پختگی و خلوص ءِ رنگ ماں اخلاص دار وکیں واجہ ءِ خبراں ظاہر بیت منافق توری ہرقدر جہد بکنت آئی ماں وتی کلام ءَ اشی ءَ پیدا کت نکنت۔ (تنبیہ) واجکار مترجم محقق قدس اللہ روحہٗ ءَ فَلَعَرَفْتَهُمْ ءَ را لَوْ نَشَاءُ ءِ چیرءَ ایر نہ کتگ۔ چونائی عامۂ مفسراں ایشرا لَوْ نَشَاءُ ءِ چیرءَ ایر کنان ءَ لَأَرَيْنَاكَهُمْ ءِ سرا چپان کننت۔ یعنی

اگر ما بلوٹیں تو ترا پیش بداریں آمردمان ءَ، پدا تو جاہ بیارے آیان ءَ صورت گندان ءَ۔ بہ منی خیال ءَ مترجم رحمہ اللہ ءِ تفسیر زیات لطافت داروک انت۔ واللہ اعلم چہ لھتیں احادیث ءَ ثابت انت کہ واجہ نبی ءَ باز منافقان ءِ نام بنام گران ءَ توار پرجت وچہ وتی دیوان ءَ آیان ءِ پاد کنائینت۔ ممکن انت کہ آجاہ یارگی چہ "لحن القول" و چہ "سیما" وغیرہ ءَ حاصل بوتگ! یا چہرے آیت ءِ بعد حق تعالےٰ ءَ واجہ ءَ را لھتیں منافقانی نامانی بابت ءَ گوں زیادھیں گیش وگیوارءَ معین کنان ءَ سروسوج کتگ ف۶ یعنی گوں بندھاں شمے یک تجبرے چیر بیت کنت واے ممکن اِنت مگر اللہ چہ شمے کلیں خبروکاراں معلوم دار انت توری اشان ءَ سرظاھر ءَ بکن اِت یا چیر کائی۔ ف۷ یعنی چہ جہاد وغیرہ حکماں شمے چکاسگ مقصود انت ماں اِے دابیں ترندیں چکاسگ ءَ خبروت پاشک بیت کہ باریں کئے ماں اللہ ءِ راہ ءَ جہاد کنوک انت و کتام کس

ماں ترندیں آزمائشاں پاداں محکم داروک انت وکتام کس اِے دابیں مردم نہ انت۔ ف۸ یعنی ہریکے ءِ ایمان، اطاعت وفرمان برداری ءِ وزن زانگ بہ بیت و درستانی چیریں احوالانی خبراں عملاً ثابت بہ بنت (تنبیہ) چہ "حَتّٰی نَعۡلَمَ" الخ ءَ ہرچ شبہ ئے حدوثِ علم ءِ ردا بیدا بیت آئی تمام جواب جزسیقول ءِ شروعات ءَ ماں اِلَّا لِنَعۡلَمَ مَنۡ یَّتَّبِعُ الرَّسُوۡلَ" الخ ءِ حاشیہ ءَ چارگ بہ بیت۔ ف۹ یعنی وتارا تاوان بارکننت۔ اللہ ءَ ہچ تاوان دات نہ کننت نہ آئی دین وپیغمبر ءَ نقصان دات کت کننت آ قدرت ءِ خداو آیانی تمام سازباز وردیں کاران ءَ تباہ وبرباد کنت وآیانی کل جہد وکوشستان ءَ ماں خاک ءَ آوار کنت ف۱۰ یعنی جہاد، یا اللہ ءِ راہ ءَ دگہ یک محنتے و جہدے کنگ ھماو ہدءَ مقبول انت۔ وھدیکہ آ کار بہ اللہ ورسول ءِ حکم ءِ روءَ بہ بیت ایوک چہ وتی دل ءِ حبّ ءَ یا نفس ءِ واھگ ءِ ردا مبیت و اگرنہ اِے دابیں عمل مفت ءَ بے کار و برباد بیت مسلمان ءِ کار اِے نہ اِنت کہ ہرچ نیکیں کارے کنگی یا کار ءَ کنگا ئنت تو گڈا آئرا ہچ پیما برباد مدنت۔ نیکیں کار ءَ بنا یہ کہ نیم راہ ءَ یل دیگ بہ بیت ونہ گوں ریا ونام ونمود و غرورناکی ءَ آئرا برباد بکن اِت۔ ارتداد یعنی چہ دین ءَ برگشتہ بوگ ءِ انجام سک بد وخراب انت کہ چریشی ءَ تمام اعمال ضائع وبرباد بنت مرتد ھماکس انت کہ یک برے مسلمان بہ بیت و پدا چہ اسلام ءَ دست کشان ءَ کفر ءَ اختیار بکنت چوشیں مردم ءِ نماز روچگ خیرات و زکوٰۃ کل نیکیں عمل برباد بنت العیاذ اللہ۔

فَلَا تَهِنُوۡا وَتَدۡعُوۡۤا اِلَى السَّلۡمِ ۖۗ وَاَنۡتُمُ الۡاَعۡلَوۡنَ ۖۗ وَاللّٰهُ مَعَكُمۡ وَلَنۡ

گڈا شلیگ مبیت کہ تواربجن اِت بہ صلح ءَ ف۱ وشما اِت اعلیٰ وبالا۔ وخدا گوں شما اِنت، و برباد نہ

يَّتِرَكُمۡ اَعۡمَالَكُمۡ ۝۳۵ اِنَّمَا الۡحَيٰوةُ الدُّنۡيَا لَعِبٌ وَّلَهۡوٌ ؕ وَاِنۡ تُؤۡمِنُوۡا

کنت پہ شما شمئے عملان ءَ ف۲ اِے دنیا ءِ زند وَ لیب اِنت وبیہودگی و اگر ایمان بیار اِت

وَتَتَّقُوۡا يُؤۡتِكُمۡ اُجُوۡرَكُمۡ وَلَا يَسۡـَٔـلۡكُمۡ اَمۡوَالَكُمۡ ۝۳۶ اِنۡ يَّسۡـَٔـلۡكُمُوۡهَا

وپرہیزگاری بکن اِت دنت شمارا اجر ءَ شمئے وطلب نہ کنت چہ شما مالان ءَ شمئے ف۳ اگر سوال بکنت چہ شما شمئے مالاں

فَيُحۡفِكُمۡ تَبۡخَلُوۡا وَيُخۡرِجۡ اَضۡغَانَكُمۡ ۝۳۷ هٰۤاَنۡتُمۡ هٰۤؤُلَآءِ تُدۡعَوۡنَ

پدا گیشی بکنت ماں سوال ءَ آ وہدءَ بخیلی کن اِت و ظاہر بکنت شمئے کینگ ءَ ف۴ آگاہ ببیت شما اے مرداں شمارا توار پہ جنگ بیت

لِتُنۡفِقُوۡا فِىۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ ۚ فَمِنۡكُمۡ مَّنۡ يَّبۡخَلُ ۚ وَمَنۡ يَّبۡخَلۡ فَاِنَّمَا يَبۡخَلُ

تاکہ خرچ بکن اِت ماں خدا ءِ راہ ءَ ف۵ پدا چہ شما لھتے ہما انت کہ بخیلی کنت، وہرکس کہ بخیلی کنت گڈا آ بخیلی کنت

عَنۡ نَّفۡسِهٖ ؕ وَاللّٰهُ الۡغَنِىُّ وَاَنۡتُمُ الۡفُقَرَآءُ ۚ وَاِنۡ تَتَوَلَّوۡا يَسۡتَبۡدِلۡ

پہ وتی جند ءَ ف۶ واللہ توانگر اِنت وشما اِت محتاج ف۷ واگر شما پترتے، بدل کنت

قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ ۙ ثُمَّ لَا يَكُوۡنُوۡۤا اَمۡثَالَكُمۡ ۝۳۸

دگہ مردمان ءَ ابید چہ شما گڈا آ نبنت شمئے داب ءَ ف۸

ع ۱۰ ۴ ۸

سُوۡرَةُ الۡفَتۡحِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِىَ تِسۡعٌ وَّعِشۡرُوۡنَ اٰيَةً وَّاَرۡبَعُ رُكُوۡعَاتٍ

سورۃ فتح ماں مدینہ ءَ نازل بوت و اِے بیست ونہ آیات وچار رکوع انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اِنَّا فَتَحۡنَا لَكَ فَتۡحًا مُّبِيۡنًا ۝۱ لِّيَغۡفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنۡ ذَنۡۢبِكَ

ف۹ بے شک ما فیصلہ کت پہ تو ظاہریں فتح ءِ، تاکہ معاف بکنت تئی پیشی و گڈی گناہان ءَ

وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعۡمَتَهٗ عَلَيۡكَ وَيَهۡدِيَكَ صِرَاطًا مُّسۡتَقِيۡمًا ۝۲ وَّ

ف۱۰ و تمام بکنت وتی نعمتاں پہ تو ف۱۱ و پیش بداریت ترا تچکیں راہ ءَ ف۱۲ و

ف۱۱ یعنی کتام یک کافرے ءَ اللہ نہ بخشیت خصوصاً ھما کافران ءَ ھچبر نہ بخشیت کہ آ دگران ءَ چہ خدا واسلام ءِ راہ ءَ دور دارگ ءِ جہد ءَ کننت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی مسلمانان لازم انت کہ بہ کافرانی مقابلہ ءَ سستی و نامردی مکننت و چہ جنگ ءِ سکّیاں دلاپ بوان ءَ صلح وتران ءِ شوہاز ءَ مبنت واگرنہ دشمن دلیر بوان ءَ لگتال کنگ ءِ جہد ءَ کننت تاکہ اسلامی جمعیت مغلوب ورسوا بہ بیت۔ البت کتام وھدے اسلام ءِ مصلحت و اہل اسلام ءِ دوزواھی ماں صلح وتران ءِ نظر ءَ بئیت تو بہ چوشیں حاور ءَ ماں صلح کنگ ءَ ہچ باکے نیست، چوشکہ دیم تر ءَ ماں سورۃ فتح ءَ بیداک انت۔ بہرحاور ءَ صلح ءِ بنیاد وتی کم ہمتی و نامردی کدی ہم مبیت۔ ف۲ یعنی ترسگ ءِ ہچ گپ نہ اِنت اگر شما بہ صبر وجوان مردی ءَ کار گرات و بہ خدا ءِ حکمانی سراگوں مضبوطی ءَ عمل کنوک بئے اِت تو خدا گوں شما اِنت آ شمارا آخرکار غالب کنت وگاہے ہم شمارا ماں تاوان ونقصان ءَ چیگل ندنت۔ ف۳ یعنی بہ آخرت ءِ مقابلہ دنیا ءِ حقیقت چہ لیب و تماشہ ءَ زیات ہچ نہ انت اگر شما اِدا ایمان وتقویٰ ءِ رھبند ءَ قبول کن اِت وچہ لیب و تماشہ ءَ وتارا دور داران ءَ زند گوازین اِت تو اللہ پاک شمارا اشی ءِ بدلہ ءَ سرجمی ءَ دنت ونہ ہم چہ شما شمئے مالان ءَ پدا طلب کنت آئرا پہ شمئے مالاں چہ حاجت کیتگ بلکیں آ تو وت دیوک اِنت کما قال مَاۤ اُرِيۡدُ مِنۡهُمۡ مِّنۡ رِّزۡقٍ وَّمَاۤ اُرِيۡدُ اَنۡ يُّطۡعِمُوۡنِ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الۡقُوَّةِ الۡمَتِيۡنُ (ذاریٰت رکوع ۳) اگر طلب ہم بکنت تو حقیقی واجہ ہماوت انت تمام مال ہمائی ءِ وتیگنت مگر اشی ءِ باوجود ماں دین ءِ ردا وھدیکہ پہ خرچ کنگ ءَ گوشیت تو کل مالانی مطالبہ ءَ نہ کننت بلکیں یک گونڈیں بہرے طلب کنگ بیت۔ آہم نہ پہ وتا بلکیں پہ شمئے فائدہ ءَ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کننت "حق تعالیٰ ءَ ملک فتح کنائینتنت مسلمانان ءَ پہ کمیں روچاں (چہ وتی جیب ءَ) زرخرچ کنگ کپت گڈا ہر قدر کہ خرچ کت گنتش چرائی صد صد سر دست کپت۔ ہمے ردا ماں قرآن ءَ بازجاگھاں فرمائینتگ کہ اللہ ءَ قرض بدئے اِت"۔ ف۴ یعنی اگر اللہ تعالیٰ گوں ترندی ءَ کل مالان ءَ طلب بکنت ہر جیکہ شمارا داتگی۔ تو بازیں چنکر خدا دوست انت کہ آیاں گوں کشادہ دلی و پچکندوکیں پیشانی ءَ اِے حکم ءِ سرا لبیک گوشنت۔ چہ اشاں زیات تر تو ہما انت کہ آوتی بخل و تنگدلی ءِ ثبوت ءَ ظاہر کننت ومال خرچ کنگ ءِ ساعت ءَ آیانی دل ءِ کینگ وتاوت ظاہر بیت۔ ف۵ یعنی یک بہرے چہ خدا ءِ داتگیں مال ءَ بہ ہمائی ءِ راہ ءَ پہ وتی نپ ءِ خاطر ءَ۔ ف۶ یعنی شمئے دیگ پہ شمئے وتی جند ءَ فائدہ اِنت۔ اگرنہ دئے اِت تو نقصان ءِ دیم گوں شما اِنت، اللہ ءَ شمئے دیگ نہ دیگ ءِ غرض ہچ نیست ف۷ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کننت "یعنی مال خرچ کنگ ءِ ردا ہرچ کڈے اشکن اِت اِے بابت ءَ چوش خیال مکن اِت کہ اللہ یا رسول شمئے مالان ءَ طلب کننت،

اِتا بلکیں اِے گپ پہ شمے دوزواھی ءِ رِدا فرمائینتگ ۔ واگرنہ اللہ و آئی ءِ رسول ءَ چے حاجت ۔ ف۸ یعنی اللہ تعالیٰ پہ ہرچ حکمت و مصلحت ءِ روءِ بندھان ءَ پہ خرچ کنگ ءَ
حکم دنت، آئی ءِ حاصل کنگ ءَ دار و مدار شمے سرا نہ اِنت بلکہ شمئے وتی فائدہ ءِ خاطرءَ اِنت ۔ اگر بخیلی بکن اِت وچہ آئی ءِ حکم ءَ دیم ءَ تاب دئے اِت آ پہ شمے جاگہ ءَ دگہ یک قومے اوشتارینیت کہ آچو
شما بخیلی نہ کننت بلکیں گوں مزنِ دلی ءَ اللہ پاک ءِ حکم ءِ تعمیل کنانءَ مال وزرّاں پہ ہمائی ءِ راہ ءَ خرچ کننت بہرحال ءَ اللہ ءِ حکمت و مصلحت پہ وتی جاگہ ءَ تمام بیت ۔ البت شما چہ
سعادت ءَ بے نصیب بوتے ۔ ماں حدیث ءَ اِنت صحابہاں عرض کُت یا رسول اللہ! ہما دومی قوم کتامی انت کہ پہ آئی ءِ نیمگ ءَ اشارہ بوتگ واجہ ءَ حضرت سلمان فارسی رضی اللہ عنہ
ءِ سرا دست ایرکنانءَ فرمائینت "اِنے واجہ ءِ قوم" وپدا فرمائینیت "قسم بخدا اگر ایمان ثریا ءِ سرا سر بہ بیت تو فارس ءِ مردم چہ اودا ہم آرا ایر گیجنت"۔ الحمدللہ صحابہ رضی اللہ
عنہم ءَ ہما بے مٹّیں قربانی و ایمانی جوش ءِ ثبوت پیش داشت پہ آیانی جاگہءَ دگہ قومے ءِ آیگ ءِ حاجت پیشت نہ کپت ۔ پدا ہم اہل فارسءَ اسلام قبول کنان ءَ علم و ایمان ءِ ہما مزن
شانیں مظاہرہ کت وھنچیں زبردست دینی خدمات انجام دات کہ آیان ءَ گندان ءَ ہرکسءَ گوں لاچاری اقرار کنگ کپیت کہ بیشک واجہ نبی ءِ پیشگوئی ءِ روءَ اِے ھما قوم اَت کہ
سکّی ءِ وھدءَ عرب ءِ جاگہ ءَ پُرکنوک اَت ۔ چہ ہزار ہا عالماں و اماماں نظرءَ تاب دیان ءَ تہنا امام اعظم ابوحنیفہ رحمہ اللہ ءِ وجود ءِ جندا ے پیشگوئی ءِ صدق ءَ سرا پہ گواھیءَ بس اِنت
بلکیں اِے مزن شانیں مژدہ ءِ کامل واولیگیں مستاگی امام صاحبؒ ءِ وتی جند اِنت رضی اللہ عنہ وارضاہ تمت سورۃ محمدؐ صلی اللہ علیہ وسلم بتوفیقہ واعانتہ فلہ الحمد والمنۃ

ف۹ ماں اِے سورت ءِ مختلف آیتاں جدا جدا احوالانی طرف ءَ اشارہ اِنت پہ آسانی ءَ فہمگ ءِ واسطہ آیان ءَ مختصراً ادا نبیسگ مناسب معلوم بیت ۔ (الف) واجہ پیغمبرءَ
ماں مدینہ ءَ واب دیست کہ ماں مکہ ءِ توک ءَ گوں امن و امینی ءَ داخل بوتیں و عمرہ کنان ءَ سریں تراشت و مودیں گونڈ کتنت ۔ واجہ ءَ وتی اِے واب ءِ گپ گوں صحابہؓ ءَ جت
بلّی توری واجہ مدت ءِ گیش و گیوار نہ فرمائینتگت مگر چہ شوق ءِ بازی ءَ اکثراں ہمے خیال کت کہ امبری عمرہ نصیب بیت ۔ واتفاقاً واجہ ءَ عمرہ ءِ نیت ہم کت ۔ (ب)
واجہ باندازہ یک و نیم ہزار مردمانی ہمراھی ءَ عمرہ ءِ ارادہ ءَ پہ مکہ ءِ نیمگ ءَ روانہ بوت و "ھدی" ہم واجہ ءَ گوں وت زُرتگت ۔ اِے خبر مکہ ءَ سر بوت تو قریش ءَ
مزنیں مُچی ءَ نزآورت، وت ماں وتا ھمے شورش کُت کہ چیبری واجہ ءُ پہ مکہ ءَ آیگ ءَ نیلیں ۔ حالانکہ پہ آیانی دستور ءِ رِدا دشمن ءَ ہم منع کنگ نبوتگت کہ آ پہ حج و عمرہ مکہ ءَ
آتک نہ کننت ۔ بہرحال ءَ "حدیبیہ" نامیں جاگہ کہ چہ مکہ ءَ نزیک اِنت واجہ ءِ مہری نشت وھچ داب ءَ پادآیگ ءِ نامی نہ گپت ۔ واجہ ءَ فرمائینت حبسہا حابس الفیل
و پدا فرمائینتی قسم بخدا اہل مکہ چہ من ہرچیں خبرانی مطالبہ بکننت کہ ماں آیاں "حرمات اللہ" ءِ ادب و شان برجاہ بہ بیت من قبول کناں ۔ آخر واجہ نبی ءَ ہمے جاگہ قیام کت ۔
(ہمے جاگہ ءَ مردچاں "شمیسیہ" گوشنت) (ج) واجہ نبی ءَ مکہ ءِ مردمانی گورءَ قاصد روان دات کہ ما پہ جنگ ءَ نیاتکگیں مارا پہ آیگ ءَ بل اِت ما عمرہ کنانءَ وا ترکنیں ۔ وہدے
اِشّی ءِ پسہ ہچ بیاھت تو واجہ نبی ءَ حضرت عثمان رضی اللہ عنہ ءَ راھما پیغام دیان ءَ دیم دات و ھتیں مسلمان مردیں و جنیں آدماں کہ آیاں ماں مکہ ءَ زیردست و مظلوم انتنت آیانءَ
مستاگی دات کہ نوں ھمے زوتاں ماں مکہ ءَ اسلام غالب بیت ۔ حضرت عثمانؓ قریش ءَ گوں وت جتّل اِت ۔ آئی ءِ واپسی ءَ وھدے دیر گوست، اِدا اِے حال تالان بوت کہ واجہ عثمانؓ
قتل کنگ بوتگ ۔ آ وقت ءَ واجہ ءَ پہ اِے خیال ءَ کہ شاید جنگ بہ بیت چہ کل صحابہاں یک درچکے ءِ چیر ءَ نندانءَ جہاد ءِ واسطہ بیعت گپت ۔ وہدے قریش ءَ بیعت ءِ حال
سر بوت آیانی دل ءَ ترُس پیدا بوت و حضرت عثمانؓ اِش واپس دیم دات ۔ (د) پدا لہتّیں معتبر و میر پہ صلح و تران ءِ نیت ءَ واجہ ءِ خدمت ءَ حاضر بوتنت و فیصلہ
بوت کہ صلحنامہ نبیسگ بہ بیت ۔ اِے رِدا باز خبرانی سرا گپ و تران و بحث و مباحثہ بوت و مسلمانان زہر و جوش ہم آتک کہ گوں زھم ءِ ذریعہءَ فیصلہ کنگ بہ بیت بلے آخر واجہ
نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ مکہ ءِ مردمانی حجّت ءِ سرا تمام خبران ءَ منظور کت و مسلماناں مزن تحمّل و بُردباری پیش داشت و صلحنامہ تیار بوت کہ ماں آیاں چہ کافرانی نیمگ ءَ یک شرطے
ایشّ اَت کہ تئیں واجہ نبی اِے سال ءَ وا ترکبن و آیوکیں سال ءَ بغیر سلاح ءَ بیا و عمرہ بکن و اِے کہ ماں ہردوئیں فریقاں تا دہ سال ءَ جنگ نہ بیت ۔ ماں اِے مدّت ءَ
ہر مردے چہ مئے گورءَ شمے گورءَ بئیت شما آئرا وتی گورءَ نہ دار اِت و چہ شمے طرف ءَ ھر کس مئے گورءَ بئیت ما آئرا واپس نہ کنیں ۔ صلح ءِ تمام معاملہ ءِ گیش و گیوار
بوگ ءَ پد واجہ ءَ ماں حدیبیہ ءَ "ھدی" ءِ جانور ذبح کُت و حلق و قصر کنان ءَ احرام ئی پچ کت و مدینہ ءِ طرف ءَ رہادگ بوت (ھ) ماں راہ ءَ ہمے سورۃ الفتح نازل
بوت و اِے تمام قصہ سنہ ۶ ھ ءِ آخرءَ پیش آتک (و) چہ حدیبیہ ءَ واتر کنان ءَ سنہ ۷ ھ ءِ شروعات ءَ واجہ نبی ءَ خیبر ءَ دزگیر کُت ۔ کہ آچہ مدینہ ءِ شمال ءَ چار منزل ءِ سرا
شام ءِ پہنات ءَ یہودیانی یک شہرے اَت ۔ ماں اِے حملہ ءَ ہچ کس بغیر چہ ھما صحابہ ءَ شریک نہ اَت کہ آماں حدیبیہ ءَ واجہ ءِ ہمراہ انتنت ۔ (ز) آیوکیں سال یعنی
ماں ذیقعدہ سنہ ۷ ھ ءَ واجہ پہ معاھدہ ءِ روءَ پہ عمرۃ القضاء سرگپت و گوں امن و امینی ءَ مکہ ءَ سربوان ءَ عمرہ ادا کت ۔ (ح) ماں عہدنامہ ءَ کہ دہ سال ءَ جنگ
نہ کنگ ءِ شرطی ماں اَت، قریش ءَ وتی عہد پروشت ۔ واجہ ءَ مکہ ءِ سرا اورش کت وماں رمضان سنہ ۸ ھ ءَ آئرا فتح کُت ۔

ف۱۰ حدیبیہ ءِ صلح سرظاہرءَ رسوائی و زیردستی ءِ صلح نظرءَ کپت ۔ وصلح ءِ شرائط ءَ وانان ءَ ماں بادی النظرءَ ہنچوش مارگ بیت کہ تمام جیڑھانی فیصلہ
کفار قریش ءِ حق ءَ بوت، چنانچہ حضرت عمر و دگہ صحابہ رضی اللہ عنہم ہم صلح ءِ ظاہری نقشہ ءَ گندان ءَ مزن غمناک و بے قرار انتنت آیاں ہنچوش خیال کتگت
کہ اسلام ءِ چہاردہ پانزدہ صد سرمچاریں لشکر ءِ دیما قریش و آیانی دزبرادرانی جمیعت ہچ ارزشے نداریت پرچے تمام جیڑھانی فیصلہ پہ زھم ءِ ذریعہءَ کنگ مبیت
مگر واجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ نگاہاں ہما احوال و کارپداں چارگا ئتنت کہ آیاں چہ اِے دگہ واجہانی نگاہاں اندیم انتنت ۔ و اللہ پاک ءَ واجہ ءِ سینگ ءَ مزن
دلپروشیں واقعات ءِ برداشت کنگ ءِ حوصلہ و ہمت بخشاتگت ۔ واجہ ءَ گوں مزن بے مٹّیں لاغرضی، توکل و تحمّل کنان ءَ ہر یک شرط ءَ قبول کنان کُت د
وتی ہمراہان ءَ "اللہ ورسولہ اعلم" گوشان ءَ تسلاّ دیان ءَ ت ۔ یعنی اللہ و آئی رسول گیشتر زانتنت ۔ تانکہ ہمے سورۃ الفتح نازل بوت ۔ خداوند قدوس ءَ اِے

صلح و فیصلہ ءَ را "فتح مبین" ءِ نام دات ـ مردماں پہ اھم بہ اِشی ءَ وتی حیرانگی ظاہر کت گُت و گوشتگت کہ یا رسول اللہ ہمیشی ءِ نام فتح انت ، واجہ ءَ فرمائینت کہ بلے اِے مزنیں فتح ایت ـ حقیقت اِے ہیم ءَ انت کہ صحابہؓ ءِ جہادئیگی بیعت و ادنا ئیں گروچیل ءَ پدکیننگ دارانی کافرانی مرعوب بوگ بہ صلح ءِ طرف ءَ میل دارگ و نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ جنگ ءِ سرا قدرت ءِ باوجود انتقام نہ گرگ و وھد و بے وھد ءَ چرے کور دلانی کوتاھیانی سرا چشم پوشی یا درگذر کنگ و بیت اللہ ءِ عظمت ءَ دیما داران ءَ آیانی ناھودگیں مطالبات ءِ سرا ہپکہ زہر نہ گرگ ـ اِے واقعات یک طرفے اللہ پاک ءِ خصوصی مدد و رحمتانی کشگ و نزیارگ ءِ ذریعہ جوڑ بوتنت و دومی طرف ءَ بہ دشمنانی دلانی سرا اسلام ءِ اخلاقی و روحانی طاقت و پیغمبر علیہ السلام ءِ پیغمبری شان ءِ نقشہ آیانی دلانی سرا محکم نندان بُوت ـ
اگرچہ صلحنامہ نبیسگ ءِ وھد ءَ سرظاھر ءَ مردماں کفار ءِ فتح نظر ءَ آیگا ئت لیکن گوں سارتیں دلے ءِ فکر جنوکاں نندان ءَ معاملہ ءَ شری ءَ چگاسنت تو آ محسوس کننت کہ درحقیقت ءَ تمامتر فیصلہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ حق ءَ بوگا ئتنت ـ اللہ تعالیٰ ءَ اِشی ءِ نام "فتح مبین" ایر کنان چوش ڈاہ دات کہ اِے صلح بہ اِے وھد ءَ ہم فتح اِنت و پہ دیمتریگی واجہ نبی ءِ حق ءَ بے شمار فتوحات ظاہری و باطنی ءِ درواز گان ءَ پچ کنوک انت ـ چرے صلح و تران ءَ پد کافر و مسلمانان ءَ موہ رسِت کہ گوں دگرے ءَ خلط و ملط بہ بنت و گند و گدار بکننت ـ کافراں چہ مسلمانانی دپ ءَ اسلام ءِ خبراں اشکنگ ءَ لگتنت و آ پاکبازیں مسلمانانی احوال و راہ و رھبندان ءَ گوں وتی چماں نشں دبستنت تو تاوت ماں اِشانی دلاں اسلام ءِ نیگی کشش و میل پیدا بوگ ءَ لگت ـ اِشی ءِ نتیجہ چوش بوت کہ چہ صلح حدیبیہ ءَ بگر دا ءَ فتح مکہ ءَ ، یعنی ماں دو سالانی مدت ءَ ہمنکر زیات مردماں اسلام قبول کت کہ چہ و پیش کدی ہم اینکر مردم مسلماں نہ بوتگنت ـ خالد بن الولیدؓ و عمرو بن العاصؓ ءِ ہمیں نامداریں صحابہ ہمے دوران ءَ اسلامی جمعیت ءَ شامل بوتنت ـ اِے جسمان ءَ نہ بلکیں دلان ءَ فتح کنگ ہمے صلح حدیبیہ ءِ مستریں کرامت و برکتے ات ـ نوں اسلامی جماعت ہمنکر بہ چاریں کُنڈاں تالان بوت و ہمنکر آئی ءِ تعداد گیشتر بوت کہ مکہ معظمہ ءَ فتح کنائی پہ مداھیگی چہ شرک ءِ گندگی ءَ پاک و صاف کنگ آسان بوت ـ ماں حدیبیہ ءَ واجہ نبی ءِ ھمراہ تیوگ ءَ یک و نیم ھزار مجاھد اتنت بلے چہ دو سال ءَ پد مکہ معظمہ ءَ فتح کنگ ءِ وہد ءَ دہ ھزار ءِ شانداریں لشکر واجہ نبی ءَ ہمرکاب ات ـ راستیں گپ ھیش اِنت کہ نہ تنہا فتح مکہ و فتح خیبر بلکیں پہ آئندہ ءِ کل فتوحات ءِ ردا صلح حدیبیہ بنیاد و اساس و طلاھیں دیباچہ ثابت بوت ـ و بہ اِے تحمل و توکل ، و حرمات اللہ ءِ قدر دانی ءِ برکتے ءَ ہرچیکہ ماں صلح ءِ ردا ظاھر بوت ، ہرچ علوم و قدسی معارف و باطنی مقامات و درجہانی درواز گ پچ کنگ بوتگنت آئی ءِ اندازہ یا حساب ءَ کئے جت کنت ـ البت گونڈیں اشارہ ے حق تعالےٰ ءَ ماں اِے آیتاں فرمائینتگ ـ یعنی چوشکہ ماں دُنیا وی بادشاہاں یک مزنیں فاتح جنرلے ءَ گوں خاص و ناسیں اعزاز و اکرام ءَ شرف دار کننت ، ہمیڈول ءَ خداوند قدوس ءَ اِے فتح مبین ءِ بدل ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوں چار چیزاں شرفدار فرمائینت کہ چہ ایاں اولی چیز گناہانی معاف کنگ اِنت (چہ مداھیگی و داں مداھیگی کل کوتاھیاں کہ واجہ ءِ مزنیں شان ءِ حساب ءَ کوتاہی گوشگ بنت ، بالکل معاف انت) اِے گپ اللہ تعالےٰ ءَ پہ کتام دگہ بندھے ءَ نہ گوشتگ ـ مگر حدیث ءَ آتکگ کہ اِے آیت ءِ نزول ءَ پد واجہیں نبی ہمنکر عبادت و محنت کتگت کہ شپانی وھد ءَ چہ زیادھیں اوشتگاں واجہ ءِ پاداں گوات گپتگنت ـ و مردماں وھدے اِے حالت دیستگت آیاں واجہ ءِ حال ءِ سرا رحم وارتگت ـ صحابہاں عرض کت یا رسول اللہ اشما اینکر زیات محنت پہ چاکن اِت ، اللہ تعالیٰ ءَ تئی پیشی و رندی کل خطایان ءَ معاف کتگ ، واجہ ءَ فرمان کت اَفَلَا اَكُوْنَ عَبْدًا شَكُوْرًا (نہ انا من آئی ءِ شکرگزاریں بندہ مباں) ظاہر اِنت اللہ تعالےٰ ہم ہمے دابیں بشارت (مستاگی) ہما بندہ ءَ اشکنائینیت کہ آ چہ اِشی ءِ اشکنگ ترسوک مبیت بلکیں چہ خدا تعالیٰ ءَ زیات ترسگ ءَ بلگیت ـ ماں شفاعت ءِ دراج کشیں حدیث ءَ اِنت کہ وھدے مخلوق مُچ بوان ءَ حضرت مسیح علیہ السلام ءِ گور ءَ رونت تو آ فرمائینیت کہ واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گور ءَ برِ اِت کہ آ خاتم النبیین اِنت و آئی ءِ پیشی و رندی کل خطایاں اللہ تعالےٰ ءَ معاف کتگنت (یعنی ماں اِے شفاعت ءِ جاگہ ءَ اگر بندے خبر ءَ یک کوتاہی ئے ہم ببیت تو آ ہم عام معافی ءِ اعلان ءِ چیر ءَ چہ ہیش اھتگ) بغیر چہ آئی دگہ ہچ کس اِے کار ءَ کُت نہ کنت ـ
ف ١١ یعنی تیوگ ءَ چہ تقصیرات ءَ درگذر نہ کنت بلکیں ہرچیکہ ظاہری و باطنی ، مادّی و روحی انعام و احسان داں ھنوگ بوتگنت آیانی سرجمیں حساب پورہ و مکمل کنگ بنت ـ

ف ١٢ یعنی ترا را بہ ھدایت و استقامت ءِ تچکیں راہ ءِ سرا مدام قائم داریت ـ معرفت و شہود ءِ بے حسابیں درجہانی سرا بائل بوان ءَ ، جان و دلانی سرا اسلام ءِ حاکمی قائم کنگ ءِ ردا بہ تئی راہ ءَ ہچ قسم ءِ اڑ و جنجال پیداک نہ بنت ـ مخلوق بُر بُر ءَ (جماعت درجماعت) چہ تئی سر و سوجاں اسلام ءِ تچکیں راہ ءِ سرا گام گیجوک بنت و اِے داب ءَ ماں تئی ثواب و حسنات ءِ مقدار بے شمار گیش بیت ـ ١٢

يَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَزِيْزًا ③ هُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ فِيْ قُلُوْبِ

مدد کنت اللہ نئیں زبردست مدد ف۱ آ ھما انت کہ نازل ئَ کت دل جمعی ءَ ماں مومنانی

الْمُؤْمِنِيْنَ لِيَزْدَادُوْٓا اِيْمَانًا مَّعَ اِيْمَانِهِمْ ؕ وَلِلّٰهِ جُنُوْدُ السَّمٰوٰتِ وَ

دلاں تاکہ زیات بہ بیت ایمان گوں آیانی ایمان ءَ ف۲ و خدائیگنت لشکر آسمانانی

الْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ④ لِّيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ

وزمین ءِ ۔ وھستنت اللہ خبردار، حکمتانی واجہ ف۳ تاکہ داخل بکنت مسلمان مردیناں و مسلمان جنینان ءَ

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ ؕ

ماں باغاں کہ رُنبنت آیانی چیر ءَ جُو مدام مانٔنت ماں آئی ءَ و دُور کنت چرایاں آیانی بدیاں ف۴

وَكَانَ ذٰلِكَ عِنْدَ اللّٰهِ فَوْزًا عَظِيْمًا ⑤ وَّيُعَذِّبَ الْمُنٰفِقِيْنَ وَالْمُنٰفِقٰتِ

وھست انت اے اللہ ءِ گور ءَ مستریں بامرادی یے ف۵ و تاکہ عذاب بکنت مردیں و جنیں منافقاں

وَالْمُشْرِكِيْنَ وَالْمُشْرِكٰتِ الظَّآنِّيْنَ بِاللّٰهِ ظَنَّ السَّوْءِ ؕ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ

د شرک کنوکیں مردین و شرک کنوکیں جنیناں ف٦ کہ آگماں کننت گوں خداءَ بدیں گماں ف۷ بہ ھمایانی سرا انت بدیں

السَّوْءِ ۚ وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ؕ وَسَآءَتْ

گردش ف۸ و غضب نازل کت اللہ ءَ آیانی سرا و لعنت کتی آیانءَ ۔ و تیار کتگ پہ آیاں دوزخ و بدیں

مَصِيْرًا ⑥ وَلِلّٰهِ جُنُوْدُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ⑦

جاہ منندایت ۔ و خدائیگنت کلیں لشکر آسمانانی وزمین ءِ ، و ھستنت اللہ زبردست، حکمتانی داروک ف۹

اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ شَاهِدًا وَّمُبَشِّرًا وَّنَذِيْرًا ⑧ لِّتُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَ

بے شک مادیم دات ترا گواہ و مژدہ دیوک و ترسینوک ف۱۰ تاکہ شما ایمان بیارات پہ اللہ و آئی ءِ رسول ءَ و

تُعَزِّرُوْهُ وَتُوَقِّرُوْهُ ؕ وَتُسَبِّحُوْهُ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ⑨ اِنَّ الَّذِيْنَ

و آئی ءِ مدد بکن آت و آئی ءِ شرف ءَ قائم بدارات ف۱۱ و پاکی بیان بکن ات آئی صبح و بیگاہ ف۱۲ بیشک ھر کس

يُبَايِعُوْنَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُوْنَ اللّٰهَ ؕ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيْهِمْ ۚ فَمَنْ نَّكَثَ

بیعت کنت گوں تو آ بیعت کننت گوں خداءَ ۔ خداءِ دست آیانی دست ءِ سرا انت ف۱۳ گڈا ھر کس کہ چہ وتی قول ءَ ترٹیت

ف۱ یعنی اللہ پاک ءِ ھنچیں مددے کیت کہ آ ءَ کس داشت نہ کنت و چیر پروش کت نہ کنت و چہ ھمائی مدد ءَ فتح و سوب مندی گوں تئی قدماں ھمراہ بنت ۔ ماں سورۃ "نصر" ءَ فرمائینت کہ وھدے چہ خداءِ جانب ءَ مدد و فتح بئیت و مخلوق ماں خدائی دین ءَ فوج در فوج داخل بوگ ءَ بلگنت تو بہ جوشیں ساعت ءَ اللہ ءِ تسبیح و تحمید و چرائی استغفار بکن ۔ ظاہر انت کہ برے فتح مبین ءِ ردا واجہ نبیؐ استغفار فرمائینگ تو بہ آئی ءِ جواب ءَ لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ ءِ مضمون ھنگت گیشتر صاف بیت ۔ نبّہ علیہ ابن جریر رحمہ اللہ تعالیٰ ۔
ف۲ دل جمعی دیم دات یعنی تب ءِ برخلاف بوگ ءِ باوجود واجہ رسول ءِ حکم ءِ سرا ثابت قدم بوتنت گوں ضدی کافراں ھٹ ءِ اِش نہ کت چریشی برکت ءَ آیانی ایمانی درجہ گیش ترت، و ماں ایمان و ایقان ءِ درجہاں زیادتی بوت آیاں اول سرءَ جہاد ءِ سرا بیعت کناءَ ثابت کتگ کہ ما پہ اللہ ءِ راہ ءَ جنگ ءَ وتارا پہ کشارینگ ءَ تیاریں ۔ اِے ایمان ءِ یک رنگے ات ۔ چرائی ءَ پد وھدے کہ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام ءَ مسلمانانی جذبگانی برخلاف بہ اللہ ءِ حکم ءِ سرا صلح ءَ قبول کت تو ایمان ءِ اے دومی رنگ اَت کہ وتی جذب ءِ پُر جوشیں جذبگاں و واہگاں پہکہ لگتماں کنان ءَ اللہ و رسول ءِ فیصلہ ءِ دیما وتی گردن اِش جھل کت ۔ رضی اللہ عنہم و رضوا عنہ ۔ ف۳ یعنی ھماوت زانت کہ کتام وھد ءَ قتال ءِ حکم دیگ پر شما مصلحت اِنت و کتام موقع ءَ چہ قتال ءَ وتارا دور دارگ و صلح کنگ حکمت اِنت ، شمارا اگر کدی بہ قتال ءَ حکم دیگ بہ بیت تو کدی ۔ ئیم کافرانی مچّی ءَ گندان ءَ عذر معذرت نہ کن اِت چیا کہ آسمان و زمین ءِ لشکرانی خُداوند ھماوت اِنت کہ شمے قلت ءِ باوجود چہ وتی غیبی لشکر ءَ شمے مدد کت کنت چوش کہ ماں "بدر" "احزاب" و "حنین" وغیرہ ءَ مدد کُت ۔ و اگر صلح کنگ و چہ جنگ ءَ دست کشّگ ءِ حکم ءَ بدنت تو آئی ءَ قبول بکن اِت چوش خیال گا ھے مکن اِت کہ افسوس صلح بوت و کافراں چہ دست ءَ درشُتنت و آیانءَ سزا نہ رس اِت ۔ اگر قتال ءِ حکم بوتیں تو ما آیانءَ ھلاک کرتگت چیا کہ آیانی ھلاک بوگ ءِ دار و مدار پر شمے سرا نہ اِنت ۔ مابلوٹیں تو آیانءَ چہ دتی اِے دگہ لشکراں کُت کنیں ۔ بہر حال ءَ زمین و آسمان ءِ لشکرانی مالک اگر پہ صلح ءَ حکم دنت تو الّم ءَ ماں ھمائی ءَ بہتری و حکمت بیت ۔ ف۴ وھدے واجہ نبی ءَ اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِيْنًا وانان ءَ صحابھانءَ اشکنائینت تو آیاں واجہ ءِ خدمت ءَ "مبارک بات" عرض کُت و گوشتنش یارسول اللہ! اِے وَ پہ تئیءَ جرندءَ بوت ، پہ ماحساب چون اِنت بریشی ءَ اِے آیات نازل بوتنت یعنی اللہ ءَ دل جمعی و سکینہ نازل کناءَ مومنانی ایمان گیش کُت تاکہ آیاں ءَ گوں مزن عزت و اکرام ءَ ماں جنت ءَ داخل بکنت و آیانی بدیاں و نزوریاں ءَ معاف بکنت ۔ ماں حدیث ءَ ھست کہ ھما صحابھاں کہ آیاں ماں حدیبیہ بیعت کت چرایاں یکے ھم ماں دوزخ ءَ داخل نہ بیت (تنبیہ) مومنات ءِ ذکر تعمیم ءِ واسطہ اِنت یعنی مرد نہ بیت یا جنین آدمے کسے ءِ ایمانداری و محنت بربادنہ بیت ۔ چہ حدیثاں ثابت اِنت کہ حضرت اُم سلمہ رضی اللہ عنہا ماں اِے سفرءَ واجہ نبی ءِ ھمراہ اَت ۔ ف۵ لھتیں نقلی صوفی یا کتام بے خودیں بزرگے بگوشیت کہ جنّت ءِ طلب کنگ ناقصانی کار اِنت چہ ادا معلوم بوت کہ اللہ پاک ءِ گور ءَ ھمیشی وت مزنیں کمال ایت ۔ ف٦ یعنی ماں مومنانی دلاں چہ صلح ءِ جانب ءَ دل جمی پیداکنان ءَ اسلام ءِ ھُنڈال مضبوط کُت و اسلامی فتوحات و بودناکی ءِ پردا دروازگان ءَ پچ کت کہ اشی ءِ آخر چوش بیت کہ کافر و منافقانی سرا مصیبت کپیت و آیان ءَ پورہ پورہ سزا رسیت ۔ ف۷ بدیں اٹکل ۔ چوشکہ چہ مدینہ ءَ سرگرگ ءِ وھدءَ منافق (اے پیدا چہ جُدّ بن قیس ءَ) گوں مسلمانان ھمراہ نہ بوتنت ۔ نیموں کنان ءَ نشتنت ۔ ماں دل ءَ فکر ش کت کہ جنگ الّم ءَ بیت اِے مسلمان ماں جنگ ءَ تباہ بنت یکے ھم چرشیاں زندگ نہ مانیت و واتر نہ کنت ۔ چیا کہ اشاں چہ وطن ءَ باز دوریاں دشمن ءِ علاقہ ءَ بنت ما پرچا اِشانی ھمراھی ءَ بروں و وتارا ماں ھلاکت ءَ چگل بدئیں ۔ و مکہ ءِ کافراں اِے خیال کت کہ مسلمان بظاھر ءَ عمرہ ءِ نام ءَ پیدا اِکانت دگوں فریب و دغاءَ لوٹنت کہ مکہ ءَ چہ مانچ بگرنت ۔ ف۸ یعنی ماں زمانہ ءِ گردش و مصیبت ءَ گرفتار بنت داں چنکہ اشاں چہ خیال داری و پیش بندیاں کاراں شرکت کننت ۔ ف۹ یعنی آسزا دیگ بلوٹیت تو کئے رستگار کنوک اِنت خدائی لشکر بوگ ءِ باوجود حکمت ءِ واھند اِنت خدائی حکمت بہ لوٹیت کہ فوراً ھما دمان ءَ آیان چہ ھُنڈال ءَ کشگ بہ بنت ۔ ف۱۰ یعنی شما اللہ ءِ فرمان برداران ءَ مژدہ دے اِت و نافرمانان ءَ چہ خداءِ عذاب ءَ ترسین اِت و وتی احوال ءَ ھم بیش دارات چوشکہ چہ اِنَّا فَتَحْنَا ءَ داں ادا اسئیں قسم ءِ مضموناں

بیان بوتنت وماں آخرت ءَ ہم وتی امت ءِ حق ءَ و ہم پہ انبیاء علیہم السلام ءِ حق ءَ گواہی دے اِت ۔ ف۱۱ تُعَزِّرُوْهُ وَتُوَقِّرُوْهُ ءِ ضمیراں اگر پہ اللّٰہ ءِ طرف ءَ راجع اَنت تو اللّٰہ ءِ مدد کنگ ءَ مراد آئی ءِ دین و پیغمبر ءِ مدد کنگ اِنت و اگر رسول ءِ طرف ءَ راجع انت تو گڈا ہچ اشکال نیست ف۱۲ یعنی اللّٰہ پاک ءِ پاکی ءَ بیان بکن اِت توری ماں نمازانی تہا یا چہ نمازاں در۔ ف۱۳ مخلوق واجہ نبی ءِ دست ءَ وتی دست ءَ ایر کنان ءَ بیعت اِش کت، ہے روا فرمائینت کہ نبی ءِ دست ءِ سرا بیعت کنگ ہنچوش انت کہ بزاں گوں اللّٰہ ءَ بیعت کنگ بیعت کنگ انت، چیا کہ درحقیقت نبی چہ خداء ءِ جانب ءَ بیعت گریت، وھمائی حکمانی تعمیل و تاکیدءَ چہ بیعت ءِ ذریعہ ءَ کنائینت، فھذا کما قال "مَنْ يُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ" (نساء رکوع ۱۱) وکما قال "وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى" (انفال رکوع ۲) وقتیکہ واجہ نبی ءِ بیعت ءِ حقیقت چوش بوت تو یقیناً خدا تعالیٰ ءِ شفقت و کمک ءِ دست پہ آیانی دستانی سرا بیت (تنبیہ) واجہ پیغمبر چہ صحابہاں کدی اسلام ءِ سرا کدی جہاد ءِ سرا کدی پہ دگہ نیکیں کارے ءِ سرا بیعت گپتگت ۔ ماں صحیح مسلم ءَ "عَلَى الْخَيْرِ" ءِ لفظ اھتگت۔ طریقت ءِ مشائخ ءِ بیعت اگر پہ شریعت ءِ رھبنءَ پہ بیعت تو پہ ہمے لفظءِ چیر اشمار بیت ۔ ماں "حدیبیہ" ءَ پہ اے خبر ءِ سرا بیعت گرگ بوت کہ دانکہ مرگ نئیت چہ جہاد ءِ میدان ءَ گاہے پُشت دیان ءَ نہ تچیں۔

فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عٰهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيْهِ
گڈا اِے تچگ پہ آئی ءِ جندءَ تاوان اِنت و ہرکس ءَ وفا کت ہما چیزءَ کہ پہ آئی اقرار کت گوں خدا گڈا دنت آئرا

اَجْرًا عَظِيْمًا ۟ؑ ۱۰ سَيَقُوْلُ لَكَ الْمُخَلَّفُوْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ
مُزدے مزنیں ف۱ نوں گوشنت پہ تو پُشت ءَ پشکپوکیں بدو درگٹ کت مارا

اَمْوَالُنَا وَاَهْلُوْنَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُوْلُوْنَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَّا لَيْسَ فِيْ
مے مالاں و جن و چُکاں، گڈا پہ ما معافی بلوٹ ف۲ گوشنت پہ وتی زباناں ہما چیزءَ کہ نیستنت ماں

قُلُوْبِهِمْ ۭ قُلْ فَمَنْ يَّمْلِكُ لَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ شَيْـــًٔا اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا
آیانی دل ءَ ف۳ تو بگوش گڈا کئے تونیت پہ شما چہ خداءَ چیزے اگر ارادہ بکنت ضرر دیگ ءِ پہ شما

اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا ۭ بَلْ كَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ۟ ۱۱ بَلْ ظَنَنْتُمْ
یا کہ ارادہ بکنت پہ حق ءَ شمیگا نفع دیگ ءِ ۔ بلکیں ہستنت خدا پہ شمے کتگیں کاراں خبردار ف۴ اِنّا بلکیں شما گمان کت

اَنْ لَّنْ يَّنْقَلِبَ الرَّسُوْلُ وَالْمُؤْمِنُوْنَ اِلٰٓى اَهْلِيْهِمْ اَبَدًا وَّزُيِّنَ ذٰلِكَ
ایکہ ھچبر پدا نترّیت پیغمبر و مسلمان پہ وتی جن و چُکّان ءَ کدی و ڈولدار کنگ بوت اے گمان

فِيْ قُلُوْبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ ښ وَكُنْتُمْ قَوْمًۢا بُوْرًا ۟ ۱۲ وَمَنْ لَّمْ
ماں شمے دل ءَ و گمان کُت شما بدیں گماں ۔ و شما ہست اِیت قومے ہلاک بوکیں ف۵ و ہرکسءَ نیارت

يُؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ فَاِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ سَعِيْرًا ۟ ۱۳ وَلِلّٰهِ
ایمان پہ خدا و رسول ءَ گڈا ابہ تحقیق ما جوڑ کتگ پہ کافراں تُرندیں آس ۔ و پہ خدا انت

مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ
بادشاہی آسمانانی و زمین ءِ ۔ بخشیت ہرکس ءَ کہ بلوٹیت و عذاب کنت ہرکس ءَ کہ بلوٹیت

وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۟ ۱۴ سَيَقُوْلُ الْمُخَلَّفُوْنَ اِذَا انْطَلَقْتُمْ اِلٰى
و ہستنت خدا بخشوک، مہربان ف۶ نوں گوشنت پُشت ءَ پشکپتگیں و ہدیکہ سر گرات شما پہ

مَغَانِمَ لِتَاْخُذُوْهَا ذَرُوْنَا نَتَّبِعْكُمْ ۚ يُرِيْدُوْنَ اَنْ يُّبَدِّلُوْا كَلٰمَ اللّٰهِ ۭ
غنیمتانی نیمگءَ آیانی دستءَ آرگءَ، بِل اِت مارا کہ شمے رند بیائیں ۔ لوٹنت کہ بدل بکننت خداءِ وعدہ ءَ

۱
ع ۱۰
۹

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی بیعت کنگ ءِ وھدءَ ہرچ قول و قرارے کتگ اگر کسے آئرا پروشیت تو وتارا نقصان دنت، اللّٰہ و رسول ءَ ہچ تاوان نہ بیت ھمائی ءَ عہد پروشگ ءِ سزا دیگ بیت و ھرکسے پہ وتی قول و قرار ءِ سرا محکم اوشتات و وتی عہدءَ گوں مضبوطیءَ سرجم کت تو آئیءَ بدلہ ءَ ہم پورہ سر بیت ۔ ف۲ چہ مدینہ ءَ سرگرگ ءِ وھدءَ واجہ نبی ءَ وتی روانگی ءِ اعلان کُت و مسلمانان ءَ ترغیب داتگت کہ گوں من ھمراہی بکننت شاید چہ قرائن ءَ واجہ ءَ جنگ ءِ شبہ اَت برے جار جنگ ءِ سرا ڈیھانی بدویاں کہ ماں آیانی دل ءَ تنیگہ ایمان پختہ نہ اَت حیان دُزّان ءَ ماں لوگاں نشتنت و وت ماں وتا گوشگ ءَ لگتنت ما چوں ھما قومے ءِ نیمگ ءَ پہ جنگ ءَ بروں کہ آیاں محمد (صلی اللّٰہ علیہ وسلم) ءِ لوگ (مدینہ) ءَ آیان ءَ آئی بازیں ہمراہان ءَ قتل کت و شتنت نوں ما چو نکائی ماں ھمایانی لوگ ءَ روان ءَ گوں آیاں جنگ کنیں ۔ نوں شما وت معلوم دار بیئے اِت کہ اے واجہ گوں وتی ہمراہاں درست ہمودا واپینگ بنت ۔ ماں اے آیتاں اللّٰہ تعالیٰ ءَ آیانی منافقی ءِ حال بیان کتگ ۔ واجہ ءَ پہ مدینہ ءَ سر بوگ ءَ پیش ماں راہ ءَ معلوم دارکت کہ شمے گوں صحیح و سلامتی ءَ واترّی ءِ ردا ہما منافقاں پہ وتی غیرحاضری ءِ بابت ءَ دروغیں عذر و نیمونان ءَ دیما کاران ءَ کاینت و گوشنت کہ چوں بکنیں مارا چہ لوگانی اڑ و جنجالاں موہ نہ رست چیا کہ ماں پُشتیدءَ مئے مالانی و اہل و عیالانی خیالداری کنوک کس نیست اَت بہرحال وءَ چہ ماکوتاہی الّم ءَ بوتگ نوں چہ خداءَ مئے قصورءَ تئیں واجہ معاف بکنائین ۔ ف۳ یعنی ماں وتی دل ءَ زانت کہ اے عذر پہکہ ردانت و استغفار ءِ واسطہ درخواست ہم ایوک ءَ پہ ظاہرداری ءَ انت گوں راستیں دل ءَ ہم نہ انت اشاں ماں وتی دل ءَ ایشرانہ گناہ فہمنت و نہ پہ واجہ نبی ءِ سرا آیاں اعتقاد دارنت ۔ ف۴ یعنی ہر پہیمیں نفع و نقصان پہ اللّٰہ پاک ءِ اختیاراَنت کہ آئی مشیت و ارادہ ءِ دیما دگہ ہچ زور و وس نہ ھلیت حقیں خبر ھمیش انت کہ آئیءَ منظور نہ اَت کہ شمارا اِے مبارکیں سفرءِ شریکی ءِ فوائد حاصل بہ بنت ۔ و نہ منظور انت کہ من پہ شمیگی توبہ و استغفار بکناں آئیءَ چہ شمے اِے دت گڑیں نیمونانی تراشگءَ بیش مارا اِے دروغیں عذرانی حال داتگت ۔ بہرحال وءَ آئیءَ ارادہ کتگ کہ شمے عملاں و حرکتانی ردا "غزوۂ حدیبیہ" چہ ھمک دابیں سیت و برکتاں زہرو بے نصیب بکنت و بلے شمے چوش گوشگ کہ وتی مال و لوگ و جاگہانی چار و گند ءِ سبب ءَ سفرءَ شُت کت نہ کت تو زاناں خدا اگر ماں شمے مال و اولاد وغیرہ ءَ نقصان کنگ ءِ ارادہ بکنت تو گڈا اشماں لوگ ءَ نندان ءَ آئرا جلگ نون اِت یا بندِ خبرءَ اللّٰہ شمارا چیزے فائدہ ماں مال و عیال ءِ سر کنگ لوٹیت و شماں ماں سفرءَ

بئیت تو زانا آ ترا کسے داشت کُت کنت، وھدے نفع و نقصان ءَ کسے جلگ نتونیت تو ماں اللہ و آئی رسول ءِ وشنودی ءِ مقابلہ ءَ اے چیزانی غرض ءَ دارگ ایوک ءَ احمقی وگمراھی ایت۔ چرے حیلہ و نیموناں اے خیال ءَ ماں دل ءَ کدی میار اِت کہ ما اللہ ءَ راضی کنیں بلکیں یاد بکن اِت کہ اللہ شئے کل ظاہریں و چیریں اعمال و احوال ءِ سرجمیءَ خبر داریت۔ ۵ یعنی درحقیقت شئے نہ روگ ءِ سبب آ نہ اِنت کہ شما اظہار کنگا ئت بلکیں شئے خیال چوش اَت کہ نوں واجہ پیغمبر و مسلمان چرے سفرءَ گوں سلامتیءَ واترنہ کننت وہم ھمیش اَت شئے دل ءِ اومان۔ و اے رَدیں اٹکل و حساب داد ماں شئے دلاں شر نشتگ بیشکا شما ہمے خیال کُت کہ مئے سلامتی و مئے سہت ماں ھمیشی ءَ انت کہ ما وتارا چرے قصہاں دور بدارین حالانکہ اِے جاور شئے تباھی و تاوان ئیگت واللہ ءَ شر معلوم اَت کہ اِشاں تباہ و برباد بوک اَنت۔ ۶ یعنی ھر کسءَ آ بخشک ملوٹیت تو من چون پرائی بخشش بلوٹاں البت آئیءِ مہربانی ببیت تو شمارا توبہ ءِ توفیق رسیت و بخشش نصیب بیت آئیءِ رحمت بہر جاور آئیءِ غضب ءِ سرا پیش دست اِنت۔ ۱۲

قُلْ لَّنْ تَتَّبِعُوْنَا كَذٰلِكُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ ۚ فَسَيَقُوْلُوْنَ بَلْ

تو بگوش، ہچبر میائیت مئے رندا، ہنچکا گوشتت خداءَ چدو پیش ۱ پدا نوں گوشنت اِتا بلکیں

تَحْسُدُوْنَنَا ؕ بَلْ كَانُوْا لَا يَفْقَهُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ۝۱۵ قُلْ لِّلْمُخَلَّفِيْنَ

حسد دارات پہ ما ۲ بلکیں آیاں نہ فہمنت مگر کمّے ۳ تو بگوش گوں پشکپوکاں

مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ اِلٰى قَوْمٍ اُولِىْ بَاْسٍ شَدِيْدٍ تُقَاتِلُوْنَهُمْ

چہ بدواں زوت شما دعوت دیگ ببیت یک قومے ءِ نیمگا کہ سگّیں جنگول انت، شما گوں آیاں جنگ کنت

اَوْ يُسْلِمُوْنَ ۚ فَاِنْ تُطِيْعُوْا يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًا ۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا

یا آیاں مسلمان بنت۔ گڈا اگر فرمانبرداری کن اِت دنت اللہ شمارا مُزد شرّیں ۴ و اگر دیم ءَ ترّین اِت چوشکہ

تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝۱۶ لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ

دیم ترّینت شما چدو پیش، عذاب دنت شمارا عذاب دردناکیں ۵ نیستنت پہ نابیناءَ گناہے

وَّلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْمَرِيْضِ حَرَجٌ ؕ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ

و نہ پہ لنگءَ گناھے و نہ پہ نادراہ ءَ گناہے ۶ و ہرکس فرمانبرداری کنت اللہ

وَرَسُوْلَهٗ يُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ وَمَنْ يَّتَوَلَّ

و آئی رسول ءِ داخل کنت آ ترا خدا ماں باغاں کہ رُنبنت آیانی چیرءَ جُو۔ و ہرکس کہ دیم ءَ تابدنت

يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝۱۷ لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ

آ ترا خدا عذاب دنت دردناکیں ۷ بہ تحقیق وشنود بوت خدا چہ مسلماناں وھدیکہ

يُبَايِعُوْنَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ

بیعت اِش کت گوں تو درخت ءِ چیرءَ ۸ پدا زانتی ہر چیکہ ماں آیانی دلءَ انت ۹ گڈا دیم دات دل ءِ سکون

عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيْبًا ۝۱۸ وَّمَغَانِمَ كَثِيْرَةً يَّاْخُذُوْنَهَا ؕ وَ

بہ آیانی سرا و انعام دات آیان ءَ نزیکیں فتح ءِ ۱۰ و بازیں غنیمتانی کہ دست گرنت آیان ءَ ۱۰ و

كَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ۝۱۹ وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيْرَةً تَاْخُذُوْنَهَا

ہست اِنت خدا زبردست، حکمتانی واجہ ۱۱ وعدہ کتگ خدا پہ شما بازیں غنیمتانی کہ دست گرات آیانءَ

ع ۲ — ۷ — النصف

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ۱ چہ حدیبیہ ءَ واپس بوانءَ واجہ نبیءَ خیبرءِ سرا یلغار کنگءَ حکم سر بوت کہ اودا اغداریں یہود آباد اتنت کہ آیاں بدعہدی کناں ماں احزاب ءِ جنگ ءَ کافراں ءَ بہ مدینہ ءِ سرا حملہ کنگءَ سکین داتگت، حق تعالیٰ ءَ واجہ نبیءَ معلوم دار کت کہ ھما بدوکہ ماں حدیبیہءَ گوں نہ اتنت نوں ماں خیبرءِ غذاءَ شئے ہمراہ روگ لوٹنت کہ اودا تریں کمتر وغنیمت ءِ اُمیت گیشتر انت شما آیانءَ صاف صاف بگوش اِت کہ چہ شئے دزبندیءَ پیش اللہ پاک ءَ مارا ڈاہ داتگ کہ شما (ماں اِے سفرءَ) گاہے گوں ماشُت نہ کن اِت۔ بہ چوشیں جاورءَ زانا شما مئے ہمراھیءَ رفت کن اِت۔ اگر رفت اِت تو اِشی معنی چوش بوت کہ بزاں شما اللہءِ خبر نہ گیت و آ ترا بدل دات و چوش ھچبر ممکن نہ اِنت ۲ یعنی اللہءَ چوشیں حکم ھچ نداتگ ایوکءَ شما ہمے لوٹ اِت کہ مارا ہچ فائدہ ئے مرسیت۔ تمام غنیمت ءِ مال شری دارءَ بغیر شئے دستءَ بئیت ۳ یعنی باز کم فہوک اَنت، احمق چوش ہم نزانت کہ مسلمانانی زھد و قناعت ءِ چے احوال اَنت زانا آیاں بہ مال ءَ حریص اَنت کہ بہ شئے سرا حسد کننت و پیغمبر چہ حسد ئیگی خداءِ سرا دروغ بندیت۔ ۴ یعنی کمیں صبر بکن اِت ماں اِے جنگءَ رفت نہ کن اِت بلے دیم ترا باز جنگ کنگی انت گوں مزن جنگولیں قوماں مسلمانانی مقابلہ بیت کہ آیانی سلسلہ داں ھما وقت ءَ بیت دانکہ آ قوماں یا وَ مسلمان ببنت یا پدا جزیہ ءَ قبول کنانءَ اسلام ءِ تابعدار ببنت۔ اگر شمارا درحقیقت ءَ جہاد ءِ شوق اِنت تو ہما وقت ءَ جنگ ءِ میدانءَ دور کنانءَ وتی بہادری ءِ کار ریدانءَ پیش بدار اِت آ موقع ءِ سرا خداءِ حکم ءَ بکن اِت تو اللہ پاک خوبیں مزد دنت (**تنبیہ**) چہے جنگولیں قوماں "بنو حنیفہ" وغیرہ مراد انت کہ آ مسیلمہ کذّاب ءِ قوم اَت یا "ہوازن" و "ثقیف" وغیرہ کہ گوں آیاں ماں "حنین" ءَ مقابلہ بوت یا ھما مرتدان کہ برایانی سرا صدیق اکبرءَ یلغار کت یا فارس و روم و کُرد وغیرہ کہ گوں آیاں ماں خلفاء راشدین ءِ دور و باریءَ جنگ بوتنت۔ چراِیاں بازکس بے جنگ و چوپءَ مسلمان بوتنت و غنیمت ءِ مال باز زیات دستءَ کیت۔ ۵ یعنی چوشکہ بہ حدیبیہ روگ ءِ وھدءَ وتارا پشت گیجوک بوت اِت اگر دیم ترا چرے جنگاں وتارا پشتءَ پشت گیج اِت تو اللہ پاک سکّیں ترندیں سزا دنت شاید پیش چہ آخرتءَ ماں ہمے دنیاءَ سزا بدنت۔ ۶ یعنی جہاد پہ ہمے معذور و بیوسیں مردمانی سرا فرض نہ اِنت ۷ یعنی ماں کلیں کار و معاملاتءَ عام دستور و رھبند ھمیش اِنت ۸ آ درخت چِش ئیگت۔ ماں حدیبیہءَ غالباً چہ لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ الخ فرمائینگءَ سببءَ اِے بیعتءَ را بیعۃ الرضوان گوشنت ماں سورت ءِ ابتداءَ اشیءِ سرجمیں قصہ پیش کتگ ۹ یعنی سرظاھری فکر دل ءِ توکّل۔ خوبیں نیت، صدق و اخلاص و اسلام دوستی وغیرہ (**تنبیہ**) عموماً مفسراں چہ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ ءَ ہمے مراد زُرتگ مگر واجہ ابوحیان گوشیت کہ چہ صلح و صلح ءِ شرطانی رداماں دلاں ہر رنج و غم و گرستنے ہست اَت ہما مراد اَنت و دیم ترا فَاَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ عَلَيْهِمْ برشیءَ زیات چسپیت، واللہ اعلم۔ ۱۰ یعنی خیبر ءِ فتح کہ چہ حدیبیہ ءَ واترئیءَ رند فوراً حاصل بوت۔ و غنیمت ءِ مال باز زیات دست کیت کہ چرشیءَ صحابہ آسودہ حال بوتنت ۱۱ یعنی چہ وتی زوراکی و حکمتءَ حدیبیہ ءِ کمیءَ را داتش اِت۔ دیمءَ ذاب ءِ قصہ فتح مکہ و ماں حنین ءَ بوت۔ ۱۲

فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهٖ وَكَفَّ اَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ ۚ وَلِتَكُوْنَ اٰيَةً
پدا زوت عطائی کت شمارا اے غنیمت ولے و دُورءُ داشت مردمانی دستءَ چہ شما ولے و تاکہ ببیت قدرتءِ نشانیے

لِّلْمُؤْمِنِيْنَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿٢٠﴾ وَّاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوْا
پہ مسلماناں و۳ وتاکہ پیش بداریت خدا شمارا تچکیں راہ و۴ و دگہ یک فتحے کہ نیا تگگ بہ شمے

عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرًا ﴿٢١﴾
گیرءَ ۔ بہ تحقیق آ خداءِ قابوءَ انت ۔ و داریت خدا قدرت بہ ہر چیزءِ سرا و۵

وَلَوْ قٰتَلَكُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوَلَّوُا الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُوْنَ وَلِيًّا وَّ
واگں جنگ بکتیں گوں شما کافراں تو پُشت اِش داتگت ۔ پدا نہ بتیش پہ وتءَ کارسازے و

لَا نَصِيْرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ اللّٰهِ الَّتِيْ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ ښ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ
نہ مددگارے و۶ خداءِ رہ بندءِ ڈول کہ گوستگ چہ دو پیش ۔ و ہچبر نہ گندے تو بہ دستورءِ

اللّٰهِ تَبْدِيْلًا ﴿٢٣﴾ وَهُوَ الَّذِيْ كَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ
خداءِ ہچ تبدیلی و۷ و آ ہما ذات انت کہ دوری داشت کافرانی دست چہ شما و شمے دستاں چہ کافراں

بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْۢ بَعْدِ اَنْ اَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ
مکہءِ بازارءِ تہا رند چہ اے خبرءَ کہ فتحی دات شمارا کافرانی سرا و۸ و ہست انت خدا شمے کتگیں کاراں

بَصِيْرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ
گندوک و۹ اے ہما مردم انت کہ کافر بوتنت و دورش داشت شمارا چہ مسجدءِ عزت مندیں و دُور داشتش

مَعْكُوْفًا اَنْ يَّبْلُغَ مَحِلَّهٗ ۭ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُوْنَ وَنِسَاۗءٌ
قربانیءَ ہتل کنان کہ سر ببیت وتی جاگہءَ و۱۰ واگر مبوتیں انتت مسلمانیں مردین و مسلمانیں

مُّؤْمِنٰتٌ لَّمْ تَعْلَمُوْهُمْ اَنْ تَطَـُٔوْهُمْ فَتُصِيْبَكُمْ مِّنْهُمْ مَّعَرَّةٌۢ
جنین آدم کہ نزان اِت شما آیانءَ ایکہ شما لگتمال بکنت آیانءَ گڈا بر سیت بہ شما گناہے

بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فِيْ رَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَاۗءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوْا لَعَذَّبْنَا
بہ نا بزانتی ۔ تاکہ داخل بکنت اللہ ماں وتی رحمتءَ ہر کسءَ کہ بلوٹیت و۱۱ اگر آیاں یک گور بوتیں انتت تو عذاب اتگت

و۱ دیم ترا باز غنیمتءِ مال دست کپگی انت چرایاں یکے ھمے خیبرءِ مال غنیمت انت کہ شمارا سر کنائینتی ۔ و۲ یعنی بہ جنگءَ موہ دیگ نہ بوت و ماں حدیبیہ یا خیبرءَ چہ کافرانی دستءَ شمارا ہچ تاوان رسگءَ نہ ھِشت ۔ ونہ ماں شمے غیر حاضریءَ شمے پشت ءِ لوگانی سرا کسےءَ دست درازیءِ ہمت بوت و۳ یعنی مسلمان بزانت کہ اللہ پاک چنکر قدرتانی خداوند انت و آیانی درجہ بہ آئی گورءَ چنکر زبات انت و اے کہ ہمے داب ءَ دیمترءِ ہن و عدہاں پورہ بنت و۴ یعنی اللہءِ وعدہانی سرا یقین و آئیءِ لا محدود قدرتءِ سرا بھرو سہ بیت تو ھنگت گیشتر طاعت و فرمانبرداریءِ سکین جاہ جنت ہمیشہ رات راہ تچکیں و۵ یعنی پہ اے بیعتءِ انعامیگی شمارا خیبرءِ فتح نصیب بوت و مکہءِ فتح کہ آوھدءَ دست نہ کپت آ ہن شمارا انوں دست کپتگ چیا کہ اللہءَ آئیءِ وعدہ کتگ و در حقیقت ماں عالم اسبابءَ آنتیجہ چہ ہمے حدیبیہءِ صلحءِ حاصل بوت و۶ یعنی اگر جنگ بوتیں تو شمارا غلبہ حاصل بوتیں و کافراں پُشت دیان چہ جنگءِ میدانءَ در شتگتنت ۔ کسے مدد کنانءَ آیانءَ چہ مصیبتءَ رستگار کنگ نتون اِت ، مگر اللہءِ حکمت ھمیشی ءِ لوٹوک بوت کہ فی الحال صلح وتران بہ بیت و چرائیءِ عظیم الشان برکتاں مسلمان سیت حاصل بکنت ۔

و۷ یعنی وھدے اہل حق و اہل باطلءِ کتام فیصلہ کنوکیں موقعءِ ردا مقابلہ بہ بیت تو آخر کار اہل حق غالب و اہل باطل مغلوب و مقہور کنگ بنت ۔ ھمے اللہ پاکءِ عادت مدامیگی جاری انت کہ ماں آئیءَ ہچ ہمیں تبدیلی نیست البت شرط ھمیش انت کہ اہل حق مجموعی صورتءَ سرجمیءَ حقءِ دامنءَ محکم بدارنت وطتینءَ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيْلًا ءِ معنی چوش گیتگ کہ اللہءِ عادتءَ دگہ کسے بدل کنگ نتونیت یعنی دگہ کسءَ قدرت حاصل نہ انت کہ آ کارءَ پورہ بوگءَ میلیت کہ سنۃ اللہءِ رو ءَ آ کارءَ بوگ لوٹنگت ۔ و۸ مشرکانی چند جماعت حدیبیہءَ سر بوتگنت تانکہ اگر اشانءَ موہ برسیت تو اشاں واجہ نبیءَ شہید بکننت یا اگر دانگے دانگے مسلمان اشانی گیرءَ بیایینت تو آیانءَ بجننت و وتی دلءِ حسد و کینگءَ بکشنت ۔ چنانچہ اے ردا اشاں دست جنی ہم کت بلکیں یک مسلمانے چریشانی دستءَ قتل ہم کنگ بوت ۔ و ناھودگیں سوکی دلوکیں کلمات ہم اشاں چہ وتی دپاں درشان کننت ۔ آخر صحابہ رضی اللہ عنہم اشانءَ زندہ گرفتار کنانءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ خدمتءَ پیش کتنت واجہءَ آیانءَ معاف کت و ہچ ہمیں انتقامے نہ گیتی ۔ اے آیتءَ ہمے داہیں واقعاتءِ نیمگءَ اشارہ انت و ببطن مکۃ (شہر مکہءِ توکءَ) یعنی چہ شہرءَ قریب ۔ چوش بگوش کہ شہرءِ درمیان زانگ بہ بیت ۔ و۹ یعنی آیانی ناشریں کاراں وشے تحمل و معاف کنگ کُلءَ اللہ گندگا انت ۔ و۱۰ یعنی حرمءِ داں ہما جاگہءَ قربانیءِ جانورءَ سر کنگءَ نہ ھِشت کہ اودا برانءَ ذبح کنگ عام دستور و رواج انت ۔ ماں حدیبیہءَ اشاں جلگ و دارگ بوتنت ۔ و۱۱ یعنی چیرے مسلمان مردین و جنین کہ ماں مکہءَ بزگ و بےوس انتنت و مسلمان آیانءَ بہ شرءَ زانوک نہ انتنت آیاں ماں جنگءَ چہ بے خبریءَ لگتمال کنگ بہ بنت اگر اے ترس مبوتیں تو ہمے ساعتءَ جنگءِ حکم دیگ بوت بلے چوشیں جاورءَ شہادت بہ اے داہیں قومی تاوانءَ افسوس کرتنگت و پدا کافرانءَ چوش گوشگءِ موہ رستگت کہ بچارات مسلماں وتی مسلمانءَ ہم نہ بخشینت ۔ ہمے خرابیءَ دیما داران ءَ جنگ مہتل کنگ بوت تاکہ مکہءِ تندوکیں مسلمان محفوظ بہ بنت و بہ شمے سرا چوشیں بے دردیں صبر و تحملءِ ردا خدا وتی رحمتاں نازل بفرمائینیت ، و ھم چہ کافراں ہما مردمانءَ کہ اسلام آرگ آیانی نصیبءَ انت آیانءَ ہن چہ جنگءِ خطرناکیں نتیجہ تاں رستگار کنانءَ ماں وتی رحمتءَ داخل بکنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت " ماں اے تمام قصہءَ ضد و کعبہءِ بے ادبی چہ ہمے مشرکانی دستءَ بوت شما وتی ادب داری پیش داشت ۔ آیاں عمرہ کنوکانءَ منع کت و نہ ھشتش کہ قربانیءِ جانور بہ وتی منزلءَ سر بہ بیت ۔ بیشک آ جاگہ اے قابل اَت کہ ہما ساعتءَ چہ شمے دستءَ فتح کنائینگ بوتیں مگر چینت مسلمان مردین و جنین آدم ماں مکہءَ چیر کائی جلوک انتنت و دگہ لھتیں مردم کہ مسلمان بوگ ھنوں آیانی تقدیرءَ ھست اَت اے عتءَ ماں فتح مکہءَ آیانی لگتمالیءِ ترس اَت آخر ماں دو سالءِ صلح و ترانءِ مدتءَ ھر کسءَ مسلمان بوگی اَت آیاں مسلمان بوتنت و چہ اودا درکپوکاں وتی جندانءَ کشت گڈا اللہ تعالیٰءَ مکہ ءَ را فتح کنائینت ۔ ۱۲

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿۲۵﴾ اِذْ جَعَلَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِيْ
کافران ءَ دردناکیں عذاب ‌ ‌ ‌ ف۱ وھدے کہ پکّا کت کافراں ماں

قُلُوْبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِيْنَتَهٗ عَلٰى
وتی دل ءَ غیرت ءَ را ‌ ‌ ‌ بڈول غیرت ءَ جاھلیت ءِ گڈا نازل کت اللہ ءَ وتی قرار و سکون بہ

رَسُوْلِهٖ وَعَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوْا اَحَقَّ
وتی رسول ءِ سرا و بہ مسلمانانی سرا ‌ ‌ ف۲ و ثابت داشت پہ آیاں پرہیزگاری ءِ کلمہ وھست اتنت زیادہ حقدار

بِهَا وَاَهْلَهَا ۭ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ﴿۲۶﴾ لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُوْلَهُ
بہ آئیا و لائق ھن وھست اِنت خدا ہر چیزءَ زانوک ‌ ‌ ف۳ و بتحقیق راست کت پیشداشت اللہ ءَ وتی پیغمبر

الرُّءْيَا بِالْحَقِّ ۚ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَاۗءَ اللّٰهُ اٰمِنِيْنَ ۙ
واب بہ راستی ءَ کہ شما الّما داخل بئیت مسجد حرام ءَ اگر بلوٹیت خدا بہ ایمنی ءَ

مُحَلِّقِيْنَ رُءُوْسَكُمْ وَمُقَصِّرِيْنَ ۙ لَا تَخَافُوْنَ ۭ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوْا
تراشان ءَ وتی سران ءَ و مودان چنان ءَ ، نہ ترسان ءَ ‌ ‌ ف۴ پدا زانتی ھما چیز کہ شما نزانت

فَجَعَلَ مِنْ دُوْنِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيْبًا ﴿۲۷﴾ هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ
گڈا بخشاتی چرائی ءَ پیش یک فتحے نزیکیں ‌ ‌ ف۵ آ ھما اِنت کہ وتی رسولی دیم دات

بِالْهُدٰى وَدِيْنِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ﴿۲۸﴾ۭ
گوں ھدایت ءَ و برحقیں دین ءِ ‌ ف۶ تانکہ سرافضل بکنت آئرا بہ تمامیں دینانی سرا ‌ ف۷ و بس اِنت اللہ بہ شاھدی ءَ ‌ ف۸

مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ۭ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗٓ اَشِدَّاۗءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاۗءُ بَيْنَهُمْ
محمد خداءِ پیغامبر اِنت ، وھما کہ گوں آئی اَنت زورمند اَنت کافرانی سرا ‌ ف۹ مہربان اَنت ماں وتا

تَرٰىهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَّبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا ۡ سِيْمَاهُمْ
گندے تو آیان ءَ رکوع کناں ، سجدہ کنان ۔ ‌ طلب گار اَنت فضل ءَ خداءِ و وشنودی ءَ ‌ ف۱۰ ‌ نشانی آیانی

فِيْ وُجُوْهِهِمْ مِّنْ اَثَرِ السُّجُوْدِ ۭ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰىةِ ڔ وَمَثَلُهُمْ
ماں دیم ءَ انت آیانی چہ سجدہ ءِ اثر ءَ ‌ ‌ ف۱۱ اے مثال انت آیانی ماں تورات ءَ و مثال انت آیانی

ع ۳ / ۹ / ۱۱

ف۱ یعنی اگر کافراں چہ مسلماناں جدا بوتینت و مسلماناں گوں آیاں ہور تہور موتین انت تو شماوت بدیستیں کہ ما چہ مسلمانانی دستاں کافران ءَ چوں دردناکیں سزا دئیں۔ ف۲ نادانی ھُٹ ھمیش کہ امبری مسلمانان ءَ پہ عمرہ ءِ کنگ ءَ نہ ھشتش ۔ و اے کہ ھرچ مسلمانے چہ مکّہ ءَ ھجرت بکنت آئرا واتر بکن اِت و دیم ءِ سال ءَ پہ عمرہ ءِ نگی بیاِات بلے چہ سے روچ ءَ گیش ماں مکہ ءَ مدار اِت و سلاحاں ہم سرظاھر ءَ گوں وتا میار اِت ماں صلح نامہ ءَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ءَ نبشتہ مکن اِت و مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ءِ بدل ءَ ایوک ءَ محمد بن عبداللہ بنبیس اِت ۔ و اجہ نبی ءَ اے کلّیں خبران ءَ قبول کت و مسلمانان ءَ مزن دل تنگی و بے قراری ءِ باوجود پیغمبر ءِ حکم ءِ دیما وتی سران ءَ بہ قبول داری ءِ نیت ءَ جُھکینت ۔ آخرکار بہ ہمے فیصلہ ءِ سرا وتی دلان ءَ ساکن کتش ۔ ف۳ یعنی چہ اللہ ءَ ترسان ءَ چہ نافرمانی ءِ راہ ءَ وتارا ردِش دات و بہ کعبہ ءِ ادب ءِ سرا گوں مضبوطی ءَ قائم بوتنت ۔ و قائم بہ چا موتینت کہ آیاں درحقیقت ءَ خدائے واحد ءِ برحقیں عبادت گذار و کلمہ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ءِ زوراکیں منّوک اتنت یک پکّائیں موحّد و واجہ پیغمبر ءِ فرمان بردار و وفادار و وتی جذبیاں و دل ءِ واھگان ءَ خاص جوش و خروش ءِ وھد ءَ بہ اللہ پاک ءِ وشنودی و آئی ءِ شعائر ءِ سرا قربان کت کنت حقیقی توحید ھمیش انت کہ انسان ھما تہنائیں مالک ءِ حکم ءَ اشکنان ءَ وتی ذلت و عزت ءِ کل خیالان ءَ چہ وتی دل ءَ بکشیت ۔ شاید ہمیشکا كَلِمَةَ التَّقْوٰى ءِ تفسیر ماں حدیث ءَ گوں لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ءَ کنگ بوتگ ۔ چیاکہ تقوی و طہارت ءِ سرجمیں بنیاد ہمے کلمہ اِنت کہ پہ آئی زورگ ءَ و آئی ءِ حق ءِ اداکنگ ءَ اللہ تعالیٰ ءَ واجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صحابہان ءَ درچتگت و بے شک و شبہ اللہ پاک ءِ علم ءَ ہمیشاں ہمے جبر ءِ مستحق و حقدار اتنت ۔ ف۴ ماں سورت ءِ شروعات ءَ بیان بوتگ کہ ماں مدینہ ءَ واجہ پیغمبر ءَ واب دیستگت کہ ما ماں مکہ ءَ داخل بوتیں و سر ءِ مودان ءَ سایان ءَ و چنان ءَ ما حلال بوگائیں ۔ انگو واجہ ءِ اراد (عنوان) ءَ اتفاقاً ہمے سال ءَ عمرہ ادا کنگ ءِ بوت ۔ صحابہ ءَ عموماً اِ خیال ءَ دل ءَ جاگہ دات کہ ماں ہمے سال ءَ ما مکہ ءَ بہر بتیں و عمرہ ادا کنیں ہما ساعت ءَ صلح سرجم بوان چہ حدیبیہ ءَ واپسی بوت ھتیں صحابہ ءَ عرض کت کہ یا رسول اللہ ! شما زاناں تو اِے فرمان نہ کتگت کہ ما گوں امن و امان ماں مکہ ءَ داخل بتیں و عمرہ ادا کنیں ؟ واجہ ءَ پسّہ دات زانا من جوش ہم گوشتگت کہ امبری اِے خبر بنت ، عرضش کُت اِنّا ۔ تو واجہ ءَ فرمائینت گڈا الّم ءَ ھنچوش بیت ۔ شما گوں امن و ایمنی ءَ مکہ ءَ داخل بوان ءَ بیت اللہ ءِ طواف ءَ کن اِت و چہ شما ھتیں مودان ءَ سایان ءَ و ھتیں مودان ءَ چنان ءَ احرام ءَ پچ کننت ۔ و اودا سر لوگ ءَ بد دگہ ہچ بیمیں ترسے نہ بیت ۔ چنانچہ چہ حدیبیہ ءَ دیم ءِ سال ءَ ہمے پیما بوت ۔ ماں اِے آیت ءَ ہمے ردا اشارہ اِنت کہ بالتحقیق اللہ ءَ وتی رسول ءَ راستیں واب پیش داشت ، باقی " انشاء اللہ " فرمائینگ ابن کثیر ءِ نزیک ءَ پہ تحقیق و کدّن انت ۔ و سیبویہ ءِ نزیک ءَ ماں اِے دابیں موقعاں پکّائیں پیما یک چیزے ءِ شون دیگ چہ کتام مصلحتے ءَ مقصود نہ بیت ۔ و کنگ منظور بیت بگڈا بہ چوشیں جاگہاں ہمے سرحال (عنوان) ءَ اختیار کننت ۔ ف۵ یعنی بدا اللہ ءَ وتی چپ و چاگرد کنوکیں علم ءِ ردءَ واقعات ءِ ردا قائم کت آئی ءَ معلوم اَت کہ واب ءِ تعبیر ءَ یک سال ءِ بعد ظاھر کنگ ءَ چیکر مصلحت انت کہ شما آیان ءَ نہ زان اِت ۔ ہمیشکا واب ءِ پدرائی امبری نہ کُت وچہ آئی ءِ پدرائی ءَ پیش شمارا دگہ فتحے دست کپیت ۔ یعنی خیبر ءِ قلات ءِ فتح یا حدیبیہ ءِ جنگ صلح کہ صحابہاں آئرا فتح مبین ءِ نام بستگت ۔ چوشکہ ماں اِے سورت ءَ پیشی فائدہ ءَ مفصّل نبیسگ بوتگ ۔ ف۶ یعنی اصول و فروع ، عقائد و احکام ءِ اعتبار ءَ ہمے دین برحق و ہمے راہ تچک اِنت کہ آئرا واجہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ گوں وت آورت ۔ ف۷ ہمے دین ءَ اللہ پاک ءَ بہ سرظاھر ءَ ہن داں صدانی سال ءَ کل مذہبانی سرا غالب کت و مسلمانان ءَ تمام مذھبانی خدا بندانی سراداں قرناں گوں مزن شان و شوکت ءَ حکومت کت و دیم ترءَ ہن دنیاءِ خاتمہ ءِ نزیک ءَ یک وھدے آیوک اِنت

ھکے ہرچہاریں طرفاں برجیں دین ءِ بادشاھی قائم بیت. باقی بہ حجت ودلیل ءِ اعتبارءَ تو دین اسلام مدام سرافضل بوت ودیم تر ءَ ہم سرافضل پُشت کپیت۔
۵ یعنی اللہ بہ اِے دین ءِ حقانیت ءِ سرا گواہ انت وھمائی چہ وتی قدرت ءَ ایشرا برحق ثابت کنوک اِنت۔ ف۹ یعنی کافرانی مقابلہ ءَ سک مضبوط وقوی کہ چرائیءَ کافرانی سرا رعب کپگ وچہ کفرءَ نفرت وبیزاری پدرابیت قال تعالیٰ: وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً (توبہ رکوع ۱۶) وایضاً قال تعالیٰ: وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ (توبہ ع ۱۰)
وقال تعالیٰ: اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ (المائدہ۔ رکوع ۸) حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت: "ہرچ ترندی ونرمی وتی ھیل وعادت بہ بیت آ ہمک جاگہ برابر بہ بیت وھرکس گوں ایمان ءَ ڈولدار بوت وآھت، آترندی بہ وتی جاگہ ونرمی بہ وتی جاگہ"۔ عالماں نبشتہ کتگ کہ گوں کافرےءَ احسان وحسن سلوکءِ پیش آیگ اگر شرعی مصلحت ءِ رداہ بہ بیت توماں اِشیءَ ہیچ حرج نیست اِنت۔ البت اِے لازمی اِنت کہ دین ءِ بابت ءَ ونارا سُست مہ لیکیت۔ ف۱۰ یعنی وتی براتانی ھمدرد، مہربان، آیانی دیما گوں نرمی ءَ گردن ءَ جھلکینوک وگوں تواضع وخاکساریءَ پیش آیوک اَنت۔ ماں حدیبیہءِ صحابہؓ ءِ اِے دوئیں وصفاں ترپوک اتنت "اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ"
ف۱۱ یعنی زیات نمازانی وانوک انت۔ ہروقتیکہ بچارے تو اشاں ماں رکوع وسجدہءِ کپ ءَ اللہ پاک ءِ دیما گوں مزن اخلاص ءَ بندگیءِ وظیفہءَ اداکنگائیت، ریا وپیشدارگ ءِ ھچ شائبہ نیست اَت۔ بس اللہ ءِ فضل وآئی ءِ وشنودی ءِ سؤھازءَ انت۔ ف۱۲ یعنی نمازانی پابندی، خصوصاً تہجدءِ نمازءَ آیانی چہرہ ءَ خاصیں قسم ءِ نور ورونق ظاھر بیت چوش بگوش کہ خشیت، خشوع، حُسنِ نیت واخلاص ءِ شہماں، چہ باطن ءَ شہم جناں ءَ ظاھرءَ روشن کنگائیت واجہ ءِ اصحاب چہ وتی چہرہانی نور ومتقیانہ رفتارءَ ماں مرداں جدا اگانہ حساب ءَ جاہ پارگ بوتنت۔ ۱۲

فِي الْإِنْجِيلِ ۚ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ
ماں انجیل ءَ ف۱ مثل کشارے کہ کشتیں تخم پداتُرندی کت آئی سرین ءَ پدا زند ترت پدا تچک بوت
عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ اللَّهُ
پہ وتی کونڈانی سرا ف۲ دل ءَ وش کنت کشارکنوکاں ف۳ تانکہ غیظ بکنت بہ آیاں کافران ءَ ف۴ وعدہ داتگ اللہ ءَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾
ہماکاں کہ ایمانش آورت ونیکیں کارش کت چہ آیاں بخشش ءِ ومزنیں اجر ءِ ف۵

سُورَةُ الْحُجُرَاتِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ ثَمَانَ عَشْرَةَ آيَةً وَفِيهَا رُكُوعَانِ
سورہ حجرات مدینہ ءَ نازل بوت واِے ہژدہ آیات وماں اِشی دو رکوع انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۖ وَ
اَے ایمان داراں! پیش مکپ اِت چہ خدا وآئی ءِ رسول ءِ دیماں ف۶ و
اتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا
بترس اِت چہ خدا، بیشک اللہ اشکنوک انت زانوک انت ف۷ اَے ایمان داراں! برز مکن اِت
أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ
وتی توارانءَ نبی ءِ توار ءِ سرا وگپ مجن اِت گوں آئی ءَ بہ ترندی ءَ ہچو کہ شما گوں یکدگرءَ
بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ
گوں ترندی گپ جن اِت تاکہ برباد مبنت شمے اعمال وشمارا خبر ہن مبیت ف۸ بیشک
الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
ہماکاں کہ پست کننت وتی آوازاں اللہ ءِ پیغامبر ءِ گورءَ اِے ھماکاں انت کہ
امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ ۚ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ إِنَّ
چکاستگ اللہ ءَ آیانی دلان ءَ بہ تقوٰے ف۹ پہ آیاں معافی اِنت وثواب مزنیں ف۱ بیشک

ع ۳/۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی ماں پیشی کتاباں خاتم الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ھمراہانی شان وصفت بہ ہمے داب ءَ بیان کنگ بوتگت۔ چنانچہ بازیں غیر متعصب اہل کتاباں اِشانی چہرہ وراہ ورھبنداں گنداں ءَ چوش گوشتش کہ واللہ اِشاں حضرت مسیح ءِ حواری معلوم بنت۔ ف۲ حضرت شاہ صاحبؒ کشار ءِ مثال ءِ سرا گشتانک ءَ چوش نبشتہ کنت: "یعنی اول سرا بہ اِے دین ءَ یک نفرے اَت، پدا دو بوتنت، پدا کم کم ءَ قوت گیش بوان بوت۔ ماں واجہ نبی ءِ وھد ا پدا ماں خلفاء ءِ وھدءَ" لھتیں عالمانی گوشگ انت کہ ماں اَخْرَجَ شَطْأَهُ ءَ عہدِ صدیقی۔ ماں فَآزَرَهُ ءَ عہدِ فاروقی۔ ماں فَاسْتَغْلَظَ ءَ عہدِ عثمانی وماں فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ ءَ عہدِ مرتضوی ءِ طرف ءَ اشارہ اِنت۔ چوشکہ لھتیں دگہ بزرگاں وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا ءَ علی الترتیب خلفاء اربعہ ءِ سرا تقسیم کتگ۔ مگر صحیح ہمیش اِنت کہ اِے آیت تمام صحابہ ءِ جماعت رضی اللہ عنہم ءِ سرجمی ءَ مدح وتوصیف ءَ بیان کنت۔ خصوصاً بیعۃ الرضوان ءَ شامل بوکیں واجھانی کہ آیانی ذکر چہ سورت ءِ شروعات ءَ برابر بوان وپیداک انت۔ واللہ اعلم۔ ف۳ کشار کنوکاں چونکہ اِے کارءَ چماں وت گندوکنت۔ ہمیشکا آیانی ذکر گوں خصوصیت ءَ کنگ بوت۔ وھدے یک چیزے ءِ گندوک آ چیزءَ پسندبکنت تو لازماً اِے دگہ کس ھم آئرا پسند کننت۔ ف۴ یعنی اسلامی کشار ءِ اِے تازگی ورونق وبہارءَ گنداں ءَ کافرانی دل چہ غیظ وحسدءَ سچینت۔ چہ اِے آیت ءَ لھتیں عالماں اِے نتیجہ کشتگ کہ صحابہانی سرا حسد کنوک وسچوک کافر انت۔ ف۵ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت: "اِے وعدہ گوں ھماکاں انت کہ ایمان ءِ داروک اَنت ونیکیں کارانی کنوک اَنت۔ واجہ پیغمبرءِ کل اصحاب ہمے دابیں اتنت مگر خاتمہ ءِ فکرءَ ش قائم داشت حق تعالیٰ بندگان ءَ چُشیں صاف صافیں خوشخبری ندنت کہ آ دلیر ببنت، چہ واھندءَ اینکر شاباشی گنج اِنت۔ تمت سورۃ الفتح بفضل اللہ ورحمتہ فللہ الحمد والمنۃ
ف۶ یعنی ماں ہر معاملہ ءَ چہ اللہ ورسول ءِ جانب ءَ حکم سربوگ ءِ امیت بہ بیت آئی ءِ فیصلہ ءِ ساری ءَ شما دیما کنزان ءَ چہ وتی رائےءَ مکن اِت بلکیں خداوندی حکم ءِ

راہ چار بیئے اِت ۔ وہدے واجہ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام چیزے فرمان بکنت گڈا گوں خاموشی ءَ آیان ءَ گوش بدارات چہ آئی ءِ گپ ءَ پیش وت گپ جنگ ءَ جرأت مکن اِت ۔ ہر حکمے چانگو سر بہ بیت، چون وچرا ورَدے پدے ءَ بغیر آئی ءِ سرا عمل بکن اِت ۔ وتی غرضان، واھگان وفکران آیانی حکمانی سرا دیما تر یا رگ ءَ ھمت مکن اِت بلکیں وتی واھگان وجذبات ءَ آسمانی حکمانی تابع بکن اِت ۔ (تنبیہ۸) ماں اِے سورت ءِ مسلمانانءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ آداب و حقوق وگوں مسلمانیں براتان تعلقات قائم دارگ ءِ راہ بندسوج دیگ بوتگ ۔ وِاے کہ مسلمانانی جاعتی نظام بدستور مُہر تر ومضبوط بوت کنت ۔ و اگر کدی ماں اِشی ءَ خرابی یا نزوری پیدا بہ بیت تو آئی ءِ علاج چے بہ بیت؟ تجربہ گواہ اِنت کہ گیشتر جیڑہ وگروچیل چہ خود غرضی، خودرائی ءِ چیراہ سروشاخ کشنت کہ آئی یک ٹکیں علاج ہمیش اِنت کہ مسلمان وتی شخصی فکر ومطلبان ءَ راکتام ایک اعلائیں معیار ءِ تابع بکننت ظاہر اِنت کہ چہ اللہ ورسول ءِ (فرموداتاں) ءَ مستریں دگہ معیار بوت نہ کنت ۔ ماں اِے دستور ءَ توری وقتی وھدارکی چیزے تکلیف وپریشانی دیما بئیت لیکن آئی گُڈی انجام جزماں ماں ھر دوئیں جہاناں کامیابی و نیک نامی اِنت ۔ ف۷ یعنی اللہ ورسولؐ ءَ راستیں فرمانبرداری وتعظیم ھماوھد ءَ حاصل بوت کنت وہدے ماں دل ءَ خوفِ خدا بہ بیت ۔ اگر ماں دل ءَ تُرس مبیت تو سر ظاہر ءَ اسلام ءِ دعویٰ ءَ راست پیش دارگ ءِ ردا اللہ ورسول ءِ نام ءَ ھر وھد زبان ءِ سرا یاراں بیت و سر ظاہر ءَ آیانی حکمان ءَ ہم دیما یاراں بیت بلے درحقیقت ءَ آیان ءَ وتی اندرونی واھگانی وغرضانی سرجمی ءِ خاطر ءَ حیلہ ونیمون ءِ رھبندءَ کارمرز کنت ۔ نوں یاد کنگ بہ بیت کہ ہرچے بہ زبان ءِ سرا اِنت اللہ آئرا اشکنت وھرچے کہ ماں دل ءَ اِنت آئرا زانت ۔ گڈا آئی ءِ دیما اِے ٹگّی چون بوت کنت ۔ باید اِنت کہ انسان ہرچ کارے بکنت چہ خداوند کریم ءَ بترسیت ۔ ف۸ یعنی واجہ نبی ءِ مجلس ءَ جاک دصلوات مکن اِت وچو شکہ وت ماں وتاشا کارگ جنان یا تزندی ءَ گپ جن اِت، گوں واجہ نبی ءَ اِے دابیں رھبندا اختیار کنگ ادب ءِ برخلاف اِنت وہدے گوں واجہ ءَ گپ وتران بناکن اِت توگوں نرمیں توار ءَ ماں تعظیم واحترام ءِ آواز ءَ گوں ادب وسنگ ءَ گران داران ءَ جبر حال بکن اِت ۔ بچار اِت یک گران سنگیں مچکے گوں پت ءِ، لائقیں شاگرد گوں استاد ءَ، مخلصیں مرید گوں وتی پیرومرشد ءَ ویک شُرطی گوں وتی افسر ءَ بہ کتام داب ءَ گپ وتران کنت پیغمبر ءِ درجہ تو چرے گُلاں باززیات بُرزاِنت گوں واجہ ءَ گفتگو کنگ ءِ وہدءَ باز خیال داری کنگ بہ بیت ۔ مبا دابے ادبی سرزد بہ بیت و واجہ دل تنگ بہ بیت تو واجہ نبی ءِ نارضائی ءَ چہ پد مسلمان ءِ ھنکیں کتام جاگاہ بیت چو شیں جاور ءَ تمام عملانی برباد بوگ وکلیں محنتانی بیکار بوگ ءِ خطرہ اِنت (تنبیہ) واجہ نبی ءِ وفات ءَ پد واجہ ءِ احادیث اشکنگ وونگ ءِ وھد ءَ ھم ہمے داب ءَ ادب داری بکن اِت ۔ وقبر شریف ءَ حاضری ءِ وھدءَ او دا ہم ہمے ادبان ءَ وتی ذھن بدارِیت وہم گوں واجہ ءِ خلفاء ، علمائے ربانیین وگوں اولوالامر ءَ درجہ بدرجہ ہمے ادب ءَ پیش بئیت ۔ تانکہ جاعتی نظم باقی بمانیت ۔ مرتبہ ءِ میانجی ءَ فرق وتفاوت نہ کنگ ءَ چہ باز فتنہ وفساد سر کشنت ف۹ یعنی ھرکس ماں واجہ نبی ءِ مجلس ءَ گوں تواضع ادب وتعظیم ءَ گپ جننت ونبی ءِ آواز ءِ مقابلہ ءَ وتی آواز ءَ پست کننت اِے ہماکس اَنت کہ ماں آیانی دلان ءَ اللہ تعالیٰ ادب ءِ تخم کِشتگ تانکہ اِیشاں چکّاسگ بہ بنت ۔ ولسّہ کنان ءَ اِشان ءَ خالص تقویٰ وطہارت ءِ واسطہ تیار کتگ ۔ حضرت شاہ ولی اللہ ماں حجۃ اللہ البالغہ ءَ نبشتہ کنت کہ چار چیز چہ شعائر اللہ ءَ مستریں اَنت ۔ قرآن ، پیغمبر ، کعبہ ونماز ۔ اِشانی عظمت ءَ ہماکس قائم داریت کہ آئی ءِ دل چہ تقویٰ ءَ دیادپ اِنت وَمَنْ يُّعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوْبِ (الحج ۔ رکوع ۴) چہ اِدا اِے ہم زانگ بوت کہ وھدے چہ واجہ نبی ءِ توار ءَ زیات توار ءَ بلند کنگ ادب ءِ برخلاف اِنت تو واجہ ءِ احکام وارشادات ءِ اشکنگ ءَ بعد آیانی برخلاف آواز چست کنگ چنکر زیات درجہ ءِ گناہ بیت ۔ ف۱۰ یعنی چرے اخلاص وحق شناسی ءِ برکت ءَ پیشی کوتاھیاں معاف بنت ومزن گران وزن ءِ ثواب رسیت ۔

ف بنی تمیم گوں واجہ پیغمبرؑ دوچار کنگ ءَ اتکنت۔ واجہ ماں حجرہ مبارک ءَ جاہ منندات آمردماں چہ درءَ آواز دکو کارکت کہ یا مُحَمَّدُ اُخْرُجْ اِلَیْنَا۔ (اے محمد دراییا) اِے بے عقلی و بے ادبی ءِ گپتے اَت، رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ درجہ ءَ نزانتگنتش۔ کئے بزانت آساعت ءَ واجہ ءِ سرا وحی نازل بوگا ئنت یا ماں دگہ ہمیں کارے مشغول بہ بیت۔ واجہ ءِ ذات منبع البرکات و مسلمانانی تمام دینی و دنیاوی کارانی مرکز و پناہ گاہ اَت۔ پہ کتام یک معمولی ذمہ دارین انسانے ءَ ہم کارکنگ مشکل کپیت اگر پرائی کتام نظام الاوقاتے مبیت و آخر پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ادب و احترام ءِ ہم خیالداری ضروری اِنت بایدہمیش اَت کہ کتام نفرے ءِ زبانی توک ءَ حال سر بکتیں و داں ہما وھدءَ صبر بکتیں کہ واجہ پیغمبر دربیاتکیں۔ وھدے واجہ درا آیان ءَ بہ آیانی نیمگ ءَ دلگوش گور بکرتیں آساعت ءَ دیم گورش بکتیں۔ چوش عمل کنگ بوتیں تو پہ آیانی حق ءَ شرتر و توسیب ءِ قابل خبرے بوتیں۔ بلے ہم چہ بے عقلی و نابزانتی ہرچ خبرے انفاقا چہ دپ ءَ دربکپیت اللہ پاک آیرا چہ وتی مہربانی ءَ بہل کنوک انت۔ بایداِنت کہ بہ وتی کوتاہی ءِ سرا پشومان بوان ءَ دیم ترءَ اِے دابیں کامگیج اختیار مکننت۔ واجہ پیغمبرؑ ءِ تعظیم و محبت ءِ جندھما نقطہ انت کہ چہ آئی ءَ مسلمان قوم ءِ تمام شنگیں قوت تاں و تالانیں جذبات جمع بنت و ہمیش ھما ایمانی رشتگ اِنت کہ بہ آئی اسلامی دز برادری ءِ نظام قائم انت۔ ف۲ جیڑہ و جنگ و چوپ ءِ ابتداء چہ دروغیں خبراں یادکا بنت۔ ہمیشکا اول سرءَ اختلاف و جدائی آردکیں ہمے جنگ ءِ بندکنگ ءِ تعلیم دات و سر و سوج کت۔ یعنی یک گپتے ءَ ہنچوکانی بے تحقیق ءَ قبول مکن اِت بند خبرءَ یک بے راہ و بدکاریں مردے ءَ چہ وتی کتام خیال و جذبات ءَ بے قابو بوان ءَ کتام یک راج و قومے ءِ شکایت کت، شما ایوک ءَ آئی ءِ گوشگ ءِ سرا بھروسہ کنان ءَ ھما قوم ءِ سرا اورش برت، رندا معلوم بوت کہ آمردک ءَ غلط گوشتگت، نوں وت نزان بکن اِت کہ شما چینکر پشومان بنیت و وتی اشتاپ کاری ءِ سرا وتا چینکر ملامت و مبار بارکن اِت۔ و اِے آخرءَ پہ اسلامی جماعت ءِ حق ءَ چینکس خراب ظاھر بیت۔

الَّذِيْنَ يُنَادُوْنَكَ مِنْ وَّرَآءِ الْحُجُرٰتِ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿۴﴾ وَ

ھما کساں کہ تواریر جن اَنت ترا چہ حجرھاں در، چہ آیاں زیات تربے عقل اَنت و

لَوْ اَنَّهُمْ صَبَرُوْا حَتّٰى تَخْرُجَ اِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ

اگر آیاں صبر بکتیں دانکہ تو در بیاتکینے آیانی نیمگ ءَ البت پہ آیاں شرتر اَت۔ واللہ بخشوک

رَّحِيْمٌ ﴿۵﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنْ جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَاٍ فَتَبَيَّنُوْۤا

مہربان اِنت ف۱ اے مسلماناں اگر بیاریت شمے گورءَ یک فاسقے یک حالے گڈا تحقیق بکن اِت

اَنْ تُصِيْبُوْا قَوْمًاۢ بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوْا عَلٰى مَا فَعَلْتُمْ نٰدِمِيْنَ ﴿۶﴾

چوش مبیت کہ شما ضرر بدئیت یک قومے ءَ پہ نادانی پدا باند اشما پشوماں پہ بت وتی کتگیں کار ءَ ف۲ و

وَاعْلَمُوْۤا اَنَّ فِيْكُمْ رَسُوْلَ اللّٰهِ ؕ لَوْ يُطِيْعُكُمْ فِيْ كَثِيْرٍ مِّنَ الْاَمْرِ

وبزان اِت کہ شمے درمیان ءَ خداءِ پیغمبر اِنت، اگر آشمے حبرءَ بگریت ماں بازیں کاراں

لَعَنِتُّمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ حَبَّبَ اِلَيْكُمُ الْاِيْمَانَ وَزَيَّنَهٗ فِيْ قُلُوْبِكُمْ وَ

البت کپت شما ماں مشکلے ءَ ف۳ و لیکن اللہ ءَ دوست داشت پہ شما ایمان و ڈولدار کتی آیرا ماں شمے دلاں و

كَرَّهَ اِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوْقَ وَالْعِصْيَانَ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ الرّٰشِدُوْنَ ﴿۷﴾ فَضْلًا

نادوست کت پہ شما کفر و فسق و نافرمانی ءَ ہما مردم انت نیکیں راہ ءِ سرا چہ اللہ ءِ

مِّنَ اللّٰهِ وَنِعْمَةً ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۸﴾ وَاِنْ طَآئِفَتٰنِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ

فضل و احسان ءَ ف۴ واللہ زانوگر حکمتانی داروکینت ف۵ و اگر دو طائفہ چہ مسلماناں

اقْتَتَلُوْا فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا ۚ فَاِنْۢ بَغَتْ اِحْدٰىهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا

وت ماں وت ءَ جنگ بکننت گڈا آیانی میانجی ءِ صلح بکن اِت، گڈا اگر سرکشی بکنت یکے چہ آدوئیناں پہ دومی ءِ سرا گڈا جنگ بکن اِت

الَّتِيْ تَبْغِيْ حَتّٰى تَفِيْٓءَ اِلٰٓى اَمْرِ اللّٰهِ ۚ فَاِنْ فَآءَتْ فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا

گوں سرکشی کنوک ءَ دانکہ آرجوع بکنت خداءِ نیمگ ءَ، پدا اگر رجوع کتی گڈا آیانی میانجی ءِ صلح و تران بکنے

بِالْعَدْلِ وَاَقْسِطُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ ﴿۹﴾ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ اِخْوَةٌ

بہ عدل ءَ و انصاف بکن اِت، بے شک خدا دوست داریت انصاف کنوکاں ءَ ف۶ بیشک مسلمان برات اَنت

ف۳ یعنی اگر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شمے کتام خبر، یا سر سوج ءِ سرا عمل بکنت تو ماں دل ءَ تنگی محسوس مکن اِت حق مردمانی خواھشات یا سر و سوجانی تابع بوت نہ کنت چوش بوتیں تو زمین و آسمان ءِ کلیں کارخانہ پرشت پروش بوتگت۔ کماقال : وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ اَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ (المومنون رکوع ۴) اخلاص ہمیش اِنت کہ جبرانی پٹ و لوٹ ءَ بکن اِت و حق ءَ وتی واھگ و رائے ءِ تابع مکن اِت بلکیں وتی واھگاں حق ءِ تابع بکن اِت۔ اِے داب ءَ تمام جیڑھانی ھُنڈال برگ بیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت: "یعنی شمے مشورہ قبول مبیت تو بد مبرت، واجہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم اللہ پاک ءِ حکم ءِ رو ءَ عمل کنت، ماں ھمیشی ءَ پہ شما خیر اِنت۔ اگر شمے خبران ءَ قبول دارہ بیت تو ہرکس وتی خیرءَ لوٹیت، گڈا واجہ پیغمبر کئی کئی خبرءَ بشکنت و عمل بکنت۔
ف۴ یعنی اگر شما چوش لوٹ اِت کہ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام شمے ہر یکے گپتے ءَ بمنّیت تو اِے داب ءَ مزن مشکل بوتگت۔ بلے اللہ پاک ءِ شکرءَ ادا بکن اِت کہ آئی ءَ چہ وتی فضل و احسان ءَ ماں فانئیں مومنانی دلاں ایمان ءَ دوستناک کُت و کفر و معصیت ءِ نفرت ماں دل ءَ پیدا کت کہ جرائی ءَ آیاں چوشیں ناہودگیں کارے ہم نہ کننت کہ آمُحِیٔ ءَ اللہ ءِ رسول وت جلوہ افروز بہ بیت اودا کسے ءِ رائے و واھگ ءِ رندگیری چوں بوت کنت۔ مروچی بلّی توری واجہ پیغمبر ماں میانجی ءَ موجود نہ اِنت مگر واجہ ءِ تعلیم و واجہ ءِ وارث و نائب یقیناً موجود اَنت و انشاء اللہ موجود پشت کپنت۔ ف۵ یعنی آ کلانی قابلیت ءَ زانوک اِنت و ہر یکے ءَ چہ وتی حکمت ءَ ھما احوال و جاگہاں سرکنت کہ آئی ءِ استعداد و قابلیت ءِ پد امناسب انت۔ ف۶ یعنی اِے تمام پیش بندیانی باوجود اگر بیرگ ءَ مسلمانانی دو جماعت وت ماں وتا سرءَ پہ جنگ و چوپ ءَ بکشنت تو سرجمیں کوشست کنگ بہ بیت کہ اختلاف دور بہ بیت۔ اگر ماں اشی ءَ کامیابی مبیت و یک جماعتے بہ دومی جماعت ءِ سرا اورش

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

فَاَصْلِحُوْا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ۝۱۰ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

گڑا صلح وتران بکن اِت میانجیٔ وتی دو براتانی و بترس اِت چہ خداءَ تاکہ پہ شما رحم کنگ بہ بیت ف۱ اے

اٰمَنُوْا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنُوْا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ

ایمانداران مسخرہ مکنت یک قومے بہ دگہ قومےءَ بلکیں آ قوم بہتر انت چہ آیاں ۔ و نہ جنیناں مسخرہ بکنت

مِّنْ نِّسَآءٍ عَسٰٓى اَنْ يَّكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۚ وَلَا تَلْمِزُوْٓا اَنْفُسَكُمْ وَ

بہ دگہ جنینانءَ، بلکیں آ جنیناں بہتر بہ بنت چہ آیاں ۔ و مبندات عیب بہ یک دگرےءَ و

لَا تَنَابَزُوْا بِالْاَلْقَابِ ۭ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوْقُ بَعْدَ الْاِيْمَانِ ۚ وَ

یکدگرےءَ بہ بدیں لقبءَ توار مکن اِت ف۲ بدیں نام انت گناہ گاری ایمانءَ ید ف۳ و

مَنْ لَّمْ يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ۝۱۱ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوْا

ہرکسءَ توبہ نہ کت گڑا ھما اینت ظالماں ف۴ اے ایمان داراں ! بپہریز اِت

كَثِيْرًا مِّنَ الظَّنِّ ۡ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَّلَا تَجَسَّسُوْا وَلَا يَغْتَبْ

چہ بازیں بدگمانیءَ تحقیق لھتے بدگمانی گناہ انت ، و شوہاز مکن اِت دگرءِ رازاں و بد مگوش اِت

بَّعْضُكُمْ بَعْضًا ۭ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاْكُلَ لَحْمَ اَخِيْهِ مَيْتًا

باپشتءِ یک دگرے ءَ ف۵ آیا دوست داریت کسے چہ شما اےءَ کہ بوارت وتی براتءِ گوشتءَ کہ مرگ ببیت

فَكَرِهْتُمُوْهُ ۭ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ ۝۱۲ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ

گڑا بدتیت شمے دل چہ آئیءَ ف۶ و چہ خدا بترسیت ، بیشک خدا معاف کنوک مہربان انت ۔ ف۷ اے مردماں !

اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا وَّقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوْا ۭ

بیشک ما پیدا کت شمارا چہ یک مردے و یک جنینےءَ و جوڑیں کت شمارا ماں ذات و قبیلہاں تاکہ یگدگرءَ جاہ بیار ات

اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰىكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ خَبِيْرٌ ۝۱۳ قَالَتِ

بہ تحقیق زیات عزت دار چہ شما بہ خداءِ گور چہ شما زیات پرہیزگار انت ف۸ بہ تحقیق خدا دانا خبردار انت ف۹ گوشت

الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا ۭ قُلْ لَّمْ تُؤْمِنُوْا وَلٰكِنْ قُوْلُوْٓا اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ

بدوان کہ ما ایمان آورت تو بگوش کہ شما ایمان نیاورتگ لیکن شما بگوش اِت کہ ما مسلمان بوتگیں و ھنوں داخل نہ بوتگ

ع ۱۰ ۱۰ ۱۲

بکنت و ظلم و ناحقیءِ ردا سرینءَ ترند بکنت تو دستءَ کشانءَ یک کرّا منندرات، بلکیں ھرکس کہ گیشیں بکنت درستیں مسلمان اَوار بوانءَ ھما گیشی کنوکءِ مقابلہءَ بکن اِت دانکہ ہما گیشی کنوکیں جماعت بے وس بوانءَ چہ وتی ناحقیں ظلم و زوران ءَ دستءَ بداریت و خداوند کریمءِ طرفءَ رجوع کنانءَ پہ صلح تیگی و تنارا پیش بکنت ۔ آئیءَ بابیدانت کہ مسلمان ماں ھر دوئیں جماعتانی میانجیءَ گوں مساوات و انصافءَ صلح و تران بکنائینت ماں کتام یک کسےءِ طرفداریءَ چہ حقیں کشکءَ ٹگل مہ ورنت ۔ (تنبیہ) آیتءِ نزول صحیحینءِ روایتءِ روءَ انصارءِ دو ٹولیاں اوس و خزرجءِ یک وقتی جیڑہءِ ردا بوتگ ۔ واجہ نبیءَ ماں آیانی میانجیءَ بہ اے آیتءِ تحتءَ صلح کنا ئینت ۔ ہرکس خلیفہءِ مقابلہءَ بغاوت بکنت آئی ہم ماں اے آیتءِ عمومی حکمءَ داخل اِنت ۔ چنانچہ چہ قدیمءَ علمائے سلف ماں بُغاةءِ مسئلہءَ چہ ہمیشیءَ استدلال کنانءَ پیدا کنت بلے چوشکہ چہ شان نزولءَ ظاہر بیت اے حکم مسلمانانی تمام جماعتی جیڑہاں و جنگ و جدالءَ شامل اِنت ۔ باقی باغیانی بابتءَ شرعی احکامءِ گیشءُ گیوارءَ ماں فقہءِ کتاباں چارگ بہ بیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد :

ف۱ یعنی صلح و جنگءَ ہر جاورےءَ اے خیال دارگ بہ بیت کہ دو براتانی جنگ یا دو براتانی مصالحت انت گوں اِشاں چہ دشمن و کافراں معاملہ کنگ مبیت و ھکرد و برات وت ماں وتا جنگ بکننت تو اِشانءَ ھنچو بہ اِشانی احوالءِ سرا بلہ مدیت بلکیں ماں اِشانی درمیانءِ صلح و ترانءِ سرجمیں کوشش کنگ بہ بیت و چوشیں کوششءِ وہدءَ چہ خداءَ ترسان ہم بیت اِت کہ کتام کسےءِ ناحقیں طرفداری یا گوں بیرگرگءِ جذبہءَ کارگرگءِ نوبت مئیت ۔

ف۲ اول سرءَ ماں مسلماناں جیڑہ و اختلافءَ دُور کنگءِ رھبند سوج دا تگنتنت یدا پیش داشت کہ اگر اتفاقًا اختلاف پیدا بہ بیت تو گوں زوردارءِ ومحکمیں دستورءَ آئرا کار دُگمسار کنگ بہ بیت، بلے دانکہ جیڑہ ھلاس مبیت کوشش جاری دارگ بہ بیت کہ کمءَ چہ کم منافرت و مخالفتءِ جذبات زیات تیز و ترند مبنت ۔ عمومًا گندگ بیت جاھیکہ ماں دو کسءَ یا ماں دو جماعتاں اختلاف ظاہر بوت بس بکے بہ دومیءَ مسخرہ کنت وکلاگ گریت کمیں کسےءَ ٹُسٹک بلگیت تو کندگ و کلاگ شروع کنت حالانکہ آئرا معلوم نہ انت کہ بلکیں ھرکسءَ آ پہ کلاگ زور گا تنت آ بہ اللہءِ گورءَ چہ آئیءَ شرتر انت بلکیں بازبرءَ اے شخصءَ وت چہ اختلافءَ ساری آئرا جوانیں مردے حساب کنگت مگر ضد دُگنتءِ سبب ءَ دومیءِ چمءِ لڈ نظرءَ کیت بلے وتی چمءِ شہتیرءَ گندگ نتو نیت ۔ چرے دستورءَ نفرت و عداوتءِ ٹنگ روچ پہ روچ یچ روان بیت و ماں قلوبءَ ہمنکر دوری پیدا بیت کہ صلح و ترانءِ کتام امیت باقی پشت نہ کپیت ۔ ماں اے آیتءَ خداوند قدوسءَ چہ ہمے دابیں خبراں منع فرمائینتگ یعنی نہ یک جماعتءِ دومی جماعتءَ کلاگ بگریت ، یاگوں آئیءَ مسخرہ بکنت و نہ یک جماعتءِ دومی جماعتءَ ھوڑ و بکنت و نہ ٹُسہ بکنت ۔ و نہ پتونکءَ پیٹانءَ دو جماعتءِ عیباں معلوم بکنت و نہ گوں بدیں ناماں و سلّیں لقباں دومی جماعتءِ مردمانءَ توار کنگ ببیت ۔ چیاکہ چہ اے خبراں دشمنی و نفرت ھنگت زیات نہ بیت و فتنہ و فسادءِ آس گیشتر روک بیت ۔ سبحان اللہ اچو نیں مزن قیمتی نیں ھدایات و سروج انت ، مروچی اگں مسلمان سر پہ بہ بنت تو آیانی چہ درستاں مستریں مرضءِ علاج ماں ہمیں سورت حجراتءِ موجود انت ۔ ف۳ یعنی کسےءَ بدیں نام پہ بندگءَ مردم وت گناہ گار بیت ۔ آمرد چرے نام پہ بندگءَ باریں عیب دار بوت یا نہ بوت لیکن ہمے شخصءِ نام فاسق، گنہگار، بدگفتار و مردم آزار بوت ۔ کمیں وت خیال بکن اِت کہ چہ مؤمنءِ شرتریں لقبءَ بدر اے نام زانا شرتر معلوم بنت ۔ یا مطلب چوش اِنت کہ وہدے یک مردے ایمانءَ قبولدار بوت و مسلمان بوت آئرا چہ مسلمانیءَ پیشءِ خبرانی سرا طعنہ دیگ (شگاں جنگ) یا ھما وقتءِ چہ بدتریں لقباں آئرا یاد کنگ مثلاً یہودی یا نصرانی وغیرہ گوشانءَ توار پہ جنگ کنگیں سلّیں کار ایت ۔ ہمے دابءَ اگں کسے ماں یک عیبےءَ گرفتار

منزل۶

بہ بیت واَ بہ آئیءِ اختیارءَ مبیت یا بندخبرءَ، چہ یک گناہےءَ توبہ نی کتگ ۔ بہ ٹوک وٹالی آئیءِ ذکر کنگ ہم جائز نہ انت ۔
ف۴ یعنی ساریءَ چیزے کہ بوت، آگوست۔نوں توبہ بکن۔ اگں اِے احکام وہدایتانی اشکنگءَ پد ہم چرے قسمءِ عادتاں توبہ نی نکت تو اللہ پاکءِ گورءَ اصلی ظالم ہمے وت بنت ۔
ف۵ وت ماں وتی اختلاف وتفریقءِ زیات کنگءِ پر دا اِے خبراں گوں خصوصیتءَ دخل ھست اِنت یک ٹولی چہ دومی ٹولیءَ بہ ہمے داب ءَ بدگمان بیت کہ حُسنِ ظنءِ پر دا ہیچ گنجائش پشت نہ گیجیت۔ مخالفتءِ ہرچ خبرے بہ بیت آئی حسابءَ وتی برخلافءَ جنت ماں آئیءِ خبرءَ ھزار احتمالِ خیر بہ بنت و تہنا یک گپتےکمیں چپ وچوٹ بہ بیت، مدام آئیءِ ذھن بہ ہمے چپ وچوٹیں گپءِ نیمگءَ ٹگل وارت وہما ئیں ونزوریں حبرءَ بنیاد قرار دیانءَ دیمءِ ٹولیءِ سرا تہمت والزم جنگ بناء کنت ۔ نہ ایوکءَ بس ہمنچوک کہ یک خبرے اتفاقاً مئےءِ دستءَ کپت وچہ بدگمانیءَ آئرا غلطیں رنگ دیگ بوتگ، اِنّا آچوش نہ کنت بلکیں آماں ہمے شوھازءَ بیت کہ دومی ٹولیءِ توک وتلی رازاں معلوم کنگ لوٹیت تانکہ بہ اِشاں زیات مرچ ومسالہ جنانءَ چہ آیانی غیبتءَ وتی مجلسءَ گرم بدارین۔ چہ اِے ناھودگیں گپاں قرآن کریم منع کنت۔ اگں مسلمان بریشیءَ عمل بکننت تو ہرچ اختلافے کہ چہ بدقسمتیءَ پیش کاینت، آیاں چہ وتی حدءَ دیما نہ گوزنت وآیانی تاوان بازمحدود ومختصر بیت بلکیں ماں چینت ءُ وہاں نفسانی اختلافاتءِ نام ءُ نشان ہم نہ مانیت ۔حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ؛ "الزام جنگ وراز واسراراں پشکرگ وبائیشتءَ بدگوشگ ہیچ جاگہءَ بہترنہ اِنت ۔مگر جاھیکہ ماں آئیءَ دینءِ فائدہ بہ بیت ونفسانیتءِ غرض مبیت" اودا اجازت اِنت ۔ چوشکہ رجالِ حدیثءِ نسبتءَ جرح و تعدیلءِ معاملہءَ اامامانی عادت بوتگ ۔ چیاکہ چرے رھبندءَ بغیر دینءِ حفاظت وارگ مشکل بوتگت ۔
ف۶ یعنی مسلمانیں براتءِ غیبت کنگ یک ھنچیں گندگیں ناھودگیں کار ایت ،چوشکہ کسے وتی مرتگیں براتءِ گوشت ءَ سِندانءَ بوارت ۔آیا کتام یک انسانے اِے چیزءَ پسند کنت ۔ بس ھمنکر بزان اِت کہ غیبت چرشیءَ ہم زیات سلیں حرکت ایت ۔
ف۷ یعنی بہ اِے نصیحتاں ھماکس کاربند بیت کہ آخداءِ ترسءَ ماں دلءَ داریت ۔ اگں چوشس نہ اِنت تو ھچ نہ اِنت۔ باید انت کہ ایمان واسلامءِ دعویٰ داراں لستکائی چہ ھماقہاریں خداءِ غضبءَ بترسنت وبہ چوشیں ناھودگیں کاران ءِ نزیکءَ ہم مروئت ۔اگں ساریءَ چیزے غلطی یاردکاری بوتگ تو آیانءَ لازم اِنت کہ اللہ پاکءِ دیما گوں صدقِ دلءَ توبہ بکننت آچہ وتی مہربانیءَ اِشانی گناہانءَ معاف کنت ۔
ف۸ اکثر غیبت ،طعن ،ٹوک ٹالی ،شگان وپگانءِ منشا کبر بیت کہ انسان وتا رامزن لیکیت ودگرانءَ جہل جنت ۔ماں اِے آیتءَ ہمے پیش دارگ بوتگ کہ دراصل انسانءِ مزن بوگ یا خورد بوگ یا عزت دار ویا کم شرف بوگ گوں ذات وخاندان ونسبءَ ھچ تعلق نداریت بلکیں ہر شخصے ہر قدر نیک خصلت ،ادب دار وپرھیزگار بہ بیت ،ہما قدر آ بہ اللہ پاکءِ گورءَ عزت مند وشرفدار بیت۔ مزن ھڈّی (نسبت)ءِ حقیقت وَ ایش انت کہ کل انسان یک مرد ویک جنیں آدم یعنی آدم وحوّاءِ اولاد انت ،شیخ ،سید، مغل ، وصدیقی ،فاروقی ،عثمانی ،انصاری کلانی پِدبہ آدم وحواءَ رَوت وسر بیت اِے ذات وخاندان اللہ تعالیٰءَ ایوکءَ پہ معرّفی وجاہ بارگءَ مقرر کتگنت ۔بلاشبہ ہرکسءَ حق تعالےٰءَ کتام شریف، بزرگ وعزتمندیں خاندانےءَ پیدا کنت آیک بجشانگیں شرف اِیت ۔ چوشکہ کسے خوب صورت جوڑ کنگ بہ بیت ۔ بلے اِے چیز ناز وفخرءِ لائق نہ اِنت کہ ہمیشیءَ بُن مال بہ کمال وشرفءَ حساب کنگ بہ بیت واید گراں حقیر وبزگ زانگ بہ بیت۔ البت شکر گرگ لوٹیت کہ آئیءَ بغیر اختیار وکسبءَ ماراِاے ٹوھیں نعمت دات ۔ ماں شکرءَ اِے ہم اوار انت کہ چہ غرورناکی وفخر کنگءَ پرھیز بکننت واِے نعمتءَ بہ رَدیں ھیل وعادتاں وبدیں رھبنداں لیگار مکننت ۔ بہرحاورءَ بزرگی وشرف وفضیلت وعزّتءِ اصلی معیار نسب نہ اِنت ،آ تقویٰ وپاکیزگی اِنت وتقویٰ داریں مردم گاھے دگرانءَ کمتر حساب نہ کنت ۔
ف۹ یعنی تقویٰ وادبءِ تعلق دراصل گوں دلءَ اِنت ۔ اللہ بہتر زانت کہ ھرکس سرظاھرءَ متقی وادب دار بہ نظرءَ کیت آبُن مالءَ باریں چون اِنت ودیمترا باریں چون بیت انماالعبرۃ بالخواتیم ۔ ۱۲

الْاِيْمَانُ فِيْ قُلُوْبِكُمْ ۭ وَاِنْ تُطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ لَا يَلِتْكُمْ مِّنْ
ایمان ماں شمے دلاں - ولا و اگر فرمانبرداری ءَ اللہ و آئی ءِ رسول ءِ کن اِت کم نہ دنت شمارا چہ

اَعْمَالِكُمْ شَيْـــًٔا ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٤﴾ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
جزاء ءَ شمے عملانی چیزے - بیشک اللہ بخشوک مہربان اِنت ولا ایماندار درحقیقت ءَ ھماکس انت کہ ایمانش

بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوْا وَجٰهَدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِيْ سَبِيْلِ
آورت باللہ و آئی ءِ رسول ءَ پدا شکش نہ کت و جہادش کت بہ وتی مالاں و وتی جاناں ماں خداءِ

اللّٰهِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الصّٰدِقُوْنَ ﴿١٥﴾ قُلْ اَتُعَلِّمُوْنَ اللّٰهَ بِدِيْنِكُمْ ۭ وَاللّٰهُ
راہ ءَ - ھما مردم انت راست گوشوک ولا تو بگوش آیا شما پیش دار اِت خداءَ وتی دین ءَ - و اللہ ءَ

يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُّوْنَ
معلوم اِنت ہرچیکہ ماں آسمانان اِنت و ہرچیکہ ماں زمین ءَ انت - واللہ ھمک چیز ءَ رازانوکنت ولا منت

عَلَيْكَ اَنْ اَسْلَمُوْا ۭ قُلْ لَّا تَمُنُّوْا عَلَيَّ اِسْلَامَكُمْ ۚ بَلِ اللّٰهُ يَمُنُّ
لڈنت تئی سرا کہ مسلمان بوتنت ولا تو بگوش کہ منت مل ڈنت منی سرا وتی اسلام آرگ ءِ، بلکیں خدا منت لڈیت

عَلَيْكُمْ اَنْ هَدٰىكُمْ لِلْاِيْمَانِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ
شمے سرا اے کہ راہی سوج دات شمارا ایمان ءِ، اگر ہست اِت راست گوشوک ولا بلیشک خدا

يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿١٨﴾
زانت چیریں اسراراں آسمانانی و زمین ءِ - و اللہ گندوک انت ھرچیکہ شما کن اِت ولا

ع ٢ ٨ ١٤

سُوْرَةُ قٓ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسٌ وَّاَرْبَعُوْنَ اٰيَةً وَّثَلٰثُ رُكُوْعَاتٍ
سورہ قٓ مکہ ءَ نازل بوت ماں اشی پنجاہ و چار آیات و سے رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
شروع کناں گوں نام ءَ خداءِ ھما کہ بازمہربان ، زبریں رحم کنوکے

قٓ ۣ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُوْٓا اَنْ جَاۗءَهُمْ مُّنْذِرٌ مِّنْهُمْ
قسم بہ قرآن اِنت مزن شان ءِ بلکیں تعجب کت کافراں کہ آتک آیانی گور ءَ ترسینوکے چہ ھمایاں

ولا ا دا اِے پیش دارلی اِنت کہ ایمان و یقین وہدے شری ءَ ماں دل ءَ پختہ بہ بیت و ھنداں ئی گہر بہ بنت تو گڈا آساعت ءَ غیبت و عیب درگیجگ و غیرہ ءِ ہمیں خصلت چہ انسان وت دُور بنت - ہرکس ماں دگرانی عیبانی شوہازءَ و دل آزاری ءَ گرفتار اِنت تو ھنچوش بزان کہ ایمان تنیگہ ماں آئی ءِ دل ءَ شری ءَ داخل نہ بوتگ - ماں یک حدیثے ءَ ہست يَا مَعْشَرَ مَنْ اٰمَنَ بِلِسَانِهٖ وَلَمْ يُفْضِ الْاِيْمَانُ اِلٰى قَلْبِهٖ لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِيْنَ وَلَا تَتَّبِعُوْا عَوْرَاتِهِمْ الخ (ابن کثیر ص ٢٢٨)

حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت : "یکے گوشیت کہ ما مسلمانیں یعنی مسلمانانی دین ءَ ما قبول کت - ماں اشی ءَ ہرج نیست - دگہ یکے گوشیت کہ مارا پورا یقین اِنت جاھیکہ یقین پورہ اِنت تو آئی ءِ علامات کجا اَنت؟ ہرکس ءَ راستکائی پورہ یقین حاصل بیت آ تو چہ اِے پیمیں دعویٰ کنگ ءَ ترسیت و میار کنت -

(تنبیہ) چہ اِے آیت ءَ ایمان و اسلام ءِ فرق و تفاوت ظاھر بیت و ھمے خبر چہ حدیث جبرئیل و غیرہ ءَ ثابت بیت۔ ما ماں شرح مسلم ءَ اِے بارو ءَ تفصیلی بحث کتگ - اِدا ازیات تفصیل ءِ جاگہ نہ اِنت - ولا یعنی اگں ھنوں ھن فرمانبرداری ءِ راہ ءَ قبولدار بنیت تو چہ پیشی کمزوریانی رِداماں شمے کتام عمل ءِ ثواب ءَ کمی کنگ نہ بیت - ولا یعنی راستیں مؤمن ءِ شان ایشنت کہ اللہ و رسول ءِ سرا پختہ ئیں اعتقاد بداریت و ماں آیانی راہ ءَ ہر پیما گوں جان و مال ءَ حاضر بہ بیت - ولا یعنی اگں برحقیں دین و کاملیں یقین شمارا حاصل اِنت تو چہ گوشگ ءَ چے بیت شمے گوں ھرکس ءَ حساب داد اِنت آدت شری ءَ معلومدار اِنت - ولا لهتیں بدواں چہ گوشتگت کہ بچار، ما بغیر جنگ و چوپ ءَ مسلمان بوتیں - چہ بگوش اِشاں احسان بیش دارگ لوٹتگ اَت - آئی ءِ جواب دیما پیدا کنت - ولا یعنی اگں درحقیقت ءَ شما ماں وتی اسلام و ایمان ءِ دعویٰ ءَ راست گشوک اِت تو اِے شمے احسان نہ اِنت، اللہ پاک ءِ احسان اِنت کہ آئی ءَ شمارا بہ ایمان ءِ طرف ءَ آیگ ءِ راہ دات و شمارا گوں اسلام ءِ نعمت ءَ عزت دات۔ اگں حقیں گپ ءَ لوٹوک اِت تو بُن مال ھمیش اِنت -

حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت : "نیکی چہ مئے دست ءَ بہ بیت وتی تو سبب نہ اِنت رب ءِ تو سبیب اِنت کہ ھمائی ءَ نیکی ءِ توفیق دات" - چوش بگوش سورۃ ءِ آخر ءَ اِے بیم تراپ دات کہ اگں شمارا قرآنی ہدایات و اسلامی تعلیمات ءِ سرا کاربند بوگ ءِ توفیق بہ بیت تو احسان ءِ اظہار مکن اِت بلکیں اللہ ءِ احسان و انعام ءِ شکر ءَ ادا بکن اِت کہ ہمائی ءَ شمارا چوشیں توفیق بخشِنت - ولا یعنی دلانی راز و ظاہریں اعمال کلاں خدا زانت، آئی ءِ دیما مفتیں گپ مجن اِت

تمت سورۃ الحجرات بعون اللہ وحسن توفیقہ - فللہ الحمد والمنۃ۔

فَقَالَ الْكٰفِرُوْنَ هٰذَا شَيْءٌ عَجِيْبٌ ﴿٢﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ۚ ذٰلِكَ
گڈا گوشت منکراں اِے چیزے عجبیں۔ آیا وہدے ما بمریں و خاک بیں، اے
رَجْعٌۢ بَعِيْدٌ ﴿٣﴾ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْ ۚ وَعِنْدَنَا كِتٰبٌ
پدا آیگ دور انت چہ عقل ءَ ف١ بہ تحقیق ما را معلوم انت ہر چیکہ کم کنت زمین چہ آیاں ف٢ و مئے گورءَ کتابے ہست
حَفِيْظٌ ﴿٤﴾ بَلْ كَذَّبُوْا بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ فَهُمْ فِيْٓ اَمْرٍ مَّرِيْجٍ ﴿٥﴾ اَفَلَمْ
کہ ہر چیزءِ نگاہ دار و کنت ف٣ بلکیں دروغ بندِش کت حقیں دین بہ ہر یکہ آتک آیاں گڈا آیاں انت ماں کارءَ سرگردان ف٤ آیا نہ
يَنْظُرُوْٓا اِلَى السَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنٰهَا وَزَيَّنّٰهَا وَمَا لَهَا مِنْ
گندنت آیاں آسمان ءَ وتی بُرزادءَ کہ چون اڈ کت ما آئرا و سمبھینتیں آئرا و نیست ماں آئی ہچ
فُرُوْجٍ ﴿٦﴾ وَالْاَرْضَ مَدَدْنٰهَا وَاَلْقَيْنَا فِيْهَا رَوَاسِيَ وَاَنْۢبَتْنَا فِيْهَا
ترّے ف٥ و زمین ءَ را چیر گیتکیں و دور داتیں ماں آئی کوھان ءَ و رودینتیں ماں آئی
مِنْ كُلِّ زَوْجٍۢ بَهِيْجٍ ﴿٧﴾ تَبْصِرَةً وَّذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيْبٍ ﴿٨﴾ وَنَزَّلْنَا
چہ ھمک ڈولیں سرسبزیں چیزءَ پہ راہ ءِ ہیندارگءَ و پنت دیگ پہ ہر رجوع کنوکیں بندہ ءَ ف٦ و نازل کت ما
مِنَ السَّمَآءِ مَآءً مُّبٰرَكًا فَاَنْۢبَتْنَا بِهٖ جَنّٰتٍ وَّحَبَّ الْحَصِيْدِ ﴿٩﴾ وَ
چہ آسمان ءَ آپ برکت داریں گڈا رودینت ما بہ آئی ءَ باغات و دانگ کہ کشار آئی رون بیت ف٧ و
النَّخْلَ بٰسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ ﴿١٠﴾ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ ۙ وَاَحْيَيْنَا بِهٖ
و درخت خرماءِ بُرز و بالا رو وکیں کہ اشی ءِ ہوشگ نت تل ماں تل ف٨ روزی پہ بندہاں، و زندہ کت ما بہ اشی ءَ
بَلْدَةً مَّيْتًا ۭ كَذٰلِكَ الْخُرُوْجُ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوْحٍ وَّاَصْحٰبُ
مرتگیں شہرءَ۔ ہمے داب ءَ بیت مُردگانی در آیگ ف٩ دروغ بند کتگ چہ آیاں پیش نوح ءِ قوم ءَ و چات ءِ
الرَّسِّ وَثَمُوْدُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَّفِرْعَوْنُ وَاِخْوَانُ لُوْطٍ ﴿١٣﴾ وَّاَصْحٰبُ
واجہاں و ثمود ءَ و عاد ءَ و فرعون ءَ و لوط ءِ براتاں و ایکہ ءِ
الْاَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۭ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيْدِ ﴿١٤﴾ اَفَعَيِيْنَا
نندوکاں و تُبّع ءِ قوم ءَ ف١٠ ہر یکے ءَ پیغمبراں دروغ بند کت گڈا ثابت بوت و ہمنی عذاب ءِ ف١١ آیا گڈا ما دم بُرت

منزل ۷

ف١ یعنی قرآن ءِ بزرگی و عظمتِ شان ءَ کسے چے زانت۔ اِے ہما قرآن اِنت کہ چہ اشی ءِ آیگ ءَ پد تمام پیشی آسمانی کتاباں منسوخ بوننت و چہ قوتِ بیان و چہ وتی بیشمار اسرار و معارف ءِ برکت ءَ دنیاءَ حیران و ھکہ کت ہمے بزرگی دار و کیں قرآن بذاتِ وت گواہ اِنت کہ ماں اِشی ءَ ہچ نقص و عیب ماں نیست۔ نہ کسے لنگک ءَ شہار دیان ءَ آئی ءِ عیب ءَ شون دات کت کنت۔ ف٢ منکراں چہ وتی کور فہمی ءَ پدا ہم اِے قرآن ءَ قبول نہ کننت ہمیشکا منتوک نہ انت کہ آیاں اِشی ءِ برخلاف حجت و ثبوت داروک انت بلکیں ایوک ءَ چہ وتی جاھلی و احمقی بر پشی ءِ تعجب کننت کہ چہ ھمایانی خاندان و نسل ءَ یک کسے آیانی طرف ءَ رسول کنگ و دیم دیگ بوتگ و مزن بوان ءَ درستان ءَ سر و سوج کنگ ءَ لگتگ۔ و حبر ءَ ہنچیں عجبیں کننت کہ کسے باورش ہم مکننت۔ شریں، وھدے مامرتیں و خاک بوتیں زانا پدا بہ زندگی ءِ نیمگ ءَ ماوا ترکنیں۔ اِے واتری چہ عقل ءَ باز دور و چہ امکان و عادت ءَ سک پشت اِنت۔ ف٢ یعنی کل خاک نہ بیت آئی ءِ جان (روح) سلامت مانیت و بدن ءِ اجزا رسد و ریچ بوان ءَ بہر جاہ ءَ تالان بنت آ کل ماں خدا ءِ علم ءَ ہست انت، آ قدرت داریت کہ چہ ہر جاگہ اصلی جُزاں ءَ جمع کنان ءَ انسانی قالب ءَ لِک بکنت و دوبارہ ماں آئی ءَ روح مان بگیجیت۔ ف٣ یعنی چوش نہ انت کہ چہ مردچی ءَ معلوم انت بلکیں مئے علم قدیم اِنت دانکہ ماں آیاں و قوع ءَ پیش کل چیزانی احوال ماں یک کتابے ءَ کہ آئرا لوح محفوظ گوش اَنت، تبیسگ بوتگ اَنت و داں ھنون ءَ مئے گورءَ آ کتاب محفوظ و موجود انت۔ نوں اگں قدیمی علم ءَ کسے زانگ ءِ توفیق نداریت، تو بس ہنچوش بزان اِت کہ ہما دفتر ماں آئی ءَ ہمک چیز نبشتہ اِنت، حق تعالیٰ ءِ دیما حاضر انت۔ یا ایشرا پہ پیشی جملہءَ تاکید بزان، چیاکہ ہر چیز یکہ ماں کتام کسے ءِ علم ءَ ببیت و پدا قلم بند ہم کنگ بہ بیت آ چیز بہ مردمانی نزیک ءَ موکد زانگ بیت۔ ہمے داب ءَ اِدا چہ مخاطبیں مردمانی محسوسات ءِ اعتبار ءَ تنبیہ کنگ بوت کہ ہمک چیز ماں خدا ءِ علم ءَ اِنت و آئی ءِ گورءَ نبشتہ اِنت کہ ماں آئی ءَ ہچ ہمیں کمی بیشی بیت نہ کنت ف٤ یعنی تہنا عجبی گپّے نہ اِنت بلکیں صاف صافیں تکذیب اینت۔ واجہ پیغمبر ءِ نبوت، قرآن و بعث بعد الموت ہمک چیزءَ دروغ بند کننت و عجب چیب و چوٹیں گپ جننت۔ بلیشک ہر کس راست و ہر حقیں خبراں دروغ کنت آ ہمے داب ءَ ماں شک و اضطراب و وسوسہءَ غرق بیت۔ ف٥ یعنی آسمان ءِ طرف ءَ چاں شانک بدئے بظاہرءَ ہچ ہیل پائے و منکے نداریت، گوں اینکریں عظیم الشانیں جسم ءَ چوں مضبوط و محکم اوشتاتگ و شپ ءَ وھدے برائی استارانی قندیل و فانوس روشن بنت تو چینکر رونق دار و خوبصورت معلوم بنت۔ پدا لطف و مہربانی ءَ ادا اندازگ بکن کہ ہزاراں و لکھانی سال گوستنت نہ ماں آئی ءَ ٹنگے در ابوت، نہ کتام کنگرہ کیت نہ لیائی جاہے پُرشت نہ رنگ ئی خراب بوت۔ آخر آنچی دست اِنت کہ آئی ءَ اِے مخلوق سازِت و اڈ کُت و اڈ کنان ءَ آئی اِے داب ءَ حفاظت کُت۔ ف٦ یعنی ہر ہچ انسانے خدا ءِ طرف ءَ رجوع بہ بیت ایوک ءَ بہ ہمے محسوسات ءِ چیب و چاگردءَ وتی ذھن ءَ پیچ و تاب دیان ءَ و تارا مرالوھیئیت پدائی ءَ ماں آسمان و زمین ءِ تخلیق و تعظیم ءَ دانائی و بینائی ظاھر کنگ ءِ چینکر ازباب و سامان موجود انت کہ ماں اِشاں گوں ادنائیں غور و فکر ءَ داں بہ حقیں حقیقت ءَ رَوت و سر بیت کنت۔ و شُمُشتگیں درس آ ئرا یاد آتک کنت۔ گڈا خدا بزانت ماں اِے دابیں روشنیانی موجودگی ءَ ہم اِے مردماں چونکائی حق ءَ دروغ بند کنگ ءِ جرأت کننت۔ ف۷

ف٨ یعنی گوں مزن کثرت و افراط ءَ، آیانی ہوشگ ماں چارگ ءَ ہم شرّ معلوم بیت۔ ف٩ یعنی ہور گواران ءَ مُردگیں ڈگار ءَ زندگی بخشات، ہمے داب ءَ ماں قیامت ءِ روچ مردگاں زندگ کنگ بنت۔ ف١٠ اِے قومانی داستاں ماں سورہ حجر، فرقان، دخان وغیرہ ءَ گوستگ اَنت۔ ف١١ یعنی نبیانی تکذیب ءِ سرا چہ بدیں انجام ءَ ترسینگ بوتگنت آخر ھما اِشانی دیما آتک۔ ١٢

۱ ع ۱۵ ۱۵

بِالْخَلْقِ الْاَوَّلِ ؕ بَلْ هُمْ فِیْ لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِیْدٍ ﴿۱۵﴾ وَلَقَدْ

پیدا کنگ ءَ اولی رندءِ۔ بلکیں آیاں ماں فریبؑ اَنت بہ نوکیں پیدا کنگ ءَ ف۲ و بتحقیق

خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهٗ ۚۖ وَنَحْنُ اَقْرَبُ

ما پیدا کت انسان وما زانیں چیزے کہ وسواس ماں کنت ماں آئی آئیءِ نفس ف۳ وما زیات نزیک ایں

اِلَیْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِیْدِ ﴿۱۶﴾ اِذْ یَتَلَقَّی الْمُتَلَقِّیٰنِ عَنِ الْیَمِیْنِ وَ

آئیءِ نیمگ ءَ چہ شہ رگ ءَ ف۴ وہر یکہ برنت دو بردک چہ پہلیگ ءَ راستیں و

عَنِ الشِّمَالِ قَعِیْدٌ ﴿۱۷﴾ مَا یَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَیْهِ رَقِیْبٌ عَتِیْدٌ ﴿۱۸﴾

وپہلیگ چپیں نندان ءَ ف۵ چہ زبان ءَ درشان نہ کنت ہچ یک خبرے مگر آئیءِ نزیک ءَ نگہبان انت تیاریں ف۵

وَجَآءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ؕ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِیْدُ ﴿۱۹﴾ وَ

و آتک بے ھوشی موت ءِ بہ راستی ف۶ اِے ھما انت کہ تو چیرائی ھَز ورے ف۷ و

نُفِخَ فِی الصُّوْرِ ؕ ذٰلِكَ یَوْمُ الْوَعِیْدِ ﴿۲۰﴾ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا

دمگ بیت ماں صورءَ ۔ ھمیش انت روچ عذابؑ وعدہ ءِ ف۸ و آتک ہر یک جانداریے کہ گون انت گون آئی

سَآئِقٌ وَّشَهِیْدٌ ﴿۲۱﴾ لَقَدْ كُنْتَ فِیْ غَفْلَةٍ مِّنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ

ھکلینوکے وگواہی دیوکے ف۹ بتحقیق تو ہست اَتے بے خبر چہ اِے روچ ءَ نوں ما دور کت چہ تو

غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ الْیَوْمَ حَدِیْدٌ ﴿۲۲﴾ وَقَالَ قَرِیْنُهٗ هٰذَا مَا لَدَیَّ عَتِیْدٌ ؕ﴿۲۳﴾

تئی پردگ ءَ پمیشکا تئی نگاہ مروچی تیز انت ف۱۰ وگوشت آئیءِ ہمراہیں فرشتہ ءَ ایش انت چیزیکہ منی گورءَ انت حاضر ف۱۱

اَلْقِیَا فِیْ جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِیْدٍ ﴿۲۴﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَیْرِ مُعْتَدٍ مُّرِیْبٍ ﴿۲۵﴾ الَّذِیْ

وچگل بدئیت اے دوئیں فرشتہاں ماں دوزخ ءَ ہر ناشکریں سرکش، مہن کنوک ءَ چہ نیکیں کارءَ چہ حدءَ گوزوک ءَ شک آروک ءَ ف۱۲ کہ آئی ءَ

جَعَلَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَاَلْقِیٰهُ فِی الْعَذَابِ الشَّدِیْدِ ﴿۲۶﴾ قَالَ

مقرر کت گوں خداءَ دگہ معبودے ، گڈا چگل بدئیت آئرا ماں عذاب ءَ سکیں ف۱۳ گوشت

قَرِیْنُهٗ رَبَّنَا مَاۤ اَطْغَیْتُهٗ وَلٰكِنْ كَانَ فِیْ ضَلٰلٍ بَعِیْدٍ ﴿۲۷﴾ قَالَ

آئی ہمراہ ءَ اے منی پروردگار من نہ پرمائینت آئرا ناشری لیکن آوت اَت ماں گمراھی ءَ دُور ف۱۴ فرمان کتی

ف۱ یعنی دوبارہ ماں نوک پیدا کنگ ءِ بردا اشاں مفت فریب ءِ آماج بوتگنت۔ ہرکس ءَ اوّل ءَ پیدا کُت ، دومی برا پیدا کنگ بہ آئی چے مشکل اِنت ۔زانا شماءِ گمان دارت کہ (معاذ اللہ) آئی اول سرءَ اڈکنان ءَ دم ئی بُرتگ ؟ آقادرِ مطلق ءِ بابت ءَ اِے داہیں وہم وشک یا رگ مزن جہالت وگستاخی ایت ۔ ف۲ یعنی چہ آئی ہر داہیں قول وفعل ءَ ما معلوم داریں ، دانکہ ھر پیمیں وسوسہاں وخیالات بہ آئی ءِ دل ءَ گوزنت آیانی بابت ءَ ہم ما علم داریں اَلَا یَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِیْفُ الْخَبِیْرُ۔ ف۳ چہ اشی ءَ گردن ءِ رگ مراد اِنت کہ آئی ءِ نام شہ رگ اِنت ۔ وچہ آئی ءِ بُرّگ ءَ انسان ساہ دنت ۔شاید اِے کنایہ اِنت چہ جان وروح ءَ۔ مطلب چوش بوت کہ ما (علم ءِ اعتبارءَ) چہ آئی ءِ روح ونفس ءَ ہم نزیک تریں۔یعنی چوشکہ انسان ءَ وتی احوال ءِ علم دارو ک انت مارا آئی ءِ علم دت چہ آئی ءَ ہم زیات ہست۔ ہم علت ومنشاءَ گوں معلول وناشی ءَ ہما قرب حاصل بیت کہ آمعاول وناشی ءَ راوت چہ دتی نفس ءَ ہم نہ بیت۔ اشی ءِ چیزے مختصر بیان ماں اَلنَّبِیُّ اَوْلٰی بِالْمُؤْمِنِیْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ ءِ حواشی ءَ گوستگ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت۔"اللہ چہ باطنءَ نزیک انت ورگ آخر دراَنت چہ جان ، و لنعم ماقیل

جان نہاں در جسم واو در جان نہان

اے نہان اندر نہاں اَے جانِ جار

ف۴ یعنی دو فرشتہ چہ خداءِ حکم ءَ ھروہد ءَ ماں اِے شوھازءَ بنت ہرچ لفظے چہ آئی ءِ دپ ءَ دربکپیت آیاں ھماں دمان ءَ نبشتہ بکنت۔ راستیں دست ءِ فرشتہ نیکیان ءَ و چپیں دست ءِ فرشتہ گناہان ءَ نبیسنت

ف۵ یعنی بہ نبیسگ ءَ تیار اَنت ۔

(تنبیہ) اِے دوئیں فرشتہ کجا جلنت۔ وابید قول وخبراں دگہ چے چے نبیسنت ، اشی ءِ گیش وگیوار چہ چہ حدیث وآثارءَ دست کپیت۔

ف۶ یعنی بزیر ! اِدا مسل تیار بوت اودا موت ءِ وھد آتک ومرؤکیں مردم ماں نزع ءِ بے ھوشیاں وسکرات ءِ سکیاں ٹک وران بوت آساعت ءَ ھما کل راستیں حبراں گندگ ءَ کاینت کہ آیانی احوال اللہ ءِ رسول ءَ داتگنت وچہ میت ءِ شقاوت وسعادت ءَ حجاب دور بیت و اِے داب ءَ پیش آیگ یقینی والّی اَت چیا کہ مطلق حکیم ءِ بازیں حکمتاں گوں اِشی ءَ متعلق اتنت

ف۷ یعنی انسان ءَ موت را بازردے ویپے کنگ لوٹ اِت وچہ ٹک ءَ زہر کنوکیں ساعت باز ددر جھگ لوٹِت وجانی دُزِت بلے اِے ساعت کجا یِل کنوک اَت آخر سرءِ بان ءَ آتک وادوشتات اِشی ءَ ٹگلینگ ءِ بردا ہچ تدبیر وحیلہ ءَ کاردات کت نہ کت ۔ ف۸ خوردیں قیامت تو موت ءِ وقت ءَ اھتگت ۔چرائی ءَ پد نوں مزنیں قیامت حاضر انت بس صُور دمگ بوت وآخطرناکیں روچ موجود بوت کہ چرائی ءَ انبیاء ورسولاں برابر مخلوق ءَ ترسینان وبیم دیان بوتگنت ۔ ف۹ یعنی ماں محشرءَ بہ اِے داب ءَ حاضر کنگ بنت کہ یک فرشتہ ئے بہ پیشی ءِ میدان ءَ نیلانک دیوک بیت و دومی ءِ دست ءَ اعمالنامہ بیت کہ ماں آئی ءَ آئی ءِ زندہاتی ءِ کل احوال نبیسوک بنت ۔شاید اِے ھما دو فرشتہ بنت کہ اشان ءَ "کراماً کاتبین" گوشگ بیت وبہ ھمیشانی بابت ءَ فرمائینتگت "اِذْ یَتَلَقَّی الْمُتَلَقِّیٰنِ" الخ وچوش ہم بیت کنت کہ اِے فرشتہ دگر بہ بنت۔واللہ اعلم

ف۱۰ یعنی آساعت ءَ گوشگ بیت کہ دنیاءِ لذتانی توک ءَ کیان ءَ تو مروچیگیں روچ ءِ بابت ءَ شموشتگتے وتئی چمانی دیماشہوات وَاہگانی تہاردکی ءَ مانپوشتگت ۔ پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم ءَ ہرچ سروسوج کتگت ترا ہچ نظر نیاتگت مروچی چہ تئی چماں ہما پردگاں ما دور کتنت وتئی نگاہ تیز کتنت ، نوں سرشرچار ، ہرچ سروسوج ترا دیگ بوتگ اَستت ، آصحیح اَنت یا غلط۔ ف۱۱ یعنی فرشتہ اعمالنامہءَ حاضر کنت ۔ وطھتین ءَ چہ "قرین" ءَ شیطان مراد گپتگ ۔یعنی شیطان گوشیت کہ اِے مجرم حاضر انت کہ من اشی ءَ اغوا کتگ ونوں بہ دوزخ ءَ تیار کنان ءَ آرتگوں۔ مطلب ایش اِنت کہ اغوا تو من کتگ مگر منی چوشیں زور واختیار نہ اَت کہ ایشرا زبردستی ماں ناشری ءَ راں بفرمائینان۔ اِے چہ وتی ارادہ واختیارءَ گمراہ بوت۔ ف۱۲ چہ خداوند کریم ءِ بارگاہ ءَ اِے حکم دوئیں فرشتگان ءَ بیت کہ چوشیں مردمان ءَ ماں جہنم ءَ چگل بدے (اعاذنا اللہ منہا) ف۱۳ یعنی اِے داہیں مردم ماں جہنم ءَ

سکّیں عذاب ءِ مستحق ائت ۔ ۱۲ یعنی من گوں آئی ءَ ہیچ زبردستی نکنگت ۔ کمیں آ ءِ اشارہ داتگت کہ اِے بے بخت وت گمراہ بوان ءَ چہ نجات ءُ فلاح ءِ کشک ءَ دور درشتگت ۔
شیطان چو گوشان ءَ وتی جرم ءِ سُبک کنگ لوٹیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ۱ یعنی بک بک ءَ یل کن اِت ماں دنیاءَ چہ نیک و بد ءِ ہر کس ءَ آگاہ کنگ بوتگت ، نوں ہر یکے ءَ آئی ءِ جرم ءِ حساب ءَ سزا رسیت ۔
ہر کس گمراہ بوت و ہر کس ءَ اغوا کت ۔ کل وتی کتگیں کارانی سزاءَ وت گندنت ۔ ۲ یعنی منے گورءَ ہیچ ظلم نیست ، ہر چ فیصلہ ءِ بیت گوں عین حکمت و انصاف ءِ ردءَ بیت
دُ حبرا دلی بدلی نہ بیت « یعنی کافر بخشگ نہ بیت ، گڈا مستریں کافر ءِ بخشگ تو چون کائی بیت ۔ ۳ یعنی دوزخ ہمنکر دراج و پراہ بیت چہ اینکر مردمانی گیشی ءِ باوجود پُر نہ بیت
و چہ وتی غیظ ءِ بازی ءِ سبب ءَ دگہ زیادھیں کافر و نافرمانان ءَ طلب کنت ۔ ۴ یعنی جنت چرایاں دور نہ بیت ، چہ باز نزیک ءَ آئی ءِ سرسبزی و آئی ءِ ڈولداری ءَ گندنت ۔

لَا تَخْتَصِمُوا لَدَیَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ اِلَیْكُمْ بِالْوَعِیْدِ ﴿۲۸﴾ مَا یُبَدَّلُ
جیڑہ مکن اِت منی گورءَ و بتحقیق پیسرا دیم داتگوں شمے نیمگ ءَ عذاب ءِ وعدہ ۱ بدل نہ بیت
الْقَوْلُ لَدَیَّ وَمَاۤ اَنَا بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِیْدِ ﴿۲۹﴾ یَوْمَ نَقُوْلُ لِجَهَنَّمَ هَلِ
حبر منی گورءَ و من ظلم نکناں بندہ آنی سرا ۲ روچیکہ ما گوشیں دوزخ ءَ آیا
امْتَلَاْتِ وَتَقُوْلُ هَلْ مِنْ مَّزِیْدٍ ﴿۳۰﴾ وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِیْنَ
پُر بوتے و دوزخ گوشیت آیا دگہ ہستنت زیادھیں ۳ و نزیک یارگ بیت بہشت پہ متقیاں
غَیْرَ بَعِیْدٍ ﴿۳۱﴾ هٰذَا مَا تُوْعَدُوْنَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَفِیْظٍ ﴿۳۲﴾ مَنْ خَشِیَ
دور نہ بیت ۴ اِیشنت ہر چیکہ وعدہ بوتگت بہ شما پہ ہر یکے جوع کنوک و یاد داروک ءَ ۔ ہر کس ترس اِت
الرَّحْمٰنَ بِالْغَیْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِیْبِۨ ﴿۳۳﴾ ادْخُلُوْهَا بِسَلٰمٍ ؕ ذٰلِكَ یَوْمُ
چہ رحمٰن ءَ نادیدہ و آیانی دل رجوع بوکیں ، داخل ببیت ماں جنت ءَ بہ سلامتی ۵ اِیشنت روچ
الْخُلُوْدِ ﴿۳۴﴾ لَهُمْ مَّا یَشَآءُوْنَ فِیْهَا وَلَدَیْنَا مَزِیْدٌ ﴿۳۵﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا
مدام دارگ ءَ ٦ پہ آیان انت ہر چیکہ بلوٹنت ماں بہشت و منے گورءَ ہستنت زیادھیں ۷ و چنکر ما ہلاک کت
قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوْا فِی الْبِلَادِ ؕ هَلْ
چہ آیاں پیش جماعتان ءَ کہ آ زبرست اَنت چہ آیاں بہ قوت ءَ ، پدا تر و تاب اِش کت ماں ملکاں ۔ کہ آیا
مِنْ مَّحِیْصٍ ﴿۳۶﴾ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَذِكْرٰی لِمَنْ كَانَ لَهٗ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَی
پہ جھک ءَ راہے ہستنت ۸ بیشک ماں اِشی ءَ البت پنت انت پہ کسے کہ داریت دل یا بداریت
السَّمْعَ وَهُوَ شَهِیْدٌ ﴿۳۷﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا
گوشان ءَ دل گوش دیان ءَ ۹ و پہ تحقیق ما پیدا کتنت آسماناں و زمین ءَ و ہر چیکہ
بَیْنَهُمَا فِیْ سِتَّةِ اَیَّامٍ ۖۗ وَّمَا مَسَّنَا مِنْ لُّغُوْبٍ ﴿۳۸﴾ فَاصْبِرْ عَلٰی مَا یَقُوْلُوْنَ
آیانی میانجی ءَ انت ماں شش روچاں ۱۰ و نہ رست مارا ہیچ ثُندی یے ۱۱ گڈا بر داشت بکن ہر چیکہ آ گوشنت
وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوْبِ ﴿۳۹﴾ وَمِنَ
و پاکی بیان بکن وتی رب ءِ توصیف ءِ چہ روچ ءِ درآیگ ءَ پیش چہ روچ ءِ ایر رَوگ ءَ پیش و ماں

۵ یعنی ھما کساں کہ ماں دنیاءَ چہ خدا ءِ یاد ءَ غافل نبوتنت
و چہ گناہاں و نارا ر دے و پدے کنان ءَ بہ آئی ءِ طرف ءَ
رجوع ش کت و بے گندگ ءَ چہ آئی ءِ قہر و جلال ءَ ترسنت
و یک پاک و صاف و رجوع کنوکیں دلے زوران ءَ حاضر
بوتنت ۔ اِے جنت ءِ وعدہ گوں ہمے دابیں مردماں کنگ
بوتگت ۔ نوں ھما دماں آنگگ کہ اِشاں گوں عافیت و سلامتی ءَ
ماں آئی ءَ داخل ببنت ۔ فرشتہ آیان ءَ سلام بکننت و
آیانی رب ءِ سلام ءَ آیان ءَ سر بکننت ۔ ٦ حضرت
شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت : « آ روچ ءَ ہر کس ءَ ہر چیزے
کہ دیگ بہ بیت آ پہ مدامیگی ھما ئیگنت ۔ چہ اِشی ءَ پیش
ہیچ دابیں سرجمیں قول و قرارے نہ اَت ۔ ۷ یعنی ہر چیے
طلب کننت آ اِشان ءَ دیگ بیت ۔ چہ اِشی ءَ ابید اِشاں
ھما ھما نعمت دیگ بنت کہ آ نعمتاں بہ اِشانی خیال ءَ ہم
نیاتگگنت ۔ مثلاً خداوند کریم ءِ دیدار ءِ قیاس ۔ و ممکن
انت کہ چہ وَلَدَیْنَا مَزِیْدٌ ءَ غرض اِے بہ بیت کہ منے گورءَ
ہمک چیزے بے حساب موجود انت ۔ جنتی ہر قدر طلب بکننت
آیاں تمام چیز دیگ بنت ۔ اللہ ءِ گورءَ اینکر دیگ ءِ
سرا ہم ہیچ پیمیں کمی نہ بیت و نہ پراتی ءَ اِے بدا
اڑے پیدا بیت ۔ نوں اینکر بے حساب و بیشمار داد و
بخششاں چہ و نادور ملیکت ۔ واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم ۔
۸ ساری ءَ کافرانی اخروی عذاب دیگ ءِ بیان اَت
ماں میانجی ءَ آیانی مقابلہ ءَ جنت ءِ نعمتانی ذکر آتک
نوں پدا کافرانی سزا دیگ ءِ بیان دا تر بیت ۔ یعنی
چہ آخرت ءَ پیش ماں دنیاءَ ما چینکر سرکش و ناشریں
قوماں ءَ تباہ کتگ انت ۔ کہ چہ ھنو گیں کافراں زیات
گیشتر زور و قوت ءِ حلابند اتنت و اِشاں مزن مزنیں
شہران ءَ گشتگتنت ۔ پدا وھدے کہ خدائی عذاب آتک
گڈا پہ جھگ ءَ اِشاں ہیچ جاگہ ٹھکانہ دست نہ کپت ۔
یا مطلب چوش انت کہ عذاب ءِ ساعت ءَ ماں وتی
میتگاں پٹ و لوٹ ءَ لگتنت کہ یک جاگاہے پناہ
بگرنت مگر اِشان ءَ ہچ جاگہ پناہ ءِ جاگہ دست نہ کپت
وھذا ھو الظاھر والاول ما اختارہ جمہور المفسرین ۔
واللہ اعلم ۔ ۹ یعنی ماں اِے عبرتناکیں داستاناں
غور و فکر کنان ءَ ھما مردم نصیحت حاصل کت کننت کہ آیاں
ماں وتی سینگ ءَ زانو گریں دل دارنت ، و تاوت
یک خبرے ءَ سر پدہ بنت یا کم از کم کسے ءِ سر پد کنگ ءَ
سرا دل ءَ حاضر کنان ءَ خبر ءَ گوشش بدارنت چیا کہ اِے ہم درجہ ایت کہ مردم وت سر ہچ موارت تو چہ دومی کس ءِ سر پد کنگ ءَ ہوشیار بہ بیت ۔ کسے کہ نہ وت
سر پد بہ بیت و نہ دگہ کسے ءِ سر پد کنگ ءَ گوشش بداریت ، آئی ءِ درجہ چہ خشت و ڈوک ءَ زیات ترنہ انت ۔ ۱۰ اِشی ءِ بیان پیش ءَ بازبرءَ گوستگ ۔
۱۱ وھدے اوّلی برءَ چہ جوڑ کنگ ءَ دم نہ برت تو دومی رندءَ چون دم بارت ، و تباہ و برباد کنگ تو چہ جوڑ کنگ ءَ باز آسان انت ۔ ۱۲ یعنی چوشیں زندیں گپان ءَ
اِے مردم نہ فہمنت تو شما غمگیں مبیت ، بلکیں اِشانی ناہودگیں ٹوک و ٹالیانی سرا صبر بکن اِت و چہ وتی پروردگار ءِ یاد ءَ دل ءَ گلائیشش بکن اِت کہ آئی تمام زمین و آسمان ءَ
پیدا کنوک و ہر چیز ءِ سازگ و پروشگ ءِ سرا قدرت داریت ۔ ۱۲

الَّيۡلِ فَسَبِّحۡهُ وَاَدۡبَارَ السُّجُوۡدِ ۝۴۰ وَاسۡتَمِعۡ يَوۡمَ يُنَادِ الۡمُنَادِ مِنۡ

وبدِاں شپۓ آئیۓ پاکیۓ بیان بکن ءُ سجدہ ءِ پدہن ف۱ وگوشاں بدار روچیکہ آوازبدنت آوازدیوک چہ

مَّكَانٍ قَرِيۡبٍ ۝۴۱ يَّوۡمَ يَسۡمَعُوۡنَ الصَّيۡحَةَ بِالۡحَقِّ‌ ؕ ذٰلِكَ يَوۡمُ الۡخُرُوۡجِ ۝۴۲

نزیکیں جاگہے ف۳ روچیکہ بشکننت چیہال ءَ بہ شتری ۔ ہما روچ اِنت درآیگ ءِ ف۴

اِنَّا نَحۡنُ نُحۡىٖ وَنُمِيۡتُ وَاِلَيۡنَا الۡمَصِيۡرُ ۝۴۳ يَوۡمَ تَشَقَّقُ الۡاَرۡضُ عَنۡهُمۡ

بے شک ماں زندگ کنیں وماں موت دیئں وماں ئے نیگ ءَ اِنت گلّانی واتری ف۵ روچیکہ پہ زمین ءِ ترک گ درکپنت آ

سِرَاعًا‌ ؕ ذٰلِكَ حَشۡرٌ عَلَيۡنَا يَسِيۡرٌ ۝۴۴ نَحۡنُ اَعۡلَمُ بِمَا يَقُوۡلُوۡنَ وَمَاۤ

کل جہان ءَ ۔ اے مُچ کنگ بہ ما ارزان اِنت ف۶ ماشر زانیں ھرچی کہ آ گوشنت ونئے

اَنۡتَ عَلَيۡهِمۡ بِجَبَّارٍ‌ فَذَكِّرۡ بِالۡقُرۡاٰنِ مَنۡ يَّخَافُ وَعِيۡدِ ۝۴۵

توآیانی سرا قہر آروک ۔ گڑا پنت بدے بہ قرآن ءَ ہماکس ءَ کہ بترسیت چہ منی عذاب ءِ وعدہ ءَ ف۷

ع ۳ ۱۶ ۱۷

سُوۡرَةُ الذّٰرِيٰتِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ سِتُّوۡنَ اٰيَةً وَثَلٰثُ رُكُوۡعَاتٍ

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

سورۂ ذٰریٰت مدینہ ءَ نازل بوتہ (شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے) شصت آیات سے رکوعنت

وَالذّٰرِيٰتِ ذَرۡوًا ۝۱ فَالۡحٰمِلٰتِ وِقۡرًا ۝۲ فَالۡجٰرِيٰتِ يُسۡرًا ۝۳ فَالۡمُقَسِّمٰتِ

سوگند بہ ہما گواتان کہ تالان کننت خاک ءُ دنزان بال دیائی پدا سوگند بہ ہما گواتاں کہ چست کنوکنت بار ءِ پدا سوگند بہ بوجیگاں کہ روان بنت بہ سبکی پدا سوگند

اَمۡرًا ۝۴ اِنَّمَا تُوۡعَدُوۡنَ لَصَادِقٌ ۝۵ وَّاِنَّ الدِّيۡنَ لَوَاقِعٌ ۝۶ وَالسَّمَآءِ

کنوکنت کار ءِ ف۸ بیشک وعدہ ئے کہ گوں شما کنگ بوتگ البت راست اِنت وبیشک جزائے اعمال الّمی اِنت ۔ ف۹ وسوگند بہ آسمان ءَ

ذَاتِ الۡحُبُكِ ۝۷ اِنَّكُمۡ لَفِىۡ قَوۡلٍ مُّخۡتَلِفٍ ۝۸ يُّؤۡفَكُ عَنۡهُ مَنۡ اُفِكَ ۝۹

کہ راہانی دارِوک اِنت ف۱۰ بیشک البت شما ہستیت ماں یک خبرے ءِ جیڑہ کنوک ۔ گردینگ بیت چہ حق ءَ ھماکس کہ گمراہ اَنت ف۱۱

قُتِلَ الۡخَرّٰصُوۡنَ ۝۱۰ الَّذِيۡنَ هُمۡ فِىۡ غَمۡرَةٍ سَاهُوۡنَ ۝۱۱ يَسۡـَٔـلُوۡنَ

لعنت کنگ بوتنت اٹکل باز ف۱۲ ھماکسان کہ ماں بے خبری ءِ فراموش کنوکنت ف۱۳ سوال کننت کہ

اَيَّانَ يَوۡمُ الدِّيۡنِ ۝۱۲ يَوۡمَ هُمۡ عَلَى النَّارِ يُفۡتَنُوۡنَ ۝۱۳ ذُوۡقُوۡا فِتۡنَتَكُمۡ‌

کدینگ اِنت حساب وکتاب ءِ روچ ف۱۴ ہو، ہما روچ اِنت کہ آیاں آس ءِ عذاب دیگ بنت ۔ بچش اِت وتی عذاب ءَ

منزل ۷

ف۱ اِے ساعات خداءِ یاد ئیگنت ماں اشاں دعا وعبادت باز قبول بیت ۔ وچہ لھتیں روایتاں معلوم بیت کہ ماں شروعات ءَ واجب ءِ سرا سئے نماز فرض اتنت ۔ فجر، عصر ونہجد ۔ بہرحال ھنوں ہن اِے سئیں وقتاں خاصیں فضل وشرف حاصل اِنت ۔ چہ نماز یاذکر ودعا وغیرہ ءِ اِے وقتان ءَ آباد دارگ لوٹیت ۔ ماں حدیث ءَ ہست علیکم بالغدوۃ والروحۃ وشیٔ من الدلجۃ ۔ لھتین ءَ گوشت کہ چہ "قبل الطلوع" ءَ فجر ءِ نماز وچہ "قبل الغروب" ءَ ظہر وعصر وچہ "من الّیل" ءَ مغرب وعشاء مراد انت، واللّٰہ اعلم ۔ ف۲ یعنی چہ نماز ءَ پد چیزے تسبیح وتھلیل وانگ بہ بیت ۔ یا نوافل مراد انت کہ آیان چہ فرضاں پد وانگ بنت ۔ ف۳ گوشنت کہ صور دمگ بیت بیت المقدس ءِ سنگ ءِ سرا ہمیشکا نزیک گوشتت ۔ یا مطلب ایش اِنت کہ آئی ءِ توار چہ ھرجاگہ ءَ نزیک محسوس بیت وہرکس ءَ یک ہم اشکنا ئینگ بیت ۔ باقی چہ صوردمگ ءَ ابید دگہ ہم تواراں، چہ حق تعالےٰ ءِ جانب ءَ آروچ ءَ اشکنائینگ بنت ۔ لھتین ءَ چہ آیت ءَ ہمایان ءَ مرادگپتگ ۔ مگر ظاہر نفخ صور مراد اِنت واللّٰہ اعلم ۔ ف۴ یعنی دومی رندءَ صوردمگ بیت تو گل چہ زمین ءَ درکپان ءَ اوشتنت ۔ ف۵ یعنی بہرحال موت وحیات گل خداءِ دست ءَ انت وتر وتاب کنان ءَ آخرھمائی ءِ گور ءَ روگی اِنت وتارد دیان ءَ کسے چہ آئی ءِ دست ءَ درشُت نہ کنت ۔ ف۶ یعنی زمین ترکیت ومردگ درر چان ءَ حشر ءِ میدان ءِ طرف ءَ درکاں زورنت خداتعالےٰ کل پیشی وزندگینان ءَ یک پیٹے ءَ جمع کنت واِے کار پرائی ءَ ہچ مشکل نہ اِنت ۔ ف۷ یعنی ہرکس کہ حشر ءِ منکر اَنت وفضولیں کلمات چہ دپ ءَ درکننت، بِلی جوش بکننت وآیانی معاملۂ مئے حوالہ بکن، مارا ہمک چیز معلوم اِنت ہرچیکہ آیاں گوشنت ۔ تئی اِے منصب نہ اِنت کہ زور زبردستی کنان ءَ آیان ءَ بہ وتی حبرانی منّگ ءَ مجبور بکنے ۔ البت قرآن ءَ اشکنائینان ءِ بالخصوص ھمایان ءَ نصیحت وبیم تراپ دیان بہ کہ آیاں چہ خداءَ ترسوکنت ۔ اِے دین ءِ دشمنانی رندءَ زیاد دست پادمجن ۔ ف۸ اول سرءَ تزندیں گوات وطوفان کایںنت کہ چرایاں دنز وغیرہ بال کنت وجمبر جوڑ بنت پدا ماں آیاں آپ جوڑ بیت، پدا اِے بارءَ چست کنان ءَ تر وتاب کننت ۔ پدا گوارگ ءِ وھد ءَ زمکیں گوانئے کشّگ ءَ لگیت ۔ پدا اللّٰہ پاک ءِ حکم ءِ مطابق ماں ہور وباران ءَ بہ ھرجاگہ ءَ ہمنکہ حصہ بیت آیاں بہرش کننت ۔ ہے گوانانی اللّٰہ پاک سوگندوارت ۔ لھتیں عالماں چہ ذٰرِیٰت ءَ گوات، چہ حٰمِلٰت ءَ جمبر، چہ جٰرِیٰت ءَ استار وچہ مُقَسِّمٰت ءَ فرشتہ مراد گپتگنت ۔ گویا کہ مقسم بہ ءِ ترتیب چہ جہل ءَ بہ بُرزگ ءِ نیمگا بوت ۔ وچہ حضرت علی رضؓ وغیرہ ءَ منقول اِنت کہ "ذاریات" گواتاں، "حاملات" جمبر، "جاریات" بوجیگاں و "مقسّمات" فرشتہ اَنت کہ اِشاں چہ اللّٰہ حکم ءَ رزق وغیرہ تقسیم کننت ۔ ف۹ یعنی اِے گواتاں وہور وغیرہ ءِ گواہ انت کہ آخرت ءِ وعدہ راست وانصاف بوگ الّمی انت ۔ وبدے ماں اِے دنیاءَ داں گوات بے نتیجۂ نہ کشّیت تو اینکر مزنیں کارخانہ زانا ہنچو مفت ءَ قائم اِنت ۔ یقیناً اِشی وتی پُشت ءَ یک مزن شانیں انجامے ءِ دارِوک اِنت ھمائی ءَ آخرت گوشنت ۔ ف۱۰ یعنی صاف ولسّائیں، خوبصورت، مضبوط وررونق داریں آسمان ءِ سوگند کہ آئی چیر گپتگیں استارانی دام نظر ءَ کیت وبرائی ءَ استارانی وفرشتیانی کِشک موجود انت ۔ ف۱۱ یعنی ماں قیامت وآخرت ءِ جبرءَ ناحق ءَ جیڑہ کننت ۔ ایشرا ہماکس تسلیم کنت وقبول دار بیت کہ آئرا چہ بارگاہِ خداوندی ءَ چیزے تعلق بہ بیت، ہرکس کہ چہ خداوندکریم ءِ بارگاہ ءَ راندہ وگلینگ بوتگ وہم چہ خیر وسعادت ءِ راھبنداں سرے تاب دیگ بوتگ آچہ اِے چیز ءِ تسلیم وقبول کنگ ءَ مدام وتارا دور داریت ۔ حالانکہ اگں تہنا ماں آسمان ءِ نظم ونسق وحساب داداں غور وفکر بکنت تو آئرا یقین بیت کہ ماں اِے مسئلۂ جیڑہ کنگ محض احمقی و نادانی اِنت ۔ ف۱۲ یعنی ماں دین ءِ گپّاں اٹکل کننت وابوک ءَ چہ وتی گمان واندازہ جنگ ءَ محکمیں گپّان ءَ رد کننت ۔ ف۱۳ یعنی دنیاءِ لذتان چہ آخرت وچہ خداءَ غافل لتگنت ۔ ف۱۴ یعنی انکار ومسخرہ ءِ رھبندءَ جُست کننت کہ ہو واجہ! آ انصاف ءِ روچ کدی کیت؟ آخر آئی ءِ آیگ ءَ اینکر دیر پرچا بوگا اِنت

ف جہ حق تعالیٰ ءِ طرف آیاں پیسہ دیگ بوت یعنی نکیں صبر بدارات بس آروچ زوت آگی اِنت وھدے شماں آسءَ اِے دیم وآدیم کنگ بیئت وشرآ ئرا روک کناں گرم کناں ءَ شما اَگوشگ بیت کہ ہاں ھنونی نی ناشریانی ومسخرہ ءِ مزہ ءَ بچش اِت، بہ آر وچینگی کہ شمارا اشتاپ اَت آروچ ہمیش اِنت آتکگ۔ ف۲ یعنی وش وش ءَ ہما نعمتاں قبول کننت کہ آیانی پروردگارءَ آیانءَ عطا کتگنت۔
ف۳ یعنی اشاں چہ دنیاءَ نیکیاں ءَ نزآورتگ و بارتخت مروچی آیان ءَ نیکی ءِ بروردست کیگائنت۔ دیم ترا ہما نیکیانی چیزے زیادھیں بیان اِنت۔ ف۴ یعنی شپ ءِ گیشتر وہد اشاں ماں وتی ربءَ عبادت ءَ گوازینگت و بامگاہ ءِ وھدءَ وقتیکہ شپ ءِ آخر بوتگت چہ اللہ پاک ءَ وتی کوتاہیانی معافی لوٹتگنتش کہ الٰہی ما عبادت ءِ حق ادا کت نکت۔ اِے رداہرچ کوتاہی وتقصیرے بوت چہ وتی رحمتءَ آئرا معاف بکن۔ چہ عبادت ءِ زیادتی ءَ آیانی توک ءَ مغروری ہن نیا تلگت۔ بلکیں ہر قدر ماں عبادت ءَ گیشی بوتگت اِنسانی دل ءِ توک ءَ خشیت و خوف ءَ زیادہ جاگہ کتگت۔ ف۵ زہیر بوتگیں" ہماکس اَنت کہ آمحتاج وبے وس اَنت بلکیں سوال نکنت، مطلب چوش بوت کہ آیاں چہ وتی مالاں، زکوٰۃ ءَ چہ ابید پہ سائل ومحتاجاں حصہ (ونڈ) مقرر کتگت۔ گویاکہ اشانی حق ءِ گیش وگیوار اشاں وتاوت آوتی سرا لازم کتگت۔ ف۶ یعنی اِے شپ ءِ

هٰذَا الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُوْنَ ۝۱۴ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ۝۱۵

اِے ہما اِنت کہ آئرا زوت لوٹوک اَتِت ف۱ بے شک متقیاں ماں باغاں اَنت وماں چمگاں

اٰخِذِيْنَ مَاۤ اٰتٰىهُمْ رَبُّهُمْ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِيْنَ ۝۱۶ كَانُوْا

بدست ءَ گروک اَنت ہر چیکہ دات آیاں ءَ ربءَ آیانی ف۲ بیشک آیاں چہ دوپیش نکوکار اَتنت ف۳ آیان

قَلِيْلًا مِّنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُوْنَ ۝۱۷ وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ ۝۱۸ وَ

شپ ءَ کمّیں وپتگنت وبامگاہ ءِ وہدءَ آیاں معافی لوٹتگت ف۴ و

فِيْٓ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّاۗىِٕلِ وَالْمَحْرُوْمِ ۝۱۹ وَفِي الْاَرْضِ اٰيٰتٌ لِّلْمُوْقِنِيْنَ ۝۲۰

ماں آیانی مالاں بہر مقرر اَت پہ سائل وبے نصیبیں تنگدست ءَ ف۵ وماں زمین ءَ نشانیان اَنت پہ یقین کنوکاں

وَفِيْٓ اَنْفُسِكُمْ ۭ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ ۝۲۱ وَفِي السَّمَاۗءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوْعَدُوْنَ ۝۲۲

وماں شمے جند ءِ تہا۔ آیا گڈا اشمانہ گندِ اَت ف۶ وماں آسمانءَ اِنت روزی شمے وہر چیکہ گوں شما وعدہ کنگ بوت ف۷

فَوَرَبِّ السَّمَاۗءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهٗ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ اَنَّكُمْ تَنْطِقُوْنَ ۝۲۳ هَلْ اَتٰىكَ

گڈا قسم بہ ربءَ آسمانءِ وزمین ءِ کہ اِے خبر بہ تحقیق اِنت ھنچوش کہ شما گپ جن اِت ف۸ آیا سربوتگ بہ تو

حَدِيْثُ ضَيْفِ اِبْرٰهِيْمَ الْمُكْرَمِيْنَ ۝۲۴ اِذْ دَخَلُوْا عَلَيْهِ فَقَالُوْا سَلٰمًا ۭ

قصّہ ابراھیم ءِ عزت مندیں مہمانانی ف۹ وھدیکہ آیاں رستنت گڈا اسلامش گوشت

قَالَ سَلٰمٌ ۚ قَوْمٌ مُّنْكَرُوْنَ ۝۲۵ فَرَاغَ اِلٰٓى اَهْلِهٖ فَجَاۗءَ بِعِجْلٍ سَمِيْنٍ ۝۲۶

آئی گوشت سلام اِنت۔ مردمنت درآمدیں ف۱۰ پدا دیمی کت بہ وتی لوگءَ مرد ماں گڈا آورتی کباب گوسکءَ پہ ّدریں

فَقَرَّبَهٗٓ اِلَيْهِمْ قَالَ اَلَا تَاْكُلُوْنَ ۝۲۷ فَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيْفَةً ۭ قَالُوْا

گڈا نزیک کت آئرا آیانی نیمگءَ گوشتی آیا شمانہ وراَت ف۱۱ گڈا مارِتی چہ آیاں ترس، گوشتش

لَا تَخَفْ ۭ وَبَشَّرُوْهُ بِغُلٰمٍ عَلِيْمٍ ۝۲۸ فَاَقْبَلَتِ امْرَاَتُهٗ فِيْ صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا

مترس ولبشارت داتش آئرا بہ دانائیں چکے ف۱۲ گڈا دیما کپت لوگی ابراھیم ءِ گپ جنان ءَ پدا جیانتی جتی وتی دیم ءَ

وَقَالَتْ عَجُوْزٌ عَقِيْمٌ ۝۲۹ قَالُوْا كَذٰلِكِ ۙ قَالَ رَبُّكِ ۭ اِنَّهٗ هُوَ الْحَكِيْمُ الْعَلِيْمُ ۝۳۰

وگوشتی کدی! پیرزال کسنٹیں ف۱۳ گوشت فرشتیاں ہمے داب ءَ فرمان کت تئی ربءَ، بے شک ہما اِنت حکمت دار وکیں دانا ف۱۴

ع ۳/۲۳ ۱۸ وقف لازم

بیداری، استغفار، محتاجانی سرا خرچ کنگ بہ اِے یقین ءَ کنگ بہ بیت کہ خدا موجود اِنت، آئی ءِ گورءَ کس ءِ نیکی برباد وگار نہ بیت واِے ہما یقین اِنت کہ آماں آفاقی وانفسی آیتان چہ غور و فکرءَ بہ سہولت حاصل بوت کننت۔ انسان اگں وتی اندرءِ باروءَ زمین ءِ احوالانی سرا غور و فکر بکنت تو آزوت بہ اِے نتیجہءَ سر بیت کہ ہر نیکیں وبدیں ءِ جزاماں کتام نہ کتام داب ءَ ضرور سر بیت، زوت یا بدیر۔ ف۷ یعنی سائل ومحتاجانی سرا خرچ کنگءَ چہ مردم بہ اِے جبرءَ مترسبت کہ زراں پہ اشاں خرچ کنیں گڈا ماوت چہ کجا وریں۔ ونہ خرچ کنگءَ پدا آیانی سرا احسان کننت چیاکہ شمے کلّانی روزی واجر وثواب ءِ ہرچ وعدہ کنگ بوتگنت آماں آسمان ءِ خدا بندءِ دست ءَ اِنت ہرکس ءَ روزی المءَ آئرا سر بیت، کسے ءِ دارگءَ آبند نہ بیت وپدا خرچ کنوکان ءَ ثواب ہم رسیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کننت: "آیوکیں ھرچ خبرے بہ بیت آئی ءِ حکم چہ آسمان ءَ نازل بیت"۔ ف۸ یعنی چوش کہ ماں وتی گپ ءَ شبہ نہ بیت ہمے داب ءَ ماں اِے گفتارءَ شبہ نیست۔ یقیناً ہرکس ءِ روزی آئرا سر بیت، ہم قیامت قائم بیت۔ آخرت المءَ کیت۔ دیم ترءَ وَفِيْٓ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّاۗىِٕلِ وَالْمَحْرُوْمِ ءِ مناسبت ءَ حضرت ابراھیم علیہ السلام ءِ مہمان نوازی ءِ قصّہ اشکنائینت کہ آسرگپ اِنت لوط علیہ السلام ءِ قصّہءَ چرے ہردوئیں قصّہاں اِے ہم ظاہر بیت کہ اللہ تعالیٰ ءِ معاملہ ماں دنیاءَ گوں محسنیں مردماں چے داب ءَ اِنت وگوں مکذباں آئی ءَ بہ چے داب ءَ سلوک کت۔
ف۹ یعنی آیاں فرشتہ اتنت کہ واجہ ابراھیم ءَ آیاں اول سرءَ انسان فہمت آیان ءَ مزن عزت نی دات واللہ پاک ءِ گورءَ فرشتہ چونائی ءَ مکرم ومعززاَنت۔ کماقال: بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُوْنَ۔ ف۱۰ یعنی سلام ءِ جواب گوں سلام ءَ دات۔ وماں دل ءَ یاوت ماں وتا گوشت کہ اِے مردم اجنبی معلوم بنت۔ ف۱۱ یعنی گوں مزنیں جوانیں رھبندے ءَ مہمانی ءِ بست وبندکت وورگ نی دیما ایرکتنت وپدا گوں مزن خوبیں ومزّاہ داریں دستورے ءَ گوشتی ہاں بلے واجہاں شما ورگ پہ چیا نہ ورِات۔ آیاں فرشتہ اتنت چوں ورگش بوارتیں۔ آخرکار واجہ ابراھیم ءَ زانت کہ اِے مردم نہ اَنت۔ ف۱۲ اِے قصّہ ماں سورہ ہود وسورہ حجرءَ گوستگ اودا تفصیل جارگ بہ بیت۔ ف۱۳ حضرت سارہ حضرت ابراھیم ءِ لوگ بانک یک کرّے ءَ اوشتان ءَ گوشدارگءَ اَت۔ چُک ءِ بشارت ءِ بابت ءَ اشکنگءَ گوں جاک جنان ءَ آیانی طرف ءَ دیم گورکتی وحیران بوان وتی دستی پیشانی ءَ جت وگوشتی کہ (بازخوب) یک پیرزالیں سنٹے کہ ورنائی ءَ آئرا چُک نہ بوت نوں ماں پیراں سری ءَ چُک مات بیت۔ ف۱۴ یعنی ما چہ وتی جانب ءَ اِے گپاں نہ جنیں بلکیں تئی ربءَ ہمے پیما فرما تینگ آوت بہتر زانت کہ کئی ءَ راکتام چیزءَ بہ کتام وہدءَ بدنت (پدا تو چہ نبوت ءِ بیت ءَ بوان بہ رے بشارت ءَ پرچا حیران بوتگے) تنبیہ: ف آیتاں معلوم بیت کہ اِے چُک حضرت اسحٰق علیہ السلام اَنت کہ آئی ءِ بشارت مات وپت ہردوئیناں ءَ دیگ بوت۔ ۱۲

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُوْنَ ﴿۳۱﴾ قَالُوْٓا اِنَّآ اُرْسِلْنَآ اِلٰى

گوشت ابراهیمءَ گڈا چی اِنت مطلب شمے اے دیم داتگیں قاصداں ۱ گوشتش بیشک ما دیم دیگ بوتگیں یک

قَوْمٍ مُّجْرِمِيْنَ ﴿۳۲﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّنْ طِيْنٍ ﴿۳۳﴾ مُّسَوَّمَةً

گناه گاریں قومے ءِ نیمگءَ - تاکہ دیم بدئیں آیانی سرا ڈوک گل ءِ ۲ نشان جتگیں

عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِيْنَ ﴿۳۴﴾ فَاَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيْهَا مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۳۵﴾

تئی رب ءِ گورءَ پہ حدءَ سرگوزدگاں ۳ گڈا درکت ما ہر کس کہ اودا ہست ات چہ ایماں داراں

فَمَا وَجَدْنَا فِيْهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿۳۶﴾ وَتَرَكْنَا فِيْهَآ اٰيَةً

گڈا ما ندیت اودا ابید چہ یک لوگے مسلمانانی ۴ ویشتگیں ماں آئی نشانی

لِّلَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ ﴿۳۷﴾ وَفِيْ مُوْسٰٓى اِذْ اَرْسَلْنٰهُ اِلٰى

پہ ھماکساں کہ ترسنت چہ دردناکیں عذابءَ ۵ وماں موسٰی ءِ قصہءَ نشانی اَنت وھدیکہ ما آئرا دیم دات

فِرْعَوْنَ بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿۳۸﴾ فَتَوَلّٰى بِرُكْنِهٖ وَقَالَ سٰحِرٌ اَوْ مَجْنُوْنٌ ﴿۳۹﴾

فرعون ءِ نیمگءَ گوں ظاھریں دلیلءَ ۶ گڈا دیمی ترینت پہ وتی گھرتیءَ و گوشتی کہ جادوگرے یا گنوکے ۷

فَاَخَذْنٰهُ وَجُنُوْدَهٗ فَنَبَذْنٰهُمْ فِى الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيْمٌ ﴿۴۰﴾ وَفِيْ عَادٍ اِذْ

پدا گپت ما آئرا و آئی لشکرءَ گڈا چگل دات ما آیانءَ ماں دریاءَ و آھست اَت ملامت ۸ وماں عادءِ قصہءَ نشانی

اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيْحَ الْعَقِيْمَ ﴿۴۱﴾ مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ اَتَتْ عَلَيْهِ اِلَّا

اَنت وھدیکہ ما دیم دات آیانی سرا گواتے کہ سنڈیں، نہ ھشتی ھچ چیزےءَ کہ گوست آئی ءِ سرا مگر

جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيْمِ ﴿۴۲﴾ وَفِيْ ثَمُوْدَ اِذْ قِيْلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوْا حَتّٰى حِيْنٍ ﴿۴۳﴾

کتی آئرا چو ریزتگیں ھڈءَ ۹ وماں ثمودءِ قصہءَ نشانی اَنت وھدیکہ گوشگ بوت پہ آیاں کہ فائدہ بگراں ان یک مدّتےءَ ۱۰

فَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ فَاَخَذَتْهُمُ الصّٰعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُوْنَ ﴿۴۴﴾ فَمَا

پدا سرکشی کتش چہ وتی پروردگارءِ حکمءَ پدا گپت آیانءَ گروکءَ و آیاں چارگا اتنت - گڈا

اسْتَطَاعُوْا مِنْ قِيَامٍ وَّمَا كَانُوْا مُنْتَصِرِيْنَ ﴿۴۵﴾ وَقَوْمَ نُوْحٍ مِّنْ

نتوانت اِشْس پاد آیگ ونہ بوتنت بیڑ گروک ۱۱ وھلاک کتیں نوح ءِ قوم چہ دو

ف ۱ یعنی ابراھیم علیہ السلام ءَ چہ فرشتیاں جُست کت کہ آخر شما پہ کتام مہمّیگی آتکگے - چہ اندازہءَ زانا معلوم کت گتی کہ ضرور پہ یک لوڈھیں کارےءَ اِشانی نزول بوتگ - ف ۲ یعنی قوم لوط ءِ سزا دیگ ءِ ردا ما دیم دیگ بوتگیں - تانکہ ڈوک ریچان ءَ آیاں ہلاک بکنیں - چہ مِنْ طِيْنٍ ءِ قیدءَ معلوم بوت کہ اے ترونگلا نئی ھورنہ اَت - آئرا معنیٰ ءِ دراج کش کنگ ءِ سببءَ سنگ گوشگ بیت -

ف ۳ یعنی چہ اللّٰہ تعالیٰ ءِ طرفءَ پہ اے سنگاں نشان جنگ بوتگ - اے عذاب ءِ سنگاں خاص ھماکسءَ لگنت کہ آیاں عقل، دین و چہ فطرت ءِ حدءَ سرگوزنت ف ۴ یعنی ماں آبیتگءَ ایوکءَ حضرت لوط ءِ خاندانے مسلمانی خانداں اَت - آئرا ما چہ عذابءَ محفوظ داشت وصاف و سلامتیءَ آیاں چہ اودا درکپنت وایدگہ کل تباہ کنگ بوتنت - ف ۵ اودا تاھنوں تباھی ءِ نشانات موجود اَنت و آیانی پہ خاصیں عذابءَ ھلاک بوگ ءِ قصہ پہ ترسوکاں عبرت ءِ سامان اَنت -

ف ۶ یعنی معجزات و براھین - ف ۷ یعنی وتی زور و قوتّءِ سرا مغرور بوان ءَ چہ حقءَ دیمی تاب دات و وتی قوم و حکومت ءِ پاسکانءَ گوں وتا غرق کت - گوشتی کہ موسٰی یا تو مزنیں جادوگرے یا دیوانہ ایت - چہ دو حالاں خالی نہ اِنت - ف ۸ یعنی زیادتی مانہ کُت، ملامت ھماوت اِنت کہ آئیءَ کفر و سرکشی ءِ راہ اختیار کُت - سریدکنگءَ رندہم چہ سرکشیءَ دستی نہ کش اِت، آخرہ چکہ کشتگتی ہمائی پہ دردی وارننت - ف ۹ یعنی طوفانی گوات ءِ عذاب اھت کہ آچہ خیر و برکتءَ پہاکھورک اَت - آئیءَ گناہگارانی ھنڈال بُرت و چہ ہر چیزءِ سراسر گوز بوت آئرا ریزہ ریزہ کُت و ھشتی - ف ۱۰ یعنی حضرت صالح ءَ فرمائینت کہ شر، دگہ چینتے روچ دنیاءَ لذّتءَ بچش اِت و چہ ادءِ ساماناں نفع بگراِت - آخر خدائی عذاب ءِ توکءَ گرفتار کنگ بیئے

ف ۱۱ یعنی آیانی ناہودگیں کاررفح پہ روچ زیات بوان بوتنت آخر خداوندی عذابءَ آیانءَ گپت - یک گرندےءَ جت وگوں چم ءِ شانک دیگءَ آیاں ہمودا چو حُشکیں دارءَ بوتنت - آکل زور، طاقت و متکبّرانہ دعویٰ و شان و شوکت ماں خاکءَ اوار بوتنت، چہ یک کسےءَ اینکر ہم نہ بوت کہ چک پروشیءَ بدکمیں پادبیاتکیں و بوشتاتیں - وتی بیرش چونکا بگیپتیں بکےءَ پہ وتی مددیگی توارش پہ بجتیں ۱۲

ع ۲ ۲۳ ۱

قَبْلُ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا فٰسِقِيْنَ ﴿۴۶﴾ وَالسَّمَآءَ بَنَيْنٰهَا بِاَيْىدٍ وَّاِنَّا

پیش - بیشک آیاں قومے اَنت بدکاریں ۔ ف۱ وآسمان ما بناکت بہ دست وبیشک ما

لَمُوْسِعُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَالْاَرْضَ فَرَشْنٰهَا فَنِعْمَ الْمٰهِدُوْنَ ﴿۴۸﴾ وَمِنْ كُلِّ

قدرت داروکیں ف۲ وزمین ما چیر گیتک گڈا ماھتیں شرّیں چیر گیجوک ف۳ وہر چیزءِ را

شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ﴿۴۹﴾ فَفِرُّوْٓا اِلَى اللّٰهِ ۭ اِنِّيْ

ما پیداکت جُفت تاکہ شما پنت حاصل کنوک ببئیت ف۴ ہمیشکا تچان ببیت خداءِ نیمگءَ ۔ بیشک من

لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۵۰﴾ وَلَا تَجْعَلُوْا مَعَ اللّٰهِ اِلٰـهًا اٰخَرَ ۭ اِنِّيْ لَكُمْ

پہ شما چہ آئیءِ نیمگءَ ترسینوکیاں سرظاہریں ف۵ ومقرر مکن اِت گوں خداءَ دگہ معبودے ۔ بیشک من پہ شما

مِّنْهُ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۵۱﴾ كَذٰلِكَ مَآ اَتَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ رَّسُوْلٍ

چہ آئیءِ نیمگءَ ترسینوکیاں سرظاہریں ۔ ہمیڈول ءَ نیاتکگ ھاکسانی گورءَ کہ چہ دپیشءَ اَنت ہچ پیغمبرے

اِلَّا قَالُوْا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُوْنٌ ﴿۵۲﴾ اَتَوَاصَوْا بِهٖ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُوْنَ ﴿۵۳﴾

مگر آیاں ہمے گوشت کہ ساحرے یا گنوکے ف۶ آیا ہمے وصیتش کتگ یکدگرے ۔ بلکیں آیاں قوم اَنت سرکشیں ف۷

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ اَنْتَ بِمَلُوْمٍ ﴿۵۴﴾ وَّذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۵۵﴾

گڈا دیمءَ تَرّ بِن چہ آیاں پدا شما نہ اِت ملامتی ، وپنت بدے گڈا بہ تحقیق پنت نفع دنت مؤمنان ءَ ف۸

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ ﴿۵۶﴾ مَآ اُرِيْدُ مِنْهُمْ مِّنْ

وپیدا نہ کت من جن وانس مگر پہ اشی کہ منی عبادت ءَ بکننت ف۹ نہ لوٹاں من چہ آیاں

رِّزْقٍ وَّمَآ اُرِيْدُ اَنْ يُّطْعِمُوْنِ ﴿۵۷﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ

روزی ونہ من لوٹاں اِے کہ منءَ ورگ بوارینت تحقیق خداوت روزی رسان اِنت، زوراورے

الْمَتِيْنُ ﴿۵۸﴾ فَاِنَّ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ذَنُوْبًا مِّثْلَ ذَنُوْبِ اَصْحٰبِهِمْ فَلَا

مضبوطیں ف۱۰ گڈا بیشک پہ گناہ گاراں نصیب اِنت چہ گناہ مثالِ نصیبءَ آیانی گوستگیں رفیقانی گڈا

يَسْتَعْجِلُوْنِ ﴿۵۹﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ يَّوْمِهِمُ الَّذِيْ يُوْعَدُوْنَ ﴿۶۰﴾

بایدِ انت کہ اشتاپیءَ ملوٹنت چہ من ف۱۱ گڈا اوے پہ کافراں، چہ آیانی ھاروچءَ کہ آیاں وعدہ دیگ بنت ف۱۲

ع ۳ ۱۴ ۲

منزل ۷

ف۱ یعنی چہ ءِ قوماں پیش نوح ءِ قوم چہ وتی بغاوت وسرکشی ءِ ذریعہ تباہ کنگ بوتگ ۔ اِے مردماں ہم ماں نافرمانیءَ چہ حدءَ سر گوستگنت ف۲ یعنی آسمان ءِ ہمیں براھیں چیزءَ ہم چہ وتی قدرت ءَ جوڑکت دچہ اشی ءَ ہم مستریں چیزاں پیدا بکنت تو برائیءَ ہچ مشکل نہ اِنت ۔ ف۳ یعنی زمین وآسمان کلاں خداءَ پیدا اکتگنت واشاں ماں ہمانیءَ قبضہءَ اَنت گڈا آئیءِ مجرم جہانءَ کجا پناہ گپت کننت ۔ ہم ماں خالق کائنات ءِ عجیب وغریب کاریگریءَ غور وفکر بکنت تو یکّا خداءِ غلامیءِ قبول دار بیت ۔ ف۴ یعنی نریں ومادگیں ۔ چوشکہ ابن زیدءَ گوشت ۔ ومروچی نوکیں حکماء اشیءَ منوکنت کہ ماں ہر قسمءَ نر ومادہءِ تقسیم گندگ بیت ۔ ویا چہ "زوجین"ءَ متقابل و متضاد چیزاں مراد اَنت مثلاً شپ وروچ، زمین وآسمان، تہاروکی وروشنائی، سیاہی اسپیتی، دراھی ونادراھی، کفر وایمان وغیرذالک ۔ ف۵ یعنی وہدے زمین وآسمان وتمام کائنات یکّیں اللہءِ پیدا کتگیں اَنت وہمائیءِ حکمءِ چیرگءَ اَنت تو بندہءِ سرا لازم اَنت کہ چہ ہر یک جانبءَ وتارا کشان بہ ہمائیءِ نیمگءَ دِرکّاں بزوریت اگں آئیءِ طرفءَ دِرکّی نہ زُرتنت ورجوع نہ کتی تواِے مزن ترسگی گپّ ایت یاکتام دگہ ہستیءِ طرفءَ رجوع بوت تو لے ہم ترسی گپّ ایت ۔ اِے ہر دوئیں حالتانی خوفناکیں انجامءَ من شمارا صاف صافءَ ترسیناں ۔ ف۶ یعنی اِے دابیں صافیں تنبیہ وانداز ءِ باوجود اگں اِے دینءِ منکراں دلگوش گور مکننت توغم مکن ۔ چریشاں وپیش ہرچ کافریں قومءِ طرفءَ کتام یک پیغمبرے آتک ہمے دابءَ آیرا جادوگر، دیوانہ گوشانءَ آئیءِ پنت ونصیحتانءَ پہ کلاگ زُرتگنتش ۔ ف۷ یعنی ہر دورءِ کافراں اِے گپّءَ ہمے دابءَ یک توار بوتگنت کہ چوش بگوش یک دگرےءَ وصیت کنانءَ مُرتگنت کہ ہرچ رسولے بئیت آیرا ساحر یا مجنون گوشانءَ بلہ بدے اِت ۔ و حقیقتءَ وصیت چونکا بکتینش ۔ البت ناشریں کارانی رِداکل شریک وہمشوراتنت وہمے اِشانی شری داری چہ رندی ناشریں مردماں ہمالفظانءَ چہ دپءَ کشائینتگنت کہ پیشی ناشریں مردماں چہ دپءَ درکتگنت ۔ ف۸ یعنی تو دعوت وتبلیغءِ فرض، ہنچوشکہ آئیءِ حق اَت اداکُت ۔ توزیات دُمبءَ کپگ وغم درگءِ حاجت نیست ۔ نہ منگءِ رِداتو ملامت نئے بلکیں ہما اسلامءِ دشمن ملامت اَنت، البت سر پدکنگ شئے ذمہ داری اِنت ۔ نوں ہمیشکا اِے کارءِ سلسلہءَ جاری بدار ۔ ہرکسی قسمتءَ ایمان آرگ ہست اِنت آیرا اِے سر پدی نفع دنت وہرکسءَ ایمان آورتگ آیاں زیات نفع دنت ومنکرانی سرا خداوندکریمءِ حجت قائم بیت ۔ ف۹ یعنی چہ آیانی پیدا کنگءِ غرض شرعاً بندگی اِنت، ہمیشکا ماں آیانی فطرت و خلقتءَ ہمے دابیں صلاحیت پیدا اکتگ کہ اگر لواھنت توچہ وتی اختیارءَ پہ بندگیءِ راہءَ رِدگ بتوننت چونائیَ چہ کونیہ وقدریہءِ ارادہءِ روءَ تو ہمک چیز آئیءِ تکوینی حکمءِ دیما عاجز وبے وس اَنت ۔ بیکن یک وقتے کیت وھدے کہ کل بندھاں چہ وتی ارادہءَ عالمءِ تخلیقءِ شرعی غرضءَ ہم سرجم کننت ۔ بہرحال تواشاں سرجم بکن کہ ایوکءَ چہ سرسوجءَ اِے شرعی مطلب حاصل بوت کنت ۔ ف۱۰ یعنی چہ آیانی بندگی وغلامیءَ منارا ھچ فائدہ نیست بلکیں نفع آیانی جندءَ سِگنت من آخدا بُندنہاں کہ وتی غلاماں بگوشاں کہ پہ من بکٹ اِت وبیار اِت یاورگاں بیار اِت منی دیما اِیر بکن اِت یمنی ذات چہ اِے خیالاتءِ پاک وبالا اِنت ، من چہ آیاں پہ وت روزی چونکا طلب بکناں ۔ من وت آیانءَ چہ وتی جندءِ روزی سرکناں، بتر اِمنی ہمیں زورآور دقادرتواناءِ بہ شمے خدمتاں چونکا حاجت کیت کنت ۔ بندگیءِ حکم تہنا پہ اِے مقصدءَ دیگ بوتگ کہ شما منی شہنشاہی وعظمت وکبریائیءِ قولاً وفعلاً اعتراف کنانءَ منی خاصیں انعام وداداني وتارا مستحق قرار بدے اِت ۔ سه من نکردم خلق تا سودے کنم ۞ بلکہ تا بر بندگان جودے کنم ف۱۱ یعنی اگں اِے ظالماں منی بندگیءَ قبول دار نہ بنت توبزان اِت کہ چہ دگہ ظالمانی ہماشانی ڈول پُربوتگ ۔ نوں بس بُڈگءِ دلمانگ اِنت ۔ مفتءَ ماں سزاءَ اشتاپ مکن اِت ہنچوشکہ دگہ کافران خدائی سزاءِ بہر رسیت اِشان ہم وتی بہر رسیت ۔ ف۱۲ یعنی قیامتءِ روچ ۔ یاچہ آئیءِ پیش کتام یک روچے پہ سزائیگی بئیت ۔ چنانچہ مکہءِ مشرکاں ماں بدرءَ زبردستیں سزا رسیت ۔ تمت سورۃ الذریت والحمدللہ ۱۲

سُوْرَةُ الطُّوْرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعٌ وَّاَرْبَعُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورۂ طور ماں مکہ ءَ نازل بوت واے چل و نہ آیات و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہرباں ، زبریں رحم کنوکے

وَالطُّوْرِ ۝۱ وَكِتٰبٍ مَّسْطُوْرٍ ۝۲ فِيْ رَقٍّ مَّنْشُوْرٍ ۝۳ وَّالْبَيْتِ

قسم انت طور ءِ ف۱ و نبشتہ کتگیں کتاب ءِ ماں تاکاں پراھیں۔ ف۲ و لوگ ءِ

الْمَعْمُوْرِ ۝۴ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوْعِ ۝۵ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُوْرِ ۝۶ اِنَّ عَذَابَ

آبادیں، ف۳ و برزیں چت ءِ ف۴ و جوش جنوکیں دریا ءِ ف۵ بہ تحقیق عذاب

رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ۝۷ مَّا لَهٗ مِنْ دَافِعٍ ۝۸ يَّوْمَ تَمُوْرُ السَّمَآءُ مَوْرًا ۝۹ وَّتَسِيْرُ

تئی رب ءِ البت آیگی انت، نیست آئرا دور کنوک ف۶ روچے کہ لرزیت آسمان لرزگ ءِ ف۷ و روان بنت

الْجِبَالُ سَيْرًا ۝۱۰ فَوَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۝۱۱ الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ خَوْضٍ

کوہاں روگے ف۸ گڈا بربادی انت ہما روچ ءَ پہ دروغ بند کنوکاں، ہماکساں کہ جیراں سازنت

يَّلْعَبُوْنَ ۝۱۲ يَوْمَ يُدَعُّوْنَ اِلٰى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ۝۱۳ هٰذِهِ النَّارُ الَّتِيْ

لیب کناں ءَ ف۹ روچے کہ تیلانک دیگ بنت دوزخ ءِ نیمگ ءَ تیلانک دیگے۔ اے ہما آس انت کہ

كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُوْنَ ۝۱۴ اَفَسِحْرٌ هٰذَآ اَمْ اَنْتُمْ لَا تُبْصِرُوْنَ ۝۱۵ اِصْلَوْهَا

آئرا شما دروغ زانتگت ف۱۰ آیا نوں اے جادوئے یا کہ شما نہ گندات ف۱۱ داخل بہ بت ماں آس ءَ

فَاصْبِرُوْٓا اَوْ لَا تَصْبِرُوْا ۚ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۭ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ

صبر بکن ات یا کہ صبر مکن ات، بروبرانت شئے سرا۔ بیشک شما بدلہ دیگ بنت ہر چیکہ شما

تَعْمَلُوْنَ ۝۱۶ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّنَعِيْمٍ ۝۱۷ فٰكِهِيْنَ بِمَآ اٰتٰىهُمْ رَبُّهُمْ ۚ

عمل کتگ ف۱۲ بے شک متقیاں ماں باغان انت و ماں نعمتاں، نیبگ دران ءَ ہر چیءِ داتگ آیان ءَ رب ءَ آیانی

وَوَقٰىهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيْمِ ۝۱۸ كُلُوْا وَاشْرَبُوْا هَنِيْٓـــًٔۢا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝۱۹

و نگاہ داشت آیان ربءَ آیانی چہ دوزخ ءِ عذاب ءَ ف۱۳ بورات و بنوش ات لذت گران ءَ بسبب ءَ ہر چیکہ شما عمل کتگت

منزل ۷

ف۱ یعنی کوہ طور کہ برائی حضرت موسٰی علیہ السلام ءَ گوں اللہ پاک ءَ کلام کُت ف۲ چہرے کتاب ءَ شاید لوحِ محفوظ مراد بہ بیت یا مردمانی اعمال نامہ یا قرآن کریم یا چہ طور ءِ مناسبت ءَ تورات یا عام آسمانی کتاباں، کل احتمالات بوت کننت ف۳ شاید چریشی ءَ مراد کعبہ انت یا ماں ہفتمی آسمان ءَ بالکل خانہ کعبہ ءِ محاذات ءَ فرشتگانی کعبہ انت کہ آئرا "بیت المعمور" گوشنت۔ چوشکہ چہ حدیث ءَ ثابت انت۔ ف۴ یعنی قسم آسمانءَ انت کہ آزمین ءِ سرا مثل بان ءَ انت یا چہ "سقف عظیم" ءَ مراد عرش عظیم انت کہ آئی ءِ تماہیں ہفتیں آسمانانی سر برءَ انت۔ و ہم چہ روایتاں معلوم بیت کہ آ جنت ءِ بان انت ف۵ دنیا ءِ جوش وروکیں دریا مراد بہ بنت یا ھامزن شانیں دریا مراد بہ بیت کہ آئی ءِ وجود چہ عرش عظیم ءِ چیرگ ءَ و آسمانانی سر برءَ چہ روایتاں ثابت بوتگ۔ ف۶ یعنی اے تمام چیزاں کہ آیانی قسم ورگ بوت شہادت دینت کہ آ خدا مزن قدرت و عظمت داروک انت گڈا بر آئی نافرمانی کنوکاں عذاب پرچا مبیت وکئے طاقت داریت کہ آئی دیم داتگیں عذاب ءَ واپس برگردینیت۔ ف۷ یعنی آسمان لرزان ءَ وگیان ءَ ترکیت۔ ف۸ یعنی کوہ وتی جاگہ ءَ یلہ دینت و کرباس ءِ ٹالانی ہیاباں کننت۔ ف۹ یعنی ہماکس کہ مروچی لیب و لباءَ گلائیشنت و ھمک ہیمیں نابکاریں گپ کننت و آخرت ءِ انکار ءَ کننت پرایاں ماں آ روچ ءَ سکیں خرابی و تباہی انت۔ ف۱۰ یعنی فرشتہ گوں مزن رسوائی ءَ آیاں تیلانک دیان ءَ دوزخ ءِ نیمگ ءَ برنت و اودا آیان ءَ سرکتان ءَ گوشگ بیت۔ اے ہما آس حاضر انت کہ شما آئرا دروغ ظاہر کتگت۔ ف۱۱ یعنی شما ماں دنیا ءَ نبیان ءَ جادوگر و آیانی وحی ءَ جادو گوشتگ ات نوں کتیں وت بچارت و بگوشت ات کہ اے دوزخ کہ آئی ءِ بابت ءَ نبیانی احوال بیان کتگت آیا حقیقتاً جادو یا نظر بندی انت یا چوشکہ شما ماں دنیا چمانِ وت ہچ نہ دیستگت ہنوں ھم شمارا ہچ نظر ءَ نئیت۔ ف۱۲ یعنی ماں دوزخ ءَ کپان ءَ اگر شما پچ لرزت و شور کنان ءَ ملک ءَ پہ سر بزورات پداہم شئے فریاد ءَ کس گوش نداریت۔ و بند خبر ءَ صبر کنان ءَ خاموشی اختیار بکن ات پداہم شئے سرا رحم وروک نہ بیت۔ غرض ہر دوئیں حالتاں یک پیم ءَ انت۔ چہ اے بندی خانہ ءَ درکپگ ءِ واسطہ شمارا ہچ راہ دست نہ کپیت۔ ہر چ پلینڈی ءِ شماں دنیا ءَ کتگت، آیانی سزا ہمے دائمی بندی خانہ و ابدی عذاب انت۔ ف۱۳ یعنی ھماکساں کہ ماں دنیا ءَ چہ خداءَ ترسنت اودا بالکل دل جمع و امین بنت، ہمک دابیں عیش و آرام ءِ ازباب پرایاں اودا حاضر بنت۔ و زانا اے انعام کم انت کہ آیان ءَ چہ دوزخ ءِ عذاب ءَ اللہ پاک ءَ رستگار کتنت۔ ۱۲

مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
تکہ دیاں ءَ نشتگ انت تختانی سرا کہ بہ قطار ءَ چیر گیجگ بوتگنت ف۱ و نکاح دات ما آیاں ءَ گوں حوراں مزن چمّیں و ہما کساں کہ ایمانش آورت

وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُم مِّنْ عَمَلِهِم
و رندگیری کت آیانی آیانی اولاداں بہ ایمان ءَ سرگُت ما آیان ءَ اولاد آیانی و کمی نہ کت ماچہ آیانی عملاں

مِّن شَيْءٍ ۚ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَاهُم بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ
ہچ چیزے ف۲ ہر مرد بہ وتی کتگیں کاراں رهن اِنت ف۳ و مدد کت ما آیانءَ پہ آیاں نیبگان و گوشت

مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَ
ہر جنس ءِ کہ طلب بکننت ف۴ چہ یکدگر ءِ دست ءَ گرنت اودا شراب ءِ پیالہ ءَ کہ نیست ماں آ شراب ءَ نابکاریں گپّ و نہ گناہ ءِ کار ف۵

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ
و ردوا آکننت آیانی سرا بچکاں پہ آیانی خدمت ءَ گوشئے کہ آ بچکاں مروارد انت غلاف پوشتگیں ف۶ و دیم تر بنت لهتے چہ آیاں

عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾
لهتینانی نیمگ ءَ یکدگر ءَ سوال کنان ءَ، گوشنت بیشک ما اتیں چد و پیش ماں وتی لوگاں پہ ترس و ترز

فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ ۖ
گڈا احسان کت اللہ ءَ مئے سرا و نگہد اشتی مارا چہ عذاب ءِ لوار ءِ۔ بہ تحقیق چد و پیش ما توار پہ جگت آ ءَ را

إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرْ فَمَا أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَ
بیشک آ مزن احسان کنوک و مزن رحم کنوکے ف۷ گڈا (اے محمدؐ) پنت بدے، گڈا نئے تو چہ وتی رب ءِ فضل ءَ کاهن و

لَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ
و نہ گنوک ف۸ آیا گوشنت آیاں کہ آ شاعرے، راہ چارّن ما بہ آئیءَ گردش ءَ زمانہ ءِ ف۹ تو بگوش

تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾ أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُم
راہ چاری بکن اِت بہ تحقیق من ھم گوں شما راہ چاروکاں ف۱۰ آیا حکم کننت آیانءَ آیانی عقل

بِهَٰذَا ۚ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ ۚ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾
بہ اِشی یا کہ آ قومے سرکشیں ف۱۱ آیا گوشنت کہ وتی اڈ کتگ قرآن، بلکیں ایمان نیارنت۔

ع ۲۸ ۳

منزل ۷

ف۱ یعنی جنّتیانی مجلس اِے داب ءَ بیت کہ کُل جنّتی چو بادشاہاں دتی وتی تخت ءِ سرا یکدگرے ءِ دیم پہ دیم نندوک بنت و آیانی ترتیب براهناک بیت۔

ف۲ یعنی کاملیں مردمانی اولاد و اِے دگہ تعلق داروکاں اگں بہ ایمان ءِ سرا قائم ببنت و بیدا اِشاں ھما کاملانی رندگیری ءَ بکننت۔ ہر خدمتے کہ آیانی بزرگاں انجام دا اتگت اشاں ہم ہما خدمتانی تکمیل ءَ کلائیش بہ بنت، تو اللہ تعالےٰ چہ وتی مہربانی ءَ آیان ءَ گوں ھمایاں آوار کنت۔ بلی توری اشانی اعمال واحوال چہ آیانی اعمال و احوالاں کمّاً و کیفاً کمتر بہ بنت بلا ہم پہ آ بزرگانی اکرام و دل بڈّی اِے رندگیری کنوکان ءَ ھما رندگیری کُتگینانی ہمسائیگی ءَ جاگہ دیگ بیت۔ و ممکن اِنت کہ لهتیں ءَ بالکل بہ ھمایانی مقام و درجہ ءَ سرکنگ بہ بیت۔ چوشکہ چہ روایتاں معلوم بیت وماں اِے صورت ءَ چوش گماں کنگ مہ بیت کہ آ کاملیں مردمانی لهتیں نیکیان ءَ کم کنان ءَ ذرّیت ءَ دیگ بیت۔ اِنّا، اِے تیوگ ءَ اللہ پاک ءِ فضل و احسان بیت کہ کم تر نیکی داروکان ءَ کمیں دل بڈّی دیان ءَ داں کاملانی درجہ ءَ سرکنگ بیت۔

(تنبیہ) احقر ءَ وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ ءِ ہرچ مطلبے زُرتگ صحیح بخاری ءِ اِے حدیث آئی ءِ مناسب معلوم بیت قَالَتِ الْأَنْصَارُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ أَتْبَاعًا وَإِنَّا قَدِ اتَّبَعْنَاكَ فَادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَ أَتْبَاعَنَا مِنَّا. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ أَتْبَاعَهُمْ مِنْهُمْ۔

ف۳ بُرزا فضل ءِ بیان اِنت، اِدا عدل ءِ رهبند ءِ سوج دات۔ یعنی عدل ءِ تقاضا چوش اِنت کہ ہرکس ءَ ہرچیکہ نیکیں یا بدیں عمل کتگ ہمائی ءِ موافق آ ءَ را بدلہ دیگ بیت۔ دیم تر ءَ اللہ ءِ فضل اِنت آ کسے ءِ تقصیر ءَ معاف بکنت یا کسی درجہ ءَ بلند و بالا بکنت۔

ف۴ یعنی ہر پیمیں گوشت اشان ءَ پسند بہ بیت و ہرقسم ءِ نیبگ ءَ دل بواهیت۔ کمیں مهتلی ءَ بغیر ھمادمان ءَ ھما چیز حاضر کنگ بنت۔

ف۵ یعنی وھدے شراب طہور ءِ دوری جاری بیت تو جنّتی وشں طبعی ءِ رِدا یک دگرے ءِ شراباں ءَ چلا نیگ ءَ لگنت۔ لیکن ماں آ شراب ءَ ایوک ءَ لزت و وشی بیت۔ نشہ، بک بک و فتورِ عقل وغیرہ عیب ہچ ماں نہ بیت و نہ کتام گناہے ءِ گپ بیت۔

ف۶ یعنی چوشکہ مروارد ماں وتی غلاف (پوش) ءَ بالکل صاف ولستہ مانیت۔ آ ءَ را ہچ دنز و خاک سر نہ بیت ہمے احوال آیانی صفائی و پاکیزگی ءِ بیت۔

ف۷ یعنی جنتی آ وھد ءَ یک دگرے ءِ نیمگ ءَ دلگوش گوَر کنان ءَ گپّ و ٹال کننت و چہ زیادھیں وشنودی و شکر گذاری ءِ رو ءَ گوشنت کہ لائک ما ماں دنیا ءَ ترُس ولرز ءَ اتیں کہ باریں چہ مرک ءَ پد مئے حال و احوال چون بیت۔ ہمے بیم مدام مئے دل و دماغ ءَ سوار اَت۔ اللہ ءِ احسان ءَ بگند اِکہ مروچی آئی ءَ چونکا مارا دلجمعی و ایمنی بخشا تگ کہ دوزخ ءِ بھاپ ہم مارا نہ لگت۔ ما پہ ترس ولرز و امیت داران ءَ مدام وتی ربّ ءَ توار پہ جتگت، مروچی ماوت دلیست کہ آئی ءَ محض چہ وتی مہربانی ءَ مئے توار اشکت وگوں ما چہ داب ءِ خوبیں و جوانیں سلوک کُت۔

ف۸ کافراں واجہ نبیؐ ءَ برے دیوانہ گوشتش، برے کاهن یعنی چہ جنّاں و شیطاناں چیزے دروغ راستیں خبراں ءَ زوران ءَ تالان کنت۔ اِشاں اینکر ہم شعور نبست اَت کہ داں مروچی کتام کاهن یا دیوانہ ءَ اِے پیمیں اعلائیں درجہ ءِ نصیحت و حکیمانہ اصول اِے داب ءَ ماں صافیں، شستہ و پاکیزہ انداز ءَ بیان کتگنت! ہمیشکا فرمائینیت کہ تئیں نبی اِشان ءَ نیک و بد ءِ بابت ءَ سر و سوج بکن و پیغمبرانہ نصیحتاں گوشان ببو، چہ پریشانی نا ہودگیں گپّاں دل پروش مبو۔ وھدے چہ اللہ ءِ فضل و رحمت ءَ نہ شما کاھن ہست اِت، نہ مجنون۔ بلکیں شما آئی ءِ مقدسیں رسول اِت تو نصیحت ءِ کار ءَ جاری دار گ تئی فرضِ منصبی اَنت

ف۹ یعنی پیغمبر چینے کہ اللہ پاک ءِ خبراں ءَ اشکنائینیت و نصیحت کنت، زانا اِے مردم ہمیشکا قبول دارنہ بنت کہ شما راتیوگ ءَ یک شاعرے فهمنت و برے

فَلْيَاْتُوْا بِحَدِيْثٍ مِّثْلِهٖۤ اِنْ كَانُوْا صٰدِقِيْنَ ﴿۳۴﴾ اَمْ خُلِقُوْا مِنْ غَيْرِ
گڈا بایدانت کہ بیارنت خبرے اشی ءِ ڈولیں اگر ھستنت راست گوشوک ف۱ آیا پیدا بوتنت آیان
شَيْءٍ اَمْ هُمُ الْخٰلِقُوْنَ ﴿۳۵﴾ اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ ۚ بَلْ لَّا يُوْقِنُوْنَ ﴿۳۶﴾
وتاوت یا آیان وت پیدا کنوکنت۔ آیا پیدا اکتگ آیان آسمان وزمین ءَ۔ بلکیں یقین نہ کننت ف۲
اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَۜيْطِرُوْنَ ﴿۳۷﴾ اَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ
ایا آیانی گور ءَ انت خزانہ تئی رب ءِ یا وت داروغہ انت ف۳ یا کہ پہ آیان زینہ ئے ہست
يَّسْتَمِعُوْنَ فِيْهِ ۚ فَلْيَاْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿۳۸﴾ اَمْ لَهُ الْبَنٰتُ
کہ آئی سرا سر کپان ءَ اشکننت گڈا بایدانت کہ بیاریت اشکنوک آیانی دلیلے ظاھریں ف۴ آیا پہ خداءَ جنک انت
وَلَكُمُ الْبَنُوْنَ ﴿۳۹﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ مِّنْ مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُوْنَ ﴿۴۰﴾ اَمْ
و پہ شما بچک ف۵ آیا تو سوال کنئے چہ آیان مزد ءِ گڈا آیان چہ تاوانءَ گران بار بوتگنت ف۶ آیا
عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُوْنَ ﴿۴۱﴾ اَمْ يُرِيْدُوْنَ كَيْدًا ۚ فَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا
آیانی گور ءَ غیب ءِ علم ہست گڈا آیان نوشتہ کننت ف۷ آیا ارادہ دارنت فریب ءِ۔ گڈا کافراں
هُمُ الْمَكِيْدُوْنَ ﴿۴۲﴾ اَمْ لَهُمْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ ۚ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۴۳﴾
وت فریب وارتگینت ف۸ آیا پہ آیاں ہستنت معبودے اید چہ خدا۔ اللہ پاکنت چہ آیانی شریک جوڑ کنگ ءَ ف۹
وَاِنْ يَّرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَآءِ سَاقِطًا يَّقُوْلُوْا سَحَابٌ مَّرْكُوْمٌ ﴿۴۴﴾ فَذَرْهُمْ
و اگر بگندنت یک ٹکرے چہ آسمان کپان ءَ گوشنت جنبرے تل پہ تلیں۔ گڈا یلہ بکن آیان ءَ
حَتّٰى يُلٰقُوْا يَوْمَهُمُ الَّذِيْ فِيْهِ يُصْعَقُوْنَ ﴿۴۵﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِيْ عَنْهُمْ
تاکہ دوچار بکپنت وتی ھما روچ ءَ کہ ماں آئی ءَ کپیت آیانی سر اگروک۔ روچے کہ کار نہ دنت آیان
كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿۴۶﴾ وَاِنَّ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا عَذَابًا دُوْنَ
آیانی فریب کمیں ہن، ونہ آیان ءَ مدد دیگ بیت ف۱۱ وبیشک پہ گنہگاراں عذاب انت اید چہ
ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۴۷﴾ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَاِنَّكَ بِاَعْيُنِنَا
اشی ءَ لیکن گیشتر چہ آیان نزانت۔ وصبر بکن رہ چاران ءَ پہ وتی رب ءِ حکم ءَ گڈا بتحقیق تو مئے چمانی دیما ئے ف۱۳

منزل ۷

بہ اے حبر ءَ براہ چار انت کہ ھنچوش کہ قدیمی زمانہ ءِ باز یں شاعر چہ زمانہ ءِ گردش ءَ و تاوت مران ءَ ھلاس بوتنت اے ہم بہ ھمایانی داب ءَ ہلاس بیت اِشاں کتام سوبے دیم ترءَ حاصل کنگ نتونت۔ ایوک ءَ بہ چینت روچ ءَ مردم گوں واجہ ءَ ہمراہ انت وبس۔

ف۱۰ یعنی شرا باریں شما پہ منی انجام ءَ راہ چار بیٹے ات، من ہم پہ شمے انجام ءَ راہ چار بان۔ زوت خبر وت ظاہر بیت کہ کئے سوب مند انت و کئے ناکام و نامراد انت۔ ف۱۱ یعنی واجہ پیغمبرءَ مجنون گوشان ءَ چوش بگوش کہ وتارا مزن عقل مند ثابت کنئت، زانا آیانی عقل وزانگ آیان ءَ ہمے سوج دنت کہ یک مزن تریں صادق، امین، عاقل، کوّاس و برحقیں پیغمبرے ءَ شاعر یا کاھن یا دیوانہ قرار دیان ءَ پُشت ءَ چنڈگ بہ بیت۔ اگں اشاں ماں شاعراں و پیغمبرانی کلام ءَ فرق کنگ نتونت تو اشاں وت چے دابیں عقلمند انت۔ حقیقت الیش انت کہ اشاں ماں وتی دل ءَ تمام حقیقت ءَ زانوک انت۔ مگر تہناچہ وتی ناشری و کجروی ءِ سبب ءَ ناہودگیں گپّاں درشان کننت۔

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی زانا اشاں چوش خیال دارنت کہ واجہ پیغمبر ہر چیکہ اشکنائینیت آ اللہ ءِ کلام نہ انت بلکیں چہ وتی دل ءَ آئی ءَ ساز تگ و دروغ خداءِ طرف ءَ منسوب کت؟۔ نوں پہ نہ منگ ءَ ہزار نیمون کننت۔ ہر شخصے بہ یک گپّے ءِ سرا یقین نہ داریت و آئرا قبولدار نہ بیت۔ آ ہمے دابیں بے سر و پادیں نیمونان ءَ درشان کننت واگں انسان قبول بکننت تو پرائی زانگ ءَ اینکریں گپ بس انت کہ تمام دنیاءِ طاقتاں یک جاجمع کنان ءَ ہم اے قرآن ءِ مٹے یارت نکننت وچو خداءِ زمین ءِ پمیں زمین وچو آئی ءِ آسمان ءِ پمیں آسمان جوڑ کنگ چہ ہیچ کس ءَ بوت نکنت آئی ءِ قرآن ءِ پمیں قرآن ءِ یارگ ہم محال انت۔

ف۲ یعنی خداءِ پیغمبر ءِ خبرءَ پہ چا قبول نکننت۔ زانا آیانی سر بُرءَ ہیچ خدائے نیست کہ آئی ءِ خبرگرگ پرایا لازم بہ بیت، زانا بغیر کتام کسے ءِ پیدا کنگ ءَ آیاں وتاوت پیدا بوتنت یا اشاں وتی جندءَ خدا ھمنت؟ یا اے دابیں خیال دارنت کہ آسمان وزمین آیانی اڈ کتگین انت، ہمیشکا ماں اے حکومت ءَ آیان ہر چے کنگ لوٹنت بکننت، کتام کسے آیانی دست ءَ دارگ و جلگ ءِ اختیار نداریت۔ اے کل خیالات باطل و ناہودگین انت، آہم وتی دل ءَ صدق انت کہ ضرور خدا موجود انت کہ آئی آیان ءَ و تمام زمین و آسمان ءَ چہ نیست ءَ ھست کت مگر اے علم و زانگ ءِ باوجود ہرچ ایمان و یقینے شرعاً پکار انت چرائی ءَ محروم و زہبر انت۔ ف۳ زانا اے خیال دارنت کہ زمین و آسمان بلّی توری خداءِ اڈ کتگینت، مگر آئی ءَ وتی خزانگانی مستر اشان ءَ جوڑ کتگ؟ یا بہ آئی ءِ ملک وخزانگانی سرا آیان پہ زبردستی قبضہ یا تسلط حاصل کتگ۔ گڈا اے دابیں اقتدار و تصرف ءِ واھند بوان ءَ آ پرچا کسے ءِ تابعدار و زیر دست بہ بنت۔

ف۴ یعنی زانا اے دعویٰ کننت کہ آیان پدا انک جنان ءَ آسمان ءِ سرا لک کپنت وچہ اودا ملأ اعلیٰ ءِ گپّاں اشکنان ءَ دا تر بنت۔ پداوھد آیانی رسائی براہ راست داں ھما ذات ءَ بہ بیت تو کتام یک بشرے ءِ رندگیری کنگ ءِ چے حاجت باقی ما نیت۔ ہر کس اے دابیں دعویٰ بکنت آئرا بایدانت کہ وتی سند و حجت ءَ پیش بکنت۔ ف۵ یعنی زانا (معاذ اللہ) خداءَ چہ و تاہم کمتر حساب کننت، چوشکہ ماں جنکّاں و جنکانی چہ اے تقسیم ءَ پدرا بیت و ہمیشکا آئی ءِ احکام و ھدایات ءِ دیما سرءَ جہل کنگ پہ و تا بے عزتی زانت۔ ف۶ یعنی زانا اے مرداں ہمیشکا نئے خبر ءَ قبول نکننت کہ خدا مکنت تئیں واجہ چرایاں بہ اے ارشاد و تبلیغ ءِ بدا کتام گرانیں مزدے طلب کنگ ئے کہ آئی ءِ بار ءِ گرانی ءَ اشانی سر پیں مچکینتگ۔ ف۷ یعنی آیا دت اللہ بہ آیاں وتی وحی ءَ دیم دنت وچو پیغمبراں وتی اسراراں اشاں معلوم دار کنت کہ آئرا اشاں نبیسنت بہ ھما داب ءَ ہنچوشکہ نبیانی وحی نبیسگ بیت

ہمیشکا آیاں نئ رندگیری ءِ ضرورت نیست ۔ ف۸ یعنی چرایاں ہچ چُشیں جرے نیست ، زانا پدا ارادہ ہمیش اِنت کہ مکر و ہنر کنان ءَ واجہ پیغمبر ءَ فریب دیگ لوٹنت تاکہ چہ اِے دستور ءَ آیاں حق ءَ را مغلوب یا نیست و نابود بکننت ۔ اگں درحقیقت ءَ ہنچوش لوٹنت تو یاد بکن اِت کہ اِے مکر و ہنر چپکائی بہ ھما یانی چکّ ءَ کپوک انت اشاں زوت معلوم بیت کہ حق مغلوب بوت یا وت نابود و لگسار بنت ۔ ف۹ یعنی زانا چہ خداء بغیر اِشاں پہ وتا دگہ حاکم و معبودے تجویز کتگ کہ سکّی ءِ وہد ءَ اشانی مدد ءَ کننت و ہمایانی پرستش ءَ آیانءَ چہ خداوندکریم ءِ بے نیاز کرتگ ؟ نوں یاد کنگ بہ بیت کہ اِے کل وہم و شیطانی وساوس اَنت ۔ اللہ ءِ ذات چہ اشیءَ پاک اِنت کہ کتام کسے آئیءِ شریک و ہمدرور یا مقابل و مزاحم بہ بیت ۔ ف۱۰ یعنی درحقیقت چریشاں یک جرے ہم نیست، ایوک ءَ یک چیزے ہست "ضد و عناد" کہ ھیشی ءِ سبب ءَ اِے مردماں ہر یک راستیں جرے ءَ دروغ بند کننت ۔ اِشانی کیفیت وَ اِے داب ءَ انت کہ اگں بہ ھمشانی فرمائش ءِ سرا بندِ خبر ءَ چہ آسمان ءَ یک تختہ ءِ پہ اشاں دور دیگ بہ بیت تو گوں وتی دیتگیں چماں ہم آئی ءِ تاویل ءَ کننت ۔ مثلاً گوشنت کہ اِے تختہ چہ آسمان ءَ نیتکگ ، جمبر ءِ یک بزیں ٹکرے مُچ بوان ءَ کپتگ ، چوشکہ برے برے مزنیں ترونگل کپنت ۔ بہرحال نوں چہ اِے دابیں کینگ وکست داروکاں منّگ ءِ امید چہ پیما دارگ بہ بیت ۔ ف۱۱ یعنی چُشیں دین ءِ دشمنانی زبات رندگیری ءِ ضرورت نیست ، ویل بکن اشان ءَ کہ دگہ طتیں خرمستی بکننت و خبر بٹا ہینتت ۔ آخر آ روچ کیت وھدے چہ قہرِ خداوندی ءِ بیر ءِ گرند اِشانی ہوش و حواس درسپرتّت ورستگاری ءِ ہچ تدبیر کارندنت و نہ چہ کتام جانبے ءَ مدد سر بیت (غالباً چریشیءَ آخرت ءِ روچ مراد انت) ۔ ف۱۲ یعنی چہ اِشاں گیشتر ءَ خبر اِنت کہ چہ آخرت ءِ عذاب ءَ اِے کشترماں دنیاءَ ہں پرایاں یک سزائے ہست کہ آ الم ءَ سر بیت ۔ شاید اِے جنگ بدر وغیرہ ءِ سزا بہ بیت ۔

ف۱۳ یعنی گوں صبر و استقامت ءَ وتی رب ءِ تکوینی و تشریعی حکم ءِ راہ چار بوکہ آ بہے زوتاں ماں شمے و آبانی میانجی ءَ فیصلہ کنت و شمارا چہ شمے مخالفاں ہچ دابیں نقصان ہم نرسیت چیاکہ شما مۓ نگاہانی چیر ءَ و مۓ حفاظت ءِ توکا ہست اِت ۔

وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾

و پاکی بیان بکن وتی رب ءِ تو سیپاں ءَ وھدے تو صحب پاد کائے ف۱ وکمیں چہ شپ ءَ بگوش آئی پاکی ءَ و وہدیکہ استار پُشت دیان ءَ اندیم بنت ف۲

سُوْرَةُ النَّجْمِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ اثْنَتَانِ وَسِتُّونَ آيَةً وَثَلٰثُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ نجم مکہ ءَ نازل بوت و اِے شصت و دو آیات و سے رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں نام ءَ خداءِ ھما کہ بے اندازہ مہربان ، زبریں رحم کنوکے

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿٥﴾

سوگند استار ءِ وہدیکہ بکپیت ف۳ گمراہ نہ بوت شمے اِے رفیق و بدراہ نہ بوت ف۴ و گپ نہ جنت چہ وتی نفس ءِ واہگ ءَ ۔ نیستنت قرآن مگر وحیے کہ دیم دیگ بوتگ ف۵ تعلیم داتگ آئرا سکّیں قوت دار ءَ

ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾

زوراور ءَ ف۶ پدا اِیچک اوشتات و ہست اَت بُرزیں سُنٹ ءِ سرا آسمان ءِ ف۷ پدا نزیک بوت ، پدا اچھل بوت

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾ مَا

پدا بوت فرق دو کمان ءِ کد ءَ یا ھنگت کمتر ۔ گڈا وحی دیم دات وتی بندہ ءِ نیمگ ءَ ہر چیکہ وحی دیم دیگی اَت ف۸ ۔

كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ﴿١١﴾ أَفَتُمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً

دروغ نہ بست رسول ءِ دل ءَ ہرچیکہ دیتی ف۹ نوں آیا شما جیڑہ کن اِت بہ آئی ہرچیکہ دیتی ف۱۰ و بہ تحقیق دیت آئی ءَ را ایرکپان ءَ

أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ﴿١٥﴾ إِذْ يَغْشَى

یک بر پدا نزیک ءِ سدرۃ المنتہیٰ ءِ ۔ آئی گور ءَ بہشت اِنت آرام ءِ جاگہ ف۱۱ وہدیکہ پوشگا اَت

السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَأَىٰ

کنر ءَ ہرچیکہ پوشگی اَت ف۱۲ چم چوٹ نہ بوت و نہ چہ حد ءَ سرگوست ف۱۳ بیشک دیتنت آئی ءَ

مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ﴿١٨﴾ أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَاةَ

مزنیں نشانیاں ءَ وتی رب ءِ ف۱۴ آیا پہ دینت شما لات و عزّیٰ ءَ را و منات

همے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی گوں صبر و تحمّل و دلجمی و دل قراری ءَ مدام ماں اللہ پاک ءِ تسبیح و تحمید و عبادت ءِ مشغول بو ۔ خصوصاً ھما وھد ءَ کہ شما چہ داب ءَ یا دکائت یا پہ نماز ءَ اوشتیت ۔ یا چہ مجلس ءَ یا دآیان ءَ دگہ جاہے سر بگرات ۔ ماں چُشیں جاوراں بہ تسبیح وغیرہ ءِ زبات کگّن و ترغیب آتگ ۔

ف۲ چہ شپ ءِ بہر ءَ مراد شاید تہجد ءِ وقت بہ بیت و استارانی پُشت دیگ و روگ ءِ وقت صباح ءِ وقت انت چیاکہ چہ صباح ءِ روشنی ءِ تالانی ءَ استار اندیم بوگ شروع کننت ۔ تمت سورۃ الطور ولله الحمد والمنة ۔

ف۳ یعنی غروب بہ بیت ۔ ف۴ چہ صاحب ءَ مراد نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ذات اِنت ۔ یعنی نہ شما غلط فہمی ءِ ردا چہ راہ ءَ ٹگل وارت نہ چہ وتی ارادہ و اختیار ءَ بہ زانت کاری بے راہ ءَ رَوُک بوتِ ۔ بلکیں ہنچو کہ آسمان ءِ استاراں چہ طلوع ءَ بگر دانکہ غروب ءَ پہ یک مقرریں رفتار ءَ معتینیں راہ ءِ رَوُک بنت کدی ہم اینگر و آنگر ءِ نام ءَ ہم نگرنت ، نبوّت ءِ آفتاب ہم اللہ ءِ مقرر کتگیں کِشک ءِ سرا برابر رووک انت ۔ ممکن نہ اِنت کہ یک قدمے اینگر یا آنگر بکپیت ۔ چوش بہ بیت تو چہ آئی ءِ بعثت ءَ ہرچ غرضے کہ متعلق اِنت آ حاصل نہ بیت ۔ انبیاء علیہم السلام آسمانِ نبوت ءِ استار اَنت کہ چہ ایانی روشنی و رفتار ءَ دنیاءَ رہنمائی و روشنی حاصل بیت ۔ و چوشکہ تمام استارانی اندیم ءَ پدا تر پوکیں آفتاب طلوع بیت ، ہمے داب ءَ تمام نبیانی تشریف برگ ءِ پد آفتابِ محمّدی چہ عربستان ءِ مطلع ءَ طلوع بوت ۔ بس اگں قدرت ءَ اِے ظاہری استارانی نظام اِے قدر محکم جوڑ کتگ کہ ماں آئی ءَ ہچ ہمیں نزوری و گڑبڑ ءِ

گنجائش نیست نوظاہر انت کہ ہما باطنی استاراں و روحانی آفتاب و ماہتاب ءِ نظام چینکر مضبوط و محکم بوگ لوٹیت کہ چرایاں یک عالمے ئے ہدایت و سعادت وابستہ انت۔ ف۵ یعنی ہرچ کارے نوکت۔ یک حرفے ہم چہ واجہ ءِ دہنِ مبارک ءَ اِے دابیں در نہ کپت کہ آ نفسانی واھگ ءِ سرا مبنی بہ بیت بلکیں واجہ دین ءِ ہر دا ہر چیکہ ارشاد فرمائینیت آ اللہ پاک ءِ دیم داتگیں وحی وھمائی ءِ حکم ءِ مطابق ءَ بیت۔ ماں آئی ءَ وحی متلوء ءَ "قرآن" و غیر متلوء ءَ "حدیث" گوشگ بیت۔ ف۶ یعنی وحی دیم دیوک تو دراصل ءَ اللہ تعالیٰ انت، لیکن چہ ہرچ ذریعہ ءَ آ وحی داں شما سر بیت و سرظاہر ءَ ہماکس شمار ا سر د سوج کنت آ مزن ترندیں قوتانی خداوند، مزن زور آور، حسین و براھناکیں فرشتہ ئے کہ آ ئرا جبریلِ امین گوشنت۔ چنانچہ ماں سورۃ التکویر ءَ جبریلؑ ءِ نسبت ءَ فرمائینیت اِنَّهٗ لَقَوْلُ رَسُوْلٍ كَرِيْمٍ ذِيْ قُوَّةٍ الخ ف۷ چہ برزیں کنارہ ءَ مراد اکثر مفسراں اُفقِ شرقی مراد زُرتگ۔ کہ چہ ہمودا صبح صادق ظاہر بیت۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ماں نبوت ءِ ابتداء ءَ یک برے حضرت جبریل ماں اصلی صورت ءَ یک کرسی ءِ سرءَ نندان ئے دیست۔ آ عظمت ءَ آسمان چہ یک کنارہ ءَ ئے داں دومی کنارہ ءَ چہ آئی ءِ وجود ءَ پُر معلوم بوتگت۔ اِے غیر معمولی ہیبناکیں نداراگ اوّلی مرتبہ واجہ نبی ءَ چمّانِ وت دیستگت۔ ایشرا گندان ءَ واجہ ءَ ترس و لرزے زُرت۔ تو اِے ردا سورۃ مدثر نازل بوت۔ ف۸ یعنی جبریلِ امین گوں وتی اصلی منند جاہ "مستقر" ءَ تعلق دارگ ءِ باوجود جہل ءَ ایرکپت و گوں واجہ نبی ءَ ہمنکر نزیک بوت کہ ھرد و کانی میانجی ءَ چہ دو دست یا دو کماناں گیشتر فاصلہ نہ ات۔ آ ساعت ءَ اللہ تعالیٰ ءَ وتی خاصیں بندہ (محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ سرا وحی دیم دات۔ غالباً چہ ریشی ءَ مراد سورہ مدثر ءِ اِے آیات انت يٰٓاَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَاَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ الخ یا بلکیں دگہ چیزے احکام بہ بنت۔ (تنبیہ) ماں فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى ءَ محققانی گورءَ اَوْ پہ شک ءَ نیا ھتگ بلکیں اِے قسم ءِ ترکیب گوں سرجمیں تاکید و مبالغہ ءَ پہ زیادت ءِ نفی ءَ کیت۔ یعنی تعین کنان ءَ چوش پیش دارگ مقصود نہ انت کہ قوسین ءِ فاصلہ ات یا چہ آئی ءَ ہم کمتر۔ البت اینکر بیان کنگی انت کہ ہچ جاورو ھچ داب ءَ چہ ریشی ءَ زیات نہ ات وفیہ اقوال اُخر ذکرھا المفسرون۔ ف۹ یعنی جبریلِ امین واجہ ءَ گوں چمّاں دیست و چہ دل ءِ ترکے گوشت کہ اِے ساعت ءَ چم راست راست ءَ جبریل ءَ گند گانت، ھچ دابیں غلطی نکنگا ئنت کہ یک چیزے ءَ دگہ چیزے بزانت۔ ماں چوگوشگ ءِ واجہ ءِ دل ہم راست ات، حق تعالیٰ ہمے داب ءَ ماں پیغمبرانی دل ءَ فرشتہ ءِ معرفت ءَ ماں گیجیت واگس نہ رسول ءَ وت اِے دل جمی مبیت تو دگران ءَ دل جمی چہ کجا دست کپیت۔ ف۱۰ یعنی وحی دیم دیوک وا آروکیں فرشتہ کہ آئی ءِ صورت و سیرت مزن پاکیزہ و فہم و حفظ وغیرہ ءِ تمام قوت کامل و بداہمنکر قریب بوان ءَ وحی ءِ ءِ راسر بکنت کہ پیغمبر آئرا گوں وتی چم ءَ بگندیت آئی ءِ صافیں و روشنیں دل آئی ءِ تصدیق ءَ بکنت تو زانا ماچُشیں حیتاس کتگیں چیزء شمار احق حاصل انت کہ آئی ءِ ردا فضول و ناہودگیں بحث و تکرار بکنات و جیڑہ ءِ واسطہ راہاں ءَ در بگیج اِت۔ اذا لم تر الھلال فسلم ؛ لناسٍ رؤہ بالابصار

ف۱۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "دومی برا حضرت جبریل ماں وتی اصلی صورت ءَ دیست۔ معراج ءِ شپ ءَ چہ ہفتیں آسماناں بالا کہ اودا درختے کنر ءِ آ سرحدِ نت جہل و بُرز ءِ۔ جہل ءِ مردم بُرزا شُت نکننت و بُرز ءِ جہل ءَ ایرکپت نکننت۔ ہمائی ءِ نزیک ءَ بہشت ئے دیست۔ (تنبیہ) چوش کہ جنت ءِ انگور، انار وغیرہ ءَ دنیا ءِ نیبگاں و میوگان ءِ سرا قیاس کنگ نہ بیت، ماں اشاں اشتراک محض نام ئیگنت، آ کُنر ءِ درخت ءَ ہم اِد ءِ کُنرانی سرا نباید قیاس کنگ بہ بیت۔ اللہ وت زانت کہ آ کُنر چے دابیں کُنرے۔ بہر حال آ درخت اِے سرحد و آ سرحد ءِ سرا اوشتاتگ۔ ہر اعمال وغیرہ چہ اِدا سر کپنت و ہر احکام وغیرہ چہ اودا ایرکپنت، کلانی سرحد ہمے کنر ءِ درخت اِنت۔ چہ کلیں روایتاں ہمے معلوم بیت کہ آئی ءِ ھنڈال ماں ششمی آسمان و آئی ءِ تالانی ماں ہفتمی آسمان ءَ بیت۔ واللہ اعلم

ف۱۲ یعنی حق تعالیٰ ءِ انوار و تجلیات آ درخت ءَ ماں پوشان اننت و فرشتیانی کثرت و مُجّی ءِ عالم چوش ات کہ گوں ہر یک تاکے ءَ یک فرشتہ ئے نظر ءَ آتکگت۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ مَا يَغْشٰى سُھر چکیں پروانہ اتنت یعنی سک شررنگ کہ چرایانی گندگ ءَ دل ہما نگولیٹ بوارت۔ آ ساعت ءَ درخت ءِ رونق و بہار و آئی ءِ حسن و جمال اِے داب ات کہ ہچ مخلوقی طاقتے آئرا ماں لفظاں بیان کت نکننت۔ شاید ابن عباسؓ وغیرہؓ ءِ قول ءِ روءَ ماں معراج ءَ اللہ ءِ دیدار واجہ نبی ءَ ہر چیکہ بوت آئی ءِ بیان ماں ہمے آیت ءِ ابہام ءَ شامل و مندرج بہ بیت۔ چیا کہ پیشی آیتانی بابت ءَ ماں عائشہ صدیقہ ءِ حدیثاں گیش و گیوار موجود انت کہ چرایاں رؤیتِ رب مراد نہ انت، محض رؤیتِ جبریل مراد اِنت۔ ابن کثیر ءَ چہ مجاھد ءَ کہ آ ابن عباس ءِ خاص تریں رفیق اِنت ماں ہمے آیت ءِ چیرا اِے لفظان ءَ درج کتگ : كَانَ اَغْصَانُ السِّدْرَةِ لُؤْلُؤًا وَيَاقُوْتًا وَزَبَرْجَدًا فَرَاٰهَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَاٰى رَبَّهٗ بِقَلْبِهٖ۔ اِے رؤیت چونکہ تہنا چہ قلبی نہ ات بلکیں چہ قلب و بصر ہر دوئیناں چہ دیدار ءَ وتی بہر سگائت۔ چوشکہ چہ مَا زَاغَ الْبَصَرُ ءَ ظاہر بیت۔ شاید پمیشکا ابن عباس ءَ ماں طبرانی ءِ لھتیں روایتاں فرمائینت رَاٰهُ مَرَّتَيْنِ مَرَّةً بِقَلْبِهٖ وَمَرَّةً بِبَصَرِهٖ اِدا دو برءَ چارگ ءِ مطلب چوش بوت کہ ماں ہمیں ساعت ءَ دو داب ءَ دیستی۔ کما قالوا فی الحدیث : انشق القمر بمکۃ مرتین) چہ ظاہری چم ءَ ہم و چہ دل ءِ چمّاں ھم۔ لیکن یاد دارگ بہ بیت کہ اِے رؤیت آ نہ اِنت کہ آئی ءِ نفی ماں لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ ءَ کنگ بوتگ۔ چیا کہ چرائی ءَ غرض احاطہ ءِ نفی کنگ اِنت۔ یعنی نگاہ آئی ءِ احاطہ ءَ کت نکننت۔ علاوہ چہ اشی، چہ ابن عباس ءَ وھدے سوال کنگ بوت کہ دعوای رؤیت آیت لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ ءِ مخالف انت تو فرمائینتی وَيْحَكَ ذَاكَ اِذَا تَجَلّٰى بِنُوْرِهِ الَّذِيْ هُوَ نُوْرُهٗ (رواہ الترمذی) معلوم بوت کہ خداوند کریم ءِ انوارات و تجلیات متفاوت اَنت لھتیں انوار قاہرہ للبصر اَنت، لھتیں نیستنت۔ و رؤیتِ ربّ فی الجملہ ماں ہر دوئیں درجہاں صادق کیت۔ و پمیشکا گوں گوشگ بیت کنت کہ ہر درجے رؤیت ءِ مؤمنان ءَ ماں قیامت ءَ نصیب بیت و ہر یکہ نگاہ تیز کنگ بنت کہ آیاں ھما تجلی ءِ برداشت کت بکننت۔ آ ماں دنیاء کسیء را حاصل نہ بیت۔ البت یک خاصیں درجہ ءِ رؤیت مئے واجہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ شبِ معراج ءَ ابن عباس ءِ روایت ءِ روءَ میسر بوت و ماں اِے خصوصیت ءَ ہچ ابن بشر واجہ ءِ شریدار و ہموند نہ انت۔ و ہم ہمے انوار و تجلیات ءِ فرق و تفاوت و ھمک رنگی ءِ سرا تبصرہ کنان ءَ گوشگ بیت کنت کہ عائشہ و ابن عباس رضی اللہ عنہا ءِ قولانی تہا ہچ دابیں تعارض نیست۔ شاید آ نفی ماں یک درجے کنت و اِے اثبات ماں دومی درجہ ءَ کنگا ئنت۔ ہمے داب ءَ ابوذر ءِ روایت رَاَيْتُ نُوْرًا و ماں نُوْرٌ اَنّٰى اَرَاهُ ءَ تطبیق ممکن اِنت۔ واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم۔

ف۱۳ یعنی چم ءَ ہر چیکہ دیست گوں سرجمی و دل جمی ءَ دیست نہ نگاہ چوٹ بوان ءَ راستیں و چپیں نمگ ءَ ٹگل ات نہ چہ مُبصر ءَ سر گوزانئے دیم ترء شُت۔ بس ہما چیز ءِ سرا اڑتنت کہ آئی ءِ پیشدارگ مقصود و مراد ات۔ بادشاہانی دربار ءَ ہر چیکہ پیشدارگ بہ بیت آئرا نہ چارگ و ہر چیکہ پیشدارگ مبیت آئی ءِ سرا چمّاں سک کنگ ہر دوئیں عیب اَنت۔ واجہ نبی چہ اِے ھر دوئیناں پاک ات۔ ف۱۴ ماں اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ ءِ فائدہ ءَ ہر چیکہ بیان بوتگ چرایاں ابید دگہ ہر چے نمونہ دیستگنت آیاں اللہ بہتر زانت۔ ۵

اکنون کرا دماغ کہ پرسد ز باغبان ؛ بلبل چہ گفت و گل چہ شنید و صبا چہ کرد

الثَّالِثَةَ الْأُخْرٰى ⑳ أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنْثٰى ㉑ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ
سومی گُڈّی ءَ را ‌ ف۱ آیا پہ شما بنت مَردیں چُک پہ خداءِ جنیں چُک - اِے بہر کنگ آ وھدءَ بہر کنگ انت
ضِيْزٰى ㉒ إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوْهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ
ناانصافیں ف۲ اِے کُل نام انت کہ نام بستگنت آیانی شما و شمے پت و پیرکاں ، نازل نہ کتگ
اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ؕ إِنْ يَتَّبِعُوْنَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ ۚ
اللہءَ پہ آئی ہچ دلیلے ف۳ رندگیری نہ کننت مگر اٹکل ءِ و چیزے کہ واھگ بہ کنت نفس
وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدٰى ؕ ㉓ أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنّٰى ㉔ ۖ فَلِلّٰهِ
و بہ تحقیق سربوت آیاں چہ آیانی رب ءِ ہدایت ف۴ کدی رسیت انسان ءَ ہر چیکہ بلوٹیت - گڈا خداءِ دست ءَ
الْآخِرَةُ وَالْأُوْلٰى ㉕ ع وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمٰوٰتِ لَا تُغْنِيْ شَفَاعَتُهُمْ
انت ہر آجہان ءِ دآجہان ءُ ف۵ و باز فرشتہ انت ماں آسماناں کہ فائدہ ندنت آیانی سفارش
شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضٰى ㉖ إِنَّ الَّذِيْنَ
چیزے ءَ را مگر رند چہ ہیشی ءَ کہ اذن بدنت اللہ پہ ہر کس ءَ بلوٹیت و رضا ببیت ف۶ بے شک ھاکساں
لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّوْنَ الْمَلٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثٰى ㉗ وَمَا
کہ یقین نہ دارنت پہ آخرت ءَ البت نام بندنت فرشتیان ءَ جنینی نام - و نیست انت
لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ ؕ إِنْ يَتَّبِعُوْنَ إِلَّا الظَّنَّ ۚ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِيْ
آیان ءَ اِے بارہ ءَ ھچ علم - و نہ کننت رندگیری مگر گمان ءِ - و بیشک گمان نفع ندنت
مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ㉘ ۚ فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلّٰى ۙ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ
حق ءِ بابت ءَ چیزے ف۷ گڈا دیم ءَ بتریں چہ ہماکس ءَ کہ وتی دیم تریتی چہ مئے یاد ءَ و ہچ نہ لوٹیت
إِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ㉙ ؕ ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ ؕ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
مگر دنیا ءِ زندءَ - بس داں ہمے حد ءَ سر بوت آیانی علم ف۸ تحقیق تئی رب
أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيْلِهٖ ۙ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدٰى ㉚ وَلِلّٰهِ
زیات زانت کہ کئے گمراہ بوت چہ آئی ءِ راہ ءَ ، و آ شر تر زانت کہ کئے پہ راہ ءَ کپت ف۹ و خدائیگنت

ع ۱ ۲۵ ۵

ف۱ یعنی آ لا محدود عظمت و جلال دارو کیں خداءِ مقابلہ ءَ پہ اِے ادنائیں و ذلیلیں چیزانی نام گرگ ءَ شارا شرم دامنگیر بہ بیت - (تنبیہ) "لات"، "عُزّٰی"، "مناۃ" آیانی بتانی معبودانی نام اَنت - چہ اشاں "لات" طائف ءِ نندوکیں مردمانی گوراسک بزرگ اَت - "مناۃ" اوس ، خزرج و خزاعہ ءِ مردمانی گورءَ و "عزّٰی" ءَ را قریش و بنی کنانہ وغیرہ چہ اِے ہر دوئیناں مستر زانتگت - آیانی نزیک ءَ اول عُزّٰی کہ آ مکہ ءِ نزیک ماں نخلہ ءَ اَت ، پدا لات کہ آماں طائف ءَ اَت ، پدا چہ درستاں آخر ماں سومی درجہ ءَ مناۃ کہ آ چہ باز دور مدینہ ءِ نزیک ءَ واقع اَت - علامہ یاقوت ءَ ماں معجم البلدان ءَ ہمے ترتیب نقل کتگ - و نبشتہ ئی کتگ کہ قریش ، خانہ کعبہ ءِ طواف کنان ءَ اِے لفظانش گوشتنت واللات والعزّٰی ومناۃ الثالثۃ الاخرٰی - ھٰؤلاء الغرانیق العلٰی وان شفاعتھن لترتجٰی - ماں تفسیر ءِ کتاباں اے موقع ءَ یک قصہ ئے نقل کتگ کہ آ جمہور محدّثین ءِ اصول ءِ سرا درجۂ صحت ءَ اگرچہ سر نہ بیت اگں درحقیقت ءَ آ چیزے اصلیت داریت تو شاید ہمے بہ بیت کہ واجہ ءَ ماں مسلمان و کافران ءِ ہور تہوریں مجلس ءَ اِے سورت وَنت - کافرانی عادت اَت کہ مخلوق ءَ قرآن اشکنگ ءِ موہ مدینت و توک تلاں گر گڑبید ابکننت کما قال تعالٰی :

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَسْمَعُوْا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُوْنَ (حٰم السجدۃ ع ۴)

وھدے اِے آیت ئی وَنت تو یک کافریں شیطانے ءَ شاید واجہ ءِ آوازءَ وتی آوازءَ شامل کنان ءَ واجہ ءِ لب و لہجہ ءَ ہما لفظاں چہ دیپ ءَ کشتنت کہ آیانی زبان ءِ سرا نشتگ اَنت تِلْكَ الْغَرَانِيْقُ الْعُلٰى الخ دیم ترا ماں تعبیر و اداءَ تصرف بوان ءَ حبر چہ کجا داں کجا شت و سر بوت - و اگں ظاہریں گپتے کہ نبی ءِ زبان ءِ سرا شیطان ءَ چشیں تسلط کدی حاصل بوت کنت - و ہما چیز کہ دیم ترا باطل قرار دیگ بیت آئی ءِ تو سیپ ءِ چہ معنی -

ف۲ یاقوت ءَ ماں معجم البلدان ءَ نبشتہ کتگ کہ کافراں اِے بتان ءَ خداءِ جنک گوشتنتش نوں اول تو خدا لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ اِنت و بندِ چیزءَ اولاد ءِ نظر یہ اگر قبول کنگ بہ بیت پدا ہم اِے دابیں تقسیم و وَنڈ کنگ سک گندگ و ناہودگیں گپتے کہ شما پہ وتا بچکاں شات بکن اِت و ماں خداءِ و نڈءِ باری ءَ جنکاں بگیشیں اِت ؟ (العیاذ باللہ)

ف۳ یعنی سنگ و درختانی چیزے نامش بستگنت کہ اشانی خدائی ءِ بابت ءَ ہچ ثبوت نیست بلکیں اشی ءِ برخلاف دلائل موجود انت اشاں پہ وتی دل تب ءَ توری جنکانی نام بدے اِت یا بچکانی یا دگہ ھرچیکہ شمے دل بکشیت اِے خشکیں گپ اَنت کہ اِشانی پُشت ءَ ہچ حقیقت نیست

ف۴ یعنی باوجودیکہ چہ اللہ پاک ءِ طرف ءَ ھدایت ءِ روشنی سر بوتگ و آئی ءَ تچکیں راہ ءِ شون داتگ مگر اِے احمقاں ماں ہماوہم و واھگانی تاریکیاں گرفتار انت ہرچیکہ ناہودگیں اٹکلے ماں وتی دل ءَ بستش و ماں دل ءَ ادمانے جاہ جت ہماداب ءَ عملش کت ، گوں تحقیق و بصیرت ءِ راہ ءَ اِشاں ہچ تعلق دارگ نہ لوٹنت - ف۵ یعنی اِشاں جوش فہمنت کہ اِے بُت مئے سفارشی بنت اِے معنیں خیالات و واھگ انت زانا انسان ہرچ واھگے کنت لازماً آئرا دست کپیت اِے خبر یاد دارگ لوٹیت کہ دنیا و آخرت ءِ کل خیر اللہ پاک ءِ دست انت - حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی چہ بتانی پرستش ءَ چے وست کپیت ، دست کپوکیں چیز ھما انت کہ اللہ بدنت - ف۶ یعنی اِے بُت چے حقیقت دارنت آسمان ءِ جاہ منندیں مقرب فرشتیانی سفارش ہم ہچ درد نہ وارت - البت اللہ پاک ہرکس ءِ حق ءَ سفارش کنگ ءِ حکم بدنت و چہ آئی ءَ راضی بہ بیت تو بیشک اودا سفارش کاردات کنت - اِے ظاہریں گپتے کہ آئی ءَ نہ بتان ءَ سفارش ءِ حکم داتگ و نہ آ چہ کافراں راضی اِنت - ف۷ یعنی ہرکس ءَ آخرت ءِ سرا یقین نہ انت آ چہ سزاءَ بے فکر بوان ءَ ھنچیں شوخی کننت مثلاً فرشتیان ءَ جنیں آدم قرار دیان ءَ خداءِ جنک گوشتنت - اِے گپ محض آیانی جہالت ءِ سرا دلالت کنت - شرا فرشتیاں مردیں و جنیں بوگ ءَ گوں چے واسطہ ؟ و پہ خداءَ اولاد چون کا بوت کنت ؟ آیا حقیں وراستیں حبر ءِ سرا قائم بوگ ءِ واسطہ چہ ہمے دابیں اٹکلاں و ناہودگیں وہماں کار دیماشت کنت و آیا اٹکل و تخمینہ پہ حقیں حقیقتانی جاگہ ءَ گپت کننت ؟ - ف۸ یعنی ہرکس ءَ فکر پہ ہمے چنت روچی زندگی ءِ اردگرد تروتاب بکنت کہ ماں ھمائی ءَ گلائیش بوان ءَ کدی خداءَ و آخرت ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور مکنت نئی نبی آئی ءِ بک بک دل ءَ جاگہ مدئے

آچہ خداءِ دیم تاب دیوک اِنت ہمیشکا شما ہم چہ آئی ناشریں ونا ہودگیں کاراں دیم ءَ تاب بدے اِت آ ئرا سوچ کنگی اِت تو وتی حق ءَ اداکت چہ اِے داہیں بدکرداریں مردماں حق ءِ قبول کنگ ءَ امیت دارگ و پریشان وغمناک بوگ بے کاریں گپے۔ اِشانی وعقل بس ہمے دنیاءِ نفصان ءَ سر بیت۔ چرا ئی ءَ ہادیما اِشانی عقل رَشت نہ کنت۔ آچے زانت کہ مرک ءَ پد ماں حقیقی مالک ءِ عدالت ءَ حاضر بوان ءَ ذرہ ذرہ ءِ حساب دیگی اِنت۔ آیانی تمامیں علم ءِ جُھد ایوک ءَ جودلوت ءَ لاپ ءِ پُرکنگ وشہوت ءِ آس ءَ توسینگ اِنت۔ ۹ یعنی ہر کس ءَ گمراھی ءِ کشک گپت وہر کس ءَ ہدایت ءِ راہ ءِ رد تاشات کت آکلاں ءَ و آیانی چیریں جوھراں اللہ تعالےٰ چہ ازل ءَ زانت و ہمے روءَ تمام کارانجام گرنت۔ ہزار دست یادبجن آئی ءِ علم ءِ برخلاف ھچ بوت نہ کنت۔ ہم آ ہر وتی سرجمیں علم ءِ روءَ گوں ہر کس ءَ راست راست ءَ ہمایانی حالانی مناسب ءَ معاملہ کنت ہمیشکا شما وتارا چہ اِشاں یک کرہ بدارات و اِے دشمنانِ دین ءِ معاملہ خداءِ حوالہ بکن اِت۔ ۱۲

مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۙ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسَاۗءُوْا بِمَا عَمِلُوْا

ہر چیکہ ماں آسمانان اِنت وہر چیکہ ماں زمین ءَ اِنت تاکہ آ بدلہ بدنت بدکاران ءَ بہ آیانی کتگیں کاراں

وَيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحُسْنٰى ۝ اَلَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبٰۗىِٕرَ

و تاکہ بدلہ بدنت نکوکاران ءَ بہ نیکی ءِ راہ بند ءَ ۱ ھماکساں کہ پھریزنت چہ مزنیں

الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَ ۭ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ ۭ هُوَ اَعْلَمُ

گناہاں وچہ بیحیائی ءِ کاراں ابید چہ صغیرہ گناہاں ۲ بے شک تئی رب ءِ بخشش باز اِنت ۳ آ ز یات زانت

بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِيْ بُطُوْنِ اُمَّهٰتِكُمْ ۚ

شمارا ودھیکہ پیدا کتی شمارا چہ زمین ءَ و ودھیکہ شما اِتت چُک ماں وتی ماتانی لاپاں

فَلَا تُزَكُّوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى ۝ اَفَرَءَيْتَ الَّذِيْ

گڈا مہ ساڑا ئیت وتی جندان ءَ خدادانا تر اِنت بہ ہر کسیکہ پرہیزگار بوت ۴ آیا دیت تو ھما کس کہ

تَوَلّٰى ۝ وَاَعْطٰى قَلِيْلًا وَّاَكْدٰى ۝ اَعِنْدَهٗ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرٰى ۝

روگردان بوت ۵ و داتی کمیں مال و سکدل بوت ۶ آیا آئی ءِ گور ءَ ہست غیب ءِ علم گڈا ھمک چیز ءِ بچم گندیت ۷

اَمْ لَمْ يُنَبَّاْ بِمَا فِيْ صُحُفِ مُوْسٰى ۝ وَاِبْرٰهِيْمَ الَّذِيْ وَفّٰٓى ۝ اَلَّا تَزِرُ

آیا خبر دیگ نہ بوت بہ ہر چیکہ ماں موسیٰ ءِ صحیفیاں ہست و ابراہیم ءِ ہماکہ تمامی کت وتی قول ۸ ایکہ چیست نکنت

وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ۝ وَاَنْ لَّيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى ۝ وَاَنَّ

ہچ چست کنوکے بار ءَ دومی کس ءِ ۹ وایکہ نہ بیت انسان ءَ مگر ہر چیکہ کتگی ۱۰ و بہ تحقیق

سَعْيَهٗ سَوْفَ يُرٰى ۝ ثُمَّ يُجْزٰىهُ الْجَزَاۗءَ الْاَوْفٰى ۝ وَاَنَّ اِلٰى رَبِّكَ

وتی کتگیں زوت گندیت۔ گڈا دیگ بیت آئرا بدلا بہ تمامی ءَ ۱۱ بیشک تئی رب ءِ نیمگ ءَ اِنت

الْمُنْتَهٰى ۝ وَاَنَّهٗ هُوَ اَضْحَكَ وَاَبْكٰى ۝ وَاَنَّهٗ هُوَ اَمَاتَ وَاَحْيَا ۝

واتری۔ ۱۲ وبیشک ھمائی کندینیت وگریوائینیت و بے شک ھمائی موت دنت و زندگ کنت

وَاَنَّهٗ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ۝ مِنْ نُّطْفَةٍ اِذَا تُمْنٰى ۝

وبیشک ھمائی ءَ پیدا کتنت دوئیں جنس نر و مادگ ءَ ۱۳ چہ نطفہ ءَ و ہدیکہ پٹینگ بیت

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ۱ یعنی ہر شخص ءِ احوال آئرا معلوم و زمین و آسمان ءَ ہر چیز ءِ سر آئی ءِ قبضہ گڈا چہ نیک و بد ءِ بدلہ دیگ ءَ آئرا کتام چیز دور داشت کنت بلکیں اگں شری ءَ بچارے تو زمین و آسمان ءِ اِے کلیں کارگاہ بہ ہمے سبب ءَ پیدا کنگ بوتگ کہ بریشی نتیجہ زندھاتی ءِ یک دگہ غیر فانی نظامے قائم کنگ بہ بیت کہ اودا بدیں مردماں آیانی بدیں کارانی مزد بر سیت و نیکیں مردماں آیانی نیکیں کارانی بدلہ ءَ شریں مزد دیگ بہ بیت۔

۲ گناہ کبیرہ و صغیرہ ءِ فرق ماں سورۂ نساء ءِ فوائد ءَ گوستگ۔ ماں لمم ءِ تفسیر ءَ چینت اقوال اِنت۔ لھتیں ءَ گوشتگ کہ گناہ ءِ ہر خیالات وغیرہ ماں دل ءَ بیا بیت مگر آیان ءَ بہ عمل ءَ آرگ مبیت آیاں لَمَم گوشگ بیت لھتین ءَ صغیرہ گناہ مراد گپتگنت۔ لھتین ءَ گوشتگ کہ ہرچ گناہ ءِ سرا اصرار مکنت یا آئی ءِ ھیل دار مبیت باچہ ہرچ گناہ ءَ توبہ بکنت ہما مراد اِنت۔ بہ منے خیال ءَ بہترین تفسیر ھما اِنت کہ مترجم محقق قدس روحہ ءَ ماں سورہ نساء ءِ فوائد ءَ اختیار کتگ۔ ۳ ہمیشکا چہ بازیں خوردیں مزنیں گناہاں درگذر کنت یعنی یہل کنت و توبہ ءَ قبول فرمائینیت گنہ گار ءَ دلپروش نہ کنت۔ اگں ہر یک خوردیں و مزنیں خطاءِ سرا گرفت بکنت گڈا پہ بندہ دَرِ ہچ جاگہ پشت نہ کپیت۔

۴ اگں تقویٰ ءِ چیزے توفیق اللہ تعالیٰ ءَ بخش اِت تو مزنی مکن و تارا بہ بزرگانی صف ءَ حساب مکن۔ آ کلانی بزرگی و پاکبازی ءَ خوب زانت وچہ ھما وقت ءَ زانت وہدے تو ماں آ ہستی ءِ دائرہ ءَ قدم نہ جتگت۔ مردم ءَ باید اِنت کہ وتی اصلیت ءَ شمو شکار مبیت کہ آئی ءِ بنگیجی چہ خاک ءَ اِنت۔ پداماں مات ءِ شکم ءِ تہاروکیان ءَ چہ ناپاکیں خون ءِ ردوم حاصل کنان بوتگ چرائی ءَ رند آچینکر گوں جسمانی وروحانی نزوریاں دوچار بوتگ۔ آخر ءَ اگں اللہ تعالےٰ ءَ محض چہ وتی مہربانی ءَ یک بلندیں منصبے عطا فرمائینیت تو آئرا باید نہ اِنت کہ مزنیں دعویٰ بکنت و ہر کس واقعی متقی بنت، آیاں چُشیں دعویٰ کنان ءَ شرمندگی محسوس کننت و ہمے گوشنت کہ ھنوں ہم بہ سرجمی ءَ چہ کمزوریاں پاک بوگ بشریت ءِ حد ءَ در اِنت۔ چیزے نہ چیزے آلودگی ہر کس ءَ الم بیت الا من عصمہ اللہ۔ ۵ یعنی دتی اصل ءَ شمو شان ءَ چہ وتی خالق و مالک ءِ طرف ءَ دیم ءَ تاب دات۔

۶ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی کمیں ایمان آرگ ءَ لگت پدا آئی ءِ دل سک نرت"۔ مجاھد وغیرہ نبسنت کہ اِے آیات ولید بن مغیرہ ءِ بارو ءَ نازل بوتنت۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گپاں اشکنان ءَ آئرا اسلام ءِ طرف ءَ کمیں حُب پیدا بوتگت وچہ کفر ءِ سزاءَ ترسان قریب اَت کہ مسلمان بہ بیت، یک کافرے ءَ گوں آئی گوشت کہ چو مکن، من تئی کلیں گناہان ءَ بہ وتی سر ءَ زوران چہ تئی جانب ءَ من سزا ءَ برداشت کنان بلے شرط ایشنت کہ اینکر مال و زر من ءَ بدے۔ آئی ءَ وعدہ کت و مقرر کتگیں رقم ءِ چیزے قسط اداکنان ءَ باقی مال ءِ دیگ ءَ چہ انکاری بوت۔ اِے جاورءَ وَاَعْطٰى قَلِيْلًا وَّاَكْدٰى ءِ معنی جوش بنت کہ چیزکے مال داتی و پدا دستی کشت۔ ۷ یعنی زانا آئی ءَ غیب ءِ خبر دیستگت کہ آئندہ آئی ءَ کفر ءِ سزا دیگ نہ بیت و دومی کس ءَ بہ وتی بدلی ءَ دیان ءَ وت چہ عذاب ءَ رستگار بیت۔ ۸ یعنی ابراھیم

ماں وتی قول وقرار و وعدہءِ پابندیءَ پوراثابت قدم بوت واللہءِ حقوق سرجمیءَ اداکنت وآئیءِ حکمانی رندگیریءَ ٹُشکے کوتاہی نہ کُت۔ ف۹ یعنی ماں واجہ موسیٰ وواجہ ابراہیمءِ صحیفیاں اے مضمون ہست اَت کہ خداءِ گورءَ کتام مجرمے دومیءِ بارءَ بہ وتی بدّیءَ زُرت نکنت، ہرکسءَ وتی وتی جواب وت دیگی اِنت۔ ف۱۰ یعنی انسان کوشش کناںءَ ہرکتّ ولکمائیءَ کنت آھمائی ئیگنت۔ چوش بوت نہ کنت کہ آ دگرےءِ نیکیاں بچلانبیت وبزوریت۔ باقی کسے وت چہ وتی رضاءَ وتی لھتیں حقوق دگہ کسےءَ بدنت وَ اللہ آئرا منظور بکنت، آ گپ جدا اِنت کہ آئیءِ تفصیل چہ حدیث وفقہءَ معلوم بیت کنت۔ ف۱۱ یعنی ہرکسءِ سعی وکوشش بہ ھمائیءِ دیما ایرکنگ بیت وآئرا پورہ پورہ بدلہ دیگ بیت۔ ف۱۲ یعنی تمام علوم وافکار ووجودءِ ردءِ انتہا ہمائیءِ سرا بیت وکُلّانءَ آخر کار ھمائیءِ گورءَ روگی اِنت، چہ ھمائیءَ ہرکسءَ نیکی وبدیءِ بر وردست کیبیت

وَاَنَّ عَلَيۡهِ النَّشۡاَةَ الۡاُخۡرٰى ﴿۴۷﴾ وَاَنَّهٗ هُوَ اَغۡنٰى وَاَقۡنٰى ﴿۴۸﴾ وَاَنَّهٗ هُوَ

وبیشک آئیءِ سرا اِنت دومی رندءَ جست کنگ ف۱ وبیشک ہمائی مالدار جوڑکت وسرمایہ دات ف۲ وایکہ ہمائی اِنت

رَبُّ الشِّعۡرٰى ﴿۴۹﴾ وَاَنَّهٗۤ اَهۡلَكَ عَادَاۨ الۡاُوۡلٰى ﴿۵۰﴾ وَثَمُوۡدَا۟ فَمَاۤ اَبۡقٰى ﴿۵۱﴾ وَ

رب شِعریٰءِ ف۳ وایکہ آئی ہلاک کت عادءَ اوّلیءَ ف۴ وثمود، گڈا ہیچ کسءَ باقی نہ ہشت و

قَوۡمَ نُوۡحٍ مِّنۡ قَبۡلُ ؕ اِنَّهُمۡ كَانُوۡا هُمۡ اَظۡلَمَ وَاَطۡغٰى ﴿۵۲﴾ وَالۡمُؤۡتَفِكَةَ

ونوحءِ قوم چہ دوپیش۔ بیشک آیاں ہست اتنت زیات ظالم وزیات سرکش ف۵ ومؤتفکہءِ شہرءَ

اَهۡوٰى ﴿۵۳﴾ فَغَشّٰىهَا مَا غَشّٰى ﴿۵۴﴾ فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰى ﴿۵۵﴾ هٰذَا

جت زمینءِ سرا گڈا پوشائینت آئی سرا ہرچیکہ پوشائینگی اَت ف۶ گڈا وتی ربءِ کتام نعمتاں تو دروغ بندکنئے ف۷۔ اے

نَذِيۡرٌ مِّنَ النُّذُرِ الۡاُوۡلٰى ﴿۵۶﴾ اَزِفَتِ الۡاٰزِفَةُ ﴿۵۷﴾ لَيۡسَ لَهَا مِنۡ دُوۡنِ

ترسینوکے چہ ترسینوکاں پیشی ف۸ نزیک رست قیامت۔ نیست کسے آئرا بغیر چہ

اللّٰهِ كَاشِفَةٌ ﴿۵۸﴾ اَفَمِنۡ هٰذَا الۡحَدِيۡثِ تَعۡجَبُوۡنَ ﴿۵۹﴾ وَتَضۡحَكُوۡنَ

خداءَ ظاہرکنوک ف۹ آیا چہ اے خبرءَ حیران بوتگت وکندِت

وَلَا تَبۡكُوۡنَ ﴿۶۰﴾ وَاَنۡتُمۡ سٰمِدُوۡنَ ﴿۶۱﴾ فَاسۡجُدُوۡا لِلّٰهِ وَاعۡبُدُوۡا ۩ ﴿۶۲﴾

ونہ گریوِت۔ وشما ہستِت لیب وگوازی کنوک ف۱۰ گڈا خداءَ سجدہ بکن اِت وغلامیءَ قبولدار بت ف۱۱

سُوۡرَةُ الۡقَمَرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمۡسٌ وَّخَمۡسُوۡنَ اٰيَةً وَّثَلٰثُ رُكُوۡعَاتٍ

سورۃ القمر مکہءَ نازل بوت واِے پنجاہ وپنچ آیات وسے رکوع انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

اِقۡتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانۡشَقَّ الۡقَمَرُ ﴿۱﴾ وَاِنۡ يَّرَوۡا اٰيَةً يُّعۡرِضُوۡا وَ

نزیک آتک قیمت وترکِت ماہ ف۱۲ واگر بگندنت کافر یک نشانی بے چکّءَ ترّینت و

يَقُوۡلُوۡا سِحۡرٌ مُّسۡتَمِرٌّ ﴿۲﴾ وَكَذَّبُوۡا وَاتَّبَعُوۡۤا اَهۡوَآءَهُمۡ وَكُلُّ اَمۡرٍ

گوشنت اے جادوے کہ چہ پیشءَ پیداک انت ف۱۳۔ ودروغ بندش کُت ورندگیری اِش کُت وتی واہگانی وہمک کار

ف۱۳ یعنی ماں اے دنیاءَ تمام متضاد ومتقابل حالتانءَ ھمائیءَ پیدا اکتگنت، خیروشرّءِ خالق ہم وت اِنت۔ وتی یاغمءِ جاوداںءَ دیم دیگ، کندینگ، گریوائینگ، کُشگ زندھاتی دیگ وکسےءَ نر، وکسےءَ مادگ جوڑکنگ ھمائی وتی کار انت۔

ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ یعنی ہرکس چہ یک ترنپےآپءَ نروماده پیدا اکتنت، دوبارہ پیدا اکنگ پرائیءَ چون مشکل انت (اے میانجیءَ چہ یک پیدائشءَ دومی پیدائشءِ سرا متنبّہ کت) ف۲ یعنی مال وخزانہ، جائداد وجاگیر کُل ھمائیءِ داتگیں انت ولھتینءَ اَقۡنٰیءِ معنی اَفۡقَرَ کتگ یعنی ھمائیءَ کسےءَ غنی وکسےءَ فقیر جوڑ کت۔ اے معنی چہ پیشی سیاقءِ مناسب معلوم بیت چیاکہ متقابل چیزانی ذکر بوان وپیدا اکنت۔ واگں پیشی مطلب گرگ بہ بیت تو آ تیءِ معنی اھلاک یارگ بیت کہ آئیءِ ذکر دیما پیدا اکنت۔ یعنی خزانہ ومال وزر دیانءَ وہماگیش کنت وھماوت مزن مزنیں زرداراں وزورمندیں قوماں تباہ وبرباد کنت۔ ف۳ شِعریٰ یک بازمزنیں استارے کہ آئرا لھتیں عربءَ پرستش کتگت وچوش نہتگتش کہ ماں عالمءِ احوالءَ آئیءِ بازا اثردار وکنت۔ اداشون دات کہ شِعریٰءِ رب ھم اللہ اِنت۔ دنیاءِ کل سروچیر ھمائیءِ دستِ قدرتءَ انت۔ شِعریٰ بزکار ہم یک ادنائیں مزدورےءِ پیما آئیءِ حکمءَ پورہ کنت۔ ماں آئیءِ جندءَ ہم مستقل تاثیر ہیچ نیست۔ ف۴ یعنی حضرت ہود علیہ السلامءِ قوم۔ ف۵ کہ داں صدہا سالاں خداءِ پیغمبر حضرت نوح علیہ السلامءَ ترندیں ایذاء سرکنان بوتنت کہ چہ آیانی وانگءَ انسانءِ جگر ترکیت۔ وپہ رندی آیوکیں مردماں یک مثلے قائم ئی کت وشت۔ ف۶ یعنی سنگانی ھوروباران (اے قوم لوطءِ میتگانی ذکر انت)

ف۷ یعنی اے دابیں فسادی ظالماں وسرکشانی تباہ وبرباد کنگ ہم یک مزن نشانیں انعامے۔ آیا اے رنگءِ نعمتانی گندگءِ باوجود انسان وتی ربءِ احساناں دیما نیارتِ دآیاں دروغ بندکنت۔ ف۸ یعنی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم مجرمانءَ بہ ہمے دابءَ چہ بدیں انجامءَ ترسینت، چوشکہ چہ آئیءَ پیشی نبیاں مردمانءَ ترسینتگت۔ ف۹ یعنی قیمت بس نزیک رستگ کہ آئیءِ راستیں وھدءَ، بغیر چہ اللہءَ دگہ کس ظاہرکنگ وپیش دارگ نتونیت۔ ووھدے کہ مقرریں ونت بئیت تو ھچ طاقت آئرا نگلینت نہ کنت۔ مگہ آچہ‌ش نواھیت۔ ف۱۰ یعنی قیمت وآئیءِ نزیکیءِ ذکرءَ اشکنانءَ بایداَت کہ چہ خداءِ خوفءِ گریوگءَ بلگنت و پریشان بوانءَ پہ وتی رستگاریءَ چیزے تیاری بکننت، بلکہ شما اِشیءِ برخلاف تعجب کن ات وکندات وغافل وبے فکر بوانءَ لیب ولباءَ گلائیش بئیت۔

ف۱۱ یعنی عقل مندءَ نہ براھیت کہ چہ وتی انجامءَ غافل بوانءَ نصیحت وسرزنشءِ جبرانی سرا مسخرہ بکنت وقہقہہ بجنت۔ بلکیں پرائی لازم اِنت کہ بندگیءِ راہءَ اختیار بکنت وفرمانبرداری وتابعداریءِ کشکءَ قبول کنانءَ وتی پیشانیءَ خداوند قہارءِ دیما جہل بکنت۔ (تنبیہ) ماں روایتاں ہست کہ واجہ نبیءَ سورہ نجمءَ وانانءَ سجدہءَ شت وتمام مسلمان ومشرک کہ حاضر اتنت سجدہءَ کپتنت۔ حضرت شاہ ولی اللہ قدس سرّہ نبشتہ کنت کہ آ ساعتءَ ایشاں کلانءَ یک خداوندی

غاشیہ بیے ءَ مانپوشتگت ۔ چوش بگوش کہ چہ یک غیبی وزورا کیں تصرّفے ءَ طوعًا وکرہًا کلاں سر بسجدہ ءَ برگ کپت ۔ تہنا یک بے بختے ءَ کہ آئی ءِ دل ءِ سرا تر ندیں مُہرے اَت ہمائی ءَ سجدہ نہ کت مگر چہ زمین ءَ کمّیں خاک زوران ءَ آئی ءَ ہم وتی پیشانی ءَ مُشت وگوشتی کہ پہ من ہمنکر بس اِنت ۔

ف۱۲ چہ ہجرت ءَ پیش واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ ماں منی ءَ داشتگت ، کافرانی مجّی اَت ۔ آیان ءَ چہ واجہ ءَ کتام یک نشانی ئے طلب کُت ۔ واجہ ءِ فرمان کُت بُرزا آسمان ءِ طرف ءَ چمّاں شانک بدےاِت ۔ اناگت ءَ ماہ ترکّان ءَ دوکپ بوت چرایاں یک کپّے بہ مغرب ءَ و دومی کپّ بہ مشرق ءِ طرف ءَ روان بوت ۔ اشانی میانجی ءَ کوہے اشتوک اَت ۔ وھدے کلاں شرّی ءِ سرا اے معجزہ دیست ہر دوئیں کپّاں وت ماں وتا اوار بوتنت ۔ کافراں درّا ائیت محمد ءَ ماہ ءِ سرا یامے سرا جادو کتگ ۔

مُسْتَقِرٌّ ﴿۳﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ مِّنَ الْاَنْۢبَآءِ مَا فِیْهِ مُزْدَجَرٌ ﴿۴﴾ حِكْمَةٌۢ بَالِغَةٌ

پہ ھد قرار گروکنت ف۱ وتحقیق سربوتگنت آیانی گورءَ احوال کہ آدار وکنت بیم تراپ ءِ ف۲ اکنگ کامیں دانش

فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ﴿۵﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ یَوْمَ یَدْعُ الدَّاعِ اِلٰى شَیْءٍ نُّكُرٍ ﴿۶﴾

گڈا فائدہ ندنت ترسا ئینگ پمیشکا دیم بترین چہ آیان ف۳ روچیکہ توار بجنت توار جنوک ءُ ل ناپسندیں چیزے ءِ نیمگ ءَ ف۴

خُشَّعًا اَبْصَارُهُمْ یَخْرُجُوْنَ مِنَ الْاَجْدَاثِ كَاَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنْتَشِرٌ ﴿۷﴾

چمّان ءَ جہل کنان ءَ ف۵ در رچینت چہ قبراں گوشئے مدگ اَنت شنگ وتالائیں

مُّهْطِعِیْنَ اِلَى الدَّاعِ ؕ یَقُوْلُ الْكٰفِرُوْنَ هٰذَا یَوْمٌ عَسِرٌ ﴿۸﴾ كَذَّبَتْ

جھان ءَ روںت توار جنوک ءُ نیمگ ءَ ف۶ گوشنت کافر کہ اے روچ ایت گرانئیں ف۷ دروغ بندکت

قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوْحٍ فَكَذَّبُوْا عَبْدَنَا وَقَالُوْا مَجْنُوْنٌ وَّازْدُجِرَ ﴿۹﴾ فَدَعَا

چہ آیاں پیش نوح ءِ قوم ءَ گڈا دروغ بند اش کت مئے بندہ و گوشتش گنوکے و گون ہکلاں ماں بتیش ف۸ گڈا توار

رَبَّهٗۤ اَنِّیْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ ﴿۱۰﴾ فَفَتَحْنَاۤ اَبْوَابَ السَّمَآءِ بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ ﴿۱۱﴾

پہ جنی وتی رب مناں عاجز تو بیرءَ بگر ف۹ گڈا ماں پچ کتنت آسمان ءِ دپان بہ آپ ءِ باز رچوکیں

وَّفَجَّرْنَا الْاَرْضَ عُیُوْنًا فَالْتَقَى الْمَآءُ عَلٰۤى اَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿۱۲﴾ وَحَمَلْنٰهُ

و روان کتنت ماچہ زمین ءَ چمّگان ءَ گڈا ایک جا بوت آپ یک کارے ءِ سرا کہ آئی فیصلہ بوتگت ف۱۰ و ما آئرا سوار کت

عَلٰى ذَاتِ اَلْوَاحٍ وَّدُسُرٍ ﴿۱۳﴾ تَجْرِیْ بِاَعْیُنِنَا ۚ جَزَآءً لِّمَنْ كَانَ

بوجیگ ءَ کہ دار وکات لوحانی و میہانی کہ روان بوت مئے چمانی دیم ءَ ف۱۱ بدلہ گرگ ءَ پہ کس ءِ کہ باور

كُفِرَ ﴿۱۴﴾ وَلَقَدْ تَّرَكْنٰهَاۤ اٰیَةً فَهَلْ مِنْ مُّدَّكِرٍ ﴿۱۵﴾ فَكَیْفَ كَانَ عَذَابِیْ

نداشتش آئرا ف۱۲ وتحقیق پشت کیتگ ما آئرا یک نشانی بے گڈا ہست کسے پنت گروک ف۱۳ گڈا چون اَت منی عذاب

وَنُذُرِ ﴿۱۶﴾ وَلَقَدْ یَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّدَّكِرٍ ﴿۱۷﴾ كَذَّبَتْ

ومنی ترسینگ ف۱۴ تحقیق ما آسان کت قرآن پہ پنت ءَ گڈا ہست اِنت کسے پنت گروک ف۱۵ دروغ بندکت

عَادٌ فَكَیْفَ كَانَ عَذَابِیْ وَنُذُرِ ﴿۱۸﴾ اِنَّاۤ اَرْسَلْنَا عَلَیْهِمْ رِیْحًا صَرْصَرًا

عاد ءِ قوم ءَ گڈا چون اَت منی عذاب و ترسینگ ۔ بیشک ما دیم دات آیانی سرا گوات ترندیں

اِے معجزہ ءَ شق القمر گوشنت و اِے یک نمونہ و نشانی ئے اَت قیامت ءِ کہ دیم نزا ہمک چیزہے داب ءَ کپ کپ و چُنڈ چُنڈ بنت ۔ طحاوی و ابن کثیر و غیرہ ءَ اِے واقعہ ءِ تواتر ءِ دعویٰ کتگ و چہ کتام عقلی دلیل ءَ داں مروچی اِے دابیں واقعات ءِ محال بوگ ثابت کنگ کسءَ نتونت و ابوک استبعاد ءِ بنا ءِ سرا اِیڑ و لیں یقینی ثبوت دار و کیں چیزان ءَ رد کنگ نہ بیت ، بلکیں استبعاد وَ پہ اعجاز ءَ لازم اِنت ۔ ہمک روچ پیش آیوکیں معمولی واقعات ءَ را معجزہ کئے گوشیت ۔ باقی اِے گوشگ کہ شق القمر اگں واقع بوتیں تو ماں تواریخی کتاباں اِشی ءِ وجد پرچ نیست تو یاد دارگ بہ بیت کہ اِے قصّہ شپ ءَ بوتگ ماں لہتیں ملکاں تو مطلع ءِ اختلاف ءِ سبب ءَ آساعت ءَ روچ بوت و لھتیں جاگہ ءَ نیم شپ بوت کہ مردم اِے وھدءَ عموماً واب بنت و جاھے کہ مردم آگاہ بہ بنت و سرتچیں آسمان ءِ چیرا ندوک بنت تو عادۃً اِے لازمی نہ انت کہ درستانی چم آسمان ءِ نیمگ ءَ سک ببنت ۔ زمین ءِ سرا ہرچ روشنائی ئے تالان بیت بشرطیکہ آسمان صاف بہ بیت ماں آئی ءَ چہ دوکپ بوگ ءَ ہچ فرقے پیدا نہ بیت پدا اِے کار ہم پہ کمیں وھدے اَت ۔ ماگندیں کہ چندبر ءَ ماہ گر بیت و باز دراج کتّیں ماہ گر بیت ، بلے لکھانی حساب ءَ مردمان ءَ اِشی ءِ خبر ہم نہ بیت وماں آزمانہ ءَ چو مروچیگیں ڈول ءَ رصدگاہ و غیرہ ءِ اینکر بندوبست ہم نیست ۔ بہرحال ماں تواریخ ءَ ذکر نہ بوگ ءَ چہ اِشی ءِ تکذیب بوت نہ کنت ۔ پدا ہم ماں تاریخ فرشتہ وغیرہ ءَ اِشی ءِ ذکر موجود اِنت ۔ ماں ہندوستان ءَ مالیبار ءِ نواب ءِ اسلام قبول کنگ ءِ سبب ہے واقعہ بوتگ ۔

ف۱۳ یعنی اِے دابیں جادو نبوت ءِ مدّعیاں ساری ءَ ہم لتگذت ۔ پدا ہنچو شکہ اشاں شُتنت اِشانی اِے جادو ہم رَوت و بیگواہ بیت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی اشانی عذاب ہم بہ وتی وھدءَ کیت وماں اللہ پاک ءِ علم ءَ پرایاں گمراہی و ھلاکت ءِ فیصلہ بوتگ تو آ بہ ہچ جاور ءَ نہ ٹگلیت ف۲ یعنی چہ قرآن پاک ءِ ذریعہ ءَ ہر قسم ءِ احوال و تباہ بوتگیں قوم ورا جانی واقعات شون دیگ بوتگنت کہ ماں آیاں اگں فکر و غور کنگ بہ بیت تو چہ خداوند قہّار ءِ طرف ءَ مزنیں بیم تراپ انت ۔ ف۳ یعنی قرآن کریم سرجمیں حکمت و عقل ءِ خبرانی مجموعہ اِنت ۔ ہرکسے کہ گوں لکمیں نیک نیتی ءَ توبہ بکنت تو اِشی ءِ چہراں ماں دل ءَ نندان بنت مگر افسوس کہ اینکر ھدایت ءِ سامانانی موجودگی ءَ پرایاں ہچ اثرے نیست ، ہچ دابیں نصیحت و بیم تراپ پہ آیاں کارگر نہ بیت ۔ ہرقدر پنت و وعظ بکن چو سنگ ءَ اثر نہ زورنت پمیشکا گوں اِے دابیں بےبختیں سنگدلاں سوال جواب مکن ۔ شما دعوت و تبلیغ ءِ فرض ءَ گوں جوانیں رھبندے ءَ ادا کت نوں گیشتر اشانی دمب ءَ کپگ ءِ حاجت نیست ، بلّ اِشان ءَ کہ بہ وتی منزل ءِ نیمگ ءَ گام بجنت ۔ ف۴ یعنی حشر ءِ میدان ءَ بہ حساب ءَ ف۵ یعنی آساعت ءَ گوں مزن ترس و لرز و پشومانی ءَ چمان ءَ جہل کنت ۔ ف۶ یعنی تمام پیشی و رندی چہ قبراں درکپان ءَ چو مدگ ءَ شنگ و تالان بنت وماں خداوند قدوس ءِ عدالت ءَ پہ حاضری دیگ ءَ تیز تیز جھان بنت ۔ ف۷ یعنی آ روچ ءِ بیمناکیں احوال و سکیاں و ہمن وتی گناہانی شبینگ کنان ءَ گوشنت کہ اِے گرانیں روچے ۔ باریں مروچی مئے

سرءَ چے گوزیت؟ دیما پیش داریت کہ قیامت و آخرت ءِ عذاب بہ دتی موسم ءَ کیت۔ پہ بازیں دین ءِ تکذیب کنوکاں چرانی ءَ پیش ہاں دنیاءَ یک گرانیں روچے آتگگ۔ ف۵ گوشتش اے نوح! اگں تو چہ وتی خبراں دست نہ کشّ اِت تو شما ڈوک چین (سنگسار) کنگ بنیت۔ چوش بگوش کہ چہ نہر و ھکلّانی ذرمیعہءَ آئی ءِ خبرش پُشت ءَ جگل دات۔ وھتیں ءَ وَازدُجر ءِ معنی چوش کنگ کہ اے دیوانہ وجنّی اثر دار و کنت کہ جن ءَ اشی ءِ عقل چلاینتگ دبرنگ (العیاذ باللہ) ف۹ یعنی صدہا سال سروج کنگ ءِ باوجود ہم وھدے چہ ایشاں ہچ کسءَ دلءَ اثر نہ زرت تو گڈا بد دعائی کت وگوشتی اوپروردگار! من چہ اشاں دل تنگ بوتگاں۔ ہدایت و بیم تراپ ءِ ہچ تدبیر کارگر نہ بوت۔ نوں شما چہ اشاں وتی دین ءِ پیغمبرءِ بیرءَ بگر، و سرزمین ءَ یک کافرے ہم زندھاتی ءَ مَیل۔ ف۱ آپ ہمنکر گوں تُندی ءَ رتک، گوشئے کہ آسمان ءِ دپ پچ بوتنت وچہ جہلءَ زمین ءِ پردہ ترکتنت۔ ہمنکر آپ چہ زمین ءَ چنڈگ بوت گوشئے کہ تمامیں زمین چمگانی یک مچّی ءِ بوت۔ پدا بُرزءِ وجہل ءِ اے کُل آپ اُواربوانءَ پہ ھما مقصدءَ یک جابوت کہ چہ پیشءَ اللہ پاکءَ آئی ءِ فیصلہ کتگت۔

فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾

ماں یک روچے شومیں گوستگ ف۱ کہ گوجیت مردماںءَ گوشئے کہ آیاں مچّانی بُنڈ اَنت چہ بُن ءَ ولگوج بوتگنت ف۲

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾

گڈا چون اَت منی عذاب و ترسینگ۔ و بتحقیق ما آسان کت قرآن گڈا ہست اِنت کسے پنت گروک۔

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوا أَبَشَرًا مِّنَّا وَاحِدًا نَّتَّبِعُهُ

دروغ بند کُت ثمود ءِ قوم ءَ ترسینوکانءَ ف۳ پدا گوشتش آیا یک مردےءِ کہ چہ ما اِنت آئی ءِ رندگیریءَ بکنیں

إِنَّا إِذًا لَّفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِن بَيْنِنَا بَلْ هُوَ

گڈا ما البتہ ماں گمراہی و دیوانگیءَ ایں ف۴ آیا نازل بوت پنت آئی سرا چہ مئے کلانی درمیانءَ بلکیں آ ہسنت

كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ إِنَّا مُرْسِلُو

دروغ بند و بٹاکی ف۵ زوت معلوم دار بنت باندات ءَ کہ کئے اِنت دروغ بند و بٹاکی ف۶ تحقیق ما دیم دئیں

النَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ

یک ڈاچی ءِ پہ آیانی آزمائش ءَ ف۷ گڈا رہ چار بو آیانی و مبرءَ بدار ف۸ و خبردار بکن آیانءَ کہ بیشک آپ

قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ ۖ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَىٰ

بہر و بانگیں ماں آیانی میانجیءَ، ہر یکے وتی باریءَ بایدءِ اِنت کہ حاضر بیت ف۹ گڈا توار پر جتش وتی ہمراہ گڈا دست دراجی کت

فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً

و بُرّت ئی ف۱ گڈا چون اِت منی عذاب و منی ترسینگ۔ بیشک ما دیم دات آیانی سرا یک بیچھالے

وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ

گڈا بوتنت آیاں مثل لگمال کتگیں واڑ کنٹگانی ف۱۱ و تحقیق ما آسان کت قرآن پہ نصیحت ءَ

فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ

گڈا ہستنت کسے پنت گروک۔ دروغ بند کُت لوط ءِ قوم ءَ ترسینوکانءَ ف۱۲ بیشک ما دیم دات آیانی سرا

حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ ۖ نَّجَّيْنَاهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا ۚ كَذَٰلِكَ

طوفان ڈوکانی ہورءَ ابید چہ لوط ءِ لوگءَ، رَسگار کت ما آیانءَ بانگاہ ءِ وہدءَ چہ مہربانیءَ مئے وتی۔ ہے داب ءَ

منزل ۷

ف۱۰ یعنی ھما ہیمناکیں طوفان ءِ وھدءَ نوح ءِ بوجیگ پہ مئے حفاظت و سرکی گوں مزن اِمن و ایمنی ءَ روگا یت۔ ف۱۲ یعنی حضرت نوح علیہ السلام ءِ بے قدری اِش کُت و اللہ ءِ خبرانی انکارِش کُت۔ اِے ہمے خبرانی سزا بوت کہ آیانءَ رست۔ ف۱۳ یعنی پہ فکردار و کیں مردماں ماں اِے داستان ءَ عبرت ءِ نشانی اَنت یا مطلب چوش اِنت کہ مرچی بوجیگءِ وجود ماں دنیاءَ ھما بوجیگءِ قصہءِ یادءَ پر بنوک و اللہ تعالیٰ ءِ مزن شانیں قدرت ءِ علامت اِنت و لھتینءَ گوشت کہ بعینہ ھما بوجیگءِ جند نوحءَ چہ بعد داں مُدّتےءَ باقی مانت کہ آ جودی ءِ کوہ ءِ سرا گندگ بوتگت۔ اِے اُمّت ءِ مردماں ہم آرا دیست۔ واللہ اعلم

ف۱۴ یعنی دیستش کہ منی عذاب چون ہیمناک و منی ترسینگ چینکر برحق اِنت۔ ف۱۵ یعنی چہ قرآنءَ نصیحت حاصل کنگ بالکل ارزان اِنت چیا کہ ترغیب (سکین دیگ) و ترہیب (ترسینگ) و اِنذار و تبشیرءِ بابت ءَ ہرچ مضامینے ہست انت آ پہکہ صاف، سہل و اثر کنوک اَنت۔ مگر کسے اِے ردا فکر و تران ءِ ارادہ ہم بکنت تو گڈا الفہمیت۔

(تنبیہ) آیت ءِ مطلب چوش نہ اِنت کہ قرآن محض یک سطحی کتابے کہ ماں آئیءَ ہچ باریکیں نکتہ وچیریں اسرار نیست۔ ھما ذات کہ آئیءَ علیم و خبیر اِنت آئیءَ ءِ کلام ءِ بارو ءَ اِے دابیں گمان چون کنگ بیت۔ آیا اِے فرض کنگ بہ بیت کہ وھدے اللہ گوں بندھاں کلام کنت تو معاذ اللہ چہ وتی بے حسابیں علوم ءَ ھورک بیت۔ یقیناً ماں آئیءِ کلامءَ ھما جُہلیں حقائق و باریکی گوں بنت کہ آیانی ماں دگہ کسےءِ کلامءَ شوھاز کنگ بیکار اِنت، ہمیشکا ماں حدیثءَ ہست لَا تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ (قرآن ءِ عجائب و اسرار ھچبر ھلاس بیوک نہ اَنت) اُمّت ءِ عالماں و ملّت ءِ حکیماں اِے کتاب ءِ دقائق و اسرار ءِ پٹ و لوٹ و ہزارہا احکام ءِ درگیجگ ءِ ردا وتی عمراں گوازینتنت پدا ہن آیاں نزونت کہ آئیءِ آخری بُنگاہءَ سربہ بنت۔ ۱۲

(ہمے صفحہ ءِ فوائد) ف۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی نحوست نہ شُت دانکہ آیاں گُل ھلاس نبوتنت۔ و آ نحوست ءِ روچ پہ ھمایانی حق ءَ اَت۔ چوش نہ اِنت کہ "مدامیگیءَ" آ روچان منحوس زانگ بہ بنت۔ چوشکہ ماں جاہلاں مشہور اِنت۔ داگں پہ مدامیگی منحوس جوڑ بوتگ تو گڈا مبارکیں روچ کتام باقی مانیت۔ ماں قرآن کریم ءَ گیش دگیوارا اِنت کہ عذاب ہفت شپ و ہشت روچ برابر مانت، نوں پیش مدار باریں اِنوں ماں ھفتیں روچاں کتام روچ چہ نحوستءَ خالی مانیت۔ ف۲ قوم عاد ءِ مردماں مزن جسم و جان دارد و قد آور اَتنت لیکن گوات ءِ طوفان آیانءَ چُست کنانءَ ہمے داب ءَ زمین ءِ سرا جگل داتگت چوشکہ مچّ ءِ کُنڈءَ کسے چہ ھنڈ ءَ ال کشانءَ زمین ءِ سرا جگل بدنت۔ ف۳ یعنی حضرت صالح علیہ السلام ءَ دروغ بندش کت و یک نبی ءِ را دروغ بند کنگ وُرستانی دروغ بند کنگ اِنت۔ چیا کہ ماں دین ءِ اصولاں کُل یک دومی ءِ تصدیق کنوک اَنت۔ ف۴ یعنی اِے کتام آسمانی فرشتہءِ نہ اِنت بلکیں مئے دابیں یک مردے و آ ہم تنہا کہ نہ گوں آئیءَ قوت ہست و نہ راج واریت ہمے لوٹیت کہ ما ازیر بکنت و کلاں ءَ وتی تابعدار جوڑ بکنت۔ چوش ہچبر نہ بیت۔ اگں ما ماں اِے لوپ ءَ گرفتار ببئیں تو چہ مزنیں ردکاری و احمقی و گنوکی کارے بیت۔ آ تو مارا ترس پیش داریت کہ منءَ را قبولدار نہ بئیت تو ماں آسءَ جگل دیگ بئیت

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

نجزی من شکر ﴿۳۵﴾ ولقد انذرھم بطشتنا فتماروا بالنذر ﴿۳۶﴾

مابدلہ دئیں ہرکسءَ کہ شکری کت ف۱ وتحقیق ترسینت آئیءَ آیانءَ چہ مئے عذابءَ گڑا جیڑہ اِش کت بہ ترسینگاں ف۲

ولقد راودوہ عن ضیفہ فطمسنا اعینھم فذوقوا عذابی

وتحقیق آیاں ماں جیراں داشت لوطءَ راچہ آئیءِ مہماناںءَ گڑا مانا بود کت آبانی چماں ف۳ نوں بچش اِت منی عذابءَ

ونذر ﴿۳۷﴾ ولقد صبحھم بکرۃ عذاب مستقر ﴿۳۸﴾ فذوقوا

ومنی ترسینگاں ف۳ وتحقیق آتک آیانی سرا صبحءَ پگاھی عذابے کہ مقرر اَت۔ نوں بچش اِت

عذابی ونذر ﴿۳۹﴾ ولقد یسرنا القرآن للذکر فھل من مدکر ﴿۴۰﴾

منی عذابءَ ومنی ترسینگاں ف۴ وتحقیق ما آسان کت قرآن پہ پنت ونصیحتءَ گڑا ہستنت کسے پنت گروک

ع ۲ / ۱۸ / ۹

ولقد جاء آل فرعون النذر ﴿۴۱﴾ کذبوا بایٰتنا کلھا فاخذنٰھم اخذ

وتحقیق آتکنت فرعونیانی گورءَ ترسینوکاں ف۵ آیاں مئے نشانیانءَ دروغ بند کت گڑا گپت ما آیانءَ چو گرگءَ

عزیز مقتدر ﴿۴۲﴾ اکفارکم خیر من اولٰئکم ام لکم براءۃ فی

سر افضلیں زورمندےءِ ف۶ آیا شمئے منکر بہتر اَنت چہ آدرستاں یا پہ شما ویلی اِنت ماں

الزبر ﴿۴۳﴾ ام یقولون نحن جمیع منتصر ﴿۴۴﴾ سیھزم الجمع و

کتاباں۔ آیا گوشنت ما تمام بیر گروکیں ف۷ نوں شکست وارت اے جماعت و

یولون الدبر ﴿۴۵﴾ بل الساعۃ موعدھم والساعۃ ادھی وامر ﴿۴۶﴾

جھنت پشتءَ ماں دیانءَ ف۸ بلکیں قیامت آیانی وعدہءِ وھدءِ اَنت وقیامت تُرندتر وتہل تر اَنت ف۹

ان المجرمین فی ضلٰل وسعر ﴿۴۷﴾ یوم یسحبون فی النار علی

بیشک گنہگار ماں گمراھی ودیوانگیءَ اَنت۔ یاد کن روچے کہ کشان کنگ بنت ماں دوزخءَ

وجوھھم ذوقوا مس سقر ﴿۴۸﴾ انا کل شیء خلقنٰہ بقدر ﴿۴۹﴾ و

دیم پہ چیر۔ بچش اِت تامءَ دوزخءِ ف۱۰ بیشک ما ہر چیزے پیدا کت اندازہءِ سرا ف۱۱ و

ما امرنا الا واحدۃ کلمح بالبصر ﴿۵۰﴾ ولقد اھلکنا اشیاعکم

نیست اِنت مئے حکم مگر یک کلمہءِ مثل چمءِ پچ چءَ۔ وتحقیق ھلاک کت ما شمئے داپیں مردمانءَ

ربع

منزل ۷

وحقیقت ھن ھنچوش اِنت کہ ما آئیءِ تابعداری ءَ بکنیں تو گوں یا کہ ما وتاوت ماں آسءِ چگل دیگائیں۔ ف۵ یعنی پہ پیغمبری کارءَ بس ہمے واجہ باقی منتگت؟ کل دروغ اَنت مفتءَ وتی مزنیءِ پیش داریت کہ خداءِ منارا وتی رسول کتگ وتمام قومءَ حکم داتگ کہ منی رندگیریءَ بکنت۔ ف۶ یعنی بازنزدت وت معلوم بیت کہ ماں ہر دوئیناں کتام فریق دروغ بند ومزنی کنوک اَنت۔ ف۷ یعنی ھمایانی فرماتش ءِ ردا ما چہ سنگءَ ناقہ (ڈاچیگ) ءَ درکنیں، بلے چہ ھمائیءِ ذریعہءَ اِشاں چکاسگ بنت کہ کتام کس اللہ ورسولءِ خبرءَ گریت وکتام کس پہ وتی نفسءِ واھگءِ سرا روت۔ ف۸ یعنی راہ چار بوکہ نتیجہ چون کا ظاھر بیت۔ ف۹ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "آ ڈاچیگ پہ ہر آپءِ سرا اُشتیں تو اے دگہ تمام جانور چہ اودا درشتگنت، تو اللہءَ ہر یکےءِ باری بست۔ یک روچ ڈاچیگ اُشتیں دومی روچءَ کل جانور بردنت۔ ف۱۰ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت "یک بدکاریں جنیں آدمے اَت آئیءِ گورءَ دلوت بیشمار ہست اَت آئیءَ وتی جاہ یار دکےءَ سکیں دات، آئیءَ ڈاچیگ کونڈانءَ کپ کپ کُت۔

ف۱۱ فرشتہءَ یک چیہالے جت۔ جگرش ترکتنت وکلاں ریزہ ریزہ بوتنت چوش کہ کشارءِ جیپ وجاگردءَ گنٹگانی واڑءَ بندنت وچنت روچءَ پد لگتمال بوانءَ آئی ریزہ ریزہ بیت۔ ف۱۲ یعنی حضرت لوط علیہ السلامءَ را دروغ بندش کت ویک نبیءِ تکذیب کل نبیانی تکذیب اَنت۔

(ھمے صفحہءِ فوائد) ف۱ یعنی آئی شپءِ آخرءَ وتی لوگءِ مردماں زورانءَ گوں دلجمیءَ درکپت، آئیءَ عذابءِ کمیں گوات ھم نہ لگت۔ ہمیشنت مئے عادت۔ حق شناس وشکر گروکیں بندہانءَ را ما پہ ہمے داب ءَ بدلہ دئیں۔ ف۲ یعنی ماں آئیءِ گپاں منتیں ناھودگیں شبہ کشانءَ جیڑہ اِش بنا کت ونبی اِش دروغ بند کت۔ ف۳ یعنی فرشتہ کہ آماں خوبصورتیں بچکانی شکلءَ اتکگنت آیاں مردم زاناںءَ وتی سلیں عادتءِ سببءَ قبضہ کنگ لوٹتنش، ما آیانءَ کور کُت کہ اینگو آنگو تیلانک وراں بوتنت کہ اِشاں ھچ نظر نہ باتک۔ وما اِشانءَ گوشت کہ ساریءَ اے عذابءِ تامءَ بچش اِت۔ ف۴ یعنی کور کنگءَ پد آیانی میتگ وبازار چپی کنگ بوتنت وچہ بُرزا سنگانی ھورءِ آیانی سرا گوارینگ بوت۔ آ گونڈیں عذابءَ رندءَ اے مستریں عذاب اَت۔ ف۵ حضرت موسیٰ وہارون گوں ترس یار وکیں نشانیاں۔ ف۶ یعنی خداءِ گرفت مزنءِ بر دستیںءِ گرفت اَت کہ چہ آئیءِ دستءَ کسے درروانءَ جہگ نتونیت۔ بچار اِت تمام فرعونیانءَ گوں وتی سازد سامانان چون ماں بحر قلزمءَ غرق کت کہ چراایاں یکے ہم رستگار نہ بوت۔ ف۷ گوستگیں قومانی داستاناں اشکنا یناںءَ ھنوگیں مردمانءَ خطاب اِنت۔ یعنی شمئے ہمیں کافرانا چہ پیشی کافراں چندے شر تر اِت کہ ماں وتی کفر وسرکشیءِ سزاءَ تباہ کنگ نہ بنیت؟ یا اِشانءَ چہ اللہءِ طرفءَ سندے نبیسگ دیگ بوتگ کہ شما ہرچے دل بکشیت ناشریں کار کنان بنیت۔ شمارا سزا نہ رسیت؟ یا چہ گمان کننت کہ مئے جماعت وراج سک مزن اِنت و کل اوار بوانءَ وھدے یک دگرےءِ مددءَ سرگریں تو چہ کلاں وتی بدلہءَ گریں دہیچ کسءَ پہ وتی مقابلہءِ سوب مندیءِ موہ ندئیں۔ ف۸ یعنی زوت اشاں وتی جماعت وراجءِ حقیقت معلوم بیت وھدے اِشاں چہ مسلمانانی دستءَ شکست وارت وپُشت دیانءَ جھگءَ لگنت۔ چنانچہ ماں بدر واحزابءَ اے پیشنگوئی پورہ بوت۔ آساعتءَ چہ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ زبانءَ اے آیت جاری اَت۔ سیھزم الجمع ویولون الدبر۔ ف۹ یعنی اِدا شکست ھچ چیزے نہ اِنت۔ اشانی اصلی شکستءِ وھد ہما بیت کہ وقتے قیامت اِشانی سرا اوشتوک بیت، آساعت مزن گرانیں ساعتے بیت۔ ف۱۰ یعنی اے ساعتءَ ماں غفلتءِ نشہءَ مست بوانءَ گنوکی ظاھر کننت۔ اے گنوکی چہ دماغءَ ھما وھدءَ درکپیت وھدیکہ دیم پہ چیر کائی ماں دوزخءِ آسءَ گراںءَ برگ بنت وگوشگ بنت کہ ہاں بزیرا نوں کمیں اِشیءِ تامءِ ہم بچش۔ ف۱۱ یعنی ہر چیزے کہ آپیش آیوکنت آماں اللہءِ علمءَ چہ پیسرءَ قرار گیپتگیں اَنت۔ چہ آئیءَ اے دیم آدیم یا ٹگل مگل بوت نکننت۔ ۱۲

فَهَلْ مِنْ مُّدَّكِرٍ ﴿۵۱﴾ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوْهُ فِي الزُّبُرِ ﴿۵۲﴾ وَكُلُّ صَغِيْرٍ

گڈا ہستنت کسے پنت گروک ف۱ و ہر چیکہ آیاں کتگ نبشتہ بوتگ ماں دفتراں ف۲ و کل حورد

وَّكَبِيْرٍ مُّسْتَطَرٌ ﴿۵۳﴾ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّنَهَرٍ ﴿۵۴﴾ فِيْ مَقْعَدِ

ومزن نوشتہ بوتگ ف۳ بے شک متقیاں ماں باغان و ماں جُواں اَنت ، بیشک متقیاں ماں دیوانءِ

صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيْكٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿۵۵﴾

راستی ءِ بنت بہ نزیک ءَ بادشاہ ءِ زورمندیں ف۴

سُوْرَةُ الرَّحْمٰنِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانٌ وَّسَبْعُوْنَ اٰيَةً وَّثَلٰثُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ رحمٰن مدینہ ءَ نازل بوت ماں اشی ہفتاد و ہشت آیات و سے رکوع اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں نام ءَ خداءِ ہماکہ بے اندازہ مہرباں زبریں رحم کنوکے

اَلرَّحْمٰنُ ﴿۱﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿۲﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ ﴿۳﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿۴﴾

رحمٰن ءَ تعلیم دات قرآن ءِ ف۵ پیدائی کت انسانا ، پیشی اشت آئرا جبر کنگ ف۶

اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿۵﴾ وَّالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدٰنِ ﴿۶﴾ وَالسَّمَآءَ

روچ و ماہ پہ حساب تر و تاب کننت ف۷ وَ وَل و درخت ہر دو سجدہ کننت ف۸ و آسمانی

رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيْزَانَ ﴿۷﴾ اَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيْزَانِ ﴿۸﴾ وَاَقِيْمُوا الْوَزْنَ

بلند کت و ایر کُت شاھیم ۔ کہ زیادتی مکن اِت ماں شاھیم ءَ ف۹ و قائم بدار اِت وزن ءَ

بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيْزَانَ ﴿۹﴾ وَالْاَرْضَ وَضَعَهَا لِلْاَنَامِ ﴿۱۰﴾

بہ انصاف ءَ و کم مکن اِت ماں شاھیم ءَ ۔ و زمین چیری گیتک پہ مخلوق ءَ ف۱۰

فِيْهَا فَاكِهَةٌ ۙ وَّالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ ﴿۱۱﴾ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ

ماں آئی نیبگ اَنت و خرماءِ درخت اَنت کہ پوشیدہ اَنت آیانی بر ۔ و دانگ اَنت پگ داریں

وَالرَّيْحَانُ ﴿۱۲﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۱۳﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ

دُپل اَنت و شبوئیں ف۱۱ گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ دروغ بند کن اِت شما ہر دوئیں ف۱۲ پیدا کتی انسان ءَ

ف۱ یعنی چوشے دابیں بازیں کافران ءَ پیش ءَ ماتباہ کتگنت گڈا چہ شما کسے اینکہ ہم فکر کنوکے نیست کہ چہ آیانی حال ءَ چیزے عبرت حاصل بکنت ۔ ف۲ یعنی ہر چہ ایں نیک و بدیں عملے کہ آیاں کتگ ، ماں آیانی اعمالنامہاں نبیسگ بوتگنت ۔ وھدءِ سرا تمام دفتر پیش کنگ بنت ۔ ف۳ یعنی چہ اشی ءَ پیش ہر یک حوردیں و مزنیں چیزءِ تفصیل ماں لوح محفوظ ءَ نبیسگ بوت ۔ تمام دفتراں باقاعدہ رد و بند دیگ بوتگنت ۔ کتام یک ادنائیں چیزے ہم اِے دیم آدیم بوت نہ کنت ۔ ف۴ مجرمان ءَ بعد ، تقویٰ داریں مردمانی انجام ئی بیان فرمائینت کہ آیاں وتی راستی ءِ برکت ءَ اللہ و رسول ءِ راستیں وعدھانی ردءَ ماں یک دوستناکیں جاگھے ءَ بنت کہ اودا ہما شہنشاہ مطلق ءِ قرب حاصل بیت اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ مَلِيْكٌ مُّقْتَدِرٌ ۔ مَا تَشَاۗءُ مِنْ اَمْرٍ يَكُوْنُ فَاَسْعِدْنِيْ فِي الدَّارَيْنِ وَكُنْ لِّيْ وَلَا تَكُنْ عَلَيَّ وَاٰتِنِيْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنِيْ عَذَابَ النَّارِ ۔ تمت سورة القمر والحمد للہ والمنۃ ۔ ف۵ قرآن کریم چہ خداءِ داد و بخششاں مستریں و چہ آئی ءِ نعمتاں اعلائیں نعمت و رحمتے ۔ انسان ءِ زانگ و ترانگ ءَ بجار و قرآن ءَ علم ءِ ناپید اکناری ءَ بجار ۔ بلاشبہ اِے دابیں ضعیف البنیان ھستی ءَ ءَ چہ آسماناں و کوھاں زیادہ گرانیں چیزے ءِ چست کنوک (حامل) جوڑ کنگ رحمان ءِ وتی جندءِ کار بوت کنت واگن نہ کجا بشر و کجا خداءِ کلام ۔

(تنبیہ) ماں سورۃ النجم ءَ فرمائینتگ اَت عَلَّمَهٗ شَدِيْدُ الْقُوٰى الخ اِدا اگیشں وگیوار کُت کہ قرآن ءِ اصلی معلم اللہ اِنت توری بلّی چہ فرشتہ ءِ توسط ءَ بہ بیت ۔ ف۶ ایجاد (وجود عطا فرمائینگ) اللہ ءِ مستریں نعمت بلکیں نعمتانی ھنداں اِنت آئی ءِ دو قسم اَنت ایجادِ ذات و ایجادِ صفت ۔ تو اللہ تعالیٰ ءَ انسان ءِ ذات ءَ را پیدا کت و آئی ءِ توک ءَ علم بیان ءِ صفت ہم ایر کُت یعنی قدرت داتی کہ وتی مافی الضمیر ءَ گوں مزن خوبی ، صفائی و شرّی ءَ ادا کت بکنت و دومی کس ءِ گپ ءَ ہم بفہمیت ۔ ہمے صفت ءِ برکت ءَ آ قرآن ءِ علم ءَ دربارت و دگران ءَ ہم دربرائینیت ۔ و خیر و شر ، ھدایت و ضلالت ، ایمان و کفر دنیا و آخرت ءِ گپاں صاف صاف ءَ فہمیت و دگران ءَ فہمائینیت ف۷ یعنی ہر دوئینانی طلوع و غروب ، کم بوگ ، گیش بوگ یا یکیں جاورءَ قائم بوگ ، پدا ہمشانی برکت ءَ فصل و موسمانی تبدیلی و سفلیات ءِ سرا چہ جدا جدائیں رھبنداں اثر دور دیگ اِے کُل بجر و بدار یک خاصیں حساب و ضابطہ و مضبوطیں نظام ءِ چیرءَ قرار گرنت ، مجال نہ اِنت کہ چہ آئی ءِ دائرہ ءَ در قدم ایر بکننت و چہ وتی مالک و خالق ءِ داتگیں حکماں سرءَ تاب بدینت آئی ءَ وتی بندھانی ہر خدمتے اِے دوئینانی سپرد کتگت ماں آیاں ہچ کوتاہی کت نکننت ، ہر دم مسے خدمت ءَ گلائیش اَنت ۔

ف۸ یعنی چہ علویات ءِ داب ءَ سفلیات ہم وتی خدا ءِ بندءِ اطاعت گذار و فرمانبردار اَنت ۔ گوندیں درخت زمین ءِ سرا تالانیں دَلّاں و بُرز و بالائیں درخت کل آئی ءِ تکوینی حکم ءِ دیما سرءَ بسجدہ ءَ برنت ۔ انسان اِشان ءَ پہ وتی کارءَ کارمرز بکنت تو اشان ءَ انکار ءِ مجال نیست ۔ ف۹ چہ بُرزا دو دو چیزانی جُفت بیان بوان ءَ پیدا اک اَت ۔ اِدا ہم گوں آسمان ءِ بلندی ءَ زمین ءِ پستی ءِ ذکر اِنت ۔ ماں درمیان ءَ میزان (شاھیم) ءِ ذکر شاید ہمیشکا بوت کہ عموماً شاھیم ءِ کشگ ءِ وھدءَ آسمان و زمین ءِ میانجی ءَ لونجان دارگ بیت ۔ اِے بہ ہما تقدیرءَ ردا اِنت کہ چہ میزان ءَ مراد ظاہری و حسّی شاھیم بہ بیت ۔ چونکہ گوں آئی ءَ بازیں معاملات ءِ درستی و حقوقانی حفاظت کنگ وابستہ اَت ہمیشکا ھدایت فرمائینتی کہ میزان ءِ ایر کنگ ءَ اِے غرض ہما وھدءَ حاصل بیت کنت کہ نہ زورگ ءِ وھدءَ زیات بکش اِت ، نہ دیگ ءِ وھدءَ کم ۔ شاھیم ءِ دوئیں کشاں و سنگ و پارسنگ ءَ کمی بیشی مبیت ، نہ کشگ ءِ ساعت ءَ مُک جنگ بہ بیت بلکیں کمی بیشی ءَ ابید گوں پانتداری ءَ بالکل راست راست کشگ بہ بیت ۔ (تنبیہ) اکثر سلف ءَ چہ وضعِ میزان ءَ اِے جاگہ ءَ عدل ءِ قائم کنگ مراد زُرتگ ۔ یعنی اللہ ءَ چہ آسمان داں زمین ءَ ہر چیزءَ حق و عدل ءِ بنیاد ءِ سرا گوں اعلائیں درجہ ءِ توازن و تناسب ءَ قائم کتگ ۔ اگں عدل و حق ءِ لحاظ دارگ مبیت تو کائنات ءِ تمام نظام شِنگ شانگ بہ بیت لہذا ضروری اِنت کہ بندھاں ہم عدل و حق ءِ کشگ ءِ سرا قائم بہ بنت وانصاف ءِ شاھیم ءَ بہ چست بوگ ءَ یا بہ جہل کپگ ءَ میلنت و نہ گوں کسے ءَ ظلم بکننت و نہ کسے ءِ حق ءَ پشت ءَ بکشنت ماں حدیث شریف ءَ آتکگ کہ چہ عدل ءِ برکت ءَ زمین و آسمان قائم اَنت ۔ ف۱۰ کہ پرائی گوں وش و آسودگی ءَ رد و آ بکننت و کار و باران ءَ انجام بدینت ف۱۱ یعنی نیبگ و میوہ ہم چہ

مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ ﴿١٥﴾
چہ خشکیں گل ءَ مثلِ کلنٹڑءَ و پیدا اکتی جنّ ءَ چہ بُرمشاں آسءَ ف۱

فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿١٦﴾ رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾
گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ف۲ مالک انت دو مشرق و مالک انت دو مغرب ءِ ف۳

فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿١٨﴾ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيٰنِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ
گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما دوئیں ۔ ہشتنتی دو دریایاں کہ یکجا ببنت، اِے ہر دوئینانی میانءَ پردہے

لَّا يَبْغِيٰنِ ﴿٢٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ
یکے دومیءِ سرا گیشی نہ کنت ف۴ گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ۔ درکیت چہ آ ہر دوئیناں مُروارد

وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَئٰتُ فِي
و مرجان ۔ گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں و ہمائیگنت بوجیگ بُرزیں ماں

الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٢٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا
دریاءَ بچو کوہءَ ف۵ گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ۔ ہر چیکہ زمین ءِ سرا انت

فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَّيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلٰلِ وَالْاِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا
فنا بوگنت ۔ و باقی پشت کپیت دیم تیءَ ربّ ءِ کہ واجہ انت بزرگی و داد و دہشءِ ف۶ گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ

تُكَذِّبٰنِ ﴿٢٨﴾ يَسْئَلُهٗ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِيْ
دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ۔ سوال کنت چہ خداءَ ہر کسیکہ ماں آسمانان انت و زمینءَ انت ۔ ہر روچ آ ماں یک حالتےءَ

شَاْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٠﴾ سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَ الثَّقَلٰنِ ﴿٣١﴾
انت ف۷ گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ۔ ما زوت و تارا فارغ کنوکیں پہ شمئیگی اے جنّ و انس

فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٢﴾ يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ
گڈا چے نعماں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں اے جنّ و انسءِ قوم ! اگر

اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوْا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُوْا ۭ
شما توان اِت کہ در بکپ اِت چہ کرّاں آسمانانی و زمین ءِ گڈا در بکپ اِت

منزل ۷

زمینءَ پیدا بنت وگندم ہم۔ پداماں گندم ءَ دو چیز ہست، دانہ کہ آ انسانانی عذا انت و ٹگ کہ آ جانورانی وراک انت ۔ و لھتیں چیزاں چہ زمین ءَ ھا پیدا بنت کہ آ یہ ورگ ءَ کار نہ ینت بلے چرایانی و شبوئیءَ انسان و تی بالادءَ و شنود کنت ۔ ف۱۲ یعنی اے جنّ و انس ! ۔ ماں بُرزی آیتاں شمے ربّ ءِ ہرچ عظیم الشانیں نعمتاں و قدرت ءِ نشانیاں بیان کنگ بوتنت، شما چرایاں کتام کتام چیزان ءَ دروغ بند کنگ ءِ جرأت کن اِت ؟ ایا اِے نعمتاں و نشانیاں ھنچین اَنت کہ چرایاں کتام چیزءِ انکار کنگ بیت عالماں یک صحیحیں حدیثے ءِ بنیادءَ نبشتہ کتگ کہ ہر وقتیکہ یک شخصے اِے آیت فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ءَ بشکنت و جواب بدنت لَا بِشَيْءٍ مِّنْ نِعَمِكَ رَبَّنَا نُكَذِّبُ فَلَكَ الْحَمْدُ (اے مئے پروردگار ماتئ یک نعمتےءَ راہم دروغ بند نہ کنیں ۔ کل حمد و ثنا پہ تو خاص انت) (تنبیہ) اگرچہ جنّ ءِ ذکر تصریحاً پیشءَ نبوتگ ۔ بلے ماں لفظ "انام" ءَ آ ادا رنت وماں وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ ءَ دوئینانی پہ عبادتءَ پیدا بوگءَ مذکور انت و چرے آیت ءَ بعد متصل انسان و جنّ ءِ پیدائشءِ رھبند سوج دیگ بوتگ و چیت آیتانءَ ید ماں "سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَ الثَّقَلٰنِ" و "يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ" ءَ صریحاً جنّ و انسءَ دیم گور کنگ بوتگ ۔ اِے قرائن پیش دارنت کہ ادا مخاطب ھا ہر دوئیں انت ۔

ھمے صفحہءِ فوائد : ف۱ یعنی انسانانی پت بابا آدم چہ خاکءَ و جنّانی پت چہ آسءِ برانز (شعلہ) ءَ پیدا اکت ۔ ف۲ اٰلَآءِ ءِ ترجمہ عموماً "نعمت" کنگ بوتگ لیکن ابن جریرءَ چہ لھتیں سلفءَ "قدرت" ءِ معنی نقل کتگ ہمیشکا پہ ہر جاگہ ہرچ معنائے شرترءَ دپ وارت ہما معنی اختیار کنگ بہ بیت ۔ اِدا ہم پیشی آیتءِ ہر دوئیں مطلب بوت کننت چیاکہ جنّ و انسءَ گوں وجودءِ خلقتءَ شرفدار کنگ و چہ جماد لایعقلءَ عاقل جوڑ کنگ اللہءِ مستریں نعمتے ۔ و آئیءِ لامحدودیں قدرتءِ ہم نشانی اِنت ۔

(تنبیہ) اِے جملہ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ماں اِے سورتءِ سی و یک برءَ اھتگ و ہر برءَ پہ یک خاصیں نعمتےءِ طرفءَ اشارہ کنگ بوتگ ۔ یا چہ قدرت و عظمتءِ شونءَ بہ یک خاصیں شانےءِ نیمگءَ دلگوش گور کنائینگ بوتگ ۔ اِے دابیں تکرار ماں عرب و عجمءِ گفتگویاں بازیات دست کپیت ۔ بازکوھنیں گپتے کہ بندہءَ ماں رسالہ "القاسم" ءَ یک مضمونے بہ سرحال "قرآن مجیدءَ تکرار پرچا ہست" چھاپ کنائینگ اَت ماں آئیءَ چنداں مثلہ چہ عرب شاعرانی کلامءَ پیش کنگ بوتگنت و تکرارءِ فلسفہءِ سرا بحث کتگ ۔ اِدا آئیءِ گیش و گیوارءِ جاگہ نہ اِنت ۔

ف۳ زمستان و گرماگءَ چہ ہر ہر نقطہءَ روچ در کپیت (طلوع بیت) آ دو مشرق و ہر ہر جاھیکہ غروب بیت آ دو مغرب بوتنت ۔ چہ ھمے مشرقین و مغربینءَ دو بدل و تبدیلیءِ موسم و فصل بدل بنت و قسم قسمءِ انقلابات سر و شاخ کشّنت ۔ بہ زمینءَ نندوکیں ہزارہا مردمانی فائدہ و مصلحتاں گوں اِے تبدیلیاں وابستہ انت تو اشانی ادل بدل ہم خداوند کریمءِ مزن شانیں نعمت و آئیءِ عظیم الشانیں قدرتءِ نشانی بوت ۔ (تنبیہ) چہ آیتءِ پیش و رندءَ داں ددرءَ دو دو چیزانی جُفت بیان بوتنت ۔ ہمیشکا اِدا مشرقین و مغربینءِ ذکر بازیات لطف دنت ۔ ف۴ یعنی چو اِے دابءَ نہ اِنت کہ تیر کنیں آپ و سوریں آپ یک دومیءِ سرا اورشس کنانءَ آئیءِ خاصیت وغیرہءَ پہکہ زائل بکنت یا ہر دوئیناں ادار بیانءَ دیناءَ غرق بکنت ۔ اِے آیتءِ مضمونءِ بابتءَ چیزے تقریراں سورۃ فرقانءِ آخرءَ گوستگ اودا چارگ بہ بیت ۔ ف۵ یعنی آپی بوجیگ و جہاز سرظاھرءَ شما تیار کتگنت مگر شمے جند اللہءَ جوڑ کتگ ۔ ھمائی آ قوت و ازباب عطا کتگنت کہ چرایانی ذریعہ شما جہازءَ تیار کن اِت ہمیشکا شما و شمے مصنوعات (اڈ کتگیں چیزاں) کلّانی مالک و خالق ہما خدا بوت و اِے کل ھمائیءِ نعمتاں و قدرتءِ نشانی بوتنت ۔ (تنبیہ) اِے جملہ پیشی جملہ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ الخ ءِ مقابل اِنت یعنی چہ دریاءِ بُنءَ آ نعمتاں درکپنت و سرءَ اِے نعمتاں موجود انت ۔ ف۶ یعنی زمین و آسمانءِ تمام مخلوق گوں زبانِ حال و قال وتی حاجتانءَ چہ ھما خداءَ طلب کنت کس پہ یک دمانے چہ آئیءِ ذاتءَ بے غرض بوت نہ کنت و آ ہم ہر کسءِ حاجتءَ چہ وتی حکمتءِ

ردءَ تمام کنت (پورہ کنت) ہر وھدءَ آئی پہ یک کارے ءَ وہر رنگ آئی گوں نوکیں شان ءَ جلوہ ناک انت ۔ کسے ءَ کُشگ، کسے ءَ زندہ کنگ، کسے ءَ رامریض کنگ، کسے ءَ جان دراہی دیگ، کسے ءَ ردوم دیگ وگیشں کنگ ومکسے ءَ رانز ورد وکم کنگ، کسے ءَ دیگ وچہ کسے ءَ پچگرگ ماں ھمائی ءِ شان ءَ داخل انت ۔ ف یعنی دنیاءِ اے کار وکسب زوت ختم بوک انت ۔ چہ اشی ءَ بعد ماد گہ یک دورے شروع کنیں وھدے شمے دوئیں لوڈھیں قافلھانی (جن وانس ءِ) حساب داد بیت گناہ گارانی احوال سرجمی ءَ گرگ بیت ووفاداران ءَ صلہ پورہ پورہ دیگ بیت ۔ ۱۲

لَا تَنْفُذُوْنَ اِلَّا بِسُلْطٰنٍ ﴿٣٣﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٤﴾

نتون اِت کہ دربکپ اِت مگر بہ قوت ءَ ف۱ گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ف۲

يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّنْ نَّارٍ ۙ وَّنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرٰنِ ﴿٣٥﴾

دیم دیگ بیت شمے سرا شعلہ چہ آسءَ، وہن دوت ہور توریں، گڑا شما بیڑ گپت نہ کن اِت ف۳

فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٦﴾ فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَآءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً

گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ف۴ گڑا وھدیکہ ترکیت آسمان وترکانءَ گلاب ءِ تیل ءِ ڈول ءَ

كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْئَلُ

سُہر تریت ف۵ گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں، گڑا آروچ ءَ سوال کنگ نہ بیت

عَنْ ذَنْۢبِهٖۤ اِنْسٌ وَّلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٠﴾

چہ وتی گناہ ءَ ہچ انسانے و نہ جنّے ف۶ گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں

يُعْرَفُ الْمُجْرِمُوْنَ بِسِيْمٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِيْ وَالْاَقْدَامِ ﴿٤١﴾

جاہ یارگ بنت گناہگار چہ وتی نشانیاں ف۷ گڑا گرگ بیت بہ پیشانی ءِ موداں و پاداں ف۸

فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٢﴾ هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتِيْ يُكَذِّبُ بِهَا

گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ۔ ایشنت ھما دوزخ کہ آئرا کافراں دروغ

الْمُجْرِمُوْنَ ﴿٤٣﴾ يَطُوْفُوْنَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيْمٍ اٰنٍ ﴿٤٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا

گوشتگت ف۹ تروتاب کنت ایاں ماں میانجی ءَ آئی ومیانجی ءَ لہڑ داتگیں آپ ءِ ف۱۰ گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ

تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٥﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ جَنَّتٰنِ ﴿٤٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا

دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ۔ کسیکہ ترسیت چہ اوشتگءَ وتی ربّ ءِ دیم ءَ پہ آئی دو باغ انت ف۱۱ گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ

تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَاۤ اَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٤٩﴾ فِيْهِمَا

دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں کہ آباز شاخانی دار وکنت ف۱۲ گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ کن اِت شما ہر دوئیں ۔ ماں آیاں

عَيْنٰنِ تَجْرِيٰنِ ﴿٥٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٥١﴾ فِيْهِمَا مِنْ كُلِّ

دو چمّگ انت رُنوکیں ف۱۳ گڑا اِچے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں ۔ ماں آ ہر دوئیناں ھمک

وقف لازم — ع ۲ / ۲۰ / ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی چہ اللہ ءِ حکومت ءَ کتام کسے بواھیت کہ بتچیت وبروت تو آبیدچہ قوت وغلبہ ءَ چونکا جھت کنت ۔ آیا چہ خداءَ زورآورتر وقوی ترہست ۔ پدا درکپیت رَوت کجا، دومی حکومت کتام اِنت کہ ماں آئی ءِ قلمروءَ پناہ گریت ۔ ہم دنیاءِ اد نائیں حکومتاں بدونِ سند وپروانہ راھداری چہ وتی قلمروءَ درکپگءَ نیلنت تو اللہ پاک چہ سندءَ بغیر پرچا درکپگءَ بلیت ۔ ف۲ یعنی اِے داب ءَ ہرچ خبرءَ پچ کنان سرپد کنگ وتمام جہلگ وبزرگ ءِ پدا آگاہ کنگ آئی چنکر مزنیں نعمتے آیا اِے نعمت ءِ قدرءَ شما نہ کن اِت ۔ واللہ ءِ اِے دابیں عظیم الشانیں قدرت ءَ دروغ بندکن اِت ۔ ف۳ یعنی ہر وقتیکہ گناہ گارانی سرا آس ءِ یکدریں شعلہ وودت آواریں اِشکریل کنگ بنت ۔ کسے آبان ءَ دفع کنگ نتونیت ونہ آلے سزا ءِ بیرءَ گیت کننت ۔ ف۴ مجرماں سزا دیگ ہم وفادارانی حق ءَ انعامے ۔ وا لے سزا ءِ بیان کنگ تانکہ مردم اِشکنان ءَ چہ آجرم ءَ وتا دور بدارنت ۔ اِے وت مستقل انعامے ۔ حضرت شاہصاحب نبشتہ کننت ماں ہر یک آیتے ءَ وتی نعمت بیان فرمائیت کتام چیزے نوں نعمت انت وکتام چیزے ءِ خبر دیگ نعمت ایت کہ چرائی ءَ مردم وتارا دور بدارنت ۔ ف۵ یعنی ماں قیامت ءِ روچ ءَ آسمان ترکیت ورنگءَ سُہر چو تیل ءِ بُن چلوک ءَ بیت ۔ ف۶ یعنی کتام انسان یا چہ جنّ ءَ آئی گناہانی بابت ءَ جُست وپُرس نہ بیت تانکہ آئی گناہ معلوم بہ بنت ۔ چیاکہ خداءَ چہ پیش ءَ ہر چیز معلوم اِنت البت بطورِ الزام وھکل دستور ءِ روءَ سوال کنت کماقال : فَوَرَبِّكَ لَنَسْئَلَنَّهُمْ اَجْمَعِيْنَ (حجر رکوع ٦) یا مطلب چوش بہ بیت کہ چہ تہراں پادآیگ ءِ وھدءَ سوال نہ بیت ۔ رندءَ بوگ اشی ءِ منافی نہ اِنت ۔ ف۷ یعنی چہ چہریانی سیاہی وچہ چمّانی نیلگونی ءَ مجرم وتاوت جاہ یارگ بنت ھنچوشکہ مومناں چہ وتی سجدہ ووضوءِ آثار وانوارءَ جاہ یارگ بنت ۔ ف۸ یعنی کسے ءِ مود وکسے ءِ لنگ ءَ گران ءَ بہ جہنم ءَ نیمگءَ گرتینگ وبرگ بنت یا ہر یک مجرمے ءِ ھڈّاں گوں پھنات ءِ ھڈّاں پہ وشان ءَ پیشانی ءَ گوں پاداں آوار کننت وگوں زنجیر وغیرہ بندان ءَ ماں دوزخ ءَ چگل دینت ۔ ف۹ یعنی ھماساعت ءَ گوشگ بیت کہ اِے ھما دوزخ انت کہ آئی ماں دنیاءَ شما انکار کتگت ۔ ف۱۰ یعنی کدی آس ءِ وکدی لہڑ داتگیں آپ ءِ عذاب بیت اَعَاذَنَا اللّٰهُ منهما ومن سائر انواع العذاب ۔ ف۱۱ یعنی ہر کس ماں دنیاءَ چہ خداءَ ترسان بوت کہ یک روچے بہ وتی ربّ ءِ دیما اوشتگی انت وذرّہ ذرّہ ءِ حساب داد بیت وچہ ھمے ترس ءِ وجہ ءَ چہ اللہ ءِ نافرمانی ءَ وتارا رکھینت وگوں سرجمی ءَ بہ تقوٰی ءِ راھانی سرا گام جنان بوت پرائی ءَ اودا دو عالی شانیں باغ انت کہ آیانی توصیف دیما بیان کنگ بوتگنت ۔ ف۱۲ یعنی جدا جدا قسم ءِ نیمگ بنت ودرختانی شاخاں زیات چہ میوہ ءَ پُر وساھگدار بنت ۔ ف۱۳ یعنی اِشانی رُنگ ھچبر بندنہ بیت ونہ اِشاں گاھے خشک بنت ۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

فَاكِهَةٍ زَوْجٰنِ ﴿۵۲﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۵۳﴾ مُتَّكِـِٕيْنَ عَلٰى فُرُشٍ

نیبگ قسماقسمیں بنت ۔ گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ دروغ کن اِت شما ہر دوئیں۔ تکیہ دیاں ءَ نشتگنت بہ چیر گیجانی ہرا

بَطَآىِٕنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍ ؕ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿۵۴﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا

کہ آیانی استر مخمل انت وا ومیوہ دوئیں باغانی چنک نزدیک بنت وا گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ

تُكَذِّبٰنِ ﴿۵۵﴾ فِيْهِنَّ قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ ۙ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ

دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ ماں آیاں حور انت نگاہاں جہل کنوکیں، دست نہ جتگ آیاں ءَ کتام یک انسانے ءِ پیسرا

وَلَا جَآنٌّ ﴿۵۶﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۵۷﴾ كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوْتُ وَ

وانہ کتام جنے ءَ وا گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ گوشے آ حوراں مثل لال و

الْمَرْجَانُ ﴿۵۸﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۵۹﴾ هَلْ جَزَآءُ الْاِحْسَانِ

مرجان انت وا گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ نہ انت بدلہ نیکی ءِ

اِلَّا الْاِحْسَانُ ﴿۶۰﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۶۱﴾ وَمِنْ دُوْنِهِمَا

مگر نیکی وا گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ و ابید چہ اے دوئیناں

جَنَّتٰنِ ﴿۶۲﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۶۳﴾ مُدْهَآمَّتٰنِ ﴿۶۴﴾ فَبِاَيِّ

دگہ باغ انت وا گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ آ ہر دوئیں سک باز سبز انت وا گڈا چے

اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۶۵﴾ فِيْهِمَا عَيْنٰنِ نَضَّاخَتٰنِ ﴿۶۶﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ

نعمتاں وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ ماں آیاں ہست دو چمگ جوش در وکیں۔ گڈا چے نعمتاں

رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۶۷﴾ فِيْهِمَا فَاكِهَةٌ وَّنَخْلٌ وَّرُمَّانٌ ﴿۶۸﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ

وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ ماں آ دوئیناں نیدبگ انت و مچنت و انار انت وا گڈا چے نعمتاں

رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۶۹﴾ فِيْهِنَّ خَيْرٰتٌ حِسَانٌ ﴿۷۰﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا

وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ ماں آ باغاں جنین انت شر رنگیں وا گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ

تُكَذِّبٰنِ ﴿۷۱﴾ حُوْرٌ مَّقْصُوْرٰتٌ فِى الْخِيَامِ ﴿۷۲﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۷۳﴾

دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں۔ حور انت کہ وت جلوک بنت ماں خیمہاں وا گڈا چے نعمتاں وتی رب ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں

وا وہدے اشانی استر بزیں ریشم ءِ بیت تو سر ءُ بے گُد ءِ بار وءَ وت قیاس بکن کہ چینکا علائیں قسم ءِ بیت ۔
وا کہ آیانی ءِ سندگ و چنگ ءَ تکلیف نہ بیت۔ اوشتکانی نندکانی، ...... ہر حالت ءَ بے دل سیاہی ءَ وارتش کنیت ۔ وا یعنی آیانی عصمت ءَ کس ءَ دست نہ جتگ و نہ آیاں ابید چہ وتی زوج ءَ دگہ نیمگے دیم کُت و چارِت۔ وا یعنی ہے دابیں شر رنگ و مزن قیمتی۔ وا یعنی نیکیں بندگی ءِ بدلہ نیکیں ثواب ءَ ابید دگہ چے بوت کنت۔ اے جنتیاں ماں دنیا ءَ اللہ ءِ سک زیات عبادت کُتگت چوش بگوش کہ اشاں آ ترا گوں وتی چماں دیستگت۔ اللہ تعالیٰ ءَ ہم آیاں مزن اعلائیں درجہ بدلہ دات فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ اُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ (سجدہ رکوع ۲) شاید ماں اشی ءَ دیدار ءِ دولت ءِ طرف ءَ اشارہ بہ بیت ۔ واللہ اعلم۔ وا شاید آ دو باغ پہ مقربان انت و اے دوئیں باغاں پہ اصحاب یمین ءَ انت ۔ واللہ اعلم
وا سبزیں رنگ وہدے زیات بزہ بیت تو سیاہ چک تر بیت۔ وا مگر اشان ءَ دنیا ءِ خرماگ و اناران ءِ سر قیاس کنگ مبیت آیانی کیفیت ءَ اللہ وت بہتر زانت ۔
وا یعنی جوانیں اخلاق ءِ خوبصورت و خوبیں کردار ءِ خدا بندہ۔
وا چہ ریشی ءَ معلوم بیت کہ جنیں ذات ءِ خوبی ماں وتی جند ءِ لوگ ءِ توک ءَ نندگ ءَ انت

ف۱ یعنی هماکس ءَ کہ بہ دنی وفادارانی سراے دابیں انعام واحسان فرمائینت وغور وفکر بکن اِت توماں نعمتاں اصلی خوبی چہ هماںئ ءِ پاکیں نام ءِ برکت ءَ اِنت وچہ هماںئ ءِ نام ءِ گرگ ءَ اِے نعمتاں دست کپنت۔ گڈا اوت بفہمت کہ ماں آکس ءِ نام ءَ اینکر برکت ہست انت گڈا ماں مسمّیٰ ءَ چینکر خیر وبرکت بیت۔ نسأل اللّٰہ الکریم الوھّاب ذا الجلال والاکرام اَن یجعلنا من اھل الجنّۃِ الاوّلین، آمین۔ تمت سورۃ الرّحمٰن والحمد للّٰہ والمنّۃ ۔ ف۲ یعنی وھدے قیامت بیت آساعت ءَ ظاہر بیت کہ اِے یک دروغیں گپّے نہ اَت نہ کسے آئرا ٹالیت کت کنت ونہ واترکت کنت" ولا یبعث اللّٰہ من یموت "وغیرہ ءِ دروغیں دعوٰی گل ھلاس بنت. کتام شخصے چہ دروغیں تسلّیاں آرچ ءِ بیمناکیں سکیاں سبک کنگ بلوٹیت تو آحوش ہم کت نہ کنت۔ ف۳ یعنی یک جماعتے ءَ جہلگ ءَ چگل دنت ودگہ یک جماعتے ءَ بالا دءَ سنئیت ۔مزن مزنیں متکبّراں کہ آیاں ماں دنیاءَ باز نامدار وسربلند زانگ بوتگنت بہ اسفل السافلین ءِ طرفءَ تیلانک دیان ءَ بہ دوزخ ءَ سرکنت وچنکروناراجہل وکمتر زانوکان ءَ کہ آیاں ماں دنیاءَ بزّگ وحقیر نظر آتکگنت، ایمان ونیکیں عملانی برکت ءَ بہ جنّت ءِ اعلائیں درجہ ءَ سوب مند کنت. ف۴ یعنی زمین ءِ سراترندیں زلزلہ ءَ کیت وکوہ ریزہ ریزہ بوان ءَ چو غبار دنزءَ بال کننت ۔ ف۵ یعنی چہ قیامت ءَ ظاہری ءَ پد کل مردمانی سہ قسم کنگ بنت۔ دوزخی، عام جنّتی و خاصیں مقربیں مردم کہ آیاں بہ جنّت ءِ مستریں درجہ ءَ سوب مند بنت۔ دیما ہر ستینانی مجملاً ذکر کننت۔ پدا آیانی احوال ءِ گیش وگیوار بیان بیت ۔ ف۶ یعنی ہماکساں کہ عرش عظیم ءِ راستی پہنات ءَ بنت ومیثاق ءِ گرگ ءِ وھد ءَ چہ آدم ءِ راستیں پہنات ءَ کشّگ بوتگنت وآیانی اعمالنامہ ہن بہ راستیں دست ءَ دیگ بیت وفرشتہ ہم آیان ءَ چہ راستیں طرف ءَ استقبال کننت۔ آرچ ءَ اشانی خوبی وئمن وبرکت ءِ اندازہ جنگ نہ بیت۔ ماں شب معراج ءِ ہمشانی نسبت ءَ واجہ نبی دیستگ اَت کہ حضرت آدم علیہ السلام وتی راستیں نیمگ ءَ نظر شانک دیان ءَ کندیت و چپّیں نیمگ ءَ چاران ءَ گریت۔ ف۷ اے مردماں چہ آدم ءِ چپّیں پھنات ءَ کشّگ بوتنت۔ عرش ءِ چپّی پہنات ءَ انسان جمع کنگ بنت۔ اشان ءِ اعمال نامہ چپّیں دست ءَ دیگ بیت وفرشتہ چہ چپّی کش ءَ اشانءَ قابو کننت۔ اِے بے بختانی نحوست وبزّگی ءِ اندازہ جنگ مشکل انت۔ ف۸ یعنی هماکساں ماں کمالات علمیہ وعملیہ وتقویٰ ءِ درجیاں جہان ءَ چہ اصحاب الیمین ءَ دیما ترہ شننت، آیاں حق تعالیٰ ءِ رحمتاں وماں قرب ووجاہت ءِ درجیاں ہم چہ گلّاں دیماترانت (وھم الانبیاء والرسل والصدّیقون والشھداء یکونون بین یدی ربھم عزّوجل کما قال ابن کثیر)

ف۹ حضرت شاہ صاحبؒ بنشتہ کنت چہ پیشیءَ مراد پیشی امتاں مراد اَنت وچہ گڈّی ءَ مراد اِے امت (محمدیہ) یا پیشی رندءَ آیوکیں ہمے امت ءِ (مراد بہ بنت) یعنی اعلائیں درجہ ءَ مردم پیشءَ بازگوستگنت، آخرءَ کم کنت ۔

(تنبیہ) اکثر مفسراں آیت ءِ تفسیر ءِ بداِے هردوئیں احتمالاں بیان کتگنت۔ حافظ ابن کثیرءَ دومی احتمال ترجیح داتگ و ماں روح المعانی ءَ چہ طبرانی وغیرہ ءَ یک حدیثے ابوبکرہ گوں سندِ حسن ءَ نقل کتگ کہ ماں آئی ءَ نبی کریم صلے اللّٰہ علیہ وسلم ءَ آیت ءِ بابت ءَ فرمائینت ھما جمیعًا من ھٰذہ الامّۃ ۔ واللّٰہ اعلم ۔ ابن کثیرءَ آیت ءِ یک سومی مطلبے بیان کتگ ۔مناں هما پسند اِنت ۔یعنی ماں ہر امت ءِ اولی طبقہءَ چہ نبی ءِ صحبت یا چہ عہدءِ قرب ءِ برکت ءَ اعلائیں درجہ ءِ مقرباں ہر قدر گوں کثرت ءَ بنت کہ ماں گڈّی طبقہ ءَ هماخبر باقی نہ مانت کما قال صلی اللّٰہ علیہ وسلم : خیر القرون قرنی ثمّ الذین یلونھم ثمّ الذین یلونھم ۔ ہاں اگں ابوبکرہ ءِ حدیث صحیح بہ بیت چوشکہ ماں روح المعانی ءَ ہست تو ظاہر اِنت هما مطلب متعیّن بیت ۔ ۱۲

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿۷۴﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۷۵﴾

دست نہ جتگ آیان ءَ پیسر انسانے ءَ ونہ یک جنّے ءَ ۔ گڈا چے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ دروغ بندکن اِت شما ہر دوئیں

مُتَّكِـِٕيْنَ عَلٰى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَّعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿۷۶﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿۷۷﴾

تکہ دیان ءَ نشتگنت سبزیں سرجہانی سرا ونپاداں ڈولداریں۔ گڈا چے چے نعمتاں وتی ربّ ءِ

تَبٰرَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلٰلِ وَالْاِكْرَامِ ﴿۷۸﴾

دروغبند کن اِت شما ہر دوئیں۔ مزن برکت داریں نئی ربّ ءِ نام کہ بزرگ ومزن شان اِنت ف۱

سُوْرَةُ الْوَاقِعَةِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ سِتٌّ وَّتِسْعُوْنَ اٰيَةً وَّثَلٰثُ رُكُوْعَاتٍ

سورہ واقعہ مکہ ءَ نازل بوت ۔ ماں اشی نود وشش آیات وسے رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ هماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿۱﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿۲﴾ خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ﴿۳﴾ اِذَا رُجَّتِ الْاَرْضُ رَجًّا ﴿۴﴾ وَّبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿۵﴾

وھدیکہ وجود ءَ کیت قیامت، نیست بہ وجود آیگ ءَ آئیءِ دروغ ف۲ پست کنوکنت بالاکنوکنت ف۳ وھدیکہ جنبینگ بیت زمین ترندیں جنبینگے، وریزہ ریزہ کنگ بنت کوہاں ریزہ ریزہ کنگے،

فَكَانَتْ هَبَآءً مُّنْۢبَثًّا ﴿۶﴾ وَّكُنْتُمْ اَزْوَاجًا ثَلٰثَةً ﴿۷﴾ فَاَصْحٰبُ الْمَيْمَنَةِ ۙ۬ مَآ اَصْحٰبُ الْمَيْمَنَةِ ﴿۸﴾ وَاَصْحٰبُ الْمَشْئَمَةِ ۙ۬ مَآ اَصْحٰبُ الْمَشْئَمَةِ ﴿۹﴾

پدا بنت دنزبال کنوکیں ف۴ و(آوھدءَ) شمے سے جماعت بنت ف۵ گڈا خداوند راستیں ءِ ۔ چہ پیماخوب انت خداوند راستیں ءِ ف۶ وخداوند چپّیں ءِ، چہ پیما بد اَنت خداوند چپّیں ءِ

وَالسّٰبِقُوْنَ السّٰبِقُوْنَ ﴿۱۰﴾ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُوْنَ ﴿۱۱﴾ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿۱۲﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۱۳﴾ وَقَلِيْلٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ ﴿۱۴﴾

ف۷ وپیش کپوکاں (ماں ایمان ءَ) پیش کپوکنت (ماں جنّت ءَ) آگوں اللہ ءَ خاصیں قربدار ولنت ماں باغان نعمتانی ف۸ جماعتے چہ پیشیگاں وکمّیں چہ گڈّیاں ف۹

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

عَلٰى سُرُرٍ مَّوْضُوْنَةٍ ﴿۱۵﴾ مُّتَّكِـِٕيْنَ عَلَيْهَا مُتَقٰبِلِيْنَ ﴿۱۶﴾ يَطُوْفُ عَلَيْهِمْ

نِشتگنت تختانی سرا کہ بہ طلاءِ سیاہ بستگنت ف۱ تکہ دیان ءَ آیانی سرا یکد گرے ءِ روبروءَ ف۲ رودآ کنت آیانی سرا

وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ﴿۱۷﴾ بِاَكْوَابٍ وَّاَبَارِيْقَ ۙ وَكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ ﴿۱۸﴾

بچکاں پہ مدامیگی ف۳ گوں کوزگاں و شیشگے گلاساں و کاسگاں چہ شراب ءِ رُنبوکیں ۔

لَّا يُصَدَّعُوْنَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُوْنَ ﴿۲۰﴾

نہ سرءِ درد دیگ بیت آیاں چہ اے شرابءَ و نہ بیہوش بنت ف۴ و نیبگ ہر چیا گچین بکننت

وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُوْنَ ﴿۲۱﴾ وَحُوْرٌ عِيْنٌ ﴿۲۲﴾ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ

دگوشت بالی مرغانی ہر چیکہ دل بکشّیت ف۵ و جنین گورگیں مزن چمّیں، مثل مرواردءَ کہ ماں غلاف ءَ

الْمَكْنُوْنِ ﴿۲۳﴾ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۲۴﴾ لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا لَغْوًا وَّ

نِندانت ف۶ اے بدل انت آیانی کتگیں عملانی ۔ نہ اشکننت اودا ناہودگیں و

لَا تَاْثِيْمًا ﴿۲۵﴾ اِلَّا قِيْلًا سَلٰمًا سَلٰمًا ﴿۲۶﴾ وَاَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ ۙ مَآ اَصْحٰبُ

نہ گناہے ءِ گپّ مگر یک قولے سلام سلام ف۷ و خدابنداں راستین ءِ، عجب خدابنداں انت

الْيَمِيْنِ ﴿۲۷﴾ فِيْ سِدْرٍ مَّخْضُوْدٍ ﴿۲۸﴾ وَّطَلْحٍ مَّنْضُوْدٍ ﴿۲۹﴾ وَّظِلٍّ مَّمْدُوْدٍ ﴿۳۰﴾

راستینءَ۔ نندوک بنت ماں کنرءِ درختاں کہ ماں آیاں کنٹگ نیست ف۸ و موزانت تل ماں تلیں وساھگ انت دراجیں ف۹

وَّمَآءٍ مَّسْكُوْبٍ ﴿۳۱﴾ وَّفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ ﴿۳۲﴾ لَّا مَقْطُوْعَةٍ وَّلَا مَمْنُوْعَةٍ ﴿۳۳﴾

وآپ تچوکیں و نیبگ بازیں کہ نہ ھلاس بنت و نہ مہن کنگ بنت ف۱۰

وَّفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ ﴿۳۴﴾ اِنَّآ اَنْشَاْنٰهُنَّ اِنْشَآءً ﴿۳۵﴾ فَجَعَلْنٰهُنَّ اَبْكَارًا ﴿۳۶﴾

وچیر گیج بُرزیں ف۱۱ ما پیدا کتنت حوران ءِ عجبیں ڈولے ءَ پدا کت ما آیان ءَ کاڈ

عُرُبًا اَتْرَابًا ﴿۳۷﴾ لِّاَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ﴿۳۸﴾ ع ثُلَّةٌ مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۳۹﴾ وَثُلَّةٌ

مہر دیوکیں ہم عمریں، پہ خدابنداں راستین ءِ ف۱۲ یک جماعتے چہ پیشیگاں و یک جماعتے

مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ ﴿۴۰﴾ وَاَصْحٰبُ الشِّمَالِ ۙ مَآ اَصْحٰبُ الشِّمَالِ ﴿۴۱﴾ فِيْ سَمُوْمٍ وَّ

چہ گڈّیاں ف۱۳ و خدابنداں چپّین ءِ، و چونیں خدابنداں چپّین ءِ، ماں گرمیں گواتءَ

ع ۱۴ ۳ ۱

ف۱ کہ آیاں گوں طلاءِ تارءَ کما تینگ بوتگنت ف۲ یعنی نندگ ءِ پیم ہے داب ءَ بہ بیت کہ یکے ءِ پُشت بہ دومی ءِ طرف ءَ نہ بیت ۔ ف۳ یعنی پہ خدمت ءِ بچک بنت کہ مدام بہ یکیں داب ءَ بنت ۔ ف۴ یعنی یکدریں صافیں شراب کہ آئی ءِ قدرتی چمگ جاری بنت چہ آئی ءِ نوشگ ءَ نہ سرد مبریت و نہ بک بک کنت چیا کہ ماں آئی ءَ نشہ ماں نہ بیت ۔ خالص لذّت و فرحت بیت ۔ ف۵ یعنی ہر وقتیکہ ہر میوہ ئے پسند بہ بیت، ہر قسم ءِ گوشت دل بکشّیت چہ محنت و جنجال ءَ ابید سر بیت ۔

ف۶ یعنی صاف چو مرواردءَ کہ آئی ءِ سرءَ خاک و دنز ءِ اثر نہ کپتگ ۔ ف۷ یعنی ناہودگیں و مفتیں گپ اودا نہ بیت و نہ کسے دروغ بندیت و نہ کسے کسے ءِ سرا تہمت جنت ۔ بس چہ ھر جانب ءَ سلام سلام ءِ آواز گوشاں کپنت ۔ یعنی یک دگرءَ و فرشتیاں جنّتیان ءَ سلام دینت و ربّ کریم ءِ سلام ہم اشان ءَ سر بیت کہ پہ اشاں سک مزن عزت و شرف ءِ صورتے بیت و سلام ءِ اے گیشی اِے طرف ءَ اشارہ اِنت کہ نوں اداسرلوان ءَ چہ ھمک داب ءِ مصیبت و آفتان محفوظ و سلامت ماں اِت ۔ نہ کنام داب ءِ رنج سر بوت کنت، نہ مرک و میرانی کیت و نہ فنا ۔ ف۸ آیاں چہ قسم قسم ءِ تامداریں ثمرہاں سر بار بنت ۔ ف۹ یعنی نہ روتاب بیت و نہ گرمی و سردی بیت، نہ تہاروکی بیت ۔ چہ صحب ءَ بعد و چہ طلوع شمس ءَ پیش ءِ ڈول ءَ درمیانی وہد بیت ۔ آنرا ھنچوش نزان چوشکہ معتدلیں سایگ انت و دراجی ءَ ہمنکر تالاں کہ رو کیں تیز رفتاریں اسپ داں صد سال ءَ یک شیگ ءَ بہ تچیت تو آئی ساھگ ھلاس مبیت ۔ ف۱۰ باز قسم ءِ میوہ نہ ساری ءَ کسے ءَ چہ آئی ءَ پروشتنگ نہ چو دنیاءِ موسمی میوھاں آنزہ ختم بہ بیت، نہ ماں آئی دزجنگ ءَ کنام قسم ءِ دارگ و جلنگ پیش بیت ۔ ف۱۱ یعنی شرز و چست ماں ظاھرءَ ہم و ماں درجہ ءَ ہم ۔ ف۱۲ یعنی حوراں و دنیاوی جنیں آدماں کہ آماں جنّت ءَ دست کپنت، اودا آیانی پیدائش و بالاد چہ خداءِ قدرت ءَ بہ ھمے داب ءَ بیت کہ مدام خوبصورت و جوان مانِنت کہ چرابانی گپّاں و دلربائیں اندازءِ سرا بے ساختہ دل ءَ محبت جاہ جینت و گلّاں ماں وت ءَ ہم عمر دارگ بنت و آیانی گوں و تی ازواج ءَ ھن عمرءِ تناسب برابر قائم دارگ بیت

ف۱۳ یعنی اصحاب یمین ماں پیشی مردماں ہم زیات بوتگنت و ماں رندی آیوکیں مردماں ہم آیاں باز زیات بنت ۔ ۱۲

حَمِيْمٍ ﴿٤٢﴾ وَّظِلٍّ مِّنْ يَّحْمُوْمٍ ﴿٤٣﴾ لَّا بَارِدٍ وَّلَا كَرِيْمٍ ﴿٤٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَبْلَ

دگریں آپ ءِ بنت و ساھگ ءَ بنت دوت ءِ، نہ سارت و نہ عزت ءِ وا بے شک آیاں چد و پیش

ذٰلِكَ مُتْرَفِيْنَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوْا يُصِرُّوْنَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيْمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوْا

آسودگ اتنت۔ وھدّ اش کتگت بہ سرا مزنیں گناہ ءِ (بزاں شرک ءِ) وا و

يَقُوْلُوْنَ ۙ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ﴿٤٧﴾ اَوَ

گوشتگتش آیا وھدے کہ ما بمریں و خاک ببئیں و ھڈّ پشت بکپیں آیا گڈا ما پدا چست کنگ بئیں، آیا

اٰبَآؤُنَا الْاَوَّلُوْنَ ﴿٤٨﴾ قُلْ اِنَّ الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوْعُوْنَ ۙ

مئے پتاں پیشی ہم وا تو بگوش کہ بیشکیں پیشیگاں و گُڈّیاں درست جمع بیوک انت

اِلٰى مِيْقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّآلُّوْنَ الْمُكَذِّبُوْنَ ﴿٥١﴾

یک روچے پہ مدّت ءَ معلومیں وا پدا بے شک شما اے دروغ بندوکیں گمراھاں

لَاٰكِلُوْنَ مِنْ شَجَرٍ مِّنْ زَقُّوْمٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِئُوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ ﴿٥٣﴾ فَشٰرِبُوْنَ

البت وراِت چہ زقّوم ءِ درخت ءَ۔ پدا پُر کنوک بئیت جراںی وتی لاپاں وا پدا نوش کنوک

عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيْمِ ﴿٥٤﴾ فَشٰرِبُوْنَ شُرْبَ الْهِيْمِ ﴿٥٥﴾ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّيْنِ ﴿٥٦﴾

بئیت آئی ءِ سرا جوشداتگیں آپ پدا نوش کنوک بئیت چو تنّگیں ھشتر ءَ وا قیامت ءِ روچ ءَ اے آیانی مہمانی بیت وا

نَحْنُ خَلَقْنٰكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُوْنَ ﴿٥٧﴾ اَفَرَءَيْتُمْ مَّا تُمْنُوْنَ ﴿٥٨﴾ ءَاَنْتُمْ

ما پیدا کت شمارا گڈا پرچا شما باور نہ کن اِت وا آیا گندِت شما چیزیکہ پٹّینت (منی ءَ) آیا شما

تَخْلُقُوْنَهٗٓ اَمْ نَحْنُ الْخٰلِقُوْنَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا

آئرا پیدا کن اِت یا کہ مائیں پیدا کنوک وا ما مقرر کتگ شمے میانجی ءَ مرگ ءَ وا و

نَحْنُ بِمَسْبُوْقِيْنَ ﴿٦٠﴾ عَلٰٓى اَنْ نُّبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِيْ مَا

ما عاجز نئیں پہ اِشی ءَ کہ بدل ءَ بیاریں قومے ءَ مثلِ شما و پیدا بکنیں شمارا انچیں صورتے ءَ

لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُوْلٰى فَلَوْلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿٦٢﴾

کہ شما نزاں اِت وا و بہ تحقیق زانت شما وتی اولی پیدائش ءَ گڈا پرچا پنت نہ گرِاِت وا

وا یعنی چہ دوزخ ءِ آس ءَ سیاھیں دوت چست بیت۔ ماں ھمائی ءِ ساھگ ءَ اشاں زندا رنگ بنت کہ چہ اشی ءَ کتام جسمانی یا روحانی آرام نہ رسیت، نہ سارتی سر بیت و نہ آ عزت دیوکیں ساھگے بیت ذلیل و واربوان ءَ ماں آئی گرمی ءَ کباب بنت۔ اِے آیانی دنیاوی وش حالی ءِ بستہ بوت کہ چہ غرور ناکی گوں اللہ و رسول ءَ ضدّ و کُتّت گُتتگش۔ وا آ مزنیں گناہ کفر و شرک انت و نبیانی تکذیب یا دروغیں سوگند وران ءَ چو گوشگ کہ چہ مرک ءَ پد ہچ زندگی نیست کما قال تعالیٰ: وَ اَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَّمُوْتُ (نحل رکوع ۵) وا چہ ما پیش بازیں سر اُرتنت یعنی اِے گپّ ماں کئی فہم ءَ آنک کنت۔ وا یعنی قیامت ءِ روچ (کہ آئی وقت اِیوک ءَ بہ اللہ ءِ علم ءَ انت) مقرر انت

وا یعنی وھدی چہ شُد ءَ لاچار بئیت تو اے درخت شمارا پہ ورگ ءَ رسیت و چہ ھمیشی ءِ لاپ پُر کنگ بیت۔

وا یعنی ماں گرمی ءِ وھد ءَ تنّگیں ھشتر کہ چہ زیادھیں تُنّ آپ ءَ یکدم کشّان ءَ وارت۔ ھمے حالت دوزخیانی بیت بلے وھدے آ گرمیں آپ دپ ءِ نزیک ءَ رسینگ بیت تو دپ ءَ پیلوشیت و وھدے ماں لاپ ءَ سر بیت نو روت چُنڈ چُنڈ بوان ءَ درکینت (العیاذ باللہ)

وا یعنی انصاف ءِ مقتضا ھمیش اَت کہ آیانی مہمانی ھمے داب ءَ کنگ بہ بیت۔ وا یعنی اِے گپّ ءَ پرچا قبول نہ کن اِت کہ ساری ءَ ہم ہمائی ءَ پیدا کت و پدا دوبارہ ھن ہما پیدا کنت۔ وا یعنی ماں مات ءِ رحم ءَ چہ نطفہ ءَ انسان کے ءَ جوڑ کنت۔ ادا تو شمے کتام کسے ءِ ظاہری تصرّف ہم جاری نہ بیت۔ گڈا چہ ما بغیر آ کتام کس انت کہ آپ ءِ قطرہ ءِ سرا اِے دابیں خوبصورتیں تصویر اڈّ بکنت و ماں آئی ءَ ساہ مان بجیت۔

وا یعنی زندہ دارگ و موت دیگ کل بہ مئے اختیار ءَ انت و ہرے وجود و عدم وجود ءِ ساد مئے دست ءَ بوت تو مرک ءَ پد چست کنگ چونکائی مشکل بیت۔

وا حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی شمارا ماں دگہ جہانے ءَ سر بکنت و شمے جاگہ ءَ اِدا دگہ خلقت آباد بکنت۔

وا یعنی اوّلی پیدائش ءَ یادگران ءَ دومی ءَ ہم سرپچ بورات۔

ولے یعنی سرظاہرءَ شماں زمینءَ تخم چگل دے اِت بلے ماں زمین آئیءِ پرورش کنگ پدا درءَ کشانءَ یک سرسبزیں کشار جوڑ کنگ کئی کار اِنت۔ اشی بابتءَ تو ظاہری وادنائیں عوئی ہم شماکت نہ کن اِت کہ اِے کشار ما تیار کتگ۔ ولے یعنی چہ کشارءِ پیدا کنگءَ پد آئیءِ حفاظت و باقی دار وک ہم ماں ہیں۔ ما بلوٹیں تو یک آفتے دیم بدہیں کہ چیرائیءَ ماں دمانےءَ تمام کِشار بربادو بیکار بیت، گڑا وتی سرءَ گران ءَ بگر یوات ووت ماں وتا بندان خبرانءَ دپ ماں دپ دیانءَ گوش اِت کہ واجہ ما مزن تاوان بار بوتیں بلکیں راستیں گپ ھمیش اِنت کہ مئے دستاں نوں ھورک بوتنت۔ ولے یعنی ھور ہم چہ منی حکمءَ کیت وماں زمینءِ خزانیاں آپءِ راہم ما وت جمع کنیں شمارا چے قدرسہت اَت کہ آپ اڈ بکتیں یا خوشامد وزبردستیءَ کنانءَ چہ جمبرءَ تچ بگپتیں۔ ولے یعنی اگر ما بواھیں تو شیرکنیں آپءَ بہ سوریں آپءَ بدل کنانءَ تہل بجنیں کہ آئرا شمانہ وارت کن اِت ونہ آشمے کشارءِ کارءَ کیبت۔ گڑا مئے احسانءَ قبولدار نہ بنیت کہ اِے ماوتیں کہ وشیں آپءِ چینکر خزانیءَ شمے دستءَ داتگ۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم آپ نوشانءَ چوش فرمائنتگت الحمد للّٰه الذی سقانا عذبا فراتا برحمته ولم یجعله ملحا اجاجا (ابن کثیر) ولے ماں عربءَ باز درخت ھنچیں ہست کہ چہ آیانی لگاشگءَ آس در کپیت چوشکہ ماں مئے ملکءَ بمبو اَنت، ساریءَ ماں سورۃ یٰس ۳ءَ اشیءِ بیان گوستگ یعنی ماں اِے درختاں آس کےءَ ایر کتگ، شما یا ما وت۔ ولے یعنی اِے آسءَ گندانءَ دوزخءِ آسءِ ترانءَ بکپ اِت کہ اِے ہم آئیءِ یک بہرے وادنائیں نمونہ اِیت وفکر جنوکانءَ اِے گپ ہم یاد کیت کہ ھما خدا چہ سبزیں درختءَ آس کشگءِ سرا قدرت داریت آ یقیناً مردگءَ زندہ کنگءِ سرا ہن قادر انت۔ ولے جنگلءِ نندوکاں ومسافرانءَ چہ آسءَ باز کار کپیت خصوصاً زمستانءِ موسمءَ وچونائیں تو درستانی کار چیرائیءَ بنت (تنبیہ) لھتیں روایتانی بناءَ عالماں مستحب قرار داتگ کہ ماں اِے آیتاں ہر یک جملہ استفہامیہءَ تلاوت کنگءَ پد بگوشیت بل انت یا رب العظیم۔ ولے ہما ذات کہ آئیءَ اِے دابیں جدا جدائیں کار آمدیں چیزانءِ پیدا کنت خالص چہ وتی فضل واحسانءَ مارا نفع رسگ ءِ موہ دات بایدانت کہ ما آذاتءِ شکر ومنتءَ بگریں وچہ منکرانی وت گرڑیں ناھودگیں گپاں مدلءَ مارا آئیءَ وآئیءِ مبارکیں نامءِ پاکیءَ بیان کنگ لوٹیت۔ اِے یک عجبیں گپے کہ مردم اِے ہمیں ظاہریں آیاتانی گندگءَ بعد ہم آئیءِ قدرت وو حدانیتءَ را لما حقہ نہ فہمنت۔ ولے اِے آیتءِ دومی معنا چوش انت کہ من سوگند وراں آیتانی ایر کنگءِ ماں پیغمبرانی دلاں (موضح) یا قرانءِ آیتانی ایر کپگءَ چہ آسمانءَ بہ زمینءِ سرا آہستہ آہستہ کم کمءَ۔ ولے حضرت شاہ صاحبءَ نبشتہ کنت "یعنی فرشتہ اِے کتابءَ دست جننت آ کتاب ہمے قرآن اِنت کہ نبیسگ بوتگ ماں فرشتیانی دستاں یا ماں لوح محفوظءَ لھتینءَ لایمسہ ءِ ضمیرءَ بہ قرآنءِ طرفءَ راجع کتگ یعنی قرآنءَ دست جت نہ کننت مگر پاک وصافیں مردم یعنی ھما کس کہ صاف دل وخوبیں اخلاق داروک انت۔ ھما کساں دان آئی علوم وحقیقتاں برچیں رسائی حاصل کت کننت۔ یا اِے قرآنءَ دست مجننت مگر پاکیں مردم یعنی چہ وضوءَ بغیر دست جنگ جائز نہ انت چوشکہ چہ حدیثاں ثابت اِنت۔ اِے موقعءَ لایمسہ ءِ نفی بہ نہیءَ بیت۔ ولا یعنی کتام جادو سحرے نہ اِنت ونہ کاھنانی مفتیں وناھودگیں گپے ونہ شاعرانہ ردبندی ایت بلکیں مزن مقدس ومعززیں کتابے کہ رب العالمینءَ پہ عالمءِ ھدایت وتربیتءَ دیم دات ہما خدا کہ آئی ماہ، روچ، وتمام استارانی مزن محکم ومضبوطیں نظام قائم کت۔ اِے استاراں یک پیمائیں قانونےءِ ماتحت چہ وتی روزانہ غروبءَ ھمائیءِ عظمت ووحدانیت وقاہرانہ تصرف واقتدارءِ عظیم الشان مظاہرہ کننت (کما احتج بہ ابراھیم علی قومہ) وگوں زبانِ حالءَ شہادت دینت کہ ھما اعلیٰ وبرترھستی وسلطۃ غیبیہءِ دستءَ مئے واگ انت۔ ھا ذات تہنا زمین، جمبر، آپ، آس، گوات، گل وکائناتءِ ذرہ ذرہءِ مالک وخالق بیت۔ آیا اِے دابیں روشن آسمانی نشانانءَ گندانءَ ھما مضمونانی صداقتءَ کتام شبہے پشت کپیت کہ آماں پیشی

أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾

آیا دیت شما چیزے کہ شما کِش اِت آیا شما رودین اِت آئرا یا کہ ما رودینوکیں ولے

لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ

اگر ما بلوٹیں البت کنیں آ کشارءَ ریزہ ریزہ گڑا بیئیت شما کہ دپ چپیں اِت، کہ بیشک ما تاوان بار بوتیں۔ بلکیں

نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ

ما بے نصیب بوتیں ولے آیا دیت شما ھا آپ کہ آئرا نوش جان کن اِت۔ آیا شما آئرا ایر گیتک

مِنَ ٱلْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا

چہ جمبرءَ یا کہ ما ایر گیجوکیں ولے اگر ما بلوٹیں تو بکنیں آئرا سور۔ گڑا پرچا

تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ

شکر نہ گرات ولے آیا دیت شما ھا آسءَ کہ آئرا روک کن اِت۔ آیا شما پیدا اکُت

شَجَرَتَهَآ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَٰعًا

آئیءِ درختءَ را یا کہ ما پیدا اکنوکیں ولے ما جوڑ کت آ درختءَ پنت ولے وکار مرزی

لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾

پہ مسافراں ولے گڑا بہ پاکی یاد بکن نامءَ وتی مزن شانیں ربءِ ولے پدا سوگند وراں من بہ کپگءَ استارانی ولے

وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُۥ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِى كِتَٰبٍ

وبیشک البت قسم ایت مزنیں اگر شما زان اِت۔ بیشک آ قرآنے شرفداریں۔ نبشتہ اِنت ماں کتابے

مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾

چیریں۔ دست نہ جننت آئرا مگر پاک کتگیناں ولے نازل کتگین اِنت چہ پروردگار عالمءَ ولا

أَفَبِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ

آیا بہ اِے خبرءَ شما چماں نزءَ کارات۔ و کن اِت وتی بھرءَ بہ اِے ڈولءَ کہ آئیا

تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾

دروغ بند کن اِت ولا۔ گڑا پرچا نہ وہدے کہ رسیت شخصےءِ روح بہ گٹءَ وشما آ وھدءَ وت گندان اِت۔

منزل ۷

رکوع ءَ بوتگنت وآ یایک عاقلے اِے عظیم الشان فلکی نظام ءِ سرا نظر ءَ شانک دیان ءَ اینکر فہمت نہ کنت کہ یکے دومی بے باطنی نظام شمسی ہم کہ آ قرآن کریم و آئی ءِ آیات یا چہ تمام آسمانی کتب وصُحف ءَ عبارت انت ہما عالم ءِ پروردگار ءِ قائم کتگین انت۔ آ ذاتے ءَ کہ چہ وتی کاملیں قدرت و رحمت ءَ اِے ظاہری نظام قائم فرمائینت آ ھما پاکیں خداوت انت کہ آئی ءِ روحانی استارانی ایر روگ ءَ بعد آفتاب قرآن روشن گت و وتی مخلوق ماں تہاروکی ءَ نہشت۔ داں روچ مروچی اِے آفتاب برابر شہم جنان اِنت، کئی مجال اِنت کہ اِشرا بدل بکنت یا غائب بکنت۔ آئی انوار و شہماں ماں دلاں منعکس بنت کہ آ مُشان ءَ پاک و صاف کنگ بنت۔ ولا آیا اِے یک ھنچیں دولتے کہ چہ آئی نفع گرگ ءِ توک ءَ شما سُستی و کاھلی بکن اِت وشما بس وتی بہر ہمنکر بزان اِت کہ آ ءَ را و آئی ءِ پیش دا شتگیں حقائق ءَ دروغ بگوش اِت چوشکہ ھور دیاران ءَ گندان ءَ چو گوش اِت کہ فلاں استار ماں فلاں برج بوتگ پیشکا چہ آئی ھور ءَ گورت۔ چوش بگوش کہ گوں خداءَ ہچ مطلبے نیست۔ ھے داب ءَ رحمت ءِ ھورانی قدر نہ کنگ کہ آماں قرآن ءِ صورت ءَ نازل بوتگ وچوش گوشگ کہ اللہ ءِ نازل کتگیں نہ انت مزن بدبختی و بے نصیبی ءِ۔ زانا یک خداءِ داتگیں نعمت ءِ شکر گزاری ھمیش اِنت کہ آ ءَ را دروغ کنگ بہ بیت۔ ۱۲

وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَّا تُبْصِرُوْنَ ۝٨٥ فَلَوْلَآ اِنْ كُنْتُمْ
وما زیات نزیک ایں بہ آئی ءَ نسبت ءَ شُمے لیکن شما نہ گندِاِت پدا اگر شما کسے ءِ

غَيْرَ مَدِيْنِيْنَ ۝٨٦ تَرْجِعُوْنَهَآ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝٨٧ فَاَمَّآ اِنْ كَانَ
زیردست نہ ئیت گڈا پرچا روح ءَ نہ ترّین اِت اگر شما راست گوشوک اِت ول پدا اگر بہ بیت

مِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ۝٨٨ فَرَوْحٌ وَّرَيْحَانٌ ۙ وَّجَنَّتُ نَعِيْمٍ ۝٨٩ وَاَمَّآ اِنْ
چہ نزیک کتگیناں تو راحت اِنت، روزی انت و باغ انت نعمتانی ونوں اگر آ

كَانَ مِنْ اَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ۝٩٠ فَسَلٰمٌ لَّكَ مِنْ اَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ۝٩١ وَاَمَّآ
ہست اِنت چہ راستیگاں گڈا سلامتی برسیت بہ تو چہ راستیگاں و۲ ونوں اگر

اِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِيْنَ الضَّآلِّيْنَ ۝٩٢ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيْمٍ ۝٩٣ وَّتَصْلِيَةُ
آ ہست اِنت چہ دروغ بندوکاں گمراھاں تو مہمانی اِنت چہ گرمیں آپ ءَ و سر بوگ

جَحِيْمٍ ۝٩٤ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِيْنِ ۝٩٥ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيْمِ ۝٩٦
ماں آس ءَ و۳ بیشک اِے خبر انت یقین ءِ لائق و۴ گڈا بہ پاکی یاد بکن نام ءَ وتی مزن شانیں پروردگار ءِ و۵

ع ۳ ۲۲ ۱۶

سُوْرَةُ الْحَدِيْدِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّاَرْبَعُ رُكُوْعَاتٍ
سورہ حدید مدینہ ءَ نازل بوت، ماں آئی بیست و نہ آیات و چار رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
شروع کناں گوں نام ءَ خداءِ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝١ لَهٗ مُلْكُ
اللہ ءِ پاکی ءَ بیان کنت ہر چیکہ ہست ماں آسماناں و زمین ءَ و۱ وہما انت زبردست حکمتانی واھوک۔ ہمائی انت راج

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝٢ هُوَ
آسمانانی و زمین ءِ۔ زندگ کنت و موت دنت و آ بہ ہر چیز ءِ سرا قادر اِنت و۳ ہما انت

الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝٣ هُوَ
چہ درستاں اول و چہ درستاں گڈّ و۸ ودر ءَ و تہا۔ و آ ہر چیز ءِ زانوک اِنت و۹ آ

ھے صفحہ ءِ فوائد : و۱ یعنی گوں ھنچیں بے خوفی و بے فکری ءَ اللہ ءِ گپّاں دروغ گوش اِت، گوشے شما دگہ کسے ءِ حکم و اختیار ءَ نئیت۔ یا کدی شمارا مرگ و خداءِ گور ءَ روگی نہ اِنت۔ شر! ھر وقتے کہ شُمے کتام عزیز و محبوبے ءِ ساہ درکپگی بہ بیت بہ پسّی و موت ءِ سکّیاں مانوشان کُتگ و شما آئی ءِ گور ءَ نندان ءَ آئی ءِ بے وسّی و بزّگی ءِ تماشہ ءَ گندِاِت و دومی طرف ءَ خدا یا آئی ءِ فرشتہ چہ ترا زیات آئی نزیکے انت کہ تو آیان ءَ دیست کت نہ کنئے اگں تو دگہ کسے ءِ قابو ءَ نئے تو آ ساعت ءَ پرچا وتی عزیزءِ ساہ ءَ بہ وتی طرف ءَ تاب نہ دئیت و چیاگوں ناوشیں دل ءَ آ ءَ را جدا بوگ ءَ کِل اِت دنیا ءِ طرف ءَ واپس یاران ءَ پرچا آ ءَ را چہ آیوکیں سزاءَ رستگار نہ کن اِت، اگں شماں وتی دعوی ءَ راست اِت تو چو بکن اِت و پیش بدار اِت۔
و۲ یعنی شما پہ یک دمانے ءَ جَلِت کت نہ کن اِت۔ آ ءَ را بہ وتی ھنکین ءَ سر بوگ ضروری اِنت۔ اگں آ مردگ چہ مقربان اِنت تو اعلائیں درجہ ءِ روحانی و جسمانی راحت و عیش ءِ ازباباں سر بیت و چہ "اصحاب یمین" ءَ بوت تو ہم خطرہ و ترس نہ اِنت۔ حضرت شاہ صاحب رح نبشتہ کنت "یعنی چہ آئی ءِ طرف ءَ وتی خاطر ءَ جمع بکن" یا مطلب چوش اِنت کہ چہ اصحاب یمین ءِ طرف ءَ آ ءَ را اسلام سر بیت یا آ ءَ را گوشگ بیت کہ پہ تو دیم تر ءَ بس سلامتی سلامتی اِنت و تو ماں اصحاب یمین ءَ شاملے۔ ماں ھتیں حدیثاں ہست کہ چہ موت ءَ پیش ہر وکیں مردمان ءَ اِے بشارت دیگ بیت و ہمے داب ءَ مجرمان ءَ آیانی بدحالی ءِ خبر دیگ بیت۔ و۳ یعنی آئی ءِ انجام اِے داب ءَ بیت و چہ مرگ ءَ بیش آئی ءِ حال آ ءَ را سر کنگ بیت و۴ یعنی چہ شُمے تکذیب ءَ ہچ بوت نہ کنت۔ ہر چیکہ ماں اِے جاور ءَ مومناں و مجرمانی احوال دیگ بوتگ بالکل یقینی انت ہمے پیما بوگی اِنت۔ مفت ناحق ءَ شبہ پیدا کنان وتی نفس ءَ فریب مدے اِت بلکیں پہ آیوکیں وقت ءَ تیاری ءَ گلائیش بہ بئے اِت۔ و۵ یعنی ماں تسبیح و تحمید ءَ مشغول بہ بے اِت کہ ھمیشی اود ءِ مزن تیاری انت۔ ماں اِے نیکیں شغل ءَ گلائیش بوائے چہ مکذبانی دل آزاریں ناہودگیاں ھن یکسوئی حاصل بیت و آیانی باطلیں خیالات ءِ رَدھن بیت۔ اِے سورت ءِ آخر ءَ دل لوبیٹ کہ ھما حدیث نقل کنگ بہ بیت کہ آئی ءِ سرا امام بخاری ءَ وتی کتاب ختم فرمائینتگ عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَتَانِ خَفِيْفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيْلَتَانِ فِي الْمِيْزَانِ حَبِيْبَتَانِ اِلَى الرَّحْمٰنِ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ ۔ تمت سورة الواقعة ولله الحمد والمنة
ول یعنی گوں زبانِ حال ءَ یا قال ءَ یا گوں ھر دوئیناں۔ و۷ یعنی ماں آسمان و زمین ہر جاگہ ءَ ھمائی حکم و اختیار جاری انت۔ و۸ وھدے ہچ نیست اَت آ وت موجودات و وھدے

ہیچ مہ مانیت آموجود مانیت ۔ ف۹ ہمک چیزءِ وجود ظہور چہ ھمائیءِ وجودءَ قائم انت ۔ لہذا آئیءِ وجود اگر ظاھر و باطنءُ مبیت تو گڈا دگہ کئے بیت ۔ چہ عرشءِ بگر داں فرش وچہ ذرہءَ بگر داں آفتابءَ ہمک چیزءِ ہستی آئیءِ ہستیءِ روشنیں دیلیے ۔ لیکن گوں اشیءَ ہورآئیءِ کنہ و داں صفاتءِ حقائق و ادراکءِ رسائی نیست ۔ کتام یک صفتےءِ احاطہءَ ہم کسے کنگ نہ توئیت و نہ چہ وتی قیاس و فکرءَ آئیءِ چیزے کیفیتءُ بیان کت کنت ۔ بہ اِے حسابءَ گوشت کنیں کہ چیریشیءُ زیات باطن و پوشیدہ ہیچ کس نہ انت ۔ بہرحال آ تہا ھم و دراھم، ظاھرءَ ہم باطنءَ ہم، سرظاھرءَ ہم و چیر کائی ہم ہرقسمءِ احوالءِ زانوک انت ۔ ظاھر (بمعنی غالب) اِے دابءَ کہ چیرائیءَ برزءَ ھچ قوت نیست ۔ باطن بہ اِے دابءَ کہ چیرائیءَ آکشترءَ ہیچ موقع نیست کہ او دا چہ چاں اندیم بوانءَ دست بچیت فی الحدیث وَاَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَاَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ ۔

الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ۭ

ھماِنت کہ پیدائی کت آسماناں و زمینءَ ماں شش روچءَ پدا قائم بوت بہ تختءِ سرا ف۱

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاۗءِ وَمَا

آزانت ہرچیکہ داخل بیت ماں زمینءَ و ہرچیکہ درکیت چہ آئیءَ ف۲ و ہرچیکہ نازل بیت چہ آسمانءَ و ہرچیکہ

يَعْرُجُ فِيْهَا ۭ وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ۝۴

ماں آئی بالا روت ف۳ و آگوں شما انت ہر جاگھے کہ بہ بیت ۔ و اللہ ہرچیکہ شما کن اِت گندوک اِنت ف۴

لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ۝۵ يُوْلِجُ الَّيْلَ

پہ ھمائیءُ اِنت راج آسمانانی و زمینءِ ۔ و اللہءِ نیمگءَ واتر کنگ بنت کلیں کار ف۵ داخل کنت شپءَ

فِي النَّهَارِ وَيُوْلِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ ۭ وَهُوَ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝۶ اٰمِنُوْا

ماں روچءَ و داخل کنت روچءَ ماں شپءَ ۔ ف۶ و آزانوگر انت سینگءِ خبرانی ف۷ ایمان بیارِت

بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَاَنْفِقُوْا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُّسْتَخْلَفِيْنَ فِيْهِ ۭ فَالَّذِيْنَ

بہ اللہ و آئی رسولءَ و خرچ بکن اِت چہ ھما مالءَ کہ جوڑ کتگی شمارا ماں آئیءَ وتی نائب ف۸ ۔ نوں ھما کساں کہ

اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوْا لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيْرٌ ۝۷ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ ۚ وَ

ایمانش آورت چہ شما و مال اِش خرچ کت، پہ آیاں مزن ثواب ہست ف۹ و چون انت شمارا کہ ایمان نیارات بہ اللہءَ و

الرَّسُوْلُ يَدْعُوْكُمْ لِتُؤْمِنُوْا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ اَخَذَ مِيْثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ

رسول دعوت دنت شمارا تاکہ شما ایمان بیار اِت بہ وتی ربءَ و تحقیق گپتگی چہ شما قول پکائیں اگر شما

مُّؤْمِنِيْنَ ۝۸ هُوَ الَّذِيْ يُنَزِّلُ عَلٰى عَبْدِهٖٓ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ لِّيُخْرِجَكُمْ مِّنَ

باور دار اِت ف۱۰ آھا اِنت کہ ایر کیجیت وتی بندہءِ سرءَ آیتاں صافیں تاکہ دربکنت شمارا چہ

الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ بِكُمْ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ۝۹ وَمَا لَكُمْ اَلَّا تُنْفِقُوْا

تہاریءَ بہ نیمگءِ روشنائیءِ و بیشک خدا شمئے سرا البت نرمی کنوک انت مہربان ف۱۱ و چون انت شمارا کہ خرچ نہ کن اِت

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ مِيْرَاثُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ لَا يَسْتَوِيْ مِنْكُمْ

ماں خداءِ راہءَ و پہ اللہءَ اِنت میراث آسمانانی و زمینءِ ف۱۲ برابر نہ انت چہ شما

منزل ۷

ھے صفحہءِ فوائد : ف۱ اشیءِ بیان ماں سورۃ اعرافءَ چہ ھشتمی جزءِ ختمءِ چیزے پیسرءَ گوستگ ۔
ف۲ مثلاً ھور و باران ءِ آپ و تخم ماں زمینءِ توکءَ روت و کشار و درخت وغیرہ چہ آئیءَ درکینت ۔ اشیءِ بیان ماں سورۃ سباءَ گوستگ ۔ ف۳ چہ آسمانءِ طرفءَ ایر کینت فرشتہ، احکام قضا و قدرءِ فیصلہ، دھور و باران وغیرہ ۔ و سر کپینت بندیانی اعمال و ملائکۃ اللہ ۔ ف۴ یعنی ہچبر چہ شما غائب اِنت بلکیں ھر جاھے شما بیئے و ماں ھر حالےءَ بیئے آ خوب زانت و تمام ظاھریں و چیریں عملاں گندیت ۔ ف۵ یعنی چہ آئیءِ حکومتءُ درکپانءَ دگہ ھچ جاہءَ شما شت نہ کن اِت، ماں تمام آسمان و زمینءَ ھمائیءِ بادشاھی اِنت و آخرکار تمام کارانی فیصلہ چہ ھمائیءِ دربارءَ بنت ۔ ف۶ یعنی کدی روچءَ کم کنانءُ شپءَ دراج کنت و کدی آئیءِ برعکس شپءُ کم کنانءَ روچءَ دراج و مزن کنت ۔ ف۷ یعنی ماں دلاں ہر نیت و ارادہے پیدا ببنت یا خطرات و وسوسہاں بیاینت آیاں ہم چہ آ ذاتءِ علمءَ در نہ انت ۔ ف۸ یعنی ہرچ مالے کہ ماں شمئے دستءَ انت آئیءِ مالک اللہ انت شما ایوکءَ امین و خزانچی اِت ۔ لہٰذا جاھے کہ آ مالک شون بدنت یا او دا بہ ھمائیءِ نائبءِ حیثیتءَ مالءَ خرچ بکن اِت و اِے ہم لحاظءَ بدار اِت کہ ساریءَ اِے مال ماں دگرانی دستءَ اَت آیانی جانشیں شما جوڑ بوتے ۔ ظاھر انت کہ شمئے جانشین دگہ کسے جوڑ کنگ بیت ۔ پدا ودھے معلوم انت کہ اِے چیزاں نہ پیشی مردمانی گورءَ سلامت پشتکپتنت ۔ و نہ تئی گورءَ پشت کپنت توگوں اِے دابیں زوال بیوکیں و فنا بیوکیں چیزاں اینکر دلءَ بند کنگ مناسب نہ انت کہ ضروری و مناسبیں موقعہاں ہم انسان مالءِ خرچ کنگءَ دستءَ بدزیت ۔ ف۹ لہذا ضروری انت ہما مردماں کہ ماں آیاں اِے صفت و خصلت موجود نہ انت ۔ اِے صفتءَ ماں وتی جانءَ پیدا بکننت و ماں ھرکس اِے صفت موجود انت آیاں لازم انت کہ اشی سرا دا تار امحکم بدارنت و ایمانءِ مقتضیءِ سرا عمل بکننت ۔ ف۱۰ یعنی اللہ پاکءِ سرا ایمان یارگ یا یقین و معرفتءِ کشکانی سرا دگءَ چے کتام چیز مانع بوت کنت و ماں اِے معاملہءَ سستی و کاھلی پرچا بیت وھدیکہ خداءِ رسول شمارا بہ کتام درآمدءَ تا ہودگیں چیزءِ طرفءَ نہ بلکیں شمئے حقیقی پروردگارءِ طرفءَ دعوت دیگا اَنت کہ آئیءِ اعتقاد ماں شمئے اصل فطرتءَ پیدا کنگ بوتگ و پدا آئیءِ ربوبیتءِ اقرار شما ماں دنیاءَ آیگءَ چہ پیش ہم کتگ ۔ چنانچہ داں مروچیءَ آ اقرارءِ چیزے نہ چیزے اثر ماں بنی آدمءِ قلوبءَ دست کپیت ۔ پدا دلائل و براھین و چہ پیغمبرانی دیم دیگءِ ذریعہءَ ہما ازلی عہد و پیمانءِ یاد دیانینگ و تجدید ہم کنگ بوتگ ۔ و پیشی نبیان، چہ وتی وتی امتاں اِے عہد و اقرار ہم گپت کہ آیاں خاتم الانبیا صلی اللہ علیہ وسلمءِ رندگیریءَ کننت و چہ شما بازکس ہم ھما انت کہ شما وت نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ مبارکیں دستءِ سرا اطاعت و فرمانبرداری و انفاق فی سبیل اللہ وغیرہ ایمانی امورانی سرا کار بند بوگءِ پکائیں قول و عہد کرتگ ۔ پس آ مبادیءَ چہ پد کجا گنجائش ہست کہ ھرکس منّگءِ ارادہ بداریت و آمہ منّیت و ھرکسءَ منّتگ آ چیرائیءَ انحراف بکنت ۔ ف۱۱ یعنی قرآن نازل کت و صداقتءِ نشان شون دات تاکہ آیانی ذریعہءَ شمارا چہ کفر و جہالتءِ تہاروکیاں درکپانءَ ماں ایمان و عملءِ روشنائیءَ بیاریت ۔ اِے اللہ پاکءِ مزن شفقت و مہربانی اِنت ۔ اگں سختی بجتیں تو ماں ھما تہاروکیاں یل دیانءَ شمارا ھلاک بکتیں، یا چہ ایمان یارگءَ بعد ہم گوستگیں

خطایانءَ معاف کنت۔ ۱۲ یعنی مالءِ خداوند فنا بیت تو اللہءِ ملکیت پشت کپیت۔ وچونائی ھم مدام ھمائیءِ مال ات پداچہ ھمائیءِ مالءَ بہ ھمائیءِ حکمءِ مطابقءَ خرچ کنگ بہ چاشارا اگراں معلوم بیت چہ وتی وشی واختیارءَ ندے ات تو بے اختیار مال ھمائیءِ گورءَ سربیت۔ بندگیءِ تقاضا ھمیش انت کہ مالءَ گوں دلءِ حُبّءَ پیش بجنت ماں آئیءِ راہءَ خرچ کناں چہ فقر وافلاسءَ مترسیت۔ چیا کہ زمین و آسمانءِ خزانہانی مالک اللہ وت انت۔ زانا آئیءِ راہءَ گوں دلءِ حُبّءَ خرچ کنوک شُدیگ بیت وَلَا تَخْشَ مِنْ ذِی الْعَرْشِ اِقْلَالًا۔ ۱۲

مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقٰتَلَ ؕ اُولٰٓئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ

ھماکس کہ خرچ کت چہ مکہءِ فتحءَ پیش وا وکُت جنگ آیاں مستر انت بہ درجہءَ چہ

الَّذِيْنَ اَنْفَقُوْا مِنْۢ بَعْدُ وَقٰتَلُوْا ؕ وَكُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ؕ وَاللّٰهُ بِمَا

ھماکساں کہ خرچ اش کت رندءَ وکتش جنگ۔ وکلاں وعدہ کنت اللہءَ شرّیءِ ۲ واللہ

تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝۱۰ مَنْ ذَا الَّذِيْ يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضٰعِفَهٗ

خبردار یت ہر چیا کہ شما کن ات ۳ کے انت آکس کہ خداءَ وام بدنت وام دیگ خوبیں گڈا دو سرا کنت

لَهٗ وَلَهٗٓ اَجْرٌ كَرِيْمٌ ۝۱۱ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ يَسْعٰى

پہ آئی وپہ آئی انت مزد شرفداریں ۴ (یادکن) روچیکہ گندے مردیں مسلماناں وجنیں مسلماناںءَ کہ جھان بیت

نُوْرُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ بُشْرٰىكُمُ الْيَوْمَ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ

آیانی نور آیانی دیما وآیانی راستءَ ۵ مژدہ انت پہ شما مرچی، باغ انت کہ رُبنت

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝۱۲ يَوْمَ

آیانی چیرءَ جو دام بنت ماں آئیءَ، ھمیش انت مستریں مرادانی رسگ ۶ روچیکہ

يَقُوْلُ الْمُنٰفِقُوْنَ وَالْمُنٰفِقٰتُ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوا انْظُرُوْنَا نَقْتَبِسْ

گوشنت دغابازیں مردیں وجنیں ایمانداراںءَ بہ شفقتءِ نظرءَ بچارت مارا تا کہ مار وشنی

مِنْ نُّوْرِكُمْ ۚ قِيْلَ ارْجِعُوْا وَرَآءَكُمْ فَالْتَمِسُوْا نُوْرًا ؕ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ

بگریں چہ شمے نورءَ، گوشگ بنت پداواتر بکن ات پُشتءَ گڈا شوہاز بکن ات روشنیءَ۔ پدا ایلک کنگ بیت میانجیءَ آیانی

بِسُوْرٍ لَّهٗ بَابٌ ؕ بَاطِنُهٗ فِيْهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهٗ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ۝۱۳

یک دیوالے کہ آئرا دروازگے بیت ءَآں دیوالءِ توکءَ رحمت انت دُرءَ آئیءِ دیمی نیمگءَ عذاب انت۔ ۷

يُنَادُوْنَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَّعَكُمْ ؕ قَالُوْا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَ

اے منافقاں تواربجنت آیانءَ آیا ماشمے ہمراہ نہ ئیں ۸ گوشنت بلے ولیکن شما وتا راماں بلاءَ چگل دات و

تَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَآءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ

وراہءَ چاران بوتنت وشک آورت شما وفریب دات شمارا واھگاں دانکہ سربوت حکم خداءِ و ردّ دات شمارا

ع ۱۰ / ۱۷

منزل ۷

ھمے صفحہءِ فوائد: ۱ لھتینءَ چہ فتحءَ مراد "صلح حدیبیہ" گپتگ وچہ لھتیں روایتاں ھمیشیءِ تائید بیت۔ ۲ یعنی چونائی تو اللہ پاکءِ راہءَ کتام وھدءَ ہم خرچ کنگ بہ بیت واللہءِ راہءَ جہاد کنگ بہ بیت۔ اِشاں شریکا رانت، خدا اشانی بہتریں بدلہ ماں دنیا وآخرتءَ دنت بلے ھما ہستی منداں کہ فتح مکہ یا چہ حدیبیہءَ پیش خرچ کُت وخداءِ راہءَ جہاد کت آیاں مزنیں درجہ خداوند بوتنت۔ رندا آیو کیں مسلمان آیانی درجہءَ گیت گُت نکننت چیا کہ آھا وھدا ات کہ حقءِ منّوکءِ بہ آئیءِ راہءَ جہاد کنوکانی شمار کم ات ودنیا چہ کافراں وباطل پرستاں دپا دپ ات۔ آ وھدءَ اسلامءَ جانی ومالی قربانیانی ضرورت زیات ات ومجاہدانءَ ظاھرءَ ارباب اموال وغنائم وغیرہءِ امیت بازکم ات۔ بہ چوشیں جاوراں ایمان یارگ وبہ خداءِ راہءَ جان و مالءَ قربان کنگ مزن جگرداروک وچہ کوہءَ زیات ثابت قدم انسانی کارے ات۔ فرضی اللہ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَرَزَقَنَا اللّٰهُ اِتِّبَاعَهُمْ وَحُبَّهُمْ۔ آمین ۳ یعنی اللہءَ کل معلوم انت کہ کئیءَ عمل کتام درجہ شیگنت و ماں آئیءَ اخلاصءِ عمل چینکرا انت۔ خداوتی ھمے علمءِ روءَ گوں ہر کسءَ معاملہ کنت۔ ۴ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت: "قرضءِ معنیٰ ایش انت کہ اے ساعتءَ بہ جہاد دیگی زر خرچ بکن ات پہ اشماوت زرومالءَ جمع کن ات (ومنا آخرتءَ مزنیں درجہاں حاصل کن ات ہمے مقصد ومراد انت دوسر کنگءِ واگن ماں مالک غلامءِ میانجیءَ سود ودبیاج نیست۔ ہر چیکہ دنت ہمے نگینت وہر چیکہ نہ دنت ہما ئیگنت"۔ ۵ چہ حشرءِ میدانءَ وھدے کہ بہ پل صراطءِ سرا رووک بنت تو آساعتءَ سک تہار بیت گڈا اے عتاءَ گوں اِشاں ایمان وعمل صالحءِ روشنی ہمراہ بیت دغالبًا اے امتءِ روشنی و چہ دگہ امتانی روشنیءَ زیات صاف وتیز بیت۔ چہ لھتیں روایتاں چپیں جانبءَ ھن روشنی بوگ معلوم بیت۔ شاید آئیءِ مطلب چوش بیت کہ روشنیءِ اثر چاریں طرفاں تالان بیت۔ واللہ اعلم ۶ چیا کہ جنت اللہءِ وشنودیءِ مقام انت، ہر کس کہ اودا سربوت آئرا کل مراد حاصل بنت ۷ یعنی مومنانی ومنافقانی میانجیءَ دیوارے اوشتارینگ بیت کہ ماں آئیءَ دروازگے ہم بیت۔ چہ ے دروازگءَ مومن جنتءِ جانبءَ رہادگ بوانءَ چہ منافقانی چماں اندیم بنت۔ دروازہءِ توکءَ داخل بوانءَ جنتءِ نقشہ دیما بیت وآنگو چہ دروازہءَ دَری نیمگءَ خداوندی عذابءِ نذارگ بیت۔ ۸ قصہ چوش انت کہ خالصیں کافر پل صراطءِ سرانہ رونت بلکیں ساریءَ ماں دوزخءَ چہ دروازگاں تیلانک دیگ بنت البت ہر کس بہ کتام نبیءِ امتءَ بنت، راستیں ایمان داروک بہ بنت یا سستیں ایمان اِش گون بہ بیت آیانءَ پل صراطءِ سرا روگءِ حکم بیت، بہ ھمے سرگیگءَ چہ پیسر مردمانءَ یک تندیں تہاروکیئے مانپوشیت، آساعتءَ گوں ایمانداراں روشنی بیت منافقاں ہم ہمے روشنیءِ پُشتءَ روگءَ دلمانگ بنت لیکن مومن زوت دیما پیش کپنت ہمیشکا اشانی روشنی چہ منافقاں دور بوان بیت۔ گڈا آ گوکار کننت کہ واجہاں کمیں بجل ات ماراماں تہاروکیءَ پُشتءَ یل دیانءَ پیش ہر کپ ات، کمیں انتظار بکن ات کہ ماھم گوں شما اوار بہ بیں، وچہ شمے روشنیءَ نفع بگریں۔ آخرماں دنیاءَ ماو شما یکیں جاگہءَ مقیم اتیں و مئے شمارہم سرظاھرءَ ماں مسلماناں ات نوں اے مصیبتءِ وھدءَ ماراماں تہاروکیءَ یل دیانءَ کجا نگوردگا ئت زانا ہمراھیءِ رھبند وہم ہنچوش انت، اِشانءَ پسہ دیگ بیت کہ پدا پشتءَ واتر کنانءَ وتی روشنیءَ شوھاز بکن ات۔ اگں دست کپیت تو چہ ہمودا وتی روشنیءَ گوں وت بیارات۔ چہ اے خبرءَ اشکنگءَ اِشاں پُشتءَ گرنت ہمیچک ءَ یدیک دیوارے ماں ھر دوئیں فریقءِ درمیانءَ اوشتارینگ بیت۔ یعنی مقصد ایشنت کہ روشنیءِ کمائی ماں دنیاءَ بیت آجاگہ پُشتءَ یل دیانءَ ادا آتکگ ات۔ یا چہ پُشتءَ ھماجاگہ مراد ببیت کہ اوداچہ پل صراطءِ سرگیگءَ پیش نور تقسیم کنگ بوتگت۔ ۱۲

ف۱ یعنی بیشک ماں دنیاءَ ظاھرءَ شماگوں مایکجاہ اَتے وگوں زبان ءَ اسلام ءِ دعویٰ کنگت لیکن اندرونی احوال چوش اَت کہ ماں لذّات و شہوتاں غرق بوان ءِ شما نفاق ءِ راہ پرِ وت
شات کت و وتی نفس ءَ فریب دیان ءَ ماں ھلاکت ءَ چنگل دات ۔ پداشما توبہ ہم نکت ، بلکیں راہ چار بوتے کہ بارین کدی اسلام و مسلمانانی سراکتام گردشے بکپیت و ہے داب ءَ ماں
دین ءِ بار وءَ ماں شک و شبہیانی چڈاں وتارا مین کُت ، شما ھمدارُ دوارت کہ دیم ترءَ اِے منافقانہ رھبندانی چیزے تاوان مئے چکّ ءَ نکپیت بلکیں ماں وتی خیالات و امیتاں جاگہ
دات کہ ماں چینت روچ ءَ اسلام و مسلمانانی اِے کل قصہ و تاوت سارت بیت ۔ آخرماوت غالب بئیں ۔ پُشت کپیت آخرت ءِ معاملہ ۔ اودا ہم مایک دلبے رستگار بئیں ۔ ماں ہمے
خیالاں مست اَتے کہ اللہ ءِ حکم سربوت و موت ءَ شمارا چلانپت و آمزیں مکار (شیطان) ءَ شمارا گمراہ کنان ءِ ھنچوش گار و گمسار کُت کہ نوں پرِ شمارستگاری ءِ ہچ راہ باقی نہ منتگ

بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ۝١٤ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَّلَا مِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۭ
چہ اللہ ءِ نام ءَ آدغابازءَ ف۱ نوں مروچی چہ شما قبول نہ بیت فدیہ دیگ و نہ چہ منکراں
مَاْوٰىكُمُ النَّارُ ۭ هِيَ مَوْلٰىكُمْ ۭ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝١٥ اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِيْنَ
شما دستانی لوگ دوزخ انت ہما دوزخ شمے رفیق انت و بدیں جاگہے ف۲ آیا وھد نہ رستگ پہ
اٰمَنُوْٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ۙ وَلَا يَكُوْنُوْا
مسلمانان ایکہ بلرزنت آیانی دل چہ خداءِ یادءَ و چیزیکہ نازل بوتگ برحقیں دین ف۳ و مبنت
كَالَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ
چو ھاکساں کہ دیگ بوتگ آیان ءَ کتاب چدو پیش گڈا دراج بوت آیانی سرا مدت گڈا سک ترنت
قُلُوْبُهُمْ ۭ وَكَثِيْرٌ مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ۝١٦ اِعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ
آیانی دل و بازینے چہ آیاں نافرمان انت ، ف۴ بزان اِت کہ خدا زندگ کنت زمین ءَ
بَعْدَ مَوْتِهَا ۭ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ۝١٧ اِنَّ الْمُصَّدِّقِيْنَ
رندچہ آئی مرگ ءَ بتحقیق بیان کُت ماپہ شما نشانیاں بلکیں شما سرپد بہ بئیت ف۵ بیشک خیرات کنوکیں مردیں
وَالْمُصَّدِّقٰتِ وَاَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضٰعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ
و خیرات کنوکیں جنیں و وام دیئت اللہ ءَ وام دیگ پہ خوبی ، دوسرا داکنت پہ آیاں و پہ آیان انت
اَجْرٌ كَرِيْمٌ ۝١٨ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖٓ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الصِّدِّيْقُوْنَ ڰ
مُزد شرفداریں ف۶ و ہاکساں کہ ایمان اِش آورت پہ اللہ و آئی ءِ رسول ءَ ھما یان انت راستیں ایمان دار
وَالشُّهَدَاۗءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۭ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُوْرُهُمْ ۭ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا
و شہیدان وتی ربّ ءِ نزیک ءَ ۔ پہ آیان اِنت آیانی مُزد و نور آیانی ف و ہاکساں کہ کافر بوتنت و دروغ بندِش کت
بِاٰيٰتِنَآ اُولٰۗىِٕكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ۝١٩ۧ اِعْلَمُوْٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ
مئے آیتان ءَ ھمیش اَنت دوزخ ءِ مردم ف۵ بزان اِت کہ ھمیش اِنت دنیاءِ زند لیب
وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ وَّتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ ۭ
و تماشا و سینگار و فخر بندگ وت ماں وتا و چہ یک دگرءَ زیات طلبی انت ماں مال ءَ و ماں چُکّاں

ع ۲ ۹ ۱۸

ف۲ یعنی اگن بندِ خبرءَ شما (منافق) و ہمے سرظاھریں کافراں چیزے معاوضہ دیان ءَ چہ سزاءَ رستگار بوگ لوٹ اِت تو آئی ءِ منظوری ءِ ھم ہچ صورتے نیست ۔ بس نوں شما کلّاں ماں ھمے لوگ ءَ جلگی اِنت ۔ ہے دوزخ ءِ آس شمے ھنکین اِنت ۔ ہمے شمے ھمبل اِنت ، اِے شوھازءَ مبیُت کہ دگرے شمے ھمبل بیت ۔ ف۳ یعنی آوھد سر بوتگ کہ مومنانی دل قرآن پاک و اللہ ءِ یاد و آئی ءِ برحقیں دین ءِ دیما بجُکنت و نرم بوان ءَ عاجزی بکننت ۔ ف۴ یعنی ایمان ھما چیزءَ گوشنت کہ چہ آئی ءِ برکت ءَ انسان ءِ دل نرم بیت ۔ نصیحت و خداءِ یاد ءِ اثرءَ زوت قبول بکنت ۔ شروعات ءَ اہل کتاب ءَ اِے گپّاں ماں پیغمبرانی صحبت ءَ دست کپتگنت ، مدتے ءَ غفلت ءَ مردمان ءَ مانپوشت کہ چرائی ءَ دل سک بوتنت آپیشی خبر پشت نہ کپت ۔ زیات ترمردماں مزن سرکشی و نافرمانی شروع کت ۔ نوں مسلمانانی دو رباری آنکگ کہ آیاں وتی پیغمبر ءِ صحبت ءَ بندان ءَ چہ نرم دلی کاملیں فرمانبرداری و خشوع لِذکر اللہ ءِ صفات ءَ وتارا سیاہ دار بکننت و پہ ھما برز و بالا تیں مقام ءَ سربنت کہ اودا دگہ امت سر بوتگنت ۔
ف۵ یعنی عربستان ءِ مردم جاھل و بدراہ اتنت چوشکہ مُرتگیں و ویرانیں زمین انت ۔ نوں اللہ ءَ آیاں چہ علم و ایمان و علم ءِ روح ءَ زندگی دات و ماں آیانی توک ءَ کل کمالات پیدا کتنت ۔ غرض چہ یک مردگے ءَ مُرتگیں انسانے ءَ رانا اُمیت بوگ نہ لوٹیت ۔ راست راست ءَ چہ گناہاں توبہ بکنت تو گڈا اللہ پاک ماں آئی ءِ قالب ءَ حیات ءِ روح مانگیجیت ۔
ف۶ یعنی ہرکس ماں اللہ ءِ راہ ءَ گوں راستیں نیت ءَ پہ آئی ءِ وشنودی ءِ خاطرءَ خرچ بکنت و چہ غیراللہ ءَ کتام بدلہ یا منّت واری ءِ طلبگار مبیت چوش بگوش کہ آیاں اللہ ءَ قرض دیینت ۔ نوں آدل جمع بہ بنت کہ آیانی داتگیں ضائع نہ بنت بلکیں چینت سرگیش کنان ءَ واپس دیگ بنت ۔
ف۷ مترجم محقق ءَ بظاھر الشُّهَدَاۗءُ ءِ عطف الصِّدِّيْقُوْنَ ءِ سرا کتگ ۔ یعنی ھرکس اللہ ءِ سرا و آئی کل رسولانی سراسرجمی ءَ ایمان یارت و (اِے یقین ءِ اثر ماں آیانی اعمال و احوال ءَ ظاھر بوگ لوٹیت) تو پکّائیں و راستیں ایماندار بالکل ھمیش انت ۔ و اللہ پاک ءِ گورءَ ہمے داجھاں بطور گواہ ایدگہ مخلوق ءِ احوال ءَ پیش دا ۔۔۔ بنت کما قال : وكذلك جَعَلْنٰكُمْ اُمَّةً وَّسَطًا لِّتَكُوْنُوْا شُهَدَاۗءَ وَيَكُوْنَ الرَّسُوْلُ عَلَيْكُمْ شَهِيْدًا (بقرہ ۔ ع ۱۷) ماں آخرت ءَ اِے راستیں ایمانداران ءَ وتی وتی درجہ ایمان ءِ حساب ءَ ثواب و روشنی عطا بیت
آیت ءِ تفسیر پہ دگہ بازیں داباں کنگ بوتگ گمر اختصار ءِ رعایت آبانی نقل کنگ ءِ اجازت نہ دنت ۔ ف۸ یعنی دوزخ دراصل پہ ھمشاں جوڑ کنگ بوتگ ۔ ۱۲

كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهٗ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرٰىهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُوْنُ
چو مثل ھورے کہ دوست بوت دہقاناں آئیءِ رُدوم پدا خشک بتریت پدا گندے تو آئیرا زرد چک پدا بیت

حُطَامًا ؕ وَفِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۙ وَّمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ ؕ
لگت مال کتگیں کاہ و ماں آخرت ءَ عذاب ہست سکّیں و ہن بخشش چہ خداءِ نیمگ ءَ و رضامندی

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ ﴿۲۰﴾ سَابِقُوْٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ
و نہ اِنت دنیاءِ زند مگر بُن مال فریبءِ وا۔ پیش بکپ اِت بخشش ءِ نیمگ ءَ

رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ ۙ اُعِدَّتْ لِلَّذِيْنَ
دتی ربّ ءِ و جنّت ءِ وا پہنات آئی ءِ چو پہنات ءَ اِنت آسمان و زمین ءِ وا تیار کنگ بوتگ پہ ہماکساں

اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ؕ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو
کہ ایمانش آورتگ باللہ و آئیءِ رسولانی سرا ہمیش انت خداءِ فضل، دنت آئیرا ہر کسءِ کہ لوٹیت۔ و خدا انت واجہ

الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿۲۱﴾ مَآ اَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا
مزنیں فضلءِ وا نہ رسیت ہچ مصیبتے ماں سرزمین ءَ و نہ

فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ اَنْ نَّبْرَاَهَا ؕ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى
ماں شمے جاناں مگر نوشتہ اِنت ماں کتابے ءَ پیش چہ ہنچی کہ ما آئیرا پیدا بکنیں وہ بے شک اِے

اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿۲۲﴾ ۚۖ لِّكَيْلَا تَاْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوْا بِمَآ اٰتٰىكُمْ ؕ
آسان اِنت بہ خدا وٰ تاکہ غم مکن اِت شما ہر چیکہ رفت چہ شمے دست ءَ۔ و نہ گل بکن اِت ہر چیکہ داتی شمارا

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرِ ﴿۲۳﴾ ۙ الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ وَيَاْمُرُوْنَ
و اللہ دوست نداریت ہر تکبر کنوک وت ستاءَ ہماکساں کہ وت بخیلی کننت و پرماینت

النَّاسَ بِالْبُخْلِ ؕ وَمَنْ يَّتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ﴿۲۴﴾ لَقَدْ اَرْسَلْنَا
مردماں پہ بخیلی ءَ وہ و ہر کس کہ دیم ءَ تاب دنت گڈا بیشک خدا ھما انت بے نیاز و تمامیں خوبیانی دارگ وہ بیشک مادیم

رُسُلَنَا بِالْبَيِّنٰتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتٰبَ وَالْمِيْزَانَ لِيَقُوْمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۚ
دات وتی پیغامبراں گوں نشانیاں ظاہریں و نازل کت گوں آیاں کتاب و شاہیم تاکہ عمل بکننت مردم بہ انصاف ءَ وا

وا انسان ءِ عمرءِ شروعات ءَ لیب و گوازی پکار انت، پدا تماشا، پدا زیب و زینت، و پدا کماشی قائم کنگ و نام دریارگ، پدا مرگ ءِ نزئیک ءَ رو چاں پہ مال و اولادءِ فکر کنگ کہ چہ من ءَ رندمنی لوگ و جاگہ قائم بہ بنت و اولاد آسودہ حال بہ بیت مگر اِے کل ٹش و پشں ءِ ازباب فانی و زوال بیوک اَنت۔ ہنچو شکہ کشارءِ سبزہ و بہار چینت روزہ بیت، پدا زرد بتریت و پدا مردم و جانور آئیرا لگتمال کنان ءَ ریزہ ریزہ کننت و آئیءِ تروتازگی و خوبصورتیءِ نام و نشان بے گواہ بیت۔ ہے احوال دنیاءِ زندھاتی و آئیءِ ساز و ازبابانی اِنت کہ آدر حقیقت ءَ یک دغاءِ بُنمال اِنت یا سرابے کہ چہ دور ءَ چو آپ ءَ تریت، انسان چہ اشی ءِ عارضی بہارءَ رَدوران ءَ وتی عاقبت ءَ برباد کنت۔ حالانکہ چہ موت ءَ بعد اِے چیزاں کار دات نکننت اود ءِ کارآمدیں چیز دگر انت یعنی ایمان و نیکیں عمل۔ ہر کس ءَ چہ دنیا ءَ اِے چیز کٹّت و گوں وتا بُرتنت ہنچوش بزاں کہ آپہ وتی مقصد و مراد ءَ سر بوت ماں آخرت ءَ پرائی مالک ءِ وشنودی و رضامندی اِنت و ھر کس ءِ دست چہ ایمان ءِ دولت ءَ ھورک بوت و کفر و عصیان ءِ بارءَ وتی بڈّ ءَ زوران ءَ اھت پرائی سکّیں عذاب اِنت و ہر کس ءَ ایمان ءِ باوجود ماں عملاں کوتاہی کُت پرائیءَ زوت یا بدیر مُشت مکونڈ وران ءَ رندءَ معافی اِنت آدنیاءِ خلاصہ بوت و لے آخرت ءِ انجام۔ وا یعنی چہ موت پیش ھما ازباباں پیدا بکن کہ چرائیءَ گونا ھی معاف بنت و بہشت دست بکپیت۔ ماں اِے کار ءَ سُستی و دیر کنگ مناسب نہ اِنت۔ وا یعنی آسمان و زمین ہر دو تیناں ءَ اگن اوار کنان ءَ یک جا کنگ بہ بیت تو ہما ئی برابرءَ جنّت ءِ عرض (پہنات) بیت دراجی چنکر بیت آئیرا خدا بزانت۔
وا یعنی ایمان و عمل بے شک انسان ءِ جنّت ءَ برگ ءِ ازباب انت بلے اِسے خبر الٰہی انت کہ آئی محض چہ اللہ ءِ فضل ءَ رسیت، آئیءِ فضل مبیت تو چہ سزاءَ رستگار بوگ مشکل انت جنّت ءِ رسگ ءِ ذکرءَ تو یل بکن۔ وہ ماں ملک ءَ ہرچ عام آفت و مصیبتے بئیت مثلاً قحط، زلزلہ وغیرہ و پدا ہر مصیبتے بہ تئی جند ءِ سرا بکپیت مثلاً مرض وغیرہ آ کل ماں اللہ ءِ علم ءَ چہ بُندرءَ فیصلہ بوتگیں اَنت و ماں لوح محفوظ ءَ نبشتہ اَنت، ہما حساب ءَ ماں دنیا ءَ آ چیز ظاہر بیت یک ذرّھے ہم کم یا گیش یا اِے دیم و آدیم بوت نہ کنت۔ وا یعنی اللہ ءَ ہر چیزءِ ذاتی علم ہست اِنت۔ چیزے چہ محنت ءَ حاصل نہ بوتگ پدا وتی محیطیں علم ءِ روءَ تمام واقعات و حوادث ءَ چہ آیانی بوگ ءَ پیش ماں کتاب (لوح محفوظ) ءَ نبیسگ پرائی ءَ چو نکا مشکل انت۔ وا یعنی بہ اِے حقیقت ءَ ہمیشکا ڈاہ دانت کہ شما بہ شرّی ءَ بفہمت کہ پر شما ہرچ خیرے مقدر نہ انت آ ہچبر دست نکپیت ہر چیکہ ماں اللہ پاک ءِ قدیمی علم ءَ قرارے بوتگ ھما داب ءَ بیگا بیت لہٰذا ہرچ فائدہ ءِ چیزے دست مکپیت پہ آئیءَ غمناک و پریشان بوگ ءِ حاجت نیست و اگن قسمت دوزواھی بکنت و چیزے بدست ءَ بکپیت پرائی ٹہل مکن بلکیں پہ مصیبت و ناکامی ءِ وھدءَ صبر و تسلیم و راحت و کامیابی ءِ وھدءَ شکر و خداءِ صفت و ثناءَ گلائیش بیئے اِت (تنبیہ) بیسرءَ ماں اِعْلَمُوْٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ الخ ءَ ستون داتگت کہ ماں دنیاءِ عیش و عشرت ءَ کپان ءَ انسان چہ آخرت ءِ غافل مبیت۔ ماں اِے آیت ءَ تنبیہ فرمائینت کہ ماں اِدا تکالیف و مصائب ءِ جنجال ءَ کپان ءَ بایدانت کہ انسان چہ اعتدال ءِ حدءَ سر مگوزیت۔ وہ زیات ترتکبر کنوکیں مالدارانی حالت اِے داب ءَ بیت کہ مزنی و بٹاک سک باز جننت مگر خرچ کنگ ءِ عادت ءَ چہ جیب ءَ زرّ در نہ کپیت، کتام نیکیں کار خیرءَ دیگ ءِ وتا توفیقش نہ بیت و چہ وتی قول و فعل ءَ ایدگراں ءَ ہم ہے درس دینت۔ موقع ءِ وھدءَ دیما کنزان ءَ خرچ کنگ متوکل و ہمت داروکانی کار انت کہ گوں زرّءَ دوستی نہ کننت و شر زاننت کہ سکی و نرمی کل چہ ھما مالک علی الاطلاق ءِ طرف ءَ انت۔ وا یعنی چہ شمے خرچ کنگ یا خرچ نہ کنگ ءَ آئیرا ہچ سبیت یا تاوانے نہ رسیت آوت بے غرض و بے پرواہ ذاتے۔ تمام خوبیاں علی وجہ الکمال (کاملیں صورت ءَ) ماں آئیءِ ذات ءَ جمع انت، چہ شمے کتام کارے ءَ آ خوبیاں گیش نہ بنت۔ نفع و نقصان شمے و تیگنت، خرچ کن اِت فائدہ ءَ وت زور اِت نہ کن اِت تاوان شمے و تیگنت۔ وا کتاب و شاہیم، شاید ہے وزن کنگ ءِ شاہیم ءَ گوشنت کہ چہ آئیءِ ذریعہ ءَ ھم حقوق ادا کنگ و ماں گر و دے ءَ انصاف بیت۔ یعنی کتاب اللہ ہمیشکا نازل کت کہ مردم ماں عقائد، اخلاق و اعمال ءَ تچک ءِ تچک انصاف ءِ راہ ءَ گام بجننت، افراط و تفریط (کمی و گیشی) ءِ راہ ءِ سرا گام مگیج انت و شاہیم ہمیشکا پیدا گُت کہ ماں بیع و شراء ءَ

وغیرہ ءِ معاملہاں انصافءِ بہر کتام طرفءَ چست یا جہل مبیت۔ وممکن اِنت کہ ترازو ءِ چہ مراد شریعت بہ بیت کہ آ تمام قلبیہ وقالبیہ عملانی شری وخرابیءَ بجوبی چکاسائ توریت و پیشداریت
ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی چہ وتی قدرت ءَ آھنی پیداکت و ماں مینءَ آئیءِ معدنی جاگہ دات۔ ف۲ یعنی چہ آھن ءَ جنگءِ ازباب (سلاح وغیرہ) تیار بنت و مردمانی
بازیں دگہ کار شر بنت۔ ف۳ یعنی ہرکس چہ آسمانی کتاب ءَ بہ راستیں کشکءَ گام میگیجنت ءُ انصاف ءِ شاہیم ءَ ماں دنیاءَ تچک مدارنت لازمی اِنت کہ اِشانی گوش تاب دیگ
بہ بنت وظالم قبچ وچوٹ رووکین دشمنانی سرا اللہ پاک ورسول ءِ حکمانی وقار وعظمت قائم دارگ بہ بیت۔ آساعت ءَ بہ زھم ءِ قبضہ ءِ سرا دست ایر کنگ و ماں یک خالص دینی
جہادءَ چہ ھمے آھنءَ کار گرگ بہ بیت آ وقت ءَ معلوم بیت کہ کتام کس وفادارین بندہے کہ آیاں بے گندگءَ ماں خداءِ محبت ءَ آخرت ءِ غائبانہ اجروثواب ءِ سرا یقین داراں آئی
دین وآئیءِ رسولانی مددءَ درکپنت۔ ف۴ یعنی جہاد ءِ تعلیم وترغیب پہ اے غرضءَ دیگ نبوتگ کہ اللہ بہ شمے امداد واعانت ءِ چیزے احتیاج داریت۔ وت بچارِت کہ آزوراکیں وزبردستیں

وَاَنْزَلْنَا الْحَدِیْدَ فِیْهِ بَاْسٌ شَدِیْدٌ وَّمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِیَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ
ودیم دات ما آسن ءَ ماں آئیءَ جنگ ہست ترندیں ف۱ و دگہ نفع انت پہ مردماں وتاکہ بزانت خدا کئے
یَّنْصُرُهٗ وَرُسُلَهٗ بِالْغَیْبِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ قَوِیٌّ عَزِیْزٌ ﴿۲۵﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا
مدت کنت آئیءِ وآئیءِ پیغمبرانی بےغیب ف۳ بیشک خدا زورمند زبردست انت ف۴ وتحقیق ما دیم دات نوح
وَّاِبْرٰهِیْمَ وَجَعَلْنَا فِیْ ذُرِّیَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتٰبَ فَمِنْهُمْ مُّهْتَدٍ ۚ وَكَثِیْرٌ
وابراھیم و پیداکت ما ماں ہردوئیناں اولاداں نبوت وکتاب ف۵ پدا لھتے چہ آیاں پہ راہ ءِ سرا انت وباز
مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿۲۶﴾ ثُمَّ قَفَّیْنَا عَلٰۤی اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّیْنَا بِعِیْسَی ابْنِ مَرْیَمَ
چہ آیاں نافرمان انت ف۶ پدا رندا ما دیم دات آیانی قدمانی سرا وتی پیغامبراں ف۷ و پدا رندا ما دیم دات عیسیٰ چُک مریم ءِ
وَاٰتَیْنٰهُ الْاِنْجِیْلَ ۙ۬ وَجَعَلْنَا فِیْ قُلُوْبِ الَّذِیْنَ اتَّبَعُوْهُ رَاْفَةً وَّرَحْمَةً ؕ
وما آئیءَ دات انجیل ف۸ وما ایر کت ماں دل ءَ ھما کسانی کہ رندگیری اش کت آئیءِ، نرمی ومہربانی ف۹
وَرَهْبَانِیَّةَ ِ ابْتَدَعُوْهَا مَا كَتَبْنٰهَا عَلَیْهِمْ اِلَّا ابْتِغَآءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا
وگوشہ نشینی کہ وتش نوک پیداکت آئی ما فرض نہ کتگت آیانی سرا مگر وتش کت پہ لوٹگءَ اللہ ءِ رضاءِ گڑا
رَعَوْهَا حَقَّ رِعَایَتِهَا ۚ فَاٰتَیْنَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْ ۚ وَكَثِیْرٌ مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿۲۷﴾
نگاہداشت نہ کتش آ ہنچو ش کہ آئیءِ نگاہ دارگءِ حق ات ف۱۰ گڑا ما دات ھما کسا کہ ایمانش آورت آیانی مزد و بازینے چہ آیاں نافرمان انت ف۱۱
یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوْا بِرَسُوْلِهٖ یُؤْتِكُمْ كِفْلَیْنِ مِنْ رَّحْمَتِهٖ
اے ایمانداراں! بترس اِت چہ خداءَ ویقین بیاراِت پہ آئی رسولءَ تاکہ بدنت شمارا دوبہر چہ وتی رحمتاں
وَیَجْعَلْ لَّكُمْ نُوْرًا تَمْشُوْنَ بِهٖ وَیَغْفِرْ لَكُمْ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ﴿۲۸﴾ۙ
وبدنت شمارا نورے کہ راہ ءَ روت پہ آئی وتا کہ بہ بخشیت شمارا۔ واللہ معاف کنوک انت مہرباں ف۱۲
لِّئَلَّا یَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتٰبِ اَلَّا یَقْدِرُوْنَ عَلٰی شَیْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللّٰهِ
تاکہ مزانت اھل کتاب کہ آیاں قدرت ندارنت بہ چیزے ءِ سرا چہ خداءِ فضل ءَ
وَاَنَّ الْفَضْلَ بِیَدِ اللّٰهِ یُؤْتِیْهِ مَنْ یَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ ﴿۲۹﴾
وراے کہ بزرگی خداءِ دست ءَ انت دنت آ ہر کسءَ کہ بلوٹیت واللہ خداوند اِنت مزنیں بزرگیءِ ف۱۳

منزل ۷

ہستیءَ نزوریں مخلوق ءِ حاجت چونکا کپتگ۔ البت چہ اے رھبندءَ مقصود ہمیش اِنت کہ شمے امتحان گرگ ببیت تاکہ ہر بندھے کہ ماں اشیءَ کامیاب بہ بیت آئیءَ اعلیٰ وبالائیں درجہءَ سرکنگ بہ بیت۔ ف۵ یعنی پیغمبری وکتاب ءِ واسطہ اِے ہردوئینانی نسلءَ گچیں کت کہ چرایاں بعد اے نعمت چہ ہمایانی ذریت ءَ درمکپیت۔ ف۶ یعنی بہ ہر کسانی نیمگءَ آیاں دیم دیگ بوتگنت، یاچو بگوش کہ ماں اِے ہردوئینانی اولادءَ لھتیں رِکش ءِ سرا قائم مانتنت واکثرنا فرمان ثابت بوتنت۔ ف۷ یعنی رندی رسول ھمایانی قدمانی پیشت ءَ گام جنوک اتنت اصولی رداکلانی تعلیم یک ڈول ات۔ ف۸ یعنی آخرءِ بنی اسرائیلءِ نبیانی گڈی نبی حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءَ انجیل دیان ءَ دیم دات ف۹ یعنی حضرت مسیح ءِ رفیقاں کہ آیاں بہ راستکانی ھمائیءِ رھبندءَ رووک اتنت، ماں آیانی دلاں اللہ پاکءَ نرمی جاگہ داتگت، آیاں گوں خداءِ مخلوق ءَ محبت وودزواھی ظاہر کتگت ووت ماں وتا ہم گوں مہربانیءَ پیش آتکگتنت۔ ف۱۰ یعنی چیزے مدت ءَ پد حضرت مسیح ءِ رندگیری کنوکاں چہ بے دینیں بادشاہاں دل رنجش بوان ءَ وچہ دنیاءِ خیالاں پریشان بوان ءَ یک بدعت رھبانیت ءِ راھش کشت، کہ آئیءِ حکم چہ اللہ ءِ جانبءَ دیگ نہ بوتگت مگرآیانی نیت ھمیش ات کہ اللہ ءِ وشنودیءَ حاصل بکننت۔ پدا آ ءَ اشری ءِ سرا داشتنش نہ کت۔ حضرت شاہ صاحب بنشتہ کنت "اے فقیری و تارک الدنیا جوڑ بوگ ءِ رسم نصاریٰ ءَ کشت، جنگل ءَ تکہ دیان ءَ نشتنت نہ لوگی اش داشت ونہ چُک، نہ کٹ و کمائی اش کتگت ایوکءَ عبادت ءَ مشغول منتگنت۔ وچہ مخلوق ءَ وتارا دور ش داشتگت (اللہ ءِ بندھان ءَ اِے حکم نہ دات کہ اِے داب ءَ دنیاءَ ترک دیان ءَ بنندنت) مگر وھدے وتی سرا ترک دنیاءِ نام پہ بستش پدا مرے پردہ ءَ دنیا طلب کنگ مزنیں وبالے "اسلامی حقیں شریعتءَ چہ اِے فطری اعتدال ءَ سرگوزوکیں رھبانیت ءِ اجازت نہ دات، البت ماں حدیثاں چوشیں بیان ہست کہ اِے امت ءِ رھبانیت جہاد فی سبیل اللہ انت" چیاکہ مجاھد واقعتہً چہ وتی تمام لذتاں ورشتگاں یک کر بوان ءَ اللہ ءِ راہ ءَ درکپیت (تنبیہ) بدعت گوشنت ھمچیں کارے ءِ کنگءَ کہ آئیءِ اصل ماں کتاب وسنت وقرون مشہود لہا بالخیر ءَ مبیت وآ ءَ دین وثواب ءِ کار زانان ءَ کنگ بہ بیت۔
ف۱۱ یعنی چرایاں اکثر مردم نافرمان اَنت ہمیشکا خاتم الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا باوجود ماں دل ءَ یقین دارگءَ ایمان نیارنت۔ ف۱۲ یعنی اِے رسول ءِ تابعدار بہ اِت کہ آ نعمتاں شمارا حاصل بنت، گذشتہ خطایانی معافی وہر عمل ءِ دوسر ثواب و روشنیءَ زورانءَ تروتاب بکن اِت یعنی شمے وجود چہ ایمان وتقویٰ ءَ نورانی بہ بیت وماں آخرت ءَ ھمے نور شمے دیما وراستیں پہنات ءَ بیت۔ (تنبیہ) احقر ءِ نزیکءَ اِے دیم گوری (خطاب) ہما اہل کتابءَ انت کہ آیاں حضور ءِ سرا ایمان آرتگت بہ آ تقدیرءَ "وَاٰمِنُوْا بِرَسُوْلِهٖ" ءَ چہ ایمان ءِ سرا ثابت وتقیم بوگ مراد بیت، باقی اہل کتابءَ دوسرثواب رسگءَ چیزے بیان ماں سورۃ قصص ءَ گوستگ بایداِنت کہ اوداچارگ بہ بیت۔ ف۱۳ یعنی اہل کتاب پیشی دورءِ پیغمبرانی احوالءَ اشکنانءَ بش بش وارنش کہ افسوس ما چرایاں دورمنتیں مارا آدرجہ رسگ محال انت ہرچکہ مارا چہ آ نبیانی صحبتءَ حاصل بوتیں۔ نوں اِے رسول اللہ ءَ دیم داتگ ماں آئیءِ صحبتءَ دوسرکمال وبزرگی دست کپیت۔ اللہ ءِ فضل بندنہ بوتگ (تنبیہ) حضرت شاہ صاحب ءَ آیتءِ معنی ھمے داب ءَ کتگ، بلے چہ اکثر سلفءَ منقول انت کہ ادا "لِئَلَّا یَعْلَمَ" بمعنی "لِکَیْ یَعْلَمَ" انت۔ یعنی تاکہ بزانت اہل کتاب کہ آیاں دیگہ ایمان نیارنگ) کہ آ دسترس بہ اللہ ءِ فضل ءِ سرا نہ دارنت وفضل و اھند اللہ ءِ دست اِنت کہ ہرکس ءَ بلواھیت آئیءِ سرا فضل بکنت چنانچہ ماں اہل کتاب ءَ ہرکسءَ خاتم الانبیاءِ سرا ایمان بارت پہ آیاں اِے فضل کت کہ آیاں اجر دوسر رسیت وگوستگیں خطایانی معافی وروشنی مرحمت بیت وہرکسءَ ایمان نیارت آیاں چہ اے انعاماں زہر بوتنت۔ تمت سورۃ الحدید فللہ الحمد والمنۃ۔

سُوْرَةُ الْمُجَادَلَةِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ اثْنَتَانِ وَعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّثَلٰثُ رُكُوْعَاتٍ

سورۂ مجادلہ ماں مدینہ ءَ نازل بوت واے بیست دو آیات و سے رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِيْ تُجَادِلُكَ فِيْ زَوْجِهَا وَتَشْتَكِيْٓ

تحقیق اشکت خدایا قول ھا جنیں آدم ءِ کہ جیڑہ کنت گوں تو وتی مردءِ بارو ءَ و گلہ ئے کت

اِلَى اللّٰهِ ۖ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۭ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ ① اَلَّذِيْنَ

خداءِ گورءَ ف۱ و خدا اشکناگا انت شمے ہر دوئیناں نی خبراں ءَ، بیشک اللہ اشکنوک و گندوک انت ف۲ آکساں

يُظٰهِرُوْنَ مِنْكُمْ مِّنْ نِّسَاۗىِٕهِمْ مَّا هُنَّ اُمَّهٰتِهِمْ ۭ اِنْ اُمَّهٰتُهُمْ اِلَّا الّٰۗـِٔيْ

کہ مات بگوشنت چہ شما وتی جنیناں ءَ آنہ انت آیانی مات، نہ انت آیانی مات مگر ھماکساں

وَلَدْنَهُمْ ۭ وَاِنَّهُمْ لَيَقُوْلُوْنَ مُنْكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُوْرًا ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ

کہ آورتش آیاں ءَ و آ گوشنت یک بدیں خبرے و دروغے ف۳ و بیشک اللہ معاف کنوک انت

غَفُوْرٌ ② وَالَّذِيْنَ يُظٰهِرُوْنَ مِنْ نِّسَاۗىِٕهِمْ ثُمَّ يَعُوْدُوْنَ لِمَا قَالُوْا فَتَحْرِيْرُ

بخشوک انت ف۴ و ھماکساں کہ مات قرار دیئنت وتی جنیناں ئے پدا رجوع کننت بہ مخالفت ہر چیکہ گوشتگنتش گڈا آزاد کنگ اِنت

رَقَبَةٍ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّتَمَاۗسَّا ۭ ذٰلِكُمْ تُوْعَظُوْنَ بِهٖ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

غلام ءِ پیش چہ دست جنگ یکدگرے ءِ ف۵ چہ ایشی ءَ شمارا نصیحت بیت ف۶ و اللہ بہ شمے کتگیں کاراں

خَبِيْرٌ ③ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّتَمَاۗسَّا ۚ

خبردار انت ف۷ گڈا ھرکس ءَ کہ غلام مرسیت گڈا روچگ انت دو ماہ رند بہ رند ف۸ پیش چہ دست جنگ ئے یکدگرے ءِ

فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّيْنَ مِسْكِيْنًا ۭ ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ وَ

گڈا ھرکس کہ اشی ءَ کت مکنت گڈا ورگ وارینگ انت شصت محتاجاں ءَ ف۹ اے حکم پیشکا انت کہ تابعداری ءَ بکن ات اللہ ءِ

رَسُوْلِهٖ ۭ وَتِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ ۭ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ④ اِنَّ الَّذِيْنَ

و آئی ءِ رسول ءِ ف۱۰ و اے حد بستگیں انت خداءِ و پہ کافراں عذاب اِنت دردناکیں، بیشک ھماکساں کہ

منزل ۷

ف۱ چہ اسلام ءِ پیش مردءَ اگں وتی زال بگوشتیں کہ تو منی مات ئے تو ہنچوش فہمگ بوتگت کہ آجنیں ما تماییں عمر پہ آئی حرام بوت گڈا دگہ جادرے برایانی اواری ءِ نیست ات ماں حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ وقت ءَ یک مسلمانے (اوس بن الصامت) وتی لوگ بانک (خولہ بنت ثعلبہ) ءِ ہنچوش گوشت۔ لوگی واجہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ سر بوت و تمام قصہ ئی بیان کُت واجہ ءَ فرمائینت کہ اے بابت ءَ اللہ تعالیٰ ءَ دنیکہ ہچ حکم نازل نہ کتہ۔ منی خیال ءَ تو پہ آئی ءَ حرام بوتے۔ نوں شما ہر دوئیں چون یک جاہ بوت نہ کن انت۔ آئی ءَ گلہ و زاری بنا کُت کہ لوگ برباد بیت، اولاد پریشان بنت، کدی گوں واجہ ءَ جیڑہ ئی کُت کہ یا رسول اللہ آئی ءَ چہ اے لفظاں طلاق ءِ ارادہ نہ کتگت، کدی اللہ ءِ دیما گریوگ و گلہ و زاری کتگی کہ یا اللہ! من وتی تہنائی و مصیبت ءِ فریاد ءَ گوں تو کناں، اگاں چُکّاں من گورا بداراں تو اشاں چہ شُدءَ مرنت آئی ءِ گورا یلہ اِش بکناں (ماں کس میرسیءَ) برباد بنت اَے اللہ! تو چہ وتی نبی ءِ زبان ءَ منی مشکل ءَ آسان بکن، برے ئی ءَ اِے آیتاں نازل بوتنت۔ و دربابت ءَ ظہار ءِ حکم نازل بوت (تنبیہ) حنفیہ ءِ گورءَ ظہار ایشنت کہ وتی لوگی ءَ محرمات ابدیہ (مات و گہار وغیرہ) ءِ گوں کُتام ہنچیں عضوے ءَ تشبیہ بدنت کہ آئی ءِ طرف ءَ چارگ آئرا منع اِنت مثلاً چو بگوشیت "اَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ اُمِّيْ" (تو پہ من ہنچو شے چوش کہ منی مات ءِ پُٹّ ءَ) باقی "ظہار" ءِ احکام ماں فقہ ءِ کتاباں چارگ بہ بنت۔ ف۲ یعنی اللہ وَ درستاں اشکنت و گندیت ہر چ گفت گوئے شمے و ماں ہما زال ءِ درمیان ءَ بوت آ پر چامہ اشکنت۔ بیشک آ مصیبت جتگیں جنیں آدم ءِ فریاد ءَ سر بوت۔ و پہ مدامیگی چہ اِے قسم ءِ قصہاں کیش و گبوار کنگ ءِ ردا راہ ءَ صاف کت کہ دیما بیانی بیدا اِنت۔

ف۳ یعنی لوگی (کہ آئی ءَ ایشرا پیدا نہ کُت) آ اشی ءِ حقیقی مات چون کا بوت کنت کہ آ محض برے لفظانی سرا پہ مدامیگی چو حقیقی مات ءَ حرام بہ بیت، البت وھدے یک مردے چہ وتی بے تمیزی ءَ یک ناہودگیں گپے در شان بکنت آئی ءِ بدل چوش اِنت کہ کفارہ ادا بکنت گڈا آئی ءِ گورءَ بروت و اگں نہ مردت۔ بلے زال ھمائی بیگنت۔ محض چہ ظہار ءَ طلاق نہ بیت۔ ف۴ یعنی جاہلیت ءِ دورءَ ہرچ اِے دابیں حرکتے بوتگ آ معاف انت، نوں ھدایت سر بوگ ءَ بعد چو مکن اِت۔ اگں چہ ردکاری ءَ اِے داب ءَ بوت تو توبہ کناں ءَ چہ اللہ ءَ معاف بکنائین اِت و زالک ءِ گورءَ روگ ءَ پیش ساری ءَ کفارہ ادا بکن اِت ف۵ یعنی اِے لفظ (اَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ اُمِّيْ) گوشت و پت و اب ءِ بند کنگ ءِ ردا، گڈا نوں اگں صحبت یعنی و پت و اب ءِ ارادہ بکنت تو چہ صحبت ءَ پیش یک غلامے آزاد بکنت، چراگی ءَ ید دزجبکائی بکننت (تنبیہ) حنفیہ ءِ نزیک ءَ چہ کفارہ ءِ ادا کنگ ءَ پیش جماع و جماع ءِ ازباب ھر دوئیں منع انت۔ ماں ھتیں حدیثاں ھست اَمَرَهٗ اَنْ لَّا يَقْرَبَهَا حَتّٰى يُكَفِّرَ۔
ف۶ یعنی کفارہ ءِ مشروعیت پہ شمے گوشانی تاب دیگ و پہ نصیحت ءِ خاطر ءَ اِنت کہ پدا چوشیں ردکاری مکن اِت و اے دگراں ہن چہ ردیں کاراں دست ءَ بکشنت۔
ف۷ یعنی شمے احوال ءِ مناسب احکام دیم دنت و ہم خبردار اِنت کہ شما داں چینکر پہ آیاں عمل کن ات۔
ف۸ یعنی درمیان ءَ آرام مکنت۔
ف۹ بردہ "غلام" آزاد کنگ ءِ قدرت مداریت تو روچگاں داشت کنت۔ و اگں چہ روچگانی دارگ ءَ بے وس بہ بیت گڈا شصت مسکیناں ورگ بوارینیت۔ زیاتیں گیشیں گیوار ماں فقہ ءِ کتاباں چارگ بہ بیت۔ ف۱۰ یعنی جاہلیت ءِ دور ءِ قصہاں ءَ انگار کناں ءَ اللہ و رسول ءِ حکمانی سرا گام بجن اِت کہ ھیش اِنت کاملیں مومن ءِ شان۔ ۱۲

ف۱ یعنی مومنانی کار نہ اِنت کہ چہ اللہ ءِ بستگیں حدّاں سر بگوزنت باقی مانتنت کافر کہ آیاں حدودِ اللہ ءِ غرض ءَ نہ دارنت و وت چہ وتی واھگ و مرضی ءَ حدّاں مقرر کننت آیان انگار کن اِت کہ پرایاں در دناکیں عذاب تیار اِنت۔ اِے دابیں مردم ماں پیشی زمانہ ءَ ہم ذلیل و رسوا بوتنت و نوں ھم بوگانت اللہ ءِ روشن و صافیں آیتان ءَ اشکنگ ءِ بعد انکار ءِ سرا ہُٹ کنگ و خدائی حکمانی عزت و احترام نہ کنگ و نارا ماں ذلت ءِ عذاب ءَ گرفتار کنگ ءِ ہم معنی اِنت۔ ف۲ یعنی اِشاں ہرچ کارے کتگت آیانی نتیجہ دیما کیت اِشانی یکّے ہم غائب یا اندیم نہ بیت۔ ف۳ یعنی آیاں وتی تمام عمر ءِ کتگیں بازیں کارانی یاد ءَ نہ کپنت یا آیانی نیمگ ءَ دلگوش گور نہ کننت لیکن بہ اللہ ءِ گور ءَ آیک یک ءَ محفوظ اَنت آتمامیں دفتر آ ردچ ءِ ہچ کنان ءَ آیانی دیما ایر کنگ بیت ف۴ یعنی تہنا بہ آیانی عملانی سرا دار و مدار نہ انت ماں اللہ ءِ علم ءَ زمین و آسمان ءِ ھمک خوردیں و مزنیں چیز انت کتام مجلس، کتام سُسکی (سرگوشی) و

يُحَآدُّوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ كُبِتُوْا كَمَا كُبِتَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ
مخالفت کننت خدا و آئی ءِ رسول، رسوا بوتنت ہنچوش کہ رسوا بوتنت ھما کس کہ چہ آیاں پیش اَتنت و

اَنْزَلْنَآ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ۚ﴿۵﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ
مادیم دات اَنت نشانیان ءَ صافیں و پہ کافراں عذاب انت رسواکنوکیں ف۱ روچے کہ چیست کنت اللہ آیان

جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا ؕ اَحْصٰىهُ اللّٰهُ وَنَسُوْهُ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ
کُلّان ءَ گڈا خبر دنت آیانءَ بہ آیانی کاراں ف۲ حساب داشتگ آیانی اللہ ءَ و آیاں شموشتگنت و خدا ءِ دیما

شَيْءٍ شَهِيْدٌ ﴿۶﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ مَا
انت ہر چیز ف۳ آیا ندیتے کہ بے شک خدا زانت ہر چیکہ ماں آسماناں و ماں زمین ءَ انت، نہ

يَكُوْنُ مِنْ نَّجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ
بیت ہر بیکد گر ءَ راز گوشگ سے شخص ءِ مگر خدا آیانی چارمی اِنت و نہ بیت بہ یک دگرے ءَ راز گوشگ پنچ کس ءَ مگر خدا ششمی اِنت

وَلَآ اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُوْا ۚ ثُمَّ
آیانی، و نہ کمتر چہ ایشی ءَ و نہ زیادہ چہ ایشی مگر خدا گوں آیاں اِنت ہر جاکہ بہ بنت ف۴ پدا

يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۷﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى
خبر دنت آیان ءَ قیامت ءِ روچ ءَ ہر چیکہ عمل کتگ، بیشک خدا بہ ہر چیز ءَ دانا اِنت۔ آیا ندیتے ہما

الَّذِيْنَ نُهُوْا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ يَعُوْدُوْنَ لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَيَتَنٰجَوْنَ
کسانی نیمگ ءَ کہ مہن (منع) کنگ بوت آیان ءَ چہ سُسکسُسکی ءَ، پدا ہمائی ءَ کننت کہ چہ آئی مہن کنگ بوتگنت و ماں گوشا سُسکی کننت

بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُوْلِ ۫ وَاِذَا جَآءُوْكَ حَيَّوْكَ بِمَا
گناہ ءِ و زوراں سری ءِ و رسول ءِ نافرمانی ءِ ف۵۔ و وہدیکہ کاینت تئی گور ءَ ترا دعا دینت بہ ہما کلمہ ءَ

لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ ۙ وَيَقُوْلُوْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا
کہ خدا ءَ ترا بہ آئی دعا نہ کتگ، و گوشنت ماں وتی دل ءِ تہا پرچا عذاب نہ کنت مارا خدا بہ سبب ءِ ہما چیز ءِ کہ

نَقُوْلُ ؕ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ ۚ يَصْلَوْنَهَا ۚ فَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿۸﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ
ماگوشیں، بس اِنت آیان ءَ دوزخ۔ داخل بنت ماں آئی ءَ، گڈا بدیں جاگہے دوزخ ف۶ او ایمانداراں!

کتام چیر و اندیمیں مشورہ ءِ نہ بیت کہ اودا اللہ گوں وتی احاطہ کنوکیں علم ءَ موجود مبیت جاھیکہ سے کس نندنت و مشورہ کننت چوش مزانت کہ اودا چہار می کس اشکنگ ءَ نہ انت د پنچ کسانی جماعت خیال مکنت کہ ششمی اشکنوک اودا موجود نہ انت۔ شر سر بیہ اِت کہ سہ بہ بنت یا پنچ یا چہ ایشی ءَ کم یا زیات ہر جا ھے کہ بہ بنت بہ کتام حلقے بہ بنت اللہ تعالیٰ ہر جاگہ گوں وتی علم محیط ءَ گوں آیان انت ہچ وھد چہ آیاں جدا نہ انت۔

(تنبیہ) ماں مشورہ ءَ اگں تہنا دو کس بہ بنت تو اختلاف ءِ حالت ءَ ترجیح گران کپیت ہمیشکا عموماً ماں اہم و زندیں کاراں طاق عدد ءَ حساب کننت۔ و چہ یک ءَ بعد طاق عدد سہ اَت پدا پنچ، شاید ہمیشکا اِے ہر دوئیناں ءَ اختیار فرمائینت د دیم ترا چہ ولا ادنیٰ من ذلک ولا اکثر ءَ تعمیم فرمائینت۔ باقی حضرت عمر رضی اللہ عنہ ءِ شوریٰ خلافت ءَ راماں شش بزرگاں بند کنگ (حالانکہ شش ءِ عدد طاق ہم نہ انت) ہمیشکا بیت کہ آوھد ءَ ہے ششیں کس چہ درستاں زیادہ خلافت ءِ اہل و مستحق انتنت کہ چہ ایاں یک کسے ءَ راہم بلہ دیگ بیت نہ کت۔ و نیز خلیفہ ءِ انتخاب (گچین کاری) چہ ھما ششیں کساں بوگانت تو ظاھر انت کہ ھر کس ءِ نام دیما بیاتکیں تو چہ آئی ءَ بغیر دگہ رائے دیوک ۵ کس منتگنت، پدا ہم احتیاطاً حضرت عمر ءَ مساوات ءِ جاور ءَ یک جانب ءِ ترجیح ءِ خاطر ءَ حضرت عبداللہ بن عمر ءِ نام ءَ نامزد کتگت، واللہ اعلم

ف۵ حضرت ءِ دیوان ءَ نندان ءَ منافقاں سُسکسُسکی کت و مسلمانان ءَ بہ کلاگش زُرت، آیانی عیبش درشان کتنت و ماں یک دگرے ءِ گوش ءَ ہے داب ءَ خبرش کت و گوں چماں اشارہ کت کہ چرائی ءَ مخلصیں مسلماناں پدر دلوتنت۔ د حضور ءِ گپ ءَ گوشداران ءَ پیسہ داتگتش کہ ما کجا اِے گرانیں کار ءَ کت کنیں۔ پیسرء ماں سورہ نساء ءَ چراِے دابیں سُسکسُسک ءَ منع کنگ بوتگت، لیکن اِے موذیئیں بے شرماں چہ وتی ناھودگیں حرکتاں دست نہ کشِ اِت

ف۶ یعنی اللہ پاک ءَ تو ترا گوں دگہ نبیانی ہمراہئ ءَ دعا یانی سوغات داتگ "سلامٌ علی المرسلین" "وسلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ" و چہ مومنانی زبان ءَ "السلام علیک ایہا النبی ورحمۃ اللہ وبرکاتہ" مگر لھتیں یہود وہدے کہ تئی گور ءَ بیاتکیں انتنت تو السلام علیک ءِ بدل ءَ زمیں توار ءَ السام علیک گوشت کہ آئی ءِ معنی ترا موت بیایات، چوش بگوش کہ اللہ ءَ ترا ہرچ سلامتی ءِ دعا داتگت آئی ءِ برخلاف اِشاں بدعا داتگت پدا دت ماں وتا گوشتگنتش کہ اگں واقعتاً اِے واجہ رسولے تو بریشی گوشگ ءَ مارا پرچا عذاب نہ گریت آئی ءِ پسہ ئی دات حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ یعنی اشتاپ مکن اِت ھنچیں کافی ئیں عذابے کیت کہ آئی ءِ مقابلہ ءَ دگہ عذابے ءِ حاجت نہ کپیت۔ (تنبیہ) ماں احادیث ءَ یہود ءِ بابت ءَ اتلگ کہ السلام ءِ بدل ءَ السام گوشتگنتش۔ ممکن اِنت کہ لھتیں منافقاں ہم ہے داب ءَ گوشتگت چیا کہ منافق عموماً یہودی اتنت۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ عادت اَت کہ ھر وقتے کہ یہودی ءَ ءَ چوش گوشتگت تو واجہ ءَ ماں پسہ ءَ ایوک ءَ وعلیک فرمائینتگت۔ یک برے عائشہ صدیقہ ءَ السام علیک ءِ پسہ ءَ یہودی وعلیک السام واللعنۃ گوشت تو حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءَ چہ کمال خُلق ءَ اِے دابیں جواب پسند نہ بوت - ۱۲

ف۱ یعنی راستیں مسلمانانءَ بابداِنت کہ وتاراچہ منافقانی ھیل و عادتءَ دور بدارنت۔ آیانی (مسلمانانی) خلوتاں، مشورہ پہ ظلم وزیادتی واللہ ورسولءِ نافرمانیءَ مبنت، بلکیں پہ نیکی وتقویٰ وجوانیں گپانی تالانیءِ خاطرءَ بوگ لوٹنت، چوشکہ ماں سورۂ نساءءَ گوست لَا خَیْرَ فِیْ کَثِیْرٍ مِّنْ نَّجْوٰىهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوْفٍ اَوْ اِصْلَاحٍ بَیْنَ النَّاسِ (نساء رکوع ۱۷)
ف۲ یعنی گلّانءَ اللہءِ دیما جمع بوانءَ ذرّہ ذرّہءِ حساب دیگی انت، چرائیءَ ھچ کسءِ ظاھر وباطن پوشیدہ نہ انت ہمیشکا چہ ھمائیءَ ترسانءَ نیکی وپرہیزگاریءِ خبراں ءَ بکن اِت۔
ف۳ یعنی منافقانی سُنگُکّی پہ ہے غرضءَ اَت کہ کُلے مسلمان رنجیدہ وپدردہ بہ بنت وترس ولرزءَ بہ بنت کہ باریں اِے، مردم مئے بابتءَ چونیں سوُڑگ کنگا ئنت۔ اِے کارءَ شیطان چہ آیانی دستءَ کنگا ئت مگر مسلماناں یادکنگ لوٹیت کہ شیطان آیانءَ ھچ تاوان دات نکنت۔ آئی قبضہءَ ہست چے چیز؟۔ نفع ونقصان کل اللہ پاکءِ دستءَ انت آئیءِ حکم مبیت تو بلّی توری ہر قدر مشورہ بکننت وسوُڑگ بکننت شمے یک مودءِ ٹالےءَ ہم چوٹ کت نکننت لہٰذا شمارا غمگین و پدرد بوگءِ بدلءَ وتی اللہءِ سرا بھروسہ کنگ لوٹیت۔

اٰمَنُوْٓا اِذَا تَنَاجَیْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِیَتِ الرَّسُوْلِ

وہدیکہ شما ماں گوشاں خلوتی کن اِت گڑا خلوت مکن اِت گناہءِ وسرزوریءِ وپیغمبرءِ نافرمانیءِ

وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ۭ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیْٓ اِلَیْهِ تُحْشَرُوْنَ ۝۹ اِنَّمَا

وگپءَ بجن اِت احسانءِ وپرہیزگاریءِ ف۱ وُبترس اِت چہ ھما خداءَ کہ آئیءِ گورءَ شمارا جمع بیگی اِنت ف۲ ابید چرپیشیءَ

النَّجْوٰى مِنَ الشَّیْطٰنِ لِیَحْزُنَ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَلَیْسَ بِضَآرِّهِمْ شَیْـًٔا اِلَّا

ہچ نہ اِنت کہ سُنگُکّی شیطانی کارے تانکہ دل تنگ بجنت ایمانداراں ءُ ونہ اِنت ہچ ضرر رسینوک آیانءَ ابید

بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْیَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝۱۰ یٰٓاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْٓا

چہ اللہءِ حکمءَ۔ وبابداِنت کہ خداءِ سرا مؤمن توکل بکننت ف۳ اے ایمان داراں!

اِذَا قِیْلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوْا فِی الْمَجٰلِسِ فَافْسَحُوْا یَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْ ۚ وَاِذَا قِیْلَ

وہدیکہ شمارا گوشگ بیت کہ کشادہ بنداِت ف۴ ماں دیواناں، گڑا کنز ومانکنز بکن اِت اللہ کشادگی دنت شمارا ف۵ ووہدیکہ گوشگ بیت

انْشُزُوْا فَانْشُزُوْا یَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ ۙ وَالَّذِیْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ

پادبیاات گڑا پاداات ف۶ بالا کنت خدا ہماکسانی کہ ایمانش آورت چہ شما وہماکسانی کہ علمءِ خدا بُنداَنت،

دَرَجٰتٍ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِیْرٌ ۝۱۱ یٰٓاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا نَاجَیْتُمُ

درجیاں ف۷ وخدا بہ شمے عملاں خبردار اِنت ف۸ اے مسلماناں وہدیکہ شما بہ گوشءَ خبرکنگ لوٹے

الرَّسُوْلَ فَقَدِّمُوْا بَیْنَ یَدَیْ نَجْوٰىكُمْ صَدَقَةً ۭ ذٰلِكَ خَیْرٌ لَّكُمْ وَ

رسولءِ گڑا دیم بدئیت پیسراچہ وتی رازءِ خبرءَ خیراتے۔ اِے کار پہ شما بہتر اِنت و

اَطْهَرُ ۭ فَاِنْ لَّمْ تَجِدُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝۱۲ ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ

پاکیزہ تراِنت۔ گڑا اگں شمارا دست نہ کپت، گڑا خدا بخشوک مہربان اِنت ف۹ آیا ترس اِت کہ پیسرءَ

تُقَدِّمُوْا بَیْنَ یَدَیْ نَجْوٰىكُمْ صَدَقٰتٍ ۭ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوْا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَیْكُمْ

دیم بدئیت چہ گوشءِ خبرءَ خیراتاں۔ گڑا وہدیکہ شما نہ کت ومعاف کت شمارا خداءَ

فَاَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِیْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۭ وَاللّٰهُ خَبِیْرٌۢ

گڑا قائم بداراِت نمازءَ وادابکن اِت زکوٰۃءَ وفرمانبرداری بکن اِت اللہ وآئیءِ رسولءِ۔ واللہ خبرداراِنت

تنبیہ: ماں حدیثاں منع اِنت کہ ماں دیوانءِ یک مردءَ یلہ دیانءَ دوکس خلوتیءَ گلائیش ببنت، چیاکہ آسومی کس غمگ بیت۔ اِے مسئلہ ھن یک حسلبےءَ مرے آیتءِ چیرءَ داخل بوت کنت، حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت " ماں دیوانءَ دوکس ماں گوشءَ گپ وٹال بکننت تو گندوک غمگین بیت کہ باریں چہ منی دستءَ چونیں خطائے بوت کہ اِشاں دت ماں وتا خلوتی کنگا ئنت۔ ف۴ یعنی اِے دابءَ بنداِت کہ جاگہ پراہ بہ بیت، وراے دگہ کساں پہ نندگءَ موہ برسیت۔
ف۵ یعنی اللہ پاک شمے تنگیاں دور کنت ووتی رحمتءِ دروازگاں پراہ وکشادہ کنت۔ ف۶ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت " اِے دیوانءَ نندگءِ رھبند (آداب) انت کہ کسے بئیت وپدا جاگھی مرسیت، تو بابداِنت کہ کل کتے کتے بکنز نت تا جاگہ حلقہءِ پراہ بوان بہ بیت یا (چہ وتی جاگہءَ پادابینت و) دورترءَ دگہ حلقئے جوڑ بکننت (یا بالکل اشانءَ رخصت بکننت تو پاد بیاینت وبروَنت) ماں اینکریں حرکتےءَ غرورناکی (یا بخیلی) مکننت خوئے نیکءِ سرا اللہ مہربان انت وچہ خوئے بدءَ اللہ شنزار انت۔
(تنبیہ) ماں حضور پُرنورءِ دیوانءَ ہر شخص واجہءِ قربءُ لوٹوک اَت کہ چرائیءَ کدی ماں دیوانءَ تنگی پیش اتکگت حتیٰ کہ باز برا کمشیں صحابیاں واجہ نبیءِ گورءَ جاگہ نرستگت ہمیشکا احکام دیگ بوتنت تانکہ ھرکسءَ درجہ بہ درجہ سیت گرگ (استفادہ)ءِ موہ دست بکپیت ونظم وضبط ھن قائم بمانیت۔ ھنوں ھم ماں اِے قسمءِ انتظامی چیزاں دیوانءِ کماشءِ حکمانی اطاعت کنگ بہ بیت۔ اسلام ابتری وبدنظمیءِ سوجءَ ندنت بلکیں مزن حُسن خلقی ونظمءِ رہ شونیءَ کنت ووھدے ماں عام مجلسانی حکم اِے دابءَ اِنت تو ماں جہادءِ میدان وجنگءِ صفانی توکءَ چرتشیءَ زیات نظم ونسق بیت۔ ف۷ یعنی راستیں ایمان وصحیحیں علم انسانءَ ادب وتھذیب سوج دنت ومتواضع سازیت۔ صاحبِ علم وایمان ہر قدر ماں کمالات ودرجہاں دیماگام جنان بیت ھما قدر آیانی توکءَ انکساری ووتارا حقیر زانگءِ مادہ گیش بوان بیت۔ چیاکہ اِے دابءَ اللہ تعالیٰ آیانی درجہاں ھنگت زیات بلند کنت مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ۔ اِے متکبر، بددین یا جنگلی جاہلءِ کاراِنت کہ ادنائیں جبرءِ سرا جگءَ ھُر جیت کہ مناراچہ اِدا پرچا یادگنئے داوداچیا نندارینئے۔ یا چہ دیوانءَ پادآیگءَ پرچے گوشئے۔ افسوس کہ مروچی بازیں بزرگ ووتارا عالم گوشوکیں واجہاں بہ ہمے خیالی اعزازءِ ردادراج کشیں جنگءِ تیاری وھنکیں جاہءَ نہرکنگءِ کارءَ دستءَ گرنت اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَیْهِ رٰجِعُوْنَ
ف۸ یعنی ہرکسءَ آئی کار ولیاقتءِ ردءَ درجہ عطا کنت وآوت زانت کہ واقفئے کئے ایمان دار وعلمءِ خدا بُنداَنت۔ ف۹ منافق ناہودگیں گپاں گوں واجہءَ ماں گوشءَ گوشتگت تانکہ ماں مرداں وتی مزنیءَ پیش بدارنت وھتیں مسلماناں ہم ماں بیکاریں گپاں خلوت کنانءَ ھمنکر زیات وھد گپتگنتش کہ اِے دگرانءَ گوں واجہءَ استفادہءِ موہ نرستگت۔ یا برے واجہءَ خلوتءِ واہگ بوتگت تو واجہءَ مرائی تنگی مارتگت بلے مروّت واخلاقءِ سببءَ کسءَ منع نہ فرمائینتگی آوقتءَ ھے حکم سر بوت کہ ھرھنتی داروکیں مردمے گوں واجہءَ خلوتی لوٹیت آچہ پیشیءَ بیش چیزے خیرات بکنت ونوں پہ خلوتءَ بئیت ماں ایشیءِ بازفائدہ انت۔ غریبانی خدمت، صدقہ کنوکءِ نفسءِ تزکیہ، مخلص ومنافقءِ تمیز، سُنگُکّی کنوکا ڈکم بوگ وغیر ذالک۔ البت ہرکسءِ گورءَ پہ خیراتءَ ھچ مبیت پرائی اِے بندش معاف انت، وھدے اِے حکم نازل بوت منافقاں چہ وتی کنجوسیءِ سببءَ ہما عادت ترک دات ومسلماناں

ہم سر بہ بوتنت کہ زیادھیں خلوتی اللہ ءَ نا پسند اِنت ہمیشکا اِے پابندی جنگ بوتگ ، آخر اِے حکم بہ آیوکیں آیت ءِ رِدا منسوخ کنگ بوت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی چہ صدقہ دیگ ءِ ہرچ مقصدے ہست اَت آ تمام بوت (حاصل بوت) نوں اِے وقتی اِے حکم ئی پدا زُرت ۔ بایدا اِنت کہ مان اِے حکمانی رندگیری ءِ شری ءَ خیال ودلگوش گور بجنیں کہ اِشاں ہجبر منسوخ نہ بنت مثلاً نماز ، زکوٰۃ وغیرہ ۔ چہ اِے عملاں نفس ءِ تزکیہ وپاکیزگی گوں جوانی ءَ بیت ۔

(تنبیہ ۳) چہ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوْا ءَ معلوم بیت کہ اِے حکم ءِ سرا عمل کنگ ءِ نوبت بہ عمومی رہ بنڈ ئہ بوت ، مان لھتیں روایتاں حضرت علیؓ فرمائینت کہ اِے حکم ءِ سرا چہ امت ءَ تہنا من عمل کت ۔ ف۲ اِے مردم منافق اَنت و آقوم یہود اَنت ۔ ف۳ یعنی منافق نہ سرجمی ءَ گوں شما مسلماناں شامل انت چیاکہ چہ دل ءَ کافر اَنت ونہ گوں یوریں رھبند ءَ گوں آیاں شریک چیاکہ سرظاہر ءَ وتا راگوں زبان ءَ مسلمانش گوشنگت ۔ مُذَبْذَبِیْنَ بَیْنَ ذٰلِکَ لَآ اِلٰی هٰٓؤُلَآءِ وَلَآ اِلٰی هٰٓؤُلَآءِ ۔

ف۴ یعنی چہ بے خبری وغفلت ءِ رِدا اِنّا ، بہ زانتکاری ءَ دروغیں سوگند ورنت ۔ گوں مسلماناں گوشنت اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ کہ آیاں چہ شمایان انت وچو شما راستیں ایمان دار اَنت حالانکہ ایمان ءِ رِدا آیاں دوریں رشتگے ہم ندارنت ۔

ف۵ کہ آئرا دگہ جاھے چوش بیان فرمائینت اِنَّ الْمُنٰفِقِیْنَ فِی الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ (نساء رکوع ۲۱)

ف۶ یعنی توری آیان ءَ ھچ نظر ءَ مئیت لیکن اِے آلی گیّے کہ مان نفاق ءِ کار ءَ دست مان کنان ءَ آیاں وتی حق ءَ سک بد کنگا ئنت ۔ ف۷ یعنی دروغیں سوگند وران ءَ چہ مسلمانانی دست ءَ وتی جان ومال ءَ رستگار کنت ووتا راہ مسلمان ظاھر کنان ءَ دوستی ءِ چادر ءِ جیرا اِے دگران ءَ چہ مسلمان بوگ ءَ دور دارنت ۔ بس یاد دارگ لوٹیت کہ اِے مردماں اِے داب ءَ ہچ عزت حاصل کت نکنندت ۔ مان سکّیں ذلت ءِ عذاب ءَ گرفتار بینت ووھدے سزا دیگ ءِ وقت کیت ورسیت گڈا آیاں ءَ چہ اللہ ءِ عذاب ءَ کس رستگار کت نہ کنت نہ مال درد وارت نہ اولاد ، کہ بہ ھمایانی حفاظت ءَ وت دروغیں سوگند ورنت پہ ترّنت ۔ ف۸ یعنی اِدا رواج گپتگیں ھیل وعادت اوداہم نہ روت ۔ ھنچو شکہ نئ دیما دروغ بندان ءَ وتا رستگار کننت ویدا چوش فہمنت کہ ما مزن ہوشیاریں وخوبیں رفتار وہنر کنگا ئیں ۔ اللہ پاک ءِ دیماھن پہ دروغ بندگ ءَ تیار بنت کہ پروردگار ! ما اِے دابیں نہ اتیں ۔ آدابیں اتیں ۔ شاید اوداہم ہمے خیالش بیت کہ چہ اینکر گوشگ ءَ مارا رستگاری حاصل بیت ۔

ف۹ بیشک اصل ءُ دوسری دروغ بند ھما اَنت کہ خدا ءِ دیما چہ دروغ بندگ ءَ شرمندہ ومیار بار مبیت ۔ ف۱۰ شیطان ہرکس ءِ سرا وتی پنجگ ءَ محکم کنت آئی ءِ دل ودماغ ہمے داب ءَ مسخ بیت کہ آئرا ھچ چیز ءِ ھوش نہ بیت کہ خدا ہم یک چیزے ءِ نام اِنت ۔ نوں اللہ ءِ عظمت وبزرگی ومرتبہ ءَ آکس چون زانت ۔ شاید ما محشر ءَ دروغ ءِ سرا قدرت دیان ءَ آئی ءِ بیحیائی واحمقی ءَ جار پرّینگ پہ بیت کہ آبے ہوش ءَ اینکر ءَ انگ نیست کہ اللہ ءِ دیما منی دروغ چون

بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۳﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَی الَّذِیْنَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَیْهِمْ

بہ شئے عملان ۔ ف۱ آیا ندیت تو ھما کسانی نیمگ ءَ کہ دوستی اِش کت بہ قومے ءَ کہ غضب کنگ خدا ءَ آیانی سرا ف۲

مَا هُمْ مِّنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ ۙ وَیَحْلِفُوْنَ عَلَی الْكَذِبِ وَهُمْ یَعْلَمُوْنَ ﴿۱۴﴾

نیست اَنت آ چہ شما ونہ چہ آیاں ف۳ وسوگند ورنت بہ دروغ ءِ سرا پہ زانت کاری ف۴

اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِیْدًا ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوْا یَعْمَلُوْنَ ﴿۱۵﴾ اِتَّخَذُوْٓا

خدا ءَ تیار کتگ پہ آیاں عذاب ترندے ف۵ بے شک آ بدیں کار اَنت ہرچیکہ آیان اِش کننت ف۶ جوڑ اِش کت

اَیْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوْا عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِیْنٌ ﴿۱۶﴾ لَنْ

وتی سوگندان ءَ اِسپر ، پدا دور داشتش چہ خدا ءِ راہ ءَ ، گڈا پہ آیان اِنت عذاب رسواکنوکیں ۔ کار ندنت

تُغْنِیَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ مِّنَ اللّٰهِ شَیْـًٔا ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ

آیان ءَ آیانی مال ونہ اولاد آیانی چہ خدا ءَ چیزے ھن ۔ ھما ینت دوزخی ۔

النَّارِ ؕ هُمْ فِیْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۱۷﴾ یَوْمَ یَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِیْعًا فَیَحْلِفُوْنَ لَهٗ كَمَا

مان آئی ءَ مدام جاہ منند بنت ف۷ روچیکہ جمع کنت آ کلان ءَ اللہ ، گڈا سوگند ورنت آئی ءِ دیما چوشکہ

یَحْلِفُوْنَ لَكُمْ وَیَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ عَلٰی شَیْءٍ ؕ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ الْكٰذِبُوْنَ ﴿۱۸﴾

سوگند ورنت شئے دیما ، وگمان برنت کہ آ بہ شریں راہ ءِ سرا اَنت ف۸ ، خبردار ! ھما ینت اصلیں دروغ بند ف۹

اِسْتَحْوَذَ عَلَیْهِمُ الشَّیْطٰنُ فَاَنْسٰىهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِ ؕ اُولٰٓئِكَ حِزْبُ

قبضہ کتگ بہ آیانی سرا شیطان ءَ ، گڈا فراموش کتی چہ آیانی دل ءَ خدا ءِ یاد ف۱۰ ھما ینت شیطان ءِ

الشَّیْطٰنِ ؕ اَلَآ اِنَّ حِزْبَ الشَّیْطٰنِ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۱۹﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ

لشکر ۔ خبردار بوکہ شیطان ءِ لشکر ھماوت زیان کار اَنت ف۱۱ بیشک ھما کساں کہ

یُحَآدُّوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗٓ اُولٰٓئِكَ فِی الْاَذَلِّیْنَ ﴿۲۰﴾ كَتَبَ اللّٰهُ لَاَغْلِبَنَّ

مخالفت کننت اللہ وآئی ءِ رسول ءِ ، ھما ینت چہ ذلیل تریں مردماں ۔ خدا ءَ نبشتہ کت کہ سرافضل باں

اَنَا وَرُسُلِیْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ قَوِیٌّ عَزِیْزٌ ﴿۲۱﴾ لَا تَجِدُ قَوْمًا یُّؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَ

من ومنی پیغمبر ۔ بیشک خدا زورمند زبردست اِنت ف۱۲ شما چوشیں قومے نہ گندات کہ آیاں ایمان دارنت بہ اللہ و

رسوا بوت کنت ف۱۱ شیطانی لشکر ءِ غاقبت یقیناً خراب اِنت ، نہ مان دنیا ءَ آیانی بند وبوج (منصوبہ) ءَ گڈی سوب حاصل بیت ونہ مان آخرت چہ سکّیں عذاب ءَ نجات ءِ راہے اِشانءَ دست کیت ۔

ف۱۲ یعنی اللہ ورسول ءِ مقابلہ کنوکاں کہ آیاں حق وصداقت ءِ برخلاف جنگ کننت آسک ناکام وذلیل بنت ۔ اللہ پاک ءَ اِے خبر نبشتہ کتگ کہ آخرکار حق ءَ سوب وغلبہ حاصل بیت وآئی ءِ پیغمبر تہنا سوبمند ومنصور بنت ۔ اشی ءِ تقریر پیسر ءَ بازجاگہاں گوشتگ ۔ ۱۲

ف ۱ یعنی ایمان ماں آیانی دلاں محکم کت وچو سنگ ءِ سرءِ کشک ئیگ ءَ نقش کُت ف ۲ یعنی غیبی نورعطا فرمائینتنت کہ چرائی برکتءَ قلبءَ رایک خاص قسم ءِ معنوی حیاتءَ رسیت یا چہ روح القدس (جبریل) ءَ آیانی مدد فرمائینت ف ۳ یعنی اِے مرداں پہ خدائیگی چہ دوستاں ناراض بوتنت تو اللہ چرایاں راضی بوت گڈا اللہ چہ ہر کس ءَ راضی بہ بیت آ ءَ رادگہ چے لوٹیت ف ۴ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت " یعنی ھما کساں کہ دوستی ندارنت گوں اللہ پاکءَ مخالفاں ، اگرچہ پت وچُک بہ بنت بیشک ہمایان ءَ اِے مرتبہ درجہ حاصل بنت " صحابہ رضی اللہ عنہم ءِ شان ہمے داب ءَ اَت کہ ماں اللہ ورسول ءِ معاملہ ءَ کتام یک چیزے وکتام یک شخصے ءِ غرض نداشتش ، ہمے رِدا حضرت ابوعبیدہؓ وتی پت قتل کُت ، ماں جنگ اُحد ءَ ابوبکر صدیقؓ وتی چُک عبدالرحمٰن ءِ مقابلہ ءَ در آیگ ءَ آمادہ بوت ، مصعب بن عمیرؓ وتی برات عبید بن عمیر ، عمر بن خطاب وتی ناکو (مات ءِ برات) عاص بن ھشام ، علی بن ابی طالبؓ حمزہ ، عبیدہ بن الحارثؓ وتی سیاداں عتبہ ، شیبہ و ولید بن عتبہ ءَ را قتل کُت ۔ و رئیس المنافقین عبداللہ بن اُبی ءِ چُک عبداللہ بن عبداللہ ءَ کہ آ مخلصین مسلمانے اَت عرض کُت کہ یارسول اللہ اگہ شما حکم بکن اِت تو وتی پت ءِ سرءَ بُرّ ان ءَ شمے خدمت ءَ حاضر بکناں واجہ نبیؐ ءَ منع کُت فرضی اللہ عنھم ورضواعنہ ورزقنا اللہ حُبّھم واتباعھم واماتنا علیہ آمین ۔ تمت سورۃ المجادلۃ فللہ الحمد والمنۃ ۔

الیوم الاٰخر یوآدون من حآدّ اللہ ورسولہ ولو کانوآ اٰبآءھم

آخرت ءِ روچ ءِ سرا دوستی دارنت   گوں ھما کساں کہ اللہ وآئی ءِ رسول ءِ مخالفت ءَ کننت واگرچہ آ بینت پت آیانی

او ابنآءھم او اخوانھم او عشیرتھم ط اولٰئک کتب فی قلوبھم

یا چُک آیانی یا برات آیانی   یا خویش آیانی ۔ ھما ینت کہ نبشتہ کتگ خداءَ ماں آیانی دلاں

الایمان وایّدھم بروح منہ ط ویدخلھم جنّٰت تجری من

ایمان ءَ   ف ۱ وقوت داتگی آیانءَ چہ وتی غیبی فیضءَ ف ۲ ودا خل کنت آیانءَ ماں بہشتاں کہ رُنبینت آیانی

تحتھا الانھٰر خٰلدین فیھا ط رضی اللہ عنھم ورضوا عنہ ط

چیرءَ جو ۔ آماں آیاں جاہ منند بنت ۔ اللہ راضی بوت   چہ آیاں و آ راضی بوتنت چہ آئی ف ۳

اولٰئک حزب اللہ ط الآ انّ حزب اللہ ھم المفلحون ﴿۲۲﴾

ھما ینت لشکر خداءِ ۔ خبردار ! بیشک لشکر خداءِ ھما ینت با مراد ۔ ف ۴

سورۃ الحشر مدنیّۃ وھی اربع وعشرون اٰیۃ وثلٰث رکوعات

سورۂ حشر ماں مدینہ ءَ نازل بوت و اِے بیست وچار آیات و سے رکوع انت

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

سبّح للہ ما فی السّمٰوٰت وما فی الارض ج وھو العزیز الحکیم ﴿۱﴾

اللہ پاک ءِ پاکی بیان کنت ھر چیکہ ماں آسماناں و ماں زمین ءَ انت و ھما انت زبردست حکمتانی داروک ف ۵

ھو الذی اخرج الذین کفروا من اھل الکتٰب من دیارھم

آ ھما ذات انت کہ کشتنتی کافراں ءَ   چہ کتابیاں   چہ آیانی لوگاں ف ۶

لاوّل الحشر ط ما ظننتم ان یخرجوا وظنّوآ انّھم مّانعتھم حصونھم

بہ اوّلی مچّی ءَ لشکرءِ   ف ۷ شما گمان نکتگت کہ آیاں در کاینت و آیاں گمان بُرتگت کہ آیانی قلات آیانءَ نگاہ دار کنت

مّن اللہ فاتٰھم اللہ من حیث لم یحتسبوا ق وقذف فی قلوبھم

چہ خداءِ دستءَ پدا سر بوت بہ آیاں خداءِ عذاب چہ چُشیں جاگھے کہ آیاں گما ن ھم نہ بیتگ اَت ۔ و دور دانی ماں آیانی دلاں

منزل ۷

ف ۵ چنانچہ چہ آئیءِ زوراکیں غلبہ وحکمت ءِ نشانیانی یک واقعہ ءِ بیان دیما پیداکنت ۔ ف ۶ چہ مدینہ ءَ روچ دراتکی بھنات ءَ چینت میلانی فاصلہ ءِ سرا یک یہودی قومے آباد اَت کہ آ ءَ را بنی نضیر گوشگ بوتگت اِے مزن راجانی خداوند و مالدار اتنت ۔ اِشاں وتی مضبوط ومحکمیں قلاتانی سرا ٹہل وناز کتگت ۔ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ وھدے ہجرت کنان ءَ مدینہ ءَ سر بوت تو شروعات ءَ آیاں گوں واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ صلح ءِ معاہدہ کت کہ ماتیءُ مقابلہ ءِ رِدا ہیچ کس ءَ مدد نہ کنیں ۔ پدا گوں مکّہ ءِ کافراں کاگد وکراچ بنا کت ۔ دانکہ آیانی یک نامداریں سردارے کعب بن اشرف ءَ گوں چہل سواراں مکّہ ءِ سر بوان ءَ بیت اللہ ءِ شریف ءِ دیما مسلمانانی برخلاف گوں قریش ءَ قول وقرار کُت ۔ آخر چینت روچ ءَ بعد چہ اللہ ورسول ءِ حکم ءَ محمد بن مسلمہ ءَ آ ءَ را کشت ۔ پدا ھم چہ بنی نضیر ءِ جانبءَ بدعہدی ءِ سلسلہ بند نہ بوت برے گوں دغابازی ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ چینت رفیقانی ہمراھی ءَ دعوت دیان ءَ ناگتی ءَ قتل کنگ لوٹِت یک رندے واجہ ھما جاگہ ءِ نندوک اَت چہ رُزا گرانیں جنترءِ یک گُتگے لیبٹ دات تانکہ اگن اِے کسے ءَ بلگیت نو آ بمریت مگر وھدءَ اللہ ءِ فضل وکرم ءَ حفاظت فرمائینت ۔ آخر حضور صلے اللہ علیہ وسلم ءَ مسلمانان ءَ جمع کت و ارادہ ہمیش اَت کہ گوں آیاں جنگ بکنت ۔ وھدے مسلماناں گوں مزن اشتاپ ءَ وترندی ءَ لوگ وجاگہاں وقلاتان ءَ محاصرہ (دورہ) کت آیانی سرا ہیم کپت وماں دلانش ترس پیدا بوت و عام جنگ وچوپ ءِ نوبت سر نہ بوت ، آیاں پریشان بوان ءَ پہ صلح ءَ دا ہگ کت ۔ آخر فیصلہ چو بوت کہ آیاں مدینہ ءَ خالی بکننت گوں آیانی جاناں کس کار نداریت وہبینکریں مال واز باب گوں وت بُرت کننت آیاں گوں وت ببرنت ۔ باقی لوگ وجاگہاں ، زمین وباغانی وغیرہ ءِ سرا مسلمان قبضہ بکننت حق تعالیٰ ءَ آ زمین ءَ چو غنیمت ءِ مال ءَ تقسیم کنگ ءِ اجازت نہ دات ایوک ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اختیار دات واجہ ءَ زیات تر ڈگاران ءَ ماں مہاجراں بھر وبانگ فرمائینت اِے داب ءَ چہ نصاریٰ ءِ سرا خرچ ءِ بہر کم بوت و مہاجر وانصار ہر دوئیناں فائدہ رسِت وہم واجہ ءَ وتی لوگ خرچ وآ یوکیں وداروکیں مردمانی سالانہ خرچ ہم چہ ہمدا اَدا کنگت ودگہ چیزے کہ سرا ھتگت آ ءَ را اللہ پاک ءُ راہ ءَ خرچ کرتگت ۔ ماں اِے سورت ءَ ہمے قصہ مذکور انت ف ۷ یعنی بہ یکیں بیر گرگ ءَ تہ سننت و یکیں ڈیک دبگ ءَ مکان وقلاتاں ویل کنان ءَ پہ جہگ ءَ تیار بوتنت ہیچ ثابت قدمی اِش پیش نداشت (تنبیہ) چہ اَوّل الحشر ءَ لہتیں مفسرانی گورءَ مراد ایشنت کہ پہ اے قوم ءَ اِے داب ءَ وطن یل کنگ ءِ اوّلی موقع اَت چہ و پیش اِشان ءَ چو شیں واقعہ سرءَ نہ کپتگت ۔ یا ماں اَوّل الحشر ءَ اِے طرف ءَ اشارہ بہ بیت کہ اِے یہود ءِ اول حشر ایشنت کہ مدینہ ءَ یل کنان ءَ چہ ایشاں بازکس خیبر وغیرہ ءَ شُتنت و دومی حشر ھما بیت کہ آماں حضرت عمرؓ ءِ خلافت ءَ وھد ءَ پیش اھت ۔ یعنی گوں اِے دگہ یہود ونصاریٰ ءِ ھمراھی ءَ اِشان ہم چہ خیبر ءَ بہ شام ءِ ملک ءَ رھادگ کنگ بوتنت کہ اود ا آخری حشر ہم بوگی انت ہمیشکا شام ءَ را ارض المحشر ھم گوشنت ۔

الرُّعْبَ يُخْرِبُوْنَ بُيُوْتَهُمْ بِاَيْدِيْهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِنِيْنَ فَاعْتَبِرُوْا
تُرس ف۱ کہ خراب کنگ ءَ لگنت وتی لوگاں ءَ بہ وتی دستاں و مؤمنانی دستاں ف۲ گڈا عبرت بگرات

يٰٓاُولِي الْاَبْصَارِ ۝۲ وَلَوْلَآ اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي
اے چمانی خدابنداں ف۳ واگن مبوتیں اے گپ کہ نوشتگ خداءَ پہ آیاں جلاوطنی، توالبت عذاب داتی آیاں ماں

الدُّنْيَا ۭ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ۝۳ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَاۗقُّوا اللّٰهَ
دنیا ءَ ۔ و پہ آیاں ہست ماں آخرت ءَ عذاب آس ءِ ف۴ اے پمیشکا انت کہ آیاں مخالف بوتنت اللہ ءِ

وَرَسُوْلَهٗ ۚ وَمَنْ يُّشَاۗقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝۴ مَا قَطَعْتُمْ
و آئی ءِ رسول ءِ، و ہر کسے مخالف بہ بیت اللہ ءِ گڈا بیشک اللہ ءِ عذاب ترند انت ف۵ ہر چیکہ بُرِت شما

مِّنْ لِّيْنَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوْهَا قَاۗىِٕمَةً عَلٰٓي اُصُوْلِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ
چہ خرماءِ درخت ءَ یا ھِشت شما آئیرا اوشتوک بہ وتی ھُنڈال ءِ، گڈا آ بہ حکم ءَ خدا ئیگ انت ف۶ و تاکہ رسوا بکنت

الْفٰسِقِيْنَ ۝۵ وَمَآ اَفَاۗءَ اللّٰهُ عَلٰي رَسُوْلِهٖ مِنْهُمْ فَمَآ اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ
بدکاراں ءَ ف۷ و ہرچ مالیکہ پدا تر ینت اللہ ءَ بہ وتی رسول ءِ سرا چہ آیاں گڈا نہ تاچینت شما بہ آئی ءِ سرا

مِنْ خَيْلٍ وَّلَا رِكَابٍ وَّلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهٗ عَلٰي مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ
اسپاں و نہ ھُشتراں ءَ لیکن اللہ غالب کنت وتی پیغمبراں بہ سرا ہر کسیکہ بلوٹیت

وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝۶ مَآ اَفَاۗءَ اللّٰهُ عَلٰي رَسُوْلِهٖ مِنْ اَهْلِ
و اللہ ءَ ہر چیز ءِ سرا قدرت داروک انت ف۸ ہرچ ملے کہ واپس کنائینت اللہ ءَ بہ وتی رسول ءِ سرا چہ میتگ ءِ

الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَ
مردماں، تو گڈا پہ خدا و پہ رسول ف۹ و پہ سیاد وارثاں ف۱۰ و یتیماں و محتاجاں و

ابْنِ السَّبِيْلِ ۙ كَيْ لَا يَكُوْنَ دُوْلَةًۢ بَيْنَ الْاَغْنِيَاۗءِ مِنْكُمْ ۭ وَمَآ
رہ گوزاں (مسافراں) تانکہ مبیت آدستگر دمیانجی ءَ مالداراں ءِ چہ شما ف۱۱ و ہر چیکہ

اٰتٰىكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ ۤ وَمَا نَهٰىكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ
بدنت شمارا رسول بگرات آئیرا، و ہر چیکہ مَنَّ کنت شمارا چہ آئی گڈا انگار بکنات ف۱۲ و چہ خداءِ بترسات

ف۱ یعنی آیانی ساز و سامان، مضبوطیں قلات و جنگجویانہ راہ و رھبندءَ گندان ءَ نہ شمارا گمان ات کہ اینکہ زوت گوں آسانی ءَ اشاں وتی سلاحاں چگل دینت و نہ آیاں جوشیں خیالے ہست ات کہ اے نکسکیں بے سرو سامانیں مرداں اِے دابءَ مارا ناگیگ کننت آیاں جو کرگُشک ءَ ہسے رنگ ءَ واب اتنت کہ ملان (کہ آیانی سرءَ اللہ ءِ دست انت) داں مئے قلاتاں سربوگ ءِ ہمت کت نہ کننت و اِے ہیما چو بگوش کہ چہ اللہ پاک ءِ دست ءَ درگشتنت مگر آیاں نوں وت دیست کہ ہچ جوشیں طاقتے نیست کہ اللہ ءِ حکم ءِ جلت بکنت بہ آیاں اللہ ءِ حکم چہ ہما جاگہ ءَ آتک و سر بوت کہ چہ اودا آیاں گمان و خیال ہم نہ ات یعنی ماں اِشانی دل ءِ توک ءَ خداتعالیٰ ءَ رعب چگل دات دبے ساز و ساماں وارد کیں مسلمانانی ہیبت آیانی سرا ایندینت۔ یکے چہ ساری ءَ وتی سردار کعب بن اشرف ءِ ناگتیں قتل ءَ مرعوب و تُرس و لرزانت نوں چہ مسلمانانی یکپارگیں حملہءَ باقی منتگیں ہمت ءَ ہم جواب دات۔ ف۲ یعنی ماں حرص و غیظ و غضب ءِ جوش ءِ ردا وتی لوگ ءِ کُنڈی، تختہ و دروازگاں ھُرجگ ءَ لگتنت تانکہ ہر چیزے کہ گوں وت ءَ بُرت کننت آیشت مکپیت و مسلماناں آئی ءِ سرا قبضہ کت مکننت۔ مرے کار ءَ مسلماناں ہم آیاں ءَ دست مکی کت چہ نیمگے آیاں پُرشت پروش کنگت تو دومی نیمگ ءَ مسلمان گلائیش اتنت۔ وگوں شتری ءَ جارگ بہ بیت نوں چہ مسلمانانی دستاں ہرچ بربادی، تباھی و ویرانی ماں عمل ءَ آتک آہم ہمے بدبخت و شومانی بدعہدی و ناہودگیں کارانی نتیجہ ات۔

ف۳ یعنی پہ بینایاں ماں اِے واقعہ ءَ مزن عبرت ہست اللہ تعالیٰ ءَ پیش داشت کہ کفر، ظلم، ناہودگی و بدعہدی ءِ انجام چینکر خراب بوت و ایکہ ایوک ءَ پہ ظاہری حالتانی سرا بھروسہ کناں ءَ چہ اللہ پاک ءِ قدرت ءَ غافل بوگ عقل مند ءِ کار نہ انت۔ ف۴ یعنی آیانی قسمت ءَ جلاوطنی ءِ سزا نبسگ بوتگت۔ اگن اِے گپ مبوتیں تو دگہ سزائے ماں دنیا ءَ اِشاں دیگ بوتگت۔ مثلاً بنی قریظہ ءِ داب ءَ جنگ بوتیں انت۔ غرض چہ اِشاں وتا ردّے پدّے کت نہ کت۔ اِے خداءِ حکمت اِنت کہ قتل ءِ بدل ءَ ایوک ءَ پہ جلاوطنی ءِ سرا دار و مدار کنگ بوت۔ بلے اِے تخفیف تہنا ماں دنیاوی سزا ءَ انت آخرت ءِ ابدی سزا چہ اِے کافراں ہچبر ٹگلبینگ نہ بیت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ وھدے اِے قوم چہ شام ءِ ملک ءَ جھان ءَ را دا آتکگت تو آیانی پیریں مرداں گوشتگت کہ یک روچے کیت کہ شمارا چہ ادا ویران بوان ءَ پدا بہ شام ءَ روگ کپیت۔ چنانچہ آ ساعت ءَ ھتیں کس ویران ءَ شام ءَ سربوتنت وھتیں ماں خیبر ءَ پشت کپتنت وپدا حضرت عمرؓ ءِ زمانہ ءَ چہ اودا نباہ و ویران بوان ءَ شام ءَ سربوتنت۔ ف۵ یعنی پہ اِے دابیں بدیں دشمناں ھنچیں ترندیں سزا رسیت۔ ف۶ وہدے آ مرداں وتارا ماں قلات ءَ بند کت تو حضرت ءَ اجازت دات کہ آیانی درختاں بُرگ بہ بنت و باغ ویران کنگ بہ بنت تانکہ ہمے تاوانانی سوک ءَ چہ قلاء ءَ درکپان ءَ پہ جنگ ءَ مجبور بہ بنت و بہ واضحیں جنگ ءِ وھد ءَ درختانی رکاوٹ یعنی اڑ و جنجاں باقی پشت مکپیت پمیشکا اِے ردا چیزے درخت بُرگ بوتنت و چیزے یل دیگ بوتنت کہ چہ فتح ءَ بعد بہ مسلمانانی کار ءَ بیاینت۔ کافراں شگان جنگ شروع کت کہ وت چہ فساد ءَ دگراں ءَ منع کننت، زانا درختانی بُرگ و سوچگ ماں فساد ءَ شامل نہ انت بہ ہمے ردا اِے آیت نازل بوت۔ یعنی اِے کل کارگزاری چہ اللہ پاک ءِ حکم ءَ بوگا ئنت۔ خداوندی حکم ءِ تعمیل ءَ فساد گوشگ نہ بیت چیاکہ آ جھلیں حکمت و مصلحتانی سرا شامل انت۔ چنانچہ اِے حکم ءِ لھتیں مصلحتانی بیان بُرزا ہم گوست ف۷ یعنی تانکہ مسلمانان ءَ عزت بدنت و کافراں ذلیل بکنت ہرچ درختے کہ یلہ دیگ بوتنت ماں آئی ءَ مسلمانانی یک سوب مندی و کافراں ءَ ماں غیض و غضب ءَ چگل دیگ انت کہ اِے مسلمان اِشان ءَ کار مرز کننت و نفع زورنت و ہر درختے کہ بُرگ یا سوچگ بوتنت ماں آئی ءَ مسلمانانی دومی سوب مندی یعنی غلبہ و فتح ءِ نشانیانی پدرائی و کافراں ءَ ماں غیض و غضب ءَ رسوا کنگ اِنت کہ مسلماناں چون کائی مئے اِے چیزاں کارمرز کنگ انت و نفع زورگ ءَ انت پمیشکا ہر دوکیں امر جائز و حکمت ءِ داروک انت۔ ف۸ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ مال "غنیمت" و "فی" ءَ ہمے فرق دارگ بوتگ کہ ہرچ ملے پہ جنگ ءَ دست بکپیت آ غنیمت اِنت، چہ آئی ءَ پنچی حصہ پہ اللہ ءِ نیاز (کہ آئی تفصیل ماں دھمی جزء ءِ شروعات ءَ گوستگ) و چار حصہ ماں لشکر ءَ بہر و بانگ کنگ بنت۔ و ہر مالے جنگ ءَ بغیر دست بکپیت آ کل پہ مسلمانانی خزانہ ءَ جمع بہ بیت۔ (تنبیہ) اگر چیزے جنگ ءَ پد کافر مرعوب بوان ءَ پہ صلح و تران ءِ طرف ءَ تیزی پیش بدارنت و مسلمان آیانی

صلح ءَ قبول بکنت ۔ماں آ جاورءَ ہرچ ملے چہ صلح ءَ بہ بیت آہم ماں "فئ" ءَ شمار بیت ۔نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مبارکیں عہدءَ "فئ" ءِ تمام اموال خالص ماں حضورءِ اختیار و تصرف ءَ اتنت ۔ممکن انت کہ اِے مالکانہ اختیار بہ بیت کہ آ تہنا حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ذات ءَ خاص ات چوشکہ ماں ہمے آیت ءَ چہ عَلٰى رَسُوْلِهٖ ءِ لفظءَ پدرا انت و احتمال انت کہ آ اختیار حاکمانہ بہ بیت ۔بہرحال اللہ تعالیٰ ءَ اِے مالانی بابت ءَ واجہ ءَ راماں دیم ءَ آیوکیں آیت ءَ سرسوج فرمائینت کہ وجوباً یا ندباً ماں فلاں فلاں خرچ درچاں اِے مال خرچ کنگ بہ بنت، چہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءَ پد اِے مالانی اختیار بہ امام ءَ دست ءَ کپیت لیکن آئی ءِ تصرف و سروچیری مالکانہ نہ بیت محض حاکمانہ بیت آ ہمے مالاں چہ وتی صوابدید و مشورہ بہ مسلمانانی عام ضرورتاں و اِے دگہ مصلحتاں خرچ کنت ۔باقی غنیمت ءِ مالانی حکم چیر بیشی ءَ جداگانہ حیثیت داریت چہ آئی ءَ خمس درکنگ پد باقی تمام مال خالص لشکر ءِ حق بیت کما یدل علیہ قولہ تعالیٰ: وَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ الخ لشکری چہ وتی مرضی ءَ یل بدینت آ خبر جدا انت ۔البتہ شیخ ابوبکر رازی حنفی ءَ ماں احکام القرآن" ءَ نقل کنگ، کہ اِے حکم منقولہ مالانی بابت ءَ انت ۔ماں غیر منقولہ مالاں امام ءَ اختیار انت کہ مصلحت فہمیت ماں لشکر ءَ مال ءَ تقسیم بکنت دمصلحت مزانت تو عوامی کاران ءِ واسطہ آ ءَ را جدا ایر بکنت، چوشکہ ماں سواد عراق ءَ حضرت عمر ءَ چہ لھتیں جلیل القدر صحابہانی مشورہ ءَ ہمے داب ءَ عمل ءَ آورت ءَ قائم داشت ہمے مسلک ءِ روءَ شیخ ابوبکر رازی ءَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ الخ ءَ منقولہ مالان ءَ کنزک قرار دات، بہ اِے داب ءَ کہ اولی آیت وَمَآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مِنْهُمْ بہ حکم ءَ "فئ" دودمی آیت مَآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُوْلِهٖ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى ءَ بہ حکم ءَ غنیمت ءِ سرا محمول اِنت و لغتہً غنیمت ءَ را چہ "فئ" ءِ لفظءَ تعبیر کت کننت واللہ تعالیٰ اعلم بالصواب۔

اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝۷ لِلْفُقَرَآءِ الْمُهٰجِرِيْنَ الَّذِيْنَ اُخْرِجُوْا مِنْ

بیشک خداءِ عذاب ترند انت ف۱ آمال بہ ھما محتاجیں مہاجران انت کہ آیاں کشگ بوتگنت چہ

دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَّيَنْصُرُوْنَ

وتی لوگاں و وتی مالاں کہ طلب کننت اللہ ءِ فضل و آئی ءِ رضامندی ءَ و مدد کننت

اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۭ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الصّٰدِقُوْنَ ۝۸ وَالَّذِيْنَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاِيْمَانَ

اللہ و آئی رسول ءِ آمردم ھما بینت راستیں ف۲ و پہ ھماکساں کہ جاگہ کننت ماں لوگ و ماں ایمان

مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّوْنَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُوْنَ فِيْ صُدُوْرِهِمْ

چہ آیانی ءَ بیش ف۳ دوست دارنت ھماکس ءَ کہ ہجرت کت بہ آیانی نیمگ ءَ ف۴ و نہ گندنت ماں وتی دلاں

حَاجَةً مِّمَّآ اُوْتُوْا وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰٓي اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

تنگی ہرچیکہ دیگ بیت مہاجران ءَ و ایثار کننت بہ وتی جاناں اگں چہ بہ بیت پہ آیاں وت شدو ف۵

وَمَنْ يُّوْقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۝۹ وَالَّذِيْنَ جَاۗءُوْ مِنْ

و ہرکس کہ نگاہ دارگ بوت چہ حرص ءَ وتی نفس ءَ گڑا ہمایانت مرادانءَ گندوک ف۶ و پہ ھماکساں کہ آیاں آتکنت چہ

بَعْدِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ

آیانی ءَ پد ف۷ گوشانءَ اے مئے رب بہ بخش مارا و مئے ھما براتاں کہ بیش کپتنت چہ ما بہ ایمان آرگ ءَ

وَلَا تَجْعَلْ فِيْ قُلُوْبِنَا غِلًّا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا رَبَّنَآ اِنَّكَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ۝۱۰

و ایر مکن ماں مئے دلاں کینگ پہ ہمایاں کہ ایماں آورت، اے رب توئے مزن مہربان باز رحم کنوک ف۸

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ نَافَقُوْا يَقُوْلُوْنَ لِاِخْوَانِهِمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ

ایا ندیتے ہماکسانی نیمگ ءَ کہ منافق بوتنت کہ گوشنت بہ وتی کافریں براتاں چہ

اَهْلِ الْكِتٰبِ لَىِٕنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيْعُ فِيْكُمْ اَحَدًا

اہل کتاب ءَ اگں شما جلا وطن کنگ بوتت توالبت ماہن گوں شما درکائیں و خبرءَ قبول نکنیں دربابت ءَ شمے کسےءَ

اَبَدًا ۙ وَّاِنْ قُوْتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ۝۱۱

ھچبر، و اگں شمارا جنگ ءَ گیت توالبت ماشمے مدد ءَ کنیں ف۹ و اللہ گواھی دنت کہ آیاں دروغ بندنت ف۱۰

ف۹ ماں اولی آیت ءَ ایوک ءَ بنی نضیر ءِ اموال ءِ ذکر آت ءَ نوں فئ ءِ اموال ءِ بابت ءَ عام دستور و رھبند بیش داریت یعنی فئ ءِ سرا قبضہ رسول ءِ دچہ رسول ءَ پد امام ءِ کہ اِے خرچ درچ بہ ہمانی ءِ سرا کپنت، باقی اللہ ءِ ذکر تبرکاً بیان بوت، آ کلانی مالک اِنت البت کعبہ ءِ خرچ و مسیتانی ہم کہ اشاں اللہ ءِ نام ءِ سرا انت ممکن انت کہ ماں ہمیشی اوارنت ۔ ف۱۰ یعنی بہ حضرت ءِ سیاد و وارثاں، چنانچہ واجہ نبی ءَ ماں وتی زمانہ ءَ چہ اِے مال ءَ آیان ءَ ہم دا تگت و ماں آئی فقیر ءِ ہم قید نیست ات ۔ وتی ناکو حضرت عباسؓ ءَ کہ مالدار ات واجہ ءَ ونڈ دات نوں چہ واجہ ءَ بعد حنفیہ گوشنت کہ واجہ ءِ سیاد وارث کہ آیاں حاجت مند انت امام ءَ باید انت کہ آیان ءَ چہ اِیدگہ محتاجاں مقدم بکنت ۔ ف۱۱ یعنی اِے خرچاں میشکا بیش دارگ بوتنت کہ مدامیگی یتیماں، محتاجاں، بیکساں و ایدگہ عام مسلمانانی خبرگیری کنگ ببیت و عام اسلامی گرٹے و ضرورتاں سرجم کنگ بہ بنت اِے مالاں ایوک ءَ زردارانی سروچیر کنگ ءِ ردا آیانی خاصیں جاگیر حساب مبنت کہ چہ آیاں زرداراں عیش و عشرت بکننت و غریب شدلاپ ءَ بمرنت ۔ ف۱۲ یعنی مال و جائداد وغیرہ ہرچ داب ءَ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چہ اللہ ءِ حکم ءَ تقسیم بکنت آ ءَ را بہ وشی قبول بکن اِت کہ ہرچے شمارا دیگ بہ بیت آ ءَ را دست بجن ات چہ ہر چیز ءَ منع کنگ بے اِت چہ آئی ءَ دتارا ایر دارات و بہ ہمے داب ءَ آئی ءِ تمام احکام و اوامر و نواھی ءِ پابندی ءَ بکن اِت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی رسول ءِ نافرمانی چو اللہ ءِ نافرمانی ءِ بیم ءَ انت ۔ترسان بہ بے اِت کہ مبادا رسول ءِ نافرمانی ءِ جاورءَ اللہ تعالیٰ کدام ترندیں عذابے مسلط مکنت ۔ ف۲ یعنی چوناں ءَ گوں اِے مال ءَ عام مسلمانانی ضرورت و حاجت وابستہ اِنت لیکن خصوصی رھبندءَ ھما قربانی بیش کنوکیں سرمچاراں و راستیں مسلمانانی حق مقدم انت کہ آیاں محض ماں اللہ ءِ وشنودی و رسول ءِ اطاعت و محبت ءِ خاطرءَ وتی لوگ و جاگہاں و مال و دولت یل کت و گوں ھورکیں دستاں چہ وتی وطن ءَ درکپتنت تاکہ ماں اللہ و رسول ءِ کاراں آزادانہ مدد کت بکننت ۔ ف۳ چہ اے لوگ ءَ مراد اِنت مدینہ طیبہ، و اِے مردماں مدینہ ءِ انصار اَنت کہ چہ مہاجرانی آیگ ءَ پیش ماں مدینہ ءَ جاہ منند اتنت و ماں ایمان و عرفانی راہ ءَ سرا گوں مضبوطی ءَ تچک ءَ اوشتوک اتنت ف۴ یعنی گوں دوزواہی ءَ مہاجرانی خدمت ءَ کننت داں اِے حدءَ کہ ماں وتی مال وغیرہ ءَ آیان ءَ برابر ءِ شریک جوڑ کنگ ءَ تیار اَنت ۔ ف۵ یعنی مہاجران ءَ اللہ تعالیٰ ہرچ فضل و شرف ءَ عطا بکنت یا چہ مالاں فئ وغیرہ ءَ واجہ نبی ءَ اشاں ءَ ہرقدر مال بدنت آ ءَ را گندان ءَ انصار ماں دل ءَ تنگ نہ بنت و نہ حسد کننت بلکیں ھنگت زیات وشدل

بنت و ماں ہر شتریں چیزے ءَ آیان ءَ چہ وتی جاناں مقدّم دارنت وتی جندِش سکّی وشُد بہ داشت کننت بلے آیانی خیرءَ گلائیش انت اِے دابیں بے مثالیں قربانی دا روچ مروچی ءَ دنیاءِ کتام قوم ءَ یک قومے ءَ کتگ ۔ ف۶ یعنی مزن سوب مند و بامراد انت ہما مردماں کہ آیاں اللہ ءِ توفیق و دستگیری ءَ چہ آیانی دل ءِ لالچ و حرص ءَ محفوظ داشت ۔ لالچی و بخیلیں مردم پہ وتی براتاں چونکائی قربانی بیش کت کننت و دگراں وش و آسودہ حال گندان ءَ ماں وتی دل ءَ کدی وشنود بوت کننت ۔ ف۷ یعنی اِے مہاجران و انصار ءَ بعد عالم وجود ءَ اتکنت ، یا چرایا پدماں اسلام ءِ حلقہ ءَ شامل بوتنت یا مہاجرین سابقین ءَ پد ھجرت کنان ءَ مدینہ ءَ اتکنت ۔ والظاھر ھو الاوّل ۔

ف۸ یعنی پہ پیشی مردماں مغفرت و بخشش ءِ دعاءَ لوٹنت و چہ کتام مسلمانیں براتے ءِ طرفءَ ماں دل ءَ کینگ و بغض نہ دارنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ اِے آیت پہ کلیں مسلمانان اِنت کہ آپیشی مردمانی حق ءَ جاہ بیارنت وھما یانی رندگیری ءَ بکننت و گوں آیاں کینگ مدارنت ۔ امام مالکؒ ءَ چہ ہمدا فرمان کُت کہ ھر شخصے گوں صحابہؓ ءَ بغض بدار یت و آیان ءَ بد گوشیت پہ آیاں ماں فیءَ ءِ مال ءَ ونڈ نیست ف۹ عبداللہ بن اُبی و غیرہ منافقان ءَ یہودِ بنی نضیر ءَ چیرکائی پیغام دیم داتگت کہ ہچ پریشان مبئے اِت و ماں قلا ءَ ھچ میارات کہ شما تہنا اِت ، اگن شمارا مسلمان چہ وتی لوگ و جاگہاں درکُت ماھم گوں شما ھور درکپیں ، و اگں پہ جنگ ءَ نوبت آتک تو ما شمے کُمک ءَ کنیں ، اِے مئے بالکل محکمیں و یکتائیں فیصلہ اِنت ۔ اشی ءِ برخلاف ماں شمے معاملہ ءَ ما کسی غرض ءَ نداریں ۔ ف۱۰ یعنی اِے خبراں گوں دل ءَ نہ گوشگا ئنت ۔ ایوک ءَ مسلمانانی برخلاف ءَ مخلوق ءَ سکین دیگ ءِ واسطہ خبراں بند دینت و ہر چیزیکہ چہ زبانءَ درشان کنگا ئنت ہرگز آئی ءِ سرا عمل نہ کننت ۔ ۱۲

لَئِنْ اُخْرِجُوْا لَا یَخْرُجُوْنَ مَعَهُمْ ۚ وَلَئِنْ قُوْتِلُوْا لَا یَنْصُرُوْنَهُمْ ۚ وَلَئِنْ

اگں جلا وطن کنگ بنت اہل کتاب تو آیاں در نہ کپنت گوں آیاں ، و اگں جنگ بجریت آیانءَ تو مدد ءَ نکننت آیانی ف۱ و اگں

نَّصَرُوْهُمْ لَیُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ۫ ثُمَّ لَا یُنْصَرُوْنَ ﴿۱۲﴾ لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً

مدد ءَ بکننت آیانی تو بھنت پُشت دیان ءَ پدا ہچ جاگھے مدد گیپت نہ کننت ف۲ البت شمے ترس زیات اِنت

فِیْ صُدُوْرِهِمْ مِّنَ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا یَفْقَهُوْنَ ﴿۱۳﴾ لَا یُقَاتِلُوْنَكُمْ

ماں آیانی دلاں بمقابل ءَ خداءِ ۔ چوش پمیشکا انت کہ آ قومے کہ سرپد نہ بیت ف۳ جنگ نکننت گوں شما

جَمِیْعًا اِلَّا فِیْ قُرًى مُّحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَّرَآءِ جُدُرٍ ؕ بَاْسُهُمْ بَیْنَهُمْ

یکجا بوان ءَ مگر پہ ہما میتگاں کہ حصار دار و کنت یا چہ دیوالانی پُشت ءَ ف۴ جنگ ماں آیانی میانجی ءَ

شَدِیْدٌ ؕ تَحْسَبُهُمْ جَمِیْعًا وَّقُلُوْبُهُمْ شَتّٰى ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ

ترندتر اِنت ف۵ تو گماں کنئے آیانءَ یکجا و دل آیانی جدا جدا انت ۔ چوش پمیشکا اِنت کہ اے قومے اِنت

لَّا یَعْقِلُوْنَ ﴿۱۴﴾ كَمَثَلِ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِیْبًا ذَاقُوْا وَبَالَ اَمْرِهِمْ ۚ

بے عقلیں ف۶ داستان اشانی مثل ھما کسانی داستانءَ اِنت کہ چہ آیاں پیش اتنت بے زوتا چشت اِش وبال وتی گناہانی ۔

وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِیْمٌ ﴿۱۵﴾ كَمَثَلِ الشَّیْطٰنِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ ۚ

و پہ آیان ہست دردناکیں عذاب ف۷ مثال ھما شیطان ءِ کہ گوشیت انسان ءِ کہ کفر بکن

فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنِّیْ بَرِیْٓءٌ مِّنْكَ اِنِّیْٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿۱۶﴾

پدا وھدے آ کافر بوت تو گڈا گوشتی کہ من چہ تو بری آں ، من ترساں چہ خداءَ کہ کل عالم ءِ پروردگار اِنت

فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَآ اَنَّهُمَا فِی النَّارِ خَالِدَیْنِ فِیْهَا ؕ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظّٰلِمِیْنَ ﴿۱۷﴾

گڈا بوت انجام آ دوئینانی (شیطان و مردءِ) کہ بیشک آ دوئیناں ماں آس ءَ بنت کہ دائماً ماں آئی ءَ بنت و ہمشنت سزا ظالمانی ف۸

یٰٓاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۚ وَ

آے ایمان داراں! بترس اِت چہ خداءَ و باید کہ بچاریت ھر شخص کہ چہ چیزی دیم داتگ پہ باندات ءَ ف۹ و

اتَّقُوا اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ خَبِیْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۸﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِیْنَ

بترس اِت چہ خدا ۔ بیشک خدا خبردار اِنت ہر چیکہ شما عمل کن اِت ف۱۰ و مبئیت مثل ھما کسانے کہ

ع ۲/۷ ۵

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ چنانچہ پہ جنگءَ ھر جنگ بوت و بنی نضیر چپ چاگرد کنگ بوتنت ۔ ماں اِے دابیں حالت ءَ یک منافقے ہم آیانی مدد ءَ نیاتک و آخر کار وھدے آیاں چہ شہر و بازار ءَ کشگ بوتنت اِشاں آساعت ءَ وش وش ءَ ماں وتی لوگاں ٹپتنت ۔ ف۲ یعنی اگں بفرض محال منافق پہ آیانی مدد ءَ وتا برسینت تو نتیجہ بیت ابید چریشی ءَ کہ چہ مسلمانانی مقابلہ ءَ پُشت دیان ءَ چہ میدانءَ بھنت پدا آیانی مدد چونکائی کُتش کت پہ آیانی جند ءِ مدد ءَ ہم کس سر نہ بوتگت ۔ ف۳ یعنی اللہ ءِ بزرگی اِش بزانتیں و ماں آیانی دلاں آئی ءِ ترس ببوتیں تو اشاں کفر و نفاق ءِ راہ پہ چا بگپتیں ۔ البت اشاں چہ مسلمانانی بہادری و دلیری ءَ ترسنت پمیشکا اشاں مقابلہ ءِ قوت داشت کُت نہ کنت و نہ ماں جنگ ءِ میدان ءَ پا داں جلِت کننت ۔ ف۴ یعنی چونکہ آمردمانی دل چہ مسلماناں خوفزدہ و ترس و لرزءَ اِنت پمیشکا اِشاں ماں میدان ءَ جنگ کنگ نہ تونت البت ماں پُر و بزیں میتگاں کوٹ و قلاتاں نندان یا ماں دیوار و درختانی پُشت ءَ چیر بیان ءَ جنگ کُت کننت ۔ مئے یک بزرگے ءَ چوش فرمائینتگ کہ یورپ چہ مسلمانانی زھم ءَ بے وس بوان ءَ قسم قسم ءِ آس گوار و کیں سلاح و جنگ ءِ نوکیں رھبند ایجاد کت گنت پدا ہم ھنوں ھن اگن کدی دست بدست جنگ ءِ نوبت کیت تو ماں جنت ساعت ءَ دنیا لَا یُقَاتِلُوْنَكُمْ جَمِیْعًا اِلَّا فِیْ قُرًى مُّحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَّرَآءِ جُدُرٍ ءِ نقشہ ءَ گوں وتی چماں گندیت ، باقی آ قوم ءِ گپ جنگ مفتیں اَنت کہ آیانی گورءَ بانانی سرا سر کیان ءَ خشت و سنگ چگل دیگ و تیزاب ءِ پچکاریانی دپ ءَ پچ کنگ بہادری ءِ مسترّیں علامت اِنت ۔ ف۵ یعنی وت ماں وتی جنگ و چوپ ءَ مزن تیز و ترند اَنت چوشکہ چہ اسلام ءَ پیش ماں "اوس" و "خزرج" ءِ جنگءَ تجربہ بوت مگر مسلمانانی مقابلہ ءَ آیانی تمام بہادری و بٹاک نوادگ مانیت ۔ ف۶ یعنی مسلمانانی مقابلہ ءَ چہ آیانی ظاھری اتفاق و اتحاد ءَ رَد مَورات آیانی دل چہ تہ ءَ ترتگتنت ہر یکے وتی غرض و واگ ءَ غلام اِنت و ماں خیالات ءَ چہ یک دگرے ءَ جدا انت گڈا اصلی اتفاق چہ کجی آورت کننت اگن عقل بدارنت بفہمنت کہ اِے نمائشی اتحاد ھچ در دنہ وارت ، اتحاد ھما چیز ءِ نام اِنت کہ آماں قانتیں مومناں گندگ بیت کہ چہ تمام اغراض و واہگاں یک کر بوان ءَ کلاں اللہ سا دمحکم داشتگ و آیانی مرگ و زندپہ ھما خدائے واحد ءِ رضاءَ انت ۔ ف۷ یعنی ھنوں باں ھے

زوتاں یہود بنی قینقاع وتی غداری ءِ تام چشتگنت، وھدے اشاں بدعہدی کت تو مسلمانان اشانءَ ماں یک گونڈیں جنگےءَ جت و در کتنت۔ و چریشیءَ پیشتر ماں ہمے زوتاں مکہ ءِ مردماں ماں بدر ءِ روچ ءَ سزادیگ بوتگنت ہما انجام ءَ بنی نضیر ءِ چمّاں وت بچارات کہ ماں دنیاءَ چہ مسلمانانی دست ءَ جنگ بوتنت و آخرت ءِ عذاب وتی جاگہ ءَ ھنگت باقی اِنت۔ ف۸ یعنی شیطان اولی سرا انسان ءَ پہ کفر و معصیت ءَ سکین دنت، وھدے کہ انسان ماں آئی ءِ لوپ ءَ گرفتار بیت تو گوشیت کہ من چہ تو دور و چہ تیءُ کتگیں کارءَ بیزاراں منا را چہ خداءَ ترسیت (چوش گوشگ گوں ریا و مکاری ءَ بیت) نتیجہ اِے داب ءَ ظاہر بیت کہ وت ہم دوزخ ءَ جاہ منند بوت و آئیرا ہم دوزخی جوڑ کُت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ "شیطان ماں آخرت ءَ اِے گپ ءَ گوشیت۔ "وبدر" ءِ روچ ءَ ہم ماں یک کافرے ءِ صورت ءَ مردماں جنگ دیگا ئت۔ وھدے فرشتہانی سرا چمّی کپت نو چہ اودا جھگءَ لگّت کہ آئی ءِ ذکر ماں سورۃ انفال ءَ ہم گوستگ، ہمے مثال اِنت منافقانی" آیاں ہم "بنی نضیر" ءَ وتی دست لکّی و ہمراہی ءِ یقین دیاینان ءُ آیان ءَ پہ جنگءَ مست اِش کت، آخر وھدے کہ آیاں ماں مصیبت ءَ گرفتار بوتنت تو وت یک کرءَ نشتنت و سیل و ندارگش کُت۔ بلے زانا پہ اِے داب ءَ آیاں و تارا چہ خداءِ عذاب ءَ رستگار کُت کنت۔ ہجبر ہم آیاں رستگار نہ بنت دوئینانی منندجاہ دوزخ اِنت۔ ف۹ یعنی چہ اللہ پاک ءَ ترسان ءَ طاعت و نیکیانی مڈّی پہ و تارا تزّ بیارات و فکر بکن اِت کہ پہ باندا تگیں روچ ءَ چونیں ساماں پر و تارا ھی کُتگ کہ مرگ ءَ پدا اودا سر بوان ءَ ستھے کارءَ بئیت۔ ف۱۰ یعنی شمے ہچ کار چہ اللہ ءَ پوشیدہ نہ اِنت ہمیشکا چہ آئی ءَ ترسان ءَ تقویٰ ءِ راہ ءَ اختیار بکن اِت و چہ گناہاں و تارا دور بدار اِت۔ ۱۲

نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰىهُمْ اَنْفُسَهُمْ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿۱۹﴾ لَا يَسْتَوِيْٓ

فراموش اِش کت خداءَ۔ گڑا خداءَ ہن آیانءَ فراموش کت۔ ہمے مردم نافرمان اَنت ف۱ برابر نہ اَنت

اَصْحٰبُ النَّارِ وَاَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ؕ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَآئِزُوْنَ ﴿۲۰﴾

دوزخی و جنتی۔ جنتی مردم ھما اَنت بامراد ف۲

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَّرَاَيْتَهٗ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ

اگں ما نازل بکتیں اِے قرآن بہ کتام یک کوہے ءِ سرا تو شما آئرا دیستگت چُجّانءَ، ترکّگت چہ

خَشْيَةِ اللّٰهِ ؕ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿۲۱﴾

خداءِ خوف ءَ ف۳ و اِے مثالاں ما بیان کنیں پہ مردماں، تاکہ آیاں فکر بکننت ف۴

هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ

ھمائی خدا اِنت کہ ابید چہ آئی ءَ ہچ کس معبود نہ اِنت، زانت ہر چیکہ پوشیدہ اِنت و ہر چیکہ ظاہر اِنت، ہما اِنت مزن مہربان

الرَّحِيْمُ ﴿۲۲﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوْسُ السَّلٰمُ

بازرحم کنوک۔ ھمائی خدا اِنت کہ ابید چہ آئی ءَ ہچ کس معبود نہ اِنت، آ بادشاہ پاک ذاتیں سلامتی دیوک ف۵

الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيْزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ؕ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۲۳﴾

امان دیوک ف۶ نگہبان زبردست زوراکیں مزن عظمت ءِ خداوند، پاک اِنت خدا چہ ہر چے کہ آئی ءِ شریک کننت ف۷

هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى ؕ يُسَبِّحُ

ہما اِنت پیدا کنوک، جواں جواں اڈ کنوک ف۸ شکل و صورت دیوک ف۹ پہ ہمائی ءَ اَنت نام نیکیں ف۱۰ بہ پاکی ءَ یاد کنت

لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿۲۴﴾

آئرا ہر چیکہ ماں آسماناں و ماں زمین ءَ اِنت ف۱۱ و ہما اِنت زبردست حکمتانی داروک ف۱۲

ع ۳ ۷ ۶

سُوْرَةُ الْمُمْتَحِنَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ ثَلٰثَ عَشْرَةَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سورۃ ممتحنہ ماں مدینہءَ نازل بوتگ (شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان و بازیں رحم کنوکے) سیزدہ آیات و دو رکوع اَنت

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَآءَ تُلْقُوْنَ

ف۱ اے ایمانداراں! مکّرات منی و وتی دشمنان ءَ دوست، پیغام دئیت شما

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی ہر کس کہ چہ اللہ ءِ حقوقءَ شمو شکار بوت اِنت، چہ آئی ءِ یاد ءَ سُستی و بے پرواھی کت اللہ ءَ آیانی جندانءَ چہ آیانی جاناں آیانءَ غافل و بے خبر کُت کہ چہ آیو کیں آفتاں وتی رکّینگ ءِ فکرش نہ کُت و ماں نافرمانیاں غرق بوان ءَ دائمی ناوان و ابدی ھلاکت ءِ توکءَ کپتنت۔ ف۲ یعنی باید اِنت کہ انسان و تارا بہشت ءِ حقدار ثابت بکنت کہ آئی ءِ راہ ھما ھدءَ گیرکیت کہ مردم قرآن کریم ءِ ھدایتانی رندگیری ءَ بکنت۔ ف۳ یعنی افسوس و حسرت ءِ مقام اِنت کہ انسان ءِ دل ءِ سرا قرآن کریم ءِ ہچ اثر نبیت حالانکہ قرآن ءِ تاثیر ہمینکر زبردست و قوی اِنت کہ اگں آئرا کوہ ءِ ہمیں سکّیں چیزے ءِ سرا نازل کنگ بوتیں و ماں آئی ءَ فہم ءِ مادہ موجود بوتیں تو آ ہم متکلم ءِ عظمت ءِ دیما مغلوب بوتیں و چہ زیاتیں تُرس و لرز ءِ سبب ءَ ترکّان ءَ چُنڈ چُنڈ بوتیں۔ ف۴ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی کافرانی دل سکّ اِنت کہ آیاں کلام ءَ اشکنانءَ ہم ایمان نیارنت۔ اگں آئرا کوہ سرپہ بوتیں تو آئی ہم چہ ترس ءَ ترّ بیا تکیں"۔
تنبیہ: اِے وَ کلام ءِ عظمت ءِ ذکر اَت، دیما متکلم ءِ عظمت ءِ رفعت ءِ بیان اِنت۔ ف۵ یعنی چہ کلیں نقص و عیباں پاک و چہ کلیں عیب و آفتاں سلامت۔ نہ ہچ خرابیے داں آئی ءِ بارگاہ ءَ سر بوتگ و نہ سر بیت۔
ف۶ "مومن" ءِ ترجمہ امان دیوک کنگ بوتگ و لہتیں مفسرانی گورءَ "مُصَدِّق" ءِ معنی اِنت۔ یعنی وتی و وتی پیغمبرانی قولاً و فعلاً تصدیق کنوک یا مؤمنانی ایمان ءِ سرا تصدیق ءِ مہرءَ ثبت کنوک۔ ف۷ یعنی ماں آئی ءِ ذات و صفات و افعال ءَ کسے شریک بوت نہ کنت۔ ف۸ "خالق" و "باری" ءِ فرقءَ سورۃ بنی اسرائیل ءِ آیت يَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ ءِ فوائدءَ چیزے اشارہ کنگ بوتگ بایداِنت کہ یک نظرے پدا چارگ بہ بیت۔
ف۹ چوشکہ نطفہ ءِ سرا انسان ءِ تصویری جوڑ کت۔ ف۱۰ یعنی ھما نام کہ آ اعلائیں درجہ ءِ خوبیاں و کمالات ءِ سرا دلالت کننت۔ ف۱۱ یعنی گوں زبانِ حال یا قال ءَ ہم کہ آئرا ماسر بدبوت نہ کنیں ف۱۲ تمام کمالات و خداوندی صفات ءِ مرجع اِے دو صفتاں عزیز و حکیم ءِ طرف ءَ اَنت۔ چیا کہ عزیز قدرت ءِ کمال ءِ سرا و حکیم علم ءِ کمال ءِ سرا دلالت کنوک اِنت و ہر کمالاتے کہ ھستنت گوں علم و قدرت ءَ یک نہ یک دلے ءَ وابستہ اَنت۔ ماں روایتاں سورۃ حشر ءِ اِے سئیں آیتاں (چہ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ءَ داں آخر) ءِ مزن فضیلت آتگگ مومن ءَ لازم اِنت کہ صبح و بیگاہ اِے آیتانی تلاوت ءَ مدام جاری بدار اِیت۔ تمت سورۃ الحشر والحمد للہ

ف۱۳ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صلح کہ گوں مکہ ءِ مردماں بوتگت وآئیءِ ذکرماں اِنَّا فَتَحۡنَا ءَ گوست، دوسال ءَ اِے صلح برقرارمنت پدا چہ کافرانی طرف ءَ اِے پروشگ بوت گڈا حضرت ءَ گوں خاموشیءَ فوج ءَ جمع کنان ءَ مکہ ءِ فتح کنگ ءِ ارادہ کُت، حال واحوالانی دیم دیگ ءِ سرا بندش جنگ بوت مبادا مکہ ءِ کافراں چہ واجہ ءِ تیاریءَ معلوم دار بوان ءَ پہ جنگءَ سازوسامان ءَ گلائیشں بہ بنت واِے پیماں حرم شریف ءَ جنگ کنگ ضروری بہ بیت یک مسلمانے حاطب بن ابی بلتعہءَ (کہ آ چہ بدر ءِ مہاجراں یکے اَت) مکہ ءِ مردماں ءَ کاگدے نبشتہ کت کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ لشکر چو تہاریں شپ وزبردستیں ہار وطوفان ءِ پیما شمے چَکءَ کپوک انت۔ واجہ ءَ چہ وحی ءَ معلوم بوت واجہ حضرت علی وغیرہ لہتیں صحابہان ءِ حکم دات کہ یک جنیں آدمے مکہ ءِ راہ ءَ سفرکنان ءَ فلاں جاگہ ءَ دست کپیت آئیءِ گورءَ یک کاگدے ھست، ھما کاگدءَ حاصل کنان ءَ بیارات اِے مردماں تیزتیزءَ رہادگ بوتنت وزانک بالکل ھما مقام ءَ شت وسر بوتگت آئیءَ مزن لیت ولعل ءَ بعد کاگد آیانی حوالہ کت چہ وانگءَ پد معلوم بوت کہ حاطب بن ابی بلتعہءَ پہ مکہ ءِ کافراں اِے خط نبشتہ کرتگ دمسلمانانی حملہ ءِ آیاں احوال دیگ بوتگ۔ واجہ ءَ حاطب لوٹائینت وجُست کت کہ اِے چونیں کارے تو کتگ۔ گوشتی یارسول اللہ! نہ من کفر اختیار کتگ و نہ چہ اسلام ءَ برگشتگاں، راستیں گپ ایشنت کہ منی اہل وعیال ماں مکہ ءَ موجود انت اودا آیانی حمایت کنوک کس نیست، من لوٹ اِت کہ کافرانی سرا احسان بکناں کہ آیاں اِشی ءِ عوضءَ منی اہل وعیال ءِ خبرگیری ءَ بکننت، وگوں آیاں جوانیں داب ءَ پیش بیاینت (من ہنچوش فہمت کہ چہ اِے رھبندءَ منارا چیزے فائدہ رسیت واسلام ءَ ہچ تاوان نہ بیت) فتح ونصرت ءِ ہر وعدہءَ گوں تو کتگ آ یقیناً سرجم بنت کسے آیاں جلّت کت نہ کنت، چنانچہ ماں خط ہمے مضمون ہست ات کہ قسم بخدا! اگن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم گوں وتی یکیں سرا پہ شما حملہ بکنت تو اللہ آئرا مدد کنت وگوں آئیءَ ہرچ وعدہ ئے کہ کنگ بوتگنت آ پورہ کنگ بنت، بلاشبہ چہ حاطبءَ اِے یک مزنیں رَدکاریے بوت بلے رحمۃ للعالمین ءَ آئیءِ بابت ءَ زباتینت "لَا تَقُوۡلُوۡا لَہٗۤ اِلَّا خَیۡرًا" ابید چہ خیرءَ دگہ پہ آئیءَ ہچ مگوشِت۔ ودیم ترءَ فرمائینتی حاطب چہ اہل بدرءَ انت شمارا چے خبر اِنت کہ اللہ پاک ءَ بدریانی خطایان ءَ معاف فرمائینتگ۔ اِے سورہ ءِ مستریں بہرے ہمے قصہ ءِ بابت ءَ نازل بوت۔ ۱۲

اِلَیۡہِمۡ بِالۡمَوَدَّۃِ وَقَدۡ کَفَرُوۡا بِمَا جَآءَکُمۡ مِّنَ الۡحَقِّ ۚ یُخۡرِجُوۡنَ الرَّسُوۡلَ

آیانی نیمگءَ بہ دوستی ءَ ف۱ وبہ تحقیق آمنکر بوتگنت ہر چیکہ تئی گورءَ آتکگ حقیں دین ف۲ جلاوطن کننت رسول ءَ

وَاِیَّاکُمۡ اَنۡ تُؤۡمِنُوۡا بِاللّٰہِ رَبِّکُمۡ ؕ اِنۡ کُنۡتُمۡ خَرَجۡتُمۡ جِہَادًا فِیۡ سَبِیۡلِیۡ

وشمارا پیشیءَ کہ شما ایمان آورتگ پہ اللہءَ کہ شمے پروردگارانت ف۳ اگن شما درکپتگت پہ جہادءَ ماں منی راہ ءَ

وَابۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِیۡ ٭ۖ تُسِرُّوۡنَ اِلَیۡہِمۡ بِالۡمَوَدَّۃِ ٭ۖ وَاَنَا اَعۡلَمُ بِمَاۤ

وپہ طلب کنگءَ منی رضامندی ءِ ف۴ چیرکائی دیم دیئت بہ آیانی نیمگءَ پیغام دوستی ءِ ومن شرزاناں ہرچیکہ

اَخۡفَیۡتُمۡ وَمَاۤ اَعۡلَنۡتُمۡ ؕ وَمَنۡ یَّفۡعَلۡہُ مِنۡکُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِیۡلِ ①

پوشیدہ دارات وھرچیکہ شما ظاہر کن اِت ف۵ وہرکسے بکنت اِے کارءَ چہ شما گڈا بہ تحقیق گاری کت تچکیں راہ ف۶

اِنۡ یَّثۡقَفُوۡکُمۡ یَکُوۡنُوۡا لَکُمۡ اَعۡدَآءً وَّیَبۡسُطُوۡۤا اِلَیۡکُمۡ اَیۡدِیَہُمۡ وَ

اگن ڈیک اِت شما بہ آیاں دشمن آبنت شمے، ودراج بکننت آیاں بہ شمے نیمگءَ وتی دستان ءَ و

اَلۡسِنَتَہُمۡ بِالسُّوۡٓءِ وَوَدُّوۡا لَوۡ تَکۡفُرُوۡنَ ؕ② لَنۡ تَنۡفَعَکُمۡ اَرۡحَامُکُمۡ

وتی زباناں پہ بدی، ودوست دارنت کہ شما کافربئیت ف۷ ھچبر کارءَ نیاینت شمے سیادوارث شمے

وَلَاۤ اَوۡلَادُکُمۡ ۚۛ یَوۡمَ الۡقِیٰمَۃِ ۚۛ یَفۡصِلُ بَیۡنَکُمۡ ؕ وَاللّٰہُ بِمَا تَعۡمَلُوۡنَ

ونہ شمے اولاد قیامت ءِ روچ ءَ، آ فیصلہ کنت شمے میانجی ءَ واللہ ہرچیکہ شما عمل کن اِت

بَصِیۡرٌ ③ قَدۡ کَانَتۡ لَکُمۡ اُسۡوَۃٌ حَسَنَۃٌ فِیۡۤ اِبۡرٰہِیۡمَ وَالَّذِیۡنَ مَعَہٗ ۚ

گندوک انت ف۸، بہ تحقیق ہست اِنت پہ شما نیکیں رندگیری درحق ءَ ابراہیم وآئیءِ ھمراھانی،

اِذۡ قَالُوۡا لِقَوۡمِہِمۡ اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنۡکُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُوۡنَ مِنۡ دُوۡنِ

وہدیکہ گوشتش پہ قوم ءَ وتی بیشک ما چہ شما بیزارین دہر چیکہ شما عبادت کن اِت ابید چہ

اللّٰہِ ۫ کَفَرۡنَا بِکُمۡ وَبَدَا بَیۡنَنَا وَبَیۡنَکُمُ الۡعَدَاوَۃُ وَالۡبَغۡضَآءُ اَبَدًا

خداءَ ف۹ مامنکر بوتیں چہ شما وبنگیج بوت میانجی ءَ مئے وشمئیگ دشمنی وکینگ پہ مدامیگی

حَتّٰی تُؤۡمِنُوۡا بِاللّٰہِ وَحۡدَہٗۤ اِلَّا قَوۡلَ اِبۡرٰہِیۡمَ لِاَبِیۡہِ لَاَسۡتَغۡفِرَنَّ

داں آوھدءَ کہ شما ایمان بیار اِت پہ اللہءَ تہنا مگریک گفتارے ابراہیم ءِ پہ وتی پت ءَ کہ من معافی لوٹاں

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی مکہ ءِ کافراں اللہ پاک ءِ دشمن اَنت وہم شمے، گوں آیاں دوستانہ راہ و رسم ودوستانہ کلہ آیانی طرف ءَ دیم دیگ ایمان داراں نہ براھیت۔ ف۲ بیشکا اللہ ءِ دشمن بوتنت۔ ف۳ یعنی واجہ پیغمبرءَ وشمارا چونیں چونیں تکلیف اِش دات و وطن ءِ ترک دیگ ءِ سرا مجبور کت، فقط پہ اِے قصورءِ سرا کہ شما یکیں اللہ پاک ءَ راکہ آشمے کلانی رب اِنت آئرا پرچا قبولدار اِت۔ چہ اِشی ءَ مستریں دشمنی وظلم دگہ چے بوت کنت۔ حیران کنوکیں گپّے کہ باریں چونکائی اِے رنگیں مردمانی طرف ءَ شما دوستی ءِ دست ءَ شہار اِت۔ ف۴ یعنی شمے چہ لوگ وجاگہاں درکپگ اگں پہ منی وشنودی وپہ منی راہ ءَ جہاد کنگءَ اِنت وخالص منی رضا ءِ واسطہ شما کلاں وتی دشمن جوڑ کتگ تو گڈا گوں آدشمناں دوستی کنگ ءِ مطلب چے اِنت زانا ہماکسان ءَ کہ شما ناراض کنان ءَ اللہ راضی کتگت، نوں آیانءَ راضی کنان ءَ اللہءَ ناراض کنگ لوٹ اِت (العیاذ باللہ)

ف۵ یعنی انسان کارے چہ تمام جہان ءَ چیربان ءَ کنگ بواھیت تو زانا آئرا چہ اللہءَ ہم چیردیگ لوٹیت؟ بگندحاطبءَ چینکر کوشش کُت کہ کاگدءِ حال واحوالءَ کس مزانت مگر اللہءَ وتی رسول ءَ حال سرکت واِے حال چہ وھدءَ پیش پاشک بوت۔ ف۶ یعنی وتارا مسلمان ظاہر کنان ءَ اِے دابیں کار بکنت وپدا چو بفہمیت کہ اِشی ءِ چیردیگءَ من سوبمند بان سکیں ردکاری ومزنیں نابزانتی یے۔ ف۷ یعنی چہ اِے کافراں پہ موجودیں حالت ءَ ہچ خیرءِ امید مداراِت، توری شما ہرقدر رواداری ودوزواھی ظاہر بکن اِت آ ہچبر مسلمانانی خیرخواہ نہ بنت، انتہائی رواداری ءِ باوجود اگں کدی شما پہ آیانی چنگ ءَ گرفتار بوت اِت تو چہ ہچ پیمیں بدی ودشمنیءَ مھتل نبنت گوں زبان ءَ وگوں دست ءَ شمارا پہ ابذا دیگءَ چکت وپدنہ بنت وپدا اشانی ہنچوش دلمانگ انت کہ چوش کوت صداقت وراستی ءِ راہ ءِ منکر انت، ہرپیما بوت کنت شمارا ہم منکر بسازنت۔ ایا اِے دابیں ناشریف وکوردلیں مردم چوشیں سلوک ءِ قابل اَنت کہ اِشان ءَ دوستی ءِ پیغام دیگ بہ بیت۔ ف۸ واجہ کار حاطبءَ آکاگد پہ وتی اہل وعیال ءِ خاطرءَ نبشتہ کتگت بہ آئیءَ تنبیہ فرمائینت کہ اولاد وایدگہ سیادوارث

قیامت ءِ روچ ءَ ہچ دردنہ ورنت، اللہ تعالیٰ کلّانی ذرہ ذرہ عمل ءَ گندیت وہما حسابءَ فیصلہ فرمائینیت ۔ آئی ءِ فیصلہءَ کتام چُکّ، نماسگ و سیادوارتے ردکت نہ کنت گڈا ایشے چے دابیں عقل مندی یے کہ یک مسلمانے پہ وتی اہل وعیال ءِ خاطرءِ اللہ ءَ ناراض بکنت، یادبدار اِت چہ ہر چیزءَ اللہ ءِ رضا مندی دیما ترانت آراضی ببیت توچہ آئی ءِ فضل وکرم ءَ کل کار جوان بنت لیکن اگں آناراض بہ ببیت تو ہچ کس ہچ درد نہ وارت ۔ **ف۹** یعنی ہما مرداں کہ مسلمان بوان ءَ حضرت ابراہیم ءِ ہمراھی اِش اختیار کُت پہ وتی وتی وھدو موقع ءِ روءَ درستاں قولاً یا فعلاً چہ وتی سیادوارتاں ہمے دابیں بیزاری وعلیحدگی ءِ اعلان کت ۔ **ف۱۰** یعنی شما اللہ ءِ منکرات وآئی ءِ حکمانی غرض ءَ نداراِت ماچہ شمے راہ ورھبنداں انکار کنیں وماہم یک ذرہے شمے غرض ءَ نداریں ۔ **ف۱۱** یعنی مئے وشمے دشمنی ہما وھدءَ ھلاس بوت کنت وھدے شما شرک ءَ ترک دیان ءَ ہمایکیں واجہ ءِ غلامی ءَ قبول بکن اِت ۔ ۱۲

هـمے صفحہءِ فوائد : **ف۱** یعنی ایوک ءَ من دعا کت کناں، کتام نفع ونقصان ءِ خداوندءِ من نہاں ۔ خداوندکریم ہر چیزے کہ دیگ بلوٹیت آئرا من داشت نکناں ۔

لَكَ وَمَآ اَمۡلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنۡ شَىۡءٍ‌ ؕ رَبَّنَا عَلَيۡكَ تَوَكَّلۡنَا وَاِلَيۡكَ

پہ تو ونہ توناں من پہ تو چہ خداءَ چیزے **ف۱** اے مئے رب تئی سرا توکل کُت ما و تئی نیمگ ءَ

اَنَبۡنَا وَاِلَيۡكَ الۡمَصِيۡرُ ۝۴ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا فِتۡنَةً لِّلَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا وَ

رجوع کت ما و تئی نیمگ ءَ انت (کلّانی) واتری **ف۲** اے مئے پروردگار مچکاس مئے سرا کافران ءَ **ف۳** و

اغۡفِرۡ لَنَا رَبَّنَا ۚ اِنَّكَ اَنۡتَ الۡعَزِيۡزُ الۡحَكِيۡمُ ۝۵ لَقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِيۡهِمۡ

بہ بخش مارا اے مئے رب **ف۴**، بیشک توے زبردست حکمتانی داروک **ف۵** بہ تحقیق ہست پہ شماں آیاں

اُسۡوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَنۡ كَانَ يَرۡجُوا اللّٰهَ وَالۡيَوۡمَ الۡاٰخِرَ‌ ؕ وَمَنۡ يَّتَوَلَّ

زندگیری جوانیں ہر کسے امیت کشیت اللہ ءِ دگُڈی روچ ءِ و ہر کسے کہ دیم ءَ تر بینیت

فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الۡغَنِىُّ الۡحَمِيۡدُ ۝۶ عَسَى اللّٰهُ اَنۡ يَّجۡعَلَ بَيۡنَكُمۡ وَ

گڈا بیشک خداوت اِنت بے نیاز، توسیپانی داروک **ف۶** شاید کہ اللہ پیدا بکنت میانجیے ءَ شمے و

بَيۡنَ الَّذِيۡنَ عَادَيۡتُمۡ مِّنۡهُمۡ مَّوَدَّةً‌ ؕ وَاللّٰهُ قَدِيۡرٌ‌ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوۡرٌ

میانجی ءِ ہماکسانی کہ شما دشمنی داراِت گوں آیاں دوستی ءَ ، و اللہ قادر انت، و اللہ بخشوک

رَّحِيۡمٌ ۝۷ لَا يَنۡهٰٮكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيۡنَ لَمۡ يُقَاتِلُوۡكُمۡ فِى الدِّيۡنِ وَلَمۡ

بازرحم کنوکنت **ف۷** مہن نہ کنت شمارا خدا چہ ہماکساں کہ جنگ نکتگ گوں شما ماں دین ءَ و نہ

يُخۡرِجُوۡكُمۡ مِّنۡ دِيَارِكُمۡ اَنۡ تَبَرُّوۡهُمۡ وَتُقۡسِطُوۡۤا اِلَيۡهِمۡ‌ ؕ اِنَّ اللّٰهَ

درِش کتگ شمارا چہ شمے لوگاں اے کہ شرّی بکن اِت گوں آیاں وانصاف بکن اِت آیانی نیمگ ءَ ۔ بیشک اللہ

يُحِبُّ الۡمُقۡسِطِيۡنَ ۝۸ اِنَّمَا يَنۡهٰٮكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيۡنَ قٰتَلُوۡكُمۡ فِى

دوست داریت انصاف کنوکاں **ف۸** البت مہن کنت شمارا اللہ چہ ہماکساں کہ جنگِش کُت گوں شما ماں

الدِّيۡنِ وَاَخۡرَجُوۡكُمۡ مِّنۡ دِيَارِكُمۡ وَظٰهَرُوۡا عَلٰٓى اِخۡرَاجِكُمۡ اَنۡ

دین ءِ بارو ءَ و درِش کت شمارا چہ شمے لوگاں و دزکمک بوتنت گوں دگراں پہ شمے درکنگ ءِ سرا کہ اے

تَوَلَّوۡهُمۡ‌ ۚ وَمَنۡ يَّتَوَلَّهُمۡ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوۡنَ ۝۹ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيۡنَ

دوستی بکن اِت گوں آیاں و ہر کسے کہ گوں آیاں دوستی کنت گڈا ھما اِنت ظالم **ف۹** اے ایماں داراں!

حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی حضرت ابراھیم علیہ السلامؑ ہجرت کُت پدا بہ وتی قوم ءِ نیمگ ءَ وتی دیم ئی نہ تر بینت ونہ جارِ شما ہم چوھمائی ءَ بکن اِت واجہ ابراہیمؑ ءَ پہ وتی پت ءَ یک دعائے لوٹتگت داں وھدے کہ آئرا معلوم نہ اَت، بلے شمارا معلوم بوتگ لہذا شما پہ کافرءَ بخشگ ءِ دعاءَ ملوٹ اِت ۔

(تنبیہ) پت ءِ حق ءَ حضرت ابراھیم ءِ قصہ ماں سورہ براۃ ءَ گوستگ، آیتٌ "وَمَا كَانَ اسۡتِغۡفَارُ اِبۡرٰهِيۡمَ لِاَبِيۡهِ اِلَّا عَنۡ مَّوۡعِدَةٍ وَّعَدَهَاۤ اِيَّاهُ" الخ ءِ فوائدءَ چارگ لوٹیت

ف۲ یعنی کلّان ءَ بلہ کناں ءَ تئی سرا بھروسہ کت وچہ قوم و للج ءَ وناسِندان ءَ بہ تئی طرف ءَ رجوع بوت و بہ شری ءَ زانت کہ کلّان ءَ دا تئی کناں بہ تئی گورءَ حاضر بوگی انت ۔

ف۳ یعنی مارا پہ کافرانیگی جنگاسگ ءِ ذریعہ وتختۂ مشق جوڑ مکن و مارا بہ اے داب ءَ سر مکن کہ آئرا گندانءَ کافر وشنود بہ بنت اسلام ومسلمانانی سرا مسخرہ بکننت و بہ مئے مقابلہءَ وتی حقانیت ءِ سرا استدلال بکننت **ف۴** یعنی مئے کوتاہیاں بہل بکن وچہ تقصیرات ءَ درگذر بکن

ف۵ چہ تئی زبردستیں قوت وحکمت ءَ ہمے امیت دارگ بیت کہ وتی وفاداران ءَ ماں دشمن ءِ مقابلہءَ مغلوب و بے وس نہ کنئے ۔ **ف۶** یعنی شما مسلمانان ءَ یا بہ دگہ لفظاں ہما مرداں کہ آیاں گوں اللہ ءَ دوچارکیگ وآخرت ءِ قائم بوگ ءِ امیت وارنت ابراہیم وآئی ہمراہانی کرد اختیار کنگ لوٹیت دنیاتوری ترا راہر قدر متعصب وتنگدل بگوشیت شما چہ ہما کشک ءَ سرءَ تاب مدے اِت کہ آئرا دنیاءِ مستریں موحدءَ چہ وتی عمل ءِ رھبندءَ قائم کُت و پہ پدی مرداں نمونہءَ ھشتی، آیوکیں دور ءِ ابدی کامیابی بہ ہمے کشک ءِ سرا چہ گام گیجگ ءَ حاصل بیت کنت ۔ اگں اِشی ءِ برخلاف گام ءَ گیج اِت وگوں خداءِ دشمناں دوستی ایر کن اِت تو وتا نقصان بارکن اِت اللہ تعالیٰ کسی دوستی یا دشمنی ءِ چے پرواہ داریت آتو وت تمام کمالات وھمک قسم ءِ خوبیانی خداوند انت آئرا ہچ ضررھجبر بوت نہ کنت ۔ **ف۷** یعنی چہ اللہ ءِ قدرت ورحمت ءَ ہچ بعید نہ اِنت کہ مروچی ہرچ بدتریں دشمن انت باندا آیان ءَ مسلمان بکنائینیت و اِے داب ءَ شمے وآیانی میانجی ءَ دوستی ودزبرادری ءِ رشتگاں قائم بہ بنت ۔ چنانچہ ماں مکہ ءِ فتح ءَ ہمے داب ءَ بوت، تقریباً مکہ ءِ کل مردم مسلمان بوتنت وہماکاں کہ یکدگرے ءِ سرا زھم چست کنوک اتنت نوں یک دگر ءِ سرا جان قربان کنگ ءَ تیار انت ۔ ماں اِے آیت ءَ مسلمانان ءَ تسلی دیگ بوت کہ مکہ ءِ مردمانی مقابلہءَ اِے ترکِ موالات ءِ جہاد ایوک ءَ پہ حینت روچ اِنت پدا اِشی ءِ ضرورت باقی پشت نہ کپیت ۔ بایداِنت کہ موجودیں حالت ءَ شما ترک موالات ءِ سرا گوں محکمی ءَ وتا قائم بدار اِت وچہ ہر کسءَ اِے ءِ دانزوری یے بوتگ آئرا باید اِنت کہ چہ اللہ ءَ وتی خطاءِ معافی ءَ بلوٹیت آذات مزن بخشوک ومہربان اِنت ۔ **ف۸** ماں مکہ ءَ لھتیں مردم ہم ھنچین اتنت کہ وت مسلمان نہ بوتنت وگوں مسلمان بوکاں ضدوکُنتش ہم نہ داشت نہ دین ءِ معاملہءَ گوں آیاں جنگ کننت ونہ آیاں دل سیاہ وچہ شہرءَ کشگ ءِ ردا ظالمان ءَ دزکمکی کتش، گوں اِے رنگیں کافران نیکی وشریں سلوک ءَ اسلام منع نہ کنت ۔ وہدے آیاں شما پہ نرمی ورواداری ءَ پیش کاینت ۔ انصاف ءِ تقاضا ہمیش اِنت کہ شما ھم گوں آیاں نیکیں سلوک بکن اِت و دنیاءَ اِے چیزءَ پیش بدار اِت کہ اسلامی اخلاق ءِ معیار چنکر برز و بالا اِنت اسلام اِے تعلیم ءَ نہ دنت کہ اگں کافرانی یک قومے گوں مسلماناں جنگ ءَ اِنت تو تمام کافرانءَ گیش وگیوارءَ بغیر یکیں حساب ءَ معاملہ کنگ بہ بیت چوش

کنگ حکمت و انصاف ءِ برخلاف بیت ۔ ضروری انت کہ ماں جنیں، مردیں، زھگ، پیریں، ورنا، معاند و مسالم ءَ آیانی احوالانی اعتبار ءَ فرق و تفاوت کنگ بہ بیت کہ آئی ءِ چیرے تفصیل ماں سورۂ مائدہ و آلِ عمران ءِ فوائد ءَ گوست ۔ ف۹ یعنی گوں چوشیں ظالماں دوستی ءِ رہبند اختیار کنگ بیشک سکیں ظلم و گناہ ءِ کار انت (ربط) داں اِداں گوں کافرانی دو فریق (معاھد و مسالم) ءِ معاملہ کنگ ءِ بیان اَت دیم ترا پیش داریت کہ گوں ھما جنیں آدماں چے معاملہ کنگ بہ بیت کہ آیاں چہ "دارالحرب" ءَ ماں "دارالسلام" ءَ بیایینت یا ماں "دارالحرب" ءَ جاہ منند بہ بنت ۔ قصہ چوش انت کہ ماں صلحِ حدیبیہ ءَ مکہ ءِ مرداں اے قرار دات کہ مئے ہر مردے شمے گورءَ بیئیت آئرا واپس کنگی اِنت و اجہ نبی ءَ ایشرا قبول کتگت چنانچہ بازیں مردیں آدم آتکنت و اجہ نبی ءَ آیاں ءِ پدا واپس دیم دات، پدا بازیں جنیں آدم آتکنت آیان ءَ واپس دیم بداتیں تو کافریں مرد ءِ لوگ ءَ مسلمانیں جنیں آدم حرام ببوتیں اتنت ۔ ہمے ردا دیم ءِ آیتاں نازل بوتنت معلوم بوت کہ چریشی ءَ پد بہ جنیں آدمانی واپسی ءِ بارو ءَ کافراں ہم زور پر نہ دات و اگں نہ صلح پَشت نہ کپتگت ۔ ۱۲

اٰمَنُوْٓا اِذَا جَآءَكُمُ الْمُؤْمِنٰتُ مُهٰجِرٰتٍ فَامْتَحِنُوْهُنَّ ؕ اَللّٰهُ اَعْلَمُ

وھدے بیاینت شمے گورا مسلمانیں جنیں ھجرت کناں ءَ گڑا شما آیاں ءَ بچکاس اِت، خدا شرتر زانت

بِاِیْمَانِهِنَّ ۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوْهُنَّ مُؤْمِنٰتٍ فَلَا تَرْجِعُوْهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِ ؕ

آیانی ایمان ءَ ف۱ پدا اگں زانت شما آیاں ءَ مسلمان گڑا واترمکن اِت آیاں ءَ کافرانی نیمگ ءَ

لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَ لَا هُمْ يَحِلُّوْنَ لَهُنَّ ؕ وَ اٰتُوْهُمْ مَّآ اَنْفَقُوْا ؕ وَ لَا جُنَاحَ

نہ آ جنیناں حلال انت پہ کافراں و نہ آ کافراں حلال انت پہ آ مسلمانیں جنیناں ۔ و دایکن اِت بہ لوگ واجہاں چیزیکہ آیاں خرچ کتگ و نہ اِنت گناہ

عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوْهُنَّ اِذَآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ ؕ وَ لَا تُمْسِكُوْا بِعِصَمِ

شمے سرا کہ آیاں ءَ نکاح بکن اِت وھدیکہ دے اِت شما آیانی حق مہر ءَ ف۲ و دوتی قبضہ ءَ مدار اِت ناموس ءَ

الْكَوَافِرِ وَ سْـَٔلُوْا مَآ اَنْفَقْتُمْ وَ لْيَسْـَٔلُوْا مَآ اَنْفَقُوْا ؕ ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِ ؕ

کافریں جنینانی و شما بلوٹ اِت چیزیکہ شما خرچ کت و آ کافر بلوٹنت چیزے کہ آیاں خرچ کت لے اللہ ءِ حکم انت

يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ؕ وَ اللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ۝۱۰ وَ اِنْ فَاتَكُمْ شَیْءٌ مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ

کہ حکم بہ مینتگی شمے میانجی ءَ ۔ و اللہ زانوکنت و حکمتانی خداوند انت ف۳ و اگں درشت کسے چہ شمے جنیناں

اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذِيْنَ ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِّثْلَ مَآ

کافرانی نیمگ پدا شما دست جنی کت گڑا بدینت ھاکسان ءَ کہ درشتگنت آیانی جنیناں ھمینکر کہ آیاں

اَنْفَقُوْا ؕ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِیْۤ اَنْتُمْ بِهٖ مُؤْمِنُوْنَ ۝۱۱ يٰۤاَيُّهَا النَّبِیُّ اِذَا

خرچ کتگ و بترس اِت چہ ھما خدا ءَ کہ آئی ءِ سرا شما ایمان آورتگ ف۴ اے نبی ! وھدیکہ

جَآءَكَ الْمُؤْمِنٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰۤى اَنْ لَّا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَّ

بیاینت تئی گورءَ مسلمانیں جنیں بیعت کننت پہ اے دول ءَ کہ گوں خدا ءَ کسے ءَ شریک نہ کننت و

لَا يَسْرِقْنَ وَ لَا يَزْنِيْنَ وَ لَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَ لَا يَاْتِيْنَ بِبُهْتَانٍ

نہ دُزی کننت و نہ زنا کننت و نہ کُشنت وتی چُکّاں ءَ و نہ یا رنت بھتان ءِ اولاد ءَ

يَّفْتَرِيْنَهٗ بَيْنَ اَيْدِيْهِنَّ وَ اَرْجُلِهِنَّ وَ لَا يَعْصِيْنَكَ فِیْ مَعْرُوْفٍ

کہ گرینچ دینت آئرا ماں وتی دستاں و پاداں ءَ ف۶ و نہ تئی نافرمانی ءَ بکننت ماں شریں کاران

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی دل ءِ احوال ءَ اللہ شرتر زانت لیکن سرظاہر ءَ ھما جنیں آدماں بچکاس اِت آیا حقیقۃً آیاں مسلمان انت و ایوک ءَ بہ اسلام ءِ خاطر ءَ دِطنش ھِشتگ و آتکگنت، کدام دنیاوی یا نفسانی غرضے تو ہجرت ءِ سبب نہ بوتگ ۔ ماں لھتیں روایتاں ہست کہ حضرت عمرؓ ءَ آیانی امتحان گپتگت و چہ حضرت ءِ طرف ءَ چرایاں بیعت گپتگتی ۔ و کدی و اجہ نبی ءَ وت چرایاں بیعت گپتگت کہ آ دیم ترءَ ماں یٰۤاَيُّهَا النَّبِیُّ اِذَا جَآءَكَ الْمُؤْمِنٰتُ يُبَايِعْنَكَ الخ ءَ مذکور انت ۔ ف۲ اے حکم بوت کہ ماں زوجین ءَ اگں یکے مسلمان و دومی مشرک بہ بیت تو اختلافِ دارین ءِ اختلاف ءَ بعد نکاح ءِ تعلق قائم نہ مانیت ۔ نوں اگں کتام کافرے ءِ جنیں مسلمان بہ بیت و ماں دارالاسلام ءَ بئیت تو ہر مسلمانے گوں آئی نکاح بکنت بہ آئی ءِ ذمہ انت کہ آ کافر ءَ ہمنکر مہر بہ جنیں ءِ سرا خرچ کتگت آئی آئرا واپس بکنت، وھنوں جنیں ءِ ہرچ مہرے بندگ بہ بیت آئرا جدا وتی ذمہ ءَ قبول بکنت گڈا گوں آ جنیں آدم ءَ نکاح کت کنت ۔ ف۳ اولی حکم ءِ مقابل ءَ دومی طرف ءَ اِے حکم بوت کہ ھر مسلمانے ءِ جنیں ھنگت کافر منتگ آئرا باید انت کہ آ جنیں ءَ یل بکنت گڈا اہر کافرے گوں آئی ءَ نکاح بکنت آئرا باید انت کہ مسلمان ءِ خرچ کتگیں مہر ءَ واپس بکنت اِے داب ءَ ھر دوئیں فریق چہ یک دگرے ءَ وتی حق ءَ طلب بکننت، وھدے اِے حکم نازل بوت تو مسلمان تیار بوتنت پہ دیگ ءِ ہم وزورگ ءَ ہم لیکن کافراں حق ءِ دیگ قبول نہ کت ۔ گڈا دیم ءِ آیت نازل بوت ۔ ف۴ یعنی ہر مسلمانے ءِ جنیں شُت و کافر آئی ءِ خرچ کتگیں زر ءَ واپس نہ کننت تو ھرچ کافرے ءِ جنیں مسلمانانی گور ءَ بئیت آئرا ہر خرچے دیگی اَت اِے خرچ ھما کافر ءَ دیگ معاف بکنیں اِے زرّاں بہ ھما مسلمان ءَ دیگ بہ بنت کہ آئی ءِ حق جنگ بوتگ البت مسلمان ءِ حق ءِ دیگ ءَ پد اگں چیزے زر پشت بکپنت ہما بیشک واپس کنگ بہ بنت لھتیں عالماں نبشتہ کتگ کہ اگں کتام مسلمانے کافر ءِ خرچ کتگیں زرّاں واپس کنگ نتونیت تو اِے زر چہ بیت المال ءِ ادا کنگ بہ بنت ۔ اللہ اکبر ! اچینکر عدل و انصاف ءِ تعلیم اِنت لیکن اشی ءِ سرا ھما کس کار بند بیت کہ ماں آئی دل ءَ خدا ءِ ترس بہ بیت و بہ آئی ءِ سرا راست راست ءَ ایمان داریت (تنبیہ) فَعَاقَبْتُمْ ءِ ترجمہ واجہ مترجم محقق ءَ کتگ، "پدا شما دست بجن ات" و "پدا شمے باری بئیت" ادا ماددم، ترجمہ ءِ حساب ءَ مطلب ءِ گیش و گیوار کنگ ۔ اولی ترجمہ ءِ روءَ لھتیں مفسران گوشتگ کہ چرائی ءِ مراد غنیمت ءِ مال ءِ حاصل بوگ اِنت یعنی چہ غنیمت ءِ مال ءَ ہما مسلمان ءِ خرچ کتگیں زراں واپس کنگ بہ بنت ۔ واللہ اعلم ف۵ چوشکہ ماں جاہلیت ءِ دور ءَ رواج اَت کہ رسمی ننگ و شرم ءِ سبب ءَ معصومیں جنکاں ءَ زندہ در گور کت گُشت و باز برا تنگ وشُد ءِ ترس ءَ جنکاں ءَ قتل اِش ہم کتگنت ۔ ف۶ ماں دست و پاداں بہتاں بندگ ءِ معنی چوش انت کہ یکے سرا دروغیں دعوئی کنگ بہ بیت یا دروغیں گواھی دیگ بہ بیت یا ماں کتام معاملہ ءَ چہ وتی طرف ءَ جہرے سازان ءَ دروغیں سوگند بوریں و دومی ایش انت کہ چک زاتک چہ یکدگرے ءَ و نا مرد بکننتی لوگ واجہ ءِ نام ءَ یاد گہ جنیں آدمے ءِ اولاد ءَ زوران ءَ گوں مکر و ٹگی ءَ بہ وتی طرف ءَ نسبت بکنت ۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ ہر کسے یک مردے ءِ چُکّ ءَ دومی ءِ طرف ءَ نسبت بکنت جنّت پہ آئی حرام اِنت ۔ ۱۲

فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝۱۲ يٰٓاَيُّهَا

گڑا تو بیعت بکن آیانی ؤ بخشش بلوٹ پہ آیاں چہ اللہ ءَ ۔ بے شک خدا بخشوک مہربان اِنت ۔ ۲ اے

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَىِٕسُوْا مِنَ

ایمان داراں ! دوستی مکن اِت گوں ھما قوم ءَ کہ غضب کتگ خدا ءَ پہ آیانی سرا ۳ بہ تحقیق آ چہ

الْاٰخِرَةِ كَمَا يَىِٕسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحٰبِ الْقُبُوْرِ ۝۱۳ ع

آخرت ءَ ھنچوش نا امیت بوتگنت چو کہ کافراں چہ قبرانی خدابنداں نا امیت بوتگنت ۴

سُوْرَةُ الصَّفِّ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ اَرْبَعَ عَشْرَةَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سورۃ الصف ماں مدینہ نازل بوتگ ۔ شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبر ین رحم کنوکے ۔ اے ۱۴ آیات و دو رکوع انت

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝۱ يٰٓاَيُّهَا

بہ پاکی یاد کننت خدا ءَ ہرچیکہ ماں آسماناں و ہرچیکہ ماں زمین ءَ انت و ہما اِنت زبردست، حکمتانی داروک ۔ اے

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ۝۲ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ

ایمان داراں ! پرچا گوش اِت ہماں ءَ کہ آ ئرا نہ کن اِت ۔ مزن سلّیں خبرے اللہ ءِ گور ءَ

اَنْ تَقُوْلُوْا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ۝۳ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِيْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِىْ

کہ بگوش اِت ھما گپ ءَ کہ آ ئرا نہ کن اِت ۔ بیشک اللہ دوست داریت ھماکاں ءَ کہ جنگ کننت ماں

سَبِيْلِهٖ صَفًّا كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ ۝۴ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ

آئی ءِ راہ ءَ صرفاں بنداں ءَ گوشے کہ آباں انت مضبوطیں ۔ ۵ و ہدیکہ گوشت موسیٰ ءَ وتی قوم ءَ

يٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُوْنَنِىْ وَقَدْ تَّعْلَمُوْنَ اَنِّىْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ ۭ فَلَمَّا

اے منی قوم ! پرچا رنج دیئت منءَ را و بتحقیق شما زان اِت کہ من اللہ ءِ پیغمبراں بہ شمئے نیمگ ءَ ۶ گڑا وہدیکہ

زَاغُوْٓا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ ۭ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۝۵ وَ

چوٹ بوتنت آیاں، چوٹ کت اللہ ءَ آیانی دلاں ءَ ۔ واللہ راہ سوج نہ دنت بدکاریں قوم ءَ را ۔ ۷ و

اِذْ قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ يٰبَنِىْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ اِنِّىْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ

وھدیکہ گوشت عیسیٰ مریم ءِ چُک ءَ اے بنی اسرائیل ! من اللہ ءِ پیغمبراں بہ شمئے نیمگ ءَ

ف پیسرا فرمائینتگتی کہ مسلمانیں جنیں آدمانی (کہ آیاں ہجرت کنان ءَ بیایینت) بابت ءَ جُست و باوداست و پٹ و پول کنگ بہ بیت ۔ اِداشوں دات کہ آیانی جُست و باوداست ہمیش اِنت کہ ھرا حکامے کہ ماں اِے آیت ءَ ہست آیان ءَ قبول بکننت تو آیانی ایمان ءَ ثابت بزان اِت ۔ اِے آیت بیعت "گوشگ بیت ۔ واجہ نبی (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ گور ءَ جنیں آدماں بیعت کتگت تو ہمے داب ءَ اقرار گپتگتی ۔ بلے بیعت ءِ وھد ءَ کدی ہم کتام جنیں آدمے ءِ دست ءَ واجہ ءِ دست ڈک نہ وارت یا مس نہ کُت ۔ ف۲ یعنی ماں اِے کاراں بیسرءَ ہرچ ہمیں کوتاھی یے سرزد بوتگ یا حکمانی رندگیری ءِ ردادیم ترءَ چیزے کوتاہی پیشت بکپیت تو اِے بابت ءَ پہ آیاں مغفرت ءِ دعا بلوٹ، اللہ چہ شمئے ذریعہ ءَ آیانی کوتاھیاں معاف فرمائینیت ۔ ف۳ ماں سورت ءِ شروعات ءَ ہچ مضمونے اَت آئی ءِ آخر ءَ پدا یاد دیائینیت ۔ یعنی مومن ءِ شان اِنت کہ چہ ہرکس ءَ کہ خدا ناراض بہ بیت گوں آئی دوستی و ہمرائی ءِ معاملہ بکنت ہرکس ءِ سرا کہ خدا ءِ غصہ بہ بیت خدا ءِ دوستاں ہم غصہ بوگ لوٹیت ۔ ف۴ یعنی منکراں اِے امیت نہ دارنت کہ چہ قبر ءَ کسے پاد کیت و پداماں دومی زندمانی ءَ گوں یک دومی ءَ دوچار کپنت ۔ اِے کافر چو ہمایانی ہمانا امیت انت ۔

(تنبیہ) لھتیں مفسران ءِ گور ءَ مِنْ اَصْحٰبِ الْقُبُوْرِ کفار ءِ بیان اِنت یعنی ہرچ داب ءَ کافر کہ آماں قبر ءَ بیر بوتنت اودءِ احوال ءَ گندان ءَ چہ اللہ پاک ءِ مہربانی و دشنودی پہکہ مایوس بوتگنت، ہمے داب ءَ اِے کافر ہم چہ آخرت ءَ مایوس (نا امید) انت ۔

تمت سورۃ الممتحنۃ والحمد للہ

ف۵ بندہ ءَ لازم اِنت کہ چہ ٹاک و شان ءَ وتارا دور بداریت کہ رندا ہمے چیزاں پہ آئی مشکلات پیدا کننت ۔ چہ زبان ءَ یک سخنے کنگ آسان اِنت لیکن آئی ءِ پورہ کنگ آسان نہ اِنت ۔ اللہ تعالیٰ چہ ہما شخص ءَ سک شزار و بیزار بیت کہ آ چہ زبان ءَ باز خبر بکنت و پدا ہچ مکنت ۔ ماں روایتاں ہست کہ یک جاہے مسلمان جمع اتنت ۔ گوشتش کہ اگں مارا معلوم بہ بیت کہ کتام کار اللہ ءَ چہ درستاں پسند اِنت تو ماھمائی ءَ اختیار بکنیں، اِے سلسلہ ءَ ہمے آیات نازل بوتنت ۔ یعنی بچار اِت، ہوش و ماش ءَ بر جاہ داران ءَ گپ ءَ بکن اِت ۔ نوں بزیر اِت، ماشوں دئیں کہ اللہ ءَ چہ درستاں زیات گوں ھماکاں محبت اِنت کہ آ اللہ ءِ راہ ءَ آئی ءِ دشمنانی مقابلہ ءِ وھد ءَ یک آہنی دیوارے ءِ پیما پادان ءَ محکم دارنت و ماں جنگ ءِ میدان ءَ گوں اشاں صفاں (قطاراں) بندنت کہ گوشے آیاں کل اوار بوان ءَ یک مضبوطیں دیوارے ءِ حساب ءَ انت کہ ماں آئی ءَ سُرپ ءِ آپ وارینگ بوتگ کہ ماں آئی ءَ ہچ جاگہ ترّے یا ٹنگے سرشاہ کت نہ کننت نوں ہمے معیار ءِ ردءَ وتارا دت بچکاس اِت بے شک شمئے میانجی ءَ بازکس ھنچیں ہست انت کہ اِے معیار ءِ سرا کامل بوگ ءِ ثبوتش داتگ مگر لھتیں مواقع ھنچیں ھم درکپت کننت کہ لھتیں کسانی زبانی دعوایاں آیانی عملاں دروغ کتگت ۔ آخر ماں اُحد ءِ جنگ ءَ آ بنیان مرصوص چونکا قائم مانت و وھدے قتال ءِ حکم نازل بوت تو لھتیناں چوش ہم گوشت رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَآ اَخَّرْتَنَا الخ (مائدہ) بہرحال چہ زبان ءَ زیادھیں دعویٰ مکن اِت بلکیں بہ خدا ءِ راہ ءَ قربانی پیش بکن اِت کہ چہرائی ءِ برکت ءَ شمار امزن اعلائیں کامیابی و سوب مندی حاصل بہ بیت، واجہ موسیٰ ءِ قوم ءَ نہ چار اِت کہ چہ زبان ءَ مزن اعلائیں و فخر بندرگ ءِ گپاں زیات پر کنان ءَ جوڑ کننت بلے ماں عمل ءِ میدان ءَ صفر (ھورک) انت ۔ ھر وقتیکہ کتام موقع کار ءِ دزگیر بوتگت ھما دمان ءَ چہ وتی رد کاریاں چہ صافیں راہ ءَ لگشتنت زیات تکلیف دیوکیں جرش کتگت ۔ نتیجہ ھرچے ظاہر بوت آئی بیان دیما پیداک اِنت ۔ ف۶ یعنی روشنائیں دلیلاں و سرظاھریں معجزھان ءَ چاتِن وت گندان ءَ شماں دل ءَ یقین دارات کہ من اللہ ءِ برحقیں پیغمبراں، گڈا اسک سلّیں و دل ءَ رنج دیوکیں حرکتاں کنان ءَ منا را پرچا ایذا دے اِت اِے معاملہ تو کتام یک ادنائیں سوج و سرکنوکیں دوزواہے ءَ گوں نبا ید بہ بیت، چہ جائیکہ گوں اللہ ءِ یک رسولے ءَ شما اِے داب ءَ معاملہ بکن اِت ۔ آیا منی دل چہ شمئے اِے ناھودگیں کاراں بیدرد نہ بیت کہ کدی بے جائیں گوسکے اڈ کنان ءَ آئی ءِ پرستش ءَ شروع کن اِت و پدا گوش اِت کہ ہمیش مئے و واجہ موسیٰ ءِ خدا انت کدی "عمالقہ" ءِ برخلاف جہاد ءِ حکم بوت تو شما گوشت کہ ما بجبر پہ سرے جنگ ءَ نہ روئیں، تو گوں وتی خدا ءَ بروات و جنگ بکن اِت ما اِدا نشتگیں، وغیر ذالک

چہ ناہودگیں گپّاں، چنانچہ چہ اشیءَ تنگ آیان ءَ حضرت موسیٰ ءَ فرمائینت رَبِّ اِنِّیْ لَآ اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسِیْ وَاَخِیْ فَافْرُقْ بَیْنَنَا وَبَیْنَ الْقَوْمِ الْفٰسِقِیْنَ
ف بدی کنان کنان ءَ دستور انت کہ دل سک وسیاہ بوان بیت، دانکہ نیکی ءِ ھچ گنجائش پشت نہ کپیت، ہیے احوال اشانی بوت وھدے ماں ھمک خبرءَ گوں رسول ءَ ھُٹ کنگءَ لگّتنت و برابر چوٹیں رفتارءَ گوں کارش گپت تو آخر مردود قرار دیگ بوتنت و اللہ پاک ءَ اشانی دلان ءَ چوٹ کت کہ نوں تچکیں خبرءِ قبول کنگءِ صلاحیت ہم باقی نہ مَنْت۔ گوں اِے دابیں ھُٹ کنوکیں نافرماناں اللہ پاک ءِ عادت ھمیش اِنت ۔ ١٢

مُّصَدِّقًا لِّمَا بَیْنَ یَدَیَّ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُوْلٍ یَّاْتِیْ مِنْۢ
باوردارانءَ ہمائیءَ کہ منا پیش انت ، تورات ءَ ف۱ و مژدہ دیانءَ بہ پیغمبرے کہ کیت چہ

بَعْدِی اسْمُهٗۤ اَحْمَدُ ؕ فَلَمَّا جَآءَهُمْ بِالْبَیِّنٰتِ قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِیْنٌ ۝٦
منا پد کہ نام آئیءِ احمد اِنت ف۲ گڈا وہدیکہ آتک پہ آیانی گورءَ گوں ظاہریں نشانیاں، گوشتش اِے سحرے ظاہریں ف۳

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ یُدْعٰۤى اِلَى الْاِسْلَامِ ؕ
وکئے اِنت مستر نا انصاف چہ آئیءَ کہ بہ بندیت خداءِ سرا دروغءَ وآ دعوت دیگ بوتگ بہ اسلام ءِ نیمگءَ ف۴

وَاللّٰهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظّٰلِمِیْنَ ۝٧ یُرِیْدُوْنَ لِیُطْفِئُوْا نُوْرَ اللّٰهِ
واللہ راہ سوج ندنت نا انصافیں مردمانءَ ف۵ ارادہ دارنت کہ بکُشنت اللہءِ نورءَ

بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْكٰفِرُوْنَ ۝٨ هُوَ الَّذِیْۤ
گوں وتی دپاں و خدا اتمام کنوک اِنت وتی نورءَ، توری بد ببرنت کافر۔ ف٦ آہما ذات اِنت کہ

اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ بِالْهُدٰى وَدِیْنِ الْحَقِّ لِیُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّیْنِ كُلِّهٖ
آئی دیم دات وتی پیغامبرءَ راہءِ سوج دیانءَ و راستیں دینءَ تاکہ آئرا بالا بکنت کلّیں دینانی سرا

وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ ۝٩ؑ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ
توری بد ببرنت مشرک ف٧ اے ایماں داراں ! آیا من پیش بداراں شمارا بہ آسوداگریءَ

تُنْجِیْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِیْمٍ ۝١٠ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَتُجَاهِدُوْنَ
کہ رستگار بکنت شمارا چہ دردناکیں عذاب، ایماں بیارات پہ اللہ و آئیءِ رسولءَ و جہاد بکن اِت

فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ؕ ذٰلِكُمْ خَیْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
ماں خداءِ راہءَ بہ وتی مالاں و بہ وتی جاناں ۔ اے شرتر انت پہ شما اگں شمارا

تَعْلَمُوْنَ ۝١١ یَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَیُدْخِلْكُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِیْ مِنْ
زانگ ہست بخشیت آشمئے گناہاں و داخل کنت شمارا ماں باغاں کہ رچنت

تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ وَمَسٰكِنَ طَیِّبَةً فِیْ جَنّٰتِ عَدْنٍ ؕ ذٰلِكَ الْفَوْزُ
آیانی چیرءَ جُو ف۸ و بہ محلّاتاں پاک وصافیں ماں بہشتانءَ جہ مندیں ف۹ ہمیش اِنت کامیابی

ع ۱ ۹ ۹

ہمے صفحہءِ فوائد : ف۱ یعنی اصل توراتءِ چہ اللہءِ جانبءَ بوگءِ تصدیق کنان و آئیءِ شون داتگیں احکام و احوالانی سرا یقین داران و ہرچیکہ منی سروسوج اَنت درحقیقتءَ ھما اصولانی ماتحت اَنت کہ آماں توراتءَ پیش دارگ بوتگنت ۔
(تنبیہ) ابن کثیر وغیرہءَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ الخ ءِ مطلب چوش گپتگ کہ منی وجود توراتءِ گپّانی تصدیق کنت چیاکہ من وت ھما چیزانی مصداق جوڑ بوان آتکگاں کہ آیانی خبر ماں تورات شریفءَ دیگ بوتگت واللہ اعلم ۔ ف۲ یعنی گوستگیں ءِ تصدیق کنان و دیمءَ آیوکیںءِ بابتءَ بشارت دیان، چونائیءَ تودگہ پیشی نبیانءَ ھن خاتم الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلمءِ تشریف آوریءِ مژدہ برابر دیانءَ پیداک اَنت لیکن پہ ہرچ گیش وگیوار وگوں اھتمامءَ حضرت مسیح علیہ السلامءَ واجہءِ آیگءِ مژدہ دات آدابءَ چہ دگہ کسءَ مقبول نہ اِنت، شاید عہدءِ نزیکیءِ بناءَ سرا اِے خصوصیت ماں ہمائیءِ بھرءَ آناآتکگ چیاکہ چہ آئیءَ بعد ابید چہ نبی آخر الزمانءَ دگہ دومی نبیءَ آیگی نہ اَت اِے یک راستیں گپّے کہ یہود و نصاریٰءِ مجرمانہ غفلت و دشمنانہ سلوکءَ مروچی ماں دنیاءِ دستا اصل تورات وانجیل وغیرہءِ کتام صحیح نسخےء باقی نہ ھِشتگ کہ چہ آئیءِ ذریعہءَ مارا راستیں احوال معلوم بوتیں کہ پیشی نبیاں خصوصًا حضرت مسیح علیٰ نبیّنا وعلیہ الصلوٰۃ والسلامءَ خاتم الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلمءِ بابتءَ ماں چونیں لفظاں وکتام سرحالءَ بشارت داتگت پیشکا کسءَ را اِے حق نہ رسیت کہ آ قرآن کریمءِ صافیں وگیشتگیں بیانءَ اِے تحریف بوتگیں بائیبلءِ توکءَ مگندانءَ دروغ بند بکنت تاہم اِے خاتم الانبیاء صلی اللہ علیہ وسلمءِ معجزہ فہمگ بابد انت ببیت کہ حق تعالیٰءَ محرفانءَ اینکہ قدرت نہ دات کہ آیاں آئیءِ آخری پیغمبرءِ بابتءَ تمام پیشنگوئیانءَ بالکلیہ نیست و نابود بکننت کہ آیانی ہیچ نشانے ہم پشت مکپیت۔ ماں موجودیں بائیبلءَ چندیں جاگہاں ھنچیں انت کہ اودا آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلمءِ ذکر گوں گیش وگیوارءَ موجود اِنت و پہ عقل مند و انصافءِ طلبگاراں ماں آئیءَ تاویل وانکارءِ ہیچ گنجائش نیست۔ وماں انجیل یوحناءَ تو فارقلیط (یا پیرکلوطوس) والائیں بشارت ہمنکر صاف انت کہ آئیءَ بے چون وچرا مطلب ابید چہ احمد (یعنی محمود و ستاکتگین) ءَ ہیچ بوت نہ کنت۔ چنانچہ چہ لھتیں اہل کتاب عالمان ھن لاچار بوانءَ اشرا منّگ یا بہ نیم دلیءَ قبول کنگ کپتگ کہ اِے پیشنگوئیءِ دپ ورگی سرجمیءَ نہ روح القدسءِ سرا و نہ بجز سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم دگہ کسےءِ سرا بوت کنت۔ اسلامءِ زانوگرانءَ بحمد اللہ بشاراتءِ بابتءَ مستقل کتاب نبشتہ کتگ۔ و تفسیر حقانیءِ مؤلفءَ فارقلیط والائیں بشارت و بائیبلءِ تحریفءِ سرا ماں سورۃ "صف" ءِ تفسیرءَ مزن کاملیں بحثے کتگ۔ اللہ پاک آئرا جزائے خیر بدنت۔ ف۳ یعنی حضرت مسیح علیہ السلام گوں ظاہریں نشانیاں آتک یا ہرکسءِ بشارت داتگتی واجہ احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم ہمائیءِ ظاہریں نشانیاں زورانءَ آتک تو مردماں آئرا جادو گوشت۔ ف۴ یعنی وھدے اشانءَ پہ مسلمان بوگءَ گوشگ بیت توحقءَ چیر دیانءَ و دروغیں خبر سازانءَ بہ حضور صلی اللہ علیہ وسلمءِ سرا، چہ ایمان یارگءَ انکار کننت۔ آ خداءَ راپشر یا بشرءَ را خدا جوڑ کنگءَ دروغ تو بیک کرءَ بوت، ماں آسمانی کتاباں رد و بدل کنانءَ ہرچیزے کہ واقعی موجود اَنت چہ آیاں انکارش بکتیں و ہرچیزے کہ آئیءِ وجود نیست اَت آیانءَ ماں کتابءَ شامل اِش

بکتیں، چریشیٔ مستریں ظلم دگہ چے بوت کنت ۔ ولا یعنی اے دابیں ناانصافاں چونکا ئی ھدایت حاصل بہ بیت ۔ وممکن اِنت کہ ماں لَایَھْدِی ءَ بہ اِے طرفءَ اشارہ بہ بیت کہ اِے ظالم ھرقدر انکار، تحریف ورد وبدل بکننت، خدا اِشان ءَ کامیابی ءِ راہ ءَ نہ پر بینیت ۔ چو بگوش کہ واجہ نبی ءِ بابت ھرخبر کہ اشاں چیر دیگ یا گار کنگ لوٹنت آیاں نہ چیر بوت کننت ونہ گار بوت کننت، چنانچہ باوجود ھزاراں قسم ءِ سرو چیری ءِ باوجود مروچی ھم نبی آخرالزمان ءِ نسبت بشارات ءِ یک مزنیں انبار ءِ موجود اِنت ۔ ولا یعنی منکراں بلّی لوری بہ بنیت، اللہ پاک ءُ وتی نورءَ تمام کنت وکلیت، خداوندی مشیت ءِ برخلاہر پہیمیں کوشست کنگ ھمے داب ءَ اِنت کہ یک احمقے رُوچ ءِ نورءَ گوں دپ ءَ ھُپ کناءَ کُشگ لوٹیت، ھمے احوال واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مخالفانی وآیانی کوششان ئیگ اِنت ۔ (تنبیہ) شاید چہ بِاَفْوَاهِهِمْ ءِ لفظءَ ادا بہ اِے طرف ءَ اشارہ کنگ مقصود بہ بیت کہ بہ بشارات ءِ انکار واخفاء ءَ ھرچ دروغیں گپے کہ اشاں جوڑ کننت آ ھچبر کامیاب نہ بنت ۔ ہزارہ کوشست بکننت کہ فارقلیط "واجہ" نہ اِنت لیکن اللہ پاکءُ اِے گپ منا ئینگی اِنت کہ اشی ءِ مصداق واجہ ءَ بغیر دگہ کس نہ اِنت ۔ وک اِے آیت ءِ ردا ماں سورہ براۃ ءِ فوائدءَ گپ وتران گوستگ، بایدا اِنت کہ ہمودا ایک نگاھے جارگ بہ بیت ۔ وہ یعنی اِے دین ءَ کُلّیں دینانی سرا غالب کنگ وَ اللہ ءِ کار اِنت، بلے شمے فرض ایشنت کہ ایمان ءِ سرا پورہ وتار استقیم داران ءَ ماں آئی راہ ءَ گوں جان ومال ءَ جہاد بکن اِت ۔ اِے ھما سوداگری اِنت کہ ماں اِشی ءَ ھچبر تاوان نبیت ماں دنیاءَ مردم صد ہا رنگ ءِ بیوپار وتجارت کننت وماں آئی ءَ وتی کُلّیں مُبنال ءَ خرچ کننت ایوک ءَ بہ ھمے اُمیت ءِ سرا کہ چہ اِشی ءَ نفع حاصل بنت ۔ وراے داب ءَ راس المال چہ کم و بباد بوگ ءَ مَنت لا ماںیت گڈا آ وتی جند وآئی ءِ اہل وعیال چہ تنگدستی وتزگی ءِ جنجال ءَ محفوظ بنت لیکن مومناں وتی جان و مال ءِ بُن مال ءُ ماں اِے اعلائیں تجارت ءَ خرچ کننت تو ایوکءَ چہ جنت ءِ تنگدستی ءَ اِنّا بلکیں چہ آخرت ءِ دردناکیں عذاب وتاوان ءَ ایمن بنت ۔ اگن مسلمان اِے گپ ءَ بزانت تو اِے تجارت چہ دنیادی کل تجارتاں بہتر اِنت کہ آئی ءِ نفع ماں کاملیں مغفرت ودائمی جنّت ءِ صورت ءَ دست کپیت، چہ اِشی ءَ مستریں کامیابی دگہ چے بوت کنت ۔ و۹ یعنی آ صاف وسلتیں لوگاں ماں ھما باغانی توک ءَ بنت کہ ماں آیاں مومنان ءَ آباد بوگی اِنت ۔ اِے وَ آخرت ءِ سوب مندی بوت ۔ دیم ترءَ دنیاءِ اعلائیں وشاندارین کامیابی وسوب مندیءُ ذکر اِنت ۔ ۱۲

الْعَظِيمُ ⑫ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ

مستریں ۔ وبدنت نعمتے دگہ کہ دوست دار اِت آئرا ۔ مدد چہ اللہ ءِ جانب ءَ وفتح نزیکیں وا وہ مژدہ بدہ

الْمُؤْمِنِينَ ⑬ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ

مومنان ءَ ۔ وا اے ایمان داراں ! شما بہ بئت مددگار خدا ءِ وا۳ چو شکہ گوشت

عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ ۖ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ

عیسیٰ بن مریم ءَ وتی بیلان ءَ کئے اِنت کہ منی مدد ءَ بکنت ماں خدا ءِ راہ ءَ ۔ گوشت بیلاں

نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ ۖ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت

مائیں خداءِ مددگار ۔ وا گڈا ایمان آورت یک طائفہ ءِ چہ بنی اسرائیل ءَ ومنکر بوتنت

طَّائِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ⑭

یک طائفہ ۔ پدا قوت دات ماھما کسان ءَ کہ ایماندار اَنت بہ آیانی دشمنانی سرا گڈا بوتنت آ غالب وہ

سُورَةُ الْجُمُعَةِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ إِحْدَىٰ عَشْرَةَ آيَةً وَفِيهَا رُكُوعَانِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سورۃ جمعہ ماں مدینہ ءَ نازل بوتگ ۔ شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے ۔ یازدہ آیات ودو رکوع انت

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ

پاکی یاد کنت ہرچیکہ ماں آسمانان انت وہرچیکہ ماں زمین ءَ اِنت، بادشاہ، پاکیں ذات، زبردست

الْحَكِيمِ ① هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ

حکمتانی داروک، آھما اِنت کہ آئی ءَ راہی کت ماں عامیاں یک رسولے چہ ہمایاں، وانیت پہ آیاں

آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ

آئی ءِ آیتان ءَ وپاک کنت آیاں ءَ وپیشداریت آیان ءَ کتاب ءَ ودانائی ءَ ۔ وبتحقیق آیاں ہست اتنت چہ دو پیش

لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ② وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ

ماں گمراہی ءَ ظاہریں ۔ وا دراہی کت آ رسول ءَ پہ دگہ قوم ءِ چہ ہمایاں کہ ھنگت آوار نہ بوتگنت گوں مسلماناں وا۴ وآھما زبردست

الْحَكِيمُ ③ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ

حکمتانی داروک ۔ وہ ہمیش اِنت اللہ ءِ فضل کہ آئرا دنت ہرکس ءَ بلوٹیت ۔ وخداءِ فضل

ھمے صفحہ ءِ فوائد : وا یعنی اصلی ومزنیں کامیابی وَ ھما اِنت کہ آماں آخرت ءَ دست کپیت کہ آئی ءِ دیما ہفت اقلیم ءِ بادشاہی ھچ ارزشے نداریت، بلے ماں دنیاءَ ہم یک چیزے کہ آئرا شما طبعاً دوست بدار اِت آشمارا دیگ بیت آ کتام چیز اِنت نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ (چہ اللہ ءِ جانب ءَ یک خاصیں مددے ونزوت حاصل بوکیں فتح وکامیابی کہ چہ اشاں ھریکے گوں دومی ءَ محکمیں رشتگ دارنت ۔ دنیاءِ مرداں وت دیست کہ گوں اوّلی قرن ءِ مسلماناں اِے وعدہ چون تچک ءُ تچک تمام بوت ومروچی ھن اگن مسلمانیں قوم راستکائی بہ ایمان و جہاد فی سبیل اللہ ءِ سرا قائم بوشتیت تو ھمے کامیابی آیانی یادانی چوگنگ ءَ ساڑی انت ۔ و۲ چیا کہ اِے مژدہ ءِ شکنائینگ یک مستقلیں انعامے ۔ و۳ یعنی آئی ءِ دین وآئی ءِ پیغمبر ءِ مددگاری ءَ بکن اِت اِے حکم ءِ سرا عمل مسلماناں چہ خدا ءِ فضل وتوفیق ءَ ہمے داب ءَ کت کہ چراپاں یک جماعتے ءِ نام انصار کپیت ۔ وا۴ حواریین (واجہ مسیح ءِ یاراں) حسابی جنت نفر اَنت کہ آیاں وتی نسب وحسب ءِ اعتبارءَ بازعزت داریں مردم زانگ نبوتگنت ۔ آیاں حضرت مسیح قبول کت وآئی ءِ دعوتش مزن قربانی پیش کنان ماں ملک وعالم ءَ تالان کُت ۔ حضرت شاہ صاحب رح نبشتہ کننت "حضرت عیسیٰ علیہ السلام ءَ بعد آئی ءِ یاراں مزنیں محنتے کت ہمیشکا آئی ءِ دین ماں عالم ءَ تالان بوت ۔ چہ منے واجہ (حضور صلی اللہ علیہ وسلم) ءَ بعد ھن واجہ ءِ خلیفہاں چریشی ءَ زیات محنت کت والحمد للہ علی ذلک ۔ وہ یعنی ماں بنی اسرائیل ءَ فرقہ دو بوتنت، یکے ایمان ءِ سرا قائم منّت دومی ءَ انکار کُت، پدا چہ حضرت مسیح ءَ زندوت ماں وتا یک دگرے ءِ کُشتش گپت ۔ آخر اللہ تعالیٰ ءَ ماں ہمے بحث ومباحثہ وگرو چیل ءِ تہا مومناں ءَ منکرانی سرا غالب فرمائینت وچہ نصاریٰ ءَ آیانی عام گمراہی ءَ بعد ہرچ نفرے کہ بہ صحیحیں عقیدہ ءِ سرا قائم منتگنت آیان حق تعالیٰ ءَ چہ وتی نبی آخرالزمان ءِ وسیلہ ءَ دگرانی سرا غلبہ عطا فرمائینت چہ حجت وبرھان ءِ اعتبارءَ وہم چہ قوت وسلطنت ءِ اعتبارءَ ۔ فللہ الحمد ۔ تمت سورۃ الصف وللہ الحمد والمنۃ ۔ وا اُمِّيِّين (ناوانندہ) عرب ءَ ما گوشت کہ ماں آیاں

الْعَظِيْمِ ۝۴ مَثَلُ الَّذِيْنَ حُمِّلُوا التَّوْرٰىةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوْهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ

مزنِ انت ول مثال ھما کسانیکہ بارکنگ بوت آیاں تورات پدا چست نہ کُت آیاں آییا ھنچو کہ خرأنت

يَحْمِلُ اَسْفَارًا ؕ بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ

بڈءَ بارکنت کتابءَ ول، بدانت مثال ھما قومءِ ول کہ آیاں دروغ بندکت خداءِ آیتانءَ ول واللہ

لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝۵ قُلْ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ هَادُوْۤا اِنْ زَعَمْتُمْ

راہ سوج نہ دنت ناانصافیں مردمانءَ ول توبگوش اے یہوداں اگں گماں دار اِت

اَنَّكُمْ اَوْلِيَآءُ لِلّٰهِ مِنْ دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ

کہ بیشک شما دوست اِت خداءِ، ابید کلیں مردماں، گڈا اواھگ مند بہ بُت بہ وتی مرگءَ اگں شما

صٰدِقِيْنَ ۝۶ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهٗۤ اَبَدًاۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ

راست گوشوک اِت۔ وواھگ مند نہ بنت بہ آئیءَ ہچبر، بسببءِ ہما کارانی کہ پیشءَ دیم داتگنت آیانی دستاں۔ واللہ شرزانت

بِالظّٰلِمِيْنَ ۝۷ قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ الَّذِىْ تَفِرُّوْنَ مِنْهُ فَاِنَّهٗ مُلٰقِيْكُمْ

ناانصافانءَ ول توبگوش بے شک ہما مرگ کہ شما جھت چہ آئیءَ البتہ آرسوک انت پہ شما

ثُمَّ تُرَدُّوْنَ اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ

پدا واترکنگ بہ اِت بہ نیمگءَ زانوگرءِ چیرءِ و ظاھرءِ گڈا اخبر دنت شمارا ہرچیک شما

تَعْمَلُوْنَ ۝۸ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِذَا نُوْدِىَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَّوْمِ الْجُمُعَةِ

عمل کتگت ول اے ایماں داران وھدیکہ بانگ دیگ بیت پہ نمازءَ جمعہءِ روچءَ

فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ؕ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ

توجھان بہ بُت اللہءِ نیمگءَ و دیل بکن اِت گرد دےءَ ول ایش انت شرتر پہ شما اگں شما

تَعْلَمُوْنَ ۝۹ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِى الْاَرْضِ وَابْتَغُوْا

زان اِت ول پدا وہدیکہ تمام بہ بیت نماز گڈا اشنگ بہ بُت ماں سرزمینءَ و طلب بکن اِت

مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝۱۰ وَاِذَا رَاَوْا

خداءِ فضلءَ و یاد بکن اِت خداءَ باز تاکہ شما رستگار بہ بیت ول ووہدیکہ گندنت

ع ۸ / ۱۱

منزل ۷

علم و ہنرءِ ھچ چیزءِ نیست اَت و نہ کتام آسمانی کتابے اشانی گورءَ ہست اَت۔ ادنائیں وانگ و نبیسگ ہم بازکمیں مردمءَ زانتگ اَت، آیانی جہالت و وحشتءِ داستان ھرکسءِ زبانءِ سرا اَت۔ آیاں خدا یہکہ شمشتگت۔ بُت پرستی، اوہام پرستی، بدکاری و ردکاریءِ نام "ملّتِ ابراہیمی" ایرکنگ بوتگت و قریبًا تماميں قوم ماں صافیں گمراہیءِ گیانءَ سرگردان اَت۔ ایالت ءَ اللہ تعالیٰءَ چہ ھمے قومءَ یک رسولے دیم دات کہ آئیءِ چہ دگراں ممتاز کنوکیں لقب "نبی اُمّی" اِنت۔ لیکن اُمّی بوگءِ باوجود وتی قومءَ اللہ تعالیٰءِ چہ گُلاں مزن شامیں کتابءَ داناں و اشکنائینگ و عجیب عجیبیں علوم و معارف و حکمت و دانائیءِ گپّاں شُوں دیان ہے دابءَ آیانءَ زانوگر و ڈولدار جوڑ کنت کہ دنیاءِ اِے دگہ مستریں حکیم و دانا، عالم و عارف آیانی دیما شاگردےءِ دابءَ بہ ادبءَ بندنت (تنبیہ) اِے دابءِ آیت ماں سورۂ بقرہ و آلِ عمران ءَ گوستگ۔ اودءِ فوائد ہم چارگ بہ بنت۔ ول یعنی ہے واجہیں رسول اِے دگہ آیوکیں مردمانی واسطہ ہم ہست اِنت کہ آیاں مبدأ و معاد و آسمانی شریعتانی پورہ وراستیں علم نہ دارگءِ سببءَ ناواننده گوشگ مناسب اِنت۔ مثلاً فارس، روم، چین و ہندوستان و غیرہءِ قوماں کہ رند ترءَ ماں امتیںءِ دین و اسلامی برادریءَ شامل بوان چوھا یانی دابءَ بوتنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "حق تعالیٰءَ اول سرءَ عرب پیدا کتنت کہ آ اِے دینءِ چیست کنوک قرار گیپننت۔ اِشانی پُشتءَ ماں عجمءَ ہمشانی دابیں کاملیں اشخاص چیست بوتنت۔ ماں حدیثءَ ہست کہ وہدے چہ واجہ نبیءَ وَآخَرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوْا بِهِمْ ءِ بابتءَ سوال کنگ بوت تو واجہ نبیءَ سلمان فارسیءِ کوپگءَ دست ایرکنانءَ فرمائینت کہ اگں علم یا دین بہ ثریّاءِ سرا بہ بیت تو اشیءِ قوم فارسءِ مردم چہ اودا ہم آرا ایرجنت و کاربیت۔ شیخ جلال الدین سیوطیؒ و غیرہ تسلیم کتگ کہ اِے پیشنگوئیءِ مستریں مصداق حضرت امام اعظم ابوحنیفۃ النعمان انت رحمہ اللہ تعالیٰ۔ ول کہ آئیءَ زبردستیں قوت و حکمتءَ چہ اِے مزن شانیں پیغمبرءِ ذریعہءَ داں قیامتءَ عرب و عجمءِ تعلیم و تزکیہءِ بست و بند فرمائینت۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد: ول یعنی رسولءَ اِے دابیں مزنیں دات وا اِے امّتءَ اینکہ مزن مرتبہ دار و کیں رسول دات فالحمد للہ والمنۃ علی ما انعم، باید انت کہ مسلمان اِے انعام و اکرامءِ قدرءَ جاہ بیارنت و چہ حضور صلی اللہ علیہ وسلمءِ تعلیم و تزکیہءِ شانءَ چہ سیت و منفع حاصل کنگءَ رداکوتاھی مکننت۔ دیم ترءَ پہ عبرت نیگی یہودءِ مثالءَ بیان فرمائینت کہ آیانءَ چہ وتی کتاب و پیغمبرءَ ماں استفادہ کنگءَ مزن غفلت و کوتاہی کُت۔ ول یعنی یہودءِ سرا توراتءِ بارا ایرکنگ بوتگت و آیاں پہ اشی ذمہ دار قرار دیگ بوتگنت لیکن آیانءَ آئیءَ تعلیمات و ھدایاتءِ ہیچ غرض ایرنہ کت و نہ آئیرا محفوظ داشت، نہ ماں دلءَ جاگہ دات و نہ آئیءَ عمل کنانءَ چہ اللہ پاکءِ فضل و انعامءَ بہرہ مند بوتنت۔ بلاشبہ تورات کہ آئیءِ اِے مردمانءَ زوروک قرار دیگ بوتگنت حکمت و ہدایتءِ یک ربّانی خزانہ اَت مگرو ہدے چراءِ ئیءَ اِشاں سیت و نفع نہ زُرت توا ہے ھما مثال بوت

نہ محقق شدی نہ دانشمند ٭ چار پائے بروکتابے چند

یک خرےءِ سرا پنجاہ کتاباں بار بکن آئیرا ابید چہ بارءِ بڈءَ کنگءَ دگہ ہیچ فائدہ نہ سیت، آ ءَ تیوکءَ ماہ سبزیں کاہءِ شوہازءَ انت آئیءَ چہرےگپءَ ہیچ تعلق نیست کہ آئیءِ بڈءَ لعل و جواہر بار انت یا کلنڈ و سنگریزہ اَنت۔ اگں تیوگ بہ ہمیشیءِ سرا فخر ببندیت کہ بجار اِت منی بڈءِ سرا چونیں جوانیں و قیمتی کتاب لڈّ تگنت ہمیشکا نوں من مزنیں عالم و شرفدار بوتاں، تو اے ھنگت مستریں خریءِ ثبوت بیت ول بریں قومے ھما کہ آئیءِ اِے مثال انت۔ اللہ ماں وتی پناہءَ مارا جاگہ بدنت۔ ول یعنی اللہ تعالیٰءَ ماں تورات و غیرہءَ نبی آخر الزمانءِ بارو ءَ ہرچ بشارتے داتگنت و ہر دابیں دلائل و براھین بہ واجہءِ رسالتءِ ردا قائم کتنت آیانءَ دروغ کنگ اللہءِ آیتانءِ دروغ بند کنگ اِنت۔ ول یعنی اِے دابیں دشمنی داروک، ھُٹ کنوک و ناانصافیں مردمانءَ ہدایتءِ توفیق ندنت۔ ول یعنی اِے احمقی، جاھلی و نادانیءِ باوجود دعوٰیءِ ایش اِنت کہ بغیر چہ کسےءِ شریداریءَ ماوت اللہءِ دوست، ولی و تہنا جنتءِ حقدار ایں، بس چو بزان کہ چہ دنیاءَ لڈّانءَ تچک ءَ تچک ماجنتءَ سر بئیں، لیکن اگں راستکائیءَ ماں وتی دعوٰیءَ راست انت تو ضروری انت کہ چہ

دنیاءِ نابکاریں عیش ءَ دلپروش بوان ءَ ماں محبوبِ حقیقی ءِ اشتیاق و جنت الفردوس ءِ واھگ ءِ پدا مرگ ءِ واھگش کتیں، کہ آ ءَ ایقیناً معلوم بہ بیت کہ اللہ ءِ گور ءَ منی مزنِ درجہ اِنت و منا را دگہ ہچ ترس نیست، آ بیشک چہ مرگ ءَ مزن وشنود بیت و مرگ ءَ یک پُلّے حساب کنت کہ آ دوست ءَ گوں دوست ءَ دوچار کجیت آئی ءِ زبان ءَ چوشیں الفاظ بنت غدًا نلقی الاحبۃ، محمدًا وحزبہ و یاحبذا الجنۃ واقترابھا :: طیبۃ وبارد شرابھا۔ و حبیبٌ جاء علی فاقۃ و یابُنی لا یُبالی ابوک سقط علی الموت ام سقط علیہ الموت وغیر ذالک۔ اِے ھما اولیاء اللہ ءِ گفتار اَنت کہ آیاں چہ دنیاءِ کدام سکّی یا مصیبت ءَ بیزار بوگ ءِ سبب ءَ انّا بلکیں خالص بہ لقاءِ اللہ و جنت ءِ اشتیاق ءَ موت ءِ طلبگار بوتگنت و آیانی افعال و حرکتاں دت گواھی داتگت کہ موت آیان ءَ چہ دنیاءِ تمام لذتان زبات لذیذ انت قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم لوددت انی اُقتل فی سبیل اللہ ثم اُحیی ثم اُقتل۔ اِشی ءِ مقابل ءَ اِے دروغ بندوکیں دعوٰی دارانی افعال و حرکتان ءِ سرا نظر ءَ شانک بدے اِت کہ چریشاں زبات چہ موت ءَ ترسوک دگہ کس بوت نہ کنت، آیاں موت ءِ نام ءَ اشکنان ءَ ترس و لرزبنت و دُور جھنت نہ برے سبب ءَ کہ زیادہ روچ زندگ بمانت تو زیادہ نیکی پروتا بکنّت، محض پرے سبب ءَ کہ چہ دنیاءِ حرص ءَ آیانی لاپ کدی پُر نہ بیت و ماں دل ءَ جزماً زانت کہ ھرچ پیمیں کار کہ ما کتگ چہ اداچُٹان ءَ بہ وتی کُتگیں کارانی سزاءَ گرگ بنئیں، غرض چہ آیانی تمام افعال و حرکتاں چو روشنیں روچ ءَ ظاہر اَنت کہ آیاں پہ یک دمانے ھن موت ءِ آرزو ءَ کُت نہ کننت و ممکن اَت کہ ھما زمانہ ءِ یہود قرآن ءِ اِے دعوٰی ءَ دروغ بندگ ءِ پدا دروغ کائی چہ زبان ءَ موت ءِ آرزو کنگ ءَ بلکّینت، مگر اللہ پاک ءَ اِے قدرت ہم آیان ءَ نداتَ۔ ماں روایتاں ھست کہ اگرچہ اشاں کتام یہودی ئے پہ موت ءَ واھگ بکتیں تو ھما دمان ءَ ماں آئی ءِ گٹ ءَ چیزے لگتگت و آمُرتگت۔ (تنبیہ) اِے مضمون ءِ آیت ماں سورۂ بقرہ ءَ گوستگ آئی ءِ فوائد ہم چارگ بہ بنت۔ لھتیں سلف ءِ نزیک ءَ "تمنّیِ موت" ءِ مطلب مباھلہ اَت یعنی گوں دشمنی داروکیں یہوداں گوشگ بوت کہ اگن واقعی آیاں وتی اولیاءاللہ بوگ ءِ یقین دارنت و مسلمانان ءَ باطل ءِ سرا فہمنت تو تمنّا بکننت کہ چہ دوئیں فریقاں ھرکس دروغ ءِ سرا انت آ بمریت، لیکن آیاں کدی جوش نہ کننت چیا کہ آیاں وتی کذب ءُ ظلم ءِ یقین اِنت۔ ابن کثیر و ابن قیم وغیرہ ءَ ہمے توجیہ اختیار کتگ۔ واللہ اعلم۔ **ف** یعنی چہ موت ءِ ترس ءَ جھان ءَ کجا رفت کن اِت ہزار کوشست بکن اِت۔ ماں محکمیں قلاتاں دروازگان ءَ بندکنان ءَ بنند اِت او دا ہم موت شمارا ایل نہ دنت، و چہ موت ءَ بعد ہما اللہ پاک ءِ عدالت و شما بئے اِت (ربط) یہود ءِ مستریں خرابی الیش اَت کہ کتابانش ماں بڈّ ءَ بارانت لیکن چرایاں نفع گپت نہ کننت، دین ءِ بازیں گپان ءَ سرپد بنت و زانت۔ بلے بہ دنیاءِ خاطر ءَ بہ اِشاں عمل نہ کننت ماں دنیاءِ کار و باراں گلائیشں بوان ءَ اللہ ءِ یاد و آخرت ءِ شبینگ ءَ فراموش کننت چہ اِے دابیں رفتار ءَ مارا منع کنگ بوتگ۔ جمعہ ءِ پابندی ہم بہ ہے حساب ءَ انت کہ آساعت ءَ ماں دنیاءِ کاران گلائیشں مبے اِت بلکیں گوں سرجمیں دلگوشی و خاموشی ءَ خطبہ ءَ گوش بدار اِت و نماز ءَ ادا بکن اِت۔ ماں حدیث ءَ ہست کہ "ہرکسے خطبہ ءِ وھد ءَ گپ بجنت آئی ءِ مثال چو ھما خر ءَ انت کہ آئی ءِ سرا کتابانی بار انت" یعنی آئی ءِ مثال چہ یہودی ءِ مثال ءَ بوت۔ العیاذ باللہ۔ **ف۸** حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت: "ہر یک بانگ ءِ حکم اِے نہ انت، چیا کہ جماعت پدا ہم دست کپیت و جمعہ ابوک ءَ بہ یک جاگہ ءَ بوتگت، پدا چہ کجا دست کپیت و چہ اللہ ءِ یاد ءَ مراد خطبہ اِنت و نماز ھن ماں آئی ءِ عموم ءَ داخل انت، یعنی ھنچیں وھدے ءَ برو دت کہ خطبہ ءَ بشکنت۔ آساعت ءَ خرید و فروخت حرام اِنت و "چہ تچگ" ءَ مراد ایشنت کہ گوں سرجم و کاملیں تیاری ءَ روگ انت جھگ مراد نہ اِنت۔ (تنبیہ) چہ "نُودِیَ" ءَ مراد ماں قرآن ءَ ھما بانگ اِنت کہ آ نزولِ آیت ءِ وھد ءَ اَت یعنی ھما کہ امام ءِ روبرو ءَ بیت چیا کہ چرائی ءَ پیش بانگ رند تر ءَ ماں حضرتِ عثمان ءِ عھد ءَ گوں صحابہ ءِ اجماع ءَ مقرر بوتگ، لیکن ماں بیع ءِ حرمت ءَ اِے بانگ ءَ حکم ہم چو مثلِ قدیمی بانگ ءَ بیما اِنت چیا کہ چہ علتِ اشتراک ءَ ماں حکم ءَ اشتراک بیت۔ البتہ ماں قدیم بانگ ءَ اِے حکم منصوص و قطعی بیت و ماں اذانِ حادث ءَ اِے حکم مجتہد فیہ و ظنّی مانیت۔ چرے تقریر ءَ تمام علمی اشکالات دُور بوتنت۔ و ھم اِے زانگ بہ بیت کہ یٰٓاَیُّھَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا "عام مخصوص منہ البعض" اِنت چیا کہ بالاجماع لھتیں مسلماناں (مثلاً مسافر و مریض وغیرہ) ءِ سرا جمعہ فرض نہ اِنت۔ **ف۹** ظاھریں گپے کہ آخرت ءِ منافع ءِ دیما دنیاوی فوائد ہچ حقیقت ندارنت۔ **ف۱۰** حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یہودیانی گور ءَ عبادت ءِ روچ شنبہ ءِ روچ اَت تمامیں روچ ءَ گروک ءَ منع اَت، ہمیشکا فرمان کت کہ شما چہ نماز ءَ پد روزی ءِ شوھاز ءَ در بکپ اِت و روزی ءِ شوھاز ءِ وھد ءَ ہم چہ خداءِ یاد ءَ شموشکار مبے اِت۔ ۱۲

تِجَارَةً اَوْ لَهْوَا انْفَضُّوْٓا اِلَيْهَا وَتَرَكُوْكَ قَآئِمًا ؕ قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ

مال ءِ سوداگری ءِ یا تماشہ ئے، یک یک ءَ درک زورنت آئی ءِ نیمگ ءَ و دیل کننت ترا اوشتاتگ ءَ۔ تو بگوش ہر چیکہ خدا ءِ گورا انت

خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ ؕ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ﴿۱۱﴾

آ بہتر انت چہ تماشہ ءَ یا سوداگری ءِ مال ءَ۔ و اللّٰہ بہتر روزی دیوک اِنت ف۱

ع ۲ ۳ ۱۲

سُوْرَةُ الْمُنٰفِقُوْنَ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ اِحْدٰى عَشْرَةَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سورہ منافقون مکہ ءَ نازل بوتگ (شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان و رحم کنوکے) اے یازدہ آیات و دو رکوعنت

اِذَا جَآءَكَ الْمُنٰفِقُوْنَ قَالُوْا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُ اللّٰهِ ۘ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ

وھدے بیاینت تئی گورءَ منافق تو گوشنت ما گواھی دئیں کہ تو البت خدا ءِ پیغامبرے ف۲ و اللّٰہ زانت

اِنَّكَ لَرَسُوْلُهٗ ؕ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَكٰذِبُوْنَ ﴿۱﴾ اِتَّخَذُوْٓا

کہ البت تو آئی ءِ رسولے۔ و اللّٰہ گواہی دنت کہ بیشک منافق دروغ بند انت ف۳ جوڑ کتگش

اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۲﴾

اسپر وتی قسمان ءَ ف۴ گڈا مہن کننت مرد مان ءَ چہ خدا ءِ راہ ءَ۔ بے شک بدنت ہر چیکہ آیاں کننت ف۵

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا فَطُبِعَ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿۳﴾

اے پیشکا انت کہ آیاں ایمان آرت پدا کافر بوتنت پدا مُہر جنگ بوت آیانی دلانی سرا گڈا آیاں نہ فہمنت ف۶

وَاِذَا رَاَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ اَجْسَامُهُمْ ؕ وَاِنْ يَّقُوْلُوْا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ؕ كَاَنَّهُمْ

و وھدے بگندے تو آیان ءَ شر لگنت ترا آیانی قد و بالاد، و اگں خبر بکننت تو گوش بدار آیانی خبر ءَ ف۷ گوشئے کہ آیاں

خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ؕ يَحْسَبُوْنَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ؕ هُمُ الْعَدُوُّ

خشکیں دارنت کہ دیوال ءِ پشت ءَ ایر کتگنت ف۸ گماں کننت ہر یک چیہالے ءَ ہلاکی ءِ وتی سرا ف۹ ہمیشنت دشمن

فَاحْذَرْهُمْ ؕ قٰتَلَهُمُ اللّٰهُ ۫ اَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ﴿۴﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا

گڈا بپھریز چہ آیاں ف۱۰ خدائی لعنت اِنت بہ آیاں، کجا سرگردان انت ف۱۱ و وھدے کہ بہ آیاں گوشگ بیت بیاات

يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُءُوْسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ يَصُدُّوْنَ

مغفرت طلب کنت پہ شما را خدا ءِ رسول (گڈا) تاب دینت وتی سران ءَ و گندے تو آیان ءَ و تارا چلنت

وقف لازم

ف۱ یک برے ماں جمعہ ءِ روچ ءَ واجہ نبی خطبہ فرمائینگ ءَ اِت ہما وقت ءَ تجارتی قافلہ ئے گوں غلہ ءَ آتک و سربوت گوں آئی ءَ ھور جار ءِ غرض ءَ نقارہ ءِ توار چست بوگ ءَ اَت۔ چہ ساری ءَ ماں شہر ءَ دان ءِ کمی اَت، مردماں جھتنت کہ آ ترا بجلا ئینت (بلکیں خیالش کتگت کہ خطبہ ءِ وعظ چہ لے دگہ عام وعظانی بیما اِنت کہ چرائی ءَ پہ حاجتیگی مردم یا دا تک کنت، رندءَ نماز ءَ وانگ بیت یا نماز بلکیں ھلاس بوتگ چوشکہ لھتین ءِ قول اِنت کہ آوھداں نماز چہ جمعہ ءِ خطبہ ءَ پیش بوتگت۔ بہر حالت اشان ءَ خطبہ ءِ حکم معلوم نہ ات اکثر مردم پادا آتک و شتنت گوں واجہ ءَ دوازدہ نفر پشت کپتنت (کہ ماں آیاں خلفاء راشدیں ہم شامل اِنت) پہ اِشی ءَ اِے آیت نازل بوت۔ یعنی سوداگری و دنیا ءِ لیب و تماشا چے چیز اَنت۔ ہما ابدی دولت ءَ حاصل بکن اِت کہ آ اللّٰہ ءِ گور ءَ انت و ھماں پیغمبر ءِ مجلس و آئی ءِ صحبت ءَ حاصل بیت۔ باقی چہ قحط ءِ سبب ءَ روزی ءِ ترس ءَ کہ ہمائی ءِ پر داشما یاد آتک و رھادگ بوت اِت، نوں اِے خبر ءَ یاد بکن اِت کہ روزی ماں اللّٰہ پاک ءِ دست ءَ اِنت و ھما بہتریں روزی رسان اِنت۔ آ مالک ءَ غلام ءَ اِے ہمیں ترس بوگ نہ لوٹیت۔ اِے تنبیہ و سرسوج ءَ بعد صحابہ رض ءِ شان ھما اَت کہ آ ماں سورۃ نور ءَ اِنت: رِجَالٌ ۙ لَّا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ۔ (تنبیہ) لہو گوشنت ھما چیز ءَ کہ چہ اللّٰہ ءِ یاد ءَ غافل بکنت، چوشکہ لیب، تماشہ۔ شاید ہما نقارہ ءِ تواری ءَ گوں لہو ءَ تعبیر فرمائینت تمت سورۃ الجمعۃ فللّٰہ الحمد والمنۃ۔

ف۲ یعنی ما گوں دل ءَ اعتقاد داریں پہ شمے رسول بوگ ءِ سرا۔ ف۳ یعنی دروغ بندنت کہ آیاں گوں دل ءَ اعتقاد دارنت۔ درحقیقت ءَ آ پہ شمے رسالت ءِ قائل نہ انت۔ تیوگ ءَ پہ وتی غرضانیگی گوں زبان ءَ خبراں بند دینت و ماں دل ءَ زانت کہ دروغ ستگا ئنت۔ پدا ہمے یکیں خبر ءِ سرا دار و مدار نہ اِنت، دروغ بندگ ءَ آیانی خاصیں خصلت و چیدگ اِنت۔ ماں خبر خبر ءَ چہ دروغ ءَ کار گرنت۔ چنانچہ ماں ہمے سورت ءَ یک داستانے ءِ بیان پیدا کنت کہ ماں آئی ءَ اِشاں صافیں دروغ بست۔ و اللّٰہ ءَ چہ آسمان ءَ آیان ءَ دروغ ظاھر کت۔ ف۴ یعنی دروغیں سوگند ورنت کہ ما مسلمانیں و چہ مجاھدین اسلام ءِ دست ءَ پہ وتی جان و مال ءِ سلامتی ءَ پہ ہمے قسمانی ذریعہ ءَ وتارا رستگار کنگ لوٹنت۔ جاھے کہ چہ اِشانی دست ءَ خطائے بوت و چہ مسلمانانی جانب ءَ اِشاں گرفت ءِ ترس پیدا بوت ہما ساعت ءَ دروغیں سوگند وران ءَ وتارا اے میار کننت۔ ف۵ یعنی اسلام و مسلمانانی بارو ءَ شگان و پگان و عیب جوئی کنان دگران ءَ ماں اسلام ءَ داخل بوگ ءَ چہ منع کننت و مردماں سرظاھر ءَ آیان ءَ مسلمان گندان ءَ ردکپنت تو آیانی دروغیں قسمانی تاوان و فساد تہنا ھمشانی جند ءِ سرا نہ کپتگ بلکیں دگرانی سرا ہم کپتگ۔ چر یشی ءَ دگہ مستریں بدیں کار چے بوت کنت بلے اِے جدائیں گپے کہ یک شخصے داں وھدے سرظاھر ءَ دین ءِ ضروریات ءَ پورہ کنت و اقرار کنت بلی توری پہ دروغ و پہ ٹگی ءَ کار بگریت اسلام آئی ءِ قتل ءِ اجازت نہ دنت۔ ف۶ یعنی چہ زبان ءَ ایمان کاریت و چہ دل ءَ منکر بہ بیت و ایمان ءِ دعوٰی کنان ءَ مثل کافراں کار بکنت اِے بے ایمانی و مزن فریب و دغا ءِ اثر چوش بوت کہ آیانی دلانی سرا مُہر لگت کہ ماں آیان ایمان و خیر و حق و صداقت ءِ داخل بوگ ءِ قطعاً گنجائش پشت نہ کپت۔ ظاھر اِنت کہ نوں اِے حالت ءَ سرلوان ءَ چہ آیاں چو امید دارگ بوت کنت۔ وھدے انسان ءِ دل چہ آئی ءِ بدکاریاں و بے ایمانیاں بالکل مسخ بہ بیت گڈا نیک و بد ءِ سرپد بوگ ءِ صلاحیت چونکا پشت کپت

ف۷ یعنی دلش و مسخ بوتگنت بلے جسمانش بجار اِت تو بازڈولدار۔ وھدے گپ بجنت تو مزن فصاحت و چرپ زبانی ءَ لپ جننت باز نامداریں کہ خواہ مخواہ اشکنوک دیما ہما نگو بترینیت۔ و کلام ءِ ظاھری رنگ و روغن ءَ گندان ءَ پہ قبول کنگ ءَ آمادہ بہ بیت۔ یکے ءَ باز شرگوشتگ نہ از برون چون گورِ کافر پُر حُلل ؛ واندروں قہر خدائے عزوجل از درون طعنہ زنی بر بایزید ؛ وز درونت ننگ میدارد یزید۔ ف۸ ھشتکیں و بے کاریں دار کہ آ ترا دیوار ءِ کش ءَ ایر کنان ءَ اوشتارینگ بہ بیت آ تیوگ ءَ

بے جان ولایعقل، ماں گنگ ءُ مزن زنڈ مگر یک زمانے ہم ابید چہ تکہ دیگءُ اوشتات نہ کنت البت ضرورت ءِ وھدءُ سو جگ ءِ کارءُ کیت۔ ہے جاور انت اے مردمانی، اشانی زنڈیں وپُرّ زورین جسم و جاں ناحق ءُ کل ظاہری سر پوشءَ انت کہ ماں اندرءُ کو اپگ و بے جان انت کہ تیوگ ءَ دوزخ ءِ دار و اشکرءُ کارءِ لائق اَنت وبس۔ **و۹** یعنی بُزدل، نامرد، تُرسوک۔ جلگے کمیں جاک وصلوات بہ بیت تو اشانی دل لرزیت۔ ھنچوش فہمنت کہ بس مئے جندءِ سرا مصیبت نازل بوت۔ تُوھن حُرمانی و بے ایمانیانی سبب ءَ ہمیشہ اشانی دل ءَ تُرس ءِ وہم نندوک اِنت کہ بگند بارین مئے ٹگیانی راز پاشک و نبوتنگ یا مئے حرکتانی پاداش ءَ کتام مصیبتے بہ مئے چکت ءَ کیگی تو نہ اِنت۔ **ف۱۰** یعنی مزن خطرناکیں دشمن وھمیش اَنت چہ اشانی مکروھنراں وتارا بر کپیں اِت۔ **و۱۱** یعنی ایمان ظاہر کنان ءَ چوشیں بے ایمانی و حق و صداقت ءِ روشنائی سرلوگءَ پد اِے دابیں تہارد کی ءِ واھگ دارگ مزن حیرانگی گپے۔ ۱۲

وَهُمْ مُّسْتَكْبِرُوْنَ ۝ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ط

وآ تکبر کنوک اَنت۔ **و۱** برابر انت بہ آیانی سرا تو معافی بلوٹے پہ آیاں یا معافی ملوٹے پہ آیاں

لَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ط اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۝ هُمُ

خدا ھچبر معاف نکنت آیانءَ۔ بیشک خدا راہ سوج نذنت نافرمانیں مردمانءَ **و۲** ھمیشنت

الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ لَا تُنْفِقُوْا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ حَتّٰى

کہ گوشنت خرچ مکن اِت بہ ھماکانی سرا کہ خداءِ رسول ءِ گورءَ دار و کنت دانکہ

يَنْفَضُّوْا ط وَلِلّٰهِ خَزَآئِنُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ

آیک یکءَ تالان بنت ﷺ وپہ خدا انت خزانہ آسمانانی و زمین ءِ لیکن منافق

لَا يَفْقَهُوْنَ ۝ يَقُوْلُوْنَ لَئِنْ رَّجَعْنَآ اِلَى الْمَدِيْنَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ

سر پدنہ بنت **و۳** گوشنت البت اگں ماواتر بوتیں مدینہ ءِ نیمگءَ البت در کنت زوراور

مِنْهَا الْاَذَلَّ ط وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُوْلِهٖ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَلٰكِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ

چہ اودا نزورءَ۔ و زور پہ اللہ انت وپہ آئی ءِ رسول ءَ انت و پہ مومنان اِنت لیکن منافق

لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ

نزانںت **و۵** اے ایمان داراں! غافل مکنت شمارا شمے مال و نہ شمے اولاد

عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ۝ وَاَنْفِقُوْا مِنْ

چہ خداءِ یادءَ۔ وہر کسے کہ بکنت اے کارءَ گڑا ھما وتنت زیان کار (تاوان بار) **و۶** و خرچ بکن اِت ہر چیکہ

مَّا رَزَقْنٰكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِىَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُوْلَ رَبِّ لَوْلَآ اَخَّرْتَنِىْٓ

ماشمارا داتگ پیش چہ اشیا کہ بئیت بہ یکے ءَ چہ شما مرگ، پدا بگوشیت اے منی رب پرچا منءَ مہلت ندا تے

اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ لا فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝ وَلَنْ يُّؤَخِّرَ

داں کمیں مُدّتےءَ، کہ من خیرات بکتیں و ببوتیناں چہ نیکیں مردماں۔ ہچبر مہلت ندنت

اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَآءَ اَجَلُهَا ط وَاللّٰهُ خَبِيْرٌ ۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ۝

اللہ ہچکسءَ وھدے بئیت آئی ءِ اجل **ف** واللہ خبردار اِنت ہر چیکہ شما عمل کن اِت **و**

ع ۱ / ۸ / ۱۳ — ع ۲ / ۱۴

منزل ۷

ھمے صفحہ ءِ فوائد : **و۱** برے برے وھدے اِے منافقانی کتام ناشری کارے صاف صافءُ ظاہر بوتیں و اشانی کذب و خیانت کاری ءِ پردہ پاشک بوتیں تو مردماں بگوشتیں کہ (ھنگت ہم نادفت اِنت) بیا اِت! ماں رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم ءِ خدمتءُ حاضری دیان ءَ چہ اللہءَ وتی قصورءُ معاف بکنائین اِت، و اجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلمءِ استغفارءِ برکت ءَ حق تعالے شمے خطایاں معاف فرمائینیت، تو غرورناکی و تکبّرءِ سبب ءَ پہ اے خبرءَ تیار نہ بوتگنت و گوں بے پروائیءَ گردن ءَ سُرینان ءَ و سرءَ تاب دیانءُ خاموش منتگنت، بلکیں لھتیں بدبخت ءَ صاف صاف ءَ گوشتگت کہ مارا رسول اللہ (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ استغفار بکار نہ اِنت **و۲** یعنی ممکن اِنت کہ شما چہ بازیں رحمت و شفقت ءِ سبب ءَ پہ اِیاں ھنوگیں حالت ءِ ردا معافی طلب بکن اِت مگر اللہ تعالیٰ ھچ صورتءَ اشانءُ معاف کنوک نہ اِنت، و نہ اِے دابیں نافرمانان ءَ چرائی دربارءَ ھدایت ءِ توفیق نصیب بیت۔ ہے ہمیں یک آیتے ماں سورۂ براءۃ ءَ گوستگ اود ءِ فوائد ھم چارگ بہ بنت۔ **و۳** ماں یک سفرے دوکس ءَ وت ماں وتا جنگ کُت چہ اشاں یکے مہاجرے اَت و دومی انصاری اَت ہر دوئیناں پہ وتی مدد ءِ گی وتی وتی جماعتاں تواربر جت کہ اِے بابت ءَ مزنیں گرد جیلّے ہم بوت اِے احوال منافقانی سردار عبداللہ بن اُبیّ ءَ سر بوت۔ گوشتی اگں ما اشان (مہاجراں) ءَ ماں وتی شہرءَ جاگہ مدا ئیں تو پرچا گوں مامروچی مقابلہ اش بکتیں۔ شماوت اِشانی حال پُرسی کنوک اِت تو اِشاں گوں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ جمع بنت چہ اِشانی خبرگیری ءَ دستءُ بکش اِت ھنوں چہ خرچ درچ ءَ تنگ بوان ءَ دُرست یک یک بنت و تمام مُحّی بیگواہ بہ بیت۔ چوشی ہم گوشت کہ چہ اِے سفرءَ واتر بوانءَ ما بہ مدینہ ءَ سر ببیتیں تو ہر کس ماں اِے شہرءَ زور و طاقت ءِ واجہ اِنت آئرا باید اِنت کہ اِے بزگ و بے قدراںءُ چہ شہرءَ دربکنت (یعنی ماکہ عزت دار و کیں و اِے ذلیلیں مسلمانانءُ چہ وتی شہرءَ درکنیں) یک صحابی ءَ کہ زید بن ارقم آئی ءِ نام اَت اِے گپان اشکنان ءَ واجہءَ اِے گپانی احوال سر کُت۔ واجہ ءَ عبداللہ بن ابیّ ءُ غیر مردمانءُ لوٹائینان ءُ جُست و باو است کُت۔ تو قسم وارتش کہ زید بن ارقم ءَ چہ مئے دشمنی ءِ سبب ءَ دروغ بستگ، مردماں زیدءَ پہ کلاگ زُرت۔ آ بے چارہ سک میاری و شُہرت بوت آ ساعت ءَ ہے آیتاں نازل بوتنت

واجہ نبیءُ گوں زیدءُ گوشت کہ اللہ پاکءُ ترا راست قرار دات۔ **و۴** یعنی احمق ہمینکر ھم نزانںت کہ تمام آسمان و زمین ءِ خزانگانی خُداوند و اللہ پاک اِنت۔ زانا ھما مردم کہ خالص پہ ہمائی ءِ رضائیگی ماں آئیءِ پیغمبرءِ خدمتءُ حاضری دینت و نند و نہاد دارنت آ اِشان ءَ چہ گُزن ءُ کُشیت و اگر مردم چہ اشانی مددءَ دست ءَ بکشنت تو آہم وتی روزی ءِ دیگ ءِ تمام دروازگاں بند کنت ؟ حق ءَ البش اِنت کہ ہر بندہ ئے پہ اِے خدا دوستان ءِ سرا خرچ و درچ کنت آ اصلءَ خداوندکریم چہ اِشانی دستءُ خرچ کنائینگ ءَ اِنت آئی ءِ توفیق شامل بیت تو مانءُ نکیں کاراں کسے یک پیسہ ئے ہم خرچ نہ کنت۔ **و۵** یعنی منافقاں اے معلوم نہ اِنت کہ زورآور و عزت دار کتام کس اِنت۔ اِے گپ ءَ یا دبدار اِت کہ اصلی و ذاتی عزت تو اللہ ءِ و تیگنت چرائیءَ لعدگوں ھمائیءُ تعلق دارگ ءِ برکت ءَ درجہ بدرجہ رسول ءِ و ایمان دار و کانی اِنت۔ ماں روایتاں ہست کہ عبداللہ بن اُبیّ ءِ ھما الفاظ کہ (عزت دار ذلیل ءَ در کنت) وہدے آئی ءِ چُک عبداللہ بن عبداللہ ءَ سر بوتنت (کہ آ یک مخلصیں مسلمانے اَت) تو پت ءِ ردبروءَ زھم ءُ کشّان ءَ اوشتات و گوشتی دانکہ تو اقرار نہ کنئے کہ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

رسول اللہ (صلی اللہ علیہ وسلم) عزت دارنت وتو ذلیل ئے، ترا زندگانی نیلاں ونیلان اِت کہ مدینہ ءَ روآ بکنے۔ آخر چہ اقرار ءَ پدا آ ترا ایلیٔ دات، رضی اللہ عنہ۔ منافقانی ہمے ترانی ورسوائی ءَ بعد دیم ترہ ءَ بہ مومناں چیزے ہدایت وسر سوج ءِ بیان انت۔ یعنی شماں دنیاءَ گرفتار بوان ءَ چہ اللہ پاک ءِ اطاعت وچہ آخرت ءِ یاد ءَ غافل مبئیت، چوشکہ اے مردمان گرفتار بوتنت، ف۵ یعنی بہ انسان ءَ مزن تاوان ونقصان ءِ گپتے کہ پشت کپوکیں چیزءَ پل کنان فنا بوکیں چیزءِ دُمبءَ بکپیت واعلائیں چیزءَ پل دیاءَ ماں ادنائیں چیزءَ وتارا گرفتار بکنت۔ مال واولاد ہما شرّ انت کہ آ چہ اللہ ءِ یادو آئی ءِ عبادت ءَ غافل مکنت۔ اگں ماں اِے کسبءِ کاراں گلائیش بوان ءَ چہ خداءِ یاد ءَ غافل بوت تو آخرت چیر دست ءَ نشت وماں دنیاءَ ہم قلبی اطمینان و سکون حاصل نہ بوت وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِىْ فَاِنَّ لَهٗ مَعِيْشَةً ضَنْكًا وَّنَحْشُرُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى ف۶ اِے شاید منافقانی قول لَا تُنْفِقُوْا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ ءِ جواب بوت کہ ماں خرچ کنگ ءَ سیت پہ شماوت اِنت۔ ہر چیزے کہ شما صدقہ وخیرات کنگی انت ماں آئیءَ سُستی مکن اِت بلکیں جلدی بکن اِت چو مبیت موت سرءِ بان ءَ بئیت و بوشتیت وپدا شما پشومان بیئے اِت کہ ما پرچا خداءِ راہ ءَ مال خرچ نہ کت۔ آ ساعت (مرگ ءِ وھد) ءَ بخیل آرزو کنت کہ اَے پروردگار! لھتیں روچ منی مرگ ءَ تو مہتل بکتیں کہ من خوب صدقہ وخیرات کنان ونیک جوڑ بوان ءَ نیک گورءَ حاضر بوتیناں لیکن اودا پہ مہتلی ءَ موہ چونکا دیگ بیت، ہر شخص ءِ ہر قدر عمر نبیسگ بوت وہرچ مدّتے مقرر بوتگ، آئی ءِ پورہ بوگ ءِ سرا یک دمانے ءِ مہتلی یادیر بوت نکنت (تنبیہ) چہ ابن عباسؓ ءَ نقل اِنت کہ آ اِے تمنّاءَ را بہ قیامت ءِ روچ ءَ حساب کنت یعنی ماں محشر ءَ اِے تمنّا کنت کہ دریچا من ءَ پہ لھمیں مدّتے ءَ دنیاءِ طرف ءَ واتر کنگ بہ بیت تو خوب صدقہ کنان ءَ وتارا نیک جوڑ کنان ءَ بیایاں۔ ف آ ترا اِے ہم معلوم اِنت کہ اگں بندءِ خبر ءَ شمے موت مہتل کنگ بہ بیت یا چہ محشر ءَ پدا بہ دنیاءِ طرف ءَ واتر بکنت گڈا شما چونیں کردار انجام دے اِت، آ کلاّنی اندرونی صلاحیتاں زانت چہ کلاّنی ظاہری وباطنی عملاں سرجمی ءَ خبردارنت وھمائی ءِ روءَ گوں ھرکس ءَ حساب داد کنت۔

تمت سُوْرَةُ الْمُنٰفِقُوْنَ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ -

سُوْرَةُ التَّغَابُنِ مَدَنِيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانَ عَشْرَةَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورۂ تغابن ماں مدینہ ءَ نازل بوت وآ ہژدہ آیات و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ

بہ پاکی ءَ یاد کنت خداءَ ہرچیکہ ماں آسمانان اِنت وہرچیکہ ماں زمین ءَ انت۔ پہ ہمائیءَ اِنت بادشاہی وپہ ہمائیءَ انت تعریف ف۱

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ① هُوَ الَّذِىْ خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَّ

وآ بہ ہر چیزءِ سرا قادر انت وآ ہما ذات اِنت کہ شمارا پیدا کتی گڈا لھتے چہ شما کافر انت و

مِنْكُمْ مُّؤْمِنٌ ۗ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ② خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ

لھتے چہ شما مومن انت ف۲ واللہ ہرچیکہ شما عمل کن اِت گندوک اِنت۔ پیدا کتی آسمانان ءَ وزمین ءَ

بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۚ وَاِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ③ يَعْلَمُ مَا فِى

بہ حقیں رہ بندءَ۔ وصورت کشتی شمے گڈا کتی شمارا شر صورت ف۳ وبہ ھمائیءِ نیمگ ءَ انت واتری۔ زانت ہرچیکہ ماں

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّوْنَ وَمَا تُعْلِنُوْنَ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ

آسمانان اِنت وہرچیکہ ماں زمین ءَ انت وزانت ہرچیکہ شما چیر دئیت وہرچیکہ ظاہر کن اِت، واللہ زانت

بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ④ اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوْا

سینگءِ رازاں۔ آیا نیا تلگ شمے گورءَ خبر ھما کسانی کہ منکر بوتنت چہ دو پیش، گڈا چشتنش

وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ⑤ ذٰلِكَ بِاَنَّهٗ كَانَتْ تَّاْتِيْهِمْ

وبال وتی کارانی، وپہ آیاں دردناکیں عذاب اِنت ف۴ اِے عذاب ہمیشکا اِنت کہ آتکگنت آیانی گورءَ

رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَقَالُوْٓا اَبَشَرٌ يَّهْدُوْنَنَا ۡ فَكَفَرُوْا وَتَوَلَّوْا وَّ

پیغمبر آیانی گوں معجزیاں پدا گوشتنش آیا انسانے راہ سوج دنت مارا۔ گڈا کافر بوتنت ودیم اش تاب دات ف۵

اسْتَغْنَى اللّٰهُ ۗ وَاللّٰهُ غَنِىٌّ حَمِيْدٌ ⑥ زَعَمَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنْ لَّنْ

وبے غرض انت خدا۔ واللہ تو انگر وتعریف ءِ واجہ اِنت ف۶ گمان کُت کافراں اِے کہ ہچبر

منزل ۷

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ وہر کس ماں اِے دنیاءَ راج داریت آئی دراصل ءَ ھمائیءِ داتگیں اِنت وہر کسےءِ اِ داتوسیپ کنگ بیت درحقیقت ءَ ھمائیءِ تعریف اِنت۔ ف۲ یعنی ھمائیءَ کل انسانان جوڑ کت۔ بایدھمیش اَت کہ کلاں بہ آئیءِ ایمان بیارتیں وآ حقیقی نعمتانی خداءِ بندہءِ فرمان برداری بکتیں، مگر بوت چوش کہ لھتیں منکر بوتنت ولھتیں ایماندار۔ بیشک اللہ تعالیٰ ءَ ماں انسان ءَ ھر دو ئیں طرفاں روگ ءِ استعداد وقوت ایر کتگ۔ اولاً کلاّن ءَ راستیں فطرت ءِ روءَ پیدا کت، رندا کسے بہ آ فطرت ءِ سرا قائم بیت وکسے چہ وتی چپ وچاگردءِ احوال ءَ اثر گران ءَ آئیءِ برخلاف راہ اختیار کت وِاے ہر دوئینانی علم خداوند تعالیٰ ءَ را چہ مدام ءَ ہست اَت۔ کہ کئے بہ وتی ارادہ واختیار ءَ کتا نگو دیما کنت وپدا بہ ہمائیءِ روءَ سزا یا انعام واکرام ءِ مستحق جوڑ بیت، ہمے چیزءَ وتی علم ءِ روءَ ماں آئیءِ قسمت ءَ نبشتہ کتگ کہ اِے داب ءَ بیت، اللہ ءِ محیطیں علم بہ شیءَ مستلزم نہ انت کہ ماں دنیاءَ ارادہ واختیارءِ قوت ءَ مانیت۔ اِے مسئلہ چیزے دقیق وبارگ اِنت وما اِشی ءِ سرا یک مستقلیں مضمونے نبیسگءِ ارادہ داریں۔ واللہ الموفق والمعین ف۳ چہ کل جناوراں انسان ءِ خلقت بہتر اِنت، ماں گندگ ءَ ہم خوبصورت وماں ملکات وقویٰ ءَ ہم چہ تمام دنیاءَ پہک گتا انت بلکیں کلاّنی مجموعہ وخلاصہ انت ہمیشکا آ ترا "عالمِ صغیر" ءِ نام پہ بندنت۔ ف۴ یعنی چہ شما پیش بازیں قوم عاد، ثمود وغیرہ ھلاک کنگ بوتنت وپہ آیاں آخرت ءِ عذاب دیرا ایرنت۔ اِے خطاب، گوں مکہءِ مردمان اِنت۔ ف۵ یعنی مئے دابیں انسانے ھادی جوڑ کنان ءَ دیم دیگ بوتگ، اگں دیم دیگی اَت تو چہ آسمان ءَ فرشتہ ئے دیم دیگ بوتیں۔ چوش گوش کہ بہ آیانی خیال ءَ ماں بشریت ورسالت ءَ منافات (جدائی) انت، یکجا بوت نہ کننت۔ ہمیشکا آیاں کفرءِ راہ اختیار کت ورسولانی خبرءِ قبول کنگ ءَ چہ انکاری بوتنت (تنبیہ) چرے آیت ءَ اِے ثابت کنگ کہ رسول ءَ بشر گوشوک کافر انت مزیں جاھلی وبے دینی ئے۔ اشی ءِ برعکس اگں کسے چو بگوشیت کہ آیت ھما مردمانی کفرءِ سرا دلالت کنوک اِنت کہ آ بنی آدم ءِ رسولانی بشر بوگ ءِ انکار بکننت تو اِے دعویٰ چہ پیشی دعویٰ ءَ زیات قوی بیت۔ ف۶ یعنی اللہ پاک ءَ چے غرض اَت، آیاں وتی دیم ترینت تو اللہ پاک ءَ چرا انگو رحمت ءِ نگاہ دور کت۔ ۱۲

يُبْعَثُوا ۚ قُلْ بَلٰى وَرَبِّيْ لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذٰلِكَ
چہ قبراں پاد کنگ نہ بیت ف۱۔ تو بگوش ھو، قسم منی خدا ئے ھیست کنگ بیت پدا خبر دیگ بیت شما شمے کتگیں کاراں و اے کار

عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ۝٧ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَالنُّوْرِ الَّذِيْٓ اَنْزَلْنَا ۚ
پہ خدا ءَ ارزان اِنت ف۲ گڑا ایمان بیارات بہ اللہ و آئی ءِ رسول ءَ و بہ ھما نور ءَ کہ ما نازل کتگ ف۳

وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝٨ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ
و اللہ بہ شمے کاراں خبردار وک اِنت ف۴ روچے کہ جمع کنت شمارا بہ قیامت ءِ روچ ءَ آ ھما اِنت روچ

التَّغَابُنِ ۗ وَمَنْ يُّؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُّكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهٖ
کٹ و تاوان ءِ ف۵ و ھر کسے ایمان کاریت بہ اللہ ءَ و عمل کنت نیکیں، دور کنت چہ آئی ءَ آئی ءِ بدیں کاراں ءَ ف۶

وَيُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۗ
و داخل کنت آئی ءَ ماں باغاں، رُنبنت آپانی چیر ءَ جُو، جاہ منند بنت ماں آئی ءَ مدام۔

ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝٩ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ
ھیش اِنت مستریں فیروزی ف۷ و ھما کساں کہ منکر بوتنت و دروغ بندش کتنت منی آیتانی ھما بنت

اَصْحٰبُ النَّارِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝١٠ مَآ اَصَابَ مِنْ
دوزخی، مدام جاہ منند بنت ماں آئی۔ و بدیں جاگہے۔ نہ رسیت ھچ

مُّصِيْبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَمَنْ يُّؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهٗ ۭ وَاللّٰهُ بِكُلِّ
مصیبتے مگر چہ خدا ءِ حکم ءَ و ھر کسے یقین بیاریت بہ اللہ، راہ سوج دنت آئی دل ءَ ف۸ و اللہ بہ ھر چیز ءَ

شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝١١ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ
زانوک اِنت ف۹ و فرمانبرداری بکن اِت اللہ ءِ و فرمانبرداری بکن اِت رسول ءِ۔ گڑا اگں شما دیما تاب دئیت

فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ۝١٢ اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۭ وَعَلَى اللّٰهِ
گڑا تہنا منی رسول ءِ سرا اِنت رسینگ ظاھریں ف۱۰ اللہ ابید چہ آئی کسے بندگی ءِ لائق نہ اِنت و بہ اللہ ءِ سرا

فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝١٣ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَ
گڑا بائد اِنت کہ مومن توکل بکننت ف۱۱ اے ایمان داراں! بہ تحقیق لھتے شمے لوگ بانک و

ف۱ چو رسالت ءَ اِشاں بعث بعد الموت ءِ ھم منکر اَنت۔ ف۲ یعنی دوبارہ پاد کنگ و درستانی حساب داد گیشینگ پہ اللہ ءَ ھچ مشکل نہ اِنت پورہ یقین بدار اِت کہ اے کاریگا ءِ بوگی اِنت چہ کسے ءِ انکار کنگ ءَ آ نوکیں ساعت ٹلگ نہ وارت لہٰذا مناسب اِنت کہ انکار ءَ یلہ کنان ءَ ھما و ھدء ءِ بابت ءَ چیزے فکر بکن اِت، ف۳ یعنی قرآن کریم ءِ سرا۔ ف۴ یعنی ایمان ءِ ھمراہی ءَ عمل ھم پکار اِنت۔ ف۵ یعنی آ روچ ءَ دوزخی شکست ورنت و بے سوب بنت و جنتی بے سوب بنت۔ اِشانی شکست ورگ ءِ معنی چوش اِنت کہ اللہ ءِ داتگیں قوتان ءَ بے موقع خرچ کنان ءَ وتی بُن مالِش ھم بباد دات و سوب مندی ءِ معنی چوش اِنت کہ یک یکّے بدل ءَ ھزارانی حساب ءَ نیکی بہ اِشانی دست ءَ کپت کہ آئی ءِ تفصیل دیما بیان بوگی اِنت۔ ف۶ یعنی ھرچ دابیں کوتاھی چہ اِشانی دست ءَ بوتگ بہ ایمان و نیکیں کارانی برکت ءَ معاف کنگ بنت۔ ف۷ یعنی ھر کس بہ جنت ءَ سر بوت آ وتی مراداں حاصل کنوک بوت، اللہ پاک ءِ رضا و دیدار ءِ مقام ھم ھما اِنت۔ ف۸ ماں دنیا ءَ ھچ مصیبت و سکّی ابید چہ اللہ ءِ مشیت و ارادہ ءَ نئیت۔ مومن ءَ و ھدے پہ اے خبر ءَ یقین اِنت تو ھر بیشی ءِ سرا نباید کہ آ غمناک و بد دل بہ بیت بلکیں بہ ھر جاور ءَ حقیقی مالک ءِ فیصلہ ءِ سرا راضی بہ بیت و بائد کہ چوش بگوشیت

شعر نہ شود نصیب دشمن کہ شود ھلاک تیغت
سرِ دوستان سلامت کہ تو خنجر آزمائی

اے داب ءَ اللہ تعالیٰ بہ مؤمن ءِ دل ءَ صبر و تسلیم ءِ راہ ءَ سُون دنت کہ چراغ ءَ پہ عرفان و ایقان ءِ عجیب و غریبیں راہاں ظاھر بنت و باطنی ترقیات و قلبی کیفیت ءِ دروازگ وتاوت پچ بنت۔ ف۹ یعنی ھرچ درد و رنجے آئی ءَ دیم دات آ ءَ اگوں عین علم و حکمت ءَ دیم دات و آوت تیوگ ءَ زانت کہ کتام کس چہ شما واقعی بہ صبر و استقامت و تسلیم و رضاء ءِ کِشک ءَ رووک بوت و کئی دل کتام احوال و کیفیات ءِ ورود ءَ جاگہ دیگ ءِ قابل اِنت۔ ف۱۰ یعنی ماں نرمی و سکّی و راحت و ناراحتی، غرض ماں ھر جاور ءَ اللہ و رسول ءِ حکم ءَ قبول دار بئے اِت اگں چو نہ کن اِت تاوان پر شما وت اِنت۔ رسول صلی اللہ علیہ وسلم ءَ کل نیک و بد سرپد کنان ءَ وتی حق اداکت، اللہ ءَ چہ شمے طاعت و معصیت ءَ ھچ دابیں نفع یا نقصان نہ بیت۔
ف۱۱ یعنی معبود و مستعان تہنا ھمائی ءِ وتی جند اِنت نہ دگہ کسے بندگی و نہ دگہ کتام کسے بھروسہ ءِ قابل اِنت

ع ۱۰ — ۱۵

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف بار برءَ انسان حِرص و بخیلی دوستی و فکرءَ گرفتار بوان ءَ اللہ وآئیءِ حکمانءَ سُتوشکار بیت ہے تعلقاتءِ پُشتءَ چنکہ گندگیں کار انی کنگ وچہ قدر نکیاں چہ زہر ہانیت۔ لوگ بانک و اولادءِ فرمائشان ورمناجونی آئرا ساعتے پہ امنی ننذگءَ نیلنت۔ ماں ہمے گردشءَ کپانءَ چہ آخرتءَ غافل بیت، ظاہریں گپتے کہ ہما اہل و عیال کا آ ایکر تاوان و نقصانءِ سبب جوڑ بہ بنت آ حقیقتءَ پرائی دوزواہ بوت نہ کننت بلکیں آیاں ثابت کت و پیشدا انت کہ آیاں پرائی بدتریں دشمن اَنت کہ اشانی دشمنیءِ احساس ہم انسانءَ بازرءَ نبیت۔ ہمیشکا حق تعالےءَ ہیم تراپ ات کہ چیرے دشمناں ہوشیار بہے ات وبہ آ داہیں دستور اختیار کنگءَ چہ وتارا دور بدار ات کہ آئیءِ نتیجہ و انجام آیانی دنیاءِ خاطرءَ ھمے بہ بیت کہ تیءُ دین چہ تیءُ وتی دستءَ برباد بہ بیت لیکن اشیءِ مطلب چو ہم نہ انت کہ ماں دنیاءَ نمائیں لوگ بانکاں و تمام اولادءِ ہمے داہیں بہ بنت۔ اللہءَ بازیں مولد ھنچیں ہست انت کہ آیاں وتی شوھرانی دینءِ حفاظت کننت و مانکیں کاراں گوں آیانی دست کمک بنت و چنکر سعادت مندیں اولاد انت کہ آپہ وتی مات و پتاں باقیات صالحات جوڑ بنت۔ جعلنا اللہ منھم بفضلہ ومنّہ ف۲ یعنی اگں آیاں گوں شما دشمنی گُت و شما ادینی یا دنیاوی تاوان رسِت تو آئیءِ اثر چو ش بوگءَ لوٹیت کہ شما بر گرگءَ واسطہ بھُرجن اِت و بہ آیان نامناسبیں سختی روا بدار ات۔ بہ آ دابءَ دنیاءَ انتظام درہم برہم (سرو چیر) بیت۔ دانکہ عقلاً و شرعاً گنجائش ببیت آیانی احمقی و کوتاھیاءَ معاف بکن اِت و چہ پہل کنگ و درگذرءَ کار بگرات بہ آ خوبیں اخلاقءِ سرا اللہ تعالےٰ گوں شما مہربانی فرمائینت و شمے خطایاں بخشیت، ف۳ یعنی اللہ تعالیٰ مال و اولاد دیانءَ شمارا چکاسیت کہ کتام کس ماں آ فانی و زوال بوکیں چیزاں گرفتار بوانءَ آخرتءِ باقی و دائم یشت کپوکیں نعمتاں فراموش کنت و کتام کسءَ اے ازبابانءَ بہ وتی آخرتءِ ذخیرہ جوڑ کنگ و اودءِ اجرِ عظیمءِ ادءِ وشیءُ لذتانی سرا ترجیح داتگ، ف۴ یعنی چہ اللہءَ ترسانءَ داں حدیکہ شما تون اِت ماں اے چکاسءَ وتی قدماں مہربدار اِت و آئیءِ گپءَ بشکن اِت و قبول دار بہئے اِت۔

اَوۡلَادِكُمۡ عَدُوًّا لَّكُمۡ فَاحۡذَرُوهُمۡۚ وَإِن تَعۡفُواْ وَتَصۡفَحُواْ وَتَغۡفِرُواْ

شمے اولاد دشمن اَنت شمے، ف گڈا بہ پہریز ات چہ آیاں، و اگں پہل بکن اِت و درگذر بکن اِت و بہ بخش اِت

فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ۝١٤ إِنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ فِتۡنَةٞۚ وَٱللَّهُ

گڈا بیشک اللہ بخشوک بازرحم کنوک انت ف۳ بیشک شمے مال و شمے اولاد پہ شما آزمائش اَنت۔ و اللہءِ

عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ ۝١٥ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ

گورءَ مزد اِنت مزنیں۔ ف۴ گڈا بترس اِت چہ خدا ہرچنت کہ شما بتوں اِت و بشکنت و فرمانبرداری بکن اِت ف

وَأَنفِقُواْ خَيۡرٗا لِّأَنفُسِكُمۡۗ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ

و خرچ بکن اِت پہ وتی جندءِ شرّیءَ۔ ف۵ و ہر کس نگاہ دارگ بوت چہ لالچءَ وتی دلءِ گڈا ھما اینت

ٱلۡمُفۡلِحُونَ ۝١٦ إِن تُقۡرِضُواْ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا يُضَٰعِفۡهُ لَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ

رستگار۔ ف۶ اگں شما قرض بدے اِت اللہءَ قرض حسنہ آ دو سر کنت پہ شما و بخشیت شمارا ف۷

وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ۝١٧ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ۝١٨

و خدا قدرداں، تحمل داروک انت ف۸ زانوگر انت چیرءِ و ظاہرءِ، زبردست حکمانی داروک اِنت ف۹

ع ۲ ۸ ۱۶

سُورَةُ الطَّلَاقِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ اثْنَتَا عَشْرَةَ آيَةً وَفِيهَا رُكُوعَانِ

سورۂ طلاق ماں مدینہءَ نازل بوت و آ دوازدہ آیت و دو رکوع انت

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحۡصُواْ

اَے نبی وھدے شما طلاق بدے اِت جنینانءَ گڈا آیانءَ طلاق بدے اِت پہ آیانی عدّتءِ سرا ف۱ و عدّتءَ حساب

ٱلۡعِدَّةَۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡۖ لَا تُخۡرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخۡرُجۡنَ

بکن اِت ف۱۱ و بترس اِت چہ خداءَ کہ آ شمے رب اِنت، در مکن اِت آیانءَ چہ آیانی لوگاں ف۱۲ و دوت ہم در مکپنت

إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۚ وَمَن

مگر اے کہ بکننت بے حیائی یے ظاہرے۔ ف۱۳ و اِے اللہءِ بستگیں حدود اَنت۔ و ھر کس

منزل ۷

ف۵ یعنی ماں اللہءِ راہءَ خرچ کنگءَ چہ شمے جندءَ فائدہ رسیت۔ ف۶ یعنی وتی مقصد و مرادءَ ھما کس رسیت کہ آئرا اللہ تعالیٰ چہ آئیءِ دلءِ لالچءَ برکینیت و آئرا چہ حرص و بخلءَ محفوظ بداریت۔ ف۷ یعنی بہ اللہءِ راہءَ گوں اخلاص و نیکیں نیتءَ پاک و صافیں مال خرچ بکن اِت تو اللہ چہ آئیءَ بازیات دنت و چہ شمے کوتاھیاں سرگوزیت۔ اِے داہیں مضمون چندیں برءَ ساری ءَ گوستگ اودا ماں جمیں تقریر نبشتہ کتگ۔

ف۸ قدردانیءِ گپ ایش اِنت کہ بہ کمّیں عملےءِ سرا بازیات ثواب دنت و تحمل ہمنکہ کہ گناہ ءَ گندانءَ ہما دمانءَ عذاب دیم ندنت بدا بازیں گناہ گاراں بالکل معاف و بازکسانی سزاءِ توکءَ تخفیف یعنی کمی فرمائینیت۔ ف۹ یعنی ھمائیءَ ظاہری اعمال و باطنی نیتّاں معلوم اِنت و چہ وتی زبردستیں قوت و حکمتءَ ہمائیءَ مناسبیں بدلہ دنت۔

تمت سورۃ التغابن بفضل اللہ فلہ الحمد والمنۃ

ف۱ واجہ نبیءَ دیم گورکنانءَ اِے دیم گوری (خطاب) پہ کل امتءَ انت یعنی وھدے یک شخصے (بہ کتام ضرورت و لاچاریءِ ردا) وتی لوگیءَ طلاق دیگءِ ارادہ بکنت تو لازم اِنت کہ عدّتءِ سرا طلاقءَ بدنت۔ ماں سورۃ بقرہءَ گوستگ کہ مطلقہءِ عدّت سہ حیض اَنت۔ (کما ھو مذھب الحنفیۃ) لہذا چہ حیضءَ سر ماں طہرءِ حالتءَ طلاق دیگ بہ بیت تانکہ کل حیض ماں حسابءَ بئیت اگں بندءَ خبرءَ ماں حیضءِ حالتءَ طلاق دنت تو چہ دو حالءَ خالی نہ انت ماں ہرچ حیضےءَ طلاق داتگی آئرا ماں عدتءَ شمار کنیں یا نہ کنیں، ماں اوّلی صورتءَ طلاق بوگءَ چہ پیش ہرقدر وقت حیضءِ گوست آچہ عدتءَ کم بیت و سہ جمیں سہ حیض عدتءِ باقی مانَنت و ماں دومی صورتءَ وھدے موجودھیں حیضءَ ابید سہ حیض حساب کنیں توءِ اے حیض چہ سہءَ زیات بیت ہمیشکا مشروع رھبند ھمیش اِنت کہ ماں طہرءَ طلاق دیگ بہ بیت و چہ حدیثءَ اِے قید ہم ثابت اِنت کہ ماں آ طہرءَ ویت واب نہ کتگی۔ ف۱۱ یعنی مردیں و جنیں ہر دوئیناں بایداِنت کہ عدتءِ حسابءَ بدارنت چو مبیت کہ چہ غفلت و سہوءِ ردا کتام بے احتیاطی و گڑبڑے مبیت و ہم طلاقءَ بہ اِے دابءَ بدنت کہ عدتءِ حساب دارگءَ کمی بیشی لازم مبیت چوشکہ ماں بُرزءِ فوائدءَ پیش دارگ بوتگ ف۱۲ یعنی چہ اللہءَ ترسانءَ شریعتءِ حکمانی پابندی دارگ ببیت کہ چہ آیاں یک حکمے ھمیش اِنت کہ ماں حیضءِ حالتءَ طلاق دیگ مبیت و سہ طلاق یک بارگی دیگ مبنت و مطلقہ جنینءَ چہ وتی لوگءَ در کنگ مبیت وغیر ذلک۔ ف۱۳ یعنی جنیں آ دماں ہم چہ وتی مرضیءَ در مکپنت چیاکہ اے سُکنی حق العبد تیوگءَ نہ انت کہ چہ آئیءِ رضاءَ ساقط بہ بیت بلکیں حق الشرع ہم ہست اِنت۔ البتہ اگں کتام ظاہریں بے حیائیءِ کارے بکننت مثلاً بدکاری یا دُزّی ئے بکننت یا بقول لھتیں عالماں زباں درازی بکننت و مدام رنج و تکرار بدارنت تو اشانی در کنگ جائز انت و اگں مفتءَ در بکپنت تو اے وت ظاہرءَ بے حیائیءِ کارے بیت ۔ ۱۲

ف۱ یعنی گناہ گار بوان اللہ ءِ گورءَ سزاءِ حقدار بوت ف۲ لَا تَدْرِیْ ءِ ترجمہ "آئرا خبر نہ انت" بہ غائب ءِ صیغہءَ کتگ تاکہ معلوم بہ بیت کہ اے خطاب گوں ہما طلاق دیوکءَ انت نہ کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ را۔ ف۳ یعنی شاید پدا ماں ہر دوئیناں صلح وتران بہ بیت و طلاق ءِ سرا پشومانی بہ بیت ۔ ف۴ یعنی طلاق رجعی ءَ وہدے عدت ختم بوگ ءَ نگیت تو شمارا چہ دو جہراں یکےءَ اختیار انت یا چہ عدت ءِ ھلاس بوگ ءَ ساری جنین ءَ دستور ءِ روءَ رجوع کنان ءَ ماں وتی نکاح ءَ پشت بگیج اِت و یا عدت تمام بوگ ءَ سرا جوانیں رھبندءَ آئرا بگیشین اِت ، مطلب جوش اِنت کہ دارگی انت تو ہم شریءَ ، ندارگی اِنت تو ہم شرء! بہر حالت آدمیت و شرافت ءِ شان ءَ قائم بدار اِت اِے خبر مکن اِت کہ دارگ ہم مقصود نہ انت و مفت ناحق ءَ پہ عدت ءِ دراج کش کنگ ءَ رجوع بکنِ اِت یا دارگ ءِ صورت ءَ آئرا سوگی بکن اِت و شگان و بیگان بکن اِت ۔ ف۵ یعنی طلاق دیان ءَ چہ عدت ءِ ھلاس بوگ ءَ پیش اگن آئرا بہ نکاح ءَ دارگی اِنت تو رجعت ءِ وقت ءَ دو گواہ بدار اِت تانکہ ماں مردمانی توکءَ بدنام مبیت و کسے آئرا تہمت مجنت ۔ ف۶ اِے پہ گواہاں سرو سوج انت کہ گواہی ءِ دھدءَ چپ و چوٹیں خبر مکننت ، راستیں و تحکیں و تی دانکءَ چیگل بدبینت ۔

يَّتَعَدَّ حُدُوْدَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهٗ ؕ لَا تَدْرِيْ لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ

سربگوزیت اللہ ءِ حداں ءَ گڑا بہ تحقیق آئی ءَ بدکت پہ وتی جندءَ ف۱ آ سر بہ نہ اِنت ف۲ شاید اللہ پیدا بکنت

بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ① فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ

رندچیرے طلاق ءَ نوکیں حالتے ف۳ پدا وہدے کہ تمام بکننت وتی عدتءَ گڑا بجل اِت آیان ءَ دستور ءِ روءَ

اَوْ فَارِقُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ وَّاَشْهِدُوْا ذَوَيْ عَدْلٍ مِّنْكُمْ وَاَقِيْمُوا

یا جدا بکن اِت آیان ءَ دستور ءِ روءَ ف۴ و گواہ بگن اِت چہ وت ءَ دو معتبران ءَ ف۵ و راست ادا بکن اِت

الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ ؕ ذٰلِكُمْ يُوْعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۬ ۵

گواھی ءَ پہ اللہ ءِ رضاءَ ف۶ اِے نصیحت ءِ خبر پہ ھماکساں انت کہ آ ایمان دارنت بہ اللہ و قیامت ءِ روچ ءَ ف

وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا ۙ ② وَّيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ؕ

و ہر کس ترسیت چہ اللہ ءَ ، در کنت پہ آئی اللہ رہ بند نجات ف۵ و آئی ءَ روزی دنت چہ ھماجاگہ ءَ کہ آئی ءَ آئی گماں ہن نیست اَت ف۹

وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ ؕ قَدْ جَعَلَ

و ہر کس اللہ ءِ سرا توکل کنت گڑا آئی ءَ اللہ بس اِنت ۔ بے شک اللہ تمام کنوک اِنت وتی حکم ءَ بہ تحقیق اللہ ءَ مقرر

اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ③ وَالّٰٓـئِيْ يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيْضِ مِنْ نِّسَآئِكُمْ

کتگ پہ ھر چیزءَ یک اندازہے ف۱۰ و ھمایاں کہ ناامیت بوتنت چہ حیض ءَ چہ شمے جنیناں

اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍ ۙ وَّالّٰٓـئِيْ لَمْ يَحِضْنَ ؕ وَاُولَاتُ

اگن ماں شبہ ءَ کپت اِت شما گڑا آیانی عدت سے ماہ اِنت ، و ھمایاں ھن کہ حیض اِش نیا ھتگ ف۱۱ و لاپ

الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَّضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ؕ وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَّهٗ

پُر بینانی مدت اِش اِنت کہ ایر بکننت آیاں وتی حمل ءَ ف۱۲ و ہر کسے بترسیت چہ خدا کنت ماں

مِنْ اَمْرِهٖ يُسْرًا ④ ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهٗۤ اِلَيْكُمْ ؕ وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ

آئی ءِ کارءَ آسانی ۔ اِے خداءِ حکم اِنت کہ نازل بی کتگ شمے نیمگءَ ۔ و ہر کسے کہ بترسیت چہ خدا

يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهٖ وَيُعْظِمْ لَهٗۤ اَجْرًا ⑤ اَسْكِنُوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ

دور کنت چہ آئی ءَ گناہاں آئی ءِ و زیادہ کنت آئی ءِ مُزد ءِ ف۱۳ آیان ءَ لوگ و جاگہ بدے اِت ھمودا کہ

منزل ۷

ف۷ ماں جاھلیت ءِ زمانگ ءَ جنیں آدمانی سرا مزن ظلم و زور بوتگت ، آیان ءَ چو گوکءَ گامیش یا سک ذلیل و بے وسیں بندیاں زانتگتش لھتیں مردماں جنیں آدم ءَ صد صد برءَ طلاق داتگت و حیرانیءَ بعد ہم آئی ءِ جنجال نہ کُتگ کننت قرآن ءَ جا بہ جا اِے حیوانی ظلمانی و بے رحمیانی برخلاف آواز بلند کُت و نکاح و طلاق ءِ حقوق و حدود ءِ سرا مزن جاہیں روشنائیں پر و سوج کُت بالخصوص ماں ہمے سورت ءِ منجملہ ایدگہ حکیمانہ ہدایات و نصیحتاں ءِ یک مزن سر جمیں و ہمہ گیر اصول فَاَمْسِكُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ فَارِقُوْهُنَّ بِمَعْرُوْفٍ بیان فرمائینت کہ آئی ءِ خلاصہ جوش اِنت کہ آیاں دارگی انت تو ہم بجوانیں رھبندے ءَ بدارتش ، و اگن یل کنگی اِنت تو ہم بجوانیں رھبندے یلہ اِش بکن اِت لیکن چرے طلاھیں نصیحتاں نفع گروک ھما شخص بوت کننت کہ آئرا بہ خدا و آخرت ءِ روچ ءِ سرا یقین بہ بیت ، پرچاکہ ہمے یقین ماں انسان ءِ دل ءَ خداءِ ترس ءَ پیدا کننت و چہ ھمے ترس ءَ انسان ءَ اِے خیال بیت کہ ھا داب ءَ یک نزوریں جنیں آدمے چہ بخت و ھش گیگی ءَ بہ مئے قبضہ و اختیار ءَ کپیت ما کل ہم یک زوراکیں ہستی ءِ قبضہ و اختیار ءَ ایں ، تیوگءَ ہمے پکیں خیال انسانءَ چہ ناجائزیں درد کاراں منع کُت کننت و بہ اللہ پاک ءِ فرماں برداری ءِ ترغیب ءَ دنت ہمیشکا ماں اِے سورت ءَ خاصیں ہم ءَ اتقاء (پرہیزگاری و خوفِ خدا) ءِ سرا مزن زور پر دیگ بوتگ ۔ ف۸ یعنی چہ اللہ ءَ ترسان ءَ آئی ءِ احکام ءِ سرا بہر حالت ءَ عمل بکن اِت بلّی توری اِے پدا مزن مشکلات و رنج برداشت کنگ بکپیت ، حق تعالےٰ وت چہ مشکلات ءَ در کنگ ءِ راہ ءَ آسان کننت و سکیانی وھدءَ ہم ، روچانی گوازینگ ءِ از باب پیدا کنت ۔ ف۹ اللہ ءِ ترس دوئیں جہانانی خزانگانی کلیت و تمام کامیابیانی ذریعہ انت ، چرپیشی ءَ گرانیں کار آسان بنت ، بے قیاس و بے گمان ءَ روزی رسیت ، گناہ معاف بنت ، جنت دست کپیت ، ثواب گیش بنت و یک عجیبیں قلبی سکون و دل جمعی سے نصیب بیت کہ حیرانی ءَ پد ھچ سکّی سکی پشت نہ کپیت و تمام پریشانیاں توک و تلاں بے گواہ بنت ۔ ماں یک حدیثے ءَ دا چہ ءَ فرمائینت کہ اگن تمام دنیا ءِ مردماں اِے آیت ءَ بگرنت تو اِے آیان ءَ بس اِنت ۔

ف۱۰ یعنی بہ اللہ ءِ سرا بھروسہ بکن اِت تیوگءَ از بابانی سرا نکہ مدےءِ اِت ، اللہ ءِ قدرت اِے از بابانی محتاج نہ انت ہر کارے کہ آئی ءَ کنگی اِنت آئی سر جم مانیت از باب ھن ھمائی ءِ مشیّت ءِ تابع انت البت ہر چیزے آئی ءِ گورءَ یک اندازہءَ مقرر انت ھمائی موافق ءَ شارخ کنت و ظاھر بیت ہمیشکا اگن بہ کتام چیزے ءِ حاصل بوگ ءَ دیر بہ بیت تو بایدانت کہ متوکل پریشان حال مبیت ۔ ف۱۱ یعنی مطلقہ ءِ عدت قرآن ءَ سہ حیض شون دات (کمافی سورۃ البقرۃ) اگن شبہ بہ بیت کہ ہر کس ءَ حیض نیا تک یا چہ عمر ءِ گیشی ءَ موقوف (بند) بوت تو گڑا آئی ءِ عدت چے بیت تو شون دات کہ آئی ءِ عدت سہ ماہ اِنت ۔ ف۱۲ جمہور ءِ گورءَ حاملہ ءِ عدت داں وضع حمل اِنت توری یک ساعتے پد چُک مات بہ بیت ، یا دراجیں مدتے ءَ رند پیدا بہ بیت ، ماں اشی ءَ مطلقہ و متوفی عنہا زوجھا ھر دوئینانی حکم یک انت کما ھو مصرح فی الاحادیث ، ف۱۳ ہر جملہ ءَ بعد اتقاء و اللہ ءِ ترس ءِ مضمون ھک داب ءَ تکرار کنگ بوتگ تانکہ وانوک بر و بر سرپد بوارت کہ ماں جنیں آدمانی معاملہ اشی ءِ بازیات پکار اِنت ۔ ۱۲

سَكَنتُم مِّن وُّجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن
کہ شُمے وتی منزجاہ اِنت وتی قدرتءِ رِدا ف۱ وایذا مدے اِت آیانء تانکہ تنگی بکن اِت آیانی سرا ف۲ واگن

كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ
آیاں لاپ پُر بینت گڑا خرچ بکن اِت آیانی سرا تاکہ آیر بکننت آیاں وتی حملءَ ف۳ گڑا اگں

أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَ
آیاں چُکءَ شیر بہ میچینت بہ فرمانءَ شُمے گڑا بدے اِت آیاں آیانی مزدءَ وسوج وسر بکن اِت وتی میانجیءَ دستورءِ ردءَ

إِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ ۖ
واگں وت ماں وت دل تنگی کوت گڑا شیر دنت بہ آئیءَ دگہ جنینے ف۵ گڑا بایداِنت کہ خرچ بکنت مالدار وتی حیثیتءَ ـ

وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ
وہرکسے کہ تنگ بوت بہ آئی روزی آئیءِ گڑا بایداِنت خرچ بکنت ہرچیکہ داتگ آئیا خداءَ تکلیف ندنت اللہ

نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا ۚ سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن
ہیچ کسءَ مگر بہ ہما حسابءَ کہ داتگی آئیا ـ لوں کنت اللہ سکّیءَ پد آسانیءَ ف۶ وچینکس

قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا
میتگ نافرمانی کتش وتی ربّءِ حکمءَ راو آئیءِ پیغامبرءِ گڑا بہ حسابءَ گرفتار کتیں آیانءَ ترندیں حسابءِ

وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ
وعذابءَ گرفتار کننت ما آیانءَ سکّیں عذابءَ ف۷ گڑا چشتش وبال وتی کارءِ ف۸ وآخرءَ ماں آیانی

أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي
کارءَ کپت تاوان ف۸ تیار کتگ خداءَ پہ آیاں سکّیں عذاب ف۹ گڑا بترس اِت چہ خدا اے

الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا ۚ قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُو
عقل منداں، کہ آیانءَ یقین اِنت ف۱۰ کہ بیشک نازل کتگ خداءَ بہ شُمے طرفءَ نصیحت ف۱۱ پیغمبرے کہ وانیت

عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
شُمے سرا خداءِ آیاتانءَ گیش گیوار کنانءَ ف۱۲ تاکہ بکشیت ہما کسانءَ کہ ایمانش آرت ونیکیں عملش کت

ع ۱ / ۱۷ — مع ۱۴

ف۱ مردءِ ذمّہ داری اِنت کہ مطلّقہءَ داں عدّتءَ بہ نِنگءَ لوگ وجاگہ بدنت (آئرا سکنی گوشنت) ووھدے سُکنی واجب انت تو نان ونفقہ ہم بایداِنت کہ ہمائیءِ ذمّہ داری بہ بیت چیاکہ زالک داں اینکر روچاں بہ ہمائیگی ماں لوگءَ قید وبندءِ جنجالاں برداشت کنت ـ قرآن کریمءِ چہ الفاظ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُّجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ ءَ ہم بہ اِے طرفءَ اشارہ اِنت کہ آئرا بہ وتی مقدور وحیثیتءِ روءَ ماں وتی لوگءَ بدارات، ظاہر اِنت کہ مقدور وجوازہءِ موافق دارگءَ اِے خبر ہم شامل اِنت کہ آئیءَ ورگ وگدو پُچانی بست وبند کنگ بہ بیت ـ چنانچہ ماں ابن مسعودءِ مصحفءَ اِے آیت بہ اِے داب اِنت أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم وَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ مِّن وُّجْدِكُمْ ـ حنفیہءِ گورءَ اِے حکم سُکنی وبہ نفقہءِ ہر قسمءِ مطلّقہءَ عام اِنت رجعیہءِ قید نیست، چیاکہ چہ ساریءَ ہرچ بیانے بوان وبیداک اِنت مثلاً آئسہ، صغیرہ وحاملہءِ عدّتءِ مسئلہ ماں آئیءَ ہیچ تخصیص نہ اَت، گڑا ماں اِشیءَ بلا وجہ چیا تخصیص کنگ بہ بیت ـ پشت کپت فاطمہ بنت قیسءِ حدیث کہ ماں آئیءَ آ گوشیت کہ منی زوجءَ سےٓ طلاق داتگننت، واجہ رسول صلے اللہ علیہ وسلمءَ چرائیءَ منءَ سُکنی ونفقہ نہ دیائینت، اول تو ماں اِے حدیثءَ فاروق اعظم رضءَ، عائشہ صدیقہ رض، واِے دگہ صحابہ وتابعینءَ انکار فرمائینت، بلکیں فاروق اعظم رضءَ داں اِے حدءَ گوشت کہ ما چہ یک زالکےءِ گوشگءَ اللہءِ کتاب ورسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلمءِ سنّتءَ ترک دات نہ کنیں، ما زانت نہ کنیں کہ آزالکءَ شموشت یا آئرا یاد بوت، معلوم بوت کہ فاروق اعظم رض چہ کتاب اللہءَ ہمے پیما سر پد بوتگت کہ پہ مطلّقہ ثلاثہءَ نفقہ وسُکنی واجب اِنت وبہ آئیءِ تائیدءَ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلمءِ یک سُنّتے ہم آئیءِ گورءَ موجود اَت ـ چنانچہ طحاوی وغیرہءَ روایات نقل کتگنت کہ ماں آیاں حضرت عمر رضءَ تصریحاً بیان کتگ کہ اِے مسئلہ من چہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءَ اِشکت وماں دارقطنیءَ جابر رضءِ یک حدیثے ہم اِے باردءَ گیش وگیوار کنت ـ ماں آئیءَ لھتے رُواۃءَ وماں وقف ورفعءَ ابراد گرگ بوتگ دومی اِے ہم ممکن اِنت کہ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلمءَ پہ فاطمہ بنت قیسءَ سُکنی ہمیشکا تجویز نہ کتگ کہ اِشیءَ گوں وتی ناکو ودستیگءَ زبان درازی وبدردّ داتگت چوشکہ ماں لھتے روایتاں موجود اِنت لہٰذا واجہءَ حکم دات کہ چہ اِشانی لوگءَ در بکپیت وبروت ـ گڑا وھدے سُکنی نہ منت تو نفقہ ہم ساقط بوت ہنچوش کہ ناشزہ (کہ آشوھرءِ نافرمانی کنانءَ چہ لوگءَ در بکپیت وبروت) ءِ نفقہ ساقط بیت، دانکہ پدا ماں لوگءَ وا ترمکنت (نبّہ علیہ ابوبکر الرازی فی احکام القرآن) دہم ماں جامع ترمذی وغیرہءِ لھتے روایتاں ہست کہ آئرا پہ ورد وراکءَ غلّہ دیگ بوتگت، آئیءَ چہ آ مقدارءَ زیاتءِ تقاضا کُت کہ آ قبول نہ بوت ـ تو مطلب چوش بوت کہ واجہ نبی صلے اللہ علیہ وسلمءَ چرائیءَ زیات نفقہ تجویز نہ فرمائینت، ہرچیکہ چہ مردءِ جانبءَ دیگ بگائت ـ واللہ اعلم بالصواب ـ البت اِے گپ یاد دارگ لوٹیت کہ ماں نسائی، طبرانی ومسند احمدءِ لھتے روایتانءَ فاطمہ بنت قیسءِ حضور صلی اللہ علیہ وسلمءِ صافیں ارشاد نقل کتگ کہ سکنی ونفقہ نیوگءَ پہ ہما مطلّقہءَ اِنت کہ گوں آئیءِ رجعتءِ امکان بہ بیت ـ اِے روایتانی اسناد باز قوی نہ اَنت ـ زیلعیءَ ماں ھدایہءِ تخریجءَ اِشیءِ سرا بحث کتگ ـ فلیراجع ـ ف۲ یعنی سوکی مکنتش کہ آ مجبور بوانءَ در بکپینت ـ ف۳ حملءِ مدّت باز دراج بیت، آئرا گوں خصوصیتءَ ظاہر کت وپیش داشت کہ توری ہر قدر دراج بہ بیت داں وضع حملءَ آئرا نفقہ دیگی اِنت، چو نہ اِنت کہ داں سے ماہءَ دات ورندا ہُٹ کُت ـ ف۴ یعنی وضع حملءَ بعد اگں جنیں پہ شُمے خاطرءَ چُکءَ راشیر بہ میچینیت تو ہرچ اُجرتے کتام دگہ دایہءَ دئیت ہما قدرءَ ہمیشیءَ بدے اِت دگوں جوانیں دستورءِ روءَ وت ماں وت اشور ومصلحت کنانءَ فیصلہ بکن اِت مفت ناحقءَ ضد وکجروی اختیار کنگ مناسب نہ اِنت ـ گوں یک دگرےءَ نیکی ودوزواہی ظاہر بکن اِت، نہ جنیں چہ شیر میچینگءَ انکار بکنت، نہ مرد آئرا ترک دیانءَ

چہ دگہ جنینے ءَ شیر میچینگ ءِ شوھازءَ بہ بیت ۔ ف۵ یعنی اگں وت ماں وتی ضد و تکرارءَ جنیں پہ شیر میچینگ ءَ راضی مبیت تو برائی دار و مدار مکن اِت و دگہ جنیں آدمے پہ شیر میچینگ ءَ پد بجن اِت ، جنیں باید نہ اِنت کہ اینکر ضد و سرکشی و مغروری ہیش بدار یت ۔ و اگں مردہم گربند بیت کہ چُک ءَ را مات شیر مہ میچین ایت تو بہرحال ءَ دگہ جنینے شیر میچینگ ءَ آنک کنت ، آخرپت ہرکس ءَ شیر میچینگ ءَ فرمائینیت آئرا چیزے اُجرت وَ دنت ، گڈا پہ چاچُک ءِ مات ءَ مدنت ۔
ف۶ یعنی چُک ءِ رودینگ ءِ خرچ و درچ پت ءِ ذمہ ءَ اِنت گُشاد داروک ءَ باید اِنت کہ قدوتی دست ءِ گُشاد ءَ خرچ بکنت و کم حیثیت ءَ وتی حیثیت ءِ حساب ءَ خرچ کنگ لوٹیت ۔ اگں یک شخصے ءَ زیات وسعت حاصل نہ اِنت تیوگ ءَ گزارہ ءِ روزی اللہ پاک ءَ آئرا داتگ آئی ءَ باید اِنت کہ چہ ھمائی ءَ وتی گنجائش ءِ حساب ءَ خرچ بکنت ۔ اللہ ہچ کس ءَ چہ آئی ءِ قوتِ برداشت ءَ زیات تکلیف نہ دنت ۔ وھدے ماں تنگی ءِ حالت ءَ آئی ءِ حکم ءِ موافق خرچ کن اِت آ تنگی و تُریشی ءَ گوں وسعت و آسانی ءَ بدل کنت ۔ ف۷ یعنی شریعت ءِ احکام ءِ (خصوصًا دربارہ ءَ جنیں آدماں) سرجمی ءَ پابندی بکن اِت اگں اِے بابت ءَ نافرمانی کن اِت تو یاد دارگ ببیت کہ چینکر میستگاں اللہ و رسول ءِ نافرمانی ءِ پاداش ءَ تباہ و برباد کنگ بوتگنت ھما وھد ءَ آیاں تکبر و سرکشی کنان ءَ چہ ءَ سرگوستنت ما آیانی جائزہ گپت و ہم گوں ترندی ءَ گپت کہ یک عملے ءَ ہم نہ بخشت ، گڈا اِشاں ءَ ماں ھنچیں عجبیں آفتے ءَ گرفتار کت کہ چماں گاہے ندیستگت ف۸ یعنی تمام عمرءَ سرچ کٹ و کمائی ءَ کتگت آخر ماں آئی ءَ مزن تاوان چیت گُت و ہرچ بُن مالے ہست اَت آ کل بباد دات ۔ ف۹ ساری ءَ دنیاوی عذاب ءِ ذکر اَت اِے اُخروی عذاب ءِ بیان بوت ۔ ف۱۰ یعنی اِے دابیں عبرتناکیں داستاناں اشکنان ءَ عقلمندیں ایماندار آ ترسگ لوٹیت کہ مبادا چہ مئے دست ءَ ناہودگیں کارے ببیت کہ ماماں خدا ءِ گرفت ءَ بیائیں ۔ العیاذ باللہ ۔ ف۱۱ یعنی قرآن ، یا ذکر بہ معنی ذاکر بہ بیت تو وت رسول مراد بیت ۔ ف۱۲ یعنی صافیں آیات کہ ماں آیاں اللہ ءِ احکام گوں گیش وگیوار ءَ مخلوق ءَ اشکنا تینگ بنت ۔

مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ؕ وَمَنْ یُّؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ وَیَعْمَلْ صَالِحًا

چہ تہاروکی ءَ بہ روشنی ءِ نیمگ ءَ ۔ ف۱ و ہرکس کہ ایمان کاریت بہ اللہ و کنت عمل نیکیں

یُّدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِیْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِیْنَ فِیْهَاۤ اَبَدًا ؕ

داخل کنت اللہ آئیا ماں باغاں کہ تر بنت آیانی چیرءَ جو ، جاہ منند بنت ماں آئی ءَ مدام ۔

قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهٗ رِزْقًا ۝۱۱ اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ وَّ

بہ تحقیق شردات خدا ءَ آئیا روزی ۔ ف۲ خدا ھما ذات اِنت کہ آئیا پیدا کت ہفت آسمان و

مِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ ؕ یَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَیْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوْۤا اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى

زمین ہم ھما یانی ڈول ءَ ۔ ف۳ ایر کپیت آئی ءِ حکم میانجی ءَ آیانی ف۴ تاکہ شما بزاں اِت کہ بیشک خدا پہ

كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ۙ۬ وَّاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَیْءٍ عِلْمًا ۝۱۲

ہر چیز ءَ قدرت دار و کنت ، و بزاں اِت ہن کہ بگیرءَ آ زنگ اللہ ءَ ہر چیز ءِ علم ۔ ف۵

ع ۲ ۵ ۱۸

سُوْرَةُ التَّحْرِیْمِ مَدَنِیَّةٌ وَّهِیَ اِثْنَتَا عَشْرَةَ اٰیَةً فِیْهَا رُكُوْعَانِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سورہ تحریم مدینہ ءَ نازل بوت — شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے — و آ ۱۲ آیات و دو رکوع اَنت

یٰۤاَیُّهَا النَّبِیُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَاۤ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَ ۚ تَبْتَغِیْ مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَ ؕ

اَے نبی ف۶ پہ چا حرام کنے آ چیزءَ کہ آئرا پہ تو اللہ ءَ حلال کتگ ، تو لوٹے وشنودی ءَ وتی لوگ بانکانی ف۶

وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝۱ قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَیْمَانِكُمْ ۚ

و خدا بخشوک و مہربان اِنت ف۷ بہ تحقیق فرض کتگ اللہ ءَ پہ شما ہچ کنگ شمے سوگند ءَ ۔

وَاللّٰهُ مَوْلٰىكُمْ ۚ وَهُوَ الْعَلِیْمُ الْحَكِیْمُ ۝۲ وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِیُّ اِلٰى بَعْضِ

و اللہ شمے کارساز اِنت ، و ہما اِنت زانوگر ، حکمتانی واجہ ف۵ و یاد کن وھدے چیرکائی گوشت نبی ءَ بہ لھتے

اَزْوَاجِهٖ حَدِیْثًا ۚ فَلَمَّا نَبَّاَتْ بِهٖ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَیْهِ عَرَّفَ

وتی لوگباناں ءَ بکے گپے ، گڈا وھدیکہ پاشک کت آ گپ ءَ و ظاہر کنائینت آئرا اللہ ءَ بہ نبی ءِ سرا قبولدار بوت

بَعْضَهٗ وَاَعْرَضَ عَنْۢ بَعْضٍ ۚ فَلَمَّا نَبَّاَهَا بِهٖ قَالَتْ مَنْ اَنْۢبَاَكَ

بہ لھتے ءَ و ٹگل اِت چہ لھتے ءَ ، گڈا وھدے خبری دات گوشت آ جنین ءَ ترا کئے ءَ خبر دات

منزل ۷

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی چہ کفر و جاہلیت ءِ تہاروکیاں درکنان ءَ ایمان و علم و عمل ءِ روشنی ءَ سرکُت ۔

ف۲ چہ جنت ءَ شرتریں روزی کجا دست کپیت ۔

ف۳ یعنی زمین ھن ہفت پیدا کتنتی ، چوشکہ ماں ترمذی و غیرہ ءِ حدیث ءَ ہست ، ماں آیاں احتمال انت کہ نظرءَ میا بینت و اِے ہم احتمال اِنت کہ نظرءَ بیا بینت مگر مردم استان ءَ کواکب زانت چوشکہ مریخ و غیرہ ءِ بابت ءَ مردچاں یورپ ءِ زانوگرانی گمان اِنت کہ ماں آیاں کوہ ، دریا و آبادی موجود انت ۔ باقی ماں حدیث ءَ کہ آزمینانی ماں اِے زمین ءِ چیرگ ءَ بوگ ءِ باروا وارد بوتگ آ شاید باعتبار ءَ لھتے جاورانی بہ بیت ، وماں لھتے جاوراں آزمیناں چیرے زمین ءَ بالا بنت ۔ باقی بنشت کپت ابن عباس رض ءِ ہما اثر کہ ماں آئی ءَ ادمُھُم کادمکم و غیرہ آتگگ آئی ءِ تفصیل ءِ اِے موقع نہ اِنت ۔ ماں روح المعانی ءَ اِے بابت ءَ بقدرِ کفایت کلام کنگ بوتگ ۔ حضرت مولانا محمد قاسم رحمہ ءَ ماں لھتے رسائل ءَ آئی ءِ چند اطراف و جوانب بخوبی صاف کتگ ۔

ف۴ یعنی بہ عالم ءِ انتظام و تدبیرءَ اللہ تعالیٰ ءِ تکوینیہ و تشریعیہ احکام آسمانانی و زمینانی توک ءَ نازل بوان بنت ۔ ف۵ یعنی چہ آسمان و زمین ءِ پیدا کنگ و ماں آیاں انتظامی احکام جاری کنگ ءَ چہ مقصود ایش اِنت کہ چہ اِشانی ذریعہ ءَ اللہ پاک ءِ علم و قدرت ءِ صفتاں آشکار بہ بنت ۔ نبہ علیہ ابن القیم فی بدائع الفوائد اِے دگہ باقی مستگیں صفتاں گوں ہمے دو صفتاں یک نہ یک داب ءَ ھمگرنچ انت ۔ صوفیاء گورءَ کہ یک حدیثے نقل کننت کُنتُ کنزًا مخفیًا فاحببتُ اُن اُعرف ، اگرچہ محدثانی ءِ گورءَ صحیح نہ اِنت مگر آئی ءِ مضمون شاید چہ اِے آیت ءِ مضمون ءَ ماخوذ و مستفاد بہ بیت واللہ اعلم ۔ تمت سورۃ الطلاق وللہ الحمد والمنۃ

ف۶ ماں سورۂ احزاب ءِ فوائد ءَ گوستگ کہ وھدے اللہ تعالیٰ ءَ مسلماناں ءَ فتوحات عنایت فرمائینت و مردم آسودہ حال بوتنت تو ازواجِ مطہرات ءَ ہم خیال

پیدا بوت که ماپر چا آسوده مبئیں ۔ اِے رِدا اِشاں ہمشَور بوان ءَ چہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءَ زیاتیں نفقہ طلب کُت ۔ صحیح مسلم ءِ یک حدیثے ءَ ہست وھتن حولی یطلبن النفقة و بخاری ءِ ابواب المناقب ءَ ہست : وحوله نسوة یکلمنه یستکثرنه ۔ بریشی ءَ ابوبکرؓ ءَ عائشہؓ ءَ را و عمرؓ ءَ حفصہؓ ءَ را ھکّل دات ، آخرا زواج ءَ قول کُت که آئنده ماچہ شما چیزے ءِ طلب ءَ نہ کنیں که آشمے گوْرا نیست اَنت پدا ہم واقعات ءِ رفتار ءَ بہ ہمے داب ءَ سروشاخ کت که چہ آیانی سبب ءَ واجہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءَ پہ یک ماہے چہ ازواج ءَ ایلاء کنگ کپت تا آنکہ آیت تخییر که آماں احزاب ءَ اَنت ، نازل بوان ءَ اِے قصہ ختم کُت ، اِے درمیان ءَ چیزے دگہ واقعات دیما آتکنت که چہ آیانی روءَ واجہ ءِ مبارکیں تب ءَ گرانی محسوس کت ۔ اصل چوش اِنت که ازواجِ مطہرات ءَ گوں واجہ ءَ ہرچ ہمیں محبت و تعلقے ہست اَت آئی ءَ قدرتی رھبندءَ وت ماں وتا یک دابے ءِ گروچیل ئے پیدا کتگت ۔ ہریک زوجہ ءِ تمنّا و کوشست ہمیش اَت که آزیات ءَ چے زیات حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ مہربانیانی مرکز جوڑ بوان ءَ چہ دارین ءِ برکتاں و عطایاں کَٹ حاصل بکنت ۔ پہ مردءَ اِے موقع تحمّل و تدبّر و خوش اخلاقی ءِ نازرک تریں موقع بیت ۔ مگر پہ چوشیں نازرکیں موقع ءِ سرا ہم حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ثابت قدمی ہماداب ءَ غیر متزلزل ثابت بوت که آئی ءِ امیت چہ سیدالانبیاء صلی اللہ علیہ وسلم ءِ پاکیزگیں سیرت ءَ دارگ ببیت ۔ واجہ ءِ عادتِ مبارکہ اَت که چہ عصر ءَ پد پہ کمیں وہدءَ درستیں ازواج ءِ گورءَ شتگت ۔ یک روچے حضرت زینبؓ ءِ گورءَ کمیں زیات مھتل بوت ۔ معلوم بوت که آئی ءَ واجہ ءَ را بینگ پیش کتگت ، آئی ءِ نوش کنگ ءَ کمیں دیر گوست ، پدا داں باز روچ ءَ ہمے معمول بوت ۔ حضرت عائشہؓ و حضرت حفصہؓ ہمشَور بوان ءَ تدبیر کُت که واجہ اودا بینگ ءِ نوش کنگ ءَ ترک بدنت ۔

واجہ ءَ ترک دات و گوں حفصہؓ ءَ فرمائینت که من زینب ءِ گورءَ بینگ وارتگت ، مگر نوں سوگند وراں که پدا نہ وراں ، و ہم لے خیال کناں که زینب ءَ اِے حال سر بہ بیت تو مفت ءَ دل ءَ تنگ بیت حفصہؓ ءَ را منع کت که اِے حال ءَ کس مزانت ۔ ہمے دابیں یک قصہ ئے ماریہ قبطیہؓ ءِ بابت ءَ (که آہم چہ واجہ ءِ حرم ءَ اَت که چیشی ءِ بطن ءَ صاحبزاده ابراہیم تولد بوت) ہیش آتک ماں آئی ءَ واجہ ازواج ءِ خاطرءَ سوگند وارت که ماریہ ءِ گورءَ نہ رواں ، اِے گپّ واجہ ءَ حضرت حفصہؓ ءِ دیما کتگت و تاکید کتگتی که کسے ءِ دیما اِے گپ ظاھر کنگ مبیت ، حضرت حفصہؓ ءَ گوں خاموشی ءَ اِے حال بی بی عائشہؓ ءَ راسر کت و چوشی ہم گوشت که دگہ کس اِے رازءَ مزانت ، حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اللہ تعالیٰ ءَ اِے حال سر کُت واجہ حفصہؓ ءَ را گوشت که تو فلاں گپّ ءِ احوال بی بی عائشہ ءَ راسر کُت ، حالانکہ ترا منع کنگ بوتگت ، آئی ءَ تعجب کنان جُست کُت که ترا کئے سہی کت ، شاید آئی ءِ خیال عائشہ ءِ نیمگ ءَ شتگت ، حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءَ فرمائینت نَبَّاَنِيَ الْعَلِيْمُ الْخَبِيْرُ ۔ یعنی حق تعالےٰ ءَ من ءَ را معلوم دار کتگ ۔ ہمے داستانانی سلسلہ ءَ اِے آیات نازل بوتنت **ف۷** حلال ءَ بہ وتی سرا حرام کنگ ءِ مطلب ایش انت که اِے چیزءَ را عقیدۃً حلال و مباح بزاناں ءَ عہد کتگت که آئنده ایشرا استعمال نہ کناں ۔ چو کنگ اگر کتام یک مصلحت صحیحہ ءِ بناء ءَ بہ بیت تو شرعاً جائز اِنت ، مگر حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ برزو بالائیں شان ءِ مناسب نہ اَت پہ لھتیں ازواج ءِ دشنودی ءَ اِے داب ءِ رسم و ھیل قائم بکنت که آئنده ماں امت ءِ حق ءَ تنگی پیدا کنگ ءِ موجب بہ بیت ۔ ہمیشکا حق تعالےٰ ءَ متنبہ فرمائینت که گوں ازواج ءَ بے شک خوش اخلاقی کنگ ءِ ضرورت اِنت مگر داں اِے حدءَ ضرورت نہ اِنت که پہ آیانی دوستی ءَ یک حلالیں چیزے ءَ وتی سرا حرام کنان ءَ زحمت کشگ بہ بیت **ف۸** که گناه ءَ معاف کنت و چہ تئی دست ءَ وَ ہچ گناہے ہم نبوت ، تیوگ ءَ ماں وتی درجہ ءَ یک خلاف اَولےٰ جیرے بوت ۔ **ف۹** یعنی آمالک ءَ چہ وتی علم و حکمت ءَ پہ شمئیگی مناسبیں احکام و ھدایات دیم داتگنت که چہ آیاں یکے ایش اِنت که اگر کتام شخصے نامناسبیں چیزے ءِ سرا سوگند بوارت تو آ کفاره ادا بکنت (که آئی ءِ ذکر ماں سورۂ مائدہ ءَ گوستگ) و تی قسم ءَ ہچ بکنت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت دو نوں ھر کس وتی مال ءَ بگوشیت که اِے برمن حرام اِنت تو بزاں قسم بوت کفاره ادا بکنت تو آئرا کارمز بکنت ، ورگ ببیت یا گدو ہچ یا ٹینگ ۔

ف۱ ساری ءَ ماشہد و ماریہ قبطیہ ءِ قصہ نبشتہ کُت، ماں اِے آیت ءَ پیش داشت کہ بندہاں یک خبرے ءِ چیر دیگ توری ہر قدر کوشست بکننت ۔ اللہ پاک وہدے آ ءَ ظاہر کنگ بلوٹیت تو ھچبر آ خبر چیر بوت نہ کنت، ہم نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ حسن معاشرت و جوانیں ھیل و عادتانی چرپشی ءَ ثبوت دست کپیت کہ واجہ تب ءِ برخلاف کارردائیانی رداچینکر نرمی و چشم پوشی ءَ کار گپتگ و چونکا مہربانی و درگذر کنان لھتے خبران ءُ پُشت گوش کتگ چو بگوش کہ شکایت ءِ موقع ءِ سرا ہم پورہ الزام نہ داتگی ماں موضح القرآن ءَ ہست کہ لھتیں گوشنت ہما لوگی (ماریہ قبطیہ) ءِ موقوف کنگ ءِ گپ ءَ واجہ ءَ گوں حفصہ ءَ جت و گوشتی اِے گپ ءَ گوں کس ءَ مکن، و گوں اشی ءَ دگہ یک گپے ہم جتگی، آئی ءَ حضرت عائشہ کل خبران ءَ گوشت چیا کہ ماں ہر دوئیں خبراں ہر دو ئیناں مطلب اَت پدا چہ وحی ءَ معلوم کنان واجہ ءَ بی بی حفصہ ءَ لوگی ءِ خبر ءِ الزام جت و دومی گپ ءِ ماں ذکر نیاورت آ دومی گپ چے اَت ؟ شاید ایش اَت کہ تئی پد عائشہ ءِ پت ءَ رند خلیفہ بیت ۔ "الغیب عند اللہ" ہرچ خبرے اللہ و رسول ءَ ٹالینت آئی ءَ ماچون بزانیں، ہمیشکا ٹالینت کہ بے ضرورت ءِ جبر ٹالان مبیت و تانکہ دگہ مردمان ءَ اِے جبر خراب ملگیت ۔ اِے مضمون خلافت ءِ ماں نزوریں روایتاں آھنگ کہ آ ءَ لھتے شیعہ عالماں ہم تسلیم کُت ۔ ف۲ اِے دیم گوری بہ عائشہ رضؓ و حفصہ رضؓ ءَ اِنت کہ اگن شما توبہ بکن اِت توبے شک توبہ ءِ موقع انت چیا کہ شمے دل تچکیں راہ ءَ کنزان ءَ یک نیمگ ءَ لیٹگ انت ہمیشکا دیم تر ءَ چہ اِے دابیں بے اعتدالیاں پرھیز کنگ بہ بیت ۔

هٰذَا ۭ قَالَ نَبَّاَنِيَ الْعَلِيْمُ الْخَبِيْرُ ۝۳ اِنْ تَتُوْبَآ اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ

اے ۔ گوشتی منءَ خبر دات ہما ذات ءَ کہ زانوگر و خبردار اِنت ف۱ اگں شما ہر دوئیں توبہ بکن اِت اللہ ءِ نیمگ ءَ، گڈا بتحقیق

صَغَتْ قُلُوْبُكُمَا ۚ وَاِنْ تَظٰهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰىهُ وَ

جلتگنت شمے دل ۔ ف۲ و اگں شما ہر دوئیں سرزوری کن اِت بہ آئی ءِ سرا گڈا اِے شک اللہ آئی ءِ رفیق انت و

جِبْرِيْلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِيْنَ ۚ وَالْمَلٰۗىِٕكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيْرٌ ۝۴

جبرئیل و نیک بختیں ایماندار ۔ و فرشتہ چد و پد مددگار انت ف۳

عَسٰى رَبُّهٗٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُّبْدِلَهٗٓ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكُنَّ

اگں طلاق بدنت پیغمبر شمارا ہمے وھدء، آئی ءِ رب بہ عوض ءَ دنت آئی ءَ لوگی چہ شما شرتریں

مُسْلِمٰتٍ مُّؤْمِنٰتٍ قٰنِتٰتٍ تٰۗىِٕبٰتٍ عٰبِدٰتٍ سٰۗىِٕحٰتٍ ثَيِّبٰتٍ وَّ

فرمان برداریں یقین داروکیں نماز ءَ اوشتوکیں توبہ کنوکیں عبادت گذاریں روچگ داروکیں ساڑگ کتگیں و

اَبْكَارًا ۝۵ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْٓا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْدُهَا

ساڑگ نہ کتگیں ف۴ اے ایمان داراں اِنگاہ دار اِت و نارا و وتی لوگ ءِ مردماں چہ آس ءَ کہ آئی ءِ اشکر

النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰۗىِٕكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُوْنَ

مردم و سنگ اَنت ف۵ و بہ آئی ءِ سرا مقرر اَنت فرشتہ ہیمناکیں، زبردستیں ف۶ نافرمانی نہ کننت

اللّٰهَ مَآ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ۝۶ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

اللہ ءِ ہر چیکہ حکمش بکنت و کننت ہر چیکہ امر کنگ بنت ۔ ف۷ اے ہماکساں کہ منکر بوتنت

لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ ۭ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝۷ يٰٓاَيُّهَا

مروچی عذر و معذرت مکن اِت، ایوک ءَ ہما بدلہ ءَ دیگ بنیت ہرچیکہ شما عمل کتگ ف۸ اے

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا تُوْبُوْٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَّصُوْحًا ۭ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ

ایماں داراں ! توبہ بکن اِت اللہ ءِ نیمگ ءَ صاف دلیں توبہ ءَ ف۹ امیت اِنت کہ شمے رب

يُّكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ

بہ ٹگلینیت چہ شما شمے بدیان ءَ و داخل کنت شمارا ماں باغاں کہ رُنبنت آیانی چیر ءَ جو ۔

ف۳ زوجین ءِ خانگی معاملات لھتے براں ابتدا ءَ باز معمولی و حقیر نظر ءَ کاینت لیکن اگن واگمیں شل بل دیگ بہ بیت تو آخر کار مزن خطرناک و تباہ کنوکیں صورت اختیار کننت ۔ خصوصاً اگن جنیں آدم گوں کتام نامداریں خاندانے ءَ تعلق بداریت تو آ ءَ طبعاً وتی پت برات و خاندان ءِ سرا ہم مغروری بیت کنت ہمیشکا متنبہ فرمائینت کہ بچار اِت کہ اگں شما دوئیناں اِے دابیں شرد سازبیش داراں کُت تو یاد بکن اِت کہ چہ چوشیں کارروائیاں پیغمبر ءَ ہچ ضرر نہ رسیت چیا اللہ و فرشتگاں و نجتاوریں ایماندار ہر کس ءِ رفیق و مددگار بہ بنت آئی ءَ دیما ہچ انسانی تدبیر کارگر بوت نہ کنت، البت شمارا نقصان رسگ ءِ احتمال ہست اِنت (تنبیہ) لھتے سلف ءَ ماں صالح المؤمنین ءِ تفسیر ءَ ابوبکر و عمر ءِ نام گپتگ ۔ شاید اِے چہ عائشہ و حفصہ ءِ مناسبت ءَ بہ بیت ۔ واللہ اعلم ۔ ف۴ یعنی اِے وسوسہ ماں دل ءَ میار اِت کہ آخر مرد ءَ لوگ بانکانی حاجت کپیت و چہ ما شرتریں جنیں آدم کجا انت ہمیشکا حتماً مئے کلیں جبراں برداشت کنگ بنت ۔ یاد بدار اِت ! اللہ بواھیت تو چہ شما شرتریں بیبیاں پہ وتی نبی ءَ پیدا بکنت بہ آئی ءِ گورء چیزے کمی نیست (تنبیہ) ثیبات (جنوزامانی) ذکر شاید ہمیشکا کت چہ لھتے حیثیت ءَ انسان آیاں بہ باکرہ ءِ سرا ترجیح دنت ف۵ ہر مسلمان ءِ سرا لازم اِنت کہ گوں وتا وتی لوگ ءِ مردماں ہم بہ دین ءِ راہ ءِ سرا بیاریت ۔ سرپد کنان ءَ ترس پیش داران ءَ چہ دوزواھی، چہ لٹ و کُٹ ءَ ہر ابءَ بہ بیت دین دار جوڑ کنگ ءَ کوشست ءَ بکنت ۔ بہ اشی ءَ ہم اگں آ براستیں راہ ءِ سرا میاینت تو آیانی وتی کم بختی اِنت، اِے شخص بے قصور اِنت وَقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ءِ تفسیر ماں جزء الٓمّ ءِ شروع ءَ گوستگ ۔ ف۶ یعنی گنہگارانی سرا رحم وراہ ءَ آیاں یل نہ دینت نہ چہ آیانی زبردستیں گرفت ءَ کتام کسے آزاد بوان ءَ جہت کُت کنت ف۷ یعنی نہ حکم خداوندی ءِ برخلاف کننت نہ آئی ءِ حکمانی پورہ کنگ ءِ برداشتی و کاہلی کننت و چہ حکم ءِ سرا عمل کنگ ءَ عاجز و بیوس انت ف۸ یعنی قیامت ءَ روچ ءَ وہدے جہنم ءِ عذاب دیما بیت آئیت ءَ گوں منکراں گوشگ بیت کہ نیموچ عذراں بما میار اِت مروچی ہچ نیمون کار دات نہ کنت بلکیں شما ہرچے کتگ آئی ءِ سرجیں سزاء برداشت کنگ ءَ روچ اِنت، چہ مئے جانب ءَ کسے ءِ سرا ظلم و زوراکی نیست اِے شمے وتی اعمال اَنت کہ شمارا عذاب ءِ صورت ءَ نظر کاینت ف۹ صاف دل ءِ توبہ ایش اِنت کہ پدا ماں دل ءَ آ گناہ ءِ خیال مبیت ۔ اگن توبہ ءَ بعد پدا ھما ناہودگیں خیالاں ماں دل ءَ جاگہ کُت گڈا اینچو بزان کہ ماں توبہ ءَ چیزے کمی پُشت کپتگ و گناہ ءِ ھنڈال چہ دل ءَ در نہ کپتگ رزقنا اللہ منھا حظاً وافراً بفضلہ، وعونہ وھو علیٰ کل شیءٍ قدیر ۔ ۱۲

ع ۱ ۷ ۱۹

ف۱ یعنی نبی ءِ گپ ءَ وَ بِل اللہ پاک آئی ءِ ہمراہاں ہم ذلیل نہ کنت بلکیں گوں مزن اکرام و اعزاز و فضل و شرف ءِ برز و بالائیں درجہاں سرکنت ۔ ف۲ اِشی ءِ بیان ماں سورۂ حدید ءَ گوست ف۳ یعنی مئے روشنی ءَ داں آخرءَ قائم بدار، اشی ءَ کوراسک مکن چوشکہ دربابت ءَ منافقاں ماں سورۂ حدید ءَ بیان بوت کہ اشانی روشنی مریت و ناں تہاروکی ءَ اوشتوک بنت مفسراں عموماً ہمے نبشتہ کتگ لیکن حضرت شاہ صاحب رح اَتْمِمْ لَنَا نُوْرَنَا ءِ مراد ءَ بیان کنان ءَ نبشتہ کنت، کہ روشنی ایمان ءِ ماں دل ءَ انت چہ دل ءَ کیش بہ بیت تو یاں تمام بدن ءَ پداماں گوشت و پوست ءَ (جاگہ کنت) ۔ ف۴ واجہ نبی ءِ خلق و مزنیں ھیل و عادت داں ھما حدءَ نیات انت کہ اللہ تعالٰی دگراں ءَ فرمائینت تحمل بکن اِت و واجہ ءَ فرمائینت کہ ترندی بکن ۔ ف۵ ساری ءَ مؤمنانی ھنکیں شون داتگت آیانی بالمقابل کافر و منافقانی لوگ شون دات ۔ ف۶ یعنی حضرت نوح و حضرت لوط چونیں نیکیں بندہ اتنت مگر یاں ہر دوئینانی لوگ آیانی لوگ بانکاں منافق اتنت سرظاہرءَ گوں آیاں تعلق ہست ات لیکن گوں دل ءَ گوں کافراں ہمشور اتنت گڈا چے بوت ؟ چو عام دوزخیان ءَ اِشان ہم اللہ تعالٰی ءَ ماں دوزخ ءَ تیلانک دات پیغمبرانی زوجیت ءِ بندگمیں ھم پہ خداوندی عذاب ءَ اِشانءَ رستگار نہ کت اشانی برعکس فرعون ءِ لوگی حضرت آسیہ بنت مزاحم یکّائیں ایماندار، کاملیں ولی و آئی ءِ شوہر خدا ءِ چہ درستاں مستریں باغی ۔ آنیکیں لوگی ءَ وتی لوگ واجہ ءَ چہ خدا ءِ عذاب ءَ آزاد کت نہ کت نہ ماں لوگ واجہ ءِ ناشری و بغاوت ءِ جرم ءَ لوگی ءَ چیزے تاوان سر بوت ۔

حضرت شاہ صاحب رح نبشتہ کنت "یعنی وتی ایمان ءَ صحیح بکن اِت، نہ لوگ واجہ رستگار کت کنت و نہ لوگ بانک اِے (قانون عام دستورءَ) درستانی گوشاں جتگ ۔ اِے وہم کنگ مبیت کہ (معاذ اللہ) حضرت ءِ بیبیانی بارو ءَ گوشتگ پرایاں توھما گوشگ بونگ (کہ آ ماں سورۂ نورءَ انت) ۔ اَلطَّيِّبٰتُ لِلطَّيِّبِيْنَ واگر بالفرض محال چوشیں وہم کنگ بیت تو اِمْرَاَةَ فِرْعَوْنَ ءِ مثال ءَ کئی سرا چسپان کن اِت لاحول ولا قوۃ الا باللہ ف۷ یعنی وتی قرب و نزیکی عنایت بکن و ماں بہشت ءَ پتن یک مکانے جوڑ بکن ۔ ف۸ یعنی من ءَ چہ فرعون ءِ پنجگءَ آزات بکن و چرائی ءِ ظلم من ءَ برکتیں ۔ حضرت موسٰی ءَ آئی ءَ رو دینگ اَت و آئی ءِ مددگار اَت گوشنت کہ وھدے فرعون ءَ اِے احوال معلوم بوت تو آیائی و اپینان ءَ ماں دوئیں دستانی دل ءَ میخ جنان ءَ ہمک داب ءِ عذاب داتگت ۔ ماں اِے جاورءَ چہ اللہ پاک ءِ جانب ءَ آئرا جنت ءِ محل ہیشدارگ بوتگت کہ چرائی گندگءَ تمام سکّیاں آسان بوتگتنت ، آخر فرعون ءَ آئی ءَ سیاستءَ قتل کنائینت و جام شہادت نوش کنائےءَ حقیقی خداوند ءِ گورءَ سر بوت ۔ ماں صحیح حدیث ءَ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ آئی ءِ کامل بوگ ءِ اعلان فرمائینت دگوں حضرت مریم ءَ آئی ءِ ذکر فرمائینت ۔ ہزارانی ہزار رحمت بہ بنت آپاکیں روح ءِ سرا ۔ ف۹ یعنی چہ حلال و حرام کل ءَ حفاظت فرمائینت ۔ ف۱۰ یعنی فرشتہ ءِ ذریعہ ءَ یک روحے مھپ کنائینت حضرت جبریل ءَ، ماں جیگءَ ھپ کُت کہ چرائی برکت ءَ ماں لاپ ءَ حمل قرار گپت و حضرت مسیح علیہ السلام پیدا بوت ۔

يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ ۚ نُوْرُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ

ہمارو چ ءَ کہ ذلیل نہ کنت اللہ نبی ءَ و ہماکساں کہ ایمانش آرت بہ آئی ءِ ہمراہی ءَ ف۱ آیانی نور جھیت آیانی

اَيْدِيْهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُوْرَنَا وَاغْفِرْ لَنَا ۚ

دیما و آیانی راستیں نیمگ ءَ ف۲ گوشنت اے مئے رب تمام بکن پہ مائے نورءَ و بہ بخش مارا

اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۞ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ

بے شک تو ہر چیز ءِ سرا قدرت داروکے ف۳ اے نبی جنگ بجن گوں کافراں و گوں منافقاں

وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۞ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا

و ترند ببئے آیانی سرا ف۴ و منزجاہ آیانی دوزخ اِنت و بدیں جاہے ءَ سر بوتنت ف۵ و بیان کت اللہ ءَ یک مثالے

لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوْحٍ وَّامْرَاَتَ لُوْطٍ ۚ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ

پہ کافراں جن نوح ءِ و جن لوط ءِ، ماں لوگ ءَ اتنت ہر دوئیں دو نیکیں بندگانی چہ

عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتٰهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا وَّقِيْلَ

مئے نیکیں بندگاں گڈا آھر دوئیناں خیانت کت بہ آدوئیں بندگاں گڈا کار ءَ نیاتکنت آیانی چہ خدا ءِ دست ءَ ہیچ ہیچ و حکم

ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدّٰخِلِيْنَ ۞ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا

بوت کہ داخل ببیت ماں دوزخ ءَ گوں ایدگہ داخل بوکاں، و ہمیدول ءَ بیان کت اللہ ءَ یک مثالے پہ ایمان داراں،

امْرَاَتَ فِرْعَوْنَ ۘ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِيْ عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِيْ

لوگی فرعون ءِ ف۶ وھدے کہ گوشتی اے منی رب اڈ بکن پہ من وتی گورءَ یک لوگے ماں جنت ءَ ف۷ و رستگار

مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنِيْ مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۞ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ

بکن من ءَ چہ فرعون و فرعون ءِ کاراں و رستگار بکن من ءَ چہ دست ءَ ہما قوم ءِ کہ آ ظالم انت ف۸ و مریم دختر

عِمْرٰنَ الَّتِيْٓ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيْهِ مِنْ رُّوْحِنَا وَصَدَّقَتْ

عمران ءِ کہ آئی نگاہ داشت وتی شرمگاہ ءَ ف۹ گڈا ما ھپ کت ماں آئی چہ وتی روح ءَ ف۱۰ و باور داشتی

بِكَلِمٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقٰنِتِيْنَ ۞

وتی رب ءِ حبراں ءَ و آئی ءِ کتابان ءَ و ہست اَت آ چہ عبادت کنوکاں

ع ۲ ۵ ۲۰

(تنبیہ) نفخ ءِ نسبت بہ وتی نیمگ ءَ ہمیشا کُت کہ حقیقی فاعل اور مؤثر علی الاطلاق ہمائی وت اِنت ۔ آخر ماں ہر جنینے ءِ رحم ءَ ہر چکے کہ اڈ بیت آئی ءِ اڈکنوک بغیر چرائی ءَ دگہ کے اِنت ۔ لھتے محققاں اِدا "فرج" ءِ معنی پہ جیگ ءِ چاک دیگءَ زرتگ گڈا اِے داب ءَ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا ءِ معنی چوش بیت کہ کسے ءِ دست ءَ داں وتی جیگءَ سر بوگءَ نہشت، و اِے مزن سرجمیں اشارہ یے آئی ءِ عفت و پاکدامنی ءِ ، چوشکہ ماں مئے گفتگوءَ گوشنت کہ فلاں بی بی مزن پاک دامنے ۔ وماں عرب ءَ گوشگ بیت نقیّ الجیب طاھر الذیل چرائی ءَ پاکدامنی مراد اِنت، گڈءِ دامن مراد نہ انت اِے حساب ءَ ماں فَنَفَخْنَا فِيْهِ ءَ ضمیر ءِ لفظ بہ فرج ءِ نیمگءَ آئی ءِ لغوی معنیٰ ءِ اعتبار ءَ راجع بیت واللہ اعلم بالصواب ۔

ف۱۱ رب ءِ خبراں ھما بنت کہ آ چہ فرشتگانی زبانءَ ماں آل عمران ءَ بیان بوتنت وَاِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰكِ وَطَهَّرَكِ الخ ءَ و چہ کتاباں عام آسمانی کتاب مراد گرگ بہ بنت تخصیص ءِ حاجت نیست ف۱۲ یعنی چو کاملیں مرداں بندگی و اطاعت ءِ سرا ثابت قدم اَت، یا چو بگوش کہ اِے بی بی چہ قانتین ءِ خاندان ءَ اَت ۔ ۱۲

ف۱ یعنی کل ملک ہمائیگنت دتہنا ہمائیٔ اختیار ماں کل سلطنت ءِ جاری انت۔ ف۲ یعنی موت وحیات ءِ سلسلہ ہمائیٔ قائم کُت۔ ماساری ءِ ہچ نہ اَتیں (جوش بگُوش مامر تگتیں) پدا مارا پیدائی کُت چہ آئیٔ بعد موت ئی دیم دات آخر چہ مرگ ءِ پدا زندہ کنت، کما قال «وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ» (بقرہ رکوع ۳) موت وحیات ءِ اے کل سلسلہ پمشکا انت کہ شمے عملان بچکاسیت کہ کئے بدیں کار کنت وکئے نیکیں کار کنت وکئے چہ شربیں کار ءِ شرتریں کار کنت۔ ماں اوّلی زندگی ءِ اے چکاس بوئنگ و ماں دومی زندگی ءِ آئی ءِ سرجمیں نتیجہ پیش دارگ بوت۔ بندہ ءِ خیال اگن اوّلی زندگی میوتیں توکئے ءِ عمل بکرتیں، دموت بیا تکیں تو مردم چہ مبدأ و منتہیٰ ءِ غافل وبے غم بوان ءِ دستش چہ عمل ءِ بکشتیں، ودوبارہ زندگ کنگ میوتیں انت تو نیک وبد ءِ بدلہ چونکار ستگنت۔

سُوْرَةُ الْمُلْكِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ ثَلٰثُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورۃ ملک ماں مکہ ءِ نازل بوت وایشی ءِ تہا سی آیت و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءِ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

تَبٰرَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرُ ۝١

بابرکت انت آ ذات کہ کل حکومت ماں آئی ءِ دست ءِ انت، و آ ہر ہر چیز ءِ سرا قادر انت ف۱

الَّذِيْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۭ وَهُوَ

کہ آئی ءِ پیدا کت موت و زند تاکہ بچکاسیت شمارا کہ کئے چہ شما شرتریں عمل کنت ف۲ و آ انت

الْعَزِيْزُ الْغَفُوْرُ ۝٢ الَّذِيْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ طِبَاقًا ۭ مَا تَرٰى فِيْ

زبردست بخشوک ف۳ آ ہما خدا انت کہ پیدا کی کتنت ہفتیں آسمان طبق طبق ف۴ تو نہ گندے ماں

خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفٰوُتٍ ۭ فَارْجِعِ الْبَصَرَ ۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُوْرٍ ۝٣ ثُمَّ

رحمٰن ءِ پیدا کنگ ءِ ہچ فرق ف۵ گڈا بتاچ نگاہ ءِ آیا تو گندے ترکے ف۶ پدا

ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَّهُوَ حَسِيْرٌ ۝٤ وَ

دوبارہ نگاہ بکن واتر کنت تئی نیمگ ءِ نگاہ وار وتُرندبند بوان ءِ ف۷ و

لَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاۗءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيْحَ وَجَعَلْنٰهَا رُجُوْمًا لِّلشَّيٰطِيْنِ وَ

تحقیق ماڈولدار کتگ دنیا ءِ آسمان گوں چراغان ف۸ و کتگنتیں آچراغ پہ شیطانانی رجم ءِ ف۹ و

اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيْرِ ۝٥ وَلِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۭ

وتیاریں کتگ پہ شیطانان عذاب بلبوک دلوکیں آس ءِ ف۱۰ و پہ ہما کسان کہ وتی رب ءِ منکر بوتنت پہ جہنم ءِ عذاب انت۔

وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝٦ اِذَآ اُلْقُوْا فِيْهَا سَمِعُوْا لَهَا شَهِيْقًا وَّهِيَ تَفُوْرُ ۝٧ تَكَادُ

و آسک بدیں جاگہے ف۱۱ وہدیکہ چگل دیگ بنت ماں جہنم ءِ اشکننت آئی ءِ کوکاران ءِ و آجوش وران بیت ہنچو معلوم

تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ۭ كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيْهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ

بیت کہ بترکیت چہ جوش ءِ ف۱۲ ہر وہدے چگل دیگ بیت ماں دوزخ ءِ یک فوجے سوال کننت چہ آیان دوزخ ءِ نگہپان آیا نیاتکگت

منزل ۷

الربع ٢٩

ف۳ یعنی زبردست انت کہ چہ آئیٔ گرفت ءِ کسے دررفت نکنت، و ھم مزنیں بخشوکے۔ ف۴ ماں حدیث ءِ آتکگ کہ یک آسمان ءِ سرا دومی آسمان، دومی ءِ سرا سیمی، ہمے داب ءِ ہفت آسمان جہل و بُرزا انت و ہر یک آسمان ءِ درمیان پنچ صد سالانی فاصلہ انت۔ ماں نصوص ءِ اے گیش وگیوار نیست کہ بُرزا ہرچ نیلگونیں چیز ما نظر ءِ کیت ہمائی آسمان انت۔ بوت کنت کہ ہفتیں ھمیشی بُرزا بہ بنت۔ و اے نیلگونیں چیز آسمان چھت ءِ کار ءِ بدنت۔ ف۵ یعنی قدرت ءِ ماں وتی انتظام و کاریگری ءِ ہچ ہیمیں فرق نہ کتگ ماں ھمک چیز ءِ، چہ انسان ءِ بگر حیوانات، نباتات، عناصر، اجرامِ علویہ، ہفتیں آسمان، و داں ترپوکیں استاراں یک دابیں کاری پیش داشتگ چونہ انت کہ لھتے چیزان ءِ گوں حکمت وبصیرت ءِ د لھتے ءِ ہنچو شکائی کیف ما اتفق ناہودگ د مفت ءِ د فضول جوڑ کتگ (العیاذ باللہ) د جاھیکہ کسے ءِ اے وہم پیدا بہ بیت تہ ہنچو بزان کہ آئیٔ عقل ونظر ءِ قصور انت۔ ف۶ یعنی کل چہ جہل ءِ بگر داں کہ بالا ماں قانون و مضبوطیں نظام ءِ ہمگرنچ انت و کرڈی گوں کرڈی ءِ آوار انت ہچ جاہ ءِ شگاف یا ترک ماں نیست و نہ کنام کاریگری ءِ یک نقصے نظر ءِ کیت، ہمک چیز ہما بیما انت ہنچو شکہ آئیٔ ءِ بوگ لوٹیت، و اگں اے آیتان ایوک ءِ درباَت ءِ آسمان ئیگنت تو مطلب چوش بیت کہ، ای مخاطب! بُرزا بہ آسمان ءِ نیمگ ءِ نگاہ ءِ جست بکن و بچار جاہے تو بُرزگ وجہلگ یا ترکے وشگافے نہ گندے بلکیں یک صافیں لسائیں، ھوریں، گرنچ بستگیں و ترتیب دانگیں چیز ءِ گندے کہ ماں آئیٔ ءِ باوجود، دھرانی گوزگ و زمانانی دراجی ءِ داں مروچی ءِ ہچ دابیں فرق و تفاوت بیاتکگ۔ ف۷ یعنی ممکن انت ماں یک رے ءِ گندگ ءِ نگاہ خطا بکنت پمشکا گوں سرجمیں کوشست ءِ رندپہ رند (باربار) بچار اجاھے ٹنگے بہ نظر ءِ کیت، شر غور و فکر و دوبارہ نظر ءِ بتاچین کہ ماں قدرت ءِ انتظام ءِ جاھے لنگک ایر کنگ ءِ جاگہ پشت کپتگ۔ یاد بدار! تئی نگاہ دم بارت و ذلیل و بزگ بوان ءِ واپس کیت، لیکن ماں خدائی مصنوعات و انتظامات ءِ ہچ ہیمیں عیب وقصور کشّ اِت کُت نہ کنت۔ ف۸ یعنی آسمان ءِ نیمگ ءِ نگاہ ءِ جست بکن و بچار! شپ ءِ وھدءِ چہ استارانی ترپگ ءِ چے دابیں رونق و شان معلوم بیت اِے قدرتی چراغ و قندیل انت کہ چہ آیان دنیا ءِ بازیں منافع ہمگرنچ انت۔ ف۹ اے مضمون ماں سورہ «حجرہ» وغیرہ ءِ بازجاگہ ءِ گوں تفصیل ءِ گوستگ۔ ف۱۰ یعنی دنیا ءِ تو شہاب اشانی دمب ءِ بلہ دیگ بنت و ماں آخرت ءِ پہ آیان دوزخ ءِ آس تیار انت۔ ف۱۱ یعنی کافرانی ھنکین ہم گوں شیاطین ءِ ماں ہمے دوزخ ءِ انت۔ ف۱۲ یعنی آ ساعت ءِ دوزخ ءِ آوازسک بد و خوفناک بیت و چہ بے حسابیں جوش و شمالہ ءِ ہنچو معلوم بیت کہ چہ زیادھیں غصہ ءِ ھنوں ترکیت۔ (اعاذنا اللہ منہا بلطفہ وکرمہ) ۱۲۔

ف۱ اے جُستن کنگ پہ زیادھیں ذلیل ورسوا کنگ ءُ بیت یعنی شما کہ ماں اے مصیبت ءُ گرفتار بوتگے، زانا کسے ءُ شمارا ڈاہ نہ داتگ اَت و نہ شمارا ترسیننگ اَت کہ چہ اے کشک ءُ مراوات و اگں نہ بچک ءُ ماں دوزخ ءُ کپ اِت کہ اودا چوشیں چوشیں عذاب اَنت. ف۲ یعنی شھرت بوان ءُ گوں افسوس و پشومانی ءُ جواب دنت کہ بے شک ترسینوک آتکگنت مگر ما آیانی جران ءُ نہ اشکت، برابر ما آیان ءُ دروغ بند گوشت کہ شما کل غلطیں جبر کنگائے، نہ اللہ ءُ شمارا دیم دات و نہ شمے سرا وحی نازل کُت بلکیں شما چہ عقل و فھم ءِ راہ ءُ ردکپان ءُ ماں مزن گمراھی ءُ گرفتار اِت. ف۳ یعنی چے معلوم اَت کہ اے ترسینوک حق گوشوک ثابت بنت اگں ما آوبدی کتام یک ناصح ءِ گپ گوش بداشتیں یا چہ عقل ءُ کارگران ءُ معاملہ ءِ حقیقت بزانتیں تو مروچی ماں دوزخیانی ٹُولی ءُ برجا شامل بوتیناں. وزرا طعن دیگ ءِ موہ چونکا دست بکپتیں. ف۴ یعنی وت من اِتش کہ بے شک ما گنہ گارین، مفت ناحق ءُ ما، ماں دوزخ ءُ چنگل دیگ نہ بوگائیں لیکن چہ اے ناوقتیں اقرار و اعتراف ءُ ھچ سبیت حاصل نہ بیت، ارشاد بیت، "فَسُحْقًا لِّاَصْحٰبِ السَّعِیْرِ" (نوں گار بیا نت دوزخیان) پہ آیاں ماں جوارِ رحمت ءُ ھچ جاگہ نہ بیت. ف۵ یعنی اللہ گوں چماں ندیست مگر آئی ءِ و آئی ءِ صفتانی سرا کامل یقین دارین، و چہ آئی ءِ عظمت و جلال ءِ شبینگ ءُ لرزیں و آئی ءِ عذاب ءُ ماں دل ءُ باران جان ذرھیت. یا بالغیب ءِ مطلب چوش اِنت کہ چہ مردمانی مچی ءُ جدا بوان ءُ ماں خلوت و عزلت ءُ وتی رب ءُ یاد کنان ءُ پہ لرزوترس ءُ بنت. ف۶ یعنی اگں بچے شما آئی ءُ دیست نہ کن اِت مگر آ شمارا گندیت، و شمے ہر یک ظاہریں و جیریں جبرماں خلوت ءُ یا جلوت ءُ کُل ءُ زانت بلکیں ماں دلان دسینگان ءُ ہر قدر خیالات گوزنت چہ آیاں ھم سرپدا نت. غرض آ چہ شما غائب انت بلے شما چہ آئی ءُ غائب بوت نہ کن اِت. ف۷ یعنی شمے و شمے افعال واقوال ہر چیز ءِ خالق و مختار ہما وت اِنت و خالق و مختار ہر چیز بکہ پیدا بکنت ضروری انت کہ آئی ءِ سر جمیں علم آئی ءُ حاصل بہ بیت، و اگں نہ پیدا کنگ ممکن نہ اِنت، گڈا چون بوت کنت کہ ہر کس ءُ پیدا کُت ہماوتی مزانت. ف۸ یعنی زمین ءُ شمے دیما چو نکائے پست و ذلیل و مسخر و فرمان ءِ توک ءُ کُت، ہر چے کہ بلوٹے ماں آئی ءُ تصرف بکن اِت. تو باید انت کہ آئی (زمین) ءِ و آئی ءِ کوھانی سرا ترد و تاب بکن اِت و روزی حاصل بکن اِت. مگر اینکر یاد بدارت کہ ہر کس ءُ روزی داتگ ھمائی ءِ طرف ءُ پدا واتر ھم کنگی اِنت. ف۹ پیسرءُ انعامات یاد دیائینننت نوں قہر و انتقام ءِ شان و جلال ءُ یاد دیائینان ءُ ترسینگ مقصود انت. یعنی زمین بیشک پہ شمیگی مسخر کنگ بُوت مگر یاد دارگ بہ بیت کہ اشی ءِ سرا حکومت ہما آسمان ءِ واجہ ئیگنت آ اگں بلوٹیت تو شمارا ماں زمین ءُ ابر بگینیت، آ ساعت ءُ زمین چہ زلزلہ ءُ لرزگ ءُ لگیت و شما ماں ہمائی ءُ توک ءُ ابر روان بیے اِت. لہذا پہ مردم ءُ جائز نہ انت کہ چہ آ مالک و مختار ءِ بے ترس بوان ناشری کاران گلائیش بہ بیت و بہ آئی ءِ مہلت دیگ ءِ ردا مغروری بکنت.

نَذِیْرٌ ۝۸ قَالُوْا بَلٰی قَدْ جَآءَنَا نَذِیْرٌ ۥ فَكَذَّبْنَا وَ قُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ

شے گوزءُ ھچ ترسینوکے. گوشنت بلے آتکگت مئے گورءُ ترسینوک گڈا مادروغ بند کُت و ماگوشت کہ اللہ ءُ ھچ نازل

شَیْءٍ ۖۚ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِیْ ضَلٰلٍ كَبِیْرٍ ۝۹ وَ قَالُوْا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا

نہ کتگ. نہ اِت شما مگر ماں گمراھی ءُ مستریں و گوشنت اگں ما باشکتیں یا بہ فہمتیں ما

كُنَّا فِیْۤ اَصْحٰبِ السَّعِیْرِ ۝۱۰ فَاعْتَرَفُوْا بِذَنْۢبِهِمْ ۚ فَسُحْقًا لِّاَصْحٰبِ السَّعِیْرِ ۝۱۱

دوزخی بنو نگتیں. ف۳ گڈا اقرار کننت بہ وتی گناہاں، گڈا بیٹ انت پہ دوزخیان ف۴

اِنَّ الَّذِیْنَ یَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَیْبِ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّ اَجْرٌ كَبِیْرٌ ۝۱۲ وَ

بیشک ہماکساں کہ ترسنت چہ وتی رب ءُ بہ غیبی ف۵ پہ آیان انت بخشش و مزد مستریں و

اَسِرُّوْا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوْا بِهٖ ؕ اِنَّهٗ عَلِیْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝۱۳ اَلَا یَعْلَمُ

چیر بدئیت شما وتی خبران. با ظاہر بکن اِت، بے شک آ زانوک انت سینگ ءِ رازان ءُ. ف۶ آیا نزانت

مَنْ خَلَقَ ؕ وَ هُوَ اللَّطِیْفُ الْخَبِیْرُ ۝۱۴ هُوَ الَّذِیْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ

کسے کہ پیدا کُتی. و ھما انت باریک بین ف۷ آ ہما ذات انت کہ کُتی پہ شما زمین

ذَلُوْلًا فَامْشُوْا فِیْ مَنَاكِبِهَا وَ كُلُوْا مِنْ رِّزْقِهٖ ؕ وَ اِلَیْهِ النُّشُوْرُ ۝۱۵

جھل گڈا ترد و تاب بکن اِت آئی ءِ کوہگانی سرا و بوارات چہ آئی ءِ روزی ءُ و ہمائی ءِ نیمگ ءُ انت چست بیگ ف۸

ءَاَمِنْتُمْ مَّنْ فِی السَّمَآءِ اَنْ یَّخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِیَ تَمُوْرُ ۝۱۶

آیا ایمن بوتگے شما چہ ہماکس ءُ کہ ماں آسمان ءُ اِنت ایکہ ابر بگینیت شمارا ماں زمین ءُ گڈا ناگہاں زمین لرزیت ف۹

اَمْ اَمِنْتُمْ مَّنْ فِی السَّمَآءِ اَنْ یُّرْسِلَ عَلَیْكُمْ حَاصِبًا ؕ فَسَتَعْلَمُوْنَ

آیا ایمن بوتگے شما چہ ہماکس ءُ کہ ماں آسمان ءُ انت ایکہ دیم بدنت شمے سرا ڈوک گوار و کبر طوفانی گوات ءُ ف۱۰. گڈا شما زوت زان اِت

كَیْفَ نَذِیْرِ ۝۱۷ وَ لَقَدْ كَذَّبَ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَیْفَ كَانَ نَكِیْرِ ۝۱۸

چون انت منی ترسینگ ف۱۱ تحقیق دروغ بند کُت ہماکسان کہ چہ آیان پیش اَتنت گڈا چون بوت منی انکار ف۱۲

اَوَ لَمْ یَرَوْا اِلَی الطَّیْرِ فَوْقَهُمْ صٰٓفّٰتٍ وَّ یَقْبِضْنَ ؔۘ مَا یُمْسِكُهُنَّ اِلَّا

آیا آ نگند نت بالی مُرغان ءُ کہ آیانی سرا بالا اَنت بانزلان پچ کنان و بند کنان ءُ، کسے نگاہ نداریت آیان ءُ ابید

ف۱ یعنی بے شک زمین ءِ سرا ترد و تاب بکن اِت و روزی ءُ حاصل بکن اِت لیکن چہ وتی رب ءُ شموشش کار مبیئت. داگں نہ آ بہ اشی ءُ قدرت دارک انت کہ شمے سرا طوفانی گواتے دیم بدنت یا سنگانی ھورے بگوارینیت، گڈا شما چے کُت کن اِت اے تماہیں تگ و تاج درک و دَور ھمدا پشت کپنت. ف۱۱ یعنی چہ ہر ہمیں عذاب ءُ ترسینگ بوتگت آ چہ نکا تباہ کنوک و خطرناک انت. ف۱۲ یعنی گوں "عاد" و "ثمود" وغیرہ ءُ ہر چ معاملہ ئے بوتگت چہ آئی ءُ عبرت حاصل بکن اِت. بچارِت! بہ آیانی حرکتان ما انکار کتگ، تو آ انکار ماں چونیں عذاب ءِ صورت ءُ ظاہر بوت و دیما آتک. ۱۲

الرَّحْمٰنُ ۭ اِنَّهٗ بِكُلِّ شَيْءٍۭ بَصِيْرٌ ﴿۱۹﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذِيْ هُوَ جُنْدٌ لَّكُمْ
چہ رحمٰن ءِ، بے شک آ ہر چیزءِ گندوک اِنت ف۱ آیا کئے اِنت آکس کہ آفوج انت پہ شما

يَنْصُرُكُمْ مِّنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ ۭ اِنِ الْكٰفِرُوْنَ اِلَّا فِيْ غُرُوْرٍ ﴿۲۰﴾ اَمَّنْ
مدد بکنت شمے ابید چہ رحمٰنے ءِ، نہ بنت کافر مگر ماں فریب ءِ، ف۲ آیا کئے اِنت

هٰذَا الَّذِيْ يَرْزُقُكُمْ اِنْ اَمْسَكَ رِزْقَهٗ ۚ بَلْ لَّجُّوْا فِيْ عُتُوٍّ وَّنُفُوْرٍ ﴿۲۱﴾
آذات کہ روزی بدنت شمارا اگں بند بکنت خدا شے روزی ف۳ بلکیں محکم ترانگ انت آ ماں سرکشی و نفرت ءِ ف۴

اَفَمَنْ يَّمْشِيْ مُكِبًّا عَلٰي وَجْهِهٖٓ اَهْدٰٓى اَمَّنْ يَّمْشِيْ سَوِيًّا عَلٰي
آیا کسے کہ پروت دیم پہ چیر، آ تچکیں راہ ءِ سرا انت، یا ہما کہ بروت راست کالی تچکیں

صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۲۲﴾ قُلْ هُوَ الَّذِيْٓ اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ
راہ ءِ سرا ف۵ تو بگوش آذات ہما اِنت کہ پیدا کُت شمارا و اڈی کُت پہ شما گوش و

الْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٕدَةَ ۭ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿۲۳﴾ قُلْ هُوَ الَّذِيْ ذَرَاَكُمْ
چم و دل شما بازکم حق جاہ یاروک اِت ف۶ تو بگوش آ ہما ذات اِنت کہ شنگی کُت شمارا

فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۲۴﴾ وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ
ماں سرزمین ءِ و ہمائی ءِ نیمگ ءِ شما مچ کنگ بیت ف۷ وگوشنت کدی انت اے وعدہ اگں

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۲۵﴾ قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ۠ وَاِنَّمَآ اَنَا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿۲۶﴾
شما راست گوشوک اِت ف۸ تو بگوش ایوک ءِ خبر اللہ ءِ گورءِ انت و من محض ترسینوکان سرظاہریں ف۹

فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً سِيْۗـــــَٔتْ وُجُوْهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَقِيْلَ هٰذَا الَّذِيْ
گڈا وہدے گندنت آ وعدہ ءِ کہ کرا رسان انت سِل ترنت دیم کافرانی، وگوشگ بیت کہ اِے ہما انت کہ

كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُوْنَ ﴿۲۷﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِيَ اللّٰهُ وَمَنْ مَّعِيَ
شما اشی ءِ لوڈک اِت ف۱۰ تو بگوش آیا دیت شما اگں ہلاک بکنت منا را خدا و منی ہمراہاں

اَوْ رَحِمَنَا ۙ فَمَنْ يُّجِيْرُ الْكٰفِرِيْنَ مِنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿۲۸﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ
یا کہ پہ ما رحم بکنت، گڈا آ کئے انت کہ پناہ بدنت کافران چہ دردناکیں عذاب ءِ، ف۱۱ تو بگوش ہما رحمٰن اِنت

ف بلیش ءِ آسمان و زمین ءِ ذکر بوتگت، ادا درمیانی چیزانی ذکر انت یعنی خداءِ قدرت ءِ بچارت، مرغاں زمین و آسمان ءِ درمیان ءِ برے بانزلان ءِ پچ کنان و برے بانزلان ءِ نزآران ءِ چو نکائی ءِ بال کنان انت و باوجود اشی ءِ کہ جسمش ثقیل و مرکزءِ نیمگ ءِ مائل بوگ ءِ جہل ءِ نہ کپنت نہ زمین ءِ قوتِ جاذبہ اے حوردکیں مرغ ءِ بہ وتی طرف ءِ کشّیت، وت بگوش اِت کہ ابید چہ رحمان ءِ کئی دست اِنت کہ اے مرغ ءِ ماں فضاءِ قائم بداریت بیشک رحمان ءِ چہ وتی رحمت و حکمت ءِ آیانی ساخت ءِ ھمے داب ءِ جوڑ کُت و ماں آئی ءِ ہما قوت جاگہ دات کہ چہ آئی ءِ ذریعہ ءِ آبے تکلف ماں گوات ءِ چندا وقت و ناداشت کُت بکنت ہماوت ہمک چیزءِ استعدادءِ زانت و تمام مخلوق ءِ ماں وتی نگاہ ءِ چیرگ ءِ داریت۔ شاید چہ مرغانی مثال ءِ بیان کنگ ءِ اِدا آنیمگ ءِ ہم اشارہ بوت کہ اللہ چہ آسمان ءِ عذاب دیم دیگ ءِ سرا قادر انت و کافران چہ وتی کفر و شرارت ءِ آئی ءِ مستحق ہم ہست انت لیکن ھماداب ءِ رحمان ءِ رحمتان مرغان ءِ ماں گوات ءِ جلتگ عذاب ہم چہ ہمائی ءِ رحمت ءِ جلگ بوتگ۔ ف۲ یعنی منکر ماں سکیں فریب ءِ کپتگنت اگں چوش فہمنت کہ آیانی باطلیں معبودانی ددت گڑیں خدایانی فوج آیان ءِ چہ اللہ ءِ عذاب و آیوکیں مصیبت ءِ رکینت۔ شر بزان اِت! چہ رحمان ءِ وتارا رسندان ءِ کس پہ مدد ءِ سر نہ بیت۔ ف۳ یعنی اللہ اگں روزی ءِ ازبان ءِ بند بکنت تو کئی طاقت اِنت کہ پہ شُمبگی روزی ءِ درواز گ ءِ پچ بکنت۔ ف۴ یعنی ماں دل ءِ اے مردم ہم زانت کہ چہ اللہ ءِ گستا بوان ءِ نہ کسے نقصان ءِ داشت کُت کنت و نہ نفع سر کُت کنت مگر تیوگ ءِ ناشری و سرکشی انت کہ توحید و اسلام ءِ طرف ءِ آیان ءِ سِٹ کننت۔ ف۵ یعنی ظاہری کامیابی ءِ راہ ءِ بُرّان ءِ ہما داں اصلی مقصدءِ سر بیت کہ آ پہ تچکیں راہ ءِ سرا چومردمان تچک بوان ءِ گام بجنت، ہرکس پہ چپ و چوٹیں راہ ءِ سرا چیکا دیم پچیر بوان ءِ بروت کئے اُمیت کشّیت کہ آ پہ وتی منزل ءِ سر ببیت۔ اے مثال دربابت ءِ یک موحّد یک مشرک ءِ بوت ماں محشرءِ ہم ماں ہر دوئینانی رفتارءِ ہمے دابیں فرق و تفاوت بیت۔ ف۶ یعنی اللہ ءِ پہ اشکنگ ءِ گوش، پہ گندگ ءِ چم و پہ زانگ ءِ دل دا تگنت کہ آئی ءِ حق ءِ قبول داربوان ءِ اِے قوتان ءِ پراستیں رھندءِ کار بگپتیں و پہ ہمائی فرمان برداری و اطاعت ءِ اشان خرچ بو نیننت مگر اے دابیں شکر گروکیں بندہ باز کم انت کافران ءِ بچارات کہ اے نعمتانی حق اش چون ادا کُت؟ - ہمائی ءِ داتگیں قوتان ءِ پہ ہمائی ءِ مقابلہءِ کار مرز اِش کننت۔ ف۷ یعنی ابتداءِ ھم چہ ھمائی ءِ، بُوت انتہا ھم پہ ہمائی سرا بیت، چہ ہمودا آتکگتیں ہمودا روگی اِنت۔ بایدات کہ چہ آئی ءِ یک دمانے غافل مبوتینیں و ہر وھد آئی ءِ فکر بداشتیں کہ مالک ءِ روبروءِ گوں حُشکیں دست مروین مگر اے دابیں بندہ بازکم انت۔ ف۸ یعنی کدی مچ کنگ بئیں پہ وقیامت کدی کیت آ ترا زوت بیارات۔ ف۹ یعنی من وقت ءِ تعین ءِ کُت نکناں، اشی ءِ علم فقط اللہ ءِ حاصل انت البتہ ہرچیز پکہ یقیناً آیوک اِنت چہ آئی ءِ آگاہ کنگ و چہ بیمناکیں مستقبل ءِ ترسینگ ءِ منی سرا فرض اِت و من آ فرض ءِ تمام کُت۔ ف۱۰ یعنی ھنوں پہ قیامت ءِ بیگی مزن جاک و صلوات کنگا انت بلے وھدے کہ ہما وعدہ ءِ ساعت نزیک بئیت تو مزن مزنیں سرکشانی دیم ءِ رنگ ترتیت و گنوکی اِش گر بیت۔ ف۱۱ کافرانی واھگ ھمیش اَت کہ واجہ زوت چہ دنیاءِ بلڈیت ناکہ آئی ءِ قصہ ہلاس بہ بیت، (العیاذ باللہ) آئی ءِ لپتہ دات کہ بندءِ خبرءِ بہ شے گمان ءِ روءِ من و منی ہمراہان ماں دنیاءِ کل ہلاک کنگ بہ بئیں یا منی عقیدہءِ روءِ منا و منی رفیقان ءِ اللہ تعالیٰ چہ وتی رحمت ءِ کامیاب و بامراد بکنت ماں اے ہر دوئیں حالتاں ہرچ حالتے ہم بہ بیت مگر شمارا چہ اشی ءِ چے فائدہ دست کپیت، مئے انجام ماں دنیاءِ نوری ہرچے بہ بیت بہرحال ماں آخرت ءِ برما بہتری انت کہ ما بہ ھمائی ءِ راہ ءِ جہد و کوشست کنگائیں، بلے شما وتی بارہ ءِ فکر بکن اِت کہ اے کفر

اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۚ فَسَتَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ فِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۲۹﴾

ما آئی ءِ سرا ایمان آورِت و ما آئی ءِ سرا توکل کت ف۱ گڈا زوت زان اِت شما کئے اِنت ماں گمراہی ءِ ظاہر بن ف۲

قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَّاْتِيْكُمْ بِمَآءٍ مَّعِيْنٍ ﴿۳۰﴾

تو بگوش آیا دیت شما اگں صحب ءِ ببیت شمے آپ خشک گڈا کئے کاریت شمے گوزا آپ ءِ صافیں ف۱

ع ۱۶ ۲

سُوْرَةُ الْقَلَمِ مَكِّيَّةٌ وَهِىَ اثْنَانِ وَخَمْسُوْنَ اٰيَةً وَفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورۃ قلم ماں مکہ ءَ نازل بوت الیشی ءِ تہا پنجاہ و دو آیت و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءِ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوگے

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُوْنَ ﴿۱﴾ مَآ اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُوْنٍ ﴿۲﴾ وَاِنَّ

قسم انت قلم ءِ و ہر چیا کہ نویسنت ، تو نئے چہ وتی ربّ ءِ مہربانی ءَ گنوک ف۳ و بے شک

لَكَ لَاَجْرًا غَيْرَ مَمْنُوْنٍ ﴿۳﴾ وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيْمٍ ﴿۴﴾ فَسَتُبْصِرُ

پتو البت مزد انت بے حساب ف۵ و بے شک توئے بسرا ھیل و عادتاں مزن شانیں ف۱ گڈا زوں تو ہں گندے

وَيُبْصِرُوْنَ ﴿۵﴾ بِاَيِّكُمُ الْمَفْتُوْنُ ﴿۶﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ

و آیاں ہں گندیت کہ چہ شما کتام کس گنوک انت ف۷ بے شک تئی رب، آ شرتر زانت کئے رد کپت

عَنْ سَبِيْلِهٖ ۖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِيْنَ ﴿۷﴾ فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿۸﴾ وَدُّوْا

چہ آئی ءِ راہ ءَ ، و آ شرتر زانت نچکیں راہ ءِ روکاں ءَ ف۸ گڈا تو خبر ءَ مزور دروغ بند کنوکانی ، آیاں دوست

لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُوْنَ ﴿۹﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِيْنٍ ﴿۱۰﴾ هَمَّازٍ مَّشَّآءٍۢ

دارنت تو برزمی ءَ پیش بیا آہں برزمی ءَ پیش کاینت ف۹ و نہ تو خبر ءَ بگر ہر یک سوگند روک بے قدر ءِ ف۱۰ ٹوک و ٹالی کنوک

بِنَمِيْمٍ ﴿۱۱﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثِيْمٍ ﴿۱۲﴾ عُتُلٍّۢ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيْمٍ ﴿۱۳﴾ اَنْ كَانَ

چغلی کنوک ءِ ، بخیلی کنوک پہ مال ءَ ، چہ حد ءَ گوزوک ءِ گناہ گار ءَ ، ترلیش دیم ءِ ، رند چہ آیاں بد اصل ءِ ہں ف۱۱ پمشکا کہ ہست انت

ذَا مَالٍ وَّبَنِيْنَ ﴿۱۴﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيٰتُنَا قَالَ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿۱۵﴾

مال و چکانی خداوند ف۱۲ و ھدیکہ وانگ بہ بیت آئی ءِ سرا مئے آیتاں گوشیت کہ قصہ انت پیشی مردمانی ف۱۳

منزل ۷

وسرکشی ءِ ردا ہرچ دردناکیں عذابے کہ الّم ءِ آیگی انت چہ آئی ءَ شمارا کئے رستگار کنت ، مئے غم ءِ ورگ ءَ یلہ بکن اِت ، وتی فکر ءَ بکن اِت ، چیاکہ کافر ہچ داب ءَ چہ خدا ءِ عذاب ءَ رستگار بوت نہ کننت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد :- ف یعنی وھدے مئے ایمان بہ ھمائی ءِ ذات ءِ سرا انت تو ایمان ءِ برکت ءَ نجات مئے یقینی اِنت و پدا وھدے ما بہ راستیں رھبند ءَ بہ ہمائی ءِ سرا بھروسہ ہم کنیں تو ماں مقصداں کامیابی یقینی اِنت ۔ "وَمَنْ يَّتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ"، شما چہ اِے ہر دوئیناں زبہرات نہ شما ایمان دارات و نہ توکل ، گڈا بارین شما چونکا بے فکرات ؟ ۔ ف۲ یعنی ما چو شکہ شمے گمان انت یا شما چو شکہ مئے عقیدہ انت ۔ ف۳ یعنی زندگی و ہلاکت ءِ کل ازباب ہما اللہ پاک ءِ قبضہ ءَ انت ۔

یکّیں آپ ءَ بچارات کہ چہ آئی ذریعہ ءَ ہمک چیز ءِ زندمانی قائم اِنت ۔ اگں بندہ ءِ خبر ءَ ! چمگانی و چیانانی آپ حُشک بترنت و آپ زیر زمین ءَ بروت چو شکہ زیات ماں گرماگ ءِ موسم ءَ گندگ بیت ، تو کئے قدرت داریت کہ چو مردارد ءَ صافیں آپ ءَ اینکر زیاتیں مقدار ءَ ترنیار بکنت کہ آپہ شمے زندمانی و بقاء ءَ بس بہ بیت لہذا ایک مؤمن متوکل ءَ ہما خالق الکل مالک علی الاطلاق ءِ ذات ءِ سرا بھروسہ دارگ لوٹبت ۔ چہ ھمدا اے جبر ءَ ہم سرپد بوکہ وھدے ھدایت ءِ تمام چمگ حُشک بوتنت آو ہدء ہدایت و معرفت ءِ حُشک نہ بوکیں چمگ ماں محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ صورت ءَ جاری کنگ ہم ہما مطلق رحمان ءِ کار بوت کنت کہ آئی ءَ چہ وتی فضل و مہربانی ءَ تمام جاندارانی ظاہری و باطنی زندگی ءِ ازباب پیدا کتگنت ۔ اگں بفرض محال اِے چمگ حُشک بہ بیت چو شکہ بے بختانی دل ءِ واہگ انت تو ہماکس کئے انت کہ آپہ مخلوق ءَ اے دابیں پاک و صافیں چکینتگیں آپ پیدا کت بکنت تمت سورۃ الملك ولله الحمد والمنة

ف۴ مکہ ءِ مشرکان واجہ بنی صلی اللہ علیہ وسلم (العیاذ باللہ) دیوانہ (گنوک) گوشتگت ۔ یکے ءَ گوشتگت کہ شیطان ءِ اثر انت کہ آیکپارگی چہ تمام قوم ءَ ڈنا راسندان ءَ اے دابیں گپ جنت کہ اشان ءَ کسے ہم قبول کت نہ کنن ۔ حق تعالیٰ ءَ اے ردیں خیال ءَ ردکنان ءَ واجہ بنی ءَ را نسلاّ دات ۔ یعنی ہر کس ءِ سرا اللہ پاک ءِ اے ہمیں فضل و انعام بہ بنت کہ ہر یک چم پچے آیان ءَ چم ءِ وت گندیت و مشاہدہ کنت ، مثلاً اعلائیں درجہ ءِ فصاحت و حکمت و دانائی ءِ گپاں ماں مخالف و موافق ءِ دل ءَ اے ڈولیں قوی تاثیر و اے دابیں بلند و پاکیزہ ھیل و عادات ، آیا آ ءَ را دیوانہ گوشگ و تی دیوانگی ءِ دلیل نہ انت ۔ بیشک ماں دنیا ءَ دیوانہ باز بوتگنت و چنکر مزن شانیں مصلحین (اصلاح کنوکان) گوشتگنت کہ آیان ءَ اول اول سرا قوم ءَ گنوک گوشتگت ، مگر قلم ءَ تاریخی معلومات ءِ ہرچ انبارے ماں ورقانی لاپان ءَ جمع کتگ ، آ اعلان کنان ءَ چو گواہی دنت کہ واقعۃً ماں گنوکان و بیدا اے دابیں دیوانہ گوشوکانی حالات ءَ چنکر زمین و آسمان ءِ فرق و تفاوت اِنت ، مّردچی واجہ نبی ءَ (العیاذ باللہ) گوں مجنون ءِ لقب ءَ یاد کنگ بالکل ھما رنگ داریت کہ ماں آرنگ ءَ دنیا ءِ تمام جلیل القدر و اولوالعزم اصلاح کنوکان ءَ ہر زمانہ ءِ ناشران ءَ و کم عقلان ءَ یاد کتگ ، لیکن ہر دابے ءَ تاریخ ءَ ہمے اصلاح کنوکانی اعلائیں کارانی سرا بقاء و دوام ءِ محکمیں مہر ءِ نشان پشت گیتگنت و ھما مجنون گوشوکانی نام و نشان ءَ باقی نہشتنت ۔ قریب اِنت کہ قلم و چہ آئی ءِ ذریعہ ءَ نبشتہ کتگیں تحریران چہ واجہ ءِ ذکر خیر ءَ و واجہ ءِ بے مٹیں کارنامہان و علوم و معارف ءَ بہ مدامیگی روشن دارنت و داجہ ءَ دیوانہ شون دیوکانی وجود ءَ چہ ھستیں دنیا ءِ دیم ءَ چو غلطیں حرف ءِ بے نام و نشان بنت ۔ یک وقتے کیت وھدیکہ کل دنیا واجہ ءِ حکمت و دانائی ءَ ستا دنت و واجہ ءِ کامل تریں انسان بوگ ءَ بہ یک اجماعی عقیدہ ءِ ڈول ءَ قبول داریت ۔ شر خداوند قدوس ہر کس ءِ فضیلت و برتری ءَ چہ بسے و نیچ ءَ و تی نورانی قلم ءَ لوحِ محفوظ ءِ تختی ءِ سرا نقش کت کئی طاقت انت کہ ایوک ءَ مجنون و گنوک گوشان ءَ آئی ءِ یک

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

شوشہ تئے ءِ بے گواہ کُت بکنت ءِ ہرکسے اے دابیں خیال بدار یت آ وت مزنیں گنوک یا جاھلے۔

ف۵ یعنی تئیں نبی غم مور، بہ آیانی دیوانہ گوشگ ءَ تئی اجر و ثواب گیش بیت و بے حد و بے حساب فیض و ھدایت بنی نوع انسان ءِ چہ تئی ذات ءَ سر بوگی انت۔ آئی ءِ بے انتہا اجر و ثواب شمار الیقیناً دیگ بیت آیا کسے ءَ دیوانہ و گنوکانی اے دابیں محکمیں و شاندارین مستقبل دیستگ؟ یا کتام مجنونے ءِ منصوبہ اے رنگ ءَ کامیاب بوتگ۔ گڈا ہرکس ءِ رتبہ اللہ پاک ءِ گورا اینکر مزن بہ بیت آئی ءِ چندا احمقانی دیوانہ گوشگ ءِ سرا چے پرواہ بہ بیت۔

ف۶ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ بہ ہما اعلائیں اخلاق و ملکات ءِ ردا فرمائینت آیا ماں دیوانگاں اے دابیں اخلاق و ملکات ءِ شبینگ ھم بیت کنت۔ یک گنوکے ءِ اقوال و افعال ءَ ھچبر نظم و ترتیب بیدا و ربوت نہ کنت۔ و نہ آئی ءِ قول و گفتاراں بہ آئی کاراں ھم دپ بوت کننت بر خلاف اشی واجہ بنی ءِ زبان قرآن انت و واجہ ءِ اعمال و اخلاق ءِ قرآن پاک ءِ خاموشیں تفسیر قرآن ہرچ نیکی، خیر و خوبی ءِ طرف ءَ دعوت دنت آ چیز فطرۃً ماں واجہ ءِ ذات ءَ موجود و چہ ہر قسم ءِ بدی و گندگی ءَ دور داریت واجہ بہ وتی تب ءِ رو ءَ چہ آئی ءَ نفرت کنوک و بیزاری ظاہر کنوک انت۔ پیدائشی حساب ءَ واجہ ءِ ساخت و ترتیب بہ ہمے داب ءَ بوتگ کہ واجہ ءِ کتام حرکت و کتام چیز چہ تناسب و اعتدال ءِ حد ءَ یک تشتے اے دیم و آ دیم کنزات نہ کنت۔ واجہ ءِ اخلاق ءِ خوبی ءَ ھچبر اجازت نہ داتگت کہ بہ جاھلان و کپتگیں مردمانی ٹوک و ٹالیانی سرا دلگوش گور بکنت۔ ہر واجہے ءِ خُلق اینکر عظیم و نگاھانی جاگہ اینکر بلند بہ بیت گڈا بارین آیک گنوکے ءِ گنوک گوشگ ءِ سرا چونکا دلگوش گور کت کنت واجہ تو وتی ماں دیوانہ گوشوکانی دوزواہی ءَ و تارا مدام پریشان بوتگت۔ کہ آئی ءِ سبب ءَ وَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ ءِ خطاب ءِ اشکنگ ءِ نوبت آتکگت۔ در حقیقت ءَ اخلاق ءِ عظمت ءِ چہ درستان جہل نزیں پہنات ایش انت کہ انسان گوں دنیا ءِ اے ادنائیں ھستیاں معاملہ کنگ ءِ وقت ءَ چہ خداوند قدوس ءِ عظیم ھستی ءَ غافل و بے خبر مبیت داں وھدیکہ اے چیز ماں قلب ءَ موجود مانیت تمام معاملات ماں عدل و اخلاق ءِ شاھیم ءَ سر جمیع برابر بنت چون جوان گوشتگ شیخ جُنید بغدادیؒ ءَ «سمی خلقه عظیماً اذ لم تكن له همة سوى الله تعالى عاشر الخلق بخلقه وزايلهم بقلبه فكان ظاهره مع الخلق وباطنه مع الحق. وفی وصية بعض الحكماء، عليك بالخلق مع الخلق وبالصدق مع الحق.»

ف۷ یعنی چہ ساری ءَ ماں دل ءَ الم اَت لیکن زوت دوئیں فریق ءَ گوں وتی چماں نظر ءَ کیت کہ چہ دوئیناں ءَ کتام ہوشیار و عاقبت ءِ خیال داروک اَت و کتام کس ءِ عقل ءَ بال کتگت کہ چہ آئی ءِ و جہ ءَ بہ دیم کپت ءِ جتگت۔

ف۸ یعنی اللہ تبارک و تعالیٰ شرزانت کہ کتام مردم تچکیں راہ ءِ سرا آبوک اَنت و کتام گمراہ بیوک اَنت۔ لیکن وھدے نتیجہ دیما پیش بنت تو درستاں ءَ وت نظر ءَ کیت کہ کتام کساں بہ کامیابی ءِ منزل ءَ سر بوتنت و کتام کسان شیطان ءِ راہ زنی ءِ ذریعہ ءِ بے نام و نامراد بوتنت۔

ف۹ یعنی کشک ءِ سرا آبوکاں و نہ آیوکان کل ماں اللہ ءِ چپ و چاگرد کنوکیں علم ءَ گبشینگ بوتگنت پمشکا ماں دعوت و تبلیغ ءِ معاملہ ءَ ھچ رو رعایت ءِ حاجت نیست ہرکس ءَ کشک ءِ سرا آیگی انت آ آتم ءَ کیت و ہرکس چہ ازل ءَ محروم و بے نصیب انت آ ھچبر گوں لحاظ و مروت ءَ منوک نہ بیت۔ مکہ ءِ کافران گوں حضرت ءَ گوشتگت کہ شما در بابت ءَ بُت پرستی ءِ وتی تردیں دھبند ءَ کمیں ترک بکن اِت و مئے معبودانی تردید ءَ مکن اِت ما ھم شمے خدا ءِ تعظیم ءَ کنیں و تئی دستور و رھبندان کار نداریں۔ ممکن اَت کہ ماں یک مزن شانیں مصلحے ءِ دل ءَ آ «خُلقِ عظیم» ءِ تیگی پیدا کنگ بوتگ بہ نیک نیتی چو خیال بکنت کہ گوں کمیں نرمی اختیار کنگ و مہلت دیگ ءَ اگں کار شر بیت، تو چنت روچاں نرم روش اختیار کنگ ءِ چے ھرج انت۔ ھمیشی ءِ سرا حق تعالیٰ تنبیہ فرمائینت کہ شما اے دروغ بندانی خبر ءَ دلگوش گور مکن اِت۔ اشانی مطلب تیوگ ءَ ترا سست کنگ انت، ایمان بارگ و صداقت ءَ قبول کنگ مقصد نہ انت۔ شمے بعثت ءِ اصلی مقصد اے داب ءَ بوت نہ کنت شما را باید انت کہ وتارا چہ ہر نیمگ ءَ سندان ءَ وتی فرض ءَ انجام بدے اِت۔ کسی دل بڈی دیگ و کشک ءِ سرا یارگ تئی ذمہ ءَ نہ انت۔ (تنبیہ) ماں «مداہنت» و «مدارات» ءِ مزن بارگیں فرق ایت اوّل الذکر مذموم انت و آخر الذکر محمود انت فلا تغفل۔

ف۱۰ یعنی ماں ہرکس ءِ دل ءَ خدا ءِ نام ءِ عظمت نیست، دروغیں سوگند ءِ ورگ ءَ یک ادنائیں خبرے بیکیت و چونکہ مخلوق آئی جبر ءِ سرا اعتبار نہ کننت پمشکا یقین دیائینگ ءِ خاطر ءَ ہمک ساعت و دمان ءَ سوگند وران ءِ بے قدر و ذلیل بیت۔

ف۱۱ یعنی گوں اے خصلتان بدنام و ماں عالم ءَ ہم رسوا انت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ «اے کل کافر ءِ وصف انت انسان وتی تہانگاہ بکنت وا ے ھبل و عاد عادتان یل بدنت۔ (تنبیہ) «زنیم» ءِ معنیٰ لھتے سلف ءِ گورا ولد الزنا و حرامزادہ بیگنت، ہرچ کافر ءِ بابت ءَ اے آیتان نازل بوتگنت آ کس ہمے داب بیگت۔

ف۱۲ یعنی یک شخصے ماں دنیا ءَ بختاور و خوش قسمت نظر ءَ کیت مثلاً مال و اولاد وغیرہ داریت تو تیوگ ءَ چہ اے معمولی جبر ءَ اے قابل نہ بیت کہ آئی ءِ گپ گوش دارگ بہ بیت۔ اصل چیز انسان ءِ اخلاق و عادات انت۔ ماں ہر شخص ءَ شرافت و خوش اخلاقی نیست تو اللہ دوستان ءَ نباید کہ آئی ءِ احمقیں گپانی نیمگ ءَ دلگوش گور بکننت۔ ف۱۳ یعنی اے داب ءَ گپ جنان ءَ اللہ ءِ خبران ءَ دروغ بند کننت۔ ۱۲

سَنَسِمُهٗ عَلَى الْخُرْطُوْمِ ﴿۱۶﴾ اِنَّا بَلَوْنٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ اَصْحٰبَ الْجَنَّةِ ۚ اِذْ

توں ما داغ دئیں آ ئ ءِ سُنڈ ءِ ۔ وا بے شک ما چکاستگ آیاں ہنچوشکہ ما چکاست باغ ءِ واجہاں ءِ ۔ وٖ وھدیکہ

اَقْسَمُوْا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِيْنَ ۙ﴿۱۷﴾ وَلَا يَسْتَثْنُوْنَ ﴿۱۸﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا

سوگندش وارت کہ آ ئی بَراں ءَ سِندیں صباحی ۔ ءُ نہ گوشتنش انشاء اللہ ۳ گڈا سر گوست باغ ءِ سرا

طَآئِفٌ مِّنْ رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُوْنَ ﴿۱۹﴾ فَاَصْبَحَتْ كَالصَّرِيْمِ ۙ﴿۲۰﴾ فَتَنَادَوْا

طوفانی گوا تے (ماں شپ ءَ) چہ تئی رب ءِ نیمگ ءَ ، و آیاں واب اَنت ۔ گڈا بُوت آ باغ چو کِشار ءِ رُتگیں ۴ پدا یک دگرا توارش

مُصْبِحِيْنَ ۙ﴿۲۱﴾ اَنِ اغْدُوْا عَلٰى حَرْثِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صٰرِمِيْنَ ﴿۲۲﴾ فَانْطَلَقُوْا

جت صُبح ءَ ، ما ھلہ در بکپ اِت دیم پہ وتی کِشار ءَ ، اگر شمارا بُر سِندگی اِنت گڈا سر گپتنت

وَهُمْ يَتَخَافَتُوْنَ ۙ﴿۲۳﴾ اَنْ لَّا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِّسْكِيْنٌ ۙ﴿۲۴﴾ وَّغَدَوْا

ونت ماں وت ءَ گوشان ءَ ، ایکہ داخل مبیت ماں باغ ءَ مروچی شمے یک محتاجے ۔ ءُ ماھلہ بادگ بوتنت

عَلٰى حَرْدٍ قٰدِرِيْنَ ﴿۲۵﴾ فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُوْٓا اِنَّا لَضَآلُّوْنَ ۙ﴿۲۶﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُوْمُوْنَ ﴿۲۷﴾

بہ نیت ءِ محتاجانی دور دارگ ءِ گوں زندی ءَ ، گڈا ھدیکہ دیستنش باغ گوشتنش کہ ما راہ گار کُتگ بلکیں ما وابد نصیب ایں ۶

قَالَ اَوْسَطُهُمْ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُوْنَ ﴿۲۸﴾ قَالُوْا سُبْحٰنَ رَبِّنَآ اِنَّا

گوشت آیانی درمیانی ءَ آیا من نہ گوشتگت شمارا کہ پرچا تسبیح نگوش اِت ۷ گوشتنش پاک اِنت مئے رب بے شک ما

كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ﴿۲۹﴾ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَّتَلَاوَمُوْنَ ﴿۳۰﴾ قَالُوْا يٰوَيْلَنَآ

ہست ایں ظالم ۔ گڈا آ یک دگرا دیم گور کنان ءَ ملامت کنگ ءَ لگ اِنت ۸ گوشتنش زار پہ ما

اِنَّا كُنَّا طٰغِيْنَ ﴿۳۱﴾ عَسٰى رَبُّنَآ اَنْ يُّبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا

بے شک ما بوتیں سرکش ، اُمیت اِنت کہ مئے رب مارا عوض بدنت چہ آئی ءَ شرتریں ، بے شک ما وتی رب ءِ نیمگ ءَ

رٰغِبُوْنَ ﴿۳۲﴾ كَذٰلِكَ الْعَذَابُ ۭ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوْا

اُمیت دار ایں ۹ ہمے پیما اِنت عذاب ءُ البت آخرت ءِ عذاب مستر انت ۔ در بِجتا آیاں

يَعْلَمُوْنَ ﴿۳۳﴾ اِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿۳۴﴾ اَفَنَجْعَلُ

بزانتیں ۱۰ بے شک پہ متقیاں آیانی رب ءِ گور ءَ باغ انت نعمتانی ۱۱ آیا کنیں ما

منزل ۷

ع ۱ — ۲ / ۴

وا گوشتنت کہ قریش ءِ یک سردارے ولید بن مغیرہ اَت آئی ءِ توک ءَ اے تمام وصف موجود اَتنت ، وپونز ءِ سرا چہ داغ دیگ ءَ مراد آئی ءِ رسوائی و روسیاہی انت شاید مال دنیا ءَ ہم جستی داب ءَ داغ دار بونگ یا ماں آخرت ءَ ٹک ونشان بیت ۔ وٖ یعنی مال واولاد ءِ کثرت مقبولیت ءِ علامت نہ انت ونہ اللہ ءِ گور ءَ اشی ءِ چیزے قدر وقیمت ھست ۔ پمشکا مکہ ءِ کافران اے چیز ءِ سرا مغرور مبنت بلکیں اِے چہ اللہ پاک ءِ جانب ءَ آیانی چکاسگ وامتحان اِنت ، چوشکہ پیسر ءَ لھتے مردم چکاسگ بونگنت ۔ وٖ ۳ لھتیں برات اتنت کہ آیانی پت ءَ ماں میراث ءَ میوہ ءِ یک باغے ھِشتگت ، ماں آئی ءَ بلکیں کشار ھم بوتگت ، تمام لوگ ءِ مردماں چہ آئی ءِ پیداور ءَ آسودہ حال اَتنت ۔ ماں پت ءِ دورہ باری ءَ دستور اَت کہ ہمار وچ ءَ کہ میوہ سندگ بوتگننت ، وکِشار رون کنگ بوتگننت ، تو شہر ءِ تمامیں فقیر ومحتاج جمع بوتگننت و واجکار ءَ آیاں ءَ چیزے چیزے داتگت ۔ کہ چہ اشی ءَ برکت ھم بوتگت ۔ آئی ءِ مرگ ءَ پد چُکاں ءَ ماں دل ءَ خیال پیدا بوت کہ فقیراں اینکہ مال زورنت وبرنت ، آ مئے وتی کار ءَ بئیت تو باز خوب انت ۔ چیا نہ ما یک ہنچیں تدبیرے بکنیں کہ فقیراں ءَ ھچ دیگ مکپیت ، و جملہ پیداوار مئے لوگ ءَ بئیت ، پدا وت ماں وتا مشورہ کنان ءَ ہچو فیصلہ بُوت کہ صُبح ءَ ماھلہ میوہاں سندان ءَ لوگ ءَ جمع اِش کنیں ، فقیر اوداروننت ھچ نگندننت ، و وتی اِے تدبیر ءِ سرا ہنچوش یقین اِش بست کہ "انشاء اللہ" ھم چہ اشانی دپ ءَ درنیا تک ۔ وٖ ۴ یعنی شپ ءَ گوات ءِ لوڑے جست بوت آترا آس ءَ گپت یا دگہ ویلے سر ی کپت تمام کِشار و باغ پچو بَٹ ءَ صاف بُوت ۔ وٖ ۵ یعنی ماں دل ءَ چوش یقین داران ءَ کہ نوں باغ ءَ سربوان ءَ تمام حاصلات ءَ ماں وتی قبضہ ءَ کنیں ۔ وٖ ۶ آ زمین چہ کِشار ودرچکان ہنچوش صاف کنگ بوتگت کہ اودا سربوان ءَ جاہ بارتِش نہ کت ، ہنچو گمانش کُت کہ بلکیں ما راہ شموشتگ ءُ دگہ جاھے آھتگیں ، پدا ھدے فکر وغورش کُت تو زانتش کہ اِنا جاگہ مئے وتی ہمیش انت مگر مارا بخت ءَ یل داتگ وچہ حق تعالیٰ ءِ دربار ءَ ما محروم کنگ بوتگیں ۔ وٖ ۷ تو کی برات ماں آیاں چیزے زبات ہوشیار اَت آئی ءَ مشورہ ءِ وقت ءَ اشان ءَ گوشتگت کہ چہ اللہ پاک ءَ شموشش کار مبے اِت اے تمامیں چیزا ہمائی ءِ انعام بزان اِت وچہ فقیر ومحتاج ءِ خدمت ءَ دست ءَ مکَش اِت ۔ وہدے ھچ کس ءَ آئی ءِ گپ ءِ سرا دلگوش گوز نہ کت ، آئی ءَ خاموشی اختیار کُت وہمایانی احوال ءِ شریدار بُوت ۔ نوں اِے بربادی وتباہی ءَ گندان ءِ آئی ءَ وتی ہما پیسری جرا اشان ءَ یاد دیائینت ۔ وٖ ۸ نوں وتی تقصیر ءَ قبول کنان ءَ رب ءِ طرف ءَ رجوعش کُت ۔ وہنچو عام مصیبت ءِ وقت ءَ دستور انت ، یک دگرے ءَ میار بار کنگ ءَ لگتنت وہر کس دومی ءَ اِے مصیبت وتباہی ءِ سبب قرار دیگ ءَ اَت ۔ وٖ ۹ آخر ءَ کُل ہور بوان ءَ گوشگ ءَ لگتنت کہ واقعی مئے کُلانی سرزوری وزیادتی اَت مالوٹ اِت کہ محتاج وفقیرانی حق ءَ بجنیں وچم چاری ولالچ ءَ کپان ءَ چہ مئے دست ءَ اصل مال ھم شُت ہرچ ناوانے بوت ماں آئی ءَ ماوت گناہ گاریں ، مگر پدا ھم ماچہ وتی رب ءَ نااُمیت نئیں چے عجب انت کہ آ چہ وتی رحمت ءَ چہ پیشی باغ ءَ شرتریں باغے مارا عطا بکنت ۔ وٖ ۱۰ یعنی اے تو دنیا ءِ عذاب ءِ یک ادنائیں نمونگے اَنت کہ کسے ءَ آ (عذاب) ٹگلینت نہ کُت ۔ گڈا آخرت ءِ ہما مزنیں آفت ءَ کئے ٹگلینت کنت ۔ زانگ بہ بیت توانسان اے گپ ءَ بخوبی بزانت ۔ وٖ ۱۱ یعنی ماں دنیا ءِ باغ وبہار ءَ پرچا سرگردان اِت ۔ جنت ءِ باغ وباغیچہ چہ اشان باز زبات شرتر وبہتر انت کہ ماں آیاں ھمک قسم ءِ نعمت جمع انت ، آیاں خاص پہ تقوی دارین مردمان انت ۔ ۱۲

الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ

فرمان برداران ءِ مثل گنہ گاران چون انت شمارا چہ پیما فیصلہ کن اِت ف١ آیا شمے گور ءِ

كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ

کتابے ہست انت کہ ماں آئی ءِ وان اِت، بے شک ماں دست کپیت شمارا ہرچیکہ دوست دارِت. آیا پہ شما

أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾

قول وقرارِنت محکمیں بہ مئے ذمہ ءِ کہ حکم آئی ءِ داں قیامت ءِ باقی مانیت، بے شک شمارا دست کپیت ہرچیکہ فیصلہ کن اِت.

سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ

بہ پرس چہ آیاں (مشرکاں) کتام یک چہ آیاں اشی ءِ جواب دارِنت ف٢ آیا پہ آیاں شریک ہست اِنت گڈا بایدِنت کہ بیارِنت وتی شریکاں ءِ

إِن كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى

اگں راست گوشوک انت ف٣ ہماروچی کہ ظاہر کنگ بیت ڈیلنگ و توار کنگ بہ بنت بہ

السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ

سجدہ ءِ نیمگ ءَ گڈا آیاں تژن انت ف٤ جہل بنت آیانی چماں ف٥ کپیت آیانی سرا رسوائی.

وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِي وَ

و تحقیق پیسرا توار کنگ بوتگنت سجدہ ءِ نیمگ ءَ و آیاں سلامت اَتنت ف٦ گڈا ویل بکن منا و

مَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾

ہمائی کہ دروغ بند کنت اے کلام ءَ. زوت کم کم ءَ ماگشکان گنیں آیاں (جہنم ءِ نیمگ ءَ) ہے پیما آیاں خبر نہ بیت.

وَأُمْلِي لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن

و مہلت دیاں من آیاں ءَ. بے شک منی حیلہ محکم اِنت ف٨ آیا تو طلب کنئے چہ آیاں مزد گڈا آیاں چہ اے

مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِندَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ

تاوان ءِ گران بارِنت. آیا، آیانی گور ءَ اِنت غیب ءِ علم گڈا آیاں نوشتہ کننت ف٩ گڈا اگوں صبر ءَ

لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾

وتی رب ءِ حکم ءِ راھچار بو، و مبو مثل ماھیگ ءِ خدابند ءِ ف١٠ وھدیکہ دعائی کُت و آ غمناک اَت ف١١

ف١ مکہ ءِ کافراں چہ غرور و تکبر ءَ ماں وتی دل ءَ اے سوڑگ کتگت کہ اگں قیامت ءِ روچ ءَ مسلمانانی سرا عنایت و بخشش بہ بیت، تو مئے سرا چہ آیاں بہتر و گیشتر عنایت و بخشش بیت و ہرچ عیش و آسودگی ہے کہ اللہ تعالیٰ ءَ مارا ماں دنیا ءَ داتگت او داہم گوں ماہیے داب ءَ معاملہ بیت، اگں چو بہ بیت تو اشی مطلب اے بیت کہ یک وفاداریں غلامے کہ آ مدام بہ وتی داھند ءِ حکم برداری ءَ تیار مانیت و دگہ یک جرائم پیشہ ایں باغی، دوئینانی انجام یکسان بہ بنت بلکیں مجرم و باغی چہ وفاداراں بہتر بہ بنت اے ہما گپ انت کہ آ ئرا عقلِ سلیم و فطرتِ صحیحہ رد کنت. ف٢ یعنی اے گپ کہ مسلم و مجرم ہر دوئیں برابر کنگ بہ بنت، ظاہر بِن گپتے کہ عقل و فطرت اشی ءَ قبول نہ کننت. گڈا از انا شما بہ اشی ءَ کتام نقلی دلیل گوں وتا دارِت. آیا ماں کتام معتبریں کتابے ءَ اے مضمون ءَ شما وان اِت کہ ہرچے شما پروت پسند کن اِت آالم ءَ شمارا دست کپیت؟ و شمے ہمک رنگیں واھگان پورہ کنگ بنت، یا اللہ تعالیٰ ءَ داں قیامت ءَ سوگند وارتگ کہ شماماں وتی دل ءَ ہر دابیں سوڑ گے کن اِت ہما شمارا دیگ بیت؟ و ہرچ رنگ ءِ مروچی شما عیش و عشرت ءِ زند ءَ گوازینگ ءَ اِت؟ داں قیامت ءَ شما بہ ہے حالت ءَ دارگ بے اِت؟ ہرکس چہ آیاں لے رنگ ءِ دعویٰ کنت و آئی ءِ ثابت کنگ ءِ ذمہ داری ءَ بہ وتی سرا زوریت آئی ءَ بیارِت و مئے دیما پیش بکن اِت ما ہم بزانیں کہ آئی ءِ گپانی بنیاد چے چیز انت.

ف٣ یعنی اگں عقلی و نقلی دلیل گوں اشاں ھچ نیست نیوگ ءَ دروغیں خدایانی پُشت پیگی اے دابیں دعویٰ ءَ کننت کہ آمارا چوش شرف دینت و چوش درجات دیا ئینت. چیاکہ آوت خدائی ءِ شریک و حصہ دار وک انت تو ماں لے دعوی ءَ آیانی راستی ہما وقت ءَ ثابت بیت وھدیکہ آہما شریکان ءَ خدا ءِ مقابلہ ءَ دیما بیارِنت و پیش بکننت و وتی دل ءِ تب ءِ کاروائی ءَ سرجم بکننت لیکن یاددارگ بہ بیت کہ معبود چہ عابداں زیات بے وس و عاجز انت آیاں چونکا شمارا مدد کننت، آوتی جند ءِ مدد ءَ ہم گُت نکننت. ف٤ اشی ءِ قصہ ماں شیخین ءِ حدیث ءَ مرفوعاً چوش بیان بوتگ کہ حق تعالیٰ ماں قیامت ءِ میدان ءَ وتی ساق ءَ ظاہر فرمائینت "ساق" ڈیلنگ گوشنت و اے کتام خاصیں صفت یا حقیقتے چہ خداوندی صفتاں و حقیقتاں کہ آئی ءَ چہ کتام خاصیں مناسبت ءَ "ساق" فرمائینت. چوشکہ ماں قرآن ءَ "ید" (دست) و "وجہ" (چہرہ) ءِ لفظ آتکگنت. اے مفہومات چہ متشابہات ءَ ہست انت آیانی سرا ھما داب ءَ بلا کیف ایمان بارگ بہ بیت، چوشکہ اللہ ءِ ذات، وجود، حیات، وسمع و بصر وغیرہ صفتانی سرا ایمان باریں. ماں حدیث ءَ اِنت آ تجلی ءَ گندان ءَ تمام مومنین مرد بِن و جنین ماں سجدہ ءَ کپنت مگر ہرکس ءَ کہ بہ ریا سجدہ کتگت آئی ءِ سرین جہل نہ بیت بلکیں چہ دار ءَ بیت. و وھدے اھلِ ریا و نفاق سجدہ ءِ سرا قدرت ندارِنت، تو کافرانی اشی ءِ سرا قدرت ندارگ وَ شرتر معلوم بوت. اے کل حساب داد ماں محشر ءَ پہشکا کنگ بنت کہ مومن و کافر و مخلص و منافق صاف صاف ءَ ظاہر و معلوم دار بہ بنت و ہریک کسی اندرونی احوال سر ظاہر ءَ محسوس کنگ بہ بنت. (تنبیہ) متشابہات ءِ بابت ءَ بیسر ءَ گپ جنگ بوتگ، حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ ءَ اے آیت ءِ ماں "کشفِ ساق" ءِ تفسیر ءَ مزن شانداریں و عجبیں تبصرہ درابنت ءَ متشابہات ءَ کتگ، فلیراجع. ف٥ یعنی چہ شرمندگی و بیاربار ءَ چماں ءَ چست کُت نہ کننت. ف٦ یعنی ماں دنیا ءَ اشاں ءَ سجدہ کنگ ءِ حکم دیگ بوتگت کہ آ وقت ءِ صحیح و سلامت اَتنت و گوں وتی اختیار ءَ سجدہ کنگ تو نتنش ادا کدی گوں اخلاص ءَ سرش ماں سجدہ نہ برت آئی ءِ اثر چو بوت کہ سجدہ ءِ استعداد ہلاس بوت نوں اگں بلوٹنت تو ہم سجدہ کُت نکننت. ف٧ یعنی آیاں ءَ عذاب تو یقینی انت لیکن بہ جنت روچ ءَ چہ عذاب ءِ توقف ءَ ممکن ف آیانی قصہ ءَ منی سرا ایل بکن من وت اشانی حساب داد ءَ کناں وائے داب ءَ درجہ بدرجہ کم کم ءَ اشاں ءَ دوزخ ءِ طرف ءِ ہنچوش گران کناں ءَ بران کہ اشاں سرپچ ہم

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

لَوْلَآ اَنْ تَدٰرَكَهٗ نِعْمَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ لَنُبِذَ بِالْعَرَآءِ وَهُوَ مَذْمُوْمٌ ﴿۴۹﴾

اگں مبوتیں دزگیر احسان چہ آئی ءِ ربّ ءِ نیمگ ءَ البت چگل دیگ دابوتگت پہ زمین ءِ بے آپیں وآبدحال اَت ف۱

فَاجْتَبٰهُ رَبُّهٗ فَجَعَلَهٗ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۵۰﴾ وَاِنْ يَّكَادُ الَّذِيْنَ

گڈا درچت آئرا آئی ءِ ربّ ءَ، گڈا الکت ئی آ چہ نیکیں بندہان ف۲ و بے شک دلمانگ اَنت

كَفَرُوْا لَيُزْلِقُوْنَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُوْلُوْنَ اِنَّهٗ

کافران کہ بہ لگوشینت ترا چہ وتی نگاہان دھدیکہ اشکننت قرآن ءَ وگوشنت کہ اے (پیغمبر)

لَمَجْنُوْنٌ ﴿۵۱﴾ وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿۵۲﴾

گنوک انت ف۳ و نہ انت اے قرآن مگر پند پہ کلّیں عالم ءَ ف۴

سُوْرَةُ الْحَاقَّةِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ ثِنْتَانِ وَخَمْسُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سورۃ حاقہ مکہ ءَ نازل بوتگ | شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے اِنت | پنجاہ و دو آیت و دو رکوع اَنت

اَلْحَآقَّةُ ﴿۱﴾ مَا الْحَآقَّةُ ﴿۲﴾ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الْحَآقَّةُ ﴿۳﴾ كَذَّبَتْ ثَمُوْدُ

آثابت بیوک، چی اِنت آثابت بیوک ف۵ تو چہ زانے کہ چی انت آثابت بیوک ف۶ دروغ بندکت ثمود

وَعَادٌۢ بِالْقَارِعَةِ ﴿۴﴾ فَاَمَّا ثَمُوْدُ فَاُهْلِكُوْا بِالطَّاغِيَةِ ﴿۵﴾ وَاَمَّا عَادٌ

وعاد ءَ آ گٹوک (قیامت) ف۷ گڈا ثمود گڈا ہلاک کنگ بوتنت گوں تزدیں تَوار ف۸ و بدا عاد

فَاُهْلِكُوْا بِرِيْحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿۶﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَّ

ہلاک کنگ بوتنت چہ گوات ءِ طوفانی سکّ تیزیں ف۹ کش اِت ہما گوات ءَ آیانی سرا ہفت شپ و

ثَمٰنِيَةَ اَيَّامٍ حُسُوْمًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيْهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ

ہشت روچ ءَ یک شیک ءَ، گڈا تو گندے آ مردماں کہ زمین ءِ سرا کپتگنت گوشئے آیان کنٹ انت مچّانی

خَاوِيَةٍ ﴿۷﴾ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِّنْۢ بَاقِيَةٍ ﴿۸﴾ وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهٗ

کوا پگیں ف۱۰ گڈا آیا تو گندے چہ آیان کسے باقی منتگ ف۱۱ و آتک فرعون وہما کہ چہ آئی ءِ پیش اَتنت

وَالْمُؤْتَفِكٰتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿۹﴾ فَعَصَوْا رَسُوْلَ رَبِّهِمْ فَاَخَذَهُمْ اَخْذَةً

و مبتگان کہ چپّی کنگ بوتنت گوں گناہان۔ گڈا نافرمانی کتش وتی ربّ ءِ رسول ءِ گڈا گپت آیان ءَ تزدیں

منزل ۷

ع ۲ / ۱۹ / ۴

ہم نہ ورنت اشان پہ وتی حالت ءَ وشنود بنت و توک وتلاں راحت و آرام ءِ ھُنڈال سِدان بنت ف۵ یعنی منی لطیف وخفیفہ تدبیر ہنچو محکم انت کہ آئی ءَ اے مردم سرپدہم بوت نہ کننت۔ گڈا آئی ءِ بروشک ءِ رھبندءَ چو نکا آورت کننت۔ ف۹ یعنی افسوس وحیرانگی گپتے کہ اِے مردمان بہ اے داب ءَ تباہی ءِ نیمگ ءَ درکان زور گائنت۔ لیکن تئی خبرءَ قبول نہ کننت۔ آخر نہ منگ ءِ سبب چی اِنت۔ آیا شما چہ آیاں چیزے مزدطلب کن اِت؟ کہ چہ آئی ءِ گرانی ءِ بارءَ چیر ترنگنت یا وت پہ آیانی گورءَ غیب ءِ احوال اللہ ءِ کپت اِنت؟ کہ آئی ءَ اشان پہ حفاظت ئیگی چو قرآن ءَ نبشتہ کننت؟ پمشکا شیے اتباع ءِ ضرورت ءَ سرپد نبنت آخر چیزے سبب بوگ الّمی انت وہدے آیانی سرا ہچ پیمیں بار چگل دیگ نہ بیت وچہ اے چیزءَ استغناہم نیست تونہ منگ ءِ سبب ابید چہ ھٹ وضد کنگ ءَ دگہ چے بوت کنت۔ ف۱ یعنی ماں ماھیگ ءِ لاپ ءَ روو کیں پیغمبر (حضرت یونس علیہ السلام) ءِ پیم ءَ ماں تکذیب کنوکانی معاملہ ءَ تنگدلی و پریشانی ظاہر مکن اِت۔ اے داجہ ءِ قصہ پیسرءَ بازجاگہ ءَ کمیں کمیں گوشتگ۔ ف۱۱ یعنی چہ قوم ءِ جانب ءَ زہرءَ برآت تنگ دل بوان ءَ اشتاپی عذاب ءِ دعا بلکیں پیشین گوئی کتی۔ (تنبیہ) "مکظوم" ءِ معنی لھتیں مفسران ءَ چو کتگ کہ آ چہ غم ءَ ساہ منج بوگائت واے غم بازیں غمانی مجموعہ اَت۔ یکے قوم ءِ ایمان نیارگ ءِ، یکے عذاب ءِ ٹگلگ ءِ، یکے صافیں اذن ءَ بغیر شہرءَ بلہ دیان ءَ روگ ءِ، یکے ماں ماھیگ ءِ لاپ ءَ بندی بوگ ءِ، آ ساعت ءَ اللہ ءَ توار پرجتی وچو دعا کتی۔ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ سُبْحٰنَكَ اِنِّيْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ. آئی ءِ سرا اللہ ءِ فضل بُوت وچہ ماھیگ ءِ لاپ ءَ درکنگ بوت ۱۲

ہمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی اگں چہ توبہ ءِ قبولی ءَ پدا اللہ پاک ءِ زیاتیں فضل واحسان ءَ دزگیری مکُرتیں تو ماں ہما خشکاوگیں پٹ ءَ کہ اودا چہ ماھیگ ءِ لاپ ءَ کشگ ءَ چگل دیگ بوتگت۔ میارگ بوان ءَ بکپتیں و ہما کمالات وکرامات باقی پشت گیجگ نہ بوتگ انت آتیو گ ءَ چہ خدا ءِ مہربانی ءَ ہما چکاس ءِ وہدءَ ہم باقی منتنت۔ ف۲ یعنی پدا آئی ءِ رتبہ ئی ھنگت زیات تر کُت وآئرا ماں اعلائیں درجہ، نیک و پارسائیں مردمانی صف ءَ داخل کُت۔ ماں حدیث ءَ حضورءَ فرمائینتگ کہ چہ شما ہچ کس مگوشیت کہ من (محمد صلی اللہ علیہ وسلم) چہ یونس بن متّٰی ءَ شرتر و بہتراں۔ ف۳ یعنی چہ قرآن ءِ اشکنگ ءَ ماں غیظ وغضبناکی ءَ سرتیج بنت و ھمنکر گوں تیزیں نگاھانی طرفءَ روک روک ءَ چارنت کہ معلوم ہنچوش بیت کہ ترا چہ وتی جاگہ ءَ بٹگلینتنت۔ چہ زبان ءَ ہم سبکیں و ناہو دگیں توارانِ درشان کننت کہ اے شخص تو مجنون بوتگ، اشی ءِ یک حبرے ہم اشکنگ ءِ لائق نہ انت۔ مقصد ایش اِنت کہ اے داب ءَ ترا پریشان کنان ءَ چہ صبروا ستقلال ءِ مقام ءَ بلگوشینت مگر شما برابر وتی مسلک ءِ سرا کاربندبے اِت و دل تنگ بوان ءَ ماں کنام معاملہ ءَ پریشانی واشتاپ کاری یا مداھنت اختیار مکن اِت۔ (تنبیہ) لھتیں ءَ چہ "لَيُزْلِقُوْنَكَ بِاَبْصَارِهِمْ" ءِ مطلب چوش گپتگ کہ کافران ءَ لھتے مردم کہ آنظر جنگ (کنگ) ءَ نامدار انت اشی ءِ سرا آمادہ کتگنت کہ آواجہ ءَ نظر بجننت (بکننت)۔ چنانچہ ہما وھدی کہ واجہ ماں قرآن پاک ءِ تلاوت ءَ گلائیش اَت۔ آئی آنک وگوں سرجمیں قوت ءَ نظر کنگ ءِ کوشستی کُت، واجہ ءَ "لاحول ءَ ولا قوۃ الّا باللہ"۔ وَنت وآ ناکام ونامراد پدا ترّت وشت باقی نظر للگ یا لگائینگ ءِ مسئلہ ءِ سرا بحث کنگ ءِ اے موقع نہ انت ومروچاں کہ "مسمریزم" ءَ باقاعدہ یک فن ءِ شکلے اختیار کتگ ماں اشی ءَ زیات رد وکد کنگ بیکار معلوم بیت۔ ف۴ یعنی ماں قرآن ءِ جنون وگنوکی ءِ کنام گپ ماں انت کہ آئرا شما جنون گوشگائیت، آ وَ پہ تمام عالم ءَ اعلائیں قسم ءِ پند و نصیحت ءِ انبار انت، چہ ھمیشی ءَ بنی نوع انسان ءِ اصلاح و دنیا ءِ رنگ تبدیل بیت۔ ودراصل ءَ ہما مردم دیوانہ قرار دیگ بنت کہ آ اے کلام ءِ عاشق ودیوانہ نہ انت۔ تمت سورۃ القلم وللہ الحمد والمنۃ۔ ف۵ یعنی ہما قیامت ءِ ساعت کہ آئی ءِ آیگ چہ ازل ءَ ماں خداوندی علم ءَ ثابت وفیصلہ بوتگ وھدے کہ حق چہ باطل ءَ پہکہ صاف طورءَ کنام اشتباہ ءِ بغیر جدا بیت و تمام

حقیقتان گوں وتی کاملیں کمال دسرجمی ءَ پدرا بنت وماں آئیءِ وجودءِ بارہءَ جیڑہ کنوک کُلّی مغلوب و بے وس بنت۔ زان اِت کہ آ ساعت چہ چیز اِیت؟ وچوئیں قسمءِ احوال و کیفیات وتی تہا دار وک انت۔ وٓ یعنی کنام مسترین ءَ چہ مسترین مردمے ہم ہر قدر فکر و غور بکنت آ روچءِ خطرناک و ہولناکیں ندارگان ءَ شریءِ سرا ادراک کُت نہ کنت۔ البت سرپدی حاصل کنگءِ ردا بطور مثال چینت واقعات دیم ترءَ بیان کنگ بنت کہ آماں دنیاءَ قیامتِ کبریءِ نشان دیگءَ بالکل ادنائیں و ناتمامیں نمونہءِ پیما کاردات کنتت، چو گوش اے درگئیں ”حاقہانی“ ذکر پہ آمرئیں ”حاقہ“ءِ بیانءَ توطیہ و تمہید انت۔ وٓ یعنی قوم ”ثمود“ و ”عاد“ءَ ہما آ یوکیں ساعتءَ دروغ کنگت کہ آ تمام زمین و آسمان، ماہ روچ، کوہاں و انساناں پُرُشت و پروش و چُنڈ چُنڈ کنت۔ و ترندءَ چہ ترندترین مخلوقءَ ریزہ ریزہ کنت۔ گڈا ایماں ءِ ہچ بکن دبچار کہ ہر دوئینانی انجام چون بُوت۔ وٓ یعنی گوں ترندیں زمین چنڈ ءِ کہ آ گوں یک سک مزنیں توارےءَ آ تک کلاں سروچیر کنگ بونت۔

رَّابِيَةً ﴿۱۰﴾ اِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَآءُ حَمَلْنٰكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ﴿۱۱﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ

گرگءَ وٓ بے شک ما وھدیکہ سرگوست چہ حدءَ آپ ما سوار کت شمارا ماں بوجیگا تاکہ ما بکنیں آئیءَ پہ شما

تَذْكِرَةً وَّتَعِيَهَآ اُذُنٌ وَّاعِيَةٌ ﴿۱۲﴾ فَاِذَا نُفِخَ فِي الصُّوْرِ نَفْخَةٌ وَّاحِدَةٌ ﴿۱۳﴾

پنتے و یاد بداریت آئیءَ گوش یاد داروکیں وٓ گڈا وھدیکہ دمگ بیت ماں صورءَ دمگ یک برے

وَّحُمِلَتِ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَّاحِدَةً ﴿۱۴﴾ فَيَوْمَئِذٍ

و چست کنگ بنت زمین و کوہ گڈا کُٹگ بنت آبان یک برے گڈا ہما روچءَ

وَّقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿۱۵﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَآءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَّاهِيَةٌ ﴿۱۶﴾

بیت بیوک وٓ و ترکیت آسمان گڈا اے، آروچءَ کمزور بیت۔

وَّالْمَلَكُ عَلٰٓى اَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ

و فرشتہ بنت کِران آسمانءِ وٓ و چست کننت تئی ربءِ عرشءَ وتی سرءَ آروچءَ

ثَمٰنِيَةٌ ﴿۱۷﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُوْنَ لَا تَخْفٰى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿۱۸﴾ فَاَمَّا مَنْ

ھشت کس وٓ آروچءَ شما پیش کنگ بئیت چیر نہ بیت شمے ہچ رازے وٓ گڈا ہر کسءَ

اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ ۙ فَيَقُوْلُ هَآؤُمُ اقْرَءُوْا كِتٰبِيَهْ ﴿۱۹﴾ اِنِّيْ ظَنَنْتُ

دیگ بیت آئیءِ اعمال نامہ آئی راستیں دستءَ پدا آ گوشیت بزورات بوانات منی اعمالنامہءَ وٓ بے شک منا خیال گوراِت

اَنِّيْ مُلٰقٍ حِسَابِيَهْ ﴿۲۰﴾ فَهُوَ فِيْ عِيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿۲۱﴾ فِيْ جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿۲۲﴾

کہ منا رسگی انت منی حساب وٓ گڈا آ شخص بیت ماں زندءِ دل کشیں۔ ماں باغءَ بیت برزیں

قُطُوْفُهَا دَانِيَةٌ ﴿۲۳﴾ كُلُوْا وَاشْرَبُوْا هَنِيْٓـًٔا بِمَآ اَسْلَفْتُمْ فِي الْاَيَّامِ

نیبگ آئیءِ نزیک انت وٓ بوراِت و بنوش اِت گوں دلءِ تبءَ بہ سببءَ ہر چیکہ پیسرا دیم داتگ شما ماں گوستگیں

الْخَالِيَةِ ﴿۲۴﴾ وَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِشِمَالِهٖ ۙ فَيَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ لَمْ

روچاں وٓ و ہر کسءَ دیگ بیت آئی دفتر آں آئیءِ چپیں دستءَ گڈا آ گوشیت دریچتا منا دیگ

اُوْتَ كِتٰبِيَهْ ﴿۲۵﴾ وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿۲۶﴾ يٰلَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿۲۷﴾

مبوئیں منی دفتر و من مزانتیں کہ چی انت منی حساب اے دریچتا آ (موت) بوئیں ہلاس کنوکیں۔

منزل ۷

وٓ یعنی آ گوات ہمنکر ترند و تیز اَت کہ کنام مخلوقے ءَ نتوں اِت کہ آئیءِ سرا قابو حاصل بکنت، حتی کہ فرشتہ کہ آپہ گواتءِ انتظامءَ مقرر اَنت چہ آیانی دستءَ در کپان اَت۔

وٓ یعنی ہما قوم کہ لانکیءَ ترند بندانءَ ماں میدان (اکھاڑہ) ءَ چوش گوشانءَ ایر کپتنگت ”مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً“ (چہ ما کئے انت زیادہ طاقتور) آئیءِ ھمے گواتءِ مقابلہ ہم کُت نہ کُت و پہ چوشیں زوردارین پہلوانیں گواتءِ شہماتاں ہمے دابیں شکست وران ءَ زمینءِ سرا کپتنت کہ گوشئے مچانی کوا یکیں وبے جانیں کُنڈ انت کہ سرش گوں نہ انت۔

وٓ یعنی ہما قومانی تخم ہم باقی پشت کپت، وا دابءَ چہ موجودیں دنیاءَ آیانی نام و نشان ھم نہ مانت۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد

وٓ یعنی چہ عاد و ثمودءَ رند فرعون گوں مزن دغدغہ جاک و جیکءَ زندیں دربار و رانءِ نمودار بُوت۔ و چہ آئیءَ پیش بازیں قومے گناہءَ ترندآرانءَ آ تنکنت (مثلاً قومِ نوح، قومِ شعیب و قومِ لوط کہ اشانی میتگ چپ کنگ بونگنت) اے درستانءَ وتی وتی پیغمبرانی نافرمانی کُت۔ و خداءِ مقابلہءَ سرین اِش بست و اوشتا تنت۔ آخر خداءَ درستانءَ گوں ترندیں عذابءَ گرفتار کنانءَ ہلاک کُت آئیءِ دیما کسءَ مجال نہ اَت کہ اُف بکنت۔ وٓ یعنی نوحءِ زمانہءَ وھدے آپءِ طوفان آ تنک تو ظاہریں ازبابانی ردءَ چہ شما انسانان یک کسے ہم پشت نہ کپتنگ۔ اے مئے قدرت و حکمت و انعام و احسان اَت کہ دینءِ تمامیں منکرانءَ غرق کنانءَ نوحءَ راگوں آئیءِ ہمراہان سلامت پشت گیتک۔ وت بچارِت کہ ماں یک عظیم الشانیں طوفانےءَ یک بوجیگءِ سلامت پشت کپگے چونکا امیدوارگ بونگت بلے ما وتی قدرت و حکمتءِ کرشمہ پیش داشتت تانکہ مردم دال ھستیں دنیاءَ اے واقعہءَ یاد بدارنت و ہرچ گوش ءِ کہ کنام جوائیں گپےءَ اشکنانءَ سرپد بنت و محفوظ دارنت آ ھچیر اے قصہءَ فراموش مکننت کہ اللہ پاکءِ مئے سرا ماں یک زمانہےءَ اے احسان بوتگ و پدا سرپچ بورنت کہ ہرچ دابےءَ ماں دنیاءِ دار و گیر ھنگامہءَ فرماں برداراں چہ نافرمانیں گناہ گاران جدا کنگ بنت۔ ہے احوال ماں قیامتءِ ہولناکیں حاقہءَ بیت۔ دیم ترءَ گفتگوءِ رُخ ہما نیمگءَ تاب دیگ بوتگ۔ وٓ یعنی صور دمگءَ ھو زمین و کوہ وتی مرکزءَ یل دینت و درستاں چو یکءَ ریزہ ریزہ کنگ بنت، بس بزان اِت کہ قیامتءِ بوگءِ وھد ہما انت۔ وٓ یعنی مروچی آسمان اینکر مضبوط و محکم انت کہ لکھا سالانی گوزگءِ باوجود ہچ جاھے ماں آئیءَ کمیں ہم شگاف (راڑے۔ ترکے) نہ کپتنگ آ روچءَ ترکان چُنڈ چُنڈ بیت و وھدے چہ درمیانءَ ترنگ شروع بیت تو فرشتہ آئیءِ کنارہءِ سرا رونت۔ وٓ نوں عرشِ عظیمءَ چار فرشتہ چست کنگا ئنت کہ آیانی کلانی و بزرگیءِ علمءِ تیوگءَ اللہ وت زانت، آ روچءَ گوں اے چاریں فرشتیاں دگہ چار فرشتہ شامل بنت۔ ماں تفسیر عزیزیءَ اے عددءِ حکمتان و آ فرشتیانی حقائقءِ ردا مزن دقیق و جوانیں بحث کنگ ہر کسءِ شوق بہ بیت بایدانت کہ ادا بچاریت۔ وٓ یعنی آ روچءَ اللہءِ عدالتءَ حاضر کنگ بئے اِت، و ہچ کسےءِ نیکی یا بدی او دا چیر نہ بنت کل درستانی دیما آرگ

بنت ۔ ف یعنی ہماروچ ءُ ہرکسے ءِ اعمال نامہ کہ ماں راستیں دست ءُ دیگ بہ بیت آناجی ومقبولیت ءِ علامت انت آچہ وشنودی ءِ سبب ءَ ہرکس ءَ پیشداران بیت کہ بزیرات! منی اعمالنامہ ءَ بوان اِت ۔ ف کہ من ماں دنیا ءَ اے خیال گوُرات کہ یک روچے الّم ءَ منی حساب داد بوُگی اِنت چسے خیال ءُ مدام ترس ولرز بوُتگاں ووتی نفس ءِ حساب دادءُ نادت کتگوں، مروچی من آئی ءِ جوانیں نتیجہ ءُ وت گندگ ءَ باں، چہ خدا ءِ فضل ءَ منی حساب بالکل صاف اِنت ۔ ف کہ آیاں اوشتنکائی، وپنکائی ہرحالت ءِ گوں آسانی ءِ چنگ بنت ۔ ف یعنی ماں دنیا ءَ شما پہ اللہ پیگی وتی نفس ءِ واھگاں داشتگت وشدوتن وغیرہ ءِ جنجالان ءُ برداشت کتگت مروچی شمارا کس داروک و منع کنوک نیست شرتی ءِ سرالاپ ءِ سیر ءُ بورت وبنوش اِت نہ دل حراب بیت نہ بدہضمی نہ بیماری ونہ زوال ءِ ترس بیت ۔ ۱۲

مَآ اَغْنٰى عَنِّىْ مَالِيَهْ ﴿۲۸﴾ هَلَكَ عَنِّىْ سُلْطٰنِيَهْ ﴿۲۹﴾ خُذُوْهُ

نیاتک منی کار ءُ منی مال ۔ برباد بوت چہ من منی بادشاھی ف۱ بگرات آئی ءُ

فَغُلُّوْهُ ﴿۳۰﴾ ثُمَّ الْجَحِيْمَ صَلُّوْهُ ﴿۳۱﴾ ثُمَّ فِىْ سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُوْنَ

طوق ءِ ئی گوُر ءَ بدے اِت ۔ پدا دوزخ ءُ چگل ئی بدے اِت، پدا ماں یک زمزیلے کہ آئی ءِ دراجی ھفتاد

ذِرَاعًا فَاسْلُكُوْهُ ﴿۳۲﴾ اِنَّهٗ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظِيْمِ ﴿۳۳﴾ وَلَا يَحُضُّ

گواز اِنت آئی ءُ لوپ بکن اِت ف۲ بیشک آ ہماکس اِنت کہ ایمان نیارتگئی بہ اللہ ءِ مزن شانیں ونہ ترغیب داتی مردمان

عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ ﴿۳۴﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَمِيْمٌ ﴿۳۵﴾ وَّلَا طَعَامٌ

بہ ورگ دیگ ءُ مسکینان ءُ ف۳ گڈا کسے نیست اِنت پہ آئی مروچی ادا دوزواھے ف۴ ونہ رسیت آئی ءِ ھچ

اِلَّا مِنْ غِسْلِيْنٍ ﴿۳٦﴾ لَّا يَاْكُلُهٗٓ اِلَّا الْخَاطِئُوْنَ ﴿۳۷﴾ فَلَآ اُقْسِمُ بِمَا

وراک مگر زار آپ نہ وارت آ ءَ کسے ابید چہ گناہ گاران ف۵ پدا سوگند وران ہما چیزانی کہ

تُبْصِرُوْنَ ﴿۳۸﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُوْنَ ﴿۳۹﴾ اِنَّهٗ لَقَوْلُ رَسُوْلٍ كَرِيْمٍ ﴿۴۰﴾ وَّمَا

شمائش گندات وہر چیزیکہ شمائش نہ گندات ۔ اِے البت قول اِنت یک شرفداریں رسول ءِ ف٦ ونہ انت

هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيْلًا مَّا تُؤْمِنُوْنَ ﴿۴۱﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيْلًا

اے گفتار یک شاعرے ءِ بازکم شما یقین کن اِت ف۷ ۔ ونہ انت گفتار ساحرے بازکم

مَّا تَذَكَّرُوْنَ ﴿۴۲﴾ تَنْزِيْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۴۳﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا

شما پنت گرات ف۸ اے نازل کتگیں اِنت گلّیں عالم ءِ رب ءِ ف۹ و اگں اشی ءُ بساز تیں وبیارتیں

بَعْضَ الْاَقَاوِيْلِ ﴿۴۴﴾ لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِيْنِ ﴿۴۵﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ

لھتیں گپ و رپ تو البت ما گپتگت آئی ءِ راستیں دست ءُ پدا بُرتیں ما آئی ءِ

الْوَتِيْنَ ﴿۴٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِّنْ اَحَدٍ عَنْهُ حٰجِزِيْنَ ﴿۴۷﴾ وَاِنَّهٗ لَتَذْكِرَةٌ

گردن گڈا نیست اِنت چہ شما ھچ کسے چہ آئی ءُ دور دار وکیں ف۱۰ وا ے البت نصیحت اِنت

لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿۴۸﴾ وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ مِنْكُمْ مُّكَذِّبِيْنَ ﴿۴۹﴾ وَاِنَّهٗ لَحَسْرَةٌ عَلَى

پہ متقیان ۔ وبے شک مارا معلوم انت کہ چہ شما لھتیں دروغ بندکنوک اِنت، وبے شک قرآن پشومانی آروک اِنت

۱ ع ۳٧ ۵

سے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی چہ بدّیں طرف ءَ ماں چپّیں دست ءُ ہرکس ءِ اعمال نامہ دیگ بہ بیت آسر پدبیت کہ منی بدبختی آتلگ آساعت ءُ گوں مزن افسوس ءُ تمنّا کنت کہ دریچنا اِے اعمال نامہ منی دست ءُ مکپتیں ۔ ومنا ھچ معلوم مبوتیں کہ حساب و کتاب چے چیزا بیت دریچنا مرگ ءُ منی قصہ پہ مدامیگی ہلاتش بکتیں مرگ ءُ چہ پد دوبارہ یاد آیگ منی نصیب ءُ مبوتیں یا یا دبیا تکیں آناں تو موت ءُ منارا دتی دپار بگرتیں ۔ افسوس آمال ودولت وجاہ وحکومت ءِ ھچ درد نہ وارت مروچی چہ آیان ھچ چیز گواہ نہ کنت ۔ نہ منی چیزے حُجت کار ءُ کیت ونہ منی دلیل گوشدارگ بیت ونہ معذرت ءِ گنجائش چیزے پشت کپتگ ۔ ف۲ فرشتیان حکم دیگ بیت کہ اشی ءُ بگرات ماں گردن ءِ طوق ءُ مان بکیج اِت پدا ماں دوزخ ءِ آس ءُ بگئی وارین اِت ۔ وماں ھما زنجیر ءُ کہ آئی ءِ دراجی ہفتاد دست انت آ ءَ ابیتا اِنت تانکہ سچگ ءِ حالت ءُ ہمیں ہم سر پُرگت مکنت چہ اینگرو آنگر حرکت کنگ ءُ سچوکیں مردم کمیں تخفیف محسوس کنت ۔ (تنبیہ) چہ دست ءُ ہمود ءِ دست مراد اِنت کہ آئی ءِ مقدار ءُ اللہ وت بہتر زانت ۔ ف۳ یعنی اشی ءُ ماں دنیا ءُ نہ ذان ءُ نہ اللہ جاہ یا رت نہ بندھانی حقوق جاہ بارتنت، فقیر ومحتاج ءِ وت چے خدمت بکتیں، دگران ءُ ہم پہ آئی ترغیب نہ دات پدا اللہ ءِ سرا ہرچ داب ءُ ایمان آرگ بوتیں آداب ءُ ایمان نیارتی تو نجات چونکا حاصل بیت ۔ ڈ وہدے نیکی ءِ خوردیں مزیں کار چہ آئی ءِ دست ءُ نہ بوت تو ماں عذاب ءُ تخفیف ءِ صورت چونکا پیدا بہ بیت ۔ ف۴ یعنی وہدے اللہ ئی وتی دوزواہ جوڑ نہ کت تو مروچی آئی ءِ دوزواہ کئے بوت کنت کہ آئی ءِ حمایت ءُ کنان ءُ چہ عذاب ءُ برکتینیت یا مصیبت ءِ وقت ءُ جیرے تسلا ءِ گپ بجنت ۔ ف۵ چہ ورگ ءُ ہم انسان ءُ قوت حاصل بیت مگر دوزخیان ءُ چوشیں وشیں وراک دیگ نہ بیت کہ آ راحت وقوت ءِ سبب بہ بیت البت آیان ءُ دوزخیانی ٹیانی ریم دیگ بیت کہ آئی ءُ ابید چہ بے گناہ گاران دگہ کس وارت گُت نہ کنت وآہم چہ زیاتیں شدوتن ءُ ردکیان ءُ آئی ءُ ورنت کہ بلکیں چہ اشی ءُ چیزے مقصد حاصل بہ بیت ۔ رندتر ءُ معلوم بیت کہ آئی ءِ ورگ چہ شد ءِ عذاب ءُ ہم سترّیں عذاب انت ۔ (اعاذنا اللہ من سائر انواع العذاب فی الدنیا والاٰخرة) ۔ ف٦ یعنی ہرچیکہ جنّت ودوزخ وغیرہ ءِ بارہ ءُ بیان بوُت اے کنام شاعرانہ گپ نہ انت ونہ کاھنانی اٹکلی گپّ وزران انت بلکیں اِے قران انت اللہ ءِ کلام کہ آ ءَ را چہ آسمان ءُ یک بزرگ فرشتہ ءُ زوران ءُ یک بزرگ تریں پیغمبر ءِ سرا نازل کُت ۔ آئی ءُ چہ آسمان ءُ یارت وآئی ءُ کہ بہ زیمین ءِ مردمان ءُ سرگُت آہردوئیں قاصداں کریم انت یکے ءِ کریمی ءِ شما گوں دتی چمان گندات ودومی ءِ کرامت وبزرگی چہ پیشی کریم ءِ بیان ءُ ثابت انت ۔ (تنبیہ) ماں عالم ءُ دو قسم ءِ چیز انت یکے ہما انت کہ مردم اِش گوں وتی چمان گندنت ودومی ہما چیز انت کہ گوں چمان گندگ نہ بیت چہ عقل وغیرہ ءِ ذریعہ ءُ آ ءَ را تسلیم کنگ ءِ ردا مجبور انت ۔ مثلاً ماہر قدر چمان ءُ پیچ بکنیں وزمین ءُ بچاریں

گردش کنانءِ نظرءَ نئیت۔ بلکن چہ حکیمانی دلائل و براھینءِ بےوس بوانءِ مادّی چمانءِ غلطیءَ سرا فہمیں و چہ وتی عقلءِ یا دگہ عقل مندانی عقلءِ ذریعہءَ حواسءِ اے ردکاریانی اصلاح و صحیحءَ کنیں، بلے مشکل ایش انت کہ چہ ما ہچ کسے عقل ہم چہ غلطیاں و ردکاریاں سلامت نہ انت آخر وتی غلطیانی اصلاح و کوتاھیانی تلافیءَ کئےءَ بکنت۔ بس ماں تمام عالمءَ یک خداوندی وحیءِ قوّت انت کہ آ وت چہ غلطیءَ محفوظ و معصوم بوانءَ تمام عقلی قوتانی اصلاح و تکمیلءَ کت کنت ہچوش کہ حواس جاھے سربوانءَ بےوس مانتنت او دا عقل کار دنت۔ ہمے دابءَ ماں ہر ہچ میدانءَ تہنا عقل کار نہ دنت یا سرگردان بیت آ جاگہ خداوندی وحی آئیءِ دزگیریءَ کنانءَ چہ ہما بلند و بالائیں حقیقتاں روشناس کنت۔ شاید پمشکا ادا «مانبصرون و مالا تبصرون» ءِ سوگند وارت۔ یعنی جنت و دوزخ وغیرہءِ ہر ہچ حقائق ماں پیشی آیتاں بیان بوتگنت اگں چہ محسوساتءِ دائرہءَ بلندتر بوگءِ وجہءَ شمے فہمءَ میاینت تو ماں اشیاءِ مبصرات و غیر مبصرات یا بہ دگہ لفظاں چہ محسوسات و غیر محسوساتءِ تقسیمءَ بزاں انت کہ اے رسول کریمءِ کلام انت کہ خداوندی وحیءِ ذریعہءَ چہ حس و عقلءِ دائرہءَ بالاتر حقائقءِ خبرءَ دنت۔ وھدے ما بازیں غیر محسوس بلکیں حسءِ مخالف چیزانءَ چہ وتی عقل باچہ دگرانی تقلیدءَ قبول داریں، تو ھتیں بازا علائیں چیزانءَ چہ رسول کریمءِ گوشگءَ منگءِ نوکءَ کتام اشکال انت۔

ف یعنی قرآنءِ کلام اللہ بوگءِ بابتءَ کدی کدی یقینءِ چیزکے شہم ماں شمے دلاں کیت مگر بازکم کہ آ پہ نجاتءَ کافی نہ بیت آخر آئیءِ شاعری وغیرہ گوشانءَ خبرءَ کار کن ات۔ آ یا شما واقعتہً گوں انصافءَ گوشت کن ات کہ اے کتام شاعرءِ کلام بیت کنت و اے چہ شعرءِ قسمءَ انت، ماں شعرءَ وزن و بحر وغیرہ بوگ لازم انت ماں قرآنءَ اے چیز ہچ گواہ نہ کنت، شاعرانی زبان تر گفتار بے اصل بنت و آ یانی گیشتر مضامین وھمی و خیالی بنت، حالانکہ ماں قرآن کریمءَ تمام تر حقائق ثابتہ و اصول محکمءَ راگوں پکائیں دلیلاں و یقینی حجتاں بیان کنگ بوتگ۔

ف یعنی شریءَ فکر بکن ات تو معلوم بیت کہ اے کتام کاھنءِ کلام ہم نہ انت۔ کاھن ماں عربءَ ہما مردم انت کہ آیاں گوں بدیں روحاں، جن و جاتیگاں تعلق یا مناسبت داشتگت۔ آیاں اشانءَ غیبءِ لھتے جزئی گپّانءَ چہ یک مقفّیٰ و مسجّع کلامءِ ذریعہءَ شون داتگت لیکن جنانی کلام چوش عاجز کنوک نہ بیت کہ چہ آئیءَ دگہ کسے جوڑ کت مکنت بلکیں جتے کتام کاھنءَ یک خبرے سوج دنت و اے کلام یعنی قرآن کریم بیک ھنچیں عاجز کنوکیں کلامے کہ کلّیں جن و انس اوار بوانءَ ہم چہ آئیءَ مشابہت داروکیں کلامے جوڑ کت نہ کننت۔ دومی ماں کاھنانی کلامءَ محض پہ قافیہ و سجعءِ رعایت ئیگی بازلفظاں پہ اوار کنگءِ خاطرءَ بالکل بےکار و بے فائدہ بنت و ماں اے کلام معجز نظامءَ یک حرف با یک شوشہئے ہم بے کار نیست و بڈا کاھنانی جراں چیزکے بہر مبہم و دناہیں گپانی سرا شامل بنت، لیکن علوم و حقائقءِ ردا آ گاھی معلوم کنگ و ادیان و شرائعءِ اصول و قوانین و معاش و معادءِ دستور و قانونءِ معلوم کنگ چہ آسمانءِ چیریں راز و اسراران آگاھی حاصل کنگ چہ اشاں بوت نہ کنت بخلاف قرآن کریمءِ کہ آ چہ ھمے مضامینءَ پُر و سرریچ انت۔

ف۹ پمشکا کُل جہانءِ تربیتءِ اعلائیں و محکمیں اصول ماں ھمیشیءَ بیان بوتنت۔

ف۱ حضرت شاہ عبدالقادر رحمہ اللہ نبشتہ کنت «یعنی اگں اللہءِ سرا دروغ بہ بستیں تو اولءَ آئیءِ دشمن اللہ بوتگت و دستءَ بگپتیں اے دستور انت گردن جنگءِ کہ جلاد آئیءِ راستیں دستءِ پہ وتی چپیں دستءَ داریت تا کہ ٹگل مہ وارت»۔ حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ فرمان کنت کہ «تقوّل» ءِ ضمیر رسولءِ طرفءَ راجع انت یعنی اگں رسول بالفرض کتام حرفے اللہءِ طرفءَ منسوب بکنت یا ماں آئیءِ کلامءَ چیزے چہ وتی جانبءَ شامل بکنت کہ آئرا اللہءَ نہ گوشتگ، تو ہما ساعت آئیءِ سرا اے عذاب کنگ بہ بیت (العیاذ باللہ) چیا کہ آئیءِ تصدیق و راستی چہ آیاتِ بیّنات و دلائل و براھینءِ ذریعہءَ ظاہر کنگ بوتگ، نوں اگں اے دابیں جرءِ سرا فوراً عذاب و سزا دیگ مبیت تو چہ خداوندی وحیءَ امن جیست بیت و ہمے دابیں التباس و اشتباہ سر کشنت کہ آئیءِ اصلاح ناممکن بیت کہ آ شریعتءِ حکمتءِ منافی انت برخلاف ہما شخصے کہ آئیءِ رسول بوگ چہ آیات و دلیلاں ثابت نہ بوتگ بلکیں سر ظاہریں قرائن و علانیہ دلائلاں آئیءِ رسالتءِ نفی اش ظاہر کنگ تو آئیءِ گپ ھم ناہودہ و خرافات انت کتام عقل مند آئیءِ سرا ہچ دلگوش گوڑ نہ کنت و نہ بحمد اللہ ماں خداوندی دینءَ چیزے التباس و اشتباہ واقع بیت البت چہ اے دابیں شخصءِ معجزات وغیرہءِ تصدیق بوگ محال انت لازمی انت کہ اللہ تعالیٰ آئرا دروغ بند ثابت کنگ و پہ رسوا کنگءَ ھمے رنگیں کارانءَ پدرا بکنت کہ آ آئیءِ رسالتءِ دعویءِ مخالف بہ بنت۔ آئیءِ مثالءَ چوش بفہم ات کہ ہچوش کہ بادشاہ یک شخصےءَ بہ کتام منصبءَ مقرر کنان و سند و فرمان وغیرہ دیانءَ بہ کتام نیمگءَ دیم دنت نوں اگں چہ آ مردءَ ماں اے خدمتءَ چیزے خیانت بوت یا بادشاہءِ سرا چیزے دروغ بندگ چہ آئیءِ عملءَ ثابت بوت تو ھما دمانءَ بغیر چہ مہتل بوگءَ آئیءِ تدارکءَ کننت، لیکن اگں سڑکءِ ڈُدکانی پہ دشوکیں مزدور یا روپگ جنوکیں فراش اے دابءَ بکواس بکنت کہ حکومتءِ پہ منءَ چو فرمان انت یا چہ منی ذریعہءَ اے احکام دیگ بوتگنت تو کتام کس آئیءِ جرءِ سرا دلگوش گوڑ کنت، و کتام کس آئیءِ دعوایانی سرا ایراد کاریت بہر جاور ماں اے آیتءَ حضورءِ نبوتءِ سرا استدلال کنگ نہ بوتگ بلکیں اے پیش دارگ بوتگ کہ قرآن کریم خالص اللہءِ کلام انت کہ ماں آئیءَ یک حرف یا شوشہئے ہم نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم چہ وتی طرفءَ شامل کت نہ کنت و نہ باوجود پیغمبر بوگءِ واجہءِ اے شان انت کہ کتام خبرے اللہءِ طرفءَ منسوب بکنت کہ آئرا واجہ خداءَ نہ گوشتگ، تورات سفر استثناءِ ماں ہژدھمی بابءَ پیسنی فقرہ چوش انتءَ لیکن آ نبی اے دابیں گستاخی بکنت کہ کتام خبرے چہ منی طرفءَ بگوشیت کہ آئیءِ گوشگءِ حکم من آئرا نہ دات، یا چہ دگہ معبودانی نامءَ بگوشیت تو آ نبی قتل کنگ بہ بیت»، خلاصہ چوش انت کہ ہر کس نبی بیت چہ آئیءَ اے دابیں کار بوت نہ کنت فنظیر ھذہ الآیۃ قولہ تعالیٰ فی البقرۃ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ الَّذِيْ جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ۝ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف یعنی چہ خدا ءِ تُرسوک اے کلام ءِ اشکنان ءِ نصیحت حاصل کننت و ماں ہر کس ءِ دل ءِ تُرس ماں نہ بیت آ ئی ءِ دروغ ظاہر کننت یک وقتے آ بوک انت کہ ھمے کلام و آ بانی اے دروغ کنگ سکیں حسرت و پشومانی ءِ موجب بیت آ وقت ءِ پشومانی ءِ اظہار ءِ کننت کہ افسوس چیا اے راستیں خبر ءِ مادروغ کنگت کہ مروچی ماں چُشیں جنجال ءِ گرفتار بوتیں۔ ف۲ یعنی اے کتاب تو یک ہنچیں چیزے کہ اشی ءِ سرا چہ یقین ءِ زیات تر یقین دارگ بہ بیت چیا کہ آ ئی ءِ مضامین سر ءِ بگر تا پاداں برحق و چہ ہمک رنگ ءِ شک و شبہ ءِ بُرز تر و پاک انت۔ لازم انت کہ انسان آ ئی ءِ سرا ایمان باران ءِ و تی رب ءِ تحمید و تسبیح ءِ گلائیش بہ بیت۔ تمت سورۃ الحاقہ فللّٰہ الحمد والمنۃ۔
ف۳ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ ”یعنی واجہ پہ شمیگی عذاب لوٹنگ، آ چہ ہچ کس ءِ ٹگلینگ نہ بیت“۔ یا عذاب ءِ لوٹوک کافر بہ بنت کہ مدام گوشتگتش کہ آ خر ہرچ عذاب ءِ آ یگ ءِ

الْكٰفِرِيْنَ ۝۵۰ وَاِنَّهٗ لَحَقُّ الْيَقِيْنِ ۝۵۱ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيْمِ ۝۵۲ ع ۲/۶ ۵

پہ کافرانی سرا ف۱ و بے شک قرآن قابل انت یقین کنگ ءِ گُڈا اگوں پاکی یاد بکن نام ءِ وتی رب ءِ کہ آ چہ درستاں مستر انت ف۲

سُوْرَةُ الْمَعَارِجِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اَرْبَعٌ وَّاَرْبَعُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورۃ معارج ماں مکہ ءِ نازل بوت اشی ءِ تہا چہل و چہار آیت و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءِ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

سَاَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَّاقِعٍ ۝۱ لِّلْكٰفِرِيْنَ لَيْسَ لَهٗ دَافِعٌ ۝۲ مِّنَ

سوال کت یک سوال کنوکے ءِ دربابت عذاب ءِ آیوکیں، پہ کافران واسطہ کہ نیست انت آ ئی ءِ ہچ ٹگلینوک ف۳ بیت چہ

اللّٰهِ ذِي الْمَعَارِجِ ۝۳ تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوْحُ اِلَيْهِ فِيْ يَوْمٍ كَانَ

اللہ ءِ نیمگ ءِ کہ آ خدا انت بالاد و کیں رہانی ف۴ بلا رونت فرشتیان و روح ہم ف۵ ہمائی ءِ نیمگ ءِ ماں یک ہنچیں روچ ءِ

مِقْدَارُهٗ خَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ ۝۴ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيْلًا ۝۵ اِنَّهُمْ

کہ آ ئی ءِ مقدار پنجاہ ہزار سال انت ف۶ گُڈا تو صبر بکن بر جاہیں رہ بند ءِ صبر کنگ ف۷ بے شک کافران

يَرَوْنَهٗ بَعِيْدًا ۝۶ وَّنَرٰىهُ قَرِيْبًا ۝۷ يَوْمَ تَكُوْنُ السَّمَآءُ كَالْمُهْلِ ۝۸

گندنت آ روچ ءِ دور، و ما گندیں آ روچ ءِ نزیک ف۸ روچیکہ بیت آسمان مثل رود ءِ آپ کتگیں ف۹

وَتَكُوْنُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ۝۹ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيْمٌ حَمِيْمًا ۝۱۰ يُّبَصَّرُوْنَهُمْ

و بنت کوہ مثل شتگیں رنگ کتگیں پشم ءِ ف۱۰ و نہ پُرسیت دوزواہے ابدگہ دوزواہ ءِ کل نظر کاینت آ بان ف۱۱

يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِيْ مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ بِبَنِيْهِ ۝۱۱ وَصَاحِبَتِهٖ

آرزو کنت گنہ گار کہ بہ عوض ءِ بدنت چہ عذاب ءِ آ روچ ءِ وتی چُکّ ءِ و وتی زال ءِ

وَاَخِيْهِ ۝۱۲ وَفَصِيْلَتِهِ الَّتِيْ تُـْٔوِيْهِ ۝۱۳ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا ۝

و وتی برات ءِ و ہما قبیلہ ءِ کہ آ ئی ءِ پناہ دنت و ہمنکہ کہ ماں زمین ءِ سرا انت کُلّاں ءِ

ثُمَّ يُنْجِيْهِ ۝۱۴ كَلَّا ۭ اِنَّهَا لَظٰى ۝۱۵ نَزَّاعَةً لِّلشَّوٰى ۝۱۶ تَدْعُوْا مَنْ اَدْبَرَ

پدا بر آیانی عوض ءِ وتا رستگار بکنت ہچبر نہ بیت ف۱۲ بے شک آ دوزخ آس شعلہ جوکیں، بہ تر ندی گشوک انت دل ءِ۔ ف۱۳ توار جنت ہما کس ءِ کہ پشتی

وعدہ انت آ پر چا زوت نئیت، ای اللہ! اگوں محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گوشتگ برحق انت تو مئے سرا چہ آسمان ءِ سنگانی ہور ءِ دیم بدے۔ اے گپان چہ انکار و مسخرہ کنگ ءِ رھبند ءِ گوشتگتش بریشی ءِ فرمائینت کہ عذاب لوٹوک یک ھنچیں آ ئیے لوٹگائنت کہ آ بالیقین اشانی سرا کپیت۔ گوں کسی دارگ ءِ آ دارگ ہم نہ بیت، کافرانی مزن احمقی یا گستاخی انت کہ اے دابیں چیز ءِ پروناسوال کنگائنت۔ ف۴ یعنی فرشتبان و مومنانی روحان تمام آسمان ءِ درجہ بدرجہ گوازینان ءِ داں آ ئی ءِ بارگاہ ءِ نزیک ءِ سرکپان بنت یا آ ئی ءِ بندھاں ماں آ ئی ءِ حکمانی تابعداری ءِ گوں دل و جان ءِ کوشست کنان ءِ دگوں جوانیں خصلتان ڈولدار بوان ءِ، قرب و وصول ءِ روحانی درجہان و بلندیان ءِ سرکپانت چہ آ ئی ءِ حضوری ءِ شرفدار بنت۔ و آ درجہان ماں فاصلہ ءِ دوری و نزیکی ءِ مختلف و متفاوت بنت۔ لھتیں ھنچین انت کہ یک برے چمانی بند کنگ و پچ کنگ ءِ چہ آ بانی سبب ءِ درجہ ءِ حاصل کننت چوشکہ اسلام ءِ کلمہ ءِ گوں زبان ءِ گوشگ۔ و لھتیں ھنچین انت کہ ماں یک ساعتے ءِ چہ آ بان دیمروی حاصل بیت چوشکہ نماز ادا کنگ۔ و چہ لھتیں ءِ ماں یک پورئیں روچ ءِ چوشکہ روچگ یا ماں یک ماھے ءِ چوشکہ تمام رمضان ءِ روچگان یا ماں یک سالے ءِ چوشکہ حج ءِ ادا کنگ وعلیٰ ھذا القیاس، و ھمے داب ءِ فرشتیانی و روحانی عروج کہ آ بہ کنام کار ءِ سرا مقرر انت چہ آ کار ءِ فارغ بوگ ءِ پد آ بانی درجہ مختلف و متفاوت انت و آ خداوند قدوس ءِ تدبیر و انتظام ءِ سرو چیری بے شمار درجہ دار بیت۔ ف۵ یعنی فرشتہ و مردمانی روح پہ حاضری پیش کنگ بنت۔ ف۶ پنجاہ ہزار سال ءِ روچ قیامت ئیگنت یعنی اوّل سر ءِ چہ صور دمگ ءِ وقت ءِ بگر داں بہشتیانی ماں بہشت ءِ و دوزخیانی ماں دوزخ قرار گرگ ءِ پنجاہ ہزار سال ءِ مدت بیت و کل فرشتہ و تمام قسم ءِ مخلوقات ءِ روحاں ماں اے تدبیر ءِ خدمت گار ءِ طور ءِ شریک بنت، پدا اے مزن شانیں کار ءِ سرانجامی ءِ مدت گوزگ ءِ سرا آ بان عروج حاصل بیت۔ (تنبیہ) ماں حدیث ءِ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ فرمائینت ”قسم بخدا! ایمان دار و کیں مردمان ءِ (آ اینکر دراجیں) روچ ہمنکر تُحورد معلوم بیت کہ کسے ہمنکر دیر ءِ یک فرض نمازے ءِ ادا کنت ف۷ یعنی اے کافراگں بہ انکار و مسخرہ کنگ ءِ سبب ءِ پہ عذاب ءِ اشتاپ بکننت تو پدا ھم شما چو آ بانی داب ءِ گوں اشتاپ ءِ کار مگرات، بلکیں گوں صبر و استقلال ءِ کار بگرات، و نہ ماں دل ءِ تنگ بہ اِت و نہ حرفِ شکایت ءِ چہ زبان ءِ بکش اِت، شمے صبر کنگ و آ بانی کلاگ گرگ ضرور رنگ کاریت۔ ف۸ یعنی ماں آ بانی خیال ءِ قیامت ءِ آیگ چہ امکان ءِ دور و ہم چہ عقل ءِ سرحدان ہمادیم انت، بلے ما ھمنکر نزیک گندگ ءِ کیت کہ گوشے جریدہ دیبار نت۔ ف۹ لھتین ءِ مُھل ءِ ترجمہ تیل ءِ بُن چلوک ءِ کتگ۔ ف۱۰ پشم ءِ جداجدا رنگ بنت و کوہانی رنگ ہم جدا بنت۔ کما قال تعالیٰ ”وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيْضٌ وَّحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيْبُ سُوْدٌ“ (فاطر رکوع ۴) دومی جاگہ ءِ فرمائینت ”كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوْشِ“ (القارعۃ) یعنی کوہ چو شتگیں پشم ءِ بال کنان بنت۔ ف۱۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت ”کل نظر ءِ کاینت یعنی دوستی آ یانی نزور آت، یک دومی ءِ احوال ءِ گندنت مگر کس کسی حمایت و مدد ءِ گُت نہ کنت ہر یک کسے ءِ وتی جند ءِ فکر دامن گیر بیت۔ یعنی لوٹیت کہ اگں منی زور بروت تو تمام کُٹم ءِ بلکیں کل دنیا ءِ ماں

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

فدیہ ءُ دیان ءُ وتی جان ءُ چہ عذاب ءُ رسنگار بکنت مگر چوش بوت نکنت. ۳ یعنی آس مجرم ءُ چونکایہ کنت آ تو پوست ءُ درکنان ءُ چہ توکی نیمگ ءُ کلیجہ ءُ کشیت۔ ۱۲

ھے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی چہ دوزخ ءِ نیمگ ءُ یک کشش و توارے جست بیت، بس ہر قدر مرد ماں کہ ماں دنیا ءُ چہ حق ءُ پُشت دیان رہادگ بوتگنت، وچہ نیکیں کاران سرءَ تاب

وَتَوَلّٰى ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَاَوْعٰى ﴿١٨﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوْعًا ﴿١٩﴾ اِذَا مَسَّهُ

دات ورد گردانی ئُ کت. و چِی کُت مال پدا نگاہ داشتی ف۱ بے شک انسان پیدا بوتہ پست ہمت وہدیکہ چکا بکپیتی

الشَّرُّ جَزُوْعًا ﴿٢٠﴾ وَّاِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوْعًا ﴿٢١﴾ اِلَّا الْمُصَلِّيْنَ ﴿٢٢﴾ الَّذِيْنَ

مصیبتے کو کار کنت. وھدیکہ دست ءِ بکپیتی مال بخیلی کنت ف۲ مگر ہما نمازی کہ آ

هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُوْنَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِيْنَ فِيْۤ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُوْمٌ ﴿٢٤﴾

وتی نماز ءِ سرا تام انت ف۳ وُ ہما کساں کہ ماں آیانی مال ءُ بہر مقرر انت

لِّلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُوْمِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِيْنَ يُصَدِّقُوْنَ بِيَوْمِ الدِّيْنِ ﴿٢٦﴾ وَ

پہ لوٹوکاں وبےوساں ف۴ وُ ہماکساں کہ باور کنوک انت انصاف ءِ روچ ءِ ف۵ وُ

الَّذِيْنَ هُمْ مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُّشْفِقُوْنَ ﴿٢٧﴾ اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ

ہماکساں کہ آیاں چہ وتی رب ءِ عذاب ءُ ترسوک انت ف۶۔ بے شک آیانی رب ءِ عذاب ھچے بیا انت کہ

غَيْرُ مَاْمُوْنٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِيْنَ هُمْ لِفُرُوْجِهِمْ حٰفِظُوْنَ ﴿٢٩﴾ اِلَّا عَلٰۤى اَزْوَاجِهِمْ

کسے چہ آئی ءُ ایمن بوت نکنت ف۷. وہماکساں کہ آیان وتی شرمگاھانی حفاظت کنوک انت. مگر چہ وتی لوگ بانکان

اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوْمِيْنَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ

یا چہ وتی مولداں بیشک گڈا آیان ملامتی نہ انت گڈا ہر کسے طلب کنت چہ اشی ءُ ابید

فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعٰدُوْنَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِيْنَ هُمْ لِاَمٰنٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رٰعُوْنَ ﴿٣٢﴾

گڈا ھمیش انت چہ حد ءُ سر گوزوک ف۸ وُ ھماکساں کہ پہ وتی اماناتاں وُ وتی قول ءِ خیال داروک انت ف۹

وَالَّذِيْنَ هُمْ بِشَهٰدٰتِهِمْ قَآئِمُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ

وہماکساں کہ وتی گواھیانی سرا اوشتوک انت ف۱۰ وھماکساں کہ وتی نماز ءِ سرا

يُحَافِظُوْنَ ﴿٣٤﴾ اُولٰٓئِكَ فِيْ جَنّٰتٍ مُّكْرَمُوْنَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

نگاہ داروک انت ف۱۱ ہمایان انت ماں باغاں پہ مڑاہ داری ف۱۲ گڈا چی انت کافران ءُ

قِبَلَكَ مُهْطِعِيْنَ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِيْنَ ﴿٣٧﴾ اَيَطْمَعُ

کہ درکان اِش زُرتگنت پہ تئی نیمگ ءُ چہ راست ءُ وچہ چپ ءُ ٹولی ٹولی بوان ءُ، آیا طمع داریت

ع ۱ ۷

دیان ءُ ومال ترّآران ءُ ماں جمع کنگ ءُ، گلا ئیش انت آ کُلّاں دوزخ ءِ نیمگ ءُ کشان ءُ برگ بنت، ماں لھتیں آثار ءِ انت کہ دوزخ اول سرءَ گوں زبان قال ءُ توار پر جنت اِلیَّ یا کافر، اِلیَّ یا منافق، اِلیَّ جامع المال (یعنی. او کافر! او منافق:! او مال جمع کنوک اینگو بیا!) مردم اینگو آنگو تچگ ءُ لگنت. چہ آئی ءُ رندیک دراجیں گردنے در کپیت کہ آ کافران ءُ یک بک ءُ چنان ءُ چست کنت پہ ھما داب ءِ ہنچو شکہ مرغ چہ زمین ءُ دان ءُ چست کنت (العیاذ باللہ) ف۲ یعنی ھچ طرف ءِ پختگی و ہمت ظاہر کت نہ کنت، فقر و فاقہ۔ نادراہی وسکی بئیت تو بے صبر بوان ءُ بدحال بیت بلکیں مایوس و دلپروش بیت، چو بگوش کہ نوں چہ مصیبت ءُ در کپگ ءِ واسطہ ھچ رھبند باقی پشت نہ کپتگ ومال و دولت راحت و آرام دست بکپیت تو پہ نیکیں کاراں دست چست نہ بیت وماں خدا بندءِ راہ ءُ خرچ کنگ ءِ توفیق نہ بیت. البت ہما مردم مستثنیٰ انت کہ آیانی بیان دیما پیداک انت. ف۳ یعنی برے برے نماز وانوک نہ انت بلکیں گوں التزام و مدامیگی ءُ نماز وانت وماں نماز ءِ حالت ءُ گوں مزن دلجمی ءُ برابر وتی نماز ءِ طرف ءُ دلگوش گور کننت. ف۴ ماسورۃ المومنون ءُ اشی ءِ تفسیر گوستنگ. ف۵ یعنی گوں اے یقین ءُ نیکیں کار کننت تانکہ ماں قیامت ءُ آیاں کار ءِ بیاینت ف۶ یعنی چہ اے عذاب ءُ ترسان ءُ وتا راچہ گناہان دور دارنت. ف۷ یعنی اللہ ءِ عذاب یک ہنچیں چیزے نہ انت کہ بندہ چہ آئی ءِ طرف ءُ دلجم و بے فکر بوان ءُ بنند بیت۔ ف۸ یعنی چہ لوگ بانگ وچہ وتی ٹینگ ءُ ابید ہر کسے پہ وتی شہوت رانی ءُ دگہ جاھے کنت آ بزاں چہ حدِ اعتدال وچہ حدجواز ءُ قدم ءُ ڈَن ءُ کشیت. ف۹ ماں اشی ءُ اللہ ءِ و بندھانی کلانی حقوق آنکنت چیاکہ مردم ءِ گور ءُ ہرچ قوتے کہ ھست انت آ کل اللہ ءِ امانت انت آیان ءُ ہمائی ءِ شون دا تگیں جاگہان ءُ خرچ کنگ لازم انت و ہرچ قول و قرار ماں ازل ءُ بستگی. چہ آئی ءُ داتری کنگ مبیت. ف۱۰ یعنی ضرورت بکپیت تو کمی وگیشی ءُ بغیر وھم رو رعایت ءُ بغیر گواہی دینت حق ءُ چیر نہ دینت. ف۱۱ یعنی نمازانی وقتانی و ایدگہ شرط و آداب ءِ بارہ ءُ خبر ھم دارنت و آئی ءِ صورت و حقیقت ءُ چہ برباد بوگ ءُ رکینت۔ ف۱۲ جنتیانی اے ھشت صفت بوتنت کہ آیان چہ نماز ءُ شروع وہم پہ نماز ءِ ختم کنگ بوتنت، تانکہ معلوم بہ بیت کہ نماز اللہ پاک ءِ گور ءِ چنکر مزن شانیں عبادت اِنت، ماں ہر کس ءُ اے صفات بہ بنت تو آ "ہلوع" (حامگیں دل ءِ) نہ بیت، بلکیں آ کس عزم وھمت ءِ خدا بندیت۔ ۱۲

ف یعنی قرآن ءِ تلاوت وجنتءِ ذکرءَ اشکنان ءَ کافر چہ ہر نیمگ ءَ بُر بُرءَ تئی گوْرءَ تیز تیزءَ پیداک اَنت وپداوش گپّی ومسخرہ کننت، آیا اشی ءِ باوجود اشان ہم طمع دارنت کہ آکُلّاں ماں جنّت ءِ باغان داخل کنگ بنت؟ ہنچو کہ آیاں مدام گوْشتگت کہ اگں مارا واتر کنان ءَ خداءِ گوْرءَ روگ بُوت تو اودا ہم پہ ما شرتری وگہتری انت، ھچبر چوش نہ بیت۔ آ عادل وحکیم خداءِ گوْرءَ اے دابیں کوراسکیں کار بوت نہ کنت۔ (تنبیہ) ابن کثیرءَ اے آیتانی مطلب چوش گپتگ کہ تئی طرف ءِ اے منکران ءَ باریں چوں بوت کہ گوْن تیزیءَ تئی طرفءَ سرگران اَنت وپیداک اَنت چہ راستیں جانبءَ وچپّیں جانبءَ جماعت درجماعتءَ، یعنی قرآنءَ اشکننت ڈیہ چاچو تراس کننت وپدا تچنت گڈّا زانا اے نفرت وشرزاریءِ باوجود اے اُمّیتءَ ھم دارنت کہ چہ آیان ہر یک کسے بے ترسءَ ماں جنّتءَ داخل بیت؟ ھچبر چوش نہ بیت۔ وھذا کما قال تعالیٰ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ (مدثر رکوع ۲)۔ ف۲ یعنی چہ خاک ءِ ہمیں ادنائیں چیزءَ یا چہ منی ءِ ہمیں سلّیں دل خرابیں چیزءَ چہ پیدا بوت آچہ کُجا بہشت ءِ لائق بوت۔ مگر البت وھدے چہ ایمان ءِ برکتءَ پاک وصاف ومعظم وشرفدار بہ بیت و ممکن انت چہ "إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ"ءَ اشارہ بہ بیت "إِنَّ الْإِنسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا"ءِ طرفءَ کہ آ چُنت آیت پیش ماں ہمے سورۃءَ اَتگ۔ یعنی آ وت پیدا بوت بہ اے صفتانی سرا، ڈُ ماں "إِلَّا الْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ الخ"ءِ استثناءَ ذنارا شامل نہ کن گڈّا چونکا بہشت ءِ مستحق بوت۔ بہ اے تقدیرءَ "مِّمَّا يَعْلَمُونَ"ءِ ترکیب چہ "خلق الانسان من عجل"ءِ قبیلءَ بیت۔ ف۳ آفتاب (روچ) ہمک روچءَ چہ یک نوکیں نقطہءِ طلوع بیت وبہ نوکیں نقطہءَ ایر رَوت ہما بان ءَ مشارق ومغارب گوْشنت۔ ف۴ یعنی وھدے آیانی جاگہءَ چہ آیان شرتریں آورت کنت، تو وت آیان ءَ دوبارہ پرچا پیدا کت مکننت؟ آیا آچہ مئے قابوءَ درکپان ءَ دگہ جاھے شُت کننت یا چہ "خَيْرًا مِّنْهُمْ" مراد ہما یانی وتی جندءِ دوبارہ پیدا کنگ بہ بیت چیاکہ عذاب بہ بیت یا ثواب، دومی زندگی چہ اے زندگیءَ ہر جاوراءَ کامل تر بیت، یا مطلبی چوش بہ بیت کہ اے مکہ ءِ کافران ءَ بِل کہ مسخرہ وکلاگ کرنت ماپہ اسلام ءِ خدمتءَ چہ اشان شرتریں قومءَ کاریں۔ چنانچہ "قریش"ءِ جاگہءَ آئیءَ "انصارِ مدینہ"ءَ یارت واد شتا رینت، ومکہءِ مردمان پدا ھم چہ آئیءِ قابوءَ درکپان ءَ دگہ جاھے شُت نہ کنتش، آخرا آیان وتی ناشریں کارانی نام چشتگ کبت۔ (تنبیہ) مشارق ومغارب ءِ سوگند شاید پمنکا وارت کہ خدا ہمک روچ مشرق ومغربءَ بدلان کنت گڈّا پہ آئیءَ شمے تبدیل کنگ چونکا مشکل بیت۔ ف۵ یعنی چینت روچءِ مہتلی انت گڈّا سزا بوگ یقینی انت۔ ف۶ یعنی بہ کُتام خاصیں نشان وعلامت ءِ طرفءَ چوش بہ تیزیءَ تچان بنت چہ یک دومیءَ پیسرءَ رسگءِ جہدءَ کننت یا چہ "نُصُب"ءَ مراد بُت بہ بنت کہ آیان کعبہءِ اردگردءَ لک کُتگ بوْتگنت بہ آیانی طرفءَ گوْن مزن جوش وعقیدتءَ تچان وروان بوتگنت۔ ف۷ یعنی قیامتءِ روچ۔ تمت سورۃ المعارج ولِلّٰہ الحمد والمنۃ۔

كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ۝٣٨ كَلَّا ۖ إِنَّا خَلَقْنَاهُم

ہر یک مردے چہ آیان کہ داخل بہ بیت ماں نعمتانی باغءَ ھچبر ف۲ بے شک ما پیدا کتگ آیان

مِّمَّا يَعْلَمُونَ ۝٣٩ فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ۝٤٠

چہ ہمائیءَ کہ وت زانانت ف۳ نون من سوگند وراں مشرقانی ومغربانی ربّءِ ف۴ کہ تحقیق ما البت قدرت دارو کیں

عَلَىٰ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ۝٤١ فَذَرْهُمْ

کہ بدل بکنیں بیاریں چہ آیاں شرتریں۔ ڈ کسے چہ مئے قابوءَ دراتک نہ کنت ف۵ گڈّا تو ڈیل بکن آیانءَ

يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ۝٤٢ يَوْمَ

کہ بہ بے کاریں گپان ولیبءَ سر وچیر اَنت دا انکہ ڈیک بورنت گوْن وتی ہما روچءَ کہ گوْں آیاں وعدہ انت ف۶ روچیکہ

يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ۝٤٣

درکپنت چہ قبران بہ اشتاپیءَ گوْشے آیان نشانگءِ نیمگءَ تچان اَنت ف۶

خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۚ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ۝٤٤

جہل کنانءَ وتی نگاہانءَ سوار بنت آیان رسوائی، ایش انت ہما روچ کہ وعدہ دیگ بوتگنت آیان ف۷

ع ۲ ۹ ۸

سُورَةُ نُوحٍ مَّكِّيَّةٌ وَهِيَ ثَمَانٍ وَعِشْرُونَ آيَةً وَرُكُوعَانِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سورۃ نوح مکہءَ نازل بوتگ اشیءِ شروع کناں گوْں خداءِ ناماءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زوریں رحم کنوکے بیست وھشت آیت ودو رکوع اَنت

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن

بے شک مادیم دات نوح وتی قومءِ نیمگءَ کہ بترسین وتی قومءَ پیسر چہ اشیءَ کہ

يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝١ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٢ أَنِ

بہ کیت آیانی سرا عذاب دردناکیں ف۸ گوْشتی ای منی قوم من پہ شما ترسینوکیاں ظاہریں کہ

اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ۝٣ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَ

عبادتءَ بکنات خدائیءَ وچہ ہمائیءَ بترسات ومنی خبرءَ بگرات ف۹ تاکہ آ بہ بخشیت شمے گناہان و

يُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ ۘ

مہلت بدنت شمارا داں یک وھدے مقرریں ف۱۰ بے شک وھدے کہ خداءِ مقرر کتگیں وھد کیت آئی مہلت دیگ نہ بیت ف۱۱

وقف لازم

ف۸ یعنی چہ اشیءَ پیش کہ کفر وناشریءِ ذریعہءَ ماں دنیاءَ طوفان ءِ وماں آخرتءَ دوزخءِ عذابءَ گرفتار بہ اِت۔ ف۹ یعنی چہ اللہءَ ترسانءَ کفر ومعصیتءَ بل بدے اِت واطاعت وعبادت ءِ گشکءَ بگرات۔ ف۱۰ یعنی ایمان یارتءِ توجہ آئیءَ بیش اللہ پاکءِ ہر چ حقوقے نقصان کنگ اَت آ شمارا معاف کنگ بنت وکفر وناشریءِ کارانی ردا ہر چ عذابءِ آیگ مقدر انت ایمان یارگءِ حالتءَ آ عذاب ھم نئیت۔ بلکیں مہتل کنگ بیت دا انکہ شما بہ وتی طبعی عمرءَ سر بے اِت حتّیٰ کہ جاندارانی موت وحیات ءِ عام قانونءِ روءَ بہ وتی وقتءِ سرا موت بئیت چیاکہ چہ آئیءَ تو بہر حالت کُتام نیک وبدءَ ھچ چارہ نیست۔ ف۱۱ یعنی ایمان نیارگ ءِ ردا عذاب ءِ آیگ ءِ بارہءَ ہر چ وعدھے ہست اگں آ سرءِ بانءَ آنک داوشتنات تو چہ کسے ءِ ٹگلینگءَ آ نہ ٹگلیت۔ ونہ یک ساعتے مہتل کنگ بیت، یا مطلب چوش بہ بیت کہ موت ءِ بہ وتی مقرریں وقتءَ آیگ المی انت ماں آئیءِ ھچ

تاخیر بوت نہ کنت، والظاہر ھوالاوّل، حضرت شاہ صاحبؒ اے آیتانی تقریرءَ یک دگہ دابےءَ کنت، یعنی بندگی بکن کہ نوع انسان ماں دنیاءَ داں قیامتءَ باقی بمانیت وقیامت بوگءَ ھچ دیر نہ لگیت وہر فتیکہ کل آدار بوانءَ چہ بندگیءَ دستءَ کشِ اِت تو کُل ھمے دماںءَ ہلاک بیئے اِت، طوفان آتگگت ھمے دابءَ کہ یک مردمے ھم پشت مکپیت چہ حضرت نوحءَ وجہءَ آر سنگار بوننت و باقی پشت کپتنت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔ فا یعنی اگں شما فہم وادراکءَ خُدا بندات تو اے گپ فہمگ وعمل کنگ ئیگنت۔ فٹ یعنی نوح علیہ السلامؑ داں نہ صد و پنجاہ سال آیانءَ سروسوج کُت دراہ شون دات بلے وھدیکہ ھچ دابیں خیرءَ امیت چہ آیان ندیستی تو نا امید و دل تنگ بوانءَ ماں بارگاہءِ خداوندیءَ عرض کُت کہ یا ربّ! من چہ وتی

لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۴﴾ قَالَ رَبِّ اِنِّیْ دَعَوْتُ قَوْمِیْ لَیْلًا وَّ نَهَارًا ﴿۵﴾

اگں شما زانتِ اِت — فا گوشتی اے منی ربّ من دعوت دات وتی قومءَ شپ و روچ

فَلَمْ یَزِدْهُمْ دُعَآءِیْۤ اِلَّا فِرَارًا ﴿۶﴾ وَ اِنِّیْ كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ

گڈا ازبات نہ کُت بہ آیانی حقءَ منی دعوتءَ ابید چہ تچگءَ فٹ دمن ہر وھدے کہ دعوت دات آیانءَ تاکہ تو بخشے آیان

جَعَلُوْۤا اَصَابِعَهُمْ فِیْۤ اٰذَانِهِمْ وَ اسْتَغْشَوْا ثِیَابَهُمْ وَ اَصَرُّوْا

مالِش کنت وتی لنکگان ماں وتی گوشان فٹ و پوش اِتش وتی سرا وتی گدان فٹ وضِدش کت

وَ اسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿۷﴾ ثُمَّ اِنِّیْ دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿۸﴾ ثُمَّ اِنِّیْۤ

وسرکشی کُتش تمامیں سرکشی فہ — پدا من آیان دعوت دات سرظاہرءَ فٹ پدا من

اَعْلَنْتُ لَهُمْ وَ اَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَارًا ﴿۹﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ

اعلان کت پہ آیان و پہ چیری گوشتوں آیان چیریءَ وڑءَ فٹ من گوشت کہ معافی بلوٹ اِت چہ وتی ربّءَ

اِنَّهٗ كَانَ غَفَّارًا ﴿۱۰﴾ یُّرْسِلِ السَّمَآءَ عَلَیْكُمْ مِّدْرَارًا ﴿۱۱﴾ وَّ یُمْدِدْكُمْ

بے شک آ معاف کنوک انت فہ بلہ کنت آسمانءَ شمے سرا ھور ریچانءَ، وگیش دنت شمارا

بِاَمْوَالٍ وَّ بَنِیْنَ وَ یَجْعَلْ لَّكُمْ جَنّٰتٍ وَّ یَجْعَلْ لَّكُمْ اَنْهٰرًا ﴿۱۲﴾ مَا

مال وچُک — واڈ کنت پہ شما باغ — واڈ کنت پہ شما جو — فہ چون اِنت

لَكُمْ لَا تَرْجُوْنَ لِلّٰهِ وَقَارًا ﴿۱۳﴾ وَ قَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ﴿۱۴﴾ اَلَمْ تَرَوْا

شمارا پرچا امیت نہ کش اِت پہ اللہءَ بزرگیءَ فا وتحقیق ہمائیءَ پیدا کُت شمارا قسم قسما فا آیا نہ گندِت

كَیْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ طِبَاقًا ﴿۱۵﴾ وَّ جَعَلَ الْقَمَرَ فِیْهِنَّ

چہبیا پیدا کُت خداءَ ہفت آسمانانءَ طبق طبق فا وایر کت ماہ ماں آیانی میانجیءَ

نُوْرًا وَّ جَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿۱۶﴾ وَ اللّٰهُ اَنْۢبَتَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ نَبَاتًا ﴿۱۷﴾

روشنی وایر کت روچءَ — چراغ فا وَاللہءَ رودینت شمارا چہ زمینءَ — رودینگءَ فا

ثُمَّ یُعِیْدُكُمْ فِیْهَا وَ یُخْرِجُكُمْ اِخْرَاجًا ﴿۱۸﴾ وَ اللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ

پداواتر کنت شمارا ماں زمینءَ، و (پدا) در کنت شمارا در کنگے فا وخداءَ اڈ کُت پہ شما — زمینءَ

جانبءَ ماں دعوت وتبلیغءَ ھچ ڈولیں کوتاہی نہ کُت، ماں شپءَ تہاروکیاں وماں روشنائیں روچءَ برابر اشانءَ تنی طرفءَ دعوت داتوں، مگر آخرءَ چوش بوت ہر قدر من اشانءَ توحیدءِ طرفءَ یارگءِ کوشست کُت، اِے بدبختان ھنگت زیات نز چہ اینگو دیمءَ تاب دیانءَ سروت شتنت وہر قدر چہ منی جانبءَ براشان شفقت ودوزواہیءِ اظہار بوت چہ آیانی جانبءَ نفرت وشزاری ھنگت گیش بوان بوت۔ فٹ چیا کہ منی خبرءِ اشکنگ آیان دوست نداشت لوٹنت کہ اے آواز آیانی گوشان مکپیت۔ فٹ تاکہ من آیانی دا منی صورتءَ مگندنت وہم لنکگان اگں ماں گوشان کدی سست بترنت تو گدانی ذریعہءَ تواں ماں گوشان مروت، الغرض ھچ خبرماں کنام سرحالءَ ماں دلءَ اشانی جاگہ مکننت۔ فہ یعنی ھچ رنگءَ چہ وتی رھبندءَ دست کشگ اِش نہ لوٹِ اِت وآیانی مغروریءَ اشان نہ ھشت کہ کمیں ھم پہ منی خبرءِ نیمگءَ دلگوشءَ گوربکننت۔ فٹ یعنی ماں آیانی مُجیانءَ ردانءَ خطاب کرتوں وماں آیانی دیوان ومجلسانءَ سروسوجوں کُننت۔ فٹ یعنی ابید چہ مُچّیءَ گوں آیان ماں خلوتءَ ہم گپ ورپ جتوں، صاف صافءَ گبش و گبوار کنانءَ ہم، وماں اشارہءَ ہم، گوں ترندیں آوازءَ ہم ونرمیں آوازءَ ھم خلاصہ ایش انت کہ نصیحت وپنتءَ ھچ سرحال وھچ دابیں رھبند بہ اشا بنگی من نہشتوں۔ فہ یعنی باوجود صدہا سالانی سروسوجءَ پدھنوں ہم اگں منی خبرءَ گرانءَ وتی مالکءِ نیمگءَ جُکّ اِت وچہ آئیءَ وتی خطایانی معافیءَ لوٹ اِت تو آمزن بخشوک ومعاف کنوک انت گوستگیں کل گناھانءَ یکدم معاف کنت۔ فہ یعنی ایمان واستغفارءِ برکتءَ قحط وڈکال (کہ ماں آئیءَ چندہا سالان گرفتار اَتنت) دور بیت واللہ تعالیٰ ہماجنبرانءَ دیم دنت کہ آچو رگامءَ گوارنت کہ چہ آئیءِ برکتءَ کشار وباغ بالکل سرسبز وسبر آپ بنت۔ غلہ، نبیگ، واپندگہ ثمرہ وبے حساب پیدا بیت دلوت وغیرہ فربہ وزنڈ بنت شیر وروغن زیات دست کپیت وجنین آدمان کہ چہ کفر ومعصیتءِ شومیءَ سنٹ بوتگنت آیانءَ خداوند کریم چہ وتی فضلءَ نریں چُک بخشیت الغرض گوں آخرتءَ ھور چہ دنیاءِ عیش وبہارءَ ہم مزہیں ونڈے دیگ بیت، (تنبیہ) امام ابوحنیفہؒ چہ اے آیتءَ اِے اخذ کتگ کہ استسقاءِ اصل حقیقت وروح استغفار وانابت الی اللہ انت ونمازءَ آئیءِ کامل تریں صورت اِنت کہ آچہ صحیح سنتءَ ثابت انت۔ فا یعنی چہ اللہءِ مزنیءَ امیت دارگ لوٹیت کہ تو آئیءِ فرمان برداریءَ کنے تو ترا بزرگی وعزت وقار عنایت فرمائینیت، یا چوش مطلب انت کہ تو اللہءِ بزرگیءِ اعتقادءَ پرچا نہ دارءِ، وچہ آئیءِ جلال وعظمتءَ پرچا نہ ترُسے۔ فا یعنی ماں ماتءِ لاپءَ، تو قسم قسمیں رنگ بدلینت وچہ اصلی مادہءَ بگر دا نکہ مرکءَ انسان چنکر رنگ بدلینیت وچنکر راہ ورھبند وسروچیر انت کہ آیان جنت وگوازینیت۔ فٹ یعنی یکےءِ سرا دگہ یکے۔ فٹ روچءِ نور تیز وگرم بیت کہ ہر وھدیکہ آشہم کنت شپءِ تہاروکی اندیم بیت شاید پمشکا آگوں روکیں چراغءَ تشبیہ دیگ بوتگ، وماہءِ نورءَ ھمے چراغءِ روشنیءِ برانز فہمگ بہ بیت کہ آچہ ماہءِ مادہءِ ذریعہءَ سرد وسبک بیت۔ فٹ یعنی چہ زمینءَ خوب بہ شری ومحکم داران پیدا کُت اوّل سرا مئے پت آدم چہ خاکءَ پیدا بوت پدا نطفہ کہ چہ آئیءَ بنی آدم پیدا انت غذاءِ خلاصہ انت ہر جیکہ چہ خاکءَ درکپیت۔ فہا یعنی چہ مرکءَ بعد دوبارہ ماں خاکءَ شامل بنت پدا ماں قیامتءِ روچءَ چہ ھما خاکءَ درکنگ بنت۔ ۱۲

ف۱ یعنی بہمائیٔ سرا بہ ولیس اِت، بندات، نرو ناب بکن اِت، رو و آبکن اِت، ہر نیمگ ءَ پراھیں کشکاں پہ شمیگی کشگ بوتگنت، یک مردے اگں بلوٹیت وگوں آئیٔ وسائل ھم بہ بیت تو تمام زمین ءِ چپ و چاگر د ءَ ترد ناب کُت کنت، کشک آئیٔ راہ ءَ نہ بندنت۔ ف۲ یعنی وتی رئیسانی و میر و معتبرانی جرش گپت کہ ماں آیانی مال و اولاد ءَ ہچ ہمیں گھتری و بہتری نیست، بلکیں آیان پرآیان ناوان انت وچہ ہمایانی سبب ءَ، چہ دین ءَ زہر بوتنت وگوں مزن سرکشی وزوراکی ءَ اے دگرے ہم چہ دین ءَ پشت گیتکنت۔ ف۳ یعنی درست ءِ سرپد کننت کہ اے واجہ ءِ گپ ءَ گوش مدارت وہمک ہمیں درد وا ایذا دیگ ءِ شوہاز ءَ انت۔ ف۴ یعنی وتی معبودانی حمایت ءَ ردا دتی پادان محکم بدارت۔ نوح ءِ سکین دیگ ءِ سرا دَ مکپ اِت۔ گوشنت کہ داں صدہا سال ہر یکے وتی اولاد واولاد درا ولاد ءَ وصیت کنان ءَ بوتگنت کہ کس ماں اے پیرمرد (نوح) ءِ فریب ءَ مئیت وچہ وتی پت و پیرکی دین ءَ قدمان ءَ اینگر وا انگر مکنت۔ ف۵ اے کُل بتانی نام اَنت پہ ہر مطلب ءَ یک جدا بُتے جوڑ گتگنش۔ ہمابُت پدا ماں عرب ءَ آرگ بوتنت۔ وماں ھندوستان ءَ ھم، ہمے قسم ءِ بُت جوکہ بشنو، برھما، اندر، شیو وھنومان وغیرہ ءِ ناماں مشہور اَنت، آیانی زیاتیں گیش و گیوار حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ ءَ ماں تفسیر عزیزیٔ کتگ ماں لھتیں روایتان ھست کہ ماں قدیمی دور ءَ لھتیں بزرگ اننت، آیانی مرگ پد چہ شیطان ءِ سرینگ ءَ قوم ءَ بہ یادگار ءِ حساب ءَ آیانی تصویران ءَ اڈ کُت پدا آیان ءَ تعظیم دیگ بنا بوت، کم کم ءَ آیانی پرستش ءِ رواج کپت۔ العیاذ باللہ۔ ف۶ حضرت شاہ عبدالقادرؒ نبشتہ کنت، یعنی (سرگردان بمانت) ہچ تدبیر (تچکیں) بہ گیر ءَ مئیت، وحضرت شاہ عبدالعزیزؒ نبشتہ کنت کہ چہ استدراج ءِ داب ءَ ہم آیان ءَ چہ دتی معرفت ءَ آشنا مکن، وعام مفسران ءَ ظاہریں معنی مراد گپتگ اَنت، یعنی ای اللہ اے ظالمانی گمراہی ءِ سنگت گیشتر بکن تانکہ زدت بدبختی ءِ کاسگ دپادپ بوان ءَ خداوندی عذاب ءِ حقدار بہ بنت۔ مفسران نبشتہ کننت کہ اے بددعا چہ آیانی ھدایت ءِ پہلہ ناامیت بوان ءَ کتی، نوری ناامیتی بہ ھزار سال ءِ تجربہ ءِ بنا ءِ سرا بہ بیت یا حق تعالیٰ ءِ اے ارشاد بلکیں آئی ءِ گوشان کپتہ بوتگ اِنَّهٗ لَنْ يُّؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ اِلَّا مَنْ قَدْ اٰمَنَ (ھود رکوع ۴) بہر حال ماں چوشیں ناامیتی ءِ جاور ءَ دل تنگ وغضب ناک بوان ءَ ... کنگ مزنیں گپے نہ انت، حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ نبشتہ کنت کہ وھدے بہ یک شخصے یا جماعتے ءِ راستیں راہ ءِ سرا آیگ ءَ چہ بالکل مایوسی بہ بیت وہنی آیانی استعداد ءَ شری ءِ چکاسان ءَ چوش بفہمیت کہ نوں ماں اشان خیر ءِ نفوذ ءَ قطعاً گنجائش نیست بلکیں اشانی جند ءِ وجود چو سڑتگیں عضو ءِ پیما انت کہ آیقیناً باقی مانتگیں جسم ءَ ہم سڑینیت وزہری مان کنت تو آوقت ءَ آیانی بُرگ وچہ دنیا ءَ آیان ءَ نیست و نابود کنگ ءَ بغیر دگہ ہچ راہ پشت نہ کپیت۔ اگں قتال ءِ حکم بہ بیت تو چہ قتال ءِ ذریعہ ءَ آفنا کنگ بہ بنت یا آیانی قوت ءَ چکت پروش کنان ءَ آیانی بدیں اثر ءَ نیست و نابود کنگ بہ بیت واگں نہ گڈی صورت ایش اِنت کہ چہ اللہ پاک ءَ دعا لوٹگ بہ بیت کہ آچہ اشانی وجود ءَ دنیا ءَ پاک بکنت وچہ آیانی زہر دار دکیں جراثیم ءَ ایدگران ءَ محفوظ بداریت کما قال اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوْا عِبَادَكَ الخ بہر جاور ءَ واجہ حضرت نوح ءِ دعا ہمے داب ءَ، حضرت موسیٰ علیہما السلام ءِ دعا کہ آماں سورہ "یونس" ءَ گوشت چہ ہمے قبیل اَنت، واللہ اعلم۔ ف۷ یعنی طوفان آنک و سرظاہر ءَ ماں آپ ءَ غرق بوتنت لیکن درحقیقت ءَ ماں برزخ ءِ آس ءَ شُت و سر بوتنت۔ ف۸ یعنی ہمابُت (ودّ، سواع، یغوث وغیرہ) ءَ ماں اے سختی ءِ وھد ءَ ہچ چیزے مدد ھم کُت نہ کُت، ہچو ماں کس مبری ءِ حالت ءَ موت ءِ آغوش ءَ شتنت۔

بِسَاطًا ﴿۱۹﴾ لِّتَسْلُكُوْا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿۲۰﴾ قَالَ نُوْحٌ رَّبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِيْ

چیر گیج، تاکہ ترد و تاب بکن اِت ماں زمین ءَ بہ راھاں پراھیں ف۱ گوشت نوح ءَ ای منی ربّ آیاں منی نافرمانی کُت

وَاتَّبَعُوْا مَنْ لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهٗ وَوَلَدُهٗۤ اِلَّا خَسَارًا ﴿۲۱﴾ وَمَكَرُوْا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿۲۲﴾

ورند گیری کتنش ہماکس ءَ کہ زیات نہ کتی بہ آئی حق ءَ آئی مال ءَ و آئی اولاد ءَ مگر تاوان ف۲ وحیلہ اِش کت مزنیں حیلہ ف۳

وَقَالُوْا لَا تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَّلَا سُوَاعًا ۙ وَّلَا يَغُوْثَ

وگوشتنش ہچر یلہ مدہ اِت وتی معبودان ف۴ ویلہ مدہ اِت ودّ ءَ ونہ سواع ءَ ونہ یغوث ءَ

وَيَعُوْقَ وَنَسْرًا ﴿۲۳﴾ وَقَدْ اَضَلُّوْا كَثِيْرًا ۚ وَلَا تَزِدِ الظّٰلِمِيْنَ اِلَّا ضَلٰلًا ﴿۲۴﴾

ویعوق ءَ ونسر ءَ ف۵ وتحقیق گمراہ اِش کُت بازے ءَ وزیات مدہ تو ظالمان مگر گمراہی ف۶

مِمَّا خَطِيْٓئٰتِهِمْ اُغْرِقُوْا فَاُدْخِلُوْا نَارًا ۙ فَلَمْ يَجِدُوْا لَهُمْ مِّنْ

بہ سبب ءَ وتی گناہانی غرق کنگ بوتنت آیاں ف۷ پدا داخل کنگ بوتنت ماں آس ءَ گڈا ندیستنش پہ وت ءَ ابید

دُوْنِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ﴿۲۵﴾ وَقَالَ نُوْحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ

چہ خدا ءَ مددگارے ف۸ وگوشت نوح ءَ ای منی ربّ یلہ مدہ بہ روئے زمین ءَ چہ

الْكٰفِرِيْنَ دَيَّارًا ﴿۲۶﴾ اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوْا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوْۤا اِلَّا

کافران یک لوگے آبادیں۔ بے شک تو اگں یلہ بدے ءِ آیان ءَ بدراہ کننت تئی بندگان ءَ ونہ زاینت مگر

فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿۲۷﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا

بدکار حق ءِ منکر ف۹ ای منی پروردگار معاف بکن منا ومنی مات و پت ءَ وہر کس کہ داخل بوت منی لوگ ءَ ایمان آران ءَ

وَّلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ۭ وَلَا تَزِدِ الظّٰلِمِيْنَ اِلَّا تَبَارًا ﴿۲۸﴾

وتمامیں مومنیں مردین ومومنیں جنینان ف۱۰ وزیات مدہ تو ظالمان ءَ مگر بربادی۔

سُوْرَةُ الْجِنِّ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورۃ جن ماں مکہ ءَ نازل بوتگ اَنت بیست وھشت آیات و دو رکوع اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زریں رحم کنوکے

قُلْ اُوْحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوْٓا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا

تو بگوش کہ وحی کنگ بوتہ منی نیمگ ءَ کہ اشکت بازیے ءَ چہ جنّان ف۱۱ گڈا گوشتنش تحقیق ما اشکتگ یک قرآنے

منزل ۷

ف۹ یعنی یک کافرے ءَ ھم زندگ مبل، ماں اشان یکے ھم لائق نہ انت کہ باقی بمانیت وہرکسے باقی بمانیت منی تجربہ چوش گوشیت کہ چہ آئی ءِ نطفہ ءَ ھم بے حیا، ضدی، منکرِ حق و ناشکر پیدا بنت وداں وھدے چہ اشان یک کسے ھم پشت کپیت دت بہ راستیں راہ ءَ چون بئیت ایدگہ ایمان داران ہم گمراہ و بدراہ کنت۔ ف۱۰ یعنی بہ منی مرتبہ ءِ رو ءَ چہ منا ہر چ دابیں کوتاہی یا تقصیرے بوتگ چہ دتی فضل و کرم ءَ منارا معاف بکن ومنی مات و پت وہرکس کہ ماں منی لوجیگ یا منی لوگ ءَ یا مسیت ءَ مومن بوان ءَ بئیت آدرستانی خطایان ءَ بہل بکن بلکیں داں قیامت ءَ ہر قدر

مردیں و جنیں آدم مومن بہ بنت گلّانی مغفرت ءِ بکن، اَی اللہ! چہ نوح علیہ السلام ءِ دعاءِ برکت ءِ اِے بندہٗ عاصی و خاطی ءِ ہم چہ وتی رحمت و کرم ءِ مغفور کنان ءِ ابید دنیاوی و اُخروی تعذیب ءِ ماں وتی رضا و کرامت ءِ محل ءِ سر بکن۔ اِنَّكَ سَمِيْعٌ قَرِيْبٌ مُّجِيْبُ الدَّعَوَات. تمت سورۃ نوح وللہ الحمد والمنۃ۔

ف۱ جنانی وجود ءِ حقیقت ءِ ردا حضرت شاہ عبدالعزیز ءِ ماں اے سورہ ءِ تفسیر ءِ مزن دراجیں و زباتیں گپش و گبوار کتگ وماں عربی ءِ "آکام المرجان فی احکام الجان" اِے بُن گپ ءِ مزن جامع کتاب انت ہرکس ءِ شوق بہ بیت آئی ءِ مطالع ءِ بکنت اے جاگہ ءِ چُشیں گنجائش نیست کہ اے دابیں مباحث نبیسگ بہ بنت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔ ف۱ ماں سورہ احقاف ءِ گوسْت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم صحب ءِ نماز وانگ ءِ اَت کہ بازیں جن چہ اودا گوسْتنت و قرآن ءِ آواز ءِ سرا فریفتہ

عَجَبًا ۝١ يَّهْدِيْٓ اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهٖ ؕ وَلَنْ نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ اَحَدًا ۝٢

عجبیں کہ شون دنت راہ ءِ نیکیں گڈا ما ایمان آرت آئی ءِ سرا، و ہچبر ما شریک نہ کنیں گوں وتی پروردگار ءِ ہچ کس ءِ ف۱

وَّاَنَّهٗ تَعٰلٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَّلَا وَلَدًا ۝٣ وَّاَنَّهٗ كَانَ

وایکہ بلند انت شان مئے رب ءِ نداریت آ جنینے و نہ چُکے ف۲ وایکہ وت گردیں

يَقُوْلُ سَفِيْهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا ۝٤ وَّاَنَّا ظَنَنَّآ اَنْ لَّنْ تَقُوْلَ

گوشتگت مئے احمقیں مرداں بہ خدا ءِ سرا دروغ ف۳ و ما گمان داشتگت ایکہ ہچبر نگوشنت

الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ۝٥ وَّاَنَّهٗ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْاِنْسِ

انسان و جن خدا ءِ سرا دروغ ف۴ وایکہ ہست انت لھتیں مردیں چہ بنی آدم ءِ

يَعُوْذُوْنَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوْهُمْ رَهَقًا ۝٦ وَّاَنَّهُمْ ظَنُّوْا كَمَا

پناھش گپتگت چہ بازیں مردیناں چہ جناں، گڈا زیات کنش بر حق ءِ آجناں سرکشی ءِ ف۵ و آیاں گمان داشتگت ہنچو کہ

ظَنَنْتُمْ اَنْ لَّنْ يَّبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًا ۝٧ وَّاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَآءَ فَوَجَدْنٰهَا

شما گمان داشتگت کہ ہچبر خدا چست نہ کنت کسے ءِ را ف۶ و تحقیق ما دست موش کت آسمان گڈا دیست ما آئی ءِ

مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيْدًا وَّشُهُبًا ۝٨ وَّاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ

کہ پُر انت چہ زورمندیں نگہپاناں و اِستاراں کہ شعلہ ورنت۔ وایکہ ما نشتگیں آئی ءِ دیما بہ پناہ جاھاں

لِلسَّمْعِ ؕ فَمَنْ يَّسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهٗ شِهَابًا رَّصَدًا ۝٩ وَّاَنَّا لَا نَدْرِيْٓ

پہ اشکنگ ءِ۔ گڈا ہرکس نوں گوش داریت گندیت پہ وت انگرے کہ سوڑنت ف۷ وایکہ ما سرپد نہ بئیں

اَشَرٌّ اُرِيْدَ بِمَنْ فِى الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ۝١٠ وَّاَنَّا

آیا بدیں شورے بیت پہ زمین ءِ مردمان ءِ یا ارادہ کتگ آیانی رب ءِ پہ آیاں خیر ءِ ف۸ و تحقیق

مِنَّا الصّٰلِحُوْنَ وَمِنَّا دُوْنَ ذٰلِكَ ؕ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ۝١١ وَّاَنَّا ظَنَنَّآ

چہ ما لھتیں نیک اَنت و لھتیں چہ ما ابید چہ آیاں اَنت۔ ما اَتیں جدا جدائیں کشکانی سرا ف۹ وایکہ ما خیال کتگ

اَنْ لَّنْ نُّعْجِزَ اللّٰهَ فِى الْاَرْضِ وَلَنْ نُّعْجِزَهٗ هَرَبًا ۝١٢ وَّاَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا

کہ ہچبر نتونیں خدا ءِ عاجز بکنیں ماں سرزمین ءِ و نہ عاجز کت کنیں آئی ءِ بہ تچگ ءِ ف۱۰ وتحقیق وھدیکہ ما اشکت

بُوان ءِ گوں صدق دل ءِ ایمانش آورت پدا بہ وتی قوم ءِ سر بُوان ءِ تمام ماجرائش بیان کُت کہ ما یک کلامے اشکنتگ کہ آ (چہ وتی فصاحت و بلاغت، حُسنِ اُسلوب، قوتِ تاثیر، شیریں بیانی، پنت و وعظ ءِ داب و علوم و مضامین ءِ اعتبار ءِ) عجیب و غریب انت، معرفتِ ربانی و رشد و فلاح ءِ نیمگ ءِ رہبری کنت و خیر ءِ طلب گار ءِ دست ءِ گران ءِ نیکی و تقویٰ ءِ منزل ءِ بارت و سر کنت پمشکا آئی اشکنگ ءِ شرط ءِ بلا توقف آئی ءِ سرا ایمان آورتیں و بہ مئے دل ءِ ہچ پیمیں شک و شبہ باقی نہ منت کہ اے دابیں کلام ابید چہ اللہ ءِ دگہ ہچ کس ءِ بوت نہ کنت نوں ما بہ آئی ءِ تعلیم و ھدایت ءِ رد ءِ عہد کنیں کہ آئندہ ہچ کس ءِ گوں اللہ ءِ شریک قرار ندئیں، آیانی اِے تمامیں بیان ءِ داں آخر ءِ اللہ تعالیٰ ءِ وتی رسول ءِ سرا وحی فرمائینت، چہ آئی ءِ بعد باز بر ءِ جناں گوں واجہ نبی ءِ دوچار کپتنت، ایمانش آورتنت و قرآن ءِ علمش دربُرت۔ ف۲ یعنی لوگ بانک و چُک دارگ بہ آئی ءِ عظمتِ شان ءِ برخلاف انت حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ہرچ دابیں گمراھے ماں مخلوق ءِ تالان اَنت آماں جناں ءِ ھم ھست انت۔ (چو عیسائیاں) اشاں پہ اللہ پاک ءِ لوگ بانک جوڑ کتگت۔ ف۳ یعنی چہ ما ہرکس کہ بے وقوف و ناداں انت آیاں بہ اللہ ءِ نسبت ءِ چو شیں ناھودگیں گپاں چہ وتی طرف ءِ گبش کنان ءِ گوشتگت و ماں آیاں مستریں بے وقوف ابلیس اِنت شاید ہماوت خاص اے جاگہ ءِ چہ لفظ "سفیہ" ءِ مراد بہ بیت۔ ف۴ یعنی مارا اے خیال اَت کہ اینکہ کثیر تعداد ءِ جن و انس ہور بوان ءِ کہ ماں آیاں مزن مزنیں دانا و عاقل ھم ھست انت پہ اللہ پاک ءِ بابت ءِ دروغیں گپ کنگ ءِ جرأت نہ کننت۔ ہمے خیال ءِ ماں دل ءِ یاراں ءِ ما ہم ردوارتیں نوں قرآن ءِ اشکنان ءِ راز ظاہر بوت و مارا چہ وتی پیش رووکانی کورانہ رندگیری ءِ نجات رس اِت۔ ف۵ ماں عرب ءِ سرزمین ءِ اے جہالت باز زبات شنگ و نالان اَت چہ جناں غیبی خبرش جُست کنگت و ھمایانی نام ءِ نذر و نیاز و قربانی اِش داتگت و وھدے کتام یک قافلہ ءِ گوزگ یا جلگ ماں کتام شیپ ءِ بیوتیں تو اشاں گوشتگت کہ اے حلقہ ءِ جنانی ہرکس سردار انت ما ماں ہمائی ءِ پناہ ءِ کائیں تانکہ آ گوں وتی زبردستیں جنان مئے حفاظت ءِ بکنت چہ اے گپاں جن ھنگت زیات شیرک بوتنت و زیات دست جنگش شروع کُت، دومی طرف ءِ چہ اے دابیں شرکیات ماں مردمانی عصیان و نافرمانی ءِ ہم زیادتی بوت وھدے اشاں وت جناں ءِ بہ وتی سرا سوار کُت، تو آیاں بہ اشانی اغواء ءِ چونکا کمی بکرتیں، آخر قرآن پاک انک و آیانی آھنڈ ءِ بُرات اَنت۔ ف۶ مسلمانیں جن اے تمام گفتگو ءِ گوں وتی قوم ءِ کنگا ئنت، یعنی ہنچوش کہ شمے خیال انت بازمردمانی ہم ہمے خیال انت کہ اللہ تعالیٰ ہچبر مردگان ءِ چہ قبران یادنہ کنت یا دیم نزء ءِ کتام پیغمبر ءِ جست نکنت ہرچ رسولے پیش ءِ آتکگنت بس ھما آتکگنت۔ نوں چہ قرآن کریم ءِ معلوم بوت کہ آئی ءِ یک مزن شانیں پیغمبرے دیم داتگ آ مخلوق ءِ شون دنت کہ شما کل چہ مرگ ءِ بد دوبارہ زندگ کنگ بئیت و ذرہ و ذرہ ءِ حساب چہ شما گرگ بیت۔ ف۷ یعنی ما بال کنان ءِ بہ آسمان ءِ نزیک ءِ شتیں، نو

دیستیں کہ مروچاں مزن نزندیں جنگی پہرہ دار اود امقررنت کہ آکتام شیطان ءِ نیلنت کہ آ غیبی احوالان ءِ باگشکننت ، وہر شیطانے اے دابیں ارادھے بکنت آئی ءِ سرا اشکرانی ہورگوارگ ءِ لگیت چہ اشی ءِ بیش چوشیں سکی وبندش نیست ات ۔ جن وشیاطین آسمان ءِ نزیک ءِ چیرکائی نندان اودءِ چیزے احوال اشکنان ءِ آتاگتنت مگہ نوں ہمنگہ راہ گرگ بوتگنت وانتظام ترندانت کہ ہرکس اشکنگ ءِ ارادہ ءِ کنت فوراً شہاب ثاقب ءِ آسی گولہ آئی ءِ دمب ءِ یلہ دیگ بیت۔ اشی ءِ بحث مال سورہ حجر وغیرہ ءِ گوستگ ہمو دا چارگ بہ بیت . ف۵ یعنی اے نوکیں انتظامات ونزندیں سربندیان خدا بزانت بہ کتام مطلب ءِ مال عملے ءِ یارگ بوتگنت اینکہ تو ماسر پدبوتگیں کہ قرآن کریم ءِ ایرآیگ وعربی پیغمبر ءِ پادکنگ اشی ءِ سوب بوت لیکن اشی ءِ انجام باریں چوں سرکشبیت، آیا زمین ءِ نندوکیں

الْهُدٰٓى اٰمَنَّا بِهٖ ؕ فَمَنْ يُّؤْمِنْۢ بِرَبِّهٖ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَّلَا رَهَقًا ﴿۱۳﴾

ہدایت ءِ راہ ما آئی ءِ سرا ایمان آرت ۔ پدا ہرکس کہ ایمان بیاربت بہ وتی رب ءِ گڑا آنترسیت چہ ہچ نقصان ءِ ونہ چہ ظلم وزور ءِ ف۲

وَّاَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُوْنَ وَمِنَّا الْقٰسِطُوْنَ ؕ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُولٰٓئِكَ تَحَرَّوْا

وایکہ چہ ما لھتیں فرمان بردارانت ولھتیں ناانصاف انت ۔ گڑا ہرکس فرمان بردار بوت گڑا آیان لگان کُت

رَشَدًا ﴿۱۴﴾ وَاَمَّا الْقٰسِطُوْنَ فَكَانُوْا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿۱۵﴾ وَّاَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوْا

بہ نیکیں راہ ءِ ۔ لیکن ہماکہ ناانصاف انت گڑا ہما بنت مال جہنم ءِ دار ءِ بدل ف۳ وایے حکم سربوت کہ اگں بنی آدم راست

عَلَى الطَّرِيْقَةِ لَاَسْقَيْنٰهُمْ مَّآءً غَدَقًا ﴿۱۶﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيْهِ ؕ وَمَنْ

بوشتنت راہ ءِ سرا تو البت نوشائنیں ما آیان ءِ آپ گوں پُری ءِ، تاکہ ما بچکاسیں آیاں مال آئی ءِ ف۴ وہرکس کہ

يُّعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهٖ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿۱۷﴾ وَّاَنَّ الْمَسٰجِدَ

دیما ترینیت چہ وتی رب ءِ یاد ءِ آمان کنت آئی ءِ مال عذاب ءِ گیش بوکیں ف۵ وتحقیق مسیت خاص انت بہ

لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوْا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًا ﴿۱۸﴾ وَّاَنَّهٗ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوْهُ

خدا ءِ باد ءِ گڑا توار مجن ات گوں خدا ءِ ہچ کسی ف۶ وایکہ وہدے اوشتات خدا ءِ بندہ کہ کئی عبادت ءِ بکنت خدا ءِ

كَادُوْا يَكُوْنُوْنَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿۱۹﴾ قُلْ اِنَّمَآ اَدْعُوْا رَبِّيْ وَلَآ اُشْرِكُ بِهٖٓ

نزیک بوتنت آیان کہ بہ آ بندہ ءِ سرا یکے بہ دگرے ءِ سرا بکپنت ف۷ ۔ توبگوش کہ من توار پرجنان وتی رب ءِ وکسے ءِ شریک کنان

اَحَدًا ﴿۲۰﴾ قُلْ اِنِّيْ لَآ اَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَّلَا رَشَدًا ﴿۲۱﴾ قُلْ اِنِّيْ لَنْ

آئی ءِ ف۹ توبگوش منی اختیار ءِ نہ انت شمے ضرر ونہ ہدایت ف۱۰ توبگوش ہچ بہ پناہ

يُّجِيْرَنِيْ مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ ۙ۬ وَّلَنْ اَجِدَ مِنْ دُوْنِهٖ مُلْتَحَدًا ﴿۲۲﴾ اِلَّا

نہ دنت منا چہ خدا ءِ دست ءِ ہچ کسے و ہچ نگنداں پہ وت ءِ ابید چہ آئی پناہ جاھے ف۱۱ مگر

بَلٰغًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِسٰلٰتِهٖ ؕ وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَاِنَّ لَهٗ

سرکنگ انت چہ خدا ءِ نیمگ ءِ وتبلیغ آئی ءِ پیغامانی ف۱۲ وہرکسے کہ نافرمانی ءِ بکنت خدا وآئی رسول ءِ گڑا پہ آئی انت

نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ﴿۲۳﴾ حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوْعَدُوْنَ

آس انت دوزخ ءِ جاہ مننددبنت مال آئی پہ مدامیگی ف۱۳ داں کہ وھدے چارانِ ونت گندنت ہرچیکہ وعدہ دیگ بوتگ آیان

ع ۱۹ / ۱۱

مردمان قرآن کریم ءِ قبول کنان ءِ بہ نیکیں راہ ءِ کاینت، واللہ بہ آیان خاص لطف وکرم ءِ معاملہ فرمائینیت؟ یا ہے ارادہ ءِ قرار بوتگ کہ مخلوق چہ قرآنی ھدایتان اعراض ودیم تاب دیگ ءِ پاداش ءِ تباہ وبرباد کنگ بہ بنت۔ اشی ءِ بابت ءِ علم ایوک ءِ علام الغیوب ءِ انت اے ردا ما ہچ گوشت نہ کنیں۔ ف۹ یعنی چہ قرآن ءِ نزول ءِ پیش ھم تمام جن بہ یکیں کِشک ءِ روک نہ اتنت ۔ چیزے نیکیں وخوبیں اتنت وبازیں بدکار وبدکردار، مال آیان ہم فرقہ وجماعت بلکیں بوتگنتت لھتیں مشرک، لھتیں عیسائی، لھتیں یہودی وغیرذالک ، وعملاً ہریکے ءِ کِشک بہ عمل ءِ ردا ہم جدا بہ بیت ، نوں قرآن کریم آنک کہ آ اختلاف ءِ ہلاس کنگ لوٹیت لیکن چوشیں مخلوق کجا انت کہ درستیں حق ءِ قبول بکننت وبہ یکیں کِشک ءِ گام گیجوک بہ بنت ۔ لامحالہ ھتوں ہم اختلاف باقی ماتیت. ف۱ یعنی اگں ما قرآن ءِ قبول دارنہ بوتیں تو ما چہ اللہ ءِ سزا ءِ رسنگا ربوت نہ کنیں، نہ مال زمین ءِ جاہے دنتا چیر دیان ءِ، نہ اینگو آنگو سروت تچان ءِ، یا مال گوات ءِ بال کنان ءِ ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی پہ مئیگی فخر بندگ ءِ موقع انت کہ مال جنان چہ کلاں پیش ما قرآن اشکنان ءِ بلاتوقف قبول کُت، و مال ایمان آرگ ءِ یک ساعتے تاخیر نہ کتیں ف۲ یعنی راستیں ایماندار ءِ بہ اللہ ءِ گور ءِ ہچ ہمیں ترس نیست نہ نقصان ءِ کہ آئی ءِ کتام نیکی ومحنت ہچو ناءِ بباد دیگ بیت ونہ آئی ءِ ترسیت بیت زیادتی ءِ کہ زبردستی دگہ کس ءِ جرم وگناہ بہ آئی ءِ سرا لڈگ بنت الغرض آچہ نقصان تکلیف، دل سیاہی، درسوائی کلاں سلامت مانیت. ف۳ یعنی چہ قرآن ءِ نزول ءِ پدگوں ما دوقسم ءِ مخلوق انت یکے ہما انت کہ آیان اللہ ءِ پیغام اشکنان ءِ قبول کُت وآئی ءِ حکمانی دیماوتی گردن جھل کُت. اے ہماکس انت کہ اشان درباب ءِ حق ءِ شوہاز کنگ ءِ کامیاب وبامراد بوتنت وچہ وتی تحقیق وپٹ پول ءِ بہ نیکی ءِ کِشک ءِ سر بوتنت، دومی جماعت بے انصافانی ٹیگنت کہ چہ وتی ناانصافی وچوکیں رھبند ءِ وتی پروردگار ءِ حکمان ءِ دروغ کنت وچہ آئی ءِ فرمان برداری ءِ سر ءِ تاب دنت اے ھماکس انت کہ اشان ءِ جہنم ءِ وراک ودوزخ ءِ داردا شکرگوشگ بیت.
(تنبیہ) داں اے حد ءِ مسلمانیں جنانی کلام نقل فرمائینت، کہ آیان اے گپان ءِ گوں وتی قوم ءِ کتنت. دیم ترءِ حق تعالیٰ چہ وتی طرف ءِ لھتے نصیحتی گپ ارشاد فرمائینیت چوشی بگوش، وَاَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوْا الخ ءِ عطف «اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ»، ءِ سرا بوت ومحققین ترجمہ کنوکیں داجکار ءِ مال ترجمہ ءِ، «وایے حکم آنک»، ءِ لفظان ءِ گیش کنان ءِ چوش پیش داشت کہ چہ اداءِ گرداںکہ آخر ءِ مال «قُلْ اُوْحِيَ اِلَيَّ»، ءِ چیر ءِ داخل انت .
ف۴ یعنی اگں جن وانس حق ءِ نیکیں راہ ءِ سرا روک بوتیں اتنت تو مال آیان ءِ ایمان واطاعت ءِ برکت ءِ چہ سرظاہریں وچیریں برکتان سیر بکتیں و مال آئی ءِ ھم اشانی چکاس بوتیں کہ چہ نعمتانی رسگ ءِ شکر ءِ گرنت د مال اطاعت ءِ زیات جہد کننت یا نعمتانی ناشکری ءِ کنان ءِ وتی بُن مال ءِ ہم بباد دیبت مال لھتے روایتان انت کہ آروچان مکہ ءِ مردمانی ظلم وناہودگیں کارانی سبب ءِ چہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ دعا ءِ باز سال ءِ قحط کپتگ ات ۔ مخلوق چہ خشک سالی ءِ مزن پریشان اتنت پمشکا تنبیہ

کنگ بوننت کہ اگس کل مردمان چہ ظلم وناہودگیں کاران دست ءِ کشتان بہ اللہ ءِ کشک ءِ سراگام بجننت. چوشکہ مسلمانیں جنان دستورا اختیار کنگ تو قحط دور بیت وچہ رحمت ءِ باران ءِ ملک سرسبز وآباد کنگ بیت. ف۵ یعنی چہ اللہ ءِ یادءِ دیم ءَ تاب دیان ءِ انسان ءِ سکون وراحت نصیب بوت نہ کنت آتو ہمے دا ہیں راہ ءِ سرا گام گیجان انت کہ اودا پریشانی وعذاب گیشتر بوان بیت۔ ف۶ یعنی چونائی ءِ کلیں زمین پہ اے اُمّت ءِ مسیت جوڑ کنگ بوتگ لیکن گوں خصوصیت ءِ ہما جاگہاں کہ چہ مسیتانی نام ءِ خاص پہ خداوندی عبادت ءِ اڈ کنگ بوتگنت، آیان ءِ ہنگت زیات شرف حاصل انت اودا سربوان ءِ ابید چہ اللہ ءِ دگہ ہستی ءِ توار پرجنگ مزنیں ظلم و بونزین شرک ءِ صورت انت، مطلب چوش انت کہ خالص خدلئے واحد ءِ طرف ءِ رجوع بکن اِت و بہ آئی شریک جوڑ کنان ءِ کس ءِ ہم بہ ہچ جاگہ توار پرمجن اِت خصوصاً ماں مسیتاں کہ آیان بہ اللہ ءِ نام ءِ سرا تہنا پہ ہمائی عبادت ئیگی جوڑ کنگ بوتگنت. لھتیں مفسران ءِ چہ "مساجد" ءِ

فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿۲۴﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِي

گڈا زوت زانت کہ کئے انت زیات کمزور بہ اعتبار ءِ مددگار۔ وکم ماں حساب ءِ ف۱ تو بگوش کہ من نزاناں

أَقَرِيبٌ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا ﴿۲۵﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ

آیا نزیک اِنت ہرچیکہ وعدہ دیگ بوتگ بہ شما، یا کہ بکنت آئرا منی رب یک مُدّتے ءِ یدد ف۲ زانوک اِنت رازانی

فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿۲۶﴾ إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ

گڈا اظاہر نہ کنت وتی رازان ءِ کسے ءِ سرا، مگر کسے ءِ کہ پسند کتگی چہ پیغامبرے ءِ گڈا تحقیق خدا

يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿۲۷﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ

روان کنت چہ آئی ءِ دیما وچہ آئی ءِ پُشت ءِ نگہبانیں فرشتیان ف۳ تاکہ بزانت تحقیق

أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿۲۸﴾

آیاں رسینت پیغامان ءِ وتی پروردگار ءِ ف۴ وبہ قابو، داشتگی ہرچیکہ آیانی گورءِ انت حساب کتگ داشتگی ہرچیز ءِ حساب ف۵

سُورَةُ الْمُزَّمِّلِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ عِشْرُونَ آيَةً وَرُكُوعَانِ

سورۃ مزمل ماں مکہ ءِ نازل بوت داشی بیست آیت و دو رکوع انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کنان گوں خدا ءِ نام ءِ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ﴿۱﴾ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿۲﴾ نِصْفَهُ أَوِ انْقُصْ مِنْهُ

اے گدپوشیں واجہ ف۶ پاد ا بوشت شپ ءِ مگر کمے ف۷ بوشت شپ ءِ نیم ءِ یا کم بکن چہ آئی ءِ

قَلِيلًا ﴿۳﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿۴﴾ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ

کمے یا کمے شپ ءِ نیم ءِ زیات بکن ف۸ وقرآن ءِ بوان گیشینان ءِ ف۹ بے شک ما ایر گیجیں تئی سرا

قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿۵﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿۶﴾ إِنَّ

یک فرمانے گرانیں ف۱۰ بے شک شپ ءِ پاد آیگ نفس ءِ زیات لگتمال کنت و زیات راست کنت خبران ءِ۔ البت

لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿۷﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ

پہ تو ماں روچ ءِ شغل انت دراجیں ف۱۱ و یاد بکن نام ءِ وتی پروردگار ءِ وچہ ہمک ءِ و تا سندان ءِ بیا

مراد ہما اعضا گپتگ انت کہ سجدہ ءِ ساعت ءِ آیان بہ زمین ءِ سرا ایر کنگ بنت آوفت ءِ مطلب چوش بیت کہ اے خدا ءِ داتگیں وہمائی ءِ اڈ کتگیں اعضا آنت جائز نہ انت کہ آیان ءِ ابید چہ ہما خالق ومالک ءِ دگرانی دیما سجدہ ءِ بہ برات۔ ف۷ یعنی کاملیں بندہ واجہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ ف۸ یعنی وھدے شما اوشتان ءِ قرآن شریف ءِ وان اِت تو مخلوق رُمب رُمب کا بنت وتئی کرتی گورءِ مچ بنت مومن وَچہ شوق ورغبت ءِ قرآن شریف ءِ اشکنگ ءِ ارادہ ءِ وکافر چہ عداوت وبغض ءِ ارادہ ءِ۔ ف۹ یعنی کافران ءِ بگوش کہ شما بہ مخالفت ئیگی اینکہ مردم برچا مچ کن اِت کنام ہنچیں خبرے من کنان کہ چہ آئی ءِ شمے دل آزاری بیت من وَچوشیں بدیں وسلبیں گپ نہ جناں من ایوک ءِ وتی رب ءِ توار پرجناں وکس ءِ آئی ءِ شریک قرار نہ دیاں، تو ماں اشی ءِ جنگ وچوپ دیگی ءِ نزیارگ چے معنیٰ دار بیت واگں شما کل یک راہ بوان ءِ منی سرا مخلوق ءِ جمع کنگ لوٹ اِت تو یاد بدار اِت کہ منی بھروسہ تہنا بہ ہما خدا ءِ سرا انت کہ آچہ ہردا بیں شریکی ءِ پاک و بے نیاز انت۔ ف۱۰ یعنی بہ منی اختیار ءِ نہ انت کہ شمارا بہ کشک ءِ سرا بہ پرینان واگں شما بہ منی ہمراہی ءِ قبول دار مبئت تو شمارا تا وانے بدیاں کل نیک وبدو سود زیاں ماں بکیں خدا ءِ اختیار ءِ انت۔ ف۱۱ یعنی شمارا نفع نقصان دیگ تو کجا، منی وتی جند ءِ نفع وضرر ھم بہ منی اختیار نہ انت اگں بندجر ءِ من ماں وتی فرض ءِ کوتاہی بکناں تو چوشیں ہچ کس نیست کہ آمن ءِ چہ اللہ ءِ دست ءِ در دست بکنت۔ ونہ پہ من چوشیں پناہ ءِ جاگھے ھست کہ اودا انچان ءِ پناہ بگراں۔ ف۱۲ یعنی چہ اللہ ءِ طرف ءِ پیغام یارگ وآئی ءِ بہ اللہ ءِ بندھان ءِ سر کنگ، ہمے چیز انت کہ اللہ پاک ءِ بہ منی اختیار ءِ داتگ وھمے منی فرض انت کہ چہ آئی ءِ ادا کنگ ءِ من ءِ آئی ءِ حمایت و پناہ حاصل بوت کنت ف۱۳ یعنی شمے نفع ونقصان ءِ مالک من نیاں لیکن چہ اللہ ءِ ومنی نافرمانی ءِ شمارا نقصان بوگ الّمی انت۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی اے گپ کہ شما بُرز بُرز ءِ منی سرا اُرش کن اِت وچوش فہم اِت کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم وآئی ءِ ہمراہان بہ حساب ءِ کمیں مردم انت و پدا آہم نزورانت تو وھدے ہما وعدہ ءِ ساعت کیت آوقت ءِ معلوم بیت کہ کئی ہمراہ نزورانت وماں حساب ءِ کم انت ف۲ یعنی منارا اے علم دیگ نہ بوتگ کہ وعدہ زوت آیوک۔ چیا کہ قیامت ءِ وقت ءِ معین کنان ءِ اللہ تعالیٰ ءِ اے حال کس ءِ زانہ داتگ اے چہ ہما غیبی خبران یکے کہ ابید چہ اللہ تعالیٰ ءِ آئی ءِ بابت ءِ دگہ کس نہ زانت۔ ف۳ یعنی وتی راز ءِ خبر ءِ کس ءِ نہ دنت البت رسولان ءِ ہر قدر بہ آیانی شان ومنصب ءِ لائق بہ بیت وحی ءِ ذریعہ ءِ آیان ءِ خبردنت گوں چوشیں وحی ءِ فرشتہ ہمراہ بنت تانکہ پہرہ داری وچوکیداری ءِ کارا ھم بکننت تانکہ چہ کنام بیک طرفے ءِ شیطان ماں اودا دخل داتت مکننت ورسول ءِ وتی جند ھم غلط مفہیت ہمے معنیٰ انت اے خبر ءِ کہ پیغمبران ءِ (ماں وتی علوم واخبار ءِ) عصمت حاصل اِنت ایدگران ءِ اے چیز حاصل نہ انت۔ ماں

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

نبیانی معلومات ءَ هچ ہیمیں شک وشبہ ءِ گنجائش نہ بیت. البت ایدگرانی معلومات ءَ بازیں نمونگ ءِ احتمال هست انت پمشکا محققینانی گوشگ انت که ولی وتی کشف ءَ به قرآن وسنت ءِ رهبندءَ پیش بکنت وبچاریت اگں آیانی برخلاف مبیت تو غنیمت بزانت واگں نه، ردکنگ ءَ هچ مهتل مبیت. (تنبیه) اے آیت ءِ نظیر مال آل عمران ءَ انت۔ "وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَبِيْ مِنْ رُّسُلِهٖ مَنْ يَّشَاۤءُ" همودا مال فوائدءَ به اے بابت ءَ زیات گیش وگوار کنگ بوتگ فلیراجع۔ ۴ یعنی اے دابیں زبردست انتظامات به اے مطلب ءَ کنگ بوگائنت که الله تعالیٰ چارگ لوٹیت که فرشتیان واجه پیغامبران ءَ یا پیغمبران اے دگه مخلوق ءَ آئیءِ پیغامات راست راست ءَ کمی وگیشی ءَ بغیر سرکتگنت. ۵ یعنی همک چیز به آئیءِ نگرانی وقبضه ءَ انت کسی طاقت نه انت که مال خداوندی وحیءَ ادلی بدلی بکنت یا کمی وجنڈی اِش بکنت واے تیاری هم په حکومت ءِ شان ءِ اظهار وکاروبارانی حفاظت ءِ ردا بازیں حکمتانی داروک انت واگں نه هما ذات که آئیءِ علم وقبضه هرچیزءَ مال وتی گیرءَ یاروک انت آئیءَ، اے چیزانی هچ احتیاج نیست. تمت سورة الجن ولله الحمد والمنة۔

۶ اے سورة چه هما سورتان انت که آمال ابتدائی روچان مال مکهءَ نازل بوتنت، مال صحیح روایتان انت که ابتداءَ وهدے چه وحیءِ دهشت وگرانیءَ واجهءِ بدنءَ لرزگ زرت تو واجهءَ گوں وتی لوگءِ مردمان گوشت "زملونی زملونی" (منا چادر پردئے اِت منا چادر پردے اِت) چنانچه چادر په دیگ بوت. الله تعالیٰءَ مال اے سورتءِ ودیمءِ آیوکیں سورتءَ واجهءَ گوں ہمے نامءَ توار په جنگ، ومال لهتیں روایتان هست که قریشءَ مال "دار الندوه"ءِ جمع بوانءَ واجهءِ بابتءَ شور ومصلحت اِش کُت که واجهءِ حالتءِ مناسبتءَ کنام یک لقبے تجویز کنگ به بیت. کسےءَ "کاهن" گوشت۔ کسےءَ "جادوگر"، کسےءَ "مجنون"، اشان به یک راهےءِ سرا متفق نه بوتنت. آخرءَ اشان "ساحر"ءِ لفظءَ زیات پسندکُت. واجهءَ اے حال سر بوت تو مال دلءَ بدرد وغمگین بوت ودو تارا مال گدان ما نپوشتی چوشکه زبات تر مال غم وفکرءِ حالتءَ مردم ہمے دابءَ کنت. اے ردا حق تعالیٰءَ په دل بڈی وتسلائیگی گوں اے سرحالءِ خطاب فرمائینت. چوشکه واجهءِ وتی جندءَ یک برے حضرت علیءَ "قم ابا تراب" فرمائینگت وهدیکه آچه لوگءَ دل قهر بوانءَ درکپت ومال مسیتءِ خاکانی سرا کپتگت. حضرت شاه عبدالعزیز نبشته کنت که مال اے سورتءَ خرقه پوشی (رلی ما نپوشگ)ءِ لوازم وشرطان بیان بوتگنت، چوش بگوش که اے سورت هما واجهءِ سورت انت که درویشانی رلیءَ مانپوشتینت ودوتارا به ہمے رنگءَ رنگ دار بکنت. مال عربءِ لغتءَ "مزمل" هما شخصءَ گوشنت که آمزن پراهیں گدءَ وتی سرا مال بپوشیت ودآنحضرت صلی الله علیه وسلمءِ دستور ہمے دابءَ ات که وهدے په تهجدءِ نماز وقرآن پاکءِ تلاوت پاد آتکگت تو یک دراجیں کمبلے مال پوشتگتی تانکه بدن چه سردیءَ محفوظ به بیت ومال وضو ونمازءِ حرکتانءَ ہیمیں نقصان واقع مبیت دهم مال اے دابیں رهبندءِ اختیار کنگءَ هماکانءِ هوشیار کنگی اِنت که مال گدان وتا مال پوشانءَ شپءَ آرام کننت که شپءِ یک جوانیں بهرے مال خداءِ عبادتءَ بگوازینت. ۷ یعنی کمام شپےءَ اتفاقاً پاد آیگ مبیت تو معاف انت واکثر مفسرانی نزیکءَ "اِلَّا قَلِيْلًا"ءِ مطلب چوش انت که شپءَ په اللهءِ بندگیءَ ادشتوک بے اِت البت اگں مال شپءِ کمیں حصهءَ آرام بکن اِت تو هچ حرج نیست. غالباً واجه کمیںءِ مراد نصف بیت چیا که شپ که آ په آرامءَ اِت وهدیکه آئی هم مال عبادتءَ گوست تو چه آئیءِ اعتبارءَ ایدگه نصفءَ "کمیں" گوشگ مناسب وموزون اِت. ۸ یعنی چه نیم شپءَ چیزے کم کرآ دال سه یکءَ سر بوت کنت یا چه نصفءَ زیات که آدال دو سه یکءَ به بیت، بقرینه قوله تعالیٰ فیما بعد "اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُوْمُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهٗ وَثُلُثَهٗ" الخ، ۹ یعنی مال تهجدءَ قرآنءَ صاف صافءَ بوان تانکه یک یک حرفے صاف صافءَ مال فهمءَ بئیت. چه اے دابءَ وانگءَ مال فهم وتدبرءَ مدد سر بیت وبه دلءَ اثر زیات پیدا بیت وذوق وشوق گیشتر بوان بیت. ۱۰ حضرت شاه صاحب نبشته کنت "یعنی ریاضت بکن تو گرانیں بار سبک به بیت" وهچیں بارے که آئیءِ دیما شپ بیداری آسان حساب کنگ به بیت. مطلبی چوش انت که چه آئیءَ بدرند بدرندءَ تئی سرا قرآنءَ نازل کنیں که آ به وتی قدر وشرفءِ اعتبارءَ بازقیمتی ووزن دار وچه وتی کیفیات ولوازمءِ روءَ بازگران ووزن دار انت. مال احادیثءَ هست که قرآنءِ نزولءِ وقت به واجه نبیءِ سرا گوں مزن گرانی وسکیءَ گوستگت، زمستانءِ موسمءَ واجه چه هیدءَ سر ریچ بوتگت اگں آساعتءَ اولاکےءِ سوار بوتیں تو اولاکءَ نتوان اِت که آبارءِ وزنءَ بجلیت. یک برے واجه نبیءِ ران مبارک زید بن ثابتءِ رانءِ سرا اَت، آساعت وحی نازل بوت زید بن ثابتءَ هچوش مارت که آئیءِ ران چه بارءِ گرانی بترکیت. چه اشیءَ ابید مال اے چپ وچاگردءَ قرآنءِ دعوت وتبلیغ و آئیءِ حقوقءَ گوں سرجمیءَ اداکنگ وهم مال اے راهءَ تمام سکیانءَ بهودشدلیءَ برداشت کنگ مزن مشکل وگرانیں کارے اَت وچوشکه یک حیثیتےءَ اے کلام به واجهءِ سرا گران اَت ودومی حیثیتءَ کافر ومنکرانی سرا ناگیگی پیداکنوک اَت. الغرض اے تمام سببانی لحاظ داراںءَ آنحضرت صلی الله علیه وسلمءَ حکم بوت که هر قدر قرآن نازل بوتگ مال آئیءِ تلاوتءَ شپءِ وتاءَ مشغول بدار وچه اے خاصیں عبادتءِ انوارءَ وتی جندءَ شرف دار کنانءَ اے مستریں فیضءِ قبولیتءِ استعدادءَ مال وتی توکءَ مضبوط ومحکم بفرمائین۔

۱۱ یعنی شپءَ چه وابءَ پاد آیگ ارزانیں کارے نه انت مزن گرانیں ریاضت ونفس کشی په اشیءَ پکارنت که چه آئیءِ نفس پادانی چیرءَ لگت مال بیت. وواب وآرام وغیره خواهشات پامال بنت وهم اے ساعتءَ دعا وذکر تچکا تچک چه دلءَ ادا بیت زبان ودل وت مال وتءَ موافق بنت هرچ جبرے چه دلءَ درکیت آمال ذهنءَ بجوبلءَ جاگه کنان بیت چیاکه چه همک دابیں شور وغل وکوکار وجگهءَ یک کر بوگءَ وچه خداوندقدوسءِ دنیاوی آسمانءِ سرا نزول فرمائینگءَ قلبءَ یک عجبیں سکون وقرار ولذت واشتیاقے دست کپیت۔

۱۲ یعنی مال روچءِ وهدءَ مخلوقءَ سربدی دیگ ودگه بازیں قسمءِ کاروبار ومشغولی بیت اگرچه آیان هم به وتی حقءَ بالواسطه عبادت شمار بنت پدا هم بلا واسطه په وتی پروردگارءِ عبادت ومناجات ئیگی شپءِ وقت خاص کنگ به بیت اگں مال عبادتءَ گلائیش بوانءَ شپءِ لهتیں حاجت مهتل به بنت تو هچ غرض مدار۔ مال روچءَ آیانی کمی تمام کنگ بیت۔ ۱۲

تَبۡتِيۡلًا ؕ﴿۸﴾ رَبُّ الۡمَشۡرِقِ وَ الۡمَغۡرِبِ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاتَّخِذۡهُ وَكِيۡلًا ﴿۹﴾

آئی نیمگ ءِ یکپارگی سِدران ءَ ۔ رب اِنت مشرق و مغرب ءِ ف۲ نیست اِنت ہچ معبودا بیدچہ آئی گڈا بگر آئی ءَ کاردربر ف۳

وَ اصۡبِرۡ عَلٰى مَا يَقُوۡلُوۡنَ وَ اهۡجُرۡهُمۡ هَجۡرًا جَمِيۡلًا ﴿۱۰﴾ وَ ذَرۡنِىۡ وَ

وصبر بکن ہرچیکہ آیان گوشنت ف۴ و یلہ بکن آبان یلہ کنگ پہ شری ف۵ و یلہ کن منا و

الۡمُكَذِّبِيۡنَ اُولِى النَّعۡمَةِ وَ مَهِّلۡهُمۡ قَلِيۡلًا ﴿۱۱﴾ اِنَّ لَدَيۡنَاۤ اَنۡكَالًا وَّ

دروغ بندکنوکان کہ آسودہ حال انت و مہلت بدے آبان کمے ف۶ بے شک مئے گورءَ زمزیل انت و

جَحِيۡمًا ۙ﴿۱۲﴾ وَّ طَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَّ عَذَابًا اَلِيۡمًا ﴿۱۳﴾ يَوۡمَ تَرۡجُفُ الۡاَرۡضُ وَ

آس ءِ جمپ ۔ و وراک انت گٹ ءَ گرو کیں و عذاب انت دردناکیں ف۷ روچیکہ بہ جنبیت زمین و

الۡجِبَالُ وَ كَانَتِ الۡجِبَالُ كَثِيۡبًا مَّهِيۡلًا ﴿۱۴﴾ اِنَّاۤ اَرۡسَلۡنَاۤ اِلَيۡكُمۡ رَسُوۡلًا ۙ

کوہ ۔ و بنت کوہ مثل ریک ءِ جمپان بروک رچوکیں ف۸ بے شک مادیم دات شمے نیمگ ءَ یک رسولے ۔

شَاهِدًا عَلَيۡكُمۡ كَمَاۤ اَرۡسَلۡنَاۤ اِلٰى فِرۡعَوۡنَ رَسُوۡلًا ؕ﴿۱۵﴾ فَعَصٰى فِرۡعَوۡنُ

گواہی دیوک اِنت بہ شمے سرا ف۹ چوشکہ مادیم دات فرعون ءِ نیمگ ءَ یک رسولے ف۱۰ گڈا نافرمانی کُت فرعون ءَ

الرَّسُوۡلَ فَاَخَذۡنٰهُ اَخۡذًا وَّبِيۡلًا ﴿۱۶﴾ فَكَيۡفَ تَتَّقُوۡنَ اِنۡ كَفَرۡتُمۡ يَوۡمًا

آ پیغمبرءِ گڈا ما گپت آئی ءَ گرگ و بال ءِ ف۱۱ گڈا چہ پیما شما ہلاس بنت اگں شما کافر بنت، ہما روچ ءَ

يَّجۡعَلُ الۡوِلۡدَانَ شِيۡبَا ﴿۱۷﴾ ۖالسَّمَآءُ مُنۡفَطِرٌۢ بِهٖ ؕ كَانَ وَعۡدُهٗ مَفۡعُوۡلًا ﴿۱۸﴾

کہ کنت چکان ءَ پیرمرد ف۱۲ ہما روچ ءَ کہ آسمان ترکیت آئی ءِ قول تمام بوگی انت ف۱۳

اِنَّ هٰذِهٖ تَذۡكِرَةٌ ۚ فَمَنۡ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيۡلًا ﴿۱۹﴾ اِنَّ رَبَّكَ

بے شک اے قرآن یک نصیحتے گڈا ہرکس کہ بلوٹیت بگریت وتی رب ءِ نیمگ ءَ روکیں راہ ءَ ف۱۴ بے شک تئی رب

يَعۡلَمُ اَنَّكَ تَقُوۡمُ اَدۡنٰى مِنۡ ثُلُثَىِ الَّيۡلِ وَ نِصۡفَهٗ وَ ثُلُثَهٗ وَ طَآئِفَةٌ

زانت کہ بے شک تو پاد کائے نزشپ ءِ دو سہ بک ءَ و نیم شپ ءَ و شپ ءِ سریک ءَ و طائفہ ءَ

مِّنَ الَّذِيۡنَ مَعَكَ ؕ وَ اللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيۡلَ وَ النَّهَارَ ؕ عَلِمَ اَنۡ لَّنۡ تُحۡصُوۡهُ

چمایان کہ تئی ہمراہ انت ف۱۵ و اللہ اندازہ کنت شپ و روچ ءَ ۔ آئی ءَ زانت کہ شما آئی ءِ حساب داشت نہ کنت

ع ۱۹/۱۳

منزل ۷

ف۱ یعنی چہ قیام لیل ءَ ابید ماں روچ ءَ ہم دلی توری سرظاہر ءَ گوں مخلوق ءَ معاملات و تعلقات قائم دارگ بنت لیکن چہ دل ءَ ہما پروردگار ءِ گوں رشتنگ ءَ چہ گلاں غالب بدار و ترونا ب کنان بانندان دپا د آیان ءَ ماں ہمائی ءِ یاد ءَ گلائیش بیئے اِت۔ غیراللہ ءِ رشتگ پہ یک دمانے ءَ ہم چہ آنگو دلگوش ءَ مہ ٹگلینیت بلکیں تمام رشتگان ءَ سدران ءَ ماں باطن ءَ تہنا ہمائی ءِ رشتنگ باقی پشت بکپیت یا چہ بگوش کہ تمام تعلقات ماں ہمایکیں تعلق ءَ اوار بہ بنت۔ مقصد الشنت کہ بندہ ءِ بندہ دِل و گن گوں خدا ءَ بہ بیت ۔ ف۲ مشرق روچ ءِ و مغرب شپ ءِ نشان انت یعنی چوش بگوش کہ اشارہ کُت کہ روچ و شپ ہر دوئینان ءَ ماں ہما مشرق و مغرب ءِ مالک ءِ یاد و رضا ءِ شوہاز ءَ صرف بہ بنت۔ ف۳ یعنی بندگی ہم ہمائی ءِ و توکل ہم بہ ہمائی ءِ سرا کنگ بہ بیت، وہدے آ وکیل و کارساز بہ بیت تو چہ ایدگران و تارا سِندگ دیک کر ٹوگ ءِ بارو ءَ ہچ غرض مداربت۔ ف۴ یعنی کافران و اجہنبی ءَ ساحر، کاہن، و مجنون و مسحور وغیرہ گوشنت۔ تو اے حیران ءَ گوں صبر و استقلال ءَ برداشت کنان بہو۔ ف۵ شری ءَ ترک دیگ اے داب ءَ کہ سرظاہر ءَ آبانی صحبت ءَ یل بدے و ماں باطن ءَ چہ آیانی احوال ءَ خبردار بہو کہ چونیں حرکت کننت و چہ دابیں گپ جننت و منا چہ پیما یاد کننت، دومی اے کہ اشانی بدسلوکی ءِ زنگ ءَ گوں کس ءَ مجن۔ و نہ بیرگرگ ءِ شوہاز ءَ بہو، و نہ گفتگو یا مقابلہ ءِ وھد ءَ بدخلقی ظاہر بکن اِت، سیمی ایکہ جدائی و مفارقت ءِ باوجود ماں آبانی نصیحت ءَ کوتاہی مکن اِت بلکیں ہرداب ءَ بوت کنت ماں آیانی ہدایت و سرسوج ءِ وتی کوشستان ءَ جاری بدارِت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت، یعنی چہ مخلوق ءَ کنارہ بکن بلے نہ کہ گوں جنگ و چوپ ءَ بلکیں شریں سلوک پیش بدار، مگر یاد بدار کہ اے آیت مکی انت و آیاتِ قتال ءِ نزولی ماں مدینہ ءَ بوتگ۔ ف۶ یعنی حق و صداقت ءَ دروغ بندکنوک ماں دنیا ءَ عیش و آرام کنگا ئنت آبانی معاملہ ءَ منی حوالہ ءَ بکن من وت اشانی فیصلہ ءَ کنان مگر البت کمیں واگ ءِ سست دارگ اِنت۔ ف۷ دردناکیں عذاب مارانی وزدمانی و خدا بزانت دگہ باریں چے قسم ءِ عذاب ببیت۔ (العیاذ باللہ)۔ ف۸ یعنی آ عذاب ءِ بنگیجی چہ ہما وھد ءَ شروع بیت وہدے کوہانی آھنڈ سست ترنت و آ لرزان ءَ جہل ءَ کپنت و تشن تُشن بُوان ءَ بہ ھمے داب ءَ بنت چوشکہ ریک ءِ جمپ کہ آیانی سرا پادھم سک نہ بنت۔ ف۹ یعنی اِے پیغمبراللہ ءِ گورءَ گواہی دنت کہ کئے ءَ آئی ءِ خبر گپت و کئے ءَ آئی ءِ خبر نہ گپت ف۱۰ یعنی چو حضرت موسیٰ ءَ شمارا مستقل دین و عظیم الشان کتاب دیان ءَ دیم دات شاید اے ہما پیشین گوئی ءِ طرف ءَ اشارہ انت کہ آماں تورات سفر استثنا ءَ انت کہ ”من پہ آیان چہ آیانی براتان (بنی اسماعیل) تئی دابیں یک نبی ءَ مبعوث کنان۔ ف۱۱ وھدے موسیٰ علیہ السلام ءِ منکر ءِ ترند ءَ ترند گرفتار کُت تو واجہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ منکران ءَ پرچا گرفتار نہ کنت کہ آ چہ تمام نبیان افضل و اعلیٰ انت۔ ف۱۲ یعنی اگں ماں دنیا ءَ و تارا ردے وپدے کُت تو چہ آ روچ ءَ باریں تارا چون رستگار کن اِت کہ آ روچ ءِ سکّی و دراجی گونڈیں چکّان ءَ پیرمرد جوڑ کنوک بیت توری درحقیقت ءَ چُکّاں پیرمرد مبنت بیکن آ روچ ءِ ترندی و دراجی ءِ نقاضا ہمے داب ءَ بیت ۔ ف۱۳ یعنی اللہ ءِ وعدہ الٰہی انت کہ سرجم بہ بیت توری شما ہر قدر ہمے خیال ءَ بدارِت کہ چو بوگی نہ انت ۔ ف۱۴ یعنی نصیحت و سرسوج کنگ بوت نوں ہرکس وتی فائدہ ءَ بلوٹیت تو آ نصیحت ءِ سرا عمل بکنت و گوں وتی رب ءَ دوچار بکپیت راہ ہچ اِنت کس منع کنوک نیست، نہ خدا ءِ چیزے فائدہ انت تو صدیر ءَ وتی فائدہ ءَ زانت کئے تو تجک ءَ بیا۔ (تنبیہ) شپ ءِ آ گاہی ءِ حکم کہ آماں سورۃ ءِ ابتدا ءَ اَت تقریباً داں یک سالے ءَ ھست اَت پدا چہ دیمی آیت ءَ منسوخ بوت ف۱۵ یعنی اللہ ءَ معلوم انت کہ تو و تئی ھمبلان ءَ آ حکم ءِ تعمیل سرجمی کُت۔ برے نیم برے سہ یک و برے دو سہ یک شپ ءِ قریب ءَ ماں اللہ پاک ءِ عبادت ءَ گوازینت۔ چنانچہ ماں روایتان ھست کہ صحابہانی پاد چہ شپانی بازیں اوشتگان گوات گپتگنت (گڑ تگنت) و ہم ترکنگنت بلکیں لھتے کسئے وتی سر ءِ مود گوں ساداں بستگ انت کہ واب بکپیں تو چہ کوچنڈک ءَ جم پچ بہ بنت - ۱۲

فَتَابَ عَلَيۡكُمۡ فَاقۡرَءُوۡا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الۡقُرۡاٰنِ ؕ عَلِمَ اَنۡ سَيَكُوۡنُ
گڈا آئی ءِ مہربانی کُت شمے سرا. نوں بوان اِت ہر قدر آسان بہ بیت چہ قرآن ءَ. ف زانتی کہ بنت لھتیں

مِنۡكُمۡ مَّرۡضٰى ۙ وَاٰخَرُوۡنَ يَضۡرِبُوۡنَ فِى الۡاَرۡضِ يَبۡتَغُوۡنَ مِنۡ فَضۡلِ
چہ شما نادراہ ددگر لھتے کہ سفر کننت ماں زمین ءَ روزی طلب کننت چہ خدا ءِ

اللّٰهِ ۙ وَاٰخَرُوۡنَ يُقَاتِلُوۡنَ فِىۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ ۖ فَاقۡرَءُوۡا مَا تَيَسَّرَ مِنۡهُ ۙ
فضل ءَ، و دگہ لھتے جہاد کننت ماں خدا ءِ راہ ءِ، گڈا بوان اِت ہر قدر آسان بیت چہ قرآن ءَ

وَاَقِيۡمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقۡرِضُوا اللّٰهَ قَرۡضًا حَسَنًا ؕ وَمَا
وَ قائم بدارِت نماز ءَ واداکن اِت زکوٰۃ ءَ ف۲ وَ وام بدہ اِت اللہ ءَ وام دیگ بہ شرّی ف۳ و ہر چیکہ

تُقَدِّمُوۡا لِاَنۡفُسِكُمۡ مِّنۡ خَيۡرٍ تَجِدُوۡهُ عِنۡدَ اللّٰهِ هُوَ خَيۡرًا وَّاَعۡظَمَ
دیما روان کن اِت پہ وتی جندا چہ نیکی ءَ آ ئرا بہتر گندات خدا ءِ گورا وَ زیات ماں

اَجۡرًا ؕ وَاسۡتَغۡفِرُوا اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوۡرٌ رَّحِيۡمٌ ﴿۲۰﴾
ثواب ءَ ف۴ وَ معافی بلوٹ اِت چہ اللہ ءَ، بے شک اللہ بخشوک مہربان انت ف۵

ع ۲/۱۴

سُوۡرَةُ الۡمُدَّثِّرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِىَ سِتٌّ وَّخَمۡسُوۡنَ اٰيَةً وَّفِيۡهَا رُكُوۡعَانِ
سورۃ مدثر ماں مکہ ءَ نازل بوت اشی ءَ پنجاہ و شش آیت و دو رکوع انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ
شروع ءِ کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

يٰۤاَيُّهَا الۡمُدَّثِّرُۙ ﴿۱﴾ قُمۡ فَاَنۡذِرۡ ﴿۲﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرۡ ﴿۳﴾ وَثِيَابَكَ
اے نپاد پوشیں واجہ! ف۶ پادبیا، پدا بترسین ف۷ وَ وتی ربّ ءَ بہ بزرگی یاد بکن ف۸ وَ وتی پچّان

فَطَهِّرۡ ﴿۴﴾ وَالرُّجۡزَ فَاهۡجُرۡ ﴿۵﴾ وَلَا تَمۡنُنۡ تَسۡتَكۡثِرُ ﴿۶﴾ وَلِرَبِّكَ
پاک بکن و چہ پلیتی ءَ دور بہ بئے ف۹ و بنا ید کہ چیزے بدہ ءِ پہ زیات طلب کنگ ءِ نیت ءَ وَ پہ وتی ربّ ءَ

فَاصۡبِرۡ ؕ ﴿۷﴾ فَاِذَا نُقِرَ فِى النَّاقُوۡرِۙ ﴿۸﴾ فَذٰلِكَ يَوۡمَئِذٍ يَّوۡمٌ عَسِيۡرٌ ۙ ﴿۹﴾
گڈا صبر بکن ف۱۰ گڈا دھدیکہ دمگ بیت ماں صور ءَ، ف۱۱ گڈا آ روچ سک گرانیں روچے بیت ف۱۲

ف۱ یعنی شپ و روچ ءِ سرجمیں پیمائش (حساب) ءِ تو اللہ وت بزانت ہماوت گوں یک خاصیں اندازہ ءِ برے شپ ءَ چہ روچ ءَ کم کنت برے گیش کنت و برے ہر دوئینان ءَ برابر کنت، بندھان ءِ آداب و غفلت ءِ وھد ءِ ہم روچ نیم، سہ یک وو دو سہ یک شپ ءِ سرجمی ءِ حفاظت کنگ خصوصاً ہما دربارئی ءَ کہ وھدے ساعت و گھڑیال ءِ ہچ جاگہ ءِ گواہ نہ کُت ازانیں کارے نہ اَت. بمشکا لھتیں صحابہ تمام شپ ءَ نہ وپتگنت کہ چو مبیت ماں واب ءَ یک سہ یکے شپ ءِ ھم آگاہی نصیب مبیت. بہ اشی ءَ اللہ تعالیٰ ءَ چہ وتی رحمت ءِ معافی دیم دات و فرمان کُت کہ شما اشی ءِ مدام بہ سرجمی ءَ ادا کُت نہ کن اِت. آ ہر قدر نماز و ماں آئی ءَ ہر قدر قرآن ونت کنت بوانبت. نوں اُمت حق ءَ نہ تہجد ءِ نماز فرض انت وَ نہ وقت ءِ یا تلاوت ءِ مقدار ءِ ہچ پیمیں پابندی یے ھست انت. ف۲ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ معلوم کُت کہ چہ شما لھتیں کس نادراہ بنت و مسافر ھم کہ ماں ملک ءَ روزی یا ماں علم وغیرہ ءِ شوھاز ءَ سفر کننت و دگہ ھما مجاہدیں مردم ھم ھست اَنت کہ چہ لوگ ءَ دیرکپان ءَ اللہ ءِ راہ ءَ جنگ کننت، اے دابیں حالت ءَ شب بیداری ءِ حکمانی سرا عمل مزن مشکل بیت. بمشکا اللہ پاک ءَ شمے سرا نوں تخفیف کُت کہ ماں نماز ءَ ہر قدر قرآن گوں آرام ءَ ونت کُت کن اِت بوان اِت. وتی جان ءَ ماں زیادھیں تکلیف ءَ چگل دیگ ءِ حاجت نیست، البت فرض نمازان ءَ گوں مزن اہتمام ءَ باقاعدہ وانان بے اِت وھم زکوٰۃ اداکنان بے اِت و وتی مال ءَ ماں اللہ ءِ راہ ءَ خرچ کنان بے اِت کہ چہ اے جرانی پابندی ءَ بازیں روحانی فوائد و ترقیات حاصل بوت کننت. (تنبیہ) چہ اولگیں دور ءِ صحابہ ءَ داں یک سالے ءَ گوں مزن تاکید و کڑّن ءِ اے گرانیں ریاضت ءِ کار بمشکا گپت کہ ہمے مردماں دیم نزء ءَ پہ تمام اُمّت ءَ ھادی و معلم جوڑ بیوک اتنت، ضروری اَت کہ اشاں ہمنکر صاف ولسّر کنگ بہ بنت و ماں روحانیت ءِ رنگ ءَ ھمے داب ءَ رنگ دار کنگ بہ بنت کہ تمام دنیا ماں ھمایانی آدینک ءَ محمدی کمالات ءِ ندارگ ءَ گوں وتی چمّاں بگندیت. و اِے پاکیزھیں نفوس تمام اُمّت ءِ اصلاح ءِ بار ءَ بہ وتی کوپگاں جست کُت بکننت. واللہ تعالیٰ اعلم. ف۳ گوں کاملیں اخلاص ءَ ماں اللہ ءِ راہ ءَ بہ ھمائی ءِ احکام ءِ رو ءَ خرچ کنگ بزاں آئی ءَ جانیں قرضے دیگ انت اگں بندھان ءَ قرضِ حسنہ دیگ بہ بیت آئی ءَ ھم ھمیشی ءِ عموم ءَ داخل بزان اِت کما ثبت فضلہ فی الحدیث. ف۴ یعنی ہر دابیں نیکی اداکن اِت، اللہ ءِ گور ءَ آئی ءَ ماں مزن شرتریں صورت ءَ گندات و اشی ءِ سرا مزنیں اجرے دیگ بیت، تو چو گمان مبرات کہ ہرچ نیکی ءَ ماکنیں بس ھما ہلاس بیت. اتا چوش نہ انت آ تمام سامان چہ تو بیسرا اللہ پاک ءِ گور ءَ سر بوگا ئنت کہ خاص بہ حاجت ءِ وھد ءَ تئی کار ءَ کا بنت. ف۵ یعنی تمام حکمان ءِ اداکنان ءَ بیدا چہ اللہ ءَ معافی طلب بکن اِت چیا کہ ہر قدر یک شخصے گوں احتیاط و خیالداری ءَ کارے بکنت چہ آئی ءَ ہم چیزے نہ چیزے کوتاہی سرزد بیت. کئے انت ہما شخص کہ آ اے دعوٰی ءَ کُت بکنت کہ من اللہ ءِ بندگی ءِ حق ءَ بخوبی ءَ اداکُت بلکیں ہر قدر مزنیں بندھے بہ بیت آ ہما قدر ءَ وتا راتقصیروار زانت و وتی کوتاہیانی معافی ءَ لوٹوک بیت. اے غفور و رحیم تو چہ وتی فضل ءَ منی خطایان و کوتاہیان ءَ ھم معاف بفرما. سورۃ المزمل وللہ الحمد والمنۃ.

ف۶ پہ اشی ءَ سورہ ءِ مزمل ءِ اولی فائدہ چارگ بہ بیت. ف۷ یعنی چہ وحی ءِ ثقل (گرانی) و فرشتہ ءِ ھیبت ءَ شمارا ترسگ و پریشان بوگ نہ لوٹیت شمے کار ھمیش انت کہ تمام آرام و راحت ءَ بل دیان ءَ ابدگران ءَ چہ خدا ءَ بترسین اِت و آیان ءَ چہ کفر و معصیت ءِ بدیں انجام ءَ معلوم دار بکن اِت. ف۸ چیاکہ چہ ربّ ءِ شان ءِ بیان کنگ و چہ بزرگی و عظمت ءِ بیان کنگ ءَ آئی ءِ خوف ماں دل ءَ پیدا بیت واللہ تعالیٰ ءِ تعظیم و تقدیس ءِ جند ہما چیز انت کہ آئی ءِ معرفت چہ کل اعمال

واخلاق ءِ بیش حاصل بوگ لوٹیت بہر حالت ءِ آئی ءِ کمالات والعامات ءِ سرا نظر داران ءِ ماں نماز ءِ وچہ نماز ءِ درآئی ءِ عظمت ءِ اقرار و اعلان کنگ شے کارانت۔
ف۹ چہ اے سورۃ ءِ نازل بوگ ءِ سرا حکم بوت کہ مخلوق ءِ خدا ءِ طرف ءِ دعوت بدے۔ پدا نماز وغیرہ ءِ حکم آتکنت پہ نماز وانگ ءِ شرط انت کہ نماز ءِ گُد پاک بہ بنت وچہ گندگی ءِ و تارا دور دارگ بہ بیت۔ ہما چیزان ءِ ادا بیان فرمائینت۔ اے گپ ظاہر انت کہ وھدے گُداں چہ حسی و معنوی نجاستاں پاک دارگ ضروری و الّی انت نو بدن ءِ پاکی بطریق اولیٰ ضروری بیت پمشکا آئی ءِ بیان کنگ ءِ ضرورت لازم زانگ نہ بوت۔ لھتیں عالماں چہ گُدانی پاک دارگ ءِ نفسءِ چہ گندھیں اخلاق ءِ پاک دارگ مراد گپتگ، و چہ گندگی ءِ دو ربوگ ءِ معنا ئش چو گپتگ کہ چہ بُتانی گندگی ءِ و تارا دور بدار پت چوشکہ داں ھنوں و تارا دور داشتگ۔ بہرحال ورءِ ماں اے آیت ءِ طہارت ظاہری و باطنی ءِ کدّن مقصود انت چیا کہ اشی بیغیر رب ءِ بزرگی کماحقہٗ دل ءِ نندوک بوت نہ کنت۔ ف۱ اے ھیمات وھائی شون دات کہ ہر چیزیکہ تو کسے ءِ را بدے ءِ (کلدار، زر علم و ھدایت وغیرہ) چہ آئی ءِ بدل طلب مکن تیوگ ءِ بہ وتی رب ءِ دوستی ءِ بدے بلے ماں وتی دل ءِ صابر و شاکر بہو، و ہرچ شدّت و جنجالے تراماں دعوت و تبلیغ ءِ راہ ءِ دیما بیاینت آیان ءِ پہ خدائیگی گوں صبر و تحمل ءِ برداشت بکن و مدام پہ ھمائی ءِ حکم ءِ راہ چار بہو، کہ اے عظیم الشانیں کار بغیر چہ اعلیٰ درجہ ءِ حوصلہ مندی و صبر و استقلال ءِ بہ آسر نہ روت (انجام ءِ سر نہ بیت) اے آیتانی تفسیر دگہ ھم بازیں رھبند ءِ کنگ بوتگنت بلکن احقر ءِ گور ءِ ھے تفسیر بے تکلف انت کہ عرض کنگ بوت۔ ف۱۱ یعنی صور دمگ بہ بیت۔ ف۱۲ یعنی چہ آروچ ءِ قصتہاں صور ءِ دمگ چو بگوشں یک مستقل روچ کہ آ چہ سرءِ داں پاد ءِ چہ مشکلات و شدّتان پُر بیت۔ ۱۲

عَلَى الْكٰفِرِيْنَ غَيْرُ يَسِيْرٍ ⑩ ذَرْنِيْ وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيْدًا ⑪ وَّ

بہ منکرانی سرا آسان نہ بیت ف۱ یلہ بکن منا و آکس ءِ کہ من پیدا کتگ تہنا ف۲۔ و

جَعَلْتُ لَهٗ مَالًا مَّمْدُوْدًا ⑫ وَّبَنِيْنَ شُهُوْدًا ⑬ وَّمَهَّدْتُّ لَهٗ

داتوں آئی ءِ مال نہ گُڈوکیں و اولاد ماں دیوان ءِ نندوکیں ف۳ و تیاری کتوں پہ آئی ءِ

تَمْهِيْدًا ⑭ ثُمَّ يَطْمَعُ اَنْ اَزِيْدَ ⑮ كَلَّا ۭ اِنَّهٗ كَانَ لِاٰيٰتِنَا عَنِيْدًا ⑯ ۭ

شریں تیاری ف۴ پدا طمع کنت کہ من گیشتری بدیاں ف۵ ھچبر نہ، بے شک آ مئے آیتانی سخت مخالف انت ف۶

سَاُرْهِقُهٗ صَعُوْدًا ⑰ ۭ اِنَّهٗ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ⑱ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ⑲

زوت من سرگیجاں آئی ءِ بُرزیں جاگہے ف۷ بے شک آئی ءِ فکر کت و خبرے جوڑ کتی، گڈا لعنت بہ بات بہ آئی چون خبری جوڑ کت

ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ⑳ ثُمَّ نَظَرَ ㉑ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ㉒ ثُمَّ اَدْبَرَ

پدا لعنت بہ آئی چون خبری جوڑ کت ف۸ پدا نگاہ کتی پدا ٹیمی تہار کت و پیشانی ءِ گرچک کت پدا پشتی ماں دات

وَاسْتَكْبَرَ ㉓ فَقَالَ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ يُّؤْثَرُ ㉔ اِنْ هٰذَآ اِلَّا قَوْلُ

و غروری کت پدا گوشتی نہ انت اے مگر جادو کہ نقل کنگ بوتگ چہ ساحران، نہ انت اے قرآن مگر گفتار

الْبَشَرِ ㉕ ۭ سَاُصْلِيْهِ سَقَرَ ㉖ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا سَقَرُ ㉗ ۭ لَا تُبْقِيْ وَلَا تَذَرُ ㉘

انسانی ف۹ نوں آئی ءِ داخل کناں ماں دوزخ ءِ ف۱۰ و تو چہ سرپد ءِ کہ چی انت آ دوزخ، نہ باقی پشت گیجیت و نہ یلہ کنت ف۱۱

لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ㉙ ۚ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ㉚ ۭ وَمَا جَعَلْنَآ اَصْحٰبَ النَّارِ اِلَّا

سوچوک انت انسان ءِ ف۱۲ آئی ءِ سرا مقرر انت نوزدہ (فرشتہ) ف۱۳ و نہ کتگ ما دوزخ ءِ چوکیداران ءِ مگر

مَلٰۗىِٕكَةً ۠ وَّمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۙ لِيَسْتَيْقِنَ

فرشتہ ف۱۴ و نہ کتگ ما آیانی حساب مگر آزمائش پہ کافران ف۱۵ تاکہ یقین بہ کننت

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ وَيَزْدَادَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِيْمَانًا وَّلَا يَرْتَابَ الَّذِيْنَ

ہما کساں کہ دیگ بوتگنت کتاب و تاکہ زیات بہ بیت مسلمانانی ایمان و تاکہ مکننت شک

اُوْتُوا الْكِتٰبَ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ۙ وَلِيَقُوْلَ الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ وَّ

کتابانی خداوند و مسلمان ف۱۶ و تاکہ بگوشنت ہما کساں کہ ما آیانی دلان مرض انت و

ھے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی منکرانی سرا ہچ ہمیں آسانی نہ بیت بلکیں آ روچ ءِ سکی ساعت دمان آیانی سرا گیش بوان بیت، برخلاف مومنانی کہ اگں آیان سکی ھم بگندنت تو چیزے مدّتءِ رند پدا آسانی بیت۔ ف۲ یعنی ہر انسان چہ مات ءِ لاپ ءِ تہنا کیت مال، اولاد، فوج، لشکر، ساز و سامان گوں و ناھچ نیا ریت۔ یا چہ "وحید" ءِ مراد خاص ولید بن مغیرہ بہ بیت کہ بہ ہمائی ءِ بابت ءِ اے آیت نازل بوتگنت۔ آ وتی پت ءِ یک یکلیں چُکّ و چہ دنیاوی مال و متاع، زر و لیافت ءِ اعتبار ءِ ماں سرزمین ءِ عرب ءِ یکتا زانگ بوتگت۔ مطلب ایش انت کہ بہ چوشیں دین ءِ منکرانی بارہ ءِ اشتاب مکن و نہ چہ آیانی مہلت دیگ ءِ ماں دل ءِ تنگی محسوس بکن بلکیں آیانی قصتہ ءِ منی سرا یل بکن۔ من وت درستانی گیش وگیوار ءِ کناں، چو بیت کہ تو پہ اشی ءِ غمگین و پریشان حال ببے۔ ف۳ یعنی مال و اولاد ءِ تالانی باز زیات اَت اے مرد ءِ دھیں چُکّ مدام آئی ءِ چمانی دیما نندوک، ماں محفل ءِ بیت ءِ شرف ءِ گیش کنوک و آئی ءِ رعب و دبدبہ ءِ شون دیوک اَتنت۔ پہ تجارت و سوداگری ءِ کار و بار و پہ اید گہ قصتہ و کاراں ءِ ذکر وچاکر باز اَننت۔ چوشں دفت نہ بوتگت کہ چُکّ چہ پت ءِ چماں اندیم بہ بنت۔ ف۴ وھنکیں پہ حکومت و ریاست ءِ بخوبی پہ آئی ءِ تیار کُت۔ چنانچہ تمام قریش ماں ہر مشکلیں کار ءِ بہ ھمائی ءِ نیمگ ءِ رجوع کنوک اَتنت و آئرا چہ وتی حاکم ءِ حساب ش کتگت۔ ف۵ یعنی اینکر باز ثروت و نعمت ءِ باوجود کدی ھم چہ آئی ءِ دپ ءِ شکر ءِ لفظ درنہ کپت بلکیں مدام ماں بُت پرستی و زیات مال جمع کنگ ءِ حرص ءِ گرفتار منتگت۔ و اگں رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ کدی آئی ءِ دیم ءِ (روبرو ءِ) بہشت ءِ نعمتانی ذکر بفرمائینیں تو گوشتگی کہ اگں اے شخص ماں وتی بیان ءِ راست گوشوک انت تو منا کا بلیں یقین انت کہ اود ءِ نعمت ھم منا دست کپنت۔ اے احوال انت ھما شخص ءِ کہ اینکر ناشکری و ناحق شناسی ءِ پدا اے امیت کشگ کہ اللہ تعالیٰ آئی ءِ دنیا و آخرت ءِ نعمت ھنگت زیات دنت۔ ف۶ یعنی وھدے آ نعمتانی حقیقی خداوند ءِ آیتانی مخالف اِنت تو آئی ءِ اے حق ھچبر نہ بیت کہ چوشیں اُمیت بدار بیت و خیالی پلاو

بگرادیت. گوشتن کہ اے آیتانی نزدل ءِ پدرند پہ رندآئی ءِ مال و اسباب ءَ نقصان کپگ شروع بوت آخر فقیر بوان ذلت ءِ مرگ ءَ دوچار کپت. ف۷ یعنی ھنوں آئی ءَ بہ مزنیں ٹلی ءَ سرگیجگی اِنت وماں نزندیں مصیبتان گرفتار کنگی اِنت. ماں لھتیں روایتان ھست کہ "الصعود" ماں دوزخ ءِ یک کوہے ءِ نام انت کہ آئی ءِ سرا کافرءَ سرگیج انت و پدا چہ اودا جھل ءَ دردینت، اے ہم عذاب ءِ یک قسم انت. (تنبیہ) ولید یک رندے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ حاضر بوت واچہ ءَ قرآن وَنت وآئی ءَ اشکنائینت کہ چہ آئی ءَ کمیں متاثر بوت مگرابوجہل ءَ آشر بینت و ربیپینت وماں قریش ءَ شور چیست بوت کہ اگں ولید مسلمان بہ بیت تو مزن خرابئے نالان ببت. الغرض کُل جمع بوتنت وواجہ بنی ءِ بارہ ءَ گفتگو بوت کسے ءَ گوشت کہ اے شاعرے، کسے ءَ کاہن گوشت. ولیدءَ گوشت کہ من وت ماں شعروشاعری ءَ بلدآں وھم کاھناتی بازگپ اشکنگوں، قرآن نہ شعروشاعری انت ونہ کہانت. مردمان گوشت کہ آخر تو اے شخص ءِ بارہ ءَ چے گوشے؟ گوشتی کہ صبرءَ بدارے جیڑے فکر کناں. آخر پیشانی ءَ مچینان ءَ ودیم ءَ ترپش وتہار کنان ءَ گوشتی کہ اے ھچ نہ انت فقط جادو انت کہ چہ بابل ءِ مردمان نقل بوان ءَ پیداک اِنت. حالانکہ پیسرءَ قرآن ءَ اشکنان ءَ گوشتگتی کہ اے سحر نہ اِنت ونہ گنوکی گپ انت بلکیں اللہ ءِ کلام اِنت. مگرا یوک ءَ پہ وتی دزبرادری ءِ وش دلی ءَ نوں زبان ءَ تاب داتی، دیما ھمے گفتگو ءِ بارہ ءَ اشارہ اِنت. ف۸ یعنی بدبخت ءَ ماں دل ءَ فکرجنان ءَ یک جرے جوڑ تا سازاِت ئی کہ قرآن جادو اِنت. خدا غارت بکنتی چونیں ناھودگیں گپے سازاِت ئی. پدا خدا غارت بکنتی کہ وتی قوم ءِ جذبات ءِ لحاظ ءَ داران ءَ چونیں وقتی جرے سازاِت ئی کہ چہ آئی ءِ اشکنگ ءَ کلّانی دل ءَ وشی بے تالان بہ بیت. ف۹ یعنی مچی ءِ سرا چمانی شانک داتنت پدا وتی دیمی ترپش وتہار کُت تانکہ چاروک بفہمنت کہ اے مرد چہ قرآن ءَ مزن بزاری وشزاری داریت پدا پُشتی ہم ترتینت، چوش بگوش کہ مزن بدیں جیڑے ءِ بارہ ءَ مردءَ جیڑکے بیان کنگی انت حالانکہ پیسرءَ آئی ءِ حقانیت ءِ اقرار دپ ءِ ذت کنگتی نوں پہ وتی دزبرادری ءِ وش دلی ءَ چہ آئی ءَ دیم ئی تاب دات آخر گوں مزن غرورناکی ءَ گوشتی بس دگہ ھچ نہ انت اے جادوے کہ چہ پیشی مردمان نقل بوان ءَ پیداک اِنت ویقیناً اِے کلام انسانی کلام اِنت کہ چہ جادو ءِ زور ءَ پت ءَ جرچک ءَ، مردءَ چہ لوگ بانک ءَ ودوست ءَ چہ دوست ءَ سندبیت وجدا کنت. ف۱۰ یعنی عنقریب آئی ءَ ماں آس ءَ چگل دیان ءَ عناد ودشمنی ءِ تام ءَ چشینان. ف۱۱ یعنی دوزخیانی ھچ چوشیں جیڑے باقی نہ ماینت کہ آچہ سُچگ ءَ پشت بکپیت، پدا سُچگ ءَ بعد بہ ھما حالت ءَ پشت گیجگ نہ بیت بلکیں دوبارہ بہ اصلی حالت ءَ نزینگ بنت وسچنت ھمے سلسلہ مدام جاری بیت (العیاذ باللہ). (تنبیہ) چہ اکثر سلف ءَ ہمے معنا ومراد منقول انت لھتیں مفسران دگہ داب ءَ توجیہہ کتگ. ف۱۲ یعنی بدن ءِ پوست پیلگشان ءَ انسان ءِ حیثیت ءَ بدل کنت. حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "چوشکہ پیستگیں آسن بنظرءَ سُہر انت. انسان ءِ گوڑا آسہری نظرءَ کپت.

ف۱۳ یعنی دوزخ ءِ کارانی بست وبندءَ فرشتگانی ہرچ لشکرے کہ مقرر بیت آئی ءِ مستر وکماش نوزدہ فرشتہ بنت کہ چہ آیان درستان مستر ذمہ دار فرشتہ ءِ نام مالک انت. (تنبیہ) حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ ءَ گوں مزن گیش وگیوار ءَ نوزدہ [19] عدد ءِ حکمتان ءَ بیان کتگنت کہ چارگ ءِ قابل انت. خلاصہ چوش انت کہ ماں جہنم ءَ مجرمان ءَ عذاب دیگ ءِ واسطہ نوزدہ قسم ءِ فرائض انت کہ چہ آیان ہریک فرضے ءِ انجام دیگ ءِ واسطہ یک یک فرشتہ ءِ سپردکی ءِ ہما کارکنگ بنت. ماں اشی ءَ ھچ شبہ نیست کہ فرشتہ ءِ طاقت سک زیات انت وفرشتہ ھما قدر کارکت کنت کہ لکھانی حساب ءَ انسان اُدار بوان ءَ آ کارءَ کُت نہ کننت، لیکن اِے ہم یاد دارگی اِنت کہ ھمک فرشتہ ءِ اے قوت ماں ھما دائرہ ءَ بند ومحدود انت کہ ماں اود آیہ کارکنگ ءَ مامور بوتگ. مثلاً ملک الموت لکھا انسانانی ساہ ءَ ماں یک دمانے ءَ کش اِت کنت مگرماں جنین آدم ءِ لاپ ءَ یک چکے ءَ ساہ ماں کُت نہ کنت. حضرت جبریل ماں چم ءِ نزآرگ ءَ وحی یارت کنت لیکن آپ ءِ گوار ینگ آئی ءِ کار نہ انت، ہنچو کہ گوش دلیست نہ کنت چم اشکت نہ کنت اگں چہ وتی قسم ءِ کارتوری ہرقدر گران بہ بنت کتش کننت. مثلاً بوت کنت کہ چہ گوش ءَ ہزاران تواران ءَ بشکنت ودم ھم مبارت چم ہزاران قسم ءِ رنگ بگندیت وعاجز مبیت، ھمے داب ءَ اگں یک فرشتھے پہ عذاب نیگی دوزخیانی سرا مقرر بوئیں چہ آئی ءِ دست ءَ دوزخیان ءَ تہنا یکیں قسم ءِ عذاب بوتگت، دومی قسم ءِ عذاب کہ آچہ آئی ءِ دائرہ ءِ استعداد ءَ دَر انت ممکن نہ اَت پمشکا پہ نوزدہ قسم ءِ عذابان ءَ (کہ آیانی تفصیل ماں تفسیر عزیزی ءَ موجود انت) نوزدہ ذمہ داریں فرشتہ مقرر بوتگنت. عالمان ءَ اے عدد ءِ اسرار ودرازانی بابت ءَ باز نبشتہ کتگ مگر احقر ءِ نزیک ءَ حضرت شاہ صاحبؒ ءِ کلام باز جھلیں خوبی دارد کیں گپ انت واللہ تعالیٰ اعلم.

ف۱۴ نوزدہ ءِ عدد ءَ اشکنان ءَ مشرکان مسخرہ کنگ ءَ لگتنت کہ ما ہزارانی شمار ءَ ایں اے نوزدہ ماراچے تاوان دات کننت. زیادہ اے بیت کہ چہ ما دہ دہ کس یک یکے ءِ مقابلہ ءَ یادان ءَ نزند دارنت، یک پہلوانے ءَ درائینت کہ ھبدہ [17] کس ءَ من وت بستاں، دوکس ءِ شما آوار بوان ءَ مقابلہ بکن اِت. اشی ءِ سرا اے آیت نازل بوت، آ نوزدہ ہست اَنت مگر انسان نہ اَنت فرشتہ انت کہ آیانی قوت ءِ احوال ایش اِنت کہ ایوک ءَ یک فرشتہ ءَ قوم لوط ءِ تمام میتگ ءَ یک باسکے ءِ سرا چست کنان جھل ءَ ھتر مال کتگت.

ف۱۵ یعنی کافران ءَ پہ عذاب دیگ ءَ نوزدہ ءِ شمار چہ خاصیں حکمت ءَ ایر کنگ بوتگ آئی ءِ نیمگ ءَ ماں "عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ" ءِ فائدہ ءَ اشارہ کنگ بوتگ وماں اے عدد ءِ بیان کنگ ءَ منکرانی چکاسگ مراد انت، کہ چاریں بارین کئے اشی ءَ اشکنان ءَ نزیبت وکئے اشی ءِ سرا مسخرہ کنت وکندیت.

ف۱۶ اھل کتاب ءَ پیسرءَ اے عدد معلوم بوتگ چوشکہ ماں جامع ترمذی ءِ یک روایتے ءَ ھست یا کم ازکم چہ آسمانی کتابانی ذریعہ ءَ ایکرو زانتگنتش کہ فرشتہان چنکر طاقت ءِ خدابند انت، نوزدہ ھم کم نہ اَنت وایکہ عذاب ءِ قسمانی اعتبارءَ جداجدا فرشتہ دوزخ ءِ سرا مامور بوگ لوٹنت اے کارءَ تہنا یک کسے نہ انت. بہرحال ءَ چہ اے بیان ءَ ماں اھل کتاب ءِ دلاں قرآن ءِ حقیقت ءِ یقین الّم ءَ پیدا بیت واے ہردوئیں جماعتان ءَ ماں قرآن ءِ بیان ءِ ھچ داہیں شک وشبہ پشت نہ کپیت نہ چہ مشرکانی استہزاء وکلاک گرگ ءَ آیان رد کپنت - ۱۲

ف چہ "الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ" ءِ مراد منافقین یا ضعیف الایمان اَنت وچہ "الکافرون" ءِ مراد سرظاہریں دین ءِ منکر مراد انت ۔ ف۲ یعنی چہ نوزدہ ءِ بیان کنگ ءِ غرض چی اَت ؟ شرا اے دابیں بے سریں وغیر موزون گپ ءِ کیئے قبول کُت کنت ۔ العا ذباللہ ۔ ف۳ یعنی چہ یکیں چیزء ِ بلا ستعداد ین انسان گمراہ بیت وہر کس سلیم الطبع بہ بیت تو آھدا یت ءِ راہ ءِ رؤک بیت ہر کس ءِ قبول کنگ مقصود ومراد مبیت تو آکس مقصد ءِ جبرء ِ پہ مسخرہ وکندگ زور بیت ، وماں ہر کس ءِ دل ءِ خدا ءِ خوف ونور ءِ توفیق بہ بیت تو آئی ءِ ایمان ویقین گیش بوان بیت ۔ ف۴ یعنی اللہ ءِ بے شمار لشکرانی شمار ہمائی ءِ وت ءِ معلوم انت نوزدہ تو ایوک ءِ جہنم ءِ کارکنوکیں افسرانت ۔ ف۵ یعنی دوزخ ءِ ذکر وبیان تہناپہ عبرت ونصیحت ءِ اِنت کہ آئی ءِ احوال ءِ اشکنان ءِ مردم چہ خداوندی غضب ءِ بترسنت وچہ نافرمانی ءِ دست ءِ بکشنت ۔ ف۶ یعنی ہرچ مزن مزنیں بیمناکیں و عظیم الشانیں چیزاں کہ ظاہر بوگی انت چہ ھمایاں یکے دوزخ انت ۔ ف۷ دیم ترء ِ بکنزبت بہ نیکی ءِ یا بہشت ءِ طرف ءِ ولپشت ءِ بمانیت ماں بدی ءِ گرفتار بوان ءِ یا ماں دوزخ ءِ کپان ءِ ، بہر جاور مقصود ایش انت کہ دوزخ پہ کل مکلفان یک ترسناکیں چیزے دچونکہ اے ترسینگ ءِ انجام ونتیجہ ماں قیامت ءِ ظاہر بنت پمشکا سوگند ہنچیں چیزانی وارت ئی کہ آپہ قیامت ءِ باز مناسب انت چنانچہ ماہ ءِ اول سرا مزن بوگ پدا کم ترگ نمونہ اِنت اِے عالم ءِ ردوم وپژمردگی وگیمرگی وفنا بوگ ءِ ۔ ھمے داب ءِ اِے دنیاوی عالم ءِ گوں آخرت ءِ عالم ءِ ماں حقائق ءِ سرپوشی وسرظاہری ءِ ہنچیں نسبت انت چوشکہ شپ ءِ گوں روچ انت چو بگوش کہ اے عالم ءِ ہلاس بوگ شپ ءِ گوزگ واے عالم ءِ ظاہری چو صحب ءِ نور ءِ تالانی ءِ ڈولا انت ۔ واللہ اعلم ۔ ف۸ یعنی ہماکس کہ میثاق ءِ روچ ءِ چہ حضرت آدم ءِ بڈء ِ چہ راستیں کش ءِ دراتکگنت وماں دنیاء ِ ہم نیکیں رفتار ءِ زندگی گوازینت دماں موقف ءِ ہم عرش ءِ راستیں کش ءِ کہ ھمودا بہشت انت اوشتاتنت وھماکش ءِ رہادگ بوتنت وآیانی عمل نامہ ھم راستیں دست ءِ آتکنت ھمے مردماں البت ماں قیدء ِ گرفتار نہ انت بلکیں ماں جنت ءِ باغاں آزاد اَنت ومزن بے فکرو وشنود بوان ءِ دنت ماں وناگوں یک دگرے ءِ یا چہ فرشتہاں گناھگارانی احوال ءِ بارہ ءِ جُست ذیرّس کننت کہ آخرا اے مردماں ءِ چون لوٹ کہ گندگ نہ بنت ۔ ف۹ یعنی دھدیکہ معلوم اِش بیت کہ گناہ گارماں دوزخ ءِ داخل کنگ بوتگنت گڑا گوں ھما گناہ گاران ءِ دیم گوز کنان ءِ اے سوال ءِ کننت کہ عقل ودانائی ءِ باوجود شما باریں چون ماں اے دوزخ ءِ آس ءِ کپت اِت ۔ ف۱۰ یعنی نہ اللہ ءِ حق ئیں جاہ بارت ونہ بندھانی حال شونی کرتیں ۔ البت چواِے دگہ مردماں حق ءِ برخلاف بحث ومباحثہ ءِ توک ءِ لوتیں وماں بدیں صحبتاں نندان ءِ شک وشکوک ءِ پوجگلاں ونارامبن کتیں وچہ درستان مستریں گپ ایش اِنت کہ مارا یقین نہ اَت کہ انصاف ءِ روچ ہم آیوک اِنت ، مدام ما اے گپ ءِ دروغ کتیں دانکہ ماں موت ءِ بغل ءِ سر بوگ ءِ ساعت آنک ونوں چمانِ وت گندان ءِ ہما گپتانی یقین مارا حاصل بوت کہ آیان ءِ ما مدام دروغ کرتگتیں ۔

الْكٰفِرُوْنَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ؕ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَآءُ

کافران ف۱ چہ چیزء ِ ارادہ کتگ خدا بہ اِے داستان ءِ ف۲ ہمے داب ءِ گمراہ کنت اللہ ہر کس ءِ کہ بلوٹیت

وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَمَا يَعْلَمُ جُنُوْدَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ ؕ وَمَا هِيَ اِلَّا

وراہ سوج دنت ہر کس ءِ کہ بلوٹیت ف۳ وہچ کس زانت تئی پروردگار ءِ لشکرء ِ ابید چہ آئی جندء ِ ف۴ ونہ انت اے مگر

ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ۟ كَلَّا وَالْقَمَرِ ۟ وَالَّيْلِ اِذْ اَدْبَرَ ۟ وَالصُّبْحِ اِذَآ اَسْفَرَ ۟

پنتے پہ بنی آدم ءِ ف۵ ھرگز نہ وسوگند اِنت ماہ ءِ ، وسوگند انت شپ ءِ وہدیکہ بر گردیت ، وسوگند انت صحب ءِ وہدیکہ روشن بیت

اِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِ ۟ نَذِيْرًا لِّلْبَشَرِ ۟ لِمَنْ شَآءَ مِنْكُمْ اَنْ يَّتَقَدَّمَ

بے شک آ(دوزخ) یکے چہ مزنیں چیزان اِنت ف۶ ترسینوک اِنت پہ مردمان ۔ ہر کسے لوٹیت چہ شما کہ دیما بکنزبیت

اَوْ يَتَاَخَّرَ ۟ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ ۟ اِلَّآ اَصْحٰبَ الْيَمِيْنِ ۟

یا پشت ءِ بمانیت ف۷ ہر یک ساہ دارے بہ وتی کتگیں کاراں رہن اِنت مگر راستیں نیمگ ءِ واجہاں

فِيْ جَنّٰتٍ ؕ يَتَسَآءَلُوْنَ ۟ عَنِ الْمُجْرِمِيْنَ ۟ مَا سَلَكَكُمْ فِيْ سَقَرَ ۟

ماں باغان انت سوال کننت چہ گناہ گاران ف۸ کتام چیزء ِ داخل کت شمارا ماں دوزخ ءِ ف۹

قَالُوْا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّيْنَ ۟ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِيْنَ ۟ وَكُنَّا نَخُوْضُ

گوشنت ما بوتیں چہ نماز وانوکان و نہ بوتیں ما ورگ وارینوک محتاجان و ما بحث کتگت

مَعَ الْخَآئِضِيْنَ ۟ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّيْنِ ۟ حَتّٰٓى اَتٰىنَا الْيَقِيْنُ ۟

گوں بحث کنوکاں وما دروغ شمار کتگت جزاء ِ روچ ، داں وہدیکہ سر بوت پہ ما موت ف۱۰

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشّٰفِعِيْنَ ۟ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ

گڑا فائدہ نہ دنت آیان ءِ سفارش سفارش کنوکانی ف۱۱ گڑا چہ بلاہ اِنت آیان کہ چہ پنت ءِ

مُعْرِضِيْنَ ۟ كَاَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنْفِرَةٌ ۟ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ۟

دیما ترینت ف۱۲ گوشئے آیان خر اَنت سرپہوت تچوکیں کہ جھتگ اَنت چہ یک شیرے ءِ ف۱۳

بَلْ يُرِيْدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ اَنْ يُّؤْتٰى صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ۟ كَلَّا ؕ بَلْ

بلکیں لوٹیت ہر یک نفرے چہ آیان ایکہ دیگ بہ بنت صحیفہ سرپچیں ف۱۴ ھرگز نہ ف۱۵ بلکیں

منزل ۷

ف۱۱ ماں کافر ءِ حق ءِ کس سفارش نہ کنت وا گن کسے کنت تو آ قبول نہ بیت ۔ ف۱۲ یعنی اے تمام مصیبت دیما آیگی انت مگر نصیحت ءِ گپ ءِ اشکنان ءِ مئے گوش ءِ مورے ھم نہ دارت بلکیں چو شیں گپ ءِ اشکنگ ءِ تیار ھم نہ انت ۔ ف۱۳ یعنی حق ءِ شور وغل وخدا ءِ شیرانی تواران ءِ اشکنان ءِ چو جنگلی حران تچان بنت ۔ ف۱۴ یعنی واجہ پیغمبر ءِ خبر ءِ قبول دار بوگ نہ لوٹنت بلکیں چہ آیاں ہر کس ہمے واھگ داریت کہ آئی ءِ وتی جند ءِ سرا اللہ ءِ صحیفہ نازل بہ بنت وآ پیغمبر جوڑ کنگ بہ بیت "حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَآ اُوْتِيَ رُسُلُ اللّٰهِ" (انعام ۔ رکوع ۵) یا مطلب چوش انت کہ چہ آیان ہر یکے ءِ گور ءِ براہ راست یک نوشتگینے چہ خدا ءِ جانب ءِ

بئیت کرماں آئی ءَ محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءِ زندگیری اتباع ءِ حکم ءِ بیت حَتّٰی تُنَزِّلَ عَلَیْنَا کِتٰبًا نَّقْرَؤُهٗ (بنی اسرائیل رکوع ۱۰) ف۱۵ یعنی چو ہچ بر بوت نہ کنت چیا کہ آیان اِشی ءِ لیاقت نہ دارنت و نہ اشی ءِ ضرورت کپتگ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد:۔ ف۱ یعنی چوشیں نا ہودگیں درخواست ہم پہ اے مقصد ءَ نہ انت کہ درحقیقت ءَ ہیچوش کنگ بہ بیت تو واقعی قبول داربنت. بلکیں اصل سبب ایش انت کہ اِے مردم چہ آخرت ءِ عذاب ءَ نہ ترسنت بشکا حق ءِ شوہاز ءَ گلائیش نہ انت وچوشیں درخواستاں نیوگ ءَ پہ گُنّت ءِ نیت ءَ کنگ انت اگن بالفرض اے درخواست پورہ کنگ بہ بنت پدا ھم اے مردم واجہ پیغمبر ءِ زندگیری ءَ نہ کننت. کماقال تعالیٰ "وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَیْكَ كِتٰبًا فِیْ قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوْهُ بِاَیْدِیْهِمْ لَقَالَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْۤا اِنْ هٰذَاۤ اِلَّا سِحْرٌ مُّبِیْنٌ۔ (انعام رکوع ۱) ف۲ یعنی ہرکس ءَ جداجدا کتاب دیگ بہ بیت چوش بوت نہ کنت اے یکیں کتاب (قرآن کریم) پہ نصیحت ءَ کافی انت۔ ف۳ حضرت شاہ صاحب تبشنہ کنت یعنی (اے کتاب) یکے ءِ سرا نازل بوت تو چے بوت، درستاں کار ءَ کیت۔ ف۴ واللہ ءِ واہگ دارگ پانداگ کل حکمتانی سرا مبنی انت کہ آیانی احاطہ ءَ ہچ بشرکت نہ کنت ہماوت ہر شخص ءِ استعداد لیاقت ءَ کما حقہٗ زانت و پدا ھما حساب داد ءِ روء معاملہ کنت۔ ف۵ یعنی انسان ہر قدر گناہ بکنیت بلے آدھرے تقوا ءِ راہ ءَ ردت وچہ آئی ءَ رسیت تو آذات آئی ءِ کل گناھان ءَ پہل کنت و آئی ءِ توبہ ءَ قبول کنت. چہ انس بن مالک ءَ روایت انت کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ءَ اِے مقام ءَ بطور حاشیہ منہیہ ءِ یک عبارتے اے آیت ءِ تلاوت ءَ بعد نقل فرمائینت کہ آئی ءِ الفاظ چوش انت "قال ربکم عزوجل انا اھل اَن اُتّقٰی فلا یشرك بی شیٔ فاذا اتقانی العبد فانا اھل اَن اغفرلہٗ"، یعنی من اے قابلیت ءَ داران ءَ کہ بندہ چہ من بترسیت و گوں من ھچ کس ءَ ماں کنام کارے ءَ شری دار مکنت پدا وھدے بندہ چہ من ترسات (و چہ شرک ءَ پاک بوت) تو منی شان ایش انت کہ من آئی ءِ گناھان ءَ بہ بخشاں، حق تعالیٰ چہ وتی فضل و رحمت ءَ مارا توحید و ایمان ءِ سرا قائم بداریت وچہ وتی مہربانی ءَ مے گناھان معاف بکنت آمین۔

تمت سورۃ المدثر وللہ الحمد والمنۃ.

لَا یَخَافُوْنَ الْاٰخِرَةَ ۝۵۳ كَلَّاۤ اِنَّهٗ تَذْكِرَةٌ ۝۵۴ فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهٗ ۝۵۵ وَمَا

آیان نترسنت چہ آخرت ءَ ف۱ ھرگز نہ، بیشک آ پنت انت ف۲ گڈا ہر کسے کہ بلوٹیت آئی ءَ یاد بکنت، و آیان

یَذْكُرُوْنَ اِلَّاۤ اَنْ یَّشَآءَ اللّٰهُ ؕ هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ۝۵۶

یاد نہ کننت مگر وھدے کہ خدا براھیت ف۴ ھماذات قابل انت کہ چہ آئی ءَ ترسگ بہ بیت و ھماذات لائق انت بخشگ ءِ

سُوْرَةُ الْقِیٰمَةِ مَكِّیَّةٌ وَّهِیَ اَرْبَعُوْنَ اٰیَةً وَّفِیْهَا رُكُوْعَانِ

سورۃ قیامت ماں مکہ ءَ نازل بوت اشی ءِ چل آیت و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زیریں رحم کنوکے

لَاۤ اُقْسِمُ بِیَوْمِ الْقِیٰمَةِ ۝۱ وَلَاۤ اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ۝۲ اَیَحْسَبُ

سوگند وراں قیامت ءِ روچ ءِ ف۶ و سوگند وراں ھما جان ءِ کہ ملامت کنت پہ بدی ءَ ف۷ آیا خیال

الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَّجْمَعَ عِظَامَهٗ ۝۳ بَلٰى قٰدِرِیْنَ عَلٰۤى اَنْ نُّسَوِّیَ

داریت انسان کہ جمع نہ کنیں ما آئی ءِ ھڈان ف۸ پرچیا نہ ما قدرت داریں کہ راست بکنیں

بَنَانَهٗ ۝۴ بَلْ یُرِیْدُ الْاِنْسَانُ لِیَفْجُرَ اَمَامَهٗ ۝۵ یَسْـَٔلُ اَیَّانَ یَوْمُ

آئی ءِ بوگان ف۹ بلکیں واھگ داریت انسان کہ گناہ بکنت آئندہ ءَ ھم سوال کنت کہ کدی کیت

الْقِیٰمَةِ ۝۶ فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ۝۷ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ۝۸ وَجُمِعَ الشَّمْسُ

قیامت ءِ روچ ف۱۰ گڈا وھدیکہ چم کوراک بنت ف۱۱ و ماہ بے نور بیت ف۱۲ و یک جاجمع کنگ بنت روچ

وَالْقَمَرُ ۝۹ یَقُوْلُ الْاِنْسَانُ یَوْمَىِٕذٍ اَیْنَ الْمَفَرُّ ۝۱۰ كَلَّا لَا وَزَرَ ۝۱۱

و ماہ ف۱۳ گوشیت انسان آ روچ ءَ کہ کجا انت تچگ ءِ راہ۔ ھرگز نہ نیست ھچ پناہ ءِ جاگہ

اِلٰى رَبِّكَ یَوْمَىِٕذِ ١لْمُسْتَقَرُّ ۝۱۲ یُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ یَوْمَىِٕذٍۭ بِمَا قَدَّمَ

تئی پروردگار ءِ نیمگ ءَ انت آروچی قرار ءِ جاگہ ف۱۴ ھال دیگ بیت انسان آ روچ ءَ ہر چیکہ دیما دیم داتگی

وَاَخَّرَ ۝۱۳ بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهٖ بَصِیْرَةٌ ۝۱۴ وَّلَوْ اَلْقٰى مَعَاذِیْرَهٗ ۝۱۵

و ہرچیکہ پُشت پُشت گیتگی ف۱۵۔ بلکیں انسان پہ وتی جند ءَ وت حجت انت ، و اگرچہ درشان بکنت وتی عذر و بہانان ف۱۶

ف۶ یعنی قیامت ءِ روچ ءَ کہ آئی ءِ ممکن بوگ چہ عقل ءَ و بکائیں سروشاح ءِ کشگ چہ ھنچیں مخبر صادق ءِ ثابت بوتگ کہ آئی ءِ صدق ءِ محکمیں دلیل قائم انت ھمائی ءِ سوگند ءَ وراں کہ شما چہ مرگ ءَ پد چست کنگ بئینت و ضرور نیک و بد ءِ حساب داد بینت (تنبیہ) معلوم بوگ لوٹیت کہ ماں دنیا ءَ بازیں قسم ءِ چیز موجود انت کہ آ بانی سوگند ءَ مردم ورنت، وتی معبود ءِ کنام معظم و احترام ءِ قابل ہستی ءِ کنام شاندار یں چیز ءِ کنام دوستناکیں یا کنام عجبیں چیز ءِ تا نکہ پہ ھما چیز ءِ خوبی یا عجبی ظاہر کنگ ءِ ردا چشکہ گوشنت کہ فلانی ءِ قسمت ءِ سوگند ءَ بور پدا زبان ءِ گواس اے بابت ءَ پچو رعایت کننت کہ مقسوم بہ مقسم علیہ مناسب بہ بیت اے ضروری نہ انت کہ ہر جاگہ ءَ مقسم بہ ءَ پہ مقسم علیہ گواہ قرار دیگ بہ بیت چوشکہ واجہ ذوق ءَ گوشتگ ءِ

اتنا ہوں تری تیغ کا شرمندہ احسان :: سر میرا ترے سر کی قسم اٹھ نہیں سکتا - ادا بہ وتی سر ءِ چست نہ لوگ ءِ ردا محبوب ءِ سر ءِ سوگند ورگ چنکر موزون و مناسب انت۔ شریعت ءَ غیر اللہ ءِ سوگند ورگ پہ بندھان حرام کُت ۔ بلے اللہ تعالیٰ ءِ شان چہ بندھان جداگانہ انت آ وتی غیر ءِ سوگند ءَ وارت و عموماً ھما چیزانی کہ آ بہ آئی ءِ محبوب یا نافع یا و قیع و مزن شان بہ بنت یا پہ مقسم علیہ ٹیگی بطور شاھد و حجت ءِ کاردات بکننت اِدا یوم قیامت ءِ قسم بہ آئی مزن شان لوگ ءِ سبب ءَ انت و بہ ھرچ مضمون ءِ سرا قسم وارتگی گوں آئی ءَ مناسبت پدرا انت چیا کہ بعث و مجازات ءِ ظرف وت یوم القیامت انت ۔ واللہ اعلم ۔ ف۷ محققاں نبشتہ کتگ کہ مردم ءِ نفس یک چیزے بلے چہ آئی ءِ جاورانی اعتبار ءَ سے نام بوننت اگں نفس ءِ مبلان بہ علوی عالم ءِ نیمگ ءَ انت و بہ اللہ ءِ عبادت و فرماں برداری ءَ آئی ءَ راحت و سکون نصیب بیت و ماں شریعت ءِ

رندگیری ءُ دل جمی محسوس بکنت آئیءُ "نفس مطمئنہ" گوشنت "یٰٓاَیَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِیْٓ اِلٰی رَبِّكِ رَاضِیَةً مَّرْضِیَّةً (الفجر)۔ و اگں نفس ءِ
میلان بہ سفلی عالم ءِ بنگ ءُ بُوت و ماں دنیا ءِ لذت و واھگاں گرفتار بوان ءُ بدی ءِ طرف ءُ رغبت ئی کُت و چہ شریعت ءِ رندگیری ءُ و تارا دور داشت آئی ءُ
"نفس امارہ" گوشنت۔ چیاکہ آ انسان ءُ بہ بدی ءِ کاراں حکم کنت "وَمَآ اُبَرِّئُ نَفْسِیْ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوْٓءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّیْ (یوسف رکوع ۵)
و اگں کدی عالم سفلی ءِ طرف ءُ میل وراں ءُ ماں شھوت ءُ گرفتار بیت و کدی عالم علوی ءِ بنگ ءُ میل وراں ءُ اے چیزاں ءُ خراب زانت و چہ آیاں دور رنجان بیت
و کتام خرابی یا بدیں کار ءِ کنگ ءِ سرا شھرت بوان ءُ و تارا ملامت کنت آئی ءُ "نفس لوامہ" گوشنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ بنشتہ کنت "انسان ءِ دل اول سرءُ ماں
لیب و لذتاں عرق بیت ھچ نیکی ءِ طرف ءُ رغبت نہ کنت چوشیں نفس ءُ "امارہ بالسوء" گوشنت۔ پدا ھوش کنت نیک و بد ءِ میانجی ءُ فرق ءُ زانت تو دست ءُ
کشیت کدی غفلت بُوت تو پدا بہ وتی کشک ءُ رُوک بُوت رند ءُ چیزے فھم ءُ آنگی تو پہ وتی کرتگیں کارانی سرا پشومان بوان و تارا ملامت کنگ ءُ لگیت اِے
دا بیں نفس ءُ "لوامہ" گوشنت، پدا وھدے شری ءِ سرا نیک بُوت چہ دل ءُ رغبت نیکی ءِ سرا کنگ بنا کُتی، ناھودگیں کاراں چہ وت دور دارگ ءُ لگیت
بدی ءِ کارانی کنگ بلکیں چہ آئی شبینگ ءُ دل ءُ تکلیف محسوس کُتی آ نفس "مطمئنہ" بوت۔ (اھ بتغییر یسیر) اِدا نفس لوامہ ءِ قسم ءُ وراں ءُ اشارہ
فرمائینت کہ اگں فطرت صحیح بہ بیت تو وَت انسان ءِ نفس ماں دنیا ءُ بدی و کوتاھی ءِ سرا ملامت کنت ھمے چیز انت کہ آ بہ وتی اعلیٰ و کامل تریں صورت ءُ
ماں قیامت ءِ روچ ءُ ظاھر بیت۔

ف۸ یعنی چوشیں خیال دارنت کہ ھڈان ریزہ ریزہ بوتگنت و پدا اشانی ریزگاں گوں خاک وغیرہ ءِ ذرات یک جا اَوار بوتگنت نوں بلے اشان ءُ
چو نکا یک جاکنان ءُ اے ھڈاں جوڑ بینگ بنت سرظاھر اِے چیز نو مشکل معلوم بیت۔

ف۹ یعنی مالنک کانی بوگاں ھَس اڈکُت کنیں۔ د بوگانی تخصیص شاید پمشکا کُت کہ اِے بدن ءِ اطراف انت و ھمک چیز ءِ اڈ بوگ ءِ تکمیل بہ آئی ءِ اطراف ءُ
بیت، چنانچہ مئے گفتارانی توک ءُ اے گپ عام انت کہ مردم بہ اے موقع ءُ گوشنت کہ ماں منی بوگ بوگ ءُ درد انت چہ اِشی ءُ مراد تمام بدن بیت دومی
گپ ایش انت کہ ماں بوگان اشانی خوردی ءِ باوجود صفت ءِ رعایت زبات و عادۃً اے زیات گران و باریکیں کارے لھذا ھرکس اشی ءِ سرا قادر بیت آ
آسانیں چیز ءِ سرا ھنگت شر تر قادر بیت۔

ف۱۰ یعنی ھرکس قیامت ءِ انکار ءُ کنت آئی ءِ سبب اِے نہ انت کہ اِے مسئلہ باز مشکل انت و اللہ ءِ قدرتِ کاملہ ءِ دلیل و نشانان گیشینگ نہ بوتگنت۔
بلکیں انسان لوٹیت کہ چہ قیامت ءِ سر بوگ ءُ پیش دیمی عمر ءُ ھرچیکہ باقی منتگ بالکل لاغرض بوان ءُ فسق و فجور ءُ، گلائیش بہ بیت اگں جا ھبیکہ قیامت ءِ
اقرار ءُ بکنت و اعمال ءِ حساب داد ءِ ترس ماں دلی نِشت تو ماں فسق و فجور ءُ ایکر بے باکی و لاغرضی چہ آئی ءُ بوت نہ کنت۔ پمشکا اے دابیں خیال ءُ ماں دل ءُ
آیگ ءِ نیلیت کہ چہ آئی ءُ عیش بے تمام بیت و ماں لذت ءُ خلل بکپیت بلکیں گوں مسخرہ ضد و کُنگ ءُ سوال کنت کہ ھاں واجہ باریں تئی آ قیامت کدی
کیت اگں آ واقعی آیوک انت تو سال و ماہ و تاریخ ءُ باریں مارا بگوش۔

ف۱۱ یعنی چہ حق تعالیٰ ءِ قھری تجلی ءُ وھدے چم تھاردکورا سک بنت و حیرانگی ءِ بیم ءُ چمانی روک سُست تریت و روچ ھم سرءِ نزیک ءُ کیت۔
ف۱۲ یعنی بے نور بیت۔ نوک ءُ شاید پمشکا جدا ذکر کُت کہ عرب ءُ قمری حساب دارگ ءِ سبب ءُ آئی احوال ءِ گندگ ءِ زیات دلگوش گوراِت۔
ف۱۳ یعنی ماں بے نور بوگ ءُ ھر دو شریک بنت۔

ف۱۴ یعنی نوں تو گوشئے کہ آ روچ کُجا انت و آ ساعت ءُ بدحواس بوان ءُ دَرائینے کہ مروچی کجا نگو بہ تچاں و کجا پناہ بگراں۔ ارشاد بیت کہ مروچی
نہ تچگ ءِ موہ انت نہ سوال کنگ ءِ۔ مروچی ھچ طاقتے ترا رستگار کت نہ کنت۔ مروچیگیں روچ ءُ کلاں ءُ وتی پروردگار ءِ عدالت ءُ حاضر بوگ
و آئی ءِ دیم ءُ اوشتگی انت گڈا ھما وت ھرکس ءِ حق ءُ ھرچ فیصلہ ءُ بکنت۔

ف۱۵ یعنی تمام پیشی و گڈی اعمال نیکیں بہ بنت یا بدیں، آئی ءُ پیش دارگ بنت۔

ف۱۶ حضرت شاہ صاحب بنشتہ کنت "یعنی ماں وتی احوال ءُ فکر و غور بکنت تو رب ءِ وحدانیت ءُ جاہ بیاریت (وا یکہ تمام ءُ بہ ھمائی ءِ طرف ءُ
والپس بوگی انت) و ھرکسے کہ بگوشیت کہ منی فھم ءُ ھچ نیئیت۔ اے تمام نیمون انت"۔ لیکن اکثر مفسران ءُ اشی ءِ تعلق ءُ گوں "ینبؤا الانسان
یومئذ الخ" ءُ قائم داشتگ یعنی پیش دارگ ءِ سرا ھم موقوف نہ انت، انسان بہ وتی حالت ءِ سرا وت خبردار بیت۔ بلی تو ری بہ وتی تب ءِ
تقاضا ءُ او دا ھم نیمون بکنت و حیلہ حوالہ ءُ دیم بیاریت چو شکہ کافر گوشنت "واللہ ربنا ما کنا مشرکین"۔ بلکہ ادا ماں دنیا ءُ ھم ھما انسان کہ
آئی ءِ ضمیر پہکہ مسخ نہ بوتگ وتی حالت ءُ شری ءُ معلوم دارانت اگں چہ دگرانی دیما نیمون و عذران ءُ دیما کاران ءُ آئی ءِ برخلاف ثابت
کنگ ءِ ھرقدر کوشست بکنت - ۱۲

لَا تُحَرِّكْ بِهٖ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهٖ ﴿۱۶﴾ اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهٗ وَقُرْاٰنَهٗ ﴿۱۷﴾

مہ سُرین قرآن ءِ وانگ ءَ وتی زبان ءَ تاکہ زوت تو آئی ءَ یاد بگرے . بے شک مئے ذمہ ءَ انت آئی ءِ جمع کنگ ماں تئی سینگ ءَ و وانگ آئی ءِ

فَاِذَا قَرَاْنٰهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهٗ ﴿۱۸﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهٗ ﴿۱۹﴾ كَلَّا بَلْ

گڈا وہدے ما وانین آئی ءَ (بہ فرشتہ ءِ زبان) گڈا تو رندگیری بکن آئی ءِ وانگ ءَ ، پدا بے شک مئے ذمہ ءَ انت آئی ءِ بیان ءِ ہرگز نہ ، بلکیں

تُحِبُّوْنَ الْعَاجِلَةَ ﴿۲۰﴾ وَتَذَرُوْنَ الْاٰخِرَةَ ﴿۲۱﴾ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿۲۲﴾

شما دوست دارِت زوت آیوک ءَ و یلہ کنِت دیر آیوک ءَ ، وٗ بازدیم آروچ ءَ تازہ بنت

اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿۲۳﴾ وَوُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍۢ بَاسِرَةٌ ﴿۲۴﴾ تَظُنُّ اَنْ يُّفْعَلَ

وتی رب ءِ نیمگ ءَ نظر کنوک بنت وٓ و بازدیم آروچ ءَ غمناک بنت وٕ گمان کنت کہ کنگ بیت

بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿۲۵﴾ كَلَّآ اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿۲۶﴾ وَقِيْلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿۲۷﴾ وَّظَنَّ

گوں آیاں سکّی سر پروشیں وٗ . ہرگز نہ وہدیکہ سر بیت ساہ بہ ھلیگ ءَ وٖ و گوشگ بیت کہ کئے انت دم کنوک وٗ و گمان کنت

اَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿۲۸﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿۲۹﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذِ

کہ اوں آتکگ وھد جدائی ءِ وٗ و لچیت یک لنگے گوں دومی لنگ ءَ وٗ تئی رب ءِ نیمگ ءَ انت آروچ ءَ

الْمَسَاقُ ﴿۳۰﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰى ﴿۳۱﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿۳۲﴾ ثُمَّ

بہ سر زوری روگ وٗ گڈا نہ یقین داشتی و نہ نماز وانتی لیکن دروغ بندکتی و دیم ترینتی پدا

ذَهَبَ اِلٰٓى اَهْلِهٖ يَتَمَطّٰى ﴿۳۳﴾ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿۳۴﴾ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿۳۵﴾

شُت وتی لوگ ءَ ٹلّان ءَ وٗ وائی پر تو ، پدا وائی پر تو ، پدا وائی پر تو ، پدا وائی پر تو وٗ

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُّتْرَكَ سُدًى ﴿۳۶﴾ اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّنْ مَّنِيٍّ

آیا گمان کنت انسان کہ یلہ دیگ بیت بے کار وٗ آیا نہ اَت یک ترمپے چہ منی ءَ کہ

يُّمْنٰى ﴿۳۷﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى ﴿۳۸﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ

ترزینت وٗ پدا بوت خون بستگیں ، پدا آئی ءَ پیدا کت ، گڈا جوان سازتی . پدا اڈ کت چہ آئی ءَ دو قسم نر

وَالْاُنْثٰى ﴿۳۹﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقٰدِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُّحْيِۦَ الْمَوْتٰى ﴿۴۰﴾

و مادگ . آیا نہ اِنت اِے (خدا) قدرت داروک بہ مردگانی زندگ کنگ ءَ وٗ

ع ۱ / ۱۷ — ع ۲ / ۱۰ / ۱۸

منزل ۷

وٗ ماں شروعات ءِ ہر وھدیکہ حضرت جبریل ءِ چہ اللہ ءِ طرف ءَ قرآن بیارتیں گوں آئی ءِ وانگ ءَ ھور حضرت ہم ماں دل ءَ وانان بوتگت تانکہ جلدی آئی ءِ یاد بکرتیں و دور بُبرتیں ، مبادا واجہ جبریل بروت و وحی سرجمی ءَ محفوظ مبیت ، مگرا اے حالت ءَ واجہ سک دل سیاہ بوتگ اَت دانکہ اوّلی لفظ ءَ بگوشبیت دومی لفظ ماں اشکنگ ءَ میا تکیں ، و پدا ماں فہمگ ءَ ظاہر بیں گپے کہ تنگی الم ءَ بیش آتکگ . اشی ءِ سرا اللہ تعالیٰ ءَ فرمائینت کہ آساعت ءَ وانگ و زبان سُر بنگ ءِ حاجت نیست گوں شرّی ءَ دلگوش دیان ءَ اشکنگ بایدانت ، اے فکر ءَ مکن کہ یاد نہ بیت پدا چو نکا وانان و مردمان ءَ چو نکا اشکنائینان ، اشی ءَ ماں شمے سینگ ءَ حرف بہ حرف جمع کنگ و چہ شمے زبان ءَ وانینگ مئے ذمہ ءَ اِنت . جبریل وھدے چہ مئے طرف ءَ بوانیت تو شما گوں خاموشی ءَ اشکنان بیے اِت آئی ءِ یاد کنائینگ و آئی ءِ علوم ومعارف ءِ بہ شمے سرا پیچ کنگ و چہ شمے زبان ءَ دال دگران ءِ سر کنگ اے کل خبرانی ذمہ دار ما ئیں چہ آئی ءَ بعد واجہ نبی ءَ گوں جبریل ءِ ہمراہی ءَ وانگ ترک دات ، اے ھم یک معجزھے بوت کہ تمام وحی ءَ اشکنان بیت آساعت ءَ چہ زبان ءَ یک لفظے ءِ ھم تکرار نہ کت بلے چہ فرشتہ ءِ روگ ءَ بعد تمام وحی لفظ بہ لفظ گوں کاملیں ترتیب بغیر یک زبر زیر ءِ تبدلی ءِ فرفر اشکنائینت و سر پد کنائینت ، اِے ماں اے دنیا ءَ یک خوردیں نمونگے بوت . ”یُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ یَوْمَئِذٍۭ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَ“ ءِ یعنی ہنچو شکہ اللہ تعالیٰ اشی ءِ سرا قادر انت کہ وتی وحی ءَ فرشتہ ءِ روگ ءَ پد گوں سرجمیں ترتیب ءَ حرف بہ حرف ءَ ابید چہ ادنائیں فروگذاشت ءِ ماں وتی پیغمبر ءِ سینگ ءَ جمع بکنت ، آیا اشی ءِ سرا قادر نہ انت کہ بندھانی ادلی و گڈی اعمال کہ چہ آیاں لھتین ءَ کنوکاں بلکیں وت شموشتگ ، کلان ءَ جمع کنان ءَ ماں یکیں دمان ءَ پیش بکنت و آیان ءَ بخوبی ءَ یاد کنائینیت و ہمے داب ءَ ھڈانی شنگ و نالانیں ذرات ءَ چہ کلیں جاگہاں یک جاکنان ءَ بالکل بہ اوّلی ترتیب ءِ روء انسان ءَ از سر نو وجود عطا بکنت . بیشک آ اشی ءِ سرا بلکیں چہ اشی ءَ ھنگت زبائیں کار ءِ سرا قادر انت .

وٖ یعنی شمے چہ قیامت وغیرہ ءَ انکار کنگ ھچبر بہ صحیح دلیل ءِ سرا مبنی نہ انت بلکیں اصل سبب ایش انت کہ شما ماں دنیا ءَ گلائیش اِت دنیا چو نکہ نقد و زوت دست کپوک اِنت پمشکا شما ھمائی ءِ دُمب ءَ کپتگ اِت و آخرت ءَ وام حساب کنان ءَ آئی ءَ یل دے اِت کہ ماں آئی ءِ دست کپگ ھنگت دیر انت ماں انسان ءِ طبیعت ءَ جلد بازی اوار انت ”خلق الانسان من عجل“ (انبیاء رکوع ۳) فرق و تفاوت ھمکر انت کہ نیکیں مردم دوستائیں چیزانی حصول ءِ واسطہ کنت . کہ آئی ءِ یک مثالے ھنوں ماں ”لَا تُحَرِّكْ بِهٖ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهٖ“ ءَ گوست و بدیں مردم ہما چیز ءَ پسند کنت کہ زوت بدست ءَ بکپیت نوری آخر کار آئی ءِ نتیجہ بہ ہلاکت ءَ سر بکشیت . وٓ اے بیان آخرت ءِ بوت یعنی مومنانی چہرہ آروچ ءَ ترو تازہ و گل و شادان بنت و آیانی چمان چہ حقیقی محبوب ءِ مبارکیں دیدار ءَ روشن بنت . چہ قرآن و متواترہ حدیثانے گوں یقین ءَ معلوم بوتگ کہ ماں آخرت ءَ مومنان ءَ اللہ ءِ دیدار نصیب بیت . گمراہیں مردم اشی ءِ منکر انت چیا کہ اے دولت آیانی نصیب ءَ نہ انت ، اللّٰھُمَّ لَا تحرمنا من ھذہ النعمۃ التی لیس فوقھا نعمۃ . وٕ یعنی پریشان و بے رونق بنت . وٗ یعنی یقین دارنت کہ نوں ھما معاملہ بوگی انت وھما عذاب برداشت کنگی انت کہ آ بالکل سرین ءَ پرُشت و پروش کنت . وٖ یعنی آخرت ءَ ھچبر دور حساب مکن اِت ، اِے آخرت ءِ سفر ءِ اوّلی منزل تو موت انت کہ آ پہکہ نزیک انت ، چہ ھمدا باقی منزلان ءَ گوازینان آخری ھنکین ءَ سر بوگی انت چہ بگوش کہ ہر انسان ءِ موت بہ آئی ءِ حق ءَ مزنیں قیامت ءِ یک گونڈیں نمونہ انت ھر وھدیکہ مریض ءِ روح نزآبان ءِ داں ھلیگ ءَ سر بوت و ساہ ماں گٹ ءَ بند بوگ بنا کنت ہنچوش بزان کہ آخرت ءِ سفر شروع بوت .

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف اے دابیں نااُمیتی ءِ وھدءِ طبیب و داکتر ھم وتی بے وسی ءَ ظاہر کننت، وھدے مردم چہ ظاہریں علاج و تدبیرءَ عاجز ترّنت تو دم وُ چھپ و بندو تعویذءِ ردا فکر جننت گوشنت کروا جہسننت چوشیں کسے کہ دم چھپ کنا ن ءَ، اشی ءَ چہ مرگ ءَ آزاد بکنت دلھتیں سلف ءَ گوشتہ کہ "منْ رَاقٍ" فرشتہانی کلام اِنت کہ گوں ملک الموت ءِ ہمراہی ءَ روح ءِ قبض کنگ ءِ وھدءَ کاینت آوت ماں وناجُست کننت کہ کئے اِے مردگ ءِ روح ءَ بارت۔ رحمت ءِ فرشتہ یا عذاب ءِ فرشتہ؟ بہ اے صورت "راقی" چہ "رقی" ءَ مشتق بیت کہ آئی ءِ معنا انت بُرزا سرکپگ۔ چہ "رقیہ" ءَ نہ بیت کہ آئی ءِ معنا افسون بزاں دم چھپ انت۔ ف۸ یعنی مروکیں شخص لوٹ نرپچ بوتنگ کہ تمام عازیز دکس وارثاں وچہ دوستناکیں چیزاں ءَ آئی ءَ جدا بوگی اِنت۔ یا مطلب چوشش داریت کہ روح چہ بدن ءَ سِدگی انت۔ ف۹ یعنی باز بردءِ چہ موت ءِ سکرات ءِ سکّی ءَ یک لِنگے گوں دومی لِنگ ءَ لگاشان بیت دیم چہ بدن ءِ جہلی حصہ ءَ روح ءِ تعلق سِدگ ءَ پد لنگانی سُرینگ وچہ یک دومی ءَ آیان ءَ جُدا دارگ ماں آئی ءِ اختیار ءَ باقی نمانیت پمشکا یک لِنگے دومی ءِ چک ءَ بے اختیار روت دکیبیت، دلھتیں سلف ءَ گوشتگ کہ ماں عرب ءِ محاورات ءَ "ساق" کنایہ انت چہ گرانیں مصیبت ءَ، تو آیت ءِ ترجمہ چو کنگ بیت کہ "ڈُک اِت یک سکی ءَ گوں دومی سکی ءَ"، چیا کہ پہ مروکیں شخص ءَ آوقت ءَ دو سکّی پیش کاینت اوّلی سکّی تو ہمیش اِنت کہ چہ دنیا ءَ روگ، مال و ازباب اہل و عیال۔ مرتبہ و حشمت کلّاں ءَ یل دیگ، دشمنانی شادکامی و دوک و ٹالی دوزواہانی رنج و غم ءِ خیال آیگ وچہ اشی ءَ مستر قبر و آخرت ءِ احوال انت کہ آئی ءِ کیفیت ماں لفظاں بیان کنگ نہ بیت۔

سُوْرَۃُ الدَّھْرِ مَدَنِیَّۃٌ وَّھِیَ اِحْدٰی وَثَلٰثُوْنَ اٰیَۃً وَّفِیْھَا رُکُوْعَانِ

سورۃ دھر ماں مدینہ ءَ نازل بوت اشی ءِ سی ءُ یک آیت و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

هَلْ اَتٰی عَلَی الْاِنْسَانِ حِیْنٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ یَكُنْ شَیْـًٔا مَّذْكُوْرًا ①

پہ تحقیق گوستگ بہ انسان ءِ سرا یک وقتے ماں زمانگ ءَ کہ آ ہچ چیزے نہ اَت کہ زبان ءِ سرا بیائیکیں ف۱

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ اَمْشَاجٍ ﳜ نَّبْتَلِیْهِ فَجَعَلْنٰهُ

بے شک ما پیدا اکت انسان چہ یک ہُوریں ترمپے ءَ ف۲ کہ ما آرا چکاسگ لوٹِت گڈا جوڑکت ما آرا

سَمِیْعًۢا بَصِیْرًا ② اِنَّا هَدَیْنٰهُ السَّبِیْلَ اِمَّا شَاكِرًا وَّاِمَّا كَفُوْرًا ③

اشکنوک گندوک ف۳ بے شک ما آئی ءَ راہ سوج دات یا وَ آ شکرگزوک اِنت یا وَ آ ناشکر انت ف۴

اِنَّاۤ اَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِیْنَ سَلٰسِلَا۠ وَاَغْلٰلًا وَّسَعِیْرًا ④ اِنَّ الْاَبْرَارَ

بے شک ما تیار کتگ پہ کافراں زمزیل، و طوق و آس زبانگ جنوکیں ف۵۔ بے شک نیکان

یَشْرَبُوْنَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوْرًا ⑤ عَیْنًا یَّشْرَبُ بِهَا

نوش انت پیالہ ءَ چہ شراب ءَ کہ آئی ءِ تام چہ کافور ءَ بیت، یک چمگے کہ نوش جان کننت چہ آئی ءَ

عِبَادُ اللّٰهِ یُفَجِّرُوْنَهَا تَفْجِیْرًا ⑥ یُوْفُوْنَ بِالنَّذْرِ وَیَخَافُوْنَ یَوْمًا

خدا ءِ بندگان ف۶ رنبینیت آئی ءَ رنبینگ ءِ ف۷ تمام کننت قول ءَ ف۸ و ترسنت چہ ہما روچ ءِ کہ

كَانَ شَرُّهٗ مُسْتَطِیْرًا ⑦ وَیُطْعِمُوْنَ الطَّعَامَ عَلٰی حُبِّهٖ مِسْكِیْنًا

آئی ءِ جنجال ہر جا تالان بیت ف۹ و رگ وارینت پہ آئی ءِ دوستی ءَ مسکین ءَ

وَّیَتِیْمًا وَّاَسِیْرًا ⑧ اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِیْدُ مِنْكُمْ جَزَآءً

و یتیم ءَ و قیدی ءَ ف۱۰ محض پہ رضا ءِ خدا ما شمارا ورگ وارینیں ما نہ لوٹیں چہ شما بدلا

وَّلَا شُكُوْرًا ⑨ اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَّبِّنَا یَوْمًا عَبُوْسًا قَمْطَرِیْرًا ⑩ فَوَقٰهُمُ

و نہ شکر و منت ف۱۱ بے شک ما ترسیں چہ وتی رب ءَ بہ ہما روچ ءَ کہ ترپشناک باز سک اِنت ف۱۲ گڈا اللہ

ف۱۰ یعنی آخرت ءِ سفر ءِ بنگیج چہ ھمدا انت چو بگوش لوں بندہ ءَ بہ وتی رب ءِ طرف ءَ کشگ شروع بوت مگر افسوس چہ وتی غفلت و احمقی ءَ سفر ءِ سامانانی چہ پیش ءَ ہچ تیاری کنگ نہ بوتو نہ اینکر دراجیں سفر ءِ واسطہ پہ وتا توشہ ہمراہ زرت۔ ف۱۱ یعنی نبی ءَ راست زانگ و بہ آئی ءِ یقین دارگ ءِ بدل ءَ آئرا مدام دروغ بند کنان بوت نماز وانگ و وتی خداوند ءِ نیمگ ءَ دلگوش گوزر کنگ ءِ بدل ءَ مدام چانگو دیم تاب دیان کت و نہ تہنا ھمیش بلکیں بہ وتی اِے سرکشی و بدبختی ءِ ردا فخر بندان و ٹہل کنان بہ وتی سیاد وارثانی گورءَ شنگت، چو بگوش کہ مردءَ مزن بہادری و ہنرمندی ءِ کارے کتگ و پیداک اِنت۔ ف۱۲ یعنی اوبے بخت! لوں تئی کم بختی آتنگ یک برے اِتا باز بر بر ءَ پنگی خرابی ءِ سرا خرابی و تباہی ءِ سرا تباہی انت۔ چہ توزیات نزاللہ ءِ نوکیں نوکیں سزایانی مستحق دگہ کئے بوت کنت (تنبیہ) شاید اوّلی خرابی بقین نہ بارگ و نماز نہ وانگ ءِ ردا دومی چہ آئی ءَ زیات تر دروغ بندکنگ و دیم تابی ءِ سرا، سیمی و چہارمی چہ لے ہر دوئیں کاراں ہر یکے ءَ قابل زانگ ءِ ردا بہ بیت کہ آئی ءِ طرف ءَ ماں "ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰۤی اَهْلِهٖ یَتَمَطّٰی" ءَ اشارہ اِنت واللہ اعلم۔ ف۱۳ یعنی آیا انسان چو خیال کنت کہ آئی ءَ بس بخوش مہمل وبے کار دیل کنگ بیت؟ وا مرو نہی ءِ ہچ بندش آئی ءِ سرا نہ بیت یا چہ مرگ ءَ پد آ دوبارہ زندگ نہ بیت و تمام نیک و بد ءِ حساب چہ آئی ءَ گرگ نہ بیت۔ ف۱۴ یعنی ماں جنیں آدم ءِ رحم ءَ۔ ف۱۵ یعنی چہ نطفہ ءَ ماں بستگیں خون ءِ شکل ءَ آتک پدا اللہ ءَ آئی ءِ پیدائش ءِ تمام درجہاں ءَ پورہ کنان ءَ انسان جوڑ کُت و تمام ظاہری اعضا و باطنی قوتاں ءَ راست راست ءَ اڈ کُت چہ یک بے جانیں نطفہ ءَ عقل مند انسان جوڑ بوت پدا چہ ہما نطفہ ءَ جنیں و مردین دو قسم ءِ انسان پیدا کننت کہ چہ اشاں ہر یک قسم ءِ ظاہری و باطنی خصوصیات جدا گانہ انت آیا آقادر مطلق کہ آئی ءَ اوّلا کلّاں ءَ اِے دابیں حکمت و قدرت ءَ گوں جوڑ کنت اشی ءِ سرا قادر نہ انت آئی ءَ دوبارہ زندگ بکنت۔ سُبحانک اللّٰھم فبلیٰ۔ پاک اِنت تئی ذات اِی خدا! پرچا نبوتے تو بیشک قدرت داروکے۔ تمت سورۃ القیامۃ وللہ الحمد والمنۃ - ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد:- ف۱ بیشک انسان ءِ سرا یک دورے گوستگ وھدے آئی ءِ ہچ نام و نشان نیست اَت پدا چنکر دور ءَ سرگوزان ماں نطفہ ءِ شکل ءَ آتک آحالت ہم آئی ءِ ھنوگیں شرافت و کرامت ءَ گندان ءَ اِے قابل نہ انت کہ زبان ءِ سرا یا رگ بہ بیت۔ ف۲ یعنی چہ مردین و جنیں ءِ دو رنگی آپ ءَ پیدا کت

(تنبیہ) امشاج ءِ معنیٰ مخلوط ئیگنت، نطفہ تماہیں غذا یانی خلاصہ انت آ چہ قسما قسمیں چیزاں مرکب بیت ۔ پمشکا چہ جنبیں ءِ قطع نظر کنان ءُ ہم آئرا ,, امشاج ،، گوشت کت کنیں ۔

ف۳ یعنی چہ نطفہ ءُ بستگیں خون، پدا چہ آئی ءُ گوشت ءِ ٹکر جوڑ کت ہمے داب ءُ بازیں قسم ءِ سرو چیر کنگ ءُ پد ماں اے درجہ ءُ آرت و سرکت کہ آئوں چہ گوشاں اشکنت وچہ چماں گندیت وچہ اے قوتاں ہما کار گریت کہ دگہ حیوانے گپت نہ کنت۔ چو بگوشتش کہ اے دگہ کل آئی ءِ دیما گرد کورانت۔

(تنبیہ) ,, نبتلیہ ،، ءِ معنیٰ اکثر مفسران ءُ امتحان و آزمائش ئیگی زرتگ یعنی مردم ءِ جوڑ کنگ پہ ہمے مطلب ءُ ات کہ آئی ءُ احکام ءِ مکلف و امر و نہی ءِ مخاطب جوڑ کنان ءُ امتحان گرگ بہ بیت و چارگ بہ بیت کہ داں کجا حدء، مالک ءِ احکام ءِ تعمیل ءُ وفاداری ظاہر کنت، پمشکا آئرا اشکنگ، گندگ، و فہمگ ءِ ہما قوت دیگ بوننت کہ آ یانی سرا شرعی تکلیف کارمرزبیت انت ۔

ف۴ یعنی اولا چہ اصل فطرت وچہ پیدائشی عقل و فہم ءُ پد چہ عقلیہ و نقلیہ دلیلان نیکی ءِ راہ شون دات کہ آئی ءِ مقتضا ھمیش ات کہ کل انسان یکیں کشک ءُ برفتیں اَنت لیکن چہ چپ وچاگرد ءِ حالات وچہ خارجی عوارض ءُ آثر گران ءُ کل بیکیں کشک ءِ سرا نہ مننت، لھتیں ءُ اللہ ءِ اقرار کت و آئی ءِ حقش جاہ یارت۔ ولھتیں ءُ ناشکری و ناحق گوشی ءِ سرا انک بست۔ دیم تر ءُ ہردوئیںانی انجام مذکورانت۔

ف۵ یعنی ہرکس کہ ماں رسم ورواج واوہام وظنون ءِ زنجیراں بستگ اَنت، وغیر اللہ ءِ حکومت واقتدار ءِ طوق چہ وتی گٹاں درکتش نہ کت بلکیں حق و حاملین حق ءِ برخلاف دشمنی وجنگ ءِ آس ءُ ترند کنگ ءِ لتک ءُ عمرش گوازینتت، کدی شموشان ءُ اللہ ءِ نعمتان ءُ یاد نہ کت نہ آئی ءِ راستیں فرمان برداری ءِ خیال ماں دل ءُ یارت پہ آیاں اللہ تعالیٰ ءُ ماں آخرت ءُ دوزخ ءِ طوق وزنجیران وجمبلاسکیں آس تیار کتگ ۔

ف۶ یعنی شراب ءِ جام ءُ نوشنت کہ ماں آئی ءُ کمیں کافوراً وار کنگ بیت ۔ اے کافور دنیا ءِ کافور نہ انت بلکیں جنت ءِ یک خاصیں چگے کہ آ خصوصاً اللہ ءِ مقرب دخاصیں بندھاں دیگ بیت۔ شاید آئی ءُ سارتی، خوشبودار، مفرح واسپیت رنگ بوگ ءِ سبب ءُ کافور گوشنت۔

ف۷ یعنی آ چمگ ماں ہما بندھانی اختیار ءُ بیت ہر نیمگے ءُ اشارہ کنگ بہ بیت ہماطرف ءُ آئی ءِ جو رنبان بیت۔ لھتیں گوشنت کہ اصلی منبع ماں جناب نبی کریم محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ فلات ءُ بیت، چہ اوداداں تمام انبیاء و مومنانی لوگان آئی ءِ جو رنیان بنت ۔ واللہ اعلم ۔ دیمتر ءُ ابرار ءِ خصلتان بیان فرمائینتگ انت ۔

ف۸ یعنی ہرچ منتے کہ منتگش آئرا پورہ کننت ظاہرانت کہ وھدے وت وتی لازم کتگیں چیزء، پورہ کنیں تو اللہ ءِ لازم کتگیں گپان ءُ چونکا بل دات کنیں۔ ف۹ روچ ءِ سکی و سلی درجہ بدرجہ کلاں ءُ عام بیت۔ ہچ کسے بالکلیہ محفوظ نہ بیت الا من شاء اللہ۔

ف۱۰ یعنی اللہ پاک ءِ محبت ءِ جوشش ءُ وتی ورگان ءُ داھگ واحتیاج ءِ گوں مزن شوق وخلوص ءُ مسکیناں، یتیماں وقیدیان ءُ وارینت۔ (تنبیہ) قیدی عام انت کہ مسلم بہ بیت یا کافر، ماں حدیث ءُ ھست کہ ,, بدر ،، ءِ قیدیانی بابت ءُ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءُ حکم دات کہ ہر مسلمان ءِ گورء، کتام قیدی یے بہ بیت گوں آئی ءُ جوانیں بکنت، چنانچہ صحابہ، بہ اے حکم ءِ پورہ کنگ ءِ قیدیان ءُ چہ دنا شرتریں ورگ وارینتگ اَنت حالانکہ آ قیدی مسلمان نہ اتنت۔ مسلمان برات ءِ حق تو چہ اشی ءُ ھم زیات اِنت و اگں ماں لفظ ,, اسیر ،، ءُ کمیں وسعت کنگ بہ بیت گڑا تو اے آیت غلام و مدیون ءُ ھں شامل بوت کنت کہ آھم بہ یک حسابے ءُ ماں قید ءُ اَنت ۔

ف۱۱ اے ورگ واربوک گوں زبان حال ءُ گوشنت وچا ھکہ مصلحت بہ بیت تو گوں زبان قال ءِ ہم گوشت کننت ۔

ف۱۲ یعنی پرچا موارینیں ووارینگ ءُ رند پرچا بدلہ یا شکر گرگ ءِ امیدوار بہ بیں وھدیکہ ما راوتی پروردگار ءِ وھما روچ ءِ ترس ماں دل ءُ نشتگ کہ آ باز سک غمناک وچہ غیظ وغضب ءُ پر بیت۔ ما وَ گوں اخلاص ءُ واربنگ ولوٹ ئیمنگ ءُ رندھَں ترسیں کہ باریں مئے عمل مقبول بوت یا نہ بوت مبادا ماں اخلاص وغیرہ چیزے کمی پشکپتگ وچپکا مئے دیم ءُ جنگ بہ بیت ۔ ۱۲

اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰهُمْ نَضْرَةً وَّسُرُوْرًا ﴿۱۱﴾ وَجَزٰىهُمْ بِمَا
نگاہ داریت آیاتے چہ آروچ ءِ جنجال ءَ وسرکت بہ آیان تروتازگی و وشنودی ف۱، وآیانی صبر ءِ عوض ءَ

صَبَرُوْا جَنَّةً وَّحَرِيْرًا ﴿۱۲﴾ مُّتَّكِـِٕيْنَ فِيْهَا عَلَى الْاَرَآئِكِ لَا يَرَوْنَ
آیان ءَ جنت و ریشمی پوشاک دنت ف۲ تکہ دیوک بنت ماں آئی ءَ تختانی سرا ف۳ نگندنت

فِيْهَا شَمْسًا وَّلَا زَمْهَرِيْرًا ﴿۱۳﴾ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلٰلُهَا وَذُلِّلَتْ
اودا گرمی ونہ سردی ف۴ وجکنت آیانی سرا آیانی ساھگ ونزیکءِ اونجاکنگ بنت

قُطُوْفُهَا تَذْلِيْلًا ﴿۱۴﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِّنْ فِضَّةٍ وَّاَكْوَابٍ
آیانی ہوشگ لونجان کنگ ف۵ . ورواکننت آیانی سرامردم گوں ھیران ءَ نگرہ ءِ وگلاس

كَانَتْ قَوَارِيْرَا۠ ﴿۱۵﴾ قَوَارِيْرَا۠ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوْهَا تَقْدِيْرًا ﴿۱۶﴾ وَ
کہ بنت چہ شیشگاں ، شیشگ ہم نگرہ ءِ شیشگ ف۶ کہ پہ ماپا تیارکنگ بوتگنت ف۷ و

يُسْقَوْنَ فِيْهَا كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيْلًا ﴿۱۷﴾ عَيْنًا فِيْهَا تُسَمّٰى
اودا آیان ماں ہنچیں کاسگے ءِ شراب اربنگ بنت کہ آ اوار بنت گوں زنجبیل ءَ ف۸ اے یک چمگے ماں آئی ءَ کہ آئی ءِ نام

سَلْسَبِيْلًا ﴿۱۸﴾ وَيَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ۚ اِذَا رَاَيْتَهُمْ
سلسبیل انت ف۹ ورواکننت آیانی سرا بچک کہ مدام جاہ منندانت ف۱۰ وہدیکہ تو آیان بگندے

حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنْثُوْرًا ﴿۱۹﴾ وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ نَعِيْمًا وَّمُلْكًا
تو گمان کنیں آیان کہ مرواردنت کہ شنگ تالان انت ف۱۱ . وہدیکہ تو نگاہ ءَ بتریئے اودا تو گندے نعمت وبادشاہی

كَبِيْرًا ﴿۲۰﴾ عٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَّاِسْتَبْرَقٌ ۫ وَّحُلُّوْٓا اَسَاوِرَ
مزنیں ف۱۲ آیانی سرسری پوشاک انت نازرکیں سبزیں ریشم ءِ وہم ریشم بزیں ف۱۳ وپوشائینگ بنت سنگہ

مِنْ فِضَّةٍ ۚ وَسَقٰىهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُوْرًا ﴿۲۱﴾ اِنَّ هٰذَا كَانَ
نگرہ ءِ ف۱۴ و نوشائینیت آیانی رب آیان ءَ پاکیں شراب ف۱۵ بے شک ھمیش انت

لَكُمْ جَزَآءً وَّكَانَ سَعْيُكُمْ مَّشْكُوْرًا ﴿۲۲﴾ اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ
شمے بدلا ، وبوت شمے عمل قبول ف۱۶ بے شک مانازل کتگ تئی سرا

ع ۱ / ۲۲ / ۱۹

ق حفص بغیر الالف فی الوصل نعیما ۔ ووقف علی الاول الالف وعلی الثانی بغیر الالف

ف۱ یعنی چہ ہر چیز ءِ آ ترسننت اللہ ءِ چہ آئی ءَ محفوظ و مامون داشت وآیانی چہرھان ءَ تازگی و دلان ءَ راحت عطا فرمائینت۔ ف۲ یعنی ہر چینت اے مردم دنیا ءِ تنگی و سکیاتی ردا صبر کنان ءَ چہ گناہان و ناراد وردا اشتنش وطاعت ءِ سرا ثابت قدم بوتنت پمشکا اللہ ءَ آیان ءَ پہ عیش کنگ ءَ جنت ءِ باغ ولباس قیمتی مرحمت فرمائینت۔ ف۳ مثل بادشاہاں۔ ف۴ یعنی جنت ءِ موسم مزن معتدل بیت نہ گرمی ءِ تکلیف بیت نہ سردی ءِ۔ ف۵ یعنی درچکانی شاخ (ڈال) گوں وتی ثمرہ و پلان آیانی سرا جکت انت۔ ومیوھانی ہوشگ ہمے داب ءَ لونجان بنت وآیانی اختیار ءَ دیگ بنت کہ ہر قدر ماں ہرچ جاور ءَ بلوٹنت اوشتنکا، نندکا، کش ءَ لیٹان ءَ بے تکلف بچن انت ویوراَنت۔ (تنبیہ) شاید درچکانی شاحان ءَ اداگوں ظلال ءَ تعبیر فرمائینت یا واقعی ساھگ بہ بیت چیاکہ آفتاب ءِ روشنی توری مبیت کتام دگہ قسمے ءِ نور تو اودا الم ءَ بیت۔ آئی ءِ ساہگ ءِ چیر ءَ بہشتی دل وشی و تفریح ءِ غرض ءَ برے بلکیں بلندنت۔ ف۶ یعنی آبخورہ دراصل ءَ نقرہ ءِ بنت مزن اسپیت، بے داغ ورا حت دیوک بلے چہ وتی صفائی وشفافی ءِ ذریعہ ءَ کہ ترپوک بنت، معلوم ہخوش بنت کہ گوشے شیشگ ءِ پیالہ انت کہ آیانی توک ءِ چیز صاف گندگ ءَ کیت۔ ف۷ یعنی جنتی ءَ ہر قدر آپ ورگ ءِ واھگ بیت بالکل ھما اندازہ ءِ سرا آیان چہ آپ ءَ پُر بنت کہ نہ کمی بہ بیت ونہ آپ سر بئیت یا ہشتیان ءَ چہ وتی دل ءَ ہرچ دابیں اندازہ کتگ بلاکم وکاست ہمائی ءِ روءَ آیش مان بیت۔ ف۸ یعنی شراب ءِ یک جامے ہماَت کہ آئی ءِ تام کافوریگنت، دومی ہما انت کہ ماں آئی ءَ زنجبیل (سُنڈ) اوار انت مگر اے دنیا ءِ زنجبیل (سُنڈ) فہمگ مبیت، آیک چمگے ماں جنت ءَ کہ آئی ءَ سلسبیل گوشنت، زنجبیل ءِ تاثیر گرم انت و آماں حرارتِ عزیزیہ ءَ عیش ءِ جاور پیدا کنت، عرب ءِ مردم اشی ءَ زیات پسند کننت، بہرحالت ءَ گوں یک خاصیں مناسبتے ءَ آچمگ ءَ زنجبیل ءِ چمگ گوشنت ماں نیکیں مردمانی پیالہ ءَ چہ آئی ءَ کمیں اوار کننت، دراصل ءَ آچمگ پہ مزن عالی مقام مقربان خاص انت واللہ اعلم۔ ف۹ اشی ءِ معنی انت آپ صافیں تچوکیں کذا فی الموضح ف۱۰ یعنی مدام چو بچکاں مانئت یا چہ جنتیان ھچبرپیچ گرگ نہ بنت۔ ف۱۱ یعنی چہ وتی حسن وجمال صفائی وماں تریکئے اینگو آنگو تروتاب کنان ءَ ہنچوشیں جوانیں ندارگ بیش کننت گوشے زانان بازیں تریوکیں مروارد زمین ءِ سرا شنگ وتالان کنگ بوتگنت۔ ف۱۲ یعنی جنت ءِ احوال ءِ بارہ ءَ چے گوشگ بہ بیت، کسے بگندیت تو معلوم بیت کہ چنکر عظیم الشان نعمت وچنکر شاندارین بادشاھت انت کہ ادنی تریں جنتی ءَ نصیب بیت۔ رزقنا اللہ منہا بمنہ وفضلہ۔ ف۱۳ یعنی تنکیں وبزیں ہردو قسم ءِ ریشم ءِ لباس جنتیاں دیگ بنت۔ ف۱۴ ماں اے سورت ءَ سہ جاگہ ءَ نقرہ ءِ ھیرانانی وزیور وغیرہ ءِ بیان آنکگ دگہ جاھے طلاہ ءِ بیان کنگ بوتگنت ممکن انت کہ اے ہم بہ بنت وآہم بہ بنت لھتے ءَ اے برسیبت ولھتے ءَ آ برسنت یا برے اے بہ بنت وبرے آ بہ بنت۔ ف۱۵ یعنی تمام نعمتان ءَ پدشراب طہور ءِ یک جامے چہ حقیقی محبوب ءِ طرف ءَ رسیت کہ ماں آئی ءَ نہ نجاست بیت نہ کدورت، نہ سرگرانی ونہ بدبو۔ چہ آئی ءِ نوشگ ءَ دل پاک ولاپ صاف نرتیت۔ نوشگ ءَ بعد چہ بدن ءَ ھید درکپیت کہ آئی ءِ وشبو چو مسک ءَ بوتالان کنوک بیت۔ ف۱۶ یعنی زیادھیں شرف وعزت وپہ دل ءِ پاکیزگی ءَ گوشگ بیت کہ اے تئی عملانی بدلہ انت شمے کوشست مقبول بوت وتئی محنت ءَ ثمرہ آورت اشی ءَ اشکنان ءَ جنتی ھنگت زیاد وشنود بنت۔ ۱۲

ف تانکہ شمے دل مضبوط بہ بیت و مردم ھم کم کم ءِ وتی نیک ءُ بدءِ جاہ بیارنت و معلوم بکننت کہ جنت چہ نیں عملانی ذریعہءِ دست کپیت اگن اے داب ءِ سرپدکنگءِ باوجود ھم قبول مکننت ءُ وتی ضد و ھٹ ءِ سرا قائم بہ بنت، تو شما وتی پروردگارءِ حکمءِ سرا و تارا محکم بدارت و گڈی فیصلہءِ راہ چار بیت. ۲ف عتبہ و ولید وغیرہ قریش ءِ کافراں دا جہ بنیءِ دنیاوی لالچ دیان و دوشن گپی کنان ءِ ہمے لوٹنگ اَت کہ دا جہ چہ دعوت و تبلیغ ءِ فرض ءِ دست ءِ بکشیت. اللہءِ خبردار کُت کہ شما چہ اشان یکے ءِ ھم خبرءِ دلگوش گور مکن اِت چیاکہ کمام گنہ گار، فاسق یا ناشکریں کافرءِ خبرءِ قبول کنگ ابید چہ نقصان ءِ دگہ ہچ دست نہ کپیت. اے دابیں ناشریں و بدبختیں مردمانی جبراتی نیمگ ءِ دلگوش گور کنگ مبیت. ۳ف یعنی ہروھدءِ آئی ءِ یاد بکن خصوصًا ماں اے دوئیں وھداں تمام گروجیلانی علاج ہمے خداءِ ذکر انت. ۴ف یعنی نماز بوان! شاید مغرب و عشا مراد بہ بیت یا تہجد. ۵ف اگن چہ "من اللیل فاسجد لہ" ءِ تہجد مراد گرگ بہ بیت نواد اچہ تسبیح ءِ معنی متبادر مراد زوریں یعنی ماں شپ ءِ چہ تہجدءِ ابید بازیں بات تسبیح و تہلیل ءِ گلائیش بہو، و اگن پیش ءِ مغرب و عشا مراد اَت نواد اچہ تسبیح ءِ تہجد مراد گپت کت کنیں. ۶ف یعنی مردم کہ شمے نصیحت و ھدایت ءِ قبول نہ کن انت آئی ءِ سبب دنیاءِ حُبّ اِنت دنیا چونکہ زوت دست ءِ آیوک انت ہمائی ءِ اے مردم لوٹنت و چہ قیامت ءِ گرانیں روچ ءِ غافل انت آئی ءِ ہچ فکر اشان ءِ نیست بلکیں آئی ءِ آیگ ءِ یقین ءِ ھم ندارنت. ہنچوش فہمنت کہ مران ءِ و بدءِ ماسرتیں گڈا دوبارہ کئے مارا ہما داب ءِ پاد کنت و وادشتا رینیت ہم، دیما ہمے گپ ءِ جواب داتگ. ۷ف یعنی اول سرا ما پیدا کُت و تمام بند و بوگ راست راست ءِ اڈ کتنت. مرچی مئے آ قدرت زانگ نہ بونگ ما ہر وھدءِ بلوٹیں آیانی ھنوگیں ھستی ءِ ہلاس کنان ءِ دوبارہ ہمے دابیں دگہ ھستی تیار کنان ءِ بوشتارینیں. یا مطلب چوش انت کہ اے مردم قبول نہ کننت تو ما قدرت داریں کہ ہر وھد ءِ بلوٹیں اشانی جاگہءِ ھمیشانی دابیں دگہ مردمان بیاریں، کہ چو اشان ءِ سرکش ہم نہ بنت. ۸ف یعنی بہ جبر و زورا قبول دار کنائینگ تئی کار نہ انت. قرآن ءِ ذریعہ ءِ پنت و نصیحت بکن دیمترا ہرکس اختیار داریت ہرکس ءِ دل کشیت داں وتی ربّ ءِ وشنودیءِ سربوگ ءِ وتی راہ ءِ وت اڈ بکنت. ۹ف یعنی شمے واھگ ہم ابید چہ اللہءِ واھگ ءِ ہچ نہ انت چیاکہ بندہءِ مشیّت اللہءِ مشیت ءِ تابع اِنت آزانت کہ کئی استعداد و قابلیت ہمے دابیں انت ہما حساب ءِ آئیءِ مشیّت کار کنت پدا آ ہرکس ءِ چہ وتی مشیّت راستیں راہءِ سرا بیاریت و ہرکس ءِ بلی کہ ماں گمراہی ءِ کپتگ عین صواب و حکمت اِنت ۱۰ف یعنی ہرکس ءِ استعداد جوان بیت آیان ءِ بہ نیکیءِ کِشک ءِ روگ ءِ توفیق دنت و وتی رحمت و فضل ءِ حقدار قرار دنت. تمت سورۃ الدھر وللہ الحمد والمنۃ.

الْقُرْاٰنَ تَنْزِيْلًا ۝۲۳ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ اٰثِمًا

قرآن کم کم ءِ نازل کنگ. گڈا تو رچار بہو وتی ربّ ءِ حکم ءِ ف۱ دخبرءِ مزور چہ آیان کمام گناہ گار

اَوْ كَفُوْرًا ۝۲۴ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ۝۲۵ وَمِنَ الَّيْلِ

یا ناشکرےءِ ف۲ و یاد کنان بہو وتی ربّ ءِ نام ءِ صحب ءِ و بیگاہ ءِ ف۳ و کمے شپ ءِ وھد ءِ

فَاسْجُدْ لَهٗ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيْلًا ۝۲۶ اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّوْنَ الْعَاجِلَةَ

آئیءِ سجدہ بکن ف۴ و بہ پاکی یاد بکن آئیءِ دراجیں ھدےءِ شپ ف۵ بے شک اشان دوست دارنت دنیاءِ

وَيَذَرُوْنَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيْلًا ۝۲۷ نَحْنُ خَلَقْنٰهُمْ وَشَدَدْنَآ اَسْرَهُمْ

و یلہ کننت وتی پُشتءِ یک گرانیں روچ ءِ ف۶ ما پیدا کُت آیان ءِ و محکم کنیں آیانی بند و بوگاں

وَاِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَآ اَمْثَالَهُمْ تَبْدِيْلًا ۝۲۸ اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ

و وہدے کہ ما بلوٹیں عوض ءِ بیاریں آیانی ڈولیں مردمان بدل کنان ءِ ف۷ بے شک اے یک پنتے گڈا ہرکس کہ

شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيْلًا ۝۲۹ وَمَا تَشَآءُوْنَ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ

بلوٹیت بگریت وتی پروردگارءِ نیمگ ءِ راہ ءِ ف۸ و شمے واھگ ہچ نہ اِنت مگر ایکہ بواھیت خدا

اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ۝۳۰ يُّدْخِلُ مَنْ يَّشَآءُ فِيْ رَحْمَتِهٖ وَ

بے شک اللہ انت زانوگر بہ حکمت ءِ ف۹ داخل کنت ہرکس ءِ کہ بلوٹیت ماں وتی رحمت ءِ ف۱۰ و

الظّٰلِمِيْنَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝۳۱

بہ گناہ گاراں تیار انت عذاب دردناکیں.

سُوْرَةُ الْمُرْسَلٰتِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورۃ مرسلات ماں مکہءِ نازل بوت اشی ءِ پنجاہ آیت و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءِ ہما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

وَالْمُرْسَلٰتِ عُرْفًا ۝۱ فَالْعٰصِفٰتِ عَصْفًا ۝۲ وَّالنّٰشِرٰتِ نَشْرًا ۝۳

سوگند انت ہما گواتانی کہ دیم دیگ بنت بہ نفع رسینگءِ، پدا ہما یانی کہ انت گوں تُرندیءِ ف۱ و ہمایانی کہ جمبراں تالان کننت

ف۱ یعنی اول سرءِ گوات نرم و وش وش ءِ کشیت چہ آئیءِ مخلوق ءِ بازیں اُمیت و فائدہ وابستہ بنت پدا چہرے دیرءِ پد ہما گوات یک ترندیں طوفانی لوڑءِ شکل ءِ اختیار کنان ءِ ہما خرابی و بربادی کاریت کہ مردم فریادءِ لگنت ہمے مثال دنیا و آخرت ءِ بگنت، چنکہ کارنت کہ آیان ءِ مردم فی الحال فائدہ مند و کارآمد تصور کننت و آیانی سرا مزن مزنیں امید بندنت بلے ھما وھدے ماں قیامت ءِ روچ ءِ وتی اصلی و خوفناک تریں صورت ءِ ظاہر بنت تو مخلوق پناہ گرگ ءِ لگنت - ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف۱ یعنی قسم بہ ہما گوْاتاں کہ آنو د وغیرہ ءِ چست کنان ءِ بُرزا سر کننت و جنبرءِ مست کنان ءِ ماں فضا بانا تالان کننت پدا ہر جاگہ ءِ کہ سرکنگی انت چہ اللہ ءِ حکم ءِ آئی ءِ ونڈ کنان ءِ بہرو بانگ کننت وچہ ہوردباران ءِ پد جنبران ءِ شنگ وشانگ کنان ءِ انگو آنگو دیمش دینت و اے جرگوں جنبرءِ مخصوص نہ انت. گوْات ءِ عام خاصیت ہمیش انت کہ چیزانی کیفیات مثلاً دشبو، بدبو وغیرہ ءِ تالان بکننت آیانی لطیف ونڈاں ءِ جدا کنان ءِ گوں وت ببارت و یک چیزے ءِ چست کنان ءِ گوں دومی چیزءِ اوار بکننت غرض اے جمع و تفریق کہ گوْات ءِ خاصہ انت یک نمونہ ئے آخرت ءِ، کہ اودا حشر و نشرءِ بعد مردم جلا کنگ بنت دیک جاگہ جمع بوگ ءِ پدجدا جدائیں ھنکیناں سرکنگ بنت ھٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنٰكُمْ وَالْاَوَّلِيْنَ۔ ف۲ حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ ءِ چہ «الملقیات ذکرا» ءِ ہم گوات مراد گیتگنت چیا کہ وحی ءِ توارءِ داں مردمانی گوشان سرکنگ ہم چہ گوْات ءِ ذریعہ ءِ انت. (تنبیہ) «المرسلات»، «العاصفات» «الفارقات»، «الملقیات» پنچینانی مصداق کسے ءِ گوْاتان ءِ قرار دا تگ کسے ءِ فرشتہان، کسے ءِ پیغمبران ءِ وھتیں مفسران ءِ چہ اوّلی چارءِ گوْاتان ءِ مراد زتگ وچہ پنچمی ءِ فرشتہاں، ہچوشکہ چہ ترجمہ ءِ ظاہر انت. چہ اشی ءِ ابید دگہ ہم قول اَنت کہ اے کلانی تفصیل ماں روح المعانی ءِ دست کپیت. ف۳ حضرت شاہ عبدالقادر رحمہ اللہ نبشتہ کننت کہ (چہ وحی) ءِ کافرانی الزام ءِ دور کنگ مقصود انت کہ (سزاءِ وھدءِ) چوش مگوْشنت کہ مارا خبر نہ اَت و ماں ہر کس ءِ قسمت ءِ ایمان انت آیان ترسینگ مقصود انت تانکہ ایمان بیارنت، و حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ فرمائینیت. کہ ہر چ خداوندی کلام بہ امر و نواہی، عقائد و احکام ءِ سرا شامل انت آعذر کنگ ءِ واسطہ ءِ انت تانکہ عملانی جست د باواست ءِ وھدءِ بہ ہما شخص ءِ عذر و دستاویز بہ بیت کہ من فلان کارءِ حق تعالیٰ ءِ حکم ءِ ردءِ کرتگ و فلان کارءِ بہ آئی ءِ حکم ءِ روءِ ترک داتگ. و ھر چ خداوندی کلام قصص و اخبار وغیرہ ءِ سرا شامل انت آعموماً منکران ءِ ترسینگ و خوف دیائینگ ءِ ردا انت و ماں اے سورت ءِ گیشتر روئے سخن بہ تکذیب کنوکانی و منکرانی طرف ءِ بیت پمشکا بشارت ءِ ذکر کنگ نہ بوتگ واللہ اعلم. بہرحال وحی بارو کیں فرشتہ و وحی سرکنوکیں گوات گواہ انت کہ وھدے ہچیں ضرور آیگ لوٹیت کہ مجرمان ءِ بہ آیانی حرکتانی ردا ملزم کنگ بہ بیت وچہ خداءِ ترسوکان ءِ بالکل ایمن و دل جم کنگ بہ بیت. ف۴ یعنی قیامت ءِ و آخرت ءِ حساب و کتاب و جزاء و سزاءِ وعدہ. ف۵ یعنی استار بے نور بہ بنت آسمان بترکیت وچہ ترکگ ءِ سبب ءِ ماں آیان دریچہ و ترک نظرءِ بیاینت. ف۶ یعنی چوکہ پاہن ءِ ماں گواتءِ بال کنان بنت. ف۷ تانکہ پدو بیش مقرریں وقت ءِ روءِ گوں وتی وتی اُمتان رب العزت ءِ مزنیں پیشی ءِ حاضر بہ بنت. ف۸ یعنی زان اِت؟ اے کاران پہ کتام روچیگی مہتل کنگ بوتگنت، اے پہ ہما روچ ءِ کہ ماں آئی ءِ ہر یک خبرءِ بالکل آخری و یکائیں فیصلہ کنگ بیت. بیشک اگں اللہ بو اھتیں توھتوں دست بہ دست ءِ ہر چیزءِ فیصلہ بکتیں لیکن آئی ءِ حکمت اشی ءِ سرا مقتضی نہ بوت کہ اے داب ءِ کنگ بہ بیت.

فَالْفٰرِقٰتِ فَرْقًا ۝۴ فَالْمُلْقِيٰتِ ذِكْرًا ۝۵ عُذْرًا اَوْ نُذْرًا ۝۶ اِنَّمَا
پدا ہمایانی کہ جبران کپ کپ کنانت ف۱ پدا ہمایانی کہ دور دیوک اَنت ف۲ دل ءِ خداءِ یاد ءِ. بہ عذر ءِ خاطرءِ یا بہ ترسینگی ف۳ ہر چہ

تُوْعَدُوْنَ لَوَاقِعٌ ۝۷ فَاِذَا النُّجُوْمُ طُمِسَتْ ۝۸ وَاِذَا السَّمَآءُ فُرِجَتْ ۝۹
وعدہ دیگ بیت پہ شما ف۴ آ البت بوگی انت. گڈا ادھرکہ استار نابود کنگ بنت، و دوھرکہ آسمان تل تل بیت ف۵

وَاِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ۝۱۰ وَاِذَا الرُّسُلُ اُقِّتَتْ ۝۱۱ لِاَيِّ يَوْمٍ اُجِّلَتْ ۝۱۲
و دوھرکہ کوہ کپ کپ ءِ بال کننت ف۶ و دوھرکہ رسول مقرریں مدت ءِ جمع کنگ بنت ف۷ پہ کتام روچ ءِ تاخیر کنگ بوت

لِيَوْمِ الْفَصْلِ ۝۱۳ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۝۱۴ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۝۱۵
پہ فیصلہ ءِ روچ ءِ ف۸ و تو چہ سرپد ءِ کہ چی انت روچ فیصلہ ءِ خرابی انت آ روچ ءِ پہ دروغ بند کنوکان ف۹

اَلَمْ نُهْلِكِ الْاَوَّلِيْنَ ۝۱۶ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرِيْنَ ۝۱۷ كَذٰلِكَ نَفْعَلُ
آیا ما ھلاک نہ کت بیشی مردمان ءِ پدا رند چہ آیان کاریں ما دگران ءِ ھمے داب ءِ کنیں ما

بِالْمُجْرِمِيْنَ ۝۱۸ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۝۱۹ اَلَمْ نَخْلُقْكُّمْ مِّنْ مَّآءٍ
گوں گنہگاران ف۱۰ خرابی انت آ روچ ءِ پہ دروغ بند کنوکان ف۱۱ آیا ما پیدا نہ کت شمارا چہ آپ ءِ

مَّهِيْنٍ ۝۲۰ فَجَعَلْنٰهُ فِيْ قَرَارٍ مَّكِيْنٍ ۝۲۱ اِلٰى قَدَرٍ مَّعْلُوْمٍ ۝۲۲ فَقَدَرْنَا ۖ فَنِعْمَ
بے قدریں گڈا ما ایر کت آ آپ ماں جاگہ ءِ مضبوطیں ف۱۲ بہ یک اندازہ ھے معلومیں ف۱۳ گڈا ما اندازہ جت گڈا ما

الْقٰدِرُوْنَ ۝۲۳ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۝۲۴ اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ كِفَاتًا ۝۲۵
شر اندازہ جنوکیں ف۱۴ خرابی انت آ روچ ءِ پہ دروغ بند کنوکان ف۱۵ آیا ما اڈ نکت زمین پچ کنوک مردمانی

اَحْيَآءً وَّاَمْوَاتًا ۝۲۶ وَّجَعَلْنَا فِيْهَا رَوَاسِيَ شٰمِخٰتٍ وَّاَسْقَيْنٰكُمْ مَّآءً
(پچ کنت) زندگان و ہم مردگان ف۱۶ و اڈ کتیں ماں زمین ءِ کوھاں بُرز و بلندیں و نوشائینتیں شمارا آپ

فُرَاتًا ۝۲۷ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۝۲۸ اِنْطَلِقُوْٓا اِلٰى مَا كُنْتُمْ بِهٖ
شیرکنیں ف۱۷ خرابی انت آ روچ ءِ پہ دروغ بند کنوکان ف۱۸ سر بجرات شما ہمائی ءِ نیمگ (دوزخ ءِ) کہ آئی ءِ شما

تُكَذِّبُوْنَ ۝۲۹ اِنْطَلِقُوْٓا اِلٰى ظِلٍّ ذِيْ ثَلٰثِ شُعَبٍ ۝۳۰ لَّا ظَلِيْلٍ
دروغ بند کتگ ف۱۹ سر بجرات شما یک ساھگے ءِ نیمگ ءِ کہ آئی ءِ سہ بہر انت ف۲۰ کہ نہ آساھگ کنت

ف۹ یعنی ہچ جُست مکن کہ فیصلہ ءِ روچ چو نیں چیزے بس چہ بزان کہ دروغ گوْشوکاں ماں آ روچ ءِ سکیں تباہی و بربادی ئے دیما آیگی انت. چیا کہ آ چیز ءِ کہ آیاں اُمیت نیست اَت و ہدے آ یکپارگی گوں بدیں صورت ءِ سرءِ کپیت تو انسان ءِ ہوش بال کننت و چہ حیرت و پشومانی ءِ عقل اش درسیرنت. ف۱۰ قیامت ءِ منکرانی ہمے خیال اَت کہ ابکرمزیں دنیا چہ نکا ھلاس بیت؟ باریں اے گپ ءِ کئے باور بکنت کہ مردم یکپارگی مرنت و انسانی نسل ہکہ بیگواہ بیت؟ اِے دوزخ و عذاب ءِ ہم کل وت گڑیں خبر و بناوٹی معلوم بنت، ہمے گپ ءِ پسہ دات کہ ساری ءِ چنکر مُرتنت و چنکر قوم بہ وتی گناھانی پاداش ءِ تباہ

وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ﴿۳۱﴾ إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ﴿۳۲﴾ كَأَنَّهُ

و نہ رکھینیت چہ گرمیءِ آسءِ وا بے شک آ چگل دنت اشکران مثل قلاتءِ وا گوشیکہ آ

جِمَالَتٌ صُفْرٌ ﴿۳۳﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿۳۴﴾ هَٰذَا يَوْمُ

هشتر انت زردیں وا خرابی انت آ روچءَ پہ دروغ بندکنوکان وا اے ہما روچ انت کہ

لَا يَنْطِقُونَ ﴿۳۵﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿۳۶﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ

آیان خبر نہ کننت وا و نہ آیان اجازت بیت کہ گڈا دتی عذر و معذرتءَ پیش بکننت۔ خرابی انت آ روچءَ

لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿۳۷﴾ هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۖ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ﴿۳۸﴾

پہ دروغ بندکنوکان وا اے روچ انت فیصلہءِ ما مچ کت شمارا و پیشی مردمان وا

فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿۳۹﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿۴۰﴾

گڈا اگو شما دارت حیلہئے تو آ حیلہءِ کارمرز بکن ات بہ من وا خرابی انت آ روچءَ پہ دروغ بندکنوکان وا۱

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿۴۱﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿۴۲﴾

بے شک پہریزگار بنت ماں ساتیں ساھگاں وا۱۱ دماں چمگان و ماں نیبگاں ہرچیکہ دلش بکشیت

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۴۳﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي

بوراِت وبنوش اِت لذت گرانءِ بہ عوضءِ ہما کارانی کہ شما کتگت وا۱۲ بے شک ما ھمے دابءِ بدل دئیں

الْمُحْسِنِينَ ﴿۴۴﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿۴۵﴾ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا

نیکی کنوکانءِ خرابی انت آ روچءَ پہ دروغ بندکنوکان وا۱۳ بوراِت و لذت بگراِت

قَلِيلًا إِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ﴿۴۶﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿۴۷﴾

بہ کمیں مدتءِ بے شک شما گناہ گار اِت وا۱۴ خرابی انت آ روچءَ پہ دروغ بندکنوکان وا۱۵

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿۴۸﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿۴۹﴾

و ھرکہ آیانءِ گوشگ بیت کہ بجک اِت، نہ جکننت وا۱۶۔ خرابی انت آ روچءَ پہ دروغ بندکنوکان وا۱۷

فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿۵۰﴾

گڈا بہ کنام خبرءِ (قرآنءِ) پد آیان یقین کننت وا۱۸

ع ۱ ع ۲ / ۱۰ / ۲۲

کنگ بونگنت پدا چہ آیان زندھم موت و ہلاکتءِ اے سلسلہ برابر جاری انت و ھدے مئے قدیم عادت دربابتءِ مجرماں معلوم بوت تو چہ لفہم اِت کہ موجودیں دورءِ کافرانءِ ھم ہما پیشی مردمانی پشتءَ دیم اِش دئیں۔ ہماھستی ماں جدا جدا دورباریءِ مضبوطیں مردمانءِ جت کت کنت و زورمندیں گناہ گارانءِ گرفتار کنانءَ ہلاک کت بکنت آ اشیءِ سراپہ چاقادر نہ بیت کہ کل مخلوقءِ یکدم فنا بکنت و تمام گناہ گارانءِ بہ یکیں وقتءِ عذابءِ تامءِ بچاشینیت۔ وا۱۱ یعنی ہرکس قیامتءِ آیگءِ ہمشکا انکار کتگت کہ تمام انسان یکپارگی چہ بیما فنا کنگ بنت و چو نکا کل مجرمانءِ یکیں دمانءِ گرفتار کنانءِ سزا دیگ بیت۔ وا۱۲ یعنی ماں قرار گپتگیں جاگہءِ سلامت داشت چہ آئیءِ مرادمات رحم انت کہ آئیءِ مئے لفظءِ جک دان ھم گوشنت۔ وا۱۳ اکثر اودا دارگءِ مدت نہ ماہ انت۔ وا۱۴ یعنی ھما آپءِ ترمپءِ کم کم مزن کنان پورہ انسانی شکل دات و آ ھم عقل مندیں انسان۔ چہ اشیءِ مئے قدرت و طاقتءِ اندازہءِ وت بجن اِت، تو ہمے انسانءِ چہ مرگءِ پد زانا ما دوبارہ زندہ کت نکنیں، (تنبیہ) لفظیںءِ "قدرنا"ءِ معنی پہ اندازہ کنگءِ ترنگ یعنی "ما اندازہ جت" و ما چون شر اندازہ جنوکیں، کہ ما اینکر مدتءِ ھچ ضروری چیزے ہم پشت نہ کپیت و کنام زائدوبے کار چیز پیدا ھم نہ بیت۔ وا۱۵ ہرکسءِ اے دابءِ گوشتگت کہ ماں خاکءِ اوار بوانءِ و ھدے داں مئے ھڈاں ہم ریزہ ریزہ بنت گڈا چو نکا ما زندگ کنگ بئیں؟ آساعتءِ وتی اے نا ھودگیں شبہانی سرا میا ریگ بنت و چہ پشومانیءِ وتی دستءِ جا بنت۔

وا۱۶ یعنی زندگیں مخلوق پہ ھمے زمینءِ سرا روچانءِ گوازینیت و مردگ ھم ماں ھمے خاکءِ سر کنگ بنت۔ انسانءِ زندگی ھم چہ ھمے خاکءِ رس اِت و مرگءِ پد ھم ہمے خاک آئیءِ ھنکین جوڑ بوت، تو دوبارہ چہ ھمے خاکءِ آئرا چست کنگ باریں چون مشکل بیت۔

وا۱۷ یعنی ماں ہمے زمینءِ کوھانی وزنی و سکیں چیز پیدا کت کہ آ چہ وتی جاگہءِ کمیں ھم جنبش نہ ورنت، و ماں ہمے زمینءِ آپءِ چمگ جاری کننت و گوں مزن آرامءِ نوش جان کنوکءِ چہ آپءِ سیر لاپ کننت۔ بس ہرچ خدائے کہ چہ اے ادنائیں زمینءِ وتی قدرتءِ جدا جدا (متضاد) نمونگ پیش داشت کت کنت و موت و حیات و سکیں و نرمیںءِ ندارگان پیش کت کنت زانا آ ماں محشرءِ میدانءِ سکیں و نرمیں و نجات و ہلاکتءِ جدا جدا ندارگان پیش داشت کت نہ کنت و ہم ہرکسءِ قبضہءِ پیدا کنگ ہلاک کنگ و حیاتءِ از بابان پیدا کنگ اے کل کار بوت آنت تو آئیءِ قدرت و نعمتءِ دروغ کنگ چو نکا جائز بوت کنت۔

وا۱۸ ہرکسءِ چو گمان کنگت کہ یکیں جاگہ و ماں یکیں وقتءِ تمام اولین و آخرینءِ ثواب و عذاب دیگءِ اینکر مختلف و یک دگرے ضدءِ کار چو نکا سرانجام گرنت۔ وا۱۹ یعنی قیامتءِ روچءِ ھمے دابءِ گوشگ بیت۔ وا۲۰ چہ قتادہ وغیرہءِ مروی انت کہ کافرانءِ ساھگ کنگءِ واسطہ یک دودے چہ دوزخءِ چست بیت کہ آ ترکانءِ ماں بازیں جنڈان ونڈ ونڈ بیت۔ گوشنت کہ چہ آیان ہر شخصءِ ماں سہ طرفاں چاگردی کننت یک جنڈے سرءِ بالا چو سائبانءِ ڈولءِ اوشتنیت دومی ٹکر راستیں نیمگءِ و سیمی ٹکر چپءِ چاگردی۔ داں حسابءِ گیش و گیوارءِ اے مردماں ہمے ساہگءِ چیرءِ بنت و ایماندار نیک کردار ماں عرشِ اعظمءِ ساھگءِ چیرءِ گوں آرامءِ اوشتوک بنت۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد:۔ وا یعنی محض ساھگ پہ نامءِ بیگی بیت۔ بزیں ساھگے نہ بیت۔ کہ چہ آئیءِ روچءِ گرمی یا آسءِ گرمائشءِ نجات حاصل بہ بیت یا تھے گرمی و تنءِ کمی بہ بیت۔ وا۲ یعنی بزرگ بنت، کپنگان مزن بزرگیں محلاتءِ برابرءِ یا آئیءِ کپنگان ماں مزنیءِ کدحلءِ بنت۔

ف۳ یعنی اگں گوں قصرءِ تشبیہ ماں بلندی اَت تو گوں ھشترءِ تشبیہ ماں مزنیءَ بہ بیت و اگں آ تشبیہ ھں مزنیءَ بہ بیت تو "کَاَنَّہٗ جِمٰلَتٌ صُفْرٌ" ءِ مطلب چوش بیت کہ اول سرءِ گٹنگاں محل ءِ برابریءَ بنت پدا پُرشانءِ گونڈ بوانءَ کہ ھشترءِ برابریءَ بنت۔ یا گوں ھشترءِ ماں رنگءَ تشبیہ بہ بیت لیکن ماں اے صورتءَ "جِمٰلَتٌ صُفْرٌ" ءِ ترجمہ ہرکسءَ کہ گوں "سیاھیں ھشتراں" کنگ آزیات چسپان بیت چیا کہ چہ روایتاں جہنمءِ آسءِ سیاہ و نہار بوگ ثابت بوتگ و عرب سیاھیں ھشترءِ "صُفر" پمشکا گوشنت کہ عموماً آ بہ زردی مائل بیت۔ واللہ اعلم۔

ف۴ ہرکسءِ گمان کنگنت کہ قیامت آیوک نہ انت و اگں آنک تو ما او داھم گوں راحت و آرامءَ بئیں۔

ف۵ یعنی محشرءِ ھتیں جاگھاں بالکل گپ جت نہ کننت۔ و ہر مقامےءَ کہ گپ جننت آسیت دیوکیں گپ بہ بیت، اے حسابءَ گپ جنگ گپ نہ جنگ برابر بوت۔ ف۶ چیا کہ معذرت و توبہءِ قبول بوگءِ دھد گوست۔ ف۷ یعنی ہرکسءَ دنیائی عدالتانی سرا قیاس کنانءَ زُرچو فہمنگ اَت کہ اگں اے دابیں موہے دست کپت تو او داھم زبانءَ کار بندانءَ و چیزے عذر و معذرت کنانءَ رستگار بئیں۔

ف۸ تانکہ درستانءَ یک جاکنانءَ پدا یک یک اِش بکنیں و وتی گُڈی و آخری فیصلہءَ بائشکنائینیں۔ ف۹ ہاں! کُلانءَ ماا داجمع کُن، و ت ماں وتا ھور بوانءَ و وتی شور و مصلحتءَ یک کنانءَ ہرچ ہنر و تدبیرے چہ ھمے گرفتءَ درکپگءِ گُت کن اِت مہلت ہمے اِنت و وتی ھنرءَ دیما بیارِت وَ بچارت! ماں دنیاءِ حقءِ لگتمال کنگءِ واسطہ شما باز تدبیر کنگنت مروچی چہ آیاں یکے یاد بکن اِت۔

ف۱۰ ہرکسءَ بہ دگرانی سرا بھروسہ کنگنت کہ آیاں یک نہ یک پیسے مارا رستگار کنائینت و ھتیں گستاخ تو دوزخءِ فرشتہانی تعداد نوزدہ [۱۹] اشکنانءَ داں اے حدءَ جرأتش کنگنت کہ چہ آیاں ھبدہ [۱۷] کسءَ من تہناوت بساں۔

ف۱۱ یعنی اوّل ماں عرشءِ پدا ماں جنتءِ ساھگاں بنت۔ ف۱۲ مُکذبینءِ مقابلءَ اے متقیانی احوالءَ بیان فرمائینت کہ "الاشیاء تعرف باضدادھا"۔ ف۱۳ ھماکساں کہ ماں دنیاءِ گوں مسلمانان ہروھدءَ گوشتنگ اَت کہ اگں مرگءِ پددومی زندگی ھست اِنت تو او داھم ما چہ شما شرتر بئیں، نوں مسلمانانءَ ماں عیشءِ گندانءَ و وتا را ماں تکلیفءِ گندانءَ ھنگت زبات سوکی بنت و ذلیل و رسوا بنت۔

ف۱۴ یعنی اے دیم گوری (خطاب) مکذبینءَ انت کہ چنت روچ ھنگت عیش بکن اِت آخرءِ تمام وارنگیں گوں سکیں رسوائیءَ درکنگ بنت، چیا کہ شما اللہءِ مجرم اِت کہ آئیءِ سزا دائمی بندی و عذاب الیمءَ ابید دگہ چچ نہ انت۔ چوش بگوش "کلوا و تمتعوا" ءِ فرمائینگ اِے دابءَ بوت چو شکہ یک مجرمےءَ کہ آئیءَ دارءِ سرا کشگءِ حکم بوتگ، چہ دارءِ کشگءَ پیش گوشنگ بیت کہ کنام و اھگے ماں دلءَ دارے تو درشان بکن تانکہ آئیءَ پورہ کنگءِ ردا کوشست کنگ بہ بیت۔

ف۱۵ ہرکس دنیاءِ عیش و عشرتان و لذتانءَ گندانءَ گنوک بوگائینت چوش اِش نہ زانتگت کہ ہما چیزءَ کہ ما پلّانی ھار حساب کنانءَ گوڑائی کنگائیں آسیاھیں مارے۔ ف۱۶ یعنی ماں نمازءَ، یا اللہءِ عام حکمانی دیما۔

ف۱۷ آ روچءَ سک پشومان بنت کہ ماں دنیاءِ خداوندی حکمانی دیما پرچا وتی سرءِ بیں جہل نہ کت، اگں او دا وتی سرءِ بیں جہل بکتیں تو مروچی ادا ھمے سربلند بوتیں۔

ف۱۸ یعنی چہ قرآنءَ گیشتر کامل و اثردار وکیں بیان کئیءَ بہ بیت، اگں اے مکذبین اشیءِ سرا یقین نیارنت تو دگہ کنام خبرءِ سرا ایمان کارنت؟ آیا چہ قرآنءَ بعد اشانءَ پہ دگہ کتابے راہ چارنت کہ آچہ آسمانءَ ایر ارگ بہ بیت۔ ۱۲

تمت سورۃ المرسلات وللہ الحمد والمنۃ وبہ التوفیق والعصمۃ۔

سُوْرَةُ النَّبَاِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اَرْبَعُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ

سورہ نبا ماں مکہ ءَ نازل بوت واے چہل آیات و دو رکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ ناما ءَ هاکہ بے اندازہ مہربان و زبریں رحم کنوکے

عَمَّ يَتَسَآءَلُوْنَ ① عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيْمِ ② الَّذِيْ هُمْ

چہ چیزءِ بارو ءَ مردم سوال کننت وت ماں وت ءَ وا بلے جُست کننت مزنیں خبرءِ بارو ءَ۔ هاکہ آیاں

فِيْهِ مُخْتَلِفُوْنَ ③ كَلَّا سَيَعْلَمُوْنَ ④ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُوْنَ ⑤

ماں آئی ءَ اختلاف دارنت وٓ ہچبر چونہ انت، زوت معلوم بنت۔ پدا ہچبر چونہ انت، زوت معلوم بنت وٓ

اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهٰدًا ⑥ وَّالْجِبَالَ اَوْتَادًا ⑦ وَّخَلَقْنٰكُمْ

آیا ما نہ کت زمین ءَ چیر گیج وٓ و نہ کت کوهان ءَ میخ ؟ وٓ و پیدا ئیں کت شمارا

اَزْوَاجًا ⑧ وَّجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ⑨ وَّجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاسًا ⑩

نروماد گ وٓ وکتیں شمے واب راحت ءِ سبب وٓ وکتیں شپ ءَ پردہ پوشں وٓ

وَّجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ⑪ وَّبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ⑫

وکتیں روچ پہ روزی ءِ نز آرگ ءَ وٓ و اڈکتیں شمے سر بُرءَ هفت آسمان محکمیں وٓ

وَّجَعَلْنَا سِرَاجًا وَّهَّاجًا ⑬ وَّاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرٰتِ مَآءً

و پیدا کتیں یک چراغے ترپوکیں وٓ وایر ریتک ماچہ پُرکتگیں جنبراں آپ

ثَجَّاجًا ⑭ لِّنُخْرِجَ بِهٖ حَبًّا وَّنَبَاتًا ⑮ وَّجَنّٰتٍ اَلْفَافًا ⑯ اِنَّ

رچوکیں وٓ تاکہ دربکنیں ماچہ آپ ءَ دانگ و کاہ و باغ گوں بزیں تاکاں تل ما تل وٓ بے شک

يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيْقَاتًا ⑰ يَّوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ فَتَاْتُوْنَ

فیصلہ ءِ روچ بوتگ یک وھدے مقرریں وٓ روچیکہ دمگ بیت ماں صور ءَ گڈا کائیت شما

اَفْوَاجًا ⑱ وَّفُتِحَتِ السَّمَآءُ فَكَانَتْ اَبْوَابًا ⑲ وَّسُيِّرَتِ

رُنب رُنب ءَ وٓ و پچ کنگ بیت آسمان گڈا بنت ماں آئی دروازگ وٓ و سر دیگ بنت

منزل ٧

ف۱ یعنی مرداں کتام خبرءِ جُست و باواست ءَ و کتام چیزءِ تحقیق و پٹ ولوٹ ءَ گلائیش اَنت۔ آیا ماں آیاں چوشیں استعداد ہست کہ چہ زبانیں جُست و پُرس کنگ ءَ آ چیز آیانی فہم ءَ کیت ؟ گا ہے نہ بیت۔ یا مطلب چوش اِنت کہ کافراں کہ پہ نیت ءَ انکار و استہزا ءَ وت ماں وت چہ یک دگرے ءَ و ہم چہ پیغمبر و مومناں سوال کننت کہ بلے واجہ ! آ قیامت کدی کیت ؟ اینکتا خبر پر چا بوگا ئنت ؟ ھنوں پر چا نئیت ؟ زاں اِت اِشاں کتام چیزءِ نسبت ءَ سوال کنگا ئنت آ مزن عظیم الشان چیزے کہ آئی ءِ علم اشان ءَ زوت بیت و ہدے گوں وتی چم ءَ آئی ءِ خطرناکیں منظراں ءَ گندنت۔ ف۲ یعنی قیامت ءِ خبر کہ ماں آئی مردم اختلاف داروک انت کسے آئی ءِ آیگ ءِ سرا یقین داریت، کسے انکارکنوک اِنت۔ کسے ماں شک ءَ کپتگ، کسے گوشیت کہ بدن چست بیت، کسے گوشیت کہ کل عذاب و ثواب روح ءِ سرا گوزیت، گوں بدن ءَ ہچ تعلق نیست، الیٰ غیر ذالک من الاختلافات۔ ف۳ یعنی پیغمبراں چہ دنیا ءِ ابتداء ءَ بگرداں روچ مروچی ءَ باز سرپدی دات مگر مرداں چہ وتی اختلافات وچہ وتی جُست و باواست ءَ ہچبر ہچبر دست کشوک نہ انت۔ نوں قریب اِنت کہ آ ہمناکیں منظر اشانی دیما بئیت آ وقت ءَ سرپد بنت کہ قیامت چے چیزءِ نام اِنت و آیانی سوالانی و اختلافانی حیثیت چی ئے۔

ف۴ کہ پہ آئی گوں دلجمعی و اطمینان ءَ آرام بکتیں و کشں و پہنات ءَ اِے دیم و آ دیم بکتیں ف۵ چوشکہ ماں یک چیزے ءَ میخ جنگ ءَ آ چیز چہ وتی جاہ ءَ نہ سُریت۔ ہمے داب ءَ ابتداءَ زمین کہ آلرزتگت و جنبش وارتگتی اللہ ءَ کوہ پیدا کتنت و آئی ءِ لا چار یں حرکت و لرزگ ئی دور کُت۔ چو بگوش کہ زمین ءَ یک حسابے ءَ چہ کوہاں قرار حاصل بوت۔

ف۶ یعنی پہ مرد ءِ دل ءِ قرار و راحت ءِ جنس آدم ءَ را آئی ءِ جُفت جوڑ کت وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوْٓا اِلَيْهَا (روم رکوع ٣) یا چہ ازواج ءَ مراد قسما قسمیں شکل و رنگ وغیرہ مراد بہ بنت۔

ف۷ یعنی چہ تمام روچ ءِ دِرک و دَور ءَ دم بران ءَ دھدے انسان و پسیت تو کل زندی و دم برگ بیگواہ بیت چو بگوش واب تو نام اِنت سکون و استراحت ءِ۔ دیم ترچہ واب ءِ مناسبت ءَ شپ ءِ ذکر ءَ کنت۔ ف۸ ہنچو کہ انسان گد ءَ مانیوشان ءَ وتی بدن ءَ چیر دنت ہمے داب ءَ شپ ءِ تہاری مخلوق ءِ پردہ داری ءَ کنت ہرچ کارے چیر دیگ ءِ لائق بہ بنت عموماً آ ماں شپ ءِ تہاری ءَ کنگ بنت و حسّی رھبند ءَ ہم شپ ءَ گد ءِ مانیوشگ ءِ ضرورت چہ روچ ءَ زیات بیت، چیاکہ نستہ آ وقت خنکی و سارتی ءِ بیت۔

ف۹ یعنی عموماً کاروبار و کٹّ و کمائی ءِ پیشگ ماں روچ ءَ کنگ بنت و آیانی مقصد ھمیش انت کہ چہ وتی و چکانی حاجت ءِ طرف ءَ دل ءَ دلجمی و اطمینان نصیب بہ بیت شپ و روچ ءِ مناسبت ءَ آسمانانی و روچ ءِ ذکر فرمائینت یا چو بگوش کہ زمین ءِ مقابل ءَ آسمان ءِ بیان اِنت۔

ف۱۰ یعنی ہفت آسمان مزن مضبوطیں اڈ کتنت کہ ماں آیاں داں روچ مروچی ءَ اینکر مدت گوزگ ءِ باوجود ترکے ہم ظاہر نہ بوت ف۱۱ یعنی آفتاب کہ ماں آئی ءَ گرمی و روشنی ہر دوئیں وصف موجود اَنت ف۱۲ پُر کتگیں جنبراں یا پُر کتگیں گواتاں۔

ف۱۳ یعنی سک گنجان و بزیں باغ یا اِے مراد بہ بیت کہ ماں یکّیں زمین ءَ جدا جدا قسم ءِ درخت و باغ پیدا کتنت۔

(تنبیہ) قدرت ءِ عظیم الشان نشانیانی بیان کُت و پیش داشت کہ ھما خدا کہ اِے دابیں قدرت دارِک و حکمتانی خداوند انت آیا پہ آئی شمے دوبارہ پیدا کنگ و بہ حساب داد ءَ چست کنگ مشکل بیت و آیا آئی ءِ حکمت ءِ اِے خبر برخلاف نہ بیت کہ اینکر مزنیں کارخانہ ءَ راھنچوش خلط ملط بے نتیجہ یل دیگ بہ بیت۔ یقیناً دنیا ءِ اِے دراج کشیں سلسلہ ءِ چیزے صافیں نتیجہ و انجام دراہ بوگ لوٹیت۔ ہمائی ءَ ما آخرت گوشیں۔ ہنچوشکہ چہ واب ءَ رند بیداری و آگاہی و شپ ءَ بعد بہ روچ کیت۔ ہمے داب ءَ بزان اِت کہ دنیا ءِ ھلاسی ءِ سرا آخرت ءَ آیگ یقینی و الّمی انت ف۱۴ فیصلہ ءِ روچ ھما بیت کہ ماں آئی ءَ نیک ءَ چہ بد ءَ بالکلیہ جدا کنگ بیت کہ ہچ قسم ءِ اشتراک و یکجاہی باقی پشت مکپیت ہر یک نیکی پہ وتی ہنکیں و ہر بدی بہ وتی مرکز ءَ سر بیت۔ ظاہر انت کہ اِے دابیں کاملیں گیشّ و گیوار و فرق و تفاوت ماں اِے دنیا ءَ بوت نہ کنت چیاکہ ادا داراں ءَ زمین، آسمان، ماہ، روچ، شپ، ردچ، و پسک، آگاہ بوگ، ھور، جنبر، باغ،

کشار، جن وچُک تمام ماں نیکاں وبداں آوار (مشترک) اَنت ۔ ہرکافر ومسلم چہ اے ازاباں یکیں بیمءَ سیت گریت۔ پیشکا ضروری اِنت کہ یوم الفصل یک روچے ھنوگیں نظامءِ ختم کنگ ءَ بوہ بیت آئیءِ تعین ماں اللہ پاک ءِ علمءَ قرار گپتگ۔ ف۱۵ یعنی گوں کثرت ءَ جداجدا جماعتاں وٹولیاں بہر بوانءَ آیانی تقسیم آیانی صافیں عقیدہاں وعملانی بناءِ سرا رسیت ف۱۶ یعنی آسمان ترکان ءَ بہے داب بیت چو ھرجاگہ دروازگانی قطار نظرءَ کایت۔ شاید بہ اے طرفءَ اِشارہ بہ بیت کہ دگہ جاہے ارشاد فرمائینت یَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَآءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلٰٓئِكَةُ تَنْزِيْلًا (فرقان رکوع ۳)

ھمے صفحہ ءِ فوائد ۔ ف۱ چوشکہ ترپوکیں ریک ءِ سرا چہ دورءَ آپ ءِ گمان بیت ہے داب ءَ بہ آیاں کوہانی گمان بیت حالانکہ درحقیقت ءَ آ کوہ نہ مانینت محض ریک ءِ جُمپ پشت کپینت۔ ف۲ یعنی دوزخ ناشریں مردمانے رہ چارِنت وھایانی جاہ منندِ انت۔ ف۳ کہ آیانی ھچ شمار نیست، قرنانی قرن گوزنت رونت بلے آیانی مصیبت ھلاس بوگ ءِ نام ءَ ہم نہ گریت۔ ف۴ یعنی نہ سارتی ءِ راحت ءَ گندنت ونہ کتام دل ءَ سارت کنوکیں چیزے پہ نوشگ ءَ اِشاں دست کپیت البت گرمیں آپش پہ درگ ءَ رسیت کہ چہ آئی ءِ گرمائش وتپش ءَ لیٹر بنت وروتاں چُنڈ چُنڈ بوان ءَ چہ لاپ ءَ درکپینت ودومی چیزریم اِش رسیت کہ آ چہ دوزخیانی ریش وٹپاں درکیان ءَ رُنبنت اعاذنا اللہ منہا ومن سائر انواع العذاب فی الدنیا والاٰخرۃ ف۵ یعنی آ چیزے ءِ امیت آیاں نہ اَت ھما چیز آیانی آتک دہرخبرے کہ آیاں دروغ کتگت، گوں چہ انشس دلیست نوں چارِیں بازیں چونکا دروغ اِشس کننت وانکارشس کننت ف۶ یعنی ہمک چیز ماں اللہ پاک ءِ علم ءَ اِنت وہما چپ وچاگرد کنوکیں علم ءِ روءَ ماں دفتراں باقاعدہ نبشتہ اَنت وکتام نیک وبدیں اعمال چہ آئیءِ دزرس ءَ درنہ انت ذرہ ذرہ ءِ حُجست و باواست بیت ف۷ یعنی چوشکہ شماں تکذیب وانکار ءَ برابر دیماروان بوتے واگس بے اختیار ءَ موت میاتکیں تو شماءِ ام دیمار روان بوتے ۔ نوں عذاب ءِ تام ءَ چشاں بیے اِت، ماہم عذاب ءَ کم کم ءَ گیش کنان بئیں کہ آ ہچبر کم بوگ ءِ نام ءَ نہ گریت۔ ف۸ یعنی نوک رُستگیں ورنائیں جنیں کہ آیانی جوانی یکدم مستی ءَ درشان کنوک بیت ودُرست ماں عمر ءَ ہمسر بنت ۔
ف۹ یعنی پاکیں شراب ءِ سرریچیں جام ۔
ف۱۰ یعنی ماں جنت ءَ ناہودگیں بک بک یا دروغ وفریب ہچ نہ بیت ونہ کسے گوں کسے ءَ جیڑہ وجنگ کنت کہ دروغ بندگ وانکار ءِ حاجت پیش بئیت ف۱۱ یعنی ذرہ ذرہ ءِ حساب گران ءَ آئی بدلہ رسیت وبدلہ ہم باز زیات دیگ بیت ۔
ف۱۲ اِے بدلہ ہم نیوگ ءَ چہ بخشش ورحمت ءَ اِنت و اگں نہ ظاھر اِنت اللہ ءِ سرا کسی قرض یا جبر نیست مردم چہ وتی عمل ءِ روءَ چہ عذاب ءَ آزات بہ بیت ہے وت مشکل اِنت ۔ باقی منّت جنّت آءَ خالص چہ ھمائیءِ فضل ورحمت ءَ دست کپیت آنرا مے عمل ءِ بدلہ قرار دیگ اِے دومی ذرّہ نوازی وعزّت افزائی اِنت ۔ ف۱۳ یعنی باوجود اینکہ لطف ورحمت ءِ، آئی عظمت وجلال اِے داب ءَ اِنت کہ کسے آئیءِ دیما لُنٹاں سُرینت کت نکنت ۔

الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿۲۰﴾ اِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿۲۱﴾ لِّلطّٰغِيْنَ

کوہ گُڈا بنت چو ریکءِ ترپوکیں (یعنی نشیطانی آپءِ پیما) ف۱ بیشک جہنم ہست اِنت رہ چار ، پہ کشارِیں

مَاٰبًا ﴿۲۲﴾ لّٰبِثِيْنَ فِيْهَآ اَحْقَابًا ﴿۲۳﴾ لَا يَذُوْقُوْنَ فِيْهَا بَرْدًا

جاہگہنت ف۲ جاہ منند بنت ماں آئی قرنانی قرن ف۳ نہ چشنت اودا الذتءِ سارتیءِ

وَّلَا شَرَابًا ﴿۲۴﴾ اِلَّا حَمِيْمًا وَّغَسَّاقًا ﴿۲۵﴾ جَزَآءً وِّفَاقًا ﴿۲۶﴾

ونہ آپ پہ نوشگءَ۔ مگر آپ گرمیں وریم رُنبوکیں ف۴ اِے بدلہ انت سرجمیں

اِنَّهُمْ كَانُوْا لَا يَرْجُوْنَ حِسَابًا ﴿۲۷﴾ وَّكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا كِذَّابًا ﴿۲۸﴾

بیشک آیاں امیدنہ داشتگت حساب ءِ ودروغ بند کتگتش مے آیتاں پہکیں دروغ ف۵

وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنٰهُ كِتٰبًا ﴿۲۹﴾ فَذُوْقُوْا فَلَنْ نَّزِيْدَكُمْ

وہریک چیزے ما حساب کتگ پہ نبشتہ ف۶ نوں بچشِ اِت کہ زیات نکنیں ما پہ شما

اِلَّا عَذَابًا ﴿۳۰﴾ اِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ مَفَازًا ﴿۳۱﴾ حَدَآئِقَ وَاَعْنَابًا ﴿۳۲﴾

مگر عذاب ءَ ف۷ بیشک پہ متقیاں کامیابی اِنت باغ انت وانگور

وَّكَوَاعِبَ اَتْرَابًا ﴿۳۳﴾ وَّكَاْسًا دِهَاقًا ﴿۳۴﴾ لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا

وورنائیں ہم عمریں جنیں ف۸ وپیالہ شراب ءِ سرریچیں ف۹ نہ اشکننت اودا

لَغْوًا وَّلَا كِذّٰبًا ﴿۳۵﴾ جَزَآءً مِّنْ رَّبِّكَ عَطَآءً حِسَابًا ﴿۳۶﴾ رَّبِّ

بے کاریں گپ ورپ ونہ دروغ ف۱۰ جزا اِنت تئی رب ءِ بہ داتگیں حساب ءِ رداا ف۱۱ کہ آ رب اِنت

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ لَا يَمْلِكُوْنَ

آسمانانی وزمین ءِ وہر چیکہ آیانی میانجیءَ اَنت، مزن رحمتانی خداوند اِنت ف۱۲ نہ تواننت

مِنْهُ خِطَابًا ﴿۳۷﴾ يَوْمَ يَقُوْمُ الرُّوْحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا

گوں آئی گپ جنگ ءِ ف۱۳ روچیکہ اوشتنت جبریل وتمامیں فرشتہ قطار بندان ءَ ف۱۴

لَّا يَتَكَلَّمُوْنَ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿۳۸﴾

جبر نہ کنت کسے مگر ھاکسے کہ اذن بدنت آئی ءَ خدا وآ گوشیت راستیں خبرے ف۱۵

ع ۱ ۳۰ ۱

ف۱۴ روح فرمائینت جانداراں ءَ یا "روح القدس" (جبریل) مراد بہ بیت ولھتیں مفسرانی نزیک ءَ ھامستریں روح مراد انت کہ چرائیءِ بیشمار ارواح جدا بوتگنت ۔ واللہ اعلم ف۱۵ یعنی بہ آئی دربار ءَ ہرکس گپ جنت، چہ آئیءِ اجازت ءَ گپ جنت وگپ ہم ھماہمیں جنت کہ آراست ومعقول بہ بیت ۔ مثلاً کتام غیر مستحقے ءِ سفارش ءَ نہ کنت ، سفارشس ءِ حقدار ہماکس اَنت کہ آیاں ماں دنیا ءَ چہ درستیں خبراں گیش راستیں وحقیں خبر گوشتگت یعنی لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ۔

ف۱ یعنی آروچ ءِ آیگ وَ ضروری اِنت نوں ھرکس کہ بہ وناگھتری لوٹیت تو آئرا بایدانت کہ آوقت ءِ تیاریءَ بکنت ف۲ یعنی کل نیکیں وبدیں پیشی ورندی عملاں دیما بنت
ف۳ یعنی خاک بمنتنیں، انساں مبوتینیں کہ چہ مردم ءِ جوڑ بوگءَ اِے حساب داد ءِ مصیبت ءَ بوگ کپیت. تمت سورۃ النبأ بعونہ وفضلہ فللّٰہ الحمد والمنّۃ۔
ف۴ یعنی سوگند بہ ھما فرشتیاں کہ آیاں کافرانی رگانی توکءَ داخل بوان ءَ آیانی ساھاں گوں ترندیءَ گرّان ءَ کشنت۔ ف۵ یعنی ہما فرشتیاں کہ چہ مومن ءِ بدن ءَ ساہ ءِ گرّیجءَ پیچ کننت پدا آگوں وتی دل ءِ وشیءَ بہ عِلمِ بالا ءِ طرف ءَ جھان ببیت ہنچوشکہ کسے ءِ بند بوجگ بہ بنت توآزاد بوان ءَ جھگءَ لگیت۔ مگر یاد دارگ لوٹیت کہ اِے ذکر روح ءِ نکنت بدن ءِ نہ اِنت۔ نیک بہ وتی دل ءِ وشیءَ عالمِ قدس ءِ طرف ءَ جھیت پدا پُشت دیان ءَ دِرگّاں زوریت مگر بدگرّان کنان ءَ یارگ بیت۔ ف۶ یعنی ہما فرشتیاں کہ روحاں زوران ءَ چہ زمین ءَ بہ آسمان ءِ طرف ءَ بہ ھیے تیزی وآسانیءَ رہادگ بنت چوشکہ بے دارگ وھن کنگءَ گوشے آپ ءِ سرا اوڑنا کنگءَ اَنت۔ پدا ھیے روحانی بارو ءَ ہرچ حکمے خدا ءِ ببیت آئیءِ طرف ءَ گوں تیزیءَ نچان ءَ روںت ف۷ یعنی چرانیءَ بعد ھما ارواحانی بابت ءَ ثواب ءِ حکم بہ بیت یا کہ عقاب ءِ چہ ہردوئیں امراں ہرامرءِ تدبیر وانتظام کننت یا مطلقًا ھا فرشتہ مراد بہ بنت کہ آیاں عالمِ تکوین ءِ تدبیر وانتظام ءِ سلسلہ مقرر اَنت، والظاھر ھوالاوّل۔ ماں والنّٰزعٰت و النّٰشطٰت وغیرہ ءِ تعیین ءَ بازاقوال اَنت۔ اِدا مامترجم رحمہ اللّٰہ ءِ ذوق ءِ ردا تقریر کُت۔ ف۸ یعنی زمین بجنڈیت چہ اوّلی برءَ صور دمگ ءَ۔ ف۹ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی رند بہ رند (یکے بعد دیگرے) زمیں جنڈان بیت"۔ واکثر مفسّراں چہ رادفہ ءَ دومی صور مراد گپتگ۔ ف۱۰ یعنی چہ اضطراب وپریشانیءَ دلے لرزوک بنت وچہ ذلت وپشیمانی ءِ سبب ءَ چم اِش جہل بنت۔ ف۱۱ یعنی ماں قبر ءِ جات ءَ سربوان ءَ آیا ما پدا چیکا بہ زندگی ءِ طرف ءَ واتر کنگ بئیں۔ ما کدی چوشیں گمان نہ کتگت کہ ماں ریزتگیں ھڈّاں دوبارہ ساہ کپیت۔ اگں چوش بہ بیت تو اِے جاور پر مازن ناداںے۔ چیاکہ مایرا زندگیءَ ہچ سازو سامانے راہ نداتگ۔ اِے داب ءَ اشاں مسخرہ کتگت۔ یعنی مسلماناں دربابت ءَ ھمے اِے داب ءَ فہمنت، حالانکہ اودا چہ مرگ ءَ بعد بالکل زندھاتی نیست نقصان وتاوان ءِ ذکرچے مطلب داریت۔
ف۱۲ یعنی اِے مردم ایشرا مزن مشکلیں کارزانگا اَنت حالانکہ اللّٰہ پاک ءِ گورءَ اِے تمامیں ماں یک دمانےءَ بنت ہروقتیکہ یک برے ھکل کت یعنی صور ءَ دمِت ھما ساعت ءَ تاخیرءَ بغیر کل پیشی ورندی ماں حشر ءِ میدان ءَ اوشتنت دیم ترءَ آئیءَ یک گونڈیں ھکلے ومعمولی چم سُھریے ذکرکنگ بیت کہ آماں دنیاءَ یک مزنیں متکبرےءَ دیگ بوتگت یاچوش بگوش کہ ھما منکراں اشکنائنگ بیت کہ چہ شما بیشی مزنیں زبردستیں منکرانی حشر چو نکا بوت۔ ۱۲

ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ ۚ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ مَاٰبًا ﴿۳۹﴾ اِنَّاۤ
آروچ اِنت برحقیں   گڈا ہرکس کہ بلوٹیت   بگیت وتی رب ءِ گورءَ جاہ منند ف۱ بیشک ما
اَنْذَرْنٰكُمْ عَذَابًا قَرِيْبًا ۚۖ يَّوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدٰهُ
شمارا ترسینت چہ عذابءَ زوت آیوکیں۔ روچیکہ گندیت انسان چیزیکہ دیما دیم داتگنت آئی دوئیں دستاں ف۲
وَيَقُوْلُ الْكٰفِرُ يٰلَيْتَنِيْ كُنْتُ تُرٰبًا ﴿۴۰﴾
وگوشیت کافر اِے دریچتیں من ببوتیناں خاکے ف۳

سُوْرَةُ النّٰزِعٰتِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ سِتٌّ وَّاَرْبَعُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعَانِ
سورۂ نازعات ماں مکہ ءَ نازل بوت و آ چہل وشش آیات ودورکوع انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

وَالنّٰزِعٰتِ غَرْقًا ﴿۱﴾ وَّالنّٰشِطٰتِ نَشْطًا ﴿۲﴾ وَّالسّٰبِحٰتِ سَبْحًا ﴿۳﴾
قسم اِنت کشوکانی ٹک ٹُراں ءَ ف۴ ورروح قبض کنوکانی روح قبض کنگءُ ف۵ واوڑناگ کنوکانی گوں تیزیءَ
فَالسّٰبِقٰتِ سَبْقًا ﴿۴﴾ فَالْمُدَبِّرٰتِ اَمْرًا ﴿۵﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿۶﴾
پدا پیش کپوکانی دیم ءَ تچانءَ ف۶ پدا تدبیر کنوکانی پہ ہرکارءَ ف۷ روچیکہ جُنبیت جُنبوک ف۸
تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿۷﴾ قُلُوْبٌ يَّوْمَئِذٍ وَّاجِفَةٌ ﴿۸﴾ اَبْصَارُهَا
آئیءِ رندا کیت دومی   ف۹ بازیں دل آروچ ءَ ترس ءَ لرزبنت   چم آیانی
خَاشِعَةٌ ﴿۹﴾ يَقُوْلُوْنَ ءَاِنَّا لَمَرْدُوْدُوْنَ فِى الْحَافِرَةِ ﴿۱۰﴾ ءَاِذَا كُنَّا
جہل بنت ف۱۰ آگوشنت آیا ما پدا ترینگ بئیں بہ اوّلی حالت ءَ آیا وھدے کہ ما بئیں
عِظَامًا نَّخِرَةً ﴿۱۱﴾ قَالُوْا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿۱۲﴾ فَاِنَّمَا
ہڈّ ریزتگیں   گوشنت آوھدءَ اِے واترّی بیت تاوان ءِ ف۱۱ گڈا
هِىَ زَجْرَةٌ وَّاحِدَةٌ ﴿۱۳﴾ فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿۱۴﴾ هَلْ اَتٰىكَ
آ ایوکئے یک ھکلے   گڈا ناگہاں آیاں بنت ماں یک میدانےءَ ف۱۲ آیا آتک تئی گورءَ

ع ۱۰ / ۲   وقف لازم   وقف لازم   وقف لازم   وقف لازم

حَدِيۡثُ مُوۡسٰى ﴿۱۵﴾ اِذۡ نَادٰىهُ رَبُّهٗ بِالۡوَادِ الۡمُقَدَّسِ طُوًى ﴿۱۶﴾
موسیٰ ءِ داستان ف۱ وہدیکہ توار جت آئرا آئی ءِ ربّ ءَ طوی ءِ پاکیں وادی ءَ ف۲

اِذۡهَبۡ اِلٰى فِرۡعَوۡنَ اِنَّهٗ طَغٰى ﴿۱۷﴾ فَقُلۡ هَلۡ لَّكَ اِلٰۤى اَنۡ تَزَكّٰى ﴿۱۸﴾
برو فرعون ءِ نیمگ ءَ بیشک آسرکش بوتگ۔ گڈا بگوش آیا میل دارے تو پہ اشی کہ پاکیزہ بہ بئے

وَاَهۡدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخۡشٰى ﴿۱۹﴾ فَاَرٰىهُ الۡاٰيَةَ الۡكُبۡرٰى ﴿۲۰﴾
و راہ سوج بدیاں ترا تئی ربّ ءِ نیمگ ءَ گڈا تو بترسے ف۳ گڈا آئرا پیش داشتی مزنیں نشانی ف۴

فَكَذَّبَ وَعَصٰى ﴿۲۱﴾ ثُمَّ اَدۡبَرَ يَسۡعٰى ﴿۲۲﴾ فَحَشَرَ فَنَادٰى ﴿۲۳﴾
گڈا آئی ءَ دروغ بند کت و نافرمانی کت۔ پدا رہادگ بوت پُشت دیان ءَ تدبیر کنان ءَ ف۵ پدا مچی کت وتی قوم پدا توار جتی

فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الۡاَعۡلٰى ﴿۲۴﴾ فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ الۡاٰخِرَةِ
پدا گوشتی مناں شمے ربِ مزنِ شانیں ف۶ پدا گرفتار کت آئی ءَ خداءَ بہ عذاب ءَ آخرت ءِ

وَالۡاُوۡلٰى ﴿۲۵﴾ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَعِبۡرَةً لِّمَنۡ يَّخۡشٰى ﴿۲۶﴾ ءَاَنۡتُمۡ
و دنیا ءِ ف۷ بیشک ماں اشی ءَ البت عبرت ہست پہ آکسے ءَ کہ بترسیت ف۸ آیا شما

اَشَدُّ خَلۡقًا اَمِ السَّمَآءُ ؕ بَنٰهَا ﴿۲۷﴾ رَفَعَ سَمۡكَهَا فَسَوّٰٮهَا ﴿۲۸﴾
گران ترات ماں پیدائش ءَ یا آسمان ف۹ خداءَ اڈ کت آسمانا بالا کت آئی ءِ برزی، پدا برابر کت آئی

وَاَغۡطَشَ لَيۡلَهَا وَاَخۡرَجَ ضُحٰٮهَا ﴿۲۹﴾ وَالۡاَرۡضَ بَعۡدَ ذٰلِكَ
و تہاری کت آئی شپ و دراکت آئی ءِ روچ ءِ روشنی ف۱۰ و زمین ءَ رند آئی

دَحٰٮهَا ﴿۳۰﴾ اَخۡرَجَ مِنۡهَا مَآءَهَا وَمَرۡعٰٮهَا ﴿۳۱﴾ وَالۡجِبَالَ اَرۡسٰٮهَا ﴿۳۲﴾
چیر گیتکی ف۱۱ دراکشت چہ زمین ءَ آئی ءِ آپ و آئی ءِ چراگاہان ءَ ف۱۲ و کوھان ءَ محکم کت ہاں آئی ءَ ف۱۳

مَتَاعًا لَّكُمۡ وَلِاَنۡعَامِكُمۡ ﴿۳۳﴾ فَاِذَا جَآءَتِ الطَّآمَّةُ الۡكُبۡرٰى ﴿۳۴﴾
بہ نفع گرگ ءَ شمے و شمے د لوتانی ف۱۴ گڈا وھدے کہ بئیت ڈاہ و شور مستریں

يَوۡمَ يَتَذَكَّرُ الۡاِنۡسَانُ مَا سَعٰى ﴿۳۵﴾ وَبُرِّزَتِ الۡجَحِيۡمُ لِمَنۡ
آروچ ءَ یاد کنت انسان ہر عملے کہ آئی ءَ کُتہ۔ و ظاھر کنگ بیت دوزخ بہ ہر کسے کہ

منزل ۷

ف۱ اِے قصہ باز جاگہ ءَ مفصل گوستگ۔ ف۲ یعنی طور ءِ کوہ ءِ گرءَ ف۳ یعنی اگن تو بہ ونا براھناکی لوٹے تو من چہ اللہ ءِ حکم ءَ پر تو براھناکی آدرت کناں وترا ہچیں کشکے پیش داشت کناں کہ آئی ءِ سرا روگ ءَ ماں تئی دل ءَ خداءِ خوف و آئی ءِ کامل معرفت جاہ منندبہ بیت چیا کہ خوفِ خداءِ پیدا بوگ ءِ واسطہ کمالِ معرفتِ الٰہی اِنت معلوم بوت کہ حضرت موسیٰ ءِ بعثت ءِ مقصد و مراد فرعون ءِ اصلاح کنگ ہم ہست اَت تیوگ ءَ بنی اسرائیل ءَ چہ آئی ءِ قید ءَ آزاد کنگ نہ اَت۔ ف۴ یعنی بہ آئی ءِ گوءَ سر بوان ءَ اللہ ءِ پیغام سر کت و برائی بہ حجت ءِ تمام کنگ ءَ آچہ کلاں مستریں معجزہ عصاءِ اژدہا جوڑ بوگ ہم پیش داشت۔ ف۵ یعنی آملعون چونکا متوک اَت بہ ہمے فکر ءَ شت کہ مرد ہاں جمع بکنت و جادوگران شوھاز کنان ءَ بیاریت کہ آ موسیٰ ءِ معجزہانی مقابلہ ءَ بکننت۔ ف۶ یعنی چہ در ستاں مستریں رب تو من و تاں اِے موسیٰ کتام کس ءِ دیم داتگین اِنت کہ گور من آتکگ۔ ف۷ یعنی اِداماں آپ غرق بوت و او داماں آس ءَ سچیت ف۸ یعنی ماں اِے قصہ ءَ باز گپ کنگ و عبرت ہیگنت بلے شرط ہمیشنت کہ ماں انسان ءِ دل ءَ کمیں باز ترس بہ بیت (ربط) موسیٰ و فرعون ءِ قصہ ءِ میانجی ءَ استطراداً آرگ بوتگت دیم ترءَ پدا ہما مضمون قیمت ءِ طرف ءَ وا تر کنت۔ ف۹ یعنی شمے پیدا کنگ (دا ہم یک برے پیدا کنگ ءَ پد) آسمان و زمین و کوہان ءِ پیدا کنگ ءَ چہ زیات مشکل و نہ اِنت۔ وہدے اینکر مزن مزنیں چیزانی پیدا کنوک آئرا قبول کن اِت گڈا ماں وتی دوبارہ پیدائش ءَ پر چا شبہ دار اِت۔ ف۱۰ یعنی آسمان ءَ بجار اِت چینکر برز، چینکر مضبوط، چنکر صاف، یک کچ (ہموار) و بہ کتام درجہ ءَ ترتیب داتگ و بہ راھبند ءَ اِنت چینکر گوں زبردستیں انتظام و دستور ءَ چہ آئی ءِ روچ ءِ رفتار ءَ شپ و روچ ءِ سلسلہ قائم کتگ ماں شپ ءِ تہاری ءَ آیک جاورے پیش داریت۔ ماں روچ ءِ روشنائی ءَ یک دگہ شانے ءَ درا بیت۔ ف۱۱ ماں آسمان و زمین ءَ ساری ءَ کتام پیدا کنگ بوتگ، آئی بابت ءَ ماپیش ءَ یک جاہے ءَ کلام کتگ۔ غالباً ماں سورہ "فصلت" ءَ (تنبیہ) دحٰی ءِ معنی راغب ءَ چیزے ءَ را چہ آئی ءِ مقر (جائے قرار) ءَ کنزینگ نبشتہ کتگ۔ تو شاید ماں اِے لفظ ءَ اِے اشارہ بہ بیت کہ مروچیگیں دور ءِ تحقیق اِنت کہ دراصل ءَ زمین و آسمانی جرم یک بہرے انت کہ چہ آئی ءَ بستگ و جدا بوتگ۔ واللہ اعلم۔ ف۱۲ یعنی دریا و چمگ رنبینتنت و پدا چہ آپ ءَ سبزی پیدا کت ف۱۳ کہ آچہ وتی جاہ ءَ جنبش نہ ورنت و ہم زمین ءَ چہ لھتے زوریاں محفوظ دارو ک اِنت ف۱۴ یعنی اگں اِے انتظام مبیت تو شمے و شمے دلوتان ءِ کار چون کا جاری بنت۔ اِے تمام چیزانی پیدا کنگ پہ شمے گذانی گشاد کنگ و راحت دیگ ءَ اِنت۔ باید اِنت کہ حقیقی نعمتانی خداوند ءِ شکر و منت ءَ بگرات و ہنچوش نزان اِت کہ ہما قادرِ مطلق و برحقیں حکیم ءَ اِے زبردستیں بندوبست کتگنت۔ زانا آماں شمے سر تگیں ھڈان روح ماں کت نکنت۔ لازم اِنت کہ انسان آئی ءِ قدرت ءِ اقرار ءَ بکنت و ماں آئی ءِ نعمتانی شکر گزاری گلائیش بہ بیت و اگں نہ وھدے آمزنیں قیامت ءِ گرو دار کیت و درستیں کتگیں کارانی دفتر دیما بیت تو آساعت ءَ مزن پشومانی و شرمندگی حاصل بیت۔ ۱۲

وا یعنی دوزخ ہے داب ءَ ہر کسی دیما ظاھر بیت کہ ہر یک گندیت آ آرا گندیت ہچ پردہ یا کوہے درمیان ءَ ریک نہ بیت ۔ وٓ یعنی دنیاء پہ آخرت ءِ سرا ترجیح دات، آرا شتر زانا ئے اختیار کت وقیامت ئے شموشکار بوت ۔ وٓ یعنی ہر کس ہے خیال ءَ داران ءَ چہ خداء ترسیت کہ منءَ رایک روچے اللہ ءِ دیما پہ حساب دا دیگی اوشتگی انت وچہ ہے ترس ئے نفس ئے واھگانی زندگیری نہ کُت بلکیں نفس ئے داران ءَ ماں قابو ءَ داشت و آرا خداوندی حکمانی تابع جوڑ کت تو آئی ءِ جاگہ چہ بہشت ئے ابید دگہ ہچ نہ انت وٓ یعنی آخر آ ءِ کدی کیت وقیامت کدی قائم بیت ۔ وٓ یعنی آئی ءِ وقت ءِ راستا متعین کنگ ءَ پیش دارگ شمے کار نہ انت ہر قدر سوال و جواب بکن ات آخر کار آئی ءِ علم خداء سپرد کنگی انت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "جُست کناں جُست کناں داں ہمائی ءَ سر بوگی انت ۔ چہ پُشت ءِ احوال ئے کل بے خبر انت ۔ وٓ یعنی تئی کار قیامت ءِ احوال دیاں مخلوق ءَ ترسینگی انت نوں ماں ہر کسّ ئے دل ءَ پہ وتی انجام ءِ بابت ءَ چیزے ترس بیت یا آخرت ءِ خوف ءِ استعداد بیت آ اے بارو ءَ اشکنان ءَ الم ءَ ترسیت و پدا ترسا ئے ماں آئی ءِ تیاری ءَ ہم گلائیش بیت چو گوش کہ شمے ترسینگ ئے نتیجہ ءِ اعتبار ءَ تیوگ ءَ بہ ہما مردمانی حق ءَ سودمند بوت کہ آیاں چریشی ئے فائدہ گرگ ءِ اہلیت دارنت داگں نہ نااھلیں مردم وَ چہ انجام ءَ غافل بوان ءَ ہما فضولیں بحثاں گلائیش انت کہ قیامت کتام تارنخ ءَ کتام روچ ءَ کتام سن ءَ کیت ۔

يَرٰى ﴿٣٦﴾ فَاَمَّا مَنْ طَغٰى ﴿٣٧﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَاِنَّ الْجَحِيْمَ

بگندیت ۔ وٓ پدا ہر کس ئے کہ سرکشی کُت و شرتری حساب کت دنیاء زند وٓ گڑا بیشک دوزخ

هِيَ الْمَاْوٰى ﴿٣٩﴾ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ

ہما انت آئی ءِ جاگہ ۔ وٓ ولیکن ہر کس کہ ترسیت چہ وتی ربّ ءِ دیم ءَ اوشتگ ءَ و منہی کت وتی نفس چہ

الْهَوٰى ﴿٤٠﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَاْوٰى ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ

شہوتاں ۔ گڑا بیشک جنّت ھما انت آئی ءِ جاگہ ۔ سوال کننت چہ تو قیامت ءِ بارو ءَ

اَيَّانَ مُرْسٰىهَا ﴿٤٢﴾ فِيْمَ اَنْتَ مِنْ ذِكْرٰىهَا ﴿٤٣﴾ اِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰىهَا ﴿٤٤﴾

کہ کدی انت قائمی آئی ءِ ۔ وٓ ترا چے مطلب چہ آئی ءِ ذکر ءَ ۔ تئی ربّ ءِ نیمگ ءَ انت آئی رسگ ءِ وٓ

اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَّخْشٰىهَا ﴿٤٥﴾ كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ

تئی کار تہنا ترسینگ انت ہمائی ءَ کہ بترسیت چہ آئی ءَ ۔ وٓ روچیکہ آیاں آئی (قیامت) ءَ بگندنت ہنچوش مارنت

يَلْبَثُوْٓا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰىهَا ﴿٤٦﴾

گوشے مھتل نہ بوتنت آیاں ماں دنیاء مگر یک بیگاہے یا صباھے آئی ءِ وٓ

ع ۲ / ۲۰ / ۴

سُوْرَةُ عَبَسَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اثْنَتَانِ وَاَرْبَعُوْنَ اٰيَةً وَّفِيْهَا رُكُوْعٌ وَّاحِدٌ لِكَذَا الخ

سورہ عبس مکہ ءَ نازل بوت و اے چہل و دو آیات و یک رکوع انت و ھمے پیماتا آخر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداء نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

عَبَسَ وَتَوَلّٰٓى ﴿١﴾ اَنْ جَآءَهُ الْاَعْمٰى ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيْكَ لَعَلَّهٗ يَزَّكّٰٓى ﴿٣﴾

وٓ پیشانی کرچک کُت و دیمی ترینت بہ اے سبب ءَ کہ آتک آئی گور ءَ کورے وٓ و تو چے زانے شاید آ پاک بہ بیت

اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰى ﴿٤﴾ اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰى ﴿٥﴾ فَاَنْتَ لَهٗ

یا کہ آ پنت بگریت، گڑا نفع بدنت آئی ءَ پنت وٓ لیکن آکس کہ بے پرواہ نداریت گڑا تو پہ آئی ءَ

تَصَدّٰى ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰى ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ جَآءَكَ يَسْعٰى ﴿٨﴾

دلگوش گور کنے و حالانکہ تو میار بار نئے پہ اشی ءَ کہ آ پاک نہ بیت وٓ لیکن آ کس کہ کیت تئی گور ءَ درک زوران ءَ

وٓ یعنی نوں تو ملک اشں بہ سر ءَ زرتگ کہ قیامت ءِ آیگ ءَ پرچا دیر بوگا ئنت، زوت پرچا نئیت مگر آ ساعت ءَ معلوم بیت کہ سک زوت آتکگ، میانجی ءَ ہچ دیر نہ بوتگ

وٓ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم قریش ءِ لہتے سرداران ءَ اسلام ءِ بابت ءَ چیزے سروسوج کنگا ئنت ہنچکا یک نابینائیں مسلمانے (ابن مکتوم) نبی صلی اللہ علیہ وسلم ءِ خدمت ءَ حاضر بوت و وتی طرف ءَ دلگوش گور کنگ ءَ لگِت کہ یا رسول اللہ! فلاں آیت چونکا انت، چرائی ءَ منءَ چیزے سوون بدے ہر چیکہ اللہ ءَ شما راشون داتگ ۔ واجہ ءَ آئی ءِ بے وقت ءِ سوال گران گوست واجہ ءِ خیال بلکیں ھمے بوتگ کہ من یک نےنڈیں کارے ءَ گلائیشاں ۔ قریش ءِ اے ٹوھیں نامداریں سرداراگں سرپد ببنت و اسلام ءَ قبول بکننت تو باز کس ئے اسلام پارگ ءِ امیت کنگ بیت ابن مکتوم بہر حاور ءَ مسلمانے آئی ءِ وانگ و زانگ ئے واسطہ دگہ وھد با زانت آ نگندیت کہ منی گور ءَ اے دابیں اثر داریں ودڈیں سردار نندوک انت، اگں اشان ءَ ھدایت حاصل بیت تو ہزارانی حساب ءَ مردم ھدایت ءِ سرا کاینت من ہمایاں سرپد کنگایاں و اے واجہ وتی گپ ءَ کنگا ئنت اینکر ہم نزانت کہ اگں چہ اشاں من دیم ءَ ترینیاں و گوں آئی ءَ دلگوش گور بکناں تو اے مردماں ءَ اے بجبر گران لگیت ۔ شاید پدا اشاں منی خبر ءَ اشکنگ ءَ ھن پسند مکننت الغرض واجہ ماں دل ءَ تنگ بوت و دل تنگی ءِ علامات چہ واجہ ءِ چہرہ ءَ ظاہر بوتنت بریشی ءَ اے آیتاں نازل بوتنت ۔ ماں روایتاں ہست کہ چیرے قصہ ءَ بعد ہر وقتیکہ ہما نابینا واجہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گور ءَ بیاتکیں تو واجہ گوں آئی ءَ مزن تعظیم و تکریم ءَ پیش آتکگت و فرمائینتگی مَرْحَبًا بِمَنْ عَاتَبَنِيْ فِيْهِ رَبِّيْ ۔

وٓ یعنی پیغمبر ءَ بہ یک کورے ءِ آیگ ءِ سرا مُوزک مجینت و دیم قاب دات، حالانکہ آئی ءَ کور ءِ معذوری، بدحالی، و طلب صادق ءِ لحاظ گیشتر بکتیں ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت : "اے کلام چو بگوش دگرانی دیما گلہ انت رسول ءِ (ہمیشاں صیغہ غائب ءَ ذکر کت) دیم تر رسول صلی اللہ علیہ وسلم ءِ جند ءَ خطاب فرمائینتگ" ۔ محققین گوشنت کہ اے متکلم ءِ غایت شرف و استحیاء و مزن تکریم مخاطب بیگنت کہ عتاب ءِ ساعت ءَ ہم روبرو اے خبر ءِ نسبت واجہ ءِ طرف ءَ نہ کت و دیم ترءَ خطاب ءِ صیغہ بطور التفات ہمیشکا اختیار کت کہ اعراض ءِ شبہ مبیت و ہم آ مضمون چہ بیشی مضمون ئے سک تر انت ۔ واللہ اعلم وٓ یعنی آ کور راستیں طلب دار و کاَ نت بلے ترا چے معلوم کہ چہ تئی توجہ ءِ فیض ءَ آئی ءِ حالت بہتر بوتیں و آئی ءِ نفس ءَ تزکیہ و صفائی ہوتیں یا شمے کتام خیرے ماں آئی ءِ گوش ءَ بکیتیں و آرا گوں اخلاص ءَ فکر بجتیں و بچارتیں و آخر ہم خبر روچے آئی ءِ کارءَ بیاتکیں ۔ وٓ یعنی ہر کس ءَ چہ وتی مغروری ءَ حق ءِ غرض ئے نداریت و آیانی تکبر آیاں ئے اجازت ندنت کہ اللہ و آئی ءِ رسول ءِ دیما بجکنت شما پانی دُمبءَ کنتگ ات کہ بہ یک وار اے مسلمان بہ بنت تاکہ آیانی اسلام پارگ ءِ اثر اے دگہ مردمانی سرا بکپیت حالانکہ چہ اللہ ءِ جانب ءَ تئی سرا ہچ الزام نیست کہ اے مغرورو لاف زنی کنوکاں چہ تئی ھدایت ءَ پہ چادین ءِ سرا عمل کنوک نہ بوتنت شمے فرض دعوت و تبلیغ بیگت آشما ادا کت و ھنگت ادا کنگا ئے چدو بعد ماں اے لاغرض و مغروریں مردمانی پدا فکر کنگ ءِ ہچ حاجت نیست کہ راستیں طلب کنوکاں و خالص ایمانداریں مردماں چہ دلگوش دیگ ءَ زہیر بہ بنت یا معاملہ ءِ ظاھری نقشہ گندان ءَ مخلوق چوش گوشیت کہ مرو چاں واجہ پیغمبر بہ امیر و مالدارانی نیمگ ءَ زیات دلگوش گور کنگا ئنت بدحال و غریبان ئے جُست ئے کنت چہ آنا ہو دگیں خیال ءِ تالانی ءَ دعوت اسلام ءِ کار ءَ ہرچ ضرر و نقصانے رسیت آچہ اے نفع ءَ باز گیشتر انت کہ چیرے مغروریں مردمانی مسلمان بوگ ءِ صورت ءَ ما امیت دارگا ئیں ۔ ۱۲

ف۱ یعنی چہ اللہ ءِ ترسیت یا ترس لرزءَ اِنت کہ بارین گوں واجہءِ ملاقات ءِ شرف حاصل بیت یا نہ بیت پداکوران کسے دستءِ گروک نیست خطرہ اِنت بارین ماں راہ ءِ سرا پُر ورگ بہ بیت یا گوں کتام چیزے ءَ سرمہ ڈکیت یا چوخیال کنان ءَ کہ واجہ نبی ءِ گورءَ رد کانت دژمن منءَ دل سیاہ مکنت۔ ف۲ حالانکہ چہ ہمے داہیں مردماں امید دارگ بیت کہ چہ ہدایت ءَ فائدہ بگرنت و اسلام ءِ کارءَ بیاینت۔ گوشنت کہ ہمے نابینائیں بزرگ آھنی جامگ گورا کنان و بیرکءَ دستءَ دارانءَ ماں قادسیہءِ جنگءَ شریک اَت آخرماں ہمے جنگ ءَ شہادت ءِ جامی نوش کت، رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ ف۳ یعنی مغرور ءِ مالداراں اگں قرآن ءَ مواننت واے نصیحت ءِ نیگءَ دلگوش گور مکننت تو پروا نہ بد کننت۔ قرآن آیانی غرضءَ ایر نہ کنت و نہ ترا لازم اِنت کہ اینکر زیات آیانی دمبءَ بکپیے۔ یک عام نصیحتی گپے اَت آیرا توجت و گوازینت، نون ہر کسءَ وتی فائدہ ءَ لوٹیت تو آیرا بوانیت و سر پد بہ بیت۔
ف۴ یعنی زانا چرے مغرور و سرکشانی منتگءَ قرآن ءِ عزت و قدر بیت؟ قرآن تو ھما اِنت کہ آئی ءِ آیات آسمان ءَ برز، ماں مزن عزت داریں، بلند مرتبہ ئیں وصاف و پاکیں تاکان بنشتہ اِنت۔ و زمین ءِ سرا مخلصیں ایماندار ہم آئی ءِ ورقانءَ گوں مزن عزت و احترام و پاکیزگی و طہارت ءَ ماں بالائیں جاگہءَ ایر کننت۔ ف۵ یعنی اودا فرشتہ آیرا نبشتہ کننت ہمائی ءِ موافق ءَ وحی ایر کپیت و ادا ہم ماں ورقان نبیسوک جمع کنوک دنیا ءِ بزرگ تریں، پاک باز، نیکوکار و فرشتہ داہیں بندہ اَنت کہ آیاں، چہ ہمک قسم ءِ کمی بیشی و چہ تحریف و تبدیلیءَ آیرا پاک و صاف داشتگ۔ ف۶ یعنی قرآن ءِ مزنشانیں نعمت ءِ ہچ قدر نہ زانت و ہمے داب ءَ اللہ پاک ءِ حق ءَ راجاہ نیارت۔
ف۷ یعنی چیزے تو وتی اصل ءِ سرا فکر بکنیں کہ آ چہ کتام چیزءَ پیدا بوتگ؟ چہ یک ناچیز و بے قدریں آپ ءَ کہ ماں آئی ءَ حس و زانگ ہچ نیست اَت، تمام چیز اللہ ءَ چہ وتی مہربانیءَ عطا فرمائینت ہر کس ءِ حقیقت بہ اِے داب ءَ ببیت آ یا آیرا اِے پیمیں ٹہل براھیت کہ حقیقی خالق و نعمتانی بخشوکیں واجہ اِے دابیں عظیم الشان نصیحت دیم بدنت و اِے بے شرم وتی اصل حقیقت و مالک ءِ کل نعمتان ءَ شموشان ءَ آئی ءِ ہچ غرضءَ مداریت او نیکی بد حرام! چیزے کہ ترا شرم بیاتکیں۔
ف۸ یعنی دست و پاد و تمام اعضا و قوی گوں یک خاصیں دستور و حساب ءَ جوڑ کتنت۔ ھنچوش بیکار و بے ترتیب حکمت ءِ برخلاف جوڑ نہ کت۔ ف۹ یعنی ایمان و کفر، نیک و بد ءِ زانگ عطا فرمائینت یا چہ مات ءِ لاپ ءَ گوں آسانی ءَ درکُت۔ ف۱۰ یعنی چہ مرگءَ پدا آئی ءِ لاشءَ ماں قبرءَ ایر کنگ ءِ سرسوج دات، تانکہ زندگیں مردمانی دیما آئی ءِ لاش ءِ مفت ءَ بیحرمتی مبیت۔ ف۱۱ یعنی ہر کس ءَ یک برے زندگی دات و پدا موت دات ہمائی ءِ اختیار اِنت کہ ہر وقتے کہ بواھیت دوبارہ زندہ کنانءَ چہ قبرءَ دربکنت چیا کہ آئی قدرت نوں ہچ کس ءَ ہچ نہ گپتگ (العیاذ باللہ) بہر حال پیدا کنانءَ ماں دنیاءَ آرگ پدا موت دیان ءَ ماں برزخ ءَ سر کنگ، دوبارہ زندہ کنان ءَ محشر ءِ میدان ءَ اوشتارینگ اِے تمام خبراں ہر کس ءِ اختیارءَ ببنت آیا چہ آئی ءِ نصیحت ءَ اعراض و دیم تاب دیگ و آئی ءِ نعمتانی بے قدری کتام یک انسانےءَ زیب دنت؟۔ ف۱۲ یعنی انسانءَ ہچبر وتی خداوند ءِ حق ءَ جاہ نیارت و ہر حکمے کہ دیگ بوتگت آیان ءَ ھنگت سرجم نہ کت۔

وَهُوَ يَخْشٰى ۝۹ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰى ۝۱۰ كَلَّآ اِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝۱۱

و آ ترسیت ف۱ گڑا تو چہ آئی ءَ نادلگوشی کنے ف۲ باید نہ اِنت چو، بیشک اِے ذ بیک پنتے

فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهٗ ۝۱۲ فِىْ صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ۝۱۳ مَّرْفُوْعَةٍ مُّطَهَّرَةٍۭ ۝۱۴

گڑا ہر کس کہ بلوٹیت آیرا یاد بکنت ف۳ نبشتہ اِنت ماں تاکاں عزت داریں کہ مزن مرتبہ و پاک اَنت ف۴

بِاَيْدِىْ سَفَرَةٍ ۝۱۵ كِرَامٍۭ بَرَرَةٍ ۝۱۶ قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَآ

ماں دست ءَ انت نبیسوکانی کہ مزن بزرگ و نکوکار اَنت ف۵ خداءِ پٹ انت پہ انسان ءَ کہ آ چونیں

اَكْفَرَهٗ ۝۱۷ مِنْ اَىِّ شَىْءٍ خَلَقَهٗ ۝۱۸ مِنْ نُّطْفَةٍ ۚ خَلَقَهٗ

ناشکرے ف۶ چہ چے چیزءَ آئی پیدائی کت چہ یک ترمپے ءَ ئی پیداکتی آیرا

فَقَدَّرَهٗ ۝۱۹ ثُمَّ السَّبِيْلَ يَسَّرَهٗ ۝۲۰ ثُمَّ اَمَاتَهٗ فَاَقْبَرَهٗ ۝۲۱

گڑا بہ اندازہ آیرا جوڑ کتی ف۸ پدا راہ آسان کتی پہ آئی ف۹ پدا موتی دات آئیءَ گڑا قبری کت آئی ءَ ف۱۰

ثُمَّ اِذَا شَآءَ اَنْشَرَهٗ ۝۲۲ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَآ اَمَرَهٗ ۝۲۳ فَلْيَنْظُرِ

پدا وہدیکہ لوٹیت جست کنت آئی ءَ ف۱۱ کدی آئی ءَ عمل نہ کت ہر چیکہ حکم دات آئیءَ ف۱۲ گڑا لازم انت کہ بچاریت

الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهٖٓ ۝۲۴ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَآءَ صَبًّا ۝۲۵ ثُمَّ

انسان وتی ورگ ءِ نیمگ ءَ ف۱۳ بیشک مار تیک آپ بہ ریچگے پدا

شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّا ۝۲۶ فَاَنْۢبَتْنَا فِيْهَا حَبًّا ۝۲۷ وَّعِنَبًا وَّقَضْبًا ۝۲۸

مادرت زمین درگے ف۱۴ گڑا رودینت ماں زمینءَ دانگ وانگور و سبزی

وَّزَيْتُوْنًا وَّنَخْلًا ۝۲۹ وَّحَدَآئِقَ غُلْبًا ۝۳۰ وَّفَاكِهَةً وَّاَبًّا ۝۳۱

و زیتون و مچ و باغاں بزیں و نیبگ و کاہ

مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ۝۳۲ فَاِذَا جَآءَتِ الصَّآخَّةُ ۝۳۳ يَوْمَ

پہ فائدہ ءَ شمے و شمے دلوتانی ف۱۵ گڑا وھدے بئیت اکر کنوکیں کوکار ف۱۶ آروچءَ

يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخِيْهِ ۝۳۴ وَاُمِّهٖ وَاَبِيْهِ ۝۳۵ وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنِيْهِ ۝۳۶

تچیت مرد چہ وتی براتءَ و چہ وتی ماتءَ و چہ وتی پتءَ و چہ وتی لوگ بانکءَ و چہ وتی چکان

منزل ۷

(تنبیہ) ابن کثیرءَ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَآ اَمَرَهٗ ءَ را گوں ثُمَّ اِذَا شَآءَ اَنْشَرَهٗ ءِ متعلق داشتگ، یعنی ھر وھدءَ بواھیت آیرا دوبارہ زندہ کنانءَ پاد کنت۔ ھنوں اِے داب ءَ کنگ نہ بیت چیا کہ دنیا ءِ آبادی ءِ بابت ءَ آئی ہرچ کونی و قدری حکم انت آیرا دنیگہ آئیءَ ختم نہ کتگ۔ ف۱۳ ساری ءَ انسان ءِ پیدا کنگ و موت دیگ ءِ حکم اَت نوں آئی ءَ زندگی و بقاء ءِ از بابانی یادءَ پرینیت ف۱۴ یعنی یک کاہے ٹالیے چے طاقت اِنت کہ آ زمین ءَ دڑان و سِندان ءَ دربکپیت۔ اِے قدرت ءِ دست ءَ اِنت کہ زمینءَ دڑان ءَ چراںئی ءَ قسما قسمیں غلہ، نیبگ، سبزی وغیرہ دربکشیت۔ ف۱۵ یعنی لھتے چیز شمے کارءَ کاینت و لھتے شمے دلوتانی۔ ف۱۶ یعنی ھنچیں ترندیں توارے کہ چہ آئی ءَ گوش کر بہ بنت۔ چہ ایشی ءَ مراد صور ءِ دمگ ءِ توار اِنت۔ ۱۲

لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُّغْنِيْهِ ﴿۳۷﴾ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ

پہ ہریک مردے ءَ چہ آیاں آروچ ءَ ھنچیں حالتے بیت کہ آئی ءَ کسے ہوش نہ بیت ف۱ بازیں دیمے آروچ ءَ

مُّسْفِرَةٌ ﴿۳۸﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿۳۹﴾ وَوُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ عَلَيْهَا

ترپوک بنت کندان و دشنود بنت ف۲ و بازیں دیم ءِ سرا آروچ ءِ

غَبَرَةٌ ﴿۴۰﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿۴۱﴾ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿۴۲﴾

خاک و دنز بیت، مان پوشیت آیاں تہاری ف۳ ہمیشاں انت منکر و نافرماں ف۴

ع ۱ ۲ ۵

سُوْرَةُ التَّكْوِيْرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعٌ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً

سورہ تکویر مکہ ءَ نازل بوت و اے بیست و نہ آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿۱﴾ وَإِذَا النُّجُوْمُ انْكَدَرَتْ ﴿۲﴾ وَإِذَا

وہدے کہ روچ پیچگ بیت ف۵ و وہدے کہ استار بے نور بنت ف۶ و وہدے کہ

الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿۳﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿۴﴾ وَإِذَا الْوُحُوْشُ

کوہ روان کنگ بنت ف۷ و وہدیکہ دہ ماھی مادگیں گوانٹے یلہ کنگ بنت ف۸ و وہدے کہ وحشی ئیں جناوراں

حُشِرَتْ ﴿۵﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿۶﴾ وَإِذَا النُّفُوْسُ زُوِّجَتْ ﴿۷﴾

جمع کنگ بنت ف۹ و وہدے کہ سوریں دریا جوش دیگ بنت ف۱۰ و وہدیکہ ارواحاں گوں جسماں اوار کنگ بنت ف۱۱

وَإِذَا الْمَوْءٗدَةُ سُئِلَتْ ﴿۸﴾ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿۹﴾ وَإِذَا

و وہدیکہ زندہ در گور کتگیں دختر جست کنگ بیت بہ کتام گناہ ءَ کُشگ بوت ف۱۲ و وہدیکہ

الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿۱۰﴾ وَإِذَا السَّمَآءُ كُشِطَتْ ﴿۱۱﴾ وَإِذَا الْجَحِيْمُ

دفتر عملانی پچ کنگ بنت و وہدیکہ آسمان ءِ پوست لگوشگ بیت ف۱۳ و وہدیکہ ءَ آس

سُعِّرَتْ ﴿۱۲﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿۱۳﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّآ أَحْضَرَتْ ﴿۱۴﴾

روک کنگ بیت و وہدیکہ بہشت نزیک آرگ بیت ف۱۴ زانت ہر شخص ہر چیکہ حاضر کتگی ف۱۵

ف۱ یعنی آدمان ہر کس وتی جند ءِ غم ءَ کنت۔ کس وارث یک دگرے ءِ جست نہ کننت بلکیں چرے خیال ءَ کہ کسے چہ منی ءَ نیکی ءِ ملوٹیت یا وتی حقانی تقاضا بکنت یکے چہ دومی ءَ جھگ ءِ شوھازءَ بیت۔ ف۲ یعنی مومنانی چہرہ چہ نور ایمان ءَ روشن و چہ زیاتیں وشی ءَ کندان و شادانی بنت۔ ف۳ یعنی کافرانی چہرہ ءِ سرا سیاہی ماں پوشاں بیت و چہ سرا فسق و فجور ءِ ظلمت ھنگت زیات تہاری تالان کنوک بیت۔ ف۴ یعنی بے حیائیں کافر ءَ ہر قدر سرو سوچ بکن کمیں ہم دلی نرم نہ بیت، نہ چہ خدا ءَ ترسنت و نہ چہ مخلوق ءِ شہرت بنت۔ ف۵ چوش بگوش آئی ءَ دراجیں برانزان کہ چراپاں روتاب تالان بیت پیچان ءَ یک گورے ءَ ایر کنگ بنت و آفتاب بے نور بوان ءَ چو شیلا کچ ءِ چنڈ ءَ پشت کپیت یا بالکل پشت میکیت۔ ف۶ یعنی استاران چنڈ چنڈ بوان ءَ شپنت و کپنت و آیانی نور زائل بہ بیت۔ ف۷ یعنی ماں گوات ءَ بال کننت۔ ف۸ ھشتر عرب ءِ جوان تریں مال انت و دہ ماھی مادگیں ھشتر کہ آروس ءِ نزیک بہ بیت۔ شیر و چُک ءِ امیت ءِ سرا باز زیات دوستناک بیت لیکن قیامت ءِ خطرناکیں چنڈگانی وھدءَ اے دابیں دوستناکیں مال ءَ ھم کس جست نہ کنیت نہ واھندءَ اینکاں سرءَ ہوش بیت کہ اے دابیں مزن قیمتی مال ءِ خبرگیری ءَ بکنت۔ ف۹ یعنی جنگل ءِ وحشی جانوران کہ آچہ انسانی ساھگ ءَ دور جھنت، پریشان بوان ءَ ماں شہر و بازاران داخل ببنت وگوں امگیں دلوتاں آوار بہ بنت ہنچوش کہ ترس ءِ وھد ءَ گندگ بیت۔ ہے زوتاں چنت سال ءِ گپ انت کہ گنگا جمنا ءَ ہار طوفاں کت تو مخلوق ءَ دیست کہ یک کاپارے آپ ءَ گون انت ورو گائنت کہ آئی ءِ سرا یک مردے و یک مارے نزکر تگنت یک دگرے ءِ کار ءَ کار نذارنت چو کہ نفسی نفسی ءِ حساب داد انت بلکیں زیات سردی ءِ زمانہ ءَ لھتیں رستر چہ جنگل ءَ ماں شہر ءَ داخل بنت۔

(تنبیہ) لھتیں مفسراں حُشِرَتْ ءِ معنی جنگ (کُشگ) ولھتین ءَ جنگ و پدا چست کنگ ءِ کتگ واللہ اعلم

ف۱۰ یعنی سوریں دریا ءِ آپ گرم بوان ءَ دوت و آس بیت کہ آماں محشر ءَ سک گرم تران ءَ کافران تکلیف دنت و چو تندور ءَ ماں کنگ ءَ پدا سر کشیت۔

ف۱۱ یعنی کافرگوں کافر و مسلم گوں مسلم ءَ پدا ہر قسم ءِ نیک یا بدیں عمل کنوک گوں وتی ہمیں عمل کنوکاں آوار کنگ بنت و چہ عقائد، اعمال، اخلاق وغیرہ ءِ اعتبار ءَ جدا جماعت جوڑ کنگ بہ بنت یا مطلب چوش انت کہ روحا گوں جسماں جوڑینگ بنت۔ ف۱۲ ماں عرب ءَ رواج ات کہ پت وتی جنک ءَ راگوں مزن سنگدلی و بے رحمی ءَ زندکائی ماں زمین ءَ دفن کنگت۔ لھتے وَ چہ تنگدستی و سانگ و سور ءِ خرچ و درجانی ترس ءَ لے کارش کتگت و لھتین ءَ پر و تا اے شرمی خبر زانت کہ ما وتی جنیں چک ءَ کسے ءَ دست وت بدئیں و آمیے زامات گوشگ بہ بیت۔ قرآن پاک ءَ خبر دارکت کہ آ بے گناھیں جنیں چکانی بارو ءَ ہم سوال کنگ بیت کہ بہ کتام گناھیگی آیاں قتل کنگ بوتگنت، چو ھجبر گمان مکن بات کہ مئے اولادنت ماں اشی ءَ ما ہر پچ داب ءَ بلوٹیں تصرف بکنیں بلکیں اولاد بوگ ءِ ردا جرم ھنگت گران تر بیت۔

ف۱۳ چوشکہ جانور ءِ کُشگ ءَ پد پوست ءَ کشنت کہ چرانی ءَ تمام اعضاء رگ و ریشہ کل ظاہر بنت ہمے داب ءَ چہ آسمان ءِ پچ بوگ ءَ آئی ءِ سربری چیزاں گندگ بنت و غمام ءِ نزول بیت کہ آئی ءِ ذکر ماں نوزدھی جزء ءَ چہ آیت يَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَآءُ بِالْغَمَامِ ءَ بوتگ

ف۱۴ یعنی دوزخ گوں مزن زور و شور جنبلاس کنگ بیت و بہشت بہ متقیاں نزیک آرگ بیت کہ چرانی رونق و بہار ءِ گندگ ءَ عجبیں فرحت و دشنودی حاصل بہ بیت۔ ف۱۵ یعنی ہر کس ءَ معلوم بیت کہ نیکی یا بدی ءِ چینکر بُن مال گوں وتا زوران ءَ حاضر بوتگ۔

فَلَآ أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿۱۵﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿۱۶﴾ وَالَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿۱۷﴾

گڑا قسم وراں پدترِ وکیں ، راست رووکیں ، انڈیم بیوکیں استارانی ولہ وقسم اِنت شپ ءُ وھدیکہ آتالا بیت ول

وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿۱۸﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿۱۹﴾ ذِي قُوَّةٍ

وقسم بہ صحبءَ وھدیکہ ساہ بکشیت ولہ البت اے قرآن گفتار اِنت قاصدے ءِ مزن شانیں، کہ آہستنت زورمند

عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿۲۰﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿۲۱﴾ وَمَا صَاحِبُكُمْ

عرش ءِ مالکءِ گورءَ مزن مرتبہ داروک ، سردار اودءِ امانت دار اِنت ولہ ونہ اِنت شمے اِے سنگت

بِمَجْنُونٍ ﴿۲۲﴾ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ﴿۲۳﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ

دیوانہ ولہ والبت بتحقیق شمے سنگتءَ دیستگ آ فرشتہءَ را آسمانءِ سرجپی کنارہءَ ولہ ونہ اِنت شمے رفیق بہ غیب ءِ علمءَ

بِضَنِينٍ ﴿۲۴﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿۲۵﴾ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿۲۶﴾

بخل کنوک ولہ ونہ اِنت اے گفتار یک مردودیں شیطانے ءِ ولہ گڑا شما کجا روا اِت ولہ

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿۲۷﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿۲۸﴾

نہ اِنت قرآن مگر پنتے پہ کلّیں عالمءَ ولہ پہ ہماکسءَ کہ بلوٹیت چہ شما کہ شرکردار ببیت ولہ

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿۲۹﴾

ونہ لوٹِت شما مگر اِے کہ بلوٹیت خدا عالمانی پروردگار ولہ

ع ۲۹ / ۶

سُورَةُ الْإِنْفِطَارِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ تِسْعَ عَشْرَةَ آيَةً

سورۃ انفطار مکّہءَ نازل بوت و اِے نوزدہ آیات اَنت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کناں گوں خداءِ ناما ءَ ھاکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿۱﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ﴿۲﴾ وَإِذَا

وہدیکہ آسمان بترکیت ووہدیکہ استار بہ شپنت ووھدیکہ

الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿۳﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿۴﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا

دریا دربہ گنت ولا ووھدیکہ قبراں زیروزبر کنگ بنت ولا زانت ہر شخصے ہرچیکہ

ف بازیں سیّاریاں (مثلاً زحل، مشتری، مریخ، زہرہ، عطارد) ءِ رفتار بہ ہے دستورءَ اِنت کہ کدی چہ مغربءَ بہ مشرق رونت اِے تچکیں راہ بوت، کدی وِنارا داراں ءَ چپکا بترّنت وکدی روچ ءِ نزیکءَ آیانءَ داں چینکر روچ ءَ غائب مانت۔ ف۲ یا دہے اندیم بہ بیت۔ اِے لفظءِ ہے دوئیں معنی کار مرزبنت۔ ف۳ حضرت شاہ عبدالعزیز نبشتہ کنت چوگوش کہ آفتابءَ ماں دریاءَ اوژناکوکیں ماھیگءَ تشبیہ دات وچہ طلوعءِ پیشءَ آئیءِ نورءِ تالانی ءَ دمِ ماھیگءَ نسبت دات چوشکہ ماھیگ ماں دریاءَ یماں چہ اندیم بوانءِ گوزیت وچہ آئیءِ ساہ کشگءَ آپ بال کنت ونالان بیت ہے داب ءَ آفتاب ءِ حالت چہ طلوعءِ پیشءَ وچہ روشنیءِ شنگیءَ بیش اِنت وطھنےءَ گوشتگ کہ صحبءِ دمءَ کنایہ اِنت چہ نسیمءَ کہ آ چہ طلوعِ صحبءِ نزیکءَ ماں ھتم (بہار) ءِ موسمءَ کشّیت۔ (تنبیہ) اِے قسمانی مناسبت گوں دیمءِ مضمونءَ ایشنت کہ اِے استارانی روگ، دارگ وچیر بوگ یک نمونءِ۔ پیشی نبیانی سرایک دماں وساھتءَ وحی آیگ وداں یک دراجیں مدّتےءَ آئیءِ نشانءِ باقی پشت کپگ پدا منقطع بوانءَ چیر بوگ وغائب بوگءِ۔ وشپءِ آیگءِ نمونہ اِنت ھا تہاریں دورءِ کہ آچہ خاتم المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ولادت باسعادتءَ پیش بہ دنیاءِ سرا گوست کہ ان اِے دورءَ کسءَ حق وباطلءِ گیبشینگءِ توفیق نہ بوت ووحیءِ علامات پہ ہماکار بوتگنت۔ چرائیءِ پدا صبح صادقءِ دم کشگ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ ماں اِے جہانءَ تشریف آرگ وقرآنءِ ایرکپگ اِنت کہ ہر چیزءَ چہ ہدایتءِ نورءَ مثل روچءَ روشن گت۔ چوگوش کہ پیشی نبیانی نورچو استارانی ڈول ءَ اَت و اِے نورِ اعظمءَ تروکیں آفتاب گوشتگ لوٹیت ولنعم ماقیل

فَاِنَّہ شمسُ فضلٍ ھم کواکبھا
یظھرن انوارھا للناس فی الظُّلَم
حتّٰی اذا طلعت فی الکون عمّ ھُداھا
للعالمین واحیت سائر الاُمَم

وطھنے عالماں فرمائینت کہ استارانی تچگ روگ وواتر بوگ واندیم بوگ فرشتہءِ آیگ وواتر کنگ ماں عالم ملکوتءَ اندیم بوگءِ بیما اِنت وشپءِ گوزگ وصحبءِ آیگ۔ قرآنءِ سببءَ کفرءِ تہاریءِ دُور بوگ وھدایتءِ نورءِ سرجمیءَ ظاھر بوگءِ مشابہت اِنت۔ اِے تقریرءِ رُدءَ مقسم بہءِ مناسبت چہ مقسم علیہءَ زیات واضح اِنت۔ واللہ اعلم۔ ف۴ اِے حضرت جبریلءِ صفات بیان بوتگنت۔ مطلب چوش اِنت قرآن کریم کہ آ چہ اللہ پاکءِ گورءَ داں پہ ما سربوت۔ ماں آئیءَ دو واسطہ اَنت یکے وحی آروکیں فرشتہ (جبریل علیہ السلام) ودومی پیغمبر عربی صلی اللہ علیہ وسلم ہر دوئینانی صفتاں ھماینت کہ چرایانی معلوم بوگءَ بعد ہچ داببیں شک وشبہ ماں قرآنءِ صادق ومُنزّل من اللہ بوگءَ باقی پشت نہ کپیت۔ پہ کتام روایتءِ صحتءَ تسلیم کنگءَ اعلیءَ چہ اعلی راوی ہما بیت کہ آ اعلیٰ درجہءِ ثقہ، عادل، ضبط کنوک، یاد داروک و امانت دار ببیت کہ چہ ہرکسءَ روایت کنت بہ آئیءِ گورءَ گوں عزّت وحرمتءَ جلوک ببیت مزن مزنیں معتبریں ثقات، امانت وغیرہءِ سرا کلّی اعتماد داروک بہ بنت وہمیشکا آئیءِ خبرءَ چون وچراءَ ابید منوک بہ بنت اِے تمام صفات ماں واجہ جبریلءَ موجود اَنت آ کریم (عزّت داروک) اِنت وپراِئیءَ اعلیٰ مزن متقی وپاک باز بوگ الّی اِنت

اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللّٰہِ اَتْقٰکُمْ۔ وفی الحدیث اَلْکَرَمُ التَّقْوٰی

مزن قوّتءِ واھند اِنت کہ ماں آئیءَ اشارہ اِنت کہ حفظ وضبط وبیانءِ قوّت ھن کامل اِنت۔ اللہ پاکءِ گورءَ ہم درجہءِ مزن اِنت چہ کلّیں فرشتیاں زیات ماں بارگاہءَ ربّ العالمینءِ قرب ورسائی داروک اِنت۔ آسمانی فرشتیاں آئیءِ گپءَ منّوک وآئیءِ حکمءَ قبول داربنت چیا کہ ماں آئیءَ ابین ومعتبر بوگءَ کسءَ شبہ نیست اِے توملکی رسولءِ احوال بوت۔ دیم ترءَ بشری رسولءِ بابتءَ احوالءَ بہ اشکن اِت۔ ف۵ یعنی چہ نبوّتءَ پیش داں چہل سالءَ آ گوں شما وشما گوں آئیءَ نند ونیاد کُت داں اینکر دراجیں مدّتےءَ آئیءِ تمام ظاھریں وچیریں احوالانی تجربہ کت وچہ کاسِت کدی یک برے ہم آئیءَ دروغ، فریب یا دیوانگی گپ ماں آئیءَ نہ دیست۔ مدام آئیءِ صدق وامانت وعقل ودانائیءِ منّوک بوتنت۔ نوں مفتءَ آئیرا دروغ بند یا دیوانہ چونکا گوشت کن اِت آیا اِے شمے ھمبل نہ اِنت کہ آئیءِ ذرّہ ذرّہ احوالءِ شما چہ ساریءِ تجربہ داروک اِت نوں آئیرا دیوانہ گوشگءِ معنیٰ ہمیش اِنت کہ شما وت دیوانہ اِت۔ ف۶ یعنی مشرقی کنارہءِ گورءَ ماں آئیءِ اصلی صورتءَ آئیرا صاف صافءَ دیست ہمشکا شما چوہم گوشت نہ کن اِت کہ شاید ماں گندگءَ یا جاہ پارگءَ چیزے اشتباہ بلکیں بوتگ ہرکسءَ فرشتہ ہمتگت آ درحقیقتءَ فرشتہ ئے نہ بوتگ ماں سورۃ نجمءَ ساریءَ اھتگ فَاسْتَوٰی وَھُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰی۔ ف۷ یعنی اِے واجہ پیغمبر ہر قسمءِ خبراںءَ دنت گوں ماضیءَ آیانی تعلق بہ بیت یا گوں مستقبلءَ۔ یا گوں اللہءِ اسماء وصفاتءَ یا شرعی احکامءَ مذھبانی

حقیقت و بطلان ءَ یا جنّت و دوزخ ءِ احوال ءَ یا بعد الموت ءِ قصّھاں وماں اِے چیزانی شون دارگ ءَ کمّیں ھم بخل نہ کنت نہ مزّ لوٹیت نہ نذرانہ ءِ امید وارانت و نہ بخشش ءِ طلبگار انت گُڈا کاھن ءِ لقب پہ آئی ءَ چونکا چسپان بوت کنت۔ کاھن تیوگ ءَ یک جزیّ و نیم مُبندگیں گپّے ءَ غیب ءِ، صد دروغ آوار کنان ءَ بیان کنت و آئی ءِ پیش دارگ ءَ ہم ھمینکہ بخیل انت کہ بید چہ شیرنی یا نذرانہ وغیرہ وصول کنگ ءَ یک دالگے ہم چہ زبان ءَ نہ کشیت۔ چہ پیغمبرانی سیرت و کردار ءَ کاھنانی احوال ءَ چونکا نسبت بوت کنت۔

ف شر اشیطان اِے دا ہیں نیکی و پرہیزگاری ءِ گپّاں جوڑ کاشون دیگ بنا کنت کہ ماں آیاں سراسر بنی آدم ءِ فائدہ ودت آملعون ءِ رسوائی و خواری بہ بیت۔ ف۹ یعنی وھدے دروغ، دیوانگی وہم خیالات و کہانت وغیرہ ءِ کل احتمالات چست بوتنت تو بجز صدق وحق ءِ دگہ چے باقی مانت۔ پدا اِے روشنیں وصافیں راہ ءَ یل دیان ءَ کجا نگو سر جنت و رہادگ بیئے اِت۔ ف۱ قرآن ءِ بابت ءَ شما ہرچ قسم ءِ احتمالات و شک پیداکن اِت، آ کل غلط اَنت اگں ماں اشی مضامین و ھدایات ءَ غور و فکر بجن اِت تو ابید چہ ریشی ءَ دگہ ہیچ دست نہ کپیت کہ اِے پہ کل عالم ءَ یک راستیں نصیحت نامہ و کاملیں دستورالعملے کہ چہ ھیشی ءِ برکت ءَ آیانی دارین ءِ فلاح وابستہ انت۔ ف۱۱ یعنی خصوصاً پہ ہمایاں نصیحتے کہ آیاں تچکا تچک و روگ لوٹنت۔ دشمنی و چپ و چوٹی ءِ راہ بند ءَ اختیار مکننت چیاکہ ہمے دا ہیں مردم چہ اے نصیحت ءَ فائدہ حاصل کننت ف۱۲ یعنی فی نفسہ قرآن نصیحتے لیکن آئی ءِ تاثیر خداوندی مشیت ءِ سرا موقوف انت کہ آ پہ ھتیں مردماں متعلق بیت و پہ ھتیں ءَ بہ کتام حکمت ءِ ردا آیانی بدیں استعداد ءِ بناء ءِ سرا متعلق نہ بیت۔ ف۱۳ یعنی زر ءِ آپ پہ زمین ءِ سرا زور بندیت آخر کار و شیں وسوریں آپ آوار بنت۔ ف۱۴ یعنی ہر چیز کہ ماں زمین ءِ چیرگ ءَ اَت آ برزا بیت و مردگاں چہ قبراں درکنگ بہ بیت۔

قَدَّمَتْ وَاَخَّرَتْ ۝۵ يٰٓاَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيْمِ ۝۶

دیما دیم داتگ ہر چیکہ پُشت اشتگی ف اِے انسان چہ چیز ءَ مغرور کت ترا بہ وتی کریمیں ربّ ءَ ف۲

الَّذِيْ خَلَقَكَ فَسَوّٰىكَ فَعَدَلَكَ ۝۷ فِيْٓ اَيِّ صُوْرَةٍ مَّا شَاۗءَ

کہ آئی ءَ ترا پیدا کت، پدا بند و بوگ برابر کتنت وتی قد و بالاد ی شرکت ف۳ ماں ہر صورتے ءَ کہ لوٹتی

رَكَّبَكَ ۝۸ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُوْنَ بِالدِّيْنِ ۝۹ وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحٰفِظِيْنَ ۝۱۰

ترا سازتی ف۴ نہ نہ، بلکیں شما دروغ کت عملانی جزا ف۵ و بے شک شمے سرا مقرر انت نگہبان

كِرَامًا كَاتِبِيْنَ ۝۱۱ يَعْلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ ۝۱۲ اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِيْ نَعِيْمٍ ۝۱۳

مزاھدارین نبیسوک آ زانت ہر چیکہ شما کن اِت ف۶ بیشک نیکیں مردم البت ماں نعمتانی توک ءَ بنت

وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِيْ جَحِيْمٍ ۝۱۴ يَّصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّيْنِ ۝۱۵ وَمَا هُمْ عَنْهَا

و بیشک گنہ گار البت دوزخ ءِ توک ءَ بنت۔ داخل کنگ بنت آں آئی انصاف ءِ روچ ءَ و نہ بنت آیاں چہ آئی

بِغَاۗىِٕبِيْنَ ۝۱۶ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الدِّيْنِ ۝۱۷ ثُمَّ مَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ

جدا بیوک ف۸ و تو چے سرپدے کہ چون انت انصاف ءِ روچ پدا تو چے سرپدے کہ چون انت

الدِّيْنِ ۝۱۸ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْـًٔا ۭ وَالْاَمْرُ يَوْمَىِٕذٍ لِّلّٰهِ ۝۱۹

انصاف ءِ روچ۔ روچیکہ نتونیت ہچ کس ہچ کسّ ءَ ہچ فائدہ رسینگ ءَ ف۹ و فرمان آ روچ ءَ خدا ءِ بیت انت ف۱

ع ۱ ۱۹ ۷

سُوْرَةُ الْمُطَفِّفِيْنَ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ سِتٌّ وَّثَلٰثُوْنَ اٰيَةً

سورہ مطففین مکّہ ءَ نازل بوت و اِے سی و شش آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِيْنَ ۝۱ الَّذِيْنَ اِذَا اكْتَالُوْا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُوْنَ ۝۲

خرابی انت پہ کم تول کنوکاں ھماکاں کہ وھدیکہ ماپ بکننت چہ مردماں تو ماپ ءَ پورہ بکننت

وَاِذَا كَالُوْهُمْ اَوْ وَّزَنُوْهُمْ يُخْسِرُوْنَ ۝۳ اَلَا يَظُنُّ اُولٰۗىِٕكَ

و وھدیکہ کیل بکننت یا وزن بکننت پہ آیاں تو آیاں کم کنان ءَ دینت ف۱ آیا خیال ندارنت آیاں

ھمے صفحہ ءِ فوائد۔ ف۱ یعنی ہر چ نیکیں و بدیں کارکتگ یا نہ کتگ ماں عمر ءِ ابتداء ءَ کتگ یا آخر ءَ آیانی اثر و تی پُشت ءَ ہشت یا نہ ہشت، دُرست آساعت ءَ دیما حاضر بنت۔ ف۲ یعنی کریمیں ربّ، آیا ہرشی حقدار اَت کہ تو چہ وتی احمقی و جاھلی ءَ برائی ءِ حلم ءَ مغرور بوان ءَ آئی ءِ نافرمانی کاران ءَ گلائیش بوتے و آئی ءِ لطف و کرم ءِ جواب ءَ گوں کفر و سرکشی ءَ دیاں بوتے۔ آئی ءِ کرم ءَ گندان ءَ تو ھنگت زیات میاری بوتینے و چہ حلیم ءِ غصہ ءَ زیات ترسگ لوٹتگت مبشک آئی ءِ ذات کریم انت بلے آئی بیر گروک و دانا انت ہم۔ تو گُڈا اِے فریبے نہ انت تو چی بوت کنت کہ آئی ءِ یک صفتے ءَ زوران ءَ چہ دومی صفت ءَ چماں نزّ بیاریت۔ ف۳ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "راست کت ہاں بدن، برابر کت ماں خصلت ءَ" یا مطلبی چوش اِنت کہ نی اعضایانی بند و بوگان ءَ شرکت و پہ حکمت رو ءَ ماں آیاں تناسب ایرکت۔ پدا ماں مزاج ءَ اخلاط ءَ اعتدال پیدا کُت۔ ف۴ یعنی ماں کلانی شکل و صورت ءَ کمیں باز تفاوت ایر کُت۔ ہر یکے ءَ را جدا شکل و صورت و رنگ و ڈول عطا فرمائینت و چونائی ءَ مجموعی حساب ءَ انسان ءِ صورت ءَ ماں جانداراں شرتر و بہتر جوڑ کُت۔ لھتیں سلف اشی ءِ مطلب ءَ چوش گرنت کہ اگں آئی ءَ بلوٹتیں تو ترا ماں خر، کچک و خنزیر ءِ شکل و صورت ءَ پیدا کتیں۔ اِے قدرت ءِ باوجود تیوگ ءَ چہ وتی فضل و مشیت ءَ ماں انسانی شکل ءَ ترا ارجاہ داشت بھرحال ءَ خدا ءِ اِے قدرت بہ بیت و اِے دا ہیں انعامات بہ بنت آیا گوں آئی ءَ مردم ءَ ہمے دا ہیں معاملہ کنگ لوٹیت

ف۵ یعنی چہ راہ ءَ تگلگ و رَد و رگ ءِ دگہ ہیچ سبب نیست۔ اصل الّشنت کہ شما بہ انصاف ءِ روچ ءِ سرا یقین نہ دارات ہرچے دل بکشیت ھما داب ءَ عمل کنان اِت دیم ترا ہیچ حساب و جست دباواست نیست اِدا ماہرچ عملے کنیں کئے آیان ءَ نبیسیت و کئے اشانی حفاظت ءَ کنت، بس مُرت و شُتیں و تمام قصہ ھلاس بوت۔ ف۶ کہ آ نہ خیانت کننت و نہ کتام عمل ءَ نبیسگ ءَ ابید یل دینت، نہ چہ آیاں شمے چیرے چیر بوت کنت۔ وھدے تمام عمل یک بہ یک ءَ گوں خیالداری ءَ نبشتہ بوگا ئنت تو زانا اِے تمام دفتر ھنچوش مفت ءَ بے کار دیل کنگ بیت۔ ھچبر چوش نہ بیت یقیناً ہر شخص ءِ اعمال آئی ءِ دیما پیش کنگ بنت و آئی ءِ جوانیں یا بدیں برورد ءِ تمام آ ترا چشگ کپیت کہ آئی ءِ تفصیل دیما بیان بوگا ئنت۔
ف کہ اودا پہ مدامیگی ماں ھک قسم ءِ نعمت و راحتاں دارگی انت اگں درکپگ ءِ ترس بوتیں تو راحت چوں بوتیں۔ ف۸ یعنی نہ چھان ءَ چرائی ءَ جدا نشت کت کنیں و نہ داخل بوگ ءَ پد کدی چرائی ءَ درکپگ ءِ سوب رسیت پہ مدامیگی ھمودا جلگی انت۔ ف۹ یعنی ہر قدر فکر و عم بکنے پدا ہم آ خطرناکیں سر جیں کیفیت زانگ نہ بیت۔ بس مختصر ہنکر بزاں کہ آ روچ ءَ ہر قدر

رشتنگ سیادی وواری وشناساٸی ءِ ھست انت درست نیست ونابود بنت۔ ہر کس نفسی نفسی ءِ صداءَ کشیت کنام شخصے چہ مالک الملک ءِ حکمءَ بغیر کسے سفارش کت نہ کنت۔ عاجزی چاپلوسی صبر و برداشت ہچ در د نہ ورنت اِلَّا مَنْ رَّحِمَ اللّٰهُ ف۱ یعنی ماں دنیاءَ ہر پیماکہ بادشاہ ءِ حکم بہ رعیت ءِ سرا مات وپت ءِ بہ اولاد ءِ سرا وواھندءِ بہ نوکرءِ سرا جاری بیت آروچ ءَ اِے کل حکم ھلاس بنت وچہ آشہنشاہِ مطلق ءَ ابید ہچ کسءَ ساہ کشّگ ءِ قدرت نہ بیت۔ تہنا بلا شرکت غیرے ظاہرًا وباطنًا ھمائی ءِ حکم جاری بیت وکل کاروبار حسًّا ومعنًا تہنا بہ ھمائی ءِ قبضہءَ بنت۔ ف۱۱ گواھے چہ مردماں وتی حق پورہ گرگ بد نہ انت مگر اداچہ آئی ءِ یارگ ءَ مقصود برے خبرءِ سرا مذمت کنگی نہ انت بلکیں کم دیگ ءِ مذمت ءَ کدّن کنگی انت۔ یعنی کم دیگ فی نفسہ اگس چہ بد انت لیکن گوں آئی ءَ ھوراگس زورگ ءِ وھدءَ دگرانی بالکل رعایت کنگ مبیت تو گڈا اِے ھنگت زیات بد انت برخلافءَ رعایت کنوک ءِ کہ اگس ماں آئی ءَ یک عیبے ماں انت تو یک ہنرے ہم گون انت فتلك بتلك ہمیشکا اولی مردءِ عیب زیات بد بوت وچونکہ اصل مقصود بدی بیان کنگی انت کم دیگ۔ ہمیشکا مریشیءَ ماپ وکشّگ دوئینانی ذکر کنگ بہ بیت تانکہ بہ شری گیش وگیوار بہ بیت کہ ماں ماپ کنگ ءَ کم کشّنت دوزن کنگ ءَ کم وزن کننت وچونکہ پورہ گرگ فی نفسہ خراب نہ انت ہمیشکا اوداتیوگءَ پہ یکے ءِ ذکرءَ کفایت کنگ بوت پدا تخصیص ماپ ءِ شاید بہ بیت کہ ماں عرب ءَ وخصوصًا ماں مدینہءَ زیات رواج کیلو ئیگت ابید چریشیءَ دگہ ہم تخصیص ءِ سبب بوت کنت

أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ

کہ آیاں جست کنگ بنت — پہ ہماستریں روچ ءَ — ف۱ کہ آروچ ءَ اوشتنت مردم عالمانی

الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَا أَدْرَاكَ

پروردگارءِ دیما ف۲ نہ نہ ف۳ بے شک گنہ گارانی عملنامہ ماں سجّین ءَ انت — و توچے سرپدے

مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾

کہ چی اِنت سجّین — یک دفترے نبشتگیں — ف۴ خرابی اِنت آروچ ءَ پہ دروغ بند کنوکاں

الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ

ھماکاں کہ دروغ بندش کت حساب وکتاب ءِ روچ — و دروغ بند نہ کت آئی ءَ مگر ہر یک

مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

حدءَ گوزوک مزنیں گنہ گار — ف۵ وھدے کہ وانگ بیت آئی ءِ سرا مئے آیات گوشیت داستان انت پیشیگیانی ف۶

كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهُمْ

چو نہ انت بلکیں، زنگ ءَ گپتگ آیانی دلانی سرا۔ ہر چیکہ آیاں کت گت — ف۷ نہ نہ۔ بیشک آیاں

عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو

چہ وتی ربءَ آروچ ءَ البت دور دارگ بنت — ف۸ پدا بے شک آیاں البت کپوک بنت

الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّا

ماں دوزخ ءَ — پدا گوشگ بیت اِے ھما یت کہ شما اشی ءَ دروغ بند کت — ف۹ نہ نہ

إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾

بیشک نیکیں مردمانی عمل نامہ ماں علّیین ءَ انت — و توچے سرپدے کہ چی ءَ علّیین

كِتَابٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي

یک دفترے نوشتگیں ف۱۰ آئی ءَ گندنت خداءِ نزیکیں فرشتہ — ف۱۱ بیشک نیکیں مردم ماں

نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ

نعمتانی توکءَ بنت تختانی سرا نندان ءَ ندارگ کننت — توجاہ یارے ماں آیانی دیماں تازگی

منزل ۷

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی اگس آیاں اِے خیال بداشتیں کہ چہ مرگ ءَ پد یک روچے دوبارہ یادآیگ واللہ ءِ روبروءَ تمام حقوق و فرائض ءِ حساب دیگی انت تو ھجبر اِے دابیں حرکت نہ کتگنت ف۲ کہ کدی تجلی فرمائینت وکدی حساب داد کنان ءَ مئے حق ءَ فیصلہ دنت ف۳ یعنی ھجبر گماں کنگ مبیت کہ اِے دابیں روچ نئیت آئرا ضرور آیگی اِنت ویرائی ءَ کل نیک وبدانی اعمال نامہ ماں وتی وتی دفترءَ رِد وبند داتگ ایرنت ف۴ یعنی سجّین یک دفترے کہ ماں آئی ءَ ھریک دوزخی ءِ نام نبشتہ اِنت و بندھانی عمل نبیسوکیں فرشتہ کہ آیانی ذکر چہ اشیءَ پیشی سورت ءَ آتنگ آبد کارانی مرگ و عمل سدگ ءَ پد ہر شخص ءِ عمل ماں جدا جدا دفتراں نبیسان ءَ ماں ھما دفترءَ داخل کننت و ھما فرد ءِ سرا یا ہر یک دوزخی ءِ نام ءِ سرا یک علامتے جوڑ کننت کہ چرائی گندگ ءَ فورًا معلوم بیت کہ اِے شخص دوزخی وچہ لہتیں روایتاں معلوم بیت کہ کافرانی ارواح ہم ماں ہمے مقام ءَ ایر کنگ بنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی آیانی نام اودا داخل بنت مرگ ءَ پد ہمودا سربنت." لہتے سلف ءَ گوشتگ کہ اِے مقام ہفتمی زمین ءِ چیرا انت ف۵ ہر شخصے کہ اجزاء ءِ روچ ءِ منکر انت آ درحقیقت اللہ ءِ ربوبیت آئی ءِ قدرت و آئی ءِ عدل وحکمت کلانی منکر انت وہر کسے اِے چیزانی منکر بہ بیت آ ہر قدر گناہانی سرا دلیر بیت آھنگت کم اِنت۔ ف۶ یعنی قرآن و نصیحتی گپّاں اشکنان ءَ گوشیت کہ اِے دابیں گپّاں پیشیگیں مردماں ہم جبان و پیداکنت اِے ھماکوھنیں قصہ وبے کاریں داستاناں انت اشاں نقل کتگنت۔ کمیں بجار تو اِما چرے نقل و داستاناں چونکا بترسیں۔ ف۷ یعنی ماں مئے آیتاں ہچ ڈولیں شک وشبہ ءِ گنجائش نیست اصل ایشنت کہ چہ گناہانی گیشیءَ آیانی دل زنگ گپتگنت ہمیشکا راستیں حقیقتانی عکس اودا کپیت نہ کنت۔ ماں حدیث ءَ فرمائینت کہ وھدے بندہ یک گناھے کنت یک سیاہیں نقطہءِ آئی ءِ دل ءَ لگیت، اگس توبہ کنت تو آنقطہ گار بیت واگس نہ ہر قدر گناہ کنان بیت آنقطہ مزن بیت وتالان بیت تا آنکہ قلب تمام سیاہ تربیت کہ چہ ولعد حق وباطل ءَ گیش وگیوار کت نکنت۔ ہمے حال اِنت اِے تکذیب کنوکانی کہ ناشریں کاراں کنان ءَ آیانی دل ہنچو مسخ بوتگنت ہمیشکا اللہ ءِ آیتاں کلاگ گرنت۔ ف۸ یعنی چرے انکار وتکذیب ءِ انجام ءَ بے فکر مبنت آوقت المءَ کیت وھدے مومناں چہ حق تعالیٰ ءِ دیدار ءِ دولت ءَ شرف مند بنت واِے بے بختاں بے نصیب بنت ف۹ یعنی اِے بدکردارانی ونیکانی انجام یک پیم ءَ ھجبر بوت نہ کنت۔ ف۱۰ یعنی جنتیانی نام نبشتہ اِنت وآیانی اعمال گوں رِد وبندءَ ایر کنگ بنت و آیانی ارواح ءِ اول سرءَ اودا بران ءَ پدا بہ وتی وتی جاہ منداں سر کنگ بنت وگوں قبرءَ ہم اِے ارواحانی یک حسابے ءَ رشتنگ قائم دارگ بیت۔ گوشنت کہ اِے مقام ماں ہفتمی آسمان ءِ سرا انت وخدا دوستانی ارواح ہمے جاگہءَ مقیم بنت، واللہ اعلم۔ ف۱۱ مقربیں فرشتہ یا خدا دوستیں بندیاں وشنود بوان ءَ مومنانی اعمال نامیاں چارنت وبہ ہما مقام ءَ حاضر بنت۔ ف۱۲ یعنی تختانی نندان ءَ جنت ءَ سیل ءَ کنوک بنت وگوں خداوندءِ دیدارءَ چماں سرد کننت۔ ۱۲

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي

آرام ءِ ف١ نوشا ئینگ بنت آیاں چہ یکدریں شرابءِ مُہر جتگیں ف٢ آئی ءِ مُہر بیت مسک ف٣ دپہ

ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾

اِشی ءَ بایداِنت کہ رغبت بکننت رغبت کنوک ف٤ وا شرابءِ آمیزش بیت گوں تسنیم ءِ آپ ءَ

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ

آیک چمگے کہ آپ وَرنت چہ آئی ءَ خداءِ مقرب ف٥ بیشک ھما کساں کہ گنہ گار انت آیاں

الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾

ایمان دارانی سرا کندتگ اَت ف٦ وھدیکہ آیاں گوستگنت مسلمانانی کرّ ءَ یکدگرءَ چمّکش جتگت ف٧

وَإِذَا انقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمُ انقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا

ووھدیکہ واتر بوتگنت وتی لوگءِ مردمانی گورءَ تو واتر بوتگنت پہ گل وچل ف٨ ووھدیکہ دیتگنش آیانءَ گوشتگنش

إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ

بیشک ھمیش انت بدراہ ف٩ ودیم دیگ نہ بوتگنت آیاں مسلمانانی سرا نگہبان ف١٠ گڈا مروچی

الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾

مسلمان کافرانی سرا کندنت ف١١ تختانی سرا نندانءَ نذارگ کننت ف١٢

هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

آیا جزاء دیگ بوت کافرانءَ ھنچو کہ کتگ گتش ف١٣

ع ۱ ۳۶ ۸

سُورَةُ الِانشِقَاقِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ آيَةً

سورۃ انشقاق مکہءَ نازل بوت واے بیست و پنچ آیات انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

بشروع کناں گوں خداءِ نامءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زیریں رحم کنوکے

إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ

وھدیکہ آسمان بترکیت وگوش بداریت وتی ربءِ حکمءَ وآھیشی ءِ لائق اِنت ف١٤ ووھدیکہ زمین

ف١ یعنی چہ جنّت ءِ عیش وآرام ءَ آیانی چہرہ ہمے داب ءَ پُررونق وتروتازہ بنت کہ ھریک گندوکے گندگ ءِ شرطءَ زانت کہ اِے مردماں ماں مزن عیش ونعمتانی توکءَ اَنت۔ ف٢ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کنت کہ ہ شرابءِ مجو اَنت ماں ہرکس ءِ لوگ ءَ۔ پلے اِے شراب نادر اِنت کہ دپی سرءِ مُہر انت۔ ف٣ چوشکہ ماں دنیاءَ مُہر بہ لاک یا خاک ءِ سراچپاں کنگ بیت اودءِ خاک چہ مسک ءَ اِنت بہ ھمائیءَ چپاں (لچّینگ) بیت۔ شیشہءَ دستءَ زوران ءَ ماں دماغ ءَ عطرءِ بو داخل ببیت وداں آخرءِ خوشبو تالان بیت۔ ف٤ یعنی دنیاءِ ناپاکیں شراب اِے قابل نہ اِنت کہ جوانیں مردم آئیءِ طرفءَ رغبت بکننت۔ البت اِے پاکیں شراب انت کہ پرائیءَ مردماں باید اِنت کہ یک دگرےءِ چکّءَ بکپنت وچہ یک دگرےءَ دیماپیش دستی کنگ بہ بیت ف٥ یعنی مقرّبیں بندہ اِے چمّگ ءِ شرابءَ راخاص نوش جان کننت وابرارءَ اِے شراب ءِ آوار دیگ بیت کہ آئرا بطور گلاب وغیرہ ماں آیانی شرابءَ آوار کننت۔ ف٦ کہ اِے احمقاں چونیں سلّیں خیالے ماں سرءَ پیدا بوتگ کہ محسوس وموجودیں لذّتاں بہ جنّت ءِ خیالی لذتانی اُمیت ءِ سرا یل دینت۔ ف٧ کہ بچار ہمے بے وقوف و احمقیں مردم انت کہ اِشان وتارا پہ جنّت ءِ وامی چیزانی رِدا چہ دنیاءِ نقدیں عیش ءَ زبہر کتگ۔ ف٨ یعنی وش تیءَ گلائیش بوتگنت ومسلمانانءَ پہ کلاگ زُرتگتش وپہ وتی عیش وآرام ءِ سرا مغرور وگنوک بوان ءَ ہمے فہمنت کہ ہمے عقیدہ وخیالات بہ حق اَنت واگس نہ اِے نعمتاں چونکا مارا دست کپتگنت۔ ف٩ کہ مفت ءَ زُھد وریاضتءَ گلائیش وتی جانءَ برباد دینت وموہوم لذتانءَ راپہ موجودیں لذتانی سرا ترجیح دینت ونابکاریں محنتانءَ حقیقی کمالات ءِ نام دینت آیا اِے سرظاھریں گمراھی سےءَ نہ اِنت کہ گُل لوگ وجاگہ وعیش وآرام ءَ یل دیان ءَ یک مردےءِ دُمب کپتگ ووتی پت وپیرکی دینءَ ہم ترک داتگ۔ ف١٠ اِے اللہ تعالےٰءَ فرماتینت کہ آ کافرانءَ بہ ھما مسلمانانی سرا نگہوان سازگ نبوتگ کہ احمق چہ وتی تباہ کاریاں چمّاں نزّاران ءَ آیانی حرکتانی نگرانیءَ بکننت، وتی اصلاح ءِ ستومانءَ مبنت وتچکیں راہ رووکانءَ گمراہ واحمق بازنت۔ ف١١ یعنی قیامتءِ روچءَ مسلمان بہ لِے کافرانی سرا کندنت کہ اِے مردم چونیں کوتاہ اندیش واحمق اتنت کہ آیاں ادنائیں وفانی چیزءَ رابہ خوبیں وباقی پشکیوکیں نعمتانی سرا ترجیح دات آخر مروچی ماں دوزخءَ چونکا دائمی عذاب ءِ مزہءَ چشگا ئنت ف١٢ یعنی وتی وش حالی وکافرانی بدحالی ءِ نذارگ کنگا ئنت۔ ف١٣ یعنی ہرکسءَ ماں دنیاءَ مسلمانانءَ پہ کلاگ زُرتگت مروچی آیانی احوال چو کلاگ ءِ پیما انت ومسلمان آیانی گوستگیں احمقیں کارانی خیال کنانءَ پرایاں کندنت۔ ف١٤ یعنی اللہءِ جانبءَ وھدے ترکگ ءِ تکوینی حکم بیت، آسمان آئیءِ تعمیل ءَ کنت و آ معذور ومقہور بوگ ءِ ردا ہمیشی لائق اِنت کہ اینکر عظمت وبلندی ءِ باوجود وتی واھند وخالق ءِ دیما گردنءَ ایر بکنت وماں آئیءِ فرمان برداریءَ تُکشے ہم ایر ادمکنت۔ ۱۲

ف پہ محشر ءِ روچ ئیگی اے زمین چو ربڑ ءَ ڈول ءَ کشّان ءَ تالان کنگ بیت وبان و مارٹی کوه وغیره تمام برابر کنگ بنت تانکہ یکیں تچکیں کچ ءِ سرا تمام اولی و آخری یکیں وھدءَ اوشتات بکنت و میانجی ءَ کنام پردگ وپوشے باقی مانیت ف۲ زمین آ روچ ءَ وتی خزانگاں و مردگانی اعضایاں ءَ دراچگل دنت وچراتمام چیزاں وتارا حالیگ کنت کہ آیانی تعلق چہ بند یانی عملانی مزدءَ بیت ۔ ف۳ زمین و آسمان ہرکس ءِ تکوینی حکم تابع و فرمان بردار بہ بنت مردم ءَ چے حق انت کہ چہ آئی ءِ تشریعی حکم ءَ سرتابی بکنت ف۴ یعنی داں رب ءَ سرلوگ ءَ ہیش ہراف انے بہ وتی استعدادءِ ردءَ جدا جدا قسم ءِ کوشست کنت کسے بہ آئی ءِ فرمانبرداری محنت و دل سیاہی چیست کنت کسے ماں نافرمانی ءَ وتی جان ءَ بزگ کنت بداچہ خیرءِ جانبءَ بہ بیت یابدی ءِ قسم قسم ءِ تکلیفان ءَ برداشت کنان ءَ آخرگوں وتی پروردگارءَ دپ کپیت و چہ وتی عملانی نتیجہءَ دوچار بیت ۔ ف۵ آسانیں حساب ہمیش انت کہ خبر خبر ءِ سرا گرفت نہ بیت تیوگءَ کاغذاں پیش کنگ بنت وابید چہ بحث و مباحثہ یاگروداریءَ ارزانءَ یل دیگ بنت ف۶ نہ سزا ءِ خوف بیت نہ غصہ ءِ ترس گوں مزن امن و امنی و دل جمیءَ وتی ہمبلاں ، سیاد و وارثاں و مسلمانیں براتانی گورءَ سر بیت ۔ ف۷ یعنی چہ پُشتءَ ماں چپیں دستءَ دیگ بیت ۔

مُدَّتْ ﴿۳﴾ وَاَلْقَتْ مَا فِيْهَا وَتَخَلَّتْ ﴿۴﴾ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿۵﴾

تالان کنگ بیت ف۱ و درشان بکنت ہرچیکہ ماں آئی انت وخالی ببیت ف۲ وگوش بداریت وتی رب ءِ حکم ءَ و آہمیشیءَ لائق انت ف۳

يٰۤاَيُّهَا الْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلٰى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلٰقِيْهِ ﴿۶﴾

اے انسان بے شک تو کوشست کنوکے بہ وتی رب ءِ سرلوگءَ سرجمیں کوشست گڈا آئی ملاقاتگی انت ف۴

فَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ ﴿۷﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا

گڈا ہرکسءَ کہ اعمال نامہ راستیں دستءَ دیگ بوت گڈا آئی ءِ زوت حساب کنگ بیت حسابے

يَّسِيْرًا ﴿۸﴾ وَّيَنْقَلِبُ اِلٰۤى اَهْلِهٖ مَسْرُوْرًا ﴿۹﴾ وَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ

آسانیں ف۵ دواتر کنت وتی لوگءَ مردمانی نیمگءَ گل و شادان ءَ ف۶ وہرکس ءَ کہ اعمال نامہ

كِتٰبَهٗ وَرَآءَ ظَهْرِهٖ ﴿۱۰﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوْا ثُبُوْرًا ﴿۱۱﴾ وَّيَصْلٰى

چہ پُشتءَ دیگ بوت ف۷ گڈا زوت آتوار پرجنت ہلاکیءَ ف۸ و کپیت

سَعِيْرًا ﴿۱۲﴾ اِنَّهٗ كَانَ فِيْۤ اَهْلِهٖ مَسْرُوْرًا ﴿۱۳﴾ اِنَّهٗ ظَنَّ اَنْ

ماں آسءَ ۔ بیشک آ (ماں دنیاءَ) ہستت ماں وتی وگءِ مردماں گل ف۹ بیشک آئیءَ گماں داشتگت کہ

لَّنْ يَّحُوْرَ ﴿۱۴﴾ بَلٰۤى ۛ اِنَّ رَبَّهٗ كَانَ بِهٖ بَصِيْرًا ﴿۱۵﴾ فَلَاۤ اُقْسِمُ

آواتر نہ کنت (خداءِ نیمگءَ) ہا بلے ، آئی ءِ رب آئیءَ گندوک انت ف۱۱ گڈا سوگندوراں

بِالشَّفَقِ ﴿۱۶﴾ وَالَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿۱۷﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا اتَّسَقَ ﴿۱۸﴾ لَتَرْكَبُنَّ

بہ سہریءَ آسمان ءِ وسوگندوراں شپ ءِ وہرچیکہ آئیءَ جمع کنگنت ف۱۲ وسوگندوراں ماہ ءِ وھدیکہ تمام بیت ف۱۳ کہ شما اسر کپگی انت

طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴿۱۹﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۲۰﴾ وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ

طبق بہ طبق ف۱۴ گڈا چون انت آیانءَ کہ ایمان نیارنت ف۱۵ و وھدیکہ وانگ بیت آیانی سرا

الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُوْنَ ﴿۲۱﴾ السجدة بَلِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُكَذِّبُوْنَ ﴿۲۲﴾ وَاللّٰهُ

قرآن تو آسجدہ نہ کننت ف۱۶ بلکیں کافر دروغ بند کننت و اللہ

اَعْلَمُ بِمَا يُوْعُوْنَ ﴿۲۳﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿۲۴﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ

شرزانت ہرچیکہ آیاں وتی دلءَ نگاہ دارنت ف۱۷ گڈا مژدہ بدہ آیاں پہ دردناکیں عذاب ءِ ف۱۸ مگر ھماکساں کہ

فرشتیاں چہ دیما آئی ءِ صورت ءِ گندگ ءَ پسند نہ کننت چو بگوش کہ مزن کراهیت کننت ۔ و ممکن انت کہ چہ پُشتءَ دستانی بندگ بہ بنت ہمیشکا اعمال نامہ چہ پُشتی جانبءَ دیگءَ نوبت کیت ۔ ف۸ یعنی چہ عذابءَ ترسءَ موت ءِ طلبگار بیت ۔
ف۹ یعنی ماں دنیاءَ درباب آخرت بے فکر اَت ، آئی ءِ بدلہ ہمیش انت کہ مروچیں ماں مزنیں غم ءَ گرفتار بوگ کیت ۔ اشی ءِ برعکس کہ ہرکس ماں دنیاءَ سندانءَ ماں آخرت ءِ فکرءَ نزاھتگ اتنت آیاں مروچی بالکل بے فکری و امینی حاصل انت کافر اِداوشنوداَت ، مؤمن اوداوشنود انت ۔ ف۱۰ آئرا گاہے اِے خیال نہ اَت کہ یک روچے خداءِ طرفءَ برگردگی و ذرّہ ذرّہءَ حسابءَ دیگی انت ہمیشکا بہ گناہ و ناشریں کارانی سرا مزاجءَ لیبری کتی ۔ ف۱۱ یعنی چہ پیدائشءَ بگراں موت برابر آئرا چاراں بوتگت کہ آئی ءِ روح چہ کجا آتک ، بدن چہ کتام کتام چیزءَ جوڑ بوت پیدا چونیں چونیں خبرداشتگی وچہ زبانءَ چے کتی ، چہ دست و پاداں چونیں کٹ وکمائی کت وچہ موتءَ پدا آئی ءِ روح کجا شت و بدن ءِ اجزاء شنگ و تالان بوان کجا کجا سر بوتنت وغیر ذلک چوشیں خدائے کہ چہ انسان ءِ احوالءَ اینکر واقف و معلومدار بہ بیت و ہریک جزئی و کلّی چاورءَ نگاہءَ داروک بہ بیت آیا کسے گمان کت کنت کہ آئرا ہنچو بیکار و مفتءَ یل دنت ۔ ضروری انت کہ پہ آئی عملاں نتائج و ثمراتءَ ترتیب بدنت ۔
ف۱۲ یعنی انسان و جانور کہ آماں روچ ءَ پہ لاپءَ شوھازءَ چہ لوگءَ جاگہاں درکپان ءَ انگو آنگو شنگ و تالان بنت شپ ءِ وھدءَ چہ ھک جانبءَ نزآیان ءَ بہ وتی دوارءَ جمع بنت ۔ ف۱۳ یعنی چاردہمی شپ ءِ نوک کہ آبہ وتی کمال ءِ حدءَ سر بیت ۔ ف۱۴ یعنی ماں دنیاءِ زندمانیءَ چہ ھمک دورءَ کمءَ گوزان ءَ آخرءَ موتءَ پدا نک انت پدا عالم برزخ ءِ ، پدا قیامتءَ و پدا ماں قیامتءَ خدا نزانت چینکر احوال و مراتب درجہ بدرجہ گوازینگی انت چو شکہ ماں شپ ءِ اول سراداں شفق ءِ باقی دارگءَ یک قسمے ءِ روشنی مانیت کہ آ درحقیقت ءَ باقی منتگیں انت آفتاب ءِ اثرات ءِ ۔ پدا شفق ءِ اندیم بوگءَ سرا تاریکی ءِ دومی دَور شروع بیت کہ آ تمام چیزاں ءَ وتی توکءَ زرکاریت ماں اشی ءَ ماہ ہم درکپیت و درجہ بدرجہ آئی ءِ روشنی گیش بوان بیت آخر چہاردمی شپءَ کاملیں ماہ ءِ نور ماں آتھاریں فضاءَ تمام شپءَ روشنا کنت ۔ چہ بگوش کہ انسانی احوالءَ طبقات گوں شپ ءِ مختلف کیفیاتءَ مشابہ بوت ف۱۵ کہ ماراچہ موتءَ بعد ہم بہ کتام طرفءَ رجوع کنگی انت ویک مزن گرانیں سفرے درپیش انت کہ پہ آئی مزنیں توشگءَ گوں بوتاروزگی انت ۔ ف۱۶ یعنی اگں آیانی عقلءَ وناوت اِے دابیں احوالاں دریافت کت نکنگت تولازمی اَت کہ چہ قرآن ءِ بیانءَ فائدہ اِش برزتیں لیکن آئی ءِ برخلاف آیانی حال چوش انت کہ قرآن معجز بیانءَ اشکنانءَ ہم کمتیں عاجزی و بزگیءَ پدرائیءَ نہ کننت حتیٰ کہ وھدے مسلمان خداءِ آیتانءَ اشکنانءَ سجدہءَ کپنت تو آیاں ءَ سجدہ ءِ توفیق اِش نہ بیت ۔ ف۱۷ یعنی فقط نہ ہمینکر کہ اللہ ءِ آیتاں اشکنانءَ انقیاد و بزگی ءِ اظہارءَ نہ کننت بلکیں چیرائیءَ مستریں گپّے ایش انت کہ آئرا گوں زبان ءَ دروغ بند کننت و ماں دلاں ہرچ تکذیب و انکار ، بغض و عناد و حق ءِ دشمنی دپادپ انت آئرا تو اللہ وت خوب زانت ف۱۸ یعنی مستاگیءَ بہ اشکنائین کہ ہرچیکہ آیاں کٹ و کمائی کنگانت کہ آئی ءِ بَردرد آیان ءَ الم ءَ رسیت ، آیانی اِے کوشست ھچبر ھورک نہ مانیت ۔ ۱۲

ع ۱ ۲۵ ۹

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ ﴿۲۵﴾

ایمانش آرت وخوبیں عمل اش کُت پہ آیاں ہست ثواب بے حساب ف۱

سُوْرَةُ الْبُرُوْجِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اثْنَتَانِ وَعِشْرُوْنَ اٰيَةً

سورۃ بروج ماں مکّہ ءَ نازل بوت وا ے بیست و دو آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھا کہ بے اندازہ مہربان ، زبریں رحم کنوکے

وَالسَّمَآءِ ذَاتِ الْبُرُوْجِ ﴿۱﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُوْدِ ﴿۲﴾ وَشَاهِدٍ وَّ

سوگند انت آسمان ءِ کہ آبروج والا انت وسوگند ہما روچ ءِ کہ آئی ءِ وعدہ دیگ بوتگ ف۲ وسوگند بہ ھما روچ ءِ کہ حاضر بیت و

مَشْهُوْدٍ ﴿۳﴾ قُتِلَ اَصْحٰبُ الْاُخْدُوْدِ ﴿۴﴾ النَّارِ ذَاتِ

ہمائی ءِ کہ آئی ءِ کرّا حاضر بنت ف۳ ھلاک کنگ بوتنت خندقانی خداوند اِشکر والائیں

الْوَقُوْدِ ﴿۵﴾ اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُوْدٌ ﴿۶﴾ وَّهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُوْنَ

آس ءِ واجہ ف۵ وھدے کہ آیاں بہ آ خندق ءِ کرّا اندوک انت و آیاں ہما کار کہ بہ مسلمانان کنگ انت

بِالْمُؤْمِنِيْنَ شُهُوْدٌ ﴿۷﴾ وَمَا نَقَمُوْا مِنْهُمْ اِلَّآ اَنْ يُّؤْمِنُوْا

پہ آیاں حاضر اتنت ۔ و چہ آیاں بیڑہ گپتگش مگر اے کہ آیاں ایمان آرتگ

بِاللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَمِيْدِ ﴿۸﴾ الَّذِيْ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ

بہ خداءِ کہ زبردست اِنت ، خوبیانی داروک ۔ ہما کہ پہ آئیءَ انت ملک آسمانانی و

الْاَرْضِ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ﴿۹﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

زمین ءِ و خدا بہ ہر چیزءَ اطلاع داریت ۔ بیشک ھما کساں کہ

فَتَنُوا الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوْبُوْا فَلَهُمْ

فتنہ اِش دور دات مسلمان مردین و جنینان ءَ پدا توبہ اِش ہم نہ کت پہ آیاں

عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيْقِ ﴿۱۰﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

دوزخ ءِ عذاب اِنت و پہ آیاں عذاب اِنت سوچوکیں بیشک ھما کساں کہ

ف۱ کہ آ گاہے ہلاس نہ بیت ۔ ف۲ چہ بُرجاں مراد یا توھا دوازدھیں بُرج اَنت کہ آیان ءَ روچ (آفتاب) ماں یک سال ءِ مدّت ءَ سرجم کنت (تمام کنت) یا آسمانی قلاتانی ہما حصّہ اِنت کہ آیانی توکءَ فرشتہ چوکیداری کننت یا مزن مزنیں استاراں کہ ماں گندگ ءَ آسمان ءِ سر بُرءَ معلوم بنت ، واللہ اعلم ف۳ یعنی قیامت ءِ روچ ۔ ف۴ ماں تمام شہر و بازاراں حاضر بیت جمعہ ءِ روچ ، و تمام یک جاہ ہے حاضر بنت ماں عرفہ ءِ روچ ءَ یہ حج ئیگی ۔ بیشکاماں روایتاں آتکگ کہ شاہد جمعہ ءِ روچ اِنت و مشہود عرفہ ءِ روچ ۔ چریشیءَ ابید ماں شاھد و مشہود ءِ تفسیرءَ اقوال باز نت ۔ بلے اوفق بالروایا ہے قول اِنت کہ بیان بوت ۔ واللہ اعلم (تنبیہ) قرآنی سوگندانی بابت ءَ ماں سورۃ قیامہ ءِ ابتداءِ ءَ ہرچے بنشتہ کتگیں آ ئرا ہر جاگہ یاد دارگ بہ بیت وا ے سوگندان ءَ گوں سوگندانی جواب ءَ مناسب الیش اِنت کہ چرایاں کلاں اللہ تعالیٰ ءِ زمان و مکان ءِ مالک بوگ ظاہر بیت وا ے دا بیں مالک الملک ءِ مخالفت کنوکانی لعن و طعن ءِ مستحق بوگ ظاھر اِنت ۔ ف۵ یعنی ملعون و مغضوب ہما مردم بوتنت کہ آیاں مزن مزنیں خندق جنان ءَ چہ آس ءَ پُر کتنت و بازیں دار و اِشکر مان کنان آیان ءَ جنبلاس کت چرے اصحاب الاخدود ءَ کئے مراد انت ، اِے بابت ءَ مفسّراں باز اقوال نقل کتگ ۔ بلے صحیح مسلم ، جامع ترمذی و مسند امام احمد وغیرہ ءَ ہرچ قصہءَ مذکور انت آئی ءِ خلاصہ اِے داب ءَ اِنت کہ ماں پیشّی زمانہ ءَ یک کافریں بادشاھے ہستنت ، آئی ءِ گورءَ یک جادوگرے ہستت وھدے جادوگر ءِ موت ءِ وقت نزیک بوت آئی ءَ گوں بادشاہ ءَ عرض کت کہ یک ہوشیاریں و چالاکیں زھگے منارا دیگ بہ بیت ، من آئرا وتی علم ءَ پیش داراں تانکہ چہ منا بعد اِے علم بیگواہ مبیت چنانچہ یک زھگے تجویز کنگ بوت کہ آ ہر روچ ساحر ءِ گورءَ روان چہ آئی ءِ علم ءَ در برتگت ۔ ماں آئی ءِ راہ ءَ یک عیسائی راہبے نندوکت کہ آ دور ءِ حساب ءَ حقیں دین ءِ سرا اَت ہے زھگ ہم آئی ءِ گورءَ روگ و آیگ ءَ لگت و چیر کائی راھبءَ دستءَ مسلمان بوت و چہ آئی ءِ صحبت ءِ فیض و برکت ءَ ہے زھگ بہ ولایت و کرامت ءِ درجہ ءَ سر بوت ۔ یک روچے زھگ ءَ دیست کہ یک مزنیں جانورے (شیر وغیرہ) راہ ءِ سرا اوشتاتگ و روک و آیوکانی راہ ئی بند کتگ کہ چہ آئی ءِ سبب ءَ مخلوق پریشان انت آئی ءَ یک سنگے ماں دست ءَ زوران ءَ دعا کت کہ اے اللہ ! اگں راھب ءِ دین برحق اِنت تو اِے جانور چہ منی سنگ ءَ بمریت چو گوشان ءَ آئی ءَ سنگ چگل دات کہ چرائی ءَ ھما جانور ءِ موت واقع بوت ماں مخلوق ءَ ڈاہ و شورے چست بوت کہ اِے زھگ ءَ مجبیں علمے ہست ۔ یک کورے ءَ ہے گپ اشکت و عرض کت کہ منی چماں شر بکن ، زھگ ءَ گوشت کہ شر کنوک من نہاں آ اللہ وحدہٗ لاشریک لہ انت ، اگں تو برائی ایمان بیارے تو من دعا کناں امیت اِنت کہ آ ترا بینا کنت ۔ چنانچہ ہے داب ءَ بوت ۔ کم کم ءَ ہے حال و احوال بادشاہ ءَ سر بوتنت ۔ آئی زہر گران ءَ زھگ ءَ راگوں راھب ءَ و کورءَ طلب کت و چیزے بحث و گپ و رپ ءَ بعد آئی ءَ راھب و کور قتل کت و زھگ ءِ بابت ءَ حکمی دات کہ ایشرا چہ بُرزیں کوہے ءِ سرا چگل دیان ءَ ھلاک کنگ بہ بیت ۔ مگر خداءِ قدرت ، ھما مرداں کہ ایشرا گوں وت برتگت آ تمام چہ کوہ ءِ سرا کپتنت و مُرتنت و زھگ صحیح و سلامت واپس آتک ، پدا بادشاہ ءَ آئرا ماں دریاءَ غرق کنگ ءِ حکم دات ادا ہم ہے صورت دیما آتک کہ زھگ صاف صاف رستگار بوت و پدا آتک ، و ھما مرداں کہ آئرا ماں دریاءَ برتگت آ گُل غرق بوتنت ۔ آخر زھگ ءَ گوں بادشاہ ءَ گوشت کہ من وتی مرگ ءِ ترکیب ءَ شمارا سوج دیاں شما تمام مرداں ءَ ماں یک میدانے ءَ جمع بکن اِت ، ھایانی روبروءَ منارا دار ءِ سرا بکش اِت و اِے لفظ ءَ گوشان ءَ منارا تیر بجن اِت : بِسْمِ اللّٰهِ رَبِّ الْغُلَامِ (ہما اللہ ءِ نام ءِ سرا کہ آ اِے زھگ ءِ ربّ اِنت) چنانچہ بادشاہ ءَ ہے داب کُت و زھگ وتی ربّ ءِ نام ءِ سرا قربان بوت ۔ اِے عجبیں داستان ءَ گندان ءَ یکبارگی چہ مخلوق ءِ دپ ءَ یک نعرہ ئے بلند بوت کہ اٰمَنَّا بِرَبِّ الْغُلَامِ (ما تمام بہ اِے زھگ ءِ ربّ ءِ سرا ایمان آرت) مردماں گوں بادشاہ ءَ گوشت کہ بلے بزیر ! ما ھا چیزءِ گرد دارءَ گلائیش اتیں ھا چیز مئے دیما آتک ۔ ساری ءِ یکے مسلمان بوتگت ، نوں مزنیں خلقتے ءَ اسلام قبول کت بادشاہ زھر گران ءَ مزن مزنیں خندقانی تیار کنگ ءِ حکم دات و آیان ءَ شر چہ آس ءَ پُر کنان ءَ اعلان کُت کہ ھر کس چہ اسلام ءِ بر نہ گردیت ، آئراں اِے خندقاں چگل دیگ بیت ۔ آخر مردم ماں آس ءَ چگل دیگ بنا بوت بلے آیاں چہ اسلام ءَ بر نگشتنت ۔ مسلمان زالکے یار گ بوت کہ آئی ءِ گورءَ شیر وارین چکے اَت ، شاید بہ چُک ءِ سبب ءَ ماں آس ءَ کپگ ءَ چہ ھڑبی کُت ۔ مگر بچک ءَ چہ خداءِ حکم ءَ آواز دات

امّاہ اصبری فانّك علی الحق (اۤں جان توصبر بکن تو حق ءِ سرائے) ف۶ یعنی بادشاہ وآئیءِ وزیر و مُشیر خندقانی چیت و چاگردءَ نندان ءَ گوں مزن سنگ دلی مسلمانانی مچگ ءَ نذارگ ءَ گندگا ئتنت۔ اِے بدبختان ءَ تُشتےہم ماں دل ءَ رحم نیاتلگت۔ ف۷ یعنی اِے مسلمانانی قصور چوشی ءَ ابید دگرہچ نہ اَت کہ آیاں چہ کفرءِ تہاروکی ءَ درکپان ءَ یک زبردست وہمک ڈولیں توسیپ ءِ لائق خداءِ سرا ایمانش آورت کہ آئیءِ بادشاہت ءَ زمین وآسمان ءِ ہچ گنڈے ہم در نہ اِنت و ایکہ آچہ ھک چیزءِ ذرہ ذرہ ءِ احوال ءَ سرپد و معلومدار اِنت وہدیکہ اِے دابیں خداپرستان ءَ تیوگ ءَ بہ اِے جرم ءَ کہ آ پرچا ہایک و تہنائیں خداءِ پرستش ءَ کننت آیان ءَ ماں آس ءَ سوچگ بہ بیت توزانا چوشیں گمان بوت کنت کہ اِے دابیں ظلم و ستم ہنچوش مفت ءَ خالی درگزر کنگ بنت و قہاریں خدا ظالمان ءَ تُرندیں سزانہ دنت۔ حضرت شاہ صاحب نبشتہ کننت ”وھدے اللہ پاک ءِ غضب آتک تو ہما آس تالان بوت، بادشاہ و امیرانی درستانی لوگاں سوتک و بےگواہ کتنت“ مگر صحیحیں روایتاں آئیءِ ذکر ماں نیست انت۔ واللہ سبحانہ وتعالےٰ اعلم ف۸ یعنی تیوگ ءَ پہ اصحاب الاخدود ءِ سرا دار و مدار نہ اِنت، ہرکس ایمانداران ءَ چہ برحقیں دین ءَ برگشتہ کنگ ءِ کوشست ءَ کننت (چوش کہ مکّہ ءِ کافراں کنگا ئتنت) پدا وتی چرے نالائقیں حرکتاں توبہ نکننت پرایاں کُلاں دوزخ ءِ عذاب تیار اِنت کہ ماں آئیءَ بےشمار قسم ءِ تکلیف بنت و مستریں تکلیف چہ آس ءِ روک بوگ ءِ سبب ءَ لگیت کہ ماں آئیءَ دوزخی ءِ جان و دل تمام گرفتار بنت و سُچنت۔ ۱۲

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا

ایمان اِشں آرت و خوبیں کارش کت پہ آیاں باغ انت کہ رُنبنت چہ آیانی چیرءَ

الْاَنْهٰرُ ۥ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيْرُ ⑪ اِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيْدٌ ⑫

جُو ھیش اِنت کامیابی مستریں ف۱ بے شک تئی ربءِ گرفت ضرور سخت اِنت ف۲

اِنَّهٗ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيْدُ ⑬ وَهُوَ الْغَفُوْرُ الْوَدُوْدُ ⑭ ذُو

بیشک ھما اول سرا پیدا اکنت و دوبارہ پیدا اکنت ف۳ وھما اِنت بخشوک و دوست داروک ف۴ مالک انت

الْعَرْشِ الْمَجِيْدُ ⑮ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيْدُ ⑯ هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ

عرش ءِ مزن شانیں۔ آچہ حدءَ زیات کنوک اِنت ہرچیکہ بواھیت ف۵ آیا آتک تئی گورءَ حال

الْجُنُوْدِ ⑰ فِرْعَوْنَ وَثَمُوْدَ ⑱ بَلِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِيْ

لشکرانی فرعون وثمود ءِ ف۶ بلکیں کافراں ماں

تَكْذِيْبٍ ⑲ وَّاللّٰهُ مِنْ وَّرَآئِهِمْ مُّحِيْطٌ ⑳ بَلْ هُوَ

دروغ بندگ انت ف۷ و خدا چپ چاگردءَ آیان ءَ بگیرءَ آروک اِنت ف۸ بلکیں اِے

قُرْاٰنٌ مَّجِيْدٌ ㉑ فِيْ لَوْحٍ مَّحْفُوْظٍ ㉒

قرآن اِنت مزن شانیں ف۹ نوشتہ اِنت ماں لوح محفوظ ءَ ف۱۰

سُوْرَةُ الطَّارِقِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ سَبْعَ عَشْرَةَ اٰيَةً

سورہ طارق ماں مکہ ءَ نازل بوت و اِے ہفدہ آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھاکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

وَالسَّمَآءِ وَالطَّارِقِ ① وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الطَّارِقُ ② النَّجْمُ

سوگند انت آسمان ءِ وہما چیزءِ کہ تہاری ءَ آیوکے وتوچے زانے کہ چے چیزے ماں تہاری ءَ آیوکے آ استار اِنت

الثَّاقِبُ ③ اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ④ فَلْيَنْظُرِ

تُرپوکیں۔ نیست یک شخصے مگر آئی سرا فرشتہ نگہبانی کنوک انت۔ نوں بایداِنت کہ بچاریت

منزل ۷

الربع ۱۲ — ع ۲۲/۱۰

ھمے صفحہ ءِ فوائد: ف۱ یعنی چہ اِدءِ تکلیف و درداں پریشان مبئت۔ مستریں وگُڈی کامیابی ھما انت کہ آئیءِ مقابلہ ءَ اِدءِ عیش یا تکلیف ھچ ارزشے ندارنت۔ ف۲ ہمیشکا ظالماں وگناہ گاراں گرفتار کنان ءَ سک تریں عذاب دنت۔ ف۳ یعنی اول سرا دنیاءِ عذاب ودومی برءَ آخرت ءِ کذافی الموضح) یا مطلبی چوش انت کہ اول سرءَ انسان ءَ ھماوت پیدا کنت ودومی برءَ چہ موت ءَ بعدہم ھماوت پیدا کنت نوں مجرم چوں ءَ دموارت کہ وھدیکہ مئے نام و نشان ءَ ہم بیگواہ کنت گڑا دوبارہ ما چوں دست ءَ کپیں ف۴ یعنی اِے قہاری وسخت گیری ءِ صفت ءِ باوجود آئی ءِ بخشش و دوزواہی ءِ ہم حد وحساب نیست آوتی فرمان بردار یں بندہانی خطایاں ءَ یہل کنت، آیانی عیبان پوشیت و گوں قسم قسم ءِ لطف و کرم و عنایت ءَ آیان ءَ داد و دھش عطا کنت۔ ف۵ یعنی وتی علم وحکمت ءِ روءَ ہرچے کنگ بواھیت ھچ دیر نہ بیت، نہ کسے ءَ اِے حق حاصل انت کہ آئیءَ بہن بکنت و دست ئی بداریت بہرحالت ءَ بندہ ءَ لازم نہ انت کہ بہ آئی انعام ءِ سرا گھرتی بکنت و نہ چے بیرگرگ ءَ دل جم ببیت بلکیں مدام بہ آئیءِ جلال و جمال ءِ صفتانی سرا نگاہ ءَ بداریت وگوں خوف ءَ امیت وگوں امیت ءَ خوف ءَ چہ دل ءَ گاہے درمکنت۔ ف۶ کہ داں یک مدتے بہ اشانی سرا انعام ءِ درواز گ پچی کتگت وچہ چاریں گنڈاں قسم قسم ءِ نعمتاں اشاں کارمرز کتگنت پدا بہ آیانی کفر وسرکشی ءِ سبب ءَ چونیں ترندیں بیرچریشان گرگ بوت۔ ف۷ یعنی کافراں چرے قصتہاں ھچ دابیں عبرت حاصل نہ کننت وچہ خداوندکریم ءِ عذاب ءَ تُشتےہم نہ تُرسنت بلکیں اشانی ہمے قصتہاں وقرآن ءِ دروغ بندی ءَ گلائش انت۔ ف۸ یعنی دروغ بندگ ءَ چہ اِشاں ہچ سیت نہ رسیت۔ البت اِے تکذیب ءِ سزا اِشان ءَ الّی ءَ رسیت۔ چہ اللہ ءِ قبضۂ قدرت ءَ اِشاں درکپت نکننت و نہ چہ آئیءِ سزاءَ رسنگار بوت کننت۔ ف۹ یعنی آیانی قرآن ءَ دروغ کنگ آیانی احمقی ءِ سرا دلالت کنت قرآن چوشیں چیزے نہ اِنت کہ کسےآئرا دروغ ظاھر بکنت یا چہ چذا احمقانی دروغ بند کنگءَ آئیءِ شان وبزرگی کم تربیت۔ ف۱۰ جاھیکہ اوداہچ ہمیں تبدیلی بوت نکنت پدا چہ اوداگوں مزن حفاظت و خیال داری ءَ بہ وحی ءِ خداوندءِ گدرءَ سرکنگ بیت فَاِنَّهٗ يَسْلُكُ مِنْۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًا (الجن رکوع ۲) و اِدا ہم چہ قدرت ءِ جانب پہ آئیءِ حفاظت ءَ ہچے دابیں بست بند انت کہ ماں آئیءَ ہچ طاقت دست اندازی کت نکنت۔ ۱۲

الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ۝۵ خُلِقَ مِنْ مَّآءٍ دَافِقٍ ۝۶ يَّخْرُجُ مِنْۢ

انسان کہ چہ چے چیزءَ پیدا کنگ بوتگ ف۱ پیدا کنگ بوتگ چہ آپءَ سِٹّوکیں ف۲ کہ درکیت چہ

بَيْنِ الصُّلْبِ وَ التَّرَآئِبِ ۝۷ اِنَّهٗ عَلٰى رَجْعِهٖ لَقَادِرٌ ۝۸ يَوْمَ

میانجیءَ سرینءِ و سینگءِ ف۳ بیشک آ دوبارہ آئیءِ آرگءِ قدرت داریت ف۴ روچے کہ

تُبْلَى السَّرَآئِرُ ۝۹ فَمَا لَهٗ مِنْ قُوَّةٍ وَّلَا نَاصِرٍ ۝۱۰ وَالسَّمَآءِ ذَاتِ

چِکّاسگ بنت راز ف۵ گڈا نہ بیت پہ آئی قوّتے ونہ مددگارے ف۶ سوگند اِنت آسمانءِ

الرَّجْعِ ۝۱۱ وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ۝۱۲ اِنَّهٗ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ۝۱۳

گردش کنوکیں ف۷ و زمینءِ ترکوکیں ف۸ بیشک اے (قرآن) گفتارے گیشیتگیں

وَّمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ۝۱۴ اِنَّهُمْ يَكِيْدُوْنَ كَيْدًا ۝۱۵ وَّاَكِيْدُ

ونہ اِنت قرآن ناہودگیں گفتار ف۹ بیشک اے کافر گلائیش اِنت مکرکنگءَ چوشکہ داب اِنت مکرءِ ومن یک دابےءَ

كَيْدًا ۝۱۶ فَمَهِّلِ الْكٰفِرِيْنَ اَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ۝۱۷

تدبیرءَ کاربندان گڈا مہلت بدہ کافرانءَ مہلت اش بدہ پہ کمیں روچان ف۱۰

ع ۱ / ۱۷ / ۱۱

سُوْرَةُ الْاَعْلٰى مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعَ عَشْرَةَ اٰيَةً

سورہ اعلیٰ مکّہءَ نازل بوت وائے نوزدہ آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى ۝۱ الَّذِيْ خَلَقَ فَسَوّٰى ۝۲ وَالَّذِيْ

بہ پاکی یاد بکن وتی بزرگیں ربّءَ ف۱۱ کہ آئیءَ پیدا کت پدا راست کت ف۱۲ و آ کہ

قَدَّرَ فَهَدٰى ۝۳ وَالَّذِيْٓ اَخْرَجَ الْمَرْعٰى ۝۴ فَجَعَلَهٗ غُثَآءً

اندازہ ئی جت پدا راہ سوج دات ف۱۳ و آ کہ آئی در کُت کاہ پدا جوڑ کتی آئیءَ خشک

اَحْوٰى ۝۵ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰٓى ۝۶ اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ ۗ اِنَّهٗ

سیاہ ترتگیں ف۱۴ البت ما تراز وانینیں گڈا تو بےخیال نہ بے مگر ھر چیکہ خدا بلوٹیت ف۱۵ بےشک خدا

ف۱ یعنی فرشتہ جلّتنت گوں مردماں۔ چہ بلاھاں رکّینتنت یا آئیءِ عملءَ نبشتہ کننت (موضح القرآن) وماں سوگندءَ شاید بہ اے طرفءَ اشارہ بہ بیت کہ آئیءَ بہ آسمانءَ استارانی حفاظتءِ اے دابیں ازباب سازتگنت آیرا بہ زمینءِ سراشئے یا شئے عملانی حفاظت کنگ چونکا گران انت ہم بہ ہے دابءَ کہ بہ آسمانءِ سرا استاران ہروقتءَ محفوظ انت مگر آیانی ظاھری خاص ماں شپءِ وھدءَ بیت ہے دابءَ کل عملاں ماں نامۂ اعمالءَ اے وقتءَ ہم محفوظ انت مگر اشانی ظاھری خاص بہ قیامتءِ روچءَ بیت۔ وہرے گپ اِے دابءَ اِنت تو اشانءَ بایدانت کہ آقیامتءِ فکرءَ بداریت واگس آیرا مشکل حساب کنت تو آیرا بایدانت کہ آپہ وتی جندءَ غور بکنت کہ آوت چہ چے چیزا پیدا کنگ بوتگ ف۲ یعنی چہ منیءَ کہ سِٹّانءَ درکپیت۔ ف۳ گوشنت کہ مردینءِ منی چہ پُشتءَ سرینءَ درکپیت وجنیں آدمءِ چہ سینگءَ۔ و لھتے عالمانی گوشگ اِنت چہ پُشتءِ وسینہءَ تمام بدن کنایہ اِنت یعنی منی مردءِ بہ بیت یا جنینءِ ماں تمام بدنءَ پیدا بوانءَ پدا جدا بیت وماں اِے کنایہءَ صُلب وترائبءِ تخصیص شاید ہمیشکا بہ بیت کہ ماں مادۂ منویّہءَ حصولءِ اعضاءِ رئیسہ (قلب، دماغ، کبد)ءَ خاص دخل انت کہ چہ ایاں قلب وکبد (جگر)ءِ تعلق وتلبّس چہ ترائبءَ و دماغءِ تعلق بہ نخاع (حرام مغز)ءِ واسطہءَ چہ صُلبءَ ظاہر اِنت۔ واللہ اعلم۔ ف۴ یعنی اللہ چہ مرگءَ پد دوبارہ حاضر کنت (موضح القرآن) حاصل چوش انت کہ چہ نطفہءَ انسانءِ جوڑ کنگ بہ نسبت دوبارہ جوڑ کنگءَ زیات عجیب انت وھدے اِے عجبیں کار چہ ھمائیءِ قدرتءَ پیش آیگا انت تو جائز نہ اِنت کہ چہ آئیءَ کم عجبیں چیزءِ پیش کنگءِ ردا مفت ناحقءَ انکار کنگ بہ بیت۔ ف۵ یعنی درستانی راز واسرار پچ کنگ بنت وزبکیں روچءَ ماں دلاں ہر چ خبرے چیرش داتگنت یا چیر کانی کتگنتش ظاہر کنگ بنت و ہیچ دابیں جرمے چیر دیگ نہ بیت۔ ف۶ آ ساعتءَ مجرم نہ گوں وتی زور وقوتءَ وتا دردست کنائینت کنت ونہ کتام حمایتیے پیدا بیت کہ آیرا مدد دیانءَ چہ سزاءَ رستگار بکنت ف۷ یا ھور وباران یاروکءِ ف۸ یعنی چہ ھمائیءَ ترکنت ودرکپینت کشار ودرخت۔ ف۹ یعنی قرآن و چیزیکہ آ درباتءَ معادءِ بیان کنت اِے کندگی گپ وریپ نہ اَنت بلکیں حق وباطل وصدق وکذبءِ ردا صافیں فیصلہ کنوک اِنت ولاریب آ راستیں کلام ویک گیش وگیوار بوتگیں معاملہءِ باتءَ خبر دیوک انت کہ آ جزنا دیما آیانءَ وتی ظاھریءَ کنت۔ (تنبیہ) سوگندءَ چرے مضمونءَ اِے مناسبت بوت کہ قرآن چہ آسمانءَ کیت وماں ہرکسءَ قابلیت بہ بیت آیرا سرسبز وآباد کنت چوشکہ ھور وباران چہ آسمانءِ طرفءَ کیت وجوانیں زمینءَ فیضیاب کنت وہم قیامتءَ روچءَ یک غیبی ھور وبارانے بیت کہ چرائیءِ برکتءَ مردگاں زندگ بنت چوشکہ اِدا بہ ھورءِ آپءِ رچگءَ مُرتگیں وبےساہیں زمین سرسبز بیت۔ ف۱۰ یعنی دینءِ منکراں ردے وبدےءَ گلائیش انت کہ شک و شکوک پیدا کنانءَ یا چہ دگہ سُروسازنےءَ حقءَ راسرکشگ وتالان بوگءَ میلنت ومنی لطیفیں تدبیر ھم (کہ آئیءَ اِشان احساس ندارنت) تو کُ و تلان کارکنگا انت تاکہ آیانی تمام مکروفریبءِ دام تُش تُش و چنڈ چنڈ بیت وآیانی تمام فریب کاری و ہنرسازی پدا بہ ھمایانی نیمگءَ واتر کنگ بہ بنت۔ نون وت بچار اِت کہ اللہءِ تدبیرءِ مقابلہءَ کتام کسءِ چالاکی ومکاری چے کار دات کنت۔ لامحالہ اِے ہمیں مردم ناکام ونامراد بنت وذلیل ترنت ہمیشکا مناسب ہمیش انت کہ شما اشانی سزا دیگءِ ردا اِشتاب مکن اِت وچہ اِشانی سِلّیں حرکتاں شزار وبیزار بوانءَ بددعا ہم مکن اِت بلکیں چیزے روچ ھنگت مہلت بدے اِت پدا چاریں باریں آئیءِ آسر چون بیت۔ ف۱۱ ماں حدیثءَ ہست کہ وھدے اِے آیت نازل بوت واجہءَ فرمائینت کہ ایشرا ماں وتی سجدہءَ جاگہ بدے اِت (اِجْعَلُوْهَا فِيْ سُجُوْدِكُمْ) ہمیشکا سجدہءِ جاورءَ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى گوشگ بیت ف۱۲ یعنی ہر چیزے کہ جوڑ کُت عین حکمتءِ روءَ بازجوان اڈ کُت۔ وخواص وصفتانی اعتبارءَ وہم چرا فائدہ یانی کہ چہ آ چیزءَ مقصود اِنت آئی پیدائشءَ داں کمالءِ درجہءَ سر کُت وہے دابیں معتدل مزاج عطاکت کہ چرائیءَ ھما منافع وفائدہ یاں برائی ترتیب وار جاگہ گت بکننت۔ ف۱۳ حضرت شاہ عبدالقادرؒ نبشتہ کنت کہ یعنی اول سرءَ تقدیر

بنشتہ کتی۔ پدابہ ہمائی ءِ رُوءَ ماں دنیاءَ سرکتی چوبگوش ماں دنیاءَ آیگ ءِ کشک پیش داشتی وحضرت شاہ عبدالعزیزؒ تحریر فرمائینت کہ پہ ہر یک شخصے ءَ کمال ءِ انداز مقررکُت پدا آئرا ہما کمال ءِ حاصل کنگ ءِ کشک پیش داشت و فیہ اقوال اُخرلانطول بذکرھا۔ وٓ۴ یعنی اول اول ءَ سکّ سبز و ڈولدارین کاہ وکدیم چہ زمین ءَ پیداکُت پدا کم کم آئرا سیاہ وخشک جوڑکت تانکہ خشک بوان ءَ تاں یک مدتے ءَ پہ جانوراں کاہ وکدیم ءِ کار دات کت بکنت وخشکیں کشار رون بوان دگہ کارے آتک بکنت۔
وٓ۵ یعنی بہ ھما داب ءَ کہ ما چہ وتی تربیت ءَ ھک چیز کم کم ءَ داں آئی ءِ کمال ءَ سرکُت شمارا ہم آہستہ آہستہ کامل قرآن داتیں و ہنچوش یاد کنائینیں کہ آئی ءِ کتام یک بہرے ءَ نہ شموشس اِت بجز ھما آیتانی کہ آیانی شموشینگ مطلوب ومراد بہ بیت کہ آہم نسخ ءِ یک قسمے۔ ۱۲

يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰى ⑦ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰى ⑧ فَذَكِّرْ
زانت سرظاھرین ءَ وہن چیرین ءَ ؔ ۱ وماترا توفیق دئیں بہ آسانی (شریعت ءِ ہبند ءَ) وٓ۲ گڈا توپنت بدے
إِنْ نَّفَعَتِ الذِّكْرٰى ⑨ سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَّخْشٰى ⑩ وَيَتَجَنَّبُهَا
اگر فائدہ دنت پنت وٓ۳ پنت حاصل کنت آکس کہ ترسیت وٓ۴ ویک کربیت چہ آئی (پنت) ءَ
الْاَشْقَى ⑪ الَّذِىْ يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرٰى ⑫ ثُمَّ لَا يَمُوْتُ فِيْهَا
مزنیں بدبخت ھماکہ داخل بیت ماں مزنیں آس ءِ وٓ۵ پدا نہ مریت ماں آئی ءَ
وَلَا يَحْيٰى ⑬ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى ⑭ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى ⑮
ونہ زندگ مانیت وٓ۶ بیشک سنگار بوت آکس کہ پاک ہلگار بوت وٓ۷ ویادی کت وتی رب ءِ نام پدا نماز دنتی
بَلْ تُؤْثِرُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ⑯ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ⑰ اِنَّ
بلکیں اختیار کن اِت شما دنیا ءِ زندءَ دآخرت بہتر اِنت ودائمی اِنت وٓ۹ بیشک
هٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْاُوْلٰى ⑱ صُحُفِ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى ⑲
اِے البتہ ماں پیشیگیں صحفہا ئنت ماں صحیفیاں ابراھیم و موسٰی ءِ وٓ۱۰

ع ۱۹ ۱۲

سُوْرَةُ الْغَاشِيَةِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ سِتٌّ وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً
سورہ غاشیہ مکہ ءَ نازل بوت و اِے بیست وشش آیات

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
شروع کناں خُداءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ الْغَاشِيَةِ ① وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ②
آیا سربونگ پہ تو حال ماں پوشوکین (قیامت) ءِ وٓ۱۱ چنکر دیم آروچ ءَ رسوا بنت
عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ③ تَصْلٰى نَارًا حَامِيَةً ④ تُسْقٰى مِنْ
محنت کنوک، دم بُرتگین بنت وٓ۱۲ داخل بنت ماں آس ءَ جنبلاسیں آپ وارینگ بنت چہ
عَيْنٍ اٰنِيَةٍ ⑤ لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَرِيْعٍ ⑥ لَّا يُسْمِنُ
چمگے ءَ جوش وردکیں وٓ۱۳ نہ بیت پہ آیاں وردوراکے مگر درخت کُنٹگ داریں وٓ۱۴ کہ آنہ تزدر کنت

ھمے صفحہ ءِ فوائد : وٓ۱ یعنی آشے چیرین جوہر و ظاہری اعمال واحوال ءَ زانت ہمائی ءِ روءَ گوں تو معاملہ کنت وہم اِے شبہ ماں دل ءَ یارگ ہبیت کہ ھرچ آیاتے یک برے نازل کنگ بوتنت پدا آیان ءَ منسوخ کنگ وبے خیال کنگ چے معنی داریت۔ آئی ءِ حکمتانی احاطہ کنگ آئی ءِ وتی شان اِنت کہ آ تمام ظاھریں چیزانی زانوک انت ھمائی ءَ معلوم انت کہ کتام چیز مدام باقی پشت کپوک بہ بیت وکتام ءَ رایک خاصیں مدتے ءَ بعد زورگ وچیت کنگ بہ بیت چیا کہ نوں آئی ءِ باقی دارگ ضروری نہ اِنت۔ وٓ۲ یعنی وحی ءَ یاد دارگ ارزان بیت، واللہ ءِ معرفت وعبادت وملک وملت ءِ ستیاءِ دستور تمام سہل کنگ بنت۔ وٓ۳ یعنی اللہ تعالیٰ ءَ وھدے تئی سرا اِے داہیں انعام فرمائینت ترا بایدانت کہ تو دگران ءَ فیضیاب بکن وچہ وتی کمالات ءَ دگرانی تکمیل ءَ بکن۔ (تنبیہ) اِنْ نَّفَعَتِ الذِّكْرٰى ءِ شرط ہمیشکا جنگ بوت کہ تذکر ووعظ آساعتے ءَ لازم اِنت۔ وھدے چہ مخاطب ءِ طرف ءَ آئی ءِ قبول کنگ ءِ گمان بہ بیت۔ ومنصب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ءِ وعظ وتذکیر پہ ھر شخص ءَ نہ اِنت۔ البتہ تبلیغ و واِنذار (یعنی حکم خداوندی ءِ سرکنگ وچہ اللہ ءِ عذاب ءَ ترسینگ) تاکہ بندھانی سرا حجت قائم ببیت وعذر بہ جاھلی ونادانی پشت مکپیت۔ اینکر باعتبار ءَ ہر شخص ءِ ضروری اِنت، ایشرا ماں عرف عام ءَ تذکیر و وعظ نہ گوشنت بلکیں دعوت وتبلیغ گوشنت۔ شاید ہمیشکا لھتے مفسراں ماں زبات صافیں لفظاں آیت ءِ معنٰی اِے داب ءَ کتاگ کہ ھمک ساعت ودماں ءَ نصیحت بکن (اگں یک برے ءِ نصیحت ءَ اثر نہ کتاگ) وبوت کنت کہ اِنْ نَّفَعَتِ الذِّكْرٰى ءِ شرط محض پہ تذکیر ءِ تاکید ءَ بہ بیت یعنی اگں کسے ءَ تذکیر نفع بدنت توترا باید اِنت کہ تو تذکیر ءِ کار ءَ جاری بدار۔ ویقینی خبرے کہ تذکیر ماں عالم ءَ کسے نہ کسے ءَ ضرور نفع دنت گواھیں ہر کس ءَ را بدنت۔ کما قال تعالیٰ : وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِيْنَ ۔ بس یک امرے ءِ بہ یک ھنچیں چیزے ءِ سرا معلق (لونجان) کنگ کہ آئی ءِ وقوع ضروری انت ھما امر ءِ کڈن ءِ سبب جوڑبوت وٓ۴ چہ سروج کنگ ءَ ہماکس سرپد بیت وچہ نصیحت ءَ ہماکس فائدہ زوریت کہ ماں آئی ءِ دل ءَ کمے باز خداوندکریم ءِ ترس ببیت و وتی انجام ءِ ہم فکری بہ بیت۔ وٓ۵ یعنی ہرچ بدبختے ءِ نصیب ءَ دوزخ ءِ آس بنشتہ اِنت آچونکا سرپد بوت کنت آئرا خداءِ و وتی انجام ءِ ترس نیست کہ آ بہ نصیحت ءِ نیمگ ءَ دلگوش گورکنت وراستیں گپ ءِ نہمگ ءِ واسطہ کوشست بکنت۔ وٓ۶ یعنی اودا نہ موت کیت کہ چہ در دورنج ءَ ھلاس بہ بیت ونہ آئرا آرام ءِ زند نصیب بیت، البت چوشیں زندے نصیب بیت کہ آئی ءِ مقابلہ ءَ موت ءِ واھگ ءَ کنت العیاذ باللہ۔ وٓ۷ یعنی چہ ظاھری وباطنی، حسی ومعنوی نجاستاں پاک بوت ووتی قلب وقالب ءَ گوں صحیحیں عقیدہ، جوانیں اخلاق ونیکیں عملاں ڈولدارکت وٓ۸ یعنی پاک وصاف بوان ءَ ماں تکبیر تحریمہ ءَ وتی ربّ ءِ نامی گپت، پدا نمازی ونت۔ لھتے سلف ءَ گوشت کہ تَزَكّٰى چہ زکوٰۃ ءَ انت کہ چرائی ءَ مراد اِصدقۃ الفطر انت وچہ

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ذِکرَاسْمَ رَبِّہٖ تکبیراتِ عید مرادانت و ماں فَصَلّٰی ءَ عید ءِ نماز ءِ ذکرانت یعنی ماں عید ءِ روچ ءَ اول اول ءَ صدقۃ الفطر پدا تکبیرات پدا نماز۔ والظاھر ھوالاول (تنبیہ) حنفیہ ءَ اولی تفسیر ءِ روءَ چہرے آیت ءَ دو مسئلہ درکنگنت اول اے کہ ماں تحریمہ ءَ خاص لفظ اللّٰہ اکبر گوشگ فرض نہ انت۔ مطلق ذکر اسم رب کافی اِنت کہ مُشعِرِ تعظیم بہ بیت و بہ و نی غرض و مطلب ءِ سرا شامل مہ بیت۔ البت اللّٰہ اکبر گوشگ احادیثِ صحیحہ ءِ روءَ سنّت یا واجب قرار دیگ بیت۔ دومی تکبیر تحریمہ پہ نماز ءَ شرط انت رکن نہ اِنت، چیا کہ فصلّٰی ءِ ذِکرَاسْمَ رَبِّہٖ ءِ سرا عطف کنگ معطوف و معطوف علیہ ءِ مغائرت ءِ سرا دلالت کنوک انت واللّٰہ اعلم۔

ف۹ یعنی اے خیر ترا چون کا حاصل بہ بیت وھدیکہ ترا آخرت ءِ فکر سوار نہ اِنت بلکیں دنیا ءِ زندگی و اِد ءِ عیش و آرام ءَ اعتقاداً یا عملاً بہ آخرت ءِ سرا ترجیح دے اِت حالانکہ دنیا حقیر و فانی و آخرت چہ آئی ءَ باز بہتر و پائدار انت۔ پدا چیرانیٔ خبرے کہ ہر چیز بہ مقدار و شکل و صورت ءَ ہر پیما افضل بہ بیت آئرا یل دیان ءَ نابکاریں چیز ءَ قبول کنگ ببت ف۱۰ یعنی اے مضمون (چہ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَکّٰی ءَ داں اِدا) ماں پیشی کتاباں ھم بیان بوتگ کہ آ ھچبر منسوخ نہ بوت و نہ بدل کنگ بیت (تنبیہ) ماں لھتے ضعیفیں روایتاں ہست کہ ابراھیم علیہ السلام ءِ سرا دہ صحیفہ و موسیٰ علیہ السلام ءِ سرا ابید چہ توراۃ ءَ دہ صحیفہ نازل بوتہ۔ خدا زانت کہ داں کتام حدءَ صحیح انت۔ ف۱۱ یعنی آ گپ اِشکنگ ءِ قابل انت (تنبیہ) چہ غاشیہ (مانپوشوک) ءَ مراد قیامت اِنت کہ تمام مخلوق ءَ مانپوشیت و آئی ءِ اثر تمام عالم ءَ چپ و چاگرد کنوکنت (احاطہ کنوک اِنت) ف۱۲ یعنی ماں آخرت ءَ درد و رنجان ءَ برداشت کنوک و درد و رنجانی برداشت کنگ ءِ سبب ءَ ترنگ و وار، و لھتے ءَ گوشتگ کہ چہ عاملۃ ناصبۃ ءَ دنیا ءِ احوال مراد انت۔ یعنی چینکر مردم اَنت کہ ماں دنیا ءَ محنت و کارکنان ءَ دَم برنت مگر آیانی کل محنت حق ءِ دستور ءِ روءَ نہ بوگ ءِ سبب ءَ کل برباد اَنت۔ اِدا ہم درد و رنجانی واھند بوتنت و اودا ہم درد و رنجاں گرفتار بنت ھمشی ءَ را خَسِرَ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃ گوشنت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "کافریں مردم کہ ماں دنیا ءَ مزن مزنیں ریاضت کننت (اللّٰہ پاک ءِ گورءَ) ہچ قبول کنگ نہ بنت۔ ف۱۳ یعنی وھدے دوزخ ءِ گرمی ماں آیانی جبین ءَ سکیں تنگی پیدا کنت بے اختیار تُن ءِ توار ءَ جننت کہ شاید چہ آپ ءِ نوشگ ءَ اے تنگی گار بیت آ ساعت ءَ یک گرمیں لہڑ داتگیں چمگ ءِ آپ اِشان ءَ دیگ بیت کہ چہ آئی ءِ ورگ ءَ کُدنٹ چہ کباب ءِ سیاہ ترینت و روت چُنڈ چُنڈ بوان کپنت پدا فوراً انتر کنگ بنت ہمے داب ءَ مدام ماں عذاب ءَ گرفتار بنت۔ واللّٰہ اعلم ف۱۴ ضریع یک درچنے کُنٹگ داریں ماں دوزخ ءَ۔ کہ آماں تہلی ءَ چہ گنج ءَ زیات و ماں بدبو ءَ چہ مردار ءَ گندہ تر و ماں گرمی ءَ چہ آس ءَ تیز تر انت۔ وھدے کہ دوزخی چہ شُد ءِ عذاب ءَ کوکار و صلوات کننت تو ہمے چیز آیاں پہ ورگ ءَ دیگ بنت - ۱۲

وَلَا يُغْنِيْ مِنْ جُوْعٍ ۝۷ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ۝۸ لِّسَعْيِهَا

ونہ بارت شُد ءَ ف۱ چینچو دیم آ روچ ءَ ترو تازہ بنت چہ وتی کمائی ءَ

رَاضِيَةٌ ۝۹ فِيْ جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۝۱۰ لَّا تَسْمَعُ فِيْهَا لَاغِيَةً ۝۱۱ فِيْهَا

وشنود بنت ف۲ ماں باغاں بنت بُرز و بلندیں۔ نہ اشکننت ماں جنّت ءَ بے کاریں گفتار ف۳ ماں آئی ءَ

عَيْنٌ جَارِيَةٌ ۝۱۲ فِيْهَا سُرُرٌ مَّرْفُوْعَةٌ ۝۱۳ وَّاَكْوَابٌ مَّوْضُوْعَةٌ ۝۱۴

چمگے رُنبوکیں ف۴ ماں آئی ءَ تخت اَنت بُرز و بلندیں و پیالہ اَنت پرد و بند ایرکتگیں ف۵

وَّنَمَارِقُ مَصْفُوْفَةٌ ۝۱۵ وَّزَرَابِيُّ مَبْثُوْثَةٌ ۝۱۶ اَفَلَا يَنْظُرُوْنَ

و قالین بنت بکّیں قطار ءَ چیر گیتگیں ف۶ و مخملی فرش ہر جاگہ تالان کتگیں ف۷ آیا گڈا بچارنت

اِلَى الْاِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ۝۱۷ وَاِلَى السَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ۝۱۸ وَ

اشتر ءِ نیمگ ءَ کہ چون پیدا کنگ بوتگ ف۸ و آسمان ءِ نیمگ ءَ کہ چہ ڈول ءَ بلند کنگ بوتگ ف۹ و

اِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ۝۱۹ وَاِلَى الْاَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ۝۲۰

کوھانی نیمگ ءَ کہ چہ پیم لِک کنگ بوتگنت ف۱۰ و زمین ءِ نیمگ ءَ کہ چہ پیم چیر گیجگ بوتگ ف۱۱

فَذَكِّرْ ۗ اِنَّمَآ اَنْتَ مُذَكِّرٌ ۝۲۱ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ۝۲۲ اِلَّا

گڈا تو پہنت بدہ۔ بیشک تئی کار پہنت دیگ۔ تو نئے آیانی سرا داروغہ ف۱۲ مگر

مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرَ ۝۲۳ فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ الْاَكْبَرَ ۝۲۴ اِنَّ

ہر کس ءَ کہ دیم ترینت و منکر بوت گڈا آئی ءَ اللّٰہ دنت مستریں عذاب بے شک

اِلَيْنَآ اِيَابَهُمْ ۝۲۵ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ۝۲۶

مئے نیمگ ءَ انت آیانی واتری پدا بیشک مئے سرا انت آیانی حساب ف۱۳

سُوْرَةُ الْفَجْرِ مَكِّيَّةٌ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ وَهِيَ ثَلٰثُوْنَ اٰيَةً

سورۃ فجر مکہ ءَ نازل بوت — شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے — وا ے سی آیات انت

وَالْفَجْرِ ۝۱ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۝۲ وَّالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۝۳ وَالَّيْلِ اِذَا يَسْرِ ۝۴

سوگند اِنت صبح ءَ و دھیں شپانی۔ و سوگند اِنت جفت و تاک ءِ۔ و سوگند اِنت شپ ءِ وھدیکہ روان بیت ف۱۴

ھمے ناکدیمءِ فوائد ف۱ چہ ورگ ءَ مقصود یا محض لذّت حاصل کنگ بیت یا بدن ءَ بتر ورکنگ یا شُد ءَ دورکنگ انت۔ چہ ضریع ءِ ورگ ءَ چہرے مقصداں یک مقصدے ہم حاصل نہ بیت۔ لذّت و مزہ ءِ نفی تو چہ آئی ءِ نام ءَ ظاھر انت باقی دو فائدہ آیانی نفی ماں ہمے آیت ءَ گیشینگ بوت۔ الغرض ہچ دابیں لذّت داریں و دل کشیں ورگ آیان ءَ دیگ نہ بیت۔ داں اِدا دوزخیانی احوال اَت دیم ترا ھمشانی مقابل ءَ جنّتیانی احوال بیان بیت۔ ف۲ یعنی گل بنت کہ مئے جُھد و کوشستانی بَر وَرد مارا دست کپت شتری ءِ سرا ف۳ یعنی او داماں جنّت ءَ نا ھودگیں گپ اشکنگ نہ بیت ہمے داب ءَ او دا زا و زکت و ذلت ءِ گپ نہ گواھیت ف۴ یعنی یک عجیبیں چمگے۔ و لھتے ءَ آئرا بہ جنین ءِ معنی ءَ زرتگ۔ یعنی باز چمگ اودا رُنبوک بنت۔ ف۵ کہ ہر وقتیکہ دل ورگ بکشیت تاخیر مبیت۔ ف۶ یعنی گوں مزن قرینہ و ترتیب ءَ چیر گیجگ بوتگنت دسرجاہ پہ ترتیب ایر بنت ف۷ تانکہ

ہر وقتیکہ بلوٹنت آرام بکنت وچہ یک جاہے بہ دومی جاہ ءِ رگ زحمت ءَ رستگار بہ بنت ۔ ف۸ کہ ماں شکل وصورت وخاصیت ہر دوئیناں چہ اِے دگہ جانورانی نسبت ءَ ماں اشیءَ عجب انت کہ آیانی گیش وگیوار و بیان ماں تفسیر عزیزی ءَ چارگ ءِ قابل انت ف۹ ابید چہ ظاھری ڈیکی وبنگ ءَ اوشتاتگ ف۱۰ کہ کمیں ھم چہ وتی جاہ ءَ جُنبش نہ کننت و نہ سُرنت ۔ ف۱۱ کہ وتی کلانی ءِ سبب ءَ گُروئی الشکل بوگ ءِ با وجود مُسطح معلوم بیت ہمیشکا بر آئی ءَ نندگ و دارگ آسان بوت ءِ اے تماہیں دلیلاں قدرت ءِ بیان بوننت ۔ یعنی تعجبی خبرے کہ اِے چیزاں گندان ءَ اللہ تعالٰی ءِ قدرت وحکیمانہ بست وبندان سرپد نہ بنت کہ چہ ریشانی برکت ءَ بعث بعد الموت ءِ سرا آئی ءِ قادر بوگ وعالم آخرت ءِ عجیب وغریبیں انتظامات ءِ ممکن بوگ ماں فہم ءَ کیت ۔ وبقولِ ابن کثیرؒ اِے چیزانی تخصیص ہمیشکا انت کہ عرب ءِ گیشتر مردم ماں جنگل ءَ تر و تابش کنگت آ عتءَ اِشانی دیما زیات تر ہمے چاریں چیزان بوتگنت ۔ پہ سواری ءِ کارءَ ھُشتر، بُرزا آسمان، جہل ءَ زمین، چپ وچاگرد ءَ کوہ ۔ ہمیشکا ماں ہمے علامتاں پہ غور و فکر کنگ ءَ ارشاد بوت ۔ ف۱۲ یعنی وھدے اِے مرد ماں صافیں دلیلانی موجودگی ءِ باوجود فکر نہ کننت تو شما ہم پہ اشاں زیات فکرمند مبیئیت بلکیں تیوگءَ اِشاں نصیحت بکن اِت پہ چے کہ شما پہ نصیحت کنگ ء سریدی دیگ ءَ دیم بوتگئے اگں اِشاں سرپد نہ بنت تو پہ اشاں داروغہ جوڑ کنان ءَ دیم دیگ نہ بوتگئے کہ زبردستی اِشان ءَ بہ دین ءِ سرا بیارے و اشانی دلان ءَ بدل بکنئے ۔ اِے کار تہنا مقلب القلوب ءِ وتیگنت ف۱۳ یعنی ہر کس چہ اللہ ءِ اطاعت ءِ سرا تاب دات و آئی ءِ آیتانی انکار کت آ چہ آخرت ءِ مزنیں عذاب وچہ اللہ ءِ سک تریں سزاءَ رستگار بوت نہ کنت ۔ یقیناً آیاں یک روچے مئے نیمگءَ واتر کنگی و آیگی اِنت وما چہ آیاں ذرّہ ذرّہ ءِ حساب ءَ گریں الغرض شما وتی فرض ءَ سرانجام بدے اِت و آیانی مستقبل ءَ بہ ما بسپارِت ۔ ف۱۴ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "عید قربانی ءِ فجر ءَ مزنیں حج ادا بیت و دہ شپ چہ آئی ءَ پیش و جُفت وطاق ماں رمضان ءِ آخری عشرہ ءَ بیت ۔ و وھدے شپ ءَ سر گیپت یعنی پیغمبر معراج ءَ ۔ اِے تمام اوقات متبرک انتت، ہمیشکا اِشانی سوگند ی وارت ۔ ۔ (تنبیہ) وَاللَّیۡلِ اِذَا یَسۡرِ ءِ معنی عموماً مفسراں پہ شپ ءِ گوزگ یا آئی ءِ تہاری ءِ تالانی زُرتگ ۔ چو بگوش کہ ماں صحب ءِ قسم ءِ مقابلہ ءَ شپ ءِ روگ یا آیگ ءِ سوگند وارت ۔ چوشکہ پہ جُفت ءِ مقابلہ ءَ طاق ءِ سوگند ورگ بوتگ ۔ و چہ لَیَالٍ عَشۡرٍ ءَ ہم ممکن اِنت مطلق دہ شپ مراد بہ بنت چیا کہ ماں آئی افراد و مصادیق ءَ ہم تقابل گندگ بیت ۔ ماہ ءِ دہ شپان اوّل ءَ روشن بنت، پدا تاریک واخیر ءِ دہیں شپاں ابتداء ءَ تہار بنت پدا روشن بنت و درمیانی دہیں شپانی احوال چہ رے ہر دوئیناں جدا انت ۔ بزاں چہ رے اختلاف وتقابل ءَ اشارہ فرمائینت کہ انسان ءَ عیش و آرام یا مصیبت وتنگی و فراخی ءِ ہر چ جاورے دیما بئیت دل ایکیم مبیت وچو گمان مکنت کہ نوں آئی ءِ برخلاف دومی جاور پیش نئیت ۔ آ ئرایاد دارگ لوٹیت کہ اللہ تعالٰی اضداد ءِ خالق اِنت ہنچو شکہ آماں آفاق ءَ یک ضدے ءِ مقابل ءَ دومی ضد ءَ کاریت بہ ہمے داب ءَ شئے احوال وکوائف ءَ ہم چہ وتی حکمت ومصلحت ءِ روءَ ادل بدل کنان بیت ۔ چنانچہ دیمترا ہر چ واقعات ومضامینے مذکور انت ماں آیاں بہ ہمے اصول ءِ سرا بیم تراپ داتگ (تنبیہ دوّم) ماں اِے آیت ءِ تفسیر ءَ دو حدیث مرفوع آتکگنت ۔ جابر ءِ و دومی عمران بن حصین ءِ ۔ حافظ ابن کثیر دومی ءِ بابت ءَ نبشتہ کنت : وھٰذا اسناد رجالہ لا بأس بھم وعندی ان المتن فی رفعہ نکارۃٌ و دربابت دومی ءَ فرمائینت وعندی ان وقفہ علی عمران بن حصین أشبہ ۔ واللہ اعلم ۔ ۱۲

هَلْ فِىْ ذٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِىْ حِجْرٍ ۝۵ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ

آیا ہست اِنت ماں اِے چیزاں سوگند معتبرے عقل منداں وا آیا ندیت تو کہ چون معاملہ کُت تئی ربّ ءَ

بِعَادٍ ۝۶ اِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ۝۷ الَّتِىْ لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِى الْبِلَادِ ۝۸ وَ

گوں عاد ءِ قوم ءَ ماں ارم ءَ وا کہ مزن قدو بالاد ءِ خدا بند اتنت وا ہمایاں کہ پیدا اگنگ نہ بوت آیانی پیمیں ماں شہراں وا و

ثَمُوْدَ الَّذِيْنَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ۝۹ وَفِرْعَوْنَ ذِى الْاَوْتَادِ ۝۱۰

ثمود ءِ قوم ءِ ہمایاں کہ تراشتگ اتش سنگاں ماں شیپ ءَ وا و فرعون ءِ قوم ءَ کہ میہانی خدا بند اتنت وا

الَّذِيْنَ طَغَوْا فِى الْبِلَادِ ۝۱۱ فَاَكْثَرُوْا فِيْهَا الْفَسَادَ ۝۱۲ فَصَبَّ

ہمایاں کہ سرکشی کت ماں شہر (و بازاراں) گڈا دیات فساد ش کت ماں آیاں گڈا جگل دات

عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ۝۱۳ اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ۝۱۴ فَاَمَّا

آیانی سرا تئی ربّ ءَ عذاب ءِ چابک ءَ تئی ربّ البت بکمین گاہ ءَ اِنت وا گڈا لیکن

الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰىهُ رَبُّهٗ فَاَكْرَمَهٗ وَنَعَّمَهٗ ۙ فَيَقُوْلُ

انسان وہدیکہ آئی ءِ ربّ آئی ءَ امتحان کت پدا آئی ءَ شرف دات و آئی نعمت دات تو گوشیت کہ

رَبِّىْٓ اَكْرَمَنِ ۝۱۵ وَاَمَّآ اِذَا مَا ابْتَلٰىهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهٗ ۙ

منی ربّ ءَ منا شرف دار کت وا ولیکن وہدیکہ آئی چکاست آئی ءَ پدا تنگی آرت پہ آئی روزی ءَ

فَيَقُوْلُ رَبِّىْٓ اَهَانَنِ ۝۱۶ كَلَّا بَلْ لَّا تُكْرِمُوْنَ الْيَتِيْمَ ۝۱۷ وَ

تو گڈا گوشیت منی ربّ ءَ منا بے شرف کت وا اِنّا بلکیں شما شرف نہ داتگت یتیم ءَ وا و

لَا تَحٰٓضُّوْنَ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ ۝۱۸ وَتَاْكُلُوْنَ التُّرَاثَ

وکڈّیں نہ کتگت وت ماں وت ءَ پہ محتاج ءِ ورگ دیگ ءَ وا و شما وارتگت مردگ ءِ مال

اَكْلًا لَّمًّا ۝۱۹ وَّتُحِبُّوْنَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ۝۲۰ كَلَّآ اِذَا دُكَّتِ

ورگے پورئیں وا و شما دوست داشتگت مال گوں مزن واھگ ءَ وا اِنّا وھدیکہ کُٹگ بیت

الْاَرْضُ دَكًّا دَكًّا ۝۲۱ وَّجَآءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ۝۲۲ وَ

زمین ریزہ ریزہ کنان ءَ وا و بئیت تئی ربّ وا و بیایت فرشتہ قطار بہ قطار وا و

وا یعنی اِے سوگند معمولی نہ انت مزن معتبر و مزن شان دارنت و عقل مندیں انسان سرپد بوت کنت کہ گُفت گو ءَ ناکیہ ءَ ماں اشاں یک خاصیں عظمت و وزنے گِندگ بیت وا عاد یک شخصے ءِ نام اَت کہ ھمائی ءِ نمیگ ءَ اِے قوم منسوب بُوت، چہ آئی ءِ پت و پیرکاں یک مردے "اِرم" نامی گوستگت۔ بہ آئی ءِ طرف ءَ نسبت کنگ ءَ شاید بہ اِے طرف ءَ اشارہ بہ بیت کہ اِدا چہ عاد ءَ عادِ اُولی مراد انت نہ کہ عادِ ثانیہ وھدے ءَ گوشت کہ ماں قوم عاد ءَ شاھی خاندان ءَ اِرم گوستگنت واللہ اعلم۔ وا یعنی پیل پا (منگ) لک کنان ءَ مزن مزنیں بُرز و بالائیں عمارتش بستگت، یا مطلب چوش اِنت کہ زیات ماں سیل و سیاحت ءَ وتی وھدِش گوازینتگت و بُرزیں جاہاں منکانی سرا خیمہ اڈ کت گتش وھدے ءِ نزیک ءَ "ذَاتُ الْعِمَاد" گوشان ءَ آیانی بُرز و بالائیں قدو قامت و ڈول و پیم ءَ گوں منکاں تشبیہ دات واللہ اعلم وا یعنی ماں آ دور و باری ءَ ماں سرزمین ءَ چو آ قوم ءِ پیمیں دگہ زورا کیں و طاقت داریں قوم نیست اَت یا آیانی قلات و ماڑیاں بے دَر وَرا اتنت۔ وا وادی القری آیانی جاگہ ءِ نام اِنت کہ اودا کوہ ءِ منکاں تراشان ءَ مزن محفوظ و مضبوطیں لوگش بستگت۔ وا یعنی مزن فوج و لشکر ءِ خدا بند کہ آئی ءَ فوجی ضرورتانی ردا باز زیات مقدار ءَ میخ گوں و تا ابر کتگت یا مطلب چوش اِنت کہ مردمانی گوں میخاں بنداں ءَ سزا داتگتی۔ وا یعنی اِے اقوام ماں عیش و دولت و زور و قوت ءِ نشہ ءَ مست بوان ءَ ملک اَش پہ سر زُر تگت، مزن مزنیں ناشریں کارش کُت و ھنچوش سرش کشت گوشے زانا اشانی سرا دگہ کس حاکم نیست۔ مدام ماں ھمے حالت ءَ نندگ انت، کدی ھم اِے ظلم و زوراکیانی جُست و باواست مار انبیت آخر وھدے آیانی کفر و تکبر و ظلم و زورانی قدح سر ریچ بُوت و مہلت و درگذر ءَ دگہ ھچ موقع باقی نہ منت، اناگت ءَ خدا وند قہار ءَ برایاں وتی عذاب ءِ شلاق یل دات آیانی تمام قوت و مزنی ماں خاک ءَ آوار بوت و آیانی ساز و سامان ءَ برایاں ھچ دردے نہ دارت وا یعنی ھنچوش کہ کسے ماں کمین گاہ ءَ ونا چیر دیان ءَ آبوکیں و روکیں مردمانی جاسوسی ءَ کنت کہ فلاں کس چہ نکا گوست دچے کنا ءَ گوست و شُت و فلاں کس ءَ چے آورت و چے بُرت و پدا بہ وھد و موقع ءِ سرا تی ھمے معلوت ءِ روء ءَ معاملہ کنت۔ ھمے داب ءَ بزان اِت کہ حق تعالیٰ چہ انسانانی چیّاں ونا پوشیدہ داران ءَ گل بندھانی ذرّہ ذرّہ احوال و اعمال ءَ گندیت۔ ھچ دابیں حرکت و سکون چہ آئی ءَ مخفی نہ انت۔ البت بہ سزا دیگ ءَ اشتاپ نہ کنت۔ غافلیں بندہ ھمے خیال کنت کہ ٹس کس گندوک و جُست کنوک نیست، ھرچے لوٹے بے ترس و لرز ءَ ھما کار ءَ کین حالانکہ بہ وھد و موقع ءِ سرا آیانی تمام دفتر ءَ پچ کنت و آئی ءِ دیما ابر کنت و گوں ھرکس ءَ بہ ھمے عملانی ردء ءَ معاملہ کنت کہ چہ ابتداء ءَ آئی ءِ نگاہ ءِ چیرا بوتگنت، آ ساعت ءَ معلوم بیت کہ آ ءَ را تمام وقت مہلت دیگ بوتگت و بندھاں چکاسگ ءَ اَت کہ بچاریں چونیں حالتاں آیاں چہ پمیں عمل کننت و یک ھدار کی حالتے ءَ نظر داران ءَ گڈی و آخری انجام ءَ تو بے خیال نہ بنت۔ وا یعنی منی لائق ہمیش اَت پمیشکا عزت داتی۔ وا یعنی منی قدری نہ کت۔ خلاصہ چوش اِنت کہ آئی ءِ نگاہ تہنا بہ دنیا ءِ زندگی و موجودیں حالتانی سرا اِنت آ بس دنیا ءِ موجودہ ئیں راحت و تکلیف ءَ عزت و ذلت ءِ معیار زانت اِے چوش نزانت کہ ماں اِے ھردوئیں حالتاں اِے چکاس انت۔ نعمت دیان ءَ آئی شکر گذاری، سکّی دیم دیان ءَ آئی ءِ صبر و رضاء ءَ چکاسگ مقصود انت۔ نہ اِدء ءِ ھدار کی عیش و آرام اللہ پاک ءِ گور ءَ مقبول و شرافت ءِ دلیل اِنت نہ تیوگ ءَ تنگی و سکّی مردود بوگ ءِ نشانی اِنت۔ مگر انسان وتی عملاں و کاران ءِ سرا نگاہ نداریت چہ وتی بے عقلی یا چہ وتی بے حیائی ءَ بہ وتی ربّ ءِ سرا الزام جنت۔ وا یعنی بہ خدا ءِ گور ءَ چونکا تئی عزت بہ بیت وھدے کہ شما بے کس و یتیمانی

جَآیْٓءَ یَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ ۙ یَوْمَئِذٍ یَّتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَ اَنّٰى لَهُ
وا آرگ بیت آروچ ءَ دوزخ ف۱ آروچ ءَ بہوش ءَ کیت انسان وچے فائدہ دنت
الذِّكْرٰى ؕ﴿٢٣﴾ یَقُوْلُ یٰلَیْتَنِیْ قَدَّمْتُ لِحَیَاتِیْ ۚ﴿٢٤﴾ فَیَوْمَئِذٍ
آئی ءَ بہوش ءَ آیگ ف۲ گوشیت اے دریچا من دیم براتیں نیکیں عمل پہ وتی (دائمی) زندءِ ف۳ گڈا آروچ ءَ
لَّا یُعَذِّبُ عَذَابَهٗۤ اَحَدٌ ۙ﴿٢٥﴾ وَّ لَا یُوْثِقُ وَثَاقَهٗۤ اَحَدٌ ؕ﴿٢٦﴾ یٰۤاَیَّتُهَا
عذاب نہ دنت کسے آئی ءِ داب ءِ عذاب ونہ بندیت کسے آئی داب ءَ بندگے ف۴ اے
النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۖۗ﴿٢٧﴾ ارْجِعِیْۤ اِلٰى رَبِّكِ رَاضِیَةً مَّرْضِیَّةً ۚ﴿٢٨﴾
نفس آرام لوٹوکیں واتر بہو وتی رب ءِ نیمگ ءَ، تو وشنود و آچہ تو وشنود
فَادْخُلِیْ فِیْ عِبٰدِیْ ۙ﴿٢٩﴾ وَ ادْخُلِیْ جَنَّتِیْ ﴿٣٠﴾
پدا شامل بہو ماں منی بندگاں و داخل بہو منی جنّت ءَ ف۵

سُوْرَةُ الْبَلَدِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ عِشْرُوْنَ اٰيَةً

سورۂ بلد مکہ ءَ نازل بوت و اے بیست آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہرباں زبریں رحم کنوکے

لَاۤ اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِ ۙ﴿١﴾ وَ اَنْتَ حِلٌّۢ بِهٰذَا الْبَلَدِ ۙ﴿٢﴾ وَ وَالِدٍ
من سوگند وراں اے شہر ءِ ف۱ و تو داخل بوک ءِ ماں اے شہر ءَ (یعنی مکہ ءَ) ف۲ و سوگند انت پت ءِ
وَّ مَا وَلَدَ ۙ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِیْ كَبَدٍ ؕ﴿٤﴾ اَیَحْسَبُ
و چُک ءِ ف۳ بتحقیق ما پیدا کت انسان ءَ ماں مصیبت ءَ ف۴ آیا آ ہے خیال کنت کہ
اَنْ لَّنْ یَّقْدِرَ عَلَیْهِ اَحَدٌ ۘ﴿٥﴾ یَقُوْلُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ؕ﴿٦﴾
کسے تونیت آئی ءَ قابو ءَ بیاریت ف۱۰ گوشیت کہ خرچ کت من مالانی انبار ف۱۱
اَیَحْسَبُ اَنْ لَّمْ یَرَهٗۤ اَحَدٌ ؕ﴿٧﴾ اَلَمْ نَجْعَلْ لَّهٗ عَیْنَیْنِ ۙ﴿٨﴾ وَ
آیا گماں کنت کہ ندیتگ آئرا کسے ءَ ف۱۲ آیا ما پیدا نہ کت پہ آئی ءَ دو چم ف۱۳ و

عزت و آیانی خاطر مدارات کنگ ءَ تیار نہ اِت ۔ ف۱۲ یعنی وت چہ وتی مال ءِ مسکینانی خبر گیری کنگ تو کجا اِے دگہ مرداں اِے طرف ءَ ترغیب نہ دے اِت کہ
شُدیگ و محتاجانی حال شونی ءَ بکن اِت ۔ ف۱۳ یعنی ماں مُردگ ءِ میراث ءِ زورگ ءَ حلال و حرام و حق و ناحق ءِ توک ءَ ہچ فرق و تفاوت ءَ نجارنت ہر چیکہ ماں
گیر ءَ آتک آئرا ہضم کت چرے رھبند ءَ یتیماں و مسکینانی حقوق برباد اگں بہ بنت تو بلی بہ بنت ۔ ف۱۴ یعنی بنیا دی گپ ایش انت کہ شمے دل چہ مال ءِ حرص
و محبت ءَ دپادپ انت بس ھرچ بیم منتگ مال بدست ءَ بکپیت و یک پیسہ سے ماں کتام نیکیں کارے ءَ چہ دست ءَ دیگ مبیت توری دیم ترءَ انجام و آسر
ہر چے بہ بیت ۔ مال ءِ اینکر محبت و پرستش کہ انسان آئرا کعبہ مقصود و مراد بسازیت، اِے داب و دستور تہنا کافر ءِ بوت کنت ۔ ف۱۵ یعنی تمام جُمپاں و کوہاں
پُرشت پروشں بوان ءَ ریزہ ریزہ کنگ بنت و زمین
چولتائیں میدان ءِ صاف ترّبیت ۔ ف۱۶ یعنی گوں
قہاریں تجلّی ءَ چوشکہ آئی ءِ شان ءِ لائق انت ۔
ف۱۷ یعنی ماں محشر ءِ میدانءَ کاینت پہ اود ءِ بست و
بند و انتظام ءَ ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد

ف۱ یعنی لکھّانی حساب ءَ فرشتہ چہ آئی ءِ جاگہ ءَ کشّان ءَ محشر ءِ مردمان ءِ دیما پیش کننت ۔
ف۲ یعنی ھما وھد ءَ زانت کہ من ماں سک ردی و غافلی ءَ گرفتار اتاں نگرا او ہد ءَ زانگ ہچ در د نہ وارت، فکر و زانگ ءِ چہ دست ءَ درشت ماں دارالعمل ءَ ھرچ کارے کنگی ات آماں دارالجزاء ءَ بوت نہ کنت ۔ ف۳ یعنی افسوس و ارمان کہ ماں دنیا ءِ زندگی ءَ چیزے نیکی پہ دیم ءِ زندھاتی ءَ دیموں ندات کہ مروچی ماں اِے زندھاتی ءَ منی کار ءَ بیاتکیں، ھنچو گوں ھورکیں دستاں رھادگ بوتاں ۔ دریچا حسنات ءِ چیزے انبار دیما روان بداتیں کہ اِدا مثل توشہ ءَ منی کار ءَ بیاتکیں ۔ ف۴ یعنی اللہ تعالیٰ آروچ ءَ مجرماں ھنچیں ترندیں سزا دنت و ھنچیں ترندیں قید ءَ بند کنت کہ چہ کتام دگرے ءِ طرف ءَ اِے ترندی پہ کتام مجرم ءِ حق ءَ ماں ذھن ءَ آئگے ءِ شبینگ آتک نہ کنت ۔ حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ نبشتہ کنت کہ " آروچ ءَ چو آئی ءِ جنگ ءَ کس جت نکنت، نہ آس، نہ دوزخ ءِ مؤکل، نہ مار، زُوم کہ آ ماں دوزخ ءَ موجود بنت ۔ چیا کہ آیانی جنگ و تکلیف دیگ جسمانی عذاب انت ۔ و حق تعالیٰ ءِ عذاب لِے داب ءَ بیت کہ مجرم ءِ روح ءَ ماں حسرت و پشومانی ءَ گرفتار کنت کہ آ روحانی عذاب انت و ظاھریں گپ کہ روحانی عذاب ءَ گوں جسمانی عذاب ءَ ہچ نسبت نیست و ھم نہ بندیت مثل آئی ءِ بندگ ءَ کسے، چیا کہ دوزخ ءِ سختیں فرشتہ ہر چینت کہ ماں دوزخیانی گُٹ ءَ طوق ماں گیجنت و گوں زمزیلانش بندنت و دوزخ ءِ درواز گان ءَ بند کنان ءَ چہ بُرز ءَ آئرا گوں سر پوش ءَ پوشنت بلے آیانی عقل و خیال ءَ بند کنگ نتونت ۔ و عقل و خیال ءِ عادت اِنت کہ بازیں خرابی نیمگ ءَ دلگوش گور کنت و چرایاں ظفتہ
خبر پہ اِے دگہ خبراں حجاب بنت ہمیشکا خاص بہ قید ءِ تنگی ءَ انسان ءَ را عقلی و خیالی وسعت و فراوانی حاصل بیت ۔ بر خلاف ھما شخص ءِ کہ اللہ تعالیٰ عقل و خیال ءَ
اینگو آنگو روگ ءَ چہ بجلبیت ۔ و بالکل یکپارگی بہ درد و رنج ءِ طرف ءَ آئراد لگوش بکنائینیت تو اِے دابیں قید چہ بدنی قید ءَ ہزاران درجہ ترندبیت ہمیشکا
سودائی دار و کیں مجنون ءَ راخاص و جنگلانی سیل ءِ وھد ءَ تنگی و ترس چہ وہم و خیال ءِ سبب ءَ پیدا بیت کہ آ باغ و پراھیں جنگل بہ آئی ءِ نگاہ ءَ تنگ معلوم بنت ۔
ف۵ ساری ءَ مجرم و ظالمانی احوال بیان بوتگت، نوں آئی ءِ مقابل ءَ ھما ردمانی انجام ءَ شون دنت کہ آیانی دلاں چہ اللہ ءِ ذکر و آئی ءِ اطاعت ءَ سکون و
دل جمعی دست کپیت ۔ گوں آیاں ماں محشر ءَ گوشگ بیت کہ اِے نفس بخئی ءَ رامگ بوتگیں کہ تو گوں ھما حقیقی محبوب ءَ و دل داتگت نوں چہ ھر دابیں گرو چیلاں و جیڑھاں

یک کر بوان راضی وخوشی بہ ھما قُرب ءِ جاگہ ءَ سر گروھائی ءِ خاصیں بندھانی زمرہ ءَ شامل ببو وآئی ءِ عالیشانیں جنت ءَ بُجّل ۔ چہ لہتے روایتاں معلوم بیت کہ مؤمن ءَ مرگ ءِ وھدءَ ہم اے بشارت اشکنائینگ بیت بلکیں عارفین حق ءِ تجربہ پیش داریت کہ ماں اے دنیا ءِ زندھانی ءَ ھم اے دابیں دل جمعیں نفوس چہ اے دابیں بشارتاں سیت حاصل کننت اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ نَفْسًا بِکَ مُطْمَئِنَّۃً تُؤْمِنُ بِلِقَائِکَ وَتَرْضٰی بِقَضَائِکَ وَتَقْنَعُ بِعَطَائِکَ (تنبیہ) نفسِ مطمئنہ، نفسِ امارہ ونفسِ لوّامہ ءِ تحقیق ماں سورہ قیامۃ ءِ ابتداء ءَ چارگ ببیت ۔

ف۶ یعنی مکہ معظّمہ ءِ ۔ ف۷ ماں مکہ ءَ بہ ھرکس ءَ جنگ وجوپ ءِ بندش اِنت مگر پہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ءَ تیوگءَ مکہ ءِ فتح ءِ روچ ءَ اے بندش باقی پشت نہ کپت، ھرکس ءَ کہ گوں واجہ ءَ جنگ کت آکُشگ بوت ولہتے مزنیں مجرماں خاص کعبہ ءِ دیوار ءِ گورءَ قتل کنگ بوننت ۔ پدا چہ آ روچ ءَ بعد ھما ممانعت داں قیامت قائم بوت ۔ چونکہ ماں اے آیت ءَ مکہ ءِ سوگند وران ءَ ھماسکّی وسوریانی طرف ءَ اشارہ فرمائینتگ کہ حیرایاں انسان ءَ گوزگ کپیت وھما وھدءَ دنیا ءِ بزرگ تریں انسان ماں ہمے مکہ ءِ بازار ءَ چہ دشمنانی طرف ءَ سپاک وپچاکیں سکّیان ءَ برداشت کنگا اِنت ۔ ہمیشکا ماں میانجی ءَ بطور جملہ معترضہ وَاَنْتَ حِلٌّۢ بِھٰذَا الْبَلَدِ فرمان کنان ءَ تلائے دات کہ اگں چہ تئی شرف و احترام ماں اے بازار ءِ جاھلاں نیست اِنت، لیکن یک روچے الّی ءَ آیگی اِنت وھدءَ شما فاتحانہ انداز ءَ ماں اے شہرءَ داخل بئے اِت وپہ اے مقدسیں جاگہ ءِ ابدی پاکی وتقدس ءِ قائم دارگ ءَ مجرمان ءَ سزا دیگ ءِ ہم ترا اجازت بیت چنانچہ اے پیشین گوئی چہ خداوندکریم ءِ فضل ءَ ۸ ھجری ءَ تمام بوت ۔ (تنبیہ) لہتے مفسّراں وَاَنْتَ حِلٌّۢ بِھٰذَا الْبَلَدِ ءِ معنی پہ وَاَنْتَ نَازِلٌ زرتگ ۔ یعنی من اے شہر ءِ سوگند وراں بحالیکہ شما ماں اے شہرءَ پیداکنگ بوتے ونندوک بوتے ف۸ یعنی آدم وبنی آدم وقیل غیر ذالک

ف۹ یعنی انسان چہ اوّل تا آخر ءَ ماں درد ورنجاں گرفتار اِنت وقسم قسم ءِ سکّیاں وتی بڈّءَ لڈّیت ۔ کدی ماں مرض ءِ مبتلا اِنت، کدی ماں رنج ءَ کدی فکر ءَ بے وار کتگ ۔ شاید ماں تمام عمرءَ کتام ایک ھچیں دمانے کیت وہدے انسان چہ تمام قسم ءِ جھیڑھاں وجنجالاں وچہ محنت ورنجاں آزات بوان ءَ بالکل بے فکری ءِ زندگی ءَ بگواز بنیت ۔ دراصل ءَ انسان ءِ پیدائشی قالب ہمے داب ءَ اڈ کنگ بوتگ کہ آ چہرے سکّی وناراحتیاں رستگار بیت نہ کنت ۔ آدم واولادِ آدم ءِ احوال ءِ مشاھدہ وت اِشی ءِ صافیں دلیلے ومکہ ءِ دابیں سنگلاخیں ملک ءِ زندگی، خصوصًا آ عت وھدے کہ اودا افضل الخلائق محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سک تریں جور وجفا وظلم وزوراکیانی آماچ جوڑ بوتگنت لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِیْ کَبَدٍ ءِ ظاھریں گواھی ئے ۔ ف۱۰ یعنی انسان چہ ھرچ دابیں سکّیاں ودل سیاھیانی کشگ ءَ گوزان بیت آئی ءِ تقاضا وَ جوش اَت کہ ماں آئی عاجزی وانکساری پیدا بوتیں و وتارا حکم قضاء ءِ پابند زانان ءَ امر ءِ اطاعت ورضائے خداوندی ءِ تابع بوان ءَ مدام وتی احتیاج وبزّگی ماں نگاہ ءَ بداشتیں ۔ بلے انسان ءِ حالت لے داب ءِ اِنت کہ پہکہ چہ وتاشموشکار اِنت، زانا آ چوش فہمیت کہ کتام ھستی ئے اے دابیں نیست کہ آ پہ آئی ءِ سر اقابو حاصل بکنت وآئرا آئی ءِ سرکشی ءِ سزاءَ دات بکنت ۔ ف۱۱ یعنی رسول ءِ عداوت، اسلام ءِ مخالفت وگناہ ءِ کارانی وھدءَ ھنچو شکا گوں ناھودگی ءَ مال ءِ خرچ کنگءَ ہنرمندی زانت، پدا آئرا گوں ٹہل ءَ زیات پیش داران ءَ پہر بندیت کہ من اینکر بازیں مالے خرچ کرتگ، آیا چہ ایشی ءَ بعد ھم کسے پہ منی مقابلہ ءَ سوب مند بوت کنت ۔ لیکن دیم ترءَ آئرا معلوم بیت کہ تمام خرچ کتگیں مال ھنچوش مفت ءَ برباد بوت بلکیں چپکائی پہ آئی وبالِ جان ثابت بوت ۔ ف۱۲ یعنی اللہ درستاں گندیت ہر قدر مال بہ ہر جاگہ ءَ بہ کتام نیت ءَ خرچ کتگ ۔ چہ مفتیں ٹاک ءَ ہچ سیت حاصل نہ بیت ۔ ف۱۳ یعنی ہرکس ءَ پہ گندگ ءَ چمّ ئی دات ۔ زانا آ وت گندگ نتونیت، یقینًا آ ذات کہ کلاں بینائی دنت آئی ءَ چہ درستاں زیات بینائی ءِ ھدا بند بوگ لوٹیت ۔ ۱۲

ف۱ کہ چراپاں خبر کنگ ... وماں ور دو نوش ءَ مدد حاصل کنت ف۲ یعنی خیر و شرّ دوئیں راہاں شون دات ... کہ چہ ہدیں راہ ءَ وتا را برگینیت و بنکی ءِ کِشک ءَ گام بجنت وائے شون دیگ اجمالی رہ بندءَ چہ عقل و فطرت ءَ بوت و تفصیلی رہ بندءَ چہ انبیاء و پیغمبرانی زبان ءَ۔ (تنبیہ) لہتے ءَ چہ "نجدین" ءَ مراد جنیں آدم ءِ پستان زُرتگنت۔ یعنی زہگ ءَ شیر مچگ و غذا حاصل کنگ ءِ راہ سوج دات ف۳ یعنی ماں ہمینکر انعامانی ھور و باران و ازبابانی موجودگی ءَ ھم آئرا توفیق نہ بوت کہ دین ءِ کنڈگ ءِ سرا پاداں محکم بداریت و جوانیں ھیل و عادتاں زوران ءَ فوز و فلاح ءِ بُرز و بالائیں جاگھاں سر بوتیں (تنبیہ) دین ءِ کاراں کنڈگ ہیشکا گوشت کہ مخالفت ءِ گوات ءِ سبب ءَ آئی ءِ انجام دیگ نفس ءِ سرا گران بیت۔

لِسَانًا وَّشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنٰهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا اقْتَحَمَ

یک زبانے و دو لُنٹ ف۱ و پیش داشت ماں آئی ءَ دوئیں راہ ف۲ مگر نہ گوست ماں دین ءِ

الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ اَوْ اِطْعٰمٌ

گذرگاہ ءَ ف۳ و تو چے سرپدئے کہ چی ئے گذرگاہ۔ آزاد کنگی اِنت گردنے ءِ ف۴ یا ورگ وارینگ اِنت

فِيْ يَوْمٍ ذِيْ مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَّتِيْمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ اَوْ مِسْكِيْنًا

ماں شُد ءِ روچ ءَ ف۵ یتیمے ءَ سیادی دار وکیں ف۶ یا مسکینے ءَ

ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

ماں خاکاں پُل پیٹیں ف۷ پدا بوتنت چہ ایمان داراں ف۸ و وصیتش کت یکدگرے ءَ صبر ءِ

وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِيْنَ

و وصیتش کت یکدگرے بہ رحم ورگ ءِ ف۹ ھمایَنت بختاور ف۱۰ و ہماکساں کہ

كَفَرُوْا بِاٰيٰتِنَا هُمْ اَصْحٰبُ الْمَشْئَمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

منکر بوتنت چہ مئے آیتاں ھمایَنت چپے بختاں ف۱۱ آیانی سرا ہنچیں آسے بیت کہ چہ چاریں نیمگاں بند بیت ف۱۲

سُوْرَةُ الشَّمْسِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسَ عَشْرَةَ اٰيَةً

سورۂ شمس ماں مکہ ءَ نازل بوت و اے پانزدہ آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں نام ءَ خدا ءِ ہماکہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

وَالشَّمْسِ وَضُحٰىهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰىهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا

سوگند انت روچ ءِ و آئی ءِ روژنائی ءِ و سوگند انت ماہ ءِ و ہدیکہ درکیت روچ ءِ پد ف۱۳ و سوگند انت روچ ءِ و ھدیکہ

جَلّٰىهَا ﴿٣﴾ وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰىهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَآءِ وَمَا بَنٰىهَا ﴿٥﴾ وَ

روشن کنت آئی ءَ ف۱۴ و سوگند انت شپ ءِ و ہدیکہ ماں پوشیت آئی ءَ ف۱۵ سوگند انت آسمان ءِ و چو شکا اڈ کت آئرا ف۱۶ و سوگند

الْاَرْضِ وَمَا طَحٰىهَا ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَّمَا سَوّٰىهَا ﴿٧﴾ فَاَلْهَمَهَا

انت زمین ءِ و چو شکہ تالان کت آئی ف۱۷ و سوگند انت بہ جندءَ انسان ءِ و چو شکہ برابر کتی آئی ءَ ف۱۸ پدا دور دات ماں آئی دل ءَ

ف۴ یعنی غلام آزاد کنگ یا وامدار ءِ گردن ءَ چہ وام ءَ آزاد کنگ ف۵ یعنی قحط ءِ روچاں شُدیگیں مردمانی حال شون کنگ ف۶ یتیم ءِ خدمت کنگ ثواب وگوں سیاد و وارثاں جوانیں سلوک ہم ثواب۔ جاھے کہ ہر دوئیناں جمع بہ بنت تو دو سر ثواب حاصل بیت ف۷ یعنی چہ فقیری و شدو تنگدستی ءَ ماں خاکاں سرچیر انت۔ اِے مواقع اَنت مال ءَ خرچ کنگ ءِ نہ اِے کہ سانگ و سور یا ماں غمی ءِ فضولیں رسماں و ماں خدا ءِ نافرمانیا مال بربادکنان ءَ دنیا ءِ رسوائی و آخرت ءِ جنجال ءَ وتی سرءَ زورگ بہ بیت۔ ف۸ یعنی پدا اِے تمام اعمال ءِ مقبول بوگ ءِ چہ دُرستاں مستریں شرط ایمان انت، اگں ایماں گوں نیست تو تیءِ تمام کتگیں عملاں برباد کنت۔ ف۹ یعنی یک دومی ءَ کڈّن کننت کہ ماں حقوق و فرائض ءِ ادا کنگ ءَ ھمک دابیں سکّیان ءَ جست بکن اِت و بہ خدا ءِ مخلوق ءِ سرا رحم بورِ اِت تاکہ آسمان ءِ واھند بہ شما رحم بوارت ف۱۰ یعنی اِے مردم مزن بختاور و میمون و مبارک اَنت کہ اِشان ءَ عرش عظیم ءِ راستیں پھنات ءِ جاگہ ءَ رسیت و آیانی اعمال نامہ بہ راستیں دست ءَ دیگ بیت۔ ف۱۱ یعنی بدنصیب۔ منحوس۔ شومی جتگیں کہ نامہ اعمالش ماں چپّیں دست ءَ دیگ بیت۔ و عرش ءِ چپّیں پھنات ءَ اوشتارینگ بیت ف۱۲ یعنی ماں دوزخ ءَ چگل دیان ءَ درکپگ ءِ تمام دروازگ بند کنگ بنت۔ اعاذنا اللّٰہ منہا۔ ف۱۳ یعنی روچ غروب بوگ ءَ پد وھدے آئی ءِ نور زا شنگ بہ بیت۔ ف۱۴ یعنی وھدے ماں روچ ءَ روچ گوں سرجمیں روشنی و صفائی ءَ جلوہ بدنت۔ ف۱۵ یعنی شپ ءِ تہاری وھدے بہ شرّی تالان ببیت و روچ ءِ روشنی ءِ ہچ علامات گندگ مبیت۔ ف۱۶ یعنی بہ ہرچ شان و عظمت ءِ سرا کہ آئی جوڑ کتگ و لہتیں ءِ گورءَ چہ مَا بَنٰهَا ءَ مراد آئی ءِ اڈ کنوک اِنت۔ ف۱۷ یعنی گوں ہرچ حکمتے ءَ آئرا تالان کنان ءَ مخلوق ءِ نند و نیاد ءِ قابل سازت۔ اِدا ہم لہتے ءَ چہ مَا طَحٰهَا ءَ مراد آئی ءِ تالان کنوک زُرتگ

ف۱۸ کہ مزاج ءِ اعتدال و ظاھری و باطنی حواس و قوائے طبعیہ حیوانیہ نوری نفسانیہ کل آئرا داتنت و ہم آئرا بہ نیکی و بدی ءِ کِشک ءِ سرا گام گیجگ ءِ استعداد (قابلیت) بخشاتی۔ ۱۲

ع ۲۰/۱ — ۱۵

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

فُجُوْرَهَا وَتَقْوٰىهَا ۝۸ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰىهَا ۝۹ وَقَدْ خَابَ

بدکاری و نیکوکاری و۱ تحقیق رستگار بوت هاکس که آئی ءَ پاک کت آئی (نفس) و۲ وتحقیق نامراد بوت

مَنْ دَسّٰىهَا ۝۱۰ كَذَّبَتْ ثَمُوْدُ بِطَغْوٰىهَآ ۝۱۱ اِذِ انْۢبَعَثَ

هاکس که ماں خاک ءَ دزاں اوارکت آئی ءَ و۳ دروغ بندکت ثمود ءِ قوم ءَ وتی سرکشی ءِ سبب ءَ و۴ وهدیکه پاد آتک

اَشْقٰىهَا ۝۱۲ فَقَالَ لَهُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰهَا ۝۱۳

آیانی مسترین بدبخت و۵ پدا گوشت به آیاں خداءِ رسول ءَ، خبردار به بیت چه الله ءِ ڈاچی و آئی ءِ آپ ورگ باری ءَ و۶

فَكَذَّبُوْهُ فَعَقَرُوْهَا ۝۵ فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْۢبِهِمْ

گڈا آیاں دروغ بندکت آئی را پدا گڈ تنتش آئی ءِ پاداں گڈا چپکائی جت آیانی سرا آیانی رب ءَ بسببِ گناهاں آیانی

فَسَوّٰىهَا ۝۱۴ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰهَا ۝۱۵

گڈا برکتی درستان ءَ و۷ ونه ترسیت آئی پدے انجام ءَ و۸

سُوْرَةُ اللَّيْلِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ — بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ — اِحْدٰى وَّعِشْرُوْنَ اٰيَةً

سورہ لیل مکہ ءَ نازل بوتگ — شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ هاکه بے اندازه مهربان زبرین رحم کنوکے — بیست و یک آیات انت

وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى ۝۱ وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰى ۝۲ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ

سوگند انت شپ ءِ وهدیکه پوشیت و روچ ءِ وهدیکه روشن بیت وهائی ءِ که پیدائی کت نر

وَالْاُنْثٰٓى ۝۳ اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰى ۝۴ فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰى ۝۵

و ماده - بیشک شمے کمائی قسما قسم انت و۹ گڈا هرکس ءَ که دات و ترسیت

وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰى ۝۶ فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْيُسْرٰى ۝۷ وَاَمَّا مَنْۢ

و باور داشتی نیکیں حبر ءَ گڈا توفیق دئیں ما آئی ءَ به سربوگ ءَ منزجاه ءِ آرام ءَ و۱۰ ولیکن هرکس ءَ که

بَخِلَ وَاسْتَغْنٰى ۝۸ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰى ۝۹ فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْعُسْرٰى ۝۱۰

بخیلی کت و بے پرواه بوت و دروغ بندکت نیکیں ره بند گڈا ما آسان کنیں په آئی سربوگ منزجاه ءِ سکی ءِ و۱۱

وَمَا يُغْنِيْ عَنْهُ مَالُهٗٓ اِذَا تَرَدّٰى ۝۱۱ اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰى ۝۱۲

و کارءَ نئیت آئی ءِ مال آئی وهدیکه کپیت ماں گل ءَ و۱۲ تحقیق په ما لازم انت راه سوج دیگ

و۱ یعنی اول دَ اجمالی پیم ءَ چه عقلِ سلیم و فطرتِ صحیحه ءِ ذریعه ءَ ماں نیک و بد ءَ فرق و تفاوت ءِ فهم دات۔ پدا بطورِ تفصیل حضراتِ انبیاء و پیغمبرانی زبان ءَ به شرئ گیش و گیوار کنان ءَ هرحبری پیچ کت و پیش داشت که اِے راه بدی سِگنت و اِے راه پرهیزگاری ءِ۔ چرائی ءَ بعد ماں قلب ءَ هرچ رُجحانے نیکی یا بدی ءِ طرف ءَ به بیت اِے هر دوئینانی خالق هم الله تعالےٰ وت اِنت بلّی توری ماں اوّل القاء ءَ فرشته واسطه به بیت و ماں دومی ءَ شیطان۔ پدا هما رُجحان و میلان بره چه بنده ءِ قصد و اختیار ءَ مرتبهٔ عزم ءَ سر بوان ءَ فعل ءِ صدور ءِ ذریعه جوڑ بیت۔ که آئی ءِ خالق الله و کاسب بنده انت۔ همے کسبِ خیر و شرّ ءِ سرا مجازات ءِ کرڑی بطریقِ تسبیب قائم اِنت و۲ نفس ءِ سدّه و پاک کنگ ایش اِنت که قوّتِ شهویه و قوتِ غضبیّه ءَ عقل ءِ تابع بکنت و عقل ءَ خداوندی شریعت ءِ تابع بکنت تاکه روح و قلب هر دوئیں چه خداوندی تجلّی ءِ نورءَ روشن به بنت۔ و۳ ماں خاک ءَ سرچیر کنگ ءَ مراد ایش اِنت که نفس ءِ لگام ءَ یکبارگی شهوت و غضب ءِ دست ءَ بدنت و چه عقل و شرع ءَ هچ واسطه مداریت۔ چو بگوش که واهگ و هواء ءِ بنده به بیت۔ اِے دابیں مردم چه گنگ اماں بدتر و ذلیل اَنت (تنبیه) قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰىهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰىهَا سوگند ءِ جواب اِنت و ایشرا گوں سوگند ءَ مناسبت چوش انت هنچوش که الله تعالیٰ ءَ چه وتی حکمت ءَ روچ ءِ روتاب و ماه ءِ روشنائی، روچ ءِ روشنائی و شپ ءِ تهاری ءَ آسمان ءِ بلندی و زمین ءِ پستی یک دگرے ءِ مقابل پیدا کت و ماں انسان ءِ نفس ءَ خیر و شرّ ءِ متقابل قوتاں ءَ پیدا کت و هر دوئینان ءَ فهمگ و برایان عمل ءِ قدرت دات، همے داب ءَ متضاد و مختلف اعمال ءِ سرا جدا جدائیں ثمرات و انجاماں ترتیب دیگ هما حکیم مطلق ءِ کار اِنت۔ خیر و شر و اِے هر دوئینانی مختلف آثار و نتائج ءِ ماں عالم ءَ موجود بوگ هم چه تخلیق ءِ حکمت ءِ اعتبار ءَ همے پیما موزون و مناسب اِنت چوشکه تهاری و روشنائی ءِ وجود۔ و۴ یعنی حضرت صالح علیه السلام ءَ دروغ بندکت۔ اِے قَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰىهَا ءِ یک مثالے په عبرت بیان فرمائینت۔ ماں سورهٔ اعراف وغیره ءَ اِے قصّه گوں گیشتر تفصیل ءَ گوستگ

و۵ اِے بدبخت قدار بن سالف اَت۔

و۶ یعنی خبردار ایشرا قتل مکن اِت و نه آئی ءِ آپ ءَ بند مکن اِت۔ آپ ءِ ذکر پمیشکا فرمائینت که سر ظاهر ءَ چه همیشی ءِ سبب ءَ آ بدبخت اشی ءِ قتل ءِ سرا آماده بوتگت و الله ءِ ناقه به اِے اعتبار ءَ گوشت که الله ءَ آئی صالح علیه السلام ءِ نبوّت ءِ یک نشانے سازتگت و آئی ءِ احترام واجب قرار داتگت۔ اِے قصه پیسر ءَ ماں اعراف وغیره ءَ هم گوستگ

و۷ حضرت صالح علیه السلام ءَ فرمائینتگ ات لَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْٓءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ (اِے ناقه ءَ گوں بدیں نیت ءَ دست پر مکن اِت و اگں نه ماں تردیں عذاب ءَ گرفتار بے اِت) اِے مرداں اِے گپ دروغ قرار دات و پیغمبر ءِ تکذیبش کت و ناقه ءَ را هلاکش کت۔ آخر هما بوت که حضرت ءَ گوشتگت، الله تعالی آدرستان ءَ گار و گمسار کنان ءَ برابر کت۔ و۸ یعنی چوشکه دنیاء ءِ بادشاهاں کتام مزنیں قوم یا جاعتے ءِ سزا دیگ ءَ پدا احتمال بیت که کتام جاهے ماں ملک ءَ شورشے جاه مجنت یا ماں ملکی انتظام ءَ نقصے سرمکشیت الله تعالی ءَ چه اِے دابیں چیزاں هچ پیمیں اندیشه بوت نه کنت۔ چوشیں کتام قسم ءِ طاقت اِنت که آ په سزا یافته مجرمانی بیرگرگ ءَ آئی ءِ تعاقب ءَ کنت۔ العیاذ بالله۔

و۹ یعنی هنچوشکه ماں دنیاء ءَ شپ و روچ، نر و ماده، مختلف و متضاد چیزاں پیداکنگ بوتگنت، شمے اعمال و کوششاں هم مختلف و متضاد اَنت۔ پدا آ مختلف اعمال

دوشتشانی سرا ظاھریں خبرے کہ ثمرات ونتیجہ ہم مختلف مرتّب بنت کہ آیانی ذکرباں دیمی آیتاں پیداک اِنت۔ ف۱۰ یعنی ہرکس نیکیں راہ ءَ مال خرچ کنت و مال ءَ چہ خداترسیت و اسلام ءِ خوبیں خبراں راست زانت و خداوندی بشارتاں صحیح فہمیت، پہ آئیءَ ما وتی عادت ءِ روءَ نیکی ءِ کشک ءَ آسان کنیں و آخرءَ سک مزنیں آسانی وراحت ءِ مقام ءَ آئیرا سرکنیں کہ آئیءِ نام جنّت اِنت ف۱۱ یعنی ہرکس ءَ زر خداءِ راہ ءَ خرچ نہ کت، آئیءِ وشنودی و آخرت ءِ ثواب ءَ غرض نداشتی و اسلام ءِ خبراں و اللہ پاک ءِ وعدھاں ءَ دروغ زانتی آئیءِ دل روچ پہ روچ تنگ و سکّ بوان بیت چرائیءَ نیکی ءِ توفیق سلب بوان بیت و آخرکار آہستہ آہستہ خداوندی عذاب ءِ سکیں مزنیں سکیانی توک ءَ سر بیت۔ ہمیشنت اللہ پاک ءِ عادت شریف کہ سعداء وھدیکہ نیکیں عمل اختیار کننت و اشقیاء وھدیکہ بدیں عملانی طرف ءَ قدم جننت تو پہ ھردوئیناں ہماراہ آسان کنگ بیت کہ آیاں خداوندی تقدیر ءِ روءَ پہ وتی ارادہ و اختیارءَ پہ وت شات کتگ کُلًّا نُّمِدُّ هٰٓؤُلَآءِ وَهٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُوْرًا (اسراء۔ رکوع ۳) ف۱۲ یعنی پہ ہما زرّ و مال ئیگی کہ آئیءَ تکبر کنان ءَ آ شخص چہ آخرت ءِ طرف ءَ لاغرضی اظہار کنگا ئت آکمیں ہم چہ عذاب الٰہی ءَ رستگار کت نکنت۔ ۱۲

وَاِنَّ لَنَا لَلْاٰخِرَةَ وَالْاُوْلٰى ﴿۱۳﴾ فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰى ﴿۱۴﴾

و تحقیق پہ ما اِنت آخرت و اے دنیا ف۱ گڈا من ترسینت شمارا چہ آسءَ کہ شمالکشیت ف۲

لَا يَصْلٰىهَآ اِلَّا الْاَشْقَى ﴿۱۵﴾ الَّذِيْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿۱۶﴾ وَ

داخل نبیت ماں آئیءَ مگر ھما بدبخت کہ دروغ بند کتی ودیمی ترینت ف۳ و

سَيُجَنَّبُهَا الْاَتْقَى ﴿۱۷﴾ الَّذِيْ يُؤْتِيْ مَالَهٗ يَتَزَكّٰى ﴿۱۸﴾ وَ

دپہریزگ بیت چہ آسءَ ہما پرہیزگاریں کس ف۴ کہ دنت وتی مال ءَ پہ دل ءِ پاک کنگءَ ف۵ و

مَا لِاَحَدٍ عِنْدَهٗ مِنْ نِّعْمَةٍ تُجْزٰٓى ﴿۱۹﴾ اِلَّا ابْتِغَآءَ

نیست اِنت کسےءِ آئیءِ سرا احسانے کہ آئیءِ بدلہءَ بدنت مگر پہ واھگءَ

وَجْهِ رَبِّهِ الْاَعْلٰى ﴿۲۰﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ﴿۲۱﴾

وتی ربّ ءِ رضاءِ کہ چہ درستاں سر افضل اِنت والبت زوت وشنود بیت ف۶

سُوْرَةُ الضُّحٰى مَكِّيَّةٌ وَهِيَ اِحْدٰى عَشْرَةَ اٰيَةً

سورۂ ضحٰی ماں مکہءَ نازل بوت و اِے یازدہ آیات اِنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ھاکہ بے اندازہ مہرباں زبریں رحم کنوکے

وَالضُّحٰى ﴿۱﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى ﴿۲﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا

سوگند اِنت چاشتءِ وہدءِ وسوگند اِنت شپءِ وہدیکہ بپوشیت تئی ربّءَ نہ ترا دیل کتگ و نہ

قَلٰى ﴿۳﴾ وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْاُوْلٰى ﴿۴﴾ وَلَسَوْفَ

نزار بوتگ ف والبت آخرت بہتر اِنت پہ تو چہ دنیاءَ ف۵ والبت زوت

يُعْطِيْكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰى ﴿۵﴾ اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيْمًا فَاٰوٰى ﴿۶﴾ وَ

تراتئی پروردگار (ھمنکہ) دنت کہ تو راضی بئے ف۹ آیا ندیتی ترا یتیم گڈا جاگہ داتی ف۱۰ و

وَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدٰى ﴿۷﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَاَغْنٰى ﴿۸﴾

دیتی ترا ناسرپد (چہ شریعتءَ) گڈا سوج داتی (شریعتءِ) ف۱۱ ودیتی ترا تنگدست گڈا غنی ئی کت ف۱۲

ھمے ناکدیم ءِ فوائد: ف۱ یعنی مئے حکمت ءِ تقاضا اِے داب ءَ نہ اِنت کہ یک کسے ءَ زبردستی نیک یا بد بوگ ءِ سرا مجبور بکنیں۔ البت ما اِے خبرءِ وتی ذمّہ ءَ زُرتگ کہ درستاں نیکی و بدی ءِ راہ ءَ پیش بداریں۔ خیر و شرءَ بخوبی واضح کنان ءَ مردماں سرپد بکنیں گڈا ہرکس ہرچ راہے پہ وت اختیار بکنت ماں دنیا و آخرت ءَ ھمائی ءِ روءَ گوں آئیءَ معاملہ کنیں ف۲ چہ اِے جنبلاسیں آس ءَ شاید دوزخ ءِ ھما طبقہ مراد بیت کہ آپہ سکیں مزنیں گنہگاراں و پہ بے بختاں مخصوص انت۔ ف۳ یعنی پہ ھما امیگی ھما بے بخت کپیت کہ دوبارہ چہ آئیءَ درکپگ گاہے نصیب نہ بیت۔ کما تدل علیہ النصوص ف۴ یعنی اِے داب یں مردماں آئیءِ گوات ہم نہ لگیت، صاف صاف ءَ رستگار بنت۔ ف۵ یعنی نفس ءَ چہ بخل و طمع وغیرہ ءِ ردیاں پاک کنگ مقصود اِنت۔ ہچ داب ءِ ریا، نام و نمود یا دنیائی غرض اِش وتی دیما ایر نہ کتگ ف۶ یعنی چہ خرچ کنگ ءَ کتام مخلوق ءِ احسان ءِ بدلہ دیگ مقصود و مراد نہ انت بلکیں خاص خداءِ رضاءِ طلب و ماں دیدار الٰہی ءِ واہگ ءِ ردا وتی مال و متاع ءَ ریچان انت تو آکس دل جمع بہ بیت کہ آئیرا الم ءَ وشنود کنگ بیت و آئیءِ دل ءِ اِے واھگ پکا تمام کنگ بیت اِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ (تنبیہ) اگرچہ آیتءُ مضمون عام اِنت بلے بازیں روایات پہ اِشی گواہ انت کہ اِے آخری آیت سیدنا ابوبکر صدیقؓ ءِ شان ءَ نازل بوت و اِے آئیءِ فضیلت و برتری ءِ بابت ءَ باز مزنیں دلیلے چینکر مزنیں بختاورے ھما بندہ کہ آئیءِ تقوٰی و پرہیزگاری ءِ تصدیق چہ آسمان ءَ پہ بیت اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰكُمْ ودت چہ حق سبحانہٗ و تعالٰی ءِ طرف ءَ آئیرا وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ءِ بشارت اشکنائینگ بہ بیت۔ درحقیقت ءَ حضرت ابوبکر صدیقؓ ءِ حقءَ وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ءِ بشارت یک انعکاسے ھما بشارت عظمٰی ءِ کہ دیم ءَ پہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ پیداکنت وَلَسَوْفَ يُعْطِيْكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰى۔ ف۷ ماں صحیحیں روایتاں ہست کہ حضرت جبریل علیہ السلام داں باز روچاں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ گورءَ نیاتک (یعنی قرآنی وحی بند بوت) مشرکاں گوشگ بنا کت کہ واجہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءَ آئیءِ ربّ ءَ رخصت کت، آئیءِ جواب ءَ اِے آیات نازل بوتنت۔ منی گمان چوش اِنت (واللہ اعلم) کہ اِے زمانہ فترۃ الوحی ئیگنت۔ وھدے سورہ اِقْرَاْ ءِ بُنگیجی آیات ءِ نازل بوگ ءَ پد داں یک دراجیں مدّتے ءَ وحی ءِ آئگ مھتل بوت ودت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اِے فترت ءِ زمانہ ءَ مزن غمناک و ملور گندگ بوتگت تا آنکہ فرشتہ ءَ چہ اللہ تعالٰی ءِ طرف ءَ يٰٓاَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ءِ خطاب اشکنائینت

اعلب ہمیشس اِنت کہ آوھدءَ مخالفاں ہمے داب ءِ چہ میگوئیاں کتگ ۔ چنانچہ ابن کثیرؒ ءَ چہ محمد بن اسحٰق وغیرہ ءَ ہرچ الفاظے نقل کتگنت آہم ہمے احتمال ءِ تائیدءَ کننت ۔ بوت کنت کہ ھمے دوران ءَ ہما قصہ ھم پیش آتکگ کہ آماں لھتے صحیحیں حدیثاں بیان بوتگ کہ یک رندے حضور صلی اللہ علیہ وسلم چہ نادراھی ءِ سبب ءَ دو سے شپ نتوتنی کہ چست بہ بیت تو یک (خبیثیں) جنیں آدمے گوشگ ءَ لگِت اَے محمدؐ ! معلوم بیت کہ تئی شیطان ءَ ترا یل داتگ (العیاذ باللہ) الغرض اِے ھمک دابیں ناہودگیں گپّانی جواب ماں سورۃ والضحیٰ ءَ دیگ بوتگ ۔ پیسرءَ سوگندوارت سرکشوکیں روچ ءِ روتاپ ءِ کہ وھدے سرکشیت و تہاریں شپ ءِ ۔ پدا فرمائینت کہ (دشمنانی تمام ناھودگیں خیالاتانی ردّ اَنت) نہ تئی رب چہ تو نارضا و بیزار بوتگ و ترا یلہ ئی داتگ بلکیں ہر داب ءَ سرظاہرءَ آوتی قدرت و حکمت ءِ مختلف نشاناں ظاہر کنت و چہ روچ ءَ پدشپ ءَ و چہ شپ ءَ پد روچ ءَ کاریت ہمے کیفیتءَ باطنی احوالانی سرا قیاس بکن اِت اگں روچ ءِ روتاپ ءَ پدشپ ءِ تہاری ءِ آیگ اللہ ءِ خفگی و ناراضی ءِ دلیل نہ اِنت و نہ برپتی ءَ ثبوت اِنت کہ چراتی ءَ بعد روچ ءِ روشنائی کدی نئیت تو پہ چنت روچ ءَ وحی ءِ نور ءِ پہتلی ءَ چو پرچا کسے قیاس بکنت کہ مروچاں خدا چہ وتی گچیں کُتگیں پیغمبرءَ خفا و ناراض بوتگ و پہ مدامیگی وحی ءِ دروازگ بند بوتگ ۔ چو گوشگ تو خداوندکریم ءِ احاطہ کنوکیں علم و کاملیں حکمت ءِ سرا ایرادگرگ انت ۔ چو بگوش کہ آئرا خبرنہ اَت کہ ہماکس ءَ من نبی جوڑ کنگایاں آدیم ترءَ چیرے مُدّت ءَ پد اِے کار ءِ اھل ثابت نہ بیت ؟ العیاذ باللہ

ف٨ یعنی شمے گُڈّی حالت چہ اولی حالت ءَ چاؤ شرتر اِنت ۔ یعنی اعلیٰ وارفع انت ۔ وحی ءِ اِے چنت روچی بندش شمے نزول یا انحطاط ءِ سبب بوت نہ کننت بلکیں زیاتءَ چہ زیات سربلندی و سرافضلی ءِ ذریعہ اِنت ۔ واگں چہ گڈّی ءَ ہم گُڈّی حالت ءِ شبینگ کنگ بہ بیت یعنی آخرت ءِ شان و شکوہ ءِ وھدے کہ آدم و آدم ءِ کل اولاد شمے بیرق ءِ چیرءَ مُچ بنت تو اوداءِ بزرگی و فضیلت تو چہ اِداءِ اعزاز و اکرام ءَ بے شمار درجہ مستر و بہتر انت ۔ ف٩ یعنی ناراض و بیزار بوان ءَ یل دیگ ءِ گپ ءَ تو بِل ھنگت تئی رب ترا را (ماں دنیا و آخرتءَ) ہمینکر مال و دولت و نعمت عطا فرمائینت کہ تو سرجمی ءَ راضی و دل جمع بیئے ۔ ماں حدیث ءَ واجہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم فرمائینت کہ محمدؐ داں ھما وھدءَ راضی نہ بیت دانکہ آئی ءِ امت ءِ یک نفرے ہم ماں دوزخ ءَ باقی بمانیت (صلی اللہ علیہ وسلم) ف١٠ چہ واجہ ءِ ولادت باسعادت ءَ پیش واجہ ءِ آریپیں پت بیراں بوتگت وھدے کہ واجہ بہ شش سال ءِ عمرءَ سر بوت کہ مادرِ مہربان ءَ داغ جدائی واجہ ءَ دات و وتی راہی گپت ۔ پدا واجہ داں ہشت سال ءِ عمرءَ وتی پیرک (عبدالمطلب) ءِ چارو گندءِ چیرءَ بوت ۔ آخر کار اِے یتیمیں دُر دانگ و نادرِ روزگار شخصیت ءِ ظاہری تربیت و پرورش ءِ سعادت واجہ ءِ مزن مہربانیں ناکو ابوطالب ءِ نصیب بوت اِے واجہ ءَ ماں وتی تمام زندءَ واجہ ءِ نصرت و حمایت و ماں تکریم و شرف ءَ ہچ دابیں کوتاھی نہ کُت چہ ہجرت ءَ چیرے مدّتءَ پیش اِے واجہ ءَ ہم مرگءَ گوراِنبا نہ کُت و چہ دنیاءَ لڈّات ۔ چنت روچ ءَ پد اِے خداوندی امانت بحکم اللہ مدینہ ءِ انصار ءِ لوگاں سر بوت ۔ اودا اوس و خزرج ءِ قسمت ءِ استار ءَ چاہ جت و آباں اِے واجہ ءِ حفاظت بہ ہمے داب ءَ کُت کہ اِے دابیں چارو گند و عزّت و شرف ءِ کارگذاری اِے آسمان ءَ گاہے ندیستگ ۔ اِے تمام صورتاں یک یک ءَ درجہ بدرجہ ماں اِیوَاءِ ءِ تحت ءَ داخل انت کما اشار الیہ ابن کثیر رحمہ اللہ تعالےٰ

ف١١ وہدے حضرت ورنا بوت چہ قوم ءِ مشرکانہ و ناہودگیں رسم و رواجاں بیزار اَت و ماں قلب ءَ خدائے واحد ءِ عبادت ءِ جذبہ گوں ھدونائیءَ چست اَت ۔ خداوندی عشق ءِ آس ماں مبارکیں سینگ ءَ گوں ترندی ءَ جنبلاس بوگا ئت ۔ اللہ پاک ءِ طرف ءَ گام گیجی و مخلوق ءِ ھدایت ءِ ھما کامل تریں استعداد ءِ چنگ کہ چہ تمام عالم ءَ زیات تر ماں قدسی نفس ءَ ودیعت کنگ بوتگت ماں اندرءَ جوش ورگا ئت بلے کتام صافیں و ظاھریں راہے و گیشینتگیں راہے و یک ٹکّیں دستور العملے بظاھر گندگ نہ بوتگت کہ چرائیءَ ھما عرش و کرسیءَ زیات پراھیں قلب ءِ تسکین بوتیں ۔ بہ ہمے زیاتیں دلی واھگ و بازیں محبت ءِ ردا واجہ بے قرار و سرگردان اَت و ماں غاراں رفت و وتی پروردگار ءِ عبادت ءَ گلائیش بوت و حقیقی محبوب ئی توار پرجت ۔ آخر اللہ تعالیٰ ءَ ماں غارِ حراءِ فرشتہءِ وحی دیم دات و روانہ کُت و اصلاحِ خلق و وصول الی اللہ ءِ تفصیلی راہان ءَ پہ واجہ ءِ گی پچ کننت ، یعنی حقیں دین ئی نازل کُت مَا كُنْتَ تَدْرِىْ مَا الْكِتٰبُ وَلَا الْاِيْمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنٰهُ نُوْرًا نَّهْدِىْ بِهٖ مَنْ نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا الخ (سورۂ شوریٰ رکوع ٥) اِذا ضَآلًّا ءِ معنی کنان ءَ سورۂ یوسف ءِ آیت قَالُوْا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَفِىْ ضَلٰلِكَ الْقَدِيْمِ ءَ دیما دارگ المی اِنت ۔ ف١٢ اِے داب ءَ کہ ماں حضرت خدیجہؓ ءِ تجارت ءَ واجہ مضارب بوت ، ماں آئی ءَ نفع حاصل بوت ۔ پدا حضرت خدیجہؓ ءَ گوں واجہ ءَ نکاح کت و وتی مال ءَ واجہ ءِ خدمت ءَ پیش کُت ۔ اِے وَ ظاھری غنا اَت ۔ باقی واجہ ءِ قلبی و باطنی غناءِ درجۂ تو آغنیٰؐ عن الْعٰلَمِيْنَ وت شرتر و بہتر زانت کتام یک بشرے اِے بابت ءَ چے اندازہ جت کنت ۔ مطلب چو ش اِنت کہ واجہ ءِ سرا چہ ابتداءَ خداوندکریم ءِ انعامات آیاں بوتگنت ۔ آئندہ ہم انعامات آیان بنت ۔ ھما زبردستیں پروردگار ءَ براے دابیں شان و شوکت ءَ واجہ ءِ تربیت و تعلیم کتگ آیا آ ناراض بوان ءَ واجہ ءَ ھنچوش مفت ءَ ماں درمیان ءَ یلہ دنت ۔ استغفر اللہ

ف۱ بلکیں آئیءِ حال شونیءَ بکن و آئرا تسلا بدے ہنچو کہ اللہ تعالیٰءَ ترا ماں تیمی حالتءَ جاگہ دات تو ہما دابءَ دگہ یتیماں جاگہ بدے۔ چہ ہمے دابءِ اعلیٰ و بالائیں اخلاق اختیار کنگءَ بندہ اللہ تعالیٰءِ رنگءَ زوران کنت صِبْغَةَ اللّٰهِ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً ماں حدیثءَ واجہءَ فرمائینت اَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيْمِ كَهَاتَيْنِ واشار الی السبابۃ والوسطی ف۲ یعنی تو دستءَ تنگ انتے اللہ تعالیٰءَ غناءِ عطا فرمائینت۔ نوں شکر گزار بندہءِ حوصلہ ہمے دابءَ لوگ لوٹیت کہ چہ سوال کنوکاں ماں دلءَ تنگ مبیت و چہ حاجت منداں سوالءَ پریشان بوانءَ ھکّل و ھکّلءِ راہ بندءَ اختیار مکنت بلکیں دلءِ پراہ بلاریت و گوں وشیں اخلاقءَ پیش بئیت۔ ماں حدیثاں واجہ نبیءِ سوال کنوکانی مقابلہءَ واجہءِ مزن خوش خلقیءِ ہرچ داستانے مشہور و منقول انت آمنترءَ چہ مستریں مخالفءَ واجہءِ جوانیں اخلاقءِ گرویدہ جوڑ کننت (تنبیہ) صاحب روح المعانیءِ نبشتہ کنت کہ سوالیءِ زجرءِ ممانعت ماں ہما صورتءِ انت دھدے آ گوں نرمیءَ سر بیہ بیت و آگں نہ ھٹّ کنانءَ بوشتیت و ہچ دابءَ قبولدار مبیت تو اے حالتءَ زجر جائز انت۔ ف۳ محسنءِ احسانانی قصہ بہ شکر گزاریءِ نیتءَ (نہ کہ بہ فخرءِ نیتءَ) بیان کنگ شرعاً محمود انت۔ لہٰذا ہرچ انعامے اللہ تعالیٰءَ واجہءِ سرا کتگ آیانءَ دپ وت بیان بکن، خصوصاً ہما ھدایتءِ نعمتءَ کہ آئیءِ ذکر ماں وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدٰى ءَ بوت آئی ماں مخلوقءَ شنگ و تالان کنگ و گوں خوبیءَ بیان کنگ و تیءِ سرا فرض منصبی انت۔ شاید واجہءِ فرمان و گفتاراں کہ حدیث گوشگ بیت آ چہ ہمے لفظ فَحَدِّثْ ءَ زور گپتگ بیت، واللہ اعلم۔

فَاَمَّا الْيَتِيْمَ فَلَا تَقْهَرْ ۝۹ وَاَمَّا السَّآىِٕلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝۱۰

نوں گُڈا یتیمءَ بیم تراپ مدے ف۱ و سوالیءَ نہر (ھکّل) مدے ف۲

وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ۝۱۱

ولیکن وتی ربءِ احسانانی ہردم ذکرءَ بکن ف۳

سُوْرَةُ الْاِنْشِرَاحِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ ثَمَانُ اٰيَاتٍ

سورہ انشراح ماں مکہءَ نازل بوت و اے ہشت آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ۝۱ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ۝۲ الَّذِيْٓ اَنْقَضَ ظَهْرَكَ ۝۳ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ۝۴ فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝۵ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝۶ فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ۝۷ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ ۝۸

آیا ما پچ نہ کت پر توتی سینگءَ ف۴ و ایر گیتگ ما چہ تو تیءِ ہما بارءَ کہ آئیءَ تیءِ سرین جُکّینتگت ف۵ و بالا کت ما پہ تو تیءِ ذکر خیر ف۶ گُڈا بے شک گوں تنگیءَ آسانی انت۔ بیشک گوں تنگیءَ آسانی انت ف۷ گُڈا وھدیکہ توچہ کارءَ ہلاس بئے گُڈا محنت بکن (بہ خداءِ عبادتءَ) و وتی ربءِ نیمگءَ دلءَ میل بدہ ف۸

سُوْرَةُ التِّيْنِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ ثَمَانُ اٰيَاتٍ

سورۂ تین مکہءَ نازل بوت و اے ہشت آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نامءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

وَالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنِ ۝۱ وَطُوْرِ سِيْنِيْنَ ۝۲ وَهٰذَا الْبَلَدِ

سوگند انت انجیرءِ و زیتونءِ ف۹ و طور سیناءِ و اے شہرءِ (مکہ)ءِ

ف۴ کہ ماں آئیءَ علوم و معارفءِ دریا ایر گیتگ و نبوتءِ لوازم و ہم رسالتءِ فرضانءَ برداشت کنگءِ ردا مزن پراھیں حوصلہ دات کہ چہ بے حساب دشمنانی عداوت چہ مخالفانی اڑ و جنجالاں پریشان مبیت۔ (تنبیہ) چہ احادیث و سیرءَ ثابت انت کہ ظاھری رھبندءَ ہم فرشتیانءَ چند بارہ واجہءِ مبارکیں سینگ چاک جتگ بلے آیتءِ مدلول سرظاھرءَ آ معلوم نہ بیت، واللہ اعلم۔ ف۵ وحیءِ ایر گیگ اول سرءَ سک مشکل أت، پدا آسان بوت۔ یا پیغمبری منصبءِ ذمہ داریاں مارانءَ واجہءَ وتی دلءِ سرا گرانی محسوس کتگت، چنانچہ آ دور کنگ بوت یا چہ وزرءَ ہما مباحیں امور مراد بہ بنت کہ گاہے گاہے حکمت و مصلحتءِ نزیک نشانانءَ واجہءَ ہما کار کتگت و رند ترءَ آیانی حکمتءِ برخلاف یا اَوْلیٰءِ برخلاف ظاھر بوتگت و واجہ بہ وتی عُلوِّ شان و غایتِ قربءِ سببءَ چرائیءَ ہمینکر غمناک بوتگت ہنچوش کہ کسے چہ یک گناہےءِ کارءِ کنگءَ غمناک بیت۔ تو ماں اے آیتءَ ہما کارانی سلسلہءَ واجہءَ بشارت دیگ بوت کہ چوشیں کارانی حسابءَ گوں تو کنگ نہ بیت۔ کذا روی عن بعض السلف۔ حضرت شاہ عبدالعزیزؒ نبشتہ کنت کہ واجہءِ بُرز و بالائیں ھمّت و پیدائشی استعداد ہما کمالات و مقاماتءِ کہ لوٹوک أت شاید واجہءِ قلب مبارکءَ جسمانی ترکیب یا نفسانی تشویشانی سببءَ برآیاں فائز بوگ گران گوستگت۔ اللہ پاکءَ وھدے واجہءِ سینہ پچ کت و حوصلہ پراھ کُت تو آ گرانیاں گار بوتنت و تمام بار سبک بوتنت۔

ف۶ یعنی ماں پیغمبر و فرشتیاں تیءِ درجہ بلند انت۔ ماں دنیاءَ تمام فہم دار و کیں انسان گوں مزن عزت و وقعتءَ واجہءِ ذکرءَ کننت۔ ماں اذان، اقامت، خطبہ، کلمہ طیبہ و ماں التحیات و غیرہءَ اللہ پاکءِ نامءَ بعد واجہ نبیءِ نام گرگ بیت و خداوند کریمءَ جاگہے کہ بندھانءَ وتی اطاعتءِ حکم دات ہمود اگوں اشیءَ ھور واجہءِ فرمانبرداریءِ ردا اکّڈن فرمائینتگ۔ ف۷ یعنی ماں اللہءِ رضا حاصل کنگءِ ردا ہر ہمیں سکّی شما برداشت کننت و رنج و درد کشِت۔ چہ آ سکّیاں ھمک دابیں آسانی ہم گون انت مثلاً دلءِ مزن کنگ کہ چریشیءِ ذریعہءَ ہما سکّیانی زُدرگ سُبک بوت و ذکرءِ بلند و بالا کنگ کہ چہ آئیءِ شبینگءَ مزن گرانیں مصیبتانی برداشت کنگ آسان بنت۔ یا مطلب چوش انت کہ وھدءَ اتسا روحانی راحت دات و روحانی رنج تگلینت، ہنچوش کہ چہ اَلَمْ نَشْرَحْ الخءَ معلوم بوت۔ تو چریشیءَ ترا باید انت کہ تو ماں دنیاوی راحت و محنتءَ مہءَ فضل و کرمءِ امیدءَ بدار۔ ما وعدہ

کنیں کہ بیشک موجودہ ئیں مشکلات ءَ پدا آسانی بیت و بہ زیادہ ہیں کدّن ءَ دوبارہ فرمان کنت کہ الّم ءَ ہر نوکیں سکّی ءَ بعد آسانی کیت ۔ چنانچہ چہ حدیثاں و سِیَر ءِ کتاباں معلوم بیت کہ آ کلّیں مشکلات یک بیک ءَ دُور کنگ بوتنت و ہر یک سکّی ءَ چہ وتا پد بازیں آسانی یے آورت ۔ ھنتوں ہم عادۃ اللہ ھمیشں اِنت کہ ہر شخصے کہ سکّی ءِ وھدءَ صبر بکنت و گوں صدق دل اللہ پاک ءِ سرا بھروسہ بکنت و وتا راچہ چاریں طرفاں بندان ءَ گوں ھمائی ءَ بہ بندیت تیوگ ءَ ھمائی ءِ رحمت و فضل ءِ امیت ءَ بکشیت چہ زمانہ ءِ دراج کشّی ءَ پریشان بوان ءَ نا امیت مبیت، الّم ءَ اللہ تعالےٰ آئی ءِ حق ءَ آسانی فرمائینیت یک داب ءَ اِنّا بلکیں چہ باز داب ءَ آسانی کنت ۔ وفی الحدیث لَن یَغلِبَ عُسرٌ یُسرَینِ ۔ وفیہ ایضًا لوجاءَ العُسرُ فدخلَ ھٰذا الحجرَ لجاءَ الیُسرُ حتّٰی یدخلَ علیہِ فیُخرجُہ ۔ ف۵ یعنی وھدے چہ مخلوق ءِ وعظ و نصیحت ءَ فارغ ببئے تو ماں خلوت ءَ نندان ءِ محنت کنگ زیات یسر ءِ سبب جوڑ بیت و وتی رب ءِ جانب ءَ (بلاواسطہ) دلگوش گور بکن ۔

الْاَمِیْنِ ﴿۳﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِیْٓ اَحْسَنِ تَقْوِیْمٍ ﴿۴﴾

کہ امن ءِ جاگہ اِنت ف۱ تحقیق ما پیدا کت بنی آدم ءَ ماں شرتریں صورتے ءَ ف۲

ثُمَّ رَدَدْنٰہُ اَسْفَلَ سٰفِلِیْنَ ﴿۵﴾ اِلَّا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ

پدا گردینتیں آئرا جھل تر چہ کلّیں جھل ترینان ف۳ مگر ھماکسان کہ ایمان اِش آرت

عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَھُمْ اَجْرٌ غَیْرُ مَمْنُوْنٍ ﴿۶﴾ فَمَا یُکَذِّبُکَ

و نوبیں کارِش کت گڑا پہ آیاں ھست مزدے بے حسابیں ف۴ گڑا کئے ترا دروغ بند کنیت

بَعْدُ بِالدِّیْنِ ﴿۷﴾ اَلَیْسَ اللّٰہُ بِاَحْکَمِ الْحٰکِمِیْنَ ﴿۸﴾

چرائی ءَ پد حساب کتاب ءِ بارو ءَ ف۵ آیا نہ اِنت خدا چہ کلّیں حاکماں مستریں حاکم (ضرور ھستنت) ف۶

ع ۱ — ۸ — ۲۰

سُوْرَۃُ الْعَلَقِ مَکِّیَّۃٌ وَّھِیَ تِسْعَ عَشْرَۃَ اٰیَۃً

سورہ علق مکّہ ءَ نازل بوت و اِے ہفدہ آیات انت

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّکَ الَّذِیْ خَلَقَ ﴿۱﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿۲﴾

بوان وتی رب ءِ نام ءَ ف کہ آئی کلاں پیدا کت ف پیدا کتی انسان چہ بستگیں خون ءَ ف۹

اِقْرَاْ وَرَبُّکَ الْاَکْرَمُ ﴿۳﴾ الَّذِیْ عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿۴﴾ عَلَّمَ

بوان وتی رب چہ درستاں شرفدارتر انت ف۱ کہ آئی پیش داشت علم گوں قلم ءَ ف۱۱ پیش داشتی

الْاِنْسَانَ مَا لَمْ یَعْلَمْ ﴿۵﴾ کَلَّآ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَیَطْغٰٓی ﴿۶﴾

انسان ءَ آ چیز یکہ آئی نزانت گت ف۱۲ انّا ۔ بیشک انسان البت سرکشی کنت

اَنْ رَّاٰہُ اسْتَغْنٰی ﴿۷﴾ اِنَّ اِلٰی رَبِّکَ الرُّجْعٰی ﴿۸﴾ اَرَءَیْتَ

وقتیکہ بگندیت وتارا تونگر ف۱۳ بے شک تئی رب ءِ نیمگ ءَ واتری اِنت ف۱۴ آیا دیت تو

الَّذِیْ یَنْھٰی ﴿۹﴾ عَبْدًا اِذَا صَلّٰی ﴿۱۰﴾ اَرَءَیْتَ اِنْ کَانَ

ھما شخص کہ ھن (منع) کنت یک بندہ ءَ وھدیکہ نماز وانیت ف۱۵ آیا دیت تو (کہ چے بوتگت) اگر ببوتیں

منزل ۷

(تنبیہ) مخلوق ءِ سرا پد کنگ و نصیحت کنگ واجہ نبی ءِ اعلائیں عبادت اَت بلے ماں آئی ءَ فی الجملہ مخلوق ءِ توسّط بوتگت ۔ مطلوب و مراد چوش اِنت کہ چہ اِے جانب ءَ یک کرّ بوان ءَ بلاواسطہ ہم واجہ دلگوش گور بکنت ۔ اِشی ءِ تفسیر دگہ باز داب ءَ کنگ بوتگ مگر زیات صحیح و نزیک ھمیشں اِنت کہ بیان بوت ۔

ف۹ انجیر و زیتون ہر دوئیناں بازیات نفع دیوک و فائدہ مند بوگ ءِ سبب ءَ گوں انسان ءِ نب و حقیقت ءِ خصوصی مشابہت دارنت پمیشکا لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِیْٓ اَحْسَنِ تَقْوِیْمٍ ءِ مضمون ءَ گوں اِے ہر دوئینانی سوگند ءَ شروع کت ۔ وھتے محققانی گوشگ اِنت کہ اِے اِدا چہ "اَلتِّیْنِ" "وَالزَّیْتُوْنِ" ءَ دو کوہانی طرف ءَ اشارہ اِنت کہ اشانی نزیک ءَ بیت المقدس واقع اِنت بزاں اِے درچکانی سوگند مقصود نہ اِنت بلکیں ہما مقدسیں مقام ءِ سوگند وارتگ کہ ادا اِے درخت باز زیات پیدا بنت و ہما ہم حضرت مسیح علیہ السلام ءِ پیدائش و بعثت ءِ جاگہ و ھنکین اِنت ۔ ۱۲

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ طور سینین یا طور سینا ۔ ہما کوہ انت کہ برائی حضرت موسٰی علیہ السلام ءَ را اللہ تعالیٰ ءَ ہمکلامی ءِ شرف بخشت ۔ وامن دار وکیں شہر مکہ معظمہ انت کہ اودا کل عالم ءِ سردار حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مبعوث بوت واللہ ءِ چہ کلّاں مستریں و آخری امانت (قرآن کریم) اول سرا بہمے شہر ءَ نازل کنگ بوت ماں تورات ءِ آخر ءَ ہست کہ اللہ چہ طور سینا ءَ آتک و چہ ساعیر ءَ ترپت (کہ آ بیت المقدس ءِ کوہ انت) و چہ فاران ءَ بلند بوان ءَ تالان بوت (فاران مکہ ءِ کوہ انت) ف۲ یعنی اِے کل برکت داروکیں جاگہان کہ چہ اودا اِے اِے دابیں مزن شانیں پیغمبر مبعوث بوتنت (پاد کنگ بوتنت) اِشان گواہ انت کہ خدا ءَ انسان ءَ بہ چونیں جوانیں قالب ءَ اڈ کت و چونیں چونیں قوت و ظاہری و باطنی خوبیان ءَ ماں آئی ءِ وجود ءَ جمع کتگنت ۔ اگں اِے انسان وتی راستیں فطرت ءِ روءَ بودنا کی ظاہر بکنت تو چہ فرشتیاں ہم باج ءَ بارت بلکیں ملائکیانی مسجود جوڑ بیت ۔ ف۳ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کہ آئرا لائق جوڑ کت فرشتیانی مقام ءِ ۔ پدا وھدے منکر بوت تو گڈا چہ جانوران بدتر انت ف۴ کہ آ کدی کم یا خلاص نہ بیت

ف۵ یعنی او انسان! چہ اِے دلیلاں پد چے سبب اِنت کہ آئی ءِ روءَ جزا و سزا ءِ سلسلہ ءِ انکار کنگ بہ بیت ۶ یا اِے خطاب نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ بوت ۔ یعنی اِے دابیں صافیں بیاناں پد کتام چیز اِنت کہ منکران ءَ جزا ءِ معاملہ ءَ شئے تکذیب ءِ سرا آمادہ کنت ۔ خیال کنگ بہ بیت! انسان ءَ اللہ تعالےٰ ءَ پیدا فرمائینت و ماں جوانیں شکل و صورتے ءَ پیدا کت، آئی ءِ بدن ءِ اجزایاں بہمے ترکیب ءَ جوڑ کت کہ اگں بواھیت تو نیکی و خیر ءِ کار ءَ برتری حاصل کنان ءَ چہ فرشتیاں ہم دیما سر بگوزیت، کتام مخلوقے ہم گوں آئی ءَ ہمسری کت مکنت ۔ چنانچہ اِے دابیں کاملیں نمونہ دنیا ءَ ماں شام بیت المقدس، کوہ طور و مکہ معظمہ ءَ بہ وتی وتی وھد ءَ دیستنت کہ آیانی قدمانی نقش ءِ سرا اگں انسان گام بجنت تو انسانی کمالات دارئیں ءِ سوب مندی ءِ اعلاتریں درجھاں سر بنت ۔ بلے انسان وت چہ وتی ناھودگیں کاران و بدکرداریاں ذلت و رسوائی ءِ

جہل ترین چات ءِ کپان ءَ وتی بُندری بزرگیءَ بباد دنت ۔ ہچ نکوکار و ایماندارین انسان ءَ اللہ تعالیٰ مفت ءَ ماں جھلگءَ چگل ندنت بلکیں بہ آئیءِ کمیں عملاں آسرا بے اندازہ صلہ و بدلہ عطا کنت یا اِے دابیں احوالانی اشکنگ ءَ پد ہم کسےءَ دپ گریت کہ آ دین فطرت ءِ اصول و جزا و سزاءِ اے دابیں معقولیں دستوراں دروغ بکنت ۔ البت تکذیب و انکار ءِ یک صورتے بوت کنت کہ دنیاءَ ہنچوش کایک بے ڈولیں کارجاہے حساب کنگ بہ بیت کہ برائی نہ کسی پادشاہی بہ بیت نہ اِداکتام داب ءِ قانون و دستورے جاری بہ بیت و نہ کسے نیکی و بدیءِ سرا جُست و باواسُت کت بکنت، آئیءِ جواب ءَ ہم دیم ترءَ دنت اَلَیْسَ اللّٰہُ بِاَحْکَمِ الْحٰکِمِیْنَ ۔ ف۶ یعنی آئیءِ شہنشاہیت ءِ دیما دنیاءِ تمام حکومات ہچ ارزشے ندارنت ۔ وہدے اِدءِ گونڈیں حکومتاں وتی وفاداران ءَ انعام و مجرمان ءَ سزا دینت تو ہے دابیں اُمیت چہ آ احکم الحاکمین ءِ سرکارءَ پرچا دارگ مبیت ۔ ف۷ اِے پنچ آیتاں (چہ اِقْرَاْ ءَ بگراں مَالَمْ یَعْلَمْ) چہ قرآن ءِ تمام آیات و سورتاں پیش نازل بوتنت ۔ واجہ نبی ماں "غارِ حِرا" ءَ خدائے واحدءِ عبادت کنگا اَت کہ اناگت ءَ حضرت جبریلِ وحی زوران ءَ آتک و واجہءَ گوشتی "اِقْرَاْ" (بوان) واجہءَ پسہ دات "مَا اَنَا بِقَارِیٍٔ" (من وانگ نزاناں) جبریلءَ چنت برءَ واجہ گوں تُرندیءَ پرتک و ہر برءَ اِقْرَاْ ءِ لفظءَ گوشان بوت و واجہ ہر بارہما مَا اَنَا بِقَارِیٍٔ جواب دیان بوت ۔ سومی برءَ جبریلءَ گوں تُرندی پرنچان ءَ گوشت اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ یعنی چہ وتی ربّ ءِ نام ءِ برکت و مددءَ بوان ۔ مطلب ہوش اِنت کہ ہماءِ چہ ولادت ءَ داں اِے وھدءَ یک عجیبیں و بےمثالیں شانےءَ تئی تربیت فرمائینت کہ آ اِے نشان ءَ ظاہر کنت کہ چہ تئرا کتام یکیں مزنیں کارے گرگ بیت ۔ زانا آ ترا ماں نیم راہ ءَ یل دنت؟ چو ہچبر بوت نہ کنت، چہ ہمائی ءِ نام ءَ تئی تعلیم بیت کہ چہ ہمائی ءِ مہربانیءَ تئی تربیت بوتگ ف۸ یعنی ہما ذات کہ آئیءَ کُل چیزان ءَ پیدا کت آیا آماں تئی توکءَ قرائت ءِ صفت پیدا اُگت نہ کنت ۔ ف۹ ماں بستگیں خون ءَ نہ حس ہست نہ شعور و نہ ادراک، آ تیوگ جماد لایعقلے ۔ پدا آ خدائے کہ جمادِ لایعقلءَ انسانِ عاقل جوڑ کُت کنت، آیک عاقلےءَ کامل و یک اُمّی یےءَ قاری جوڑ کنگ نتونیت؟ ۔ داں اِے حدءَ قرآت ءِ امکان ثابت کنگی اَت کہ پہ اللہءَ ہچ کار مشکل نہ اِنت ۔ کہ ترا اُمّی بوگ ءِ باوجود قاری جوڑ بکنت ۔ دیم ترءَ آئیءِ فعلیت و وقوع ءِ پردا تنبیہ فرمائینت ۔ ف۱۰ یعنی تئیں واجہءِ تربیت پہ ہرچ شان ءَ کنگ بوتگ چرائیءَ واجہءِ کامل استعداد و لیاقت چورچءَ روشن اِنت ۔ وھدے چہ ادا ماں استعدادءَ کوتاہی نیست و چہ آنگو ماں دادانی واجہءَ بُخل نیست، بلکیں آ چہ تماہیں کریماں مستریں کریمے گڑا ماں دادءِ وصول کنگءَ کتام چیز ہہن کنوک بوت کنت، لازمی اِنت کہ ہے کار بہے پیما ببیت ۔ ف۱۱ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ واجہءَ کدی ہم نہ ونت و نہ نوشتہ کت ۔ فرمائینت کہ چہ قلم ءَ ہم علم ہما دنت، چونائیءَ ہم ھما وت دنت ۔ و ممکن اِنت کہ اِے جانب ءَ ہم اشارہ بہ بیت کہ ھنچوش کہ مفیض و مستفیض ءِ درمیانءَ قلم واسطہ بیت اللہ و محمدؐ ءِ درمیان ءَ جبریل تیوگءَ واسطہ اِنت ۔ ہنچوش کہ قلم ءِ توسط پرائی مستلزم نہ اِنت کہ آ چہ مستفیضءَ افضل ببیت ۔ ہے داب ءَ اِدا حقیقتِ جبریلیہ ءِ چہ حقیقتِ محمدیہءَ افضل بوگ لازم نہ بیت ۔ ف۱۲ یعنی انسان ءِ چُک وھدے چہ مات ءِ لاپ ءَ درکیت تو آ ہچ نہ زانت آ خرا ئرا کم کمءَ سر و سوج کنت ۔ بس ھما قادریں ربّ اِنت کہ انسان ءَ چہ جاھلءَ انسان جوڑ کنت ف۱۳ یعنی مردم ءِ اصل وَ ھمیش اِنت کہ آ چہ بستگیں خون ءَ جوڑ بوتگ و وت تیوگءَ جاھل اَت، خداوندکریم ءَ چہ وتی قدرت ءِ علم دات، مگر آ وتی اصل حقیقت ءَ کمیں ھم یاد نہ کنت ۔ دنیاءِ مال و دولت ءِ سرا غرورناکی کنان سرکشی اختیار کنت و ماں دل ءَ ھمے خیال کنت کہ منءَ کسی غرض نیست ۔ ف۱۴ یعنی اول ءَ ہم ھمائی پیدا کت و آخرءَ ھم ھمائیءِ گورءَ واتر کنگی و رَوَگی اِنت، گڑا آ عتاءَ اِے تکبّر و خود فراموشی ءِ حقیقت وت ظاہر بیت ۔

ف۱۵ یعنی اِے مردءِ تمردی و سرکشیءَ بچار اِت کہ وتا را وَ اِے توفیقی نیست و تی ربّ ءِ دیما سرءَ بُجگینیت بلے اگن دگہ بندھے خدا ءِ دیما سرءَ بسجدہءَ بارت تو آئرا اِے بے بخت دیست نہ کنت ۔ ماں اِے آیتاں اشارہ بہ ابوجہل ملعون ءِ نیمگءَ اِنت وھدے آئیءَ واجہ نبیءَ بہ نماز ءِ وانگءَ دیستگت تو واجہ ءِ سرا بد بُرتگی و واجہءَ بیم تراپ داتگی و قسم قسم ءِ ایذاء و تکلیف دیگ ءِ پردا دست و پادی جتگت ۔ ۱۲

عَلَى الْهُدٰىٓ ⑪ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰى ⑫ اَرَءَيْتَ اِنْ كَذَّبَ

نیکیں راہ ءَ سرا یاکہ حکم بکتینی پرہیزگاری ءَ۔ آیا دیت (کہ چے بوت) اگر دروغ بند کتی

وَتَوَلّٰى ⑬ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰى ⑭ كَلَّا لَئِنْ لَّمْ

ودیم ترّینتی ف آیا نزانتی ایکہ تحقیق خدا گندیت ف۲ اِنّا، اگر دست

يَنْتَهِ ڏ لَنَسْفَعًاۢ بِالنَّاصِيَةِ ⑮ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ

نہ کشیت البت ماکشان ءَ بریں آئی ءِ موداں پیشانی ءِ ف۳ ہما موداں پیشانی ءِ دروغ بند

خَاطِئَةٍ ⑯ فَلْيَدْعُ نَادِيَهٗ ⑰ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ⑱

گنہ گار ف۴ نوں بایداِنت کہ وتی دیوان ءِ نندوکاں توار پربجنت، ماہم توار پرجنیں وتی پاپیادہ سپاہیاں ف۵

كَلَّا ؕ لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ⑲ ۩

اِنّا اِنّا۔ آئی ءِ جرءَ مکّر وسجدہ بکن وخدا ءِ نزیکی ءَ بلوٹ ف۶

سُوْرَةُ الْقَدْرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسُ اٰيَاتٍ

سورۂ قدر مکّہ ءَ نازل بوت وپنچ آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ فِيْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ ① وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا لَيْلَةُ

بیشک ما آئرا ماں شب قدر ءَ نازل کت ف۷ و توچے سرپدے کہ چی اِیت

الْقَدْرِ ② لَيْلَةُ الْقَدْرِ ڏ خَيْرٌ مِّنْ اَلْفِ شَهْرٍ ③ تَنَزَّلُ

شب قدر شب قدر بہتر انت چہ ہزار ماہ ءَ ف۸ ایر کپنت

الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوْحُ فِيْهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ ۚ مِنْ كُلِّ

فرشتہ و روح ماں آئی ءِ چہ وتی ربّ ءِ حکم ءَ ف۹ بہ ھمک

اَمْرٍ ④ سَلٰمٌ ۛ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ⑤

کار ءَ ف۱۰ آسلامتی ءِ (شپ) اِنت ف۱۱ دانکہ فجر ءِ روشنی ءَ

منزل ۷

ف۱ یعنی بہ نیکی ءِ راہ ءَ بوتیں۔ مرد ماں نیکیں کارانی سر وسوج بکتیں تو چینکر جوانیں مردے بوتگت۔ نوں کہ آئی ءَ دیم تر ینتگ تو مار اچے تاوانے داتگ کذا فی موضح القرآن وللمفسرین اقوال فی تفسیرھا من شاء الاطلاع علیھا فلیراجع روح المعانی ف۲ یعنی اے ملعون ءِ ناشریں کاراں و آ نیکیں بندہ ءِ خشوع وخضوع ءَ اللہ گندگا ئنت۔

ف۳ یعنی خبر ءَ چہ ھِدا گونڈ بکن! اے مردک شرزانت بلے چہ وتی ناہودگی ءَ دست نہ کشیت۔ شرنوں گوش ءَ پچ کنان ءَ بشکن کہ اگں چہ وتی ناہوگیں کاراں دستی نداشت تو ما آئرا مثل جانوراں وذلیلیں بندیاں (قیدیاں) سر ءِ موداں گران ءَ گرّان کنیں ف۴ یعنی ماں ہر سرے ءَ کہ اے گلگ ہستنت آچہ دروغ وگناہاں دپادپ انت، چو بگوش کہ دروغ وگناہ ماں آئی ءِ ہر مودے ءَ جاگہ کتگ ف۵ ابو جہل ءَ یک برے واجہ نبی ءَ چہ نماز وانگ ءَ ھن کنگ لوٹِت واجہ ءَ گوں ترندی ہپتہ دات۔ دزا مینتی زانا تو نزانے کہ ماں مکہ ءَ چہ درستاں مستریں دیوان منیگنت۔ بہ ہمے ءِ ردا فرمائنت کہ نوں آ وتی دیوان ءِ بیل وہمبلاں بیاریت، ماہم آئی ءِ گوشانی تاب دیگ ءَ وتی سپاھیاں کاریں۔ چاریں باریں کئے غالب بیت چنت روچ ءَ بعد ماں "بدر" ءِ میدان ءَ گندگ بوت کہ اسلام ءِ سپاھیاں آئرا چونکا گرّان ءَ ماں بدر ءِ میانجی ءَ چگل دات۔ باقی اصل وھد گرّان کنگ و برگ ءِ آخرت اِنت وہدیکہ دوزخ ءِ فرشتہ آئرا گوں مزن رسوائی ءَ ماں جہنم ءَ تیلانک دینت۔ ماں روایتاں ھست کہ یک برے ابوجہل حضرت ءَ ماں نماز ءَ گندان ءَ سرگیت کہ چیزے بے ادبی بجنت، ھنگت او دا سر نہ بوتگت کہ ترسان پشت ءَ کنزت۔ مرد مانی جست ءَ بدہ گوشتی کہ منی وتی و محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ میانجی ءَ یک آس ءِ خند قے نظر ءَ آتک کہ ماں آئی ءَ چیزے بازل داریں مخلوق ات من ترسان وا ترکت۔ حضرت ءَ ارشاد فرمائنت کہ اگں آ (ملعون) کمیں دیمتر ءَ بیاتکیں آئی ءِ بوٹی بوٹی یک یک کتگت۔ چو بزاں چہ آخرت ءَ پیش ماں دنیا ءَ آئرا سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ءِ یک گونڈیں نمونہ ئے پیشداشت (تنبیہ) اکثر مفسّراں چہ "زبانیہ" ءَ دوزخ ءِ فرشتہ مراد گیتگنت۔ ف۶ یعنی شما بہ آئی ءَ ہچ غرض مدار اِت ونہ آئی ءِ خبر ءَ گوش بدار اِت ہرجا کھے کہ شمے دل بلوٹیت اوداگوں دل ءِ تب ءَ اللہ ءِ عبادت ءَ بکن اِت وماں آئی ءِ بارگاہ ءَ سجدہ کنان ءَ زیات ءَ چہ زیات نزیکی حاصل کنگ ءِ جہد ءَ بکن اِت۔ ماں حدیث ءَ آتکگ کہ بندہ چہ کلیں حالتاں ماں سجدہ ءِ حالت ءَ گوں اللہ ءَ زیات نزیک بیت۔

ف۷ یعنی قرآن مجید چہ لوح محفوظ ءَ دنیا ءِ آسمان ءِ سرا ماں شب قدر ءَ ایر کپگ بوت وشاید ماں ہمے شپ ءَ چہ دنیا ءِ آسمان ءَ پیغمبر علیہ السلام ءِ سرا ایر کپگ شروع بوت۔ اے بابت ءَ چیزے مضمون ماں سورۂ دخان ءَ گوستگ او دا چارگ بہ بیت ف۸ یعنی ماں اے شپ ءَ نیکی کنگ ہنچوش اِنت کہ بزاں آئی ءَ داں ہزار ماہاں نیکی کناں بوت بلکیں چہ اشی ءَ ہم گیش۔ ف۹ یعنی چہ اللہ ءِ حکم ءَ روح القدس (حضرت جبریل) ماں بے شمار فرشتیانی مچی ءِ جہل ءَ ایر کپیت تاکہ چہ مزن شانیں خیر وبرکت ءَ زمین ءِ نندوکاں فیض حاصل بکننت۔ وممکن اِنت چہ "روح" ءَ مراد چہ فرشتیان ابید دگہ مخلوقے ببیت۔ بہرحا ورءَ ما اِے مبارکیں شپ ءَ باطنی حیات روحانی خیر وبرکت ءِ یک خاص نزولے بیت ف۱۰ یعنی عالم ءِ گرودار ءِ بابت ءَ ہرچ کارے ماں اِے سال ءَ مقدر اِنت بہ آیا نی نفاذ ءِ ردا فرشتہ ایر کپنت كما مرّ فی سُورَة الدخان یا چہ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ ءَ امر خیر مراد بہ بیت یعنی ہمک قسم ءِ خیر امور ءِ زوران ءَ چہ آسمان ءَ ایر کپنت۔ واللہ اعلم ف۱۱ یعنی آشپ امنی ودل جمی ءِ شپ اِنت ماں آئی ءَ اللہ ءِ دوستاں عجیبیں لذت دل قراری وشیرکنی ماں وتی عبادت ءِ توک ءَ مارنت و اے اثر بیت رحمت وبرکت ءِ کہ ارواح وملائکتان ءِ توسط ءَ ماں ظہور ءَ کیت ماں لہتیں روایتاں ھست کہ ماں آشپ ءَ جبریل وفرشتیاں بہ عابدین وذاکرین ءِ سرا صلوٰۃ وسلام دیم دینت یعنی بہ آیانی حق ءَ رحمت وسلامتی ءِ دعا لوٹنت ف۱۲ یعنی چہ بیگاہ ءَ بگر داں صبح ءَ تمام شپ ءَ ہمے سلسلہ برقرار مانیت بہ اے حساب ءَ آ تمام شپ مبارک انت (تنبیہ) چہ قرآن ءَ معلوم بوت کہ آشپ ماں رمضان شریف ءِ ماہ ءَ اِنت۔ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيْٓ اُنْزِلَ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ، وحدیث ءَ سوٗن دات کہ ماں رمضان ءِ اخیر عشرہ ءَ خصوصًا ماں عشرہ ءِ طاق شپاں آئرا شوہاز کنگ بہ بیت پدا ماں طاق شپاں ہم بیست ہفتمی ءِ شپ ءِ بارو ءَ گمانِ غالب بوتگ، واللہ اعلم۔ باز عالماں گیشتر گیوار کتگ شب قدر ہمیشہ ماں یکیں شپ ءَ مقرر نہ اِنت بلکن ممکن انت کہ ماں یک رمضانے ءَ یک شپے بہ بیت وماں دومی رمضان ءَ دگہ شپے ءَ بہ بیت ۔ ۱۲

وقف النبی صلی اللہ علیہ وسلم

ع ۱ ۱۹ ۲۱

ع ۱ ۵ ۲۲

سُوْرَةُ الْبَیِّنَةِ مَدَنِیَّةٌ وَّھِیَ ثَمَانُ اٰیَاتٍ

سورۂ بیّنہ مدینہ ءَ نازل بوت و اے ہشت آیات اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان، زبریں رحم کنوکے

لَمْ یَكُنِ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَ الْمُشْرِكِیْنَ

نہ اتنت کافر چہ کتاب داروکاں و مشرکاں ول

مُنْفَكِّیْنَ حَتّٰى تَاْتِیَهُمُ الْبَیِّنَةُ ۝۱ رَسُوْلٌ مِّنَ اللّٰهِ یَتْلُوْا

جدا بوک (چہ وتی رہ بنداں) داں کہ سر بہ بیت ثبوت سر ظاہریں یک پیغمبرے چہ خدا ءِ نیمگ ءَ وانان انت

صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ۝۲ فِیْهَا كُتُبٌ قَیِّمَةٌ ۝۳ وَ مَا تَفَرَّقَ

پاکیں صحیفہاں ول ماں آہانی تہا احکام اَنت محکمیں وٓ و نہ بوتنت فرقہ

الَّذِیْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَیِّنَةُ ۝۴

فرقہ کتاب ءِ داروک مگر رند چہ اِشی ءَ کہ سر بوت آیانی گورءَ ثبوت ظاہریں وٓ

وَ مَاۤ اُمِرُوْۤا اِلَّا لِیَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِیْنَ لَهُ الدِّیْنَ

و دیگ نہ بوتنت فرمان مگر ایکہ خدا ءِ عبادت ءَ بکننت خالص کنوک بہ بنت ہمائی ءِ عبادت ءَ۔

حُنَفَآءَ وَ یُقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَ یُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَ ذٰلِكَ دِیْنُ

چہ شرک و بدعت یکسو بنت وٓ و قائم بدارنت نماز ءَ و بدینت زکواۃ ءَ و ہمیش اِنت دین

الْقَیِّمَةِ ۝۵ اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ

راست و محکمیں۔ ول بے شک کافر چہ کتاب داروکاں

وَ الْمُشْرِكِیْنَ فِیْ نَارِ جَهَنَّمَ خٰلِدِیْنَ فِیْهَا ؕ اُولٰٓىِٕكَ هُمْ

و مشرکاں بنت ماں دوزخ ءِ آس ءَ مدام ماں آئی ءَ وٓ ھما اینت

شَرُّ الْبَرِیَّةِ ۝۶ اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

بدتریں مخلوق وٓ بے شک ھماکاں کہ ایمان آورت و خوبیں کارش کت

ول اہل کتاب یہود و نصارٰی بوتنت و مشرکین ہما قوماں کہ آماں بُت پرستی و آتش پرستی ءَ گرفتار اتنت۔ و ہچ آسمانی کتابے آیانی سرا نازل نہ بوتگت۔ ول چہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ءِ بعثت ءَ پیش تمام دین داروکیں مرداں چہ راہ ءَ بدراہ بوتگنت و پداہر یکے بہ وتی غلطی ءِ سرا ہم مغرور ات تونوں لازم ات کہ کتام یک حکیم یا ولی یا عادلیں بادشاہے ءِ سر و سوج ءِ سرا بہ راہ ءَ بیاینت۔ تو اے کار ممکن نہ ات داں وھدے یک ھنچیں عظیم القدریں رسولے مبیّت کہ گوں آئی اللہ پاک ءِ کتاب آئی ءِ زوراکیں مدد بیت کہ ماں چنت سال ءَ یک یک ملکے ءَ چہ ایمان ءَ پُر بکنت و چہ وتی زبردستیں تعلیم، ہمت و محکمیں ارادہ ءَ دنیا ءِ نقشہ ءَ بدل بکنت۔ چنانچہ آ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ءِ کتاب ءَ دانان ءَ آتنک کہ آ پاکیں تاکاں نبشتہ انت۔ وٓ یعنی قرآن ءِ ہر ہر سورت چو بزاں کہ وت یک مستقلیں کتاب انت یا مطلب چوش ببیت کہ ہر چ جوانیں کتابے کہ پیش ءَ آتکگنت آ کلانی ضروری خلاصہ ماں اے کتاب ءَ شامل کنگ بوتگنت۔ یا چہ کُتُبٌ قَیِّمَةٌ ءَ مراد علوم و مضامین انت۔ یعنی اِشی ءِ علوم بالکل صحیح و راست و مضامین سک مضبوط و درمیانی راہ بندیگنت۔ وٓ یعنی اے رسول و اے کتاب ءِ آیگ ءَ پد ہچ قسم ءِ شبہ پشت نہ کپتگ، پدا ہم نوں اہل کتاب چہ ضد و کنت ءِ سبب ءَ مخالف اَنت نہ چہ شبہ ءَ۔ بیشکا اِشاں نوں ماں دو فرقہ ءَ بہر بوتنت۔ ہرکس ءَ ضد و کنت کت آ دین ءِ منکر بوت، ہرکس ءَ گوں انصاف ءَ کار کت آئی ءَ ایمان آورت۔ لازم و ہمیش ات کہ آیاں آ پیغمبر آخر الزمان ءِ کہ رہچار اتنت بہ آئی ءِ تشریف آوری ءَ لبعد وتی تمام جیڑہ و اختلافات ءَ ھلاس کناں ءَ کل بہ یک راہے ءِ سرا گام گیجاں بوتین اَنت مگر آیاں چہ وتی بے بختی و عناد ءِ سبب ءَ وحدت و نیاکی ءَ مخالفت و مخاصمت ءِ ذریعہ جوڑ کت۔ وھدیکہ اہل کتاب ءِ احوال چوش اِنت تو جاہلیں مشرکانی احوال الّم ءَ زیات بدتر بیت۔ (تنبیہ) حضرت شاہ عبدالعزیز رح اِدا الْبَیِّنَةُ ءِ مصداق حضرت مسیح علیہ السلام قرار داتگ۔ یعنی وھدے حضرت مسیح علیہ السلام سر ظاہریں نشانیاں زوراں ءَ آتنک تو یہود آئی ءِ دشمن بوتنت و نصارٰی ہم ماں دنیاوی غرض و لالچ ءَ گرفتار بوان ءَ بہ وتی جماعت و فرقہاں بہر و بانگ بوتنت۔ مقصد چوش انت کہ پیغمبر ءِ آیگ، کتاب ءِ نازل بوگ ہم بغیر چہ حق تعالیٰ ءِ توفیق ءَ کار دات نہ کننت ہر قدر ہدایت ءِ ازباب و سامان جمع کنگ بہ بنت ہرکس ءَ توفیق حاصل نہ بیت آھاد اب ءَ ماں نقصان و خسارہ ءَ مبتلا بنت۔ وٓ یعنی چہ ہمک دابیں دروغ و باطل ءَ یک کرّ بوان ءَ خالص یکیں خدا ءِ عبادت ءَ بکننت و مثل ابراہیم حنیف ءَ چہ ہمک جانب ءَ وتا سِنداں ءَ ہمایکیں خدا بُند ءِ وتا غلام قرار بدینت۔ تشریع و تکوین ءِ ماں کتام شعبہ ءَ کتام دگہ کسے ءَ خود مختار مزانت۔ وٓ یعنی اے چیزاں ماں ہمک دین ءَ پسند کنگ بوتگنت ہے گپانی گیش دگیوار ءَ اے پیغمبر کنت گڈا بارین خدا بزانت کہ اِشاں پرچا چہ اِے دابیں تعلیم ءَ چو وحشی ءَ دور جھنت۔ وٓ یعنی علم ءِ دعوٰی داروک توری اہل کتاب بہ بنت یا جاھلیں مشرک، حق ءِ انکار کنگ ءِ سرا کلانی انجام یکے۔ بس بہ اِشاں دوزخ اِنت کہ چیرائی ءَ کدی ہم اشاں رستگاری حاصل نہ بیت وٓ یعنی چہ دلوتاں ہم زیات ذلیل و بدتر بنت لکمافی سورة الفرقان اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبِیْلًا۔ ۱۲

أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۝٧ جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ
ہماینت شرتریں مخلوق ف۱ جزا آیانی رب ءِ گورءَ باغ انت
عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ
پہ مدام جاہ مننداءِ ژنبنت آیانی چیرءَ جو مدام مانںنت ماں آئی ءَ دائم
رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ۝٨
اللہ چہ آیاں راضی و آیاں راضی بوتنت چہ آئی ف۲ اے وعدہ پہ ھماکس انت کہ چہ وتی ربءَ ترست ف۳

سُورَةُ الزَّلْزَالِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ ثَمَانُ آيَاتٍ
سورہ زلزال مدینہءَ نازل بوت و اے ہشت آیات انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝١ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ
وہدے جنبش دیگ بیت زمین بہ آئی وتی جنبش ءَ ف۴ و درا بکنت زمین
أَثْقَالَهَا ۝٢ وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا ۝٣ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ
وتی ہیے بارءَ ف۵ و گوشیت انسان چون انت زمین ءَ ف۶ آ روچ ءَ بیان کنت
أَخْبَارَهَا ۝٤ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ۝٥ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ
وتی خبران ءَ پرچاکہ تئی ربءَ حکم دیم دات پہ آئی ءَ ف۷ آ روچ ءَ برگردنت
النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ۝٦ فَمَن يَعْمَلْ
مردم تہر تہرءَ ف۸ تاکہ پیش دارگ ببیت آیانءَ آیانی عمل ف۹ گڑا ہرکس ءَ کہ کنت
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝٧ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ
ہم سنگ یک ذرہ ءِ نیکیں عمل آ گندیت آئی ءَ و ہرکس ءَ کت ہم سنگ
ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۝٨
یک ذرہ ءِ بدیں عمل آ گندیت آئرا ف۱۰

ف۱ یعنی ہرکس ءَ بہ کل رسول و کتابانی سرا یقین کت و ماں نیکیں کاراں گلائیش بوتنت ہما چہ مخلوقات ءَ شرتریں مخلوق انت حتیٰ کہ چہ ایاں لہتیں چہ فرشتیاں ہم دیما درکپیت
ف۲ یعنی چہ جنت ءِ باغاں و نہراں زیات تر مولاءِ رضاءِ دولت انت بلکیں جنت ءِ تمام نعمتانی اصلی روح ہمیش انت
ف۳ یعنی اے دابیں بلند و بالائیں مقام ہرکس ءَ دست نہ کپیت اے توگ ھما بندھاں دست کپنت کہ آچہ وتی رب ءِ ناراضی ءَ ترسنت و بہ آئی ءِ نافرمانی ءِ کاران ءِ کش ءَ چرّ ہم نہ جننت۔ ف۴ یعنی حق تعالیٰ تمام زمین ءَ چہ یک مزن تریں و خطرناکیں زلزلہ ءَ چنڈینیت کہ چہ آئی ءِ صدمہ ءَ کتام عمارتے، کتام کوہے یا درچتے زمین ءِ سرا قائم پشت نہ کپیت، تمام جہلگ و برزگ برابر بنت تاکہ حشر ءِ میدان بالکل ہموار و صاف بہ بیت و اے معاملہ ماں قیامت ءَ نفخ ثانیہ ءِ وھدءَ بیت۔ ف۵ یعنی آ ساعت ءَ زمین ہر چیکہ ماں آئی ءِ لاپ ءَ بیت مثلاً مُردگ یا طلا و نقرہ وغیرہ گلاں چگل دنت۔ بلے آ ساعت ءَ مال ءِ زوروک کس نہ بیت، کل مردم گندنت کہ مروچی اے چیز کہ برائی ءَ مخلوق مدام جنگ و چوپ بوتگ چینکر بیکار انت کہ کس بہ آئی ءِ نیمگ ءَ ہم نچاریت ف۶ یعنی انسان زندہ بوگ و آئی زلزلہ ءِ علامات ءِ گندگ ءَ ریدیا آیانی روحان عین زلزلہ وھدءَ دپ پچ بوانءَ گوشنت کہ اے زمین ءَ چون انت کہ اینچو گوں زورءَ چنڈیت و وتی توکی تمام چیزان ءَ یک دم کشیت و درءَ چگل دنت۔ ف۷ یعنی بنی آدم ءَ ہرچ نیکیں یا بدیں کارے کتگ درستانءَ ظاہر کنت مثلاً گوشیت فلاں شخصءَ منی سرا نماز وانتگ، فلاں کسءَ دُزّی کتگ فلاں کس ءَ ناحق خون کتگ و غیر ذالک چو بگوش ماں ہر وچیکیں ور و باری ءِ زبانءَ چوش بفہم ات کہ ہرقدر اعمال زمین ءِ سرا کنگ بوگا انت ماں زمینءَ آ درستانی ریکارڈ موجود ما نیت ماں قیامت ءَ آچہ پروردگار ءِ حکم ءَ پچ کنگ بنت۔
ف۸ یعنی آ روچ ءَ انسان چہ وتی قبراں حشر ءِ میدانءَ ہمک دابیں جماعتانی صورت ءَ حاضر بنت۔ یک ٹکے شرابیانی بیت، یک ٹکے زانیانی بیت، یکے ظالمانی، یکے دُزّانی دعلیٰ ھٰذا القیاس۔ یا مطلبی چوش انت کہ مخلوق چہ حساب دادءَ ھلاس بوانءَ وھدے واتر کننت تو چینت جماعتان جنتی و چینت دوزخی بوان ءَ جنت و دوزخ ءِ نیمگ ءَ رہادگ بنت ف۹ یعنی محشر ءِ میدان ءَ آیانی عمل پیش دارگ بنت تاکہ بدکاراں بہ یک حسابے رسوائی و نکوکاراں یک قسمے ءِ شرف حاصل بہ بیت یا ممکن انت کہ چہ عملانی پیشدارگ ءَ آیانی بَرَدَر دو نتائج پیشدارگ مقصود بہ بیت ف۱۰ یعنی ہر یک کسے ءِ ذرہ ذرہ عمل نیکیں بہ بنت یا بدیں بہ آئی ءِ دیما موجود بنت و حق تعالیٰ ہرچ دابیں معاملہءَ ہر عملے ءِ بابت ءَ فرماتینیت آئرا ہم گوں وتی چماں گندنت

ع ۸ / ۲۳
ع ۸ / ۲۴

More Books Visit : iqbalkalmati.blogspot.com

ف۱ ھما کہ سنگ یا سنگ داریں زمین ءِ سرا سُرمباں جنان ءَ آس کشِنت ۔ ف۲ ماں عرب ءَ گیشتر صحب ءِ وھدءَ حملہ کت گتش تا کہ ماں شپ ءِ تہارو کی ءَ دشمن ءَ ڈاہ مرسیت ۔ صحب ءَ انا گت ءَ حملہ کننت ۔ وشپ ءَ حملہ نہ کنگ ءَ بہادری زانتگش ۔ ف۳ یعنی گوں ھنچیں تزندی وقوت ءَ تچوکیں اسپ کہ صحب ءِ سرا وھدیکہ چہ شپ ءِ سردی ونمب ءِ تزّی ءَ عموماً خاک ودنز نزّ کاینت چرایانی پادانی سرمباں آساعت ءَ ہم خاک و دنز باز چست بیت ۔ ف۴ یعنی آساعت ءَ بے خوف وخطر ماں ماں دشمن ءِ فوج ءَ داخل بنت ۔ (تنبیہ) ممکن اِنت کہ سوگند درگ اسپانی مقصود بہ بیت ھنچوشکہ ظاھر اِنت ۔ وممکن انت مجاہدانی رسالہ ءِ سوگندبہ بیت حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت اِے جہادءَ سرگروکیں سوارانی سوگند انت ۔ چریشی ءَ مستریں عمل کتام بیت کہ اللہ پاک ءِ کارئیگی دتی جان ءِ دیگ ءَ حاضر اِنت

سُوْرَۃُ الْعٰدِیٰتِ مَکِّیَّۃٌ وَّھِیَ اِحْدٰی عَشَرَۃَ اٰیَۃً

سورہ عادیات مکہ ءَ نازل بوت واِے یازدہ آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

وَالْعٰدِیٰتِ ضَبْحًا ۝۱ فَالْمُوْرِیٰتِ قَدْحًا ۝۲ فَالْمُغِیْرٰتِ

سوگند اِنت تچوکیں اسپانی ھیسک بوانءَ پدا (ڈوکءَ سرا) سُمبءَ جنانءَ آس کشوکانی ف۱ پدا غارت گری کنوکان

صُبْحًا ۝۳ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ۝۴ فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ۝۵

صباح ءَ ف۲ پدا چست کنوکنت آوھدءَ دنزان ءَ ف۳ پدا آوھدءَ داخل بنت ماں فوج ءَ ف۴

اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ۝۶ وَاِنَّهٗ عَلٰی ذٰلِكَ

بیشک انسان وتی ربّ ءِ ناشکر انت ف۵ وبیشک آ اشی ءِ سرا

لَشَهِیْدٌ ۝۷ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَیْرِ لَشَدِیْدٌ ۝۸ اَفَلَا یَعْلَمُ

گواہ انت ف۶ وبیشک آ بہ مال ءِ دوستی ءَ زیات ھدوناک انت ف۷ آیا گڑا نزانت

اِذَا بُعْثِرَ مَا فِی الْقُبُوْرِ ۝۹ وَحُصِّلَ مَا فِی الصُّدُوْرِ ۝۱۰

وھدیکہ پادکنگ بنت ہرچیکہ ماں قبران انت وظاہر کنگ بنت ہرچیکہ ماں سینگان انت ف۸

اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ یَوْمَئِذٍ لَّخَبِیْرٌ ۝۱۱

بیشک آیانی رب بہ آیانی احوالاں آروچ ءَ البت خبرداروک انت ف۹

سُوْرَۃُ الْقَارِعَۃِ مَکِّیَّۃٌ وَّھِیَ اِحْدٰی عَشَرَۃَ اٰیَۃً

سورۂ قارعہ مکہ ءَ نازل بوت واِے یازدہ آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اَلْقَارِعَةُ ۝۱ مَا الْقَارِعَةُ ۝۲ وَمَاۤ اَدْرٰىكَ مَا الْقَارِعَةُ ۝۳

آ کڑکڑائینوک چی انت کڑکڑائینوک دتو چہ سرپدے کہ چی انت آ کڑکڑائینوک ف۱۰

منزل ۷

ع ۱ / ۱۱ / ۲۵

ف۵ یعنی جہاد کنوکیں سوارانی ماں اللہ ءِ راہ ءَ سرفروشی وجان بازی شون دنت کہ وفاداروشکر گزاریں بندہ ہے داب بیگنت بزانسان کہ اللہ ءِ داتگیں قوتان ءَ بہ آئی ءِ راہ ءَ خرچ نہ کنت آمزن درجہ ءِ ناشکر و نالائق انت بلکیں فکر بکن اِت تو وت اسپ بہ وتی زبانِ حال ءَ گواھی دیگانت کہ ھرکس حقیقی مالک ءِ داتگیں روزی ءَ ورنت وچہ آئی بیشمار نعمتاں شپ وروچ سیت حاصل کننت پدا اِشی ءِ باوجود آئی ءِ فرمان برداری ءَ نہ کننت آچہ جانوراں زیات ذلیل وکمتر اَنت ۔ یک مزن مہذبیں اسپے ءَ خداوند کاہ کدیم کنت آ بہ ہمینکر تربیت ءِ سرا بہ وتی خداوندءِ وفاداری ءَ وتی جان ءَ قربان کنت ، ہر نیمگ ءَ سوار اشارہ بکنت دیما ہانگو کنت وروت برے تچان برے ھیسک ھنیان ءَ سرمباں زمین ءَ جنان ءَ دنزاں چست کنانءَ تزندیں جنگانی توک ءَ بے تکلف ءَ داخل بیت ماں تیرانی ھور ءَ زھم ونیزگانی دیما کیاں سینگ ءَ تاب نہ دنت بلکیں بازبرءَ وفاداریں اسپ سوار ءِ جان ءِ رکینگ ءَ وتی جان ءَ ماں خطرہ ءَ چگل دنت آیا انسان ءَ چہ اِسے دابیں اسپاں چیزے سبق حاصل کنگ کہ آئی ءَ ہم یک رودینوکیں خداوندے ہست کہ بہ آئی ءِ وفاداری ءَ آئرا وتی جان ومال ءَ خرچ کنگ ءِ واسطہ تیار بوگ لوٹیت بے شک انسان مزن ناشکر و نالائقے ، اگں آ کدیک اسپے بلکیں کد یک سگے ءِ برابر ءَ ہم وفاداری پیش داشت کت مہ کنت ۔ ف۶ یعنی سرفروشیں مجاھدین وآیانی اسپانی وفاداری وشکرگزاری آئی ءِ چمّانی دیما اَنت پدا ہم بےحیا ہچ غیرت نہ کنت (تنبیہ) ترجمہ ءِ رعایت ءَ داران ءَ ما اِے مطلب نبشتہ کتگ واگرنہ گیشتر مفسراں اِے جملہ ءِ مطلب ءَ چوش گرنت کہ انسان وت وتی ناشکری ءِ سرا چہ زبانِ حال ءَ گواہ انت ۔ لکیں بہ وتی دل ءِ آواز ءِ نیمگ ءَ دلگوش گور بکنت تو بشکنت کہ چہ توکی نیمگ ءَ وت آئی ءِ دل گوشگا ئنت کہ مردکہ تو مزن ناشکریئے لھتیں سلف ءَ اِنَّهٗ ءِ ضمیر بہ ربّ ءِ طرف ءَ لیٹینتگ ۔ یعنی آئی ءِ رب آئی ءِ ناشکری ونعمتانی بے قدری ءِ احوال ءَ گندگا ئنت ۔ ف۷ یعنی حرص ولالچ وبخیلی ومال ءِ دوستی ءَ آئرا کورساز تگ ۔ ماں دنیا ءَ مال وزر ءِ دوستی ءَ ہمینکر غرق اِنت کہ وتی حقیقی نعمتانی خداوندءَ راہم شموشتگ انت ، چوش نغمیت کہ دیمترا آئی ءِ انجام چہ بیما بیت ۔ ف۸ یعنی ہما عت پیدا کنت وھدے مردگیں جسم چہ قبراں درکپان ءَ زندگ کنگ بنت وماں دلاں چیزے کہ چیر دیگ بوتگ آدرست یک یک ءَ ظاھر کنانءَ دیما ایر کنگ بنت ، آساعت ءَ معلوم بیت کہ آ مال کتام درد ءِ درمان اِنت ونالائق وناشکریں مردم چونکا وتاراچہ خداءِ عذاب ءَ رستگار کت کننت اگر اِے بیحیایاں آخر بفہمتیں تو گاہے بہ مال ءِ دوستی ءَ غرق بوان ءَ اِے دابیں حرکتش نہ کتگت ۔ ف۹ یعنی ہرچینت کہ اللہ ءِ علم ہروھد بہ بندہ ءِ ظاھر وباطن ءَ بہ وتی گیرءَ یار وک اِنت (احاطہ کنوک نت) لیکن آروچ ءَ آئی ءِ علم ہر شخص ءِ سرا ظاھر بیت وکسے ءَ توفیق نہ بیت کہ انکار بکنت ف۱۰ مراد قیامت اِنت کہ آ قلوب ءَ چہ مزنیں ترس وخوف وگوشاں چہ تزندیں نواراں ٹہک ٹہک فرمائینیت ۔ مطلب چوش اِنت کہ حادثہ ءِ قیامت ءِ آہولناکیں نذارگ ءِ بیان چونکا کنگ ببیت ، بس آئی ءِ لھتے علامات ونشانیاں دیما بیان کنگ بنت کہ چرایاں آئی ءِ سکی وتزندی ءِ قدرے اندازہ بوت کنت ۔ ۱۲

ف۱ کہ ہر یکے گوں بے وسی ءَ یک طرفے ءَ دیم ءَ دنت و روت۔ چو بگوش کہ گوں پڑ کاں تشبیہ ماں ضعف، وچہ بازیں بیقراری و حرکت ءِ بے انتظامی ءِ سببءَ دیگ بوت۔ ف۲ یعنی چوشکہ جولاگ پشم
یا کرپاس ءَ شنان ءَ آئی ءِ پلاں بال دنت ہے داب ءَ کوہ مُچنڈ مُچنڈ بوان بال گرنت و گوں رنگ داریں پشم ءَ شاید ہمیشکا تشبیہ دات کہ اے بازکمزور و سبک بیت و ہم ماں قرآنءَ دگہ جاہے کوہانی رنگ ہم بازیں
قسم ءِ بیان فرمائینتگ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيضٌ وَّحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ (فاطر رکوع ۴) ترجمہ: وچہ کوہاں کنڈ گ اَنت اسپیتیں و سُہریں رنگ ءِ، مختلف اَنت رنگ آیانی و چو کورا گا
سیاھیں۔ ف۳ یعنی ہرکس ءِ اعمال وزن دارینت آماں آروچ ءَ گوں آجمیءَ عیش ءِ توکءَ بیت و اعمال ءِ وزن چہ اخلاص و ایمان ءِ نسبتءَ بیت سرظاہر ءَ توری ہر قدر مزنیں علے ببیت مگر ماں آئیءَ اخلاص
ءِ روح گوں مبیت آئرا اللہ پاک ءِ گورءَ ہچ حیثیت نہ بیت فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا (کہف رکوع ۱۲) ف۴ یعنی ہرچ عذابے کہ ماں آطبقہ ءَ انت آعذاب انسان ءِ فہم ءَ ہچ آتک
نہ کنت بس ہمینکر بزان اِت کہ یک آسے سک زبات گرم جنبلاس بوان کہ آئی ءِ مقابلہ ءَ دگہ آس ءَ چوش بفہم کہ گرم گوشگ نہ لوٹیت اَعَاذَنَا اللہُ منہا و من سائر وجوہ العذاب بفضلہ
ومنّہ۔

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۝۴ وَتَكُونُ
آروچ ءَ بنت مردم مثل شنگ و تالانیں پترک ءَ ف۱ و بنت
الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۝۵ فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهٗ ۝۶
کوہاں چو رنگ داتگیں شنتگیں پشم ءَ ف۲ گڈا ہرکسی کہ گراں بنت عمل (نیکیں) ماں وزن ءَ
فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝۷ وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهٗ ۝۸
گڈا آئی ماں عیش ءَ بیت دلکشیں ف۳ لیکن ہرکسی کہ سبک بنت آئی عمل (نیکیں) ماں وزن) ءَ
فَاُمُّهٗ هَاوِيَةٌ ۝۹ وَمَا اَدْرٰىكَ مَا هِيَهْ ۝۱۰ نَارٌ حَامِيَةٌ ۝۱۱
تو گڈا آئی ءِ جلنگءَ جاگہ ہاویہ اِنت و تو چے زانے کہ آچی یے آ آسے سکّ گرمیں (دیجنوکیں) ف۴

ع ۱۱/۲۶

سُورَةُ التَّكَاثُرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ ثَمَانُ اٰيَاتٍ

سورہ تکاثر مکہ ءَ نازل بوت و اے ہشت آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اَلْهٰىكُمُ التَّكَاثُرُ ۝۱ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۝۲ كَلَّا
غافل کت شمارا زیادتی ءِ حرص ءَ دانکہ رفت و چار اِتنت شما قبران ف۵ اِنا اِنا
سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۝۳ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۝۴
زوت شما معلوم دار بئیت پدا گوشاں اِنّا اِنّا زوت شما معلوم دار بئیت ف۶
كَلَّا لَوْ تَعْلَمُوْنَ عِلْمَ الْيَقِيْنِ ۝۵ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيْمَ ۝۶
انا انا دریچیا شما بزانتیں بہ یقین ءِ علم ف۷ البت شما ضرور جہنم ءَ گندات
ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِيْنِ ۝۷ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ
پدا شما ضرور گندات آئی ءَ گوں یقین ءِ چمّ ءَ ف۸ پدا شما الم ءَ سوال کنگ بئیت آروچی
عَنِ النَّعِيْمِ ۝۸
نعمتانی بارو ءَ ف۹

ع ۸/۲۷

منزل ۷

ف۵ یعنی مال و اولاد ءِ کثرت و دنیا ءِ ساز و سامان ءِ حرص انسان ءَ ماں غفلت ءَ گرفتار کنت نہ خدا بندہ ءِ خیال ءَ آیگ ءَ ہِلیت و نہ آخرت ءِ فکر ءَ، بس شپ و روچ ہمے فکر ذہن ءِ سر اسوار اَنت کہ ہر ہیم منتگ انسان ءِ گورءَ مال و زر ءِ کثرت بہ بیت و منی کُہم و خاندان چہ تمام کُہماں و خانداناں سرافضل بہ بیت۔ اِے پردہ غفلت ءِ انسان ءَ جیست بوگ ءَ نہ ہلیت دانکہ موت کیت و سرءَ اوشتیت گڈا ماں قبر ءَ سر بوان ءَ احوال معلوم بیت کہ ماں حزن و غفلت و ماں شموشکاری کپتہ بوتگیں۔ فقط چنت روچ ءِ رونق اَت، چہ موت ءَ بعد آتمام سامان ہیچ بلکیں جان ءِ سراوبال اَنت۔
(تنبیہ) ماں لہتیں روایتاں آتک (واللہ اعلم بصحتہا) کہ یک رندے دو قبیلہاں وتی وتی راج و جماعت ءِ کثرتءَ سرا پہر بندگا تنت و ہدے مقابلہ ءِ ساعت یکے ءِ نفری چہ دومی ءَ کم بوتنت تو آئی ءَ گوشت کہ مئے اینکر مردم ماں جنگ ءَ گُشگ بوتگنت، بیا روں اِشانی قبراں حساب کنیں۔ اودا معلوم بیت کہ مئے جماعت ءِ مردم چہ شمے مرداں چینکر گیشتر انت و مئے درمیان ءَ چونیں چونیں ناماوریں مردم گوستگنت۔ چو گوشان ءَ اِسے قبرانی حساب ءَ لگتنت۔ بہ اے جہالت و غفلت ءَ ردا پہ ہم ترا ءَ اِے سورت نازل بوت۔ ف۶ یعنی خیال گوربکن اِت و بچار اِت چینکا ہر ءَ گوں کٹّن ءَ گوشگ بوت کہ شمے خیال صحیح نہ اِنت کہ مال، اولاد و غیرہ ءِ گیشی کار آیوکیں چیزے، زوت شما معلوم دار بئے اِت کہ زوال بوک و فانی چیز ہچبر بہر بندگ و مزن شانی ءِ لائق نہ اَنت۔ پدا شری ءَ سر ہچ بوت اِت کہ آخرت اِے دابیں چیزے نہ اِنت کہ چرائی ءَ انکار کنگ بہ بیت یا بہ آئی ءِ بابت ءَ سستی و کاہلی کنگ بہ بیت دیمتر روان ءَ شمارا زوت اِے سرحال معلوم بیت کہ بُندری زندگی و عیش ءِ جاگہ آخرت اِنت و دنیا آ زندگی ءِ مقابلہ ءَ چہ یک واب ءَ گیشتر حقیقتے ندار بیت۔ اِے حقیقت لھتے مرداں ماں دنیا ءَ چیزے معلوم بیت۔ بلے ماں قبر ءَ سر بوان ءَ و چرائی ءَ بعد ماں محشر ءِ میدان ءَ درستاں تمام حقیقت شرّی ءَ معلوم بیت۔ ف۷ یعنی شمے خیال ہچبر صحیح نہ انت۔ اگں شما بہ یقین گوں راستیں دلیلاں اِے خبر بزانتیں کہ ماں آخرت ءِ مقابل ءَ دنیا ءِ کل ازباب ہچ اَنت تو ہچبر شما ماں اِے دابیں غفلت ءَ دور نہ کت گت۔
ف۸ یعنی اِے غفلت و انکار ءَ آسر دوزخ اِنت، آشمارا گندگی اِنت۔ اول سرءَ چیزے آئی ءِ اثر ماں عالم برزخ ءَ نظرءَ کیت پدا ماں آخرت ءَ سرجمی ءَ گندان ءَ عین الیقین حاصل بیت ف۹ یعنی آساعت ءَ گوشگ بیت کہ بگوشس اِت دنیا ءِ عیش و آرام ءِ حقیقت چے اَت۔ یا آساعت ءَ سوال کنگ بیت کہ ہرچ نعمتے (ظاھری و باطنی، آفاقی و انفسی، جسمانی و روحانی) ماں دنیا ءَ دیگ بوتگنت آنعمتانی حق شما چینکر ادا کت و نعمتانی حقیقی واجب ءِ رضا ءِ واسطہ شما چینکر جُہد و کوشست کت۔ ۱۲

سُوْرَةُ الْعَصْرِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ ثَلٰثُ اٰيَاتٍ

سورهٔ عصر مکہ ءَ نازل بوت و اے سے آیات اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

وَالْعَصْرِ ۝۱ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍ ۝۲ اِلَّا الَّذِيْنَ

سوگند اِنت عصرءِ ف۱ تحقیق انسان البت ماں تاوان ءَ اِنت ف۲ مگر ھماکساں کہ

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ ۙ۵ وَتَوَاصَوْا

ایمان اِش آورت و خوبیں کار اِش کت دیک دگر ءَ تاکید اِش کت راستیں دین ءِ و تاکید اِش کت

بِالصَّبْرِ ۝۳

برداشت ءِ ف۳

ع ۱ ۳ ۲۸

سُوْرَةُ الْهُمَزَةِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ تِسْعُ اٰيَاتٍ

سورہ ھمزہ مکہ ءَ نازل بوت و اے ۹ آیات اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءِ ھما کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةِ ۝۱ الَّذِيْ جَمَعَ مَالًا وَّعَدَّدَهٗ ۝۲

خرابی اِنت پہ ہر تہمت و غیبت کنوکیں و عیب و شگان جنوک ءَ ف۴ ھما کہ جمع ءِ کت مال و حساب ءِ کت آ ئی ءَ ف۵

يَحْسَبُ اَنَّ مَالَهٗۤ اَخْلَدَهٗ ۝۳ كَلَّا لَيُنْۢبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝۴

گمان کنت کہ آئی ءِ مال آئی ءَ دائم داریت ف۶ اِنا اِنا آ ضرور ماں حطمہ ءَ چگل دیگ بیت ف

وَمَاۤ اَدْرٰىكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝۵ نَارُ اللّٰهِ الْمُوْقَدَةُ ۝۶ الَّتِيْ تَطَّلِعُ

و تو چے سرپدئے کہ چیے حطمہ ۔ آیک آسے خداءِ بُن داتگیں کہ آ رسیت

عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ ۝۷ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّؤْصَدَةٌ ۝۸ فِيْ عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝۹

ماں دلانی سرا ف۸ بے شک آ بہ آیانی سرا چارین نیگا احاطہ کنوک اِنت ف۹ ماں ڈیکیاں دراجیں ف۱

ع ۱ ۹ ۲۹

منزل ۷

ف عصر زمانہ ءَ گوشنت ۔ یعنی سوگند بہ زمانہ اِنت کہ ماں آئی ءَ انسان ءِ عمر ہم شامل انت کہ آ ئرا پہ کمالات و سعادت ءِ حاصل کنگ ءَ یک مزن قیمتی متاع ءِ حساب کنگ بیت

یا سوگند اِنت عصر ءِ نماز ءِ وقت ءِ کہ آماں کاروباری دنیاءِ خاص مشغولی و بہ شرعی نقطہ نظر ءَ مزن فضیلت ءِ وقت اِنت (حتیٰ کہ حضور ءِ ماں حدیث ءَ ارشاد فرمائینت کہ ہر کس ءِ

عصر ءِ نماز قضا بوت ہنچوش حساب بکن کہ آئی ءِ لوگ و جاگہ گُل ڈیگ بوتنت) یا سوگند اِنت مے مبارکیں پیغمبر ءِ زمانہ ءِ ۔ کہ ماں آئی ءَ رسالتِ عظمٰے و خلافتِ کبریٰ ءِ نور گوں

کاملیں صورت ءَ روشن بوت ف۲ چرشی ءَ مستریں تاوان چے بوت کنت کہ برف بہا کنوکیں دکاندار ءِ ڈول ءَ آئی ءِ تجارت ءِ راس المال کہ آ ئرا عمر عزیز گوشنت دماں بہ دماں

کم بوان بیت اگں بہ اِے دابیں رواداری چوشیں کارے سرانجام نداِت کہ چہ آئی ءِ برکت ءَ اے شتگیں عمر بہ جوانیں جاگہے سر بہ بیت بلکیں یک ابدی و غیر فانی متاع جوڑ بوان ءَ

پہ مدامیگی کار آمد بہ بیت تو گڈا خسارہ ءِ ہچ انتہا نہ بیت ۔ زمانہ ءِ توار زنگ ءَ بوان ۔ وہ وت وتی زندگی ءِ داستانانی سرا فکر بجن تو چہ ادنائیں غور و فکر ءَ ثابت بیت کہ ہر کس ءِ

انجام ءِ سرا نگاہ نہ داشت و چہ مستقبل ءَ بے غرض

بوان ءَ تیوگ ءَ ماں ہورکیں لذتاں و ھد گوازینت آ آخر کار

چونکا ناکام و نامراد بلکیں تباہ و برباد بوتنت ۔ انسان ءُ باید

اِنت کہ وقت ءِ قدر ءَ جاہ بیاریت و دوستناکیں عمر ءِ

ساعت و دماناں ءَ ہنچوش ماں غفلت و ناشریں کاراں یا ماں

لیب و لباء ءَ برباد مدنت ۔ ہر چ ساعت و دمانے کہ شرف و

بزرگی ءِ تحصیل کنگ و بہ فضل و کمال ءِ گرم بازاری ءِ کٹ ءِ

واسطہ انت ، خصوصاً ھما مزن قیمتی ساعت و زمانیاں کہ ماں

آیاں رسالت ءِ آفتاب چہ وتی مزنیں نور افشانی ءَ دنیا ءَ

روشن کنگا ئنت اگں ماں غفلت و نسیان ءَ گوازینگ

بوتنت تو چہ بزاں کہ چہ اشی ءَ مستریں تاوان بہ انسان ءَ

دگہ ہچ نیست ۔ بس وش نصیب و بختاور ھماکس اَنت

کہ اِے فانی عمر ءِ باقی و ناھودگیں زندھاتی ءَ فائدہ مند

جوڑ کنگ ءِ واسطہ دست یا دجننت و بہتریں وھداں و

خوبیں ساعتاں ءُ غنیمت زانان ءَ کسبِ سعادت و کمال ءُ

حصول ءِ رداوتی کوششاں جاری دارنت و اِے ھما

مردم اَنت کہ آیانی ذکر دیمتر ءَ ماں اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ءَ کنگ بوتگ ۔

ف۳ یعنی انسان ءَ چہ خسارہ ءَ رکینگ ءِ واسطہ چار

چیزانی ضرورت اِنت : اول خدا و رسول ءِ سرا ایمان بیاریت

و آیانی ھدایات و وعدھانی سرا توری آیانی تعلق بہ دنیاءَ

بہ بیت یا گوں آخرت ءَ ، پورہ یقین بکنت ۔ دومی اِے

یقین ءِ اثر محض دا قلب و دماغ ءَ محدود مبیت بلکیں ھم

ماں جوارح (اعضایاں) ظاہر بہ بیت و آئی ءِ عملی زندگے

آئی ءِ قلبی ایمان ءِ آدینک ببیت ، سومی محض وتی

جند ءِ فلاح و اصلاح ءِ سرا قناعت مکنت بلکیں قوم و

راج ءِ اجتماعی مفاد ءِ خیال ءَ ہم بداریت ۔ وھدے دو

مسلمان دوچار بکپنت تو آیاں یک دومی ءَ چہ وتی قول

و فعل ءَ حقیں دین و ماں ہر یک معاملہ ءَ راستی

اختیار کنگ ءِ رداکڈن کنان بہ بنت ۔ چہارمی ہر یکے

دومی ءَ اِے داب ءَ وصیت و نصیحت کنوک بہ بیت کہ

در بابت ءَ حق ءِ و ماں شخصی و قومی اصلاح ءِ راہ ءَ ہر قدر سکی

واڑ و جنجال پیش بیاینت یا تب ءِ برخلاف خبراں برداشت

کنگی بہ بنت آیان ءَ گوں مزن صبر و جوانمردی ءَ برداشت

بکنت ۔ گاہے ہم قدم چہ نیکی ءِ راہ ءَ نباید کہ بلگشیت

ہر کسیکہ چہ خوش نصیبیں دا جہاں اِے چاریں وصفانی سرا

عمل کنوک بہ بنت دوت کامل بوان ءَ دگرانی تکمیل ءَ گلائیتش بہ بنت آیانی نام زمانہ ءِ تاکدیمانی سرا پہ مدامیگی زندہ پشت کپیت ۔ و ہر چ دابیں آثار پشت گیجان چہ دنیا

رخصت بنت آیاں بطور باقیات صالحات ہمیشہ آیانی اجر و ثواب ءَ زیات کنان بنت ۔ درحقیقت اِے گونڈکیں سورت تمام دین و حکمت ءِ خلاصہ اِنت ۔ حضرت امام شافعی

ءَ حق گوشتگ کہ اگر چہ قرآن شریف ءَ تیوگ ءَ ہمے سورت نازل کنگ بوتیں تو پہ (فہمندھیں بندھانی) ہدایت ءَ بس اَت ۔ ماں عہدی بزرگاں وھدے کہ دو مسلمان

وت ماں وتا دوچار بوتگنت چہ جدا بوگ ءَ پیش یک دومی ءَ اِے سورت اشکنائینتگش ۔ ف۴ یعنی وتی حال شونی نہ کنت دگراں ءَ حقیر زانان ءَ شگاں جنت

و آیانی راستیں عیباں پشکریت ف۵ یعنی شگاں جنگ و عیبانی پٹگ ءِ منشا تکبر اِنت و تکبر ءِ سبب مال اِنت کہ آ ئرا حرص ءِ وجہ ءَ چہ ھگ نیمگ ءَ زکاریت و بخل ءِ سبب ءَ

مال ءَ حساب کنان ءَ ایرکنت کہ جلہے یک پیسہ ئے ہم خرچ مبیت۔ اکثر بخیلیں مالداراں ہرکس گندیت کہ ساعت دمان ءَ کلداراں حساب کننت وحساب جننت۔ ماں ہمیشی ءَ آیاں لذت محسوس کننت ف۶ یعنی چہ آئی ءِ رھبندءَ ھنچوش معلوم بیت کہ چوبگوش کہ اِے مال چراغی ءَ گاہے جدانہ بیت بلکیں مدام آئرا چہ ارضی وآسمانی آفتاں رکّینیت۔ ف۷ یعنی اِے خیال تہنا غلط انت۔ مال تو داں قبرءَ ہم ہمراہ نہ بیت۔ دیمترءَ گڈا چے کارءَ آتک کنت۔ تمام دولت بس ھدا ہنچوش بیکار سرپہ سر بیت و آ بے بخت ءَ چست کننت وماں دوزخ ءَ چگل دینت۔ ف۸ یعنی یادبہ بیت کہ آس بندیاں نہ انت بلکیں اِے آس خداءِ روک کتگیں انت۔ آئی ءِ کیفیت ءِ باروءَ ھچ جُست ہکن اِت مزن ہوش مندے، دلانی توک ءَ سرک کنت، ماں ہردلے ءَ کہ ایمان بیت آئرا مہ سوچیت وماں ہردلے ءَ کہ کفر بہ بیت آئرا سوچیت۔ آئی سوزشں بدن ءَ سُنبیت، فوراً ماں دلاں داخل بیت، بلکیں یک حسابے ءَ چہ دل ءَ شروع بوان ءَ ماں جسماں داخل بیت وباوجودیکہ قلوب وارواح مثل جسم ءَ سُچنت بلکیں ءِ ہم مجرم ءَ موت نہ بیت دوزخی تمنّا کننت کہ دریچیا موت آیاں چہ اِے عذاب ءَ ہلاس بکنت بلے اِے واھگ سرجم نہ بیت اعاذنا اللہ منہا ومن سائر وجوہ العذاب۔ ف۹ یعنی کافراں ماں دوزخ ءَ چگل دیان ءَ دروازگاں بندکنگ بنت ھچ راہے پہ درکپگ ءَ نہ بیت۔ مدام ماں ھمائی ءَ کپان ءَ سچنت۔ ف۱۰ یعنی آس ءِ لمب (شعلہ) دراج دراجیں ڈیکیانی ڈول ءَ بلند بنت یا اِے کہ دوزخیاں گوں پیل پایاں (ستوناں) گوں سادان بندان ءَ مُہریں گرینچ دینتش تانکہ سُچگ ءِ وھدءَ ہچ دابیں سُرپُرکت مکننت چیاکہ اِنگو حرکت کنگ ءَ چہ، ماں عذاب ءَ چیزے تخفیف بیت کنت وھدے ءَ گوشتگ کہ دوزخ ءِ دپ ءَ دراجیں دراجیں پیل پالک کنان چہ بُرزءَ پوشگ بنت۔ واللہ اعلم۔

سُوْرَةُ الْفِيلِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ خَمْسُ آيَاتٍ

سورۂ فیل مکہ ءَ نازل بوت واِے ۵ آیات انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾

آیا ندیت تو کہ چون کُت تئی ربءَ گوں پیلانی واجہاں ف۱

أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ

آیا نہ کتی آیانی مکرءَ باطل ف۲ ودیمی دات آیانی سرا

طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٤﴾

مرغان ءَ بُرز بُرزءَ کہ دوردانتگ اتش آیانی سرا ڈوکاں سنگریزہ ءِ ف۳

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

گڈا کتنتش آیان ءَ چوکاہاں گاجیل کتگیں ف۴

ع ۱ ۵ ۲۰

سُوْرَةُ قُرَيْشٍ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ أَرْبَعُ آيَاتٍ

سورۂ قریش مکہ ءَ نازل بوت اِے ۴ آیات انت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾

پہ قریش ءِ دل بڈّی ءَ بزاں دل بڈّی دیگ آیاں ءَ بہ زمستان وگرماگ ءِ سفرءِ

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ

گڈا باید کہ عبادت ءَ بکننت اِے لوگ ءِ ربّ ءِ کہ آئی ءَ ورگ دات آیان ءَ

مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

ماں شُدءَ وامنی دات آیان ءَ چہ خوف ءَ ف۵

ع ۱ ۴ ۲۱

منزل ۷

ھمے صفحہ ءِ فوائد : ف۱ یعنی گوں پیل ءِ خدابنداں تئی ربءَ ہرچ معاملہ ئے کُت آئرا الّم ءَ معلوم بیت، چیاکہ اِے داستاں چہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءَ پیدائش ءَ چینت روچ ساری ءَ بوتگت ووتی مزن ناماوری ءِ پِرداز ھگ زھگ ءِ زبان ءِ سرا اِے داستان اَت۔ ہے دور ءِ نزیکی پدماں پدا درستان ءِ بیان کنگ ءِ بنا ءَ آئی علم ءَ گوں لفظ رویت ءَ شون دات۔

ف۲ یعنی آمردمان ءِ دل ءِ واھگ ھمیش اَت کہ اللہ ءِ کعبہ ءَ شھید کنان ءَ وتی نقلی کعبہ ءَ آباد بکننت بلے چو نہ بوت۔ اللہ تعالیٰ ءَ آیانی کل مکروھنراں ءَ غلط وکل تدبیراں ءَ بے اثر کتنت کعبہ ءِ تباھی ءِ فکرءَ آوت تباہ وبرباد بوتنت۔ ف۳ اصحاب فیل ءِ قصہ مختصر اِے داب ءَ انت کہ حبشہ ءِ بادشاہ ءِ طرف ءَ ماں یمن ءَ ابرہہ نامی یک مردے حاکم اَت آئی ءَ دیست کہ تمام عرب بہ کعبہ ءَ حج ءَ رونت، آئی دل ءَ کشت کہ اِے مخلوق مئے گورءَ جم بہ بنت، آئی ءَ تدبیر اِے داب ءَ کُت کہ وتی عیسائی مذھب ءِ نام ءَ یک عالی شان معبدے اڈ کنگ ءِ سوڑگ کُت کہ ماں آئی ءَ ھمک پیمیں تکلفات، راحت ولذت ءِ ازباب موجود بہ بنت۔ اِے رنگ ءَ مخلوق اصلی خشکاوگیں کعبہ ءَ یل دیان ءَ اِے پُرتکلف ورنگ وروغن ءِ آپ داتگیں کعبہ ءِ نیمگ ءَ لیٹ ورنت ومکہ ءِ حج ءَ بپرشیت۔ چنانچہ آئی ءَ ماں صنعاء ءَ (کہ آیمن ءِ مستریں شہرستانے) وتی نقلی کعبہ ءِ بنیادءَ ایرکُت وشردل ءَ پراھداراں زرّان ءَ خرچ کُت۔ اِے تمام خرچ ووسج ورنگ وروغن ءِ باوجود مخلوق ءَ اِے نقلی کعبہ ءَ نیمگ ءَ ہچ دلگوش گور نہ کُت۔ عرب ءَ خصوصاً قریش ءَ وھدے اِے حال ءَ گپت سک زھر گپتنت کسے ءَ چہ زھر کنگی ءَ شت واودا لانک بوج کُت۔ وھدے گوشنت کہ لھتیں عرب ءَ آس روک کتگت ہے آس ءِ اشکراں چہ گوات ءِ سبب ءَ بال کنان ءَ ہما عمارت ءِ سرا کپتنت وجاگہ سوتک "ابرہہ" چہ زہرءَ پُرلوان ءَ بہ خانہ کعبہ ءِ سرا حملہ کُت۔ بازلشکر وپیلاں زوران ءَ بہ اِے نیت ءَ سرگپت کہ کعبہ ءَ بپروشیت ماں میانجی ءَ عرب ءِ ہر قبیلہ ئے ءَ مقابلہ کت آئرا جت وزیرکُت۔ حضرت ءِ پیرک عبدالمطلب ماں آروچاں قریش ءِ سردار وکعبہ ءِ متولّی اعظم اَت۔ آئرا حال ءَ گپت توآئی فرمائینت مردماں! وتی جند ءِ خیال ءَ بدارات۔ کعبہ آکسے ءِ لوگ انت آوتی لوگ ءِ حفاظت ءَ وت کنت۔ ابرہہ ءَ کشک ہورک ولشہ دیست یقین ئی کُت کہ نوں کعبہ ءِ پروشگ ھچ مشکل نہ انت چیاکہ چہ آحاناب ءَ کس بہ مقابلہ ءَ دیمانیا تکگت

دھدے اِے واجہ محترمٔ شیپ ءَ سربوت کہ مکہ ءِ نزیکٔ ئیک جاگھے ءِ نام اِنت توچہ زرباز ءِ نیمگ ءَ سبز وزر درنگ ءِ حوردیں حوردیں مرغاں بُرِ بُرءَ نظر اتکنت ہریکے ءِ سُنٹ وپنجگاں گونڈ گونڈیں سنگریزہ اتنت اِے عجیب وغریبیں مُرغانی ٹولیاں لشکر ءِ سرا سنگریزہ ھتر مال کتنت چہ خداءِ قدرت ءَ آسنگریزھاں چہ تُفنگ ءِ تیرءِ گیشتر کار کنگا بنتنت ہرکس ءَ بلگتیں چہ یک طرفے داخل بوتگت و دومی جانب ءَ درکپتگت ویک قسمے عجب زہر آلودیں مادہ ئے تالاں بوتگت بازکس ہمود اُمرتنت ۔ ہرکس کہ جھتگت آماں دگہ ٹوھیں دردے ءَ گرفتار بواں مُرتنت ۔ اِے قصہ چہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ پیدائش ءِ پنجاہ روچ ساری ءِ پیش آتک ۔ بلکیں لھتیں گوشنت کہ خاص ھمار دچ ءَ واجہ ءِ کرامت داریں ولادت بوت ۔ چوشں نزان اِے یک آسمانی نشاں واجہ ءِ بیا بخیر بیگت ویک غیبی اشارہ ئے اَت کہ ھنچو کہ اللہ تعالےٰ ءَ دتی لوگ ءِ فوق العادہ حفاظت فرمائینتگ، اِے لوگ ءِ چہ کلاں مقدسیں متولی وچہ درستاں بزرگیں پیغمبرءِ حفاظت ہم ہمے ڈول ءَ کنت ۔ وعیسائی یا کتام مذہبے ءَ اِے موہ نہ دنت کہ آکعبہ وکعبہ ءِ راستیں خادماں ولگوج کت بکننت ۔ ف۴ کہ آئرا کاری گر

سُوْرَۃُ الْمَاعُوْنِ مَکِّیَّۃٌ وَّهِیَ سَبْعُ اٰیَاتٍ

سورۃ الماعون مکّی یے وآئی ۷ آیات انت

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ہماکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

اَرَءَیْتَ الَّذِیْ یُکَذِّبُ بِالدِّیْنِ ﴿۱﴾ فَذٰلِكَ

آیا دیت تو ھماکس کہ دروغ بندکنت جزا ءِ روچ ءَ ف۱ گڑا آ

الَّذِیْ یَدُعُّ الْیَتِیْمَ ﴿۲﴾ وَلَا یَحُضُّ عَلٰی طَعَامِ

ھماکس اِنت کہ تیلانک دنت یتیم ءَ ف۲ وشوق نہ دیائینیت بہ ورگ دیگ ءَ

الْمِسْکِیْنِ ﴿۳﴾ فَوَیْلٌ لِّلْمُصَلِّیْنَ ﴿۴﴾ الَّذِیْنَ هُمْ عَنْ

مسکین ءِ ف۳ گڑا بربادی اِنت پہ ھما نمازیاں کہ آیاں چہ

صَلَاتِهِمْ سَاهُوْنَ ﴿۵﴾ الَّذِیْنَ هُمْ یُرَآءُوْنَ ﴿۶﴾ وَ

دتی نمازاں غافل انت ف۴ اے ھماینت کہ ریا کننت ف۵ و

یَمْنَعُوْنَ الْمَاعُوْنَ ﴿۷﴾

ومہن کننت پہ دیگ ءَ دست ودپی چیزانی ف۶

ع ۱ / ۷ / ۳۲

سُوْرَۃُ الْکَوْثَرِ مَکِّیَّۃٌ وَّهِیَ ثَلٰثُ اٰیَاتٍ

سورۃ کوثر مکّی یے وآئی ءِ سے آیات انت

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع کناں گوں خداءِ نام ءَ ھماکہ بے اندازہ مہربان وزبریں رحم کنوکے

اِنَّآ اَعْطَیْنٰكَ الْکَوْثَرَ ﴿۱﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿۲﴾

بیشک ما دات ترا کوثر ف۷ گڑا نمازا دابکن پہ وتی ربّ ءَ وقربانی بکن ف۸

اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ﴿۳﴾

بیشک تئی دشمن وت بے نام ونشان انت ف۹

ع ۱ / ۳ / ۳۳

منزل ۷

گوک و دلوت وغیرہ وران ءَ گاجیلاں یل دیئت ۔ یعنی بہ ہمے پراگندہ ۔ شنگ شانگ، بدصورت، بیکار و ریزہ ریزہ ف۵ ماں مکہ ءَ گندم وغیرہ پیدا نہ بیت ہمیشکا قریش راج ءِ عادت اَت کہ ماں تمام سال ءَ دورندءِ پہ تجارت ءَ سفر کُت ۔ ماں زمستان ءَ یمن ءِ ملک ءَ شُتگنت کہ آ ملک گرم اِنت وماں گرماگ ءِ موسم ءَ بہ ملک شام ءَ شتگنت کہ آ ملک سرد وشاداب اِنت مرداں اشان ءَ اہل حرم و بیت اللہ ءِ خادم فہماں ءَ مزن عزت واحترام داتگت ، اشانی خدمتش کت و اشانی جان ومال ءَ دگہ ہیچ غرض نہ داشتگت ۔ اِے داب ءَ اِشاں بہ دل ءِ تب ءَ ماں اِے رو و آیاں سیت ونفع رستگت پدا گوں امن وامنی ءَ ماں وتی لوگ جاگھاں نندان ءَ وتیش ہم دارتگت و دگران ءَ ہم دارینتگتش ۔ حرم ءِ چپ وچاگرد ءَ پل وپانچ ودُزی و مالواری ءِ بازار گرم اَت بلے کعبہ ءِ ادب ءِ خاطرءَ کتام دُزیا ڈنگے ءَ گوں قریش ءِ راج ءَ کار نہ داشتگت ۔ اللہ پاک ءَ ہمے انعام اِدایاد دیائینگ لوٹیت کہ ہمے لوگ ءِ برکت ءَ شمارا روزی دات وامن وامان ءِ زند بخشات ۔ چہ اصحاب فیل ءِ حملہ ءَ شمے حفاظت کُت ۔ گڑا شمارا چون اِنت کہ اِے لوگ ءِ خدائیند ءِ بندگی ءَ کنگ نہ لوٹیت و آئی ءِ رسول ءَ پرچا ماں دل ءَ درد داتگ، آیا اِے سک زبات ناشکری واحسان فراموشی یے نہ اِنت ۔ اگں اِے دگہ گپّاں شما سرپدبوت نہ کن اِنت تو اِے دابیں سرظاہریں حقیقت ءَ سرپدبوگ چون مشکل اِنت ۔

ھمے تاکدیم ءِ فوائد : ف۱ یعنی چوشں فہمیت کہ انصاف نہ بیت وچہ اللہ ءِ جانب ءَ نیک و بد ءِ بدلہ کدی نہ سیت ۔ ولھتے ءَ دین ءِ معنی ملت زرتگ یعنی ملت اسلام و مذہب حق ءَ دروغ بند کننت ۔ چو بگوشں کہ مذہب وملت آئی ءِ گور ءَ ہچ چیز نہ اَنت ۔ ف۲ یعنی یتیم ءِ ھمدردی وغم داری تو وتی جاگہ ءَ انت وگوں آئی ءَ مزن سنگدلی و بداخلاقی ءَ پیش کیت ف۳ یعنی غریب ومحتاج ءَ نہ وت جُست کنت و نہ اید گراں ءَ ترغیب دنت ۔ ظاہریں خبرے کہ یتیم ومحتاجان ءَ جُست گرگ وبرابا یانی حال ءَ رحم ورگ ماں دنیا ءِ ھمک مذہب وملت ءِ تعلیم اوارنت وچہ ھماجوانیں ھیل وعادتاں انت کہ برابانی خوبیاں تمام عقلمند اتفاق کننت ۔ گڑا ھرکس چہ اِے ابتدائی اخلاق وعادتاں ھورک بہ بیت گڑا آئرا انسان حساب مکن کہ آمثل جانور انت چوشیں مردم ءَ گوں دین وایمان ءَ چے واسطہ اِنت دگوں اللہ پاک ءَ آ چونکا دوستی داریت ۔ ف۴ یعنی چوش نہ اِنت کہ نماز کئی مناجات انت وچرائی ءَ مقصود چے اِنت وچینکر اہتمام ءِ لائق انت ۔ آیا نماز ھمیشں انت کہ کدی وانبت وکدی نہ وانبت وھدوبے وھدلک بوتنت ۔ ماں گپ وشپ ودنیا ءِ کسب وکاراں بہ زانت وقت تنگ کُت ۔ پدا اگں نماز ءَ ونت ہم، تو نزاں سرءَ چار برءَ زمین ءَ جت ہچ معلوم نہ انت کہ کئی دیما یار وبرو اوشتاتگ و ماں احکم الحاکمین ءِ دربار ءَ گوں کتام شان حاضری دیگائیں ۔ زانا خدا تیوگ ءَ مئے نندگ و پاد آیگ ، سرءَ پہ جہلگ ءَ برگ یا سرءَ چپک کنگ ءِ عمل ءَ گندیت ؟ زانا آئی ءِ نظر بہ مئے دلانی سرا نہ روت ؟ کہ ماں آیاں داں کتام حدءَ اخلاص وخشوع ءِ رنگ موجود اِنت ، یاد

بدارات اِے تمام صورت ماں عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُوْنَ درجہ بدرجہ داخل انت۔ کماصرّح بہ بعض السّلف۔ (تنبیہ ۵) واضح بہ بیت کہ اِے ہیم تراپ پہ منافقان اِنت۔ ف۵ یعنی تہنا بہ نمازءِ سرا دار و مدار نہ اِنت، ماں آیانی ایدگہ عملاں ہم چہ ریاکاری و پیشدارگ ءَ خالی وہورک نہ اَنت چو بگوش کہ آیانی مقصد و مراد چہ خالق ءَ نگاہ ءَ ترّینان ءَ مخلوق ءَ وشنود کنگ انت۔ ف۶ یعنی زکوٰۃ وصدقات وغیرہ توچے ادا بکننت معمولی کار مرزی چیزاں ہم مثلاً آپ ءِ ڈول، ساد، دیز، تاپگ، تپر، سوچن و بندیگ وغیرہ کسءَ لوٹگ ءِ ساعت ءَ پہ دیگءَ آمادہ نہ بنت حالانکہ ماں دنیاءَ اشانی دیگ ءِ رواج عام اِنت، بخیلی و رزالت ءِ وھدے احوال اِے داب ءَ بہ بیت تو چہ ریاکاری ءِ نمازوانگءَ چے فائدہ وسیت حاصل بیت۔ اگں یک انسانے وتا را مسلمان نمازی گوشیت و گوشائینیت مگر گوں اللہءَ اخلاص و گوں مخلوق ءَ ہمدردی نہ کنت۔ آئی اسلام یک بے معنی و بے مقصدیں لفظے و آئی ءِ نماز چہ حقیقت ءَ سک باز دور انت۔ اِے ریاکاری و بداخلاقی تو ھما بدبختانی دستور بوگ لوٹیت کہ آیاں اللہ پاک ءِ و روز جزاءِ سرا ہچ اعتقادے ندارنت۔ ف۷ کوثر ءِ معنی خیر کثیر انت۔ یعنی سک باز زیات خیر و شرّی۔ اِدا چہ اشی کتام خیر مراد و مقصود اِنت؟ ماں البحرالمحیط ءَ اِشی ءِ بابت ءَ بیست و شش اقوال نقل کنگ بوتگنت و آخرءَ اِے چیزءَ را ترجیح داتگ کہ ماں اِے لفظ ءِ توکءَ ہر قسم ءِ دینی و دنیاوی دولت و حسّی و معنوی نعمتاں داخل اَنت کہ آیاں واجہ ءَ یا چہ واجہ ءِ برکت ءَ اُمّتِ مرحومہ ءَ رسگی اتنت۔ چہ ہے نعمتاں یک مستریں نعمتے آ ہما حوضِ کوثر ہم شامل اِنت کہ بہ ہے نام ءَ ماں مسلماناں مشہور و معلوم انت و چراییءِ واجہ ءَ وتی امت ءَ ماں محشر ءِ میدان ءَ سیراب فرمائینیت (اَے ارحم الراحمین! تو اِے خطاکار و سیاہ ءَ را ہم چہ یشی ءَ سیراب بکن) (تنبیہ ۵) حوض کوثر ءِ ثبوت لھتے محدّثانی نزیک داں حدِّ تواتر ءَ سر بوتگ ہر مسلمانے ءَ برائی اعتقاد دارگ لازم اِنت۔ ماں حدیثاں آئی ءِ عجیب و غریب خوبیاں یعنی شرّیاں بیان بوتگنت۔ چہ لھتے روایتاں آئی ءِ ماں محشرءَ بوگ و چہ اکثر ماں جنّت ءَ موجود بوگ ثابت بیت۔ اکثر عالماں اِے خبرءِ اے داب ءَ تطبیق داتگ کہ اصل نہر ماں جنّت ءَ بیت و ہمائی ءِ آپ ماں حشر ءِ میدانءَ یا راں ءَ ماں یک حوضے ءَ جمع کنگ بیت، دوئیناں کوثر نام دارنت، واللہ اعلم بالصواب۔ ف۸ یعنی اے قدر مزنیں انعام و احسان ءِ شکر ہم باز مزن بوگ لوٹیت، تو بایدانت کہ تئیں نبی گوں وتی روح، بدن و مال ءَ برابر ماں وتی رب ءِ عبادت ءَ گلائیش بوان ببو۔ چہ بدنی و روحی عبادت ءَ چہ درستاں مستریں چیز نماز اِنت و ماں مالی عباد ناقربانی یک ممتاز بزاں گیشتگیں حیثیتے داریت چیا کہ قربانی ءِ اصل حقیقت وتی جان ءِ قربان کنگ اَت۔ جانور ءِ قربانیءَ لھتے حکمت و مصلحتانی بنا ءِ سرا آئیءِ قائم مقام جوڑ کنگ بوتگ چوش کہ چہ حضرت ابراہیم و اسماعیل علیہما السلام ءِ قصّہءَ ظاہر اِنت۔ ہمیشکا ماں قرآن ءَ دگہ جاہے ہم نماز و قربانی ءِ ذکر ءِ کش پہ کش یک جا کنگ بوتگ قُلْ اِنَّ صَلَاتِیْ وَنُسُکِیْ وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِیْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ لَا شَرِیْکَ لَهٗ وَبِذٰلِکَ اُمِرْتُ وَ اَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِیْنَ (انعام رکوع ۲۰) (تنبیہ) ماں لھتے روایتاں وَانْحَرْ ءِ معنی سینگ ءِ سرا دست بندگ ءِ ھم آتکگ مگر ابن کثیرءَ ماں اِے دابیں روایتاں کلام کتگ و ترجیح ہے قول ءَ داتگ کہ وَانْحَرْ ءِ معنی قربان کنگ ئیگنت۔ چو بگوشس کہ ماں ایشیءَ ایراد گرگ بوت مشرکانی سرا کہ آیاں نماز و قربانی بہ بتاں کتگت۔ مسلماناں لازم اِنت کہ اِے کاراں ءَ خالص پہ خدائے واحدءَ بکننت۔ ف۹ لھتے کافراں پہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ شان ءَ گوشتگت کہ اِے شخص ءَ ہچ مردیں چُک نیست بس داں اشی ءِ زندگیءَ اِشی نام و توار اِنت، رندءَ کسءَ اشی ءِ نام ءَ گریت۔ اِے دابیں شخص ءَ ماں ھمایانی محاورہ ءَ ابتر گوشتگنتش۔ ابتر دراصل ءَ ھما جانورءَ گوشتنت کہ آئیءِ دُمب بُرّگ بوتگ۔ کہ پُشت ءَ آئیءِ نام ءَ گروک کس مبیت۔ گڈا چو بگوش کہ آئیءِ دُمب بُرّگ بوت۔ قرآن ءَ شون دات کہ ھما شخص کہ اللہ پاک آئیءَ خیر کثیر عنایت بکنت و داں ابدالآباد آئیءِ نام ءَ روشن بکنت آئیءَ ابتر نام پہ بندگ مستریں احمقی یے۔ درحقیقت ءَ ابتر ھما اِنت کہ گو اِے دابیں مقدس و مقبولیں ہستیءَ بُغض و کُنّت بداریت و وتی پُشت ءَ کتام ذکرِ خیر و نیکیں اثرے یل مدنت۔ مروچی چاردہ صد سال ءَ بدماتا۔ اللہ چہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ روحانی اولادءَ دنیا پُرّ انت و جسمانی دختری اولاد ھم بکثرت ماں ملکاں شنگ و تالاں واجہ ءِ آثارِ صالحہ ماں عالمءَ تر پوک انت، واجہ ءِ نام گوں نیک نامی و محبت و عقیدت ءَ کروڑہا انسانانی دلاں گرمائش سر کنگا ئنت۔ دوست دشمن کل واجہ ءِ اصلاحی کارانی گوں دل ءِ راستیءَ اعتراف و اقرار کنگا ئنت۔ بدا چہ دنیاءَ گوزان ءَ ماں آخرت ءَ ہرچ مقامِ محمودءَ واجہ او شنوک بیت و ہر مقبولیت و متبوعیتِ عامہ واجہ ءَ تمام مُحیّ ءِ توک ءَ حاصل بیت آ ءَ جدائیں گپے۔ آیا اِے دابیں دائم البرکت ھستیءَ (العیاذ باللہ) ابتر گوشگ بوت کنت۔ ہمیشی ءِ مقابل ءَ ہما گستاخ ءَ خیال بکن اِت کہ ھر کسءَ اِے کلمہ چہ زبان ءَ کشتگت کہ آئیءِ نام و نشان ہچ جاگہءَ باقی نہ منتگ و نہ گوں شرّیءَ کسے آئیءِ نام ءَ گیپت و یاد کنت۔ ہے احوال ہما گستاخی کنوکانی بوت کہ آیاں ماں یک زمانےءَ واجہ ءِ بغض و عداوت ءِ سرا کمر بست و بہ واجہ ءِ مبارکیں شانءَ گستاخی و زبان درازی کُت۔ و ہے داب ءَ دیم ترءَ واجہ ءِ شان ءَ گستاخی کنوکان ءَ خداوند کریم ترندیں سزا دیان کنت کہ نام و نشانش ہم پُشت نہ کپت و قیامت ءِ عذاب و سزا پہ اشاں جدا ایر اَنت۔ ۱۲

سُوۡرَةُ الۡکٰفِرُوۡنَ مَکِّیَّةٌ وَّهِیَ سِتُّ اٰیَاتٍ

سورۂ کافرون مکی یے و اِے شش آیات انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

شروع کناں گوں خداۓ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مھربان، زبریں رحم کنوکے

قُلۡ یٰۤاَیُّهَا الۡکٰفِرُوۡنَ ① لَاۤ اَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُوۡنَ ②

بگوش اے کافراں ف۱ من عبادت نکناں ہرچے کہ شما عبادت کن اِت

وَلَاۤ اَنۡتُمۡ عٰبِدُوۡنَ مَاۤ اَعۡبُدُ ③ وَلَاۤ اَنَا عَابِدٌ مَّا

و نہ شما عبادت کن اِت ہرچیکہ من عبادت کناں ف۲ و نہ من عبادت کنوکاں ہرچیکہ

عَبَدۡتُّمۡ ④ وَلَاۤ اَنۡتُمۡ عٰبِدُوۡنَ مَاۤ اَعۡبُدُ ⑤ لَکُمۡ

شما عبادت کتگ و نہ شما عبادت کنوک اِت ہرچیکہ من عبادت کناں ف۳ پہ شما اِنت

دِیۡنُکُمۡ وَلِیَ دِیۡنِ ⑥

شمے دین و پہ من اِنت منی دین ف۴

سُوۡرَةُ النَّصۡرِ مَدَنِیَّةٌ وَّهِیَ ثَلٰثُ اٰیَاتٍ

سورہ نصر مدنی یے و اِے سے آیات انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

شروع کناں گوں خداۓ نامءَ ہما کہ بے اندازہ مھربان زبریں رحم کنوکے

اِذَا جَآءَ نَصۡرُ اللّٰهِ وَالۡفَتۡحُ ① وَرَاَیۡتَ النَّاسَ

وھدے کہ بئیت اللہ ءِ مدد و فتح ف۵ و بگندئے تو مردمانءَ

یَدۡخُلُوۡنَ فِیۡ دِیۡنِ اللّٰهِ اَفۡوَاجًا ② فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ

کہ داخل بنت ماں خداۓ دینءَ فوج فوجءَ گوں پاکی یاد بکن توصیفءَ

رَبِّکَ وَاسۡتَغۡفِرۡهُ ؕ اِنَّهٗ کَانَ تَوَّابًا ③

وتی ربّءِ ف۶ و چہ ھمائی بخشش بلوٹ بیشک آ مزن توبہ قبول کنوک ایت ف۷

منزل ۷

ف۱ قریشءِ چنت سرداراں گوشت کہ اَے محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) (بیا ما و شما دت ماں وتا صلح وتران کنیں کہ داں یک سالءَ شما مئے معبودانی پرستش (عبادت) بکن اِت پدا دومی سالءَ ما شمے معبودءِ پرستشءَ کنیں۔ اِے دابءَ دوئیں فریقءَ چہ ہر یکےءِ دینءَ چیزے بھر حاصل بیت، واجہءَ پسّہ دات خداءِ پناہ! کہ من گوں آئیءَ (پہ یک دمانءَ ہم) کسےءَ شریک قرار بدیاں! جوابش دات شرّ چو بکن کہ تو مئے لھتے معبودانءَ تسلیم بکن (یعنی آیانءَ بد و رَدّ مگوش) ما شمے تصدیقءَ کنیں و شمے معبودءِ عبادتءَ ھم کنیں بریشیءَ ہے سورۂ کافرون نازل بوت و واجہءَ ماں ہمیشانی مجلسءَ اِے سورت ونت و اشکنائینت۔ کہ آئیءِ خلاصہ، چہ مشرکانی راہ و رھبندءَ بیھکہ بیزاریءِ اظھار کنگ و تعلقانی سِندگءِ اعلان اِنت۔ وت بچار انبیا علیہم السلام کہ آیانی اوّلی کار شرکءِ ھُنڈالانی بُرّگ اِنت اِے دابیں ناپاکیں وسّلیں صلحءِ سرا کدی راضی بیت کنت۔ فی الحقیقت ماں اللہءِ معبودیءِ توحیءِ مذھبءِ داروکءِ اختلاف بوت نہ کنت وت مشرکاں اِے خبرءِ اقرار کنوک اتنت و گوشتگش کہ ما بتّانی پرستش ہم ہمیشکا کنیں کہ اشاں ما راگوں اللہءِ نزیک کننت مَا نَعۡبُدُهُمۡ اِلَّا لِیُقَرِّبُوۡنَاۤ اِلَی اللّٰهِ زُلۡفٰی (زمر رکوع ۱) چیزے اختلاف اگں ھست تو آیاں غیر اللہءِ عبادتءِ روا اِنت۔ لہذا پہ صلحءِ رداھرچ صورتے قریشءَ پیش کتگت آئیءِ صاف صافءَ مطلب چوش بوت کہ آیاں تو برابروتی راھبندءِ سرا قائم اَنت یعنی اللہ و غیر اللہ دوئینانی پرستشءَ کناں بئیں، و تئیں نبی چہ وتی توحیدءِ مسلکءَ دستءَ بکش۔ پہ صلح وترانءِ گفتگوءِ ھلاس کنگءَ اِے سورت ایر گیجگ بوت ف۲ یعنی ابید چہ خداءَ ہرچ معبودے شما پہ وتا جوڑ کتگنت من فی الحال اِشانی عبادتءَ نہ کناں و نہ شما خدائے احد و صمدءِ بلاشرکت غیرے پرستش کنگءَ آمادہ بوت کن اِت کہ آئیءِ بندگی و عبادت من کناں۔ ف۳ یعنی دیمترا ہم من شمے معبودانی عبادت کنوک گلھے نباں و نہ شما منی یکتائیں معبودءِ بلاشرکت غیرے پرستش کنوک بنبت۔ مطلب اِے دابءَ بوت کہ من موحد بوانءَ شرک کُت نہ کناں نہ ھنوں و نہ دیمترا و شما و تارا مشرک داراںءَ موحد بوت نہ کن اِت نہ ھنوں و نہ دیمترا اِے تقریرءِ روءَ ماں آیتان تکرار نہ منّت (تنبیہ) لھتے عالماں اِدا تکرار پہ تاکیدءِ سرا حمل کتگ و لھتےءَ ماں اوّلی دو جملھاں حال و استقبالءِ نفی، و ماں اخیرءِ دو جملھاں ماضیءِ نفی مراد زُرتگ کما صرح بہ الزمخشری۔ و لھتےءَ ماں اوّلی جملھاں حالءِ و ماں اخیرءِ جملھاں استقبالءِ ارادہ کتگ کما یظھر من الترجمۃ۔ لیکن لھتے محققاں ما اوّلی دو جملھاں "ما" ءَ را موصولہ و ماں اِے دگہ دو جملھاں "ما" ءَ را مصدریہ حساب کتگ و اِے دابءَ تقریرءَ کتگ کہ منی و شمے درمیانءَ نہ ماں معبودءَ اشتراک ہست و نہ ماں عبادتءِ راھبندءَ۔ شما بتانی پرستشءَ کن اِت، آ منی معبود نہ اِنت من ھما خداءِ عبادتءَ کناں کہ ماں آئیءِ شان و صفتءَ کس شریک بوت نہ کنت۔ اِے دابیں خدا شمے معبود نہ انت۔ علی ھذا القیاس شما بہ ھر دابءَ عبادت کن اِت مثلاً برھنہ بوانءَ کعبہءِ گرداگرد ناچ کن اِت یا ذکر اللہءِ بدلءَ شیزار اِت یا دو چاپی جن اِت من اِے دابیں عبادت کنوکے نیاں، و من پہ ہرچ شانےءَ اللہءِ بندگیءِ حقءِ سرانجام دیاں شما را آئیءِ توفیق نیست لہذا منی و شمے راہ بالکل جدا اِنت و احقرءِ خیالءَ چوش کیت کہ اوّلی جملہ پہ حال و استقبالءِ نفیءِ حساب کنگ بہ بیت یعنی من نوں یا آئندہ شمے معبودانی پرستشءَ کت نہ کناں ھنچوش کہ شما چہ من امیت کش اِت۔ وَلَاۤ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدۡتُّمۡ ءِ معنی (بقول حافظ ابن تیمیہ) اِے گرگ بہ بیت کہ (وھدے من خداءِ رسولاں تو) منی شان چو نہ انت و نہ کتام وقتےءَ چہ من ممکن انت (بامکان شرعی) کہ شرکءِ ارتکاب بکناں حتی کہ ماں گوستگیں زمانہءَ چہ وحیءِ نزولءَ پیش ہم وھدے شما کلاں سنگ و درختانءِ پرستشءِ گلائیش اَتے منی جندءَ غیر اللہءِ پرستش نہ کت، بداھنوں چہ اللہءِ طرفءَ وحیءِ نور و بیّنات و ھدیٰ وغیرہ آتگءَ چون کا ممکن اِنت کہ ماں شرکیات شمے دابءَ عمل بکناں۔ شاید ہمیشکا اِداماں "وَلَاۤ اَنَا عَابِدٌ" ءَ جملہ اسمیہ و "مَا عَبَدۡتُّمۡ" ءَ صیغہ ماضیءِ عنوان اختیار فرمائینت۔ باقی منّت کافرانی احوال آئیءِ بیان ہر دوئیں بُراں چہ یکیں عنوانءَ فرمائینت وَلَاۤ اَنۡتُمۡ عٰبِدُوۡنَ مَاۤ اَعۡبُدُ یعنی شما مردم چہ وتی استعدادءِ خرابی و بدبختیءَ اِے لائق نہ اِت کہ ماں کتام وھدےءَ

وکتام حالتےءَ خدائےءَ واحدءِ بلاشرکت غیرے پرستش کنوک بہے اِت ۔ حتیٰ کہ چہ خاصیں گفتگوءَ صلحءِ وھدءَ ہم شرکءِ دمبءَ گرات ودارات ویک جاہے ماں مَاتَعۡبُدُوۡنَ بصیغۂ مضارع و دومی جاہءَ مَا عَبَدۡتُّمۡ بہ صیغۂ ماضی یارگءَ شاید بہ اِے طرفءَ اشارہ بہ بیت کہ آیانی معبود ہر روز بدل بنت کہ اِے چیز گندگءَ عجیب لگیت یا ہر دش رنگیں سنگے نظرءَ کپت آئی زُرت وتی معبود جوڑکت وپیشی معبودی رخصت کت ۔ پدا پہ ہر موسمءَ وہر کارءَ جدا جدا معبود انت ۔ یکے سفرءِ معبود انت، یکے حضرءِ ۔ یکے نان دیوک انت، یکے اولاد دیوک انت وقس علی ھٰذا ۔ واجہ حافظ شمس الدین ابن قیمؒ ءَ ماں بدائع الفوائدءَ اِے سورتءِ لطائف ومزایاءِ ردا مزنِ نفیس (جوانیں) گفتگو کتگ ۔ ہر کس بہ قرآنی معارفءَ ذوق شوق و واھگ داروک انت آئرا باید کہ آئیءِ مطالعہءَ بکنت ۔ وٓ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت "یعنی شما ہرچ دابیں ضد و گنّت درشان کت نوں سرپد کنگءَ چے فائدہ دنت دان کہ اللہ فیصلہ بکنت" نوں ماچہ شما ہچ بیزار و بیزار بوانءَ ہمے فیصلہءِ راہ چاریں ۔ واللہءَ آ دین

سُوۡرَةُ اللَّهَبِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمۡسُ اٰيَاتٍ

سورۂ لہب مکی یے و اِے پنچ آیات انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع کناں گوں خداءِ ناماءَ کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

تَبَّتۡ يَدَاۤ اَبِىۡ لَهَبٍ وَّتَبَّ ۞۱ مَاۤ اَغۡنٰى عَنۡهُ مَالُهٗ

پُرشتنت دوئیں دست ابولہبءِ وآھلاک بوت ف۱ کارءَ نیاتک آئیءِ مال

وَمَا كَسَبَ ۞۲ سَيَصۡلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۞۳ وَّ

وہرچیکہ کسب کت آئیءَ ف۲ زوت کپیت ماں آس ءَ جنبلا سیں ف۳ و

امۡرَاَتُهٗ ؕ حَمَّالَةَ الۡحَطَبِ ۞۴ فِىۡ جِيۡدِهَا حَبۡلٌ

آئیءِ لوگ بانک ہن کہ چست کنوک اَت حُشکیں دارانی ف۴ باں آئیءِ گردنءَ انت یک سادے

مِّنۡ مَّسَدٍ ۞۵

ریسگیں چہ پچءِ پیشاں ف۵

سُوۡرَةُ الۡاِخۡلَاصِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ اَرۡبَعُ اٰيَاتٍ

سورۂ اخلاص مکی یے، و اِے چار آیات انت

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

شروع کناں گوں خداءِ ناماءَ کہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

قُلۡ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۞۱ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۞۲ لَمۡ يَلِدۡ ۙ

تو بگوش کہ آ اللہ یکے ف۱ اللہ بے حاجت انت ف۲ نہ پیدا بوتگ چہ آئیءَ کسے

وَلَمۡ يُوۡلَدۡ ۙ ۞۳ وَلَمۡ يَكُنۡ لَّهٗ كُفُوًا

و نہ آ چہ کسیا پیدا کنگ بوتگ ف۳ و نیست آئیءِ را دَرور

اَحَدٌ ۞۴

ہچ کس ف۴

قیمے کہ مارا مرحمت فرمائینتگ برآئیءَ ماسک گل وشادانیں شما پر وتا چہ وتی بدبختیءَ ھچے راھبندے پسند کتگ آشکارا مبارک بات! ہر یک فریقےءَ آئیءِ راہ وراھبندءِ نتیجہ دست کپیت ف۵ مزن گیش وگیوار کنوکیں چیز الیش اَت کہ مکہ معظمہ (کہ آ ہزاں ماں سرزمینءَ اللہءِ دار السلطنت انت) فتح بہ بیت بہ ہمیشیءِ سرا زبات نزعرب قبیلہانی چم سک اننت چہ پیشیءَ پیش یک یک، دو دو مردم اسلامءَ داخل بوتگنت ۔ چہ مکہءِ فتحءَ بعد جوق در جوق داخل بوگءَ لگّنت، حتیٰ کہ تمام جزیرۂ عربءَ اسلامءِ کلمہ ونت وچہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلمءِ بعثتءَ ہرچ مقصد و مرادے ہست اَت آتمام بوت ۔

ف۶ یعنی چو سرپد بوت کہ بعثتءِ مقصود و مراد ماں دنیاءَ دارگ (کہ آ دینءِ تکمیل و خلافت کبریٰءِ تمہید انت) پورہ بوت نوں آخرتءِ سفر نزیک انت لہٰذا چہ اِے جانبءَ فارغ بوانءَ پہکہ بہ ھا جانبءَ گلائیش بو ۔ وچہ پیشءَ ہم زیات گوں کثرتءَ اللہ پاکءِ تسبیح و تحمیدءَ وبرے فتوحات و کامرانیانی ردا آئیءِ شکرءَ ادا بکن، ف۷ یعنی پہ وتی جندءَ وپہ امتءَ استغفار کنگءِ بیان ساریءَ باز جاگہاں بوتگ، ہمودا چارگ بہ بیت ۔ حضرت شاہ صاحبؒ نوشتہ کنت "یعنی ماں قرآنءَ ھر جاگہءَ فیصلہءِ وعدہ انت وکافراں اشتابی کتگ اَت حضرتءِ عمرءِ آخرءَ مکہ فتح بوت ۔ عرب قبائل گروہ در گروہ (جماعت در جماعت) مسلمان بوگءَ لگّنت ۔ وعدہ راست بوت ۔ نوں امتءِ گناہانی بخششءَ بلوٹ تانکہ شفاعتءِ درجہ ہم تر ادست بکپیت ۔ اِے سورت واجہءِ عمرءِ آخرءَ نازل بوت ۔ حضرتءَ زانت کہ منی ماں دنیاءَ ہرچ کارے ھست اَت کارسر انجام بوت نوں آخرتءِ سفرءِ وہد سر بوتگ ۔ ۱۲

ھمے صفحہءِ فوائد: ف۱ ابولہب کہ آئیءِ نام عبدالعزّٰی بن عبدالمطلب انت، آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلمءِ حقیقی ناکو اَت بلے چہ وتی کفر و شقاوتءَ حضور صلی اللہ علیہ وسلمءِ مزنیں دشمنے اَت ۔ وھدے واجہ ماں یک مجلسےءَ حقءِ پیغامءِ اشکنائینگءَ پاد آتکگت اِے بدبختءِ کار الیش اَت کہ پیغمبرءِ نیگءَ سنگ پہ چگل دانگت کہ چرائیءَ واجہءِ پاد خونریچ بوتگت وگوں زبانءَ گوشتگت کہ مرد ماں! اشیءِ خبراں گوش مدارات اِے شخص (معاذاللہ) دروغ بند وبے دینے ۔ برے گوشتگتی کہ محمد گوں ما ہما چیزانی قول و وعدہ کنت کہ آچہ مرگءَ پد دست کپنت ۔ مارا تو آچیزءِ وجود ھچ جاگہ نظر نیئیت پدا دوئیں دستانءَ دیم گورکنانءَ گوشتگتی تَبًّا لَکُمَا مَاۤ اَرٰی فِیۡکُمَا شَیۡئًا مِّمَّا یَقُوۡلُ مُحَمَّدٌ (صلی اللہ علیہ وسلم) شما دوئیناں بپرشاتے کہ من شمے توکءَ چہ ہما چیزاں ہچ نگنداں ہرچیکہ محمد بیان کنت) یک برے حضور صلی اللہ علیہ وسلم کوہِ صفاءِ سراسر کپانءَ درستانءَ توار پہ جت ۔ واجہءِ توارءِ سرا تمام مخلوق جمع بوتنت ۔ واجہءَ جوانیں رھبندےءَ مردماں اسلامءِ دعوت دات ۔ ابولہب ہم موجود اَت (ماں لہتےءَ روایتاں ہست کہ دستءَ چنڈانءَ گوشتی تَبًّا لَکَ سَآئِرَ الۡیَوۡمِ اَلِهٰذَا جَمَعۡتَنَا (یعنی تو برباد بباتے آیا تو مارا پہ ہمے خبرءَ جمع کتگت) وماں روح المعانی چہ لہتے کساں نقل کتگ کہ آئیءَ ماں دستءَ سنگ

زرت کہ تئی ٹیمگ ءَ چگل بدنت ۔ غرض آئی ءِ شقاوت وگوں حق ءَ عداوت عروج ءِ سرا اَت ۔ وہدے پہ اِے خبر بیگی آئرا چہ اللہ ءِ عذاب ءَ ترسینگ بوتگت توبیتہ داتگتی، کہ اگں راست راست اِے گپ بوگی انت تو منی گورءَ مال وزر واولاد باز انت آ کُلاں ءَ ماں فدیہ ءَ دیاں وناراچہ عذاب ءَ رستگار کناں، آئی ءِ لوگ بانک اُمّ جمیل ءِ ہم گوں واجہ پیغمبر علیہ السلام ءَ مزن ھند وگُنت اَت ، دشمنی ءِ آسے کہ ابولھب ءَ جنبلاس کتگت اِے زالک ءَ چوبگوش کہ دار ماں کنان آئرا ھنگت گیشتر تیز وتُرند کتگت ۔ ماں اِے سورت ءَ ہرد وتینانی انجام ءَ بیان کنان ءَ خبردار کت کہ مرد بدبیت یا جنیں آدمے، وتی بہ بیت یا دراھدے بہ بیت، مزن بہ بیت یا خورد۔ ہرکس حق ءِ دشمنی ءِ سرا لانک ءَ بندیت آخر کا ذلیل تباہ وبرباد بیت ۔ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سیادی ووارثی ہم آئرا چہ تباھی ءَ رکینت نہ کنت ۔ ابولھب چونکا دستاں چنڈان ءَ جبراں بند دنت وبہ وتی باز ءِ قوّت ءَ سرا مغرور بوان ءَ خداءِ مقدس ومعصومیں رسول ءِ طرفءَ دست درازی کنت ۔ آدت ھنچوش بفہمیت کہ نوں آئی ءِ دست پرُشنت کلمہ حق ءَ زیر کنگ ءِ واسطہ آئی ءِ ہر ہمیں کوشش کتگت آ تمام بربادبوتنت ۔ آئی ءِ سرداری وپاگواھی بہ مدامیگی بے نام دبیگواہ بوت ۔ آئی ءِ تمام اعمال مفت ءَ برباد بوتنت ۔ آئی ءِ زور وقوت چُنڈ چُنڈ وتُش تُش بوت و آئی ءِ جند ماں تباھی ءِ جاتءَ شت وکپت ۔ اِے سورت مکّی یے، گوشنت کہ چہ غزوہ بدرءَ ہفت روچ ءَ پد آئرا زھریلی قسم ءِ یک دانگے چہ بدن ءَ درکپت تاکہ آئی ءِ مرض دگراں ملگیت چہ ہمے ترس ءَ تمام لوگ ءِ مرداں آئرا جدا یک کڈے ءَ جاگہ دات ہمودا مُرت وآئی ءِ لاشں داں سے روچ ہمودا کپتگت کس ءَ ہم چیست نہ کُت ۔ وہدے لاش سڑگ وبو کنگ ءَ لگّت آساعت ءَ چہ حبشی مزدوراں چیست کنائینت وپداماں زمین ءَ کل کُت ۔ آیاں یک گلے جناں ءَ وچہ یک دارے ءِ مدد ءَ لاشں تیلانک دات وچہ رُزا سنگش ماں کت وقبرءِ دپ اِش بند کُت ۔ اِے داب ءَ آماں دنیاءَ رُسوا وبرباد بوت ۔ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ۔ یعنی ماں اولاد ، عزّت ومعتبری کتام چیزے ءَ آئرا چہ ھلاکت ءَ رکّینت نہ کت ۔ ف۳ یعنی چہ مرگ ءَ پد ماں مزن شعلہ جنوکیں آس ءَ سربوگی انت شاید چہ ہمے مناسبت ءَ قرآن شریف ءَ آئی ءِ کُنیت ابولھب قائم داشت ۔ دنیا تو آئرا بہ ہمے سبب ءَ ابولھب گوشتگت کہ آئی ءِ کلک (رُخسار) چو آس ءِ شعلہ ءَ شہوک اتنت ۔ مگر قرآن ءَ پیش داشت کہ آوتی گڈّی انجام ءِ اعتبار ءَ ہم ابولھب نام کپگ ءِ مستحق اِنت ۔ ف۴ ابولھب ءِ لوگ بانک اُمّ جمیل مالدار بوگ ءِ باوجود مزن بُخل وخساست ءِ رد ءَ وت چہ جنگل ءَ دار چِت ولوگ ءَ آورت وگُنڈگان ءَ بہ واجہ ءِ راہ ءِ سرا چگل داتگنت تاکہ چیریشاں واجہ رسول ءَ وایدگرو وآ کنوکان ءَ تکلیف برسیت ۔ فرمائینت کہ آبہ ہر داب ءَ بہ حق ءِ دشمنی وپیغمبر خداءِ ایذادیگ ءَ وتی مرد ءِ مددگار انت ۔ ماں دوزخ ءَ ہم بہ ہمے رفتار ءَ آئی ءِ ہمراہ بیت ۔ شاید او داز قوّم وضریع ءِ (کہ آجھنم ءِ گُنڈگ داریں درختے) داراں سر کنان بیت وچہ ھایانی ذریعہ ءَ وتی لوگ واجہ ءِ سرا خداوندی عذاب ءِ آس ءَ تیز کنان بیت ۔ کماقال ابن کثیر۔

(تنبیہ) لفظ ءَ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ءِ معنی چُغل خور گپتگ ۔ وماں عرب ءِ محاورات ءَ اِے لفظ بہ اِے معنی ءَ ہم کارمرز بیت ۔ ہنچوش کہ اِے داب ءَ مردم ءَ ماں فارسی زبان ءَ ”ہیزم کش“ گوشنت ۔ ف۵ یعنی باز مضبوط ریسگیں ترندیں کہ مردم ءَ بتورینی ۔ چہ اشی ءَ مراد اکثر مفسران ءِ نزّیک ءَ دوزخ ءِ طوق وزمزیل انت ۔ و اِے تشبیہ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ءِ مناسبت ءَ دیگ بوتگ ۔ چیاکہ دارانی بار ءَ چیست کنگ ءِ واسطہ ساد ءِ حاجت کپیت نوشتہ کننت کہ ماں اِے زالک ءِ گور ءَ یک مزن قیمتی ھارے ہست اَت وآئی ءَ چو گوشتگت کہ لات وعزیٰ ءِ سوگند انت کہ اِشرا محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) ءِ دشمنی ءِ رِدا خرچ کناں ۔ الّمی اَت کہ ماں دوزخ ءِ ھم آئی ءِ گردن چہ ھارءَ خالی مبیت وعجبیں گپ ایش اِنت کہ اِے بدبخت ءِ موت ہم بہ ہمے داب ءَ واقع بوت کہ دارانی بنڈل ءِ ساد ماں اشی ءِ گُٹ ءَ شُت ولوپ بوت کہ چیریشی ءَ ساہی بند بوان بیران بوت ۔ ف٦ یعنی ہا مردم کہ دربارت ءَ خدا ءِ جُست وباواست کننت کہ آچون وچے داب ءَ اِنت گوں آیاں بگوش کہ آیکے، کہ ماں آئی ءَ ذات ءَ ہچ داہیں تعدّد وتکثّر ودوئی ءِ ہم گنجائش نیست ونہ کسے آئی ءِ مقابل ونہ آئی ءِ مشابہ انت ۔ ماں اشی ءَ مجوسی عقیدہ ءِ رد بوت کہ آ گوشنت خالق دو اَنت ۔ خیرءِ خالق ءَ ”یزدان“ وشر (بدی) ءِ خالق ءَ ”اھرمن“ ۔ دہم ھنود ءِ تردید بوت کہ آکروڑانی حساب ءَ وتی معبوداں ماں خدائی کاراں شریدار کننت ۔ ف۷ صمد ءِ تفسیر باز داب ءَ کنگ بوتگ ۔ طبرانی آکلاں ءَ نقل کنان ءَ گوشیت وکلّ هٰذا صحیحة وهی صفات ربّنا عزّوجلّ هو الذی یُصمد الیه فی الحوائج وهو الذی قد انتهی سؤدده وهو الصمد الذی لاجوف له ولا یأکل ولا یشرب وهو الباقی بعد خلقه (ابن کثیر) (اِے کل معنی صحیح اَنت واِے تمام منءَ ربّ ءِ صفات اَنت، آھما ذات اِنت کہ بہ آئی ءِ طرفءَ ماں تمام حاجتاں رجوع کنگ بیت یعنی کل آئی ءِ محتاج انت ، آکسی محتاج نہ اِنت وآھما ذات اِنت کہ آئی ءِ بزرگی وفوقیت ماں تمام کمالات وخوبیاں بہ آخری حدءَ رستگ وآھما ذات اِنت کہ بہ ورگ ونوشگ ءَ ہچ حاجت یا واھگ نداریت وآہما ذات اِنت کہ مخلوق ءِ فنا بوگ ءَ بعد ہم باقی پشت کپوک اِنت)

چہ اللہ تعالےٰ ءِ صمدیت ءِ صفت ءَ ھا جاھلانی قول ءِ رد بوت کہ آ کتام غیر اللہ ءَ ماں کتام درجہ ءَ مستقل اختیار داروک فہمنت ۔ وہم آریہ قوم ءِ عقیدہ مادہ وروح ءِ تردید ہم بوت چیاکہ آیانی اصول ءِ مطابق اللہ ماں عالم ءِ جوڑ کنگ ءَ اِے ھردوئینانی محتاج انت واِے دوئیں بہ وتی وجود ءَ اللہ ءِ محتاج نہ اَنت (العیاذ باللہ) ف۸ یعنی آئرا نہ کتام اولادے ہست ، نہ آوت کسی اولاد اِنت ۔ ماں اشی ءَ ھا مردمانی عقیدہ رد بوت کہ آ حضرت مسیح ءَ یا حضرت عزیرءَ خداءِ چُک وفرشتیان ءَ خداءِ جنیں چُک گوشنت وہم ھرکس کہ مسیح یا کتام بشرے ءَ خدا منّوکنت آیانی تردیدماں لَمْ يُوْلَدْ ءَ کنگ بوت ۔ یعنی خداءِ شان اِے داب اِنت کہ آئرا کسے ءَ نہ زاتگ وظاھریں گپے کہ حضرت مسیح چہ یک پاکبازیں زالے ءِ شکم ءَ پیدا بوتگ گڈا اِشاں وت چونکا خدا بوت کننت ۔ ف۹ وھدکہ آئی ءِ ہم دَرور کس نہ بوت تو لوگی یا چُک چونکا بہ بیت ۔ ماں اِے جلہءَ ھا قوم وراجانی ردبوت کہ آماں اللہ ءِ کتام یک صفتےءَ کتام یک مخلوقے ءَ راآئی ءِ ہمسر قرار دیئت دانکہ لھتے زبان دراز وگستاخ چیریشی ءَ ہم دیما رونت آصفات ءَ ماں دگراں ثابت کننت ۔ یہود ءِ کتاباں چیست کن اِت و بچار اِت ، ماں یک جُتّی ءَ خدا گوں یعقوب علیہ السلام ءَ گُستیگ گِریت ویعقوب خداءَ ماں گُستیگ ءَ واپینیت (العیاذ باللہ) كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ ۚ اِنْ يَّقُوْلُوْنَ اِلَّا كَذِبًا ۔ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ يَا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْاَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِیْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ اَنْ تَغْفِرَ لِیْ ذُنُوْبِیْ اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ۔ ١٢

سُوْرَةُ الْفَلَقِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ خَمْسُ اٰيٰتٍ

سورۂ فلق مکّی یے وا ے پنچ آیات اَنت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں اللہ ءِ نام ءَ ھاکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝۱ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝۲

تو بگوش کہ من پناہ لوٹاں گوں صحب ءِ پروردگار ءَ ف۱ چہ خرابی ءِ ہر چیز یکہ آئی پیدا کرتگ ف۲

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ۝۳ وَمِنْ شَرِّ

وچہ خرابی ءَ تہاری ءِ وھدے کہ ماں شانیت ف۳ وچہ خرابی ءَ

النَّفّٰثٰتِ فِى الْعُقَدِ ۝۴ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ

ہماجنینانی کہ ماں گرنچاں دم جنوک انت ف۴ وچہ خرابی ءَ حسد کنوک ءِ

اِذَا حَسَدَ ۝۵

وھدیکہ حسد بجنت ف۵

سُوْرَةُ النَّاسِ مَكِّيَّةٌ وَّهِيَ سِتُّ اٰيٰتٍ

سورۂ ناس مکی یے و اِے شش آیات انت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کناں گوں خدا ءِ نام ءَ ھاکہ بے اندازہ مہربان زبریں رحم کنوکے

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝۱ مَلِكِ النَّاسِ ۝۲

تو بگوش کہ من پناہ لوٹاں گوں مردمانی رب ءَ چہ مردمانی بادشاہ ءَ

اِلٰهِ النَّاسِ ۝۳ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ ۵ الْخَنَّاسِ ۝۴

چہ مردمانی معبود ءَ ف۶ چہ خرابی ءَ شیطان ءِ کہ وسوسہ دیان ءَ اندیم بیت ف۷

الَّذِىْ يُوَسْوِسُ فِىْ صُدُوْرِ النَّاسِ ۝۵

ھاکہ وسوسہ دَور دنت ماں مردمانی دلاں

ع ۱ ۵ ۳۸

منزل ۷

ف۱ یعنی ہما ذات کہ شپ ءِ تہاروکی ءَ دِرّان ءَ صحب ءِ روشنی ءَ ظاہر کنت۔ ف۲ یعنی ہر اِے دابیں مخلوق کہ ماں آئی ءَ چیزے بہ بیت چہ آئی ءِ بدی ءَ من پناہ لوٹاں دیم ترءَ اِے مقام ءِ مناسبت ءَ چینت مخصوص چیزانی نام ئی گپتگ۔ ف۳ یعنی شپ ءِ تہاری کہ ماں آئی ءَ اکثر ناشری کار، خصوصًا سحر وغیرہ زیات واقع بنت یا ماہ گر یا آفتاب ءِ غروب مراد انت۔ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ماں اِشی تمامیں تہاروکیاں آنکنت۔ ظاہر و ہم باطن ءِ۔ وتنگدستی و پریشانی و گمراھی۔

ف۴ چہ نَفّٰثٰتِ فِى الْعُقَدِ ءَ ہماجنیں آدماں یا ہما جماعتاں یا ھما نفوس مراد انت کہ آساحرانہ عمل کننت وھدءَ ماں کتام ساذ یا مود وغیرہ ءَ چیزے وانان ءَ دم کنان ءَ گرنچ بندنت۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا ہر سحرے لبید بن اعصم ءَ کتگت کہ چینت جنک ہم ماں آئی ءَ شریک انت، واللہ اعلم۔ ف۵ حضرت شاہ صاحبؒ نبشتہ کنت کہ ھما ساعت ءَ آئی ءِ نظر لگیت۔ بیشکّ چم کپگ یا نظر لگگ یک بیوکیں امرے۔ بلے اکثر مفسرانی نزیک ءَ مِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ءِ مطلب اِشی انت کہ حاسد وھدے وتی قلبی کیفیت ءَ ضبط کت مکنت و عملاً وتی حسد ءَ درشان بکنت گڑا چہ آئی ءِ بدی ءَ پناہ گرگ لوٹیت۔ اگں ماں یک شخصے ءِ دل ءَ بے اختیار حسد جاہ بجنت مگرا وتی نفس ءَ ماں قابو ءَ داران ءَ گوں محسود ءَ چشیں نمونگے مکنت گڑا آ چہ رِیشی ءَ خارج انت۔ و ہم یاد دارگ بہ بیت کہ حسد ءِ معنیٰ چوش انت کہ چہ دگرے ءَ اللہ ءِ داتگیں نعمت ءِ زوال ءِ لوٹوک بہ بیت۔ باقی چشیں آرزو کنگ کہ من ءَ ہم اِے دابیں نعمت یا چہ رِیشی ءَ ہم گیش عطا بہ بیت کہ فلان ءَ عطا بوتگ ماں حسد ءَ داخل نہ اِنت ایشرا ماں عربی زبان ءَ "غبطہ" گوشنت۔ ماں بخاری ءِ حدیث لاحسد الا فی اثنتین الخ ءَ چہ حسد ءِ لفظ ءَ ہمے غبطہ مراد اِنت۔

ف۶ اگرچہ اللہ تعالیٰ ءِ شان ربوبیت و بادشاہت وغیرہ تمام مخلوقات ءَ شامل اِنت لیکن اِے صفتانی چوشکہ کامل ظہور ماں انسان ءِ ذات ءَ بوت آ ہیم ءَ ماں اِے دگہ مخلوق ءَ نہ بوت۔ ہمیشکا رَبّ و مَلِك وغیرہ ءِ اضافت بہ ھائی ءِ طرف ءَ کنگ بوت و ہم ماں وسواس ءَ گرفتار بوگ بجز چہ انسان ءَ اِے دگہ مخلوق ءِ شان ہم نہ اِنت۔

ف۷ شیطان چہ نظرءَ اندیم بوان ءَ انسان ءَ رد دنت و لگشینیت وال حدے کہ انسان ماں غفلت ءَ ما بنیت آئی ءِ گرفت انسان ءِ سرا گیش بوان بیت، وھدے بیدار و آگاہ بوان ءَ ماں خدا ءِ یاد ءَ مشغول بوت اِے فورًا پشت ءَ کنزیت و یک گور بیت۔ ۱۲

ف۱ شیطاں ماں جناں ہم ہست وماں مردماں ہم وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيٰطِيْنَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوْحِيْ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُوْرًا (انعام رکوع ۱۴)

سورۂ فلق و سورۂ ناس اِے دوئیں سورتاں یکجا ماں یکیں واقعہ ءِ نازل بوتگنت۔ حافظ ابن قیمؒ ءَ اِے دوئیں سورتانی تفسیر نبشتہ، آئی ءَ فرمائینتہ کہ اِے دوئیں سورتانی منافع و برکات و تمام مردمانی حاجت و ضرورت ھنچوش انت کہ ہیچ انسانے چہ اِشاں مستغنی بوت نہ کنت۔ اِے دوئیں سورتاں سحر، نظر بد و کلیں جسمانی و روحانی آفتانی دور کنگ ءِ مزن تاثیرے ہست۔ حقیقت ءَ اگر فہمگ ببیت تو انسان ءَ اِشی ءِ ضرورت چہ وتی ساہ ورگ، نوشگ و لباس ءَ گیشتر ہست۔ چہ بازیں صحابہ (مثلاً عائشہ صدیقہ، ابن عباس، زید بن ارقم رضی اللہ عنہم) ءَ روایت انت کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سرا لھتے یہود ءَ سحر کُت کہ چہ آئی ءِ اثر ءَ چو یک مرض ءِ پیمیں چیزے بدن مبارک ءَ لاحق بوت ماں اِے دوران ءَ کدی چوش ہم بوت کہ واجہ ءَ یک نیائی کارے کُتگت مگر خیال ءَ چو آتلگت کہ آ کار نہ کُتگ۔ اِشی ءِ علاج ءِ واسطہ اللہ تعالیٰ ءَ اِے دو سورتاں ءِ نازل فرمائینت وچہ اِشانی تاثیر ءَ ہما اثر باذن اللہ زائل (گار) بوت۔ واضح بہ بیت کہ اِے واقعہ ماں صحیحین ءَ موجود انت کہ برشتی ءَ داں روچ مرچی کتام یک محدث ءَ جرح نہ کت، و اِے داہیں کیفیت رسالت ءِ منصب ءِ بالکل منافی نہ انت چونکہ چہ برے برے نادراہ بوت۔ بازبرا واجہ ءِ سرا غشی وارد بوت یا بازبرا ماں نماز ءَ سہو بوت و واجہ ءَ فرمائینت اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ اَنْسٰى كَمَا تَنْسَوْنَ فَاِذَا نَسِيْتُ فَذَكِّرُوْنِيْ (من ہم یک بشرے آں ھنچو کہ شما شموش اِت من ہم شموشاں، من وھدے بشموشاں تو باید انت کہ منا یاد بدئے ایت)

مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ۝٦

چہ جناں وچہ مردماں ءِ

ع ۱ / ۲۹ / ٦

دُعَاءُ خَتْمِ الْقُرْآنِ

اَللّٰهُمَّ آنِسْ وَحْشَتِيْ فِيْ قَبْرِيْ اَللّٰهُمَّ ارْحَمْنِيْ بِالْقُرْآنِ الْعَظِيْمِ وَاجْعَلْهُ لِيْ اِمَامًا وَّنُوْرًا وَّهُدًى وَّرَحْمَةً اَللّٰهُمَّ ذَكِّرْنِيْ مِنْهُ مَا نَسِيْتُ وَعَلِّمْنِيْ مِنْهُ مَا جَهِلْتُ وَارْزُقْنِيْ تِلَاوَتَهٗ اٰنَآءَ الَّيْلِ وَاٰنَآءَ النَّهَارِ وَاجْعَلْهُ لِيْ حُجَّةً يَّا رَبَّ الْعٰلَمِيْنَ

وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ اَوَّلًا وَّاٰخِرًا وَّظَاهِرًا وَّبَاطِنًا رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَّسِيْنَآ اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ

رَبِّ اجْعَلْنِيْ مُقِيْمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ رَبَّنَا اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ يَوْمَ يَقُوْمُ الْحِسَابُ

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ وَتُبْ عَلَيْنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ

آیا اِے غشی ءِ کیفیت و سہو و نسیان ءِ وانا ءَ کتام شخصے چو گوشت کنت کہ نوں بر وحی ءِ سرا و واجہ ءِ اِے دگہ خبرانی سرا چونکا یقین بکنیں ممکن انت کہ ماں آیاں ہم سہو و نسیان و شموشگ بوتگ۔ اگں او واجہ ءِ سہو و نسیان ءِ ثبوت ءَ اِے لازم نہ یت کہ ماں وحی الٰہی و تبلیغ دین ءِ شکوک و شبہ پیدا کنگ بہ بیت تو چہ اینکریں خبرے ءَ کہ احیاناً واجہ ءَ یک کارے کتگ دماں خیال ءَ بگوزیت کہ نہ کتگی، چونکا لازم کیت کہ چہ واجہ ءِ تمام تعلیمات وچہ بعثت ءِ فرضاں اعتبار در شُت۔ یاد دارگ بہ بیت کہ سہو و نسیان مرض و غشی وغیرہ عوارض چہ انسان ءِ خاصیں جاوران انت اگں انبیاء بشر انت تو اِے خاصیں خبرانی موجودی آیانی درجہ ءَ ہچبر کم کت نہ کنت البت اِے ضرور انت کہ وھدے یک شخصے ءِ بابت ءَ چہ محکمیں دلیلاں و روشنیں ثبوتاں ثابت بہ بیت کہ آیا بالیقین اللہ ءِ برحقیں رسول انت تو تسلیم کنگ بہ بیت کہ اللہ پاک ءَ آئی ءِ عصمت ءِ ذمہ زرتگ وھما وت آئرا بہ وتی یاد کنائینگ، فہمائینگ و سر کنگ ءِ ذمہ وار انت ناممکن انت کہ ماں آئی دعوت و تبلیغ ءِ فرضانی سرانجام دیگ ءَ کتام یک طاقتے خلل پیدا کت بکنت۔ نفس بہ بیت یا شیطان مرض بہ بیت یا جادو، کتام یک چیزے ماں اِے کاراں دست اندازی کت نہ کنت کہ آیانی تعلق گوں بعثت ءِ مقصد ءَ انت کافراں کہ نبیاں ءَ مسحور گوشتگ چونکہ آیانی مطلب نبوت ءِ باطل کنگ و چو ظاہر کنگ اَت کہ چہ جادو ءِ اثر ءَ آیانی عقل و ہوش رفتگ چو بگوش کہ آیاں مسحور ءِ معنی مجنوں زرتگت و خداوندی وحی ءَ را چوشیں جنون قرار داتگ (العیاذ باللہ) ہمیشکا ماں قرآن ءَ اشانی تکذیب و تردید ضروری بوت۔ اِے دعویٰ ہچ جاگہ کنگ نبوتگ کہ انبیاء علیہم السلام چہ انسانی لوازمات ءَ مستثنیٰ انت و کتام یک وقتے ءَ یہ یک دمانے کتام نبی ءِ سرا سحر ءِ معمولی اثر کہ آماں بعثت ءِ فرضاں گاہے خلل انداز مبیت، بوت نہ کنت

تنبیہ:۔ معوذتین ءِ بہ قرآن بوگ ءِ سرا تمام صحابہ ءِ اجماع انت وچہ ہمایانی عہد ءَ بگر داں روچ مرچی گوں تواتر ءَ ثابت انت تیوگ ءَ چہ ابن مسعود ءَ نقل کنت کہ آئی ءَ اِے دو سورتاں ماں وتی مصحف ءَ نبشتہ نہ کتگت اَت لیکن واضح بہ بیت کہ آیا ہم اِے سورتانی ماں کلام اللہ ءَ بوگ ءَ شبہ نہ اَت آ اِے خبر ءِ منکر اَت کہ اِے اللہ ءِ کلام انت و لاریب چہ آسمان ءَ ایر کتگ مگر آیانی نازل کنگ ءِ مقصد رقیہ و علاج اَت چو معلوم نہ انت کہ چہ تلاوت ءِ غرض و مقصد ءَ نازل کنگ بوتگنت یا نہ۔ ہمیشکا آیاں ءِ ماں مصحف ءَ درج کنگ و ماں ھما قرآن ءَ شامل کنگ کہ آئی تلاوت ماں نماز و غیرہ ءَ مطلوب انت احتیاط ءِ برخلاف انت ماں روح البیان ءَ انت انه كان لا يعد المعوذتين من القرآن وكان لا يكتبهما في مصحفه يقول انهما منزلتان من السماء وهما من كلام رب العلمين۔ ولكن النبي عليه الصلوة والسلام كان يرقى ويعوذ بهما فاشتبه عليه انهما من القرآن اوليستا منه فلم يكتبهما في المصحف (ص۲۳۲ جلد۴) قاضی ابوبکر باقلانی نوشتہ کنت لم ينكر ابن مسعود كونهما من القرآن وانما انكر اثباتهما في المصحف فانه كان يرى ان لا يكتب في المصحف شيئا ان كان النبي صلى الله عليه وسلم اذن في كتابته فيه وكانه لم يبلغه الاذن (فتح الباری ص۵۷۱ جلد۸) حافظ ءَ دگہ یک عالم ءِ اِے الفاظ نقل کتگ لم يكن اختلاف ابن مسعود مع غيره في قرآنيتهما وانما كان في صفة من صفاتهما (فتح الباری ص۵۷۱ ج ۵) بہرحال آئی ءِ اِے رائے ہم شخصی و انفرادی اَت و چوشکہ تراءِ گیش گیوار کتگ کہ کتام یک صحابی ءِ گوں آئی ہم تپاک نہ بوت و باز ممکن انت کہ شاید پہ آیاں چہ تواتر ءَ ثابت بوتگ کہ اِے ہم قرآن متلو انت تو وتی رائے ءِ سرا قائم نہ منتگ چرنشی ءَ ابید آئی اِے انفرادی رائے ہم محض چہ یک کسے ءِ خبر دیگ ءَ معلوم بوتگ کہ آ تواتر قرآنی ءِ مقابلہ ءَ سماعت یعنی گوش دارگ ءِ قابل بیت نہ کنت۔ ماں شرح مواقف ءَ انت ان اختلاف الصحابة في بعض سور القرآن مروي بالاحاد المفيدة للظن ومجموع القرآن منقول بالتواتر المفيد لليقين الذي يضمحل الظن في مقابلته فتلك الاحاد مما لا يلتفت اليه ثم ان اسلمنا اختلافهم فيما ذكرنا قلنا انهم لم يختلفوا في نزوله على النبي صلى الله عليه وسلم ولا في بلوغه في البلاغة حد الاعجاز بل في مجرد كونه القرآن وذلك لا يضرنا فيما نحن بصدده اھ حافظ ابن حجر فرمائینت واجیب باحتمال انه كان متواترا في عصر ابن مسعود [illegible] ولعل ابن مسعود رجع عن ذالك اھ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مقدّمہ

اَلحَمدُ لِلّٰہِ الَّذِیٓ اَنزَلَ الکِتٰبَ وَلَم یَجعَل لَہٗ عِوَجًا
والصلوٰۃ والسلام علیٰ خاتم الانبیاءِ والمرسلین القائل "انّ
ھٰذا القراٰن مأدبۃ اللہ فتعلّموا من مأدبتہ مااستطعتم"
وعلیٰ اٰلہٖ واصحابہٖ ومن تبعھم باحسان الیٰ یوم الدین، امابعد

اللہ تعالیٰ ءَ انسان پیدا کت و آہان ءَ پہ فہمگ و زانگ ءِ واسطہ تماہیں کارآمد و ضروری تیں سازہ و سامان ہم داتنت

انسان ءِ حواسِ خمسہ یعنی گندگ، اشکنگ وغیرہ ءِ طاقت کہ چہ ایشانی ذریعہ ءَ آوتی بازیں کارے دربارت وچریشانی ذریعہ ءَ انسان مزنیں معلومات حاصل کنت، اِے اعضاءانی دست رس تا یک خاص حدّے ءَ کئیت و آدیماشُت نہ کنت ۔

تہنا عقل پہ انسان ءِ رہبری ءَ کافی نہ انت

اللہ تعالیٰ ءَ انسانان ءَ عقل و ہوش داتگ کہ آاِے پمیں جاگہاں انسان ءِ رابہ بُریت بلے زندگی ءِ تہا انسان ءَ باز ہنچیں حالت ہم پیش کئیت کہ اودا عقل و حواس ظاہری درو ہاکنٹ بنت و آدیم ءِ راہا در بُرت نہ کننت اِے وھدءَ آچیز کہ انسان ءِ رہبری ءِ کار ءَ کئیت آ "وحی" اِنت ۔ مثلاً یک انسانے کہ تئی دیما موجود انت تو وتی چم، دست و ایدگہ حواسانی کارگرگ ءَ رندپرے نتیجہ ءَ سر بئے کہ ایشی ءِ رنگ اسپیت اِنت، پنچ فُٹ ایشی ءِ دراجی انت و فلان فلان صفت ایشی ءِ تہا موجود انت، کہ اگاں چمّاں بند بکنے و تہنا چہ عقل ءَ جُست بکنے آاِے فیصلہ ءَ دات نہ کنت، بلے عقل اِے فیصلہ ءَ ضرور کنت کہ اِے بلاھیں جسم و جون ءَ یک پیدا کنوکے ہستنت اگرچہ من آئی ءَ را پہ وتی چمّاں نہ گندیں، بلے اِے فیصلہ کہ اِے جسم و جان ءِ پیداک کنوک چریشی ءِ کجام کار ءَ وش بیت وچہ کجام کار ءَ نہ وش بیت یا کہ ایشی ءِ کل زندگانی ءِ چہ بیم ءَ گوازینگ آئی ءِ ابدی زندگی ءِ جوانی ءِ سبب بیت وچہ پیم ءَ زندگی ءِ گوازینگ دیم ءِ زندگی ءَ ناگیگ و تہار کنت، اِے فیصلہ چہ خشکیں عقل و حواس ءَ کنگ نہ بیت بلکیں ایشی ءِ فیصلہ ءَ ہماساہ ءِ جوڑ کنوک کنت کہ آوتی وشی و نہ وشی ءِ کاراں سوج دنت، و ہمیشی ءِ نام "وحی" اِنت کہ بہ "قرآن" ءِ نام ءَ تماہیں انسانانی دیما ایر انت، انسان ءَ راوتی زندگی ءِ تو کا ایشی ءِ ہمنچو ضرورت اِنت کہ وتی عقل و حواسانی حاجتے است ۔

قرآن کاملیں ضابطہ ءِ حیات ایت

قرآن درحقیقت بنی آدم ءِ واسطہ یک کاملیں ضابطہ ءِ حیات و جامعیں قانون ایت کہ آئی ءِ تہا انسانانی فلاح و بہبود ءِ کامیاب و کامل تریں نمونہ موجود انت ۔ قرآن انسانی زندگی ءَ واسطہ اصول و کلیاتانی یک جامعیں کتاب ایت کہ آئی ءِ جزئیاتانی بیان حضرت محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وسلم ءَ چہ وتی قول و عملانی ذریعہ ءَ کتگنت ۔ علامہ ابو اسحٰق ابراہیم بن موسیٰ الشاطبی (المتوفی سنہ ۷۹۰ھ) وتی کتاب "الموافقات" ءِ تہا نبشتہ کنت :

القراٰن علی اختصارھا جامع ولایکون جامعًا الاو المجموع فیہ امور کلیات لان الشریعۃ تمّت بتمام نزولہ لقولہ تعالےٰ: اَلیَومَ اَکمَلتُ لَکُم دِینَکُمُ الاٰیۃ	قرآن باوجود یکہ مختصر اِنت، جامعیں کتاب ایت ۔ و کتاب جامع ہما وہدان بیت کہ آئی ءِ تہا کلیات بیابنت پرچا کہ اَلیَومَ اَکمَلتُ لَکُم دِینَکُم ءِ آیات ءِ نازل بوگا چہ شریعت مکمّل بوت

(کتاب الموافقات ج ۳ ص ۳۶۷)

چریشی ءَ بعد علامہ شاطبی وشّیں بحثے کتگ کہ آئی ءِ پورہ تیں بیان ءِ اداگنجائش نیست، بلے خلاصہ ءِ چوشنت کہ : مثلاً نماز، زکوٰۃ و جہاد، نکاح، بیع و شراء و قصاص وغیرہ اِے درستانی بیان قرآن شریف ءَ بوتہ بلے ایشانی تفصیلی بیان و یک یک مسئلے ءِ گیش و گبوار چہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ءِ سنّت ءَ بیت

قرآن شریف ءِ تعارف چہ زبانِ رسالت ءَ

ہدایت ءِ اِے قانون ءِ تعریف و توصیف ہر کس ءَ پہ وتی رنگ ءَ کتگ بلے ما ادا ایشی ءِ یک ہنچیں تعارفے نقل کنیں کہ آچہ محسنِ انسانیت حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم ءَ نقل کنگ بوتگ، آفرمائینیت :

کتاب اللہ فیہ نبأ من قبلکم وخبر ما بعدکم وحکم ما بینکم، ھو الفصل لیس بالھزل من ترکہ من جبّار قصمہ اللہ ومن ابتغی الھدیٰ فی غیرہ اضلّہ اللہ، ھو حبل اللہ المتین، وھو الذکر الحکیم، وھو الصراط المستقیم، ھو الذی لا تزیغ بہ الاھواء ولا تلتبس بہ الالسنۃ ولا یشبع منہ العلماء ولا یخلق علی کثرۃ الردّ، ولا	کتاب اللہ ۔ ایشی ءِ تہا شمے پیسریگانی قصہ و رندیگانی حالات مان انت ۔ و شمے وت ماں وت ءِ فیصلہ ءِ مان انت ، اِے یک حقیقی فیصلہ ءِ کتاب ایت مسخرہ ءِ نہ اِنت ۔ ہر کسے کہ چہ وتی مزن گندی ءَ ایشی ءَ بلہ بکنت اللہ آئی ءَ را چکپُروش کنت و ہر کسے کہ چریشی ءَ ابید چہ دگہ جاگہے ہدایت بلوٹیت آئی ءَ را خدا گمراہ کنت، اِے خدا ءِ مضبوطیں سادا اِنت اِے خدا ءِ باحکمتیں ذکر ایت ، اِے تچکیں راہ ایت ۔ اِے ہما کتاب اِنت کہ چریشی ءِ رندگیری ءَ واہشات چوٹ نہ بنت و

تنقضی عجائبہ وھو الـذی
لم تنتہ الجنّ اذا سمعتـہ
حتیٰ قالوا : اِنَّا سَمِعۡنَا قُرۡاٰنًا
عَجَبًا یَّھۡدِیۡۤ اِلَی الرُّشۡدِ
فَاٰمَنَّا بِہٖ
من قال بـہ صدق ومن
عمـل بہ اجر ومن حکم بہ
عدل ومن دعا الیہ ھُدی
الیٰ صراطٍ مُّستقیۡمٍ -
(ترمذی باب فضائل القرآن)

چریشی ءَ زبان انتشار ءِ شکار نہ بنت
(یعنی ایدگہ زبان گونیشی ءَ ھوڑ بنت)
چریشی ءَ عالم سیر نہ کننت اِے بار بار ءِ
وانگ ءَ کوھن نہ بیت، ایشی عجیب و نوکیں
گپ ختم نہ بنت۔ اِے ہما کلام اِنت کہ
وھدے جنّاں اِشکت گڈا ہما دمان ءَ
گوشتش : (ما یک عجبیں قرآنے
اِشکتگ کہ آ کامیابی ءِ سوج و سرءَ
کنت و ما پہ آئی ءَ ایمان آورت)
ہر کسے پہ اشی ءَ گپ جنت آ راست
گوشیت و ہر کسے کہ ایشی ءِ سرا عمل کنت آئی ءَ اجر و ثواب رسیت و ہر کسے
کہ ایشی ءِ مطابق ءَ فیصلہ کت آئی ءَ انصاف کت۔ ہر کسے کہ ایشی ءِ نیمگا توار
پر جت آئی ءَ تچکیں راہ ءِ ھدایت دیگ بوت۔

قرآن ءِ نوکیں دور ءِ قانونی کتابانی پیمانہ بوگ ءِ وجہ

اِدا اِے خبر ءَ ہم وتی ذھن ءَ بدار کہ قرآن مجید باوجودیکہ جامع و مکمل اِنت
لیکن آ جدید دور ءِ یک قانونی کتابے ءِ پیمانہ نہ اِنت کہ آئی ءِ تہا تمامیں حکم جدا
جدا بابانی تہا بہ بنت و پدا ہر حکمے ماں دگہ دگہ دفعہ ئے تہا درج بہ بیت، بلکیں
قرآن ءِ مثال یک کاملیں حکیمے بیگنت کہ نادراہ ءِ حالت ءِ مطابق ءَ دوا تجویز
کنت و پدا آئی ءِ نوکیں حالت ءِ روءَ دومی دوا ءِ نسخہ ءَ تجویز کنت یا چوش
بفہم کہ یک زبریں فوجی قائد و پیشوائے کہ آ وتی فوج ءَ یک خاص رنگے ءَ
اوشتار ینیت، پدا یک وھدے آیان ءَ دیمار وگ ءِ حکم ءَ دنت و ناگہ ءَ
ضرورت و مصلحتے ءِ خاطرءَ آبان ءَ پُشت ءَ ہم کنزگ ءِ حکم ءَ دنت برے
زخم ءِ جنگش فرمائیت و برے بمب و تیر و تفنگ ءِ فرمائش کنت، حکیم و
فوجی سربراہ ءِ ہر یک نسخہ و حکمے وتی ونی جاگہ ءَ باز ضروری اثر و نتیجہ ئے گوں
و تادار یت کہ اشان ءَ ابید صحت و کامیابی یک واب و خیال ایت۔
درحقیقت کلام الٰہی کہ آ تمامیں عالم ءِ ھدایت ءِ واسطہ ءَ اِنت و تا قیامت ءَ
آ ئوکیں انسانانی واسطہ دستور العمل ایت، پر ایشی ءِ واسطہ اِے لازمی اَت
کہ آ ہمے پیمیں کتابے بہ بیت و آئی ءِ تہا بدل بوکیں و نوکیں حالتانی واسطہ
اصول و کلیاتانی موجود بوگ یک فطری ضرورتے اَت و ہمے چیز ماں قرآن ءَ موجود
اِنت ہمے یک وجہ اِیت قرآن ءِ جدید و قدیم طرز تحریر ءِ مطابق نہ بوگ ءِ۔

ماں غیر عربی زباناں ترجمہ و تفسیر ءِ ضرورت

ھدایت ءِ اِے
عالمگیریں دستور وھدے کہ دیما اَھت گڈا چہ دنیاءَ کفر و جہالت ءِ تہار و کی
کم کم ءَ گار بوان بوت و اسلام ءِ روژنائی ماں جہان ءِ تہا تالان و شنگ
بوت، تاں حدیکہ اسلام ءِ منّوکانی دائرہ چہ جزیرۃ العرب ءَ دَر سر بوت،
اسلام ءِ بنیادی چشمہ کہ آ کتاب اللہ و سُنّتِ رسول اللہ اَت، آ اِے
عجمی نوک مسلمانانی زبان ءَ نہ اَت، چمیشتاں ضرورت اَت کہ اِے ہدایت ءِ شنگ
کنگ ءِ واسطہ چہ ایدگہ زباناں ہم قرآن مجید ترجمہ و تفسیر کنگ بہ بیت۔ اگرچہ
عربی زبان ءَ قرآن شریف ءِ تفسیر نبشتہ کنگ چہ دورِ صحابہ و تابعیناں شروع
بوتگت و ایدگہ زباناں ایشی ءِ صرف معنی و مطلب زبانی بیان کنگ بوت
و قرآن مجید ءِ تفسیر و ترجمہ نبشت و خوان ءِ واسطہ تہنا عربی زبان کارمرز بوت
بلے دیر نہ گوست کہ عالم و زانتکاراں قرآن مجید ءِ ماں ایدگہ زباناں ترجمہ
و تفسیر نبشتہ کنگ شروع کت، حتیٰ کہ مروچیگیں دورءَ باز کم چوشیں زبان
بیت کہ آئی ءِ تہا قرآن شریف ءِ ترجمہ یا تفسیر موجود مبیت۔ غیر عربی چوشیں
زبان باز اِنت کہ آہانی توکا یک یک زبانے ءِ صدہا ترجمہ یا تفسیر ہم موجود
اِنت۔ بلے اِے افسوس ءِ مقام ایت کہ بلوچی ءِ ڈولیں وسیع و کوھنیں
زبانے چریشی ءَ زبہر اَت۔

مرکز و بنیاد ءِ ضرورت

درحقیقت ناں تہنا مسلمان بلکیں
ہر قومے کہ چہ وتی مرکز ءَ دور بیت گڈا آ سرگردان بیت و تسبیح ءِ دانگانی
پیما کہ آ وھدیکہ چہ وتی مرکزی بندیک ءَ جدا بنت گڈا ہر یکے پہ دیم کپیت۔
ایشی ءِ تہا ہیچ شک و شبہ نیست کہ مسلمانانی اصل مرکز کتاب اللہ اِنت
کہ آئی ءِ تفسیر کنوک رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم اِنت۔ چوش بگوش کہ کتاب اللہ
و سنّتِ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مسلمانانی بنیاد و مرکز اِنت۔

بیماریں زبان ءِ یک عجیب مثالے

لہذا ہر قوم و ہر زبانے
کہ چہ وتی اِے بنیادی مرکز ءَ دور بیت گڈا آ یک بیماریں قوم و بیماریں
زبانے شمار بیت۔ و اِے بیماریں زبان و قوم ءِ مثال چو ہما مردءَ اِنت
کہ چہ تُن ءَ مرگا اِنت و آپے ماں دیم ءَ ایر اِنت بلے وارتش نہ کنت، یا ہما
جانورے ءِ پیم ءَ کہ چہ شُد ءَ ساہ دیگا اِنت و کاہ و آپ آئی ءِ سرا اِنت
و آ قدرت پہ ورگش نداریت۔ ؎

کالعیس فی البیداء یقتلھا الظمأ
والمآء فوق ظھورھا محمول

یعنی چو آ سانڈ بیگا کہ آپ ءِ پُشت لڈ تگنت و جنگل ءِ توکا چہ تُن ءَ مرگا اِنت"
مرچی قرآن ءِ ہدایت ءِ دیما مسلمانانی ہمے حالت اِنت۔ و مئے
بلوچی زبان ہم بحیثیت زبان ہمے بوجیگا سوار اِنت کہ آئی ءِ تہا نہ صرف ایدگہ علمی و
دینی سرمایہ ءِ کمی انت بلکیں قرآن مجید ءِ ہمیں مبارکیں دولتءَ ہم
اِے زبان ءِ دست ہورک اِنت۔

بلوچی ءِ اولی ترجمہ کلام پاک

اِے بابت ءَ مئے علم و زانگ ءِ

، عہ ھٰذا الحدیث تمامہ فی المشکوٰۃ المصابیح عن علیّ رضی اللہ عنہ رواہ الدارمی والترمذی فی باب فضائل القرآن وقال ھٰذا حدیث اسنادہٗ مجھول وفی الحارث
مقال اھ الظاھر ان فی اسنادہ مجھول۔ قال علی القاری رحمہ اللہ قال الطیبی روی الشعبی عن الحارث الاعور وشھد انہ کاذب اھ (ثم قال) ھو ممن اشتھر بصحبۃ علی وقال
انہ سمع منہ اربعۃ احادیث وقال النسائی وغیرہ لیس بالقوی وقال ابن ابی داود کان افقہ الناس وافرض الناس واحسب الناس اھ فما فی شرح مسلم للنووی عن الشعبی انہ روی
عن الحارث الاعور وشھد انہ کاذب محمول علی انہ قد یقع منہ کذب ولذا لم یقل کذّاب مع ان الکذوب قد یصدق ولذا روی عنہ۔ فالحاصل ان حدیثہ ضعیف اسنادہ وان
کان لاشک فی صحۃ معناہ مع ان الضعیف معمول بہ فی الفضائل اتفاقًا (مرقاۃ شرح مشکوٰۃ ص ۵۹۳ ج ۲)

حدءَ بلوچی زبان ءِ اولی ترجمۂ کلام پاک مولانا میاں حضور بخش بلوچ رحمۃ اللہ علیہ ءَ کتگ، مولانا ءِ تفصیلی حالات مارا معلوم نہ انت، البتہ آئی ءِ ترجمۂ کلام پاک ءِ اے نسخہ چہ مروچیگا ہفتاد و ہفت سال بیشتر ماں ۱۳۲۹ءَ اولی برا پنچصد نسخہ ءِ مقدار ءَ چھاپ بوتگ۔ اودا پریس ءِ نام چو درج انت : "در مطبع ھندوستان سٹیم پریس لاہور طبع شد" اے نسخہ ءِ سرورق ءَ طبع کنوکاں وتی نام ءِ ہمرائی ءَ نبشتہ کتہ : "ساکنان قریۂ دُرخان متصل بڈاکنا نہ ڈاڈاھر"

مولانا حضور بخش صاحب بلوچ ءِ اے ترجمۂ قرآن ءِ آخری صفحہ ءَ مولنا وتی علاقہ ءِ بارہ ءَ وت نبشتہ کتگ " الساکن فی قریۃ التائب من بلاد السنھی" یعنی من سنھی علاقہ ءِ "تائب" نامی شہر ءِ نندوکاں"۔

چرے مجوعہ تفصیلاتاں ماہے نتیجہ ءَ سر بوتگیں کہ مولانا صاحب ڈھاڈر سبی ءِ علاقہ ءِ مردم ایت۔ بہرحال اے بلوچی ترجمہ مری قبیلہ ءِ زبان ئیگنت۔ واجہ ءَ آخر ءَ اے ہم نبشتہ کتگ کہ من جمادی الاولے ۱۳۲۶ھ ءَ چہ ترجمہ ءِ نبشتہ وآئی ءِ صفائی ءَ فارغ بوتگ انت۔

تاحدیکہ ترجمہ ءِ تعلق اِنت، ماایشں چہ مختلف جاگہاں مطالعہ کتگ وچارتگ، باز بہترین ترجمہ ایت و ترجمہ کنوک ءِ مستریں کامیابی ایشنت کہ آئی ءَ ترجمہ انتہائی مختصریں الفاظاں گوں کامیابی ءَ کتہ، باز کم بلے جاگہ جاگہے مولانا ءَ بطور فوائد بعض مناسبیں تفسیری نکات ہم مختصر بیان کتگ۔ کتاب اگرچہ قدیم زبان ءَ انت تاہم اگر چھاپ کنگ بہ بیت گڈا اِے مزنیں مذہبی وملّی خدمتے بیت۔ اِے نسخہ کہ ما دیتگ، اے مولانا خیر محمد ندوی صاحب ءِ لائبریری ءَ انت کہ دراصل ءَ حضرت مولانا قاضی عبد الصمد سربازی ءِ لائبریری ءِ کتابان انت۔

بلوچی زبانءِ دومی ترجمۂ کلام پاک

اِے سلسلہ ءِ دومی کوشش ممتاز بلوچ عالم دین حضرت علامہ قاضی عبد الصمد سربازی رحمۃ اللہ علیہ ءِ ترجمۂ قرآن اِنت کہ آئی ءِ تکمیل بقیۃ السلف حضرت مولانا خیر محمد ندوی مدظلہ العالی ءَ کتگ۔ سنہ ۱۹۳۶ء ءَ حضرت قاضی صاحب قلات ءَ شُت وگوں آوہد ءِ خانِ قلات میر احمد یار خان صاحب ءَ دوچار کپت، وآ چہ قاضی صاحب ءَ سک متاثر بوت۔ چنانچہ آئی ءَ علامہ قاضی صاحب ءَ راوتی خاصیں اتالیق جوڑکت و وتی اِے خواہش ظاہرکت کہ تو باقی وھد ءَ ماں بلوچی زبان ءَ قرآن شریف ءِ ترجمہ ءَ دلگوش بو چنانچہ تقریبًا تا پنچ سال قاضی صاحب ماں ہے خدمت ءَ گلائیش بوت وپدا وہدیکہ آریاستِ قلات ءَ قاضی ءِ منصب ءِ سرا فائز بوت وچرائی ءَ بعد مجلسِ شوریٰ ءِ باسک و مستر جوڑ بوت گڈا بازیں کارانی وجہ ءَ ترجمہ ءِ کار مُعطل بوت۔ چنانچہ تا حضرت قاضی صاحب ءِ وفاتی ءَ[a] نوزدہ پارہ ءِ ترجمہ و اولی پارہ ءِ تفسیر نبشتہ بوتگت۔

پشت کپتگیں ترجمہ وتفسیر ءِ تکمیل

اے ڈولیں اہمیں کارے ءِ ناتمامی مزنیں گپے ایت بلے بمصداق کُلّ اُمُورٍ مَرھُونَۃٌ بِاَوْقَاتِھَا بلکیں اللہ تعالیٰ ءَ پرے کار ءِ تکمیل ءَ زانا حضرت مولانا خیر محمد صاحب ندوی ءَ رادرچتگت، چنانچہ مولانا ندوی صاحب ءَ پشت کپتگیں پارہ ہانی ترجمہ وچہ دومی پارہ ءَ دیمے تمامیں تفسیر ءِ نبشتہ کنگ شروع کت، وتا اِے وہد ءَ ترجمہ مکمل اِنت و تفسیر ءِ بیست وشش پارہ تمام بوتگنت و دیم ءِ کار بوگا ئنت۔

ترجمہ ءِ دو قسم واے ترجمہ ءِ خوبی

قرآن شریف ءِ ترجمہ کہ ماں اردو واِے دگہ غیر عربی زباناں بوتگنت، آعموما دوقسمیگ انت، اوّلی لفظی ترجمہ و دومی با محاورہ ترجمہ، مئے اِے بلوچی ترجمہ دومی قسمیگ ایت بلے چوشیں آزادیں ترجمہ ئے ہم نہ اِنت کہ چہ متنِ قرآن ءَ یکسر آزاد بہ بیت بلکیں حتی الامکان اِے کوشش کنگ بوتہ کہ قرآن ءِ حقیقی مطلب ہم بیان بہ بیت وبلوچی زبان ءَ آئی ءِ ادائیگی ہم مناسبیں الفاظاں گوں ادا بہ بیت کہ آ عام مردمے ءِ فہم ءَ بیئیت۔ اِے ترجمہ ءِ تہا زیادہ تر حضرت شیخ الھند مولانا محمود الحسن رحمۃ اللہ علیہ ءِ ترجمہ ءِ رندگیری کنگ بوتہ۔

چیرے تفسیر ءِ بابت ءَ

البتہ بلوچی زبان ءِ اِے تفسیر کہ شمے دیما اِنت۔ اے یک جدائیں تفسیر ءِ نہ انت بلکہ اِے تفسیر تفسیرِ عثمانی ءِ بلوچی ترجمہ اِنت۔ اِے اصل تفسیر ماں اردو زبان ءَ نبشتہ بوتہ و تفسیرِ عثمانی ءِ نام ءَ مشہور انت، آحضرت علامہ شبیر احمد عثمانی رحمۃ اللہ ءِ نبشتہ کتگین انت کہ آ نہ زیادہ مختصر اِنت کہ مطلب ءِ فہمگ ءِ تہا مردم چہ جنجال بہ بیت و نہ زیادہ دراج کشّنت کہ مروچیگیں آرام پسندیں طبیعت چرآئی ءِ وانگ ءَ دم بہ برنت۔ بہرحال شمے دیم ءِ اِے بلوچی تفسیر دراصل تفسیرِ عثمانی ءِ ہمے ترجمہ اِنت۔ مترجم ومفسّر وتی اِے محنت ءَ تاکجا کامیاب بوتگ اَنت، ایشی ءِ فیصلہ اہلِ علم ووانوک کننت۔ البتہ ما اینچو ضرور گوشیں کہ ہنچو کہ اصل تفسیرِ عثمانی وآئی ءِ ترجمہ نبشتہ کنوک استاد وشاگرد بوگا باوجود وتی دور ءِ پرے کار ءَ اہل تریں شخصیت اتنت ہمے پیماناں بلوچی زبان ءَ اِے ترجمہ وتفسیر ءِ بیان کنوک ہم ماں بلوچانی تہا پرے کار ءَ اہل تر وکامیاب تریں مردم اَنت

گوں عام وانوکاں دزبندی

بلوچی زبان ءَ چونکہ اِے چہ بنیادی ترجمہ وتفسیران انت، چیشاں چہ عام وانوکاں دزبندی کنیں کہ اگر کجام جاگہ ءِ معنی ومطلب ءِ فہمگ وزانگ ءِ تہا شمارا تکلیف بوت گڈا چہ وت ءَ آئی ءَ معنی پر مبندات بلکہ چہ اہلِ علماں سوج بگرات۔

ما شمے مشورہانی راہ چاریں

وہمے پیما چہ وتی واجہیں عالم وکواساں ہم مئے دستبندی اِنت کہ ترجمہ وتفسیر ءِ تہا ہرجاگہے کہ مضمون و ترجمہ وزبان ءِ غلطی وکمزوری ئے نظر ءَ بیئیت گڈا مارا چرآئی ءَ معلوم دار بکننت اگرچہ ما کچّ وت ءَ تصحیح ءِ کوشش کتگ بلے انسان بہرحال انسان انت غلطی چہ انسان ءَ بیت۔ ہمے پیما آئندہ طباعت ءِ واسطہ شمے مفید وجوانیں مشورہانی مارا ضرورت اِنت۔

[a] اے دوئیں واجہانی مختصریں حالاتِ زندگی ہم نبشتہ کتگ انت کہ آمقدمہ ءَ بعد آیگا اِنت ۱۲

بلوچی زبان ءِ اے ترجمہ و تفسیرءِ شنگ و تالان کنگ ءِ واسطہ بازیں احباب و دوستاں و اہل علماں مئے حوصلہ افزائی کتگ، ما اے درستانی منت واریں و دعا کنیں کہ اللہ تعالیٰ آہان ءَ جزائے خیر بدنت۔

آخرءَ ما دعا کنیں کہ اللہ تعالیٰ اے تفسیر و ترجمہءِ نبشت ءَ ایر کنوک، رندءِ بلوچی ترجمہ کنوک، ایشانی چھاپ و شنگ کنگ ءِ تہا کجام قسمے ءِ مدد کنوک و حوصلہ افزائی کنوک، وانوک و وانگ داروک و مئے اساتذہ، والدین، اقربا، و تمامیں مسلماناں اللہ تعالیٰ چہ وتی فضل و کرم ءَ چہ قرآن کریم ءِ برکاتاں حصہ دار بکنت و اے کار ءَ چہ وتی مہربانی ءَ قبول بکنت و ایشی ءَ مسلمانانی، بالخصوص قوم بلوچ ءِ دین اسلام ءِ طرف ءَ گام گیج بوگ ءِ ذریعہ جوڑ بکنت و اے کار ءَ مئے آخری دینی کار بکنت، بلکیں مارا وتی دین ءِ خدمت ءِ ھر وھد ءَ توفیق بدنت۔

وصلی اللہ تعالیٰ خیر خلقہ محمد وآلہ واصحابہ و اتباعہ اجمعین، آمین

عبد الصمد جمال زائی
خطیب جامع مسجد چتکان
و مدرس مفتاح العلوم سوردو پنجگور مکران

۲۶ ربیع الاول ۱۴۰۶ھ
۱۰ دسمبر ۱۹۸۵ء

احتشام الحق آسیا آبادی
جامعہ رشیدیہ آسیا آباد
مکران بلوچستان

تصدیق

ما اے قرآن شریف حرف بحرف گوں غور و فکرءَ وانتگ۔ ما تصدیق کنیں کہ ایشی ءِ تہا ہیچ قسمیں غلطی و کمی گیشی نیست۔

عبد الصمد جمال زائی
فاضل جامعہ اسلامیہ مدینہ منورہ

احتشام الحق آسیا آبادی
فاضل دار العلوم کراچی

حضرت علامہ قاضی عبدالصمد صاحب سربازی رحمۃ اللہ تعالیٰ

حضرت علامہ قاضی عبدالصمد سربازی رحمۃ اللہ علیہ ءِ عارفیں پت ءِ نام ملا عبدالنبی اَت کہ آئی ءَ دو سانگ کتگت - واجہ قاضی صاحب چہ دومی لوگ بانک بی بی ہاجرہ ءِ شکم ءَ پیدا بوت - واجہ قاضی صاحب ۱۹۰۲ء ءَ ماں ایرانی بلوچستان ءِ سرباز ءِ علاقہ دپکور ءَ پیدا بوت - لھتیں ہم عصرانی اے خیال صحیح نہ اِنت کہ قاضی صاحب دپکور ءَ پیدا نہ بوتگ - چنانچہ واجہ ءِ وتی ۱۳۸۳ھ ءِ یک طویل منظوم سفرنامہ ئے ءِ تہا وت الیشی ءِ اظہار کتگ کہ آ "دیوانِ سربازی" ءِ تہا بعنوان "سفرنامۂ سربازی" چھاپ بوتگ، نبشتہ کنت :-

کنم قصۂ خویش را مختصر　　از آنجا بہ دپکور کردم سفر
همان قریۂ جائے پیدائشم　　درآنجا دو سہ شب بود آسائشم

(دیوانِ سربازی ص۵۹)

واجہ دنیگتا ھوردات کہ چہ پت ءِ شفقت ءَ زبہر بوت، آئی ءَ وتی ابتدائی تعلیم چہ سرباز ءَ شروع کت و پدا تحصیل علم ءِ خاطر ءَ کراچی ءَ اھت و دیما زیادہ علم حاصل کنگ ءِ واسطہ دھلی ءِ سفر اختیار کت، ہندوستان ءِ یک عظیم دینی درسگاہ "مدرسہ امینیہ" دہلی ءَ داخلہ ئی گپت و اِے دینی درسگاہ ءَ حضرت مفتی محمد کفایت اللہ رحمۃ اللہ علیہ ءِ سرپرستی حاصل اَت، و تقریباً ۲۷-۱۹۲۶ء ءَ مولانا چہ مدرسہ ءَ دستارِ فضیلت حاصل کت و ۱۹۲۷ء ءَ ماں کراچی ءَ اھت و اودا نامور عالم دین مفتی محمد عثمان بلوچؒ ءِ زیر نگرانی قائم کتگیں دینی مدرسہ احرارالاسلام ءَ درس و تدریس شروع کت و پہ مفتی صاحبؒ ءِ ترغیب ءِ سرا وتی پت و پیرکی ملک ءِ یلہ دات و مستقل ماں کراچی ءَ مقیم بوت، و الیشی ءِ ہمرائی ءَ گل محمد لائن لیاری ءِ یک عالی شان مسیتے ءِ امام و خطیب مقرر بوت - و چندے مدت ءَ رند مولانا ءَ گوں مولانا ابوبکر کیازئی ہوت ءِ دختر ءَ نکاح کت، چہ اے بی بی ءَ واجہ ءَ ۳ مردیں زھگ عبدالاحد، عبدالستار و بشیر احمد و دو جنین چُک بوتنت و چہ دومی لوگ بانک ءَ ۳ مردین چُک اَنت کہ آہانی نام خلیل احمد، عبدالغفار و نور احمد انت -

مدرسہ احرارالاسلام ءِ درس و تدریس ءِ دور ءَ حضرت قاضی صاحبؒ ءَ مولانا مفتی محمد عثمان صاحبؒ ءِ سرپرستی ءَ یک ہفت روچی اخبارے بنام "البلوچ" در کُت کہ آئی ءِ شونکار قاضی صاحب مقرر بوت، چہ ایشی ءَ واجہ ءَ صحافت ءِ میدان ءَ پہ ملک و ملت و مذہب ءَ مزنیں کارے کت، درحقیقت ءَ مولانا وتی مذھبی و سماجی خدماتانی واسطہ اِے میدان ءَ را اختیار کُت و پدا اگرچہ "البلوچ" پشت نہ کپت بلے مولانا تا وتی آخری دور ءَ گوں صحافت ءَ وابستہ بوت -

چیزے مدت ءَ پد واجہ ءَ مدرسہ احرارالاسلام ءَ را یلہ دات و ماں مدرسہ مظہرالعلوم کھڈہ کراچی ءَ مدرّس بوت، پدا ۱۹۳۶ء ءَ حضرت قاضی صاحب قلات ءَ شت و اودہ ءِ خانِ قلات میر احمد یار خان ءَ گوں دوچار کپت، کہ آ یک بازدین دوستیں و مذہبی خیال ءِ مردمے اَت - آ چہ قاضی صاحب ءِ علم زانتی و چہ وشیں طبیعت ءَ باز متاثر بوت - چنانچہ آئی قاضی صاحب ءَ را وتی خاصیں استاد و اتالیق جوڑ کت و وتی اِے واہگ ءِ اظہار ءَ کت کہ "توماں بلوچی زبان ءَ قرآن مجید ءِ ترجمہ ءَ بکن - چنانچہ تقریباً تا ۵ سال ءَ قاضی صاحبؒ ترجمہ ءِ کار ءَ را جاری داشت و قرآن مجید ءِ نوزدہ جُزانی ترجمہ تمام کت - پدا وھدے کہ واجہ محکمہ قضائے قاضی ءِ عہدہ ءِ سرا مقرر بوت و ترقی کنان ءَ تا مجلسِ شوریٰ ءِ باسک و مستر مقرر بوت ہمے دوران ءَ ۱۹۴۷ء ءَ پاکستان قائم بوت و ریاستِ قلات گوں پاکستان ءَ ادغام بوت گڈا اِے وقت ءَ خدامرزی قاضی صاحبؒ باقاعدہ حکومت پاکستان ءِ سرکاری ملازم مقرر بوت، ۱۹۶۲ء ءَ قاضی صاحبؒ چہ محکمۂ قضاء ءَ سبکدوش بوت و پنشن ءَ شت -

چہ ایشی ءَ پد حضرت قاضی صاحب مدرسہ تعلیم الاسلام مجاہد آباد کراچی ءِ دارالافتاء ءِ سرپرست جوڑ بوت - ہمے دوران ءَ کہ حضرت قاضی صاحبؒ رحمۃ اللہ علیہ مریض بوت و مولانا خیر محمد صاحب ندوی ءِ لوگ ءَ داشتگتے، منی عہ اوّلی ملاقات گوں آئی ءَ بوت و دومی رند ءَ ہم منی گوں واجہ ءَ ہمے ھنکین ءَ ملاقات کتگت کہ خدامرزی یک عجب درویشیں مردے اَت کہ چرائی ءِ گندگا خدا یاد اھت -

حضرت قاضی صاحب پہ حق و انصاف ءِ خاطر ءَ کسی پرواہ نہ کت - چو شیں وہد ءَ خدا ءِ ترس ئے چہ ہر چیز ءَ دیما داشت - یکبرے خان آف قلات میر احمد یار خان ءِ خلاف ءَ یک عام مردمے ءِ حق ءَ قاضی صاحب ءَ یک فیصلہ ئے دات و وتی منصب ءِ ہچ پرواھی نہ کت گڈا مردماں خان صاحب ءِ گوشان ءَ قاضی صاحب ءِ خلاف پُرکنگ ءِ کوشش کُت بلے خدا خیر بدنت خان صاحب ءَ را کہ آئی ءَ خدا ءِ حکم ءِ دیما وتی سرا راجھل کت و وتی مزنی ءِ ہچ پرواہی نہ کت -

عہ یعنی مِن احتشام الحق آسیا آبادی ءِ

ہیے پیمایک رندے ریاست قلات ءِ وزیراعظم ءَ ذکریانی بارہ ءَ مقامی قاضی ءِ فیصلہ ءِ خلاف وتی یک غلطیں حکمے جاری کنگ لوٹتگ اَت، چنانچہ اِے بارہ ءَ ہم قاضی سربازیؒ ءَ گوں وتی ایدگہ قاضیانی ہمراہئ ءَ باقاعدہ وتی استعفا پیش کت، اِے وھدءَ خانصاحب چہ ریاست ءَ در دورہ ئے ءَ شتگت۔ ووھدیکہ آ واپس اتک گڈا وزیراعظم مجبور بوت و وتی غلطیں حکم ئے واپس زُرت۔

حضرت قاضی صاحبؒ ءَ تبلیغ دین ءِ خاطرءَ باز دور دراجیں سفر ہم کتگ۔ چنانچہ اے سلسلہ ءَ سعودی عرب، مصر، ترکی، بھارت ایران، بلوچستان، افغانستان، ڈھاکہ، برما، فلپائن وغیرہ ءَ ہم شُت۔ حضرت قاضی صاحبؒ ءَ وتی "سفرنامہ سربازی" ءِ تہا وتی بازیں سفرانی ذکر ہم کتگ۔ چنانچہ نبشتہ کنت ؎

دریں عرصہ کردم سفرہا بسے
تمتع زہرگوشہ وزہر کسے
بہ ترکی و ایران، نجد و عراق
زاحباب و خویشانِ خود درفراق
بگشتم بسے عرصہ در شام و روم
وے گشتہ محروم اززاد بوم
سفرتا بہ فلپائن از ارضِ شرق
بہ طیارۂ تیز رو ہمچو برق

(دیوانِ سربازی ص۵۳، مرتّبہ عبدالستار عارف قاضی)

حضرت قاضی صاحب رحمتہ اللہ علیہ ءَ یک طویل تبلیغی سفرے کہ آ چھل روچیگت ماں نظام الدین دہلی ءَ ہم کت۔ اِے ہما دوراَت کہ تبلیغی جماعت ءِ امیر حضرت مولانا محمد یوسف صاحب دہلویؒ اَت، چنانچہ حضرت جی ءَ وتی بعض خاص خاصیں دوست و احبابان ءَ اِے بارہ ءَ نظام الدین ءَ آیگ ءِ دعوت ہم داتگت تاکہ اِے خاصیں جماعت ءَ گوں ملاقات بکننت، حضرت جی مولانا محمد یوسفؒ ءَ اِے جماعت ءِ تذکرہ بہ "قلات والا جماعت" ءِ عنوان ءَ کتگ۔ حضرت قاضی صاحبؒ وتی اِے سفرءِ تذکرہ وتی یک دراجیں خطے ءِ تہا کتگ کہ اے خط آئی ءَ وتی یک مہربانے ءِ نام ءَ نبشتہ کتگ، اِے خط حضرت قاضی صاحبؒ

فرزندِ ارجمند عبدالستار عارف قاضی ءِ کرا موجود اِنت و من ایشی ءِ وانگ ءِ شرف ماں ہمائی ءِ ھنکین ءَ حاصل کتگ۔ اِے خط ءِ تہا عجیب ہدایات و نصائح مان انت۔

قاضی صاحب ءِ مزنِ نشانیں علمی کاران چہ یکے قلات ءِ شاھی بازار ءِ کش ءَ مدرسہ تجوید القرآن انت کہ آ تا دنیگتا قائم اِنت و چہ اللہ ءِ فضل و کرم ءَ آئی ءِ تہا علوم دینی ءِ درس و تدریس بیت کہ اِے دراصل ءَ پہ واجہ ءَ مزنیں صدقہ جاریہ ایت۔

تصانیف | حضرت قاضی صاحب ءِ تصنیفاں چیزے کہ مئے علم ءَ ھستنت آ ایشنت :-

۱ ترجمہ میزان و منشعب بزبانِ بلوچی

اِے غالباً واجہ ءِ اوّلی کتاب اِنت، چھاپ بوتگ بلے مروچاں ایشی ءِ یک نسخہ ئے پہ گدارے ہم گیر نبیّت۔

۲ ارمغانِ ذگریاں (فارسی)

۳ تبرّا سلام بر کہورِ ذگریان (فارسی)

۴ فتحِ مبین (فارسی) ۱۹۷۵ء

۵ دیوانِ سربازی

ایشی ءِ ترتیب واجہ ءِ فرزندِ ارجمند قاضی عبدالستار عارف ءَ داتگ اوّلیگ ءَ چہ ابید واجہ ءِ ایدگہ تصانیف ما درست مطالعہ کتگنت۔

۶ مقالاتِ سربازی۔ اِے واجہ ءِ مختلف وقتانی نبشتہ کتگیں مضمون انت کہ اکثر ماں اخبار و رسالہاں چھاپ بوتگنت۔ ایشی ءِ ترتیب ہم واجہ ءِ فرزند قاضی عبدالستار عارف ءَ داتگ و انشاء اللہ زوت چھاپ وشنگ بیت۔

۷ ترجمہ و تفسیر قرآن (بلوچی)

اے ھمیشنت کہ شمے دست ءَ اِنت۔

وفات | ۱۳ ستمبر ۱۹۷۵ء ءَ حضرت قاضی صاحب ماں خضدار ءَ موت ءَ رالتیک گوشنت۔ گوں وتی رودگا تہنا وتی حیّان ءَ ناں بلکیں کل بلوچ راج ءَ راچورہ ئی کت و ماں قلات ءِ شاہی قبرستان ءَ دفن کنگ بوت، رَحِمَہُ اللہُ تَعَالیٰ رَحْمَۃً وَاسِعَۃً وَرَحِمَنَا مَعَہٗ آمین

حضرت مولانا خیر محمد صاحب ندوی مُدّظلہٗ

واجہ مولانا خیر محمد صاحب ءِ بزرگواریں پت میر سید محمد سرباز ایرانی بلوچستان ءِ نندوک ات ۔ میر سید محمد وتی کاروبار ءِ درگت ءَ کراچی ءَ اھتگ و ماں لیاری ءَ جاہ منند بوتگ ۔ رند قبیلہ ءِ یک نامداریں ٹکّے ءِ نام دھانی انت آئی ءِ تعلق گوں ہمے خاندان ءَ انت ۔

مولانا ندوی ماں دسمبر ۱۹۰۹ء ءَ کراچی ءَ پیدا بوتہ ۔ وآئی ءِ شروعاتی تعلیم کراچی ءِ یک مشہوریں دینی درسگاہ مدرسہ اعزار الاسلام و پدا مدرسہ مظہر العلوم کھڈہ کراچی ءَ ہنگچ بوت ۔ دپدا اعلیٰ علم ءِ حاصل کنگ ءِ واسطہ دارالعلوم ندوۃ العلماء لکھنوء داخل بوت وچرائی ءِ فراغت ءَ بعد چہ بمبئی ءَ ۱۹۴۶ء ءَ میٹرک پاس کت ۔

چہ طالب علمی ءِ دوران ءَ واجہ ءِ دل ءَ وتی قوم ءِ بے علمی ءِ سک احساس ات، پمیشا چہ علم ءَ فارغ بوگا رند آئی ءَ چہ کراچی ءَ یک ہفت روزہ اخبار بنام "ینگ بلوچستان" ماں اردو زبان ءَ ۱۹۳۴ء ءَ شروع کت تاکہ وتی قوم ءِ جذباتانی ترجمانی ءَ بکنت وآہانی گمیر تگیں پھلان ءِ پچ بھ تینیت بلے کمک مدت ءَ رند واجہ چرے اخبار ءَ جدا بوت و درس تدریس ءِ پیشہ ئی اختیار کت ۔

وھدے کہ ۱۹۴۷ء ءَ پاکستان جوڑ بوت تو آئی ۱۹۴۸ء ءَ گوں وتی بازیں ہمکارانی مدد ءَ یک تعلیمی ادارہ ئے ءِ بنیاد ایر کت، واے ادارہ ۱۹۴۹ء ءَ "دی بلوچ ایجوکیشنل سوسائٹی" ءِ نام ءَ رجسٹرڈ کنگ بوت ۔ ہمے ادارہ ءِ نگرانی ءَ واجہ ندوی صاحب ءَ اے تعلیمی ادارہ قائم کنتنت :-

۱ بلوچ سیکنڈری اسکول (۱۹۵۰ء)

۲ بلوچ پرائمری اسکول (۱۹۶۲ء)

۳ بلوچ انٹرمیڈیٹ کالج (۱۹۶۶ء)

اے سیں ادارہ ماں کراچی لیاری ءِ علاقہ ءَ قائم کنگ بوتنت و وتی میدان ءِ تہا ایشاں جوانیں کار کرت، بلے حکومت ءَ ۱۹۷۲ء ءَ ایشان ءَ قومی ملکیت ءَ گپت و سرکاری قبضہ ءَ کتنت ۔

واجہ ندوی ءِ کوششانی نتیجہ ءَ آخر کار ریڈیو پاکستان ءَ چہ کراچی ءَ ۲۵ دسمبر ۱۹۴۹ء ءَ بلوچی زبان ءِ پروگرام شروع کتنت ۔ و تا ۱۹۵۶ء ءَ واجہ ندوی صاحب اِے پروگرامانی سروک ات ۔

چہ ہمے سوسائٹی ءِ نیمگا واجہ ندوی صاحب ءَ بلوچی زبان ءِ ادبی ماہتاک " اومان " چہ فروری ۱۹۵۱ء ءَ جاری کت، ناواننداہیں قوم ءِ نا دلگوشی و مالی کمزوریانی باوجود اے ماھتاک داں ۱۹۶۲ء ءَ قائم مَنت ۔

اگست ۱۹۷۸ء ءَ آئی ءَ بلوچی ءِ دومی ماہتاک سوغات، چہ کراچی ءَ کش اِت کہ آتا ھنوں وتی عمر ءِ ہشتمی سال ءِ تہا انت و پہ مذہب وملّت ءَ یک بہتریں خدمتے کنگا انت ۔

جنوری ۱۹۷۳ء ءَ تا جولائی ۱۹۷۸ء ءَ واجہ ءَ ماں مدرسہ تعلیم الاسلام مجاھد آباد ءَ درس ہم داتگ ۔

واجہ ءِ تصنیفات تا دنیگتا ایشنت :-

۱ پاک بلوچی قاعدہ -

غالباً اے بلوچی زبان ءِ اولی قاعدہ اِنت کہ ماں ۱۹۵۱ء ءَ چھاپ وشنگ بوت ۔ ۲۶ سال رند یعنی ۱۹۷۷ء ءَ اے رسالہ گوں کمّکیں ردوبدل ءَ دوبارہ چھاپ بوتہ ۔ وسیمی براں ۱۹۷۹ء ءَ وچارمی براں ۱۹۸۵ء ءَ چھاپ بوتگ ۔

۲ بلوچی ءِ اولی کتاب ۔

اِے کتاب ۱۹۷۸ء ءَ چہ مکتبہ سوغات کراچی ءَ چھاپ وشنگ بوت ۔

۳ کچکول بلوچی ۴ حنفی نماز، بلوچی ۔ اے کتاب مولنا خیر محمد جالندھری ءِ کتاب " نمازِ حنفی " ءِ بلوچی ترجمہ اِنت ۔

۵ بلوچی معلّم ۔ یعنی بلوچی اردو بول چال، اِے وتی موضوع (بُن گپ) ءِ سرا بہتریں کتاب ایت ۔

واجہ ندوی صاحب ءِ اے تمامیں کتاب چہ مئے مطالعہ ءَ گوستگنت و درست وتی وتی موضوعانی سرا بہتریں کتاب اَنت کہ وانگ کرزانت ۔

۶ ترجمہ وتفسیر قرآن مجید ،

اے حضرت مولانا قاضی عبدالصمد صاحب سربازی ءِ کتگیں ترجمہ وتفسیر قرآن مجید ءِ تکمیل انت ۔ بیستمی جزء تا آخر قرآن مجید ءِ ترجمہ و پارہ الٓمّٓ ءِ بعد ایدگہ قرآن مجید ءِ تفسیر کہ آ درحقیقت ءَ تفسیر عثمانی ءِ بلوچی ترجمہ انت ۔ اِے واجہ ندوی ءِ علمی ہنچیں سرمایہ ایت کہ ایشی ءِ سرا ہمینچو فخر کنگ بہ بیت آکم اِنت ۔

واجہ ندوی صاحب ءَ چہ اوّلی سانگ ءَ دو جنیں چُک بوتہ کہ آہاں کساں سالی ءَ وفات بوتگنت ویک چُکے کہ آئی ءِ نام واجہ عبدالرزاق اِنت، وچہ دومی سانگ ءَ واجہ ءَ دو ھنگ ھست کہ آہانی نام احمد سعید و محمد اسماعیل انت ۔ اللہ تعالیٰ اِے درستان ءَ وتی مرضی ءِ مطابق ءَ زندگی گوازینگ ءِ توفیق بدنت ۔ آمین

وقفانی علامت ونشانیانی بیان

ہرزبان ءِ مردم وقتیکہ گپ ورپ جننت گڑا آباز جاگہ ءَ اوشننت وباز جاگہ ءَ نہ اوشتنت، باز جاگہ ءَ کم وباز ءَ زیادہ دارنت وخبرءِ فہمگ وفہمائینگ ءَ گونیشاں مزنیں دار ومدارے ھست۔

وقرآن مجیدءِ آیات وعبارات ہم چوگپ ورپ ءِ پیما انت، چمیتا عالماں آئیءِ اوشتگ ونہ اوشتگی جاگہانی واسطہ علامت ونشانی مقرر کتگنت، ایشان ءَ رموز واوقاف گوشنت۔ بایدانت کہ قرآن مجیدءَ وانوک ایشانی دلگوشءَ بدارنت وآ ایشنت :

○ اے کسانیں دائرہ دراصل گولیں ۃ ءِ علامت اِنت کہ آیت ءِ ھلاسیءِ واسطہ استعمال بیت۔ اداگپ تمام بوت، چمیشاں اداوشتگ بہ بیت

م اے وقف لازم ءِ نشانی انت، اداضرور اوشتگ ودارگ بہ بیت، اگں اداارگ مبیت گڑا مطلب ومعنیٰ ءِ غلط بوگ ءِ خطرہ ہستنت، ایشیءِ مثال اردوءَ چوشنت کہ بگے گوشیت اٹھو، مت بیٹھو۔ یعنی" پاداَ، مننند" اِے جملہ ءِ تہا پاداَیگ ءِ حکم اِنت وچہ ننگ ءَ منع کنگ بوتہ، بلے اگں ایشیءِ درمیان ءَ دارگ مبیت گڑا الفظ چوش بیت کہ اٹھومت بیٹھو یعنی پادمیا بنند" گڑا اِے وہدءَ لفظ ءِ معنی گپ جنوک ءِ مقصدءِ خلاف بیت

ط اے وقف مطلق ءِ نشانی اِنت ایشیءِ سرا باوشتیت، اِے نشانی ہمودا بیت کہ اے گپ پورہ اِنت بلے گوشوک انگت دگہ چیسے گپ جنگ لوٹیت۔

ج اِے جائزءِ نشانی اِنت، ادااوشتگ بہتر ونہ اوشتگ جائز انت

ز اِے وقف مجوز(یعنی تجاوز) ءِ نشانی اِنت۔ ادانہ اوشتگ بہتر انت

ص اِے وقفِ مرخص ءِ نشانی اِنت اِداھورکنگ ووانگ بہ بیت۔ بلے اگں کسے دم ببارت وباوشتیت گڑا اجازت انت۔ اِے گپ زانگ لوٹیت کہ ص ءِ سرا ھورکنگ و وانگ چہ ز ءِ نسبت ءَ راجح واہم تر انت۔

صلے الوصل اولیٰ ءِ علامت اِنت، اداھم ھورکنگ ووانگ شرتر اِنت

ق قیل علیہ الوقف ءِ خلاصہ اِنت، بعضےءَ گوشتگ کہ ادا دارگ بہ بیت، بلے بہتر ہمیشنت کہ دارگ مہ بیت۔

صل قد یوصل ءِ علامت انت یعنی ادابرے دارنت وبرے نہ دارنت، بلے ادااوشتگ بہتر اِنت۔

قف اِے "قف" ءِ لفظ ءِ معنی اِنت "باوشت" اِے علامت ھمودا بیت کہ اودا وانوک ءِ نہ دارگ ءِ احتمال بیت۔

س یاسکتہ۔ اِے سکتہ ءِ علامت اِنت، اداکمکے باوشتیت، بلے دم میر شیت

وقفہ اِے دراجیں سکتہ ءِ نشانی اِنت، اِداچہ سکتہ ءَ گیشتر باوشتیت بلے دم میرشیت سکتہ ووقفہ ءِ درمیان ءَ فرق ایشنت کہ سکتہ ءَ کمتر ووقفہ ءَ زیادہ دارگ بیت دم ہردوجاگہاں پروشگ مبیت۔

لا "لا ءِ معنیٰ" ناں" اِے نشانی بازوھدءَ آیت ءِ سرا بیت وبازوھدءَ عبارت ءِ درمیان ءَ، عبارت ءِ درمیان ءَ بے آیت ءَ ہروھدے کہ "لا" کیت اودا ہجبر مااوشتیت، بلے اگں آیت ءِ سرا بیت گڑا ایشیءِ تہا اختلاف اِنت۔ بعضے نزیک ءَ اوشتگ بہ بیت وبعضےءِ نزیک ءَ اوشتگ مبیت۔ پمیشا ھردوجائز اِنت۔

ك "کذٰلك" ءِ نشانی اِنت۔ یعنی ہرچ نشانی پیسرا گوشتگ اداھم ہمائیءِ حکم اِنت۔

۵ اے نشانیءِ مطلب ایشنت کہ کوفہ ءِ قاری اداچو آیت ءِ پیما اوشتگ واجب وضروری قرار دیئنت و بصرہ ءِ قاریانی کرا اِدااوشتگ ضروری نہ اِنت۔

قرآن مجیدءَ ہرجاگہ کہ اِے نشانی بیت چریشیءَ بعد دگہ ہنچیں نشانیءِ ہم ضرور بیت۔ ودیما حاشیہ ءِ لفظ مع بیت۔ اِے معانقہ ءِ علامت اِنت۔ ایشیءِ مطلب ایشنت کہ چہ دوجاگہاں یکےءَ وھدے کہ دارے گڑا دومیگا مدار۔

ضروری ئیں ہدایت

قرآن مجیدءِ تہا بیستہ ہنچیں جاگہ ہستنت کہ اوداگوں کمکیں کم وگیشیءِ معنی بدل بیت وبازجاگہ ءَ آیہ نزانتکاری تاکفری کلمہءِ سرکنت چہ زبر وزیر وپیشانی بدل کنگا معنی بازسدل بدل بنت۔ اسے ہمیں تمائیں جاگہ ایش انت۔

نمبر شمار	جاگہ	صحیح	غلط
۱	سورہ فاتحہ	اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ	اَنْعَمْتُ عَلَيْهِمْ
۲	〃	اِيَّاكَ نَعْبُدُ	اِيَاكَ (بلاتشدید)
۳	سورۃ بقرہ ع ۱۵	وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰهٖمَ رَبُّهٗ	اِبْرَاهِيْمُ رَبَّهٗ
۴	〃 ۳۳	قَتَلَ دَاوٗدُ جَالُوْتَ	دَاوٗدَ جَالُوْتُ
۵	〃 آیۃ الکرسی ع ۳۴	اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ	آللّٰهُ (بالمد)
۶	۳۶	وَاللّٰهُ يُضٰعِفُ	يُضَعَفُ
۷	〃 نساء ع ۲۲	رُسُلًا مُّبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ	مُبَشَّرِيْنَ وَمُنْذَرِيْنَ
۸	〃 توبہ ع ۱	مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ وَرَسُوْلُهٗ	وَرَسُوْلِهٖ
۹	〃 بنی اسرآئیل ع	وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِيْنَ	مُعَذَّبِيْنَ
۱۰	〃 طٰہٰ ع ۷	وَعَصٰٓى اٰدَمُ رَبَّهٗ	اٰدَمَ رَبُّهٗ
۱۱	〃 انبیاء ع ۶	اِنِّيْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ	اِنِّيْ كُنْتَ
۱۲	〃 شعراء ع ۱۱	لِتَكُوْنَ مِنَ الْمُنْذِرِيْنَ	مُنْذَرِيْنَ
۱۳	〃 فاطر ع ۴	يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا	اللّٰهُ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓءَ
۱۴	〃 صافات ع ۴	فِيْهِمْ مُّنْذِرِيْنَ	مُنْذَرِيْنَ
۱۵	〃 فتح ع ۲	صَدَقَ اللّٰهُ رَسُوْلَهُ	اللّٰهَ رَسُوْلُهٗ
۱۶	〃 حشر ع ۳	مُصَوِّرُ	مُصَوَّرُ
۱۷	〃 حاقہ ع ۱	اِلَّا الْخَاطِئُوْنَ	اِلَّا الْخَاطَئُوْنَ
۱۸	〃 مزمل ع ۱	فَعَصٰى فِرْعَوْنُ الرَّسُوْلَ	فِرْعَوْنَ الرَّسُوْلُ
۱۹	〃 مرسلت ع ۲	فِيْ ظِلٰلٍ	فِيْ ظَلَالٍ
۲۰	〃 والنّٰزعٰت ع ۲	اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرُ	مُنْذَرُ

رسم الخط عربی زبان ءِ یائے مجہول نیست البتہ قرآن مجیدءِ یک جاگہے ہستنت یعنی مَجْرٖىهَا وَمُرْسٰىهَا" کہ امجرے ھا ومرساھا وانگ بیت۔ ایشان وابید قرآن مجیدءِ تہا بازجاگہ ءَ الف نبشتہ انت بلے وانگ نہ بیت چوکہ جمع ءِ الف مثلاً قَالُوْٓا اداالف وانگ نہ بیت و اَنَا ءَ را اَنَ وانیں، ودمی الف وانگ نہ بیت۔ چریشان وابید دگہ ہژدہ جاگہ ءَ الف نبشتہ انت بلے وانگ نہ بیت۔ چیرءِ نقشہءَ اِے ہمیں الفانی سرا × ءِ نشانی ایرکنگ بوتگ

آغاز سورہ آلِ عمران	الٓمّٓ ۝ اللّٰهُ×	سبحٰن الذی ع ۲، آیۃ ۱	يَشَآئُ×
لن تنالوا ع ۲۔آیۃ ۱	اَفَاْئِنْ مَّاتَ×	〃 ع ۱۱۔آیۃ ۷	لٰكِنَّاْ×
〃 ع ۸۔آیۃ ۳	لَاْاِلَى اللّٰهِ×	وقال الذی ع ۱۱۔آیۃ ۶	لَاْاَذْبَحَنَّهٗ×
لایحب اللّٰہ ع ۹ آیۃ ۳	تَبُوْٓءَاْ×	سورہ حجرات ع ۲ آیۃ ۱	بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوْقُ×
قال الملاء ع ۱۳ آیۃ ۳	مَلَاْئِهٖ×	ومالیَ ع ۲۔آیۃ ۴	لَاْاِلَى الْجَحِيْمِ×
واعلموا ع ۱۳۔آیۃ ۵	لَاْاَوْضَعُوْا×	سورہ محمد ع ۴۔آیۃ ۳	نَبْلُوَاْ×
ومامن دابۃ ع ۶۔آیۃ ۸	ثَمُوْدَاْ×	سورہ نجم ع ۳۔آیۃ ۱۹	ثَمُوْدَاْ×
وما ابرئ ع ۱۔آیۃ ۴	تَتْلُوَاْ×	سورہ دہر ع ۱۔آیۃ ۴	سَلٰسِلَاْ×
سبحٰن الذی ع ۴ آیۃ ۲	لَنْ نَّدْعُوَاْ×	ع ۱۔آیۃ ۵	كَانَتْ قَوَارِيْرَاْ قَوَارِيْرَاْ مِنْ فِضَّةٍ×

رسگ جاہ

جامعة العلوم الشرعية

پوسٹ بکس ۱۲، حب۔ بلوچستان

فون نمبر۔ 0202 - 22101

پاک نیوز ایجنسی تربت۔ بلوچستان

فون :- 0861-412857-412938

مکتبہ اسحاقیہ جونا مارکیٹ۔ کراچی

فون :- 021-7525200-748151